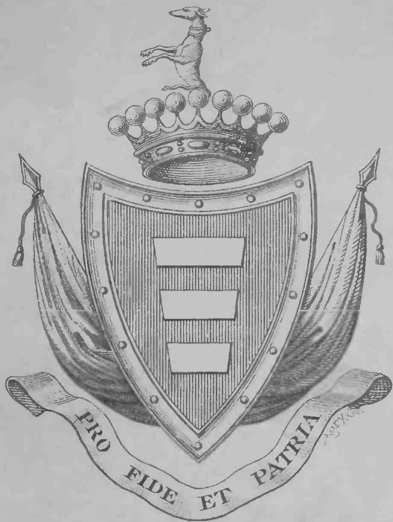

Ex Libris Com. Branicki
Sucha

113 4 30 Tatar. Nai Z Domin
Zieinskiego. w Wolce –

M. Jo. Christoph Appelt Bernst. 1735.

[illegible]

Roku 1634. 13 Listopada przed generalnym ... sadem za Prezydencyi Jana Lipskiego ... odprawiony. Jego ... w Łowiczu ... 28 Kwietnia promulgowany czytanie całej ... Lubelskiey we ... feld a R. 1633 po ... wydaney ... ratione censurarum Ecclesiasticarum zakazuiąc ... iako od Stolice Apostolskiey ... lennie acceptowac a po ... Diecezyach publikowac y do ... prędkiey przyprowadzenia nakazał.

a Mgco Trelewski Librum hoc
gratis ... Joanni ...
usum accommodato ...

Opis tey Biblij w Literaturze
Bentkowskiego T. II na karcie
529. —
zaś w Bibliografij Jochera
Tom II karta 9a No 2,270.

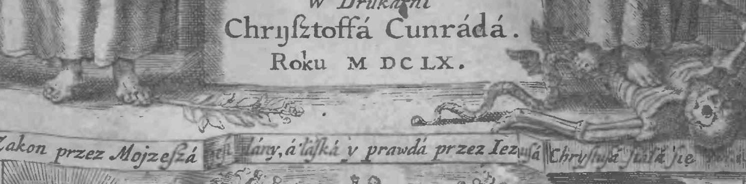
Wiárą rozumiemy, iż świát jest spráwiony słowem Bożym. Żyd. 11. ✠. 3.

BIBLIA SWIĘTA:
To jest,
KSIEGI PISMA SWIETEGO STAREGO Y NOWEGO PRZYMIERZA

z Żydowskiego y Greckiego Języká ná Polski pilnie y wiernie przetłumáczone, á teraz podług Gdańskiego Exemplarzá przedrukowáne.

W AMSTERODAMIE,
W Drukárni
Chryſztoffá Cunrádá.
Roku M DC LX.

Zakon przez Mojżeszá ... dány, á łáská y prawdá przez Iezusá Chrystusá stáłá się.

Muśimy się wszyscy pokazáć przed sądową stolicą Chrystusową áby káżdy odniosł co czynił w ćiele, według tego co czynił, lub ... lub złe. 2 Kor. 5. ✠. 10.

BIBLIA SWIETA

To jeſt

KSIEGI PISMA SWIETEGO STAREGO Y NOWEGO PRZYMIERZA.

NAJASNIEISZEMU PANU A PANU

WLADYSLAWOWI ZYGMUNTOWI,

Z łáski Bożey obránemu Krolowi Polskiemu, Wielkiemu Kśiążećiu Litewskiemu, Ruskiemu, Pruskiemu, Zmudzkiemu, Mázowieckiemu, Inflandskiemu,&c, &c. A Szwedzkiemu, Gottskiemu, Wándálskiemu, dźiedźicżnemu Krolowi; obránemu, Cárowi Moskiewskiemu, Pánu Pánu memu miłośćiwemu.

Nájáśniejſſy Miłośćiwy Krolu, Pánie Pánie moi miłośćiwy.

POnieważ tá Piſm Swiętych Kśięgá, ktora w Polſkim językuprzed ſześćiądźieśiąt y dźiewiąćią lat pod Imieniem nieśmiertelney pámięći Przodká W. K.M. Krolá Zygmuntá Auguſtá ná świát byłá wyſzłá, właśnie pod czás ſzcżeśliwey W.K.M.Elekciey drugi raz dla niedoſtátku pierwſzych Brzeſkich Exemplarzow, z druku wyniść miáłá; Zdáło śię bydź rzeczą ſłuſzną, áby y teraz, w tey nowey ſzáćie, pod Imieniem Krolewskim ludźiom prezentowána byłá. Bo jáko w Przodkách náſzych Ewángelickich, ku S. pámięći Krolowi Zygmuntowi Auguſtowi táka byłá wenerácya, że náwet y z tego, co o Boſkim Májeſtaćie uczyć y wierzyć im było potrzebá, niejáki hołd y upominek życżliwego ſwego ku Ziemſkiemu Májeſtatowi áffektu cżynili; Ták y my wolnymi náſzymi głoſámi rowno *cum aliis Concivibus*, W. K. M. zá Páná ſobie obrawſzy, tákowegoż ſercá y áffektu konterfet ku W. K. M. jáko nie tylko krwie y Korony, ále też

cnot Auguſtowych, á oſobliwie wielkiey ku tym narodom y ſwobodom ich miłośći, Succeſſorowi wyſtáwić powinniſmy byli. Y jáko Przodkow náſzych nie wſtyd było iść z tą Księgą przed Monárchy y świátá tego Potentaty ; ták y nam godźiło śię to oświadczyć, że nierzkąc ábyſmy śię zá to przedrukowánie Bibliey mieli wſtydźić, ále też bezpiecznie znią, przed Pomázáńcámi Bożymi ſtánąć, y wiáry náſzey nie z żadnych náuk y trádiciey ludzkich ále z tych ſámych Duchá Swiętego Piſm wźięty poczet oddáć gotowiſmy.

Więc y ſámá czáſow okázya upomniáłá nas w tey mierze. Bo jeſli teraz co żywo Sálwę y winſzowánie ſzczęśliwego pánowánia W. K. M. czyni, y ma ſobie zá niejákie *piaculum, in publica lætitia* milczeć, tedy y nam nie zeſzło śię in hoc *Vniverſi orbis applauſu* unikáć przed W. K. M. z tákim upominkiem, nád ktory nic zacnieyſzego do wyráženia náſzey wierney congrátuláciey wynáleść u śiebie nie możemy.

Położywſzy tedy przyczyny dla ktorych nie godźiło śię tą Edycyą W. K. M. Páná náſzego Miłośćiwego pomijáć, uniżenie proſzę, ábyś W. K. M. tę Księgę miłośćiwie przyjąć raczył. Bo jeſliż Krol Auguſt nie záwiodł śię ná tym, iż Ewangelikom, choć im żadną przyśięgą obowiązány nie był, tákie dáry nioſącym przyſtępny bywał ; tedy pogotowiu W.K. M. ktory już z námi przez świętobliwą przyśięgę, ják przez jáki ślubny pierśćień, zwiazány y ſpojony jeſteś, nie záwiedźieſz śię dá Pan Bog, gdy temu ſzczyremu pokłonowi dáſz u śiebie miejſce.

A jáko ná on czás Przodek moj Rádźiwił w ſwey do Królá przy Bibliey Brzeſkiey Przedmowie, Páná Bogá ſobie brał ná świádectwo że nád to więtſzey

poczty

poczty dla Páná ſwego nie miał, y że przy oney Dedykáciey wſzelákiego zbáwiennego y doczeſnego ſzczęśćia Krolowi ſzczyrze życzył ; Ták y ja tę BIBLIA od pobożnych Náuczyćielow náſzych, ktorzy tey Edyciey wiernie doglądáli y onę do mnie dirygowáli, wźiąwſzy, oświadczam śię Pánem Bogiem, tájemnice ſercá mego przeglądájącym, żeć nie jáką dáremną Ceremonią, ále náznák wiernego poddáńſtwá y ſzczyrey życzliwośći onę W. K. M. Pánu memu miłośćiwemu, jáko nadrożſzy y nád wſzyſtkie moje doſtátki, náwet nád zdrowie milſzy upominek, nie tylko ſwym, ále y wſzyſtkich Zborow Ewángelickich w Koronnych y Wielkiego Kśięſtwá Litewſkiego Páńſtwách będących, imieniem ofiáruję ; y ſpolnie z nimi Páná Bogá zá zdrowie y długie á ſzczęśliwe W. K. M. pánowánie záwżdy proſzę.

A lubo tego o żadnym Polskim y Litewſkim ſercu nie rozumiem, áby zápomniawſzy Krájow, Praw y czáſow w ktorych żyjemy, miał to ſzczyre podarze weſpoł y z Religią náſzą Ewángelicką przed W.K.M. hydźić ; gdyż tu niemáſz żadnych Kontrowerſyj ábo przymowek, ktoreby kogo urażáć miáły: Wſzákże, jeſliby śię kto obcy ták niechętny ználazł, tedy W. K. M. rácz pomnieć, żeć Zakon Boży z czyjeykolwiek ręki podány nie ma u Pomázáńcá Bożego wzgárdy ábo repulſy ponośić. Rácz pomnieć, że gdy Krol Nawyżſzy wzowie przed śię wſzyſtkich Krolow, y gdy z tego, á nie z inſzego Státutu ráchowáć śię z nimi o chwałę ſwoję Boſką y o rząd ludu powierzonego będźie, tedy tám nikt cudzymi nie záſłoni śię rádámi ; ále ſam zá śię pojedynkiem odpowiádáć muśi. Rácz ná koniec pomnieć W. K. M. żeć Bog z niewyczerpánych ſądow ſwojich. *tot rerum eventi-*

bus zprzećiwia śię wſzędźie, tákowym niechęći Krolewskich ná Religią Ewángelicką podżegáczom, y poſpolitey zgody ádwerſarzom; y dowodźi tego, iż choćby nád oſsobámi, kśięgámi, Zborámi roznowiercow gorę kto miał, nád myślámi jednák y nád ſummieniámi ludzkimi, okrom ſámey Bożey Zwierzchnośći, nikt pánowáć nie może.

Przetoż jáko Weſpázyanowi Rzymskiemu Ceſárzowi domownik y kochánek jego imieniem *Apollonius* powiádał, że jeden Muzyk, choć w ſwey profeſśiey Arcymiſtrz, przećię ſwych uczniow do nieumiejętnych y ládájákich graczow poſyłał, áby śię od nich uczyli nie jáko mieli gráć, ále jáko mieli nie gráć; potym to przytoczył do Ceſárzá, áby on też z tych ktorzy źle pánowáli uczył śię jáko pánowáć nie miał: Ták y ja záżyłbym tu tego przykłádu, ábym oczy W. K. M. obroćił ná tych, ktorzy bieg Ewángeliey mocą y gwałtem záwśćiągájąc nie tylko *nihil profecerunt*, ále y ſobie záſzkodźili: Záżyłbym mowię tego przykłádu; kiedybym nie ufał, że W. K. M. nie cudzymi przygodámi, ále włáſnymi ſwymi cnotámi y chwalebnymi Przodkow ſwych przykłádámi rządząc śię *juſto & tranquillo Imperio*, *Religionis diſſidia* moderowáć będźieſz raczył: Kiedybym przy tym nie wiedźiał, że W. K. M. dał Pan Bog w Ojczyznie náſzey záſtáć táki Senat, y tákie Rycerſtwo, ktorzy *non alienis naufragiis*, ále ſwą włáſną uwagą y gorącą ku Ojczyznie miłośćią oſtrzegáją śię, áby *Prætextu Zeli*, Rzeczpoſpolita náſzá ná ſkáliſte jákie y opoczyſte miejſcá nápędzona nie byłá.

A zátym już będąc tey nádźieje że W. K. M. Pan moj miłośćiwy tym ſzczerym wſzyſtkich Ewángelikow upominkiem, ktoremu ſámo BOGA

W

W TROJCY SWIETEY JEDYNEGO IMIE ceny przydáje, gárdźić nie będźiesz, záwieram tym winszowániem; Ze jáko ono w Rzymie Cesárzom ná Stolice wstępującym *acclamabatur; Sis felicior Augusto, melior Trojano*: Ták, Bogdájeś W. K. M. spráwiedliwymi rządámi wielkiego Káźimierza, sytośćią pánowánia Náddźiádá swego Jágiełá, miłośćią u Poddánych Pierwszego Zygmuntá, pomnożeniem swobod Szlácheckich Auguftá, Tryumfámi Zygmuntá Trzećiego, Ojcá W. K. M. szczęśliwie przechodźił. Siebie nákoniec sámego z naniższymi posługámi mojimi do Miłośćiwey łáski W. K. M. Páná mego miłośćiwego oddáję. Z Orla 4 *Decembris* Roku Páńskiego M DC XXXII.

W. K. M.

wierny Poddány

Chrysztoff Rádźiwił, Kśiążę ná Bierzách y Dubinkách, Hetman Polny W. X. L.

Oświeconemu Kśiażęćiu á Pánu

JEGO KSIAZECEY MOSCI,

PANU

CHRYSZTOFOWI RADZIWILOWI,

S. Páńſtwá Rzymskiego: y ná Bierzách y Dubinkách Kśiażęćiu, Hetmánowi Polnemu Wielkiego Kśieſtwá Litewskiego, nam wielce Mośćiwemu Pánu y Dobrodźiejowi.

Oświecone Mośćiwe Kśiaże, nam wielce Mośćiwy Pánie y Dobrodźieju.

GDy tá Piſm Swiętych Kśiegá przed ſześćiadźieśiąt y dźiewiaćią lat wydána, dla niedoſtátku Exemplarzow, bądź ludźi bądź czáſow zazdrośćią wygubionych, odnawiáć śię drukiem poczęłá; áni było trzebá, áni śię godźiło ſzukáć jey ſklonienia dla obrony y zálecenia w inſzym Domu y pod inſzym Imieniem, jedno z czyjego przed tym ná świát byłá wyſzłá.

MIKOLAI RADZIWIL Wojewodá Wileński ſłáwney pámięći, z pobożney ſwey záwiśći y ku

Pá-

Pánu Bogu powinnośći (jáko ſam o ſobie świadczy, y wſzyſtkie chwalebne jego poſtępki w tym, y w potomnym wieku toż o nim mowić będą) wielkim ſtárániem y włáſnym nákłádem ſwojim z Orientálnych Językow Biblią Swiętą przetłumáczyć y drukowáć dał; y potym nie tylko do używánia Zborow Bożych w Koronie y w W. X. Litewskim zgromádzonych, ále też y do páłacu y ręku na on czás Pomázáńcá Bożego, wiernym y życzliwym oney był przewodnikiem.

Do RADZIWILA tedy, jáko nieodrodnego zacnych Przodkow Potomká teraz śię gárnie; A przez niego do KROLA JEGO MOSCI Páná náſzego miłośćiwego, á z świętobliwego przykłádu jego, do wſzyſtkich tey Rzeczypoſpolitey Stanow zálecenie otrzymáć tuſzy. A jáko przed tym temu zacnemu Kśiążęcemu Domowi źle śię byłá nie nádáłá; owſzem u ſwych miłość y powagę, u poſtronnych pochwałę y wielką eſtimácyą, u ádwerſarzow *æmulationem* ták známienitego przykłádu, u potomnych nákoniec podźiwienie y nieśmiertelną pámiątkę jáko drogi niejáki depoſyt przynioſłá byłá: Ták y dźiś obiecuje to po ſobie, że ozdob Rádźiwiłowſkich nie poſzpeći, ále mocą onego Boſkiego Przywileju ktorym pobożność, y w tym y w przyſzłym żywoćie nagrodę ma zápiſáną, tę ktora w przyjęćiu oney pokazána będźie ludzkość, w przod dobrego ſumnienia poćiechámi, á potym doczeſnego ſzczęśćia obfitośćią hojnie oddáruje.

A teć ſą Oświecone Mośćiwe Kśiążę włáſne y prawdźiwe przyczyny; ktore, jáko od nas mowią czemuſmy te Swiętą Kśięgę pod W. X. M. Imieniem wydáć byli powinni, ták y ná W. X. M. ſwojim jákoby práwem wymagáją, ábyś one wdźięcznie przyjąć raczył. Jákoż mamy wſzyſcy tę nádźieję że u W. X. M. y oná ſámá, y áffekt náſz od ktorego pochodźi nie będźie pogárdzony.

Bo pojrzyſzli W. X. M. ná rzeczy ktore w ſobie záwiera, te ſą Piſmá Stárego y Nowego Zakonu Bożego; w nich Bog do nas mowi wolą ſwoję, y zbáwienie náſze nam podáje. Y teraz pewnie to nie dármo czyni, że

jeſzcze

jeſzcże ná tym ſchyłku wiekow ſzalonych y żáłoſnego záburzenia pełnych, nie odejmuje nam ſłowá ſwego, ále owſzem ſpoſobow y możnośći do zágeſzcżenia onego w Ojcżyznie náſzey użycżá. Záczym możeſz W. X. M. z onym Krolem y Prorokiem Bożym Dawidem mowić; Poſłucham co rzecże Bog, on Pan mocny: Záiſte mowi Pokoj do ludu ſwego y do świetych ſwojich, byle śie jedno záś do głupſtwá nie wrácali. Záiſteć bliſkie jeſt zbáwienie jego tym ktorzy śie go boją, á przebywáć bedźie chwałá jego w źiemi náſzey. *Pſal.* 85. *v.* 9. 10. Możeſz ſobie W. X. M. przywłaſzczáć one obietnice Bożą przez wſzyſtkie wieki pełnioną: Ná ktorymkolwiek miejſcu pámiątke ucżynie Imienia mego, przyjde do ćiebie y bedeć błogoſłáwił. *Exod.* 20. *v.* 24. Możeſz W. X. M. wſpomnieć ná ſkutek tey obietnice nád domem Obededomowym ktoremu PAn dla przyjetey Arki w krotkim cżáśie hojne błogoſłáwieńſtwá dawał. 2 *Sam.* 6. *v.* 11. 12.

Pojrzyſzli też W. X. M. ná pozwierzchny tey Kśiegi ubior, przypomniſz ſobie, że tá Polska ſzátá koſztem y nákłádem RADZIWILOWSKIM naprzod ná nie jeſt włożona; á zátym jáko płod pobożnośći RADZIWILOWSKIEY mile od RADZIWILA ma być przyjetá. Nákoniec, jeſli W. X. M. pátrzyſz ná nas ubogich Bogomodlcow ſwojich, przyznaſz, że W. X. M. nie tylko náſzego, ále y Zborow náſzych dobrodźiejá y Pátroná miłośćiwego, cżym wietſzym ucżćić nie możemy; jáko tym, gdy te Kśiege, ktorą Kośćioł Boży, od dawnych wiekow zá nadrożſzy skárb y zá jedyny od Bogá powierzony depoſyt ſobie pocżytał, W. X. M. zá obowiązek życzliwośći y powolnośći náſzey dedykujemy.

A tu był podobno plác W. X. M. dáć ſpráwe o pracy náſzey, w przejrzeniu y przedrukowániu tey Bibliey, podjetey. Ale żebyſmy śie ſzerokośćią nie uprzykrzyli, tedy śie krotko odwoływamy w tey mierze ná Prefácyą przy Ediciey Brzeskiey do Chrześćiáńskiego Cżytelniká położoną: Odwoływamy śie ná prożby y oświadcżenie támecznych Brzeskich tłumácżow, w

kto-

ktorych pobudkę y niejáki bodźiec *ad recognitionem Sacrorum Bibliorum posteritati* zostáwili : Odwoływamy śię y ná przykłády wszystkich Państw, wszystkich jezykow, ták w religiey známi zgodnych jáko y rozroznionych, że tákie prace, tákie odnowione Edycye, od nágány y od káwilláciey wolne były; nie rzekę, żeby zgorszenie jákie zá sobą prowádźić do Kośćiołá Bożego miáły.

Ráczże już tedy W. X. M. wdźięcznie y łáskáwie przyjąć tę pracę nászę pod skrzydłá swoje ; á przyjęćiem oney rácz oświadczyć, że W. X. M. nie wstyd zá Słowo Boże, nie wstyd zá tę, ktorąś do tąd meżnie y státecznie nośił, prawdźiwego Nábożeństwá Ewángelickiego professyą.

A lubo ták świát rozumie, że ći ktorzy przy Ewángeliey stoją y w niebie zápomnieni są, y tu ná źiemi szczęśćia nie máją: Bog jednák práwá ná śię od stworzenia nie bierze, áni dopuśći, áby rády ludzkie jego przećiwko pobożnym dobrotliwośći gránice zámierzáć miáły. On przez te czásy ták w to mądrośćią swoją ugadzał, że w rozmájitych trudnośćiách y przećiwieństwách Purpurá Kśiążeca ná W. X. M. nie zblákowáłá: On serce Krolá JEgo Mośći Páná nászego Miłośćiwego, ktore on według upopobánia swego kieruje, y *jáko potoki wod náklania kedy chce. Proverb.* 21. *v.* 1. ná złość jádowitey zazdrośći, z wielką sławą przećiwko W. X. M. obroćił. On spráwił że *merita* y wysokie cnocy W. X. M. jesli kiedy, tedy teraz bláskiem swym jednych *perstringunt* oczy, drugich *pertrahunt in amorem & venerationem* W. X. M. Onże y nápotym sumnienia, sławy, zdrowia ták strzedz, y wszelákimi poćiechámi W. X. M. ták dogadzáć będźie, że ná W. X. M. y ná wszystkim zacnym y stárożytnym RADZIWILOWSKIM Domu znáć będźie jego obietnicę: *Te ktorzy mie czczą czćić bede, á ktorzy mną gárdzą będą wzgárdzeni* 1 *Sam.* 2. *v.* 30. A oná záś przegrożká dáleka będźie od domu W. X. M. Iżeś zápomniał Zakonu Bogá twego, ja też zápomnię ná syny twoje, *Oze.* 4. *v.* 6.

Tegoż my PAná y Bogá náſzego w Trojcy Swietey jedynego prośimy, áby Kośćioł ſwoj pod ſzcześliwym Jego Krolewskiey Mośći WLADYSLAWA ZYGMUNTA Páná náſzego miłośćiwego pánowániem, pokojem dárował, á w nim W. X. M. y wſzyſtkich zacnych y pobożnych Pátronow ſzcześćił, błogoſłáwił y długiego zdrowia ná chwále Imienia ſwego świetego użyczał. A tym już Bogomodlctwem náſzym kończąc; Oddawamy śie do Mwey łáski W. X. M. náſzego Mwego Páná y Dobrodźieja. Z Toruniá 18. dniá Novembr. Roku Páńskiego 1632.

W. X. Mośći náſzego Mćiwego Páná y Pátroná unizeni ſtudzy, y Bogomodlcy,

Superáttendentowie y Páſterze Zborow Ewángelickich w Wielkey Polſzcze.

PORZADEK KSIAG STAREGO TESTAMENTU.

	Ma Rozdźiałow
I. Mojzeszowe *Genesis*	50
II. Mojzeszowe *Exodus*	40
III. Mojzeszowe *Leviticus*	27
IV. Mojzeszowe *Numeri*	36
V. Mojzeszowe *Deuteronomion.*	34
Jozue	24
Sędźiow	21
Rut	4
I. Sámuelowe I. *Regum*	31
II. Sámuelowe II. *Regum*	24
I. Krolewskie III. *Rgum*	22
II. Krolewskie IV. *Regum*	25
I. Kroniki	29
II. Kroniki	36
Ezdraszowe I. *Esdræ*	10
Nehemiaszowe II. *Esdræ*	13
Estery	10
Jobowe	42
Psalmow	150
Przypowieśći Sálomonowe	31
Káznodźieja, *Ecclesiastes*	12
Pieśn Sálomonowa	8
Izáiasz	66
Jeremiasz	52
Treny Jeremiaszowe.	5
Ezechiel	48
Dániel	12
Ozeasz	14
Joel	3
Amos	9
Abdyasz	1
Jonasz	4
Micheasz	7
Náhum	3
Abákuk	3
Sofoniasz	3
Aggeusz	2
Zácháryasz	14
Máláchiasz.	4.

APOKRYFA.

	Ma Rozdź.
Tobiaszowe	14
Modlitwá Mánássessowâ	
Judyt	16
Báruch y List Jeremiaszow	6
Przydátki do Dánielá	3
III. Ezdraszowe III. *Esdræ*	9
IV. Ezdraszowe IV. *Esdræ*	16
Przydátki do Kśiąg Estery	7
I. Máchábejskie	16
II. Máchábejskie	15
III. Máchábejskie	7
Mądrość Sálomonowá	19
Syrách, *Ecclesiasticus.*	51.

PORZADEK KSIAG NOWEGO TESTAMENTU.

Ewángelia S. Mátteuszá	28
S. Márká	16
S. Lukaszá	24
S. Janá	21
Dźieje Apostolskie	28
List S. Páwłá do Rzymiánow	16
I. Do Koryntow	16
II. Do Koryntow	13
Do Gálátow	6
Do Efezow	6
Do Filippensow	4
Do Kolossensow	4
I. Do Tessálonicensow	5
II. Do Tessálonicensow	3
I. Do Tymoteuszá	6
II. Do Tymoteuszá	4
Do Tytussá	3
Do Filemoná	1
Do Zydow	13
List S. Jákubá	5
I. S. Piotrá	5
II. S. Piotrá	3
I. S. Janá	5
II. S. Janá	1
III. S. Janá	1
S. Judy	1
Objáwienie S. Janá.	22.

Objá-

Objáśnienie Liter y Znákow niektorych, ná brzegách w tey Kśiedze używánych.

A. Znáczy Abo
E. Ewángelia
G. W Greckim Jezyku
H. W Hebreiſkim/ ábo w Zydowſkim Jezyku
I. Jnni ták tlumácza
K. W Cháldejſkim Jezyku
L. W Láćińſkim Jezyku
LE. Lekcya
N. Niedźielá
T. To jeſt
abcd &c. y inne okragle Literki / pokázuja gdźie należy to / co śie ná brzegu kłádźie
* Gwiazdká znáczy koniec Ewángeliey ábo Lekcyey
♣ Trifolium, ábo táki znáczek/kázdego wierſzyká Początek pokázuje.

PIERWSZA CZESC BIBLIEY SWIETEY, W KTOREY SIE ZAMYKAja Pieć Kśiąg Mojzeszowych.

PIERWSZE KSIEGI MOJZESZOWE, ktore zowią po Grecku GENESIS, á po Polsku Kśiegi Rodzáju.

W Tych Kśięgách opiſuje śię początek Swiátá y Kośćiołá Bożego/ tákże kondicya y nabożeńſtwo jego: wiec y dźiwne rzady Boſkie/ przez dwá tyśiacá trzy ſtá/ ßeśćdźieśiat/ y ośm lat.

A zoſobná opiſuje Mojżeß rodzáje/ y żywoty Ojcow pierwßych/ przed potopem/ Adámá/ y inßych: á po Potopie/ Noego/ Setá/ y trzech Pátriárchow/ Abráhámá/ Izáaká/ y Jákobá/ áż do śmierći Jozefowey. Z czego wßyſtkiego/ pokázuje śię pierwßá wßyſtkich rzeczy doſkonáłość: á oſobliwie pierwßy ſtán człowieká w niewinnośći y doſkonáłośći ſtworzonego. Potym upadek y ſkázá jego. Do tego obietnicá łáſki przez Páná Chryſtuſá. Nád to/ ſąd Boży karzacy świát przez potop/ Sodomſkie miáſtá przez ogień. Tudźież záchowánie Kośćiołá w Korablu/ odnowienie przymierza Bożego z Noem/ y z Abráhámem. A náoſtátek záprowádzenie Kośćiołá Bożego do Egiptu/ gdźie do czáſu łáſkáwie chowány/ á potym wedle rády/ y przeirzenia Bożego/ ćießkim niewolſtwem trapiony był.

Rozdział I.

Swiát, y wßyſtko co w nim jeſt, przez ßeść dni Pán Bog ſtworzył.

1 NA początku ſtworzył Bog Niebo y źiemię a: 2 A źiemiá byłá nieksztáłtowna y prozna/ y ciemność byłá nád przepáśćia: A Duch Boży unaſzał śię nád wodámi.

3 Y Rzekł Bog: Niech będźie b świátłość: Y ſtáłá śię świátłość. 4 Y widźiał Bog świátłość że byłá dobra: y uczynił Bog rozdźiał miedzy świátłośćią y miedzy ćiemnośćią. 5 Y názwał Bog świátłość Dniem/ á ćiemność názwał Nocą: Y ſtał śię wieczor/ y ſtał śię záránek/ dźień pierwßy.

6 POtym rzekł Bog: Niech będźie rozpoſtárćie w pośrzodku c wod/ á niech dźieli wody od wod. 7 Y uczynił Bog rozpoſtárćie: uczynił też rozdźiał miedzy wodámi/ ktore ſą pod rozpoſtárćiem/ y miedzy wodámi/ ktore ſą nád rozpoſtárćiem: y ſtáło śię ták. 8 Y názwał Bog rozpoſtárćie Niebem. Y ſtał śię wieczor/ y ſtał śię záránek/ dźień wtory.

9 Y Rzekł Bog; Niech śię zbiorą wody/ *ktore ſą* pod niebem d ná jedno miejſce/ á niech śię okáże *miejſce* ſuche: y ſtáło śię ták. 10 Y názwał Bog ſuche *miejſce* Ziemią/ á zebránie wod názwał Morzem: 11 Y widźiał Bog że *to było* dobre. Potym rzekł Bog: Niech zrodźi źiemiá tráwę/ źiele wydawájące naśienie/ y drzewo rodzájne/ czyniące owoc według rodzaju ſwego/ ktoregoby naśienie *było* w nim ná źiemi: y ſtáło śię ták. 12 Y zrodźiłá źiemiá tráwę/ źiele wydawájące naśienie/ według rodzaju ſwego/ y drzewo czyniące owoc/ w ktorym *jeſt* naśienie je°/ według rodzaju ſwego: y widźiał Bog że to było dobre. 13 Y ſtał śię wieczor/ y ſtał śię záránek/ dźień trzeci.

14 Y Rzekł Bog; Niech będą e świátłá ná rozpoſtárćiu niebieſkim/ ku rozdźielániu dniá od nocy/

a *Nehe.* 9. 6. *Job.* 26. 7. *Pſalm* 33. 6. y 135. 6. y 136. 5. *Johan* 1. 3. *Zyd.* 11. 3.

b *Pſalm* 33. 9.

c *Jerem* 10. 12. y 51. 15.

d *Job.* 38. 8. *Pſalm* 32. 6. y 33. 7. y 136. 6. *Przyp* 8. 29.

e *Pſalm* 8. 4. y 104. 29. y 136. 7.

á niech bedą ná znáki/ y pewne czá- 15 sy/ y dni/ y látá: ♣ Y niech bedą zá świátłá ná rozpostárćiu niebá/ áby świećiły nád ziemią: Y stáło 16 śię ták. ♣ Y uczynił Bog f dwie świátłá wielkie: świátło wietsze/ áby rządziło dźień/ á świátło mniejsze/ 17 áby rządziło noc y gwiázdy. ♣ Y postáwił je Bog ná rozpostárćiu Niebá/ áby świećiły nád ziemią: ♣ 18 Y żeby rządziły dźień y noc: y czyniły rozdźiał miedzy świátłośćią/ y miedzy ćiemnośćią: Y widźiał Bog 19 że *to było* dobre. ♣ Y stał śię wieczor/ y stał śię záránek dźień czwarty.

20 Y Rzekł Bog: Niech g hojnie wywiodą wody płaz duśze żywiącey: y ptástwo niech lata nád ziemią/ 21 pod rozpostárćiem niebieskim. ♣ Y stworzył h Bog wieloryby wielkie/ y wszelką duszę żywiącą płazájącą śię/ ktorą hojnie wywiodły wody/ według rodzaju ich: y wszelkie ptástwo skrzydláste/ według rodzáju ich: Y widźiał Bog że *to było* dobre. 22 ♣ Błogosłáwił im tedy Bog/ mowiąc: Rozradzajćie i śię/ y rozmnażajćie śię/ á nápełniajćie wody morskie: y ptástwo niech śię rozmnaża 23 ná ziemi. ♣ Y stał śię wieczor/ y stał śię záránek/ dźień piąty.

24 R Zekł też Bog: Niech wyda ziemia duszę żywiącą według rodzáju swego: bydło/ y płaz/ y zwierz ziemski według rodzáju swego: y stá- 25 ło śię ták. ♣ Uczynił tedy Bog zwierz ziemski według rodzáju swego: y bydło według rodzáju swego: y wszelki płaz ziemski według rodzáju swego: y widźiał Bog że *to było* do- 26 bre. ♣ Zátym rzekł Bog: Uczyńmy człowieká k ná wyobráżenie násze/ według podobieństwá nászego: á niech l pánuje nád rybámi morskimi/ y nád ptástwem niebieskim/ y nád zwierzęty/ y nád wszystką ziemią/ y nád wszelkim płazem/ płazájącym śię po ziemi. 27 ♣ Stworzył tedy Bog człowieká ná wyobráżenie swoje: ná wyobráżenie Boże stworzył go: mężczyznę y niewiástę m stwo- 28 rzył je. ♣ Y błogosłáwił im Bog: y rzekł do nich Bog: Rozradzajćie n śię/ y rozmnażajćie śię/ y nápełniajćie ziemię: y czyńćie ją sobie poddáną: y pánujćie nád rybámi morskimi/ y nád ptástwem niebieskim/ y nád wszelkim zwierzem/ ktory śię ru- 29 cha ná ziemi. ♣ Y rzekł Bog: o Oto dałem wam wszelkie źiele wydawájące z śiebie naśienie/ ktore jest ná obliczu wszystkiey ziemie: y wszelkie drzewo ná ktorym *jest* owoc drzewá/ wydawájące *z śiebie* naśienie/ 30 będźie wam ku pokarmowi: ♣ Y p wszelkiemu zwierzowi ziemskiemu/ y wszystkiemu ptástwu niebieskiemu/ y wszelkiey rzeczy ruchájącey śię ná ziemi/ w ktorey *jest* dusza żywiąca: wszelką járzyną źiela *będźie* ku po- 31 karmowi: y stało śię ták. ♣ Y q widźiał Bog wszystko co uczynił/ á oto *było* bárzo dobre: y stał śię wieczor/ y stał śię záránek/ dźień szosty.

f 5 Moj. 4. 19. Psalm 74. 16. Jerem 31. 35. g 4 Esd. 6. 47. h Psalm 104. 25. 4 Esd. 6. 48. i 1 Moj 9. 1 k 1 Moj. 5. 1. y 9. 6. Mądr. 2. 23. Matt. 19. 4. 1 Kor. 11. 7. Efes. 4. 24. Kolos. 3. 10. Jacob 3. 9. l Psalm 8. 9. Mądr. 9. 2. Syrac. 17. 8. m Matt. 19. 4. Marc. 10. 6. n 1 Moj. 8. 17. y 9. 1. y 35. 11.

o 1 Moj. 9. 3. p Psalm 104. 14. y 147. 8. Zach. 10. 1. q 2 Moj. 31, 17. Psalm 104. 31. Syrac. 39. 21. Marc. 7. 37.

ROZDZIAŁ II.

Bog w dźień śiodmy odpoczynął, y on poświęćił. 4. Rzeczom z ziemie wychodzącym wzrost dał. 7. Człowieká ná wyobráżenie swoje stworzywszy, 8. W Ráju go posádźił. 16. Z drzewá pewnego owocu jeść zákazał. 22. Małżeństwo święte postánowił.

1 D Okończone tedy są Niebiosá y ziemia/ y wszytko a wojsko ich. 2 ♣ Y dokończył b Bog dniá śiodmego dźiełá swego ktore uczynił: y odpoczynął w dźień śiodmy/ od wszelkiego dźiełá swego/ ktore uczynił. ♣ 3 Y błogosłáwił Bog dniowi śiodmemu/ y poświęćił go: iż weń odpoczynął od wszelkiego dźiełá swego/ ktore był stworzył Bog/ áby uczynione było.

4 T Eć *są* zrodzenia Niebios/ y Ziemie/ gdy były stworzone/ dniá ktorego uczynił PAN Bog Ziemię y Niebo. 5 ♣ Wszelką rozdźkę polną/ przed tym niż byłá ná Ziemi: y wszelkie źiele polne/ pierwey niż wzeszło: Abowiem nie spuśćił *jeszcze był* dżdżu Pan Bog ná ziemię: Y człowieká nie *było*, ktoryby spráwowáł ziemię. 6 ♣ Ale párá wychodźiłá z ziemie/ ktora odwilżáłá wszystek wierzch ziemie.

7 S Tworzył tedy c PAN Bog człowieká z prochu ziemie/ y nátchnął w oblicze jego dech żywotá. Y stał śię człowiek duszą żywiącą.

8 N Asádźił też był PAN Bog sad w Eden/ ná wschod słońca/ y po-

a I. Ochedostwo b 2 Moj. 20. 11. y 31. 17. 5 Moj. 5. 14. Żyd. 4. 4. c Syrac. 17. 1. 1 Kor. 15. 45.

ſtáwił tám człowieká ktorego był ſtworzył. 9 Y wywiodł PAN Bog z ziemie wſzelkie drzewo wdźięczne ná wejrzeniu/y ſmáczne ku jedzeniu: Y drzewo żywotá w pośrzodku ſádu. Y drzewo wiádomośći dobrego y złego. 10 A Rzeká wychodźiłá z Eden dlá odwilżeniá Sádu: y z támtąd dźieliłá śię/ ná cztery głowne *rzeki*: 11 Imię jedney Fiſon: tá okrąża wſzyſtkę źiemię Hewilá/ gdźie *śię rodźi* złoto. 12 A złoto źiemie oney *jeſt* wyborne. Támże jeſt Bdellion/ 13 y kámień Onychin. A imię Rzeki drugiey d Gihon: tá okrąża wſzyſtkę źiemię Murzyńſką. 14 Imię záś Rzeki trzećiey e Chidekel: tá płynie ná wſchod słońcá ku Aſſyryjey. A Rzeka czwarta jeſt Eufrátes. 15 Wźiął tedy PAN Bog człowieká/ y poſtáwił go w ſádźie Eden/áby go ſpráwował/ y áby go ſtrzegł.

16 Tedy rozkazał PAN Bog człowiekowi/ mowiąc; Z káżdego 17 drzewá ſádu jeść będźieſz: Ale z drzewá wiádomośći dobrego y złego/ jeść z niego nie będźieſz: Abowiem dniá ktorego jeść będźieſz z niego/ śmierćią umrzeſz.

18 Rzekł też PAN Bog; Nie dobrze być człowiekowi f ſámemu/ uczynię mu pomoc/ ktoraby *byłá* przy 19 nim. A *gdy* ſtworzył PAN Bog z źiemie wſzelki zwierz polny/y wſzelkie ptáſtwo niebieſkie/ tedy *je* przywiodł do Adámá/ áby obaczył/ jákoby je názwáć miał: á jákoby náźwał Adam káżdą duſzę żywiącą/ *ták*, áby 20 było Imię jey. Tedy dał Adam imioná wſzytkiemu bydłu/y ptáſtwu niebieſkiemu/ y wſzelkiemu zwierzowi polnemu. Lecz Adámowi nie byłá náleźiona pomoc/ ktoraby przy nim 21 byłá. Tedy przepuśćił PAN Bog twárdy ſen ná Adámá/ y záſnął: y wyjął jedno żebro jego/ y nápełnił ćiáłem miáſto niego.

22 Y Zbudował PAN Bog z żebrá onego ktore g wyjął z Adámá/ Niewiáſtę/y przywiodł ją do Adámá. 23 Y rzekł Adam; Toć *teraz jeſt* h kość z kośći mojich/ y ćiáło z ćiáłá mego: dlá tegoż będźie názwaná Mężátka/ bo oná z mężá wźięta jeſt. 24 Przetoż i opuśći człowiek Ojcá ſwego y Mátkę ſwoję/á przyłączy śię do żony ſwojey/ y będą jednym ćiá- 25 łem. A byli oboje nádzy/ k Adam y żoná jego: á nie wſtydźili śię.

Rozdział III.

Człowiek przez wężá zwiedźiony, od Bogá odſtąpił. 8. Zacność przyſtworzoną potyrawſzy, łáſkę Bożą utráćił. 15. Temuż obietnicá o náprawie przez Chryſtuſá uczyniona. 12. Ná oſtátek z Raju był wygnány.

1 A Wąż był chytrzejſzy nád wſzyſtkie zwierzętá polne ktore był uczynił PAn Bog: Ten a rzekł do niewiáſty; Także to/ że wam Bog rzekł? Niebędźiećie jedli z káżdego 2 drzewá ſádu *tego*? Y rzekłá Niewiáſtá do wężá; Z owocu drzewá ſá- 3 du *tego* pożywamy. Ale z owocu drzewá ktore jeſt w pośrzod ſádu/ rzekł Bog: Nie będźiećie jedli z niego/ áni śię go dotykáć będźiećie/ by- 4 śćie ſnadź nie pomárli. Y rzekł b wąż do Niewiáſty: Żadnym ſpoſo- 5 bem śmierćią nie pomrzećie: Ale wie Bog/ że ktoregokolwiek dniá z niego jeść będźiećie/ otworzą śię oczy wáſze: á będźiećie jáko Bogowie/ 6 znájący dobre y złe. Widząc tedy Niewiáſtá/ iż dobre *było* drzewo ku jedzeniu: á iż było wdźięczne ná wejrzeniu/ á pożądliwe drzewo dla *nábyćia* umiejętności/ c wźięłá z owocu jego/ y jádłá: dáłá też y mężowi ſwemu ktory z nią był/ y on też jadł.

7 Zatym otworzyły śię oczy obojgá: y poználi że byli d nágimi: y zpletli liśćie figowe/ a poczynili ſobie zaſłony.

8 A *W tym* uſłyſzeli głos PANA Bogá chodzącego po ſádu z wiátrem dniowym: y ſkrył śię Adam y żona jego od oblicza PANA Bogá miedzy e drzewá ſádu.

9 Y Záwołał PAN Bog Adámá/ y 10 rzekł mu; Gdźieżeś? Ktory odpowiedźiał; Głos twoj uſłyſzałem w ſádźie/ y zlękłem śię dla tego 11 żem nági/ y ſkryłem śię. Y rzekł Bog: Ktoż ći pokazał żeś *jeſt* nágim? izaliś niejadł z drzewá onego z ktoregom zákazał tobie/ ábyś nie jadł? 12 Tedy rzekł Adam; Niewiáſtá ktoráś mi dał *áby byłá* ze mną/ oná mi dá-

Marginalia: d Syrac. 24.30. e I. Tygris Syr.24 28. f Tob. 8. 6. g 1 Kor. 11. 8. h 1 Kor. 11. 7. i Matt. 19. 5. Mark. 10. 7. 1 Kor. 6. 16. Efez. 5. 31. k 1 Moj. 3. 7. a Mądr. 2. 24. 2 Kor. 11. 3. b Jan. 8. 44. c Syrac. 25.29. 1 Tim. 2. 14. d 1 Moj. 2. 25. e H. W pośrzod.

13 tá z tego drzewá / y jádłem. ✠ Y rzekł PAN Bog do Niewiásty; Cożeś to uczyniłá? y rzekłá Niewiástá: f Wąż mię zwiodł / y jádłam.

f Objaw 12. 9.

14 Tedy rzekł PAn Bog do węża; Yżeś to uczynił / przeklętym będźiesz nád wszystkie zwierzętá / y nád wszystkie bestye polne: ná brzuchu twoim czołgáć śię będźiesz: á proch źrzeć będźiesz / po wszystkie dni żywotá twego. 15 ✠ Nieprzyjaźń tej położę miedzy tobą / y miedzy niewiástą: y miedzy naśieniem twojim / y miedzy naśieniem jey: To potrze tobie głowę / á ty mu potrzesz piętę.

16 A Do Niewiásty rzekł: Obfićie rozmnożę boleśći twoje / y poczęćia twoje: w boleśći rodźić będźiesz dźieći: A wola g twa poddána będźie mężowi twemu / á on nád tobą pánowáć będźie h.

g H. Doniego będźie chuć twojá. h 1 Kor. 14. 34.

17 Zaś rzekł do Adámá: Iżeś usłuchał głosu żony twojey / á jadłeś z drzewá tego / o ktorymemći przykazał / mowiąc; Nie będźiesz jadł z niego: i Przeklęta będźie ziemiá dla ćiebie / w pracy z niey pożywáć będźiesz po wszystkie dni żywotá twego. 18 ✠ A oná ćiernie y oset rodźić będźie tobie: y będźiesz pożywał źiela polnego. 19 ✠ W poćie oblicza twego będźiesz pożywał chlebá: áż śię náwroćisz do ziemie / gdyżeś z niey wźięty: boś proch / y w proch śię obroćisz.

20 Y Názwał Adam imię żony swey Ewá / iż oná byłá Mátką wszystkich żywiących. 21 ✠ Y uczynił PAn Bog Adámowi / y żenie jego / odźienie skorzáne: y oblokł je.

22 Tedy rzekł PAN Bog: Oto Adam stał śię jáko jeden z nas / wiedząc dobre y złe: Teraz tedy wyrzeńmy go, by snadź nie zćiągnął ręki swey / y nie wźiął z drzewá żywotá / y nie jadł / y żyłby ná wieki.

23 Y Wypuśćił go PAn Bog z sádu Eden / ku spráwowániu ziemie 24 z ktorey był wźięty. ✠ A ták wygnał człowieká: y postáwił ná Wschod słońcá sádu Eden Cheruby / y miecz płomienisty / y obrotny / ku strzeżeniu drogi do drzewá żywotá.

ROZDZIAŁ IV.

Kájin z Ablem ofiáry czynią. 4. Bog odrzućił Kájiná, á obrał sobie Ablá. 5. Kájin rozgniewawszy śię, Ablá zábił. 9. Kaźń Kájinowá. 17. Potomstwo jego. 25. Urodzenie Setá y Enosá.

1 Potym Adam poznał Ewę żonę swoję / ktora poczęłá y porodźiłá Kájiná / y rzekłá; Otrzymáłam męża od PAná a. 2 ✠ Y porodźiłá záśię brátá jego Ablá: Y był Abel pasterzem owiec / á Kájin był rolnikiem.

a A. z Pánem. T. zá łáską y pomocą Bożą.

3 Y Stáło śię po wielu dni / iż przyniosł Kájin z owocu ziemie ofiárę PAnu. 4 ✠ Tákże y b Abel przyniosł z pierworodztw trzod swojich / y z tłustośći ich: y wejrzał PAn ná Ablá y ná ofiárę jego. 5 ✠ Ale ná Kájiná / y ná ofiárę jego nie wejrzał: Y rozgniewał śię Kájin bárzo / y spádłá twarz jego. 6 ✠ Tedy rzekł PAn do Kájiná: Przeczżeś śię zápalił gniewem, á czemu spádłá twarz twojá? 7 ✠ Azaż / jeśli dobrze czynić będźiesz / nie będźiesz wywyższon? á jeśli nie będźiesz dobrze czynił / we drzwiách grzech leży. A do ćiebie chuć jego będźie, á ty nád nim pánowáć będźiesz.

b Żyd. 11. 4.

8 Y Rozmawiał Kájin z Ablem brátem swojim: Y stáło śię gdy byli ná polu / że powstał Kájin ná Ablá brátá swego / y zábił go c.

c Mądr 10. 3. Matt. 23. 35. 1 Jan. 3. 12. Judas. v. 11.

9 Y Rzekł PAn do Kájiná; Gdźież jest Abel brát twoj? ktory odpowiedźiał; Niewiem / Izalim ja strożem brátá mego? 10 ✠ Y rzekł Bog: Cożeś uczynił? Głos krwie brátá twego woła do mnie z ziemie d. ✠ 11 Teraz tedy przeklętym będźiesz ná ziemi / ktora otworzyłá ustá swe / áby przyjęłá krew e brátá twego z ręki twojey. 12 ✠ Gdy będźiesz spráwował ziemię / nie wyda więcey mocy swey tobie: tułaczem / y biegunem będźiesz ná ziemi. 13 ✠ Tedy rzekł Kájin do PAná: Większa jest nieprawość mojá / niżby mi ją odpuśćić miano. 14 ✠ Otomię dźiś wyganiasz z oblicza tey ziemie / á przed twarzą twoją skryję śię / y będę tułaczem / y biegunem ná ziemi: y stánie śię / że ktokolwiek mię znajdźie / zábije mię. ✠ 15 Y rzekł mu Pan; Záiste ktoby kolwiek zábił Kájiná / śiedmioráką odnieśie pomstę. Y włożył PAN

d Żyd. 12. 24. e 1 Moj. 9. 25.

ná Káiná piątno/ áby go niezábijał/ ktobykolwiek ználazł.

16 Tedy odszedł Káin od oblicza PAńskiego/ y mieszkał w źiemi Nod/ ná wschod słońcá od Eden.

17 ♣ Y poznał Káin żonę swą/ ktora poczęłá/ y porodźiłá Enochá: y zbudował Miásto/ y názwał imię miástá tego/ imieniem syná swego/ Enoch.

18 ♣ Y urodźił śię Enochowi Irád/ á Irád zpłodźił Máwiáelá/ á Mawiáel zpłodźił Mátusáelá/ á Mátusáel zpłodźił Lámechá.

19 ♣ Y poiął sobie Lámech dwie żenie: imię iedney/ Adá: á imię drugiey/ Sellá.

20 ♣ Tedy urodźiłá Adá Jábálá/ ktory był Oycem mieszkáiących w námiećiech/ y pásterzow.

21 ♣ A imię brátá iego *było* Jubál/ ktory był Oycem wszystkich gráiących ná hárfie/ y ná muzyckim naczyniu.

22 ♣ Sellá też urodźiłá Tubálkáiná/ rzemieśniká wszelkiey roboty/ od miedźi/ y od żelázá. A śiostrá Tubálkáinowá/ byłá Noemá.

23 ♣ Tedy rzekł Lámech żonom swym/ Adźie y Selli; Słuchayćie głosu mego żony Lámechowe: posłuchayćie słow moich; Zábiłbym ia męża ná zránienie moie: y młodźieńcá ná śiność moię.

24 ♣ Jeslić śiedmkroć mśćić śię będą zá Káiná/ tedyć zá Lámechá śiedmdźieśiąt/ y śiedmkroć.

25 Y Poznał ieszcze Adam żonę swą/ ktora urodźiłá syná/ y názwáłá imię iego Set/ *mowiąc*: Dał mi Bog inne potomstwo miásto Ablá/ ktorego zábił Káin.

26 ♣ Setowi też urodźił śię Syn/ y názwał imię iego Enos. Ná ten czás poczęto wzywáć imienia Páńskiego.

Rozdział V.

Żywot Adámow, y potomstwá iego po nim, áż do Noego.

1 Teć są kśięgi rodzáiow Adámowych. W dźień ktorego stworzył Bog człowieká: ná podobieństwo Boże uczynił go.

2 ♣ Mężczyżnę y niewiástę a stworzył ie: y błogosłáwił im/ y názwał imię ich Człowiek/ w dźień ktorego są stworzeni.

3 ♣ Y żył Adam sto/ y trzydźieśći lat/ y zpłodźił *syná* ná podobieństwo swoie/ y ná wyobráżenie swoie/ y názwał imię iego Set.

4 ♣ Y było dni Adámowych po zpłodzeniu b Setá/ ośm set lat/ y zpłodźił Syny/ y corki:

5 ♣ A *ták* było wszystkich dni Adámowych ktorych żył/ dźiewięć set lat/ y umárł.

6 A Set żył sto lat/ y pięć lat/ y zpłodźił Enosá.

7 ♣ Y żył Set po zpłodzeniu Enosá/ ośm set lat/ y śiedm lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

8 ♣ Y było wszystkich dni Setowych/ dźiewięć set lat/ y dwánaśćie lat/ y umárł.

9 A Enos żył dźiewięćdźieśiąt lat/ y zpłodźił Kenáná.

10 ♣ Y żył Enos po zpłodzeniu Kenáná/ ośm set lat/ y piętnaśćie lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

11 ♣ Było tedy wszystkich dni Enosowych dźiewięć set lat/ y pięć lat/ y umárł.

12 KEnán też żył śiedmdźieśiąt lat/ y zpłodźił Máháláleelá.

13 ♣ Y żył Kenán po zpłodzeniu Máhálále elá ośm set lat/ y czterdźieśći lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

14 ♣ Było tedy wszystkich dni Kenánowych/ dźiewięć set/ y dźieśięć lat/ y umárł.

15 A Máhálául żył sześćdźieśiąt/ y pięć lat/ y zpłodźił Járedá.

16 ♣ A po zpłodzenia Járedá/ żył Máhálál eel/ ośm set lat/ y trzydźieśći lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

17 ♣ Y było wszystkich dni Máhálál eelowych/ ośmset/ dźiewięćdźieśiąt/ y pięć lat/ y umárł.

18 Zył też Járed sto/ sześćdźieśiąt/ y dwie lećie/ y zpłodźił Enochá.

19 ♣ Y żył Járed po zpłodzeniu Enochá/ ośm set lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

20 ♣ Y było wszystkich dni Járedowych/ dźiewięćset/ sześćdźieśiąt/ y dwie lećie/ y umárł.

21 A Enoch żył sześćdźieśiąt c lat/ y pięć/ y zpłodźił Mátuzálemá.

22 ♣ Y chodźił Enoch z Bogiem po zpłodzeniu Mátuzálemá trzy stá lat/ y zpłodźił Syny/ y Corki.

23 ♣ Y było wszystkich dni Enochowych/ trzy stá/ sześćdźieśiąt/ y pięć lat.

24 ♣ Y chodźił Enoch z Bogiem/ á nie było go *więcey*, bo go wźiął Bog.

25 Y Zył Mátusálem/ sto/ ośmdźieśiąt/ y śiedm lat/ y zpłodźił

a 1 Moj. 1. 26. y 9. 6. Mądr. 2. 23. Syrác. 17. 4.

b 1 Kron 1. 1. 930.

c Syrác. 44. 16. Hebr. 11. 5. Judás 14.

26 Lámechá. ♣ Y żył Mátuzálem po zpłodzeniu Lámechá śiedm set lat/ y dwie lećie/ y zpłodźił Syny y Corki. 27 ♣ Y było wszystkich dni Mátusálemowych/ dźiewieć set/ sześćdźieśiat y dźiewieć lat/ y umárł.

28 A Lámech żył sto/ ośmdźieśiat y dwie lećie/ y zpłodźił Syná. 29 ♣ Y nazwał imie jego Noe/ mowiac: Ten nas poćieszy z prace nászey/ y z roboty rak nászych/ z strony ziemie/ ktora d PAN przekłał. 30 ♣ Potym żył Lámech po zpłodzeniu Noego pieć set / dźiewiećdźieśiat lat y pieć/ y zpłodźił Syny/ y Corki. 31 ♣ Y było wszystkich dni Lámechowych śiedm set/ śiedmdźieśiat y śiedm lat/ y umárł.

d 1 Moj. 3. 17.

32 A Gdy było Noemu pieć set lat/ zpłodźił Noe Semá/ Chámá/ y Jáfetá.

ROZDZIAL VI.

Bog grzechámi obráżony, potopem świátu groźi. 4. Noemu Korab budowáć każe. 11. Dlá záchowánia onego sámego, czeladki jego, y innych rzeczy żywiacych.

1 Y Stáło śie/ gdy śie ludźie poczeli rozmnażáć ná ziemi/ á 2 Corki śie im zrodźiły. ♣ Ze widzac synowe Boży Corki ludzkie/ iż były piekne/ bráli je sobie zá żony/ ze wszystkich ktore sobie upodobáli. 3 ♣ Y rzekł PAN: Nie bedźie śie a wádźił duch moj z człowiekiem ná wieki/ gdyż jest ciáłem: y beda dni jego sto y dwádźieśćia lat. 4 ♣ A byli obrzymowie ná ziemi w one *dni*: náwet y potym gdy weszli Synowie Boży do Corek ludzkich/ rodźiły im *Syny*. A ćić *sa* mocarze/ ktorzy od wieku *byli* mężowie sławni.

a 1 Piotr 3. 20. 5 Moj 8. 21.

5 A Widzac PAN/ że wielka byłá złość ludzka ná ziemi/ á wszystko zmyślánie b myśli sercá ich tylko złe było po wszystkie dni: 6 ♣ Záłował PAN że uczynił człowieká ná ziemi/ y bolał w sercu swym. 7 ♣ Y rzekł PAN; Wygładze człowieká ktoregom stworzył z oblicza ziemie/ od człowieká/ áż do bydlećiá/ áż do gádźiny/ y áż do ptástwá niebieskiego: bo mi żal 8 jem je uczynił. ♣ Ale Noe ználazł łáskę w oczách PAńskich.

b 1 Moj. 8. 21. Matt. 15. 19. 1 Krol 15. 3.

9 T Eć sa rodzáje Noego: Noe mąż c spráwiedliwy/ doskonáłym był zá wieku swego: z Bogiem d chodźił Noe. 10 ♣ Y zpłodźił Noe trzech synow/ Semá/ Chámá/ Jáfetá. 11 ♣ Ale ziemiá popsowáłá śie byłá przed Bogiem: y nápelniłá śie niepráwośćia. 12 ♣ Tedy wejrzał Bog ná ziemie/ á oto popsowána byłá/ (ábowiem zepsowáło było wszelkie ćiáło droge swoje ná ziemi.) 13 ♣ Y rzekł Bog do Noego: Koniec wszelkiego ćiáłá przyszedł przed oblicze moje/ bo nápełniona jest ziemiá niepráwośćia od oblicza ich: przetoż je wytrácę z ziemia e. 14 ♣ Uczyń sobie f Korab z drzewá Gofer: przegrody poczyniż w Korabiu/ y oblejeś go wewnatrz y zewnatrz smołá. 15 ♣ A uczyniż go ná ten *ksztalt*: Trzy stá łokiet *bedźie* długość Korabiá: piećdźieśiat łokiet szerokość jego/ á trzydźieśći łokiet wysokość jego. 16 ♣ Okno uczyniż w Korábiu: á ná łokieć wywiedźieś je wzwyż/ y drzwi Korabiu w boku jego postáwiż: pietrá spodnie/ wtore y trzećie / uczyniż w nim. 17 ♣ A ja oto/ Ja przywiode Potop wod ná ziemie ku wytráceniu wszelkiego ćiáłá/ w ktorym jest duch żywotá pod Niebem: wszystko cokolwiek jest ná ziemi/ pozdycha. 18 ♣ Ale z toba postánowie przymierze moje: Y wnidźieś do Korábiá/ ty y synowie twoji/ y żoná twojá/ y 19 żony synow twojich z toba. ♣ Y ze wszech zwierzat wszelkiego ćiáłá/ po dwojgu ze wszech/ wprowádźiż do Korabiá/ áby żywo záchowáne były z toba: sámiec y sámicá beda. 20 ♣ Z ptástwá według rodzáju jego/ y z bydłá według rodzáju jego / *y* z wszelkiey gádźiny ziemskiey / według rodzáju jey/ po dwojgu z káżdego *rodzáju* wnida z toba/ áby żywe zostáły. 21 ♣ A ty weźmiesz z soba wszelkiego pokarmu/ ktory śie jeść godźi/ á zbierzesz do śiebie/ y bedźie 22 tobie y onym ná pokarm. ♣ Y uczynił Noe według wszystkiego / jáko mu rozkazał Bog/ tak uczynił.

c Syrac. 44. 17. 2 Piotr 2. 5. 2 Moj. 5. 22. d T. Żył według woli Bożey, bojac śie go.

e I. Z ziemie. f Żyd. 11 7.

ROZDZIAL VII.

Noe, z ośmią duszy z zwierzęty, według rozkazánia Páńskiego, do Korabiá wchodźi. 10. 17. Potopu czás y sposób.

1 Y Rzekł Pan do Noego: Wnidź ty y wszystek dom twoj do Korabiá: bom ćię a widźiał spráwiedliwym przed obliczem mojim w narodźie tym. 2 Z káżdego bydlęćiá czystego weźmiesz z sobą śiedmioro á śiedmioro/ sámcá y sámice jego: ále z zwierząt nieczystych po dwojgu: sámcá y sámice jego. 3 Tákże z ptástwá niebieskiego śiedmioro á śiedmioro/ sámcá y sámice/ áby żywe záchowáne było naśienie ná wszystkiey źiemi. 4 Abowiem jeszcze po śiedmi dniách spuszczę deszcz ná źiemię przez czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy/ y wygłádzę wszystko stworzenie/ ktorem uczynił/ z oblicza źiemie.

5 Y Czynił tedy Noe według wszystkiego jáko mu był Pan rozkazał. 6 A Noemu było sześć set lat/ gdy przyszedł Potop wod ná źiemię. 7 Y wszedł Noe/ y synowie jego/ y Zoná jego/ y żony synow jego z nim do Korabiá/ dla potopu wod b. 8 Z zwierząt też czystych/ y z zwierząt ktore nie były czyste/ y z ptástwá/ y z wszystkiego co śię płaza po źiemi: 9 Po parze weszło do Noego do Korabiá/ *to jest* sámiec y sámicá: jáko był rozkazał Bog Noemu. 10 Y stáło śię po śiedmi dniách/ iż wody potopu przyszły ná źiemię.

11 Roku sześć setnego wieku Noego/ mieśiącá wtorego/ śiedmnastego dniá *tegoż* mieśiącá/ w tenże dźień przerwáły śię wszystkie zrzodłá przepáśći wielkiey/ y okná Niebieskie otworzyły śię. 12 Y pádał deszcz ná źiemię czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy. 13 Onegoż dniá wszedł Noe/ y Sem/ y Chám/ y Jáfet/ Synowie Noego/ y Zoná Noego/ y trzy żony synow jego z nim do Korabiá. 14 Oni/ y wszelki zwierz według rodzáju swego/ y wszelkie bydlę według rodzáju swego/ y wszelka gádźiná płazająca śię po źiemi według rodzáju swego/ y wszystko latające według rodzáju swego/ *y* wszelki ptak/ *y* wszelka rzecz skrzydlásta. 15 A tak weszło do Noego w Korab po parze z káżdego ćiáłá/ w ktorym *był* Duch żywotá. 16 A ktore weszły/ sámiec y sámicá z káżdego ćiáłá weszły/ jáko mu Bog rozkazał. Y zámknął PAN zá nim.

17 Y Był tedy potop przez czterdźieśći dni ná źiemi/ y wezbráły wody/ y podniosły Korab/ y był podnieśiony od źiemie. 18 Y wzmogły śię wody/ á wezbráły bárzo nád źiemią/ y pływał Korab po wodách. 19 Tedy śię wody wzmogły náder bárzo nád źiemią/ y okryły śię wszystkie gory wysokie/ ktore *były* pod wszystkim Niebem. 20 Piętnaśćie łokći wzwysz wezbráły wody/ gdy były okryte gory. 21 Záginęło tedy wszelkie ćiáło ruchájące śię ná źiemi/ z ptakow/ y z bydłá/ y z zwierząt/ y z wszekiey gádźiny płazájącey śię po źiemi/ y wszyscy ludźie. 22 Wszystko ktorego tchnący duch żywotá *był* w nozdrách jego/ ze wszystkiego co ná suszy było/ pomárło. 23 Ták wygłádźił Bog wszystko stworzenie ktore *było* ná źiemi/ od człowieká áż do bydlęćiá/ áż do gádźiny/ y áż do ptástwá niebieskiego/ wygłádzone są z źiemie/ y został tylko Noe/ y ktorzy z nim *byli* w Korabiu c. 24 Y trwáły wody nád źiemią sto/ y pięćdźieśiąt dni.

a Syrac. 44.17. 2 Piotr 2.5.
b Matt. 24.38. Luka. 17.26. 1 Piot. 3.20.
c Mądr. 10.4. Syrac. 39.28. 2 Piot. 2.5.

ROZDZIAL VIII.

Wspomniawszy Bog ná Noego, źiemie osuszył. 15. Noe wyśiadszy z Korabiá ze wszystkim. 20. Bogu ofiáry spráwuje.

1 Y Wspomniał Bog ná Noego y ná wszystkie zwierzętá/ y ná wszystko bydło/ ktore *było* z nim w Korabiu: y przywiodł Bog wiátr ná źiemię/ á zástánowiły śię wody. 2 Y záwárte są zrzodłá przepáśći/ y okná niebieskie: á záhámowány jest deszcz z niebá. 3 Y wróciły śię wody z wierzchu źiemie idąc y wracájąc śię: y opádły wody po skończeniu stá y pięćdźieśiąt dni.

4 Y Odpoczynął Korab mieśiącá śiodmego/ śiedmnastego dniá *tegoż* mieśiącá/ ná gorách Arárád. 5 A wody z ćiekáły y upadáły/ áż do dźieśiątego mieśiącá: Dźieśiątego *bowiem* mieśiącá/ pierwszego dniá/ okazáły śię wierzchy gor. 6 Y stáło

śię po skończeniu czterdźieśtu dni/ otworzył Noe okno Korabiá/ ktore był uczynił. 7 ✠ Y wypuśćił kruká: ktory tám y sám latáiac/ záśie śię wracał/ áż oschły wody ná źiemi.

8 POtym wypuśćił gołębicę od śiebie: áby obaczył/ jesli opádły wody z wierzchu źiemie. 9 ✠ Ale nie ználazszy gołębicá odpoczynienia stopie nogi swojey/ wroćiłá śię do niego / do Korabiá: jeszcze bowiem wody *były* po wszystkiey źiemi: Y wyćiągnawszy rękę swoję/ wźiął ją/ y wniosł ją do śiebie do Korabiá. 10 ✠ A poczekawszy jeszcze drugie śiedm dni/ powtore wypuśćił gołębicę z Korabiá. 11 ✠ Y wroćiłá śię do niego gołębicá pod wieczor: á oto rozdźká oliwy urwána w uśćiech jey: á ták poznał Noe że opádły wody z wierzchu źiemie. 12 ✠ Y czekał jeszcze drugie śiedm dni/ y wypuśćił gołębicę/ ktora śię więcey niewroćiłá do niego.

13 Y Stáło śię sześćsetnego / y pierwszego roku/ mieśiacá pieerszego/ *dniá* pierwszego/ oschły wody z źiemie: y zdiął Noe przykryćie Korabiá/ á ujrzał że osechł wierzch źiemie. 14 ✠ A mieśiacá wtorego/ dwudźiestego śiodmego dniá/ *tegoż* mieśiacá/ oschłá źiemiá.

15 Y Rzekł Bog do Noego/ mowiąc; 16 ✠ Wynidź z Korabiá/ ty/ y żoná twojá/ y Synowie twoji/ y żony synow twojich z tobą. 17 ✠ Wszystkie zwierzętá ktore *są* z tobą/ z wszelkiego ćiáłá/ z ptástwá/ y z bydłá/ y z wszelkiey gádźiny płázájącey śię po źiemi/ wywiedź z sobą/ á niech śię rozpłádzája ná źiemi/ y a niech rosłą/ y rozmnáżája śię ná źiemi. 18 ✠ Y wyszedł Noe/ y synowie jego / y żoná jego/ y żony synow jego z nim. 19 ✠ Wszelkie zwierzę/ wszelka gádźiná/ y wszelkie ptástwo/ wszystko co śię płaza po źiemi/według rodzájow swojich/ wyszły z Korabiá.

a 1 *Moj.* 22.28. *y* 9. 1.

20 ZAtym zbudował Noe ołtarz PAnu/ y wźiął z káżdego bydłá b czystego/ y z káżdego ptástwá czystego/ y ofiárował cáłopalenia ná ołtarzu onym. 21 ✠ Y záwoniał Pan wonnośći wdźięczney/ y rzekł PAn w sercu swym: Niebędę więcey przeklinał źiemie dla człowieká : ábowiem myśl sercá człowieczego c zła *jest* od młodośći jego/ nie zátrácę więcey wszystkiego co żyje/ jákom *teraz* uczynił. 22 ✠ A poki źiemiá trwáć będźie/ śiew/ y żniwo/ y źimno/ y gorąco/ y láto/ y źimá/ y dźień/ y noc d nie ustáną.

b 3 *Moj.* 11. 3.

c 1 *Moj.* 6. 5. *Mát.* 15.19.

d *Jerem* 33.20.

ROZDZIAŁ IX.

Bog Noemu, y potomstwu jego błogosłáwi. 8. *y wieczne z nim przymierze utwierdza.* 20. *Z Noego, gdy śię upił winem, jeden z synow śię pośmiewa: á drudzy go okrywáją.* 29. *Noe umárł.*

1 Y Błogosłáwił Bog Noego/ y Syny jego/ y rzekł im: a Rozradzájćie śię/ y rozmnażájćie śię/ y ná- 2 pełniajćie źiemię. ✠ A strách wász/ y bojaźń wászá będźie nád wszelkim zwierzęćiem źiemie: y nád wszystkim ptástwem niebieskim; y nád wszystkim co śię rucha ná źiemi: y nád wszystkimi rybámi morskimi: w rękę 3 wászę podáne są. ✠ Wszystko co śię rucha/ *y* co żyje/ wam będźie ná pokarm/ jáko járzyny b źielone/ dałem 4 wam to wszystko. ✠ Wszákże mięsá z duszą c jego/ *ktora jest* krew jego/ 5 jeść nie będźiećie. ✠ A zájiste krwie wászey/ dusz wászych szukáć będę/ z ręki d káżdey bestyi szukáć jey będę: tákże z ręki człowieczey/ z ręki káżdego brátá jego/ będę szukał duszę człowie- 6 czey. ✠ Kto e wyleje krew człowieczą/ przez człowieká krew jego wyláná będźie: bo ná wyobráżenie Bo- 7 żę uczynion jest człowiek. ✠ A wy f rozradzajćie śię/ y rozmnażajćie śię: rozpładzajćie śię ná źiemi/ y mnożćie śię ná niey.

8 TEdy rzekł Bog do Noego/ y do 9 synow jego z nim/ mowiąc: ✠ A ja/ Oto ja stánowię przymierze moje z wámi/ y z naśieniem wászym po 10 was. ✠ Y z káżdą duszą żywiącą ktora *jest* z wámi: w ptástwie/ w bydle/ y w káżdym zwierzęćiu źiemie/ *ktore są* z wámi/ ze wszystkich co wyszły z Korabiá/ *áż* do káżdego zwierzęćiá *ná* 11 źiemi. ✠ Y postánowię g przymierze moje z wámi: á niebędźie zátrácone więcey wszelkie ćiáło wodámi potopu: y nie będźie więcey potop 12 ná skáżenie źiemie. ✠ Tedy rzekł Bog; To *jest* znák przymierza/ kto-

a 1 *Moj.* 1. 22. *y* 8.17.

b 1 *Moj.* 1. 29.

c 3 *Moj.* 17.14.

d 2 *Moj.* 21.28.

e *Mát.* 26.52. *Objáw* 13.10.

f 1 *Moj.* 1. 28. *y* 26.27 *y* 8.17.

g *Esái.* 54. 9.

ry ja

ry ja dawam miedzy mna/ y miedzy wámi/ y miedzy káżda duſza żywiaca ktora *jeſt* z wámi/ w rodzáje wieczne. 13 ✠ Łuk moj h położyłem ná obłoku/ ktory będźie *ná* znák przymierza 14 miedzy mna/ y miedzy źiemia. ✠ Y ſtánie śie/ gdy wzbudzę ćiemny obłok nád źiemia: á ukaże śie łuk ná obło- 15 ku: ✠ Ze wſpomnie ná przymierze moje/ ktore *jeſt* miedzy mna/ y miedzy wámi: y miedzy każda duſza żywiaca w każdym ćiele: y nie beda wiecey wody ná potop/ ku wytráce- 16 niu wſzelkiego ćiáłá. ✠ Będźie tedy łuk *on* ná obłoku/ y wejrzę nań/ á bym wſpomniał ná przymierze wieczne miedzy Bogiem/ y miedzy wſzelka duſza żywiaca/ w káżdym ćiele/ 17 ktore *jeſt* ná źiemi. ✠ Zátym rzekł 18 Bog do Noego: ✠ Tenći *jeſt* znák przymierzá/ ktorem poſtánowił miedzy mna/ y miedzy wſzelkim ćiáłem/ ktore *jeſt* ná źiemi.

h *Syrac.* 3. 12.

19 A Byli Synowie Noego/ ktorzy wyſzli z Korabiá/ Sem/ y Chám/ y Jáfet: A Chám jeſt Ojcem Chá- 20 náán. ✠ Ci trzej *ſa* synowie Noego/ przez ktore śie i nápełniłá *ludem* wſzyſtká źiemiá.

i 1 *Moj.* 10. 32.

21 TEdy Noe począł uprawiáć źie- 22 mię/ y náſádźił winnicę. ✠ Potym pił wino: a upiwſzy śie/ odkrył 23 śie w namiećie ſwojm. ✠ A ujrzawſzy Chám Oćiec Chánáánow nágość Ojcá ſwego/ oznájmił to dwiemá 24 bráći ſwey ná dworze. ✠ Tedy wźiawſzy Sem/ y Jáfet ſzáte/ á włożywſzy ja obá ná rámioná ſwe/ ſzli wſpák/ y zákryli nágość Ojcá ſwego: á oblicza ich odwrocone *były*, że 25 nágośći Ojcá ſwego niewidźieli. ✠ A ocućiwſzy śie Noe z winá ſwego/ gdy śie dowiedźiał co mu uczynił Syn 26 jego młodſzy. ✠ Rzekł: Przeklęty Chánáán/ ſługa ſług bráći ſwojey 27 będźie. ✠ Rzekł też: Błogosłáwiony PAn Bog Semow/ á niech bę- 28 dźie Chánáán ſługa ich. ✠ Niech rozſzerzy Bog Jáfetá/ y niech mieſzka w namiećiech Semowych/ á niech będźie Chánáán ſługa ich.

29 30 Y Zył Noe po potopie trzy ſtá lat/ y piecdźieśiat lat. ✠ Y było wſzyſtkich dni Noego/ dźiewieć ſet lat/ y piecdźieśiat lat/ y umárł.

ROZDZIAŁ X.

Rozrodzenie Synow Noego. 2. Jáfetá. 6. Chámá. 21. Semá: y mieſzkánie ich po rożnych Krájách świátá.

1 TEć ſa rodzaje Synow Noego/ Semá/ Chámá/ y Jáfeta/ ktorym śie národźiło Synow po poto- 2 pie. ✠ Synowie Jáfetowi a Gomer/ y Mágog/ y Mádáj/ y Jáwán/ 3 y Tubál/ y Meſech/ y Tyrás. ✠ A Synowie Gomerowi/ Aſchenáz/ y 4 Ryfát/ y Thogormá. ✠ A Synowie Jáwánowi/ Eliſá/ y Tárſys/ Cy- 5 tym/ y Dodánim. ✠ Od tych rozdźielone ſa wyſpy narodow po ſwych źiemiách: káżdy według jezyká ſwego/ y według pokolenia ſwego/ w narodźiech ſwojich.

a 1 *Kron* 1. 5.

6 A Synowie Chámowi/ b Chus/ y Miſrájim/ y Put/ y Chánáán. 7 ✠ Synowie zás Chuſowi / Sebá/ y Hewilá / y Sábtáh / y Regmá/ y Sábtáchá. A Synowie Regmy/ 8 Sebá y Dedán. ✠ A Chus zpłodźił Nemrodá/ ktory począł być możnym 9 ná źiemi. ✠ Ten był mojnym myśliwcem przed oblicżem PAńſkim: przetoż śie mowi; Jáko Nemrod 10 możny myśliwiec przed Pánem. ✠ A początek Kroleſtwá jego był Babel c y Erech/ y Achád/ y Chálne w źie- 11 mi Senáár. ✠ Z tey źiemie wyſzedł Aſſur / y zbudowáł Niniwen / y 12 Rechobot miáſto/ y Chále. ✠ Tákże Reſen/ miedzy Niniwen / y miedzy 13 Chále: to miáſto *jeſt* wielkie. ✠ Miſrájim też zpłodźił Ludymá/ y Hánánimá / y Laubiná / y Neftuhimá. 14 ✠ Y Pátruſymá/ y Cháſluchimá/ (z ktorych poſzli Filiſtynowie/) y Káf- 15 torymá. ✠ Chánáán też zpłodźił Sydoná pierworodnego ſwe°/ y He- 16 tá. ✠ Y Jebuſá/ y Amorrá/ y Ger- 17 geſá. ✠ Y Hewá/ y Archá/ y Symá. 18 ✠ Y Árádá/ y Sámárá/ y Chámátá/ z kad śie potym rozrodźiły domy 19 Chánánejczykow. ✠ A gránice Chánánejſkie były od Sydonu idac do Geráry/ áż do Gázy/ áż wnidźieſz do Sodomy/ y Gomorry/ y Adámy/ y 20 Sebojimá/ áż do Láży. ✠ Ci *ſa* Synowie Chámowi w fámiliách ſwych/ w jezykách ſwych/ w źiemiách ſwych/ w národźiech ſwych.

b 1 *Kron* 1. 8.

c 1 *Moj* 11. 9.

21 A Semowi/ Oycu wszystkich Synow Heberowych/ brátu Jáfetá stárszego/ urodźili śie *synowie.* 22 Synowie Semowi Elám/ d y Assur/ y Arfáchsád/ y Lud/ y Arám. 23 Synowie záś Arámowi/ Hus/ y Hul/ y Geter/ y Mesech. 24 Arfachsád záś zpłodźił Selechá/ á Selech zpłodźił Heberá. 25 A Heberowi urodźili śie dwá Synowie: imię jednemu Fáleg/ iż zá dni jego rozdźielona jest źiemiá: á imię brátá jego Jektán. 26 Jektán też zpłodźił Elmodádá/ y Sálefá/ y Hásármotá/ y Járechá/ 27 Y Adorámá/ y Vzálá/ y Deklá. 28 Y Hebálá/ y Abimáelá/ y Sebá- 29 já. Y Ofirá/ y Hewilá/ y Jobábá: ći wszyscy są Synowie Jektánowi. 30 A było mieszkánie ich od Meschá idąc/ do gory Sefár ná wschod Słońcá. 31 Ci są Synowie Semowi w domiech swych/ w językách swych/ w narodźiech swych/ w źiemiách swych/ w narodźiech swych. 32 Teć są domy Synow Noego/ według pokolenia ich/ y w narodźiech ich/ y od nich rozdźielone są e narody ná źiemi po Potopie

d 1 Kron 1. 8.

e 1 Moj. 9. 19.

ROZDZIAL XI.

Gdy potomstwo Noego Babel wieżę budowało. 5 Bog im języki pomieszał. 8. Y po świećie je rozproszył. 10. Rodzaj Semá áż do Abrámá. 31. Drogá Tárego z Abrámem z Vr Cháldejskiego do źiemie Chánánejskiey. 32. Smierć Tárego.

1 A Byłá wszystká źiemiá jednego 2 językâ/ y jedney mowy. Y stało śie/ gdy wyszli a od wschodu *słońcá* náleźli rowninę w źiemi Senáár/ y mieszkáli tám. 3 Y rzekł jeden do drugiego: Nuże/ náczyńmy cegły/ y wypalmy ją ogniem: y mieli cegłę miásto kámieniá/ á glinę iłowátą mieli miásto wapná. 4 Potym rzekli: Nużesz zbudujmy sobie miásto y wieżą/ ktoreyby wierzch *dośięgał* do niebá/ á uczyńmy sobie imię: byśmy śie snádź nie rozproszyli po obliczu wszystkiey źiemie. 5 Tedy Pan zstąpił áby oglądał miásto ono/ y wieżą ktorą budowáli synowie ludzcy. 6 Y rzekł Pan: Oto lud jeden y język jeden tych wszystkich: á toć jest záczęćie dźiełá ich/ á teraz niezábroni im nikt wszystkiego co zámyślili uczynić. 7 Przetoż zstąpmy/ á pomieszajmy tám język ich/ áby jeden drugiego języká nierozumiał. 8 A ták b rozproszył je Pan z támtąd po obliczu wszystkiey źiemie: y przestáli budowáć miástá onego. 9 Przetoż názwał imię jego Babel: iż tám pomieszał PAN język wszystkiey źiemie: y z támtąd rozproszył je PAn po obliczu wszystkiey źiemie.

a Mądr. 10. 5.

b 5 Moj. 32. 8.

10 TEć są rodzáje Semowe. Sem/ gdy miał sto lat c / zpłodźił Arfáchsádá we dwie lećie po potopie. 11 Y żył Sem po zpłodzeniu Arfáchsádá pięć set lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

12 ARfáchsád też żył trzydźieśći y pięć lat/ y zpłodźił Selechá. 13 Y żył Arfáchsád po zpłodzeniu Selechá cztery stá lat/ y trzy látá/ y zpłodźił Syny y Corki.

14 SElech záś żył trzydźieśći lát/ y zpłodźił Heberá: 15 Y żył Selech po zpłodzeniu Heberá/ cztery stá lát/ y trzy látá/ y zpłodźił Syny y Corki.

16 Y Żył Heber trzydźieśći lat y cztery/ y zpłodźił Pelego d 17 Żył też Heber po zpłozeniu Pelegá/ cztery stá lat/ y trzydźieśći lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

18 ŻYł też Peleg trzydźieśći lat/ y zpłodźił Rehu. 19 Y żył Peleg po zpłodzeniu Rehu dwieśćie lat/ y dźiewięć lat/ y zpłodźił syny y corki.

20 TAkże Rehu żył trzydźieśći lat y dwie/ y zpłodźił Sárugá. 21 Y żył Rehu po zpłodzeniu Sárugá dwie śćie lat/ y śiedm lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

22 SArug záś żył trzydźieśći lat/ y zpłodźił Náchorá. 23 Y żył Sárug po zpłodzeniu Náchorá dwie śćie lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

24 TAkże Náchor żył dwádźieśćiá y dźiewięć lat/ y zpłodźił Tárego. 25 Y żył Náchor po zpłodzeniu Tárego sto lat/ y dźiewiętnaśćie lat/ y zpłodźił Syny y Corki.

26 Y Żył Táre śiedmdźieśiat lat/ y zpłodźił Abrámá/ Náchorá y Háráná.

27 A Teć są e rodzáje Tárego. Táre zpłodźił Abrámá/ Náchorá/

c 1 Kron 1. 17.

d 1 Kron 1. 25.

e Jozue. 24. 2. 1 Kron 1. 26.

y Háráná. Hárán zás zpłodźił Lotá. 28 ✣ Y umárł Hárán przed obliczem Tárego Ojcá swego/ w źiemi národzeniá swego/ w Vr Cháldejskim. 29 ✣ Y pojęli Abram/ y Náchor sobie żony: imię żony Abrámowey było Sárái/ á imię żony Náchorowey Melchá/ Corká Háráná/ Ojcá Melchy/ y Ojcá Jeschy. 30 ✣ A byłá Sárái niepłodna y niemiáłá dźiatek. 31 ✣ Wźiął tedy Táre f Abrámá syná swego/ y Lotá Syná Háránowego wnuká swego/ y Sárái niewiástę swoję/ żonę Abrámá Syná swego: y wyszli zpołu z Vr Chaldejskiego/ áby szli do źiemie Chánáneyskiey: á przyszli áż do Háránu/ y mieszkáli tám. 32 ✣ Y było dni Tárego dwie śćie lat/ y pięć lat: y umárł Táre w Háránie.

f Jozue. 24. 2. Nehe. 9. 7. Judit. 5. 7. Dźiej. 7. 4.

Rozdział. XII.

Abram ná rozkazánie PAńskie z ojczyzny wyszedszy, do źiemie Chánáán przyszedł. 7. Bog mu ją, y potomstwu jego obiecał. 10. Tenże przed głodem uchodźił do Egiptu. 14. Gdźie mu Sárái wźięto, y przywrocono.

1 Y Rzekł PAN do Abrámá: a Wynidź z źiemie twey/ y od rodźiny twojey/ y z domu Ojcá twego/ do źiemie ktorąć pokażę. 2 ✣ A uczynię ćię w narod wielki/ y będęć błogosłáwił/ y uwielbię imię twoje/ y będźiesz błogosłáwieństwem. 3 ✣ Y będę błogosłáwił błogosłáwiącym tobie: á przeklináiące ćię/ przeklináć będę: y będą błogosłáwione w tobie wszystkie narody źiemie b.

4 Tedy wyszedł Abram jáko mu rozkazał Pan. Poszedł też z nim y Lot. A było Abrámowi śiedmdźieśiat lat/ y pięć lat/ gdy wyszedł z Háránu. 5 ✣ Wźiął też Abram Sárái żonę swoję/ y Lotá Syná brátá swego c/ y wszystkę swą majętność/ ktorey nábyli/ y dusze ktorych nábyli w Háránie: y wyszli/ áby szli do źiemie Chánáneyskiey: y przyszli do źiemie Chánáneyskiey. 6 ✣ Tedy przeszedł Abram źiemię onę áż do miejscá Sychem/ y áż do rowniny Morech: á Chánánejczyk ná ten czás był w oney źiemi.

7 Y Vkazał śię Pan Abrámowi/ y rzekł: d Naśieniu twemu dam źiemię tę: y zbudował tám ołtarz 8 Panu ktory mu śię ukazał. ✣ A przeszedł z támtąd do gory ná wschod Bethelá/ y rozbił tám namiot swoj/ *mając* Bethel od Zachodu/ á Hái od Wschodu: y zbudował tám ołtarz Panu/ y wzywał Jmienia Páńskiego. 9 ✣ Potym ruszył śię Abram idąc y ćiągnąc ku Południu.

a Dźiej. 7. 3. Zyd. 11. 8.

b 1 Moj. 18. 18. y 12. 18. y 22. 4. Dźiej. 3, 26. Galat. 3. 8. Zyd. 11. 18.

c 1 Moj. 14. 15.

d 1 Moj. 13. 15. y 15. 18. y 26. 4. 5 Moj. 34. 4.

10 A Był głod w źiemi *oney*: przeto zstąpił Abram do Egiptu/ áby tám był gośćiem *do czásu*, ćieszki bowiem był głod w źiemi. 11 ✣ Y stáło śię gdy już blisko był áby wszedł do Egiptu/ rzekł do Sáráji żony swey: Oto teraz wiem żeś niewiástá piękna ná wejrzeniu. 12 ✣ Y stánie śię/ że gdy ćię obaczą Egipczánie/ rzeką; Żoná to jego: y zábiją mię/ á ćiebie żywo zostáwią. 13 ✣ Mow prośię/ żeś jest śiostra moja/ áby mi dobrze było dla ćiebie/ y żywá zostáłá dla ćiebie duszá mojá e.

14 Y Stáło śię gdy wszedł Abram do Egiptu/ ujrzeli Egipczánie niewiástę onę/ iż byłá bárzo piękna. 15 ✣ Widźieli ją też Kśiążętá Fáráonowe/ y chwalili ją przed nim: y wźięto onę niewiástę do domu Fáráonowego. 16 ✣ Ktory Abrámowi dobrze czynił dla niey: y miáł *Abram* owce/ y woły/ y osły/ y sługi/ y służebnice/ y ośliçe/ y wielbłady. 17 ✣ Ale uderzył PAN Fáráoná plagámi wielkimi/ y dom jego dla Sáráji żony Abrámowey. 18 ✣ Przetoż wezwał Fáráo Abrámá/ y rzekł; Cożeś mi to uczynił? czemuś mi nie oznájmił że to żoná twojá? 19 ✣ Przeczżeś powiedźiał/ śiostrá to mojá? y wźiąłem ją sobie zá żonę: á teraz/ oto żoná twojá weźmiże ją, á idź. 20 ✣ Y przykazał o nim Fáráo mężom/ y puśćili go wolno/ y żonę jego/ y wszystko co *było* jego.

e 1 Moj. 20. 12. y 26. 7.

Rozdział XIII.

Abram z Lotem wroćił śię z Egiptu, do źiemie Chánáneyskiey. 9. Dla wielośći bydłá rozeszli śię ná miejscá rożne. 14. Bog znowu Abrámowi źiemię, y rozmnożenie potomstwá obiecuje.

1 A Ták wyszedł Abram z Egiptu/ on/ y żoná jego/ y wszystko co miáł/ y Lot z nim/ ku Południowi.

2 ✠ A Abram był bárzo bogáty w bydło/ w śrebro/ y w złoto. 3 ✠ Y szedł gośćińcámi swymi/ od Południá/ y áż do Bethel/ áż do onego miejscá gdźie przed tym był namiot je° miedzy Bethel/ y miedzy Háj. 4 ✠ Do miejscá a onego ołtarzá/ ktory tám był przed tym uczynił: y wzywał tám Abrám Imienia PAńskiego.

5 Także Lot/ ktory chodźił z Abrámem/ miáł owce/ y woły/ y namioty. 6 ✠ Y nie b mogłá ich znieść oná źiemiá/ żeby społem mieszkáli: ábowiem byłá máiętność ich wielka/ ták/ że niemogli mieszkáć pospołu. 7 ✠ Y wszczał śie poswarek miedzy pásterzmi trzody Abrámowey/ y miedzy pásterzmi trzody Lotowey. Chánánejczyk/ y Ferezejczyk/ mieszkał ná on czás w źiemi. 8 ✠ Rzekł tedy Abrám do Lotá; Niech proszę c nie będźie swaru miedzy mną/ y miedzy tobą: tákże miedzy pásterzmi mojimi/ y miedzy pásterzmi twojimi/ ponieważeśmy bráćia. 9 ✠ Iza nie wszystká źiemiá jest przed obliczem twojim? odłącz śie proszę odemnie: jeśli w lewo *pojdźiesz*, ja pojdę w práwo/ á jeśli *ty* w práwo/ ja śie udam w lewo. 10 ✠ Tedy podniozszy Lot oczy swe/ obaczył wszystkę rowninę nád Jordanem/ iż wszystká wilgotna *byłá* przed tym niż zátráćił PAn Sodomę y Gomorrę/ jáko Sad PAński/ *y* jáko źiemiá Egipska/ idąc do Zoár. 11 ✠ Y obrał sobie Lot wszystkę onę rowninę nád Jordanem/ y odszedł Lot ku wschodu słońcá/ y rozłączyli śie bráćia jeden od drugie°. 12 ✠ Abrám mieszkał w źiemi Chánánejskiey: á Lot mieszkał w mieśćiech oney rowniny/ y rozbił namiot áż do Sodomy. 13 ✠ Ale ludźie w Sodomie *byli* źli/ d y wielcy grzesznicy przed PANEM.

14 Y Rzekł Pan do Abrámá/ potym gdy śie odłączył Lot od niego; Podnieś teraz oczy swe/ á pojrzyj z miejscá ná ktorymeś *teraz* ná połnocy/ y ná południe/ y ná wschod/ y ná zachod słońcá. 15 ✠ Wszystkie bowiem źiemię/ ktorą ty widźisz/ e dam tobie/ y naśieniu twemu/ áż ná wieki. 16 ✠ A rozmnożę naśienie twoje jáko proch źiemie: *bo* jeśli kto będźie mogł liczyć proch źiemie/ tedy y naśienie twoje zliczone będźie. 17 ✠ Wstańże / chodź te źiemię w dłuż y w szerz/ bo ja to bie dam. 18 ✠ Ruszywszy śię tedy z namiotem Abram/ przyszedł/ y mieszkał w rowninách Mámre/ ktore *są* w Hebron/ y zbudował tám ołtarz PANU.

a 1 Moj. 12. 8.

b 1 Moj. 36. 7.

c Syrac. 25. 2.

d Ezech 16.49.

e 1 Moj. 12. 7. y 15.18 y 26.4. 5 Moj. 34. 4.

Rozdział XIV.

Abram Lotá pojimánego wyswobodźił, 19. Melchisedek mu błogosławi: ktoremu Abram dźieśięcinę oddáje.

1 Y Stáło śie zá dni Amrátelá Królá Senáárskiego/ Aryochá Królá Ellásárskiego/ Chudorláhomerá Królá Elámskiego/ y Tydálá 2 Królá Gojimskiego. ✠ Że podnieśli wojnę przećiw Berowi Krolowi Sodomskiemu / y przećiw Berśię Krolowi Gomorskiemu/ *y* Senáábowi Krolowi Adámáckiemu/ y Semeberowi Krolowi Sebojimskiemu/ y Krolowi Belámskiemu / to jest/ 3 Zoárskiemu. ✠ Wszyscy ći źćiągnęli śie w dolinę Syddym/ tá *jest teraz* morzem słonym. 4 ✠ *Bo ći* dwánaśćie lat służyli Chodorláhomerowi / á trzynastego roku odstąpili od niego. 5 ✠ A ták roku czternastego wyćiągnął Chodorláhomer z krolmi ktorzy z nim *byli*. y poráził a Ráfájimy w Astárot Kárnájimie/ y Zuzymy w Hámie/ y Emimy w Sáwie Kárjátájim. 6 ✠ Tákże Chorojczyki ná gorze ich Sejir/ áż do rowniny Párán/ ktora *jest* przy puszczy. 7 ✠ Potym śię wroćili / y przyćiągnęli do En Miszpát/ ktora *jest* Kádes/ y wybili wszystkę krajinę Amálekitow: tákże też Amorrejczyká mieszkájącego w Háseson támár.

8 Tedy wyćiągnął krol Sodomski/ y krol Gomorski/ y krol Adámácki/ y krol Sebojimski/ y krol Belámski/ to jest Zoárski/ y uszykowáli śię ku bitwie przećiwko nim w dolinie Syddym. 9 ✠ Przećiwko Chodorláhomerowi krolowi Elámskiemu/ y Tydálowi Krolowi Gojimskiemu/ y Amráfelowi Krolowi Senáárskiemu/ y Aryochowi Krolowi Ellásárskiemu/ czterej krolowie/ przećiw pięći. 10 ✠ A w oney dolinie Syddym/ *było* wiele studźien iłowátych: y z ućiekáli/ krol Sodomski/ y Gomorski/ á polegli tám/ á ktorzy zostáli/ ná gorę

a T. Obr zymy.

11 uciekli. ✣ A zábrawszy wszystkie májętność Sodomską/ y Gomorską/ y wszystkie żywność ich/ odćiągnęli.
12 ✣ Zábráli też Lotá Synowcá Abrámowego/ y májętność jego/ y poszli: bo on mieszkał w Sodomie.
13 Y Przyszedł jeden ktory uszedł/ y oznájmił *to* Abrámowi Hebrejczykowi/ ktory mieszkał w rowninách Mámre° Amorrejczyká/ Brátá Escholá/ y brátá Anerá/ ći bowiem uczynili byli przymierze z Abrámem.
14 ✣ A usłyszawszy Abram/ iż był pojimány brát jego/ wypráwił ćwiczonych sług swojich zrodzonych w domu swym/ trzystá/ y ośmnaśćie/ y gonił *je* áż do Dán.
15 ✣ Y rozdźieliwszy śię/ *przypadł* ná nie w nocy/ sam y słudzy jego/ y poráźił je: y gonił je áż do Hoby/ ktora *leży* po lewey stronie Dámászku.
16 ✣ Y odebrał ná zad wszystkie májętność/ tákże y Lotá brátá swego z májętnośćią jego wroćił/ tákże y niewiásty/ y lud.
17 T Edy wyszedł Krol Sodomski przećiw niemu/ gdy śię wracał od porażki Chodorláhomerá/ y krolow ktorzy z nim *byli* ná dolinie Sáwe/ ktora *jest* dolina Krolewska.
18 ✣ A Melchisedek Krol b Sálemski/ wyniosł chleb/ y wino: á ten *był* Kápłánem Bogá nawyższego.
19 ✣ Y błogosłáwił mu/ á rzekł; Błogosłáwiony Abram *od Bogá* nawyższego dźierżawce Niebá/ y Ziemie:
20 ✣ Y błogosłáwiony Bog nawyższy/ ktory podał nieprzyjaćioły twe w rękę twoję. Y dał mu *Abram* dźieśięcinę ze wszystkiego.
21 ✣ Zátym rzekł krol Sodomski do Abrámá: Daj mi ludźie/ á májętność pobierz sobie.
22 ✣ Tedy rzekł Abram krolowi Sodomskiemu: Podniosłem rękę swą ku Pánu Bogu nawyższemu/ dźierżawcy Niebá y Ziemie:
23 ✣ Że/ y námniejszey nitki áni rzemyszká obuwia nie wezmę ze wszystkiego/ co twego jest: żebyś nie rzekł; Jam zbogáćił Abrámá.
24 ✣ Okrom tego co strawili słudzy/ y *okrom* działu mężow ktorzy chodźili ze mną/ Anerá/ Escholá/ y Mámreg/ ći niech wezmą dźiał swoj.

b *Zyd. 7.2.*

Rozdział XV.

Bog Abrámowi obronę, potomstwo, y ziemię Chánánejską znowu obiecuje. 6. A on wierząc Bogu, stawa śię uspráwiedliwionym. 12. Temuż Bog przepowiáda o przyszłey potomstwá jego niewoli. 14. y tegoż z niey wyswobodzeniu.

1 P Otym wszystkim stáło śię słowo PAńskie do Abrámá w widzeniu/ mowiąc: Nieboj śię Abrámie/ jam tarczą twoją/ y nagrodą twoją obfitą wielce.
2 ✣ Y rzekł Abrám; PAnie Boże coż mi dasz? gdyż ja zchodzę bez dźiatek/ á Sprawcą domu mego *jest* ten Dámászczeński Eliezer.
3 ✣ Y mowił Abram; Otoś mi nie dał potomká/ ále oto sługá domu mego a dźiedźicem mojim będźie.
4 ✣ A oto słowo Páńskie *stało śię* do niego mowiąc; Nie będźie ten dźiedźicem twojim: lecz ktory wynidźie z żywotá twego/ ten będźie dźiedźicem twojim.
5 ✣ Y wywiodł go ná dwor/ y rzekł; Pojrzy teraz ku niebu/ á b zlicz gwiázdy/ będźieszli je mogł zliczyć: y rzekł mu; Ták będźie naśienie twoje.
6 ✣ Uwierzył tedy Pánu/ y poczytano mu to ku c spráwiedliwośći.
7 Y Rzekł do niego: JA PAN, ktorym ćię wywiodł z Ur Cháldejskiego/ ábym ći dał ziemię tę w ośiádłość.
8 ✣ Zátym rzekł *Abram*: Pánie d Boże/ poczymże poznam iż ją odźiedźiczę?
6 ✣ Y odpowiedźiał mu: Weźmi mi jáłowicę trzećioletnią/ y kozę trzećioletnią/ y báráná trzećioletniego/ y śinogárlicę/ y gołąbiątko.
10 ✣ Wźiął tedy wszystko to e y rozćiął ná poły: á jednę część położył przećiw drugiey/ ále ptakow nie rozćinał.
11 ✣ Tedy śię zlećiáło ptástwo do onych śćierwow/ y odganiał je Abram
12 ✣ Y stáło śię *gdy* słońce záchodźiło/ że przypadł twárdy sen ná Abrámá/ á oto strách/ y ćiemność wielka przypádłá nań.
13 Y Rzekł *Pan* do Abrámá; Wiedz wiedząc/ iż gośćiem będźie f naśienie twoje w ziemi cudzey/ y podbija je w niewolą/ y utrapią je *przez* cztery stá lat.
14 ✣ A wszákże narod on/ ktoremu służyć będą/ ja sądźić będę: á potym wynidą *z támtąd* z májętnośćią wielką.
15 ✣ Ale ty pojdźiesz do Ojcow twojich w pokoju: *y pogrzebion* będźiesz w stárośći do-

a *1. Wychowánie.*
b *5 Moj. 10.22. Rzym 4. 18.*
c *Rzym 4. 3. Galat. 3. 6. Jakob 2. 23.*
d *1 Moj. 12.24.*
e *Ierem. 34. 18.*
f *2 Moj. 12.40. Dziej 7. 6.*

brey.

g 2 Moj. 12. 40. h T. W czwartym wieku.

16 trey. ✠ A w czwartym g pokoleniu h tu śię wrocą: bo jeszcze niewypełniłá śie nieprawość Amorrejczyká/ 17 áż do tego czásu. ✠ Y stáło śie gdy záſzło słońce/ á ćiemność byłá/ á oto ukazał śie piec kurzacy śie/ y pochodnia ognista/ ktora przechodźiłá miedzy onymi podźiały. 18 ✠ Onegoż dniá uczynił Pan z Abrámem przymierze/ mowiac: Naśieniu twemu i dam tę źiemię/ od rzeki Egipskiey/ áż do 19 rzeki wielkiey/ rzeki Eufrátes. ✠ Cenejczyká/ y Cenezejczyká/ y Kádmo-20 nejczyká. ✠ Y Hettejczyká/ y Fere-21 zejczyká/ y Ráfájmczyká. ✠ Y Amorrejczyká/ y Chánánejczyká/ y Gergezejczyká/ y Jebuzejczyká.

i 1 Moj. 12. 7. y 13. 15. y 26. 4. 5 Moj. 34. 4. 1 Krol 4. 21. 2 Kron 9. 26.

Rozdział. XVI.

Sárái dáłá dźiewkę Abrámowi, áby z niey potomstwo miáłá. 4. Ktora gdy sobie lekce poważyłá Pánią. 6. byłá od niey karána: záczym uciekłá. 7. Anjoł śie jey kazał wroćić do Páni. 15. Porodźiłá Ismáelá.

1 Sárái tedy żoná Abrámowá/ nie rodźiłá mu: ále miáłá sługę Egipcżankę/ ktorey imię było A-2 gár. ✠ Y rzekłá Sárái do Abrámá: Oto terazzámknał mię PAN/ ábym nierodźiłá: wnidź/ proszę/ do służebnice mojey/ ázali wżdy z niey będę miáłá dźiatki: y usłuchał Abram głosu 3 Sáráji. ✠ Y wźięłá Sárái żoná Abrámowá Agárę Egipcżankę/ służebnicę swoję/ po dźieśiąći lat/ jáko poczałAbram mieszkáć w źiemi Chánánejskiey: y dáłá ja Abrámowi mę-4 żowi swemu zá żonę. ✠ Tedy wszedł do Agáry/ y poczęłá: á widzac że poczęłá/ wzgárdzona byłá Páni jey w 5 oczu jey. ✠ Y rzekłá Sárái do Abrámá: Krzywdy mojey tyś winien/ Jamći dáłá służebnicę moję ná łono twoje: ále oná, widzac że poczęłá/ wzgárdźiłá mię w oczách swych: niech rozsadźi PAN/ miedzy mna y miedzy 6 toba. ✠ Y rzekł Abram do Sáráji: Oto służebnicá twojá w ręku twojich/ czyń z nia coć śię zda nalepszego: y trapiłá ja Sárái/ y uciekłá od oblicza jey.

7 Y Ználazł ja Anjoł Páński u zrzodłá wod ná puszczy/ nád zrzo-8 dłem/ przy drodze Sur. ✠ Y rzekł: Agáro służebnico Sáráji/ zkad idźiesz? y dokad idźiesz? á oná odpowiedźiáłá: Od oblicza Sáráji Páni swey ja 9 uciekam. ✠ Rzekł jey Anjoł Páński: Wroć śię do Páni swey/ á ukorz śię 10 pod ręce jey. ✠ Rzekł jey zás Anjoł PAński: Mnożac rozmnożę naśienie twoje/ iż nie będźie mogło być zliczone 11 prze mnostwo. ✠ Potym jey rzekł Anjoł Páński: Otoś ty poczęłá/ y porodźisz Syná/ á názowiesz imię jego Ismáel: bo usłyszał PAn utrapienie 12 twoje. ✠ Ten będźie srogim człowiekiem: ręká jego przećiwko wszystkim/ á ręká wszystkich przećiwko jemu: á przed obliczem wszystkiey bráći swey 13 mieszkáć będźie. ✠ Y názwáłá imię PAná ktory mowił do niey; Tyś Bog widzacy mię: rzekłá bowiem: Izalim tu niewidźiáłá tyłu widza-14 cego mię. ✠ Przetoż názwáłá studnia oné a Studnia żywiacego/ widzacego mię: á táć jest miedzy Kádes/ y miedzy Bárad.

a 1 Moj 12. 7.

15 Y Vrodźiłá b Agár Abrámowi Syná: y názwał Abram imię Syná swego/ ktorego urodźiłá Agár/ 16 Ismáel. ✠ Abram miał ośmdźieśiat lat y sześć lat/ gdy mu urodźiłá Agár Ismáelá.

Rozdział. XVII.

Bog przymierże z Abrámem stánowi. 5. Abráhámem go názywa. 10. Obrzezánie ná znák przymierza rozkázuje. 15. Y obiecuje mu Syna z Sáry imieniem Izáaká.

1 A Gdy już było Abrámowi dźiewiećdźieśiat lat y dźiewięć lat: ukazał a śię Pan Abrámowi/ y rzekł do niego: Jam jest Bog Wszechmogacy: chodź przed obliczem mojim/ á 2 badź doskonáły. ✠ uczynię przymierze moje/ miedzy mna y miedzy toba: 3 y rozmnożę ćię bárzo obfićie. ✠ Tedy upadł Abram ná oblicze swoje: y rzekł do niego Bog/ mowiac:

4 JAm jest, oto stánowię przymierze moje z toba: y będźiesz ojcem wie-5 la narodow. ✠ Y nie będźie zwáne dáliey imię twoje Abram: ále będźie imię twoje Abráham: ábowiem b Ojcem wiela narodow postánowiłem 6 ćię. ✠ A rozmnożę ćię bárzo: y rozkrzewię ćię w narody: y Krolowie z ćie-7 bie wynidą. ✠ Y utwierdzę przymierze moje miedzy mna y miedzy toba/ y

b Syrac. 44. 19. Rzym 4. 17.

miedzy naśieniem twojim po tobie / w narodźiech ich umową wieczną: żebymći był Bogiem y naśieniu twemu po tobie. 8 ✠ Dam też tobie / y naśieniu twemu po tobie źiemię / w ktorey teraz jesteś gośćiem: wszystkę źiemię Chánánejską w ośiádłość wieczną / y będę Bogiem ich.

9 NAd to rzekł Bog Abráhámowi; Ty też przymierza mego przestrzegáć będźiesz / ty / y naśienie twoje po tobie / w narodźiech swoich. 10 ✠ A toć *jest* przymierze moje / ktore záchowywáć będźiećie / miedzy mną / y miedzy wámi / y miedzy naśieniem twojim po tobie: áby był obrzezány miedzy wámi káżdy mężczyzná. 11 ✠ Obrzeżećie tedy ćiáło nieobrzeski wászey: á c *to* będźie znákiem przymierza miedzy mną / y miedzy wámi. 12 ✠ Syn d ośmi dni / będźie obrzezány miedzy wámi káżdy mężczyzná w národźiech wászych / *ták* domá národzony / *jáko* y kupiony zá pieniądze / od jákiegożkolwiek cudzoźiemcá / ktoryby nie był z naśienia twego. 13 ✠ Koniecznie obrzezány będźie / urodzony w domu twojim / y kupiony zá pieniądze twoje: á będźie przymierze moje ná ćiele wászym / ná przymierze wieczne. 14 ✠ A nie obrzezány mężczyzná / ktoregoby nie było obrzezáne ćiáło nieobrzeski jego / będźie wytrácona duszá oná z ludu swego: *abowiem* zgwałćił przymierze moje.

15 POtym rzekł Bog do Abráhámá: Sáráji żony twojey nie będźiesz zwáł imienia jey Sáráj / ále Sará będźie imię jey. 16 ✠ Y będę jey błogosłáwił / á dam ći z niey Syná: będę jey błogosłáwił: y będźie *rozmnożona* w narody: á Krolowie narodow z niey wynidą. 17 ✠ Tedy Abráhám padł ná oblicze swoje / y rozśmiał śię / á mowił w sercu swym: Zaż człowiekowi stoletniemu urodźi śię *Syn?* y ázaż Sará w dźiewiąćidźieśiąt lat porodźi?

18 Y Rzekł Abráhám do Bogá: Oby *tylko* Ismáel żył przed obliczem twojim! 19 ✠ Y rzekł Bog; e Záiste / Sará żoná twojá urodźi tobie Syná: y názowiesz imię jego Izáák: y utwierdzę przymierze moje z nim / umową wieczną: y z naśieniem jego po nim. 20 ✠ O Ismáelá tezem wysłuchałem ćię: Oto / błogosłáwiłem mu / y rozrodzę go / y rozmnożę go bárzo wielce. Dwánaśćie Kśiążąt zpłodźi / y rozkrzewię go w narod wielki. 21 ✠ Ale przymierze moje utwierdzę z Izáákiem / ktorego tobie urodźi Sárá o tym czáśie w roku drugim. 22 ✠ A przestáwszy mowić z nim / odszedł Bog od Abráhámá.

23 TEdy wźiął Abráhám Ismáelá Syná swego / y wszystkie urodzone w domu swym / y wszystkie kupione zá pieniądze / káżdego mężczyznę z mężow domu Abráhámowego / y obrzezał ćiáło nieobrzeski ich / onegoż to dniá / jáko mowił z nim Bog. 24 ✠ A Abráhámowi było dźiewiećdźieśiąt lat y dźiewięć / gdy obrzezáne było ćiáło nieobrzeski jego. 25 ✠ A Ismáelowi Synowi jego było trzynaśćie lat / gdy obrzezáne było ćiáło nieobrzeski jego. 26 ✠ Tegoż dniá obrzezány jest Abráhám y Ismael Syn jego. 27 ✠ Y wszyscy mężowie domu jego / urodzeni w domu / y kupieni zá pieniądze od cudzoźiemcow / obrzezáni są z nim.

c Dziej. 7. 8. Rzym. 4. 11.
d 3 Moj. 12. 3. 1 Moj. 21. 4. Łuk. 2. 21.
e 1 Moj. 18. 10. y 21. 2. Rzym. 9. 9.

ROZDZIAŁ XVIII.

PAN śię ukazał Abráhámowi w postáći trzech Anjołow: ktore Abráhám wdźięcznie przyjmuje. 9. Bog obietnicę swą o urodzeniu Izááká powtarza. 20. Karánie Sodomy y Gomorry przepowiáda. 23. A Abráhám zá Sodomczyki śię modli.

1 POtym ukazał mu śię PAN w rowninie Mámre / á on śiedźiał we drzwiách namiotu *swego*, gdy był nagorętszy dźień. 2 ✠ A podniozszy oczy swe / a obaczył / á oto trzej mężowie stáneli przećiw niemu: y ujrzawszy je / wybiezał przećiwko nim ze drzwi namiotu / y pokłonił śię do źiemi. 3 ✠ Y rzekł; PAnie moj / jeslim teraz ználazł łáskę w oczách twojich / niemijaj / proszę / sługi swego. 4 ✠ Przynioszą trochę wody / á umyjećie nogi wásze / y odpoczyniećie pod drzewem. 5 ✠ Y przyniosę kęs chlebá / że posilićie serce wásze / potym odejdźiećie: dla tegośćie bowiem przyszli do *mnie* sługi swego. Tedy rzekli; Ták uczyń / jakoś powiedźiał. 6 ✠ Y pospie-

a 1 Moj. 19. 1.
b Żyd. 13. 2. H. *Pánowie moji.*

szył

szył śię Abráhám do namiotu do Sáry/ y rzekł: Spiesz śię: rozczyń trzy miárki mąki świátłey / á uczyń podpłomykow. 7 Abráhám záś szedł do trzody / y wźiął *ćielę* młode y wyborne / y dał je słudze : ktory śię pospieszył / y nágotował je. 8 Wźiął tesz másłá / y mleká / y ćielę ktore był nágotował / y postáwił przed nie / á sam stał przy nich pod drzewem : y jedli.

9 Y Rzekli do niego: Gdźie *jest* Sárá żoná twojá? á on odpowie- 10 dźiał: Oto *jest* w namiećie : Tedy rzekł *PAN* ; c Wrocę śię pewnie do ciebie o tymże czáśie *w rok*, á oto *bedźie miáłá* syná Sárá żoná twojá : á Sárá słucháłá u drzwi namiotu / 11 ktore były zá nim. A Abráhám y Sárá byli stárzy / *y* zeszli w lećiech: y przestáło było bywáć Sárze we- 12 dług zwyczáju niewiast. Y rozśmiáłá śię Sárá sámá w sobie / mowiąc : Gdym śię zstárzáłá d roskoszy záżywáć bedę? y Pan moj 13 zstárzał śię. Zátym rzekł PAn do Abráhámá ; Czemu śię rozśmiáłá Sárá / mowiąc ? Zaż prawdźiwie porodzę gdym śię zstárzáłá ? Iza- 14 li jest co trudnego u PANA ? O tymże czáśie wrocę śię do ćiebie roku przyszłego / á Sárá bedźie miá- 15 łá Syná. Y záprzáłá śię Sárá mowiąc : Nie śmiałám śię : bo śię bałá. A *PAn* rzekł; Nie *mow* ták : boś śię śmiáłá.

c 1 Moj 17.19. y 21.2. Rzym 9.9.

d 1 Piotr 3.6.

16 P Otym wstáli z támtąd mężowie oni / y obrócili śię ku Sodomie : á Abráhám szedł z nimi wy- 17 prowadzájąc je. Tedy rzekł Pan ; Yzali ja zátáję przed Abráhámem / 18 co mam uczynić? Poniewaz Abráhám pewnie *rozmnożon* bedźie w lud wielki y możny : á w nim będą e ubłogosłáwione wszystkie narody 19 ziemie? Znam go bowiem : Przetosz przykaże Synom swojim / y domowi swemu po sobie / áby strzegli drogi PAńskiey: y czynili spráwiedliwość/ y sąd : áby przywiodł PAN ná Abráhámá co mu powiedźiał.

20 Rzekł tedy PAn ; Krzyk Sodomy y Gomorry/ iż śię rozmnożył : y 21 grzech ich iż bárzo oćiężał f. Zstąpię teraz / á obaczę / jesli śię według krzyku tego / ktory mię doszedł / do końcá spráwują ? á jesliż nie / ábym śię wżdy dowiedźiał.

e 1 Moj 12.3. y 22.17 y 26.4. Dźiej. 3.25. Galat. 3.8.

f Ezech. 16.49.

22 Y Obrócili śię z támtąd mężowie / y poszli do Sodomy : lecz Abráhám jeszcze stał przed PAnem. 23 Y przystąpił Abráhám / y rzekł: Yzali tesz zátráćisz spráwiedliwe° z 24 niezbożnym? Jesli snadź bedźie piecdźieśiąt spráwiedliwych w tym mieśćie/ izali je wytráćisz / á nie przepuśćisz miejscu *temu* dla piaćidźieśiąt spráwiedliwych / ktorzy w 25 nim *są*? Niech to nie bedźie u ćiebie/ ábyś uczynić miał rzecz tákową : y zábił spráwiedliwego z niezbożnym / á żeby był spráwiedliwy // jáko niezbożny. Niech to nie bedźie u ćiebie. Yzali Sędźia wszystkiey źiemie nie 26 uczyni spráwiedliwośći g? Tedy rzekł PAn; Jesli znajdę w Sodomie piećdźieśiąt spráwiedliwych w sámym mieśćie/ odpuszczę wszyst kiemu 27 miejscu dla nich. A odpowiádájąc Abráhám/ rzekł : Otom teraz záczął mowić do PAná mego / ácz jem 28 ja proch y popioł. A jesliby niedostawáło do piaćidźieśiąt spráwiedliwych / piaći : Yzali wytráćisz dla tych piąći wszystko miásto? Y rzekł *PAn* ; Nie wytrácę/ jesli tám znajdę 29 czterdźiestu y piąći. Nád to jeszcze mowiąc do niego *Abráhám* rzekł : A jesliby śię ich tám ználázło czterdźieśći ? y odpowiedźiał: Nie uczynię *nic* dla tych czterdźiestu. 30 Y rzekł *Abráhám*; Proszę niech śię nie gniewa PAn moj że *jeszcze* mowić bedę : A jesliby śię ich tám ználázło trzydźieśći? odpowiedźiał ; Nie uczy- 31 nię/ jesliż tám znajdę trzydźiestu. Tedy *jeszcze* rzekł *Abráhám* : Otom teraz záczął mowić do PAná mego : *A* jesliby śię ich tám snadź ználázło dwádźieśćiá ? odpowiedźiał PAn ; Nie zátrácę *y* dla tych dwudźiestu. 32 Nád to rzekł *Abráhám*: Proszę niech śię nie gniewa PAn moj / że jeszcze raz tylko przemowię: A jesliby śię ich tám ználázło dźieśięć ? Tedy rzekł *PAn* : Nie wytrácę y dla tych 33 dźieśiąći. Y poszedł PAn skończywszy rozmowę z Abráhámem : á Abráhám wrocił śię do miejscá swego.

g H. Sądn.

ROZDZIAŁ. XIX.

Lot Anjoły przyjmuje. 5. Ktore Sodomczycy zelżyć chćieli, y Lotá z nimi. 12. Ale go Anjołowie wyprowádźili z Sodomy. 24. A Sodomę z okolicznymi miásty wywroćili. 26. Zoná Lotowá oglądująć śię, w słup śię obroćiłá. 31. Corki Lotowe Ojcá upojiły, y do sprosnego grzechu przywiodły.

[1] Y Przyßli dwáj Anjołowie do Sodomy wieczor: á Lot śiedźiał w bramie Sodomskiey. *Gdy je* tedy a ujrzał Lot / wstawßy *ßedł* przećiwko nim / y skłonił śię twarzą ku źiemi / y rzekł; [2] Oto / proßę Pánowie moji / wstąpćie teraz do domu sługi swego / á bądźćie tu ná noc / y umyjćie nogi swe: potym ráno wstawßy pojdźiećie w drogę wáßę. Ktorzy odpowiedźieli; By námniey: ále ná ulicy będźiemy nocowáli. [3] Ale on przymußał ich bárzo / iż śię skłonili do niego / y weßli w dom jego: záczym spráwił im uczte / y nápiekł *chlebá* przáśnego / y jedli.

[4] Lecz pierwey niż oni poßli spáć / oto obywátele miástá / mężowie Sodomscy / obstąpili dom / od młodego áż do stárego / wßystek lud zewsząd. [5] Y wołáli ná Lotá / y rzekli mu; Gdźie *są* mężowie / ktorzy przyßli do ćiebie w nocy? wywiedź je do nas / ábyśmy je poználi. [6] Tedy wyßedł do nich Lot ze drzwi / y zámknął drzwi zá sobą. [7] Y rzekł; Nie czyńćie proßę brácia moji *nic* złego. [8] Oto teraz mam dwie corce / ktore nie poznáły mężá: wywiodę je teraz do was / á czyńćie z nimi co śię wam podoba / tylko mężom tym nic nieczyńćie: bo dla tego weßli pod ćień dáchu mego. [9] A *oni* rzekli: Podźże tám: y mowili: *Ten* sam przyßedł áby tu gośćiem był / á miałby nas sądźić? przetoż gorzey uczynimy tobie / niż onym: y czynili b gwałt wielki mężowi *onemu* Lotowi / y przystąpili áby drzwi wyłamáli. [10] Ale mężowie oni / wyćiągnąwßy rękę swoję / wwiedli Lotá do śiebie w dom / y zámknęli drzwi. [11] A męże one ktorzy byli u drzwi domu / c porażáli ślepotą / od mniejßego / áż do nawiętßego / *ták* iż śię sprácowáli ßukájąc drzwi.

[12] Tedy rzekli mężowie oni do Lotá: Máßli tu jeßcze kogo / źięćiá ábo Syny twe / ábo Corki twoje / y wßystko co maß w mieśćie / wyprowádź z miejscá *tego*. [13] Zkáźimy bowiem to miejsce / przeto / że śię wzmogł krzyk ich przed PAnem / y posłał nas PAn / ábyśmy je zkáźili. [14] Tedy wyßedßy Lot mowił do źięćiow swojich / ktorzy mieli pojąć corki jego / y rzekł: Wstańćie / wynidźćie z miejscá tego / bo zkáźi Pan *to* miásto: ále śię zdáło w oczách źięćiow jego jákoby żártował.

[15] A Gdy weßłá zorza / przymußáli Anjołowie Lotá / mowiąc: Wstań / weźmi żonę twoję / y dwie corki twoje / ktore tu są: byś snádź nie zginął w nieprawośći d miástá *tego*. [16] A gdy śię oćiągał / ujęli mężowie oni rękę jego / y rękę żony jego / rękę dwu corek jego (ábowiem mu Pan folgował) y wywiedli go / y e postáwili go przed miástem. [17] Y gdy je wywiedli precz / rzekł *jeden*: Jeśli chceß / záchowaj dußę twoję / á nie oglądaj śię ná zad / áni stawaj ná tey wßystkiey rowninie: uchodź ná gorę / byś snádź nie zginął. [18] A Lot rzekł do nich: Nie ták / proßę / Pánowie moji: [19] Oto teraz ználazł sługá twoj łáskę w oczách twoich / y okazałeś obfićie miłośierdźie twoje / ktoreś uczynił ze mną / záchowawßy dußę moję / áleć ja nie będę mogł ujść ná tę gorę / by mię snádź / nie záchwyćiło to złe / y umárłbym. [20] Ale oto *tu jest* miásto nie dáleko / do ktoregobym ućiekł: máłeć jest / proßę / niech tám ujdę: wßák máłe jest / á będźie żywá dußá mojá. [21] Tedy rzekł do niego: Oto y w tym wysłuchałem ćię / ábym nie wywroćił miástá te° / o ktorymeś mowił. [22] Spießże śię / f á uchodź tám / bo nie będę mogł nic uczynić / áż ty tám dojdźieß: przeto náźwáne jest imię miástá onego Zoár. [23] W tym słońce weßło ná źiemię / a Lot wßedł do Zoár. [24] Tedy Pan spuśćił g jáko deßcz ná Sodomę / y ná Gomorrę śiárkę / y ogień / od Páná z Niebá. [25] Y wywroćił miá-

- a Zyd. 13. 2.
- b 1 Piotr 2. 7.
- c Mądr. 19. 16.
- d T. Wkáźni, abo wpomśćie.
- e Mądr. 14. 6.
- f Mądr. 10. 6.
- g Luk. 17. 29. Judás v. 7.

h 5 Moj 29.23. Esái. 13.19. Jerem. 50.40. Ezech. 16.49. Ozea. 11. 8. Amos 4. 11.

stá one/y wszystkie one h rowninę: y wszystkie obywátele miast onych / y urodzáje oney ziemie. 26 ♣ Y obejrzáłá sie żoná jego idąc zá nim / á obróciłá sie w słup solny i.

27 Wstawszy tedy Abráhám ráno / k pospieszył sie ná ono miejsce/ kedy stał przed Pánem. 28 ♣ Y pojrzał ku Sodomie/ y Gomorze/ y ku wszystkiey / ziemi oney rowniny/ y obaczył/ á oto wychodził dym z oney ziemie jáko dym z piecá. 29 ♣ A gdy wywracał Bog miástá oney rowniny/ wspomniał Bog ná Abráhámá/ y wybáwił Lotá z pośrzodku wywrocenia / gdy wywracał one miástá/ w ktorych Lot mieszkał.

i Luk. 17.32. k 1 Moj 18. 1.

30 Potym wyszedł Lot z Zoár / y mieszkał ná gorze/ y dwie corce jego z nim: ábowiem sie bał mieszkáć w Zoár/ ále mieszkał w jáskini/ on/ y dwie corki jego. 31 ♣ Tedy rzekłá stársza do młodszey; Oćiec nász stáry *jest*; á niemász mężá ná ziemi / ktoryby wszedł do nas / według zwyczáju wszystkiey ziemie. 32 ♣ Podź/ upojmy Ojcá nászego winem/ á śpimy z nim/ ábyśmy záchowáły z Ojcá nászego naśienie. 33 ♣ Dały tedy pić Ojcu swemu winá oney nocy/ Y wszedszy stársza spáłá z Ojcem swym: ále on nie czuł/ áni kiedy sie ukłádłá / áni kiedy wstáłá. 34 ♣ Y stáło sie názájutrz/ że rzekłá stársza do młodszey; Otom ja spáłá przeszłey nocy z Ojcem swym/ dajmyż mu pić winá jeszcze tey nocy/ y wnidźiesz / y bedźiesz spáłá z nim / á záchowamy z Ojcá nászego naśienie. 35 ♣ Tedy dáły pić y oney nocy Ojcu swemu winá : y przyszedszy młodsza/ spáłá z nim: ále on nie czuł / áni kiedy śie ukłádłá / áni kiedy wstáłá. 36 ♣ A ták poczęły obie corki Lotowe z Ojcá swego. 37 ♣ Y urodźiłá stársza Syná / á názwáłá imie jego Moáb: ten *jest* Ojcem Moábitow/ áż do dniá tego. 38 ♣ Młodsza też urodźiłá Syná/ y názwáłá imie jego Benámmi: *ten jest* Ojcem Synow Ammonowych/ áż do dniá tego.

Rozdział XX.

Abráhám przechodźi do Gerár, gdźie Abimelech Krol wźiął żonę jego z niewiádomośći. 3. Ale go Bog upomniał áby ją wroćił. 17. Y modlił śie zań Abráhám, á Bog go uzdrowił

1 Y Ruszył śie z támtąd Abráhám do ziemie Południowey/ á mieszkał miedzy Kádes/ y miedzy Sur/ y 2 był gośćiem w Gerár. ♣ Tám powiedźiał Abráhám o Sárze żenie swey: Siostrá mojá jest : Przetoż posłał Abimelech/ Krol Geráry / y wźiął 3 Sáre. ♣ Ale Bog przyszedł do Abimelechá we śnie w nocy/ y rzekł mu: Oto ty umrzesz dla a niewiásty ktoraś wźiął/ bo oná ma mężá. 4 ♣ Ale Abimelech nie przybliżył śie był do niey / y rzekł: Pánie / izali też lud 5 spráwiedliwy zábijesz? ♣ Zażmi on s[á]m nie powiádał / Siostrá mojá jest? á oná też sámá nie mowiłá / Brát moj jest ? w prostośći sercá mojego/ y w niewinnośći rąk mojich 6 uczyniłem to. ♣ Tedy mu rzekł Bog we śnie : Wiemći ja / żeś to w prostośći sercá swego uczynił : y dla tegom ćie záwśćiągnął / ábyś nie zgrzeszył przećiwko mnie : y nie do- 7 puśćiłemći ábyś śie jey dotknął. ♣ Teraz tedy wroć żonę mężowi / bo Prorokiem jest : y bedźie śie modlił zá ćie/ á bedźiesz żył: á jesliż jey nie wroćisz/ wiedz/ iż śmiercią umrzesz/ ty/ y wszystko co twego jest.

a H. Dla żony.

8 Tedy Abimelech wstawszy ráno/ zwołał wszystkich sług swojich/ y opowiedźiał im to wszystko : co usłyszawszy/ polękáli śie mężowie 6 oni bárzo. ♣ Potym wezwał Abimelech Abráhámá/ y rzekł mu: Coś nam uczynił? á com zgrzeszył przećiwko tobie ? iżeś przywiodł ná mię y ná Krolestwo moje grzech wielki? uczyniłeś mi czegoś czynić nie miał. 10 ♣ Y rzekł *powtore* Abimelech do Abráhámá: Cożeś upátrował żeś te 11 rzecz uczynił? ♣ Y odpowiedźiał Abráhám : Myśliłem sobie: Podobno niemász bojáźni Bożey ná tym miejscu / y zábiją mie dla żony mo- 12 jey. ♣ A wszákże b prawdźiwie śiostrá mojá *jest*, corká Ojcá mego/ choć nie corká Mátki mojey: pojąłem ją 13 zá żonę. ♣ Y stáło śie gdy mie wypráwił Bog ná pielgrzymowánie z domu Ojcá mego/ żem rzekł do niey: To miłośierdźie twoje *bedźie*, ktore uczynisz ze mną: Ná káżdym miejscu

b 1 Moj 12.13.

do

c 1. Moj 12. 13.

14 do ktorego przyjdziemy / powiesz o mnie: Brát to moj jest. ✣ Tedy nábrawszy Abimelech owiec / y wołow / y sług / y służebnic / dał Abráhámowi / y wroćił mu Sáre żone

15 jego. ✣ Y rzekł Abimelech: Oto źiemiá mojá przed obliczem twojim: gdźieć śie kolwiek podoba / mieszkaj.

16 ✣ A do Sáry rzekł: Otom dał tyśiąc śrebrnikow brátu twemu / oneć jest zásłoną d oczu twojich u wszystkich ktorzy są z tobą: á tym wszystkim

d I. Porżći wośći.

17 Sárá wyuczona byłá. ✣ Y modlił śie Abráhám Bogu / á uzdrowił Bog Abimelechá / y żone jego / y służebnice jego / y rodźiły.

18 ✣ Záwárł bowiem był Pan cále káżdy żywot domu Abimelechowego / dla Sáry żony Abráhámowey.

Rozdział XXI.

Sárá urodźiłá Abráhámowi Izááká. 9. Tego Ismáel prześláduje: dla czego wygnána Hágár. 17. d Bog ją ćieszy ná puszczy. 22. Ismáelow żywot y ożenienie. 22. Abimelech przymierze stánowi z Abráhámem.

a 1. Moj 18. 10.

1 A Pan náwiedźił Sáre jáko był rzekł: y a uczynił Pan Sárze

2 jáko był powiedźiał. ✣ Bo poczęłá y b porodźiłá Sárá Abráhámowi Syná w stárośći jego / ná tenże czás ktory mu był Bog przepowiedźiał.

b Mátt 1. 2. Gálát. 4. 23. Żyd. 11. 11.

3 ✣ Y nazwał Abráhám imie Syná swego / ktory mu śie urodźił / ktoregomu urodźiłá Sárá / Izáák.

4 ✣ Y obrzezał Abráhám Izááká syná swego / gdy był w ośmi dniách / jáko mu był c rozkazał Bog.

c 1. Moj 17. 10. Dźiej. 7. 8.

5 ✣ A było Abráhámowi sto lat / gdy mu

6 śie urodźił Izáák Syn jego. ✣ Tedy rzekłá Sárá: Smiech mi uczynił Bog / ktokolwiek usłyszy / śmiać śie

7 bedźie ze mną. ✣ Y rzekłá: Ktożby to był rzekł Abráhámowi / że Sárá bedźie karmiłá pierśiámi Syny? gdyżem urodźiłá Syná w stárośći

8 jego. ✣ Rosło tedy dźiećię / y zostáwione jest od pierśi. Y uczynił Abráhám uczte wielką w dźień zostáwienia Izááká.

9 Potym ujrzáłá Sárá Syná Hágáry Egipczanki prześmiewájącego / ktorego urodźiłá Abrá-

10 hámowi. ✣ Y rzekłá do Abráhámá: d Wyrzuć te służebnice y Syná jey: ábowiem nie bedźie dźiedźiczył Syn tey służebnice z synem mym

d Gálát. 4. 30.

11 Izáákiem. ✣ Ale śie to bárzo niepodobáło w oczách Abráhámowych /

12 dla Syná jego. ✣ Tedy rzekł Bog do Abráhámá: Niech to przykro nie bedźie w oczách twojich ztrony dźiećięćiá / y ztrony służebnice twojey: cokolwiek rzecze Sárá / usłuchaj głosu jey: boć w Izááku e názwáne bedźie naśienie.

e Rzym 9. 7. Żyd. 11. 18.

13 ✣ Wszákże y Syná służebnice rozmnoże w narod / przeto iż naśieniem twojim jest.

14 Wstał tedy Abráhám bárzo ráno / á wźiąwszy chleb / y łágiew wody / dał Hágárze: y włożywszy to ná rámie jey / y z dźiećięćiem / odpráwił ją: ktora poszedszy błąkáłá

15 śie po puszczy Beersebá. ✣ A gdy nie zstáło wody w łágwi / porzućiłá

16 dźiećię pod jednym drzewem. ✣ Y odszedszy uśiádłá przećiw niemu / ták dáleko / jáko ná strzeleniu z łuku: bo mowiłá; Nie bede pátrzyłá ná śmierć dźiećięcia: á śiedząc przećiw niemu / podniosłá głos swoj / y

17 płákáłá. ✣ Tedy usłyszał Bog głos dźiećięcy / y záwołał Anjoł Boży ná Hágáre z Niebá / y rzekł jey: Cożći Hágáro? nie boj śie / boć usłyszał Bog głos dźiećięcy z *mieyscá* ná

18 ktorym jest. ✣ Wstań / weź mi dźiećię / á ujmi je ręką swoją / bo w na-

19 rod wielki rozmnoże je. ✣ Otworzył tedy Bog oczy jey / że ujrzáłá źrzodło wody: á szedszy nápełniłá łágiew wodą / y dáłá pić dźiećięćiu.

20 ✣ Y był Bog z onym dźiećięćiem / ktore urosło / y mieszkáło ná puszczy / y był z niego strzelec dobry z łuku.

21 ✣ A mieszkał ná puszczy Fárán: y wźiełá mu Mátká jego żone / z źiemie Egipskiey.

22 Y Stáło śie onegoż czásu / że rzekł Abimelech / y Fikol Hetman wojská jego / do Abráhámá / mowiąc: Bog z tobą we wszystkim co ty

23 czyniż. ✣ A *ták* teraz / przyśiez mi przez Bogá / że mie *niwczym* podchodźić nie bedźiesz / áni Syná mego / áni wnuká mego / *ále* według miłośierdźia ktorem uczynił z tobą uczyniż ze mną / y z źiemią w kto-

24 reyś był przychodniem. ✤ Tedy odpowiedźiał Abráhám; Ja przyśięgę. 25 ✤ Y przymawiał Abráhám Abimelechowi o studnią wody/ ktorą mu byli gwałtem odjeli słudzy Abimelechowi. 26 ✤ Y rzekł Abimelech; Niewiem ktoby to uczynił/ náwet y tyś mi nie oznájmił/ y jam nie słyszał o tym dopiero dźiś. 27 ✤ Nábrał tedy f Abráhám owiec y wołow/ y dał Abimelechowi/ y uczynili obá przymierze. 28 ✤ Y postáwił Abráhám śiedmioro owiec z stádá osobno. 29 ✤ Tedy Abimelech rzekł do Abráhámá: Ná coż to śiedmioro owiec/ ktoreś postáwił osobno. 30 ✤ A on odpowiedźiał: Iż te śiedm owiec weźmiesz z rąk mojich/ áby mi były ná świádectwo żem wykopał te studnią. 31 ✤ Dla tego názwano miejsce ono Beersebá: ábowiem tám obádwá przyśięgli. 32 ✤ A ták záwárli przymierze w Beersebá: potym wstawszy Abimelech/ y Fikol Hetman wojská jego/ wrocili śię do źiemie Filistyńskiey. 33 ✤ Y násádźił Abráhám drzewá/ w Beersebá/ y wzywał tám imienia Páná Bogá wiecznego. 34 ✤ Y mieszkał Abráhám w źiemi Filistyńskiey przez wiele dni.

f 1 Moj. 20. 14.

ROZDZIAL. XXII.

Bog doświadczájąc Abráhámá, każe sobie Izáaká ofiárowáć. 11. á doznawszy posłuszeństwá jego, nie da go zábijáć. 13. ale báráná miásto niego przyjmuje. 15. y błogosławić mu obiecuje.

1 Y gdy śię stáło/ kuśił Bog Abráhámá/ y rzekł do niego: Abráhámie/ A on odpowiedźiał/ Owom ja. 2 ✤ Y rzekł Bog: Weźmi teraz syná twego/ a jedynego twego/ ktorego miłujesz/ Izáaká: á idź do źiemie Moryá/ y tám go ofiáruj ná ofiárę paloną/ ná jedney gorze o ktorey ći powiem. 3 ✤ Tedy wstawszy Abráhám bárzo ráno/ ośiodłał ośłá swego/ y wźiął dwu sług swojich z sobą/ y Izáaká Syná swego/ á nárąbawszy drew ná ofiárę paloną/ wstał/ y szedł ná miejsce/ o ktorym mu Bog powiedźiał.

a Judyt. 8. 19. Syrác. 44. 21. Zyd. 11. 17.

4 A Dniá trzećiego/ podniozszy Abráhám oczy swe/ ujrzał ono miejsce z dáleká. 5 ✤ Y rzekł Abráhám do sług swojich: Zostańćie wy tu z ośłem/ á ja z dźiećięćiem pojdźiemy áż do onąd/ á odpráwiwszy modlitwy/ wroćiemy śię do was. 6 ✤ Wźiął tedy Abráhám drwá ná ofiárę paloną/ y włożył je ná Izáaká Syná swego/ á sam wźiął w rękę swoję ogień/ y miecz/ y szli obá pospołu. 7 ✤ Y rzekł Izáak do Abráhámá Ojcá swego/ mowiąc; Ojcze moj? A on odpowiedźiał: Owom ja Synu moj. Y rzekł Izáák; Oto ogień/ y drwá/ á gdźież baránek ná ofiárę paloną? 8 ✤ Odpowiedźiał Abráhám; Bog sobie obmyśli baránká ná ofiárę paloną Synu moj: y szli obá pospołu. 9 ✤ A gdy przyszli ná miejsce/ o ktorym mu Bog powiedźiał/ zbudował tám Abráhám ołtarz/ y ułożył drwá/ á związawszy Izáaká syná swego/ b włożył go ná ołtarz ná drwá. 10 ✤ Y wyćiągnął Abráhám rękę swoję/ y wźiął miecz/ áby zábił Syná swego. 11 ✤ Lecz záwołał nań Anjoł Pańskí z Niebá/ y rzekł: Abráhámie/ Abráhámie. A on rzekł; Owom ja. 12 ✤ Y rzekł Anjoł; Nie wyćiągaj ręki twey ná dźiećię/ y nie czyń mu nic: bom teraz doznał/ iż śię ty boisz Bogá/ y nie zfolgowałeś Synowi twemu/ jedynemu twemu/ dla mnie. 13 ✤ A podniozszy Abráhám oczy swe/ ujrzał/ á oto báran zá nim uwiązł w ćierniu zá rogi swoje: á szedszy Abráhám/ wźiął báráná/ y ofiárował go ná ofiárę paloną/ miásto Syná swego. 14 ✤ Y názwał Abráhám imię miejscá onego; PAn obmyśli c: z tądże podźiś dźień mowią; Ná gorze PAńskiey będźie obmyślono d. 15 ✤ Tedy záwołał Anjoł Páński ná Abráhámá powtore z niebá/ mowiąc; 16 ✤ Przez śiebie sámego przyśiągłem e/ mowi Pan: Ponieważeś to uczynił/ á nie zfolgowałeś Synowi twemu/ jedynemu twemu: 17 ✤ Błogosłáwiąc błogosłáwić będę/ á rozmnażájąc rozmnożę naśienie twoje/ jáko gwiazdy niebieskie/ y jáko piasek/ ktory jest ná brzegu morskim: á odźiedźiczy naśienie twoje bramy nieprzyjaćioł swojich. 18 ✤ Y błogosłáwione będą w naśieniu twojim f wszystkie narody źiemie/ dla tego żeś

b Jákob. 2. 21.

c 1. Opáczny. d H. Pan będźie widźiány.

e Psal. 105. 9. 1 Mác. 2. 52. Syrác. 44. 22. Luka. 1. 73. Zyd. 6. 13.

f 1 Moj. 12. 3. y 18. 18 y 26. 4. Syrác. 44. 26. Dźiej. 3. 25. Gálát. 3. 8.

19 usłuchał głosu mego. ✠ Wrócił się tedy Abráhám do sług swych/ y wstawszy przyszli pospołu do Beersebá: to mieszkał Abráhám/ w Beersebá.

20 Y Stáło się potym/ iż oznáimiono Abráhámowi mowiąc: Oto národziłá y Melchá Synow Náchorowi brátu twemu. 21 ✠ Husá pierworodnego swego/ y Buzá brátá jego/ y Chemuelá Ojcá Arámczykow g. 22 ✠ Y Kásedá/ y Kásáná/ y Feldásá/ y Jedlásá/ y Batuelá. 23 ✠ A Bátuel zpłodził Rebekę: ośmioro tych dźieći urodziłá Melchá Náchorowi/ Brátu Abráhámowemu. 24 ✠ A założnicá jego/ ktorey imię Reumá/ urodziłá też Tábe/ y Gáhámá/ y Táchásá/ y Mááchá.

g T. Syryjczykow.

ROZDZIAŁ XXIII.

Sárá Abráhámowá umárłá. 3. Ktorey kupił plác dla pogrzebu jey 19. Y pogrzebł ją uczćiwie.

1 A Byłá Sárá sto lat/ y dwádźieśćiá lat/ y śiedm lat: *te są* latá żywotá Sáry. 2 ✠ Y umárłá Sárá w Mieśćie Arbá/ ktore *zowią* Hebron/ w źiemi Chánáneyskiey: y przyszedł Abráhám áby żáłował Sáry y płákał jey. 3 ✠ Potym wstał Abráhám od umárłego swego/ y rzekł do Synow Hettowych/ mowiąc: 4 ✠ Gośćiem y przychodniem jestem u was: dayćież mi ośiádłość grobu miedzy wámi/ ábym pogrzebł umárłego mego od twarzy mojey. 5 ✠ Tedy odpowiedźieli Synowie Hettowi Abráhámowi/ mowiąc mu: 6 Słuchaj nas Pánie moj: Kśiążęćiem Bożym *jesteś* ty w pośrzodku nas: w naprzednieyszych grobiech nászych pogrzeb umárłego twego: żaden z nas nie będźie bronił grobu swego tobie/ ábyś nie miał pogrześć umárłego twego.

7 T Edy wstawszy Abráhám pokłonił się ludowi oney źiemie/ *to jest,* Synom Hettowym/ y rzekł do 8 nich mowiąc: Jesli się wam podobá/ ábym pogrzebł umárłego mego od twarzy mojey/ słuchajćież mię/ á przyczyńćie się zá mną/ do Efroná 9 Syná Socharowego: ✠ Aby mi ustąpił jáskini swojey Máchpelá/ ktora *ma* ná końcu polá swego/ zá słuszne pieniądze: niech mi ją spuśći 10 przed wámi w ośiádłość grobu ✠ (A Efron śiedźiał w pośrzodku Synow Hettowych/) Tedy odpowiedźiał Efron Hetteyczyk Abráhámowi/ w przytomnośći Synow Hettowych/ przed wszystkimi ktorzy chodźili w bramę miástá jego/ mowiąc: 11 ✠ Nie ták Pánie moj/ *ále* słuchaj mię: Pole to dam tobie/ y jáskinią ktora *jest* ná nim/ dawam ją tobie/ przed oczymá Synow ludu mego dawam ją tobie/ pogrzebże umárłego twego/ 12 ✠ Tedy się pokłonił Abráhám przed ludem oney źiemie: 13 ✠ Y rzekł do Efroná/ w przytomnośći ludu oney źiemie/ mowiąc: Ráczey jeslić *się zda,* proszę słuchaj mię/ damći pieniądze zá pole/ weźmiże *je* odemnie/ á pogrzebię tám umárłego mego. 14 ✠ Y odpowiedźiał Efron Abráhámowi/ mowiąc mu: 15 ✠ Pánie moj/ słuchaj mię: Ziemiá tá stoji zá cztery stá syklow śrebrá: Ale coż to jest miedzy mną y miedzy tobą? pogrzeb umárłego twego. 16 ✠ Y usłuchał Abráhám Efroná: y odważył a Abráhám Efronowi śrebro/ jáko był rzekł w przytomnośći Synow Hettowych/ cztery stá syklow śrebrá/ ták jáko szły miedzy kupcámi. 17 ✠ Y dostáło się pole Efronowe/ ktore *jest* w Máchpelu przećiwko Mámre/ pole/ y jáskinia ktora jest ná nim/ y wszystkie drzewá/ ktore były ná polu/ ktore *były* ná wszystkich gránicách jego w około/ 18 Abráhámowi w ośiádłość/ przed oczymá Synow Hettowych/ y wszystkich ktorzy wchodźili w bramę miástá onego.

19 A Ták pogrzebł Abráhám Sárę żonę swoję w jáskini polá w Máchpelu/ przećiwko Mámre; To *jest* Hebron/ w źiemi Chánáneyskiey. 20 ✠ Y powzdáne jest pole/ y jáskinia ktora *byłá* ná nim Abráhámowi w ośiádłość grobu/ od Synow Hettowych.

a 1 Moj. 25. 10.

ROZDZIAŁ. XXIV.

Abráhám wysyła sługę swego do Syryey Synowi swemu po żonę. 10. Sługá zá błogosłáwieństwem Bożym poselstwo ono szczęśliwie odpráwiwszy. 61. Izáákowi żonę przyprowádźił.

1 A Abráhám był stáry y podeszły w lećiech/ á Pan błogosłáwił 2 mu we wszystkim. ✠ Tedy rzekł Abráhám do stárszego sługi swego w domu swym/ktory wszystkim rzadźił co miał: Podłoż/ proszę / rękę twoję 3 pod biodrę moję a: ✠ A poprzyśięgę ćię przez Páná/ Bogá Niebá / y Bogá źiemie: ábyś nie brał żony Synowi memu z corek Chánánejskich/ miedzy ktorymi ja mieszkam: 4 ✠ Ale pojdźiesz do źiemie mojey/y do rodźiny mojey/á *z támtąd* weźmiesz żonę Izáákowi Synowi memu. 5 ✠ Tedy mu rzekł sługá; A jesliby snadź niechćiáłá niewiástá *oná* iść zemną do tey źiemie/ mamże odprowádźić syná twego do źiemie z ktorey ś ty wyszedł? 6 ✠ Y rzekł mu Abráhám: Strzeż śię ábyś tám záśię 7 nie záprowadzał Syná mego. ✠ Pan Bog niebieski/ktory mię wźiął z domu Ojcá mego/y z źiemie rodźiny mojey/y ktory mowił zemną / á ktory mi przyśiągł/mowiąc: Naśieniu twemu b dam źiemię tę: on pośle Anjołá swego przed obliczem twojim / y weźmiesz z támtąd żonę 8 synowi memu. ✠ A jesliby nie chćiáłá oná niewiástá iść z tobą / wolny będźiesz od tego poprzyśiężenia mego/tylko Syná mego nie záprowadzaj tám. 9 ✠ Podłożył tedy sługá rękę swoję pod biodrę Abráhámá Páná swego/ y przyśiągł mu ná to.

a 1 Moj 47.29.
b 1 Moj 12.7 y 13.15 y 15.18 y 26.4.

10 Y Wźiął on sługá dźieśięć wielbłądow / z wielbłądow c Páná swego/ y poszedł: bo wszystkie dobrá Páná swego *miał* w ręku swych: á wstawszy/ puśćił śię do Arám d Náhárájim/do miástá Náchorowego. 11 ✠ Y postáwił wielbłądy przed miástem u studnie wody pod wieczor/ *tego* czásu/ktorego zwykły niewiásty wychodźić czerpáć *wodę.*

c I. Z stádá!
d T. Syryji miedzy rzekę.

12 Y Rzekł; Pánie/ Boże Páná mego Abráhámá/ Niechay mię proszę potka dźiś *czego żądam*, á uczyń miłośierdźie z Pánem mojim Abráhámem. 13 ✠ Oto ja stoję u studnie/ á corki obywátelow miástá tego wynidą czerpáć wodę. 14 ✠ Pánienká tedy do ktoreybym rzekł: Náchyl proszę wiádrá twego/że śię nápiję: á oná by rzekłá; Pij: owszem y wielbłądy twoje nápoję/ *tá niech będźie* ktorąś zgotował słudze twemu Izáákowi: á potym poznam / żeś uczynił miłośierdźie z Pánem mojim.

15 Y Stáło śię/ *że* pierwey niż przestał mowić/oto Rebeká wychodźiłá / ktora śię urodźiłá Bátuelowi synowi Melchy / żony Náchorá brátá Abráhámowego/ niosąc wiádro ná rámieniu swym. 16 ✠ A dźieweczká oná byłá bárzo piękna ná wejrzeniu/pánná/á ktory mąż nie uznał: tá przyszedszy do studnie / nápełniłá wiádro swe / y wracáłá śię. 17 ✠ Tedy zábieżał jey on sługá/ y rzekł: Daj mi śię proszę nápić troche wody z wiádrá twego. 18 ✠ A *oná* rzekłá; Pij Pánie moj: y prętko złożyłá wiádro swe ná ręce swoje/ y dáłá mu pić. 19 ✠ A gdy mu śię dáłá nápić/ rzekłá; Y wielbłądom twojim náczerpam/áż śię nápiją. 20 ✠ Y wylałá prętko *wodę* z wiádrá swego w koryto/á bieżawszy jeszcze do studnie czerpáć / náczerpáłá wszystkim wielbłądom jego. 21 ✠ A on mąż zdumiewał śię nád nią/uważájąc z milczeniem/ jesli mu Pan zdárzył drogę jego czyli nie? 22 ✠ Y gdy śię nápili wielbłądowie/wyjął on mąż náusznicę złotą / ktora ważyłá puł syklá / y dwie mánelli/*y dał* ná ręce jey/ktore ważyły dźieśięć syklow złotá. 23 ✠ Y rzekł: Czyjáś ty corká/ powiedz mi/ proszę? á jestli w domu Ojcá twego miejsce *dla* nas/gdźiebyśmy przenocowáli? 24 ✠ A oná mu rzekłá: Jestem corká Bátuelá Syná Melchy/ktorego urodźiłá Náchorowi. 25 ✠ Nád to rzekłá mu: Jest u nas dosyć plew y pászy/ y miejsce do przenocowánia. 26 ✠ Y pokłonił śię on człowiek/y dał chwałę Pánu: 27 ✠ Y rzekł: Błogosłáwiony Pan/Bog Páná mego Abráhámá/ ktory nie oddalił miłośierdźia swego/ y prawdy swojey od Páná mojego / *ábowiem* gdym był w drodze / przyprowádźił mię Pan w dom bráciey Páná mego.

28 B Bieżáłá tedy dźieweczká / y oznájmiłá w domu Mátki swey/jáko śię co stáło, 29 ✠ Y miáłá Rebeká brátá imieniem Lábáná: y wybieżał Lában przećiwko onemu mężowi *áż* ku studni. ✠ Bo ujrza

wszy

wszy náuśnice / y mánele ná reku siostry swey/ y usłyszawszy słowá Rebeki siostry swey mowiącey: Ták mowił do mnie ten mąż: przyszedł do onego męża/ á oto on stał przy wielbłądách u studni. 31 Y rzekł *do niego:* Wnidź błogosłáwiony PAński / przeczżebyś stał ná dworze / jużem ja nágotował dom / y miejsce wielbłądom. 32 Tedy wszedł mąż on w dom: á *Lában* rozśiodłał wielbłady / y dał plew / y pástwy wielbłądom: y wody dla umycia nog jego / y nog mężow onych ktorzy z nim *byli.*

33 Y Położył przedeń coby jadł: ále *on* rzekł; Nie bede jadł/ áż pierwey odpráwie rzecz swoje. Tedy rzekł *Lában:* Mowże. 34 Y rzekł Jam jest sługá Abráhámow: 35 A Pan ubłogosłáwił Páná mego bárzo/y stał śie możnym: bo mu nádał owiec/y wołow/y śrebrá/y złotá/ y sług / y służebnic / y wielbłądow/ y osłow. 36 A urodźiłá Sárá żoná Páná mego Syná Pánu memu/w stárośći jego: ktoremu dał wszystko co ma. 37 Y poprzyśiągł mie Pan moj mowiąc: Nie weźmiesz żony synowi memu z corek Chánánejskich/w ktorych ziemi ja mieszkam: 38 Ale do domu Ojcá mego pojdźiesz/y do rodźiny mojey: á weźmiesz *ztámtąd* żone synowi mojemu. 29 Y rzekłem do Páná mego. Nie pojdźie snadź tá niewiástá ze mną. 40 Tedy mi odpowiedźiał: Pan / przed ktoregom ja obliczem chodźił/ pośle Anjołá swego z tobą: y poszczęśći droge twoje: á weźmiesz żone synowi memu z rodźiny mojey/ y z domu Ojcá mego. 41 Tedy wolen bedźiesz od poprzyśieżenia mego/ gdy przydźiesz do rodźiny mojey: ále jeśliby jey nie dano/ wolen bedźiesz od poprzyśieżenia mego. 42 Przyszedłem tedy dźiś do studni/y rzekłem: Pánie/ Boże Páná mego Abráhámá / jesliż ty teraz szczęśćisz droge moje ktorą ja ide: 43 Oto ja stoje u studnie wody: niechajże pánienká ktora wynidźie czerpáć *wode,* á gdybym jey rzekł: Daj mi prosze nápić śie troche wody z wiádrá twego: A onáby rzekłá do mnie: 44 Y ty pij/ náczerpam też y wielbłądom twojim: tá *bedźie* żoną/ ktorą zgotował Pan synowi Páná mego. 45 Niżelim ja tedy przestał mowić w sercu swym/ oto Rebeká wychodźiłá niosąc wiádro swe ná rámieniu swym/ y przyszłá do studni/ á czerpáłá: ktoreym rzekł: Daj mi pić prosze. 46 Oná tedy pretko złożywszy wiádro z śiebie rzekłá; Pij/ on szem y wielbłady twoje nápoje. Y piłem/ Nápojiłá też y wielbłady. 47 Y pytałem jey mowiąc: Czyjáś ty corká? y odpowiedźiáłá: *Jestem* corká Bátuelá syná Náchorowego/ ktorego mu urodźiłá Melchá: tedym włożył náuśnice ná twarz jey / y mánele ná rece jey. 48 Zátym pokłoniwszy śie/ dałem chwałe Panu/y błogosłáwiłem Panu/Bogu Páná mego Abráhámá/ ktory mie prowádźił drogą práwą/ ábym wźiął corke brátá Páná mego e synowi jego. 49 Przetoż teraz jesli chcecie uczynić miłośierdźie/ y prawde z Pánem mojim/ oznájmićie mi: á jesli nie/ powiedzćie mi też/ żebym śie obroćił ná práwo álbo ná lewo.

e 1 Moj 20. 12.

50 TEdy odpowiedźiał Lában y Bátuel/ mowiąc; Od Páná tá rzecz wyszłá/ my tobie w niczym przećiwić nie możemy. 51 Oto Rebeká przed tobą: weźmi *ją,* á idź: á niech bedźie żoną syná Páná twego / jáko rzekł Pan. 52 Y stáło śie / gdy usłyszał sługá Abráhámow słowá ich/ pokłonił śie *áż* do źiemie Panu. 53 Zátym wyjął sługá on naczynia śrebrne/ y naczynia złote / y száty / á oddał je Rebece: dał też *upominki* drogie brátu jey/y mátce jey.

54 JEdli tedy/y pili/ on/ y mężowie ktorzy z nim *byli,* y zostáli tám ná noc: A ráno wstawszy rzekł: Puśććie mie do Páná mego. 55 Y rzekł brát jey/y mátká jey; Niechaj pomieszka z námi dźieweczká dźień/ álbo dźieśieć: potym pojdźiesz. 56 A *on* rzekł do nich; Nie zátrzymawajćie mie/ gdyż Pan poszczęśćił droge moje: puśććie mie/ ábym jáchał do Páná me°. 57 Zátym rzekli: Záwołajmy dźieweczki / ászpytajmy/ co ná to rzecze. 58 Tedy záwołali Rebeki/y mowili do niey; Chceszże jácháć z tym człowiekiem? A oná odpowiedźiáłá: Pojáde. 59 Y puśćili Rebeke

śiostre swoje / z mámką jey / y sługę Abráhámowego / z mężámi jego.

60 Tedy błogosłáwili Rebece / mowiąc jey: Siostráś nászá / rozmnoż śię w tyśiąc tyśięcy: á niech pośiądźie naśienie twoje bramy nieprzyjaćioł swych.

61 Tedy wstawszy Rebeká z dźiewecżkámi swymi / y wśiadszy ná wielbłądy / jácháły zá onym mężem: y wźiął sługá on Rebekę / y odjáchał.

62 A Izáák wracał śię z przechádzki od studnie / *ktorą zowią* Żywiącego f y widzącego g mię: bo mieszkał w źiemi Południowey.

63 A wyszedł był Izáák dla h modlitwy ná pole podwieczor / y podniozszy ocży swe ujrzał wielbłądy przychodzące.

64 Podniosłá też y Rebeká ocży swe / y ujrzáłá Izááká / y zśiádłá z wielbłądá.

65 Bo rzekłá do sługi; Coż ono zá mąż / ktory idźie przez pole przećiwko nam? Y odpowiedźiał sługá; Ten jest Pan moj: A oná wźiąwszy rántuch nákryłá śię.

66 Y powiedźiał on sługá Izáákowi wszystko co spráwił.

67 Y wprowádźił ją Izáák do namiotu Sáry Mátki swojey: y wźiął Rebekę / y byłá mu żoną: y miłował ją. Y ucieszył śię Izáák po *śmierći* Mátki swojey.

f *H. Láchájroj.*
g *Wyżey 16.14. Niżey 25.11.*
h *A. ku rozmyślániu.*

ROZDZIAŁ XXV.

Abráhám z drugą żoną synow nápłodźił. Tenże umárł, y od synow pogrzebiony jest. 12. Ismáelowe potomstwo, wiek, y śmierć. 19. Izáák dwu synow zpłodźił. 29. z ktorych stárszy pierworodztwo młodszemu zá rzecż podłą záprzedał.

1 POtym Abráhám pojął *drugą* żonę ktorey imię było Keturá.

2 Ktora mu urodźiłá Zámráná / y Jokszáná / y Mádáná / y Midyáná / y Jesboká / y Suáchá a.

3 A Jokszán zpłodźił Sábę / y Dedáná: á synowie Dedánowi byli / Assurymowie / y Letusymowie / y Leumimowie.

4 Synowie zás Mádyánowi byli / Hefá / y Hefer / y Henoch / y Abydá / y Eldáá / wszyscy ći *byli* synowie Ketury.

5 Y dał Abráhám wszystko co miał Izáákowi.

6 A synom założnic ktore miał Abráhám / dał upominki: y wypráwił je od Izááká syná swego / jeszcże zá żywotá swego / ku Wschodowi / do kráiny Wschodniey.

7 TEć są dni lat żywotá Abráhámowego / ktore przeżył / sto / y śiedmdźieśiąt / y pięć lat.

8 Y ustáwájąc umárł Abráhám w stárośći dobrey / zeszły w lećiech / y syty *dni*: y przyłącżon jest do ludu swego.

9 Y pogrzebli go / Izáák / y Ismáel synowie jego w jáskini Máchpelá / ná polu Efroná Syná Socháröwego Hettejcżyká / ktore *było* przećiwko Mámre:

10 Ná polu ktore był kupił Abráhám u synow Hettowych b: tám pogrzebiony jest Abráhám / y Sárá żoná jego.

11 A Po śmierći Abráhámowey błogosłáwił Bog Izáákowi Synowi jego / á Izáák mieszkał u studnie Żywiącego c y widzącego mię.

12 A Teć *są* rodzáje Ismáelá Syná Abráhámowego / ktorego urodźiłá Hágár Egipcżanká / służebnicá Sáry / Abráhámowi.

13 Y te są imioná Synow Ismáelowych w nazwiskách ich / według rodzájow ich: pierworodny Ismáelow Nebájot: po nim Kedár / y Abdeel / y Mábsám d.

14 Y Másmá / y Dumá / y Mássá.

15 Hádár / y Temá / Jetur / Náfis / y Kedmá.

16 Ci są Synowie Ismáelowi / y te imioná ich / według miásteczek ich / y zamkow e ich: dwánaśćie Kśiążąt w fámiliách ich.

17 A było lat żywotá Ismáelowego / sto lat / y trzydźieśći lat / y śiedm lat / y zszedł / á umárł / y przyłącżon f jest do ludu swego.

18 Y mieszkáli od Hewilá áż do Sur / ktora leży ná przećiwko Egiptowi idąc do Assyryey: przed oblicżem wszystkiey bráciey swey g umárł h.

19 TE zás są rodzáje Izááká Syná Abráhámowego. Abráhám zpłodźił Izááká.

20 A Izáák miał cżterdźieśći lat / gdy sobie pojął Rebekę / corkę Bátuelá Syryjcżyká / z kráiny Syryjski / śiostrę Lábáná Syryjcżyká / zá żonę.

22 TEdy śię modlił Izáák Pánu zá żonę swą / iż byłá niepłodna: y wysłuchał go Pan / y pocżęłá Rebeká i żoná jego. A *gdy* śię dźiatki trącáły w żywoćie jey / rzekłá: Je-

a *1 Kron. 1. 32.*
b *1 Moj. 23.16.*
c *1 Moj. 16. 14. y 24.62.*
d *1 Kron. 1. 29.*
e *1 Moj. 17.20.*
f *T. Pogrzebion.*
g *1 Moj. 16.12.*
h *I. Padł mu los jáko miał obietnicę wyżey w Roz. 16.12.*
i *Rzym 9. 10.*

sliż ták *miáło bydź*, dla czegożem *poczęła*: szłá tedy áby śię pytáłá Páná. 23 Y rzekł jey Pan: Dwá narody *są* w żywocie twojim / y dwojáki lud z żywotá twego rozdźieli śię / á jeden lud nád drugi lud możnieyszy będźie / y więtszy będźie służył mniey szemu k. 24 A gdy śię wypełniły dni jey / áby porodźiłá / oto bliźniętá *były* w żywoćie jey. 25 Y wyszedł pierwszy *Syn* lisowáty / *y* wszystek jáko szátá kosmáty: y názwáli imię jego Esaw. 26 A potym wyszedł Brát jego / ręką l swą trzymájąc zá piętę Esawá / y názwano imię jego Jákob: á Izáákowi było sześćdźieśiąt lat / gdy mu śię oni národźili. 27 A *gdy* urosły one dźieći / Esaw był mężem w myślistwie biegłym / y rolnikiem: á Jákob był mąż prosty / mieszkájący w namiotiech. 28 Y miłował Izáák Esawá / iż jadał z łowu jego: Rebeká záś miłowáłá Jákobá.

k Rzym 9. 12. Ozea. 12. 3.

l Mátt. 1. 2.

29 Y Uwárzył *sobie* Jákob potráwę / á *ná ten czás* przyszedł Esaw z polá zprácowány. 30 Tedy rzekł Esaw do Jákobá: Day mi jeść proszę ćię z tey czerwoney *potráwy*, bom śię zprácował á przetoż m názwano imię jego Edom. 31 Ktoremu rzekł Jákob: Przedayże mi dźiś pierworodztwo twoje. 32 Y rzekł Esaw: Otom já bliski śmierći / coż mi po pierworodztwie. 33 Y rzekł Jákob: Przyśiążże mi dźiś / y przyśiągł mu / Y przedał pierworodztwo swoje Jákobowi. 34 Tedy Jákob dał Esawowi chlebá / y potráwę z śoczewice / á on jadł / y pił / á potym powstawszy odszedł / y pogárdźił Esaw n pierworodztwem *swojim*.

m Obád. v. 1.

n Żyd. 12. 16.

ROZDZIAŁ XXVI.

Izáák w Gerár mieszkájąc. 7. Żonę swoję śiostrą zowie. 8. Krol Abimelech ujrzawszy go żártującego z nią, poznał że byłá żoną jego. 11. Záczym rozkazał ludowi swemu, áby śię jey nikt nie tykał. 24. Żony Esawowe.

1 POtym był głod ná źiemi / po onym głodźie pierwszym / ktory był a zá dni Abráhámowych: y poszedł Izáák do Abimelechá Krolá Filistyńskiego do Gerár. 2 Bo mu śię był ukazał Pan / y mowił: Nie zstępuj do Egiptu / *ale* mieszkaj w źiemi / o ktorey ja powiem tobie. 3 Bądźże gośćiem w tey źiemi / á ja będę z tobą / y będęć błogosławił: ábowiem tobie / y b naśieniu twemu dam te wszystkie kráiny / y utwierdzę przyśięgę ktorąm przyśiągł Abráhámowi Ojcu twemu. 4 Y rozmnożę c naśienie twoje jáko gwiazdy niebieskie / á dam naśieniu twemu wszystkie te kráiny: á będą błogosłáwione w naśieniu twojim wszystkie narody źiemie. 5 Przeto iż Abráhám był posłuszny głosu mojemu / á strzegł postánowienia mego / przykazań mojich / ustaw mojich / y praw mojich. 6 Tedy Izáák mieszkał w Gerár. 7 Y pytáli śię mężowie d onego miejscá o żenie jego: á on powiedźiał; Śiostrá to mojá: bo śię bał mowić / Żoná to mojá / by go snadź nie zábili mężowie miejscá tego dla Rebeki / iż byłá piękna ná wejrzeniu.

a 1 Moj. 12. 20.

b 1 Moj. 12. 37. y 13. 15. y 15. 18.

c 1 Moj. 12. 3. y 18. 18 y 22. 18 y 28. 14.

d 1 Moj. 12. 12. y 20. 8.

8 Y Stáło śię / gdy tám mieszkał przez nie máło dni / że wyglądał Abimelech Krol Filistyński oknem / y ujrzał że Izáák żártował z Rebeką żoną swą. 9 Tedy przyzwał Abimelech *do śiebie* Izááká / y rzekł; Prawdźiwieć to żoná twojá: czemużeś powiádał / Śiostrá to mojá? Y odpowiedźiał mu: Izáák; Iżem u *śiebie* mowił; bym snadź nie umárł dla niey. 10 Y rzekł Abimelech; Cożeś nam to uczynił? bez máłá ktokolwiek z ludu nie spał z żoną twoją: y przywiodłbyś był ná nas grzech. 11 Rozkazał tedy Abimelech wszystkiemu ludowi mowiąc; Ktoby śię dotknął mężá tego / álbo żony jego / śmierćią umrze.

12 TEdy śiał Izáák w oney źiemi / y zebrał e roku onego sto korcy f / ábowiem błogosławił mu Pan. 13 Y zbogáćił śię on mąż / á im dáley / tym więcey wzmagał śię / áż urosł wielce. 14 Y miał stádá owiec / y stádá wołow / y czeládźi dosyć przetoż mu zayzreli Filistyńczycy. 15 Y wszystkie studnie ktore byli wykopáli słudzy Ojcá jego / zá dni Abráhámá Ojcá jego / zásypáli Filistyńczycy / y nápełnili je źiemią. 16 Y rzekł Abimelech do Izááká; Odeydź od

e H.Ználazł.

f I. stokrotnie.

nas / ábowiemeś dáleko możnieyſzy niż my.

17 Y Odſzedł z támtąd Izáák/y rozbił namioty w dolinie Gerár/y 18 mieſzkał tám. Y kopał záśię Izáák ſtudnie wod / ktore byli wykopáli zá dni Abráhámá Oycá jego / co je byli záſypáli Filiſtyni po śmierći Abráhámowey / y zwał je *tymiż* imiony/ktorymi je był názwał Oćiec 19 jego. Tedy kopáli ſłudzy Izáákowi w oney dolinie/y ználeźli tám 20 ſtudnią wod żywych. Lecz poswárzyli śię páſterze Gerárſcy z páſterzmi Izáákowymi/mowiąc: Náſzá to wodá : przeto názwał imię ſtudnie oney Heſek / iż śię swárzyli z nim o 21 *nię*. Potym wykopáli drugą ſtudnią / y swárzyli śię tez o nię: dla 22 tegoż názwał imię jey Sytná. Zátym przeniosł śię z támtąd / y wykopał drugą ſtudnią / o ktorą żádnego sporu nie było: y názwał imię jey Rechobot: y mowił : Oto teraz rozſzerzył nas Pan/y urośliſmy ná ziemi.

23 Y Wſtąpił z támtąd do Beerſeby. 24 Y ukazał mu śię Pan onieyże nocy mowiąc: Jam *jeſt* Bog Abráhámá Oycá twego/nie boy śię/ bom ja jeſt z tobą : y będęć błogoſłáwił/ y rozmnożę naśienie twoje/ dla Abráhámá ſługi mego. 25 Tedy tám zbudował ołtarz/ y wzywał Imienia Páńſkiego / y rozbił tám namiot ſwoj : támże też wykopáli ſłudzy Izáákowi ſtudnią.

26 A Bimelech potym przyjáchał do niego z Gerár/y Achuzát przyjaćiel jego / y Fikol Hetman wojſká 27 jego. Do ktorych rzekł Izáák : Przecżżeśćie przyjácháli do mnie / gdyż wy mnie maćie w nienawiśći/ 28 y wypędźiliśćie mię od śiebie ? A oni odpowiedźieli : Obaczyliſmy *to* dobrze/że jeſt Pan z tobą/y rzekliſmy : Uczyńmy teraz przyśięgę miedzy ſobą / miedzy námi/ y miedzy tobą/y poſtánowiemy przymierze z tobą : 29 Abyś nam nic złego nie czynił / jákoſmy śię też ćiebie nie tykáli: y jákoſmyć tylko dobrze czynili / á puśćiliſmy ćię w pokoju / á tyś teraz błogoſłáwiony od PAná : Tedy im ſpráwił ucztę / á 31 jedli/y pili. Potym wſtawſzy bárzo ráno/przyśięgli jeden drugiemu/ y wyprowádźił je Izáák / y odeſzli od niego w pokoju. 32 Y ſtáło śię onegoż dniá / przyſzli ſłudzy Izáákowi / y powiedźieli mu o ſtudni / ktorą wykopáli/ mowiąc mu: Ználeźliſmy wodę. 33 Y názwał ją g Sybá/ Dla tegoż imię miáſtá onego *jeſt názwáne* Beerſebá h áż do dniá dźiśiejſzego.

34 POtym Eſaw májąc czterdźieśći lat/pojął ſobie zá żonę Judytę/corkę Beery Hetteyczyká/y Báſemát/ corkę Eloná Hetteyczyká. 35 Ktore śię bárzo náprzykrzáły i Izáákowi/ y Rebece.

g *T. Przyśięgá, álbo doſtátek.* h *T. Studnia przyśięgi.* i *H. Były gorzkośćią.*

ROZDZIAŁ XXVII.

Izáák w ſtárośći chce ſynom błogoſłáwić. 5. Jákob Syn młodſzy od Mátki w ſzáty Eſawowe ubrány, ubiegł go do błogosłáwieńſtwá. 34. Záczym Eſaw oſzukány ná Jákobá śię rozgniewał. 41. Ktoremu Mátká do Háránu ujść kazálá.

1 Y Stáło śię/gdy śię zſtárzał Izáák / y zaćmiły śię oczy jego ták/ iż widźieć nie mogł : tedy wezwał Eſawá ſyná ſwego ſtárſzego : y rzekł mu ; Synu moj: á on odpowiedźiał : Owom ja. 2 Y rzekł *Izáák*: Otom śię już zſtárzał: á nie wiem dniá śmierći ſwey. 3 Przetoż teraz weźmi proſzę naczynia twoje/ ſáydák twoy/y łuk twoj/á wynidź ná pole/y ułow mi zwierzynę. 4 Y nágotuj mi potráwy ſmáczne / w jákich śię kocham / y przynieś mi / á będę jadł/ ábyć błogoſłáwiłá duſzá mojá / pierwey niż umrę. 5 Ale Rebeká ſłyſzáłá gdy to mowił Izáák do Eſawá ſyná ſwego : tedy wyſzedł Eſaw ná pole / áby ułowił zwierzynę/ y przyniosł.

6 Y Rzekłá Rebeká do Jákobá ſyná ſwego/mowiąc : Otom ſłyſzáłá gdy Oćiec twoj mowił do Eſawá brátá twego / y rzekł : 7 Przynieś mi *co* obłowu / á nágotuj mi potráwy ſmáczne/ábym jadł/y błogoſłáwił ći przed obliczem Páńſkim 8 pierwey niż umrę. A ták teraz ſynu moj/ uſłuchaj głoſu mego wtym co ja rozkázuję tobie. 9 A ſzedſzy do

trzo-

trzody/przynieś mi z támtąd dwoje koźląt dobrych / á nágotuję z nich potráwy smáczne Ojcu twemu/ jáko rad jada. 10 ✣ Y zánieśieß Ojcu twemu/ á będźie jadł: dla tego ábyć 11 błogosłáwił pierwey niż umrze. ✣ Tedy rzekł Jákob do Rebeki Mátki swey: Oto Esaw brát moj człowiek kosmáty / á jam człowiek gładki: 12 ✣ Jeśli mię pomácá Oćiec moj / á będźie rozumiał że z niego szydzę/ przywiodę ná śię przeklęctwo / á nie błogosłáwieństwo. 13 ✣ Y rzekłá mu Mátká jego; Ná mnie *niech będźie* przeklęctwo twoje synu moj / tylko usłuchaj głosu mego / á szedszy przynieś mi. 14 ✣ Tedy on szedszy/wźiął/y przyniosł Mátce swey: y nágotowáłá Mátká jego potráwy smáczne/jáko rad jadał Oćiec jego. 15 ✣ Y wźiąwszy Rebeká száty Esawá syná swego stárszego nakosztowniejsze/ ktore *miáłá* u śiebie w domu / obłokłá w nie Jákobá Syná 16 swego młodszego. ✣ A skorkámi koźlęcymi obwinęłá ręce je° / y gładkość 17 szyje jego. ✣ Y dáłá chleb / y potráwy smáczne/ ktore nágotowáłá/ w ręce Jákobá Syná swego.

18 A *On* wszedszy do Ojcá swego mowił: Ojcze moj: á on rzekł; Owom ja: Ktoś ty *jest* Synu moj? 19 ✣ Y rzekł Jákob Ojcu swemu? Jam *jest* Esaw pierworodny twoj: uczyniłem jákoś mi rozkazał: wstań proszę / śiądź / á jedz z obłowu mego: 20 ábymi błogosłáwiłá duszá twojá. ✣ Y rzekł Izáák do Syná swego; Coż to *jest?* Prętkoś to ználazł Synu moj: á on odpowiedźiał: Sposobił to Pan Bog twoj/że mi śię nágodźiło. 21 ✣ Zátym Izáák rzekł do Jákobá: Przystąp sám ábym ćię pomácał Synu moj/ jesliś ty jest Syn moj Esaw/czyli nie? 22 ✣ Tedy przystąpił Jákob do Izááká Ojcá swego: ktory pomácawszy go / rzekł: Głos / jest głos Jákobow / ále ręce/ ręce Esawowe. 23 ✣ Y nie poznał go: ábowiem były ręce jego jáko ręce Esawá brátá jego kosmáte / y 24 błogosłáwił mu: ✣ Y rzekł: Tyżeś jest Syn moj Esaw? á *on* odpowiedźiał: Ja. 25 ✣ Zátym rzekł: Podajże mi żebym jadł z obłowu Syná mego / ábyć błogosłáwiłá duszá mojá. Tedy mu podał/ y jadł: Przyniosł 26 mu też winá/ y pił. ✣ Y rzekł mu Izáák Oćiec jego: Przystąpże teraz 27 á pocáłuj mię Synu moj. ✣ Tedy przystąpiwszy pocáłował go: á *skoro* poczuł wonność szat jego/błogosłáwił mu / mowiąc: Oto wonność Syná mego/ jáko wonność polá 28 ktoremu błogosłáwił Pan. ✣ Niechajżeć da a Bog z rosy niebieskiey y z kłustośći źiemskiey / y obfitość 29 zboża/y winá: ✣ Niechajći służą ludźie/á niechći śię kłaniáją narodowie: Bądź Pánem bráći twojey/ á niechći śię kłaniáją synowie Mátki twojey: ktorzyby b ćię przeklináli/niech będą przeklętymi: á ktorzyby ćię błogosłáwili / niech będą błogosłáwionymi.

30 Y Stáło śię gdy przestał Izáák błogosłáwić Jákobowi/y ledwie Jákob odszedł od oblicza Izááká Ojcá swego: tedy Esaw brát jego 31 przyszedł z łowu swego. ✣ Ktory nágotowawszy potráwy smáczne/przyniosł je Ojcu swemu / y mowił do Ojcá swego. Wstańże Ojcze moj/á jedz z obłowu Syná twego / áby 32 mi błogosłáwiłá duszá twojá. ✣ Tedy mu rzekł Izáák Oćiec jego: Ktoześ ty? A on rzekł: Jam *jest* syn 33 twoj/pierworodny twoj Esaw. ✣ Y zląkł śię Izáák zląknieniem bárzo wielkim/y rzekł: Ktoż *to*,á gdźie jest ten / co ułowił zwierzynę / y przyniosł mi / y jadłem ze wszystkiego/ pierwey niżeś ty przyszedł? y błogosłáwiłem mu/y będźie błogosłáwionym. 34 ✣ A usłyszawszy Esaw słowá Ojcá swego / záwołał głosem wielkim/ y był żałośćią c wielką zjęty / y rzekł Ojcu swemu: Błogosławże też *y* mnie Ojcze moj. 35 ✣ A on mu rzekł: Przyszedł brát twoj chytrze / y wźiął błogosłáwieństwo 36 twoje. Tedy Esaw rzekł: ✣ Słusznie názwano imię jego Jákob / podszedł mię bowiem już dwá kroć: d pierworodztwo moje wźiął/ á teraz oto odniosł błogosłáwieństwo moje. Y rzekł: Toś mi nie záchował błogosłáwieństwá? 37 ✣ Odpowiedźiał Izáák / y rzekł do Esawá: Otom go Pánem postánowił nád

a *Zyd.* 11.20.

b 1 *Moj.* 12. 3.

c *H. Był bárzo gorzkiego umysłu.*

d 1 *Moj.* 25. 33.

tobą/

tobą / y wszystkę bráćią jego dałem mu zá sługi: y zbożem / y winem opátrzyłem go: á tobie coż teraz mam
38 uczynić Synu moj? ✤ Y rzekł Esaw Ojcu swemu: Izali *tylko* jedno błogosłáwieństwo masz Ojcże moj? Błogosław że *y* mnie; y jamći *Syn twoj* Ojcże moj! Y podniosł
39 Esaw głos swoj / á płákał e. ✤ Y odpowiedźiał Izáák Oćiec jego / y rzekł mu; Oto w tłustośći źiemie bedźie mieszkánie twoje / y w rośie
40 niebieskiey z gory: ✤ A z miecżá twego żyć bedźiesz / y brátu twemu bedźiesz służył: ále stánie śie / że *y ty* pánowáć bedźiesz / y zrzućisz járzmo jego z szyje twojey.

41 PRzetoż nienawidźiał f Esaw Jákobá / dla błogosłáwieństwá ktorym mu błogosłáwił Oćiec jego: y mowił Esaw w sercu swym; Przybliżáją śie dni g żáłoby Ojcá mego / á zábiję Jákobá brátá mego.
42 ✤ Y oznájmiono Rebece słowá Esawá Syná jey stárszego / ktora posławszy wezwáłá Jákobá Syná swego młodszego / y rzekłá do niego; Oto Esaw brát twoj ćieszy śie tym /
43 iż ćię zábije. ✤ Przetoż teraz Synu moj usłuchaj głosu mego / á wstawszy / ućiecz do Lábáná brátá mego /
44 do Háránu. ✤ Y pomieszkaj z nim przez jáki czás / áż ućichnie gniew
45 brátá twego. ✤ Aż śię odwroći zápálczywość brátá twego od ćiebie / y zápomni tego coś mu uczynił: potym ja pośle / á wezmę ćię z támtąd: bo / czemuż mam was obudwu postradáć jednego dniá.

46 Y Rzekłá Rebeká do Izááká: Obmierzłmi żywot h moj dla corek Hettejskich: i jesliże y Jákob weźmie sobie żonę z corek Hettejskich / jákie są corki źiemie tey / coż mi po żywoćie?

e *Zyd.* 12.18.
f *Obád. v.* 10.
g *T. Smierći.*
h *H. Utrapionám w żywoćie mojim.*
i 1 *Moj.* 26.35.

ROZDZIAL XXVIII.

Izáák Jákobá wyprawuje do Mesopotamiey. 6. Esaw śię żeni z Ismáelową corką. 12. Jákob w drodze zásnąwszy ná kámieniu, widźi drabinę od niebá do źiemie, po ktorey Anjołowie z stepowáli y wstepowáli. 18. A wźiąwszy kámień, námázuje go oliwą. 29. I ślub Bogu czyni.

1 TEdy wezwał Izáák Jákobá / y błogosłáwił mu / á rozkazał mu mowiąc: Nie pojmuj żony z corek
2 Chánánejskich. *Ale* wstawszy idź a do krájiny b Syryjskiey / do domu Bátuelá Ojcá Mátki twojey: á weźmi sobie z támtąd żonę / z corek
3 Lábáná brátá Mátki twojey. ✤ A *Bog* Wszechmogący niechći błogosłáwi / á niech ćię rozrodźi y rozmnoży / ábyś był w mnostwo ludu.
4 ✤ Y niechći da błogosłáwieństwo Abráhámowe / tobie / y naśieniu twemu z tobą / ábyś odźiedźiczył źiemię pielgrzymstwá twojego / ktorą
5 dał Bog Abráhámowi. ✤ Y ták wysłał Izáák Jákobá: ktory szedł do Krájiny c Syryjskiey / do Lábáná Syná Bátuelowego Syryjczyká / Brátá Rebeki / Mátki Jákobowey / y Esawowey.

6 A Widząc Esaw iż błogosłáwił Izáák Jákobowi / y posłał go do krájiny Syryjskiey / áby sobie pojął z támtąd żonę / *á iż* błogosłáwiąc mu przykazał / mowiąc: Nie weźmiesz żony
7 z corek Chánánejskich: ✤ Y / że Jákob posłuszny był Ojcu swemu / y Mátce swojey / y poszedł do krájiny
8 Syryjskiey: ✤ Widząc też Esaw / że śię nie podobáją corki Chánánejskie
9 w ocżách Izááká Ojcá jego: ✤ Tedy szedł Esaw do Ismáelá / y pojął mimo inne żony swoje Máháláte corkę Ismáelá Syná Abráhámowego / śiostrę Nebájotowę / sobie zá żonę.

10 A Jákob wyszedszy z Beersebá /
11 szedł do Háránu. ✤ Y przyszedł ná *jedno* miejsce / y nocował tám: (ábowiem już było zászło słońce) á wźiąwszy *jeden* z kámieni miejscá onego / podłożył pod głowę swoję / y spał ná
12 tymże miejscu. ✤ Y śniło mu śię / á ono drabiná stáłá ná źiemi / á wierzch jey dośięgał niebá: á oto Anjołowie Boży / wstępowáli / y zstępowáli po niey.
13 ✤ A Pan stał nád nią / y rzekł; d Jam *jest* Pan / Bog Abráhámá Ojcá twe° / á Bog Izááká źiemię tę ná ktorey ty śpisz / tobie
14 dam / y naśieniu twojemu. ✤ A bedźie e naśienie twoje jáko proch źiemie / y rozmnożysz śię ná Zachod / y ná wschod / y ná połnocy / y ná południe. A bedą f ubłogosłáwione w to-

a 1. *Do Pádán Arám*
b *Ozea.* 12.12
c *Te Syryą H. názywáją Pádán Arám: Grekowie, Mesopotámią.*
d 1 *Moj.* 35.1. y 48.3.
e 1 *Moj* 26.4. 5 *Moj.* 12.20. y 19.8.
f 1 *Moj.* 12.3. y 18.18 y 22.18 y 26.4.

bie

bie wszystkie narody ziemie/ y w náśieniu twojim: 15 A oto ja *jestem* z tobą/ y strzedz ćię będę/ gdźiekolwiek pojdźiesz; y przywrocę ćię do tey źiemie/ bo nie opuszczę ćię/ áż uczynię com ći rzekł. 16 Tedy gdy śię ocknął Jákob ze snu swego/ rzekł: Záprawdę Pan jest ná tym miejscu/ á jam nie wiedźiał. 17 Y zlęknąwszy śię/ rzekł: O jáko to strászne Miejsce/ nic tu *nie jest innego* jedno dom Boży/ á tu bramá niebieska. 18 Y wstał Jákob bárzo ráno: á wźiąwszy kámień/ ktory był podłożył pod głowę swoję/ postáwił go ná znák/ y g nálał oliwy ná wierzch jego. 19 Y názwał imię miejscá onego h Bethel: bo *było* przed tym imię miástá onego Luz.

g 1 Moj 31.13. y 35.14
h T. Dom. Boży.

20 TEdy uczynił Jákob ślub mowiąc: Jesliż będźie Bog ze mną/ á strzedz mię będźie ná tey drodze/ ktorą ja idę: y da mi chleb ku jedzeniu/ y odźienie ku obłoczeniu: 21 A wrocę śię w pokoju do domu Ojcá mego/ tedy będźie mi Pan zá Bogá. 22 A kámień ten ktorym wystáwił *ná* znák/ będźie domem Bożym/ á ze wszystkiego co mi dasz/ dźieśięćinę pełną oddawáć ći będę.

ROZDZIAŁ XXIX.

Jákob, przyszedszy do Lábáná. 15. Służy mu śiedm lat zá Ráchelę. 23. Lában mu podrzućił Lią. 26. Przetoż drugie śiedm lat służył za nię: bo śię jey był wielce rozmiłował. 34. Lia mu czterech Synow porodźiłá.

1 TEdy Jákob wstawszy/ poszedł do źiemie mieszkájących ná wschod słońcá. 2 Y ujrzał studnią ná polu/ y trzy stádá owiec leżących przy niey: bo z oney studnie nápawano stádá/ á kámień wielki *był* ná wierzchu oney studnie: 3 Abowiem zchodźiły śię tám wszystkie stádá/ y odwalano kámień z wierzchu studnie/ á nápawano stádá/ potym záś kładźiono kámień ná wierzch studnie ná miejsce jego.

4 TEdy rzekł do nich Jákob; Bráćia moji/ zkądeśćie? y odpowiedźieli; Z Háránu jesteśmy. 5 Y rzekł do nich *Jákob*: A znaćie Lábáná Syná Náchorowego? odpowiedźieli: Znamy. 6 Zátym rzekł do nich: A dobrze śię ma? á oni powiedźieli: Dobrze: á oto Ráchel corká jego idźie z stádem. 7 Tedy rzekł: Oto jeszcze dosyć dniá/ á nie czás zganiáć stádá: nápojćież owce/ á idźćie pasćie ich. 8 A oni odpowiedźieli: Nie możemy áżby śię zebráły wszystkie stádá/ y odwálony był kámień z wierzchu studni/ ábyśmy nápojili stádá. 9 A gdy to jeszcze mowił z nimi/ Ráchel nádeszłá z owcámi Ojcá swego/ bo *je* oná pásłá. 10 Y gdy ujrzał Jákob Ráchelę/ corkę Lábáná/ brátá Mátki swojey/ z owcámi Lábáná brátá Mátki swey: tedy przystąpił Jákob/ y odwálił kámień z wierzchu studni/ á nápojił owce Lábáná/ brátá Mátki swojey. 11 Y pocáłował Jákob Ráchelę/ y podniozszy głos swoj płákał. 12 Y oznájmił Jákob Rácheli/ że jest brátem Ojcá jey/ á iż jest Synem Rebeki; á oná bieżawszy opowiedźiáłá to Ojcu swemu. 13 A gdy usłyszał Lábán wieść o Jákobie Synu śiostry swojey/ wybieżał przećiwko niemu/ y obłápił go/ á pocáłowawszy/ wwiodł do domu swego. A *on* Lábánowi powiedźiał o wszystkim. 14 Y rzekł mu Lábán: Zájsteś ty *jest* kość mojá/ y ćiáło moje/ y mieszkał u niego przez cáły mieśiąc.

15 POtym rzekł Lábán do Jákobá: Izali/ żeś mi brát/ służyć mi będźiesz dármo? powiedz mi jáka *ma być* zapłátá twojá. 16 A miał Lábán dwie corce: imię stárszey Lia/ á imię młodszey Ráchel. 17 Ale Lia byłá chorych oczu/ á Ráchel záś pięknego obliczá/ y wdźięczna ná wejrzeniu. 18 Miłował tedy Jákob Ráchelę/ y rzekł: Będęć służył śiedm lat zá Ráchelę corkę twoję młodszą. 19 Odpowiedźiał Lában: Lepiey że ja tobie dam/ niżlibym ja *miał* dáć mężowi innemu: mieszkajże ze mną. 20 Y służył Jákob zá Ráchelę śiedm lat/ y zdał mu śię *ten czás* jáko kilká dni/ przeto że ją miłował. 21 Potym rzekł Jákob do Lábáná: Daj mi żonę moję/ ponieważ śię wypełniły dni moje/ ábym wszedł do niey. 22 Tedy wezwawszy Lábán wszystkich mężow miejscá onego spráwił ucztę. 23 A gdy był wieczor/ wźiąwszy Lią corkę swo-

kę swo-

ke swoje / y wwiodł ja do niego / á 24 Jákob wszedł do niey. ♣ Dał też Lában y Zelfe dźiewke swoje Liey 25 corce swey zá służebnicę. ♣ A gdy było ráno/ *poznał Jákob* że to Lia:y rzekł do Lábáná ; Cożeś mi to uczynił? Izalim ja nie zá Ráchelę tobie służył ? czemużeś mie tedy oszukał? 26 Y odpowiedźiał Lában? ♣ Nie jest to w zwyczáju u nas / áby miano wydawáć zá mąż młodszą przed 27 stárszą. ♣ Wytrwaj z tą tydźień/á dámyć y tę zá służbę ktora mi będźiesz służył jeszcze drugą śiedm lat. 28 ♣ Y uczynił ták Jákob/y wypełnił z tą tydźień / potym dał mu *Lában* 29 Ráchelę corkę swoje zá żonę. ♣ Dał też Lában Ráchelí corce swey Bálę dźiewkę swoje: *dał* jey zá służebnicę. 30 ♣ Tedy też wszedł *Jákob* do Ráchele / y miłował Ráchelę bárzey niż Lią: á służył mu jeszcze drugie śiedm lat.

31 A Widząc Pan że nienawidźiał Liey:otworzył żywot jey/á Ráchel niepłodna *byłá.* 32 ♣ Tedy poczawszy Lia/porodźiłá Syná/y názwáłá imię jego Ruben/bo rzekłá. Záiiste wejrzał Pan ná utrapienie moje:á ták teraz miłowáć mie będźie 33 mąż moj.. ♣ Y záśię poczęłá/ y porodźiłá Syná/á rzekłá: Záiiste usłyszał Pan żem ja byłá w nienáwiśći: przetoż dał mi też y tego : y názwáłá 34 imię jego Symeon. ♣ Potym jeszcze poczęłá / y porodźiłá Syná / y rzekłá : Y tą rázą przyłączy śię mąż moj do mnie / bom mu urodźiłá trzech Synow : przetoż názwáłá 35 imię jego Lewi. ♣ Nád to jeszcze poczęłá/ y porodźiłá Syná/ y rzekłá : Teraz już chwalić będę Pána:przetoż názwáłá imię jego a Judá / y przestáłá rodźić.

a Mátt 1.2.

Rozdział XXX.

Jákob rozrodźiwszy śię. 25. chce odejść od Lábáná. 27. Lában go prośi áby jeszcże przy nim został. 31. Náznáczywszy mu owce pstre zá zapłátę służby jego.

1 A Widząc Ráchel że nierodźiłá Jákobowi / zájrzáłá Ráchel śiestrze swey / y rzekłá do Jákobá ; Daj mi Syny/ á jeśli nie *dasz*, u- 2 mrę. ♣ Zápalił śię tedy gniewem Jákob ná Ráchelę/,y rzekł : Záżem ja Bog/ktory záwśćiągnął płod żywotá twego? 3 ♣ A *oná* rzekłá: Oto służebnicá mojá Bálá / wnidźże do niey/y porodźi ná kolánách mojich: 4 á będę też miáłá Syny z niey. ♣ Y dáłá mu Bálę służebnicę swoje zá 5 żonę/y [illegible]dł Jákob do niey. ♣ Tedy poczęła Bálá/y urodźiłá Jákobo- 6 wi Syná. ♣ Y rzekłá Ráchel: Zkazał zá mną Bog a / y usłyszał głos moj/á dał mi Syná/ y dla tego ná- 7 zwáłá imię jego Dán. ♣ Potym záś poczawszy porodźiłá Bálá służebnicá Ráchele drugiego Syná Jákobowi. 8 ♣ Tedy rzekłá Ráchel:mężnie m śię wiedźiłá z śiostrą moją / á przemogłám:y názwáłá imię je° Neftáli.

a I. Rozsadźił Bog sprawę moję.

9 A Obaczywszy Lia / że przestáłá rodźić / wźięłá też Zelfę służebnicę swoje/ y dáłá ją Jákobowi zá 10 żonę. ♣ Y urodźiłá Zelfá/służebni- 11 cá Liey/ Jákobowi Syná. ♣ Zátym Lia rzekłá:Przyszedł huf b:y názwá- 12 łá imię c jego Gád. ♣ Porodźiłá też Zelfá służebnicá Liey drugiego 13 Syná Jákobowi: ♣ Y rzekłá Lia: To ná szczęśćie moje/bo mie szczęśliwą będą zwáły niewiásty/y názwáłá imię jego Aser.

b I. Przyszło szczęśćie. c 1 Moj 49.19.

14 Y Wyszedł Ruben czásu żniwá pszenicznego/y ználazł pokrzyki ná polu/ á przyniosł je do Liey Mátki swey : y rzekłá Ráchel do Liey: Daj mi też proszę z pokrzykow 15 Syná twego. ♣ A oná jey odpowiedźiáłá : A máłoż ná tym / żeś mi wźięłá męża mego / iż też chcesz wźiąć y pokrzyki Syná mego? Tedy rzekłá Ráchel : Niechajże śpi z tobą tey nocy zá pokrzyki Syná 16 twego. ♣ A gdy śię wracał Jákob z polá pod wieczor / wyszłá Lia przećiwko niemu / y rzekłá : Do mnie wnidźiesz / gdyżem ćie pewną zapłátą nájęłá sobie pokrzykámi syná 17 mego:y spał z nią oney nocy. ♣ Tedy wysłuchał Bog Lię/y poczęłá / y porodźiłá Jákobowi Syná piąte- 18 go. ♣ Y rzekłá Lia: Oddał *mi* Bog zapłátę moję : żem byłá dáłá służebnicę moję mężowi mojemu : y ná- 19 zwáłá imię jego Isáschár. ♣ Potym poczawszy jeszcze Lia porodźiłá szo-

stego

stego Syná Jákobowi. ♣ Y mowi-
tá Lia: Obdárzył mię Bog zacnym
upominkiem: już teraz będźie ze mną
mieszkał mąż moj/ bom mu urodźiłá
sześći Synow: y názwáłá imię je-
21 go Zábulon. ♣ Potym porodźiłá
corkę/ y nazwáłá imię jey Dyná.

22 WSpomniał też Bog ná Rá-
chelę/ y wysłuch[ał] ją Bog/ á
23 otworzył żywot jey. ♣ Tedy począ-
wszy/ porodźiłá Syná/ y rzekłá: Odiął
24 Bog zelżywość moję: ♣ Y názwáłá
imię jego Jozef/ mowiąc: Niech
mi przyda Pan drugiego Syná.

25 Y Stáło śię gdy porodźiłá Rá-
chel Jozefá/ mowił Jákob do
Lábáná: Puść mię/ ábym śię wro-
ćił do miejscá mego/ y do źiemie
26 mojey. ♣ Daj mi żony moje/ y dźie-
ći moje/ zá ktoremći służył/ że odej-
dę: bo ty wiesz posługi moje/ jákom-
27 ći służył. ♣ Y rzekł do niego Lában:
Proszę/ jeslim ználazł łáskę w o-
czách twojich/ *zostań ze mną, bom*
doznał tego/ że mi Pan dla ćiebie
28 błogosłáwił. ♣ Y rzekł: Miánuj mi
29 zapłátę twoję/ á dam ći ją. ♣ Tedy
mu odpowiedźiał *Jákob*: Ty wiesz
jákomći służył/ y jáki był dobytek
30 twoj przy mnie. ♣ Bo *tá* trochá/
ktoraś miał przede mną/ rozmnoży-
łá śię wielce: y błogosłáwił ći Pan
ná przyśćie moje/ á teraz kiedyż
ja śię też stáráć będę o dom swoj.
31 ♣ Y rzekł: Coż ći mam dáć? Y od-
powiedźiał Jákob: Nie dasz mi nic.
Ale jesli to uczynisz *coć powiem*, te-
dy śię wrocę/ á będę pásł/ y strzegł
32 bydłá twego. ♣ Przejdę dźiś przez
wszystkie trzody twoje/ odłączájąc
z támtąd káżde bydlę pstre/ y ná-
krapiáne/ y káżde bydlę płowe mie-
dzy owcámi/ á nákrapiáne/ y pstre
miedzy kozámi: to będźie zapłátá
33 moja. ♣ Y da świádectwo o mnie
spráwiedliwość moja ná potym/
gdy przydźie do zapłáty mojey
przed tobą: Wszystko co nie będźie
pstre/ y nákrapiáne miedzy kozámi/
á płowe miedzy owcámi/ niech bę-
dźie zá kradźiej *poczytáne* przy mnie.
34 ♣ Tedy rzekł Lában: Oby śię stáło
35 według słowá twego. ♣ Y odłączył
onegoż dniá kozły strokáte/ y nákra-
piáne/ y wszystkie kozy pstre/ y ná-
krapiáne/ y wszystkie co jáką białą
odmiánę miáły/ tákże y płowe mie-
dzy owcámi: y oddał je do rąk Sy-
36 now swych. ♣ Y odłączył śię *Lában*
od Jákobá/ jákoby ná trzy dni dro-
gi: A Jákob pásł ostátek owiec Lá-
bánowych.

37 NAbrał tedy Jákob prętow źie-
lonych topolowych/ y łásko-
wych/ y kásztanowych/ y obłupił
miejscámi skorę ich do białego/ o-
bnażájąc białość/ ktora ná prętách
38 *byłá*. ♣ Y nákładł onych prętow
ktore był obłupił do rynien/ y do ko-
ryt/ *gdźie lano* wody (gdy przycho-
dźiły owce áby piły) *nákładł ich* prze-
ćiwko owcom/ áby poczynáły/ gdyby
39 pić przychodźiły. ♣ Y poczynáły o-
wce *pátrząc* ná one pręty/ y rodźiły
jágnięta strokáte/ pstre/ y nákrapiá-
40 ne. ♣ Y odłączył Jákob jágnięta/
á stáwiał owce twarzą do *jágniąt*
strokátych/ y do wszystkich płowych
w stádźie Lábánowym/ á swoje stá-
dá stáwiał osobno/ áni ich obracał
41 ku stádu Lábánowemu. ♣ A gdy
wszystkich owiec co ránszych przypu-
szczánie bywáło/ kładł Jákob pręty
przed oczy owiec w korytá/ áby po-
42 czynáły/ *pátrząc* ná pręty. ♣ Lecz
gdy poźniejszych owiec przepuszczá-
nie było/ nie kładł *ich*: y były poźniej-
sze Lábánowe/ á ránsze Jákobowe. ♣
43 Y ták zbogáćił śię on człowiek bár-
zo/ y miał owiec wiele/ y służebnic/ y
sług/ y wielbłądow/ y osłow.

ROZDZIAŁ XXXI.

Jákob nie opowiednie odchodźi od Lábáná. 22. Ktory gdy go w gniewie gonił, od Bogá był upomniony, aby mu nic przykrego nie czynił. 43. Y ták przymierze miedzy sobą postánowiwszy, rozstáli śię w pokoju.

1 POtym gdy usłyszał *Jákob* słowá
Synow Lábánowych mowią-
cych; Pobrał Jákob wszystko co miał
Oćiec nász/ y z tego co *były* Ojcá ná-
nászego/ tey wszystkiey zacnośći do-
2 stał a. ♣ Widźiał też Jákob twarz
Lábánowę/ á oto nie był tákim
przećiwko niemu/ jáko przed tym.

3 TEdy rzekł Pan do Jákobá;
Wroć śię do źiemie Ojcow
twojich/ y do rodźiny twojey/ á będę

a *T. Sławy, dobrego mienia.*

z toba. **[4]** ♣ Przetoż poſłał Iákob / y wyzwał Ráchele / y Lie ná pole do trzody ſwojey. **[5]** ♣ Y rzekł im: Widze ja twarz Ojcá wáßego że nie jeſt táki przećiwko mnie jáko przed tym / lecz Bog Ojcá mego był ze mna. **[6]** ♣ Wy też ſáme wiećie / żem ze wßyſtkich śił mojich ſłużył Ojcu wáßemu. **[7]** ♣ Ale Oćiec wáß oßukał mie / y odmienił zapłáte moje po dźieśiećkroć: jednák nie dopuśćił mu Bog áby mi ßkodźił. **[8]** ♣ Jeſli kiedy powiedźiał: Pſtre beda zapłáta twoja / tedy rodźiły wßyſtkie owce *jágniętá* pſtre. A gdy záś mowił: Strokáte beda zapłáta twoja / tedy rodźiły wßyſtkie owce *jágniętá* ſtrokáte. **[9]** ♣ Y odjał Bog dobytek Ojcá wáßego / á dał *go* mnie. **[10]** ♣ Stáło śie bowiem w *ten* czás gdy śie owce złaczáły / żem podniosł oczy ſwe / y widźiałem przez ſen / á oto ſámcy złaczáli śie z owcámi ſtrokátymi / pſtrymi y białonákrapiánymi. **[11]** ♣ Tedy mi rzekł Anjoł Boży we ſnie: Jákobie! A jam odpowiedźiał: Owom ja. **[12]** ♣ Potym rzekł: Podnieś teraz oczy ſwe / á obacz wßyſtkie ſámce złaczájace śie z owcámi ſtrokátymi: pſtrymi / y białonákrapiánymi: Bom widźiał wßyſtko coć Lábán uczynił. **[13]** ♣ Jam Bog Bethel / gdźieś námázał kámień / gdźyś mi poślubił ślub. Teraz tedy wſtań / wynidź z źiemie tey / á wroć śie do źiemie rodźiny twojey. **[14]** ♣ Tedy odpowiedźiáłá Ráchel y Lia / y rzekły mu: Yzaż jeßcze mamy czáſtke *jáka* y dźiedźictwo w domu Ojcá náßego? **[15]** ♣ Yzażeſmy zá obce nie były poczytáne u niego? Yż nas przedał: y miałżeby jeßcze do ßczetu zjeść májetność náße? **[16]** ♣ Abowiem wßyſtko bogáctwo ktore odjał Bog Ojcu náßemu / náße *jeſt*, y Synow náßych: przetoż teraz wßyſtko uczyń coć Bog rozkazał.

[17] Wſtał tedy Jákob / y wſádźił Syny ſwe y żeny ſwe ná wielbłądy. **[18]** ♣ Y zábrał wßyſtkie trzode ſwoje / y wßyſtkie májetność ſwoje ktorey był nábył: dobytek nábyćia ſwego / ktorego był nábył w kráinie Syryjſkiey / áby śie wroćił do Izáaká Ojcá ſwego / do źiemie Chánanejſkiey. **[19]** ♣ A Lábán odßedł był ſtrzydz owce ſwoje: w tym ukrádłá Ráchel báłwany ktore miał Oćiec jey. **[20]** ♣ Y wykradł śie Jákob potájemnie od Lábáná Syryjczyká / ták / że mu nie oznájmił iż ućiekał. **[21]** ♣ Y ućiekł ſam ze wßyſtkim co miał: á wſtawßy przepráwił śie przez rzeke / y udał śie *ku* gorze Gáláád.

[22] Y Dano znáć Lábánowi dniá trzećiego / że ućiekł Jákob. **[23]** ♣ Ktory wźiawßy brácia ſwoje z ſoba / gonił go przez śiedm dni / y dośćignał go ná gorze Gáláád. **[24]** ♣ Lecz przyßedł Bog do Lábáná Syryjczyká we ſnie oney nocy / y rzekł mu: Strzeż śie ábyś nie mowił z Jákobem nic przykrego. **[25]** ♣ Y dogonił Lábán Jákobá: á Jákob *już* był namiot ſwoj rozbił ná gorze. Lábán też rozbił namiot z brácia ſwa ná *onejże* gorze Gáláád. **[26]** ♣ Tedy Lábán rzekł do Jákobá: Cożeś uczynił? żeś śie wykradł b potájemnie odemnie / á uwiodłeś corki moje / jáko by pojimáne mieczem? **[27]** ♣ Przeczżeś potajemnie ućiekł / á wykradłes śie odemnie / á nie oznájmiłeś mi / gdyżbym ćie był puśćił z rádośćia / y z pieśniámi / y z bebnem / y z Hárfa? **[28]** ♣ Y nie dopuśćiłeś mi ábym pocáłował Syny moje / y corki moje. Záiiſte głupieś ſobie począł. **[29]** ♣ Jeſt to w mocy reki mojey uczynić wam co złego: ále Bog Ojcá wáßego przeßłey nocy rzekł do mnie / mowiac: Strzeż śie ábyś z Jákobem nie mowił nic przykrego.

b H. *Ukradłeś ſerce moje.*

[30] A Teraz gdyć śie chćiáło odejść / żeś wielce prágnał do domu Ojcá twego / czemużeś ukradł Bogi moje? **[31]** ♣ Y odpowiádájac Jákob / rzekł Lábánowi: Iżem śie bał y myśliłem / byś mi ſnadź nie wydárł corek twojich. **[32]** ♣ Lecz ten u ko° znajdźieß Bogi twoje / niech umrze przed bráćia náßa. Poznajże co twe° u mnie / y weźmi ſobie: á nie wiedźiał Jákob że je Ráchel ukrádłá. **[33]** ♣ Wßedł tedy Lábán do namiotu Jákobowego / y do namiotu Lie / y do namiotu obudwu ſłużebnic / á nie ználazł: á wyßedßy z namiotu Lie / wßedł do namiotu Ráchele. **[34]** ♣ A Ráchel wźiawßy one báłwany włożyłá je pod

śiodło wielbłądowe/ y uśiádłá ná nich/ y zmácáł Lában wszytek námiot/ á nie ználazł. 35 ♣ Tedy oná rzekłá do Ojcá swego: Niech śię nie gniewa Pan moj/ że nie mogę powstáć przed twarzą twoją/ bo według zwyczáju niewiast przypádło ná mię y szukał/ á nie ználazł bałwanow.

36 Rozgniewał śię tedy Jákob/ y swarł ná Lábáná/ á odpowiádájąc Jákob rzekł Lábánowi: Coż zá przestepstwo moje/ co zá grzech moj/ 37 żeś mię gonił zápaliwszy śię? Otoś zmácał wszystek sprzęt moj/ coześ ználazł ze wszystkiego sprzętu domu twego? położ tu przed bráćią moją/ y bráćią twoją/ á niech rozsądzą 38 miedzy námi dwiemá. ♣ Już dwádźieśćiá lat mieszkałem z tobą: owce twoje/ y kozy twoje/ nie poniátáły: á báránow stádá twego/ nie jadałem: 39 ♣ Rozszárpánego od zwierzá b nie przynosiłem ći/ jam szkodę nádgradzał: z ręki mojey szukałeś tego co było ukrádźiono we dnie/ y co było ukrádźiono w nocy. 40 ♣ Bywáło to, że we dnie trapiło mię gorąco/ á mroz w nocy: ták/ że odchadzał sen 41 moj od oczu mojich. ♣ Jużem ći dwádźieśćiá lat w domu twojm służył. Czternaśćie lat zá dwie corce twoje/ á sześć lat zá bydło twoje/ á odmieniałeś zapłátę moję po dźieśięć kroć. 42 ♣ I by był Bog Ojcá mego/ Bog Abráhámá/ y strách Izááká/ nie był przy mnie/ pewniebyś mię był teraz proznego puśćił: ále ná utrapienie moje/ y ná prace rąk mojich wejrzał Bog/ y przestrzegł ćię nocy przeszłey.

b 2 Moj 22.12.

43 Tedy odpowiedźiał Lában y rzekł do Jákobá: Corki te/ corki są moje: y Synowie ći/ Synowie moji: y dobytek ten, dobytek moj: y wszystko co widźisz/ moje jest. A tym corkam mojim coż dźiś uczynię/ ábo 44 synom ich/ ktore zrodźiły? ♣ Podźże tedy/ á uczyńmy przymierze/ ja y ty/ á będźie świádectwo miedzy mną y 45 miedzy tobą. ♣ Y wźiął Jákob ká-46 mień á postáwił go ná znák: ♣ Y rzekł Jákob bráći swey; Nazbierájćie kámienia: Ktorzy nanośili kámienia/ y uczynili kupę/ y jedli tám 47 ná oney kupie. ♣ Y názwał ją Lában Jegár Sáhádutá/ á Jacob ja 48 názwał Galed. ♣ Bo mowił Lában: Kupá tá niech będźie świádkiem miedzy mną y miedzy tobą dźiśia: przetoż Jákob názwał imię jey Ga-49 led: ♣ Y Mispá: Abowiem rzekł Lában. Niech upátruje Pan miedzy mną y miedzy tobą/ gdy śię rozej-50 dźiemy jeden od drugiego. ♣ Jeśli będźiesz trapił corki moje/ y jeśli pojmiesz żony nád corki moje: nie mász tu nikogo miedzy námi/ bacz że Bog jest świádkiem miedzy mną/ y mie-51 dzy tobą. ♣ Y rzekł nád to Lában Jákobowi: Oto tá kupá kámienia, y oto znák ten ktorym postáwił miedzy 52 mną/ y miedzy tobą. ♣ Swiádkiem tá kupá / y świadkiem ten znák będźie tego, iż ja do ćiebie nie poydę dáley zá tę kupę / y ty też niepojdźiesz do mnie zá tę kupę/ y zá ten znák/ ná 53 złe: ♣ Bog Abráhámow/ y Bog Náchorow/ niechaj rozsądzą miedzy námi/ Bog Ojcá ich. Przyśiągł tedy Jákob przez strách Ojcá swego Izááká. 54 ♣ Y nábił Jákob bydłá ná gorze/ y wezwał bráći swey ku jedzeniu chlebá. Tedy jedli chleb/ 55 y nocowáli ná oney gorze. ♣ Potym Lában wstawszy bárzo ráno/ pocáłował Syny swoje/ y corki swe/ y błogosłáwił im: á odszedszy/ wroćił śię Lában ná miejsce swoje.

Rozdział XXXII.

Jákob widźiał Anjoły Boże. 3. dał znáć Brátu swemu Esawowi o przyśćiu swym. 13. y upominki mu posłał. 25. Anjoł Páński biedźi śię z nim, błogosłáwi mu, y názywa imię jego Izráel.

1 A Jákob też poszedł w drogę swoję/ y potkáli śię z nim Anjołowie 2 Boży a. ♣ Y rzekł Jákob ujrzawszy je: Obòz to Boży: y názwał imię 3 miejscá onego Máhánájim. ♣ Potym posłał Jákob posły przed sobą do Esawá brátá swego/ do źiemie 4 Sejir/ do krájiny Edomskiey. ♣ Y rozkazał im mowiąc: Ták rzeczećie Pánu memu Esawowi; To mowi sługá twoj Jákob: U Lábáná byłem gośćiem/ y mieszkałem z nim áż do te-5 go czásu. ♣ A mam woły/ y osły/ ow-

a 1 Moj 48.16.

ce/ y ſługi/ y ſłużebnice : á poſyłam opowiedźieć Pánu memu/ żebym ználazł łáſkę w oczách twojich.

6 Y Wrócili śię posłowie do Jákobá/mowiąc. Przyßliſmy do brátá twego Eſawá/ ktory też idźie przećiwko tobie / á cztery ſtá mężow z nim. ♣ 7 Y zlękł śię Jákob bárzo/á ztrwożył śię : y rozdźielił lud ktory z nim *był*, y owce / y woły / y wielbłady/ná dwá hufce: ♣ 8 Y rzekł; Jesliby przyßedł Eſaw do jednego hufcá / á porázikby go / tedy hufiec ktory pozoſtánie/będźie záchowány.

9 Y Rzekł Jákob : Boże Ojcá mego Abráhámá / y Boże Ojcá mego Izáaká / PAnie ktoryś do mnie rzekł: b Wroć śię do źiemie twojey / y do rodźiny twojey / á uczynięć dobrze: ♣ 10 Mniejßym jeſt niż wßyſtkie zmiłowánia/y niż wßyſtká prawdá ktoraś uczynił z ſługą ſwym : Abowiem tylko o laſce mojey przeßedłem ten Jordan/á teraz mam dwá hufce : ♣ 11 Wyrwi mię proßę z ręki brátá mego/z ręki Eſawá : boć śię go boję / by ſnadź przyßedßy nie zábił mię/y Mátki z synámi. ♣ 12 Wßákeś rzekł: Dobrze czyniąc będę dobrze czynił / á rozmnożę c naśienie twoje / jáko piaſek morſki/ ktory zliczon być nie może dla mnoſtwá.

13 Y Przenocował tám oney nocy: y wźiął z tego co miał przy ręku upominek dla Eſawá brátá ſwego: ♣ 14 *To jeſt*, koz dwieśćie/ y kozłow dwádźieśćiá / owiec dwieśćie / y báránow dwádźieśćiá. ♣ 15 Wielbłądzic odchowujących młode ze zrzebięty ich/trzydźieśći / krow czterdźieśći / y wołow dźieśięć/ dwádźieśćiá ośłic/ y dźieśięć ośląt. ♣ 16 Y oddał je w ręce ſług ſwojich / káżde ſtádo z osobná/y rzekł do ſług ſwojich: Idźćie przedemną / á plác uczyńćie miedzy ſtádem/á miedzy ſtádem. ♣ 17 Y rozkazał pierwßemu mowiąc : Gdy śię potka z tobą Eſaw brát moj/ á ſpytaćię mowiąc : Czyjeś ty? y dokąd idźieß? á czyje to *ſtádo* przed tobą? ♣ 18 Tedy powieß: Sługi twego Jákobá jeſt to upominek/posłány Pánu memu Eſawowi : á oto y ſam *idźie* zá námi. ♣ 19 Tákże też rozkazał drugiemu y trzećiemu/y wßyſtkim idącym zá tymi ſtády/mowiąc ; Tymiż słowy mowćie do Eſawá gdy go d potkaćie. 20 Powiećie *mu* też; ♣ Oto ſługá twoj Jákob *idźie* zá námi : mowił bowiem; Ubłagam oblicze jego upominkiem/ ktory idźie przedemną / á potym ujrzę oblicze jego : owá mię ſnadź w łáſkę przyjmie.

21 Y Poßedł w przod on upominek przed obliczem jego/á ſam przenocował oney nocy z hufcem *ſwojim*. ♣ 22 Wſtáwßy tedy oney nocy wźiął obie żony ſwe / y dwie ſłużebnice ſwoje/y jedenaśćie Synow ſwojich/ y przeßedł przez brod Jábok. ♣ 23 A wźiąwßy je / przepráwił je przez *tę* rzekę / y przeprowádźił *wßyſtko* co miał. ♣ 24 A tylko ſam Jákob zoſtał.

25 A Oto biedźił śię z nim Mąż áż do weśćia zorze: Ktory widząc że go nie mogł przemoc / uderzył Jákobá w ſtawę biodry jego : y wytraćiłá śię z ſtáwu biodrá Jákobowá/ gdy śię z nim mocował. ♣ 26 Y rzekł; Puść mię/bo *już* wſchodźi zorza. Y odpowiedźiał : Nie puſzczę ćię / áż mi będźieß błogosłáwił. ♣ 27 Tedy mu rzekł: Co zá imię twoje? Y odpowiedźiał : Jákob. ♣ 28 Y rzekł : Nie będźie názywáne więcey imię twoje f Jákob/ále Izráel: boś ſobie mężnie poczynał z Bogiem / y z ludźmi/ y przemogłeś. ♣ 29 Y ſpytał Jákob/mowiąc: Oznájmi mi proßę imię twoje : A on odpowiedźiał : Czemu śię pytaß o imieniu mojim? Y támże mu błogosłáwił. ♣ 30 Tedy názwał Jákob imię miejſcá onego Fánuel g / *mowiąc* : Yżem widźiał Bogá twarzą w twarz/á záchowána jeſt duſzá mojá. ♣ 31 Y weßło mu słońce kiedy minął *miejſce* Fánuel: á on uchrámował ná biodrę ſwoję. ♣ 32 Przetoż nie jadáją Synowie Izráelſcy żyły ſkurczoney/ktora jeſt przy ſtáwie biodry/áż do dniá tego/iż był uderzył *Mąż on* w ſtaw biodry Jákobowey/ y w żyłę ſkurczoną.

b 1 Moj 31.13.

c 1 Moj. 28.13. 14.

d H. *Znajdźiećie*

e I. *Wżyło, albo w kość biodry.*

f 1 Moj. 35.10.

g T. *Twarz Boża.*

Rozdział XXXIII.

Jákob śię wita z brátem ſwym Eſawem. 8. Dáje mu podárek. 18 Prowádźi śię do Miáſtá Sychem, y tám

kupiwszy rolą, przed Miástem namiot swoj rozbija.

1 A Podniozszy Jákob oczy swe/ ujrzał/ á oto Esaw idzie/á z nim cztery stá mężow: y rozdźielił dźieći/ z osobná Lie / y z osobná Ráchele/ 2 y z osobná dwu służebnic. ✤ Y postáwił służebnice / y dźieći ich ná przodku/á Lia/y Syny jey zá nimi: Ráchele záś z Jozefem ná ostátku. 3 ✤ A sam szedł przed nimi/y pokłonił śie áż do źiemie śiedm kroć / niż 4 przyszedł do brátá swego. ✤ Y zászedł mu drogę Esaw: y obłápiwszy go upadł ná szyję jego / y cáłował go / y 5 płákáli. ✤ Potym podniozszy oczy swe/ujrzał żony y dźieći/y rzekł: *A* ći co zacz *są*, twojiż to? y odpowiedźiał: Dźiatki *to są* ktore Bog dał z łáski 6 słudze twemu. ✤ Y przybliżyły śie służebnice/y Synowie ich/ á pokło- 7 niły śie. ✤ Przybliżyłá śie tez y Lia/ y dźieći jey / y pokłonili śie: á potym przybliżył śie Jozef/y Ráchel/ 8 y pokłonili śie. ✤ Y rzekł *Esaw*: A on wszystek hufiec ná co / z ktorymem śie potkał? Odpowiedźiał *Jákob*: Abym ználazł łáskę przed oczy- 9 má Páná mego. ✤ Tedy rzekł Esaw: Mam ja dosyć brácie miły / 10 miey ty swoje. ✤ Y rzekł Jákob; Nie ták *bedźie*, proszę jeslim teraz ználazł łáskę w oczách twojich/weźmi upominek moj z ręki mojey: przeto/iżem widźiał oblicze twoje/ jákobym widźiał oblicze Boże /y łáská- 11 wieś mię przyjął: ✤ Przyjmiż proszę dar moj a ktorymći przyniosł / gdyż mię hojnie błogosłáwił Bog b/ á mam wszystkiego dosyć. A ták uprośił go że to przyjął.

12 Tedy rzekł *Esaw*: Ruszmy śie/á idźmy / á ja pojdę przed tobą. 13 ✤ Y odpowiedźiał mu *Jákob*; Wie Pan moj / że z sobą mam dźiatki młode/y owce kotne/y krowy ćielne/ ktore jeslibym przegnał dniá jednego/ pozdychája wszystkie stádá: ✤ 14 Niech wprzod proszę jedźie Pan moj przed sługą swojim/á ja poprowádzę śie zlekká / ják o zdeży trzodá ktora jest przedemną/y jáko nádeżą dźieći: áż przydę do Páná mego/do Sejir. 15 ✤ Tedy rzekł Esaw: Niech wżdy zostáwię przy tobie *cokolwiek* ludu / ktory jest ze mną. A on odpowiedźiał; A ná cóż to? bylem ználazł 16 łáskę w oczách Páná mego. ✤ Y wroćił śie dniá onego Esaw drogą 17 swą do Sejir. ✤ A Jákob odroćił śie do Suchot/ y zbudował sobie dom / y dla stad swojich poczynił obory / á dla tego názwał imię miejscá onego 18 Suchot. ✤ Y przyszedł Jákob zdrowo do miástá Sychem / ktore było w źiemi Chánánejskiey / gdy śie wroćił z Pádán Syryjskiego/y po- 19 łożył śie przed miástem. ✤ Y kupił cześć polá / ná ktorym rozbił namiot swoj / od Synow Hemorá Ojcá Sychemowego zá sto jágniąt c. 20 ✤ A postáwił tám ołtarz/y názwał go; Mocny Bog Izráelski.

a *H. Błogosłáwieństwo.* b *H. Udárował mię.*

c *I. Zá sto groszy.*

Rozdział XXXIV.

Dyná zgwałcona od Sychemá Syná Hemorowego. 4. Oćiec Sychemow prośi żeby mu ją zá żonę dano. 13. Synowie Jákobowi pozwalają, jesliby śię obrzezáli. 24. Symeon, y Lewi miásto Sychem splundrowáli, z czego Jákob májąc smętek wielki, ná Syny śię uskarza.

1 Y Wyszłá Dyná corká Liey/ktora byłá urodźiłá Jákobowi/ áby 2 ogladáłá corki oney źiemie. ✤ A ujrzawszy ją Sychem Syn Hemorá Hewejczyká Kśiążęćiá źiemie oney/ porwał ją/y spał z nią/y zelżył ją a. 3 ✤ Y spojiłá śie duszá jego z Dyną corką Jákobową/ á rozmiłowawszy śie dźieweczki/ mowił b do sercá jey. 4 ✤ Tedy Sychem rzekł do Hemorá Ojcá swego/mowiąc: Weźmi mi tę 5 dźieweczkę zá żonę. ✤ A gdy Jákob usłyszał że zgwałcona byłá Dyná corká jego/á Synowie jego byli z bydłem jego ná polu / zámilczał *tego* 6 Jákob/áż śie oni wroćili. ✤ Tedy wyszedł Hemor Oćiec Sychemow do 7 Jákobá/áby z nim mowił. ✤ A Synowie Jákobowi *gdy* przyszli z polá/ á usłyszeli *to*, boleśćią zjęći byli mężowie oni/y rozgniewáli śie bárzo/że tę sprosność uczynił w Izráelu / śpiąc z corką Jákobową/co bydź nie miáło.

8 Y Rzekł Hemor do nich/mowiąc; Sychem Syn moj/ przyłożył serce swe ku corce wászey: dajćież mu 9 ją proszę zá żonę. ✤ A zpowinowáćie

a *I. zgwałćił ją.* b *A. co było według sercá jey.*

ćie śie z námi / corki wáße dawájac nam / á corki náße pojmujac sobie. 10 ☘ Y bedźiećie z námi mießkáć/á źiemiá bedźie przed wámi:mießkajćie/y hándlujćie w niey/ y osadźájcie śie w niey/ 11 ☘ Y mowił też Sychem Ojcu jey/ y bráci jey : Niech znajde łáskę w oczach wáßych / á co mi rzeczećie to dam. 12 ☘ Podwyßćie mi zná źnie wiáná / y upominkow żądajćie, á dam jáko mi rzeczećie/ tylko mi dajćie tedźieweczkę zá żone. ☘ 13 Tedy odpowiedźieli Synowie Jákobowi Sychemowi / y Hemorowi Ojcu jego/ ná z dradźie mowiac z nimi: dla tego iż zgwałćił Dyne śiostre ich. 14 ☘ Y rzekli im; Nie możemy tey rzeczy uczynić / ábyśmy mieli dáć śiostre náße meżowi nieobrzezánemu/bo to obrzydła rzecz u nas. 15 ☘ A wßakże tym sposobem wam pozwolemy / jesliże chcećie być nam podobni/áby był obrzezány miedzy wámi káżdy meżczyzná: 16 ☘ Tedy wam dámy corki náße/á corki wáße pojmiemy sobie / y bedźiemy mießkáć z wámi / á bedźiemy ludem jednym. 17 ☘ Ale jeslibyśćie nas nie usłucháli/ ábyśćie śie obrzezáli/weźmiemy corkę náße/y odejdźiemy: 18 ☘ Y podobáłá śie tá rzecz ich Hemorowi/y Sychemowi Synowi Hemorowemu. ☘ 19 Tedy nie odkładał *on* młodźieniec długo tey rzeczy/bo śie był rozmiłował corki Jákobowey : á on był ze wßech nazacniejßy w domu Ojcá swego.

20 Y Przyßedł Hemor / y Sychem Syn je° do bramy miástá swego / y rzekli do meżow miástá swego mowiac ; 21 ☘ Meżowie ći spokojnie żyja z námi/ niechże mießkája wtey źiemi/y niech hándluja w niey/gdyż oto źiemiá *nászá* dosyćjest przestronna dla nich: corki ich bedźiemy bráć sobie zá żony/á corki náße bedźiemy im dawáć. 22 ☘ Ale tym sposobem pozwálája meżowie ći mießkáć z námi/ábyśmy byli jednym ludem/żeby był obrzezan miedzy námi káżdy meżczyzná / ták jáko oni *sa* obrzezáni. 23 ☘ Trzody ich/y májetnośći ich/ y wßystkie bydłá ich / áź zi nie náße beda ? *ná to* tylko im pozwolmy / á beda mießkáć z námi. 24 ☘ Y usłucháli Hemorá y Sychemá Syná jego wßyscy wychodzacy z bramy miástá jego : y obrzezał śie káżdy meżczyzná/ ćokolwiek ich wychodźiło z bramy miástá jego.

25 Y Stało śie dniá trzećiego / gdy byli *w naćieżßym* bolu / tedy wźieli dwáj synowie Jákobowi/Symeon y Lewi/ brácia Dyny / káżdy miecz swoj/ á weßli do miástá śmiele/y pomordowáli wßystkie meżczyzny b. 26 ☘ Hemorá też/ y Sychemá Syná jego zábili mieczem/á wźiąwßy Dyne zdomu Sychemowego / odeßli. 27 ☘ *Drudzy* też Synowie Jákobowi przyßli do pobitych/y złupili miásto / *przeto* iż zgwałćili śiostre ich. 28 ☘ Owce ich/ y woły ich/y osły ich / y co w mieśćie było/y co ná polu/pobráli. 29 ☘ Y wßystkę májetność ich/y wßystkie dźieći ich/y żony ich / w niewola zábráli/ y wybráli wßystko/co w domách było. 30 ☘ Tedy rzekł Jákob do Symeoná y Lewiego: Záfrásowáliśćie mie/á przywiedliśćie mie w ohyde u obywátelow źiemie tey / u Chánáneczykow / y Ferezejczykow: Já nie wielka liczbe ludu mam / á zebrawßy śie przećiwko mnie/poráża mie : á *ták* zginę ja/ y dom moj. 31 ☘ A *oni* odpowiedźieli : Izali jáko wßetecznice miał używáć śiestry náßey?

b 1 Moj. 49. 6.

Rozdział XXXV.

Bog Jákobowi káże iść do Bethelá, y ołtarz zbudowáć. 9. Tám my śie ukazawßy, obietnice czyni. 16. Ráchel urodźiwßy Benjáminá, umárłá, y pogrzebiona. 22. Ruben zgwałćił łoże Ojcowskie. 29. Izáák umárł, y pogrzebiono go.

1 Rzekł potym Bog do Jákobá : Wstań / wstap do Bethelá / á mießkaj tám : y uczyń tám ołtarz Bogu/ ktory śie a ukazał/ gdyś ućiekał przed obliczem Esáwá brátá twego.

2 Tedy rzekł Jákob do domownikow swych:y do wßystkich ktorzy z nim *byli* : Odrzuććie Bogi cudze / ktorzy w pośrzodku was sa/á oczyśććie śie/y odmieńćie ßáty wáße. ☘ 3 A wstawßy podźmy do Bethelá : y uczynie tám ołtarz Bogu/ ktory mie

a 1 Moj 28. 13.

mie wysłuchał w dźień utrapienia mego / y był ze mną w drodze ktorąm chodźił. 4 Y oddáli Jákobowi wszystkie Bogi cudze ktore mieli / y náuśnice/ktore były ná uszách ich:y zákopał je Jákob pod onym debem/ 5 ktory był nie dáleko Sychem. Y wyszli z támtąd:á strách Boży padł ná miástá / ktore były około nich/ iż nie gonili Synow Jákobowych. 6 Przyszedł tedy Jákob do Luzy/ktora jest w źiemi Chánánejskiey /(á jest Bethel,) sam y wszystek lud ktory z 7 z nim był. Y zbudował tám ołtarz/ á názwał miejsce ono El Bethel b: bo mu śie tám był Bog ukazał / gdy ućiekał przed obliczem brátá swego. 8 Tedy umárłá Deborá mámká Rebeki/y pogrzebioná jest przy Bethel pod debem: y názwano imie onego miejscá Allon báchuth c.

9 Y ukazał śie Bog znowu Jákobowi/ gdy śie wracał z Pádán Syryjskiego / o błogosłáwił mu. 10 Y rzekł mu Bog: d Imie twoje jest Jákob:nie tylko bedźie zwáne Imie twoje ná potym Jákob/ále też Izráel bedźie Imie twoje : y názwał 11 imie jego Izráel. Y rzekł mu Bog: Jam jest Bog wszechmogacy/ rozradzaj śie/y rozmnażaj śie: Narod/y mnostwo narodow bedźie z ćiebie/á Krolowie z biodr twojich wynidą. 12 Y źiemie/ktoram dał Abráhámowi/y Izáákowi/tobie já dam: y naśieniu twemu po tobie dam te 13 źiemie. Y odszedł Bog od niego/z miejscá ná ktorym mowił z nim. 14 Zátym postáwił Jákob znák ná miejscu onym gdźie Bog mowił e z nim/ á znák on był kámienny : y pokropił go pokropieniem / y polał go 15 oliwą. Y názwał Jákob imie miejscá onego/gdźie Bog z nim mowił/ Bethel.

16 Potym odeszli z Bethel. Y było jeszcze jákoby milá drogi do Efráty/y rodźiłá Ráchel/ á ćieszkie 17 rodzenie miáłá. A gdy ćieszko prácowáłá przy rodzeniu / rzekłá bábá do niey : Nie boj źie/bo y tego syná 18 bedźiesz miáłá. Y stáło śie gdy wychodźiłá duszá jey (bo támże umárłá) názwáłá imie jego Ben Oni/ále Oćiec jego názwał go Benjámin f. A ták umárłá Ráchel/ y pogrzebioná jest ná drodze ku Efráćie:táć jest Bethlehem. 20 Y postáwił Jákob znák nád grobem jey : Toć jest znák grobu Ráchelinego/áż po dźiś dźień.

21 Y poszedł z támtąd Izráel/y rozbił namiot swoj zá wieżą Heder g. 22 Stáło śie tedy gdy mieszkał Izráel w oney Kráinie/że szedł Ruben / y spał z Bálą h założnicą Ojcá swego : Y usłyszał to Izráel: A było synow Jákobowych dwánaśćie. 23 Synowie Liey: pierworodny Jákobow Ruben i / y Symeon / y Lewi/y Judás/y Isáschár/y Zábulon. 24 Synowie Ráchele/ Jozef/y 25 Benjámin. A Synowie Bále / służebnice Rácheliney: Dan/y Neftáli. 26 Synowie też Zelfy służebnice Liey : Gád/y Aser. Ci są Synowie Jákobowi / ktorzy mu śie urodźili w Pádánie Syryjskim.

27 Y Przyszedł Jákob do Izáaká Ojcá swego/do Mámre/do miástá Arbá/to jest Hebron: gdźie mieszkał Abráhám y Izáák. 28 A było dni Izáákowych sto lat / y osmdźieśiąt lat. 29 Y dokonał Izáák/y umárł/ y przyłączony jest do ludu swego / k stáry / y pełen dni : á pogrzebli go Esaw/ y Jákob Synowie jego.

Rozdział XXXVI.

Zony.8. Mieszkánie.9. Potomstwo Esawowe y Książetá w narodźie jego.

1 A Teć są rodzáje Esawowe/ ktory jest Edom. 2 Esaw pojął żony swoje z corek Chánánejskich : Adę/ corkę Eloná Hettejczyká : y Olibámę corkę Any / corki Sebeoná Hewejczyká a. 3 Y Básemát corki Ismáelowe / śiostrę Nebájotowę. 4 Y urodźiłá Adá Esawowi Elifásá/ á Básemat urodźiłá Rehuelá 5 b. Olibámá też urodźiłá Jehusá/y Jeloma/y Korego. Ci są Synowie Esawowi/ ktorzy mu śie urodźili w źiemi Chánánejskiey.

6 Y Wźiął Esaw żony swoje/y syny swoje/y corki swoje/y wszystkie dusze domu swego / y trzody swoje/y wszystko bydło swoje/y wszystkie májetność swoje ktorey był nábył w źiemi Chánánejskiey/y odszedł

b T. Bog domu Bożego. c T. Dąb. płáczu. d 1 Moj 32.28. e 1 Moj 28.19. f T. Syn prawice. I. Syn dni dla tego, iż sie Ojcu wstárośći jego urodźił. g T. Wieża trzody h 1 Moj. 49. 4. i 1 Moj. 46. 8. 2 Moj. 1. 2. k 1 Moj. 25. 8. a 1 Kron. 1. 40. b 1 Kron. 1. 35.

szedł do ziemie *inszey* od Jákobá brátá swego. 7 ✠ Bo byłá máiętność ich wielka/ że nie mogli mieszkáć pospołu c/ y nie mogła ich znieść ziemiá pielgrzymowánia ich/ dla *mnostwá* 8 stad ich. ✠ Y mieszkał Esaw ná gorze Seir d: á ten Esaw iest Edom.

9 A Teć sa pokolenia Esawá Oycá Edomczykow/ ná gorze Seir. 10 ✠ Y te sa imioná Synow Esawowych: Elifás/ syn Ady/ żony Esawowey/ Rehuel/ Syn Básemáty/ żony Esawowey e. 11 ✠ Synowie zás Elifásowi byli: Temán/ Omár/ Sefo/ y Gáátán/ y Kenáz. 12 ✠ A Támná byłá założnicá Elifásá/ Syná Esawowego/ y urodziłá Elifásowi Amáleká. Ci *są* synowie Ady/ żony Esawowey. 13 ✠ Ci też *są* Synowie Rehuełowi/ Náhát/ y Zárá/ Sámmá/ y Mezá: ci byli Synowie Básemáty żony Esawowey. 14 ✠ Ci zás byli Synowie Aolibámy corki Any/ corki Sebeoná/ żony Esawowey/ y urodziłá Esawowi/ Jehusá/ y Jelomá/ y Korego. 15 ✠ Teć *są* Kśiażetá z Synow Esawowych. Synowie Elifásá pierworodnego Esawowego: Kśiaże Temán/ Kśiaże Omár/ Kśiaże Sefo/ Kśiaże Kenáz. 16 ✠ Kśiaże Kore/ Kśiaże Gáátám/ Kśiaże Amálek: Teć Kśiażetá z Elifásá *poszły* w ziemi Edomskiey/ ci *są* synowie z Ady. 17 ✠ Ci zás *są* Synowie Rehuelá syná Esawowego: Kśiaże Náhát/ Kśiaże Zárá/ Kśiaże Sámmá/ Kśiaże Mezá f: Te Kśiażetá *poszły* z Rehuelá/ w ziemi Edomskiey/ ci *są* Synowie Básemáty żony Esawowey. 18 ✠ Ci zás *są* Synowie Aolibámy/ żony Esawowey: Kśiaże Jehus/ Kśiaże Jelom/ Kśiaże Kore: te Kśiażetá *poszły* z Aolibámy corki Any/ żony Esawowey. 19 ✠ Ci *są* Synowie Esawowi/ y te Kśiażetá ich. Onże *iest* Edom.

20 Ci *też są* Synowie Seirá Chereyczyká g/ mieszkáiący w oney ziemi: Lotán/ y Sobál/ y Sebeon/ y Háná. 21 ✠ Y Dyson/ y Eser/ y Dysán: teć *są* Kśiażetá Choreyskie Synowie Seirowi w ziemi Edomskiey. 22 ✠ A Synowie Lotánowi byli Chory/ y Hemán: á śiostrá Lotánowá Támná. 23 ✠ Synowie zás Sobálowi: Hálwán/ y Mánáhát/ y Hewál/ Sefo/ y Onám. 24 ✠ Synowie też Sebeonowi ci *są*, Aiá/ y Aná. Tenci to Aná/ ktory wynálazł muły h ná puszczy/ gdy pasł osły Sebeoná Oycá swego. 25 ✠ Dźieci zás Anowe te *są*: Dyson/ y Aolibámá/ corká Anowá. 26 ✠ A synowie Dyssonowi/ Hámdán/ y Esebán/ y Jetrán/ y Chárán. 27 ✠ A synowie Eserowi sa ci: Báláán/ y Záwán/ y Akán. 28 ✠ A záśie synowie Dysánowi Hus/ y Arán. 29 ✠ Teć sa Kśiażetá Choreyskie: Kśiaże Lotán/ Kśiaże Sobál/ Kśiaże Sebeon/ Kśiaże Háná. 30 ✠ Kśiaże Dyson/ Kśiaże Eser/ Kśiaże Dysán. Te *były* Kśiażetá Choreyskie/ według Kśięstw ich w ziemi Seir.

31 Ci też *byli* Krolowie ktorzy krolowáli w ziemi i Edomskiey/ pierwey niż krolował Krol nád syny Izráelskimi. 32 ✠ Krolował tedy w Edom Belá syn Beorow/ á imię miástá iego Dynhábá. 33 ✠ Y umárł Belá/ á krolował miásto niego Jobáb/ syn Zeráchow/ z Bosry. 34 ✠ Y umárł Jobáb/ á krolował miásto niego Chusám/ z ziemie Temánskiey. 35 ✠ Y umárł Chusám/ á krolował miásto niego Hádád/ syn Bádádow/ ktory poráźił Mádyáńczyki ná polu Moábskim/ á imię miástá iego Háwid. 36 ✠ Y umárł Hádád/ á krolował miásto niego Sámlá/ z Másreki. 37 ✠ Y umárł Sámlá/ á krolował miásto niego Saul/ z Rechobot u rzeki. 38 ✠ Y umárł Saul/ á krolował miásto niego Bálánán/ syn Achborow. 39 ✠ Y umárł Bálánán syn Achborow/ á krolował miásto niego Hádár/ á imię miástá iego Páhu/ á imię żony iego Mehetábel/ corká Mátredy/ corki Mezááboway.

40 Teć *są* imioná k Kśiażat Esawowych/ według ich pokolenia/ y według mieysc ich/ y imion ich: Kśiaże Támná/ Kśiaże Hálwá/ Kśiaże Jetet. 41 ✠ Kśiaże Aolibámá/ Kśiaże Elá/ Kśiaże Pinon. 42 ✠ Kśiaże Kenáz/ Kśiaże Temán/ Kśiaże Mábsár. 43 ✠ Kśiaże Mágdyel/ Kśiaże Hirám. Te *są* Kśiażetá Edomskie/ według mieszkánia ich/ w ziemi ośiádłości ich: ten *iest* Esaw/ Oćiec Edomczykow.

c 1 *Moj.* 13.6.

d *Jozue.* 24.4.

e 1 *Kron* 1.35.

f 1 *Kron* 1.37.

g 1 *Kron* 1.38.

h *T. Obyczaj rodzenia mułow*

i 1 *Kron* 1.43.

k 1 *Kron.* 1.51.

Rozdział XXXVII.

Jozef sny swoje powiádájąc, u bráći był w nienawiśći. 28. Ktorzy go też do Egiptu záprzedáli.

1 Y Mieszkał Jákob w ziemi/gdźie przychodniem był Oćiec jego/w ziemi Chánánejskiey. ✠ 2 Teć są pokolenia Jákobowe: Jozef gdy miał śiedmnaśćie lat / pásł z bráćią swoją trzody (będąc páchołećiem) z Synámi Bále/y z Synámi Zelfy/żon Ojcá swego. Y odnośił Jozef sławę a ich złą do Ojcá ich.

3 A Izráel miłował Jozefá / nád wszystkie Syny swe/ *iż* mu śię był w stárośći jego urodźił: y spráwił mu suknią rozmáitych farb. ✠ 4 A widząc bráćia jego/że go miłował Oćiec ich nád wszystkę bráćią jego / nienawidźieli go / y nie mogli nic łaskáwie z nim mowić.

5 Y Snił śię Jozefowi sen: á *gdy* go powiedźiał bráći swey/tym go więcey mieli w nienawiśći. ✠ 6 Bo rzekł do nich; Słuchajćie proszę snu tego ktory mi śię snił. ✠ 7 Otosmy wiązáli snopy nápolu / á oto wstawszy snop moj stánął / á około niego stojące snopy wászé/kłaniáły śię snopowi mojemu. ✠ 8 Y odpowiedźieli mu bráćia jego ; Izali krolowáć będźiesz nád námi? y pánowáć nam będźiesz? z tądże go jeszcze mieli w więtszey nienawiśći/ dla snow jego/ y dla słow jego. ✠ 9 Snił mu śię też jeszcze drugi sen / y powiedźiał go bráći swey mowiąc; Oto mi śię znowu snił sen: A ono słońce/y mieśiąc/ y jedenaśćie gwiazd kłaniáło mi śię. ✠ 10 Y powiedźiał Ojcu swemu/y bráći swey/ y gromił go Oćiec jego/ y mowił mu; Coż to zá sen coć śię snił? Izali przyidźiemy/ ja/y mátká twoja/ z bráćią twoją/ ábysmyć śię kłaniáli áż do źiemie? ✠ 11 Y nienawidźieli go bráćia jego : ále Oćiec jego pilnie uważał tę rzecz.

12 Y Odeszli bráćia jego áby pásli trzody Ojcá swego w Sychem. 13 ✠ Tedy rzekł Izráel do Jozefá: Izali Bráćia twoji nie pásą w Sychem? podźże á poślę ćię do nich. A on odpowiedźiał: Otom ja. ✠ 14 Rzekł mu tedy: Idźże teraz/á dowiedz śię jáko śię máją bráćia twoji/ y co śię dźieje z trzodámi / y day mi znáć. Wysłał go tedy z doliny Hebron/ y 15 przyszedł do Sychem. ✠ Y nászedł go *niektory* mąż/ á on śię błąkał po polu/ y pytał go Mąż on/ mowiąc: 16 Czegoż szukasz? ✠ A on odpowiedźiał: Bráći moyey szukam : powiedz mi 17 proszę gdźie oni pásą. ✠ Tedy rzekł on człowiek; Odeszli z tąd: bom słyszał gdy mowili ; Podźmy do Dotáin. Y szedł Jozef zá bráćią swoją/ á ználazł je w Dotáin.

18 Y Ujrzeli go zdáleká/ á pierwey niż do nich przyszedł/ rádźili o 19 nim/áby go zábili. ✠ Y mowili jeden do drugiego : Onoż mistrz on 20 snow idźie. ✠ Teraz tedy podźćie/ á zábijmy go / y wrzućmy go w jáką studnią/ á rzeczemy : Zły go zwierz pożarł: á *ták* obaczymy ná co *mu* 21 wynidą sny jego. ✠ Co gdy usłyszał Ruben / chćiał go wybáwić z ręku ich/ mowiąc: Nie zábijajmy go. ✠ 22 Nád to rzekł do nich Ruben: Nie wylewajćie krwie b/ *ále* wrzuććie go w tę studnią ktora *jest* ná puszczy / á ręki nie śćiągajćie nań. *A to mowił*, áby go wybáwił z ręku ich/y powroćił go Ojcu swemu.

23 Y Stáło śię gdy przyszedł Jozef do bráći swey/ zewlekli go z suknie jego/z suknie rozmáitych farb/ 24 ktorą *miał* ná sobie. ✠ A porwawszy go/ wrzućili go w studnią / ktora studnia *byłá* czcza/ y nie *było* w niey 25 wody. ✠ A uśiadszy áby jedli chleb/podnieśli oczy swe/ y ujrzeli/ á ono poczet Ismáelitow idących z Gáláád : á wielbłądy ich niosły korzenie/ y kádźidło c/ y mirrę/ á szły 26 áby to zániosły do Egiptu. ✠ Tedy rzekł Judás do bráći swey : Coż zá pożytek / choćbysmy zábili brátá nászego / y zátáili krwie jego? ✠ 27 Podźćie / áprzedajmy go Ismáelitom / á ręká nászá niech nie będźie ná nim : Brát bowiem nász/ y ćiáło násze jest : y usłucháli go bráćia 28 jego. ✠ A gdy mijáli oni mężowie/ Mádyáńscy kupcy / tedy wyćiągnęli / y wyjęli Jozefá z studni / y przedáli Jozefá Ismaelitom zá dwádźieśćiá srebrnikow: ktorzy záprowádźili Jozefá do Egiptu d.

a *H. Niesławę.*

b 1 *Moj.* 42.22.

c *I. Bálsam.*

d *Psalm* 105.17 *Mąd.* 10.13 *Dźiej.* 7.9.

29 TEdy ſie wroćił Ruben do o=
ney ſtudnie / á oto juz nie było
Jozefá w ſtudni : y rozdárł ſzáty
30 ſwoje. ✣ A wroćiwſzy ſie do bráći
ſwey/rzekł;Páchołećiá niemáſz/á ja
31 dokad? ja *dokad* pojde? ✣ Tedy wźie=
li ſuknia Jozeſowe/y zábili kozłá/á
32 unnaczáliſuknia we krwi e. ✣ Y po=
ſłáli one ſuknia rozmájtych farb/á=
by ja zánieśiono do Ojcá jego / y
rzekli: Teſmy ználeźli : poznajże
teraz / jeſli to ſukniá ſyná twego /
33 czyli nie f. ✣ A poznawſzy ja/ rzekł:
Sukniá *jeſt* Syná mego:zwierz zły
pożárł go : koniecznie rozſzárpány
34 jeſt Jozef. ✣ Tedy rozdárſzy Já=
kob ſzáty ſwe/włożył wor ná biodry
ſwoje/ zátujac Syná ſwego przez
35 wiele dni. ✣ Y zeſzli ſie wſzyſcy Sy=
nowie jego / y wſzyſtkie corki jego /
áby go ćieſzyli / lecz nie dał ſie ćie=
ſzyć / ále mowił: Záprawde zſtapie
zá ſynem mojim g do grobu: y płá=
36 kał go Oćiec jego. ✣ A Mádyáńczy=
cy przedáli Jozefá do Egiptu Po=
tyfárowi dworzáninowi Fáráono=
wemu/ Hetmánowi żołnierſtwá.

e 1 Moj 44.28.

f 1 Moj 44.28.

g *A. Dla Syná mego.*

ROZDZIAL XXXVIII.

Judás od bráći ſwey odſzedſzy pojał żone. 12. Ktora gdy mu umárłá. 13. Z ſynowa ſwa, niewiedzac, miał ſpráwe. 27. Ktora mu dwu ſynow urodźiłá.

1 Y Stáło ſie czáſu onego / że Ju=
dás odſzedł od bráći ſwey/y zſta=
pił do *niektorego* meżá Odollámic=
2 kiego/ktorego imie było Hirám. ✣ Y
ujrzał tám Judás Corke meżá Chá=
náneyſkiego / ktorego zwano Suá :
3 a pojawſzy ja/ wſzedł do niey a. ✣ A
oná poczawſzy porodźiłá Syná / y
4 názwáłá imie jego Her b. ✣ Záśie
poczawſzy urodźiłá Syná/y názwá=
5 łá imie jego Onán. ✣ Nád to je=
ſzcze porodźiłá Syná/ y názwáłá i=
mie jego Selá : á *Judás* był w Ce=
zybie/gdy mu go urodźiłá.

6 Y Dał Judás żone Herowi pier=
worodnemu ſwemu/ktorey by=
7 ło imie Támár. ✣ Y był Her pierwo=
rodny Judaſow c zły w oczách Pań=
8 ſkich/y zábił go Pan. ✣ Tedy rzekł
Judás do Onáná : Wnidź do żony
brátá twego / á złacz ſie z nia prá=
wem powinnowáctwá / y wzbudź
9 náśienie brátu twemu. ✣ Lecz wie=
dzac Onán / iż to potomſtwo nie je=
mu być miáło/gdy wchodźił do żony
brátá ſwego/trácił z śiebie *naśienie*
ná źiemie/áby nie wzbudźił potom=
10 ſtwá brátu ſwewu. ✣ Y nie podobá=
ło ſie to PAnu / co *Onán* czynił :
11 przeto go tez Pan zábił. ✣ Zátym
rzekł Judás do Támáry ſynowy
ſwey; Mieſzkaj wdowa w domu Oj=
cá twego/áż uroście Selá Syn moj:
Bo rzekł; By on też ſnadź nie umarł
jáko bráćia jego. Y odeſzłá Támár/
y mieſzkáłá w domu Ojcá ſwego.

a 1 Kron 2.3.

b 4 Moj 26.19.

c 4 Moj 26.19.

12 A Gdy mineło wiele dni / umár=
łá corká Suego/żoná Judáſo=
wá : y poćieſzywſzy ſie Judás/ſzedł
do tych co ſtrzygli owce jego/ſam/ y
Chirá towárzyſz jego Odollámitá/
13 do Támnát. ✣ Y oznájmiono to Tá=
márze/mowiac ; Oto świekier twoj
idźie do Támnát / áby ſtrzygł owce
14 ſwoje. ✣ Ktora złożywſzy z śiebie
ſzáty wdowſtwá ſwego / okryłá ſie
rabkiem/ y zátkneła ſie/ y uśiádłá
ná rozſtániu drogi / ktora wiedźie
do Támnát: bo wiedźiáłá że był u=
roſł Selá/ á oná nie byłá mu dáná.
15 zá żone. ✣ A ujrzawſzy ja Judás /
mniemał że to nierzadnicá: bo zá=
16 kryła byłá twarz ſwoje. ✣ Tedy
uſtapiwſzy do niey z drogi / mowił:
Proſze niech wnide do ćiebie : ábo=
wiem nie wiedźiał żeby jego ſynowa
byłá. Y rzekłá; Coż mi daſz/żebyś do
17 mnie wſzedł? ✣ Y odpowiedźiał; Po=
ślec kozlatko z trzody: á ona rzekłá:
Daſzże mi záſtáwe áż mi je przyśleſz?
18 ✣ Y rzekł; Coż ći mam dáć w záſtá=
wie ? A oná odpowiedźiáłá ; Pier=
ścień twoj/y chuſtke d twoje/y laſke
twoje/ ktora maſz w rece ſwey. Te=
dy jey dał/y wſzedł do niey : á pocze=
19 łá z niego. ✣ Awſtawſzy odeſzłá/ y
złożywſzy z śiebie odźienie ſwoje / o=
blekłá ſie w ſzáty wdowſtwá ſwego.

d *I. płaſzcz, I. mánelle,*

20 POtym poſłał Judás kozlatko/
przez reke towárzyſzá ſwego
Odollámite / áby odebrał záſtáwe z
reki niewiáſty oney; ále jey nie zná=
21 lazł. ✣ Y pytał meżow mieyſcá one=
go / mowiac : Gdzie jeſt nierzadni=
cá oná/ ktora *byłá* ná rozſtániu tey
drogi. Ktorzy odpowiedźieli: Nie

22 było tu nierzadnice. ♣ Wrócił się tedy do Judásá/ y rzekł; Nie ználazłem jey: lecż y mężowie mieyscá onego powiedźieli: Nie było tu *żadney* nierzadnice.
23 ♣ Tedy rzekł Judás; niechże sobie ma ten *zakład*, ábyśmy nie byli ná wzgárdę e: otom posyłał to koźlątko / á tyś jey nie ználazł.

e T. Aby śię to nie rozniosło ná zel żywość násse.

24 Y Stáło śię / jákoby po trzech mieśiącách/ powiedźiano Judźie mówiąc; Dopuśćiłá śię nierządu Támár Synowa twojá: á oto już brzemienna jest z nierządu. ♣ Tedy rzekł Judás; Wywiedźcie ją/
25 áby byłá spálona. ♣ A gdy byłá wywiedźioná/ posłáłá do świekrá swego/ mówiąc; Z mężá ktorego te rzecży są/ jestem brzemienna. Przytym powiedźiáłá: Poznaj proszę/ czyj to
26 pierśćień/ y chustká/ y láská. ♣ Tedy poznawszy *to* Judás/ rzekł; Spráwiedliwsza jest nád mię / ponieważem jey nie dał Seli synowi memu: y więcey jey nie uznał.
27 Y Stáło śię gdy przyszedł cżás rodzenia jey/ oto bliźniętá *były*
28 w żywoćie jey f. ♣ A gdy rodźiłá / wytknęło rękę *jedno dźiećię* ktorą ujawszy bábá / uwiązáłá u ręki nić czerwoną / mówiąc; Ten pierwey
29 wynidźie. ♣ Y stáło śię/ gdy záśię wćiągnęło rękę swoje / oto wyszedł brát jego: y rzekłá; Czemuś przerwał g? ná sobie *niech będźie* rozerwánie/ y názwáłá imię jego Fáres.
30 ♣ A potym wyszedł brát jego / ná ktorego ręce byłá nić czerwona / y názwáłá imię jego Zerá.

f 1 Kron 2. 4.

g I. dokłádáją, błonkę.

Rozdział XXXIX.

Jozef kupiony w Egipćie od Fáráonowego dworzániná. 4. Láskę ma u niego. 8. Ale od żony jego z potwarzony. 20. Do więźienia dány jest. 21. Gdźie też u więźniow był w poszánowániu.

1 Tedy Jozef był záwiedźion do Egiptu: y kupił go Potyfár dworzánin Fáráonow / Hetman żołnierstwá / mąż Egipczánin/ z ręki Ismáelitow / ktorzy go tám byli
2 záwiedli. ♣ Y był Pan z Jozefem: ktory był mężem szcżęśliwie postępującym / á mieszkał w domu Páná swego Egipczániná.
3 ♣ Y bacżył Pan jego / że Pan był z nim: á iż wszystko co on cżynił / Pan szczęśćił w ręku jego.
4 ♣ Y ználazł Jozef łáskę w ocżách jego/ y służył mu: y przełożył go nád domem swym/ á podał wszystko co miał w ręce jego.
5 ♣ Y stáło śię/ gdy go przełożył nád domem swym / y nád wszystkim co miał/ błogosłáwił Pan domowi Egipczániná dla Jozefá: y było błogosłáwieństwo Páńskie nád wszystkim cokolwiek miał w domu/ y ná
6 polu. ♣ Przetoż poruczył wszystko co miał w ręce Jozefowe / y niocżym u śiebie niewiedźiał/ tylko o chlebie ktorego pożywał: á był Jozef piękney twarzy / y wdźięcżny ná wejrzeniu.
7 Y Stáło śię potym / iż obroćiłá żoná Páná jego ocży swoje ná
8 Jozefá/ y rzekłá; Spi ze mną. ♣ Ale nie chćiał: y rzekł do żony Páná swego: Oto Pan moj nie wie / ták jáko ja / co *jest* w domu jego/ bo wszystko co miał/ podał w ręce moje.
9 ♣ Y niemász nikogo w domu tym nád mię przednieyszego / y nie wyjął mi nic z mocy procż ćiebie / przeto żeś ty jest żoną jego: jákożbym tedy miał ucżynić tę wielką złość / y
10 grzeszyć przećiwko Bogu? ♣ Y stáło śię gdy oná námawiáłá Jozefá ná káżdy dźień / á on jey nie zezwalał áby spał z nią / ábo bywał z nią:
11 Tedy dniá niektorego/ gdy wszedł do domu/ dla odpráwowánia práce swey/ á nie było tám z domo-
12 wnikow nikogo w domu: ♣ Uchwyćiłá go zá száte jego/ mówiąc; Spi ze mną. Ale on zostáwiwszy száte swoje w ręku jey / ućiekł / y wyszedł
13 precż. ♣ A gdy oná obacżyłá/ iż zostáwił száte swoję w ręku jey/ á
14 ućiekł precż: ♣ Tedy záwołáłá ná czeladź domu swego / y rzekłá do nich/ mówiąc; Wejźćie/ wprowádźił *Pan* do nas mężá Hebrejczyká / áby nas zelżył: *ábowiem* wszedł do mnie/ áby ze mną spał/ ážem wołáłá gło-
15 sem wielkim. ♣ A gdy usłyszał żem wyniosłá głos moj/ y záwołáłá/ zostáwiwszy száte swoje u mnie/ ućiekł/
16 y wyszedł precż. ♣ Y zátrzymáłá jego száte u śiebie/ áż przyszedł Pan jego do domu swego.
17 ♣ Y rzekłá do

niego wte słowá / mowiąc: Wszedł do mnie slugá ten Hebrejczyk / ktoregoś przywiodł do nas / áby mie zełżył. 18 ✣ Ale gdym podniosłá głos swoj / y záwołáłá / tedy zostáwił száte swą u mnie / y uciekł precz. 19 ✣ Y stáło śię / gdy usłyszał Pan jego słowá zony swojey / ktore rzekłá do niego / mowiąc; Ták mi uczynił slugá twoj : rozgniewał śię bárzo.

20 Y Wźiął Pan Jozefá / á dał go do domu więźienia a / tám gdźie więźnie krolewskie sadzano / y był tám w domu więźienia. 21 ✣ A Pan był b z Jozefem : y zkłoniwszy ku niemu miłośierdźie dał mu łáskę w oczách Przełożonego nád domem więźienia. 22 ✣ Tedy przełożony nád domem więźienia / podał w moc Jozefowi wszystkie więźnie / ktorzy byli w domu więźienia / á wszystko co tám czynić mieli / to on spráwował. 23 ✣ A przełożony nád domem więźienia nie doglądał tego czego mu śię powierzył / dla tego iż Pan był z nim: á co on czynił to Pan szczęśćił.

a Psalm 105. 18. b Dźiej. 7. 9. Mądr. 10. 13.

Rozdział XL.

Jozef sny wykłada dwiemá dworzánom Fáráonowym. 20. Ktore śie im też wypełniły według wykłádu jego. 23. Jednák ten co wyszedł, nie wspomniał Jozefá przed Fáráonem, jáko był obiecał.

1 Y Stáło śie potym / że coś przewinieli / Podczászy krolá Egipskie° / y Piekarz / przećiw Pánu swemu / Krolowi Egipskiemu. 2 ✣ Y rozgniewał śie Fáráo ná obu dworzánow swojich / ná przełożonego nád Podczászymi / y ná przełożonego nád Piekárzámi. 3 ✣ A dał je do więźienia w dom Hetmáná żołnierzow / ná miejsce gdźie był Jozef więźniem. 4 ✣ Y oddał im Hetman żołnierzow Jozefá / y służył im : y byli przez niemáły czás w więźieniu.

5 TEdy śie oinym obiemá śnił sen / káżdemu sen jego / jednejże nocy / káżdemu według wykłádu snu jego / Podczászemu / y Piekárzowi Krolá Egipskiego / ktorzy byli więźniámi w domu więźienia. 6 ✣ A przyszedszy do nich Jozef ráno / ujrzał je / á oto byli strwożeni. 7 ✣ Y pytał dworzan Fáráonowych / ktorzy *byli* z nim w więźieniu w domu Páná jego / mowiąc : Czemużeśćie dźiś ták smutney twarzy ? 8 ✣ Y odpowiedźieli mu ; Snił śie nam sen / á nie máß ktoby go wyłożył. Tedy rzekł do nich Jozef ; Izali nie Boże *są* wykłády? powiedźćie mi proszę. 9 ✣ A ták powiedźiał przełożony nád Podczászymi sen swoj Jozefowi / y rzekł mu; Sniło mi śie / á oto winná máćicá przedemną ; 10 A ná winney máćicy *były* trzy gáłązki / á oná jákoby pąkowie wypuszczáłá / á wychodźił kwiát jey / y dostawáły śie jágody gron winnych. 11 ✣ A kubek Fáráonow był w ręce mojey: wźiąłem tedy jágody / y wytłaczałem je w kubek Fáráonow / y podawałem kubek w rękę Fáráonowę. 12 ✣ Tedy mu powiedźiał Jozef; Ten *jest* wykład snu tego: trzy gáłązki / trzy dni są. 13 ✣ Po trzech dniách wywyższy Fáráo głowę twą / á przywroći ćie do pierwszego urzędu / y będźiesz podawał kubek Fáráonowi do ręki jego / według zwyczáju pierwszego / gdyś był Podczászym jego. 14 ✣ Tylko wspomni sobie ná mie / gdy śie będźiesz miał dobrze : á uczyń proszę ze mną miłośierdźie / ábyś wzmiankę / uczynił o mnie przed Fáráonem / y wypuśćił mie z domu tego : 15 ✣ Bo mie kradźieżą wźięto z źiemie Hebrejskiey : á do tego / niczem tu nie uczynił / że mie wrzucono do tego więźienia a.

a H. Dolu.

16 A Widząc przełożony nád Piekárzámi iż dobrze wyłożył / rzekł do Jozefá : Jam też we śnie mojim *widźiał*, á oto trzy kosze białe nád głową moją: 17 ✣ A w koszu nawyższym były wszelákie potráwy Fáráonowe / roboty piekárskiey / á ptástwo jádło je z koszá *ktory był* nád głową moją. 18 ✣ Tedy odpowiedźiał Jozef / y rzekł: Tenći *jest* wykład jego: Trzy kosze / trzy dni są : 19 ✣ A po trzech dniách odejmie Fáráo głowę twoję od ćiebie / y obieśi ćie ná drzewie / á będźie ptástwo jádło ćiáło twoje z ćiebie.

20 Y Stáło śie dniá trzećiego / dniá národzenia Fáráonowego / że uczynił ucztę ná wszystkie sługi swe / y policzył głowę przełożone-

go nád Podczáſzymi / y głowę przełożonego nád Piekárzámi w poczet ſług ſwojich. 21 Y przywroći łprzełożonego nád Podczáſzymi do Podczáſtwá/ áby podawał kubek do rąk Fáráonowych. 22 A przełożonego nád Piekárzámi obieśił / jáko im był *ſen* wyłożył Jozef. 23 Jednák nie wſpomniał przełożony nád Podczáſzymi ná Jozefá/ ále go zápomniał.

ROZDZIAŁ XLI.

Jozef wybáwiony, ſen Fáráonowi wyłożył, y zdrową rádę dał. 40. Zá co go on Pánem nád Egiptem przełożył, y ożenił. 46. Jozef przez śiedm lat zboża názgromadzał. 50. Dwu ſynow z płodźił. 53. A czáſu głodu, Egiptowi, y inſzym krájom żywnośći dodawał.

1 Y Stáło śię po wyśćiu dwu lat/ że śię śniło Fáráonowi/ jákoby ſtał nád rzeką. 2 A oto z rzeki wychodźiło śiedm krow/ pięknych ná wejrzeniu/ y tłuſtych ná ćiele/ ktore śię páſły ná łące. 3 Oto też śiedm krow innych wychodźiło zá nimi z rzeki / ſzpetnych ná wejrzeniu / y chudych ná ćiele / ktore ſtały wedle krow *pierwſzych* nád brzegiem rzeki. 4 Y pożárły one krowy ſzpetne ná wejrzeniu/ y chude ná ćiele/ śiedm krow pięknych ná wejrzeniu / y tłuſtych: zátym ocknął śię Fáráo.

5 A Gdy uſnął/ śniło mu śię powtore/ á ono śiedm kłoſow wyraſtáło z jednego źdźbłá pełnych / y cudnych. 6 Oto też śiedm kłoſow ćienkich y wyſuſzonych od wiátru wſchodniego/ wyraſtáło zá nimi. 7 Y pożárły te kłoſy ćienkie / śiedm onych kłoſow pięknych / y zupełnych: y ocknął śię Fáráo. 8 A toć *był* ſen. A gdy było ráno ſtrwożony był Duch jego: y poſławſzy wezwał wſzyſtkich wieſzczkow Egipſkich/ y wſzyſtkich medrcow jego: y opowiedźiał im Fáráo ſny ſwoje/ á nie było ktoby je wyłożył Fáráonowi.

9 Zátym rzekł przełożony nád podczáſzymi do Fáráoná / mowiąc: Grzechy moje ja dźiś przypominam *ſobie*. 10 Fáráo rozgniewawſzy śię ná ſługi ſwe / dał mię był pod ſtraż do domu Hetmáná żołnierzow/ mnie/ y przełożonego nád Piekárzámi. 11 Támći śię nam śnił ſen jednejże nocy/ mnie/ y jemu: káżdemu według wykłádu ſnu jego śniło śię. 12 A był tám z námi młodźieniec Hebrejczyk/ ſługá Hetmáná żołnierzow / ktoremuſmy powiedźieli/ y wyłożył nam ſny náſze: káżdemu według ſnu jego wyłożył. 13 Y ſtáło śię/ że jáko nam wyłożył/ ták było: mnie przywroćił *Krol* ná miejſce moje/ á onego obieśił.

14 Tedy poſławſzy Fáráo wezwał Jozefá/ y prętko go wyprowádzono z więźienia a: ktory oſtrzygſzy śię/ y odmieniwſzy ſzáty ſwoje/ przyſzedł do Fáráoná. 15 Y rzekł Fáráo do Jozefá: Śnił mi śię ſen / á nie mam ktoby mi go wyłożył / álem ja o tobie ſłyſzał/ gdy mowiono/ że gdy uſłyſzyſz ſen/ umieſz go wyłożyć. 16 Y odpowiedźiał Jozef Fáráonowi/ mowiąc: Oprocz mnie Bog opowie rzeczy ſzczęśliwe Fáráonowi/ 17 Tedy rzekł Fáráo Jozefowi: Zdáło mi śię we śnie/ jákobym ſtał ná brzegu rzeki. 18 A oto z rzeki wychodźiło śiedm krow tłuſtych ná ćiele / y pięknych ná wejrzeniu/ á páſły śię ná łące. 19 Oto záś wychodźiło śiedm krow innych zá nimi / nędznych / y ſzpetnych ná wejrzeniu / y chudych ná ćiele: nie widźiałem we wſzyſtkiey źiemi Egipſkiey ták ſzpetnych. 20 Y pożárły krowy chude/ y ſzpetne/ śiedm krow pierwſzych tłuſtych. 21 A *choć* śię doſtáły do wnętrznośći ich/ przećię nie było znáć że śię doſtáły do wnętrznośći ich / bo ná wejrzeniu były ſzpetne/ jáko y przed tym: y ocknąłem śię. 22 Widźiałem záś we śnie / á oto śiedm kłoſow wyraſtáło z jednego źdźbłá pełnych/ y pięknych. 23 Oto też śiedm kłoſow ſuchych/ ćienkich/ y wyſchłych od wiátru wſchodniego wyraſtáło zá nimi. 24 Y pożárły te kłoſy ćienkie / śiedm onych kłoſow pięknych. Y powiedźiałem *to* wieſzczkom/ ále nie było ktoby mi wyłożył.

25 Tedy rzekł Jozef do Fáráoná: Sen Fáráonow jeden že jeſt: co Bog uczyni / oznájmił Fáráonowi. 26 Siedm krow pięknych/ jeſt śiedm lat / á śiedm kłoſow cudnych / jeſt *też* śiedm lat; ſen to jeden. 27 Siedm

a Pſalm 105. 20.

záś krow chudych/ y ſzpetnych ktore wychodźiły zá nimi/ jeſt śiedm lat: y śiedm kłoſow cżcżych/ y wyſchłych od wiátru wſchodniego/ bedźie śiedm lat głodnych. 28 ✣ A toć jeſt com powiedźiał Fáráonowi: Co Bog bedźie czynił/ ukazał Fáráonowi. 29 ✣ Oto śiedm lat nádejdźie bárzo obfitych/ we wſzyſtkiey źiemi Egipſkiey: 30 ✣ A po nich náſtąpi śiedm lat głodu/ y w zápomnienie przydźie wſzyſtká oná obfitość w źiemi Egipſkiey/ y wytrawi głod źiemie. 31 ✣ Ták że nie bedźie znáć w źiemi obfitośći oney/ dla głodu przyſzłego/ abowiem ćiężki bedźie bárzo. 32 ✣ A iż śie po dwá kroć śnił ſen Fáráonowi/ Znáczy, że to pewna rzecż od Bogá/ y pośpieſze Bog wykonáć ja.

33 PRzetoż teraz niech znajdźie Fáráo mężá rozumnegy/ y mądrego/ á przełoży go nád źiemią Egipſką. 34 ✣ Niech ták uczyni Fáráo/ á poſtánowi urzedniki nád źiemią/ y zbierze piątą cżęść urodzájow źiemie Egipſkiey/ przez to śiedm lat obfitych. 35 ✣ Y niech zbieráją wſzeláką żywność lat dobrych náſtępujących/ y zgromadzáją zbożá pod rękę Fáráonowe/ y żywność w mieśćiech niechaj chowáją. 36 ✣ A bedźie oná żywność ná wychowánie b źiemi ná śiedm lat głodu/ ktore będą w źiemi Egipſkiey/ áby ſie nie niſzcżáłá źiemiá od głodu.

b H. Zá ſkarb.

37 Y Podobáło śie to Fáráonowi/ y wſzyſtkim ſługom jego. 38 ✣ Y rzekł Fáráo do ſług ſwojich; Izaż znajdźiemy podobnego mężowi temu/ w ktorymby był Duch Boży? 39 ✣ Zátym rzekł Fáráo do Jozefá: Ponieważći oznájmił Bog to wſzyſtko/ niemáſz żadnego ták rozumnego/ y mądrego/ jáko ty. 40 ✣ Ty bedźieſz nad domem mojim/ á według rozkazánia uſt twojich ſpráwowáć śie bedźie wſzyſtek lud moj: tylko ſtolicą wietſzy nád ćię będę. 41 ✣ Nad to rzekł Fáráo do Jozefá: oto poſtánowiłem ćię nád wſzyſtką źiemią Egipſką. 42 ✣ Zjął tedy Fáráo pierśćień ſwoj z ręki ſwey/ y dał go ná rękę Jozefowę/ oblekł go też w ſzáte biśiorową/ y włożył łáncuch złoty ná ſzyję jego. 43 ✣ Y kazał go woźić ná wtorym woźie ſwojim/ á wołano przed nim: Kłaniajćie śie. Y przełożył go nád wſzyſtką źiemią Egipſką. 44 ✣ Zátym rzekł Fáráo do Jozefá: Jam jeſt Fáráo/ á bez twego pozwolenia nie podnieśie żaden/ áni ręki/ áni nogi ſwey/ we wſzyſtkiey źiemi Egipſkiey. 45 ✣ Y názwał Fáráo imię Jozefowe Sáfnáth c Páneách/ á dał mu Aſenátę corkę Potyfárá przełożonego Ońſkiego zá żonę. Y wyjáchał Jozef ná źiemię Egipſką. 46 A było Jozefowi trzydźieśći lat/ gdy ſtánął przed Fáráonem Krolem Egipſkim: y wyſzedſzy Jozef od oblicza Fáráonowego/ objáchał wſzyſtkę źiemię Egipſką. 47 ✣ Zrodźiłá tedy źiemiá w onych śiedmi lećiech urodzájnych obfićie. 48 ✣ Y zgromádźił Jozef wſzyſtkę żywność onych śiedmi lat/ ktora byłá w źiemi Egipſkiey/ y ſkładał żywność w mieśćiech: urodzaj polny káżdego miáſtá/ ktory był około niego/ ſkładał w nim. 49 ✣ Záczym názgromadzał Jozef zboża/ jáko piaſku morſkiego bárzo wiele: aż go zániechano liczyć/ bo mu nie było liczby.

c T. Tájemnic wykladácz

50 A Jozefowi urodźili śie dwáj ſynowie/ d pierwey niż przyſzedł rok głodu: ktore mu urodźiłá Aſenat corká Potyfárá przełożonego Ońſkiego. 51 ✣ Názwał tedy Jozef imię pierworodnego Mánáſſes/ mowiąc; Że mi dał Bog zápomnieć wſzelkiey pracę mojey/ y wſzyſtkiego domu Ojcá mego. 52 ✣ A imię drugiego názwał Efrájim/ mowiąc; Iż mię rozmnożył Bog w źiemi utrapienia mego.

d 1 Moj. 46.20. y 48.5.

53 TEdy śie ſkończyło śiedm lat obfitośći/ ktora byłá w źiemi Egipſkiey. 54 ✣ Y poczęło śiedm lat głodu náſtępowáć e/ jáko był przepowiedźiał Jozef. Y był głod po wſzyſtkich Krájinách/ ále we wſzyſtkiey źiemi Egipſkiey był chleb. 55 ✣ Jednák potym śćiśniona byłá głodem wſzyſtká źiemiá Egipſka/ y wołał lud do Fáráoná o chleb. ✣ Y rzekł Fáráo wſzyſtkim Egipcżánom; Idźćie do Jozefá/ á co wam rzecże/ uczyńćie. 56 ✣ Y był głod po wſzyſtkiey źiemi. Tedy otworzył Jozef wſzyſtkie gumna/ w ktorych było zboże, y przedawał Egipcżánom: bo śie był głod zmocnił w źiemi Egipſkiey. 57 ✣ Y ze wſzyſtkiey źiemie przyjeżdżano do Egiptu

e Pſalm 105. 16.

giptu kupowáć żywność od Jozefá: bo śię był zmocnił głod po wszyst-kiey ziemi.

ROZDZIAL XLII.

Bráćia Jozefowi do Egiptu przyszli zboże kupowáć. 6. Y kłániáli śię Jozefowi niepoznawszy go. 7. Ale on je poznał y surowie z nimi mowił. 15. A kazał im przywieść brátá namłodszego do śiebie. 24. Symeoná pojimał. 26. Z żywnośćia do Ojcá odesłał. pieniądze w wory ich włożyć rozkawszy.

1 A Widząc Jákob że było zboże w Egipćie a/ rzekł do Synow swojich; Czemuż śie oglądaćie jeden ná drugiego? 2 Y mowił im: Otom słyszał że jest zboże w Egipćie. Jedźćież tám/ á kupćie nam z támtąd/ ábyśmy żywi byli/ á nie pomárli. 3 Jácháło tedy dżieśieć bráći Jozefowych/ kupowáć zboże do Egiptu. 4 Ale Benjáminá brátá Jozefowego/ nie posłał Jákob z bráćią jego: bo mowił; By snadź nie przypádło náń co złego.

5 Y Szli synowie Izráelowi pospołu z innymi támże idącymi kupowáć zboże, ábowiem był głod w ziemi Chánánejskiey. 6 A Jozef był przedniejszym rządcą w oney ziemi: on je przedawał zbożá wszystkiemu ludowi ziemie. A gdy przyszli bráćia Josefowi/ kłániáli mu śie twarza áż do ziemie. 7 A ujrzawszy Jozef bráćia swa/ poznał je: lecz stawił śie im jáko obcy/ y mowił do nich surowie/ y rzekł do nich: Zkądeśćie przyszli? Y odpowiedźieli: Z ziemie Chánánejskiey/ ábyśmy nákupili żywności. 8 Tedy poznał Jozef bráćia swa/ ále go oni nie poználi. 9 Y wspomniał Jozef ná sny ktore mu śie śniły o nich/ y rzekł im: Szpiegowieśćie wy/ á przyszliśćie/ ábyśćie przepatrzáli miejscá nie obronne tey ziemie. 10 A oni mu odpowiedźieli: Nie ták Pánie moj/ ále słudzy twoji przyszli áby nákupili żywności. 11 Wszyscyśmy my Synowie jednego mężá: ludźieśmy szczerzy/ á nie są słudzy twoji szpiegámi. 12 Ale on rzekł do nich: Nie ták/ áleśćie nie obronne miejscá tey ziemie przyszli przepátrowáć. 13 Y rzekli: Dwánáśćie nas bráci było sług twojich/ Synow jednego mężá/ w ziemi Chánánejskiey: á oto namłodszy z Ojcem nászym teraz jest domá, á jednego już niemász. 14 Y rzekł im Jozef: Toć jest com ja wam powiedźiał/ mowiąc: Szpiegowieśćie wy. 15 Przez to was doświadczę/ żywie Fáráo/ nie wynidźiećie z tąd/ áż mi tu przyjdźie brát wász młodszy. 16 Pośliićież jednego z wáß/ áby przywiodł brátá wászego/ á wy w wiezieniu będźiećie/ ázby były doświadczone słowá wásze / jesli prawdá przy was: á jesli nie/ żywie Fáráo/ jeśćie wy szpiegowie. 17 Tedy je dał pod stráż do trzech dni. 18 Y mowił do nich Jozef dniá trzećiego. Uczyńćie ták/ á żyć będźiećie: boć śie ja boję Bogá. 19 Jesliśćie szczerzy/ brát wász jeden niech będźie okowány w więzieniu gdźieśćie wy byli: A wy jedźćie / y odwieśćie zboże/ ábyśćie/ odjeli głodowi domy wásze. 20 A brátá wászego młodszego przywiedźćie do mnie b/ á sprawdzą śie słowá wásze/ y nie pomrzećie: Y uczynili ták. 21 Y mowili jeden do drugiego: Záprawdeśmy zgrzeszyli przećiwko brátu nászemu: bo widząc utrápienie duszę jego/ gdy śie nam modlił/ nie wysłucháliśmy go / dla tegoż przyszedł ná nas ten kłopot. 22 Odpowiedźiał im tedy Ruben/ mowiąc: Izalim wam nie mowił tymi słowy: Niegrzeszćie przećiw pácholećiu c/ á nieusłucháliśćie: Otoż teraz krwie jego zrak nászych szukáją. 23 A oni nie wiedźieli żeby rozumiał Jozef/ bo tłumácz był miedzy nimi. 24 Odwroćiwszy śie tedy od nich Jozef, płákał: á obroćiwszy śie do nich/ mowił z nimi. Y wźiąwszy od nich Symeoná/ związał go przed oczymá ich. 25 Y rozkazał Jozef áby nápełniono wory ich zbożem/ y wrocono pieniądze ich/ káżdemu do woru jego: y żeby im dano żywności ná drogę/ y uczyniono ták. 26 Tedy oni włożywszy zbożá swoje ná osły swe/ odjácháli z támtąd. 27 Y rozwiązawszy jeden z nich wor swoy / áby dał obrok osłowi swemu w gospodźie/ ujrzał pieniądze swoje / ktore były ná wierzchu w worze

a Dziej 7. 12.

b 1 Moj. 43. 5.

c 1 Moj. 37. 21.

28 jego. ✤ Y rzekł do bráci swey: wrcono mi pieniądze moje / á oto są w worze mojim. Tedy im upádło serce / y zdumieli śię / jeden do drugiego mowiąc: Coż nam to Bog uczynił?

29 ✤ Zátym przyszli do Jákobá Ojcá swego / do ziemie Chánánejskiey / y powiedźieli mu wszystko / co śię im przydáło / mowiąc; 30 ✤ Mowił z námi on mąż / Pan oney źiemie / surowie: 31 y udał nas zá szpiegi źiemie. ✤ A myśmy mu rzekli: Szczerzyśmy: nie 32 byliśmy szpiegámi. ✤ Dwánáśćie nas było bráci synow Ojcá nászego / jednego już niemász / á młodszy teraz *jest* z Ojcem nászym w źiemi Chánánejskiey. 33 ✤ Y mowił do nas mąż on / Pan oney źiemie: Potym poznam jeśćie szczerzy; Brátá wászego jednego zostáwćie u mnie / á zboże dla odjęcia głodowi domow wászych / weźmićie / á idźćie: 34 ✤ Potym przywiedźćie brátá wászego młodszego do mnie: ábym poznał żeśćie wy nie szpiegowie / ále szczerzy: tedy wam wrocę brátá wászego / á w tey źiemi hándlowáć będźiećie. 35 ✤ Y stáło śię / gdy wyprożniáli wory swoje / oto káżdy *ználazł* węzeł pieniędzy swych w worze swojim: á obaczywszy węzły z pieniędzmi swymi / oni / y Ociec ich / polękáli śię. 36 ✤ Y rzekł im Jákob Ociec ich: ośierośiliśćie mię. Jozefá niemász / y Symeoná niemász / á Benjámináweźmiećie: ná mię śię to wszystko *złe* zwáliło. 37 ✤ Y rzekł Ruben do Ojcá swego / mowiąc: Dwu Synow mojich zábij / jeślić go záś nie przywiodę: daj go do ręki mojey / á ja go tobie przywrocę. ✤ 38 Ale on rzekł; Nie pojdźie Syn moj z wámi / gdyż brát jego umárł / á ten sam tylko został: á jeśliby nań przypádło co złego ná drodze ktorą pojdźiećie / tedy doprowádźićie szedźiwość moję z żáłośćią do grobu.

Rozdział XLIII.

Jákob powtore posyła Syny swe do Egiptu z upominkámi, y z Benjáminem namłodszym Synem. 16. Jozef dla nich obiad gotowáć kazał. 23. Symeoná do nich z więźienia wywiodł. 29. Nád Benjáminem płákał, á potym wszystkie częstował.

1 A Głod wielki *był* w oney źiemi. 2 ✤ Y stáło śię gdy strawili oni żywność ktorą byli przynieśli z Egiptu / że rzekł do nich Ociec ich: Idźćie znowu / á kupćie nam cokolwiek żywnośći. 3 ✤ Y rzekł do nieg Judás mowiąc: Oświadczájąc oświádczył śię przećiwko nam *tám* ten Mąż / mowiąc: Nie ujrzyćie oblicza mojego / jeśli nie będźie brát wász z wámi. 4 ✤ Jeśli *tedy* pośleśz brátá nászego z námi / pojedźiemy / y nákupiemy żywnośći. 5 ✤ Ale jeśli nie pośleśz / nie pojedźiemy: bo on Mąż mowił do nas: Nie ujrzyćie twarzy mojey a / jeśli nie będźie brátá wászego z wámi. 6 ✤ Tedy rzekł Jzráel: Przecześćie mi ták źle uczynili / powiedźiawszy temu Mężowi że jeszcze máćie brátá? 7 ✤ Y rzekli: Pilnie śię pytał on mąż o nas / y o rodźinie nászey mowiąc: Żywże jeszcze Ociec wász? máćieli *jeszcze ktorego* brátá? Y odpowiedźieliśmy mu według pytánia jego: cożeśmy my wiedźieli że miał mowić; Przywiedźćie mi tu brátá wászego.

a 1 Moj. 42.20. y 44.23

8 Y Rzekł Judás do Jzráelá Ojcá swego: Pośli tego młodźiencá ze mną / á wstawszy pojdźiemy / ábyśmy żyli / á nie pomárli *głodem* ták my / jáko y ty / y dźiateczki násze. 9 ✤ Ja przyrzekam zań b / z ręki mojey szukaj go: Jeśli go nie przywiodę do ćiebie / á nie stáwię go przed tobą / będę winien grzechu po 10 wszystkie dni. ✤ Bo gdybyśmy byli nie mieszkáli / jużbyśmy śię byli 11 dwá kroć wroćili. ✤ Tedy rzekł do nich Jzráel Ociec ich; Jeśliże ták *być musi*, uczyńćież to: Nábierzćie nalepszych pożytkow źiemie w naczynia wásze / á zánieśćie Mężowi onemu w upominku: trochę bálsámu / y trochę miodu / y rzeczy wonnych / y mirry / orzechow terebintowych / y migdałow. 12 ✤ Pieniądze też dwoje weźmićie do rąk wászych / á pieniądze przywrocone ná wierzchu worow wászych / odnieśćie w ręce swojey / snadź śię to omyłką 13 stáło. ✤ Ale y brátá wászego weźmićie / á wstawszy jedźćie znowu do 14 mężá onego. ✤ A Bog Wszechmogący niech wam da miłośierdźie / przed

b 1 Moj. 44.32.

obliczem tego mężá: áby wam wy-
puśćił brátá wáßego drugiego / y
Benjáminá: á ja jáko ośierociáły /
bez dźiatek będę.

15 TEdy wźiąwßy oni mężowie on podárek / y dwoje pieniądze wźiąwßy w ręce swe / y Benjáminá / wstáli / y jácháli do Egiptu / y stáneli przed Jozefem. 16 A ujrzawßy Jozef z nimi Benjáminá / rzekł do tego ktory był spráwcą domu jego; Wprowadź te męże w dom / á zábij bydlę / y nágotuj: bo ze mną jeść będą mężowie ći w południe. 17 Y uczynił on mąż jáko mu rozkazał Jozef / á wprowádźił on mąż one ludźie w dom Jozefow. 18 Bali śię tedy mężowie oni / gdy byli w prowádzeni w dom Jozefow / y mowili: Dla onychći to pieniędzy / ktore pierwey włożono było do worow náßych / wprowádzeni tu jesteśmy / áby *potwarz* ná nas zwáliwßy / tárgnął śię ná nas / á pobrał w niewolą / nas / y osły náße. 19 A przystąpiwßy do mężá tego / ktory był spráwcą domu Jozefowego / mowili do niego we drzwiách domu. 20 Y rzekli: *Słuchaj* mię Pánie moj: przyjácháliśmy byli c pierwey kupowáć żywność. 21 Y stáło śię / gdyśmy przyjácháli do gospody / y rozwiązáliśmy wory nasze / oto pieniądze káżdego *były* ná wierzchu woru jego / pieniądze náße według wagi ich: ktoreśmy zás przynieśli w ręku náßych. 22 Pieniądze też drugie przynieśliśmy w ręku náßych / ábyśmy nákupili żywności / á nie wiemy kto włożył te pieniądze náße do worow náßych. 23 A *on* rzekł: Pokoj wam / nie bojćie śię: Bog wáß / y Bog Ojcá waßego / dał wam skarb do worow wáßych: pieniądze wáße doßły mię. Y wywiodł do nich Symeoná. 24 A przywiodßy on mąż one ludźie w dom Jozefow / dał im wody / y umyli nogi swe / dał też obrok osłom ich. 25 Zátym nágotowáli podárek / niż przyßedł Jozef w południe: słyßeli bowiem iż tám mieli jeść chleb.

c 1 Moj. 42. 3.

26 A Gdy wßedł Jozef w dom / przynieśli mu podárek ktory *mieli* w ręku swych w domu onym / y kłániáli mu śię áż do źiemie. 27 Y pytał ich / jákoby śię mieli / y rzekł: Zdrowże jest Oćiec wáß stáry / o ktorymeśćie mi d powiádáli: Żywże jeßcze? 28 A oni odpowiedźieli; Zdrow ći sługá twoj / Oćiec náß: jeßcze żyw. A zchyliwßy śię / pokłonili mu śię. 29 Tedy podniozßy oczy swe / ujrzał Benjáminá brátá swego / Syná Mátki swey / y rzekł: Tenże *jest* brát waß młodßy / o ktorymeśćie mi powiádáli? Y rzekł mu; Bog niechći będźie miłośćiw / miły Synu. 30 Y pokwápił śię Jozef *wyniść*, bo śię były wzrußyły wnętrzności jego ku brátu swemu / y ßukał *miejscá* gdźieby płákał: y wßedßy do komory / płákał tám. 31 Potym umywßy twarz swoję / wyßedł záśię / y wstrzymał śię / y rzekł: Kłádźćie chleb. 32 Y położono jemu osobno / y onym osobno / Egipczánom też ktorzy jedli z nim / osobno: bo nie mogą jeść Egipczánie z Hebreiczykámi chlebá / gdyż to *jest* obrzydliwośćią Egipczánom. 33 Y uśiedli przed obliczem jego / pierworodny według pierworodztwá swego / á młodßy / według młodośći swojey: y dźiwowáli śię mężowie oni *pátrząc* jeden ná drugiego. 34 Y biorąc potráwy przed sobą dawał im: á dostáłá śię pięć kroć więtßa część Benjáminowi / nád inne częśći onych wßystkich: y pili / á podpili sobie z nim.

d 1 Moj. 42. 11.

ROZDZIAŁ XLIV.

Jozef odprawując bráćią, kazał włożyć kubek swoy do woru Benjáminowego. 4. á gdy odeßli, goniono je. 12. kubek ználeźiony u Benjáminá. 13. Przetoż wßyscy śię z nowu wrácáją dla Benjáminá: 18. zá ktorym śię Judás przyczynia.

1 ROzkazał tedy *Jozef* temu ktory był spráwcą domu jego / mowiąc: Nápełni wory mężow tych zbożem / jáko mogą znieść / á włoż pieniądze káżdego / ná wierzch woru jego. 2 Kubek też moj / kubek śrebrny / włoż ná wierzch do woru młodßego z pieniędzmi zá zboże jego: y uczynił według słow Jozefowych / jáko mu rozkazał.

3 A *Gdy* było ráno / mężowie oni puſzczeni ſą/ſámi/y oſłowie ich.
4 ✠ Wyßedßy *tedy* z miáſtá/ *gdy* nie dáleko byli/rzekł Jozef do tego ktory był ſprawcą domu jego: Wſtań/goń te męże/ á dogoniwßy ich/ mow do nich: Czemuśćie oddáli złe zá dobre?
5 ✠ Azaż nie ten jeſt *kubek* z ktorego pija Pan moj/ y ázaż on pewnie nie zgádnie przezeń *jácyśćie wy?* złeśćie
6 uczynili/ cośćie uczynili. ✠ Dogoniwßy ich tedy / mowił do nich te
7 słowá. ✠ Ale *oni* odpowiedźieli mu: Czemu mowi Pan moj tákowe słowá? nie daj tego Boże/ áby to ſłudzy twoij uczynić mieli.
8 Oto pieniądze ktoreſmy byli ználeźli ná wierzchu worow náßych/ odnieśliſmy zás do ciebie z źiemie Chánánejſkiey: á jákożbyſmy kráść mieli z domu Páná twego śrebro ábo
9 złoto. ✠ U ktoregoby to ználeźiono z ſług twojich/ niechaj umrze: á my będźiemy Páná mego niewolni-
10 kámi. ✠ Tedy *on* rzekł: Niech że ták będźie jáko mowićie: jednák przy ktorym śię znajdźie *kubek* ten/ niech będźie niewolnikiem/ á wy będźie-
11 ćie niewinnymi. ✠ Prętko tedy káżdy złożył wor ſwoj ná źiemię: y ro-
12 związáli káżdy wor ſwoj. ✠ Y ßukał od ſtárßego począwßy/ á u młodßego przeſtał: y ználazł kubek w worze Benjáminowym.
13 TEdy oni rozdárli ßáty ſwoje: y włożywßy brzemię káżdy *z nich* ná oſłá ſwego / wroćili śię do miá-
14 ſtá. ✠ Przyßedł tedy Judás/ y bráćia jego/ do domu Jozefá / ktory tám jeßcze był: y upádli przed obli-
15 czem jego ná źiemię. ✠ Y rzekł do nich Jozef: Cożeśćie to uczynili? ázaśćie nie wiedźieli że pewnie zgá-
16 dnie mąż *táki* jákim ja jeſt? ✠ Tedy odpowiedźiał Judás: Coż odpowiemy Pánu memu/ coż rzeczemy? y jáko śię my uſpráwiedliwić mamy? Bog ználazł nieprawość ſług twojich: Otośmy niewolnikámi Páná mego/ y my/ y ten/ w ktore-
17 go ręku ználeźiony jeſt kubek. ✠ A on rzekł: Nie daj Boże ábym to uczynić miał: mąż w ktorego ręku ználeźiony jeſt kubek/ ten będźie niewolnikiem mojim / á wy jedźćie w pokoju do Ojcá wáßego.

18 ZAtym przyſtąpił do niego Judás/ y rzekł: *Słuchaj* mię Pánie moj: niechaj przemowi proßę ſługá twoj *ktore* słowo w ußy Páná mego / á niech śię nie zápala gniew twoj ná ſługę twego/ gdyżeś ty jeſt
19 jáko ſam Fáráo. ✠ Pan moj pytał ſług ſwojich/ mowiąc: Maćież
20 Ojcá álbo brátá? ✠ Tedyſmy odpowiedźieli Pánu ſwemu: Mamyć Ojcá ſtárego/ y chłopię w ſtárośći *jego ſpłodzone* máłe/ á brát jego umárł/ á zoſtał ſam tylko *po* Mátce
21 ſwey/ y Oćiec jego miłuje go a. ✠ Potym mowiłeś *nam* ſługom ſwym: Przywiedźćie go do mnie/ ábym go
22 oglądał oczymá mymi: ✠ Y mowiliſmy do Páná mego: Nie będźie mogło chłopię opuśćić Ojcá ſwego: bo gdyby opuśćiło Ojcá ſwego/ u-
23 márłby. ✠ Tedyś rzekł do ſług ſwojich: Jeſli nieprzyjdźie brát wáß młodßy z wámi/ nie ujrzyćie więcey
24 oblicża mojego b. ✠ Y ſtáło śię/ gdyſmy odeßli do ſługi twego/ Ojcá mojego/ y powiedźieliſmy mu te sło-
25 wá Páná mego: ✠ Tedy rzekł Oćiec náß/ Jedźćie znowu/ á kupćie nam
26 trochę żywnośći. ✠ Y powiedźieliſmy: Nie możemy *tám* iść; lecz jeſli brát náß młodßy *będźie* z námi/ tedy pojedźiemy: bo *ináczey* nie będźiemy mogli oglądáć oblicża mężá onego/ jeſli brát náß młodßy nie
27 będźie z námi. ✠ Y rzekł ſługá twoj/ Oćiec moj/ do nas: Wy wiećie że dwu *Synow* urodźiłá mi żoná
28 mojá: ✠ Y wyßedł jeden odemnie/ y rzekłem; Zájiſte *od zwierzá* rozdárty jeſt c/ y niewidźiałem go do
29 tych miáſt: ✠ A weźmiećieli y tego od oblicża mego/ á przypádnie nań śmierć/ tedy doprowádźićie ßedźiwość moję z żáłośćią do grobu. ✠
30 Przetoż teraz jeſliby(m) przyßedł do ſługi twego/ Ojcá mojego/ á dźiećięćiaby z námi nie było (ponieważ dußá jego jeſt przywiązána do duße
31 jego) ✠ Stánie śię/ ſkoro ujrzy iż dźiećięćiá nie będźie / że umrze: á doprowádzą ſłudzy twoji ßedźiwość ſługi twego / Ojcá náßego /
32 z żáłośćią do grobu. ✠ Bo d ſługá twoj przyrzekł zá to dźiećię

a 1 Moj 42.13.

b 1 Moj. 43.3.5

c 1 Moj 37.31.33.

d 1 Moj 43.9.

gdy je brał od Ojcá swego/mowiąc: Jeślić go záś nie przywiodę / tedy będę winien grzechu przećiw Ojcu memu po wszystkie dni. 33 ♣ Teraz tedy niech zostánie proszę sługá twoj/ miásto dźiećięćiá tego/niewolnikiem Páná mego : á dźiećię niech idźie z bráćią swoją. 34 ♣ Bo jákoż ja mam wroćić śię do Ojcá mego / gdy tego dźiećięćiá ze mną nie będźie? chybábym chćiał pátrząć ná żáłość/ ktoraby przyszłá ná Ojcá mego.

ROZDZIAŁ. XLV.

Jozef oznájmuje śię bráći z płáczem. 5. Ćieszy je. 9. Zá pozwoleniem Fáráonowym wypráwuje je po Ojcá swego, dawszy im upominki, y podwody. 27. A Jákob usłyszawszy że Jozef żyw, wielce śię ćieszy.

1 TEdy śię Jozef nie mogł dáley strzymáć przed wszystkimi ktorzy stali przed nim/y záwołał: Wyprowadźćie wszystkie odemnie: Y nie został nikt przy nim / gdy śię dał poznáć Jozef bráći swey/ 2 ♣ Y podniosł głos swoj z płáczem : co słyszeli Egipczánie/ słyszał też dom Fáráonow. 3 ♣ Y rzekł Jozef do bráći swey: Jamći *jest* Jozef: A żywże jeszcze Ojciec moj? y nie mogli mu bráćia *jego* odpowiedźieć / bo śię zlękli oblicza jego. 4 ♣ Tedy rzekł Jozef do bráći swey; a Przystąpćie / proszę / do mnie : Y przystąpili. Zátym rzekł: Jam *jest* Jozef brát wász/ktoregośćie przedáli do Egiptu. 5 ♣ Jednák teraz nie frásujćie śię / áni trwożćie sobą / żeśćie mię tu przedáli : boć dla záchowánia żywotá wászego / posłał b mię Bog przed wámi. 6 ♣ Bo już dwie lećie głodu *było* ná źiemi: á jeszcze pięć lat *zostáje*. ktorych nie będą oráć/áni żąć. 7 ♣ Posłał mię tedy Bog przed wámi / ábym wás záchował ostátek ná źiemi/ á żebym wam dodał żywnośći/ ná oswobodzenie wielkie. 8 ♣ Teraz tedy nie wyśćie mię tu posłáli / ále Bog: ktory mię postánowił Ojcem Fáráonowym, y Pánem wszystkiego domu jego / á pánującym nád wszystką źiemią Egipską.

9 SPieszćież śię / á idźćie do Ojcá mego/y mowćie do niego: Toć wskázuje Syn twoj Jozef: Uczynił mię Bog Pánem wszystkiego Egiptu/ przyjedźże do mnie/ á nie mieszkaj. 10 ♣ Y będźiesz mieszkał w źiemi Gesen : á będźiesz blisko mnie/ty/y Synowie twoji / y Synowie Synow twojich/y trzody twoje/y woły twoje/y wszystko co masz. 11 ♣ A będę ćię tám żywił : bo jeszcze pięć lat głodu *będźie*, ábyś od niedostátku nie zginął / ty/ y dom twoj/ y wszystko co masz. 12 ♣ A oto oczy wásze widzą/y oczy brátá mego Benjáminá/ że ustá moje mowią do was. 13 ♣ Oznájmićie też Ojcu memu wszystkę zacność moję w Egipćie / y wszystko cośćie widźieli : spieszćie śię tedy / á przyprowadźćie tu Ojcá mojego c. 14 ♣ Zátym padł ná szyję Benjáminá brátá swego / y płákał : Benjámin też płákał ná szyi jego. 15 ♣ Y pocáłowawszy wszystkę bráćią swoję / płákał nád nimi : á potym rozmawiáli z nim Bráćia jego.

16 Y Rozgłoszono tę wieść w domu Fáráonowym/mowiąc; Przyjácháli bráćia Jozefowi: y podobáło śię to w oczách Fáráonowych / y w oczách sług jego. 17 ♣ Tedy rzekł Fáráo Jozefowi : Powiedz bráći swey: uczyńćie ták: Nákładszy brzemion ná bydłá wásze / idźćie / á wroććie śię do źiemie Chánáneyskiey. 18 ♣ A wźiąwszy Ojcá wászego / y czeladź wásze / przyjedźćie do mnie / y dam wam dobre miejsce w źiemi Egipskiey / y będźiećie używáć tłustośći źiemie. 19 ♣ Y d rozkaż im *mowiąc*; To uczyńćie : Weźmićie sobie z źiemie Egipskiey wozow / dla dźiatek wászych/y dla żon wászych; á wźiąwszy Ojcá wászego/przyjedźćie *tu*. 20 ♣ A oko wásze/ niech nie żáłuje sprzętu wászego : gdyż dobro wszystkiey źiemie Egipskiey wásze będźie. 21 ♣ Uczynili tedy ták Synowie Izráelowi : y dał im Jozef wozy według rozkazánia Fáráonowego : dał im też żywnośći ná drogę. 22 ♣ Dał z onychże wszystkich káżdemu odmienne száty : ále Benjáminowi dał trzy stá srebrnikow / y pięćiory száty odmienne. 23 ♣ Ojcu też swemu posłał te rzeczy: dźieśięć osłow niosących z nalepszych

a Dźiej. 7. 13.

b 1 Moj. 50. 20.

c Dźiej 7. 14.

d *I. Ty masz moc rozkazáć.*

rzeczy Egipskich/ y dziesiec oślic niosacych zboże/ y chleb/ y żywność Ojcu jego ná droge. 24 ♣ Puścił tedy bráciá swa/ y odjácháli/ á mowił do nich: Niewadźcie e sie ná drodze. 25 ♣ Ktorzy wyjácháwßy z Egiptu/ przyjácháli do źiemie Chánánejskiey/ do Jákobá Ojcá swego. 26 ♣ Y oznájmili mu mowiac: Jeßczeć żyw Jozef/ á onći jest Pánem nád wßystka źiemia Egipska; y zemdláło serce jego/ bo im nie wierzył. 27 ♣ Lecz *oni* powiedźieli mu wßystkie słowá Jozefowe/ ktore mowił do nich. A ujrzawßy wozy ktore posłał Jozef/ áby go *ná nich* przywieźiono/ tedy ożył Duch Jákobá Ojcá ich: 28 ♣ Y rzekł Izráel: Dosyć mam ná tym gdy jeßcze Jozef Syn moj żyje: pojde á oglądam go/ pierwey niż umre.

e H. Nie gniewajćie sie.

Rozdział XLVI.

Prowad Jákobow do Egiptu. 2. Bog mu sie w drodze ukázuje, y z nim być obiecuje. 8. Liczbá duß, ktore weßły do Egiptu z Jákobem. 29. Jozef Ojcá z płáczem przyjmuje. 31. y madra swym ráde dáje.

1 A Ták jáchał Israel ze wßystkim co miał: á przyjácháwßy do a Beerseby/ ofiárował ofiáry Bogu Ojcá swego Izáaká. 2 ♣ Y rzekł Bog do Izráelá w widzeniu nocnym/ mowiac: Jákobie/ Jákobie! A on odpowiedźiał: Owom ja. 3 ♣ Y rzekł: Jam jest Bog/ Bog Ojcá twojego: nie boj sie zstapić do Egiptu/ bo cie tám w narod wielki rozmnoże. 4 ♣ Ja zstapie z toba do Egiptu/ y ja cie z támtad tákże záśie wywiode/ á Jozef położy b reke swoje ná oczy twoje. 5 ♣ Y powstał Jákob z Beerseby: Y wźieli Synowie c Izráelowi Jákobá Ojcá swego/ y dźiatki swe/ y żony swe ná wozy ktore był posłał Fáráo/ áby go przywieźiono. 6 ♣ Pobráli też bydłá swe/ y májetność swoje/ ktorey byli nábyli w źiemi Chánánejskiey/ y przyjácháli do d Egiptu/ Jákob/ y wßystká rodźiná jego z nim. 7 ♣ Syny swe/ y Syny Synow swych/ corki swe/ y corki synow swych/ y wßystko naśienie swoje prowádźił z soba do Egiptu.

a 1 Moj. 21. 31.
b I. Záwrze oczy twoje.
c Dźiej. 7. 15.
d Jozu. 24. 4. Psalm 105. 23. Ezái. 51. 4.

8 A Toć sa imioná Synow Izráelowych ktorzy weßli do Egiptu/ Jákob/ y Synowie jego: pierworodny e Jákobow Ruben. 9 ♣ A Synowie f Rubenowi/ Henoch/ y Fállu/ y Hesron/ y Chármi. 10 ♣ A synowie g Symeonowi/ Jámuel/ y Jámin/ y Achod/ y Jáchin/ y Sochár/ y Saul/ syn *niewiásty* Chánánejskiey. 11 ♣ Synowie też h Lewiego/ Gerson/ Káát/ y Meráry. 12 ♣ A synowie i Judásowi/ Her/ y Onán/ y Selá/ y Fáres/ y Záre: ále umárł Her/ y Onán w źiemi Chánánejskiey: A byli Synowie Fáresowi Hesron/ y Hámuel. 13 ♣ A synowie k Isáschárowi Tolá/ y Fuá/ y Job/ y Semrám. 14 ♣ Synowie zás Zábulonowi/ Záred/ y Elon/ y Jáleel. 15 A ćić sa Synowie Liey/ ktore urodźiłá Jákobowi w Pádánie Syryjskim/ y Dyná corká jego: wßystkich duß synow jego/ y corek jego/ trzydźieśći/ y trzy. 16 ♣ A synowie l Gádowi/ Sefon/ y Aggi/ Suni/ y Esebon/ Heri/ y Arody/ y Areli. 17 ♣ A synowie m Aser/ Jemná/ y Jesuá/ y Iswi y Beryá/ y Sera śiostra ich. A synowie Berye go/ Heber/ y Melchiel. 18 ♣ Ćić sa synowie Zelfy/ ktora był dał Lában Liey corce swey/ ktorych oná urodźiłá Jákobowi/ ßesnaśćie duß.

19 Synowie Ráchele żony Jákobowey/ Jozef/ y Benjámin. 20 ♣ Jozefowi n zás urodźili sie *Synowie* w źiemi Egipskiey/ ktore urodźiłá Asenát corká Potyfárá Kśiażeciá Onskiego/ Mánásses/ y Efrájim. 21 A synowie o Benjáminowi/ Belá/ y Bechor/ y Abel/ Gerá/ y Noámán/ Echy/ y Ros/ Mofim/ y Ofim/ y Ared. 22 ♣ Ćić sa synowie Ráchele ktorzy sie urodźili Jákobowi: wßystkich duß czternaśćie. 23 ♣ A synowie Dánowi Chusym. 24 ♣ Synowie też p Neftálimowi Jáchsiel/ y Guni/ y Jesser/ y Selem. ♣ Ći sa synowie Bále/ 25 ktora był dał Lában Ráchel i corce swey/ ktora je urodźiłá Jákobowi: wßystkich duß śiedm. 26 Wßystkie duße q ktore przyßły z Jákobem do Egiptu/ co wyßły z biodr jego/ okrom żon synow Jákobowych: wßystkich duß było ßeśćdźieśiat/ y ßeść. 27 ♣ A synow Jozefowych

e 2 Moj. 1. 2. y 6. 14. 4 Moj. 26. 5.
f 2 Moj. 6. 15. 1 Kron. 5. 1. 3.
g 2 Moj. 6. 15. 1 Kron. 4. 24.
h 2 Moj. 6. 16. 1 Kron. 19. 16.
i 1 Moj. 38. 3. 1 Kron. 2. 3. 4. y 4. 1.
k 1 Kron. 17. 1.
l 1 Kron. 5. 11.
m 1 Kron. 7. 30.
n 1 Moj. 41. 50.
o 1 Kron. 7. 6. y 8. 1.
p 1 Kron. 7. 13.
q 5 Moj. 10. 22.

ktorzy mu śię urodźili w Egipćie/ duß dwie. *A ták* wßyſtkich r duß domu Jákobowego/ ktore weßły do Egiptu *było* śiedmdźieśiąt.

r Dźiej 7. 14.

28 Y Posłał przed ſobą Judáſá do Jozefá áby mu oznájmił pierwey niżby *przyjáchał* do Geſen. 29 Y przyjáchali do źiemie Geſen. A záprzągßy Jozef woz ſwoj / wyjáchał przećiw Izráelowi Ojcu ſwemu do Geſen: á ujrzawßy go/ padł ná ßyję jego/ y płákał ná ßyji jego chwilę. 30 Tedy rzekł Izráel do Jozefá: Niechże już umrę / gdym ujrzał oblicze twoje / ponieważeś ty jeßcze żyw.

31 Zátym rzekł Jozef do Bráći ſwey/ y do domu Ojcá ſwego; Pojádę/ á opowiem Fáráonowi/ y rzekę mu: Bráćia moji/ y dom Ojcá mego/ ktorzy byli w źiemi Chánáneyſkiey przyjácháli do mnie: 32 A ći mężowie ſą páſterze trzod/ bo śię báwili chowániem bydłá: przeto owce ſwoje/ y woły ſwoje / y wßyſtko co mieli przywiedli. 33 A ták gdy was przyzowie Fáráo / y ſpyta / Czym śię báwićie? 34 Odpowiećie: Páſterze byli ſłudzy twoji od dźiećińſtwá náßego áż do tąd/ y my/ y Ojcowie náßy. *A to dla tego*, ábyśćie mogli mießkáć w źiemi Geſen: bo obrzydłośćią Egipczánom jeſt wßelki páſterz bydłá.

Rozdział XLVII.

Jozef o Ojcu ſwym Fáráonowi znáć dawa. 6. Ktory go wdźięcznie przyjmuje. 14. Jozef ſkarb Fáráonow ubogáćił, y wßyſtek Egipt zniewolił. 29. Jákob o pogrzebie ſwym w Źiemi Chánánejſkiey z Jozefem ſtánowi.

1 Tedy przyjácháwßy Jozef/ oznájmił Fáráonowi/ y rzekł; Oćiec moj/ y bráćia moji/ z owcámi ſwymi/ y z wołmi ſwymi/ y ze wßyſtkim co máją/ przyjácháli z źiemie Chánáneyſkiey: á oto ſą w źiemi Geſen. 2 A z liczby bráći ſwey wźiął pięći mężow/ y poſtáwił je przed Fáráonem. 3 Y rzekł Fáráo do bráći jego; Czym śię báwićie? A *oni* odpowiedźieli Fáráonowi: Páſterzmi owiec *ſą* ſłudzy twoji/ y my/ y Ojcowie náßy. 4 Rzekli jeßcze do Fáráoná. Abyſmy byli przychodniámi w tey źiemi przyßliſmy: bo nie máß paße dla bydłá ktore *máją* ſłudzy twoji/ gdyż ćięſki głod *jeſt* w źiemi Chánáneyſkiey: á teraz niech mießkáją/ prośimy/ ſłudzy twoji w źiemi Geſen. 5 Tedy rzekł Fáráo do Jozefá / mowiąc; Oćiec twoj/ y bráćia twoji przyjácháli do ćiebie: 6 Źiemiá Egipſká przed a tobą jeſt/ w nalepßym *miejſcu* tey źiemie daj mießkánie Ojcu twemu / y bráći twoji/ niech mießkáją w źiemi Geſen: á zrozumießli że ſą miedzy nimi mężowie godni/ tedy je uczyniß przełożonymi nád trzodámi mymi.

a I. Pod władzą twoje.

7 Y Przywiodł Jozef Jákobá Ojcá ſwego/ y poſtáwił go przed Fáráonem: á błogoſłáwił b Jákob Fáráonowi. 8 Tedy rzekł Fáráo do Jákobá: Wiele jeſt dni lat żywotá twego? 9 Y odpowiedźiáł Jákob Fáráonowi: Dni lat pielgrzymſtwá mego/ *jeſt* ſto / y trzydźieśći lat: krotkie y złe były dni lat żywotá mego/ y nie doßły dni lat żywotá Ojcow moich/ w ktorych dniách oni pielgrzymowáli. 10 Zátym pobłogoſłáwiwßy Jákob Fáráonowi/ wyßedł od oblicza Fáráonowego. 11 Tedy dał mießkánie Jozef Ojcu ſwemu/ y bráći ſwey/ y dał im ośiádłość w źiemi Egipſkiey/ w nalepßym *miejſcu* oney kráiny/ w źiemi Rámeſſes/ jáko był rozkazał Fáráo. 12 Y żywił Jozef Ojcá ſwego/ y bráćia ſwoje/ y wßyſtek dom Ojcá ſwego chlebem c/ áż do namnieyßego.

b I. Pozdrowił.

c I. Żywnośćią.

13 A Chlebá nie *było* po wßyſtkiey źiemi/ bo ćięſki bárzo *był* głod/ y utrapiona byłá źiemiá Egipſka/ y źiemiá Chánáneyſka od głodu. 14 Tedy zebrał Jozef wßyſtkie pieniądze/ ktore śię znájdowáły w źiemi Egipſkiey/ y w źiemi Chánáneyſkiey/ zá żywność/ ktorą kupowano: y wniosł one pieniądze Jozef do ſkárbu Fáráonowego. 15 A gdy nie ſtáło pieniedzy w źiemi Egipſkiey/ y w źiemi Chánáneyſkiey/ tedy przyßli wßyſcy Egipczánie do Jozefá/ mowiąc: Day nam chlebá: y czemuż mamy umieráć przed tobą? gdyż nam już nie z ſtáje pieniedzy: 16 Ná to odpowiedźiał Jozef: Da-

wáycie bydło wáſze/á dam wam *żywności* zá bydło wáſze / ponieważ wam nie ſtáło pieniedzy. 17 ✤ Y przyguáli bydłá ſwe do Jozefá: y dał im Jozef chlebá / zá konie / y zá ſtádá owiec/y zá ſtádá wołow/y zá osły/y przechował je chlebem/ zá wſzyſtkie bydłá ich onego roku.

18 A Gdy wyſzedł rok on/ przyſzli do niego roku drugiego / mowiąc mu : Nie zátáiemy przed Pánem náſzym / że nam już pieniedzy nie ſtáło / y ſtádá bydeł ſą u Páná náſzego / nie zoſtawa *nam* przed Pánem náſzym tylko ćiáłá náſze / y role náſze. 19 ✤ A czemuż umieráć mamy przed oczymá twymi? y nas/y role náſze kupuy/ y źiemię náſzę/zá chleb/ á bedźiemy my / y źiemiá náſzá w niewoli u Fáráoná / tylko *nam* day naśienia / ábyſmy żyli / á nie pomárli/y źiemiá nieſpuſtoſzáłá. 20 ✤ A ták kupił Jozef wſzyſtkę źiemię Egipſką Fáráonowi: bo przedáli Egipczánie káżdy rolą ſwoję / gdyż śie był wzmogł miedzy nimi głod/y doſtáłá śię Fáráonowi *wſzyſtká* źiemiá. 21 ✤ Y przeniosł lud do miaſt/od oſtátnich gránic Egiptu/áż do końcá jego. 22 ✤ Tylko źiemię Kápłáńſkiey nie kupił: bo kápłáni mieli *obrok* poſtánowiony od Fáráoná : y żywili śię obrokiem ſwym / ktory im był dał Fáráo : dla tegoż nie przedawáli źiemie ſwey. 23 ✤ Y rzekł Jozef do ludu; Otom was teraz poſkupował / y źiemię wáſzę Fáráonowi/otoż maćie naśienie/ pośiejćie tedy role. 24 ✤ A z urodzájow *wáſzych* bedźiećie dawáli piątą część Fáráonowi/cztery záśie częśći będą wam ná záśianie roli/y ná żywność wáſzę / y tych ktorzy ſą w domiech wáſzych / y ná żywność dźiatek wáſzych. 25 ✤ Tedy odpowiedźieli : Záchowałeś żywot náſz : Niechże znaydźiemy łáſkę w oczách Páná ſwego/ y bedźiemy niewolnikámi Fáráonowymi. 26 ✤ Y poſtánowił to Jozef zá práwo / áż do dniá dźiśieyſzego w źiemi Egipſkiey/ áby *dawáná byłá* Fáráonowi piąta część : tylko źiemiá ſámych kápłánow nie doſtáłá śie Fáráonowi.

27 Y Mieſzkał Jzráel w źiemi Egipſkiey w źiemi Geſen / y oſádźiwſzy śie w niey/ rozrodźili śię/ y rozmnożyli śię wielce. 28 ✤ Y żył Jákob w źiemi Egipſkiey śiedmnaśćie lat : á było dni Jákobowych lat żywotá jego/ ſto czterdźieśći/ y śiedm lat.

29 Y Przybliżyły śię dni Jzráelowe áby umárł / y wezwał Syná ſwego Jozefá/y rzekł do niego: Jeſlim teraz ználazł łáſkę w oczách twoich / podłoż d proſzę rękę twoję pod biodrę moję / á uczyń ze mną miłośierdźie y prawdę ; Proſzę nie choway mię w Egipćie: 30 ✤ Ale *gdy* záſnę z Oycy mojimi / wynieśieſz mię z Egiptu / á pochowaſz mię w grobie ich. A on rzekł : Uczynię według słowá twego: 31 ✤ A *Jákob* rzekł; Przyśiężże mi: y przyśiągł mu. Zátym nákłonił śię Jzráel ku głowom łożá.

d 1 Moj. 24. 3.

Rozdział XLVIII.

Jákob záchorzawſzy dwiemá Synom Jozefowym błogosłáwieńſtwo dáje. 5. Zá Syny ſwe one przyjmuje. 21. Y o wybáwieniu z niewoli Egipſkiey przepowiada.

1 TO gdy śię ſtáło/dano znáć Jozefowi ; Oto Oćiec twoy záchorzał : ktory wźiąwſzy dwu Synow ſwojich z ſobą/Mánáſſeſſá/y Efráimá / *jáchał do niego.* 2 ✤ Y powiedźiano Jákobowi mowiąc: Oto Syn twoy Jozef idźie do ćiebie. A Jzráel pokrzepiwſzy śię / uśiadł ná łożu.

3 Y Rzekł Jákob do Jozefá: a Bog wſzechmogący ukazał mi śię w Luzie/ w źiemi Chánánejſkiey / y błogosłáwił mi. 4 ✤ A mowił do mnie: Oto ja rozrodzę ćię / y rozmnożę ćię / y wywiodę z ćiebie wielki narod. A dam źiemię tę naśieniu twemu po tobie w dźiedźictwo wieczne. 5 ✤ Przetoż teraz dwá b Synowie twoji / ktorzy ć śię urodźili w źiemi Egipſkiey / pierwey niżem ja tu do ćiebie przyſzedł do Egiptu/moji ſą/ Efráim/y Mánáſſes: jáko Ruben y Symeon moji będą. 6 ✤ Ale dźieći twoje/ ktore po tych zpłodźiſz / twoje będą: imieniem bráci ſwojey będą zwáni c w ośiádłośćiach ſwych. 7 ✤ A gdym śię wracał z Pádán/umárłá mi Ráchel / w źiemi Chánánej-

a 1 Moj. 28. 13. 19. y 35. 1.

b 1 Moj. 41. 50. y 46. 20

c Jozue. 13. 7 y 16. 5. y 17. 1.

ſkiey w drodze / gdym jeſzcze był jákoby ná milę od Efráty / y pogrzebłem ja tám przy drodze ku Efrácie : á toć jeſt Betlehem.

8 A Ujrzawſzy Izráel Syny Jozefowe / rzekł: Czyji to ſą? 9 Tedy odpowiedział Jozef Ojcu ſwemu: Synowie to moji ktore mi tu dał Bog; A on rzekł: Przywiedź je proſzę do mnie / ábym im błogoſłáwił. 10 A oczy Izráelowe ociężáły były dla ſtárośći / y nie mogł dojrzeć. Y przywiodł je do niego: ktore Jákob pocáłowáł / y obłápił. 11 Zátym rzekł Izráel do Jozefá. Oglądáć więcey oblicza twego nie ſpodźiewałem śię / á oto / dał mi Bog widźieć y naśienie twoje. 12 Tedy Jozef odwiodł je od łoná jego / y pokłonił śię obliczem ſwym áż do źiemie. 13 A wźiąwſzy Jozef obudwu / poſtáwił Efrájmá po práwey ręce ſwojey / á po lewey Izráelowey: á Mánáſſeſſá po lewey ręce ſwojey / á po práwey Izráelowey: y przywiodł je do niego. 14 A wyćiągnąwſzy Izráel práwicę ſwoję / włożył ją ná głowę Efrájimá / ktory był młodſzy / lewicę záś ſwoję ná głowę Mánáſſeſſá / umyślnie przełożywſzy ręce ſwoje / choć Mánáſſes był pierworodny. 15 Y d błogoſłáwił Jozefowi mowiąc: Bog przed ktorego obliczem chodźili Ojcowie moji / Abráhám / y Izáák / Bog ktory mię żywił od młodośći mojey / áż do tego dniá: 16 Anjoł e ktory mię wyrwał ze wſzyſtkiego złego / niech błogoſłáwi dźieciom tym / á niech będą názywáni od imienia mego / y od imienia Ojcow mojich / Abráhámá / y Izáaká / á jáko ryby niech śię rozmnożą ná źiemi.

17 A Obaczywſzy Jozef / iż włożył Oćiec jego rękę práwą ſwoję ná głowę Efrájimowę / nie miło mu było: y ujął rękę Ojcá ſwego / áby ją przeniosł z głowy Efrájimowey / ná głowę Mánáſſeſſowę. 18 Y rzekł Jozef Ojcu ſwemu; Nie ták / Ojcże moj: ábowiem ten jeſt pierworodny / włoż że práwicę ſwoję ná głowę jego. 19 Ale śię zbraniał Oćiec jego / y rzekł: Wiemći Synu miły / wiem: y tenći śię ſtánie w lud wielki, tenći też urośćie: á wſzákże brát jego młodſzy urośćie nádeń / á z naśienia jego wynidźie mnoſtwo narodow. 20 Błogoſłáwił im tedy dniá onego / mowiąc: Przez ćię będźie błogoſłáwił Izráel / mowiąc: Niech ćię wyſtáwi Bog jáko Efrájimá / y jáko Mánáſſeſſá: á ták przełożył Efrájimá nád Mánáſſeſſá.

21 P Otym rzekł Izráel do Jozefá; Oto ja umieram / á Bog będźie z wámi / y przywroći was do źiemie Ojcow wáſzych. 22 Oto ja f dawámći część jednę mimo bráćią twoję / ktorym g nábył z ręki Amorreyczykow mieczem mojim / y łukiem mojim.

f Jozu. 13. 7. y 16. 3. y 17. 1.

g Ian. 24. 8.

d Zyd. 11. 21.

e 1 Moj. 31. 29. 42. y 32. 1.

Rozdział XLIX.

Jákob przed śmierćią káżdemu z Synow ſwych z osobná przyſzłe rzeczy opowiáda, y błogoſłáwi. 10. O Chryſtuśie prorokuje. 29. O pogrzebie ſwym rozkázuje. 33. A náwet umiera.

1 W Ezwał tedy Jákob Synow ſwojich / y rzekł Zbierzćie śię á oznájmię wam / co ma przyść ná was w oſtátnie dni. 2 Zbierzćie a śię y ſłuchajćie Synowie Jákobowi / á ſłuchajćie Izráelá Ojcá wáſzego. 3 Ruben pierworodny moj / tyś moc mojá / y początek śiły mojey: zacny doſtojeńſtwem / y zacny męſtwem. 4 Zplynieſz jáko woda / nie będźieſz zacnym / boś wſtąpił ná łoże Ojcá twego / y zplugáwiłeś łoże b moje / y zginęło doſtojeńſtwo twoje. 5 Symeon y Lewi bráćia / naczynia nieprawośći miecze ich. 6 W rádę ich niechaj nie wchodźi duſzá mojá / á z zgromádzeniem ich / niech śię nie jednoczy ſławá mojá: bo w zápálczywośći ſwey c zábili mężá / á w ſwey woli wywroćili mur. 7 Przeklęta zápálczywość ich / iż uporna / y gniew ich / iż zátwárdźiáły. Rozdźielę je w Jákobie / á roſproſzę je w Izráelu.

8 J Udá / tyś jeſt / d ciebie chwalić będą bráćia twoji; ręká twoja będźie ná ſzyjey nieprzyjaćioł twojich: kłániáć śię tobie będą synowie Ojcá twego. 9 Szczenię e lwie Judá / od łupu / Synu moj / wroćiłeś śię: ſkłonił śię / y położył śię jáko lew / y jáko lwicá / á ktoż go obu-

a 5 Moj. 33. 1.

b 1 Moj 35. 22. 1 Kron 5. 1.

c 1 Moj. 34. 25.

d 1 Moj. 29. 35.

e 1 Kron 5. 2.

f Mátt. 2.6. Janá 1.46.

10 dźi. ✣ Nie będźie f odjęte Sceptrum od Judy/ áni Zakonodáwcá od nog jego/ áż przydźie Syloh/ y jemu będźie *oddáne* posłuszeństwo narodow. 11 ✣ Uwiąże u winney mácice oślę swe / á u wyborney mácice winney oślątko oślice swey. Omyje w winie száte swoje / á we krwi jágod winnych odźienie swoje. 12 ✣ Czerwieńsze oczy jego nád wino/ á bielsze zęby jego nád mleko. 13 ✣ Zábulon ná brzegu morskim mieszkáć będźie / y przy porćie okrętow/ á gránice jego áż do Sydonu. 14 ✣ Isáschár *jáko* ośieł kośćisty / leżący miedzy dwiemá brzemiony. 15 ✣ Upátrzył pokoj że jest dobry/ y źiemię że piękna: náchylił rámię swe ku noszeniu/ dla tegoż będźie hołd dawał. 16 ✣ Dán sądźić będźie lud swoj / jáko jedno z pokoleń Izráelskich. 17 ✣ Dán będźie wężem ná drodze/ żmiją ná śćieżce/ kąsájąc pięty końskie/ że spádnie ná zad jeźdźiec jego. 18 ✣ Zbáwienia twego oczekawam Pánie! 19 ✣ Gád od woyská zwyćiężony będźie / ále y on potym zwyćięży. 20 ✣ Z Aserá tłusty chleb jego / á on wyda rozkoszy Krolewskie. 21 ✣ Neftáli *jáko* łáni wypuszczona/ mowiąc piękne słowá.

22 Látorośl płodna Jozef/ látorośl wyrastájąca nád zrzodłem / á látorośli g jego rozchodzą śię po murze. 23 ✣ A choć gorzkośćią nápełnili go/ y strzeláli nań/ á nienawidźieli go strzelcy: 24 ✣ Jednák został potężny łuk jego / á zmocniły śię rámioná rąk jego / w rękách mocnego Bogá Jákobowego / z kąd śię stał Pásterzem/ y opoka Izráelowa. 25 ✣ Od Bogá Ojcá twego/ ktory ćię wspomogł/ y od Wszechmogącego/ ktory ćię błogosławił błogosłáwieństwy niebieskimi z wysoká / y błogosłáwieństwy przepáśći leżącey głęboko / y błogosłáwieństwy pierśi y żywotá. ✣ 26 Błogosłáwieństwá Ojcá twego / mocnieysze będą nád błogosłáwieństwá przodkow mojich: áż do gránic págorkow wiecznych/ będą nád głową Jozefową/ y nád wierzchem głowy/ odłączonego miedzy brácią swą. 27 Benjámin *jáko* wilk porywájący / poránu jeść będźie łup / á wieczor będźie dźielił korzyść.

g H. Corki.

28 Te ć wszystkie są dwánaśćie pokolenia Izráelskie / y to co im powiedźiał Ociec ich/ y błogosłáwił im: káždemu według błogosłáwieństwá jego błogosłáwił im. 29 ✣ A roskazał im / y rzekł do nich: Ja będę przyłączon do ludu mego; pogrzebćież mię z Ojcy mojimi / w jáskini / ktora jest ná polu Efroná Hettejczyká. 30 ✣ W jáskini h ktora *jest* ná polu Máchpelá/ ktora *jest* ná przećiwko Mamre w źiemi Chánanejskiey / ktora kupił Abráhám z rolą od Efroná Hettejczyká / w ośiádłość grobu. 31 ✣ Tám pogrzebiono Abráhámá/ y Sárę żonę jego: Tám pogrzebiono Izááká / y Rebekę żonę jego: támem też pogrzebł Lią. 32 ✣ *Kupiono* tę rolą / y jáskinią/ ktora ná niey / od Synow Hettejskich. 33 ✣ Tedy przestawszy Jákob mowić do Synow swojich / złożył nogi swe ná łoże/ y umárł/ y przyłączon jest do ludu swego.

h 1 Moj. 23. 19.

ROZDZIAL L.

Jozef zmárłego Ojcá płácze. 2. Y jego ćiáło námázawszy. 4. Ná pogrzeb do źiemi Chánánejskiey prowádzi. 15. Brácia przeprászáją Jozefá. 24. Ktory śię też kazał w źiemi Chánánejskiey zchowáć po śmierći. 26. A zátym umárł.

1 Zátym upadł Jozef ná twarz Ojcá swego/ y płákał nád nim/ á cáłował go.

2 Y Roskazał Jozef sługom swym lekárzom / áby wonnymi máśćiámi námázáli Ojcá jego / y námázáli wonnymi máśćiámi lekárze Izráelá. 3 ✣ A gdy śię *mázánia* jego wypełniło czterdźieśći dni / (bo śię ták wypełniáją dni tych ktorzy wonnymi máśćiámi mázáni bywáją:) tedy go płákáli Egipczánie / przez śiedmdźieśiąt dni.

4 A Po wyśćiu dni żáłoby jego / rzekł Jozef do sług Fáráonowych / mowiąc: Jeslim teraz ználazł łáskę w oczách wászych/ powiedźćie proszę Fáráonowi / mowiąc: 5 ✣ Ociec a moj poprzyśiągł mię mowiąc; Oto ja umieram: w grobie mojim / ktorym sobie wykopał w źiemi Chánánejskiey/ tám mię pogrze=

a 1 Moj. 47. 29.

grzebiesz: á teraz niech jádę / proszę / y pogrzebię Ojcá mego / y záś śię wrocę. 6 Tedy rzekł Fáráo: Jedź / á pogrzeb Ojcá twego / jáko ćię poprzyśiągł. 7 Jáchał tedy Jozef / áby pogrzebł Ojcá twego: jácháli też z nim wszyscy sludzy Fáráonowi / *tákże* stárszy domu jego / y wszyscy 8 stárszy źiemie Egipskiey: Y wszystek dom Jozefow / y bráćia jego / y dom Ojcá jego: tylko dźiatki swoje / y owce swoje / y woły swoje zostáwili w źiemi Gesen. 9 Szły też z nim y wozy / y jezdni: á był poczet bárzo wielki. 10 Y przyjácháli áż ná pole Atád / ktore jest przy brodźie Jordáńskim / ypłákáli tám płáczem wielkim / y bárzo ćięzkim: y obchodźił *Jozef* po Ojcu swym żáłobę przez śiedm dni. 11 A ujrzawszy obywátele źiemie Chánáneyskiey żáłobę one ná polu Atád / mowili: Żáłobá to ćięzka Egipczánow: przetoż názwano imię *miejscá* onego / Abel Mitzrájim / b ktore jest przy 12 brodźie Jordáńskim. Uczynili tedy z nim Synowie jego jáko im 13 był rozkazał. Y záwieźli c go Synowie jego do źiemie Chánáneyskiey / y pogrzebli go w jáskini ná polu Máchpelá / d ktorą Abráhám był kupił z rolą / ná ośiádłość grobu od Efroná Hettejczyká / przećiwko Mámre. 14 Zátym śię wroćił Jozef do Egiptu z bráćią swą / y ze wszystkimi ktorzy jeźdźili z nim ná pogrzeb Ojcá jego / odpráwiwszy pogrzeb Ojcá swego.

15 A Widząc bráćia Jozefowi że umárł Oćiec ich / mowili: Podobno będźie nas miał w nienawiśći Jozef / y sowićie odda nam wszystko 16 złe / ktoreśmy mu uczynili. Wskazáli tedy do Jozefá mowiąc: Oćiec twoj rozkazał pierwey niż umárł / 17 mowiąc: Ták powiedźćie Jozefowi; Proszę odpuść teraz przestępstwo bráći twey / y grzech ich / że złość wyrządźili: proszę odpuść teraz występek sługom Bogá / Ojcá twego. Y płákał Jozef / gdy to mowili do 18 niego. Y przystąpili bráćia jego / á upadszy przed nim mowili: Oto 19 śmy sługámi twojimi. Y rzekł do nich Jozef: Nie bojćie śię: bo ázażem ja *wam* zá Bogá? 20 Wyśćie złe e myślili przećiwko mnie / *ále* Bog obroćił to w dobre / chcąc uczynić to / co śię dźiś dźieje: aby záchował 21 ták wielki lud. A przetoż nie bojćie śię / já żywić będę was / y dźiatki wásze: á *ták* ćieszył je / y mowił z nimi łágodnie.

22 Y Mieszkał Jozef w Egipćie / sam / y dom Ojcá jego: á żył Jozef 23 sto / y dźieśięć lat. Y oglądał Jozef Syny Efrájmowe / áż do trzećiego pokolenia. Synowie też Máchyrá f Syná Mánássesowego / porodźili śię ná kolenich Jozefowych. 24 Y rzekł Jozef do bráći swey: Ja umrę / ále Bog zápewne náwiedźi was / y wyprowádźi was z źiemie tey / do źiemie o ktorą przyśiągł Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi. 25 Y poprzyśiągł Jozef Syny Izráelowe / mowiąc: Gdy g was náwiedźi Pan Bog / wynieśćie też 26 kośći moje z tąd. Y umárł Jozef májąc sto / y dźieśięć lat: ktorego námázawszy wonnymi máśćiámi / włożono do trumny w Egipćie.

b *T. Żałobá Egipska*
c *Dźiej* 7. 16.
d 1 *Moj* 23. 16.
e 1 *Moj.* 45. 5. 7
f 4 *Moj.* 32. 39.
g *Moj* 3. 19. *Jozue.* 24. 32. *Zyd.* 11. 22

WTORE KSIEGI

Mojzeszowe,

KTORE ZOWIA PO GRECKU EXODUS, A PO POLSKU WYSCIE.

W Księgách wtorych Mojzeszowych / ktore po Grecku Exodus / to jest / Wyśćie zowią: opisuje śię ćięszka niewola Izráelczykow w Egipćie: wyswobodzenie ich cudowne przez Mojzeszá: Y wydánie Zakonu ná gorze Synáj / y inszych praw podánie y objáśnienie. A zámyka w sobie tá Księga to co śię dźiało przez lat sto / czterdźieśći / y dwie / według tego ráchunku.

Od śmierći Jozefowey/ áż do národzenia Mojżeßowego/ lat 60:
Od národzenia Mojżeßowego áż do wyśćia z Egiptu/ lat 81:
Od wyśćia z Egiptu/ áż do wyſtáwienia Przybytku/ rok 1.

2 Moj. 7. 10. 2 Moj. 40, 27.

ROZDZIAL I.

Rozmnożenie potomſtwá Jákobowego w Egipćie. 8. Inßy Krol náſtawßy trapic je poczoł. 15, y bábam ktore przy rodzeniu bywáły każdego meżczyzne zábijać rozkazał. 17. ktore iżgo nie uſłucháły, 20. Bog im dobrze czynił.

1 Teć ſa a imioná ſynow Izráelſkich ktorzy weßli do Egiptu z Jákobem: káżdy z domem ſwym weßli. 2 Ruben/ Symeon/ Lewi/ y Judás. 3 Iſáſchár/ Zábulon/ y Benjámin. 4 Dán/ y Neftáli/ Gád/ y Aſer. 5 A było wßyſtkich duß ktore wyßły z biodr Jákobowych/ śiedmdźieśiąt duß: á Jozef był *przed tym* w Egipćie. 6 Y umárł b Jozef y wßyſcy brácia jego / y wßyſtek on rodzaj. 7 A c ſynowie Izráelſcy rozrodźyli śie / y rozpłodźili śie / y rozmnożyli śie/ y zmocnili śie bárzo wielce: á nápełnioná jeſt źiemiá nimi.

a 1 Moj. 46. 8. — b 1 Moj 50. 26. — c Dźiej. 7. 17.

8 Miedzy tym powſtał Krol nowy nád Egiptem / ktory nie znał Jozefá. 9 Y rzekł do ludu ſwego; Oto lud ſynow Izráelſkich wielki/ y możniejßy nád nas. 10 Przetoż mądrze ſobie pocżnimy z nimi / by śie ſnadź nie rozmnożył: á jeſliby przypádłá wojná/ áby śie nie przyłączył y on do nieprzyjaciół náßych/ y nie walczył przećiwko nam / y nie ußedł z źiemie. 11 A ták uſtáwili nád nim poborce / áby go dręczyli ćiężárámi ſwymi: y zbudował *lud Izráelſki* miáſtá ſkłádu Fáráonowi / Pitom/ y Rámeſſes. 12 Ale im więcey go trapili/ tym więcey śie rozmnażał/ y tym więcey roſł; ták iż ściśnieni byli dla ſynow Izráelſkich. 13 Y podbyli Egipcżánie Syny Izráelſkie w niewolą ćięſką. 14 Y przykrzyli *im* żywot ich robotą ćięſką / około gliny / y około cegieł / y około káżdey roboty ná polu/ mimo wßeláką robotę ſwą/ do ktorey / ich używáli/ bez litośći.

15 Y Rozkazał Krol Egipſki bábam Hebrejſkim; z ktorych imię jedney Zeforá/ á imię drugiey Fua/ 16 A rzekł: d Gdy będźiećie bábić *niewiáſtam* Hebrejſkim / á ujrzyćie że rodzą/ był liby Syn/ zábijćież go: á jeſli corká / niech żywa zoſtánie. 17 Ale báby one báły śie Bogá / y nie czyniły jáko im rozkazał Krol Egipſki/ ále żywo záchowywáły chłopiątká. 18 Záczym wezwawßy Krol Egipſki onych bab/ mowił do nich: Czemuśćie to uczyniły/ żeśćie żywo záchowáły chłopiątká? 19 Y odpowiedźiáły báby Fáráonowi: Yż *nie ſą* jáko Niewiáſty Egipſkie / *niewiáſty* Hebrejſkie: bo ſą duże/ pierwey niż przydźie do nich bábá / rodzą. 20 Y czynił dobrze Bog onym bábam/ y krzewił śie lud/ y zmocnili śie bárzo. 21 Y ſtáło śie / przeto że śie báły one báby Bogá/ pobudował e im domy. 22 Tedy rozkazał Fárao wßyſtkiemu ludowi ſwemu / mowiąc: Káżdego Syná ktory śie urodźi / w rzekę go wrzuććie/ á káżdą corkę żywo záchowajćie.

d Mądr. 18. 5. — e I. Rozmnażał domy ich.

ROZDZIAL II.

Mojżeß po národzeniu ſwojim przez trzy mieśiące utájony. 4. A potym wſkrzyneczce ná rzekę puſzczony był. 5. ktorego corká Fáráonowá wźiętá y odchowáłá. 25. Tenże ućiekßy do Mádyán. 21. Tám śie ożenił. 23. Smierć Faráonowá. 24. A Bog uſłyßał wzdychánie ludu Izráelſkiego.

1 Y Wyßedł mąż *niektory* z domu Lewiego/ ktory pojął a corkę z *pokolenia* Lewiego. 2 Y poczęłá oná niewiáſtá/ á porodźiłá ſyná b: á widząc go że *był* nadobny/ kryłá go przez trzy mieśiące. 3 Ale *gdy* go nie mogłá dłużey zátáić/ wźięłá plećionkę z śitowia / y obmázáłá ją klijem y ſmołą: á włożywßy w nię ono dźiećię / położyłá je miedzy rogoż / ná brzegu rzeki. 4 A ſtáłá śioſtrá jego z dáleká / áby wiedźiáłá co śię z nim dźiać będźie. 5 W tym wyßłá corká Fáráonowá / áby śie kąpáłá w rzece/

a 2 Moj 6. 20. 4 Moj. 26. 59. 1 Kron 23. 13. — b Dźiej 7. 20. Żyd. 11. 23.

ce/ á pánny jey przechadzáły śie po brzegu rzeki: y ujrzáłá plecionkę w rogoży y posłáłá służebnicę swą/ áby ją wźięłá. 6 A otworzywszy/ ujrzáłá dźiećię/ á ono chłopiątko płákáło: á użáliwszy śię go/ rzekłá: Z dźiatek Hebrejskich *jest* ten. 7 Y rzekłá śiostrá jego do Corki Fáráonowey: Chceszże/ pojdę/ y záwołam ći niewiásty/ mámki Hebrejskiey/ ktoraby ć odchowáłá to dźiećię? 8 Y rzekłá jey corká Fáráonowá: Idź. Tedy poszłá oná dźiewecżká/ y záwołáłá Mátki *onegoż* dźiećięćia. 9 Do ktorey rzekłá Corká Fáráonowá: Weźmi to dźiećię/ y chowaj mi je/ á ja *tobie* dam zápłátę twoję: y wźiąwszy Niewiástá dźiećię/ chowáłá je. 10 A *gdy* podrosło ono dźiećię/ przywiodłá je do corki Fáráonowey/ y było jey zá Syná; á názwáłá imię jego Mojżesz/ bo mowiłá: Żem z wody wyćiągnęłá go.

11 Y Stáło śię zá onych dni/ gdy urosł Mojżesz c/ że wyszedł do bráći swey/ y widźiał ćiężary ich: obaczył też męża Egipcżániná/ ktory bił jednego Hebrejczyká z bráći jego. 12 A obejrzawszy śię tám y sám/ gdy widźiał że nikogo nie mász/ zábił Egipcżániná/ y zágrzebł go w piasek. 13 A wyszedszy zás dniá wtorego/ *ujrzał*, *á* oto dwá mężowie Hebrejscy wádźili śię: y rzekł onemu d ktory krzywdę czynił; 14 Czemuż bijesz bliźniego swego? Ale *on* odpowiedźiał: Ktoż ćię postánowił kśiążęćiem y sędźią nád námi: áza mię ty myślisz zábić/ jákoś zábił Egipcżániná? y zlękł śię Mojżesz/ y rzekł: 15 Pewnie śię tá rzecz wyjáwiłá: Usłyszał tedy Fáráo tę rzecz/ y szukał zábić Mojżeszá: Lecz Mojżesz uciekł od twarzy Fáráonowey/ y mieszkał w źiemi Mádyáńskiey: *á przyszedszy tám* śiedźiał u studnie.

c *Zyd.* 11.24.

d H. *Bezbożnemu*

c *Dźiej* 7.29.

16 A kápłan Mádyáński miał śiedm corek/ ktore wyszedszy czerpáły *wodę*, y nálewáły do koryt/ áby nápojiły trzodę Ojcá swego. 17 A przyszedszy Pásterze odgániáli je. Tedy wstawszy Mojżesz obronił ich/ y nápojił bydło ich. 18 A gdy śię wroćiły do Ráguelá Ojcá swego/ rzekł; Czemuśćie dźiś ták prętko przyszły? 19 Y odpowiedźiáły: Mąż Egipski obronił nas od ręki Pásterzow: nád to czerpájąc náczerpał nam *y wody*, y nápojił trzody. 20 Zátym rzekł do corek swych: á gdźież ten jest? Czemuśćie opuśćiły człowieká tego? Záwołájćie go/ áby jadł chleb. 21 Y przyzwolił Mojżesz mieszkáć z onym mężem/ ktory dał Zeforę corkę swoję Mojżeszowi. 22 Y urodźiłá f Syná/ á názwał imię jego Gerson/ bo mowił: Byłem przychodniem w źiemi cudzey.

f 2 *Moj* 18.3. 1 *Kron* 23.15

23 Y Stáło śię po niemáłym czáśie/ że umárł Krol Egipski: y wzdycháli/ y wołáli Synowie Izráelscy dla niewoli/ á wstąpiło wołánie ich do Bogá przed niewolą. 24 Y usłyszał Bog wołánie ich: y wspomniał Bog ná Przymierze swoje z Abráhámem/ z Izáákiem/ y z Jákobem. 25 Y wejrzał Bog ná Syny Izráelskie/ y poznał g Bog.

g *T. Y miał je ná pieczy I. ujął śie zá nie.*

ROZDZIAŁ III.

Mojżeszowi pokazał śię Anjoł PAński we krzu ognistym. 4. Zowiąc śię Bogiem Abrahámowym. 7. A posyłájąc go do Egiptu. 14. náucza jákoby sobie poczynáć miał. 19. y jáko mu śię powiedźie, przepowiáda.

1 A Mojżesz pásł trzodę Jetrá świekrá swego/ Kápłaná Mádyáńskiego/ y zágnał trzodę ná puszczą/ á przyszedł do gory Bożey/ do Horeb.

2 Y Ukazał mu śię Anjoł PAński w płomieniu ognistym/ z pośrzodku krzá: y widźiał/ á oto kierz gorzał ogniem/ á on kierz nie zgorzał. 3 Tedy rzekł Mojżesz; Pojdę teraz/ á oglądam to widzenie wielkie/ czemu nie zgore ten kierz. 4 A widząc PAN iż szedł pátrzáć/ záwołał nań BOG/ z pośrzodku onego krzá mowiąc: Mojżeszu/ Mojżeszu/ A on odpowiedźiał: Otom ja. 5 Tedy rzekł; Nie przystępuj sám: zzuj boty twe z nog twojich/ ábowiem miejsce ná ktorym ty stoisz/ źiemiá święta jest. 6 Zátym rzekł. b Jam jest Bog Ojcá twego/ Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y Bog Jákobow: Y zákrył Mojżesz oblicze swe/ *bo śię bał* pátrzáć ná Bogá.

a *Dźiej* 7.30.

b *Mátt.* 22.32. *Márek* 12.26. *Luk.* 20.37. *Dźiej* 7.32.

7 Y Rzekł Pan: Widząc c widźiałem utrapienie ludu mojego ktory jest w Egipćie: á wołánie ich słyszałem przed przystáwy ich: bom doznał boleści jego. 8 Przetoż zstąpiłem ábym go wybáwił z ręki Egipskiey / y wywiodł go z źiemie tey/ do źiemie dobrey / y przestronney / do źiemie opływájącey mlekiem y miodem/ ná miejsce Chánánejczyká/ y Hettejczyká/ y Amorrejczyká/ y Ferezejczyká / y Hewejczyká/ y Jebuzejczyká: 9 A teraz oto krzyk Synow Izráelskich przyszedł przed mię: y widźiałem też ich ućisk ktorym je Egipczánie ućiskáją. 10 Przetoż teraz/ podź / á pośle ćię do Fáráoná / ábyś wywiodł lud moj/ Syny Izráelskie z Egiptu.

c Dźiej 7. 34.

11 Y Rzekł Mojżesz do Bogá: Ktożem ja/ ábym szedł do Fáráoná/ á wywiodł Syny Izráelskie z Egiptu? 12 Y rzekł Bog: Oto będę z tobą/ á to miey ná znák / żem ćię ja posłał: Gdy wywiedźiesz ten lud z Egiptu / będźiećie służyć Bogu ná tey gorze. 13 Y rzekł Mojżesz do Bogá. Oto ja pojdę do Synow Izráelskich/ y rzekę im: Bog Ojcow wászych posłał mię do was: Jesli mi rzeką: Ktore jest Imię jego? Coż im odpowiem? 14 Tedy rzekł Bog do Mojzeszá: *BEDE KTORY BEDE.* Y rzekł / ták powiesz Synom Izráelskim: *BEDE* posłał mię do was. 15 Y mowił jeszcze Bog do Mojzeszá: Ták rzeczesz do Synow Izráelskich; Pan/ Bog Ojcow wászych/ Bog Abráhámow / Bog Izáákow/ y Bog Jákobow posłał mię do was: toć Imię moje ná wieki / y to pámiętne moje od Narodu do Narodu: 16 Idźże / á zgromadź stárszę Izráelskie/ y mow do nich: Pan/ Bog Ojcow wászych ukazał mi śię / Bog Abráhámow/ Izáákow/ y Jákobow / mowiąc: Wspominájąc wspomniałem ná was / y *widźiałem* co śię wam dźiało w Egipćie. 17 Y rzekłem: Wyprowádzę was z utrapienia Egipskiego/ do źiemie Chánánejczyká/ y Hettejczyká/ y Amorrejczyká/ y Ferezejczyká/ y Hewejczyká/ y Jebuzejczyká / do źiemie opływájącey mlekiem y miodem. 18 Tedy usłucháją głosu twego/ á pojdźiesz ty / y stárszy Izráelscy do Królá Egipskiego/ y rzeczećie do niego; d Pan / Bog Hebrejczykow zábieżał nam: przetoż teraz niech pojdźiemy prosze / w drogę trzech dni ná puszczą/ ábyśmy ofiárowáli Pánu / Bogu nászemu. 19 Ale ja wiem/ że wam nie pozwoli Krol Egipski odejść / jedno e przez mocną rękę. 20 A ták wyćiągnę rękę moję/ y uderzę Egipt wszystkimi cudámi mojimi/ ktore będę czynił w pośrzodku jego: á potym wypuśći was. 21 Y dam łáskę ludowi temu w oczách Egipczánow: y stánie śię/ f gdy wychodźić będźiećie/ że nie wynidźiećie prozni. 22 Ale wyprzyczy Niewiástá u sąśiády swojey/ y u gospodyni domu swego / naczynia śrebrnego/ y naczynia złotego / y szat: y włożyćie je ná Syny wásze y ná corki wásze/ y złupićie Egipt.

d 2 Moj. 5. 3.

e I. Ani.

f 2 Moj 11. 2. 3 y 12. 35 36.

ROZDZIAL IV.

Mojzesz z drogi Egipskiey Pánu śię wymawia. 3. Pan go cudámi ztwirdza. 14. Y zá towárzyszá Áároná náznácza. 27. Do Egiptu idą. 29. Y postánie swoje, mową, y cudámi ztwirdzáją.

1 P Otym odpowiádájąc Mojżesz/ rzekł: Ale oto nie uwierzą mi/ y nie usłucháją głosu mego: bo rzeką; 2 Nie ukazałśię tobie Pan. Y rzekł mu Pan: Coż jest w ręce twojey? y odpowiedźiał; Laská. 3 Y rzekł: Porzuć ją ná źiemię: y porzućił ją ná źiemię / á obróćiłá śię w wężá: 4 y ućiekał Mojżesz przed nim. Y rzekł PAN do Mojżeszá; Wyćiągni rękę twoję / á ujmi go zá ogon. Y wyćiągnął rękę swoję/ y ujął go/ y obroćił śię w laskę w ręce jego. 5 Abyć uwierzyli iż ći śię ukazał Pan/ Bog Ojcow ich / Bog Abráhámowi Bog Izáákow/ y Bog Jákobow. 6 Y rzekł mu Pan jeszcze: Włoż teraz rękę twoję w zánádrzá twoje: y włożył rękę swoję w zánádrzá swoje/ y wyjął ją/ á oto ręká jego *byłá* trędowátá jáko śnieg. 7 Y rzekł: Włoż znowu rękę twoję w zánádrzá twe. Y włożył znowu rękę swoję w zánádrzá swe: *á gdy* ją wyjął z zánádrza swego / á oto stá-

łá śie z nowu jáko *inne* ćiáło jego.

8 Y stánie śie/ jeslić nie uwierzą/ y nie usłucháją głosu znáku pierwßego/ tedy uwierzą głosowi znáku pośledniego.

9 Y stánie śie/ jesli nie uwierzą áni tym dwiemá znákom/ y nie usłucháją głosu twego/ weźmieß wody rzeczney/ y wylejeß *ją* ná źiemie. Tedy śie przemieni wodá oná ktorą weźmieß z rzeki/ á obroći śie w krew ná źiemi.

10 Y Rzekł: Mojzeß do Páná Proßę Pánie/ nie jestem ja mężem a wymownym áni przed tym/ áni od tąd jákoś mowił do sługi twego: bom ćięßkich ust/ y ćięßkiego języká.

11 A Pan mu rzekł: Ktoż uczynił ustá b człowiekowi? álbo kto uczynił niemego/ álbo głuchego/ álbo widzącego/ álbo ślepego/ izaż nie ja Pan?

12 Idźże teraz/ á c ja będę z usty twojimi/ y náuczę ćię cobyś miał mowić.

13 Y rzekł: Słuchaj Pánie/ pośli/ proßę tego/ kogo posłáć masz.

14 Y zápalił śie gniew Páński ná Mojzeßá/ y rzekł: Azaż niewiem iż Aáron brát twoj Lewitá wymownym jest? á oto y ten wynidźie przećiwko tobie/ y ujrzawßy ćię/ uráduje śie w sercu swojim.

15 Y d będźieß mowił do niego/ y włożyß słowá w ustá jego/ á ja będę z usty twymi/ y z usty jego/ y náuczę was cobyśćie mieli czynić.

16 On będźie mowił zá ćię do ludu: y stánie śie/ że on będźie tobie zá ustá e/ á ty mu będźieß zá Bogá.

17 Laskę też tę weźmi w rękę twoję/ ktorą będźieß czynił znáki.

18 O Dßedł tedy Mojzeß/ y wroćił śie do Jetrá świekrá swego/ y mowił do niego: Pojdę teraz/ á wrocę śie do bráći mojey/ ktorzy *są* w Egipćie/ á obaczę sáli jeßcze żywi. A Jetro rzekł do Mojzeßá: Idź w pokoju.

19 Y rzekł Pan do Mojzeßá *w źiemi* Mádyáńskiey: Idź/ wroć śie do Egiptu: pomárli bowiem wßyscy mężowie/ ktorzy ßukáli duße twojey.

20 Wźiąwßy tedy Mojzeß żonę swą/ y syny swe wsádźił je ná osłá/ y wroćił śie do źiemie Egipskiey: wźiął też Mojzeß laskę Bożą w rękę swą.

21 Y rzekł Pan do Mojzeßá: Gdy pojdźieß y wroćiß śie do Egiptu/ pátrzajże *abyś* wßystkie cudá ktorem ja podał w rękę twoję/ czynił przed Fáráonem/ á ja f zátwárdzę serce jego/ áby nie wypuśćił ludu.

22 Y rzeczeß do Fáráoná: Ták mowi Pan: Syn moj/ pierworodny moj/ *jest* Izráel.

23 Y rzekłem do ćiebie: Wypuść syná mego/ áby mi służył: á/ *żeś* go nie chćiał wypuśćić/ oto ja zábiję syná twojego/ Pierworodnego twego.

24 Y Stáło śie w drodze/ w gospodźie/ że zábieżał Pan Mojzeßowi/ y chćiał go zábić.

25 Tedy wźiąwßy Zeforá krzemień *ostry*, obrzezáłá nieobrzezkę syná swego/ y porzućiłá przed nogi jego/ y rzekłá: Záprawdę oblubieńcem krwie jesteś mi.

26 Y odßedł od niego Pan: Tedy go názwáłá oblubieńcem krwie/ dla obrzezánia.

27 Y Rzekł Pan do Aároná: Idź przećiwko Mojzeßowi ná puszczą: y ßedł/ y záßedł mu ná gorze Bożey/ y pocałował go.

28 Tedy powiedźiał Mojzeß Aáronowi wßystkie słowá Páná/ ktory go posłał/ y wßystkie znáki ktore mu rozkazał.

29 Szedßy tedy Mojzeß z Aáronem/ zgromádźili wßystkie stárße Synow Izráelskich.

30 Y powiedźiał Aáron wßystkie słowá ktore mowił Pan do Mojzeßá/ *á Mojzeß* czynił znáki przed oczymá ludu.

31 Y uwierzył lud: y zrozumieli że náwiedźił Pan Syny Izráelskie/ á iż wejrzał ná utrapienie ich: y schyliwßy śie/ pokłon uczynili.

ROZDZIAL V.

Mojzeß z Aáronem u Fáráoná poselstwo spráwują. 2. Ktorych on zniewáżywßy. 17. Lud Izráelski tym więcey dręczy. 21. Záczym lud nárzeka ná Mojzeßá y Aároná. 22 A Mojzeß uskarża śie przed Bogiem.

1 P Otym tedy przyßli Mojzeß y Aáron/ y mowili do Fáráoná: Ták mowi PAN/ Bog Izráelski: Puść lud moj/ áby mi obchodźili święto ná puszczy.

2 Y rzekł Fáráo. Ktoż *jest* Pan/ żebym miał słucháć głosu jego/ y puśćić Izráelá? Nie znam PANA/ á Izráelá też nie puszczę:

3 Y odpowiedźieli: Bog

a H. Mężem słow, áni od wczorajßego, áni od trzećiego dniá.

b Psalm 94. 4.

c Mátt. 10. 19. Márk. 13. 11. Luk. 12. 12.

d 2 Moj. 7. 2. Syrác. 45. 7.

e T. Opowieß mu imieniem Bożym, coby mowić miał.

f 2 Moj. 14. 4.

Hebreyczykow zábieżał á nam: poydźiemy teraz drogą trzech dni ná puszczą / ábyśmy ofiárowáli PANV Bogu nászemu/ by snadź nie przepuśćił ná nas moru / ábo mieczá. 4 Y rzekł do nich Krol Egipski: Przecz ty Moyzeszu/ y Aáronie odrywaćie lud od robot ich? Idźćież do robot wászych. 5 Rzekł też Fáráo: Oto wielki teraz jest ten lud w źiemi/ á wy je odrywaćie od robot ich.

6 ROzkazał tedy Fáráo onegoż dniá Przystáwom nád ludem/ 7 y Vrzędnikom jego/ mowiąc: Iuż więcey nie będźiećie dawáć plew ludowi do czynienia cegły jáko przed tym: sámi niech idą/ y zbieráją sobie plewy. 8 A też liczbę cegieł ktorą czynili przed tym włożyćie im/ nie umnieyszyćie z niey/ bo proznują: dla tego oni wołáją mowiąc: Poydźiemy/ y będźiemy ofiárowáć Bogu nászemu. 9 Niech śię przyczyni roboty mężom tym/ á niech ją wykonywáją/ áby nie ufáli słowom kłamliwym. 10 Wyszedszy tedy Przystáwowie nád ludem/ y Vrzędnicy jego/ rzekli do ludu mowiąc: Ták mowi Fáráo: Ia nie będę wam dawał plew. 11 Sámi idźćie/ zbieraycie sobie plewy gdźie znaydźiećie: bo śię námniey nie umnieyszy z roboty wászey. 12 Y rozbieżał śię lud po wszystkiey źiemi Egipskiey/ áby zbierał ściernisko miásto plew. 13 A przystáwowie przynaglali mowiąc: Wykonywayćie roboty wásze/ zámiar kážłodźienny / jáko gdy wam *dawano* plewy. 14 Tedy bito Przystáwy Synow Izráelskich ktore postánowili nád nimi urzędnicy Fáráonowi mowiąc: Przecz nie wykonywáćie zámiáru swego w robieniu cegieł jáko pierwey/ áni wczorá/ áni dźiś.

15 Y Przyszli Przełożeni Synow Izráelskich/ y wołáli do Fáráoná mowiąc: Czemuż ták czynisz sługom twojim? 16 Plew nie dáją sługom twojim/ á mowią: Cegłe robćie: Y oto słudzy twe biją/ á lud twoj grzeszy b. 17 Ktory rzekł: Proznujećie/ proznujećie: dla tegoż mowićie: Poydźiemy/ ofiárowáć będźiemy PANu. 18 Przetoż teraz idźćie/ robćie/ á plew wam nie dádzą / ále wy liczbę cegieł oddawáć będźiećie. 19 A widząc Przełożeni Synow Izráelskich/ że źle z nimi/ *poniewaź* mowiono: Nie umnieyszyćie z cegieł wászych/ zámiáru káżdodźiennego. 20 Tedy oni zábieżeli Moyzeszowi y Aáronowi / ktorzy stali / áby śię z nimi potkáli/ gdy wychodźili od Fáráoná. 21 Y rzekli do nich: Niech weyrzy PAN ná was/ á rozsądźi/ żeśćie nas ohydźili c w oczách Fáráonowych/ y w oczách sług jego/ y dáliśćie miecz w ręce ich/ áby nas zábili.

22 Y Wroćił śię Moyżesz do PAna/ á rzekł: PANIE/ czemuś to złe wprowádźił ná lud twoj/ czemuś mię *tu* posłał? 23 Bo od onego czásu jákom wszedł do Fáráoná, abym mowił imieniem twojim / gorzey śię obchodźi z ludem tym : á przećieś nie wybáwił ludu twego.

a I. potkał śię z námi. 2 Moj. 4. 18.

b I. Trapią lud twoj.

c H. Zeście śmierdzące uczynili wonność nászę.

ROZDZIAŁ VI.

Vpewnia PAn Mojzeszá o wyswobodzeniu ludu swego z Egiptu. 2. Y onego do ludu y do Fáráona posyła. 14. Wyliczają śie imioná przedniejszych fámilij z pokolenia Rubená. 15. Symeoná. 19. y Lewiego.

1 Y Rzekł PAN do Mojzeszá: Teraz ujrzysz co uczynię Fáráonowi: bo w ręce możney wypuści je/ y w ręce śilney wypędźi je z źiemie swojey.

NAd to mowił Bog do Mojzeszá y rzekł do niego: IA PAN, 3 Ktorym śię ukazał Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi *w tym imieniu, żem* BOG WSZECHMOGĄCY: ále w Imieniu mojim JEHOVAH, nie jestem poznány od nich: 4 Postánowiłem też y przymierze moje z nimi/ ábym im dał źiemię Chánánejską/ źiemię pielgrzymowánia ich/ w ktorey przychodniámi byli. 5 Iam też usłyszał krzyk Synow Izráelskich/ ktore Egipczánie w niewolą podbijáją/ y wspomniałem ná Przymierze moje. 6 A ták / rzecz Synom Izráelskim : IA PAN, á wywiodę was z ćiężárow Egipskich: y wyrwę was z niewoli ich: y wyrwę was w rámie-

mieniu wyćiągnionym/ y w sądźiech 7 wielkich. ✣ A wezmę was sobie zá lud/ y będę wam zá Bogá/ y poznaćie żem PAN/ Bog wáß/ ktory was wywodzę z ćiężarow Egipskich. 8 ✣ A wprowádzę was do źiemie/ o ktorą a podniosłem rękę moję/ ábym ją dał Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi/ á dam ją wam w dźiedźictwo/ IA PAN. 9 ✣ Y mowił ták Mojżeß do Synow Izráelskich: ále nie usłucháli Mojżeßá dla b ściśnionego duchá/ y dla niewoli ćięßkiey.

10 RZekł tedy PAN do Mojżeßá/ 11 mowiąc: ✣ Wnidź/ mow do Fáráoná/ królá Egipskiego/ żeby wypuśćił Syny Izráelskie z źiemie 12 swey. ✣ Y rzekł Mojżeß przed PAnem/ mowiąc: Oto Synowie Izráelscy nie usłucháli mię/ á jákoż mię usłucha Fáráo: á jám nie obrzezánych b warg? 13 ✣ Tedy rzekł PAN do Mojżeßá y do Aáróná/ y dał im rozkazánie do Synow Izráelskich/ y do Fáráoná Królá Egipskiego/ áby wywiedli Syny Izráelskie z źiemie Egipskiey.

14 ACić są przedniejßy z domow Ojcow ich; Synowie c Rubená pierworodnego Izráelowego/ Henoch/ y Fállu/ Hesron/ y Chármi: 15 ći są rodzáje Rubenowe. ✣ A Synowie d Symeonowi: Jámuel y Jámin/ y Ahod/ y Jáchin/ y Sochár/ y Saul Syn niewiásty Chánánejskiey. Ci są rodzáje Symeonowe.

16 IMioná záś Synow e Lewiego według rodzájow ich/ Gerson/ y Káát/ y Merary/ á lat żywotá Lewi było sto trzydźieśći/ y śiedm lat. 17 ✣ Synowie Gersonowi f Lobni y 18 Semeji/ według domow ich. ✣ A Synowie Káátowi/ g Amrám/ y Izáár/ y Hebron/ y Husyel: á lat żywotá Káátowego było sto/ y trzydźieśći/ y trzy látá. 19 ✣ Synowie też Merárego/ h Máheli/ y Muzy: ći są domy Lewiego/ według rodzájow ich. 20 ✣ Y pojął Amrám i Jochábedę ćiotkę k swoję/ zá żonę/ ktora mu urodźiłá Aáróná y Mojżeßá: á lat żywotá Amrámowego było sto/ y trzydźieśći/ y śiedm lat. 21 ✣ Synowie záś Izáárowi/ Kore y Nefeg/ y 22 Zychry. ✣ A Synowie Husyelowi/ 23 Mizáel/ y Elisáfán/ y Setry. ✣ Y pojął Aáron Elisábetę corkę Aminádábá/ śiostrę Násonowę sobie zá żonę: ktora mu urodźiłá l Nádábá/ y Abiu/ Eleázárá/ y Itámárá. 24 ✣ A Synowie Korego/ Assyr/ y Elkáná/ y Abiázáf: ći są domy 25 Korytow. ✣ A Eleázár Syn Aáronow pojął jednę z corek Putyelowych/ sobie zá żonę/ ktora mu urodźiłá Fineesá: Cić są przedniejßy z Ojcow Lewitskich/ według rodzájow ich.

26 TEnći jest Aáron y Mojżeß/ do ktorych mowił PAN: Wywiedźćie Syny Izráelskie z źiemie Egipskiey według hufcow ich. 27 ✣ Ci mowili do Fáráoná Królá Egipskiego/ áby wyprowádźili Syny Izráelskie z Egiptu: *toć jest* ten 28 Mojżeß y Aáron. ✣ Y stáło śię w ten dźień/ ktorego mowił PAN do 29 Mojżeßá w źiemi Egipskiey/ ✣ Że rzekł PAN do Mojżeßá/ mowiąc: IA PAN: mow do Fáráoná Królá Egipskiego wßystko co ja mowię 30 do ćiebie. ✣ Y rzekł Mojżeß przed PANEM. Otom ja nie obrzezánych warg: á jákoż mię usłucha Fáráo?

ROZDZIAŁ VII.

Mojżeß, y Aáron stánęli przed upornym Fáráonem. 7. Látá ich śię miánują. 10. Cudá pewne czynią. 11. A czárownicy Fáráonowi toż czyniąc, onym śię sprzećiwiáją.

1 YRzekł PAN do Mojżeßá: Oto postánowiłem ćię zá Bogá Fáráonowi. á Aáron brát twoy będźie 2 Prorokiem twojim. ✣ Ty powieß wßystko coć rozkażę/ ále Aáron brát twoy będźie mowił do Fáráoná/ áby wypuśćił Syny Izráelskie z 3 źiemie swey. ✣ A ja zátwárdzę serce Fáráonowe/ y rozmnożę znáki moje/ y cudá moje w źiemi Egip- 4 skiey. ✣ Y nie usłucha was Fáráo: lecz ja włożę rękę moję ná Egipt/ y wyprowádzę wojská moje/ lud moj/ Syny Izráelskie/ z źiemie Egipskiey 5 w sądźiech wielkich. ✣ A poznáją Egipczánie żem IA PAN, gdy

wy-

a 1 Moj. 14.22. T. przyśięgłem. b T. Wolney wymowy nie mam. c 1 Moj 46. 9. 4 Moj 26. 5. 1 Kron 5. 3. d 1 Moj 46.10. 4 Moj 26.12. 1 Kron 4.24. e 1 Moj. 46.11. 4 Moj 3.17. 1 Kron 6.1.16 y 23.6. f 1 Kron 6. 17. y 23.7. g 1 Kron 6. 18. h 1 Kron 6. 19. y 23.21 i 2 Moj 2.1.2. 4 Moj 26.59. k T. Siostrę stryjeczną.

l 1 Moj 3. 2. y 26.60 1 Kron 6. 3. y 24.1.

a 2 Moj 4.15.

wyćiągnę rękę moję ná Egipt / y wywiodę Syny Izráelskie z pośrzodku ich.

6 Vczynił tedy Mojżesz y Aáron: jáko im przykazał Pan / ták uczynili. 7 ♣ A Mojżesz miał ośmdźieśiąt lat / á Aáron ośmdźieśiąt y trzy látá/gdy mowili do Fáráoná/ 8 ♣ Rzekł tedy Pan do Mojżeszá/y do Aároná/mowiąc: 9 ♣ Gdy wam rzecze Fáráo/mowiąc; Vczyńćie jáki cud: Tedy rzeczesz do Aároná; Weźmi láskę twoję / á porzuć przed Fáráonem / á obroći śię w węzá.

10 Y Przyszedł Mojżesz z Aáronem do Fáráoná/ y uczynili ták jáko rozkazał Pan : y porzućił Aáron láskę swoję przed Fáráonem / y przed sługámi jego / ktora śię obroćiłá w wężá. 11 ♣ Wezwał też Fáráo Medrcow y Czárownikow / b y uczynili y ci Czárownicy Egipscy 12 przez czáry swe tákże. ♣ Y porzućił káżdy láskę swą/ á obroćiły śię w węże: ále pożárłá laská Aáronowá 13 láski ich. ♣ Y zátwárdźiáło serce Fáráonowe/y nie usłuchał ich/jáko powiedźiał Pan.

14 Zatym rzekł PAN Mojżeszowi: Oćięzáło serce Fáráonowe/nie 15 chce puśćić ludu tego. ♣ Idź do Fáráoná ráno : Oto wynidźie nád wodę: tedy stániesz przećiwko niemu nád brzegiem rzeki / á láskę ktora śię byłá obroćiłá w wężá / weźmiesz w rękę twoję. 16 ♣ Y rzeczesz do niego : Pan Bog Hebrejczykow c posłał mię do ćiebie mowiąc: Wypuść lud moj / áby mi służyli ná puszczy / á oto nie usłuchałeś do 17 tąd. *Przetoż* ták mowi Pan : Potym poznasz żem *JA PAN*: Oto ja uderzę laską ktora *jest* w ręce mojey / ná wody ktore *są* w rzece/ á 18 obrocą śię w krew. ♣ A ryby ktore *są* w rzece pozdycháją: y zśmierdnie śię rzeká / y zprácują śię Egipczánie/ *szukájąc* dla napoju wod z 19 rzeki. ♣ Tedy rzekł Pan do Mojżeszá: Mow Aáronowi ; Weźmi láskę twoję / á wyćiągni rękę twą ná wody Egipskie : ná rzeki ich/ ná strugi ich / y ná jezioră ich / y ná wszelkie zgromádzenie wod ich : y obrocą śię w krew / y będźie krew po wszystkiey źiemi Egipskiey / ták *w naczyniách* drzewiánych jáko w 20 kámiennych. ♣ Y uczynili ták Mojżesz y Aáron / jáko rozkazał Pan : y podniosszy d láskę/ uderzył wody/ ktore były w rzece / przed oczymá Fáráonowymi / y przed oczymá sług jego : y obroćiły śię wszystkie wody/ktore były w rzece/ w krew. 21 ♣ A ryby ktore były w rzece / pozdycháły : y zśmierdłá śię rzeká / że nie mogli Egipczánie pić wody z rzeki : y byłá krew po wszystkiey 22 źiemi Egipskiey. ♣ Y uczynili tákże Czárownicy Egipscy czárámi swymi : y zátwárdźiáło serce Fáráonowe / y nie usłuchał ich / jáko *był* po- 23 wiedźiał Pan. ♣ A odwroćiwszy śię Fáráo, poszedł do domu swego / á nie przyłożył sercá swego y do te- 24 go. ♣ Y kopáli wszyscy Egipczánie około rzeki / *szukájąc* wody áby pili / bo nie mogli pić wody z rzeki. 25 ♣ Y wypełniło śię śiedm dni/ jáko záráźił Pan rzekę.

b 2 Tym. 3. 8.

c 1 Moj 9. 13.

d 1 Moj 17. 8.

Rozdział VIII.

Mojżesz cudá czyni, ktorym rownych czárownicy Egipscy czynić nie mogli. 6. Żáby. 16. wszy. 20. á robáctwo ná Egipt przywodźi. 30. Fáráo obłudnie uniżony, serce swe zátwárdza, y ludu wypuśćić nie chce.

1 Y Rzekł Pan do Mojżeszá: Wnidź do Fáráoná / á mow do niego: Ták mowi Pan : Wypuść lud moj 2 áby mi służył. ♣ A jeśli ty nie będźiesz chćiał puśćić / Oto ja záráżę wszystkie gránice twoje żábámi. 3 ♣ Y wyda rzeká żáby / ktore wylezą / y wnidą do domu twego /y do komory łożá twego/ y ná pośćiel twoję/ y do domu sług twojich / y miedzy lud twoj/y do piecow twojich/ y w dźieże a twoje. 4 ♣ Ták ná ćię jáko ná lud twoj/ y ná wszystkie sługi twoje po- 5 lezą żáby. ♣ Tedy rzekł PAN do Mojżeszá : Rzecz do Aároná : Wyćiągni rękę twoję z laską twą ná rzeki / ná strugi / y ná jezioră / á wywiedź żáby ná źiemię Egipską. 6 ♣ Tedy wyćiągnął Aáron rękę swą ná wody Egipskie: y wylázły żáby/ 7 ktore okryły źiemię Egipską. ♣ Y

a I. ćiasta.

b uczynili tákże Czárownicy czárámi swymi/ y wywiedli żáby ná ziemie Egipską.

b Mądr. 17. 7.

8 Zatym Fáráo wezwał Mojzeszá y Aároná/ mowiąc: Modlćie śię Pánu/ áby oddalił żáby odemnie/ y od ludu mego: á wypuszczę lud/ áby ofiárowáli Pánu. 9 ✠ Y rzekł Mojzesz do Fáráoná: Poczczę c ćię tym / *á powiedz* kiedy śię modlić mam zá ćię/ y zá sługi twoje/ y zá lud twoj/ áby wytrácone były żáby/ od ćiebie/ y z domow twojich/ 10 *á* tylko w rzece zostáły. ✠ A *on* rzekł: Jutro. Tedy rzekł *Mojżesz: Vczynię* według słowá twego: ábyś wiedźiał/ że niemász/ jáko Pan Bog nász. 11 ✠ Y odejdą żáby od ćiebie/ y od domow twojich/ y od sług twojich/ y od ludu twego: tylko w 12 rzece zostáną. ✠ Wyszedł tedy Mojzesz/ y Aáron od Fáráoná: y záwołał Mojzesz do Páná/ áby odjął żáby/ ktore był przepuśćił ná Fáráo- 13 ná. ✠ Y uczynił Pan według słowá Mojzeszowego/ że wyzdycháły 14 żáby z domow/ ze wśi/ y z pol. ✠ Y zgromadzáli je ná kupy / y zśmier- 15 dłá śię ziemiá. ✠ A widząc Fáráo/ dże miał wytchnienie/ obćiążył serce swoje/ y nie usłuchał ich / jáko był powiedźiał Pan.

c H. Chwal śię zemnie.

16 Y Rzekł Pan do Mojzeszá: Mow Aáronowi; Wyćiągni laskę twoję/ ánderz w proch ziemie/ áby śię obroćił we wszy/ po wszystkiey 17 ziemi Egipstiey. ✠ Y uczynili ták: bo wyćiągnął Aáron rękę swoję z laską swoją/ y uderzył w proch ziemie/ y były wszy ná ludźiách/ y ná bydle: Wszystek proch ziemie obroćił śię we wszy/ po wszystkiey ziemi 18 Egipstiey. ✠ Czynili też tákże czárownicy przez czáry swoje/áby wywiedli wszy/ ále nie mogli: y były 19 wszy ná ludźiách/y ná bydle. ✠ Tedy rzekli Czárownicy do Fáráoná: Pálec d *to* Boży iest: y zátwárdźiáło serce Fáráonowe/ y nie usłuchał ich/ jáko powiedźiał Pan.

d T. Moc to Boża.

20 Y Rzekł PAN do Mojzeszá: Wstań ráno/ á stań przed Fáráonem/ oto wynidźie do wody: y rzeczesz do niego; Ták mowi Pan: Wypuść lud moj/ áby mi 21 służył. ✠ Bo jesli ty nie wypuśćisz ludu mego/ oto ja posyłam ná ćię y ná sługi twe/y ná lud twoj/ y ná domy twoje / rozmájite robáctwo: á będą nápełnione domy Egipskie rozmájitym robáctwem / nád to / y 22 ziemiá ná ktorey one *są*. ✠ A oddźielę dniá onego ziemię Gesen / w ktorey lud moj mieszka/áby tám nie było rozmájitego robáctwá / ábyś poznał żem JA PAN w pośrzodku 23 ziemi. ✠ Y położę *znák*e odkupienia miedzy ludem mojim/ y miedzy ludem twojim / jutro będźie znák 24 ten. ✠ Tedy uczynił ták Pan. Y f przyszło rozmájite robáctwo ćięskie ná dom Fáráonow / y ná dom sług jego/ y ná wszystkę ziemię Egipską: *y* psowáłá śię ziemiá od rozmáji- 25 tego robáctwá. ✠ Zátym wezwał Fáráo Mojzeszá y Aároná/y rzekł: Idźćie / ofiárujćie Bogu wászemu 26 w tey ziemi. ✠ Y odpowiedźiał Mojzesz; Nie godźi śię ták czynić: bobyśmy obrzydliwość Egipską ofiárowáli PANu Bogu nászemu:á gdybyśmy ofiárowáli obrzydliwość Egipską przed oczymá ich/ zażby 27 nas nie ukámionowáli? ✠ Drogę g trzech dni pojdźiemy/ ná puszczą; y ofiárowáć będźiemy PANV Bo- 28 gu nászemu/ jáko nam rozkaże. ✠ Y rzekł Fáráo: Jać wypuszczę was/ ábyśćie ofiárowáli PANV Bogu wászemu ná puszczy / wszákże dáleko nie odchodźćie / *y* modlćie śię zá 29 mną. ✠ Y odpowiedźiał Mojzesz: Ja wychodzę od ćiebie / y będę śię modlił Pánu / á odejdźie rozmájite robáctwo od Fáráoná/od sług jego/ y od ludu jego / jutro: tylko niech wiecey Fáráo niekłama / áby nie miał wypuśćić ludu dla ofiárowánia Pánu. 30 ✠ Wyszedszy tedy Mojzesz od Fáráoná / modlił śię Pánu. 31 ✠ Y uczynił Pan według słowá Mojzeszowego / y oddalił ono rozmájite robáctwo od Fáráoná / y od sług jego / y od ludu jego: *á* nie 32 zostáło y jednego. ✠ Jednák Fáráo obćiążył serce swe / y tym rázem / *á* nic wypuśćił ludu.

e H. Odkupienie.

f Mądr. 16. 9.

g 2 Moj. 3. 12. 18.

Rozdział IX.

Bog z nowu przez Mojzeszá y Aároná

roná Fáráona karze. 3. Zabijániem przez powietrze bydłá. 8. Wrzodámi cießkimi. 23. Grádem wielkim. 27. Ale on jeßcze zmyślájąc pokutę, serce ma zátwárdzone.

1 POtym rzekł PAn do Mojżeßá: Wnidź do Fáráoná/ á mow do niego: Ták mowi PAN/ Bog Hebrejczykow; Wypuść lud moj/ áby mi służył: 2 Bo jeśli go ty nie bedźieß chćiał wypuśćić: ale jeßcze zátrzymawáć go bedźieß/ 3 Oto/ ręká a PAńska bedźie ná bydle twojim/ ktore jest ná polu: ná koniách/ ná ośłech / ná wielbłądách / ná wołách y ná owcách / powietrze bárzo ćieżkie. 4 Y uczyni PAN rozdźiał miedzy trzodámi Izráelskimi / y miedzy trzodámi Egipskimi: áby nic nie zdechło ze wßystkiego co jest Synow Izráelskich. 5 Y postánowił PAN czás/ mowiąc: Jutro uczyni PAN te rzecz ná źiemi. 6 Y uczynił PAN te rzecz názájutrz / że wyzdycháły wßystkie bydłá Egipskie: ále z bydłá Synow Izráelskich / nie zdechło áni jedno: 7 Y posłał Fáráo/ á oto nie zdechło z bydłá Izráelskiego y jedno: ále oćieżáło serce Fáráonowe / y nie wypuśćił ludu.

8 ZAtym rzekł PAn do Mojżeßá y do Aároná: Weźmićie pełne gárśći wáße popiołu z piecá: á niech go rozrzući Mojżeß ku niebu/ przed oczymá Fáráonowymi: 9 Y obroći śie w proch po wßystkiey źiemi Egipskiey / y bedźie ná ludźiách y ná bydle wrzodem czyniącym pryßczele/ po wßystkiey źiemi Egipskiey. 10 Wźięli tedy popiołu z piecá / y stánęli przed Fáráonem: y rozrzućił go Mojżeß ku Niebu: y stał śie wrzodem pryßczele czyniącym / ná ludźiách y ná bydle. 11 Y nie mogli czárownicy stáć przed Mojżeßem dla wrzodu: bo był wrzod ná czárownikách/ y ná wßystkich Egipczánách. 12 Y zátwárdźił PAN serce Fáráonowe/ y nie usłuchał ich/ jáko był powiedźiał PAN Mojżeßowi.

13 Y Rzekł Pan do Mojżeßá: Wstań ráno/ á stań przed Fáráonem/ y mow do niego: Ták mowi PAN/ Bog Hebrejczykow: Wypuść b lud moj/ áby mi służył: 14 Bo tą rázą ja posyłam wßystkie plági moje ná serce twoje/ y ná sługi twoje/ y ná lud twoj: ábyś wiedźiał że nie máß mnie podobnego po wßystkiey źiemi. 15 Bo teraz źćiągnę rękę moję/ á uderzę ćię/ y lud twoj powietrzem/ 16 y wytrácony bedźieß z źiemie. A záiiste dlá tegom c ćię záchował/ ábym okazał ná tobie moc moję/ y żeby opowiádáne było Imie moje/ po wßystkiey źiemi. 17 Jeßcześ śie ty wynośiß przećiw ludowi memu/ nie chcąc go wypuśćić? 18 Oto / ja spußczę o tym czáśie jutro grad bárzo ćieżki/ jákiemu nie było podobnego w Egipćie/ ode dniá/ ktorego jest záłożon/ áż do tego czásu. 19 A ták pośli teraz/ zgromadź bydło twoje/ y wßystko co maß ná polu: bo ná káżdego człowieká/ y ná bydle/ ktore ználeźione bedźie ná polu / á nie bedźie zegnáne w dom/ spádnie ná nie grad/ y pozdycháją. 20 Kto śie tedy uląkł słowá PANSKIEGO z sług Fáráonowych / kázał ućiekáć sługom swym / y z bydłem swojim do domu. 21 Ale d kto nie przyłożył sercá swego do słowá PAnskiego / ten zostáwił sługi swe / y bydło swe ná polu. 22 Y rzekł Pan do Mojżeßá. Wyćiągni rękę twą ku niebu / że bedźie grád po wßystkiey źiemi Egipskiey/ ná ludźie/ y ná bydło/ y ná wßelákie źiołá polne / w źiemi Egipskiey. 23 A ták e wyćiągnął Mojżeß láskę swą ku Niebu/ á PAN dał grzmy/ y grády / y zstąpił ogień ná źiemię / y spuśćił PAN grad ná źiemię Egipską. 24 Y był grad y ogień zmießány z grádem ćießkim bárzo / jákiemu nie był podobny we wßystkiey źiemi Egipskiey / jáko w niey mießkáć poczęto. 25 Y potłukł on grád po wßystkiey źiemi Egipskiey/ cokolwiek było ná polu/ od człowieká áż do bydlęćiá: y wßystko źiele polne potłukł grad/ y wßystko drzewo polne połamał. 26 Tylko w źiemi Gesen/ gdźie Synowie Izráelscy mießkáli/ nie było grádu.

27 POsłał tedy Fáráo/ á wezwał Mojżeßá y Aároná/ mowiąc do nich:

a T. Kaźń PAńska.

b 2 Moj. 7. 16.

c Rzym 9. 17.

d I. A kto nie dbał ná słowá PAńskie.

e Mądr. 16. 16. y 19. 19

nich : Zgrzeszyłem y tym rázem : PAN jest spráwiedliwy / ále ja y lud moj niezbożniśmy. 28 Modlćież śię PANU (boć dosyć *jest*) áby przestáły gromy Boże / y grad / á wypuszczę was : y nie będźiećie *tu* mieszkáć dáliey. 29 Y rzekł Mojzesz do niego: Gdy wynidę z miástá / wyćiągnę ręce swe do PANA / á gromy ustáną / y grad nie będźie więcey : ábyś wiedźiał że PANska jest f ziemiá. 30 Ale ty / y słudzy twoji wiem że śię jeszcze nie bojićie obliczá PANA Bogá. 31 Len tedy / y jęczmień potłuczony jest : bo jęczmień był niedostáły g / á len podrastał : 32 Pszenicá jednák / y żyto potłuczone nie były / bo pozne były. 33 Wyszedszy tedy Mojzesz od Fáráoná z miástá / wyćiągnął ręce swe do PANA : y przestáły gromy / y grády / á deszcz nie pádał ná ziemię. 34 A widząc Fáráo / że przestał deszcz / y grad / y gromy / przyczynił grzechu / á obćiążył serce swe sam y słudzy jego. 35 Y zátwárdźiáło serce Fáráonowe / y nie wypuśćił Synow Izráelskich / jáko był powiedźiał PAN przez Mojzeszá.

f Psalm 24. 1.

g H. Był we źdźble

ROZDZIAŁ X.

Száráńcza y ćiemnośći ná Egipt. 24. Fáráo pozwala ludowi wyniść bez bydłá y bez dźieći. 26. Ná co iż Mojzesz nie pozwala. 28. Fáráo wypędźił go od śiebie.

1 RZekł zátym PAN do Mojzeszá : Wnidź do Fáráoná : bom ja obćiążył serce jego / y serce sług jego / ábym czynił te znáki moje między nimi : 2 A żebyś opowiádał w uszach Synow twojich / y wnukow twojich / com uczynił w Egipćie / y znáki moje ktorem pokazał ná nich : ábyśćie wiedźieli żem JA PAN. 3 Wszedł tedy Mojzesz y Aáron do Fáráoná / y mowili mu : Ták mowi PAN / Bog Hebrejczykow : Dokądże nie chcesz uniżyć śię przede mną ? Wypuść lud moj áby mi służył. 4 Bo jesli nie będźiesz chćiał wypuśćić ludu mego / a oto ja przywiodę jutro száráńczą ná gránice twoje : 5 Ktora okryje wierzch ziemie / że jey widáć nie będźie : y poje ostátek pozostáły / ktory wam został po grádźie : y pogryźie káżde drzewo rodzące ná polu. 6 Y nápełni domy twoje / y domy wszystkich sług twojich / y domy wszystkiego Egiptu : Czego nie widźieli Ojcowie twoji / y Ojcowie Ojcow twojich od początku bytu swego ná ziemi / áż do tego dniá. A odwroćiwszy śię / wyszedł od Fáráoná. 7 Tedy rzekli słudzy Fáráonowi do niego : Długoż będźie nam ten ku zgorszeniu b ? Wypuść *te* męże áby służyli PANU Bogu swemu : Záż jeszcze niewiesz / że zniszczał Egipt ? 8 Y záwołano záś Mojzeszá z Aáronem do Fáráoná / y rzekł do nich : Idźćie / służćie PANU Bogu wászemu : Ktorzyż to są co pojdą ? 9 Y odpowiedźiał Mojzesz ; Z dźiećmi nászymi / y z stárcami nászymi pojdźiemy / z Synámi nászymi / y z corkámi nászymi / z trzodámi nászymi / y z bydłem nászym pojdźiemy : bo świeto PANU *obchodźić* mamy. 10 Tedy un on rzekł : Niech ták będźie PAN z wámi / jáko *ja* was puszczę / y dźieći wásze : pátrzćie że *coś* złego przed sobą maćie. 11 Nie ták : ále idźćie *sámi* mężowie / á służćie PANU : ponieważ wy tego szukaćie. Y wygnał je od śiebie Fáráo.

b H. Sidłem.

a Madr 16. 9.

12 POtym PAn rzekł do Mojzeszá : Wyćiągni rękę twą ná ziemię Egipską dla száráńczy / áby przyszłá ná ziemię Egipską / á pożárłá wszystko źiele ná ziemi / wszystko co zostáło po grádźie. 13 Y wyćiągnął Mojzesz laskę swoję ná ziemię Egipską / á PAN przywiodł wiátr Wschodni ná ziemię przez cáły on dźień y przez cáłą noc : á gdy było ráno / wiátr Wschodni przyniosł száráńczą. 14 Y przyszłá száráńczá ná wszystkę ziemię Egipską / c y przypádłá ná wszystkie gránice Egipskie bárzo ćiężka : przed tym nie było tey podobney száráńczy / y po niey nie będźie tákowa. 15 Y okryłá wierzch wszystkiey ziemie / ták iż ziemie znáć nie było / á pożárłá wszystkę trawę ziemie / y wszystek owoc drzewá / ktory został po-

c Psalm 78. 46.

grádźie: á nie zostáło żadney źielonośći ná drzewie/ y ná trawie polney/ we wszystkiey źiemi Egipskiey.
16 Przetoż co rychley Fáráo wezwał Mojżeszá/ y Aároná/ y rzekł: Zgrzeszyłem *przećiwko* PANu Bogu wászemu/ y *przećiwko* wam.
17 A teraz odpuść proszę grzech moj áby ten raz/ á modlćie śię PANU Bogu wászemu/ áby oddalił odemnie tylko tę śmierć.
18 Y wyszedszy *Mojżesz* od Fáráoná/ modlił śię PAnu/
19 A obroćiwszy PAN wiátr Zachodni mocny bárzo/ porwał száráńczą/ y wrzućił ją do Morzá czerwonego/ y nie zostáłá áni jedná száráńcza we wszystkich gránicach Egipskich.
20 Y zátwárdźił Pan serce Fáráonowe/ y nie wypuśćił Synow Izráelskich.
21 Tedy rzekł Pan do Mojżeszá: Wyćiągni rękę twą ku niebu/ á będą ćiemnośći po źiemi Egipskiey/ y mácáć ich będą.
22 Y wyćiągnał Mojżesz rękę swą ku Niebu y były ćiemnośći gęste d po wszystkiey źiemi Egipskiey przez trzy dni.
23 Nie widźiał jeden drugiego/ áni śię kto ruszył z miejscá swego przez *one* trzy dni: lecz u wszystkich Synow Izráelskich byłá świátłość w mieszkániach ich.
24 A wezwawszy Fáráo Mojżeszá/ rzekł: Idźćie/ służćie PANU: tylko trzody wásze/ y bydłá wásze niech zostáną: y dźieći wásze niech idą z wámi.
25 Y odpowiedźiał Mojżesz: Owszem ty dasz do rąk nászych Ofiáry y cáłopalenia/ ktore ofiárowáć będźiemy PANU Bogu nászemu.
26 Przetoż y e dobytek nász pojdźie z námi/ á nie zostánie y kopyto: ábowiem z tego weźmiemy do służby PANU Bogu nászemu: bo my niewiemy/ czym służyć mámy PAnu/ áż tám przyjdźiemy.
27 Y zátwárdźił PAN serce Fáráonowe/ y niechćiał ich puśćić.
28 Y rzekł Fáráo *Mojżeszowi*: Idź odemnie/ á strzeż śię/ ábyś więcey nie widźiał oblicza mego: Bo dniá/ ktorego ujrzysz oblicze moje/ umrzesz.
29 Y odpowiedźiał Mojżesz: Dobrześ powiedźiał/ nie ujrzę więcey oblicza twego.

d Mądr. 17. 2. y 18. 4.
e 2 Moj. 12. 32.

ROZDZIAL XI.

PAN opowiáda Mojżeszowi, że zá jedną jeszcze plagą miał Fáráo wypuśćić lud jego, to jest, po pobićiu pierworodztw Egipsk. ch. 1. Tenże ludowi swemu Egipt złupić kazał.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Jeszcze jednę plagę przywiodę ná Fáráoná/ y ná Egipt/ potym wypuśći was z tąd; wypuśći cále: owszem wypędźi was z tąd.
2 Mowże teraz do uszu ludu/ a áby wyprosił każdy od bliźniego swego/ y káżda b u Sąśiády swey/ naczynia srebrnego/ y naczynia złotego.
3 A dał PAN łáskę ludowi w oczách Egipczan: y był Mojżesz mąż c bárzo wielki w źiemi Egipskiey/ w oczách sług Fáráonowych/ y w oczách ludu.
4 Tedy rzekł Mojżesz; Ták mowi Pan: O połnocy ja pojdę przez pośrzodek Egiptu:
5 A umrze káżde Pierworodne w źiemi Egipskiey/ d od pierworodnego Fáráonowego/ ktory miał śiedźieć ná stolicy e jego: áż do pierworodnego Niewolnice/ ktora *jest* przy żárnach/ y káżde pierworodne z bydlat.
6 A będźie krzyk wielki po wszystkiey/ źiemi Egipskiey/ jáki przed tym nie był/ y jáki po tym nie będźie
7 Ale u wszystkich Synow Izráelskich nie ruszy językiem swym/ *áni* pies áni człowiek/ áni bydlę: ábyśćie wiedźieli/ że PAN uczynił rozdźiał miedzy Egipcjány/ y miedzy Izráelem.
8 Y przyjdą ći wszyscy słudzy twoji do mnie/ á kłániáć mi śię będą/ mowiąc: Wynidź ty/ y wszystek lud ktory jest pod spráwą twoją: á potym wynidę. Y wyszedł od Fáráoná z wielkim gniewem.
9 Y rzekł PAN do Mojżeszá: Nie usłucha was Fáráo/ ábym rozmnożył cudá moje w źiemi Egipskiey.
10 Tedy Mojżesz/ y Aáron czynili te wszystkie cudá przed Fáráonem: ále PAN zátwárdźił serce Fáráonowe/ y nie wypuśćił Synow Izráelskich z źiemie swojey.

a 1 Moj. 3. 21. 22. y 12. 35. 36.
b H. Niewiástá
c Syrác. 45. 1.
d Mądr. 18. 11.
e T. Ponim ná krolestwo nástąpić.

ROZDZIAL. XII.

Swięto Prześćia PAnskiego, y obrzędy

brzedy jego. 3. báránká zábić, upiec, jeść, y krwią jego podwoje pomázáć. 15. Kwásu nie jeść w to święto, áni go w domu mieć. 29. Pierworodne Egipskie zábija Anjoł PAński. 34. Wyście Izráelczykow, y czás ich mieszkánia w Egipcie. 43. Niektore ustáwy do pożywánia báránká należące.

1 RZekł jeszcze PAN do Mojżeszá y do Aároná w ziemi Egipskiey/ mowiąc: ✠ Miesiąc ten *będźie* wam początkiem Miesiącow: pierwszy wam będźie miedzy miesiącámi w roku. ✠ Rzeczćie do wszystkiego zgromádzenia Izráelskiego/ mowiąc: Dźieśiątego *dniá* miesiącá tego/ weźmie sobie káżdy báránká według fámilij/ báránká według domu. ✠ A jesliby mniejszy był dom *a* niżeliby zjeść mogli báránká/ tedy przybierze y sąsiádá swego/ ktory jest nabliższy domu jego/ według liczby dusz náliczywszy *tyle osob*, ileby ich zjeść mogło báránká.

2 3 4

a T. Czeladź.

5 BAránká zupełnego/ sámcá/ rocznego/ mieć będźiećie: z owiec ábo z kez weźmiećie go. ✠ Y będźiećie go chowáli áż do czternástego dniá miesiącá tego: á zábije go wszystko zebránie zgromádzenia Izráelskiego/ miedzy dwiemá wieczorámi. ✠ Y wezmą ze krwie jego/ y pokropią obádwá podwoje/ y naprożnik u domow w ktorych go będą pożywáć. ✠ Y będą jeść mięso oney nocy pieczone przy ogniu/ y przáśniki/ *z źioły* gorzkimi będą go jeść. ✠ Nie jedzćie z niego nic surowego / ani wárzonego w wodźie/ ále upieczone przy ogniu. Głowę jego z nogámi jego/ z wnętrznośćiámi jego. ✠ A nie zostánie z niego *nic* do jutrá: á jesliby co z niego do jutrá zostáło/ ogniem spalićie. ✠ Ták go tedy pożywáć będźiećie: Biodrá swe przepásawszy/ obuwie wásze *będźie* ná nogách wászych/ á laskę wászą w ręce wászey: á jeść go będźiećie śpiesznie: ábowiem Przeście *b* jest PAnskie. ✠ Gdyż przejdę przez ziemię Egipską tey nocy/ y zábije wszelkie pierworodne w ziemi Egipskiey/

6 7 8 9 10 11 12

b H. Pesách.

od człowieká áż do bydlęćiá: y nád wszystkimi Bogi Egipskimi/ wykonam sądy/ IA PAN. ✠ A będźie wam oná krew ná znák/ ná domách w ktorych będźiećie: bo ujrzawszy krew/ minę was/ że nie będźie u was plagá ku zátráceniu/ gdy będę záráżał w ziemi Egipskiey.

13

14 A Będźie wam ten dźień ná pámiątkę: y będźiećie go obchodźić zá święto PANU/ w narodźiech wászych: ustáwa wieczna obchodźić go będźiećie. ✠ Przez śiedm dni przáśniki jeść będźiećie/ á pierwszego dniá záraz wyprożnićie kwás z domow wászych: bo ktobykolwiek jadł co kwászonego od pierwszego dniá áż do dniá śiodmego/ wytrácona będźie duszá oná z Izráelá. ✠ W tenże dźień pierwszy/ *będźie* zebránie święte/ tákże dniá śiodmego zgromádzenie święte mieć będźiećie: żadney roboty nie będźiećie w nich czynić/ oprocz tego/ czego káżdy do jedzenia używa/ to sámo gotowáć będźiećie. ✠ Y będźiećie przestrzegáć Przáśnikow: ábowiem w ten dźień wywiodłem wojská wásze z ziemie Egipskiey: Przetoż przestrzegáć będźiećie dniá tego/ w narodźiech wászych/ ustáwą wieczną. ✠ Pierwszego *miesiącá c*/ czternástego dniá tegoż miesiącá ná wieczor jeść będźiećie przáśniki/ áż do dniá dwudźiestego pierwszego tegoż miesiącá ná wieczor. ✠ Przez śiedm dni kwás niech śię nie znájduje w domách wászych: bo ktobykolwiek jadł co kwászonego/ wytrácona będźie duszá jego z zgromádzenia Izráelskiego/ ták przychodźień jáko y zrodzony w źiemi. ✠ Nic kwászonego jeść nie będźiećie: we wszystkich mieszkániách wászych jeść będźiećie przáśniki.

15 16 17 18 19 20

c 2 Moj. 23. 5. 4 Moj. 28. 16.

21 WEzwał tedy Mojżesz wszystkich stárszych Izráelskich/ *d* y rzekł do nich: Odłączćie/ y weźmićie sobie báránká *e*/ według fámilij swych: á zárżnićie *ná* święto Przejśćia. ✠ Weźmiećie też snopek hizopu/ y omoczyćie we krwi ktora *będźie* w miednicy: á pokropićie od krwi/ y obá podwoje oną krwią/

22

d Żyd. 11. 28. e H. Bydlątko.

ktora bedźie w miednicy: á z was nie wynioźie źaden ze drzwi domu 23 swego/ áź do poránku: ✠ Bo przejdźie PAN zábijájac Egipt: á ujrzawszy krew ná drzwiách/ y ná obu podwojách/ przestapi PAN drzwi/ y nie dopuśći morderzowi wchodźić do domow wászych zábijáć *was*. ✠ 24 Y przestrzegáć bedźiećie tego zá ustáwe/ tobie/ y Synom twojim áź 25 ná wieki. ✠ A gdy wnidźiećie do źiemie ktora wam da PAN/ jáko obiecał/ tych obrzedow przestrzegáć 26 bedźiećie. ✠ A gdy wam rzeka Synowie wászy: Co to zá obrzedy wá-27 sze? Tedy rzeczećie: ✠ Ofiárá to Prześćia PAńskiego/ ktory przestepował domy Synow Izráelskich w Egipćie/ gdy zábijał Egipt: á domy násze wyzwalał. Zátym schy-28 lił śie lud/ y pokłonił śie. ✠ Y poszedszy uczynili Synowie Izráelscy: jáko rozkazał PAn Mojzeszowi/ y Aáronowi/ ták uczynili.

29 Y Stáło śie o połnocy/ źe PAn zábijał wszystkie pierworodztwá w źiemi Egipskiey: od pierworodnego Fáráonowego śiedzacego ná stolicy jego/ áź do pierworodnego wieźniá/ ktory był w wieźieniu/ y wszelkie pierworodne z bydlat.

f *Madr.* 18.11.

30 ZAtym wstał Fáráo oney nocy/ y wszyscy sludzy jego/ y wszystek Egipt: y wszczał śie wielki krzyk w Egipćie: bo nie było domu/ w kto-31 rymby nie był umárły. ✠ A wezwawszy *Fáráo* Mojzeszá y Aároná w nocy/ rzekł: Wstańćie: wynidźćie z pośrzodku ludu mego/ g/ y wy/ y Synowie Izráelscy: á poszedszy służćie PAnu/ jákośćie mowili. ✠ 32 Nád to h trzody wásze/ y bydłá wásze zábierzćie/ jákośćie zadáli: á odchodzac/ mnie tez błogosławćie. ✠ 33 Y przynaglali Egipczánie ludowi/ áby ich co rychliey wypráwili z źiemie: Bo mowili; Pomrzemy wszyscy.

g *Psalm* 105. 38.
h 2 *Moj.* 10.26.

34 WZiał tedy lud ćiástá swe/ pierwey niź zákiśiáły: á *one* ćiástá swe uwinawszy w száty swe / *kládli* 35 *ná* rámioná swoje. ✠ Tedy Synowie Izráelscy uczynili według rozkazánia Mojzeszowego/ y wypozyczáli u Egipczan naczynia srebrne-36 go/ y naczynia złotego/ y szat. ✠ A i PAN dał łáske ludowi w oczách Egipczánow / źe im pozyczáli: y złupili Egipt.

i 2 *Moj.* 3. 21. y 11.2. *Psalm* 105. 37.

37 CJagneli tedy k Synowie Izráelscy z Rámesses/ do Suchotu/ około sześć kroć sto tyśiecy pieszych 38 mezow tylko/ okrom dźieći. ✠ Ale y ludu pospolitego wiele szło z nimi/ y owiec/ bydła/ dobytek bárzo wiel-39 ki. ✠ Y popiekli z ćiástá zádźiáłanego/ ktore wynieśli z Egiptu/ płácki przásne: bo nie było zákwászone/ przeto źe wygnáni byli z Egiptu/ á nie mogli zmieszkáć: źywnośći tez sobie byli nie przygotowáli. ✠ 40 A *czásu* l mieszkánia Synow Izráelskich/ ktorego mieszkáli w Egipćie/ *było* cztery stá lat/ y trzydźieśći lat 41 m. ✠ Y stáło śie po czterech set lat y trzydźiestu lat/ stáło śie onegoz dniá/ wyszły wszystkie wojská PAń-42 skie z źiemie Egipskiey. ✠ Noc tá obchodzona ma bydź PAnu/ źe je wywiodł z źiemie Egipskiey. Tá tedy noc PANU obchodzona ma bydź od wszystkich Synow Izráelskich w narodźiech ich.

k 4 *Moj.* 33. 3.
l 1. *Moj.* 15.13. *Dźiej.* 7. 6.
m *To* 430 *lat ráchowáne bydź máją od pierwszego wyśćia Abráhámowego z Ur Cháldejskiego.*

43 YRzekł PAN do Mojzeszá y do Aároná: Tá jest ustáwá świetá Prześćia: Zaden obcy nie be-44 dźie jadł z niego. ✠ Przetoz káźdego sługe wászego/ á zá pieniadze kupionego/ obrzezećie go: tedy bedźie 45 jadł z niego. ✠ Przychodźień/ y Ná-46 jemnik/ nie bedźie jadł z niego. ✠ W domu jednym bedźie jedźiony/ nie wynieśiesz *nic* z domu z mieśá jego/ á kośći nie złamiećie w nim n. ✠ 47 Wszystko zgromádzenie Izráelskie 48 *ták* uczyni z nim. ✠ A jeśliby kto z przychodniow był gośćiem u ćiebie/ y chćiałby obchodźić święto Prześćia PAnu/ *pierwey* obrzezány bedźie káźdy meczyzná jego/ á zátym przystapi obchodźić je: y bedźie jáko urodzony w źiemi. ✠ A ktokolwiek nie był obrzezány/ nie be-49 dźie jadł z niego. ✠ Práwo jedno bedźie w źiemi urodzonemu/ y przychodniowi/ ktory jest gośćiem mie-50 dzy wámi. ✠ Uczynili tedy wszyscy Synowie Izráelscy: jáko rozkazał PAN Mojzeszowi/ y Aáro-51 nowi/ ták uczynili. ✠ Y stáło śie onegoz

n 4 *Moj.* 9. 12. *Joán.* 19.36.

negoż dniá/ iż wywiodł PAn Syny Izráelskie z ziemie Egipskiey z wojski ich.

ROZDZIAŁ XIII.

Pierworodztwá wszelákie Bog sobie zostáwuje: bo przez zábićie pierworodztwá lud Boży był wybáwiony z niewoli. 3. Swieto Przáśnikow obchodźić każe, á lud prowádźi dalszą drogą, żeby śie z nowu do Egiptu nie wracáli. 19. kośći Iozefowych przenieśienie.

1 Y Rzekł PAN do Mojzeszá/ mowiąc:

2 Poświęć a mi wszelkie pierworodne: cokolwiek otwiera káżdy żywot miedzy syny Izráelskimi / ták z ludźi/ jáko z bydłá: *bo* moje jest.

3 Tedy rzekł Mojżesz do ludu: Pámiętajćież ná ten dźień/ b ktoregośćie wyszli z Egiptu / z domu niewoli: bo w możney ręce wywiodł was PAn z támtąd: á ták nie będźiećie jedli kwászonego. 4 Dźiś wy 5 wychodźićie w mieśiącu Abib. A gdy ćię wprowádźi PAn do ziemie Chánánejczyká/ y Hettejczyká/ y Amorrejczyká / y Heweyczyka / y Iebuzejczyká / o ktorą przyśiągł Ojcom twojim/ ábyć ją dał/ ziemię opływájącą mlekiem y miodem/ tedy będźiesz obchodźił tę służbę w 6 tymże mieśiącu. Przez śiedm dni jeść będźiesz przáśniki/ á dniá 7 śiodmego *będźie* święto PAnu. Przáśniki jeść będźiećie przez śiedm dni/ y nie ukaże śie u ćiebie nic kwászonego / áni widźiány będźie kwás we wszystkich gránicách twojich. 8 Y opowiesz Synowi twemu onegoż dniá / mowiąc: Dla tego *co* mi uczynił PAn / gdym wychodźił z Egiptu *obchodzę to.* 9 Y będźiesz to miał zá znák ná ręce twojey; y ná pámiątkę przed oczymá twymi: áby Zakon PAński był w uśćiech twojich poniewaz ręką możną wywiodł ćię PAn z Egiptu. 10 Y będźiesz strzegł ustáwy tey/ ná pewny czás/ od roku do roku.

11 A Gdy ćię PAn wprowádźi do ziemie Chánánejczyká / jáko przyśiągł tobie/ y Ojcom twojim/ y 12 da ją tobie: Tedy c odłączysz wszystko co otwiera żywot PANU/ y káżdy płod otwierájący żywot z bydłá twego : *káżdy* sámiec *będźie* 13 PAnu. Káżde záś pierworodne ośle odkupisz báránkiem : á jeśliby nie odkupił/ tedy złamiesz mu szyję: y káżde pierworodne człowieká miedzy synámi twojimi okupisz. 14 A gdyby ćię spytał Syn twoj potym mowiąc: Coż to jest? Tedy mu odpowiesz: Możną ręką wywiodł nas PAN z Egiptu/ z domu niewoli. 15 Bo gdy śie był zátwárdźił Fáráo/ niechcąc nas wypuśćić/ tedy zábił PAN wszelkie pierworodne w ziemi Egipskiey/ od pierworodnego z ludźi áż do pierworodnego z bydłá. Dla tegoż ja ofiáruję PAnu káżdego sámcá otwierájącego żywot/ ále káżde pierworodne synow mojich odkupuję. 16 Y będźie *to* zá znák ná ręce twojey/ y zá naczelniki miedzy oczymá twymi : iż w możney ręce wywiodł nas PAN z Egiptu.

17 Y Stáło śie/ gdy wypuśćił Fáráo lud/ że nie prowádźił ich Bog drogą ziemie Filistyńskiey choćiaż bliższa byłá: Bo mowił Bog; By snadź nie żáłowáł lud gdyby ujrzał *przećiw sobie* wojnę/ y niewroćił śie do Egiptu. 18 Ale obwodźił Bog lud drogą pustyni/ nád morzem czerwonym; y uszykowáni d wyszli synowie Izráelscy z ziemie Egipskiey. 19 Wźiął też Mojżesz kośći Iozefowe z sobą e dla tego że był przyśięgą obowiązał Syny Izráelskie / mowiąc? Zápewne náwiedźi wás Bog przetoż wynieśiećie kośći moje z tąd z sobą.

20 Y Wyciągnąwszy f z Suchotu/ położyli śię obozem w Etám/ ná końcu puszczy. 21 A PAN szedł g przed nimi/ we dnie w słupie obłoku/ áby je prowádźił drogą: á w nocy/ w słupie ogniá/ áby im świećił/ żeby szli wednie y w nocy. 22 Nie odeymował słupá obłokowego wednie áni słupá ognistego wnocy od ludu.

ROZDZIAŁ XIV.

Lud Izráelski położył śię obozem nád morzem. 5. A Fáráo z Egipczány idźie zá nimi w pogonią. 10. Izráelczycy od strachu szemrzą. 13. Mojżesz

a 2 Moj. 22.29. y 34.19 3 Moj. 27.26. 4 Moj. 3.13. y 8.16. Ezech 44.30. Luk. 2.23.
b 2 Moj. 23.15.
c 2 Moj. 22.29. y 34.19 3 Moj. 27.26. 4 Moj. 8.16. Ezech 44.30.
d H. Uszykowáni po pięći.
e 1 Moj 50.25.
f 4 Moj. 33.6.
g 2 Moj 14.19. y 40.36 4 Moj 14.14. 5 Moj 1.33. Psalm 105.39 1 Kor. 10.1.

zeſz ich ćieſzy. 19. Anjoł, ich ſtrzeże. 22. Przez morze przeſzli ſucho. 28. Fáráo z wojski ſwymi zátopiony.

1 Y Rzekł PAN do Mojzeszá mowiąc: 2 ♣ Mow do ſynow Izráelſkich/ Niech śie wrocą/ y położą obozem przed Fiháhirot/ miedzy Migdol/ y miedzy Morzem/ przećiw Báálſefon przećiw jemu położyćie oboz nád morzem. 3 ♣ Bedźie bowiem Fáráo mowił o ſyniech Izráelſkich: Ztrwożeni ſą w źiemi/ záwárłá je puſzcza. 4 ♣ Y zátwárdze ᵃ ſerce Fáráonowe/ że je gonić bedźie/ y uwielbiony bede w Fáráonie/ y we wſzyſtkim wojſku jego: á poznáją Egipczánie/ żem JA PAN: y uczynili ták.

ᵃ 2 Moj 4. 21.

5 Gdy dano znáć krolowi Egipſkiemu/ że lud ućieka: y odmieniło śie ſerce Fáráonowe/ y ſług jego/ przećiw ludowi/ y rzekli: Cożeſmy to uczynili/ żeſmy wypuśćili 6 Izráelá/ áby nam nie ſłużył? ♣ Záprzągł tedy woz ſwoj/ y lud ſwoj 7 wźiął z ſobą. ♣ Wźiął też ſześć ſet wozow wybornych/ y wſzyſtkie wozy Egipſkie/ y przełożone nád tym 8 wſzyſtkim. ♣ Y zátwárdźił Pan ſerce Fáráoná Krolá Egipſkiego/ y gonił ſyny Izráelſkie: lecz Synowie Izráelſcy wyſzli ᵇ w rece możney. ♣ 9 Y ᶜ gonili je Egipczánie/ á pogonili je w oboźie nád Morzem/ wſzyſtkie konie/ wozy Fáráonowe/ y jezdne jego/ y wojſká jego/ nie dáleko Fiháhirot/ przećiw Báálſefon.

ᵇ 4 Moj 33. 3.
ᶜ Jozu. 24. 6. 1 Mác. 4. 9.

10 A Gdy Fáráo náſtepował/ tedy podnieśli Synowie Izráelſcy oczy ſwe/ á oto Egipczánie ćiągną zá nimi/ y báli śie bárzo/ y wołáli 11 Synowie Izráelſcy do PAná: ♣ Y mowili do Mojzeszá: Azaż nie było grobow w Egipćie? wywiodłeś nas ábyſmy pomárli ná puſzczy: cożeś nam to uczynił/ żeś nas wywiodł 12 z Egiptu? ♣ Azaż nie to jeſt coſmy do ćiebie mowili w Egipćie/ mowiąc: Zániechaj nas/ ábyſmy ſłużyli Egipczánom: bo lepiey było nam ſłużyć Egipczánom/ niżeli 13 pomrzeć ná puſzczy. ♣ Y rzekł Mojzesz do ludu: Nie bojćie śie/ ſtojćie/ á pátrzajćie ná wybáwienie PAńſkie/ ktore wam dźiś uczyni: bo Egipczánow ktorych teraz widźićie/ więcey nie oglądaćie ná wieki. ♣ ᵈ 14 PAN bedźie walczył zá was/ á wy milczeć bedźiećie.

ᵈ T. W pokoju bedźiećie.

15 Y Rzekł PAN do Mojzeszá: Cze wołaſz do mnie? Mow do Synow 16 Izráelſkich/ áby ćiągneli: ♣ A ty podnieś láſke twą/ y wyćiągni reke twoje ná morze/ y przedźiel je: á niech idą Synowie Izráelſcy 17 śrzodkiem morzá po ſuſzy. ♣ A oto ja/ ja zátwárdze ſerce Egipczánow/ że wnidą zá nimi: á bede uwielbiony w Fáráonie/ y we wſzyſtkim wojſku jego/ w woźiech jego/ y w jezdnych 18 jego: ♣ Y dowiedzą śie Egipczánie/ żem JA PAN, gdy uwielbiony bede w Fáráonie/ w woźiech jego/ y w jezdnych jego.

19 A Ruſzywſzy śie Anjoł Boży ktory chodźił przed obozem Izráelſkim/ ſzedł pozad ich: ruſzył śie też ſłup obłokowy/ ktory ſzedł przed nimi/ y ſtánął pozad im. 20 ♣ A przyſzedſzy miedzy oboz Egipſki/ y miedzy oboz Izráelſki/ był on obłok *Egipczánom* ćiemny/ á *Izráelczykom* oświecájący noc/ ták iż przyſtąpić nie mogli jedni do drugich przez cáłą 21 noc. ♣ Y wyćiągnął ᵉ Mojzesz reke ſwoje ná morze: á PAN rozpędźił morze wiátrem Wſchodnim gwałtownie wiejącym przez cáłą noc/ y oſuſzył morze: á rozſtąpiły 22 śie wody. ♣ Y ᶠ ſzli Synowie Izráelſcy śrzodkiem morzá po ſuſzy: á wody im były *jáko* mur/ po práwey ſtronie ich/ y po lewey ſtronie 23 ich. ♣ A goniąc Egipczánie/ weſzli zá nimi: wſzyſtkie konie Fáráonowe/ wozy jego/ y jezdni jego/ w pośrzodek Morzá.

ᵉ Jozu. 4. 23. Pſalm 114. 3.
ᶠ Pſalm 78. 13. y 106. 9. 1 Kor. 10. 1. Zyd. 11. 29.

24 STáło śie tedy/ około ſtraży záránney: że wejrzał PAN ná oboz Egipſkiey z ſłupá ogniá/ y obłoku/ y pomieſzał wojſko Egipſkie. 25 ♣ Y pozrzucał kołá wozow ich że je wlekli z ćieſzkośćią: záczym rzekli Egipczánie. Ućiekajmy przed Izráelem/ bo PAN walczy zá nimi 26 przećiw Egipczánom. ♣ Y rzekł Pan do Mojzeszá. Wyćiągni reke twoje ná morze/ że śie wrocą wody ná Egipczány/ ná wozy ich/ y ná jezdne 27 ich. ♣ Y wyćiągnął Mojzesz reke ſwoje ná morze/ y wrociło śie

morze záraz z ráná do mocy swojey: á Egipczánie uciekáli przeciw jemu: iecz PAN wráził Egipczány g w pośrzod morzá. 28 Wrociwßy h śię tedy wody/ okryły wozy/ y jezdne/ ze wßystkim wojskiem Fáraonowym/ ktore weßło zá nimi w morze: tákiż nie zostáło z nich y jednego. 29 Synowie záś Izráelscy/ ßli po sußy śrzodkiem Morzá: á wody im były jáko mur po práwey stronie ich/ y po lewey stronie ich. 30 Y wybáwił PAN w on dźień Izráelá z ręki Egipczánow: y widźieli Izráelczycy Egipczány pomárłe ná brzegu morskim. 31 Widźiał też Izráel one moc i wielką/ ktorą uczynił PAN nád Egipczány: á bał śię lud PAná/ y uwierzyli PANu/ y Mojzeßowi słudze jego.

g Mądr. 10. 5.
h Psalm 78. 53. y 106. 11.
i A. Spráwe

Rozdział XV.

Mojzeß chwali PAná. 20. Tákże Márya śiostrá jego z inßymi niewiástámi. 24. Lud Izráelski ná pußczy Sur ßemrze dla gorzkich wod. 25. Mojzeß je osłodźił. 26. Y lud, áby Pánu Bogu posłußny był, nápominał.

1 ZAśpiewał tedy Mojzeß/ y Synowie Izráelscy tę pieśń a PANU/ á rzekli mowiąc: Spiewáć będę PANU/ iż wielmożnie wywyßßon jest: koniá/ y jezdnego jego wrzućił w Morze. 2 Moc b mojá/ y chwałá mojá PAN: bo mi śię stał zbáwieniem/ ten jest Bogiem mojim/ przetoż przybytek wystáwię mu: Bog Ojcá mego/ przetoż wywyßßáć go będę. 3 PAN/ mąż waleczny/ PAN imię jego. 4 Wozy Fáráonowe/ y wojsko jego wrzućił w Morze: á wybráni wodzowie jego potopieni są w Morzu czerwonym. 5 Przepáśći okryły je: poßli 6 w głębią jáko kámień. Práwicá twojá PAnie uwielbiona jest w mocy/ práwicá twojá PAnie potárłá 7 nieprzyjaćielá. A w wielkośći Májestátu twego podwroćiłeś przećiwniki twoje: puśćiłeś gniew twoj/ 8 ktory je pożárł jáko słomę. A tchnieniem nozdrz twojich/ zebráły c śię wody: stánęły jáko kupá ćiekące wody/ zśiádły śię odchłáni w 9 pośrzod morzá. Mowił nieprzyjaćiel: Będę gonił/ dogonię/ będę dźielił łupy/ násyći śię ich dußá mojá/ dobędę mieczá mego/ wygłádźi je 10 ręká mojá. Wionąłeś wiátrem twym/ okryło je Morze/ połknieni są jáko ołow w wodách gwałto- 11 wnych. Ktoż d podobien tobie między Bogámi PAnie? ktoż jáko ty wielmożny w świętobliwośći/ sträßliwy w chwale/ czyniący cudá? 12 Wyćiągnąłeś práwicę twoję/ po- 13 żárłá je źiemiá. Prowádźiß w miłośierdźiu twojim ten lud ktoryś odkupił: poprowádźiß w możnośći twey/ do mießkánia świętobliwośći 14 twojey. Usłyßą Narodowie/ zádrżą/ boleść zejmie obywátele Filis- 15 tyńskie. Tedy śię polękáją Kśiążętá Edomskie/ Mocárze Moábskie strách zejmie/ struchleją wßyscy oby- 16 wátele Chánánejscy. Pádnie ná nie strách/ y lękánie: od wielkośći rámienia twego umilkną jáko kámień: áż przejdźie lud twoj Pánie/ áż przejdźie lud ten/ *ktoregoś sobie* nábył. 17 Wprowádźiß je/ y wßczepiß je ná gorze dźiedźictwá twego: *ná* miejscu *ktoreś* ku mießkániu twemu spráwił/ PAnie: w świątnicy PAnie ktorą 18 umocnią ręce twoje. PAN krolowáć będźie ná wieki wieczne. 19 Bo weßły konie Fáráonowe z wozámi jego/ y z jezdnymi jego w Morze/ á obroćił PAN ná nie wody morskie/ ále synowie Izráelscy ßli po sußy śrzodkiem morzá.

a Mądr. 20. 20.
b Psalm 18. 1. y 118. 14. Esái. 12. 2.
c 2 Moj. 14. 22.
d 2 Moj. 18. 11.
e Psalm 146. 10.

20 TEdy Márya Prorokini/ śiostrá Aáronowá/ wźięłá bęben w rękę swoję/ á wyßły wßystkie niewiásty zá nią z bębnámi y z muzyką f. 21 Y mowiłá do nich Márya: Spiewajćie PANU/ ábowiem możnie wywyßßon jest: koniá/ y jezdnego jego wrzućił do Morzá.

f Z Hufámi.

22 POtym ruszył Mojzeß Izráelá od morzá czerwonego/ y weßli w pußczą Sur: á idąc trzy dni przez pußczą/ nie ználeźli wody. 23 A gdy przyßli g do Máráh/ nie mogli pić wod z Máráh/ bo gorzkie były: dla tegoż názwano imię onego *miejscá* Máráh. 24 Tedy ßemrał lud przećiw Mojzeßowi/ mowiąc: Coż będźiemy pić? Y wołał do PANA/ á ukazał mu PAN drzewo/ ktore

g 4 Moj. 33. 8.

gdy wrzućił do wod/ h stały śię słodkie wody. 26 ✠ Tám mu ustáwił práwá/ y Sądy/ y tám go kuśił. ✠ Y rzekł: Będźieszli pilnie słuchał głosu PANA Bogá twego/ á co dobrego w oczách jego czynić będźiesz: y nákłonisz uszy ku przykazániam jego/ strzegąc wszystkich ustaw jego: żádney niemocy ktorąm dopuśćił ná Egipt/ nie dopuszczę ná ćię: bom JA PAN ktory ćię leczę.

27 Y Przyszli do Elim/ gdźie było dwánaśćie i zrzodeł wod/ y śiedmdźieśiąt pálm: y położyli śię tám obozem nád wodámi.

ROZDZIAŁ XVI.

Ludowi Izráelskiemu dał PAN, przepiorki. 14. Manne. 25. Lecz jey w Sábbát zbieráć zákazał. 32. Rozkazał ją chowáć dla potomstwá ná pámiątkę. 35. Ktorą Izráelczyey ná puszczy lat czterdźieśći jadáli.

1 Ruszyli śię potym z Elimu: y przyszło a wszystko mnostwo synow Izráelskich ná puszczą Syn/ ktora *leży* miedzy Elim/ y miedzy Synáj/ piętnastego dniá/ mieśiącá wtorego/ po wyśćiu ich z źiemie Egipskiey.

2 Y Szemráło wszystko zgromádzenie synow Izráelskich przećiw Mojzeszowi/ y przećiw Aáronowi ná puszczy: 3 ✠ A mowili do nich Synowie Izráelscy: O bysmy byli pomárli od ręki PAńskiey w źiemi Egipskiey/ gdysmy śiadáli nád gárncy mięsá: gdysmy śię nájadáli chlebá do sytośći: bo *teraz* wywiedliśćie nas ná tę puszczą/ ábyśćie pomorzyli to wszystko mnostwo głodem.

4 Tedy rzekł PAN do Mojzeszá: Oto ja spuszczę wam/ jáko deszcz/ chleb z niebá: y będźie wychodźił lud/ á będźie zbierał coby dość było ná káżdy dźień: ábym go doświadczył/ będźieli chodźił w zákonie mojim/ czyli nie? 5 ✠ Ale dniá szostego nágotują *to* co przyniosą/ á będźie tego dwoje/ niż co zbieráć zwykli ná káżdy dźień. 6 ✠ Y mowił Mojzesz y Aáron do wszystkich synow Izráelskich: W wieczor poznaćie/ iż PAN wywiodł was z źiemie Egipskiey: 7 ✠ A ráno oglądaćie chwałę Pańską: bo usłyszał szemránia wásze przećiw PANU: A my co jesteśmy/ iż szemrzećie przećiwko nam? 8 ✠ Y rzekł Mojzesz: Da wam PAN w wieczor mięso do jedzenia/ á chleb ráno do násycenia: bo usłyszał PAN szemránia wásze/ ktorymi szemrzećie przećiw niemu. A my co jesteśmy? Nie przećiwko nam *są* szemránia wásze ále przećiwko PANU. 9 ✠ Y rzekł Mojzesz do Aároná: Mow do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich: Przystąpćie przed oblicznosć PAńską/ bo usłyszał szemránie wásze. 10 ✠ Y stáło śię gdy mowił Aáron do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich/ że poyrzeli ku puszczy/ á oto chwałá PAńska ukazáłá śię w obłoku. 11 ✠ Zátym rzekł PAN do Mojzeszá/ mowiąc: 12 ✠ Usłyszałem szemránie Synow Izráelskich b: rzeczże do nich mowiąc; Miedzy dwiemá wieczorámi/ będźiećie jeść mięso/ á ráno násyceni będźiećie chlebem: y poznaćie żem JA PAN, Bog wász.

13 Stáło śię tedy wieczor/ c że śię zleciáły Przepiorki/ á okryły oboz: á ráno rosá leżáłá około obozu. 14 ✠ A gdy przestáłá pádáć rosá/ d oto ukazáło śię ná puszczy *coś* drobnego/ okrągłego drobnego/ jáko szron ná źiemi. 15 ✠ Co gdy ujrzeli synowie Izráelscy/ mowili jeden do drugiego: e Mán hu? bo nie wiedźieli co było. Y rzekł Mojzesz do nich: Tenći *jest* chleb/ f ktory wam dał PAN/ ku jedzeniu. 16 ✠ Toć jest/ co rozkazał PAN: Zbierájćie z niego káżdy ile trzebá ku jedzeniu/ po *mierze* Gomer ná osobę/ *według* liczby dusz wászych: káżdy ná tych/ ktorzy są w namiećie jego/ zbieráyćie. 17 ✠ Y uczynili ták synowie Izráelscy/ y zbieráli jedni więcey/ drudzy mniey. 18 ✠ Y mierzyli w Gomer/ g y nie zbywáło *temu* co więcey názbierał/ áni nie dostawáło *temu* co mniey: káżdy według tego/ co mogł zjeść/ názbierał. 19 ✠ Mowił też Mojzesz do nich: Zaden niech nie zostawia z niego áż do zaránia. 20 ✠ Jednák nie usłucháli Mojzeszá/ ále zostáwili z niego niektorzy/ áż do rá-

h Syrác. 38. 5.
i 4 Moj. 33. 9.
a Mądr. 11. 2.
b Syrác. 45. 4.
c 4 Moj. 11. 31. Psalm 105. 40.
d 4 Moj. 11. 7. Nehe. 9. 15. Psalm 78. 24. y 105. 40. Mądr. 16. 20.
e *T. Coż to jest? I. Dar to ábo pokarm ná gotowány.*
f Johán. 6. 31. 1 Kor. 10. 3.
g 2 Kor. 8. 15.

ránku/

ránku / y obróciło śie w robaki / y zśmiárdło śie: y rozgniewał śie ná nie Mojżesz. ✣ A zbieráli to ná káżdy dzień ráno / káżdy według *tego* co mogł zjeść: á gdy śie zágrzało słońce/ tedy ono topniáło.

22 A Gdy było dniá szostego/ zbieráli chleb w dwoj násob / po dwu Gomer / ná káżdego. Y zeszły śie wszystkie Kśiążętá zgromádzenia / 23 oznájmując to Mojżeszowi. ✣ Ktory im rzekł: Toć *jest* co mowił PAN: Odpoczynienie Sábbátu świętego PANU jutro *będźie*: co maćie piec/ pieczćie/ á co maćie wárzyć/ warzćie/ á cokolwiek zbędźie/ zostawćie sobie/ 24 á zchowajćie do jutrá. ✣ Zostawiáli tedy ono ná jutro/ jáko był rozkazał Mojżesz/ á nie zśmiárdło śie / y robak nie był w nim. ✣ Y mowił 25 Mojżesz: Jedzćież to dźiś/ bo dźiś Sábbát PANU / dźiś nie znajdźiećie tego ná polu. ✣ Przez sześć 26 dni zbieráć to będźiećie / á dniá śiodmego Sábbát: nie będźie weń 27 *Mánny*. ✣ Y stáło śie dniá śiodmego/ wyszli *niektorzy* z ludu/ áby zbie- 28 ráli/ ále nic ználeźli. ✣ Tedy rzekł PAN do Mojżeszá: Y pokiż nie będźiećie chćieli przestrzegáć przykazań 29 mojich/ y zakonu mego? Pátrzćie iż wam PAN dał Sábbát/ dla tego w dźień szosty dawa wam chleb ná dwá dni: zostawájćie káżdy ná miejscu swym / niech nie wychodźi żáden z miejscá swego/ w dźień śiodmy. ✣ 30 Y odpoczynał lud dniá śiodmego 31 ✣ Y nazwał dom Izráelski imie onego *pokarmu* Mán/ ktory był jáko naśienie Koryándrowe / biały / á smák jego h jáko plácki z miodem.

h 4 Moj. 11. 7.

32 MOwił tez Mojżesz: Ták rozkazał PAN: Nápełni Gomer z niego/ ná chowánie w Narodźiech wászych: áby widźieli Chleb ten / ktorymem was karmił ná puszczy / gdym was wywiodł z źiemie Egip- 33 skiey. ✣ Rzekł zátym Mojżesz do Aároná: Weźmi wiádro jedno/ á násyp w nie pełen Gomer Mánny/ á postaw je przed PANem/ ná chowánie 34 do Narodow wászych. ✣ Jáko przykazał PAN Mojżeszowi/ ták postáwił je Aáron przed świádectwem ná 35 chowánie. ✣ A synowie Izráelscy i jedli Mánne przez czterdźieśći lat/ áż przyszli do źiemie mieszkánia: Mánne jedli áż przyszli do gránic 36 źiemie Chánáneyskiey ✣ A Gomer jest dźieśiąta część *miáry* Efá.

i Jozu. 5. 12. Nehe. 9. 21.

ROZDZIAŁ XVII.

Lud bez wody szemrze. 6. A PAN kazał Mojżeszowi uderzyć laską w skáłę, z ktorey wodá wypłynęłá. 8. Jozue bitwę stoczywszy z Amálekitámi, zá modlitwą Mojżeszową poráźił je. 14. PAN je wygłádźić obiecuje. 15. A Mojżesz Ołtarz PANU zbudował.

1 RUszyło śie tedy wszystko mnostwo synow Izráelskich z puszczy a Syn/ stánowiskámi swymi: według rozkazánia PAńskiego / y położyli śie obozem w Ráfidym / gdźie wody nie było/ áby pił lud. ✣ 2 Przetoż swárzył śie lud z Mojżeszem, mowiąc: b Dajćie nam wody ábyśmy pili. Ktorym odpowiedźiał Mojżesz; Cóż śie swárzyćie zemną? á czemu kuśićie PANA? ✣ 3 Y prágnął tám lud wody/ á szemrał przećiwko Mojżeszowi / mowiąc: Pocożeś nas wywiodł z Egiptu? ábyś pomorzył mnie/ y Syny moje/ y bydło moje prágnieniem?

a 4 Moj. 33. 12. 14.

b 4 Moj. 20. 2. 4. 5 Moj. 32. 51.

4 ZAwołał tedy Mojżesz do PANA/ mowiąc: Coż mam czynić ludowi temu? blisko tego że mie u- 5 kámienują. ✣ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Idź przed ludem / á weźmi z sobą *niektore* z stárszych Izráelskich: c laskę też twoję / ktoraś uderzył w rzekę / weźmi w rękę two- 6 ję/ á idź: ✣ Oto ja stánę przed tobą tám ná skále w Horeb/ y uderzysz w skále d/ á wynidą z niey wody/ ktore będźie pił lud. Y uczynił ták Mojżesz przed oczymá stárszych Izrael- 7 skich. ✣ Y nazwał imie onego miejscá Mássá/ y Merybá/ dla swarow synow Izráelskich: á iż kuśili PANA mowiąc: Y jestże PAN miedzy námi/ czyli nie?

c 2 Moj. 7. 20.

d 4 Moj. 20. 8. Psalm 78. 15. y 105. 41. Mądr. 11. 4. 1 Kor. 10. 4.

8 TEdy przyćiągnął e Amálek áby walczył z Izráelem w Ráfidym. 9 ✣ Y rzekł Mojżesz do Jozuego: Wybierz nam męże/ á wyszedszy stocz bitwę z Amálekity: ja jutro stánę ná wierzchu pągorká / *májąc* laskę

e 5 Moj. 25. 17. Mądr. 11. 3.

Boża w rece moiey. 10 Y uczynił Jozue iáko mu rozkazał Mojżesz/ y ztoczył bitwe z Amálekiem. A Mojżesz/ Aáron/ y Hur/ wstąpili ná wierzch págorká. 11 A gdy podnośił Mojżesz reke swoie/ przemagał Jzráel: á gdy opuszczał reke swoie/ przemagał Amálek. 12 Ale rece Mojżeszowe ociężáły były: wziąwszy tedy kámień/ podłożyli podeń/ y uśiadł ná nim. 13 A Aáron y Hur podpieráli rece jego jeden z jedney/ drugi z drugiey strony: y nie ustáły rece jego áż do zaśćia słońcá. 14 Tedy poráził Jozue Amáleká/ y lud jego/ ostrzem mieczá: Potym rzekł PAN do Mojżeszá: Wpisz to dla pámięci w księgi/ á włoż to w uszy Jozuego: że pewnie wygłádze pámiątke Amáleká pod niebem. 15 Y zbudował Mojżesz ołtarz/ á nazwał imie jego; PAN chorągiew mojá. 16 Bo rzekł: Jż reká stolice Páńskiey/ y wojná Páńska/ będźie przećiwko Amálekowi/ od rodzáju/ do rodzáju.

f 1 Sám. 15. 2.

ROZDZIAŁ XVIII.

Jetro Swiekier Mojżeszow przychodźi do niego z żoną, y z synámi jego. 7. Ktorego Mojżesz wdźięcznie przyjął. 12. Jetro ofiáry Bogu czyni. 14. A dawszy rádę Mojżeszowi jákoby miał sądźić lud. 27. Wraca śię do domu swego.

1 A *Gdy* usłyszał Jetro kápłan Mádyáński/ świekier Mojżeszow/ wszystko co uczynił Bog Mojżeszowi/ y Jzráelowi ludowi swemu: że wywiodł PAN Jzráelá z Egiptu: 2 Tedy wźiął Jetro/ świekier Mojżeszow Seforę żonę Mojżeszowę/ ktora był odesłał: 3 Y dwu Synow jey/ z ktorych imie jednemu Gerson: bo a był powiedźiał *Mojżesz*, Byłem przychodniem w źiemi cudzey. 4 A imie drugiego Eliezer: iż *mowił*; Bog Ojcá mojego był mi ku pomocy/ y wyrwał mię od mieczá Fáráonowego.

a 1 Moj. 2. 22.

5 Y Przyszedł Jetro świekier Mojżeszow z synámi jego/ y z żoną jego/ do Mojżeszá ná puszczą; gdźie śię był obozem położył/ przy gorze Bożey. 6 Y wskazał do Mojżeszá; Ja świekier twoj Jetro/ idę do ćiebie/ y żoná twojá/ y jey dwá Synowie z nią. 7 Zatym Mojżesz wyszedł przećiwko świekrowi swemu/ á ukłoniwszy śię całował go: y przywitawszy jeden drugiego/ potym weszli do namiotu. 8 Y rozpowiádał Mojżesz świekrowi swemu wszystko co uczynił PAN Fáráonowi/ y Egipczánom zá przyczyną Jzráelá: *y* wszystkie trudnośći ktore je potkáłá w drodze/ y *jáko* je PAN wybáwił. 9 Y rádował śię Jetro ze wszystkiego dobrego/ ktore uczynił/ PAN Jzráelowi: iż go wyrwał z reki Egipczánow: 10 Y rzekł Jetro; Błogosłáwiony PAN/ ktory was wyrwał z reki Egipczánow/ y z reki Fáráonowey/ ktory wyrwał lud z niewoli Egipskiey. 11 Teraz *m* b doznał/ że więtszy jest PAN nád wszystkie Bogi: ábowiem czym oni c hárdźie powstawáli przećiwko niemu/ *tym poginęli*. 12 Y wźiął Jetro świekier Mojżeszow cáłopalenie/ y ofiáry Bogu. Przyszedł też Aáron/ y wszyscy stárszy Jzráelscy/ áby jedli chleb z świekrem Mojżeszowym przed Bogiem.

b 2 Moj. 15. 11.
c 2 Moj. 1. 10. 16. 22. y 5. 7. 14. 18. y 14. 8.

13 Y Stáło śię názajutrz/ że uśiadł Mojżesz/ áby sądźił lud: y stał lud przed Mojżeszem/ od poránku áż do wieczorá: 14 A widząc świekier Mojżeszow wszystko co on czynił z ludem/ rzekł; Coż to jest co ty czynisz z ludem? czemuż ty sam śiedźisz/ á lud wszystek stoi przed tobą od poránku áż do wieczorá. 15 Tedy Mojżesz odpowiedźiał świekrowi swemu; Jż przychodźi lud do mnie/ áby śię rádźił Bogá: 16 Gdy spráwę *jáką* máją/ przychodzą do mnie/ á rozsądzam miedzy nimi/ oznájmując ustáwy Boże/ y Práwá jego. 17 Zátym rzekł świekier Mojżeszow do niego; Nie dobra rzecz ktorą ty czynisz: 18 Pewnie ustániesz/ y ty/ y lud ten ktory *jest* z tobą/ bo ćiężka to rzecz nád śiły twoje: nie będźiesz jey mogł ty sam podołáć. 19 *Przetoż* usłuchaj d teraz głosu mego/ porádzęć/ á będźie Bog z tobą: stoj ty zá lud przed Bogiem/ á odnoś spráwy do Bogá. 20 A onych też náuczaj ustaw/ y praw/ oznájmując im drogę ktorąby chodźić/ y dźieło ktoreby

d 5 Moj. 1. 9.

by czynić mieli. ✣ Ty też upátrz ze wszystkiego ludu męże státeczne/ boiące się Bogá/ męże prawdomowne/ktorzyby e nienawidźieli łákomstwá: á postánow z nich przełożone/ tyśiączniki/setniki/piećdźieśiatniki/y dźieśiatniki: ✣ Ktorzy ná káżdy czás lud sadźić będą: á gdy będźie rzecz wielka/doniosą do ćiebie/á káżda rzecz máła sadźić będą sámi: tedy ulżysz sobie gdy poniosą ćiężar z tobą. ✣ To jeśli uczyniß/ á rozkaże ć Bog/ ostoiß śię/ y ten wßystek lud ná mieyscá swoje wracáć śię będźie w pokoju. ✣ Y usłuchał Mojżesz rády świekrá swojego/ á uczynił wßystko jáko mu powiedźiał. ✣ Y wybrał Mojżesz męże státeczne/ że wßystkiego Izráelá/ y postánowił je przełożonymi nád ludem/ tyśiączniki/ setniki/ piećdźieśiatniki/ y dźieśiatniki: ✣ Ktorzy sadźili lud káżdego czásu: trudne rzeczy odnośili do Mojżeszá/ á káżdą rzecz mnieyßą sámi sadźili. ✣ Zá tym puśćił od śiebie Mojżesz Swiekrá swego/ ktory odßedł do źiemie swey.

e 2 Moj. 23. 8. 5 Moj. 16. 19.

ROZDZIAL XIX.

Bog śię pokázuje w gęstym obłoku. 12. Ludowi do gory przystępowáć nie dopuszcza. 20. Sámemu Mojżeszowi ná gorę wstąpić rozkázuje.

Mieśiącá trzećiego po wyśćiu Synow Izráelskich z źiemie Egipskiey/ w tenże dźień przyßli ná puśczą Synáj a. ✣ Bo ruszywßy śię z Ráfidym/ y przyßedßy áż ná puśczą Synáj/ położyli śię obozem ná puśczy/ y rozbił tám Izráel namioty przećiw gorze.

Ab Mojżesz wstąpił do Bogá: y záwołał nań PAN z gory/ mowiąc: Ták powieß domowi Jákobowemu/ y oznájmiß Synom Izráelskim: ✣ Wyśćie c widźieli com uczynił Egipczánom/ y jákom was nośił niby ná skrzydłách Orłowych/ y przywiodłem was do śiebie. ✣ Przetoż teraz jeśli słucháiąc posłuszni będźiećie głosu memu/ y strzedz będźiećie d Przymierza mego/ będźiećie mi włásnośćią nád wßystkie narody: choćiaż mojá jest wßystká źiemiá. ✣ A wy e będźiećie mi krolestwem kápłáńskim/ y narodem świętym. ✣ Teć są słowá ktore mowić będźieß do Synow Izráelskich. ✣ Przyßedßy tedy Mojżesz zwołał stárßych z ludu/ y przedłożył im wßystkie te słowá ktore mu rozkazał PAN. ✣ Y odpowiedźiał wßystek lud spolnie mowiąc; f Wßystko co PAN rzekł/ uczynimy. Y odniosł Mojżesz słowá ludu do PANA. ✣ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Oto ja przyjdę do ćiebie w gęstym obłoku/ áby słuchał lud/ gdy będę mowił z tobą/ á żeby też wierzyli tobie ná wieki. Albowiem opowiedźiał był Mojżesz słowá ludu onego PAnu.

a 4 Moj 33. 15.

b Dziej 7. 38.

c 1 Moj 29. 2.

d 5 Moj 5. 2.

e 1 Piotr 2. 9.

f 2 Moj 24. 3.

Mowił zás PAN do Mojżeszá: Idź do ludu/ á poświęć je dźiś y jutro/ á niech wypiorą száty swoje. ✣ Y niech będą gotowi ná dźień trzeći: ábowiem trzećiego dniá zstąpi PAN przed oczymá wßystkiego ludu ná gorę Synaj. ✣ Y zámierzyß gránice ludowi w około/ mowiąc: Strzeżćie śię ábyśćie nie wstępowáli ná gorę/ áni śię dotykáli brzegu jey: wßelki ktoby śię dotknął gory/ śmierćią umrze g ✣ Nie tknie śię go ręká/ ále kámieniem ukámienują go/ ábo strzeláiąc/ ustrzeláią go: bądź bydlę/ bądź człowiek/ nie będźie żył. Gdy przewłocznie trąbić będą niech wstąpią ná gorę. ✣ Zstąpił tedy Mojżesz z gory do ludu/ y poświęćił lud/ á uprali száty swoje. ✣ Y mowił do ludu. Bądźćie gotowi ná dźień trzeći: nie przystępujćie do żon.

Stáło śię tedy dniá trzećiego poránu/ że były h grzmienia/ y łyskáwice/ y gęsty obłok nád gorą/ y głos trąby bárzo potężny: á bał śię wßystek lud/ ktory był w obozie. ✣ Y wywiodł Mojżesz i lud ná przećiwko Bogu z obozu/ á stánęli pod sámą gorą. ✣ A gorá d Synáj kurzyłá śię wßystká/ przeto iż zstąpił ná nie PAN w ogniu: y wystepował dym z niey/ jáko dym z piecá/ y trzęsłá śię wßystká gorá bárzo. ✣ A gdy śię głos trąby im dáley tym bárźiey rozlegał/ Mojżesz mowił l á BOG mu odpowiádał głosem. ✣ Y zstąpił PAn ná gorę Synáj/ ná

g Zyd. 12. 18.

h Zyd. 12. 18.

i 5 Moj 4. 10.

k 5 Moj 4. 11.

l Zyd. 12. 19.

wierzch gory / y wezwał PAn Mojżeszá ná wierzch gory/ y wstąpił *tám* Mojżesz. 21 ♣ Záczym rzekł PAN do Mojżeszá: Zstąp/ przestrzeż lud/ by snádź nie przestąpili kresu / chcąc PANA widźieć/ áby ich nie pádło wiele. 22 ♣ Náwet/ y Kápłani ktorzy przystępują do PANA/ niech śie poświęcą/ by ich snadź nie potráćił PAN. 23 ♣ Y rzekł Mojżesz do PANA: Nie będźie lud mogł wnijść ná gorę Synáj/ ponieważeś ty nas przestrzegł/ mowiąc: Ogránicz gorę/ á poświęć ją. 24 ♣ Ktoremu PAN rzekł: Idź/ zstąp/ á *záś tu* wstąpisz/ ty/ y Aáron z tobą: lecz kápłáni y lud niech nie przestępują *kresu*, áby wstąpili do PANA/ by ich snadź nie potráćił. 25 ♣ Tedy zstąpił Mojżesz do ludu / y powiedźiał im to.

ROZDZIAL XX.

Bog Dźieśięćioro Przykazánie podawa. 18. A gdy mowi, lud śię barzo lęka. 20. Mojżesz lud ćieszy. 24. PAN opisuje kształt Ołtarzá ku ofiárowániu.

1 Y Mowił Bog wszystkie te słowá/ 2 á rzekł; ♣ Jam jest PAN Bog twoj/ a ktorym ćię wywiodł z źiemie Egipskiey/ z domu niewoli. ♣ 3 Nie będźiesz miał Bogow innych przedemną. 4 ♣ Nie czyń b sobie obrázu rytego/ áni żadnego podobieństwá *rzeczy tych*, ktore są na Niebie wzgorę/ y ktore ná źiemi nisko/ y ktore są w wodách pod źiemią. ♣ 5 Nie będźiesz śię im kłaniał/ ani im będźiesz służył: bom ja PAN Bog twoj/ Bog záwisny *w miłośći*, náwiedzájący nieprawośći Ojcow nád syny/ w trzećim / y w czwartym *pokoleniu*, tych/ ktorzy mię nienawidzą. 6 ♣ A czyniąc miłośierdźie nád tyśiącmi tych/ ktorzy mię miłują/ y strzegą przykazánia mego. ♣ 7 Nie bierz c Imienia PANA Bogá twego nádáremno: bo śię Pan mśćić będźie nád tym/ ktory Imię jego ná dáremno bierze. 8 ♣ Pámiętaj d ná dźień odpoczynienia/ ábyś go świećił. 9 ♣ Sześć dni e robić będźiesz/ y wykonasz wszytkę robotę twoję. ♣ 10 Ale dniá śiodmego odpoczynienie *jest* PAná Bogá twego: nie będźiesz czynił żadney roboty weń/ ty/ y syn twoj/ y corká twojá/ sługá twoj/ y służebnicá twojá/ bydłę twoje/ y gość twoj/ ktory jest w bramách twojich. 11 ♣ Bo f przez sześć dni stworzył PAN niebo/ y źiemię/ morze/ y cokolwiek w nich jest: y odpoczynał dniá śiodmego: Przetoż błogosłáwił PAN dźień odpoczynienia/ y poświęćił go.

12 CZći g Ojcá twego/ y mátkę twoję/ áby przedłużone h były dni twoje ná źiemi/ ktorą PAN Bog twoj da tobie. 13 ♣ Nie będźiesz i zábijał. 14 Nie będźiesz cudzołożył k. ♣ 15 Nie będźiesz kradł. ♣ 16 Nie będźiesz mowił przećiw bliźniemu twemu świádectwá fałszywego. 17 ♣ Nie będźiesz pożądał l domu bliźniego twego/ áni będźiesz pożądał żony bliźniego twego/ áni sługi jego/ áni dźiewki jego/ áni wołu jego/ áni osłá jego/ áni żadney rzeczy bliźniego twego.

18 TEdy wszystek lud widząc gromy y łyskáwice y głos trąby/ y gorę kurzącą śię: to widząc lud/ cofnęli śię / 19 y stánęli z dáleká. ♣ Y mowili do Mojżeszá: m Mow ty z námi/ á będźiemy słucháć: A niech nie mowi do nas Bog/ byśmy snadź nie pomárli. 20 ♣ Y odpowiedźiał Mojżesz ludowi; Nie bojćie śię/ bo áby was doświadczył/ przyszedł Bog żeby bojaźń/ jego byłá przed oblicżem wászym/ byśćie nie grzeszyli. ♣ 21 Stał tedy lud z dáleká/ á Mojżesz przystąpił do ćiemney mgły/ w ktorey był Bog. 22 ♣ Y rzekł PAn do Mojżeszá: Ták rzeczesz Synom Izráelskim. Wyśćie widźieli/ żem z niebá mowił do was: 23 ♣ Nie będźiećie czynić przy mnie Bogow śrebrnych áni Bogow złotych/ nie będźiećie sobie czynić. 24 ♣ Ołtarz n z źiemi uczynisz mi/ á ofiárowáć będźiesz ná nim całopalenie twoje/ y spokojne *ofiáry* twoje/ owce twoje/ y woły twoje; ná ktorymkolwiek miejscu/ pámiątkę uczynię Imieniá mego / przyjdę do ćiebie/ y będę błogosłáwił. 25 ♣ A jesli o Ołtarz kámienny uczynisz mi/ nie buduj go z ćiosánego *kámienia*: bo jeslibyś żelazne náczynie twoje podniosł nań/ zplugáwisz go. 26 ♣ Nie będźiesz wstę-

Marginal notes: a 5 Moj. 5. 6. Psalm 81. 11. — b 3 Moj. 26. 1. 5 Moj. 5. 8. Psalm 97. 7. — c 3 Moj. 19. 12. 5 Moj. 5. 11. Mátt. 5. 33. — d 2 Moj. 31. 14. 5 Moj. 5. 12. Ezech. 20. 12. Mátt. 12. 2. — e 2 Moj. 23. 12. y 34. 21. — f 1 Moj. 2. 2. — g 5 Moj. 5. 16. Mátt. 15. 4. Efez. 6. 2. — h *I. Aby przedłużyli dni twoje.* — i 5 Moj. 5. 17. Mátt. 5. 21. — k Mátt. 5. 27. — l 5 Moj. 5. 21. Rzym. 7. 7. y 13. 9. — m 5 Moj. 18. 16. Zyd. 12. 19. — n 2 Moj. 27. 1. y 38. 1. — o 5 Moj. 27. 5. Jozu. 8. 31.

pe=

pował po stopniách do Ołtarzá mojego/ áby nie byłá odkryta nágość twojá przy nim.

Rozdział. XXI.

Sposob sądzenia spraw przypadájących około sług. 7. Y pewnych występkow. 12. Mężobojstwá, y szkod, Bog podáje.

1 A Te są Sądy ktore przełożysz przed obliczem ich.

2 Jesli kupisz a niewolniká Hebrejczyká/ sześć lat służyć ći będźie: á śiodmego wynidźie wolny 3 dármo. ✤ Jesliby sam b *tylko* przyszedł/ sam odejdźie: á jesliby miał żonę/ y żoná jego z nim wynidźie. 4 ✤ Jesli mu Pan jego dał żonę/ á zrodźiłá mu Syny/ ábo corki: żoná y dźieći jego/ będą Páná jego/ á 5 on sam tylko odejdźie ✤ A jesliby mowiąc rzekł niewolnik; Miłuję Páná mego/ żonę moję/ y Syny swe/ 6 nie wynidę wolnym. ✤ Tedy przywiedźie go Pan jego do Sędźiow c/ á postáwi go u drzwi/ ábo u podwoiá/ y przekole mu Pan jego ucho jego szydłem/ y będźie mu niewolni- 7 kiem ná wieki. ✤ Záś/ jesli y kto záprzedał corkę swoję/ áby byłá niewolnicą/ nie wynidźie jáko wychodzą 8 niewolnicy. ✤ Jesliby śię nie spodobáłá w oczach Páná swego/ á nie poślubiłby jey sobie/ niech pozwoli/ áby ją odkupiono: obcemu ludowi nie będźie jey mogł przedáć/ ponieważ zgrzeszył przećiwko niey ✤ 9 A jesliby ją Synowi swemu poślubił/ według práwá corek uczyni jey 10 d. ✤ Jesliby też inną wźiął mu żonę/ tedy pożywienia jey/ odźienia jey / y práwá małżeńskiego nie u- 11 miejszy jey. ✤ A jesli tych trzech rzeczy nie uczyni jey/ tedy wynidźie 12 dármo bez okupu. ✤ Ktoby uderzył człowieká e ážby umárł/ śmiercią 13 umrze: ✤ Lecz ktoby nie czyhał ná kogo/ áleby go Bog podał w rękę jego/ náznáczęć f miejsce ná ktore będźie 14 miał ućiec. ✤ Ale jesliby kto g umyślnie przećiw bliźniemu swemu/ záśádźiwszy śię zdrádą zábił go/ y od Ołtarzá mego weźmiesz go/ áby 15 umárł. ✤ Ktoby uderzył Ojcá swego/ ábo mátkę swoję / śmiercią 16 umrze. ✤ Ktoby ukrádł człowieká/ á przedałby go/ y ználeźionby był w ręku jego / śmiercią umrze. ✤ 17 Ktoby złorzeczył h Ojcu swemu/ ábo mátce swojey/ śmiercią umrze. 18 ✤ A gdyby śię poswárzyli mężowie/ y uderzyłby kto bliźniego swego kámieniem ábo pięśćią / á onby záraz nie umárł/ áleby śię położył 19 ná łoże: ✤ A wstawszy chodźiłby po ulicy o lasce swey/ nie będźie winien ten/ ktory uderzył: tylko omieszkánie jego nádgrodźi/ á ná wyleczenie 20 jego náłoży. ✤ Jesliby záś uderzył kto niewolniká swego / ábo niewolnicę swoję kijem/ y umárłby w ręku jego/ koniecznie karánie odnie- 21 śie: ✤ Wszákże jesliby dźień / ábo dwá *żyw* został/ nie będźie karány / bo zá pieniądze jego on jest *kupiony*. 22 ✤ Jesliby śię też powádźiwszy mężowie/ uderzył ktory z nich Niewiástę brzemienną / ták / żeby z niey płod wyszedł / jednákby nie záśzłá śmierć/ koniecznie karánie odnieśie/ jákie włoży nan mąż oneyże Niewiásty / á da wedle *uznánia* Sędźiow. 23 ✤ Ale gdźieby śmierć záśzłá/ tedy 24 dasz duszę zá duszę: ✤ Oko zá oko/ i ząb zá ząb/ rękę zá rękę/ nogę zá no- 25 gę: Spárzelinę za spárzelinę/ ránę 26 zá ránę/ śinośći zá śiność. ✤ Jesliby záś kto wybił oko niewolnikowi swemu/ ábo oko niewolnicy swojey/ ážby śię zepsowáło/ wolno go puśći 27 zá oko je: ✤ Jesliby też *kto* ząb niewolnikowi swemu / ábo ząb niewolnicy swojey wybił / wolno go 28 puśći zá ząb jego. ✤ Jesliby też czyj woł ubodł mężá ábo niewiástę/ á umárłby/ koniecznie ukámienowány będźie on woł/ á nie będą jeść mięsá jego: á Pan wołu *onego* nie 29 będźie winien. ✤ Wszákże jesliby woł bodł przed tym/ á ostrzegánoby w tym Páná jego/ y nie miałby go pod strażą/ á zábiłby mężá/ ábo niewiástę / woł on ukámionowány będźie: nád to y Pan je- 30 go umrze. ✤ Jesliby nań włożono/ żeby śię odkupił/ tedy da okup zá duszę swoję/ jákikolwiek nań wło- 31 żą. ✤ Choćby Syná ubodł / ábo corkę ubodł podług tegoż sądu postąpią z nim. 32 ✤ Jesliby niewolni-

Marginalia: a 5 Moj. 15.12. Jerem 34.14. b H. Jesliby z ćiáłem swym przyszedł, z ćiáłem swym odejdźie. c H. Do Bogow Bo sędźiowie urząd B. ná sobie noszą, czyniąc spráwiedliwość. d T. Da jey posag. e 3 Moj. 24.17. 4 Moj 35.16. 17.18. 30.31. 33. f 4 Moj. 35.6. 12. 5 Moj. 19. 2. Jozu. 20. 3. g 1 Moj 19. 11. h 3 Moj. 20. 9. Przyp. 20. 20. Mátt. 15. 4. Márk. 7. 10. i 3 Moj. 24.20. 5 Moj 19.21. Mátt 5.38.

ká ubodł/ woł/ ábo niewolnicé/ srebrá trzydźieśći syklow da Pánu jego/ á woł on ukámienowány będźie.

33 Jeśliby kto otworzył studnią/ ábo jesliby kto wykopał studnią/ y nie nákryłby jey/ á wpádłby w

34 nie woł/ ábo ośieł: ♣ Pan oney studnie odda zapłátę/ y nágrodźi Pánu jch: á co zdechło/ jego będźie.

35 Y AKże gdyby woł czyj ubodł wołu sąśiádá jego/ ażby zdechł: tedy przedádzą wołu żywego/ y rozdźielą śie zapłátą jego. Onym też

36 zdechłym podźielą śie. ♣ Ale jesliby to było wiádomo/ że on woł bodł przed tym/ á nie miał go pod strażą Pan jego: koniecznie odda wołu zá wołu/ á zdechłego sobie weźmie.

ROZDZIAŁ. XXII.

Karánia, y winy zá krádźiestwá rozmáite. 16. O Pánience zwiedźioney. 18. O Czárowniey. 19. O Grzechu Sodomskim. 20. O Bałwochwálcy. 21. Gośćiowi, y wdowie nie ma bydź krzywdá. 25. O Lichwie. 26. O zastáwách 28. Oszánowániu Vrzedu. 29. Pierworodne rzeczy PAnu poświecone.

1 JEśliby kto ukradł wołu/ ábo owcę/ y zábiłby je/ ábo je przedał: pięć wołow wroći zá *jednego*

2 wołu/ á a cztery owce zá *jedne* owcę (♣ Jesliby przy podkopywániu zástány był złodźiey/ á ubity będąc umárłby: *kto zábił*, nie bę-

3 dźie winien krwie. ♣ Jesliby to po weśćiu słońcá *uczynił*, krwie winien będźie/) koniecznie wroći: A jesli niema/ przedány będźie zá złodźiej-

4 stwo swoje. ♣ Jesli ználeźiona będźie w ręku jego rzecz krádźiona/ bądź woł/ bądź ośieł/ bądź owcá/ jeszcze żywe/ we dwoj násob wroći.

5 ♣ Gdyby wypásł kto pole/ ábo winnicę/ y puśćiłby bydle swoje/ áby śie pásło ná polu cudzym: z nalepszego *urodzáju* polá swego/ y z nalepszego *urodzaju* winnice swey/

6 nádgrodźi. ♣ Jesliby wyszedł ogień/ á tráfiłby ná ćiernie/ y spaliłby stog/ ábo stojące zboże/ ábo pole sámo: Koniecznie nádgrodźi ten co

7 zápalił/ co zgorzáło. ♣ Gdyby kto dał bliźniemu swemu srebro/ ábo naczynie do zchowánia/ á toby u-krádźiono było z domu onego człowieká: jesliby ználeźiony był zło-

8 dźiey/ wroći dwojáko. ♣ Jesliby nie był ználeźiony złodźiey/ stáwi śie Pan domu onego/ przed Sędźię/ *y przyśięże* że nie śćiągnął ręki swo-

9 jey ná rzecz bliźniego swego. ♣ O káżdą rzecz/ o ktoraby był spor/ o wołu/ o osłá/ o owcę/ o szátę/ o káżdą rzecz zgubioną/ gdyby kto rzekł że to jest *moje*, przed Sędźię przydźie spráwá obudwu: kogo winnym znajdą Sędźiowie/ nádgrodźi w dwoj násob bliźniemu swemu. ♣

10 Jesliby kto dał bliźniemu swemu osłá/ ábo wołu/ ábo owcę/ ábo inne bydle ná chowánie/ á zdechłoby ábo okáleczáło/ ábo gwałtem zájęte było/ gdźieby niet nie widźiał: ♣

11 Przyśięgá PAńska będźie miedzy obiemá/ że nie śćiągnął ręki swey ná rzecz bliźniego swego: y przyjmie Pan oney rzeczy *przyśięgę*, á

12 *on* nie będźie nádgrádzał. ♣ A jesliby mu to krádźieżą wźięto/ nádgrodźi b Pánu rzeczy oney. ♣

13 Jesliby *od zwierzą* rozszárpáne było/ pojáwi *rozszárpáne zá świádecka*/ c á rozszárpánego nie nádgrodźi.

14 ♣ Gdyby też kto pożyczył *bydlęćia* od bliźniego swego/ á okáleczáłoby/ ábo zdechło w nie bytnośći Páná

15 jego/ koniecznie nádgrodźi. ♣ Jesliby Pan jego był przy nim/ nie będźie nádgradzał: á jesliby nájęte

16 było/ nájem tylko zápłáći. ♣ Jesliby kto zwiodł d Pánnę/ ktora nie jest poślubioná/ y spałby z nią: da jey koniecznie wiáno/ *y* weźmie

17 ją sobie zá żonę: ♣ Jesliby żadną miárą Oćiec jey nie chćiał mu jey dáć/ odważy srebrá według *zwyczáju* wiáná Pánieńskiego. ♣

18 Czárownicy żyć nie dopuśćisz: ♣

19 Káżdy e ktoby śie złączał z bydlęćiem/ śmierćią umrze. ♣ Ktoby

20 ofiárował Bogom oprocz sámego PAná/ wytrácony będźie. ♣ Przy-

21 chodniowi nie uczynisz krzywdy/ áni go ućiśniesz: bośćie byli przychodniámi w ziemi Egipskiey. ♣

22 Zadney wdowy/ f áni śieroty trápić nie będźiećie. ♣ Jesliby ś je bez lito-

23 śći trapił/ á oneby wołáły do mnie/ słysząc wysłucham wołánie ich.

a 1 Sám. 12. 6. Przyp. 6. 31.

b 1 Moj 31. 39. c 1. Postáwi świádká.

d 5 Moj 22. 28.

e 1 Moj 18. 23. y 20. 15

f Zách. 7. 10.

24 ich. ✠ Y rozgniewa śię zápálczywość moiá/ á pobiję was mieczem: y będą żony wásze wdowámi/ á Synowie wászy śierotámi. 25 ✠ Jesliby pieniędzy pożyczył ludowi memu ubogiemu/ ktory mieszka z tobą/ nie będźiesz mu jáko lichwiarz/ nie obćiążyćie go lichwą. 26 ✠ Jesli w zastáwie weźmiesz száte bliźniego twego/ przed zachodem słońcá wroćisz mu ją: 27 Bo to odźienie jego/ tylko to jest nákrycie ćiáłá jego/ ná ktorym sypia: będźieli do mnie wołał/ wysłucham go/ bom ja miłośierny. 28 ✠ Sędźiom nie będźiesz złorzeczył g/ á Przełożonego ludu twego nie będźiesz przeklinał. 29 ✠ Z obfitośći h zbożá, y ćiekących rzeczy twych nie omieszkasz *pierwiastek ofiárowáć*: pierworodnego z synow twoich oddasz mi. 30 ✠ Toż uczynisz z wołow twych/ y z owiec twoich i: śiedm dni będźie z mátką swoją/ á k ośmego dniá oddasz mi je. 31 ✠ Ludem świętym będźiećie mi/ á mięsá ná l polu rozszárpánego jeść nie będźiećie: psom je wyrzućićie.

g Dziej. 23. 5.
h 1 Moj 13. 2. 12. y 34. 19.
i 2 Moj 34. 19. Ezech 44. 30.
k 3 Moj. 22. 27.
l 3 Moj 22. 8. Ezech. 44. 31.

ROZDZIAŁ XXIII.

O Spráwiedliwośći przy sądźiech. 10. O powinnośćiách rozmajtych. 20. Y o nábożeństwie Bog wydawa przykazánia.

1 NIe przyjmuj powieśći kłamliwey: nie miey społku z niepobożnym/ ábyś miał być świádkiem fałszywym. 2 ✠ Nie udawaj śię zá wielkośćią do złego/ y nie mow ták zá spráwą/ cobyś śię nákłonił zá wielą ich ku podwroceniu *sądu*. 3 ✠ Y nie szánuj a ubogiego przy spráwie jego. 4 ✠ Gdybyś b nátráfił wołu nieprzyjaćielá twego/ ábo osłá jego błądzącego/ záwroćisz/ á dowiedźiesz go do niego. 5 ✠ Jeslibyś ujrzał/ że ośieł tego/ ktory ćię ma w nienawiśći/ leży pod brzemieniem swojim/ záli zániechasz/ ábyś mu pomocy nie miał? owszem porátujesz go pospołu z nim. 6 ✠ Nie będźiesz podwracał sądu ubogiemu twemu w spráwie jego. 7 ✠ Od rzeczy kłamliwey oddalisz śię/ á niewinnego c y spráwiedliwego nie zábijesz: bo nieuspráwiedliwię niezbożnego. 8 ✠ Dárow też vbráć d nie będźiesz: ponieważ dar záślepia mądre/ y wywraca słowá spráwiedliwych. 9 ✠ Przychodniá e też nie ućiskaj: bo sámi wiećie jáki jest żywot przychodniá/ bośćie byli f przychodniámi w źiemi Egipskiey. 10 ✠ Przez sześć lat g ośiewáć będźiesz źiemię twoję/ á będźiesz zgromadzał urodzaj jey. 11 ✠ Ale śiodmego *roku* zániechasz jey że odpoczynie/ áby jedli ubodzy ludu twego: á co zostánie po nich/ poje zwierz polny. Tákże uczynisz winnicy twojey/ y oliwnicy twojey.

12 PRzez h sześć dni będźiesz odpráwował roboty twoje/ ále dniá śiodmego odpoczyniesz: áby sobie wytchnął woł twoj/ ośieł twoj/ y *żeby* wytchnął i Syn niewolnice twojey/ y przychodźień. 13 ✠ A we wszystkim com wam powiedźiał/ ostrożnymi bądźćie. Jmienia też cudzych Bogow nie wspominająćie k/ nie będźie słyszáne z vst twojch. 14 ✠ Trzy kroć l święto obchodźić mi będźiećie ná káżdy rok. 15 ✠ Swiętá Przásnikow przestrzegáć będźiesz: śiedm dni jeść będźiesz Przásniki/ jáko ći rozkazał/ czásu mieśiącá Abibá; boś weń wyszedł m z Egiptu/ á nie ukażećie śię przed twarz moję n próżnymi. 16 ✠ Tákże święto o żniwá pierwiastek prace twojey/ cokolwiek śiał ná polu: święto też zbierániá ná zchodźie roku/ gdy zbierzesz prace twoje z polá p. 17 ✠ Trzykroć do roku ukaże śię káżdy mężczyzná twoj przed oblicżem PANVIACEGO PANA. 18 ✠ Nie będźiesz q ofiárowáł przy kwasie krwie ofiáry mojey/ áni zostánie przez noc kłustość ofiáry mojey/ áż do poránku. 19 ✠ Pierwiastki r pierwszych urodzájow źiemie twey/ przyniesiesz w dom PANA Bogá twego: nie będźiesz s wárzył koźlęćiá w mleku mátki jego.

20 OTo ja posyłam t Anjołá przed tobą/ áby ćię strzegł w drodze/ y wprowádźił ćię ná miejsce/ ktorem *ći* zgotował. 21 ✠ Ostrożnym bądź przed oblicznośćią jego/ á słuchaj głosu jego: nie drażni go/ boć nie przepuśći przestępstwu wászemu: gdyż Jmię moje w nim

a 3 Moj 19. 15.
b 5 Moj. 22. 1.
c Przyd Dáni. 13. 53.

d 5 Moj 16. 19. Syrác. 20. 29.
e 2 Moj 22. 21.
f 1 Moj. 46. 5.
g 3 Moj. 25. 3.
h 2 Moj. 20. 98.
i 2 Moj. 31. 16.
k Psalm 16. 4.
l 5 Moj 16. 16.
m 2 Moj. 12. 42. y 13. 3.
n 2 Moj. 34. 20. 5 Moj 16. 16. Syrác. 35. 5.
o 2 Moj. 34. 22.
p 1 Moj. 34. 26.
q 2 Moj. 34. 25.
r 2 Moj 34. 26.
s 5 Moj. 14. 21.
t 2 Moj. 33. 2.

22 jest u. ✤ Bo jesli pilnie słucháć bedźiesz głosu jego / y uczynisz cokolwiek rzeke / nieprzyjaćielem x bede nieprzyjaćioł twych / y trapić bede tych / ktorzyby ćie trapili. ✤ Pojdźie 23 y bowiem Anjoł moj przed toba / y wyprowádźi ćie do Amorrejczyká / y Hettejczyká / y Ferezejczyká / y Cháná nejczyká / Hewejczyká / y Jebuzejczyká / y wytráce je. ✤ Nie kłá24 niajże śie Bogom ich / áni im służ / áni czyń według spraw ich: ále do gruntu popsujesz je / y wszczat pokruszysz obrázy ich. ✤ Lecz służyć 25 bedźiećie PANU Bogu wászemu / á on błogosłáwić bedźie chlebowi twemu / y wodam twojm / z y odejmie niemoc z pośrzodku ćiebie. ✤ Nie 26 bedźie a poroniájaca / áni niepłodna w źiemi twojey: liczbe dni twojich dopełnie. ✤ Strách moj puszcze 27 przed toba / y ztrwoże wszelki lud / przećiw ktoremu pojdźiesz: y uczynie że wszyscy nieprzyjaćiele twoji podádza tył przed toba. ✤ Pośle 28 b też śierszenie przed toba / ktore wypedza Hewejczyká / Chánánejczyká / y Hettejczyká przed oblicznośćia twoja. ✤ Nie wyrzuce go przed 29 obliczem twojim zá jeden rok / by śie snadź źiemiá w pustynia nie obroćiłá / á nie námnożyło śie przećiwko tobie zwierzá dźikiego. ✤ Po 30 málúczku c bede je wyrzucał / od oblicza twego / áż śie rozmnożysz / y ośiedźiesz źiemie. ✤ A położe grá31 nice twoje od morzá czerwonego / áż do morzá Filistyńskiego / á od puszczy / áż do rzeki: bo podam w rece wásze obywátele źiemie / y wypedźisz je od oblicza twego. ✤ Nie 32 postánowisz d z nimi / áni z Bogámi ich Przymierza. ✤ Niech nie 33 mieszkája w źiemi twey / by ćie snadź nie przywiedli do grzechu przećiwko mnie / gdybyś służył e Bogom ich / coby tobie było śidłem f.

u *1. Wpośrzodku niego.* x *1 Moj. 12. 3.* y *2 Moj 33. 2.* z *2 Moj 15. 26.* a *5 Moj 7. 14.* b *5 Moj 7. 20.* c *H. Pomáłu pomáłu.* d *2 Moj 34. 15. 5 Moj 7. 2.* e *5 Moj. 7. 3. 4.* f *1. Ku zgorszeniu.*

ROZDZIAŁ XXIV.

Mojzesz z rozkazánia Bożego ná gore wstąpił. 3. Potym ludowi Bożemu słowá PAńskie opowiáda. 4. Ołtarz buduje, y ofiáry PANU każe czynić. 7. A przeczytawszy księge Zakonu Bożego, krwią lud pokropił, z twirdzájąc przymierze Boże z ludem, z strony Zakonu Bożego podanego. 12. Zátym szedszy ná gore, mieszka tám czterdźieśći dni.

1 Y Rzekł do Mojzeszá: Wstap do PAná / ty / y Aáron / Nádáb / y Abiu / y śiedmdźieśiat stárszych Izráelskich / y pokłońćie śie z dá2 leká. ✤ A sam tylko Mojzesz wstapi do PANA / ále oni nie przybliżá śie / áni lud wstapi z nim.

3 PRzyszedł tedy Mojzesz / y opowiedźiał ludowi wszystkie słowá PAńskie / y wszystkie sady. Y odpowiedźiał wszystek lud głosem jednym / mowiac: Wszystkie a słowá / ktore rzekł PAN / uczynimy. 4 ✤ Y nápisał Mojzesz wszystkie słowá PAńskie: á wstawszy ráno zbudował Ołtarz pod gora / y dwánaśćie słupow / według dwánaśćie po5 kolenia Izráelskiego. ✤ Y posłał młodźieńce z Synow Izráelskich / ktorzy ofiárowáli cáłopalenia: y ofiárowáli *zá* ofiáry b spokojne 6 PAnu / ćielce. ✤ Zátym wźiał Mojzesz połowice krwie / y wlał w czásze / á połowice druga wylał 7 ná Ołtarz. ✤ Y wźiawszy księgi Przymierza / czytał w uszách ludu: Ktorzy rzekli; Cokolwiek mowił PAN / uczynimy / y posłuszni be8 dźiemy. ✤ Wźiał też c Mojzesz krew / y pokropił lud / y rzekł: Oto krew Przymierza / ktore PAN postánowił z wámi / ná wszystkie te słowá.

9 Y Wstapił Mojzesz / y Aáron / Nádáb / y Abiu / y śiedmdźieśiat 10 stárszych Izráelskich. ✤ Y widźieli Bogá Izráelskiego: *á było* pod nogámi jego / jáko robotá z kámienia Száfirowego / á jáko niebo / gdy jest 11 jasne. ✤ A ná kśiażetá Synow Izráelskich nie śćiagnał *PAN* reki swey: choć widźieli Bogá / przećie 12 jedli / y pili d. ✤ Rzekł tedy PAN do Mojzeszá: Wstap do mnie ná gore / y badź tám / á dam ći tablice kámienne / y Zákon / y przykazánie ktorem nápisał / ábyś ich náuczał. 13 ✤ Wstał tedy Mojzesz / y Jozue sługá jego / y wstapił Mojzesz ná gore 14 Bożą. ✤ A do stárszych rzekł: zostań-

a *2 Moj. 19. 8.* b *A Dźiekow czynienia.* c *Zyd. 9. 20.* d *T. Zywi, y zdrowi zostáli.*

ćie

cie tu/áż śię wrócimy do was. A oto Aáron/ y Hur będą z wámi: ktoby miał spráwę jáką niech idźie do nich. 15 Tedy wstąpił Mojżesz ná gorę á obłok zákrył gorę. 16 Y mieszkáłá chwałá Páńska ná gorze Synáj/ á okrył ją obłok przez sześć dni: potym záwołał ná Mojżeszá dniá śiodmego z pośrzodku obłoku. 17 A pozor chwały PAńskiey był jáko ogień pożyrájący ná wierzchu gory/ przed oczymá Synow Izráelskich. 18 Y wszedł e Mojżesz w pośrzodek obłoku/ wstąpiwszy ná gorę: y był Mojżesz ná gorze czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy.

e 2 Moj 34. 28. 5 Moj 9. 9. 18

ROZDZIAŁ XXV.

Mojżesz gdy był ná gorze przez czterdźieśći dni y czterdźieśći nocy. wźiął náukę od Bogá, jáko miał bydź zbudowány Przybytek jego. 10. Ze wszystkim náczyniem do niego należącym, to jest, z skrzynią, stołem, świecznikiem, &c.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc; 2 Mow do Synow Izráelskich/ áby mi zebráli a podárek: od káżdego człowieká/ ktorego dobrowolnym uczyni serce jego/ odbieráć będźiećie podárek moj. 3 A ten jest podárek ktory będźiecie bráć od nich: złoto/ y śrebro/ y miedź: 4 Y Hiácynt/ y szárłat/ y kármázyn dwá kroć fárbowány/ y biały jedwab/ y śierć kozia: 5 Y skory báránie czerwono fárbowáne / y skory borsukowe/ y drzewo Syttym: 6 Oliwę do świecenia/ wonne rzeczy ná Olejek pomázowánia/ y ná wonne kádźenie: 7 Kámienie Onychiny/ y kámienie ku osadzániu nárámienniká / b/ y napierśniká. 8 Y uczynią mi świątnicę/ ábym mieszkał w pośrzodku ich. 9 Według wszystkiego jáko c ukáżę tobie podobieństwo Przybytku / y podobieństwo wszystkiego naczynia jego/ ták uczynićie.

a 2 Moj 35. 5.

b 2 Moj 28. 15.

c 2 Moj 26. 30.

10 Uczynią d też skrzynię z drzewá Syttym poltrzećiá łokćiá będźie długość jey/ á połtorá łokćiá szerokość jey/ á połtorá łokćiá wysokość jey. 11 Y powleczesz ją złotem czystym / z wierzchu y wewnątrz powleczesz ją/ á uczynisz nád nią korone złotą w koło. 12 Ulejesz też do niey czterzy kolce złote/ ktore przypráwisz do czterech węgłow jey: dwa kolce do jednego jey boku/ y dwá kolce do drugiego jey boku. 13 Y uczynisz drążki z drzewá Syttym/ 14 y powleczesz je złotem. Y przewleczesz drążki przez kolce ná bokách skrzynie/ áby ná nich skrzynię noszono. 15 W kolcách u skrzynie będą te drążki/ nie będą ich odejmowáć od niey. 16 A włożysz w tę skrzynię Swiádectwo/ ktoreć dam.

d 1 Moj 37. 1. Zyd. 9. 4.

17 Uczynisz e też Ubłagálnią ze złotá czystego: półtrzećiá łokćiá będźie długość jey/ á połtorá łokćiá szerokość jey. 18 Y uczynisz dwá Cheruby złote: z ćiągnionego złotá uczynisz je/ ná obu końcách ubłagálnie. 19 A uczynisz Cherubá jednego ná jednym końcu/ á Cherubá drugiego ná drugim końcu: ná Ubłagálni uczynićie Cheruby/ ná obu końcách jey. 20 A będą mieć Cherubowie skrzydłá rozćiągnione z wierzchu / zakrywájąc skrzydłámi swymi Ubłagálnią: á twarzy ich *będą obrocone* jednego ku drugiemu: ku ubłagalni będą twarzy Cherubow. 21 Y włożysz ubłagálnią ná wierzch skrzynie/ á do skrzynie włożysz świádectwo ktoreć dam. 22 Tám śię z tobą zchodźić będę/ y z tobą f rozmawiáć z ubłagálni/ z pośrzodku dwu Cherubow/ ktorzy będą nád skrzynią Swiádectwá/ o wszystkim coć rozkażę do synow Izráelskich.

e 2 Moj 26. 34. y 37. 6.

f 4 Moj 7. 89.

23 Uczynisz też g stoł z drzewá Syttym: dwá łokćiá będźie długość jego/ á łokieć szerokość jego/ á 24 połtorá łokćiá wysokość jego. Y powleczesz go złotem czystym/ á uczynisz mu koronę złotą w około. 25 Uczynisz też w około niego listwę w szerz ná cztery pálce/ y koronę złotą 26 w około listwy. Tákże uczynisz do niego cztery kolce złote/ y przybijesz kolce ná czterech rogách/ ktore są 27 u czterech nog jego. Pod tą listwą będą kolce / przez ktore przewlekā 28 drążki/ do noszenia stołu. A uczynisz te drążki z drzewá Syttym y powleczesz je złotem/ y będźie ná nich 29 stoł noszony. Spráwisz też mi-

g 2 Moj. 37. 10.

ſzy jego / y przyſtawki jego / y cżaſze jego / y kubki jego / do nalewánia ofiar mokrych: ze złotá ſzczerego porobiſz je. 30 Y kłáść będźieſz ná *ten* ſtoł chleby pokładne / przed twarz moje uſtáwicżnie.

31 Vrobiſz tez h świecżnik ze złotá ſzczerego : z ćiągnione° złotá będźie świecżnik ten : ſłupiec jego / pręty jego / cżáſzki jego / gałki jego / y kwiáty jego / z tegoż będą : 32 A ſześć prętow wychadzáć będźie z ſtron jego : trzy pręty świecżniká z ſtrony jego jedney / á trzy pręty świecżniká z ſtrony jego drugiey. 33 Trzy cżáſzki ná kſztałt orzechá Migdałowego ná pręćie jednym / *tákże* gałká / y kwiát : y trzy cżáſzki ná kſztałt orzechá Migdałowego ná pręćie drugim / *tákże* gałká / y kwiat: ták *będźie* ná wſzyſtkich ſześći prętách / wychodzących z świecżniká. 34 Ale ná świecżniku *będą* cztery cżáſzki / ná kſztałt orzechá Migdałowego : 35 gałki jego / y kwiáty jego. Y *będźie* gałká pod dwiemá prętámi z niego / tákże gałká pod *drugimi* dwiemá prętámi jego / y záś gałká pod *innymi* dwiemá prętámi jego : *ták będźie* pod ſześćią prętow z świecżniká wychodzących. 36 Gałki ich / y pręty ich z niego będą: to wſzyſtko cáłokowáne z ſzczerego złotá *będźie*. 37 Vcżyniſz tez śiedm lámp jego : y záświećiſz lámpy jego / áby świećiły po ſtronách jego. 38 Nożyczki tez jego / y kágánki jego ze złotá ſzczerego. 39 Z tálentu złotá ſzczerego ucżyniſz go / y wſzyſtko nacżynie jego. 40 Pátrzajże ábyś ucżynił *wſzyſtko* według i podobieńſtwá tego / ktoreć ukazano ná gorze.

h 2 Moj. 37.17.

i Dźiej. 7.44. Zyd. 8.5.

Rozdział XXVI.

Budowánie Przybytku Páńſkiego, oponá y zasłoná w nim. 36. Tákże y druga zasłoná przede drzwiámi Przybytku

1 Przybytek a tez ucżyniſz z dźieśiąći Opon / ktore *będą* z białego jedwabiu kręconego / z hiácyntu / y z ſzárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego : *y* Cherubiny robotą háfterſką ucżyniſz. 2 Długość Opony jedney / ośm á dwádźieśćiá łokći / á ſzerokość Opony jedney / cztery łokćie : pod jedną miárą będą wſzyſtkie Opony. 3 Pięć Opon będą ſpinánę jedná z drugą : tákże *druga* pięć Opon będą ſpinánę jedná z drugą. 4 Y náczyniſz petlic hiácyntowych ná kráju Opony jedney / gdźie śię kráje ſpináć máją : tákże ucżyniſz ná krájách Opony drugiey gdźie śię kráje ſpináć máją. 5 Pięćdźieśiąt petlic ucżyniſz ná Oponie jedney / á pięćdźieśiąt petlic ucżyniſz po kráju opony / ktorymi śię ſpináć ma z drugą : petlicá jedná przećiw drugiey będźie. 6 Ucżyniſz tez pięćdźieśiąt hacżykow złotych / á ſpojiſz opone jedne z drugą *tymi* hacżykámi : y ták będźie Przybytek jeden.

a 2 Moj. 36.8.

7 Vrobiſz tez Opony b z śierśći koźiey ná Namiot / *ku zákrywániu* Przybytku z wierzchu : jedenaśćie tákich Opon urobiſz. 8 Długość Opony jedney trzydźieśći łokći / á ſzerokość Opony jedney / cztery łokćie : jednáż miárá *będźie* tych jedenaſtu Opon. 9 Y zepnieſz pięć Opon oſobno / á ſześć Opon oſobno : we dwoje złożyſz Opone ſzoſtą ná przodku Namiotu. 10 Vcżyniſz tez pięćdźieśiąt petlic / po kráju jedney Opony ná końcu gdźie śię ma ſpináć : y pięćdźieśiąt petlic po kráju Opony ku ſpinániu drugiemu. 11 Vcżyniſz tez hacżykow miedźiánych pięćdźieśiąt / y záwiedźieſz hacżyki w petlice : y ſpojiſz namiot / áby był jeden. 12 A co záś zbywa Opon Namiotowych / *to jeſt* poł Opony zbywájącey / záwieſzono będźie w tyle Przybytku. 13 A łokieć z jedney / y łokieć z drugiey ſtrony / ktory zbywa z długośći Opon Namiotu / będźie wiśiał po ſtronách Przybytku / tám y ſám / żeby go okrywał. 14 Vcżyniſz tez przykryćie c ná Namiot z ſkor báránich / czerwono fárbowánych / y przykryćie z ſkor borſukowych ná wierzch.

b 2 Moj. 36.14.

c 2 Moj. 36.19.

15 Nacżyniſz tez do Przybytku deſk / d z drzewá Syttym / proſto ſtojących. 16 Dźieśięć łokći długość deſki / á połtora łokćiá ſzerokość deſki jedney. 17 Dwá cżopy deſká jedná *mieć będźie*, ná kſztałt ſtopniow wſchodowych ſporządzone / jeden prze=

d 2 Moj. 36.20.

przećiw drugiemu / ták uczyniſz u wſzyſtkich deſk Przybytku. 18 ✠ Vczyniſz też deſki do Przybytku/ dwádzieśćiá deſk ku ſtronie Południowey / ku wiátrowi Południowemu. 19 ✠ Czterdzieśći záś podſtáwkow urobiſz śrebrnych pod tych dwádzieśćiá deſk / dwá podſtáwki pod jedne deſkę do dwu czopow jey : tákże dwá podſtáwki do deſki drugiey do dwu czopow jey. 20 ✠ Ná drugim záś boku Przybytku / ku ſtronie Połnocney / dwádzieśćiá deſk. 21 ✠ A czterdzieśći podſtáwkow ich śrebrnych / dwá podſtáwki pod jedne deſkę / y dwá podſtáwki pod drugą deſkę. 22 ✠ Ale ná ſtronie Przybytku / ku Zachodowi / uczyniſz ſześć deſk. 23 ✠ A dwie deſki uczyniſz w kąćiech Przybytku w obudwu ſtronach. 24 ✠ Ktore będą ſpojone od ſpodku / tákże ſpołu ſpojone będą z wierzchu do jednego kolcá: ták będźie przy tych obu/ *ktore* we dwu kąćiech będą. 25 ✠ A ták będzie ośm deſk/ á podſtáwki ich śrebrne / ſzesnaśćie podſtáwkow : dwá podſtáwki pod deſką jedną / á dwá podſtáwki pod deſką drugą. 26 ✠ Vczyniſz też drągi z drzewá Syttym : pięć *ich będźie* do 27 deſk jedney ſtrony Przybytku. ✠ Pięć tákże drągow do deſk Przybytku ná drugą ſtronę : pięć też drągow do deſk Przybytku *przeſtawájących* do obu węgłow ná Záchod ſłońcá. 28 ✠ Ale drąg pośrzedni w pośrzodku deſk/ przewleczony będźie, od jednego 29 końcá do drugiego. ✠ One też deſki powleczeſz złotem / á poczyniſz do nich kolce złote / przez ktore máją być przewleczone drągi : powleczeſz 30 też y drągi złotem. ✠ Wyſtáwiſz tedy Przybytek ná ten e kſztałt / ktory ć ukázano ná gorze.

e 2 Moj. 25. 9. Zyd. 8. 5.

31 VCzyniſz też záſłonę f z Hiácyntu/ y z ſzárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego : robotá háfter-32 ſka uczyniſz ją z Cherubiny. ✠ Y záwieśiſz ją ná czterech ſłupách *z drzewá* Syttym powleczonych złotem (ktorych też haki złote) ná czte-33 rech podſtáwkách śrebrnych. ✠ A záwieśiſz záſłonę ná haczykách / y wnieśieſz zá záſłonę ſkrzynię Świádectwá / á dzielić wam będźie *tá* záſłoná Świątnicę / od Świątnice 34 Naświętſzey. ✠ Położyſz też Vbłagálnią ná ſkrzyni Świádectwá / w 35 Świątnicy Naświętſzey. ✠ A poſtáwiſz ſtoł przed záſłoną / á świecznik przećiw ſtołowi przy ſtronie Przybytku ná Południe / á ſtoł poſtá-36 wiſz przy ſtronie Połnocney. ✠ Vczyniſz też záſłonę g do drzwi Przybytku z Hiácyntu / y z ſzárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z jedwabiu białego kręconego / ro-37 botá háfterſka. ✠ A uczyniſz do *tey* záſłony pięć ſłupow *z drzewá* Syttym/ ktore powleczeſz złotem: haki ich będą złote / á ulejeſz do nich pięć podſtáwkow miedziánych.

f 2 Moj. 36. 35.

g 2 Moj. 36. 37.

ROZDZIAŁ XXVII.

O Cedrowym Ołtarzu. 9. O Sieni, y Przybytku. 20. Tákże o Oleju do świecenia, rozkazánie.

1 VCzyniſz też Ołtarz a z drzewá Syttym/ ná pięć łokci w dłuż/ á ná pięć łokci w ſzerz : czworográniſty będźie Ołtarz / á ná trzy łokćie 2 w zwyż. ✠ Y poczyniſz mu rogi ná czterech węgłách jego : z niego będą 3 rogi jego/ y obijeſz je miedźią. ✠ Poczyniſz też do niego kotły / dla zſypowánia popiołu : y miotły jego / y miednice jego/ y widełki jego / y łopáty jego wſzyſtkie naczynia jego / 4 uczyniſz z miedźi. ✠ Uczyniſz też do niego krátę ná kſztałt śieći / miedziáną / á uczyniſz u tey kráty czte-ry kolce miedziáne / ná czterech ro-5 gách jey. ✠ Y włożyſz ją w okrąg Ołtarzá ná doł / á będźie tá krátá 6 áż do połowice Ołtárzá. ✠ Porobiſz też drążki do Ołtarzá / drążki z drzewá Syttym/ á obijeſz je miedźią. ✠ 7 Ktore drążki przewleczone będą przez kolce : á będą te drążki ná obudwu ſtronách Ołtarzá / gdy go 8 noſić będą. ✠ Aby był czczy *we wnątrz* uczyniſz go b z deſk. Jákoć ukázano ná gorze/ ták go uczynią.

a 2 Moj. 38. 1.

b 2 Moj. 20. 24.

9 VCzyniſz też śień Przybytku ná Południe ku práwey ſtronie/ Opony c tey śieni będą z białego jedwabiu kręconego : ná ſto łokci w 10 dłuż będźie ſtroná jedná. ✠ Słupow też do nich dwádzieśćiá / á podſtáwkow do nich dwádzieśćiá miedziá-

c 2 Moj. 38. 9.

nych/ głowki ná słupách/ y okrecenia ich beda srebrne. 11 Ná tenże kształt ná stronie Połnocney w dłuż Opony beda/ sto *łokći* w dłuż: słupow też do nich dwadźieśćiá/ á podstáwkow do nich dwádźieśćiá miedźiánnych: głowki ná słupiech y okrecenia ich śrebrne. 12 A szerokość śieni od strony Zachodniey/ *bedźie miáłá* Opony ná piecdźieśiat łokći; słupow ich dźieśieć: y podstáwkow ich dźieśieć. 13 Szerokość záś śieni/ ná przedniey stronie/ ná Wschod słońcá/ piecdźieśiat łokći. 14 Pietnaśćie łokći Opon ná jedne strone: słupow ich trzy/ y podstáwkow ich trzy. 15 Ná drugiey záś stronie Opon pietnaśćie *łokći*: słupow ich trzy/ y podstáwkow ich trzy.

16 A Do bramy śieni zasłoná/ ná dwudźiestu łokći. z Hiácyntu/ y z Szárłatu/ y z Kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kreconego/ robota háfterska: słupow jey cztery/ y podstáwkow jey cztery. 17 Wszystkie słupy śieni w około otoczone beda śrebrem: głowki ich śrebrne/ á podstáwki ich miedźiáne. 18 Długość śieni ná sto łokći/ á szerokość ná piecdźieśiat/ wszedźie jednostájna: á wysokość ná piec łokći/ z białego jedwabiu kreconego/ á podstáwki jey miedźiane. 19 Wszystkie naczynia Przybytku do wszelákiey usługi jego/ y wszystkie kołki jego/ y wszystkie kołki śieni/ miedźiáne beda.

20 A Ty rozkażesz d synom Izráelskim/ áby przynieśli do ćiebie oliwy z Oliwnego *drzewá* czystey/ wytłoczoney/ do świecenia: áby lámpy záwsze gorzáły. 21 W Przybytku zgromádzenia przed zasłona/ ktora zákrywa skrzynie Swiádectwá/ stáwiáć je bedźie Aáron/ y synowie jego/ od wieczorá/ áż do poránku przed PAnem. Tá ustáwá *bedźie* wieczna w potomstwie ich miedzy Synámi Izráelskimi.

d 3 Moj. 24. 2.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Száty, y ozdobá nawyższego Kápłáná Aároná. 40. Tákże y Synow jego.

1 A Ty weźmi do śiebie Aároná brátá twego/ y Syny jego z nim/ z pośrzodku Synow Izráelskich áby mi urzad Kápłáński odpráwowáli/ Aáron/ Nádáb/ y Abiu/ Eleázár/ y Itámár/ Synowie Aáronowi. 2 A spráwisz száty świete Aáronowi brátu twemu/ ná cześć/ y ná ozdobe. 3 Ty śie też rozmowisz z káżdym umiejetnym *rzemieśnikiem*, ktoregom nápełnił Duchem madrośći/ áby urobili száty Aáronowi ná poświecenie jego/ áby mi urzad Kápłáński odpráwował. 4 A teć sa száty ktore urobia; Napierśnik/ y nárámiennik/ y płaszcz/ y suknia háftowána/ czapká y pás. 5 Y urobia te száty świete Aáronowi brátu twemu/ y Synom jego/ áby mi Kápłáński urzad spráwowáli. Y nábiora złotá/ y Hiácyntu y szárłatu/ y kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y jedwabiu białego.

6 Y Uczynia Nárámiennik a ze złotá/ y z hiácyntu/ y z szárłatu/ z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kreconego/ robota háfterska. 7 Dwá zwierzchne kráje zszyte mieć bedźie ná dwu końcách swych/ á ták społu spiete beda. 8 A przepásánie Nárámienniká tego/ ktore ná nim *bedźie*, podobne bedźie robоćie jego: bedźie tákże ze złotá/ z hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu białego kreconego. 9 Y weźmiesz dwá kámieniá Onychiny/ y wyryjesz ná nich imioná Synow Izráelskich. 10 Szesć imion ich ná jednym kámieniu/ á imion szesć drugich ná drugim kámieniu/ według národzenia ich. 11 Robota snicerzow ktorzy kámienie rzeza/ wyryjesz ná obu kámieniách imioná Synow Izráelskich: y osádźisz je we złote osádzenia. 12 Y położysz te obádwá kamienie ná wierzchnych krájách Nárámienniká/ kámienie pámiatki/ *dla* Synow Izráelskich: y nośić bedźie Aáron imioná ich przed PANEM/ ná obu rámionách swych ná pámiatke. 13 Uczynisz też haczyki złote. 14 Dwá też łáncuszki ze złotá szczerego jednostájne/ uczynisz je robota pleciona/ y

a 2 Moj. 39. 2.

záwieśiß te łáncuszki plecione ná haczykách.

15 UCzynisz tez Napiersnik b sadu/ robotą hásterską: według roboty Nárámiennikà urobisz go / ze złotá / z hiácyntu / y z szárłatu / y z karmázynu dwá kroć fárbowánego/ y z białego jedwabiu kręconego uczynisz go. 16 ✤ Czworogránisty będzie y dwojisty: ná piedźi długość jego/ y ná piedźi szerokość jego. ✤ 17 Y násádźisz weń pełno kámienia / cztery rzędy kámienia / *tym* porządkiem: Sárdyus/ Topázyus/ y Szmárágd / w pierwszym rzędźie. 18 ✤ W drugim záśię rzędźie / Kárbunkuł / Sáfir / y Jáspis c. 19 ✤ A w trzećim rzędźie Linkuryus / Achátes/y Ametyst/ 20 ✤ A w czwartym rzędźie Chryzolit/ Onychin/y Beryl : *te* będą wsádzone w złoto / w rzędźiech swojich, 21 ✤ A tych kámieni z Jmionámi Synow Jzráelskich *będźie* dwánáśćie według imion ich / ták jáko rzezą pieczęci / káżdy według imienia swego będą / dla 22 dwunaśći pokolenia. ✤ Uczynisz tez do Napiersniká łáncuszki jednostájne / robotą plecioną / ze złotá 23 szczerego. ✤ Uczynisz tez do Napiersniká dwa kolce złote / y przypráwisz te dwa kolce do obu krájow 24 Napiersniká. ✤ Y przewleczesz dwá łáncuszki złote przez obá kolce 25 u krájow Napiersniká. ✤ Drugie záśię dwá końcá dwu łáncuszkow záwleczesz nádwá haczyki / y przypráwisz do wierzchnych krájow Nárámienniká/ná przodku. 26 ✤ Uczynisz tez dwa kolce złote/ ktore przypráwisz do dwu końcow Napiersniká/ ná kráju jego / ktory jest od 27 Nárámienniká/ze spodku. ✤ Do tego uczynisz dwá *drugie* kolce złote / ktore przypráwisz ná dwie stronie Nárámienniká / ze spodku ná przećiwko spojeniu jego : z wierzchu / nád przepásániem Ná- 28 rámienniká. ✤ Ták zwiążą Napiersnik ten kolce jego z kolcámi Nárámienniká sznurem Hiácyntowym / áby był nád przepásániem Nárámienniká / żeby nie odewstawáł Nápiersnik od Nárámienniká; 29 ✤ Y będźie nośił Aáron imioná Synow Jzráelskich ná Nápiersniku sadu/ná pierśiách swych : gdy będźie wchodźił do Swiątnice / ná pámiątkę ustáwiczną przed PAnem. 30 ✤ Położysz tez ná Napiersniku sądu URYM d y THUMMIM, ktore będą ná pierśiách Aáronowych / gdy wchodźić będźie przed PAná : y poniesie Aáron sąd Synow Jzráelskich ná pierśiách przed PAnem ustáwicznie.

31 UCzynisz tez Płaszcz e pod Nárámiennik wszystek z Hiácyntu. 32 ✤ A ná wierzchu w pośrzod niego będźie rozpor : ktory rozpor obwiedźiesz brámą plecioną w páncerzowy wzor / áby śię nie rozdźierał. 33 ✤ Uczynisz tez ná podołku jego jábłká gránatowe z Hiácyntu/ y z szárłatu / y z karmázynu dwá kroć fárbowánego ná podołku jego w około: á dzwonki złote między nimi 34 w około. ✤ Dzwonek złoty/ á jábłko gránatowe/ y *záś* dzwonek złoty / y jábłko gránatowe / u podołká 35 płaszczá w około/ ✤ A będźie to miał f ná sobie Aáron przy posługowániu / áby słyszány był dźwięk jego / gdy będźie wchodźił do Swiątnice przed PANá / y gdy záś wychodźić będźie: żeby nie umárł.

36 UCzynisz tez bláchę g ze złotá szczerego / á wyryjesz ná niey robotą tych co pieczęći rzezą / 37 SWIATOSC PANU h. ✤ Tę przywiążesz do sznuru hiácyntowego y będźie ná czapce : ná przodku 38 ná czapce będźie. ✤ A *tá* będźie nád czołem Aáronowym/ áby nośił Aáron nieprawość poświęconych rzeczy / ktoreby poświącáli Synowie Jzráelscy przy wszystkich dárách poświęconych rzeczy swych : á będźie nád czołem jego ustáwicznie / áby im zjednał łáskę u PANA.

39 SPráwisz tez szátę i z białego jedwabiu dźiáną / tákże uczynisz czapkę z jedwabiu białego / pás tez uczynisz robotą hásterską.

40 SYnom tákże Aáronowym poczynisz száty / y poczynisz im pásy / y czapki im poczynisz ná cześć y ná ozdobę. 41 ✤ A ubierzesz w nie

b 2 Moj 39. 8.

c I. Dyáment. 2 Moj. 39.10. 11.12. 13.

d *Urym: to jest Ognie ábo świátłośći: Thummim: Doskonáłośći.*

e 2 *Moj* 39.22.

f *Syrác.* 45.20.

g 2 *Moj.* 39. 30.

h I. *Swiętobliwość PANska.*

i 2 *Moj.* 39.27.

Aároná brátá swego/ y Syny jego z nim: y pomáżesz je/ á nápełnisz ręce ich/ poświęcisz je/ áby mi urząd Kápłáński spráwowáli. 42 Urobisz im też ubiory lniáne/ dla zákrycia nágości ciáłá: od biodr/ áż do udow będą. 43 A będą ná Aáronie/ y ná Synách jego/ gdy wchodzić będą do Namiotu zgromádzenia/ ábo gdy będą przystępowáć do Ołtarzá/ áby służyli w Swiątnicy: żeby niosąc nieprawość/ nie pomárli. Ustáwá to wieczna *będzie* jemu/ y násieniu jego po nim.

ROZDZIAL. XXIX.

Porządek święcenia Aároná y inszych Kápłánow. 36. Tákże ofiáry ktore się przy ich święceniu odpráwowáły. 45. Y obietnicá o przytomności PAńskiey w Przybytku.

1 TO też uczynisz im ná poświęcenie ich/ áby mi odpráwowáli urząd Kápłáński. Weźmi cielcá a jednego młodego/ y dwu báránow zupełnych: 2 Y chleby przáśne/ y płácki przáśne z oliwą záczynione/ y kołácze przáśne/ námázáne oliwą: z przedniey mąki pszeniczney náczynisz ich. 3 A włożywszy to w jeden kosz/ ofiárowáć je będziesz w tymże koszu/ z cielcem y z dwiemá bárány. 4 A Aáronowi/ y Synom jego/ przystąpić káżesz do drzwi námiotu zgromádzenia/ y omyjesz je wodą. 5 A wziąwszy száty obleczesz Aároná w suknią/ y płaszcz *pod* Nárámiennik/ *y* w Nárámiennik/ y w Napierśnik: y opászesz go pásem Nárámienniká. 6 Y włożysz czápkę ná głowę jego/ á wstáwisz koronę Swiątości ná czápkę. 7 Ná ostátek weźmiesz Olejek b pomázowánia/ y wylejesz ná głowę jego/ á pomáżesz go. 8 Potym Synom jego przystąpić káżesz/ á obleczesz je w száty: 9 Y opászesz je pásem/ Aároná/ y Syny jego/ á włożysz ná nie czápki/ y będą mieli kápłáństwo ustáwą wieczną; Poświęcisz też ręce Aáronowe/ y ręce Synow jego. 10 Przywiedziesz c też cielcá przed Namiot zgromádzenia: y włożą Aáron/ y

a 3 Moj. 9. 2.
b 2 Moj. 30. 30.
c 3 Moj. 1. 3.

Synowie jego ręce swoje/ ná głowę cielcá. 11 Y zábijesz cielcá przed PAnem u drzwi Namiotu zgromádzenia. 12 A wziąwszy krwie z cielcá/ pomáżesz ná rogách Ołtarzá pálcem swym: á ostátek krwie wylejesz ku spodku Ołtarzá. 13 Weźmiesz d też wszystkę tłustość okrywájącą wnętrze/ y odziedzkę z wątroby/ y dwie nerce z tłustością ich/ á zápalisz to ná Ołtarzu. 14 A mięso cielcá/ y skorę jego/ y gnoj jego/ spalisz ogniem zá obozem: bo to jest ofiárá zá grzech.

15 BAráná tákże jednego weźmiesz/ ná ktorego głowę Aáron/ y Synowie jego włożą ręce swoje. 16 Y zábijesz báráná tego/ á wziąwszy krwie jego/ pokropisz wierzch Ołtarzá w około: 17 A báráná zrąbisz ná sztuki/ y opłoczesz trzewá jego/ y nogi jego/ y włożysz je ná sztuki z niego/ y ná głowę jego. 18 Y zápalisz tego cáłego báráná ná Ołtarzu: Cáłopalenie to *jest* PANU wonią przyjemną/ ofiárá ognista jest PANU.

19 ZAtym weźmiesz báráná drugiego/ á włożą e Aáron y Synowie jego ręce swoje ná głowę báráná. 20 A zábiwszy onego báráná/ weźmiesz ze krwie jego/ y pomáżesz koniec uchá Aáronowego/ y końce uchá práwego Synow jego/ y wielkie pálce ręki ich práwey/ tákże wielkie pálce nogi ich práwey: á wylejesz tę krew ná Ołtarz w około. 21 Wziąwszy záś ze krwie f ktora ná Ołtarzu/ tákże z Olejku pomázowánia/ pokropisz Aároná/ y száty jego/ y Syny jego/ y száty Synow jego z nim: y będzie poświęcony on/ y száty jego/ y Synowie jego/ y száty Synow jego z nim. 22 Potym weźmiesz z báráná łoj/ y ogon/ y tłustość ktora okrywa wnętrze/ y odziedzkę wątroby/ y dwie Nerce/ y łoj ktory *jest* ná nich/ y łopátkę práwą: ábowiem jest báran poświęcenia: 23 Y bochen chlebá jeden/ y kołacz chlebá z oliwą jeden/ y płácek jeden z koszá przáśnikow/ ktory g *jest* przed PAnem. 24 A położysz to wszystko ná ręce Aáronowe/ y ná ręce Synow jego/ y obrácáć to bę-

d 3 Moj. 3. 3.
e 3 Moj. 8. 22.
f 3 Moj. 8. 30.
g 3 Moj. 8. 26.

dziesz

dźieß tám y sám/ zá ofiáre obracánia przed PANEM. 25 ✣ A wźiawßy to z reku ich/ zápaliß ná Ołtarzu/ ná cáłopalenie/ ná wonność wdźieczna przed PANEM: Ofiárá ognista jest PANU. 26 ✣ Weźmieß h tez pierśi z báráná poświecenia/ ktore należa Aáronowi/ y obracáć je bedźieß tám y sam/ zá ofiáre obracánia przed PANEM/ á *to* bedźie 27 dźiał twoj. ✣ Poświećiß tez pierśi obracania/ y łopátke podnoßenia/ ktora obracano/ y ktora podnoßono/ z báráná poświecenia/ dla 28 Aárona/ y dla Synow jego. ✣ A to bedźie i Aáronowi y Synom jego ustáwa wieczna/ od Synow Izráelskich/ gdyż *ofiárá* podnoßeniá jest: y Ofiára podnoßenia bedźie od Synow Izráelskich/ z Ofiar ich spokojnych/ ofiárá podnoßenia ich bedźie PANU.

h 3 Moj. 8. 29.

i 3 Moj. 7. 34. y 10. 14

29 A Száty k świete ktore *są* Aárenowe/ zostána Synom jego po nim/ áby pomázowáni byli w nich/ á były poświacáni w nich rece ich. 30 ✣ Siedm dni bedźie w nich chodźił Kápłan *ktory bedźie* ná jego miejscu/ z Synow jego: ktory wchodźić bedźie do namiotu zgromádzeniá/ áby służył w świątnicy.

k 4 Moj. 20. 26.

31 BAráná tez poświacániá weźmieß/ y uwárzyß mieso jego 32 ná miejscu świetym. ✣ Y jeść beda Aáron/ y Synowie jego mieso onego báráná/ y chleb ktory jest w koßu/ u drzwi Namiotu zgromádzenia. 33 ✣ Beda to jeść ći/ zá ktore śie oczyśćienie stáło ku poświeceniu reku ich/ áby poświeceni byli. Obcy záś nie bedźie jadł z tego/ bo święta 34 rzecz jest. ✣ A zbyłoliby co mieśá poświacánia/ y chlebá áż do poránku/ spaliß ostátki ogniem: niech beda 35 tego jeść/ bo świeta rzecz jest. ✣ Ták tedy uczyniß Aáronowi/ y Synom jego/ według wßystkiego 36 com ći przykazał: Przez śiedm dni poświacáć bedźieß rece ich. ✣ Ciełcá tez zá grzech ofiárowáć bedźieß ná *káżdy* dźień ná oczyśćienie/ y oczyśćiß Ołtarz/ czyniac oczyśćienie ná nim/ y pomáżeß go ku poświe- 37 ceniu jego. ✣ Siedm dni bedźieß oczyśćiał Ołtarz/ y poświećiß go/ y bedźie ten Ołtarz Naświetßy: cokolwiek l śie dotknie Ołtarzá/ poświecono bedźie.

l Mátt 23. 19.

38 A To jest co ofiárowáć bedźieß ná Ołtarzu: dwá m báránki roczne/ dwá ná kázdy dźień ustáwi- 39 cznie. ✣ Báránká jednego ofiárowáć bedźieß ráno/ á báránká drugiego ofiárowáć bedźieß miedzy dwie- 40 má wieczorámi. ✣ Tákże dźieśiata część Efy máki pßenney/ zmießáney z Oliwa wytłoczona/ *ktoreyby było* czwarta część Hin: á do Ofiáry mokrey/ czwarta część Hin: 41 winá/ do jednego báránká. ✣ Tákże báránká drugiego ofiárowáć bedźieß miedzy dwiemá wieczorámi/ według *obrzedu* ofiáry poránney/ y według ofiáry mokrey jey/ ták przy niey uczyniß/ ná wonia przyjemna/ y ofiáre zápalona PANU.

m 4 Moj. 28. 3.

42 ✣ Cáłopálenie to ustáwiczne *bedźie* w Narodźiech wáßych u drzwi námiotu zgromádzenia/ przed PANEM/ gdźie n śie z wámi zchodźić bede/ ábym tám z toba rozma- 43 wiał. ✣ Tám śie tez zchodźić bede z Synámi Izráelskimi/ y bedźie miej- 44 sce *to* chwała moja. ✣ Bo poświece namiot zgromádzenia/ y Ołtarz/ y Aároná/ y Syny jego poświece/ áby mi urzad kápłáński sprawowá- 45 li. ✣ Y bede mießkał w pośrzodku Synow Izráelskich/ y bede im 46 zá Bogá. ✣ A poznája żem *JA PAN* Bog ich/ ktorym je wywiodł z źiemie Egipskiey/ ábym mießkał w pośrzodku ich: *JA PAN BOG ICH.*

n 3 Moj. 1. 5. 4 Moj. 12. 5.

ROZDZIAŁ XXX.

Ołtarz do kádzenia. 6. Y miejsce jego. 11. Podátek z okupu Synow Izráelskich. 18. Wánná miedźiáná. 19. Olejek do pomázowánia. 34. Kádzenie świete, sposob jego.

1 UCzyniß teß Ołtarz a dla kádzenia/ z drzewá Syttym uczyniß 2 go. ✣ Ná łokieć w dłuż/ y ná łokieć w ßerz/ czworogránisty bedźie/ á ná dwá łokćiá w zwyż: z niego *wychodźić beda* rogi jego. 3 ✣ A powleczeß go ßczerym złotem/ wierzch jego/ y śćiány jego w około/ y rogi jego. Uczyniß tez Korone złota około

a 2 Moj. 37. 25.

4 niego. ♣ Y dwá kolce złote uczyniſz też pod korona we dwu kątách jego po obu ſtronách jego / á przez nie przewleczeſz drążki / áby noſzony był 5 ná nich. ♣ A uczyniſz drążki one z drzewá Syttym / y powleczeſz je złotem. 6 ♣ Y poſtáwiſz go przed záſłoną / zá ktora jeſt ſkrzyniá świádectwá / przed ubłagálnią / ktora jeſt nád świádectwem / gdźie śie z tobą 7 zchodźić bede. ♣ A będźie kádźił ná nim Aáron kádzeniem z wonnych rzeczy ná káżdy poránek : przygotowawſzy lámpy / będźie kádźił. 8 ♣ Tákże gdy rozpali Aáron lámpy miedzy dwiemá wieczorámi / kádźić będźie kádzeniem uſtáwicznym przed PANem / w narodźiech wáſzych. 9 ♣ Nie włożyćie nań kádźidłá obcego / áni Cáłopálenia áni ofiáry ſuchey / áni ofiáry mokrey ofiárowáć będźiećie 10 ná nim. ♣ Tylko b wykona oczyśćienie Aáron nád rogámi jego / raz w rok / przez krew ofiáry zá grzech / *w dźień* oczyśćienia : raz w rok oczyśćienie odpráwi ná nim / w Narodźiech wáſzych : bo to rzecz Naświętſza PANU.

b 3 Moj. 16.34. Zyd. 9.7.

11 Zatym rzekł PAN do Mojżeſzá / 12 mowiąc : ♣ Gdy zbierzeſz głowną c ſummę Synow Izráelſkich / z tych / ktorzy máją iść w liczbę / da káżdy okup zá duſzę ſwą PANU / gdy je liczyć będźieſz / áby nie przyſzłá ná nie plagá / gdy zliczeni będą. 13 ♣ To dawáć będą : Káżdy ktory idźie w liczbę / *da* poł ſyklá / według ſyklá Swiątnice (dwádźieśćiá pieniedzy d ſykiel *waży*) poł ſyklá 14 będźie podárek PANU. ♣ Ktokolwiek idźie w liczbę ode dwudźieſtu lat y wyżey / odda podárek PA- 15 NU. ♣ Bogáty nie da wiecey / á ubogi nie da mniey nád poł ſyklá / gdy będą dawáć ofiárę PANU / 16 dla oczyśćienia duſz ſwojich. ♣ A wybrawſzy pieniądze oczyśćienia od Synow Izráelſkich / daſz je ná potrzeby Namiotu zgromádzenia : co będźie Synom Izráelſkim ná pámiątkę przed PANEM / ku oczyśćieniu duſz wáſzych.

c 4 Moj. 1.2.

d 3 Moj. 27.25. 4 Moj. 3.47. Ezech. 45.12.

17 Potym rzekł PAN do Mojżeſzá / 18 mowiąc. ♣ Uczyniſz tez e Wánnę miedźiáną / y Stolec jey miedźiány / do umywánia : á poſtáwiſz ją miedzy Namiotem zgromádzenia / y miedzy Ołtarzem / y náleieſz w nię 19 wody. ♣ Y umywáć będą Aáron / y Synowie jego z niey ręce ſwoje / y 20 nogi ſwoje. ♣ Gdy wchodźić będą do Namiotu zgromádzenia / umywáć śię będą wodą / áby nie pomárli : tákże gdyby mieli przyſtępowáć do Ołtarzá / áby ſłużyli / y zapaláli 21 Ofiárę ognistą PANU. ♣ Y będą umywáli ręce ſwoje / y nogi ſwoje / áby nie pomárli : y będźie im to uſtáwą wieczną / jemu / y naśieniu jego w rodzájách ich.

e 2 Moj. 38.8.

22 Rzekł jeſzcze PAN do Mojżeſzá / 23 mowiąc : ♣ Ty też weźmi ſobie wonnych rzeczy przednich : Mirry co naczyſtſzey / pięć ſet *łotow*, á Cynámonu wonnego / połowicę tego / *to jeſt*, dwieśćie / y piećdźieśiąt *łotow*: y Tátárſkiego źiela dwieśćie / y pieć- 24 dźieśiąt. ♣ Káſſyey też pięć ſet *łotow* według Syklá Swiątnice / y 25 Oliwy z drzew Oliwnych / Hin. ♣ Y uczyniſz z tego olejek f pomázowánia świętego / máść nawybornieyſzą / robotą Aptekárſką : Olejek *to* pomázowánia świętego będźie. 26 ♣ Y pomáżeſz nim Namiot zgromádzenia / y Skrzynię Swiádectwá. 27 ♣ Tákże ſtoł / y wſzyſtkie naczynia jego / y świecznik y naczynia jego / y 28 Ołtarz ná ktorym kádzą. ♣ Ołtarz też *do* Cáłopalenia ze wſzyſtkim naczyniem jego / y Wánnę z ſtolcem 29 jey. ♣ A poświęćiſz je / áby naświętſze były : cokolwiek śię ich dotknie / 30 poświęcone będźie. g ♣ Aárena też / y Syny jego pomáżeſz / y poświęćiſz je / áby mi ſpráwowáli urząd 31 kápłáńſki. ♣ A Synom Izráelſkim ták powieſz / mowiąc : Olejek pomázowánia świętego mnie będźie *świętym* w narodźiech wáſzych. 32 ♣ Ciáło człowiecze nie będźie nim mázáne / á według złożenia jego / nic uczynićie *temu* podobnego : *bo* święty jeſt / *y* święty wam będźie. 33 ♣ Ktokolwiek uczynił tákową máść / á námázałby nią *kogo* obcego / wytrácony będźie z ludu ſwego.

f 3 Moj. 8.10.

g 2 Moj. 29.7.

34 Y Rzekł PAN do Mojżeſzá : Weźmi ſobie rzeczy wonnych / Bálſámu / y Onychy / y Gálbánu won-

nego/ y kádźidłá czyſtego: wßyſtkiego w rowney wadze: 35 ♣ A uczyniß z tego kádzenie wonne/ robotą Aptekárſką: to zmießánie czyſte/ y świete *bedźie.* 36 ♣ A utłukßy to miáłko/ kłáść bedźieß z niego przed świádectwem w Namiećie zgromádzenia/ gdźie śie z tobą zchodźić bede: Naświetße to bedźie. 37 ♣ Kádzenia też ktorebyś czynił według złożenia tego/ nie uczynićie ſobie: toć bedźie świetą rzeczą dla PANA. 38 ♣ Ktobykolwiek uczynił co podobnego/ áby woniał z niego/ wytrácony bedźie z ludu ſwego.

Rozdzial. XXXI.

Rzemieśnicy do urobienia Przybytku Duchem PAńſkim nátchnieni. 13. Kaźn ná gwałćićielá Sábbátu. 18. Dwie Tablice Mojzeßowi dáne.

1 POtym rzekł PAN do Mojzeßá/ mowiąc: 2 ♣ Otom a wezwał z imienia Beſáleelá Syna Urowego/ Syná Hurowego z pokolenia Judy. 3 ♣ Y nápełniłem go Duchem Bożym/ mądrośćią/ y rozumem/ y umiejetnośćią we wßelákim rzemieśle. 4 ♣ Ku dowćipnemu wymyślániu *cokolwiek* może być urobiono ze złotá/ y ze śrebrá/ y z miedźi. 5 ♣ Do rzezánia kámienia ná oſádzenie/ y ná wyrobienie drzewá/ ku wyſtáwieniu káżdey roboty. 6 ♣ A oto ja przydałem mu Acholiábá/ Syná Achiſámechowego/ z pokolenia Dán: á w ſerce káżdego dowćipnego dałem mądrość/ áby zrobili wßyſtko com ći przykazał. 7 ♣ Namiot zgromádzenia/ y ſkrzynię Swiádectwá/ y ubłagálnią/ ktora *ma być* nád nią/ y wßyſtkie naczynia namiotu. 8 ♣ Stoł tákże/ y naczynia jego/ y świecznik czyſty ze wßyſtkim naczyniem jego/ y Ołtarz do kádzenia. 9 ♣ Tákże Ołtarz do cáłopalenia ze wßyſtkim naczyniem jego/ 10 y Wánnę ze ſtolcem jey. ♣ Tákże ßáty do ſłużby/ y ßáty świete Aáronowi kápłánowi/ y ßáty ſynom jego/ ku ſpráwowániu kápłáńſtwá: 11 ♣ Y Olejek pomázowánia/ y kádzenie wonne do świątnice: według wßyſtkiego/ jákom ći rozkazał/ uczynią.

a
2 Moj 35.30.

12 POtym rzekł PAN do Mojzeßá/ mowiąc: 13 ♣ Ty też powiedz Synom Izráelſkim/ mowiąc: Przećie b Sábbátow mojich przeſtrzegáć bedźiećie: bo ten znák jeſt miedzy mną y miedzy wámi w narodźiech wáßych/ ábyśćie wiedźieli żem JA PAN ktory was poświącam. 14 ♣ Przetoż przeſtrzegajćie c Sábbátu/ świety bowiem jeſt wam: ktoby go zgwałćił/ śmierćią umrze: bo káżdy coby weń robotę odpráwował/ wytrácona bedźie dußá jego z pośrzodku ludu ſwego. 15 ♣ Przez ßeść dni odpráwowána bedźie robotá/ ále w dźień śiodmy Sábbát *jeſt*, odpocżynienie świete PANU: káżdy ktoby robił robotę w dźień Sábbátu/ śmierćią umrze. 16 ♣ Przetoż będą ſtrzedz Synowie Izráelſcy Sabbátu/ záchowując Sábbát w narodźiech ſwych uſtáwą wieczną: 17 ♣ Miedzy mną/ y miedzy Syny Izráelſkimi/ znákiem *jeſt* wiecznym: bo w ßeśći d dniách uczynił PAN Niebo y źiemię/ á dniá śiodmego e przeſtał/ y odpoczynał.

18 Y Dał *PAN* Mojzeßowi/ dokonáwßy mowy z nim ná gorze Synáj dwie tablice świádectwá/ tablice kámienne/ piſáne pálcem Bożym.

b
2 Moj 20. 8.
Ezech. 20, 12.

c
2 Moj 20. 8.

d
1 Moj 1. 31.
2 Moj 20. 11.

e
1 Moj 2. 2.

f
2 Moj. 32. 16.
5 Moj. 9. 10.

Rozdzial XXXII.

Báłwochwálſtwo przy ćielcu ze złotá ulanym. 7. Bog śie oto gniewa. 11. Mojzeß go błaga. 16. Widząc báłwochwalſtwo obie tablice potłukł 26. Uzbrojwßy Lewity, trzy tyśiące pobił. 32. Gniew Boży zginieniem ſwym ubłagáć chćiał.

1 A Widząc lud iż omießkawał Mojzeß zejść z gory/ tedy zebrał śie lud przećiw Aáronowi/ y mowili do niego. Wſtań/ uczyń a nam Bogi/ ktoreby ßli przed námi: bo Mojzeßowi/ meżowi temu/ ktory nas wywiodł z źiemie Egipſkiey nie wiemy co śie ſtáło. 2 ♣ Tedy im rzekł Aáron: Odejmićie náußnice złote ktore ſą ná ußách żon wáßych/ ſynow wáßych/ y corek wáßych: á przynieśćie do mnie. 3 ♣ Y poodrywał wßyſtek lud náußni-

a
Dźiej. 7. 40.

ce złote ktore były ná uszách ich/ á 4 przynieśli do Aároná. Ktore gdy odebrał z ręku ich/ wykształtował je rylcem b/ y uczynił z nich cielcá odlewánego: Y rzekli; Ci są Bogowie twoji Izráelu/ ktorzy cię wywiedli z ziemie Egipskiey. 5 Co ujrzawszy Aáron/ zbudował Ołtarz przed nim. A wołájąc Aaron mowił: Swięto PAńskie jutro będźie. 6 A wstawszy bárzo ráno názájutrz ofiárowáli cáłopalenia/ y przywiedli Ofiáry spokojne: y śiadł c lud áby jadł y pił/ y wstáli gráć.

7 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá; Idź/ zstąp/ bo śię popsował lud twoj ktoryś wywiodł z ziemie Egipskiey. 8 Ustąpili prętko d z drogi ktorąm im przykazał/ uczynili sobie cielcá odlewánego/ y kłaniáli śię mu/ y ofiárowáli mu/ mowiąc: Ci są Bogowie e twoji Izráelu/ ktorzy cię wywiedli z ziemie Egipskiey. 9 Rzekł záśię PAN do Mojżeszá; Widźiałem lud ten/ á oto jest lud f twárdego kárku. 10 Przetoż teraz puść mię/ że śię rozpali popędliwość moja ná nie/ y wygłádzę je: á ćiebie uczynię w Narod wielki. 11 Y modlił śię Mojżesz g PANU Bogu swemu/ á rzekł: Przeczże/ o PAnie/ rozpala śię popędliwość twoja przećiwko ludowi twemu/ ktoryś wywiodł z ziemie Egipskiey mocą wielką/ y ręką możną? 12 A przeczżeby Egipczanie rzec mieli/ mowiąc; Ná ich złe wywiodł je/ áby je pobił ná gorách/ y áby je wygłádźił z wierzchu ziemie: Odwroć śię od gniewu zápálczywośći twojey/ á ulituj śię nád złym h ludu twego. 13 Wspomni ná Abráhámá/ Izáaká/ y Izráelá sługi twoje/ i ktorymeś przyśiągł sam przez śię/ y mowiłeś do nich: Rozmnożę Naśienie wásze jáko gwiazdy Niebieskie/ y wszystkę tę ziemię o ktoreym mowił; Dam ja naśieniu wászemu/ y odźiedźiczą ją ná wieki. 14 Y użalił śię PAN nád złym ktore mowił/ że uczynić miał ludowi swemu.

15 A Obroćiwszy śię Mojżesz zstąpił z gory/ dwie táblice świádectwá májąc w ręku swych; tablice pisáne po obu stronách: y ná tey y 16 ná owey stronie były pisane. A one tablice k robotą Bożą były. Pismo tákże pismo Boże było/ wyryte ná 17 tablicách. A usłyszawszy Jozue głos ludu wołájącego/ rzekł do Mojżeszá: 18 Głos bitwy w Obozie. Ktory odpowiedźiał: Nie jest to głos zwyćiężájących/ áni głos porážonych: głos śpiewájących ja słyszę. 19 Y stáło śię gdy śię przybliżył do Obozu/ że ujrzał cielcá/ y tańce: á rozgniewawszy śię bárzo Mojżesz/ porzućił z ręku swojich tablice/ y 20 stłukł je pod gorą. Wźiął też cielcá/ ktorego byli uczynili/ y spalił go w ogniu/ y skruszył go áż ná proch/ á wysypawszy ná wodę/ dał pić synom Izráelskim.

21 Y Rzekł Mojżesz do Aároná: Cożći ten lud uczynił/ żeś wprowádźił nań grzech wielki? 22 Odpowiedźiał Aáron: Niech śię nie rozpala gniew Páná mego: Ty znasz ten lud/ jáko do złego skłonny 23 jest. Bo mi mowili: Uczyń nam Bogi/ ktorzyby szli przed námi: gdyż Mojżeszowi mężowi temu/ ktory nas wywiodł z ziemie Egipskiey/ nie wiemy co śię stáło. 24 Y odpowiedźiałem im: Kto ma złoto odrywajćie je z śiebie. Y dáli mi/ y wrzućiłem je w ogień/ y ulał l śię 25 ten cielec. Widząc tedy Mojżesz lud obnáżony (bo go był złupił Aáron ná zelżenie przed Nieprzyja- 26 ćiołmi ich.) Stánął Mojżesz w bramie Obozu/ y rzekł: Kto PAński/ przystąp do mnie. Y zebráli śię do niego wszyscy Synowie Lewiego. 27 Y rzekł do nich: Ták mowi PAN/ Bog Izráelski: Przypasz káżdy miecz swoj do biodry swojey: przechodźćie á wrácajćie śię/ od bramy do bramy w Obozie: á zábijajćie/ káżdy brátá swego/ y káżdy przyjaćielá swego/ y káżdy bliźniego swe- 28 go. Y uczynili Synowie Lewiego/ według słowá Mojżeszowego: y poległo z ludu dniá onego/ około 29 trzech tyśięcy mężow. Bo był rzekł Mojżesz: Poświęććie ręce swoje dźiś PANU/ káżdy ná Synu swym/ y ná brátu swym: áby wam dáne było dźiś błogosłáwieństwo.

b *Psalm* 106.19. c 1 *Kor.* 10.7. d 5 *Moj.* 9.16. e 1 *Krol.* 12.28. f 2 *Moj.* 33.3. 5 *Moj.* 9.13. g *Psalm* 106.23. h *T. Nád karániem.* i 1 *Moj.* 12.7. y 13.15 y 15.18 y 26.4. y 28.13 5 *Moj.* 34.4. *Psalm* 105.9. k 2 *Moj.* 31.18. 5 *Moj.* 9.10. l *H. Wyszedł.*

30 A Gdy było názájutrz / mowił Mojżesz do ludu : Wyśćie zgrzeszyli grzechem wielkim : przetoż teraz wstąpię do PANA / áza go ubłagám zá grzech wász. 31 Wroćiwszy śie tedy Mojżesz do PANA / mowił : Proszę / zgrzeszył ten lud grzechem wielkim : bo sobie uczynili Bogi złote. 32 Teraz tedy / ábo odpuść grzech ich / ábo jeśli nie / wymász mie proszę z kśiąg twojich / ktoreś nápisał. 33 Y rzekł PAN do Mojżeszá : Kto mi zgrzeszył / tego wymáżę z kśiąg mojich. 34 A teraz idź / prowadź ten lud / gdźiem ći rozkazał : Oto Anjoł moj pojdźie przed tobą ; ále w dźień náwiedzenia mego / náwiedzę też y ná nich *ten* grzech ich. 35 Skarał tedy PAN lud / przeto / że uczynili byli ćielcá / ktorego był uczynił Aáron.

ROZDZIAŁ XXXIII.

PAn rozkázuje Mojżeszowi ruszyć śię z ludem, y Anjołá mu przydáć obiecuje. 4. Izráelczycy pokutują zá báłwochwálstwo. 7. Mojżesz Przybytek rozbija. 11. Z Bogiem oblicznie rozmawia. 13. Widźieć go żąda, á Bog mu każe stánąć ná skále, y z tyłu mu śię widźieć dopuszcza.

1 POtym mowił PAN do Mojżeszá : Idź / rusz śię z tąd / ty / y lud / ktoryś wywiodł z źiemie Egipskiey : do źiemie / o ktorąm przyśiągł Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi / mowiąc : a Naśieniu twemu dam ją : 2 (Y pośle przed tobą b Anjołá / y wyrzucę Chánáneyczyká / Amorreyczyká / y Hetteyczyká / y Ferezeyczyká / Hewejczyká / y Jebuzeyczyká) 3 Do źiemie opływájącey mlekiem / y miodem : lecz *sam* nie pojdę z tobą / gdyżeś c *jest* lud kárku twárdego / bym ćię snadź nie wytráćił w drodze. 4 A usłyszawszy lud tę rzecz złą / zásmućił śię / y nie włożył żaden ochędostwá swego ná śię. 5 Abowiem rzekł był PAN do Mojżeszá : Powiedz Synom Izráelskim : Wyśćie ludem twárdego kárku : przydę kiedy znagłá w pośrzod ćiebie / y wygłádzę ćię : Przetoż teraz złoż ochędostwo twoje z śiebie / á będę wiedźiał / co ćie 6 bym uczynić miał. Y złożyli Synowie Izráelscy ochędostwo swoje / przy gorze Horeb.

7 A Mojżesz wźiąwszy Namiot rozbił *go* sobie zá Obozem / opodal od Obozu : y náźywał go Namiotem zgromádzenia. Tedy káżdy ktory chćiał o co pytáć PANA / wychodźił do Namiotu zgromádzenia / ktory był zá Obozem. 8 A gdy wychodźił Mojżesz do Namiotu / powstawał wszystek lud / y stał káżdy we drzwiách Namiotu swego / y pátrzáli zá Mojżeszem / áż wszedł do námiotu. 9 Y bywáło to / że gdy wchadzał Mojżesz do Namiotu / zstępował słup Obłokowy / á stawał u drzwi Namiotu : y mawiał z Mojżeszem. 10 A widząc wszystek lud słup Obłokowy / stojący u drzwi Namiotu / powstawał wszystek lud / y kłániał śię káżdy y drzwi Namiotu swego. 11 Y mawiał PAN do Mojżeszá twarzą w twarz / jáko mawia człowiek do przyjaćielá swego : potym wracał śię do Obozu : á sługá jego Jozue Syn Nunow / młodźieniec / nie odchodźił z pośrzodku Namiotu.

12 TEdy mowił Mojżesz do PAná : Wej / ty mi mowisz ; Prowadź lud ten : á tyś mi nie oznájmił / kogo poślesz ze mną? Nád to powiedźiałeś : Znam ćię z imienia /ználazłeś też łáskę w oczach mojich. 13 Teraz tedy / jeślim ználazł łáskę w oczách twojich / ukaż mi proszę drogę twoję / żebym ćię poznał / y żebym ználazł łáskę w oczách twojich / á obacz / że ludem twojim jest narod ten. 14 Y odpowiedźiał *PAN* : Oblicze moje pojdźie przed tobą / á dam ći odpoczynienie. 15 Y rzekł *Mojżesz* do niego : Nie pojdźieli oblicze twoje *z nami*, nie wywodź nás z tąd. 16 Abowiem / poczymże tu znáć będźie / żem ználazł łáskę w oczách twojich / ja y lud twoj? izali *nie po tym* gdy pojdźiesz z námi? bo ták oddźieleni będźiemy / ja / y lud twoj / od káżdego ludu / ktory jest ná źiemi. 17 Y rzekł PAN do Mojżeszá : Y tę rzecz / o ktorąś mowił / uczynię / boś ználazł łáskę w oczách mojich / y znam ćię z imienia. 18 Nád to rzekł *Mojżesz* :

a 1 Moj. 12. 7. y 26. 4. y 28. 13
b 2 Moj. 23. 13. 5 Moj. 7. 21. Jozu. 24. 12.
c 2 Moj. 32. 9. 5 Moj. 9. 13.

19 Ukaż mi/proszę/chwałę twoję. A on odpowiedźiał: Ja spráwię że przejdźie wszystko dobre moje przed twarzą twoją/ y záwołam z imienia/ PAN przed twarzą twoją: zmiłuję śię/ nád kim źię zmiłuję/ á zlituję śię nád kim śię zlituję d: 20 Y rzekł: Nie będźiesz mógł widźieć oblicza mego: bo nie ujrzy mię człowiek/ áby żyw został. 22 Y rzekł PAN: Oto miejsce u mnie/ á stániesz ná opoce. 23 A gdy przechodźić będźie chwałá mojá/ tedy ćię postáwię w rospádlinie opoki/ y zákryję ćię dłonią moją/ póki nie przejdę. Potym odejmę dłoń moję/ y ujrzysz tył mój/ ále twarz mojá nie będźie widźiána.

d Rzym 9.15.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Dwie tablice znowu uczynione. 7. Opisánie Bogá, y własnośći jego. 10. Przymierze Bóg odnawia z ludem swym, y pewne im przykazánia powtarza. 28. Mojżesz zostawa przez 40. dni ná gorze. 29. Potym wraca śię z rozjaśnioną twarzą. 33. Zásłania śię, á Zakon PAŃski obwoływa.

1 Y Rzekł á PAN do Mojżeszá: Wyćieś sobie dwie tablice kámienne/ podobne pierwszym: á nápiszę ná tychże tablicách słowá/ które były ná tablicách pierwszych/ któreś ztłukł. 2 A bądź gotów ráno/ że wstąpisz jutro ná gorę Synáj/ y stániesz przedemną ná wierzchu tey gory. 3 Ale żaden niech nie wstępuje z tobą: á nikt też niech nie będźie widźiany/ po wszystkiey gorze: áni Owce/ áni Woły/ niech śię nie pásą/ przećiwko tey gorze. 4 Tedy wyćiosał Mojżesz dwie tablice kámienne/ podobne pierwszym: á wstawszy ráno/ wstąpił ná gorę Synáj/ jáko mu był rozkazał PAN/ wźiąwszy w ręce swe dwie tablice kámienne. 5 Y zstąpił PAN w obłoku/ y stánął tám z nim: y b záwołał imieniem PAN. 6 Bo przechodząc PAN przed twarzą jego/ wołał: PAN, PAN: Bóg miłośierny y litośćiwy/ c nie rychły do gniewu/ á obfity w miłośierdźiu/ y w prawdźie. 7 Záchowywájący d miłośierdźie náo tyśiącmi: gládząc nieprawość/ y przestępstwo/ y grzech: nie uspráwiedliwiájący winnego/ náwiedzájąc nieprawość e Ojcowską w Synách/ y w Synách synow ich/ do trzećiego/ y do czwartego pokolenia. 8 Pospieszywszy śię tedy Mojżesz/ náchylił śię ku źiemi/ y pokłonił śię. 9 Y rzekł: Jeslim teraz ználazł łáskę w oczách twojich PAnie/ niech idźie proszę PAN w pośrzodku nas: lud bowiem ten/ twárdego kárku jest: á odpuść nieprawośći násze/ y grzech nász/ á miey nas zá dźiedźictwo.

a 5 Moj. 10. 1.

b 2 Moj. 33.19.

c Psalm 145.8.

d 2 Moj. 20.6. 4 Moj. 14.18. 5 Moj. 5. 10. Psalm 86.15. y103.8 y145.8 Joel. 2. 13. Nehem 9. 17.

10 KTory odpowiedźiał: Oto ja postánowię przymierze/ przed wszystkim ludem twojim. Czynić będę cudá/ ktore nie były czynione po wszystkiey źiemi/ y we wszystkich narodźiech: y obaczy wszystek lud/ miedzy ktorymeś ty/ spráwę PAŃską: bo straszne będźie to/ co ja uczynię z tobą. 11 Strzeż że tego/ co ja dźiś rozkázuję tobie. Oto ja wypędzę przed obliczem twojim Amorrejczyká/ y Chánánejczyká/ y Hetteyczyká/ y Ferezejczyká/ y Hewejczyká/ y Jebuzejczyká. 12 Strzeż że śię/ ábyś snadź nie stánowił f przymierza z obywátelámi źiemie oney/ do ktorey ty wnidźiesz/ żeby to nie było śidłem/ w pośrzodku ćiebie. 13 Przetoż/ Ołtarze ich zborzyćie/ bałwany ich połamiećie/ y gáje ich *świecone* wyrąbićie. 14 Nie będźiesz śię kłaniał Bogu innemu/ przeto że PAN *jest*, Zawistny imię jego/ Bóg zawisny jest: 15 By snadź/ uczyniwszy g przymierze z Obywátelmi tey źiemie/ gdyby oni cudzołożyli z Bogi swymi/ y ofiárowáli Bogom swym/ ćiebie nie wezwáli/ á jadłbyś z Ofiar ich. 16 Y brałbyś z Corek ich h *żony* synom swym: y cudzołożyłyby corki ich z Bogi swymi: á przywiodłyby Syny twoje do wszeteczeństwá z Bogi swymi.

17 BOgow odlewánych nie czyń sobie. 18 Swięto przáśnikow záchowywáć będźiesz: przez śiedm dni jeść będźiesz i przáśniki/ jákom ći rozkazał: czásu mieśiącá Abib: ábowiem tegoż mieśiącá Abib wyszedłeś z Egiptu. 19 Wszystko co otwiera k żywot/ moje jest: y wszy-

e 5 Moj. 5. 9. Jerem. 32.18.

f 2 Moj. 23.32. 5 Moj. 7. 2.

g 2 Moj. 33.32.

h 4 Moj 25. 1. 1 Krol 11. 2. 1 Kor. 10. 8.

i 2 Moj. 12.15. y23.15

k 2 Moj. 13. 2. 12. y22.29 Ezech 44.30.

ſtko z dobytku twego / cokolwiek samcem jest: pierworodne y z owiec y z wołow. 20 Ale pierworodne Osle/ odkupiß owca: á jeslibyś go nie odkupił/ złamieß mu ßyje: káżdego pierworodnego z Synow twych odkupiß: y nie ukaza l śie przed twarz moje prozni. 21 Sześć m dni robić bedźieß / á dniá śiodmego odpoczynieß: czásu oránia / y czásu żniwá odpoczynieß. 22 Swieto n Tegodniew uczyniß tez sobie / w pierwiastki żniwá pßenicznego: y świeto zbierániá/ná skonczeniu roku: 23 Trzy kroć o do roku ukaże śie káżdy meżczyzná twoj/przed Oblicze Pánujacego PANA / Bogá Izráelskiego. 24 Abowiem wypedze Narody przed toba/ á rozßerze gránice twoje: y nie bedźie pożadał nikt ziemie twojey / gdy pojdźieß / ábyś śie ukazał przed obliczem PANA Bogá twego/trzy kroć do roku. 25 Nie bedźieß ofiárował p przy kwáśie krwie ofiáry mojey: y nie zostánie nic do jutrá z ofiáry obchodu świetá Prześcia. 26 Pierwiastki q pierwßych urodzájow ziemie twey / przynieśieß w dom PANA Bogá twego. 27 Nie bedźieß : wárzył koźlecia w mleku mátki jego. Zátym rzekł PAN do Mojzeßá: Nápiß sobie te słowá / s bo według słow tych postánowiłem z toba przymierze/y z Izráelem/ 28 Y był tám z PANem czterdźieśći t dni: y czterdźieśći nocy: chlebá nie jadł/ y wody nie pił: y nápisał u PAN ná tablicách słowá przymierza / Dźieśieć słow.

29 Y Stáło śie/gdy zstepował Mojzeß z gory Synái (á dwie tablice swiádectwá miał w reku Mojzeß / gdy zstepował z gory /) że nie wiedźiał Mojzeß izby śie łsniłá skorá twarzy jego / gdy PAN mowił z nim. 30 Y ujrzeli / Aáron / y wßyscy synowie Izráelscy/Mojzeßá/á oto łsniłá śie skorá twarzy jego/y bali śie przystapić do niego. 31 Ale záwołał ná nich Mojzeß: y náwrocili śie ku niemu Aáron/y wßytkie Kśiażetá zgromádzenia: y mowił Mojzeß do nich. 32 Potym tez przyßli wßyscy synowie Izráelscy /

l 2 Moj. 23.15. 5 Moj. 16.16.
m 2 Moj. 23.12.
n 2 Moj. 23.16.
o 2 Moj. 23.17. 5 Moj. 16.16.
p 2 Moj. 23.18.
q 2 Moj. 23.19. 5 Moj. 26. 2.
r 2 Moj. 23.19. 5 Moj 14.21.
s 5 Moj. 9. 9.
t 2 Moj. 24.18. 5 Moj 9.9.18
u 2 Moj. 31.18. y 34.1. 5 Moj. 4. 13.

ktorym przykazał wßystko/co mowił Pan z nim/ná gorze Synaj. 33 A poki Mojzeß mowił z nimi / x miewał ná twarzy swojey zasłone: 34 Ale gdy wchadzał Mojzeß przed twarz PAńską / áby rozmawiał z nim/ odejmował zasłone/poki nie wyßedł: á wyßedßy / mowił do Synow Izráelskich co mu było rozkazano. 35 Widźieli tedy Synowie Izráelscy twárz Mojzeßowe/ że śie łsniłá skorá twarzy Mojzeßowey: y kładł záś Mojzeß zasłone ná twarz swoje/poki nie wßedł áby mowił z nim.

x 2 Kor. 3. 7.

ROZDZIAL XXXV.

Powtorzenie Przykazánia o Sabbáćie. 4. Znieśienie podárkow ná przybytek, y potrzeby jego. 30. Dwu rzemieśnikow przemysł około budowánia Przybytku.

1 POtym zebrał Mojzeß wßystko zgromádzenie Synow Izráelskich / y mowił do nich: Te sa rzeczy / ktore rozkázał PAN / ábyśćie je czynili. 2 Przez ßeść dni odpráwowána bedźie robotá/ále dźień śiodmy a bedźie wam świety/Sábbát odpoczynienia PAńskiego: ktoby weń robił robote/ umrze. 3 Nie rozniećićie ogniá we wßystkich mießkániách wáßych/w dźień Sábbátu.

4 RZekł tez Mojzeß do wßystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich/ mowiac: Tá jest rzecz ktora przykazał PAN/mowiac: 5 Złożćie od śiebie podárek PANU: káżdy kto jest b ochotnego sercá/ przynieśie ten podárek PAnu / złoto/ y srebro y miedź: 6 Y c Hiácynt / y ßárłat y kármázyn dwá kroć fárbowány / y biały jedwab/ y śierść kozia: 7 Skory tez báránie czerwono fárbowane / y skory borsukowe/y drzewo Sytttym: 8 Y oliwe do świecenia / y rzeczy wonne ná olejek pomázowánia / y dla kádzenia wonnego. 9 Kámienie tez Onychiny / y kámienie do osadzánia Nárámiennika/ y napiersnika. 10 A wßyscy dowćipnego sercá miedzy wámi przyda / y robić beda cokolwiek rozkazał PAN: 11 Przybytek / Namiot jego / y przykry-

a 2 Moj. 20.10. y 31.13
b 2 Moj 25.2.
c 2 Moj. 25. 4.

ćie jego / haczyki jego y deſki jego / drągi jego / ſłupy jego / y podſtáwki
12 jego: ♣ Skrzynię / y drązki jey / ubłagalnią / y Oponę *do* zaſłony ; ♣
13 Stoł / y drązki jego / ze wßyſtkim naczyniem jego / y chleby pokłádne;
14 ♣ Y świecznik do świecenia / z náczyniem jego / y lámpy jego / y oliwę do świecenia.
15 ♣ Ołtarz tákże do kádzenia z drązkámi jego / y oleiek pomázowánia / y kádzenia wonne / y zaſłonę drzwi / do drzwi Przybytku.
16 ♣ Ołtarz do cáłopalenia / y kratę jego miedźiáną / drązki jego / y wßyſtkie naczynia jego / Wánnę
17 z ſtolcem jey. ♣ Opony do śieni / ſłupy jey / y podſtáwki jey / y zaſłonę
18 do drzwi u śieni : ♣ Kołki do Przybytku / y kołki do śieni z ßnu-
19 rámi jey : ♣ Száty ſłużebne do uſługowánia w Swiątnicy / ßáty święte Aáronowi kápłanowi / y ßáty Synom jego / dla ſpráwowánia urzędu Kápłáńſkiego.
20 WYßło tedy wßyſtko zgromádzenie Synow Izráelſkich / od
22 oblicznośći Mojżeßowey. ♣ Y przyßedł káżdy mąż ktorego pobudźiło ſerce jego / y káżdy w ktorym dobrowolny był duch jego / przynieśli podárek PANU / do robienia namiotu zgromádzenia / y do wßelkiey potrzeby jego / y ná ßáty święte.
22 ♣ Przychodźili tedy mężowie z niewiáſtámi / káżdy kto był ochotnego ſercá przynośili zapony / y náußnice / y pierśćienie / y mánelle / *y* wßelákie naczynia złote / y ktokolwiek przynośił ofiárę złotą PAnu.
23 ♣ Káżdy też co miał Hiácynt / y ßárłat / y kármázyn dwá kroć fárbowány / y biáły jedwab / y śierść kozią / y ſkory báránie czerwono fárbowáne / y ſkory borſukowe /
24 przynośili. ♣ Ktokolwiek ofiárował podárek śrebrá / y miedźi / przynośiłi ná Ofiárę PAnu : káżdy też co miał drzewo Syttym / ná wßeláką potrzebę ku uſłudze przy-
25 nośili. ♣ Y wßyſtkie niewiáſty dowćipnego ſercá / rękámi ſwymi przędły / á przynośiły co náprzędły / Hiácynt / y ßárłat / y kármázyn dwá kroć fárbowány / y biáły
26 jedwab. ♣ A wßyſtkie niewiáſty / ktorych pobudźiło ſerce ich umiejęt-
27 nie / przędły śierść kozią. ♣ Przełożeni záśię / przynośili kámienie Onychiny / y kámienie do oſadzánia Nárámiennitá y napierśnitá. ♣
28 Tákże rzeczy wonne / y oliwę do świecenia / y ná olejek pomázowá-
29 nia / y ná wonne kádzenia. ♣ Káżdy mąż y niewiáſtá / w ktorych ochotne ſerce było do ofiárowánia / ná káżdą robotę ktorą rozkazał PAN czynić przez Mojżeßá / przynośili Synowie Izráelſcy / ofiárę dobrowolną PANU.
30 ZAtym rzekł Mojżeß do Synow Izráelſkich: Oto wezwał d PAn z imienia Beſáleelá Syná Urowego / Syná Hurowego / z pokolenia
31 Judy. ♣ Y nápełnił go Duchem Bożym / mądrośćią / rozumem / y umiejętnośćią wßelákiego rzemio-
32 słá. ♣ Y ku dowćipnemu wymyślániu *cokolwiek* może być urobiono ze
33 złotá / y śrebrá / y z miedźi : ♣ Do rzezánia kámienia ku oſádzeniu / y ná wyrobienie drzewá / do czynienia wßelákiey / roboty zmyślney ♣
34 Dał nád to do ſercá jego / áby uczyć mogł *inſzych*, on / y Acholiáb / Syn Achiſámechow / z pokolenia
35 Dán. ♣ Nápełnił je mądrośćią ſercá / áby robili wßelákie rzemiosło ćieśielſkie / y háfterſkie / y tkáckie z Hiácyntu / y z ßárłatu / z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z biáłego jedwabiu / tkácką robotą / áby robili káżdą robotę / dowćipnie wymyśláiąc.

d 2 Moj. 31. 2.

ROZDZIAL XXXVI.

Zbierká ná budowánie Przybytku. 5. Zákazánie aby więcey nie dawano. 24. Podſtáwki, y inne przyprawy do Przybytku.

1 TEdy robił Beſáleel / y Acholiáb / y káżdy mąż dowćipny / ktorym dał Bog mądrość / y rozum / áby umieli urobić káżdą robotę / ku uſłudze Swiątnice / wßyſtko co roz-
2 kazał PAN. ♣ Y wezwał Mojżeß Beſáleelá / y Acholiábá / y káżdego mężá dowćipnego / ktoremu dał PAN mądrość w ſerce jego: káżdego też ktorego pobudźiło ſerce jego / áby przyſtąpił do czynienia tey ro-

roty.

3 boty. ✣ Y wźięli od Mojzeszá wszystkie podárki/ ktore byli przynieśli Synowie/ Izráelscy/ ná robotę ku usłudze Swiątnice/ áby ją wykonáli: Ale oni przynaszáli do niego jeszcze dobrowolne dáry/ ná káżdy 4 poránek. ✣ Tedy śię zeszli wszyscy dowćipni/ ktorzy robili wszeláką robotę Swiątnice/ káżdy *opuśćiwszy* 5 robotę swoję ktorą czynili. ✣ Y rzekli do Mojzeszá mowiąc; Dáleko więcey lud przynośi niż potrzebá do wyrobienia tey usługi/ ktorą 6 rozkazał PAN uczynić. ✣ Rozkazał tedy Mojzesz áby obwołano w obozie/ mowiąc: *Ani* mąż áni niewiástá/ niech więcey nie przynoszą ofiár/ ná robienie Swiątnice. Y zábroniono ludowi áby nie nośili: 7 ✣ Bo mieli potrzeb dostátek/ do wszystkiey roboty/ áby ją wyrobili/ y zbywáło.

8 Vrobili káżdy dowćipny z rzemieśnikow/ tę a robotę: Przybytek z dźieśiąćia Opon/ z białego jedwabiu kręconego/ y z Hiácyntu/ y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ z Cherubiny/ robotą misterną porobili je. [a 2 Moj. 26. 1.] 9 ✣ Długość Opony jedney dwádźieśćiá/ y ośm łokći/ á szerokość Opony jedney ná cztery łokćie: pod jedną miárą były wszystkie Opony. 10 ✣ Y spoił pięć Opon jednę z drugą/ tákże drugą pięć Opon spoił jednę z drugą. 11 ✣ Náczynił też petlic Hiácyntowych po kráju Opony jedney ná końcu gdźie śię spináć máją: tákże uczynił po kráju Opony drugiey ná końcu gdźie śię spináć 12 máją. ✣ Pięćdźieśiąt petlic uczynił ná Oponie jedney/ á pięćdźieśiąt petlic uczynił po kráju Opony/ ktorymi spojona byłá do drugiey: petlicá jedná przećiw drugiey byłá. 13 ✣ Vczynił też pięćdźieśiąt háczykow złotych/ á spiął Opony jednę ku drugiey háczykámi: y *ták* uczyniony jest Przybytek jeden.

14 Vrobił też Opony b z śierśći koźiey ná námiot/ *ku zákrywániu* Przybytku z wierzchu: jedenaśćie Opon urobił. [b 2 Moj. 26. 7.] 15 ✣ Długość Opony jedney trzydźieśći łokći/ á cztery łokćie szerokość Opony jedney: jednáż miárá byłá tych jedenaśćiu Opon. 16 ✣ Y spoił pięć Opon osobno/ á sześć Opon osobno. 17 ✣ Vczynił też petlic pięćdźieśiąt po kráju *jedney* Opony/ ná końcu gdźie śię ma spináć: y pięćdźieśiąt petlic uczynił po kráju Opony drugiey/ ku spinániu. 18 ✣ Vczynił też háczykow miedźiánych pięćdźieśiąt/ do spięćia Namiotu/ áby był jeden. 19 ✣ Nád to uczynił c przykryćie ná Námiot z skor báránich czerwono fárbowánych/ y przykryćie z skor borsukowych/ ná wierzch. [c 2 Moj. 26. 14.]

20 Náczynił też desk d do Przybytku/ z drzewá Syttym stojących. [d 2 Moj. 26. 15.] 21 ✣ Dźieśięć łokći długość deski/ á połtorá łokćiá szerokość deski jedney. 22 ✣ Dwá czopy *miáłá* deská jedná/ sporządzone jeden przećiwko drugiemu: ták uczynił u wszystkich desk Przybytku. 23 ✣ Zgotował też y deski do Przybytku/ dwádźieśćiá desk ku stronie Południowey/ ku wiátrowi Południowemu. 24 ✣ Y czterdźieśći podstáwkow urobił ze śrebrá/ pod dwádźieśćiá desk: dwá podstáwki pod deskę jednę/ do dwu czopow jey: tákże dwá podstáwki pod deskę drugą/ do dwu czopow jey. 25 ✣ Tákże ná drugiey stronie Przybytku/ ku stronie Połnocney/ uczynił dwádźieśćiá desk. 26 ✣ Y czterdźieśći podstáwkow ich śrebrnych/ dwá podstáwki pod deskę jednę/ y dwá podstáwki pod deskę drugą. 27 ✣ Lecz ná stronie Przybytku ku Zachodowi/ 28 uczynił sześć desk. ✣ Dwie deski uczynił ná węgłách/ po obu stronách 29 Przybytku. ✣ A były spojone od spodku/ tákże spojone były od wierzchu/ do jednegoż kolcá: ták uczynił po obu stronách ná dwu węgłách. 30 ✣ A ták było ośm desk/ y podstáwkow ich śrebrnych/ szesnaśćie podstáwkow: po dwu podstáwkách pod káżdą deską.

31 Náczynił y drągow z drzewá Syttym/ pięć do desk Przybytku ná jednę stronę: 32 ✣ Pięć tákże drągow do desk Przybytku ná drugą stronę/ pięć też drągow do

deſk Przybytku do obu węgłow/ ná Zachod. 33 A uczynił też drąg pośrzedni / áby przechodźił przez pośrzodek deſk od końcá do końcá. 34 A deſki one powlokł złotem/ y kolce do nich porobił ze złotá/ áby w nich drągi były/ y powlokł drągi złotem.

35 Vczynił záś zasłonę e z Hiácyntu/ y z ſzárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z białego jedwabiu kręconego: robotą miſterną uczynił to/ z Cherubiny. 36 A do niey nágotował cztery ſłupy / z *drzewá* Syttym/ y powlokł je złotem/ haki też ich były złote / y ulał do nich cztery podſtáwki śrebrne. 37 Vczynił też zasłonę f do drzwi namiotu z Hiácyntu / y z ſzárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego / robotą háfterſką. 38 A ſłupow do niey pięć / z háczykámi ich: y powlokł wierzchy ich/ *y przepáſánia* ich złotem/ á podſtáwkow ich *było* pięć miedźiánych.

e 2 Moj. 26.31.

f 2 Moj. 26.36.

ROZDZIAL XXXVII.

Vrobienie ſkrzynie, y ubłagálni ná niey. 10. Stoł tákże Cedrowy do Chlebow przáſnych. 17. Swiecznik. 15. Ołtarz do kádzenia, tákże Olejek, y kádzenie.

1 Vczynił też Beſáleel ſkrzynię a z drzewá Syttym/ *á byłá* połtrzećiá łokćiá długość jey/ á połtorá łokćiá ſzerokość jey/ tákże połtorá łokćiá wyſokość jey. 2 Y powlokł ją złotem ſzczerym wewnątrz y zewnątrz: y uczynił jey koronę złotą w około. 3 Vlał też do niey cztery kolce złote/ do czterech węgłow jey: dwá kolce po jedney ſtronie jey / á dwá kolce po drugiey ſtronie jey. 4 Vczynił y drążki z drzewá Syttym / á powłokł je złotem. 5 Y przewlekł drążki przez kolce po ſtronach ſkrzynie/ áby ná nich noſzona byłá ſkrzyniá.

a 2 Moj. 25.10.

6 Vczynił też Vbłagálnią b ze złotá ſzczerego: połtrzećiá łokćiá długość jey / á połtorá łokćiá ſzerokość jey. 7 Vrobił y dwá Cheruby złote: z ćiągnionego *złotá* urobił je / ná obu końcách Vbłagálnie. 8 Cherubá jednego ná jednym końcu/ á Cherubá drugiego ná drugim końcu: ná Vbłagálni uczynił Cheruby/ná obu końcách jey. 9 Ktorzy Cherubowie mieli rozćiągnione ſkrzydłá / z wierzchu zákrywájąc ſkrzydłámi ſwymi Vbłagálnią / á twarzy jch były jednego ku drugiemu: ku Vbłagálni były twarzy Cherubow.

b 2 Moj. 25.17.

10 Przytym ſpráwił ſtoł c z drzewá Syttym: dwá łokćiá długość jego / y łokieć ſzerokość jego/ á połtorá łokćiá wyſokość jego. 11 Y powlokł go złotem ſzczerym/ y uczynił mu koronę złotą w około. 12 Uczynił mu też liſtwę ná dłoń w ſzerz w około: uczynił też y koronę złotą / w około oney liſtwy. 13 Y ulał do niego cztery kolce złote / ktore kolce przypráwił ná czterech rogách / u czterech nog jego. 14 Ná przećiwko oney liſtwie były kolce / w ktore záwłaczano drążki do noſzenia ſtołu. 15 Porobił y drążki z drzewá Syttym / y powlokł je złotem / do noſzenia ſtołu. 16 Poczynił też naczynia do ſtołu należące / miſy jego / y przyſtáwki jego/y kubki jego / y czáſze d do náléwánia e ofiar mokrych / z ſzczerego złotá.

c 2 Moj. 25.23.

d H. Pokrywki. e I. Do przykrywánia.

17 Vrobił też świecznik f ze złotá ſzczerego / z ćiągnionego *złotá* uczynił świecznik *ten*: ſłupiec jego / y pręty jego/ czáſzki jego / gałki jego / y kwiáty jego/ z tegoż były. 18 A ſześć prętow wychodźiło po ſtronách jego: trzy pręty z jedney ſtrony świecznika / á trzy pręty z drugiey ſtrony świecznika: 19 Trzy czáſzki ná kſztałt orzechá migdałowego ná pręćie jednym / *także* gałká y kwiát: y trzy czáſzki ná kſztałt orzechá migdałowego ná pręćie drugim/ *także* gałká y kwiát: ták *było* ná wſzyſtkich ſześći prętách wychodzących z świecznika. 20 Ale ná świeczniku *były* cztery czáſzki ná kſztałt orzechá migdałowego / gałki jego / y kwiáty jego. 21 Y byłá gałká pod dwiemá prętámi jego / tákże gałká

f 2 Moj. 25.31.

pod drugimi dwiemá prętámi jego/ y záś gałká pod *innymi* dwiemá prętámi jego: *ták było* pod sześćią prętow wychodzących z niego. ✠ 22 Gałki ich/ y pręty ich z niego były: to wszystko ze złotá cáło kowáne było/ ze złotá szczerego. ✠ 23 Uczynił tesz śiedm lamp do niego/ y nożyczki do nich/ y kágánki jego ze złotá szczerego. ✠ 44 Z tálentu złotá szczerego uczynił go/ y wszystko naczynie jego.

25 Uczynił tesz Ołtarz g do kádzenia z drzewá Syttym/ ná łokieć w dłuż/ y ná łokieć w szerz/ czworográniśty/ á ná dwá łokćie w zwyż: *á* z niego wychodźiły rogi jego. ✠ 26 Y powłokł go złotem szczerym/ wierzch jego/ y śćiány jego w około/ y rogi jego: uczynił mu tesz koronę złotą w około. ✠ 27 Po dwu tákże kolcách złotych uczynił u niego/ pod koroną jego/ we dwu kątách jego/ po obu stronách jego/ przez ktore przewłaczano drążki/ áby był noszony ná nich. ✠ 28 Uczynił tesz drążki z drzewá Syttym/ y powłokł je złotem.

g 2 Moj. 30. 1.

29 Uczynił tesz Olejek h pomázowánia świętego/ y kádzenie wonne/ robotą Aptekárską.

h 2 Moj. 30. 25.

ROZDZIAŁ. XXXVIII.

Ołtarz do palonych ofiar, potrzeby jego. 8. Wánná. 9. Sień. 18. Zasłoná. 34. Liczbá złotá y srebrá, ktore ná tę robotę odłożono.

1 Uczynił tesz Ołtarz a ná cálopálenie z drzewá Syttym: ná pięć łokći w dłuż/ y ná pięć łokći w szerz/ czworográniśty; á ná trzy łokćie w zwyż. ✠ 2 Y uczynił mu rogi ná czterech węgłách jego: z niego wychodźiły rogi jego/ á obił je miedźią. ✠ 3 Poczynił tesz wszelákie naczynia do Ołtarzá/ kotły/ y miotły/ y miednice/ y widły/ y łopáty: wszystkie náczynia jego uczynił z miedźi. ✠ 4 Uczynił tesz do Ołtarzá kratę miedźiáną/ ná ksztalt śieći miedzy okręgiem jego/ od spodku áż do połowice jego. ✠ 5 Y ulał cztery kolce ná czterech rogách kraty miedźiáney/ ná zá- 6 kłádánie drążkow. ✠ Drążki tákże porobił z drzewá Syttym/ á obił je miedźią: ✠ 7 Y przewlokł drążki przez one kolce po stronách Ołtarzá/ áby noszony był ná nich: czczy/ b z desk uczynił go.

a 2 Moj. 27. 1.

b 2 Moj. 27. 8.

8 Uczynił tesz wánnę c miedźiáną/ y stolec jey miedźiány/ ze zwierćiadł *niewiast* gromádą przychodzących: ktore przychodźiły do drzwi namiotu zgromádzenia.

c 1 Moj. 30. 18.

9 Uczynił y śień d ku stronie Południowey ná Południe: *y* opony śieni/ z białego jedwabiu kręconego ná sto łokći. ✠ 13 Słupow do nich dwádźieśćiá/ y podstáwkow do nich dwadźieśćiá miedźiánych/ głowki ná słupiech/ y okręcenia ich śrebrne. ✠ 11 Tákże ná stronie Połnocney *opon* ná sto łokći: słupow do nich dwádźieśćiá/ y podstáwkow do nich miedźiánych dwádźieśćiá: głowki ná słupách/ y okręcenia ich śrebrne. ✠ 12 A záśię od Zachodniey strony/ *były* opony ná pięćdźieśiąt łokći: słupow do nich dźieśięć y podstáwkow ich dźieśięć: głowki ná słupiech/ y okręcenia ich śrebrne. ✠ 13 A ná stronie przedniey ku Wschodowi/ było opon ná pięćdźieśiąt łokći. 14 ✠ Opony ná piętnaśćie łokći *były* po *jedney* stronie: słupow do nich trzy/ y podstáwkow do nich trzy. 15 ✠ A po drugiey stronie/ z tąd y z owąd u bramy śieni/ opon piętnaśćie łokći/ słupow do nich trzy/ tákże podstáwkow do nich trzy. ✠ 16 Wszystkie opony śieni w około *były* 17 z jedwabiu białego kręconego. ✠ A podstáwki słupow miedźiáne: głowki ná słupiech/ y okręcenia ich śrebrne: do tego przykryćie wierzchow ich śrebrne: á były okrącáne śrebrem wszystkie słupy śieni.

d 2 Moj. 27. 9.

18 Ad to zasłonę bramy u śieni *uczynił* robotą háfterską: z hiácyntu/ y z szárlatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego/ y z jedwabiu kręconego: ná dwádźieśćiá łokći byłá długość jey/ wysokość szeroka ná pięć łokći/ jáko 19 inne opony śieny. ✠ A słupow do nich cztery/ tákże podstáwkow ich cztery miedźiánych/ głowki ich

srebrne: y zákrycia wierzchow ich / tákże okrecenia ich srebrne. ✠ 20 Tákże wszystkie kołki Przybytku/ y sieni wokoło/*były* miedziáne.

21 Te sarzeczy policzone do Przybytku/ *do* Przybytku świádectwá / ktore policzone były ná rozkazanie Mojzeszowe / przez Itámárá / Syná Aároná Káptáná/ ku usłudze Lewitom. ✠ 22 A Beseleel Syn Vrow / Syná Hurowego z pokolenia Judá / uczynił to wszystko / co był PAN rozkazał Mojzeszowi: ✠ 23 A z nim Acholiáb/ Syn Achisámechow / z pokolenia Dán cieślá / subtelny rzemieśnik / y háftujacy ná hiácyncie / y ná szárłacie / y ná kármázynie dwá kroć fárbowánym/ y ná białym jedwabiu.

24 Wszystkiego złotá wynáłożonego ná *samę* robotę/ná wszystkę robotę Swiatnice (ktore złoto było podárkowe) *było* dziewięć y dwádzieściá tálentow / siedm set y trzydzieści syklow / według syklá świątnice. ✠ 25 Srebrá záśię od policzonych w poczet zgromádzenia/sto talentow/y tysiąc/siedm set siedmdziesiat y pięć syklow/według syklá świątnice. ✠ 26 Od káżdey głowy poł syklá/według syklá świątnice / od wszystkich ktorzy szli w liczbę *będąc* we dwudziestu lat y dáley: *ktorych ludzi* było e sześć kroć sto tysięcy / y trzy tysiące / y pięć set/ y pięćdziesiat. ✠ 27 A było sto tálentow srebrá do odlewánia podstáwkow świątnice / y podstáwkow zasłony / sto podstáwkow ze stá tálentow: tálent/ ná podstáwek. ✠ 28 A z tysiącá / siedm set / siedmidziesiat y piąci *syklow*, uczynił háki ná słupy / y powlokł wierzchy ich / y przepásał je. ✠ 29 Miedzi zás ofiárowáney *było* siedmdziesiat talentow / dwá tysiącá/ y czterey stá syklow. ✠ 30 Y uczynił z niey podstáwki do drzwi Namiotu zgromádzenia/ y Ołtarz miedziány/ y kratę miedziána do niego / tákże wszystko naczynie *do* Ołtarzá. ✠ 31 Y podstáwki do sieni w około / tákże podstáwki brámy sienney / y wszystkie kołki przybytku: tákże kołki sieni w około.

e 4 Moj 1. 46.

ROZDZIAŁ XXXIX.

Vbior święty Aáronow. 27. y synow jego. 32. Zniesiono do Mojzeszá robotę wszystkę 4. A Mojzesz jey błogosłáwił.

1 Tákże z hiácyntu / y z szárłatu/ z kármázynu dwá kroć fárbowánego poczynili száty do usługi ku usługowániu w świątnicy. Vrobili tez száty a święte Aáronowi / jáko był rozkazał PAN Mojzeszowi.

2 Vczynił b nárámiennik ze złotá/ z hiácyntu/ y z szárłatu/y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego ✠ 3 Náklepáli też blászek złotych/y nástrzygli z nich nici/ do przetykánia hiácyntu / y do przetykánia szárłatu / y do przetykánia kármázynu dwá kroć fárbowánego / y do przetykánia białego jedwabiu/ robotą háfterską. ✠ 4 Nárámienniki przytym porobili ták / áby się jeden z drugim spojić mogł: ná dwu kráiách ich zpajáły się. ✠ 5 Pás też Nárámienniká / ktory był ná nim / z tegoż był / y tąż robotą: ze złotá/ z hiácyntu / z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego / jáko był PAN rozkazał Mojzeszowi. ✠ 6 Do tego wygotowáli kámienie Onychiny / opráwione złotym osádzeniem/ rzezáne / jáko ryte bywáją pieczęci / z imiony Synow Izráelskich: ✠ 7 Y wpráwił je ná wierzchne kráje Nárámienniká: *aby były* kámieńmi ná pámiątkę Synom Izráelskim / jáko był rozkazał PAN Mojzeszowi.

8 Vczynił też c Napierśnik robotą háfterską / według roboty Nárámienniká: ze złotá / z hiácyntu / y z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y z białego jedwabiu kręconego. ✠ 9 Czworográniasty był/dwoisty uczynili Napierśnik: ná piędzi d długość jego/ y ná piędzi szerokość jego / dwoisty *był*. ✠ 10 Y násádzili weń czterzy rzędy kámienia *tym* porządkiem; Sárdyus/ Topázyus y Szmárágd/ w rzędzie / pierwszym. ✠ 11 A w drugim rzędzie/ Kárbunkuł/ Sáfir y Jaspis. ✠ 12 A w trzecim rzędzie / Linkuryus / Achá-

a 2 Moj. 28. 2.
b 2 Moj. 28. 6.
c 2 Moj. 28. 15.
d 1 Moj. 28. 16.

tes/ y Ametyst. [11] A w czwartym rzedzie/ Chrysolit/ Onychin y Beryl/ wszytkie osádzone w złoto w rzedziech swych. [14] A tych kámieni z imionámi synow Jzráelskich dwánaście/ według imion ich było / ták jáko rzezá pieczeci / káżdy według imienia swego / podług dwunaści pokolenia. [15] Poczynili tez do Napiersniká łáncuszki jednostájne robota pleciona / ze złotá szczerego. [16] Sprawili tez dwá haczyki złote / y dwá kolce złote / y przypráwili one dwá kolce / do obu krájow Napiersniká/ [17] A przewlekli one dwa łáncuszki złote / przez obá kolce / u krájow Napiersniká: [18] Drugie zás dwá końcá obu łáncuszkow / záwlekli do onych dwu haczykow/ y przypráwili do zwierzchnych krájow Nárámienniká/ ná przodku. [19] Vczynili tákze dwa kolce złote/ ktore przypráwił do dwu końcow Napiersniká/ ná kráju jego / ktory był po stronie Nárámienniká/ ze spodku. [20] Uczynili jeszcze dwá kolce złote/ ktore przypráwili ná dwu stronách Nárámienniká/ ze spodku / náprzodku / przeciwko spojeniu jego/ ktore jest nád przepásániem Nárámienniká. [21] Y przywiazáli Napiersnik/ od kolcow jego/ do kolcow Nárámienniká/ sznurem hiácyntowym/ áby był nád przepásániem Nárámienniká/ żeby nie odewstawał Napiersnik od Nárámienniká : jáko był rozkazał PAN Mojzeszowi.

e 3 Moj. 28.31.

[22] Vrobił tákze Płaszcz e pod Nárámiennik/ robota tkána/ wszywszytek hiácyntowy. [23] A rozpor Płaszczá w pośrzod jego / jáko rozpor u páncerzá : bráma około kráju jego / aby sie nie rozdzierał. [24] Tákze u podołká płaszczá onego/ uczynili jábłká gránatowe / z hiácyntu y z szárłatu / y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / y *z białego jedwabiu* kreconego. [25] Poczynili tez dzwonki ze złotá szczerego y pozawieszáli one dzwonki miedzy one jábłká gránatowe/ u podołku płaszczá w około/ w pośrzod jábłek gránatowych. [26] Dzwonek á jábłko gránatowe / *y zaś* dzwonek y jábłko gránatowe / u podołká Płaszczá w około/ ku posługowániu : jáko rozkázał PAN Mojzeszowi.

f 1 Moj 28.39.

[27] POrobili tez száty f z białego jedwabiu robota tkacka Aáronowi/ y synom jego. [28] Czapeczke tez z białego jedwabiu / y czapki ozdobne z białego jedwabiu / y ubiory cienkie z białego jedwabiu kreconego. [29] Pás tákze z białego jedwabiu kreconego / y z hiácyntu / y z szárłatu/ y z kármázynu dwá kroć fárbowánego / robotá háfterska : jáko PAN rozkazał Mojzeszowi.

g 2 Moj. 28.36.

[30] DO tego uczynili g bláche korony świetobliwości ze złotá szczerego / y wyrysowáli ná niey robota ryta jáko pieczeci rzezá Swiatosc PANU. [31] A przyprawili do niey sznur hiácynowy / áby przywiazána byłá do czapki ná wierzchu: jáko był rozkazał PAN Mojzeszowi. [32] A ták skończyłá sie wszystká robotá około Przybytku y Namiotu zgromádzenia. Y uczynili Synowie Jzráelscy wszystko : jáko był rozkazał PAN Mojzeszowi / ták uczynili. [33] Y przynieśli *ten* Przybytek do Mojzeszá; Namiot/ y wszystkie naczynia jego / haki jego / deski jego/ drągi jego / y słupy jego / y podstáwki jego: [34] Przykrycie tez z skor báránych czerwono fárbowánych / y przykrycie z skor borsukowych/ y Opone zasłony: [35] Skrzynie świádectwá / y drążki jey y Ubłagálnia: [36] Stoł/ wszystkie naczynia jego / y chleb pokładny : [37] Swiecznik chedogi / lámpy jego / lámpy sporządzone / y wszystkie naczynia jego / y oliwe ku świeceniu: [38] Ołtarz tákze złoty / y Olejek pomázowánia / y kádzidło wonne/ y zasłone/ do drzwi Namiotu/ [39] Ołtarz miedziány / y krate jego miedziána / drążki jego / y wszystkie naczynia jego/ [40] Wánne/ y Stolec jey: Opony do sieni/ y słupy ich/ z podstáwkámi ich / y zasłone do bramy sienney/ y sznury jey/ y kołki jey / y wszelákie naczynia ku służbie Przybytku y Namiotu zgromádzenia : [41] Száty służebne do usługowánia w świątnicy / száty świete Aáronowi kápłanowi/ y száty synow jego / do odpráwowánia urzedu Kápłańskiego.

42 ✣ Według wßystkiego/ jáko był rozkazał PAN Mojżeßowi/ ták uczynili synowie Izráelscy wßystkie te robotę. 43 ✣ Y obejrzał Mojżeß te wßystkie roboty/ á oto uczynili ją jáko był rozkazał PAN/ ták uczynili: y błogosłáwił im Mojżeß.

ROZDZIAŁ XL.

Z rozkazánia Bożego. 16. wystáwiony Przybytek ze wßystkim ochędostwem jego. 34. Chwałá PAńska okryłá Przybytek. 36. Sposob ruszánia się ludu, y stanowiská.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeßá/ mowiąc; 2 ✣ W dźień mieśiącá pierwßego/ pierwßego *dniá* tegoż mieśiącá/ wystáwiß Przybytek/ Namiot zgromádzenia. 3 ✣ Y postáwiß tám skrzynię świádectwá y zákryjeß ją zasłoną. 4 ✣ Wstáwiß y stoł/ y porządnie go sporządźiß / wnieśieß tákże świecznik / y záświećiß a lámpy jego. 5 ✣ Postáwiß też Ołtarz złoty do kádzenia przed skrzynią świádectwá : y záwieśiß zasłonę u drzwi Przybytku. 6 ✣ Tákże postáwiß Ołtarz cáłopalenia przed drzwiámi przybytku Namiotu zgromádzenia. 7 ✣ Postáwiß też wánnę/ między Namiotem zgromádzenia / á między Ołtarzem/ w ktorą náleieß wody. 8 ✣ Wystáwiß też y śień w około/ á záwieśiß zasłonę we drzwiách u śieni. 9 ✣ Zátym b weźmieß Olejek pomázowánia/ y pomáżeß przybytek/ y wßystko co w nim jest/ y poświęćiß go ze wßystkim naczyniem jego / á będźie świętym. 10 ✣ Pomáżeß też Ołtarz cáłopalenia / y wßystkie naczynia jego/ y poświęćiß Ołtarz/ á będźie Ołtarzem naświętßym. 11 ✣ Nád to/ pomáżeß wánnę y stolec jey/ á poświęćiß ją. 12 ✣ Zátym każeß c przystąpić Aáronowi y synom jego do drzwi Namiotu zgromádzenia/ y umyjeß je wodą. 13 ✣ Y obleczeß Aároná w ßáty święte/ y pomáżeß go/ y poświęćiß go/ áby mi spráwował Vrząd kápłáński. 14 ✣ Synom tákże jego przystąpić każeß/ y obleczeß je w ßáty : 15 ✣ A pomáżeß je/ jákoś pomázał Ojcá ich/ áby mi spráwowáli urząd kápłáński/ y będźie pomázánie ich onym ku wiecznemu kápłáństwu w narodźiech ich. 16 ✣ Tedy uczynił Mojżeß wßystko : jáko mu był rozkazał PAN/ ták uczynił.

17 STáło się tedy mieśiącá d pierwßego / roku wtorego / pierwßego dniá mieśiącá/ że wystáwiony jest Przybytek. 18 ✣ Y wystáwił Mojżeß Przybytek/ á podstáwił podstáwki jego/ y postáwił deski jego / y záłożył drągi jego / y podniosł słupy jego. 19 ✣ Rozbił też y Namiot nád Przybytkiem/ y położył przykrycie Namiotu nád nim z wierzchu : ták jáko był PAN rozkazał Mojżeßowi. 20 ✣ Potym wźiąwßy świádectwo/ włożył je do skrzynie/ y przywłożył drązki u skrzynie/ y włożył ubłagálnią z wierzchu ná skrzynię. 21 ✣ Y wniosł skrzynię do Przybytku/ y záwieśił oponę zákrycia/ y zásłonił skrzynię świádectwá : jáko był PAN rozkazał Mojżeßowi. 22 ✣ Postáwił y stoł w Namiecie zgromádzenia/ ku Połnocney stronie Przybytku przed zasłoną. 23 ✣ Y sporządźił ná nim sporządzenie chlebow przed PAnem/ jáko był rozkazał PAN Mojżeßowi. 24 ✣ Postáwił też świecznik w Námiecie zgromádzenia/ ná przećiwko stołowi/ ku Południowey stronie Przybytku. 25 ✣ Zápalił też lámpy przed PAnem/ jáko był PAN rozkazał Mojżeßowi. 26 ✣ Postáwił y Ołtarz złoty w Namiecie zgromádzenia przed zasłoną : 27 ✣ Y kádźił ná nim kádzeniem wonnym/ jáko był rozkazał Pan Mojżeßowi. 28 ✣ Potym záwieśił Zasłonę we drzwiách Przybytku. 29 ✣ Nád to/ Ołtarz postáwił cáłopalenia/ przede drzwiámi Przybytku Namiotu zgromádzenia: y ofiárował ná nim cáłopalenie/ y ofiárę suchą/ jáko był rozkazał PAn Mojżeßowi. 30 ✣ Potym postáwił wánnę między Namiotem zgromádzenia/ á między Ołtarzem/ w ktorą nálał wody dla umywánia. 31 ✣ Y umywáli się z niey Mojżeß/ y Aáron/ y synowie jego/ ręce swe y nogi swe: 32 ✣ Gdy wchodźili do Namiotu zgromádzenia/ y gdy mieli przystępowáć do Ołtarzá / i=

my=

a 2 Moj 25.37.
b 2 Moj 30.25.
c 2 Moj 29.4.
d 4 Moj 7.1.

33 mywáli śie / jáko rozkazał PAN Mojzeszowi. ♣ Náostátek wystáwił śień około Przybytku y Ołtarzá / y záwieśił zasłonę w bramie śieni: A ták dokończył Mojzesz roboty oney.

34 TEdy okrył obłok Namiot zgromádzenia / á chwałá PAńska nápełniłá Przybytek: ♣ Ták iż nie mogł Mojzesz wniść do Namiotu zgromádzenia: bo był nád nim e obłok / á chwałá PAńska nápełniłá byłá Przybytek. ♣ A gdy odstępował obłok od Przybytku / ruszáli śie synowie Jzráelscy w ćiągnieniu swym. ♣ A jeśli nie odstępował Obłok / nie ruszáli śie áż do dniá ktorego odstępował. ♣ A Obłok f PAńſki bywał nád Przybytkiem we dnie / á Ogień bywał w nocy nád nim / przed oczymá wszystkiego domu Jzráelskiego / ile kroć ćiągneli.

e 4 Moj. 9. 15. 1 Krol. 8. 10.

f 2 Moj. 13. 21. 4 Moj. 14. 14. 5 Moj. 1. 33. Nehe. 9. 19. Psalm 78. 14.

TRZECIE KSIEGI MOJZESZOWE, KTORE ZOWIA LEVITICUS

W Kśiegách LEVITICUS názwánych / zámykája śie rzeczy trojákie : to jest / Ustáwy / Dźieje znáczne / tákze Obietnice y grozby.

Ustáwy sa trojákie. I. Ceremániálne o zewierzchnych obrzedách około Nabożeństwá. II. Obyczájne o Cnotách / y Wystepkách. III. Sądowne / o Urzedźie przełozonych.

Dźieje záśie znáczne czworákie sa. I. Jáko Aáróná y Syny jego ná kápłáństwo pomázano. II. Jáko Aáron ofiáre pierwsza z potwirdzeniem Bozym odpráwił. III. Jáko dwáj stárszy synowie Aáronowi kápłáństwo źle odpráwowáli / y zá to od Bogá skaráni byli. IV. A náostátek jáko bluźnierzá nieiákiego strácono.

Obietnice / rozmájite błogosłáwieństwo Boże opowiádája tym / ktorzyby przykazań PAńskich pilnowáli.

Grozby / wszelákie przeklectwá Boże kłáda ná te / ktorzyby je przestepowáli : A to wszystko dźiało śie ná puszczy Synáj / przez jeden mieśiac : to jest / od pierwszego dniá / mieśiacá pierwszego / Roku wtorego po wyśćiu z Egiptu / áz do pierwszego dnia / wtorego mieśiacá / jáko śie pokázuje z porownánia miejsc. 4 Moj. 1. v. 1. 3. 2 Moj. 4. v. 17. 3 Moj. 1. v. 1.

ROZDZIAL I.

Ofiáry palone dobrowolne. 3. z Wołow. 10. z Owiec. 14. z Ptástwá jákim sposobem máją być ofiárowáne.

1 WEzwał PAn Mojzeszá / y rzekł do niego z Namiotu zgromádzenia a / mowiąc; ♣ 2 Mow do synow Jzráelskich / á rzecz im ; Gdyby kto z was ofiárował ofiáre PAnu : z bydłá / z wołow / y z drobnego bydłá / ofiárowáć bedźiećie ofiáre wásze.

3 JEśli cáłopalona ofiárá jego bedźie z rogátego bydłá / sámcá zupełnego ofiárowáć bedźie : U drzwi Namiotu zgromádzenia ofiárowáć go bedźie dobrowolnie przed 4 obliczem PAńskim. ♣ Y położy b reke swa ná głowe ofiáry cáłopalenia / á bedźie przyjemna zań / ná oczyśćienie jego. ♣ 5 Zábije tedy ćielcá tego *Káplan* przed oblicznośćia PAńska : á synowie Aáronowi Kápłani c ofiárowáć beda krew / á pokropia ta krwia Ołtarz z wierzchu w około / ktory *jest* przede drzwiámi Namiotu zgromádzenia. 6 ♣ A zdjawszy skore z ofiáry cáłopalenia / 7 rozrabi ja ná sztuki. ♣ Potym náłoza synowie Aáróná Kápłáná Ogień ná Ołtarzu : á ułoza drwá 8 ná ogień. ♣ Potym porzadnie włoza synowie Aáronowi Kápłani one sztuki / głowe y tłustość / ná drwá ktore sa ná Ogniu / ktory jest ná 9 Ołtarzu. ♣ A wnetrzności jego / y nogi jego / opłocze woda : y zápa-

a 2 Moj 29. 42.

b 2 Moj 29. 10. 15. 19. 3 Moj 3. 2. 8. y 4. 4. 15. 24. c A. Przyniosa.

li kápłan to wszystko ná Ołtarzu: cáłopálenie jest Ofiáry ognistey/ ku wdźięczney wonności PANU.

10 A Jeśliżby z drobnego bydłá kto chćiał ofiárowáć/ z owiec abo z kóz/ ná ofiárę cáłopalenia: sámca zupełnego ofiárowáć będźie: ♣ 11 Y zábije go po bok Ołtarzá ku Połnocy/ przed oblicznośćią PAńską: á pokropią synowie Aáronowi Kápłani krwią jego po wierzchu Ołtárzá w około. 12 ♣ Y rozrabi go ná sztuki/ y głowę jego/ y tłustość jego: á włoży je kápłan porządnie ná drwá/ ktore są ná ogniu/ ktory jest ná Ołtarzu. 13 ♣ A wnętrzności y nogi opłocze wodą: y będźie ofiárowáł kápłan to wszystko/ y zápali to ná Ołtarzu. Cáłopalenie jest Ofiáry ognistey/ ku wdźięczney wonności PAnu.

14 A Jeśliby z ptástwá cáłopalenia ofiárę chćiał kto ofiárowáć PANU/ tedy niech przynieśie d z śinogárlic/ ábo z gołabiąt Ofiárę swoję. 15 ♣ A będźie ją ofiárowáł kápłan ná Ołtarzu/ y páznogćiem nádrze głowę jego: y zápali ná Ołtarzu/ wyćisnąwszy krew jego ná ná stronie Ołtarzá. 16 ♣ Odejmie też gardźiel jego/ z pierzem jego/ á porzući je blisko ołtarzá/ ku Wschodniey stronie/ ná miejsce gdźie popioł *bywa*. 17 ♣ Y rozedrze mu skrzydłá jego/ á *wszákże ich* nie oderwie: y spali to kápłan ná Ołtarzu/ ná drwách/ ktore są ná ogniu: Cáłopalenie jest ofiáry ognistey/ ku wdźięczney wonności PANU.

ROZDZIAŁ. II.

Sposob Ofiáry śniedney, z mąki biały. 11. Ktora ma być bez kwásu. 13. solą potrząśniona. 14. Ofiáry z pierwszych zboż.

1 GDyby też kto ofiárowáć chćiał dar ofiáry śniedney PAnu/ pszenna mąka będźie ofiárá jego: y poleje ją Oliwą/ y nákłádźie ná nie kádźidłá. 2 ♣ Y przynieśie ją do synow Aáronowych/ kápłánow/ á weźmie z tąd pełną garść swoję tey pszenney mąki/ y tey oliwy/ ze wszystkim kádźidłem/ y zápali to kápłan ná pámiątkę jey/ ná Ołtarzu: Ofiárá ognista jest ku wdźięczney wonności PAnu. 3 ♣ Ale co zostánie od oney Ofiáry śniedney/ Aáronowi a y synom jego będźie: Naświętsza rzecz jest z ognistych b Ofiár PAnu.

4 A Jeśliby ś też ofiárowáł dar ofiáry śniedney/ w piecu pieczoney/ *niechże będzie* z pszenney mąki/ plácek przáśny/ zágnieciony w oliwie/ y kreple przáśne/ pomázáne oliwą. 5 ♣ Jeśliże zás Ofiárę śniedną smáżoną w panwi ofiárowáć będźiesz/ niechże będźie z mąki pszenney/ z zágnieciony w oliwie oprocz zákwászenia. 6 ♣ Połamiesz ją ná kęsy/ y polejesz ją oliwą: Ofiárá to śniedna c *jest*. 7 ♣ A jeśli ofiárę śmiedną w kotle zgotowána ofiárowáć będźiesz/ z mąki pszenney z oliwą będźie. 8 ♣ Y przyniesiesz ofiárę śniedną tych rzeczy spráwioną PANU/ y oddasz ją Kápłánowi/ á odnieśie ją ná Ołtarz. 9 ♣ Y weźmie Kápłan z oney Ofiáry śnieďney pámiątkę jey/ y zápali ná Ołtarzu. Ofiárá to ognista/ ku wdźięczney wonności PAnu. 10 ♣ A co pozostánie od oney ofiáry śniedney/ Aáronowi/ y synom jego *będźie*: Naświętsza rzecz jest z ognistych ofiar PANU:

11 WSzelka ofiárá śniedna ktorą ofiárowáć będźiećie PANU/ bez kwásu będźie: bo żadnego kwásu/ y żadnego miodu/ nie będźiećie zápaláć ná ofiárę ognistą PANU: 12 ♣ Tylko w ofiárách pierwiástek/ ofiárowáć to będźiećie PAnu/ ále ná Ołtarz nie będźiećie ich kłáść ku wdźięczney wonności. 13 ♣ Káżdy dar ofiáry twojey śniedney/ solą d posolisz: á nie odejmiesz soli przymierza Bogá twojego od ofiáry twojey śniedney: Przy káżdey ofierze twojey ofiárowáć będźiesz sol.

14 A Jeśli ofiárowáć będźiesz Ofiárę śniedną z pierwszych urodzáiow PANU/ świeże kłosy uprážysz ogniem/ á ziarnie wykruszone z kłosow świeżych ofiárowáć będźiesz ná Ofiárę śniedną pierwszych urodzájow twojich. 15 ♣ Y nálejesz ná nie oliwy/ á nákłádźiesz

Margin notes: d 3 Moj. 5. 7. — a 3 Moj. 10. 12. Syrac. 7. 33. — b 3 Moj. 1. 9. — c A sucha. — d Márk. 9. 49.

ná niekádźidłá/ *bo* ofiárá śniedná
16 jest. Tedy zápali Kápłan pamiatke jey / ze zbożá wykruszonego jey/ y z oliwy jey/ ze wszystkim kádźidłem jey/ *bo* ofiárá ognista *jest* PANU.

ROZDZIAŁ III.

Sposob spráwowánia spokojnych[b] Ofiar z Wołow. 6. z Owiec. 12. z Koz. 17. Tłustość áni krew nie ma być jedźiona.

1 A Jeslibyофiárá spokojna byłá ofiárá jego/ á byłáby z rogátego bydłá: ofiárowáć bedźie ábo sámcá ábo sámicę: zupełne ofiárowáć je bedźie/ przed obliczem PAńskim. 2 Y położy rękę swą ná głowę Ofiáry swojey/ y zábije ją *Kápłan* przede drzwiámi Namiotu zgromádzenia: y wyleją synowie Aáronowi Kápłani krew ná wierzch Ołtarzá/ w około. 3 Potym ofiárowáć bedźie z ofiáry a spokojney paloną Ofiárę PAnu: tłustość okrywájącą wnetrności/ y wszystkę tłustość / ktora jest ná wnetrznośćiách. 4 Obie też nerki/ z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná polędźwicách b/ y odźiedzkę/ ktora ná wątrobie/ z nerkámi odejmie. 5 Y zápalą to synowie c Aáronowi ná Ołtarzu pospołu z Ofiárą całopalenia/ ktorá bedźie ná drwách/ ktore są ná ogniu: Ofiárá *to* ognista/ ku wdźieczney/ wonnośći PAnu.

6 A Le jesliby z drobnego bydłá byłá Ofiárá jego ná ofiárę spokojną PAnu/ sámcá ábo sámicę zupełne ofiárowáć je bedźie. 7 Jesliby báránká ofiárował ná Ofiárę swoję/ ofiárowáć go bedźie przed 8 obliczem PAńskim. A włoży rękę swą ná głowę ofiáry swojey/ y zábije ją przed Námiotem zgromádzenia: y wyleją synowie Aáronowi krew jey/ ná wierzch Ołtarzá w około. 9 Y bedźie ofiárował z ofiáry spokojney ofiárę ognistą PAnu/ tłustość jey/ ogon cáły/ ktory od grzbietá odejmie/ tákże y tłustość okrywájącą wnetrznośći / y wszystkę tłustość ktora jest ná 10 wnetrznośćiách. Obie też nerki z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná polędźwicách / y odźiedzkę / ktora ná wątrobie/ z nerkámi odejmie/ 11 Y zápali to Kápłan ná Ołtarzu: pokarm d *to jest* ofiáry ognistey PAnu.

12 J Esliby záś kozá byłá ofiára jego/ tedy ją ofiárowáć bedźie 13 przed obliczem PAńskim. Y położy rękę swoję ná głowie jey/ y zábije ją przed Namiotem zgromádzenia: y wyleją synowie Aáronowi krew jey/ ná wierzch Ołtarzá 14 w około. Y ofiárowáć bedźie z niey ofiárę swoję/ ná ofiárę ognistą PAnu/ tłustość okrywájącą wnetrznośći/ y wszystkę tłustość ktora 15 jest ná wnetrznośćiách. Obie też nerki z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná polędźwicách/ y odźiedzkę/ ktora ná wątrobie / z ner16 kámi odejmie. Y zápali to Kápłan ná Ołtarzu : pokarm *to jest* ofiáry ognistey / ná wdźieczną wonność/ *bo* wszystká tłustość jest PAńska.

17 P Ráwem wiecznym/ w Narodźiech wászych/ we wszystkich mieszkániách wászych/ żadney tłustośći/ y żadney e krwie jeść nie bedźiećie.

ROZDZIAŁ IV.

Ofiáry zá grzechy niewiádomośći. 3. Kápłánow. 13. Swieckich ludźi. 22. ták Kśiążąt. 27. jáko y Ludu pospolitego.

1 Y Rzekł PAN do Mojzeszá/ mo2 wiąc: Mow do Synow Izráelskich á rzecz; Gdyby kto zgrzeszył z niewiádomośći/ przećiw *ktoremu* z wszystkich przykazań PAńskich/ *czyniąc* czegoby czynić nie miał/ á przestąpiłby jedno z nich: 3 Jesliby kápłan pomázány zgrzeszył jáko jeden z ludu pospolitego/ tedy niech ofiáruje zá grzech swoj ktorego śie dopuśćił/ ćielcá młodego/ zupełnego/ PANU ná ofiárę 4 zá grzech. Y przywiedźie ćielcá onego do drzwi namiotu zgromádzenia/ przed oblicznosć PAńską: a włoży rękę swoję ná głowę onego ćielcá/ y zábije go przed obliczem 5 PAńskim. Tedy weźmie kápłan pomázány / ze krwie onego

a 2 Moj 29. 13.
b A. Stábiznách.
c 3 Moj 6. 12.
d 3 Moj 21. 6. 8 17. 21. y 22. 25
e 1 Moj 9. 4. 3 Moj 7. 26. y 17. 14

ćielcá / y wnieśie ją do Námiotu
6 zgromádzenia. ✠ Potym omoczy ká-
płan pálec swoj we krwi / á kropić
będźie oną krwią śiedm kroć przed
obliczem PANskim / przed zasłoną
7 Swiątnice. ✠ Y pomáże kápłan
krwią oną rogi Ołtarzá kádzenia
wonnego / przed obliczem PAN-
skim / ktory jest w Namiećie zgro-
mádzenia : á ostátek krwie onego
ćielcá / wyleje u spodku Ołtarzá cá-
łopalenia / ktory jest u drzwi Ná-
8 miotu zgromádzenia. ✠ Wszystkę zás
tłustość ćielcá tego zá grzech *ofiá-
rowánego*, wyjmie z niego : tłustość
okrywájącą wnętrzności / y wszy-
stkę tłustość ktora jest ná wnętrzno-
9 śćiách. ✠ Obie też nerki z tłustośćią
ktora *jest* ná nich / y ná polędźwi-
cách / y odźiedzkę *ktora jest* ná wą-
10 trobie / y ná nerkách / odejmie / ✠ Jáko
odejmują b z wołu ofiáry spokoj-
ney : y zápali to kápłan ná Oł-
11 tarzu cáłopalonych ofiar. ✠ Skorę
zás ćielcá tego / y wszystko mięso
jego / z głową jego / y z nogámi jego /
y z wnętrznośćiámi jego / y z gno-
12 jem jego : ✠ Owa / cáłego ćielcá wy-
nieśie precz zá Oboz ná miejsce czy-
ste / tam gdźie śie wysypuje popioł :
y c spali go ná drwách ogniem :
gdźie wysypują popioł / tám spa-
lony będźie.

a 3 Moj 9. 9.
b 3 Moj. 3. 3.
c 2 Moj 29. 14.

13 JEsliby d też wszystko zgromá-
dzenie Izráelskie z nieobacze-
nia zgrzeszyło / á byłáby rzecz zá-
kryta od oczu zgromádzenia tego /
y uczyniliby przećiw ktoremu ze
wszystkich przykazań PAńskich / co-
by być nie miáło / á byliby winni :
14 ✠ Y poználiby grzech ktorym zgrze-
szyli : ofiárowáć będźie ono zgro-
mádzenie ćielcá młodego / ná ofiárę
zá grzech / á przywiodą go przed
15 Námiot zgromádzenia. ✠ Y położą
stárszy zgromádzenia ręce swe ná
głowę ćielcá onego / przed obli-
czem PANskim / y zábije tegoż
ćielcá przed obliczem PANskim. ✠
16 Tedy wnieśie kápłan pomázány /
ze krwie ćielcá onego do Námio-
17 tu zgromádzenia : ✠ Y omoczy ká-
płan pálec swoj w oney krwi / a bę-
dźie nią kropił śiedm kroć przed o-
bliczem PANskim / przed zasłoną :

d 3 Moj. 2. 15. 4 Moj 15. 24.

18 ✠ A oną krwią pomáże rogi Ołta-
rzá / ktory jest przed obliczem PAń-
skim / w Namiećie zgromádzenia :
á ostátek krwie wyleje u spodku Oł-
tarzá cáłopalenia / ktory jest u drzwi
19 Námiotu zgromádzenia : ✠ Wszy-
stkę też tłustość jego wyjmie z nie-
20 go / y zápali ná Ołtarzu. ✠ Y uczyni
z tym ćielcem / jáko uczynił z ćiel-
cem zá grzech *ofiárowánym*, ták u-
czyni z nim : á ták oczyśći je ká-
21 płan / y będźie im odpuszczono. ✠ Po-
tym wynieśie ćielcá onego precz zá
oboz / y spali go / jáko spalił ćielcá
pierwego : Ták jest ofiárá zá grzech
zgromádzenia.

22 JEsliby Kśiążę zgrzeszył / y u-
czynił przećiw ktoremu ze wszy-
stkich przykázań PANA Bogá
swego / coby być nie miáło / á to z
23 nieobaczenia / á byłby winien : ✠ Y
byłby jáwny grzech jego / ktorym
zgrzeszył : przywiedźie ná ofiárę
swoję koźłá z koz / sámcá zupełnego.
24 ✠ Y położy ręce swoje ná głowę te-
goż koźłá / y zárżnie go ná miejscu e
gdźie biją ofiáry ná cáłopalenie /
przed obliczem PANskim: Ofiárá
25 to *jest* zá grzech. ✠ Y weźmie kápłan
ze krwie ofiáry zá grzech ná pálec
swoj / á pomáże rogi Ołtarzá cá-
łopalonych ofiar / *ostátek* krwie
jego wyleje u spodku Ołtarzá cá-
26 łopalenia. ✠ Wszystkę zás tłustość
jego zápali ná Ołtarzu / jáko y tłu-
stość ofiáry spokojney. ✠ A ták oczy-
śći go kápłan od grzechu jego / y bę-
dźie mu odpuszczony :

e 2 Moj. 26. 38.

27 A Jesliby kto zgrzeszył z ludu po-
spolitego / z nieobaczenia / á u-
czyniłby przećiw ktoremu z przyká-
zań PAńskich coby być nie miáło / y
28 byłby winien / ✠ A byłby znájomy
grzech jego / ktorym zgrzeszył: przy-
wiedźie ofiárę swoję kozę z koz / zu-
pełną sámicę / zá grzech swoj kto-
29 rego śie dopuśćił. ✠ A położywszy
rękę swą ná głowę tey Ofiáry zá
grzech / zábije tę ofiárę zá grzech ná
30 miejscu ofiar cáłopalonych. ✠ Po-
tym wźiąwszy kápłan ze krwie oney
ná pálec swoj / pomáże rogi Ołtarzá
cáłopalonych ofiar / á ostátek krwie
jey wyleje u spodku onegoż ołtarzá.
31 ✠ Wszystkę ktákże tłustość jey odej-
mie /

f 3 Moj 3. 3.

mie /

mie / jáko śie odejmuje tłustość od Ofiáry spokojney : y spali to kápłan ná Ołtarzu / ku wdzieczney wonności PAnu : á ták oczyśći go kápłan / y bedźie mu odpuszczono.

32 A Jeśliby owce przywiodł ná ofiáre swoje zá grzech / sámice

33 zupełna niech przywiedźie. ✠ Y włoży rece swa ná głowe oney ofiáry zá grzech / y záryje ja ná ofiáre zá grzech / ná miejscu gdźie zábijája

34 ofiáry cáłopalenia ; ✠ Potym weźmie kápłan oney krwie z ofiáry zá grzech ná pálec swoj / y pomáże rogi u Ołtarzá palonych ofiar / á ostátek krwie jey wyleje u spodku onego Oł-

35 tarzá: ✠ Y wszystke tłustość jey odejmie / jáko odejmuja tłustość báránká z ofiáry spokojney / y spali ja kápłan ná Ołtarzu ná cáłopalona ofiáre PAnu : á ták oczyśći go kápłan od grzechu jego ktorym zgrzeszył / y bedźie mu odpuszczony.

ROZDZIAŁ V.

Grzech zámilczenia prawdy. 1. Ofiárá zá pokalánie śie nieczystym dotknieniem. 4. Zá lekkomyślna przysiege. 15. Zá grzech z niewiádomośći popełniony. 17. O kłamcy ktory bliźniemu szkodźi.

1 JEśliby tez człowiek zgrzeszył / iżeby słyszał głos bluźnierstwá / á byłby świádkiem *tego, co* ábo widźiał ábo słyszał a á nie oznájmiłby / poniesie karánie b zá nieprá-

2 wość swoje. ✠ Abo jeśliby śie kto dotknał rzeczy nieczystey / bądź ścierwu zwierzá nieczystego / bądź ścierwu bydlećiá nieczystego / bádź ścierwu gádźiny nieczystey / á byłoby to zákryto przed nim / przećie

3 nieczysty bedźie / y winien jest. ✠ Abo jeśliby śie *kto* dotknał nieczystośći człowieczey / jákażbykolwiek byłá nieczystość jego / przez ktora (nie) nieczystym stawa / á byłoby to skryto przed nim / y dowiedźiałby

4 śie / winien jest. ✠ Abo jeśliby kto przysiagł / wymowiwszy usty / iże źle ábo dobrze uczynił / o wszystko / co wymawia człowiek z przyśiega / á byłoby to skryto przed nim / y dowiedźiałby śie *potym*, iże winien jest w

5 jedney rzeczy z tych. ✠ Bedac tedy winien w jedney rzeczy z tych / wy-

6 zna grzech swoj : ✠ Y przywiedźie Ofiáre zá wine swoje PANU / zá grzech swoj ktorym zgrzeszył / sámice z drobnego bydłá / owce ábo koze zá grzech : á oczyśći go kápłan od grzechu jego.

7 A Jeśliby nie przemogł ofiárowáć bydlatká / tedy przyniesie ofiáre zá wystepek swoj ktorym zgrzeszył / pare Sinogárlic / ábo pare gołabiat e PAnu : jedno ná ofiáre zá grzech / á drugie ná ofiáre Cáłopa-

8 lenia. ✠ Y przynieśie je do kápłáná / á *on* naprzod ofiárowáć bedźie *to*, co ma być ná ofiáre zá grzech / y páznogćiem nádrze głowe jego ku szy-

9 jey / ále jey nie oderwie. ✠ Y pokropi krwia z ofiáry zá grzech strone Ołtarzá / á ostátek oney krwie wyćiśnie u spodku Ołtarzá : Ofiárá to zá

10 grzech *jest*, ✠ Z drugiego záśie uczyni ofiáre cáłopalenia / według zwyczáju d : A ták oczyśći go kápłan od grzechu jego ktorym zgrzeszył / á

11 bedźie mu odpuszczony. ✠ A jeśliby nie przemogł ofiárowáć pary śinogárlic ábo dwojgá gołabiat / tedy przynieśie ofiáre swoje zá to co zgrzeszył / dźieśiata część Efy maki pszenney / ná ofiáre zá grzech : nie náleje ná nie Oliwy / áni włoży ná nie kádźidłá / bo jest Ofiárá zá

12 grzech: ✠ A *gdy* ja przynieśie do kápłáná / tedy nábrawszy kápłan z niey pełna garść swoje ná pámiatke jego e / spali ja ná Ołtarzu / mimo Ofiáre ognista PAnu : Ofiárá

13 to zá grzech *jest*. ✠ Y oczyśći go kápłan od grzechu jego / ktorym zgrzeszył w ktorey kolwiek z tych rzeczy / á bedźie mu odpuszczony / á *ostátek* bedźie Kápłánowi jáko przy ofierze śniedney.

14 NAd to rzekł PAn do Mojzeszá /
15 mowiac ; Gdyby człowiek przestapił przestepstwem / á zgrzeszyłby z niewiádomośći / *ujmujac* rzeczy poświeconych PAnu / tedy przywiedźie Ofiáre zá wystepek swoj PANU / báráná zupełnego / z drobnego bydłá według oszácowánia twego / zá sykle srebrá f / według syklá świątnice *na ofiáre* zá wystepek. ✠

16 A to coby g wźiął z poświeco-

a H. Wiedźiał.
b H. grzech swoj.

e 3 Moj. 12. 8. Luk. 2. 24.

d 3 Moj. 1. 14. 15. 16.

e I. ná pámiatke kádzenia.

f I. Zá dwá sykla śrebrá

g H. zgrzeszył.

nych rzeczy / wroći / y piata cześć
nád to przyda / y odda Kápłano=
wi : á Kápłan go oczyśći przez
báráná ofiáry zá grzech / á bedźie
mu odpuszczono.

17 JEsliby tez człowiek zgrzeszył /
uczyniwszy przećiw ktoremu=
wiek z przykazań PAńskich / coby
nie miáło być / z niewiádomośći / á
byłby winien / poniesie karánie zá
18 nieprawość swoje. ♣ Tedy przywie=
dźie báráná zupełnego z drobnego
bydłá / według szácunku twojego / ná
Ofiáre zá wystepek / do kápłaná : y
oczyśći go kápłan od niewiádomośći
jego / ktorey śie dopuśćił nie wie=
19 dzac / á bedźie mu odpuszczono. ♣ O=
fiárá to zá wystepek jest / ktorym
wystapił przećiwko PAnu.

Rozdział VI.

Ofiará y karánie ná te, ktorzy zápieráją rzeczy sobie zwierzonych, ábo gdyby kto komu co wydárł, ábo czyje rzecz ználazł. 2. Ustáwá palonych Ofiar. 13. o Ogniu ustáwicznym. 14. Ustáwá Ofiáry śniedney Kápłáńskiey. 25. Y Ofiáry zá grzech.

1 POtym rzekł PAn do Mojzeszá /
2 mowiac ; Gdyby człowiek
zgrzeszył / á wystepkiem wystapił
przećiwko PANU / á záprzałby rze=
czy sobie zwierzoney / y do zchowánia
dáney / ábo by co wydárł / ábo by
gwałtem wźiał od bliźniego swego.
3 Tákże / jesliby rzecz zgubiona zná=
ználazł / á záprzałby jey / ábo by tez
przyśiagł fałszywie o ktorakolwiek
rzecz a z tych ktore czyni człowiek /
4 grzeszac przez nie : ♣ Gdyby tedy
zgrzeszył / á winien był / wroći rzecz
ktora wydárł / ábo ktora gwałtem
wźiał / ábo tez rzecz sobie powie=
rzona / ábo rzecz zgubiona ktora
5 ználazł. ♣ Abo tez o cobykolwiek
fałszywie przyśiagł : tedy wroći to
cále / y piata cześć *do tego* przyda :
temu czyje było to wroći w dźień
6 Ofiáry zá grzech swoj. ♣ A Ofiáre
zá wystepek swoj przywiedźie PA=
nu / báráná zupełnego / z drobne=
go bydłá / według oszácowánia twe=
go / ná Ofiáre zá grzech / do Kápłá=
7 ná. ♣ Y oczyśći go Kápłan przed
PAnem / á bedźie mu odpuszczona

a 4 Moj. 5. 6.

káżda z tych rzeczy ktora uczynił / y
był jey winien.

8 Y Rzekł PAN do Mojzeszá / mo=
9 wiac ; ♣ Rozkaż Aáronowi y
synom jego / y rzecz : Tác *bedźie* u=
stáwá Ofiáry cáłopalenia (ofiárá
cáłopalenia jest od palenia na Ołtá=
rzu / przez cáła noc / áż do poránku /
bo ogień ná Ołtarzu ustáwicznie
10 gorzeć bedźie) ♣ Y oblecze śie ká=
płan w odźienie swoje lniáne / y U=
biory lniáne oblecze ná ćiáło swoje /
y zbierze popiołgdy spali ogień O=
fiáre cáłopálenia ná Ołtarzu / á
11 wysypie go podle Ołtarzá. ♣ Potym
zewlecze száty swe / y oblecze śie w
száty inne / á wyniesie popioł on zá
12 Oboz ná miejsce czyste. ♣ A ogień
ná Ołtarzu *ustáwicznie* gorzeć be=
dźie / nie bedźie gászony : á bedźie zá=
palał ná nim kápłan drwá ná káżdy
poránek / y włoży nań Ofiáre cáło=
palenia / á palić bedźie ná nim tłu=
13 stość Ofiar spokojnych. ♣ Ogień
ustáwicznie bedźie gorzał ná Oł=
tarzu / nie bedźie gászony.

14 A Tác tez jest ustáwá Ofiáry
śniedney / ktora ofiárowáć be=
da synowie Aáronowi przed obli=
15 czem PAńskim u Ołtarzá. ♣ We=
źmie garść swoje pszenney maki z
tey Ofiáry śniedney / y z oliwy jey /
ze wszystkim kádźidłem / ktore bedźie
ná ofierze śniedney / y to spali ná
Ołtarzu ku wdźieczney wonnośći /
16 ná pamiatke jey / PAnu. ♣ A co zo=
stánie z niey / jeść beda b Aáron y
synowie jego : bez kwásu jedzione be=
dźie ná miejscu świetym : w śieni
Namiotu zgromádzenia jeść to be=
17 da. ♣ Nie beda *tego* wárzyć z kwá=
sem / bo zá dźiał ich dałem im to /
z ofiar mojich ognistych : rzecz
Naświetsza to jest / jáko y ofiárá zá
grzech / y jáko ofiárá zá wystepek.
18 ♣ Káżdy meżczyzná z synow Aá=
ronowych jeść to bedźie : ustáwá to
wieczna w narodźiech wászych / o
palonych ofiárách PAńskich / wszyst=
ko co śie ich dotknie / poświecone
bedźie.

19 POtym rzekł PAn do Mojze=
20 szá / mowiac ; ♣ Tác jest ofiárá
Aároná y synow jego / ktora ofiá=
rowáć beda PAnu / w dźień pomá=

b 3 Moj. 2. 3.

zánia swego: dźieśiata część Efy máki pszenney/ zá ofiárę śniedną ustáwiczną: połowicę jey ráno/ á połowicę jey wieczor. ✤ 21 W panwi z oliwą będźie gotowána / smáżona przynieśiesz ją / usmáżoną ofiárę śniedną w sztukách ofiárowáć bedźiesz/ ku wdźięczney wonności PAnu. ✤ 22 A Kápłan pomázány z synow jego / po nim ofiárowáć ją będźie: ustáwá to wieczna PAnu / 23 wszystká spalona będźie. ✤ Y káżda śniedna Ofiárá kápłáńská/ wszystká spalona będźie: nie będą jey jeść.

24 ZAtym rzekł PAn do Mojżeszá / 25 mowiąc: ✤ Mow do Aároná/ y do synow jego/ á rzecz; Tá będźie ustáwá ofiáry zá grzech: Ná miejscu/ gdźie bijá Ofiáry cálopalenia / będźie zábita ofiárá zá grzech/ przed PAnem: rzecz Naświętsza jest. ✤ 26 Kápłan ktoryby ją ofiárował zá grzech/ jeść ją będźie: ná miejscu świętym jedźiona będźie / w śieni 27 Namiotu zgromadzenia. ✤ Wszystko co śię dotknie mięsá jey/ będźie poświęcone: á jesliby krwią jey szátá pokropiona byłá/ co śię pokropiło omyjesz ná miejscu świętym. ✤ 28 Naczynie też gliniáne/ w ktorymby ją wárzono/ stłuczone będźie: á jesliby w naczyniu miedźiánym wárzcona byłá/ wytrą je/ y wymyją wodą. 29 ✤ Wszelki mężczyzná z Kápłanow/ jeść ją będźie: Naświętsza to rzecz 30 jest. ✤ A żadna ofiárá zá grzech/ ktorey krew c wnaszána bywa do Namiotu zgromádzenia / dla oczyśćienia w świątnicy/ nie będźie jedźioná/ *ále* ogniem spalona będźie.

c 3 Moj 4. 5. 6. Zyd. 13. 11.

ROZDZIAL VII.

Ustáwá Ofiáry zá występek. 11. Ofiar spokojnych. 11. Ofiar wdźięczności, tákże ślubnych y dobrowolnych. 22. Tłustośći áni krwie nie jeść. 28. Sposob Ofiar. 35. Zámknienie rzeczy rozkazánych,

1 TAć jest ustáwá ofiáry zá występek/ 2 *ktora jest* Naświętsza. ✤ Ná miejscu gdźie bijá Ofiáry cálopalenia/ zábijá Ofiárę zá występek / á krwią jey pokropią Ołtarz z wierzchu w około. ✤ 3 A wszystkę tłustość jey ofiárowáć będźie z niey: Ogon/ y tłustość okrywájącą wnętrzności: 4 ✤ Obiedwie też nerki z tłustośćią ktora jest ná nich/ y ná polędźwicách y odźiedzkę ktora *jest* ná wątrobie 5 y ná nerkách/ odejmie. ✤ Y spali to Kápłan ná Ołtarzu/ ná ofiárę ognistą PAnu: Ofiárá to jest zá występek. 6 ✤ Wszelki mężczyzná z Kápłanow będźie ją jadł: ná miejscu świętym jedźiona będźie: rzecz to Naświętsza. 7 ✤ Jáko ofiárá zá grzech / ták ofiárá zá występek/ jednáką ustáwę máją: Kápłánowi,/ ktoryby go 8 oczyśćiał/ *należeć* będźie. ✤ Kápłánowi/ ktoryby czyje Ofiárę cálopaloną ofiárował / skorá teyże ofiáry/ ktorą ofiárował / *należeć* będźie. 9 ✤ Tákże káżda Ofiárá śniedna / w piecu upieczona / y wszystko co ná panwi ábo w kotle gotowano będźie/ Kápłanowi/ ktory to ofiáruje/ 10 *należeć* będźie. ✤ Przytym wszelka Ofiárá śniedna / zágnieciona z oliwą/ ábo prażona / wszystkim synom Aáronowym *należeć* będźie: ták jednemu jáko drugiemu.

11 TAć też jest Ustáwá Ofiáry spokojney / ktorą będą ofiárowáli 12 PANU. ✤ Jesliby *kto* ofiárowáli ná ofiárę dźiękczynienia/ tedy ofiárowáć będźie ná ofiárę dźiękczynienia placki przáśne / zágniatáne z oliwą / y kreple przáśne / pomázáne oliwą / y mąkę pszenną / smáżoną z tymi plackámi w oliwie zágniecionymi. 13 ✤ Przy tych plackách/ będźie też chleb kwászony ofiárował ná ofiárę swoję / z ofiárą dźiękczynienia 14 spokojnych ofiar swoich. ✤ Y będźie ofiárował z niego a / jeden *chleb* z káżdey ofiáry / ná podnoszenie PANU. Kápłánowi / ktory kropi krwią *Ofiar* spokojnych/ *należeć* to będźie. 15 ✤ Mięso záś ofiáry dźiękczynienia/ *ktora jest* spokojna/ w dźień ofiárowania jey jedźione będźie: nie zostáwią z niego nic do jutrá.

a T. z chlebá.

16 A Jesliby kto ślubną ábo dobrowolną przyniosł Ofiárę swoję w dźień ofiárowánia ofiáry jego jedźiona będźie / á názájutrz / coby 17 zostáło z niey/ zjedzą. ✤ Ale jesliby co zostáło mięsá z tey ofiáry do trzećiego dniá / ogniem spalono będźie.

18 dźie. A jeśliby kto przećie jadł mieso tey ofiáry spokojney dniá trzećiego/ nie będźie przyjemny ten ktory ją ofiárował; nie będźie mu pląmtna/ *owszem* obrzydliwośćią będźie/ á ktoby jadł z niey/ niepráwość swoję poniesie.

19 Mięso też/ ktoreby śie dotknęło czego nieczystego / nie będźie jedźione/ ále ogniem spalone będźie: Mięso záś *inne*, káżdy czysty jeść 20 je będźie. A ktobykolwiek jadł mięso z ofiáry spokojney ofiárowáney PANU/ á byłby nieczysty/ wytrácony będźie człowiek ten z ludu 21 swego. Jeśliby śie też kto dotknął czego nieczystego / *bądź* nieczystośći człowieczey / bądź nieczystośći bydlęcey/ bądź jákieykolwiek obrzydliwośći nieczystey / á jádłby mięso z ofiáry spokojney ofiárowáney PANu: tedy wytrácony będźie człowiek ten z ludu swego.

22 Rzekł jeszcze PAN do Mojżeszá/ 23 mowiąc; Powiedz Synom Izráelskim/ y rzecz: Żadney tłustośći z Wołu/ áni z Owiec/ áni z kozy/ 24 nie będźiesz jadł. Aczkolwiek tłustość *bydlęćiá* zdechłego / ábo tłustość rozszárpánego/ może być do wszelákiey potrzeby / ále jeść jey żadnym sposobem nie będźiećie: 25 Abowiem ktobykolwiek jadł tłustość z bydlęćiá / ktore ofiárowáć będźie *człowiek*, ná ofiáre ognistą PAnu / niechaj wytrácony będźie człowiek ten ktory jadł / z ludu swe-26 go. Tákże żadney krwie jeść nie będźiećie we wszystkich mieszkániách wászych / ták z ptakow jáko y z by-27 dląt. Wszelki człowiek / ktoryby jadł jákąkolwiek krew / wytrácony będźie człowiek on z ludu swego.

28 Rzekł jeszcze PAn do Mojżeszá/ 29 mowiąc: Mow do Synow Izráelskich/ á rzecz *im*; Ktoby ofiárował Ofiáre spokojną swoje PAnu/ przynieśie Ofiáre swoje PAnu 30 z ofiáry spokojney swojey: Ręká jego przynieśie b ofiáre ognistą PAnu/ tłustość z mostkiem przynieśie/ á mostek niech będźie tám y sám obrácány ná ofiáre przed PAnem. 31 Potym spali Kápłan tłustość ná Ołtarzu: ále mostek zostánie Aá-32 ronowi y Synom jego. A łopátkę práwą oddáćie ná podnoszenie Kápłanowi / z Ofiar spokojnych wá-33 szych. Kto też z Synow Aáronowych ofiárowáć będźie krew Ofiar spokojnych/ y tłustość/ temu śie do-33 stánie łopátká práwa dźiałem: Abowiem mostek sám y tám obrácánia y łopátkę podnoszenia/ wźiąłem od Synow Izráelskich / z ofiar ich spokojnych/ y dałem c je Aáronowi Kápłánowi / y Synom jego práwem wiecznym od Synow Izráelskich.

b T. *Sam osobą swoją.*

c 2 Moj 29. 27. 28.

35 Toć jest *dźiał* pomázánego Aároná/ y pomázánych Synow d jego / z Ofiar ognistych PAńskich/ od dniá / ktoregom im przystąpić rozkazał ku spráwowániu urzędu 36 Kápłáńskiego PANU. Y rozkázał PAN áby im to dawano było / od dniá ktorego je pomázał / od Synow Izráelskich/ práwem wie-37 cznym w narodźiech ich. Táć jest ustáwá Ofiáry Cáłopalenia ofiáry śniedney / y ofiáry zá grzech / y zá występek/ y poświącánia / y ofiáry 38 spokojney: Ktora rozkazał PAN Mojżeszowi ná gorze Synáj / dniá ktorego przykázował Synom Izráelskim / áby ofiárowáli Ofiáry swe PANU ná puszczy Synáj.

d H. *Pomázánie Aároná, pomázánie synow.*

ROZDZIAŁ. VIII.

Poświęcenie Aároná y Synow jego ná Kápłáństwo, tákże y szat. 14. *T Ofiáry przy poświącániu ich, według rozkazánia Bożego uczynione.* 33. *T jáko długo ten Akt poświącánia ich trwáć miał.*

1 Potym rzekł PAn do Mojżeszá/ 2 mowiąc; Weźmi Aároná y Syny jego z nim/ y száty *ich*, y Olejek pomázánia / y ćielcá ná ofiáre zá grzech/ y dwá báránu/ y kosz *chlebow* przáśnych. 3 A wszystek lud zbierz do drzwi Namiotu zgromádzenia. 4 Y uczynił Mojżesz jáko mu rozkazał PAN: y zebrał śie wszystek lud do drzwi Namiotu zgromádze-4 nia. Tedy rzekł Mojżesz do zgromádzenia; Toć jest słowo a / ktore rozkazał PAN czynić.

a T. *Rzecz*

6 A Kazawszy b przystąpić Mojżesz Aáronowi y synom jego / omył

b 2 Moj 29. 4.

7 je woda: ♣ Y oblekł go w ſuknią/ c á opáſał go páſem/ y odźiał go płaßczem / y ná wierzch włożył nań nárámiennik / y przypáſał go páſem nárámiennniká / y opáſał go nim : 8 ♣ Włożył też nań Napierſnik / y przypráwił do niego URYM y THUMMIM d : 9 ♣ Tákże włożył czapkę ná głowę jego / á włożył ná czapkę ná przodek bláchę złotą / koronę świetą / jáko był rozkazał PAN Mojżeßowi. 10 ♣ Wźiął też Mojżeß Olejek pomázowánia / y pomázał przybytek/ y wßyſtkie rzeczy ktore w nim były/ y poświećił je. 11 ♣ Potym pokropił nim Ołtarz śiedm kroć / y pomázał Ołtarz ze wßyſtkim naczyniem jego / y wánnę/ y ſtolec jey / áby je poświećił : 12 ♣ Wlał tákże Olejku pomázowánia ná głowę Aáronowę/ y pomázał go ná poświecenie jego. 13 ♣ Zátym rozkazał Mojżeß przyſtąpić ſynom Aáronowym / á oblekßy je w ßáty/ opáſał je páſem / y włożył ná nie czapki / jáko był e PAN rozkazał Mojżeßowi. 14 ♣ Támże przywiodł ćielcá ku Ofierze zá grzech / y włożył Aáron y ſynowie jego ręce ſwe ná głowę ćielcá ofiáry f zá grzech. 15 ♣ Y zábił go Mojżeß/ á wźiąwßy krwie jego / pomázał rogi Ołtarzá w około pálcem ſwym / y oczyśćił Ołtarz. *Oſtátek* záś krwie wylał u ſpodku Ołtarzá/ y poświećił go / dla oczyśćiánia ná nim. 16 ♣ Wźiął potym wßyſtkę tłuſtość ktora ná wnętrznośćiách byłá/ y odźierzkę z wątroby / y dwie nerce z tłuſtośćią ich / y ſpalił to Mojżeß ná Ołtarzu. 17 ♣ A ćielcá z ſkorą jego/ y z mięſem jego/ y z gnojem jego ſpalił ogniem precż zá g Obozem : jáko był PAn rozkazał Mojżeßowi.

18 POtym przywiodł báráná ná Ofiárę cáłopalenia: y włożyli Aáron y Synowie jego ręce ſwe ná głowę tego báráná: 19 ♣ Y zábił go h Mojżeß / á pokropił krwią jego Ołtarz z wierzchu w około. 20 ♣ A báráná porąbał ná ßtuki jego/ y ſpalił Mojżeß głowę / y ßtuki/ y tłuſtość. 21 ♣ A wnętrznośći/ y nogi / opłokał wodą / y ták ſpalił Mojżeß wßyſtkiego báráná ná Ołtarzu : cáłopalenie to *jeſt* ku wdźięczney wonnośći / Ofiárá ogniſta jeſt i PAnu : jáko był PAN rozkazał Mojżeßowi.

22 POtym kazał k przywieść báráná drugiego/ báráná poświecenia / y włożyli Aáron y ſynowie jego ręce ſwoje ná głowę *tegoż* báráná: 23 ♣ A zábiwßy go Mojżeß/ wźiął ze krwie jego/ y pomázał nią koniec práwego uchá Aáronowego/ y wielki pálec práwey ręki jego/ tákże pálec wielki práwey nogi jego. 24 ♣ Rozkazał też przyſtąpić ſynom Aáronowym / y pomázał Mojżeß onąż krwią koniec uchá ich práwego / y pálce wielkie ich práwey ręki / y pálce wielkie nogi ich práwey : y wylał Mojżeß krew ná wierzch Ołtarzá w około. 25 ♣ Potym wźiął l tłuſtość y ogon / y wßyſtkę tłuſtość ktora *jeſt*, około wnętrznośći / y odźiedzkę z wątroby/ y dwie nerce z tłuſtośćią ich/ y łopátkę práwą : 26 ♣ Tákże z koßá przáſnych chlebow/ ktore *były* przed PAnem/ wźiął plácek przáſny jeden/ y bochen chlebá z oliwą jeden/ y krepel jeden/ á położył je ná *onych* tłuſtośćiách/ y ná łopátce práwey. 27 ♣ Y dał to wßyſtko w ręce Aáronowi/ y w ręce ſynow jego/ y obracał to tám y *ſám zá Ofiárę* obracánia przed PANem. 28 ♣ Potym ono wźiął Mojżeß z rąk ich/ á ſpálił ná Ołtarzu ná cáłopalenie : poświecenie to *jeſt* ná wdźięczną wonność/ Ofiárá ogniſta *jeſt* PAnu. 29 ♣ Wźiął też Mojżeß moſtek/ y obracał go ſám y tám/ *zá ofiárę* obracánia przed PAnem : á z báráná poświącania / doſtał śię Mojżeßowi dźiał/ jáko mu był rozkázał PAN.

30 WZiął jeßcze Mojżeß olejku pomázowánia/ m y krwie ktora *byłá* ná Ołtarzu/ á pokropił Aáróná y ßáty jego ; tákże ſyny jego / y ßáty ſynow jego z nim. A ták poświećił Aáróná y ßáty jego/ y ſyny jego/ y ßáty ſynow jego z nim. 31 ♣ Y rzekł Mojżeß do Aáróná / y do ſynow jego; Warzćie to mięſo u drzwi Namiotu zgromádzenia / y tám n je jedźćie/ y chleb/ ktory jeſt w koßu poświecenia/ jákom przykazał mo=

c I. w koßule lniáne

d T. Swiátłość y doſkonáłość.

e 2 Moj. 29. 9.

f T. Ktory miał bydź ofiárowány zá grzech

g 2 Moj. 29. 14.

h 2 Moj. 29. 16.

i 2 Moj. 29. 18.

k 2 Moj. 29. 19.

l 2 Moj. 29. 22.

m 2 Moj. 29. 21.

n 2 Moj. 29. 32. 3 Moj. 24. 9.

wiąc; Aáron o y ſynowie jego będą je jedli. 32 ♣ A coby zoſtáło z mięſá y z chlebá/ ogniem ſpalićie. 33 ♣ A ze drzwi Namiotu zgromádzenia nie wychodźćie przez śiedm dni/ áż do dniá ktorego śię wypełni czás poświęcenia wáßego: bo przez śiedm dni poświącáne będą ręce wáße. 34 ♣ Jáko śię ſtáło dźiś/ *ták* przykazał PAN czynić ná oczyścienie wáße. 35 ♣ Przetoż przy drzwiách Namiotu zgromádzenia trwáć będźiećie we dnie y w nocy przez śiedm dni/ á ſtrzedz będźiećie rozrządzenia PAńſkiego/ ábyśćie nie pomárli: bo mi ták rozkazano. 36 ♣ Y uczynili Aáron y ſynowie jego to wßyſtko co *im* rozkazał PAN przez Mojżeßá.

o Mátt. 12. 4.

ROZDZIAŁ IX.

Pierwße Ofiáry przez Aároná ſpráwowáne. 8. Záśię. 15. Zá lud. 22. Błogosłáwi ludowi. 22. Ogień PAńſki ofiáry ſpalił.

1 Y Stáło śię dniá ośmego/ wezwał Mojżeß Aároná y ſynow jego/ y ſtárßych Izráelſkich. ♣ Y rzekł Aáronowi; Weźmi ſobie ćielcá młodego a ná ofiárę zá grzech/ y báráná ná ofiárę cáłopalenia/ *oboje* zupełne/ y ofiáruj je przed oblicżem PAńſkim: 3 ♣ Do ſynow záś Izráelſkich rzecżeß/ mowiąc; Weźmićie kozłá z koz/ ná ofiárę zá grzech y ćielcá/ y báráná/ rocżniáki/ zupełne/ zdrowe/ ná ofiárę cáłopalenia: 4 ♣ Tákże wołu/ y báráná/ ná ofiáry ſpokojne/ ku ofiárowániu przed Pánem/ y ofiárę śniedną/ nágnieciona z oliwą: ábowiem śię wam dźiś PAn ukaże. 5 ♣ Y przynieśli co rozkazał Mojżeß/ przed Namiot zgromádzenia: á przyſtąpiwßy wßyſtek lud/ ſtánął przed PAnem. 6 ♣ Zátym rzekł Mojżeß; Táć jeſt rzecż ktorą wam PAN rozkazał/ czyńćießjo, á ukaże śię wam chwałá PAńſka. 7 ♣ Rzekł záś Mojżeß do Aároná; Przyſtąp do Ołtarzá/ á uczyń ofiárę zá grzech ſwoj/ y ofiárę paloną twoję/ á wykonaj oczyścienie zá śię y zá lud. Uczyń też ofiárę od ludu/ y uczyń oczyścienie zá lud/ jáko rozkazał PAN.

a 2 Moj 29. 1.

8 Tedy przyſtąpił Aáron do Ołtarzá/ y zábił ćielcá *ná Ofiárę* zá grzech ſwoj. 9 ♣ Y podáli mu ſynowie Aáronowi krew: ktory omoczywßy pálec ſwoj we krwi/ pomázał rogi Ołtarzá/ á *oſtátek* krwie wylał u podku Ołtarzá. 10 ♣ Ale tłuſtość z nerkámi/ y odźiedzkę z wątrobą/ z ofiáry zá grzech/ ſpalił ná Ołtarzu/ jáko był rozkazał PAN Mojżeßowi. 11 ♣ Mięſo záś y ſkorę ſpalił ogniem precż zá Obozem. 12 ♣ Zábił też Ofiárę cáłopalenia: y podáli mu ſynowie Aáronowi krew/ ktorą pokropił wierzch Ołtarzá w około. 13 ♣ Przynieśli mu też Ofiárę cáłopalenia y ßtuki jey/ y głowę jey/ á ſpalił ją ná Ołtarzu: 14 ♣ Omył też wnętrzności/ y nogi/ y ſpalił je z Ofiárą cáłopalenia ná Ołtarzu.

15 POtym ſpráwowáł Ofiárę b *wßyſtkiego* ludu/ y wźiął kozłá ná Ofiárę zá grzech ludu/ ktorego zábił/ y ofiárował c go jáko y pierwßego. 16 ♣ Ofiárował też ofiárę cáłopalenia/ y uczynił jey według zwyczáju. 17 Ofiárował też Ofiárę śniedną/ á wźiąwßy z niey pełną gárść ſwoję/ ſpálił ná Ołtarzu/ oprocz ofiáry cáłopalenia poránney. 18 ♣ Zábił też wołu y báráná ná Ofiárę ſpokojną ktora *byłá* zá lud: y podáli mu ſynowie Aáronowi krew ktorą pokropił Ołtarz z wierzchu około. ♣ 19 *Podáli* mu tákże tłuſtość z wołu/ y z báráná ogon/ y tłuſtość okrywájącą *wnętrzności* y nerki/ y odźiedzkę z wątroby. 20 ♣ Włożyli też tłuſtości ná moſtek/ y ſpalili też tłuſtość ná Ołtarzu. 21 ♣ Ale moſtek y łopátkę práwą/ obracał Aáron tám y sám/ ná ofiárę obrácánia przed oblicżem PAńſkim/ jáko był *PAN* rozkazał Mojżeßowi.

b 2 Moj 4. 13. c I. Nágotował go jáko y pierwßego zá grzech

22 Tedy podniozßy Aáron ręce ſwe do ludu/ błogosłáwił im/ á zſtąpił od ofiarowánia ofiáry zá grzech/ y ofiáry cáłopálenia/ y ofiáry ſpokojney. 23 ♣ Y wßedł Mojżeß y Aáron do Namiotu zgromádzenia/ á wyßedßy błogosłáwili ludowi: y okázáłá śię chwałá PAńſká wßyſtkiemu ludowi. 24 ♣ Bo zſtąpiwßy ogień od oblicżności PAńſkiey ſpalił ná Ołtarzu ofiárę cáłopalenia y tłuſto-

ści: co gdy widźiał wßystek lud / wykrzykáli / á padáli ná twarzy swoje.

Rozdział X.

Nádáb y Abiu, ofiárując ogień obcy PAnu, są od ogniá popaleni. 6. Zákaz áby ich nikt nie żałował. 8. Kápłanom winá zákázano pod posługowánie, y przyczyny tego. 12. Czego pożywáć mieli z tych rzeczy, ktore od Ofiar zostawáły. 16. Mojzesz Kápłány do powinnośći ich upomina.

1 TEdy synowie Aáronowi Nádáb y Abiu / wźiąwßy káżdy kádźilnice swoje / włożyli á w nie ogniá / y włożywßy nań kádźidłá / ofiárowáli przed obliczem PAńskim ogień obcy / czego im był nie rozkazał. 2 Przetoż wyßedßy ogień od twarzy PAńskiey / poráźił je / y pomárli przed PAnem. 3 Zátym rzekł Mojzesz do Aároná; Toć to jest co opowiedźiał PAN / mowiąc; W tych ktorzy przystępują do mnie / b poświęcony będę / y przed oblicznośćią wßystkiego ludu uwielbiony będę: y zámilkł Aáron. 4 Tedy wezwał Mojzesz Misáelá y Elisáfáná synow Husyelá / Stryjá Aáronowego / y rzekł do nich; Przystąpćie / á wynieśćie brácią wáßę z świątnice / precz zá Oboz. 6 Przyßli tedy / á wynieśli je / y z ßátámi ich / precz zá oboz / jáko był rozkazał Mojzesz. Rzekł potym Mojzesz do Aároná / y do Eleázará / y do Itámárá synow jego; Głow wáßych nie obnażajćie c / áni ßat swych rozdźierajćie / byśćie nie pomárli / á Bog nie rozgniewáł śię ná wßystko zgromádzenie. Ale brácia wáßy / wßystek dom synow Izráelskich / niech płácżą tego spalenia / ktore uczynił PAN. 7 Ze drzwi też Namiotu zgromádzenia nie wychodźćie / byśćie snadź nie pomárli: ábowiem olejek pomázánia PAńskiego jest ná was: y uczynili według rozkazánia Mojzeszowego.

a 4 Moj 3. 4. y 26. 61 1 Kron 24. 2.

b 3 Moj 8. 13. 34.

c T. Nie żáłujćie.

8 ZAtym rzekł PAN do Aároná / 9 mowiąc; Winá y napoju mocnego nie będźiesz pił / ty / y synowie twoji z tobą / gdy będźiećie mieli wchodźić do Namiotu zgromádzenia / ábyśćie nie pomárli: ustáwá to wieczna *będźie* w narodźiech wáßych: 10 Abyśćie rozeznawáć mogli między rzeczą świętą / y między rzeczą pospolitą / y między rzeczą nieczystą / y między rzeczą czystą. 11 A żebyśćie náuczáli synow Izráelskich wßystkich ustaw / ktore im rozkazał PAN przez Mojzeszá.

12 MOwił potym Mojzesz do Aároná / y do Eleázárá / y Itámárá synow jego / ktorzy byli pozostáli: Weźmićie ofiárę śniedną / ktora zostáłá od ognistych Ofiar PAńskich / á jedzćie ją z przáśnikámi przy Ołtarzu: bo rzecz naświętsza jest: 13 Przetoż jeść ją będźiećie ná miejscu świętym: bo to práwo twoje / y práwo synow twojich / z ognistych Ofiar d PAńskich: bo mi ták rozkazano. 14 Tákże mostek obrácánia / y łopátkę podnoßenia będźiećie jedli ná miejscu czystym / ty y synowie twoji / y corki twoje z tobą: ábowiem *to* práwem tobie / y práwem synom twojim dano / z ofiar spokojnych synow Izráelskich. 15 Łopátkę podnoßenia / y mostek obrácánia / z ofiárami ognistymi *y* tłustośći przyniosą / áby je tám y sám obrácano przed obliczem PAńskim: á *to* będźie tobie y synom twojim z tobą práwem wiecznym / jáko rozkazał PAN.

16 POtym Mojzesz ßukał pilnie e kozłá ofiárowánego zá grzech / á oto *już* spalony był: y dla tego rozgniewawßy śię ná Eleázárá y Itámárá syny Aáronowe / ktorzy byli pozostáli / mowił; 17 Przeczżeśćie nie jedli Ofiáry zá grzech ná miejscu świętym? ábowiem to jest rzecz naświętsza: ponieważ ją wam dano / ábyśćie nośili nieprawość *wßystkiego* ludu ná oczyśćienie ich przed obliczem PAńskim: 18 A oto nie jest wnieśiona krew jego wewnątrz do świątnice: mieliśćie go jeść w świątnicy jákom f rozkazał. 19 Tedy Aáron odpowiedźiał Mojzeszowi; Oto dźiś ofiárowáli ofiárę swoję zá grzech / y ofiárę cáłopalenia swego przed obliczem PAńskim / á to mię potkáło g

d 3 Moj 2. 3. y 6. 16.

e 1 Mácháb. 2. 1.

f 3 Moj 6. 20.

g T. śmierć onych dwu synow mych.

A gdy=

A gdybym był jadł dźiś ofiárę zá grzech/ izaliby śię to było podobáło PANU? To gdy usłyszał Mojżesz/ przestał ná tym.

ROZDZIAŁ XI.

Czego śię jeść y ofiárowáć nie godźi, z Zwierząt. 9. z Ryb. 13. Z ptástwá. 21. z Czołgájących śię rzeczy. 24. Co zplugáwia przez dotknienie. 32. Oczyśćienie z dotknienia tákowego. 41. Sprosne niektore y obrzydłe zwierzątká y płázy. 44. Swiętymi być trzebá przykłádem Bożym.

1 POtym mowił PAN do Mojżeszá y do Aároná/ y rzekł do nich; Powiedźcie Synom Izráelskim/ 2 mowiąc; ✣ a Te są zwierzętá/ ktore jeść będźiećie/ ze wszystkich zwierząt/ ktore są ná źiemi. 3 ✣ Wszelkie bydłe ktore ma rozdźielone stopy/ y rozdwojone kopytá/ á przeżuwa/ to 4 jeść będźiećie. ✣ Ale z tych jeść nie będźiećie/ ktore *tylko* przeżuwáją/ y z tych ktore *tylko* kopytá dwoją: Wielbłąd/ ktory choć przeżuwa/ ále kopytá rozdźielonego nie ma/ 5 nieczystym wam będźie. ✣ Tákże krolik/ ktory choć przeżuwa/ ále kopytá rozdźielonego nie ma/ nieczystym wam będźie. 6 ✣ Zájąc też/ choć przeżuwa/ ále kopytá rozdźielonego nie ma/ nieczystym wam będźie. ✣ 7 Swiniá tákże/ choć ma rozdźielone stopy y rozdwojone kopyto/ ále iż nie przeżuwa/ nieczystą wam będźie. 8 ✣ Mięsá ich nie będźiećie jeść/ áni ściérwu ich dotykáć śię będźiećie/ nieczyste wam będą.

9 TO jeść będźiećie ze wszystkich rzeczy żyjących w wodách: wszystko co ma skrzele y łuskę/ w wodách w morzu y w rzekách/ to jeść będźiećie. 10 ✣ Wszystko zás co nie ma skrzele y łuski/ w morzu y w rzekách/ cokolwiek śię rucha w wodách/ y káżda rzecz żywiąca ktora jest w wodách/ 11 obrzydliwośćią wam będźie. ✣ Obrzydliwośćią będą wam: mięsá ich jeść nie będźiećie/ á śćierwem ich 12 brzydźić śię będźiećie. ✣ *Owa* cokolwiek nie ma skrzele y łuski w wodách/ obrzydliwośćią wam będźie.

13 TYm śię też brzydźić będźiećie z ptástwá/ y jeść *ich* nie będźiećie/ *bo* są obrzydliwośćią / *jáko* Orłá/ y 14 Gryfá/ b y morskiego Orłá. ✣ Y Sępá/ y Kánie według rodzáju ich. 15 ✣ Káżdego Kruká według rodzáju 16 jego: ✣ Tákże Strusiá/ y Sowy/ y wodney Kánie/ y Jástrzębá/ według 17 rodzáju ich. ✣ Y Puhaczá/ y Nurká/ 18 y Łełká. ✣ Y Łábęciá/ y Baká/ y Bo- 19 ćianá: ✣ Y Czáple/ y Sojki według rodzáju ich/ y Dudká y Nietopyrzá: 20 ✣ Wszystko co śię czołga *po źiemi* skrzydłá májąc á ná czterech nogách chodźi/ obrzydliwośćią wam będźie.

21 WSzákże jeść będźiećie wszystko co śię czołga po źiemi skrzydłá májące/ co ná czterech nogách chodźi/ co ma w nogách śćięgneczká przydłuższe ku skakániu ná nich po 22 źiemi. ✣ Te z nich jeść będźiećie: Szárańczą c według rodzáju jey/ y Koniki według rodzáju ich/ y słocźki według rodzáju ich/ y chrząszcze we- 23 dług rodzáju ich. ✣ Wszystko zás co śię czołga po źiemi skrzydlaste/ cztery nogi májące/ obrzydliwośćią 24 wam będźie. ✣ Bo śię nimi pokaláćie; ktoby śię dotknął zdechliny ich/ nie będźie czystym áż do wieczorá: 25 ✣ A ktoby kolwiek nośił śćierw ich/ upierze száty swoje/ y będźie nieczystym áż do wieczorá.

26 WSzelkie bydłe ktore ma rozdźieloną stopę/ á kopytá rozdwojonego nie ma/ áni też przeżuwa/ nieczyste wam będźie: Ktoby śię go dotknął/ nieczystym będźie. ✣ 27 A cokolwiek chodźi ná łápách swych ze wszystkich zwierząt ktore chodzą ná czterech nogách/ nieczyste wam będźie: Ktoby śię dotknął śćierwu ich/ nieczystym będźie áż do wieczo- 28 rá. ✣ A ktoby nośił śćierw ich/ upierze odźienie swe/ á nieczystym będźie áż do wieczorá: *bo* nieczyste wam *są*.

29 TAkże y te zá nieczyste mieć będźiećie miedzy płázámi/ ktore śię włoczą po źiemi: Łáśicá: y Mysz/ y Zábá/ według rodzájow 30 swojich. ✣ Y Jeż/ y Jászczerká/ y 31 Tchorz/ y Slimak/ y Kret. ✣ Te nieczyste wam będą miedzy wszystkimi płázámi: ktoby śię dotknął zdechliny

Marginalia: a 1 Moj. 8. 20. 5 Moj. 14. 20. — b I. Jástrzębá. — c H. Arbe, Soleam, Hárgol, Hágáb.

źyliny ich / nieczystym będźie áż do wieczorá. 32 A káżda rzecz / ná ktoraby co zdechłego z tych rzeczy upádło / nieczysta będźie / ták drzewiáne naczynie jáko szátá / ták skorá jáko wor: owá káżde naczynie w ktorym co spráwują / do wody włożone będźie / y nieczyste zostánie áż do wieczorá / potym czyste będźie. 33 Wszelkie záś naczynie gliniáne / w ktoreby co z tych *rzeczy* wpadło ze wszystkim coby w nim było / nieczyste śie stánie / á sámo z tłuczone 34 będźie. Káżda też potráwá ktorą jadáją / gdyby wody *nieczystey* do niey wlano / nieczysta będźie: y wszelki napoj ktory pijáją z káżdego *tákiego* naczynia / nieczystym 35 będźie. Owá wszystko ná coby upádło co z onych zdechlin / nieczyste będźie; piec y ognisko rozwálone będą / *bo* nieczyste są / y zá nieczy- 36 ste wam będą. Ale studnia y cysterná / y *káżde* zgromádzenie wod / czyste będą: coby śie jednák dotknęło ścierwu d tych rzeczy / nieczyste będźie.

d *T. Dobywájąc ich z wody.*

37 A Jesliby upádło nieco z ścierwu ich ná jákie náśienie / ktore śiane bywa / czyste zostánie. 38 Ale jesliby ná náśienie w wodźie moczone upádło co z ścierwu ich / nie- 39 czyste wam będźie. Jesliby zdechło bydle ktore jadaćie / ktoby śie dotknął ścierwu jego / nieczystym bę- 40 dźie áż do wieczorá. A ktoby jadł ścierw jego / upierze száty swoje / y nieczystym będźie áż do wieczorá: ten coby precz wynośił on ścierw / upierze száty swoje / y nieczystym będźie áż do wieczorá.

41 WSzelki tákże płaz / co śie czołga po źiemi / obrzydliwośćią 42 jest / nie będźiećie go jeść. Cokolwiek śie czołga po brzuchu / y cokolwiek ná czterech / ábo więcey nogách śie włoczy miedzy wszystkim płázem ktory śie czołga po źiemi / nie będźiećie *ich* jeść / bo o- 43 brzydliwośćią są. Nie plugawćie dusz wászych wszelkim płázem ktory śie czołga po źiemi / y nie májćie śie nimi / byśćie nie byli splugáwie- 44 ni przez nie: Abowiem Jam jest PAN Bog wász; przetoż poświęcajćie śie e / á bądźćie świętymi / bom Ja święty jest: á nie plugawćie dusz wászych żadnym płázem / 45 ktory śie czołga po źiemi. Bom Ja *jest* PAN / ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábym wam był zá Bogá: przetoż bądźćie świętymi / bom Ja święty jest.

e *3 Mojż. 19. 2. y 20. 7. 1 Piotr. 1. 16.*

46 TAć jest ustáwá *około* bydłá / y ptástwá / y wszelkiey duszę żywey / ktora śie rucha w wodách: y wszelkiey duszę żywey / ktora śie czoł- 47 ga po źiemi. Ku rozeznániu miedzy nieczystym y miedzy czystym / á miedzy zwierzęty ktore śie jeść godzą / y *miedzy* zwierzęty ktorych śie jeść nie godźi.

ROZDZIAŁ XII.

Nieczystość Niewiásty po porodzeniu Syná. 5. Corki. 6. Sposob oczyśćienia jey.

1 ZAtym rzekł PAn do Mojżeszá / 2 mowiąc: Powiedz synom Izráelskim / y rzecz: Niewiástá ktoraby a poczęłá y urodźiłá mężczyznę / nieczysta będźie przez śiedm dni; według dni ktorych odłączoną bywa dla choroby swey / nieczy- 3 sta będźie. A dniá b ośmego obrzezáne będźie ćiáło nieobrzezki je- 4 go. Ale *oná* przez trzydźieśći dni / y trzy dni / zostánie we krwi oczyśćiánia: żadney rzeczy świętey nie dotknie śie / y ku Swiątnicy nie pojdźie / áż śie wypełnią dni oczy- 5 śćiánia jey. A jeśli dźieweczkę urodźi / nieczysta będźie przez dwie niedźieli / według oddźielenia swego: á sześćdźieśiąt dni / y sześć dni / zostánie we krwi oczyśćiánia *swego*.

a *H. Naśienie z śiebie wydá.*

b *1 Mojż. 17. 12. Luká. 1. 59. y 2. 21. Jan. 7. 22.*

6 A Gdy śie wypełnią dni oczyśćienia *jey* po synu ábo po corce / przynieśie báránká rocznego ná Ofiárę cáłopalenia / y gołąbiątko / ábo synogárlicę ná Ofiárę zá grzech / do drzwi Namiotu zgro- 7 mádzenia / do kápłáná; Ktorego ofiárowáć będźie przed oblicżem PAńskim / y oczyśći ją / á ták oczyśćiona będźie od płynienia krwie swojey. Táć jest ustáwá *tey ktora* porodźiłá mężczyznę ábo dźieweczkę. 8 A jeśli nie przemoże *dáć* bá-

ránká/ tedy weźmie parę c śinogárlic / ábo parę gołąbiąt / jedno ná ofiárę cáłopalenia / á drugie ná ofiárę zá grzech / y oczyśći d ją Kápłan/ á ták oczyśćiona będźie.

c Luk. 1. 24.
d T. Modlić śię będźie zá nię.

ROZDZIAŁ XIII.

Rozeznánie przez Kápłaná wßelákiego trądu. 9. Y cżłowieká trędowátego. 47. Trąd ná ßáciech. y oczyśćienie jego.

1 RZekł záśię PAN do Moyżeßá 2 y do Aároná/ mowiąc; ♣ Cżłowiek ktoryby miał ná ſkorze ćiáłá ſwego ſadzel / ábo lißaj / ábo białe blizny / ták izby śię ná ſkorze ćiáłá jego okazáłá plagá trądu: przywiedźiony będźie do Aároná Kápłaná / ábo do ktorego z ſynow jego Kápłánow. 3 ♣ Tedy oglądá Kápłan on ſadzel ná ſkorze ćiáłá *jego*: jeſliby włos ná onym ſadzelu pobielał/ á on ſadzel ná pojrzeniu byłby głębßy niż *inßa* ſkorá ćiáłá jego / plagá trądu jeſt: przetoż oglądawßy go Kápłan/ oſądźi go być niecżyſtym.

4 A Jeſliby biała *tylko* blizná byłá ná ſkorze ćiáłá jego/ á nie byłáby głębßa ná pojrzeniu niż *inna* ſkorá / y włoſy w niey nie pobieláłyby; tedy zámknie Kápłan máiącego táką zárázę / przez śiedm dni. 5 ♣ Potym obejrzy go Kápłan dniá śiodmego: á jeſliby oná blizná ták zoſtáłá w oczách jego / á nie ßerzyłá śię oná blizná po ſkorze / tedy go zámknie Kápłan przez śiedm dni powtore. 6 ♣ Y obejrzy go Kápłan dniá śiodmego powtore: á jeſliby tá záráza pocżerniáłá á nie ßerzyłáby śię tá záráza po ſkorze / tedy go zá cżyſtego oſądźi Kápłan/ bo świerzb jeſt: á *on* upierze ßáty ſwe / á będźie cżyſtym. 7 ♣ Ale jeſliby śię bárźiey rozßerzał po ſkorze świerzb on/ po oglądániu Kápłánowym/ y po oczyśćieniu jego / pokaże śię z nowu Kápłánowi. 8 ♣ Tedy obejrzy go Kápłan: á jeſliby śię tá záráza rozßerzáłá po ſkorze *jego*, oſądźi go zá niecżyſtego Kápłan: *bo* trąd jeſt.

9 ZArázá trądu gdy będźie ná cżłowieku / przywiedźion będźie do 10 Kápłaná. ♣ Ktorego obejrzy Kápłan: á będźieli ſadzel biały ná ſkorze / żeby śię ucżyniły włoſy białe/ choćby y zdrowe ćiáło było 11 ná tym ſadzelu: ♣ Trąd zấſtárzáły jeſt ná ſkorze ćiáłá jego; y oſądźi go zá niecżyſtego Kápłan/ á nie będźie go záwierał / gdyż niecżyſtym jeſt.

12 A Jeſliby śię trąd rozßerzał a ná ſkorze/ y okryłby trąd wßyſtkę ſkorę zárażonego / od głowy jego áż do nog jego/ wßędy gdźie 13 oczymá Kápłan dojrzeć może: ♣ Y obejrzy Kápłan: á jeſli okrył trąd wßyſtko ćiáło jego / zá cżyſtą oſądźi záráżę jego: bo iż wßyſtká pobieláłá/ *dla tego* cżyſty jeſt. 14 ♣ Ale ktorego dniá ukázáłoby śię ná tákowym mięſo dźikie niecżyſtym 15 będźie. ♣ A ták oglądá Kápłan mięſo dźikie/ á oſądźi go być zá niecżyſtego / bo ono mięſo dźikie niecżyſte 16 jeſt: trąd *to* jeſt. ♣ Ale jeſliby záś zginęło mięſo dźikie/ y obroćiłoby śię w białość/ tedy przyjdźie 17 do Kápłaná. ♣ A widząc go Kápłan że śię obroćiłá záráza w białość / zá cżyſtego oſądźi Kápłan zárázonego/ bo cżyſtym jeſt.

a H. Kwitnąc kwitnie.

18 JEſliby záś był ná ſkorze ćiáłá jego wrzod/ á zágoiłby śię: 19 ♣ A ná miejſcu wrzodu onego ucżyniłby śię ſadzel biały / ábo blizná biała zácżerwieniáła / tedy okázána 20 będźie Kápłánowi. ♣ A widząc Kápłan/ że ná wejrzeniu głębßa jeſt niż inna ſkorá/ y włoſy by jey pobieláły/ zá niecżyſtego oſądźi go Kápłan: záráza trądu jeſt/ z wrzodu 21 wyroſła. ♣ Ale jeſliby ją obacżył Kápłan/ że w niey włos niebieleje/ y nie jeſt głębßa nád *inßą* ſkorę/ ále tylko nácżerniáłá: tedy zámknie Kápłan tákowego przez śiedm 22 dni. ♣ A jeſliby śię ßerzyłá po ſkorze / zá niecżyſtego oſądźi go Ká- 23 płan/ záráza to *trądu*. ♣ Wßákże jeſliby blizná oná biała ná ſwym miejſcu zoſtawáłá / y nie ßerzyłáby śię/ zápalenie wrzodu jeſt: przetoż zá cżyſtego oſądźi go Kápłan.

24 TAkże ćiáło ná ktorego ſkorze byłáby ſpárzeliná *od* ogniá/ á

po zgojeniu oney ſpárzeliny / byłáby blizná biała / záczerwieniáła / 25 ábo *biała* tylko / ♣ Ogláda to Kápłan : á jeſliby włos w bliznie pobielał y łſnił ſie / á ná pojrzeniu byłáby głebſza *oná blizná* niż ſkorá / trąd jeſt z ſpárzeliny wyroſły : przetoż zá nieczyſtego oſadźi go Kápłan / *bo* zárázá trądu jeſt. 26 ♣ A jeſli Kápłan obaczy / że ná oney bliznie białey włos nie pobielał / á iż nie jeſt głebſza nád *inſzą* ſkorę / ále iż nieco náczerniáłá ; zámknie Kápłan tákowego przez śiedm dni. 27 ♣ Y obejrzy go Kápłan dniá śiodmego : jeſliby śię bárźiey ſzerzyłá po ſkorze / oſadźi go zá nieczyſtego Kápłan / zárázá to trądu. 28 ♣ A jeſliż tá blizná biała zoſtawa ná ſwym mieyſcu / á nie ſzerzy śię po ſkorze / ále śię záczerniwa / pryſzczel z ſpárzenia jeſt : y oſadźi go zá czyſtego Kápłan / bo blizná ſpárzeliny jeſt.

29 GDyby mąż ábo niewiáſtá mieli jáką plámę ná głowie ábo ná brodźie / 30 ♣ Tedy obejrzy Kápłan one plámę : á będźieli ná pojrzeniu głebſza niż *inſza* ſkorá / y byłby ná niey włos pozołkły / y ſubtelny : tedy tákowego zá nieczyſtego oſadźi Kápłan / zmázá jeſt : trąd ná głowie ábo ná brodźie jeſt. 31 ♣ Ale jeſliby obaczył Kápłan záráźę oney plámy / á oto ná weyrzeniu jeſt głebſza nád *inſzą* ſkorę / á nie byłby ná niey włos czarny / zámknie Kápłan záráźę plámy *máiącego*, przez śiedm dni. 32 ♣ Potym obejrzy Kápłan tę záráźę dniá śiodmego : á jeſli śię nie ſzerzy zmázá / y nie máſz ná niey pozołkłego włoſá / y ná pojrzeniu tá zmázá nie byłáby głebſza nád *inſzą* ſkorę : 33 ♣ Tedy ogolony będźie *ten człowiek*, ále zmázy oney golić nie będźie : y zámknie Kápłan máiącego zmázę przez śiedm dni powtore. 34 ♣ Y ogląda Kápłan onę zmázę dniá śiodmego : á jeſli śię nie rozſzerzyłá zmázá po ſkorze / á ná pojrzeniu nie jeſt głebſza nád *inſzą* ſkorę / oſadźi go zá czyſtego Kápłan : á *on* uprawſzy odźienie ſwoje / czyſtym będźie. 35 ♣ A jeſliby śię poczęłá ſzerzyć oná zmázá ná ſkorze po oczyśćieniu jego : Tedy obejrzy go Kápłan : á jeſliż śię ſzerzy oná zmázá po ſkorze / nie będźie wiecey upátrował Kápłan włoſu żołtego : nieczyſtym jeſt. 37 ♣ Wſzákże jeſli przed oczymá jego ták zoſtawa oná zmázá / y włos czarny wyroſłby ná niey / zgojiłá śię oná zmázá : czyſty jeſt / y zá czyſtego oſadźi go Kápłan.

38 A Gdyby też ná ſkorze ćiáłá męzczyzny / ábo niewiáſty były blizny białe : 39 ♣ Tedy obejrzy *je* Kápłan : a jeſliżby śię blizny one białe ná ſkorze ćiáłá jego záczerniwáły / blizná biała jeſt / wyroſła ná ſkorze : czyſtym jeſt. 40 ♣ Mąż tákże któremu by opádáły włoſy z głowy jego / łyſy jeſt / y czyſty jeſt. 41 ♣ A jeſliżby przećiwko jedney ſtronie twarzy opádły włoſy głowy jego / przełyśiáły jeſt / czyſty jeſt. 42 ♣ Wſzák że jeſliby ná łyśinie / ábo ná *tym* przełyśieniu okazáłá śię blizná biała / *á* zczerwieniáłáby : trąd wyroſt z łyśiny jego / ábo z przełyśienia jego. 43 ♣ Y obejrzy go Kápłan : á jeſliżby ſądzel záráźy jego był biały / ábo zczerwieniáły ná łyśinie jego / ábo na obłyśieniu jego / ná kſztałt trądu / ná ſkorze ćiáłá / 44 ♣ *Tákowy* człowiek trędowáty jeſt / nieczyſty jeſt / y oſadźi go beſpiecznie Kápłan zá nieczyſtego : *bo* ná głowie jego jeſt trąd jego.

45 TRędowáty záś / ktoryby miał ná ſobie tę záráźę / ſzáty jego będą rozdárte / y głowá jego będźie odkryta / y uſtá ſobie zákryje / á wołáć będźie ; Nieczyſty b / nieczyſty *jeſtem*. 46 ♣ Po wſzyſtkie dni poki jeſt zárázá ná nim / nieczyſtym będźie / *bo* nieczyſtym jeſt : ſam będźie mieſzkał ; precz zá obozem będźie mieſzkánie jego.

b Tren. 4. 15.

47 JEſliby też ná ſzáćie byłá zárázá trądu / ná ſzáćie ſukniáney ábo ná ſzáćie lniáney / 48 ♣ Abo ná oſnowie / ábo ná wątku ze lnu ábo z wełny / ábo ná ſkorze / abo ná jákieykolwiek rzeczy ſkorzáney : 49 ♣ A byłáby tá zárázá źielona / ábo czerwona ná ſzáćie / ábo ná ſkorze / ábo ná oſnowie / ábo ná wątku / ábo ná jákimkolwiek naczyniu ſkorzánym / zárázá trądu

50 jest: bedźie ukazána Kápłanowi. ♣ A ogladawszy Kápłan záráze one / zámknie one rzecz zárázona przez śiedm dni. 51 ♣ Potym obejrzy záráze one dniá śiodmego / jesliby śie szerzyłá zmázá oná ná száćie / ábo ná osnowie / ábo ná watku / ábo ná skorze / y ná káżdey rzeczy z skory urobioney trad jest jádowity / zárázá nieczysta jest. 52 ♣ Tedy spali te száte ábo osnowe / ábo watek z wełny ábo ze lnu / ábo jákiekolwiek naczynie skorzáne / ná ktorymby byłá zárázá: ábowiem jest trad jádowity: ogniem spalono bedźie.

53 A Le gdyby obaczył Kápłan / iż oná zmázá nie szerzy śie ná száćie / ábo ná osnowie / ábo ná watku / ábo ná jákimkolwiek naczyniu skorzánym: 54 ♣ Rozkaże Kápłan / áby uprano to / ná czym jest zárázá / y zámknie to przez śiedm dni powtore. 55 ♣ Y obejrzy Kápłan po upraniu one záráze / á jesli nie odmieniłá oná zárázá bárwy swojey: choćby śie oná zárázá nie rozszerzyłá / *rzecz* nieczysta jest; ogniem ja spalisz / zárázliwa rzecz jest / badź ná zwierzchniey badź ná spodniey stronie jey. 56 ♣ Wszákże jesliby Kápłan obaczył / iż przyczerniejsza bedźie zárázá po wypraniu swym: oderdrze ja od száty ábo od skory / ábo od osnowy / ábo od watku. 57 ♣ A jesliby śie jeszcze ukazáłá ná száćie / ábo ná osnowie / ábo ná watku / ábo ná jákim naczyniu skorzánym / trad jest szerzacy śie: ogniem to spalisz / ná czymby byłá tákowa zárázá. 58 ♣ Száte záś ábo osnowe / ábo watek / ábo káżde naczynie skorzáne / ktorebyś uprał / á odeszłáby od niego zárázá / upierzesz je powtore / á czyste bedźie.

59 T Ać jest ustáwá o zárázie tradu / ná száćie sukniáney ábo lniáney / ábo ná osnowie / ábo ná watku / ábo ná jákimkolwiek naczyniu skorzánym / jáko to ma być rozeznano / iż jest czyste ábo nieczyste.

ROZDZIAL XIV.

Oczyśćienie tredowatego. 34. Rozeznánie y oczyśćienie domu trądem zárázonego.

1 P Otym rzekł PAN do Mojzeszá / mowiac: 2 ♣ Tać jest a ustáwá około tredowatego / w dźień oczyśćienia jego: przywiedźiony bedźie do Kápłáná: 3 ♣ A wynidźie Kápłan precz zá Oboz: á obaczyli Kápłan / że oto uleczona jest zárazá tradu tredem zárazonego / 4 ♣ Tedy rozkaże Kápłan temu ktory śie oczyśćia / áby wźiał dwá wroble żywe y zdrowe / y drzewo cedrowe / y jedwabiu kármázynowego / y Hisopu: 5 ♣ Y rozkaże Kápłan zábić jednego wroblá nád naczyniem gliniánym / nád woda żywa. 6 ♣ Wroblá *tedy* żywego weźmie / y drzewo cedrowe / y jedwab kármázynowy / y Hisop / á omoczy to *wszystko* z wroblem żywym / we krwi wroblá zábitego nád woda żywa. 7 ♣ Y pokropi tego ktory śie oczyśćia od tradu śiedm kroć / y ogłośi go być czystym / á puśći wroblá żywego w pole. 8 ♣ A ten ktory śie oczyśćia / upierze száty swoje / y ogoli wszystkie włosy swoje / á umyje śie woda / y czystym bedźie: Potym wnidźie do obozu / á bedźie mieszkał przed namiotem swojim przez śiedm dni. 9 ♣ Potym dniá śiodmego / ogoli wszystkie włosy swe / głowe swa / y brode swa / y brwi nád oczymá swymi / y wszystkie inne włosy swe ogoli: przytym upierze száty swe / y ćiáło swe omyje woda / á ták oczyśćion bedźie.

10 A Dniá osmego / weźmie dwu báránkow zupełnych / y owce jedne roczna / zupełna / y trzy dźieśiate częśći Efy maki pszenney / ná ofiáre śniedna / z mieszána z oliwa / 11 y b miárke oliwy. ♣ Tedy Kápłan ktory oczyśćia człowieká ktory ma być oczyśćiony / postáwi z tymi *rzeczámi* przed PANEM u drzwi 12 Namiotu zgromádzenia. ♣ Potym weźmie Kápłan báráná jednego / y bedźie go ofiárowáł ná ofiáre zá wystepek / *z ona* miárka oliwy / y bedźie to tám y sám obracał

a *Mátt.* 8. 4. *Márk.* 1. 44. *Luká.* 5. 14.

b *H. Log. T. ták wiele jáko sześć skorup jájowych.*

ná Ofiáre obracánia / przed oblicżem PANſkim. ♣ Zábije też báránká onego ná mieyſcu gdzie bija ofiáry zá grzech/y ofiáre cáłopalenia/ ná mieyſcu świętym: bo jáko ofiárá zá grzech / ták ofiárá zá wyſtepek należy Kápłánowi: rzecż naświetſza jeſt.

14 Y Weźmie Kápłan krwie z ofiáry za wyſtepek/ y pomáże Kápłan koniec uchá práwego onemu ktory śie ocżyśćia / tákże pálec wielki u práwey reki jego / y pálec wielki u práwey nogi jego. 15 ♣ Weźmie też Kápłan z oney miarki oliwy / á naleje ná dłoń ſwoje lewa. 16 ♣ A omocży pálec ſwoj práwy w oliwie ktora jeſt ná lewey dłoni jego/ y pokropi oliwa z pálcá ſwego śiedm kroć / przed oblicżem PANſkim. 17 ♣ A z oſtátku oliwy/ ktora jeſt ná dłoni jego / pomáże Kápłan koniec uchá práwego onemu ktory śie ocżyśćia / y wielki pálec práwey reki jego / tákże wielki pálec práwey nogi jego / z oneyże krwie ktora jeſt ofiára zá wyſtepek. 18 ♣ A coby zoſtáło oliwy ktora jeſt ná dłoni Kápłánowey / pomáże tym głowe onego ktory śie ocżyśćia / y ták go ocżyśći Kápłan przed oblicżem PAńſkim. 19 ♣ Ucżyni tákże Kápłan ofiáre zá grzech / y ocżyśći tego ktory śie ocżyśćia / od niecżyſtośći jego / á potym zábije Ofiáre cáłopalenia. 20 ♣ Y ofiárowáć bedźie Kápłan ofiáre cáłopalenia/ y ofiáre śniedna / ná Ołtarzu: ták ocżyśći go Kápłan / y cżyſtym bedźie.

21 A Jeſliżby kto był ták ubogi / iżby tego nie przemogł. Tedy weźmie báránká jednego ná ofiáre zá wyſtepek / ná podnoſzenie / dla ocżyśćienia ſwego / y jedne dźieśiata cżeść Efy mąki pſzenney / zágniećioney z oliwa / ná Ofiáre śniedna/y miarke oliwy. 22 ♣ Nád to dwie śinogárlice / ábo dwoje gołabiat / cżego doſtáć może : z ktorych jedno bedźie ná ofiáre zá grzech/ á drugie ná ofiáre cáłopalenia. 23 ♣ Y przyniesie je w ośmy dźień ocżyśćienia ſwego do Kápłána / do drzwi Namiotu zgromádzenia/ przed oblicznośc PAńſka.

24 W Eźmie tedy Kápłan báránká Ofiáry záwyſtepek / y miárke oliwy: y bedźie to obracał tám y sám Kápłan ná ofiare obracánia przed PAnem. 25 ♣ A zábije báránka ná ofiáre za wyſtepek : á wźiawſzy Kápłan ze krwie Ofiáry zá wyſtepek / pomáże koniec uchá práwego temu ktory śie ocżyśćia / y pálec wielki práwey reki jego / y pálec wielki práwey nogi jego. 26 ♣ Oliwy tákże náleje Kápłan ná lewa dłoń ſwoje. 27 ♣ Y kropić bedźie Kápłan pálcem ſwojim práwym / z oliwy ktora jeſt ná lewey rece jego/ śiedm kroć przed oblicżem PAńſkim.

28 P Omáże też Kápłan ona oliwa ktora jeſt ná dłoni jego koniec uchá práwego / temu ktory śie ocżyśćia : tákże wielki pálec práwey reki jego / y wielki pálec práwey nogi jego/ ná mieyſcu krwie / z Ofiáry zá wyſtepek. 29 ♣ A oſtátkiem oliwy /ktora jeſt ná dłoni Kápłáná/ pomáże głowe onego ktory śie ocżyśćia / áby go ocżyśćił przed PAnem. 30 ♣ Tákże ucżyni z jedna śinogárlica/ ábo z jednym gołebiećiem/ cżegokolwiek z tych doſtáć może. 31 ♣ Cżego doſtáć mogł / jedno z tych bedźie ofiára zá grzech/ á drugie ná ofiáre cáłopalenia/z ofiára śniedna: á ták ocżyśći Kápłan tego ktory śie ocżyśćia przed oblicżem PAńſkim. 32 ♣ A táć jeſt uſtáwá o tym / ná ktorymby byłá zárázá trądu / ktory wſzyſtkiego mieć nie może ku ocżyśćieniu ſwemu.

33 R Zekł potym PAN do Mojżeſzá y do Aároná/ mowiąc: 34 ♣ Gdy wnidźiecie do ziemie Chánáneyſkiey / ktora Ja wam dawam w ośiádłość/ á dopuśćiłbym záráze trądu ná ktory dom ośiádłośći wáſzey/ 35 ♣ Tedy on/ktorego dom jeſt/ przyjdźie / y opowie to Kápłánowi/ mowiąc : Jákoby zárázá trądu zda mi śie być w domu mojim. 36 ♣ Rozkaże tedy Kápłan wyprzatnać dom/ pierwey niż sam wnidźie/ áby oglądał záráze one/iżby śie nic nie ſplugáwiło / coby było w domu : á potym Kápłan wnidźie/ áby oglądał on dom.

37 A Ogleduiąc one záráze/ ujrzyli záraze ná ścienie domu/ *jákoby* dołki czarne/ przyżieleńszym/ ábo przyczerwieńszym/ á ná pojrzeniu 38 byłoby głebszeniż ściáná. ♣ Tedy wynidźie Kápłan z domu onego przede drzwi/ y zámknie on dom 39 przez śiedm dni. ♣ Wroći śie potym Kápłan dniá śiodmego/ y obejrzy: á jesli śie rozszerzyłá zárázá ná 40 ściánách domu onego. ♣ Rozkaże Kápłan wyłámáć ono kámienie/ ná ktorymby byłá zárázá/ y wyrzućić je precz zá miásto/ ná miejsce nie- 41 czyste: ♣ A dom rozkaże wewnątrz oskrobáć/ wszedy w około: y wyrzucą on proch ktory oskrobáli precz zá 42 miásto ná miejsce nieczyste. ♣ Y wezmą kámienie insze/ y wpráwią ná miejsce innych kámieni: y wapná też inszego wezmą/ á potynkują dom.

43 A Jesliby śie odnowiłá oná zárázá/ y rozszerzyłá śie po domu/ po wyrzuceniu kámienia y po wyskrobániu domu/ y po tynkowá- 44 niu *jego*: ♣ Tedy wnidźie Kápłan: á ujrzyli/ że śie rozszerzyłá oná zárázá po domu/ trąd jest jádowity w domu *onym*, nieczysty jest. ♣ 45 Zátym rozwála on dom / kámienie jego/ y drzewo jego/ y wszystko wapno domu onego/ á wyniesą precz 46 zá miásto ná miejsce nieczyste. ♣ A ten ktoby wszedł do domu onego / po wszystkie dni poki był záwárty/ 47 nieczystym bedźie áż do wieczorá. ♣ A ktoby spał w onym domu/ upierze száty swoje: tákże ktoby jadł w tymże domu/ upierze száty swoje.

48 Lecz jesliby wszedszy Kápłan obaczył/ iż śie nie szerzy zárázá po domu/ po tynkowániu jego: tedy osadźi Kápłan/ że dom on jest 49 czysty/ bo uleczona jest zárázá oná: ♣ A weźmie ná oczyśćienie onego domu/ dwu wroblow/ y drzewo 50 cedrowe/ y jedwabiu karmázynu/ y hisopu. ♣ Y zábije wroblá jednego nád náczyniem gliniánym/ nád 51 wodą żywą. ♣ A wźiąwszy drzewo cedrowe/ y hisop / y jedwab kármázynowy/ y wroblá żywego / omoczy to *wszystko* we krwi wroblá zábytego/ y w wodźie żywey/ á po-52 kropi ten dom śiedm kroć. ♣ Y ták oczyśći on dom krwią wroblá onego/ y wodą żywą/ y wroblem żywym/ y drzewem cedrowym/ y hisopem/ y jedwabiem czerwonym. ♣ 53 Potym puśći wroblá żywego precz zá miásto w pole: ták oczyśći *on* dom/ y czystym bedźie.

54 Táć jest ustáwá o káżdey zárázie trádu/ y plámy czarney. ♣ 55 Y o tradźie ná száćie/ y ná domu. ♣ 56 Y o sadźelu/ y o c świerzbie/ y o biá- 57 łey plámie: ♣ Żeby poznáć/ gdy kto jest nieczystym/ y gdy kto czystym: Táć jest ustáwá *około* tradu.

c I. o Lisza-jách.

ROZDZIAŁ XV.

Nieczystość ćierpiącego płynienie meżczyzny. 12. Y niewiásty; Y oczyśćienie ich.

1 Rzekł potym PAN do Mojżeszá 2 y do Aároná/ mowiąc: ♣ Powiedźcie synom Izráelskim/ á mowcie do nich: Mąż ktoryby ćierpiał płynienie naśienia z ćiáłá swego/ 3 nieczysty jest. ♣ A táć bedźie nieczystość płynienia jego: Jesli wypuśći ćiáło jego płynienie swe/ ábo żeby śie to płynienie zástánowiło w ciele jego/ nieczystość jego jest. ♣ 4 Káżda pośćiel / ná ktoreyby leżał płynienie ćierpiący/ nieczysta bedźie/ y wszystko/ ná czymby uśiadł/ 5 nieczyste bedźie. ♣ Ktoby śie dotknął pośćieli jego/ upierze száty swoje/ y umyje śie wodą/ á bedźie nieczystym áż do wieczorá.

6 Ktoby też śiadł ná tym/ ná czym ten śiedźiał co z niego *naśienie* płynie/ upierze száty swe/ y umyje śie wodą/ á bedźie nieczystym áż do 7 wieczorá. ♣ Jesliby śie też kto dotknął ćiáłá mężá ćierpiącego płynienie/ upierze száty swe/ y umyje śie wodą: á bedźie nieczystym áż do wie- 8 czorá. ♣ A jesliby plunął płynienie ćierpiący ná czystego/ *oplwány* upierze száty swe y umyje śie wodą/ á nieczystym bedźie áż do wieczorá. ♣ 9 Káżde też śiodło ná ktorymby śiedźiał płynienie ćierpiący/ nieczyste 10 bedźie. ♣ Ktoby śie też jákieykolwiek rzeczy dotknął/ ktora byłá pod nim/ nieczysty bedźie áż do wieczorá/ á ktoby co z tego nośił/ upierze száty

swe/ y umyje śie woda/ á bedźie nieczystym áż do wieczora. ♣ (11) Tákże káżdy ktoregoby śie dotknął cierpiacy płynienie/ nie umywszy przed tym rąk swojich w wodźie/ upierze száty swoje/ y umyje śie woda/ y bedźie nieczystym áż do wieczorá. (12) ♣ Naczynie też gliniáne/ktoregoby śie dotknął co płynienie cierpi/ stłuczone bedźie: á káżde naczynie drzewiáne/ woda umyte bedźie.

(13) A Gdyby oczyściony był ten ktory cierpi płynienie/ od płynienia swego/ nálicży sobie śiedm dni/ a podług swego oczyścienia/ y upierze száty swe/ y omyje ćiáło swoje woda żywa/ y bedźie czystym. (14) ♣ Potym dniá osmego/ weźmie sobie dwie śinogárlice/ ábo dwoje gołabiąt/ á przyszedszy przed PANA do drzwi Namiotu zgromádzenia/ odda je kápłánowi. (15) ♣ Tedy ofiárowáć bedźie kápłan jedno z nich zá grzech/ á drugie ná ofiáre cáłopalenia. Ták oczyści go kápłan przed obliczem PAnskim od płynienia jego.

a I. po swojim oczyścieniu.

(16) A Mąż z ktoregoby wyszło naśienie złączenia/ omyje woda wszystko ciáło swe/ y bedźie nieczystym áż do wieczorá. (17) ♣ Káżda też száta/ y káżda skorá/ ná ktoreyby było naśienie złączenia/ wyprána bedźie wodá/ á bedźie nieczysta áż do wieczorá. (18) ♣ Niewiástá tákże z ktoraby obcował mąż ćierpiący płynienie naśienia/ *oboje* umyja śie woda/ á nieczystymi beda áż do wieczorá.

(19) TAkże niewiástá/ ktoraby ćierpiáłá chorobe swoje/ á płynełáby krew z ćiáłá jey: przez śiedm dni bedźie w odłączeniu swym/ káżdy coby śie jey dotknął/ nieczysty bedźie áż do wieczorá. (20) ♣ Ná czymkolwiek leżáłá w odłączeniu swym/ nieczyste bedźie: tákże ná czymby śiedźiáłá/ nieczyste bedźie. (21) ♣ Ktoby śie też dotknął pośćieli jey/ upierze száty swe/ y umyje śie woda/ á bedźie nieczysty áż do wieczorá. ♣ (22) Tákże ktoby śie dotknął tego ná czymby śiedźiáłá/ upierze száty swe/ y umyje śie woda/ á bedźie nieczysty áż do wieczorá. (23) ♣ Jesliby też co było ná łożu jey/ ábo ná czymby oná śiedźiáłá/ á dotknąłby śie kto tego/ nieczystym bedźie áż do wieczorá. ♣ (24) A jesliby mąż spał z nia/ á zostáłáby nieczystość jey ná nim/ nieczysty bedźie przez śiedm dni: y káżde łoże/ ná ktorymby leżał/ nieczyste bedźie.

(25) JEsliby też niewiástá płynienie krwie ćierpiáłá przez wiele dni/ mimo czás mieśiącow jey/ ábo żeby krwie płynienie ćierpiáłá w zwyczájney chorobie/ *tedy* po wszystkie dni płynienia nieczystośći swojey/ jáko y czásu choroby swojey nieczysta bedźie. (26) ♣ Káżda pośćiel jey ná ktoreyby leżáłá po wszystkie dni płynienia swego/ jáko pośćiel w przyrodzoney chorobie bedźie/ y káżda rzecz ná ktoreyby śiedźiáłá/ nieczysta bedźie według nieczystośći *przyrodzoney* choroby jey. ♣ (27) Ktoby śie kolwiek dotknął tych rzeczy/ nieczystym bedźie upierze száty swe/ y umyje śie woda/ á bedźie nieczystym áż do wieczorá. (28) ♣ A gdy bedźie b oczyśćiona od płynienia swego/ nálicży sobie śiedm dni/ á potym oczyśćiáć śie bedźie. (29) ♣ A dniá osmego/ weźmie sobie dwie śinogárlice ábo dwoje gołabiąt/ y przynieśie je kápłánowi do drzwi Namiotu zgromádzenia. (30) ♣ Z ktorych ofiárowáć bedźie kápłan jedno ná ofiáre zá grzech/ á drugie ná ofiáre całopalenia: ták ja oczyśći kápłan przed PAnem od płynienia nieczystośći jey. (31) ♣ Ták odłączáć bedźiećie Syny Izráelskie c od nieczystośći ich/ áby nie pomárli w nieczystośći swey/ gdyby splugáwili przybytek moj/ ktory jest w pośrzodku ich.

b T. przestánie krew płynąć.

c T. Dla nieczystośći ich.

(32) TAć jest ustáwá około tego ktory płynienie ćierpi/ y z ktorego wychodźi naśienie złączenia/ dla czego splugáwiony bywa. (33) ♣ Tákże y około *niewiasty* chorujacey w odłączeniu swym/ y káżdego ćierpiącego płynienie swe/ ták meżczyzny/ jáko y niewiásty/ y meżá ktory leżał z nieczysta.

ROZDZIAL XVI.

Ceremonie poświącánia Swiątnice, Przybytku, Ołtarza, Nawyższego Kápłáná, y wszystkiego ludu. 20. ko-

Kiet ná puszczę puszczony. 29 Post. pospolity w dźień uciśnienia. 32. Kápłan nawyzszy jáko, kiedy, do świątnice wchodźić ma.

1 POtym mowił PAN do Mojżeszá po śmierći dwu synow Aáronowych/ktorzy ofiáruiąc przed PAnem pomárli. 2 Y rzekł PAn do Mojżeszá: Mow do Aároná brátá twego/ niechnie wchodźi káżdego czásu do Swiątnice b wewnątrz zá zasłonę/ przed ubłagálnią/ ktora jest ná skrzyni / áby nie umárł: bo w obłoku okázowáć śię będę nád ubłagálnią.

3 A Że ták wchodźić będźie Aáron do świątnice: z ćielcem ná ofiárę zá grzech/ á z báránem ná ofiárę cáłopalenia. 4 Wszátę lniáną/ poświęconą/ oblecze śię/ á ubiory lniáne będą ná ćiele jego/ y pásem lniánym opásze śię/ y czápkę lniáną włoży *ná głowę:* száty święte są: Y omyje wodą ćiáło swe/ á oblecze śię w nie. 5 A od zgromádzenia synow Izráelskich weźmie dwu kozłow ná ofiárę zá grzech/ y jednego báránká ná cáłopalenie.

6 Y Będźie ofiárował Aáron ćielcá swego *ná ofiárę* zá grzech/y uczyni oczyśćienie zá śię/ y zá dom swoj. 7 Weźmie też dwu kozłow/ á postáwi je przed PAnem/ u drzwi 8 Namiotu zgromádzenia. Y rzući Aáron ná obá kozły losy/ los jeden PAnu/ á los drugi Azázelowi c: 9 Y będźie ofiárował Aáron *onego* kozłá ná ktorego padł los PAnu. y o- 10 fiárowáć go będźie zá grzech. Ale kozłá ná ktorego padł los Azázelá/ postáwi żywego przed PAnem/ áby oczyśćienię uczynił przezeń/á wypu- 11 śćił go do Azázelá ná puszczą. Y będźie ofiárował Aáron ćielcá ná ofiárę zá grzech swoj/ á oczyśćienie uczyni zá śię/ y zá dom swoj/ y zábije ćielcá ná ofiárę zá grzech swoj.

12 GDy weźmie pełną kádźilnicę węgla rozpalonego z Ołtarzá przed oblicznośćią PAńską/ y pełne garśći swe kádzenia wonnego utłu- 13 czonego/ y wnieśie zá zasłonę: A włoży ono kádzenie ná ogień przed PAnem/ áby okrył dym kádzenia ubłagálnią / ktora jest nád świá- 14 dectwem/ d/ á nie umrze. Potym wziąwszy ze krwie ćielcá e onego/ kropić będźie palcem swym ná ubłagálnię ku Wschodu słońcá także przed ubłagálnią kropić będźie śiedmkroć tą krwią pálcem swym.

15 ZAbije też kozłá ná ofiárę zá grzech ludu/ á wnieśie wewnątrz krew jego/ zá zasłonę: y uczyni ze krwią jego jáko czynił ze krwią ćielcá/ y kropić będźie nią nád ubłagálnią y przed ubłagálnią. 16 Ták oczyśći Swiątnicę od nieczystot synow Izráelskich/ y od przestępstw ich/y od wszystkich grzechow ich: toż też uczyni Namiotowi zgromadzenia ktory jest miedzy nimi / w pośrzodku nieczystot ich. 17 (f A żaden człowiek niech nie będźie w Namiećie zgromádzenia/gdy on wchodźić będźie ku oczyśćiániu do świątnice / áż wynidźie y wykona oczyśćienie sam zá śię/ y dom swoj/ y zá wszystko zgromadzenie Izráelskie.) 18 Y wynidźie do Ołtarzá ktory jest przed PAnem/ á oczyśći go: y wziąwszy krwie ćielcowey/ y krwie kozłowey/ pomáże rogi Ołtarzá w około. 19 A pokropi go z wierzchu tąż krwią/ pálcem swym śiedmkroć/ á oczyśći go/ y poświęci go od nieczystot synow Izráelskich.

20 POtym gdy odpráwi oczyśćienie świątnice/ y Namiotu zgromádzenia/ y Ołtarzá/ ofiárowáć 21 będźie kozłá żywego. A włoży wszy Aáron obie ręce swe ná głowę kozłá żywego/ wyznawáć będźie nád nim wszystkie niepráwośći synow Izráelskich/ y wszystkie przestępstwá ich/ ze wszystkimi grzechámi ich: á włoży je ná głowę kozłá onego/y wypuśći *go* przez człowieká *ná to* obrá- 22 nego/ ná puszczą. A ták poniesie on kożieł ná sobie wszystkie niepráwośći ich do źiemie pustey: y wypuśći kozłá onego ná puszczą.

23 POtym wroćiwszy śię Aáron do Namiotu zgromádzenia/złoży z śiebie száty lniáne / w ktore śię był oblekł/ wchodząc do Swiątnice/ 24 y zostáwi je tám. Omyje też ćiáło swoje wodą ná miejscu świętym/ y oblecze śię w száty swe: á wyszedszy/ spráwowáć będźie ofiárę cáłopale-

Marginalia: a 3 Moj. 10. 2. b 2 Moj. 30.10. Zydow 9. 7. c T. z strony miejscá ná ktore on kożieł odejdźie. d T. Nad skrzynią Swiádectwá. e Zydow 9. 25. y 10.4. f Luk. 1.9.10

nia swego/ y ofiárę całopalenia ludu/ y uczyni oczyśćienie zá śię/ y zá lud. 25 A tłustość ofiáry zá grzech spali ná Ołtarzu. 26 A ten ktory zawiodł kozłá do Azázelá/ upierze száty swe: á omywszy ciáło swoje wodą/ potym wnidźie do obozu. 27 Cielcá f záś ofiárowánego zá grzech/ y kozłá zá grzech ktorych krew wnieśiona byłá ku spráwowániu oczyśćienia do Swiatnice/ wyniosą precz zá oboz/ y spalą ogniem skory ich/ y mięso ich y gnoj ich. 28 A ten co je palić będźie/ upierze száty swoje/ á omywszy ciáło swoje wodą/ potym wnidźie do obozu.

f 3 Moj. 6. 30. Zydow 13. 11.

29 TO też będźie wam zá ustáwę wieczną. Mieśiacá g śiodmego/ dźieśiatego *dniá tegoż* mieśiacá/ trapić będźiećie dusze wásze/ y żadney roboty nie będźiećie robić/ ták domá zrodzony/ jáko przychodźień/ ktory gośćiem jest miedzy wámi. 30 Bo w ten dźień oczyśći wás/ ábyśćie oczyśćieni byli: od wszystkich grzechow wászych przed PAnem oczyśćieni będźiećie. 31 Sábbátem odpocżynienia będźie wam *to*, w ktory trápić będźiećie dusze wásze ustáwą wieczną.

g 3 Moj. 23. 27. 4 Moj 29. 7.

32 A Oczyśćiáć będźie Kápłan ktory jest pomázány/ á ktorego poświęcone są ręce ku spráwowániu urzędu miásto Ojcá jego/ á oblecże śię w száty lniáne/ w száty święte. 33 Y oczyśći Swiatnicę świętobliwośći/ y Namiot zgromadzenia/ y Ołtarz oczyśći/ y kápłány/ y wszystek lud zgromádzony oczyśći. 34 Y będźie to wam zá ustáwę wieczną/ ku oczyśćiániu synow Izráelskich/ od wszystkich grzechow ich/ h raz w rok. 35 Y uczynił Mojżesz jáko mu był rozkazał PAN.

h 2 Moj. 30. 10.

ROZDZIAŁ XVII.

Gdźie. 6. przez kogo, y komu Ofiáry máją być spráwowáne. 10. Krwie. 15. Zdechliny rozszárpánego od zwierzá jeść zákazano, y kaźń ná występne.

1 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá 2 mowiąc: Mow do Aároná y do synow jego/ y do wszystkich synow Izráelskich/ á powiedz im: Táć jest rzecz ktorą przykazał PAN/ mowiąc: 3 Ktobykolwiek z domu Izráelskiego zábił wołu/ ábo owcę/ ábo kozę w obozie: ábo ktoby zábił zá obozem: 4 A do drzwi Namiotu zgromádzenia nie przywiodłby tego/ áby ofiárował ofiárę PAnu/ przed Przybytkiem PAńskim: krwie winien będźie on mąż: krew przelał/ przetoż wytrácony będźie on mąż/ z pośrzodku ludu swego.

5 SYnowie tedy Izráelscy przywiodą ofiáry swoje/ ktore zábijáli ná polu/ przywiodą je PAnu do drzwi Namiotu zgromádzenia/ do kápłaná/ á ták niechaj spráwują ofiáry spokojne PAnu. 6 Y wyleje Kápłan krew ná Ołtarz PAński/ u drzwi Namiotu zgromádzenia/ á spali tłustość ku wdźięczney wonnośći PAnu. 7 Y nie będą ofiárowáć więcey ofiar swych Dyabłom/ z ktorymi cudzołożyli: tá ustáwá wieczna będźie im w narodźiech ich. 8 Nád to im jeszcże powiedz; Jeśliby kto z domu Izráelskiego/ ábo z przychodniow miedzy wámi mieszkájących chćiał ofiárowáć ofiárę całopalenia/ ábo *inszą* Ofiárę: 9 A do drzwi Namiotu zgromádzenia nie przyniosłby jey/ áby ją ofiárował PANU: wytrácony będźie człowiek ten z ludu swego.

10 A Ktobykolwiek a z domu Izráelskiego/ ábo z przychodniow ktorzyby gośćiámi byli miedzy nimi/ jadł krew jáką/ postáwię *rozgniewáną* twarz swą przećiwko człowiekowi krew jedzącemu/ y wygłádzę go z pośrzodku ludu jego: 11 Abowiem duszá *wszelkiego* ćiáłá we krwi jego jest/ á Ja dałem ją wam ná Ołtarz/ ku oczyśćieniu dusz wászych: bo krew jest ktora dusze oczyśćia. 12 Dla tegoż powiedźiałem synom Izráelskim; Zaden miedzy wámi nie będźie jadał krwie: áni przychodźień ktory gośćiem jest miedzy wámi/ nie będźie jadał krwie.

a 3 Moj. 7. 27. y 19. 26 5 Moj. 12. 16. 1 Sám. 14. 33.

13 Y Ktobykolwiek z synow Izráelskich/ ábo z przychodniow/ ktorzy są gośćmi miedzy wámi gęniąc ułowił jákie zwierzę/ ábo ptaká/ co śię godźi jeść/ tedy krew z niego wypuśći/ y zasypie ją piá-

14 ſkiem. ♣ Bo dußá káżdego ćiáłá *jeſt* krew jego / ktora *jeſt* miáſto duße jego : przetożem powiedźiał Synom Izráelſkim ; Krwie wßelkiego ćiáłá jeść nie bedźiećie : b bo dußá wßelkiego ćiáłá *jeſt* krew jego : ktoby ja kolwiek jadł / wytrácony bedźie.

15 JEſliby też kto jadł co zdechłego / ábo *od zwierzá* rozßárpánego / ták domá zrodzony / jáko przychodźień ; tedy upierze ßáty ſwoje / y omyje śie wodą / á nieczyſtym bedźie áż do wieczorá : potym czyſty

16 bedźie. ♣ Ale jeſliby nie uprał *ßat ſwojich*, á ćiáłá ſwego nie omył / poniesie nieprawość ſwoje.

b 1 Moj. 9. 4.

Rozdział XVIII.

Zákazánie Pogáńſkich obyczájow. 6. Káźirodztwá we wßyſtkich ſtopniách krewnośći. 20. Cudzołoſtwo zgánione, y Ofiáry Molochowi.

1 RZekł jeßcze PAn do Mojżeßá /
2 mowiąc : ♣ Mow do Synow Izráelſkich / y rzecz im : Jam jeſt
3 PAn Bog wáß. ♣ Według obyczájow źiemie Egipſkiey w ktoreyśćie mießkáli / nie czyńćie : áni według obyczájow źiemie Chánánejſkiey / do ktorey Ja was prowádzę / nie czyńćie / á w uſtáwách ich nie chodźćie. ♣
4 Sądy moje czyńćie / á uſtaw mojich ſtrzeżćie / ábyśćie chodźili w nich :
5 JAM PAN, Bog wáß. ♣ Przeſtrzegajćież tedy uſtaw mojich / y sądow mojich : ktore záchowywájąc człowiek bedźie w nich żył a : JAM PAN.

6 ŻAden człowiek do bliſkiey powinney ſwojey nieprzyſtępuj / áby odkrył b ſromotę *jey* : JAM
7 PAN. ♣ Sromoty Ojcá twego / tákże ſromoty mátki twojey nie odkryjeß : mátká twoja jeſt / nie
8 odkryjeß ſromoty jey. ♣ Sromoty żony Ojcá twego nie odkryjeß c : ſromotá Ojcá twego jeſt. ♣ Sro-
9 moty śioſtry twey / á corki Ojcá twego / tákże corki mátki twey / ták rodzoney jáko y przyrodney : nie
10 odkryjeß ſromoty ich. ♣ Sromoty corki ſyna twego / tákże *ſromoty* corki corki twojey nie odkryjeß : bo to
11 ſromotá twoja. ♣ Sromoty corki żony Ojcá twego ktora śię národźiłá z Ojcá twego / śioſtrá twoja jeſt /

a Ezech. 20. 11. Mátt. 19. 17. Rzym. 10. 5. Gálát. 3. 12.
b H. Nágość jey.
c 3 Moj. 20. 11.
d 3 Moj. 20. 17.

12 nie odkryjeß ſromoty jey. ♣ Sromoty śioſtry Ojcá twego nie odkryjeß / e bo jeſt pokrewna Ojcá twego.
13 ♣ Sromoty śioſtry mátki twojey nie odkryjeß / bo pokrewna mátki
14 twojey jeſt. ♣ Sromoty brátá Ojcá twego f nie odkryjeß / do żony jego nie wnidźieß / żoná ſtryjá twego jeſt.
15 ♣ Sromoty ſynowey twojey nie g odkryjeß : żoná jeſt ſyná twego / nie
16 odkryjeß ſromoty jey. ♣ Sromoty żony brátá twego h nie odkryjeß :
17 ſromotá brátá twego jeſt. ♣ Sromoty żony / y corki jey i nie odkryjeß : corki ſyná jey / y k corki Corki jey nie pojmieß / ábyś odkrył ſromotę jey : bo pokrewne ſą / y ſproſna
18 *to* rzecz jeſt. ♣ Śioſtry żony twey nie pojmuj / ábyś jey nie trapił / odkrywájąc ſromotę jey / poki oná
19 żywá. ♣ Do niewiáſty / gdy jeſt w odłączeniu nieczyſtośći / nieprzyſtępuj / l ábyś odkrył ſromotę jey.
20 Z Żoną bliźniego twego obcowáć nie bedźieß / m bobyś śię ſplu-
21 gáwił z nią. ♣ Z naśienia twego nie dopußczaj ofiárowáć n Molochowi / ábyś nie ſplugáwił Imienia
22 Bogá twego : JAM PAN. ♣ Z mężczyzną nie bedźieß obcował jáko z niewiáſtą : o obrzydliwośćią *to*
23 jeſt / ♣ Tákże p z bydlęćiem żadnym obcowáć nie bedźieß / ábyś śię z nim miał ſplugáwiáć : Niewiáſtá też niech nie podlega bydlęćiu / dla obcowánia z nim : ſproſna rzecz jeſt.
24 NIe plugawćież śię tymi wßyſtkimi rzeczámi / bo tym wßyſtkim ſplugáwili śię Pogánie / ktore Ja wyrzucam przed obliczem wá-
25 ßym. ♣ Bo ſplugáwiłá śię źiemiá : przetoż náwiedzę nieprawość jey ná niey / y wyrzući źiemiá obywátele
26 ſwoje. ♣ A ták wy przeſtrzegajćie uſtaw mojich y sądow mojich / q á nieczyńćie żadnych obrzydliwośći tych : domá zrodzony / y przychodźień / ktory jeſt gośćiem w pośrzodku was.
27 ♣ (Abowiem wßyſtkie te obrzydliwośći czynili ludźie tey źiemie / ktorzy *byli* przed wámi / czym
28 ſplugáwiona jeſt źiemiá /) ♣ Aby was nie wyrzućiłá źiemiá / gdybyśćie ja ſplugáwili / jáko wyrzućiłá
29 Narod ktory był przed wámi. ♣ A-

e 3 Moj. 20. 19.
f 3 Moj. 20. 20.
g 3 Moj. 29. 12.
h 3 Moj. 20. 21.
i 3 Moj. 20. 14.
k I. Corki páśierbá twego, áni páśierbice.
l 3 Moj. 20. 18.
m 3 Moj. 20. 10.
n 3 Moj. 20. 2. 5 Moj. 18. 10. 2 Krol. 17. 17. y 23. 10.
o 3 Moj. 20. 13.
p 3 Moj. 20. 15.
q 3 Moj. 20. 22.

bowiem ktobykolwiek co uczynił z tych wszystkich obrzydliwości / zájiste wytrácone beda dusze to czyniace z pośrzodku ludu swego. 30 ✤ Strzeżcież tedy ustaw mojich / nie czyniac ustaw obrzydliwych / ktore czyniono przed wámi / áni sie plugawcie nimi / JAM PAN, Bog wász.

ROZDZIAL XIX.

Rozkázuje Bog świetymi być. 3. Rodźice czćić, Sábbát świećić, báłwanow śie strzedz. 9. o Zniwie y zbieraniu winá. 11. Wystrzegáć śie kradźieży. 12. Przyśiegi. 13. Y krzywd. 14. Głuchemu nie łájać. 15. Niespráwiedliwośći, potwarzy. 17. Nienawiśći, 18. Pomsty, y wszelákiey niesłuszney rzeczy chronić śie. 23. Pierwsze owoce z drzew do trzech lat wyrzucáć. 26. Krwie nie pożywáć. 31 Czárownikow y guślarzow strzedz śie. 32. stársze mieć w uczćiwośći. 33. Cudzoźiemce miłowáć. 35. Y spráwiedliwośći przestrzegáć.

1 POtym rzekł PAN do Mojzeszá/mowiac: 2 ✤ Mow do wszystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich/ á powiedz im: Swietymi badźcie/ bom Ja jest Swiety a PAN, Bog wász.

3 KAżdy mátki swojey/ y Ojcá swego bojćie śie/ á Sábbátow mojich przestrzegajcie / b JAM PAN, Bog wász. 4 ✤ Nie udawajćie śie zá báłwany / á bogow litych nie czyńcie sobie: JAM PAN, Bog wász. 5 ✤ A gdy ofiárowáć bedźiecie Ofiáre spokojna PANU/ tedy z dobrey woli swey ofiárowáć ja bedźiecie. 6 ✤ W dźień/ ktorego ofiárowáć bedźiecie / jedźcie ja y názájutrz: á le coby zostáło áż do trzećiego dniá / 7 ogniem spalono c bedźie. ✤ A jeslibyśćie to jedli dniá trzećiego / obrzydłe bedźie / y nie przyjemne. 8 ✤ Ktobykolwiek to jadł / karánie zá niepráwość swoje poniesie / bo światość PAńska splugáwił/ przetoż wytrácona bedźie duszá oná z ludu swego.

9 GDy bedźiecie d żać zbożá źiemie wászey/ nie bedźiesz do końcá polá twego wyżynał/ áni pozostáłych kłosow żniwá twego zbieráć 10 bedźiesz. ✤ Tákże winnice twojey gron do szczetu obieráć nie bedźiesz / áni jágod *opadájacych* z winnice twey nie pozbieraszz: ubogiemu y przychodniowi zostáwisz je: JA PAN 11 Bog wász. ✤ Nie krádnićie/ áni záprzeć/ y nie oszukawajćie żaden 12 bliźniego swego. ✤ Nie przyśiegajcie fałszywie przez Imie moje/ y nie lży Imienia Bogá twego e: JA 13 PAN. ✤ Nieućiskaj gwałtem bliźniego twego/ áni go odzieraj: f nie zostánie zapłátá najemniká u ćie= 14 bie do jutrá. ✤ Nie złorzecz głuchemu/ á przed ślepym nie kładź záwády: ále śie boj Bogá twego: JA PAN 15 ✤ Nie czyń niepráwośći w sadźie. Nie ogleduj śie ná g osobe ubogiego/ áni szánuj osoby bogátego spráwiedliwie sadź bliźniego twego. ✤ 16 Nie bedźiesz chodźił jáko obmowcá h miedzy ludem twojim. Nie bedźiesz stał o krew bliźniego twego: 17 JA PAN. ✤ Nie bedźiesz i nienawidźiał brátá twego w sercu twojim: jáwnie k strofowáć bedźiesz bliźniego twego / á nie ścierpisz przy nim 18 grzechu. ✤ Nie l mśći śie/ y nie chowaj gniewu przećiw Synom ludu twego: ále miłuj bliźniego twego jáko śiebie sámego: JA PAN. 19 Ustaw mojich przestrzegajćie. ✤ Bydlećiá twego nie spuszczaj z *bydlęty* rodzáju inszego. Polá twego m nie obśiewáj zmieszánym naśieniem. Tákże száty z roznych *rzeczy* utkáney / jáko z wełny y ze lnu/ nie obłocz ná śie.

20 JEsliby mąż spał z niewiástą y obcował z nia/ á oná bedac niewolnica / byłáby mężowi poślubiona/ á nie byłáby okupiona/ áni wolnośćia dárowána / oboje beda karáni: ále nie ná gárdle / ponieważ 21 nie byłá wolno puszczona. ✤ Y przywiedźie Ofiáre zá wystepek swoj PAnu / do drzwi Namiotu zgromádzenia / báráná zá wystepek. ✤ 22 Tedy oczyśći go Kápłan przez onego báráná zá wystepek przed PAnem od grzechu jego/ ktorym z grzeszył: á bedźie mu odpuszczony grzech jego/ ktory popełnił.

23 GDy też wnidźiećie do źiemie / á ná=

2 Moj. 20. 7. 5 Moj. 5. 11.

3 Moj. 1. 44. y 20. 7. 1 Piot. 1. 16.

b 2 Moj. 31. 13. 3 Moj. 26. 2.

c 3 Moj. 7. 16. 17.

d 3 Moj. 23. 22. 5 Moj. 24. 19.

e 2 Moj. 20. 7. 5 Moj. 5. 11.

f 5 Moj. 24. 14. Syrác. 7. 21. Tobi. 4. 15.

g 5 Moj. 1. 17. y 16. 19 Przy. 24. 23. Syrác. 42. 1. Jákub 2. 1.

h 2 Moj. 23. 1.

i 1 Jan. 2. 11. y 3. 15.

k Mátt. 18. 15. Luka. 17. 3.

l Mátt. 5. 44. Luk. 6. 27. Rzym. 12. 19. 1 Kor. 6. 7. 1 Tes. 5. 15. 1 Piot. 3. 9.

m 5 Moj. 22. 9.

náßczepićie wßelákiego drzewá rodzacego owoc tedy oberzniećie nieobrzezke jego/ owoce jego: przez trzy látá miejćie je zá nieobrzezánie/ y jeść ich nie bedźiećie. 24 Ale roku czwartego wßystek owoc ich poświecony bedźie ná ofiáre chwały PANU. 25 (A piatego roku jeść bedźiećie owoc jego) áby śie wam rozmnożył urodzaj jego: JAM PAN/ Bog wáß. 26 Nie jedzćie nic ze krwia. Nie bawćie śie wießczbámi áni czárámi. 27 Nie strzyżćie wkoło *włosow* głowy wáßey/ áni brody swojey oßpecajćie. 28 Dla umárłego nie rzezćie ćiáłá wáßego/ áni *żadnego* piatnáná sobie nie czyńćie: JAM PAN. 29 Nie podaß ná splugáwienie corki twey/ dopußczájac jey wßeteczeństwá/ áby śie ziemiá nie splugáwiłá/ y nie byłá nápełniona ziemiá sprosnośćia. 30 Sábbáty moje záchowywajćie n/ á świątnice moje w uczćiwośći miejćie/ JA PAN. 31 Nie udawajćie śie o do czárownikow/ áni do wießczkow/ áni od nich rády ßukajćie/ ábyśćie śie od nich nie splugáwili: JA PAN/ Bog wáß. 32 Przed człowiekiem ßedźiwym powstań/ á czći osobe stárego/ y boj śie Bogá swego: JA PAN. 33 Bedźieli mießkał z toba p przychodźień w źiemi wáßey/ nie czyńćie mu krzywdy: 34 Jáko jeden q z wáßych domá zrodzonych bedźie u was przychodźień/ ktory jest u was gośćiem/ y miłowáć go bedźieß jáko sam śiebie: bośćie *y wy* przychodniámi byli w źiemi Egipskiey. JA PAN/ Bog wáß. 35 Nie czyńćie nieprawośći w sadźie/ w rozmierzániu/ w wadze/ y w mierze. 36 Szále spráwiedliwe/ gwichty spráwiedliwe/ korzec spráwiedliwy/ y kwarte spráwiedliwa mieć bedźiećie: JAM jest PAN/ Bog wáß/ ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey. 37 Przetoż strzeżćie wßystkich ustaw mojich/ y wßystkich sadow mojich/ á czyńćie je: JA PAN.

ROZDZIAŁ XX.

Molochowi naśienia swego nie ofiárowáć. 6. Powstá ná te co śie Czárownikow rádza. 9. Rodźicom złorzecza. 10. Cudzołożá. 11. z krewnymi. 13. y z Bestyámi śie łacza. 27. y sámi czáruja.

1 Potym rzekł PAN do Mojżeßá/ 2 mowiac: Powiedz synom Izráelskim; a Ktobykolwiek z synow Izráelskich/ ábo z przychodniow mießkájacych w Izráelu/ ofiárowáł potomstwo swoje Molochowi/ śmierćia niech umrze/ lud źiemie niechaj go ukámienuje. 3 Bo Ja postáwie twarz moje *rozgniewána* przećiwko temu mezowi/ y wytráce go z pośrzodku ludu jego: przeto iż potomstwo swoje ofiárowáł Molochowi/ y splugáwił świątnice moje/ á zmázał Imie świetobliwośći mojey. 4 A jeśliby lud źiemie niedbájac przegladał mezowi tákiemu/ ktoryby ofiárowáł Molochowi potomstwo swe/ y nie zábiłby go: 5 Tedy Ja postáwie twarz moje *zágniewána* przećiw temu mezowi/ y przećiw domowi jego/ y wytráce go (y wßystkie ktorzy cudzołożac szliby zá nim/ áby cudzołożyli náśládujac Molochá) z pośrzodku ludu jego.

6 Człowiek b ktoryby śie udał do czárownikow/ y do wießczkow áby cudzołożył idac zá nimi: postáwie twarz swoje *rozgniewána* przećiwko niemu/ y wytráce go z pośrzodku ludu jego. 7 Przetoż pośwyacajćie śie/ c á badźćie świetymi: bom JA PAN/ Bog wáß. 8 A strzeżćie ustaw mojich y czyńćie je: JA PAN pośwyacájacy was. 9 Ktobykolwiek złorzeczył Ojcu swemu ábo mátce swey/ d śmierćia umrze: Ojcu swemu y mátce swey złorzeczył/ krew jego *bedźie* ná nim.

10 Ktoby e śie kolwiek cudzołostwá dopußćił z czyja żona/ poniewaz cudzołożył z żona blizniego swego/ śmierćia umrze cudzołożnik on y cudzołożnicá. 11 Ktobykolwiek f tez spał z żona Ojcá swego/ sromote Ojcá swego odkrył/ śmierćia umra oboje: krew ich *bedźie* ná nich. 12 Jeśliby g tez kto spał z synowa swoja/ śmierćia umra oboje: obrzydliwośći śie dopuśćili/ krew ich *bedźie* ná nich.

n 3 Moj. 19. 3. o 3 Moj. 20. 6. p 2 Moj. 23. 9. q 2 Moj. 22.22.

a 3 Moj. 18.21. 2 Krol. 13.10. b 3 Moj. 19.31. c 3 Moj 11.44. 1 Piotr 1. 16. d 2 Moj 21.17. Przyp 20.20. Mátt. 15. 4. e 3 Moj 18.20. 5 Moj 22.22. Jáná. 8. 3. f 3 Moj 18. 8. g 3 Moj. 18.15.

h 3 Moj. 18.22.

13 MAż h tákże ktoryby z mężczyzną obcował sposobem niewieśćim / obrzydliwość uczynili obá: śmierćią umrą / krew ich bedźie ná nich. 14 ✤ Ktoby i też pojął corke z mátką jey / sprosna rzecz jest: ogniem spalą onego / y one / áby nie byłá *tá* sprosność miedzy wámi. 15 ✤ Tákże ktoby śię złączył z bydlęćiem / śmierćią umrze: bydle też zábijećie. 16 ✤ Niewiástá ktoraby przystąpiłá do jákiego bydlęćiá / áby z nim obcowáłá / zábijesz niewiástę y bydle: śmierćią umrą / krew ich bedźie ná nich. 17 ✤ Ktoby k też pojął śiostrę swoję / corkę Ojcá swego / ábo corkę Mátki swey / y widźiałby sromotę jey / y onáby widźiáłá sromotę jego / rzecz hániebna jest / przetoż wytráceni będą przed oczymá synow ludu swego: sromotę śiostry swey odkrył / i nieprawość swoję poniesie. 18 ✤ Ktoby l spał z niewiástą l czásu przyrodzoney choroby jey / y odkryłby sromotę jey / y obnáżyłby płynienie jey / y onáby też odkrywáłá płynienie krwie swojey / wytráceni będą oboje z pośrzodku ludu swego. 19 ✤ m Sromoty śiostry mátki twey / y śiostry Ojcá twego nie odkryjesz: bo *ktoby* pokrewną swoję obnáżył / nieprawość swoję poniesie. 20 ✤ Ktory n też spał z żoną stryjá swego / sromotę stryjá swego odkrył / grzech swoj poniosą / bez dźieci pomrą. 21 ✤ Tákże o ktoby pojął żonę brátá swego / sprosność jest: sromotę brátá swego odkrył / bez dźieci będą.

i 3 Moj. 18.17.

k 3 Moj. 18. 9.

l 3 Moj. 18.19.

m 3 Moj. 18.12.

n 3 Moj. 18.14.

o 3 Moj. 18.16. Márk. 6. 18.

22 STrzeżćież tedy wszystkich ustaw mojich / y wszystkich sądow mojich / á czyńćie je: áby was nie wyrzućiłá źiemiá do ktorey Ja was wprowádzę / ábyśćie w niey mieszkáli. 23 ✤ A nie p chodźćie w ustáwách tego narodu ktory Ja wypędzam od oblicza wászego: bo to wszystko czynili / y obrzydźiłem je sobie. 24 ✤ Wam zás powiedźiałem; Wy pośiądźiećie źiemię ich / á Ja wam ją dam w dźiedzictwo / źiemię opływájącą mlekiem y miodem JAM PAN, Bog wász / ktorym was wyłączył *od innych* 25 narodow. ✤ A ták wy rozeznawajćie miedzy bydlęćiem czystym y nieczystym / q y miedzy ptakiem nieczystym y czystym / á nie plugawćie dusz wászych bydłem y ptástwem / y wszystkim co śię czołga po źiemi / ktorem wam odłączył zá nieczyste. 26 ✤ Y bedźiećie mi świętymi / bom JA święty PAN / y odłączyłem was od *innych* narodow / ábyśćie byli mojimi. 27 ✤ Mąż r ábo niewiástá wktorychby był duch czárnokśięski / ábo wieszczy / śmierćią umrą: kámieniem ukámienują ich: krew ich *bedźie* ná nich.

p 3 Moj. 28.25.

q 3 Moj. 11. 2. 5 Moj. 14. 4.

r 5 Moj. 18.10. 1 Sám. 28. 7.

ROZDZIAŁ XXI.

Czystość Kápłánom należąca. 6. Dostojeństwo ich y urząd. 7. 13. Jákie żony pojmowáć mają. 17. Ktorzy obieráni być mają do spráwowánia ofiar.

1 RZekł też PAN do Mojżeszá: Mow do Kápłánow synow Aáronowych / á powiedz im: Niech śię nád umárłym nie plugáwi *żaden Kápłan* w ludu swym. 2 ✤ Tylko przy pokrewnym swojim / powinowátym swojim / przy Mátce swey / y przy Ojcu swym / y przy synu swym / y przy corce swey / y przy brácie swym: 3 ✤ Tákże przy śiestrze swey Pánnie / sobie nabliższey / ktora nie miáłá mężá: przy tych splugáwić śię może a. 4 ✤ Nie splugáwi śię b *przy* Przełożonym ludu swego / ták żeby śię zmázał. 5 ✤ Nie będą sobie k czynić łyśiny ná głowie swey / y brody swey nie mają golić / áni ná ćiele swym czynić będą rzezánia. 6 ✤ Swiętymi będą Bogu swemu / y nie splugáwią Imienia Bogá swego: ábowiem Ofiáry ogniste Páńskie / chleb Bogá swego ofiárują: przetoż będą świętymi. 7 ✤ Niewiásty wszeteczney / y *w pánieństwie* náruszoney pojmowáć nie będą: tákże Niewiásty odrzuconey od mężá jey pojmowáć nie będą: bo święty jest káżdy *z nich* Bogu swemu. 8 ✤ A ták będźiesz go miał zá świętego / bo chleb Bogá twego ofiáruje: przetoż świętym będźie tobie / bom JA święty PAN ktory poświą-

a T. Na ich pogrzebie być może.

b T. pogrzebem książęciá l. jákiemaż pogrzebem żony.

c 3 Moj. 19.27.

9 cam was. ♣ Jeśliby śię corká Kápłáńska nierzadu dopuśćiłá / Ojcá swego zelżyłá / ogniem spalona bedźie.

10 NAwyższy też Kápłan miedzy bráćią swą ná ktorego głowe wylany jest Olejek pomázánia / y ktory poświećił rece swe / áby obłoczył száty Swiete, głowy swey nie obnáży / y szat swojich nie rozedrze: ♣ 11 Y do żadnego z umárłych nie przystapi: á náwet y przy Ojcu swym / y przy mátce swey / plugáwić śię nie 12 bedźie. ♣ Z świątnice też nie wynidźie / áby nie splugáwił świątnice Bogá swego / gdyż korená Olejku pomázánia Bogá jego jest ná nim; 13 JA PAN ♣ Tenże d Pánne w 14 pánieństwie jey pojmie. ♣ Wdowy / y odrzuconey / y splugáwioney nierządnice / żadney z tych niepojmie: ále pánne z ludu swego weźmie 15 sobie zá żone. ♣ A nie bedźie plugáwił naśienia swego w ludu swym: bom JA PAN ktory go poświacam.

d Ezech. 44.22.

16 PRzytym rzekł PAN do Mojżeszá / 17 mowiąc: ♣ Powiedz Aáronowi / y rzecz; Ktobykolwiek z potomstwá twego w narodźiech swych miałná sobie wáde / niechaj nie przystepuje aby ofiárował chleb Bogá 18 swego: ♣ Bo żaden mąż ktoryby miał ná sobie wáde / przystepowáć nie ma: mąż ślepy / abo chromy / ábo niezupełnych / ábo zbytnich 19 członkow. ♣ Tákże mąż ktoryby miał złamána noge / ábo złamána 20 reke: ♣ Tákże gárbáty / y płynących oczu / ábo ktory ma bielmo ná oku swym / ábo krostáwy / ábo párszywy / ábo wypukły.

21 WSzelki mąż ktoryby miał jáka wáde / z potomstwá Aároná Kápłáná / nie przystapi áby ofiárował Ofiáry ogniste PAnu: wádá ná nim jest / nie przystapi áby ofiárował chleb Bogá swego. ♣ 22 Chlebá jednák Bogá swego / z rzeczy naświetszych y poświeconych 23 pożywáć bedźie. ♣ Wszákże zá zásłone nie wnidźie / y do Ołtarzá nie przystapi / bo wádá ná nim jest / áby nie splugáwił świątnice mojey: bom 24 JA PAN, ktory je poświacam. ♣ To mowił Mojżesz do Aároná / y do synow jego / y do wszystkich Synow Izráelskich.

ROZDZIAŁ XXII.

Kto, kiedy, rzeczy świetych pożywáć miał. 8. A czego nie pożywáć. 17. Ofiáry jákie ofiárowáć miano.

1 ZAtym rzekł PAN do Mojżeszá / 2 mowiąc: ♣ Powiedz Aáronowi y synom jego / áby śię wstrzymawáli od rzeczy ktore są poświecone od synow Izráelskich / á nie plugáwili świetego Imienia mojego w tym co mi oni poświacáją: JA PAN. 3 ♣ A ták rzecz do nich: W narodźiech wászych / ktobykolwiek przystapił / ze wszystkiego potomstwá wászego / do poświeconych rzeczy, ktoreby poświećili Synowie Izráelscy PAnu / gdy nieczystość jego ná nim jest / wytrácony bedźie ten od oblicznośći mojey: JA PAN.

4 KTobykolwiek z naśienia Aároonowego był tredowátym / ábo płynienie naśienia ćierpiącym / rzeczy poświeconych jeść nie bedźie / pokiby śię nie oczyśćił: tákże ktoby śię dotknął jákiey nieczystośći ćiáłá zmárłego / ábo tego z ktoregoby płynełoʼ naśienie złączenia. 5 ♣ Tákże / ktoby śię dotknął czego co śię czołgá po źiemi / przez coby śię nieczystym stał / ábo człowieká przez ktoregoby śię splugáwił / według wszelák6 kiey nieczystośći jego: ♣ Ten ktoby śię czego; tych rzeczy dotknął / nieczystym bedźie áż do wieczorá / y nie bedźie jadł rzeczy poświeconych / 7 áżby umył ćiáło swoje wodą. ♣ Y áż po záchodźie słońcá czystym bedźie / á potym bedźie jeść z rzeczy poświeconych / bo to jest pokarm jego.

8 SCierwu a tezy rozszárpánego od zwierzá jeść nie bedźie: áby śię tym nie splugáwił: JA PAN, 9 ♣ A ták przestrzegáć beda rozkazánia mego / áby nie podlegli grzechowi / y nie pomárli w nim / gdyby śie splugáwili: JA PAN, ktory je poświacam. 10 ♣ Żaden obcy nie bedźie jadł z rzeczy poświeconych: komornik kápłáński / áni najemnik nie bedźie jadł rzeczy poświeconych.

a 2 Moj 22.31. 3 Moj. 17.15. Ezech. 44.31.

♣ A

11 A jesliby kápłan człowieká kupił zá pieniadze swoje / ten jeść bedźie z rzeczy tych/ tákże zrodzony w domu jego/ ci beda jadáć z pokarmow jego. 12 Lecz corká kápłáńska ktoraby sztá zá meżá obcego/ tá z *ofiar* podnoszenia rzeczy świetych jeść nie bedźie. 13 Gdyby zás corká kápłáńska wdowá zostáłá / ábo odrzucona byłá *od meżá*, y dźiatek nie miáłá/ á wrociłáby śie w dom Ojcá swego; ták jáko w dźiećiństwie swym chleb Ojcá swego jeść bedźie: ále żaden obcy jeść z niego nie bedźie. 14 A jesliby kto jadł z niewiádomośći rzeczy poświecone/ náddá piata cześć do tego/ y oddá kápłánowi rzecz poświecona: 15 Aby nie plugáwili rzeczy poświeconych / ktore Synowie Izráelscy ofiáruja PAnu: 16 Y nie przywodźili ná śie karánia zá wystepek/ gdyby jedli poświecone rzeczy ich: bom JA PAN ktory je poświacam.

17 POtym rzekł PAn do Mojzeszá/ 18 mowiac: Powiedz Aáronowi y synom jego/ y wszystkim Synom Izráelskim/ á mow do nich; Ktorykolwiek z domu Izráelskiego ábo z przychodniow w Izráelu ofiárowáł ofiáre swoje według wszystkich ślubow swojich/ y według wszystkich dárow dobrowolnych swojich/ ktoreby ofiárowáli Panu ná ofiáre cáłopalenia: 19 Z dobrey woli swey *ofiárowáć bedźie* zupełnego sámcá/ z bydłá rogátego/ z owiec y z kóz. 20 Coby miáło ná sobie wáde/ ofiárowáć nie bedźiećie/ bo nie bedźie przyjemne od was.

21 JEsliby kto ofiárowáł ofiáre spokojna PAnu/ pełniac ślub/ áro dobrowolny dar oddájac z rogátego bydłá/ ábo z drobnego bydłá/ bez wády bedźie/ áby przyjemne było: żadney b wády nie bedźie ná nim. 22 Slepego ábo ułomnego/ c ábo ná czym ochromionego / ábo guzowátego/ ábo krostáwego/ ábo párszywego/ nie ofiárujćie PAnu/ áni ná ofiáre ognista dawájćie ich ná Ołtarz PAnu. 23 Wołu też ábo owce / zbytnich ábo nie zupełnych członkow/ zá dobrowolny dar ofiárowáć je możesz: ále ślub z nich przyjemny nie bedźie. 24 Zgniećionego/ y stłuczonego/ y przerwánego/ y rzezánego/ nie bedźiećie ofiárowáć PAnu: w źiemi wászey nie uczynićie tego. 25 Ani z reki cudzoźiemcá nie bedźiećie ofiárowáć chlebá Bogu wászemu z tych wszystkich rzeczy: bo ułomek jest w nich; wáde mája/ nie beda przyjemne od was.

26 NAd to rzekł PAn do Mojzeszá/ 27 mowiac: Woł ábo owcá/ ábo kozá/ gdy śie urodźi/ niech bedźie śiedm dni przy mátce swojey / á d dniá ośmego/ y potym / bedźie przyjemne ku palonej ofierze PANU. 28 Krowy też áni owce z płodem ich nie zábijećie dniá jednego.

29 A Gdybyśćie ofiárowáli ofiáre dźiekczynienia PAnu/ z dobrey woli swey ofiárowáć bedźiećie. 30 Onegoż dniá jedźiona bedźie/ nie zostáwićie z niey nic áż do jutrá/ JA PAN. 31 Przetoż strzeżćie przykazań mojich/ á czyńćie je/ JA PAN. 32 Y nie plugáwćie Imienia mego świetego/ ábym był poświecony wpośrzodku synow Izráelskich: JA PAN. 33 ktory was poświacam: Ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey/ ábym wam był zá Bogá: JA PAN.

ROZDZIAŁ XXIII.

Swietá PAńskie. 3. Sábbáty. 5. Wielkanoc. 10. Pierworodne zbożá. 15. Swiatki. 24. Swieto trab. 27. Swieto oczyśćiánia. 34. Swieto Kuczek, ábo Namiotow.

1 RZekł jeszcze PAN do Mojzeszá 2 mowiac: Powiedz Synom Izráelskim/ á mow im: Swietá uroczyste PAńskie/ ktore názywáć bedźiećie zgromádzenia świete/ te sa Swietá uroczyste moje. 3 Przez sześć a dni robić bedźiećie / ále w dźień śiodmy Sábbát odpoczynienia / zgromadzenie świete/ żadney roboty czynić nie bedźiećie/ Sábbát PAński jest/ we wszystkich mieszkániach wászych.

4 A Teć sa uroczyste świetá PAńskie/ zgromadzenia świete/ ktore obchodźić bedźiećie pewnego ich czásu. 5 Mieśiacá pierwszego/ dniá czternástego b tegoż mieśiacá mie-

d 2 Moj. 22.30.

b 5 Moj. 15.21. Syrac. 35.13.

c 5 Moj 15.21. y 17.1.

a 2 Moj. 20. 9. y 23.12. 5 Moj. 5.13.

b 2 Moj. 12.18. 4 Moj. 18.10.

dzy dwiemá wieczorámi święto 6 Prześćia c PAńskiego. ♣ Potym dniá piętnastego tegoż mieśiącá Swięto Przáśnikow będźie PAnu: przez śiedm dni chleby przáśne jeść 7 będźiećie/ ♣ A dniá pierwszego zgromádzenie święte mieć będźiećie: żadney roboty służebniczey czynić nie 8 będźiećie. ♣ Ale będźiećie ofiárowáli ofiáre ognistą PAnu przez śiedm dni: dniá *tákże* śiodmego zgromádzenie święte będźie / żadney roboty służebniczey czynić nie będźiećie.

c H. Pesáh A. Wielkanoc.

9 Y Rzekł PAN do Mojzeszá/ mo- 10 wiąc: ♣ Powiedz synom Izráelskim/ y rzecz im: Gdy wnidźiećie do źiemie ktorą Ja wam dawam: á będźiećie żąć zboże wásze / tedy przynieśiećie snop pierwiastek żniwá 11 wászego do Kápłáná. ♣ Y będźie tám y sám obracał on snop przed obliczem PAńskim / áby był przyjemny zá was: názajutrz po Sábbáćie podnośić go będźie Kápłan. ♣ 12 Zábijećie też / dniá ktorego obracáć będźiećie on snop / báránká zupełnego/ rocznego / ná ofiáre cáłopalenia 13 PAnu. ♣ Przytym Ofiáre jego śniedną / że dwu dźieśiątych cześći Efy mąki pszenney/zádźiáłáney z oliwą d/ná paloną ofiáre PAnu/dla wdźięczney wonnośći: tákże Ofiáre jego mokrą/ winá czwartą cześć Hi- 14 nu. ♣ A chlebá y prażmá / y nowego e zbożá jeść nie będźiećie / áż do dniá ktorego przynieśiećie Ofiáre Bogu wászemu: ustáwá to wieczna będźie w narodźiech wászych / we wszystkich mieszkániách wászych.

d 2 Moj. 29.40.

e H. Swieżych kłosow

15 NAliczyćie f tákże sobie od dniá pierwszego po Sábbáćie / od dniá ktoregośćie ofiárowáli snop podnoszenia: śiedm tegodniow zupełnych niech będźie. ♣ 16 Aż do pierwszego dniá po śiodmym tegodniu/ náliczyćie piećdźieśiąt dni: tedy ofiárowáć będźiećie ofiáre śniedną 17 nową PANU. ♣ Z domow wászych przynieśiećie chleby ná obrácánie tám y sám: dwá *chleby* ze dwu dźieśiątych cześći pszenney mąki z kwásem upieczone będą: pierwiastki *to* 18 Pánu. ♣ A ofiárowáć z tym chlebem będźiećie śiedm báránkow rocznych zupełnych / y ćielcá jednego / y dwu báránow: ná ofiáre cáłopalenia będą PAnu / z ofiárą śniedną ich / y z mokrymi ofiárámi ich/ofiárą *to* ognistą/ ná wdźięczną wonność PA- 19 nu. ♣ Zábijećie też kozłá jednego zá grzech / y dwá báránki roczne ná o- 20 fiáre spokojną. ♣ Y będźie je obracał tám y sám Kápłan z chlebem pierwiastek/ ná ofiáre sám y tám obracánia przed obliczem PAńskim/y ze dwiemá báránkámi/ y będą święte rzeczy PAnu / dla Kápłáná. ♣ 21 Y ogłośićie w ten dźień święto: zgromádzenie święte mieć będźiećie: żadney roboty służebniczey czynić nie będźiećie: Ustáwá *to* *będźie* wieczna we wszystkich mieszkániách wászych/w narodźiech wá- 22 szych. ♣ A gdy żąć będźiećie zboże źiemie wászey / nie będźiesz do końcá polá twego dożynał / kłosow pozostáłych żniwá twego zbieráć nie będźiesz: ubogiemu y przychodniowi zostáwisz je; JA PAN, Bog wász.

f 5 Moj. 16.9.

g 5 Moj. 19.9. 3 Moj. 24.19.

23 ZAtym rzekł PAN do Mojzeszá/ 24 mowiąc: ♣ Powiedz Synom Izráelskim/ mowiąc; Mieśiącá śiodmego / h pierwszego *dniá* tegoż mieśiącá będźiećie mieli Sábbát / pámiątkę trąbienia / zgromádzenie 25 święte. ♣ Zadney roboty służebniczey nie będźiećie czynili / lecz ofiárowáć będźiećie ofiáre ognistą PANU.

h 4 Moj. 25.1.

26 RZekł jeszcze PAN do Mojzeszá/ 27 mowiąc: ♣ Lecz dźieśiątego *dniá* tegoż mieśiącá śiodmego/ dźień oczyśćiánia jest: zgromádzenie święte mieć będźiećie / á będźiećie trápić dusze wásze / i ofiárując 28 ognistą ofiáre PAnu. ♣ Zadney roboty nie będźiećie czynili w ten dźień: bo dźień oczyśćiánia jest / ná oczyśćienie was / przed obliczem 29 PANA Bogá wászego. ♣ A wszelka duszá ktoraby śię nie trapiłá tego dniá / wytrácona będźie z ludu swego. ♣ Tákże ktobykolwiek czynił robotę jáką w tenże dźień / wytrácę człowieká tego z pośrzodku ludu 30 jego. ♣ Zadney roboty nie czyńćie: Ustáwá *to* będźie wieczna w narodźiech wászych/we wszystkich mieszkániách wászych. ♣ Sábbát odpoczynie-

i 3 Moj. 16.29. 4 Moj. 29.7.

nienia mieć bedźiećie/ gdy trapić bedźiećie duße swe / dźiewiatego dniá / tegoż mieśiacá wieczor : od wieczorá áż do wieczorá obchodźić bedźiećie Sábbát wáß.

33 RZekł záś PAN do Mojzeßá 34 mowiąc : ☘ Powiedz Synom Izráelskim / y rzecz : Pietnastego dniá/ tegoż śiodmego mieśiacá / bedźie świeto k Kuczek przez śiedm dni / l PAnu. 35 ☘ Dniá pierwßego zgromádzenie świete bedźie/ żadney roboty służebniczey czynić nie bedźiećie : 36 ☘ Przez śiedm dni ofiárowáć bedźiećie Ofiáre ogniśta PAnu : dniá osmego / zgromádzenie świete mieć bedźiećie : á bedźiećie ofiárowáli Ofiáre ogniśta PAnu : świeto jest/ żadney roboty służebniczey nie bedźiećie czynili.

37 TEć ſa świetá uroczyste PAńskie/ ktore obchodźić m bedźiećie/ zgromádzenia świete: ábyśćie ofiárowáli ofiáre ogniśta PAnu/ cáłopalenie/ y Ofiáre śniedna/ y Ofiáre spokojne , y ofiáry mokre; káżda w dźień swoj. 38 ☘ Oprocz Sábbátow PAńskich/ y oprocz dárow wáßych/ y oprocz wßystkich ślubow wáßych/ y oprocz wßystkich dobrowolnych podárkow wáßych / ktore oddawáć bedźiećie PANU.

39 WSzákże pietnastego dniá / mieśiacá śiodmego / gdy zbierzećie urodzaj ziemie / bedźiećie obchodźili świeto PANU przez śiedm dni : Dniá pierwßego odpoczynienie / tákże dniá osmego odpoczynienie bedźie 40 ☘ Tedy weźmiećie sobie pierwßego dniá owocu z drzewá co napiekniejßego / y gáłazek pálmowych/ y gáłazek drzewá gestego/ y wierzbiny od potoku/ y weselić śie bedźiećie przed PAnem Bogiem wáßym/ przez śiedm dni. 41 ☘ A obchodźić bedźiećie to Swieto PANU przez śiedm dni / ná káżdy rok : ustáwá to wieczna w Narodźiech wáßych : káżdego mieśiacá śiodmego obchodźić je bedźiećie. 42 ☘ W kuczkách n mießkáć bedźiećie przez śiedm dni : káżdy zrodzony w Izráelu mießkáć bedźie w kuczkách : 43 ☘ Aby wiedźieli potomkowie wáßy / iżem w Namiotách kazał mießkáć Synom Izráelskim/ gdym je wywiodł z ziemie Egipskiey/ JA PAN. Bog wáß. 44 ☘ Y opowiedźiał Mojzeß świetá uroczyste PAńskie/ Synom Izráelskim.

k A. Chłodnikow A. Namiotow. Joh. 7. 2.8.37
l 5 Moj. 16.15.
m H. Obwoływáć.
n A. Chłodnikách.

ROZDZIAL. XXIV.

Lámpy w przybytku postáwione. 5. Dwánaśćie chlebow pokłádnych. 15. Bluźniercá ma być ukámienowány. 17. Karánie o mężobojstwo, y ogwałt. 22. Jednákie práwo ma być káżdemu.

1 Y Rzekł PAN do Mojzeßá/ mowiąc; 2 ☘ Roszkaż Synom a Izráelskim / ábyć przynieśli oliwy z drzewá oliwnego/ czystey / wytłoczoney / ku świeceniu / áby lámpy b gorzáły ustáwicznie. 3 ☘ Przed zasłona Swiádectwá/ w Namiećie zgromádzenia sporządźi je Aáron / áby śie paliły od wieczorá áż do poránku/ przed obliczem PAńskim ustáwicznie : ustáwá to wieczna w Narodźiech wáßych. 4 ☘ Ná świeczniku czystym stawiáć bedźie lámpy przed obliczem PAńskim záwżdy.

5 WEźmieß tez maki pßenney/ á upieczeß z niey dwánaśćie plackow : ze dwu dźieśiatych częśći Efá bedźie plácek jeden. 6 ☘ Potym położyß je dwiemá rzedámi / ßeść w rzedźie jednym ná stole czystym / przed obliczem PAńskim. 7 ☘ Włożyß też ná káżdy rząd kádźidłá czystego / áby było miásto chlebá spalone ná pámiatke ku ofierze ogniśtey PAnu. 8 ☘ Ná káżdy dźień Sábbátu kłáść je bedźie Kápłan porządnie przed PAnem záwżdy : biorąc je od Synow Izráelskich / przymierzem wiecznym. 9 ☘ Y beda należáły Aáronowi y synom jego / ktorzy je jeść beda c ná miejscu świetym : ábowiem rzecza im to naświetßa jest / z ogniśtych ofiar PAńskich/ ustáwa wieczna.

10 TEdy wyßedł syn niewiásty Izráelskiey/ ktorego miáłá z meżem Egipskim miedzy Syny Izráelskimi / y poswarzył śie w obozie / syn oney niewiásty Izráelskiey z meżem Izráelskim. 11 ☘ Y złorzeczył syn niewiásty Izráelskiey/ á Imie Boże bluźnił: dla cze-

a 2 Moj 27.20.
b 2 Moj. 7.
c 2 Moj. 29.31. 3 Moj. 8. 31. 1 Sám. 21. 6. Mátt. 12. 4.

go przywiedźiony był do Mojżeszá (A imie mátki jego było Sálomit corká Dybrego / z pokolenia Dán) 12 ✠ Y podáli go do więźienia/ ażby im oznájmiono co z nim rozkaże PAN czynić.

13 GDy rzekł PAN do Mojżeszá/ 14 mowiąc: ✠ Wywiedź tego bluźnierce precz zá Oboz/ á niech włożą wszyscy ktorzy *to* słyszeli ręce swe ná głowę jego/ y niech go ukámienuje wszystko zgromádzenie. 15 ✠ A Synom Izráelkim opowiedz/ mowiąc; Ktobykolwiek złorzeczył Bogu swemu/ odnieśie *karánie* zá grzech swoj. 16 ✠ Tákże ktoby zbluźnił Imie Páńskie/ śmierćią umrze / kámienując ukámienuje go wszystko zgromádzenie: ták przychodźień/ jáko domá zrodzony / gdyby zbluźnił Imie Páńskie / umrze. 17 ✠ Tákże d jesliby kto zábił jákiegokolwiek człowieká / 18 śmierćią umrze. ✠ A jesliby kto zábił bydlę/ wroći inne zá bydlę. ✠ 19 Ktoby też oszkárádźił bliźniego swego/ według tego/ jáko uczynił/ niech 20 mu śie stánie: ✠ Złamánie/ zá złamánie/ e oko zá oko/ ząb zá ząb / według tego / jáko oszkárádźił człowieká / ták mu śie też niech stánie. ✠ 21 Ktoby zabił bydlę/ wroći insze: ále ktoby zábił człowieká / umrze. ✠ 22 Práwo jednákie mieć będźiećie / ták przychodźień/ jáko y domá zrodzony będźie *w was*: bom JA PAN / Bog 23 wász. ✠ To *gdy* opowiedźiał Mojżesz Synom Izráelskim/ wywiedli onego bluźnierce zá oboz / y ukámienowáli go. ✠ Y uczynili Synowie Izráelscy według tego / jáko przykazał PAN Mojżeszowi.

d 2 Moj 21.12.

e 2 Moj 21.14. 5 Moj. 19.21. Mátt. 5. 38.

ROZDZIAŁ XXV.

Odpoczynienie źiemie śiodmego roku. 5. Sámorodnego z boża nie zbieráć. 8. Rok wolnośći ábo miłośćiwego látá. 14. Bliźni nie ma być oszukány w kupnie y w przedawániu. 18. Błogosłáwieństwo tych, ktory są posłuszni PAnu. 23. Ziemiá ná wieczność nie ma być przedawána. 26. Obyczaj przedawánia y wykupowánia jey. 29. Záprzedánie domu. 31. Wolnośći Lewitow. 35. Lichwá nie ma być brána. 38. Kupowánie ludźi od swoich. 45. Od obcych. 47. Wolność Izráelitow, jáko sług Bożych.

1 RZekł nád to PAN do Mojżeszá 2 ná gorze Synáj/ mowiąc: ✠ Powiedz Synom Izráelskim/ á mow do nich: Gdy wnidźiećie do źiemie ktorą ja wam dáję / tedy święćić będźie źiemiá Sábbát PAnu. 3 ✠ Przez sześć lat a ośiewáć będźiesz pole twoje y przez sześć lat winnice twoje obrzynáć będźiesz / zbieráiąc urodzáje z niey. 4 ✠ Ale roku śiodmego Sábbát odpoczynienia mieć będźie źiemiá/ Sábbát PAńśki: Polá twego nie będźiesz ośiewał/ áni winnice twojey obrzynał.

a 2 Moj. 23.10.

5 CO śie sámo przez śie zrodźi z zboża twego/ nie będźiesz żął/ y jágod zániechánej winnice twojey nie będźiesz zbierał: rok odpoczynienia będźie miáłá źiemiá. 6 ✠ Y będźie co śie urodźi w onym odpoczynieniu źiemie/ tobie ná pokarm/ y słudze twemu/ y służebnicy twey/ y najemnikowi twemu / y przychodniowi twemu / ktory mieszka z tobą. 7 ✠ Tákże bydłu twemu/ y zwierzowi/ ktory jest w źiemi twojey/ będźie wszystek urodzaj jey ná pokarm.

8 NAliczysz też sobie śiedm tegodniow lat / *to jest* śiedm kroć śiedm lat: ✠ Y uczyniąc dni śiedmi tegodniow / lat czterdźieśći y dźiewięć lat. 9 ✠ Tedy każesz zátrąbić w trąbę huczną / mieśiącá śiodmego/ *dniá* dźieśiątego / *tegoż* mieśiącá: w dźień oczyśćiánia każećie zátrąbić w trąbę / po wszystkiey źiemi 10 wászey. ✠ Y święćić będźiećie rok pięćdźieśiąty/ á obwołaćie wolność w źiemi wszystkim obywátelom jey: Láto miłośćiwe mieć będźiećie. Y wroći śie káżdy do ośiádłośći swojey/ y káżdy do rodźiny swojey wroći 11 śie. ✠ To miłośćiwe láto pięćdźieśiątego roku miewáć będźiećie: nie będźiećie śiáć / y nie będźiećie żąć tego / co śie sámo przez śie zrodźi/ áni zbieráć będźiećie gron z winnic 12 zániechánych. ✠ Bo miłośćiwy rok jest/ święty wam będźie: co śie ná polu przed tym zrodźiło / to jeść będźiećie. 13 ✠ W ten miłośćiwy rok/ wroći śie káżdy do ośiádłośći swojey.

14 JEsli co przedaś bliźniemu twemu / ábo co kupiśz od bliźniego twego/niech nie ośukawa jeden drugiego. 15 Według liczby lat po miłośćiwym roku / kupiśz od bliźniego twego/y według liczby lat/ dochody przeda tobie. 16 Jesli wiecey będźie lat / tym drożey oszácujeśz kupno ono/ á jesli mniey będźie lat/tedy też tániey oszácujeśz kupno ono : ponieważ *tylko* liczbę dochodow przedawa śie tobie. 17 A ták nie ośukawajćie żaden bliźniego swego / ále śie boj *káżdy* Bogá swego : bom JA PAN/ Bog wász.

18 PRzestrzegajćie ustaw mojch/y sądy moje záchowywajćie / y czyńćie je / ábyśćie mieszkáć mogli w źiemi oney bespiecznie. 19 Tedy wyda źiemiá owoc swoj/ á będźiećie jeść áż do sytośći/ y będźiećie mieszkáć bespiecznie w niey. 20 A jesliby śćie rzekli : Coż będźiemy jeść roku śiodmego / jesli nie będźiem śiać áni zbieráć urodzájow nászych? 21 Tedy rozkaże błogosłáwieństwu memu *przyśćná* was roku szostego/y przynieśie urodzaj ná trzy látá. 22 Y będźiećie śiać roku osmego/ á będźiećie jeść urodzaj stáry/ áż do roku dźiewiątego : poki nie nádejda pożytki jego/ stáre jeść będźiećie. 23 Ziemiá tedy nie będźie przedawána ná wieczność : bo mojá jest źiemiá/ á wyśćie gośćmi y przychodniámi u mnie. 24 A po wszystkich źiemi ośiádłośći wászey/ *pozwolićie* wykupowáć źiemie.

25 GDyby zubożał brát twoj / á przedałby *nieco* z májetnośći swojey / y przyszedłby máiący práwo odkupienia/powinny jego/ niech wykupi co przedał brát jego. 26 A jesliby kto nie miał tego / coby odkupić mogł / á sámby przemogł / y ználazł dostátek ná to wykupno : 27 Tedy obráchowawszy látá od przedánia swego: wroći co zbywa temu/ ktoremu przedał : *á* wroći śie do májetnośći swojey. 28 A jesliby nie miał dostátku áby wroćił / tedy zostánie májetność przedána w ręku tego ktory ja kupił / áż do Roku miłośćiwego : y ustąpi mu jey w rok miłośćiwy / á *on* wroći śie do májetnośći swojey.

29 JEsliby *też* kto przedał dom mieszkánia w mieśćie murowánym/ będźie miał wolność wykupić go / pokiey nie wynidźie rok przedánia jego : cáły rok będźie miał práwo do wykupienia jego. 30 A jesli go nie wykupi poki nie wynidźie rok cáły / tedy zostánie on dom w mieśćie murowánym/temu ktory go kupił/dźiedźicznie/ y potomkom jego: 31 Y nie ustąpi w miłośćiwe láto. Ale domy we wśiách/ktore nie są murem obtoczone/ te práwem / jáko pole źiemie / szácowáne będą ; będą mogły być odkupowáne/ y w miłośćiwe láto *z rąk obcych* wynidą.

32 A Le miástá Lewitow / y domy dźiedźicznych mieśćiech ich káżdego czásu wykupowáne być mogą/ przez Lewity. 33 Lecz temu co kupuje od Lewitow/ wynidźie kupno domu/ y miejskiey ośiádłośći jego w rok miłośćiwy : gdyż domy miast Lewitskich są dźiedźiczne ich/ w pośrzodku synow Izraelskich. 34 Ale pole ná przedmieśćiu ich nie będźie przedawáne / bo dźiedźictwem ich jest wiecznym.

35 GDyby też zubożał brát twoj/ á ostábiáłáby ręká jego przy tobie/ podeprześ go / á jáko y przychodźień niech śie żywi przy tobie. 36 Nie bierz od niego lichwy / áni płátu / b ále śie boj Bogá swego/ áby śie żywił brát twoj przy tobie. 37 Pieniędzy twojich nie dawaj mu ná lichwę / ani mu z zysku pożyczaj żywnośći twojey. 38 JAM PAN/ Bog wász/ ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábym wam dał źiemię Chánánejską/á był wam zá BOgá.

b 2 Moj. 22. 25. Luk. 6. 35.

39 JEsliby też zubożał brát twoj przy tobie/ták żeby śie tobie záprzedał/nie będźieśz go dręczył służbą niewolniczą : 40 Jáko najemnik/ jáko przychodźień będźie u ciebie : áż do roku miłośćiwego służyć ći będźie. 41 Potym wynidźie od ćiebie on y dźieći jego z nim / á wroći śie do rodźiny swojey/ y do dźiedźictwá przodkow swych/wroći śie. 42 Słudzy bowiem moji są/ ktorem ja wy-

z źiemie Egipſkiey: niechże nie będą przedawáni jáko niewolnicy. 43 Nie będźieſz pánowáł nád nim ſurowie/ ále śie będźieſz bał PAná Bogá twego. 44 Niewolnik też twoj/ y niewolnicá twojá/ ktore mieć będźieſz/ będą z narodow tych/ ktore ſą około was/ z nich kupowáć będźiećie niewolniká y niewolnice. 45 Tákże teź ſyny przychodniow mieſzkájących miedzy wámi/ kupowáć będźiećie/ y potomſtwá tych ktorzy ſą z wámi/ ktore zpłodźili w źiemi wáſzey/ á ći będą wam zá dźiedźictwo. 46 Práwem dźiedźicznym trzymáć je będźiećie y ſynowie wáſzy po was/ ábyśćie je dźiedźicznie odźierżeli: ná wieki ſłużby ich używáć będźiećie: lecz nád bráćią ſwą Syny Izráelſkimi/ żaden nád brátem ſwojim nie będźie pánowáł ſurowie.

47 JEſliby śię teź gość/ ábo przychodźień zbogáćił/ ktory mieſzká z tobą/ á zubożałby brát twoj przy nim/ ták żeby śię záprzedał gośćiowi/ ábo przychodniowi ktory jeſt z tobą/ ábo potomſtwu z domu cudzoźiemcow: 48 Gdyby śię záprzedał może być wykupiony: ktokolwiek z bráći jego odkupi go: 49 Abo ſtryj jego/ ábo ſyn ſtryjá jego/ odkupi go/ ábo z bliſkich pokrewnych jego/ z rodźiny jego odkupi go/ ábo jeſliby przemogł/ wykupi śię ſám. 50 Y poráchuje śię z onym co go kupił/ od roku/ ktorego mu śię przedał/ áż do miłośćiwego látá/ áby pieniądze zá ktore śię przedał/ odłożone były według liczby lat: jáko z nájemnikiem/ z nim ſobie poſtąpi. 51 Jeſliby jeſzcże nie máło lat zoſtáwáło/ wedle nich wroći okup ſwoj z pieniędzy/ zá ktore kupiony jeſt. 52 A jeſliby nie wiele lat zoſtáwáło do miłośćiwego látá/ tedy poráchuje śię z nim/ według onych lat wroći okup ſwoj. 53 Jáko nájemnik doroczny niech będźie u niego/ nie będźie nád nim ſurowie pánowáł/ przed oczymá twymi. 54 A jeſliby śię tym obyczájem nie wykupił/ tedy wynidźie w miłośćiwe láto/ on y dźiećí jego z nim: 55 Abowiem Synowie Izráelſcy ſą ſługámi mojimi; ſługámi mojimi ſą/ ktorem wywiodł z źiemie Egipſkiey: JA PAN, BOG wáſz.

ROZDZIAŁ XXVI.

Zákazánie báłwanow. 3. Błogosłáwieńſtwo ſtrzegących zakonu. 14. przeklęctwo przeſtępcow. 40. Obiecána łáſká tym co śię náwrácáją. A ták Bog ku záchowaniu przykazań ſwojich, przywodźi lud obietnicami. 14. prożbámi. 40. y poćiechámi pokutującym służącymi.

1 NIe czyńićie ſobie ^a báłwanow/ áni obrázu rytego/ áni ſłupow ſtáwiajćie ſobie/ áni kámienia w obraz wyrytego ſtáwiajćie w źiemi wáſzey/ ábyśćie mu śię kłániáli: bom JA PAN, Bog wáſz. 2 Sábbáty moje záchowywajćie/ á świątnice moje w uczćiwośći miejćie: JA PAN.

a 2 Moj. 20. 4. 5 Moj. 5. 8. Pſalm 97. 7.

3 JEſli w uſtáwach mojich ^b chodźić będźiećie/ y przykazánia moje chowáć y czynić będźiećie/ 4 Spuſzczę wam deſzcz czáſu ſwego/ y wyda źiemiá urodzaj ſwoj/ y drzewá polne wydádzą owoc ſwoj: 5 Y trwáć będźie młocbá do zbieránia winá/ á zbieránie winá trwáć będźie do śiewu: będźiećie jeść chleb ſwoj do ſytośći/ y mieſzkáć będźiećie beſpiecznie w źiemi ſwey. 6 Bo dam pokoj w źiemi/ y będźiećie ſpáli/ á nie będźie ktoby was ^c przeſtráſzył: wyplenię teź złego zwierzá z źiemie/ á miecz nie przejdźie źiemie wáſzey. 7 Owſzem będźiećie gonić nieprzyjaćioły wáſze/ y upádną przed wámi od mieczá. 8 Pięć wáſzych będą gonić ſto: á ſto wáſzych dźieśięć tyśiecy gonić będą: y polegą nieprzyjaćiele wáſzy przed wámi od mieczá. 9 Bo obrocę śię do was/ y rozkrzewię was/ y rozmnożę was/ y utwirdzę przymierze moje z wámi. 10 Y będźiećie jedli z dawná záchowáłe zboże: y ſtáre gdy nowe náſtáną/ wyprzątniećie. 11 Y wyſtáwię Przybytek moj miedzy wámi/ á nie uprzykrzy was ſobie duſzá mojá. 12 Y będę chodźił ^d miedzy wámi/ á będę wam zá Bogá/ á wy mnie będźiećie

b 5 Moj. 28. 1.

c Job. 11 18. 20. Amos. 9. 13.

d 2 Kor. 6. 16.

13 bedźiecie zá lud: JA PAN Bog wáß / ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábyśćie im nie służyli: y połamałem łáncuchy járzmá wáßego / ábyśćie chodźili prosto.

14 A Jesliby śćie mie nie słucháli / y nie czynili b wßystkich tych 15 przykazań: Y jesli ustáwy moje wzgárdźicie / á sadámi mojimi bedźie śie brzydźiłá duszá wáßá / żebyśćie nie czynili wßystkich przykazań mojich / y wzruszylibyśćie 16 przymierze moje: Ja też wam to uczynię: Náwiedzę was stráchem / suchotámi / y goraczką / ktore wam oczy popsuja / á boleśćia nápełnia dusze wáße; á śiać bedźiećie prozno naśienie wáße / bo je zjedza nie17 przyjaćiele wáśy: Y postáwie twarz moję przećiwko wam / y poráženi bedźiecie od nieprzyjaćioł wáßych / y pánowáć beda nad wámi ktorzy was máją w nienawiśći: y bedźiecie ućiekáli / choć was 18 nikt gonić nie bedźie. A jesliż áni ták nie usłuchaćie taie / przydam śiedm kroć wiecey karánia dla 19 grzechow wáßych: Y zetrę pychę mocy wáßey / y uczynię Niebo nád wámi jáko żelázo / á źiemię wáße 20 jáko miedź: Y wniwecz śie obroći praca f wáßá: bo nie wyda źiemiá wáßá użytku swego / y drzewá źiemie nie wydádza owocu swego. 21 A jesli chodźić bedźiecie / mnie śie sprzećiwiájac / á nie zechcecie mie słucháć / przydam káźni wáßych śiedmioráko dla grzechow wáßych: 22 Bo puszczę ná was zwierz polny / y ośieroći was / y wyniszczy bydło wáße / y upleni was / y spustoszeja 23 drogi wáße. A jesliż tym śie nie nákarzećie / ále chodźić bedźiećie 24 mnie śie sprzećiwiájac: Ja też pojdę wam śie sprzećiwiájac / y bić was bede śiedmioráko dla 25 grzechow wáßych. Y przywiodę ná was miecz / ktory śie sowićie zemśći zgwałcenia przymierza: á gdy śie zbiežyćie do miast wáßych / tedy puszczę powietrze morowe miedzy was / á bedźiećie podáni w rece 26 nieprzyjaćielskie. A gdy złamię g podporę chlebá wáßego / beda pieckły dźieśieć niewiast chleb wáß w piecu jednym / y beda wam oddawáć chleb wáß pod waga / y bedźiećie 27 jeść / á nie najećie śie. A jesli y przeto nie usłuchaćie mie / ále chodźić bedźiecie mnie śie sprzećiwiá28 jac. Ja też pojdę w gniewie przećiwko wam / y Ja też karáć wás bede śiedmioráko wiecey / dla grze29 chow wáßych. Y bedźiećie h jeść ćiáłá synow wáßych: y ćiáłá corek 30 wáßych jeść bedźiećie. Y wygubię po gorách káplice wáße / á porozwalam słoneczne i báłwány wáße / y złożę trupy wáße ná kłoce obrzydłych báłwánow wáßych / y bedźie śie wámi brzydźiłá duszá mojá. 31 Y podam miástá wáße ná spustoszenie / á poborzę świątnice wáße / y nieprzyjmę wiecey wdźiecney wonnośći wáßey k.

32 Y Spustoszę źiemię / że śie nád nia zdumieja nieprzyjaćiele 33 wáśy mieszkájac w niey. A was jámych rozproszę miedzy Narody / y dobede zá wámi miecza: á bedźie źiemiá wáßá pusta / y miástá wá34 ße zburzone. Tedy rádá bedźie źiemiá odpoczynieniu swemu / po wßystkie dni spustoszenia swego: á wy bedźiecie w źiemi nieprzyjaćioł wáßych: tedy odpocznie źiemiá / y rádá bedźie odpoczynieniu swemu. 35 Przez wßystkie dni spustoszenia swego / odpoczywáć bedźie: bo nie miáłá odpoczynienia w Sábbáty 36 wáße / gdyśćie wy mieszkáli w niey. A ktorzy z was pozostána / tedy przywiodę strách ná sercá ich w źiemiách nieprzyjaćioł ich / że je gonić bedźie chrzest listu pádájacego: y beda ućiekáli jáko przed mieczem / y pádáć beda choćiaż ich nikt gonić nie 37 bedźie. Y pádnie jeden ná drugiego / jáko od miecza / choć ich nikt gonić nie bedźie / áni śie ostojićie przed 38 nieprzyjaćioły wáßymi. Y pogi39 niećie miedzy narody / y pożrze was źiemiá nieprzyjaćioł wáßych. A ktorzy z was zostána / wywiedna dla nieprawośći swojey / w źiemi nieprzyjaćioł swojich: tákże dla nieprawośći Ojcow swych / z nimi wywiedna.

e 5 Moj. 28. 15. Tren. 2. 17. Mál. 2. 2.

f I. Moc.

g T. Głod przepuśćże.

h 2 Krol. 6. 28. Tren. 4. 10.

i T. ná słońce wystawione, A. od słońcá zapalone.

k I. Ofiár wáßych.

40 A Że jeśli wyznáją niepráwość swoje / y niepráwość Oycow swych/ według przestępstwá swego / ktorym wystąpili przećiwko mnie / y według ktorego chodźili / sprzećiwiájąc mi śię: 41 ✣ Zem też y já chodźił sprzećiwiájąc śię im / á izem je wprowádźił do źiemie nieprzyjaćioł ich : Jeśli *mowię* ná ten czas poniży śię serce ich nieobrzezáne / y ćierpliwie znośić będą *karáń zá* niepráwośći swoje : 42 ✣ Tedy *ja też* wspomnię ná przymierze moje z Jákobem / y ná przymierze moje z Izáákiem / y na przymierze moje z Abráhámem wspomnię : y ná tę źiemię wspomnię. 43 ✣ A źiemiá będąc od nich uwolnioná / rádá będźie odpoczynieniu swemu / gdy pusta będźie dla nich : á oni będą ćierpliwie nośić *karánie zá* niepráwość swą/ przeto że sądy moje wzgárdźili / y ustawámi mojmi brzydźiłá śię duszá ich. 44 ✣ Wszákże dla tego y ná ten czás gdy będą w źiemi nieprzyjaćioł swojich / nie odrzucę ich/ ániich ták sobie obrzydzę żebym je wyniszczyć miał/ y wzruszyć przymierze moje z nimi: 45 ✣ Bom JA PAN, Bog ich : Ale wspomnię ná nie dla przymierza *uczynionego* z przodkámi ich / ktorem wywiodł z źiemie Egipskiey/ przed oczymá pogánow/ ábym im był zá Bogá / 46 JA PAN. ✣ Teć są ustáwy/y sądy/ y práwá / ktore postánowił PAN miedzy sobą/y miedzy syny Izráelskimi/ ná gorze Synáj przez Mojżeszá.

ROZDZIAL XXVII.

Szácunek y okup rozmáitych ślubow ludźi. 9. bydłá czystego y nieczystego. 14. Domu. 16. Roli. 26. Pierworodztwá. 30. Dźieśięćin.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/mowiąc: 2 ✣ Mow do synow Izráelskich/ á powiedz im : Gdyby człowiek ślubem poślubił duszę PANU / według szácunku twego 3 *dá okup.* ✣ A będźie *ták* szácunek twoj : Zá mężczyznę od dwudźiestu lat / áż do sześćdźieśiąt lat będźie szácunek twoj/pięćdźieśiąt Syklow srebrá / według wagi świątnice. 4 ✣ A jeśli jest białagłowá/ szácunek twoj będźie trzydźieśći Syklow. ✣ 5 A jeśli od piątego roku áż do dwudźiestego roku / tedy będźie szácunek twoj : zá mężczyznę dwádźieśćiá Syklow/ á zá białągłowę/ dźieśięć Syklow. 6 ✣ A jeśli zá dźiećię od *jednego* mieśiącá áż do piąći lat/ tedy będźie szácunek twoj : Zá mężczyznę/pięć Syklow srebrá/ á zá dźiewczkę szácunek twoj / trzy Sykle srebrá. 7 ✣ A jeśli od sześćdźieśiąt lat y wyżey : będźieli mężczyzná/ tedy będźie szácunek twoj piętnaśćie Syklow / á zá białągłowę dźieśięć Syklow. 8 ✣ Lecz jeśliby był *ták* ubogi żeby nie mogł oddáć szácunku twego / tedy go stáwią przed kápłáná/ y oszácuje go Kápłan : według przemożenia tego ktory ślubował oszácuje go kápłan.

9 JEśliby też bydlę z tych / ktore śię ofiárują ná ofiárę PANU *poślubił:* káżde ktore odda PAnu / 10 będźie święte. ✣ Nie odmieni go/ áni dá innego zá nie/ lepszego zá gorsze / ábo gorszego zá lepsze : jeśliby też jákokolwiek odmienił bydlę zá bydlę/ tedy y ono y to/ktore zá nie dáno/ 11 będźie święte. ✣ A jeśliby ktore nieczyste bydlę *poślubił* z tych co nie bywáją ofiárowáne PAnu : tedy 12 stáwi to bydlę przed kápłáná. ✣ Y oszácuje kápłan bądź dobre/ bądź złe : á jáko je oszácuje kápłan / ták 13 będźie. ✣ A jeśliby je kto odkupić chćiał / przyda piątą część nád szácunek twoj.

14 JEśliby też kto poświęćił Dom swoj / żeby był święty PAnu/ tedy go oszácuje kápłan/bądź dobry/ bądź zły : jáko go oszácuje kápłan / 15 ták zostánie. ✣ A gdyby ten ktory/ poświęćił/ chćiał odkupić dom swoj/ przyda piątą część pieniędzy nád szácunek twoj/y będźie jego.

16 JEśli też kto część roli z dźiedźictwá swego poświęćił PAnu / tedy będźie szácunek twoj według záśiewku jey:gdźie śię wyśieje Chomer jęczmienia / zá pięćdźieśiąt Syklow srebrá *szácowana* będźie. 17 ✣ Jeśli od miłośćiwego látá poświęćił rolą swoję/według szácunku twego zostánie. 18 ✣ Ale jeśliby po

mi-

miłośćiwym lećie poświęćił rolą swoje / tedy Kápłan obráchuje mu pieniadze / według lat zostawájacych do miłośćiwego látá/u umniejßy mu śie z ßácunku twego. 19 ♣ A chćiałliby odkupić rolą/ ten ktory ją poświęćił/przyda piatą część pieniedzy do ßácunku twego : y zostánie przy niey. 20 ♣ Ale gdźieby nie odkupił roli oney / á przedánaby byłá rola komu inßemu/ nie może być odkupiona. 21 ♣ Y bedźie oná rola gdy wynidźie miłośćiwe lato / świeta PAnu / jáko rola poświecona / á przydźie w ośiádłość Kápłánowi. 22 ♣ A jesliby kto rolą kupioną/ktora nie byłá z rol dźiedźictwá jego / poślubił PAnu. 23 ♣ Tedy poráchuje mu Kápłan summę ßácunku twego/áż do roku miłośćiwego/y da ßácunek ten dniá onego zá rzecz poświeconą PAnu. 24 ♣ A w miłośćiwe láto wroći śie rola do tego / od kogo ją kupiono / do tego ktory dźiedźicznie trzymał rolą one. 25 ♣ A káżdy ßácunek twoj / bedźie wedle Sykla świątnice/ á dwadźieśćiá pieniedzy Sykel waży a.

a 2 Moj 30. 13. 4 Moj 3. 47. Ezech. 45. 12. b 2 Moj 13. 2. 12. y. 22. 29. y 34. 19 4 Moj 3. 13. y 8. 17.

26 Wßákże pierworodnego/á ktore b práwem pierworodztwá bywa ofiárowáne PANU z bydłá/ nikt go nie poświeći / badź woł / badź owcá : poniewaz PAńskie są.

27 ♣ A jesliby z bydlat nieczystych było, odkupi je według ßácunku twego/ y przyda piatą część nád to. A jesliby go nie odkupiono : niechże przedáne bedźie według ßácunku twego. 28 ♣ Káżda jednák rzecz poślubiona/ ktoraby kto poślubił PAnu ze wßystkiego co ma / z ludźi/y z bydłá / y z rol ośiádłośći swojey/ nie bedźie przedáwáná/ áni odkupowána : bo wßelka rzecz poślubiona c naświetßa jest PAnu. 29 ♣ Wßelkie bydlę poślubione/ ktore śie pod ślubem oddawá/od człowieká nie bedź ie odkupione : ále śmiercią umrze.

c Jozua 6. 19. y 7. 13.

30 Wßystkie tákże dźieśiećiny źiemie/z naśienia źiemie/z owocu drzewá/ PAńskie są : bo poświecone są PAnu. 31 ♣ Ale ktoby chćiał odkupić co z dźieśiećin swojich/ piata część ceny przyda do nich: 32 ♣ Tákże wßystkie dźieśiećiny / z rogátego bydłá y z drobnego bydłá/wßystkiego co przechodźi pod laską pásterską, d káżde dźieśiate bedźie poświecone PAnu. 33 ♣ Nie bedźie przebierał miedzy dobrym ábo złym / áni go odmieniáć bedźie : á jesliby je jákokolwiek odmienił / bedźie to y ono odmienione poświecone/nie ma być odkupione. 34 ♣ Teć są przykazánia/ ktore rozkazał PAn Mojzeßowi/ do synow Izráelskich/ná gorze Synaj.

d T. Pod dozorem pásterskim.

CZWARTE KSIEGI MOJZESZOWE, KTORE ZOWIA NUMERI.

W Tych księgách NUMERI názwánych / wypisuje śie liczbá Izráelczykow do boju godnych/ ták Hetmánow jáko pospolitego człowieká. Zá tym liczbá Lewitow / tákże Urzedy usługi y prawá ich / áż y prawo o Názáreczykách. Do tego rozmáite bunty / ßemránia y rozruchy ludu/przećiwko Bogu y zwierzchnośći/z kázniámi zá to. Bitwy z nieprzyjaćioły/y zwyćiestwá sławne : Chytre zamysły/ rádá/ proroctwo / y śmierć fałßywego Proroká Báláámá. Dźiwna tákże rostropność / ćierpliwość y státeczność Mojzeßowá/ w Urzedźie trudnym. Przydánetez są niektore Ceremoniálne/ Swieckie/ y Sadowe ustáwy: Náwet podźielenie źiemie miedzy dwánáśćie pokoleń / jákie być miáło : Co śie wßystko dźiáło ná pußczy/ przez trzydźieśći ośm lat/ y dźiewieć mieśiecy.

ROZDZIAŁ I.

Poczet Synow Izráelskich. 4. Ktorych było ßeść kroć sto tysiecy , trzy tyśiące, pięć set y pięćdźieśiat. 47. Oprocz Lewitow , ktorzy nie ßli w liczbe. 49. A byli przełożeni nád Przybytkiem.

1 MOwił PAn do Mojżeszá ná puszczy Synáj/ w Namiecie zgromádzenia/ pierwszego dniá/ miesiącá wtorego/ roku wtorego po wyśćiu ich z ziemi Egipskiey tymi słowy; 2 Obliczćie a summę wszystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich/ według narodow ich/ y według domow Ojcow ich/ według imion ich/ káżdego mężczyzne według głow ich. 3 Ode dwudźiestu lat/ y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woyne z Izráelá: policzyćie je według hufow ich/ ty y Aáron. 4 Y będźie z wámi z káżdego pokolenia jeden mąż/ ktoryby przednieyszy był w domu Ojcow swojch.

a 2 Moj. 30.12.

5 A Teć są imioná mężow ktorzy z wámi będą; Z *pokolenia* Rubenowego/ Elisur /syn Sedeurow. 6 Z *pokolenia* Symeonowego/ Sálámiel/ syn Surysáddájow. 7 Z *pokolenia* Judowego/ Náásson/ syn Aminádábow. 8 Z *pokolenia* Isáschárowego/ Nátánáel/ syn Suhárow. 9 Z *pokolenia* Zábulonowego/ Eliáb syn Helonow. 10 Z synow Jozefowych/ z *pokolenia* Efráimowego/ Elisámá/ syn Ammiudow. Z *pokolenia* Mánásessowego/ Gámáliel/ syn Pedásurow. 11 Z *pokolenia* Benjáminowego/ Abidán/ syn Gedeonow. 12 Z *pokolenia* Dánowego/ Achiezer syn Ammisádájow : 13 Z *pokolenia* Aserowego / Págiel syn Ochránow : 14 Z *pokolenia* Gádowego/ Eliázáf syn Duelow. 15 Z *pokolenia* Neftálimowego/ Achirá/ syn Enánow. 16 Ci zwoływáni będą *nazacnieyszy* z ludu Książętá/ w pokoleniách Ojcow swych : wodzámi wojsk b Izráelskich będą.

b H. Tysiąców.

17 PRzyzwáli tedy do śiebie Mojżesz y Aáron mężow tych/ ktorzy z imienia miánowáni są. 18 Y zebráli wszystko zgromádzenie / dniá pierwszego / miesiącá wtorego / y przyznawáli śię do rodzájow swych/ według fámilij swych/ według domow Ojcow swych/ *y* według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ według osob swych: 19 Jáko rozkazał PAN Mojżeszowi/ ták je policzył ná puszczy Synáj.

20 Y Było synow Rubená pierworodnego Izráelowego/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich / według liczby imion/ według osob ich/ wszystkiego pogłowia męskiego od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woyne/ 21 Náliczono ich z pokolenia Rubenowego czterdźieśći y sześć tyśiecy/ y pięćset. 22 Z synow Symeonowych rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich náliczonych jego/ według liczby imion/ według osob ich/ wszystkiego pogłowia męskiego/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woyne/ 23 Náliczono ich z pokolenia Symeonowego pięćdźieśiąt y dźiewięć tyśiecy / y trzystá. 24 Z synow Gádowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących/ ná woyne/ 25 Náliczono ich z pokolenia Gádowego/ czterdźieśći y pięć tyśiecy/ y sześć set y pięćdźieśiąt. 26 Z synow Judowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyżey / wszystkich wychodzących ná woyne/ 27 Náliczono ich z pokolenia Judowego śiedmdźieśiąt y cztery tyśiące/ y sześćset. 28 Z pokolenia Isáschárowego rodzájow ich według fámilij ich według domow Ojcow ich/ według liczby imion od dwudźiestu lat y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woyne. 29 Náliczono ich z pokolenia Isáschárowego/ pięćdźieśiąt y cztery tyśiące y czterystá. 30 Z synow Zábulonowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion / od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wszystkich wychodzących ná woyne 31 Náliczono ich z pokolenia Zábulonowego/ pięćdźieśiąt y śiedm tyśiecy/ y czterystá. 32 Z synow Jozefowych/ *á naprzod* z synow Efráimowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat/ y wyżey/ wszy-

33 stkich wychodzacych ná wojne/ Náliczono ich z pokolenia Efráimowego czterdźieśći tyśiecy y pieć set. 34 Z synow záś Mánássesowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyzey/ wßystkich wychodzacych ná wojne/ 35 Náliczono ich z pokolenia Mánássesowego/ trzydźieśći y dwá tyśiace/ y dwie śćie. 36 Z synow Benjáminowych rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat/ y wyzey/ wßystkich wychodzacych ná wojne/ 37 Náliczono ich z pokolenia Benjáminowego/ trzydźieśći y pieć tyśiecy/ y cztery stá. 38 Z synow Dánowych/ rodzájow ich według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat/ y wyzey/ wßystkich/ wychodzacych ná wojne/ 39 Náliczono ich z pokolenia Dánowego ßeśćdźieśiat y dwá tyśiace y śiedm set. 40 Z synow Aserowych/ rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyzey/ wßystkich wychodzacych ná wojne/ 41 Náliczono ich z pokolenia Aserowego czterdźieśći tyśiecy y jeden/ y pieć set. 42 Z synow Neftálimowych rodzájow ich/ według fámilij ich/ według domow Ojcow ich/ według liczby imion/ od dwudźiestu lat y wyzey/ wßystkich wychodzacych ná wojne/ 43 Náliczono ich z pokolenia Neftálimowego piećdźieśiat y trzy tyśiace/ y cztery stá. 44 Ciż sa policzeni ktore policzył Mojzeß/ y Aáron/ y kśiażetá Izráelskie/ dwánáśćie mezow: ktorzy byli *wybráni* po jednemu z domow Ojcow swych. 45 Y było wßystkich policzonych Synow Izráelskich/ według domow Ojcow ich/ od dwudźiestu lat y wyzey/ wßystkich wychodzacych ná wojne z Izráelá: 46 Było wßystkich policzonych c ßeść kroć sto tyśiecy/ y trzy tyśiace/ y pieć set y piećdźieśiat.

c 2 *Moj* 38.26.

47 A Lewitowie/ według pokolenia Ojcow swych/ nie byli policzeni miedzy nimi. 48 Bo rozkazał był PAN Mojzeßowi/ mowiac: 49 Tylko pokolenia Lewi nie bedźieß liczył/ á summy ich nie policzyß miedzy Syny Izráelskie: 50 Ale postánowiß Lewity nád Przybytkiem świádectwá/ y nád wßystkim náczyniem jego/ y nád wßystkim co nalezy do niego: oni nośić beda przybytek/ y wßystkie naczynia jego/ oni też służyć beda w nim/ á około Przybytku obozem śie kłáść beda. 51 A gdy śie bedźie ruszał Przybytek/ zkładáć go beda Lewitowie: tákże gdy stánowić śie bedźie Przybytek/ stawiáć go beda Lewitowie: á ktoby obcy do niego przystapił/ umrze. 52 Y beda stawáć obozem Synowie Izráelscy kázdy według Połkow swojich/ y kázdy pod Choragwia swoja w wojsku swym. 53 Ale Lewitowie kłáść śie beda obozem około Przybytku świádectwá/ áby nie przyßedł gniew *mój* ná zgromadzenie Synow Izráelskich/ y beda Lewitowie trzymáć straż *u* Przybytku świádectwá. 54 Uczynili tedy synowie Izráelscy: według wßystkiego co był rozkazał PAN Mojzeßowi/ ták uczynili.

ROZDZIAŁ II.

Porzadek hufow, stánowisk, Hetmánow. 32. y liczba Synow Izráelskich.

1 Zatym rzekł PAN do Mojzeßá 2 y do Aároná/ mowiac: Kázdy Synow Izráelskich kłáść śie beda obozem pod choragwia swoja według znákow domow Ojcow swych: ná przećiwko około Namiotu zgromádzenia kłáść śie beda.

3 A Ci śie obozem położa ná Wschod słońcá: Choragiew wojská Judowego według hufow swych: á Hetmánem nád syny Judowymi Náásson syn Aminádábow: 4 A w wojsku jego policzonych/ śiedmdźieśiat y czery tyśiace y ßeść set. 5 Podle niego położy śie obozem pokolenie Isascháarowe: á Hetmánem nád syny Isascháarowymi, Nátánáel syn Suhárow: 6 A w wojsku jego policzonych/ piećdźieśiat y cztery tyśiace/ y cztery

7 stá. *Podle nich* pokolenie Zábulonowe: á Hetmánem nád syny Zábulonowymi / Eliáb / syn Helo-
8 now: A w Woysku jego policzonych / piecdźieśiat y śiedm tyśiecy/y cztery stá.
9 Wszystkich policzonych / w Obozie Judowym / sto tyśiecy / ośmdźieśiat tyśiecy / y sześć tyśiecy / y cztery stá / według hufow ich: ći naprzod poćiagną.

1 Choragiew Obozu Rubenowego/ *położy śię* ná Południe według hufow swych: á Hetmánem nád syny Rubenowymi / Elisur
11 syn Sedeurow: A w wojsku jego policzonych / czterdźieśći y sześć
12 tyśiecy/ y pieć set. Podle niego położy śie Obozem pokolenie Symeonowe: á Hetmánem nád Syny Symeonowymi / Sálámiel/
13 syn Surysáddájow. A w Wojsku jego policzonych / piećdźieśiat y
14 dźiewieć tyśiecy/y trzy stá. Potym pokolenie Gádowe: á Hetmánem nád syny Gádowymi Eliá-
15 záf syn Rehuelow: A w Wojsku jego policzonych czterdźieśći y piec tyśiecy / y sześć set / y piećdźieśiat.
16 Wszystkich policzonych w obozie Rubenowym/ sto tyśiecy/ piecdźieśiat tyśiecy y jeden / cztery stá y piećdźieśiat/ według hufow ich: á ći w rzedźie wtorym poćiagną.

17 Potym pojdźie Namiot zgromádzenia z Wojskiem Lewitow / w pośrzodku Wojská: jákim porządkiem stawáć będą Obozem / tákim poćiągną / káżdy w szyku swym/ pod Choragwią swoją.

18 Choragiew obozu Efrájmowego/według Hufow swych / ku Zachodu: á Hetmánem nád syny Efrájmowymi Elisámá syn Am-
19 miudow: A w Wojsku jego policzonych czterdźieśći tyśiecy y pieć
20 set. A podle niego pokolenie Mánássessowe: á Hetmánem nád syny Mánássessowymi/Gamáliel syn
21 Pedásurow. A w Wojsku jego policzonych / trzydźieśći y dwá ty-
22 siace y dwie śćie. Podle *nich* Pokolenie Benjáminowe: á Hetmánem nád syny Benjáminowymi/
23 Abidán / syn Gedeonow: A w Wojsku jego policzonych / trzydźieśći y pieć tyśiecy y cztery stá.
24 Wszystkich policzonych w Obozie Efrájmowym / sto tyśiecy / y ośm tyśiecy/ y sto / według hufow swojich: á ći w trzećim rzedźie poćiągną.

25 Choragiew Obozu Dánowego *położy śię* ku Połnocy według hufow swych: á Hetmánem nád syny Dánowymi Achiezer / syn Am-
26 misádájow: A w Wojsku jego policzonych / sześćdźieśiat y dwá ty-
27 siace y śiedm set. A podle niego położy śie obozem pokolenie Aserowe: á Hetmánem nád syny Aserowymi Págiel syn Ochránow.
28 A w wojsku jego policzonych / czterdźieśći tyśieci y jeden/ y pieć set.
29 Potym pokolenie Neftálimowe: á Hetmánem nád syny Neftálimo-
30 wymi Ahirá syn Enánow: A w Wojsku jego policzonych / piećdźieśiat/ y trzy tyśiace / y cztery stá.
31 *A ták* wszystkich policzonych Obozu Dánowego/ sto tyśiecy piećdźieśiat y śiedm tyśiecy y sześć set. A ći ná ostátku poćiągną pod choragwią swoją.

32 Ci są policzeni Synow Izráelskich według domow Ojcow ich/ wszystkich policzonych w obozie/według hufow ich / sześć kroć sto tyśiecy/ y trzy tyśiace/ y pieć set y piećdźieśiat.
33 Ale Lewitow nie liczono miedzy Syny Izráelskie / jáko był PAN rozkazał Mojżeszowi.
34 Y uczynili Synowie Izráelscy według wszystkiego / jáko rozkazał PAN Mojżeszowi / ták śie stánowili Obozem przy Choragwiách swych: y ćiągnęli káżdy według fámilii swych / y według domow Ojcow swych.

ROZDZIAŁ III.

Synowie Aáronowi. 7. Urzędy y posługi Lewitow. 15. Liczbá, porządek y poświecenie ich ná miejsce Pierworodztwá.

1 A Teć a są rodzáje Aároná y Mojżeszá/ w dźień ktorego mowił PAN z Mojżeszem ná gorze
2 Synái. A te są imioná Synow Aáronywych: pierworodny Ná-

a 2 Moj. 6. 23.

dáb/ potym Abiu/ Eleázár/ y Itámár. 3 Te ſą imioná ſynow Aáronowych/ Kápłánow pomázánych/ ktorych ręce poświęcone były ku ſpráwowániu Urzędu kápłáńſkiego. 4 Ale pomárli Nádáb b y Abiu przed PAnem / gdy ofiárowáli Ogień obcy przed PAnem/ná puſzczy Synái / á zeſzli bez potomſtwá dla tego Eleázar y Itámár/ odpráwowáli Urząd kápłáńſki przed obliczem c Aároná Ojcá ſwego.

5 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá/ 6 mowiąc: Każ przyſtąpić pokoleniu Lewiego/á poſtaw je przed Aáronem kápłánem / áby mu ſłużyli / 7 Aby trzymáli ſtraż jego/ y ſtraż wſzyſtkiego zgromádzenia / przed Namiotem zgromádzenia/ wykonywájąc uſługę przybytku. 8 Tákże áby ſtrzegli wſzyſtkiego naczynia namiotu zgromádzenia/ y trzymáli ſtraż Synow Izráelſkich/á odpráwowáli uſługę Przybytku. 9 Oddaſz tedy Lewity Aárenowi/y ſynom jego : bo właśnie oddáni ſą jemu z Synow Izráelſkich. 10 Aároná záś y ſyny jego przełożyſz/ áby przeſtrzegáli kápłáńſtwá ſwego : bo przyſtąpiłliby kto obcy / umrze. 11 Zátym rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 12 A oto ja/ wziąłem Lewity z pośrzodku Synow Izráelſkich/ miáſto wſzelkiego pierworodnego / otwieráj ącego żywot / miedzy Synmi Izráelſkimi / y będą moji Lewitowie. 13 Abowiem mnie przynależy wſzelkie pierworodne: ode dniá ktoregom pobił d wſzelkie pierworodne w ziemi Egipſkiey / poświęciłem ſobie káżde pierworodne w Izráelu : od człowieká áż do bydlęciá / moji będą ; JA PAN.

14 RZekł tez PAN do Mojżeszá ná puſzczy Synái / mowiąc : 15 Policz ſyny Lewiego/według domow Ojcow ich / według fámilij ich: Káżdego mężczyznę/ urodzonego od mieśiącá y wyżey / policzyſz je. 16 Y policzył je Mojżesz według mowy PAńſkiey/ jáko mu było rozkazano. 17 Y były ſynow e Lewiego te imioná : Gerſon / y Káát / y Meráry. 18 Te záś imioná Synow Gerſonowych według domow ich : 19 Lobni y Semeji. A Synowie Káátowi według domow ſwych/ Amram/ y Izáár/ Hebron/ y Huſyel. 20 Synowie záś Merárego / według domow ſwych: Máheli y Muzy : te ſą fámilie Lewiego/ według domow Ojcow ich.

21 Z Gerſoná fámilia Lobnicka / á fámilia Semeicka: teć ſą fámilie Gerſonowe : 22 Policzonych ich / według liczby káżdego mężczyzny / *urodzonego* od mieśiącá y wyżey / było policzonych śiedm tyśięcy / y pięć ſet. 23 *Te* fámilie Gerſonowe/ zá przybytkiem kłáść śię będą/ ku Zachodowi. 24 A Kśiążęciem domu Ojcá Gerſonitow : Eliázáf ſyn Láclow. 25 A pod ſtrażą ſynow Gerſonowych *będźie* przy Namiećie Przybytek zgromadzenia: Przybytek y Namiot / przykryćie jego / y záſłoná u drzwi Namiotu zgromádzenia: 26 Y opony śieni/ y záſłoná we drzwiách u śieni/ ktora jeſt przed Przybytkiem / y przy Ołtarzu w około/ y ſznury jego/ do wſzelkiey potrzeby jego.

27 Z Káátá záś *poſzłá* fámilia Amrámitow / y fámilia Izáárytow/ y fámilia Hebronitow/ y fámilia Huſyelitow : Teć były domy Káátytow. 28 W liczbie wſzyſtkich mężczyzn urodzonych od mieśiącá y wyżey/ ośm tyśięcy/ y ſześć ſet/ trzymájących ſtraż przy świątnicy. 29 *Te* fámilie ſynow Káátowych kłáść śię będą obozem/ po bok Przybytku ku Południowi : 30 A Kśiążęciem domu Ojcá fámilij Káátytow/ Eliſáfán ſyn Huſyelow. 31 A będźie pod ſtrażą ich ſkrzyniá / y ſtoł / y świecznik/ y Ołtarze / y naczynia świątnice / ktorymi uſługowáć będą / y záſłoná/ y ze wſzyſtkimi potrzebámi jey. 32 A Kśiążęciem nád Kśiążęty Lewitow *będźie* Eleázár / ſyn Aároná kápłáná / poſtánowiony nád tymi ktorzy trzymáją ſtraż przy świątnicy.

33 OD Merárego záś *poſzłá* fámilia Máhelitow / y fámilia Muzytow : á teć ſą domy Merárytow. 34 A policzonych ich/ według liczby káżdego mężczyzny / urodzonego od mieśiącá y wyżey/ ſześć

b 3 Moj. 10. 1. 4 Moj. 26.61. 1 Kron 24. 2.
c I. Zá żywotá.
d 2 Moj. 12. 2. y 22.29 y 34.19 3 Moj. 27.26. 4 Moj. 8. 16. Ezech. 44.30. Luk. 2. 23.
e 1 Moj. 6. 16, 17.
4 Moj. 26.57. 1 Kron 6. 1. 1 Kron 23. 6.

35 tyśiecy / y dwieśćie. ✣ Kśiazećiem záś domu Ojcá fámilij Meráre- go. Suryel / syn Abiháilow: á ći kłáść śie beda po bok przybytku ku 36 Połnocy. ✣ A należeć beda do straży synow Merárego / deski Przybytku y drągi jego / słupy jego y podstáwki jego / y wßystkie naczynia jego / y wßystkie potrzeby jego. ✣ 37 Tákże słupy śienne w około / y podstáwki ich / y kołki ich / y ßnury ich.

38 A Kłáść śie beda obozem przed Przybytkiem po przedniey stronie Namiotu zgromádzenia / ná Wschod / Mojżeß y Aáron y synowie jego / trzymájący straż przy świątnicy / straż zá Syny Izráelskie: á obcy gdyby przystąpił / umrze. ✣ 39 *A ták* wßystkich policzonych Lewitow od Mojżeßá y Aároná / ná rozkazánie PAńskie / według domow ich / wßystkich meżczyzn urodzonych od mieśiącá y wyżey / *było* dwádźieśćiá tyśiecy / y dwá.

40 TEdy rzekł PAN do Mojżeßá: Policz wßystkie pierworodne meżczyzny / miedzy Syny Izráelskimi / od mieśiącá y wyżey / á uczyń 41 summe imion ich. ✣ A weźmieß mi Lewity (JA PAN) miásto wßystkich pierworodnych w syniech Izráelskich: Tákże bydłá Lewitow / zá wßystkie pierworodne bydłá Synow Izráelskich. 42 ✣ Policzył tedy Mojżeß jáko mu PAN rozkazał / wßystkie pierworodne w Syniech 43 Izráelskich. ✣ A było wßystkich pierworodnych meżczyzn / według liczby imion / urodzonych od mieśiącá y wyżey / policzonych ich dwádźieśćiá y dwá tyśiące / dwieśćie / śiedmdźieśiat y trzy.

44 Y Rzekł PAN do Mojżeßá / mo- 45 wiąc: ✣ Weźmi Lewity miásto wßystkich pierworodnych z Synow Izráelskich / bydłá tákże Lewitow miásto bydłá ich: y beda mojimi Le- 46 witowie / JA PAN. ✣ A zá okup onych dwu set / śiedmidźieśiat / y trzech / ktorzy zbywája nád *liczbe* Lewitow z pierworodnych Synow Iz- 47 ráelskich / ✣ Weźmieß po piąći syklow ná káżdą głowe: według syklá świątnice bráć bedźieß: dwádźieśćiá 48 pieniedzy f *waży* sykel. ✣ Y oddaß te pieniądze Aáronowi / y synom jego / zá okup onych ktorzy zbywája 49 nád *liczbe* ich. ✣ Wźiął tedy Mojżeß pieniądze okupu / od tych ktorzy zbywáli / nád tektore okupili *soba* 50 Lewitowie. ✣ Od pierworodnych Synow Izráelskich / wźiął pieniedzy *onych* tyśiąc trzy stá ßeśćdźieśiat y pieć *syklow*, według syklá Świą- 51 tnice. ✣ Y oddá te pieniądze okupu Mojżeß Aáronowi y synom jego / według słowá PAńskiego: Jáko PAN rozkazał Mojżeßowi.

f 3 Moj. 30.13. 3 Moj. 27.25. 4 Moj 18.16. Ezech. 45.12.

ROZDZIAL IV.

Rozne prace Lewitow według rożnośći fámilij ich. 34. Tákże y liczbá ich.

1 NAd to rzekł PAN do Mojżeßá 2 y Aároná mowiąc: ✣ Zbierz summe synow Káátowych / z pośrzodku synow Lewiego / według fámilij ich / y według domow Ojcow ich. 3 ✣ Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego co ma piećdźieśiat lat. ✣ Ktorzy bedąc sposobnymi do tey a prace / mogli y odpráwowáć posługe w Namiećie 4 zgromádzenia. ✣ Táć bedźie powinność synow Káátowych / przy Namiećie zgromádzenia przy miejscu nąświetßym.

a H. Do boju.

5 Y Przyjdźie Aáron z synámi swymi / gdy śie bedźie miał ruszyć oboz / á zdejmą opone zásłony / y okryją nią skrzynię świádectwá: ✣ 6 A włożą ná nie przykryćie z borsukowych skor / y przykryją z wierzchu wßystko opona hiácyntowa / y záłożą drążki jey: ✣ 7 Tákże stoł *chlebow* pokłádnych przykryją opona hiácyntowa / położą b ná nim misy / y przystáwki / y kubki / czáße do nálewánia: á chleb ustáwiczny ná 8 nim bedźie. ✣ Y rozćiągną ná tym opone ßárłatowa / á przykryją to przykryciem skor borsukowych / y 9 záłożą drążki do niego. ✣ Weźmą też opone hiacyntowa / ktora nákryją świecznik do świecenia z lámpámi jego / y nożyczki jego / y kágánki jego / y wßystkie naczynia *do* oliwy jego / ktorych używája przy 10 nim: ✣ Y uwiną go ze wßystkim náczyniem jego w przykryćie z skor

b 2 Moj 25.29. 30.

borsukowych / y włożą ná drążki. ♣ 11 Ná Ołtarz tákże złoty rospostrzą opone hiácyntowa / á włożą nań przykrycie z skor borsukowych / y záłożą drążki jego. ♣ 12 Pobiorą też wszystkie naczynia usługi ktorymi służą w świątnicy / á obwinawszy oponą hiácyntową / przykryją je przykryciem z skor borsukowych / y włożą ná drążki. ♣ 13 Do tego zmiotą popioł z Ołtarzá / á ná nim rospostrzą opone szárłatową / ♣ 14 Y włożą nań wszystkie naczynia jego / ktorymi usługują przy nim / *to jest* łopáty / widły / y miotły / y kociełki / y wszystkie naczynia Ołtarzowe: y rospostrzą ná nim przykrycie z skor borsukowych / y záłożą drążki jego.

15 A Gdy to wykona Aáron z synámi swymi / że przykryje Swiątnice / ze wszystkim naczyniem świątnice / á będzie sie miał ruszyć oboz / tedy potym przyjdą synowie Káátowi / áby *one rzeczy* nieśli: ále sie nie będą dotykáli Swiątnice / áby nie pomárli. Táć jest posługá synow Káátowych przy Namiecie zgromádzenia. ♣ 16 Stáránie záśie Eleázárá syná Aároná Kápłáná / *będźie* o oliwie do świecenia / o kádzeniu wonnym / o Ofierze śniedney ustáwiczney / y o olejku pomázowánia / dogladánie Przybytku / y wszystkiego co w nim jest / *y* Swiątnice z naczyniámi jey.

17 POtym rzekł PAN do Mojzeszá 18 y Aároná / mowiąc: ♣ Nie zátracajćie pokolenia domow Káátowych z pośrzodku Lewitow. ♣ 19 Ale to im uczyńćie / áby żyli á nie pomárli. Gdy przystępowáć będą do miejscá Naświętszego: Aáron y synowie jego przyjdą / y postánowią káżdego z nich nád pracą jego / y nád 20 brzemieniem jego. ♣ Ale niech nie wchodzą pátrzáć / gdy będą uwijáne rzeczy świete / áby nie pomárli.

21 ZAtym rzekł PAN do Mojzeszá 22 mowiąc: ♣ Zbierz summę synow Gersonowych / według domow Ojcow ich / y według fámilij ich: ♣ 23 Od tego / ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / áż do tego ktory ma piećdźieśiat lat policzysz je / ktorzy sposobni będą do tey prace / áby mogli usługowáć przy Namiećie zgromádzenia ♣ 24 A táć będźie powinność domow synow Gersonowych 25 ku posłudze / y ku noszeniu: ♣ Nośić będą opony Przybytku / y Námiot zgromádzenia / z przykryciem jego: tákże przykrycie borsukowe / ktore z wierzchu ná nim jest / y zasłone od drzwi Namiotu zgromádzenia / ♣ 26 Y opony do śieni / y zasłonę drzwi bramy u śieni / ktora jest u Przybytku / y przy Ołtarzu w około: Y sznury jey / y wszystkie naczynia usługi ich / y wszystko czego używáją około usługi ich: y *to* czynić będą. ♣ 27 Według rozkazánia Aároná y synow jego / będźie wszelka usługá synow Gersonowych / przy káżdym brzemieniu ich / y przy káżdey usłudze ich: á poruczyćie im pod straż 28 wszystkie brzemioná ich. ♣ Táć będźie powinność domow synow Gersonowych / w Namiećie zgromádzenia / á będźie ich doglądał Itámár syn Aároná Kápłáná.

29 SYny *tákże* Merárego / według fámilij ich / y według do- 30 mow Ojcow ich / policzysz. ♣ Od tego ktory ma trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego ktory ma piećdźieśiat lat / policzysz je: Ktorzy będąc sposobni do tey prace / mogliby usługowáć przy Namiećie zgromádzenia: 31 ♣ A tá będźie powinność prace ich / we wszystkiey usłudze ich w Namiećie zgromádzenia: Deski Przybytku / y drągi jego / y słupy 32 jego / y podstáwki jego *nośić*: ♣ Przytym słupy śieni około / y podstáwki ich z kołkámi ich / y sznury ich ze wszystkim nájęćiem ich / do wszelkiey służby ich: á miánowićie policzyćie naczynia / ktore im poruczyćie pod straż ich. ♣ 33 Táć powinność będźie fámilij synow Merárego / według wszelkiey służby ich / przy Namiećie zgromádzenia / pod dozorem Itámárá syná Aároná Kápłáná.

34 OBliczyli tedy Mojzesz y Aáron y Książętá zgromádzenia / syny Káátowe według fámilij ich / y 35 według domow Ojcow ich / ♣ Od tych ktorym było trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tych / ktorym było pieć-

dźieśiąt lat/ ktorzy ſpoſobni będąc ku tey pracy / mogliby uſługowáć przy Namiećie zgromádzenia. 36 A było ich policzonych według fámilij ich/ dwá tyśiącá/ śiedm ſet y pięćdźieśiąt. 37 Ciċ byli policzeni z fámilij Káátykow / wßyſcy ſłużący przy Namiećie zgromádzenia: Ktore zliczył Mojzeß y Aáron/ według rozkazánia PAńſkiego przez Mojzeßá. 38 Tákże policzeni ſą Synowie Gerſonowi wedle fámilij ſwych/ y według domow Ojcow ſwych: 39 Od tego ktory miał trzydźieśći lat/ y wyżey : Y áż do tego/ ktory miał pięćdźieśiąt lat / ktorzy ſpoſnobni będąc ku pracy/ mogli uſługowáć przy Námiećie zgromádzenia : 40 A było ich policzonych / według fámilij ich/ y domow Ojcow ich / dwá tyśiącá/ ßeść ſet/ y trzydźieśći. 41 Ciċ *byli* policzeni z fámilij synow Gerſonowych/ wßyſcy ſłużący w Namiećie zgromádzenia / ktore zliczył Mojzeß y Aáron/ według słowá PAńſkiego. 42 Tákże policzeni z fámilij synow Merárego według fámilij ſwych/ y domow Ojcow ſwych. 43 Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey / y áż do tego/ ktory miał pięćdźieśiąt lat. Ktorzy ſpoſobni będąc ku pracy / mogli uſługowáć przy Namiećie 44 zgromadzenia. A było ich policzonych/ według fámilij ich/trzy tyśiące/ y dwie śćie. 45 A táć byłá ſummá policzonych / z fámilij ſynow Merárego/ ktore zliczył Mojzeß y Aáron/ według rozkazánia PAńſkiego/ przez Mojzeßá.

46 WSzyſtkich policzonych ktore policzył Mojzeß y Aáron/ y Kśiążętá Izráelſkie / z Lewitow / według fámilij ich/ y domow Ojcow ich : 47 Od tego/ ktory miał trzydźieśći lat y wyżey/ y áż do tego ktory miał pięćdźieśiąt lat / káżdego przychodzącego do odpráwowánia powinnośći uſługi/ y powinnośći *noßenia* brzemion / w 48 namiećie zgromádzenia. A było ich policzonych ośm tyśięcy / y pięć 49 ſet / y ośmdźieśiąt. Według rozkazánia PAńſkiego/ policzeni ſą przez Mojzeßá káżdy z oſobná/ według uſługi jego / y według brzemienia jego : A policzeni *byli* ci / ktore PAN rozkazał *liczyć* Mojzeßowi.

ROZDZIAL V.

Wyłączenie trędowátych, y inßych nieczyſtych z Obozu. 6. Ofiáry zá wyſtępek. 12. Niewiáſty w Małżeńſtwie podejrzáney doświadczenie y oczyśćienie.

1 Y Rzekł PAN do Mojzeßá/ mowiąc: 2 Rozkaż Synuom Izráelſkim/ áby wyrzućili z Obozu káżdego trędowátego/ y káżdego ktory ćierpi płynienie naśienia/ y káżdego ktory śię ſplugáwił nád umárłym : 3 Ták mężczyznę jáko y niewiáſtę wyrzućićie : precz zá Oboz wyrzućićie je/ áby nie ſplugáwili Obozu tych / miedzy ktorymi ja mießkam. 4 Y uczynili ták Synowie Izráelſcy/ á wygnáli je precz zá Oboz : jáko rozkazał PAn Mojzeßowi/ ták uczynili Synowie Izráelſcy.

5 NAd to rzekł PAN do Mojzeßá/ mowiąc : 6 Powiedz Synom Izráelſkim ; a Mąż ábo niewiáſtá/ gdyby popełnili jákikolwiek grzech ludzki/ dopuśćiwßy śię wyſtępku przećiwko PAnu/ á byłáby winna oná dußá: 7 Tedy wyznáją grzech ſwoj/ ktorego śię dopuśćili : y wrocą to w czymby winni byli cále / á przydawßy jeßcże nád to piątą część/ oddádzą onemu/ przećim ktoremu zgrzeßyli. 8 A jeśliby nie było tego / komuby ßkodę trzebá nádgrodźić / oná oddána będźie PAnu: *y zoſtánie* Kápłánowi/ oprocz báráná oczyśćienia / przez ktorego ma być oczyśćiony. 9 Káżda też ofiárá podnoßenia/ ze wßech rzeczy poświęconych od Synow Izráelſkich/ ktorą przynioſą do Kápłáná/ jemu śię doſtánie. 10 *Oná* rzeczy poświęcone od kogożkolwiek/ jego będą : y ktoby co oddał Kápłánowi / jemu zoſtánie.

11 ZAtym rzekł PAN do Mojzeßá 12 mowiąc: Mow do Synow Izráelſkich / á powiedz im : Káżdy

a 2 Moj. 6. 3.

mąż ktoregoby żoná wystąpiłá / y dopuśćiłáby śię grzechu przećiwko niemu. 13 ✣ A złączyłby śię inszy z nią/ złączeniem naśienia / á byłoby to skryte przed oczymá mężá jey/ y tájiłáby śię / będąc splugáwiona / á świádká by nie było przećiwko niey / ániby jey záſtano : ✣ 14 Jednák przypádłby nań duch zápálczywośći/y miałby wpodejrzeniu żonę swą / ktoraby splugáwiona byłá: ábo żeby przypadł nań duch zápálczywośći / y miałby w podejrzeniu żonę swą / ktoraby splugáwiona nie byłá. 15 ✣ Tedy przywiedźie on mąż żonę swoje do Kápłáná/ y przynieśie z nią ofiárę jey/ dźieśiątą część Efy mąki jęczmienney/ nie lejąc ná nię oliwy/ áni kłádąc ná nię kádźidłá: ábowiem jest ofiárá podejrzenia / ofiárá śniedna / pámiętna / przywodząca ná pámięć grzech. 16 ✣ A ták będźie ją ofiárowáł kápłan / y stáwi ją 17 przed oblicznośćią PAńską: ✣ Y weźmie Kápłan wody świętey w naczynie gliniáne : y prochu/ ktory będźie ná tle Przybytku/ weźmie 18 Kápłan/ á wsypie do wody. ✣ Potym postáwi Kapłan Niewiáſtę przed PAnem/ y odkryje głowę niewiáſty/ á da w ręce jey ofiárę śniedną/ pámiętną : Ofiárá to śniedna podejrzenia: á Kápłan będźie miał w 19 ręce wodę gorzką przeklectwá: ✣ Y poprzyśięże ją Kápłan / y rzecze do niewiáſty : Jeśli nie spał kto *inszy* z tobą/ á jeśliś śię nie unioſłá w grzech nieczyſty przy mężu swym/ 20 bądź nienáruszona od tey wody gorzkiey przeklectwá. ✣ Ale jeśliżeś ustąpiłá od mężá twego / y jesteś 21 splugáwiona/ á kto inny spał z tobą oprocz mężá twego : ✣ Tedy poprzyśięże Kápłan niewiáſtę oną przyśięgą przeklectwá/ y rzecze do niey: Niechaj ćię poda PAN ná złorzeczenie y ná przeklinánie miedzy ludem twojim/ przepuśćiwszy *áby* 22 łono twoje wypádło/ y żywot twoj opuchł: ✣ Niechże przenikną te wody przeklęte wnętrznośći twoje / áby opuchł żywot twoj/ y wypádło 23 łono *twoje* : y odpowie niewiáſtá/ Amen/ Amen. ✣ Tedy nápisze te 24 przeklectwá Kápłan ná kśięgách/ á omyje je oną wodą gorzką. ✣ Y da śię nápić Niewieśćie wody gorzkiey przeklectwá/ y przeniknie ją wody 25 przeklectwá/ y obroca śię w gorzkość. ✣ Potym weźmie Kápłan z rąk Niewiáſty oney ofiárę śniedną podejrzenia/ á będźie ją podnośił przed PAnem / ofiárując ją 26 ná Ołtarzu : ✣ Weźmie też Kápłan garść pámiętnego z ofiáry śnedney/ y spali to ná Ołtarzu/ 27 potym da wypić wodę niewieśćie. ✣ A gdy śię jey da nápić oney wody/ stánie śię/ jesliby splugáwiona byłá/ y wyſtąpiłá grzechem przećiwko mężowi swemu/ że ją przeniknie wody przeklectwá / y obroca śię w gorzkość/ y opuchnie żywot jey/ y wypádnie łono jey/ y stánie 28 śię Niewiáſtá oná przeklectwem miedzy ludem swojim. ✣ A jesliby nie byłá splugáwiona Niewiáſtá/ áleby czyſta byłá/ niewinna zoſtánie/ 29 y dźiatki rodźić będźie.

Toć jest ustáwá Podejrzenia / 30 gdyby ustąpiłá żoná od mężá swego/y byłáby splugáwiona. ✣ Abo żeby ná mężá przypadł duch zápálczywy/ á miałby w podejrzeniu żonę swoje / y postáwiłby ją przed 31 PAnem/ á uczyniłby z nią Kápłan wszyſtko według tey ustáwy: ✣ Tedy nie będźie on winien grzechu/ ále niewiáſtá oná poniesie niepráwość swoję.

Rozdział VI.

Ustáwá około Názárejczyków w 24. Jáko Kápłáni ludowi błogosłáwić mieli.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá mo- 2 wiąc: ✣ Powiedz Synom Izráelskim/ á mow do nich: Mąż ábo Niewiáſtá gdy śię odłączy czyniąc ślub Názárejstwá/ áby byli odłą- 3 czeni PAnu/ ✣ Od winá y mocnego napoju wstrzymawáć śię będźie: Octu z winá / y octu z mocnego a napoju pić nie będźie/ y wszyſtkiego / co śię z jágod wytłácza nie będźie pił / tákże jágod winnych/ świeżych áni suchych / jeść 4 nie będźie. ✣ Po wszyſtkie dni Názárejſtwá swego/ że wszyſtkiego co wyraſta z mácice winney / od

a 3 Moj. 10. 9. Sędź. 13. 7.

ziarn=

ziarnká áż do łupiny jeszcże nie bę=
5 dźie. ✤ Po wszystkie dni ślubu Ná=
zárejstwá swego / b brzytwá nie
postoji ná głowie jego / áż wynidźie
czás / do ktorego śię poświęćił
PAnu :| będźie świętym/ á zápuśći
6 włos ná głowie swojey. ✤ Po wszy=
stkie dni ktorych śię odłączy PAnu/
7 do umárłego nie wnidźie. ✤ Nád oj=
cem swym / y nád mátką swą / nád
brátem swym / y nád śiostrą swą/
nie splugáwi śię / gdyby zmárli :
ároẃiem poświęcenie Bogá swego
8 ma ná głowie swojey. ✤ Po wszy=
stkie dni Názárejstwá swego / świę=
9 tym będźie PAnu. ✤ Y gdyby kto
umárł przy nim z prętká á nagle / y
splugáwiłby głowę poświęcenia je=
go/ogoli głowę swoję / w dźień o=
czyśćienia swego : dniá śiodmego o=
10 goli ją. ✤ A dniá ośmego przyniesie
dwie śinogárlice / álbo dwoje go=
łąbiąt do Kápłáná / ku drzwiom
11 Namiotu zgromádzenia: ✤ Y bę=
dźie ofiárowáł / jedno zá grzech / á
drugie ná Ofiárę cáłopalenia : y o=
czyśći go od tego czym zgrzeszył nád
umárłym / á poświęći głowę jego/
12 dniá onego. ✤ Potym odłączy PA=
nu dni Názárejstwá swego / ofiáru=
jąc báránká rocznego zá występek/
á dni one pierwsze dáremne będą :
gdyż splugáwione było Názárej=
stwo jego.

13 A Toć *jest* práwo Názárejczyká :
Gdy śię wypełnią dni Názá=
rejstwá jego / przydźie do drzwi
14 Namiotu zgromádzenia/ ✤ Y ofiá=
rowáć będźie ofiárę swą PAnu /
báránká rocznego / zupełnego / je=
dnego / ná Ofiárę cáłopalenia / y
owcę jednę roczną / zdrową / ná
Ofiárę zá grzech / y báráná jedne=
go / zupełnego / ná Ofiárę spokoj=
15 ną. ✤ Przytym kosz chlebow przá=
snych / z mąki pszenney / płácki ná=
gniatáne z oliwą / y krepie przá=
sne / oliwą námázáne / z Ofiárą ich
śniedną / y z Ofiárą ich mokrą. ✤
16 Y będźie ofiárowáł Kápłan przed
PAnem / y uczyni ofiárę zá grzech
17 jego/ y cáłopalenie jego. ✤ Báráná
tákże ofiárowáć będźie ná spokoj=
ną Ofiárę PAnu / z koszem chlebow
przásnych : tákże ofiárowáć bę=
dźie Kápłan Ofiárę jego śniedną
18 y Ofiárę jego mokrą. ✤ Y ogoli c
Názárejczyk przede drzwiámi Ná=
miotu zgromádzenia / głowę Ná=
zárejstwá swego / á wźiąwszy wło=
sy z głowy Názárejstwá swego /
włoży je ná ogień / ktory jest pod
19 Ofiárą spokojną. ✤ Przy tym we=
źmie Kápłan łopátkę wárzoną bá=
ránia / y jeden płácek przásny z ko=
szá/ y jeden krepel niekwászony/ á da
w ręce Názárejczykowe/po ogoleniu
20 Názárejstwá jego: ✤ Y będźie to
tám y sám obracał Kápłan / ná O=
fiárę obrácania przed PAnem : á
rzecz tá poświęcona / dostánie śię
Kápłánowi / ták pierśi obrácánia/
jáko y łopátká podnoszenia: á potym
będźie mogł Názárejczyk pić wi=
21 no. ✤ Toć *jest* práwo Názárejczyká/
ktoryby ślub uczynił / y tá ofiá=
rá jego PAnu / zá Názárejstwo
jego/ okrom tego / coby więcey u=
czynić mogł : według ślubu swego
ktory uczynił/ ták uczyni według
práwá Názárejstwá swego.

22 POtym rzekł PAN do Mojże=
23 szá/mowiąc: ✤ Mow do Aároná
y do synow jego / á rzecz : Ták bło=
gosłáwić d będźiećie Synom Izrá=
24 elskim/ mowiąc do nich : ✤ Niechći
błogosłáwi PAN / á niechaj ćię
25 strzeże : ✤ Niech rozjáśni PAN o=
blicze swoje nád tobą / á niechći mi=
26 łośćiw będźie. ✤ Niech obroći PAn
twarz swoję ku tobie / á niechaj
27 ći dá pokoj. ✤ Y będą wzywáć I=
mienia mego nád Synámi Izráel=
skimi/ á Ja im błogosłáwić będę.

ROZDZIAŁ VII.

*Ofiárá Kśiążąt Izráelskich do o=
zdoby y usługi Przybytku. 8. Sum=
má tey Ofiáry. 89. Iáko Bog z Moj=
żeszem mowił.*

1 Y Stáło śię w dźień ktorego do=
kończył Mojżesz á wystáwił
Przybytek / á pomázał go / y po=
święćił go / ze wszystkim sprzętem
jego / y Ołtarz ze wszystkim naczy=
niem jego : pomázał je y poświę=
2 ćił je : ✤ Ze ofiárowáły Kśiążętá
Izráelskie / przednieysze z domow
Ojcow swych / (co byli Hetmány
z *káżdego* pokolenia / y przełożony=

b Sędź. 13.5.

c Dźiej. 21.24.

d Syrách 36.17.

2 2 Moj. 40.18.

3 mi nád policżonymi.) ✤ A przyniesli ofiáry swe przed PANA / sześć wozow przykrytych / y dwánaście wołow : jeden woz od dwojga Kśiążąt (á od káżdego woł jeden : y postáwili ko przed Przybytkiem.

4 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá / 5 mowiąc: ✤ Weźmi od nich / áby to było ná potrzebę / przy służbie w Namiecie z gromádzenia / y oddaj to Lewitom / káżdemu według 6 potrzeby urzędu jego. ✤ Wziął tedy Mojżesz one wozy y woły / y oddał je Lewitom. 7 ✤ Dwá wozy y cztery woły dał synom Gersonowym / według potrzeby urzędu jego. ✤ 8 Cztery záś wozy y ośm wołow / dał synom Merárego / według potrzeby urzędow ich / pod władzą Itámárá Syná Aároná Kápłaná. ✤ 9 Ale synow Káátowym *nic* nie dał / bo usługá świątnice *byłá* przy nich : 10 ná rámieniu *ją* nośić muśieli. ✤ Ofiárowáli tedy Kśiążętá ku poświęcenie Ołtarzá onegoż dniá / gdy był pomázány ; y ofiárowáli Kśiążętá dáry swe / przed Ołtarzem. 11 ✤ Y rzekł PAN do Mojżeszá: Jedno Kśiążę jednego dniá / drugie Kśiążę drugiego dniá / oddawáć będźie dáry swoje ku poświęceniu Ołtarzá:

12 Y Ofiárował pierwszego dniá dar swoj / Náásson syn Aminádábow z pokolenia Judá. 13 ✤ A dar jego *był* Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći syklow wagi jey. Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiąt syklow *wagi jey* według syklá świątnice : obie pełne pszenney mąki zágniecioney z oliwą : ná ofiárę śniedną: 14 ✤ Kádźilnicá jedná / z dźieśiąći *syklow* złotá / pełna kádźidłá dla kádzenia : 15 ✤ Cielec jeden młody / báran jeden / y báránek jeden roczny / ná ofiárę paloną: 16 ✤ Kożieł jeden z koz zá grzech. 17 ✤ A ná ofiárę spokojną / dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / y báránkow rocznych pięć. Táć *byłá* ofiára Náássoná syná Aminádábowego.

18 WTorego dniá / ofiárował Nátánael syn Suhárow / Kśiążę *z pokolenia* Isáschárowego: 19 ✤ Y ofiárował dar swoj / Misę śrebrną jedne / sto y trzydźieśći syklow wagi jey : Czászę śrebrną jedne / śiedmdźieśiąt syklow wagi jey / według syklá świątnice : obie pełne pszenney mąki zágniecioney 20 z Oliwą / ná ofiárę śniedną: ✤ Kádźilnicę jedne / z dźieśiąći *syklow* 21 złotá / pełną kádźidłá. ✤ Cielcá jednego młodego / báráná jednego y báránká jednego rocznego / ná paloną ofiárę. 22 ✤ Kozłá też jednego z 23 koz / zá grzech: ✤ A ná ofiárę spokojną / dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / y báránkow rocznych pięć : Tá *byłá* ofiárá Nátánáelá syná Suhárowego.

24 TRzećiego dniá / Kśiążę synow Zábulon : Eliáb syn Helonow. 25 ✤ Ofiárá jego byłá Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey : Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiąt syklow *wagi* jey / według syklá świątnice / obie pełne mąki pszenney z Oliwą zágnieciony / ná ofiárę śniedną : 26 ✤ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći *Syklow* złotá / pełna kádźidłá : 27 ✤ Cielec jeden młody / báran jeden / y báránek roczny jeden / ná cáłopalenie. 28 ✤ Kożieł jeden z koz / zá grzech. 29 ✤ A ná ofiárę spokojną dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / báránkow rocznych pięć : Tá *byłá* ofiárá Eliábá syná Helonowego.

30 DNiá Czwartego : Kśiążę z synow Rubenowych / Elisur / syn Sedeurow. 31 ✤ Ofiárá jego *byłá* Misá śrebrna jedná / sto y trzydźieśći *Syklow* wagi jey : Czászá śrebrna jedná / śiedmdźieśiąt syklow *wagi jey*, według syklow Swiątnice / obie pełne mąki pszenney / z Oliwą zágniecioney / ná ofiárę śniedną : 32 ✤ Kádźilnicá jedná z dźieśiąći *Syklow* złotá / pełna kádźidłá : 33 ✤ Cielec jeden młody / báran jeden / báránek jeden roczny / ná paloną ofiárę : 34 ✤ Kożieł jeden z koz / zá grzech. 35 ✤ A ná ofiárę spokojną / dwá woły / báránow pięć / kozłow pięć / báránkow rocznych pięć. Tá *byłá* ofiárá Elisurá syná Sedeurowego.

36 DNiá piątego : Kśiążę synow Symeonowych / Sámáliel /

37 syn Surysáddájow. Ofiárá jego byłá Misá srebrna jedná/ sto y trzydźieśći Syklow wagi jey/ Czáßá srebrna jedna/ śiedmdźieśiat Syklow wagi jey według Syklá świátnice/ obie pełne mąki pßenney/ z Oliwą zagnieciony/ ná Ofiárę śniedną:
38 Kádźilnicá jedná/ z dźieśiąci Syklow złotá/ pełna kádźidłá.
39 Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná palono ofiárę:
40 Koźieł jeden z koz/ zá grzech
41 A ná Ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá byłá ofiárá Sálámielá syná Surysáddájowego.

42 DNiá ßostego Kśiążę Synow Gádowych/ Eliázáf syn
43 Duelow; Ofiárá jego byłá: Misá srebrna jedná/ sto y trzydźieśći Syklow wagi jey: Czáßá srebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow wagi jey według Syklá Swiątnice/ obie pełne mąki pßenney z' Oliwą zágnieciony/ ná ofiárę śniedną:
44 Kádźilnicá jedná z dźieśiąci Sy-
45 klow złotá/ pełna kádźidłá: Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek roczny jeden/ na pálono Ofiárę.
46 Koźieł jeden z koz/ zá grzech.
47 A ná Ofiárę spokojną dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá byłá Ofiárá Eliázáfá syná Duelowego.

48 DNiá Siodmego/ Kśiążę synow Efrájimowych/ Elisámá
49 syn Ammiudow; Ofiárá jego byłá: Misá srebrna jedná/ sto y trzydźieśći Syklow wagi jey: Czáßá srebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow wagi jey, według syklá Swiątnice/ obie pełne mąki pßenney z oliwą zágnieciony/ ná ofiárę śniedną:
50 Kádźilnicá jedná z dźieśiąci
51 Syklow złotá pełna kádźidłá: Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná palono ofiárę:
52 Koźieł jeden z koz/ zá grzech.
53 A ná Ofiárę spokojną/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Táć byłá Ofiárá Elisámy syná Ammiudowego.

54 DNiá osmego/ Kśiążę Synow Mánássessowych/ Gá-
55 máliel syn Pedásurow. Ofiárá jego byłá: Misá srebrna jedná/ sto y trzydźieśći Syklow wagi jey; Czáßá srebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow wagi jey, według Syklá świątnice/ obie pełne mąki pßenney/ z oliwą zágnieciony/ ná Ofiárę śniedną:
56 Kádźilnicá jedná z dźieśiąci Syklow złotá/ pełna kádźidłá:
57 Cielec jeden młody/ báran jeden/ báránek jeden roczny/ ná
58 palono Ofiárę:
59 Koźieł jeden z koz/ zá grzech: A ná Ofiárę spokojną/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá byłá Ofiárá Gámáliela syná Pedásurowego.

60 DNiá dźiewiątego: Kśiążę Synow Benjáminowych/ Abidán
61 syn Gedeonow. Ofiárá jego byłá: Misá srebrna jedná/ sto y trzydźieśći Syklow wagi jey/ Czáßá srebrna jedná/ śiedmdźieśiat Syklow wagi jey, według syklá Swiątnice/ obie pełne mąki pßenney/ zágnieciony z Oliwą/ ná ofiárę śniedną.
62 Kádźilnicá jedná/ dźieśiąci Syklow złotá/ pełna kádźi-
63 dłá: Cielec jeden młody/ báran jeden báránek roczny jeden/ ná pálono Ofiárę;
64 Koźieł jeden z koz
65 zá grzech. A ná Ofiárę spokojną dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá byłá Ofiárá Abidáná syná Gedeonowego.

66 DNiá dźieśiątego/ Kśiążę Synow Dánowych/ Achiezer syn
67 Ammisádájow. Ofiárá jego byłá: Misá srebrna jedná/ sto y trzydźieśći Syklow wagi jey: Czáßá jedná srebrna/ śiedmdźieśiat syklow wagi jey, według syklá świątnice: Obie pełne mąki pßenny zágnieciony z Oliwą/ ná Ofiárę śniedną.
68 Kádźilnicá jedná z dźieśiąci Syklow złotá pełna kádźidłá:
69 Cielec jeden młody/ báran jeden báránek roczny jeden/ ná pálono Ofiárę:
70 Koźieł jeden z koz/
71 zá grzech. A ná spokojną Ofiárę/ dwa woły/ báránow pięć' kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tá byłá Ofiárá Achiezerá syná Ammisádájowego.

72 DNiá jednastego/ Kśiążę Synow Aserowych/ Págiel syn 73 Ochránow. ✠ Ofiárá jego była misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći Syklow wagi jey/ y Czáſzá jedná śrebrna/ śiedmdźieśiat syklow wagi jey według sykla świątnice/ obie pełne pszenney mąki/ zagnieciioney z Oliwa/ ná ofiárę śniedna: 74 ✠ Kádźilnicá jedná/ z dźieśiąći syklow złotá/ 75 pełna kádźidłá: ✠ Cielec jeden młody bárán jeden/ báránek jeden roczny/ 76 ná palona ofiárę: ✠ Koźiel 77 jeden z kož/ zá grzech. ✠ A ná ofiárę spokojna/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć. Tá byłá ofiárá Págielá syná Ochránowego.

71 DNiá dwunastego Kśiążę synow Neftálimowych/ Ahirá syn Enánow. 79 ✠ Ofiárá jego była: Misá śrebrna jedná/ sto y trzydźieśći syklow wagi jey: Cząſzá śrebrna jedná/ śiedmdźieśiat syklow wagi jey, według sykla świątnice/ obie pełne pszenney mąki/ zágnieciioney z 80 Oliwa/ ná ofiárę śniedna: ✠ Kádźilnicá jedná/ z dźieśiąći syklow 81 złotá/ pełna kádźidłá: ✠ Cielec jeden młody/ bárán jeden/ báránek jeden 82 roczny/ ná ofiárę palona: ✠ Ko-83 źiel jeden z kož/ zá grzech: ✠ A ná spokojna ofiárę/ dwá woły/ báránow pięć/ kozłow pięć/ báránkow rocznych pięć: Tác byłá ofiárá Ahirá syná Enánowego.

84 TOć było pośwjacánie Ołtarzá/ (onegoż dniá/ gdy pomázan jest) od Kśiążąt Izráelskich. Mis śrebrnych dwánaśćie/ Czáſz śrebrnych dwánaśćie/ kádźilnic złotych dwá-85 naśćie: ✠ Sto y trzydźieśći Syklow/ jedná misá śrebrna ważyłá, śiedmdźieśiat syklow cząſzá jedná: Wszystkiego śrebrá w onym naczyniu było dwá tyśiącá y cztery stá syklow według sykla świątnice: ✠ 86 Kádźilnice złotych dwánaśćie pełnych kádźidłá: dźieśięć Syklow ważyłá káżda/ według sykla Świątnice: Wszystkiego złotá w onych kádźilnicách było sto y dwádźieśćia 87 Syklow. ✠ A wszystkiego bydłá ku ofierze paloney/ dwánaśćie ćielcow/ báránow dwánaśćie báránkow rocznych dwánaśćie/ z ofiára ich śniedna/ y kozłow z kóz/ zá 88 grzech/ dwánaśćie. ✠ Wszystkiego záśię bydłá ná ofiárę spokojna było wołow dwádźieśćiá y cztery/ báránow sześćdźieśiat/ kozłow sześćdźieśiat/ báránkow rocznych sześćdźieśiat: Toć było pośwjacánie Ołtarzá po pomázániu jego. 89 ✠ A gdy Mojżesz wchodźił do Namiotu zgromádzenia/ áby śię rozmawiał z Bogiem/ tedy słyszał głos mowiącego do śiebie z Ubłagálni/ ktora byłá nád skrzynia świádectwá/ miedzy dwiemá Cheruby/ á z támtąd mawiał do niego.

ROZDZIAL. VIII.

Rozrządzenie lámp. 4. Kształt lichtarzá. 6. Oczyśćienie Lewitow. 16. Tobieránie ich ná miejsce pierworodnych. 24. Czás záczynánia. 25. y kończenia usługi PAńskiey.

1 POtym PAn rzekł do Mojżeszá/ 2 mowiąc: ✠ Powiedz Aáronowi á rzecz mu: a Gdy zápalisz lámpy/ śiedm lámp przećiwko świecznikowi świećić będą. 3 ✠ Y uczynił ták Aáron: á przećiwko świecznikowi/ zápalił lámpy jego/ jáko był rozkazał PAn Mojżeszowi. 4 ✠ A byłá robotá świecznika z ćiągnionego złotá/ y słupiec jego: b y kwiáty jego ćiągnione były: ná ten kształt/ jáki był PAN ukazał Mojżeszowi/ ták urobił świecznik.

a 2 Moj. 25.37.

b 2 Moj. 25.31.

5 POtym rzekł PAn do Mojżeszá/ 6 mowiąc: ✠ Weźmi Lewity z pośrzodku Synow Izráelskich/ á 7 oczyść je. ✠ A to uczynisz oczyśćiájąc je: Pokropisz je wodą oczyśćienia: ćiż ogolą brzytwą wszystko ćiáło swoje/ á uprawszy száty swe/ 8 czystymi będą. ✠ Potym wezmą ćielcá młodego/ z ofiárą jego śniedną/ mąki pszenney zágnieciioney z Oliwą/ á ćielcá młodego drugiego 9 weźmiesz ná ofiárę zá grzech: ✠ Y przywiedźiesz Lewity przed Namiot zgromádzenia/ á przyzowiesz wszystkiego zgromádzenia Synow Izráel-10 skich. ✠ Y postáwisz Lewity przed PAnem/ y włożą Synowie Izráelscy ręce swe ná Lewity: ✠ Y ofiá-11 rowáć będźie Aáron Lewity/ ná

Ofiárę przed PAnem / od Synow Izráelskich/áby spráwowáli posługi PAńskie. 12 ♣ Lewitowie záś będą kłáść ręce swe ná głowy onych cielcow / á ofiárowáć będźiesz jednego zá grzech / á drugiego ná ofiárę cáłopálenia PAnu / ku oczyśćieniu Lewitow. 13 ♣ Potym postáwiß Lewity przed Aáronem y przed syny jego/á ofiárowáć je będźieß ná Ofiárę PAnu. 14 ♣ Y odłączyß Lewity z pośrzod Synow Izráelskich/y będą mojimi Lewitowie. 15 ♣ A potym przyjdą Lewitowie / áby służyli w Namiećie zgromádzenia/ gdy oczyśćiß y poświęćiß je ná ofiárę. 16 ♣ Abowiem własnie oddáni są mnie / z pośrzodku Synow Izráelskich / zá káżde otwierájące żywot / zá káżde pierworodne z Synow Izráelskich obrałem je sobie: 17 ♣ Gdyż wßyscy pierworodni c z Synow Izráelskich moji są z ludźi y z bydłá: od dniá / ktoregom pobił wßystkie pierworodne w źiemi Egipskiey / poświęćiłem je sobie. 18 ♣ A przyjąłem Lewity miásto wßelkiego pierworodnego z Synow Izráelskich. 19 ♣ Y dałem Lewity dárem Aáronowi y synom jego z pośrzodku Synow Izráelskich/ áby odpráwowáli służby *miásto* Synow Izráelskich/w Namiećie zgromádzenia y oczyśćiáli Syny Izráelskie / áby nie przyßło ná Syny Izráelskie karánie / gdyby przystępowáli Synowie Izráelscy do Swiątnice.

c 2 Moj. 13. 2. 3 Moj. 27. 26. 4 Moj. 3. 13. Luk. 2. 23.

20 Uczynili tedy Mojżeß y Aáron/ y wßystko zgromádzenie Synow Izráelskich z Lewitámi / wßystko co rozkazał PAN Mojżeßowi o Lewitách: Ták uczynili z nimi 21 Synowie Izráelscy. ♣ Y oczyśćili śię Lewitowie/ á upráli ßáty swoje / y ofiárował je Aáron ná ofiárę przed PAnem/y oczyśćił je Aáron/ 22 áby byli czystymi. ♣ Dopiero potym przystąpili Lewitowie ku spráwowániu Urzędu swego w Namiećie zgromádzenia / przed Aáronem y przed syny jego: jáko rozkazał PAN Mojżeßowi o Lewitách/ ták im uczynili.

23 Rzekł nád to PAN do Mojżeßá mowiąc: 24 ♣ To też Lewitom należy: Od dwudźiestego y piątego roku y wyżey / káżdy przystąpi áby spráwował Urząd przy posłudze 25 Namiotu zgromádzenia: ♣ A w piącdźieśiąt lat / przestánie prácowáć w Urzędźie/y więcey służyć nie 26 będźie: ♣ Ale nádsługowáć będźie bráći swey w Namiećie zgromádzenia straż trzymájącym; lecz służby sámey odpráwowáć nie będźie: ták sobie postąpiß z Lewitámi w urzędźiech ich.

Rozdział IX.

Czás y sposob odpráwowánia Wielkiey nocy od czystych. 6. Y od nieczystych. 13. Kaźń ná te coby nie obchodźili Wielkiey nocy. 15. Obłok PAński nád przybytkiem. 18. Ktoregośię lud trzyma, ták w ćiągnieniu, jáko y w stanowiskách.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeßá ná puśćzy Synái/ roku wtorego po wyśćiu ich z źiemie Egipskiey / mieśiącá pierwßego / mowiąc: 2 ♣ Niech obchodzą Synowie Izráelscy świeto a Prześćia / czásu 3 náznáczonego: ♣ Czternastego dniá b mieśiącá tego / między dwiemá wieczorámi obchodźić je będźiećie / czásu náznáczonego / według wßystkich obrzędow jego/y według wßystkich Ceremonij jego / obchodźić je 4 będźiećie. ♣ Mowił tedy Mojżeß do Synow Izráelskich/áby obchodźili 5 świeto Prześćia. ♣ Y obchodźili Swięto Prześćia / pierwßego mieśiącá czternastego dniá/ między dwiemá wieczorámi ná puśćzy Synáj: według wßystkiego / jáko rozkazał PAN Mojżeßowi / ták uczynili synowie Izráelscy.

a Hepesah b 2 Moj. 12. 18. 3 Moj. 23. 5.

6 Y Byli niektorzy ludźie ktorzy śię byli splugáwili nád umárłym człowiekiem/ y nie mogli obchodźić Swiętá Prześćia dniá onego: Tedy przystąpili do Mojżeßá y do Aároná w tenże dźień / 7 ♣ Y rzekli oni ludźie do niego; Zmázáliśmy śię nád umárłym/ y nie będźież nam wolno oddáć ofiáry PAnu / czásu náznáczonego / wespoł z 8 Synmi Izráelskimi? ♣ Ktorym odpowiedźiał Mojżeß: Postojćie/ áż usłyßę co rozkaże PAN o was.

9 TEdy rzekł PAN do Mojżeßá 10 mowiąc: ♣ Powiedz Synom Izráelskim/ y rzecz: Jesliby sie ktorzmázał nád umárłym/ ábo by ná drodze dálekiey był/ ták z was/ jáko y z potomstwá wáßego/ przećie będźie odpráwował świeto Prześćia PAnu: 11 ♣ Mieśiącá wtorego/ czternastego dniá/ miedzy dwiemá wieczorámi odpráwowáć je będą: z przásnymi chleby/ y z gorzkimi źioły/ jeść je będą: 12 ♣ Nie zostáwią nic z niego do jutrá/ y kośći c nie złamią w nim: według wßystkiego postánowienia Swiętá Prześćia/ odpráwowáć je będą.

c 2 Moj. 12. 46. Jan. 19. 36.

13 Ale człowiek ktoryby był czysty/ á nie byłby w drodze/ y nie obchodźiłby świętá Prześćia/ tedy duszá oná wykorzenioná będźie z ludu swego; bo Ofiáry PAńskiey nie odpráwował/ czásu náznáczonego: grzech swoy poniesie on człowiek. ♣ 14 A jesliby przychodzień mießkájący miedzy wámi/ obchodźił świeto. Prześćia PAnu/ według ustáwy świętá prześćia/ y według obrzędow jego/ obchodźić je będźie: ustáwá jedná będźie wam/ y przychodniowi/ y zrodzonemu w źiemi.

15 DNiá tedy d onego/ ktorego wystáwiony był Przybytek/ Obłok okrył Przybytek/ nád Namiotem Swiádectwá: á wieczor bywáło nád Przybytkiem jáko widzenie ogniá/ áż do poránku. 16 ♣ Ták bywáło ustáwicznie: we dnie okrywał go Obłok/ á jáko widzenie Ogniá w nocy. 17 ♣ A gdy śie podnaßał Obłok od Námiotu/ tedy śie ruszáli Synowie Izráelscy: á gdźiekolwiek stawał Obłok/ támże stánowili Oboz Synowie Izráelscy. 18 ♣ Ná rozkazánie PAńskie, ćiągneli synowie Izráelscy/ y ná rozkazánie PAńskie stánowili oboz/ po wßystkie dni ktorych zostawał e Obłok nád Przybytkiem/ y oni leżeli Obozem. 19 ♣ A gdy trwał obłok on nád Przybytkiem przez wiele dni/ tedy odpráwowáli Synowie Izráelscy straż PAnu/ á nie ruszáli śie. 20 ♣ Ale gdy nie długo trwał Obłok nád przybytkiem/ ná rozkazánie PAńskie stánowili oboz/ y ná rozkazánie PAńskie ćiągneli. 21 ♣ A gdy bywał Obłok od wieczorá áż do poránku/ á podnośił śie záś poránu/ tedy ćiągneli: ták we dnie jáko y w nocy/ gdy śie podniosł Obłok ćiągneli. 22 ♣ A jesli przez dwá dni/ ábo przez mieśiąc/ ábo też przez rok trwał Obłok nád Przybytkiem/ zostawájąc nád nim/ Obozem leżeli Synowie Izráelscy/ y nie ruszáli śie: Ale gdy śie on podnośił/ y oni śie ruszáli. 23 ♣ Ná rozkazánie PAńskie stánowili Oboz/ y ná rozkazánie PAńskie ćiągneli/ straż PAńską trzymájąc/ jáko im PAn rozkazał przez Mojżeßá.

d 2 Moj. 40. 34.

e 1 Kor. 10. 1.

ROZDZIAŁ X.

Dwie trąby śrebrne, y używánie ich czásu wojny, y czásu pokoju. 11. Ruszenie ludu z puszczy Synáj. 12. Do Fárán. 14. Imioná Hetmánow. 29. Hobáb zbrania śie ćiągnąć z ludem. 35. Modlitwá Mojżeßowa w ruszeniu y w ćiągnieniu z e skrzynią.

1 POtym PAn rzekł do Mojżeßá/ 2 mowiąc: ♣ Spraw sobie dwie trąby śrebrne: robotą ćiągnioną uczyniß je: ktorych używáć będźieß do zwoływánia ludu/ y gdyby śie wojsko ruszáć miáło. 3 ♣ A gdy zátrąbią w nie/ tedy śie do ćiebie zbieży wßystek lud ku drzwiom namiotu zgromádzenia. 4 ♣ A jesliby w jedne tylko zátrąbiono/ tedy śie zjadą do ćiebie Kśiążętá y Hetmáni wojsk Izráelskich. 5 ♣ Gdyby záś zátrąbiono głos przerywájąc/ tedy śie ruszy Oboz leżących ná Wschod słońcá: 6 ♣ A gdy drugi raz zátrąbią głos przerywájąc/ tedy śie ruszy Oboz leżących ná Południe: z przerywániem trąbić będą/ gdy śie ruszyć będą mieli. 7 ♣ Ale gdy zwoływáć lud będźiećie/ trąbić będźiećie/ á nie będźiećie przerywáć. 8 ♣ A Synowie Aáronowi Kápłáni trąbić będą w trąby: y będźie wam to zá ustáwę wieczną/ w potomstwie wáßym.

9 A Gdy wyćiągniećie ná Wojnę w źiemi wáßey przećiwko nieprzyjaćielowi/ ktoryby was trapił/ z przerywániem w trąby trąbić będźiećie/ y przyjdźiećie ná pá-

mieć przed PAnem Bogiem wá- ßym / y záchowáni bedźiećie od 10 nieprzyjaciół wáßych. ✣ W dźień tákże wesela wáßego / y w Swiętá uroczyste wáße / y ná nowiu mie- śiącow wáßych bedźiećie trąbić w te trąby / przy ofiárách wáßych cá- łopalonych / y przy ofiárách wá- ßych spokojnych: y przywiodą was ná pámięć przed Bogiem wáßym: JA PAN, BOG wáß.

11 Y Stáło śię roku wtorego / mie- śiącá wtorego / *dniá* dwudźieste- go *tegoż* mieśiącá / że śię podniosł Obłok Przybytku świádectwá: ✣ 12 Y rußyli śię Synowie Izráelscy Hufcámi swymi / z puszczy Synáj / á stánął Obłok ná puszczy Fáran.

13 Y Rußyli śię napierwey / ták jáko był PAN rozkazał przez Moj- 14 żeßá. ✣ Abowiem rußyłá śię Cho- rągiew Obozu Synow Judowych naprzod z Hufcámi swymi: á a nád wojskiem jego *był Hetmánem* Náás- 15 son syn Aminádábow. ✣ A nád wojskiem Pokolenia Synow Isá- chárowych *był Hetmánem* Nátá- 16 náel syn Suárow. ✣ A nád woj- skiem pokolenia Synow Zábulono- wych *był Hetmánem* Eliáb / syn 17 Helonow. ✣ Zátym złożono Przy- bytek / y ćiągneli Synowie Gerso- nowi / y Synowie Merárego / nio- 18 sąc Przybytek. ✣ Ruszyłá śię záś Chorągiew Obozu Rubenowego / z Hufcámi swymi / á nád wojskiem jego *był Hetmánem* Elisur syn 19 Sedeurow. ✣ A nád wojskiem poko- lenia Synow Symeonowych / *był Hetmánem* Sáámiel syn Sury- 20 száddájow. ✣ Nád wojskiem tez po- kolenia Synow Gádowych / *był Hetmánem* Eliázáf syn Duelow. ✣ 21 Zátym ruszyli śię Káátytowie / nio- sąc Swiątnicę / y stánowili b 22 przybytek: áżći nádćiągneli. ✣ Po- tym ruszyłá śię Chorągiew Obozu Synow Efrájmowych / z Hufcámi swymi: á nád wojskiem jego *był Het- mánem* Elisámá / syn Amiudow. 23 ✣ Nád wojskiem záś pokolenia Synow Mánásseßowych / *był Het- mánem* Gámáliel syn Pedásu- 24 row. ✣ Nád wojskiem záś pokolenia Synow Benjáminowych / *był Het- mánem* Abidán syn Gedeonow. ✣ 25 Potym ruszyłá śię Chorągiew O- bozu Synow Dánowych / zámyká- jąc wszystkie Obozy z wojski ich: á nád wojskiem jego *był Hetmánem* 26 Achiezer syn Ammisáddájow. ✣ A nád wojskiem pokolenia Synow A- serowych / *był Hetmánem* Págiel 27 syn Ochránow. ✣ A nád wojskiem pokolenia Synow Neftálimowych *był Hetmánem* Ahirá / syn Enánow. 28 ✣ Tákieć było ćiągnienie Synow Izráelskich z hufcámi ich / y *ták* ćiągneli.

29 P Otym rzekł Mojżeß do Hobá- bá syná Ráguelowego / Má- dyáńczyká / Swiekrá swego: My ćiągniemy do miejscá o ktorym rzekł PAN / Dam je wam: / Podź z námi / á uczynimyć dobrze: ponie- waż PAN obiecał *wiele* dobrego 30 Izráelowi. ✣ Ktoremu on odpowie- dźiał: Nie pojdę / ále śię wrocę do źiemie mojey / y do rodźiny mojey. 31 ✣ Y rzekł *Mojżeß*: Proße, nie o- puszczaj nas: bo ty wiesz gdźieby- smy ná puszczy Oboz stánowić mie- li / y bedźiesz c przewodnikiem ná- 32 ßym. ✣ A jesliż pojdźiesz z námi / y potka nas to dobre / ktorym nam PAn uczyni dobrze / y *my* dobrze uczynimy tobie.

33 Y Odćiągneli od gory PAńskiey drogą trzech dni: á Skrzynia Przymierza PAńskiego szłá przed nimi drogą trzech dni / áby im upá- 34 trzyłá *miejsce* odpoczynienia. ✣ A Obłok PAński szedł nád nimi we dnie / gdy śię ruszáli z stánowiská. ✣ 35 A gdy śię ruszyć miáłá skrzynia / tedy mawiał Mojżeß: Powstań PAnie / á niech będą rozproßeni d nieprzyjaćiele twoji / á niech ućie- 36 káją ktorzy ćie nienawidzą przed obliczem twojm. ✣ A gdy záś stánę- łá / tedy mowił: Nawroć śię PAnie do niezliczonego mnostwá wojská Izráelskiego.

2 4 Moj. 1. 7.

b T. Gersonitowie, y Merárytowie.

c H. Okiem

d Psalm 68, 2.

ROZDZIAL XI.

Pomstá ná ßemrzącey lud. 2. ulżenie jey ná Modlitwę Mojżeßowę. 4. Lud znowu ßemrząc, gárdźi Mánną. 11. Y Mojżeßá bárzo utrapił. 16. Aż mu Bog śiedmdźieśiąt

Stár-

Stárszych przydał. 18 Bog obiecuje 31. Y dawa ludowi mnostwo Przepiorek. 33. Záczym záraz pomstá przyszłá.

1 Y Stáło śię/ że śię lud uskarżał niesłusznie: *co* śię nie podobáło PAnu: Przetoż usłyszawszy to PAn/ bárzo śię rozgniewał/ y zápalił śię przećiwko nim Ogień PAński/ y popalił ostátnią część Obozu.

2 Tedy wołał lud ná Mojżeszá/ y modlił śię Mojżesz PAnu/ y zgásł Ogień.

3 Y nazwał imię mieścá onego Táberá/ a bo śię zápalił przećiwko nim Ogień PAński.

a T. Zápalenie.

4 A Lud b pospolity ktory był miedzy nimi/ chćiwośćią wielką zięty/ odwracał śię: y płákáli też synowie Izráelscy/ mowiąc; Ktoż nas nákarmi mięsem?

b 2 Moj. 12.38.

5 Wspominámy c sobie ná ryby/ ktoreśmy jadáli w Egipćie dármo/ ná ogorki/ y ná melony/ y ná łuczek/ y ná cebule/ y ná czosnek:

c 1 Kor. 10. 6.

6 A teraz duszá nászá wywiedłá/ *nic inszego nie májąc*, oprocz tey Mánny *przed* oczymá swymi.

7 A Mánná d byłá jáko e nasienie koryándrowe/ á barwá jey/ jáko bárwá Bdelliowa.

d 2 Moj. 16.14. Psalm 78.24. Mądr. 16.20. Jan. 6. 31.

e I. Jako perłá biała.

8 Y wychodźił lud/ á zbieráli *ją*, y mełli w żárnach/ ábo tłukli w moździerzách/ á wárzyli w kotlech/ y czynili z niey podpłomyki: á był smák jey jáko smák świeżey Oliwy.

9 Gdy bowiem pádáłá rosá ná Oboz w nocy/ pádáłá też Mánná nań.

10 Tedy usłyszał Mojżesz że lud płákał po domách swych/ káżdy u drzwi namiotu swego: dla czego zápaliłá śię popędliwość PAńska wielce/ y nie podobáło śię też to

11 Mojżeszowi. Y rzekł Mojżesz do PAná: Czemużeś *ták* źle uczynił słudze twemu? czemu żem nie nálazł łáski w oczách twojich? żeś włożył ćiężar tego wszystkiego ludu ná

12 mię? Izalim ja począł ten wszystek lud? izalim go ja zrodźił: iż mi mowisz: Nieś je ná łonie twojim jáko piástun nośi niemowiątko/ do źiemie o ktorąś przyśiągł Ojcom ich:

13 Gdźież mam mięso ábym dał wszystkiemu temu ludowi/ bo płaczą ná mię/ mowiąc: Daj nam

14 mięsá/ ábyśmy jedli. Nie mogę ja sam znieść wszystkiego ludu tego/ bo

15 to nád możność moję. A jeśli śię ták ze mną obchodźić chcesz/ proszę ráczey mię zábij/ jeślim nálazł łáskę w oczách twojich/ ábym nie pátrzył ná swoje złe.

16 Y Rzekł PAN do Mojżeszá: Zbierz mi śiedmdźieśiąt mężow z Stárszych Izráelskich/ ktore znasz że są stárszymi w ludu/ y kśiążętą jego/ á przywiedź je przed Namiot zgromádzenia/ y stác tám

17 będą z tobą: A *ja* zstąpię/ y będę tám mowił z tobą: y wźiąwszy z Duchá/ ktory jest w tobie/ udźielę im/ poniosą z tobą brzemię ludu/ á nie poniesiesz go ty sam.

18 A Do ludu rzeczesz: Poświęććie śię ná jutro/ á będźiećie jeść mięso: bośćie płákáli w uszách PAńskich/ mowiąc: Ktoż nas nákarmi mięsem? bo nam lepiey było w Egipćie: y da wam PAN mię-

19 sá/ y będźiećie jedli. Nie przez jeden dźień jeść będźiećie/ áni przez dwá dni/ áni przez pięć/ áni przez dźieśięć dni/ áni przez dwádźie-

20 śćiá dni: Ale przez *cáły* mieśiąc: áż poleźie przez nozdrzá wásze/ á zbrzydźi śię *wam*, przeto/ żeśćie pogárdźili PAnem/ ktory jest miedzy wámi/ á płákáliśćie przed nim mowiąc: Ná cożeśmy wyszli z Egiptu?

21 Y rzekł Mojżesz: Sześć kroć sto tyśięcy pieszych jest ludu/ miedzy ktorym ja mieszkam/ á tyś powiedźiał; Dam im mięsá/ że będą jeść

22 cáły mieśiąc: Izali f im owiec y wołow nábiją/ áby śię im dostáło? Izali wszystkie ryby morskie zbiorą im/ áby dostátek mieli?

f Jan. 6. 7.

23 Y rzekł PAN do Mojżeszá: Azaż ręká g PAńska jest skurczona? teraz ujrzysz/ jeśli śię wypełni słowo moje czyli nie?

g Esái. 50.2. y 59.1.

24 Tedy wyszedł Mojżesz/ y opowiedźiał ludowi słowá PAńskie: á zebrawszy śiedmdźieśiąt mężow stárszych z ludu/ postáwił je około

25 Namiotu. Y zstąpił PAN w Obłoku/ y mowił do niego: á wźiąwszy z Duchá/ ktory był w nim/ podźielił go miedzy śiedmdźieśiąt mężow stárszych: y stáło śię/ gdy odpoczynął nád nimi on Duch/ tedy

26 prorokowáli; á potym nigdy. ✠ Ale zostáli byli dwá mężowie w Obozie/ imię iednego Eldád/ á imię drugiego Medád: ná ktorych też odpoczynął on Duch: (bo oni byli nápisáni/ choć byli nie przyszli do Namiotu/ á ták y ci prorokowáli w obozie. 27 ✠ Tedy przybieżáło páchole/ y oznájmiło Mojżeszowi/ mowiąc: Eldád/ y Medád/ prorokują w Obozie. 28 ✠ Ale odpowiedźiał Jozue/ syn Nunow/ sługá Mojżeszow/ jeden z młodźieńcow h jego/ rzekł: Pánie moj Mojżeszu/ záwroć im. 29 ✠ Ktoremu odpowiedźiał Mojżesz: Czemuż *im* ty zazdrośćiß dla mnie? Boże day/ áby wszystek lud PAński prorokował/ á iżby dał PAN Duchá swego ná nie. 30 ✠ Wroćił śię tedy Mojżesz do Obozu/ on/ y Stársi Izráelscy.

h *A. Sługá Mojżeszow od młodośći swey.*

31 Zátym wyszedł wiátr i od PAná/ y porwawszy Przepiorki od morzá/ zpuśćił je ná Oboz/ z jedney strony/ jáko jeden dźień chodu/ z drugiey strony *tákże* jáko ná jeden dźień chodu około Obozu: á jákoby ná dwá łokćie były nád źiemią. 32 ✠ Tedy wstawszy lud przez cáły on dźień/ y przez cáłą noc/ y názájutrz przez wszystek dźień/ zbieráli one przepiorki: á kto námniey názbierał/ *miał* dźieśięć Homerow k: y nárieszáli ich wszędy sobie około obozu.

i *2 Moj. 16. 13. Psál. 78. 26. 27.*

33 Mięso jeszcze było l miedzy zębámi ich nie zeżwáne/ gdy gniew PAński zápalił śię ná lud: y poráźił PAN lud *on* plagą bárzo wielką. 34 ✠ Y názwáne jest imię miejscá onego Kibrot Hátááwá/ m ábowiem tám pogrzebli lud/ 35 ktory pożądał *mięsá*. ✠ A z Kibrot Hátááwy ruszył n śię lud do Házerotu y mieszkáli w Házerotćie.

k *Jákoby ćwierćień.*
l *Psál. 78. 30.*
m *T. Groby pożądliwośći.*
n *4 Moj. 33. 16. 17.*

ROZDZIAŁ XII.

Aáron y Márya szemrzą náprzećiwko Mojżeszowi. 7. ktorego PAN záleca. 10. á Márya trędem karze 13. á ná prozbę Mojżeszowę uzdrawia.

1 Tedy mowiłá Márya y Aáron przećiw Mojżeszowi/ dla żony Murzyńskiey/ ktorą pojął/ bo 2 ją był pojął: ✠ Y mowili: Izali tylko przez Mojżeszá mowił PAN? ázaż też nie mowił przez nas? á to usłyszał PAN (✠ 3 A Mojżesz był mąż napokorniejszy ze wszystkich ludźi/ ktorzy *mieszkáli* ná źiemi.)

4 A Ná tych miast rzekł PAN do Mojżeszá/ y do Aároná/ y do Máryey. ✠ Wynidźćie was troje przed Namiot zgromádzenia: y 5 wyszło sámo troje. ✠ Zátym zstąpił PAN w słupie Obłokowym/ y stánął we drzwiách Námiotu/ y záwołał Aároná y Máryey/ y przyszło oboje. 6 ✠ Y rzekł *do nich*: Słuchajćie teraz słow mojich: Jeśli miedzy wámi będźie Prorok/ IA PAN w widzeniu ukażę mu śię: we 7 śnie będę mowił z nim: *Ale* nie táki *jest* sługá moj Mojżesz/ ktory a we wszystkim domu mojim nawiernie 8 jszy jest: ✠ Usty do ust mawiam z nim/ nie w widzeniu/ áni w zágadániu/ áni w pobieństwách PAná widywá: Czemużeśćie śię nie báli mowić przećiw słudze memu Mojżeszowi?

a *Zyd. 3. 2.*

9 A Ták zápalił śię gniewem przećiwko nim PAN/ y odszedł: ✠ 10 Obłok tákże odstąpił od Námiotu; á oto Márya otrędowáćiáłá/ *zbielawszy* jáko śnieg: á wejrzawszy Aáron ná Máryą/ ujrzał trędowáta. 11 ✠ Potym rzekł Aáron do Mojżeszá: Proszę Pánie moj nie kłádź teraz ná nas grzechu tego/ żeśmy głupie uczynili/ á żeśmy grzeszyli: 12 ✠ Niech proszę nie będźie jáko martwy *płod*, ktory gdy wychodźi z żywotá mátki swey/ połowicá ćiáłá jego zepsowána bywa.

13 Tedy záwołał Mojżesz do PAná/ mowiąc: Boże/ proszę uzdrow 14 ją teraz. ✠ Y odpowiedźiał PAN Mojżeszowi: Gdyby Oćiec jey plunął ná twarz jey/ ázażby nie miáłá śię wstydáć przez śiedm dni? niech będźie wyłączona przez śiedm dni z Obozu/ á potym przyjętá 15 będźie. ✠ Y wyłączona byłá Márya z Obozu przez śiedm dni: á lud śię nie ruszył/ áż byłá Márya przyjętá.

Rozdzial XIII.

Szpiegowie wysłáni do źiemie Chánánejskiey. 18. z pewnym zleceniem. 27. wroćiwszy śie trwożą lud. 31. Ktoremu záś Káleb dobrą otuchę czyni.

1 Potym ruszył śię lud z Házerotu/ á położyli śię obozem ná puszczy Fárán. ♣ 2 Y rzekł PAN do Mojzeszá / mowiąc: ♣ 3 Pośli męże ktorzyby przeszpiegowáli źiemię Chánánejską/ ktorą ja dawam Synow Izráelskim: po jednym mężu/ z káżdego pokolenia poślećie/ ktorzyby byli przedniejszy miedzy nimi. ♣ 4 Wysłał je tedy Mojzesz a z puszczy Fárán/ według rozkazánia PAńskiego: á oni mężowie wszyscy byli co przedniejszy z Synow Izráelskich. ♣ 5 A teć są imioná ich: Z pokolenia Ruben/ Sámuá syn Záchurow: ♣ 6 Z pokolenia Symeonowego/ Sáfát syn Hurow: ♣ 7 Z pokolenia Judá/ Káleb / syn Jefunow. ♣ 8 Z pokolenia Isáchár/ Igál/ syn Jozefow. ♣ 9 Z pokolenia Efráimowego/ Ozeasz/ syn Nunow. ♣ 10 Z pokolenia Benjáminowego/ Fálty/ syn Ráfuow. ♣ 11 Z pokolenia Zábulon/ Gedyel syn Sodego. ♣ 12 Z pokolenia Jozefowego/ to jest/ z Potomstwá Mánássessowego Gáddy/ syn Susego. ♣ 13 Z pokolenia Dán/ Ammiel/ syn Gemmálego: ♣ 14 Z pokolenia Aser/ Setur/ syn Michńelow. ♣ 15 Z pokolenia Neftáli/ Náhby/ syn Wássego. ♣ 16 Z pokolenia Gád / Guel/ syn Máchego. ♣ 17 Teć są imioná mężow/ ktore posłał Mojzesz ná przeszpiegowánie źiemie: y názwał Mojzesz Ozeaszá syná Nunowego/ Jozue.

a 5 Moj 1, 23.

18 A Posyłájąc je Mojzesz ná przeszpiegowánie źiemie Chánánejskiey/ mowił do nich: Idźćie w tę stronę ku Południowi/ á wnidźćie ná gorę. ♣ 19 Y oglądajćie źiemię jáka jest/ y lud ktory mieszka w niey / jesli jest mocny czyli mdły: jesli 20 ich máło/ czyli wiele. ♣ Jáka też *jest* źiemiá/ w ktorey mieszkáją/ jesli dobra / czyli zła: y co są zá miástá w ktorych mieszkáją; jesli w namiećiech/ czyli w obronnych miejscách. ♣ 21 Tákże co zá źiemiá/ jesli urodzájna / czyli niepłodna: jesli w niey są drzewá / czyli nie/ á bądźćie mężnego sercá / y przynieśćie *nam* Owocu tám tey źiemie: á było to w ten czás / gdy śię winá dostawáły.

22 Y Szli/ á przeszpiegowáli źiemię/ od puszczy Syn/ áż do Nahob/ ktoredy chodzą do Emát. ♣ 23 A idąc ku Południowi / przyszli áż do Hebron / gdźie byli / Ahimán/ Sesáj y Tálmáj / synowie b Enákowi. A Hebron śiedm lat były zbudowáne przed Soán Egipskim. ♣ 24 Przyszli potym áż c do rzeki Eschol / y urznęli tám gáłąź z gronem jednym jágod winnych/ y nieśli ją ná drążku / dwá tákże gránatowe jábłká y figi. ♣ 25 Y názwano miejsce ono Náchál Eschol / od groná winnego / ktore tám byli urznęli Synowie Izráelscy.

b 5 Moj. 2. 11.

c 5 Moj. 1. 24. 25.

26 ZAtym wroćili śię od onego szpiegowánia źiemie / po wyśćiu czterdźiestu dni. ♣ 27 A wroćiwszy śię przyszli do Mojzeszá y do Áronowá/ y do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich / ná puszczą Fárán/ *ktora jest* w Kádes: y dáli im y wszystkiemu pospolstwu spráwę/ ukazawszy im owoc oney źiemie. ♣ 28 powiádáli im/ mowiąc: ♣ Przyszlismy do źiemie/ do ktoreyś nas był posłał ktora w prawdźie opływa mlekiem y miodem / á oto ten jest owoc jey: ♣ 29 Tylko że mocny jest lud / ktory mieszka w oney źiemi/ miástá tákże obronne są *y* bárzo wielkie: do tego y syny Enákowe támesmy widźieli. ♣ 30 Amálek mieszka w źiemi ná Południe: á Hettejczyk / y Jebuzejczyk / y Amorrejczyk / mieszka ná gorách: Chánánejczyk záś mieszka nád morzem/ y nád brzegiem Jordanu.

31 Y Hámował Káleb lud *szemrzący* przećiw Mojzeszowi / y mowił; Podźmy á pośiądźmy źiemię/ bo ją pewnie sobie podbijemy. ♣ 32 Ale mężowie oni / ktorzy z nim chodźili / rzekli: Nie będźiem mogli ćiągnąć przećiw tám temu ludowi / bo 33 mocniejszy jest nád nas. ♣ Y zgánili onę źiemię ktorą byli przeszpiegowáli/ Synom Izráelskim/ mowiąc: Ziemiá tá ktorąsmy przeszli / y

przeszpiegowáli ja / jest ziemiá pozyrájaca obywátele swoje : á lud wszystek / ktorysmy w niey widzieli/lud jest wysokiego wzrostu. 34 ♣ Támesmy też widźieli Obrzymy / syny Enánowe/ z rodu Obrzymow: y zdáliśmy śie sobie *przy nich* jáko száráńcza / tákimiż zdáliśmy śie y onym.

Rozdział XIV.

Lud strwożony. 4. Chce śie wroćić do Egiptu. 6. á Kalebá y Jozuego. ktorzy chwalili źiemie obiecáną. 10. Ukámionowáć. PAn śie ukázuje. 12. Chce lud wygłádźić. 23. Mojzesz zá nim śie przyczyni. 18. y miłośierdźie PAńskie wysławia. 29. PAn szemrzącym groźi, iż nie mieli wniść do oney źiemie. 36. szpiegowie oni pomárli ná puszczy 40. A tych co chćieli do oney źiemie wniść przećiwko woli Bożey. 45. Amálekitowie poráźili.

1 TEdy wzruszywszy śie wszystko mnostwo krzyczeli/ y płákał lud przez one noc. 2 ♣ Y szemráli przećiwko Mojżeszowi/ y przećiwko Aáronowi / wszyscy Synowie Izráelscy: y mowiło do nich wszystko mnostwo ; O bysmy byli pomárli w źiemi Egipskiey / ábo ná tey puszczy ! 3 ♣ O bysmy byli pomárli ! Czemuż wżdy PAn prowádźi nas do tey źiemie / ábysmy pádli od mieczá ? żony násze / y dźiatki násze / áby były ná łup? Izali nam nie lepiey wroćić śie do Egiptu? ♣ Y mowili miedzy sobą : 4 ♣ Postánowmy sobie wodzá/ á wroćmy śie do Egiptu.

5 TEdy upadł Mojżesz y Aáron ná oblicze swoje / przed wszystkim zgromádzeniem synow Izráelskich. 6 ♣ A Josue a syn Nunow/y Káleb syn Jefunow/ *ktorzy* szpiegowáli źiemie / rozdárli száty swoje : 7 ♣ Y rzekli do wszystkiego zgromádzenia synow Izráelskich/mowiac;Ziemiá ktorasmy / przeszli y przeszpiegowáli ja/ziemiá jest bárzo dobra. 8 ♣ Bedźieli nam PAN miłośćiw / tedy nas wprowádźi do tey ziemie / á da ja nam / źiemie te / ktora opływa mlekiem y miodem: 9 ♣ Jedno PAnu nie badźćie odpornymi/ áni śie wybojćie ludu oney ziemie ; bo jáko chleb pojeść je możemy : odstapiłá obroná b ich od nich/ ále PAN jest z námi : nie bojćiesz śie ich.

10 Y Mowiło wszystko zgromádzenie/áby je ukámionowáno: Ale Chwałá PAńska okazáłá śie nád Namiotem zgromádzenia wszystkim Synom Izráelskim. 11 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá ; Dokadże mie drażnić bedźie ten lud ? Y dokadże mi wierzyć nie beda ? dla tych wszystkich znákow ktorem czynił miedzy nimi ? 12 Porázę je morem / y rozproszę je ; á ćiebie uczynię w Narod wielki/ y możniejszy/ niż ten jest.

13 A Rzekł Mojżesz do PAná: Oto usłyszą Egipcjánie / z ktorych pośrzodku wywiodłeś moca swoja ten lud: 14 ♣ Y mowić beda z obywátelmi źiemie tey (*bo* słyszeli żeś ty PAnie był w pośrzodku ludu tego ; żeś okiem w oko widźiány był o PÁnie ! á c obłok twoj stawał nád nimi / á iż w słupie obłokowym chodźiłeś przed nimi we dnie / á w słupie ognistym w nocy) 15 ♣ Gdybyś tedy pobił lud ten wszystek áż do jednego / rzekliby Pogánie / ktorzy o twey sławie słycháli mowiac: 16 ♣ Iż nie mogł d wyprowádźić PAN ludu tego do źiemie / o ktora im przyśiagł / przeto je pobił ná puszczy. 17 ♣ A ták teraz niech prosze uwielbiona bedźie moc PAńska / jákoś rzekł/mowiac: 18 ♣ PAn nie rychły ku gniewowi/ á wielki w miłośierdźiu/ znosząc niepráwość e y przestepstwo / ktory winnego nie czyni niewinnym / karzac niepráwość Ojcow w syniech / do trzeciego y do czwartego pokolenia : 19 ♣ Odpuść prosze niepráwość ludu tego/według wielkośći miłośierdźia twego / ták jákoś odpuszczał ludowi temu / z Egiptu áż do tad.

20 TEdy rzekł PAN: Odpuśćiłem według słowá twego f. 21 ♣ A wszákże jáko ja żyje / y nápełniona jest chwała Pańska wszystká źiemiá: 22 ♣ Ták wszyscy/ktorzy widźieli chwałe moje/y znáki moje/ktorem czynił w Egipćie/y ná puszczy/á kusili mie już po dźieśieć kroć / áni byli posłuszni głosowi memu: 23 ♣ Nie ogladája źiemie tey / o ktoram przyśiagł

Margin notes:
a Syrá. 46. 6. 1 Mácháb. 2. 56.
b H. Cień.
c 2 Moj. 13. 21. 2 Moj. 40. 38.
d 5 Moj 9. 28.
e 1 Moj 34. 6. Psal. 86. 15. y 103. 8. y 145. 8
f T. Prozby.

Ojcom ich: á żaden z tych/ ktorzy mię drażnili/ nie oglądáją jey: ✠ Ale sługę mego g Kálebá (gdyż był w nim duch inákszy/ y trwał státecznie przy mnie) wprowádzę do ziemie/ do ktorey chodził: á nasienie jego odziedziczy ją. ✠ Ale poniewasz Amálekitá y Chánánejczyk mieszkáją w dolinie: *przetoż* jutro obroćcie się/ á idźcie na puszczą/ drogą ku morzu h czerwonemu.

Nád to rzekł PAN do Mojżeszá y do Aároná/ mowiąc: ✠ Y dokądże i znośić mam ten zły lud/ ktory szemrze przećiwko mnie? *długoż* szemránia Synow Izráelskich/ ktorzy szemrzą przećiwko mnie/ słucháć będę? ✠ Mow do nich: Żyję ja/ k mowi PAN/ że jákośćie mowili w uszy moje/ ták uczynię wam: ✠ Ná tey puszczy polegą ćiáłá wásze/ y wszyscy l policzeni wászy/ według wszystkiey liczby wászey/ od dwudźiestego roku y wyżey/ ktorzyśćie szemráli przećiwko mnie. ✠ A wy nie wnidźiećie do ziemie tey/ o ktoram podniosł rękę moję/ ábym ją wam dał ná mieszkánie/ okrom m Kálebá syná Jefunowego/ y Jozuego syná Nunowego: ✠ A dźiatki wásze/ o ktorycheśćie mowili/ że będą ná łup/ te wprowádzę/ y oglądáją tę ziemię/ ktorąśćie wy wzgárdźili: ✠ Ale trupy wásze/ wásze trupy mowię/ polegą ná tey puszczy. ✠ A Synowie wászy będą się tułáli po tey puszczy przez n czterdźieśći lat/ y poniosą *karánie* zá cudzołostwá wásze/ áż wyginą trupy wásze ná puszczy. ✠ Według liczby o dni/ w ktorycheśćie szpiegowáli ziemię/ *to jest* czterdźieśći dni/ dźień káżdy zá rok *licząc*, poniesiećie nieprawośći wásze czterdźieśći lat/ y poznaćie *pomstę* swego odstąpienia ode mnie. ✠ JA PAN mowiłem/ że to uczynię temu wszystkiemu zgromadzeniu złemu/ ktore się spiknęło przećiwko mnie: ná tey puszczy poginą/ y tu pomrą.

Oni tedy mężowie/ ktorych słał Mojżesz ná przeszpiegowánie ziemie/ ktorzy wroćiwszy się pobudźili do szemránia przećiwko niemu wszystek lud/ puszczájąc złą sławę o ziemi oney: ✠ Pomárli p mężowie oni/ ktorzy puszczáli sławę złą o ziemi/ srogą plagą/ przed PAnem. ✠ Ale Jozue syn Nunow/ y Káleb syn Jefunow/ zostáli żywi z mężow onych/ ktorzy chodźili ku przeszpiegowániu ziemie. ✠ Y opowiedźiał Mojżesz te słowá wszystkim Synom Izráelskim/ y płákał lud bárzo.

Tedy ráno wstawszy/ wstąpili ná wierzch gory/ mowiąc: Oto my poydźiemy ná to miejsce/ o ktorym nam PAn powiedźiał/ bośmy zgrzeszyli. ✠ Ale im powiedźiał Mojżesz: Przeczże wy przestępujećie słowo PAńskie? to się wam nie nádá. ✠ Nie chodźćie/ bo niemász PAná q miedzy wámi: ábyśćie nie byli pobići od nieprzyjaćioł wászych: ✠ Bo Amálekitá y Chánánejczyk *tuż* przed wámi są/ y polężećie od mieczá: Bo dlatego/ żeśćie się odwroćili od PAná/ nie będźie PAn z wámi. ✠ A oni przećię kuśili się wniść ná wierzch gory: lecz Skrzyniá przymierzá PAńskiego/ y Mojżesz/ nie odchodźili od Obozu. ✠ Tedy zstąpił Amálekitá y Chánánejczyk/ mieszkájący ná oney gorze/ á poráźili je/ y gonili je áż do Hormy.

ROZDZIAŁ XV.

Ponowienie ustaw około Ofiar, ktore się miáły záchowywáć w ziemi obiecáney. 14. ták od gośćiá, jáko y od domowego. 16. Práwem jednym. 20. Ofiará pierwszych ćiast. 22 Oczyśćienie zá grzech niewiádomośći. 30. kaźń zá uporne przestępstwo. 36. ná jednym człowieka wykonána. 38. Brámy ná szátách. 40. Dla czego noszono.

Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: ✠ Powiedz Synom Izráelskim/ á mow do nich: Gdy przyjdźiećie do ziemie mieszkánia wászego/ ktorą ja wam dam: ✠ A będźiećie chćieli czynić Ofiárę ognistą PAnu ná cáłopalenie/ ábo Ofiárę/ bądź poślubioną bądź dobrowolną/ ábo też ná uroczyste świętá wásze/ czyniąc wdźięczną wonność PAnu/ z wołow ábo z owiec: ✠ Tedy ktobykolwiek ofiárował ofiárę swoję PAnu/ niechże ofiáruje Ofiárę śnie-

dna/

Margin: 24 g Josue 14.8.9 · 25 · h 5 Moj. 2.1. · 26 · 27 · i Psal. 106.26. Zyd. 3.17. · 28 · k 4 Moj. 26.65. y 32.11. · 29 · l 5 Moj. 1.35. Zyd. 3.17. · 30 · m Josue 14.6. · 31 · 32 · 33 · n Ezech. 4.6. · 34 · o Psal. 95.10. · 35 · 36 · 37 · p 1 Kor. 10.10. Zyd. 3.17. Judás v. 5. · 38 · 39 · 40 · 41 · 42 · q 5 Moj. 1.42. · 43 · 44 · 45 · 1 · 2 · 3 · 4

dna/pszenney mąki dźieśiątą część/ zágniecioney z Oliwą / *ktorey* będźie czwarta część Hinu. 5 ✠ Przytym winá ná ofiáre mokrą/czwartą część Hinu ofiárowáć będźiesz przy cáłopaleniu / ábo przy ofierze *inney* do káżdego báránká. 6 ✠ Przy báránie tez ofiárowáć będźiesz ofiáre śniedną / mąki pszenney dwie dźieśiąte częśći / záczynioney z Oliwą z trzećią częśćią Hinu. 7 ✠ Winá tákze ná Ofiáre mokrą / trzećią część Hinu / ofiárowáć będźiesz ná wdźięczną wonność PAnu. 8 ✠ Jesli záś ćielcá ofiárowáć będźiesz ná Ofiáre cáłopaleniá / ábo ná ofiáre wypełnienia ślubu / ábo ná ofiáre spokojną PAnu: 9 ✠ Tedy będźiesz ofiárowáł społem z ćielcem ofiáre śniedną/ pszenney mąki trzy dźieśiąte częśći zágniecioney z Oliwą/ z połowicą Hinu. 10 ✠ Winá tákze będźiesz ofiárowáł / ná ofiáre mokrą / połowicę Hinu / ná ofiáre ognistą/ *ku* wdźięczney wonnośći PAnu. 11 ✠ Tákże uczynisz przy káżdym wole/ y przy káżdym báránie / *y* báránku 12 bądź z Owiec bądź z koz. ✠ Według liczby ktorą ofiárowáć będźiećie / ták uczynićie przy káżdym z nich / 13 według liczby ich. ✠ Káżdy domá zrodzony ták też będźie czynił / gdy będźie oddawał ofiáre ognistą / ná wdźięczną wonność PAnu.

14 A Gdyby gośćiem będąc miedzy wámi przychodźień ábo mieszkájący miedzy wámi / w Narodźiech wászych/ ofiárowáł ognistą ofiáre / ku wdźięczney wonnośći PAnu: jáko *wy* czynićie / ták y *on* 15 uczyni. ✠ O ludu moj: Ustáwá jedná niechaj będźie/ ták wam jáko y przychodniowi mieszkájącemu z *wámi*: ustáwá to jest wieczna w narodźiech wászych: jáko wy / ták przychodźień będźie przed PAnem 16 ✠ Práwo jedno/ y jeden sąd będźie wam/ y przychodniowi mieszkájącemu z wámi.

17 Y Rzekł PAn do Mojzeszá mo-18 wiąc: ✠ Powiedz Synom Izráelskim/ á rzecz do nich: Gdy wnidźiećie do źiemie / do ktorey ja was 19 wprowádzę: ✠ A jeść będźiećie chleb oney źiemie / ofiárowáć będźiećie

20 Ofiáre podnoszenia PAnu. ✠ Z pierwszych ćiast wászych plácek ofiárowáć będźiećie ná ofiáre podnoszenia: jáko ofiáre a z bojewiská / ták 21 go ofiárowáć będźiećie/ ✠ Z pierwszych ćiast wászych / oddawáć będźiećie PAnu ofiáre podnoszenia/ w narodźiech wászych.

a I. z pierwszego wymłocku.

22 A Gdybyśćie pobłądźili / y nie uczynilibyśćie wszystkich przykazań tych / ktore rozkazał PAn 23 przez Mojzeszá: ✠ Wszystkiego/ co wam PAn rozkazał przez Mojzeszá / od onego dniá ktorego wydał PAn Przykazánie/ y potym w na-24 rodźiech wászych: ✠ Tedy jesliby z niewiádomośći zgromádzenia stáło śię to pobłądzenie/ wszystko zgromádzenie ofiárowáć będźie ćielcá młodego jednego ná cáłopalenie/ ná wdźięczną wonność PANU: tákże śniedną ofiáre jego / y mokrą ofiáre jego / według zwyczáju / y kozłá jednego z stádá/ zá grzech. ✠ 25 Ták oczyśći Kápłan wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich/á będźie im odpuszczono / gdyż śię z niewiádomośći stáło : A oni ofiárowáć będą ofiáre swoje ná ofiáre ognistą PAnu/y ná ofiáre zá grzech swoj przed PAnem / zá obłądzenie 26 swoje. ✠ Y będźie odpuszczono wszystkiemu zgromádzeniu Synow Izráelskich / y przychodniowi / ktory mieszka miedzy nimi : poniewaz wszystkiego ludu pobłądzenie jest.

27 A Jesliby kto sam tylko zgrzeszył z niewiádomośći/ tedy przyniesie *PAnu* kozę roczną ná ofiáre zá 28 grzech. ✠ Y oczyśći Kápłan człowieká obłądzonego / ktoryby zgrzeszył z niewiádomośći : przed PAnem oczyśći go / y będźie mu odpu-29 szczono. ✠ Ták zrodzonemu miedzy Synámi Izráelskimi / jáko przychodniowi / ktory mieszka miedzy nimi/ zakon jeden będźie wam/gdyby kto zgrzeszył z niewiádomośći. ✠ 30 Ale człowiek ktoryby z hárdośći swowolnie zgrzeszył / ták urodzony domá/ jáko y przychodźień / tákowy PAná zelżył: przetoż wykorzeniony będźie on człowiek z pośrzodku lu-31 du swego: ✠ Abowiem słowem PAńskim pogárdźił / y przykazánie jego

zgwałcił: koniecznie wytrácony będźie tákowy człowiek: nieprawość jego ná nim *zostánie*.

32 Y Stáło śię / gdy byli Synowie Izráelscy ná puszczy/ że ználeźli człowieká / zbieráiącego drwá w dźień Sábbátu. 33 Y przywiedli go/ ktorzy go ználeźli zbieráiącego drwá / przed Mojżeszá y przed Aároná / y przed wszystko zgromádzenie. Y dáli go do więźienia: Bo jeszcze im nie było oznájmiono coby miano czynić b z tákowym. 35 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá: Smiercią niech umrze człowiek ten: bez litośći niechaj go ukámienuje wszystko zgromádzenie zá obozem. 36 Y wywiedli go wszystko zgromádzenie zá Oboz/ y ćiskáli nań kámieniem / áż umárł; jáko rozkazał PAN Mojżeszowi.

b 2. Moj. 31. 14.

37 NAtym rzekł PAN do Mojżeszá/ 38 mowiąc: Mow do Synow Izráelskich / á powiedz im / áby sobie poczynili c brámy ná kráiách szat swojch/ w narodźiech swych/ á niech przypráwią do brámow sznurek hiácyntowy. 39 Y będźiećie mieli te brámy żebyśćie pogladájąc ná nie wspomináli sobie ná wszystkie przykazánia PAńskie/ ábyśćie je czynili/ y ábyśćie śię nie unośili zá sercem wászym / zá oczymá wászymi / zá ktorymi wy idąc cudzołożylibyśćie: 40 *Ale* żebyśćie pámiętáli y czynili wszystkie przykazánia moje / á byli świętymi Bogu wászemu. 41 JA PAN Bog wász/ ktorym was wywiodł z źiemie Egipskiey / ábym wam był zá Bogá: JAM PAN, Bog wász.

c 5. Moj. 22. 12. Mát. 23. 5.

ROZDZIAŁ XVI.

Rosterk od Korego wszczęty przećiw Mojżeszowi. 5. ktory dawszy o sobie spráwę, 26. każe ustąpić od niezbożnych. 31. záczym źiemiá wodze pożárłá. 35. y połrzećiá stá mężow Ogień spalił. 39. á bláchą pozostáłych kádźilnic powleczono Ołtarz, ná pámiątkę. 41. Przećiw ludowi znowu szemrzącemu. 47. Plagá PAńska przepuszczona. 48. zá prozbą Mojżeszá y Aároná ustáłá.

1 TEdy a śię zbuntował Kore b syn Izáárá / syná Káátowego syná Lewiego / tákże Dátán y Abiron / synowie Eliábowi / y Hon / syn Fáletow z synow Rubenowych. 2 Y powstáli przećiw Mojżeszowi / á z *nimi* mężow z synow Izráelskich dwie śćie y pięćdźieśiąt / Kśiążętá miedzy ludem/ ktorych do rády przyzywano/ ludźie zacni. 3 Ci zebrawszy śię przećiw Mojżeszowi / y przećiw Aáronowi/ rzekli im: Wiele *to* ná was; ponieważ wszystek ten lud / wszyscy są święći / á w pośrzodku nich *jest* PAN: przeczże śię wy wynośićie nád zgromádzeniem PAńskim. 4 Co gdy usłyszał Mojżesz/ upadł ná oblicze swoje: 5 Y rzekł do Korego/ y do wszytkiey roty jego / mowiąc; Ráno pokaże PAN kto *jest* jego / y *kto jest* święty / y kto ma przystępowáć przedeń: bo kogo sobie wybrał / temu rozkaże przystąpić do śiebie. 6 To *tedy* uczyńićie: Weźmiećie sobie kádźilnice / *ty* Kore / y wszytká rotá twojá/ 7 Y nákładszy w nie Ogniá / włożćie nań kádźidłá przed PAnem jutro: y stánie śię / *że* kogo kolwiek obierze PAN/ ten *będźie* świętym: Wiele *to* ná was Synowie Lewiego. 8 Nád to rzekł Mojżesz do Korego: Słuchajćie proszę synowie Lewiego: 9 Azali wam *to* máło/ że was oddźielił Bog Izráelski od zgromádzenia Izráelskiego / ábyśćie przystępowáli do niego ku odpráwowániu usługi w Przybytku PAńskim/ á żebyśćie stáli przed zgromádzeniem/ y c służyli mu: 10 Y przyjął ćiebie/ y wszytkę bráćią twoję/ syny Lewiego z tobą: że jeszcze szukaćie kápłáństwá? 11 Dla tegoż/ ty y wszytká rotá twojá / zbuntowáliśćie śię przećiw PAnu: bo Aáron coż jest / żeśćie szemráli przećiw niemu?

12 TEdy posłał Mojżesz/ áby záwołano Dátáná / y Abironá synow Eliábowych: ktorzy odpowiedźieli: Nie pojdźiemy. 13 Izali máło *ná tym*, żeś nas wywiodł z źiemie opływájącey mlekiem y miodem/ ábyś nas pomorzył ná tey puszczy/ że jeszcze chcesz mieć nád námi zwierzchność / y nam rozkázowáć? 14 Ku temu do źiemie opływájącey

a H. wźiął do śiebie.

b 4. Moj. 26. 9. y 27. 2. 5. Syrác. 45. 28. Iudás v. 11.

c 4 Moj. 3. 6.

mlekiem y miodem/nie wprowádźiłeś nas/ ániś nam dał w dźiedźictwo pol y winnic: Izali oczy tym mężom wyłupić chceß? Nie poydźiemy. 15 Tedy śie rozgniewał Moyżeß bárzo/ y rzekł do PANá: Nie pátrz ná ofiáre ich: ni jednego osłá nie wźiąłem od nich/ ánim co złego komu z nich uczynił. 16 Potym rzekł Moyżeß do Korego: Ty y wßytká rotá twojá/ stawćie śie przed PANá jutro: ty/ y oni/ y Aáron: 17 A wźiąwßy káżdy kádźilnice swoje/ włożćie w nie kádźidłá: y stawćie śie przed PANá káżdy z kádźilnicą swoją/ dwieśćie y piećdźieśiąt kádźilnic: y ty/ y Aáron/ káżdy z kádźilnicą swoją. 18 Wźiął tedy káżdy kádźilnice swoje/ á włożywßy w nie Ogniá/ nákłádli w nie kádźidłá: y stáneli u drzwi Namiotu zgromádzenia/ Moyżeß y Aáron. 19 Ale Kore *już był* zebrał przećiwko nim wßystke rotę do drzwi Namiotu zgromádzenia: tedy Chwałá PAńska ukazáłá śie wßystkiemu ludowi.

20 Y Rzekł PAN do Moyżeßá y do Aárona/ mowiąc: 21 Odłączćie śie z pośrzodku zebránia tego/ ábym je nagle zátráćił. 22 Lecz oni upádli ná oblicza swe/ y rzekli: O Boże/ Boże Duchow/ d y wßelkiego ćiáłá! człowiek jeden zgrzeßył/ á ná wßystekże lud gniewáć śie będźieß? 23 Tedy rzekł PAN do Moyżeßá mowiąc: 24 Rzecz do zgromádzenia/ á mow: Odstąpćie od namiotu Korego/ Dátáná y Abironá. 25 A wstawßy Moyżeß/ ßedł do Dátáná y Abironá/ y ßli zá nim stárßy Izráelscy. 26 Y rzekł do zgromádzenia/ mowiąc: Odstąpćie/ proßę/ od Namiotow mężow tych niepobożnych/ áni śie dotykajćie wßystkiego co ich jest: byśćie snadź nie zginęli we wßystkich grzechách ich. 27 Y odstąpili od namiotu Korego/ Dátáná y Abironá zewsząd. Ale Dátán y Abiron wyßedßy/ stáli u drzwi namiotow swojich/ y żony ich/ y synowie ich/ y máluczcy ich. 28 Tedy rzekł Moyżeß: Potym poznaćie/ że mię PAN posłał/ ábym czynił te wßystkie spráwy/ á że nic *z domysłu* sercá swego *nie czynię*: 29 Jeśliże ták jáko inni ludźie umierają/ pomrą ći/ á *zwykłym* innych ludźi karániem karáni będą/ nie posłał mię PAN. 30 Ale jeśliż co nowego uczyni PAN/ że otworzy źiemiá ustá swe/ y pożrze je/ y wßystko co máją/ y zstąpią żywo do e Piekłá tedy poznaćie/ że rozdráżnili ći mężowie PAná. 31 Y stáło śie gdy przestał mowić wßystkich tych słow/ że śię rozstąpiłá źiemiá pod nimi. 32 A otworzywßy źiemiá páßczękę swoję/ f pożárłá je/ y domy ich/ ze wßystkimi ludźmi ktorzy byli przy Korem/ y wßystkie májętnośći *ich*. 33 Y zstąpili oni ze wßystkim co mieli/ żywo do Piekłá/ y okryłá je źiemiá/ y poginęli z pośrzodku zgromádzenia. 34 Wßyscy záś Izráelitowie ktorzy *byli* około nich/ ućiekáli ná krzyk ich/ bo mowili; By snadź nie pożárłá *y* nas źiemiá. 35 Wyßedł tákże Ogień od PAná/ y spalił onych dwieśćie y piećdźieśiąt mężow ktorzy ofiárowáli kádzenie.

36 Potym rzekł PAN do Moyżeßá/ mowiąc: 37 Rzecz do Eleázárá syná Aáronowego/ Kápłáná/ áby pozbierał kádźilnice z onego pogorzeliská/ á ogień y tám y sám niech rozrzuci: bo są poświęcone. 38 A z kádźilnic tych ktorzy zgrzeßyli przećiwko dußam swym/ rozbiwßy je ná bláchy/ niech obije Ołtarz: bo iż w nich ofiárowáli przed PAnem/ poświecone są/ przetoż będą ná znák Synom Izráelskim. 39 Tedy pozbierał Eleázár Kápłan one miedźiáne Kádźilnice/ w ktorych ofiárowáli oni popaleni: y rozbito je ná bláchy/ ná obićie Ołtarzá/ 40 Ná pámiątkę Synom Izráelskim/ áby nie przystępował żaden obcy/ ktoryby nie był z naśienia Aáronowego/ do odpráwowánia kádzenia przed PAnem/ áby mu śie nie stáło jáko Koremu/ y jáko rоćie jego: jáko mu był powiedźiał PAN przez Moyżeßá.

41 Y Szemráło wßystko zgromádzenie Synow Izráelskich názájutrz/ przećiwko Moyżeßowi/ y przećiwko Aáronowi/ mowiąc: Wyśćie przyczyną śmierći ludu PAńskiego.

d 4 Moj. 17. 16. Zyd. 12. 9.

e T. Do przepáśći.

f 4 Moj. 26. 10. y 27. 3. 5 Moj. 11. 6. Psal. 106. 17.

42 skiego. ♣ Y stáło się/gdy się zbierał lud przećiw Mojżeszowi/ y przećiw Aáronowi / że pojrzeli ku námiotowi zgromádzenia / á oto okrył go Obłok / y okazáłá się chwałá PAńska. 43 ♣ Y przyszedł Mojżesz z Aáronem przed Namiot zgromádzenia. 44 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá/mowiąc: 45 ♣ Wynidźćie z pośrzodku zgromádzenia tego / á wytrácę je w oká mgnieniu. Y upádli ná oblicza swoje. 46 ♣ Potym rzekł Mojżesz do Aároná: Weźmi kádźilnicę/ á włoż g w nię ogniá z Ołtarzá/ włoż też Kádźidłá / á ná tych miást idź do zgromádzenia / y oczyśćie: boć już wyszłá popędliwość od twarzy PAńskiey / *á już się záczęło* karánie. 47 ♣ Wźiął tedy Aáron *kádźilnicę*, jáko mu rozkazał Mojżesz/ y przybieżał w pośrzodek zgromádzenia / á oto *już* się byłá záczęłá plagá w ludu : y uczyniwszy kádzenie oczyśćił lud. 48 ♣ Y stánął Aáron miedzy umárłymi y miedzy żywymi/ á záhámowána jest plagá. 49 ♣ A było umárłych od oney plagi / czternaśćie tyśięcy / y śiedm set / oprocz onych ktorzy pomárli z przyczyny Korego. 50 ♣ Zátym śię wroćił Aáron do Mojżeszá / ku drzwiom Namiotu zgromádzenia / gdy plagá záhámowána byłá.

g Mądr. 18.21.

Rozdział XVII.

Przez laskę Aáronowę cudownie kwitnącą Kápłáństwo jego Bog potwirdza. 12. A lud strwożony uskarża się.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá/mowiąc: 2 ♣ Mow do Synow Izráelskich / á weźmi od nich po lasce według domow Ojcow ich: *to jest* od wszystkich Kśiążąt ich według domow Ojcow ich / dwánáśćie lask : *á* káżdego imię nápiszesz ná lasce jego. 3 ♣ Ale imię Aáronowe nápiszesz ná lasce Lewiego : bo a káżda laská będźie *od káżdego* Kśiążęćiá / z domu Ojcow ich. 4 ♣ Y zostáwisz je w Namiećie zgromádzenia / przed świádectwem / gdźie się z wámi schodzę. 5 ♣ Y stánie się / ogo obiorę / tego laská zákwitnie: y uśmierzę przed sobą szemránia Synow Izráelskich / ktorymi szemrza przećiwko wam. 6 ♣ To gdy Mojżesz mowił do Synow Izráelskich/ oddáły mu wszystkie Kśiążętá ich laski swoje / káżde Kśiążę laskę z domu Ojcá swego / dwánaśćie lask; á laská Aáronowá / byłá miedzy laskámi ich. 7 ♣ Y postáwił Mojżesz laski one przed PAnem w Namiećie świádectwá. 8 ♣ A gdy názájutrz przyszedł Mojżesz do Namiotu świádectwá / oto śię zázieleniáłá laská Aáronowá / z domu Lewiego/ y wypuśćiłá listki/ y wydáłá kwiát/ y zrodźiłá dozrzáłe migdały. 9 ♣ Y wyniosł Mojżesz one wszystkie laski od oblicznośći PAńskiey / do wszystkich Synow Izráelskich: ktore gdy ujrzeli/wźiął káżdy laskę swą. 10 ♣ Y rzekł PAN do Mojżeszá : Odnieś b laskę Aáronowę przed świádectwo / áby byłá zchowána ná znák synom odpornym / á záhámujesz szemránie ich przećiwko mnie / áby nie pomárli. 11 ♣ Y uczynił Mojżesz/ jáko mu PAN rozkazał / ták uczynił. 12 ♣ Y rzekli Synowie Izráelscy do Mojżeszá / mowiąc: Oto umierámy/ niszczejemy / wszyscy giniemy: 13 ♣ Káżdy ktokolwiek przystępuje do Przybytku PAńskiego / umiera : izali do szczętu wytráceni być mamy?

a H. Iedná.

b Żyd. 9.4.

Rozdział XVIII.

PAN Aároná y syny jego do powinnośći ich upomina. 2. Lewity im ku posłudze przydáje. 8. Kápłánom dochody náznácza. 9. Z ofiar. 12. z Pierwoćin. 15. z Slubow. 21. A Lewitom dźieśięciny zá zapłátę.

1 POtym rzekł PAN do Aároná: Ty y synowie twoji/y dom Ojcá twego z tobą / poniesiećie a niepráwość świątnice. ♣ Y ty / synowie twoji z tobą / poniesiećie niepráwość kápłáństwá wászego. 2 ♣ Bráćią tákże twoję pokolenie Lewiego/rod Ojcá twego przypuścisz do siebie/ áby byli przy tobie / y posługowáli tobie: á ty y synowie twoji z tobą / *służyć będźiećie* przed Namiotem świádectwá : 3 ♣ Oni będą przestrzegáli rozkazániá twego / y pilnowáli wszystkiego Namiotu : wszákże do naczynia świątnice / y

a T. Karánie.

do Ołtarzá / przystępowáć nie będą/áby nie pomárli/ y oni/ y wy. 4 Y przyłączą śię do ćiebie / pilnie strzegąc Namiotu zgromádzenia / w káżdey usłudze Namiotu: á niktž obcy niechaj śię nie mießa miedzy was. 5 Wy tedy pilnie strzeżćie świątnice / y usługi Ołtarzowey / áby śię nápotym nie wzruszył gniew przećiwko Synom Izráel- skim. 6 Bom oto ja obrał bráćią wáße Lewity / z pośrzodku synow Izráelskich / wam zá dar / oddáne PAnu/ áby odpráwowáli usługę w Namiećie zgromádzenia. 7 Ale ty / y Synowie twoji z tobą przestrzegáć będźiećie Kápłáństwá wáßego / przy káżdey usłudze Ołtarzowey / y zá zásłoną służyć będźiećie: urząd Kápłáństwá wáßego dałem wam dármo: gdyby kto obcy przystąpił umrze b.

b 2 Kron 26.19. 20,21.

8 NAd to mowił PAN do Aároná. Otom ja dał tobie pod straż ofiáry moje podnoßone: wßystkie rzeczy poświęcone od synow Izráelskich tobiem je dał / dla pomázánia/ y synom twojim práwem wiecznym. 9 To będźie twoje z rzeczy poświęconych / ktore nie bywáją palone. Káżda ofiárá ich / bądź ofiárá śniedna ich / bądź ofiárá zá grzech ich / á bo ofiárá zá występek ich / cokolwiek mi oddawáć będą / to będźie rzeczą poświęconą / tobie 10 y synom twojim. Ná miejscu naświetßym jadáć to będźieß / wßelki mężczyzná będźie jadł z tego / rzeczą poświęconą to będźie to- 11 bie. To też twoje będźie, ofiárá podnoßenia dárow ich / że wßystkimi ofiárámi tám y sám obrácánia synow Izráelskich / tobiem je dał y synom twojim / y corkam twojim z tobą / práwem wiecznym: Káżdy czysty w domu twojim będźie 12 je jadł. Káżda co naprzedniejßa Oliwe / y káżde co nalepße wino / y zboże / pierwiastki ich / ktore ofiáruja PANV / tobiem je dał. 13 Pierwoćiny ze wßystkich rzeczy ktore będą w źiemi ich / ktore przynioſą PAnu / twoje będą: Káżdy czysty w domu twojim / jadáć je bę- 14 dźie. Wßystko cokolwiek jest poślubione w Izráelu / twoje będźie. 15 Cokolwiek otwiera żywot wßelkiego ćiáłá / á bywa ofiárowáne PAnu / ták z ludźi jáko z bydłá / twoje będźie: ále pierworodne z ludźi okupiß / tákże pierworodne 16 nieczystego bydłá okupiß. A okup jego gdy mu mieśiąc minie / daß według ßácunku twego / pięć Syklow śrebrá / według Sykla świątnice: c dwádźieśćiá pieniedzy wáży sykel. 17 Ale pierworodnego od krowy / ábo pierworodnego od owce / ábo pierworodnego od kozy / nie daß ná okup; bo poświęcone są: krew ich wylejeß ná Ołtarz / á tłustość ich zápaliß ná ofiáre ognistą dla 18 wdźięczney wonnośći PAnu. Ale mięso ich twoje będźie: jáko mostek podnoßenia / y jáko łopátká prá- 19 wa/ twoje będą. Wßystkie ofiáry podnoßenia z rzeczy poświęconych/ ktore przynośić będą Synowie Izráelscy PAnu / dałem tobie y Synom twym / y corkam twojim z tobą / práwem wiecznym: ustáwá to nie náruszona / y wieczna przed PAnem / tobie y naśieniu twemu z tobą.

c 2 Moj. 30.13. 3 Moj. 27.25. 4 Moj. 3.27. Ezech 45.12.

20 POtym mowił PAn do Aároná: W źiemi ich / dźiedźictwá mieć nie będźieß / y dźiału nie będźieß miał miedzy nimi: jam d dźiał 21 twoj / y dźiedźictwo twoje / w pośrzod Synow Izráelskich. Synom záś Lewiego otom dał wßystkę dźieśięćine w Izráelu dźiedźicznie / zá służbę ich / ktorę wykonywáją / służąc około Namiotu zgromá- 22 dzenia. A niechaj nieprzystępują więcey synowie Izráelscy do Namiotu zgromádzenia / áby nie ponieśli grzechu / y nie pomárli: 23 Ale sámi Lewitowie odpráwowáć będą usługę około Namiotu zgromádzenia / y sámi poniosą nieprá wość swoje. Vstáwá to wieczna będźie w narodźiech wáßych / áby w pośrzod Synow Izráelskich / dźiedźictwá nie mieli. 24 Abowiem dźieśięćiny synow Izráelskich / ktore przynośić będą ná ofiáre podnoßenia PAnu / dáłem Lewitom zá dźiedźictwo: przetoż rzekłem o nich; W pośrzod synow Izráelskich

d 5 Moj. 10.9. y 18.2. Iozue. 13.14. 33. Ezech 44.28.

25 nie będą mieli dziedzictwá. ✣ Potym PAN rzekł do Mojżeszá/ mowiąc: 26 ✣ Mow też do Lewitow / á powiedz im ; Gdy weźmiećie od synow Izráelskich dźieśięciny / ktorem ja wam dał od nich/ zá dźiedzictwo wásze/ tedy ofiárowáć będźiećie *Ofiárę* podnoszenia PAnu / dźieśiątą cżęść dźieśięćin. 27 ✣ A poczytána wam będźie tá Ofiárá wászá / jáko zboże z boiewiská/ y jáko obfitość *winá* z prásy. 28 ✣ Ták wy też Ofiárowáć będźiećie Ofiárę podnoszenia PAnu/ ze wszystkich dźieśięćin wászych / ktore weźmiećie od synow Izráelskich / á oddaćie z nich ofiárę podnoszenia PAnu/ Aáronowi Kápłánowi: 29 ✣ Ze wszystkich dochodow wászych ofiárowáć będźiećie wszelką ofiárę podnoszenia PAnu: ze wszystkiego co nalepszego jest / ofiárujćie cząstkę poświęconą. ✣ Powiesz im też: 30 ✣ Gdy oddawáć będźiećie z tego co nalepszego jest / tedy poczytano będźie Lewitom c jáko urodzáje z boiewiská/ y jáko urodzaj z prásy. 31 ✣ Y będźiećie to jeść ná káżdym miejscu / wy y czeladź wászá: ábowiem to jest zapłátá wászá zá służbę wászę przy namiećie zgromádzenia: 32 ✣ Y nie poniesiećie zá to grzechu/ gdy ofiárowáć będźiećie co nalepszego jest z tego / y nie splugáwićie rzeczy poświęconych od synow Izráelskich/ y nie pomrzećie.

c 4 Moj. 18.24.

ROZDZIAŁ XIX.

Sposob ofiárowánia czerwoney jáłowice. 9. Oczyśćiánia przez wodę. 12. Tákże z dotykánia trupá. 14. bądź zmárłego w Przybytku. 16. bądź zábitego. 20. Kaźń ná przestępce.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá y do 2 Aároná/ mowiąc: ✣ Tać jest ustáwá zakonu ktorą rozkazał PAN/ mowiąc: Powiedz synom Izráelskim / áby przywiedli do ćiebie jáłowicę płową / z drowa / ná ktoreyby nie było zmázy / y ná ktoreyby nie postáło jarzmo: 3 ✣ Tę oddaćie Eleázárowi Kápłánowi / ktory ję wywiedźie zá oboz / y zábitá będźie 4 przed nim: ✣ A wźiąwszy Eleázár Kápłan ze krwie á jey ná pálec swoj/ kropić będźie przećiw Namiotowi zgromádzenia onę krwią / śiedm 5 kroć. ✣ Potym każe tę jáłowicę spálić przed oczymá swymi: skorę jey / y mięso jey/ y krew jey / z gnojem 6 jey spali: ✣ Y weźmie Kápłan drzewo Cedrowe/ y Hisop / y kármázyn dwá kroć fárbowany / á wrzući do 7 Ogniá/ gdźie śię jáłowicá pali: ✣ Y upierze száty swe Kápłan / á omyje ćiáło swoje wodą / á potym wnidźie do Obozu/ y będźie nieczystym Kápłan/ áż do wieczorá. 8 ✣ Ten też ktory ją palić będźie / upierze száty swe w wodźie / y omyje ćiáło swe wodą / á będźie nieczystym áż do 9 wieczorá. ✣ Y zbierze człowiek czysty / popioł oney jáłowice / y wysypie go precż zá Oboz / ná miejscu czystym / á będźie dla zgromádzenia synow Izráelskich chowány/ do wody oczyśćiánia b/ *gdyż* jest 10 ofiárá zá grzech. ✣ Y upierze / ten co będźie zbierał popioł oney jáłowice száty swe / y będźie nieczystym áż do wieczorá : A będźie to synom Izráelskim / y przychodniowi mieszkájącemu miedzy nimi / ustáwą wieczną.

a Zyd. 9. 13.

b H. Odłączenia.

11 KTo by śię dotknął jákiegokolwiek trupá człowieczego / nieczystym będźie przez śiedm dni: 12 ✣ Táki oczyśćiáć śię będźie tą *wodą*, dniá trzećiego/ y dniá śiodmego / *á* czystym będźie : á jeślby śię nie oczyśćił dniá trzećiego/ y dniá śiodmego/ nieczystym będźie. 13 ✣ Ktoby śię kolwiek c dotknął martwego ćiáłá/ człowieká ktory umárł / á nie oczyśćił śię/ Przybytek PAński splugáwił : przetoż táki wytrácony będźie z Izráelá / bo wodá oczyśćiánia nie był pokropiony/ nieczysty będźie / nieczystość jego zostánie ná nim. 14 ✣ Tá *zaś jest* ustáwá / gdyby człowiek umárł w Namiećie/ ktobykolwiek wszedł do tego Namiotu/ y cokolwiek *było* w onym Namiećie / nieczyste będźie przez 15 śiedm dni. ✣ Tákże wszelkie naczynie odkryte / ktoreby nie miáło nákryćia ná sobie / nieczyste będźie. 16 ✣ Tákże ktoby śię kolwiek dotknął ná polu / *bądź* mieczem zá-

c Nizey. 20.

bitego / bądź umárłego / bądź kości człowieczey / ábo grobu / nieczystym będźie przez śiedm dni.

17 WEzmą tedy dla *onego* nieczystego / popiołu *jáłowice* spaloney zá grzech / y náleją nań wody żywey do naczynia : ✣ Weźmie też 18 Hysopu / y omoczy *go* w oney wodźie / człowiek czysty / y pokropi namiot / y wszystko naczynie / y wszystkie ludźie ktorzyby tám byli / tákże onego ktory śie dotknął kośći / ábo zábitego / ábo zmárłego / ábo grobu : ✣ Pokropi tedy czysty nieczystego / dniá trzećiego / y dniá śiodmego / á gdy go oczyśći dniá śiodmego / tedy upierze száty swe / y omyje śie wodą / á będźie czystym 20 wieczor. ✣ A mąż ktoryby nieczystym będąc / nie oczyśćił śie / wykorzeniona będźie tá duszá z pośrzodku zgromádzenia / bo świątnicę PAńską splugáwił : wodą oczyśćienia nie będąc pokropionym / nieczystym jest: ✣ Y będźie im to zá ustáwę wieczną : á kto będźie pokrapiał wodą oczyśćienia / upierze száty swoje: á ktoby śie dotknął tey wody oczyśćienia / nieczystym będźie áż do wieczorá. ✣ Czegokolwiek śie dotknie nieczysty / nieczyste będźie: człowiek tákże ktoryby śie *tego* dotknął / nieczysty będźie áż do wieczorá.

ROZDZIAŁ XX.

Smierć Máryey. 3. Nárzekánie ludu o wodę. 8. Ktora im dána z Opoki. 12. Kaźń Mojżeszá y Aároná zá niedowiárstwo. 14. Mojżesz posły wypráwia do Krolá Edomskiego. 18. Ktory prześćie zábrania. 23. Aáron umárł, á ná jego miejsce Eleázár nástąpił.

1 Y Przyszło wszystko mnostwo synow Izráelskich ná puszczą Syn / mieśiącá pierwszego / y mieszkał lud w Kádes / gdźie umárłá Márya / y támże jest pogrzebiona.

2 A Gdy lud niemiał wody / zebráli śie przećiw Mojżeszowi y przećiw Aáronowi. ✣ Y swárzył a śie lud z Mojżeszem / y rzekli mowiąc : O bosmy byli pomárli! gdy pomárli bráćia naszy przed Pánem. ✣ 4 Y przeczżeśćie záwiedli b to zgromádzenie Páńskie / ná tę puszczą / ábysmy tu pomárli / my y dobytki 5 násze? ✣ A po cożeśćie nas wywiedli z Egiptu / ábyśćie nas wprowádźili ná to złe miejsce / ná miejsce / ná ktorym śie nie rodźi / áni zboże / áni figi / áni groná winne / áni jábłká gránatowe : náwet wody niemász dla napoju?

6 TEdy odszedł Mojżesz y Aáron od ludu / do drzwi Namiotu zgromádzenia / y upádli ná oblicza swoje : y ukazáłá śię c chwałá 7 Páńska nád nimi ✣ Y rzekł PAN 8 do Mojżeszá / mowiąc. ✣ Weźmi laskę / á zgromádziwszy *wszystek* lud / ty y Aáron brát twoj / mowćie do tey skáły przed oczymá ich / á wyda wodę swą : y wywiedźiesz im wodę z skáły / á dasz napoj temu mnostwu / 9 y bydłu ich. ✣ Tedy wźiął Mojżesz laskę przed obliczem Páńskim / jáko mu rozkazał. ✣ Y zgromádźił 10 Mojżesz z Aáronem *wszystek* lud przed Skáłę / y mowił do nich ; Słuchájćież teraz *ludźie* odporni / izali z tey skáły d możemy wam 11 wywieść wodę? ✣ Zátym podniosł Mojżesz rękę swoję / y uderzył w skáłę laską swą dwá kroć / á wyszły wody obfite / y piło *ono* mnostwo / y bydło ich. ✣ Y rzekł PAN 12 do Mojżeszá y do Aároná: Dla tego żeśćie mi nie uwierzyli / ábyśćie mię pośwjęćili e przed oczymá synow Izráelskich / przetoż nie wprowádźićie zgromádzenia tego / do 13 źiemie ktorąm im dał. ✣ Teć są wody poswarku / o ktore śie swárzyli synowie Izráelscy z PAnem / y poświęcony jest w nich.

14 POtym posłał Mojżesz posły z Kádes / do Krolá Edomskiego / *mowiąc* : Tákći kazał powiedźieć brát twoj Izráel. Ty wiesz / o wszystkich trudnośćiách / ktore przyszły 15 ná nas. ✣ Jáko zstąpili byli Ojcowie naszy do Egiptu / y mieszkáliśmy w Egipćie przez wiele lat : y *jáko* nas trapili Egipczánie / y Oj16 ce násze. ✣ Y wołáliśmy do PAná / á wysłuchał głos nász / y postawszy Anjołá / wywiodł nas z Egiptu : á otośmy *już* w Kádes mieśćie / przy 17 gránicy twojey : ✣ Niech prosze /

a 2 Moj 17. 2.
b 2 Moj 17. 3.
c 5 Moj 16. 19.
d 2 Moj 17. 6. 5 Moj. 32. 51. Psalm 78. 15. y 105. 41. Mądr. 11. 4. 1 Kor. 10. 4.
e 4 Moj 27. 14. 5 Moj. 1. 37.

prze=

przeidźiemy przez źiemię twoję: Nie poidźiemy przez polá / áni przez winnice / áni będźiemy pić wod z twoich studźien: gośćińcem poidźiemy / nie uchylimy śię / ná práwo áni ná lewo / áż przeidźiemy 18 gránice twoje. ♣ Ná to odpowiedźiał mu Edom: Nie poidźiesz przez moję źiemię / bym snadź z mieczem nie wyszedł przećiw tobie. 19 ♣ Y rzekli mu Synowie Izráelscy: bitym gośćińcem poidźiemy / á jeslibyśmy wody twoje pili / my y bydłá násze / zápłáćimyć je: nic innego *nie żądamy*, tylko ábyśmy pieszo 20 przeszli. ♣ Y powiedźiał: Nie przeidźiesz. Y ruszył śię Edom przećiwko nim z Woyskiem wielkim / y 21 mocna reka. ♣ A *gdy* nie chćiał Edom pozwolić Izráelowi przejśćia przez gránice swoje / tedy Izráel uczynił odwrot od niego.

22 A Ruszywszy śię z Kádes / przyszli Synowie Izráelscy / y wszystko zgromádzenie / do gory Hor. 23 ♣ Y rzekł PAn do Mojżeszá / y do Aároná / ná gorze Hor / nád gránicą 24 źiemie Edomskiey / mowiąc: ♣ Będźie Aáron przyłączon do ludu swego: ábowiem nie wnidźie do źiemie ktorąm dał Synom Izráelskim / przeto / żeśćie odpornymi byli słowu mojemu / przy wodách 25 poswárku: ♣ Weźmijże f Aároná / y Eleázárá Syná jego / á każ im 26 wstąpić ná gorę Hor. ♣ Y zewlecz Aároná z szat jego / á oblecz w nie Eleázárá Syná jego; bo Aáron przyłączon będźie *do ludu swego*, y 27 tám umrze. ♣ Y uczynił Mojżesz jáko rozkazał PAN: y wstąpili ná gorę Hor / przed oczymá wszystkiego 28 zgromádzenia. ♣ Y zewlekł Mojżesz Aároná z szat jego / á oblekł w nie Eleázárá Syná jego: y umárł tám Aáron ná wierzchu gory / á Mojżesz z Eleázárem zstąpili z gory. 29 ♣ Widząc tedy wszystko g zgromádzenie iż Aáron umárł / płákáli Aároná przez trzydźieśći dni / wszystek dom Izráelski.

f 4 Moj. 33. 38. 5 Moj. 32. 50.

g 5 Moj. 10. 6.

Rozdział XXI.

Izráelczycy złupieni. 2. ślub uczynili. 3. y porázili Chánánejczyki. 4. Tesknią sobie w drodze. 6. zácżym Pan ná nie węże ogniste przepuśćił. 8. ále śię zás zlitowal, ká zawsży wystáwić węża miedźiánego. 10. po rozmaiitych stánowiskách. 1 : śpiewáli Pánu. 24. A porázíwszy Sehoná. 34. y Ogá: 35. pośiedli źiemię ich.

1 A Gdy usłyszał a Chánánejczyk / Krol Hárád / ktory mieszkał ná południe / że Izráelczycy ciągnęli oną drogą / ktorą byli szpiegowie *przeszli*, tedy zwiodł bitwę z Izráelem / y pojimał ich wiele. 2 ♣ Tám uczynił Izráel slub PAnu / mowiąc: ♣ Jesliże podasz lud ten w ręce moje / do gruntu wywrocę miástá jich. 3 ♣ Y wysłuchał PAn głos Izráelá / á podał mu Chánánejczyki / y wytráćił je z gruntu / y miástá ich: á názwał imię onego mieysce / Chorma.

a 4 Moj. 33. 40.

4 P Otym śię ruszyli od gory Hor / drogą ku morzu czerwonemu / áby obeszli źiemię Edomską: y utrudźił śię lud bárzo *w oney* drodze: 5 ♣ Przetoż mowił lud przećiw Bogu / y przećiw Mojżeszowi: Przecżeśćie nas wywiedli z Egiptu / ábyśmy pomárli ná tey puszczy? bo niemász chlebá áni wody / á duszá nászá obrzydźiłá sobie ten chleb nikczemny.

6 P Rzetoż przepuśćił PAN ná lud węże b ogniste / ktorzy kąsáli lud: y pomárło wiele ludu z Izráelá. 7 ♣ Y przyszedszy lud do Mojżeszá: rzekli Zgrzeszyliśmy / żeśmy mowili przećiw PAnu / y przećiw tobie: Modl śię PAnu / áby oddalił od nas te węże. 8 ♣ Y modlił śię Mojżesz zá ludem. Y rzekł PAN do Mojżeszá: Uczyń sobie węża ognistego c / á wystaw go ná drzewcu: y stánie śię / iż ktokolwiek ukąszony będąc weyrzy nań / że żyw zostánie. 9 ♣ Spráwił tedy Mojżesz węża miedźiánego / y wystáwił go d ná drzewcu: y było to / gdy kogo wąż ukąśił / á poyrzał ná węża miedźiánego / że żyw został.

b Mądr. 16. 5. 1 Kor. 10. 9.

c T. Ognistemu podobnego.

d 1 Krol. 18. 4. Jan. 3. 14.

10 Z Atym ruszyli śię e Synowie Izráelscy / á stánęli Obozem w Obot. 11 ♣ A z Obot ruszywszy śię / położyli śię Obozem ná págorkach gor Hábárym / ná puszczy / ktora jest przećiw Moábczykom od wschodu

e 4 Moj. 33. 45.

12 słońcá. A odszedszy z támtąd / położyli się Obozem nád potokiem Zered. 13 Z támtąd odćiągnąwszy/ położyli się Obozem u brodu f Arnon/ ktory jest ná puszczy/á wychodźi z gránice Amorreyskiey. Abowiem Arnon jest gránicá Moábska miedzy Moábczykiem y Amorreyczykiem. 14 Przetoż mowi się w kśięgách wojen Páńskich / przećiwko Wáhebowi g w wichrze walczył / h y przy potokách Arnon : 15 Bo śćiekánie tych potokow / ktore się náchyliło ku położeniu Ar / to się śćiąga/ku gránicy Moábskiey. 16 Z támtąd potym przyszli do Beer: á táć jest oná studnia/ o ktorey mowił PAN do Mojżeszá: zgromadź lud/ á dam im wody. 17 Tedy śpiewał Izráel tę piosnkę : Wystąp studnio. 18 Spiewajćież o niey : Studnia/ ktorą wykopáli Kśiążętá : wykopáli ją Hetmáni ludu/ z ustáwcą zakonu / laskámi swojemi. A z tey puszczy *ruszyli się* do Mátáná 19 A z Mátáná do Náhálielu: á z Náhálielu/ do Bámothu: 20 A z Bámothu/ ku Hágáy / ktore *jest* w polách Moábskich/ ná wierzchu págorku / ktory leży ku puszczy.

f Sedź. 11.12.
g Wáheb był Krol Moábski.
h I. Przećiwko Wáhebowi w Kráinie Suf.

21 Y Posłał Izráel i posły do Sehoná królá Amorreyskiego / 22 mowiąc: Niech przejdźiemy przez źiemię twoję : nie pojdźiemy áni przez polá/áni przez winnice: nie będźiemy pić wod z studźien *twojich*: gośćińcem pojdźiemy / áż przejdźiemy gránice twoje. 23 Ale nie pozwolił Sehon Izráelowi iść przez gránice swoje : Y zebráwszy Sehon wszystek lud swoj/ wyćiągnął przećiw Izráelowi /na puszczą. A gdy przyszedł do Jáházy zwiodł bitwę z Izráelem: 24 Y poráźił go Izráel ostrzem mieczá / y odźiedźiczył źiemię jego/od Arnonu/ áż do Jáboku/ y áż do *źiemie* Synow Ammonowych : ábowiem opátrzone były gránice Ammonitow. 25 Tedy pobrał k Izráel wszystkie miástá one/y mieszkał we wszystkich miástách Amorreyskich/w Hesebon/y we wszystkich wśiách jego. 26 Bo Hesebon było miásto Sehoná królá Amorreyskiego / ktory gdy pierwey walczył z krolem Moábskim / wźiął mu był wszystkę źiemię jego / z rąk jego / áż po Arnon? 27 Dla tegoż mowią w przypowieśći : Podźćie do Hesebon / á niech zbudują y náprawią miásto Sehonowe. 28 Abowiem wyszedł ogień z Hesebon / á płomień z miástá Sehonowego/ y popalił Ar Moábskie / y obywátele wysokich miejsc Arnon. 29 Biádá tobie! Moáb/ zginąłeś o ludu Chámos m podał Syny swoje ná ućiekánie / y corki swoje do więźienia/ Krolowi Amorreyskiemu/ Sehonowi. 30 A záginęło pánowánie ich od Hesebona áż do Dyboná / á poburzyliśmy *je* áż do Nofe/ ktore *idźie* áż do Medády. 31 Y mieszkał Izráel w źiemi Amorreyskiey.

i 5 Moj. 2. 26. Sedź. 11.19.
k 2 Moj. 2. 32. Jozue 10. 9. 10. y 24.8.
Psalm 105.13 Amos 2. 9.
l Sedz. 11.24.
m Chámos był bałwan Moábski.

32 Tedy posłał Mojżesz ná szpiegi do Jázer / ktorego wśi pobráli wypędźiwszy Amorreyczyki / ktorzy tám *byli*. 33 Potym obroćiwszy się / szli n ku Básán : gdźie wyćiągnął Og/Krol Bázáński przećiwko nim/ sam y wszystek lud jego / áby z nimi stoczył bitwę w Edrey. 34 Tedy rzekł PAN do Mojżeszá: Nie boj się go/ bo w ręce twoje podałem go / y wszystek lud jego/ y źiemię jego : y uczynisz mu / jákoś uczynił o Sehonowi Krolowi Amorreyskiemu / 35 ktory mieszkał w Hesebon. Y poráźili go y Syny jego /ze wszystkim ludem jego / ták áż nikogo z niego nie zostáwili/ y pośiedli dźiedźicznie źiemię jego.

n 5 Moj. 3. 1. y 29.7.
o Psalm 135.11 y 136. 19.20.

Rozdział XXII.

Báláám od Báláká wezwány. 6. áby przeklinał Izráelczyki. 12. májąc zákazánie od Páná. 13. odmawia : 15 lecz drugi raz proszony. 21. jáchał tám. 22. záczym mu Anjoł ná drodze zástąpił. 28. á Ośلicá jego przemowiłá. 36. jáko Báláám był od Báláká przyjęty.

1 Z Támtąd ruszyli się Synowie Izráelscy/ y położyli się obozem ná polách Moábskich/ z tey strony Jordanu/ *przećiw* Jerychowi. 2 A Widząc Balák / Syn Seforow/ wszystko/co uczynił Izráel Amorreyczykowi: 3 Wlekł się Moáb tego ludu wielce/ bo go było wie-

le/ y zátrwożył sobą Moáb dla Synow Izráelskich. 4 ♣ Przetoż rzekł Moáb do Stárszych Mádyáńskich: Teraz pożrze *to* mnostwo wszystko co jest około nas/ jáko woł pożyra trawę polną. 5 ♣ A Bálák Syn Seforow/ był Krolem Moábskim/ná on czás. ♣ Y posłał a posły do Báláámá Syná Beorowego/ do Pethoru *miástá* ktore jest nád rzeką/ ziemie Synow ludu jego/ áby go wezwano/ mowiąc: Oto lud wyszedł z Egiptu/ oto okrył wierzch ziemie/ y osádza sie przećiwko mnie: 6 ♣ Przetoż teraz przyndź proszę/ á przeklinaj mnie *k woli*, lud ten/ bo możniejszy jest nád mię: owa/ snádź go będę mogł porázić/ y wygnáć go z ziemie: boja wiem/ *że* komu błogosłáwisz/ błogosłáwiony *będźie*: á kogo przeklinasz/ przeklęty będźie.

7 Poszli tedy stárszy Moábscy/ y stárszy Mádyáńscy/ májąc zápłátę zá wieszczbę w ręku swych. 8 ♣ A przyszedszy do Báláámá/ powiedźieli mu słowá Bálákowe. Y rzekł do nich: zostańcie tu przez noc/ á dam wam odpowiedź jáko mi oznáimi PAN. 9 ♣ Y zostáły Kśiążętá Moábskie z Báláámem. Tedy przyszedł BOG do Báláámá/ y rzekł. Coż *to* zá mężowie u ćiebie? 10 ♣ Y odpowiedźiał Báláám Bogu: Bálák/ syn Seforow/ Krol Moábski/ posłał do mnie/ *mowiąc*: 11 ♣ Oto lud/ ktory wyszedł z Egiptu/ y okrył wierzch ziemie/ terázże podź/ przeklinaj mi go: snádź będę mogł walczyć z nim/ y wypędzę go. 12 ♣ Tedy rzekł Bog do Báláámá. Nie chodź z nimi/ áni przeklinaj ludu tego: bo jest błogosłáwiony. 13 ♣ A wstawszy ráno Báláám/ rzekł do Kśiążąt Bálákowych: wroććie śie do ziemie wászey/ bo mi nie pozwala PAN/ puśćić śie w drogę z wámi.

14 Wstawszy tedy Kśiążętá Moábskie/ wroćili śie do Báláká y powiedźieli: Nie chćiał Báláám iść z námi. 15 ♣ Tedy powtore posłał Bálák wiecey Kśiążąt/ y zacniejszych nád pierwsze. 16 ♣ Ktorzy przyszedszy do Báláámá/ mowili mu: Ták mowi Bálák/ Syn Seforow: Nie oćiągaj śie proszę/ przyść do mnie: 17 ♣ Abowiemći wielką uczćiwość wyrządzę/ y wszystko cobyś mi rzekł/ uczynię: tylko/ przyndź/ proszę: á przeklinaj mi ten lud. 18 ♣ Tedy odpowiedźiał Báláám/ y rzekł sługom Bálákowym: choćby mi dał Bálák b pełen dom swoj śrebrá y złotá/ nie mogł bym przestąpić słowá PAná Bogá mego/ y uczynić *przećiwko niemu* bądź máło bądź wiele: 19 ♣ Ale proszę/ zostańćie tu y wy/ przez noc/ á dowiem śie: co jeszcze PAn będźie mowił ze mną. 20 ♣ Tedy przyszedł Bog do Báláámá w nocy/ y rzekł do niego: Jesliż/ áby ćię wezwáli/ przyszli mężowie *ći*, wstańże/ idź z nimi: á wszákże coć rozkażę/ to uczynisz.

21 Tedy wstawszy Báláám ráno/ ośiodłał ośliçę swoję/ y jáchał z Kśiążęty Moábskimi: 22 ♣ Y rozpalił śie gniew Boży/ że on jáchał: y stánał Anjoł Páński ná drodze/ áby mu zástąpił/ á on jáchał ná Ośliçy swojey/ y dwoje pácholąt jego z nim. 23 ♣ A *gdy* ujrzáłá Ośliçá Anjołá Páńskiego/ stojącego ná drodze/ á mieçz jego dobyty w ręce jego/ tedy ustąpiłá Ośliçá z drogi/ á szłá ná rolą/ lecz bił Báláám ośliçę/ áby ją náwiodł ná drogę. 24 ♣ Tedy stánał Anjoł Páński ná śćieszce u winnice/ miedzy dwiemá płoty. 25 ♣ A widząc Ośliçá Anjołá Páńskiego/ przyćisnęłá śie do płotá/ ták iż przypárłá nogę Báláámowę do śćiány: á on znowu ją bił: 26 ♣ Potym Anjoł Páński szedł dáley/ y stánał ná miejscu ćiásnym/ gdźie nie było drogi do ustąpienia/ ná práwo áni ná lewo: 27 A widząc Ośliçá Anjołá Páńskiego pádłá pod Báláámem: y rozgniewał śie Báláám wielce/ á bił Ośliçę kijem. 28 ♣ Zátym otworzył c PAn ustá oney Ośliçe/ y rzekłá do Báláámá: Cożemći uczyniłá żeś mię bił już po trzy kroć? 29 ♣ Y rzekł Báláám do Ośliçe: Iż źe mnie szydźisz: bym był miał mieçz w ręku swych/ byłbym ćię teraz zábił. 30 ♣ Tedy Ośliçá rzekłá Báláámowi: Azażem já nie Ośliçá twojá/ ná ktoreyś jeźdźał jákoś mię dostał/ áż do tego czásu/ Azażem zwykłá ták tobie czynić? A *on* rzekł: nigdy.

a Jozue. 24. 9.

b 4 Moj. 14. 13.

c 2 Piotr 2. 16. Judás v. 11.

31 W Tym otworzył PAN oczy Báláámowe/ że obaczył Anjolá Páńskiego / stojacego ná drodze/ y miecz jego dobyty w rece jego: tedy skłoniwszy śie pokłonił śie twarza swoja. 32 ♣ Y rzekł do niego Anjoł Páński: Przeczżeś bił Oślice swoje już po trzy kroć? Otom ja wyszedł ábym śie tobie zprzećiwił : bo przewrotna jest drogá twojá przede 33 mna: ♣ A widzac mie Oślicá/ ustapiłá przede mna po trzy kroć: á gdyby byłá nie ustapiłá przede mna/ juzbym ćie był teraz zábił / á onę-34 bym był żywa zostáwił. ♣ Zátym rzekł Báláám do Anjołá Páńskiego : zgrzeszyłem / ábowiem nie wiedźiałem żeś ty stánał przećiwko mnie ná drodze / przetoż teraz jeslić 35 śie to nie podoba/ wroce śie. ♣ Lecz Anjoł Páński rzekł do Báláámá : Jedź z ludźmi tym, wszákże tylko co ja tobie powiem/ mowić bedźiesz. ♣ Y jáchał Báláám z Kśiażety Bálákowemi.

36 A Gdy usłyszał Bálák iż przyjeżdża Báláám / wyjáchał przećiwko niemu/ do niektorego miástá Moábskiego / ktore jest ná gránicy Arnonu/ ktore jest przy końcu grá-37 nice. ♣ Tedy rzekł Bálák do Báláámá : Azážem z pilnośćia nie posyłał do ćiebie wzywájac ćie? czemużeś nie przyjáchał do mnie ? ázaż 38 ćie zacnie uczćić nie moge? ♣ Y rzekł Báláám do Báláká: Otom przyjáchał do ćiebie : izali teraz chocbym chćiał bede mogł co mowić? słowo/ ktore włoży Bog w ustá moje / mo-39 wić bede. ♣ Tedy jáchał Báláám z Bálákiem / á przyjácháli do miástá 40 Husot. ♣ A ták Bálák dał nábić wołow y Owiec/ y posłał do Báláámá/ y do Kśiażat/ ktory z nim byli.

41 Y Stáło śie názájutrz/ że wźiął Bálák Báláámá / y wprowádźił go ná wyżyny Báálowe / z tad widźiał y nadálsza cześć ludu.

Rozdzial XXIII.

Báláám miásto przeklinánia, błogosłáwi Izráelczykom dwá kroć. 11. 25. O co śie Bálák gniewa. 27. Przygotowanie do trzećiego przeklinánia.

1 Y Rzekł Báláám do Báláká : Zbuduj mi tu śiedm Ołtarzow/ á nágotuj/ mi tu śiedm ćielcow/ y 2 śiedm báránow. ♣ Uczynił tedy Bálák/ jáko mowił Báláám/ y ofiárował Bálák z Báláámem ćielcá/ y 3 báráná ná *każdym* Ołtarzu. ♣ Potym rzekł Báláám do Báláká: stań przy cáłopaleniu twojim/ á *ja* odeyde/ owa śie snádź potka PAN ze mna/ á cokolwiek mi objáwi/ opo-4 wiem ći/ y oszedł sam d. ♣ Potkał śie PAN z Báláámem/ y rzekł mu *Báláám*, postáwiłem śiedm Ołtarzow/ y ofiárowałem ćielcá y báráná ná 5 *każdym* Ołtarzu. ♣ Tedy PAN włożył słowá w ustá Báláámowe/ y rzekł : wroć śie do Báláká/ á mow 6 ták. ♣ Y wroćił śie do niego/ á oto stał u ofiáry swojey paloney/ on y 7 wszystkie Kśiażetá Moábskie. ♣ A ták záczął przypowieść swoje/ y rzekł: z Arám przywiodł mie Bálák/ krol Moábski/ z gor wschodnich/ *mowiac*: Przydź przeklinaj mi Jáko-8 bá : á przydź złorzecz Izráelowi ♣ Jákoż ja przeklináć mam/ kogo Bog nie przeklina? ábo jáko złorzeczyć mam/ komu PAN nie złorzeczy? 9 ♣ Bo z wierzchu skał ogladam go/ á z págorkow bede nań pátrzał : Oto lud *ten* sam mieszkáć bedźie/ á miedzy Narody mieszkáć śie nie bedźie. 10 ♣ Ktoż policzy proch Jákobow? y liczbe czwartey cześći Izráelá? Niech umrze duszá mojá śmierćia spráwiedliwych/ y niech bedźie dokonánie moje/ jáko ich.

11 TEdy rzekł Bálák do Báláámá. Coześ mi uczynił? Ná przeklinánie nieprzyjaćioł moich przyzwałem ćie/ á oto błogosłáwiac/ błogo-12 słáwiłeś *im*. ♣ A *on* odpowiedźiał/ y rzekł: ázaż nie mam tego pilnowáć y mowić/ co PAN włożył w 13 ustá moje? ♣ Y rzekł do niego Bálák: Podź/ prosze/ ze mna ná miejsce inne/ żebyś go z támtad widźiał: (ále *tylko* cześć jego ujrzysz/ á wszystkiego widźieć nie bedźiesz) prze-14 klinajże mi go z támtad. ♣ Y záwiodł go ná pole Sofim/ ná wierzch *gory* Fásgá : y zbudował śiedm Ołtarzow/ y Ofiárował ćielcá y bá-15 ráná/ *ná każdym* Ołtarzu. ♣ Rzekł

d *I. odszedł ná págorek.*

tedy Báláám do Báláká/ zostań tu przy cáłopaleniu twojim/ á ja zábieże tám Pánu. 16 Y záßedł PAN Báláámowi/ ktory włożył słowá w ustá jego/ y rzekł: 17 Wroc śie do Báláká/ á ták mow: Przyßedł tedy do niego/ á oto on stał przy cáłopaleniu swojim/ y Kśiążetá Moábskie z nim: Y rzekł mu Bálák: Coż ći powiedźiał PAN? 18 Y zácżał e rzecżystwá tymi słowy: Wstań Báláku á słuchaj/ przyjmi w ußy swe słowá moje/ Synu Seforow/ 19 Nie jestći Bog jáko człowiek/ áby kłamał: áni jáko Syn człowiecży/ je y żałował: ázaż on rzecze/ á nie ucżyni? wymowi/ á nie wypełni? 20 Otom wźiął rozkazánie/ ábym błogosłáwił: on błogosłáwieństwo dał/ á já go nie odwrocę: 21 Nie bácży nieprawośći w Jákobie/ áni widźi przestępstwá w Izráelu: Pan Bog jego jest z nim/ á trąbienie zwyćięstwá krolewskiego przy nim: 22 Bog wywiodł je z Egiptu f/ mocá/ jednorożcową był mu. 23 Abowiem niemáß g wießczby przećiw Jákobowi/ áni wrożki przećiw Izráelowi: Od tego czásu mowiono będźie o Jákobie y o Izráelu/ co z nimi ucżynił Bog. 24 Oto lud ten/ jáko lew śilny powstánie/ jáko lwie młode podnieśie śie: nie ułożyśie śie/ áż pożrze łupi/ y krew pobitych wypije.

e H. Przypowieść

f 4 Moj. 24. 8.

g I. Czárow.

25 Tedy rzekł Bálák do Báláámá: áni ich przeklinaj więcey/ áni im też błogosław więcey. 26 Y odpowiedźiał Báláám/ á rzekł do Báláká: Azażem ći nie powiádał mowiąc/ że cokolwiek mowić będźie PAN/ to ucżynię. 27 Y rzekł Bálák do Báláámá: podź proßę záwiodę ćię ná inße miejsce/ jesli snadź podoba śie Bogu/ żebyś je z tamtąd przeklinał. 28 Tedy wiodł Bálák Báláámá ná wierzch gory Fegor/ ktora pátrza ku puśćzy. 29 Y rzekł Báláám do Báláká. Zbuduj mi tu śiedm Ołtarzow/ á nagotuj mi tu śiedm ćielcow/ y śiedm báránow. 30 Y ucżynił Bálák/ jáko mu rozkazał Báláám/ y ofiárował ćielcá y báráná ná káżdym Ołtarzu.

ROZDZIAL XXIV.

Báláám zacność Krolestwá Izráelskiego. 17. y przyśćie Páná Chrystusowe przepowiáda, prorokując przy tym przećiw Moábitom. 20. Amálekitom. 21. Kenejcżykom. 24. y o Rzymskim Páństwie. 10. O co śie nań Bálák uskarża. 12. ále muśi Báláám sprawuje. 14. y ßkodliwą rádę dawa.

1 A Gdy bacżył Báláám że śie podobáło PAnu/ áby błogosłáwił Izráelowi / już nie chodźił/ jáko przed tym/ razy drugi dla wießczby/ ále obroćił ku puśćzy twarz swoję. 2 A podniozßy Báláám ocży swe/ obacżył Izráelá mießkájącego według pokoleń swojich/ y był nád nim Duch Boży. 3 Y zácżął przypowieśći h swoje/ á mowił: 4 Rzekł Báláám Syn Beorow/ rzekł mąż ktorego ocży są otworzone: Rzekł słyßący wymowy Boże/ á ktory widzenie ßechmocnego widźiał/ ktory kiedy pádnie i/ otworzone má ocży: 5 Jáko piękne są namioty twoje o Jákobie: przybytki twoje o Izráelu! 6 Jáko potoki rozćiągnęły śie/ jáko Ogrody przy rzece/ jáko drzewá wonne/ ktore PAN násádźił/ jáko Cedry nád wodámi: 7 Popłynie wodá z wiádrá jego/ á naśienie jego będźie nád wodámi obfitymi/ á będźie wywyżßon nád Agágá Krol jego/ á wynieśie śie krolestwo jego. 8 Bog wywiodł go z Egiptu/ mocą k jednorożcową był mu: pożrze Narody przećiwne sobie/ á kośći ich pokrußy / y strzałámi swymi / przeráźi je. 9 Położył l śie/ legł jáko lwie y jáko lew śilny/ ktoż go obudźi? ktoby ćię m błogosłáwił/ błogosłáwiony: á ktoby ćię przeklinał/ przeklęty będźie.

h I. Rzecż.

i Jákoby w zá chwyćenie.

k 4 Moj. 23. 22.

l 1 Moj. 49. 9.

m 1 Moj. 12. 3.

10 Tedy śie zápalił gniew Báláków ná Báláámá/ á klásnąwßy rękámi swymi/ rzekł Bálák do Báláámá: Dla złorzecżenia nieprzyjaćiełom mojim przyzwałem ćię/ á otoś im błogosłáwił już po trzy kroć: 11 Przetoż teraz uchodź ná miejsce swoje: rzekłem ći był/ zacnie ćię ucżczę/ ále oto pozbáwił ćię PAN tey czći. 12 Y rzekł Báláám do Báláká: zażem y posłom twojim ktoreś słał do mnie/ nie powiedźiał/ mowiąc: 13 Choćby mi dał n Bálák

n 4 Moj. 22. 18.

pełen dom swoj śrebrá y złotá nie będę mogł przestąpić słowá Páńskiego/ ábym czynił co dobrego ábo złego sam z śiebie : co mi opowie 14 PAN/ to będę mowił : A teraz oto ja odchodzę do ludu mego/ jednák oznájmię ć/co uczyni lud ten/ ludowi twemu/ ná potym.

15 Y Záczął przypowieść swoję/ y rzekł: Mowił Báláám Syn Beorow : mowił mąż ktorego oczy są otworzone: 16 Mowił ten/ ktory słyszał wyroki Boże / á ktory ma umiejętność Nawyższego : *ktory* widźiał widzenie wszechmocnego: ktory kiedy pádnie/ otworzone ma oczy. 17 Ujrzę go/ ále nie teraz: oglądam go/ ále nie z bliská: o wynidźie gwiazdá z Jákobá/ y powstánie laská p z Izráelá/ y pobije Kśiążętá Moábskie/ y wykráci wszystkie Syny Setowe : 18 Y przyjdźie Edom w opánowánie/ á Seir będźie pod władzą nieprzyjaćioł swojich/ á Izráel będźie sobie poczynał mężnie. 11 Y będźie pánował *ktory wynidźie* z Jákobá/ á wytráci ostátki z miast. 20 A gdy pojrzał ná Amáleká/ záczął przypowieść swoję/ y rzekł: początek Narodow *jest* Amálek/ ále ostátek jego do szczętu záginie. 21 Potym wejrzawszy ná Kenejczyká / záczął przypowieść swoję/ y rzekł: Mocne ć jest mieszkánie twoje/ á záłożyłeś ná skále gniazdo twoje. 22 Wszákże spustoszony będźie Kenejczyk/ áż ćie Assur záprowádźi do więźienia. 23 Z nowu záczął przypowieść swoję/ y rzekł: Ach ktoż będźie żyw/ gdy to uczyni Bog? 24 Bo okręty *przypłyną* od brzegow Chittymskich q/ y utrápią Assyryány/ utrápią y Hebrejczyki : ále też sáme do szczętu záginą. 25 Wstał tedy Báláám y odszedł/ á wroćił śię ná miejsce swoje : tákże y Bálák poszedł w drogę swą.

o *Mátt. 2. 2. Sceptrum.*

q *T. wojská Grekow, y Seleucedow.*

ROZDZIAŁ XXV.

Izráel (zá rádą Báláámową) do nierządu. 2. y báłwochwálstwá przywiedźiony. 4. skárány jest. 8. A Bog gorliwośćią Fineeszá ubłagány. 12. jemu błogosłáwił : á ludowi ná Mádyánity śię oborzyć kazał.

1 P Otym gdy mieszkał Izráel w Syttym/ począł lud a cudzołożyć z corkámi Moábskimi. 2 Ktore wzywáły ludu ku ofiáram Bogow swojich : á jedząc lud / kłániał śię Bogom ich. 3 Y przyłączył śię Izráel do *służby* Báál Fegorá : z kąd śię rozgniewał PAN bárzo ná Izráelá. 4 Rzekł tedy PAN do Mojżeszá : Zbierz wszystkie kśiążętá z ludu/ á każ im *te przestępce* powieszáć PAnu / przed słońcem / c áby śię odwroćił gniew popędliwośći Páńskiey od Izráelá. 5 Przetoż rzekł Mojżesz do Sędźiow Izráelskich / zábijćie káżdy z was męże swe/ ktorzy śię zpospolitowáli z Báál Fegorem.

6 A Oto niektory z Synow Izráelskich przyszedł / y przywiodł do bráći swey Mádyánitkę/ przed oczymá Mojżeszowemi/ y przed oczymá wszystkiego zgromádzenia Synow Izráelskich : á oni płákáli *przed* drzwiámi Namiotu zgromádzenia. 7 Co gdy ujrzał d Finees Syn Eleázárá/ Syná Aárona kápłaná/ wstawszy z pośrzodku zgromádzenia / wźiął oszczep w rękę swoję/ 8 A wszedszy zá *onym* mężem Izráelskim do Namiotu / przebił oboje: mężá Izráelskiego / y niewiástę/ przez żywot jey : y odwrocona byłá plagá od Synow Izráelskich. 9 A było tych/ co pomárli oną plagą / dwádźieśćiá y cztery tyśiące

10 P Otym rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 11 Finees Syn Eleázárá/ Syná Aároná Kápłaná/ odwroćił gniew moj od Synow Izráelskich / będąc wzruszony zápálczywą miłośćią ku mnie/ wpośrzodku jich/ ták iżem nie wytráćił Synow Izráelskich w zápálczywośći mojey: 12 Przetoż powiedz *mu*: Oto ja stánowię z nim przymierze moje / *przymierze* pokoju : 13 Y przyjdźie nań/ y ná naśienie jego po nim przymierze Kápłáństwá wiecznego: że śię wzruszył zápálczywośćią zá Bogá swego/ y oczyśćił Syny Izráelskie. 14 A imię *onego* mężá Izráelskiego zábitego/ ktory zábity był z Mádyánitką/ było Zám-

a 1 *Kor.* 10. 8.

b 5 *Moj.* 4. 3. *Jozue.* 22. 17.

c *T. jeszcze dźiś, poki słońce świeći.*

d *Psalm* 106. 30 *Syrác.* 45. 28. 1 *Máchab.* 2. 54.

ry/ Syn Sálow/ Kśiążę domu Oycá swego/ *z pokolenia* Symeonowego. ✣ Imię też Niewiásty zábitey Mádyánitki/ *było* Kozbá/ corká Sury/ Kśiążęćiá w narodźie swym/ w domu Oycżystym miedzy Mádyánity.

16 Y Rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: ✣ 17 Staw śię e nieprzyjaćielem Mádyánitom/ á pobijćie je: ✣ 18 Poniewaź y oni stáwili śię wam nieprzyjaćiołmi/ zdrádámi swymi/ á podeszli was/ przez Báál Fegorá/ y przez Kozbę/ corkę Kśiążęćiá Mádyáńskiego/ śiostrę swą: ktora zábita jest/ w dźień kaźni dla *báłwáná* Fegor.

e 4 Moj 31. 2.

Rozdział XXVI.

Bog z nowu Syny Izráelskie liczyć. 53. y onym źiemię wedle kážde̜go ich pokolenia, podźielić kazał.

1 Y Stáło śię po oney pladze/ że mowił PAN do Mojżeszá/ y do Eleázárá Syná Aároná Kápłáná/ mowiąc: ✣ 2 Policzćie poczet wszystkiego zgromadzenia Synow Izráelskich/ od tych ktorzy máją dwádźieśćiá lat/ y wyżey/ według domow Oycow ich/ káżdego ktoryby mogł wyniść ná wojnę z Izráelá. ✣ 3 Tedy rzekł Mojżesz y Eleázár Kápłan do nich/ ná polách Moábskich/ nád Jordanem/ *przećiw* Jerychu/ mowiąc: ✣ 4 *Liczćie lud* od tych ktorzy máją dwádźieśćiá lat y wyżey jáko a był rozkazał PAN Mojżeszowi/ y Synom Izráelskim/ gdy wyszli z źiemie Egipskiey.

a 4 Moj 1. 22.

5 R Uben b pierworodny Izráelow: Synowie Rubenowi/ Henoch *od ktorego* poszedł dom Henochitow. Fállu/ od *ktorego* dom Fálluitow. ✣ 6 Y Hesron *od ktorego* dom Hesronitow. Chármi / *od ktorego* dom Chármitow. ✣ 7 Teć *sa* domy Rubenitow: á było ich policzonych/ czterdźieśći y trzy tyśiące/ 8 śiedm set/ y trzydźieśći. ✣ A Syn 9 Fállow Eliáb. ✣ Synowie záśię Eliábowi *byli* Námuel/ y Dátán/ y Abiron. A ći/ c Dátán y Abiron/ nazacnieyszy byli miedzy zgromádzeniem: Ktorzy śię swárzyli z Mojżeszem/ y z Aáronem w spiknieniu

b 1 Moj 46. 9. 2 Moj 6. 14. 1 Kron 5. 1.

c 4 Moj. 16. 1.

Korego/ gdy śię byli zbuntowáli 10 przećiwko PAnu. ✣ Y otworzyłá źiemiá ustá swoje/ á pożárłá onych y Korego: gdy zginęłá oná rotá/ á pożárł ich ogień dwieśćie y pięćdźieśiąt mężow/ ktorzy śię stáli ná 11 przykład *innym.* ✣ Ale Synowie 12 Korego/ nie pomárli. ✣ Synowie Symeonowi/ wedle domow swych/ *ći sa,* Námuel: od *ktorego poszedł* dom Námuelitow. Jámin / *od ktorego* dom Jáminitow. Jáchin / *od ktorego* dom Jáchinitow. Záre / od 13 *ktorego* dom Zárejitow. ✣ Saul od 14 *ktorego* dom Saulitow. ✣ Teć były domy Symeonitow / *ktorych było* dwádźieśćiá y dwá tyśiące / y dwie 15 śćie. ✣ Synowie Gádowi według domow swych Sefon/ od *ktorego poszedł* dom Sefonitow. Aggi/ od *ktorego* dom Aggitow. Suni od *ktore-* 16 *go* dom Sunitow. ✣ Ozni/ od *ktorego* dom Oznitow. Heri od *ktorego* 17 dom Herytow. ✣ Arod / od *ktorego* dom Arodytow. Áryel/ od *ktorego* dom 18 Áryelitow. ✣ Teć sa domy Synow Gádowych / według pocztow ich/ czterdźieśći tyśiecy / y pięć set. ✣ 19 Synowie Judowi/ Her/ y Onán: 20 ále d pomárli Her y Onán/ w źiemi Chánánejskiey. ✣ Y byli Synowie Judowi/ wedle domow swych. Selá/ od *ktorego poszedł* dom Selájitow. Fáres / od *ktorego* dom Fárezytow. Záre/ od *ktorego* dom Zárejczykow. 21 ✣ Byli też Synowie Fáresowi/ Hesron / od *ktorego* dom Hesronitow. Hámuel / od *ktorego* dom Hámueli-22 tow. ✣ Teć sa domy Judá / według pocztow ich: śiedmdźieśiąt tyśie-23 cy y sześć/ y pięć set. ✣ Synowie Isáchárowi / według domow swych: Tolá od *ktorego* dom Tolájitow. ✣ 24 Fuá/ od *ktorego* dom Fuáytow. Jázub / od *ktorego* dom Jázubitow. Semrám/ od *ktorego* dom Semrá-25 mitow. ✣ Te sa domy Isáschárowe/ wedle pocztow ich / sześćdźieśiąt 26 tyśiecy y cztery/ y trzystá. ✣ Synowie Zábulonowi / według domow swych: Záred/ od *ktorego* dom Záredczytow. Elon/ od *ktorego* dom Elonitow. Jáleel / od *ktorego* dom 27 Jáleelitow. ✣ A teć sa domy Zábulonitow / według pocztu ich: sześć-

d 1 Moj. 38, 7. 8

28 dźieśiat tyśięcy/ y pięć set. ✣ Synowie Jozefowi/ według domow swych: Mánásses y Efrájim. 29 ✣ Synowie Mánássessowi / Máchir / od ktorego dom Máchárytow: á Máchir zpłodźił Gáláádá: od Gáláádá / dom Gáláádytow. 30 ✣ Ci są Synowie Gáláádowi: Jezer / od ktorego dom Jezerytow. Chelek/ od ktorego dom Chelekitow. 31 ✣ Y Asryel / od ktorego dom Asryelitow. Y Sechem / od ktorego dom Sechemitow. 32 ✣ Y Semidá od ktorego dom Semidáitow: y Chefer/ od ktorego dom Cheferytow. 33 ✣ A e Sálfáád/ Syn Cheferow/ nie miał Synow/ tylko corki: á imioná corek / Sálfáádowych/ Máchlá / y Noá / Heglá/ Melchá/ y Tersá. 34 ✣ Teć są domy Mánássessowe/ á poczet ich/ pięćdźieśiat/ y dwá tyśiace/ y śiedm set. 35 ✣ Synowie záś Efrájimowi/ według domow swych. Sutálá/ od ktorego dom Sutálitow. Becher / od ktorego dom Becherytow. Techen/ od ktorego dom Techenitow. 36 ✣ A ci są Synowie Sutálego. Herán/ od ktorego dom Heránitow. 37 ✣ Teć są domy Synow Efrájimowych/ według pocztow ich/ trzydźieśći tyśiecy y dwá / y pięć set. Ci są Synowie Josefowi / według domow swych. 38 ✣ A Synowie Benjáminowi/ według domow swych/ ci są: Belá / od ktorego dom Belitow. Asbel / od ktorego dom Asbelitow. Achirám / od ktorego dom Achirámitow. 39 ✣ Sufám/ od ktorego dom Sufámitow. Husám / od ktorego dom Husámitow. 40 ✣ Byli też Synowie Bele: Heredá y Noemán. Z Heredá/ dom Heredytow: á z Noemáná/ dom Noemánitow. 41 ✣ Ci są Synowie Benjáminowi/ według domow/ ich á poczet ich / czterdźieśći y pięć tyśiecy/ y sześć set. 42 ✣ Synowie záś Dánowi / według domow swych: Suchám/ od ktorego dom Suchámitow: teć były domy Dánowe według fámilij ich: 43 ✣ Wszystkie domy Suchámitow / według pocztow ich sześćdźieśiat y cztery tyśiace / y cztery stá. 44 ✣ Synowie Azerowi/ według domow swych byli: Jemná/ od ktorego dom Jemnitow. Jsiwi od ktorego dom Jsiwitow. 45 ✣ Beryá od ktorego dom Berytow. ✣ Synowie Beryjego/ Heber: od ktorego dom Heberytow. Melchiel/ od ktorego dom Melchielitow. 46 ✣ A imie corki Aserowey/ było Sárá. 47 ✣ Te są domy Synow Aserowych/ według pocztow ich/ pięćdźieśiat y trzy tyśiace/ y cztery stá. 48 ✣ Synowie Neftálimowi/ według domow swych: Jáchsel/ od ktorego dom Jáchselitow. Guni/ od ktorego dom Gunitow. 49 Jesser/ od ktorego dom Jesserytow. ✣ Selem/ od ktorego dom Selemitow. 50 ✣ Teć są domy Neftálimowe/ według fámilij ich/ á poczet ich/ czterdźieśći y pięć tyśiecy/ y cztery stá. 51 ✣ Táć jest liczbá Synow Jzráelskich/ sześć kroć sto tyśiecy y tyśiąc/ śiedm set y trzydźieśći.

52 Z Atym PAN rzekł do Mojżeszá mowiąc: 53 ✣ Miedzy te podźielicie te źiemie w dźiedźictwo / według liczby imion. 54 ✣ Wietszey f liczbie / więcey dźiedźictwá dasz: á mnieyszey/ mnieysze dźiedźictwo dasz: káżdemu/ według poczetu policzonych jego / będźie dano dźiedźictwo jego. 55 ✣ Wszákże losem niech będźie g rozdźielona źiemiá: według imion pokoleń Ojcow swych/ 56 dźiedźictwo bráć będą. ✣ Losem rozdźielone będźie dźiedźictwo jey: bądź ich wiele/ bądź máło będźie.

57 S Ci záśię są policzeni z Lewitow według domow swych. Gerson/ h od ktorego dom Gersonitow. Káát/ od ktorego dom Káátytow. Meráry/ od ktorego dom Meráry- 58 tow. ✣ Teć są domy Lewi dom Libnitow: dom Hebronitow: dom Moholitow: dom Musytow: dom Korytow: A Káát zpłodźił Amráná. 59 ✣ A imię i żony Amránowey było Jochábod/ corká Lewiego/ ktora mu śię urodźiłá w Egipćie: tá Amránowi urodźiłá Aároná y Mojżeszá/ y Márya śiostrę ich. 60 ✣ Aáronowi też urodźili śię/ Nádáb y Abiu/ Eleázár/ y Jtámár. 61 ✣ Ale k pomárli Nádáb y Abiu/ gdy ofiárowáli ogień obcy przed Pánem. 62 ✣ A byłá liczbá ich/ dwádźieśćiá y trzy tyśiące/ wszystkich mężczyzn urodzonych od miesiącá y wyżey: je-

e 4 Moj. 27. 1.

f 4 Moj. 33. 54.

g 4 Moj. 33. 54.

h 1 Moj. 46. 11. 2 Moj. 6. 16. 4 Moj. 3. 17. 1 Kron 6. 1, y 23. 6.

i 2 Moj. 2. 1. 2.

k 3 Moj. 10. 2. 4 Moj 3. 4. 1 Kron 24. 2. Mądr 3. 4.

dnák

dnák nie byli policzeni miedzy Syny Izráelskie/ bo jm nie dano dziedźictwá miedzy Syny Izráelskimi. 63 ✤ Ci policzeni byli od Mojżeszá y Eleázárá Kápłáná/ ktorzy policzyli Syny Izráelskie/ ná polách Moábskich/nád Jordánem/*przeciw* Jerychu. 64 ✤ A miedzy tymi/ nie był żaden *z onych* policzonych od Mojżeszá y Aároná Kápłáná l / gdy liczyli Syny Izráelskie/ ná puszczy Synáj. 65 ✤ Bo rzekł był PAN m o nich/ śmierćia pomrą ná puszczy: á nie został żaden z nich/ oprocz Kálebá Syná Jefonowego/ á Jozuego Syná Nunowego.

l *Wyżey* 1. 2. m 4 *Moj.* 14. 29. 33. 34. y 32. 10. 5 *Moj.* 1. 35. *Psalm* 106. 26. 1 *Kor.* 10. 5.

ROZDZIAŁ XXVII.

Bog corkám Sálfáádowym dźiedźictwá Ojcowskiego pozwolił. 8. práwo o spadkách. 12. A Mojżeszowi śmierć opowiedźiawszy. 18. Jozuego námiejsce jego wodzem ludu postánowił.

1 Tedy przyszły corki Sálfáádá Syná Heferowego/ Syná Gáláádowego/ Syná Máchirowego/ Syná Mánásséssowego/ z pokolenia Mánásséssá/ Syná Jozefowego: á te są imioná Corek jego. a Máchlá/ Noá/ y Heglá/ y Melchá y Tersá. 2 ✤ Y stánęły przed Mojżeszem/ y przed Eleázárem Kápłánem/ y przed Kśiążęty/ y wszystkim zgromádzeniem/ u drzwi Namiotu zgromádzenia/ y rzekły. 3 ✤ Oćiec nász umárł ná puszczy/ á on nie był w poczćie b tych/ ktorzy śię byli przećiw PAnu zbuntowáli/ w spiknieniu Korego: ále dla grzechu swego umárł/ nie májąc Synow: 4 ✤ Czemużby zginąć miáło imię Ojcá nászego z domu jego/ przeto że nie miał Syná? dajćie nam dźiedźictwo miedzy bráćią Ojcá nászego. 5 ✤ Tedy odniosł Mojżesz spráwę jch do PAná. 6 ✤ Y rzekł PAN do Mojżeszá/ mowiąc: 7 ✤ Dobrze mowią corki Sálfáádowe: Daj jm koniecznie c ośiadłość dźiedźictwá miedzy bráćią Ojcá jch: á przenieś dźiedźictwo Ojcá ich ná nie. 8 ✤ Synom tákże Izráelskim powiedz mowiąc: Gdyby kto umárł nie májąc Syná/ tedy przenieśiećie dźiedźictwo jego ná corkę jego. 9 ✤ A jeśliby nie miał y corki/ tedy daćie 10 dźiedźictwo jego/ bráćij jego: ✤ A jeśliby y bráćij nie miał/ tedy daćie dźiedźictwo jego/ bráćij Ojcá jego: 11 ✤ A jeśliby nie było bráćij Ojcá jego/ tedy daćie dźiedźictwo jego/ pokrewnemu jego/ nabliższemu jego/ z domu jego/ áby je odźiedźiczył. A będźie to Synom Izráelskim zá ustáwę práwną/ jáko rozkazał PAN Mojżeszowi.

a 4 *Moj.* 26. 33. y 36. 2. *Jozue.* 17. 3.

b 4 *Moj.* 26. 1.

c 4 *Moj.* 36. 2.

12 POtym d rzekł PAN do Mojżeszá: wstąp ná tę gorę Abárym/ á oglądaj źiemię ktorąm dał 13 Synom Izráelskim/ ✤ A gdy ją oglądasz/ przyłączon będźiesz do ludu twego y ty/ jáko jest e przyłączony Aáron brát twoj: 14 ✤ Przeto żeśćie byli f odpornymi słowu mojemu ná puszczy Syn/ przy poswarku zgromádzenia: y nie poświęćiliśćie mię przy wodách/ przed oczymá ich. Oneć *to są* wody poswarku/ w Kádes/ ná puszczy Syn. 15 ✤ Tedy rzekł Mojżesz do PAná/ mowiąc: 16 ✤ Niech opátrzy PAN/ Bog duchow g wszelkiego ćiáłá/ mężem *godnym* to zgromádzenie/ 17 ✤ Ktoryby wychodźił przed nimi/ y ktoryby wchodźił przed nimi/ y ktoryby je wywodźił/ y ktoryby je przywodźił: áby nie był lud Páński jáko h owce nie májące Pásterzá: 18 TEdy rzekł PAN do Mojżeszá: i Weźmi do śiebie Jozuego/ Syná Nunowego/ mężá/ w ktorym jest Duch *moj*/ á włoż nań rękę swoję/ 19 ✤ Y postaw go przed Eleázárem Kápłánem/ y przed wszystkim zgromádzeniem: á dasz mu náukę 20 przed oczymá jch/ ✤ A udźielisz mu zacnośći swey/ áby go słucháło wszystko zgromádzenie Synow Izráelskich. 21 ✤ Ktory przed twarzą Eleázárá Kápłáná stawáć będźie: áby śię zań rádźił sądu k Urym przed PAnem. Ná rozkazánie jego wychodźić będą/ y ná rozkazánie jego wchodźić będą/ on/ y wszyscy Synowie Izráelscy z nim/ y wszystko zgromádzenie. 22 ✤ Uczynił tedy Mojżesz jáko mu był rozkazał Pan: á wźiąwszy Jozuego/ postáwił go przed Eleázárem Kápłánem/ y przed wszystkim zgromádzeniem/

d 5 *Moj.* 32. 48. 49.

e 4 *Moj.* 20. 24. 28.

f 4 *Moj.* 20. 12.

g 4 *Moj.* 16. 22. *Żyd.* 12. 9.

h *Mátt.* 9. 36. *Márk.* 6. 34.

i 5 *Moj.* 3. 21.

k 2 *Moj.* 28. 30.

Y włożywszy nań rece swe / dał mu náuke / jáko mowił PAn przez Mojzeszá.

Rozdział XXVIII.

60. 9. 11. 16. 26. y ktorego czásu Ofiárowáć miano, náznácza PAN.

1 Y Rzekł PAn do Mojzeszá / mowiac: 2 Rozkaż Synom Izráelskim / á powiedz im: a Ofiáry mojey chlebá mego / w ofiárách mojich ognistych / ná wdźieczność wonnośći mojey / przestrzegáć bedźiecie / ábyśćie mi je ofiárowáli czásu swego. 3 Y rzeczesz do nich: Táć jest Ofiárá ognista / ktora ofiárowáć bedźiecie PAnu: Báránki roczne / zupełne / dwá / b ná káżdy dźień / ná cáłopalenie ustáwiczne: 4 Báránká jednego ofiárowáć bedźiesz poránu: á báránká drugiego Ofiárowáć bedźiesz miedzy dwiemá wieczorámi: 5 Do tego / dźieśiata cześć Efy / maki pszenney / ná Ofiáre śniedna / nágniatáney z oliwa czysta / z czwarta cześćia Hinu. 6 *Toć jest* cáłopalenie ustáwiczne / jákie było spráwowáne ná gorze Synáj / ná wdźieczna wonność: ognista *to* Ofiárá PAnu. 7 A Ofiárá jey mokra bedźie / czwarta cześć Hinu do káżdego báránká / w światnicy spráwowáć bedźiesz Ofiáre mokra z mocnego napoju PAnu. 8 A drugiego Báránka ofiárowáć bedźiesz miedzy dwiemá wieczorámi / jáko ofiáre śniedna poránna / y jáko Ofiáre mokra jey / Ofiárowáć bedźiesz ná Ofiáre ognista / ku wdźieczney wonnośći PAnu.

9 A Le w dźień Sábbátu / *ofiárowáć bedźiesz* dwá báránki roczne / zupełne / y dwie dźieśiate cześći *Efy* maki pszenney / z Oliwa nágniecioney / ná Ofiare śniedna / y z mokra jey ofiára. 10 *Toć jest* cáłopalenie Sobotnie / w káżdy Sábbát / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y mokrey ofiáry jego.

11 A Ná nowiu mieśiacow wászych / Ofiárowáć bedźiecie cáłopalenie PAnu: ćielcow młodych dwu / y báráná jednego: báránkow rocznych zupełnych śiedm / 12 Y trzy dźieśiate cześći *Efy* maki pszenney ná Ofiáre śniedna / nágniećioney z Oliwa / do káżdego ćielca: y dwie dźieśiate cześći pszenney maki / ná Ofiáre śniedna / zágniećioney z Oliwa / do káżdego báráná: 13 A jedne dźieśiata cześć maki pszenney / zágniećioney z Oliwa ná Ofiáre śniedna / do káżdego báránká *ná* cáłopalenie ku wdźieczney wonnośći / ná ofiáre ognista PAnu. 14 Tákże mokre ich Ofiáry / z winá puł Hinu bedźie do káżdego ćielcá / y trzećia cześć Hinu / do báráná / czwarta zás cześć Hinu / do káżdego báránká. Toć *jest* cáłopalenie ná nowiu mieśiacá / káżdego mieśiacá / przez rok. 15 Kozłá tesz jednego / z stádá / zá grzech / ofiárowáć bedźiecie PAnu / oprocz ustáwicznego cáłopalenia / y mokrey ofiáry jego.

16 A Le mieśiacá pierwszego / w dźień c czternasty *tegoż* mieśiacá / święto Prześćia *bedźie* PAnu. 17 A w pietnasty dźień tegoż mieśiacá / uroczyste święto *bedźie*: przez śiedm dni *chleby* przásne jeść bedźiecie. 18 Pierwszego dniá / zgromádzenie święte żadney roboty służebniczey nie bedźiecie czynić *weń*: 19 Ale ofiárowáć bedźiecie ofiáre ognista ná cáłopalenie PAnu: dwu ćielcow młodych / y báráná jednego / y śiedm báránkow rocznych: zupełni niech wam beda. 20 A ná ofiáre ich śniedna / pszenney maki / nágniećioney z Oliwa / trzy dźieśiate cześći *Efy* do káżdego ćielcá / á dwie dźieśiate cześći / do káżdego báráná / ofiárowáć bedźiecie. 21 Jedne dźieśiata cześć / ofiárowáć bedźiesz / przy káżdym báránku / z onych śiedmi báránkow. 22 Kozłá tesz jednego / ná Ofiáre zá grzech / ku oczyśćieniu was. 23 Nád cáłopalenie poránne / ktore ma być cáłopalenie ustáwiczne / ofiárowáć to bedźiecie. 24 Ták ofiárowáć bedźiecie káżdego dniá / przez onych śiedm dni / pokarm ofiáry ognistey / ná wdźieczna wonność PAnu: oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y mokrey ofiáry jego. 25 A dniá śiodmego / święte zgromádzenie mieć bedźie-

a 2 Moj. 29. 32.

b 2 Moj. 29. 38.

c 2 Moj. 12. 18. 3 Moj. 23. 5.

ćie. Zadney roboty służebniczey nie bedźiećie czynić.

26 W dźień záś pierwoćin / gdy bedźiećie ofiárowáli nowa śniedna ofiáre PAnu / gdy śie wypełnia d tegodnie wáśe / zgromádzenie świete mieć bedźiećie: żadney roboty służebniczey czynić nie bedźiećie.

d 3 Moj. 13. 15. 16.

27 Y ofiárowáć bedźiećie cáłopalenie ku wdźieczney wonnośći PAnu / dwu ćielcow młodych / báráná jednego / śiedm baránkow

28 rocznych. A ná ofiáre śniedna ich / maki pszenney nágniećioney z Oliwa / trzy dźieśiate części Efy do káżdego ćielcá / dwie dźieśiate części

29 do káżdego báráná. Jedne dźieśiata część do káżdego báránká /

30 z onych śiedmi báránkow. Kozłá jednego z koz/ná oczyśćienie was.

31 Oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego ofiárowáć to bedźiećie. *Te rzeczy* zupełne niech wam beda / y z mokrymi ofiárámi ich.

ROZDZIAŁ XXIX.

Co dniá pierwszego. 7. dźieśiatego 12. pietnastego. 27. y przez cáły tydźień mieśiacá śiodmego, ofiárowáć mieli, stánowi.

1 MIeśiacá záś śiodmego / w pierwszy *dźień* jego/zgromádzenie świete mieć bedźiećie: żadney roboty służebniczey nie bedźiećie czynić: dźień jest wesołego

2 trabienia wászego: A bedźiećie ofiárowáli cáłopalenie ku wdźiecżney wonnośći PAnu/ ćielcá młodego jednego/ báráná jednego / báránkow rocznych śiedm / zupełnych:

3 A ná Ofiáre śniedna ich/ z maki pszenney / nágniećioney z Oliwa/ trzy dźieśiate części *Efy* do ćielcá / á dwie dźieśiate części / do báráná:

4 A dźieśiata część jedne do káżdego báránká z *onych* śiedmi

5 báránkow: Tákże kozłá jednego z koz / ku Ofierze zá grzech / ná oczy-

6 śćienie was: Oprocz cáłopalenia *nowego* mieśiacá / y Ofiáry śniedney jego / y oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y Ofiáry śniedney jego / y Ofiar ich mokrych / według Obrzedow ich / ku wdźieczney wonnośći / Ofiárá *to* Ognista PAnu.

7 PO tym dźieśiatego a dniá / tegoż mieśiacá śiodmego / zgromádzenie świete mieć bedźiećie: á bedźiećie trapić dusze wásze: żadney roboty nie bedźiećie robić:

a 3 Moj. 16. 29. 30. 31. y 23. 27. 28.

8 A bedźiećie Ofiárowáli cáłopalenie PAnu / ku wdźieczney wonnośći: ćielcá młodego jednego / báráná jednego / báránkow rocznych śiedm: zupełni niech wam beda.

9 A ná Ofiáre śniedna ich/z pszenney maki nágniećioney z Oliwa: trzy dźieśiate części / do káżdego ćielcá: dwie záś dźieśiate części / do káż-

10 dego báráná: A dźieśiata część jedne do káżdego báránká / z onych

11 śiedmi báránkow: Kozłá z koz jednego / ná Ofiáre zá grzech / oprocz ofiáry zá grzech ná oczyśćienie / y *oprocz* cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego / y mokrych Ofiar ich.

12 W Pietnasty záś dźień *tegoż* śiodmego mieśiacá/zgromádzenie świete mieć bedźiećie: żadney roboty służebniczey nie bedźiećie czynić *weń*: ále obchodźić bedźiećie świeto uroczyste PAnu/

13 przez śiedm dni: Y ofiárowáć bedźiecie cáłopalenie / ná Ofiáre ognista / ku wdźieczney wonnośći PAnu: ćielcow młodych trzynaśćie / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełni beda.

14 A ná Ofiáre ich śniedna/ z pszenney maki nágniećioney z Oliwa trzy dźieśiate części Efy do káżdego ćielcá / z onych trzynaśćie ćielcow: dwie dźieśiate części do káżdego báráná / z onych dwu báránow:

15 A jedná dźieśiata część/ do káżdego báránká z onych czterna-

16 śćie báránkow: Tákże kozłá jednego z koz / *ná ofiáre* zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / Ofiáry śniedney jego / y Ofiáry

17 mokrey jego. Wtorego záś dniá/ *ofiárowáć bedźiećie* ćielcow młodych dwánaśćie / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupeł-

18 nych: Y Ofiáre śniedna ich/y ofiáry ich mokre / do káżdego ćielcá/ do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y we-

19 długzwyczáju ich. ✣ Nád to kozłá jednego z koz / *ná ofiárę* zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego / y Ofiar
20 ich mokrych. ✣ Dniá záś trzećiego / *ofiárowáć* bedźiećie / jednaśćie ćielcow / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / ✣ Y
21 Ofiárę śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y według
22 zwyczáju *ich*: ✣ Do tego: kozłá jednego *ná ofiárę* zá grzech / okrom cáłopalenia ustáwicznego / y Ofiáry śniedney jego / y mokrey Ofiáry jego.
23 ✣ A dniá czwartego / *ofiárowáć bedźiećie* ćielcow dźieśieć / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / ✣ Ofiárę śniedną
24 ich / y Ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*. ✣ Kozłá
25 też jednego z koz / *ná ofiárę* zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / Ofiáry śniedney jego / y mokrey ofiáry jego.
26 ✣ A dniá piątego *ofiárowáć bedźiećie* ćielcow dźiewięć / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / ✣ Y ofiárę śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*. ✣
27
28 Tákże kozłá jednego ná Ofiárę zá grzech / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y Ofiáry śniedney jego / y ofiáry mokrey jego. ✣ A dniá szostego / *ofiárowáć bedźiećie* ćielcow
29 ośm / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie zupełnych / ✣ Y Ofiárę śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / y do káżdego báráná / y do káżdego báránká / według liczby ich / według
30 zwyczáju *ich*: ✣ Nád to kozłá ná *Ofiárę* zá grzech jednego / okrom cáłopalenia ustáwicznego / Ofiáry śniedney jego / y ofiar mokrych jego.
31 ✣ Tákże dniá śiodmego / *ofiárowáć bedźiećie* ćielcow śiedm / báránow dwu / báránkow rocznych czternaśćie / zupełnych / ✣ Y Ofiárę śniedną ich / y ofiáry mokre ich / do káżdego ćielcá / do káżdego báráná / do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*: ✣
32
33
34 Przytym kozłá ná Ofiárę zá grzech jednego / oprocz cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego / y ofiáry mokrey jego. ✣ *A* dniá Osmego zacne świeto mieć bedźiećie: żadney roboty służebniczey nie
35
36 bedźiećie czynić. ✣ A ofiárowáć bedźiećie cáłopalenie / y Ofiárę ogniſtą ku wdźieczney wonnośći PAnu: ćielcá jednego / báráná jednego / báránkow rocznych śiedm / zupełnych / ✣ Ofiárę śniedną ich / y
37 ofiáry mokre ich / do ćielcá / do báráná / do káżdego báránká / według liczby ich / y według zwyczáju *ich*
38 ✣ Nád to kozłá ná ofiárę zá grzech jednego / okrom cáłopalenia ustáwicznego / y ofiáry śniedney jego y Ofiáry mokrey jego. ✣ To Ofiárowáć bedźiećie PAnu w świetá uroczyste wáſze: oprocz ślubow wáſzych / y dobrowolnych *Ofiar* wáſzych / w cáłopaleniách wáſzych / y w śniednych ofiárách wáſzych / y w mokrych Ofiárách wáſzych / y w spokojnych Ofiárách wáſzych.
39

ROZDZIAŁ XXX.

O ważnych ábo nieważnych ślubiech. 3. meżczyzn. 4. Pánien. 7. meżátych. 10. wdow, y odrzuconych.

1 Y Powiedźiał Mojżeſz Synom Izráelſkim to wſzyſtko co rozkazał PAN Mojżeſzowi.

2 POtym mowił Mojżeſz do Kśiażąt / w pokoleniách / miedzy Synmi Izráelſkimi / y rzekł: To
3 jeſt co rozkazał PAn. ✣ Jeſliby mąż poślubił ślub PAnu / ábo też przyśięgę uczynił / obowiązkiem obowiązawſzy duſzę ſwoję / nie złamie słowá ſwego: według wſzyſtkiego
4 coby wyſzło z uſt jego / uczyni. ✣ Ale jeſliby niewiáſtá poślubiłá ślub PAnu / y obowiązáłáby śię obowiązkiem / w domu Ojcá ſwego / w
5 młodośći ſwojey: ✣ A słyſzałby Oćiec jey / on ślub jey / y obowiązek jey / ktorym obowiązáłá duſzę ſwoję / á milczałby ná to Oćiec jey / tedy płátne będą wſzyſtkie ślubý jey / y káżdy obowiązek ktorymby

obo=

obowiązáłá duszę swą / płátny będźie. 6 ✥ Ale jeśliby był łonego[?] dniá przećiw temu Oćiec jey / ktoregoby słyszał wszystkie śluby jey / y obowiązki jey / ktorymi obowiązáłá duszę swoje: nie będą płátne / PAn odpuśći jey / bo był przećiw temu 7 Oćiec jey: ✥ Ale gdyby máiąca męża / ślub jáki uczyniłá / ábo wyrzekłá co usty swemi czymby obowiązáłá duszę swoje / 8 ✥ A słysząc to mąż jey / milczałby ná to / onegoż dniá ktorego słyszał / płátne będą śluby jey / y obowiązki jey / ktoremi obowiązáłá duszę swoje / płátne 9 będą. ✥ Ale jeśliby onego dniá ktorego słyszał mąż jey sprzećiwił śie temu / y wzruszyłby ślub jey / ktory ná sobie miáłá / y co wymowiłá usty swemi / czym obowiązáłá duszę swoje / tákże PAN odpuśći jey.

10 ✥ Ale ślub *káżdy* wdowy / y odrzuconey / ktorymby obowiązáłá duszę swoje / płátny będźie.

11 Lecz jeśliby / póki byłá w domu męża swego / ślub uczyniłá / y obowiązáłá obowiązkiem duszę swo- 12 je / z przyśięgą. ✥ A słysząc mąż jey / milczałby ná to / y nie sprzećiwiłby śię temu / tedy płátne będą wszystkie śluby jey / y káżdy obowiązek / ktorym obowiązáłá duszę swo- 13 je / płátny będźie. ✥ Ale jeśli cále sprzećiwił śię temu mąż jey / dniá ktorego *to* słyszał: wszelki ślub / ktory wyszedł z ust jey / y obowiązek duszę jey / nie będźie płátny: mąż jey wzruszył to / á PAn odpuśći jey. ✥

14 Wszelkiego ślubu / y wszelkiey przyśięgi obowiązku ná utrapienie a duszę / mąż jey potwirdźi go / y mąż 15 jey wzruszy go. ✥ A jeśliby cále milczał mąż jey / ode dniá do dniá: tedy tym ztwirdźi wszystkie śluby jey / y wszystkie obowiązki jey ktore ma ná sobie: ztwirdźi je przeto / że milczał ná to w dźień 16 ktorego słyszał. ✥ A jeśliby to koniecznie wzruszyć chćiał / *nie záraz* gdy słyszał / ále potym: poniesie 17 niepráwość jey. ✥ Te są ustáwy ktore przykazał PAN Mojżeszowi miedzy mężem á żoną jego: miedzy Ojcem / á corką jego w młodośći jey / *poki, jest* w domu Ojcá swego

a I. ćiáłá.

ROZDZIAŁ XXXI.

Wojna przećiw Mádyánitom: w ktorey 7. 17. pobito wszystkich, 18. oprocz Pánien. 23. Płony záś oczyśćione. 27. rozdźielone. 48. y dáry z nich do świetnice oddáne.

1 POtym rzekł PAn do Mojżeszá / 2 mowiąc: ✥ Pomśći śię krzywdy Synow a Izráelskich / nád Mádyánitámi / potym przyłączon będźiesz do ludu twego. 3 ✥ Tedy rzekł Mojżesz do ludu / mowiąc: wypráwćie z pośrzodku śiebie męże ku bitwie áby szli przećiw Mádyánitom / y wykonáli pomstę PAnską 4 nád nimi. ✥ Po tyśiącu z káżdego pokolenia / ze wszystkich pokoleń Iz- 5 ráelskich / wyślećie ná wojnę. ✥ Y wypráwili z tyśiącow Izráelskich / po tyśiącu z *káżdego* pokolenia / dwánaśćie tyśięcy ludźi gotowych 6 do bitwy. ✥ Y wysłał je Mojżesz / po tyśiącu z *káżdego* pokolenia / ná wojnę: *posłał* też z nimi Fineeszá / Syná Eleázárá Kápłáná ná wojnę / á naczynia święte / y trąby do 7 trąbienia *były* w ręku jego. ✥ Tedy zwiedli bitwę z Mádyánitámi / jáko rozkazał PAN Mojżeszowi: y 8 pobili wszystkie mężczyzny. ✥ Krole b też Mádyáńskie pobili / miedzy inszymi pobitymi ich / Ewiego / y Rechemá / y Surá / y Hurá / y Rebáhá / piąći Krolow Mádyáńskich: y Báláámá Syná Beorowego / zábili 9 mieczem. ✥ Y pobráli w niewolą Synowie Izráelscy żony Mádyáńczykow / y dźiatki ich / y wszystko bydło ich / y wszystkie trzody ich / y wszystkie májętnośći ich po- 10 bráli: ✥ A wszystkie miástá ich / w ktorych mieszkáli / y wszystkie zamki 11 ich / popalili ogniem: ✥ Y pobráli wszystkie łupy / y wszystkie płony / z 12 ludźi / y z bydłá / ✥ Y przywiedli do Mojżeszá / y do Eleázárá Kápłáná / y do zgromádzenia Synow Izráelskich / więźnie / y łupy / y korzyśći / do Obozu / ná polá Moábskie / ktore są nád Jordanem *przećiw* 13 Jerychu. ✥ Y wyszli / Mojżesz y Eleázár Kápłan / y wszystkie Kśiążętá zgromádzenia / przećiwko nim / przed Oboz.

a 4 Moj. 25.17.

b Ioz. 13. 21. 22.

14 Y Rozgniewał śie bárzo Mojżeß/ ná Hetmány wojská onego/ ná Pułkowniki/ y ná Rotmistrze/ ktorzy śie byli wrocili z oney bitwy. 15 Y mowił do nich Mojżeß/ Przecz żeśćie żywo záchowáli wßystkie niewiásty? 16 Gdyż te sa ktore e Synom Izráelskim/ zá ráda Báláámowa/ dáły przyczyne do przestepstwá/ przećiw PAnu/ przy bákwánie Fegor: z kad byłá przyßłá d plagá/ ná zgromádzenie PAńskie. 17 Przetoż teraz/ pozábijajćie wßystkie meżczyzny z dźieći/ y káżda niewiástę/ ktora poznáłá meżá/ obcujac z nim/ zábijćie: 18 Ale wßystkie dźieweczki z białych głow/ ktore nie poznáły łoża meskiego/ żywo záchowajćie sobie: 19 A wy sámi zostańćie w Namiećiech zá Obozem/ przez śiedm dni: káżdy ktory kogo zábił/ y ktory śie dotykał zábitego/ oczyśćićie śie dniá trzećiego: á dniá śiodmego śiebie/ y wieźnie wáße: 20 Y wßelka ßáte/ y wßelkie naczynie skorzáne/ y wßystko co urobiono z koźiey śierśći/ y wßelkie naczynie drzewiáne/ oczyśćićie. 21 Y rzekł Eleázár Kápłan do żołnierstwá/ ktore chodźiło ná wojne: Táć jest ustáwá zakonna/ ktora był rozkazał PAN e Mojżeßowi: 22 Złoto jednák y śrebro/ 23 miedź/ żelázo/ Cyne y Ołow: Y káżda rzecz/ ktora znieść może Ogień/ wypráwićie przez ogień/ á bedźie oczyśćiona: wßákże pierwey woda f oczyśćienia bedźie oczyśćiona: ále wßystko co nie może znieść Ogniá/ woda oczyśćićie. 24 Vpierzećie też ßáty wáße dniá śiodmego/ y czystymi bedźiećie: á potym wnidźiećie do Obozu.

25 Zatym rzekł PAN do Mojżeßá/ 26 mowiac: Zbierz summe korzyśći pobránych/ z ludźi/ y z bydłá/ ty/ y Eleázár Kápłan/ y przednieyßy z Ojcow w ludu g/ 27 Y rozdźieliß te łupy ná dwie cześći/ miedzy żołnierze/ ktorzy ná wojne wychodźili/ y miedzy wßystko zgromádzenie. 28 Odbierzeß też dźiał ná PAná/ od meżow Rycerskich/ ktorzy byli wyßli ná wojne: po jednemu od piaći set/ z ludźi y z wołow/ 29 y z Osłow/ y z Owiec: A z połowice ich weźmiećie/ y oddaćie Eleázárowi Kápłanowi/ ná Ofiáre podnoßenia PANV. 30 A z połowice Synow Izráelskich/ weźmieß jedne cześć z piaćidźieśiat/ z ludźi/ z wołow/ z Osłow y z Owiec/ y z wßelkiego bydłá/ y oddaß to Lewitom/ trzymájacym straż w Przybytku PAńskim. 31 Y uczynił Mojżeß y Eleázár Kápłan/ jáko rozkazał PAN Mojżeßowi. 32 A było oney korzyśći/ z pozostáłych łupow/ ktore rozchwyćił lud wojenny: Owiec/ ßeść kroć sto tyśiecy/ y śiedmdźieśiat tyśiecy/ y pieć tyśiecy: 33 Wołow zás/ śiedmdźieśiat y dwá tyśiacá. 34 A Osłow ßeśćdźieśiat tyśiecy y jeden. 35 A z ludźi z białych głow/ ktore nie poznáły obcowánia z meżem/ wßystkich było trzydźieśći y dwá tyśiacá. 36 Y dostáłá śie połowicá dźiału/ tym co wychodźili ná wojne: liczbá Owiec/ trzy kroć sto tyśiecy/ y trzydźieśći tyśiecy/ y śiedm tyśiecy/ y pieć set. 37 Dostáło śie też dźiału ná PAná/ Owiec ßeść set/ śiedmdźieśiat y pieć. 38 A z wołow trzydźieśći y ßeść tyśiecy: á dźiału z nich PAnu/ śiedmdźieśiat y dwá. 39 Osłow też trzydźieśći tyśiecy y pieć set: á dźiału z nich PAnu/ ßeśćdźieśiat y jeden. 40 Przytym ludu ßesnaśćie tyśiecy: á dźiału z nich PAnu/ trzydźieśći y dwoje ludźi. 41 Y oddał Mojżeß dźiał ná Ofiáre PAnu/ Eleázárowi Kápłanowi/ jáko był rozkazał PAN Mojżeßowi/ 42 A z drugiey połowice Synow Izráelskich/ ktora wźiał Mojżeß od meżow/ ktorzy byli wyßli ná wojne: 43 (A połowicá należaca zgromádzeniu/ byłá: Owiec trzy kroć sto tyśiecy/ y trzydźieśći tyśiecy/ śiedm tyśiecy y pieć set. 44 A Wołow trzydźieśći y ßeść tyśiecy. 45 A Osłow trzydźieśći tyśiecy/ y pieć set. 46 A ludu ßesnaśćie tyśiecy:) 47 Wźiał Mojżeß z tey połowice należacey Synom Izráelskim jedne cześć/ z piaćidźieśiat/ z ludźi/ y z bydłá/ y dał to Lewitom/ trzymájacym straż Przybytku PAńskiego/ jáko był rozka-

Margin notes: e 4 Moj. 25.1. — d 4 Moj. 25.9. — e 4 Moj. 25.17. — f H. Odłaczenia. — g H. w zgromádzeniu.

zał PAN Mojżeszowi.

48 Gdy przyszli do Mojżeszá/ Hetmáni Wojská/ h Pułkownicy/ 49 y Rotmistrze/ Y mowili do niego: my sludzy twoji przynieślismyć pocżet mężow wojennych/ktorzy byli pod spráwą nászą / á nie zginał z 50 nas y jeden. A ták przynieślismy tu ná Ofiárę PAnu / káżdy cżego nábył/ nacżynie złote / zapony / y mánelle/ pierścienie / y naußnice / y łáncußki dla ocżyścienia duß ná- 51 ßych przed PAnem. Odebrał tedy Mojżesz y Eleázár Kápłan / ono złoto od nich / z wßelákim nacży- 52 niem z niego urobionym. A było onego wßystkiego złotá Ofiárowánego/ktore ofiárowáli PAnu / ßesnaście tyśiecy / śiedm set y pięćdźieśiąt Syklow / od Pułkowni- 53 kow / y od Rotmistrzow. (Bo żołnierze / co łupem dostáli / sobie 54 otrzymáli.) A wziąwßy Mojżesz y Eleázár Kápłan / ono złoto / od Pułkowników y Rotmistrzow / wnieśli je do Námiotu zgromádzenia/ ná pámiątkę Synow Izráelskich/ przed Pánem.

h H. Hetmáni tyśiącow.

Rozdział XXXII.

Rubenitow y Gádytow prozbá o náznácżenie im ośiadłości zte strony Jordanu. 6. Mojżesz surowie zgánił 16. wßakże im ná to gdy nálegáli. 20 pod pewną umową pozwolił. 33. Y rzecżą sámą wypełnił.

1 Mieli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi / bydłá bárzo wiele: á obacżywßy ziemię Jázer / y ziemię Gáláád / że miejsce / 2 ono było sposobne dla bydłá/ Przyszli ćiż Synowie Gádowi / y Synowie Rubenowi / y mowili do Mojżeszá / y do Eleázárá kapłáná / y do Kśiążąt zgromádzenia / y rze- 3 kli: Ziemiá Atároth y Dybon/y Jázer/y Nemrá/ y Hesebon/yEleále/ y Sebán/ y Nebo/ y Beon: 4 Ziemiá / ktorą zwojował PAN/ przed zgromádzeniem Izráelskim / jest ziemiá sposobna dla bydłá / á my sludzy twoji mamy bydłá wiele. 5 Przetoż rzekli: Jeslismy ználeźli łáskę/ przed ocżymá twymi / niechże będźie dáná tá ziemiá sługom twym ná ośiádłość: á niech nie chodźiemy zá Jordan.

6 Gdy odpowiedźiał Mojżesz Synom Gádowym/ y Synom Rubenowym: wiec brácia wáßy pojdą ná wojnę / á wy tu śiedźiec 7 będźiecie? Cżemuż psujećie serce Synom Izráelskim/ żeby nie szli do 8 ziemie/ ktora jm dał PAN. Tákći ucżynili Ojcowie wáßy / gdym je był posłał z Kádes Bárne / ku a 9 przeßpiegowániu tey ziemie: Bo gdy przyszli/ áż do doliny Eschol, obejrzawßy onę ziemię / popsowáli serce Synom Izráelskim/ áby nie szli do ziemie/ ktorą im dał PAN: 10 Ztąd / zápaliwßy śię gniewem PAn/ dniá onego przyśiągł/ mo- 11 wiąc: Záiste nie oglądáją b ludźie ći/ ktorzy wyszli z Egiptu/ od dwudźiestu lat y wyżey/tey ziemie o ktorą przyśiągł Abráhamowi / Izáákowi/ y Jákobowi/ przeto iż mię 12 cále nie násládowáli: Oprocż Kálebá Syná Jefonowego/ Kenezeycżyká/ y Jozuego Syná Nunowego: poniewaś ći cále násládowáli 13 PAná. Y zápalił śię gniewem PAN ná Izráelá/ y spráwił że śię tułáli po puszczy przez cżterdźieśći lat/ áż poginął wßystek on narod / ktory cżynił źle c przed ocżymá 14 PAńskimi. A oto wy powstáliśćie / miásto Ojcow wáßych/ plemię d ludźi grzeßnych / ábyśćie jeszcze przycżynili gniewu zápálcżywości PAńskiey/ przećiwko Iz- 15 ráelowi: Bo jesli śię odwroćićie od násládowánia jego / tedy on też zánieha go jeszcze ná tey puszczy: á ták wy zgubićie ten wßystek lud.

a 4 Moj. 13. 3. 24. 5 Moj. 1. 22.

b 4 Moj. 14. 28. y 26. 6.

c 4 Moj. 14. 3. d H. pomnożenie.

16 Gdy przystąpiwßy do niego rzekli: Obory bydłu y dobytkowi nászemu/ y miástá dźiatkom ná- 17 ßym/ tu pobudujemy: Ale sámi zbrojno/ ochotnie pojdźiemy przed Syny Izráelskimi: áż je záprowádźimy ná miesjce jch/ á dźiatki násze będą mieszkáły w mieśćiech obronnych/ dla obywátelow tey zie- 18 mie: Nie wroćimy śię do domow nászych/ áż pośiądą Synowie Izráelscy káżdy dźiedźictwo swoje: 1 Ani weźmiemy dźiedźictwá z nimi

zá Jordanem / y dáley/ poniewaz przychodźi dźiedźictwo náße ná nas/ z tey strony Jordanu / ná wschod słońcá.

20 Y Rzekł im Mojżeß Jeśliż uczynićie cośćie rzekli / á pojdźiećie zbrojno przed obliczem PAńskim ná wojnę: 21 ✠ Y pojdźie káżdy z was zbrojno zá Jordan / przed oblicznośćią Páńską / áżby wypędźił nieprzyjaćioły swoje od oblicza swego: 22 ✠ Y áż będźie poddáná źiemiá oná PAnu: á potym śię wrócićie/y będźiećie bez winy przed PAnem/ y przed Jzráelem: tedy wam będźie tá źiemiá zá ośiádłość przed obliczem Páńskim. 23 ✠ Ale jeśli tego nie uczynićie/ oto zgrzeßyćie PAnu: á wiedźćie że grzech wáß znajdźie was e. 24 ✠ Budujćież tedy miástá dźiatkom wáßym/ y obory bydłu wáßemu: á co wyßło z ust wáßych/ uczyńćie. 25 ✠ Tedy rzekli Synowie Gádowi / y Synowie Rubenowi do Mojżeßá / mowiąc: Słudzy twoji uczynią/ jáko PAN náß rozkázuje: 26 ✠ Dźiatki náße/ y żony náße / stádá náße/y wßystkie bydłá náße/ zostáną tu w mieśćiech Gáláádskich: 27 ✠ Ale słudzy twoji pojdą wßyscy zbrojno przed PAnem ná wojnę/ jáko PAn náß mowi. 28 ✠ Y przykazał o nich Mojżeß f Eleázárowi Kápłánowi/y Jozuemu Synowi Nunowemu / y Kśiążętom Ojcow / pokoleń Synow Jzráelskich/ 29 ✠ Y rzekł im / jeśli przejdą Synowie Gádowi/y Synowie Rubenowi z wámi zá Jordan / wßyscy zbrojno ná wojnę przed PAnem: á będźie pohołdowána źiemiá przed wámi: Tedy im dáćie źiemię Gáláád w dźiedźictwo: 30 ✠ Ale jeśli nie zbrojno z wámi przeydą / tedy niech máją dźiedźictwo miedzy wámi / w 31 źiemi Chánánejskiey. ✠ Y odpowiedźieli Synowie Gádowi / y Synowie Rubenowi/ mowiąc / co wyrzekł PAn do sług swojich/ to uczy- 32 nimy. ✠ Pojdźiemy zbrojno przed PAnem/ do źiemie Chánánejskiey/ á zostánie przy nas ośiádłość dźiedźictwá náßego / z te strone Jordanu. 33 ✠ Dał g tedy Mojżeß Synom Gádowym/ y Synom Rubenowym y połowicy pokolenia Mánássessá/ Syná Jozefowego/ krolestwo Sehoná krolá Amorrejskiego/ y krolestwo Ogá krolá Básáńskiego/ źiemię z miástámi jey / z gránicámi/ y miástá źiemie oney w około. 34 ✠ Y pobudowáli Synowie Gádowi: 35 Dybon/ y Atárot/ y Aroer. ✠ Y Atrot/ Sofán/ y Jázer/ y Jegbá 36 ✠ Y Betnimerá/y Betárán/ miástá obronne: y obory dla bydłá: 37 ✠ Synowie też Rubenowi pobudowáli/ Hesebon/ y Eleále y Káryáthájim. 38 ✠ Y Nebo y Báálmeon/ odmieniwßy im imioná: tákże Sábámá: y dáli imioná *inße* onym miá- 39 stom/ ktore pobudowáli. ✠ Wtárgneli też Synowie Máchirá/ Syná Mánássessowego/ h do Gáláád: á wźiąwßy je wygnáli Amorrejczy- 40 ká/ ktory tám mießkał. ✠ Y dał Mojżeß Gáláád Máchirowi/ Synowi Mánássessowemu/ y mießkał 41 w nim. ✠ Potym Jájir/ Syn Mánássessow/ wtárgnął y pobrał wśi ich/ ktore przezwał Chárot Jájir. 42 ✠ Tákże Nobe wtárgnął/ y wźiął Kánát/ z jego wśiámi/ y názwał je Nobe/ od imienia swego.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Wyliczenie czterdźieśći y dwu stánowisk ná drodze do źiemie Obiecáney. 50. Gdźie Bog pogáństwo wßystko z báłwanámi jch wytráćić. 54. á źiemię losem do Ośiádłośći náznáczáć każe.

1 TEć są ćiągnienia Synow Jzráelskich/ ktorzy wyßli z źiemi Egipskiey/ według hufow swych/ pod sprawą Mojżeßá y Aároná. ✠ 2 Y spisał Mojżeß wychodzenia jch/ y stánowiská ich/ według rozkazánia Páńskiego: A te są ćiągnienia jch/ y stánowiská ich. 3 ✠ Naprzod a wyćiągnąwßy z Rámesses/ mieśiącá pierwßego/ piętnastego dniá / tegoż pierwßego mieśiącá: náząjutrz po Swięćie Przejśćia/ wyßli Synowie Jzráelscy ręką wyniosłą przed oczymá wßystkich Egip- 4 czánow: ✠ Gdy Egipczánie grzebli one/ ktore był PAN miedzy nimi b pomordował/ *to jest* wßystko pierworodztwo: y gdy nád Bogámi

ich

e T. *Zá grzech wáß karánie odniesiećie.*

f Jozu. 1. 13. 14. y 4. 12.

g Jozu. 13. 8. y 22. 4.

h 1 Moj. 50. 23.

a 2 Moj. 12. 37. 2 Moj. 14. 8.

b 2 Moj. 12. 29.

5 ich wykonał PAn sądy. ✤ Ruszywszy
śie tedy Synowie Izráelscy z Rá=
messes / położyli śie obozem w Su=
6 chot. ✤ Ruszywszy śie z Suchot c/ po=
łożyli śie Obozem w Etám / ktore
7 jest przy końcu pusczy. ✤ A ruszy=
wszy śie d z Etám/ náwroćili śie do
Fiháhirot/ ktore jest przećiw Báál=
sefon: y położyli śie Obozem przed
8 Migdolem. ✤ A ruszywszy śie z Fi=
háhirot/ przeszli przez pośrzodek mo=
rzá ná pusczą: y uszedszy trzy dni
drogi po pusczy Etám / e położyli
9 śie Obozem w Máráh: ✤ A ruszy=
wszy śie z Máráh / przyszli do f E=
lim: á w Elim *było* dwánaśćie zrzo=
deł wod/ y śiedmdźieśiat drzew pál=
mowych / y położyli śie tám Obo=
10 zem. ✤ A ruszywszy śie z Elim/ po=
łożyli śie obozem nád g morzem
11 czerwonym. ✤ A ruszywszy śie od
morzá czerwonego/ położyli śie h
12 obozem ná pusczy Syn. ✤ A ru=
szywszy śie z pusczy Syn / położyli
13 śie Obozem w Dáfká. ✤ A ruszy=
wszy śie z Dáfká/ położyli śie Obo=
14 zem w Alus. ✤ A ruszywszy śie z
Alus/ położyli śie Obozem i w Rá=
fidym / gdźie niemiał lud wod dla
15 napoju. ✤ A ruszywszy śie z Ráfi=
dym/ położyli śie obozem ná pusczy
16 k Synáj. ✤ A ruszywszy śie z pu=
sczy Synáj / położyli śie obozem l
17 w Kibrot hátááwá. ✤ A ruszywszy
śie z Kibrot hátááwá / położyli śie
18 Obozem m w Házeroth. ✤ A ruszy=
wszy śie z Házeroth/ położyli śie O=
19 bozem w Rethmá. ✤ A ruszywszy śie
z Rethmá / położyli śie Obozem w
20 Remmon Fáres. ✤ A ruszywszy śie
z Remmon Fáres/ położyli śie Obo=
21 zem w Lebná. ✤ A ruszywszy śie z
Lebná/ położyli śie Obozem w Res=
22 sá. ✤ A ruszywszy śie z Ressá poło=
23 żyli śie Obozem w Keeláthá. ✤ A
ruszywszy śie z Keeláthá / położyli
24 śie Obozem ná gorze Sefer. ✤ A
ruszywszy śie z gory Sefer/ położyli
25 śie Obozem w Chárádá. ✤ A ru=
szywszy śie z Chárádá/ położyli śie
26 Obozem w Mákelot. ✤ A ruszyw=
szy śie z Mákelot / położyli śie O=
27 bozem w Táhát. ✤ A ruszywszy śie z
Táhátu / położyli śie Obozem w
28 Táre. ✤ A ruszywszy śie z Táre/
29 położyli śie Obozem w Metká. ✤ A
ruszywszy śie z Metká / położyli śie
30 Obozem w Hesmán. ✤ A ruszywszy
śie z Hesmán/ położyli śie Obozem
31 n w Mozerot. ✤ A ruszywszy śie z
Mozerot/ położyli śie Obozem w
32 Benejáákán. ✤ A ruszywszy śie z
z Benejáákán/ położyli śie Obozem
33 w Horgidgág. ✤ A ruszywszy śie z
Horgidgád / położyli śie Obozem u
34 Jotbátá. ✤ A ruszywszy śie z Jot=
bátá/ położyli śie Obozem w Hábro=
35 ná. ✤ A ruszywszy śie z Hábroná /
położyli śie Obozem w Asyongáber.
36 ✤ A ruszywszy śie z Asyongáber/ po
łożyli śie Obozem ná pusczy o
37 Syn/ ktora *jest* Kádes. ✤ A ruszyw=
szy śie z Kádes/ położyli śie Obozem
ná gorze Hor / ná gránicách źiemie
38 Edomskiey. ✤ Tedy wstąpił Aáron
p Kápłan ná gore Hor/ według roz=
kazánia PAńskiego/ y tám umárł :
roku czterdźiestego po wyśćiu Sy=
now Izráelskich z źiemie Egipskiey:
mieśiącá piątego / pierwszego *dniá*
39 onego mieśiącá. ✤ A miał Aáron
sto dwádźieśćia y trzy lat / gdy
40 umárł ná gorze Hor. ✤ Tám usły=
szał Chánánczyk Krol Arád/ kto=
ry mieszkał ná południe/ w źiemi
Chánánejskiey / że ćiągneli Syno=
41 wie Izráelscy. ✤ A ruszywszy śie z
gory Hor / położyli śie Obozem w
42 Sálmoná. ✤ A ruszywszy śie z Sál=
moná / położyli śie Obozem w Fu=
43 non. ✤ A ruszywszy śie z Funon /
położyli śie Obozem r w O=
44 bot. ✤ A ruszywszy śie z Obot/ po=
łożyli śie Obozem przy págorkách
Abárym / ná gránicy Moábskiey.
45 ✤ A ruszywszy śie z Abárym/ poło=
żyli śie Obozem w Dybon Gát. ✤
46 A ruszywszy śie z Dybon Gát/ po=
łożyli śie Obozem w Helmon Dy=
47 bláthájim. ✤ A ruszywszy śie z Hel=
mon Dybláthájim/ położyli śie O=
bozem ná gorách Abárym / prze=
48 ćiwko Nebo. ✤ A ruszywszy śie z gor
Abárym / położyli śie Obozem ná
polách ſ Moábskich / nád Jorda=
49 nem / przećiw Jerychu. ✤ Y tám
śie położyli / nád Jordanem / od
Betjesymot/ áż do Abelsytym / ná
50 polách Moábskich. ✤ Y rzekł PAN
do Mojżeszá ná polách Moábskich /

c 2 Moj. 13.20. d 2 Moj. 14.2. e 2 Moj. 14.22. y 15.22 23. f 2 Moj. 15.27. g 2 Moj. 15.22. h 2 Moj 16. 1. i 2 Moj. 17. 1. k 2 Moj 19. 1. l 4 Moj 11.34. m 4 Moj 11.35. y 13.1.

n 5 Moj. 10. 6. o 4 Moj 20. 1. p 4 Moj 20.27. 5 Moj 32.50. q 4 Moj 21. 1. r 4 Moj. 21.10. ſ 4 Moj 22. 1.

nád Jordanem przeciw Jerychu/ mowiąc: 51 Mow do Synow Izráelskich/ á powiedz im: Gdy przeydziecie zá Jordan do ziemie Chánáneyskiey: 52 Tedy wypadźcie wszytkie obywátele oney ziemie/ od oblicza wászego: y wykrádźcie wszytkie málowánia ich/ y wszytkie Obrázy bałwánow ich wygubcie: ták że wszytkie wyżyny u ich spustoszcie. 53 A wypędziwszy obywátele ziemie/ mieszkáć będziecie w niey/ bom wam dał te ziemie y dziedzictwo. 54 Y weźmiecie w dziedzictwo te ziemie losem/ według domow wászych: ktorych więcey/ tym więtsze dziedzictwo dacie/ á ktorych mniey/ tym mniejsze dziedzictwo dacie/ á ktore miejsce losem ná kogo przypádnie/ to mieć będzie/ według pokolenia Ojcow wászych dziedzictwo bráć będziecie. 55 Ale jesliż nie wypędzicie obywátelow tey ziemie od oblicza wászego: tedy oni/ ktore pozostáwicie z nich/ będą wam jáko żądłá x w oczach wászych: Y jáko ciernie na bokách wászych: y będą was trapić w tey ziemi w ktorey wy mieszkáć będziecie. 56 Y stánie się/ że com umyślił onym uczynić/ wam uczynię.

t 5 Moj. 7. 1. Jozue. 11. 11.
u 3 Moj. 26. 30.
x I. ciernie.

ROZDZIAL. XXXIV.

Bog miánuje gránice ziemie Obiecáney. 17. tákże y te. ktorzy ją z Hetmány y z Káplánem dźielić mieli.

1 POtym rzekł PAN do Mojżeszá 2 mowiąc: Rozkaż Synom Izráelskim/ á powiedz im: Gdy wnidziecie do ziemie Chánáneyskiey/ (ták jest ziemiá ktora się wam dostánie zá dziedzictwo/ ziemiá Chánáneyská z gránicámi swymi/) 3 Tedy będzie gránicá a wászá ku południowi/ od puszczy Syn/ áż do gránic Edomskich: ktora gránicá południowa poydzie od brzegu Morzá słonego/ ná wschod słońcá. 4 Y okrąży tá gránicá od Południá do Mááleákrábim/ y poydzie áż ku puszczy Syn: y poydzie od Południá do Kádes Bárne/ á ztámtąd wynidzie do b wsi Addár/ y poydzie áż do Asmon. 5 A zákrąży tá gránicá od Asmon/ áż do rzeki Egiptskiey/ á skoń czy się ná Zachod. 6 Záchodnią záś gránicę będziecie mieli/ Morze wielkie c: to wam będzie gránicá od Záchodu. 7 To záś wászá będzie gránicá Půłnocna: od morzá wielkiego wymierzycie sobie do gory Hor. 8 Potym od gory Hor/ wymierzycie gránicę áż gdzie wchodzą do Hemáth: á będą się kończyć gránice áż u Sedádá. 9 Y poydzie tá gránicá áż do Zefronu/ á skończy się u wsi Enán te będziecie mieć gránice Půłnocną. 10 Gránice też od Wschodu wymierzycie od wsi Enán/ áż do Sefámá. 11 A poydzie tá gráni á od Sefámá áż do Reblát/ od wschodu *miástá* Ajin: y uda się tá gránicá y poydzie do brzegu morzá Cyneret d ná wschod słońcá. 12 A przydzie tá gránicá áż ku Jordanu/ á skończy się u Morzá słonego: Ták będzie ziemiá wászá w gránicách swojich w około.

a Jozu. 15. 1.
b H. do Házár Addár
c Ktore zowią Mediterraneum.
d A. Genesaret. Luc. 5. 1.

13 TEdy oznajmił Mojżesz Synom Izráelskim/ mowiąc: Ták jest ziemiá ktora dziedzicznie otrzymacie losem/ jáko rozkazał PAN/ ábym ja dał dziewięciorgu pokoleniu/ y połowicy pokolenia *Mánássesowego.* 14 Bo wźięło pokolenie Synow Rubenowych według domow Ojcow swych: y Pokolenie Synow Gádowych/ według domow Ojcow swych: y połowicá pokolenia Mánássesowego wźięli dziedzictwo swoje. 15 Dwoje pokolenia/ y puł pokolenia/ wźięły dziedzictwo swoje z tey strony Jordanu/ przeciw Jerychu/ ku stronie ná wschod słońcá.

16 Y Rzekł PAN do Mojżeszá mowiąc: 17 Te e są imieniá Mężow ktorzy wam podzielą w dziedzictwo ziemię/ Eleázár kápłan/ y Jozue Syn Nunow. 18 Kśiążę tákże jedno/ z káżdego Pokolenia weźmiecie/ dla podzielenia w dziedzictwo ziemie. 19 A te są imioná *tych* mężow: z Pokolenia Judá/ Káleb Syn Jefonow. 20 A z Pokolenia Synow Symeonowych/ Samuel/ syn Ammiudow. 21 Z Pokolenia Benjámin/ Eliad/ syn Chásełonow. 22 A z Pokolenia Synow Danowych

e Jozu. 14. 1.

23 Książę Buki/ Syn Joglew. ♣ Z Synow Jozefowych/ z Pokolenia Synow Mánássesowych/ książę 24 Hániel/ Syn Efodow. ♣ A z Pokolenia Synow Efráimowych/ książę 25 Chemuel/ Syn Szeftánow. ♣ Z pokolenia zaś Zábulonowego/ książę 26 Elisáfan/ Syn Fárnáchow. ♣ A z pokolenia Synow Izáschárowych/ 27 książę Fáltyel/ Syn Ozánow. ♣ Z pokolenia Synow Aserowych/ książę 28 Ahiud/ Syn Sálomiego. ♣ A z pokolenia Synow Neftálimowych/ książę Fedáel/ Syn Ammiudow ♣ 29 Ci są ktorym rozkazał PAN áby dáli dziedzictwo Synom Izráelskim w ziemi Chánánejskiey.

ROZDZIAL XXXV.

Lewitom 48 Miast. 7. 13. á z nich sześć dla uciekánia, tym coby zábili z trefunku, náznáczone. 16. 31. á przytym Práwo ná mężoboyce wydano.

1 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / ná polach Moábskich/ nád Jordánem *przeciw* Jerychowi/ mowiąc: 2 ♣ Rozkaż a Synom Izráelskim/ áby dáli Lewitom z dziedzictwá ośiádłości swojey / Miástá do mieszkánia: y przedmieśćia / około miast 3 ich oddaćie Lewitom: ♣ Y będą mieli miástá sobie do mieszkániá / á przedmieśćia ich będą im dla bydłá ich/ y dla májętnośći ich / y dla 4 wszystkiego dobytku ich. ♣ A przedmieśćia miast ktore daćie Lewitom / od muru mieyskiego pojdą ná 5 tyśiąc łokći wszędy w około. ♣ Przetoż wymierzyćie / zá *káżdym* miástem dwá tyśiącá łokći ná wschod słońcá / ná południe też dwá tyśiącá łokći: tákże ná zachod dwá tyśiącá łokći / y ná pułnocy dwá tyśiącá łokći: á miásto w pośrzodku będźie: tákowe będą przed- 6 mieśćia miast ich. ♣ A miedzy tymi miásty ktore daćie Lewitom / sześć miast będą dla ucieczki / ktore daćie áby tám uciekał mężoboycá: á nád te daćie *im* czterdźieśći miast y 7 dwie. ♣ Ták iż wszystkich miast / ktore Lewitom daćie / będźie czterdźieśći/ y ośm miast / y z przedmie- 8 śćiámi ich. ♣ A miast/ ktore daćie z dźierżaw Synow Izráelskich/ od tych ktorzy więcey máją / więcey daćie / á od tych ktorzy mniey máją daćie mniey: káżdy według miáry dźiedźictwá swego / ktore pośiędźie/ udźieli z miast swojich Lewitom.

a Jozu. 21. 2.

9 Zátym rzekł PAN do Mojżeszá/ 10 mowiąc: ♣ Mow do Synow Izráelskich y rzecz im: Gdy przeydźiećie przez Jordan do źiemie 11 Chánánejskiey: ♣ Postánowćież b sobie c miástá: miástá dla ucieczki mieć będźiećie / áby tám uciekał mężoboycá/ ktoryby zábił kogo z 12 nieobaczenia: ♣ A będą wam te miástá dla ucieczki / przed powinowátym *zábitego*, áby nie dał gárdłá ten co zábił / pokiby nie stánął 13 przed zgromádzeniem ná sąd. ♣ A miast ktore odłączyćie / sześć miast 14 dla ucieczki mieć będźiećie. ♣ Trzy miástá daćie z te strony Jordanu / á trzy miástá daćie w źiemi Chánánejskiey/ te miástá dla ucieczki 15 będą. ♣ Synom Izráelskim/ y przychodniowi / y mieszkájącemu miedzy nimi / będą te sześć miast do ucieczki: áby tám uciekł káżdy ktoby zábił człowieká z nieobaczenia.

b I Gdy się wam dostá- no miástá.

c 5 Moj. 19. 2.

16 W Szákże / jesliby go żelázna bronią uderzył / ták żeby umárł / mężoboycá jest: śmierćią 17 umrze on mężoboycá. ♣ Abo/ jesliby májąc kámień w ręku / ktorymby mogł zábić / uderzył go / ták żeby umárł / mężoboyca jest: śmierćią 18 umrze on mężoboycá. ♣ Tákże jesliby májąc w ręku drewno / ktorymby mogł zábić/ uderzył go/ y umárłby, mężoboyca jest: śmierćią umrze 19 on mężoboycá: ♣ Powinowáty zábitego/ zábije tego mężoboycę/ gdźiekolwiek śię z nim potka / on sam zá- 20 bije go. ♣ A jesliby kogo d z nienawiśći popchnął / ábo nań czym ćisnął z zásadzki / á umárłby: ♣ 21 Abo jesliby go z waśni uderzył ręka swoją / á umárłby: śmierćią umrze / ten ktory uderzył/ mężoboyca jest: powinny zábitego / zábije mężoboycę / gdźiekolwiek go tráfi.

d 5 Moj. 19. 11.

22 Ale jesliby z przygody/ bez waśni/ kogo popchnął: ábo by

nań ćisnał czymkolwiek nie e umyślnie: 23 ☙ Abo jesliby jákim kámieniem / od ktoregoby mogł umrzeć / rzućił náń z nieobaczenia / á umárłby / nie bedąc mu nieprzyjaćielem / áni szukájąc jego złego: ☙ 24 Tedy rozsadek uczyni zgromadzenie miedzy tym ktory zábił / á miedzy powinnym zábitego / według 25 tego práwá. ☙ Y wybáwi zgromádzenie mezobojce tego / z rąk powinnego / onego zábitego: y każe mu śie wroćić zgromádzenie do miástá ućieczki jego / gdźie był ućiekł: y támże bedźie mieszkał áż do śmierći Kápłáná nawyższego / ktory jest pomázány Olejkiem świe- 26 tym. ☙ A jesliby wyszedł mezobojcá zá gránice miástá ućieczki swo- 27 jey / do ktorego ućiekł: ☙ Y tráfiłby go powinny zábitego / zá gránicá miástá ućieczki jego / chociaby zábił powinny zábitego / mezobojce onego / nie bedźie winien krwie / ☙ 28 Abowiem w mieśćie ućieczki swojey mieszkáć ma / áż do śmierći Kápłáná nawyższego: á po śmierći Kápłáná náwyższego / wroći śie on mezobojcá do źiemie ośiádłośći 29 swojey. ☙ A bedźiećie to mieli zá ustáwe práwną / w narodźiech wá- szych / we wszystkich mieszkániách wászych.

e I. Nie z záſadzki.

30 Ktobykolwiek chćiał zábić człowieká / zá świádectwem świádkow / zábije mezobojce: ále h świádek jeden nie bedźie mogł świádczyć ná *ſkazánie* kogo ná śmierć. 31 ☙ Nie weźmiećie też okupu zá żywot mezobojce ktory záſłużył śmierć / niech śmierćią umrze. ☙ 32 Nie weźmiećie też zapłáty od onego ktory ućiekł do miástá ućieczki swojey / áby śie náwroćił ná mieszkánie do źiemie swojey / pierwey 33 niżby Kápłan umárł / ☙ Byśćie nie splugáwili źiemie / w ktorey bedźiećie: bo krew tákowa / splugáwiłáby źiemie: á źiemiá nie może być oczyśćiona od krwie / ktora jest wylána ná niey / jedno krwią 34 tego / ktory ją przelał. ☙ Przetoż nie plugawćie źiemie w ktorey mieszkaćie / w ktorey też ja mieszkam / bom ja PAN / ktory mieszkam miedzy Synámi Izráelskimi.

f T. Winnego smierći.

g 5 Moj. 17. 6. y 19. 15

ROZDZIAL XXXVI.

Skárgá Mánássytow o dźiedźictwo Corek Sálfáádowych. 7. zá ktorą Mojżesz przykázuje, áby śie pokolenia przez Małżeństwa nie miészáły, áni majetnośći przenośiły. 13. Zámknienie tych kśiąg.

1 Tedy przystąpili mezowie przedniejszy Ojcow / Pokoleniá Synow Gáláádá / Syná Máchyrowego / Syná Mánássesowego / z domow Synow Jozefowych: y mowili przed Mojżeszem / y przed Kśiążety przedniejszymi / Ojcow 2 synow Izráelskich / Y rzekli: ☙ *Tobie* Pánu memu / rozkazał PAN / ábyś podźielił źiemie w dźiedźictwo losem / Synom Izráelskim: nád to Pánu memu rozkazano od PAná / ábyś dał dźiedźictwo Sálfáádá 3 brátá nászego Corkam jego: ☙ Ktore jesliby kto *z inszego* pokolenia Synow Izráelskich *wźiął* zá żony / odjete bedźie ich dźiedźictwo / od dźiedźictwá Ojcow nászych / á przyłączy śie do dźiedźictwá *onego* pokolenia / do ktoregoby je wźieto *zá żony*, á ták z losu dźiedźictwá nászego u- 4 bedźie. ☙ A gdy przyjdźie miłośćiwe láto Synom Izráelskim / tedy przyłączone bedźie dźiedźictwo jch do dźiedźictwá *onego* pokolenia / do ktoregoby poszły *zá mąż* / á ták od dźiedźictwá pokoleniá Ojcow nászych odjete bedźie dźiedźictwo ich.

5 Tedy powiedźiał Mojżesz Synom Izráelskim / według słowá PAńskiego mowiąc: Dobrze mowi pokolenie Synow Jozefowych: ☙ 6 Toć *to* jest / co rozkazał PAN o Corkách Sálfáádowych / mowiąc: jáko śie im upodoba / niech idą zá mąż: tylko w domu a pokolenia Ojcow 7 swojich niech idą zá mąż. ☙ Aby nie było przenoszone dźiedźictwo Synow Izráelskich / z pokolenia ná pokolenie: bo káżdy z Synow Izráelskich / zostawáć ma przy dźiedźictwie 8 pokolenia Ojcow swych: ☙ Y káżda Corká ktoraby miáłá dźiedźictwo / z pokoleń Synow Izráelskich / zá kogokolwiek z domu pokolenia Ojcá swego poidźie / żeby o-

a Tob. 1. 9. y 7. 4.

trzy-

trzymáli dźiedźicznie Synowie Jzráelscy/ káżdy dźiedźictwo Ojcow swych. 9 Bo nie ma być przenoszone dźiedźictwo/ z pokolenia ná pokolenie insze : ále káżdy przy dźiedźictwie swojim zostáć ma/ z pokolenia Synow Jzráelskich. 10 Jáko *tedy* rozkázał PAN Mojżeszowi/ ták uczyniły Corki Sálfáádowe. 11 Bo/ Máhálá/ Thersá/ y Heglá/ y Melchá/ y Noá/ corki Sálfáádowe/ szły zá mąż/ zá Syny Stryjow b swojich. 12 W domy Synow Mánásessá/ Syná Jozefowego/ poszły zá mąż : y ták zostáło dźiedźictwo jch/ przy pokoleniu domu Ojcá jch.

13 Teć są przykazánia/ y práwá/ ktore rozkazał PAn przez Mojzeszá Synom Jzráelskim/ ná polách Moábskich / nád Jordanem *przeciw* Jerychowi.

b *T. powinnych.*

PIATE KSIEGI MOJZESZOWE, KTORE ZOWIA DEUTERONOmium, to jest, Powtorzenie Zakonu.

Mojżesz przyprowádźiwszy Jzráelczyki/ áż ku źiemie Chánáán/ ná polá Moábskie/ á wiedząc o bliskiey śmierći swey/ z wielką pilnośćią uczy jch przykazań Bożych : y naprzod wylicza rozliczne dobrodźiejstwá Boże / ktore jm y Ojcom jch przez lat czterdźieśći uczynił : Y pokázuje jáko śie oni Bogu niewdźięcznymi/ y odpornymi stawiáli. Zkąd też ná puszczy pomrzeć muśieli.

Potym upomina je/ áby przy Pánu státecznie stali/ y przymierza jego przestrzegáli/ powtarzájąc przykazánie Boże/ nie tylko śie ná Obyczáje zciągájące/ ále też y Ceremoniálne y Sądowe: Obiecując błogosłáwieństwo Boże posłusznym / á grożąc przekleństwem nieposłusznym.

Do tego prorokuje y opowiáda im/ co śie dźiać miáło/ áż do przyśćia Chrystusowego/ y wezwánia Pogan : á przytym błogosłáwi jm.

Náostátek wszedszy ná gorę Nebo/ á z támtąd źiemię Chánánejską oglądawszy/ á ná miejscu swym Jozuego zá wodzá postánowiwszy/ umárł. A to wszystko mowił Mojżesz czterdźiestego roku po wyśćiu Synow Jzráelskich z Egiptu : od początku jedenastego mieśiącá/ áż śiodmego dnia/ mieśiącá dwunastego.

ROZDZIAŁ I.

Przypomina Mojżesz co śię dźiáło od wyśćia z Horebu áż do Kádes Bárne. 9. tákże obieránie Sędźiow. 16. y jáki urząd jch. 22. Postánie szpiegow. 26. szemránie ludu : 35. y pomstę Bożą nád nimi.

1 Teć są słowá ktore mowił Mojżesz do wszystkiego Jzráelá przed Jordanem ná puszczy/ ná rowninie przećiw Morzu czerwonemu / miedzy Fárán/ y miedzy Tofel/ y Lábán/ y Háseroth/ y Dyzáháb. 2 A jest jedenáśćie dni drogi od Horebu/ *przez* gorę Seir/ áż do Kádes Bárne. 3 Y stáło śie czterdźiestego roku/ jedenastego mieśiącá/ pierwszego dniá *tegoż* mieśiącá/ że opowiedźiał Mojżesz Synom Jzráelskim to wszystko/ co mu był rozkazał PAn do nich : 4 Gdy poráźił Sehoná królá Amorrejskiego / ktory mieszkał w Hesebon y Ogá królá Básáńskiego/ ktory mieszkał w Astárot a w Edrey. 5 Przed Jordanem w źiemi Moábskiey począł Mojżesz wykłádáć ten Zakon/ mowiąc: 6 Pan Bog nász mowił do nas ná *gorze* Horeb/ y rzekł : Dosyćieśćie mieszkáli ná tey gorze/ 7 Obroććież śie/ á ćiągnąc idźćie do gory Ammorrejskiey/ y ná wszystkie miejscá pográniczne jey/ ná rowniny/ ná gory/ y ná doliny/ y ku południowi/ y ku brzegu morskie-

a 4 Moj 21. 33.

mu/ ku ziemi Chánáncjſkiey/ y do b Libánu/ áż do wielky rzeki/ rzeki Eufrátes: 8 ✣ Oto dałem wam te ziemie/ wnidźcież/ á pośiadźcie te ziemie/ o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wáßym/ Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi/ iż im ją dáć miał/ y naśieniu jch po nich.

b 5 Moj. 11.24.

9 Y Rzekłem do was ná on czás/ mowiąc: nie mogę sam c nośić was: 10 ✣ PAN Bog wáß rozmnożył was: á otośćie dźiś jáko gwiazdy niebieſkie w mnoſtwi: *ſwojim.* 11 ✣ PAn Bog Ojcow wáßych/ niech rozmnoży was nád to/ jákośćie *teraz,* tyśiąc kroć więcey: y niech was błogosłáwi jáko wam obiecał. 12 ✣ Jákoż sam znośić mam ćięßką prace około was/ y brzemię wáße/ y ſwáry wáße? 13 ✣ Obierzćie z śiebie męże mądre y umiejętne/ á doświadczone w pokoleniách wáßych/ á postánowię je przełożonymi nád wámi. 14 ✣ Tedyśćie mi odpowiedźieli/ y rzekliśćie: Dobra rzecz/ ktoraś rozkazał uczynić. 15 ✣ Y obrałem przedniejße z pokoleń wáßych/ męże mądre/ y doświadczone/ y postánowiłem je przełożonymi nád wámi: Tyśiącżniki/ y Setniki/ y piećdźieśiątniki/ y dźieśiątniki/ y rządce w pokoleniách wáßych. 16 ✣ Y rozkazałem sędźiom wáßym ná on czás/ mowiąc: wysłuchywajćie *ſprawy* między bráćią wáßą/ y d sądźćie spráwiedliwie/ między mężem y między brátem jego/ y między przychodniem jego: 17 ✣ Nie miejćie względu e ná Osoby przy sądźie: ták máłego jáko wielkiego/ wysłuchywajćie: nie bojćie śię nikogo/ ábowiem sąd Boży jest: á jesliby co przykrudniejßym było ná was/ odnieśiećie do mnie/ á *já* tego przesłucham. 18 ✣ Y przykazałem wam ná on czás wßystko cośćie czynić mieli.

c 2 Moj. 18.18.

d *Jan.* 7. 24.

e 3 *Moj.* 19.15. 1 *Moj.* 51.61. *Przyp.* 24.23. *Syrác.* 42.2. *Jákob.* 2.1.

19 P Otym ruszywßy śię z Horeb/ przeßliſmy wßystkę onę pustynią wielką y strászną: Ktorąśćie widźieli idąc drogą ku gorze Amorreyſkiey/ jáko nam był rozkazał PAn Bog náß: y przyßliſmy áż do Kádes Bárne. 20 ✣ Y rzekłem do was: Przyßliśćie áż do gory Amorrejczyká/ ktorego PAN Bog náß dawa nam. 21 ✣ Oto podawa PAN Bog twoj tobie tę ziemię: idźie/ á pośiądź ją, jákoć powiedźiał PAN Bog Ojcow twojch/ nie boj śię áni śię lękaj. 22 ✣ Y przyßliśćie do mnie wßyscy/ á mowiliśćie: Pośliimy męże/ przed sobą ktorzyby f nam przeßpiegowáli ziemię/ y dáli nam pewną spráwę/ ktorąbyśmy drogą do niey wniść mieli/ y miástá/ do ktorych byśmy weßli. 23 ✣ Co gdy mi śię podobáło/ obrałem z was dwánaśćie mężow/ po jednym mężu/ z káżdego pokolenia. 24 ✣ Ktorzy odßedßy weßli g ná gorę/ á przyßli áż do doliny Eschol/ y przeßpiegowáli ziemię. 25 ✣ Nábráli też z sobą owocu oney ziemie/ y przynieśli do nas/ y dáli nam o tym spráwę/ á powiedźieli: Dobra jest ziemia/ ktorą nam dawa PAN Bog náß. 26 ✣ Aleśćie h nie chćieli iść/ lecześćie byli odpornymi słowu PAná Bogá wáßego. 27 ✣ Y ßemráliśćie w Namieciech wáßych/ mowiąc: iż nas PAN *miał* w nienawiśći/ wywiodł nas z ziemie Egipſkiey/ áby nas podał w ręce Amorrejczyká/ y wygubił nas. 28 ✣ Dokądże iść mamy? Bráćia náßy zepsowáli nam serce/ mowiąc: Lud ten więtßy y roslejßy jest/ niżli my: miástá wielkie/ y wymurowáne áż ku niebu: á nád to/ Syny Obrzymow widźieliſmy tám. 29 ✣ Alem *ja* mowił do was: Nie lękajćie śię áni śię jch bojćie: 30 ✣ PAn Bog wáß/ ktory idźie przed wámi/ walczyć będźie zá was/ ták jáko wam uczynił w Egipćie przed oczymá wáßymi: 31 ✣ Tákżey: ná puszczy/ gdźieś widźiał/ jáko ćię nośił PAn Bog twoj/ jáko nośi Ociec Syná swego/ w oney wßystkiey drodze ktorąśćie ßli/ áżeśćie przyßli ná to miejsce. 32 ✣ Lecz áni ták uwierzyliśćie PAnu Bogu wáßemu/ 33 ✣ Ktory chodźił k przed wámi/ w drodze/ przepátrując wam miejsce/ do stánowienia obozu/ w nocy w Ogniu/ áby wam ukazał drogę/ ktorąbyśćie iść mieli: we dnie záś w Obłoku.

f 4 *Moj.* 13.3.

g 4 *Moj.* 13.24.

h 4 *Moj.* 14.1.2

i 5 *Moj.* 8.5.

k 2 *Moj.* 13.21.

34 Y usłyßał PAN głos słow wáßych/ á rozgniewał śię bárzo/ y 35 przyśiągł mowiąc/ ✣ Záiste/ żaden

z ludu

z ludu tego narodu złego / nie oglada oney ziemie l dobrey / ktoram przyśiągł dáć Ojcom wáßym: 36 Oprocz Kálebá Syná Jefonowego / ten ja oglada / y temu dam ziemie ktora deptał / y Synom jego przeto że cále ßedł zá PAnem. 37 Tákże y ná mie / rozgniewał śie PAN dla was / mowiąc: y ty tám nie wnidźieß m. 38 Jozue Syn Nunow ktory stuży / ten tám wnidźie / tegoż utwirdzaj: bo ja on w dźiedźictwo poda Izráelowi. 39 Dźiatki też wáße / o ktorycheśćie mowili / że beda *podáne* na łup: tákże Synowie wáßy / ktorzy dźiś nie wiedza dobrego áni złego / ći tám wnida / y onym ja dam / á oni ja dźiedźicznie pośiedą: 40 Ale wy obroćiwßy śie / idźćie ná pußcza / droga ku morzu czerwonemu.

41 A Odpowiádájąc mowiliśćie do mie: n Zgrzeßyliśmy PAnu: pojdźiemy / y walczyć bedźiemy / według tego wßystkiego / jáko nam rozkazał PAN Bog náß: y ubrał śie káżdy z was we zbroje swoje / á chćieliśćie wnijść ná gore. 42 Lecz PAN rzekł do mnie: Powiedz im: Nie wstepujćie / áni walczćie / bom nie jest w pośrzodku was / ábyśćie nie byli porázeni od nieprzyjaćioł wáßych. 43 To gdym wam opowiedźiał / nie słucháliśćie / áleśćie oporni bym słowu PAnskiemu / y hárdźieśćie postąpili *sobie* / á weßliśćie ná gore. 44 Tedy wyćiągnał Amorrejczyk / ktory mießkał ná oney gorze / przećiwko wam: y gonili was / jáko zwykły pßczoły / y porázili was w Sejir áż do Hormá. 45 Y wroćiwßy śie / płákáliśćie przed PAnem: lecz nie wysłuchał PAN głosu wáßego / á nie nákłonił ußu *swojich* do was. 46 Mießkáliśćie tedy w Kádes przez wiele dni / według *liczby* dni / ktorycheśćie tám mießkáli.

l 4 Moj. 14. 23. 30. Psal: 95. 11.

m 4 Moj 20. 12. y 27. 14 5 Moj 3. 20. y 4. 21. y 34. 4

n 4 Moj 14. 04.

ROZDZIAŁ II.

Powtorzenie Dźiejow Izráelskich w Ziemi Edomskiey. 8. Moábskiey. 9. Ammorrejskiey: tákże y wojny przećiw Sehonowi.

1 POtym obroćiwßy śie / poßliśmy ná pußcza / droga ku morzu czerwonemu / jáko mowił PAN do mnie: y krążyliśmy około gory Sejir przez wiele dni. 2 Tedy rzekł PAN do mnie / mowiąc: 3 Dosyćie śćie już krążyli około tey gory / Obroććież śie ku pułnocy: 4 A ludowi rozkaż / mowiąc: Wy wnet pojdźiećie przez gránice bráći wáßey / Synow Ezawowych / ktorzy mießkája w Sejir: beda śie was bali: ále śie y wy pilnie strzeżćie. 5 Nie drážnićież ich / ábowiem nie dam wam ziemie ich / áni ná stope nogi: gdyżem w ośiádłość dał Ezawowi gore Sejir. 6 Żywność bedźiećie kupowáli u nich zá pieniadze / y jeść bedźiećie: tákże y wode od nich kupowáć bedźiećie zá pieniadze / y pić bedźiećie. 7 Abowiemći PAN Bog twoj błogosłáwił we wßelkiey spráwie rak twojich: y wiedźiał droge twoje ná tey pußczy wielkiey: już przez czterdźieśći lat PAN Bog twoj był z toba / nie zchodźiło ć ná niczym.

8 POßliśmy tedy od bráći náßey / a Synow Ezawowych / mießkájacych w Sejir / droga rowna od Eláth / y od Asyongáber: á nawroćiwßy śie událiśmy śie droga / *ku* pußczy Moábskey. 9 Y rzekł PAN do mnie: nie náćieraj ná Moábczyki / áni podnoś wojny przećiwko nim: boć nie dam ziemie ich w ośiádłość: gdyżem Synom Lotowym dał Ar / b w dźiedźictwo. 10 (Emitowie pierwey mießkáli w niey / lud potężny / y wielki y wysokiego wzrostu / jáko Enákimowie: 11 Ktore też zá obrzymy miano / jáko Enákimy: á Moábczykowie zwáli je Emim. 12 Tákże w Sejir mießkáli Horejczycy przed tym / ktore Synowie Ezawowi wygnáli / y wygłádźili je przed soba: á mießkáli ná miejscu ich jáko uczynił Izráel w ziemi ośiádłośći swojey / ktora im dał PAN.) 13 Wstańćież tedy / á przepráwćie śie przez potok Záred: y przepráwiliśmy śie przez potok Záred. 14 A czásu ktoregośmy chodźili od Kádes Bárne / áżeśmy śie przepráwili przez potok Záred / było trzydźieśći y ośm lat: áż wyginał wßystek

a *I. Szliśmy mimo bráćią.*

b *Ar: Miásto Moábskie.* 4 Moj 21. 28.

on naród mężów walecznych z Obozu: jáko im *był* przyśiągł PAN. 15 ✣ Abowiem reká PAńska byłá przećiwko nim / ná wytrácenie ich z Obozu/ áż ich wygubiłá.

16 Ystáło śie / gdy wyginęli wßyscy mężowie waleczni / y pomárli z pośrzodku ludu/ 17 ✣ Że rzekł PAN 18 do mnie/mowiąc : ✣ Ty dźiś przejdźieß gránice Moábską Ar/ 19 ✣ Y przyndźieß blisko ku Synom Ammonowym : nie c náćieray że ná nie/ áni podnoś wojny przećiwko nim : boć nie dam źiemie Synow Ammonowych w ośiádłość: poniewaz Synem Lotowym dałem ją w dźiedźictwo. 20 ✣ (Tę też źiemię *zá źiemię* Obrzymow miano / *ábowiem* Obrzymowie mießkáli w niey / przed tym : ktore Ammonitowie názywáli 21 Zonizomim d. ✣ Lud potężny/ y wielki / y wysokiego wzrostu/ jáko Enákimowie / ále wygubił je PAn przed nimi / á *Ammonitowie* opánowáli je/ y mießkáli ná miejscu 22 ich. ✣ Jáko uczynił Synom Ezawowym mießkájącymi w Sejir/ dla ktorych wytráćił Horejczyki przed obliczem ich : y wygnáli je / y mießkáli ná miejscách ich/ áż po dźiś 23 dźień. ✣ Hewejczyki tákże / ktorzy mießkáli w Aserym / áż do Gázy/ Káftorytowie / ktorzy wyßli z Káftor / wytráćili je / y mießkáli 24 ná miejscu ich.) ✣ Wstawßy tedy/ idźcie / á przepráwćie śie przez potok Arnon : oto/ ja dawam w ręce e twoje/ Sehoná Królá Hesebon Amorrejczyká / y źiemię jego : poczniże ją pośiadáć / á podnieś przećiwko niemu wojnę. 25 ✣ Dźiśia pocznę pußczáć strách y bojaźń twoję ná ludźie/ ktorzy są pod wßystkim Niebem : że gdy usłyßą wieść o tobie / drżeć y lękáć śię będą przed tobą.

c Wyżey v. 9.

d T. ludźie nazłośliwße.

e 4 Moj 21.24. Amos 2.9.

26 TEdym posłał posły z pußczy Kádemot do Sehoná królá Hesebońskiego z poselstwem spokojnym / mowiąc : 27 ✣ Niech przejdę przez źiemię twoję : drogą pospolitą pojdę/ nie uchylę śię/ áni ná práwo áni ná lewo. 28 ✣ Żywnośći zá pieniądze przedaß mi / ábym jadł : wody tákże zá pieniądze daß mi / ábym pił : tylko 29 przejdę nogámi mymi : ✣ Jáko mi uczynili Synowie Ezawowi/ ktorzy mießkáją w Sejir/ y Moábczycy ktorzy mießkáją w Ar / áżbyśmy śię przepráwili zá Jordan/ do źiemie ktorą PAN Bog náß 30 dawa nam. ✣ Ale nie chćiał Sehon Krol Hesebonski pozwolić nam prześćia/ przez *źiemię* swoję : bo był zátwárdźił PAN Bog twoj duchá jego/ y ztwirdźił serce jego áby go podał w ręce twoje / jáko 31 to dźiś widźiß. ✣ Tedy rzekł PAn do mnie : g Otomći już począł podáwáć w moc Sehoná y źiemię jego : poczniże *ją* pośiadáć / ábyś 32 odźiedźiczył źiemię jego. ✣ Rußył śię tedy Sehon przećiwko nam / sam y wßystek lud jego/ chcąc z námi zwieść bitwę w Jázá. 33 ✣ Ale go nam h podał PAn Bog náß w moc y poráźiliśmy go / y Syny jego/ 34 y wßystek lud jego. ✣ Y wźięliśmy wßystkie miástá jego ná on czás / y wniwecześmy obroćili wßystkie miástá/ mężczyzny y niewiásty/ y dźiećí/ nie zostáwiwßy *z nich* nikogo. 35 ✣ Tylkośmy bydło pobráli sobie / y korzyśći z miast / ktorycheśmy dobyli. 36 ✣ Od Aroer ktore *leży* nád brzegiem potoku Arnon/ y od miástá ktore jest w dolinie/ áż do Gáláád/ nie było miásto ktoreby śię nam nie podáło : wßystkie podał nam PAn Bog náß. 37 ✣ Tylkoś do źiemie Synow Ammonowych nie dochodźił / *áni do* żadnego miejscá *przyległego* potokowi Jabok/ áni do miast ná gorách/ áni do żadnych miejsc / ktorych zákazał PAN Bog náß.

f 4 Moj 21.21. Sędź. 11.19.

g Amos 2.9.

h 4 Moj 21.33. 5 Moj 29. 7.

ROZDZIAŁ III.

Mojżeß przypomina zwyćięstwo przećiw Ogowi. 12. Dźiał źiemie Gáláádskiey. 21. Postánowienie Iozuego ná miejsce jego. 24. Y jáko modlitwá jego 26. dla ludu nie jest wysłucháná.

1 POtym odwroćiwßy a śię ßliśmy drogą ku Básán : y wyćiągnął przećiwko nam Og / Krol Básánski/ sam y wßystek lud jego/ 2 ku bitwie/ w Edrey. ✣ Tedy rzekł PAN do mnie : Nie boj śię go/ bom go dał w ręce twoje/ y wßy-

a 4 Moj 21.33. 5 Moj 29. 7.

ſtek lud jego y ziemię jego: y uczy-niß mu b jákoś uczynił Sehono-wi Krolowi Amorrejſkiemu / kto-ry mießkał w Heſebon. 3 Dał tedy PAn Bog náß w rece náße y Ogá Krolá Báſáńſkiego / y wßyſtek lud jego / y poráźiliſmy c go / ták że nic zoſtáło po nim nikogo. 4 Wźie-liſmy też wßyſtkie miáſtá jego ná on czás: nie było miáſtá ktorego-byſmy im nie wźieli: ßeśćdźieśiąt miaſt / wßyſtkę kráinę Argob kro-leſtwá Ogowego w Báſán. 5 Te w-ßyſtkie miáſtá opátrzone były mu-rámi wyſokimi / bramámi / y zá-worámi: oprocz miáſteczek murem nie obtoczonych / bárzo wiele. 6 Y ſpuſtoßyliſmy je: jákoſmy uczynili Sehonowi Krolowi Jeſebońſkie-mu / wytráćiwßy wßyſtkie miáſtá, męże / niewiáſty y dźieci. 7 Tylko wßyſtkie bydłá / y łupy z miaſt ro-zebráliſmy miedzy śię. 8 Wźieliſmy też ná on czás ziemię z ręki dwu Krolow Amorrejſkich / ktora leży z tę ſtronę Jordanu / od rzeki Ar-non / áż do gory Hermon. 9 (Sy-dończycy zowią Hermon / Sá-rijon / á Amorrejczycy zowią go Sánir.) 10 Wßytkie miáſtá w ro-wninie / y wßyſtko Gáláád / y wßy-ſtko Báſán / áż do Selchá / y E-drey / miáſtá Kroleſtwá Ogowego / w Báſán: 11 Bo tylko ſam Og Krol Báſáńſki pozoſtał był z Obrzy-mow: oto łoże jego / łoże żeláznę, ázaż jeszcze nie jeſt w Rábbáth / d Synow Ammonowych? dźiewięć łokći długość jego / á cztery łokćie ßerokość jego ná łokieć męſki.

12 Dyſmy tedy ziemię tę e pośie-dli ná on czás / od Aroer ktore jeſt nád potokiem Arnon / y połowicę gory Gáláád / y miáſtá jey dałem Rubenitom / y Gádytom. 13 A oſtátek Gáláádu / y wßyſtko Báſán Kro-leſtwá Ogowego / dałem połowicy pokolenia Mánáſſeſſowego: wßy-ſtkę kráinę Argob / y wßyſtko Bá-ſán / ktorę zowią ziemią obrzymow. 14 Jáir Syn Mánáſſeſſow / pośiedli wßyſtkę kráinę Argob / áż do grá-nice Jeſſury y Mácháty / przetoż názwał ją od imienia ſwego Bá-zán Háwoth Jáir / áż do dźiśiej-15 ßego dniá. Máchirowi záś dałem Gáláád. 16 A Rubenitom y Gády-tom dałem kráinę od Gáláádu áż do Potoku Arnon / puł potoku z pográniczem / áż do potoku Jábok / gránice Synow Ammonowych. 17 Przytym rowninę y Jordan z po-grániczem / od Cyneret áż do mo-rzá Puſtego / ktore jeſt morze ſło-ne / pod gorą Fásgá / ná wſchod ſłońcá.

18 Y Rozkazáłem wam ná on czás / mowiąc / PAn Bog wáß dał wam tę ziemię ábyśćie ją dźiedźi-cznie pośiedli: á ták f zbrojno poj-dźiećie przed brácią wáßą / Syny Izráelſkimi / wßyſcy mężowie du-19 ży. Tylko żony wáße y dźiatki wá-ße y bydłá wáße / (gdyż wiem że dobytku śiłá máćie /) zoſtáną w mieśćiech wáßych / ktorem wam 20 dał. Aż da odpoczynek PAN brá-ći wáßey / jáko y wam / że y oni pośiędą ziemię one / ktorą PAN Bog wáß dawa im zá Jordanem: tedy śię wroci káżdy do ośiádło-śći ſwojey ktorą wam dał.

21 JOzuemu też g przykazáłem ná on czás / mowiąc: Oczy twoje widźiáły wßyſtko co uczynił PAn Bog wáß onym dwiemá Krolom: toż uczyni PAN wßyſtkim Krole-ſtwom / do ktorych ty pojdźieß. 22 Nie bojćież śię ich / poniewaź PAn Bog wáß jeſt / ktory walczy zá was.

23 Y Prośiłem PAná ná on czás / 24 mowiąc: PAnie Boże / tyś po-czął okázowáć ſłudze twemu wiel-kość twoję / y rękę twoję możną: bo ktoż jeſt Bogiem h ná niebie / ábo ná ziemi? Ktoryby czynić mogł według ſpraw twojich / y we-25 dług możnośći twojich? Niech przejdę proße / ábym oglądał tę wyborną ziemię ktora jeſt zá Jor-danem / gorę onę wyborną y z Li-26 bánem. Ale śię rozgniewał i PAn ná mię dla was / y nie wyſłuchał mię: y rzekł PAN do mnie; Doſyć maß: nie mow że już więcey do mnie 27 o to. Wſtąp ná wierzch gory Fásgá / á podnieś oczy ſwe ku Zachodowi / y ku pułnocy / y ku Po-łudniowi / y ku Wſchodowi / á przy-pátrz śię oczymá ſwymi / bo nie przej-

Margin notes: b 4 Moj. 21.34. — c 4 Moj. 21.24. 35. — d 2 Sám. 12.26. — e 4 Moj. 32.33. — f 4 Moj. 32.20. — g 4 Moj. 27.18. — h Pſal. 89. 7. 8, 9. — i 1 Moj. 1. 37. y 4.21. y 31.2.

28 przejdźieß przez ten Jordan. ✤ Alę poruczto Jozuemu / y umocni go / á potwirdź go / ábowiem on pojdźie przed tym ludem / á on poda im w
29 dźiedźictwo źiemię / ktorą oglądaß. ✤ A ták mießkáliſmy w dolinie / przećiw Betfegor.

Rozdział IV.

Nápomina ogołem áby zakon pilnie záchowali. 2. nic nie przydawájąc, áni ujmując. 6. gdyż w nim jeſt żywot y mądrość. 9. Zákázuje wßelkich obrázow. 26. Grożąc báłwochwálcom. 41. A miáſtá do ućieczki náznacza.

a 3 Moj 19.37. y 20.8. y 22.31

1 TEraz tedy o Jzráelu / ſłuchaj uſtaw / a y ſądow ktorych ja was uczę / ábyśćie je czyniąc żyli / á wßedßy pośiedli źiemię ktorą PAN Bog Ojcow wáßych dawa

b 5 Moj 12.32. Przy. 30. 6. Objá. 21.18.

2 wám. ✤ Nie przydáćie b do słowá / ktore ja wám rozkázuję / áni ujmiećie z niego / ábyśćie ſtrzegli przykazań PAná Bogá wáßego / ktore

c 4 Moj 15.34. Jozue. 21.17.

3 ja wam rozkázuję. ✤ Oczy c wáße widźiáły / co uczynił PAn dla Báál fegorá : jáko káżdego męzá ktory śię udawał zá Báál fegorem / wytráćił PAN Bog twoj z pośrzodku was.
4 ✤ A wy ktorzyśćie trwáli przy PAnu Bogu wáßym / żyjećie wßyſcy / áż do dniá dźiśieyßego. ✤
5 Pátrzćież żem was náuczał uſtaw y ſądow / jáko mi rozkazał PAN Bog moj / ábyśćie ták czynili w źiemi tey / do ktorey wchodźićie / ábyśćie ją dźiedźicznie pośiedli. ✤
6 Przeſtrzegájćież *jch* tedy / á czyńćie je / to bowiem jeſt mądrość wáßa / y rozum wáß / przed oczymá Národow : ktorzy uſłyßawßy o tych wßyſtkich uſtáwách / rzeką : tylko ten lud mądry / y rozumny / y Naród wielki

d 5 Moj. 26.19.

7 *jeſt.* ✤ Abowiem ktoryż d Narod *ták* wielki jeſt / coby mu byli Bogowie ták bliſcy / jáko PAN Bog náß / we wßyſtkim / ilekroć go wzywamy?
8 ✤ Abo ktoryż Narod *ták* wielki / ktoryby miał uſtáwy y ſądy *ták* ſpráwiedliwe / jáko wßyſtek ten Zakon / ktory ja przedkłádám wam dźiś?
9 A Wßákże miey śię ná pieczy / á ſtrzeż duße twey pilnie / byś ſnadź nie zápomniał ná te rzeczy / ktore widźiáły oczy twoje / y áby ſnádź nie odſtąpiły od ſerca twego / po wßyſtkie dni żywotá twego : y

e 5 Moj. 6. 7. y 11.19

e oznájmiß je Synom twym / y
10 Synom Synow twojich ✤ *Nie zápominaj* żeś onego dniá ſtał przed oblicznośćia PAná Bogá twego

f A. Synaj.

ná Horeb f / gdy mowił PAN do mnie : Zgromadź mi lud / abym jm powiedźiał słowá moje / ktorych śię uczyć będą : áby śię mnie báli / po wßyſtkie dni / pokąd żyć będą ná źiemi / y Synow ſwojich náuczájąc
11 *tego.* ✤ Tedyśćie przyſtąpili / á ſtánęliśćie pod gorą / á g oná gorá

g 2 Moj. 19.18.

pałáłá ogniem áż do śámego niebá / á *byłá ná niey* ćiemność / Obłok / y
12 mgłá. ✤ Y mowił PAN do was z pośrzod ogniá : głos słow słyßeliśćie / aleśćie podobieńſtwá *żadnego*
13 nie widźieli / oprocz głoſu. ✤ Y oznajmił wam Przymierze ſwoje / ktore rozkazał wam / ábyśćie je czynili : *to jeſt,* dźieśięć słow / ktore nápiſał na dwu tablicách kámiennych.
14 ✤ Mnie też rozkazał PAN ná on czás / á bym was náuczał uſtaw y ſądow / ábyśćie je czynili / w źiemi do ktorey idźiećie / ábyśćie ją dźie-
15 dźicznie pośiedli. ✤ A ták ſtrzeżćie pilnie duß wáßych / gdyśćie nie widźieli żadnego podobieńſtwá / dniá ktorego mowił PAN do was
16 ná *Horebie* z pośrzodku ogniá. ✤ Abyśćie śię ſnadź nie popſowáli / y nie czynili ſobie rytego Báłwáná / *ábo* obrázu wßelkiego podobieńſtwá / kßtałtu mężczyzny ábo niewiáſty / ✤
17 *Abo* kßtałtu jákiego z zwierzęćiá / ktore jeſt ná źiemi / kßtałtu wßelkiego ptaká ſkrzydláſtego / ktory láta po powietrzu. ✤ Kßtałtu wßyſt-
18 kiego tego / co śię płaza po źiemi / kßtałtu wßelkiey ryby / ktorá jeſt
19 w wodźie pod źiemią. ✤ Ani podnoś oczu ſwych ku Niebu / żebyś widząc słońce y mieśiąc / y gwiazdy / ze wßyſtkimi záſtępy Niebieſkimi / nie dał śię zwieść / ábyś śię im kłániał / y ſłużyłbyś im / ponieważ je oddał PAN Bog twoj *na poſługę* wßyſtkim ludźiom pod wßyſtkim
20 Niebem: ✤ Ale was wźiął PAN / y wywiodł was *jáko* z żeláznego

piecá z Egiptu: ábyście byli jego ludem h dźiedźicznym / jáko dźiś jesteście: 21 A PAN rozgniewał śie i ná mnie dla was / á przyśiągł / że nie przejdę zá Jordan / áni wnidę do oney wyborney źiemie / ktora PAN Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo. 22 Bo ja umrę w tey źiemi / ja nie przeydę zá Jordan: ále wy przeydźiećie / y dźiedźicznie ośiądźiećie tę dobrą źiemię. 23 Strzeżćież śię / byśćie snadź nie zápomnieli przymierza PAná Bogá wászego / ktore uczynił z wámi / á nie czynili sobie rytego obrázu / ná kształt jákieykolwiek rzeczy / jáko ći rozkazał PAN Bog twoj. 24 Abowiem PAN Bog twoj / jest Ogień k trawiący / Bog zawisny.

h 2 Moj. 19. 5.
i 4 Moj. 20. 12. 5 Moj. 1. 37. y 3. 10. y 31. 2. y 34. 4.
k 5 Moj. 9. 3. Zyd. 12. 27.

25 GDy zpłodźisz Syny y wnuki / á zstárzejećie śię w źiemi oney / jesliby śćie śię popsowáli / á czynilibyśćie *sobie* ryte báłwány / ná kształt jákieykolwiek rzeczy / y uczynilibyśćie co złego przed oczymá PAná Bogá wászego / drażniąc go: 26 Biorę ná świádectwo przećiwko wam dźiś / Niebo y źiemię / iż pewnie w rychle wyginiećie z źiemie / do ktorey poydźiećie przez Jordan / ábyśćie ją dźiedźicznie pośiedli: Nie przedłużyćie dni wászych w niey: bo pewnie wytráceni będźiećie. 27 Y rozprószy was PAN między Narody / á zostánie was máło między Narody / do ktorych záprowádźi was PAN. 28 Támże będźiećie służyli Bogom / robóćie rąk ludzkich / drewnu y kámieniowi / ktore áni widzą / áni słyszą / áni wąchają. 29 A wszákże y tám jesli szukáć l będźiesz PAná Bogá twego / tedy znáydźiesz: będźieszli go szukał cáłym sercem twojim / y cáłą duszą twoją. 30 Gdy ućisk przydźie ná ćię / á najdą ćię te wszystkie rzeczy w ostátnie dni / tedy / náwroćiszli śię do PAná Bogá twego / á posłuszny będźiesz głosowi jego: 31 (Abowiem Bog miłośierny PAN Bog twoj jest) nie opuśći ćię / áni ćię stráći: áni zápomni ná Przymierze Ojcow twojich / ktore im przyśiągł.

l Mądr. 1. 2.

32 PYtaj śię teraz ná dni stárodáwne ktore były przed tobą / ode dniá ktorego stworzył Bog człowieká ná źiemi: á od jednego końcá Niebá / áż do drugiego końcá niebá / stáłali śię kiedy rzecz podobna tey ták wielkiey? Abo słychánoli kiedy co tákowego? 33 Słyszałli *kiedy ktory* narod głos Bogá mowiącego z pośrzodku ogniá / jákoś ty słyszał / á żyw został? 34 Abo kuśiłli śię *ktory* Bog przyść á wźiąć sobie narod z pośrzodku *innego* narodu / przez pokusy / przez znáki / y przez cudá / y przez wojny y przez mocną rękę / y przez rámię wyćiągnione / y w strách ách wielkich: według wszystkiego / jáko uczynił dla was PAN Bog wász w Egipćie / przed oczymá twymi? 35 Tobie to ukazano / ábyś wiedźiał iż PAN jest Bog / á nie mász innego m oprocz niego. 36 Dał ći z niebá słyszeć głos swoj / áby ćię wyćwiczył / á ná źiemi ukazał ći ogień swoj wielki / á słowá jego słyszałeś / z pośrzodku ogniá. 37 A iż umiłował Ojce twoje / obrał nasienie ich po nich / y wywiodł ćię przed sobą / mocą swoją wielką z Egiptu / 38 Aby wygnał Narody wielkie y możniejsze nád ćię / przed twarzą twoją: Y wprowádźił ćię / á dał ći źiemię ich w dźiedźictwo / jáko *to* dźiś *widźisz*. 39 Wiedzże tedy dźiś / á wspomni ná to w sercu twojim iż PAN jest Bogiem ná Niebie wysoko / y ná źiemi nisko nie mász innego. 40 A ták przestrzegaj ustaw jego / y przykazań jego ktore ja dźiś rozkázuję tobie: áby ći śię dobrze powodźiło y Synom twojim po tobie: ábyś też przedłużył dni ná źiemi / ktorą PAN Bog twoj da tobie / po wszystkie dni.

m 5 Moj. 32. 39. Ezáj. 45. 5. 14. 21. Márk. 12. 29. 30.
n 2 Moj. 13. 21.

41 TEdy oddźielił o Mojżesz trzy miástá / z tę stronę Jordanu / ná wschod słońcá / 42 Aby tám ućiekał mężobojcá / ktoryby zábił bliźniego swego z nieobacżenia / nie májąc go w nienawiśći przed tym / áby ućiekszy do jednego z tych miast / żyw został: 43 Beser / p ná puszczy / w rowninie / w źiemi Rubenitow: y Rámot w Gáláád / *miedzy* Gádyty: y Golán w Bázán / *miedzy* Mánássytámi. 44 Tenći jest Zakon / ktory przedłożył Mojżesz Synom

o 4 Moj. 35. 6. 14.
p Iozue 20. 8.

45 Izráelſkim. ✣ Te ſą świádectwá/ y uſtáwy/ y ſądy / ktore mowił Mojżeſz do Synow Izráelſkich / gdy 46 wyſzli z Egiptu/ ✣ Z tey ſtrony Jordanu / w dolinie przećiw Betſegor/ w źiemi Sehoná krolá Amorrejſkiego / ktory mieſzkał w Heſebon: Ktorego poráźił Mojżeſz / y Synowie Izráelſcy/ gdy ſzli z Egiptu: 47 ✣ Y ośiedli źiemię jego / y źiemię Ogá krolá Báſáńſkiego / dwu krolow Amorrejſkich/ ktorzy *byli* z tey ſtrony Jordanu / ná wſchod słońcá/ 48 ✣ Od Aroer/ktore jeſt nád brzegiem potoku Arnon: y áż do gory Syon/ 49 ktora jeſt Hermon: ✣ Y wſzyſtkie polá nád Jordanem ná wſchod słońcá/ y áż do Morzá Puſtego/ pod gorą p Fásgá.

ROZDZIAŁ V.

Przypomina podánie y powtorzenie Zakonu przez Mojżeſzá. 5. ktory był pośrzednikiem, miedzy Bogiem y ludźmi 32. Rozkázuje áby go wſzyſcy pilnie ſłucháli.

1 TEdy zwoławſzy Mojżeſz wſzyſtkiego Izráelá mowił do nich: Słuchaj Izráelu uſtaw y Sądow/ ktore ja dźiś mowię w uſzy wáſze/ náucżćie śię ich/ á przeſtrzegajćie 2 tego / ábyśćie je czynili. ✣ PAN Bog náſz / uczynił a z námi przymierze ná *gorze* Horeb. 3 ✣ Nie z Ojcy náſzymi uczynił PAN to Przymierze / ále z námi/ ktorzyśmy tu 4 dźiś wſzyſcy żywi. ✣ Twarzą w twarz / mowił PAN z wámi ná 5 gorze/ z pośrzodku ogniá: ✣ (*A* jam ſtał miedzy PAnem / y miedzy wámi náon czás / ábym wam odnośił słowo Páńſkie: bośćie śię báli b ogniá / á nie wſtąpiliśćie ná gorę /) y rzekł:

6 JAm jeſt PAN Bog c twoj/ ktorym ćię wywiodł z źiemię Egipſkiey/ z domu niewoli. 7 ✣ Nie bedźieſz miał Bogow innych przede 8 mną. ✣ Nie czyń ſobie Obrázu d rytego / áni żadnego podobieńſtwá *tych rzeczy*, ktore ſą ná Niebie wzgorę/ y ktore ná źiemi niſko/ y ktore w wodách pod źiemią: 9 ✣ Nie bedźieſz śię im kłaniał/ áni ich chwalił Bom ja PAN Bog twoj / Bog zá-wiſny e *w miłośći*, náwiedzájący nieprawość Ojcow nád Syny / do trzećiego y do czwartego *pokolenia*, 10 tych ktorzy mię nienawidzą. ✣ A czyniący miłośierdźie nád tyśiącmi tych / ktorzy mię miłują y ſtrzegą 11 przykazań mojich. ✣ Nie bierz Jmienia f PAná Bogá twego ná dáremno: Bo śię bedźie mśćił PAN nád tym / ktory imię jego ná dá- 12 remno bierze. ✣ Przeſtrzegaj g dniá ſobotniego / ábyś go świećił/ jákoć rozkazał PAN Bog twoj. ✣ 13 Przez ſześć dni h bedźieſz robił / y wykonaſz wſzeláką robotę twoję: ✣ 14 Ale dniá śiodmego i jeſt odpocżynienie PAná Bogá twego/ nie czyń żadney roboty/ ty y Syn twoj/ y corká twojá / y ſługá twoj/ y ſłużebnicá twojá / y woł twoj / y Ośieł twoj / y káżde bydlę twoje / y gość twoj/ ktory jeſt w bramách twojich/ áby odpocżynał ſługá twoj / y ſłu- 15 żebnicá twojá/ jáko y ty. ✣ A pámiętaj żeś był niewolnikiem w źiemi Egipſkiey: y wywiodł ćię PAN Bog twoj ztąmtąd ręką możną / y rámieniem wyćiągnionym: przetoć przykazał PAN Bog twoj ábyś obchodźił dźień Sobotni.

16 CZći Ojcá twego k y mátkę twoję/ jákoć przykazał PAN Bog twoj: áby przedłużone były dni twoje/ y żebyć śię dobrze działo ná źiemi / ktorą PAn Bog twoj da 17 tobie: ✣ Nie l bedźieſz zábijał. 18 ✣ Nie m bedźieſz cudzołożył: 19 ✣ Nie bedźieſz kradł. 20 ✣ Nie bedźieſz mowił przećiw bliźniemu twemu / świádectwá fałſzywego. 21 ✣ Nie bedźieſz pożądał n żony bliźniego twego / áni bedźieſz pożądał domu bliźniego twego / roli jego / y ſługi jego / y ſłużebnice jego / wołu jego/ y Ośłá jego/ y wſzyſtkich rzeczy / ktore ſą 22 bliźniego twego. ✣ Teć słowá mowił PAn / do wſzyſtkiego zgromádzenia wáſzego ná gorze / z pośrzodku ogniá/ obłoku / y mgły/ głoſem wielkim/ á *nic wiecey* nie przydał: y nápiſał je ná dwu tablicách kámiennych ktore mnie oddał.

23 Y Stáło śię / gdyśćie uſłyſzeli głos z pośrzodku ćiemnośći gdy gorá ogniem pałáłá / żeśćie przy-

ſtąpili

p 5 Moj. 3. 29.
a 2 Moj. 19.5.
b 2 Moj. 19.16. y 20.18
c 2 Moj. 20.2. Pſal. 81.11.
d 2 Moj. 20.4. 3 Moj. 26.1. Pſal. 77.7.
e 2 Moj. 20.5. y 34.7. Ierem. 32.18.
f 2 Moj. 20.7. 2 Moj. 19.12. Mátt. 5.33.
g 2 Moj. 20.8. y 31.14 Ierem. 23.18.
h 2 Moj. 23.12. y 31.15 y 35.2. 3 Moj. 23.3.
i 1 Moj. 2.2. Zyd. 4.4.
k 2 Moj. 20.12. 3 Moi. 19.3. Syrách 3.8. Mátt. 15.4. Márk 7.10. Efez 6.2.3.
l 2 Moj. 20.13. Mátt. 5.21.
m 2 Moj. 20.14.
n Rzym. 7.7.

stąpili do mnie/ wßystkie Kśiążętá pokoleń wáßych / y Stárßy wáßy :
24 ♣ Y mowiliśćie : Oto nam ukazał PAN Bog náß chwałę swoję / y wielmożność swoję / á głos jego słyßelismy z pośrzodku ogniá: Dźiś widźielismy że Bog mowił z człowiekiem / á *człowiek* żyw został : ♣
25 A ták teraz przecz że mamy pomrzeć/ábowiem nas ten ogień wielki pożrze : Jesli jeßcze słyßeć będźiemy głos PAná Bogá náßego / pomrzemy.
26 ♣ Abowiem/coż jest wßelkie ćiáło / áby słyßáło głos Bogá żywiącego / mowiącego z pośrzodku ogniá/jáko my/á żywo o zostáło?
27 ♣ Idźże ty / á wysłuchaj wßystkiego/co będźie mowił PAn Bog náß: Ty zás powieß nam wßystko / co do ćiebie mowić będźie PAN Bog náß / á my słucháć y czynić *to* będźiemy.
28 ♣ A usłyßawßy PAN głos słow wáßych / gdyśćie mowili do mnie : rzekł mi PAN : słyßałem głos słow ludu tego / ktore mowili do ćiebie / dobrze wßystko mowili / *co mowili*.
29 ♣ Ktoby im to dał / żeby serce ich było tákie / áby śię mnie báli y strzegli wßystkich przykazań mojich/ po wßystkie dni / áby śię im dobrze działo / y Synom ich ná wieki!
30 ♣ Idźże/á rzecz im: Wroććie
31 śię do namiotow wáßych. ♣ A ty tu zostań przy mnie / y opowiem tobie wßystkie przykazánia / y ustáwy / y sądy / ktorych ich náuczáć będźieß / áby je czynili w źiemi / ktorą ja im
32 dawam/ áby ją pośiedli. ♣ Przetoż strzeżćie ábyśćie czynili / jáko wam rozkazał PAN Bog wáß/nie uchylájąc śię ná práwo áni ná lewo.
33 ♣ Wßelką też drogą / ktorą wam przykazał PAN Bog wáß / chodźić będźiećie : ábyśćie żyli / y dobrze śię wam działo / y żebyśćie przedłużyli dni *swoje* ná źiemi / ktorą pośiadźiećie.

o Sedź. 13.22.

Rozdział VI.

Rozkánie Przykazánie chowáć, Bogá śię sámego bać y miłowáć, zá znák sobie Boże Przykazánie wiązáć y pisáć: y Synom swym one podawáć.

1 A Tećć są przykazánia / ustáwy y sądy / ktore rozkazał PAn Bog wáß / ábym was náuczył / żebyśćie je czynili w źiemi do ktorey idźie-
2 ćie/ábyśćie ją pośiedli: ♣ Żebyś śię bał PAná Bogá twego / przestrzegájąc wßystkich ustaw jego / y przykazán jego / ktore ja przykázuję tobie/ ty y Syn twoj / y Syn Syná twego / po wßystkie dni żywotá swego/áby śię przedłużyły dni twoje. ♣
3 A ták słuchaj Izráelu / y strzeż / ábyś ták czynił / iżby śię tobie dobrze działo : y żebyśćie śię rozmnożyli bárzo / (jáko obiecał PAn Bog Ojcow twoich tobie) w źiemi opływájącey mlekiem y miodem.
4 Słuchajże Izráelu : a PAN Bog náß / PAN jeden *jest*. ♣
5 Będźieß tedy b miłował PAná Bogá twego / ze wßystkiego sercá twego/ y ze wßystkiey duße twojey/y ze wßy-
6 stkiey śiły twojey. ♣ A będą te słowá c ktore ja dźiś rozkázuję tobie/w
7 sercu twojm : ♣ Y będźieß je często d przypominał Synom twojm / y rozmawiał o nich śiedząc w domu twym / y będąc w drodze / y kłádąc
8 śię/y wstawájąc. ♣ Y przywiążeß je zá znák ná ręku twojich / y będą jáko náczelnki miedzy oczymá
9 twymi. ♣ Nápißeß je też ná podwojách domu twego / y ná bramách twojich.
10 A Gdy ćię wprowádźi PAn Bog twoj do źiemie / o ktorą przyśiągł Ojcom twojim Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi / że ja tobie da / miástá wielkie y dobre / ktore-
11 cheś nie budował: ♣ Przytym domy pełne dobr wßelákich / ktorycheś nie náprzątał / y studnie wykopáne / ktorycheś nie kopał/ winnice y Oliwnice/ ktorycheś nie sádźił / á bę-
12 dźieß jadł / y nájeß śię. ♣ Strzeżże śię ábyś nie zápomniał PAná ktory ćię wywiodł z źiemie Egipskiey/
13 z domu niewoli. ♣ PAná Bogá twego bać śię e będźieß / y jemu służyć/
14 á przez imię jego przyśięgáć. ♣ Nie udáćie śię zá Bogámi obcymi / zá Bogámi Narodow / ktore są około
15 was. ♣ (Abowiem Bog zawistny *w miłośći* PAn Bog twoj w pośrzodku ćiebie) by śię snadź gniew

a 3 Moj. 4.35. Márk. 12.29.
b 5 Moj. 10.12. Mátt. 22.37. Márk. 12.30. Luk. 10.27.
c 5 Moj. 11.18.
d 5 Moj. 4.9. y 11.19 H. Záostrzał
e 5 Moj. 10.20. Mátt. 4.10. Luk. 4.8.

nie zápalił PAN Bogá twego przeciw tobie / á wytráciłby ćię z oblicza ziemie. 16 Nie bedźiećie kuśić f PAná Bogá wáßego / jákośćie go kuśili w g Mássá. 17 Przestrzegáć bedźiećie z pilnośćią przykazań PAná Bogá wáßego / y świádectw jego / y ustaw jego / ktoreć przykazał. 18 A czyń to / co jest práwego y dobrego przed oczymá Páńskimi ábyć śie dobrze dźiało / ábyś wßedßy pośiadł te wyborna źiemie / o ktora przyśiagł PAN Ojcom twojim: 19 Zeby wygnał wßystkie nieprzyjaćioły twoje przed toba / jáko mowił PAN.

f Mátt. 4. 7. Luka. 4. 12.
g 2 Moj. 17. 7. 4 Moj. 20. 4. 5

20 A Gdyby ćie nápotym spytał Syn twoj / mowiac: Coż to zá świádectwá y ustáwy / y sady / ktore wam przykazał PAN Bog náß? Tedy powieß Synowi twemu: 21 Bylismy niewolnikámi Fáráonowymi w Egipćie / y wywiodł nas z Egiptu PAN w rece możney. 22 Y czynił PAN znáki / y cudá wielkie y ßkodliwe w Egipćie nád Fáráonem / y nád wßystkim domem jego / przed oczymá náßymi: 23 A wywiodł nas z támtad / áby nas wprowádźił / y dał nam te źiemie / o ktora przyśiagł Ojcom náßym. 24 A ták rozkazał nam PAN / ábyśmy czynili wßystkie te ustáwy / bojac śie PAná Bogá náßego / żeby śie nam dobrze dźiało / po wßystkie dni / áby nas przy żywoćie záchował / jáko y dźiś. 25 Y bedźie to sprá- wiedliwośćia náßa / gdy bedźiemy strzedz y czynić te wßystkie przykazánia / przed PAnem Bogiem náßym / jáko nam przykazał.

Rozdział VII.

Z Pogány śie mießáć. 3. Corek im dawáć, y od nich bráć zákazuje. 5. Báłwany wygłádźić każe. 12. Posłußnym błogosłáwieństwo Boże. 14. Płodność. 15. Zdrowie. 17. Pogan wykorzenienie. 25. A nieposłußnym przeklectwo opowiáda.

1 GDyćie wprowádźi PAn Bog twoj do źiemie / do ktorey wchodźiß / ábyś ja pośiadł / y a wytráći Narodow wiele przed twarza twoja / Hetteyczyká / y Gergezeyczyká / y Amorreyczyká / y Chánáneyczyká / y Ferezeyczyká / y Heweyczyká / y Jebuzeyczyká / śiedm Narodow / więtßych y możnieyßych niżliś ty: 2 A poda je PAN Bog twoj tobie / iż je b porázíß: *tedy* wytráćiß je do ßczatku / nie bedźieß brał z nimi c przymierza / áni śie zlitujeß nád nimi: 3 Ani śie zpowinowáćiß d z nimi: corki swey nie daß Synowi jego / y corki jego nie weźmieß Synowi swemu / 4 Boby zwiodłá Syná twego / żeby nie ßedł zá mna / á służyliby Bogom cudzym: záczym zápaliłby śie gniew Páński przećiwko wam / á wytráciłby was pretko. 5 Ale owßem to im uczyńćie: Ołtarze e ich pobaláćie / á słupy ich pokrußyćie / y gáje ich *poświecone* wyrabićie / á ryte ich báłwany ogniem popaliće: 6 Abowiemeś ty lud f świety PANU Bogu twemu ćiebie obrał PAN Bog twoj / ábyś mu był osobliwym ludem / ze wßystkich narodow / ktore sa ná źiemi. 7 Nie przeto / że was wiecey nád inne g narody / przyłaczył śie PAn do was / y obrał was: gdyż was było namniey ze wßystkich narodow: 8 Ale iż was h umiłował PAn / y strzedz chćiał oney przyśiegi / ktora przyśiagł Ojcom wáßym: wywiodł was PAn reka można / y wykupił was z domu niewoli / z reki Fáráoná krolá Egipskiego.

a 5 Moj. 31. 3.
b 4 Moj. 33. 52. Iozua. 11. 11.
c 2 Moj. 23. 32.
d 2 Moj. 34. 12. 13. 15. 16.
e 2 Moj. 23. 24. y 34. 13 5 Moj. 12. 2.
f 2 Moj. 19. 5. 5 Moj. 4. 20. y 14. 2. y 26. 18
g Efez. 2. 8.
h 5 Moj 10. 15.

9 A Ták wiedz / że PAn Bog twoj / jest i Bog / Bog wierny / chowájacy przymierze / y miłośierdźie / tym ktorzy go miłuja y strzega przykazań jego / do tyśiacnego pokolenia: 10 A oddájacy tym ktorzy go mája w nienawiśći *káżdemu* w twarz jego / áby go wytráćił: nie omießka k temu ktory go ma w nienawiśći: w twarz jego odda mu. 11 Przetoż przestrzegaj przykazánia / y ustaw / y sadow ktore ja dźiś rozkazuje tobie / ábyś je czynił.

12 Y Stánie śie / że l jeśli słucháć sadow tych / á przestrzegáć / y czynić je bedźiećie / tedy też dotrzyma PAN Bog twoj tobie przymierza / y miłośierdźia / kto-

i 2 Moj 20. 5. 5 Moj 5. 9.
k Náhu. 1. 2.
l 3 Moj 26. 3. 5 Moj 28. 1.

13 re poprzysiągł Ojcom twojim. ♣ Y umiłuje ćię, y ubłogosłáwi ćię / y rozmnoży ćię: bo pobłogosłáwi owocowi żywotá twego / y owocowi ziemie twojey / zbożu twojemu / y winu twojemu / y Oliwie twojey / płodowi krow twojich / y trzodom owiec twojich / w ziemi o ktorą przyśiągł Ojcom twojim / że ją da tobie. 14 ♣ Błogosłáwionym będźieß nád wßystkie narody: nie będźie u ćiebie niepłodny m y niepłodna / áni miedzy bydłem twojim. 15 ♣ Oddali też PAN od ćiebie káżdą niemoc / y wßelkie choroby Egipskie złe / o ktorych wieß: nie dopuśći ich ná ćię / ále je przepuśći ná wßystkie ktorzy ćię nienawidzą.

16 Wytráćiß wßystkie narody / ktore PAn Bog twoj poda tobie: nie zfolguje im oko twoje / áni będźieß chwalił Bogow ich / bo by to było śidłem n. 17 ♣ Jeślibyś rzekł w sercu swym: Więtße są te narody niżli ja: jákoż je będę mogł wygnáć: 18 ♣ Nie boj śię ich, *ále* pilnie pámiętaj ná to / co uczynił PAn Bog twoj Fáráonowi / y wßystkim Egipczánom: 19 ♣ *Ná* one kußenia o wielkie / ktore widźiáły oczy twoje / y ná znáki / ná cudá / y ná rękę mocną / y ná rámię wyćiągnione / ktorym ćię wywiodł PAN Bog twoj: tákći uczyni PAN Bog twoj / wßystkim narodom / ktorych śię ty twarzy bojiß. 20 ♣ Nád to / pośle PAN Bog twoj ná nie p śierßenie / áż wygubi ostátki ich / y *te* ktorzyby śię pokryli przed tobą. 21 ♣ Nie lękajże śię twarzy ich: ábowiem PAN Bog twoj q *jest* w pośrzodku ćiebie: Bog wielki y stráßny. 22 ♣ Y wyniśczy PAn Bog twoj narody one przed tobą po lekku / y po troße: 23 ♣ Nie będźieß ich mogł wytráćić prętko / by śię snadź nie námnożyło przećiw tobie bestyi polnych. 24 ♣ Y poda je tobie PAN Bog twoj / y zetrze je stárćiem wielkim / áż będą wyniśczeni. ♣ A poda krole ich w ręce twoje / y wygubiß imię ich pod Niebem: nie ostoji śię żáden przed tobą / áż je wytráćiß. 25 ♣ Obrázy ryte r Bogow ich popaliß ogniem / nie będźieß pożądał śrebrá / áni złotá *ktore jest* ná nich / ábyś jemiał sobie bráć / byś śię snadź nie uśidlił w nim: ponieważ to obrzydliwość jest PAnu Bogu twemu. 26 ♣ Nie wnośże obrzydliwośći w dom twoj / ábyś śię nie stał przeklęctwem jáko y oná / wielce śię nią brzydźić będźieß / y bárzo ją sobie obmierźiß / ponieważ przeklęctwem jest.

m 2 Moj. 23.26
n T. Było być ku zgorßeniu.
o 5 Moj. 29. 3.
p 2 Moj. 23.28.
q 2 Moj. 23.23. 2 Moj. 33. 2. Joz. 24. 2.
r 2 Mác. 21.42.

Rozdzial VIII.

Napominájąc do posłußeństwá. 2. wspomina doświadczánia, y dobrodźieystwá Boże, przez lat czterdźieśći, ná puśczy pokazáne. 7. y źiemię obiecáną opisuje. 11. przestrogę dawa, aby w dostátku Páná Bogá nie zápominali; by snadź ná kaźni jego nie przyßli.

1 Wßystkie przykazánia / ktore ja dźiś przykázuje tobie / chowáć y czynić będźiećie / ábyśćie żyli / y rozmnożeni byli / y weßli / á ośiedli te źiemię / o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wáßym. 2 ♣ Miejże w pámięći / a wßystkę drogę / ktorą ćię prowádźił PAN Bog twoj / przez *te* czterdźieśći lat po puśczy / áby ćię trapił / y doświadczył / áby wiádomo było co *jest* w sercu twojim / jeślibyś przestrzegał przykazań jego / czyli nie. 3 ♣ Przetoż dręczył ćię / y głodem ći dokuczał / potym karmił ćię Mánną / b ktorey ś nie znał / áni jey *też* ználi Ojcowie twoji / áby ćię náuczył / iż nie sámym chlebem żywie c człowiek / ále tym wßystkim co pochodźi z ust PAńskich / żyć będźie człowiek. 4 ♣ Szátá twojá nie wiotßálá na tobie / y nogá twojá nie nápuchłá / *przez* te czterdźieśći lat. 5 Poznajże d tedy w sercu swym / że jáko ćwiczy człowiek Syná swego / *ták* PAn Bog twoj ćwiczy ćiebie. 6 ♣ A przestrzegaj przykazań PAná Bogá twego ábyś chodźił drogámi jego / y bał śię go. 7 ♣ Abowiem PAn Bog twoj / prowádźi ćię do źiemie tey dobrey / *do* źiemie / gdźie są potoki wod / źrzodłá y przepáśći wynikájące po dolinách y po gorách: 8 ♣ *Do* źiemie *obfitey* w pßenicę y w jęczmień / y w Wino / y

a 5 Moj 29. 5.
b 2 Moj. 16.14. 15.
c Mátt. 4. 4.
d 5 Moj 1. 31.

w figi y w jábłká gránatowe/ *do ziemie* 9 *heyney* w Oliwe y w miod: ♣ *Do* ziemie/ w ktorey bez niedostátku jeść bedźiesz chleb/ á ná zadney rzeczy zchodźić ći nie bedźie: do źiemie/ ktorey kámienie *są* zelázo/ á z jey gor miedź kopáć bedźiesz. 10 ♣ Gdy bedźiesz jadł/ á nájesz śie/ bedźiesz chwalił PAná Bogá twego/ zá źiemie wyborna/ ktora dał tobie.

11 STrzeżże śie/ byś snadź nie zápomniał PAná Bogá twego/ á nie zániedbał przykazań jego/ y sądow jego/ y ustaw jego/ ktore ja dźiś rozkázuje tobie. 12 ♣ By snadź/ gdy jeść bedźiesz do sytośći/ y piekne domy pobudujesz/ á mieszkáć w nich bedźiesz: 13 ♣ Y gdyć śie wołow y owiec námnoży/ śrebrá tákże/ y złotá bedźiesz miał dosyć/ y wszystko co bedźiesz miał rozmnoży śie: 14 ♣ Nie podniosło śie serce twoje/ y zápomniałbyś PAná Bogá twego/ ktory ćie wywiodł z źiemie Egipskiey/ z domu niewoli: 15 ♣ Ktory ćie przeprowádźił przez te puszczą wielka y strászna/ *gdźie były* węzowie jádowići/ y niedźwiadkowie/ y *przez źiemię* sucha/ gdźie niemász wody/ y wywiodł ći wode e z skáły twárdey. 16 ♣ Ktory ćie karmił f Mánna ná puszczy/ ktorey nie ználi Ojcowie twoji: áby ćie trapił/ y doświadczał ćie/ ábyć ná ostátek dobrze uczynił. 17 ♣ Ani mow w sercu swym: Moc mojá y śiłá reki mojey/ nábáwiłá mie tych dobr: 18 ♣ Ale pámietaj ná PAná Bogá twego: bo on dodawa tobie mocy ku nábywániu bogactw/ áby potwirdźił przymierza swego/ ktore poprzyśiagł Ojcom twojim/ jáko to okázuje dźień dźiśiejszy.

19 ALe/ jesliż cále zápomnisz PAná Bogá twego/ á pojdźiesz zá Bogámi obcymi/ y bedźiesz im służył/ y kłaniał śie im: oświadczam śie przećiwko wam dźiś/ że koniecznie zginiećie. 20 ♣ Jáko narody ktore PAN wytraca przed wámi/ ták záginiećie/ dla tego iżeśćie posłusznymi nie byli/ głosu PAná Bogá wászego.

ROZDZIAŁ IX.

Przestrzega żeby zwyćiestw przyszłych, nie swojey spráwiedliwośći y godnośći przypisowáli. 7. Pokázuje że oni záwżdy odpornymi byli. 18. 25. ktory chćiał je wytráćić by nie Modlitwá Mojżeszowa.

1 SŁuchaj Izráelu: ty przejdźiesz dźiś Jordan/ ábyś wszedszy pośiadł narody wietsze/ y możniejsze niżeś ty/ miástá wielkie y wymurowáne/ áż pod niebo. 2 ♣ Lud wielki/ y wysokiego wzrostu/ Syny Enákowe/ ktore ty znasz/ y o ktorycheś a słychał/ *gdy mowiono*: ktoż śie ostoji przed Syny Enákowemi. 3 ♣ Przetoż wiedz dźiśia/ że PAN Bog twoj/ ktory idźie przed toba/ *jest* ogień b trawiący: on je wytraći/ y on je poniży przed toba/ że je wypedźisz/ á wygłádźisz je pretko/ jákoć to obiecał PAN. 4 ♣ Nie mow że w sercu swym/ gdy je wypedźi PAN Bog twoj przed toba/ powiádájac: dla spráwiedliwośći mojey/ wprowádźił mie PAN/ ábym pośiadł te źiemie/ ále dla c niezbożnośći Narodow onych/ PAN wygnał je przed twarza twoja. 5 ♣ Nie dla spráwiedliwośći twojey/ áni dla prostośći sercá twego/ ty wnidźiesz/ ábyś pośiadł źiemie ich/ ále dla niezbożnośći Narodow tych/ PAN Bog twoj wypedza ich przed twarza twoja/ y áby utwirdźił PAN słowo/ ktore przyśiagł d Ojcom twojim/ Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi.

6 WJedzże tedy/ że nie dla spráwiedliwośći twojey/ PAN Bog twoj dáje tobie te wyborna źiemie/ ábyś ja pośiadł/ gdyżeś ty lud twárdego kárku. 7 ♣ Pámietaj/ á niezápominaj/ żeś do gniewu e pobudzał PAná Bogá twego ná puszczy: od onego dniá/ jákoś wyszedł z źiemie Egipskiey/ á żeśćie przyszli ná to miejsce/ odpornymiśćie byli PAnu. 8 ♣ Tákże y przy gorze Horeb f pobudźiliśćie do gniewu PAná/ y rozgniewał śie PAN ná was/ áby was wygłádźił. 9 ♣ Gdym wstapił ná gore ábym wźiął tablice kamienne/ tablice przymierza/ ktore uczynił PAN

z wámi / y trwałem g ná gorze czterdźieśći dni / y czterdźieśći nocy/ chlebá nie jedzac / áni wody pijac. 10 Tedy mi dał PAN dwie táblice kámienne / nápiſáne pálcem h Bożym / ná ktorych te wszystkie słowá były/ ktore wowił PAN do was ná gorze / z pośrzodku ogniá/ w dźień zgromádzenia wászego.

11 A Gdy wyszło czterdźieśći dni / y czterdźieśći nocy / dał mi PAN one dwie táblice kámienne / táblice przymierza. 12 Y rzekł PAN do mnie : i wstań znidź z tad rychło / ábowiem śie popsował lud twoj / ktorys wywiodł z Egiptu : Odstąpili prętko z drogi / ktoram im rozkazał / y uczynili sobie litego bálwáná. 13 Y rzekł PAN do mnie mowiac : Widźiałem ten lud/ á oto lud twárdego kárku jest. 14 Puść mie / k á wytrácę je / y wygłádzę imię ich pod niebem / á ćiebie uczynię w narod możnieyszy / y więtszy niżli ten. 15 Tedym śię obroćił / y zstąpiłem z gory/ (á gorá oná páłáłá ogniem) dwie táblice przymierza niosac w obu rękách mojich. 16 A gdym ujrzał / iżeśćie zgrzeszyli przećiw PAnu Bogu wászemu / uczyniwszy sobie ćielcá litego / y odstąpiliśćie byli prętko z drogi/ ktorą wam rozkazał PAN. 17 Tedy wźiawszy ja one dwie táblice / porzućiłem je z obu rąk mojich/ á ztłukłem je przed oczymá wászymi. 18 Potym l upadłem przed PAnem / jáko y pierwey/ przez czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy/ chlebám nie jadł y wodym nie pił / dla wászych wszystkich grzechow / ktoremiśćie zgrzeszyli/ czyniac złość przed oczymá PAńskimi / y drażniac go. 19 Bom śię bał oney popędliwośći y gniewu / ktorym śię był zápalił PAN przećiwko wam / áby was wytráćił : y wysłuchał mię PAN/ y tym rázem.

20 NA Aároná też rozgniewał śię był PAN bárzo / chcac go zátráćić : tedym śię też zá Aáronem modlił/ tegoż czásu. 21 A grzech wász ktoryśćie byli uczynili / *to jest* ćielcá m/ porwałem / y spaliłem go ogniem/ y skruszyłem go/ tłukac dobrze áż śię w proch obroćił / y wrzućiłem proch jego w potok / ktory płynał z oney gory.

22 POtym w n Táberáh / y w o Mássá / y w p Kibrot Háttáawa / pobudźiliśćie do gniewu PAná. 23 A gdy was PAN wysłał z Kádes Bárne/ mowiac : Idźćie / q á pośiadźćie tę ziemię/ ktoram wam dał : odporniśćie byli słowu PAná Bogá wászego / ániśćie mu wierzyli / ániśćie usłucháli głosu jego. 24 *Owa* odporniśćie byli PAnu/ od dniá *togo* jákom was poznał. 25 Dla tego/ upádszy przed Pánem czterdźieśći dni/ y czterdźieśći nocy leżałem / bo już był PAN rzekł/ że was wytráćić miał. 26 Y modliłem śię PAnu / y rzekłem : PAnie r Boże / nie zátracajże ludu twego/ y dźiedźictwá twego / ktoreś odkupił wielmożnośćia twoja / ktoreś wywiodł z Egiptu ręka można : 27 Wspomni ná służebniki twoje/ Abráhámá/ Izáaká y Jákobá : nie pátrz ná zátwárdźiáłość ludu tego/ y ná niezbożność jego / áni ná grzech jego. 28 By snadź nierzekli s obywátele ziemie tey/ z ktoreyś nas wywiodł : przeto że nie mogł PAN wprowádźić ich do ziemie /ktora im obiecał : ábo iż je miał w nienawiśći/ wywiodł je / áby je pobił ná puszczy. 29 Abowiem oni sa ludem twojim / y dźiedźictwem twojim / ktoreś wywiodł w mocy twojey wielkiey/ y w rámieniu twojim wyćiagnionym.

Rozdział X.

Odnowienie Tablic. 8. Urząd Lewitow. 12. y co Bog po ludu swojim mieć chce, przypomina.

1 NA en czás/ rzekł PAN do mnie: a wyćiesz sobie dwie táblice kámienne / podobne pierwszym / y wstąp do mnie ná gorę : Uczyń też sobie skrzynię drzewiána. 2 A nápiszę ná táblicách onych słowá/ ktore były ná táblicách pierwszych/ ktoreś ztłukł/ á włożysz je do skrzynie. 3 Uczyniłem tedy skrzynię z drzewá Syttym / y wyćiosałem dwie táblice kámienne/ podobne pierwszym: y wstąpiłem ná gorę májac dwie

g 2 Moj. 24.18. y 34.28 h 2 Moj. 31.18. i 2 Moj. 32. 4. 7. 8. k Psalm 106.23 l 2 Moj. 32.31. m 2 Moj. 32.20. n 4 Moj. 11.13. o 2 Moj. 17. 7. p 4 Moj. 11.1.4. 6. 34. q 4 Moj. 14. 1. r 2 Moj. 32.11. 4 Moj. 14.13. s 4 Moj. 14.16. a 2 Moj. 34. 1.

tablice w reku swych. ♣ Y nápisał PAN ná onych tablicách / ták jáko był pierwey nápisał / dźieśięć słow / ktore mowił PAN do was / ná gorze z pośrzodku ogniá / w dźień zgromádzenia onego : y dał mi je PAN. ♣ A obroćiwszy śię z stąpiłem z gory / y włożyłem one tablice do skrzynie / ktoram był uczynił / y były tám / jáko mi rozkazał PAN.

6 Gdy Synowie Izráelscy / b ruszyli śię od Beeroth / Synow Jáhákánowych / ku Miserá / gdźie umárł Aáron / y tamże jest pogrzebiony / á odpráwowáł urząd Kápłáński Eleázár Syn jego ná miejscu jego. ♣ Z támtąd śię ruszyli do Gádgád: á z Gádgád do Jothbáthá / do źiemie ćiekących wod. ♣ Onegoż czásu / odłączył PAn pokolenie Lewi / do noszenia skrzynie przymierza PAńskiego / á iżby stawáli przed obliczem PAńskim / do usługi jemu / á żeby błogosłáwili w imieniu jego / áż do dniá dźiśiejszego. ♣ Dla tego nie miáło pokolenie Lewi c działu / áni dźiedźictwá miedzy bráćią swoją / ábowiem PAN jest dźiedźictwem jego / jáko mu powiedźiał PAN Bog twoj. ♣ A jam trwał ná gorze / jáko y przed tym / czterdźieśći d dni / y czterdźieśći nocy / y wysłuchał mię PAn / y onego rázu / że ćię nie chćiał PAn wytráćić. ♣ Potym rzekł PAN do mnie : Wstań / idź w przod przed ludem tym / że wnidą / á pośiędą źiemię / o ktorąm przyśiągł Ojcom ich / że im ją dam.

12 A Teraz Izráelu / czegoż PAN Bog twoj żąda od ćiebie / jedno ábyś śię bał PAná Bogá twego / á chodźił we wszystkich drogách jego? ábyś go miłowáł / y służył e PAnu Bogu twemu / ze wszystkiego sercá twego / y ze wszystkiey duszę twojey. ♣ Strzegąc przykazań PAńskich / y ustaw jego / ktore ja dźiś rozkázuję tobie / ábyć śię dobrze działo. ♣ Oto PAná Bogá twego są Niebiosá / y Niebiosá niebios / źiemiá / y wszystko co ná niey. ♣ Wszákże tylko w Ojcách twojich upodobáło śię PAnu / że je umiłowáł / y obrał naśienie ich po nich / to jest, was ze wszystkich Narodow / jáko śię to dźiś okázuje. ♣ Przetoż Obrzeżćie f nieobrzezkę sercá wászego / y kárku wászego nie zátwárdzajćie więcey. ♣ Abowiem PAN Bog wász / jest Bogiem Bogow / y PAnem g PAnow / Bog wielki / możny y straszny / ktory nie ma h względu ná osoby / áni przyjmuje dárow. ♣ Ktory czyni sąd śierocie y wdowie / á miłuje przychodniá / dawájąc mu chleb y odźienie. ♣ Miłujćież tedy y wy przychodniá / bośćie przychodniámi byli w źiemi Egipskiey. ♣ PAná Bogá twego i bedźiesz śię bał / jemu służył / przy nim trwał / y przez imię jego przyśięgał. ♣ Onći jest chwałą twoją / y on Bogiem twojim / ktory uczynił z tobą wielmożne y straszne rzeczy / ktore widźiáły oczy twoje. ♣ W śiedmidźieśiąt dusz / zstąpilik Ojcowie twoji do Egiptu / á teraz rozmnożył ćię PAN Bog twoj / jáko gwiazdy niebieskie / w mnostwo.

ROZDZIAŁ XI.

Przykazánie Boże chowáć każe obiecując posłusznym. 10. źiemię Obiecáną. 22. zwyćięstwo nád nieprzyjacioły. 26. y wszelákie inne błogosłáwieństwo : á nieposłusznym karánie y przeklectwo.

1 Miłujże tedy PAná Bogá twego / y przestrzegaj obrzędow jego / a ustaw jego / y sądow jego / y przykazań jego / po wszystkie dni. ♣ A poznajćie dźiś (bo nie mowię do Synow wászych / ktorzy nie ználi / áni widźieli karánia PAná Bogá wászego) wielmożność jego / rekę jego mocną / y rámię jego wyćiągnione: ♣ Y cudá jego / y spráwy jego / ktore uczynił w pośrzod Egiptu Fáráonowi krolowi Egipskiemu / y wszystkiey źiemi jego. ♣ Y co uczynił wojsku Egipskiemu / koniom jego / y wozem jego : ktory spráwił / że je okryły wody / morzá czerwonego / gdy was gonili / y wytráćił je PAN áż do dniá tego. ♣ Tákże co wam uczynił ná puszczy / áżeśćie przyszli ná to miejsce. ♣ Y co uczynił Dáthánowi / a y Abironowi / Synom E-

b 4 Moj. 33.30. 4 Moj. 20.28. 733.38
c 4 Moj. 18.20. 5 Moj. 18.1.2 Ezech. 44.28.
d 5 Moj. 9. 18.
e 5 Moj. 6.5. Luk. 10.27.
f Jerem. 4.4.
g Objáw 17.14.
h 2 Kron 19.6.7 Job. 34.19. Mądr. 6.8. Syrác. 35.15. Dźiej. 10.34. Rzym 2. 11. Gálát. 2.6. Efez. 6.9. Kolos. 3. 25. 1 Piot. 1. 17.
i 5 Moj. 6. 13. Mátt. 4. 10. Luk. 4. 8.
k 1 Moj. 46.27. Dźiej. 7.14.
a 4 Moj. 16.32.

liáwá Syná Rubenowego: jáko o-tworzywszy ziemiá ustá swe/ pożárłáje/ y domy jch/ y namioty jch/ y wszystkie májętność/ ktora byłá przy nich/ w pośrzodku wszystkiego Izráelá.

7 A Oczy wásze widziáły wszystkie spráwy Páńskie wielkie/ ktore czynił. 8 Strzeżćieſz tedy káżdego przykazánia/ ktore ja przykázuję wam dźiś ábyśćie śię zmocnili/ á wszedszy pośiedli źiemię/ do ktorey idźiećie/ ábyśćie ją odźiedźiczyli. 9 A żebyśćie dni swojich przedłużyli ná źiemi/ o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym/ że im ją dam/ y naśieniu jch/ źiemię opływájącą mlekiem y miodem. 10 Abowiem źiemiá/ do ktorey ty idźieſz/ ábyś ją pośiadł/ nie jest jáko źiemiá Egipska/ z ktoreyśćie wyszli/ w ktorey pośiawszy náśienie twoje/ pokrápiáćieś muśiał z pracą nog twojich/ jáko Ogrod járzynny. 11 Ale źiemiá do ktorey idźiećie/ ábyśćie ją pośiedli/ źiemiá jest májąca gory y doliny/ ktora dżdżem Niebieskim odwilżána bywa: 18 Ziemiá/ o ktorey PAN Bog twoj piecza ma/ y ná ktorą záwżdy oczy PAná Bogá twego pátrzą, od początku roku/ y áż do skończenia jego.

13 A Ták będźiećieli pilnie słucháli przykazań mojich/ ktore ja dźiś przykázuję wam/ żebyśćie miłowáli PAna Bogá wászego/ y służyli mu ze wszystkiego sercá wászego/ y ze wszystkiey duszę wászey: 14 Tedy dam deszcz źiemi wászey czásu swego/ ránny y pozdny/ y będźieſz zbierał zbożá twoje/ y wino twoje/ y Oliwę twoję. 15 Dam też trawę ná polách twojich/ dla bydłá twojego/ y będźieſz jadł/ á nájeſz śię.

16 S Trzeżćieſz śię/ by snadź nie było zwiedźione serce wásze/ ábyśćie odstąpiwszy/ b nie służyli Bogom cudzym/ y niekłaniáli śię im. 17 Zkądby śię zápalił gniew Páński przećiwko wam/ y zámknąłby Niebá/ y nie byłoby dżdżá/ ániby źiemiá wydawáłá urodzáju swego/ y zginęlibyśćie prętko z źiemie tey wyborney/ ktorą PAN dawa wam.

18 P Rzetoż/ złożćie c te słowá moje do sercá wászego/ y do umysłu wászego/ á uwiążćie je ná znák ná reku wászych/ y niech będą jáko náczelniki/ miedzy oczymá wászymi. 19 A náuczájćie d jch Synow wászych/ rozmáwiájąc o nich/ gdy uśiedźieſz w domu twym/ y gdy będźieſz w drodze/ y gdy śię układźieſz/ y gdy wstánieſz. 20 Nápiszeſz je też ná podwojách domu twego/ y ná bramách twojich: 21 Aby śię rozmnożyły dni wásze/ y dni Synow wászych ná źiemi/ o ktorą przyśiągł PAN Ojcom wászym/ że ją im dá: poki Niebo nád źiemią trwáć będźie. 22 Bo jesliż z pilnośćią strzedz będźiećie káżdego przykazania tego/ ktore ja wam rozkázuję/ ábyśćie je czynili: żebyśćie miłowáli PAná Bogá wászego/ y chodźili we wszystkich drogách jego/ 23 trwájąc przy nim: Tedyć wypędźi PAN/ one wszystkie Narody przed wámi/ y pośiadźiećie Narody większe/ y możnieysze niżeśćie wy sámi. 24 Wszelkie miejsce/ e po ktorym deptáć będźie stopá nogi wászey/ wásze będźie: od puszczy y Libánu/ od rzeki: rzeki Eufrátes/ áż do morzá ostátniego/ będźie gránicá wászá. 25 Nie ostoji śię żaden przed wámi: lękánie wásze/ y strách wász/ puśći PAn Bog wász/ ná oblicze wszystkiey źiemie/ ktorą będźiećie deptáć/ jáko f wam powiedźiał.

26 O To ja dźiś wam przedkładam błogosłáwieństwo/ y przeklectwo: 27 Błogosłáwieństwo/ będźiećieli posłuszni przykazániu PAná Bogá wászego/ ktore ja przykázuję wam dźiś. 28 A przeklectwo/ jeśli posłuszni nie będźiećie przykazániam PAná Bogá wászego/ y ustąpićie z drogi/ ktorą ja wam dźiś rozkázuję/ udawájąc śię zá Bogámi obcymi/ ktorych nie znaćie. 29 A gdyć wprowádźi PAn Bog twoj/ do źiemie/ do ktorey idźieſz/ ábyś ją pośiadł/ tedy dasz błogosłáwieństwo g to ná Gorze Gárizym/ á przeklectwo ná Gorze Hebál. 30 A azaż nie są zá Jordanem/ zá drogą ná zachod słońcá/ w źiemi Chánánejczykow/ ktorzy w polách mieszkáją/ przećiwko Gál-

Marginalia: b 5 Moj 8. 19. — c 5 Moj 6. 6. — d 5 Moj 5. 9. y 6. 7. Kolos. 3. 16. — e Jozu. 1. 3. y 14. 9. — f 2 Moj 23. 27. — g 5 Moj 27. 12. 13.

b 1 Moj. 12. 6.

gál / przy rowninnie b Morech. 31 Abowiem wy przejdźiećie zá Jordan / ábyśćie wszedszy odźiedźiczyli tę źiemię / ktora wam dawa PAn Bog wász / á pośiadźiećie ją / 32 y mieszkáć w niey bedźiećie. Pilnujćieszże tedy / ábyśćie czynili wszystkie ustáwy y sądy ktore ja wam dźiś przedkłádam.

ROZDZIAL XII.

Rozkázuje báłwány psowáć. 5. ná miejscách pewnych chwały y Ofiáry Bogu oddawáć. 19. Lewity żywić. 26. 23. krwie nie jądáć. 30. báłwochwálstwá nie wznawiáć.

1 TE są ustáwy y sądy / ktorych strzedz bedźiećie / ábyśćie je czynili / w źiemi ktora dawa PAN Bog Ojcow twojich tobie / żebyśćie ją dźiedźicznie trzymáli / po wszystkie dni w ktorych żyć bedźiećie ná źiemi.

a 5 Moj. 7. 5. y 12. 3.

2 ZBorzyćie a do szczętu wszystkie miejscá / ná ktorych służyli Narodowie / ktore wy pośiadźiećie / Bogom swojim / ná gorách wysokich / y ná págorkách / y pod káżdym drzewem źielonym. 3 Y poroźwáláćie Ołtarze ich / y połamiećie słupy ich / gáje też ich *poświecone* spálićie ogniem / y báłwány Bogow ich porąbićie / á wygłádźićie imię jch z miejscá onego.

4 NIe uczynićie ták PAnu Bogu wászemu: 5 Ale miejscá / ktore obierze PAN Bog wász / ze wszystkich pokoleń wászych / áby tám wystáwił imię swoje / y mieszkał ná nim / bedźiećie szukáć / y do niego śię zchadzáć. 6 Támże bedźiećie przynośić cáłopalenia wásze / y Ofiáry wásze / y dźieśięćiny wásze / y ofiáry rąk wászych / y śluby wásze / y dobrowolne *dáry* wásze / tákże pierworodztwá krow wászych / y owiec wászych. 7 Y tám bedźiećie jeść przed PAnem Bogiem wászym: y bedźiećie śię weselić / we wszystkim do czego źiągniećie rece wásze / wy / y domy wásze / w ktorych ći pobłogosłáwi PAN Bog twoj.

8 NIe bedźiećie czynić według tego wszystkiego / jáko my tu dźiś czyniemy / káżdy co mu śię zda 9 dobrego w oczách jego. Abowiemeśćie jeszcze nie przyszli do odpoczynienia / y do dźiedźictwá / ktore PAN Bog twoj dawa tobie. 10 Ale gdy przeszedszy zá Jordan / mieszkáć bedźiećie w źiemi / ktora PAN Bog wász dawa wam dźiedźicznie ośieść / y da wam odpoczynek / od wszystkich nieprzyjaćioł wászych w około / á mieszkáć bedźiećie bespiecznie. 11 Tedy ná miejsce / ktore obierze sobie PAN Bog wász / áby tám mieszkáło imię jego / tám znośić bedźiećie wszystko co ja wam rozkázuje: Cáłopalenia wásze / y ofiáry wásze / dźieśięćiny wásze y ofiáry rąk wászych / y wszystko co przedniego jest w ślubiech wászych / ktore ślubowáć bedźiećie PAnu. 12 Y weselić śię bedźiećie przed PAnem Bogiem wászym / wy / y Synowie wászy / y corki wásze / y sługi wászy / y służebnice wásze / y Lewitá ktory jest w bramách wászych / ponieważ nie ma dźiału / áni dźiedźictwá z wámi.

b 4 Moj. 18. 20. 5 Moj. 10. 9. y 18. 1.

13 STrzeżże śię / ábyś nie ofiárował cáłopalenia twego / ná káżdym miejscu / gdźieby ći śię zdáło. 14 Ale tylko ná miejscu / ktore by obrał PAN / w ktorymkolwiek pokoleniu twojim: tám ofiárowáć bedźiesz cáłopalenia twoje / y tám czynić bedźiesz wszystko co ja rozkázuje tobie. 15 A wszákże / jesli śię upodobá duszy twojey / zábijesz *sobie* y bedźiesz jadł mięso / według błogosłáwieństwá PAná Bogá twego / ktore da tobie / we wszystkich bramách twojich nieczysty y czysty jeść je bedźie / jáko sárnę ábo jelenia: 16 Krwi tylko c jeść nie bedźiećie / ná źiemię wylejećie ją / jáko wodę. 17 Nie bedźiesz mogł jeść w bramách twojich dźieśięćiny zboża twego / y Winá twego / y Oliwy twojey / y pierworodztw krow twojich / y owiec twojich / y wszystkich ślubow twych / ktorebyś ślubował / y dobrowolnych *dárow* twojich / tákże y Ofiáry ręki twey 18 Ale przed PAnem Bogiem twojim / jeść je bedźiesz / ná miejscu / ktore obierze PAN Bog twoj / ty y Syn twoj / y corká twojá y sługá twoj / y służebnicá twojá / y Lewitá ktory jest w bramách twojich: y bedźiesz

c 1 Moj. 9. 4. 3 Moj. 7. 16. y 17. 10

śie weselił przed PAnem Bogiem twojim/ we wszystkich rzeczách/ do 19 ktorych zćiagniesz rece twoje. ✠ A strzeż śie/ ábyś snadź nie opuszczał Lewity/ po wszystkie dni twoje/ w źiemi twojey.

20 GDy rozszerzy PAN Bog twoj gránice twoje/ jáko ći d powiedźiał/ y rzekłbyś: Bede jadł mieso/ przeto/ że pożada duszá twojá jeść mieśá: według wszystkiey żadośći 21 dusze twojey/ bedźiesz jadł mieso. ✠ A jesliby dálekie było od ćiebie miejsce/ ktore obierze PAn Bog twoj/ áby tám przebywáło imie jego: tedy zábijesz z wołow twojich y z owiec twojich/ ktore ći da PAN/ jáko mći rozkazał/ y bedźiesz jadł w bramách twojich/ według wszystkiey żadośći 22 dusze twojey. ✠ Ale jáko jedza sárne y jelenia/ ták je jeść bedźiesz/ nieczysty y czysty/ zá rowno jeść je beda. 23 ✠ Tylko bądź státecznym/ ábyś krwie nie jadał: bo krew jest duszá/ przetoż nie bedźiesz jadł dusze z miesem 24 jey. ✠ Nie jedzże jey/ ná źiemie 25 ja wylej/ jáko wode. ✠ Nie jedz jey/ áby śie dobrze dźiało tobie/ y Synom twojim po tobie/ gdybyś czynił co dobrego jest/ przed oczymá Páń26 skimi. ✠ Ale poświecone rzeczy twoje/ ktore bedźiesz miał/ y śluby twoje/ weźmiesz y przyniesiesz ná miej27 sce/ ktore obierze PAN: ✠ Y bedźiesz ofiárował cáłopalenia twoje/ mieso y krew ná Ołtarzu PAná Bogá twego: ále krew *inszych* Ofiár twojich wylána bedźie/ ná Ołtarzu PAná Bogá twego: mieso jednák 28 jeść bedźiesz. ✠ Przestrzegajże/ á słuchaj tych wszystkich słow/ ktore ja przykázuje tobie/ áby dobrze było tobie/ y Synom twojim po tobie/ áż ná wieki/ gdy czynić bedźiesz/ to co dobrego/ y práwego jest przed oczymá PAná Bogá twego.

29 GDy wytráci PAn Bog twoj/ przed obliczem twojim te Narody/ do ktorych ty wnidźiesz/ ábyś je posiadł/ y opánował je/ y miesz30 kał w źiemi jch. ✠ Strzeżże śie ábyć śie nie uśidlił *idąc* zá nimi/ gdy wytráceni beda przed twarza twoja: áni śie też pytaj ná Bogi jch/ mowiąc: jáko ći Narodowie słu31 żyli bogom swojm/ ták y ja też uczynie. ✠ Nie uczyniż ták PAnu Bogu twemu: bo wszystko czym śie brzydźi PAN/ y czego nienawidźi/ czynili Bogom swojim: *ták*, że też y Syny swoje/ y corki swoje palili 32 ogniem/ Bogom swojim. ✠ Cokolniek ja wam rozkazuje/ tego strzedz bedźiećie/ ábyśćie czynili: Nie przydasz e nic do tego/ áni też ujmiesz z tego.

d 1 Moj. 28.13.14. 2 Moj. 23.31. 5 Moj. 11.24. y 19.8.

e 5 Moj. 4.2. Przyp. 30.6. Objáw. 22.18.

Rozdział XII.

Fałszywego Proroká. 6. á zwodźićielá jákiegożkolwiek. 12. y miásto zwiedźione Bog każe zgłádźić.

1 GDyby powstał a miedzy wámi Prorok/ ábo sny miewájacy/ 2 y ukazałćiby znák/ ábo cud: ✠ Y stałby śie on znák ábo cud o ktorym ći powiedźiał: á rzekłby: podźmy zá Bogámi obcymi/ ktorych ty 3 nie znász/ y służmy im. ✠ Nie usłuchasz słow Proroká tego/ áni tego co sny miewa/ gdyż wász doświadcza PAN Bog wász/ áby wiedźiał jesli wy miłujećie PAná Bogá wászego/ ze wszystkiego sercá wászego/ y ze 4 wszystkiey dusze wászey. ✠ Páná Bogá wászego násláduyćie/ y onego śie bojćie/ á przykazań jego strzegać/ y głosu jego słucháiąc/ służćie 5 mu y przy nim trwajćie. ✠ Ale Prorok on ábo miewájacy sny/ b zábity bedźie: bo to mowił/ czymby was odwiodł od PAná Bogá wászego/ (ktory was wywiodł z źiemie Egipskiey/ y odkupił ćie z domu niewoli/) áby ćie zráźił z drogi ktora przykazał tobie PAn Bog twoj/ żebyś nia chodźił: á ták wykorzeniż to złe z pośrzodku śiebie.

6 JEśliby ćie też zwodźił brát c twoj/ Syn Mátki twojey/ ábo Syn twoj/ ábo corká twojá/ ábo żoná łoná twego/ ábo przyjaciel twoj/ ktory być był *mił*, jáko duszá twojá potájemnie mowiąc: Podźmy á służmy bogom obcym ktoryches 7 nie znał ty/ áni Ojcowie twoji. ✠ Z bogow tych Narodow/ ktore około was sa/ ktorzy blisko sa ćiebie/ ábo dáleko od ćiebie/ od końcá źiemie 8 y áż do końcá źiemie. ✠ Nie pozwoliszmu/ áni go usłuchasz/ áni mu

a Gálát. 1.8.

b 5 Moj. 18.20.

c 5 Moj. 17.2. Luk. 14.26.

folgowáć bedźie oko twoje/ áni śie zmiłujesz/ nád nim/ áni go utáisz/ 9 ♣ Ale koniecznie d zábijesz go: ręká twoiá napierwsza ná nim bedźie/ ná zábićie jego/ á ręká wszystkiego ludu potym. 10 ♣ Y ukámienujesz go áż ná śmierć/ ponieważ chćiał ćie odwieść/ od PAná Bogá twego/ ktory ćie wywiodł z źiemie Egipskiey/ z domu niewoli: 11 ♣ Aby wszystek Izráel usłyszawszy bał śie/ á nie czynił wiecey nic podobnego rzeczy tey/ bárzo złey miedzy wámi.

d 5 Moj. 15. 7.

12 A Jesliby ś usłyszał/ żeby w ktorymkolwiek mieśćie twoim / ktore PAN Bog twoj dawa tobie ku mieszkániu/ ktokolwiek rzekł: ♣ 13 Wyszli *niektorzy*, ludźie przewrotni z pośrzodku ćiebie/ á podwiedli obywátele miástá swego/ mowiąc: Podźmy/ á służmy Bogom obcym ktorych nie znaćie: 14 ♣ Tedy bedźiesz szukał y dochodźił/ á pilnie śie wywiádował: á jeśli to prawdá á rzecz pewna/ że śie stáłá obrzydliwość táka miedzy wámi / 15 Koniecznie wytráćisz/ obywátele miástá onego/ ostrzem mieczá: zgłádźisz je/ y wszystko co w nim/ y bydło jego 16 *pobijesz* ostrzem mieczá. ♣ A wszystkie łupy jego zbierzesz w pośrzod ulice jego/ y spalisz ogniem miásto y z onym wszystkim łupem do szczetu PAnu e Bogu twemu: y bedźie mogiłá wieczna/ á nie bedźie budowáne wiecey: 17 ♣ Y nie zostánie w ręku twojich nic z onych rzeczy przeklętych/ áby śie odwroćił PAn od gniewu popędliwośći swojey/ á uczynił z tobą miłośierdźie/ y zmiłował śie nád tobą/ á rozmnożył ćie jáko przysiągł Ojcom twojim. 18 ♣ Gdy słuchájąc bedźiesz głosu PAná Bogá twego/ záchowywájąc wszystkie przykazánia jego/ ktore ja dźiś przykázuje tobie / żebyś czynił co práwego jest/ przed oczymá PAná Bogá twego.

e T. Ná część Pánu Bogu twemu

Rozdział. XIV.

Obyczájow Pogáńskich około umárłych nie naśládowáć. 4. Ktore zwierzętá. 9. ryby y ptástwa czyste ábo nieczyste. 22. 27. 28. dźieśięciny oddawáne bydź máją. 29. Lewitowie, cudzoźiemcy, wdowy y śieroty opátrowáne bydź máją.

1 Synámi jesteśći PAná Bogá wászego: nie bedźiećie śie a rzezáć/ áni czynić łysiny miedzy oczymá wászymi nád umárłym: 2 ♣ Abowiemeś ludem b świętym PAnu Bogu twemu/ y obrał ćie PAn ábyś mu był zá lud osobliwy/ ze wszystkich narodow / ktorzy są ná obliczu źiemie.

a 3 Moj. 19. 27. y 21. 5

b 5 Moj. 7. 6. y 26. 18

3 Nie bedźiesz jadał żadney obrzydliwośći. 4 ♣ Teć są zwierzętá 5 ktore c jeść bedźiećie: ♣ Woły/ Owce/ y kozy. Jeleniá / y Sárne/ y Báwołu/ y dźikiego kozłá/ y jednorożcá/ y Łośiá/ y Kozkę skálna. ♣ 6 Y wszelkie zwierzę ktore ma rozdźielone kopyto/ tákże śie ná dwie kopytá dźieli stopá jego/ y ktore przeżuwa/ miedzy zwierzęty/ jeść je bedźiećie. 7 ♣ A wszákże z tych ktore przeżuwáją/ y ktore rozdźielone kopytá máją jeść nie bedźiećie/ Wielbłądá/ y zájącá/ y krolika: ábowiem choćiaż te przeżuwáją/ ále kopyt rozdwojonych nie máją: nieczyste 8 wam bedą. ♣ Tákże Swiniá/ choć ma kopyto rozdwojone/ ále iż nie przeżuwa / nieczysta wam bedźie: 9 mięsá ich jeść nie bedźiećie/ y ścierwu śie ich nie dotkniećie. ♣ To záś jeść bedźiećie/ z wszystkich *rzeczy* ktore *są* w wodách/ cokolwiek 10 ma łuskę y skrzele/ jeść bedźiećie. ♣ Ale wszystkiego co nie ma skrzeli/ áni łuski/ jeść nie bedźiećie/ nieczyste 11 wam bedźie. ♣ Wszystko ptástwo czyste jeść bedźiećie.

c 3 Moj. 11. 2.

12 Te záśie są ktorych jeść nie bedźiećie: Orłá/ y Gryfá/ y mor13 skiego Orłá. ♣ Y Sokołá/ y Sepá/ 14 y Kanie wedle rodzáju jey. ♣ Ani 15 żadnego kruká wedle rodzáju jego. ♣ Ani Strusiá/ áni Sowy/ áni 16 nocney Kánie/ áni Kregulcá/ według 17 rodzáju jego. ♣ Y Narogá/ y Łelká/ 18 y Łabecia. ♣ Y Pelikaná/ y Porfiryoná/ y Nurká. ♣ Ani Boćianá/ áni Sojki/ według rodzáju jich/ áni 19 Dudká/ áni Nietoperzá. ♣ Wszelki tez płaz skrzydlásty/ nieczysty wam bedźie/ jeść go nie bedźiećie. 20 ♣ Káżdego ptaká czystego jeść 21 bedźiećie. ♣ Nie bedźiećie jeść

żadney

d I. Zaduszonego
e 2 Moj. 23.19. y 34.26

żadney zdechliny d : przychodniowi ktory jest w bramách twojich daß to/ á jeśćto będźie : ábo przedaß cudzoźiemcowi / boś ty lud świety PAnu Bogu twemu/ Nie będźieß e wárzył Koźlęćiá w mleku mátki jego.

22 Dźieśięćiny. Chotnie będźieß dawał dźieśięćiny/ ze wßystkiego urodzáju naśienia twego/ co śie urodźi ná polu/ ná káżdy rok. 23 A będźieß pożywał przed PANem Bogiem twojim ná miejscu / ktore obierze/ żeby tám mießkáło imie jego: dźieśięćin zboźá twego/ z winá twego/ y z Oliwy twojey/ y z pierworodztwá wołow twojich/ y z Owiec twojich/ ábyś śię uczył bać PAná Bogá twego po wßystkie dni. 24 A jeśliby dáleka byłá drogá ná ćię/ żebyś tego tám donieść nie mogł/ przeto/ że odległe jest tobie ono miejsce/ ktoreby obrał PAN Bog twoj/ ku mießkániu tám imieniowi swemu/ gdyć błogosłáwić będźie PAn Bog twoj : 25 Tedy to zpienieżyß/ f á májac záwiązáne pieniądze w reku twojich/pojdźieß ná miejsce/ ktore sobie obierze PAn Bog twoj. 26 Y zá one pieniądze nákupiß wßystkiego co śie upodoba duszy twojey wołow y Owiec/ y Winá/ y innego napoju mocnego y wßystkiego czegoby pożądáłá dußá twojá / á będźieß tám jadł przed PAnem Bogiem twojim/ y będźieß śię weselił/ ty y dom twoj. 27 A Lewity/ ktory mießka w bramách twojich/ nie opuśćiß go/ poniewaź niema dźiału g áni dźiedźictwá z tobą. 28 A po wyśćiu káżdego trzećiego roku/ odłączyß wßystkie dźieśięćiny urodzáju twego/ onegoż roku/ y złożyß je w bramách twojich. 29 Tedy przyjdźie Lewitá/ ktory niema dźiału y dźiedźictwá z tobą/ y przychodźień/ y śierotá/ y wdowá/ ktorzy są w bramách twojich/ y będą jeść/ y nájedzą śie/ ábyć błogosłáwił PAN Bog twoj w káżdey spráwie rąk twojich/ ktorą czynić będźieß.

f Mátt. 21.12
g 4 Moj 18.20. 24. 5 Moj 10. 9. y 12.72 y 18. 1. y 26.12

ROZDZIAL XV.

Porządek odpuszczánia długow roku śiodmego. 4. Vbogi obcy. 7. y domowy rátowány być ma. 12. Co czynić z tym co śie w niewolą záprzedał á nie chce być uwolniony. 19. Jákie Pierworodztwá Bogu poświącáne być máją.

1 NA początku a káżdego śiodmego roku czynić będźieß odpuszczenie. 2 A toć jest sposob odpuszczánia: żeby odpuśćił káżdy/ ktory pożyczył z reki swey/ to czego pożyczył bliźniemu swemu : nie będźie wyćiągał długu od bliźniego swego/ y od brátá swego : poniewaź obwołáne jest odpuszczenie Páńskie. 3 Od obcego wyćiągáć dług możeß : ále cobyś miał u brátá twego / odpuśći mu reká twojá. 4 Dla tego / żeby śię nie stał miedzy wámi kto przez ćie ubogim / poniewaź hojnie błogosłáwić tobie będźie PAN w źiemi / ktorą PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo/ ábyś ja pośiadł. 5 Tylko żebyś słuchájac / posłußny był głosowi PANA Bogá twego/ ábyś strzegł/ y czynił káżde przykazánie to / ktore ja przykázuję tobie dźiśia. 6 Abowiem PAN Bog twoj/ błogosłáwić ćię będźie / jákoć obiecał : y będźieß pożyczał wielu narodom / á sám u nikogo nie będźieß pożyczał ; y będźieß panował nád wiela narodow / á one nád tobą pánowáć nie będą.

7 GDyby był u ćiebie ubogi ktokolwiek z bráćij twojey / w ktorymkolwiek mieśćie twojim/ w źiemi twojey / ktorą PAN Bog twoj dawa tobie : nie zátwardzaj sercá swego / áni záwieraj reki twey / przed brátem twojim ubogim: 8 Ale sczodrze otworzyß mu rekę twoję / y ochotnie pożyczyß mu / ile będźie potrzebował b / y czegoby mu niedostawáło. 9 Strzeż śie áby nie byłá jáka niepoboźność w sercu twojim / żebyś miał rzec : Nádchodźi rok on śiodmy / rok odpuszczenia : y surowobyś śie stáwił brátu twemu ubogiemu / ták żebyś mu nie użyczył / á onby wołał przećiwko tobie do PAná / y miałbyś grzech. 10 Ale ochotnie dáwáć c mu będźieß / y nie będźie niechetne serce twoje / gdy mu dá-

a T. Gdy śie skończą cáłe sześć lat, ná począt-ku śiodmego.
b Mátt 5. 42. Luk. 6. 34.

wáć bedźieß / ábowiem dla tegoć pobłogosłáwi PAn Bog twoj / we wßystkich spráwách twojich / y do czegokolwiek śćiągnieß reke twoje/ 11 ♣ Boć śie nie przebierze ubogich./ d w źiemi wáßey, dla tegoć rozkázuje / mowiąc: ábyś ßczodrze otwierał reke twą brátu twemu / y nedznemu twemu / y ubogiemu twemu/ w źiemi twojey.

12 Jesliby śie záprzedał tobie brát twoj / e Zydowin ábo żydowká/ á służyłciby przez ßeść lat: tedy śiodmego roku wypuśćiß go wolno od śiebie. 13 ♣ A gdy go wolne puśćiß od śiebie/ nie puśćiß go prożnego: 14 ♣ Sczodrze go udárujeß z bydłá twego/ y z gumná twego/ y z prásy twojey: *z tego* w czymći pobłogosłáwił PAn Bog twoj / dáß mu. 15 ♣ Y wspomniß sobie / żeś był niewolnikiem w źiemi Egipskiey/ z kąd ćie wykupił PAn Bog twoj: dla tego ja to dźiś tobie przykázuje. ♣

16 Jesliby też rzekł do ćiebie: nie pojde od ćiebie przeto iż ćie umiłował/ y dom twoj / á iż śie ma dobrze u ćiebie: 17 ♣ Tedy wźiąwßy ßydło/ przekoleß ucho jego ná drzwiách / y bedźie sługą twojim ná wieki; toż y służebnicy swey uczyniß. 18 ♣ Niech to nie bedźie przykro w oczách twojich / że go puśćiß wolno od śiebie: bo dwojáką zapłáte najemniká záslużył u ćiebie/ przez ßeść lat: y błogosłáwić bedźie tobie PAn Bog twoj / we wßystkim co bedźieß czynił.

19 Wßystkiego g pierworodztwá / ktore śie urodźi z bydłá twego / ábo z trzody twojey / sámce/ poświećiß PAnu Bogu twemu: nie bedźieß robił pierworodnym krowy twojey / áni bedźieß strzygł pierworodnych owiec twojich: 20 ♣ Przed PAnem Bogiem twojim bedźieß je jádł / káżdego roku ná miejscu ktore 21 obierze PAN ty y dom twoj. ♣ A jesliby ná nim h byłá wádá/ *żeby* chrome / ábo ślepe / *ábo* z jákakolwiek wádą zła *było*, nie bedźieß go ofiárował PAnu Bogu twemu: 22 ♣ W bramách twych jeść je bedźieß/ nieczysty y czysty zá rowno / jáko sárne / y jáko Jelenia. 23 ♣ Tylko krwie jego nie bedźieß jadł / i ná źiemie wylejeß ja jáko wode.

ROZDZIAL XVI.

Obchod trojgá świąt uroczystych. 11. postánowienie sędźiow, y zwierzchności. 21. y od báłwochwálstwa przestrzeżenie.

1 PRzestrzegaj mieśiącá Abib, ábyś *weń* obchodźił święto a Prześćia PAnu Bogu twemu: ponieważ mieśiącá b Abibá/ wywiodł ćie PAn Bog twoj z Egiptu w nocy. 2 ♣ A bedźieß ofiárował *ofiáre* święta Prześćiá/ PAnu Bogu twemu/ z Owiec y z Wołow/ ná miejscu ktore obierze PAN/ ábys tám mießkało imie jego. 3 ♣ Nie bedźieß z nim jadł kwáßonego c: przez śiedm dni jeść bedźieß z nim przáśniki/ chleb utrapienia/ boś z kwápieniem wyßedł z źiemie Egipskiey ábyś pámietał dźień wyśćia twego/ z źiemie Egipskiey/ po wßystkie dni żywotá twego. 4 ♣ A nie pokaże śie u ćiebie kwás we wßystkich gránicách twojich/ przez śiedm dni: y nie zostánie *nic* przez noc z mięsa/ ktorebyś ofiárował wieczor/ pierwßego dniá/ áż do poránku. 5 ♣ Nie bedźieß mogł ofiárowáć *ofiáry* świętá Prześćia w ktorym kolwiek mieśćie twojim *z onych* ktore PAn Bog twoj dawa tobie. 6 ♣ Ale ná miejscu/ ktore obierze PAn Bog twoj/ ábys tám mießkało imie jego/ ofiárowáć bedźieß *ofiáre* świeta Prześćia wieczor/ przy záśćiu słońcá/ w ten czás ktoregoś wyßedł z Egiptu. 7 ♣ To upieczeß/ y jeść bedźieß ná miejscu / ktore obierze PAN Bog twoj: potym wroćiß śie ráno/ y pojdźieß do námiotow twojich. ♣ 8 Przez ßeść dni bedźieß jádł przáśniki: ále w dźień śiodmy świeto uroczyste *bedźie* PAná Bogá twego: nie bedźieß czynił *weń* żadney roboty.

9 Siedm też d tegodniow odliczyß sobie/ gdy zápuśćiß śierp w zboże twoje: poczniesz liczyć śiedm tegodniow. 10 ♣ A potym bedźieß obchodźił świeto tegodniow PAnu Bogu twemu: z dostátku reki twey dobrowolnie daß / według

tego

Marginal notes (left): d Mátt. 26.11. Jan. 12. 8. — e 2 Moj. 21. 2. Jerem. 34.14. — f I. *zwiná twego.* — g 2 Moj. 13. 2. y 22.29 y 34.20 3 Moj. 27.26. 4 Moj. 3. 13. — h 3 Moj. 22.22. Syrác. 35.13.

Marginal notes (right): i 5 Moj 12 16. 23.24. — a 2 Moj. 12. 2. 3 Moj 23. 5. 4 Moj. 9. 2. y 28.16 — b 2 Moj 13. 4. — c 2 Moj 12.17. y 34.18 — d 2 Moj. 23.16. 3 Moj. 23.15. 4 Moj 28.26.

tego / iáko ćię ubłogosłáwił PAN 11 Bog twoj. ♣ A bedźiesz śię weselił przed Pánem Bogiem twojim / ty y Syn twoj / y corká twojá / y sługá twoj / y służebnicá twojá / y Lewitá / ktory jest w bramách twojich / y przychodźień / y śierotá / y wdowá / ktorzy bedą w pośrzedku ciebie / ná miejscu / ktore obierze PAn Bog twoj / áby tám mieszkáło 12 imię jego. ♣ A bedźiesz wspominał / żeś był niewolnikiem w Egipcie / przetoż strzedz y czynić bedźiesz te ustáwy.

13 PRzytym świeto Kuczek obchodźić bedźiesz przez śiedm dni / gdy zbierzesz *pożytki* z bojewiská twego / y e z práśy twojey. 14 ♣ Y bedźiesz śię weselił w świeto uroczyste twoje / ty / y Syn twoj / y corká twojá / y sługá twoj / y służebnicá twojá / y Lewitá / y przychodźień / y śierotá / y wdowá / ktorzy *bedą* w 15 bramách twojich. ♣ Przez śiedm dni bedźiesz obchodźił świeto uroczyste PAnu Bogu twemu / ná miejscu ktore obierze PAN / gdyć błogosłáwić bedźie PAN Bog twoj / we wszystkich urodzájách twojich / y we wszelkiey pracy rąk twojich : á ták bedźiesz wesoł.

16 TRzy kroć f do roku / ukaże śię káżdy mężczyzná twoj / przed PAnem Bogiem twojim / ná miejscu ktore obierze : w świeto Przásnikow / y w świeto Tegodniow y w świeto Kuczek : á nie ukaże śię 17 *nikt* przed Pánem g prozny : ♣ Káżdy *ukaże śię* z dárem ręki swojey / według błogosłáwieństwá PAná Bogo twego / ktore *on* da tobie.

18 SEdźie y urzedniki postánowisz sobie / we wszystkich bramách twojich / ktore PAn Bog twoj da tobie / w káżdym pokoleniu twojim / áby sądźili lud sądem spráwiedli- 19 wym. ♣ Nie bedźiesz podwracał sądu / áni bedźiesz miał h względu ná osobę / y dáru bráć nie bedźiesz : ábowiem dar záślepia oczy mądrych / á podwraca słowá spráwiedliwych. 20 ♣ Spráwiedliwośći / spráwiedliwośći i náśládowáć bedźiesz / ábyś żył y pośiadł ziemię ktorą PAn Bog twoj dawa tobie.

21 NIe sadź sobie gáju i żadnego drzewá / przy Ołtarzu PAná Bogá twego / ktory sobie zbudujesz. 22 ♣ Ani sobie wystawiaj słupá / *gdyż* to ma w nienawiśći PAn Bog twoj.

ROZDZIAŁ XVII.

Ofiáry mają być cáłe y zdrowe. 2. Bałwochwálcy jáko mają być kámienowani. 8. Trudnieysze spráwy do Kápłánowy do Sędźiow odnośić. 11. 12. 15. Obieránie Królá y powinnośći jego.

1 NIe bedźiesz ofiárowáł PAnu Bogu twemu wołu / áni bydlęciá ná ktorymby a byłá skázá / ábo jákakolwiek wádá / gdyż to *jest* obrzydliwośćią PAnu Bogu twemu.

2 JEśliby śię ználazł miedzy b wámi / w ktorymkolwiek mieśćie twym / ktore PAn Bog twoj dawa ztobie / mąż ábo niewiástá / ktoryby śię czego złego dopuśćił / przed oczymá PAná Bogá twego / 3 przestepując przymierze jego / ♣ A poszedszy / służyłby obcym Bogom / y kłaniałby śię im / ábo słońcu / ábo mieśiącowi / ábo wszystkim zastępom niebieskim / czegom nie 4 przykazał : ♣ Y oznájmionoćby to / á usłyszawszy / wywiádowałbyś śię pilno / á oto byłáby prawdá / y rzecz pewna / że śię stáłá ta obrzy- 5 dliwość w Izráelu : ♣ Tedy wywiedźiesz onego mężá / ábo one niewiáste / ktorzy uczynili te złą rzecz / do bram twojich / mężá onego / ábo niewiáste / y ukámienujesz je / á 6 pomrą. ♣ W uśćiech c dwu świádkow ábo trzech świádkow zábit bedźie / kto umrzeć ma : niech nie umiera ná słowo świádká jednego. ♣ 7 Ręká świádkow bedźie ná nim napierwsza / d ná zábićie jego : á ręká wszystkiego ludu potym : á ták odejmiesz złe z pośrzodku śiebie.

8 BYłoliby też co trudnego e przy sądźie miedzy krwią á krwią / miedzy spráwą á spráwą / y miedzy ráną á ráną / *y* około poswarkow / w bramách twojich / tedy wstániesz / á pojdźiesz ná miejsce ktore o- 9 bierze Pan Bog twoj / ♣ Y przydźiesz do Kápłánow Lewitow / y do sędźiego / ktory bedźie ná on czás / y bedźiesz

e I. Winnice.

f 2 Moj 23. 14. 17. y 34. 23

g 2 Moj 23. 15.

h 2 Moj 23. 8. 3 Moj. 19. 15. 5 Moj. 1. 17.

Przyp. 24. 23. Syrác. 42. 1. Jan. 7. 24. Jákub 2. 1.

i 2 Moj. 23. 8.

a 3 Moj 22. 20. 5 Moj 15. 21.

b 5 Moj. 13. 6.

c 5 Moj. 19. 15. Mátt. 18. 16. Jan. 8. 17. 2 Kor. 13. 1. Żyd. 10. 28.

d 5 Moj. 13. 9.

e 2 Kron 19. 10. Málá. 2. 7.

dźieś ich pytał / á oznájmiać jáko te osadźiemaß. ✠ Y uczyniß według tego jákoć powiedzą / z mieyscá tego / ktore obrał PAN / y postąpiß sobie według wßystkiego jáko ćie náuczą.

11 ✠ Według słow Zakonu / ktorego ćie náuczą / y według sadu / ktoryć powiedzą / spráwowáć śię bedźieß: nie ustąpiß od słowá / ktoreć powiedzą / áni ná práwo / áni ná lewo.

12 ✠ A jesliby kto uczynił to z hárdośći / żeby nie chćiał usłucháć Kápłáná tám postánowionego / ku służbie przed PAnem Bogiem twojim / ábo sędźiego / niech umrze on mąż: y odejmieß to złe z Jzráelá:

13 ✠ Abo wßystek lud usłyßawßy bał śię / á wiecey hárdźie sobie nie poczynał.

14 ✠ Gdy wnidźieß do źiemie / ktorą PAn Bog twoj dawa tobie / á opánujeß ją / y bedźieß mießkał w niey / y rzeczeß. Postánowię nád sobą Krolá / jáko y wßystkie Narody okoliczne.

15 ✠ Tego tylko postánowiß nád sobą Krolá / ktorego obierze PAN Bog twoj: z pośrzodku bráći twey / postánowiß nád sobą Krolá: Nie bedźieß mogł przełożyć nád sobą cudzoźiemcá / ktoryby nie był brátem twojim:

16 ✠ Tylko niech nie chowa wiele koni / áni náwraca ludu do Egiptu / áby wiele koni nábył: ponieważ wam PAN rzekł / nie wracajćie śie záś tą drogą wiecey.

17 ✠ Nie bedźie też miał wiele żon / áby śie nie odwrociło serce jego: śrebrá też y złotá / niech názbyt wiele nie nábywa.

18 ✠ A gdy uśiedźie ná stolicy Krolestwá swego / przepiße sobie ten powtorzony Zakon w kśięgi / od Kápłánow Lewitow:

19 ✠ Y bedźie go miał przy sobie / á bedźie go czytał po wßystkie dni żywotá swego / áby śie uczył bać PAna Bogá swego / y przestrzegał / wßystkich słow Zakonu tego / y ustaw tych / á czynił je.

20 ✠ Aby śie nie wynośiło serce jego / nád bráćią jego / y żeby śie nie unośiło od tego przykazánia ná práwo / áni ná lewo: áby długo żył ná krolestwie swojim / on y synowie jego w pośrzodku Jzráelá.

ROZDZIAL XVIII.

Dochody Lewitow. 9. 11. Strzedz śię bałwochwálstwá, y wßelákich czárow. 18. Obietnicá o wielkim Proroku, ktory jest Chrystus Messyaß. 22. Znák Proroká fałßywego.

1 Nie będą mieli Kápłáni Lewitowie / y wßystko pokolenie Lewi / dźiału / áni dźiedźictwá / z innym Jzráelem: a Ogniste Ofiáry Páńskie / y dźiedźictwo jego jeść będą.

2 ✠ A dźiedźictwá nie będą mieli miedzy bráćią swoją / PAn b jest dźiedźictwem jch / jáko im powiedźiał.

3 ✠ A toć bedźie práwo *należące* Kápłánom od ludu / od ofiárujących ofiárę / bądź wołu / bądź owcę: tedy oddádzą Kápłánowi łopátkę y czeluśći / y káłdun:

4 ✠ Pierwociny z zboża twego / winá twego / y oliwy twojey / tákże pierwociny wełny z Owiec twojich / oddaß mu.

5 ✠ Abowiem obrał go PAn Bog twoj / ze wßystkich pokolen twojich / áby stał ku usłudze w imieniu PAńskim / on / y Synowie jego po wßystkie dni.

6 A Gdyby przyßedł Lewitá / z ktoregokolwiek miástá twego / z cáłego Jzráelá / gdźie przemießkiwa / á przyßedłby z cáłey chęći duße swey / ná miejsce ktore sobie obrał PAN:

7 ✠ Tedy służyć bedźie w imieniu PAná Bogá swego / jáko wßyscy bráćia jego Lewitowie / ktorzy tám stoją przed oblicznośćią Páńską:

8 ✠ Część rowną z *drugimi* jeść będą / oprocz tego co im należáło z dobr Ojcow ich.

9 Gdy tedy wnidźieß do źiemie / ktorą dawa PAn Bog twoj tobie / nie ucz śie czynić / według obrzydliwośći tych narodow.

10 ✠ Niech śie miedzy wámi nie znájduje / ktoryby przewodźił Syná swego / ábo corkę swoję przez Ogień: *tákże* c wießczek / guślarz y wrzeszczek / y czárownik /

11 ✠ Czárnokśiężnik / y ten ktory ma d spráwę z duchy złymi / y práktykarz / y wywiádujący śie *czego* od umárłych.

12 ✠ Abowiem jest obrzydliwośćią PAnu / káżdy ktoryby to czynił: bo dla tych obrzydliwośći / PAn Bog twoj / wy-

a 5 Moj 10. 9. 1 Kor. 9. 13.
b 4 Moj 11. 20.
c 3 Moj 20. 27. 1 Sám. 28. 7. Ezá. 8. 19.
d 3 Moj 20. 27. 1 Sám. 28. 9.

13 rzuca te *Narody* przed tobą. ✤ Doskonałym bedźiesz przed PAnem
14 Bogiem twojim/ ✤ Abowiem Narodowie ci / ktore ty opánujesz / wieszczkow y guslarzow słucháją : ále tobie nie dopuszcza tego PAN Bog twoj.

e Ian. 1. 45. 46. Dźiej 3. 22. y 7. 37.

15 PRoroká e z pośrzodku ćiebie / z bráćij twey / jákom já *jest*, wzbudźi tobie PAN Bog twoj : onego
16 słucháć bedźiećie : ✤ Według tego wszystkiego / jákoś żadał od Páná Bogá twego / ná *gorze* Horeb / w dźień zgromádzenia / mowiąc : niech wiecey nie słucham f głosu PAná Bogá mego / y ná Ogień ten wielki niech nie pátrze wiecey / bym nie
17 umárł. ✤ Przetoż rzekł Pan do mnie:
18 Dobrze mowili / Co mowili: ✤ Proroká im wzbudze z pośrzodku bráći ich / jákoś ty *jest*, y włoże słowá moje w ustá jego / y opowiádáć g im bedźie wszystko cokolwiek mu
19 rozkaże. ✤ Y stánie śie / że ktobykolwiek nie był posłuszny słowom mojim / ktore *on* mowić bedźie w imie moje / já *tego* szukáć bede ná nim.

f 2 Moj. 20. 19. Zyd. 12. 19.

g Ianá. 4. 25.

20 WSzákże Prorok h ktoryby *sobie* hárdźie poczał / mowiąc słowo / w imieniu mojim / ktoregom mu mowić nie rozkazał / y ktoryby mowił w imie Bogow obcych / niech
21 umrze Prorok tákowy. ✤ A jeslibys rzekł w sercu swym : Jákoż rozeznamy to słowo / ktorego nie mowił
22 PAN? ✤ Jesliby co mowił on Prorok w imie PAńskie / á nie stáłoby śie to / áni wypełniło / onoć to jest słowo / ktorego nie mowił PAN / z hárdośći to mowił Prorok on : nie bojże śie go.

h 5 Moj. 13. 5. Ierem. 14. 15.

Rozdział XIX.

Miástá do ućieczki. 4. 11. dla jákiego mężobojstwá odłączyć: Gránic nie przenośić. 15. jednego świádká nie przyjmowáć. 16. á fałszywego karáć przykazuje.

1 GDy wytráci PAN Bog twoj Narody / ktorych źiemie PAN Bog twoj dawa tobie / á pośiedźiesz ją / y mieszkáć bedźiesz w miástach
2 ich / y w domách ich. ✤ Trzy miástá odłączysz sobie / w pośrzod źiemie twojey / ktorą PAN Bog twoj da-
3 wa tobie w ośiádłość. ✤ Wyprostujesz sobie droge / y rozdźielisz ná trzy częśći gránice źiemie twojey / ktorąć w dźiedźictwo poda PAN Bog twoy / żeby tám ućiekał káżdy mężobojcá.
4 A Toć bedźie práwo mężobojce / ktory tám ućiecze áby żyw został / gdyby zábił bliźniego swego z nieobaczenia / á niemiałby go
5 przed tym w nienawiśći : ✤ Jáko / gdyby kto szedł z bliźnim swym do láśá drwá rąbáć / á zániosłby śie ręka swá z śiekierą / áby ućiął drzewo / á spádłáby śiekierá z toporzyská / y tráfiłáby bliźniego jego / żeby umárł / ten ućiecze do jednego
6 z tych miast / áby żyw został : ✤ By snadź nie gonił powinny zábitego mężobojce onego / gdyby śie rozpaliło serce jego / á dogoniwszy go ná dálekiey drodze / nie zábiłgo / choćby nie był winien śmierći / ponieważ go nie miał w nienawiśći przed
7 tym. ✤ Przetoż ja przykázuje tobie / mowiąc : trzy miástá odłączysz so-
8 bie : ✤ A gdy rozszerzy PAn Bog twoj gránice twoje / jáko przyśiągł Ojcom twojim / y dać wszystke źiemie / ktorą a záślubił dáć Ojcom
9 twojim : ✤ Jeslize bedźiesz strzegł wszystkich tych przykazań / y czynił je / ktore ja dźiś rozkázuje tobie żebyś miłował PAná Bogá twego / y chodźił drogámi jego / po wszystkie dni / tedy przydasz sobie jeszcze trzy miástá / do b onych trzech miast. ✤
10 Aby nie byłá wylewána krew niewinna / w pośrzodku źiemie twojey / ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo / áby nie zostáłá ná tobie krew.
11 A Le jesliby kto májąc w nienawiśći c bliźniego swego / á záśádźiwszy śie nań / powstałby przećiw jemu / y uderzyłby go śmiertelnie / ázby umárł / á ućiekł do jednego
12 z tych miast : ✤ Tedy pośla stársi miástá d onego / y porwą go z támtąd / y wydádzą go w ręce powinnemu zábitego / y umrze. ✤ Nie zfolgu-
13 je mu oko twoje / ále odejmiesz krew niewinną z Izráelá / ábyć śie dobrze dźiało.

a 1 Moj. 28. 13. 5 Moj 12. 20.

b Iozua. 20. 7.

c 1 Moj 9. 6. 2 Moj. 21. 12. 14. 3 Moj. 24. 17. 4 Moj. 35. 16 17. 20.

d T. z ktorego jest mężobojcá

14 Nie bedźieſz przenośił gránice e bliźniego twego/ ktorą záłożyli przodkowie w dźiedźictwie twojim/ ktore ośiedźieſz w źiemi/ ktorą PAN Bog twoj dawa tobie w ośiádłość.

15 Nie powſtánie świádek f jeden przećiwko człowiekowi/ w jákieykolwiek nieprawośći/ ábo w jákimkolwiek grzechu/ że wſzyſtkich grzechow ktorymiby kto zgrzeſzył: w uśćiech g dwu świádkow/ ábo w uśćiech trzech świádkow/ ſtánie káżde ſłowo.

16 Jeſliby powſtał świádek kłamliwy przećiw komu/ świadcząc przećiw niemu/ że odſtąpił Bogá;

17 Tedy ſtáną oni dwáj miedzy ſobą/ ktorzy máją ſpor/ przed Pánem: przed Kápłány/ y przed Sędźiámi/ ktorzy będą ná ten czás:

18 Y będą śię pilnie wywiádowáli Sędźiowie/ á obaczáli że świádek on jeſt świádkiem fałſzywym/ kłamſtwo powiádájąc ná brátá ſwego.

19 Vczyńćie mu/ jáko on h myślił uczynić brátu ſwemu: y odejmieſz złe z pośrzodku śiebie:

20 Aby drudzy uſłyſzawſzy to/ ulękli śię/ y nie dopuſzczáli śię więcey tákowey złośći czynić w pośrzod ćiebie.

21 A nie zfolguje oko twoje: gárdło i zá gárdło/ oko zá oko/ ząb zá ząb/ rękę zá rękę/ nogę zá nogę *będźie*.

e Przy. 22.28.

f 4 Moj. 35.30. 5.Moj. 17.6. Mátt. 18.16.

g Ian. 8. 17. 2 Kor. 13.1. Zyd. 10.28.

h Przyp. 19.9. Dánie 13.61.

i 2 Moj. 21.24. 3 Moj. 24.20. Mátt. 5.38.

ROZDZIAL XX.

Wſpomożenie Boże. 3. nápominánie Kápłáńſkie. 5. y Hetmáńſkie do woyſká. 10. Prawo dobywánia miaſt. 19. 7. ktorych drzew czáſu wojny nie wyćináć.

1 Gdy śię ruſzyſz ná wojnę/ przećiw nieprzyjaćiołom twojim/ á obaczyſz konie y wozy/ y lud więtſzy nád ćię/ nie boj śię ich: bo PAn Bog twoj z tobą *jeſt*, ktory ćię wywiodł z źiemie Egipſkiey.

2 A gdy śię przybliżáć będźiećie ku potykániu/ wyſtąpi Kápłan/ y przemowi do ludu:

3 A rzecze do nich: ſłuchaj Izráelu: wy dźiś ſtaczaćie bitwę z nieprzyjaćioły wáſzemi/ niechajże nie ſłábieje ſerce wáſze/ nie bojćie śię/ y nie trwożćie ſobą/ áni śię ich lękajćie:

4 Abowiem PAN Bog wáſz idźie z wámi/ áby walczył zá was z nieprzyjaćioły wáſzymi/ áby was wybáwił.

5 Tákże mowić będą Hetmáni do ludu/ y rzeką: Jeſliż a kto jeſt/ co zbudował dom nowy/ á w nim nie począł mieſzkáć/ niech idźie/ á wroći śię do domu ſwego: by ſnadź nie zginął w bitwie/ á kto inny poczałby w nim mieſzkáć.

6 Abo jeſli b kto jeſt/ co náſádźił winnicę/ á nie używał owocu c z niey/ niech idźie/ á wroći śię do domu ſwego/ by ſnadź nie zginął w bitwie/ á kto inny używałby z niey.

7 Abo jeſli kto jeſt/ co ma poślubioną żonę/ d á jeſzcze jey nie pojął/ niech idźie/ á wroći śię do domu ſwego/ by ſnadź nie zginął w bitwie/ á kto inny nie pojął jey.

8 Nád to Hetmáni mowić będą do ludu/ y rzeką: Jeſli kto e jeſt bojáźliwy/ á lękliwego ſercá/ niech idźie/ á wroći śię do domu ſwego/ áby nie pſował ſercá bráći ſwey/ jáko *jeſt zepſowáne* ſerce jego.

9 A gdy przeſtáną Hetmáni mowić do ludu/ tedy poſtáwią Rotmiſtrze wojſk przed ludem.

10 Gdy przyćiągnieſz do *jákiego* miáſtá/ ábyś go dobywał/ poczeſtujeſz je pokojem.

11 A jeſliże pokoj ofiárowány przyjmie/ y otworzyć *bramy*, tedy wſzyſtek lud nálezióny w nim/ będźie ći hołdował y ſłużył.

12 Ale jeſli nie uczyni pokoju z tobą/ lecz podnieśie przećiw tobie wojnę/ obleżeſz je.

13 A gdy je da PAn Bog twoj w ręce twoje/ tedy zábijeſz w nim káżdego mężczyznę oſtrzem mieczá.

14 Tylko newiáſty/ y dźiatki/ y bydło/ y wſzyſtko co będźie w mieśćie/ wſzyſtek łup jego obroćiſz ſobie w korzyść/ y będźieſz jadł łupy nieprzyjaćioł twojich/ ktore da PAn Bog twoj tobie.

15 Ták uczyniſz wſzyſtkim miáſtom/ dáleko odległym od ćiebie/ ktore nie ſą z miaſt tych narodow.

16 Ale z miaſt f narodow tych/ ktore PAN Bog twoj podawa tobie w dźiedźictwo/ żadney duſze żywić nie będźieſz:

17 Lecz do ſzczętu wytráćiſz je/ Hetteyczyká/ Amorreyczyká/ Chánáneyczyká/ y Ferezeyczyká/ Heweyczyká/ y Iebuzeyczyká;

a 1 Mác. 3.56.

b 3 Moj. 19.23.

c 3 Moj. 19.23.

d 5 Moj. 24.5.

e Sedź. 7.3. 1 Mách. 3.50.

f 4 Moj. 33.52. 5 Moj. 7.1.2.

ká/ jákoć rozkazał PAN Bog twoj.

18 Przeto/ żeby nie uczyli was czynić/ według wszystkich obrzydliwośći swojich/ ktore czynili Bogom swym/ y zgrzeszylibyśćie przećiw PAnu Bogu wászemu.

19 GDy oblężesz jákie miásto/ á przez wiele dni dobywáć go będźiesz/ ábyś je wźiął/ nie psuj drzewá jego/ wycinájąc je śiekierą bo z niego jeść będźiesz: przetoż go nie wycinaj/ (bo/ ázaż są ludźmi drzewá polne?) ábyś ich używał do oblężenia.

20 Tylko drzewá/ ktore obaczysz/ że owocu nie rodzą/ te psowáć będźiesz y wycinać: y budowáć będźiesz bászty/ przećiwko onemu miástu/ ktore z tobą walczy/ poki go nie opánujesz.

ROZDZIAŁ XXI.

Co czynić. 1. z Zábitym potájemnie. 11. z białą głową. ná wojnie pojmáną. 15. z pierworodnym. 18. z upornym Synem. 22. y z obieszonym.

1 JEśliby náleźiony był zábity w źiemi/ ktorą PAN Bog twoj dawa tobie/ ábyś ją pośiadł/ leżący ná polu/ á nie wiedźiánoby kto go zábił:

2 Tedy wynidą Stárszy twoji/ y Sędźiowie twoji/ y rozmierzą *źiemię* áż do miast ktore *są* n około onego zábitego.

3 A ktoreby miásto bliższe było onego zábitego/ tedy wezmą Stárszy miástá onego/ jáłowicę z stádá/ ktora jeszcże nie robiono/ á ktora nie ciągnęłá w járzmie:

4 Y záwiodą stárszy tego miástá/ onę jáłowicę w dolinę kámienistą/ gdźie nigdy nie orano/ áni śiano/ y utną tám szyję jáłowicy w oney dolinie.

5 Zátym przyjdą Kápłáni/ Synowie Lewiego: bo je obrał PAN Bog twoj/ áby mu służyli/ y żeby błogosłáwili w imieniu PAńskim/ á według a uznánia ich/ kończyć śię ma káżdy spor y káżda rána:

6 Tákże wszyscy Stárszy miástá onego/ ktore jest nabliższe zábitego/ umyją ręce swoje/ nád jáłowicą śćiętą w dolinie.

7 Y oświadczą śię/ mowiąc; Ręce násze nie wylały tey krwie/ áni oczy násze *ná to* pátrzáły.

8 Oczyść lud twoj Izráelski/ ktoryś odkupił PANIE/ á nie poczytaj krwie niewinney/ w pośrzodku ludu twego Izráelskiego: Tedy oczyśćieni będą od oney krwie.

9 A ty odejmiesz krew niewinną z pośrzodku śiebie/ gdy uczyniesz co práwego jest/ przed oczymá PAńskimi.

10 GDy *też* wynidźiesz ná wojnę/ przećiw nieprzyjaćiołom twojim/ á poda je PAN Bog twoj w ręce twoje/ y náwierzesz z nich więźniow.

11 A obaczysz miedzy więźniámi Niewiástę nádobną/ ktorey rozmiłowawszy śię/ wźiąłbyś ją sobie zá żonę:

12 Tedy ją wprowádźisz do domu swego/ y ogoli głowę swoję/ y obrzeże páznogćie swoje:

13 A złożywszy z śiebie száte/ w ktorey jest pojmána/ zostánie w domu twym/ á płákáć będźie Ojcá swego/ y Mátki swojey/ przez cáły mieśiąc: á potym/ wnidźiesz do niey/ y będźiesz mężem jey/ á oná będźie tobie zá żonę.

14 A jesliby śię *potym* nie podobáłá/ tedy ją wolno puśćisz/ á żadną miárą nie przedasz jey zá pieniądze/ áni nią kupczyć będźiesz/ ponieważeś ją zelżył.

15 GDyby też kto miał dwie żenie/ jednę miłą/ á drugą omierzłą/ y národźiłyby mu Synow/ miła y omierzła: á byłby Syn pierworodny omierzłey:

16 Tedy gdy stánowić będźie zá dźiedźice Syny swoje dobr swojich: nie będźie mogł dáć pierworodztwá Synowi miłey/ przed Synem pierworodnym oney omierzłey:

17 Ale pierworodztwo Synowi omierzłey przyzna/ dawszy mu dwojáką b część wszystkiego co ma: ponieważ on *jest* początkiem c śiły jego: jego jest práwo pierworodztwá.

18 JEśliby kto miał Syná swowolnego/ y krnabrnego/ ktoryby nie słuchał głosu Ojcá swego/ y głosu Mátki swojey/ á będąc strofowány/ nie usłuchałby ich:

19 Tedy go wezmą/ Oćiec jego y Mátká jego/ y przywiodą go do Stárszych miástá swego/ y do bramy *sądowey* miejscá onego:

20 Y rzeką do stárszych miástá onego: Ten nász Syn/ jest swawolny/ y krnabrny/ niepesłuszny

a 5 *Moj.* 17. 8.

b 1 *Kron.* 5. 1.

c 1 *Moj.* 49. 3.

głoſu náßemu: żártok *jeſt* y pijánicá. 21 ✣ Tedy ukámienuja go wßyſcy ludźie miáſtá onego / y umrze: á ták odejmieß złe z pośrzodku śiebie: co gdy wßyſtek Izráel uſłyßy, bać śie będą.

22 A Gdyby kto popełnił grzech godny śmierći / á byłby zkazány ná śmierć / á obieśiłbyś go ná drzewie: 23 ✣ Nie zoſtánie przez noc trup jego ná drzewie / ále konieczn pochowaß go tegoż dniá: bo przeklectwem d Bożym *jeſt*, ten co wiśi. Przetoż nie będźieß plugáwił źiemie twey / ktora PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo.

d *Gálát. 3. 13.*

ROZDZIAL XXII.

Rzeczy bliźniego ochraniáć. 5. ßat inßey płći nie obłoczyć. 6. o gniazdách ptáßych. 8. Blanki n dáchu uczynić. 9. O śiániu. 10. o Oràniu. 11. ßátách y brámiech. 13. co czynić z oſtáwioną niewinną. 20. ábo y z winną. 22. karánie Cudzołoſtwá. 23. zgwałcenie zrękowáney. 28. ábo dźiewki wolney.

1 JEslibyś ujrzał wołu a brátá twego / ábo Owcę jego obłąkána / nie mijayże b ich / *ále* je koniecznie odprowádź do brátá twego. 2 ✣ Choćiby nie był bliſki brát twoj / ánibyś go znał / przećie zápędźiß je do domu ſwego / y będźie przy tobie / áżby tego ßukał brát twoj / y wroćiß mu je. 3 ✣ Toż uczyniß Oſłowi jego: toż też uczyniß ßáciu jego: toż też uczyniß wßelákiey rzeczy zgubioney brátá twego / ktoraby mu zginęłá / jeslibyś ja nálazł nie mijayże jey.

e *2 Moj. 23. 4.*
b *H. niekryj śię przed nimi.*

4 JEslibyś ujrzał Oſłá brátá twego / ábo wołu jego / że upadł ná drodze / nie mijayże ich / ále go záraz z nim podnieś.

5 NIech niebierze niewiáſtá ná śię ßat c męſkich: áni niech śię męż obłoczy w ßátę niewieśćia: ábowiem jeſt obrzydliwośćia PAnu Bogu twemu ktoby to czynił.

c *H. naczynia.*

6 GDybyś tráfił gniazdo ptáße przed toba w drodze / ná jákimkolwiek drzewie / ábo ná źiemi / *á w nim* ptáßętá ábo jáicá: á mátkáby śiedźiáłá ná ptáßętách / ábo ná jájcách: nie bierzże máćierze z dźiećmi: 7 ✣ Ale wolno puśćiwßy mátkę / dźieći weźmieß ſobie / ábyć śię dobrze dźiáło / y żebyś przedłużył dni *twojich*.

8 GDy też zbudujeß dom nowy / tedy uczyniß blanki po kráju dáchu twego / ábyś nie przywiodł krwie ná dom twoj / gdyby kto ſpadł z niego.

9 NIe pośiewaj winnice twojey rożnym d naśieniem / byś snadź nie ſplugáwił pożytku naśienia ktoreś śiał / y urodzáju winnice. 10 ✣ Nie będźieß Orał wołem y Oſłem poſpołu. 11 ✣ Nie obleczeß ßáty utkáney z wełny y zełnu poſpołu. 12 ✣ Poczyniß ſobie ßnurki e ná czterech rogách ßáty twojey / ktorą śię odźiewáć będźieß.

d *3 Moj. 19. 19.*
e *4 Moj. 15. 38. Mátt. 23. 5.*

13 GDyby kto pojął żonę / á wßedßy do niey / miałby ja w nienawiśći / 14 ✣ A dałby przyczynę / áby mowiono o niey / y wprowádźiłby ná nię złą ſławę / mowiąc: Pojąłem tę żonę / á wßedßy do niey nie ználazłem jey PAnną: 15 ✣ Tedy weźmie Oćiec dźieweczki / y Mátká jey / y przyniosą *znáki* pánieńſtwá dźieweczki oney / do ſtárßych miáſtá onego do bramy / 16 ✣ Y rzecze Oćiec oney dźieweczki do ſtárßych: corkę ſwoję dałem mężowi temu zá żonę / á on ja ma w nienawiśći. 17 ✣ A oto ſam dał przyczynę / áby mowiono o niey / powiádájąc: nie ználazłem przy corce twojey pánieńſtwá: ále oto *ſą* znáki Pánieńſtwá / corki mojey: Tedy rozwiną ono prześćierádło przed ſtárßymi miáſtá onego: 18 ✣ A wźiąwßy ſtárßy miáſtá onego męża / ſkarzą go. 19 ✣ Y wezmą z niego winę / Sto śrebrnikow / ktore oddádzą Ojcu oney dźieweczki / przeto / że puśćił złą ſławę o Pánnie Izráelſkiey / y będźie ja miał zá żonę / y nie będźie jey mogł opuśćić / po wßyſtkie dni ſwoje. 20 ✣ Ale byłliby prawdźiwe to obwinienie jey / á nie ználázłyby śię *znáki* Pánieńſtwá przy oney dźieweczce: 21 ✣ Tedy wywiodą onę dźieweczkę przed drzwi domu Ojcá jey / y ukámienują ja ludźie miáſtá onego / y umrze: bo uczyniłá háńbę w Izráelu /

rozpu-

popełniwszy nierzad w domu Ojcá swego: ták odejmiesz złe z pośrzod śiebie.

22 Jesliby kto ználeziony był obcujący z Niewiástą májącą mężá/ tedy niech umrá oboje/ mąż ktory obcował z *cudzą* żoną/ y oná niewiástá: ták odejmiesz złe z Izráelá.

f 3 Moj. 20.10.

23 Będźiliby dźieweczká/ Pánná poślubiona mężowi/ á tráfiłby ją kto w mieśćie/ y obcowałby z nią:

24 Tedy wywiodszy one oboje przed bramę miástá/ ukámienujećie je/ y umrą: dźieweczká przeto/ iż nie wołáłá w mieśćie: á mężá przeto/ iż zelżył żonę bliźniego swego: ták odejmiesz złe z pośrzodku śiebie.

25 A Jesliby ná polu tráfił mąż dźieweczkę poślubioną/ á porwawszy ją/ zgwałćiłby ją/ tedy umrze mąż/ ktory obcował z nią/ sam tylko.

26 Ale dźieweczce nic nie uczynisz: dźieweczká nie jest winná śmierći/ bo jáko gdyby kto powstawszy przećiwko bliźniemu swemu zámordował go: táka to sprawá:

27 Poniewaz ją ná polu tráfił/ *á gdy* wołáłá dźieweczká poślubiona/ nie był ktoby ją rátował.

28 Gdyby też kto/ tráfiwszy dźieweczkę Pánnę/ ktora nie jest zá mąż zmowiona porwał ją/ y leżałby z nią/ á zástanoby je:

29 Tedy da on mąż ktory obcował z nią/ Ojcu dźieweczki piećdźieśiąt srebrnikow/ y bedźie mu zá żonę/ przeto że g ją zelżył/ áni jey bedźie mogł opuśćić/ po wszystkie dni swoje:

g 2 Moj 22.16.

30 Nie pojmie nikt żony Ojcá swego/ y nie odkryje podołká Ojcá swego.

Rozdział XXIII.

Kogo do zgromádzenia Pańskiego nie przypuszczáć. 9. Czystośći przestrzegáć. 15. zbiegłego niewolniká nie wydawáć. 17. Nierządnice nie ćierpieć. 19. nie lichwić. 21. śluby pełnić. 22. y jáko śie w Winnicy. 25. w zbożu bliźniego záchowywáć, przykázuje.

1 Nie wnidźie wypukły/ áni trzebieniec do zgromádzenia PAńskiego.

2 Ani wnidźie niepoczćiwego łożá Syn/ do zgromádzenia Pańskiego/ y dźieśiąte pokolenie jego/ nie wnidźie do zgromádzenia Pańskiego.

3 Nie wnidźie też Ammonitá/ y Moábczyk/ do zgromádzenia PAńskiego/ áni dźieśiąte pokolenie *ich*, nie wnidźie do zgromádzenia PAńskiego áż ná wieki:

4 Dla tego/ że wam nie zábieżeli z chlebem/ ániz wodą w drodze/ gdyśćie szli z Egiptu/ y że nájeli a zá zapłáte przećiw tobie Báláámá/ Syná Beorowego z Pethor Mezopotámiey Syryjskiey/ áby ćie przeklinał.

a 4 Moj. 22. 5.

5 Acz nie chćiał PAn Bog twoj wysłucháć Báláámá/ ále obroćił PAn Bog twoj tobie *jego* przeklectwo/ w błogosłáwieństwo/ bo ćie umiłował PAN Bog twoj.

6 Nie szukaj pokoju ich/ áni dobrego ich/ po wszystkie dni twoje ná wieki.

7 Nie bedźiesz śie brzydźił Idumejczykiem/ bo brátem twojim jest: Nie bedźiesz śie brzydźił Egipczykiem/ boś był przychodniem w źiemi jego.

8 Synowie ktorzy śie im zrodzą/ w trzećim pokoleniu/ wnidą do zgromadzenia Pańskiego.

9 Gdy śie ruszysz z wojskiem/ ná przećiwko nieprzyjaćiołom twojim/ strzeż śie od wszelkiey złey rzeczy.

10 Jesliby był miedzy wámi kto/ coby był nieczystym b z przygody nocney/ wynidźie zá Oboz/ á nie wroći śie do niego:

b 3 Moj. 15.16.

11 A ku wieczorowi omyje śie/ wodą/ á po záśćiu słońcá/ wnidźie do Obozu.

12 Bedźiećie też mieli miejsce zá Obozem/ gdźie bedźiećie wychodźili ná *potrzebę przyrodzoną*:

13 Y bedźiesz miał rydlik miedzy naczyniem swojim/ á gdybyś chćiał uśieść dla potrzeby/ wykopiesz nim dołek/ obroćiwszy śie/ zágrzebiesz plugástwo twoje:

14 Abowiem PAn Bog twoj/ chodźi w pośrzodku obozu twego/ áby ćie wyrwał/ y podał ći nieprzyjaćioły twoje: przetoż niech bedźie oboz twoj święty/ áby nie widźiał przy tobie sprosnośći jákiey/ dla ktoreyby śie odwroćił od ćiebie.

15 Nie wydasz sługi Pánu jego/ kto

rzył się uciekł do ciebie / od PANá 16 swego. ♣ Z tobą będźie mieszkał w pośrzodku ćiebie / ná miejscu ktore sobie obierze / w jednym z miast twojich / gdźieby mu śię podobáło : nie uczynisz mu gwałtu:

17 Nie będźie nierządnicá z corek Izráelskich / áni będźie nierzą- 18 dnik z Synow Izráelskich. ♣ Nie wnoś zapłáty nierządnice / áni zapłaty psá / w dom PANá Bogá twego / zá jákikolwiek ślub : bo obrzydliwośćia u PANá Bogá twego jest to oboje.

19 Nie dasz ná lichwę c brátu twemu / áni pieniedzy / áni żywnośći / áni jákiejkolwiek rzeczy / ktora 20 dawája ná lichwę. ♣ Cudzoźiemcowi ná lichwę dawáć możesz / ále brátu twemu ná lichwę nie dasz : ábyć błogosłáwił PAN Bog twoj / w káżdey spráwie / do ktorey źciągniesz rękę twoje / w źiemi / do ktorey wnidźiesz ábyś ją pośiadł.

c 2 Moj. 22.25. Luk. 6. 34.35. Nehe. 5. 3.

21 Jeslibyś d ślubował ślub PANu Bogu twemu / nie omieszkywaj je oddawáć go : bo koniecznie upomni śię go PAN Bog twoj od ćie- 22 bie / á będźie ná tobie grzech. ♣ A jeśli nie będźiesz ślubował / nie bę- 23 dźie ná tobie grzechu. ♣ To co wynidźie z ust twojich / wypełnisz / y uczynisz / jákoś ślubował PANu Bogu twemu dobrowolnie / coś wymowił usty twymi.

d 4 Moj. 30. 3.

24 Gdy wnidźiesz do Winnice bliźniego twego / jedz jágody ile ćię podoba / áż do sytośći : ále do 25 naczynia twego nie bierz. ♣ Tákże gdy wnidźiesz miedzy e zboże bliźniego twego / tedy nárwiesz kłosow ręką twą / ále śierpá nie zápuszczaj w zboże bliźniego twego.

e Mátt. 12. 1.

ROZDZIAŁ XXIV.

Rozwodu dozwolenie. 5. Nowym Małżonkom pofolgowánie. 6. zastáwy jákie. 10 y jáko bráć. 7. te ludźie co krádną zábijáć. 8. trądu śie strzedz. 16. dobrego miásto złego nie karáć. 17. 19. powinność przećiw wdowam, śierotom y przychodniom wypisuje.

1 Gdyby pojął kto żonę / á stałby śię jey małżonkiem / á przydáłoby śię / żeby nie náláząłá łáski w oczách jego / przeto że ználazł przy niey co sprośnego ; tedy jey nápisze list a rozwodny / y da w rękę jey / á 2 puśći ją z domu swego. ♣ A gdyby wyszłá z domu jego / á odszedszy stáłá- 3 by sie drugiego męża. ♣ A mając ją w nienawiśći on mąż drugi / nápisałby jey list rozwodny / y dałby w rękę jey / y puśćiłby ją z domu swego : ábo jeslibyby też umárł on mąż drugi / ktory ją był pojął sobie 4 zá żonę: ♣ Nie będźie mogł mąż jey pierwszy / ktory ją był opuśćił / znowu jey pojąć / áby mu byłá żoną / gdyż jest splugáwiona : ábowiem obrzydliwośćia to jest przed obliczem PAŃskim : przetoż nie dopuszczaj grzeszyć źiemi / ktora PAN Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo.

a Mátt. 5. 31. y 19. 7. Márk. 10. 4.

5 Gdyby śię kto świeżo b ożenił / nie wynidźie ná Woynę / áni nań włożona będźie jáka pracá / wolen będźie w domu swym / przez cáły rok / weselac śię z żoną swoją ktorą pojął.

b 5 Moj. 20. 7

6 Nikt nie weźmie w zastáwie zwierzchniego y spodniego kámienia młyńskiego : bo tákowy *jákoby* duszę brał w zastáwie.

7 Jesliby kto był ználeźion / coby ukradł c człowieká z bráciej swey Synow Izráelskich / á hándlowałby nim / y przedał go / tedy umrze on złodźiej / y odejmiesz złe z pośrzodku śiebie.

c 2 Moj. 21. 16.

8 Strzeż śię zárázy trądu / á przestrzegaj pilnie / żebyś czynił wszytko / czego was náuczą kápłáni Lewitowie : jákom im rozkazał / przestrzegáć d tego / y czynić 9 to będźiecie. ♣ Pámiętaj co uczynił PAN Bog twoj e Máryey / w drodze / gdyśćie wyszli z Egiptu.

d 3 Moj. 13. 2. e 4 Moj. 12. 10.

10 Gdy pożyczysz czego bliźniemu twemu / nie wchodźże do domu jego / ábyś wźiął co w zastáwie od 11 niego. ♣ *Ale* ná dworze zostániesz / á człowiek ktoremuś pożyczył / wynieśie do ciebie zástáwę przed dom.

12 ♣ A jesliby *on* człowiek był ubogi / nie układźiesz śię z zastáwą jego : Bez omieszkánia wroćisz mu one zastáwę / gdy słońce zajdźie / żeby

f 2 Moj 22. 26.

leżał ná odźieniu swym/ y błogosłáwiłći: á będźieć to spráwiedliwośćia / przed PANEM Bogiem twojim.

14 NJe uczynisz krzywdy najemnikowi ubogiemu/ y potrzebnemu z bráći twojey/ ábo z cudzoźiemcow twojich/ ktorzy sa w źiemi twey w bramách twojich. ♣ 15 Tegoż dniá g dasz mu zapłátę jego/ przed záśćiem słońcá/ ábowiem ubogi jest/ á z tego żywi dusze swoje/ żeby nie wołał h przećiwko tobie do PAná/ á zostáłby ná tobie grzech.

16 NJe umra Ojcowie zá Syny/ i á Synowie nie umra zá Ojce/ káżdy zá grzech swoj umrze. ♣ 17 Nie wywroćisz sadu k przychodniowi/ *áni* śierоćie/ áni weźmiesz w zastáwie száty wdowy: ♣ 18 Ale pámietaj/ żeś niewolnikiem był w Egipćie/ á iż ćię wybáwił PAN Bog twoj z támtad: dla tegoż ja przykázuję tobie/ ábyś to czynił.

19 GDybyś żał zboże l twoje ná roli twojey/ á zápámiętałbyś snopá ná polu/ nie wracaj śię/ ábyś go wźiął/ przychodniowi/ śierоćie/ y wdowie/ *to* będźie: ábyć błogosłáwił PAN Bog twoj/ w káżdey spráwie rak twojich. ♣ 20 Gdy będźiesz obierał Oliwki twoje/ nie ogladajże śię ná káżda gáłązkę zá soba/ przychodniowi/ śierоćie/ y wdowie to będźie. ♣ 21 Gdy będźiesz obierał winnicę twoje/ nie zbierajże gron pozostáłych zá toba/ przychodniowi/ śierоćie/ y wdowie to będźie. ♣ 22 A pámiętaj/ iżeś był niewolnikiem w źiemi Egipskiey. ♣ Przetoż ja tobie przykázuję/ ábyś to czynił.

g 3 Moj. 19.13. Tobi. 4. 15.
h Jákob. 5. 4.
i 1 Krol 14. 6. 2 Kron 25. 4. Jerem. 31.30. Ezech 18.20.
k 2 Moj. 22.21. 22. Przy. 22.22. Esái. 1. 23. Jerem. 5. 28. y 22.3. Ezech 22.29. Zách. 7. 10.
l 3 Moj. 19. 9. y 23.22

Rozdział XXV.

Tego co zásłużył bieżowánie, pod liczba bicżowáć. 4. robiącego żywić. 5. powinnowátemu potomká wzbudźić 11. Niewstydliwey rękę ućiąć. 14. Wagi y miáry spráwiedliwe mieć. 17. á pámiątkę Amálekowe wygłádźić każe.

1 JEsliby śię spor wszczął miedzy stronámi/ á przyszliby do sadu/ áby je sadzono: tedy uspráwiedliwia spráwiedliwego/ á niezbożnego osadza zá niezbożnego. ♣ 2 A jesli godźien będźie bićia niepobożny/ tedy każe go położyć sędźia/ y każe go bić przed soba/ według miáry nieprawośći jego/ pod liczba. ♣ 3 Czterdźieśći a kroć uderzy go/ *więcey* nie przyda/ by snadź/ jesliby mu nád to zádano więcey plag/ nie znikczemniał brát twoj/ przed oczymá twymi. ♣ 4 Nie záwiążesz b gęby wołowi młocącemu.

5 GDyby mieszkáli bráćia pospołu/ a zszedłby jeden z nich nie májac Syná/ nie pojdźie żoná onego zmárłego/ zá mężá obcego: brát c jego wnidźie do niey/ á pojmie ja sobie zá żonę/ á práwem powinowáctwá przyłączy ja sobie. ♣ 6 A pierworodny *Syn* ktoregoby porodźiłá/ náżwány będźie imieniem brátá jego zmárłego/ áby nie było wygłádzone imię jego z Izráelá. ♣ 7 A jesliby nie chćiał on mąż pojąć brátowey swojey/ tedy pojdźie brátowa jego do bramy przed stársze/ y rzecze: nie chce brát mężá d mego wzbudźić brátu swemu imienia w Izráelu/ y nie chce mię práwem powinowáctwá sobie przyłączyć. 8 ♣ Tedy go przyzowa Stársi miástá onego/ y będa mowić z nim: A stánąwszy/ jesli rzecze/ nie chcę jey pojąć: ♣ 9 Przystapi brátowa jego do niego przed oczymá stárszych á zzuje trzewik jego z nogi jego/ y plunie ná twarz jego/ á odpowiádájac/ rzecze: Ták śię stánie mężowi/ ktoryby nie budował domu brátá swego. ♣ 10 Y názywáć będa imię jego w Izráelu: Dom e wyzutego.

11 GDyby śię powádźili z soba dwáj jácy mężowie/ a przybieżáłáby żoná jednego/ áby wyrwáłá mężá swego/ z ręki onego co go bije/ á źćiagnąwszy rękę swą/ uchwyćiłáby go zá łono jego: ♣ 12 Utniesz jey rękę: y niezlituje śię *nád nią* oko twoje.

13 NJe będźiesz miał w worku twojim rożnych gwichtow/ więtszego y mniejszego. ♣ 14 Nie będźiesz też miał w domu twojim dwojákiego korcá/ więtszego y mniejszego: ♣ 15 Wagę słuszna y spráwiedliwa mieć będźiesz/ *tákże* korzec słuszny y spráwiedliwy mieć będźiesz/ áby śię

a 2 Kor. 11. 2.
b 1 Kor. 9. 9. 1 Tym. 5. 18.
c Mátt. 22.24. Márk. 12.19. Luk. 20,28.
d Ruth. 4. 7.
e I. Dom bosego.

przedłużyły dni twoje ná ziemi / ktora PAN Bog twoj dawa tobie.

16 Abowiem obrzydliwośćia f jest PAnu Bogu twemu káżdy/ ktory to czyni / wszelkiczyniacy nieprawość.

17 POmni ná to coć uczynił g Amálek w drodze/ kiedyśćie szli z

18 Egiptu/ Jákoć zábiezał droge/ á pobił ostátnie wojská twego/ wszystkie mdłe *idące* zá tobą/ gdyś ty był utrudzony y sprácowány: á nie bał śie Bogá:

19 Przetoż gdyć da odpoczynienie PAN Bog twoj/ od wszystkich nieprzyjaćioł twojich w około / w ziemi ktora PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo/ ábyś ja pośiadł: wygłádźiß pámiatke Amálekowe pod niebem. Nie zápominajże *tego*.

f Przy. 11. 1.
g 2 Moj 17. 8.

ROZDZIAŁ XXVI.

Pierwoćiny kápłanowi. 12. y dźieśięćiny, śierotam, wdowam, y przychodniom. 16. á posłußeństwo Bogu oddawáć każe.

1 GDy wnidźieß do ziemie/ ktora PAn Bog twoj dawa tobie w dźiedźictwo/ á osiedźieß ja/ y mieszkáć w niey bedźieß:

2 Tedy weźmieß a pierwoćiny/ ze wszystkich owocow ziemie/ ktore ofiárowáć bedźieß z ziemi twojey/ ktora PAn Bog twoj dawa tobie: włożyß je w koß: á pojdźieß ná miejsce/ ktoreby obrał Pan Bog twoj áby tám mieszkáło imie jego/

3 A przyszedszy do Kápłáná/ ktory ná ten czás bedźie/ rzeczeß do niego: Wyznawam dźiś PAnu Bogu twemu/ żem wszedł do ziemie/ o ktora przyśiagł PAn Ojcom náßym/ że ja nam dáć miał.

4 Tedy wźiawszy Kápłan koß z reki twojey postáwi go przed Ołtarzem PAná Bogá twego:

5 Támże odpowieß/ y rzeczeß przed obliczem PAná Bogá twego: Oćiec moj/ *był* ubogi Syryczyk/ b/ y zstapił do Egiptu/ á pielgrzymował tám w máluczkim poczćie/ y stał śie tám w narod wielki/ możny y obfity.

6 A gdy śie z námi źle obchodźili Egipczánie/ trapiac nas/ y kładac ná nas niewola ćieżka:

7 Tedyśmy wołáli do PAná Bogá Ojcow náßych/ y c wysłuchał PAN głos náß/ á wejrzał ná utrapienie náße/ y ná prace náße/ y *ná* ućisk náß/

8 Y wywiodł nas PAN z Egiptu reka mocna / y rámieniem wyciagnionym/ y w stráchu wielkim / y w znákách/ y w cudách/

9 Y przyprowádźił nas ná to miejsce / á podał nam te ziemie / ziemie opływájaca mlekiem y miodem.

10 A teráz oto przyniosłem pierwoćiny z owocow ziemie/ ktoraś mi dał o PAnie: y zostáwiß ono przed Pánem Bogiem twojim / y pokłoniß śie przed PAnem Bogiem twojim:

11 Y bedźieß śie weselił ze wszystkich dobr / ktoreć dał PAn Bog twoj / y domowi twemu / ty y Lewitá / y przychodźień ktory jest w pośrzodku ćiebie.

12 A Gdy spełná oddaß d dźieśięćine wszystkich dźieśięćin urodźájow twojich / roku trzećiego / *ktory jest* rokiem dźieśięćin / á daß Lewićie / przychodniowi / śierocie y wdowie / y beda jedli w bramách twojich/ y nájedza śie.

13 Tedy rzeczeß przed obliczem PAná Bogá twego: Wyniosłem co jest poświecone z domu *swego*, y dałem tez z tego Lewićie / y przychodniowi / śierocie / y wdowie / według wszelkiego e przykazánia twego / ktoreś mi przykazał / nie przestapiłem przykazánia twego / ánim go zápomniał.

14 Nie jadłem n smetku mojim z niego / ánim odjał z niego ná pospolite używánie / ánim tez dał z niego ná pogrzeb: byłem posłußny głosowi PAná Bogá mego: uczyniłem wszystko coś mi przykazał.

15 Pojrzyże f z mieszkánia świetego twojego / z Niebá / á błogosław ludowi twemu Izráelskiemu / y ziemi ktoraś nam dał / jákoś przyśiagł Ojcom náßym / ziemi opływájacey mlekiem y miodem.

16 Dźiś PAN Bog twoj rozkázuje tobie / ábyś záchował te ustáwy y sady: przestrzegajże tedy / á czyń je ze wszystkiego sercá twego / y ze wszystkiey duße twojey.

17 Przy Pánuś śie dźiś opowiedźiał: ábyć był zá Bogá / y żebyś chodźił drogámi jego / y strzegł ustaw jego / y przykazań jego / y sadow jego / y żebyś posłußny był głosowi jego.

18 PAN śie tez dźiś opowie=

a 2 Moj 23. 19. y 34. 26 3 Moj. 2. 14. y 23. 10 4 Moj. 15. 19.
b 1 Moj. 30. 31.
c 2 Moj. 2. 23.
d 3 Moj 27. 30. 4 Moj. 18. 25.
e 5 Moj 14. 27.
f Ezái. 63. 5. Báruc 2. 16.

g 2 Moj. 19. 5. 5 Moj 7. 6. y 14. 2.
h 5 Moj 7. 6. 5 Moj 14. 2.

zwiedźiał przy tobie/ ábyś mu był zá lud g osobliwy/ jáko mowił do ćiebie/ y żebyś strzegł wszystkich przykazań jego/ 12 Y żeby ćie wywyższył nád wszystkie narody/ktore uczynił w chwale y w stawie/ y w zacności: á żebyś był ludem świętym PAnu Bogu twemu/ jáko mowił.

Rozdział XXVII.

Zakon ná kámiennych słupiech pisáć. 5. y Ołtarz z Kámienia nieciosánego budowáć zá Iordanem ka͡że. 12. Dwie gory odłącza, z ktorych pewne Osoby błogosłáwić y przeklináć miáły.

1 TEdy przykazał Mojżesz y Stárszy Izráelscy ludowi/ mowiąc; Strzeżćie wszelkiego przykazánia ktore ja wam dźiś przykázuję. 2 Y stánie śię/ że ktorego dniá przejdźiećie przez Jordan do źiemie/ ktorąć PAn Bog twoy dawa/ / á wystáwisz sobie kámienie wielkie/ y potynkujesz je wapnem/ 3 Y nápiszesz ná nich wszystkie słowá Zakonu tego/ skoro przejdźiesz/ ábyś wszedł do źiemie/ktorą PAn Bog twoj dawa tobie: do źiemie opływájącey mlekiem y miodem/ jákoć obiecał PAn Bog Ojcow twojich. 4 Gdy tedy przejdźiećie przez Jordan/ wystáwićie te kámienie/ o ktorych ja wam dźiś rozkázuję/ ná gorze Hebál/ y potynkujesz je wapnem. 5 Támże zbudujesz a Ołtarz PAnu Bogu twemu/ Ołtarz z kámienia: nie bedźiesz jch ćiosał żelázem/ 6 Z kámienia cáłego zbudujesz Ołtarz PAná Bogá twego: y ofiárowáć bedźiesz ná nim cáłopalenia PAnu Bogu twemu. 7 Tákże ofiárowáć bedźiesz ofiáry spokojne/ y bedźiesz tám jadł/ á bedźiesz śię weselił b przed obliczem PAná Bogá twego: 8 Y nápiszesz ná onych kámieniách wszystkie słowá zakonu tego/ znácznie y jáśnie. 9 Y rzekł Mojżesz/y Kápłáni Lewitowie/ do wszystkiego Izráelá/ mowiąc: pilnuy/á słuchaj Izráelu: dźiś stałeś śię ludem PAná Bogá twego/ 10 Przetoż bedźiesz posłusznym głosowi PAná Bogá twego/ á bedźiesz czynił przykazánia jego/ y ustáwy jego ktore ja dźiś przykázuję tobie.

a 2 Moj. 20. 24. Jozu. 8. 31.
b 5 Moj. 16. 14.

11 TEdy przykazał Mojżesz ludowi dniá onego mowiąc: 12 Ci stáną áby błogosłáwili ludowi ná gorze Gárizym/ gdy przejdźiećie przez Jordan/ Symeon y Lewi/ y Judá/ y Isáschár/ y Jozef/ y Benjámin. 13 Ci záś stáną ku przeklinániu ná gorze Hebál: Ruben/ Gád/ y Aser/ y Zábulon/ Dán/ y Neftáli. 14 Y oświadczą c śię Lewitowie/ á mowić będą do wszystkich mężow Izráelskich głosem wyniosłym: 15 Przeklęty człowiek/ktoryby czynił obraz ryty/ ábo odlewány/ obrzydliwość Páńską/ robotę rąk rzemieśniczych/ choćby to postáwił ná mieyscu skrytym: Tedy odpowie wszystek lud/ y rzecze: Amen. 16 Przeklęty ktolekce waży Ojcá swego/ y mátkę swoję: y rzecze wszystek lud/ Amen. 17 Przeklęty ktory przenośi gránice bliźniego swego: á rzecze wszystek lud/ Amen. 18 Przeklęty ktory zwodźi ślepego z drogi áby błądził: y rzecze wszystek lud/ Amen. 19 Przeklęty ktory wywraca sprawiedliwość przychodniowi/ śierоćie y wdowie: á rzecze wszystek lud/ Amen. 20 Przeklęty ktoby obcował z żoną Ojcá swego/ bo odkrył podołek Ojcá swego: y rzecze wszystek lud/ Amen. 21 Przeklęty ktoryby obcował z jákimkolwiek bydlęćiem: y rzecze wszystek lud/ Amen. 22 Przeklęty ktoryby obcował z śiostrą swoją/ corką Ojcá swego/ ábo corką mátki swojey: y rzecze wszystek lud/ Amen. 23 Przeklęty ktoryby obcował z świekrą swoją: y rzecze wszystek lud/ Amen. 24 Przeklęty ktoryby zábił tájemnie bliźniego swego: y rzecze wszystek lud/ Amen. 25 Przeklęty ktoryby brał dáry/ áby zábił człowieká/ krew niewinną: y rzecze wszystek lud/ Amen. 26 Przeklęty ktoby nie został d przy słowiech zakonu tego/ áby je czynił: y rzecze wszystek lud/ Amen.

c Dán. 9. 11.
d Gálát. 3. 10.

Rozdział XXVIII.

Błogosłáwieństwá posłusznym. 15. á nie posłusznym przeklęctwá opowiáda: toż jest 3 Moj. 26. ále tu wiele Mojżesz przydawa.

1 JEsli pilnie słucháć bedźieß głosu a PAná Bogá twego/ strzegac y czyniac wßystkie przykázánia jego/ ktore ja dźiś przykázuje tobie: tedy ćie PAn Bog twoj wywyżßy b nád wßystkie narody ziemie/ 2 ♣ Y przyda ná ćie te wßystkie błogosłáwieństwá/ y trzymáć śie ćiebie beda/ jesli bedźieß posłußnym głosu PAná Bogá twego: 3 ♣ Błogosłáwiony bedźieß w mieśćie/ błogosłáwiony bedźieß y ná polu: 4 ♣ Błogosłáwiony owoc żywotá twego/ y owoc źiemie twojey/ y owoc bydłá twego/ płod rogátego bydłá twego/ trzody drobnego bydłá twego: 5 ♣ Błogosłáwiony koß twoj/ y dźieżá twojá. 6 ♣ Błogosłáwiony bedźieß wchodzac/ błogosłáwiony y wychodzac: 7 ♣ Spráwi PAN/ że nieprzyjaćiele twoji/ ktorzy powstáwája przećiwko tobie/ beda porázeni przed obliczem twojim: droga jedna wyćiagna przećiwko tobie/ á śiedmia drog ućiekáć beda przed obliczem twojim. 8 ♣ Przykaże PAN błogosłáwieństwu *swemu*, áby z toba było w ßpiżárniách d twojich/ y we wßystkim do czegobyś źćiagnał reke twoje/ y bedźieć błogosłáwił w źiemi/ ktora PAn Bog twoj dawa tobie. 9 ♣ Wystáwi c ćie PAN sobie zá lud świety/ jákoć przyśiagł/ jesli przestrzegáć bedźieß przykazań Páná Bogá twego/ y bedźieß chodźił drogámi jego: 10 ♣ Y obacza wßystkie narody źiemie/ że imie f, Pánskie wzywáne jest nád toba/ á beda śie ćiebie lekáć. 11 ♣ Y spráwi PAn/ że bedźieß obfitował w dobrym/ w owocu żywotá twego/ y w owocu bydłá twego/ y w owocu polá twego/ w źiemi o ktora przyśiagł PAn Ojcom twojim/ że ja tobie da. 12 ♣ Otworzyć PAN g skarb swoj wyborny Niebiosá/ áby wydawáły deßcz źiemi twojey czásu swego/ y pobłogosłáwi wßelkiey spráwie rak twojich/ y bedźieß pożyczał wielom Narodom/ á sam nie bedźieß pożyczał. 13 ♣ Y uczyni ćie PAN przednieyßym/ á nie pośledniejßym: y bedźieß tylko wyżßy/ á nie bedźieß niżßy/ jesli posłußnym bedźieß przykazániu PAná Bogá twego/ ktore ja dźiś rozkázuje tobie/ ábyś *ich* strzegł/ y czynił *je*, 14 ♣ A nie ustapiß od żadnego słowá ktore ja wam przykázuje dźiśia/ áni na práwo/ áni ná lewo/ idac zá bogámi cudzymi/ ábys jim służył.

15 LEcz h jesli posłußny nie bedźieß głosu PAna Bogá twego/ ábyś strzegł y czynił wßystkie przykazánia jego/ y ustáwy jego/ ktore ja przykázuje tobie dźiś/ tedy przyda ná ćie wßystkie te przeklectwá/ y i ogárna ćie. 16 ♣ Przeklętym bedźieß w mieśćie/ przeklętym y ná polu. 17 ♣ Przeklęty koß twoj/ y dźieżá twojá. 18 ♣ Przeklęty owoc żywotá twego/ y owoc źiemi twojey/ płod rogátego bydłá twego/ y trzody drobnego bydłá twego. 19 ♣ Przeklętym bedźieß wchodzac/ przeklętym y wychodzac. 20 ♣ Y pośle PAn ná ćie przeklectwo trwoge/ y zgube we wßystkim do czego zćiagnieß reke twoje/ *y* co czynić bedźieß: áż ćie wygłádźi/ y áż záginieß nagle/ dla złośći spraw twojich/ ktorymiś mie odstapił. 21 ♣ Przepuśći PAN ná ćie morowe powietrze/ áż ćie wyniszczy z źiemie/ do ktorey idźieß/ ábyś ja pośiadł. 22 ♣ Uderzy ćie k PAN suchotámi/ y źimnica/ y goraczka/ y upaleniem/ y mieczem/ y susza/ y rdza/ y beda ćie l doganiáć áż wyginieß. 23 ♣ Y bedźie niebo twoje/ ktore jest m nád głowa twoja/ miedźiáne/ y źiemiá ktora jest pod toba/ żelázna. 24 ♣ Da PAN zá deßcz źiemi twojey proch y popioł/ *á ten* z Niebá pádáć bedźie ná ćie/ áż zniszczejeß. 25 ♣ Poda ćie PAN ná upadek przed nieprzyjaciołmy twymi: droga jedna wynidźieß przećiwko nim/ á śiedmia drog bedźieß ućiekał przed twarza ich: y bedźieß ku wzruszeniu wßystkim krolestwom źiemie. 26 ♣ A beda trupy twoje/ pokármem wßelkiemu ptástwu powietrznemu/ y źwierzowi źiemskiemu/ á nie bedźie ktoby *ich* odpedźił. 27 ♣ Zárázi ćie PAn wrzodem n Egipskim/ y o niemoca zádnice/ y krostámi/ y świerzbem: á nie bedźieß mogł być uleczony. 28 ♣ Zárázi ćie PAN ßaleństwem/ y ślepota/ y

a 3 *Moj.* 26. 3.
b 5 *Moj.* 26. 19.
c *I. dostátki, ábo ßpiżárnia*
d *I. w gumnie.*
e 2 *Moj.* 19. 5. 5 *Moj* 7. 6. 5 26. 18
f 1 *Moj.* 48. 16.
g 5 *Moj* 11. 14. *Jerem.* 5. 24. *Ezech.* 34. 26.
h 5 *Moj* 26. 14. *Thren.* 2. 17. *Dán.* 9 11. 13. *Mál.* 2. 2. *Báru.* 1. 30.
i *I. Dośćignaćie.*
k 3 *Moj.* 26. 16.
l *I. beda ćie trapić.*
m 3 *Moj* 26. 19.
n 2 *Moj* 9. 9.
o *I. biegunkámi.*

29 zoretu iátośćia serćá. ✤ Y bedźieß mácat o południu/ jáko máca ślepy w ćiemności: á nie bedać śie szcześćily drogi twoje: do tego też bedźieß ućiśniony/ y szárpány po wszystkie dni/ á nie bedźie ktoby ćie wybáwił.

30 ✤ Zonę sobie poślubiß/ á inszy mąż z nią bedźie spał: dom zbudujeß/ á mießkáć w nim nie bedźieß: Winnice náśádźiß/ á używáć jey nie bedźieß.

31 ✤ Wołu twego zábija przed oczymá twymi/ á nie bedźieß go jadł: Osłá twego porwa przed twarzą twoją/ á nie wrocać go: Trzody twoje podáne beda nieprzyjaćiołom twojim/ á nie bedźie ktoby ćie rátował.

32 ✤ Synowie twoji/ y corki twoje/ narodowie innemu wydáne beda/ á oczy twoje pátrząc náto/ ustawáć beda dla nich przez cáły dźień: á nie bedźie śiły w rece twojey.

33 ✤ Owoc źiemie twojey/ y wszystkę prace twoje/ pożrze Narod/ ktorego ty nie znaß/ á nie bedźieß/ jedno ućiśniony/ y udreczony po wszystkie dni.

34 ✤ Y bedźieß *jáko* szalony/ widząc to oczymá twymi/

35 ná co pátrząc muśiß. ✤ Záráźi ćie PAN wrzodem złym ná kolánách/ y ná łystách/ ták/ że nie bedźieß mogł bydź uleczonym: od stopy nogi twey/ y áż do wierzchu głowy twojey.

36 ✤ Záwiedźie PAN/ ćiebie y Królá twego/ ktorego postánowiß nád sobą/ do Narodu ktoregoś nie znał/ ty/ y Ojcowie twoji: gdźie bedźieß służył Bogom obcym/ drewnu y kámieniowi.

37 ✤ Y bedźieß dźiwowiskiem/ baśnią y przysłowiem u wszystkich Narodow/ do ktorych ćie záwiedźie PAN.

38 ✤ Naśienia wiele wynieśieß ná pole/ á máło p zbierzeß: bo to pożrze száráńcza.

39 ✤ Winnice náśádźiß y uprawiß/ ále winá nie bedźieß pił/ áni zbierał: bo je pożrze robáctwo.

p Mich. 6. 15. Agge 1. 6.

40 ✤ Oliwnego drzewá dosyć mieć bedźieß/ po wszystkich gránicách twojich/ á Oliwą mázáć śie nie bedźieß: bo opádáją Oliwki twoje.

41 ✤ Synow y Corek nápłodźiß/ ále nie beda twoje: bo pojdą w niewolą.

42 ✤ Wszystkie drzewá twoje/ y owoc źiemie/ száráńcza pożrze.

43 ✤ Cudzoźiemiec ktory mießka w pośrzodku ćiebie/ urośćie nád ćie znácznie/ / ále ty wielce poniżonym bedźieß.

44 ✤ On bedźie pożyczał tobie/ á ty mu nie bedźieß pożyczał: on bedźie przednieyszy/ á ty bedźieß pośledniejszy.

45 ✤ Y przyda ná ćie wszystkie te przekleństwá/ y beda ćie gonity/ y ogárna ćie/ áż zniszczejeß ponieważeś nie był posłuszny głosowi PAná Bogá twego/ ániś chowáł przykazánia jego/ y ustaw jego ktorec przykazał.

46 ✤ A beda *te plagi* ná tobie/ zá znák y zá cud/ y ná naśieniu twym. áż ná wieki.

47 ✤ Dla tego/ żeś nie służył PAnu Bogu twemu/ z ućiechą/ y weselem q serca májac wszystkiego dostátek.

q 5 Moj. 16. 15. y 26. 14.

48 ✤ Y bedźieß nieprzyjaćiołom twojim/ ktore ná ćie PAN pośle służył w głodźie/ y w prágnieniu/ y w nágośći/ y w niedostátku wszystkiego: y włoży járzmo żelázne ná szyję twoję/ áż ćie wniwecz obroći.

49 ✤ Przywiedźie PAN ná ćie Narod z dáleká/ od kończyn źiemie/ *ktory* przyleći jáko Orzeł: Narod/ ktorego jezyká nie zrozumieß.

50 ✤ Narod srogi/ ktory nie bedźie miał względu ná stárego/ áni śie nád dźiećiećiem zmiłuje/

r I. Niewstydliwy.

51 ✤ Y pożrze owoc bydłá twego/ y owoc źiemie twojey/ áż ćie zniszczy: y nie zostáwić zbożá/ moszczu/ áni świezey Oliwy/ áni stad wołow twojich/ áni trzod owiec twojich/ áż ćie wygubi.

52 ✤ Y obleże ćie we wszystkich s bramách twojich/ áż upádną mury twe wysokie y obronne/ w ktorycheś ty ufał po wszystkiey źiemi twojey: Obleże ćie we wszystkich bramách twojich/ po wszystkiey źiemi twojey/ ktorą da PAN Bog twoj tobie.

s I. miástách.

53 Y Bedźieß jadł płod żywotá twego/ ćiáło Synow twojich/ y corek twojich/ ktoreć dał PAN Bog twoj/ w *onym* obleżeniu y śćiśnieniu/ ktorym ćie śćiśnie nieprzyjaćiel twoj.

54 ✤ Mąż pieszczotliwy miedzy wámi/ y w roskoszy zchowány/ bedźie zájrzał brátu swemu/ y właśney żenie swey t y ostátkowi Synow swych/ ktory pozostánie/

t H. Zenie łoná swego.

55 ✤ Y nie udźieli żadnemu z nich z mięsá Synow swych/ ktore jeść bedźie: przeto że mu nie zostáło nic inszego w obleżeniu y w śćiśnieniu/ ktorym

ćie ściśnie nieprzyjaćiel twoj / we wszystkich bramách twojich. 56 Pieszczotliwa miedzy wámi/ y w roskoszy zchowána *niewiástá*, ktora ledwie nogą swoją dostępowáłá źiemie/ dla pieszczoty y roskoszy/ będźie zájrzáłá mężowi swemu właśnemu y synowi swemu/ y corce swojey : 57 Y łożyská swego/ ktore wychodźi z niey przy porodzeniu/ y Synow swych ktore urodźi : Bo je poje w niedostátku wszystkiego/ potájemnie/ w oblężeniu y ściśnieniu/ ktorym ćie ściśnie Nieprzyjaćiel twoj w bramách twojich.

58 Jeslize nie będźiesz przestrzegał / ábyś czynił wszystkie słowá zakonu tego/ktore nápisáne są w kśięgách tych/ żebyś śię bał tego imienia chwalebnego/y strásznego/Páná Bogá twego: 59 Rozmnoży ná po dźiw PAn plagi twoje/ y plagi naśienia twego/ plagi wielkie y trwáłe/ tákże chorovy złe y długie. 60 Y obroći ná ćie wszystkie choroby Egipskie ktorycheś śię lękał/ y chwycą śię ćiebie. 61 Wszeláka też niemoc/y wszeláka plagę/ ktora nie jest nápisáná w kśięgách Zakonu tego/przywiedźie PAn ná ćie/ áż ćie wytráći. 62 Y zostánie was bárzo máło/ ktorzyśćie przed tym byli jáko gwiazdy Niebieskie / prze mnostwo : pe niewaześ nie był posłuszny głosowi PAná Bogá twego. 63 Y stánie śie że jáko śie rádował PAn nád wámi/ dobrze wam czyniąc/ y rozmnażájąc was : ták śie rádowáć będźie PAN nád wámi / trácąc u was/ y wygładzájąc was: y będźiećie wykorzenieni z źiemie/ do ktorey idźiećie/ ábyśćie ją pośiedli. 64 Y rosproszy x ćie PAN miedzy wszystkie Narody/ od kończyn źiemie/ y áż do kończyn źiemie : támże służyć będźiesz Bogom cudzym/ ktorycheś nie znał/ ty y Ojcowie twoji/ drewnu y kámieniowi. 65 A miedzy onymi narodámi nie wytchniesz sobie/ áni będźie miáłá odpoczynku stopá nogi twojey/dać też PAn tám że serce lękliwe/ y oczu zemdlone/ y myśl zfrásowána: 66 Y będźie żywot twoj *jákoby*, y záwieszony przed tobą: y będźiesz śię lękał w nocy y we dnie/ y nie będźiesz pewien żywotá twego. 67 Ráno rzeczesz/ ktomi da wieczor ? á wieczor rzeczesz/ ktoż mi da zoránie ? dla trwogi sercá twego/ ktora śie zátrwożysz/y dla tego/ ná co oczymá twymi pátrząc muśisz. 68 Y wroći ćie PAN do Egiptu w Okrętách/ drogą o ktorey ćiem powiedźiał/ nie oglądasz jey więcey : á tám záprzedawáć śie będźiećie nieprzyjaćiołom swojim zá niewolniki/ y zániewolnice : á nie *będźie* ktoby *was* kupił.

u *Esai.* 1, 24.

x 5 *Moj.* 4, 27. *Nehe.* 1, 8.

y *T. Niepewny*

ROZDZIAL XXIX.

Przymierze odnawia. 2. dobrodźiejstwá Boże przypomina. 9. do posłuszeństwá wiedźie. 18. sądámi Páńskimi groźi.

1 Teć są słowá przymierza/ ktore przykazał PAn Mojżeszowi postánowić z Synámi Izráelskimi / w źiemi Moábskiey: nád *ono* przymierze ktore postánowił z nimi/ ná Horeb a. 2 Zwołał tedy Mojżesz wszystkiego Izráelá / y mowił do nich : wyśćie b widźieli wszystko co czynił PAN przed oczymá wászymi w źiemie Egipskiey Fáráonowi/ y wszystkim sługom jego/ y cáłey źiemi jego : 3 Pokusy wielkie/ ktore c widźiáły oczy twoje/ znáki y cudá one wielkie. 4 Ale nie dał wam PAn serca ku zrozumieniu/ y oczu ku widzeniu/ áni uszu ku słyszeniu/ áż do dniá dźiśieyszego. 5 Y prowádźiłem was d przez czterdźieśći lat po puszczy/ nie wiotszáły száty wásze ná was/y obuwie wásze nie wiotszáło ná nogách wászych. 6 Chlebáśćie nie jedli/ y winá/ y mocnego napoju nie piliśćie: ábyśćie wiedźieli / żem *JA PAN*, Bog wász. 7 A gdyśćie przyszli ná to miejsce/ wyćiągnał e Sehon/ Krol Hesebońſki / y Og/ Krol Básáński / przećiwko nam ku bitwie/ y poráźiliśmy je. 8 A wźiąwszy źiemie jich/ podáliśmy ją w dźiedźictwo f Rubenitom/ y Gádytom/ y połowicy pokolenia Mánássessowego. 9 A ták przestrzegajćież słow przymierza tego/ y czyńćie je : áby śie wam szczęśliwie powodźiło wszystko / co czynić będźiećie.

a *A. Synáj.*

b 2 *Moj* 19. 4.

c 5 *Moj.* 7. 19.

5 *Moj.* 8. 4.

e 4 *Moo.* 21, 23. 24. 33. 5 *Moj.* 2. 32. y 3. 1.

f 4 *Moj.* 32. 33. 5 *Moj.* 3. 12. *Joz.* 13. 12.

10 WY stoicie dźiś wszyscy przed Pánem Bogiem wászym / Kśiążętá wásze / w pokoleniách wászych / stárszy wászy / y przełożeni wászy / wszyscy mężowie Izráelscy. 11 Dźiatki wásze / żony wásze / y przychodźień twoy / ktory *mieszka* w pośrzodku obozu twego / od tego ktory drwá rąbi / áż do tego co wodę czerpa. 12 Abyś wszedł w przymierze PAná Bogá twego / y w przyśięgę jego / ktorą PAn Bog twoy stánowi z tobą dźiś. 13 Aby ćię sobie dźiś wystáwił zá lud / á sam żeby tobie był zá Bogá / jákoć powiedźiał / y jáko g przyśiągł Ojcom twojim / Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi. 14 A nie tylko z wámi sámymi ja stánowię to przymierze / y tę przyśięgę: 15 Ale z káżdym ktory tu stoi dźiś z námi przed PAnem Bogiem nászym / y z káżdym / ktorego tu nie mász z námi dźiś. 16 Wy bowiem wiećie / jákosmy mieszkáli w źiemi Egipskiey / y jákosmy przeszli przez pośrzodek Narodow / ktoreśćie przeszli: 17 Y widźieliśćie obrzydliwośći ich / y báłwány ich / drewno y kámień / śrebro y złoto są przy nich.

g 1 Moj. 17. 7.

18 NIech że nie będźie miedzy wámi mąż ábo niewiástá / ábo dom / ábo pokolenie / ktoregoby śię dźiś serce odwroćiło od PANA Bogá nászego / żeby szedł / á służył Bogom narodow onych: by snadź nie był miedzy wámi *jáki* korzeń wydawájący h żołć y piołun. 19 Bo ktoby słuchał słow przeklectwá tego / á błogosłáwiłby sobie w sercu swym / mowiąc: Pokoy mi będźie / choćiaż i według zdánia sercá mego chodźić będę; przydawájąc pijána do uprágnioney k. 20 *Ale* PAn niechce odpuśćić tákowemu: lecz záraz zápali śię gniew Páński / á zápalczywość jego przećiwko mężowi temu: y przypádnie nań wszystko przeklectwo / ktore jest nápisáne w tych kśięgách: y wygłádźi PAN imię jego pod Niebem / 21 Y wyłączy go PAn ná złe *jego* ze wszystkich pokoleń Izráelskich / według káżdego przeklectwá Przymierza nápisánego w kśięgách zakonu tego.

h Dźiej. 8. 23. Żyd. 11. 15. i 1. w nieprawośći. k 1. Gásząc prágnienie pijáństwem.

22 TAk / że rzecze Narod potomny / Synowie wászy / ktorzy powstáną po was / y cudzoźiemiec ktory przyjdźie z źiemie dálekiey / (gdy obaczą plagi źiemie tey y niemocy jey / ktoremi ją zárázi PAN: 23 Bo śiárką y Sol wypali tę wszystkę źiemię / że nie będźie ośiewána / áni też rodźić będźie / y nie zrośćie ná niey żadna trawá: ná ksztáłt podwrocenia Sodomy y Gomorry / Adámy / y Sebojimá / ktore podwroćił PAN w gniewie swym / y w popędliwośći swey:) 24 Ták rzeką wszyscy Narodowie: Przeczże l ták PAN uczynił tey źiemi? coż to zá gniew tey wielkiey zápálczywośći? 25 Y odpowiedzą: przeto że opuśćili przymierze PAná Bogá Ojcow swych / ktore postánowił z nimi / gdy je wywiodł z źiemie Egipskiey. 26 Abowiem poszli / á służyli Bogom cudzym / y kłaniáli śię im: Bogom ktorych oni nie ználi / y ktorzy im nic nie udźielili. 27 Przetoż zápalił śię PAN gniewem przećiwko tey źiemi / áby przywiodł ná nię wszelkie przeklectwo / nápisáne w tych kśięgách. 28 Y wykorzenił je PAn z źiemie jch w gniewie y w zápálczywośći / á w popędliwośći wielkiey: y wyrzućił je do źiemie obcey / jáko dźiś *widźićie.* 29 Rzeczy m tajemne / *należą* n PAnu Bogu nászemu: á jáwne nam / y Synom nászym / áż ná wieki: ábyśmy czynili wszystkie słowá zakonu tego.

l 1 Krol. 9. 8. Jerem. 22. 8.

m 1. Tajemnice Páná Bogá nászego nam są objáwione.

n o Przyp. 25. 2. Syrách 13. 36.

ROZDZIAŁ. XXX.

Pokutującym łáskę Bożą obiecuje. 11. ódćiąwszy wymowki. 15. upomina, áby śię rácżey żywotá, nie śmierci trzymáli.

1 GDy tedy przyjdą ná ćię wszystkie te rzeczy / błogosłáwieństwo / y przeklectwo / ktorem przełożył przed oczy twoje / á wspomnisz sobie w sercu swym / miedzy wszystkimi narody / do ktorych ćię wypędźi 2 PAn Bog twoy / Y náwroćisz śię do PAná Bogá twego / á będźiesz posłuszny głosowi jego / we wszystkim co ja rozkázuję tobie dźiś / ty / y Synowie twoji / ze wszystkiego sercá

twego / że wßyſtkiey duße twojey: 3 Tedy ćię wywiedźie PAN Bog twoiż więźienia twego / a y zmiłuje śię nád tobą / przywroći / y zgromádźi ćię ze wßyſtkich narodow / do ktorych ćię roſproßył PAn Bog twoj. 4 By też kto z twojich wygnány był/ y ná kraj świátá / z támtąd zgromádźi ćię PAN Bog twoj y z tąmtąd zbierze ćię. 5 A przyprowádźi b ćię PAN Bog twoj do źiemię / ktora odźiedźiczyli Ojcowie twoij / y ośiędźieß ją / y będźieć dobrze czynił / y rozmnożył ćię nád przodki twoje. 6 Y obrzeże PAN Bog twoy c ſerce twoje / y ſerce naśienia twego / ábyś miłował Páná Bogá twego / ze wßyſtkiego ſercá twego / y ze wßyſtkiey duße twojey / ábyś mogł żyć. 7 Y obroći PAN Bog twoj / wßyſtkie te przeklectwá / ná nieprzyjaćioły twoje / ná te ktorzy ćię nienawidźieli / y ktorzy ćię prześládowáli. 8 A ty náwroćiwßy śię / poſłußny będźieß głoſowi Páńſkiemu / y czynić będźieß wßyſtkie przykazánia jego / ktore ja tobie dźiś rozkázuję. 9 Y poßczęśćić PAN Bog twoj / w káżdey ſpráwie rąk twojich / w owocu żywotá twego / y w owocu bydłá twego / y w owocu źiemię twey / ku dobremu: Abowiem obroći śię PAN / áby śię ćießył z ćiebie / czyniąc ći dobrze / jáko śię ćießył z Ojcow twojich. 10 Będźießli poſłußnym głoſowi PAná Bogá twego / przeſtrzegájąc przykazań jego / y uſtaw jego nápiſánych w kśięgách tego: náwracájąc śię do PANA Bogá twego / ze wßyſtkiego ſercá twego / y ze wßyſtkiey duße twojey.

11 Abowiem przykazánie / ktore ja przykázuję tobie dźiś / nie jeſt przed tobą d zákryte / áni dáleko odległe / 12 Nie jeſt w Niebie / żebyś rzekł: ktoż e nam wſtąpi do Niebá á wźiąwßy je / *przyniesie* do nas / y opowie je nam / ábyśmy je pełnili? 13 Ani też jeſt zá morzem / żebyś rzekł ktoż nam popłynie zá morze? á wźiąwßy je / y przynieśie / y opowie je nam / ábyśmy je pełnili? 14 Ale bárzo bliſko ćiebie *jeſt* to słowo / w uśćiech twojich y w ſercu twojim / ábyś je czynił.

15 Oto-m położył przed oczy twoje dźiś / żywot f y dobre: tákże śmierć y złe: 16 Abowiem ja rozkázuję tobie dźiś / ábyś miłował PAná Bogá twego / y chodźił drogámi jego / y przeſtrzegał przykazań jego / y uſtaw jego / y Sądow jego: ábyś żył y rozmnożył śię / y żeby ćię błogoſłáwił PAn Bog twoj / w źiemi do ktorey idźieß / ábyś ją pośiadł. 17 Jeſli śię zás odwroći ſerce twoje / á nie uſłuchaß / ále dawßy śię zwieść będźieß śię kłaniał Bogom obcym / y będźieß im ſłużył: 18 Opowiádam wam dźiś / że pewnie poginiećie / áni przedłużyćie dni ná źiemi / do ktorey śię przepráwiaß przez Jordan / ábyśćie tam wßedßy pośiedli ją. 19 Oświadczam śię dźiś przećiwko wam / Niebem g y źiemią *żem* żywot y śmierć przedłożył przed oczymá twymi / błogoſłáwieńſtwo / y przeklectwo: przetoż obierz żywot / ábyś żył / ty y naśienie twoje: 20 A miłował PANA Bogá twego / y poſłußny był głoſowi jego / y przy nim trwał: ábowiem on *jeſt* żywotem twojim / y przedłużeniem dni twojich / żebyś mießkał ná źiemi / o ktorą przyśiągł PAn Ojcom twojim / Abráhámowi / Izáákowi / y y Jákobowi / iż im ją dáć miał.

a Nehe. 1. 9. Pſalm 106. 47. Jerem. 32. 37. b 2 Mác. 1. 29. y 2. 18. c 5 Moj. 10. 16. Jerem. 32. 39. Ezech. 11. 19. y 36. 26. Rzym. 2. 29. Koloſ. 2. 11. d Eſái. 45. 19. e Rzym. 10. 6. f 5 Moj. 11. 26. Jerem. 2. 8. g 5 Moj. 4. 26. y 31. 18.

ROZDZIAŁ XXXI.

Smierć ſwoje przepowiáda. 7. Iozuego zá Wodzá ſtánowi. 8. y przytomnośćią Bożą ćießy. 9. Zakon Lewitom y ſtárßym oddáje. 11. á on czytáć. 25. y chowáć każe. 15. 29. przyßłe odſtąpienie ludu od Bogá przepowiáda.

1 PRzyßedßy tedy Mojżeß / opowiedźiał te słowá wßyſtkiemu Izráelowi: 2 Y rzekł do nich: Sto / y dwádźieśćiá lat *jeſt* mi dźiś / nie mogę więcey wychodźić y wchodźić á też mi PAN powiedźiał: Nieprzejdźieß a zá ten Jordan: 3 PAn Bog twoj ſam pojdźie przed tobą: On wytráći narody te przed tobą / y pośiędźieß je: Jozue / b ten pojdźie przed tobą / jáko powiedźiał PAn. 4 Y uczyni im PAn / jáko

a 4 Moj. 27. 12. 5 Moj. 3. 27. y 4. 11. y 32. 52. b 4 Moj. 27. 18.

uczy=

uczynił Sehonowi/ c y Ogowi Krolom Ammorejskim/ y ziemi ich/ ktore wygładził. 5 A gdy je wam PAN poda/ tedy jm uczynicie według káżdego przykazánia / jákom wam przykazał d. 6 Zmacniajcież śie/ á meżnie sobie poczynajćie / nie bojćie śie / e áni śie lekajćie twarzy ich : ábowiem PAN Bog twoj/ on idźie z toba / nie odstąpi f ćie/ áni ćie opuśći.

7 TEdy przyzwawszy Mojzesz Jozuego / rzekł do niego przed oczymá wszystkiego Jzráelá : Zmocni śie/ á meżnie sobie poczynaj / bo ty wnidźiesz z ludem tym do źiemie / o ktora przyśiagł PAN Ojcom jich/ że jm ja da / á ty jm ja w dźiedźictwo podźielisz. 8 A PAN on pojdźie przed toba / on bedźie z toba: nie odstąpi ćie / áni ćie opuśći. Nie bojże śie g áni śie lekaj.

9 TEdy nápisał Mojzesz ten zakon y oddał go Kápłanom Synom Lewiego / ktorzy nośili skrzynie Przymierza Páńskiego/ y wszystkim 10 Stárszym Jzráelskim. Przytym rozkazał jm Mojzesz, mowiac : Ná początku *każdego* śiodmego roku/ w pewney czás/ roku odpuszczánia/ 11 w Swieto Kuczek: Gdy śie zeydźie wszystek Jzráel / áby śie pokazał przed PAnem Bogiem twojim ná miejscu / ktore sobie obierze : obwołasz h ten Zakon przed wszystkimi 12 Jzráelem w uszách ich. A zgromádźisz lud/ meże y Niewiásty/ y dźiatki/ y przychodnie twoje / ktorzy sa w bramách twojich / áby słuchali / y áby śie uczyli y bali PAná Bogá wászego : y przestrzegáli / áby czynili wszystkie słowá zakonu tego. 13 Synowie też jch /. ktorzy *jeszcze* nie wiedza / niechaj słuchája / y niech śie ucza bać Páná Bogá wászego/ po wszystkie dni ktorych żyć bedźiećie ná źiemi / do ktorey idźiećie / przepráwiwszy śie przez Jordan wnidźiećie/ ábyśćie ja pośiedli.

14 ZAtym rzekł PAN do Mojzeszá: Oto przybliżyły śie dni śmierći twojey : Przyzowże Jozuego / á stańćie w Namiećie zgromádzenia/ á przykaże mu : Szedł tedy Mojzesz/ y Jozue/ á stáneli w Namiećie 15 zgromádzenia. Tedy śie ukazał PAn w Namiećie/ w Słupie obłokowym: y stánał on słup obłokowy náde drzwiámi Namiotu. 16 Y rzekł PAn do Mojzeszá: Oto ty záśniesz z Ojcy twojimi: á powstawszy lud ten/ bedźie cudzołożył náśláduiac Bogow cudzoźiemcow tey źiemie/ do ktorey wchodźi / *áby mieszkał* w pośrzodku niey / y opuśći mie / i y złamie przymierze moje/ ktorem postánowił 17 z nim. Przetoż zápáli śie gniew moj przećiwko niemu onego dniá / á opuszcze je/ y skryje oblicze moje przed nimi / á bedźie ná pożárćie : y znájda go wiele złych rzeczy y utrapienia : y rzecze dniá onego : Azaż nie dla tego / iż Bogá mego niemász w pośrzodku mnie/ ználázły mie te złe *rzeczy?* 18 A ja kryjac skryje oblicze moje w on dźień/ dla wszystkiego złego / ktore czynili / udawszy 19 śie zá Bogi cudzymi. Teraz tedy nápiszćie sobie te pieśń / náucz jey Synow Jzráelskich : włoż ja w ustá jch / áby mi byłá tá pieśń świádectwem przećiwko Synom Jzráe20lowym : Abowiem wprowádze go do źiemie / o ktoram przyśiagł Ojcom jego / opływájacey mlekiem y miodem : y bedźie jadł / k á náje śie y utyje / á obroći śie do Bogow cudzych / y służyć im bedźie / y rozdrażnia mie / y zrzuca przymierze 21 moje. Y stánie śie/ gdy go znajdźie wiele złego y utrapienia / że bedźie tá pieśń przed nim ná świádectwo / ábowiem nie przydźie w zápámietánie w uśćiech naśienia jch : gdyż wiem myśli jego *y co on jeszcze* dźiś czynić bedźie pierwey niż go wprowádze do źiemie / o ktoram przy22śiagł. Y nápisał Mojzesz te pieśń onegoż dniá / y náuczył jey Synow 23 Jzráelskich. Potym przykazał Jozuemu Synowi Nunowemu / y rzekł: zmacniaj śie / l y meżnie sobie poczynaj / ábowiem ty wprowádźisz Syny Jzráelskie do źiemie o ktoram im przyśiagł: á ja bede z toba.

24 Y stáło śie / gdy nápisał Mojzesz słowá Zakonu tego w kśiegi/ y 25 dokonczył jch: Rozkazał Mojzesz Lewitom / ktorzy nośili skrzynie Przymierza Páńskiego / mowiac :

Marginal notes: c 4 Moj. 21.24. 33. — d 5 Moj. 7.2. y 20.16 — e 5 Moj. 7.21. y 20.1. Psalm 46.8. — f Jozu. 1.5. Zyd. 1.5. — g Joz. 1.9. — h 1. Czytać bedźiesz. — i 1 Sám. 8.7. — k 5 Moj. 8.4. — l Joz. 1,6.

26 ♣ Weźmićie kśięgi m zakonu tego/ y włożćie je przy stronie/ do skrzynie Przymierza PAná Bogá wáßego/ áby tám były przećiwko tobie ná świádectwo: 27 ♣ Abowiem ja znam upor twoj/ y kárk twoj twárdy/ oto poki ja jeßcże dźiś żyję z wámi/ jesteśćie odpornymi n PAnu/ jákoż dáleko wiecey po śmierći moiey? ♣ 28 Zgromadźćież do mnie wßystkie Stárße pokolen wáßych/ y Przełożone wáße/ żebym mowił w uszách ich słowá te/ y bede wzywał ná świádectwo przećiwko nim/ Niebá 29 y źiemie: ♣ Poniewaz wiem/ że po śmierći o mojey/ popsujećie śie bárzo/ á ustapićie z drogi/ ktoram wam rozkazał: przetoż przydźie ná was to złe w ostátnie dni/ gdy bedźiećie czynić złe przed Oczymá Páńskimi/ drázniac go spráwámi 30 rak wáßych. ♣ Y mowił Mojżeß w uszách wßystkiego zgromádzenia Izráelskiego/ słowá tey pieśni/ áż jey dokonczył.

m 2 Krol. 22. 8.

n 2 Krol 17. 14. Mal. 3. 7.

o 5 Moj. 32. 16. 17.

Rozdział XXXII.

Pieśń Mojżeßowa, w ktorey spráwy Boże zacne. 15. niewdźieczność Izráelczykow. 20. karánie zá nie przyßłey przeßtc. 39. áż y poćiechy przedkłada. 46. pilnie do uwáżá..ia tego wßyßkiego nápomájac. 49. zátym rozkaz Páński, áby wstąpił ná gore, y tám umárł.

1 SŁuchajćie Niebiesá/ á mowić bede: niech słucha y źiemiá/ 2 wymowy ust mojich. ♣ Kropić bedźie jáko deßcz náuká mojá/ popłynie jáko rosá wymowá mojá/ jáko drobny deßcz ná źiołá/ á jáko krople 3 ná tráwe. ♣ Abowiem imienia Páńskiego bede wzywał: dajćież wiel- 4 możność Bogu náßemu: ♣ Skále/ ktorey spráwy sa doskonáłe: bo wßystkie drogi jego sa spráwiedliwe: Boć jest Bog prawdźiwy/ á niemáß w nim nieprawośći/ spráwiedliwy y práwy jest.

5 POkáźili mu śie/ jáko y nie byli Synámi jego/ sprosnośćia swo- 6 ja: Národ zły á przewrotny. ♣ Y tákże to oddawaćie PAnu/ ludu głupi y ßalony? izali nie on jest Ojcem twojim/ ktory ćie sobie nábył/ on ćie uczynił y stworzył ćie?

7 WSpomni ná dni dawne/ uważajćie látá káżdego wieku: Spytaj Ojcá twego/ á oznájmi tobie: stárßych twojich/ á powiedzać. ♣ 8 Gdy rozdźielił a dźiedźictwá náwyżßy Narodom/ á rozsádźił Syny Adámowe/ położył gránice narodom/ według liczby Synow Izráelskich: 9 ♣ Abowiem dźiałem Páńskim jest lud jego/ Jákob ßnurem 10 dźiedźictwá jego: ♣ Ználazł go w źiemi pustey/ y ná puszczy p wielkiey y strászney: obwodźił go/ uczył go/ strzegł go jáko źrzenice oká swego 11 ♣ Jáko Orzeł c wywabia Orletá swoje/ nád Orletámi swojimi latájac rozßerza skrzydłá swoje/ bierze je/ y nośi je ná skrzydłách d swojich. 12 ♣ Ták PAn sam prowádźił go/ á żaden obcy Bog nie był z nim. ♣ 13 Wyniosł go ná wysokie miejscá źiemie; áby używał urodzájow polnych/ y uczynił áby ssał miod z skáły/ 14 y oliwę z opoki twárdy: ♣ Aby jadł másło od krow/ y mleko od owiec z tłustośćia jágniat/ y bárány *odchowáne w* Básán/ y kozły z tłustośćia ziarn pßenicznych/ á pił czerwone wino/ wyborne.

15 Y Roztył e Izráel y wierzgał: (otyłeś/ z tłuśćiałeś/ zgrubiałeś/ y opuśćił Bogá ktory ćie uczynił:) y lekce poważył *Bogá* 16 opokę zbáwienia swego. ♣ Ku zápálczywośći pobudźili go przez cudze *Bogi*, y przez obrzydliwośći 17 rozdráżnili go. ♣ Ofiárowáli Dyabłom nie Bogu/ Bogom ktorych nie ználi nowym/ *ktorzy* z blíská przyßli/ ktorych śie nie báli Ojcowie wáßy. ♣ 18 Opoki ktora ćie spłodźiłá zápomniałeś/ zápomniałeś Bogá stworzyćielá twego.

19 CO widzac PAn/ poruszył śie gniewem ná Syny swoje/ y ná 20 Corki swoje. ♣ Y rzekł: skryje oblicze moje przed nimi/ obacze jáki bedźie koniec ich: ábowiem sa Narodem przewrotnym: Synmi w 21 ktorych wiáry niemáß. ♣ Oni mie wzruszyli ku f zápálczywośći/ przez *to, co* nie jest Bogiem/ pobudźili mie proznośćiámi swymi: ja też do zazdrośći pobudze je/ przez te *ktorzy* nie sa ludem: przez národ

a 1 Moj. 11. 8. 5 Moj. 2. 5. Syrác 44. 26. Dźiej. 17. 26.

b *H. Ná pußczy huku.*

c *H. wystawia gniazdo swoje.*

d 2 Moj. 19. 4.

e *H. Jeschurun. T. práwy ábo ßczyry*

f *Rzym.* 10, 19.

22 głupi rozdrażnię je. ✣ Abowiem g ogień rospalił śię w popędliwośći mojey: y będźie gorzał / áż do nagłębszego piekłá / y pożrze źiemię / y urodzaj jey / y wypali grunty gor. ✣ 23 Zgromádzę ná nie złe rzeczy, strzały moje ná nie wystrzelam. ✣ 24 Zniszczeją od głodu / y będą strawieni goraczką / i y śmiercią gorzką: zeby też bestyi poślę ná nie / z jádem gádzin źiemskich. ✣ 25 Zewnątrz ośieroći je miecz / á w pokojách będźie strách / ták ná młodźieńcá / jáko ná pánnę: ná ssącego pierśi / y ná mężá šedźiwego. ✣ 26 Rzekłem: Rosproszę je po kątćiech / y wygubię miedzy ludźmi pámiątkę ich. ✣ 27 Gdybym śię ná pychę nieprzyjaćioł nie oglądał / by śię snadź nie podnieśli nieprzyjáćiele ich / á nie rzekli: Ręká nászá wyniosła / á nie PAN / spráwiłá to wszystko. ✣ 28 Abowiem ten Narod ginie przez rády swe y niema rozumu. ✣ 29 O by mądrymi byli: wyrozumieli by to / y oglądáliby śię ná ostátnie rzeczy swoje. ✣ 30 Jákoby k uganiał jeden z nich tyśiąc! á dwáj gonili by dźieśięć tyśięcy! gdyby ich Bog opoká ich nie záprzedał / y PAN ich nie wydał: ✣ 31 Abowiem nie jáko skáłá nászá / skáłá ich / co nieprzyjaćiele nászy sámi osądzą. ✣ 32 Abowiem z máćice Sodomski / máćicá ich / y z látorośli Gomorskich / jágody ich / jágody jádowite: groná ich gorzkie. 33 ✣ Jad smoczy wino ich / y trućizna 34 żmijow okrutna. ✣ Izali to nie jest l skryto u mnie / zápieczetowano w 35 skárbie mojm? ✣ Mojáć jest pomstá m y nadgrodá: czásu swego powinie śię nogá ich: poniewaz bliski jest dźień zginienia ich / á spieszą śię przyszłe rzeczy do nich.

36 Abowiem sądźić będźie PAN lud swoj / á sług swojich użáli śię: gdy ujrzy / że ustáłá śiłá / á iż ták pojimány / jáko zostáwiony nic nie moga: ✣ 37 Y rzecze: gdźież Bogowie ich / oná opoká w ktorey ufáli? ✣ 38 Ktorzy tłustość Ofiar ich jadáli / y pijáli wino ofiar ich mokrych / Niechże wstáną / y rátują was / y niechaj będą uciecżką wászą. ✣ 39 Obaczćież teraz żem ja / jam jest sam / á że niemász n Bogow oprocz mnie: ja zábijam o ożywiam / zránię / y ja uleczę / á niemász ktoby z ręki mojey wyrwał: ✣ 40 Abowiem podnoszę ku Niebu rękę moję / y rzekę: Żywię ja ná wieki. ✣ 41 Jesli záostrzę błyszczący śię miecz swoj / y porwie sąd ręká mojá / oddam pomstę nieprzyjaćiołom mojim / y tym ktorzy 42 mię nienawidzą nádgrodzę. ✣ Opoję strzały moje krwią / á miecz moj náje śię mięsá / ze krwie pobitych y pojimánych / skoro zácznę mśćić śię 43 nád nieprzyjaćioły. ✣ Weselćie śię p Narodowie z ludem jego: ábowiem krwie q sług swojich pomśći śię / y pomstę odda nieprzyjaćiołom swojim / á miłośćiw będźie źiemi swojey / y ludowi swemu.

44 Tedy przyszedł Mojżesz / y mowił wszystkie słowá pieśni tey / w uszách ludu tego / on y Jozue Syn Nunow. ✣ 45 A gdy dokonał Mojżesz mowić tych wszystkich słow do wszystkiego Izráelá: ✣ 46 Rzekł do nich: Przyłożćie sercá wásze do wszystkich słow / ktorymi śię ja oświadczam przećiwko wam dźiś / ábyśćie je przykázowáli Synom wászym / żeby strzegli y pełnili wszystkie słowá zakonu tego: ✣ 47 Abowiem to słowo nie ma bydź prozne u was / gdyż jest żywotem wászym / y w tym słowie przedłużyćie dni ná źiemi / do ktorey śię przeprawiaćie przez Jordan / ábyśćie ją ośiedli.

48 Y Rzekł PAN do Mojżeszá / tegoż 49 dniá / mowiąc: ✣ Wstąp r ná tę gorę Abárym / ná gorę Nebo / ktora jest w źiemi Moábskiey / przećiw Jerychu: á oglądaj źiemię Chánánejską / ktorą ja dawam Synom Izráelskim w ośiádłość. ✣ 50 Y umrzesz ná teygorze ná ktorą wstąpisz: y będźiesz przyłączony do ludu twego / jáko umárł s Aáron brát twoj / ná gorze Hor / y przyłączon jest do ludu swego: 51 ✣ Dla tego / żeśćie wystąpili t przećiwko mnie / w pośrzod Synow Izráelskich / przy wodách poswárku / w Kádes / ná puszczy Syn: Y żeśćie mię nie poświęćili w pośrzod Synow Izráelskich. ✣ 52 Bo przed sobą oglądasz źiemię: ále tám nie u wnidźiesz / do tey źiemie / ktorą ja dáję Synom Izráelskim.

g Ierem. 15.14. h I. Przepali áż do naygłębszey od chłáni. i H. wytráceniem gorzkim. k 3 Moj. 27.8. l I. w Zchowániu m 3 Moj. 19.18. Syrác. 28.1. Rzym 12.19. Żydow 10.30. 1 Piotr 2.23. n 5 Moj. 4.35.

Ezái. 45.5. 18.22. o 1 Sám. 2. 8. Tob. 13.2. Mądr. 16.13. p Rzym. 15.10. q 2 Mác. 7.6. Objáw 19.2. r 4 Moj. 27.12. s 4 Moj. 20.29. y27.13 y33.38 t 4 Moj. 20.13. y27.14 u 5 Moj. 3.25. 26.

ROZDZIAL XXXIII.

Káżdemu pokoleniu z Osobná Mojżeß przed śmierćią swą Duchem Prorockim błogosłáwi. 26 á Bogá. 28. y zacność Izráelá wysławia.

1 A Toć jest błogosłáwieństwo/ ktorym błogosłáwił Mojżeß mąż Boży / Synom Izráelskim / przed 2 śmierćią swoją. ✠ Y rzekł: PAN z Synáj przyßedł / y pojáwił śię im z Sejiru / objáśnił śię z gory Fárán / á przyßedł z dźieśiąćią tyśięcy świętych : z práwice jego zakon 3 ognisty *dány* im. ✠ Zájiste *on* miłuje lud : wßyscy święci á jego są w ręku twych/ y oni skupili śię do nogi twey / áby *co* pojęli z słow twojich. ✠ Zakon podał nam Mojżeß/ 4 dźiedźictwo zebrániu Jákobowe- 5 mu. ✠ Bo był krolem w Izráelu b gdy śię gromádźili przednieyßy z ludu / tákże pokolenia Izráelskie.

6 Niech żywie Ruben/ á nie umiera: á niech będźie mężow jego 7 poczet. ✠ Potym też *błogosłáwił* Judźie / y rzekł: Wysłuchaj PAnie głos Judy / á do ludu jego wprowadź go: ręká jego będźie walczyłá zań / á *ty* go rátowáć będźieß / 8 przećiw nieprzyjaćiołom jego. ✠ A do Lewiego rzekł : Thumim twoje c y Vrym twoje *było*, przy mężu świętym twojim / ktoregoś kuśił w Mássá / y z ktorymeś miał spor 9 u wod Merybá. ✠ *Tenći to jest* ktory rzekł Ojcu swemu / y Mátce swey : Nie d oględuję śię ná was : y bráćiswych nie znał/ y o Synach swych nie wiedźiał : ábowiem oni strzegą słow twych / y przymierze 10 twoje záchowują. ✠ Będą uczyć sądow twojich Jákobá / á Zakonu twego Izráelá : kłáść będą kádzenie pod nozdrze twoje / á cáłopale- 11 nie ná Ołtarz twoj. ✠ Błogosłáwże Pánie mocy jego/ á spráwy rąk jego przyjmi wdźięcznie : Zetrzy biodrá nieprzyjaćioł jego / y tych ktorzy go nienawidzą / áby powstáć 12 nie mogli. ✠ *A* do Benjáminá rzekł: *Ten jest* námilßy PAnu : będźie mießkał przy nim bespiecznie / broníć go będźie ná káżdy dźień / á miedzy rámiony jego przebywáć 13 będźie. ✠ Do Jozefá też rzekł: Błogosłáwiona od PAná źiemiá jego/ z nalepßych rzeczy Niebieskich / z rosy / y z źrzodeł z źiemie wynikájących : ✠ Y dla roskoßnych Uro- 14 dzájow słonecznych/ tákże dla roskoßnych dostáłych urodzájow mieśię- 15 cznych: ✠ Y dla roskoßnych gor stárodawnych / y dla roskoßnych pá- 16 gorkow wiecznych: ✠ Tákże dla roskoßnych *owocow* źiemie/ y obfitośći jey / á dla życzliwość mießkájącego e we krzu : Niech to *błogosłáwieństwo* przyjdźie ná głowę Jozefowe/ y ná wierzch głowy Názáreyczyká/ miedzy bráćią jego. ✠ *Iáko* 17 pierworodnego wołu / ozdobá jego/ á jáko rogi jednorożcowe / rogi jego / tymi Narody zbodźie ná porzad/ áż do ostátnich gránic źiemie : á teć są dźieśięć tyśięcy Efrájimitow : á te tyśiące Mánássessytow.

18 ✠ A do Zábuloná rzekł : Wesel śię f Zábulon w wyśćiu swym : á *ty* Isáschar w namiećiech twojich. ✠ 19 Ludu ná gorę przyzową / tám ofiárowáć będą Ofiáry spráwiedliwośći : ponieważ obfitość morską ssáć 20 będą/ y zákryte skárby piasku. ✠ A do Gádá rzekł: Błogosłáwiony ktory rozmnaża Gádá / jáko lew mießkáć będźie / á porwie rámię y gło- 21 wę. ✠ Ktory sobie upátrzył ná początku *mießkánie*, á iż tám o dźiale swojim przez zakonodawcę ubespieczony jest / przetoż pojdźie z Kśiążęty ludu : spráwiedliwość g PAńską wykona / y sądy jego z Iz- 22 ráelem. ✠ A do Dáná rzekł : Dán jáko ßczenię Lwie / wyskákujące z 23 Básán. ✠ A do Neftáliná rzekł: Neftali/ násycony przyjáźni/ y pełny błogosłáwieństwá PAńskiego / 24 Zachod y Południe h opánujeß. ✠ A do Aserá rzekł : błogosłáwiony nád *inne* Syny Aser/ będźie przyjemny Bráći swey / y omoczy w oliwie 25 nogę swoję : ✠ Zelázo y miedź pod obuwiem twojim: y poki będą *trwáć* dni twoje *słynąć będźie* moc twojá.

26 Niemáß ták práwego i jáko Bog / ktory jeźdźi po Niebie/ ku rátunku twemu / y w wielmo- 27 ność swey ná obłokách. ✠ Mießkániem k twojim Bog wieczny / á ze

a 2 *Madr.* 3. 1.
b *H. w Jeschurun.*
c 2 *Moj.* 28. 30.
d 2 *Moj.* 32. 26. 27.
e *I. Tego ktory śię ukazał we krzu.* 2 *Moj.* 3. 2.
f *Mátt.* 4. 15.
g *T. Spráwiedliwą pomstę od P. B. przykazáną.*
h *Esái.* 9. 1. *Mátt.* 4. 15.
i *I. O Izráelu. H. o Ieschurun.*
k *I. Ochroną.*

spod-

spodku rámioná wiecżności. Ten wyrzući przed toba Nieprzyjaćielá/ á rzecżeć: wytráć go. 28 ✠ Aby mießkał Izráel bespiecżnie l sam: źrzodło Jákobowe w źiemi zbożá y winá / ktorego też Niebiosá kropić beda rosa. 29 ✠ Błogosłáwionyś ty Izráelu/ ktoż podobny tobie/ ludu záchowány przez PAná: ktory jest tarcża rátunku twego / á mieczem zacności twojey: Przeto obłudnie ćie sie poddádza nieprzyjaćiele twoii / á ty wyniosłość ich deptáć bedźieß.

l Ierem. 23.6. y 33.16.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Mojżeß oglada źiemie Obiecáno. 5. umárł. 6. grob jego utájony. 8. Załobá po nim. 9. Namiestnik jego. 10. y Zálecenie osoby jego.

1 TEdy wstapił Mojżeß z onych rownin Moábskich/ ná gore Nebo ná wierzch págorku/ ktory jest ná przećiwko Jerychu: á ukazał a mu PAN wßystke źiemie od Gáláád áż do Dán/ 2 ✠ Y wßystke źiemie Neftálimowe / y źiemie Efráimowe/ y Mánásſessowe / y wßystke źiemie Judowe / áż do morzá ostátniego. 3 ✠ Y strone Południowa/ y rownine doliny Jerychá / miástá osádzonego Palmámi áż do Segor. 4 ✠ Tedy mu rzekł PAN: Táć jest źiemiá/ o ktoram b przyśiagł Abráhámowi/ Izáákowi y Jákobowi / mowiac: naśieniu twemu dam ja: pokazałem ja oczom twojim / ále do niey nie wnidźieß.

a 5 Moj. 3.27. 2 Mác. 2.4.
b 1 Moj. 12.7. y 13.15. y 15.18. y 26.4. y 28.13.

5 Y Umárł tám Mojżeß slugá Páński w źiemi Moábskiey według słowá Páńskiego. 6 ✠ Y pogrzebł go PAN w dolinie / c w źiemi Moábskiey / przećiw Betsegorowi, á nie dowiedźiał śie nikt o grobie jego / áż do dniá tego. 7 ✠ A Mojżeß miał sto d y dwádźieśćiá lat / gdy umárł: nie záćmiło śie oko jego/ áni śie náruszyłá czerstwość jego. 8 ✠ Y płákáli Synowie Izráelscy Mojżeßá / ná polách Moábskich przez trzydźieśći dni. A gdy śie skończyły dni płáczu / y załoby Mojżeßowey:

9 TEdy Jozue Syn Nunow/ nápełniony jest Duchem madrośći: bo był włożył Mojżeß e rece swoje nań: y posłußni f mu byli Synowie Izráelscy: á czynili ják o przykazał PAN Mojżeßowi. 10 ✠ Y nie powstał Prorok wiecey w Izráelu / podobny Mojżeßowi / ktoregoby ták znał PAn / twarza w twarz g: 11 ✠ We wßystkich znákách y cudách / dla ktorych go był posłał PAn / áby je czynił w źiemi h Egipskiey / przed Fáráonem / y przed wßystkimi sługámi jego / y przed wßystka źiemia jego: 12 ✠ Tákże we wßystkich sprawách reki możney / y we wßystkich postráchách wielkich/ ktore czynił Mojżeß / przed oczymá wßystkiego Izráelá.

c Iud. v. 9.
d 5 Moj. 31. 2.
e 2 Moj. 29.10. 4 Moj. 27.18.
f 4 Moj. 27.23. Dźiej. 6.v.6. y 13.3. 1 Tym. 4. 14.
g 2 Moj. 33.11. 4 Moj. 12.8.
h Syrác. 45.1. 2.3.

DRUGA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey śie zámykája te Księgi

KSIEGI IOZUEGO.

TE Kśiegi zámykája w sobie / opisánie dobrodźiejstw Bożych / ludowi Jzráelskiemu okazánych / od śmierći Mojżeßowey / áż do śmierći Jozuego / á miánowićie / jáko weßli do źiemie Chánánejskiey : jáko ją opánowáli / y Obywátele jey z niey wygłádźili : á ná ostátek / jáko źiemiá oná miedzy dwánaśćie pokoleń / przez Jozuego / podźielona byłá. Co śie wßystko przez Osmnaśćie lat stáło.

Rozdział I.

Iozue ná miejsce Mojzeßá zmárłego, od Bogá wezwány y potwirdzony. 10. gotuje lud ná weśćie do źiemie obiecáney. 16. á oni posłußeństwo ślubują.

1 YStáło śie po śmierći Mojżeßá sługi PAnskiego / że mowił PAN do Jozuego / Syná Nunowego / sługi 2 Mojżeßowego : Y rzekł: ♣ Mojżeß sługá moj umárł : przetoż teraz wstań / przepraw śie przez ten Jordan / ty / y wßystek lud ten do źiemie / ktorą ja jm / Synom Jzráelskim / dawam. 3 ♣ Káżde a miejsce / po ktorym deptáć będźie stopá nogi wáßey / dałem wam / jákom obiecał Mojżeßowi. 4 ♣ Od puśćiny b y od Libánu tego / y áż do rzeki wielkiey / rzeki Eufrátes : wßystká źiemiá Hettejczykow / y áż do morzá wielkiego / ná zachod słońcá / będźie gránicá wáßá. 5 ♣ Nie ostoji śie nikt przed tobą / po wßystkie dni żywotá twego : jákom był z Mojżeßem / ták będę z tobą / nie c odstąpię ćię / áni ćię opußczę. 6 ♣ Zmacniajże śie y mężnie sobie poczynaj / ábowiem ty podaß w dźiedźictwo ludowi temu źiemię / o ktorąm przyśiągł 7 Ojcom ich / że im ją dam. ♣ Tylko śię zmacniaj / y bárzo mężnie sobie poczynaj / ábyś strzegł y czynił wßystko d według Zakonu / ktory ć rozkazał Mojżeß sługá moj : nie uchylaj śię od niego ná práwo áni ná lewo / żebyś śię rostropnie spráwował / we wßystkim do czego śię 8 udaß. ♣ Niech nie odstępuje kśięgi Zakonu tego od ust twojich / ále rozmyślaj w nich we dnie y w nocy / ábyś strzegł y czynił wßystko co nápisano w nich / ábowiem ná ten czás pośczęśćią śię drogi twoje : Y ná e ten czás rostropnym będźieß. 9 ♣ Azaż ćiem nie rozkazał / zmocni śię y mężnie sobie poczynaj / nie lękáj śię / á nie trwoż śobą / ábowiem z tobą jest PAn Bog twoj / we wßystkim do czegokolwiek śię obroćiß.

10 A Przetoż rozkazał Jozue przełożonym nád ludem / mowiąc: 11 ♣ Przejdźćie przez pośrzodek Obozu / á rozkażćie ludowi / mowiąc : gotujćie sobie żywność ; ábowiem po trzech dniách przejdźiećie przez ten Jordan / ábyśćie weßli / á pośiedli źiemię / ktorą PAN Bog wáß dawa wam w ośiádłość.

12 RUbenitom też / y Gádytom / y połowicy pokolenia Mánásessowego rzekł Jozue / mowiąc : 13 ♣ Pámiętajćie ná słowo / ktore f wam rozkazał Mojżeß sługá PAński / mowiąc : PAN Bog wáß spráwił wam odpoczynienie / y dał wam tę 14 źiemię: ♣ Zony wáße / dźiatki wáße / y bydłá wáße / niech zostáną w źiemi / ktorą wam dał Mojżeß / z tey strony Jordanu / ále wy pojdźiećie zbrojni przed bráćią wáßą / wßyscy duży w śile / á będźiećie ich pośiłkowáć / 15 ♣ Aż odpoczynienie spráwi PAN bráći wáßey / jáko y wam / á oni pośiędą źiemię / ktorą im dawa PAN Bog wáß / potym śię wroćićie g do źiemie ośiádłośći wáßey / á będźiećie ją trzymáć / ktorą wam dał Mojżeß sługá PAński / z tey strony Jordanu / ná wschod słońcá. 16 ♣ Y odpowiedźieli Jozuemu / mowiąc : wßystko coś nam rozkazał uczynimy / á gdźiekolwiek nas pośleß / pojdźiemy. 17 ♣ Jákośmy byli

po=

a 5 Moj. 11.24. Iozue. 14.9.
b 5 Moj 1.7.
c 5 Moj. 31.6 8 Zyd. 13.5.
d 5 Moj. 31.7.
e Psalm 119.99 Syrác. 15.1. 2 Tym. 3.15.
f 4 Moj. 32.20. 28.
g Iozue. 22.4.

posłuszni Mojzeszowi / ták posłuszni bedźiemy y tobie : tylko niech bedźie PAN Bog twoj z toba / jáko był z Mojzeszem. 18 ✤ Ktobykolwiek sprzeciwił śie ustom twojim / á nie słuchał posłusznym słowom twym / we wszystkim co mu rozkażesz / niechaj umrze : tylko śie zmacniaj / á meżnie sobie poczynaj.

Rozdział II.

Szpiegowie do Jerychá wysłáni. 3. wpádli w niebespieczeństwo. 4. ále od Ráchaby záchowáni. 12. Zywotem ją dárowáć, y oney dobrze czynić, obiecują. 23. á do Jozuego nawroćiwszy śie, o wszystkim spráwę dawáją.

1 A Ták posłał Jozue Syn Nunow z Sytym / dwu szpiegow potájemnie / mowiąc: Idźcie / wypátrujćie źiemie / y Jerycho : szli tedy / y weszli[a] w dom *niektorey* niewiasty[b] wszetecżney / ktorey imie Ráchab / y odpoczyneli tám. 2 ✤ Y powiedźiano to Krolowi Jerychá mowiąc : oto meżowie *jacyś* przyszli tu tey nocy / z Synow Izráelskich / áby przeszpiegowáli te źiemie. 3 ✤ Tedy posłał krol Jerychá do Ráchaby / mowiąc : wywiedź meże ktorzy przyszli do ćiebie / á weszli do domu twego : bo ná przeszpiegowánie wszystkiey źiemie przyszli. 4 ✤ Ale wźiawszy oná niewiástá tych dwu meżow / skryłá je / y rzekłá : prawdáć jest / przyszli do mnie meżowie / álem nie wiedźiáłá z kąd byli. 5 ✤ A gdy brame zámykano / w śmierzk / oni meżowie wyszli / y nie wiem dokąd poszli / gonićież ich co narychley / bo ich dościgniećie. 6 ✤ A oná wwiodłá je byłá ná dách / y tám je przykryłá lnem niecżártym / ktory byłá rozstáwiłá ná dáchu. 7 ✤ Meżowie tedy *wysłáni* gonili je drogą ku Jordanu / áż do brodu / á brame zámkniono skoro wyszli ći / ktorzy szli zá nimi w pogonią.

8 A Ták pierwey niż posneli / oná 9 wstąpiłá do nich ná dách. ✤ Y rzekłá do onych meżow : wiem że wam dał PAN źiemie te / bo strách wász przypadł ná nas / y ostábieli wszyscy obywátele tey źiemie przed wámi. 10 ✤ Bośmy słyszeli / jáko wysuszył PAN wody morzá[c] czerwonego[d] przed wámi / gdyśćie wychodźili z Egiptu / y cośćie uczynili dwiemá[e] Krolom Amorreyskim / ktorzy byli z one strone Jordanu : Sehonowi / y Ogowi / ktoreśćie pobili. 11 ✤ To gdyśmy usłyszeli / upádło serce násze / y nie ostał śie wiecey duch w nikim przed wámi : Abowiem[f] PAN Bog wász jest Bogiem ná niebie wzgorę / y ná źiemi nisko. 12 ✤ Przetoż teraz przyśiężćie mi proszę / przez PANá : iż jákom ja uczyniłá z wámi miłośierdźie / tákże uczynićie y wy z domem Ojcá mego miłośierdźie / á dajćie mi znák pewny / 13 ✤ Yż záchowáćie żywo Ojcá mego / y mátkę moję / y bráćią moję / y śiostry moje / y wszystko co ich jest : á wybáwićie dusze násze od śmierći / 14 ✤ Y odpowiedźieli jey oni meżowie : Duszá nászá bedźie zá was ná śmierć / jesli nie wydaćie tey spráwy nászey / y bedźie *to*, gdy nam poda PAN te źiemie / że uczynimy z tobą miłośierdźie y prawdę. 15 ✤ Y spuśćiłá je ná powrozie z okná / bo dom jey był przy murze / y oná ná murze mieszkáłá. 16 ✤ Y rzekłá im: ná gorę idźćie / by śie snadź nie potkáli z wámi / ktorzy *was* gonią : y tám śie kryjćie przez trzy dni / áż śie wrocą ktorzy *was* gonią / á potym pojdźiećie drogą wászą.

17 Y Rzekli jey meżowie oni : Bedźiemy wolni od przyśiegi tey / 18 ktoraś nas poprzyśiegłá : ✤ Jesli / gdy wnidźiemy do źiemie / tego czerwonego sznuru[g] nie uwiążesz u okná / po ktorymeś nas spuśćiłá / á Ojcá twego / y mátki twojey / y bráći twojey / y wszystkiego domu Ojcá twego nie zbierzesz 19 do śiebie w dom ; ✤ Abowiem ktobykolwiek wyszedł ze drzwi domu twego / krew jego *bedźie* ná głowę jego / á my *bedźiemy* bez winy: ále káżdego ktokolwiek bedźie z tobą w domu / krew jego *obroći śie* ná głowę nászę / jesli śie go kto reką dotknie. 20 ✤ Lecz jesli wydasz te spráwę nászę / tedy bedźiemy wolni od przyśiegi twojey / ktoraś nas poprzyśiegłá. 21 ✤ Y odpowiedźiáłá : jákośćie powiedźieli / niechże ták bedźie.

[a] Jákub. 2. 25. Zyd. 11. 31.
[b] I. Szynkarki.
[c] 2 Moj. 14. 21.
[d] 5 Moj. 1. 1.
[e] 4 Moj. 21. 24. 35.
[f] 5 Moj. 4. 39. Psalm 139. 8. Ezái. 66. Jerem. 23. 23. Dán. 2. 47. Dźiej 17. 24.
[g] I. Jedwábnego czerwonego.

dźie. Tedy je wypuśćiłá / y poßli: Y uwiazáłá ßnur czerwony / w onym oknie.

22 A Odßedßy przyßli ná gore/y zostáli tám przez trzy dni / áż śie wroćili / ktorzy je gonili : bo ich ßukáli ći ktorzy je gonili / po wßystkich drogách/ ále nie náleźli. 23 Y wroćili śie oni dwá mężowie / á zstąpiwßy z gory / przepráwili śie / y przyßli do Jozuego / Syná Nunowego / y powiedźieli mu wßystko co śie z nimi dźiało: 24 Y mowili do Jozuego : dał PAN w rece náße te wßystkie źiemie / bo śie ztrwożyli wßyscy obywátele źiemie / przed twarzą náßą.

Rozdział III.

Jozue y z ludem przyßli do Jordanu. 6. skrzynie Páńską Kápłáni w przod prowádzą. 16. wody śie záſtánowiły. 17. á lud po suſzy przeßedł.

1 TEdy Jozue wstał bárzo ráno / y ruſzyli śie z Sytrym/á przyßli áż do Jordanu / on / y wßyscy Synowie Jzráelscy / y támże przenocowáli / niźli śie przepráwili. 2 A po trzećim dniu przeßli przełożeni przez pośrzodek Obozu. 3 Y rozkazáli ludowi/mowiąc : Gdy ujrzyćie skrzynię przymierza PANá Bogá wáßego / y Kápłány Lewity niosące ją / wy też ruſzyćie śie z miejscá swego/á pojdźiećie zá nią: 4 Wßákże plác miedzy wámi / y miedzy nią będźie / ná dwá tyśiącá łokći miáry *zwyczájney*, nie przystępujćie blisko do niey / ábyśćie wiedźieli drogę / ktorą iść maćie : ábowiem nie chodźiliśćie tą drogą przed tym.

5 TEdy rzekł Jozue do ludu : poświeććie śie:ábowiem jutro uczyni PAn miedzy wámi / dźiwne rzeczy. 6 Przytym rzekł Jozue do Kápłánow / mowiąc : Weźmićie skrzynię przymierza / á idźćie przed ludem : Y wźieli Skrzynię przymierza/y ßli przed ludem. 7 Y rzekł PAn do Jozuego : Dźiś ćie począć a wywyżßáć / przed oczymá wßystkiego Jzráelá / áby poználi / iż jákom był z Mojżeßem / *ták*

8 będę y z tobą. Rozkażże ty Kápłánom / niosącym skrzynię przymierza / á rzecz im : Gdy wnidźiećie w brzeg wod Jordáńskich / w Jordanie stáńiećie. 9 Rzekł też Jozue do Synow Jzráelskich / przystąpćie sám / á słuchajćie słow PAná Bogá wáßego. 10 Y rzekł Jozue : W tym poznaćie że Bog żywiący/jest w pośrzodku was/á iż koniecznie wypędźi przed twarzą wáßą Chánánejczyká / y Hettejczyká / y Hewejczyká / y Ferezejczyká / y Gergezejczyká/ y Amorrejczyká / y Jebuzejczyká. 11 Oto Skrzynia przymierzá / pánującego nád wßystką źiemią / pojdźie przed wámi przez Jordan. 12 Przetoż teraz obierzćie sobie dwánaśćie mężow/z pokoleń Jzráelskich/po jednym mężu z káżdego pokolenia: 13 A gdy śie záſtánowią stopy nog Kápłánow/niosących Skrzynię PANá pánującego nád wßystką źiemią/ w wodźie Jordáńskiey/ *tedy* śie wody Jordáńskie rozstąpią / *ták* iż wodá płynąca z gory/stánie w jedney kupie.

14 Y Stáło śie / gdy śie ruſzył lud z namiotow swych/ áby śi przepráwili przez Jordan / Kápłáni niosąc y Skrzynię przymierza / *ßli* przed ludem. 15 A gdy przyßli niosący Skrzynię áż do Jordanu á nogi Kápłánow / ktorzy nieśli skrzynię, omoczyły śie w brzegu wod :(bo Jordan wzbiera y wylewa ná wßystkie brzegi swoje ná káżdy czás żniwá) 16 Tedy śie záſtánowiły wody płynące z gor/ á stánęły w jedney kupie/ bárzo dáleko od Adámá miástá / ktore *jest* ku stronie Sártán : á ktore płynęły ná doł do morzá pustego / morzá słonego/ z ginęły y stáły : á ták lud przepráwiał śie przećiwko Jerychu. 17 A Kápłáni ktorzy nieśli Skrzynię przymierza Páńskiego stáli ná suſzy w pośrzod Jordanu porządnie / á wßyscy Jzráelczycy ßli po suſzy / áż śie lud wßystek przepráwił przez Jordan.

Rozdział. IV.

Bog ná pamiątkę cudu swego. świeżo uczynionego, dwánaśćie kámieni

a I. Zá-cwyra ożynić.

b Jozue. 1. 5. 9. 17.

c Jozue. 4. 2.

d Psalm 114. 3.

e I. umyśl-nie.

f Psalm 66. 6.

mieni w Jordanie. 20. á tyle drugich w Gálgál. wystáwić kazał. 18. Jordáńskie wody wpádły w brzegi swoje.

1 GDy śie wßystek lud przepráwił zá Jordan (Bo rzekł był 2 PAn do Jozuego / mowiąc : ✣ Obierzćie sobie z ludu dwánaśćie mężow / po jednym mężu z káżdego pokolenia/ Y rozkażćie im/ mowiąc: ✣ 3 Weźmićie sobie z tąd / z pośrzodku Jordanu/ z tego miejscá gdźie stały nogi Kápłánow porządnie/ dwánaśćie kámieni/ ktore z sobą wyniczßy postáwićie ná stanowisku/ gdźie będźiećie leżeć przez te noc.) ✣ 4 Tedy wezwał Jozue dwánaśćie mężow / ktore był wybrał z Synow Izráelskich / po jednemu mężu z káżdego 5 pokolenia. ✣ Y rzekł do nich Jozue: Idźćie przed skrzynią PAná Bogá wáßego / w pośrzodek Jordanu: á weźmi káżdy kámień jeden ná rámie swoje / według liczby pokolenia 6 Synow Izráelskich: ✣ Aby to było ná znák miedzy wámi / gdyby potym b pytáli Synowie wáßy / mowiąc : co wam *znáczy* to kámienie? 7 ✣ Tedy im powiećie/ iż śie rozstąpiły wody w Jordanie/ przed Skrzynią przymierza Páńskiego: *Abowiem* gdy ßłá przez Jordan/ rozstąpiły śię wody Jordáńskie: y będźie to kámienie ná pámiątkę Synom Izráelskim/ áż ná wieki. ✣ 8 Y uczynili ták Synowie Izráelscy / jáko rozkazał Jozue / y wźięli dwánaśćie kámieni/ z pośrzod Jordanu / jáko mowił PAn do Jozuego / według liczby pokolenia Synow Izráelskich / á zánieśli je z sobą/ áż do stanowiská: 9 y tám c je złożyli. ✣ Jozue też wystáwił dwánaśćie kámieni / w pośrzod Jordanu/ *na miejscu* kędy stały nogi Kápłánow/ niosących skrzynię przymierza / ktore tám zostáły: áż 10 po dźiś dźień. ✣ A ták Kápłáni niosący skrzynię / stali w pośrzod Jordanu / áż śie wypełniło to wßystko / co był przykazał PAN Jozuemu mowić do ludu / według wßystkiego co był przykazał Mojżeß Jozuemu : Spießył śie tedy 11 lud y przeßedł *Jordan*. ✣ Y stáło śie / gdy wßystek lud przeßedł/ że też przeßłá y skrzynia Páńska/ y Kápłani/ przed oblicznośćią ludu. 12 ✣ Przeßli też Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi / z połowicą pokolenia Mánásessowego / zbrojno / przed Syny Izráelskimi : jáko d im był powiedźiał Mojżeß 13 ✣ Około czterdźiestu tyśiecy ludu zbrojnego przeßło przed Pánem/ do 14 boju / ná polá Jerychá. ✣ Dniá onego/ wywyßył PAN Jozuego/ przed oczyma wßystkiego Izráelá/ y bali śie go / jáko śie bali Mojżeßá/ po wßystkie dni żywotá jego.

15 POtym rzekł PAN do Jozuego/ 16 mowiąc: ✣ Rozkaż Kápłánom/ niosącym skrzynię świádectwá/ áby wystąpili z Jordanu. ✣ 17 Y rozkazał Jozue Kápłánom / mowiąc : wystąpćie z Jordanu. ✣ 18 Y stáło śie/ gdy wystąpili Kápłáni / niosący skrzynię przymierza PAńskiego / z pośrzodku Jordanu/ á stánęły stopy nog Kápłánow ná sußy / wroćiły śie wody Jordáńskie / ná miejsce swoje/ á płynęły jáko przed tym/ we wßystkich brzegách swoich. ✣ 19 A lud wyßedßy z Jordanu / dźieśiątego *dniá*, miesiącá pierwßego/ położyli śie obozem w Gálgál / ku stronie wschodniey Jerychá.

20 A Dwánaśćie onych kámieni / ktore wynieśli z Jordanu / postáwił Jozue w Gálgál. ✣ 21 Y rzekł do Synow Izráelskich / mowiąc: Gdy zpytáją Synowie wáßy potym Ojcow swojich/ mowiąc : Co 22 *znáczy* to kámienie? ✣ Tedy oznajmićie Synom wáßym / mowiąc: po sußy przeßedł Izráel ten Jor- 23 dan: ✣ Abowiem osußył PAn Bog wody Jordáńskie przed wámi / ážeśćie przeßli: jáko uczynił PAN Bog wáß e morzu czerwonemu / ktore wysußył przed námi / ážeśmy 24 przeßli : ✣ Aby poználi wßyscy narodowie źiemie rękę Páńską / że można jest / żebyśćie śie bali PAná Bogá wáßego/ po wßystkie dni.

a Jozue. 3. 12.
b Niżey. v. 21. 22. 23.
c Niżey. v. 20.
d 4 Moj. 32. 29.
e 2 Moj. 14. 21. Psalm. 66. 6. y 78. 13 y 114. 3

ROZDZIAL V.

Chánánejczycy stracháją śie Izráelitow. 2. Iozue tych ktorzy śię po wyśćiu z Egiptu zrodźili obrzezáć kazał. 10. tám też Páscha obchodzą. 12.

Mánná pádáć przestátá. 13. á Jozuemu śię PAn Chrystus ukazał.

1 Y Stáło śię / gdy usłyszeli wszyscy Krolowie Amorreyscy / ktorzy *mieszkáli* zá Jordanem ku zachodowi : y wszyscy Krolowie Chánánejscy / ktorzy *mieszkáli* nád morzem : że wysuszył PAn wody Jordańskie / przed Syny Izráelskimi / áż śię przepráwili / upadło serce a ich / *ták* iż nie został wiecey w nich duch / przed oblicznośćią Synow Izráelskich.

2 ONegoż czásu / rzekł PAN do Jozuego : uczyń sobie noże ostre / á znowu obrzeż Syny Izráelskie powtore. 3 Y uczynił sobie Jozue noże ostre / y obrzezał Syny Izráelskie ná b págorku Nieobrzezek. 4 A tać byłá przyczyná / *dla czego* je obrzezał Jozue : wszystek lud ktory wyszedł z Egiptu / płći męskiey / wszyscy mężowie wojenni / pomárli byli ná puszczy w drodze / gdy wyszli z Egiptu : 5 Bo obrzezan był wszystek on lud / co wyszedł : ále wszystek lud ktory śię zrodził ná puszczy w drodze / po wyśćiu z Egiptu / nie był obrzezány. 6 (Abowiem c przez czterdźieśći lat / chodźili Synowie Izráelscy po puszczy / áż poginał wszystek on narod mężow wojennych / ktorzy byli wyszli z Egiptu / ktorzy nie słucháli głosu Páńskiego / ktorym d przyśiągł PAN / iż im niemiał okazáć źiemie / o ktorą przyśiągł PAN Ojcem ich / iż nam ją dáć miał / źiemię opływájącą mlekiem y miodem.) 7 Ale e Syny ich ktore wystáwił ná miejscá ich / te obrzezał Jozue / bo byli w nieobrzezce / bo ich nie obrzezano w drodze. 8 A gdy już wszystek lud był obrzezány / mieszkał ná miejscu swym w Obozie / áż śię wygojili. 9 Potym rzekł PAN do Jozuego : Dźiśiam zjął pohańbienie Egipskie z was : y názwano imię miejscá onego Gálgál / áż do dniá tego.

10 TEdy położyli śię obozem Synowie Izráelscy w Gálgál / á obchodźili świeto Prześćia / f czternástego dniá miesiącá / w wieczor / ná polách Jerychá. 11 Y jedli z urodzáju oney źiemie / názájutrz po świećie Prześćia / chleby przáśne / y kłosy prážone onegoż dniá.

12 Y Przestáłá Mánná názájutrz / gdy poczeli jeść zbożá oney źiemie : y nie mieli wiecey Synowie Izráelscy Mánny / ále jedli z urodzájow źiemie Chánánejskiey / onegoż roku.

13 Y Stáło śię / gdy Jozue był u Jerychá / że podniosł oczu swych / á g ujrzał / á oto mąż stał przećiwko niemu / májąc miecz swoj dobyty w rece swey : Y przystąpiwszy do niego Jozue / rzekł mu : z nászychżeś ty / czyli z nieprzyjaćioł nászych? 14 A on rzekł : Nie : álem ja Hetman h wojská PAńskiego / teraz em przyszedł. Tedy upadszy Jozue oblicżem swym ná źiemię / pokłonił śię / y rzekł mu : Coż PAN moj mowi do sługi swego? 15 Y rzekł Hetman wojská PAńskiego do Jozuego : Z zuj i obuwie twoje z nog twojich / bo miejsce ná ktorym stojisz / święte jest : y uczynił ták Jozue.

ROZDZIAL VI.

PAN Jozuemu Jerycho podáć obiecuje, y jáko go miał dobywáć, náucza. 6. Jozue miástá dobywszy, ludźie wszystkie (oprocz Ráchaby, y jey powinnych,) tákże y bydło pomordował, y ono ze wszystkim spalił, wyjąwszy śrebro złoto, y żelazne státki. 26. á ná tego ktoryby je znowu budowáć chćiał, klątwę włożył.

1 A Jerycho było zámknione y opátrzone przed Synámi Izráelskimi / y nikt z niego nie wychodźił / áni do niego wchodźił. 2 Tedy rzekł PAN do Jozuego : Otom dał w rece twoje Jerycho / y Królá jego / y możne wojská *jego*. 3 A ták obchodźić bedźiećie miásto / wszyscy mężowie waleczni / około miástá chodząc raz *ná dźień* : ták uczynićie po sześć dni. 4 Przytym śiedm Kápłánow / poniosą śiedm trąb z *rogow* báránich / przed skrzynią : á dniá śiodmego / obejdźiećie miásto śiedm kroć / á Kápłáni trąbić bedą w trąby. 5 A gdy przewlocznie *trąbić* bedą w trąby / z rogow báránich

Marginalia: a Jozue. 2.9.10 11. — b H. Arálot. — c 4 Moj. 14.33. y 32.13. 5 Moj. 2.7. y 8. 2. y 29.5. — d 4 Moj 14.22.23 — e 4 Moj. 14.31. — f 2 Moj. 12.18. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 9.3. — g 1 Moj. 32.24. 28.30. — h 5 Moj. 7. 21. Dán. 12. 1. Objáw 1. 5. — i 2 Moj. 3. 5.

ránich/ ſkoro uſłyſzyćie głos trąby/ wſzyſtek lud uczyni okrzyk bárzo wielki/ y upádnie mur miáſtá ná mieyſcu ſwym/ y wnidźie lud do miáſtá káżdy przećiw miejſcu gdźie ſtał.

6 Tedy wezwawſzy Jozue/ Syn Nunow/ Kápłánow/ rzekł do nich: weźmićie Skrzynię przymierza/ á śiedm Kápłánow/ niech nieſą śiedm trąb z báránich rogow/ przed ſkrzynią Páńſką. 7 Potym rzekł do ludu: a Idźćie/ á obeydźćie miáſto/ á zbrojni niech idą przed ſkrzynią Páńſką. 8 A gdy to Jozue ludowi powiedźiał/ śiedm Kápłánow wźiawſzy śiedm trąb/ z rogow báránich / ſzli przed b ſkrzynią PAńſką/ y trąbili w trąby/ á Skrzynia przymierza PAńſkiego ſzłá zá nimi. 9 A zbrojni ſzli przed Kápłány trąbiącymi w trąby/ oſtátek też ludu poſpolitego/ ſzedł zá Skrzynią / gdy idąc trąbiono w trąby. 10 A ludowi przykazał Jozue/ mowiąc: Nie będźiećie wołáć/ áni będźie ſłyſzan głos wáſz/ áni wynidźie z uſt wáſzych ſłowo / áż do dniá/ ktorego wam rzekę: wołayćie/ y uczynićie okrzyk. 11 Tedy obeſzłá Skrzynia Páńſka miáſto w około raz: y wroćili śię do obozu: y zoſtáli w obozie przez noc. 12 Wſtał záśię Jozue ráno/ á Kápłáni wźięli Skrzynię PAńſką. 13 A śiedm Kápłánow wźiawſzy śiedm trąb z báránich rogow, przed Skrzynią PAńſką ſzli/ idąc y trąbiąc w trąby/ á zbrojni ſzli przed nimi/ oſtátek też ludu poſpolitego/ ſzedł zá Skrzynią Páńſką/ gdy idąc trąbiono w trąby. 14 A ták obeſzli miáſto drugi raz dniá wtorego/ y wroćili śię do obozu/ y ták czynili po ſześć dni.

15 ALe dniá śiodmego/ wſtáli ráno ná świtániu/ y obeſzli miáſto/ tymże ſpoſobem śiedm kroć: (tylko dniá tego obeſzli miáſto śiedm kroć.) 16 Y ſtáło śię/ gdy śiodmy raz obchodzili, á Kápłáni trąbili w trąby/ rzekł Jozue do ludu: krzyczćież teraz, ábowiem PAN podał wam miáſto: 17 Y niech będźie to miáſto przeklęctwem c PANU/ ono/ y wſzyſtko co w nim jeſt/ tylko Ráchab wſzetecznicá żywo zoſtánie/ oná/ y wſzyſcy ktorzy z nią ſą w domu: gdyż utáiłá poſłow/ ktoreſmy byli poſłáli. 18 A wſzákże śię wyſtrzeżćie od rzeczy przeklętych/ ábyśćie śię nie ſtáli przeklęctwem / biorąc co z rzeczy przeklętych/ ábyśćie nie wyprawili Obozu Izráelſkiego w przeklęctwo/ y nie zámieſzáli go. 19 Ale wſzyſtko śrebro y złoto/ y naczynia miedźiáne/ y żelázne/ świętę będą PAnu/ do ſkárbu PAńſkiego złożone będą. 20 Tedy krzyczał lud gdy zátrąbiono w trąby/ ábowiem gdy uſłyſzał lud głos trąb/ krzyczał y lud wielkim głoſem / y d upadł mur ná mieyſcu ſwym/ y wſzedł lud do miáſtá káżdy przećiw miejſcu gdźie ſtał/ y wźięli miáſto. 21 Y e wytráćili wſzyſtko co było w mieśćie/ męże y niewiáſty/ dźieći / y ſtárce/ woły też y owce/ y oſły/ oſtrzem mieczá *pobili*.

22 ALe dwiemá mężom/ ktorzy ſzpiegowáli one źiemię/ rzekł Jozue/ wnidźćie do domu niewiáſty wſzeteczney / á wywiedźćie z támtąd niewiáſtę/ y wſzyſtko co jeſt jey/ jákośćie f jey przyśięgli. 23 Tedy wſzedſzy młodźieńcy oni/ co byli wyſzpiegowáli *źiemię*, Ráchábę/ y Ojcá jey/ mátkę jey/ y brácią jey/ y wſzyſtko co *było* jey/ y wſzyſtkę rodźinę jey wywiedli/ y zoſtáwili je zá Obozem Izráelſkim. 24 Ale miáſto ſpalili ogniem/ y wſzyſtko co w nim było: tylko śrebro y złoto/ y naczynie miedźiáne/ y żelázne/ złożyli do ſkárbu domu PAńſkiego. 25 Ráchábę tákże wſzetecznicę/ y dom Ojcá jey/ y wſzyſtko co było jey/ Jozue żywo zoſtáwił/ y mieſzkáłá w pośrzodku Izráelá/ áż do teráźnieyſzego dniá/ dla tego/ iż utáiłá poſłow/ ktore był poſłał Jozue/ ku przeſzpiegowániu Jerychá.

26 Y Wydał klątwę Jozue onego czáſu/ mowiąc: przeklęty mąż przed PAnem/ ktoryby powſtał/ á budował to miáſto Jerycho: ná pierworodnym ſwoim záłoży je/ g á ná namnieyſzym poſtáwi bramy jego. 27 Y był PAN z Jozuem/ á

a Jozue. 1. 11.

b H. Przed Pánem.

c I. Dla Páná.

d 1 Mác. 12. 15. Zyd. 11. 30.

e H. Przekleli I. pobili jáko przeklęte.

f Jozue, 2. 12. 14. Zyd. 11. 31.

g T. przypłáći tego zginieniem pierworodnego y namłodſzego Syná ſwego. Co śię ſtáło. 1 Krol. 16. 34.

rozchodźiłá śie sławá jego/ po wßyſtkiey źiemi.

ROZDZIAŁ VII.

Achán wźiął nieco z rzeczy przeklętych. 2. Dla czego lud porażon u Háj. 6. Iozue Páná śie oto rádźi. 10 PAN przyczynę porażki, rzecz przeklectwá wźiętą pokazawßy. 13. przez los złodźieiá ßukáć y ſpalić kazał. 16. Iozue Acháná winnym ználazwßy, ukamienowáć, á potym, ze wßyſtkim co miał, ſpalić rozkázuje.

1 Nie zgrzeßyli Synowie Izráelſcy przeſtępſtwem przy rzeczách przeklętych: ábowiem a Achán Syn Chármiego/ Syná Zábdy/ Syná Záre z pokolenia Judá/ wźiął nieco z rzeczy przeklętych/ záczym zápálił śie gniew PAńſki przećiw Synom Izráelſkim. 2 Bo *gdy* poſłał Jozue *kilká* mężow z Jerychá do Háj/ ktore było bliſko Betáwen/ ná wſchod *słońcá* od Bethel/ y rzekł do nich/ mowiąc: Idźćie á wßpieguyćie źiemię: tedy ßedßy oni mężowie/ wyßpiegowáli Háj. 3 A wroćiwßy śię do Jozuego/ rzekli mu: niech nie ćiągnie wßyſtek lud: około dwu tyśięcy mężow/ ábo około trzech tyśięcy mężow niech idą/ á zburzą Háj: nie trudź tám wßyſtkiego ludu/ bo ich *tám* trochá. 4 Pośło tedy około trzech tyśięcy mężow z ludu/ y ućiekli przed mężámi z Háj. 5 A porázili z nich mężowie z Háj/ około trzydźieſtu y ßeśći mężow/ goniąc je od brámy/ áż do Sábárym/ á porázili je/ gdy *ućiekáli* z gory/ y dla tego rozpłynęło śie serce ludu/ y było jáko b wodá.

6 Tedy rozdárßy Jozue odźienie ſwoje/ upádł twarzą ſwoją ná źiemię/ przed ſkrzynią PAńſką/ *á leżał* áż do wieczorá/ on/ y ſtárßy Izráelſcy/ poſypawßy prochem głowy ſwoje. 7 Zátym rzekł Jozue: Ach, *PANIE* Pánujący/ przecżześ przeprowádźił lud ten zá Jordan/ ábyś nas podał w ręce Ammorreyczyká/ ná wytrácenie? Obyſmy byli ráczey mießkáli zá Jordanem! 8 O PAnie/ coż rzekę/ ponieważ podawá Izráel tył nieprzyjaćiołom ſwoſim? 9 Bo uſłyßawßy Chánánejczycy/ y wßyſcy obywátele tey źiemię/ obtoczą nas ze wßąd/ á wytrácą imię náße z źiemie/ y coż *to* uczynisz imieniowi twemu wielkiemu?

10 Tedy rzekł PAN do Jozuego: Wſtań/ przecżześ upádł ná oblicze twoje? 11 Zgrzeßył Izráel y przeſtąpili przymierze moje/ ktorem im przykazał/ ábowiem wźięli z rzeczy przeklętych/ á ukrádli je/ y skłamáli/ y zchowáli je między náczynie ſwoje: 12 A dla tegoć Synowie Izráelſcy/ nie będą śie mogli oſtać przed nieprzyjaćioły ſwymi/ tył będą podawáli nieprzyjaćiołom ſwym/ bo śie zmázáli rzeczą przeklętą: nie będę więcey z wámi/ jeśli nie wykorzenićie przeklectwá tego z pośrzodku was. 13 Wſtań/ poświęć lud/ y rzecz: Poświęććie śie ná jutro/ bo ták mowi PAn Bog Izráelſki: przeklectwo *jeſt* w pośrzodku ciebie: c Izráelu/ nie oſtoiß śie przed nieprzyjaćioły twymi/ áż odejmiećie przeklectwo z pośrzodku śiebie. 14 A ták przyſtąpićie ráno/ według pokoleń wáßych: á pokolenie ktore okaże PAN/ przyſtąpi według fámilij: á fámilia ktorą okaże PAN/ przyſtąpi według domow: á dom/ ktory okaże PAn/ 15 przyſtąpi według osob. A kto będźie náleźiony w przeklectwie/ będźie ſpalony ogniem/ on/ y wßyſtko co jego jeſt/ dla tego że przeſtąpił przymierze PAńſkie/ á dopuśćił śie niegodney rzeczy w Izráelu.

16 Przetoż wſtawßy Jozue ráno/ rozkazał przyſtępowáć Izráelowi/ według pokoleń ich: Y ználazło śie pokolenie Judá. 17 Y kazał przyſtąpić fámilij Judá/ y ználazłá śie fámilia Záre/ y kazał przyſtąpić fámilij Zárego według Osob/ y ználazł śie *dom* Zábdy. 18 Y kazał przyſtąpić domowi jego/ według Osob/ y ználazł śie Achán/ Syn Chármiego/ Syná Zábdy/ Syná 19 Záre/ z pokolenia Judá: Y rzekł Jozue do Achá ná: Synu moy/ day proßę chwałę PAnu Bogu Izráelſkiemu/ y wyznay przed nim/ á oznáy mi d mi proßę/ coś uczynił/ nie tay prze=

a 5 Moj. 7. 25. 1 Kron. 2. 7. Jozu. 22. 20.

b Pſalm 22. 15.

c 5 Moj. 13. 17.

d 1 Sam. 14. 43.

20 przede mna. Tedy odpowiedźiał Achán Jozuemu/ mowiąc: Záprawdę/ jam zgrzeszył PAnu Bogu Izráelskiemu/ ták á ták uczyniłem. 21 Widźiałem miedzy łupy/ płaszcz Bábiloński jeden piekny/ y dwieśćie Syklow Srebrá/ y pret złoty jeden/ piećdźieśiąt Syklow ważący/ y pożądałem tego/ y wźiąłem to/ á oto rzeczy są zákopáne w źiemi/ w pośrzod namiotu mego/ á srebro 22 pod nim. Tedy posłał Jozue posły/ ktorzy bieżeli do namiotu/ á oto *te rzeczy* były skryte w namie- 23 ćie jego/ á srebro pod nimi. A wźiąwszy je z namiotu/ przynieśli je do Jozuego/ y do wszystkich Synow Izráelskich/ á położyli je przed 24 obliczem PAńskim. A ták wźiąwszy Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ Acháná Syná Zárowego/ y srebro/ y płaszcz/ y pret złoty/ y Syny jego/ y corki jego/ y woły jego/ y osły jego/ y Owce jego/ y namiot jego/ y wszystko co miał: wywiedli je ná doline 25 Achor. Y rzekł Jozue: przeczżeś nas potrwożył? niechże cie *też* PAn zátrwoży dniá tego/ y ukámienował go wszystek Izráel/ e y spalili je ogniem/ ukámienowawszy je 26 kámieniami. Potym wystáwili ná nim wszelką kupe kámienia *ktora trwa* áż do dniá tego/ y odwroćił śie PAN od gniewu zápálczywośći swojey: przetoż nazwáne jest imie miejscá onego/ Doliná Achor/ áż do dniá dźiśiejszego.

e *Wyżey v. 15.*

ROZDZIAŁ VIII.

PAn Jozuemu miásto Háj podáć obiecuje, y jáko śie z nim miał obyść uczy. 3. Ktory żołnierstwu to opowiedźiawszy. 9. miásto sztuką wźiął, Obywátele jego pobił, Krolá pojimał y Obieśić kazał, áná ostátek miásto spalił. 30. potym PAnu ofiáruje. 32. Jozue Zakon ná kámieniu wyrysował, á błogosłáwieństwá y przeklectwá Zakonne czytáć kazał.

1 POtym rzekł PAn do Jozuego/ nie boj śie áni śie lekáj: weźmi z sobą wszystek lud wojenny/ á wstawszy ćiągni do Háj/ otom dał w rece twoje Krolá Háj/ y lud jego/ y miásto jego/ y źiemie jego: 2 A uczynisz Hájowi y Krolowi jego/ jákoś a uczynił Jerychu y Krolowi jego/ wszákże łupy jego/ y bydło jego rozbierzećie b miedzy śie: uczyńże zásadzke ná miásto z tyłu jego.

3 A Ták wstał Jozue/ y wszystek lud waleczny/ áby ćiągneli ku Háj/ y przebrał Jozue trzydźieśći tyśiecy mężow bárzo mocnych/ 4 y posłał je nocą. Y rozkazał im mowiąc: Pátrzajćie wy ábyśćie uczynili zásadzke c zá miástem: nie oddalajćie śie od miástá dáleko bárzo/ á badźćie wszyscy pogo- 5 towiu. A ja/ y wszystek lud ktory ze mną *jest*, przyćiągniemy pod miásto: á gdy oni wynidą przećiwko nam/ jáko pierwey/ ućieczemy przed 6 nimi. A oni pojdą zá námi/ áż je uwiedźiemy od miástá: bo rzeką: ućiekáją przed námi jáko y pierwey/ gdyż ućiekáć bedźiemy przed 7 nimi. Tedy wy wstánićie z zásadzki/ y d wyprzećie ostátek ludu z miástá/ y da je PAn Bog wász w 8 reke wászę. A wźiąwszy miásto zápalćie je ogniem: według słowá PAńskiego e uczyńćie: pátrzajćie/ rozkazałem wam. 9 Posłał je tedy Jozue/ y szli ná zásadzke: á zestáli miedzy Bethel/ y miedzy Háj/ ná Zachod Hájowi: á Jozue przez one noc został w pośrzodku ludu.

10 POtym stawszy Jozue bárzo ráno/ obliczył lud/ á szedł sam y stárszy z Izráelá przed ludem 11 przećiw Háj. Wszystek też lud wojenny/ ktory z nim był/ ruszyli śie/ y przyćiągnawszy/ przyszli pod miásto/ y położyli śie obozem ná stronie pułnocney/ ku Háj: á byłá 12 doliná miedzy nim/ y miedzy Háj. Nádto wźiął około piąći tyśiecy mężow/ ktore postáwił ná zásadzce miedzy Bethel/ y miedzy Háj/ 13 od strony zachodniey miástá. Y przybliżył śie lud/ *to jest*, wszystko wojsko/ ktore było od pułnocy miástá/ y ktorzy byli ná zásadce jego/ od zachodu miástá/ y przyćiągnał Jozue oney nocy w pośrzodek doliny.

a *Jozue. 6. 21.*
b *5 Moj 20. 14.*
c *Sedź. 20. 29.*
d *1. Weżmie- ćie miásto.*
e *5 Moj. 20 13. 16.*

14 Y Stało się/ gdy je ujrzał Krol Hái/ pospieszyli się y wstáli ráno/ y wyszli ludźie z miástá przeciw Izráelowi ku bitwie/ sam Krol/ y wszystek lud jego ná czás náznáczony przed rowinne/ niewiedząc że zásadzká byłá uczyniona nań zá miástem. 15 ✤ Tedy Jozue y wszystek Izráel/ *jákoby* od nich poráženi/ uciekali drogą ku puszczy. 16 ✤ Y zwołány jest wszystek lud/ ktory był w mieśćie/ áby je gonili/ y gonili Jozuego: y ták uwiedźiem byli od miástá. 17 ✤ Y nie zostáł nikt w Hái y w Bethel/ ktoryby nie wyszedł zá Izráelem/ y zostáwili miásto otworzone/ a gonili Izráelá.

18 TEdy rzekł PAn do Jozuego: Podnieś Chorągiew ktorą masz w ręce swey/ przećiwko Hái: bo je w ręce twoje dam: y podniosł Jozue chorągiew/ ktorą *miał* w ręce swey przećiwko miástu. 19 ✤ A oni/ co byli ná zásadzce/ wstawszy prętko z miejscá swego/ bieżeli/ gdy *on* podniosł rękę swą: á ubieżawszy miásto/ wźięli je/ y záraz je zápalili ogniem. 20 ✤ A obejrzawszy się mężowie miástá Hái/ ujrzeli/ á oto wstępował dym miástá ku niebu/ y nie mieli miejscá do ućiekánia/ áni tám áni sám: bo lud ktory ućiekał ku puszczy/ obrocił się ná one co je gonili. 21 ✤ Tedy Jozue y wszystek *lud* Izráelski/ widząc iż oni/ co byli ná zásadzce/ wźięli miásto/ á iż wychodźił dym z miástá/ obroćili się/ y pobili męże miástá Hái. 22 ✤ Oni też *drudzy* wyszli z miástá przećiwko nim/ y otoczyli je Izráelczycy/ jedni z tąd/ á drudzy z owąd: y porázili je ták/ iż z nich żaden nie zostáł/ áni uszedł. 23 ✤ Támże Królá Hái pojmáli żywo/ y przywiedli go przed Jozuego. 24 ✤ Gdy tedy Izráelczycy pobili wszystkie obywátele Hái ná polu przy puszczy/ kędy zá nimi szli w pogonią/ á polegli oni wszyscy od mieczá/ áż wygłádzeni są: obroćili się wszyscy Izráelczycy do Hái/ y wyśiekli je ostrzem mieczá. 25 ✤ Y było wszystkich/ ktorzy polegli dniá onego/ od mężá áż do niewiásty/ dwánaśćie tyśięcy/ wszystkich obywátelow Hái. 26 ✤ A Jozue nie spuśćił f ręki swey/ ktorą był podniosł z Chorągwią/ áż pobił wszystkie obywátele Hái. ✤ 27 Tylko bydło/ y łupy g miástá onego/ rozebráli miedzy się Izráelczycy wedlug słowá PAńskiego/ ktore rozkazał Jozuemu. 28 ✤ Tedy zápalił Jozue Hái/ y uczynił je mogiłą wieczną/ *y* pustynią áż do dniá tego. 29 ✤ A królá Hái obieśił ná drzewie áż do wieczorá: á gdy słońce zászło/ rozkazał Jozue/ áby zięto h trupá jego z drzewá/ á porzucono go *w sámym* wejśćiu bramy mieyskiey/ y námiotáli nań kupę wielką kámienia/ *ktora jest* áż do dniá tego.

30 TEdy Jozue zbudował Ołtarz PAnu Bogu Izráelskiemu/ ná gorze Hebál: 31 ✤ Jáko był rozkazał Mojżesz sługá PAński Synom Izráelskim/ *á* jáko nápisano w księgách i Zakonu Mojżeszowego: Ołtarz z cáłego kámienia/ ná ktorym *żadne* żelázo nie postáło/ y spráwowáli ná nim całopalenia PAnu/ ofiárowáli też spokojne ofiáry. 32 ✤ Támże nápisał ná kámieniách powtorzenie Zakonu Mojżeszowego/ ktory nápisał przed oblicznośćią Synow Izráelskich. ✤ 33 A wszystek Izráel/ y Stársi jego/ y Przełożeni/ y Sędźiowie jego/ stali po obu stron skrzynie przed kápłanámi Lewitámi/ ktorzy nośili Skrzynię przymierza PAńskiego/ ták przychodźień/ jáko domá zrodzony: połowicá ich/ przećiw gorze Gáryzym/ á k połowicá ich przećiw gorze Hebál: jáko był przed tym rozkazał Mojżesz sługá PAński/ áby błogosłáwiono ludowi Izráelskiemu. 34 ✤ A potym czytał wszystkie słowá Zakonu: błogosłáwieństwo/ y przeklęctwo/ według l wszystkiego/ co nápisano w księgách Zakonu. 35 ✤ Nie było y słowá/ ze wszystkiego co rozkazał Mojżesz/ czegoby nie czytał Jozue/ przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ przed niewiástámi/ y przed dźiatkámi/ y przed przychodniámi ktorzy mieszkáli miedzy nimi.

f Wyżey v. 2.
g 5 Moj. 20.14.
h 5 Moj 21.23. Jozue. 10.37.
i 5 Moj 27. 5. 2 Moj. 20.24. 25.
k 5 Moj. 27.12. 13.
l 3 Moj 26. 3.

ROZDZIAL. IX.

Krolowie Chánánejscy. 3. Gábaonitowie ßtucznie w przymierze z nimi weßli. 19. Ciż zdrowiem dárowáni, zaczym robic, y wiecznymi u Izráelitow niewolnikámi zostáć muśieli.

1 A Gdy usłyßeli wßyscy Krolowie/ ktorzy byli zá Jordanem ná gorách / y ná rowninách / y nád wßytkim brzegiem morzá wielkiego / przećiw Libanowi / Hettejczyk a y Amorrejczyk / Chánánejczyk/Ferezejczyk/Hewejczyk / y Jebuzejczyk. 2 Zebráli śie pospołu/ áby walczyli przećiw Jozuemu y przećiw Izráelowi / jednomyślnie.

a Jozue. 10. 6.

3 A Ze obywátele Gábáon / usłyßawßy co uczynił Jozue Jerychowi/y Hájowi : 4 Postapili sobie y oni chytrze / á poßedßy zmyślili śie być posłámi : y wźieli wory stáre ná Osły swe / y łagwie winne stáre/ y potárte/y łatáne. 5 Y obuwie stáre y łatáne ná nogi swoje/ y ßáty stáre ná śie / á wßystek chleb co go z soba nábráli w droge/ suchy był y spleśniáły. 6 Tedy przyßli do Jozuego / do Obozu w Gálgál / y rzekli do niego/ y do mezow Izráelskich : Z ziemieśmy dálekiey przyßli/ przetoż teraz uczyńcie z námi przymierze : 7 Ale odpowiedźieli mezowie Izráelscy Hewejczykowi / podobno ty mießkaß miedzy námi / á jákoż z toba możemy uczynic przymierze? 8 A oni rzekli do Jozuego : sługi twoji jesteśmy : Y rzekł do nich Jozue/ Coście wy zacż / á zkadeśćie przyßli? 9 Y odpowiedźieli mu/Z ziemie dálekiey bárzo przyßli słudzy twoji/ w imieniu PANA Bogá twego : bośmy słyßeli sławe jego/ y wßystko co uczynił w Egipcie. 10 Y wßystko b co uczynił dwiemá Krolom Amorrejskim / ktorzy byli zá Jordanem : Sehonowi Krolowi Hesebon / y Ogowi Krolowi Báſán/ ktorzy *mießkáli* w Astárot. 11 Y rozkazáli nam Stárßy náßy / y wßyscy obywátele ziemie náßey / mowiac : Nábierzćie sobie żywnośći ná droge/ á idźćie przećiwko nim / y mowćie im : słudzy wáßy jesteśmy/ przetoż teraz uczyńćie z námi przymierze. 12 Ten chleb náß, ćiepłyśmy ná droge wźieli / z domow náßych/ tego dnia / gdyśmy wyßli / ábyśmy ßli do was / á teraz oto wyschł y popleśniał. 13 Y te łagwie winne/ ktoreśmy byli nápełnili/były nowe/ á oto śie popekáły : tákże te ßáty náße / y obuwie náße/zwiotßáły dla bárzo dálekiey drogi. 14 A ták wźieli oni mezowie *Izráelscy*, z oney żywnośći ich / á ust śie PAnskich nie pytáli. 15 Tedy z nimi uczynił Jozue c pokoj / y postánowił z nimi przymierze/ áby ich záchował przy żywoćie : tákże przyśiegły im Kśiażetá zgromádzenia.

b 4 Moj. 21. 24. y 24. 24 33. 34. 5 Moj. 1. 4.

c 2 Sám. 21. 2.

16 A Ze po trzech dniách / po uczynieniu z nimi przymierza / usłyßeli że blisko ich byli / á iż w pośrzodku ich mießkáli. 17 A ruszywßy śie Synowie Izráelscy/ przyćiagneli do miást ich dniá trzećiego/ á miástá ich te były : Gábáon / y Káfirá/y Beerot/y Káryátyárym. 18 Y nie wytráćili ich Synowie Izráelscy / álowiem przyśiegli im byli Kśiażetá zgromádzenia/ przez PANA Bogá Izráelskiego / z kad ßemrało wßystko zgromádzenie przećiw Kśiażetom. 19 Y rzekli wßyscy Kśiażetá do cáłego zgromádzenia : myśmy im przyśiegli przez PANA Bogá Izráelskiego : przetoż teraz nie możemy śie ich tknać. 20 To im uczynimy/ á záchowamy je żywo / iżby nie przyßło ná nas rozgniewánie dla przyśiegi/ ktoraśmy im przyśiegli. 21 Nád to rzekli do nich Kśiażetá : Niech żyja / á niech rabia drwá / niech noßa wode wßystkiemu zgromádzeniu : *y przestáli ná tym* jáko im powiedźieli Kśiażetá.

22 P Otym wezwał ich Jozue / y rzekł do nich/ mowiac: przecżżeśćie nas oßukáli ? powiádájac dálekimiśmy od was bárzo/ á wy w pośrzodku nas mießkaćie? 23 A ták teraz przekleći jesteśćie / y nie ustána z was słudzy / y rabiacy drwá / y noßacy wode do domu Bogá mego. 24 Ktorzy odpowiedźieli Jozuemu/ rzekli : zápewne

oznájmiono było sługom twojim/ jáko był rozkazał PAn Bog twoj Mojzeszowi słudze swemu / áby wám dał wszystkę ziemię / á izby wygłádźił wszystkie mieszkájące w tey ziemi / przed twarzą wászą/ przetoż balismy śię bárzo d o żywot nász przed wámi / y uczynilismy tę rzecz. 25 A teraz / otożmy w ręku twojich : coć śię dobrego y słusznego widźi uczynić z námi / uczyń. 26 Y uczynił im ták / á wybáwił je z rąk Synow Izráelskich/ że ich nie pobili. 27 Y postánowił je Jozue dniá onego / áby rąbáli drwá / y nośili wodę zgromádzeniu / y do Ołtarzá PAńskiego / áż do tego dniá ná miejscu ktoreby obrał.

d Psalm 18.45. 46. y 66.3.

ROZDZIAŁ X.

Pięć Krolow Amorrejskich oborzyło śię ná Gábáonity. 6. Ale od Izráelitow poráženi, y od grádu pobići są. 12. czásu bitwy słońce y kśieżyc przez cáły dźień stały. 16. Tychże Krolow z jámy dobyto, szyje ich podeptano, zábito, powieszano, y záś do jáskini wrzucono. 18. Izráelitowie wiele miást dobyli.

1 A Gdy usłyszał Adonisedek / Krol Jerozolimski / iż wźiął Jozue Háj / y zburzył je : (bo jáko uczynił Jerychowi/ y Krolowi jego/ták uczynił Hájowi y Krolowi jego /) á iż uczynili pokoj obywátele Gábáon z Izráelem / y mieszkáją w 2 pośrzodku ich: Tedy śię ulękł bárzo / przeto że miásto wielkie było Gábáon / jáko jedno z miast Krolewskich / á że było więtsze niż Háj / á wszyscy mężowie jego 3 waleczni. Przetoż posłał Adonisedek Krol Jerozolimski / do Hohámá Krolá Hebron/ y do Fárán Krolá Jerymotá/ y do Jáfiá / Krolá Láchis/ y do Dábir / Krolá Eglon/ 4 mowiąc : Przyjedźćie do mnie/ á dajćie mi pomoc / ábyśmy pobili Gábáonity / ktorzy uczynili pokoj z Jozuem y z Syny Izráelskimi. 5 Zebráło śię tedy / á wyćiągnęło pięć Krolow Amorrejskich / Krol Jerozolimski / Krol Hebron/ Krol Jerymoth/ Krol Láchis / Krol Eglon / sámi y wszystkie wojská ich/ y położyli śię obozem u Gábáon/ y dobywáli go.

6 TEdy posłáli obywátele Gábáon do Jozuego / do Obozu w Gálgál / mowiąc : Nie záwśćiągaj ręki swey/ od sług twojich : przyćiągni do nas rychło/ á wybaw nas / y pomoż nam / boć śię zebráli przećiwko nam / wszyscy Krolowie Amorrejscy ktorzy mieszkáją po gorách.

7 RUszył śię tedy Jozue z Gálgál sam y wszystek lud wojenny z nim / y wszyscy mężowie waleczni : 8 (Bo był rzekł PAn do Jozuego : Nie boj śię ich / ábowiem w ręce twoje podałem je / á nie ostoi śię żaden z nich przed tobą.) 9 Y przypadł ná nie Jozue nagle / bo cáłą 10 noc ćiągnął Gálgál. Y potrwożyłje PAN przed obliczem Izráelá / ktory je poráźił porażką wielką a w Gábáon / y gonił je drogą / ktora chodźi ku Betoron / á bił je áż do Asieká y áż do Mácedá. 11 Y stáło śię / gdy ućiekáli przed Izráelem / bieżąc z gory do Betoron / że PAn spuśćił ná nie kámienie wielkie z Niebá / áż do Asieká/ y umieráli : więcey ich pomárło od kámienia grádowego/ niż ich pobili Synowie Izráelscy mieczem.

a Ezái. 18.21. 1 Sám. 14.15.

12 TEdy mowił b Jozue do PAná/ dniá ktorego podał PAn Amorrejczyká w ręce Synom Izráelskim: y rzekł przed oczymá Izráelá : Słońce w Gábáon zástánow śię / 13 á mieśiącu w dolinie Ajálon. Y zástánowiło śię c Słońce / á Mieśiąc stánął / áż śię lud pomśćił nád nieprzyjaćioły swymi : Azali to nie jest nápisano w Kśięgách spráwiedliwego? Tedy stánęło Słońce w pośrzod niebá / á nie pośpieszáło śię záchodźić / jákoby przez cáły 14 dźień : Y nie był tákowy dźień przed tym / áni potym / w ktoryby usłucháć miał PAn głosu człowieczego / bo PAn d walczył zá Izráelem.

b T. modlit śie.

c Syrác. 46. 6.

d Niżey. v. 43.

15 POtym śię wroćił Jozue/ y wszystek Izráel z nim do obozu do 16 Gálgál: A ućiekło było onych pięć Krolow/ y skryli śię w jáskinią przy

17 Mácedá. ✣ Y dano znáć Jozuemu/ mowiąc: Náleziono pięć Krolow/ ktorzy śię pokryli w jáskini w Mácedá. 18 ✣ Y rzekł Jozue: przywalćie kámienie wielkie do dźiury jáskinie á postáwćie u niey męże/ áby ich strzegli. 19 ✣ A wy nie stojćie/ gońćie nieprzyjaćioły wáše/ á bijćie ostátek ich/ áni im dajćie uchodźić do miast ich: boć je podał PAN Bog wáš w ręce wáše. 20 ✣ A gdy przestał Jozue z Syny Izráelskimi bić ich porážką bárzo wielką/ áž je do szczętu wytráćili/ á ktorzy żywo zostáli z nich/ ušli do miast obronnych.

21 TEdy wroćił śię wszystek lud zdrowo do Obozu/ do Jozuego w Mácedá/ á nie ruszył przećiwko Synom Izráelskim nikt językiem swojim. 22 ✣ Potym rzekł Jozue: Otworzćie te dźiurę jáskinie/ á wywiedźćie do mnie tych pięći Krolow z jáskinie. 23 ✣ Y uczynili ták/ y wywiedli do niego pięći Krolow onych z jáskinie/ Krolá Jerozolimskiego/ Krolá Hebron/ Krolá Jerymot/ Krolá Láchis/ Krolá Eglon. 24 ✣ A gdy wywiedli one Krole do Jozuego/ tedy przyzwał Jozue wszystkich mężow Izráelskich/ y rzekł do Rotmistrzow/ mężow walecznych/ ktorzy z nim chodźili: przystąpćie *sám*, á nástąpćie nogámi wášymi e ná szyje tych Krolow: ktorzy przystąpiwszy nástąpili nogámi swymi ná szyje ich. 25 ✣ Zátym rzekł do nich Jozue: Nie bojćie śię/ áni śię lękajćie: zmacniajćie śię/ y mężnie sobie poczynajćie: boć ták uczyni PAN wszystkim nieprzyjaćiołom wášym/ przećiw ktorym walczyćie. 26 ✣ Potym pobił je Jozue/ y pomordowáł je/ y záwiešił je ná pięći drzewách/ á wiśieli ná drzewách áž do wieczorá. 27 ✣ A gdy zászło Słońce/ rozkazał Jozue/ że je f złożono z drzewá/ y wrzucono je do jáskinie w ktorey śię byli skryli/ á záwálono kámieńmi wielkimi dźiurę u jáskinie/ *ktore tám so* jeszcze y do dniá tego.

e 5 Moj. 33. 29.

f 5 Moj. 21. 23. Jozue. 8. 29.

28 TEgoż dniá wźiął Jozue Mácedá/ y wyśiekł je ostrzem mieczá/ y Krolá ich zámordował wespołek z nimi/ y wszelką duszę/ ktora byłá w nim/ nie zostáwił žadnego żywo/ á uczynił Krolowi Mácedá/ jáko uczynił Krolowi g Jerychá. 29 ✣ Potym ćiągnął Jozue/ y wszystek Izráel z nim z Mácedá do Lebny/ y dobywał Lebny. 30 ✣ A podał PAN y ono w ręce Izráelá/ y Krolá jego/ y wyśiekł je ostrzem mieczá/ y wszelką duszę ktora byłá w nim/ nie zostáwił w nim žadnego żywo/ y uczynił Krolowi jego/ jáko uczynił Krolowi Jerychá. 31 ✣ Potym ćiągnął Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ z Lebny do Láchis/ á położywszy śię przy nim Obozem/ dobywał go. 32 ✣ Y podał PAN Láchis w ręce Izráelá/ y wźiął je dniá drugiego/ y wyśiekli je ostrzem mieczá/ y wszelką duszę ktora byłá w nim/ ták właśnie jáko uczynił Lebnie. 33 ✣ Tedy przyszedł Horám Krol Gázer/ ná rátunek Láchisowi/ ále go poráźił Jozue/ lud jego/ ták iż nie zostáwił mu žadnego żywo. 34 ✣ Potym ćiągnął Jozue/ y wszystek Izráel z nim z Láchis/ do Eglon/ y położyli śię obozem przećiwko niemu/ y dobywáli go: 35 ✣ Ktore wźiąwszy onegoż dniá/ wyśiekli je ostrzem mieczá/ y wszelką duszę ktora byłá w nim onegoż dniá zábił/ ták właśnie jáko uczynił Láchis. 36 ✣ Potym śię ruszył Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ z Eglonu do Hebronu/ y dobywał go: 37 ✣ Y wźięli je/ á wyśiekli je ostrzem mieczá/ y Krolá jego/ y wszystkie miástá jego/ y wszelką duszę/ ktora byłá w nim: nie zostáwił žadnego żywo/ ták właśnie/ jáko uczynił Eglonowi/ y wytráćił je/ y wszelką duszę ktora w nim *byłá*. 38 ✣ Z támtąd obroćił śię Jozue/ y wszystek Izráel z nim/ do Dábir/ y dobywał go. 39 ✣ Y wźiął je/ y Krolá jego/ y wszystkie miástá jego/ y wyśiekli je ostrzem mieczá/ y pomordował wszystkie dusze ktore w nim były: nie zostáwił žadnego żywo/ jáko uczynił Hebronowi/ ták uczynił Dábirowi/ y Krolowi jego: y jáko uczynił Lebnie y Krolowi jego.

g Jozue 6. 2. 17. 21.

40 A Ták pobił Jozue wszystkę źiemię gorną/ y południową/ y polną/ y podgorną/ y wszystkie Krole ich/ nie zostáwił žadnego żywo/

ále wßystkie duße wytrácił / jáko mu był przykazał h PAN Bog Izráelski. 41 ✣ Y poráźił Jozue / od Kádes Bárny áż do Gázy / y wßystkę ziemię Gosen / y áż do Gábáon. 42 ✣ A wßystkie te Krole / y ziemie ich wźiął Jozue jednym rázem : ábowiem i PAN Bog Izráelski walczył zá Izráelem. 43 ✣ Zátym śie wroćił Jozue / y wßystek Izráel z nim / do Obozu do Gálgál.

h 5 Moj. 7. 2. 5 Moj. 20. 16. Jozue. 8. 2.
i Wyżey w. 14.

ROZDZIAŁ XI.

Wiele Narodow y Krolow przećiw Izráelitom walczących przy wodźie Merom pobito. 10. miástá ich wźięte, splundrowáne, á obywátele ich wygłádzeni. 21. Obrzymowie tákże wybići są.

1 TO gdy usłyßał Jábin Krol Hásor / posłał do Jobábá Krolá Mádon / y do Krolá Symron / y do Krolá Achsáf / 2 ✣ Y do Krolow ktorzy *byli* ná pułnocy / ná gorách y ná polách / ná południe á Cynneroth / y w rowninách / y w kráinách Dor / ku Zachodowi. 3 ✣ Do Chánáneyczyká ná wschod / y ná Záchod słońcá / y do do Amorreyczyká / do Hetteyczyká / y do Ferezeyczyká / y do Jebuzeyczyká po gorách / y do Heweyczyká pod *gorą* Hermon / w źiemi Másfá. 4 ✣ Y wyćiągneli sámi / y wßystkie wojská ich z nimi / lud wielki / jáko piasek ktory *jest* ná brzegu morskim / y koni y wozow bárzo wiele. 5 ✣ A zgromádźiwßy śie wßyscy oni Krolowie przyßli / y położyli śie pospołu Obozem u wod Merom / áby zwiedli bitwę z Izráelem.

a 4 Moj 34. 11. 5 Moj 3. 17.

6 Y Rzekł PAN do Jozuego : Nie boj śie ich / ábowiem jutro o tym czáśie ja podam te wßystkie pobite / przed Izráelem : Koniom ich żyły poderznieß / á wozy ich ogniem spáliß. 7 ✣ Wyćiągnął tedy Jozue / y wßystek lud waleczny z nim / przećiwko nim ku wodam Merom z nagłá / y uderzyli ná nie. 8 ✣ Y podał je PAN w rękę Izráelowi / y poráźili je / á gonili je áż do Sydonu wielkiego / y áż do wod b gorących / y áż do polá Másfá ná wschod słońcá / y pobili je / ták iż y jednego z nich nie zostáwili żywego. 9 ✣ Y uczynił im Jozue / jáko mu był rozkazał PAN / koniom ich żyły poderznął á wozy ich popalił ogniem.

b T. Cieplic.

10 POtym wroćiwßy śie Jozue tegoż czásu / wźiął Hásor / á Krolá jego zábił mieczem : á Hásor było przed tym głową wßystkich tych Krolestw. 11 ✣ Zábili też c káżdą duße / ktora byłá w nim ostrzem mieczá mordując : *ták iż* nie zostáło nic żywego / á Hásor spálił ogniem. 12 ✣ Tákże *uczynił* wßystkim miástom Krolew onych / y wßystkie Krole ich pojimał Jozue / y pobił je ostrzem mieczá / mordując je / jáko był d rozkazał Mojżeß sługá PAński. 13 ✣ Tylko tych wßystkich miast / ktore były obronne / nie palił Izráel / oprocz sámego Hásorá *ktore* spálił Jozue. 14 ✣ Wßystkie też łupy miast onych / y bydłá / pobráli sobie Synowie Izráelscy / tylko wßystkie ludźie zábijáli ostrzem mieczá / áż je wytráćili / nie zostáwuiąc nikogo żywego : 15 ✣ Jáko był e rozkazał PAN Mojżeßowi słudze swemu / ták rozkazał Mojżeß Jozuemu : ták też uczynił Jozue / nie opuśćił niczego ze wßystkiego co był rozkazał PAN Mojżeßowi.

c 4 Moj. 33. 52. 5 Moj. 7. 2.
d 5 Moj. 20. 16.
e 2 Moj 23. 32. y 34. 11. 12. 4 Moj. 33. 52. 5 Moj. 7. 2. 10 16.

16 A Ták wźiął Jozue wßystkę one źiemię gorną / wßystkę ná południe *leżącą* / y wßystkę źiemię Gosen / y rowniny / y polá / y gorę Izráel z rowniną jey : 17 ✣ Od gory f Hálák / ktora idźie ku Sejir / áż do Báálgád / w rowninie Libáńskiey / pod gorę Hermon : y wßystkie Krole ich pojimał / y poráźił je / y pozábijał je. 18 ✣ Przez wiele dni prowádźił Jozue z onymi wßystkimi Krolmi Wojnę. 19 ✣ A nie było miástá / ktoreby pokoj uczyniło z Syny Izráelskimi / oprocz Heweyczykow / *ktorzy* mießkáli w Gábáon / g wßystkie *inße* wźieli przez wojnę. 20 ✣ Abowiem od PANá śie to stáło / że zátwárdźił sercá ich / áby ßli ku bitwie przećiw Izráelowi / żeby je wyniszczył / nie májąc nád nimi miłośierdźia : ále żeby je wytrácił jáko był rozkazał PAN h Mojżeßowi.

f Jozue. 12. 7.
g Jozue. 9. 3.
h Jozue. 12. 15.

21 Y Ciągnął Jozue onegoż czásu / y wybił *Syny* Enákowe z gor / z

He=

Hebronu / z Dábiru / z Anáb / y ze wßystkich gor Judskich / y ze wßystkich gor Izráelskich / pospołu z miásty ich wykorzenił je Jozue. 22 Nie został nikt z Enákitow / w ziemi synow Izráelskich / tylko w Gázie / w Gad y w Azdod zostáli. 23 Wziął tedy Jozue wßystke one ziemie / ták jáko mowił PAn do Mojzeßá: y podał ja Jozue w dziedzictwo Izráelowi / według działow ich / *y według* pokolenia ich / á uspokojiłá sie ziemiá od wojen.

Rozdzial XII.

Imioná Krolow, ktorych Izráelczycy zá Mojzeßá, 7. á potym zá Jozuego pobili, y ich ziemie osiedli, ták ná tey, jáko y ná oney stronie Jordanu.

1 A Cie sa Krolowie ziemie ktore pobili Synowie Izráelscy / y posiedli ziemie ich / zá Jordanem ku wschodu słońcá / od potoku Arnon / áż do gory Hermon / y wßystke rowninę ku wschodu słońcá. 2 Sehon Krol Amorrejski / ktory mießkał w Hesebon / á pánowáł od Aroer / ktore a *leży* nád brzegiem potoku Arnon / y od połowice tegoż potoku / y połowicá Gáláádu / áż do potoku Jábok / *gdzie sa* gránice Synow Ammonowych. 3 A od rownin áż do morzá b Cynneroth ná wschod *słońcá* / y áż do morzá pustynie / do morzá słonego ná wschod / idac ku Betsemot y od południá pod Gore Fásgá: 4 Y gránice Ogá Krolá Bázáńskiego / ktory był pozostał z Refájimow / á mießkał w Astárot / y w Edrey. 5 Ktory też pánowáł ná gorze Hermon / y w Selechá / y we wßystkim Básán / áż do gránic Gessurytow y Máháchátytow y nád połowicá Gáláád ku gránicy Sehoná Krolá Hesebońskiego. 6 Mojzeß slugá PAński / y Synowie Izráelscy / pobili je: y podał te ziemie Mojzeß c slugá PAński / w dziedzictwo Rubenitom / y Gádytom / y połowicy pokolenia Mánássessowego.

7 Ci też sa Krolowie ziemie / ktore pobił Jozue y Synowie Izráelscy zá Jordanem ná zachod słońcá / od d Báálgád ná polu Libáńskim / y áż do gory Hálák / ktora idzie ku Sejir ktora podał Jozue pokoleniom Izráelskim w dziedzictwo / według działu ich. 8 Ná gorách / y ná rowninách / y w polách / y w niżynách / y ná puszczy / y ná południe / *ziemie* Hettejczyká / Amorrejczyká / y Chánánejczyká / Ferezejczyká / Hewejczyká / y Jebuzejczyká. 9 Krol Jerychá jeden: Krol Háj ktore *jest* w bok Bethel jeden / 10 Krol Jeruzalem jeden: Krol Hebron jeden. 11 Krol Jerymoth jeden: Krol Láchis jeden. 12 Krol Heglon jeden: Krol Gázer jeden. 13 Krol e Dábir jeden: Krol Gáder jeden. 14 Krol Hormá jeden: Krol Hered jeden. 15 Krol Lebni jeden: Krol Adullám jeden. 16 Krol Máccdá jeden: Krol Bethel jeden. 17 Krol Táffuá jeden: Krol Hefer jeden. 18 Krol Afek jeden: Krol Sáron jeden. 19 Krol Mádon jeden: Krol Hásor jeden. 20 Krol Synron Meron jeden: Krol Aksáf jeden. 21 Krol Tenách jeden: Krol Mágeddo jeden. 22 Krol Kádes jeden: Krol Jáchánám z Kármelu jeden. 23 Krol Dor / z krájiny Dor / jeden: Krol Gojim w Gálgál jeden. 24 Krol Torsá jeden. Wßystkich Krolow trzydziesci y jeden.

Rozdzial XIII.

PAN Iozuemu krájiny pozostáłe wyliczywßy, ich mießkańce wypedzić obiecuje, á wßystke one ziemie dzielić, miedzy dziewiećioro pokolenie, y puł pokolenia Mánássessowego, każe: opisujac gránice ziemie, ktora już było z oney strony Jordanu półtrzećiu pokoleniu podano. 13. wspomina dwá narody, ktorych jeßcze było nie wypedzono, y przyczyne czemu Lewitom ziemi żadney nie dano. 15. wylicza też gránice Rubenitow, Gádytow, y połowice pokolenia Mánássessowego.

1 Y Zstárzał sie Jozue / á był zeßły w lećiech / y rzekł PAN do niego: Tyś sie zstárzał / á zßedłeś w lećiech / á ziemie zostawa bárzo wiele ku posiadániu.

2 TAć jest ziemiá ktora pozostáwa / wßystkie gránice Filistynow /

a 5 Moj. 2.18. y 3.16
b 5 Moj. 3.17.
c 4 Moj. 21.24. y 32.33 y 34.14
d Iozue. 11.17.
e Iozue. 10.38.

3 now/ y wszyscy Gessurytowie. ✠ Od Nylu ktory oblewa Egipt / áż do gránice Akáronu ná pułnocy/ przynależy Chánánejczykowi / pięcioro Kśięstw Filistińskich : Ascáckie/ y Asdodźiejskie/ Aszkálonskie/ Getejskie / y Akáronickie : y Háwejczycy. 4 ✠ Od południá wszystká źiemiá Chánánejska / y Márá / ktore jest Sydończykow áż do Afeká/ 5 y áż do gránice Amorrejczyká. ✠ Y źiemiá Giblitow ze wszystkim Libánem ná wschod słońcá / od Báálgád / pod gore Hermon / áż gdźie 6 chodzą do Emáth. ✠ Wszystkie mieszkájące ná gorách / od Libánu áż do wod a gorących / wszystkie Sydończyki ja wypędzę / przed Syny Izráelskimi / tylko ją podźiel Izráelitom w dźiedźictwo / jákomći rozkazał.

[a Iozue. 11.8.]

7 PRzetoż teraz / rozdźiel tę źiemię w dźiedźictwo / dźiewięciorgu pokoleniu / y połowicy pokolenia Mánássesowego: 8 ✠ Gdyż z drugą *połowicą* Rubenitowie y Gáditowie / wźięli dźiedźictwo swoje / ktore im dał Mojżesz b zá Jordánem / ná wschod słońcá / jáko im dał Mojżesz sługá PAński: ✠ 9 Od Aroer / ktore jest nád brzegiem potoku Arnom / y miásto ktore jest w pośrzod potoká / y wszystkie rowniny Medebá áż do Dybon. 10 ✠ Y wszystkie miástá Sehoná / Królá Amorrejskiego / ktory krolował w Hesebon / áż do gránice Synow 11 Ammonowych. ✠ Także Gáláád/ y gránice Gessurytow / y Máchátytow / y wszytkę gore Hermon / y wszystko Básán / áż do Sálechá. ✠ 12 Wszystko krolestwo Ogá w Básán/ ktory krolował w Astárot / y w Edrey / ten był pozostał z Refáimitow / á pobił je Mojżesz / y wygłádźił je. 13 ✠ Ale nie wygnáli Synowie Izráelscy Gessurytow y Máchátytow: przetoż mieszkał Gessur / y Máchát w pośrzod Izráelczykow áż do dniá tego. 14 ✠ Tylko c pokoleniu Lewi nie dał dźiedźictwá: Ofiáry Ogniste PAná Bogá Izráelskiego są dźiedźictwem jego / jáko mu powiedźiał *Bog*.

[b 4 Moj. 32.33. Iozue. 12.4.]

[c 4 Moj. 18.20. 24. 5 Moj. 18.2.]

15 A Ták oddał Mojżesz pokoleniu Synow Rubenowych *dźiedźictwo*, według fámilij ich. 16 ✠ Y byłá gránicá ich od Aroer / ktore jest nád brzegiem potoku Arnon / y miásto ktore jest w pośrzod potoku / y wszystkę rowninę ku Medebá. 17 ✠ Hesebon/ y wszystkie miástá jego / ktore były w rowninie : Dybon y Bámot Báál / y Bet Báál Meon: 18 ✠ Y Jássá y Cedymot y Mefáát: 19 ✠ Y Káryáthájim/ y Sebámá/ y Sárátásár/ ná gorze w dolinie/ 20 ✠ Y Betfegor/ y Asdot/ d Fásgá/ 21 y Betjesymot. ✠ Wszystkie też miástá w rowninie / y wszystko krolestwo Sehoná Królá Amorrejskiego / ktory krolował w Hesebon / ktorego zábił Mojżesz / y kśiążętá Mádyáńskie / Ewi, e y Rechem / y Sur/ y Hur / y Rebá : Kśiążętá Sehonowe / Obywátele źiemie: 22 ✠ Y Báláámá Syná Beorowego/ wieszczká / zábili Synowie Izráelscy mieczem / z innymi pobitymi. 23 ✠ Byłá tedy gránicá Synow Rubenowych/ Jordan / z gránicámi *swymi*. Toć *jest* dźiedźictwo Synow Rubenowych / według domow ich/ miast y wśi ich.

[d 5 Moj. 3.17.]

[e 4 Moj. 31.8.]

24 DAł też Mojżesz pokoleniu Gád / Synom Gádowym/ według domow ich/ *dźiedźictwo*. ✠ 25 A były ich gránice/ Jázer / y wszystkie miástá Gáláád / y połowicá źiemie Synow Ammonowych / áż do Aroer / ktore *jest* przeciw Rábbá. 26 ✠ Y od Hesebon áż do Rámát Másfá/ y Betonim/ á od Máhánájim áż do gránice f Dábir. 27 ✠ W dolinie też Betárám/ y Betnimrá y Sochot / y Záfon ostátek krolestwá Sehoná Królá Hesebońskiego/ Jordan / y pogránicze *jego*, áż do końcá morzá Cynneret/ zá Jordánem ná wschod Słońcá. 28 ✠ Toć *jest* dźiedźictwo Synow Gád / według domow ich / miast y wśi ich.

[f Iozue. 10.39.]

29 NAd to dał Mojżesz *ośiádłość*, połowicy pokolenia Mánássesowego : y byłá *tá* połowicá pokoleniá Synow Mánássesowych według domow ich. 30 ✠ Byłá gránicá ich od Máhánájim / wszystko Básán/ *y* wszystko krolestwo Ogá Kro-

lá Báśáńskiego / y wszystkie wśi Jáirowe / ktore ∫ą w Báśán / sześćdźieśiat miast. 31 ✠ Y połowicę Gáláád / y Astárot / y Edrey / miástá krolestwá Ogá w Báśán / *dał* Synom Máchirá Syná Mánássessowego / połowicy Synow Máchirowych / według domow ich. 32 ✠ Teć ∫ą *ośiádłośći*, ktore podźielił Mojżesz / w polách Moábskich / zá Jordanem *przećiw* Jerychu ná wschod słońcá. 33 ✠ Ale pokoleniu Lewi / nie dał Mojżesz dźiedźictwá / bo PAn Bog Izráelski sam *jest* dźiedźictwem ich / jáko im g powiedźiał.

g 4 Moj. 18.20. 21. 5 Moj. 10.9. y 18.2. Ezech 44.28.

ROZDZIAŁ XIV.

Przedmowá o podźiale źiemie z tey strony Jordanu. 6. Káleb sobie Hebron dźiedźicżnym práwem uprośił.

1 A Toć jest / co dźiedźictwem wźieli Synowie Izráelscy / w źiemi Chánánejskiey: á co práwem dźiedźicżnym oddáli im w ośiádłość Eleázár Kápłan / y Jozue Syn Nunow: y przednieyszy z Ojcow z pokolenia Synow Izráelskich. 2 ✠ Losem *dźieląc* dźiedźictwo ich a jáko był rozkazał PAN przez Mojżeszá / dźiewiećiorgu pokoleniu: y połowicy pokolenia. 3 ✠ Abowiem Mojżesz b był oddał dźiedźictwo dwojgu pokoleniu / y połowicy pokolenia zá Jordanem: ále Lewitom nie dał był dźiedźictwá miedzy nimi: 4 ✠ Bo było Synow Jozefowych dwoje pokolenie / Mánássessowe / y Efrájimowe / áni dáli działu c Lewitom w źiemi / oprocz miast ku mieszkániu / y z przedmieśćiámi ich / dla bydłá ich / y dla trzod ich. 5 ✠ Jáko rozkazał PAN Mojżeszowi / ták ucżynili Synowie Izráelscy / y podźielili źiemię.

a 4 Moj. 33.54. y 34.13. b 4 Moj. 32.33. 5 Moj. 3.12. Jozue. 13.8. Jozue. 22.4. c Jozue. 13.14.

6 TEdy przyszli Synowie Judowi do Jozuego w Gálgál / y rzekł do niego Káleb / Syn Jefoná Kenezejskiego: Ty wiesz / d co mowił PAN do Mojżeszá / mężá Bożego / o mnie y o tobie w Kádes Bárne. 7 ✠ Cżterdźieśći mi lat było / gdy mię słał Mojżesz sługá PAński z Kádes Bárne / ku przeszpiegowániu źiemie / y odniosłem mu te rzecz / jáko było e w sercu mojim. 8 ✠ Lecz bráćia moji / ktorzy chodźili zemną / skáźili serce ludowi / álem ja *przećię* szedł státecznie zá PAnem Bogiem mojim. 9 ✠ Y przyśiągł Mojżesz dniá onego mowiąc: záiste źiemiá / ktorą f deptáłá nogá twojá / przydźie tobie w dźiedźictwo / y Synom twojim áż ná wieki: przeto / żeś státecznie chodźił / zá PAnem Bogiem mojim. 10 ✠ A teraz oto g przedłużył żywotá mego PAN jáko powiedźiał: już ∫ą cżterdźieśći y pięć lat / od onego cżásu / jáko to mowił PAN do Mojżeszá / á jáko chodźili Izráelcżycy po puszcży: á teraz / oto ja dźiś mam Ośmdźieśiat y pięć lat: 11 ✠ A jeszcże y dźiś h tákiem duży / jákom był w on cżás / gdy mię wysłał Mojżesz: *á* jáka moc mojá *byłá* ná on cżás / táka jest moc mojá y teraz / ku bojowániu / y ku wychodzeniu y przychodzeniu. 12 ✠ A ták teraz daj mi te gorę / o ktorey powiedźiał PAN dniá onego: boś ty słyszał dniá onego / iż tám ∫ą Enákitowie / y miástá wielkie / á obronne: bedźieli PAN zemną / wypędzę je / jáko *mi* obiecał PAN.

d 4 Moj. 14.24.

e T. Szczyrze.

f Jozue. 1.3. 4 Moj. 14.24. g H. Użyczył mi żywotá.

h Syrác. 46.11.

13 Y Błogosłáwił mu Jozue i á dał Hebron Kálebowi / Synowi Jefonowemu w dźiedźictwo. 14 ✠ A ták dostał śię Hebron Kálebowi / Synowi Jefoná Kenezejskiego / w dźiedźictwo / áż do dniá tego: przeto że státecznie *chodźił* zá PAnem Bogiem Izráelskim. 15 ✠ A zwano przed tym Hebron / miásto Arbá / *ktory Arbá* był cżłowiekiem wielkim / miedzy Enákity: Y uspokojiłá śię źiemiá od wojen.

i Jozue. 15.13. Sedź. 11.20. 1 Mác. 2.56.

ROZDZIAŁ XV.

Dźiał pokolenia Judá. 13. Káleb dźiał swoj bierze y pośiada. 10. źięćiowi źiemię dobrą w posągu dawá: wylicżánie miast Judskich.

1 Y Był los pokolenia Synow Judowych według domow ich przy gránicách a Edom / y *przy* puszcży Syn / ná południe od ostátecżney 2 gránice południowey / ✠ A byłá ich

a 4 Moj. 34.3.

gránicá od południá / od końcá
morzá słonego / y od skáły ktora
3 jest ku południowi / ✠ Y wychodźi
ku południowi / ku págorkowi nie-
dźwiadkowemu / á ciągnie śię áż
do Syn : á idąc od południá do
Kádes Bárny / bieży áż ku Esro-
nowi / y ciągnie śię áż do Adár /
4 obtaczájąc Kárkáá. ✠ Z támtąd
idąc do Asemoná / idźie ku rzece E-
gipskiey / á idźie koniec tych grá-
nic ná zachod : táć będźie gráni-
5 cá ná południe. ✠ Gránicá záśię od
wschodu słońcá / jest Morze sło-
ne / áż do końcá Jordanu. A grá-
nicá z strony pułnocney / *jest* od
Skáły Morskiey / od końcá Jor-
6 danu / ✠ A ciągnie śię tá gránicá
do Betáglá / y bieży od pułnocy /
áż do Betárábá / *á z támtąd* idźie
tá gránicá áż do kámieniá Boen /
7 Syná Rubenowego. ✠ Idźie tákże
tá gránicá do Dábir od doliny
Achor / á ku pułnocy śię udawa do
Gálgál / ktore jest przećiw gorze
gdźie wstępują do Adommim / kto-
ra *jest* ná południe od rzeki / á
idźie tá gránicá do wod Ensemes /
á kończy śię u studnice Rogel.
8 ✠ Bieży też tá gránicá / przez doli-
nę syná Hennomowego / po bok Je-
buzejczyká od południá / co *jest*
Jeruzalem. Z támtąd bieży tá
gránicá ná wierzch gory / ktora jest
przećiwko dolinie Hennom / ná Za-
chod / á ktora jest ná końcu doliny
9 Refájimitow / ná pułnocy. ✠ Ob-
tacza też tá gránicá / od wierzchu
gory / áż do źrzodłá wody Ne-
ftoáh : y bieży áż do miast gory
Hefron / potym śię ćiągnie / tá
gránicá ku Báálá / ktore jest Ká-
10 ryatyárym. ✠ Potym kołem bieży
tá gránicá / od Báálá ná Zachod /
do gory Sejir : á *z támtąd* prze-
chodźi po bok gory Járym / od puł-
nocy / ktora jest Cheslon : y zpusz-
cza śię do Betsemes / y przychodźi
11 do Támná. ✠ Y wychodźi tá grá-
nicá pobok Akáronu ná pułnocy : á
idźie kołem tá gránicá / áż do Se-
chronu / y bieży przez gorę Báálá /
z támtąd wychodźi do Jábneel / y
kończą śię te gránice u Morzá.
12 ✠ A gránicá zachodnia / jest przy
morzu wielkim / y przy gránicách
jego : táć jest gránicá Synow Ju-
dá w okrąg / podług domow ich.

13 A Le Kálebowi Synowi Jefono-
wemu / dał b *Jozue* dźiał miedzy
Syny Judá / jáko PAN powiedźiał
Jozuemu / miásto Arbe / Ojcá O-
14 brzymow / to jest Hebron. ✠ Y wy-
pędźił c z támtąd Káleb trzech
Synow Enákowych : Sesájá / y
Ahimáná / y Tálmájá / Syny Ená-
15 kowe. ✠ A wyszedł z támtąd do mie-
szkájących d w Dábir / ktore zwano
16 przed tym Káryátsefer. ✠ Y rzekł
Káleb e : ktoby dobył Káryátse-
fer / á wźiął je / tedy mu dam Achsę
17 corkę swoję zá żonę. ✠ Y dobył go
Othoniel / Syn Kenezá / brátá Ká-
lebowego : y dał mu Achsę corkę
18 swoję zá żonę. ✠ Y stáło śię / gdy oná
przyszłá do niego / námawiáłá go /
áby prośił Ojcá jey o pole : prze-
toż z śiádłá z osłá / y rzekł do niey
19 Káleb / cożći? ✠ A oná odpowiedźiá-
łá : Daj mi błogosłáwieństwo f
gdyżeś mi dał źiemię suchą / przy-
daj mi też źrzodłá wod : y dał jey
źrzodłá wyższe / y źrzodłá dolne. ✠
20 Toć jest dźiedźictwo pokolenia Sy-
now Judowych według domow ich.

21 Y Były miástá / w gránicách po-
kolenia Synow Judowych / po-
dle gránice Edom / ku południowi :
22 Kábseel / y Eder / y Jágur. ✠ Y Cyná
23 y Dymoná / y Adádá. ✠ Y Kádes / y
24 Hásor / y Jetnán. ✠ Y Zyf / y Telem /
25 y Bálot. ✠ Y Hásor Hádátá / y Kary
26 otChesron / toć *jest* Hásor / ✠ Amám y
27 Sámá / y Moládá. ✠ Y Ásorgáddá /
28 y Hessemom / y Betfálet. ✠ Y Hás-
29 sersuál / y Beriábee / y Bázotyá. ✠
30 Báálá / y Jim / y Esem. ✠ Y Eltolád /
31 y Kesyl / y Hormá. ✠ Y Syceleg / y
32 Medemená / y Sensenná. ✠ Y Le-
báot / y Selim / y Ajim / y Remmom:
wszystkich miast dwádźieśćiá y
33 dźiewięć / y wśi ich. ✠ W rowninách
34 *záś* Esztáel / y Sáreá / y Asená ✠ Y
Zánoe / y Engánnim / Tepnách / y
35 Enáim. ✠ Jerymot / y Adullám So-
36 cho / y Asecá. ✠ Y Sárájim / y Ady-
tájim / y Gederá / y Gederotájim
37 miast czternaśćie / y wśi ich. ✠ Sá-
38 nány / y Hádásá / y Mygdálgád. ✠ Y
39 Deleán / y Mesfá / y Jektel. ✠ Lachis

b *Jozue.* 14.13, *Sędź.* 1.20.
c *Sędź.* 1.10. 20.
d *Jozue.* 10.38.
e *Sędź.* 1.11.
f *I. Dar.*

y Bás-

40 y Bássekát/ y Eglon. ✠ Y Chábon/ 41 y Láchmás, y Chytlis. ✠ Kederot/ Bel Dágon/ y Náámá/ y Mácedá/ miast szesnaście y wśi ich. ✠ 42 Lábáná/ y Ether/ y Aśán. ✠ 43 Y Jstách/ y Esná/ y Nesyb. ✠ 44 Y Ceilá/ y Achzyb/ y Máresá/ miast dźiewięć y wśi ich ✠ 45 Akkáron/ y miásteczká jego/ 46 y wioski jego. ✠ Od Akkárenu áż do morzá/ wszytko co leży po bok Asotu/ 47 y ze wśiámi ich. ✠ Azot/ miásteczká jego/ y wśi jego. Gázá/ miásteczká jego y wśi jego/ áż do potoku Egipskiego/ y morze Wielkie zá gránicą 48 jego. ✠ A ná gorze leżą Sámir/ y Jeter/ y Soko ✠ 49 Y Dánná/ y Káryát-Sanná/ ktore jest Dábir. ✠ 50 Y Anáb/ 51 y Jstemo/ y Anim. ✠ Y Gosen/ y Holon/ y Gilo/ miast jedenaśćie/ y wśi ich Aráb/ y Dumá/ y Eśáán. ✠ 52 Y Jánim/ y Bet Táfuá/ y Afeká. 53 ✠ Y Chumtá/ y Káryát/ Arbe/ á 54 toć jest Hebron/ y Syor/ miast dźiewięć/ y wśi ich. ✠ 55 Máon/ Kármel/ y 56 Zyf/ y Jutá. ✠ Y Jezráel/ y Ju- 57 kedam/ y Zánoe ✠ Káyn/ Gábáá/ y 58 Támná: miast dźieśięć y wśi ich ✠ 59 Háthul/ Betsur/ y Gedor. ✠ Y Máret y Bet Anoth/ y Eltekon/ miast 60 sześć: y wśi ich. ✠ Káryát Báál/ ktore jest Káryáthyárym/ y Rábbá/ 61 miástá dwie/ y wśi ich. ✠ A ná puszczy/ Bet Arábá/ Meddyn/ y Se- 62 cháchá. ✠ Y Nebsán y miásto Soli/ y Engáddy miast sześć/ y wśi ich. 63 ✠ Ale Jebuzejczyká/ Obywátelá Jeruzalemskiego/ niemogli Synowie Judowi wypędźić: Przetoż mieszkał Jebuzejczyk z Syny Judá w Jeruzalem/ áż do dniá tego.

Rozdział XVI.

Dźiał pokolenia Jozefowego ogolem. 5. á Efrájimow z Osobná.

1 PAdł też los Synom Jozefowym/ od Jordanu/ ku Jerychu/ przy wodách Jerychá/ ná wschod słońcá: Puszczá ktora idźie od Je- 2 rychá/ przez gore Bethel. ✠ A wychodźi od Bethel do Luzy/ á idźie 3 do granice Archi do Attárot. ✠ Potym śie ćiągnie ku morzu/ do gránice Jáflety/ áż do gránice Bethoronu dolnego/ y áż do Gázor/ á 4 kończy śie áż u morzá. ✠ Y wźięli dźiedźictwo Synowie Jozefowi/ 5 Mánásse y Efrájim. ✠ A byłá gránicá Synow Efrájimowych/ według domow ich: byłá *mowię* gránicá dźiedźictwá ich/ ná wschod słońcá *od* Attárot Adár/ áż do 6 Bet Horon wyższego. ✠ Y wychodźi tá gránicá do morzá od Máchmetá ku pułnocy/ á idźie kołem tá gránicá pod wschod słońcá/ do Thánát Selo: y przechodźi ją od wschodu 7 *áż* do Jánoe. ✠ Y ćiągnie śie od Jánoe/ do Attárot/ y Náárátha/ á przychodźi do Jerychá/ á 8 wychodźi ku Jordanowi. ✠ Od Táfuá bieży tá gránicá/ ku Zachodowi/ a do potoku Káná/ á kończy śie przy morzu. Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Efrájimowych/ 9 według domow ich. ✠ Miástá też odźielone Synom Efrájimowym *były*, w pośrzod dźiedźictwá Synow Mánássesowych/ wszystkie 10 miástá y wśi ich. Y nie wygnáli b Chánánejczyká mieszkájącego w Gázer/ y mieszkał Chánánejczyk w pośrzodku Efrájimitow/ áż do dniá tego: y hołdował *im* dań dawájąc.

a Jozue. 17. 9.

b Sędź. 1. 29.

Rozdział XVII.

Dźiał pokolenia Mánássesowe: 0. 3. y Corek Sálfáádowych. 14. Skárgi Synow Jozefowych o dźiał ich z Odpowiedźią Jozuego.

1 PAdł też los pokoleniu Mánássesowemu/ (bo on jest pierworodny Jozefow/) Máchirowi pierworodnemu Mánássesowemu/ Ojcu Gáláádá/ przeto że był mężem walecznym/ y dostał mu śie Gálá- 2 ád y Básán. ✠ Dostáło śie też innym Synom Mánássesowym/ według domow ich: Synom Abiezer/ y Synom Helek/ y Synom Esryel/ y Synom Sychem/ y Synom Hefer/ y Synom Semidá a. Ciż *są* Synowie Mánássesowi/ Syná Jozefowego/ mężczyzny/ według 3 domow ich. ✠ A Le Sálfáád Syn Heferow/ Syná Gáláádowego/ Syná Máchirowego/ Syná Mánássesowego/ nie miał Synow/ jedno b Corki/ á te imioná corek jego Má-

a 4 Moj. 26. 29. 30.

b 4 Moj. 27. 1. y 36. 2. 11.

chlá/y Noá/Heglá/Melchá/y Terſá. 4 Te przyſzedſzy przed Eleázárá Kápłáná/ y przed Jozuego Syná Nunowego/ y przed Kśiażetá/rzekły: PAN rozkazał Mojżeſzowi/ áby nam dał dźiedźictwo/ w pośrzod Bráciy náſzey/y dał im *Jozue* według rozkazánia Páńſkiego dźiedźictwo/ w pośrzodku Bráćij Ojcá ich. 5 Y przypádło ſznurow ná Mánáſſeſſá dźieśieć/ oprocz źiemie Gáláád y Báſan/ ktore były zá Jordanem. 6 Abowiem corki Mánáſſeſſowe/ otrzymáły dźiedźictwo miedzy Syny jego; á źiemiá Gáláád/ dostáłá śie drugim Synom Mánáſſeſſowym. 7 Y byłá gránicá Mánáſſeſſowá/od Aſer/ do Máchmátát/ ktore jeſt przećiwko Sychem: á idźie gránicá *tá* po práwey ſtronie/ do mieſzkájacych w En Táſuá. 8 Mánáſſeſſowá byłá źiemiá Táſuá/ (ále Táſuá przy gránicy Mánáſſeſſowey/ byłá Synow Efrájimowych.) 9 Y bieży tá gránicá do c potoku Káná/ ná południe tegoż potoku: á miáſtá Efrájimitow *ſa* miedzy miáſty Mánáſſeſſowemi/ ále gránicá Mánáſſeſſowá/ *idźie* od pułnocy onego potoku/ á kończy śie u morzá. 10 Ná południe *był dźiał* Efrájimow/ á ná pułnocy Mánáſſeſſow/ á morze jeſt gránicá jego/ á *w pokoleniu* Aſer zchodzá śie ná połnocy/ á w Jſáſchár ná wſchod słońcá. 11 Y doſtáło śie Mánáſſeſſowi *w pokoleniu* Jſáſchár y w Aſer/Betſán/ y miáſteczká jego/ y Jebláám y miáſteczká jego/ przytym mieſzkájacy w Dor/ y miáſteczká ich: tákże mieſzkájacy w Endor/ y miáſteczká ich: mieſzkájacy też w Tenách/ y miáſteczká ich: y mieſzkájacy w Mágedá/ y miáſteczká ich/ trzy powiáty. 12 Ale nie mogli Synowie Mánáſſeſſowi wypedźić z onych d miáſt *obywátelow*: przetoż e pocżał Chánáneyczyk mieſzkáć w oney źiemi. 13 A gdy śie zmocnili Synowie Jzráelſcy/ uczynili Chánáneyczyká hołdownikiem/ ále go nie f wygnáli do ſzczetu.

14 Tedy rzekli Synowie Jozefowi do Jozuego/ mowiac: przeczżeś nam dał w dźiedźictwo los jeden/ y ſznur jeden: á myśmy tud g wielki/ y do tad błogosłáwił nam PAN. 15 Y rzekł do nich Jozue: Jeśliś jeſt ludem wielkim/ idźże do láſá/ á wyśiecz ſobie tám *miejſcá* w źiemi Ferezejſkiey/y Refáimſkiey/jeſlić ćiáſna gorá Efrájimowá. 16 Ktoremu odpowiedźieli Synowie Jozefowi: Nie doſyć nam ná tey gorze: do tego wozy żelázne *ſa* u wſzyſtkich Chánáneyczykow/ ktorzy mieſzkája w źiemi nadolney/ y u tych ktorzy mieſzkája w Betſán/ y w miáſteczkách jego/ tákże u tych *ktorzy mieſzkája* w dolinie Jezreel. 17 Rzekł tedy Jozue do domu Jozefowego/ do Efrájimá y do Mánáſſeſſá mowiac: ludeś ty wielki/ y moc twojá wielka/ nie bedźieſz miał *tylko* los jeden. 18 Ale gore bedźieſz miał; á iż *tám jeſt* láſ/ tedy go wyrabiſz/ y bedźieſz miał granice jego: bo wypedźiſz Chánáneyczyká/ choć ma wozy żelázne/ y choć jeſt potężny.

ROZDZIAŁ XVIII.

Przybytek zgromádzenia wyſtáwiony w Sylo. 2. Jozue ludźie wypráwuje, áby oſtátek źiemie miedzy śiedmioro pokolenie podźielili. 11. Dźiał pokolenia Benjáminowego ſpołu z miáſty jego.

1 Tedy śie zebráło wſzyſtko zgromádzenie Synow Jzráelſkich do Sylo/ y poſtáwili tám namiot zgromádzenia/ gdy źiemiá byłá od nich opánowána. 2 A zoſtáło *było* z Synow Jzráelſkich/ ktorym było nie oddźielono dźiedźictwá ich śiedmioro pokolenie.

3 Tedy rzekł Jozue do Synow Jzráelſkich: dokadże zániedbywáćie wniść/ ábyśćie pośiedli źiemie/ ktora wam dał PAN Bog Ojcow wáſzych? 4 Obierzćie miedzy ſoba po trzech mężách/ *z káżdego* pokolenia/ ktore poślę/ áby wſtáwſzy obeſzli źiemie/ á rozpiſáli ja według dźiedźictwá ich/ potym śie wroca do mnie. 5 Y rozdźiela ja ná śiedm cześći: Judá ſtánie ná gránicách ſwojich od południá/ á dom Jozefow ſtánie ná gránicách ſwojich od pułnocy. 6 Wy tedy rozpiſzećie

c. Jozue 16. 8.

d 2 Moj 23. 29. 30. Sedź. 1. 17.

e H. chćiał.

f Jozue. 16. 13.

g 1 Moj 48. 19.

szecie ziemię ná śiedm częśći / á przynieśiecie tu do mnie : tedy wam rzucę los a tu przed Pánem Bogiem nászym. 7 ✠ Abowiem Lewitowie nie máją działu miedzy wámi / gdyż kápłáństwo Páńskie jest dźiedzictwo ich. Ale Gád y Ruben/ y połowicá pokolenia Mánássessowego / wźięli dźiedzictwá swe zá Jordanem / ná wschod słońcá / ktoreim oddał Mojżesz sługá Páński.

a 4 Moj. 33. 54. Jozue. 14. 2. Przyp 16. 33.

8 PRzetoż wstawszy mężowie oni/ odeszli / á Jozue rozkazał tym ktorzy szli/áby rozpisáli ziemię/ mowiąc : Idźćie/ á obejdźcie ziemię / y popiszcie ją / á potym wroććie śię do mnie/ á tu wam rzucę los przed PAnem w Sylo. 9 ✠ Odeszli tedy mężowie oni: y obchodźili ziemię / y popisowáli ją według miast ná śiedm częśći w księgi : potym śię wroćili do Jozuego/ do Obozu w Sylo. 10 ✠ Y rzucił im los Jozue w Sylo przed PAnem / á podźielił tám Jozue ziemię Synom Izráelskim/ według działow ich.

11 TEdy padł los pokoleniu Synow Benjáminowych/ według domow ich / á przyszłá gránicá losu ich miedzy Syny Judowe / y miedzy Syny Jozefowe. 12 ✠ Y byłá gránicá ich ku stronie pułnocney od Jordanu/á szłá *táż* gránicá po bok Jerychá/od pułnocy/ciągnąc śię ná gorę ku Zachodowi / á kończyłá śię przy puszczy Betáwen. 13 ✠ A z támtąd idźie tá gránicá do Luz / od strony południowey Luzy/ ktora jest Bethel / b á puszcza śię tá gránicá do Atárot Adár podle gory / ktora jest od południá Betoron dolnego. 14 ✠ Y bieży tá gránicá kołem po bok morzá / ná południe od gory / ktora jest przećiw Betoron / ná południe/ y kończy śię w Káryát Báál / ktore jest Káryát Járym / miásto Synow Judowych: á toć jest stroná Zachodnia. 15 ✠ Stroná záśię ná południe / od końcá Káryát-Kátym : á wychodźi tá gránicá ku morzu / y bieży ku źrzodłu wod Neftoá. 16 ✠ Y ćiągnie śię tá gránicá/do końcá gory / ktora jest przećiwko dolinie Synow Ennon : á jest w dolinie Refájim c ná pułnocy/ y idźie przez doline Ennon / po stronie Jebuzejczyká ná południe/ z támtąd bieży do źrzodłá Rogel. 17 ✠ A idźie kołem od pułnocy / á dochodźi do Ensemes/ á wychodźi do Gelilot / ktore jest przećiwko *gorze* wstępując do Adommim / bieżąc z támtąd do kámieniá Boh ná d Syná Rubenowego. 18 ✠ Z támtąd idźie ku stronie / ktorá jest przećiwko rowninam ná pułnocy / y ćiągnie śię ku Arábá. 19 ✠ Z támtąd bieży tá gránicá ku stronie Betoglá ná pułnocy / á kończy śię u skáły morzá słonego ná pułnocy/ ku końcowi Jordanu ná południe : táć *jest* gránicá południowa. 20 ✠ Jordan záś kończy ją ku stronie ná wschod słońcá. ✠ A toć jest dźiedzictwo Synow Benjáminowych / według gránic ich w okrąg/ wedle domow ich.

b 2 Moj. 28. 19.

c Jozue. 15. 8.

d Jozue. 15. 6.

21 BYły tedy te miástá pokolenia Synow Benjáminowych według domow ich / Jerycho y Bethoglá/y doliná Kásys 22 ✠ Y Betárábá/y Sámrájim y Bethel. 23 ✠ Y Awim/y Afárá/y Oferá. 24 ✠ Y Káfár Hámmonáj/ y Ofni/ y Gábá/miast dwánaśćie/y wśi ich. 25 ✠ Gábáon/ y Rámá/y Berot. 26 ✠ Y Misfe/y Káfárá/y Mosá. 27 ✠ Y Rekem/ y Jerefel/y Tárelá. 28 ✠ Y Selá/Elef/y Jebuzej ktore jest Jeruzalem) Gibeát/ Kiryát / miast czternaśćie / y wśi ich. Toć jest dźiedzictwo synow Benjáminowych według domow ich.

ROZDZIAŁ XIX.

Dział pokolenia Symeonowego. 10. *Zábulonowego.* 17. *Isáschárowego.* 24. *Aserowego.* 32. *Neftálimowego.* 40. *Dánowego: á ná ostátek Jozuego.*

1 POtym padł los wtory Symeonowi/Pokoleniu Synow Symeonowych / według domow ich / á było dźiedzictwo ich w pośrzod dźiedzictwá a Synow Judowych. 2 ✠ A dostáło śię im dźiedźictwo ich/ Bersábee/b y Sábee/y Moládá/ 3 ✠ y Hásersuál/y Bálá/y Asem. 4 ✠ Y Etolát/ y Betul/y Hormá. 5 ✠ Y Syceleg/ y Bet Márchábot/y Hásersusá. 6 ✠ Y Betlebáot/y Sárohem/ trzynaśćie miast y wśi ich. 7 ✠ Ajin/Remmon y

a 1 Moj. 49. 7.

b 1 Kron 4. 28.

Atár / y Asán / miástá cztery y wśi ich. 8 Y wszystkie wśi ktore były w około tych miast/ áż do Báálátbeer/ y Rámát ku stronie południoweу: Toć jest dźiedźictwo Pokolenia Synow Symeonowych / według domow ich. 9 Z działu Synow Judowych dostáło śie dźiedźictwo Synom Symeonowym / bo dźiał Synow Judowych był wielki dla nich: przetoż wźięli dźiedźictwo Synowie Symeonowi w pośrzod dźiedźictwá ich.

10 POtym padł los trzeci Synom Zábulonowym/ według domow ich / á jest gránicá dźiedźictwá ich áż do Sáryd. 11 A idźie gránicá ich do morzá Márálá / y przychodźi do Debbáset ciągnąc śie áż do potoku/ ktory jest przeciw Jeknoám. 12 Y wracá śie od Sáryd ná wschod słońcá/ ku gránicy Cháselet Tábor/ á z támtąd bieży do Dáberet / y ciągnie śie do Jáfie: 13 Potym z támtąd bieży ná wschod słońcá / do Gethefer/ y do Itákásym á wychodźi w Rymmen / y kołem idźie do Nehy. 14 Idźie tákże kołem táż gránicá/ od pułnocy ku Hánnáton/ á kończy śie u doliny Jeftáel: 15 Y Kátet/ y Náhálál / y Symeron / y Jedálá/ y Betlehem/ miast dwánaśćie y wśi ich. 16 Toć jest dźiedźictwo Synow Zábulonowych/ według domow ich/ te miástá y wśi ich.

17 JSáschárowi też padł los czwarty / to jest Synom Isáschárowym według domow ich. 18 A byłá gránicá ich Jezreel / y Chásálot/ 19 y Sunem/ Y Háfáráim/ y Seon/ 20 y Anáhárát. Y Rábbot/ y Cesyon/ 21 y Abes. Y Rámet/ y Engánnim/ 22 y Enháddá/ y Betseses. A przychodźi gránicá ich do Táboru y do Sehesymá/ y do Betsemes / á kończą śie gránice ich u Jordanu / 23 miast szesnaśćie y wśi ich. Toć jest dźiedźictwo Pokolenia Synow Isáschárowych/ według domow ich: te miástá y wśi ich.

24 POtym padł los piąty Pokoleniu Synow Aser / według domow ich. 25 Y byłá gránicá ich/ Helkát / y Cháli / y Beten / y Achsáf/ 26 Y Elmelech/ y Amáád/ y Messál/ á idźie ná Kármel do morzá / y do Sychor/ y Lábánát: 27 Z támtąd śie obraca ná wschod słońcá / ku Betdágon / y bieży áż do Zábulon / y do doliny JeftáchEl ná pułnocy / Betemek y do Nehiel / wychodząc do Kábul ku lewey stronie. 28 Y do Hebronu/ y Rohob/ y Hámon / y Káná / áż do Sydonu wielkiego. 29 A wraca śie tá gránicá od Rámá / áż do miástá Zor obronnego / z támtąd śie obraca tá gránicá áż do Hosá / á kończy śie u morzá podle działu Achsybá. 30 Y Ammá/ y Afek y Rohob/ miast dwádźieśćiá 31 y dwie / y wśi ich. Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Aser / według domow ich / te miástá y wśi ich.

32 POtym Synom Neftálimowym padł los szosty: Synom Neftálimowym według domow ich. 33 Y byłá gránicá ich od Helef / y od Helon / do Sáánnánim / y Adámi ktore jest Necheb: y Jebnáel / áż ku Lekum: y kończy śie u Jordanu. 34 Potym śie obraca tá gránicá ku morzu do Asánot Tábor / á z támtąd bieży ku Hukoká / y idźie do Zábulonu ná południe / á do Aser przychodźi ku zachodu / á do Judá ku Jordanowi ná wschod słońcá. 35 A miástá obronne są Asedym Ser/ y Emát/ Rekát/ y Cyneret. 36 Y Edemá/ y Arámá y Asor/ 37 Kedes/ y Edrey/ y Enhásor/ 38 Y Jeron/ y Mágdálel/ Horem/ y Betánát/ y Betsemes/ miast dźiewiętnaśćie / y wśi ich. 39 Toć jest dźiedźictwo pokolenia Synow Neftálimowych/ według domow ich/ te miástá y wśi ich.

40 POtym Pokoleniu Synow Dán według domow ich/ padł los śiodmy. 41 A byłá gránicá dźiedźictwá ich/ Sáráá/ y Estaol / y Irsemes/ 42 Y Selebin/ y Ajálon/ y Jetelá / 43 Y Elon/ y Temnátá / y Ekron/ 44 Y Elteke/ y Gebbeton/ y Báálát. 45 Y Jehud/ y Báne Bárák/ y Getrenmon/ 46 Y Mehájárkon/ y Rákon z gránicą/ przeciwko Joppie. 47 Ale gránicá Synow Dánowych byłá bárzo máłá: przetoż wyszedszy Synowie Dán / dobywá-

li Lesem/ y wzięli je/ y wysiekli je ostrzem mieczá: á wziąwszy je w dziedzictwo/ mieszkáli w nim: y przezwáli Lesem Dán/ według imienia Dáná Ojcá swego. 48 Toć jest dziedzictwo pokolenia Synow Dánowych według domow ich/ te miástá y wśi ich.

49 A Gdy przestáli dzielić ziemię według gránic jey/ tedy dáli Synowie Izráelscy dziedzictwo Jozuemu/ Synowi Nunowemu/ w pośrzod śiebie: 50 Według rozkazánia PAńskiego dáli mu miásto/ ktorego żądał/ Támmát Sáráá/ ná gorze Efrájim: gdźie zbudował miásto/ y mieszkał w nim. 51 Teć są dziedzictwá/ ktore losem podźielili w osiádłość/ Eleázár Káplan/ y Jozue Syn Nunow/ y przednieyszy z Ojcow pokolenia Synow Izráelskich w Sylo przed PAnem/ u drzwi namiotu zgromádzenia/ y dokończyli podźiału źiemie.

Rozdział. XX.

PAN każe odliczyć sześć miast dla tych coby z trefunku kogo zábili. 7. Co też Synowie Izráelscy uczynili.

1 POtym rzekł PAN do Jozuego/ mowiąc: 2 Powiedz a Synom Izráelskim/ y rzecz: oddźielćie sobie miástá ucieczki/ o ktorychem mowił do was przez Mojżeszá/ 3 Aby tám uciekał mężobojcá/ coby zábił człowieká nie chcąc/ y z niewiádomośći: y będą wam dla ucieczki przed tym/ ktoryby śię krwie chćiał mśćić: 4 Y ucieczże do jednego z tych miást/ á stánie u wrot bramy mieyskiey/ y opowie stárszym miástá onego spráwę swoję/ y przyjmą go do miástá miedzy śię/ y dádzą mu mieysce/ á będźie mieszkał z nimi. 5 A gdy go będźie gonił ten/ ktoryby śię chćiał mśćić krwie/ tedy nie wydádzą mężobojce w ręce jego: ábowiem nie chcąc zábił bliźniego swego/ nie májąc żadney waśni z nim przed tym. 6 Y będźie mieszkał w onym mieśćie/ áż stánie przed zebrániem ná sąd/ y áż do śmierći Kápłáná wielkiego/ ktory będźie zá onych dni: tedy śię wroći mężobojcá/ y przyjdźie do miástá swego/ y do domu swego/ do miástá z ktorego uciekł.

7 Y Oddźielili b Kádes w Gáliley/ ná gorze Neftáli/ á Sychem ná gorze Efrájim: y miásto Arbe/ *ktore jest Hebron* ná gorze Judá. 8 Z drugą záś strony c Jordanu/ *gdźie leży* Jerycho/ od wschodu słońcá oddźielili Bosor ná puszczy/ w rowninie/ z pokolenia Rubenowego: y Rámot w Gáláád/ z pokolenia Gád: przytym Golán w Básán/ z pokolenia Mánássesowego. 9 Te były miástá dla ucieczki wszystkim Synom Izráelskim/ y cudzoźiemcom ktorzy mieszkáli w pośrzodku ich: áby tám uciekał káżdy/ ktoby kogo zábił z nieobaczenia/ á nie był zámordowan przez tego/ ktoryby śię krwie chćiał mśćić/ áżby *pierwey* stánął przed zgromádzeniem.

Rozdział XXI.

Miástá Lewitow naprzod ogołem. 9. Potym z osobná Synow Aáronowych z narodu Káátytow. 20. y ostátnich Káátytow. 27. Gersonitow. 34. Merárytow. 43. Mieszkánie Izráelitow spokojne.

1 PRzystąpili tedy przednieyszy z Ojcow Lewitow/ do Eleázárá Kápłáná/ y do Jozuego/ Syná Nunowego/ y do przednieyszych z Ojcow w pokoleniach Synow Izráelskich/ 2 Y rzekli do nich w Sylo w źiemi Chánáneyskiey/ mowiąc: PAn rozkazał przez a Mojżeszá ábyśćie nam dáli miástá ku mieszkániu/ z przedmieśćiámi ich dla dobytkow nászych. 3 Przetoż dáli Synowie Izráelscy Lewitom z dźiedźictwá swego/ według słowá PAńskiego te miástá/ y przedmieśćia ich. 4 Padł tedy los ná domy Káátytow: y dostáło śię Synom Aároná Kápłáná Lewitom/ z pokolenia Judowego/ y z pokolenia Symeonowego/ y z pokolenia Benjáminowego losem miást trzynaśćie: 5 A drugim Synom Káátowym/ z domow pokolenia Efrájimowego/ y z pokolenia Dánowego/ y z po-

a 2 Moj. 21. 13. 4 Moj 35. 11. 5 Moj. 19. 2.

b H. Poświęcili.

c 5 Moj. 4. 43.

a 4 Moj 35. 2. 3

 łowice

łowice pokolenia Mánássessowego/ *dostáło śię* losem miast dźieśięć. 6 A Synom Gersonowym/ z domow pokolenia Jsáschárowego/ y z pokolenia Aserowego/ y z pokolenia Nestálimowego/ y z połowice pokolenia Mánássessowego w Básán/ *dostáło śię* losem miast trzynáśćie. 7 *Tákże* Synom Merárego według domow ich/ z pokolenia Rubenowego/ y z pokolenia Gádowego/ y z pokolenia Zábulonowego miast dwánaśćie.

8 Dáli tedy Synowie Jzráelscy Lewitom te miástá/ y przedmieśćia ich/ jáko był rozkazał 9 PAn przez Mojżeszá/ losem. A ták dáli z pokolenia Synow Judowych/ y z pokolenia Synow Symeonowych te miástá/ ktorych tu 10 imioná położone są. Y dostáły śię Synom Aáronowym z domow Káátowych/ z Synow Lewiego/ bo 11 im padł los pierwszy. Y dano im miásto Arbe/ Ojcá Enákowego/ ktore jest Hibron/ ná gorze Judá/ y przedmieśćia jego około niego. 12 Ale role miástá tego/ y wśi jego/ dano b Kálebowi Synowi Jefonowemu w ośiádłość jego.

b Jozue. 14. 14. 1 Kron. 6. 56.

13 Synom tedy Aároná Kápłáná dano miásto/ dla ucieczki mężobojce/ Hebron/ y przedmieśćia jego: tákże/ Lobne y przedmieśćia jego. 14 Y Jeter/ y przedmieśćia jego: Estemoá/ y przedmieśćia jego. 15 Y Holon/ y przedmieśćia jego: y Dábir/ y przedmieśćia jego. 16 Y Ajin/ y przedmieśćia jego: y Jetá/ y przedmieśćia jego: Betsemes/ y przedmieśćia jego: miast dźiewięć/ z tegoż dwojgá pokolenia. 17 A z pokolenia Benjáminowego: Gábáon/ y przedmieśćia jego: Gábáe y przedmieśćia jego. 18 Anátot/ y przedmieśćia jego: Y Almon/ y przedmieśćia jego: miástá cztery. 19 *Owá* wszystkich miast Synow Aáronowych Kápłánow/ trzynaśćie miast/ y przedmieśćia ich. 20 Ale domom Synow Káátowych Lewitom/ ktorzy byli zostáli z Synow Káátowych/ *dáne* były miástá losu ich z pokolenia Efrájimowego. 21 A dano im miásto ku ucieczce mężobojce Sychem/ przedmieśćia jego/ ná gorze Efrájim: y Gázer/ y przedmieśćia jego. 22 Y Kibsájim y przedmieśćia jego: y Betoron/ y przedmieśćia jego/ miast cztery. 23 Tákże z pokolenia Dánowego: Elteko/ y przedmieśćia jego: Gábáton/ y przedmieśćia jego. 24 Ajálon/ y przedmieśćia jego: Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ miast cztery. 25 A z połowice pokolenia Mánássessowego: Tánách/ y przedmieśćia jego: Y Gátrymon/ y przedmieśćia jego/ dwie mieśćie. 26 Wszystkich miast dźieśięć y przedmieśćia ich/ *dano* domom Synow Káátowych pozostáłym.

27 Synom záś Gersonowym z pokolenia Lewiego/ od połowice pokolenia Mánássessowego/ *dano* miásto dla ucieczki mężobojce/ Golán w Básán/ y przedmieśćia jego: y Bozrán/ y przedmieśćia jego: dwie mieśćie. 28 Z Pokolenia Jsáschár: Kesyon/ y przedmieśćia jego: Dáberet/ y przedmieśćia jego. 29 Járámot y przedmieśćia jego: y Engánnim/ y przedmieśćia jego: miast cztery. 30 A z pokolenia Aser: Másáá/ y przedmieśćia jego: Abdon/ y przedmieśćia jego. 31 Helkát/ y przedmieśćia jego: Rohob/ y przedmieśćia jego: miast cztery. 32 A z pokolenia Nestálimowego/ *dano* miásto dla ucieczki mężobojce/ Kádes w Gálilejí/ y przedmieśćia jego: Y Hámotdor/ y przedmieśćia jego: tákże Kártán y przedmieśćia jego/ trzy miástá. 33 Wszystkich miast Gersonitow według domow ich *było* trzynáśćie miast/ y przedmieśćia ich.

34 POtym domom Synow Merárego Lewitom ostátnim/ z Pokolenia Zábulonowego/ *dano* Jeknám/ y przedmieśćia jego: Kártá/ y przedmieśćia jego. 35 Dámná/ y przedmieśćia jego: Náhálol/ y przedmieśćia jego: miast cztery. A 36 z Pokolenia Rubenowego: Besor/ y przedmieśćia jego: y Jáhásá/ y przedmieśćia jego. 37 Kedemot/ y przedmieśćia jego: y Mefáát/ y przedmieśćia jego: miast cztery. 38 Nád to z Pokolenia Gádowego:

dano

dano miásto dla uciecżki mężobojce Rámot w Gáláád/ y przedmieściá jego: y Máhánáj im/ y przedmieśćia jego. 39 ✠ Hesebon/ y przedmieśćia jego: Jázer/ y przedmieśćia jego: wßystkich miast cżtery. ✠ 40 Wßystkich miast Synow Meráręgo/ według domow ich/ ktorzy jeßcże byli pozostáli z domow Lewitow/ przyßło im losem miast dwánaśćie. 41 ✠ *A ták* wßystkich miast Lewitow/ w c pośrzodku dźiedźictwá Synow Izráelskich/ miast cżterdźieśći y ośm/ y przedmieśćia ich. 42 ✠ A miáły te wßystkie miástá káżde z osobná/ przedmieśćia około śiebie: A ták *było około* wßystkich onych miast.

c 4 Moj. 35.2.7

43 Dał tedy PAn Izráelowi wßystkie źiemie/ o ktorą przyśiągł/ że ją dáć miał Ojcom ich: y pośiedli ją/ á mießkáli w niey. 44 ✠ Dał im też odpocżynek PAn zewßąd w około/ ták jáko był przyśiągł Ojcom ich: á nie był nikt ktoby śię im oprzeć mogł ze wßystkich nieprzyjaćioł ich: wßystkie nieprzyjaćioły ich dał PAN w ręce ich. ✠ 45 Nie chybiło d *żádne* słowo/ ze wßystkich słow dobrych/ ktore obiecał PAN domowi Izráelskiemu: wßystko śię wypełniło.

d Jozue. 23.14.

Rozdział. XXII.

Jozue dozwala pułtrzećiu Pokolenia wroćić śię do źiemie swey zá Jordan, á korzyśćiámi śię z nimi dźieli. 9. Oni wracájąc śię, nád Jordanem Ołtarz wystawiáją: Izráelczycy obraziwßy śie, posły do nich z ostrym wskazaniem wyprawili. 21. Lecż wźiąwßy słuśną odpowiedź, nániey y posłowie przestáli, y lud wßystek.

1 Tedy przyzwał Jozue Rubenitow/ y Gádytow/ y połowicę pokolenia Mánásseßowego/ 2 ✠ Y rzekł do nich: Wyśćie strzegli wßystkiego/ co wam rozkazał Mojżeß sługá PAński/ y byliśćie posłußni głosowi memu we wßystkim com wam rozkazał: 3 ✠ Nie opuśćiliśćie Bráćiey wáßey przez długi czás/ áż do dniá tego: áleśćie strzegli pilnie rozkazánia PAná Bogá wáßego. ✠ A teraz/ ponieważ odpocżynek dał PAN Bog wáß bráćiy wáßey/ jáko im był obiecał/ przetoż teraz wroććie śie/ á idźćie do przybytkow wáßych/ y do źiemie ośiádłośći wáßey/ ktorą wam dał Mojżeß a sługá PAński przed Jordanem: 5 ✠ Tylko strzeżćie pilnie/ ábyśćie záchowáli przykazánie/ y Zakon ktory wam rozkazał Mojżeß sługá Páński: ábyśćie miłowáli PANá Bogá wáßego/ á chodźili wßystkimi drogámi jego/ chowájąc rozkazánia jego/ dźierżąc śie go/ y służąc mu/ ze wßystkiego sercá wáßego/ y ze wßystkiey duße wáßey. 6 ✠ Y błogosłáwił im Jozue/ á rozpuśćił je: y odeßli do przybytkow swojich.

a 4 Moj. 32.33. 5 Moj. 3.12. y 28.8. Iozue. 13.8.

7 A Że połowicy pokolenia Mánásseßowego/ dał był Mojżeß *ośiádłość* w Báſán/ *á drugiey* połowicy jego dał Jozue *dźiał* z bráćią ich/ z tey strony Jordanu/ ná zachod słońcá. A gdy je rozpußczał b Jozue do przybytku ich/ błogosłáwił im. 8 ✠ Y rzekł do nich mowiąc: z wielkimi bogáctwy wracaćie śie do przybytkow wáßych/ y z májętnośćią bárzo wielką/ z śrebrem y złotem/ y z miedźią y z żelázem/ y ßat bárzo wiele: dźielćież śie łupem nieprzyjaćioł wáßych z bráćią swoją. 9 ✠ Tedy wrácájąc śie odeßli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y połowicá pokolenia Mánásseßowego/ od Synow Izráelskich z Sylo/ ktore jest w źiemi Chánáneyskiey/ áby ßli do źiemie Gáláád/ do źiemie ośiádłośći swojey ktorą dźiedźicżnie otrzymáli według słowá PAńskiego przez Mojżeßá.

b A. odpráwował

10 Y Przyßli do gránic Jordanu/ ktore *były* w źiemi Chánáneyskiey/ y zbudowáli tám Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y połowicá pokolenia Mánásseßowego Ołtarz nád Jordanem: Ołtarz wielki ná podźiw. 11 ✠ Y usłyßeli Synowie Izráelscy/ iż powiádano: Oto zbudowáli Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y połowicá pokolenia Mánásseßowego Ołtarz przećiw źiemi Chánáneyskiey/ ná gránicach/ nád Jordanem/

nem / kedy przeszli Synowie Izráelscy. 12 ✠ To gdy usłyszeli Synowie Izráelscy / zeszło śie wszytko zgromádzenie ich do Sylo / áby śie ruszyli przeciwko nim ná woynę. ✠ 13 Y posłáli Synowie Izráelscy do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do źiemie Gáláád / Fineesá Syná Eleázárá 14 Kápłáná : ✠ A z nim dźieśięć Kśiążąt / po jednym Kśiążęciu z káżdego domu Oycowskiego : ze wszystkich pokoleń Izráelskich / á káżde Kśiążę z tych było przednieyszym w domu Oycow swoich / w tyśiącách Izráelskich.

15 Gdy ći przyszli do Synow Rubenowych / y do Synow Gádowych / y do połowice pokolenia Mánássessowego / do źiemie Gáláád / 16 y rzekli do nich / mowiąc : ✠ Ták mowi wszytko zgromádzenie PAńskie : coż to jest zá przestępstwo / ktorymeśćie wystąpili przećiwko Bogu Izráelskiemu ? żeśćie śie dźiś odwroćili od PANá budując sobie Ołtarz / ábyśćie dźiś byli prze- 17 ćiwnemi PANu ? ✠ Azaż nam mało ná złośći c Fegorowey ? od ktorey nie jesteśmy oczyśćieni y po dźiś dźień ? zkąd byłá pomstá d w 18 zgromádzeniu PAńskim ? ✠ żeśćie śie dźiś odwroćili / *żebyśćie nie szli* zá PAnem : Záczym stánie śie / ponieważeśćie wy dźiś odpornymi PAnu / że śie on jutro e ná wszytko zgromádzenie Izráelskie rozgnie- 19 wa. ✠ A jeslizjest nieczysta źiemiá ośiádłośći wászey / przeprowádźćie śie do źiemie dźiedźictwá PAńskiego / w ktorey przebywa przybytek PAński : y weźmiećie ośiádłośći w pośrzodku nas : tylko PAnu nie bądźćie odpornymi / á nie odstępujćie od nas / budując sobie Ołtarz / oprocz Ołtarzá PAná Bogá nászego. 20 ✠ Azaż przez f Achaná Syná Zárego / gdy śie dopuśćił przestępstwá w rzeczy przeklętey g / ná wszytko zgromádzenie Izráelskie nie przypádł gniew ? á nie on sam jedenumárł dla niepráwośći swojey.

c 4 Moj 25. 3. 4. 5.
d H. Plagá.
e T. prętko.
f Jozue 7. 1.
g T. Zápowiedźiány.

21 Gdy odpowiedźieli Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / y połowicá pokolenia Mánássessowego / á mowili do Kśiążąt 22 tyśiącow Izráelskich : ✠ BOG nád Bogi / PAN / Bog nád Bogi / PAn / on *to* wie / y Izráel sam pozna / jesli śie *to stáło* z uporu / álbo jesli z przestępstwá przećiw PANU / niechże nas nie żywi dniá te- 23 go. ✠ Jesliżeśmy sobie zbudowáli Ołtarz / ábyśmy śie odwroćili od PAná : á jesliż ku ofiárowániu ná nim Cáłopalenia / y ofiár śniednych / ábo ku sprawowániu ná nim ofiar spokojnych : PAN niech 24 to rozezna : ✠ Jesliżeśmy nie *rácżey* obawiájąc śie tey rzeczy uczynili to / mowiąc : Nápotym rzeką Synowie wászy Synom nászym / mowiąc : coż wam do PANá Bogá Izráelskiego ? ✠ Oto gránicę położył PAN miedzy námi y miedzy 25 wámi / Synowie Rubenowi / y Synowie Gádowi / Jordan : nie maćie wy działu w PAnu / y odwrocą Synowie wászy Syny násze od bo- jáźni PAńskiey. ✠ Przetośmy rze- 26 kli : uczyńmy ták / á zbudujmy sobie Ołtarz / nie dla cáłopalenia / áni 27 *innych* ofiar / Ale iżby był świádkiem / miedzy námi y miedzy wámi / y miedzy potomstwy nászymi po nas / y ábyśmy służyli PAnu przed obliczem jego w cáłopaleniách nászych / y w śniednych ofiárách nászych / y w spokojnych ofiárách nászych / áżby nie rzekli Synowie wászy nápotym Synom nászym : 28 nie maćie częśći w PAnu. ✠ Nádtośmy rzekli : Gdyby ná potym rzekli nam / ábo potomstwu nászemu / tedy rzeczemy : Pátrzajćie ná podobieństwo Ołtarzá PAńskiego / ktory uczynili Ojcowie nászy / nie dla cáłopalenia / áni *innych* Ofiar / ále żeby on był świádkiem miedzy 29 námi y miedzy wámi. ✠ Boże nas uchoway / żebysmy mieli przećiwnymi być PAnu / á odstąpić dźiś od PAná / zbudowawszy Ołtarz dla cáłopalonych / dla śniednych / y dla *innych* Ofiar / oprocz Ołtarzá PAná Bogá nászego / ktory jest przed przybytkiem jego.

30 A Usłyszawszy Finees Kápłan / y Kśiążętá zgromádzenia / y prze-

łożeni nad tyśiacmi Izráelskimi/ ktorzy z nim byli/ słowá ktore mowili Synowie Rubenowi/ y Synowie Gádowi/ y Synowie Mánássesowi/ podobáło śie im *to*. 31 ✤ Y rzekł Finees/ Syn Eleázárá Kápłána do Synow Rubenowych/ y do Synow Gádowych/ y do Synow Mánássesowych: Dźiśiaj smy poználi/ iż w pośrzodku nas jest PAN/ iżeśćie śie nie dopuśćili przećiw PAnu przestępstwá tego/ y wyswobodźiliśćie Syny Izráelskie z reki Páńskiey. 32 ✤ A ták wroćili śie Finees Syn Eleázárá Kápłáná/ z *onymi* Kśiażety od Synow Rubenowych/ y od Synow Gádowych z ziemie Gáláád/ do ziemie Chánánejskiey/ do Synow Izráelskich/ y odnieśli im *te* rzeczy. 33 ✤ Y podobáło śie to Synom Izráelskim/ á błogosłáwili Bogá Synowie Izráelscy: y nie mowili *wiecey* żeby mieli iść przećiwko nim ná woynę/ y wytráćić ziemię/ w ktorey Synowie Rubenowi y Synowie Gádowi mieszkáli. 34 ✤ Przezwáli tedy synowie Rubenowi y Synowie Gádowi Ołtarz on Ed h *mowiąc*: Bo iádźi*e*m bedźie miedzy námi/ że PAn jest Bogiem.

h *T. Swiádek.*

Rozdział XXIII.

Iozue zeszły, Stany przedniejsze zwoływa, spráwy y dobrodźiejstwa Boże wylicza, do szczyrego nabożeństwá upomina, Małżeństwa z Pogány zákázuje. 10. Obiecując Bożą pomoc posłusznym. 12. A pomstą grożąc odpornym.

1 Y Stáło śie po niemáłym czáśie/ gdy odpoczynek dał PAN Izráelowi/ od wszystkich nieprzyjaćioł ich okoliczni*e*/ á Jozue śie zstárzał/ y był zeszłym w lećiech/ 2 ✤ Że przyzwał Jozue wszystkiego Izráelá/ stárszych jego/ y przedniejszych jego/ y sedźiow jego/ y przełożonych jego/ y rzekł do nich: jam śie zstárzał/ á zszedłem w lećiech: 3 ✤ A wyśćie widźieli wszystko co uczynił PAN Bog wász wszystkim tym narodom przed obliczem wászym: Bo PAN Bog wász sam walczył zá was. 4 ✤ Obaczćież/ rozdźieliłem wam losem te narody pozostáłe w dźiedźictwo/ miedzy pokolenia wásze/ od Jordana/ y wszystkie narody ktorem wytráćił/ áż do morza wielkiego/ ná zachod słońcá: 5 ✤ A PAN Bog wász sam je wypedźi od twarzy wászey/ y wyżenie je od oblicznośći wászey/ y pośiedźiećie dźiedźicznie źiemię ich/ jáko wam to powiedźiał a PAn Bog wász.

6 Zmacniajćież śie bárzo/ ábyśćie strzegli á czynili wszystko/ co nápisano w kśiegách Zákonu Mojżeszowego/ nie odstepując od niego ná práwo/ *áni* ná lewo. 7 ✤ Ani śie też mieszajćie z tymi národámi/ ktore zostáły z wámi: áni imion b Bogow ich nie wspominajćie/ áni przyśiegajćie *przez nie*, áni im służćie/ ani śie im kłániajćie: 8 ✤ Ale śie c PANA Bogá wászego trzymajćie/ jákośćie czynili áż do dniá tego. 9 ✤ Bo *jako* wypedźił PAN od oblicza wászego národy wielkie y możne/ y nie opárł śie wam nikt áż do dniá tego: 10 ✤ *Ták* najjeden d z was bedźie ugániał tyśiąc: ábowiem PAn Bog wász/ on walczy zá wámi/ jáko e wam obiecał. 11 ✤ Przetoż/ przestrzegajćie z pilnośćią ábyśćie miłowali PANA Bogá wászego.

12 Bo jesli śie cále odwroćićie/ á przystániećie do tych pozostáłych narodow/ do tych ktorzy zostawáją miedzy wámi/ y z pokrewniećie śie z nimi/ á bedźiećie śie mieszáć z nimi/ oni też z wámi: 13 ✤ Wiedźćież wiedząc/ żeć nie bedźie więcey PAN Bog wász wyganiał tych narodow od twarzy wászey/ ále bedą wám f śidłem/ y záwádą/ y biczem ná boki wásze/ y ćierniem ná oczy wásze/ poki nie wyginiećie z tey przewyborney źiemie/ ktorą wam dał PAN Bog wász.

14 A Oto ja ide dźiś w drogę wszystkiey źiemie: poznajćież tedy ze wszystkiego sercá wászego/ y ze wszystkiey duszę wászey/ żeć nie chybiło g żadne słowo/ ze wszystkich słow nalepszych/ ktore mowił PAn Bog wász o was: wszystkie śie nád wámi wypełniły; á nie chybiło z nich jedne słowo. 15 ✤ Przetoż/ jáko śie wy=

a 4 *Moj.* 33. 53. 5 *Moj* 6. 19. *Jozue.* 15. 6.
b 2 *Moj.* 23. 13. *Moj.* 12. 3. *Jerem.* 5. 7. *Sofon.* 1. 5.
c 5 *Moj.* 11. 22.
d 3 *Moj.* 26. 8.
e 2 *Moj.* 14. 4. y 23. 27.
f 2 *Moj.* 3. 13. y 34. 12. 4 *Moj.* 33. 55. 5 *Moj.* 7. 16.
g *Jozue.* 21. 45.

pełniło nád wámi káżde słowo dobre/ ktore mowił PAN Bog wáß do was: ták przywiedźie PAN ná was káżde słowo złe/ áż was wytráći z źiemie tey przewyborney/ ktorą wam dał PAN Bog wáß. ✤ 16 Jeśli przestąpićie przymierze PAná Bogá wáßego/ ktore wam rozkazał: á ßedßy służyć bedźiećie bogom obcym/ y kłániáć śie im bedźiećie/ tedy śie rozpali popędliwość Páńska przećiwko wam/ y zginiećie prętko z tey przewyborney źiemie/ ktorą wam dał.

ROZDZIAL. XXIV.

Jozue znowu przed śmierćią zebrawßy wßystkie Pokolenia do Sychem, dobrodźiejstwá Boże im uczynione wylicza. 14. Táby statecznie przy Pánu stali, upomina. 16. Cogdy mu lud obiecał, przymierze z Pánem odnowił. 26. á te wßystkie dźieje Jozue w kśiegi Zakonu wpisał: á kámień ná świádectwo wystáwiwßy. 29. umárł y pogrzebion jest. 31. jako długo lud Pánu służył. 32. miejsce pogrzebu Jozuego. 33. Eleázárową śmierć, y pogrzeb.

1 TEdy zebrał Jozue wßystkie pokolenia Jzráelskie do Sychem/ y zwołał Stárßych z Jzráelá/ y Przedniejßych z nich/ y Sędźiew ich/ y Przełożonych: y stánęli 2 przed obliczem Bożym/ ✤ Y rzekł Jozue do wßystkiego ludu: Ták mowi PAN Bog Jsráelski: Zá rzeką mießkáli Ojcowie wáßy/ od dawnych czásow/ Táre Oćiec Abráhámow/ y Oćiec Náchorow/ 3 y służyli Bogom obcym. ✤ Y wźiąłem Ojcá wáßego Abráhámá z miejscá/ ktore jest zá rzeką/ y prowádźiłem go przez wßystkę źiemię Chánánejską/ y rozmnożyłem naśienie jego/ b dawßy mu 4 Jzááká. ✤ Dałem c tez Jzáákowi Jákobá/ y Ezawa: á podałem Ezawowi gorę d Sejir/ áby ją pośiadł: ále Jákob y Synowie jego 5 zászli e do Egiptu. ✤ Y posłałem f Mojżeßá y Aároná/ á trapiłem Egipt/ á gdym to uczynił w pośrzod niego/ potymem g was wy6 wiodł. ✤ Y wywiodłem Ojce wáße z Egiptu/ á przyßliśćie áż h do morzá: y gonili Egipczánie Ojce wáße z wozmi/ y z jezdnemi áż do 7 morzá czerwonego. ✤ Tedy wołáli do PANA/ á on położył ćiemności miedzy wámi/ y miedzy Egipczány/ y przywiodł ná nie morze/ á okryło je: y widźiáły oczy wáße/ com uczynił w Egipćie/ y mießkáliśćie i ná puśczy przez długi czás. 8 ✤ Potymem przywiodł was do źiemie k Amorejczyka/ mießkájącego zá Jordanem/ y walczyli przećiwko wam: Alem je podał w ręce wáße/ y pośiedliśćie źiemię ich/ á 9 wygłádźiłem je przed wámi. ✤ Powstał tez Bálák/ Syn l Seforow/ Krol Moábski/ áby walczył przećiw Jzráelowi: á posławßy/ przyzwał Báláámá Syná Beorowego/ 10 áby was przeklinał. ✤ Y niechćiałem słucháć Báláámá: przetoż błogosłáwiąc błogosłáwił wam/ á ták wybáwiłem was z rąk jego. ✤ 11 Przepráwiliśćie śie potym przez m Jordan/ y przyßliśćie do Jerychá/ y walczyli n przećiwko wam męzowie z Jerychá/ Amorrejczyk/ y Ferezejczyk/ y Chánánejczyk/ y Hettejczyk/ y Gergezejczyk/ y Hewejczyk/ y Jebuzejczyk: álem 12 je podał w ręce wáße. ✤ Y posłałem przed wámi o śierßenie/ ktorzy je wypędźili przed obliczem wáßym/ dwu Krolow Amorrejskich/ nie mieczem twojim p/ áni 13 łukiem twojim. ✤ Y dałem wam źiemię/ w ktorey śćie nie robili/ y miástá ktore śćie nie budowáli/ w ktorych mießkáćie: á winnic y Oliwnic ktore śćie nie sádźili/ pożywaćie.

14 PRzetoż teraz/ bojćie śie PAná/ á służćie w doskonáłośći/ y w prawdźie: á znieśćie Bogi/ ktorym służyli Ojcowie wáßy zá rzeką/ y w Egipćie: á służ15 ćie PANU. ✤ A jeśli śie wam zda źle służyć PAnu/ obierzćież sobie dźiś/ komu byśćie służyli: choćiaż Bogi ktorym służyli Ojcowie wáßy/ co *byli* zá rzeką: choćiaż Bogi Amorrejskie/ w ktorych wy źiemi mießkáćie: Ale ja y dom moj bedźiemy służyli PAnu.

a 1 Moj. 11.26. 27. b 1 Moj. 21. 2. c 1 Moj. 25.24. d 1 Moj. 36. 8. e 1 Moj 46. 6. f 2 Moj. 3. 10. g 2 Moj. 12.37.

h 2 Moj. 14.2.9. i 5 Moj 2. 7. y 29. 5. k 4 Moj. 21.2. 5 Moj. 2. 32. Jozue. 10.10. l 4 Moj 22. 2. m Jozue. 3. 13. n Jozue. 6. 1. y 10.1. y 21.4. o 5 Moj. 7. 21. p Psalm 44. 4.

16 Y Odpowiedział lud mowiąc: Nie day Boże / ábyśmy mieli odstąpić PAná / á służyć Bogom cudzym: 17 Abowiem PAn Bog náß / on jest / ktory nas wywiodł / y Ojce náße z ziemie Egipskiey / z domu niewoli / á ktory uczynił przed oczymá náßymi te znáki wielkie / y strzegł nas we wßystkiey drodze / ktorąśmy ßli / y miedzy wßystkiemi narody / przez ktoreśmy przeßli: 18 Y wypędził PAn wßystkie narody / y Amorreyczyká mießkájącego w ziemi / przed twarzą náßą: A ták my będziemy służyli PANU: bo on *jest* Bog náß.

19 TEdy rzekł Jozue do ludu: q Nie możecie *wy* służyć PAnu: bo Bog święty jest / Bog zápálczywy jest / nie przepuści złościam wáßym / áni grzechom wáßym. 20 Jesliż opuścicie PAná / á będziecie służyli Bogom cudzym / obroci śię / y utrapi was / y znißczy was / choć wam przed tym dobrze czynił. 21 Y odpowiedział lud Jozuemu: Nie ták: ále PAnu służyć będziemy /

22 TEdy rzekł Jozue do ludu: świádkámi będziecie sámi przećiwko sobie / iżeście sobie obráli PAná / ábyście mu służyli: á oni rzekli / Swiádkámi jesteśmy. 23 *Y rzekł*: Terázże znieście Bogi cudze / ktorzy są w pośrzodku was / á nákłońcie sercá wáße ku PAnu Bogu Jzráelskiemu. 24 Y odpowiedział lud Jozuemu: PAnu Bogu náßemu służyć będziemy / y głosowi jego posłußni być chcemy. 25 A ták uczynił Jozue przymierze z ludem dniá onego / y przedłożył im rozkazánie y sąd w Sychem.

26 Y Nápisał Jozue słowá te w księgi Zakonu Bożego: wziął też kámień wielki / y postáwił go tám pod r debem / ktory był u świątnice PAńskiey. 27 Tedy rzekł Jozue do wßystkiego ludu: Oto kámień ten będzie nam świádectwem: ábowiem on słyßał wßystkie słowá PAńskie / ktore mowił z námi / y będzie przećiwko wam ná świádectwo / byście snadź nie skłamáli przećiwko Bogu wáßemu. 28 Zátym rozpuścił s Jozue lud / káżdego do dziedzictwá swego.

29 Y Stáło śię potym / że umárł Jozue Syn Nunow / Sługá PAński / we stu y w dziesiąći lat: 30 Y pogrzebli go ná gránicy dziedzictwá jego / w Támnát Sáre / ktore *jest* ná gorze Efrájim / ku pułnocy gory Gáás. 31 Y służył Jzráel PAnu / po wßystkie dni Jozuego / y po wßystkie dni Stárßych: ktorzy długo żyli po Jozuem / á ktorzy wiedzieli o wßystkich spráwách PAńskich / ktore czynił Jzráelowi.

32 KOśći t też Jozefowe / ktore byli przenieśli Synowie Jzráelscy z Egiptu / pogrzebli w Sychem / ná częśći polá / ktore był kupił u Jákob do Synow Hemorá Ojcá Sychemowego / zá sto x jágniąt: y były u Synow Jozefowych w dziedzictwie *ich*.

33 ELeázár tákże Syn Aáronow umárł: y pogrzebli go ná y págorku Fineesá Syná jego ktory mu był dány ná gorze Efrájim.

Margin notes: q T. Służąc też Bogom obcym. — r Sędź. 9. 6. — s Sędź. 2. 6. — t 1 Moj. 50.25. 2 Moj. 13.19. — u 1 Moj 33.19. — x I. Zá sto großy. — y I. w Gábáath.

KSIEGI SEDZIOW,

ktore zowią JUDICUM.

TE Księgi opisują jáki był stan Rzeczypospolitey Jzráelskiey / po śmierci Jozuego / áż do Eli Kápłáná: To jest / rozmájite ludu przestępstwá / káźni: náwrocenia / y wybáwienia przez Sędźie. Náostátek / groźne dwá przykłády (w rozd. 17. y 19.) z ktorych obaczyć możemy / jáko Rzeczpospolita Jzráelska ná on czás / ták w Nabożeństwie / jáko y w rządzie dobrym popsowána byłá. A tá Historya zámyka w sobie Lat. 299.

Rozdział I.

Iudás po śmierci Iozuego zá Hetmáná obrány. 4. Poráził Chánánejczyki. 8. miáſtá ich pobrał, y uczynił je. 35. weſpoł z Amorrejczykámi hołdownikámi Izráelſkimi.

1 Stáło śię po śmierći Jozuego / iż pytáli Synowie Jzráelſcy PANA / mowiąc : Ktoż z nas w przod pojdźie przećiw Chánánejczykowi/ ábyśmy walczył z nim ? ♣ Y rzekł PAN ; 2 Judá pojdźie : Otom podał źiemię w rękę jego: ♣ Y rzekł Judá 3 do Symeoná brátá ſwego: podź ze mną do loſu mego/ á będźiemy walczyli przećiw Chánánejczykowi: wſzák ja też pojdę z tobą do loſu twego. Y ſzedł z nim Symeon. ♣ Tedy 4 poſzedł Judá / y podał PAN Chánánejczyká / y Ferezejczyká w ręce ich / á poráźili z nich w Bezeku dźieśięć tyśięcy mężow. ♣ Y 5 náleźli Adonibezeká w Bezeku / y walczyli przećiwko niemu : á poráźili Chánánejczyká y Ferezejczyká. 6 ♣ Y uciekał Adonibezek / ktorego oni gonili: á pojimawſzy go/ poucináli pálce wielkie u rąk jego / y u 7 nog jego. ♣ Tedy rzekł Adonibezek : Siedmdźieśiąt Krolow z pálcámi wielkimi obćiętymi u rąk ſwych y u nog ſwych/ zbieráli *drobiny* pod ſtołem mojim: jákom czynił/ ták mi oddał Bog : y przywiedli go do Jeruzalem/ y támże umárł.

8 Bo walczyli przed tym Synowie Judowi/ przećiwko Jeruzalemowi y wźięli je / y wyśiekli je oſtrzem mieczá / y miáſto ſpalili ogniem. 9 ♣ Potym ćiągnęli Synowie Judá / áby walczyli przećiw Chánánejczykowi, / mieſzkájącemu ná gorách/ y ná południe/ y w polách.

10 Ciągnął tedy Judá / przećiwko Chánánejczykowi / ktory mieſzkał w Hebronie / (á imię Hebronu ^a^ było przed tym Káryátárbe) y poráźił ^b^ Seſájá / y Ahimáná / y 11 Tálmájá. ♣ Z támtąd záśię ćiągnęli do mieſzkájących w Dábir / (á imię Dábir było przed tym Káryátſefer.) 12 ♣ Y rzekł ^c^ Káleb : ktoby dobył Káryátſefer/ á wźiąłby je/ dam mu Achſę corkę moję zá żonę. 13 ♣ Y wźiął je Otoniel Syn Kenezá/ młodſzego brátá Kálebowego : á 14 dał mu Achſę corkę ſwą zá żonę. ♣ Y ſtáło śię gdy ^d^ przyſzłá do niego/ námawiáłá go / áby prośił Ojcá jey o pole : y zśiádłá z Osłá/ y rzekł 15 do niey Káleb: Coż ći? ♣ A oná rzekłá : day mi błogoſłáwieńſtwo ^e^ gdyżeś mi dał źiemię ſuchą / daj mi też zrzodłá wod : y dał jey Káleb zrzodłá wyżſze/ y zrzodłá dolne.

16 Synowie też Ceni ^f^ świekrá Mojżeſzowego/ wyſzli z miáſtá Pálm/ z Synmi Judowymi ná puſzczą Judowę / ktora jeſt ná południe od Arád : y przyſzedſzy mieſzkáli z Judem.

17 Potym ćiągnął Judá ^g^ z Symeonem brátem ſwym/ á poráźili Chánánejczyká/ mieſzkájącego w Jefát / á zburzyli je : y názwáli 18 imię miáſtá onego Hormá. ♣ Wźiął też Judá Gázę/ z gránicámi jey / y Aſkálon z gránicámi jego / y Akkáron z gránicámi jego. 19 ♣ Y był PAN z Judą y pośiadł one gory / ále nie wypędźił mieſzkájących w dolinie/ 20 bo mieli wozy żelázne. ♣ A ták ^h^ oddano Kálebowi Hebron / jáko był i rozkazał Mojżeſz/ z kąd *on* wygnał 21 trzech Synow Enákowych. ♣ Ale Jebuzczyczyká mieſzkájącego w Jeruzalem nie wygnáli Synowi Benjáminowi / przetoż mieſzkał Jebuzejczyk z Synámi Benjáminowymi w Jeruzalem/ áż do dniá tego.

22 Wźął śię też dom Jozefow do Bethel/ á PAN *był* z nimi. 23 ♣ Y ſzpiegował dom Jozefow k Bethel: (á imię miáſtá tego było przed tym 24 Luz/) ♣ A ujrzawſzy oni ſzpiegowie człowieká wychodzącego z miáſtá/ rzekli do niego : ukaż nam prośimy weśćie do miáſtá/ á uczyniemy z tobą miłośierdźie. 25 ♣ Y ukazał im weśćie do miáſtá : y wyśiekli miáſto oſtrzem mieczá : á człowieká onego ze wſzyſtkim domem jego / puśćili 26 wolno. ♣ A ták poſzedł on człowiek do źiemie Hettejczykow / y zbudował miáſto/ á názwał imię jego Luz: to jeſt imię jego/ áż do dniá tego.

a Iozue. 14.15.
b Iozue. 15.14.
c Iozue. 15.16.
d Iozue. 15.18.
e 1. Dar.
f Ktorego też zwano Ráguel y Jetro.
g Wyżey v. 3.
h Iozue. 15.13. y 14.13 y 21.11 12.
i 4 Moj 14.24.
k 1 Moj. 28.19.

27 Nie wypędźił też Manásses / obywatelow z Betseán/ y z miásteczek jego: áni z Tánách / y z miásteczek jego : áni Obywátelow z Dor/ y z miásteczek jego : áni obywátelow z Jebláám / y z miásteczek jego: áni Obywátelow z Mágeddo y z miásteczek jego: y pocżął Chánánejczyk mieszkáć w oney źiemi. 28 A gdy śię zmocnił Izráel / l uczynił Chánánejczyká hołdownikiem / á nie wygnał go. 29 Tákże y Efrájim nie wypędźił Chánánejczyká mieszkájącego w Gázer: przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi w Gázer. 30 Zábulon też nie wypędźił mieszkájących w Cetron / y mieszkájących w Náhálol : przetoż mieszkał Chánánejczyk miedzy nimi / będąc hołdownikiem ich. 31 Aser też nie wypędźił mieszkájących w Acho/ y mieszkających w Sydonie / y w Ahááb/ y w Achsyb / y w Helbá/ y 32 w Afek / y w Rohob. Y mieszkał Aser w pośrzodku Chánánejczyká / mieszkájącego w oney źiemi / bo go nie wypędźił. 33 Neftálim też nie wypędźił obywátelow z Betsemes / áni obywátelow z Betánát/ y mieszkał miedzy Chánánejczykámi / mieszkájącemi w oney źiemi: jednák obywátele Betsemes / y Betánát/ byli hołdownikámi ich.

34 Y Scisnęli Amorrejczycy Syny Dánowe ná gorách / ták iż im nie dopuśćili zchodźić ná dolinę. 35 Y pocżął mieszkáć Amorrejczyk ná gorze Hares / w Ajálon/ y w Sálebim/ y zmocniłá śię ręká domu Jozefowego / y byli hołdownikámi ich. 36 A byłá gránicá Amorrejczykowá/ od gory gdźie wstępują do niedźwiadkow/ od skáły ich y wyżey.

l Iozue. 17. 13.

Rozdział II.

Anjoł gromi Izraelczyki iż przymierze wźięli z Pogány. 8. śmierć y pogrzeb Jozuego. 11. lud śię bálwochwálstwá jimuje. 14. Oco Pan rozgniewawszy śię karze je. 26. á Sędźie im stánowi.

1 Y Przyszedł Anjoł Páński z Gálgál do Bochim/ mowiąc : wywiodłem was z Egiptu / y w wiodłem was do źiemie / o ktorąm przyśiągł Ojcom wászym / y mowiłem : Nie wzruszę przymierza mego z wámi ná wieki: 2 Jedno wy nie wchodźćie w przymierze z mieszkájącym w tey źiemi / owszem Ołtárze ich porozwalajćie : áleśćie a nie słucháli głosu mojego. Przeczżeśćie to uczynili ? 3 Przetożem ták rzekł : Nie wypędzę b ich od oblicżności wászey / ále będą wam jáko ćiernie ná boki / á Bogowie ich 4 będą wam jáko c śidło. Y stáło śię / gdy mowił Anjoł PAńſki te słowá do wszystkich Synow Izráelskich / że lud podniosł głos swoj / 5 y płákáli. Y názwáli imię miejscá onego Bochim d/ á támże O6fiárowáli PANU: A Jozue rozpuśćił był e lud / y rozeszli śię Synowie Izráelscy / káżdy do dźiedźictwá swego / áby pośiedli źiemię.

7 Tedy służył lud PAnu po wszystkie dni Jozuego / y po wszystkie dni Stárszych / ktorzy długo żyli po śmierći Jozuego / á ktorzy widźieli wszystkie sprawy PAńskie wielkie / ktore uczynił Izráelowi. 8 Ale gdy umárł f Jozue Syn Nunow / sługá PAńſki / będąc we stu 9 y w dźieśiąći lat : Y gdy go pogrzebli ná gránicy dźiedźictwá jego/ w Támnáthęres / ná gorze Efrájim od pułnocy gory Gáás:

10 Tákże gdy wszystek on rodzaj przyłączony jest do Ojcow swojich / y powstał po nich inszy narod/ ktory nie znał PANA / áni też spraw ktore uczynił Izráelowi: 11 Tedy czynili Synowie Izráelscy złe przed oczymá PAńskimi / 12 á służyli Báálom. Y opuśćili PANA Bogá Ojcow swojich/ ktory je wywiodł z źiemie Egipskiey/ y szli zá Bogámi cudzymi / ktorzy byli z Bogow onych narodow okolicznych / y kłaniáli śię im / á ták 13 rozdráżnili PANA. Bo opuśćili PANA / á służyli Báálowi y 14 Astárotowi. Y rozpalił śię gniew PAńſki przećiw Izráelowi / y podał je w ręce łupieżcom / ktorzy je łupili / á záprzedał je / w ręce nieprzyjaćioł ich okolicznych : ták iż śię nie mogli dáley ostáć /

a Sędź. 1. 28.
b Iozue. 23. 13.
c 2 Moj. 23. 13.
d T. Miejsce płáczących.
e Iozue. 24. 28.
f Iozue. 24. 29.

15 przed nieprzyjacioły swymi. ♣ A gdźie śie kolwiek ruszyli/reka PAńska byłá przećiwko nim ku złemu/ jáko powiedział PAN: g/ y jáko im przyśiagł PAN: y byli ściśnieni bárzo.

g 3 Moj. 26.14. 5 Moj. 28.25. 58.59.

16 POtym PAN h wzbudźił Sedźie/ ktorzy je wyzwaláli z 17 rak łupieżcow ich: ♣ Ale y Sedźiow swych nie słucháli/ owszem śie zcudzołożyli z Bogámi obcymi/ kłániajac śie im/ y usiepowáli pretko z drogi/ ktora wodźili Ojcowie ich: á słuchájac przykazáń PAńskich/ 18 nie czynili ták. ♣ A gdy im wzbudzał PAN Sedźie/ y bywał PAN z káżdym Sedźia/ y wybáwiał je z rak nieprzyjaćioł ich/ po wszystkie dni onego Sedźiego: (bo śie użalił PAN nárzekánia ich/ do ktorego je przywodźili ći ktorzy je 19 ućiskáli y trápili.) ♣ Wszákże/ po śmierći i Sedźiego/ odwracáli śie/ y psowáli śie bárziey/ niż Ojcowie ich/ chodzac zá Bogámi cudzymi/ á służac im/ y kłániájac śie im/ nic nie opuszczáli z spraw swojich/ y z drogi swojey uporney. ♣

h Sedź. 3.9.15 31. y 4.3. 4.5. y 11.6. 7.11. 22.29. 32.33. y 13.3. 24.25.

i Sedź. 8.33.

20 Przetoż wzruszyłá śie popedliwość Páńska przećiw Izráelowi/ y rzekł: dla tego/ że przestąpił ten narod przymierze moje/ ktorem przykazał Ojcom ich/ á nie byli posłuszni 21 głosowi mojemu: ♣ Ja też ná potym k nie wypedze żadnego od twarzy ich z tych narodow/ ktore pozostáwił Jozue/ kiedy umárł. ♣ 22 Abym przez nie doświadczał Izráelá/ bedali strzedz drogi PAńskiey/ chodzac po niey/ jáko jey 23 strzegli Ojcowie ich/ czyli nie? ♣ Y zostáwił PAN one narody nie wyganiájac ich rychło/ áni ich podał w reke Jozuego.

k Iozue. 23.13.

ROZDZIAŁ III.

Narody ktore były pozostáwione. 4. Y ná co. 6. 12. Izráelitow odstapienie. 8. 12. karánie. 9. 15. y z ućiskow wybáwienie.

1 A Tec sa narody ktore pozostáwił PAN/ áby kuśił przez nie Izráelá/ wszystkie ktorzy nie wiedźieli o żadnych walkách Chánánejskich: ♣ Aby wżdy wiedźieli po-2 tomkowie Synow Izráelskich/ y poználi co jest walká/ ktorzy jey 3 zgołá przed tym nie ználi. ♣ Piecioro Kśiażat Filistyńskich/ y wszystkie Chánánejczyki/ y Sydończyki/ y Hewejczyki/ mieszkájace ná gorze Libánie/ od gory Báál Hermon/ áż tám gdźie wchodza do 4 Hemát. ♣ Ci byli/ przez ktore doświadczał Izráelá/ áby śie dowiedźiał/ bedali posłuszni przykazániam PAńskim/ ktore rozkazał Ojcom ich przez Mojzeszá.

5 A Ták Synowie Izráelscy mieszkáli w pośrzod Chánánejczykow/ Hettejczykow/ y Amorrejczykow/ y Ferezejczykow/ y Hewej-6 czykow/ y Jebuzejczykow. ♣ Y bráli sobie corki ich zá żony/ á corki swe dawáli Synom ich/ y służyli Bo-7 gom ich. ♣ Y czynili Izráelscy Synowie złe przed oczymá PAńskimi/ zápomniawszy PANá Bogá swego/ służyli Báálom/ y świeconym 8 gájom. ♣ Tedy śie zápalił gniew PAński przećiw Izráelowi/ a y podał je w reke Chusánrásatájimá/ Krolá Syrskiego w Mesopotámiey/ á służyli Synowie Izráelscy Chusánrásatájimowi przez ośm 9 lat. ♣ Potym woláli Synowie Izráelscy do PAná/ y wzbudźił PAN wybáwićielá Synom Izráelskim/ áby je wybáwił/ Otonielá Syná Kenezowego/ b brátá Kálebowe-10 go młodszego. ♣ Y był nád nim Duch PAński/ á sadźił Izráelá: á gdy śie ruszył ná wojne/ podał PAN w reke jego Chusánrásatájimá Krolá Syrskiego/ y zmocniłá śie reká jego nád Chusánrásatájimem. ♣ A ták byłá w pokoju źiemiá 11 przez czterdźieśći lat/ áż umárł Otoniel Syn Kenezow.

a H. Zá-przedat.

b Sedź. 1.15.

12 POtym znowu Synowie Izráelscy czynili złe przed oczymá PAńskimi/ y zmocnił PAN Eglomá Krolá Moábskiego przećiw Izráelowi/ przeto iż czynili złe 13 przed oczymá PAńskimi. ♣ Bo zebráwszy do śiebie Syny Ammonowe y Amálekowe/ ruszył śie/ y poráźił Izráelá/ y opánował miásto 14 pálm. ♣ Służyli tedy Synowie Izráelscy Eglonowi krolowi Mo-

15 ábyſkiemu ośmnaście lat. ✠ Potym wołáli Synowie Izraelſcy do PAná / y wzbudźił im PAN wybáwićielá Aodá / syná Gery / syná Iemini męża ręką práwą nie władájącego: y posłáli synowie Izráelſcy przezeń dar Eglonowi Krolowi Moábſkiemu. 16 ✠ Y uczynił ſobie Aod miecz z obuſtron oſtry / ná łokćiu wzdłuż / y przypásał go pod ſzáty swe / do práwey biodry swojey. 17 ✠ Y przynióſł dar Eglonowi krolowi Moábſkiemu: á Eglon 18 był człowiek bárzo otyły: ✠ A gdy oddał dar / odpráwił lud ktory 19 był dar przynióſł. ✠ A sam wroćiwſzy śie od gor kámiennych / ktore były w Gálgál / rzekł: rzecz tájemną mam do ćiebie o Krolu: ktoremu *on* odpowiedźiał: Milcz: y wyſzli od niego wſzyſcy ktorzy stali przed nim. 20 ✠ Y wſzedſzy Aod do niego / (á on sam śiedźiał ná Sali letniey / ktorą miał sam dla śiebie.) Y rzekł Aod: Mam rozkazánie Boże do ćiebie: Y powſtał 21 z stolice *swoiey*. ✠ Tedy Aod wyćiągnąwſzy lewą rękę swą / dobył mieczá od práwey biodry swey / y 22 wráźił go w brzuch jego: ✠ Ták iż wpádłá y rękojeść zá żelázem / y záwárło śie w sádle żelázo / bo był nie wyjął mieczá z brzuchá jego / áż śie y gnoy rzućił. 23 ✠ Wyſzedł potym Aod przez przyśionek / á zámknął drzwi gmáchu zá sobą / y záwárł zámkiem.

24 A Gdy on wyſzedł / ſłudzy jego przyſzli / á widząc iż drzwi gmáchu zámknione były / rzekli: podobno sobie Krol c czyni wczás ná 25 Sali letniey. ✠ A náczekawſzy śie áż śie wſtydźili / widząc / że on nie otwiera drzwi Sali / wźiąwſzy klucz otworzyli: á oto PAN ich leżał ná źiemi umárły.

c H. Nogi nákrywa.

26 Lecz Aod uſzedł poki śie oni báwili / á minąwſzy gory kámienne ſzedł do Sejrátu. 27 ✠ A gdy przyſzedł / zátrąbił w trąbę ná gorze Efrájimá / y zſtąpili z nim synowie Izráelſcy z gory / á on przed nimi. 28 ✠ Y rzekł do nich: Podźćie zá mną / ábowiem podał PAN nieprzyjaćioły wáſze Moábity w ręce wáſze. Tedy ſzli zá nim / á odjąwſzy brod Jordáńſki Moábitom / nie dopuſzczáli nikomu przeprawy. 29 ✠ Y pobili Moábitow ná ten czás około dźieśiąći tyśięcy mężow / wſzyſtko bogátych / y wſzyſtko mężow dużych / á nikt nie uſzedł. 30 ✠ Y poniżony jeſt Moáb dniá onego pod ręką Izráelá: á byłá w pokoju źiemiá przez ośmdźieśiąt lat.

31 A Po nim był Sámgár / Syn Anátow / ktory poráźił z Filiſtynow ſześć set mężow / ſtykiem wołowym: á wybáwił y ten Izráelá.

Rozdział IV.

Nowe odſtąpienie ludu. 2. Y kaźń Páńſka zá to. 3. náwrocenie ich. 4. 6. 21. wybáwienie przez Deborę, Báráká y Jáelę, ktorzy Syſárę, y z wojſkiem jego poráźili.

1 POtym znowu Synowie Izráelſcy czynili złe przed oczymá PAńſkimi / po śmierći Aodowey. 2 ✠ Y podał je PAN w ręce Jábiná Krolá Chánánejſkiego / ktory krolował w Hásor / á Hetman Wojſká jego był a Syſárá / á sam mieſzkał w Hároſet pogáńſkim. 3 ✠ Tedy wołáli Synowie Izráelſcy do PAná: ábowiem miał dźiewięć set wozow żeláznych / á srodze ućiſkał syny Izraelſkie przez dwádźieśćiá lat.

a 1 Sám. 12.9.

4 A Deborá / niewiáſtá Prorokini / Zoná b Lápidotowá sądźiłá Izráelá ná on czás: 5 ✠ Y mieſzkáłá pod Pálmą Deborá / miedzy Rámą y miedzy Bethel ná gorze Efrájim / y chodźili do niey Synowie Izráelſcy ná sąd.

b I. Nie wiáſtá z Lápidoth.

6 KTora poſłáwſzy przyzwáłá Báráká c Syná Abinoemowego z Kádes Neftálim / mowiąc do niego: Izali nie rozkazał PAN Bog Izráelſki? Idź / á zbierz *lud* ná gorze Tábor / á weźmi z sobą dźieśięć tyśięcy mężow z synow Neftálimowych / y z Synow Zábulonowych: 7 ✠ Y przywiodę do ćiebie ku rzece Cyſon Syſárę Hetmáná wojſká Jábinowego / y wozy jego / y mnoſtwo jego / á podam go w ręce twoje. 8 ✠ Y rzekł do niey Bárák / Je-

c Zyd. 11.32.

śli pojdźieß ze mną / pojdę: á jeśli nie pojdźieß ze mną / nie pojdę. ✣ 9 Ktora odpowiedźiáłá / Jać w prawdźie pojdę z tobą / ále nie będźie z sławą twoją tá drogá / ktorą ty pojdźieß: ábowiem w ręce niewieśćiey poda PAN Sysárę. A ták wstawßy Deborá / ßłá z Bárákiem do Kádes. ✣ 10 Zebrał tedy Bárák Zábuloná y Neftálimá do Kádes / á wywiodł z sobą dźieśięć tyśięcy mężow / z ktorymi też ßłá y Deborá.

11 A Że Heber Cynejczyk odłączył śię od Cynejczykow / od synow Hobáby świekrá Mojżeßowego: y rozbił namiot swoj áż do d Elon w Sánánim / ktore jest w Kádes.

d I. Do gáju dębowego.

12 Y Powiedźiano Sysárze / iż wyßedł Bárák Syn Abinoemow ná gorę Tábor: ✣ 13 Przetoż zebrał Sysárá wßystkie wozy swoje / dźiewięć set wozow żeláznych / y wßystek lud ktory miał z sobą / od Hároset pogáńskiego / áż do rzeki Cyson. ✣ 14 Tedy rzekłá Deborá do Báráká: wstań / ábowiem teń jest dźień / w ktory podał Pan Sysárę w ręce twoje: izali Pan nie idźie przed tobą? A ták zßedł Bárák z gory Tábor / á dźieśięć tyśięcy mężow zá nim. ✣ 15 Y poráźił e PAN Sysárę / y wßystkie wozy / y wßystko wojsko jego ostrzem mieczá przed Bárákiem / á stoczywßy Sysárá z wozá / uciekał pießo. ✣ 16 Ale Bárák gonił wozy y Wojsko áż do Hároset pogáńskiego: y poległo wßystko wojsko Sysárowe od ostrzá mieczá / ták iż *z nich* y jeden nie został.

e Psalm. 63.10.

17 A Sysárá uciekł pießo / do namiotu Jáele / żony Heberá Cynejczyká: ábowiem był pokoj miedzy Jábinem Krolem Hásor / y miedzy domem Heberá Cynejczyká. ✣ 18 A wyßedßy Jáel przećiwko Sysárze / rzekłá do niego: Skłoń śię PAnie moj / skłoń śię do mnie / nie boj śię: y skłonił śię do niey do namiotu: y przykryłá go kocem. ✣ 19 Tedy rzekł do niey: daj mi proßę / nápić śię trochę wody / bom uprágnął: á oná otworzywßy łagiew mleká / dáłá mu śię nápić / y przykryłá go. ✣ 20 Y rzekł do niey: stoj we drzwiách u namiotu: á jeśliby kto przyßedł y pytał ćię / mowiąc: Jestże tu kto? Tedy rzeczeß: Niemáß.

21 P Otym wźięłá Jáel / Żoná Heberowá / gwoźdź od namiotu / wźięłá też y młot w rękę swą / á wßedßy do niego po cichu / przebiłá gwoźdźiem skroń jego / áż utknął w źiemi (bo był *twárdo* usnął będąc zpracowánym /) y umárł. ✣ 22 A oto Bárák gonił Sysárę / y wyßłá Jáel przećiwko niemu / y rzekłá mu: podź á ukażęć mężá ktorego ßukaß. Y wßedł do niey: á oto Sysárá leżał umárły / á gwoźdź w skroni jego. ✣ 23 A ták poniżył Bog dniá onego Jábiná Krolá Chánánejskiego / przed Synmi Izráelskimi. ✣ 24 Y náćierałá ręká Synow Izráelskich tym bárźiey / á ćiężka byłá Jábinowi Krolowi Chánánejskiemu / áż zgłáźili *tegoż* Jábiná krolá Chánánejskiego.

ROZDZIAŁ V.

Pieśń, y dźiękczynienie Debory y Báraká, zá zwyćięstwo nád Sysárą.

1 Y Spiewáłá Deborá y Bárák / Syn Abinoemow dniá onego / mowiąc:

2 Dla pomsty uczynioney w Izráelu / á iż śię *ná to* dobrowolnie lud ofiárowáł / błogosławćie PAná. ✣ 3 Słuchajćie Krolowie / bierzćie w vßy Kśiążętá / ja / ja PANU záspiewam / śpiewáć będę PANU Bogu Izráelskiemu. ✣ 4 PAnie! gdyś f wyßedł z Seyr / á przechodźiłeś przez pole Edom / źiemiá śię wzrußyłá / niebá też kropiły / á obłoki wydawáły wody. ✣ 5 Gory śię g rozpłynęły od oblicza PAńskiego / á *gorá* Synáj od oblicza PANA Bogá Izráelskiego.

f 5 Moj. 2.1.4.

g Psalm. 97.5.

6 Z A dni Sámgárá Syná Anátowego / *y* zá dni Jáele zágınęły śćießki / á ktorzy ßli w drogę / chodźili śćießkámi krzywymi. ✣ 7 Zrusowáły wśi w Izráelu / zpustoßáły / áżem powstáłá *ja* Deborá / áżem powstáłá mátką w Izráelu. ✣ 8 Gdy *Izráel* obierał sobie Bogi nowe / tedy byłá wojná w bramach:

tarczy

tarczy *jednák* nie było widáć / áni drzewcá miedzy czterdźiestą tyśiecy w Izráelu. 9 ✠ Serce moje *nákłonione* do Kśiążąt Izráelskich: Ochotni z ludu / błogosławćież PAná. 10 ✠ Ktorzy jeźdźićie ná Oślicách białych / y záśiadaćie ná sadách / y ktorzy chodźićie po drogách / rozmawiajćie z sobą. 11 ✠ Że *ućichł* trząsk strzelcow / miedzy miejscámi gdźie czerpáją wodę: tám niech opowiádáją spráwiedliwośći PAńskie / spráwiedliwośći we wśiách jego w Izráelu: tedy zstąpi do bram lud PAński. 12 ✠ Powstań / powstań Deboro: powstań / powstań / á záśpiewaj pieśń: powstań Báráku / á pojimaj więźnie twoje synu Abinoemow. 13 ✠ Teraz pánowáć będźie potłoczony nád możnymi h z ludu: PAn dopomogł mi pánowáć nád mocárzámi.

h T. Nád Chánánejczykámi.

14 Z Efrájimá *wyszedł* korzeń ich przećiw Amálekowi / zá tobą Benjámin miedzy ludem twojim / z Máchiru wyszli zakonodawcy / á z Zábuloná pisárze. 15 ✠ Kśiążętá też Isáschár *były* z Deborą: Isáschár też jáko y Bárák w dolinę postan jest pieszo: *Ale* w dźiale Rubenitow *byli* ludźie wysokich myśli: 16 ✠ Czemuś śiedźiał miedzy dwiemá oborámi słuchájąc wrzasku trzod? w dźiale Rubenitow *byli ludźie* wysokich myśli. 17 ✠ Gáláád zá Jordanem odpoczynał: á Dán przecz śie báwił okrętámi? Aser *czemu* śiedźiał ná brzegu morskim / á w skáłach swojich mieszkał? 18 ✠ Zábulon *jest* lud ktory wydał duszę swą ná śmierć: tákże y Neftálim: *á to* ná wysokich polách.

19 Przyszli Krolowie / walczyli: ná ten czás walczyli Krolowie Chánánejscy w Tánách / u wod Mágeddo: *jednák* korzyśći śrebrá nie odnieśli. 20 ✠ Z niebá walczono: gwiazdy z miejść swojich walczyły z Sysárą. 21 ✠ Potok Cyson porwał je / potok Kedumim / potok Cyson: Podeptáłáś o duszo mojá możne. 22 ✠ Tedy śie popádáły kopytá końskie od wielkiego tąpánia mocarzow jego: 23 ✠ Przeklinajćie Meroz: rzekł Anjoł PAński: przeklinajćie przeklinájąc obywátele jego: ábowiem nie przyszliná rátunek PANU / ná rátunek PANU z mocárzámi.

24 Błogosłáwiona i miedzy niewiástámi Jáel / żoná Hebera Cynejczyká: nád niewiásty w namiecie *mieszkájące* błogosłáwiona będźie. 25 ✠ Prośił o wodę / *á oná* mleká dáłá: á ná przystáwce Kśiążęcey przynieśłá másłá. 26 ✠ *Lewą* rękę swą do gozdźiá zćiągnęłá / á práwicę swoję do młotá kowálskiego: y uderzyłá Sysárę / przebiłá głowę jego / y przeráźiłá / y przekłołá skronie jego. 27 ✠ U nog jey skurczył śię / padł / leżał: u nog jey skurczył śię / padł: tedy śię skurczył / tám upadł zábity.

i H. Nád inne niewiásty.

28 Oknem wyglądáłá / á wołáłá mátká Sysáry przez krátę: przeczże omieszkiwa wroćić śię woz jego? przecz śię nie spieszą nogi woźnikow jego? 29 ✠ Przednieysze y mędrsze *niewiásty* odpowiedźiáły / jáko też y sámá sobie odpowiádáłá: 30 ✠ Snadź tráfili ná łup / y dźielą go: Pánienká jedná ábo dwie dostáną śię mężowi jednemu: łupy rozlicznych barw oddawáją Sysárze: á łupy pstro háftowáne / y łupy pstro z obu stron tkáne / dostáwáją śię ná szyje łupy biorących. 31 ✠ Ták niechaj zginą wszyscy nieprzyjaćiele twoji PAnie: A ci ktorzy ćiebie miłują / niech będą jáko słońce / gdy wschodźi w mocy swojey. Y byłá w pokoju źiemiá przez czterdźieśći lat.

ROZDZIAŁ VI.

Bog Izráelczyki ktorzy byli z nowu od niego odpádli, przez Mádyánity karze. 8. y przez Proroká upomina. 11. Tenże z Gedeonem rozmawia. 14. zá Hetmáná go wystawia. 17. 36. á żeby zá ludem Bożym walczył, cudámi go utwirdza.

1 Potym czynili Synowie Izráelscy złe przed oczymá PAńskimi / y podał je PAn w ręce Mádyánitom przez śiedm lat. 2 ✠ A zmocniłá śię ręká Mádyánitow nád Izráelem / *ták iż* przed Mádyánitámi kopáli sobie Synowie Izráel-

scy lochy ktore *były* w gorách / y jáskinie y twierdze. 3 A bywáło / gdy czego nasiał Izráel / że przychodźił Mádyán y Amálek / y ludźie ze wschodu słońcá / á náieżdżáli go: 4 Y położywszy śię obozem przećiwko nim / psowáli zboża źiemie / áż gdźie chodzą do Gázy / nic nie zostáwuiąc ná pożywienie Izráelczykom / áni owiec / áni wołow / áni osłow: 5 Abowiem oni y stádá ich przyciągáli / y namioty ich / á przychodźili iáko száráncza w mnostwie / y nie było im y Wielbłądom ich liczby: ták przychodząc do źiemie pustoszyli ią. 6 Tedy znędzony był Izráel bárzo od Mádyánitow / y wołáli Synowie Izráelscy do PAná.

7 A Gdy wołáli Synowie Izráelscy do PAná z przyczyny Mádyánitow: 8 Posłał PAN męża Proroká / do Synow Izráelskich / y mowił do nich: Ták mowi PAN Bog Izráelski: Jam was a wywiodł z źiemie Egipskiey / á wywiodłem was z domu niewoli: 9 Y wyrwałem was z ręki Egipczánow / y z ręki wszystkich / ktorzy was trapili: ktorem przed wámi wygnał / y dałem wam źiemię ich: 10 A powiedźiałem wam: JAM PAN, Bog wász / nie bojćie śię Bogow Amorreyskich / w ktorych źiemi wy mieszkaćie: áleśćie nie usłucháli głosu mego.

a 2 Moj. 12.16. 18. y 20.2. 5 Moj 5.6.

11 PRzyszedł potym Anjoł PAński / y stánął pod dębem / ktory był w Efrá / w dźiedźictwie Joáśá Ojcá Efrowego. A Gedeon Syn jego młoćił zboże ná bojewisku / áby *z nim* ućiekł przed Mádyánitámi. 12 Tedy mu śię ukazał Anjoł Páński / y rzekł do niego: PAn z tobą mężu waleczny. 13 Y odpowiedźiał mu Gedeon: Proszę PAnie moj / jeśli PAN jest z námi / á czemuż ná nas przyszło to wszystko? gdźież teraz są wszystkie cudá jego / ktore nam opowiádáli Ojcowie nászy / mowiąc: Izali z Egiptu nie wywiodł nas PAN? á teraz opuśćił nas PAN / y podał nas w ręce Mádyánitom. 14 Tedy weyrzawszy nań b PAn rzekł: Idźże z tą twoją mocą / á wybáwisz Izráelá z ręki Mádyánczykow: izalim ćię nie posłał? 15 A *on* rzekł do niego: proszę PAnie moj / czymże wybáwię Izráelá / oto narod moj podły jest w Mánásse / á jam namnieyszy w domu Ojcá mego. 16 Y rzekł do niego PAN: ponieważ *ja* będę z tobą / przetoż porážisz Mádyánity / jáko męża jednego. 17 A *on* mu odpowiedźiał: jesliżem proszę / nálazł łáskę przed oczymá twymi / daj mi znák / *że* ty mowisz ze mną. 18 Nie odchodź proszę z tąd áż *záś* przyjdę do ciebie / á przyniosę Ofiárę moję / y położę ją przed tobą: y odpowiedźiał: Ja poczekam áż śię wroćisz.

b 1 Sám. 12.11. Zyd. 11.32.

19 I Wszedszy tedy Gedeon / zgotował koźlątko z stádá / á z miáry mąki przáśne chleby / c á mięso włożył w kosz / á polewkę mięsną wlał w gárnek / y przyniosł to do niego pod dąb / y ofiárował. 20 Y rzekł do niego Anjoł Boży: weźmi to mięso y te chleby niekwászone / á połoz ná oney skále / polewkę polawszy: y uczynił ták. 21 Zátym źciągnął Anjoł PAński koniec laski / ktorą miał w ręce swey / y dotknął śię mięsá y przáśnikow: y wyszedł ogień z skáły á spalił mięso y chleby przáśne. A miedzy tym Anjoł PAński odszedł od oczu jego. 22 A widząc Gedeon / iż to był Anjoł Páński / rzekł d: Ach Pánie Boże / czemużem widźiał Anjołá PAńskiego twarzą w twarz. 23 Y rzekł mu PAN: pokoj z tobą: nie boj śię / nie umrzesz. 24 Przetoż zbudował tám Gedeon Ołtarz PAnu / y názwał go / PAn pokoju / áż do dniá tego: ten jeszcze jest w Efráćie / Ojcá Efrowego.

c 3 Moj 5. 11.

d Sedź. 13.22.

25 Y Stáło śię oney nocy / że mu rzekł PAn: weźmi ćielcá dorosłego / ktory jest ojcá twego / tego ćielcá drugiego śiedmioletnego: á rozwal Ołtarz Báálow / ktory jest Ojcá twego / y gaj ktory *jest* około niego wyśiecz: 26 A zbuduj Ołtarz PAnu Bogu twemu / ná wierzchu tey skáły ná rowninie / á weźmi tego ćielcá drugiego / y uczyń z niego cáłopalenie przy drwách z gáju / ktory wyśieczesz. 27 Wziawszy tedy Gedeon dźieśięć mężow z sług swojich / uczynił jáko mu rozkazał PAn: á iż śię bał domu Ojcá swego / y

mezow miástá / nie uczynił tego we
28 dnie / ále uczynił w nocy. ✠ A gdy wstáli mezowie miástá ráno / ujrzeli rozwálony Ołtarz Báálow / y gaj ktory był podle niego / wyrabány: y cielcá onego drugiego ofiárowánego ná cáłopalenie / ná Ołtarzu zbudowánym.
29 ✠ Zátym rzekł jeden do drugiego : ktoż to wżdy uczynił? á gdy śie pytáli / y dowiádowáli / powiedźiano : Gedeon
30 Syn Joásow uczynił to. ✠ Tedy rzekli mezowie miástá do Joáśa : wywiedź Syná twego / niech umrze : iż rozrzućił Ołtarz Báálow / á iż wyćiał gaj ktory był około
31 niego. ✠ Y odpowiedźiał Joás wszystkim ktorzy stáli około niego : A wy ż śie to swárzyć maćie o Báálá? y záli wy go wybáwićie? Ktoby śie oń zástáwiał / niech umrze tegoż poranku : jeśli Bogiem jest / niech śie mśći tego / że rozwálono
32 Ołtarz jego. ✠ Y názwano e go onegoż dniá Jerubáál / mowiac : niech śie mśći nad nim Báál / iż rozwálił Ołtarz jego.

e *I. Gedeoná.*

33 TEdy wszyscy Mádyánitowie / y Amálekitowie f / y ludźie od wschodu słońcá zebráli śie wespoł / á przepráwiwszy śie *przez Jordan*, położyli śie Obozem w dolinie Jezreel.
34 ✠ Ale duch PAński przyobłokł Gedeoná : ktory zátrabiwszy w trabe / zwołał domu Abiezerowego
35 do śiebie. ✠ Y wyprawił posły do wszystkiego *pokolenia* Mánáśsowego : y zebráli śie do niego : Posły też posłał do Aserá / y do Zábuloná / y do Neftálimá / y zájácháli im.

f *Wyżey v. 3.*

36 TEdy rzekł Gedeon do Bogá: Jeśli wybáwiß przez reke moje Jz-
37 ráelá / jákoś powiedźiał. ✠ Otoja położe runo wełny ná bojewisku : jesliż rosá tylko ná runo upádnie / á wszystká źiemiá sucha *bedźie*, tedy bede wiedźiał / iż wybáwiß przez reke moje Jzráelá / jákoś powie-
38 dźiał. ✠ Y stáło śie ták : bo wstáwszy názájutrz / zćisnał runo / y wyżdżał rosy z runá pełna czáße wody. ✠
39 Nád to rzekł Gedeon do Bogá: niech śie nie wzruszy gniew twoj przećiwko mnie / że przemowie jeszcze raz : niech doświadcze proße jeszcze raz ná *tym* runie : niech bedźie proße / suche sámo runo tylko / á ná wszy-
40 stkiey źiemi niech bedźie rosá / ✠ Y uczynił ták Bog oney nocy / że było *sámo* runo suche / á ná wszystkiey źiemi byłá rosá.

ROZDZIAŁ VII.

Gedeon przebiera żołnierzá. 8. bojáźliwe rozpuszczá. 11 á Oboz Mádyánitow wyszpiegowawszy. 22. cudownie zwyćięstwo z nich odnośi.

1 WStał tedy bárzo ráno Jerobáál / ktory *jest Gedeon*, y wszystek lud ktory był z nim / y położyli śie Obozem u źrzodłá Cháród / á Oboz Mádyáński był im ná pułnocy od págorku More w doli-
2 nie. ✠ Y rzekł PAn do Gedeoná : wielki jest lud z toba / przetożnie dam Mádyánitow w rece ich / by śie snadź nie chlubił przećiw mnie Jzráel / mowiac : Reká mojá wybáwiłá mie.
3 ✠ A ták záwołaj teraz / áby słyszał lud / mowiac : kto jest lekliwy y bojáźliwym / a niech śie wroći / á ráno niechaj idźie precz ku gorze Gáláád. Tedy śie wróćiło z ludu dwádźieśćiá y dwá tyśiace : á dźieśieć tyśiecy *ich* zostáło.

a *5 Moj. 20. 5. 8 1 Mác. 3. 56.*

4 Y Rzekł PAN do Gedeoná: Jeszcze lud wielki : Záprowadź ich do wody / á tám go doświadcze : á o ktorem okimći powiem ten niech idźie z toba. Ten pojdźie z toba : á o ktorym kolwiek powiem / ten niech nie chodźi z toba / Ten nie pojdźie. ✠
5 Tedy záprowádźił lud do wod : y rzekł PAN do Gedeoná : káżdego ktory łeptáć bedźie jezykiem swojim wode / jáko pies łepce / postáwiß go osobno : tákże káżdego ktory uklęknie ná koláná swoje áby
6 pił / *stánie osobno.* ✠ Y byłá liczbá tych / ktorzy chwytáli reka swoja do vst swojich *wode* trzy stá mezow : á wszystek inny lud uklęknawszy
7 ná koláná swoje pił wode. ✠ Tedy rzekł PAn do Gedeoná : przez tych trzy stá mezow / ktorzy łeptáli wode / wybáwie was / á podam Mádyánity w rece twoje / á *inny* wszy-

stek lud/ káždy niech idźie ná miejsce swoje.

8 A Ták on lud wźiął żywność z sobą/ y trąby swe: á *insze* wszystkie męże Izráelskie rozpuśćił káždego do namiotu swego: trzy stá tylko mężow zostáwiwszy: á Oboz Mádyáński był pod nim w dolinie. 9 ☩ Y stáło śię onej nocy/ że rzekł do niego PAN: wstań/ znidź do obozu/ bom go dał w ręce twoje: 10 ☩ A jesli śię ty *sam* iść boisz/ znidźże z Fárą sługą twojim do Obozu. 11 ☩ Y usłyszysz co będą mowić: á potym pośiłą śię ręce twoje/ y pociągniesz ná oboz: A ták szedł *on* sam/ y Fárá sługá jego/ áż ná koniec zbrojnego ludu/ ktory był w Obozie. 12 ☩ A Mádyánitowie y Amálekitowie/ y wszystek lud od wschodu słońcá/ leżeli w dolinie/ jáko száráńczá/ prze mnostwo: Y wielbłądow ich nie było liczby: jáko piasek/ ktory jest ná brzegu morskim niezliczony.

13 TAm gdy przyszedł Gedeon/ oto niektory powiádał towárzyszowi swemu sen/ y rzekł: Oto/ śnił mi śię sen/ á zdáło mi śię *że* bochen chlebá jęczmiennego/ toczył śię do Obozu Mádyáńskiego/ y przytoczył śię áż do namiotu/ y uderzył weń áż poległ/ y wywroćił go zwierzchu/ y upadł namiot. 14 ☩ Ktoremu odpowiedźiał towárzysz jego/ y rzekł: nic to nie *jest innego* jedno miecz Gedeoná Syná Joásowego/ męża Izráelskiego: dał Bog w ręce jego Mádyánity/ ze wszystkim obozem.

15 Y Stáło śię gdy usłyszał Gedeon powieść snu onego/ y wykład jego/ podźiękował *Bogu*: á wroćiwszy śię do Obozu Izráelskiego/ rzekł: wstáńćie/ ábowiem dał PAn w ręce wásze Oboz Mádyáński. 16 ☩ Rozdźielił tedy one trzy stá mężow ná trzy hufce/ á dał trąby w ręce káždemu z nich/ y dzbany czcze/ y pochodnie w pośrzodek dzbanow. 17 ☩ Y rzekł do nich: Co ujrzyćie *że ja czynię* toż czyńćie: bo oto ja wnidę w przodek Obozu/ á co ja czynić będę/ toż wy czyńćie: 18 ☩ Gdy zátrąbię w trąbę ja y wszyscy ktorzy *są* ze mną/ tedy wy też zátrąbićie w trąby około wszystkiego Obozu/ y będźiećie mowili/ *miecz* PAński y Gedeonow. 19 ☩ A ták wszedł Gedeon/ y sto mężow ktorzy z nim byli w przodek obozu/ gdy śię záczęłá średnia straż/ záraz skoro przemieniono straż b: y trąbili w trąby/ á potłukli dzbany/ ktore w rękách swych mieli. 20 ☩ Zátrąbiły też one trzy Hufy w trąby/ y potłukły dzbany/ á wźiąwszy w lewą rękę swoje pochodnie/ á w práwą rękę swoje trąby/ áby trąbili/ wołáli Miecz PAński/ y Gedeonow. 21 ☩ Y stáneli káždy ná miejscu swojim około obozu; á strwożył śię wszystek Oboz/ y krzycząc ućiekáli.

22 GDy tedy c trąbili oni trzy stá *mężow* w trąby/ obroćił PAn miecz jednego przećiw drugiemu/ we wszystkim Obozie: á ták ućiekło wojsko áż do Betsetá w Jererát áż do gránice Abelmeholá w Tábbát. 23 ☩ A zebrawszy śię mężowie Izráelscy z Neftálim/ y z Aser/ y ze wszystkiego *pokolenia* Mánásesowego/ gonili Mádyáńczyki. 24 ☩ Zátym posły rozesłał Gedeon/ ná wszystkę gorę Efrájimską/ Mowiąc: zábiegajćie Mádyánitom/ á ubieżćie przed nimi wody/ áż do Betábárá y do Jordánu: Zebráli śię tedy wszyscy mężowie z Efrájimá/ y ubieżeli wody/ áż do Betábárá/ y do Jordanu. 25 ☩ Przytym d pojimáli dwoje Kśiążąt Mádyáńskich/ Orebá y Zebá: á zábili Orebá ná skále Oreb/ á Zebá zábili u prásy Zeb: y gonili Mádyánity: á głowę Orebá y Zebá przynieśli do Gedeoná zá Jordan.

b *I. A pobudźiwszy straż.*

c *Psalm* 83.10.

d *Psalm* 83.12. *Ezái.* 10.26.

ROZDZIAŁ VIII.

Gedeon Efrájimity błaga. 12. á poráziwszy Zebee y Sálmáná. 19. mieszczány z Sokot y z Fánuel, dla niemiłośierdźia karze. 23. Pánowánie Bogu zostáwuje. 27. Efod złoty spráwuje. 32. wiek, y śmierć jego. 34. odstąpienie Synow Izráelskich po śmierći jego.

1 Y Rzekli do niego mężowie z Efrájim: Vczęższes to nam

uczynił/ iżeś nas nie wezwał/ gdyś szedł walczyć przećiwko Mádyánitem? y swárzyli śie z nim srodze.

2 ✠ A *on* rzekł: Cożem ja tákiego uczynił jáko wy? izali nie lepsze jest pośledńie zbieránie winá Efráimowe/ niż pierwsze zbieránie Abiezerowe?

3 ✠ W ręce wásze podał Bog Kśiążętá Mádyáńskie/ Orebá y Zebá: y cożem mogł tákiego uczynić jáko wy? Tedy śie uśmierzył Duch ich przećiw niemu/ gdy mowił te słowá.

4 A Gdy przyszedł Gedeon do Jordanu/ przepráwił śie przezeń sam/ y trzy stá mężow ktorzy z nim

5 byli sprácowáni w pogoni. ✠ Y rzekł do mieszczan/ z Sokot/ dajćie proszę po bochenku chlebá ludowi/ ktory idźie zá mną/ bo są sprácowáni: á ja będę gonił Zebee y Sálmáná/ Krole Mádyáńskie.

6 ✠ Ale mu rzekli przedniejszy z Sokot: Izali już moc Zebee y Sálmáná jest w ręku twojich? żebyśmy dáć mieli wojsku twemu chlebá? Ktorym rzekł

7 Gedeon: ✠ Więc kiedy poda PAn Zebee y Sálmáná w ręce moje: tedy będę młoćił ciáłá wásze ćierniem

8 z tey puszczy/ y ostem. ✠ Szedł záśie z támtąd do Fánuel/ y mowił tákże do nich: ále mu odpowiedźieli mężowie z Fánuel/ jáko odpowiedźieli

9 mężowie w Sokot. ✠ Tedy też powiedźiał mężom z Fánuel/ mowiąc: Gdy śie wrocę w pokoju/ rozwálę te wieżą.

10 A Zebee y Sálmáná byli w Kárkor/ y wojská ich z nim okolo pietnastu tyśiecy: wszyscy ktorzy byli pozostáli ze wszystkiego wojstá z ludźi od wschodu słońcá: á pobitych było sto y dwádźieśćiá tyśiecy mężow walecznych.

11 ✠ Tedy ćiągnął Gedeon a drogą tych co mieszkáli w namiećiech/ od wschodu słońcá Nobe y Jegbáá: y uderzył ná Oboz/ (á oboz śie był ubespieczył.)

a Ozea. 10.14.

12 ✠ A ućiekli Zebee y Sálmáná/ y gonił je/ y b pojmał *onych* dwu Krolow Mádyáńskich/ Zebee y Sálmáná/ y wszystko wojsko ich ztrwożył.

b Psalm 83.12.

13 P Otym śie wroćił Gedeon Syn Joásow z bitwy/ niż weszło

14 słońce: ✠ A pojimawszy młodźieńcá z mężow Sokot/ wypytał go: ktory spisał mu przedniejszych w Sokot y Stárszych jego/ śiedmdźieśiąt y śiedm mężow.

15 ✠ A przyszedszy do mężow Sokot/ rzekł: Otoż Zebee y Sálmáná/ ktorymiśćie mi urągáli mowiąc: Izali moc Zeby y Sálmáná jest w ręku twojich/ ábyśmy mieli dáć mężom twojim sprácowánym chlebá?

16 ✠ Przetoż wźiąwszy Stársze miástá onego/ y ćiernia z oney pustyńie/ dał ná nich c przykład *innym* mężom Sokot.

c *I. Siekł nimi męże Sokot.*

17 ✠ Wieżą też Fánuel rozwálił/ y pobił mężemiástá.

18 R Zekł potym do Zebee y do Sálmáná: Co zacz byli mężowie oni ktoreśćie pobili w Tábor? A oni odpowiedźieli/ tákowi byli jáko ty: káżdy ná wejrzeniu *był* jáko Syn krolewski:

19 ✠ Y rzekł: Bráćiać *to* moji: Synowie mátki mojey byli: żywie PAN/ byśćie je byli żywo záchowáli/ nie pobiłbym was.

20 ✠ Y rzekł do Jetrá pierworodnego swego: Wstań/ á pobij je: Ale nie dobył młodźieńczyk mieczá swego/ przetoż śie bał/ bo jeszcze był pácholećiem.

21 ✠ Tedy d rzekli Zebee y Sálmáná: Wstań ty/ á rzuć śie ná nas: bo jáki mąż/ *táka* siłá jego. A ták wstawszy Gedeon/ zábił Zebee y Sálmáná: y pobrał klenoty ktore były ná szyjách wielbłądow ich.

d *Psalm* 83.12.

22 Y Rzekli Izráelczycy do Gedeoná. PAnuj nád námi y ty/ y Syn twoj/ y Syn Syná twego/ boś nas wybáwił z ręki Mádyánczykow. Ná to odpowiedźiał im Gedeon: ✠

23 Nie będę ja pánował nád wámi/ áni będźie pánował Syn moj nád wámi PAn pánowáć będźie nád wámi.

24 N Ad to rzekł do nich Gedeon: będę was prośił *o* jednę rzecz/ áby mi káżdy z was dał náusznicę z łupu swego: bo náusznice złote mieli/ będąc Izmáelczykámi.

25 ✠ Y rzekli: Rádźi damy: y rozpostárszy száte/ rzucáli ná nie káżdy náusznice z łupow swojich.

26 ✠ Y byłá wagá náusznic *onych* złotych ktore sobie uprośił/ tyśiąc/ y śiedm set Syklow złotá/ oprocz klenotow y z=

wießenia y ßat ßárkatowych/ ktore były ná Krolách Mádyáńskich/ y procż łáncuchow/ ktore były ná ßyjách wielbłądow ich. 27 Y spráwił z tego Gedeon Efod/ á położył go w mieście swym w Efrá : y zcudzołożył śie tám wßystek Izráel/ chodząc zá nim : á było to Gedeonowi y domowi jego śidłem. 28 A ták byli poniżeni Mádyáńczycy przed Synámi Izráelskimi/ y nie podnieśli więcey głowy swojey : y było w pokoju źiemiá przez cztérdźieśći lat/ zá dni Gedeoná.

29 WRocił śie tedy Jerobáál Syn Joásow/ y mießkał w domu swojim. 30 A miał Gedeon śiedmdźieśiat Synow/ ktorzy poßli z biodr jego : ábowiem miał wiele żon. 31 Miał też złożnicę/ ktora byłá u Sychem/ á tá mu urodźiłá Syná/ y dáłá mu imię Abimelech. 32 Vmárł potym Gedeon Syn Joásow/ w stárośći dobrey/ á pogrzebiony jest w grobie Joásá Ojcá swego w Efrá/ *ktore jest* Ojcá Efrowego.

33 A Gdy umárł Gedeon/ odwroćili śie Synowie Izráelscy/ y zcudzołożyli śię/ idąc zá Báálem/ y postáwili sobie Báálberyt zá Bogá. 34 Y nie pámiętáli Synowie Izráelscy ná PAná Bogá swego/ ktory je wyrwał z rąk wßystkich nieprzyjaćioł ich okolicznych. 35 Y nie uczynili miłośierdźia/ z domem Jerobáálá e Gedeoná/ według wßystkich dobrodźiejstw/ ktore on był uczynił Izráelowi.

e Sędź. 6. 32.

Rozdział IX.

Abimelechowe Tyráństwo nád bráćią. 3. y niewdźięczność Sychemitow przećiw Gedeonowi. 7. ktorym Iotám Syn pozostáły wytrácenie przez przypowieść przepowiáda. 23. 53. co śię też sámą rzeczą wypełniło.

1 TEdy odßedł Abimelech Syn Jerobáálow do Sychem/ do bráćij mátki swey/ y mowił do nich/ y do wßystkiego narodu domu Ojcá mátki swey/ á rzekł : 2 Mowćie proßę/ gdźieby słyßeli wßyscy przełożeni Sychem : Co wam lepßego/ áby nád wámi pánowáło śiedmdźieśiat mężow/ wßyscy Synowie Jerobáálowi : czyli żeby pánował nád wámi mąż jeden ? Wżdy pámiętajćie/ żem ja kość wáßá/ y ćiáło wáße. 3 Tedy mowili bráćia mátki jego o nim/ gdźie słyßeli wßyscy przełożeni Sychem/ wßystkie te słowá/ y nákłoniło śię serce ich zá Abimelechem/ bo rzekli: brát náß jest. 4 Y dáli mu śiedmdźieśiat śrebrników z domu Báálberyt/ y náprzyjmował zá nie Abimelech ludźi lekkomyślnych y tułáczow/ ktorzy chodźili zá nim. 5 Y przyßedł w dom Ojcá swego do Efrá/ á pobił bráćią swą / Syny Jerobáálowe / śiedmdźieśiat mężow ná jednym kámieniu : tylko zostáł Jotám/ Syn Jerobáálow namniejßy/ iż śię był skrył.

6 Y Zebráli śię wßyscy mężowie Sychem/ y wßystek dom Mello/ á ßedßy obráli Abimelechá Krolem ná rowninie/ kędy stał słup w Sychem.

7 CO gdy powiedźiano Jotámowi/ ßedßy stánął ná wierzchu gory Gáryzym / á podniosßy głos swoj wołał/ y rzekł im : posłuchayćie mię mężowie Sychem/ á wasz też Bog usłyßy. 8 Ześły śię drzewá/ áby pomázáły nád sobą Krolá/ y rzekły do Oliwnego drzewá : krołuj nád námi. 9 Ktorym odpowiedźiáło Oliwne drzewo : Izali opußczę tłustość moję/ przez ktorą uczcżony bywa Bog y ludźie/ á pojdę ábym wystáwione było nád drzewy ? 10 a Rzekły potym drzewá do figowego drzewá : podź ty / kroluj nád námi. 11 Ktorym odpowiedźiáło figowe drzewo : Izali opußczę słodkość moję/ y owoc moj wyborny/ á pojdę / ábym wystáwione było nád drzewy? 12 Potym rzekły drzewá do máćice winney; podź ty/ kroluj nád námi. 13 Tedy im odpowiedźiałá máćicá : Izali opußczę moszcz moj/ ktory uwesela Bogá b y ludźie/ á pojdę ábym wystáwiona byłá nád drzewá. 14 Y rzekły wßystkie drzewá do Ostu: podź ty/ kroluj nád námi. 15 Tedy odpowiedźiał Oset drzewom : Jeśli wy prawdźiwie chcećie pomázáć mię zá krolá nád sobą/ podźćież á odpoczywajćie pod ćieniem

a I. *Abym prácowáło zá inne drzewá?*

b *Psalm* 104.15 *Ezáj.* 62. 9. *Syrác.* 31.32. 40.21

mo=

mojim: á jeśliż nie/ niech/ wynidźie ogień z Ostu/ á spali Cedry Libáńskie. 16 A ták teraz jeśliśćie prawdźiwie á szczyrze uczynili/ obrawszy sobie Krolem Abimelechá: á jeśliśćie śie dobrze obeszli z Jerobáálem/ y z domem jego/ á jeśliśćie podług dobrodźiejstw reki jego uczynili z nim? 17 (Abowiem/ walczył Ociec moj zá was/ y podał duszę swą w niebespieczeństwo/ áby was wyrwał z reki Mádyáńczykow: 18 Aleśćie wy powstáli przećiw domowi Ojcá mego dźiś/ y pobiliśćie Syny jego/ Siedmdźiesiąt mężow ná jednym kámieniu/ y obráliśćie Krolem Abimelechá/ Syná służebnice jego/ nád meżámi Sychem/ iż brátem wászym jest.) 19 Jeśliśćie prawdźiwie á szczyrze obeszli śie z Jerobáálem/ y z domem jego/ dniá tego/ weselćież śie z Abimelechá/ á on niech śie też 20 weseli z was. A jeśliż nie/ niechajże wynidźie ogień z Abimelechá/ á pożrze męże Sychem/ y dom Mello: niechajże też wynidźie ogień od mężow Sychem/ y z domu Mello/ á 21 pożrze Abimelechá. Tedy ućiekł Jotám: á ućiekszy poszedł do Beer/ y mieszkał tám/ bojąc śie Abimelechá brátá swego.

22 A Ták pánował Abimelech nád Izráelem przez trzy látá. 23 Y posłał Bog Duchá złego/ miedzy Abimelechá/ y miedzy męże Sychemskie/ á złamáli wiárę mężowie Sychem Abimelechowi. 24 Aby śie zemszczono krzywdy śiedmdźiesiąci Synow Jerobáálowych/ áby krew ich przyszłá ná Abimelechá brátá ich/ ktory je pobił: y ná męże Sychemskie/ ktorzy zmocnili rece jego/ áby pobił brácia swoje. 25 Y zásádźili śie nań mężowie Sychemscy ná wierzchu gor: á rozbijáli káżdego/ ktory jedno szedł tám tą drogą. Y powiedźiano to Abimelechowi.

26 NAd to przyszedł Gáál Syn Obedow/ y bráćia jego/ y przyszedł do Sychem/ á poufáli mu mężowie Sychem. 27 A wyszedszy ná polá zbieráli winá swoje/ y tłoczyli weseląc śie: á wszedszy w dom Bogow swojich/ jedli y pili/ á złorzeczyli Abimelechowi. 28 Tedy rzekł Gáál Syn Obedow: Coż jest Abimelech? y co jest Sychem/ żebyśmy mu służyli? ázaż nie *jest* Syn Jerobáálow/ á Zebul urzędnikiem jego? *ráczey* służćie meżom Hemorá Ojcá Sychemowego: Bo czemuż byśmy onemu służyć mieli? 29 O by kto podał ten lud w rece moje/ ábym zprzątnął Abimelechá. Y rzekł Abimelechowi: zbierz sobie wojsko á wynidź.

30 A Usłyszawszy Zebul/ Przełożony miástá onego/ słowá Gáálá Syná Obedowego/ zápalił śie gniew jego. 31 Y wyprawił posły do Abimelechá potájemnie/ mowiąc: Oto Gáál Syn Obedow/ y bráćia jego/ przyszły do Sychem/ á oto chcą walczyć z miástem c przećiwko tobie. 32 A ták teraz wstań nocą/ ty/ y lud ktory jest z tobą/ á uczyń zásadzkę w polu. 33 A ráno gdy słońce wznidźie/ wstawszy/ uderzysz ná miásto: á gdy on/ y lud ktory *jest* z nim wynidźie przećiw tobie/ uczynisz z nim co bedźie chćiáłá reká twojá.

c I. buntu ją miásto.

34 TEdy wstawszy Abimelech/ y wszystek lud ktory z nim był w nocy: zásádźili śie przećiw Sychem ná czterech miejscách. 35 A wyszedszy Báál Syn Obedow/ stánął w sámey bramie miástá: wstał też y Abimelech/ y lud ktory z nim był z zásadzki. 36 A widząc Báál lud/ rzekł do Zebulá: Oto lud idźie z wierzchu gor: Ktoremu odpowiedźiał Zebul: Cień gor ty widźisz jákoby ludźie. 37 Tedy powtore rzekł Gáál/ mowiąc: Oto lud zstępuje z gory: á jeden huf idźie drogą rowniny Meonenim. 38 Tedy rzekł do niego Zebul: gdźież teraz ustá twoje/ ktoremi mowiły/ Co jest Abimelech/ ábyśmy mu służyć mieli? izali to nie ten lud ktoryś wzgárdźił? wynidź teraz/ á walcz przećiw niemu. 39 A ták wyszedł Gáál przed mężámi Sychem/ á walczył przećiw Abimelechowi. 40 Y gonił go Abimelech/ gdy przed nim uciekał/ á poległo wiele ránnych/ áż do sámey bramy. 41 Y został Abimelech w Arumá: á Zebul wygnał Gáálá z bráćią jego/ áby nie mieszkáli w Sychem.

42 Ale náζájutrz wyszedł lud w pole y powiedziano to Abimelechowi: 43 ✣ Wziąwszy tedy lud/ rozdzielił go ná trzy hufce/ y záſádził ſię w polu: á widząc/ á oto lud wychodził z miáſtá wypadł ná nie/ y pobił je. 44 ✣ Bo Abimelech/ y hufy ktore z nim były/ uderzyły *ná nie*, y ſtánęli u ſámey bramy miáſtá/ á inne dwá hufy uderzyły ná wſzyſtkie ktorzy *były* w polu/ y pobili je. 45 ✣ A Abimelech dobywał miáſtá przez on wſzyſtek dzień/ y wziął je: á lud ktory w nim *był* pomordował/ á zburzywſzy miáſto/ d poſiał je ſolą.

d I. potrząsnął.

46 A Vſłyſzawſzy wſzyſcy mężowie ktorzy byli ná wieży Sychem/ przyſzli do twierdze domu Bogá Beryt. 47 ✣ Y opowiedziano Abimelechowi/ że ſię tám zgromádzili/ wſzyſcy mężowie wieże Sychem: ✣ 48 Tedy wſzedł Abimelech ná gorę Sálmon/ on y wſzyſtek lud ktory był z nim/ á nábrawſzy z ſobą śiekier/ uciął gáłąź z drzewá/ á wziąwſzy ją włożył ná rámioná ſwoje/ y rzekł do ludu ktory z nim był: Co widźićie żem uczynił/ prętko uczyńćie *ták* jáko ja. 49 ✣ A ták/ uciąwſzy z onego wſzyſtkiego ludu káżdy gáłąź ſwoję/ ſzli zá Abimelechem / á kłádli je około twierdze/ y ſpalili nimi twierdzą ogniem: y poginęło tám wſzyſtkich mężow wieże Sychemſkiey około tyśiącá mężow y niewiaſt.

50 Potym ſzedł Abimelech do Tebes á położywſzy ſię przećiwko Tebes/ dobył go. 51 ✣ Ale wieżá byłá mocna w pośrzodku miáſtá/ ná ktorą ućiekli wſzyſcy mężowie/ y niewiáſty/ y wſzyſcy przedniejſzy miáſtá: á zámknąwſzy ją zá ſobą/ weſzli ná dách wieże. 52 ✣ Tedy przyſzedł Abimelech áż do ſámey wieże/ y dobywał jey / á ſtánąwſzy u ſámych drzwi wieże/ chćiał ją ſpalić ogniem. ✣ 53 Miedzy tym e zrzućiłá niewiáſtá niektora ſztukę kámieniá od żarn ná głowę Abimelechowę/ y rozbiłá wierzch głowy jego: 54 ✣ Ktory ná tych miaſt záwołáwſzy páchołká co nośił broń jego/ rzekł do niego: Dobądź mieczá twego/ á zábi mię: by ſnadź nie rzeczono o mnie: Niewiáſtá go zábiłá: á ták przebił go páchołek jego/ y umárł. 55 ✣ A widząc mężowie Izráelſcy iż umárł Abimelech/ rozeſzli ſię káżdy do mieyſcá ſwego. 56 ✣ Y oddał Bog ono złe Abimelechowi/ ktore uczynił nád Ojcem ſwojim/ zábiwſzy śiedmdźieśiąt bráćij ſwey: 57 ✣ Y wſzyſtko złe mężow Sychem obroćił Bog ná głowę ich: á przyſzło ná nie przeklectwo Jotámá Syná Jerobáálowego.

e 2 Sám. 11.21.

Rozdział X.

Tolá y Jáir ſądzą Izráelczyki. 6. Ktorzy gdy opuśćili Páná. 7. Filiſtynom podáni byli. 10. iż potym grzech ſwoj wyznawáją. 16. Bog ſię zmiłował nád nimi.

1 Y Powſtał po Abimelechu/ ná obronę Izráelá / Tolá/ Syn Fuji/ Syná Dodowego/ mąż z *pokolenia* Iſáſchárowego/ á ten mieſzkał w Sámir/ ná gorze Efrájim. 2 ✣ Y ſądźił Izráelá przez dwádźieśćiá y trzy látá/ potym umárł/ y pogrzebion jeſt w Sámir.

3 A Ponim powſtał Jájir Gáláádczyk/ ktory ſądźił Izráelá przez dwádźieśćiá y dwie lecie. ✣ 4 A ten miał trzydźieśći ſynow/ ktorzy jeźdźili ná trzydźieśtu oślat/ á mieli trzydźieśći miaſt/ ktore zwano a Amot Jájir áż po dźiśiejſzy dźień w źiemi Gáláádſkiey. 5 ✣ Y umárł Jájir/ á pogrzebion jeſt w Kámon.

a T. Wśi Jájirowe.

6 Lecz znowu Synowie Izráelſcy czynili złe przed oczymá PAńſkimi/ ſłużąc Báálowi/ y Aſtárotowi/ y Bogom Syryjſkim/ y Bogom Sydońſkim/ y Bogom Moábſkim / y Bogom Synow Ammon/ náwet Bogom Filiſtyńſkim: á opuśćiwſzy PAná/ nie ſłużyli mu. 7 ✣ Przetoż ſię wzruſzył gniewem PAN przećiw Izráelowi / y podał je w ręce Filiſtynow/ y w ręce Synow Ammonowych. 8 ✣ Ktorzy trapili y ućiſkáli Syny Izráelſkie od onego roku przez ośmnaśćie lat: wſzyſtkie Syny Izráelſkie/ ktorzy byli przed Jordanem / w źiemi Ammorreiczyká/ ktora jeſt w Gáláád. 9 ✣ Przepráwili ſię też Synowie Ammonowi zá Jordan/ áby walczyli z Judą/ y z Benjámi-

minem / tákże y z domem Efráimowym / y zćiśnęli Izráelczyki bárzo.

10 TEdy wołáli Synowie Izráelscy do PAná / mowiąc: Zgrzeszyliśmy tobie / żeśmy opuśćili ćiebie Bogá nászego / y służyliśmy Báálom. 11 Ale PAN rzekł do Synow Izráelskich: Yzalim was od Egipczykow / y od Amorreyczykow / od Synow Ammonowych / y od Filistynow: 12 Y od Sydończykow / y Amálekitow / y Máhánitow / ktorzy was trapili / gdyśćie wołáli do mnie / nie wybáwił z ręki ich? 13 Aleśćie wy mię opuśćili / á służyliśćie Bogom cudzym: przetoż was więcey nie wybáwię. 14 Idźćież / á wołajćie do Bogow ktoreśćie sobie obráli: oni niechaj was wybáwią czásu ućisku wászego. 15 Y odpowiedźieli Synowie Izráelscy PAnu: Zgrzeszyliśmy / uczyńże ty z námi / co śię zda dobrego w oczách twoich: tylko wybaw nas prośimy dniá tego. 16 Y wyrzućili Bogi cudze z pośrzodku śiebie / á służyli PAnu: y użalił śię PAn utrapienia Izráelskiego. 17 Zebráli śię tedy Synowie Ammonowi / á położyli śię Obozem w Gáláád: zebráli śię też y Synowie Izráelscy / á położyli śię Obozem w Másfá. 18 Tedy rzekł lud y przełożeni w Gáláád miedzy sobą: kto śię naprzod pocznie potykáć z Syny Ammonowymi / *ten* będźie Hetmánem nád wszystkimi mieszkájącymi w Gáláád.

ROZDZIAŁ XI.

Jefte od bráćiey wygnány. 6. á zá Hetmáná od Gáláádczykow obrány będąc. 12. 15. posły do Krolá Ammonitskiego wypráwuje. 35. á onego poráźiwszy. 30. ślub uczyniony. 37. nád corką swą wypełnia.

a Zyd. 11,32.

1 MIe a Jefte Gáláádczyk był *człowiekiem* bárzo mężnym / á był synem niewiásty nierządney / z *ktorą* zpłodźił Gáláád tegoż Jeftego. 2 *Ale* y żoná Gáláádowá národźiłá mu Synow: A doroszszy Synowie tey żony / wygnáli Jeftego / mowiąc mu: Nie będźiesz b brał dźiedźictwá w domu Ojcá nászego / boś ty jest Synem inszey niewiásty. 3 Vćiekł tedy Jefte przed bráćią swoją / á mieszkał w źiemi Tob: y zebráli śię do niego ludźie ogołoceni / y poszli z nim.

b 5 Moj. 23, 2.

4 Y Stáło śię potym że walczyli Synowie Ammonowi z Izráelem. 5 A gdy poczęli walczyć Ammonitowie z Izráelem / tedy poszli Stárszy z Gáláád / áby wźięli Jeftego z źiemie Tob. 6 Y rzekli do niego: podź / á bądź nam zá Hetmáná / á będźiemy walczyli przećiwko Synom Ammonowym. 7 Ale Jefte odpowiedźiał Stárszym Gáláád: Izażeśćie wy mnie nie mieli w nienawiśći / y wygnáliśćie mię z domu Ojcá mego? przeczżeśćie przyszli teraz do mnie / gdy ućisk *przyszedł* ná was: 8 Tedy rzekli stárszy z Gáláád do Jeftego: dla tegośmy śię teraz wroćili do ćiebie / ábyś szedł z námi / á walczył przećiwko Synom Ammonowym / á był nam zá Hetmáná wszystkim mieszkającym w Gáláád. 9 Y odpowiedźiał Jefte Stárszym z Gáláád: ponieważ wy mnie przywracaćie / *á chcećie* ábym walczył przećiwko Synom Ammonowym: á jeśli mi je poda PAN / będęż wam zá Hetmáná? 10 Y rzekli Stárszy z Gáláád do Jeftego / PAN będźie świádkiem miedzy námi / jeśliż ták / według słowá twego / nie uczyniemy. 11 Tedy szedł Jefte z stárszymi z Gáláád / y postánowił go lud Hetmánem y Kśiążęćiem nád sobą: y mowił Jefte wszystkie te słowá przed PAnem w Másfá.

12 POtym wypráwił Jefte posły do Krolá Synow Ammonowych / mowiąc: Co ja mam z tobą / żeś przyćiągnął ná mię / ábyś walczył przećiwko źiemi moiey? 13 Ná co odpowiedźiał Krol Synow Ammonowych posłom Jeftego: Że c wźiął Izráel źiemię moję / gdy szedł z Egiptu / od Arnon áż do Jábok / y áż do Jordanu: przetoż teraz wroć mi ją w pokoju. 14 Powtore jeszcze Jefte wypráwił posły do Krolá Synow Ammonowych: 15 Y rzekł mu: Ták mowi Jefte: Nie

c 4 Moj. 21, 25.

wźiął d Izráel źiemie Moábskiey / áni źiemie Synow Ammonowych: 16 ✠ Ale gdy z Egiptu szedł Izráel przez puszczą / áż ku morzu e czerwonemu / á przyszedł do Kádes: 17 ✠ Z kad wyprawił Izráel f posły do Krolá Edomskiego, *mowiąc*: Prosze niech przejde przez źiemie twoje: y nie pozwolił Krol Edomski: ták że y do Krolá Moábskiego posłał / y nie pozwolił: á ták został Izráel w Kádes. 18 ✠ A gdy szedł przez puszczą / obszedł źiemie Edomską y źiemie Moábską / á przyszedł g od wschodu słońcá źiemie Moábskiey / y położyli śie Obozem zá Arnon / á nie wszedł w gránice Moábskie: bo Arnon *jest* gránicá Moábska: 19 ✠ Dla tegoż wypráwił Izráel posły do Sehoná Krolá Amorrejskiego / Krolá w Hesebon / y rzekł mu Izráel: niech h przejde prosze / przez źiemie twoje / áż do miejscá mego. 20 ✠ Ale nie dowierzał Sehon Izráelowi / áby iść miał przez gránice jego: owszem zebrał Sehon wszystek lud swoj / y położył śie Obozem w Jásá / y zwiodł bitwe z Izráelem. 21 ✠ Y dał i PAN Bog Izráelski Sehoná / y wszystek lud jego w rece Izráelowi / y poráźił je / á pośiadł Izráel wszystke źiemie Amorrejczyká / ktory mieszkał w oney źiemi. 22 ✠ A ták pośiedli wszystkie gránice Amorrejskie od Arnon áż do Jábok / á od puszczy áż do Jordánu. 23 ✠ Ponieważ tedy PAN Bog Izráelski wypedźił Amorrejczyká przed ludem swym Izráelskim / przecz ty chcesz pánowáć nád nim? 24 ✠ Azaż / coć dał pośieść Kámos Bog twoj / tego nie pośiedźiesz? ták / kogo PAN Bog nász wygnał przed oblicznośćia nászą / tego też dźiedźictwo pośiadamy. 25 ✠ Do tego / czymześ ty lepszy nád k Báláká / Syná Seforowego / Krolá Moábskiego? záż śie on kiedy wádźił z Izráelem? záż kiedy walczył przećiwko niemu? 26 ✠ Oto przez trzy stá lat mieszkał Izráel w Hesebon / y we wśiách jego / tákże w Aroer / y we wśiách jego / y we wszystkich miástách / ktore sa przy gránicy Arnon: czemużeśćie ich nie odjeli przez ten czás? 27 ✠ A ták / nie jam tobie winien / ále ty mnie złe czynisz / że walczysz przećiwko mnie: niech PAN / ktory jest Sedźiá / rozsadźi dźiś miedzy Syny Izráelskimi / y miedzy Syny Ammonowymi. 28 ✠ Ale nie usłuchał Krol Synow Ammonowych słow Jeftego / ktore wskazał do niego.

29 Y Był nád Jeftem Duch PAński / á przeszedł przez Gáláád / y przez Mánásse: przeszedł też przez Másfá w Gáláád: á z Másfy w Gáláád ćiagnał przećiw Synom Ammonowym. 30 ✠ Támże uczynił Jefte ślub PANU / mowiąc: Jesli pewnie podasz Syny Ammonowe w rece moje: 31 ✠ Tedy to / cokolwiek wyszło ze drzwi domu mego przećiwko mnie / gdy śie wroce w pokoju od Synow Ammonowych / to *mowie* bedźie PAnu / ábo ofiárowáć je bede ná cáłopalenie. 32 ✠ A ták Jefte ćiagnał przećiwko Synom Ammonowym áby walczył z nimi / y podał je PAN w rece jego. 33 ✠ Y poráźił je / od Aroer áż idąc do Menit / dwádźieśćiá miast / y áż do rowniny winnic / porażka bárzo wielka: á poniżeni sa Synowie Ammonowi przed Syny Izráelskimi.

34 A *Gdy* śie wracał Jefte do Másfá do domu swego / oto corká jego wyszłá przećiw niemu / z bebny / y z muzyką / á tá byłá jedynaczká / *bo* nie miał żadnego Syná áni inney corki. 35 ✠ Y stáło śie: Gdy ja ujrzał rozdárł odźienie swoje / y rzekł: Ich corko mojá bárzoś mie poniżyłá! y tyś jest z tych ktorzy mie frásują! gdyżem ślub uczynił PAnu: á nie bede mogł odmienić. 36 ✠ Ktoremu oná odpowiedźiáłá: Ojcze moj / uczyniłeś ślub PANU / uczyńże ze mna ták jákoś wyrzekł usty twojemi: gdyć tylko dał PAN pomste nád nieprzyjaćioły twymi / nád Syny Ammonowymi: 37 ✠ Nád to rzekłá do Ojcá swego: To mi tylko uczyń: puść mie ná dwá mieśiacá / że pojde á wstapie ná gory / y opłákiwáć bede pánieństwo=

d 4 Moj. 21.13. 5 Moj 2.9.19
e 5 Moj. 1.1.
f 4 Moj. 20.14.17.
g 4 Moj 21.13.
h 4 Moj 21,22.
l 5 Moj. 2.33. Psalm 135.10.11.12.
k 4 Moj. 22, 2.

stwo=

stwo moje / ja y towárzyszki moje. 38 ✣ A on rzekł / Idź: y puśćił ja ná dwá mieśiacá. Poszłá tedy oná y towárzyszki jey / á opłákiwáłá pánieństwo swoje ná gorách. 39 ✣ A gdy wyszły dwá mieśiace / wroćiłá śie do Ojcá swego / y wypełnił nád nia ślub swoj ktory był uczynił: á ták oná nie poznáłá męzá / y weszło to w zwyczaj w Izraelu: 40 ✣ *Iż* na káżdy rok zchodźiły śie corki Izráelskie / áby śie rozmawiáły z corka l Jeftego Gáláádczyká / przez cztery dni w rok.

l I. *áby jey żáłowáły.*

Rozdział XII.

Efrájimitowie buntuja śie przećiwko Jeftemu. 5. ktorych on zwyćiężył. 7. umárł: á po nim. 8. Abesán. 11. Elon. 13. y Abdon sadźieli Izráelá.

1 Zebráli śie mężowie Efrájimscy / á przyszedszy ku pułnocy / rzekli do Jeftego: przecżześ szedł walczyć przećiwko Synom Ammonowym / á nie wezwałeś nas / ábysmy szli z toba: *przetoż* dom twoj y ciebie spalemy ogniem. 2 ✣ Y rzekł Jefte do nich: Miałem nie máły spor ja y lud moj z Syny Ammonowymi / y wzywałem was / á nie wybáwiliśćie mię z rak ich. 3 ✣ A widzac żeśćie mię wybáwić nie chćieli / odważyłem zdrowie swoje / y ćiagnałem przećiw Synom Ammonowym / á podał je PAN w rece moje: przeczżeśćie przyszli do mnie dniá tego / ábyśćie walczyli przećiwko mnie?

4 A Ták zebráwszy Jefte wszystkie męże z Gáláád / walczył z Efrájimem: y porázili mężowie z Gáláád Efrájimá / przeto iż mowili: Wy Gáláádczycy *ktorzy śię báwićie* miedzy Efrájimitámi y miedzy Mánásessytámi / zbiegowieśćie od Efrájimitow. 5 ✣ Y odjęli Gáláádczycy brody Jordáńskie Efrájimowi: ✣ A gdy mowili ućiekájacy z Efrájimczykow / niech przejdę: tedy pytáli mężowie Gáláádscy: A Efráteyczykeś ty? A jeśli rzekł / Nie: 6 ✣ Tedy mu mowili: wymow że teraz Szybolet: Jeśli rzekł Sybolet / á ináczey nie mogł wymowić / tedy pojimawszy go zábijáli go u brodu Jordáńskiego. ✣ Y poległo ná on czás z Efrájimá czterdźieśći y dwá tyśiacá. 7 ✣ A ták sadźił Jefte Gáláádczyk Izráelá przez sześć lat: potym umárł Jefte Gáláádczyk / á pogrzebion jest w *jednym* z miast Gáláádskich.

8 POtym sadźił po nim Izráelá Abesán z Betlehem: 9 ✣ A miał trzydźieśći Synow / y trzydźieśći corek / ktore powydawał od śiebie: á trzydźieśći żon przywiodł Synom swojim z inąd: y sadźił Izráelá przez śiedm lat: 10 ✣ Umárł potym Abesán / y pogrzebion jest w Betlehem.

11 A Po nim sadźił Izráelá Elon Zábulończyk. Y sadźił Izráelá przez dźieśięć lat. 12 ✣ Potym umárł Elon Zábulończyk / y pogrzebiony jest w Ajálon / w źiemi Zábulon.

13 A Po nim sadźił Izráelá Abdon / Syn Hellelow / Fáratończyk. 14 ✣ A ten miał czterdźieśći Synow / y trzydźieśći wnukow / ktorzy jeźdźili ná śiedmidźieśiat Oślat. Y sadźił Izráelá przez ośm lát. 15 ✣ Umárł potym Abdon / Syn Hellelow / Fáratończyk / y pogrzebiony jest w Fáratonie / w źiemi Efrájimskiey / ná gorze Amálekitow.

Rozdział XIII.

Izráelczycy zniewoleni od Filistynow. 2. Sámson obiecány. 24. Národzenie jego.

1 POtym znowu Synowie Izráelscy czynili złe przed oczymá PAńskimi: y podał je PAN w ręce Filistynow przez czterdźieśći lat.

2 TEdy był mąż niektory z Sáráá / z pokolenia Dán / imieniem Mánue: á żoná jego byłá niepłodna / y nie rodźiłá. 3 ✣ Y ukazał śie Anjoł PAński oney niewieśćie / á rzekł do niey: Otoś teraz niepłodna / ániś rodźiła: Ale pocznieß y porodźiß Syná. 4 ✣ Przetoż śie teraz strzeż ábyś nie piłá winá / y napoju mocnego / y ábyś nie jádłá nic nieczystego: 5 ✣ Bo oto

a 4 Moj 6. 5.

poczniesz y porodźisz Syná / á brzytwá a nie postoji ná głowie jego: Bo Názárejczykiem Bożym bedźie to dźiecie zaraz z żywotá: á on pocznie wybawiáć Izráela z reki Filistynow. 6 Tedy przyszłá niewiástá / y powiedźiáłá to mezowi swemu / mowiac: mąż Boży przyszedł do mnie / ktorego oblicze było jáko Oblicze Anjołá Bożego / bárzo straszne: y nie pytáłám / go z kad był / áni mi imienia swego oznájmił: 7 Tylko mi rzekł: Oto poczniesz y porodźisz Syná: przetoż teraz nie pij winá / áni napoju mocnego: áni jedz co nieczystego: bo Názárejczykiem Bożym bedźie to dźiećie zaraz z żywotá / áż do dniá śmierći swojey.

8 TEdy śie modlił Mánue PAnu / mowiac: Prosze PAnie moj / mąż Boży ktoregoś posłał / niech przydźie prosze z nowu do nas / á náuczy nas co czynić mamy z dźiecieciem ktore śie národźi? 9 Y wysłuchał Bog głos Mánuego: bo przyszedł Anjoł Boży z nowu do niewiásty oney / gdy śiedźiáłá ná polu: ále Mánue mąż jey nie był z nia. 10 Tedy kwápiac śie oná niewiástá bieżáłá y opowiedźiáłá mezowi swemu / y rzekłá mu: Oto mi śie ukazał mąż on / ktory był przyszedł b przed tym do mnie. 11 A wstawszy Mánue szedł zá zona swoja: á przyszedszy do onego meżá / rzekł mu: tyżeś jest ten mąż ktoryś mowił z zona *moja*? A on rzekł: Jam jest. 12 Y rzekł Mánue: niech śie teraz spełni słowo twoje; *ále* coż bedźie zá obyczaj dźiecieciá / y co zá spráwa jego? 13 Y odpowiedźiał Anjoł PAński Mánuemu: Wszystkiego com powiedźiał żenie *twojey*, niech śie strzeże: 14 Zadney rzeczy ktora pochodźi z winney máćice niechaj nie je: tákże winá áni napoju mocnego / niech nie pije: áni żadney rzeczy nieczystey niech nie je. A com jey kolwiek przykazał / *tego* niech przestrzega.

15 TEdy rzekł Mánue do Anjołá Páńskiego: daj śie prosze zátrzymáć / á nágotujemy przed ćie kozlatko z stádá. 16 Ale Anjoł PAński odpowiedźiał Mánuemu: Choćbyś mie zátrzymał / nie bede jadł chlebá twego: ále jeśli bedźiesz chćiał spráwić cáłopalenie / ofiárujże je PAnu: Bo nie wiedźiał Mánue żeby on był Anjoł PAński. 17 Tedy rzekł Mánue do Anjołá PAńskiego: Coż zá imie twoje? *ábyśmy* gdy śie spełni słowo twoje / uczćili ćie. 18 Ktoremu odpowiedźiał Anjoł PAński: przeczże pytasz o imie moje / ktore jest c dźiwne. 19 Wźiął tedy Mánue koźle z stádá / y Ofiáre śniedna / y ofiárował *to* ná opoce PAnu: y uczynił cud. A Mánue y żoná jego pátrzyli *ná to*. 20 A gdy wstepował płomień z Ołtarzá ku niebu / tedy wstapił Anjoł PAński w płomieniu Ołtarzowym / á Mánue y żoná jego widzac to / upádli ná twarzy swe ná źiemie. 21 A potym nie ukazał śie wiecey Anjoł PAński Mánuemu / áni żenie jego. Y poznał Mánue że to był Anjoł Páński: 22 Y rzekł Mánue do żony swojey: Koniecznie pomrzemy d / bośmy Bogá widźieli. 23 Ktoremu odpowiedźiáłá żoná jego: gdyby nas chćiał PAn zábić / nie przyjąłby z rąk nászych cáłopalenia / y Ofiáry śniedney / ániby nam był okazał tego wszystkiego / ániby nam ná ten czás był objawił tákowych rzeczy.

24 POrodźiłá tedy oná niewiástá Syná / y názwáłá imie jego e Sámson: y rosło dźiećie / á błogosławił mu PAn. 25 Y poczał go Duch PAński umacniáć w Obozie Dán / miedzy Sáráá y miedzy Estáol.

b H. Dniá onego,

c I. Tájemne.

d 2 Moj 33.20. 5 Moj 5. 26.

e Zyd. 11.32.

ROZDZIAL XIV

Sámson żone od Filistynow pojał. 5. Lwá rozdárł. 9. wracájac śie ná zad miod w nim ználazł. 12. gadke z tad Filistynom zádał. 15. y jáko ja oni wyłożyli.

1 SZedł tedy Sámson do Támnáty / á ujrzał tám niewiáste z Corek Filistyńskich, 2 A przyszedszy oznájmił Ojcu swemu y mátce swojey / mowiac: niewiástem widźiał w Támnáćie z Corek Filistyńskich: przetoż teraz weźmićie

3 mi ją zá żonę. ✤ Y rzekł mu Oćiec jego / y Mátká jego: Azaż nie máß miedzy corkámi bráćij twey / y we wßyſtkim ludu mojim niewiáſty / że chceß iść á wźiąć ſobie żonę z Filiſtynow nieobrzezánych? Odpowiedźiał Sámſon Ojcu ſwemu: Tę mi weźmićie / bo 4 śię podobáłá oczom mojim. ✤ A Oćiec jego y mátká jego nie wiedźieli że to było od PANA: bo on przyczyny ßukał ná Filiſtyny / gdy ná on czás Filiſtyni pánowáli nád Izráelem.

5 TEdy ßedł Sámſon z Ojcem ſwym y z Mátką ſwoją do Támnáty / á przychodząc ku winnicam Támnáty / oto Lew młody 6 ryczący zábieżał mu. ✤ Y przypadł nań Duch PAńſki: á rozdárł go / jákoby rozdárł koźlę / choć nic niemiał w rękach ſwych: y nieoznájmił Ojcu ſwemu y mátce ſwo-7 jey co uczynił. ✤ Przyßedßy tedy mowił z oną niewiáſtą: á podobáłá 8 śię oczom Sámſonowym. ✤ A wroćiwßy śię po kilku dni áby ją pojął / zſtąpił áby oglądał on ścierw lwi / á oto roj pßczoł *był* w ścier-9 wie lwim / y miod: ✤ A wźiawßy go w ręce ſwoje ßedł drogą y jadł: á przyßedßy do Ojcá ſwego y do mátki ſwojey dał im / y jedli: ále im nie powiedźiał że z ścierwu Lwiego nábrał miodu.

10 TEdy ßedł Oćiec jego do oney niewiáſty: y ſpráwił tám Sámſon weſele: Bo ták czyniwáli mło-11 dźieńcy. ✤ A gdy go ujrzeli *Filiſtyni* wźięli trzydźieśći towárzyßow / 12 áby byli przy nim. ✤ Do ktorych rzekł Sámſon. Zádam wam gadkę / á jeſli ją zgádniećie przez śiedm dni weſela y wyłożyćie mi *ją*, tedy wam dam trzydźieśći prześćierádł / y trzydźieśći ßat odmien-13 nych. ✤ A jeſliż mi *jey* nie zgádniećie / tedy wy mnie daćie trzydźieśći prześćierádł / y trzydźieśći ßat odmiennych: ktorzy mu odpowiedźieli: zádaj gadkę twoję / á będźie-14 my jey ſłucháć. ✤ Y rzekł do nich: z pożeráiącego wyßedł pokarm / á z mocnego wyßłá ſłodkość: y nie mogli zgádnąć oney gadki przez trzy dni.

15 Y Rzekli dniá śiodmego do żony Sámſonowey: Námow męża twego / áby nam powiedźiał gadkę / byſmy ſnadź nie ſpalili ćiebie / y domu Ojcá twego ogniem: ná toześćie nas wezwáli ábyśćie pośiedli máietność náßę / czy nie ná to? 16 ✤ Płákáłá tedy żoná Sámſonowá nań / mowiąc: Záprawdę mię máß w nienawiśći / á nie miłujeß mię: zádałeś gadkę Synom ludu mego / á nie chceß mi jey oznájmić: Y rzekł do niey: Otom jey Ojcu memu y mátce mojey nie oznájmił / á tobie 17 bym miał oznájmić? ✤ Y płákáłá nań przez one śiedm dni / poki mieli weſele. Stáło śię tedy dniá śiodmego że jey oznájmił: bo mu śię uprzykrzáłá. Aoná powiedźiáłá one 18 gadkę Synom ludu ſwego. ✤ Przetoż rzekli do niego mężowie onego miáſtá śiodmego dniá przed záchodem ſłońcá: Coż ſłodßego nád miod? á co mocnieyßego nád lwá? ktorym on odpowiedźiał: Byśćie byli nie oráli jáłowicą moją / nie zgádlibyśćie byli gadki mojey.

19 Y Przypadł nań Duch PAńſki: A ßedßy do Aſkálonu zábił z nich trzydźieśći mężow / á wźiawßy łupy z nich / dał *ßáty* odmienne onym ktorzy zgádli gadkę: y rozgniewawßy śię bárzo / poßedł do domu 20 Ojcá ſwego. ✤ Y doſtáłá śię żoná Sámſonowá towárzyßowi jego / z ktorym miał towárzyſtwo.

Rozdział. XV.

Sámſon dla odiety żony, Filiſtynom zboże popalił. 13. á gdy związąny y onym wydány był. 16. Czeluśćią oślą tyśiąc mężow zábił. 19. potym wodą z czeluśći prágnienie ugáśił.

1 Y Stáło śię pokilku dni / pod czás żniwá pßenicznego / że náwiedźił Sámſon żonę ſwoję wźiawßy koźlę z ſtádá / y mowił: Wnidę do żony mojey do komory: ále mu nie 2 opuśćił Oćiec jey wniść. ✤ Bo rzekł Oćiec jey / mowiąc: mniemałem żeś ją miał w nienawiśći: przetoż dałem ją a towárzyßowi twemu: ázaż śioſtrá jey młodßa nie jeſt cu-

a Sędz. 14.20.

dniej=

dniejsza nád nie / weźmiże ja sobie
3 miásto niey. ♣ Y odpowiedźiał im Sámson : Już teraz nie bede winien nápotym Filistynom / choć im uczynie co złego.

4 POszedszy tedy Sámson / ułápił trzy ná liszek / á nábrawszy pochodnij / przywiązał ogon do ogoná y uwiązał pochodnia jedne miedzy dwiemá ogonámi w pośrzodku. ♣
5 Potym zápaliwszy ogniem pochodnie / rozpuśćił je miedzy zbożá Filistynskie : y popalił ták stogi / jáko zbożá stojące / y winnice z Oliwnicámi. ♣
6 Tedy rzekli Filistynowie / ktoż to uczynił ? y powiedźiano : Sámson źięć Támnátczykow / przeto / że mu wźiął żone jego / á dał ja towárzyszowi jego. Posli tedy Filistynowie / y spalili ja y Ojcá jey ogniem. ♣
7 Ktorym rzekł Sámson : Chociaśćie to uczynili / przećieć śie ja pomszcze nád wámi / á potym przestáne. ♣
8 A ták potłukł je b okrutnie c od biodr áż do goleni / A odszedszy mieszkał ná wierzchu opoki Etám.

9 PRzyćiągneli tedy Filistynowie / á położywszy śie obozem w Judá / rozćiągneli śie *áż* do Lechy. ♣
10 Tedy rzekli meżowie Judá : przeczżeśćie nyćiągneli przećiwko nam ? y odpowiedźieli : przyszlismy / ábysmy związáli Sámsoná / y uczynili mu / jáko *on* nam uczynił. ♣
11 A ták wyszło trzy tyśiące meżow z Judá / ná wierzch Opoki Etám / y mowili do Sámsoná : Azaż niewiesz / że pánuja nád námi Filistynowie ? Y coześ nam to uczynił ? Y odpowiedźiał im. Jáko mi uczynili / tákem im uczynił. ♣
12 Y rzekli mu : przyszlismy ábysmy ćie związáli y wydáli w rece Filistynow : ktorym odpowiedźiał Sámson : przyśiężćie mi / że śie ná mie sámi nie tárgniećie. ♣
13 A oni mu rzekli mowiąc : Nie : tylko związawszy ćie / wydamy ćie w rece ich / ále ćie nie zábijemy. A ták związáli go dwiemá powrozámi nowymi / y zwowádźili go z opoki.

14 KTory gdy przyszedł áż do Lechy : tedy Filistynowie krzycząc bieżeli przećiw niemu : ále Duch PAński przypadł náń / y stáły śie powrozy ktore były ná rámionách jego / jáko nići lniáne ogniem spalone / y rozerwáły śie zwiąski z rąk jego. ♣
15 Tedy nálazszy czeluść Ośla świeża / á wyćiągnąwszy po nie reke swoje / wźiął ja / y zábił nia tyśiąc meżow. ♣
16 Zátym rzekł Sámson : Czeluśćia ośla kupe jedne *ábo* dwie kupy : á czeluśćia Ośla zábiłem tyśiąc meżow : ♣
17 A gdy przestał mowić / porzućił czeluść z reki swey y názwał miejsce ono d Rámáth-Lechy.

18 ZAtym uprágnął bárzo / y záwołał do PAná mowiąc : Tyś dał przez reke sługi twego to wybáwienie wielkie : á teraz umre od prágnienia / ábo wpádne w rece nieobrzezáńcow. ♣
19 A ták rozszczepił Bog jámę e w Lechy / y wyszły z niey wody y nápił śie / y wroćił śie Duch jego á ożył : przetoż názwał imie onego źrzodłá : Zrzodło wzywájącego / ktore jest w Lechy áż do dniá dźisiejszego. ♣
20 Y sadźił lud Izráelski zá dni Filistynow / przez dwádźieśćiá lat.

b I. Zbił je golenią swoją w biodrá.
c H. Rázy wielkimi.
d T. Porzucenie czeluści.
e I. Ząb trzonowy, ktory był w czeluśći jego.

ROZDZIAŁ XVI.

Sámson brámy miástá Gázy zániosł ná gore. 4. dzá oszukániem żony. 21. od Filistynow pojimány y oslepiony jest. 30. umierájąc wiele ich pobił. 31. á od bráći swey pogrzebion jest

1 POtym szedł Sámson do Gázy / á ujrzawszy tám niewiástę nierządna wszedł do niey. ♣
2 Y powiedźiano mieszczánom w Gáźie / Przyszedł tu Sámson : Ktorzy obstąpiwszy go / strzegli náń cáłą noc w brámie miejskiey : á spráwując śie ćicho przez one cáłą noc / mowili : Gdy śie pocznie rozedniwáć / zábijemy go. ♣
3 Ale Sámson spał áż do pułnocy : á wstawszy o pułnocy / ujął wrotá brámy miejskiey ze dwiemá podwojámi / y wyrwał je z záwora / y włożył ná rámioná swoje / á zániosł je ná wierzch gory / ktora byłá przećiw Hebronowi.

4 Y Stáło śie potym / że śie rozmiłował niewiásty w dolinie Sorek / ktorey imie Dálilá. ♣
5 Y przyszli do niey kśiążetá Filistynskie / y mowili jey : Oszukaj go / á wywiedz śie w czym *jest* moc jego wielka / á jákobysmy go przemoc / y związawszy

utrapić mogli / á dać káżdy z nas tyśiąc y sto śrebrnikow.

6 Gdy rzekłá Dálilá do Sámsoná: powiedz mi proszę / w czym *jest* moc twojá wielka / á czymbyś związány y utrapiony bydź mogł? ✣ 7 Y odpowiedźiał jey Sámson: Jeśliby mię związano śiedmią wići surowych / ktore jeszcze nie uschły / tedy osłábieję / y 8 będę jáko inny człowiek. ✣ Y przynieśly jey Książętá Filistyńskie śiedm wići surowych: ktore jeszcze nie były uschły / y związáłá go 9 nimi. ✣ A oni śię byli nań záśádźili w komorze / y rzekłá mu: Filistynowie nád tobą Sámsonie: Ale *on* zerwał wići / jákoby kto zerwał nić zgrzebną ogniem nápaloną: y nie poznano *w czym byłá* moc jego.

10 Rzekłá potym Dálilá do Sámsoná: Otoś mię oszukał y zkłamałeś mną / teraz powiedz mi 11 proszę / czymby ćię związáć. ✣ A on jey odpowiedźiał: Jeśliby mię związano powrozámi nowymi / ktorych *jeszcze* nie używano / tedy osłábieję / y będę jáko inny człowiek. 12 ✣ A ták wźięłá Dálilá powrozy nowe / y związáłá go nimi / y rzekłá do niego: Filistynowie nád tobą Sámsonie / (á oni śię byli nań záśádźili w komorze /) ále porwał je ná rámionách swych jáko nići.

13 Rzekłá zátym Dálilá do Sámsoná: Pokiż ze mnie szydźić będźiesz / y kłamáć mną? powiedzże mi / czymbyś mogł być związány: Y powiedźiał jey: gdybyś przywiłá śiedm kędźierzy głowy 14 mojey do wáłu tkáckiego. ✣ Oná tedy przybiwszy gozdźiem *do wáłu tkáckiego*, rzekłá do niego Filistynowie nád tobą Sámsonie: ále *on* ocućiwszy ze snu swego wyrwał 15 gozdź z osnową y z wáłem. ✣ Znowu rzekłá do niego: Jákoż mowisz / miłuję ćię / á serce twoje nie jest ze mną / jużeś mię po trzy kroć oszukał / y nie powiedźiałeś mi / w czym jest twojá moc wielka.

16 A Gdy mu śię uprzykrzáłá słowy swymi ná káżdy dźień y trapiłá go / áż zemdláłá duszá je- 17 go ná śmierć. ✣ Tedy jey otworzył cáłe serce swoje / y powiedźiał jey: Brzytwá nigdy nie postałá ná głowie mojey / gdyżem jest Názárejczykiem a Bożym *záraz* z żywotá mátki mojey: gdyby mię ogolono / odejdźie ode mnie moc mojá / y osłábieję / y będę jáko inny 18 człowiek. ✣ Widząc tedy Dálilá że jey otworzył cáłe serce swoje / posłáłá y wezwáłá Książąt Filistyńskich / mowiąc: podźćież *jeszcze* raz / boć mi otworzył cáłe serce swoje / przyszły do niey Książętá Filistyńskie / mając śrebro w ręku swych.

19 Tedy go uśpiłá ná łonie swojim / á przyzwawszy *niektorego* człowieká / dáłá ogolić śiedm kędźierzy głowy jego / potym go jęłá b drażnić / gdy odeszłá moc jego od 20 niego. ✣ Y rzekłá: Filistynowie nád tobą Sámsonie: A ocućiwszy śię ze snu swego / rzekł: Wynidę jáko y pierwey: á wybiję śię. A nie wiedźiał że PAN odstąpił od nie- 21 go. ✣ Tedy pojimawszy go Filistynowie / wyłupili mu oczy / y wiedli go do Gázy / związawszy go dwiemá miedźiánymi łáńcuchámi / y muśiał mleć w domu więźniow. 22 ✣ Potym poczęły włosy ná głowie jego odrastáć po onym ogoleniu.

23 A Książętá Filistyńskie zebráli śię sprawowáć Ofiáry wielkie Dágonowi Bogu swemu / weselili śię / y mowili: Podał Bog nász w ręce násze Sámsoná nieprzyjaćielá 24 nászego. ✣ Ktorego też ujrzawszy lud / chwalili Bogá swego / bo mowili: Podał Bog nász w ręce násze nieprzyjaćielá nászego / á tego ktory pustoszył źiemię nászę / y ktory wiele z nászych pozábijał. 25 ✣ Y stáło śię gdy byli dobrey myśli / że rzekli: Záwołájćie Sámsoná / áby błaznował *przed* námi. A ták záwołano Sámsoná z domu więźniow / áby błaznował przed nimi: y postáwili go między dwiemá słupámi.

26 Zátym rzekł Sámson do chłopcá ktory go trzymał zá rękę jego: Przywiedź mię / ábym pomácał słupow / ná ktorych dom stoi / y podpárł śię ná nich. 27 ✣ A dom pełen był

a *Sędź.* 13.5.6

b *I. Odpychać.*

mężow y niewiaſt / támże były wſzyſtkie Kśiążętá Filiſtyńſkie / á ná dáchu około trzech tyśiecy mężow y niewiaſt / ktorzy śię przypátrowáli gdy błaznował Sámſon. 28 ✤ Wzywał tedy Sámſon PAná y rzekł: PAnie Boże wſpomni ná mię proſzę / á zmocni mię proſzę / tylko ten raz: Boże ábym śię raz pomśćił obu oczu mojich nád Filiſtynámi. 29 ✤ A ujawſzy Sámſon obá ſłupy pośrzednie ná ktorych dom ſtał / wpárł śię o nie / o jeden práwą ręką ſwoją / á o drugi lewą ręką ſwoją. 30 ✤ Zátym rzekł Sámſon: Niech umrze duſzá mojá z Filiſtynámi: á gdy śię o nie mocno opárł / upadł dom ná Kśiążętá / y ná wſzyſtek lud ktory w nim był. ✤ Y było umárłych ktore on pobił umierájąc wiecey niż onych ktore pobił zá żywotá ſwego. 31 ✤ A przyſzedſzy brácia jego / y wſzyſtek dom Ojcá jego / wźięli go / á wroćiwſzy śię pogrzebli go miedzy Sáráą / y miedzy Eſtáol / w grobie Mánue / Ojcá jego: á on ſądźił Izráelá przez dwádźieśćiá lat.

Rozdział XVII.

Michásowi Mátká báłwáná ulałá. 4. Báłwochwálſtwo jego. 7. do ktorego urządźił ſobie Lewitę zá Káptáná.

1 A Był niektory mąż z gory Efrájim imieniem Michás / ✤ 2 Ten rzekł do mátki ſwojey: Tyśiąc y ſto ſrebrnikow ktoreć było ukrádźiono / o ktoreś przeklináłá / y mowiłáś gdym y ja ſłyſzał a / oto ſrebro *to* u mnie jeſt / jam je wźiął: y rzekłá mátká jego: Błogoſłáwionyś Synu moj *od* PANA. 3 ✤ A ták wroćił tyśiąc y ſto ſrebrnikow mátce ſwey: y rzekłá mátká jego: záiſte poświęćiłam to ſrebro PAnu z ręki mojey *dla ćiebie* Synu moj / áby uczyniono *z niego* ryty y lany Obraz / przetoż teraz oddawamći je. 4 ✤ Y wroćił ono ſrebro mátce ſwojey. Tedy wźiąwſzy mátká jego dwieśćie ſrebrnikow / dáłá je złotnikowi: y uczynił z nich obraz ryty y lany / ktory był w domu Michásowym. 5 ✤ A miał ten Michás Káplicę Bogow: ſpráwił też był Efod / y Theráfim / á poświęćił ręce jednego z Synow ſwych / áby mu był zá Káptáná. 6 ✤ W one dni nie było Krolá w Izráelu / káżdy co było dobrego w oczách jego / czynił.

a I. Te klątwę y jam ſłyſzał.

7 Y Był młodźieniec z Betlehem Judá / *ktore było* w pokoleniu Judá / á ten będąc Lewitá / był tám przychodniem 8 ✤ Wyſzedł tedy on mąż z miáſtá Betlehem Judá / áby mieſzkał gdźieby mu śię tráfiło: Y przyſzedł ná gorę Efrájim áż do domu Michásowego / idąc drogą ſwoją. 9 ✤ Tedy rzekł do niego Michás: Z kąd idźieſz? odpowiedźiał mu: Jam jeſt Lewitá z Betlehem Judá / á idę ábym mieſzkał gdźieby mi śię tráfiło. 10 ✤ Y rzekł mu Michás: Zoſtań u mnie / á bądź mi zá Ojcá / y zá Káptáná: á ja ć dam dźieśięć ſrebrnikow do roku / y dwie ſzáćie / y pożywienie twoje: y ſzedł *zá nim* on Lewitá. 11 ✤ Y upodobáło śię Lewićie mieſzkáć z mężem onym: á był przy nim on młodźieniec jáko jeden z Synow jego. 12 ✤ Y poświęćił Michás ręce Lewity / y był mu on młodźieniec zá Káptáná: y mieſzkał w domu Michásowym. 13 ✤ Tedy rzekł Michás: Teraz wiem / że mi będźie PAN błogoſłáwił / gdyż mam Lewitę zá Káptáná.

Rozdział XVIII.

Synowie Dán ośiádłośći ſzukájąc. 18. Michásowego káptáná z báłwánem wźięli. 27. A Láis zburzywſzy, 28. znowu je budują. 30. y báłwochwálſtwo tám zákłádáją.

1 W One dni / nie było a Krolá w Izráelu: á tego czáſu pokolenie Dán ſzukáło ſobie dźiedźictwá do mieſzkánia: ábowiem nie przypádło im było áż do onego dniá w pośrzodku pokoleń Izráelſkich dźiedźictwo. 2 ✤ Przetoż wypráwili Synowie Dán z pokolenia ſwego pięći mężow z gránic ſwojich / mężow walecznych z Sáráą y z Eſtáol / áby przepátrzyli źiemię / y wyſzpiegowáli ją / y rzekli do nich: Idźćie / wyſzpiegujćie źiemię: y przyſzli *ná* gorę Efrájim áż do domu Michásowego / y nocowáli tám.

a Sędź. 17. 6.

A gdy

3 A Gdy byli blisko domu Micháśowego / poználi głos młodźieńcá Lewity: y zstąpiwßy tám / rzekli mu: ktoż ćię tu przywiodł? á co tu czyniß? y co tu máß zá spráwę? ♣ 4 A on im powiedźiał: Ták á ták postánowił ze mną Michás / y nájął mię ábym u niego był zá Kápłáná. 5 ♣ Y rzekli do niego / prośimy porádź śię Bogá / ábyśmy wiedźieli / poszczęśćili śię nam tá drogá náßá / 6 ktorą idźiemy. ♣ Y odpowiedźiał im Kápłan: Idźćie w pokoju/ábowiem spráwuje PAn drogę wáßę 7 ktorą idźiećie. ♣ A ták poßedßy onych pięć mężow/przyßli do Láis/á ujrzeli lud ktory w nim był/ mießkájący bespiecznie/według zwyczáju Sydończykow/ w proznowániu/ y w bezpieczeństwie: bo nie był ktoby ich trapił w oney źiemi/ ábo pośiadał krolestwo ich: nád to odległymi byli od Sydończykow / y *żadney* spráwy z nikim nie mieli. 8 ♣ Gdy śię tedy wroćili do bráćij swey do Sáráá y do Estáol / rzekli im bráćia ich/Cożeśćie *sprawili*? ♣ 9 Y rzekli: wstańćie/á ćiągnimy przećiwko nim/ bośmy widźieli źiemię / á oto bárzo dobra/ á wy nie dbaćie? nie leńćież śię iść / á przyßedßy o- 10 śieść tę źiemię ♣ (Gdy wnidźiećie/ przydźiećie do ludu bezpiecznego do źiemi przestronney /) Bo ja dał Bog w ręce wáße: miejsce / kędy niemáß żadnego niedostátku wßystkich rzeczy/ ktore są ná źiemi.

11 Y Wyßło z támtąd z pokolenia Dán/z Sáráá y z Estáol/ßeść 12 set mężow gotowych do boju. ♣ A idąc położyli śię Obozem u Káryátyárym w Judá: przetoż náżwáli ono miejsce/Oboz b Dánow / áż do dniá dźiśieyßego / á *jest* zá Káryátyárym.

b Sędź. 13,25.

13 A Ruszywßy śię z támtąd ná gorę Efrájim / przyßli áż do domu 14 Micháśowego: ♣ Y mowili do pięć mężow/ktorzy chodźili ná ßpiegi do źiemie Láis: y rzekli do bráćij swey: Wiećież/ iż w tym domu jest Efod y Theráfim/ y Obraz ryty y lany? przetoż teraz wiedźćie co 15 maćie czynić. ♣ A zstąpiwßy tám/ przyßli do domu młodźieńcá Lewity/w dom Micháśow / y pozdrowili 16 go w pokoju. ♣ Ale ßeść set mężow gotowych do boju/ ktorzy *byli* z Synow Dánowych/stáli przed drzwiámi. 17 ♣ A ták wßedßy tám oni pięć mężow / ktorzy chodźili ná wyßpiegowánie źiemie: wźięli obraz ryty y Efod/y Theráfim/ y obraz lany: á Kápłan stał przede drzwiámi bramy z ßeśćią set mężow gotowych do boju. 18 ♣ A ći ktorzy weßli do domu Micháśowego/ wźięli Obraz ryty / Efod y Theráfim / y Obraz lany: y rzekł do nich kápłan / coż to 19 czynićie? ♣ A oni mu odpowiedźieli: Milcz/ włoż rękę twą ná ustá twoje / á podź z námi / á bądź nám zá Ojcá y zá Kápłáná: Cożći lepiey/ bydź kápłánem w domu mężá jednego/ czyli bydź Kápłánem pokolenia y domu Izráelskiego: 20 ♣ Y urádowáło śię serce Kápłánowe / á wźiąwßy Efod/ y Teráfim/y obraz ryty / wßedł w pośrzodek onego lu- 21 du. ♣ A oni obroćiwßy śię poßli/ á puśćili przed sobą dźiatki y bydło/ y *co było* kosztownieyßego.

22 A Gdy byli opodal od domu Micháśowego / tedy mężowie ktorzy *mießkáli* w domiech bliskich domu Micháśowego / zebrawßy śię 23 gonili Syny Dán. ♣ Y wołáli zá Synámi Dán: Ktorzy obejrzawßy śię rzekli do Micháśá: Cożći / żeś 24 śię *ták* skupił? ♣ Y odpowiedźiał: Bogi moje ktorem spráwił pobráliśćie y Kápłáná / á odeßliśćie: y coż wiecey mieć będę? á jeßcze mo- 25 wićie/coż ći? ♣ Ná to mu odpowiedźieli Synowie Dan: Niech nie słyßymy głosu twego zá sobą/ by śię snadź nie rzućili ná was mężowie rozgniewáni/ á strácił byś duße 26 twoje, y duße domu twego. ♣ Y poßli Synowie Dán drogą swoją: á widząc Michás / że byli mocnieyßy niżli on / wroćił śię / y ßedł do domu swego.

27 T Edy oni wźiąwßy to co był spráwił Michás/y z Kápłánem ktorego miał/ przyßli do Láis / do ludu proznującego/ y bezpiecznego / y wyśiekli je ostrzem mieczá / á 28 miásto spálili ogniem. ♣ A nie był ktoby ich rátował: ábowiem byli

dáleko od Sydonu/ y niemieli żadney spráwy z nikim/ á to *miásto leżáło* w dolinie/ ktora jest w Betrehob/ ktore z *nowu* pobudowawszy/ mieszkáli w nim.

29 ✤ Y názwáli imie miástá onego Dán / według imienia Dáná Ojcá swego / ktory śie był urodźił Jzráelowi / á przed tym imie miástá onego było Láiś.

30 ✤ A ták postáwili sobie Synowie Dán Obrazryty : A Jonátán Syn Gersoná Mánássesowego / on y Synowie jego byli Kápłánámi w pokoleniu Dán/ áż do czásu pojimánia *obywátelow* oney źiemie.

31 ✤ Wystáwili tedy sobie on Obrazryty / ktory był uczynił Michás / po wszystkie dni poki był dom Boży w Sylo.

Rozdział XIX.

Niektoremu Lewićie żona odeszłá. 8. ktorą gdy záś do domu wiodł. 25. stał śie jey gwałt w Gábáá, ták iż umárłá. 29. Lewitá zrąbiwszy ją ná dwánáśćie sztuk, rozesłał ją do wszystkich gránic Izráelskich.

1 Y Stáło śie w one dni/ gdy Krolá nie było w Jzráelu / że mąż *niektory* Lewitá / mieszkájący przy stronie gory Efrájim / pojął sobie żonę założnicę z Betlechem Judá.

2 ✤ A bawiłá śie nierządem przy nim założnicá jego : potym odeszłá od niego do domu Ojcá swego/ do Betlehem Judá : y byłá tám u niego przez cztery mieśiące.

3 Wstawszy tedy mąż jey / szedł zá nią/ áby ją ubłagawszy záśie ją przywiodł / májąc z sobą sługę swego/ y parę osłow : Tedy *oná* wwiodłá go w dom Ojcá swego / ktorego gdy ujrzał Oćiec oney dźiewki rádował śie z przyśćia jego.

4 ✤ Y przyjął go wdźięcznie Swiekier jego/ Oćiec dźiewki *oney*, á mieszkał u niego przez trzy dni, y jedli y pili y nocowáli tam.

5 ✤ A dniá czwartego / gdy wstáli bárzo ráno / wstał y on áby odszedł. Ale rzekł Oćiec oney dźiewki do źięćiá swego : pośil serce twoje trochą chlebá/ á potym pojdźiećie.

6 ✤ Tedy śiedli / y jedli oboje wespoł/ y nápili śie : Zátym rzekł Oćiec oney dźiewki do męża *jey* : zostań proszę / á przenocuj tu y bądź dobrey myśli.

7 ✤ A gdy wstał on mąż chcąc przećie iść w drogę/ gwałtem przymuśił go Swiekier jego/ iż śie wroćiwszy został tám ná noc.

8 ✤ Wstał potym bárzo ráno dniá piątego chcąc iść : ále mowił Oćiec oney dźiewki / pośil proszę serce twoje : y zábáwili śie áż śie dźień náchylił / á jedli obá społu.

9 ✤ Wstał tedy on mąż áby szedł sam y założnicá jego/ y sługá jego : ktoremu rzekł Swiekier jego / Oćiec oney dźiewki: Oto śie już dźień náchylił ku wieczorowi / przenocujćie tu proszę/ oto zchodźi dźień/ przenocujże tu/ á bądź dobrey myśli : á jutro ráno wyprawićie śie w drogę swą / y pojdźiesz do przybytku twego.

10 Tedy on mąż niechćiał zostáć ná noc / ále wstał y odszedł / á przyszedł áż ku Jebus / (ktore jest Jeruzalem) májąc z sobą dwu osłow z brzemiony/ y założnicę swoję.

11 ✤ A gdy byli blisko Jebus/ á dźień śie już bárzo náchylił / tedy rzekł sługá Pánu swemu : podź proszę / á wstąpmy do tego miástá Jebuzejczykow / y przenocujmy w nim.

12 ✤ Ktoremu odpowiedźiał PAn jego : Nie wstępujmy do miástá cudzoźiemcow/ ktore nie *jest* z Synow Jzráelskich / ále idźmy áż do Gábáá.

13 ✤ Nád to rzekł do sługi swego : Podź / ábyśmy przyszli ná jedno z tych miejśc/ y przenocowáli ábo w Gábáá ábo w Rámá.

14 ✤ A minąwszy pośli : y zászło im słońce u Gábáá / ktore jest *pokolenia* Benjáminowego.

15 ✤ Y událi śie tám / áby wszedszy przenocowáli w Gábáá : á *gdy* wszedł / usiadł ná ulicy w mieśćie/ przeto że nie był ktoby je przyjął a w dom/ y przenocował.

16 A Oto mąż stáry szedł od roboty swojey z polá wieczor : (A ten mąż *był* z gory Efrájim / będąc przychodniem w Gábáá : ále ludźie miejscá onego byli Synowie Jemini.)

17 ✤ Ten podniozszy oczy swe / ujrzał mężá onego podrożnego ná ulicy miástá / y rzekł do niego stárzec : dokąd idźiesz / y z kądeś przyszedł?

18 ✤ Ktoremu on odpowiedźiał : Jdźiemy z Betlehem

a Ozea. 9. 9. y 10. 9.

Judá áż ku stronie gory Efráimowey z kąd em jest: bom chodźił do Betlehem Judskiego: á *teraz* idę do domu PAńskiego: ále niemász nikogo coby mię przyiął w dom: ♣ 19 Choć y plewy y śiáno mam dla osłow nászych / tákże chleb y wino *mam* dla śiebie / y dla służebnice twey / y dla sługi ktory jest ze *mną* sługą twoim: niemam niedostátku w żadney rzeczy. ♣ 20 Tedy mu rzekł on mąż stáry: Nie frásuj b śię / czegokolwiek nie dostánie / to ja opátrzę: tylko ná ulicy nie zostawaj przez noc. ♣ 21 W wiodł go tedy do domu swego / y dał osłom obrok: potym umywszy nogi swoje / jedli y pili.

b Zyd. 13. 2.

22 A Gdy rozweselili serce swoje / oto mężowie miástá tego / mężowie niepobożni / obstąpili dom kołácąc we drzwi / y rzekli do gospodarzá domu onego / do mężá stárego / mowiąc: wywiedź c mężá ktory wszedł w dom twoj / ábyśmy go poználi. ♣ 23 A wyszedszy do nich on mąż / gospodarz domu / rzekł im: nie ták bráćia moji: Nie czyńćie proszę tey złośći: gdyż wszedł ten mąż do domu mego / nie czyńćież tey sprosnośći. ♣ 24 Oto corká mojá pánná / y założnicá jego / wywiodę je záraz / że je obelżyćie / á uczyńćie z nimi / co śię wam będźie dobrego zdáło: tylko mężowi temu nie czyńćie tey zelżywośći. ♣ 25 Ale nie chćieli oni mężowie słucháć głosu jego: przetoż wźiąwszy on mąż założnicę swoję wywiodł ją do nich ná dwor: y poználi ją / á czynili jey gwałt przez cáłą noc / áż do záránku: y potym puśćili ją gdy wschodźiłá zorza. ♣ 26 A przyszedszy oná niewiástá ná świtániu / upádłá u drzwi domu onegoż mężá gdźie był Pan jey / áż śię rozedniáło.

c 1 Moj 19. 5.

27 POtym wstawszy Pan jey ráno / otworzył drzwi u domu / y wyszedł chcąc iść w drogę swoję: á oto oná niewiástá założnicá jego / leżáłá u drzwi domu / á ręce jey *były* ná progu. ♣ 28 Y rzekł do niey: wstań á podźmy: ále nic nie odpowiedźiáłá: wźiąwszy ją tedy ná osłá / wstał on mąż / y szedł do 29 miejscá swego. ♣ Tám przyszedszy w dom swoj / porwał miecz / á zdjąwszy założnicę swoję / rozrąbał ją y z kośćiámi jey ná dwánáśćie sztuk / y rozesłał ją po wszystkich gránicách 30 Izráelskich. ♣ A ktokolwiek to widźiał / mowił: Nigdy śię to nie stáło / áni co tákowego widźiano od onego dniá / jáko wyszli Synowie Izráelscy z źiemie Egipskiey / áż do tego dniá. Uważajćież to z pilnośćią / á rádźćie / y mowćie o tym.

ROZDZIAŁ XX.

Izráelczycy zgromádzeni. 4. wźiąwszy od Lewity spráwę o gwałćie. 8. rádzą jákoby śię zemśćić. 12. á gdy im w Gábáá złoczyńcow wydáć nie chćiano. 14. ćiągneli przećiw Benjáminitom, od ktorych. 21. 25. acz dwa kroć poráženi byli. 28. jednák je zá Bożą rádą do szczętu (okrom 600.) wytráćili.

1 WYszli tedy wszyscy Synowie Izráelscy / á zgromádźiło śię wszystko pospolstwo jednomyślnie / od Dán / áż do Bersábee / y do źiemie 2 Gáláád / do PAná do Másfy. ♣ Y stáneli przedniejszy wszystkiego ludu y wszystkie pokolenia Izráelskie / w zgromádzeniu ludu Bożego / cztery kroć sto tyśięcy ludu pieszego / godnego do boju. 3 ♣ (Y usłyszeli Synowie Benjámin / iż śię zebráli Synowie Izráelscy w Másfá.) Rzekli tedy Synowie Izráelscy: powiedzćie / jáko śię stał ten zły uczynek. ♣ 4 Y odpowiedźiał on mąż Lewitá / małżonek niewiásty zábitey / y rzekł: Do Gábáá / ktore jest w Benjámin / przyszedłem / ja y założnicá mojá ábym tám przenocował. ♣ 5 Y powstáli przećiwko mnie mężowie z Gábáá / á obstąpili około mnie dom w nocy / umyśliwszy mię zábić / ále założnicę moję ták gwałćili / áż umárłá. ♣ 6 Wźiąłem tedy założnicę moję / á rozrąbałem ją ná sztuki / y rozesłałem ją do wszystkich krájin dźiedźictwá Izráelskiego: ábowiem śię dopuśćili w Izráelu hániebnego y sprosnego uczynku. ♣ 7 Otośćie wy wszyscy Synowie Izráelscy: Uważćież to między sobą / á rádźćie a o tym.

a 1. Námowćie śię.

8 Y Powstał wszystek lud jednostájnie/ b mowiąc: nie pojdźie nikt do namiotu swego/ áni odejdźie kto do domu swego: 9 ✣ c Ale teraz to uczynimy miástu Gábáá/ rzućiwszy 10 losy przećiwko niemu. ✣ Weźmiemy dźieśięć mężow ze stá/ w káżdym pokoleniu Izráelskim: á sto z tyśiącá; á tyśiąc z dźieśiąći tyśięcy/ żeby dodawáli żywnośći ludowi/ ktory przyćiągnie do Gábáá Benjámin/ y pomśći śię nád nimi wszystkiey sprosnośći/ ktorey śię dopuśćili w Izráelu. 11 ✣ A ták zebrał śię wszystek lud Izráelski przećiwko miástu/ zmowiwszy śię jednostájnie. 12 ✣ Y postáły pokolenia Izráelskie posły do wszystkich domow Synow Benjáminowych/ mowiąc: co to zá zły uczynek/ ktory śię stał 13 miedzy wámi? ✣ Przetoż teraz wydajćie męże niepobożne ktorzy są w Gábáá/ ábyśmy je pozábijáli/ á uprzątneli złe z Izráelá: ále nie chćieli Synowie Benjáminowi słucháć głosu bráćij swey Synow Izráelskich: 14 ✣ Owszem zgromádźili śię Synowie Benjáminowi z miast *swojich* do Gábáá/ áby walczyli 15 przećiw Synom Izráelskim. ✣ Y náliczono Synow Benjáminowych dniá onego z miast *ich* dwádźieśćiá y sześć tyśięcy mężow godnych do boju/ oprocz obywátelow Gábáá/ ktorych náliczono śiedm d set mężow/ ná wybor. 16 ✣ Miedzy tym wszystkim ludem było śiedm set mężow ná wybor/ ktorzy nie używáli ręki swey práwy/ á káżdy z nich ćiskájąc z proce kámieniem/ y włosá nie chybiał.

17 M Ężow záśie Izráelskich náliczono/ oprocz *Synow* Benjáminowych/ czterykroć sto tyśięcy mężow walecznych/ y wszystko go- 18 dnych do boju. ✣ Wstawszy tedy szli do domu Bożego/ y rádźili śię Bogá/ á mowili Synowie Izráelscy: Ktoż z nas pojdźie w przod ná wojnę przećiw Synow Benjáminowym? y odpowiedźiał PAN: Judá w przod *pojdźie*. 19 ✣ A ták wstawszy Synowie Izráelscy ráno/ położyli śię obozem przećiw Gábáá. 20 ✣ A wyszedszy mężowie Izráelscy ku bitwie przećiw Synom Benjáminowym/ uszykowáli śię mężowie Izráelscy ku potykániu przećiw Gábáá. 21 ✣ Ale wyszedszy Synowie Benjáminowi z Gábáá/ porázili z Izráelá dniá onego dwádźieśćiá y dwá tyśiące mężow/ ná głowę.

22 P Otym pokrzepiwszy śię mężowie ludu Izráelskiego/ z nowu śię uszykowáli ku bitwie ná onymże miejscu/ gdźie śię byli uszykowáli dniá pierwszego. 23 ✣ *Pierwey* jednák poszli Synowie Izráelscy/ y płákáli przed PAnem áż do wieczorá/ y pytáli śię PAná/ mowiąc: Izali jeszcze mamy iść walczyć przećiwko Synom Benjáminá brátá nászego? Y rzekł PAN: Idźćie 24 przećiwko nim. ✣ Y ruszyli śię Synowie Izráelscy przećiwko Synom Benjáminowym drugiego dniá. ✣ 25 A wypadszy Synowie Benjáminowi przećiwko nim z Gábáá drugiego dniá/ porázili Synow Izráelskich z nowu ośmnaśćie tyśięcy mężow ná głowę/ wszystko mężow walecznych.

29 P Rzetoż szli wszyscy Synowie Izráelscy y wszystek lud/ á przyszli do domu Bożego/ y płácząc e trwáli tám przed PAnem/ y pośćili dniá onego áż do wieczorá/ ofiárując cáłopálenia/ y ofiáry spokojne 27 przed obliczem PAńskim. ✣ Y pytáli Synowie Izráelscy PANA/ (bo tám byłá skrzyniá przymierza 28 Bożego ná on czás: ✣ A Finees/ Syn Eleázárá Syná Aáronowego/ stał przed nią ná ten czás/) mowiąc: Mamyli jeszcze wyniść ná wojnę przećiwko Synom Benjáminá brátá nászego/ czyli zániecháć? Y odpowiedźiał PAN: Idźćie: bo jutro dam je w ręce wásze.

29 T Edy poczynił Izráel zásadzki przećiw Gábáá/ zewsząd w około. 30 ✣ A ruszywszy śię Synowie Izráelscy przećiwko Synom Benjáminowym dniá trzećiego/ uszykowáli śię przećiw Gábáá/ jáko pierwszy 31 y wtory raz. ✣ Wyszli też Synowie Benjáminowi przećiwko ludowi/ á odsádźiwszy śię od miástá/ poczęli bić lud y śiec/ jáko pierwszy y wtory raz/ po drogách/ (z ktorych jedná

b H. Jáko jeden mąż.

c I. Aż to uczynimy miástu

d I. Sześć set.

e Joel. 2. 12.

szłá do Bethel/ á druga do Gábáá/) y po polu/ *á zábili* około trzydźiestu mężów z Izráelá. ✣ Y rzekli Synowie Benjáminowi: Porażeni *będą* od nas jáko y pierwey: Lecz Synowie Izráelscy mowili/ ućiekajmy/ á uwiedźmy je od miástá/ áż ná wielkie drogi. ✣ Zátym wszyscy mężowie Izráelscy wstawszy z miejscá swego/ uszykowáli śie w Báál-támár: zásadzki też Izráelskie wyszły z miejscá swego z łąk Gábáá. ✣ A ták przyszło przed Gábáá dźieśięć tyśięcy mężow ná wybor/ ze wszystkiego Izráelá: y byłá bitwá sroga/ á oni nie wiedźieli że ich nieszczęśćie potkáć miáło. ✣ Y poráźił PAn Benjáminá przed twarzą Izráelá/ á zábili Synowie Izráelscy z Benjáminá dniá onego dwádźieśćiá y pięć tyśięcy y sto mężow/ wszystko godnych do boju. ✣ A widząc Synowie Benjáminowi/ że byli porażeni: (Bo mężowie Izráelscy ustępowáli z plácu przed Benjáminem/ ufájąc zásadzkam ktore byli uczynili przećiw Gábáá: ✣ A ći co byli ná zásadzce pospieszyli śie/ y uderzyli ná Gábáá/ á wpadszy pobili ostrzem mieczá wszystkie ktorzy byli w mieśćie. ✣ Abowiem znák postánowiony mieli mężowie Izráelscy z onymi/ co byli ná zásadzce/ *miánowićie*/ że gdyby dym wielki wypuśćili z miástá: ✣ Tedy śie mężowie Izráelscy obroćili ku bitwie: Synowie zás Benjáminowi poczęli bić y śiec/ y zábili z mężow Izráelskich około trzydźiestu mężow: bo rzekli/ záiste porażeni są przed námi jáko y w pierwszy bitwie: ✣ Ale gdy płomień y dym jáko słup począł w zgorę wstępowáć z miástá/ tedy obejrzawszy śie Synowie Benjáminowi ná zad/ *ujrzeli* á oto ogień z miástá wstępował áż ku niebu.) ✣ A iż śie mężowie Izráelscy obroćili/ potrwożyli śie mężowie Benjáminowi/ widząc że nieszczęśćie nástępowáło ná nie. ✣ Y ućiekáli przed mężámi Izráelskimi drogą ku puszczy: á wojsko doganiáło ich/ y ći ktorzy *wybieżeli* z miast/ bili je miedzy sobą. ✣ Ogárnęli tedy Benjáminá/ y gonili je bez przestanku / *á* wpárli je áż do Gábáá ná wschod słońcá. ✣ Poległo tedy z Benjáminá/ osmnaśćie tyśięcy mężow/ wszystko mężow dużych. ✣ A *z tych* ktorzy obroćiwszy śie ućiekáli ná puszczą/ ná skáłę Remmon/ łápájąc je po drogách/ *zábili* pięć tyśięcy mężow/ á gonili je áż do Gideon/ gdźie zámordowáli z nich dwá tyśiące mężow. ✣ A ták było wszystkich ktorzy polegli z Benjáminá dniá onego/ dwádźieśćiá y pięć tyśięcy mężow walecznych/ wszystko mężow dużych. ✣ Tylko śie obroćiło/ y ućiekło ná puszczą ná skáłę Remmon/ sześć set mężow: y zostáli ná skále Remmon przez cztery mieśiące. ✣ Potym mężowie Izráelscy wroćiwszy śie do Synow Benjáminowych/ wybili je ostrzem mieczá w mieśćie *począwszy* od ludźi áż do bydlęćiá y do wszystkiego co ználeźli: przytym y wszystkie miástá ktore pozostáły/ popálili ogniem.

f H. Czas.

Rozdział XXI.

2. 6. 15. Izráelczycy Benjámczykow żáłują. 7. á iż corek swych zá pozostáłe dla przyśięgi dawáć nie mogli 10. wytráćiwszy mieszczány Jábes Gáláád, zostáwili 400 pánien. 14. ktore im zá żony dáli: á gdy jeszcze máło było. 19. corki z Sylo bráć im rádźili.

1 NAd to przyśięgli mężowie Izráelscy w Máspá/ mowiąc; Żaden z nas nie da corki swey Benjámczykom zá żonę. 2 ✣ A ták poszedł lud do domu Bożego/ y trwáli tám áż do wieczorá przed Bogiem: á podniózszy głos swoj płákáli płáczem wielkim. 3 ✣ Y rzekli: O PAnie Boże Izráelski/ czemuż śie to stáło w Izráelu? że ubyło dźiśia z Izráelá jedno pokolenie. 4 ✣ Tedy názájutrz wstawszy ráno lud/ zbudowáli tám Ołtarz/ á spráwowáli cáłopalone y spokojne ofiáry. 5 ZAtym rzekli Synowie Izráelscy: Kto *jest* co nie przyszedł do zgromádzenia ze wszystkich pokoleń Izráelskich do PANA? (Bo śie byli wielką przyśięgą záwiązáli przećiw temu/ ktoryby nie przyszedł do PAná do Máspá mowiąc:

6 wiac: śmierćią umrze. ♣ Y záłowáli Synowie Izráelscy Benjámina brátá swego / á mowili : wygłádzone jest dźiś pokolenie jedno z
7 z Izráelá. ♣ Coż uczynimy tym co pozostáli / áby mieli żony / gdyżeśmy przyśiegli przez PANA / że im nie mamy dáć corek nászych zá żony.)
8 RZekli tedy : Jestże kto z pokoleń Izráelskich / coby nieprzyszedł do PANA do Másstá ? á oto nie przyszedł był nikt do Obozu z Jábes Gáláád do zgromádzenia. ♣
9 Bo *gdy* liczono lud / tedy nikogo tym nie było z obywátelow Jábes
10 Gáláád. ♣ Y posłáło tám zgromádzenie dwánaście tyśiecy mężow walecznych / rozkázujac im / y mowiac: Idźćie / á pobijćie obywátele Jábes Gáláád ostrzem mieczá / y
11 niewiásty / y dźieci. ♣ A ták sobie postapićie: Káżdego mężczyzne / y káżda niewiáste / ktora mężá uznáłá / zábijećie. ♣ Náleźli tedy z O-
12 bywátelow Jábes Gáláád cztery stá dźiewecżek / pánien / ktore nie uznáły mężá / obcujac z nim : ♣ Y przywiedli je do obozu do Sylo / ktore *było* w źiemi Chánánejskiey.
13 POtym posłáło wszystko zgromádzenie / á mowiło do Synow Benjáminowych / ktorzy *byli* ná skále / Remmon / y przyzwáli ich
14 w pokoju. ♣ Przetoż wroćił śie Benjámin onego czásu / y dáli im żony / ktore byli żywo záchowáli z niewiast Jábes Gáláád / ále im *ich* jeszcże
15 niedostawáło. ♣ A lud żáłowáł Benjáminá / iż uczynił PAn przerwe w pokoleniách Izráelskich.
16 TEdy rzekli stárszy zgromádzenia tego : A z tymi drugimi toż uczyniemy *áby mieli* żony ? gdyż niewiásty wygłádzone sa z
17 Benjáminá. ♣ Náo to rzekli: dźiedźictwo Benjáminá pozostáłym *należy*, áby nie zágineło pokolenie
18 z Izráelá. ♣ A my niemożemy im dáć żon z Corek nászych : (gdyż byli przyśiegli Synowie Izráelscy / mowiac : Przeklety kto da żone
19 Benjámczykowi.) ♣ Potym rzekli: Oto świeto PAńskie uroczyste *bywa* ná káżdy rok w Sylo / ktore jest ku pułnocy od Bethel / á ná wschod słońcá ku drodze / ktore idźie od Bethel ku Sychem / á od południá *leży*
20 ku Lebnie. ♣ A ták rozkazáli Synom Benjáminowym / mowiac: Idźćie / á záśadźćie śie w winnicách.
21 ♣ A pátrzajćie gdy Corki Sylo wynida gromáda do táńcá / tám wyszedszy z winnic / porwi káżdy z was sobie żone z corek Sylo / á potym idźćie do źiemi Benjámin. ♣
22 A gdy przyda Ojcowie ich / ábo bráćia ich / skárżyć śie przed námi : tedy im rzeczemy : Zmiłujćie śie nád nimi dla nas [a] bośmy nie wźięli dla káżdego z nich żony ná wojnie : á wyśćie im ich też nie dáli : przetoż nie jesteśćie winni.
23 TEdy uczynili ták Synowie Benjámin / y nábráli żon wedługliczby swojey / z onych co táńcowáły : ktore porwawszy odeszli / y wroćili śie do dźiedźictwá swego : á pobudowawszy miástá / mieszkáli
24 w nich. ♣ A ták rozeszli śie z támtad Synowie Izráelscy onego czásu / káżdy do pokolenia swego / y do domu swego : á szedł z támtad
25 káżdy do dźiedźictwá swego. ♣ W one dni nie było Krolá w Izráelu ; Káżdy co mu śie dobrego zdáło / to czynił.

[a] I. Dárujćie nam je.

KSIEGI RUTHY.

RVth Moábitká z świekra swoja do źiemie Izráelskiey przyszłá : á tám Boozowi Bethlehemskiemu / práwem Zakonnym wzá małżonke śie dostáłá : Ktoremu porodźiłá Obedá / dźiádá Dawidowego / z ktorego Chrystus PAN według ćiáłá poszedł. Mátth. 1. 17. Rzym. 1. 3.

ROZDZIAL. I.

Elimelech z żoną Noemi, y ze dwiemá Synámi uſtąpiwſzy przed głodem do źiemie Moábſkiey, tamże umárł. 4. Synowie też jego z pojimawſzy żony pomárli. 7. 15. Záczym śię Noemi z Ruthą, Synową ſwą do Betlehem wroćiłá.

1 Stáło śię zá onych czáſow/ kiedy Sędźiowie ſadźili/ był głod w źiemi: y poſzedł *niektory* mąż z Betlehem Judá ná mieſzkánie/ do źiemie Moábſkiey/ z żoną ſwoją/ y ze dwiemá Synámi ſwymi. 2 A imię mężá onego *było* Elimelech: imię też żony jego Noemi/ tákże imioná dwu Synow jego Máhálon/ y Chelion/ *á ći byli* Efrátejczykámi z Betlehem Judá: Ktorzy záſzedſzy do krájiny Moábſkiey/ mieſzkáli tám. 3 Potym umárł Elimelech/ mąż Noemi/ á oná pozoſtáłá ze dwiemá Synámi ſwojimi 4 Y pojęli ſobie żony Moábſkie imię jedney Orfá á drugiey imię Ruth. Y mieſzkáli tám około dźieśiąći lat.

5 Umárli potym y oni obá/ Máhálon y Chelion: y ták oná niewiáſtá ośieroćiáłá po obu Synách ſwojich/ y po mężu ſwojim.

6 A Wezbrawſzy śię z Synowymi ſwymi/ wroćiłá śię z źiemie Moábſkiey: bo ſłyſzáłá w krájinie Moábſkiey/ że był náwiedźił PAN lud ſwoj/ y dał im chleb. 7 Tedy wyſzłá z miejſcá ná ktorym byłá z onymi dwiemá ſynowymi ſwymi: á udáły śię w drogę/ áby śię wroćiły do źiemie Judá. 8 Zátym rzekłá Noemi do dwu Synowych ſwych: Idźćież wroććie śię káżda do domu mátki ſwojey: niechaj uczyni PAN z wámi miłośierdźie/ jákośćie uczyniły z umárłym *Synámy mojimi* y ze mną. 9 Niech wam da PAN náleść odpoczynienie káżdey w domu mężá ſwego: y pocáłowáłá je/ á one podnioſzſzy głos ſwoj/ płákáły. 10 Y mowiły do niey. Ná/ży śię z tobą wroćimy do ludu twojego. 11 Ale Noemi rzekłá: Wroććież śię corki moje: przeczżeby śćie ze mną á iść miáły? Azaż já jeſzcze mogę mieć Syny/ ktorzyby byli mężámi wáſzymi. 12 Wroććież śię corki moje/ á idźćie/ bom śię już zſtárzáłá/ á nie mogę iść zá mąż. Choćbym też rzekłá/ jeſzcze mam nádźieję: ábo choćbym też dobrze tey nocy byłá zá mężem: choćbym też *náwet* y porodźiłá Syny: 13 Yzali *wy* ich czekáć będźiećie/ áżby doroſli? zaż śię dla tego zátrzymaćie/ ábyśćie nie ſzły zá mąż? Nie ták corki moje: bo żáłość mojá większa *jeſt* niżli wáſzá: gdyż śię obroćiłá przećiwko mnie ręká PAńſka. 14 Ale *one* podnioſzſzy głos ſwoj znowu płákáły. Y pocáłowáłá Orfá świekrę ſwoję: á Ruthá zoſtáłá przy niey. 15 Do ktorey *Noemi* rzekłá: Oto śię wroćiłá powinna twojá/ do ludu ſwego/ y do Bogow ſwojich: wroćże śię *y ty* zá powinną ſwoją. 16 Ná co jey odpowiedźiáłá Ruthá: Nie wiedź mię do tego/ ábym ćię opuśćić y od ćiebie odejść miáłá: owſzem gdźiekolwiek pojdźieſz/ *z tobą* pojdę: á gdźiekolwiek mieſzkáć będźieſz/ *z tobą* mieſzkáć będę/ lud twoj/ lud moj: á Bog twoj/ b Bog moj. 17 Gdźie umrzeſz/ *tám y já* umrę/ y tám pogrzebiona będę. To mi niech uczyni PAn/ y to niech przepuśći *ná mię*, że tylko śmierć rozłączy mię z tobą.

18 A Ták oná widząc/ że śię ná to upárłá/ áby z nią ſzłá/ przeſtáłá jey odradzáć. 19 Y ſzły obie poſpołu áż przyſzły do Betlehem. Y ſtáło śię gdy przyſzły do Betlehem/ wzruſzyło śię wſzyſtko miáſto dla nich/ mowiąc: Izaż nie tá jeſt Noemi? 20 Ale oná mowiłá do nich: Nie názywajćie mię c Noemi: ále mię zowćie d Márá: ábowiem mię gorzkośćią wielką Wſzechmogący nápełnił. 21 Wyſzłám *z tąd* obfita/ á prozną mię przywroćił PAN: Przeczże mię tedy zowiećie Noemi/ gdyż mię PAN utrapił/ á Wſzechmogący złe ná mię dopuśćił. 22 A ták wroćiłá śię Noe-

2 *Sám.* 15.19.
b *Indyt.* 11.21.
c *T. Weſoła.*
d *T. Gorzka.*

mi/ y Ruth Moábitká Synowá jey z nią : wroćiłá śie z krájiny Moábskiey : y przyszły do Betlehem ná początku żniwá jęczmiennego.

ROZDZIAŁ II.

Ruthá ná polu Boozowym kłosy zbierájąc. 8. łáski jego doznawa. 18. á názbieráwszy kłosow, wraca śie do Noemi. 22. ktora ją, coby dáley czynić miáłá uczy.

1 A Noemi miáłá powinowátego po mężu swym/ człowieká możnego / z domu Elimelechowego / 2 ktorego zwano Booz. ✣ Y rzekłá Ruthá Moábitká do Noemi : poydę/ proszę/ ná pole/ á niech zbieram kłosy zá tym / przed ktorego oczymá łáskę znajdę. A oná rzekłá: Idź 3 corko mojá. ✣ Szłá tedy/ á przyszedszy zbieráłá ná polu zá żeńcámi : y tráfiło śie/ że przyszłá ná dźiał polá Boozowego/ ktory był 4 z domu Elimelechowego. ✣ A w tym przyszedł Booz z Betlehem/ y rzekł do żeńcow/ PAN z wámi : A oni mu odpowiedźieli/ Niechżeć PAN błogosłáwi.

5 Rzekł tedy Booz do sługi swego/ ktory był przystáwem nád 6 żeńcámi : Czyjáż to dźiewczyká? ✣ Y odpowiedźiał mu sługá on/ ktory był przystáwem nád żeńcámi / y rzekł: Tá dźiewieczká jest Moábitká/ ktora przyszłá z Noemi z 7 źiemie Moábskiey. ✣ Y rzekłá *mi*, Niech proszę zbieram y zgromádzam *kłosy* miedzy snopámi zá żeńcámi : á przyszedszy bawi śie tu od sámego poránku áż do tad : á bárzo máło domá śiedźi. ✣ 8 Tedy rzekł Booz do Ruthy : Słuchaj mię corko mojá : Nie chodź zbieráć *kłosow* ná insze pole : y nie odchodź z tad/ ále śie tu trzymaj dźiewek mojich. 9 ✣ Pilnuj tego polá/ ná ktorym żąć będą/ á chodź zá nimi : bom rozkazał sługom mojim/ żeby śie ćiebie *żaden* nie tykał : á jeśli uprágniesz/ idź a do naczynia/ y nápij śie z te10 go/ co czerpáją słudzy moji. ✣ Tedy oná upadszy ná oblicze swoje/ á ukłoniwszy śie áż do źiemie/ rzekłá do niego : Z kądżem nálázłá łáskę w oczách twojich/ iż mię znasz / gdyżem jest cudzoźiemká?

11 Y Odpowiedźiał Booz / á rzekł jey: Powiedźiano mi záprawdę wszystko/ coś uczyniłá świekrze twojey/ po śmierći mężá twego/ á jákoś opuśćiwszy Ojcá twego y mátkę twoję / y źiemię w ktoreyś śię urodźiłá/ przyszłá do ludu/ ktoregoś nie 12 znáłá przed tym. ✣ Niechżeć odda PAN uczynek twoj/ y niech będźie zapłátá twojá doskonáła od PAná Bogá Izráelskiego : gdyżeś przyszłá/ ábyś nádźieję miáłá pod skrzy13 dłámi jego. ✣ A oná rzekłá: ználáztám łáskę w oczách twojich Pánie moj/ gdyżeś mię poćieszył / á mowiłeś do sercá służebnice twojey : choćiam ja nie jest jáko jedná z służeb14 nic twojich. ✣ Y rzekł jey Booz : gdy będźie czás jedzenia / przychodź tu/ á jedz chleb/ omoczywszy sztuczkę twoję w occie. ✣ Y uśiádłá przy żeńcách : y podał jey prażmá/ ktore jádłá áż do sytośći/ y jeszcze jey zby15 ło. ✣ Potym wstáłá áby zbieráłá: A Booz rozkazał sługom swojim/ mowiąc : Niech y miedzy snopámi zbierá/ á nie brońćie b jey *tego*: ✣ 16 Owszem umyślnie upuszczajćie jey z snopow/ y zostawiajćie áby zbieráłá/ á nie fukajćie ná nię.

17 A Ták zbieráłá ná onym polu áż do wieczorá. ✣ Y wymłoćiłá to co zebráłá : y miáłá jákoby z Efe c 18 jęczmieniá: ✣ A wźiąwszy to/ szłá do miástá/ y oglądáłá świekrá jey *to* co názbieráłá : á wyjąwszy dáłá jey y to co jey zostáło/ gdy śie nájádłá. 19 ✣ Y rzekłá do niey świekrá jey: kędyżeś dźiś zbieráłá/ á gdźieś robiłá? niechajże ten/ ktory ná ćię miał baczenie / błogosłáwionym będźie. Y oznájmiłá świekrze swey u kogo robiłá/ mowiąc : Imię mężá/ u kto20 regom dźiś robiłá/ Booz. ✣ Potym rzekłá Noemi do Synowy swojey : Niech będźie błogosłáwionym od PANá/ ktory nie záwśćiągnął miłośierdźia swego / od żywych y od umárłych. Nád to jeszcze rzekłá Noemi : Ten mąż jest powinowátym nászym y z pokrewnych d nászych. ✣ 21 Rzekłá jey też Ruth Moábitká : Nád to mi jeszcze mowił *on*

a L. Do łagwie.

b H. Nie záwstydzajćie jey.

c 1 Moj. 16.36. 3 Moj. 5. 11.

d H. Goel. To jest odkupićiel. 3 Moj. 25.25.

mąż:

mąż: Trzymaj śie czeládźi moiey/ póki nie poznasz wszystkiego zbożá mego. 22 Tedy rzekłá Noemi do Ruthy Synowy swey. Dobrze corko mojá/ iż będźiesz chodźiłá z dźiewkámi jego / żebyć kto przećiwnym nie był ná polu innym. 23 Przetoż śie trzymáłá służebnic Boozowych / y zbieráłá kłosy/ poki śie nie skończyło żniwo jeczmienne / y żniwo pszeniczne. Potym mieszkáłá u świekry swojey.

Rozdział III.

Noemi rády dodáłá Rućie, jáko miáłá przyść do Boozá. 5. ktora gdy ták uczyniłá. 10. poćieszona. 15. y udárowána byłá od niego.

1 Potym rzekłá do niey Noemi Swiekrá jey: Corko mojá/ á zájemć nie powinná szukáć odpoczynienia/ żebyś śie dobrze miáłá. 2 A teraz/ ázaż Booz nie jest powinowátym nászym / z ktoregoś ty służebnicámi byłá? Otoż on będźie wiał jeczmień ná bojewisku tey nocy. 3 Przetoż umywszy śie/ námaśćiż śie olejkámi: weźmi też száty twoje ná śie/ á idź ná bojewisko: á nie daj śie widźieć mężowi onemu/ áżby śie nájadł y nápił: 4 A gdy on spáć pojdźie/ upátrzże miejsce/ ná ktorym śie ukłádźie/ á przyszedszy/ odkryjesz płászcz z nog jego/ á tám śie ukłádźiesz/ á on tobie oznájmi co będźiesz miáłá czynić. 5 Y rzekłá do niey Ruth: Cokolwiek mi każesz/ uczynię.

6 A Ták szłá ná ono bojewisko: y uczyniłá to co jey rozkazáłá świekrá jey. 7 A gdy śie nájadł Booz y nápił/ y rozweseliło śie serce jego/ poszedł á ukłádł śie przy stogu: przyszłá też y oná po ćichu/ á odkrywszy płászcz z nog jego/ ukłádłá śie. 8 A gdy było o pułnocy / ulękł śie on mąż / á obroćiwszy śie / ujrzał á oto niewiástá leży u nog jego. 9 Y rzekł: Ktoześ ty? Y odpowiedźiáłá: Jam jest Ruth służebnicá twojá / rozćiągnijże płászcz twoj ná służebnicę twoję / boś mi pokrewny: 10 A on rzekł: Błogosłáwionáś ty od PANA corko mojá: większaś pobożność po sobie pokazáłá teraz niż pierwey / żeś nie poszłá zá młodźiencámi / ták ubogimi jáko y bogátymi: 11 Przetoż teraz Corko mojá / nie boj śie: bo wszystko cokolwiek rzeczesz/ uczynię: gdyż wie cáłe miásto ludu mego/ żeś ty niewiástá cnotliwa. 12 A teraz prawdáć to / żem ja jest pokrewny twoj / á wszákże jeszcze jest pokrewny bliższy nád mię. 13 Zostańże tu tey nocy. A gdy będźie ráno / jesli ćię będźie chćiał pojąć práwem bliskośći/ dobrze/ niech pojmie: A jesli ćię nie będźie chćiał pojąć/ ja ćię pojmę práwem bliskośći: Żywie PAN! Spiże tu áż do poránku. 14 A ták spáłá u nog jego áż do poránku á wstáłá przed tym niż mógł rozeznáć jeden drugiego; bo rzekł Booz/ niech nikt nie wie że przyszłá tá niewiástá ná bojewisko.

15 Nád to rzekł: Daj płáchtę ktorą masz ná sobie / á trzymaj ją: á gdy ją trzymáłá / námierzył jey sześć miárek jeczmieniá / y záłożył ná nię/ a y weszłá do miástá: 16 A przyszłá do świekry swey/ ktora jey spytáłá: ktoześ ty corko mojá? A Ruth jey powiedźiáłá wszystko co jey uczynił on mąż. 17 Y rzekłá: Oto sześć miárek tego jeczmieniá dał mi: bo rzekł do mnie: Nie wroćisz śie prozno do świekry twojey. 18 Y rzekłá Noemi: Potrwajże corko mojá / áż śie dowiesz jáko pádnie tá rzecz: Boć nie zánięcha ten mąż/ áż tę rzecz dźiś skończy.

a I. Y szedł do miástá.

Rozdział. IV.

Według práwá Zakonego. 13. Booz Ruthę wźiął sobie zá żonę, ktora mu porodźiłá Obedá. 18. Ktory był Dźiádem Dawidowym.

1 Potym Booz szedł do bramy / y uśiadł tám: á oto pokrewny on szedł mimo / o ktorym powiedźiał był Booz: y rzekł mu: Podź sám á śiądź tu/ Ty á Ty: á on przyszedszy/ śiadł.

2 Wziąwszy tedy dźieśięć mężow stárszych miástá onego/ mowił do nich: Siądźćież też tu: y uśiedli. 3 Zátym rzekł onemu powinowátemu: Dźiał roli / ktory był brátá nászego Elimelechá przedáłá Noemi/

mi / ktora śie wrocił̇a z ziemie Moábskiey. 4 Y zdáło mi śie to odniéść do uszu twojich / mowiąc : otrzymaj *te rolę* przed tymi ktorzy tu śiedzą / y przed stárszymi ludu mego : á chceszli *ją* odkupić / odkup : á jesliż nie odkupisz powiedz mi / a bo wiem że nád ćię niemász *bliższego* do wykupienia : á jam po tobie. Tedy on rzekł : ja odkupię. 5 Nád to rzekł Booz : Dniá ktorego otrzymasz rolą z rąk Noemi / *tedy też* y Ruthę Moábitkę żonę zmárłego pojmiesz : ábyś wzbudźił imię zmárłego w dźiedźictwie jego. 6 Odpowiedźiał powinowáty : Nie mogę odkupić : bym snadź nie strácił dźiedźictwá mego. Odkupże ty sobie bliskość moję b : gdyż *ją* niemogę odkupić jey. 7 (A był to stárodawny c zwyczaj w Izráelu przy wykupnie / y przy zamiánie : áby wárownieysza byłá kázda spráwá / *tedy* z zuwał jeden *z nich* trzewik swoj / y dawał *go* bliźniemu swojemu : A toć było ná świádectwo *ustępowánia dobr* w Izráelu.) 8 Tedy rzekł on powinowáty do Boozá : Otrzymajże ty : Y zzuł trzewik swoj. 9 Zátym rzekł Booz do onych stárszych / y do wszystkiego ludu : Swiádkámi dźiś jesteśćie wy / żem to wszystko otrzymał co *było* Elimelechowe : y to wszystko co *było* Chelionowe / y Máhálonowe / z rąk Noemi. 10 Do tego Ruthę Moábitkę żonę Máhálonowę / wźiąłem sobie zá żonę / ábym wzbudźił d imię zmárłego w dźiedźictwie jego / iżby nie zginęło imię onego zmárłego miedzy bráćią jego / y z bramy miejscá jego : *Tego* śćie wy dźiśia świádkámi. 11 Y rzekł wszystek lud ktory *był* w bramie miástá / y stárszy : *Jesteśmy* świádkámi : Niechći dá PAN / áby niewiástá ktora wchodźi w dom twoj / *byłá* jáko e Rachel y jáko Lia / ktore obie zbudowáły dom Izráelski : poczynajże sobie mężnie w Efrácie / á zjednaj *sobie* imię w Betlehemie. 12 Niechajże dom twoj będźie / jáko dom f Fáresá / (ktorego porodźiłá Thámár Judźie /) z naśienia tego / ktoreć da PAN z tey to białey głowy.

13 A Ták pojął sobie Booz Ruthę / y byłá mu zá żonę : á gdy wszedł do niey / tedy jey dał PAN że poczęłá y porodźiłá Syná : 14 Y rzekły niewiásty do Noemi. Błogosłáwiony PAN / ktory ćię dźiś nie chćiał mieć przez powinowátego / áby zostáwáło imię jego w Izráelu. 15 Tenći ućieszy duszę twoję / y będźie ćię żywił w stárości twojey : ábowiem Synowa twojá / ktora ćię miłuje / porodźiłá go / ktorać dáleko jest lepszá / niżeli śiedm Synow. 16 A ták wźiąwszy Noemi dźiećiątko / położyłá je ná łonie swojim / á byłá mu zá piástunkę. 17 Y dáły mu sąśiády imię / mowiąc : Národźił śię Syn Noemi : y názwáły imię jego Obed : tenći jest Oćiec Isájego / Ojcá Dawidowego.

18 A Toć są rodzáje g Fáresowe. Fáres zpłodźił Hesroná. 19 A Hesron zpłodźił Ráma : á Rám zpłodźił Aminádábá. 20 A Aminádab zpłodźił Náhásoná : á Náhásonzpłodźił Sálmoná. 21 A Sálmon zpłodźił h Boozá : á Booz zpłodźił Obedá. 22 A Obed zpłodźił Isájego : á Isáji zpłodźił Dawidá.

a 5 Moj. 25. 25.
b *I. Práwo moje.*
c 5 Moj. 25. 9.
d 5 Moj. 25. 6. Mátt. 22. 24.
e 1 Moj. 29. 16.
f 1 Moj. 38. 28. 29.
g 1 Kron. 2. 4. 5.
h Luk. 3. 32. 33.

PIERWZE KSIEGI SAMUELOWE,

ktore te z zowią

PIERWSZE KROLEWSKIE.

TE Księgi zámykája w sobie rzeczy / ktore śię zá ostátnich dwu Sędźiow / Heli / y Sámuelá / y zá pierwszego Królá Saulá / przez 80. lat dźiáły.

Rozdział I.

Anná żoná Elkány. dla niepłodności uśczypki cierpiąc, płákáłá. 10. potomstwo u Bogá sobie oprośiłá. 20. Syná Sámuelá porodźiłá. 24. ktorego ostáwiwszy, ná służbę Bogu oddáłá.

1 Był niektory mąż z Rámátáim Sofim / z gory Efráim / ktoremu było imię Elkáná / syn Jerohámá / Syná Elihu / Syná Tohu / Syná Suf Efrátejczyká.
2 A ten miał dwie żenie / imię jedney Anná / imię drugiey Fenenná / y miáłá Fenenná dźiátki / ále Anná nie miáłá dźiatek.
3 Y chadzał on mąż z miástá swego ná káżdy rok / áby chwałę dawał y ofiárowáł PAnu Zastępow w Sylo : gdźie byli dwá Synowie Heli / Ofni y Finees Kápłáni PAńscy.
4 A Gdy przyszedł dźień ktorego spráwował ofiáry Elkáná / dał Fenennie żenie swey / y wszystkim Synow jey / y corkam jey cząstki :
5 Ale Annie dał jednę cząśtkę wyborną : Bo Annę miłował / choćiaż był PAN żywot jey zámknął.
6 Y draźniłá ją bárzo przećiwnicá jey / áby ją tylko rozgniewáłá / dla tego iż zámknął był PAN żywot jey.
7 To gdy czynił *Elkána* ná káżdy rok / á *Anná* też chodźiłá do Domu PAńskiego / ták ją draźniłá *przećiwnicá* że płákiwáłá / y nie jadáłá.
8 Rzekł jey tedy Elkáná mąż jey : Anno czemu płáczesz / y czemu nie jesz ? á przecz śię ták trápi serce twe ? izalim ja tobie nie jest lepszy niż dźieśięć synow.
9 Wstáłá tedy Anná gdy śię nájedli y nápili w Sylo : á Heli Kápłan śiedźiał ná stołku a u podwoja kośćiołá PAńskiego.
10 A oná będąc w gorzkośći sercá / modliłá śię PAnu / y wielce płákáłá.
11 Y uczyniłá ślub / mowiąc : PAnie zastępow / jeśliż wejrzawszy wejrzysz ná utrapienie służebnice twojey / y wspomnisz ná mię / á nie zábaczysz służebnice twojey / y dasz służebnicy twey potomstwo męskiey płći / tedy je dam PAnu po wszystkie dni żywotá jego / á brzytwá nie postoji ná głowie jego.
12 Y stało śię / gdy przedłużáłá modlitwy przed PAnem / że Eli przypátrował śię ustam jey.
13 Ale Anna mowiłá wsercu swym : tylko wárgi jey ruchály śię / ále głosu jey słycháć nie było : y miał ją Heli zá pijána.
14 Przetoż rzekł do niey Heli : Długoż będźiesz pijána ? wytrzeźwi śię z winá twego.
15 Ale odpowiedźiáłá Anná y rzekłá : nie ták PAnie moj : niewiástá utrapionego Duchá jestem : ánim winá áni napoju mocnego nie piłá : álem wylałá duszę moję przed obliczem Páńskim.
16 Nie rozumiejże o służebnicy twojey jáko o niewieśćie niepobożny / gdyż z wielkiego myślenia y b frásunku mego / mowiłám áż do tąd:
17 Tedy odpowiedźiał Heli / y rzekł : Idźże w pokoju / á Bog Izráelski niechćiá da prozbę twoję / ktoreś żądáłá od niego.
18 Y rzekłá : Niech znadźie służebnicá twojá łáskę przed oczymá twymi : y odeszłá niewiástá w drogę swą / y jádłá : á twarz jey nie byłá więcey *smętna.*
19 Y Wstáli bárzo ráno / á pokłoniwszy śię przed PAnem / wroćili śię / y przyszli do domu swego do Rámátá : Tedy poznał Elkáná Annę żonę swą / á wspomniał ná nię PAN.
20 Y stało śię po wypełnieniu dni / jáko poczęłá Anná / że porodźiłá Syná / y názwáłá imię jego Sámuel : bo *rzekłá*, u PAnám go uprośiłá.
21 POtym szedł on mąż Elkáná / y wszystek dom jego / áby oddał PAnu ofiárę uroczystą / y ślub swoj.
22 Ale Anná nie szłá : bo mowiłá mężowi swemu. *Niepojdę* áż zostáwię dźiećiątko / potym odwiodę je / że śię ukáże przed PAnem / y zostánie tám záwsze.
23 Y rzekł jey Elkáná mąż jey : Uczyń co *jest* dobrego w oczách twojich / zostań áż go zostáwisz : tylko niech utwirdźi PAN słowo swoje. Zostáłá tedy niewiástá / y kármiłá piersiámi Syná swego / áż go zostáwiłá.

a *H. Ná stolicy.*

b *I. Rozdráżnienia.*

24 A Gdy go zoſtáwiłá / przywiodłá go z ſoba ze trzemá cielcámi / y z jednym Efá maki / y z łagwia winá / y przywiodłá go do domu PAńſkiego w Sylo : á dźiećie było máłe. ✣ 25 Y zábiwßy cielcá 26 przywiedli dźiećie do Heli. ✣ A oná rzekłá : Słuchaj PAnie moj / żywie dußá twojá PAnie moj : Jam jeſt oná niewiáſtá ktoram tu ſtałá przy tobie / modlac śie PAnu. ✣ 27 Prośiłám o to dźiećiatko / y dał mi PAN prośbe moje ktorey m żadáłá od niego. ✣ 28 Przetoż je też ja oddawam PAnu : ná wßyſtkie dni / ktorych bedźie żyło / jeſt oddáne c PAnu. Y pokłonili śie tám PAnu.

c I. *Bedźie ſłużyło Pánu.*

ROZDZIAL II.

Anná Bogu zá Syná dźiekujac. 3. do pokory wßyſtkich upomina. 12. 22. Heli majac Syny bezbożne, názbyt je łáſkáwie karze. 27. záczym mąż Boży y Ojcu y Synom upadek opowiada.

1 TEdy śie modliłá Anná / y rzekłá : Rozweſeliło a śie serce moje w PAnu / wywyżßon jeſt rog moj w PAnu / roßerzyły śie uſtá moje / przećiw nieprzyjaćiołom mojim / ábowiemem śie rozrádowáłá w zbáwieniu twojim. ✣ 2 Niemáßći świetego jáko PAn : bo niemáß b innego oprocz ćiebie / y niemáß ták mocnego / jáko Bog náß. 3 ✣ Nie mowćież nápotym słow pyßnych / á niechżnie wychodza słowá hárde z uſt wáßych : ábowiem Bog *jeſt* c umiejetnośći PAnem d / á nádawája śie ſpráwy jego. ✣ 4 Łuk y mocarze pokrußeni *ſa*, á mdli przepáſáni ſa moca. ✣ 5 Ktorzy byli e náſyceni / nájmuja śie zá Chleb : á głodni przeſtáli *łáknać* : ták iż niepłodná śiedmioro porodźiłá / á ktora rodźiłá wiele dźiatek / zemdláłá. ✣ 6 PAN zábija / f y ożywia : 7 wwodźi do grobu / y wywodźi. ✣ PAn ubogiego czyni / y zbogáca : uniża / 8 y wywyżßa. ✣ Wzbudza z prochu ubogiego / á z gnoju g podnośi żebraká : áby je poſádźił z Kśiażety / á dał im ſtolice chwalebna ośiadáć : Abowiem Páńſkie ſa grunty źiemie / á ná nich záłożył świát.

a Luk. 1. 47.
b 5 Moj 3. 24. Pſalm 89. 7. 8
c I. *Pánem wßyſtko wiedzacym.*
d 2 Moj 31. 2. Dán. 1. 17.
e Pſalm 34. 11. Luk. 1. 53.
f 5 Moj. 32. 39. Tobia. 13. 2. Madr. 16. 13.
g Pſalm 113. 7. 8.

9 ✣ Nog h świetych ſwojich ochrania / á niepobożni w ćiemnośćiach zámilkna : bo nie w śile ſwojey bedźie śie mąż zmacniał. ✣ 10 PAn pokrußy przećiwniki ſwoje / á zágrzmi ná nie z niebá : PAN bedźie ſadźił gránice źiemie : á da moc Krolowi ſwemu / y wywyżßy rog i pomázáńcá ſwego. ✣ 11 A ták odßedł Elkáná do Rámáty do domu ſwego / á dźiećie ſłużyło PAnu przed Heli Kápłánem.

12 A Le Synowie Heli / byli Synowie bezbożni / á nie ználi PAná. ✣ 13 Abowiem obyczaj Kápłánow ten był około ludu : ktokolwiek ſpráwował Ofiáry / przychodźił ſługá Kápłáńſki gdy wárzono mieſo / májac widełki o trzech zebách w rece ſwojey. ✣ 14 Y wrażał je w ſtátek ábo w kotzieł / ábo w panew ábo w gárniek : á cokolwiek wyjał widełkámi / to ſobie brał Kápłan. Ták czynili wßyſtkim Jzráelczykom ktorzy tám do Sylo przychodźili. ✣ 15 Tákże pierwey niż zápalono tłuſtość / tedy przychodźił ſługá Kápłáńſki / á mowił człowiekowi Ofiárujacemu : Oddaj mieſo / ábym je upiekł Kápłánowi / ábowiem nie weźmie od ćiebie mieſá wárzonego / jedno ſurowe. ✣ 16 A jeſliż mu odpowiedźiał on człowiek / niech śie pierwey ſpali tłuſtość / potym ſobie weźmieß k czego bedźie żadáłá dußá twojá : Tedy on mowił / Nie z tego : teraz daj : á nie daßli / weźmie gwałtem : ✣ 17 Y był to grzech onych ſług bárzo wielki przed PAnem / bo śie odtracáli ludźie od Ofiar PAńſkich.

18 A Le Sámuel ſłużył przed PAnem : ubráne chłopiatko l w Efod lniány. ✣ 19 A mátká jego uczyniwßy mu ſukienke máła / przynaßáłá mu co rok / gdy chadzáłá z mężem ſwym ſpráwowáć Ofiáre uroczyſta. ✣ 20 Y błogosłáwił Heli Elkánie / y żenie jego / mowiac : Niechći da PAN potomſtwo z tey niewiáſty / zá oddánego / ktorego wyprośiłá u PAná : y poßli ná miejſcá ſwoje. ✣ 21 Tedy náwiedźił PAN Anne / ktora poczęłá y porodźiłá trzech Synow / y dwie corce : A pá-

h Pſalm. 91. 11.
i Pſalm. 89. 25.
k 3 Moj. 7. 31.
l 2 Moj. 28. 6.

chale

chole Sámuel urosł przed PAnem.
22 A Le Heli zstárzał śie był bárzo/ y słyszał wszystko co czynili Synowie jego cáłemu Izráelowi: y jáko sypiáli z niewiástámi / ktore śie zchadzáły przede drzwi Námiotu zgromádzenia.
23 ♣ Y rzekł do nich: Przeczże tákie rzeczy czynićie? Coż ja słyszę o wászych złych spráwách / od wszystkiego ludu? ♣
24 Nie ták Synowie moji: bo nie dobra sławá ktora ja słyszę: że przywodźićie ku przestępstwu lud PAńſki.
25 ♣ Gdy kto zgrzeszy przećiw człowiekowi / sądźić go będźie sędźia: ále jeśli przećiw PAnu kto zgrzeszy/ ktoż śie zá nim ujmie? Lecż nie usłucháli głosu Ojcá swego / bo je
26 chćiał PAN pobić. ♣ Ale pácholę Sámuel postępował / á rosł /y podobał śie ták PAnu jáko y ludźiom.
27 P Otym przyszedł mąż Boży do Heli /y rzekł mu: Ták mowi PAN: Zalim śie nie jáwnie objáwił domowi Ojcá twego gdy byli w Egipćie w domu Fáráonowym?
28 ♣ Y obrałem go sobie ze wszystkich pokoleń Izráelſkich zá Kápłáná/ áby Ofiárował ná Ołtarzu mojim/ á kádźił rzecząmi wonnymi / y nośił Efod przede mną: y dałem domowi Ojcá twego wszystkie Ofiáry palone / od Synow Izráelſkich.♣
29 Przecżżeśćie m podeptáli Ofiáre moje / y śniedną Ofiáre moję ktoram rozkazał *spráwowáć* w przybytku? Y *wieceyś* uczćił Syny swoje nád mie: ábyśćie śie utuczyli z pierwoćin wszystkich Ofiar śniednych/
30 Izráelá ludu mego. ♣ Przetoż mowi PAN Bog Izráelſki: rzekłem w prawdźie: dom twoj y dom Ojcá twego / będźie służył przede mną áż n ná wieki: ále teraz mowi PAN: Nie będźieć to: gdyż ja te ktorzy mnie czczą / czćić będę: á ktorzy mną gárdzą będą wzgárdzeni.
31 ♣ Oto dni przychodzą / á odetnę rámię twe / y rámię domu Ojcá twego/áby nie było Stárcá w domu
32 twojim. ♣ Y oglądasz wielki ućisk o przybytku *Páńſkiego*, miásto szczęśćia ktore PAn dawał Izráelowi: Y nie będźie stárcá w domu two-
33 jim po wszystkie dni.♣ Wszákże męźá nie wytrácę z ćiebie *do końcá* od Ołtarzá mego / ábym utrapił oczy twe / á boleśćią zćisnął duszę twoję: á wszystko mnostwo domu twego
34 pomrze/dorosszy lat męſkich.♣ A toć będźie ná znák / to przydźie ná dwu Synow twojich / Ofni y Fineesá:
35 dnia jednego pomrą ći obá. ♣ Y wzbudzę sobie Kápłáná wiernego/ *ktory* według sercá mego y według myśli mojey czynić będźie / y zbuduję mu dom trwáły / á będźie służył przed pomázáńcem mojim po-
36 wszystkie dni. ♣ Y stánie śie/ktokolwiek pozostánie z domu twego / przydźie áby mu śie ukłonił zá pieniądz śrebrny / y zá sztukę chlebá/mowiąc: przypuść mie proszę do jedney *cząstki* Kápłáńſkiey/ábym jadł sztuczkę chlebá.

m *H. wierzgáli ná ofiáry.*

n *2 Moj. 28.43. y 29.9.*

o *H. Przećiwniká. 1 Sám. 4. 11. 17.*

ROZDZIAŁ III.

PAN Sámuelowi upádek Heli przepowiáda. 15. Sámuel záśię toż mu oznájmuje. 19. ktorego zá wiernego Proroká Páńſkiego wszyscy Izráelczycy przyjmują.

1 A Pácholę Sámuel służył PAnu przed Heli / á słowo PAńſkie było drogie w one dni/ bo nie bywáło widzenia jáwnego.
2 Y Stáło śie dniá onego gdy Heli leżał ná miejscu swojim / (á oczy jego już śie były poczęły záćimiáć/y nie mogł dojrzeć:)
3 ♣ A lámpá Boża jeszcze nie byłá zágászona: Sámuel też spał w Kośćiele PAńſkim / gdźie byłá skrzyniá Boża: ♣
4 Zezwołał PAn ná Sámuelá/á on
5 śie ozwał/Otom ja. ♣ Y przybieżał do Heliego / y rzekł: Otom ja gdyżeś mie wołał: A on rzekł: Nie wołałem / wroć śie/śpi: y poszedł á
6 spał.♣ Powtore PAn jeszcze záwołał Sámuelá / y wstał Sámuel /á poszedł do Heliego / y rzekł: Otom ja / gdyżeś mie wołał: *ktoremu* on rzekł: Nie wołałem Synu moj /
7 wroć śie á śpi: ♣ A Sámuel jeszcze nie znał PAná/ y jeszcze mu nie by-
8 ło objáwione słowo Páńſkie.♣ Nád to jeszcze PAN záwołał Sámuelá po trzećie: á on wstawszy szedł do Heliego / y rzekł: Otom ja / gdyżeś mie wołał. Tedy zrozumiał Heli że

9 PAN wołał pácholęćiá. ♣ Y rzekł Heli do Sámuelá: Idź spi / á jesli ćie kto záwoła / rzeczesz: Mow PAnie / bo słyszy slugá twoj ; A ták Sámuel szedł / y spał ná miejscu swojim.

10 POtym przyszedł PAN / y stánął / á záwołał jáko y pierwszy y drugi raz: Sámuelu Sámuelu: Y rzekł Sámuel : Mow *Pánie*, bo slugá twoj słucha. 11 ♣ Tedy rzekł Pan do Sámuelá: Oto ja uczynię rzecz w Izráelu / ktorą ktokolwiek usłyszy / zábrmi mu w obu uszách jego. 12 ♣ Dniá onego wzbudzę przećiw Heliemu wszystko com mowił przećiwko domowi jego : Pocznę y dokonam. 13 ♣ Y okażę mu / iż ja sądzę dom jego áż ná wieki / dla nieprawośći / o ktorey wiedźiał : bo *wiedząc*, że a ná śię przeklectwo przywodźili Synowie jego / wszákże nie bronił im tego. 14 ♣ A przetoż przyśiągłem domowi Heli / że nie będźie oczyśćiona nieprawość domu Heliego *żadną* Ofiárą / áni Ofiárą śniedną áż ná wieki. 15 ♣ Yspał Sámuel áż do poránku / y otworzył drzwi domu PAńskiego / á Sámuel bał śię oznájmić widzenia tego Heliemu. 16 ♣ Tedy záwołał Heli Sámuelá / y rzekł : Sámuelu Synu moj : ktory odpowiedźiał / Otom ja. 17 ♣ Y rzekł: Coż to zá słowá ktoreć *PAN* powiedźiał : proszę / nie taj przede mną: to á toć Bog niechaj uczyni / jesliże co zátáisz przede mną ze wszystkich słow ktore mowił do ćiebie. 18 ♣ Y oznájmił mu Sámuel wszystkie słowá / a nie zátáił *nic* przed nim : A *on* rzekł : PAN jest : co dobrego w oczách jego / niech czyni.

19 Y Rosł Sámuel: á PAN był z nim / y nie dopuśćił b upáść *żadnemu* ze wszystkich słow jego ná ziemię. 20 ♣ Poznał c tedy wszystek Izráel / od Dán áż do Beersebá / iż Sámuel był wiernym Prorokiem PAnu. 21 ♣ Bo y náotym ukázował śię PAn Sámuelowi w Sylo / ták jáko mu śię przed tym objáwił PAn w Sylo przez słowo swoje.

a I. Że śię nieprzystojnie spráwowáli.

b Psalm. 119.38

c Syrác. 46.16. 17.

ROZDZIAŁ IV

2. 10. Izraelczyey od Filistynow dwá kroć porażeni. 13. co usłyszawszy Heli, z stołká szyję złamał. 19. A Synowa jego przy porodzeniu umárłá.

1 Y Stáło śię według mowy Sámuelowey wszystkiemu Izráelowi : Bo gdy wyćiągnął Izráel przećiw Filistynom ná wojnę / á położyli śię obozem u Ebenezer : Filistynowie záś położyli śię Obozem w Afeku. 2 ♣ Y gdy śię uszykowáli Filistynowie przećiwko Izráelowi / á stoczyłá śię bitwá : tedy porážony jest Izráel od Filistynow / á pobito ich w oney bitwie ná polu / około czterzech tyśięcy mężow.

3 Y Wroćił śię lud do Obozu : Y rzekli stárszy Izráelscy: przeczże nas dźiś porážił PAN przed Filistynámi : weźmimyż do śiebie z Sylo skrzynię przymierza PAńskiego / á niech przydźie miedzy nas / á wybáwi nas z rąk nieprzyjaćioł nászych. 4 ♣ Przetoż posłał lud do Sylo / y wźięli z támtąd skrzynię przymierza PAná zastępow / śiedzącego ná Cherubinách : byli też tám dwáj Synowie Heli z skrzynią przymierza PAńskiego / Ofni y Finees. 5 ♣ A gdy przyszłá skrzynia przymierza PAńskiego do Obozu / zákrzyknął wszystek Izráel głosem wielkim / ták iż źiemiá zábrzmiáłá. 6 ♣ A usłyszawszy Filistynowie głos onego krzyku / rzekli: Coż to zá głos ták wielkiego wykrzykánia w Obozie Hebrejskim ? Y poználi że skrzyniá PAńska przyszłá do Obozu. 7 ♣ Przetoż zlękli śię Filistynowie / gdyż mowiono : Przyszedł Bog do Obozu ich / y rzekli : Biádá nam / bo nie było nic tákowego przed tym. 8 ♣ Biádáż nam / ktoż nas wybáwi z rąk tych Bogow mocnych ? ći to Bogowie / ktorzy porážili Egipt wszelką plagą ná puszczy. 9 ♣ Zmacniajćież śię / á bądźćie mężámi o Filistynowie ! byśćie snadź nie służyli a Hebrejczykom / jáko *oni* wam służyli. Bądźćież tedy mężámi / á potykajćie śię. 10 ♣ Zwiedli tedy bitwę Filistynowie / y porážony jest Izráel / á ućiekał káždy do namiotu swego : y stáłá śię porážká bárzo

a Sędź. 13.1.

wielka / ták iż poległo z Izráelá trzydźieśći tyśiecy piechoty. ♣

b *Psalm.* 78.61.

11 Támże skrzyniá Boża bá wźieta jest / y dwáj Synowie Heli polegli / Ofni y Finees.

12 Y Bieżał niektory z *Synow* Beniáminowych z bitwy / á przyszedł do Sylo tegoż dniá májac száty rozdárte / á proch ná głowie swojey. ♣

13 A *gdy* przyszedł / oto Heli śiedźiał ná stołku przy drodze wygladájac / bo śie serce jego lekáło o skrzynie Bożą : á przyszedszy on mąż / opowiedźiał miástu : y krzyczáło wszystko miásto. ♣

14 A usłyszawszy Heli głos krzyku onego / rzekł : Coż to zá głos rozruchu tego : lecz on mąż spieszac śie przyszedł áby to oznájmił Helemu. ♣

15 A Heli już miał dźiewiećdźieśiat y ośmlat / á oczy jego już śie były záćmiły / że nie mogł dojzrzeć. ♣

16 Tedy rzekł on mąż do Helego : Ja ide z bitwy : jam záiiste z bitwy dźiś uciekł : Do ktorego on rzekł : Coż śie *tám* stáło Synu moj? ♣

17 Y odpowiedźiał on poseł / y rzekł : uciekł Izráel przed Filistynámi : y stáłá śie wielka porażka w ludu : támże y dwáj Synowie twoij legli Ofni y Fineesc y skrzyniá Boża wźietá jest. ♣

c 1 *Sám.* 2.34.

18 A gdy wspomniał skrzynie Bożą / spadł *Heli* z stołká ná wznák u bramy : á złamawszy sobie szyje umárł : ábowiem *był* człowiek stáry y ociężáły. A on sądźił Izráelá przez czterdźieśći lat.

19 Synowa też jego / żoná Fineesowá / bedac brzemienna / y bliska porodzenia / gdy usłyszáłá onę nowine / iż wźieta jest skrzyniá Boża / y że umárł świekier jey / y mąż jey / tedy śie náchyliłá / y porodźiłá : bo przypádły ná nie bole jey. ♣

20 A gdy umieráłá / rzekły *niewiásty* ktore były przy niey : nie boj śie / ábowiemeś Syná porodźiłá : ále oná nic nie odpowiedźiáłá / áni *tego* przypuśćiłá do sercá swego. ♣

21 Y nazwáłá dźiećiatko Ichábod / mowiac : Przeprowádźiłá śie sławá od Izráelá / iż wźieto skrzynie Bożą / á iż *umárł* świekier jey / y mąż jey. ♣

22 Przetoż rzekłá : Przeprowádźiłá śie sławá od Izráelá : bo wźieto skrzynie Bożą.

Rozdział V.

Skrzyniá Páńska od Filistynow wźieta, y do kośćiołá wprowádzona, bałwána ich zepsowáłá. 6. 2. 10. Bog ich chorobą brzydką, y myszámi karał. 11. záczym o przywroceniu skrzynie Bożey rádzą.

1 Tedy Filistynowie wźieli skrzynie Bożą / y zánieśli ją z Ebenezer / do Azotu. ♣

2 Wźiawszy tedy Filistynowie one skrzynie Bożą / wprowádźili ją do domu Dágonowego / y postáwili ją podle Dágoná. ♣

3 A gdy ráno wstáli Azotczánie názájutrz / oto Dágon leżał twarzą swoją ná źiemi przed skrzynią PAńską : y podnieśli Dágoná / y postáwili go ná miejscu jego. ♣

4 A gdy *zás* wstáli ráno názájutrz / oto Dágon leżał twarzą swoją ná źiemi / przed skrzynią PAńską / á łeb Dágonow / y obie dłoni reku jego ułamáne *były* ná progu / tylko *sam pień* Dágonow został podle niey. ♣

5 Przetoż nie wstepują Kápłáni Dágonowi / y wszyscy ktorzy wchodzą do domu Dágonowego ná prog Dágonow w Azoćie / áż do dniá tego. ♣

6 Tedy byłá ćieszka reká PAńska nád Azotczány / á gubiłá je / (bo je záráżáłá wrzodámi a ná zádnicách ich /) w Azoćie y w gránicách jego. ♣

a 5 *Moj.* 28.27. *Psalm.* 78.66.

7 A widząc meżowie z Azotu co śie dźiało rzekli : Niechaj nie zostawa skrzyniá Bogá Izráelskiego z námi : ábowiem sroga jest reká jego przećiwko nam / y przećiwko Dágonowi Bogu nászemu. ♣

8 A ták obesłáli y zebráli wszystkie Xiążetá Filistyńskie do śiebie / y mowili : Coż uczynimy z skrzynią Bogá Izráelskiego? Y odpowiedźieli : Do Gáth niech bedźie doprowádzona skrzyniá Bogá Izráelskiego : y odprowádźili *tám* skrzynie Bogá Izráelskiego. ♣

9 A gdy ją odprowádźili / powstáłá reká PAńska przećiw miástu / trapieniem bárzo wielkim / y záráżáłá meże miástá od máłego áż do wielkiego / y náczyniło śie im wrzodow ná skrytych *miejscách.*

10 Odesłáli tedy skrzynie Bożą do Akkáronu : á gdy przyszłá skrzyniá Boża do Akkáronu krzyczeli

Akkárończycy / mowiąc: Przyprowádzono do nas skrzynię Bogá Izráelskiego / áby nas wymordowáno z ludem nászym. 11 ✣ Przetoż posławszy zgromádźili wszystkie Kśiążętá Filistyńskie / y rzekli: Odeślićie skrzynię Bogá Izráelskiego / á niech śię wroći ná mieysce swoje / y niech nas nie zábija y ludu nászego: bo był strách śmierći po wszystkim mieśćie / á byłá tám bárzo ćiężka ręká Boża. 12 ✣ A mężowie ktorzy nie pomárli / záráżeni byli wrzodámi ná zádnicy / ták iż wstępował krzyk miástá do niebá.

ROZDZIAŁ VI.

Filistynowie nárádźiwszy śię, skrzynię z dáry odsyłáją do Betsemes. 13. gdźie ludźie ktorzy do niey náglądáli. 19. srodze pomordowáni będąc. 23. do Káryátyárym przez posły jey zbywáją.

1 Y Byłá skrzyniá Páńska w ziemi Filistyńskiey / przez śiedm mieśięcy. 2 ✣ Tedy przyzwawszy Filistynowie Kápłánow y wieszczkow / rzekli: Coż uczynimy z skrzynią PAńską? powiedźćie nam / jáko ją odesłáć mamy ná mieysce jey? 3 ✣ Ktorzy odpowiedźieli: jeśli odeślećie skrzynię Bogá Izráelskiego / nie odsyłájćież jey prozney / ále przy niey koniecznie oddajćie Ofiárę zá przewinienie: tedy będźiećie uzdrowieni / y dowiećie śię czemu nie odstąpiłá ręká jego od was. 4 ✣ Y rzekli: Jákaż będźie ofiárá zá przewinienie / ktora jey oddáć mamy? Odpowiedźieli: według liczby Kśiążąt Filistyńskich / pięć złotych zádnic / y pięć złotych myszy: ábowiem jednáka jest plagá ná was wszystkich / y ná Kśiążętá wásze. 5 ✣ A poczynićie podobieństwá zádnic wászych / y podobieństwá myszy wászych / ktore psowáły źiemię / y oddaćie Bogu Izráelskiemu chwałę: owá / snadź ulży ręki swey: nád wámi / y nád Bogámi wászymi / y nád źiemią wászą. 6 ✣ A czemuż obćiążaćie serce wásze / jáko obćiążáli Egipczánie y Fáráo serce swoje: izaż *nie dopiero* gdy dźiwne rzeczy nád nimi czynił / wypuśćili je / y wyszli?

7 P Rzetoż teraz spráwćie woz nowy jeden / á weźmićie dwie krowie od ćieląt / ná ktorych nie postáło járzmo / y záprzężćie te krowy w woz / á ćielętá ich odnich odwiedźćie do domu. 8 ✣ Weźmićie też skrzynię PAńską / y wstáwćie ją ná woz: á sztuki złote ktoreśćie ofiárowáli zá przewinienie / włożćie w skrzynkę pobok jey / á puśććie ją / 9 że pojdźie. ✣ A pátrzajćie / jesli drogą gránic swych poydźie do Betsemes / *tedyć* on ná nas dopuśćił to wielkie złe: á jesliż nie / tedy poznamy że nie ręká jego dotknęłá śię nas / *ále* to z trefunku przyszło ná nas. 10 ✣ Y uczynili ták oni mężowie: á wźiawszy dwie krowie od ćieląt / záprzęgli je w woz / á ćielętá ich 11 zámknęli domá. ✣ Potym wstáwili skrzynię Páńską ná woz / y skrzynkę / y myszy złote / y podobieństwá zádnic swojich. 12 ✣ Y udáły śię one krowy drogą prosto ku Betsemes / á gośćińcem jednym idąc szły / á ryczáły: y nie zstępowáły áni w práwo áni w lewo: á Kśiążętá Filistyńskie szły zá nimi / áż do gránic Betsemes.

13 A Ná ten czás Betsemczycy żęli pszenicę w dolinie: podniozszy oczu swych / ujrzeli skrzynię / y urá14dowáli śię ujrzawszy ją. ✣ A *gdy* woz przyszedł ná pole Jozuego Betsemity / támże stánął: tám też *był* kámień wielki: tedy porąbawszy drwá *od onego* wozá / Ofiárowáli one krowy ná cáłopalenie PAnu. 15 ✣ Ale Lewitowie zstáwili skrzynię PAńską / y skrzynkę ktora byłá z nią / w ktorey *były* sztuki złotá / y postáwili ná onym kámieniu wielkim: á mężowie z Betsemes spráwowáli cáłopalenia / y Ofiárowáli Ofiáry PAnu onego dniá.

16 C O widząc pięćioro Kśiążąt Filistyńskich / wroćili śię do 17 Akkáronu onegoż dniá. ✣ A teć były zádnice złote / ktore oddáli Filistynowie zá przewinienie PAnu: od Azotu jednę: od Gázy jednę: od Aszkálonu jednę: od Geth jednę: *y* od Akkáronu jednę. 18 ✣ Myszy tákże złote / według liczby wszystkich miast Filistyńskich / od pięći kśięstw

począwszy od miástá murowánego áż do wśi bez muru / y áż do kámienia *onego* wielkiego / ná ktorym postáwili skrzynię Páńską / *ktory jest* áż do dniá tego ná polu Jozuego Betsemity.

19 Ale pobił *PAN niektore* z mężow Betsemitskich / przeto iż náglądáli a w skrzynię Páńską / y pobił z ludu pięćdźieśiat tyśięcy / y śiedmdźieśiat mężow : y płákał lud / przeto że PAN lud wielką porażką poráźił.

a Przećiwko zákazániu 4 Moj. 4.5.20

20 Y rzekli mężowie z Betsemes : Ktoż śię będźie mogł ostáć przed obliczem PAná Bogá tego świętego ? y do kogoż pojdźie od nas ? 21 A ták wypráwili posły do obywátelow Káryátyárym / mowiąc: przywroćili Filistynowie skrzynię PAńską: podźcie / przeprowádźćie ja do śiebie.

Rozdźiał VII.

Skrzyniá odwieźiona do Káryátyárym 3. Sámuel Izráelity náwraca do Páná. 7. Filistyny, gdy przećiw Izráelitom walczyli, modlitwą poraża. 15. á Izráelá wiernie sądźi.

1 PRzyszli tedy mężowie z Káryátyárym / y odwieźli skrzynię PAńską / á wnieśli ja do domu a Abinádábowego w Gábáá: á Eleázárá Syná jego poświęćili / áby strzegł skrzynię PAńskiey.

a 2 Sám. 6. 5.

2 Y stáło śię / gdy od onego dniá / játo zostáłá skrzyniá w Káryátyárym / wyszedł niemáły czás / to jest / dwádźieśćiá lat / że płákał wszystek dom Izráelski zá PAnem.

3 Y Rzekł Sámuel do wszystkiego domu Izráelskiego / mowiąc: Jesliże ze wszystkiego sercá wászego náwracaćie śię do PAná / wyrzuććież Bogi cudze z pośrzodku śiebie / y Astárotá: á zgotujćie serce wásze PAnu / y służćie jemu b sámemu : tedyć was wybáwi z ręki Filistynow.

b 3 Moj. 6. 13. 14. y 10. 20 Mátt. 4. 10. Luk. 4. 8.

4 Przetoż wyrzućili Synowie Izráelscy Báále / y Astárotá: á służyli PAnu sámemu.

5 Tedy rzekł Sámuel : Zgromádźćie wszystkiego Izráelá do Másfá / ábym śię modlił zá wámi PAnu.

6 A ták zgromádźili śię do Másfá / á czerpájąc wodę / wylewáli przed PAnem / y pośćili tám dniá onego / mowiąc : Zgrzeszyliśmy PANU. Y sądźił Sámuel Syny Izráelskie w Másfá.

7 A gdy usłyszeli Filistynowie / że śię zgromádźili Synowie Izráelscy do Másfá / ruszyły śię Kśiążętá Filistyńskie przećiw Izráelowi. Co gdy usłyszeli Synowie Izráelscy / zlękli śię przed Filistynámi.

8 Y rzekli Synowie Izráelscy do Sámuelá : Nie przestawaj zá námi wołáć do PAná Bogá nászego / áby nas wybáwił z ręki Filistynow.

9 Przetoż wźiął Sámuel báránká ssącego jednego / y ofiárowáł go cáłego ná cáłopalenie PAnu : y wołał Sámuel do PAná zá Izráelem / á wysłuchał go PAn.

10 Y stáło śię / gdy Sámuel spráwowáł cáłopalenie / że Filistynowie przyćiągnęli blisko / áby walczyli przećiw Izráelowi: ale c zágrzmiał PAn / grzmotem wielkim dniá onego nád Filistynámi / á potárł je / y porażeni są przed obliczem Izráelá.

c Syrach 46. 20.

11 A mężowie Izráelscy wypadszy z Másfá / gonili Filistyny / y bili je áż pod Betchár.

12 Tedy wźiął Sámuel kámień jeden / y postáwił go miedzy Másfá á miedzy Sen: y názwał imię jego Ebenezer / mowiąc: Aż poty pomagał nam PAn.

13 A ták poniżeni są Filistynowie / á potym więcey nie przychodźili ná gránice Izráelską : abowiem byłá ręká PAńska przećiwko Filistynom / po wszystkie dni Sámuelowe.

14 Y przywrocone są miástá Izráelowi / ktore byli wźięli Filistynowie Izráelowi / od Akkáronu áż do Get / y gránice ich oswobodźił Izráel z ręki Filistynow: y był pokoj miedzy Izráelem / y miedzy Amorrejczykiem.

15 Y Sądźił Sámuel Izráelá po wszystkie dni żywotá swego.

16 A chodząc ná káżdy rok obchodźił Bethel / y Gilgál / y Másfá sądząc Izráelá po onych wszystkich miejscách.

17 Potym śię wracał do Rámáty: Bo tám był dom jego: y tám sądźił Izráelá : támże też zbudowáł Ołtarz PANU.

ROZDZIAL .VIII.

Złe ſpráwy Synow Sámuelowych. 5. dla ktorych Izráelczycy proſzą o Krolá. 7. z obrázą Bożą. 11. Sámuel ich od tego odwodząc, práwá Krolewſkie wylicza. 19. ktorym przy uporze ſtojącym Bog Krolá obráć każe.

1 Y Stáło śie/gdy śie zſtárzał Sámuel że poſtánowił Syny ſwe 2 ſędźiámi nád Izráelem. ✠ A było imię Syná jego pierworodnego Joel/ á imię drugiego *Syná* jego Abiá: *Ci byli* Sędźiámi w Beerſebá. 3 ✠ Ale nie chodźili Synowie jego drogámi jego: lecz událi śie zá łakomſtwem / y bráli dáry a/á wywrácáli ſąd. 4 ✠ Przetoż zebráli śie wſzyſcy ſtárſzy Izráelſcy/y przyſzli 5 do Sámuelá do Rámáty:✠Y rzekli mu: Otoś śie ty zſtárzał/á Synowie twoji nie chodzą drogámi twojimi: przetoż poſtánow b nam Krolá / áby nas ſądźił / jáko y wſzyſtkie narody *máją*. 6 ✠ Ale śie nie podobáłá tá rzecz Sámuelowi/ że mowili: Daj nam Krolá / áby nas ſądźił: przetoż modlił śie Sámuel PAnu.

7 TEdy rzekł PAN do Sámuelá: Uſłuchaj głoſu ludu tego we wſzyſtkim coć powiedzą: Abowiem nie tobą c wzgárdźili / ále mną wzgárdźili / iżbym nie krolował nád nimi. 8 ✠ A według wſzyſtkich ſpraw ktore czynili od *onego* dniá / ktoregom je wywiodł z Egiptu / áż do dniá tego / gdy mię opuśćili y ſłużyli Bogom obcym: Ták też czynią y tobie. 9 ✠Przetoż teraz uſłuchaj głoſu ich / á wſzákże oświadcz śię jako napilniey przed nimi/ y oznájmi im práwo krolá/ ktory nád nimi ma krolowáć.

10 A Ták Sámuel odnióſł wſzyſtkie ſłowá PAńſkie do ludu/ktory go prośił o Krolá. 11 ✠ Y mowił: Toć będźie práwo d Krolá/ktory krolowáć ma nád wámi: Syny wáſze bráć będźie / á oſádźi nimi wozy ſwoje/y poczyni je jezdnymi/ á będą biegáć przed wozem jego. 12 ✠Poczyni też ſobie z nich połkowniki nád tyśiącámi / y rotmiſtrze nád piąćiądźieśiąt: *poczyni z nich* oracze rol ſwojich / y żence żniwá ſwego/ y te ktorzyby robili rynſztunki wojenne/ y potrzeby do wozow jego. 13 ✠ Corki też wáſze pobierze / áby gotowáły rzeczy wonne/y były kuchárkámi y piekárkámi. 14 ✠ Polá też wáſze y winnice wáſze / y Oliwnice wáſze co nalepſze pobierze/ á rozda ſługom ſwojim. 15 ✠ Przytym z záśiewkow wáſzych/y z winnic wáſzych będźie brał dźieśięciny: y rozda je komornikom ſwojim/y ſługom ſwojim. 16 ✠ Tákże ſługi wáſze/y dźiewki wáſze/ y młodźience wáſze co nagrzecznieyſze będźie brał / y oſły wáſze pobierze / y obróći do roboty ſwojey. 17 ✠ Z bydłá wáſzego dźieśięcinę będźie brał / á wy będźiećie niewolnikámi jego. 18 ✠ Y będźiećie wołáć dniá onego dla Krolá wáſzego / ktorego ſobie obierzećie : á nie wyſłucha was PAN dniá onego.

19 A Le nie chćiał lud uſłucháć głoſu Sámuelowego: Owſzem mowili/ Nic z tego: ále Krol niech będźie nád námi: 20 ✠ Abyſmy byli y my/jáko wſzyſtkie narody: będźie nas ſądźił Krol náſz : á wychodząc przed námi będźie odpráwował wojny náſze. 21 ✠ A wyſłuchawſzy Sámuel wſzyſtkich ſłow ludu / odnióſł je do uſzu PAńſkich. 22 ✠ Y rzekł PAn do Sámuelá: uſłuchaj głoſu ich / á poſtánow nád nimi Krolá. Przetoż rzekł Sámuel do mężow Izráelſkich: Idźćie káżdy do miáſtá ſwego.

a 2 Moj. 23. 6. Amos 5. 12.
b Oze. 13. 10. Dźiej. 13. 21.
c 1 Sám. 10. 27.
d I. Obyczaj. A. poſtępek.

ROZDZIAL. IX.

Saul ſzukájąc Oślic. 18. przyſzedł do Proroká Sámuelá. 19. ktory mu Duchem Bożym opowiáda, że będźie Krolem. 22. á zátym uczęſtowawſzy go. 26. Odpráwia.

1 Y Był mąż *z pokolenia* Benjámin ktorego imię było Cys / Syn Abielow/Syná Seror/Syná Bechorát / Syná Afiá / Syná mężá Jemini/ duży w śile. 2 ✠ Ten miał Syná imieniem Saulá/młodźieńcá urodźiwego: á nie *było* nikogo z Synow Izráelſkich urodźiwſzego nád ten a: głową był wyżſzy nád wſzyſtek *inny* lud.

3 A Zginęły były Oślice Cyſſowi Ojcu Saulowemu: y rzekł Cys do Saulá Syná ſwego: Weźmi

a H. Od rámienia był wyżſzy

teraz

teraz z soba jednego z slug / a wstawszy idź y szukaj Oślic. 4 ♣ Tedy on szedł przez gore Efrájim/ y przeszedł ziemie Sálisá / lecz nie ználeźli: Przeszli tákże ziemie Sálim / á nie ználeźli: Nad to przeszli y ziemie Jemini/ á nie ználeźli.

5 A Przyszedszy do ziemie Suf/ rzekł Saul sludze swemu ktory był z nim: podź/ á wroćmy śie / by snadź zániechawszy Oćiec moj Oślic nie frásował śie o nas. 6 ♣ Ktory mu odpowiedźiał: Oto teraz *jest* mąż Boży w tym mieśćie/ á mąż *to* zacny: Cokolwiek powie/ wszystko śie stawa: przetoż podźmy tám / snadź nam powie o drodze nászey / ktora iść mamy. 7 ♣ Tedy odpowiedźiał Saul sludze swemu: Więc poydźiemy: Ale coż przynieśiemy onemu mężowi? Bo chlebá niestáło w sumkách nászych/ á podarku niemász/ ktorybyśmy przynieśli mężowi Bożemu: coż mamy? 8 ♣ Tedy slugá znowu odpowiedźiał Saulowi/ y rzekł: Otom ználazł u śiebie czwartą część sykla śrebrnego / ktora damy mężowi Bożemu / áby nam oznájmił droge nászę. 9 ♣ (Przedtym w Jzráelu ták mawiał káżdy / gdy śie szedł rádźić Bogá: chodźćie / á poydźiemy áż do Widzącego: Bo ktorego dźiś zowią Prorokiem / tego przedtym náżywano Widzącym.)

10 TEdy rzekł Saul do slugi swego: Dobre *jest* słowo twoje: chodź/ podźmy: y szli do miástá w ktorym był mąż Boży. 11 ♣ A gdy wstępowáli ná gore miástá / ápotkáli dźiewecżki wychodzące czerpáć wode/ rzekli im: 12 A jestże tu Widzący? ♣ Ktore odpowiádájąc im rzekły/ Jest: Oto przed tobą/ spiesz śie tedy: dźiś bowiem przyszedł do miástá/ gdyż dźiś Ofiáry *spráwuje* lud ná gorze. 13 ♣ Skoro wnidźiećie do miástá/ znajdźiećie go / pierwey niż pojdźie ná gore áby jadł: ábowiem lud nie będźie jadł / áż *on* przydźie: bo on będźie błogosłáwił ofierze b: potym będą jeść wezwáni: á przetoż idźćie bo go o tey godźinie znajdźiećie.

14 WEszli tedy do miástá: á gdy przyszli w pośrzodek miástá / Oto Sámuel wychodźił przećiwko 15 nim/ áby szedł ná gore: ♣ A PAN objáwił c był Sámuelowi dźień przed tym / niżli Saul przyszedł / 16 mowiąc: ♣ O tym czáśie jutro poślę do ćiebie mężá/ z ziemie Benjámin: ktorego pomażesz zá wodzá nád ludem mojim Jzráelskim: á on wybáwi lud moj z rąk Filistyńskich: Bom wejrzał ná lud moj / gdyż przyszło wołánie jego do mnie. 17 ♣ A gdy Sámuel wejrzał ná Saulá / rzekł mu PAn: Onoż mąż/ o ktorymemći powiedźiał: tenći będźie pánował nád ludem mojim.

18 A Ták przystąpił Saul do Sámuelá / w pośrzodku brámy / y rzekł: Proszę powiedz mi gdźieću jest dom Widzącego? 19 ♣ Y odpowiedźiał Sámuel Saulowi / mowiąc: Jam *jest* Widzący / wstąp przede mną ná gore / á będźiećie dźiś jedli ze mną / potym ćię odpráwię ráno/ á cokowiek jest w sercu twym / oznájmię tobie. 20 ♣ A o Oślice/ ktoreć zginęły dźiś trzeći dźień / nie frásuj śie / boć śie ználázły: y czyjeż wszytko co nalepszego w Jzráelu? izali nie twoje? y nie wszystkiego domu Ojcá twego? 21 ♣ A odpowiádájąc Saul rzekł: izalim ja nie d Syn Jemini/ z námniejszego pokolenia Jzráelskiego? á dom moj ázaż nie napodlejszy miedzy wszystkimi domy pokolenia Benjáminowego? Przeczżeś tedy mowił do mnie tákowe słowá?

22 A Ták wźiąwszy Sámuel Saulá y slugę / wwiodł je ná Sale / y dał jm miejsce przednieysze miedzy wezwánymi / ktorych było około trzydźiestu mężow. 23 ♣ Y rzekł Sámuel kuchárzowi: Daj *sam* tę cząstkę ktoramći dał / y o ktorymći rzekł / Zchowaj ją u śiebie. 24 ♣ A gdy przyniosł kucharz łopátkę / y to co było ná niey/ położył *Sámuel* przed Saulá / y rzekł: Oto co zostáło weźmi przed śie / á jedz/ bo na ten czás zchowano *to* dla ćiebie / *gdym* rzekł: Wezwałem ludu. ♣ Y jadł Saul z Sámuelem dnia onego.

25 A Gdy zstąpili z gory do miástá / rozmawiał z Saulem ná dáchu. Potym wstáli bárzo ráno: Y stáło śie / gdy śie poczęło rozedniwáć:

c Dźiej. 12. 21.

d 1 Sám. 15. 17.

b 5 Moj. 8. 10. Dźiej. 27. 35. 1 Tym. 4. 4. 5.

záwołał Sámuel Saulá ná dách/ mowiąc: Wstań / á odpráwię cię: wstawszy tedy Saul / wyszli obá z domu/ on y Sámuel. 27 ✤ A gdy zchodźili ku końcowi miástá / rzekł Sámuel do Saulá : rzecz sludze áby szedł przed námi /y szedł : á ty pozostań trochę żeć opowiem słowo Boże.

ROZDZIAŁ X.

Saul ná krolestwo od Sámuelá pomázány bedzie. 6. Znákámi o tym upewniony. 17. á przez los w Mássá ze wszystkiego ludu obrány jest.

1 TEdy Sámuel wźiał báńkę Oliwy / y wylał nágłowę jego / á pocáłowawszy go / rzekł : izali ćię nie pomázał PAN nád dźiedźictwem swojim zá wodzá? 2 ✤ Gdy dźiś odejdźiesz ode mnie / znajdźiesz dwu mężow u grobu Ráchele ná gránicách Benjámin w Selsá/ ktorzyć powiedzą: náláźły śie Oślice / ktorycheś chodźił szukáć : á oto zániechawszy Oćiec twoj stáránia o Oślicách / frásuje śie o was / mowiąc:Coż mam czynić z strony Syná mego? 3 ✤ Potym odszedszy z támtąd dáley / przydźiesz áż ná pole Tábor : y potkáją ćię tám trzey mężowie/idący do Bogá/ do b domu Bożego/ jeden nieśie troje koźląt/ á drugi nieśie trzy bochny chlebá/ á trzeci nieśie łagiew winá. 4 ✤ Y pozdrowią ćię w pokoju / y dádząć dwoje chlebá / ktore weźmiesz z rąk ich. 5 ✤ Potym przydźiesz ná págorek Boży / kedy jest straż Filistyńska : á gdy tám wnidźiesz do miástá / potkasz śie z gromádą Prorokow / zstępujących z gory : á przed nimi będźie hárfá /y bęben/ y piszczałká / y lutnia/á oni będą prorokowáli. 6 ✤ Y zstąpi náćię Duch Páński/y będźiesz z nimi prorokował : A odmienisz śię w inszego mężá. 7 ✤ A gdy przydą te znáki ná ćię / czyń cokolwiek znajdźie ręká twojá : bo Bog *jest* z tobą. 8 ✤ Potym pojdźiesz przede mną do Gálgál / á oto ja przydę do ćiebie / dla spráwowánia Ofiar cáłopálonych / y dla Ofiárowánia ofiar spokojnych : przez śiedm dni będźiesz czekał / áż przydę do ćiebie/ y ukażęć co będźiesz miał czynić. 9 ✤ Y stáło śię / gdy śię obroćił áby odszedł od Sámuelá / odmienił Bog serce jego w insze / y spełniły śię wszystkie one znáki dniá onego.

10 Y Przyszli tám ná págorek : á oto gromádá Prorokow potkáłá śię z nim / y odpoczął nád nim Duch Boży / y prorokował w pośrzodku ich. 11 ✤ Stáło śię c tedy / że wszyscy ktorzy go przed tym ználi ujrzeli / á oto z prorokámi prorokował : y mowili wszyscy jeden do drugiego: coż śię stáło Synowi Cyssowemu? Izali też Saul miedzy Prorokámi? 12 ✤ Y odpowiedźiał mąż *niektory* z támtąd/ y rzekł: y ktoż jest Ojcem ich d? przetoż weszło to w przypowieść : Izali y Saul miedzy Prorokámi? 13 ✤ Y przestał prorokowáć/ á przyszedł ná gorę.

14 POtym rzekł Stryj Saulow do niego/ y do sługi jego : Gdźieżeśćie chodźili? y odpowiedźiał: szukáć Oślic : á widząc żesmy ich nie mogli ználeść/ posliśmy do Sámuelá. 15 ✤ Y rzekł Stryj Saulow / powiedz mi proszę co wam powiedźiał Sámuel. 16 ✤ Y odpowiedźiał Saul Stryjowi swemu: Oznájmił nam zá pewne / iż ználeźiono Oślice. Ale o spráwie Krolestwá/ o ktorym mu Sámuel powiedźiał nie oznájmił mu.

17 POtym zwołał Sámuel ludu do PAná do Másfá. 18 ✤ Y rzekł do Synow Izraelskich : Ták mowi PAN Bog Izráelski : Jam wywiodł Izráelá z Egiptu/ y wybáwiłem was z rąk Egipczánow / y z rąk wszystkich krolestw ktore was trapiły: 19 ✤ Aleśćie wy dźiś odrzućili e Bogá wászego ktory was sam wybawia od wszystkiego złego wászego/ y od ućiskow wászych / y rzekliśćie mu : Postánow Królá nád námi. Przetoż teraz stańćie przed PAnem według pokoleń wászych/y wedle tyśiacow wászych. 20 ✤ A gdy kazał przystąpić Samuel wszystkim pokoleniam Izráelskim/padł *los* ná pokolenie Benjáminowe. 21 ✤ Potym kazał przystąpić pokoleniu Benjáminowemu / według domow jego/ y padł *los* ná dom Metry/á tráfił ná Saulá

Ozea. 9. 13. Dźiej. 13. 21.

b *H. Do Bethel.*

c 1 *Sám.* 19. 24.

d *T. Prorokow.*

e 1 *Sám.* 8. 7. 19 y 12. 12

lá Syná Cyssowego: y szukano go/ ále go nie ználeziono. [22] ♣ Przetoż pytáli śię znowu PAná: przydźieli jeszcze sám ten mąż? y odpowiedźiał PAN: Oto śię skrył miedzy sprzętem. [23] ♣ Tedy poszedszy wźięli go z támtąd: y stánął w pośrzod ludu: y był głową wyższy f nád wszystek lud.

f H Był wyższy od rámieniá y wyżey.

[24] ♣ Y rzekł Sámuel do wszystkiego ludu; widźićież kogo to PAN obrał że mu niemász rowniá miedzy wszystkim ludem? przetoż zákrzyknął wszystek/ lud mowiąc: Niech żywie Krol. [25] ♣ Tedy powiedźiał Sámuel g ludowi práwo krolewskie: y spisał je ná kśięgách/ ktore położył przed PAnem: potym rozpuśćił Sámuel wszystek lud/ káżdego do domu swego.

g 1 Sám. 8. 11. 12.

[26] ♣ Tákże y Saul szedł do domu swego do Gábáá: y szły zá nim Wojská/ ktorych Bog sercá dotknął. [27] ♣ Lecz h ludźie niepobożni rzekli? Coż? tenże nas wybáwi? y wzgárdźili nim/ áni mu przynieśli dárow. Ale on czynił/ jákoby nie słyszał.

h 1 Sám. 11. 12.

ROZDZIAŁ XI.

Ammonitowie mieszczány Jábes Gálááa bárzo drecżą. 6. co usłyszawszy Saul. 7. lud wszystek zebrał. 11. Ammonity poráźił. 15. zaczym znowu z weselem y z ofiárámi ná krolestwo potwirdzony jest.

[1] TEdy przyćiągnął Náhás Ammończyk/ y położył śię Obozem przećiw Jábes Gáláádskiemu: y rzekli wszyscy mężowie Jábes do Náhásá: uczyń z námi przymierze á będźiemyć służyli. [2] ♣ Y rzekł do nich Náhás Ammończyk: w ten sposob uczynię z wámi *przymierze*, jesli wykupię z was káżdemu oko práwe/ á włożę to obelżenie ná wszystkiego Izráelá. [3] ♣ Y rzekli do niego stárszy z Jábes: Pozwol nam śiedm dni/ że roześlemy posły po wszystkich gránicách Izráelskich: á jesli nic będźie ktoby nas rátował/ tedy wynidźiemy do ćiebie a.

a I. Tedyć śię poddamy.

[4] Y Przyszli posłowie do Gábáá Saulowego/ á powiedźieli te słowá/ gdźie słyszał lud: y podniosł wszystek lud głos swoj/ á płákał: ♣ [5] A oto Saul szedł zá wołmi z polá: y rzekł Saul? Coż śię *stáło* ludowi iż płácze? y powiedźieli mu wszystkie słowá mężow z Jábes. [6] ♣ Tedy zstąpił Duch Boży ná Saulá/ gdy usłyszał słowá te: y zápalił śię gniew jego bárzo. [7] ♣ A wźiąwszy párę wołow/ rozrąbał je ná sztuki/ y rozesłał po wszystkich gránicách Izráelskich przez też posły/ mowiąc: ktokolwiek nie wynidźie zá Saulem y zá Sámuelem/ ták śię stánie wołom jego: y padł strách PAński ná lud/ y wyszli jáko b mąż jeden.

b T. Społu zgodnie.

[8] ♣ Y obliczył je w Bezeku: á było Synow Izráelskich trzy kroć sto tyśięcy: á mężow Judá trzydźieśći tyśiecy. [9] ♣ Y rzekli posłom ktorzy byli przyszli; Ták powiedzćie mężom w Jábes Gálááa: Jutro będźiećie wybáwieni/ gdy ogrzeje słońce: Y wroćili śię posłowie/ y oznájmili to mężom w Jábes/ ktorzy śię uweselili. [10] ♣ Tedy rzekli mężowie Jábes Ammonitom/ jutro wynidźiemy do was/ á uczynićie z námi wszystko/ co dobrego będźie w oczách wászych.

[11] NAzájutrz tedy rozszykował Saul lud ná trzy Hufy/ y wtárgnął w pośrzodek Obozu przed świtániem: y bił Ammonity áż śię dźień ogrzał: á ktorzy pozostáli rozpierzchneli śię/ ták iż nie zostáło z nich y dwu pospołu. [12] ♣ Y rzekł lud do Sámuelá: Ktoż *jest* ten co mowił: c Saul że będźie krolował nád námi? wydajćie męże *te*, ábyśmy je pobili. [13] ♣ Y rzekł Saul: Nie będźie nikt zábity dniá tego; bo dźiś PAN uczynił wybáwienie w Izráelu.

c 1 Sám. 10. 27.

[14] ZAtym rzekł Sámuel do ludu: Podźćie/ á idźmy do Gálgál/ á tám odnowimy krolestwo. [15] ♣ Szedł tedy wszystek lud do Gálgál/ y postánowili tám Saulá krolem przed PAnem w Gálgál/ támże spráwowáli Ofiáry spokojne przed PAnem. ♣ Y weselił śię tám Saul/ y wszyscy mężowie Izráelscy bárzo.

ROZDZIAŁ XII.

Sámuel wierność swoję w wykonywániu urzędu oświadcza. 7. Ludowi niewdźięczność jego przypomina. 14. Posłusznym łáskę Bożą obiecuje. 18. Cud ná przekoná-

konánie ich u Bogá uprasza. 20. y potrwożonych ćieszy.

1 Y Rzekł Sámuel do wßystkiego Izráelá: Otom usłuchał głosu wáßego we wßystkim / o coście ze mną mowili / y postánowiłem nád wámi Królá. 2 A oto teraz Krol chodźi przed wámi / á jam śie zstárzał / y ośiwiał: oto y Synowie moji są z wámi / á jam *też* chodźił przed wámi / od młodośći mojey áż do dniá tego. 3 Otom ja tu. Swiadćież przećiwko mnie przed PAnem / y przed Pomázáńcem jego / jeslim wźiął ktoremu z was wołu / ábo jeslim wźiął ktoremu z was ossá / y jeslim kogo ućisnął / ábo gwałt komu uczynił / y jeslim z ręki czyjey wźiął dar / żebym miał kryć oczy swoje dla niego: á nágrodzę wam. 4 Y odpowiedźieli: Nie ućisnąłeś nas / ániś nam gwałtu uczynił / ániś wźiął z ręki czyjey żadney rzeczy. 5 Nád to rzekł do nich: Swiádkiem PAN przećiwko wam / y świádkiem Pomázániec jego dniá tego / iżeśćie nic nieználeźli w ręce mojey: A *oni* rzekli: Swiádkiem. 6 Y rzekł Sámuel do ludu: PAn *świádkiem* ktory uczynił Mojżeßá y Aároná / y ktory wywiodł Ojce wáße z źiemie Egipskiey. 7 Przetoż teraz stańćie / ábym śie rozpierał z wámi przed PAnem / o wßystkie dobrodźiejstwá d PAńskie ktore wam uczynił y Ojcom wáßym.

8 GDy záßedł Jákob do Egiptu / wołáli Ojcowie wáßy do PAná / y posłał PAN Mojżeßá e y Aároná / ktorzy wywiedli Ojce wáße z Egiptu / á posádźili je ná tym miejscu. 9 A *gdy* f zápomnieli PAná Bogá swego: podał je w ręce Syſárze Hetmánowi Wojská Hásor / y w ręce g Filistynow / tákże w ręce Królá h Moábskiego / ktorzy walczyli przećiwko nim: 10 Ale *gdy* wołáli do Páná / y mowili i: Zgrzeßylismy / żesmy opuśćili PAná: á służylismy Báálom y Astárotowi: przetoż teraz wybaw nas z rąk nieprzyjaćioł náßych / á będźiemy ć służyli. 11 A ták posłał PAn k Jerubáálá / y Bedoná / y Jeftego / y Sámuelá / á wyrwał was z ręki nieprzyjaćioł wáßych okolicznych / y mießkáliśćie bespiecznie. 12 Potym widząc / iż Náhás Krol Synow Ammonowych / przyćiągnął przećiwko wam / rzekliśćie do mnie: Zadnym sposobem: ále Krol l będźie krolował nád námi: choć PAn Bog wáß był Krolem wáßym. 13 Teraz tedy oto Krol / ktoregośćie obráli / ktoregośćie żądáli: Oto przełożył PAn Królá nád wámi. 14 Jesli śię będźiećie bali PAná / á jemu służyli / y słucháli głosu jego / á nie rozdraźnićie ust PAńskich: tedy y wy / y Krol / ktory kroluje nád wámi m będźiećie *ßczęśliwie chodźić* zá Pánem Bogiem wáßym. 15 Ale jesliż nie będźiećie słucháć głosu PAńskiego / á rozdraźnićie ustá PAńskie / będźie ręká PAńska przećiwko wam / *jáko* y przećiwko Ojcom wáßym.

16 JEßcze teraz stójćie á obaczćie tę rzecz wielką ktorą PAn uczyni przed oczymá wáßymi. 17 Izali dźiś nie pßeniczne żniwá? będę wzywał PAná / á zpuśći gromy y dżdże / á dowiećie śię y obaczyćie / jáka jest wielka złość wáßá / ktoreyśćie śię dopuśćili przed oczymá PAńskimi / żądájąc sobie Królá. 18 Przetoż wołał Sámuel do PAná / y puśćił PAN gromy y deßcz dniá onego / y bał śię wßystek lud bárzo Páná y Sámuelá. 19 Y rzekł wßystek lud do Sámuela: Modł śię zá sługámi twymi PAnu Bogu twemu / żebysmy nie pomárli: bosmy przydáli do wßystkich grzechow náßych *tę* złość / żesmy sobie prośili o Królá. 20 Tedy rzekł Sámuel do ludu: Nie bojćie śię / ácześćie wy to wßystko uczynili: wßákże przeto nie odstępujćie od PAná / ále służćie PAnu ze wßystkiego sercá wáßego. 21 A nie udawajćie śię zá prożnośćiámi / ktore wam nic nie pomogą / áni was wybáwią gdyż prożnośćiámi są. 22 Abowiemći nie opuśći PAn ludu swego / dla imienia swego wielkiego / gdyż śię upodobáło PAnu / uczynić was sobie ludem. 23 A mnie / nie daj Boże / ábym miał grzeßyć przećiw PAnu / przestawájąc modlić śię zá wámi /

d H. Sprawiedliwośći.
e 2 Moj. 3. 10.
f Sedź. 4. 2.
g Sedź. 10. 7.
h Sedź. 3. 12. 14.
i Sedź. 10. 10.
k Sedź. 6 14. 42. y 10.3. y 11.5.
l 1 Sám. 8. 5. 9.
m 1 Sám. 13. 13. 14.

owßem was bede náuczał drogi dobrey/ y prostey. 24 ✤ Jedno śie bojćie PAná/ á służćie mu w prawdźie/ ze wßystkiego sercá wáßego: á to upátruyćie/ jáko wielmożnie poczynał z wámi. 26 ✤ Ale jesli przećie w złośći trwáć bedźiećie/ tedy y wy/ y Krol wáß poginiećie.

ROZDZIAL XIII.

Ionátán Filistyny w Mieśćie Gábáá pobił. 5. Záczym śie Filistyni zbieráją przećiw Izráelczykom. 6. ktorzy bojąc śie ich ućiekáją. 9. Saul nie czekájąc Sámuelá, ofiáruje. 13. Przeto go Bog odrzućił.

1 SAul *tedy* pierwßego roku krolowánia swego/ (bo tylko a dwie lećie krolował nád Izráelem.) 2 ✤ Wybrał sobie trzy tyśiące z Izráelá: y byli przy Saulu dwá tyśiącá w Máchmás/ y ná gorze Bethel/ á tyśiąc był z Jonátánem w Gábáá Benjámin: á ostátek ludu rozpuśćił káżdego do przybytku swego. 3 ✤ Tedy Jonátán pobił straż Filistyńską/ ktora *byłá* w Gábáá/ y usłyßeli Fylistynowie. Zátym Saul zátrąbił w trąbę po wßystkiey źiemi/ mowiąc: niech usłyßą Hebrejczycy. 4 ✤ A ták usłyßał wßystek Izráel/ że powiádano: pobił Saul straż Filistyńską: dla czego też obrzydłym był Izráel miedzy Filistyny: Y zwołano ludu zá Saulem do Gálgál.

5 FIlistyni też zebráli śie/ áby walczyli z Izráelem/ májąc trzydźieśći tyśiecy wozow/ y ßeść tyśiecy jezdnych/ á ludu bárzo wiele jáko piasku/ ktory jest ná brzegu morskim/ y ćiągneli/ á położyli śie obozem w Máchmás/ ná wschod słońcá od Betáwen. 6 ✤ Ale mężowie Izráelscy widząc iż byli śćiśnieni/ bo był ućiśniony lud) pokryli śie w jáskinie/ y w obronne miejscá/ y skáły/ y w wieże/ y w jámy. 7 ✤ *Niektorzy* też Hebrejczykowie przepráwili śie zá Jordan/ do źiemie Gád y Gáláád: Ale Saul jeszcze pozostał był w Gálgál/ á wßystek lud potrwożony ßedł zá nim. 8 ✤ Y czekał b przez śiedm dni według czásu zámierzonego od Sámuelá: á gdy nie przyßedł Sámuel do Gálgál/ rozbieżał śie lud od niego.

9 TEdy rzekł Saul: Przynieśćie do mnie Ofiáre cáłopalenia/ y Ofiáry spokojne: támże ofiárował cáłopalenie. 10 ✤ A gdy dokończył Ofiáry cáłopalenia/ oto Sámuel przyßedł/ y wyßedł Saul przećiwko niemu/ żeby go przywitał. 11 ✤ Y rzekł Sámuel/ Cożeś uczynił? odpowiedźiał Saul: Yżem widźiał/ że śie rozchodźił lud odemnie/ á tyś nie przyßedł ná czás náznáczony: Filistynowie śie też zebráli do Máchmás. 12 ✤ Tedym rzekł: Oto przypádną Filistynowie ná mie w Gálgál/ á jam jeßcże nie ubłagał twárzy PAńskiey/ y ták poważyłem śie/ y Ofiárowałem cáłopalenie. 13 ✤ Y rzekł Sámuel do Saulá: Głupieś uczynił: Nie záchowałeś przykazánia PAná Bogá twego/ ktoreć rozkazał: ábowiem terázby był utwierdźił PAn Krolestwo twoje nád Izráelem áż ná wieki. 14 ✤ Ale teraz krolestwo twoje c nie ostoji śie: PAN sobie ználazł męża według d sercá swego/ ktoremu rozkazał PAn áby był wodzem nád ludem jego/ gdyżeś nie záchował coć przykazał PAn. 1 ✤ Wstawßy tedy Samuel/ poßedł z Gálgál do Gábáá w Benjámin/ y policzył Saul lud/ ktorego śie ználazło e przy nim/ około ßeśći set mężow.

16 PRzetoż Saul/ y Jonátán syn jego/ y lud ktory śie ználazł przy nim/ zostáli w Gábáá w Benjámin/ á Filistynowie leżeli Obozem w Máchmás. 17 ✤ Y wyßły dla zdobyczy z obozu Filistyńskiego trzy hufce; hufiec jeden obroćił śie drogą ku Ofrá/ do źiemie Suál: 18 ✤ A drugi hufiec/ obroćił śie drogą ku Betoron: Trzeći záś hufiec/ udał śie drogą ku gránicy przyległey dolinie Sebojim/ ku puszczy. 19 ✤ Ale kowal nie znájdował śie we wßystkiey źiemi Izráelskiey: bo byli zábieżeli temu Fylistynowie/ żeby snadź Hebrejczycy nie robili mieczow áni oßczepow. 20 ✤ Przetoż chadzał wßystek Izráel do Filistynow ostrzyć sobie káżdy lemieß swoj/ y motykę swoje/ y śiekierę swoję/ y

a *T. niż był od Bogá odrzucony.*

b 1*Sám.* 10. 8.

c 1*Sám.* 12.14.

d *Psalm* 89.21. *Dźiej.* 13.22.

e 1*Sám* 14. 2.

21 rydel swoj: ♣ Bo ztepiáły były ostrzá lemießow/ y motyk/ y wideł/ y śiekier áż do ośćienia/ ktore było ostrzyć potrzebá. 22 ♣ Y było pod czás wojny/ że śie nie znájdował miecz/ áni oßczep w reku wßystkiego ludu ktory *był* z Saulem/ y z Jonátánem: tylko śie znájdował u Saulá y Jonátáná Syná jego. 23 ♣ A straż Filistyńska wyßłá ná droge ku Máchmás.

Rozdział. XIV.

Ionátán sam z sługą swojim ßedßy ku Filistynom. 14. záſadzkę ich poráźił. 15. z kąd śię drudzy polękli. 20. Saul obaczywßy to, wßystek lud zebrawßy w pogonią zá nimi idźie. 24. lud przyśięgą obowięzuje. 27. Ionátáná, ktory z niewiádomośći wykroczył. 44. zabić chce. 45. ále śię lud oń ujmuje. 47. wojny Saulowe. 49. y potomstwo jego.

1 Y Stáło śie dniá niektorego/ że rzekł Jonátán Syn Saulow do sługi/ ktory nośił broń jego; Podź/ przejdźiemy do straży Filistyńskiey/ ktora jest ná oney stronie/ á Ojcu swemu *o tym* nie oznájmił. 2 ♣ Ale Saul zostáł był przy págorku/ pod jábłonią gránatową/ ktora byłá w Migron/ y lud ktory *był* z nim/ około ßeśći a set mężow. 3 ♣ A Achiás/ Syn Achitobá brátá Ichábodá/ Syná Fineesowego/ Syná Heli/ Kápłáná PAńskiego w Sylo/ nośił Efod. A lud nie wiedźiał iż odßedł Jonátán. 4 ♣ Ale miedzy przechodámi/ kedy ßukał Jonátán przejśćia ku straży Filistyńskiey/ *byłá* skáłá ostra po jedney stronie/ tákże skáłá ostra po drugiey stronie: jedney imie Boses/ á drugiey Sene. 5 ♣ Skáłá jedná byłá ná pułnocy przećiwko Máchmás: á druga ná południe przećiwko Gábáá. 6 ♣ Y rzekł Jonátán do wyrostká ktory nośił broń jego: podźmy/ á przejdźiemy do straży tych nieobrzezáńcow/ snadź uczyni PAn przez nas *wybáwienie*: boć nie trudno PAnu wybáwić w wielu ábo w trosze. 7 ♣ Y rzekł mu *sługá* noßący broń jego: Czyń co śie podoba sercu twemu: idź *gdźie chceß*, oto já bede z tobą według woli twojey. 8 ♣ Tedy rzekł Jonátán: Oto my idźiemy do tych Mężow/ á ukażemy śie im. 9 ♣ Jeśli nam ták rzeką/ czekájćie áż przyjdźiemy do was: stojmyż ná miejscu swym/ á nie chodźmy do nich. 10 ♣ Ale jesliż ták rzeką: Podźćie do nas: Podźmyż: boć je dał PAN w rece náße. ♣ A to bedźiemy mieli zá znák.

11 Y Kazáli śie tedy obá straży Filistyńskiey/ y rzekli Filistynowie: Onoż Hebrejczycy wychodzą z jáskini/ w ktorey śie byli pokryli. 12 ♣ Y mowili mężowie co ná straży byli do Jonátáná/ y do wyrostká co zá nim broń nośił/ y rzekli: podźćie ku nam/ á oznájmiemy wam coś. Y rzekł Jonátán do sługi swego: Podź zá mną/ boć je PAN podał w rece Izráelczykom. 13 ♣ Lazł tedy Jonátán ná reku swych/ y ná nogách swych/ á wyrostek jego zá nim: y padáli przed Jonátánem/ y przed wyrostkiem jego/ ktory też zábijał *idąc* zá nim. 14 ♣ A tác byłá porażká pierwßa/ w ktorey pobił Jonátán y wyrostek jego/ co broń zá nim nośił około dwudźiestu mężow/ jákoby ná puł stájá roli. 15 ♣ Y przyßedł strách ná Oboz ná polu/ y ná wßystek lud: straż też/ y ći ktorzy byli wyjácháli ná zdobycz lekáli śie/ áż śie źiemiá trzesłá: bo byłá w stráchu Bożym. 16 ♣ Y obaczyłá straż Saulowá w Gábáá Benjáminowym/ że śie ono mnostwo rozsypowáło/ y pierzcháło/ y że śie go urywáło.

17 T Edy rzekł Saul do ludu ktory przy nim *był*: Wywiedzćie śie záraz/ á obaczćie kto odßedł z náßych: A gdy śie wywiádowáli/ oto nie *było* Jonátáná/ y wyrostká/ co zá nim broń nośił. 18 ♣ Y rzekł Saul do Achiássá: przystaw skrzynie Bożą/ bo byłá skrzyniá Bożá dniá onego z Synmi Izráelskimi.) 19 ♣ Y stáło śie/ gdy jeßcze Saul mowił do Kápłáná/ że zámießánie/ ktore było w Obozie Filistyńskim/ wzmagálo śie y rozmnażáło: Przetoż rzekł Saul do Kápłáná: záwśćiągni reki twojey. 20 ♣ A ták zebrawßy śie Saul/ y wßystek lud ktory był z nim/ przy-

a 1 Sám. 13.15.

b 2 Kron. 14.21.

ßli gdźie byłá bitwá: á oto káżdego miecz był obrocony ná towárzyßá jego / y *byłá* porażká bárzo
21 wielka. ✣ A Hebreyczycy e ktorzy przed tym przestawáli z Filistyńámi / ktorzy z nimi ćiagneli w oboźie tám y sám / ći śie tez *obroćił wßyst*áneli przy Izráelu / ktory był z
22 Saulem y z Jonátánem. ✣ Nád to wßyscy mężowie Izráelscy / ktorzy śie byli d pokryli ná gorze Efráim / gdy usłyßeli iz ućiekáją Filistynowie / ßli zá nimi w pogonią
23 w oney bitwie. ✣ Y wybáwił PAn dniá onego Izráelá / á bitwá oná záßłá áż do Betáwen.

e T. w nie. wolą przed tymi zábráni.

d 1 Sám. 13. 6.

24 A Mężowie Izráelscy ztrudzeni byli onego dniá. Y poprzyśiągł Saul lud / mowiąc: Przeklęty mąż ktoryby jadł chleb przed wieczorem / áż śie pomßczę nád nieprzyjaćioły mymi. Y nie skoßtował wßystek lud
25 chlebá. ✣ Tedy wßystek *lud* oney źiemie przyßedł do lásá / gdźie było
26 *wiele* miodu ná źiemi. ✣ Wßedßy tedy lud do lásá / ujrzał płynący miod: wßákże nie doniosł żaden *z miodem* ręki swojey do ust swojich / bo
27 śię bał lud oney przyśięgi. ✣ Ale Jonátán nie słyßał gdy poprzyśięgał lud Oćiec jego: Y źciągnął koniec láski / ktorą miał w ręce swey / á omoczył go w plastrze miodu / y obroćił rękę swoję do ust swojich / y oświe-
28 ćiły śię oczy jego. ✣ A odpowiádájąc jeden z ludu / rzekł: Przyśięgą záwiązał Oćiec twoj lud / mowiąc Przeklęty mąż ktoryby jadł chleb
29 dźiśia: z tądże ustał lud. ✣ Tedy rzekł Jonátán: Ztrwożył Oćiec moj źiemię. Pátrzćie proßę / jáko są oświecone oczy moje / iżem skoßtował troche miodu tego. ✣ Jáko dá-
30 leko więcey / gdyby śię był najadł dźiś lud z łupu nieprzyjaćioł swojich ktorych nábył? Izaliby nie byłá większa porażká miedzy Filistyná-
31 mi? ✣ Poráźili tedy dniá onego Filistyny od Máchmás / *áż* do Ajálon / y zprácował śię lud bárzo.

e 5 Moj. 12. 16. 23.

32 TEdy śię lud udał ná łup / á nábráwßy owiec / y wołow / y ćieląt / rzezáli je ná źiemi / á jadł lud
33 ze krwią. ✣ Y powiedźiano Saulowi mowiąc: e Oto lud grzeßy przećiw PAnu / jedząc ze krwią: ktory rzekł: zgrzeßyliśćie: przytoczćież sám do mnie teraz kámień wielki. ✣
34 Zátym rzekł Saul / rozejdźćie śię miedzy lud / á rzeczćie do nich: przywiedźćie do mnie káżdy wołu swego / y káżdy owcę swą: bijćież je tu / á jedzćie / á nie zgrzeßyćie przećiwko PANU jedząc ze krwią: y przywiedli wßystek lud / káżdy wołu swego w ręce swey w nocy: y bito je tám.
35 ✣ Y zbudował Saul Ołtarz PAnu: toć napierwßy Ołtarz ktory zbudował PAnu.
36 Y Rzekł Saul / puśćmy śię zá Filistynámi nocą / á bijmy je áż do świtánia / á nie zostáwujmy z nich y jednego: Ktorzy mu odpowiedźieli: Cokolwiek dobrego jest w oczách twojich / uczyń: Ale Kápłan rzekł: Przystąpmy sám do Bogá.
37 ✣ Tedy śię rádźił Saul BOgá / Mamli śię puśćić zá Filistynámi? podáßli je w ręce Izráelá? y nie odpowiedźiał mu dniá tego. ✣ Przetoż
38 rzekł Saul: Przystąpćie sám wßyscy celniejßy z ludu / y wywiedźćie śię / á pátrzćie przykimby grzech dźiś był. ✣ Bo żywie PAN / ktory
39 wybawia Izráelá: choćby był y przy Jonátánie Synu mojim / że śmierćią umrze. Y nie odpowiedźiał mu *nikt* ze wßystkiego ludu. ✣
40 Nád to rzekł do wßystkiego Izráelá: Wy będźiećie ná jedney stronie / á ja y Jonátán Syn moj będźiemy ná drugiey stronie: y odpowiedźiał lud Saulowi: Co dobrego jest w oczách twojich / uczyń.
41 ✣ Zátym rzekł Saul do PAná Bogá Izráelskiego: *Pánie* pokaż spráwiedliwą: y náleźion jest Jonátán y
42 Saul: á lud wyßedł *z tego*. ✣ Potym rzekł Saul: Rzuććie los miedzy mną / y miedzy Jonátánem Synem mojim: y náleźiony jest Joná-
43 tán. ✣ Zátym rzekł Saul do Jonátáná: Powiedz mi coś uczynił? y powiedźiał mu Jonátán / y rzekł: zkoßtowałem tylko końcem láski / ktorąm miał w ręce mojey / troche miodu; Y dla tegoż ja mam u-
44 mrzeć? ✣ Y odpowiedźiał Saul: To á to mi niech Bog uczyni / że śmierćią
45 umrzeß Jonátánie. ✣ Ale lud rzekł

do Saulá: Izali Ionátán umrze/ ktory uczynił to wybáwienie wielkie w Izráelu? Boże uchoway! żywie PAn/ nie spádnie y włos z głowy jego ná ziemię. Abowiem *zá pomocą* Bożą uczynił to dźiśia. ♣ A ták wybáwił lud Ionátáná że nie umárł. 46 ♣ Tedy śię wrocił Saul od Filistynow: á Filistynowie odeszli ná miejsce swoje.

47 A Saul otrzymawszy Krolestwo nád Izráelem walczył przećiwko okolicznym wszystkim nieprzyjaćiołom swojim: przećiw Moábitom/ y przećiw Synom Ammonowym/ y przećiw Edomczykom/ y przećiw Krolom Sobá/ y przećiw Filistynom: á gdźie śię kolwiek obrocił/ meżnie śię spráwował. 48 ♣ Zebrawszy też wojsko/ poráźił Amálekity: y wyrwał Izráelá z ręki tego/ ktory go pustoszył.

49 A Miał Saul f Syny/ Ionátáná/ y Iessujego/ y Melchisuá: á imioná dwu corek jego: imię pierworodney Merob/ á młodszey Michol. 50 ♣ A imię żony Saulowey Achinoám/ *ktorá byłá* corka Achimáásowá; á imię Hetmáná wojská jego Abner/ Syn Nerá Stryjá Saulowego. 51 ♣ Bo Cys był Oćiec Saulow; á Ner Oćiec Abnerow/ Syn Abielow. 52 ♣ Y byłá wojná wielka z Filistynámi/ po wszystkie dni Saulowe. Przetoż *gdźiekolwiek* widźiał Saul jákiego śilnego y dźielnego męża/ przyjmował go do śiebie.

f
1 Kron.
8. 33.

Rozdział XV.

Saul mając rozkazánie, áby Amálekity do szczętu wygłádźił. 9. Krolowi ich Agágowi z folgował. 14. 15. ták że z bydeł co lepsze zostáwił. 15. Zátym Sámuel grzech mu pokazuje. 16. y odrzucenie opowiada. 31. á rozśiekawszy Krolá Agágá: 13. Saulá opuszcza.

1 Y Rzekł Sámuel do Saulá: Posłał mię PAn/ ábym ćię pomázał zá Krolá nád ludem jego Izráelskim: przetoż teraz posłuchaj głosu słow PAńskich. 2 ♣ Ták mowi PAn zástępow: Wspomniałem *ná to* co a uczynił Amálek Izráelowi/ jáko śię nań zásádźił ná drodze/ gdy 3 wychodźił z Egiptu. ♣ Przetoż idź/ á poraź b Amáleká/ y wytráć jáko przeklęte wszystko co ma: nie folguj mu/ ále wybij od mężá áż do niewiásty/ od máłego áż do ssącego/ od wołu áż do owce/ od wielbłądá áż do ośłá. 4 ♣ A ták Saul zebrawszy lud/ policzył go w Teláim: dwá kroć sto tyśięcy pieszych/ y dźieśięć tyśięcy mężow z Iudá. 5 ♣ A *gdy* przyćiągnął Saul/ áż do miástá Amálek/ áby zwiodł bitwę nád potokiem. 6 ♣ Rzekł Saul do Cynejczyká: Idźćie/ odstąpćie/ á wynidźcie z pośrzodku Amálekitow/ ábym was nie wytráćił z nimi: boś ty uczynił c miłośierdźie/ ze wszystkimi Syny Izráelskimi/ gdy szli z Egiptu. A ták odstąpił Cynejczyk z pośrzodku Amálekitow.

a
2 Moj.
17. 8.

b
1 Sám.
15. 18.

c
Mátt.
5. 7.

7 Y Poráźił Saul Amáleká od Hewilá/ ktoredy chodzą do Sur/ 8 ktore jest przećiw Egiptowi. ♣ Y pojimał Agágá Krolá Amálekitow żywego/ á wszystek lud pobił ostrzem 9 mieczá. ♣ Ale przepuśćił Saul y lud *jego* Agágowi/ y co nalepszym owcom/ y wołom/ y bydłu tłustemu/ y báránom/ y wszystkiemu co było nalepszego/ á nie chćieli tego wygubić: tylko cokolwiek było nikczemnego/ y podłego/ to wygubili.

10 P Rzetoż stáło śię słowo PAńskie 11 do Sámuelá/ mowiąc: ♣ Zal mi d żem postánowił Saulá: zá Krolá: ábowiem odwrocił śię ode mnie/ á słowá mego nie wypełnił: y rozgniewał śię bárzo Sámuel/ y wołał do PAná przez cáłą noc: ♣ 12 Wstawszy tedy Sámuel/ szedł przećiwko Saulowi ráno: bo dano znáć Sámuelowi/ mowiąc: przyszedł Saul do Kármelu: támże wystáwił sobie pámiątkę zwyćięstwá: á obroćiwszy śię poszedł/ y przyszedł do Gálgál. 13 ♣ A gdy przyszedł Sámuel do Saulá/ rzekł mu Saul: Błogosłáwionyś ty od PAná: wypełniłem słowo PAńskie. 14 ♣ Ale Sámuel rzekł: A to co zá wrzask trzod w uszach mojich/ y co zá ryk wołow 15 ktory ja słyszę? ♣ Y odpowiedźiał Saul: Od Amálekitow przygnano je: Abowiem lud przepuśćił co nalepszym owcom/ y wołom/ áby je Ofiá-

d
1 Sám.
15. 35.

rował PANu Bogu twemu/ á ostátekeśmy wytrácili jáko przeklete.

16 Tedy rzekł Sámuel do Saulá Dopuść/ á powiemći co mowił PAN do mnie w nocy: A on mu rzekł: Powiedz. 17 Y rzekł mu Sámuel: Izali gdyś był máły w oczách twojich nie stałeś śie głową pokoleń Izráelskich e/ y nie pomázał cie PAN zá Krolá nád Izráelem? 18 Y posłał cie PAN w te droge/ y rzekł/ f idź/ á wytráć Amálekity jáko przeklete grzeszniki/ y walcz przećiwko nim áżbyś je do szczetu wytráćił. 19 Przeczżeś tedy nie usłuchał głosu PAńskiego? Aleś śie udał zá korzyśćią? y uczyniłeś złe przed oczymá PAńskimi? 20 Tedy odpowiedział Saul Sámuelowi: Y owszem usłyszałem głosu PAńskiego: á szedłem drogą/ ktora mie posłał PAN/ y przywiodłem Agágá Krolá Amálekitskiego/ á Amálekity wytráćiłem jáko przeklete. 21 Ale lud pobrał z korzyśći owce y woły co przednieysze z przeklectwá/ áby je Ofiárował PANu Bogu twemu w Gálgál. 22 Y rzekł Sámuel: Izali śie *ták* kocha PAN w cálopaleniách/ y w ofiárách/ jáko gdy kto słucha głosu PAńskiego? oto posłuszeństwo lepsze jest g niżeli Ofiárá: á słucháć *lepiey jest* niż h ofiárowáć tłustość báránow. 23 Bo przećiwić śie/ *jest jáko* grzech i czárowánia/ á przestapić *przykazánie*, jest jáko báłwochwálstwo y obrázy: Przetoż iżeś odrzućił słowo PAńskie/ tedy cie też odrzućił *PAN*, á byś nie był Krolem. 24 Tedy rzekł Saul do Sámuelá: Zgrzeszyłem żem przestapił rozkazánie Páńskie y słowá twoje/ gdyżem śie bał ludu/ y usłuchałem głosu ich. 25 A teraz znieś k prosze grzech moj/ á wroć śie ze mną/ ábym śie pokłonił PANU. 26 Y rzekł Sámuel do Saulá: Nie wroce śie z tobą/ gdyżeś odrzućił słowo Páńskie/ ćiebie też odrzućił PAN/ ábyś nie był Krolem nád Izráelem. 27 A *gdy* śie odwroćił Sámuel żeby odszedł/ uchwyćił skrzydło płaszczá jego/ y oderwáło śie. 28 Tedy mu rzekł Sámuel: l Oderwał PAN krolestwo Izráelskie dźiśia od ćiebie/ y dał je bliźniemu twemu/ lepszemu niżeś ty. 29 A záiste Mocarz Izráelski nie skłama/ áni bedźie żáłował: bo nie jest człowiekiem/ áby miał żáłowáć. 30 A on rzekł: Zgrzeszyłem wszákże uczći mie prosze przed stárszymi ludu mego/ y przed Izráelem á wroć śie ze mną/ ábym śie pokłonił PANu Bogu twemu. 31 Wroćiwszy śie tedy Sámuel/ szedł zá Saulem/ y pokłonił śie Saul PANU.

32 Y Rzekł Sámuel: Przywiedźćie do mnie Agágá/ Krolá Amálekitskiego: y szedł do niego Agág poważnie y rzekł Agág: Záiste uszedłem gorzkośći śmierći m. 33 Ale rzekł Sámuel: Jáko ośierоćił niewiásty miecz twoj/ ták ośierocona bedźie nád *inne* niewiásty mátká twojá: y rozśiekał w kesy Sámuel Agágá/ przed Obliczem PAńskim w Gálgál.

34 Potym odszedł Sámuel do Rámáty/ á Saul szedł do domu swego do Gábáá Saulowego. 35 A juz potym wiecey Sámuel nie widźiał n Saulá/ áż do dniá śmierći swojey: wszákże żáłował Sámuel Saulá: á PAn *też* żáłował iż uczynił krolem Saulá nád Izráelem.

e 2 Sám. 9. 16. y 10. 1.
f 5 Sám. 15. 3.
g Syrác. 4. 17.
h Ozea. 6. 6. Mátt. 9. 13. y 12. 7.
i H. Jáko báłwan y obrázy.
k I. odpuść mi.
l 1 Sám. 28. 17.
m T. Już śie teraz nie boje śmierći.
n T. Umyślnie: bo go przećiw widźiał. 1 Sám. 19. 24.

ROZDZIAL XVI.

Dawid pomázány ná krolestwo. 14. Saulá gdy od Duchá złego trápiony był. 16. muzyká uweselá.

1 Tedy rzekł PAN do Sámuelá: Y pokiś ty bedźiesz żáłował Saulá/ gdyżem go ja odrzućił/ áby nie krolował nád Izráelem? nápełni rog twoj Oliwą/ á podź/ pośle cie do Isájego Betlehemczyká/ bom tám sobie upátrzył miedzy Syny jego Krolá. 2 Y rzekł Sámuel: Jákoż mam iść? Bo usłyszy Saul/ y zábije mie. Y odpowiedźiał PAN: Weźmi z sobą jáłowicę z stádá/ y rzeczesz: przyszedłem ábym Ofiárował PAnu. 3 Y wezwiesz Isájego ná Ofiáre: á ja tobie oznájmie co masz czynić: y pomázesz mi *tego* o ktorymći powiem. 4 Y Uczynił Sámuel ják mu powiedźiał PAN: á przyszedł do

Betlehem : á ulekszy śie stárszy miástá / zábieżeli mu / y mowili : a Spokojneli jest przyśćie twoje? ✠ Y 5 rzekł : Spokojne / przyszedłem ábym ofiárował PAnu: pośwyięććiesz śie á podźćie ze mną ná Ofiáre : y pośwyięćił Isájego / y syny jego / á wezwał ich ná Ofiáre. ✠ A gdy przyszli / 6 ujrzał Eliábá / y rzekł: Záyste *ten jest* przed PAnem pomázániec jego. Lecz rzekł PAn do Sámuelá : Nie pátrz ná urode jego / áni ná wysokość wzrostu jego / gdyżem go odrzućił. ✠ A 7 bowiem *ja nie patrzę na to* / ná co pátrzy człowiek. Bo człowiek pátrzy *ná to co jest* przed oczymá : ále PAn b pátrzy ná serce. ✠ Záwołał tedy 8 Isáji Abinádábá / y kazał mu iść przed Sámuelá: ktory rzekł ; y tego nie obrał PAn. ✠ Potym kazał 9 przyść Isáji Sámmie: á on rzekł ; y tego nie obrał PAn. ✠ Tedy kazał 10 przyść Isáji śiedmi Synom swojim przed Sámuelá: y rzekł Sámuel do Isájego ; nie obrał PAn y tych. ✠ 11 Potym rzekł Sámuel do Isájego : Wszyscyż to juz Synowie? odpowiedźiał: jeszcze został namłodszy / ktory c páśie Owce : Tedy rzekł Sámuel do Isájego : Poślijże / á przywiedź go : boć nie uśiedźiemy / áż on tu 12 przydźie. ✠ A ták posłał y przywiodł go : á on był lisowáty / y wdźięcznych oczu / á piękny ná wejrzeniu: Tedy rzekł PAn : Wstań / á pomaż 13 go / boć ten jest. ✠ Wźiąwszy tedy Sámuel rog d z Oliwą / pomázał go w pośrzod brácij jego. Y został Duch PAński e nád Dawidem od onegoż dniá / y ná potym. ✠ Zátym Sámuel wstał / y poszedł do Rámáty

14 A Duch PAński odstąpił od Saulá : y trwożył go Duch zły od 15 PAná. ✠ Y rzekli sludzy Saulowi do niego: Oto teraz Duch Boży zły 16 trwoży ćie; ✠ Niech rozkaże PAN nász / á sludzy twoji ktorzy są przed tobą poszukáją męzá / coby umiał grác ná hárfie : że gdy ćie nápádnie Duch Boży zły / zágra ręką swą / á ulżyć śie. ✠ Rzekł tedy Saul do 17 sług swojich : Upátrzćie mi prosze męzá / coby dobrze gráć umiał á przywiedźćie do mnie. ✠ Y odpo- 18 wiedźiał jeden z sług / y rzekł: Otom widźiał Syná Isájego Betlehemczyká / ktory umie gráć / á jest człowiek mężny / y rycerski / y spráwny / ygłádki / á PAN jest z nim.

19 Posłał tedy Saul posły do Isájego / mowiąc : Poślij do mnie Dáwidá Syná twego / ktory *jest* 20 przy stádźie. ✠ Tedy *wźiąwszy* Isáji osłá / chleb y stąże winá / wźiąwszy y koźiełká jednego z stádá / posłał przez Dawidá Syná swego Saulo- 21 wi. ✠ A gdy przyszedł Dawid do Saulá / stánął przed nim: á rozmiłował śie go bárzo / y był u niego zá 22 wyrostká broń noszącego. ✠ Y posłał Saul do Isájego / mowiąc : Niech stoji prosze Dawid przede mną / bo 23 ználazł łáske w oczách mojich. ✠ Y bywáło gdy przychodźił Duch Boży ná Saulá / że wźiąwszy Dawid hárfe / grał ręką swą / tedy Saul miał ulżenie / y lepiey śie miał : bo odchodźił od niego *on* Duch zły.

ROZDZIAL. XVII.

Filistyńskie wojsko. 2. przećiw Izráelczykom. 4. Goliat im hárdźie urąga. 10. Dawid z nim pojedynek czyni. 49. Zábił go. 51. Filistynowie ućiekáją. 52. á Saul ich goni y bije. 55. náostátek głowę y oręże Goliatowe do Jeruzalem przynośi.

1 Tedy zebráli Filistynowie Wojská swe / áby walczyli / á zeszli śie u Sochot / ktore *jest* w Judźie : y położyli śie obozem miedzy Sochotem y miedzy Asekiem ná gránicách 2 Domim. ✠ A Saul y mężowie Izráelscy / zebráli śie / y położyli śie Obozem w dolinie Elá : y uszykowáli wojsko przećiw Filistynom. ✠ A 3 Filistynowie stali ná gorze z jedney strony: ále Izráelczycy stali ná gorze z drugiey strony : á doliná byłá miedzy nimi.

4 Y Wyszedł mąż miedzy nie z Obozu Filistyńskiego / imieniem Goliat z Get : w zwyż ná sześći 5 łokći / y ná piedźi. ✠ A przyłbicá miedźiána *byłá* ná głowie jego / á w kárácenę łuszczástą ubierał śie : á wágá kárácenę pięć tyśięcy Syklow miedźi *ważyłá*. ✠ Nád to / na- 6 kolanki miedźiáne miał ná nogách swojich / y tarcz miedźiána miedzy rámio=

Marginalia: a T. Jeslis tu w dobry obyczaj przyszedł. — b 1 Kron 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10 — c 2 Sám. 7. 8. Psalm 78. 10. y 89. 21 — d Psalm 89. 21. — e Dźiej. 7. 46. y 43. 22

7 rámionámi swymi. ♣ A ośczepisko ośczepu jego / jáko nawoj tkácki / á grot ośczepu jego *miał* ßeść set syklow żelázá / á niosacy tarcż *jego* 8 ßedł przed nim. ♣ Y stánawßy wołał do hufow Izráelskich / y mowił im : Nácośćie wyćiagneli z wojskiem ku potykániu ? Azażem ja nie jest Filistyńczyk / á wy sludzy Saulowi ? Obierzćież miedzy soba meżá / á niech mi śie stáwi : ♣ 9 Będźieli śie mogł potkáć ze mna / á zábije mie / bedźiemy wáßymi niewolnikámi: lecż jesli go ja przemoge / y zábije go / wy bedźiećie náßymi niewolnikámi / y służyć nam bedźiećie. 10 ♣ Nád to rzekł Filistyńczyk : Jam dźiś urągał hufom Izráelskim / dajćie mi meżá / á niech czyni ze mna pojedynkiem.

11 A Usłyßawßy Saul y wßystek Izráel te słowá Filistyńczyká / ulekli śie / y strwożyli śie bárzo. ♣ 12 (A Dawid a *był* Synem meżá Efrátejczyká z Betlehem Judá / ktorego imie Isáji / ktory miał ośm Synow / á ten był zá dni Saulowych stáry y podeßły w leciech. ♣ 13 Y poßli trzej b Synowie Isájego stárßy zá Saulem ná wojne : á imioná trzech Synow jego ktorzy poßli ná wojne *są te*: Eliáb pierworodny / á wtory po nim Abinádáb / á trzeći Sámmá. 14 ♣ Lecż Dawid był namłodßy : á ták trzej nastárßy 15 poßli byli zá Saulem.) ♣ Dawid tedy odchodźił c y wracał śie od Saulá / áby pásł trzody Ojcá swego w 16 Betlehem. ♣ Ale Filistyńczyk wychadzał wstawájac ráno y wieczor / y 17 stawał przez czterdźieśći dni. ♣ Y rzekł Isáji do Dawidá Syná swego : Weźmi teraz bráćij swey to Efá prażmá / y dźieśiecioro chlebá tego / á bież do Obozu / do bráći 18 swey: ♣ A tych dźieśieć młodych serow doniesieß Rotmistrzowi : á bráćia swa náwiedźiwßy / dowieß śie jáko śie maja / y zástáwe ich 19 wydźirgnieß d. ♣ A Saul / y oni / y wßyscy meżowie Izráelscy leżeli w dolinie Elá / walcżac przećiwko Fi-20 listynom. ♣ Wstawßy tedy Dawid ráno ná świtániu / á poruczywßy trzode strożowi / wźiał to ná śie / y ßedł jáko mu był rozkazał Isáji / y przyßedł do Obozu: á wojsko wyßło było do ßyku / y okrzyk uczyniło ku 21 potykániu. ♣ A *juz* byli ußykowáli Izráelczycy y Filistynowie wojsko przećiwko wojsku.

22 P Rzetoż zostáwiwßy Dawid to co przyniosł / y złożywßy to z śiebie pod reke strożá sprzetu żołnierskiego / bieżał do wojská / á przyßedßy przywitał śie z bráćia swo-23 ja w pokoju. ♣ A gdy rozmawiał z nimi : oto e mąż imieniem Goliat Filistyńczyk z Get / wystepował miedzy nie z Wojská Filistyńskiego: y mowił onesz słowá : co sły-24 ßał *y* Dawid. ♣ A wßyscy meżowie Izráelscy / ujrzawßy onego meżá / uciekáli od oblicza jego / y bali śie 25 bárzo. ♣ Y mowili meżowie Izráelscy : A widźieliżeśćie tego meżá ktory wyßedł ? Bo wyßedł áby urągał Izráelowi : ále ktoby go zábił / ubogáci go Krol bogáctwy wielkimi / y corke mu swoje da / á dom Ojcá jego uczyni wolnym w 26 Izráelu. ♣ Tedy Dawid rzekł do meżow / ktorzy z nim stali / mowiac : Co dádza meżowi / ktoryby zábił tego Filistyńczyká / á odjał pohánbienie od Izráelá ? Bo coż to zá Filistyńczyk nieobrzezány / że urąga 27 wojskom Bogá żywiacego? ♣ Y powiedźiał mu lud onesz słowá / mowiac: To dádza meżowi ktory go 28 zábije: ♣ A gdy usłyßał Eliáb / brát jego stárßy / co mowił z onymi meżámi / zápalił śie gniewem Eliáb ná Dawidá / y rzekł: Po coś tu przyßedł / á komuś poruczył one troche owiec ná pußczy ? znam ći ja pyche twoje / y złość sercá twego / żeś przyßedł / ábyś śie przypátrował bitwie. ♣ 29 Tedy rzekł Dawid / f Cożem teraz uczynił ? Wßákem 30 tu ná rozkazánie przyßedł. ♣ Y odwroćił śie od niego ku drugiemu / y pytał śie jáko y przed tym : á odpowiedźiał mu lud ták jáko y pierwey.

31 Y Usłyßano słowá ktore mowił Dawid: y opowiedźiano je Saulowi: ktorego *Saul* wźiął do śiebie. ♣ 32 Y mowił Dawid do Saulá : Niech nikt ynie serce nieupada dla tego : słu-

a 1 *Sám.* 16. 1.

b 1 *Sám.* 16. 6. 8. 9.

c 1 *Sám.* 16. 19.

d *I. Znák mi od nich przyniesieß.*

e 1 *Sám.* 17. 4.

f *H. To było słowo.*

gá twoj pojdźie / á bedźie śie bił z tym Filistynem. 33 ♣ Ale Saul rzekł do Dáwidá: Nie możeſz ty iść przećiwko temu Filistynowi / ábyś śie z nim potykał: boś jest dźiećiná / á on jest meżem walecznym od młodośći swojey. 34 ♣ Y odpowiedźiał Dawid Saulowi: Pasał sługá twoj trzode Ojcá swego / á gdy przychodźił g Lew / y niedźwiedź / á porywał báráná z stádá. 35 ♣ Tedym go gonił/y biłem go / y wydźierałem z páſzczeki jego. A gdy śie rzucał ná mie / ułápiwſzy go zá gárdło jego: tłukłem go y zábijałem go. 36 ♣ Y Lwá y niedźwiedźiá zábił sługá twoj: tedyć też bedźie y ten Filistyńczyk niebrzezány / jáko jeden z tych: gdyż urągał wojskom Bogá żywiącego. 37 ♣ Nád to rzekł Dawid: PAN ktory mie wyrwał h z mocy Lwá / y z mocy niedźwiedźiá / tenże mie wyrwie z rąk Filistyná tego: Tedy rzekł Saul do Dawidá: Idź / á PAN niech bedźie z toba!

g Syrác. 47.3.

h H. z reki.

38 Y Ubrał Saul Dawidá w ſzáty swe/y włożył przyłbice miedźiáną ná głowe jego / á oblokł go w páncerz. 39 ♣ Przypásał też Dawid miecz jego ná ſzáty swoje / y koſztował *jeśliby mogł* chodźić / (bo *przed tym* tego nie doświádczał:) Tedy rzekł Dawid do Saulá: nie moge w tym chodźić / bom temu nie przywykł. Y złożył to Dawid z śiebie: 40 ♣ Ale wźiął kij swoj w reke swoje / y obrał sobie pieć gładkich kámieni z potoku/ y włożył je do naczynia pásterskiego ktore miał / to jest do torby / á proce swoje niosł w reku swojich: y przybliżył śie ku Filistynowi.

41 SZedł też Filistyńczyk postepując y przybliżájąc śie ku Dawidowi / y wyrostek ktory niosł tarcz przed nim. 42 ♣ A gdy pojrzał Filistyńczyk / y obaczył Dáwidá/ lekce go sobie poważył / przeto że był dźiećiną / á lisowátym y pieknym ná wejrzeniu. 43 ♣ Rzekł tedy Filistyńczyk do Dawidá: Y załim ja pies/ iż ty idźieſz ná mie z kijem? Y przeklinał Filistyńczyk Dawidá przez Bogi swoje. 44 ♣ Nád to rzekł Filistyńczyk do Dawidá: Podź do mnie / á dam ćiáło twoje ptástwu powietrznemu y bestyam polnym. 45 ♣ Tedy rzekł Dawid Filistynowi: Ty idźieſz do mnie z mieczem y z oſzczepem/y z tarczą/ á já ide do ćiebie w imieniu PANA zastepow/ Bogá Wojsk Izráelskich ktoremuś urągał. 46 ♣ Dźiś ćie poda PAN w rece moje / á zábije ćie / y odejme głowe twoje od ćiebie / á dam trupy Wojská Filistyńskiego ptástwu powietrznemu/y bestyam źiemskim: á pozna wſzystká źiemiá że jest Bog w Izráelu: 47 ♣ Y pozna wſzystko to zgromádzenie / że nie mieczem / áni oſzczepem wybáwia PAN: gdyż PAńska jest walká / á poda was w rece náſze.

48 Y Stáło śie / gdy powstał Filistyńczyk y ſzedł / á przybliżał śie przećiwko Dawidowi / że pośpieſzył y Dáwid / á bieżał ná potkánie przećiwko Filistynowi: 49 ♣ A źciągnąwſzy Dawid reke swą do torby / wyjął z niey kámień/ y d ćisnął z proce / á ugodźił Filistyńczyká w czoło jego / ták iż utknął kámień w czele jego / y padł twarzą swą ná źiemie. 50 ♣ A ták przemogł e Dawid Filistyńczyká procą y kámieniem/ á uderzywſzy Filistyńczyká / zábił go: choć mieczá nie miał Dawid w reku: 51 ♣ A przybieżawſzy Dawid / stánął nád Filistyńczykiem/ y wźiął miecz jego / y dobył go z pochew jego / y zábił go/ y ućiął nim głowe jego. A gdy ujrzeli Filistynowie / iż umárł mocarz ich / ućiekli.

d Syrác. 47.5.

e 1 Mác. 4.30.

52 POwstawſzy tedy meżowie Izráelscy y Judzcy/ okrzyk uczynili y gonili Filistyny/ áż kedy chodzą do doliny / y áż do bram Akkáronu / y podáli ránni Filistynowie po drodze Sárájim / áż do Gett y áż do Akkáronu. 53 ♣ A wroćiwſzy śie Synowie Izráelscy z pogoni Filistynow/rozchwyćili Oboz ich. 54 ♣ Potym wźiąwſzy Dawid głowe onego Filistyńczyká / przyniosł ja do Jeruzalem / á zbroje jego włożył do namiotu swego.

55 A Gdy widźiał Saul Dáwidá wychodzącego przećiw Filistynowi/

nowi / mowił do Abnerá / Hetmáná Woyską swego: Czyjim jest Synem ten młodźieniec/ Abnerze? Y odpowiedźiał Abner: Zywie duszá twojá Krolu/ żeć nie wiem. 56 ✠ Tedy rzekł Krol: Pytaj czyjim jest Synem ten młodźieniec. 57 ✠ A gdy śię wracał Dawid zábiwszy Filistyńczyká/ tedy go wźiął Abner/ y przywiodł go przed Saulá / á Dawid miał głowę Filistynowę w ręku swych. 58 ✠ Y rzekł do niego Saul: Czyjeś ty Syn Młodźieńcze? Y odpowiedźiał Dawid: *Ieſtem* Syn ſługi twego Izájego / Betlehemczyká.

Rozdział XVIII.

Ionátán w Dawidźie śię kocha. 5. Dawid żołnierz známienity. 7. Niewiásty go nád Saulá przenoszą. 8. Saul śię tym obráziwszy. 10. chce go zábić 12. y dawszy mu ná zdrádźie Hetmáństwo. 17. 21. Corkę mu obiecuje.

1 Y Stáło śię / gdy przestał mowić do Saulá / że duszá Ionátánowá spojiłá śię z duszą a Dawidową: y umiłował go Ionátán jáko duszę swoję. 2 ✠ Y wźiął go Saul dniá onego / áni mu dopuśćił / żeby śię wracał do domu Ojcá swego. 3 ✠ A ták uczynił Ionátán z Dawidem przymierze / bo go miłował b jáko duszę swoję. 4 ✠ A zjawszy z śiebie Ionátán płaszcz ktory miał ná sobie / dał go Dawidowi/ y száty swe/ áż do mieczá swego / y áż do łuku swego/ y áż do pásá swego rycerskiego. 5 ✠ Y wychadzał Dawid do wszystkiego / do czego go kolwiek posyłał Saul / á rostropnie śię spráwował: y przełożył go Saul nád rycerstwem: y był wdźięcznym w oczách wszystkiego ludu / tákże y w oczách sług Saulowych.

a 1 Sám. 19. 1.

b 1 Sám. 20. 17. y 23. 18

6 Y Stáło śię/ gdy śię wracáli/ á Dawid śię też wracał / od porażki Filistynow / że wyszły niewiásty ze wszystkich miast Izráelskich / śpiewájąc y grájąc przeciwko Saulowi Krolowi / z bębnámi / z weselem/ y z gęślámi. 7 ✠ A śpiewájąc ná przemiány one niewiásty / gráły y mowiły: Poráźił c Saul swoj tyśiąc / ále Dawid swojich 8 dźieśięć tyśięcy. ✠ Y rozgniewał śię Saul bárzo / bo śię nie podobáły w oczách jego te słowá: y rzekł: Przywłaszczyli Dawidowi dźieśięć tyśięcy / á mnie przywłaszczyli tyśiąc: á czegoż mu niedostáje jedno krolestwá? 9 ✠ Przetoż Saul krzywo pátrzył ná Dawidá od onegoż dniá/ y ná potym.

c 1 Sám. 21. 11. y 29. 5. Syrác. 47. 7.

10 Y Stáło śię drugiego dniá/ że wprzypadł Duch Boży zły ná Saulá / y prorokował w pośrzodku domu / á Dawid grał ręką swoją dniá onego jáko y przed tym: á Saul miał włocznią w ręce swey. 11 ✠ Y ćisnął Saul włocznią/ mowiąc: przebiję Dawidá áż ku ścienie: ále śię uchylił Dawid przed nim po dwá kroć. 12 ✠ Y bał śię Saul Dawidá / przeto że PAN był z nim/ á od Saulá odstąpił. 13 ✠ Y odpráwił go Saul od śiebie: á uczynił go d Hetmánem nád tyśiącem / y wychadzał á wchadzał przed ludem. 14 ✠ Owa Dawid we wszystkich drogách swych rostropnie śię spráwował/ bo PAn był z nim. 15 ✠ Co gdy widźiał Saul / iż ták bárzo rostropnie sobie poczynał bał śię go. 16 ✠ Ale wszystek Izráel y Judá miłował Dawidá / bo on wychadzał y wchadzał przed nimi.

d 1 Sám. 8. 2.

17 Y Rzekł Saul do Dawidá: Oto Corkę moję stárszą Merob dam ći zá żonę: jedno bądź mężem mocnym/ y odpráwuj Wojny PAńskie: (bo *ták* Saul sobie mowił: Niech nie będźie ręká mojá ná nim/ ále niech będźie ná nim ręká Filistynow.) 18 ✠ Tedy rzekł Dawid do Saulá: Ktoż jem ja? ábo co zá stan moj? *ábo co* zá dom Ojcá mego w Izráelu? żebym był źięćiem Krolewskim? 19 ✠ Y stáło śię gdy przyszedł czás / ktorego miáłá być dáná Merob corká Saulowá Dawidowi / że oná dáná jest Adryelowi Meholátyckiemu zá żonę.

20 A Le śię rozmiłowáłá Michol / corká Saulowá/ Dawidá: co gdy powiedźiano Saulowi / miło mu to było. 21 ✠ Y rzekł Saul: Dam mu ją/ żeby mu byłá śidłem / á żeby byłá ná nim ręká Filistynow: Przetoż rzekł Saul Dawidowi:

po drugiey bedźieß źięćiem mojim dźiśia. 22 Tedy rozkazał Saul sługom swojim: Rzeczćie Dawidowi potájemnie/mowiąc: Oto upodobał ćie *sobie* Krol/ y wßyscy słudzy jego miłują ćie: á ták teraz bądź źięćiem Krolewskim.

23 A Gdy mowili słudzy Saulowi w ußy Dawidowe te słowá: odpowiedźiał Dawid: Czy śie wam máła rzecz widźi być źięćiem Krolewskim? gdyżem ja jest mężem ubogim y podłym? 24 Tedy słudzy Saulowi oznájmili mu/ mowiąc: Ták powiedźiał Dawid. 25 Y rzekł Saul: Ták powiedzćie Dawidowi: Nie dbáć Krol o wiáno/tylko *chce mieć* sto nieobrzezek Filistyńskich / áby śie stáłá pomstá nád nieprzyjaćiołmi Krolewskimi: Bo Saul myślił jákoby Dawidá podał w ręce Filistynom. 26 Tedy słudzy jego powiedźieli te słowá Dawidowi: y spodobáło śie to Dawidowi / áby został źięćiem Krolewskim / á jeßcze śie nie były wypełniły dni one.

27 W Stał tedy Dawid y poßedł on/y mężowie jego / y zábił z Filistynow dwie śćie mężow: y przyniosł Dawid nieobrzezki ich: y oddano je spełná Krolowi / áby był źięćiem Krolewskim. A ták dał mu Saul Michol corkę swą zá żonę. 28 A widząc Saul / y bacząc że PAn był z Dawidem / á iż Michol corká jego miłowáłá go: 29 Tym więcey Saul obawiał śie Dawidá/ y stał śie Saul nieprzyjaćielem Dawidowi/po wßystkie dni. 30 Y wypadáły kśiążętá Filistyńskie *do źiemie* / á kiedykolwiek wypadáły / rozstropniey sobie poczynał Dawid nád wßystkie sługi Saulowe. Przetoż sławne było imię jego bárzo.

c 2 Sám. 3. 14.

ROZDZIAŁ XIX.

Saul Dawidá zábić każe. 2. Ionátán kazawßy mu ustąpić. 6. Saulá ubłagał. 8. Dawid Filistyny poráźił. 9. Saul go znowu zábić chćiał. 11. Ale Michol przez okno go spuśćiłá. 18. do Sámuelá ußedł. 20. Słudzy Saulowi prorokują. 23. y sam Saul.

1 T Edy mowił Saul do Jonátáná Syná swego / y do wßystkich sług swojich/áby zábili Dawidá: ále Jonátán/Syn Saulow/kochał śie 2 w Dawidźie bárzo. Y oznájmił *to* Jonátán Dawidowi / mowiąc: Saul / Oćiec moj / myśli ćię zábić: przetoż teraz strzeß śie proßę / áż do zránku / á zátájiß śie / y skryjeß 3 śie. A ja wynidę/y stánę podle Ojcá mego ná polu / gdźie ty bedźieß/ y będę mowił o tobie z Ojcem mojim: á cokolwiek pobaczę / toć oznájmię.

4 A Ták mowił Jonátán o Dawidźie dobrze do Saulá Ojcá swego: y rzekł do niego / Niech nie grzeßy Krol przećiwko słudze swemu Dawidowi/ boć nic nie winien: owßem spráwy jego *były* bárzo po5 żyteczne: Gdyż położył a duße swą w ręce swey / y zábił Filistyńczyká/ y uczynił PAN wybáwienie wielkie wßystkiemu Izráelowi: *coś* widźiał / y urádowałeś śie: przeczże byś tedy miał grzeßyć przećiw krwi niewinney chcąc zábić Da6 widá bez przyczyny? Y usłuchał Saul słow Jonátánowych/ y przyśiągł Saul: Żywie PAn / że nie u7 mrze. A ták przyzwał Jonátán Dawidá: y opowiedźiał mu Jonátán wßystkie one słowá: y przywiodł Jonátán Dawidá do Saulá/ y był przed nim/ jáko y przed tym.

a T. Odważył żywot swoj. 1 Sám. 17. 49.

8 Y Wßczęłá śie z nowu wojná / á ćiągnął Dawid/y walczył przećiwko Filistynom / y poráźił je porażką wielką / y ućiekli przed obli9 czem jego. W tym duch Páński zły b przypadł ná Saulá / ktory w domu swym śiedźiał / májąc włocznią swoję w ręce swey / á Dawid grał 10 ręką *swą*. Y myślił Saul przebić Dawidá włocznią / áż ku śćienie: ále śie uchylił przed Saulem: y uderzyłá włocznia w śćiánę / á Dawid ućiekł/ y ußedł oney nocy.

b 1 Sám. 16. 14. y 18. 10.

11 P Otym posłał Saul posły do Domu Dawidowego/áby nań strzegli/ y zábili go ráno: y oznájmiłá to Dawidowi Michol żoná jego/ mowiąc: Jesliże nie ochroniß duße twojey tey nocy / jutro zábit 12 będźieß. Przetoż spuśćiłá Michol Dawidá oknem / ktory ußedßy u13 ciekł y záchowány jest. A wźiąwßy

Michol obraz / położyłá ná łożu / á wezgłowko z koziey skory położyłá pod głowę jego / y przykryłá szátą.

14 ✣ Tedy posłał Saul posły áby porwáli Dawidá: ále rzekłá: Choruje.

15 ✣ Znowu posłał Saul posły / áby oglądáli Dawidá / mowiąc: Przynieśćie go ná łożu do mnie / ábym go zábił.

16 ✣ A gdy przyszli posłowie / oto obraz ná łożu / á wezgłowko z koziey skory pod głowámi jego.

17 ✣ Y rzekł Saul do Michol; czemuś mię ták oszukáłá / á wypuśćiłáś nieprzyjaćielá mego / áby uszedł? Tedy rzekłá Michol Saulowi: bo mi mowił / puść mię / ináczey zábije ćię.

18 A Ták Dawid ućiekszy uszedł / á przyszedł do Sámuelá do Rámáty: y oznájmił mu wszystko / co mu czynił Saul: poszedł tedy on / y Sámuel / á mieszkáli w Nájot.

19 ✣ Y oznájmiono Saulowi / mowiąc: Oto Dawid jest w Nájot w Rámáćie:

20 ✣ Tedy posłał Saul posły / áby pojimáli Dawidá: ktorzy / gdy ujrzeli gromádę prorokow prorokujących / y Sámuelá stojącego / á przełożonego nád nimi: przyszedł y ná posły Saulowe Duch Boży / á prorokowáli y oni.

21 ✣ Co gdy oznájmiono Saulowi / posłał inne posły / á prorokowáli y oni: Znowu tedy Saul posłał y trzećie posły / lecz prorokowáli y ći.

22 ✣ Potym szedł y sam do Rámáty / y przyszedł áż do studni wielkiey / ktora jest w Sokot c: y pytał śię á mowił: Gdźie jest Sámuel y Dawid? y powiedźiano mu:

23 ✣ Oto są w Nájot w Rámáćie. ✣ Y szedł tám do Nájot w Rámáćie / á przyszedł też nań Duch Boży: á ták idąc dáley prorokował / áż przyszedł do Nájot w Rámáćie.

24 ✣ Y zewlekł też sam száty swoje / á prorokował y on przed Sámuelem: á pádszy / leżał nágim przez on cáły dźień y przez cáłą noc: z tądże wyszło w przypowieść: Azaż d y Saul miedzy prorokámi?

c Sędź. 8. 5.

d 1 Sám. 10. 11. 12.

Rozdział XX.

Dawid uskarża śię ná Saulá przed Jonátánem. 16. przymierze z nim wieczne czyni. 24. Jonátán przez strzały o chęći Saulowey znáć dawa. 41. y z nim śię żáłośnie rozstawa.

1 A Że Dawid ućiekszy z Nájotu *ktory jest* w Rámáćie / przyszedł / y mowił przed Jonátánem: Cożem uczynił? co zá nieprawość moja? y co zá grzech moj przećiw Ojcu twemu / że szuka duszę mojey?

2 ✣ Ktory mu odpowiedźiał: Boże uchowaj! nie umrzesz: oto nie czyni Ociec moj nic wielkiego ábo máłego / áż mi pierwey oznájmi: ázażby tájić miał Ociec moj przede mną y tego? nie uczyni tego!

3 ✣ A nád to przyśiągł Dawid (rzekszy: Wie zájiste Ociec twoj / żem ználazł łáskę w oczu twojich: Y myśli: Niech o tym nie wie Jonátán / by śię snadź nie frásowął:) y owszem żywie PAn żywie y duszá twojá / że tylko krok jeden jest miedzy mną / y miedzy śmierćią.

4 Y Odpowiedźiał Jonátán Dawidowi; Co mi kolwiek rzecze duszá twojá / uczynię.

5 ✣ Tedy rzekł Dawid do Jonátáná: Oto *now* mieśiącá jutro / a jam zwykł śiádáć z Krolem przy stole: puść mię tedy / że śię skryję ná polu / áż do wieczorá trzećiego *dniá*.

6 ✣ A jesliby śię pilnie pytał o mnie Ociec twoj rzeczesz: prośił mię bárzo Dawid / áby szedł do Betlehem / miástá a swego: bo tám ofiárę uroczystą *ma sprawowáć* wszystká rodźiná jego.

7 ✣ Jesli ták rzecze / Dobrze: pokoj *będźie* słudze twemu: ále jesli śię rozgniewa / wiedz iż śię dopełniłá złość jego.

8 ✣ Przetoż uczyń miłośierdźie nád sługą twojm / gdyżeś b w przymierze PAńskie przywiodł z sobą sługę twego: á jesli we mnie jest nieprawość / ty mię zábij. A do Ojcá twego przecżbyś mię miał wodźić?

9 ✣ Y rzekł Jonátán: Boże ćię tego uchowaj: bo jesli śię pewnie dowiem / c że śię dopełniłá złość Ojcá mego / áby przyszłá przećiw tobie / izali bym ći tego nie oznájmił?

10 ✣ Y rzekł Dawid do Jonátáná: Ktoż mi oznájmi / jesliże co odpowie Ociec twoj przykrego?

11 ✣ Odpowiedźiał Jonátán Dawidowi: Podź á wynidźmy ná pole: y wyszli obá ná pole.

12 ✣ Tedy rzekł Jonátán do Dawidá: PAN Bog

a Luc. 2. 4. Joh. 7. 42.

b 1 Sám. 18. 3. y 23. 18.

c I. Że co złego Ociec postánowił áby przyszło ná ćię.

Izráelſki / (ſkoro śie wywiem o woli Ojcá mego o tym cżáśie jutro/ *ábo* dniá trzećiego / á będźie co dobrego o Dawidźie / á jeſli zárázem nie poślę do ćiebie/ y nie oznájmięć)
13 ♣ To niech ucżyni PAn/ *Bog Izraelſki mowię*, Jonátánowi/ y to niech przycżyni : á jeſliże będźie chćiał Oćiec moj przywieść złe ná ćię : y toć objáwię / y puśćię ćię / ábyś ſzedł w pokoju/ á niech będźie PAN z tobą / jáko był z Ojcem mojim.
14 ♣ Tákże y ty/ będęli żyw/ y ty *mowię* ucżynisz ze mną miłośierdźie PAńſkie : á choćbym y umárł/
15 ♣ Przećię nie oddalisz miłośierdźia twego od domu mego / áż ná wieki : áni / gdy wykorzeni PAN nieprzyjaćioły Dawidowe wszyſtkie z źiemie.

16 Y Vcżynił Jonátán przymierze z domem Dawidowym *mowiąc*: Niech *tego* ſzuka PAN z ręki nieprzyjaćioł Dawidowych.
17 ♣ Nád to jeſzcże Jonátán przyśiągł Dawidowi przez miłość/ ktorą go miłował : bo *jáko* miłował duſzę swoję / *ták* go też miłował.
18 ♣ Y rzekł do niego Jonátán : jutro now mieśiącá/ á będą śię pytáć o tobie / ponieważ prozne będźie miejſce twoje.
19 ♣ Przetoż przez trzy dni będźieſz śię ukrywał / y zſtąpiſz prętko / á przyjdźieſz ná miejſce / gdźieś śię był ukrył gdy byłá ſpráwá o tobie : á będźieſz śiedźiał u kámieniá Ezel :
20 ♣ A ja wyſtrzelę trzy ſtrzały pobok
21 jego / zmierzájąc ſobie do celu. ♣ A potym poślę chłopcá / *mowiąc mu* : Idź najdźi ſtrzały : A jeſli rzekę chłopcu ; owo ſtrzały zá tobą ſám bliżey/ przynieś je : tedy przydź / bo maſz pokoj/ y *nie ſtánieć śię* nic złego/ żywie PAN.
22 ♣ Ale jeſliſz rzekę chłopcu / oto ſtrzały przed tobą tám dáley : idź / bo ćię wypuśćił PAn.
23 ♣ A tego / o cżym eſmy mowili ja y ty/ tego Pan *świádkiem będźie* między mną á między tobą/ áż ná wieki.

24 A Ták ſkrył śię Dawid w polu? A gdy przyſzedł now mieśiącá/
25 śiadł Krol do ſtołu áby jadł. ♣ A gdy uśiadł Krol ná ſtolicy swojey według zwycżáju / ná ſtolicy przy ścienie : powſtał Jonátán : y śiadł Abner podle Sáulá : á zoſtáło prozne miejſce Dawidowe.
26 ♣ Lecż nie rzekł Saul nic onego dniá : bo myślił : przydáło mu śię podobno coś / lub jeſt cżyſtym / lub d niecżyſtym.
27 ♣ A gdy było názájutrz/ dniá wtorego / po nowiu mieśiącá : było zás prozne miejſce Dawidowe : y rzekł Sául do Jonátáná Syná swego : Cżemuż nieprzyſzedł Syn Iſájego / áni wcżorá / áni dźiś / do ſtołu?
28 ♣ Odpowiedźiał Jonátán Saulowi : Vśilnie mię prośił Dawid/ áby *ſzedł* do Betlehem.
29 ♣ Y mowił : Puść mię proſzę / bo ſpráwuje Ofiárę rodźiná náſzá w mieśćie : támże mię wezwał brát moj : á ták teraz jeſlim ználazł łáſkę w ocżách twojich/ pojdę proſzę y oglądam bráćią moję : dla tegoć nieprzyſzedł do ſtołu Krolewſkiego.
30 ♣ Y zápalił śię gniewem Saul ná Jonátáná/ y rzekł mu : Synu złośliwy/ a uporney *mátki*, áza niewiem iżeś ſobie obrał Syná Iſájego ku zelżywośći twojey / y ku pohánbieniu y sromoćie mátki twojey.
31 ♣ Bo po wszyſtkie dni/ ktorych Syn Iſájego będźie żył ná źiemi/ nie będźieſz umocniony/ ty/ y Kroleſtwo twoje : á ták teraz pośli / á przywiedź go do mnie/ bo jeſt godźien śmierći.
32 ♣ Tedy odpowiedźiał Jonátán Saulowi Ojcu swemu ; Y rzekł do niego : Przecż ma umrzeć ? coż ucżynił?
33 ♣ Y ćiſnął Saul włócżnią ná niego/ áby go przebił. Tedy poznał Jonátán / że koniecżnie Oćiec jego umyślił zábić Dawidá.
34 ♣ Y wſtał Jonátán od ſtołu z wielkim gniewem / y nie jadł dniá wtorego po nowiu mieśiącá chlebá ; bo śię záfráſował o Dawidá : á iż go zelżył Oćiec jego.

35 A Ráno wyſzedł Jonátán ná pole według cżáſu poſtánowionego z Dawidem/ y chłopiec máły z nim.
36 ♣ Y rzekł do chłopcá swego ; Bież ſzukaj prętko ſtrzał / ktore ja wyſtrzelę : tedy chłopiec bieżał ; á on wyſtrzelił ſtrzały dáley przedeń.
37 ♣ A gdy przyſzedł chłopiec áż ná miejſce ſtrzały / ktorą był wyſtrzelił Jonátán ; záwołał Jonátán zá chłopcem / y rzekł : ázaż ſtrzałá nie jeſt zá tobą tám dáley?
38 ♣ Y wołał:

d 3 *Moj.* 11.24. y 15.2.

Jonátán zá chłopcem ; Spiesz śię co narychley/ nie stoj : tedy zebrawszy chłopiec Jonátánow strzały / 39 przyszedł do PAná swego. ✤ (Ale chłopiec nic nie wiedźiał / tylko Jonátán y Dawid wiedźieli co śię 40 dźiało.) ✤ Y dał Jonátán oręże swe chłopcu ktory z nim był / y rzekł mu; Jdź odnieś do miástá.

41 A Gdy oszedł chłopiec / Dawid wstał od strony połudńiowey : y upadszy twarzą swoją ná źiemię / ukłonił śię po trzy kroć / y pocáłowawszy jeden drugiego / płákáli pospołu: ále Dawid obficiey: ✤ Y rzekł 42 Jonátán do Dawidá: Jdź w pokoju: *a to,* cośmy sobie obá przyśięgli/ przez imię PAńskie / mowiąc/ PAn niech będźie [e] miedzy mną / y miedzy tobą / y miedzy naśieniem mojim y miedzy naśieniem twojim *świadkiem áż ná wieki/ trzymáć będźiemy.* ✤ A ták wstawszy *Dawid* 43 odszedł: á Jonátán wszedł do miástá.

e *Wyżey v. 23.*

Rozdział XXI.

Dawid przyszedszy do Achimelechá. 6. Chlebow pokłádnych pożywa. 8. miecż Goliatow z sobą bierze. 10. y ućieka do krolá Achisá. 12. przed ktorym czyni śię szalonym.

1 POtym przyszedł Dawid do Noby/ do Achimelechá kápłáná: á zlększy śię Achimelech/ wyszedł przećiwko Dawidowi : y rzekł mu; Przecżżeś ty sam / á niemász nikogo 2 z tobą? ✤ Y odpowiedźiał Dawid Achimelechowi Kápłánowi : Roskazałmi Krol nieco/y rzekł do mnie: Niech nikt nie wie tego / po co ćię posyłam / y com ći zlećił ; Przetożem sługi zostáwił ná pewnym 3 miejscu. ✤ A ták teraz/maszli co przy ręku twojich / *áby* z pięćioro chlebá/ dáj do ręki mojey / ábo cokolwiek 4 najdźiesz. ✤ Y odpowiedźiał Kápłan Dawidowi / y rzekł: niemam chlebá pospolitego przy ręce mojey / tylko chleb poświęcony : jesli śię tylko wstrzymáli słudzy od nie- 5 wiast. ✤ Tedy odpowiedźiał Dawid Kápłánowi / y rzekł mu : Záiiste niewiásty oddalone były od nas od wczorájszego / y dźiś trzećiego dniá/ gdym wyszedł : Przetoż były naczynia sług święte : Ale jesli tá drogá zmázána jest / wszákże y tą dźiśia poświęconá będźie w naczy- 6 niách. ✤ A ták dał mu Kápłan *chleby* [a] poświęcone: ábowiem nie było tám chlebá/ tylko chleby pokłádne/ ktore były odjęte od oblicznośći PAńskiey / áby położono chleby ćiepłe onegoż dniá/ ktorego one odjęte były.

a *Mátt. 12. 4. Márk. 2. 25. Luk. 6. 3.*

7 A Był tám maż sług Saulowych onego dniá/ zábáwiony przed PAnem : ktorego imię Doeg [b] Edomczyk / námożniejszy z pásterzow/ktore miał Saul. ✤ Y rzekł 8 Dawid do Abimelechá : A niemaszże tu przy ręce swey włocżnie/ ábo mieczá? bom áni mieczá mego/ áni żadney broni mojey nie wźiął w ręke moję/ gdyż słowo Krolewskie 9 przynagláło. ✤ Tedy rzekł Kápłan [c] miecz Goliatá Filistyńczyká / ktoregoś zábił w dolinie Elá/ oto jest uwiniony w sukno/ zá Efodem: jesli ten chcesz sobie wźiąć/ weźmi ; bo tu inszego niemász oprocz tego. Y rzekł Dawid : Niemász podobnego temu ; daj mi go.

b *1 Sám. 22. 22.*

c *1 Sám. 17. 51.*

10 A Ták wstał Dawid / y ućiekł dniá onego przed Saulem/ y przyszedł do Achisá Krolá Getskiego ✤ Tedy rzekli słudzy Achisowi; 11 doniego; Izali nie ten jest Dawid / Krol źiemie? izali nie temu śpiewano w hufcách/ mowiąc : Poráźił Saul [d] swoj tyśiąc/ á Dawid swo- 12 jich dźieśięć tyśięcy. ✤ Y złożył Dawid słowá te do sercá swego/ á bał śię bárzo Achisá Krolá Getskiego 13 ✤ Przetoż zmienił obycżáje swoje przed ocżymá ich/ á czynił śię szalonym w ręku ich/y kryślił ná drzwiách bramy/ y puszczał śliny ná 14 brodę swoję. ✤ Tedy rzekł Achis do sług swojich ; Otośćie widźieli człowieká szalonego / cżemużeśćie go 15 przywiedli do mnie ? ✤ Niedostawa mi szalonych/ żeśćie przywiedli tego/ áby szálał przede mną ? tenże ma wniść do domu mego?

d *1 Sám. 18. 7. y 29. 5.*

Rozdział. XXII.

Dawid uchodźi przed Saulem. 9. Achimelech iż mu był życżliwy przez Doegá oskárżony. 18 y z innymi Kápłány przez tegoż zábity jest.

1 Potym wyszedł Dawid z támtąd y uszedł do jáskini Adullám: co gdy usłyszeli brácia jego / y wszystek dom Ojcá jego / przyszli tám do niego. 2 Y zebráli się do niego wszyscy ktorzy byli a utrapieni / y wszycy ktorzy byli dłużni / y wszyscy ktorzykolwiek byli w gorzkości sercá / y był nád nimi Książęciem ? á było ich z nim około czterech set mężow.

a Sędź. 11. 3.

3 Y Poszedł Dawid z támtąd do Máśfá Moábskiego / y rzekł do Krolá Moábskiego ; Niech się przyprowádzi / proszę / Ociec moj / y mátká mojá / *áby mieszkáli* z wámi / áż się dowiem co uczyni Bog ze mną. 4 A ták przywiodł je przed Krolá Moábskiego / y mieszkáli z nim po wszystkie dni ktorych był Dawid ná onym Zamku. 5 Rzekł potym Gád Prorok do Dawidá : Nie mieszkaj *więcey* ná tym Zamku ; idź á wroć się do ziemie Judskiey. Tedy poszedł Dawid / á przyszedł b do lásá Háret.

b Psalm 63. 1.

6 A Usłyszawszy Saul / że się pojáwił Dawid / y mężowie ktorzy byli z nim / (bo Saul mieszkał w Gábáá pod gáiem w Rámácie / májąc włocznią swoję w ręku swych : á wszyscy służy jego stáli przed nim.) 7 Rzekł tedy Saul do sług swych / ktorzy stáli przed nim ; Słuchajcie proszę Synowie Jemini : Izáż wam wszystkim da Syn Isájego role y winnice / á wszystkich was poczyni Połkownikámi y Rotmistrzámi ? 8 Żeście się sprzysięgli wy wszyscy przeciwko mnie / á niemász ktoby mi objáwił ? gdyż się zbuntowáł y syn moj / z Synem Isájego / á niemász ktoby się mnie użálił miedzy wámi / á oznájmił mi / iż podburzył Syn moj sługę mego przeciwko mnie / áby czyhał ná mię jáko się to dźiś *okázuje*.

c 1 Sám. 21. 7. Psalm 52. 2.

9 Tedy odpowiedźiał Doeg c Edomczyk / ktory też stał z sługámi Saulowymi / y rzekł ; Widźiałem Syná Isájego / gdy przyszedł do Noby do Achimelechá Syná Achitobowego : 10 Ktory się oń rádźił PAná : y dał mu żywności / dał mu też y miecz Goliatá Filistynczyká.

11 A Ták posłał Krol áby przyzwano Achimelechá / Syná Achitobowego / kápłáná / y wszystkiego domu Ojcá jego / kápłánow ktorzy *byli* w Nobe : Y przyszli oni wszyscy do Krolá. 12 Tedy rzekł Saul : Słuchaj teraz Synu Achitobow : A on rzekł : Otom ja Pánie moj. 13 Y rzekł do niego Saul : Czemuście się sprzyśięgli przeciwko mnie / ty / y Syn Isájego / gdyś mu dał chleb y miecz / á rádźiłeś się oń Bogá áby powstał przeciwko mnie / czyhájąc ná mię / jáko się to dźiś *okázuje* : 14 Y odpowiedźiał Achimelech Krolowi / á rzekł ; Y ktoż jest ták wierny / miedzy wszystkimi sługámi twojimi / jáko Dawid ; *ktory jest* y źięciem krolewskim / y idźie zá rozkázániem twojim / á *jest* zacnym w domu twojim ? 15 Azaż dźiś począłem się oń rádźić Bogá ? Uchowaj mię Boże ! Niech nie wkłada Krol ná sługę twego nic tákiego / áni ná wszystek dom Ojcá mego : bo nie wiedźiał sługá twoj o tym wszystkim namniejszey rzeczy.

16 Y Rzekł Krol : Śmiercią umrzesz Achimelechu / ty / y wszystek dom Ojcá twego. 17 Przytym rzekł Krol sługom ktorzy stáli przed nim : Obroććie się / á pobijćie kápłány PAńskie ; bo też ręká ich *jest* z Dawidem : gdyż wiedząc że on uciekał / nie oznájmili mi. Ale słudzy krolewscy nie chćieli podnieść ręki swey áni się rzućić ná Kápłány PAńskie. 18 Przetoż rzekł Krol do Doegá ; Obroć się ty / á rzuć się ná kápłány. A ták obroćiwszy się Doeg Edomczyk / rzućił się ná Kápłány : y zábił onegoż dniá ośmdźieśiąt y pięć mężow / ktorzy nośili Efod lniáne. 19 Nobe też miásto Kápłáńskie wyśiekł ostrzem mieczá / od mężá áż do niewiásty / od máłego áż do ssącego : y Woły / Osły / y Owce *wyśiekł* ostrzem mieczá.

20 Wszedł tylko Syn jeden Achimelechá / Syná Achitobowego ; á imię jego Abiátár / y uciekł do Dawidá. 21 Tedy oznájmił Abiátár Dáwidowi / że pobił Saul Kápłány PAńskie. 22 Y rzekł Dawid Abiátárowi : Wiedźiałem onegoż dniá /

gdyż tám był Doeg d Edomczyk/ że pewnie oznájmić miał Saulowi: Jam jest przyczyna *śmierći* wszystkich dusz domu Ojcá twego. 23 Zostańże przy mnie/ nie bój śie. Bo ktoby szukał duszé mojey/ będźie szukał duszé twojey/ ále ty będźiesz ochroniony przy mnie.

d Sędź. 11. 3.

ROZDZIAŁ XXIII.

Dawid poráziwszy Fylistyny Ceile opánował. 12. lecz przestrzeżony od Bogá, z tamtąd uszedł do Zyf. 16. tám go Ionátán poćieszył 19. Zyfiánie go wydáli. 26. Saul go obtoczył. 27. á Bog go wybáwił.

1 TEdy powiedźiáno Dawidowi mowiąc: Oto Filistynowie dobywáją Ceile a/ y plundrują gumná. 2 Y rádźił śie Dawid PAná/ mowiąc: Mamli iść/ á uderzyć ná te Filistyny? Y odpowiedźiał PAn Dawidowi: Idź/ á poráźisz Filistyny/ y wybráwisz Ceile: 3 Tedy rzekli mężowie Dawidowi do niego: Oto my tu w Judskiey źiemi boiemy śię/ jákoż dáleko więcey jesli poidźiemy do Ceile przećiw Woyskom Filistyńskim? 4 Y pytał śię jeszcze powtore Dawid PAná/ á odpowiedźiał mu PAn/ mowiąc: Wstawszy idź do Ceile/ bo ja dam Filistyny w ręce twoje. 5 Poszedł tedy Dawid y mężowie jego do Ceile/ y walczył z Filistynámi/ y zábrał bydło ich/ y poráźił ich porażką wielką/ y wybáwił Dawid obywátele Ceile. 6 Y stáło śię/ gdy ućiekał Abiátár Syn Abimelechow do Dawidá/ do Ceile/ że śię dostał Efod w ręce jego.

a Jozue. 15.44.

7 POtym powiedźiano Saulowi/ iż Dawid przyszedł do Ceile: tedy rzekł Saul; Dał go Bog w ręce moje: bo śię záwárł wszedszy do miástá/ w ktorym są bramy y zámki. 8 A ták zebrał Saul wszystek lud áby szedł ná wojnę do Ceile/ y obległ Dawidá/ y mężé jego. 9 Co gdy wzwiedźiał Dawid/ iż Saul potájemnie przećiw niemu myślił *wszystko* złe; tedy rzekł do Abiátárá kápłáná: 10 Włoż *ná śię* Efod. Y rzekł Dawid: PAnie Boże Izráelski/ zápewne słyszał sługá twoj/ że Saul chce przyść do Ceile/ áby 11 miásto zburzył dla mnie: Wydádzáli mię Stárszy Ceile w ręce jego? przydźieli też Saul jáko słyszał sługá twoj? PAnie Boże Izráelski/ oznájmi proszę słudze twemu. Y odpowiedźiał PAN; Przyjdźie. 12 Nád to rzekł Dawid: wydádzáli stárszy z Ceile mnie y mężé moje/ w ręce Saulowe? Y odpowiedźiał PAn: Wydádzą. 13 Wstał tedy Dawid y mężowie b jego/ około sześći set mężow/ y wyszli z Ceile/ á uchodźili kędy mogli. A gdy oznájmiono Saulowi/ że uszedł Dawid z Ceile/ tedy zániechał wyćiągnienia. 14 Y mieszkał Dawid ná puszczy/ w miejscách obronnych/ á został ná gorze w puszczy Zyf: Y szukał go Saul po wszystkie dni/ lecz nie podał go Bog w ręce jego. 15 A widząc Dawid/ że wyszedł Saul áby szukał duszé jego/ został Dawid ná puszczy Zyf w leśie.

b 1 Sám. 22. 2.

16 TEdy wstał Jonátán Syn Saulow/ y szedł do Dawidá do lásá y pośilił rękę jego w Bogu: 17 Mowiąc do niego: Nie boj śię: bo ćię nie znajdźie ręká Saulá Ojcá mego: á ty będźiesz krolował nád Izráelem; Ja zás będę wtorym po tobie: Wszák y Saul Oćiec moj wie c o tym. 18 Y uczynili obá z sobą przymierze przed PAnem: y został Dawid w leśie; ále Jonátán wroćił śię do domu swego.

c 1 Sám. 20.30. 31. y 24. 21.22.

19 TEdy przyszli Zyfczycy do Saulá do Gábáá/ powiádájąc: Azaś Dawid nie kryje śię u nas po miejscách obronnych w leśie/ ná págorku Háchilá/ ktory *jest* po práwey stronie Jesymoná? 20 Przetoż teraz według wszystkiey żądośći duszé twojey Krolu/ zjedź co narychley/ á my śię postáramy/ że go wydamy w ręce krolewskie. 21 Tedy rzekł Saul: Błogosłáwieniśćie wy od PANA/ żeśćie śię mnie użalili: 22 Idźćież proszę/ á stárajćie śię tym pilniey/ wywiedzćie śię/ á wyszpiegujćie to miesce jego/ gdźie śię obraca? Kto go tám widźiał? bo mi powiádano/ że sobie bárzo chytrze postępuje. 23 Wypátrzćież tedy/ á obaczćie wszystkie te miejscá skryte/ w ktorych śię ukrywa; potym

wróćićie śie do mnie/ z czym pewnym/ y pojdę z wámi: A będźieli w źiemi/ tedy go będę szukał po wszystkich d tyśiącách Judskich. 24 Wstáli tedy y poszli do Zyf przed Saulem: ále Dawid y mężowie jego byli ná puszczy Máon/ w polách po práwey stronie Jesymon. 25 Bo gdy wyszedł Sául/ y mężowie jego szukáć go: oznájmiono Dawidowi: ktory zstąpił z skáły/ y mieszkał ná puszczy Máon: Co usłyszawszy Saul/ gonił Dawidá áż ná puszcza Máon.

d T. Powieśiech.

26 Y Szedł Saul po jedney stronie gory/ á Dawid y mężowie jego po drugiey stronie gory: y spieszył śie Dawid áby mogł ujść e przed Saulem: bo Saul y lud jego obtaczáli Dawidá y męże jego/ áby je pojimáli. 27 W tym poseł przybieżał do Saulá/ mowiąc: Pośpiesz śie/ á podź: ábowiem Filistynowie wtárgnęli w źiemię. 28 Przetoż wroćił śie Saul od pogoni zá Dawidem/ á ćiągnął przećiw Filistynom: Dla tego názwáli miejsce ono Seláh Hámmálekot f.

e Psalm 116. 1.

f T. Skálá rozłączenia

Rozdział XXIV.

Dawid wszedł do Engáddy. 3. *Saul szukájąc go, wpadł w ręce jego.* 7. *Dawid zfolgowawszy mu.* 11. *niewinność swą pokázuje.* 18. *záczym Saul jego dobroć, á swą złość wyznawa.*

1 A Ták wyciągnął z támtąd Dawid/ y mieszkał ná miejscách obronnych Engáddy. 2 Y stáło śie gdy śie wroćił Saul z pogoni zá Filistynámi/ powiedźiano mu mowiąc: Oto Dawid jest ná puszczy Engáddy. 3 Wźiąwszy tedy Saul trzy tyśiące mężow przebránych ze wszystkiego Izráelá/ poszedł szukáć Dawidá y mężow jego/ po wierzchu skał koz dźikich. 4 Y przyszedł ku oboram owczym/ *ktore były* podle drogi/ kędy byłá jáskinia; do ktorey wszedł Saul ná potrzebę *przyrodzoną*: á Dawid y mężowie jego śiedźieli po stronách jáskini. 5 Y rzekli mężowie Dawidowi do niego: Oto dźień/ o ktorymći powiedźiał PAN: Oto ja dawam nieprzyjaćielá twego w ręce twoje/ á uczynisz mu jáko śie będźie podobáło w oczách twojich. Wstał tedy Dawid/ y urznął po ćichu kraj płaszczá Saulowego. 6 Y stáło śie że uderzyło a Dawidá serce jego/ przeto że urznął kraj płaszczá Saulowego. 7 Y rzekł do mężow swojich: Uchowaj mię tego PANie/ żebym to uczynić miał PAnu memu/ pomázáńcowi PAnskiemu/ żebym miał źćiągnąć nań rękę moję: ponieważ jest pomázáńcem PAńskim. 8 Y przełomił Dawid męże swe słowy/ ánie dopuśćił im powstáć przećiw Saulowi: zátym Saul wstawszy z jáskinie/ poszedł w drogę.

a T. Sumnienie go ruszyło.

b 1 Sám. 10. 1. y 16. 11 1 Kron 16. 22. Psalm 105. 15

9 P Otym też Dawid wstał/ y wyszedł z jáskinie/ á záwołał zá Saulem/ mowiąc; krolu PAnie moj: Tedy śie obejrzał Saul ná zad/ á Dawid zchyliwszy śie twarzą ku źiemi/ pokłonił śie. 10 Y rzekł Dawid do Saulá: Czemuż słuchasz powieśći ludźi mowiących: Oto Dawid szuka twego złego. 11 Oto dniá tego widzą oczy twoje/ że ćię *był* podał PAN dźiś w ręce moje w jáskini: y mowiono *mi* ábym ćię zábił: álem ći zfolgował/ y rzekłem: Nie źćiągnę ręki mojey ná PAná mego/ bo jest pomázáńcem PAńskim. 12 Oto Ojcze moj/ obacz á oglądaj kraj płaszczá twego/ w ręce mojey: że gdym urznął kraj płaszczá twego/ nie zábiłem ćię: poznaj/ á obacz/ że nie masz w ręce mojey złośći y nieprawośći/ ánim zgrzeszył przećiwko tobie; á ty godźisz ná duszę moję/ ábyś *mi* ją odjał. 13 Niech rozsądźi PAN miedzy mną/ y miedzy tobą/ á niech śie zemśći PAN krzywdy mojey nád tobą: lecz ręká mojá nie będźie ná tobie. 14 Jáko mowi przypowieść stárodawna: Od niezbożnych wynidźie niezbożność: Przetoż ręká mojá nie będźie ná tobie. 15 Zákimże wżdy wyszedł Krol Izráelski? kogoż gonisz? c psá zdechłego: pchłę jednę! 16 Niechże będźie PAN sędźią/ á niech rozsądźi miedzy mną y miedzy tobą/ á niech obaczy y rozejmie prżą moję/ á niech mię wyswobodźi z ręki twojey. 17 A gdy przestał Dawid mowić słow tych do Saulá; rzekł Saul:

c 1 Sám. 26. 20.

A twojże to d głos Synu moj Dawidźie? Y podniozszy Saul głos 18 swoj/ płákał. ✤ Y rzekł do Dawidá: Spráwiedliwszyś ty niźli ja: boś ty mnie oddał dobrym/ á jam tobie 19 oddał złym. ✤ Y Tyś zájiste okazał dźiśia/ żeś mi uczynił dobre: bo choć mie podał PAN w ręke twoje 20 przećieś mie nie zábił. ✤ Y zaż ná=lazszy kto nieprzyjaćielá swego/ wypuśći go ná droge dobra? niechajżeć PAN dobrym odda/ zá to coś 21 mi dźiś uczynił. ✤ A teraz oto wiem/ że zápewne będźiesz krolował/ á ostoji śie w ręce twojey krolestwo 22 Izráelskie: ✤ Przetoż proszę/ przyśięż mi przez PANA/ że nie wygubisz naśienia mego po mnie/ y nie wytráćisz imienia mego z domu Oj= 23 cá mego. ✤ A ták przyśiągł Dawid Saulowi. Y odszedł Saul do domu swego/ á Dawid y mężowie jego/ poszli ná e miejscá obronne.

e 1 Sám. 13.14.

ROZDZIAL XXV.

Sámuel umárł. 4. Dáwidowi Nábál státij dáć nie chćiał. 13. 14. czego gdy śię mśćić chce. 23. ná prozbę Abigájili. 32. odpuszcza mu. 38. á po śmierći jego, Abigájil pojmuje.

1 W Tym umárł a Sámuel: A zebrawszy śię wszyscy Izráelczycy/ płákáli go/ y pogrzebli go w domu jego/ w Rámáćie: Tedy wstawszy Dawid/ poszedł ná puszczą Fárán.

a 1 Sám. 28. 3. Syrác. 46.23.

2 A *Był niektory* mąż w Máon/ ktory miał majętność ná Kármelu/ á on mąż był możny bárzo/ májąc owiec trzy tyśiące/ á tyśiąc kóz: Y tráfiło śię że strzygł owce swoje 3 ná Kármelu. ✤ A *było* imię mężá onego Nábál/ á imię żony jego Abigájil: ktora niewiástá byłá mądra/ y piękna: ále mąż jey był nieużyty/ y złych postępkow/ á był z *narodu* Kálebowego.

4 A Vsłyszawszy Dawid ná puszczy/ iż Nábál strzygł owce swoje: posłał dźieśiąći sług/ y rzekł im: ✤ 5 Idźćie do Kármelu/ á przyszedszy do Nábálá: pozdrowćie go imieniem 6 mojim spokojnie: ✤ A mowćie ták; Zyj: á niech będźie tobie pokoj/ y domowi twemu pokoj/ y wszystkie=mu co masz pokoj. 7 ✤ A teraz słyszałem/ że masz te coć Owce strzyga: (á pasterze twoji bywáli z námi: niebyliśmy im przykrymi/ y nic im niezginęło po wszystkie dni/ ktorych 8 byli w Kármelu: ✤ Spytaj sług twojich/ á powiedząć: Przetoż/ niechaj najdą słudzy łáskę w oczu twojich/ gdyżeśmy w dobry dźień przyszli: Daj proszę cokolwiek znajdźie ręká twojá sługom twojim/ y Synowi 9 twemu Dawidowi. ✤ A ták przyszli słudzy Dawidowi/ y mowili do Nábálá wszystkie one słowá imieniem 10 Dawidowym/ y przestáli. ✤ A odpowiádájąc Nábál sługom Dawidowym/ rzekł: Coż jest Dawid? á coż zacz Syn Isájego? dźiś śię námnożyło sług/ ktorzy uciekáją od 11 Pánow swojich. ✤ Y wezmęż ja chleb moj/ y wodę moję/ y mięso *bydłá* mego/ ktorem pobił dla tych ktorzy strzygą owce moje/ á dam mężom/ ktorych nie znam z kąd są?

12 A Obroćiwszy śię słudzy Dawidowi w drogę swoję/ wroćili śię/ y przyszli/ á powiedźieli mu 13 wszystkie te słowá. ✤ Tedy rzekł Dawid mężom swym; Przypászćie káżdy miecz swoj: Y przypásáli káżdy miecz swoj: przypásał też y Dawid b miecz swoj: y szło zá Dawidem około czterech set mężow/ á dwieśćie zostáło przy rzeczách.

b 1 Sám. 21. 8.

14 A Le Abigáili/ żenie Nábálowey/ oznájmił *to* jeden czeládnik z sług *Nábálowych*/ mowiąc: Oto przysłał Dawid posły z puszczy/ áby błogosłáwili PAnu nászemu/ lecz 15 je on zfukał. ✤ A mężowie ći/ dobrzy nam byli bárzo/ y nie przykrzyli śię nam: nic nam nie zginęło po wszystkie dni/ pokiśmy z nimi chodźili/ 16 będąc ná polu: Miásto muru byli nam/ ták w nocy jáko we dnie/ po wszystkie dni pokiśmy przy nich 17 trzody pásli. ✤ Przetoż teraz obacz/ á rozmyśl śię co masz czynić? boć już gotowe nieszczęśćie ná Páná nászego/ y ná wszystek dom jego: lecz on jest człowiekiem niezbożnym/ że 18 z nim trudno mowić. ✤ Pospieszyłá śię tedy Abigájil/ y wźięłá dwieśćie chlebá/ y dwie łagwi winá/ y pięć owiec opráwnych/ y pięć miar

párázmá/ y sto wiązanek rozynkow/ y dwie ście funtow fig/ á włożyłá to ná osły. 19 Y rzekłá sługom swojim; Jdźćie przede mną á pojáde zá wámi: ále mężowi swemu Nábálowi nie oznájmiłá. 20 Y stáło śie że jádąc ná ośle/ y zjeżdżájąc głębią gory: oto też Dawid y mężowie jego zjeżdżáli przećiwko niey/ y potkáłá śie z nimi. 21 (A Dawid był rzekł: Záprawde dármom strzegł wszystkiego/ co ten miał ná puszczy/ że nic nie zginęło ze wszystkiego co ma; ą mi oddał złym zá dobre: 22 To niech uczyni Bog nieprzyjaćiołom Dawidowym/ y to niech przyczyni/ jesli co do zárániá zostáwię ze wszystkiego co ma/ áż do namniejszego szczenięćiá.)

23 TEdy ujrzawszy Abigájil Dawidá/ pospieszyłá śie/ y zśiádłá z Osłá; y upádłá przed Dawidem ná oblicze swoje/ y ukłoniłá śie áż do ziemie. 24 A padszy do nog jego/ mowiłá: Niech będźie ná mnie Pánie moj tá niepráwość/ á niech mowi/ proszę/ służebnicá twojá/ do uszu twojich/ y posłuchaj słow służebnice twojey. 25 Niech śie/ proszę/ c nieobraża PAn moj ná mężá tego bezbożnego/ Nábálá/ gdyż według imienia swego/ tákim jest: Nábál jest imię jego/ y głupstwo d jest przy nim; álem ci ja służebnicá twojá nie widźiáłá sług PAná mego/ ktoreś był posłał. 26 Przetoż teraz PAnie moj/ żywie e PAN/ żywie y duszá twojá/ że ćię záwśćiągnął PAn/ ábyś nie szedł ná rozlanie krwie/ y żeby śie nie mśćiłá ręká twojá: á teraz niech będą jáko Nábál nieprzyjaćiele twoji/ y ktorzy szukáją złego Pánu memu. 27 Teraz tedy to błogosłáwieństwo/ ktore przyniosłá służebnicá twojá Pánu swemu/ niech będźie dáne sługom/ ktorzy chodzą zá Pánem mojim. 28 Przepuść proszę występek służebnicy twojey; gdyż zápewne uczyni PAN Pánu memu dom trwáły/ poniewaz walki f PAńskie Pan moj odpráwuje/ á złość nie jest ználeziona w tobie áż do tąd. 29 A choćby powstał człowiek coby ćię prześládował/ y szukał dusze twojey; tedy będźie duszá Páná mego/ záchowáná w wiązánce żyjących/ u PANA Bogá twego: lecz dusze nieprzyjaćioł twojich Bog jáko z proce wyrzući. 30 A gdy uczyni PAn Pánu memu wszystko co mowił dobrego o tobie/ á zlećić ábyś był wodzem nád Jzráelem: 31 Tedy nie będźieć to ku záchwianiu/ áni ku urázie sercá Páná mego; jáko gdyby rozlał krew niewinną/ y gdyby śie sam pomśćił Pan moj: Gdy tedy dobrze uczyni PAN Pánu memu/ wspomnisz ná służebnicę twoję.

32 Y Rzekł Dawid do Abigájile; Błogosłáwiony PAN Bog Jzráelski/ ktory ćię dźiś posłał przećiwko mnie: 33 Y błogosłáwiona wymowá twojá; y błogosłáwionaś ty/ ktoraś mię záwśćiągnęłá dźiśia/ żem nie szedł ná rozlanie krwie/ á żem śie sam nie mśćił krzywdy swojey. 34 A záprawdę/ żywie PAN Bog Jzráelski/ ktory mię záwśćiągnął/ ábym ći nie g złego nie uczynił: Bo gdybyś śie byłá nie pospieszyłá/ á nie zájácháłá mi drogi/ nie zostáłoby było Nábálowi áż do świtániá/ y namniejszego szczenięćiá. 35 A ták przyjął Dawid z ręki jey co mu byłá przyniosłá/ y rzekł do niey: Jdź w pokoju do domu twego/ otom usłuchał głosu twego/ y przyjąłem ćię h łáskáwie.

36 TEdy śie wroćiłá Abigájil do Nábálá; á on miał ucztę w domu swojim/ jáko ucztę Krolewską: á serce Nábálowe/ było wesołe w nim; á był pijány bárzo: y nie oznájmiłá mu námniejszey rzeczy/ áż do poránku. 37 Ale názájutrz gdy wytrzeźwiał Nábál z winá/ oznájmiłá mu żoná jego te rzeczy: y zmartwiáło w nim serce jego/ y stał śie jáko kámień. 38 A gdy wyszło jákoby dźieśięć dni/ uderzył PAN Nábálá/ y umárł.

39 A Vsłyszawszy Dawid/ iż umárł Nábál/ rzekł: Błogosłáwiony i PAN/ ktory śie pomśćił poháńbienia mego nád Nábálem/ á sługę swego zátrzymał od złego/ á złość Nábálowę obroćił PAN ná głowę jego: Tedy posłał Dawid wskázu

iac

c H. Niech nie obráca serca swego.
d Przyp. 11.12. y 12.15 y 14.3. 9.16. 17.
e 1 Sám. 14.39.
f 1 Sám. 17.45. y 18.17
g 1 Moj. 1 Moj 10. 6. y 31.7 Psalm 141.4. 2 Tym. 4. 18.
h H. Oblicze twoje.
i Psalm 58.11.

jac do Abigájile / że ją sobie chce 40 wźiąć zá żonę. ♣ Y przyszli sludzy Dawidowi do Abigájile / do Kármelu / y rzekli do niey / mowiąc; Dawid posłał nas do ćiebie / áby 41 ćię sobie wźiął zá żonę. ♣ Ktora wstawszy pokłoniłá śię obliczem do ziemie / y rzekłá: Oto służebnicá twojá / niech będźie sługą / áby umywáłá nogi sług Páná mego. 42 ♣ Przetoż pospieszywszy śię wstáłá Abigájil y wśiádłá ná Osłá / z pięćią pánienek swych / ktore zá nią chodźiły: y ták jácháłá zá posłámi Dawidowymi: á byłá mu zá żonę. 43 ♣ Ale y Achinoámę wźiął Dawid z Jezreel / y były mu te dwie zá żony. 44 ♣ Abowiem Saul dał był k Michol corkę swoję / żonę Dawidowę / Fáltemu / Synowi Láisowemu / ktory był z Gállim.

k 1 Sám. 18.27. 2 Sám. 3.14.

Rozdział XXVI.

Dawidá Zyfejczycy wydáli. 2. á Saul go szuka. 5. Dawid w śpiączki go náßedł, mogąc zábić, nie chćiał. 16. á tym znowu niewinność swoję okazał.

1 Y Przyszli Zyfejczycy do Sauá do Gábáá / á mowili; Aza śię a nie kryje Dawid ná pagorku Háchilá / przećiw Jesymon. ♣ 2 Ruszył śię tedy Saul / y ćiągnął ná puszczą Zyf / á z nim trzy tyśiące mężow przebránych z Izráelá / áby szukał Dawidá ná puszczy 3 Zyf. ♣ Y położył śię Saul obozem / ná pagorku Háchilá / ktore jest przećiw Jesymon / podle drogi: á Dawid mieszkał ná puszczy: y dowiedźiał śię / że przyćiągnął Saul zá 4 nim ná puszczą: ♣ Bo posławszy Dawid szpiegi / dowiedźiał śię / że przyćiągnął Saul zápewne.

a Psalm 54.2.

5 PRzetoż wstał Dawid / y przyszedł áż ku miejscu / gdźie śię położył obozem Saul: y upátrzył Dawid miejsce gdźie spał Saul / y Abner Syn Nerow / Hetman b wojská jego: bo Saul spał w obo-6 źie / á lud leżał około niego. ♣ Y odpowiedźiał Dawid / á rzekł do Achimelechá Hetejczyká / y do Abisájego Syná Sárwie / brátá Joábowego / mowiąc; Ktoż pojdźie ze mną do Saulá / do obozu. Odpowiedźiał Abisái: Ja z tobą pojdę.

b 1 Sám. 14.51.

7 ♣ A ták przyszedł Dawid y Abisái do ludu w nocy / á oto Saul leżąc spał w obozie / á włocznia jego byłá utkniona w źiemi u głowy jego: Abner też z ludem leżeli około 8 niego. ♣ Tedy rzekł Abisái do Dáwidá: Zámknął dźiś Bog nieprzyjaćielá twego w ręce twojey / á teraz niech go przebiję proszę włocznią ku źiemi raz / á więcey nie powtorzę. 9 ♣ Ale rzekł Dawid do Abisájego: Nie zábijaj go: Bo ktoż ześćiągnąwszy rękę swą ná pomázáńcá PAńskiego / niewinnym będźie? 10 ♣ Nádto rzekł Dawid: Żywie PAN że / jeśli go PAN nie zábije / ábo dźień jego nie przydźie / áby umárł; ábo ná wojnę wyjácháwszy / nie 11 zginie? *Tedy* uchowaj mię PAnie / ábym miał ześćiągnąć rękę moję ná pomázáńcá c Páńskiego: Ale weźmi / proszę / włocznią / ktora jest u głow jego / y kubek od wody / á odejdźmy. 12 ♣ Tedy wźiął Dawid włocznią / y kubek od wody / ktory był u głow Saulowych / y odeszli: á nie był ktoby widźiał / áni ktoby wiedźiał / áni ktoby śię ocućił: ále wszyscy spáli / bo sen twárdy od PAná przypadł był ná nie.

c 1 Sám. 24.7.

13 Y Przeszedł Dawid ná drugą stronę / y stánął ná wierzchu gory z dáleká: á był plac wielki miedzy 14 nimi. ♣ Y záwołał Dawid ná lud / y ná Abnerá Syná Nerowego / mowiąc; Nie ozwieszże śię Abnerze? Y odpowiádájąc Abner rzekł: Ktoś 15 jeś ty / co wołasz ná Krolá? ♣ Y rzekł Dawid do Abnerá: Azaś ty nie mąż: á ktoż jáko ś ty w Izráelu? przeczżeś tedy nie strzegł Krolá PAná twego? bo przyszedł jeden z ludu chcąc zábić Krolá PAná 16 twego. ♣ Nie dobra to coś uczynił. Żywie PAN żeśćie winni śmierći / ktorzyśćie nie strzegli Páná wászego / pomázáńcá PAńskiego: á teraz pátrz kędy jest włocznia Krolewska / y kubek od wody / co był w głowách jego?

17 POznał tedy Saul głos Dawidow / y rzekł: Twojże to głos d Synu moj Dawidźie? Odpowie-

d 1 Sám. 24.17.

dźiał Dawid: Głos to moj / Krolu Pánie moj / ✠ Nád to rzekł: Czemuż Pan moj prześláduje sługe swego: bo cożem uczynił? á co jest złego w ręce moiey? ✠ Przetoż teraz niech posłucha proszę Krol Pan moj słow sługi swego: jesli cię PAN pobudźił przećiwko mnie / niech powonia Ofiáry: ále jesli Synowie ludzcy / przeklęći są przed PAnem / ktorzy mię dźiś wygnáli / ábym nie mieszkał w dźiedźictwie Páńskim / jákoby rzekli; Idź służ Bogom cudzym. ✠ A teraz niech nie będźie wylana krew mojá ná źiemię przed obliczem PAńskim: Bo wyszedł krol Izráelski szukáć e pchły jedney / jákoby też kto gonił kuropátwę po gorách. ✠ Tedy rzekł Saul Zgrzeszyłem: wroc że śię Synu moj Dawidźie / boć już nic złego nie uczynię więcey / ponieważ droga byłá duszá mojá w oczách twojich dniá tego: Otom głupie uczynił / y zbłądźiłem náder bárzo. ✠ A odpowiádájąc Dawid rzekł: Oto włocznia Krolewska / niech sám przyjdźie kto z sług / á weźmie ją. ✠ A PAn niech odda káżdemu spráwiedliwość jego / y wiárę jego: ábowiem podał ćię był PAn dźiś w ręce moje / álem niechćiał źciągnąć ręki mojey ná pomázáńcá PAńskiego ✠ Przetoż / jáko dźiś poważona byłá duszá twojá w oczách mojich: ták niech będźie poważona duszá mojá w oczách PAńskich / á niech mię wyrwie PAN ze wszego ućisku. ✠ Y rzekł Saul do Dawidá: Błogosłáwiony ś ty Synu moj Dawidźie / ták czyniąc dokażesz f / á ták śię zmacniájąc / mocnym będźiesz: Odszedł potym Dawid w drogę swą / á Saul śię wroćił ná miejsce swoje.

e 2 Sám. 24.15.

f I. Zwyćieżysz.

Rozdział XXVII.

Dawid uszedł do Krolá Achisá. 6. á májąc z łáski Krolewskiey Syceleg. 9. pewne narody wyćieczkámi pustoszy.

1 Tedy rzekł Dawid w sercu swojim? Zginę ja kiedyż kolwiek od ręki Saulowey: ázaż mnie nie lepiey / ábym co prędzey uszedł do źiemie Filistyńskiey / áby zwątpił o mnie Saul / y nie szukał mię więcey / po wszystkich gránicách Izráelskich? y ták ábym uszedł rąk jego? 2 ✠ Wstawszy tedy Dawid / poszedł sam / y onych sześć set mężow / ktorzy byli z nim do Achisá / Syná Máochá / Krolá Get. 3 ✠ Y mieszkał Dawid przy Achiszie w Get / sam y mężowie jego / káżdy z czeládźią swoją: Dawid y dwie żenie jego / Achinoám Jezreelitká / y Abigail / żoná przed tym Náwálowá z Kármelu. 4 ✠ A gdy powiedźiano Saulewi / że ućiekł Dawid do Get / przestał go więcey szukáć.

5 Y Rzekł Dawid do Achisá: Jeslim proszę ználazł łáskę w oczách twojich / niech mi dádzą miejsce w jednym z miast tego kráju / ábym tám mieszkał: Bo czemużby miał mieszkáć sługá twoj w mieście Krolewskim z tobą? 6 ✠ Y dał mu Achis dniá onego Syceleg: dla tego Syceleg było Krolow Judskich / áż do dniá tego. 7 ✠ A byłá liczbá dni / ktorych mieszkał Dawid w kráinie Filistyńskiey / rok a y cztery mieśiące.

a H. Dźień.

8 Y Wypadał Dawid y mężowie jego / á wtárgiwáli do Gessurytow / y do Gerzytow / y do Amálekitow / (bo ći mieszkáli w oney źiemi zdawna /) ktoredy chodzą przez Sur áż do źiemie Egipskiey. 9 ✠ Y pustoszył Dawid źiemię onę / á niezostáwił żywego b mężá y niewiásty: á zábrawszy owce / y woły / y osły / y wielbłady / y száty / wracał śię záśię / y przychadzał do Achisá. 10 ✠ A gdy śię pytał Achis: Gdźieżeśćie byli dźiś wpádli? odpowiádał Dawid: Ku połudnu Judy / y ku połudnu w Jeráhmeel / y ku południu Ceni. 11 ✠ Ale Dawid nie żywił mężá / áni niewiásty / áni ich przywodźił do Get / mowiąc: By snadź nie skárżyli ná nas / mowiąc: Ták uczynił Dawid. Y był to jego zwyczaj po wszystkie dni / poki mieszkał w źiemi Filistyńskiey. 12 ✠ Wierzył tedy Achis Dawidowi / y mowił: Práwie śię już stał obrzydłym ludowi swemu Izráelskiemu: á ták będźie mi sługą wiecznym.

b 5 Moj. 20.13.

Rozdział XXVIII.

Filistynowie ćiągną przećiw Izráelitom. 2. Dáwid z nimi. 6. Saul niemájąc odpowiedźi od Páná. 8. czárownice śię rádźi. 12. od ktorey Sámuel wzbudzony, przyszłe rzeczy Saulowi przepowiáda.

1 Y Stáło śię w one dni / że zebráli Filistynowie wojská swe ná wojnę / áby walczyli z Izráelem: tedy Achis rzekł do Dáwidá: wiedz wiedząc iż że nimá poćiągniesz ná 2 wojnę/ty y mężowie twoji. Y odpowiedźiał Dáwid Achisowi: Dopiero śię ty dowiesz/ co uczyni sługá twoj. Y rzekł Achis do Dáwidá: Záiiste strożem głowy mojey postánowię ćię po wszystkie dni.

a 1 Sám. 25. 1.
b 5 Moj. 18. 10. 11.

3 A Sámuel już był umárł/ y płákał á go wszystek Izráel / y pogrzebli go w Rámáćie mieśćie jego: á Saul wygnał był wieszczki b 4 y czárowniki z ziemie. Zebrawszy śię tedy Filistynowie/ przyćiągnęli / á położyli śię obozem u Sunám: Zebrał też Saul wszystkiego Izráelá / á położył śię obozem w 5 Gelboe. A widząc Saul oboz Filistyński / bał śię / á ulękło śię serce 6 jego bárzo. Y rádźił śię Saul PAná/ále mu nie odpowiádał PAn áni przez sny/ áni przez Urym/ áni przez Proroki.

c 3 Moj. 20. 27.

7 P Rzetoż rzekł Saul do sług swojich: Szukajćie c mi niewiásty/ ktoraby miáłá Duchá wieszczego/ á pojdę do niey / y wywiem śię przez nię. Y rzekli słudzy jego do niego: Oto niewiástá w Endor/mająca duchá wieszczego. Tedy od8 mienił odźienie swoje Saul / á oblokszy śię w insze száty/szedł sam / y dwáj mężowie z nim / á przyszli do niewiásty w nocy / y rzekł; wrożmi proszę / przez Duchá wieszczego/ 9 á wywiedź tego/kogoć powiem. Y rzekłá do niego niewiástá: Oto ty wiesz co uczynił Saul / iż wygłádźił wieszczki y czárowniki z ziemie : przecżże ty śidło kłádźiesz ná duszę moię/ ábyś mię ná śmierć po10 dał? Y przyśiągł jey Saul przez PAná/mowiąc: Zywie PAn że nie przydźie ná ćię karánie dla tego.

11 T Edy rzekłá niewiástá: Kogoż ći mam wywieść? A on rzekł wy12 wiedź mi Sámuelá. A widząc niewiástá Sámuelá / záwołáłá głosem wielkim: rzekłá niewiástá do Saulá / mowiąc: Przecżżeś mię zdrá13 dźił? gdyżeś ty jest Saul? Y rzekł jey Krol / Nie boj śię : cożeś widźiáłá? y rzekłá niewiástá do Saulá: Widźiáłám Bogi wystę14 pujące z ziemie. Tedy rzekł do niey: Cozá osobá jego? y rzekłá: Mąż stáry wyszedł / á ten odźiany płászczem: y poznał Saul że to był Sámuel: y schyliwszy śię twarzą 15 ku ziemi/pokłonił *mu* śię. Zátym rzekł Sámuel d do Saulá: Przecz mi nie dasz pokoju / wzbudzájąc mię? Odpowiedźiał mu Saul: Jestem uciśniony bárzo? gdyż Filistynowie walczą przećiwko mnie/ á Bog odstąpił ode mnie / y nie odpowiáda mi wiecey/ áni przez proroki áni przez sny: przetoż przyzwałem ćię / ábyś mi oznájmił / co 16 mam czynić? Y rzekł Sámuel: Czemuż mię tedy pytasz? gdyż PAn odstąpił od ćiebie / á przesta17 wa z nieprzyjaćielem twojim? Y uczynił mu PAn jákoć powiedźiał przez mię / y wyrwał e PAN krolestwo z rąk twojich / á dał je bliźniemu 18 twemu Dáwidowi. Bo, jeś ty nie był posłusznym głosowi PAńskiemu / áni wykonał gniewu zápálczywośći jego nád Amálekiem: przetożći to uczynił PAn dźiśia. 19 Nád to poda PAn y Izráelá z tobą w ręke Filistynow: á jutro ty y Synowie twoji ze mną f *będźiećie*: Oboz też Izráelski poda PAN w 20 ręce Filistynow. A ná tych miast Saul upadł jáko długi ná źiemię/ bo śię zlękł bárzo słow Sámuelowych; y śiły nie było w nim/ przeto że nic nie jadł przez cáły dźień/ y przez cáłą noc.

d Syrác. 46. 23.
e 1 Sám. 15. 18.
f 1 Sám. 31. 6.

21 P Otym weszłá niewiástá do Saulá / á widząc iż śię bárzo przeląkł / rzekłá mu; Oto usłucháłá służebnicá twojá głosu twego / g y odważyłám zdrowie swoje/ y usłucháłám słow twojich / ktoreś mowił 22 do mnie. Przetoż teraz usłuchaj/ proszę/y ty głosu służebnice twojey/ á położę przed ćię sztuczkę chlebá ábyś jádł/ y pośilił śię / ábyś mogł

g H. Położyłám duszę moję w ręce mojey.

23 iść w droge. ✣ Ale niechćiał / y mowił: Nie bede jadł: y przymuśili go sludzy jego / tákże y niewiástá: y usłuchał głosu ich / á wstawßy z źiemie / uśiadł ná łożku. 24 ✣ A oná niewiástá miáłá karmne ćiele w domu / á pospießywßy śie zábiłá je: potym wźiawßy mąki záczyniłá / y nápiekłá z niey przásnikow: 25 ✣ Y przyniosłá przed Saulá / y przed slugi jego: Ktorzy nájadßy śie wstáli / y poßli oney nocy.

Rozdział XXIX.

Filistynowie niechcą żeby Dawid ßedł z nimi ná wojnę. 7. Dla tego Krol Achis do domu go odsyła.

1 Gdy zebráli Filistynowie wßystkie Wojská swe do Afeku: á Izráelczycy położyli śie obozem nád źrzodłem / ktore było w Jezreelu. ✣ 2 A Książętá Filistyńskie ciągneli stámi / y tyśiącámi: á Dáwid / y mężowie jego ciągneli pozad z Achisem. 3 ✣ Y rzekły Książętá Filistyńskie: Coż tu czynią ći Hebrejczycy? y rzekł Achis do Książąt Filistyńskich: Azaż nie to jest Dawid / slugá Saulá Królá Izráelskiego / ktory był przy mnie przez te dni; owßem przez te látá / y nic doświadczyłem go w niczym od onego dniá / jáko zbiegł do mnie / áż do dniá tego? 4 ✣ Y rozgniewáły śie nań Książętá Filistyńskie / y rzekły mu Książętá Filistyńskie; Odpraw tego mężá / á niech a śie wroći do miejscá swego / ná ktorymeś go postáwił: niech nie chodźi z námi ná wojnę / áby śie nam nie stáwił nieprzyjaćielem w bitwie: Bo jákoż ináczey może przyść do łáski Páná swego / jedno przez głowy tych mężow. 5 ✣ Azaż nie ten jest Dawid / ktoremu b spiewano hufcámy / mowiąc: Poráźił Saul swoj tyśiąc / ále Dawid swojich dźieśięć tyśięcy?

a 1 Kron 12. 19.

b 1 Sám. 18. 7. y 21. 11 Syrác. 47. 7.

6 A Ták wezwał Achis Dawidá / y rzekł mu: Żywie PAN / żeś ty ßczyry y dobry jest w oczách mojich á podoba mi śie wyśćie twoje / y weśćie twoje ze mną do obozu / bom nie ználazł w tobie *nic* złego / ode dniá ktoregoś przyßedł do mnie / áż do dniá tego: tylko w oczách Książąt niemaß łáski. 7 ✣ Przetoż teraz wroć śie / á idź w pokoju / y nieczyń nic / coby było przećiwnego w oczách Książąt Filistyńskich. 8 ✣ Y rzekł Dawid do Achisá: Cożem wżdy uczynił? á coś ználazł w sludze twym ode dniá ktoregom był przy tobie / áż do dniá tego / ábym nie ßedł / y nie walczył przećiwko nieprzyjaćiołom Królá Páná mego. 9 ✣ A odpowiádájąc Achis / rzekł Dawidowi: Wiem iżeś ty dobry w oczách mojich / jáko Anjoł Boży / ále Książętá Filistyńskie rzekły: Niech nie chodźi z námi ná wojnę. 10 ✣ A przetoż wstań bárzo ráno / y sludzy Páná twego / ktorzy z tobą przyßli / á wstawßy ráno / skoro pocznie świtáć odejdźćie. 11 ✣ Wstał tedy Dawid / sam y mężowie jego / áby *odßedł* tym rániey: y náwroćił śie do źiemie Filistyńskiey / á Filistynowie ciągneli do Jezreel.

Rozdział XXX.

Amálekitowie spalili Syceleg. 3. ále Dawid wroćiwßy śie. 16. pogonił je. 18. y plon im odjął. 23. ktory też rowno miedzy wßystkie podźielił.

1 Gdy śie wroćił Dawid y mężowie jego do Sycelegu / był dźień trzeći / jáko Amálekitowie wtárgneli byli ná południe / y do Sycelegu / á zburzyli Syceleg / y spalili go ogniem. 2 ✣ Y pobráli w niewolą niewiásty / ktore były w nim: od naymnieyßego áż do wielkiego / nie zábili nikogo / ále tylko pojimáli y odeßli drogą swą. 3 ✣ A gdy przyßedł Dawid / y mężowie jego do miástá / oto spalone było ogniem? á żony ich / y Syny ich / y corki ich / w niewolą zábráno. 4 ✣ Tedy podnióśł Dawid / y lud ktory był z nim głos swoj / y płákáli áż im śiły do płáczu nie zstáło. 5 ✣ Obiedwie też żony Dawidowe były wźięte w niewolą; Achinoám Jezreelitká / y Abigájil *przed tym* żoná Nábálowá z Kármelu. 6 ✣ Y był utrapiony Dawid bárzo: bo śie zmawiał lud ukámienowáć go: gdyż gorzkośći pełna byłá duszá wßystkiego ludu / káżdego dla Synow swych / y dla corek

swych

swych: Wszákże Dawid zmocnił śię a w PAnu Bogu swojim.

7 TEdy rzekł Dawid do Abiátárá Kápłáná / Syná Achimelechowego : Weźmi proszę dla mnie Efod; y wźiął Abiátár Efod dla Dawidá. 8 A ták śie Dawid rádźił PAná/ mowiąc: Mamli gonić to wojsko / y dogonieli go? A PAN mu rzekł: Goń/ bo zápewne ich dogonisz/ 9 y zápewne odbijesz płon. Szedł tedy Dawid/ sam y onych sześć set mężow/ ktore miał z sobą / á przyszli áż do potoku Besor; á niektorzy pozostáli. 10 Y gonił je Dawid / sam y cztery stá mężow : (bo pozostáło było dwieśćie mężow sprácowánych á nieprzeszli zá potok Besor.)

11 YZnáleźli męża Egipczániná ná polu/ á przywiedli go do Dawidá/ y dáli mu b chlebá/ y jadł ; dáli 12 mu też wody y pił: Dáli mu tákże y wiązankę fig / y dwie gronie rozynkow: jadł tedy / y wroćił śie duch jego weń : bo nie jadł chlebá/ áni pił wody przez trzy dni y przez 13 trzy nocy. Y rzekł do niego Dawid: Czyjeś ty/ á z kądeś? Ktory odpowiedźiał ; Jestem rodem z Egiptu/ sługá męża Amálekity / y zostáwił mię PAN moj / żem śie roz14 niemogł dźiś trzeći dźień. Wtárgnęliśmy byli ná południe/ do Cerety / y do Judá / y ná południe do Káleb / y spaliliśmy Syceleg ogniem.

15 Y Rzekł mu Dawid: Mogłżebyś mię dowieść do tego wojská? Ktory rzekł : Przyśięż mi przez Bogá / iż mię nie zábijesz / áni mię wydasz w ręce PAná mego? tedy ćię 16 náwiodę ná to wojsko : Náwiodł go tedy : (á oto oni leżeli po wszystkiey oney źiemi / jedząc y pijąc y weseląc śie ze wszystkich korzyśći wielkich / ktore byli zábráli z źiemie Filistyńskiey / y z źiemie Jud17 skiey.) Przetoż bił je Dawid od wieczorá / áż do wieczorá dniá drugiego / ták iż z nich żaden nieuszedł / oprocz cztérech set młodźieńcow / ktorzy wśiadszy ná wielbłady/ ućie18 kli. A ták odjął Dawid wszystko/ co byli pobráli Amálekitowie / y dwie 19 żenie swoje odjął też Dawid: Ták

iż im nic nie zginęło od máłá áż do wiela y áż do Synow/ y corek/ y do korzyśći / y áż do wszystkiego cokolwiek im zábráli / wszystko zá20 śie przywiodł Dawid. Przytym zábrał Dawid wszystkie trzody y stádá / ktore gnano przed bydłem jego/ y mowiono ; Toć jest korzyść Dawidowá.

21 Y Przyszedł Dawid do onych dwu set mężow / ktorzy byli sprácowáni / że niemogli iść zá Dawidem ; y ktorym był kazał zostáć u potoká Besor: ktorzy wyszli przećiw Dawidowi / y przećiw ludowi ktory z nim był: á przystąpiwszy Dawid do ludu pozdrowił je spokoj22 nie. A odpowiádájąc wszyscy mężowie źli y niepobożni / ktorzy c chodźili z Dawidem / rzekli / Ponieważ c nie chodźili z námi / nie damy im z łupow ktoresmy odjeli / tylko káżdemu żonę jego / y Syny 23 jego: te wźiąwszy niech odejdą. Tedy rzekł Dawid : Nieuczynićie ták bráćia moji z tym co nam dał PAn/ ktory nas strzegł / á podał wojsko / ktore było wyszło przećiwko nam w 24 ręce násze. Y ktoż was w tym usłucha? Bo jáki dźiał tego ktory wyszedł ná wojnę / táki dźiał y tego ktory został d przy tłomokách: ro25 wno śie podźielą. Y stáło śie od onego dniá / y nápotym / że uchwalono to práwo y ten zwyczaj w Izráelu/ áż do dniá tego.

26 A Ták przyszedł Dawid do Syceglegu/ y posłał z onego łupu stárszym w Judá / przyjaćiołom swym/ mowiąc ; Oto máćie błogosłáwieństwo z korzyśći nieprzyjaćioł PAń27 skich. Tym co byli w Bethel/ e y co w f Rámáćie ná południe / y co byli 28 w g Jeter: Y co byli w Aroer h: y co byli w Sefámot i / y co byli w 29 Estámo k: Y co byli w Ráchá/ y co byli w miástách Jeráhmeel / l y 30 co byli w miástách Ceni m. Y co byli w Hormá n/ y co byli w Chorá31 sán: y co byli w Atách: Y co byli o w Hebronie : y co byli ná wszystkich miejscách / kedy przemieszkiwał Dawid/ sam y mężowie jego.

Rozdział XXXI.

a *Efez.* 6. 10.

b *Przy-* 25. 21.

c 1 *Sám.* 24. 14.

d 4 *Moj.* 13. 27. *Iozue.* 22. 8. 2 *Mác.* 8. 28.

e *Iozue.* 19. 8.

f 1 *Krol.* 4. 13.

g *Iozue.* 15. 48.

h *Iozue.* 13. 16.

i 4 *Moj.* 34. 10.

k *Iozue.* 15. 50.

l 1 *Sám.* 27. 10.

m *Sedź.* 1. 16.

n *Sedź.* 1. 17.

o 1 *Kron.* 6. 55.

Po-

Porażká Izráelitow. 2. w ktorey Ionatán z bráćią swoią poległ. 4. Saul śię sám przebił. 9. Filistyni ćiáłá ich ná murze záwieśili. 11. ktore mieszczánie Iábes zjeli y pogrzebli.

1 A Filistynowie zwiedli bitwę z Izráelem: y ućiekli a mężowie Izráelscy przed Filistynámi / á polegli zránieni ná gorze Gelboe. 2 Y gonili Filistynowie Saulá y Syny jego / y zábili Filistynowie Ionátáná/y Abinádábá/y Melchisuego Syny Saulowe. 3 A gdy śię wzmagáłá bitwá przećiwko Saulowi / tráfili nań strzelcy / mężowie strzeláiący złuku: y b zránieny jest bárzo od strzelcow. 4 Y Rzekł Saul do wyrostká swego/ ktory nośił broń jego: Dobądź mieczá twego / á przebij mię nim / by snadź nie przyszli ći nieobrzezáńcy y nieprzebili mię / á nie czynili igrzyská ze mnie: Ale niechćiał wyrostek jego/ bo śię bárzo bał. Przetoż Saul porwał miecz / y upadł nań: 5 A widząc wyrostek jego/ iż umárł Saul / padł y on ná miecz 6 swoj/y umárł z nim. Umárł tedy Saul/y trzey Synowie jego/y wyrostek jego / co zánim broń nośił / y wszyscy mężowie jego dniá onego 7 wespoł. Co gdy ujrzeli mężowie Izráelscy / ktorzy zá doliną / y zá Iordanem mieszkáli/iż ućiekáli mężowie Izráelscy / á iż umárł Saul/ y Synowie jego / odbieżawszy miast / poućiekáli też: A przyszedszy Filistynowie mieszkáli w nich.

8 A Názáiutrz / przyszli Filistynowie / áby odźierali pobite c / y náleźli Saulá/ y trzech Synow je- 9 go leżących ná gorze Gelboe. A ućiąwszy głowę jego / zdárli z niego zbroję jego / y posłáli po źiemie Filistyńskiey wszędźie / áby to opowiádano w kośćiele báłwanow ich/ y 10 miedzy ludem. Y położyli zbroję jego w kośćiele Asztárot / ále ćiáło jego przybili ná murze Betsán.

11 TEdy usłyszawszy o tym obywátele Iábes d Gáláád / co uczy- 12 nili Filistynowie Saulowi: Wstáli wszyscy mężowie mocni / y szli przez onę cáłą noc / y wźięli ćiáło Saulowe / y ćiáłá e Synow jego z muru Betsán: á przyszedszy do Iábes/ spalili je tám. 13 A wźiąwszy kośći ich/pogrzebli je pod drzewem w Iábes/ y pośćili śiedm dni.

a 1 Kron 10.1.

b I. Bał śię ich bárzo.

e 1 Kron 10.8.

d 1 Sám. 11.1.

e 2 Sám. 2. 4.

WTORE KSIEGI SAMUELOWE
ktore tez zowią
WTORE KROLEWSKIE.

Opisuią śię tu rzeczy/ ktore śię od śmierći Saulowey / áż do końcá pánowánia Dawidowego przez lat czterdźieśći dźiały.

ROZDZIAL I.

Amálekitá śmierć Saulowę zwiástuiąc. 10. powiáda że go on sám dobił. 14. Dawid ná śmierć go skazawszy. 18. Saulá y Ionátáná opłákiwa.

1 Stáło śię po śmierći Saulowey/gdy śię Dawid wroćił od porażki a Amálekitow/ że zmieszkał Dawid w Syceleg u przez dwá dni. 2 Tedy dniá trzećiego / przybieżał mąż z obozu Saulowego/ á száty jego rozdárte były/ y proch ná głowie jego: Ktory przyszedszy do Dawidá/upadł 3 ná źiemię/y pokłonił śię. Y rzekł do niego Dawid; z kąd idźiesz: Y odpowiedźiał mu: Z obozum Izráelskie- 4 go uszedł. Rzekł mu z nowu Dawid: Coż śię stáło/proszę / powiedz mi? Y odpowiedźiał: To, że ućiekł b lud z bitwy / á do tego wiele poległo z ludu / y pomárło: Tákże y

a 1 Sám. 30.17. 18.

b 1 Sám. 31.1.2

Saul

Saul/ y Jonátán Syn jego polegli.

5 Zátym rzekł Dawid do młodźieńcá ktory mu to powiedźiał: Jákoż wieß/ iż umárł Saul y Jonátán Syn jego? 6 Odpowiedźiał mu młodźieniec ktory mu to oznájmił: przyszedłem z trefunku ná gorę Gelboe/ á oto Saul tkwiał ná włoczni swojey/ á wozy y jezdni doganiáli go. 7 Tedy obejrzawszy śię obaczył mię/ y záwołał ná mię/ y rzekłem; Owom ja: 8 Y rzekł mi/ Coś ty *zacz*? A jam mu odpowiedźiał/ Jestem Amálekitá. 9 Y rzekł mi: Stań/ proszę/ nádemną/ á zábij mię: bo mię zjęły ćiężkośći/ gdyż jeszcze wszystká duszá mojá we mnie *jest*. 10 Przetoż stánąwszy nád nim zábiłem go: bom wiedźiał że nie będźie żyw po upadku swojim/ y wźiąłem koronę/ ktora *byłá* ná głowie jego/ y záwieszenie ktore *było* ná rámieniu jego/ á przyniosłem je tu do PANá mego: 11 Tedy Dawid pochwyćiwszy száty swoje/ rozdárł c je: tákże y wszyscy mężowie ktorzy z nim byli. 12 A żáłując płákáli/ y pośćili áż do wieczorá/ dla Saulá/ y dla Jonátáná Syná jego/ y dla ludu PAńskiego/ y dla domu Izráelskiego/ że polegli od mieczá.

13 Y Rzekł Dawid do młodźieńcá ktory mu *to* oznájmił: Zkądeś ty? y odpowiedźiał; Jestem Synem męzá przychodniá Amálekity. 14 Zátym rzekł do niego Dawid: Jákożeś śię d nie bał źiągnąć ręki twey/ ábyś zábił pomázáńcá PAńskiego? 15 Záwołał tedy Dawid jednego z sług/ y rzekł: Przystąp á zábij go: A on go uderzył że umárł. 16 Y rzekł do niego Dawid: Krew twojá ná głowę twoję: bo ustá twoje świadczyły e przećiw tobie/ mowiąc: Jam zábił pomázáńcá PAńskiego.

17 Lamentował tedy Dawid lámentem tákowym nád Saulem/ y nád Jonátánem Synem jego. 18 Rozkazawszy jednák/ áby uczono Synow Judskich z łuku *strzeláć*, jáko nápisano w Kśięgách f Jáśár. g) 19 O ozdobo Izráelská/ ná gorách twojich zránionyś jest: Jákoż polegli mocarze twoji! 20 Nie powiádajćież h w Get/ áni rozgłaszajćie po ulicách w Aszkálonie: áby śię snadź nie weseliły Corki Filistyńskie/ by śię snadź nie rádowáły corki nieobrzezáńcow. 21 O Gory Gelboe/ áni rosá/ áni deszcz niech *nie upada* ná was/ y niech *tám nie będą* polá urodzájne: ábowiem tám porzucona jest tarcz mocárzow/ tarcz Saulowá/ *jákoby* nie był pomázány olejem. 22 Od krwie zábitych/ y od sádłá mocárzow *strzałá* łuku Jonátánowego nie wracáłá i śię ná wstecz/ á miecz Saulow k nie wracał śię prozno. 23 Saul y Jonátán/ miłośni y przyjemni zá żywotá swego/ y w śmierći swojey nie są rozłączeni/ nád Orły lekczejszy/ nád lwy mocnieyszy byli. 24 Corki Izráelskie płáczćie nád Saulem/ ktory was przyodźiewał szárłatem roskosznym/ á ktory was ubierał w klenoty złote ná száty wásze. 25 Jákoż polegli mocarze w pośrzod bitwy! Jonátán ná gorách twojich zábity jest! 26 Bárzo mi ćię żal bráćie moj Jonátánie/ byłeś mi bárzo wdźięcznym: więtsza u mnie byłá miłość twojá niż miłość niewieśćia. 27 Jákoż polegli mocarze/ á poginęłá broń wojenna?

ROZDZIAŁ II.

Dawid zá rádą Pańską do Hebronu poszedł. a. y pomázány jest nád Judą, 8. á Izbozet nád Izráelem. 14. walczą z sobą. 17. Abner zwyćiężony. 20. ućiekájąc Azáelá zábił.

1 Y Stáło śię potym/ że pytał a Dawid PANá mowiąc: Mamże iść do ktoregokolwiek miástá Judskiego? Ktoremu PAN odpowiedźiał; Idź. Y rzekł Dawid: dokądże pojdę? Y odpowiedźiał: do Hebronu. 2 Tedy tám jáchał Dawid/ tákże y dwie żenie jego/ Achinoám Jezreelitká/ y Abigáil żoná *przedtym* Nábálowá z Kármelu. 3 Tákże mężowie ktorzy z nim byli/ zábrał Dawid/ káżdego z domem jego: y mieszkáli w miástách Hebrońskich.

4 Przyszli potym mężowie Judá/ y b pomázáli tám Dawidá zá Królá nád domem Judá: tedy opowie=

c 2 *Sám.* 3.31. y 13.31
d *Psalm.* 105.15
e *Mátt.* 12.37. *Luk.* 19.22.
f *Jozua.* 10.13.
g *T. Sprawiedliwych.*
h *Mich.* 1.10.
i 1 *Sám.* 13.3. y 14.13
k 1 *Sám.* 15.7.
a *Sędź.* 1.1. y 20.18 1 *Sám.* 23.2. 2 *Sám.* 5.9. 2 *Kron* 18.4.
b 1 *Mác.* 2.57.

wie=

wiedziano Dawidowi / mowiąc; Mężowie z Jábes Gáláád / ći pogrzebli Saulá. c 2 Sám. 31.11.

5 Gdy wypráwił Dawid posły do mężow z Jábes Gáláád / y rzekł do nich: Błogosłáwieniśćie wy od PANA / ktorzyśćie uczynili to miłośierdźie nád Pánem wászym Saulem / żeśćie go pogrzebli.

6 Przetoż teraz niech uczyni PAN z wámi miłośierdźie / y prawdę / á ja też oddam wam to dobrodźiejstwo / żeśćie uczynili tę rzecz.

7 Teraz tedy niech śię zmacniają ręce wásze / á bądźćie mężnymi / bo choć umárł Saul PAN wasz / wszákże mnie pomázał dom Judá / zá krolá nád sobą.

8 A Abner Syn Nerow / Hetman nád Wojskiem Saulowym / wźiął Izbozetá Syná Saulowego / y przyprowádźił go do Máchánájim.

9 Y uczynił go Krolem nád Gáláádem / y nád Assury / y nád Jezreelem / y nád Efrájimem / y nád Benjáminem / y nád wszystkim Izráelem.

10 Czterdźieśći lat miał Izbozet Syn Saulow / gdy począł krolowáć nád Izráelem / á dwie lećie krolował; (tylko dom Judá stał przy Dawidźie.

11 Y byłá liczbá dni ktorych był Dawid Krolem w Hebronie / nád domem Judskim / śiedm lat y sześć mieśiecy.)

12 Potym wyszedł Abner Syn Nerow / y słudzy Izbozetá Syná Saulowego / z Máchánájim do Gábáonu. d 2 Sám. 5. 5.

13 Joáb tákże Syn Sárwij / z sługámi Dawidowymi wyszli / y potkáli śię z sobą práwie u stáwu Gábáońskiego: y zostáli jedni ná jedney stronie stáwu / á drudzy ná drugiey stronie stáwu.

14 Tedy rzekł Abner do Joábá: Niech teraz wstáną młodźieńcy / á pojigráją e przed námi: y rzekł Joáb; Niech wstáną. e T. Hárcują.

15 Wstáli tedy: y wyszło w liczbie dwánaśćie z Benjámczykow / z strony Izbozetá / Syná Saulowego: á dwánaśćie z sług Dawidowych /

16 Ktorzy uchwyćiwszy śię / káżdy zá głowę przećiwniká swego / *utopił* miecz swoj w boku jeden drugiego / y polegli pospołu: przetoż názwano miejsce ono Helkáthásurym f / ktore jest w Gábáonie. f T. Pole rycerzow.

17 Y byłá bitwá bárzo sroga dniá onego / á porážon jest Abner / y mężowie Izráelscy / od sług Dawidowych.

18 Byli też tám trzej Synowie Sárwij: Joáb / Avijáj / y Asáel: ále Asáel *był* prętkich nog / jáko dźika kozá.

19 Y gonił Asáel Abnerá / á nie ustąpił idąc / áni ná práwo / áni ná lewo / śćigájąc Abnerá.

20 Ale obejrzawszy śię Abner ná zad / rzekł: Tyżeś jest Asáel? á on mu odpowiedźiał; Ja.

21 Tedy mu rzekł Abner: Uchyl śię ná práwą stronę twoję ábo ná lewą *stronę* twoję / á pojimaj sobie jednego z młodźieńcow / y weźmi sobie łupy z niego; ále Asáel niechćiał od niego ustąpić.

22 Tedy powtore rzekł Abner do Asáelá: Idź precz ode mnie; bym ćie snadź nie przebił ku źiemi: Bo jákożbym śmiał podnieść twarz moję ná Joábá brátá twego?

23 A gdy niechćiał ustąpić / uderzył go Abner końcem g włoczniey / pod piąte *żebro* ták iż wyszłá włocznia ná drugą stronę: támże padł / y umárł ná onymże miejscu: á wszyscy ktorzy przychodźili do onego miejscá / gdźie poległ Asáel y umárł / zástánawiáli śię. g 2 Sám. 3.27.

24 Wszákże gonili / Joáb y Abisáj Abnerá: y záchodźiło słońce / gdy przyszli do págorka Ammá / ktore jest przećiw Giá / ná drodze pustynie Gábáońskiey.

25 Tedy śię zebráli Synowie Benjáminowi do Abnerá / skupiwszy śię w jeden huf / y stáneli ná wierzchu jednego págorká.

26 Y záwołał Abner ná Joábá y rzekł: Azali śię ná wieki będźie srożył *ten* miecz? ázaż nie wiesz że ná ostátku bywa gorzkość? y dokądże nie rzeczesz ludowi / áby śię wroćił od pogoni bráćij swojey?

27 Tedy rzekł Joáb: Żywie Bog / byśty był nie wzywał h / záraz by śię był z poránku lud wroćił / káżdy od pogoni bráćij swojey. h H. Nie mowił v. 14.

28 A ták zátrąbił Joáb w trąbę / y zástánowił śię wszystek lud / á nie gonili dáley Izráelá / áni śię wiecey potykáli.

29 Ale Abner y mężowie jego / szli polem cáłą onę noc: á przepráwiwszy

śie

śię przez Jordan / przeszli przez wszystko Bethoron/áż przyszli do Máhánáim. 30 ✤ A Joáb wroćiwszy śię z pogoni zá Abnerem / zebrał wszystek lud: y nie dostawáło mu z sług Dawidowych dźiewiętnaśćie mężow/y Asáelá. 31 ✤ Ale sludzy Dawidowi pobili z Beniámczykow / y z mężow Abnerowych / trzy stá y sześćdźieśiąt mężow/ktorzy tám pomárli. 32 ✤ A wźiąwszy Asáelá / pogrzebli go w grobie Ojcá jego/ktory był w Betlehem: potym szli cáłą noc Joáb y mężowie jego; á ná świtániu *przyszli* do Hebronu.

ROZDZIAŁ III.

Czásu tey wojny słábieje Isboset. 2. Dawidowi rodzą śię Synowie. 9. y Abner przedał śię do niego. 15. Isboset wroćił mu Michol. 17. ze wszystkim Izráelem. 27. Joáb Abnerá zdrádą zábił. 32. z czego Dawid był bárzo żáłosny.

1 Y Byłá długa Wojná miedzy domem Saulowym/ y miedzy domem Dawidowym: wszákże Dawid postępował / y zmacniał śię: ále dom Saulow zchodźił y niszczał.

2 Y Národźiło śię Dawidowi w Hebronie Synow a: á był pierworodny jego Amnon / z Achinoámy Jezreelitki. 3 ✤ Wtory po nim był Heliáb / b z Abigáji/ żony *przed tym* Nábálowey z Kármelu: á trzeći Absálom Syn z Máachy / corki Tolmájá/ krolá Gessur. 4 ✤ A czwarty Adoniasz Syn Hágity: á piąty Sefátyasz/Syn Abitáli. 5 ✤ A szosty Jetráám/z Egle/żony Dawidowey. Ci śię urodźili Dawidowi w Hebronie.

a 1 Kron 3. 1.
b Názwány Dániel: 1 Kron 3. 1.

6 Y stáło śię/gdy byłá wojná/miedzy domem Saulowym/y miedzy domem Dawidowym; á Abner śię meżnie zástawiał c o dom Saulow. 7 ✤ (A Saul miał założnicę/ktorey imię *było* Resfá /corká Aje) że rzekł *Isboset* do Abnerá: Czemuś wszedł do założnice Ojcá mojego? 8 ✤ Y rozgniewał śię Abner bárzo / o one słowá Isbosetowe / y rzekł: Izalim ja psiągłowá/ktorym przećiw Judźie dźiś uczynił miłośierdźie/ nád domem Saulá Ojcá twego / y nád bráćią jego / y nád przyjaćiołmi jego: y nie wydałem ćię w rękę Dawidowę; á ty dźiś szukasz ná mnie nieprawośći tey niewiásty? 9 ✤ To niech uczyni Bog Abnerowi/ y to niech mu przyczyni/ jeśliże/jáko przyśiągł d PAn Dawidowi/ nie pomogę do tego: 10 ✤ Aby przeniesione było krolestwo od domu Saulowego/ á wystáwiona stolicá Dawidowá nád Izráelem / y nád Judą/ od Dán áż do Bersábee. 11 ✤ Y nie mogł nic więcey odpowiedźieć Abnerowi/ przeto że śię go bał.

c I. Zmacniał śię w domu Saulowym.
d 2 Sám. 15.28. y 16.13.

12 A Ták wyprawił Abner posły do Dawidá od śiebie / mowiąc: Czyjáż *jest* źiemiá? Y żeby mowili: Uczyń przymierze twoje ze mną: á oto ręká mojá będźie z tobą: áby obrocon był do ćiebie wszystek Izráel. 13 ✤ Ktoremu odpowiedźiał: Dobrze: Uczynię z tobą przymierze: A wszákże o jedno ćię proszę/ miánowićie: ábyś nie przychodźił przed oblicze moje / áż mi pierwey przywiedźiesz Michol corkę Saulowę/ gdy będźiesz chćiał przyść / ábyś widźiał twarz moję.

14 Y Wyprawił Dawid posły do Isbosetá Syná Saulowego/ mowiąc: Wydaj mi żonę moję Michol/ e ktorąm sobie poślubił stem nieobrzezek Filistyńskich. 15 ✤ Przetoż posłał Isboset / y wźiął ją od mężá / od Faltyelá f Syná Láisowego. 16 ✤ Tedy szedł z nią mąż jey / á idąc zá nią / płákał jey/ áż do Bóchurym: y rzekł do niego Abner: Idź/ á wroć śię: y wroćił śię.

e 1 Sám. 18.27.
f 1 Sám. 25.44.

17 Y Czynił potym Abner rzecz do stárszych Izráelskich / mowiąc: Przeszłych czásow szukáliśćie Dawidá/áby był Krolem nád wámi: 18 ✤ Przetoż teraz uczyńćie *ták*/bo PAn rzekł o Dawidźie / mowiąc: Przez rękę Dawidá sługi mego/ wybáwię lud moj Izráelski z ręki Filistyńskiey / y z ręki wszystkich nieprzyjaćioł jego. 19 ✤ Toż też mowił Abner y do Beniámczykow. Potym odszedł Abner / áby mowił z Dawidem w Hebronie / wszystko co dobrego było w oczách Izráelá/ y w oczách wszystkiego domu Beniáminowego.

20 GDy tedy przyßedł Abner do Dawidá/do Hebronu/á z nim dwádźieśćiá mężow: spráwił Dawid ná Abnerá / y ná męże ktorzy z nim byli/ ucztę. 21 ♣ Y rzekł Abner do Dawidá; Wstánę / á pojdę / ábym zebrał do Królá Páná mego wßystkiego Izráelá / ktorzy z tobą uczynią przymierze: á będźieß krolował nád wßystkimi / jáko żąda duszá twojá. A ták odpráwił Dawid Abnerá/ktory odßedł w pokoju.

22 A Oto słudzy Dawidowi/y Joáb wrácáli śię z wojny / korzyśći wielkie z sobą prowádząc: ále Abnerá już nie było u Dawidá w Hebronie: bo go był odpráwił / y odßedł był w pokoju. 23 ♣ Joáb tedy y wßystko wojsko ktore z nim było / przyßli tám: y dano znáć Joábowi/ mowiąc: Był tu Abner Syn Nerow u Królá / ále go odpráwił / y odßedł w pokoju. 24 ♣ Przetoż wßedßy Joáb do Królá/rzekł: Cożeś uczynił? oto przyßedł był Abner do ćiebie: Przecześ go puśćił / áby záś odßedł? 25 ♣ Znaß Abnerá Syná Nerowego? gdyż przyßedł áby ćię zdrádźił/ y żeby wiedźiał wyśćie twoje / y weśćie twoje / áby śię wywiedźiał o wßystkim co ty czyniß. 26 ♣ Tedy odßedßy Joáb od Dawidá / wypráwił posły zá Abnerem: ktorzy go wroćili od studni Syrá / o czym 27 Dawid nie wiedźiał. ♣ A gdy śię wroćił Abner do Hebronu/ odwiodł go Joáb w pośrzod brámy g/ áby z nim po ćichu mowił / y przebił go tám pod piąte żebro / że umárł / dla 28 krwie Asáelá brátá swego. ♣ To gdy potym usłyßał Dawid / rzekł: Nie jestem winien / áni krolestwo moje przed PAnem áż ná wieki krwie A- 29 bnerá Syná Nerowego: ♣ Niechaj przydźie ná głowę Joábowę / y ná wßystek dom Ojcá jego: y niech nie ustáje z domu Joábowego płynienie *naśienia* ćierpiący/y trędowáty/ y o kiju chodzący / y od mieczá upá- 30 dájący/y nie májący chlebá. ♣ A ták Joáb/y Abisái brát jego/zábili Abnerá / przeto iż *on też* był zábił Asáelá brátá ich w bitwie u Gábáonu.

g 1 *Krol.* 2. 5.

h 2 *Sám.* 2, 23.

31 RZekł potym Dawid do Joábá/ y do wßystkiego ludu/ktory był z nim: Porozdźierájćie odźienia i wáße/á opáßćie śię w wory / y płáczćie nád Abnerem: A Krol Dawid 32 ßedł zá márámi. ♣ A gdy pogrzebli Abnerá w Hebronie / podniosł Krol głos swoj / y płákał nád grobem Abnerowym: płákał też wßystek lud. 33 ♣ A ták lámentując Krol nád Abnerem/rzekł: Izáli *ták* miał umrzeć Abner / jáko umiera nikczemnik? ♣ 34 Ręce twoje nie były związáne: á nogi twoje nie były pętámi obćiążone! Poległeś jáko ten ktory pada przed Synámi niezbożnymi! tedy tym więcey wßystek lud płákał nád 35 nim. ♣ Potym przyßedł wßystek lud *prośić* Dawidá áby jadł chleb / gdy jeßcze był *jásny* dźień: ále przyśiągł Dawid / mowiąc: To mi niechaj uczyni Bog / y to niech przyczyni/ jeśli przed záśćiem słońcá skosztuję 36 chlebá/ ábo czego innego. ♣ Co gdy wßystek lud obaczył / podobáło śię im to: A wßystko cokolwiek czynił Krol / podobáło śię w oczách wßy- 37 stkiego ludu. ♣ Y poznał wßystek lud/y wßystek Izráel dniá onego/ że nie z nápráwy Krolewskiey zábity 38 był Abner /Syn Nerow. ♣ Y rzekł Krol do sług swojich: Azaż nie wiećie że Hetman / á *bárzo* wielki / 39 poległ dźiś w Izráelu? ♣ A jam dźiś *jáko* nowy / y dopiero pomázány Krol: Ci záśię mężowie/ Synowie Sárwij / srożßy są niżli ja: niechże oddá PAN czyniącemu złe według złośći jego.

i 2 *Sám.* 1. 11. y 13. 31

ROZDZIAŁ IV.

Isbosetá zábito. 12. zámordowánia zemśćił śię Dawid.

1 A Usłyßawßy *Isboset* Syn Saulow / że poległ Abner w Hebronie/zemdláły ręce jego/y wßystek 2 Izráel był prestráßony. ♣ Miał też Syn Saulow dwu mężow Hetmánow nád hufámi; imię jednego Bááná/ á imię drugiego Rechab: Synowie Remmoná Berotczyká/ z Synow Benjáminowych: Bo też Beroth policzon był w Ben- 3 jáminie. ♣ Uciekli tedy Berotczykowie do Getájimy y byli tám przy-

chodniá-

4 chodniámi/ áż do onego dniá. ✠ A Jonátán Syn Saulow/ miał jednego Syná chromego ná nogi: bo gdy miał pięć lat/ á przyszłá wieść o śmierci Saulowey/ y Jonátánowey a z Jezreel/ wziawszy go mámká jego/ ućiekáłá: á gdy prętko ućiekáłá/ upadł/ y ochramiał: á imie jego b Mefiboset.

a 1 Sám. 31.2. b 2 Sám. 9.3.

5 POszli tedy Synowie Remmoná Berotczyká/ Rechab/ y Báána; y weszli gdy był nagoretszy dźień/ do domu Isboseta; ktory spał ná łożku w południe. 6 ✠ Ci tedy weszli w dom jego/ jákoby kupowáć zboża; támże go przebili pod piate żebro/ Rechab y Báána brát jego/ y ućiekli. 7 ✠ Bo gdy byli weszli w dom/ á on spał ná łożku swym w pokoju/ kedy legał; tedy go przebili/ y zábili go/ á ućiawszy głowe jego/ wźieli ja/ y poszli droga pusczy przez cáła one noc. 8 ✠ Y przynieśli głowe Isbosetowe do Dawidá do Hebronu/ y rzekli do Krolá: Oto głowá Isbosetá Syná Saulowego/ nieprzyjaćielá twego; ktory szukał duse twojey: á dał PAN Krolowi PANU memu pomśte dźiśia nád Saulem/ y nád naśieniem jego: 9 ✠ Tedy odpowiedźiał Dawid Rechábowi y Báánie brátu jego/ Synom Remmoná Berotczyká/ y rzekł do nich: Zywie PAN ktory wybáwił 10 duse moje ze wszego ućisku: ✠ Jeslim onego ktory mi c oznájmił/ mowiąc: Oto umárł Saul: (choć mu śie zdáło że wesoła nowine przyniosł/) pojimawszy zábił w Syceleg u; ktory *rozumiał* żem mu miał dáć zapłáte/ zá poselstwo *jego*; 11 ✠ Jáko dáleko więcey ludźie niepobożne/ gdyż zábili meżá sprawiedliwego/ w domu jego/ ná łożu jego? A teraz/ izali nie mam szukáć krwie jego z ręki wászey/ y wygłádźić was z źiemie? 12 ✠ A ták rozkazał Dawid sługom/ y zábili je: á obćiawszy rece ich/ y nogi ich/ záwieśili je nád stáwem w Hebronie: ále głowe Isbosetowe wźiawszy/ pogrzebli w grobie Abnerowym d w Hebronie.

c 2 Sám. 1.15. d 2 Sám. 3.33

ROZDZIAŁ V.

Dawid przyjęty zá Krolá od wszystkiego Izráelá. 7. wźiął zamek Syon 12. Poselstwo od Krolá Hirámá do niego. 13. pojmuje żony y z nimi dźieći płodźi. 18. 20. poráźił po dwá kroć Filistyny.

1 ZEszły śie tedy wszystkie pokolenia Izráelskie do Dawidá do Hebronu/ y rzekły mowiąc: Oto my jesteśmy a kość twojá/ y ćiáło 2 twoje: ✠ A przeszłych czásow/ gdy Saul był Krolem nád námi/ tyś wywodźił y przywodźił Izráelá: Nád to rzekł PAN do ćiebie: Ty bedźiesz b pásł lud moj Izráelski/ á ty bedźiesz wodzem nád Izráelem. 3 ✠ A ták wszyscy Stársi Izráelscy przyszli do Krolá do Hebronu: y uczynił z nimi Krol Dawid przymierze w Hebronie/ przed PAnem; y pomázáli Dawidá zá Krolá nád 4 Izráelem. ✠ Trzydźieśći lat było Dawidowi/ gdy począł krolowáć/ á krolował przez czterdźieśći c 5 lat. ✠ W Hebronie krolował nád Juda d przez śiedm lat/ y przez sześć mieśiecy: á w Jeruzalem krolował przez trzydźieśći y trzy látá/ nád wszystkim Izráelem/ y nád Juda.

a 1 Kron. 11.1. b Psalm 78.71. c 1 Krol. 2.11. d 1 Krol. 2.11.

6 A Ták poszedł Krol y meżowie jego do Jeruzalem/ przećiw Jebuzejczykowi mieszkájącemu w oney źiemi: *ktory* rzekł Dawidowi/ mowiąc: Nie wnidźiesz sám/ áż zniesiesz ślepe y chrome/ *jákoby* mowili: Nie wnidźie tu Dawid. 7 ✠ Wszákże wźiął Dawid zamek Syoński: á 8 toć jest miásto Dawidowe. ✠ Bo rzekł był Dawid onego dniá: ktobykolwiek e zábił Jebuzejczyká/ á wszedłby ná rynny/ á *pobił* te ślepe y chrome/ ktore ma w nienawiśći dusá Dawidowá/ *postánowię go Hetmánem.* Dla tegoż mawiano: Slepy y chromy f nie wnidźie do tego 9 domu. ✠ Y mieszkał Dawid ná onym Zamku/ á przezwał go miástem Dawidowym: y pobudował je Dawid wszedy w koło od Mello/ y we 10 wnatrz. ✠ A Dawid idąc postepował y rosł/ bo PAN Bog zastepow był z nim.

e 1 Kron. 11.6. f 3 Moj. 21.18.

11 TEdy posłał g Hirám Krol Tyrski posły do Dawidá/ y drzewá

g 1 Kron. 14.1.

Cedrowe/ y cieśle: y kámienniki/ y murárze ktorzy zbudowáli dom Dawidowi. 12 Y poznał Dawid iż go utwirdźił PAN zá Krolá nád Izráelem/ á iż wywyższył Krolestwo jego dla ludu swego Izráelskiego.

13 Y Nápojmował sobie Dawid jeszcze wiecey założnic y żon z Jeruzálem/ przyszedszy h z Hebronu/ á národźiło śie wiecey Dawidowi Synow y corek. 14 A teć są i imioná tych ktorzy mu śie urodźili w Jeruzálem: Sámmuá/ y Sobáb: y Nátán k y Sálomon. 15 Y Ibchár/ y Elisuá/ y Nefeg/ y Jáfiá. 16 Y Elisámá/ y Eliádá/ y Elifelet.

17 A Usłyszawszy l Filistynowie/ że pomázano Dawidá zá Krolá nád Izráelem/ ruszyli śie wszyscy Filistynowie/ żeby szukáli Dawidá: co gdy usłyszał Dawid/ ustąpił ná zamek. 18 Tedy Filistynowie przyćiągnawszy/ rozpostárli śie w dolinie Ráfáim. 19 Y rádźił śie Dawid PAná: mowiąc: Mamli iść m przećiwko Filistynom? podaszli je w rece moje? Odpowiedźiał PAN Dawidowi: Idź; Bo pewnie podam Filistyny w rece twoje. 20 A ták przyćiągnał Dawid do Báál Perázym n/ y poráźił je tám Dawid/ y rzekł: Rozerwał PAN nieprzyjaćiele moje przede mną/ jáko śie rozrywáją wody: Przetoż názwał imie miejscá onego/ Báál Perázym. 21 Y zostáwili tám ryte swe obrázy/ ktore palił o Dawid y mężowie jego.

22 Znowu jeszcze przyćiągneli Filistynowie/ y rozpostárli śie w dolinie Ráfájim. 23 Y pytał śie Dawid PAná/ ktory odpowiedźiał: nie pojdźiesz *przećiwko nim, ále* je obtoczywszy z tyłu/ nátrzesz ná nie przećiwko morwom. 24 A gdy usłyszysz iż zászumią wierzchy morwow/ tedy śie ruszysz: gdyż ná ten czás pojdźie p PAN przed tobą/ áby poráźił wojská Filistyńskie. 25 Y uczynił Dawid ták jáko mu rozkazał PAN/ á poráźił Filistyny od Gábáá/ áż kedy chodzą do q Gázer.

ROZDZIAŁ VI.

Dawid Skrzynię Bożą do Jeruzalem przeprowadza. 7. Ozá ktory śię jey dotknął nagle zábity. 10. Zostáwiłją u Obededomá. 13. Z kąd ją potym do miástá swego z Ofiárą. 14. y z weselem przeprowádźił. 16. 20. 21. Michol go gromi. 23. á zá to śię niepłodną stawa.

1 NAd to zebrał jeszcze Dawid wszystkich a przebránych z Izráelá trzydźieśći tyśiecy. 2 A ruszywszy śie/ szedł Dawid y wszystek lud ktory był przy nim z Báálá Judowego/ áby przenieśli z támtąd skrzynię Bożą/ przy ktorey wzywano imienia PAná zastepow/ śiedzącego ná Cherubinách/ *ktorzy są* ná niey. 3 Y wstáwili skrzynię Bożą ná woz nowy/ wźiąwszy ją b z domu Abinádábowego/ ktory jest w Gábáá: lecz Ozá y Achio Synowie Abinádábowi/ prowádźili on woz nowy. 4 Y wźieli ją z domu Abinádábá/ ktory *był* w Gábáá/ á *szli* z skrzynią Bożą: lecz Achio szedł przed skrzynią. 5 Dawid záśie y wszystek Izráel gráli przed PAnem ná wszelákich *instrumenćiech* z Cedrowego drzewá: ná hárfách y ná skrzypicách/ y ná bebniech/ y ná piszczałkách/ y ná cymbalech.

6 A Gdy przyszli do gumná Náchonowego/ źćiągnął Ozá *rękę* swoje ku skrzyni Bożey/ y zádźierżał e ją/ bo woły były wystąpiły z drogi: 7 Przetoż rozgniewał śie barzo PAN ná Ozę/ y zábił d go tám Bog dla śmiałośći/ y támże umárł przy skrzyni Bożey. 8 Y zfrásował śie Dawid/ że PAN srodze zárázil Ozę: Y názwał miejsce ono/ e Perezzá/ áż do dniá tego. 9 A ták ulękł śie Dawid PAná dniá onego/ y mowił: Jákoż wnidźie do mnie Skrzyniá PAńska? 10 Przetoż niechćiał Dawid wprowádźić do śiebie skrzynie PAńskiey/ do miástá swego/ ále ją kazał wprowádźić w dom Obededomá Gettejczyká: 11 Y zostáłá skrzyniá PAńska w domu Obededomá Gettejczyká przez trzy mieśiące: y błogosłáwił PAN Obededomowi/ y wszystkiemu domowi jego.

12 Y Oznájmiono Krolowi Dawidowi/ mowiąc: Błogosłáwi f PAN domowi Obededomá/ y wszystkie=

h 2 Sám. 3. 3. i 1 Kron 3. 5. k Luka. 3. 31. l 1 Kron 14. 8. 11. 16. m 1 Sám. 23. 2. n Ezái. 28. 21. o 1 Kron 14. 12. p Psalm 59. 11. Miche. 2. 13. q Jozue. 16. 10.

a 1 Kron 13. 5. b 1 Sám. 7. 1. c 1 Kron 13. 9. 10. d 4 Mojż. 15. 16. e T. przerwá Ozy. f 1 Kron 13. 14.

ſkiemu co ma/ dla Skrzynie Bozey. Tedy ſzedſzy Dawid/ wźiął ſkrzynie Boża z domu g Obededomá/ do miáſtá Dawidowego z weſelem : 13 A gdy ći ktorzy nieśli ſkrzynie PAńſka/ poſtąpili ná ſześć krokow/ ofiárował wołu y báráná tłuſtego. 14 Y ſkakał Dawid ze wſzyſtkiey mocy przed PAnem/ á był Dawid oblecżony wEfod lniány. 15 A ták Dawid/ y wſzyſtek dom Izráelſki/ prowádźili ſkrzynie PAńſka z weſelem/ y trąbieniem.

g 1 Kron 15.25.

16 Y Stáło śie/ gdy ſkrzyniá PAńſka wchodźiłá do miáſtá Dawidowego/ że Michol Corká Saulowá/ wyglądájąc h oknem/ á widząc Królá Dawidá ze wſzyſtkiey mocy ſkacżącego przed PAnem/ wzgárdźiłá go w ſercu ſwojim. 17 A gdy przynieśli ſkrzynie PAńſka/ poſtáwili ja ná mieyſcu ſwym wpoſrzodku namiotu/ ktory był dla niey rozbił i Dawid : y ofiárował Dawid przed PAnem cáłopalenia y ſpokojne ofiáry. 18 A gdy dokończył Dawid ofiárowáć cáłopalenia / y ofiar ſpokojnych/ błogoſłáwił ludowi w imie PAná záſtępow. 19 Y dał miedzy wſzyſtek lud/ y miedzy wſzyſtko zgromádzenie Izráelſkie/ od meżá áż do niewiáſty/ káżdemu bochenek chlebá jeden/ y jedne ſztuke mięsá/ y kągiew jedne winá/ y odſzedł wſzyſtek lud/ káżdy do domu ſwego.

h 1 Kron 15.29.

i 1 Kron 16. 1.

20 POtym wroćił śie Dawid/ áby błogoſłáwił domowi ſwemu : y wyſzłá Michol Corká Saulowá przećiwko Dawidowi/ á rzekłá: O jákoż chwalebny był dźiś Krol Izráelſki/ ktory śie odkrywał dźiś/ przed ocżymá ſłużebnic ſług ſwojich jáko śie zwykł odkrywáć jeden z ſzalonych. 21 Tedy rzekł Dawid do Michol : Przed PAnem/ (ktory mnie ráczey obrał niż Oycá twego/ y niżeli wſzyſtek dom jego/ rozkázując mi/ ábym był Kśiążęćiem nád ludem PAńſkim/ nád Izráelem) grałem y bede grał przed PANEM: 22 A im bede podleyſzym/ niżlim śie ſtał/ y uniżeńſzym w ocżách mojich : tym u tych ſłużebnic/ o ktorych mi powiádaſz/ bede chwalebniejſzy. 23 Przetoż Michol/ Corká Saulowá niemiáłá dźiatek/ áż do dniá śmierći ſwojey.

Rozdział VII.

Dawid chce dom Pánu budowáć. 5. PAn to Sálomonowi zoſtáwując, pod jegoż figurą, wieczne Páná Chryſtuſowe Kroleſtwo obiecuje. 18. Zá co Dawid dźiękuje. 25. y o wypełnienie tegoż prośi.

1 Y Stáło śie/ gdy śiedźiał Krol a w domu ſwym/ á PAn mu dał odpocżynienie zewſząd/ od wſzyſtkich nieprzyjaćioł jego : 2 Że rzekł Krol do Nátáná Proroká ; Obacż/ proſzę : Ja mieſzkam w domu Cedrowym/ á Skrzyniá Boża ſtoji miedzy kortynámi. 3 Tedy rzekł Nátán do Krolá ; Cokolwiek jeſt w ſercu twojim/ idź/ ucżyń/ bo PAN jeſt z tobą.

a 1 Kron 17. 1. 2.

4 POtym oneyże nocy/ ſtáło śie ſłowo Páńſkie do Nátáná mowiąc : 5 Idź á mow do ſługi mego Dawidá : Ták mowi PAN: Izali mi tu zbudujeſz dom ku mieſzkániu? 6 Ponieważem nie mieſzkał b w domu ode dnia / ktoregom wywiodł Syny Izráelſkie z Egiptu/ áż do dniá tego ; Alem chodźił w namiećie y w przybytku : 7 Y wſzędźie gdźiem chodźił ze wſzyſtkimi Syny Izráelſkimi/ izalim y ſłowo rzekł ktoremu z Sędźiow Izráelſkich / ktoremum rozkazał páść lud moj Izráelſki/ mowiąc : Czemużeśćie mi nie zbudowáli domu Cedrowego? 8 Przetoż teraz to powiedz ſłudze memu Dawidowi : Ták mowił PAn Záſtępow ; Jam ćiebie d wźiął z owczárnie od owiec/ ábyś był wodzem nád ludem mojim/ nád Izráelem. 9 Y byłem z tobą wſzedy/ gdźieśkolwiek chodźił/ y wygłádźiłem wſzyſtkie nieprzyjaćioły twoje przed tobą/ y ucżyniłem ći imie wielkie jáko imie wielkich ludźi ktorzy ſą ná źiemi. 10 Y poſtánowie mieyſce ludowi memu Izráelſkiemu/ y wſzcżepie go/ iż bedźie mieſzkał ná mieyſcu ſwym/ y nie bedźie wiecey poruſzony/ áni go wiecey Synowie nieprawośći trápić będą/ jáko przed tym: 11 Ode dniá/ ktoregom poſtánowił Sędźie nád ludem mojim Izráel-

b 1 Krol. 8. 16. 1 Kron 17. 5. 2 Kron 6. 5. Ezái. 66. 1.

c 1 Kron 17. 6.

d 1 Sám. 16. 12. Pſalm 78. 70.

ráelſkim: Y dam ći odpoczynienie od wszyſtkich nieprzyjáćioł twojich. Przetoż opowiádá PAN / że on ſam tobie dom zbuduje.

12 Gdy śie wypełnią dni twoje/ y záśnieß z Ojcy twojimi/ wzbudzę naśienie twoje / po tobie ktore wynidźie z żywotá twego/ á umocnię krolestwo jego.

13 e On zbuduje dom imieniowi memu/ á ja utwirdzę ſtolicę kroleſtwá jego/ áż ná wieki.

14 Ja mu będę zá f Ojcá/ á on mi będźie zá Syná/ ktory gdy wyſtąpi/ z karzę go rozgą ludzką/ y plagámi Synow człowieczych.

15 Lecz miłośierdźie moje nie będźie odjęte od niego/ jákom je odjął g od Saulá/ ktoregom odrzućił przed twarzą twoją.

16 Y będźie utwirdzony dom twoj/ y kroleſtwo twoje áż ná wieki przed tobą: á ſtolicá twojá będźie trwáłá áż ná wieki.

17 Według wszyſtkich słow tych/ y według wszyſtkiego widzenia tego/ ták mowił Nátán do Dáwidá.

18 Tedy wszedszy Krol Dawid/ uśiadł przed obliczem PAńſkim/ y rzekł: Cożem ja *jeſt* PAnie Boże/ y co zá dom moj/ żeś mie przywiodł áż do tąd?

19 Lecz y to máło było przed oblicznośćią twoją Pánie Boże: áleś też obietnicę uczynił o domie ſługi twego/ ná czás dáleki: A to práwie obyczájem ludzkim/ o PAnie Boże!

20 Y coż wiecey ma mowić Dawid przed tobą? Abowiem ty znaß ſługę twego o PAnie Boże.

21 Dla słowá h twego/ á według sercá twego/ uczyniłeś te wszyſtkie wielkie rzeczy/ oznájmując je ſłudze twemu.

22 Przetoż wielmożnym jeſteś PAnie Boże/ bo i nie máß podobnego tobie/ y nie máß Bogá oprocz ćiebie/ według wszyſtkiego cosmy słyszeli w uszy náße.

23 Y gdźież jeſt táki lud ná źiemi/ jáko Izráel? k dla ktoregoby Bog szedł/ áby go sobie odkupił zá lud/ y uczynił sobie imię/ y ſpráwił wam wielkie y ſtráſzne rzeczy w źiemi twojey/ przed obliczem ludu twego/ ktoryś sobie wykupił z Egiptu/ z pogáńſtwá/ y z Bogow ich.

24 Y zmocniłeś sobie lud twoj Izráelſki/ ábyć był ludem áż ná wieki: á ty PAnie ſtałeś śię zá Bogá.

25 Przetoż teraz o PAnie Boże słowo/ ktoreś powiedźiał o ſłudze twojim/ y o domu jego/ utwirdź áż ná wieki/ á uczyń ták jákoś mowił.

26 Aby uwielbione było imię twoje áż ná wieki/ żeby mowiono; PAN zaſtępow Bogiem nád Izráelem/ á domu ſługi twego Dawidá będźie umocniony przed twarzą twoją.

27 Abowiem ty PAnie záſtępow/ Boże Izráelſki/ objáwiłeś ſłudze twemu/ mowiąc; Dom zbuduję tobie: Przetoż *zá ſłuszną rzecz* ználazł ſługá twoj w sercu ſwojim/ áby śię modlił tobie tą modlitwą.

28 Teraz tedy PAnie Boże/ tyś ſam Bog/ á słowá twe ſą l prawdá: y rzekłeś do ſługi twojego te dobre rzeczy.

29 Rácżże już teraz błogosłáwić domowi ſługi twego/ áby trwał ná wieki przed tobą; boś ty PAnie Boże rzekł: Że błogosłáwieńſtwem twojim będźie ubłogosłáwion dom ſługi twego ná wieki.

e 1 Krol. 5. 5. y 6. 12. 1 Kron 22. 10. Pſalm 89. 37 y 132. 11. f Zyd. 1. 5. g 1 Sám. 15. 26. h 1 Kron 17. 19. i 5 Moj 3. 24. y 4. 35. y 32. 39 1 Sám. 2. 2. Pſalm 86. 8. Ezáj. 44. 6. y 45. 18 Márk. 12. 29. k 5 Moj. 4. 7. 5 Moj. 33. 29. Pſalm 147. 20. l Pſalm 119. 86. Jan. 17. 17.

ROZDZIAŁ. VIII.

Dawidowe zwyćieſtwo nád narody. 10. z ktorych dáry y łupy PAnu poświęca. 13 Poselſtwo y upominki do niego. 16. Przełożone ták świeckie. 17. jáko y duchowne ſtánowi.

1 Y Stáło śie potym/ ż poráźił Dawid Filiſtyny/ a y poniżył je: á wźiął Dawid Meteg Ammáh z rąk Filiſtyńſkich.

2 Poráźił też y Moábity/ ktore pomierzył sznurem / b zrownawszy je z źiemią/ y wymierzył *ich* dwá sznury ná zábićie/ á cáły sznur záchowánie przy żywoćie: y byli Moábitowie ſługámi Dawidowymi/ przynosząc mu podátki.

3 Poráźił też Dawid Hádádezerá Syná Rochobowego/ Krolá Soby/ gdy wyjáchał/ áby rozprzeſtrzenił gránice swe nád rzeką Eufráteś.

4 Y pojmał z nich Dawid tyśiąc y śiedm set jezdnych/ á dwádźieśćiá tyśiecy ludu pieszego. Y poderznął Dawid żyły wszytkim woźnikom/ záchowawszy *koni* do ſtá wozow.

5 Przyćiągnął tedy Syryjczyk z Dámásku ná pomoc Hádádezerowi Krolowi Soby / y poráa 1 Kron 18. 1. b 4 Moj 24. 17

źił Dawid Syryczykow dwádźieśćiá y dwá tyśiącá mężow. 6 Y osádźił Dawid żołnierzem Syrya Dámáská: A ták Syryczycy byli sługámi Dawidowym przynosząc mu podátki: y bronił PAN Dawidá wszędźie/ gdźiekolwiek śie obrocił. 7 Pobrał też Dawid tarcże złote/ ktore mieli słudzy Hádádezerowi/ y wniosł je do Jeruzalem. 8 Przytym z Betáchu y z Berotu/ miast Hádádezerowych/ przyniosł Krol Dawid bárzo wiele miedźi.

c 1 Kron 18. 9.

9 TO usłyszawszy Tohy Krol c Emát/ iż poráźił Dawid wszystko wojsko Hádádezerowe: 10 Posłał Tohy Jorámá/ Syná swego/ do Królá Dawida áby go pozdrowił w pokoju/ y winszował mu: przeto że zwalczył Hádádezerá/ y poráźił go: (Abowiem walczył z Tohym Hádádezer) y przyniosł z soba naczynia śrebrne/ y naczynia złote/ y naczynia miedźiáne: 11 Ktore też rzeczy poświęcił Krol Dawid PANU/ *z innym* śrebrem y złotem/ ktore był poświęcił/ *pobrawszy* od wszystkich narodow/ ktore sobie podbił. 12 *Iáko* od Syryjczykow/ y od Moábczykow/ y od Synow Ammonowych/ y od Filistynow/ y od Amálekitow/ y z łupow Hádádezerá Syná Rochobowego Królá Soby.

d 2 Kron 18. 12. Psalm 60. 1.

13 A Ták uczynił *sobie* Dawid imie/ gdy śie wrocił/ poráźiwszy Syryczyki/ w dolinie d solney/ *gdźie pobit* ośmnaśćie tyśiecy ludu. 14 Postánowił też straż w Edom: wszystke *źiemie* Edomską osádźiwszy żołnierzámi: y byli wszyscy Edomczycy sługámi Dawidowymi/ á bronił PAN Dawidá wszędźie/ gdźie śie obrocił.

e I. Hetmánem wielkim. 2 Sám. 20. 23. f 1 Kron 18. 17.

15 Y Krolował Dawid nád wszystkim Izráelem/ y czynił sąd y spráwiedliwość wszystkiemu ludowi swemu. 16 A Joáb Syn Sárwij *był* e nád wojskiem: á Jozáfát Syn Ahiludow Kánclerzem. 17 A Sádok Syn Achitobow/ y Achimelech Syn Abiátárow/ *byli* Kápłánámi/ á Sárájá Pisárzem. 18 Bánájás też/ Syn Jojádow/ nád Chereteczykámi/ y f Feletczykámi: á Synowie Dawidowi byli Kśiążętámi.

ROZDZIAŁ IX.

Dawid Mefibosetowi Synowi Jonátánowemu, wszystkie polá Saulowe przywrocił. 10. A Sybá mu zá spráwcę przydał.

1 TEdy rzekł Dawid: Jestże jeszcże kto/ coby pozostał z domu Saulowego/ ábym uczynił nád nim miłośierdźie/ dla Jonátáná. 2 Y *był* z domu Saulowego sługá/ ktorego zwano Sybá: tego záwołano do Dawidá: y rzekł Krol do niego: Tyżeś jest Sybá? A on odpowiedźiał: *Jam jest* sługá twoj. 3 Potym rzekł Krol: Jestże jeszcże kto z domu Saulowego/ ábym nád nim a uczynił miłośierdźie Boże? Odpowiedźiał Sybá Krolowi: *Jest* jeszcże Syn Jonátánow/ b chromy ná nogi. 4 Y rzekł do niego Krol: Gdźieli jest? A Sybá odpowiedźiał Krolowi: Oto jest w domu Máchirá/ Syná c Ammielowego/ w Lodebárze. 5 Przetoż posłał Krol Dawid/ y wźiął go z domu Máchirá/ Syna Ammielowego z Lodebáru.

a 1 Sám. 20. 14. b 1 Sám 14. 4. c 2 Sám. 17. 27

6 A Gdy przyszedł Mefiboset Syn Jonátáná/ Syná Saulowego do Dawidá/ upadł ná oblicże swe/ y pokłonił śie: y rzekł Dawid: Mefibośećie? Ktory odpowiedźiał: Oto sługá twoj. 7 Y rzekł do niego Dawid: Nie boj śie? Bo zápewne uczynię z tobą miłośierdźie dla Jonátáná Ojcá twego/ y przywrocę wszystkie rolá Saulá dźiádá twego/ á ty bedźiesz jadł chleb u stołu mego záwżdy. 8 Tedy ukłoniwszy śie/ rzekł: Coż *jest* sługá twoj żeś śie obejrzał ná psá zdechłego/ jákom ja jest? 9 Zátym wezwał Krol Syby/ sługi Saulowego/ y rzekł mu: Cokolwiek miał Saul y wszystek dom jego/ dałem Synowi PAná twego. 10 Bedźiesz tedy spráwował rolá jego/ ty/ Synowie twoji/ y słudzy twoji/ á bedźiesz dodawał/ áby miał chleb Syn PAná twego/ ktoryby jadł: ále Mefiboset Syn Pána twego bedźie záwżdy jadał chleb u stołu mego. A Sybá miał pietnaśćie sy-

11 now/y dwádźieśćiá sług. ✥ Y odpowiedźiał Sybá Krolowi: Wszystko co rozkazał Krol Pan moj słudze swemu/ ták uczyni sługá twoj: *Aczkolwiek* Mefiboset mogłby jadáć u stołu mego/ jáko jeden z Synow Krolewskich. 12 ✥ Miał też Mefiboset Syná máłego/ imieniem Michá: á wszyscy ktorzy mieszkáli w domu Sybowym/ *byli* sługámi Mefibosetowymi. 13 ✥ A ták Mefiboset mieszkał w Jeruzalem/ bo on u stołu krolewskiego záwżdy jadał: á był chromy ná obie nodze.

ROZDZIAŁ X.

Dawid posłał náwiedzáć/ y ćieszyć Krolá Ammonitskiego Hánoná. 4. Ten posły jego zelżył. 7.17. ktorego Dawid y z pomocnikámi jego poráźił

1 Y Stáło śie potym/ że umárł Krol Synow Ammonowych/ á krolował Hánon Syn jego po nim. 2 ✥ Tedy rzekł Dawid: Uczynię a miłośierdźie z Hánonem/ synem Náhásowym/ jáko uczynił Oćiec jego miłośierdźie ze mną. Y posłał Dawid ćiesząc go przez sługi swe po Ojcu jego? A ták przyszli słudzy Dawidowi do źiemie Synow Ammonowych.

a 1 Kron 19. 2.

3 ALe Kśiążętá Synow Ammonowych rzekły do Hánoná Páná swego: Y mniemasz żeby tu uczćiwość czynił Dawid Ojcu twemu? iż przysłał do ćiebie/ tych ktorzyby ćie ćieszyli? ázaż ráczy nie dla tego posłał Dawid sługi swe do ćiebie/ áby przepátrzyli miásto/ y wyszpiegowáli je/ áby je potym zburzył? 4 ✥ A ták wźiąwszy Hánon sługi Dawidowe/ ogolił im po połowicy brody ich/ y poobrzynał száty ich áż do połowice/ áż do zádkow ich: y puśćił je. 5 ✥ A gdy to opowiedźiano Dawidowi/ posłał przećiwko nim: (ponieważ oni mężowie byli bárzo obelżeni.) Y rzekł im Krol: Zostańćie w Jerycho/ áż odrosta brody wásze/ á potym śie wroćićie:

6 WIdząc tedy b Synowie Ammonowi/ że śie zbrzydźili Dawidowi/ posłáli ćiż Synowie Ammonowi/ y nájęli zá pieniądze Syryjczyká/ z domu Rechob/ y Syryjczyká w Sobá/ dwádźieśćiá tyśięcy pieszych; á od Krolá Máácha tyśiąc mężow: á *od* Jstobá dwánaśćie tyśięcy mężow. 7 ✥ Co gdy usłyszał Dawid/ posłał Joábá ze wszystkim wojskiem ludźi rycerskich. 8 ✥ Tedy Synowie Ammonowi wyćiągnęli/ á uszykowáli śie do bitwy/ przed sámym weśćiem w bramę: Syryjczyk záśie z Soby/ y Rechob/ y Jstob/ y Máácha *byli* osobno w polu. 9 ✥ Przetoż widząc Joáb uszykowáne wojská przećiwko sobie z przodku y z tyłu/ wybrał *niektore* ze wszystkich przebránych z Jzráelá/ y uszykował wojsko przećiwko Syryjczykom. 10 ✥ A ostátek ludu dał pod rękę Abisájá/ brátá swego: y uszykował je przećiwko Synom Ammonowym. 11 ✥ Y rzekł; Jeśli mi Syryjczycy będą śilnymi/ będźiesz mi ná pomoc: á jeśli tobie Synowie Ammonowi będą śilnymi/ przyjdę ći ná pomoc. 12 ✥ Zmacniaj śie: á bądźmy mężnymi zá lud nász/ y zá miástá Bogá nászego: á PAN niech uczyni co dobrego jest w oczách jego. 13 ✥ Nástąpił tedy Joáb/ y lud ktory był z nim/ áby zwiodł bitwę z Syryjczykámi: á *oni* ućiekli przed nim. 14 ✥ Tedy Synowie Ammonowi/ ujrzawszy że ućiekáli Syryjczycy/ ućiekli y *oni* przed Abisájim/ y weszli do miástá. A Joáb wroćił śie od Synow Ammonowych/ y przyszedł do Jeruzalem.

b 1 Kron 19. 6.

15 A Gdy obaczyli Syryjczycy/ iż są poráżeni od Jzráelá/ zebráli śie wespoł. 16 ✥ Y posłał Hádárezer/ á wywiodł Syryjczyki ktorzy byli zá rzeką c/ y przyćiągnęli do Helám: á Sobách/ Hetman wojská Hádárezerowego/ prowádźił je. 17 ✥ Y oznájmiono *to* Dawidowi. Ktory zebrawszy wszystkiego Jzráelá/ przepráwił śie przez Jordan/ y przyszedł do Helám: gdźie uszykowawszy wojsko Syryjczycy przećiw Dawidowi/ zwiedli z nim bitwę. 18 ✥ Tedy ućiekli Syryjczycy przed Jzráelem/ y poráźił Dawid Syryjczykow śiedm set wozow/ y czterdźieśći tyśięcy jezdnych: do tego/ Sobáchá Hetmáná wojská ich ránił/ ktory támże umárł. 19 ✥ A gdy ujrzeli

c Eufrates.

wszy=

wszyscy Krolowie/ hołdownicy Hádárezerowi/ iż poráženi byli od Izráelá/ uczynili pokoj z Izráelem/ y służyli im/ y bali śie Syryjczycy dawáć pomocy ná potym Synom Ammonowym.

Rozdział. XI.

Dawid dopuśćił śie cudzołostwá z żoną Vryaszową: Vryaszá zábić kazał. 27. á żonę jego pojął.

a 1 Kron. 20. 1.

1 Y Stáło śie a po roku/ tego czásu/ gdy zwykli Krolowie wyjeżdżáć *ná wojnę*, posłał Dawid Joábá/ y sługi swoje z nim/ y wszystkiego Izráelá/ áby pustoszyli Syny Ammonowe/ y oblegli Rábbę. A Dawid został w Jeruzalem.

2 Y Stáło śie przed wieczorem/ gdy wstał Dawid z łożá swego á przechadzał śie po dáchu domu krolewskiego/ że ujrzał z dáchu niewiástę myjącą śie: á tá niewiástá *byłá* bárzo piękna ná wejrzeniu. ♣

3 Tedy posłał Dawid/ pytájąc śie o *oney* niewieśćie/ y rzekł; Azá to nie Betsábee corká Eliámowá/ żoná Uryaszá Hettejczyká? ♣

b 3 Moj. 18. 20.

4 Posłał tedy Dawid posły/ y wźiął ją: ktora gdy weszłá do niego/ spał b z nią/ (á oná śie byłá oczyśćiłá od nieczystoty swojey/) potym wroćiłá śie do domu swego. ♣

5 Y poczęłá oná niewiástá: á postawszy oznájmiłá Dawidowi/ y rzekłá: Jam brzemienna.

6 Y Posłał Dawid do Joábá *mowiąc*: Pośli do mnie Uryaszá Hettejczyká: y posłał Joab Uryaszá do Dawidá. ♣

7 A *gdy* przyszedł Uryasz do niego/ pytał go Dawid jákoby śie powodźiło Joábowi/ y jákoby śie powodźiło ludowi/ y jákoby śie powodźiło wojsku. ♣

8 Nádto rzekł Dawid do Uryaszá: Idź do domu twego/ á umyj nogi twoje: y wyszedł Uryasz z domu krolewskiego/ á nieśiono zá nim c potráwy krolewskie. ♣

c I. Upominek.

9 Ale Uryasz spał przede drzwiámi domu krolewskiego/ ze wszystkimi sługámi Páná swego/ y nie szedł domu swojego.

10 Y Opowiedźiano Dawidowi/ mowiąc; Nieszedłći Uryasz do domu swego: Y rzekł Dawid do Uryaszá; Azażeś ty nie z drogi przyszedł? przeczżeś wżdy nie szedł do domu twego? ♣

11 Y rzekł Uryasz do Dawidá; Skrzyniá *Boża* y Izráel y Judá zostawáją w námiotách/ á Pan moj Joáb/ y słudzy Páná mego w polu obozem leżą/ á jábym miał wniść do domu mego/ ábym jadł y pił/ y spał z żoną swą? jákoś ty żyw/ y jáko żywá duszá twojá/ żeć tego nie uczynię. ♣

12 Tedy rzekł Dawid do Uryaszá; Zostańże tu jeszcze dźiś/ á jutro ćię odpráwię y został Uryasz w Jeruzalem przez on dźień/ y názájutrz. ♣

13 Potym go wezwał Dawid/ áby jadł y pił przed nim/ y upoił go: wszákże wyszedszy wieczor/ spał ná łożu swojim z sługámi Páná swego/ á do domu swego nie wszedł.

14 A Gdy było ráno/ nápisał Dawid list do Joábá/ y posłał go przez rękę Uryaszá. ♣

15 A w liśćie nápisał te słowá: Postawćie Uryaszá ná czele bitwy nácięższey: miedzy tym odstąpćie ná zad od niego/ áby będąc ránionym umárł. ♣

16 Y stáło śie gdy obległ Joáb miásto/ postáwił Uryaszá ná miejscu/ kedy wiedźiał że byli mężowie namocniejszy. ♣

17 A wypadszy mężowie z miástá/ zwoczyli bitwę z Joábem/ y poległo z ludu *kilká* sług Dawidowych/ poległ też Uryasz Hettejczyk.

18 T Edy posłał Joáb/ oznájmił Dawidowi wszystko co śie stáło w bitwie: ♣

19 A rozkazał posłowi/ mowiąc; Gdy wypowiesz Krolowi co śie stáło w bitwie: ♣

20 Tedy jeśliby śie Krol rozgniewał/ á rzekłby/ przeczżeśćie *ták blisko* przystąpili do miástá ku bitwie? ázaśćie nie wiedźieli/ iż ćiskáją z muru? ♣

21 Ktoż zábił Abimelechá Syná Jerubbesetowego? izali nie niewiástá d/ zrzućiwszy nań sztukę kámieniá młyńskiego z muru/ tákże umárł w Tebes? przeczżeśćie przystępowáli do muru? tedy rzeczesz: Sługá też twoj Uryasz Hettejczyk poległ. ♣

d Sędź. 9. 53.

22 A ták poszedł poseł: á przyszedszy oznájmił Dawidowi wszystko/ z czym go był posłał Joáb. ♣

23 Y rzekł on poseł do Dawida: Zmocnili śie przećiwko nam mężowie/ y wyszli prze-

ćiwko nám w pole / á goniliſmy je áż do ſámey bramy. 24 ♣ W tym ſtrzeláli ſtrzelcy ná ſługi twoje z muru: y zábito kilká ſług krolewſkich / támże y ſługá twoj Uryaß Hettejczyk poległ. 25 ♣ Tedy rzekł Dawid do poſłá: Ták powieß Joábowi ? Niech ći to ſercá nie pſuje: boć ták miecż to tego / to owego pożera: náſtepuj potężnie ná miáſto / y zburz je: á dodawaj e ſercá rycerſtwu.

e H. Mu. T. Joábowi.

26 A Uſłyßawßy żoná Uryaßowá / iż umárł Uryaß mąż jey / płákáłá mężá ſwego. 27 ♣ A gdy wyßłá żáłobá: poſłał Dawid / y wźiął ją w dom ſwoj / y byłá mu zá żonę: porodźiłá mu Syná: Ale to byłá zła rzecż / ktorą uczynił Dawid przed oczymá PAńſkimi.

ROZDZIAŁ XII.

Nátán Dawidá gromi. 13. On grzech wyznawa, á Prorok mu go odpußcza. 14. y śmierć dźiećięćiá opowiáda 24. Sálomon mu śię urodźił. 29. á Rabbá dobyta.

1 PRzetoż poſłał PAN Nátáná do Dawidá: ktory przyßedßy do niego / rzekł mu; Dwá mężowie byli w jednym mieśćie / jeden bogáty á drugi ubogi. 2 ♣ Bogáty miał owiec y wołow bárzo wiele: 3 ♣ A ubogi nie miał jedno owieczkę jedne máłą / ktorą był kupił / y chował ją / áż urosłá przy nim / także y przy dźiatkách jego: z kawałká jego jadáłá / y z kubká jego pijáłá / y ná łonie jego ſypiáłá / á byłá mu jáko corká. 4 ♣ A *gdy* przyßedł gość do onego mężá bogátego / żáłował wźiąć z owiec ſwoich / ábo z wołow ſwojich / áby nágotował *uczty* gośćiowi / ktory był do niego przyßedł: ále wźiął Owieczkę mężá onego ubogiego / y nágotował ją mężowi / 5 ktory był do niego przyßedł. ♣ Tedy zapaliwßy śię gniewem Dawid ná onegoż mężá bárzo / rzekł do Nátáná: Żywie PAN / że godźien śmierći jeſt mąż / ktory to uczynił. 6 ♣ Owce te a nágrodźi czworáko / przeto iż to uczynił / á nie żáłował go.

a 2 Moj. 22. 1.

7 Y Rzekł Nátán Dawidowi: Tyś jeſt tym mężem: Tákći mowi PAN Bog Izráelſki: Jamćie pomázał / ábyś b był Krolem nád Izráelem / y jam ćie wyrwał z rąk Saulowych. 8 ♣ A podałemći dom Páná twego / y żony Páná twego / ná łono twoje: nád to oddałemći dom Izráelſki y Judſki: ábyłoliby to máło / przydałbym ći był dáleko więcey. 9 ♣ Czemużeś zniewążył słowo PAńſkie / czyniąc to złe przed oczymá jego ? Uryaßá Hettejczyká zábiłeś miecżem / á żonę jego wźiąłeś ſobie zá żonę / á ſámegoś zábił miecżem 10 Synow Ammonowych. ♣ Przetoż teraz nie odejdźie miecż z domu twego áż ná wieki / dla tego iżeś mię zniewazał / á wźiąłeś żonę Uryáßá Hettejczyká / ábyć byłá zá żonę. 11 ♣ Ták mowi PAN: Oto ja wzbudzę przećiwko tobie złe z domu twego / á pobrawßy żony twe przed oczymá twymi / dam je bliźniemu twemu / á będźie jáwnie ſpał c z żonámi twojimi. 12 ♣ A choćiaś to ty uczynił potájemnie / ja jednák uczynię to przed wßyſtkim Izráelem / y przed ſłońcem.

b 1 Sám. 16. 13.

c H. Przed oczymá słońcá.

13 TEdy rzekł Dawid do Nátáná: Zgrzeßyłem d PAnu. Záś rzekł Nátán do Dawidá: PAN też przenióſł grzech twoj: nie umrzeß. 14 ♣ Wßákże iżeś dał przyczynę / áby urągáli nieprzyjaćiele Páńſcy / dla tey ſprawy: przetoż Syn ktoryć śię urodźił pewnie umrze.

d Psalm 51. 5. Syrác. 47. 13.

15 POtym odßedł Nátán do domu ſwego: W tym záráźił PAN dźiećię / ktore byłá urodźiłá żoná Uryaßowá Dawidowi / y zwątpiono *o nim.* 16 ♣ Tedy śię modlił Dawid Bogu zá dźiećięćiem / y pośćił: á wßedßy *do pokoju* leżał przez noc ná 17 źiemi. ♣ Y przyßli ſtárßy domu jego do niego / áby go podnieśli z źiemie / ále niechćiał: y nie jadł z nimi chle- 18 bá. ♣ Y ſtáło śię dniá śiodmego / że umárło dźiećię: á obawiáli śię ſłudzy Dawidowi oznájmić mu / iż umárło dźiećię: bo mowili: Oto poki *jeßcze* dźiećię było żywo / mowiliſmy z nim / á nie ſłuchał głoſu náßego / coż gdy mu powiemy: umárło dźiećię / dopieroż śię będźie 19 trapił? ♣ A widząc Dawid że ſłudzy jego ßeptali *z ſobą*, porozumiał Dawid iż umárło dźiećię / y rzekł Dawid do ſług ſwojich: Abo

umar-

umárło dźiećię? A oni odpowiedźieli: Vmárło.

20 Tedy wstawszy Dawid z źiemie umył śie/ y námázał śie/ y odmienił száty swoje/ á wszedszy do domu PAńskiego/ modlił śie potym: wroćiwszy śie do domu swego kazał sobie dáć *jeść*: y położono przedeń chleb/ y jadł. 21 Y rzekli słudzy jego do niego: Coż to jest coś uczynił? Dla dźiećięćiá poki jeszcze żyło/ pośćiłeś y płákałeś: á gdy umárło dźiećię wstałeś y jadłeś chleb? 22 A *on* rzekł: Poki jeszcze dźiećię żyło/ pośćiłem e y płákałem: bom mowił/ ktoż wie/ nie zmiłujeli śie PAn náde mną/ że będźie żywo dźiećię. 23 Ale teraz gdy już umárło/ przeczżebym miał pośćić: izali je mogę jeszcze ná zad wroćić? ja pojdę do niego/ ále śię ono nie wroći do mnie.

24 Y ćieszył Dawid Betsábee żonę swą/ á wszedszy do niey/ spał z nią: y porodźiłá f Syná/ y názwał imię jego Sálomon/ á PAN go miłował. 25 Przetoż posłał Nátáná Proroká/ y názwał imię jego Jedydyá g/ dla PAná.

26 Potym walczył Joáb przećiw Rábbie Synow Ammonowych/ y wźiął miásto krolewskie. 27 A posławszy Joáb posły do Dawidá/ rzekł: Walczyłem przećiw Rábbie/ h y wźiąłem miásto wod. 28 Przetoż teraz zbierz ostátek ludu/ á położ śię obozem przećiwko miástu/ y weźmi je; bym ja snadź nie wźiął miástá tego/ á przypisanoby zwyćięstwo Imieniowi memu. 29 A ták zebrał Dawid wszystek lud/ y ćiągnął przećiw Rábbie/ y dobywał go/ á wźiął je. 30 Wźiął tez koronę Królá ich z głowy jego/ ktora ważyłá talent i złotá/ á kámienie drogie *było ná niey*: y włożono ją ná głowę Dawidowę á łupow z miástá wyniosł bárzo wiele. 31 Lud też ktory był w mieśćie wywiodszy/ k podał pod piły/ y pod brony żelázne/ y pod śiekiery żelázne/ y wegnał je w piec cegielny l. A ták uczynił wszystkim miástom Synow Ammonowych. Y wroćił śie Dawid/ y wszystek lud *jego* do Jeruzalem.

e Syrác. 38. 9.
f 1 Kron 3. 5. Mátt. 1. 6.
g T. Umiłowány Pánu.
h I. Odjąłem miástu wodę.
i I. Cetnar.
k I. Kazał piłami poprzećieráć.
l T. Spalił je.

ROZDZIAŁ XIII.

Amnon zelżył śiostrę swą Támárę. 23. Absálom go u śiebie przy dobrey mysli zábił.

1 Y Stáło śie potym/ że Absálom Syn Dawidow miał śiostrę piękną/ imieniem Tamár: ktorey śie rozmiłował Ammon Syn Dawidow. 2 Y trapił śie Ammon ták/ że záchorzał dla Támáry Siostry swojey. Bo Pánna byłá: Y trudno śie zdáło Amnonowi áby jey co miał uczynić.

3 Lecz Amnon miał przyjaćielá/ ktorego zwano Jonádáb/ Syn Semmy brátá Dawidowego; (á ten Jonádáb był mężem bárzo mądrym) 4 Ktory mu rzekł: Czemuż ták schnieß Synu krolewski ode dniá do dniá? czemuż mi nieoznájmisz? Tedy mu rzekł Amnon: Rozmiłowałem śie Támáry/ Siostry Absálomá brátá mego. 5 Y rzekł mu Jonádáb: Vkłádź śie ná łożku twojim/ á uczyń śie chorym/ á gdy przyjdźie Oćiec twoj áby ćie náwiedźił/ rzeczesz mu: Niech przyjdźie proszę/ Támár śiostrá mojá/ y da mi jeść/ á nágotuje przed oczymá mymi potráwę/ ábym widźiał á jadł z ręku jey. 6 Tedy śie ukłádł Amnon/ zmyślájąc sobie chorobę: á gdy przyszedł Krol náwiedzáć go/ rzekł Amnon do Królá: Niech przyjdźie/ proszę/ Támár śiostrá mojá/ áby zgotowáłá przed oczymá mymi dwá płácki/ ábym jadł z ręku jey. 7 Przetoż posłał Dawid do Támáry w dom/ mowiąc: Idź záraz do domu Amnoná brátá twego/ á nágotuj mu potráwę.

8 Przyszłá tedy Támár do domu Amnoná brátá swego/ á on leżał: á wźiąwszy mąki rozmaćiłá/ y uczyniłá płácki przed oczymá jego/ 9 y upiekłá je. Potym wźiąwszy pánewkę wyłożyłá przedeń: ále niechćiał jeść. Y rzekł Amnon: Każćie precz z wszystkim ode mnie: á ták wyszli wszyscy od niego. 10 Tedy rzekł Amnon do Támáry: Przynieś sam te potráwę do pokoju/ ábym jadł z ręki twey: A ták wźiąwszy Támárá płácki/ ktore nágotowáłá/ przy-

mostá je przed Amnoná brátá swego do pokoju. 11 A gdy mu podawáłá/ áby jádł/ uchwyciwszy ja rzekł do niey: Podź/ leż ze mna śiostro mojá. 12 Ktora mu rzekłá: Zániechaj Bráćie moj/ á nieczyń mi gwałtu: bo śie niema dziać *nic* tákiego w Izráelu: nieczyńże tego száleństwá. 13 Bo gdźieżbym śie obrociłá z zelżywośćia moja? á ty bedźiesz jáko jeden z szalonych w Izráelu: ále rácżey mow prosze z Krolem/ bo mie nie odmowi tobie. 14 Lecz on niechćiał usłucháć głosu jey/ ále zmogszy ja/ uczynił jey gwałt a/ y leżał z nia. 15 Potym nienawidźiał jey Amnon nienawiśćia bárzo wielka: ták iż wietsza byłá nienawiść/ ktora jey nienawidźiał/ niż miłość ktora ja *pierwey* miłował: Y rzekł jey Amnon: 16 Wstáń/ idź precz. Ktora mu odpowiedźiáłá. Dla tego to wietsza złość/ niż owa ktoraś ze mna popełnił/ że mie wyganiasz: 17 Ale jey on nie chćiał usłucháć. Owszem záwoławszy chłopcá swego/ ktory mu posługował/ rzekł: Wywiedźcie te záraz precz ode mnie/ á 18 zámkni drzwi zá nia. (Ale oná miáłá ná sobie pstra sukniá: ábowiem w tákowych sukniách chadzáły corki krolewskie/ pánny/) y wywiodł ja precz sługá jego/ y zápárł drzwi zá nia.

a 1 Moj 34. 2. 3 Moj 18. 9.

19 TEdy posypáłá Támár popiołem głowe swa/ á pstra száte ktora *byłá* ná niey/ rozdárłá: y włożywszy reke swa ná głowe swo- 20 je/ poszłá/ á idac krzyczáłá. Y rzekł do niey Absálom brát jey: Abo Amnon brát twoj był z toba? Milczże śiostro mojá/ brát twoj jest: nie przypuszczaj tego do sercá swego. A ták mieszkáłá Támár *bedac* opuszczona w domu Absálomá brátá 21 swego. A Krol Dawid usłyszawszy o tym wszystkim/ rozgniewał śie bár- 22 zo. Y nie mowił Absálom z Amnonem/ áni źle áne dobrze: Bo nienawidźiał Absálom Amnoná/ przeto że zgwałćił Támáre śiostre jego.

23 Y Stáło śie po wyśćiu dwu lat/ gdy strzyżono *owce* Absálomowe w Báálcháśor/ ktore jest w Efrájim: że wezwał Absálom wszystkich Synow krolewskich. 24 Bo przyszedł Absálom do Krolá y rzekł: Oto teraz strzyga *owce* słudze twemu/ niech idźie prosze Krol/ y słudzy 25 jego z sługa twojim. Y rzekł Krol do Absálomá: Nie/ Synu moj: niech teraz niechodźiemy wszyscy/ ábyśmy cie nie obćiażyli: A choć mu przynaglał/ niechćiał iść: ále mu 26 błogosłáwił. Rzekł potym Absálom: Poniewaz *ty* niechcesz/ niechże idźie prosze známi Amnon brát moj: Y rzekł mu Krol: A poczżby 27 miał iść z toba? A gdy nań nálegał Absálom/ posłał z nim Amnoná/ y wszystkie Syny krolewskie. 28 Tedy przykazał Absálom sługom swojim/ mowiac: Pilnujćie proszę gdy podweseli serce swoje Amnon winem/ á rzeke do was/ bijćie Amnoná/ zábijćież go/ nie bojćie śie/ bom ja wam rozkazał: zmocnićież śie/ á meżnie sobie poczniećie. 29 Y uczynili słudzy Absálomowi Amnonowi/ jáko im był rozkazał Absálom: Przetoż wstawszy wszyscy Synowie krolewscy/ wśiedli káżdy ná muła swego/ y ućiekli.

30 W Tym gdy jeszcze byli w drodze wieść przyszłá do Dawidá/ w te słowá; Pozábijał Absálom wszystkie Syny Krolewskie/ y nie zostáł 31 z nich áni jeden. Tedy wstał Krol/ y rozdárł száty swoje/ y padł ná źiemie: á wszyscy słudzy jego stali o- 32 koło niego/ rozdárszy száty swe. A ozwawszy śie Jonádáb/ Syn Semmy brátá Dawidowego/ rzekł; Niech nie mowi Pan moj/ *że* wszystkie młodźieńce/ Syny krolewskie/ pobito: boć tylko sam Amnon zábit; Gdyż *to* w umyśle Absálomowym ułożono było/ od onego dniá/ ktorego zgwałćił Támáre śiostre 33 jego. Przetoż teraz niech nie przypuszcza tego Krol Pan moj do sercá swego/ mowiac; wszyscy Synowie krolewscy polegli: gdyż *tylko* sam 34 Amnon poległ. Tedy ućiekł Absálom: á podniozszy sługá ktory był ná straży oczy swe/ ujrzał/ á oto lud wielki przychodźił droga/ ktora chodzono do niego z boku gory: 35 Y rzekł Jonádáb do Krolá: Owo Sy-

nowie krolewscy jádą : wedle słowá sługi twego/ ták śię stáło. 36 ✤ A gdy przestał mowić / oto Synowie krolewscy przyszli / á podniozszy głosy swe/płákáli : tákże y Krol / y wszyscy słudzy jego / płákáli płáczem bárzo wielkim. 37 ✤ Ale Absálom uciekszy/ uszedł do Tolmáiá/ Syná Ammihudowego / krolá Gessur : y żáłował *Dawid* Syná swego po one wszystkie dni. 38 ✤ A Absálom uciekł/ y przyszedł do Gessur : á był tám przez trzy látá. 39 ✤ Potym prágnął b Krol Dawid widźieć Absálomá / bo już był odżáłowáł śmierći Amnonowey.

b I. Prágnął wyjácháć do Absálomá

ROZDZIAŁ XIV.

Dawid zá námową niewiásty mądrey. 21. dozwolił śie wroćić Absálomowi. 31. á zá przyczyną usilną Ioábową, przyjął go záś w łáskę.

1 A Porozumiawszy Joáb Syn Sárwij / że śię serce krolewskie *obroćiło* ku Absálomowi: 2 ✤ Posłał Joáb do Tekui / y wźiął z támtąd niewiástę mądrą/ y rzekł do niey; Proszę zmyśl jákobyś w żałobie byłá: á oblecz śię proszę / w száty żałobne / y nie námázuj śię olejkiem/ ále bądź jáko niewiástá / ktora przez wiele dni w żałobie chodźi po umárłym. 3 ✤ Y wnidźiesz do krolá/ á będźiesz mowiłá do niego w ten sposob: y a náuczył jey Joáb jáko miáłá mowić.

a H. Włożył słowá w ustá jey.

4 PRzetoż mowiłá oná niewiástá Tekuitská do krolá/ upadszy obliczem swym ná źiemię / á pokłoniwszy śię rzekłá; Rátuj Krolu! 5 ✤ Y rzekł jey Krol ; Cożći ? A oná odpowiedźiáłá; Záiiste jam niewiástá wdowá/ bo mi mąż moj umárł: 6 ✤ A służebnicá twojá miáłá dwu Synow/ ktorzy śię powádźili z sobą ná polu; á gdy nie był ktoby je rozwádźił/ ránił jeden drugiego / y zábił go. 7 ✤ A oto powstawszy wszystká rodźiná / przećiw służebnicy twojey/ mowią; Wydaj tego / ktory zábił brátá swego / że go b zábijemy zá duszę brátá jego / ktorego zámordował / owszem zgłádźimy y dźiedźicá : á ták zágászą iskierkę moję/ ktora pozostáłá / áby niezostáwili mężowi memu imienia y szczątku ná źiemi. 8 ✤ Tedy rzekł Krol do niewiásty ; Jdź do domu twego / á ja wskáżę zá tobą. 9 ✤ Y odpowiedźiáłá niewiástá Tekuitská Krolowi: Krolu Pánie moj ; niech będźie ná mnie tá nieprawość/ y ná domu Ojcá mego : ále Krol y stolicá jego niech będźie niewinna. 10 ✤ Y rzekł Krol : Będźieli kto mowił przećiwko tobie/przywiedź go do mnie / á potym nie tknie śię ćiebie więcey. 11 ✤ Tedy oná rzekłá: Wspomni/ proszę/ Krolu ná PAná Bogá twego / áby śię niemnożyli mśćićiele krwi ná zgubę/á nie zgłádźili Syná mego. Y odpowiedźiał : Żywie PAN/ że nie spádnie *y namniejszy* włos Syná twego ná źiemię.

b 3 Moj. 24.17.

12 ZAtym rzekłá niewiástá: Niech przemowi proszę służebnicá twojá do Krolá Páná mego słowo : A on rzekł; Mow. 13 ✤ Rzekłá tedy niewiástá : Y czemużeś umyślił podobną rzecz przećiw ludowi Bożemu ? ábowiem Krol mowi to słowo jákoby był winny : ponieważ nie chcesz przywroćić Krolu wygnáńcá swego. 14 ✤ Wszyscy c umieramy/ á *jesteśmy* jáko wody rozlane po źiemi/ ktore nie mogą być zebráne : Lecz *jemu* Bog nie odjął d żywotá/ ále pewnie umyślił / áby nie wygoniał od śiebie wygnáńcá. 15 ✤ A teraz / żem przyszłá mowić do Krolá PAná mego te słowá : *przyczyná jest*, że mie przestrászył lud: Przetoż rzekłá służebnicá twojá : Będę teraz mowiłá do Krolá / snadź co uczyni Krol ná prozbę służebnice swojey: 16 ✤ Abowiem usłyszy *to* Krol/ y wybáwi służebnicę swoję z rąk mężá / ktory wygłádźić chce mnie/ y Syná mego społem / z dźiedźictwá Bożego. 17 ✤ Rzekłá też służebnicá twojá : Wżdyć mi będźie słowo Krolá Páná mego ku poćieszę: (ábowiem jáko Anjoł Boży/ták jest Krol PAn moj / słucháiąc dobrego y złego:) á PAn Bog twoj niech będźie z tobą.

c Psalm. 89.42. Syrác. 14.18.

d I. Nie brákuje osobámi.

18 A Odpowiádájąc Krol / rzekł do niewiásty : Proszę nie taj przede mną tego o co ćię spytam : Y rzekłá niewiástá : mow proszę / Krolu

19 Pánie moj. ✣ Tedy rzekł Krol: Jzali ty tego wszystkiego nieczynisz z náprawy Joábowey? Y odpowiedźiáłá niewiástá / y rzekłá: Jáko żywie duszá twojá / Krolu PAnie moj / że nie jest można uchylić śię / áni náprawo / áni ná lewo / od wszystkiego co mowił Krol / PAn moj: ábowiem sługá twoj Joáb / on mi to rozkazał / y (e) on náuczył służebnice twojey / tych wszystkich słow. 20 ✣ Zem odmieniłá sposob tey mowy / spráwił to sługá twoj Joáb: lecz PAn moj mądry jest / jáko jest mądry Anjoł Boży / wiedząc wszystko co śię dźieje ná źiemi.

e H. włożył w ustá te słowá.

21 PRzetoż rzekł Krol do Joábá: Otom teraz to uczynił. Jdźże á przywroć dźiecię *me* Absálomá. 22 ✣ Y upadł Joáb oblicżem swojim ná źiemię / á pokłoniwszy śię błogosłáwił Krolowi / y rzekł Joáb; Dźiś poznał sługá twoj / żem ználazł łáskę w oczách twojich Krolu PAnie moj: poniewaz uczynił Krol dosyć prośbie sługi swego. 23 ✣ Wstał tedy Joáb / á szedł do Gessur / y przywiodł Absálomá do Jeruzalem. 24 ✣ Y rzekł Krol: Niech śię wroći do domu swego / ále oblicża mego niech nie widźi. A ták wroćił śię Absálom do domu swego / ále oblicża krolewskiego nie widźiał.

25 A Nie było mężá ták krasnego / jáko Absálom we wszystkim Jzráelu / coby miał ták wielką chwałę: Od stopy nogi jego / áż do wierzchu głowy jego / nie było ná nim zmázy. 29 ✣ A gdy strzygł głowę swoję / (á zwykł ją ná káżdy rok strzydz: Bo mu ćiężáłá / przetoż ją strzygł /) ważyły włosy głowy jego / dwie śćie Syklow wagi krolewskiey. 27 ✣ Y urodźili śię Absálomowi trzej Synowie / y corká jedná / ktorey imię było Támár: ktora niewiástą byłá piękna ná wejrzeniu. 28 ✣ Y mieszkał Absálom w Jeruzalem dwie lećie / á twarzy krolewskiey nie widźiał:

29 PRzetoż posłał Absálom do Joábá / chcąc go posłáć do Krolá / ále on nie chćiał przyść do niego: posłał potym powtore / y niechćiał przyść. 30 ✣ Tedy rzekł sługom swojim: Przepátrzćie rolą Joábowę / podle *roli* mojey / gdźie ma jęczmień: jdźćież á spalćie go ogniem: y zápálili słudzy Absálomowi rolą one ogniem. 31 ✣ Zátym wstawszy Joáb / przyszedł do Absálomá w dom / y rzekł do niego: Czemuż słudzy twoji spalili rolą mę ogniem? 32 ✣ Y odpowiedźiał Absálom Joábowi: Otom posłał do ćiebie / mowiąc: Przyydź sám / á poślę ćię do Krolá ábyś mowił: Ná cożem przyszedł z Gessur? lepiey mi było tám jeszcze *zostáć*, przetoż teraz niech oglądam oblicże krolewskie: wszák jesli jest przy mnie nieprawość / niech mię rozkaże zábić. 33 ✣ Tedy przyszedł Joáb do Krolá / y oznájmił mu: Y wzywał Absálomá / ktory przyszedł do Krolá / y ukłonił śię twarzą swą ku źiemi przed Krolem: y pocałował Krol Absálomá.

ROZDZIAŁ XV.

Absálom przez fortele Krolem został. 13. przećiwko Ojcu z ludem śię zbuntował. 14. Dawid przed nim ućiekáć muśiał.

1 Y Stáło śię potym / że sobie náspráwiał Absálom wozow / y koni / y pięćdźieśiąt mężow / ktorzy chodźili przed nim. 2 ✣ Y wstawájąc ráno Absálom / stawał podle drogi u bramy: á káżdego mężá / májącego spráwę / á idącego do Krolá ná sąd / przyzywał Absálom do śiebie: y mowił: Z ktoregożeś ty miástá? A gdy mu odpowiedźiał / z jednego pokolenia Jzráelskiego jest sługá twoj: 3 ✣ Mowił mu Absálom: Oto spráwá twojá dobra jest / y spráwiedliwa: ále niemász ktoby ćię wysłuchał u Krolá. 4 ✣ Nád to mowił Absálom: O ktoby mię postánowił sędźią w tey źiemi! áby do mnie chodźił káżdy / ktoryby miał spráwę u sądu / dopomogłbym mu do spráwiedliwośći. 5 ✣ A gdy kto przystąpił / y ukłonił mu śię / ściągał rękę swą / á ujawszy go / cáłował go. 6 ✣ A toć czyniwał Absálom wszystkiemu Jzráelowi / ktory przychodźił ná sądy do Krolá: y ukradał Absálom sercá mężow Jzraelskich.

7 Y Stáło śię po czterdźiestu lat / że rzekł Absálom do Krolá:

Niech idę proszę / á oddam ślub moj w Hebronie / ktorym poślubił PAnu. 8 ✠ Abowiem ślub poślubił sługá twoj / kiedym mieszkał w Gessur a Syryjskim / mowiąc: Jeśliże mię záśię kiedy przywroći PAn do Jeruzalem / tedy służyć będę PAnu. Y rzekł mu Krol: Idź w pokoju. ✠ 9 A on wstawszy poszedł do Hebronu.

10 TEdy rozesłał Absálom szpiegi między wszystkie pokolenia Izráelskie / áby rzekli. Skoro usłyszyćie głos trąby / mowćież: Kroluje Absálom w Hebronie. 11 ✠ A z Absálomem poszło było dwie śćie mężow z Jeruzalem záproszonych / ktorzy szli w prostośći swojey / niewiedząc o niczym. 12 ✠ Posłał też Absálom po Achitofelá Gilonczyká / rajcę Dawidowego / *áby przyszedł* z miástá swego Gilo / gdy miał spráwowáć ofiáry. Y stáło śię sprzysiężenie wielkie: á lud śię zchodźił / y przybywáło go Absálomowi. 13 ✠ Potym przyszedł poseł do Dawidá / mowiąc: Obroćiło śię serce b mężow Izráelskich zá Absálomem. 14 ✠ Tedy rzekł Dawid do wszystkich sług swojich / ktorzy z nim byli w Jeruzalem: Wstańćie á ućiekajmy: ináczey nie uszlibyśmy przed twarzą Absálomową: spieszćież śię / áza ujdźiem: by śię snadź nie pospieszył / á nie zájáchał nas: y nie obálił ná nas złego / y nie wyśiekł miástá ostrzem mieczá. 15 ✠ Y rzekli słudzy krolewscy do Krolá: Wszystko cokolwiek sobie upodoba Krol PAN nasz: Oto słudzy twoji. 16 ✠ A ták wyszedł Krol / y wszystek dom jego pieszo / tylko zostáwił Krol dźieśięć niewiast założnic / áby strzegły domu. 17 ✠ A gdy wyszedł Krol y wszystek lud pieszo / y stánęli ná jednym miejscu z dáleká. 18 ✠ Wszyscy też słudzy jego szli przy nim / y wszyscy Cheretczycy / y wszyscy Feletczycy / y wszyscy Getteiczycy / sześć set mężow / ktorzy byli przyszli pieszo z Get / szli przed twarzą krolewską.

19 TEdy rzekł Krol do Itájá Gettejczyká: Czemuż y ty z námi idźiesz? wroć śię / á zostań przy Krolu / boś ty cudzoźiemiec / á nie długo wroćisz śię do miejscá twego. 20 ✠ Nie dawnoś przyszedł / á dźiś bym ćię ruszyć miał / ábyś z námi szedł? gdyż ja idę sam niewiem dokąd / wroćże śię / á odprowadź bráćią swoję: *niech będźie* z tobą miłośierdźie y prawdá. 21 ✠ Ale odpowiedźiał Itáj Krolowi / mowiąc: Żywie PAn / żywie też Krol PAn moj / że ná ktorymkolwiek miejscu będźie Krol PAn moj / choć w śmierći / choć w żywoćie / tám też będźie sługá twoj. 22 ✠ Y rzekł Dawid do Itájá: Podźże / á przejdź: y przeszedł Itáj Gettejczyk / y wszyscy mężowie jego / y wszystkie dźiatki / ktore *były* z nim. 23 ✠ Tedy wszystká źiemiá płákáłá głosem wielkim / y wszystek lud ktory przechodźił: á ták Krol przeszedł przez potok c Cedron / á wszystek lud przeszedł przećiw drodze ku puszczy.

24 A Oto y Sádok / y wszyscy Lewitowie *byli* z nim / niosąc skrzynię przymierza Bożego: y postáwili skrzynię Bożą: szedł też Abiátár áż wszystek on lud przeszedł z miástá. 25 ✠ Y rzekł Krol do Sádoká: Odnieś záśię skrzynię Bożą do miástá: Jeślić znajdę łáskę w oczách PAńskich / przywroći mię záśię / á ukaże mi ją / y przybytek swoj. 26 ✠ Ale jeśliby ták rzekł: Nie podobasz mi śię: otom ja / niech mi uczyni co dobrego jest w oczách jego. 27 ✠ Nád to rzekł Krol do Sádoká Kápłáná: Izaliś nie jest d Widzącym? wroćże śię do miástá w pokoju: Y Achymáás Syn twoj / y Jonátán Syn Abiátárow / dwáj Synowie wászy z wámi. 28 ✠ Oto ja pomieszkam w rowninách ná puszczy / poki nie przyjdźie od was poselstwo dawájące mi znáć. 29 ✠ A ták odprowádźili záśię Sádok y Abiátár Skrzynię Bożą do Jeruzalem / y zostáli tám.

30 ALe Dawid szedł ná gorę Oliwną / wstępując y płácząc / májąc głowę przykrytą y idąc boso: wszystek też lud ktory z nim był / zákryli káżdy głowę swoję / á szli wstępując y płácząc. 31 ✠ Tedy dano znáć Dawidowi / mowiąc: ✠ Achitofel *jest* z tymi / ktorzy śię zbuntowáli z Absálomem: Y rzekł Dawid: O

a 2 Sám. 13.37.
b Psalm. 3. 1.
c Ioh. 18. 1.
d 1 Sám. 9. 9.

Pánie / proszę / obroć w głupstwo rádę Achitofelowę.

32 Y Stáło śię / gdy Dawid przyszedł áż ná wierzch *gory*, áby śię tám pomodlił Bogu : Oto potkał śię z nim Chusáj Aráchitá miawszy rozdárte száty swe / á proch ná głowie swojey. 33 ✤ Y rzekł mu Dawid : Jeśli poydźiesz ze mną / będźiesz mi ćiężarem. 34 ✤ Ale jeśli śię do miástá wroćisz / á rzeczesz do Absálomá : Krolu / sługą twojim będę: bom był sługą Ojcá twego z dawná ále teraz jam sługą twojim : tedy mi obroćisz wniwecz rádę e Achitofelowę. 35 ✤ Azaż tám nie będźie z tobą Sádoká / y Abiátárá / Kápłánow? Przetoż / cokolwiek usłyszysz z domu krolewskiego / oznájmisz Sádokowi / y Abiátárowi / Kápłánom. 36 ✤ Są też tám z nimi dwá Synowie ich. Achymáás / Syn Sádokow / y Jonátán Syn Abiátárow: przez ktore dáćie mi znáć o wszystkim co jedno usłyszyćie. 37 ✤ Szedł tedy Chusáj przyjaćiel Dawidow do miástá: á Absálom też wjáchał do Jeruzalem.

e 2 Sám. 17. 7.

Rozdział XVI.

Sybá fałszywie oskárżywszy Páná swego Mefibosetá. 4. otrzymał májętność jego. 5. Semeji złorzeczy Dawidowi. 16. Chusáj ná zdrádźie z Absálomem przestawa. 21. zá rádą Achitofelową Absálom z założnicámi Ojcowskimi nierząd płodźi.

1 A Gdy Dawid zszedł trochę z wierzchu gory: Oto Sybá sługá Mefibosetow / zászedł mu w drogę z parą Osłow ośiodłánych / ná ktorych było dwieśćie chlebow / y sto wiązánek rozynkow / y sto wiązánek fig / y łagiew winá. 2 ✤ Tedy rzekł Krol do Syby : Ná coż to? Y odpowiedźiał Sybá : Osłowie ći dla czeládźi krolewskiey / áby ná nich jeźdźiłá / á chleb y figi / áby jedli słudzy : á wino áby pił ktoby ustał ná puszczy. 3 ✤ Y rzekł mu Krol: A gdźież jest Syn Páná twego? Y odpowiedźiał Sybá a Krolowi : Oto został w Jeruzalem / ábowiem mowił : Dźiś mi przywroći dom Jzráelski krolestwo Ojcá mego.

a 2 Sám. 19. 27.

4 ✤ Zátym rzekł Krol do Syby: Oto twoje jest wszystko cokolwiek miał Mefiboset : Y rzekł Sybá pokłon uczyniwszy : Niech znajdę łáskę przed oczymá twymi / Krolu Pánie moj.

5 Y Przyszedł Krol Dawid áż do Báhurym / á oto z támtąd mąż wyszedł z rodu domu Saulowego / á imię jego było b Semeji Syn Gery: ktory wyszedszy / idąc złorzeczył? 6 ✤ c A ćiskał kámieńmi ná Dáwidá / y ná wszystkie sługi Krolá Dawidá: choć wszystek lud / y wszystko rycerstwo *szło* po práwey stronie jego / y po lewey *stronie* jego. 7 ✤ Y ták mowił d Semeji złorzecząc mu: Wynidź / wynidź mężu krwie / y mężu niezbożny : 8 ✤ Obroćił ná ćię PAn wszystkę krew domu Saulowego / ná ktoregoś miejscu krolował: á podał PAn krolestwo w ręce Absálomá Syná twego : á otoś ty e we złym twojim / boś jest mężem krwie.

9 Y Rzekł f Abisáji Syn Sárwij do Krolá : Czemuż złorzeczy ten zdechły pies Krolowi Pánu memu? niech idę proszę á utnę głowę jego. 10 ✤ Ale Krol rzekł: Coż wam *do tego* Synowie Sárwij / że złorzeczy? poniewáż mu PAn rzekł: Złorzecz Dawidowi : y ktożby śmiał rzec g : Czemu ták czynisz? 11 ✤ Nád to rzekł Dawid do Abisájego / y do wszystkich sług swojich: Oto Syn moj / ktory wyszedł z żywotá mego / szuka duszę mojey : jákoż dáleko więcey teraz Syn Jemini: zániechajćie go niech złorzeczy: boć mu PAn rozkazał : 12 ✤ Snadź wejrzy PAN ná utrapienie moje / á odda mi PAN dobrym zá złorzeczenie jego dźisieysze. 13 ✤ A ták szedł Dawid / y mężowie jego drogą : A Semeji szedł stroną gory przećiwko niemu: á idąc złorzeczył / y ćiskał kámieńmi przećiw niemu / y miotał prochem. 14 ✤ Y przyszedł Krol ze wszystkim ludem ktory był przy nim zprácowány / y támże odpoczynął.

15 Lecz Absálom y wszystek lud mężow Jzráelskich / przyszli do Jeruzalem / tákże y Achitofel z nim. 16 ✤ A gdy przyszedł Chusáji Aráchitá /

b 2 Sám. 19. 16. 1 Krol. 2. 8.

c 2 Moj. 22. 28.

d Syrác. 23. 19.

e I. w nieszczęśćiu.

f 2 Sám. 19. 21.

g Iob. 9. 12. y 11. 10.

tá/ przyjaćiel Dawidow/ do Absálomá/ rzekł Chusáj do Absálomá: Niech żywie Krol/ niech żywie Krol. Tedy rzekł Absálom do Chusájá: 17 A tákaż to miłość twojá ku przyjaćielowi twemu? przeczżeś nie szedł z przyjaćielem twojim. 18 Odpowiedźiał Chusáj Absálomowi: Nie: Ale ktorego obrał PAN/ y lud ten/ y wszyscy mężowie Izráelscy/ tego będę/ y z nim zostánę. 19 Do tego: komuż ja będę służył? izali nie Synowi jego? Jákom służył Ojcu twemu/ ták będę y tobie.

20 RZekł potym Absálom do Achitofelá: Rádźćież co mamy czynić? 21 Odpowiedźiał Achitofel Absálomowi: Wnidź do założnic Ojcá twego/ ktore zostáwił/ áby strzegły domu: á usłyszawszy wszystek Izráel/ żeś śię omierźił Ojcu twemu/ zmocnią śię ręce wszystkich ktorzy są z tobą. 22 Przetoż h rozbili Absálomowi namiot ná dáchu/ y wszedł Absálom do założnic Ojcá swego/ przed oczymá wszystkiego Izráelá. 23 A rádá Achitofelowá/ ktorą dawał byłá ná on czás *w tákiey wadze* jákoby śię kto rádźił Bogá. Tákową byłá wszelka rádá Achitofelowá/ jáko u Dawidá/ ták u Absálomá.

h 2 Sám. 12. 11.

ROZDZIAL XVII.

Ráde Achitofelowe przećiw Dawidowi. 7. rozerwawszy Chusáj. 15. Dawidá przestrzegł, 23. Záczym śię Achitofel obieśił. 24. A Absálom szedł za Ojcem w pogonią.

1 NAd to rzekł Achitofel do Absálomá: Niech proszę wybiorę dwánaśćie tyśiecy mężow/ á wstawszy będę gonił Dawidá tey nocy: 2 Y przypádnę nań/ pokąd jest spracowány y zemdlonych rąk/ á ztrwożę go/ y ućiecze wszystek lud ktory *jest* z nim/ á zábiję Krolá sámego. 3 A ták przywrocę wszystek lud do ćiebie: *bo* jákoby śię wszyscy ku tobie nawroćili *gdy zábiję* tego mężá ktorego ty szukasz/ á wszystek śię lud uspokoji. 4 Y spodobáło śię to Absálomowi/ y wszystkim stárszym Izráelskim.

5 JEdnák rzekł Absálom: Záwołaj rychło y Chusájá Aráchity/ á bysmy usłyszeli/ co on też powie. 6 A gdy przyszedł Chusáj do Absálomá/ rzekł Absálom do niego/ mowiąc: Ták powiedźiał Achitofel: mamyli uczynić według rády jego/ czyli nie/ *y* ty powiedz? 7 Tedy odpowiedźiał Chusáj Absálomowi: nie dobra jest rádá ktorą teraz dał Achitofel. 8 Nád to rzekł Chusáj; Swiádomeś Ojcá twego/ y mężow jego iż są mężni/ y sercá zájuszonego/ jáko niedźwiedźicá ośierocіáła w polu: Do tego Ojciec twoj jest mąż waleczny/ y nie będźie nocował z ludem. 9 A podobno y teraz śię kryje w jákiey jáskini/ ábo ná ktorymkolwiek miejscu. Y stáłoby śię/ jesliżeby kto z twojich poległ ná tym początku/ żeby káżdy ktoby o tym usłyszał/ rzekł: Stáłá śię porażká w ludu/ ktory *szedł* zá Absálomem. 10 Tedy y namężnieyszy/ ktorego serce jáko serce lwie/ bárzo ostátnieje/ bo wie wszystek Izráel/ że mężnym jest Ojćiec twoj/ y mężni *wszyscy* ktorzy są z nim.

11 Ałeć rádzę/ áby śię do ćiebie cále zebrał wszystek Izráel/ od Dán/ áż do a Beersebá/ jáko piasek/ ktory jest przy morzu w mnostwie: á ty żebyś osobą swą szedł ná wojnę. 12 A ták poćiągniemy przećiwko niemu/ ná ktorymkolwiek miejscu náleźiony będźie: y przypadniemy nań/ jáko pádá rosá ná źiemię: y nie zostánie z niego/ to jest/ z tych wszystkich mężow ktorzy są z nim/ áni jeden. 13 A jesliżby *do ktorego* miástá uszedł/ tedy zniesie wszystek Izráel do niego miástá powrozy/ á poćiągniemy je áż do potoká/ ták iż tám nie będźie náleźion/ áni kámyk. 14 Tedy rzekł Absálom/ y wszyscy mężowie Izráelscy: Lepsza jest rádá Chusájego Aráchity/ niż rádá Achitofelowá: Abowiem PAN b był postánowił/ áby rozerwána byłá rádá Achitofelowá/ ktora *byłá* dobra; á ták áby przywiodł PAN złe ná Absálomá.

a Oze. 1. 10.

b 2 Sám. 15. 31. Ezáj. 8. 10.

15 Y Oznájmił c Chusáj Sádokowi y Abiátárowi Kápłanom; Ták á ták rádźił Achitofel Absálomowi/ y stárszym Izráelskim/ álem ja

c 2 Sám. 15. 23.

16 ták á ták rádźił. ♣ Teraz tedy poślićie co rychley/ á oznájmićie Dawidowi/ mowiąc: Niezostawaj tey nocy ná rowninách puszczy / ále bez odwłoki przejdźi: by snadź nie był pożárty Krol / y wszystek lud ktory jest z nim.

17 A Jonátán y Achimáás stáli u studnie Rogel: y poszłá dźiewká / á oznájmiłá im/ áby poszli/ y odnieśli to Krolowi Dawidowi: bo śie nie śmieli ukazáć/ áni wniść do miástá.

18 W Szákże obaczył je niektory sługá / y powiedźiał Absálomowi: Przetoż poszedszy obádwá spieszno / weszli w dom niektorego mężá w Báhurym/ ktory miał studnią ná dworze swym/ y spuśćili śie do niey: ♣

19 A wźiąwszy niewiástá płáchtę/ rozćiągnęłá ją ná wierzchu studnie / y násypáłá ná niey krup; á ták śie tego nie dowiedźiano. ♣

20 Bo gdy przyszli słudzy Absálomowi do oney niewiásty w dom / rzekli: Gdźie jest Achimáás y Jonátán? Odpowiedźiáłá im niewiástá. Przeszli przez rzekę: á poszukawszy ich / y nie ználazszy/ wroćili śie do Jeruzalem. ♣

21 A gdy oni odeszli/ tedy owi wystąpiwszy z studnie / poszli / y oznájmili Krolowi Dawidowi/ mowiąc do niego: Wstańćie/ przepráwćie śię co rychley przez wodę: ábowiem ták rádźił przećiwko wam Achitofel. ♣

22 Przetoż wstawszy Dawid/ y wszystek lud ktory był z nim / przepráwili śię przez Jordan/ pierwey niż śię rozedniáło: á nie został y jeden ktoryby śię nie przepráwił przez Jordan.

23 T Edy Achitofel widząc iż śię nie stáło podług rády jego / ośiodłał osłá; á wstawszy jachał do domu swego/ do miástá swego / á rozpráwiwszy dom swoj / obieśił śię y umárł/ á pogrzebion jest w grobie Ojcá swego.

24 A Dawid już był przyszedł do Máhánájim/ gdy śię Absálom przepráwił przez Jordan / on y wszyscy mężowie Izráelscy z nim. ♣

25 Y przełożył Absálom Amáżę/ d miásto Joábá nád wojskiem/ (á ten Amáżá był Synem mężá/ ktorego imię było Itrá / Izráelczyk / ktory był wszedł do Abigáili corki Náháśowey; śiostry Sárwij / mátki Joábowey) ♣

26 Y położył śię obozem Izráel z Absálomem w źiemi Gálááд.

27 Y Stáło śię gdy przyszedł Dawid do Máhánájim/ że Soby/ Syn Náháśow z Rábby / Synow Ammonowych / y Máchyr Syn Ammielow/ z Lodebáru/ y e Bárźyláj Gáláádczyk z Rogelim: ♣

28 Pośćiel / y miednice y naczynia zdunskie/ y pszenicę y jęczmiony/ y mąki/ y krupy/ y bobу/ y soczewicę/ y prázmá: ♣

29 Y miodu/ y másłá/ y owiec/ y serow krowich/ przynieśli Dawidowi/ y ludowi/ ktory był z nim/ áby jedli: Bo mowili; Lud ten głodny jest/ y zprácowány/ y prágnieniem zmorzony ná puszczy.

d 2 Sam 19.13.

e 1 Krol. 1.7.

ROZDZIAŁ XVIII.

Wojsko Absálomowe poráżono. 9 on sam uchodząc, zá włosy ná dębie záwisnął 14. y od Joábá zábity jest. 32. ktorego Dawid bárzo żáłuje.

1 T Edy obliczył Dawid lud ktory miał z sobą: á postánowił nád nimi Hetmány/ y Rotmistrze. ♣

2 Y poruczył Dawid ludu trzećią część/ pod rękę Joábowę / á trzećią część pod rękę Abisájá / Syná Sárwij brátá Joábowego/ á trzećią część pod rękę Itájá Gettejczyká: y rzekł Krol do ludu; Wynidę y ja tákże z wámi.

3 A Le lud rzekł: Nie wynidźiesz: Bo jeslibysmy my tył podáli / oni máło dbáć o nas będą: choćby też nas poległá połowicá / máło dbáć o nas będą: Abowiemeś ty sam / jáko nas dźieśięć tyśięcy. Przetoż teraz lepiey ábyś nam był w mieśćie ná pomocy. ♣

4 Y rzekł do nich Krol; Co śię wam zda dobrego / to uczynię. Tedy stał Krol przy bramie: á wszystek lud wychodźił po stu y po tyśiącu.

5 Y rozkazał Krol Joábowi/ y Abisájowi/ y Itájowi/ mowiąc; Łáskáwie mi śię obchodźćie z Synem mojim Absálomem. A wszystek lud słyszał / gdy przykázował Krol wszystkim Hetmánom o Absálomie.

6 A Ták wyćiągnął lud w pole przećiw Izráelowi/ y zwiedli bitwę w leśie Efrájim. 7 Támże porážon jest lud Izráelski od sług Dawidowych: á stáłá śię tám porážká wielka dniá onego; *á poległo ich* dwádźieśćiá tyśięcy. 8 Bo gdy byłá bitwá rozproszona po wszystkiey źiemi/ więcey lás pogubił ludu/ niż ich miecz pożárł dniá onego.

9 Y Nápadł Absálom ná sługi Dawidowe: á Absálom jáchał ná mule: y wbieżał z nim muł pod gęsty á wielki dąb/ y uwięzłá głowá jego ná dębie/ y záwisł miedzy niebem y miedzy źiemią: ále muł ktory był pod nim wybieżał. 10 Co ujrzawszy mąż niektory/ oznájmił Joábowi/ mowiąc; Otom widźiał Absálomá wiszącego ná dębie. 11 Tedy rzekł Joáb mężowi/ ktory mu to oznájmił; Jesliś widźiał/ á czemużeś go tám nie zábił/ *y nie zrzućił* ná źiemię? A jabym ći był powinien dáć dźieśięć śrebrnikow/ y jeden pás rycerski. 12 Y odpowiedźiał on mąż Joábowi: A ja chocbym miał odważonych ná ręku mych tyśiąc śrebrnikow/ nie podniosłbym ręki mojey ná Syná Krolewskiego: bośmy słyszeli gdy przykazał Krol tobie y Abisájowi/ y Itájowi/ mowiąc: Ochraniajćie wszyscy Syná *mego* Absálomá: 13 Chybá żebym chćiał wdáć duszę moję w niebeśpieczeństwo. Bo nie bywa nic zátájono przed Krolem; y ty sam byłbyś przećiwko mnie.

14 Tedy rzekł Joáb: Nie będęć śię ja tu báwił z tobą: przetoż wźiąwszy trzy drzewce w rękę swoję/ wráźił je w serce Absálomowe/ gdy jeszcze żyw był ná dębie. 15 A obtoczywszy Absálomá dźieśięć sług/ ktorzy nośili broń Joábowę/ bili/ y zábili go. 16 W tym zátrąbił Joáb w trąbę/ y wroćił śię lud z pogoni zá Izráelem: bo Joáb zátrzymał lud. 17 A wźiąwszy Absálomá/ wrzućili go *w tymże* leśie w doł wielki/ y nánośili nań bárzo wielką kupę kámienia. Ale wszystek Izráel ućiekł/ káżdy do namiotow swojich. 18 (A Absálom wźiął był/ y wystáwił sobie zá żywotá swego słup/ ktory jest w dolinie krolewskiey: bo mowił; Nie mam Syná: Jednák zostáwię pámiątkę imienia mego. Przetoż názwał on słup imieniem swojim/ ktory zowią/ miejsce Absálomowe/ áż do dźiśiejszego dniá.)

19 Tedy Achimáás Syn Sádokow/ rzekł; Proszę niech idę/ á oznajmię Krolowi ućieszną nowinę/ iż go wybáwił PAn z ręki nieprzyjaćioł jego. 20 Ale mu rzekł Joáb: Nie byłbyś wdźięcznym posłem dźiśiá; lecz to opowiesz dniá drugiego/ á dźiś niedawaj o tym znáć/ przeto iż Syn krolewski zginął. 21 Potym Joáb rzekł do Chusego: Idź/ oznájmi Krolowi coś widźiał: á ták ukłoniwszy śię Chusy Joábowi/ bieżał. 22 Y mowił powtore Achimáás Syn Sádokow/ á rzekł do Joábá: Bądź co bądź/ proszę niech y ja bieżę zá Chusym. Y rzekł Joáb: Przeczbyś ty miał bieżeć Synu moj? gdyż niemász cobyś dobrego zwiástował? 23 Y *rzekł*: Bądź co bądź/ pobieżę: y rzekł mu; Bieżże: á ták bieżał Achimáás prostą drogą/ y uprzedźił Chusego.

24 A Dawid śiedźiał miedzy dwiemá bramámi: y wyszedł stroż ná dách bramy ná mur: á podniosszy oczy swe/ ujrzał mężá jednego bieżącego. 25 Tedy záwołáwszy stroż/ opowiedźiał *to* Krolowi: Y rzekł Krol: Jesliżeć sam jest/ dobre poselstwo w uśćiech jego: *á gdy* ten śpiesznie szedł/ y przybliżał śię: 26 Ujrzał stroż y drugiego mężá bieżącego/ y záwołał stroż ná wrotnego/ mowiąc; Oto *y drugi* mąż bieży sam. Y rzekł Krol: y ten dobre poselstwo nieśie. 27 Nád to rzekł stroż; Zda mi śię bieg pierwszego/ jáko bieg Achimáásá/ Syná Sádokowego: Y rzekł Krol: Mąż to dobry/ y z dobrym poselstwem idźie.

28 Tedy záwołał Achimáás/ y rzekł do Krolá: Pokoj: y ukłonił śię Krolowi twarzą swoją ku źiemi/ y rzekł; Błogosłáwiony PAN Bog twoj/ ktoryć podał te męże/ co podnieśli ręce swe przećiw Krolowi Pánu memu. 29 Y rzekł Krol: Jákoli śię ma Syn *moj* Absálom?

tedy Achimáás odpowiedźiał: Widźiałem zámieszánie wielkie/ gdy posyłał sługę Krolewskiego/ Joáb/ y *mnie* sługę twego/ ále nie wiem co *było*.
30 Potym rzekł Krol; Odstąp/ á stań tám: á on odstąpiwszy/ stánął.
31 A Wtym Chusy przyszedł/ y rzekł: Opowiáda śię Krolowi Pánu memu/ że ćię wybáwił PAn dźiśia z ręki wszystkich/ ktorzy powstáli przećiwko tobie.
32 Y rzekł Krol do Chusego: A jákoli śię ma Syn *moj* Absálom? odpowiedźiał Chusy: Bodaj ták byli nieprzyjaćiele Królá Páná mego/ y wszyscy ktorzy powstawáją przećiw tobie ná złe/ jáko Syn *twoj*.
33 Tedy śię zásmućił Krol/ y wstąpił ná sale oney bramy/ á płákał; y ták mowił idąc; Synu moj Absálomie/ Synu moj! Synu moj Absálomie! o bym ja był umárł miásto ćiebie! Absálomie Synu moj/ Synu moj!

ROZDZIAŁ XIX.

Dawid płácze Absálomá. 5. Joáb go o to gromi. 14. ná krolestwo od wszystkich przywrocony jest. 13. Semeji go przeprasza. 24. y Mefiboset. 31. Bárzyláji go odprowádza. 41. á Izráel z Judą swárzą śię.

1 Y Oznájmiono Joábowi: Oto Krol płácze y żáłuje Absálomá.
2 Przetoż śię ono zwyćięstwo dniá onego obróćiło w płácz wszystkiemu ludowi: ábowiem usłyszał lud dniá onego/ że mowiono/ żáłosny jest Krol dla Syná swego:
3 Záczym wkrádał śię lud onego dniá/ wchodząc do miástá/ jáko śię więc wkráda lud/ ktory śię wstydźi ućiekájąc z bitwy.
4 A Krol názkrywszy oblicze swoje/ wołał głosem wielkim; Synu moj Absálomie/ Absálomie Synu moj/ Synu moj!
5 Tedy wszedł Joáb do Królá w dom/ y rzekł: Zhánbiłeś dźiś oblicze wszystkich sług twojich/ ktorzy wybáwili duszę twoję dźiśia/ y dusze Synow twojich/ y corek twojich/ y dusze żon twojich/ y dusze założnic twojich.
6 Miłując te ktorzy ćię máją w nienawiśći/ á nienawidząc tych/ ktorzy ćię miłują: Abowiem pokazałeś dźiś/ że sobie nie poważasz Hetmánow/ y sług *twojich*/ bom doznał *tego* dźiś/ że gdyby Absálom był żyw/ choćbyśmy my wszyscy dźiś byli pobići/ tedyćby śię to bárzo podobáło.
7 Przetoż teraz wstań/ wynidź/ á mow łágodnie do sług twojich: Boć przez PAná przyśięgam/ jeśli ty nie wynidźiesz/ że nie zostánie żaden z tobą tey nocy; á będźieć to gorzey/ niżli wszystko złe/ ktorekolwiek ná ćię przychodźiło od młodośći twojey/ áż do tąd.
8 Wstał tedy Krol/ y śiadł w bramie: y opowiedźiano *to* wszystkiemu ludowi/ mowiąc. Oto Krol śiedźi w bramie: y przyszedł wszystek lud przed oblicze krolewskie: Ale Izráelczycy ućiekli byli káżdy do namiotu swego.
9 Y Stáło śię/ że śię wszystek lud sprzeczał *z sobą*, we wszystkich pokoleniách Izráelskich/ mowiąc: Krol wyrwał nas z rąk nieprzyjaćioł nászych/ tenże nas też wyrwał z rąk Filistyńskich: á teraz ućiekł z źiemie przed Absálomem.
10 Lecz Absálom/ ktoregośmy byli pomázáli nád sobą/ zginął w bitwie: á teraz przecże wy zániedbywaćie przyprowádźić záśię Krolá?
11 P Rzetoż Krol Dawid posłał do Sádoká/ y do Abiátárá Kápłánow/ z tymi słowy: Powiedzćie Stárszym Judskim/ mowiąc; Przecże maćie bydź pośledniejszymi w przyprowádzeniu záśię Krolá do domu jego? (Abowiem słowá wszystkiego Izráelá dochodźiły
12 Krolá do domu jego/ Bráćiąśćie moji/ kość mojá/ y ćiáłośćie moje: przecże tedy maćie bydź pośledniejszymi w przywroceniu Krolá?
13 A mážie *tákże* powiedzćie: Yzaliś ty nie jest kość mojá/ y ćiáło moje? to niech mi uczyni Bog/ y to niech przyczyni/ jeśli Hetmánem a Wojská nie będźiesz przede mną po wszystkie dni/ miásto Joábá.
14 Y Ták nákłonił serce wszystkich mężow Judskich/ jáko mężá jednego/ że posłáli do Krolá mowiąc: Náwroć śię ty/ y wszyscy słudzy
15 twoji. Wroćił śię tedy Krol/ y

a 2 Sám. 17.25. y 20.4.

przy=

przyszedł áż do Jordanu; á lud Judski wyszedł był do Gálgál/ áby záſzedł w drodze Krolowi/ á przeprowádźił Królá przez Jordan.

16 Pospieszył śie tákże b Semej Syn Gery/ Syná Jemini/ ktory był z Báhurym: y wyszedł z mężámi Judskimi przećiwko Krolowi Dawidowi. 17 A było tyśiąc mężow z nim z Benjámitow: c Sybá tákże/ ſługá domu Saulowego/ y piętnaśćie Synow jego/ y dwádźieśćiá ſług jego z nim: y ſzcżęśliwie śie przepráwili zá Jordan do Królá. 18 Przepráwili też prom/ áby przewieźiono czeladź krolewską/ á iżby uczyniono coby mu śie nalepiey podobáło: á Semej Syn Gery upadł przed Krolem/ gdy śie przepráwiał przez Jordan. 19 Y rzekł do Krolá: Nie przyczytaj mi/ d Pánie moj nieprawośći/ áni w ſpominaj co lekkomyślnie uczynił ſługá twoj onegoż dniá/ gdy wyszedł Krol PAn moj z Jeruzalem: áby to miał przypuszczáć Krol do sercá swego: 20 Abowiem zna ſługá twoj/ żem zgrzeszył: á otom dźiś przyszedł pierwey niż kto/ ze wszystkiego domu Jozefowego/ ábym zájáchał drogę Krolowi PAnu memu. 21 Tedy odpowiedźiał Abiſáji Syn Sárwij: y rzekł; Izaż dla tego nie ma bydź zábity Semej/ że złorzeczył pomázáńcowi PAnskiemu? 22 Ale mu rzekł Dawid: Coż wam e do tego Synowie Sárwij/ żeśćie mi dźiś f przećiwnymi? izali dźiś ma bydź zábity kto w Izráelu. Bo ázaż nie wiem/ żem ja dźiś został Krolem nád Izráelem? 23 Y rzekł Krol do Semejá: Nie umrzesz: Y przyśiągł mu Krol.

24 Mefiboſet tákże wnuk Saulow/ wyjáchał przećiw Krolowi; ktory áni chędożył nog swojich/ áni czesał brody swojey/ áni prał szat swojich/ ode dniá/ ktorego był wyszedł Krol/ áż do dniá/ ktorego śie wroćił w pokoju. 25 Y stáło śie/ gdy zábieżał w Jeruzalem Krolowi/ rzekł mu Krol; Przeczżeś nie szedł ze mną Mefiboſećie? 26 A on mu odpowiedźiał: Krolu Pánie moj/ zdrádźił mię ſługá moj; bo rzekł był ſługá twoj/ ośiodłam sobie ośłá/ żebym wśiadszy nań/ jáchał z Krolem: gdyż jest g chromy ſługá twoj 27 ; Y h oskárżył ſługę twego przed Krolem PAnem mojim: ále Krol Pan moj/ jest jáko Anjoł Boży: przetoż uczyń co dobrego jest w oczách twojich: 28 Abowiem wszyscy z domu Ojcá mego byliśmy godni śmierći przed Krolem Pánem mojim/ á przećież ty posádźił ſługę twego miedzy tymi/ ktorzy jadáją u stołu i twego: y coż jeszcże zá spráwiedliwość mojá/ ábym śie miał wiecey uskarżáć ná Krolá: 29 Rzekł mu tedy Krol: Coż masz wiecey mowić w spráwie twojey? Jużem rzekł/ ty/ y Sybá k podźielćie śie májętnośćią. 30 A Mefiboſet rzekł Krolowi: Y wszystko niech weźmie/ gdy śie tylko wroćił Krol PAN moj w pokoju do domu swego.

31 Bárzyláji l też Gáláádczyk wyszedszy z Rogelim/ przepráwił śie z Krolem przez Jordan/ áby go 32 prowádźił zá Jordan. A Bárzyláji był bárzo stáry/ májąc m ośmdźieśiąt lat/ ktory podejmował Krolá/ poki mieszkał w Máhánájim/ n bo był człowiekiem bogátym bárzo. 33 Y rzekł Krol do Bárzylájego; Podź ze mną/ á będę ćię chował przy 34 sobie w Jeruzalem. Ale Bárzyláji odpowiedźiał Krolowi: Wieleż jest dni lat żywotá mego/ żebym miał iść z Krolem do Jeruzalem? 35 Ośmdźieśiąt lat mi dźiśia izali mogę rozeznáć miedzy dobrym á złym? izali pocżuje smák ſługá twoj w tym cobym jadł/ ábo cobym pił? izali ſłucháć mogę wiecey głosu śpiewakow y śpiewaczek? á przeczżeby miał bydź ſługá twoj jeszcże ćiężarem Krolowi PAnu memu? 36 Jeszcże troche pojdźie ſługá twoj zá Jordan z Krolem: Bo czemużby mi miał dawáć Krol tákową nagrodę? 37 Niech śie wroći proszę ſługá twoj/ ábym umárł w mieśćie mojim/ przy grobie Ojcá mego/ y mátki mojey: ále oto ſługá twoj Chimhám pojdźie z Krolem PAnem mojim: Uczyńże mu co dobrego jest w oczách twojich. 38 Y rzekł Krol: Niechże ze mną idźie Chim-

b 2 Sám. 16. 5. 1 Krol. 2. 8.
c 2 Sám. 9. 2. y 16. 1.
d 2 Sám. 16. 5.
e 2 Sám. 16. 10.
f Mátt. 16. 23.
g 2 Sám. 4. 4. y 9. 3.
h 2 Sám. 16. 3.
i 2 Sám. 9. 7.
k 2 Sám. 16. 4.
l 1 Krol. 2. 7.
m Psalm 90. 10.
n 2 Sám. 17. 27.

hám/ á ja mu uczynię co dobrego będźie w oczách twojich? nád to cokolwiek żądáć będźieß ode mnie/ toć uczynię. 39 ✣ A gdy śię przepráwił wßystek lud przez Jordan/ Krol śię też przepráwił: tedy pocáłowáł Krol Bárśyláiego/ y błogosłáwił mu: ktory śię wrocił do mieyscá swego. 40 ✣ Potym przyßedł Krol do Gálgál/ przyßedł też z nim Chimhám: Wßystek też lud Judski prowádźił Królá/ tákże y połowicá ludu Izráelskiego.

41 A Oto wßyscy mężowie Izráelscy zßedßy śię do Królá/ mowili do niego: Czemuż ćię wykrádli/ bráćiá náßy mężowie Judscy/ y przeprowádźili Królá y dom jego przez Jordan/ y wßystkie męże Dáwidowe z nim? 42 ✣ Y odpowiedźieli wßyscy mężowie Judscy mężom Izráelskim: Przeto, iż nam powinny jest Krol. A przecżże śię gniewáć maćie o to? izaliż nam zá to jeść Krol dawa/ ábo nam jákie dáry rozdał? 43 ✣ Tedy odpowiedźieli mężowie Izráelscy mężom Judskim/ y rzekli: Dźieśięć kroć więcey mamy do Królá o: przetoż y Dáwid więcey do nas należy niż do was przecżeśćie nas lekce poważyli? Azażesmy my o to pierwey niemowili/ ábyśmy przywroćili Królá swego? ále srożßa byłá mowá mężow Judskich/ niż mowá mężow Izráelskich.

o H. Dźieśięć częśći mamy w Krolu.

Rozdzial XX.

Sebá odwodźi Izráelczyki od Dáwidá, ktory założnice zelżone zámknął. 6. zá Sebą w pogonią posłał. 10. gdźie Joáb Amázę zdrádliwie zábił. 15. y Abelę miásto ták długo obleżeniem trápił. 22. áż mu głowę Sebowę z miástá wyrzucono.

1 Tedy śię tám pojáwił mąż niepobożny/ ktorego zwáne Sebá/ Syn Bichry/ mąż Jemini: ten zátrąbił w trąbę/ y rzekł: Nie mamy my dźiału a w Dawidźie/ áni mamy dźiedźictwá w Synu Isájego: wroć śię káżdy do namiotow swojich o Izráelu. 2 ✣ A ták odstąpili wßyscy mężowie Izráelscy od Dáwidá zá Sebą Synem Bichry: ále mężowie Judscy trzymáli śię Królá swego/ od Jordanu/ áż do Jeruzalem.

a 1 Krol 12.16.

3 Y Przyßedł Dawid do domu swego w Jeruzalem: á wźiąwßy Krol dźieśięć niewiast założnic/ ktore był zostáwił b áby strzegły domu/ oddał je pod straż/ y żywił je/ ále do nich nie wchodźił: y były pod strażą/ áż do dniá śmierći swojey/ w Wdowim stanie.

b 2 Sám. 15.16.

4 POtym rzekł Krol do c Amázy: Zbierz mi męże Judskie zá trzy dni/ ty śię tu staw. 5 ✣ A ták poßedł Amázá/ áby zebrał lud Judski: lecż śię zábáwił nád czás náznáczony/ ktory mu był náznáczył. 6 ✣ Y rzekł Dawid do Abisáiego: Teraz gorzey nam uczyni Sebá/ Syn Bichry d/ niż Absálom: przetoż ty weźmi sługi Páná twego/ á goń go; by snadź nie ználazł sobie miast obronnych/ y nie ußedł zoczu náßych. 7 ✣ Tedy wyßli z nim mężowie Joábowi/ y Cheretczycy y Feletczycy/ y wßystko rycerstwo: á wyßli z Jeruzalem w pogonią zá Sebą Synem Bichry.

c 2 Sám. 19.13.

d 2 Sám. 15.18.

8 A gdy byli u wielkiego kámienia/ ktory jest w Gábáon/ tedy im Amázá zábieżał: A Joáb miał przepásáną ßátę swą/ w ktorey chodźił; á ná niey pás z mieczem przepásány do biodr swojich w pochwách swych/ ktorego snádnie mogł dobyć/ y záś zchowáć. 9 ✣ Y rzekł Joáb do Amázy: Jákoż śię maß bráćie moj? y ujął ręką práwą Joáb Amázę zá brodę/ jákoby go cáłowáć miał. 10 ✣ Ale Amázá nie postrzegł mieczá/ ktory był w ręce Joábowey/ y e przebił go nim pod piąte żebro/ y wylał trzewá jego ná źiemię: á ták zá jedną rāną umárł: A Joáb y Abisáji brát jego ßli w pogonią zá Sebą Synem Bichry. 11 ✣ Tedy stánął jeden nád nim/ z sług Joábowych/ y rzekł: Ktokolwiek jest życzliwy Joábowi/ á ktokolwiek trzyma z Dawidem/ niech idźie zá Joábem. 12 ✣ Lecż Amázá wałał śię we krwi w pośrzod drogi: á widząc on mąż/ iż śię zástánawiał wßystek lud nád nim zwlekł Amázę z drogi ná pole/ y przyrzućił go ßáta:

e 1 Krol. 2.5.

ta: gdyż widźiał że ktokolwiek ſzedł mimo niego/ záſtánawiał śię.

13 A Gdy był zwleczony z drogi/ bieżał káżdy mąż zá Joábem goniąc Sebę Syná Bichry. ✠ 14 (Ktory już był przeſzedł przez wſzyſtkie pokolenia Izráelſkie / áż do Abel y Betmááchá/ ze wſzyſtkimi Berymczykámi / ktorzy śię też byli zebráli/ á ſzli zá nim.) ✠ 15 A gdy śię tám zćiągneli / oblegli go w Abeli Betmááchá / y uſypáli ſzańce przećiw miáſtu / ták iż ſtały przed murem: á wſzyſtek lud ktory był z Joábem / uśiłował obálić mury.

16 W tym záwołáłá z miáſtá *niektora* niewiáſtá mądra. Słuchayćie / słuchayćie !rzeczćie proſzę Joábowi; przyſtąp ſám/ á rozmowię śię z tobą. ✠ 17 Ktory gdy do niey przyſtąpił/ rzekłá mu oná niewiáſtá; Tyżeś jeſt Joáb ? y odpowiedźiał Jeſtem. Tedy mu rzekłá: Słuchay słow służebnice twojey: y odpowiedźiał; Słucham. ✠ 18 Przetoż rzekłá mowiąc/ Powiádano przed tym mowiąc: f Koniecznie pytáć śię będą w Abelu/ á ták śię *wſzyſtko* ſpráwi. ✠ 19 Jam jeſt *jedno miáſto* z ſpokojnych y wiernych w Izráelu: á ty ſzukaſz ábyś zátráćił miáſto y mátkę w Izráelu: przecżże chceſz zburzyć dźiedźictwo Páńſkie? ✠ 20 Y odpowiedźiał jey Joáb / mowiąc; Niedaj/ niedaj mi tego Boże! ábym miał podwroćić y zburzyć *je*.! ✠ 21 Nie tákći śię rzecz ma: Ale mąż z gory Efrájim imieniem Sebá/ Syn Bichry/ podniośł rękę ſwą przećiw Krolowi Dawidowi: wydajćież go ſámego/ á odćiągnę od miáſtá. Zátym rzekłá niewiáſtá do Joábá: Oto głowę jego zrzucą do ćiebie z muru. ✠ 22 A ták ſpráwiłá to oná niewiáſtá u wſzyſtkiego ludu mądrośćią ſwoją/ że zćiąwſzy głowę Sebie/ Synowi Bichry/ zrzućili ją do Joábá. Ktory zátrąbił w trąbę/ y rozeſzli śię *wſzyſcy* od miáſtá: káżdy do namiotow ſwojich. Joáb śię też wroćił do Królá do Jeruzalem.

f 5 Moj. 20. 11.

23 Y Był g Joáb Hetmánem nád wſzyſtkim wojſkiem Izráelſkim/ á Bánájáś Syn Jojády nád Cheretczykámi y nád Feletczykámi. ✠ 24 Adorám był poborcą: á Jozáfát Syn Ahiludow Káncierzem. ✠ 25 Sejá Piſárzem: á Sádok y Abiátár *byli* Kápłánámi. ✠ 26 Hirá też Jáirtczyk/ był Kśiążęćiem u Dawidá.

g 2 Sám. 8. 16.

ROZDZIAŁ XXI.

Głod trzyletni. 6. śmierćią śiedmi Synow Saulowych uśmierzony. 10. Ktorych ćiáł Resfá ſtrzegłá. 12. á Dawid je pogrzebł z kośćiámi Saulá, y Ionátáná. 15. Cztery bitwy ſławne z Filiſtyny.

1 Y był głod zá dni Dawidowych przez trzy látá/ jednego roku po drugim: tedy ſzukał a Dawid oblicza PAńſkiego / ktoremu rzekł PAN: dla Saulá / y dla domu jego krwáwego: przeto iż pomordował Gábáonity. ✠ 2 Przyzwał tedy Krol Gábáonitow / y rzekł do nich: (A ći Gabáonitowie niebyli z Synow Izráelſkich / ále z oſtátkow Amorreyczykow: ktorym ácz byli Synowie Izráelſcy b przyśięgli / wſzákże je uśiłował Saul wyplenić z gorliwośći ſwojey dla Synow Izráelſkich y Judſkich.) ✠ 3 Y rzekł Dawid do Gábáonitow: Coż wam mam uczynić ? á czym was ubłagáć / ábyśćie błogoſłáwili dźiedźictwu Páńſkiemu ? ✠ 4 Y odpowiedźieli mu Gábáonitowie: Nie idźie nam o śrebro / áni o złoto z Saulem / y z domem jego: áni o to żebyśmy zábili kogo w Izráelu? A *on* rzekł: Cokolwiek rzeczećie uczynię wam. ✠ 5 Ktorzy rzekli do Królá: Męża ktory nas wygubił/ y ná tym był áby nas do ſzczętu wytráćił / żeby nas nic nie zoſtáło we wſzyſtkich gránicách Izráelſkich: ✠ 6 Wydajćie nam śiedmi mężow z Synow jego/ á obieśiemy je PAnu w Gábáá/ Saulá *nie kiedy* wybránego PAńſkiego: Tedy rzekł; Wydam/ ✠ 7 Lecz z folgował Krol Mefibośetowi Synowi Jonátáná/ Syná Saulowego / dla przyśięgi c PAńſkiey / ktora *byłá* miedzy nimi: miedzy Dawidem / y miedzy Jonátánem Synem Saulowym. ✠ 8 Ale wźiął Krol dwu Synow Resfy / Corki Aje / ktore porodźiłá

a 1. Rá- dźił śię oto.

b Jozue. 9. 19.

c 1 Sám. 18. 3. y 20. 15 y 23. 18

Saulowi / Armoniego / y Mefiboseta / y piąci Synow siostry Micholę / Corki Saulowey / ktore porodźiłá Adryelowi / Synowi Bársyláiá Meholátyckiego. 9 Y wydał je w rece Gábáonitow : á obieśili je ná gorze przed Pánem : y umárli oni śiedm pospołu / á zabići są w pierwße dni żniwá / ná początku żniwá jeczmiennego.

10 A Wźiąwßy Resfá / corká Aje/ wor / rozpostárłá go ná skále/ ná początku żniwá / áżby ná niekropił deßcż z niebá : y nie dopußczáłá ptáctwu powietrznemu pádáć ná nie we dnie/ áni zwierzowi polnemu w nocy. 11 Tedy oznájmiono Dawidowi / co uczyniłá Resfá corká Aje/załoznicá Saulowá. 12 Przetoż ßedßy Dawid wźiął kośći Saulowe / y kośći Jonátáná Syná jego/ od stárßych Jábes Gáláádskiego/ ktorzy je byli ukrádli z ulice Betsáńskiey / kedy je byli d záwieśili Filistynowie onegoż dniá / gdy porázili Filistynowie Sauľá w Gelboe. 13 A ták wźiął z támtąd kośći Saulowe / y kośći Jonátáná Syná jego : Zebrano też kośći obießonych. 14 Y pogrzebli kośći Saulowe/ y Jonátáná Syná jego w źiemi Benjáminá w Selá/ w grobie Cysá Ojcá jego : á uczynili wßystko co był rozkazał Krol: á ták potym ubłagány był Bog źiemi.

15 Y Byłá záśie wojná miedzy Filistynámi y Izráelem : y ciągnął Dawid y sludzy jego z nim / á walczyli przećiwko Filistynom / ták że ustał Dawid. 16 Tedy Jesbibenob ktory był z Synow jednego Obrzymá / (á grot drzewcá jego ważył trzy stá syklow miedźi/ á miał przypásány miecz nowy) umyślił był zábić Dawidá. 17 Ale go rátował Abisáji Syn Sárwije / á rániwßy Filistyná/ zábił go : Przetoż przysiegli mężowie Dawidowi / mowiąc mu ; Nie pojdźieß wiecey z námi ná wojne / ábyś nie zgáśił pochodnie Izráelskiey.

18 Y Stáło śie potym/ że byłá znowu wojná w Gob z Filistyná- mi / e y zábił Sobocháj Husátycki Sáfá / ktory był z Synow tegoż Obrzymá.

19 Byłá też jeßcże inna wojná w Gob z Filistynámi/ kedy zábił Elhánán Syn Jááre Oregim Betlehemczyk/ brátá Goliatowego z Get / ktorego drzewce u włoźnie było jáko nawoj tkácki.

20 A Nád to jeßcże byłá wojná w Get/ kedy był mąż wielkiego wzrostu májąc po ßeśći pálcow u rąk swojich/ y po ßeśći pálcow u nog swojich/ wßystkich dwádźieśćiá y cztery ; á ten też był Synem tegoż Obrzymá. 21 Ten gdy urągał Izráelowi/ zábił go Jonátán/ Syn Sámáá/ brátá Dawidowego. 22 Ci czterey byli Synowie jednego Obrzymá z Get : á ći polegli od ręki Dawidowey/ y od ręki sług jego.

Marginal notes: d 1 Sám. 31. 10. 12. — e 1 Kron. 20. 4. — f 1 Kron. 20. 5. — a Psalm 18. 2. — b Zyd. 2. 13. — c Psalm 50. 15.

ROZDZIAŁ XXII.

Piosná y dźiękczynienie Dawidowe, zá wybáwienie od wßech nieprzyjaćioł jego.

1 Y Mowił Dawid PAnu słowá tey Pieśni/ w on dźień gdy go wybáwił PAN z rąk wßystkich nieprzyjaćioł jego/ y z ręki Saulowey.

2 Y Rzekł : PAN a opoká mojá/ y twierdza mojá / y wybáwićiel moj/ ze mną. 3 Bog skáłá mojá/ w nim będe b ufał/ tarcż mojá y rog zbáwienia mego/ podwyżßenie moje/ y uciecżká mojá/ zbáwićiel moj/ ktory mie od gwałtu wybawiá. 4 Wzywałem Páná chwały godnego/ á od nieprzyjaćioł mojich byłem wybáwiony. 5 Abowiem ogárnęły mie były boleśći śmierći/ potoki niezbożnych przestráßyły mie. 6 Boleśći grobu ogárnęły mie/ záchwyćiły mie śidłá śmierći. 7 W utrapieniu c mojim wzywałem PAná/ á do Bogá mego wołałem : y wysłuchał z kośćiołá swego głos moj/ á wołánie moje przyßło do ußu jego.

8 Tedy śie wzrußyłá/ á zádrżáłá źiemiá/ á fundámenty niebá zátrząsnęły y wzrußyły śie dla gniewu jego. 9 Wystąpił dym z nozdrz jego/ á ogień z ust jego pożyrájący ; wegle rospaliło śie od niego. 10 Nákłonił niebios y zstąpił/ á ćie-

mność

11 mność była pod nogámi jego. Y jeźdźił ná Cherubinách / y látał / y widźian jest ná skrzydłách wiátrowych. 12 Położył ćiemność około śiebie miásto przybytku ; zgromádzenie wod z obłoki niebieskimi. 13 Od jásnośći oblicza jego rozpaliło śie węgle ogniste. 14 Zágrzmiał PAn z niebá / á nawyższy wydał głos swoj. 15 Wypuśćił y strzały / á rozproszył je: y błyskáwicą potárł je. 16 Y okázáły śie głębokośći morskie / á odkryły śie grunty świátá / ná fukánie PAńskie / ná tchnienie Duchá z nozdrz jego.

17 POsławszy z wysokośći przyjął mię / wyrwał mię z wod wielkich. 18 Wybáwił mię od nieprzyjaćielá mego potężnego / od tych ktorzy mię mieli w nienawiśći / choć byli mocniejszymi nád mię. 19 Uprzedźili mię w dźień utrapienia mego: ále PAn był podporą moją. 20 Y wywiodł mię ná przestrzeństwo: wybáwił mię / bo mię sobie upodobał: 21 Oddał mi PAn według spráwiedliwośći mojey: według czystośći rąk mojich oddał mi. 22 Gdyżem strzegł drog PAńskich : ánim niezbożnie nie odstawał od Bogá mego. 23 A bowiem wszystkie sądy jego są przed obliczem mojim / y ustáwy jego: á nie odstąpiłem od nich. 24 A będąc doskonáły przed nim / wystrzegałem śię niepráwośći mojey. 25 Przetoż oddał mi PAN według spráwiedliwośći mojey / według czystośći mojey / przed oblicznośćią oczu swych. 26 Z miłośiernym d miłośiernie postępujesz : z mężem doskonáłym / doskonáłym jesteś. 27 Z czystym / czysty jesteś: á z przewrotnym / surowie śię obchodźisz.

28 Ale wybawiasz lud ubogi / á oczy twoje przed wyniosłymi opuszczasz. 29 Tyś zájiste pochodnia moja o PANIE! á PAN oświeći ćiemnośći moje. 30 Bo w tobie przebiegłem wojsko: w Bogu mojim przeskoczyłem mur. 31 Drogá Boża jest e doskonáła / wyrok PAński f náder czysty / tarcza jest wszystkim ktorzy w nim ufáją. 32 A bowiem ktoż *jest* Bogiem g oprocz PANA? á kto opoka oprocz Bogá nászego? 33 Bog *jest* mocą moją w wojsku / on czyni doskonáłą drogę moję. 34 Rowna nogi moje z jelenimi / á wysokich miejscách mojich stáwia mię. 35 Ćwiczy h ręce me do boju / ták / że kruszę łuk miedźiány rámiony swymi.

36 ABowiem dałeś mi tarcz zbáwienia twego / á w ćichośći twojey rozmnożyłeś mię. 37 Rozszyrzyłeś kroki moje pode mną / ták / iż śię nie záchwiały kostki moje. 38 Goniłem nieprzyjaćioły moje / y wytráćiłem je / á nie wroćiłem śię áżem je wyplenił. 39 Y wyniszczyłem je / y poprzebijałem je / ták / iż niepowstáną : upádli pod nogámi memi. 40 Tyś mię przepásał mocą ku bitwie / á powáliłeś pod mię powstawájące przećiwko mnie. 41 Nád to podałeś mi szyje nieprzyjaćioł mojich / ktorzy mię mieli w nienawiśći / y wykorzeniłem je. 42 Pogladáli / ále nie był wybáwićiel: *wołáli* ná PANA / ále ich nie wysłuchał. 43 Y potárłem je jáko proch źiemie / jáko błoto ná ulicách podeptawszy je / rozmiotałem je.

44 TYś mię od sporu ludu mego wyrwał / záchowałeś mię / ábym był głową narodow : lud *ktoregom* nie znał / służył mi. 45 Synowie obcy kłamáli mną / á skoro usłyszeli / byli mi posłusznymi. 46 Synowie obcy opádli / á drżeli *y* w zámknieniu swym. 47 Żywie PAn / błogosłáwiona skáłá mojá : niechże będźie wywyższony Bog / opoká zbáwienia mego. 48 Bog *jest* ktory mi dawa pomsty / á podbija narody pod mię. 49 Ktory mię wywodźi od nieprzyjaćioł mojich / á nád tymi / ktorzy powstawáją przećiwko mnie / wywyższasz mię: od człowieká niepobożnego wybáwiasz mię. 50 Przetoż będę ćię wyznawał PAnie i między narodámi / á imieniowi twemu śpiewáć będę. 51 *On jest* wieża k zbáwienia Królá swego / á czyniący miłośierdźie nád pomázáńcem swojim Dawidem / y *nád* nasieniem jego áż ná wieki.

ROZDZIAŁ XXIII.

Ostátnie słowá Dawidowe. 8. Imioná Hetmánow jego, y spráwy ich rycerskie.

d Psalm 18. 26. e 5 Moj. 32. 4. Dán. 4. 36. Objá. 15. 3. f Psalm 12. 7. y 119. 140. Przyp. 30. 5. g 5 Moj. 32. 39.

1 Sám. 3. 2. Psalm 86. 8. Ezáj. 45. 5. h Psalm 144. 1. i Rzym. 15. 9. k Psalm 19. 51.

1 A Teć ſą oſtáteczne słowá Dawidowe: Rzekł Dawid Syn Iſáiego: rzekł mowię mąż / ktory był zacnie wywyżſzony / pomázániec Bogá Iákobowego / y wdźięczny w pieśniách Izráelſkich. 2 ✣ Duch PAńſki mowił przez mię / á słowá jego *pochodźiły* przez język moj. ✣ 3 Mowił Bog Izráelſki do mnie / mowiłá ſkáłá Izráelſka: ten ktory pánowáć będźie nád ludem / będźie ſpráwiedliwy / pánowáć będźie w bojáźni Bożey. 4 ✣ *Będźie* jáko bywa świátłość poránna / gdy słońce ráno bez obłokow wſchodźi: *á jáko* od jáſności po deſzczu wyraſta źiele z źiemie. 5 ✣ A choć nie táki *jeſt* dom moj przed Bogiem: jednák przymierze wieczne poſtánowił a ze mną utwirdzone we wſzyſtkim y obwárowáne: A *w tymći* jeſt wſzyſtko zbáwienie moje / y wſzyſtká uciechá *mojá*: áczkolwiek temu jeſzcze wzroſtu nie dawa.

a 2 Sám. 1. 11.

6 Ale niepobożni / wſzyſcy będą jáko ćiernie wyrwáni / ktorego rękomá nie biorą. 7 ✣ Lecz kto śię go jedno chce dotknąć / obwáruje śię żelázem y drzewem włocznie / ábo ogniem wypala je do ſzczętu / ná miejſcu *jego*.

8 TEć b ſą imioná mocárzow / ktore miał Dawid: Jozeb Baſſebet Táchmojiczyk / naprzedniejſzy miedzy trzemá: ktory śię z uciechą rzućił ná ośmſet *ludu* z włocznią / áby je zábił c w jedney potrzebie.

b 1 Kron 11. 10.

c I. Jednym rázem.

9 A Po nim Eleázár Syn Dodonow / Syná Ahohewego / miedzy trzemá mocárzámi / ktorzy byli z Dawidem; á ſromotnie lżyli Filiſtyny / ktorzy śię byli zebráli ku bitwie / gdy byli odćiągneli mężowie Izráelſcy. 10 ✣ Ten powſtawſzy / bił Filiſtyny / ták / iż uſtáłá ręká jego / y zdrętwiáłá ręká jego przy mieczu: Tedy ſpráwił PAN wielkie wybáwienie dniá onego / ták że śię lud wroćił zá nim / tylko áby korzyśći zbierał.

11 A Po nim *był* Semmá / Syn Age / Hárárczyk: ábowiem gdy śię byli Filiſtynowie zebráli do kupy / kedy byłá część polá pełnego ſoczewice / á lud *inny* był uciekł 12 przed Filiſtynámi: ✣ Tedy ſtánąwſzy pośrzod oney częśći *polá* obronił go / y pobił Filiſtyny: á ták ſpráwił PAn wielkie wybáwienie.

13 WYſzli też oni trzej z trzydźieſtu przedniejſzych / á przyſzli we żniwá do Dawidá / do jáſkini Odollám / gdy śię wojſko Filiſtyńſkie było obozem położyło w dolinie d Refáim. 14 ✣ Dawid ná ten czás *był* ná miejſcu obronnym: ſtraż też Filiſtyńſka ná ten czás *byłá* w Betlehem. 15 ✣ Tedy prágnął Dawid / y rzekł; O by mi śię kto dał nápić wody z ſtudni Betlehemſkiey / ktora jeſt u bramy! 16 ✣ Przetoż wpádli ći trzey mocárze do obozu Filiſtyńſkiego / y náczerpáli wody z ſtudnie Betlehemſkiey / ktora *byłá* u bramy: ktorą nieśli / y przynieśli do Dawidá. Ale jey on nie chćiał pić / lecz ją wylał przed PANEM. 17 ✣ Y rzekł: Nie dáj mi tego PAnie / ábym to miał uczynić: izali to nie krew mężow / ktorzy ſzli z niebeſpieczeńſtwem duſz ſwojich? y nie chćiał jey pić. Toć uczynili oni trzej mocárze.

d 2 Sám. 5. 18.

18 TAkże Abiſáj brát Joábow / Syn Sárwij / był przedniejſzym miedzy trzemá. Ten podniosł włocznią ſwą przećiwko trzemá e ſtom / y zábił je: y był ſławnym miedzy trzemá. 19 ✣ Z tych trzech będąc náſławnieyſzym / był ich Hetmánem / wſzákże onych trzech *pierwſzych* nie doſzedł.

e 1 Kron 11. 20

20 BAnájás też Syn Jojády / Syn męża rycerſkiego / zacny w ſwych ſpráwách z Kábſeel: ten zábił dwu f mocárzow Moábſkich / tenże ſzedſzy zábił lwá w pośrzodku ſtudnie we dni śnieżne. 21 ✣ Tenże zábił męża Egipczániná / mężá ná podźiw *wielkiego*, ktory Egipczánin *miał* w ręku włocznią: á on ſzedł ku niemu z kijem / á wydárſzy włocznią z ręki Egipczániná / zábił go włocznią jego. 22 ✣ Toć uczynił Bánájás Syn Jojády / ktory też *był* ſławny miedzy onymi trzemá mocárzámi / 23 ✣ Z tych trzydźieſtu był náſławnieyſzym; Wſzákże onych trzech niedoſzedł / y poſtáwił go Dawid náddrábántámi g ſwojimi.

f H. Dwu lwow.

g 2 Sám. 8. 18. y 20. 23

24 BYł tez Aſáel/ Brát Joábow/ miedzy trzydzieſtą. A ci ſą: Elkánán/ Syn Dodonow Betlehemczyk. 25 Sámmá Hárodczyk. Eliká/ Hárodczyk. 26 Heles/ Fáltyczyk. Hyrá/ Syn Ikkeſow Tekujitczyk. 27 Abiezer/ Anátotczyk. Mobonáj/ Huſátczyk. 28 Selmon/ Ahohitczyk. Máháráj/ Netofátczyk. 29 Heleb/ Syn Báány Netofátczyk. Itáj/ Syn Rybájego z Gábáát Synow Beniáminowych. 30 Bánájás/ Fáratończyk. Háddaj/ od potoká Gáás. 31 Abiálbon/ Arbátczyk. Aſmáwet/ Bárchomczyk. 32 Eliáchbá/ Sálábończyk; z Synow Jáſſonowych/ Jonátán. 33 Semmá/ Hororczyk. Ahiám/ Syn Sárárow Arárytczyk. 34 Elifelet/ Syn Acháſbájow/ Syná Máchátego. Eliám/ Syn Achitofelá Gilończyká. 35 Hezraj/ Kármelczyk. Fáraj/ Arbitczyk. 36 Igal/ Syn Nátáná z Soby. Báni/ Gádczyk. 37 Selek/ Ammonitczyk. Nácháráj/ Berotczyk/ ktory noſił broń Joábá Syná Sárwij. 38 Hirá/ Jetrytczyk. Gáreb/ Jetrytczyk. 39 Uryaß/ Hetteyczyk. Dwá wßyſtkich trzydzieśći y śiedm.

ROZDZIAL XXIV.

Dawid lud liczyć káże. 10. Bog śie nań o to gniewa. 12. y ze trzech plag jedne obieráć mu rozkázuje. 14. powietrzem. 70000. ludu pomarło. 16. PAN śię zlitował. 17. á zá modlitwą. 23. y Ofiárę Dawidową, powietrze uśmierzył.

1 TEdy śie z nowu popędliwość Páńſka zápaliłá ná Izráelá/ gdy pobudźił *Szátan* [a] Dáwidá przećiwko nim/ mowiąc: Idź policz Izráelá y Judę. 2 Y rzekł Krol do Joábá Hetmáná wojſká ſwego: Przebież záraz wßyſtkie pokolenia Izráelſkie/ od Dán áż do Beerſebá/ á policzćie lud/ ábym wiedźiał pocżet ludu. 3 Lecż Joáb rzekł do Królá: Niech przymnoży PAN Bog twoj ludu/ jáko teraz jeſt tyle ſto kroć/ áby ná to oczy Krolá Páná mego pátrzáły: ále Krol Pan moj/ przecżże śie tego nápirá? 4 Wßákże przemogło ſłowo krolewſkie Joábá/ y Hetmány wojſká. Przetoż wyßedł Joáb/ y Hetmáni wojſká od oblicżá Krolewſkiego/ áby policżyli lud Izráelſki. 5 A przepráwiwßy śię przez Jordan/ położyli śię obozem przy Aroer/ po práwey ſtronie miáſtá: Ktore *jeſt* w pośrzod potoku Gád/ y przy Jáſer. 6 Potym przyßli do Gáláád/ y do źiemie dolney Hádſy/ á z támtąd przyßli do Dán Jáán y w okoł Sydonu. 7 Potym przyßli ku twirdzy Tyrſkiey/ y do wßyſtkich miaſt Hewejſkich/ y Chánáncjſkich: z kąd wyßli ná południe Judy do Beerſebá. 8 A obßedßy wßyſtkę źiemię/ przyßli po dźiewiąći mieśiącách/ y po dwudźieſtu dni do Jeruzalem. 9 Y oddał Joáb pocżet oblicżonego ludu Krolowi. A było w Izráelu ośm kroć ſto tyśięcy mężow rycerſkich/ godnych ku bojowi: á mężow Judá pięć kroć ſto tyśięcy mężow.

10 POtym uderzyło Dawidá ſerce jego gdy oblicżył lud/ y rzekł Dawid do Páná: Zgrzeßyłem bárzo/ żem *to* ucżynił: ále teraz o Pánie/ przenieś proßę niepráwość ſługi twego/ bomći bárzo głupie ucżynił.

11 A Gdy wſtał Dawid ráno/ oto ſłowo Páńſkie ſtáło śię do Gádá Proroká/ Widzącego Dawidowego/ mowiąc: 12 Idź/ á powiedz Dawidowi: Ták mowi PAN: Trzyć rzecży podawam/ obierz ſobie jednę z tych/ ábymći ucżynił. 13 A ták przyßedł Gád do Dawidá/ y oznájmił mu/ á rzekł mu: Abo przyjdźie ná ćię głod przez śiedm lat/ w źiemi twojey: ábo przez trzy mieśiące będźieß ućiekał przed nieprzyjaćioły twymi/ á oni ćię gonić będą: ábo więc przez trzy dni będźie morowe powietrze w źiemi twojey: rozmyślże śię prętko/ á obacż co mam odpowiedźieć temu ktory mię poſłał. 14 Y rzekł Dawid do Gádá: Jeſtem bárzo zćiśniony: Niech proßę *rácży* wpádniemy w rękę Páńſką: gdyż wielkie ſą zlitowánia jego: Ale w rękę ludzką niech nie wpadám. 15 Tedy przepuśćił PAN powietrze morowe ná Izráelá/ od poránku áż do cżáſu náznácżonego: y umárło z ludu od

[a] 1 Kron. 21. 1.

Dá

Dań áż do Beerſebá śiedmdźieśiat tyśiecy mężow.

16 A Gdy wyćiągnął Anjoł rękę ſwą ná Jeruzalem/áby je wytrácił: tedy śię użalił PAN onego złego/ y rzekł do Anjołá ktory trácił lud: Doſyć teraz: záwśćiągni rękę twą. A Anjoł PAńſki był podle bojewiſká Aráwny Jebuzejczyká. 17 ✠ Y rzekł Dawid do PAná/ (gdy ujrzał Anjołá bijącego lud/) mowiąc: Otom ja zgrzeſzył/ jam źle uczynił: ále te owce cóż uczyniły? niech śię proſzę obroći ręká twojá ná mię/ y ná dom Ojcá mego.

18 Y Gdy przyſzedł Gád do Dawidá onegoż dniá/ y rzekł mu: Idź/ á zbuduj Ołtarz PAnu/ná bojewiſku Aráwny Jebuzejczyká. 19 ✠ Y ſzedł Dawid podług słowá Gádowego/ jáko był rozkazał PAN: ✠ 20 Tedy pojrzawſzy Aráwná/ ujrzał Królá y ſługi jego przychodzące do śiebie: y wyſzedł Aráwná/ á pokłonił śię Krolowi twarzą ſwą ku źiemi. 21 ✠ Y rzekł Aráwná: Przecż że przyſzedł Krol PAn moj do ſługi ſwego? y odpowiedźiał Dawid: Abym kupił u ćiebie to bojewiſko/ y zbudował ná nim Ołtarz PAnu/ żeby záhámowána byłá tá plagá miedzy ludem. 22 ✠ Tedy rzekł Aráwná do Dawidá: Niech weźmie/ á ofiáruje Krol PAn moj co mu śię dobrego widźi: oto woły ná cáłopalenie/ y wozy/ y járzmá wołow ná drwá. 23 ✠ Wſzyſtko to dawał Krol Aráwná/ Krolowi Dawidowi: y mowił Aráwná do Krolá: PAN Bog twoj niech ćię ſobie upodoba. 24 ✠ Lecż Krol rzekł do Aráwny: Ni. ták: ále ráczey kupię u ćiebie y zápłácę: áni będę ofiárował PANU Bogu memu cáłopalenia dármo dánego. A ták kupił Dawid ono bojewiſko/ y woły/ zá piećdźieśiąt ſyklow śrebrá. 25 ✠ Támże zbudował Dawid Ołtarz PANU/ y ſpráwował cáłopalenia/ y ſpokojne ofiáry: y ubłagány był PAN źiemi/ á záhámowána jeſt oná plagá od Izráelá.

PIERWSZE KSIEGI KROLEWSKIE,

ktore tez zowią TRZECIE KROLEWSKIE.

W Tych dwu Kśięgách Krolewſkich/ zámyka śię Hiſtorya wſzyſtkich Krolow Judſkich/ y Izráelſkich/ áż do niewoli Bábilońſkiey. Z ktorych pierwſze opiſują śmierć Dawidowę; Krolowánie Sálomoná Syná jego: y rozdwojenie Kroleſtwá po śmierći Sálomonowey ná Judſkie y Izráelſkie: y ſpráwy Krolow tychże Páńſtw przez. 118. lat.

ROZDZIAŁ I.

Stárość Dawidowa. 5. Adoniaſz chce Krolowáć. 14. Ale Dawid zá przyczyną Betſáby. 24. y Nátáná. 12. Sálomoná Krolem poſtánowił. 50. Záczym Adoniáſz łáſki ſzukał. 52. A Sálomon mu to odpuśćił.

1 A Gdy śię Krol Dáwid zſtárzał y záſzedł w látá: choć go odźiewano ſzátámi przećię śię zágrzać nie mogł. 2 ✠ Y rzekli mu ſłudzy jego: Niech poſzukáją Krolowi Pánu náſzemu młodey pánienki/ ktoraby ſtawáłá przed Krolem/ y opátrowáłá go: á ſypiájąc ná łonie jego/ żeby zágrzewáłá Krolá Páná náſzego. 3 ✠ Szukáli tedy pánienki piękney po wſzyſtkich gránicach Izráelſkich/ y náleźli Abiſág Sunámitkę/ á przywiedli ją do Krolá. 4 ✠ A tá pánienká byłá bárzo piękna/ y opátrowáłá Krolá/ y ſłużyłá mu; ále jey Krol nie uznał.

5 Lecz Adoniasz Syn Häggity wynośił śie / mowiąc ; Ja bede krolował. Y ná spráwiał sobie wozow / y jezdnych / y piećdźieśiąt mężow ktorzy biegáli przed nim. 6 ✤ A nie gromił go nigdy Oćiec jego / mowiąc ; Przecześ to uczynił? A był y ten bárzo piekney urody / ktorego byłá porodźiłá *Häggitá* po a Absálomie. 7 ✤ A miał zmowe z Joábem Synem Sárwij / y z Abiátárem Kápłánem / ktorzy pomagáli zá Adoniaszem. 8 ✤ Ale Sádok Kápłan / y Bánájás Syn Jojády / y Nátán Prorok / y Semeji / y Rehi / y rycerstwo Dawidowe / nie przestawáli z Adoniaszem. 9 ✤ Tedy nábił Adoniasz owiec / y wołow / y bydłá tłustego / u kámienia Zohelet / ktory był nád zrzodłem Rogel : y wezwał wszystkiey bráći swey / Synow krolewskich / y wszystkich mężow z Judá / sług krolewskich. 10 ✤ Ale Nátáná Proroká / y Bánájásá / y *innego* rycerstwá / áni Sálomoná brátá swego / nie wezwał.

a 2 Sám. 3. 4.

11 Tedy rzekł Nátán do Betsáby mátki Sálomonowey / mowiąc: A nie słyszáłáś iż kroluje Adoniasz Syn Häggity / á Dawid PAn nász nie wie *o tym?* 12 ✤ Przetoż teraz podź / proszę / dam ći ráde / á záchowasz zdrowie twoje / y zdrowie Syná twego Sálomoná. 13 ✤ Idź / á wnidź do Królá Dawidá / y mow do niego: Zális ty Krolu Pánie moj nieprzyśiągł służebnicy twojey / mowiąc: Sálomon Syn twoj bedźie krolował po mnie / á on bedźie śiedźiał ná stolicy mojey? Przeczże tedy kroluje Adoniasz? 14 ✤ A gdy ty jeszcze tám bedźiesz mowiłá z Krolem / ja przyde zá tobą / y dopełnie słow twojich.

15 A Ták weszłá Betsábee do Królá ná pokoj : á Krol śie juz był bárzo zstárzał : á Abiság Sunámitká posługowáłá Krolowi : 16 ✤ Tedy náchyliwszy śie Betsábee pokłoniłá śie Krolowi : ktorey rzekł Krol; Czego chcesz? 17 ✤ A *oná* mu odpowiedźiáłá : Pánie moj / tyś przyśiągł przez Páná Bogá twego służebnicy twojey / że Sálomon Syn twoj bedźie krolował po mnie / á on bedźie śiedźiał ná stolicy mojey. 18 ✤ A oto już Adoniasz kroluje / á ty teraz krolu Pánie moj *o tym* niewiesz : 19 ✤ Abowiem nábił wołow y bydłá tłustego / y owiec bárzo wiele / y wezwał wszystkich Synow krolewskich / y Abiátárá kápłáná / y Joábá Hetmáná wojská ; ále Sálomoná sługi twego nie wezwał. 20 ✤ Lecz ty krolu Pánie moj *wiesz*, iż śie oczy wszystkiego Izráelá oglądáją ná ćie / ábyś im oznájmił / kto bedźie śiedźiał ná stolicy Królá Páná mego po tobie : 21 ✤ Inaczey stánie śie gdy záśnie Krol PAn moy z Oycy swymi / że bedźiemy ja y Sálomon Syn moj jáko grzesznicy /

22 A Oto gdy oná jeszcze mowiłá z Krolem / przyszedł Nátán Prorok. 23 ✤ Y opowiedźiano to Krolowi / mowiąc : Oto Nátán Prorok : ktory wszedszy do Królá / pokłonił śie krolowi twarzą swą ku źiemi. 24 ✤ Rzekł zátym Nátán : krolu Pánie moj / zażeś ty rzekł : Adoniasz bedźie krolował po mnie / á on uśiedźie ná stolicy mojey? 25 ✤ Abowiem dźiś szedszy nábił wołow y bydłá tłustego / y owiec bárzo wiele / y wezwał wszystkich synow krolewskich / y Hetmánow wojsk / y Abiátárá kápłáná / á oto oni jedzą z nim y piją / y mowią ; Niech żywie Krol Adoniasz. 26 ✤ Ale mnie sługi twego / y Sádoká kápłáná / y Bánájásá Syná Jojádowego / y Sálomoná sługi twego nie wezwał. 27 ✤ Yzali od Królá PAná mego stáłá śie tá rzecz? á nie oznájmiłeś słudze twemu / kto ma śiedźieć ná stolicy królá Páná mego po nim?

28 Y Odpowiedźiał Krol Dawid mowiąc : Záwołajćie do mnie Betsáby : ktora przyszedszy przed obliczność krolewską / stánęłá przed Krolem. 29 ✤ Tedy przyśiągł Krol mowiąc: Zywie Pan ktory wybáwił duszę moję z káždego ućisku / 30 ✤ Yz jákom ći przyśiągł przez Páná Bogá Izráelskiego / mowiąc : Ze Sálomon Syn twoj krolowáć bedźie po mnie / á on uśiedźie ná stolicy mojey miásto mnie / ták dźiś uczynie. 31 ✤ Y náchyliwszy śie Betsábee twarzą ku źiemi / ukłoniłá śie krolowi /

lowi/y rzekłá: Niech żywie Dawid
32 Krol PAn moj ná wieki. Zátym rzekł Krol Dawid: Záwołajcie do mnie Sádoká Kápłáná/ y Nátáná Proroká/ y Bánájásá Syná Jojá-
33 dowego: Y weszli do Krolá. Y rzekł im Krol: Weźmicie z soba sługi Páná wászego/ á wsadźie Sálomoná Syná mego ná mulice moje/
34 y prowadźcie go do Gihonu: A tám go pomáże Sádok Kápłan/ y Nátán Prorok/ zá Krolá nád Izráelem: potym zátrabicie w trabę/ á rzeczecie: Niech żywie Krol Sá-
35 lomon! Potym pojdźiecie zá nim: á on przyszedszy śiedźie ná stolicy mojey: Y bedźie krolował miásto mnie: Bom mu ja rozkazał áby był wodzem nád Izráelem y nád Judá.
36 Y odpowiedźiał Bánájás Syn Jojádow Krolowi/ mowiac/ Amen: Niech to ztwirdźi PAn/ Bog kro-
37 lá Páná mego. Jáko był PAn z Krolem Pánem mojim/ ták niech bedźie z Sálomonem/ á niechaj wywyższy stolicę jego/ nád stolicę Dawidá Krolá Páná mego.

38 A Ták szedł Sádok Kápłan/ y Nátán Prorok/ y Bánájás syn Jojádow/ przytym Cheretczycy/ y Feletczycy: y wsádźili Sálomoná ná mulicę Krolá Dawidá: á pro-
39 wádźili go do Gihonu. Tedy wźiał Sádok Kápłan rog Olejku z Namiotu/ y pomázał Sálomoná: potym trabili w trabę: Y zákrzyknał wszystek lud: Niech żyje Krol
40 Sálomon! Y szedł wszystek lud zá nim: Támże lud grał ná piszczałkách/ weselac śię weselem wielkim: ták iż drżáłá źiemiá od głosu ich.

41 CO gdy usłyszał Adoniasz/ y wszyscy wezwáni ktorzy byli z nim/ (á już śię też byłá dokończyłá ucztá) słysząc też y Joáb głos tráby/ rzekł; Coż to zá krzyk miástá
42 huczacego? A gdy on tego domawiał/ oto Jonátán/ Syn Abiátárá Kápłáná/ przyszedł: Ktoremu rzekł Adoniasz; Wnidź/ boś ty mąż státeczny/ á powiesz *nam* co do-
43 brego. Tedy odpowiedźiał Jonátán/ y rzekł Adoniaszowi; Dawid Krol Pan nász/ postánowił zápewne
44 Sálomoná Krolem. Abowiem postał z nim Krol Sádoká kápłáná/ y Nátáná Proroká/ y Bánájásá Syná Jojádowego/ do tego Cheretczyki y Feletczyki/ ktorzy go wsádźili ná mulicę krolewską.
45 Y pomázáli go Sádok kápłan/ y Nátán Prorok zá Krolá w Gihonie: y szli z támtad weselac śię/ ták że zádrżáło miásto: tenci jest krzyk/
46 ktoryśćie słyszeli. Y już uśiadł Sálomon ná stolicy krolestwá.
47 Nád to y słudzy krolewscy przyszli/ áby błogosłáwili Dawidowi Krolowi Pánu nászemu/ mowiac: Niech sławniejsze uczyni Bog imię Sálomonowe nád imię twoje/ á niech wywyższy stolicę jego/ nád stolicę twoję: Y pokłonił śię Krol ná
48 łożu *swym*. Przytym ták rzekł Krol: Błogosłáwiony PAN Bog Izráelski/ ktory dał dźiś śiedzącego ná stolicy mojey/ ná co pátrza oczy moje.

49 ZLekli śię tedy/ y wstáli wszyscy wezwáni/ ktorzy byli z Adoniaszem/ y poszli káżdy w drogę swą.
50 Adoniasz tákże bojac śię Sálomoná/ wstał/ y poszedł/ á uchwyćił śię
51 rogow Ołtarzá. Y oznájmiono Sálomonowi/ mowiac: Oto Adoniasz boji śię Krolá Sálomoná/ á oto uchwyćił śię rogow Ołtarzá/ mowiac: Niech mi dźiś przyśięże Krol Sálomon/ że nie zábije sługi
52 swego mieczem. Tedy rzekł Sálomon: Jeśli bedźie mężem státecznym/ nie spádnie y włos z niego ná źiemię: ále jeśli śię w nim znajdźie co złego/ pewnie umrze.
53 A ták posłał Krol Sálomon: y przywiedźiono go b od Ołtarzá: a gdy przyszedł/ ukłonił śię Krolowi Sálomonowi: y rzekł mu Sálomon: Idź do domu twego.

b 2 Moj. 21.14.

ROZDZIAŁ II.

Testáment. 10. y śmierć Dawidowá. 12. Sálomon. 25. Adoniaszá zábić kazał. 26. Abiátárowi kápłáński urząd odebrał. 34. Ioábá tákże zábić kazał. 36. Semejemu zákazał, żeby nigdy z Ieruzalem nie wychodźił.

1 A Gdy śię przybliżał czás śmierći Dawidowey/ rozkazał Sá-

lomonowi Synowi swemu / mowiąc: 1 ✣ Ja idę a w drogę wszystkiey ziemie / á ty zmacniaj się y bądź mężem. 3 ✣ Záchowywaj ustáwy Páná Bogá twego/ ábyś chodźił drogámi jego / y przestrzegał wyrokow jego / y przykazań jego/ y sądow jego/ y świádectw jego / jáko b nápisano w zakonie Mojżeszowym: ábyć się szczęśćiło wszystko/ co sprawowáć będźiesz / y we wszystkim do czego się obroćisz: 4 ✣ Żeby utwierdźił PAn słowo swoje ktore rzekł do mnie/ mowiąc: Jeśli będą strzedz c Synowie twoji drogi swey / chodząc przede mną w prawdźie / ze wszystkiego sercá swego / y ze wszystkiey duszé swojey: tedy nie będźie wytrácony po tobie d mąż z stolice Izráelskiey.

a Jozue 23.14.
b 5 Moj. 17,18.
c Psalm 132. 12.
d I. Potomek.

5 A Ty też wiesz/ co mi uczynił Joáb Syn Sárwijey / co uczynił dwiemá Hetmánom wojsk Izráelskich / Abnerowi e Synowi Nerowemu / y f Amáżie Synowi Jeterowemu: że je pozábijał / á wylał krew jáko ná wojnie czásu pokoju/ y zmázał krwią jáko ná wojnie pás swoj rycerski / ktory miał ná biodrách swojich / y boty swoje ktore miał ná nogách swojich. 6 ✣ Uczynisz tedy według mądrośći twojey: á niedopuśćisz zejść śedźiwośći jego w pokoju do grobu.

e 2 Sám. 3. 27.
f 2 Sám. 20,10.

7 A Le nád Synámi Bárzylláje Gáláádczyká / użyjesz miłośierdźia/ á niech jadáją wespoł z inszymi u stołu twego: ábowiem g oni tákimże sposobem przyszli do mnie / gdym ućiekał przed Absálomem brátem twojim.

g 2 Sám. 17.27.

8 O To też jest u ćiebie Semej i Syn Gery/ syná Jemini z Báhurym ktory mi też złorzeczył h złorzeczeniem wielkim w on dźień gdym szedł do Máhanájim: á wszákże i zászedł mi drogę u Jordanu / y przyśiągłem mu przez PAná/ mowiąc: Nie zámorduję ćię mieczem. 9 ✣ Teraz jednák nie przepuszczaj mu tego, á iżeś jest mężem mądrym / będźiesz wiedźiał/ co mu masz uczynić: ábyś wprowádźił śedźiwość jego ze krwią do grobu.

h 2 Sám. 16. 5.
i 2 Sám. 19,18.

10 Z Atym k zásnął Dawid z Ojcy swojimi / á pogrzebiony jest w mieśćie Dawidowym. 11 ✣ A dni l ktorych Krolował Dawid nád Izráelem / było czterdźieśći lat: w Hebronie Krolował śiedm lat: á w Jeruzalem krolował trzydźieśći y trzy látá. 12 ✣ A ták Sálomon uśiadł ná stolicy Dawidá Ojcá swego: y m zmocniło śię bárzo Krolestwo jego.

k Dźiej. 2. 29. y 13.36
l 2 Sám. 5. 4.
m 1 Kron. 29.23.

13 T Edy przyszedł Adoniasz Syn Hággity/ do Betsáby mátki Sálomonowey: ktoremu oná rzekłá / A spokojneż jest przyśćie twoje? A on odpowiedźiał; Spokojne. 14 ✣ Nád to rzekł: Mam nieco mowić z tobą: A oná rzekłá: Mow. 15 ✣ Tedy rzekł: Ty wiesz iż moje było Krolestwo / á ná mię obroćili byli wszyscy Izráelczycy twarz swoję/ ábym Krolował: ále przenieśione jest Krolestwo/ y dostáło się brátu memu: bo mu od Páná náznáczone było: 16 ✣ Przetoż ćię teraz proszę o jedne rzecz / á nie odmawiaj mi tego: 17 A oná mu rzekłá: Mow. ✣ Zátym on rzekł: Mow proszę Sálomonowi Krolowi / (bo wiem żeć nie odmowi) áby mi dał Abiság Sunámitkę n zá żonę. 18 ✣ Y odpowiedźiáłá Betsábe: Dobrze; będę mowiłá o ćię z Krolem.

n 1 Krol. 1. 4.

19 A Ták szłá Betsábe do Krolá Sálomoná/ áby z nim mowiłá zá Adoniaszem: y wstał Krol przećiwko niey: á pokłoniwszy się jey uśiadł ná stolicy swey: Kazał też postáwić stolicę mátce swey / ktora śiádłá po práwicy jego. 20 ✣ Y rzekłá: Proszę ćię o jedne máłą rzecz: nie odmawiaj mi: Y odpowiedźiał jey Krol: Proś mátko mojá/ ábowiem ći nie odmowię. 21 ✣ Tedy rzekłá: Niech będźie dáná Abiság Sunámitká Adoniaszowi brátu twemu zá żonę. 22 ✣ Lecz odpowiedźiał Krol Sálomon/ y rzekł mátce swojey: Przeczże prośisz o Abiság Sunámitkę Adoniaszowi? uproś mu y krolestwo: ábowiem on jest brátem mojim stárszym nád mię: á ma po sobie Abiátárá o Kápłáná/ y Joábá Syná Sárwij. 23 ✣ Y przyśiągł Krol Sálomon przez PANA/ mowiąc: To

o 1 Krol 1. 25.

mi

mi niech uczyni Bog / y to niech przyczyni / że przećiwko duszy swey mowił Adoniasz te słowá. 24 A teraz żywie PAn / ktory mie utwierdźił / y posádźił ná stolicy Dawidá Oycá mojego / y ktory mi zbudował dom jáko p obiecał: iż dźiś zábit bedźie Adoniasz. 25 A ták posłał Krol Sálomon Bánájásá Syná Jojádowego / ktory śie nań targnał y zábił go.

p 2 Sám. 7. 12.

26 A Do Abiátárá Kápłáná rzekł Krol; Idź do Anátot / do ośiádłośći twojey / ábowiemeś mężem śmierći: wszákże ćie dźiś nie zábije ; gdyżeś nośił skrzynię Páńską przed Dawidem Oycem mojim : á iżeś to wszystko q ćierpiał/ czym był trapiony Oćiec moj. 27 Y wyrzućił Sálomon Abiátárá/ áby niebył Kápłánem Páńskim : żeby śie wypełniło słowo Páńskie / ktore był wyrzekł nád domem r Heli w Sylo.

q 1 Sám. 22.20. 2 Sám. 15 14. r 1 Sám. 2. 31.

28 TA wieść gdy przyszłá do Joábá/ (ábowiem Joáb przestawał z Adoniaszem/ choćia z Absálomem nie przestawał/) tedy ućiekł Joáb do namiotu Páńskiego / á uchwyćił śie rogow Ołtarzá. 29 Y oznájmiono Krolowi Sálomonowi / że ućiekł Joáb do namiotu Páńskiego / á że jest u s Ołtarzá : tedy posłał Sálomon Bánájásá / Syná Jojádowego/ mowiąc : Idź zábij go. 30 A przyszedszy Bánájás do namiotu Páńskiego/rzekł do niego: Ták mowi Krol : Wynidź : Ktory odpowiedźiał : Nie wynidę ; ále tu umrę. Y odniosł to Bánájás Krolowi/ mowiąc : Ták mowił Joáb/ y ták mi odpowiedźiał: 31 Y rzekł mu Krol:Uczyńże jáko mowił/á zábij go / y pogrzeb go : á odejmiesz krew niewinną / ktorą wylał Joáb/ ode mnie y od domu Oycá mego : 32 A obroći PAn krew jego ná głowę jego / ábowiem targnał śie ná dwu mężow spráwiedliwszych / y lepszych niżli sam/ y zábił je mieczem : á Oćiec moj Dawid nie wiedźiał o tym: Abnerá t Syná Nerowego / Hetmáná Wojská Izráelskiego / y Amázę/Syná Jeterowego / Hetmáná Wojská Judskiego. 33 A ták wroći śie krew ich ná głowę u Joábowę / y ná głowę naśienia jego ná wieki : Lecz Dawidowi y naśieniu jego/ y domowi jego/ y stolicy jego / niech będźie pokoj áż ná wieki od PAná. 34 Szedł tedy Bánájás Syn Jojádow/á rzućiwszy śie nań/ zábił go / y pogrzebiony jest w domu swym ná puszczy. 35 Y postánowił Krol Bánájásá/ Syná Jojádowego miásto niego nád wojskiem : á Sádoká Kápłáná postánowił Krol miásto Abiátárá.

s 2 Moj. 21.14.

t 2 Sám. 3. 27. y 20.10 u 2 Sám. 3. 29.

36 POtym posłał Krol/ y przyzwał Semejego/ y rzekł mu: Zbuduj sobie dom w Jeruzalem / y mieszkaj tám / á niewychodź z támtąd nigdźie. 37 Bo ktoregobyś dniá wyszedł/ á przeszedł zá potok Cedron / wiedz wiedząc że pewnie umrzesz : Krew twojá będźie ná głowę x twoję. 38 Tedy rzekł Semej do Krolá : Dobre jest to słowo : jáko mowił Krol PAn moj / ták uczyni sługá twoj. Y mieszkał Semeji w Jeruzalem przez wiele dni.

x T. Sám. sobie winien bedźiesz.

39 Y Stáło śie po trzech lat/że ućiekli dwáj słudzy Semejemu / do Achisá Syná Mááchy / Krolá Getskiego : y opowiedźiano Semejemu/mowiąc : Oto słudzy twoji są w Get. 40 Przetoż wstawszy Semeji / y ośiodławszy osłá swego / jáchał do Get / do Achisá / áby szukał sług swojich : y wroćił śie Semeji / y przywiodł sługi swe z Get. 41 Y Oznájmiono Sálomonowi/że był wyjáchał Semeji z Jeruzalem do Get / y záśie śie wroćił. 42 Tedy posłał Krol / y wezwał Semejego/ y rzekł mu : Izalim ćie nie poprzyśiagł przez PAná / á nie ośwaidczyłem śie przed tobą / mowiąc : Ktoregobyśkolwiek dniá gdźie wyszedł / wiedz wiedząc / że zápewne umrzesz : y mowiłeś do mnie : Dobre to słowo *ktorem* słyszał. 43 Przeczżeś tedy nie strzegł przyśięgi Páńskiey / y przykazánia ktoremći był przykazał. 44 Nád to Krol rzekł do Semejego : Ty wiesz wszystko złe / y ktorego świádome jest serce twoje / coś uczynił Dawidowi Oycu memu : y oddał PAN złość twoję/ná głowę twoję: 45 Ale Krol Sálomon błogosławiony / y

y 2 Sám. 16. 5.

stoli=

stolicá Dawidowá bedźie utwirdzona przed PANem áż ná wieki.
46 ✣ A ták rozkazał Krol Bánájásowi Synowi Jojádowemu / ktory wyszedszy tárgnał śie nań / y zábił go : A ták utwirdzone jest Krolestwo z w rece Sálomonowey.

z 2 Kron. 1. 1.

ROZDZIAL III.

Sálomon Królá Egipskiego Corke pojął. 4. A Bog go mądrością wielką obdárzył. 16. ktorą w sądźie spráwiedliwym pokazał.

1 Y Zpowinowáćił śie Sálomon z Fáráonem Krolem Egipskim: bo pojął corke Fáráonowe / y przyprowádźił ją do miástá Dawidowego / áżby dobudował domu swego/y domu PAńskiego/y muru Jeruzalemskiego w około.
2 ✣ Wszátże lud ofiárował po gorách / przeto / że nie był jeszcze zbudowány dom Imieniowi PAńskiemu / áż do onych dni.
3 ✣ Y miłował Sálomon PAná/chodząc w przykazániách Dawidá Ojcá swego : Tylko że ná gorách ofiárował y kádźił.

a 2 Kron 1. 3.

4 SZedł tedy Krol do Gábáon / aby tám ofiárował ; bo tám byłá gorá nawietsza : Tyśiąc ofiar cáłopalonych ofiárował Sálomon ná onym Ołtarzu.
5 ✣ Y ukazał śie PAN w Gábáon Sálomonowi przez sen w nocy/y rzekł Bog : Proś
6 b czego chcesz/ á dam ći. ✣ Tedy rzekł Sálomon. Tyś uczynił z sługą twojim Dawidem / Ojcem mojim/miłośierdźie wielkie / gdyż chodźił przed tobą w prawdźie y w spráwiedliwośći / y w prostośći sercá stał przy tobie : y záchowałeś mu to miłośierdźie wielkie / y żeś mu dał Syná ktoryby śiedźiał ná stolicy jego /jáko śie to dźiś okázuje.
7 ✣ A teraz c PAnie Boże moj / tyś postánowił Krolem sługe twego miásto Dawidá Ojcá mego / á jam jest dźiećię máłe/ y nie umiem c wychodźić áni wchodźić.
8 ✣ A sługá twoj jest w pośrzodku ludu twego / ktoryś obrał : ludu wielkiego / ktory nie może zliczony áni poráchowány być prze mnostwo.
9 ✣ Przetoż d daj słudze twemu serce rozumne / áby sądźił lud twoj / y áby rozeznawał

b 2 Kron 1. 7.

c T. Nie-umiem sobie poczáć.

d 2 Kron 1. 10.

miedzy dobrym y złym : ábowiem ktoż może sądźić ten lud twoj ták wielki?

10 Y Podobáło śie to PANU/ że żadał Sálomon tey rzeczy.
11 ✣ Tedy rzekł Bog do niego: Dla tego żeś oto prośił / á nie żadałeś sobie długich dni / ániś żadał sobie bogactw / ániś prośił o wytrácenie nieprzyjaćioł twojich : áleś sobie prośił o rozum / dla rozeznánia sądu:
12 ✣ Otożem uczynił według słow twojich : Otom ći dał serce madre y rozumne ; ták/ iż żaden rowny tobie nie był przed tobą/ áni po tobie powstánie rowny tobie.
13 ✣ Do tego/ y to czegoś nie żadał dałem ći: to jest bogáctwá e y sławe / ták áby nie było żadnego tobie rownego miedzy Krolmi po wszystkie dni twoje.
14 ✣ A bedźieszli chodźił drogámi mojimi/strzegąc wyrokow mojich y rozkazánia mego / jáko chodźił Dawid Oćiec twoj : tedy przedłużę f dni twoje.
15 ✣ A gdy śie ocućił Sálomon/ zrozumiał że to był sen; y przyszedł do Jeruzalem : á stánąwszy przed skrzynią przymierza PAńskiego / spráwował cáłopálenia / y ofiárował ofiáry spokojne : spráwił też ucżte ná wszystkie sługi swoje.

e Mátt. 6. 33. Mądr. 7. 11.

f Przyp. 10. 27.

16 TEdy przyszły dwie niewieśćie wszetecznice do Królá/y stánęły
17 przed nim. ✣ Y rzekłá jedná z onych niewiast: Proszę PAnie moj/ja y tá niewiástá mieszkamy w jednym domu / y porodźiłám u niey w tymże
18 domu: ✣ Y stáło śie dniá trzećiego po porodzeniu mojim/ że porodźiłá/ y tá niewiástá:y byłyśmy pospołu / á nie było nikogo obcego z námi w domu / oprocz nas dwu w tymże do-
19 mu. ✣ Y umárł Syn tey niewiásty w nocy / przeto iż go byłá przyle-
20 głá. ✣ A wstawszy o połnocy/wźięłá Syná mego ode mnie/gdy służebnićá twojá spáłá/y położyłá go ná łonie swojim / á Syná swego umár-
21 łego położyłá ná łonie mojim. ✣ A gdym wstáłá ráno chcąc dáć ssáć Synowi memu/ otom ználazłá umárłego : ktoremu gdym śie ráno przypátrzyłá / á oto nie był Syn
22 moj ktoregom porodźiłá. ✣ Y rzekłá

oná druga niewiáſtá: Nie ták: ále ſyn moj *jeſt* ten żywy / á ſyn twoj ten umárły: Ale oná rzekłá: Nie/ále Syn twoj *jeſt* ten umárły / á Syn moj ten żywy: Y ták śie ſpieráły

23 przed Krolem. ✣ Y rzekł Krol: Tá mowi / ten żywy jeſt Syn moj / á Syn twoj ten umárły: á tá záśie mowi: Nie ták; ále Syn twoj ten umárły / á Syn moj ten żywy. ✣

24 Przetoż rzekł Krol: Przynieśćie mi miecz. Y przynieśiono miecz przed

25 Królá. ✣ Tedy rzekł Krol: Rozetnićie to żywe dźiećię ná dwoje / á dajćie połowicę jedney / á połowicę

26 drugiey. ✣ Ale niewiáſtá ktorey był ten Syn żywe / mowiłá do Królá / (bo śie były poruszyły wnetrznośći jey/nád Synem jey)y rzekłá; Proszę Pánie moj / dajćie jey to dźiećię żywe / a żadnym ſpoſobem niezábijajćie go. Ale druga rzekłá: Niech nie bedźie áni mnie /

27 áni tobie: Rozetnićie *je*. ✣ Tedy odpowiedźiał Krol / y rzekł: Dajćież tey dźiećię żywe/ á żadna miára

28 nie zábijajćie go: ✣ Táć jeſt mátká jego. A uſłyszawszy wszyſtek lud Izráelſki ten ſąd ktory oſądźił Krol/ báli śie Królá: ábowiem widźieli / że madrość Boża byłá w ſercu jego/ku czynieniu ſądu.

Rozdział IV.

Sálomonow dwor y Urzednicy.20. Czáſy jego weſołe. 22. Rozchody ná cáły dwor. 24. Pokoj w kroleſtwie. 26. Konie. 30. y mądrość jego.

1 A Ták Krol Sálomon był Krolem nád wszyſtkim Izráelem. ✣

2 A teć ſą Kśiążętá ktore miał: Azá-

3 ryaſz Syn Sádoká Kápłáná. ✣ Elichoref y Achiá Synowie Syſę *byli* Piſárzámi: Jozáfát Syn Ahi-

4 ludow Kánclerzem. ✣ A Bánajáś Syn Jojády/*był* Hetmánem: Sádok záś/ y Abiátár Kápłánámi. ✣

5 A Azáryaſz Syn Nátánow / nád Urzednikámi: á Zábud Syn Nátánow był Kśiążećiem/ przyjaćielem

6 Krolewſkim. ✣ Ahiſár záś *był przełożony* nád domem: á Adonirám ſyn Abdy/nád wybránym a *ludem*.

7 MIał też Sálomon dwánaśćie Przełożonych nád wszyſtkim Izráelem / ktorzy dodawáli żywnośći Krolowi/y domowi jego. Káżdy z nich przez jeden mieśiąc w roku /

8 *krolowi* żywnośći dodawał. ✣ A teć ſą imioná ich: Syn Hurow ná gorze Efrájim.

9 ✣ Syn Dekárow w Mákás / y w Sálbim/ y w Betſá-

10 mes/y w Elon y Bethánán. ✣ Syn Heſedow w Arubot / ktory *trzymał* Socho/y wszyſtkę źiemię Cheſer. ✣

11 Syn Abinádábow *ktory trzymał* wszyſtkie gránice Dor: á Táfet Corkę Sálomonowę miał zá żonę. ✣

12 Báána Syn Ahiludow *ktory trzymał* Tánách y Mágeddo/y wszyſtko Betſán ktore *jeſt* podle Sártány/ pod Jezreelem: od Betſán/áż do A-

13 belmeholá/áż zá Jekmáám. ✣ Syn Gáber w Rámot Gáláádſkim/ ktory trzymał b wśi Jáirá Syná Mánáſſeſſowego/ ktore *leżą* w Gáláád; Jemu też należáłá krájiná c Argob ktora *jeſt* w Báſán / ſześćdźieſiąt miaſt wielkich murowánych z záworámi miedźiánymi. ✣ Achinádáb

14 Syn Iddonow w Máhánájim. ✣

15 Achimáás w Neftálim/ktory też pojął Báſemáte / corkę Sálomonowę

16 zá żonę. ✣ Báána Syn Huſáji / w

17 Aſer y w Alot. ✣ Jozáfát Syn Pá-

18 ruáchow w Jſáſchár. ✣ Semeji

19 Syn Ele/w Benjámin. ✣ Gáber Syn Ury w źiemi Gáláád/y w źiemi Sehoná Krolá Amorrejſkiego/ y Ogá Krolá Báſáńſkiego: á ten ſam

20 był rządcą oney źiemie. ✣ Tedy Judá y Izráel *bedąc* niezliczeni / jáko piaſek ktory jeſt nád márzem w mnoſtwie/ jedli y pili y weſelili śie.

21 ✣ A Sálomon pánował nád wszyſtkimi kroleſtwy / od d rzeki áż do źiemie Filiſtyńſkiey / y áż do e gránice Egipſkiey. Y przynośili dáry/ á ſłużyli Sálomonowi / po wszyſtkie dni żywotá jego.

22 A Tenći był rozchod Sálomoná ná káżdy dźień/trzydźieśći korcy máki białey/ y ſześćdźieſiąt kor-

23 cy inney máki. ✣ Dźieśięć Wołow karmnych / y dwádźieśćiá wołow páſtewnych / y ſto owiec / oprocz jeleni y ſarn / y bawołow / y ptáſtwá

25 karmnego. ✣ Abowiem on pánował wszędy z tey ſtrony rzeki / od Táfsá áż do Gázy / nád wszyſtkimi Krolmi/

Margin notes:

a 1 Krol. c. 14

b 4 Moj. 23.40.

c 5 Moj. 3.4.

d T. Eufrátes.

e 1 Moj. 15.18. 2 Moj. 23.31. Pſalm 72. 8. Syrác. 47.15.

mi/ktorzy byli przed rzeka: á miał pokoj ze wszystkich stron w około.

f 3 Moj. 26. 5.

25 Y mieszkał Judá/ y Izráel bezpiecznie / káżdy pod winna máćica swoia/ y pod figa swoja/ od Dán áż do Beersebá / po wszystkie dni Sálomonowe.

26 Miał też Sálomon czterdźieśći g tyśiecy koni ná stániu/ do wozow swojich: á dwánaśćie tyśiecy jezdnych.

g 1 Krol. 10.26. 2 Kron 1. 14. y 9,25.

27 A ták podejmowáli oni Przełożeni Królá Sálomoná/ y wszystkie ktorzy przychodźili do stołu Królá Sálomoná/ káżdy miesiącá swego; nie dopuszczájac/ áby ná czym zchodźić miáło.

28 Jeczmiony tákże y plewy dla koni/ y mułow zwozili ná to miejsce gdźie był *Krol*, káżdy według tego jáko mu postánowiono.

29 Nád to dał h Bog Sálomonowi madrość y rostropność bárzo wielka/ á przestronność i sercá/ jáko piasek ktory jest ná brzegu morskim.

Syrác. 47.16. 17. i T. *Umysł pojętny.*

30 Abowiem więtsza byłá madrość Sálomonowá/ niżli madrość wszystkich narodow wschodnich/ y niżli wszelka madrość Egipczánow.

31 Owszem mędrszym był nád wszystkie ludźie: áż y nád Etáná Ezráhite/ y nád Hemáná / y Chálkolá / y Dardá Syny Máholowe; á był sławny u wszystkich narodow okolicznych.

32 Nád to złożył trzy tyśiace przypowieśći/ á pieśni jego było tyśiac y pięć.

33 Rozpráwiał też o drzewách *poczawszy* od Cedru / ktory jest ná Libánie / áż do Hysopu / ktory wyrasta z śćiány: Mowił też o zwierzętách y optakách / y o gádźinách / y o rybách.

34 Przetoż przychodźili ze wszystkich narodow / słucháć madrośći Sálomonowey; y od wszystkich Krolow źiemie/ ktorzy słyszeli o madrośći jego.

Rozdział V.

Hirám z Sálomonem przez Posły przyjaźń odnawia. 2.3. A Sálomon go o drzewo do Kośćioła prośi. 8. Hirám mu lásow pozwala. 13. Sálomon robotniki zporządza. 15. y Máterya do budowánia kośćioła gotuje.

1 Y Posłał Hirám Krol Tyrski sługi swe do Sálomoná: bo usłyszał że go pomázano zá Królá / miásto Ojcá jego: ábowiem miłował a Hirám Dawidá po wszystkie dni.

a 2 Sám. 5. 11.

2 Sálomon też zaś posłał b do Hirámá mowiąc:

b 2 Kron 2. 3.

3 Ty wiesz że Dawid Oćiec moj nie mogł budowáć domu Imieniowi PANá Bogá swego dla wojen c ktore go były ogárnęły / áż nieprzyjaćioły podał PAN pod stopy nog jego:

c 1 Kron 22. 8. y 28.3.

4 Ale teraz PAN Bog moj dał mi odpoczynienie zewsząd / nie mam żadnego przećiwniká / áni zabiegu złego.

5 A otom umyślił budowáć dom imieniowi PANá Bogá mego / jáko powiedźiał d PAN do Dawidá Ojcá mego/ mowiąc: Syn twoj/ ktoremu dam miásto ćiebie ośieść stolicę twoje / ten zbuduje dom ten imieniowi memu.

d 2 Sám. 7. 13. 1 Kron 22.10.

6 Przetoż teraz rozkaż áby mi nárąbano Cedrow ná Libánie/ á słudzy moji będą z sługámi twojimi: á zapłátę sług twojich dam tobie ták jáko rzeczesz: ábowiem ty wiesz/ że niemász miedzy námi mężá ktoryby umiał *ták* rąbáć drzewo/ jáko Sydończycy:

7 A Gdy usłyszał Hirám słowá Sálomonowe/ urádował śie bárzo/ y rzekł; Błogosłáwiony PAN dźiśia/ ktory dał Dawidowi Syná mądrego / nád tym ludem wielkim.

8 Y posłał Hirám do Sálomoná / mowiąc; Słyszałem z czymes posłał do mnie: Uczynię wszystkę wolą twoję około drzewá Cedrowego / y około drzewá jodłowego.

9 Słudzy moji zwiozą *je* z Libánu do morzá / á ja je każę złożyć w tráffty/ *y spuśćić* morzem/ áż do miejscá o ktorym mi dasz znáć / y tám je rozwiążę / á ty je pobierzesz; Ty też uczynisz wolą moję / á dasz obrok czeládźi mojey.

10 A ták Hirám dodawał Sálomonowi drzewá Cedrowego / y drzewá jodłowego jáko wiele chćiał.

11 Sálomon tákże dawał Hirámowi dwádźieśćiá tyśiecy miar pszenice/ ná żywność czeladźi jego / y dwádźieśćiá *tyśiecy* e miar oliwy wybijáney: To dawał Sálomon Hirámowi ná káżdy rok.

e 2 Kron 2. 10.

12 A PAN f dał madrość Sálomonowi / jáko mu był obiecał: y był pokoj miedzy Hirámem y miedzy Sálomonem/ y uczynili przymierze miedzy sobą.

f 1 Krol. 3. 12.

13 Tedy kazał wybieráć Krol Sálomon robotniki ze wßystkiego Izráelá / á było wybránych trzydźieśći tyśiecy mężow. 14 Ktore słał do Libánu po dźieśiąci tyśiecy ná káżdy mieśiąc / ná przemiány: po mieśiącu mießkáli ná Libanie / *á* po dwu mieśiącách w domu swym. A g Adonirám był przełożony nád tymi wybránymi. 15 Miał też Sálomon śiedmdźieśiąt tyśiecy tych / ktorzy nośili ćiężary: á ośmdźieśiąt tyśiecy tych / ktorzy rabáli ná gorze. 16 Oprocz przednieyßych urzędnikow Sálomonowych / ktorych *było* nád robotą trzy tyśiące / y trzy stá / ktorzy byli przełożeni nád ludem odpráwujące robotę. 15 Rozkazał też Krol / áby wożono kámienie wielkie / kámienie drogie / y kámienie ćiosáne ná záłożenie gruntow domu. 16 Ciosáli tedy rzemieśnicy Sálomonowi / y rzemieśnicy Hirámowi / y Giblimczycy: A ták gotowáli drzewo / y kámienie ná budowánie domu.

g 1 Krol. 4. 7. y 12. 18

Rozdział VI.

Kiedy y jákim sposobem Kośćioł budowány. 37. y dokończony był.

1 Y Stáło śię czterystnego y ośmdźieśiątego roku / po wyśćiu Synow Izráelskich z źiemie Egipskiey / mieśiącá Kwietniá a (ten jest mieśiąc wtory) roku czwartego b Krolowánia Sálomonowego nád Izráelem / że począł budowáć dom PANu. 2 A ten dom ktory budował Krol Sálomon PANU / był w dłuż ná ßeśćdźieśiąt łokći / á w ßerz ná dwádźieśćiá / á ná w zwyß ná trzydźieśćiu łokći. 3 Przyśionek záśię przed kośćiołem był ná dwudźieśćiu łokći w dłuż / jáko był ßeroki dom: á w ßerz był ná dźieśiąci łokći przed domem. 4 Y poczynił w domu okná *we wnątrz* przestronne / á *z dworu* wąskie. 5 Y zbudował przy murze kośćielnym ganki wßędy w około / przy murze domu około kośćiołá y świątnice: uczynił też gmáchy w około: 6 Ganek spodni był ná piąći łokći w ßerz: á śrzedni był ná ßeść łokći w ßerz: á trzeći był ná śiedm łokći w ßerz: Bo był ustępy uczynił około domu z nadworza / áby bálki nie przechodźiły do murow kośćielnych. 7 A gdy ten dom budowano / z kámienia wyrobionego jákie przywożono / budowáno *go*: á młotá / áni śiekiery / áni żadnego naczynia żeláznego nie słycháć było w domu gdy go budowano. 8 Drzwi do gmáchu śrzedniego były ná práwey stronie domu / ktorymi po okrągłym wschodźie chodzono do śrzedniego / á z śrzedniego do trzećiego. 9 A ták zbudował on dom / y dokończył go / y nákrył go bálkámi ná kßtałt zástlepienia / y deskámi Cedrowymi. 10 Przybudował też ganki około cáłego domu ná pięć łokći w zwyß; á przypojone były do domu bálkámi Cedrowymi.

a H. Zyf. b 2 Kron. 3. 2. Dźiej. 7. 48.

11 Y Stáło śię słowo Páńskie do 12 Sálomoná / mowiąc: Toć jest ten dom / ktory ty budujeß: jesli będźieß c chodźił w ustáwách moich / y sądy moje będźieß czynił / y záchowywał wßystkie rozkazánia moje / chodząc w nich / tedy utwierdzę słowo moje z tobą / ktorem wyrzekł d do Dawidá Ojcá twego: 13 Y będę mießkał w pośrzodku Synow Izráelskich / á nie opußczę ludu mego Izráelskiego.

c 1 Krol. 2. 4. y 9. 4.

d 2 Sám. 7. 13. 1 Kron. 22. 10.

14 A Ták zbudował Sálomon dom 15 on: y dokończył go. Y obłożył mury domu we wnątrz deskámi Cedrowymi: od tłá domu / áż do stropu okrył drzewem we wnątrz: á tło domu położył tárćicámi jodłowymi. 16 Zbudował też *przegrodzenie* ná dwudźieśćiu łokći *w dłuż* od strony do strony domu / z tárćic Cedrowych od tłá áż do stropu: A ták zbudował Bogu we wnątrz przybytek / áby był świątnicą naświętßą. 17 A ná czterdźieśćiu łokći był sam dom / to jest Kośćioł przed świątnicą. 18 A ná deskách Cedrowych we wnątrz w domu / *było* rzezánie ná kßtałt jábłek leśnych / y kwiećia rozkwitłego / wßystko z Cedru / ták / że áni kámienia nie było widźieć. 19 A świątnice naświętßą w domu we wnątrz nágotował / áby tám postáwiona byłá skrzynia przymierza PAńskiego. 20 Ktora świątnicá naświętßa

we wnatrz byłá dwádzieściá łokći w dłuż/ á dwádzieściá łokći w szerz/ y dwádzieściá łokći w zwyż: á obił ja złotem szczerym: Ołtarz tákże 21 Cedrowy obił złotem. ✤ A ták obłożył Sálomon dom on wewnatrz szczerym złotem/ y záćiagnał łáńcuchámi złotymi przegrodzenie przed świątnicą świetych/ ktore 22 tez obłożył złotem. ✤ Tákże wszystek dom obił złotem/ nie opuszczájac zadney strony: Y cáły Ołtarz ktory był przed świątnicą naświetsza powlekł złotem.

23 Uczynił tez w świątnicy naświetszey dwá Cherubiny z drzewá oliwnego/ dźieśieć łokći w 24 zwyż był káżdy z nich: ✤ A było ná pieć łokći skrzydło Cherubinowe jedno/ á ná pieć łokći skrzydło Cherubinowe drugie: dźieśieć łokći było od końcá skrzydłá jednego áż do 25 końcá skrzydłá drugiego. ✤ Tákże ná dźieśiaći łokći był y Cherub drugi: miárá jednáka/ y rzezánie 26 jednákie było obu Cherubinow. ✤ Wysokość Cherubiná jednego byłá ná dźieśieć łokći: tákże y drugie- 27 go Cherubiná. ✤ Y postáwił one Cherubiny w pośrzodku domu wnetrznego/ y rozćiagneli skrzydłá Cherubinowie/ ták iż śie dotykáło skrzydło jednego jedney ściány/ á skrzydło Cherubá drugiego dotykáło śie drugiey ściány: á skrzydłá ich w pośrzod domu dotykáły śie 28 śiebie wespołek. ✤ Y powlokł one 29 Cherubiny złotem. ✤ Nád to y wszystkie ściány około domu przyozdobił wyryćiem Cherubinow y pálm/ y kwiátow rozkwitłych we 30 wnatrz y ze wnatrz. ✤ Y tło domu położył złotem/ we wnatrz y ze 31 wnatrz. ✤ Uczynił tez w weściu do świątnice náświetszey drzwi z Oliwnego drzewá/ á podwoje y odrzwi 32 były ná pieć gráni. ✤ A te oboje drzwi były z drzewá Oliwnego/ y przy ozdobił je wyryćiem Cherubinow/ y pálm/ y rozkwitłych kwiátow/ y powlokł je złotem: Obłożył tez Cherubiny y pálmy złotem. ✤ 33 Tákże tez uczynił y w weściu kościelnym po dwoje z drzewá Oliwnego/ ná cztery gránie. ✤ A oboje drzwi były z drzewá jodłowego: ná dwie śie stronie jedne drzwi otwieráły: tákże ná dwie stronie drzwi drugie otwie- 35 ráły śie. ✤ Y wyrył ná nich Cherubiny y pálmy / y rozkwitłe kwiáty / á powlekł złotem ćiagnionym to co 36 było wyryto. ✤ Przytym zbudował śień wnetrzną we trzy rzedy z kámienia ćiosánego á jednym rzedem z heblowánego drzewá Cedrowego. ✤ 37 Roku czwartego/ mieśiacá kwietniá 38 záłożony jest dom PAński. ✤ A roku jedenastego mieśiacá Pázdziernika (ten jest mieśiac osmy) dokonány jest dom ze wszystkim náczyniem jego / y ze wszystkim co do niego należáło. A budował go przez śiedm lat.

Rozdzial VII.

Opisánie zamku Sálomonowego, y pálácow jego. 15. 38. 48. Hirám ze wszystkich kruszcow sztuki piekne odlewał.

1 Potym dom swoj budował Sálomon przez a trzynáśćie lat/ y dokonał wszystkiego domu swego. ✤ 2 Zbudował tez dom b lásu Libanowego ná sto łokći w dłuż / á ná piecdźieśiat łokći w szerz / á ná trzydźieśći łokći w zwyż / ná czterech rzedách słupow Cedrowych: á bálki Cedrowe/ leżáły ná onych słu- 3 pách. ✤ A był nákryty Cedrem z wierzchu ná onych bálkách/ ktore były ná czterdźiestu y piaći słupách ktorych było w káżdym rzedźie pie- 4 tnaśćie. ✤ Okná tez były we trzy rzedy / á okno przećiwko oknu trze- 5 má rzedámi. ✤ A wszystkie drzwi, y podwoje były ná cztery gránie / y okná: á sporzadzone były okná przećiw oknam trzemá rzedámi. ✤ 6 Uczynił tez przyśionek ná słupách ná piecdźieśiat łokći w dłuż; á w szerz ná trzydźieśći łokći. A był on przyśionek ná przodku / tákże y słupy y bálki ná przodku domu tego. 7 ✤ Nád to uczynił przyśionek dla stolice gdźie sadźił/ przyśionek Sadowy / ktory nákryty był Cedrem 8 od tłá/ áż do stropu. ✤ A w domu swym w ktorym mieszkał / uczynił Sale druga zá przyśionkiem táką robotą: zbudował tez dom corce

a 1 Krol. 9. 10. 2 Kron 8. 1.
b I. Dom w leśie

c 1 Krol. 3. 1.

Fáráonowey / ktorą był c pojął Sálomon / podobny temuż przyśionkowi. 9 ✣ To wszytko było z kosztownego kámienia pod miárą wyćiosánego / y piłą rzezánego / we wnątrz y ze wnątrz / od tła áż do stropu / á z dworu áż do wielkiey śieni. 10 ✣ A fundáment był z kámienia kosztownego / y z kámienia wielkiego / z kámienia ná dźieśiąći łokći / y z kámienia ná ośm łokći. 11 ✣ A nád tym kámienie kosztowne / pod miárą wyćiosáne / z deskámi Cedrowymi. 12 ✣ Sień tákże wielka miáłá w około trzy rzędy kámienia ćiosánego / á jednym rzędem drzewo Cedrowe / ták jáko śień wnętrzna domu PAńskiego / y przyśionek domu tego.

13 Posłał też Krol Sálomon / y 14 wezwał Chyrámá z Tyru. ✣ A ten był Synem niewiásty wdowy / z pokolenia Neftálim / á Oćiec jego był obywátel Tyrski / ktory robił miedźią : á był pełen mądrośći y rostropnośći / y umiejętnośći ná robienie wszelkiey roboty z miedźi : ten przyszedszy do Krolá Sálomoná / zrobił wszelką robotę jego.

d Jerem. 51. 21.

15 NAprzod ulał dwá słupy d miedźiáne / ośmnaśćie łokći było z zwyż słupá jednego / á w okrąg dwánaśćie łokći ; tákiż były drugi słup. 16 ✣ Potym uczynił dwie gałce / ktore miano postáwić ná wierzchu słupow / ulane z miedźi : pięć łokći wzwyż było gałki jedney / á pięć łokći wzwyż gałki drugiey. 17 ✣ Siátki też robotą dźianą / y sznury ná kształt łáńcuchow pospráwiał do tych gałek / ktore były ná wierzchu słupow : śiedm ná gałkę jednę / á śiedm ná drugą gałkę. 18 ✣ A uczyniwszy słupy / spráwił dwá rzędy jábłek gránátowych w około ná śiátce jedney : áby okrywáły gałki ktore były ná wierzchu : tákże też uczynił y ná drugiey gałce. 19 ✣ A ná onych gałkách / ktore były ná wierzchu słupow w przyśionku / byłá robotá liliey ná czterech łokćiách. 20 ✣ Y miáły one gałki ná onych dwu słupách / ták z wierzchu / jáko y przećiwko śrzodkowi pod śiátką / jábłká gránátowe ; ktorych było dwieśćie / dwiemá rzędámi w około / ná 21 jedney y ná drugiey gałce. ✣ Y postáwił one słupy w przyśionku kośćielnym : á postáwiwszy słup práwy / názwał imię jego e Jáchin : postáwiwszy záś słup lewy / nazwał 22 imię jego f Boáz. ✣ A ná wierzchu onych słupow były wyrobione lilie. A ták dokonána jest robotá onych 23 słupow. ✣ Przytym uczynił g morze h odlewáne / ná dźieśiąći łokći od jednego brzegu do drugiego brzegu / okrągłe w około : á ná pięć łokći byłá wysokość jego / á okrąg jego ná trzydźieśćiu łokći w około. ✣ 24 A pod brzegiem jego były pukle / ná kształt jábłek leśnych / wszędy w około / w káżdym łokćiu po dźieśiąći / ktore okrążyły morze w około : dwá rzędy jábłek lanych z nim ulano. ✣ 25 To morze stało ná dwánaśćie wołech : trzej pátrzáli ná Połnocy ; á trzej pátrzáli ku Záchodowi ; á trzej pátrzáli ku Południowi ; á trzej pátrzáli ku Wschodowi ; á morze stało ná nich z wierzchu : á wszytkie zády ich były pod morzem. 26 ✣ A było miąższe ná dłoń : á brzeg jego był jáko kráje u kubká / ná kształt kwiátu liliowego : á dwá tyśiącá wiáder bráło w śię.

e T. Utwirdzenie.
f T. Trwáłość.
g 2 Kron. 4. 2.
h T. Kośćieł wielki lany.

27 VCzynił też dźieśięć podstáwkow miedźiánych : ná czterey łokćie w dłuż podstáwek jeden : á ná czterey łokćie w szerz : á ná trzy łokćie 28 w zwyż. ✣ A táka byłá robotá káżdego podstáwku : listwowánia miáły w około : ktore listwowánia były 29 miedzy kráńcámi. ✣ A ná onym listwowániu ktore były miedzy kráńcámi / lwi / woły / y Cherubinowie byli : á ná kráńcách był podstáwek z wierzchu : á pod onym lwámi y wołmi / było przydáne obwiedźienie 30 robotą ciągnioną. ✣ A czterey kołá miedźiáne były pod káżdym podstáwkiem / y deski miedźiáne : á ná czterech rogách jego były podpory jáko rámioná : á pod wánną były te rámioná ulane / przy káżdey stronie 31 obwiedźienia. ✣ Głębokość wánny od wierzchu do dná nád słupcem byłá ná łokćiu : tákże wierzch jey był okrągły jáko y słupiec ktory był ná połtorá łokćiá : á ná wierzchu jey

były rzezánia/ y listwowánia cztworográniáste/ nie okragłe. 32 A ták było po czterech kołách pod onym listwowániem / á ośi kół *wychodziły* z podstáwku : á káżde koło *było* ná wzwyż półtorá łokćiá. 33 A robotá tych kół *byłá* jáko robotá kół wozowych : ośi ich/ y szpice ich/ y dzwoná ich/ y piasty ich/ wszystko było odlewáne. 34 Były też cztery rámioná ná czterech rogách káżdego podstáwku/ z ktorego wychodziły one rámioná. 35 A ná wierzchu podstáwku *był słupek* w zwyż ná pół łokćiá ze wszad okragły/ y ná wierzchu tegoż podstáwku były kráńce *jego*, y listwowánia *ktore wychodziły* z niego. 36 Y wyrzezał ná deszczkách po kráńcách jego/ y polistwowániách jego Cherubiny/ lwy/ y pálmy/ jedno podle drugiego/ po káżdym przydániu w około. 37 Ná tenże kształt/ uczynił dźieśięć podstáwkow odlewánych : jednákim odlewániem / jednákiey máry/ y jednákiego rzezánia wszystkie były.

38 Przytym uczynił dźieśięć wánien i miedźiánych: czterdźieśći wiader brálá w śie jedná wánná: á káżda wánná byłá ná cztery łokćie : jedna wánná *stała* ná jednym podstáwku/ á ták stały ná dźieśiąći podstáwkách. 39 Y postáwił pięć podstáwkow po práwey stronie domu/ á pięć po lewey stronie domu : postáwił też morze po práwey stronie domu/ ná wschod słońcá ku południu.

i 2 Kron 4. 6.

40 Naczynił tedy Chyrám wánien/ y łopát/ y miednic : á ták dokonał Chyrám prace wszystkiey roboty/ ktora czynił Krolowi Sálomonowi do domu PAńskiego. 41 *To jest*/ dwá słupy/ y *dwie* gałce okragłe/ ktore były ná wierzchu dwu słupow : y dwie śiatce/ áby okrywáły te dwie gałce okragłe/ ktore *były* ná wierzchu słupow. 42 Y jábłek gránatowych cztery stá ná onych dwu śiatkách : dwá rzedy jábłek gránatowych były ná káżdey śiatce/ áby okrywáły te dwie gałki okragłe/ ktore były ná wierzchu słupow. 43 Tákże dźieśięć podstáwkow/ y dźieśięć wánien ná podstáwkách. 44 Y morze jedno : á wołow dwánáśćie pod morzem. 45 Y pánwie/ y łopáty/ y miednice/ y wszystko naczynie/ ktore uczynił Chyrám Krolowi Sálomonowi do domu PAńskiego/ *było* z miedźi polerowáney. 46 To odlewał Krol ná rowninie u Jordanu w iłowátey ziemi/ miedzy Sochotem y miedzy Sártánem. 47 Ale Sálomon zániechał *ważyć* tego wszystkiego naczynia/ dla mnostwá bárzo wielkiego : nie upátrowáno wagi miedźi.

48 Uczynił też Sálomon wszystko inne naczynie do domu PAńskiego ; Ołtarz złoty : y stoł złoty/ ná ktorym leżały chleby pokłádne. 49 Y pięć lichtarzow po práwey stronie/ á pięć po lewey stronie/ przed Swiatnicą z szczerego złotá/ y kwiáty/ y lámpy/ y nożyczki ze złotá. 50 Y kubki/ y hársy/ y miednice/ y misy/ kádźilnice z szczerego złotá : y zawiásy *złote* do drzwi domu wnetrznego/ *to jest* świątnice świetych : tákże do drzwi domu Kośćiołá/ *zawiásy* złote. 51 A ták dokonána jest wszystká robotá/ ktora spráwił Krol Sálomon do domu PAńskiego : Y wniosł k tám Sálomon rzeczy ktore był poświećił Dawid Oćiec jego/ śrebro y złoto/ y naczynia/ y włożył do skárbu domu PAńskiego.

k 2 Kron 5. 1.

Rozdział. VIII.

Skrzyniá Páńska wprowádzoná do Kośćiołá. 10. Salomon Kośćioł poświącájąc, Bogá chwali.

1 Tedy zebrał a Sálomon stárszé Izráelskie/ y wszystkie celniejsze z káżdego Pokolenia/ y przedniejsze z Ojcow Synow Izráelskich/ do śiebie do Jeruzalem/ áby przenieśiona byłá skrzyniá przymierza PAńskiego/ z miástá Dawidowego ktore jest Syon. 2 Y zeszli śie do królá Sálomoná wszyscy mężowie Izráelscy/ miesiącá Wrześniá w uroczyste b świeto : *á* ten mieśiąc *jest* śiodmy. 3 A gdy śie zeszli wszyscy stárszy Izráelscy/ wźieli Kápłáni skrzynie. 4 Y przenieśli skrzynie PAńską/ y namiot zgromádzenia/ y wszystkie naczynia świete/ ktore

a 2 Kron 5. 2.

b H. Ethánim.

byty w namiećie / á przenieśli je Kápłáni y Lewitowie. [5] Lecz Krol Sálomon/ y wßystko mnostwo Jzráelskie / ktore śie zeßło do niego z nim przed skrzynia ofiárowáli Owce y woły / ktorych nie liczono áni ráchowano dla mnostwá. [6] Wnieśli tedy Kápłáni skrzynie przymierza Páńskiego / ná miejsce jey/ do wnetrznego domu / do Swiatnice świetych / pod skrzydłá Cherubinow : [7] Abowiem Cherubinowie mieli rozćiagnione skrzydłá nád miejscem skrzynie/ á okrywáli Cherubinowie skrzynie y drazki jey z wierzchu. [8] Y powyćiagáli one drazki; ták/ze widáć było końce ich w światnicy ná przodku świątnice świetych: ále nie widáć ich było ze wnatrz : y támze były áż do dniá tego. [9] Nic nie było w skrzyni tylko dwie tablice kámienne c / ktore tám był zchował Mojżeß ná Horebie / gdy stánowił przymierze PAn z Synámi Jzráelskimi / gdy ßli z ziemie Egipskiey.

[10] Y Stáło śie gdy wychodźili Kápłáni z świątnice/ że obłok d nápełnił dom Páński. [11] Ták iż śie nie mogli Kápłáni ostáć / y służyć dla onego obłoku: Abowiem nápełniłá byłá chwałá Páńska dom Páński. [12] Tedy rzekł Sálomon :PAn powiedźiał / Yż miał mießkáć e we mgle. [13] Juzem zbudował dom ná mießkánie tobie / miejsce / ábyś tám przebywał ná wieki. [14] Y obroćił Krol oblicze swoje / y błogosławił wßystkiemu zgromádzeniu Jzráelskiemu. A wßystko zgromádzenie Jzráelskie stało.

[15] Y Rzekł: Błogosłáwiony PAn Bog Jzráelski/ ktory mowił usty swymi do Dawidá Ojcá mego / y skutecznie *to* wypełnił/mowiac: [16] Ode dniá / ktoregom wywiodł lud moj Jzráelski z Egiptu / nie obrałem miástá ze wßystkich pokoleń Jzráelskich / ku zbudowániu domu/ gdźieby przebywáło imie moje: álem obrał Dawidá áby był nád ludem mojim Jzráelskim: [17] Postánowił ci był w prawdźie w sercu *swym* Dawid g Oćiec moj zbudowáć dom imieniowi PAná Bo-

Margin: c 2 Moj. 34.27.28. 5 Moj. 10.5. Zyd. 9.4. — d 2 Moj. 40.34. 4 Moj. 9.15. — e 2 Moj. 20.21. 5 Moj 4.11. y 5.22. 2 Kron 6.1. — f 2 Sám. 7.6. — g 2 Sám. 7.1.2.

[18] gá Jzráelskiego : Ale rzekł PAN do Dawidá Ojcá mego : Aczkolwiekeś postánowił w sercu twym zbudowáć dom imieniowi memu; y dobrześ uczynił/ żeś to umyślił w sercu twojim : [19] Wßákże ty nie bedźieß budował tego domu: ále Syn twoj / ktory wynidźie z biodr twojich/ ten zbuduje dom Jmieniowi memu. [20] A ták utwirdźił PAn słowo swoje/ ktore był powiedźiał: Bom *ja* powstał miásto Dawidá Ojcá mego/ y uśiadłem ná stolicy Jzráelskiey / jáko był powiedźiał PAN/ y zbudowałem dom Jmieniowi PAná Bogá Jzráelskiego. [21] Y náznáczyłem tám miejsce skrzyni / w ktorey jest przymierze PAńskie/ ktore uczynił z Ojcy náßymi / gdy je wywiodł z źiemie Egipskiey.

[22] TEdy stánał Sálomon przed Ołtarzem PAńskim/ przed wßystkim zgromádzeniem Jzráelskim/ y wyćiagnał rece swoje ku niebu: [23] Y rzekł ; PAnie Boże Jzráelski/ niemáß tobie podobnego BOgá / ná niebie wzgore/ áni ná źiemi nisko : ktory chowaß umowe/ y miłośierdźie sługom twym/ ktorzy chodza przed toba całym sercem swojim: [24] Ktoryś spełnił słudze twemu Dawidowi Ojcu memu/coś mu powiedźiał: Coś mowił usty swymi/ toś h skutecznie wypełnił/jáko śie dniá tego pokázuje. [25] Przetoż teraz o PAnie BOże Jzráelski/ ziść słudze twemu Dawidowi Ojcu memu/coś mu powiedźiał/ i mowiac; Nie bedźie odjety przed twarza moja z narodu twego maż/ ktoryby śiedźiał ná stolicy Jzráelskiey : jesli tylko beda przestrzegáli Synowie twoji drogi swey/chodzac przede mna/ jákoś ty chodźił przed oblicznośćia moja. [26] Przetoż teraz o Boże Jzráelski/ niech bedźie utwirdzone proße słowo twoje/ ktoreś mowił do sługi twego Dawidá/ Ojcá mego. [27] (Aczći w prawdźie/ izali Bog bedźie mießkał k ná źiemi ? Oto niebiosá/ y niebá niebios/ nie moga ćie ogárnać; jákoż dáleko mniey ten dom ktorym zbudował?) [28] A weirzy ná modlitwe sługi twego / y ná prozbe

Margin: h H. Reka swa. — i 2 Sám. 7.12.16. 1 Krol. 2.4. Psalm 132.12. — k 2 Kron. 2.6. Esdi. 66.1.

jego/

jego/ o PAnie Boże moj/ wysłuchaj wołánie y modlitwę/ ktora się dźiś sługá twoj modli przed tobą: 29 A niech będą otworzone oczy twoje nád tym domem/ w nocy y we dnie: nád tym mieyscem/ o ktorymeś powiedźiał? Tu będźie Imię [l] moje: ábyś wysłuchiwał modlitwę/ ktorą się będźie modlił sługá twoj ná mieyscu tym. 30 Wysłuchayże prozby sługi twego/ y ludu twego Izráelskiego/ ktory się modlić będźie ná tym mieyscu. Ty wysłuchaj z mieyscá mieszkánia twego/ z niebá: á wysłuchawszy/ bądź miłośćiw.

[l] 5 Moj. 12. 5. 11.

31 GDyby człowiek zgrzeszył przećiwko bliźniemu swemu/ á przywiodłby go do przyśięgi/ ták żeby przyśięgáć muśiał/ á przyszłáby tá przyśięgá przed Ołtarz twoj/ w tym domu: 32 Ty wysłuchaj z niebá/ á rozeznaj y rozsądź sługi twoje/ potępiájąc niezbożnego/ y obrácájąc spráwy jego ná głowę jego; á uspráwiedliwiájąc spráwiedliwego/ oddawájąc mu według spráwiedliwośći jego.

33 GDyby był porážony lud twoj Izráelski od nieprzyjaćielá/ przeto iż zgrzeszyli przećiw tobie á náwroćiliby się do ćiebie/ wyznawájąc Imię twoje/ á modląc się przeprászáliby ćię w tym domu: 34 Ty wysłuchaj z niebá/ y odpuść grzech ludowi twemu Izráelskiemu; á przywroć je záśię do ziemie/ ktoraś dał Ojcom ich.

35 GDyby záwárte było niebo/ á nie byłoby dżdżu/ przeto że zgrzeszyli przećiwko tobie/ á modliliby się ná tym mieyscu/ wyznawájąc Imię twoje/ á od grzechow swojich odwroćiliby się/ gdybyś je utrapił: 36 Ty wysłuchaj z niebá/ á odpuść grzech sług twojich/ y ludu twego Izráelskiego/ náuczywszy ich drogi práwey/ po ktorey chodźić máją; á daj deszcz ná ziemię twoję/ ktoraś dał w dźiedźictwo ludowi twemu.

37 BYliby głod ná ziemi/ byłliby mor/ susza/ rdzá/ száráńcza/ jesliby były chrząszcze/ jesliby go ześćisnął nieprzyjaćiel jego w ziemi mieszkánia jego/ ábo jákakolwiek plagá 38 ábo jákakolwiek niemoc: Wszelką modlitwę/ y wszelką prozbę/ ktoraby czynił ktorykolwiek człowiek/ ábo wszystek lud twoj Izráelski; ktoby jedno uznał ránę sercá swego/ y wyćiągnąłby ręce swe w domu tym: 39 Ty wysłuchaj z niebá/ z mieyscá mieszkánia twego/ á odpuść/ y uczyń/ y oddaj káżdemu według wszelkich drog jego/ ktore znasz w sercu jego/ (bo ty/ ty sam [m] znasz sercá wszystkich synow ludzkich.) 40 Aby się ćiebie bali po wszystkie dni/ ktorych żyć będą ná ziemi/ ktoraś dał Ojcom nászym.

[m] 1 Moj. 18. 14. 15. 1 Kron. 28. 9.

41 NAd to/ y Cudzoźiemiec/ ktory nie jest z ludu twego Izráelskiego/ przydźieli z ziemie dálekiey dla Imienia twego: 42 (Bo usłyszą o Imieniu twojim wielkim/ y o ręce twojey możney/ y o rámieniu twojim wyćiągnionym.) Przydźieli tedy/ á będźie się modlił w tym domu: 43 Ty wysłuchaj z niebá/ z mieyscá mieszkánia twego; á uczyń wszystko o co záwołá do ćiebie on cudzoźiemiec; áby poználi wszyscy narodowie źiemscy Imię twoje/ y bali się ćiebie/ jáko lud twoj Izráelski: á żeby wiedźieli że Imię twoje wzywáne jest nád tym domem/ ktorym zbudował.

44 GDyby wyszedł lud twoj ná woynę/ przećiwko nieprzyjaćielowi swemu/ drogą ktorą je poślesz/ á modliliby się PANU/ obroćiwszy [n] się ku miástu ktoreś obrał/ y ku domowi ktorym zbudował Imieniowi twemu: 45 Wysłuchajże z niebá modlitwę ich/ y prozbę ich/ á wykonaj sąd ich/

[n] Niżey. v. 48.

46 GDyby też zgrzeszyli przećiwko tobie/ (bo [o] niemász człowieká ktoryby nie grzeszył/) á rozgniewawszy się ná nie podałbyś je pod moc nieprzyjaćielowi/ ktoryby je pojimawszy/ záwiodł je w niewolą/ do ziemie nieprzyjaćielskiey dálekiey ábo bliskiey: 47 A upámiętáliby się w sercu swojim/ w oney ziemi/ do ktorey są záprowádzeni w niewolą/ y náwroćiliby się/ á przeprászáliby ćię w ziemi tych ktorzy je pojimáli/ mowiąc; Zgrzeszyliśmy/ [p] y źlesmy uczynili/ y niepobożnie-

[o] 2 Kron. 6. 36. Przyp. 20. 9.

[p] Psalm. 106. 6.

48 śmy śie spráwowáli: ♣ A ták náwrócilib śie do ćiebie z cáłego sercá swego / y z cáłey duße swey / w źiemi nieprzyiációł swoich ktorzy je poimáli / á modliliby śie tobie / obróćiwßy śie ku źiemi swey / ktoraś dał Oycom ich / ku q miástu / ktoreś obrał / y ku domowi ktorym zbudował Imieniowi twemu: 49 ♣ Wysłuchayże tedy z niebá / z mieysca mießkánia twego modlitwe ich / y prozbe ich / á wykonay sąd ich. 50 ♣ A bądź miłośćiw ludowi twemu / ktory przećiw tobie zgrzeßył / y wßystkim nieprawośćiam ich / ktorymi wystąpili przećiw tobie: á nákłoń ku nim miłosierdźie tych / ktorzy je poimáli áby śie zmiłowáli nád nimi: 51 ♣ Poniewaź są ludem twoim / y dźiedźictwem twoim / ktoreś wywiodł z Egiptu / r z pośrzodku piecá żeláznego. 52 ♣ Niech będą oczy twoje otwárte ná prozbę sługi twego / y ná prozbę ludu twego Izráelskiego: ábyś je wysłuchał we wßystkim / o co ćie wzywáć będą. 53 ♣ Abowiemeś je ty sobie odłączył zá dźiedźictwo ze wßystkich narodow źiemie: jákoś powiedźiał s przez Moyżeßá sługę twego / gdyś wywiodł Oyce náße z Egiptu / o PAnie Boże!

54 Y Stáło śie gdy Sálomon modląc śie PANu dokonał wßystkiey oney modlitwy y prozby / że wstał od Ołtarzá PAńskiego / á *przestał* klęczeć y podnośić rąk swoich ku niebu. 55 ♣ A stojąc / błogosłáwił wßystkiemu zgromádzeniu Izráelskiemu / wielkim głosem / mowiąc: 56 ♣ Błogosłáwiony PAn / ktory dał odpoczynienie ludowi swemu Izráelskiemu / według wßystkiego co powiedźiał: nie chybiło t żadne słowo / ze wßystkich słow jego dobrych / ktore mowił przez Moyżeßá sługę swego. 57 ♣ Niechże będźie PAn Bog náß z námi / jáko był z Oycy náßymi / niech nas nie opußcza / áni nas odrzuca. 58 ♣ Ale niech nákłoni serce náße ku sobie / żebyśmy chodźili po wßystkich drogách jego / strzegąc rozkazánia jego / y wyrokow jego / y sądow jego / ktore przykazał Oycom 59 náßym. ♣ A niech będą te słowá moje / ktoremim śie modlił przed PANEM / bliskie PANá Bogá náßego / we dnie y w nocy / áby wykonywał sąd sługi swego / y sąd ludu swego Izráelskiego sądząc káżda spráwę dniá swojego. 60 ♣ Żeby poználi wßyscy narodowie źiemscy / iż u PAN sam jest Bogiem / á nikt inßy. 61 ♣ Niechże tedy będźie serce wáße doskonáłe ku PANU BOgu náßemu / ábyśćie chodźili w wyrokách jego / á strzegli przykazań jego / jáko y dniá dźiśieyßego.

62 TEdy Krol / y wßystek Izráel z nim / spráwowáli Ofiáry przed PAnem. 63 ♣ Y Ofiárował x Sálomon ofiárę spokojną / ktorą spráwował PAnu / Wołow dwádźieśćiá y dwá tyśiącá / y owiec sto y dwádźieśćiá tyśiecy. ♣ A ták poświącáli Dom PAński / Krol / y wßyscy Synowie Izráelscy. 64 ♣ Onegoż dniá pośwwięćił Krol pośrzodek śieni / ktora byłá przed domem PAńskim: bo tám Ofiárował cáłopalenie / y Ofiárę śniedną; y tłustośći Ofiar spokojnych: przeto / że Ołtarz miedźiány / ktory był przed PANEm / był máły / y nie mogły śie ná nim zmieśćić cáłopálenia / y Ofiáry śniedne / y tłustośći Ofiar spokojnych. 65 ♣ A ták obchodźił Sálomon ná onczás święto zacne / y wßystek Izráel z nim: zgromádzenie wielkie / od weśćia do Emát / áż do rzeki Egipskiey przed PAnem Bogiem náßym przez śiedm dni / y przez śiedm dni / *to jest*, przez czternaśćie dni. 66 ♣ A dniá osmego rozpuśćił lud: Ktorzy błogosłáwiąc Krolowi / rozeßli śie do przybytkow swoich / weseląc śie / y ćießąc śie w sercu *swym*, ze wßystkiego dobrego / ktore uczynił PAN Dawidowi słudze swemu / y Izráelowi ludowi swemu.

q Wyżey v. 44. Psalm 5. 8. Dán. 6. 10.

r 5 Moj 4. 20.

s 2 Moj. 19. 5. 5 Moj 4. 20. y 7. 6. y 9. 26. y 14. 2.

t Jozue. 21. 43. Mátt. 5. 18.

n 5 Moj. 4. 35.

x 2 Kron 7. 5.

ROZDZIAŁ IX.

Bog powtore z Sálomonem rozmawiá. 11. Salomon Hirámowi miásta daruje. 17. A inne buduje. 20. Narody pozostáłe hołdnje. 25. Trzy kroć do roku Ofiáruje. 26. y Okręty pozłoto wypráwuje.

1 Y Stáło śie / gdy dokończył a Sálomon budowánia Domu

a 2 Kron 7. 11.

Páńskiego/ y domu krolewskiego / y wßystkiego co żądał Sálomon y chćiał uczynić: 2 ♣ Że śię b PAn ukazał Sálomonowi powtore / jáko mu śię był ukazał w Gábáon. 3 ♣ Y rzekł PAn do niego : Wysłuchałem modlitwę twoję / y prozbę twoję/ ktoraś śię modlił przede mną/ á poświęćiłem ten dom ktoryś zbudował / áby tám c przebywáło imię moje áż ná wieki; y będą tám oczy moje y serce moje po wßystkie dni. 4 ♣ A jesli ty będźieß chodźił przede mną / jáko chodźił Dawid Oćiec twoj / w doskonáłośći sercá/ y w prostośći / á będźieß śię spráwował według wßystkiego com ći przykazał / strzegąc wyrokow mojich y sądow mojich: 5 ♣ Tedy utwierdzę stolicę krolestwá twego nád Izráelem ná wieki / jákom powiedźiał d Dawidowi Ojcu twemu/ mowiąc : Nie będźie odjęty z narodu twego mąż/ z stolice Izráelskiey. 6 ♣ Ale jesli śię ná zad odwroćićie wy / y Synowie wáßy e ode mnie/ á nie będźiećie strzegli przykazań mojich / y wyrokow mojich/ ktorem wam podał ; ále odßedßy będźiećie służyli Bogom cudzym/ y będźiećie śię im kłaniáli: 7 ♣ Tedy wytrącę Izráelá z źiemie / ktorąm im dał / á Dom ktorym poświęćił Imieniowi memu odrzucę od oblicza mego/ á będźie f Izráel przypowieśćią y baśnią miedzy wßystkimi narodámi. 8 ♣ A ták y ten dom ktory był sławny/ káżdemu mimo idącemu będźie ná podźiw y ná poświstánie / y rzecze : Przecz że g ták uczynił PAn tey źiemi y temu domowi? 9 ♣ Tedy odpowiedzą: Przeto/ iż opuśćili PANA Bogá swego/ ktory wywiodł Ojce ich z źiemie Egipskiey / á chwyćili śię Bogow cudzych/ y kłaniáli śię im / á służyli im : Dla tegoż przywiodł PAn ná nie to wßystko złe.

10 Y Stáło śię po h wyśćiu dwudźiestu lat / ktorych zbudował Sálomon owe obá domy / Dom PAński / y dom Krolewski : 11 ♣ Do czego Hirám krol Tyrski nádał był Sálomonowi drzewá Cedrowego / y drzewá jodłowego / y złotá ile jedno chćiał ; tedy też Krol Sálomon dał Hirámowi dwádźieśćiá miast w źiemi Gálilejskiey. 12 ♣ Y wyjáchał Hirám z Tyru / áby oglądał miástá / ktore mu dał Sálomon : ále mu śię niepodobáły. 13 ♣ Y rzekł: Coż to zá miástá ktoreś mi dał Bráćie moj ? Y názwał je źiemią i Chábul/ áż do dniá tego.

14 A bowiem posłał był Hiram Krolowi / sto y dwádźieśćiá talentow złotá. 15 ♣ A przyczyná pobory ktory był rozkazał wybieráć Krol Sálomon *byłá*, áby zbudował Dom Páński / y dom swoj y Mello/ y mury Jeruzalemskie / y Hásor/ y Mágeddo/ y Gázer. 16 ♣ Fáráo *bowiem* Krol Egipski/ wyćiągnął był/ y wźiął Gázer / y popalił je ogniem / á Chánánejczyká ktory mießkał w tym mieśćie wymordował / á dał je zá posag corce swey/ żenie Sálomonowey. 17 ♣ A ták zbudował Sálomon Gázer y Betoron niżße. 18 ♣ Przytym Báálát/ y Tádmor ná puszczy w teyże źiemi : 19 ♣ Y wßystkie miástá w ktorych miał składy Sálomon / y miástá wozow/ y miástá jezdnych: *y wßystko* według żądośći Sálomonowey : cożkolwiek chćiał budowáć w Jeruzalem y ná Libánie/ y we wßystkiey źiemi Páństwá swojego.

20 W Szystek tákże lud / ktory był pozostał z Amorrejczykow/ Hettejczykow/ Ferezejczykow / Hewejczykow/ y Jebuzejczykow / ktorzy nie byli z Synow Izráelskich: 21 ♣ *To jest*, Syny ich / ktorzy byli pozostáli po nich w źiemi / ktorych nie mogli Synowie Izráelscy wytráćić / uczynił Sálomon hołdownikámi *y* niewolnikámi áż do dniá dźiśieyßego. 22 ♣ Ale z Synow Izráelskich/ nie uczynił Sálomon żadnego niewolnikiem / jedno byli ludźmi rycerskimi / y sługámi jego / y Książęty / y Hetmány jego / y przełożonymi nád wozámi jego/ y nád jezdnymi jego. 23 ♣ *Było* tych przedniejßych z przełożonych/ ktorzy byli nád robotą Sálomonową / pięć set y pięćdźieśiąt : co byli nád ludźmi wykonywájącymi robotę.

Lecz

b 1 *Krol.* 3.5.6.7.
c 1 *Krol.* 8. 29.
d 2 *Sám.* 7. 12. 1 *Krol.* 6. 12. 1 *Kron* 22.10. *Psalm* 132. 11.
e 2 *Sám.* 7. 14. *Psalm* 89.31.
f 5 *Moj.* 28.37.
g 5 *Moj* 29.24. *Jerem.* 22. 8.
h 2 *Kron* 8. 1.
i *T. Ledájaka. 1. piaszczysto, ábo iłowáta.*

i 2 Kron. 8. 11.

24 Lecz corká i Fáráonowá przeprowádźiłá śie z miástá Dawidowego / do domu swego / ktory jey zbudował Sálomon : tędy zbudował y Mello. 25 Y Ofiárował Sálomon trzy kroć ná káżdy rok cáłopalenia / y spokojne Ofiáry / ná Ołtarzu / ktory był zbudował PAnu : ále kádźił ná onym Ołtarzu ktory był przed PAnem / gdy dokonał domu.

26 Okretow też nábudował Krol Sálomon w Asyongáber / ktore jest podle Elotu / nád brzegiem morzá czerwonego w źiemi Edomskiey. 27 Y posłał Hirám ná tychże okretách sługi swe / żeglarze / świádome morzá / z sługámi Sálomonowymi. 28 Ktorzy przypłynawszy do Ofir / wźieli z támtąd złotá / czterysta y dwádźieśćiá talentow / y przywieźli je do Krolá Sálomoná.

ROZDZIAL X.

Przyjazd Krolowy Sáby do Sálomoná. 14. Dochody jego doroczne. 18 Zacności y dostátki jego známienite.

a 2 Kron. 9. 1. Mátt. 12. 42. Luk. 11. 31.

1 A a Krolowa z Sáby usłyszawszy sławe o Sálomonie y o Imieniu PAńskim; przyjáchálá áby go doświadczyłá w gadkách. 2 Y wjáchálá do Jeruzalem z wielkim bárzo pocztem / z wielbłądámi niosącymi rzeczy wonne / y złotá bárzo wiele / y kámienia drogiego. A przyszedszy do Sálomoná / mowiłá do niego o wszystkim co miáłá w sercu swojim. 3 Ale jey odpowiedźiał Sálomon ná jey wszystkie słowá: Nie było nic skrytego przed Krolem / ná coby jey nie odpowiedźiał.

4 Przetoż widząc Krolowa z Sáby / wszystke mądrość Sálomonowe / y dom ktory był zbudował ; 5 Tákże potráwy stołu jego / y śiadánia sług jego / y stawánia służących mu / y száty ich ; y podczászé jego / y b wschody po ktorych wstepował do domu PAńskiego / c zdumiáłá śie bárzo. 6 Y rzekłá do krolá : Prawdźiwać to mowá / ktoram słyszáłá w źiemi mojey o spráwách twojich / y o mądrośći twojey: 7 Alem nie wierzyłá powieśćiam onym / ázem sámá przyjáchawszy oglądáłá to oczymá swymi. Ale mi tego nie powiedźiano y połowice. Większa jest mądrość y dobroć twojá niżeli sławá ktoram słyszáłá. 8 Błogosłáwieni mężowie twoij / błogosłáwieni słudzy twoji / ktorzy záwsze przed tobą stoją / y słucháją mądrośći twojey. 9 Niechże będźie PAn Bog twoj błogosłáwiony / ktory ćie sobie upodobał / áby ćie posádźił ná stolicy Izráelskiey : przeto iż PAn umiłował Izráelá ná wieki / y postánowił ćie Krolem / ábyś czynił sąd y spráwiedliwość.

10 Y Dáłá Krolowi sto y dwádźieśćiá talentow złotá / y rzeczy wonnych bárzo wiele / y kámienia drogiego. Nie przyszło nigdy potym ták wiele wonnych rzeczy / jáko dáłá Krolowa z Sáby Krolowi Sálomonowi. 11 (Nád to okrety Hirámá / ktore przynośiły złoto z Ofir / przyniosły z Ofir drzewá Almugimowego bárzo wiele / y kámienia drogiego. 12 Y poczynił Krol z drzewá Almugimowego wschody d do domu PAńskiego / y domu Krolewskiego ; y hárfy / y lutnie śpiewakom : A nigdy nie przywożono tákiego drzewá Almugimowego / áni widźiano / áż do dniá tego.) 13 Krol tákże Sálomon dał Krolowey z Sáby wszystko czego chćiáłá y czego żadáłá ; oprocz tego co jey dał z dobrey woli ręką Krolewską. Potym odjácháwszy / wroćiłá śie do źiemie swojey / oná y słudzy jey.

14 A Byłá wagá onego złotá / ktore przychodźiło Sálomonowi ná káżdy rok / sześćset sześćdźieśiat y sześć talentow złotá. 15 Oprocz tego co przychodźiło od kupcow / y z hándlu tych / ktorzy rzeczámi wonnymi kupczyli ; y od wszystkich Krolow Arábskich / y Kśiążąt źiemie. 16 Przetoż uczynił Krol Sálomon dwieśćie tarczy ze złotá ćiagnionego / sześćset Syklow złotá wychodźiło ná káżdą tarczą. 17 Przytym trzystá puklerzow ze złotá ćiagnionego : trzy grzywny złotá odważył ná káżdy puklerz. Y zchował je Krol y Domu lásu e Libánowego.

18 Y Czynił tákże Krol stolice wielką / z kośći Słoniowey / y pow-

b I. Ofiáry ktore spráwował.
c I. Zmartwiáłá.
d I. Ganki I. Porecze.
e T. w Leśie

lokł

19 loki ja szczerym złotem. ✣ Sześć stopniow było u oney stolice; á wierzch okrągły był ná stolicy z tyłu; y porecza były z obudwu stron śiedzenia; á dwá lwi stali u porecza. 20 ✣ A dwánaśćie lwow stało ná onych sześći stopnách z obu stron. Nie było nic tákiego urobiono w żadnych Krolestwách. 21 ✣ Nád to wszystkie naczynia z ktorych pijał Krol Sálomon / były złote; tákże y wszystkie naczynie Domu / lásu Libánowego były z szczerego złotá. Nic nie było ze śrebrá / áni go miano w jákiey cenie zádni Sálomonowych: 22 ✣ Abowiem okręty Krolewskie były ná morzu z okretámi Hirámowemi: raz we trzy látá wracáły śie okręty z morzá / przynosząc złoto y śrebro / kośći Słoniowe / y koczkodany y pawie.

23 A Ták uwielmożony jest Krol Sálomon / nád wszystkie Krole ziemskie bogáctwy y mądrośćią. ✣ 24 Przetoż wszyscy obywátele ziemie / prágneli widźieć Sálomoná / áby słucháli mądrośći jego / ktorą był dał Bog w serce jego. 25 ✣ Y przynośił mu káżdy dáry swe: naczynia śrebrne y naczynia złote / y száty / y zbroje / y rzeczy wonne / konie / y muły: á to ná káżdy rok. 26 ✣ Ták iż nágromadzał Sálomon f wozow y jezdnych: á miał tyśiąc y czterysta wozow / y dwánaśćie tyśięcy jezdnych / ktore rozsádźił po miástách wozow / y przy sobie w Jeruzalem. 27 ✣ Y złożył Krol śrebrá w Jeruzalem / ták wiele jáko kámienia: á Cedrow jáko g Sykomorow / ktorych ná polu rośćie bárzo wiele. 28 ✣ Przywodzono też konie Sálomowi z Egiptu / y towáry rozliczne: bo kupcy Krolewscy bráli towáry rozliczne / zá pewne pieniądze. 29 ✣ A wychodźił y przychodźił cug woźnikow z Egiptu zá sześćset śrebrnikow / á koń zá sto y piećdźieśiąt. A ták wszyscy Krolowie Hettejscy / y Krolowie Syryjscy z rąk ich koni dostawáli.

f 1 Krol. 4. 26. 2 Kron 1. 14. 79.25.

g I. Plonnych fig.

Rozdział XI.

Sálomon od niewiast z wiedźiony Bogá odstąpił. 11. Bog mu karániem grozi. 14. nieprzyjaćioły nań przepuszcza. 30. Ieroboámowi przez Achiaszá dźieśiećioro pokolenie obiecuje. 43. Dźieje, śmierć, y pogrzeb Sálomonow.

1 Tedy Krol Sálomon a rozmiłował śie niewiast obcych wiele: nie tylko corki Fáráonowey / ále y Moábitczanek / Ammonitczanek / Edomczanek / Sydończanek / Hettejczanek. 2 ✣ Z tych narodow o ktorych powiedźiał PAN Synom Izráelskim: Nie b wchodźćie do nich / y one niech nie wchodzą do was: ábowiem nákłoniłyby serce wásze zá Bogi swymi: do tych przylnął Sálomon miłośćią. 3 ✣ Ták iż miał żon Krolowych śiedm set: á założnic trzy stá: y odwroćiły żony jego serce jego. 4 ✣ Y stáło śie gdy już był Sálomon stary, że żony jego nákłoniły serce jego zá Bogi cudzymi / ták iż nie było serce jego zupełne z PAnem Bogiem jego / jáko serce Dawidá Ojcá jego. 5 ✣ Ale udał śię Sálomon zá c Astárotą boginią Sydońską / y zá Molochem d obrzydliwośćią Ammonitow. 6 ✣ Y uczynił Sálomon co śie nie podobáło PAnu / áni chodźił doskonále zá Pánem / jáko Dawid Oćiec jego. 7 ✣ Tedy zbudował Sálomon Káplicę e Chámosowi obrzydliwośći Moábskiey / ná gorze przećiw Jeruzalem / y Molochowi obrzydliwośći Synow Ammonowych. 8 ✣ Y ták uczynił wszystkim żonom swym cudzoziemkam / ktore kádźiły / y ofiárowáły Bogom swojim.

9 Y Rozgniewał śie PAn ná Sálomoná / że śie odwroćiło serce jego od PAná Bogá Izráelskiego / ktory śie mu był f ukazał po dwá kroć. 10 ✣ Y zákazał g mu tego / áby nie chodźił zá Bogi cudzymi: wszákże nie strzegł tego co PAN przykazał. 11 ✣ Przetoż rzekł PAn do Sálomoná: Ponieważeś śie tego dopuśćił / nie strzegąc przymierza mego / áni wyrokow mojich ktorem ći przykazał / pewnie oderwę krolestwo od ćiebie / á dam je słudze twojemu. 12 ✣ Wszákże zá dni twojich nie uczynię tego / dla Dawidá Ojcá twego. Ale z ręki Syná twego

a 5 Moj. 17.17.

b 2 Moj. 34.16. 5 Moj. 7. 3. Syrác. 47.21.

c Sedź. 2. 13.

d 3 Moj. 18.21.

e 4 Moj. 21.29.

f 1 Krol 3. 5. y 9. 2.

g 1 Krol. 9. 4.

oderwę

13 oderwę je. Lecz wszystkiego krolestwá nie oderwę: Pokolenie jedno dam Synowi twemu / dla Dawidá sługi mego / y dla Jeruzalem / ktorem obrał.

14 PRzetoż wzbudźił PAn przećiwniká Sálomonowi / Adádá Edomczyká / z naśienia krolewskiego ktory był w Edom. 15 Abowiem stáło śię / h gdy Dawid był w Edom / á Joáb Hetman wojská wyjáchał / áby pochowáł pobite / y pobił wszystkie meżczyzny w Edom: 16 (Bo tám sześć mieśięcy mieszkał Joáb ze wszystkimi Izráelczykámi / áż wytráćił wszystkie meżczyzny w Edom) 17 Tedy ućiekł Adád sam / y *niektorzy* meżowie Edomscy z sług Ojcá jego z nim / áby szli do Egiptu: A Adád *był* chłopcem nie wielkim. 18 Ktorzy wyszedszy z Mádyán przyszli do Fárán: á wźiąwszy z sobą *niektore* meże z Fárán / weszli do Egiptu do Fáráoná Królá Egipskiego: ktory mu dał dom / y żywność mu náznáczył / dał mu też y źiemię. 19 Y ználazł Adád wielką łáskę w oczách Fáráonowych / ták iż mu dał zá żonę śiostrę żony swey / śiostrę Krolowey Táfnes. 20 Y porodźiłá mu śiostrá Táfnes Genubátá Syná jego / ktorego odchowáłá Táfnes w domu Fáráonowym: Y był Genubát w domu Fáráonowym miedzy Syny Fáráonowymi. 21 A gdy usłyszał Adád w Egipćie iż zásnął Dawid z Ojcy swymi / á iż umárł Joáb Hetman Wojská: Tedy rzekł Adád do Fáráoná: Puść mię / że pojdę do źiemie mojey. 22 Ktoremu odpowiedźiał Fáráo: Czegożći niedostawa u mnie / żechcesz iść do źiemie twojey? A on rzekł: Niczego: á wszákże puść mię.

23 WZbudźił tákże Bog nań przećiwniká / Rezoná Syná Eliádowego / ktory był ućiekł od i Adárezerá królá Soby Páná swego. 24 A zebrawszy do śiebie meże / był kśiążęćiem roty / gdy je Dawid mordował: Przetoż odszedszy do Dámászku / mieszkáli w nim / á krolowáli nád Dámászkiem. 25 Y był przećiwnikiem Izráelowi / po wszystkie dni Sálomonowe: á to oprocz szkod ktore *mu czynił* Adád: Bo śię brzydźił Izráelem / gdy krolował w Syryjey.

26 JEroboám k też Syn Nábátá Efrátejczyká z Sáredy / (á imię mátki jego Serwá *ktora byłá* wdowá) sługá Sálomonow / podniosł przećiwko Krolowi rękę. 27 A táć byłá przyczyná / dla ktorey podniosł rękę swą przećiwko Krolowi: że Sálomon zbudowawszy Mello / zápráwił dźiurę w mieśćie Dawidá Ojcá swego. 28 A Jeroboám był mąż mocny y możny: Przetoż widząc Sálomon młodźieńcá / że był spráwny / postánowił go nád podátkámi wszystkimi domu Jozefowego.

29 Y Stáło śię tegoż czásu gdy Jeroboám wyszedł z Jeruzalem / że go ználazł ná drodze Achiasz Silonitczyk Prorok / będąc odźiány płászczem nowym: á tylko sámi dwáj byli ná polu. 30 Tedy wźiąwszy Achiasz płaszcz nowy / ktory miał ná sobie / rozdárł go ná dwánaśćie sztuk 31 Y rzekł do Jeroboámá: Weźmi sobie dźieśięć sztuk: bo ták mowi PAN / Bog Izráelski: Oto ja oderwę Krolestwo z rąk Sálomonowych / á dam tobie dźieśięćioro pokolenie. 32 Jedno tylko pokolenie zostánie mu / dla sługi mego Dawidá / y dla miástá Jeruzalem / ktorem obrał ze wszystkich pokoleń Izráelskich. 33 Przeto że mię opuśćili / á kłániáli śię Astároćie bogini Sydońskiey / y Chámosowi Bogu Moábskiemu / y Molochowi Bogu Synow Ammonowych / á nie chodźili drogámi mojimi / áby czynili to / co śię mnie podoba: áni też *strzegli* wyrokow mojich / y sądow mojich / jáko Dawid Oćiec jego. 34 Wszákże nie odejmę wszystkiego Krolestwá z ręki jego / owszem zostáwię go Kśiążęćiem po wszystkie dni żywotá jego / dla Dáwidá sługi mego / ktoregom obrał / ktory strzegł roskazánia mego / y wyrokow mojich. 35 Ale wźiąwszy krolestwo z ręki Syná jego / dam tobie z niego dźieśięć pokoleń. 36 A Synowi jego dam pokolenie jedno / áby zostáłá pochodnia Dawidowi słudze memu po

h 2 Sám. 8. 14.

i 2 Sám. 8. 3.

k 2 Kron. 13. 6.

wszy=

wßyſtkie dni przede mną / w mieśćie Jeruzalem ktorem ſobie obrał l áby tám przebywáło imię moje: ✠ 37 A ćiebie wezmę ábyś krolował nád wßyſtkim / czego żąda duſzá twojá: á będźieß Krolem nád Jzráelem. ✠ 38 Przetoż / jeſli będźieß ſłuchał wßyſtkiego coć przykażę / á będźieß chodźił drogámi mojimi / czyniąc to co dobrego jeſt w oczách mojich / ſtrzegąc wyrokow mojich y przykazań mojich / jáko czynił Dawid ſługá moj; tedy będę z tobą / á zbudujęć dom mocny / jákom zbudował Dawidowi / y podam ći Jzráelá: ✠ 39 Y trapić będę naśienie Dawidowe dla tego: á wßákże nie po wßyſtkie dni.

l 1 Krol 8.13. 16. 2 Kron 6. 2. 7.16.

40 PRzetoż Sálomon chćiał zábić Jeroboámá: ále wſtawßy Jeroboám ućiekł do Egiptu / do Seſáká Krolá Egipſkiego: y był w Egipćie áż do śmierći Sálomonowey. ✠ 41 A inne ſpráwy Sálomonowe / ktorekolwiek czynił / y mądrość jego / izáli nie ſą wypiſáne w kśięgách ſpraw Sálomonowych? ✠ 42 A dni ktorych krolował Sálomon w Jeruzalem nád wßyſtkim Jzráelem *było* czterdźieśći lat. ✠ 43 Y záſnął Sálomon z Ojcy ſwymi / á pogrzebiony jeſt w mieśćie Dawidá Ojcá ſwego: y krolował Roboám Syn jego miáſto niego.

ROZDZIAŁ XII.

Kroleſtwo po śmierći Sálomonowey ná dwoje rozerwáne. 26. *Bálwochwalſtwo Ieroboámowe.*

1 TEdy jáchał Roboám a do Sychem: Bo w Sychem zebrał śię był wßyſtek Jzráel / áby go poſtánowili Krolem. ✠ 2 Y ſtáło śię gdy uſłyßał Jeroboám / Syn Nábátow / ktory był jeßcze w Egipćie. (Bo był ućiekł przed b Krolem Sálomonem / y mießkał Jeroboám w Egipćie /) ✠ 3 Tedy poſłáli y wezwáli go. Przetoż przyßedßy Jeroboám / y wßyſtko zgromádzenie Jzráelſkie / rzekli do Roboámá / mowiąc; ✠ 4 Oćiec twoj włożył ná nas járzmo ćiężkie: ále ty teraz ulżyj *nam* niewoli ſrogiey Ojcá twego / y járzmá jego ćiężkiego / ktore włożył ná nas: á będźiemyć ſłużyli. ✠ 5 Ktory im rzekł: Odeydźćie / á po trzech dniách wroććie śię do mnie: Y odßedł lud.

a 1 Kron 10.11.

b 1 Krol. 11.40.

6 TEdy wßedł w rádę Krol Roboám z Stárßymi / ktorzy ſtawáli przed Sálomonem Ojcem jego zá żywotá jego / mowiąc: Co wy rádźićie? Jákabym miał dáć odpowiedź ludowi temu. ✠ 7 Ktorzy mu odpowiedźieli / mowiąc: Jeſli dźiś powolny będźieß ludowi temu / á poſłuchaß ich / y daß im odpowiedź / á będźieß mowił do nich słowá łágodne / będą ſługámi twymi po wßyſtkie dni. ✠ 8 Ale on opuśćiwßy rádę Stárßych ktorą mu podáli / wßedł w rádę z młodźieńcámi ktorzy z nim wzrośli / á ktorzy ſtawáli przed nim. ✠ 9 Y rzekł do nich: A wy co rádźićie / ábyſmy odpowiedźieli ludowi temu / ktory rzekł do mnie / mowiąc: Ulżyj járzmá / ktore włożył Oćiec twoj ná nas. ✠ 10 Tedy mu odpowiedźieli oni młodźieńcy / ktorzy z nim wzrośli / mowiąc; Ták odpowieß temu ludowi / ktorzy mowili do ćiebie / á rzekli: Oćiec twoj włożył ná nas járzmo ćiężkie / ále nam go ty ulżyj: Ták rzeczeß do nich. Namnieyßy *pálec* moj mießy jeſt niż biodrá Ojcá mego. ✠ 11 Przetoż teraz / Oćiec moj kładł ná was járzmá ćiężkie / ále ja przydam do járzmá wáßego: Oćiec moj karał was biczykámi / ále ja was będę karał c korbáczámi.

c H. Niedźwiadkámi.

12 PRzyßedł tedy Jeroboám / y wßyſtek lud do Roboámá dniá trzećiego / jáko był rozkazał Krol / mowiąc: Wroććie śię do mnie dniá trzećiego. ✠ 13 Y dał ſrogą odpowiedź Krol ludowi / opuśćiwßy rádę Stárßych / ktorą mu byli dáli. ✠ 14 A rzekł do nich według rády młodźieńcow / mowiąc: Oćiec moj obćiążał was járzmem ćiężkim / ále ja przydam do járzmá wáßego: Oćiec moj karał was biczykámi / ále ja was będę karał korbáczámi. 15 ✠ Y nie uſłuchał Krol ludu: bo byłá przyczyná od PAná / áby doſyć uczynił słowu ſwemu ktore był powiedźiał PAN d przez Achiaßá Sylonitczyká do Jeroboámá Syná Nábátowego.

d 1 Krol 11.31.

16 A Gdy widźiał wszystek Izráel/ że ich nie usłuchał Krol/ odpowiedźiał lud Krolowi/ ták mowiąc: Cożmy mamy zá dźiał w Dawidźie? á co zá dźiedźictwo/ w synu Isájowym? Idź do namiotow swych o Izráelu! á ty Dawidźie opátrz teraz Dom twoj. Y rozeszli śie Izráelczycy do namiotow swojich. ✣ 17 A ták *tylko* nád Synámi Izráelskimi/ ktorzy mieszkáli w mieśćiech Judskich/ krolował Roboám. ✣ 18 Y posłał Krol Roboám Adorámá/ ktory był e Poborcą/ y ukámienował go wszystek Izráel á z umárł: przetoż Krol Roboám/ wśiadszy co rychley ná woz/ uciekł do Jeruzalem. ✣ 19 A ták odstąpili Izráelczycy od domu Dawidowego/ áż do dniá tego.

20 Y Stáło śie/ gdy usłyszał wszystek Izráel że śie wroćił Jeroboám/ posławszy przyzwáli go do zgromádzenia: y postánowili go Krolem nád wszystkim Izráelem. Nie zostáło przy domu Dawidowym/ jedno sámo pokolenie Judowe.

21 A Przyjáchawszy Roboám do Jeruzalem/ zebrał wszystek dom Judow/ y pokolenie Benjáminowe: sto y ośmdźieśiąt tyśiecy mężow przebránych ku bojowi: áby walczyli z domem Izráelskim/ á żeby przywrocone było krolestwo Roboámowi/ Synowi Sálomonowemu. ✣ 22 Y stáło śie słowo Boże do f Semejaszá/ mężá Bożego/ mowiąc: ✣ 23 Powiedz Roboámowi Synowi Sálomonowemu/ Krolowi Judskiemu/ y wszystkiemu domowi Judowemu y Benjáminowemu/ y innemu ludowi/ mowiąc: ✣ 24 Ták mowi PAn: Nie wychodźćie/ áni walczćie z bráćią swoją/ Synmi Izráelskimi: wroććie śie káżdy do domu swego: Abowiem ode mnie śie tá rzecz stáłá. Y usłucháli roskazánia PAńskiego/ á wroćili śie/ áby odeszli według słowá PAńskiego.

25 P Otym zbudował Jeroboám Sychem/ ná gorze Efrájim/ y mieszkał w nim: á z támtąd wyszedszy pobudował Fánuel.

26 Y Rzekł Jeroboám w sercu swym: Wnetby śie wroćiło Krolestwo do domu Dawidowego: ✣ 27 Gdyby chadzał ten lud spráwowáć ofiáry do domu PAńskiego do Jeruzalem: y obroćiłoby śie serce ludu tego do Páná swego/ *do* Roboámá Krolá Judskiego: á zábiwszy mię wroćiliby śie do Roboámá Krolá Judskiego. ✣ 28 Przetoż náradźiwszy śie Krol/ uczynił dwu ćielcow złotych/ y mowił do ludu: Dosyćieśćie śie náchodźili do Jeruzalem: Oto bogowie twoji o Izráelu/ ktorzy ćię wywiedli z źiemie Egipskiey. ✣ 29 Y postáwił jednego w Bethel/ á drugiego postáwił w Dán. ✣ 30 Y było to *pobudką* do grzechu: Bo chádzał lud do jednego z tych *bogow* áż do Dán. 31 ✣ Uczynił tez dom ná g wyzynách y postánowił h Kápłány niektore z pospolstwá/ ktorzy nie byli z Synow Lewiego. ✣ 32 Nád to ustáwił Jeroboám świeto uroczyste mieśiącá osmego/ piętnastego dniá *tegoż* mieśiącá ná kształt świetá/ ktore *obchodzono* w Judźie: y ofiárował ná Ołtarzu: Toż uczynił w Bethel/ ofiárując ćielcom/ ktore był uczynił: Postánowił tez Kápłány w Bethel ná wyżynách ktore był poczynił. ✣ 33 Y spráwował tez Ofiáry ná Ołtarzu/ ktory był uczynił w Bethel/ piętnastego dniá/ mieśiącá osmego: onegoż mieśiącá ktory był wymyślił w sercu swojim: Y uczynił świeto uroczyste Synom Izráelskim/ á przystąpił do Ołtarzá áby kádźił.

e H, Nád pobory.

f 2 Kron. 11. 2.

g 3 Moj. 26. 30.

h 2 Kron. 11. 15.

Rozdzial XIII.

Ieroboám z báłwochwálstwá strofowány od Proroká Bożego. 18. Był potym oszukány od fałszywego Proroká, 24. ktorego Lew w drodze zábił.

1 A Oto mąż Boży przyszedł z Judstwá z słowem Páńskim/ do Bethel/ gdy Jeroboám stał u Ołtarzá/ áby kádźił. ✣ 2 Y záwołał przećiw Ołtarzowi słowem PAńskim/ y rzekł: Ołtarzu/ Ołtarzu/ ták mowi PAn: a Oto Syn národźi śie domowi Dawidowemu/ imieniem Jozyasz: ktory będźie ofiárował ná tobie Kápłány wyżyn/ kádzące ná

a 2 Krol. 23. 15. 16. 17.

tobie/

tobie / y kośći ludzkie popala ná tobie. 3 Y dał mu znák dniá onegoż mowiac: Tenći jest znák że to mowił PAN: Oto śie Ołtarz rozpádnie / á wysypie śie popioł / ktory jest ná nim.

4 A Gdy usłyszał Krol Jeroboám słowo meżá Bożego / ktore obwoływał przećiw Ołtarzowi w Bethel / zćiagnał reke swa od Ołtarzá / mowiac: Pojimajćie go. Y uschłá reká jego / ktora był wyćiagnał przećiw niemu / á niemogł jey przyćiagnać do śiebie. 5 Ołtarz śie też rozpádł: á wysypał śie popioł z Ołtarzá / według znáku ktory był dał maż Boży słowem PAńskim. 6 Przetoż odpowiádájac Krol / rzekł do meżá Bożego; Proszę ćie / proś obliczá PANá Bogá twego / á modl śie zá mna / áby śie wroćiłá reká mojá do mnie. Y modlił śie maż Boży obliczu PAńskiemu: y wroćiłá śie reká Krolewska do niego / y byłá jáko pierwey. 7 Tedy rzekł Krol do meżá Bożego: Podź ze mna do domu / ábyś śie pośilił / á damći upominek. 8 Ale rzekł maż Boży do Krolá: Byś mi dał połowice domu twego / nie pojáde z toba: áni bede jadł chlebá / áni bede pił wody ná tym miejscu. 9 Bo mi ták PAn rozkazał słowem swojim / mowiac: Nie bedźieß jadł chlebá / áni bedźieß pił wody / áni śie wroćiß ta droga / ktoraś przyszedł. 10 Obszedł tedy inßa droga: á nie wroćił śie ta droga ktora był przyszedł do Bethel.

11 A Prorok niejáki stáry mieszkał w Bethel: ktorego Syn przyszedszy / opowiedźiał mu wszystkie spráwy / ktore był uczynił onegoż dniá maż Boży w Bethel: y słowá ktore mowił do Krolá / opowiedźieli Ojcu swemu. 12 Y rzekł im Oćiec ich: Ktoraż droga poszedł? Y pokazáli Synowie jego droge / ktora poszedł on maż Boży / ktory był przyszedł z Judstwá. 13 Zátym rzekł Synom swym: Ośiodłajćie mi osłá: y ośiodłáli mu osłá / y wśiadł nań: 14 Y jáchał zá meżem Bożym: á ználazł go śiedzacego pod debem / y rzekł mu: Tyżeś jest on maż Boży / ktoryś przyszedł z Judstwá? á on rzekł: Jestem. 15 Y rzekł do niego: Podź ze mna do domu / żebyś jadł chleb. 16 Ale mu on rzekł: Nie moge śie wroćić z toba / áni iść z toba / áni bede jadł chlebá / áni bede pił wody z toba / ná tym miejscu. 17 Bo śie stáłá do mnie mowá słowem PAńskim: Nie bedźieß tám jadł chlebá / áni pił wody / áni śie wroćiß idac ta droga / ktoraś szedł. 18 Ktoremu on odpowiedźiał: Y jam Prorok jáko y ty: Anjoł też rzekł do mnie słowem PAńskim / mowiac: Wroć go z soba do domu twego / áby jadł chleb / y pił wode: y ták skłamał nim. 19 Y wroćił śie z nim / á jadł chleb w domu jego / y pił wode.

20 A Gdy śiedźieli u stołu / stáło śie słowo PAńskie do Proroká / ktory go był wroćił. 21 Y záwołał b ná meżá Bożego / ktory był przyszedł z Judstwá mowiac: Ták mowi PAn: Przeto żeś był odpornym ustam PAńskim / á niestrzegłeś rozkazánia ktoreć przykazał PAN Bog twoj: 22 Aleś śie wroćił / y jadłeś chleb / á piłeś wode ná miejscu / o ktorymći był rzekł / Nie bedźieß tam jadł chlebá / áni pił wody: Nie bedźie pochowány trup twoj w grobie c Ojcow twojich.

b *T. On prorok Bethelski*

c *Niżey. v. 30.*

23 A Ták gdy śie nájadł chlebá / y nápił śie / ośiodłano osłá Prorokowi onemu / ktorego był wroćił. 24 A gdy odjáchał / potkał go Lew w drodze / y zábił go: á trup jego był porzucony ná drodze / á ośieł stał wedle niego / Lew tákże stał podle trupá. 25 A oto meżowie mimo idacy / ujrzeli trupá porzuconego ná drodze / y Lwá stojacego podle niego: ktorzy przyszedszy / powiedźieli to w mieśćie / w ktorym on stáry Prorok mieszkał.

26 CO gdy usłyszał on Prorok / ktory go był wroćił z drogi / rzekł: Maż Boży jest / ktory był odpornym ustam PAńskim / przetoż podał go PAN Lwowi / ktory go potárł / y zábił go według słowá PAńskiego / ktore mu był powiedźiał. 27 Nádto rzekł do Synow swojich / mowiac: Ośiodłajćie mi Osłá: y ośiodłáli.

28 A wyjáchawszy / ználazł trupá jego porzuconego ná drodze / á Osłá y Lwá stojące przy trupie / *ále* nie jadł Lew onego trupá / áni obráźił osłá. 29 ♣ Tedy wźiął Prorok trupá mężá Bożego / á włożywszy go ná Osłá / przywiozł go: Y przyszedł do miástá swego áby płákał y pogrzebł go. 30 ♣ A położył trupá jego w grobie swojim / y płákáli go / mowiąc: Ach / bráćie moj! 31 ♣ A pochowawszy go / rzekł do Synow swojich: Gdy ja umrę / pochowajćie mię w tym grobie / w ktorym jest mąż Boży pochowány: podle kośći jego / położćie kośći moje. ♣ 32 Bo zápewne śię to stánie / co obwołał słowem PAńskim przećiw Ołtarzowi / ktory jest w Bethel: y przećiwko wszystkim domom wyżyn / ktore *są* w mieśćiech Sámáryjskich.

33 T O gdy śię stáło / *przećię* śię nie odwroćił Jeroboám od drogi swey złey: ále znowu naczynił z pospolitego ludu Kápłánow d wyżyn: kto *jedno* chćiał / poświącał rękę jego / áby był Kápłánem wyżyn. ♣ 34 Y byłá tá rzecz domowi Jeroboámowemu *przyczyną* do grzechu / áby był wykorzeniony y wygłádzony z ziemie.

d 3 Krol. 12.31.

ROZDZIAŁ XIV.

Jeroboám rádźi śię o dźiećię swe chore. 6. Prorok upadek domu y ludu jego opowiáda. 20. śmierć Jeroboámowá. 21. Grzechy ludu Judskiego, zá czásow Roboámá. 26. Sesák złupił kośćioł Jeruzalemski.

1 T Egoż czásu rozniemogł śię Abiasz / Syn Jeroboámow. 2 ♣ Y rzekł Jeroboám do żony swey: Wstań teraz / á odmień śię áby nie poznano żeś ty żona Jeroboámowá / á idź do Sylo: ono tám *jest* Achiasz Prorok / ktory mi a powiedźiał żem miał zostáć Krolem nád tym ludem. ♣ 3 A wźiąwszy z sobą dźieśięćioro chlebá / y płáckow / y fáskę miodu / idź do niego: onći oznájmi co śię stánie dźiecięćiu. ♣ 4 Y uczyniłá ták żoná Jeroboámowá: wstawszy poszłá do Sylo / y weszłá do domu Achiaszowego: Ale Achiasz niemogł już widźieć: bo mu były zászły oczy dla stárośći jego.

a 1 Krol. 11.31.

5 A PAN rzekł do Achiaszá: Oto żoná Jeroboámowá wchodźi / áby śię od ćiebie czego wywiedźiáłá o Synu swym / przeto że choruje: *ále* ták á ták rzeczesz jey: Y stánie śię gdy będźie wchodźiłá zmyśli śię bydź ińszą.

6 P Rzetoż gdy usłyszał Achiasz tąpánie nog jey wchodzącey we drzwi / rzekł: Wnidź żono Jeroboámowá: Przecz śię zmyślasz bydź ińszą? jam bowiem srogim posłem do ćiebie.

7 IDź powiedz Jeroboámowi: Ták mowi PAN Bog Izráelski: Ponieważem ćię wywyższył z pośrzodku ludu / á postánowiłem ćię Kśiążęćiem nád ludem mojim Izráelskim: 8 ♣ Y oderwałem krolestwo od domu Dawidowego / á dałem je tobie: tyś jednák nie był jáko sługá moj Dawid / ktory strzegł rozkazánia mego / y ktory chodźił zá mną cáłym sercem swojim / to tylko czyniąc / co jest dobrego w oczach mojich: 9 ♣ Aleś czynił złe nád wszystkie ktorzy byli przed tobą. Abowiem odszedszy / poczyniłeś sobie Bogi cudze / y lane / ábyś mię pobudźił do gniewu / á mnieś zárzućił w tył sobie. 10 ♣ Przetoż oto ja przywiodę złe ná dom Jeroboámow / y b wytrácę z Jeroboámá / áż do namniejszego szczenięćiá / więźniá / y opuszczonego w Izráelu: y wymiotę ostátki domu Jeroboámowego / jáko wymiatáją gnoj / áż do czystá. ♣ 11 Tego / ktory *z domu* Jeroboámowego umrze w mieśćie / zjedzą psi: á ktory umrze ná polu / zjedzą ptacy powietrzni: ponieważ PAN wyrzekł. 12 ♣ A ty wstawszy idź do domu twego: *A* gdy wchodźić będźiesz do miástá / tedy umrze dźiećię. 13 ♣ Y będźie go płákał wszystek Izráel / y pochowáją go: Bo ten sam *z domu* Jeroboámowego wnidźie do grobu / przeto iż śię ználazło o nim *sámym* słowo dobre od PANá Bogá Izráelskiego w domu Jeroboámowym. 14 ♣ Wszákże postánowi sobie PAN Krolá nád c Izráelem / ktory wykorzeni dom Jeroboámow dniá tego: A co *mowię wzbudźi?* Y owszem już *wzbudźił.* 15 ♣ Y uderzy PAN Izráelá / y zá-

b 1 Krol. 15.29.

c 1 Krol. 15.27.

chwieje nim, jáko śie chwieje trzćiná ná wodách: á wykorzeni Izráelá z ziemie tey dobrey/ ktorą dał Ojcom ich/y rozproszy je d zá rzekę: przeto/ iż sobie poczynili gáje/ wzruszájac PANá ku gniewu. 16 A ták wyda Izráelá dla grzechu Jeroboámowego/ ktory grzeszył: y ktory do grzechu przywiodł Izráelá. 17 Tedy wstáłá żoná Jeroboámowá/ y poszłá/ á przyszłá do Tersá: á gdy wstępowáłá ná prog domu/ umárło dźiećię. 18 Y pochowáli je/ á płakał go wszystek Izráel według słowá PAńskiego/ e ktore opowiedźiał przez sługę swego Achiaszá Proroká. 19 A inne spráwy Jeroboámowe/ jáko wálczył/ y jáko krolował/ oto spisáne są w Kronikách o Krolách Izráelskich. 20 A dni ktorych krolował Jeroboám/ było dwádźieśćiá y dwie lećie/ y zásnął z Ojcy swymi: á Nádáb Syn jego krolował miásto niego.

d 2 Krol. 17.18.

e Wyżey v. 13.

21 Roboám też Syn Sálomonow f krolował w Judá. A było Roboámowi czterdźieśći lat y jedno gdy pocżął krolowáć: á śiedmnaśćie lat krolował w mieśćie Jeruzalem ktore PAN obrał ze wszystkich pokoleń Izráelskich/ áby tám przebywáło Imię jego. A imię mátki jego *było* Náámá Ammonitká: 22 Y czynił Judá złe przed PANem/ á wzruszyli go ku gniewu grzechámi swymi/ ktorymi grzeszyli nád wszystko co czynili Ojcowie ich. 23 Abowiem y oni pobudowáli sobie wyżyny/ y słupy/ y gáje/ ná káżdym págorku wysokim/ y pod káżdym drzewem źielonym. 24 Byli też y Sodomczycy w oney źiemi/ spráwujący śię według wszystkich obrzydliwośći pogánow/ ktore wyrzućił PAN od oblicżnośći Synom Izráelskich.

f 2 Kron 22.13.

25 Y Stáło śię roku piątego krolowánia Roboámá/ że wyćiągnął Sesák Krol Egipski przećiw Jeruzalem. 26 Y pobrał skárby domu Páńskiego/ y skárby domu krolewskiego/ wszystko to pobrał: wźiął też wszystkie tarcze g złote/ ktore był spráwił Sálomon: 27 Miásto ktorych Krol Roboám spráwił tarcze miedźiáne/ y poruczył je przełożonym nád piechotą/ ktorzy strzegli 28 drzwi domu krolewskiego. A gdy wchodźił Krol do domu PAńskiego brálá je piechotá/ y záśię odnośiłá do komor swojich. 29 A inne spráwy Roboámowe/ y wszystko co czynił/ ázaż nie są nápisáne w Kronikách o Krolách Judskich. 30 Y byłá wojná miedzy Roboámem y miedzy Jeroboámem po wszystkie dni. 31 Y zásnął Roboám z Ojcy swymi/ á pochowány jest z nimi w mieśćie Dawidowym: A imię mátki jego było Náámá Ammonitká. Y krolował Abiám Syn jego miásto niego.

g 1 Krol. 10.16.

Rozdział XV.

Abiám y Azá krolowie Judscy 25. Nádáb y Báázá Krolowie Izráelscy.

1 Roku tedy osmnastego á krolowánia Jeroboámá/ Syná Nábátowego/ krolował Abiám nád Judą. 2 Trzy látá krolował w Jeruzalem. A imię mátki jego było Máácha/ corká Abisálomowá. 3 Ten chodźił we wszystkich grzechách Ojcá swego/ ktore czynił przed nim: á nie było serce jego doskonáłe przy PAnu Bogu swojim/ jáko serce Dawidá Ojcá jego. 4 Wszákże dla b Dawidá dał mu PAN Bog jego pochodnią w Jeruzalem/ wzbudźiwszy Syná jego po nim/ á utwierdźiwszy Jeruzalem. 5 Przeto/ że czynił Dawid co było dobrego w ocżách PAńskich/ á nie uchylał śię od wszystkiego co mu rozkazał/ po wszystkie dni żywotá swego/ oprocz c spráwy z Uryászem Hetteyczykiem. 6 Y byłá wojná miedzy Roboámem/ y miedzy Jeroboámem po wszystkie dni żywotá jego. 7 A insze spráwy Abiámowe/ y wszystko co czynił/ ázaż nie jest nápisano w Kronikách o Krolách Judskich? jáko y wojná miedzy Abiámem y miedzy Jeroboámem. 8 A gdy zásnął Abiám z Ojcy swymi/ pochowano go w mieśćie Dawidowym. Y krolował d Azá Syn jego miásto niego.

a 2 Kron 13. 1.

b 1 Krol. 11.34. 36.

c 2 Sám. 11. 4. 17. 2 Sám. 12. 9.

d 2 Kron 14. 1.

9 A Ták roku dwudźiestego Jeroboámá Krolá Izráelskiego/ krolował Azá nád Judą. 10 Czterdźieśći lat y jedno krolował w Jeruzalem/ á imię mátki e jego było Máácha corká Abisálomowá. 11 Y czynił Azá

e T. Báby jego.

co dobrego było w oczách PAńskich/ jáko Dawid Oćiec jego. 12 ✠ Abowiem wytráćił Sodomczyki z źiemie/ y wyrzućił wszystkie báłwány/ ktorych byli náczynili Oycowie jego 13 ✠ Nádto y Mááche/ mátkę swoję f zrzućił z pánowánia : bo byłá spráwiłá strászne bá́łwáná w gáju : przetoż porąbał Azá tego strásznego báłwá=ná jey/ y spalił u potoká Cedron. 14 ✠ A choćiaż wyżyny nie były skázone/ jednák serce Azy było doskonáłe przy PANU/ po wszystkie dni jego. 15 ✠ Y wniosł rzeczy poświecone Ojcá swe=go / y rzeczy ktore sam poświećił/ do domu PAńskiego/ śrebro/ y złoto/ y naczynia.

f 2Kron 15. 16.

16 Y Byłá wojná miedzy Azą y mie=dzy Báázą Krolem Izráelskim po wszystkie dni ich : 17 ✠ Abowiem Báázá g Krol Izráelski wyćiągnął przećiw Judźie/ á zbudował Rámę/ áby nie dopuśćił wychodźić y w=chodźić *nikomu* do Azy Krolá Jud=skiego. 18 ✠ Ale wźiąwszy Azá wszystko śrebro y złoto/ ktore było pozostáło w skárbiech domu PAńskiego/ y w skárbiech domu krolewskiego/ dał je w ręce sługom swojim : y posłał je Krol Azá do Benádádá Syná Tábremonowego / Syná Hezyo=nowego Krolá Syryjskiego / ktory mieszkał w Dámászku / mowiąc : 19 ✠ Przymierze jest miedzy mną/ y mie=dzy tobą / miedzy Ojcem mojim / y miedzy Ojcem twojim: Otoć posy=łam dáry / śrebro y złoto : Idźże / wzruß przymierze twoje z Báázą Krolem Izráelskim/ áby odćiągnął ode mnie. 20 ✠ Y usłuchał Benádád Krolá Azy/ á posławszy Hetmány z Wojski ktore miał przećiw miá=stom Izráelskim / zburzył Hion y Dán/ y Abelbetmááche/ y wszystko Cynnerot/ y wszystkę źiemię Neftá=lim: 21 ✠ Co gdy usłyszał Báázá/ prze=stał budowáć Rámy / y mieszkał w Tersie. 22 ✠ Tedy Krol Azá zebrał wszystek lud Judski/ nikogo nie wyj=mując/ á pobráli kámienie z Rámy/ y drzewo jego / z ktorego budował Báázá: á zbudował z niego Krol A=zá Gábáá Benjáminowe y Mászfá. 23 ✠ A inne wszystkie spráwy Azy / y wszystká moc jego / y cokolwiek czy=nił/ y miástá ktore zbudował, ázaż to nie jest nápisano w Kronikách o Krolách Judskich? Ale czásu stáro=śći swey chorował ná nogi swoje. 24 ✠ Y zásnął Azá z Ojcy swymi / á po=chowány jest z nimi w mieśćie Da=widá Ojcá swego. A Jozáfát Syn jego krolował miásto niego.

g 2Kron 16. 1.

25 A Le Nádáb Syn Jeroboámow nástąpił ná krolestwo Izráel=skie/ roku wtorego Azy Krolá Jud=skiego : y krolował nád Izráelem dwie lećie. 26 ✠ Y czynił złe przed oczymá PAńskimi / chodząc drogá=mi Ojcá swego / y w grzechách je=go / ktorymi do grzechu przywio=dźił Izráelá. 27 ✠ Y zbuntował śię przećiw niemu Báázá syn Achiá=szá z domu Isáschár / á poráźił go Báázá u Gebbeton / ktore było Filistyńskie : bo Nádáb ze wszy=stkim Izráelem / obległ był Geb=beton. 28 ✠ Y zábił go Báázá roku trzećiego Azy Krolá Judskiego / á *sam* krolował miásto niego. 29 ✠ Y stá=ło śię / gdy począł krolowáć / że wy=mordował wszystek dom Jeroboá=mow : á nie zostáwił żadney duszę z *narodu* Jeroboámowego / áż je wy=tráćił / według h słowá PAńskiego/ ktore był opowiedźiał przez sługę swego Achiászá Sylonitczyká: 30 ✠ *A to* dla grzechow Jeroboámowych/ kto=ry grzeszył/ y ktory do grzechu przy=wiodł Izráelczyki : y dla przestęp=stwá/ ktorym wzruszył ku gniewu PANá Bogá Izráelskiego. 31 ✠ A inne spráwy Nádábowe/ y wszystko co czynił/ ázaż to nie jest nápisano w Kronikách Krolow Izráelskich? 32 ✠ Y byłá wojná miedzy i Azą/ y mie=dzy Báázą Krolem Izráelskim/ po wszystkie dni ich.

h 1Krol. 14.10.

i Wyżey v. 16.

33 ROku trzećiego Azy Krolá Jud=skiego / krolował Báázá Syn Achiászow nád wszystkim Izráelem w Tersie/ przez dwádźieśćiá y czte=ry látá. 34 ✠ Y czynił złe przed PA=nem/ chodząc drogámi Jeroboámo=wymi/ y w grzechu jego/ ktorym do grzechu przywiodł Izráelity.

Rozdział XVI.

Jehu Báázie wyniszczenie domu jego opowiáda. 6. Elá. 10. Zymry. 23. Amry.

Amry. 29. y Acháb niezbożnie w Izráelu króluje.

1 Y Stáło śie słowo PAńskie do Jehu Syná Hánániego/ przeciw Báázie mowiące: 2 Dla tego żem ćie wydźwignął z prochu/ á postánowiłem ćie wodzem nád ludem mojim Izráelskim: á tyś chodźił drogámi Jeroboámowymi/ y przywiodłeś do grzechu lud moj Izráelski/ pobudzájąc mię ku gniewu grzechámi ich. 3 Oto ja wygłádzę a potomki Báázy/ y potomki domu jego/ á uczynię dom twoj/ jáko dom Jeroboámá b Syná Nábátowego. 4 Tego ktory z rodu Báázy c umrze w mieśćie/ zjedzą psi: á tego ktory umrze ná polu/ zjedzą ptacy powietrzni. 5 A inne spráwy Báázy/ y co czynił/ y moc jego/ ázaż to nie jest nápisano w Kronikách d Krolow Izráelskich? 6 A gdy zásnął Báázá z Oycy swymi/ pochowány jest w Terśie: y krolował Elá Syn jego miásto niego. 7 A ták przez Proroká Jehu/ Syná Hánániego/ stáło śie słowo PAńskie przeciw Báázie/ y przeciw domowi jego/ y przeciw wszystkiemu złemu/ ktore czynił przed obliczem PAńskim wzruszájąc go ku gniewu spráwámi rąk swojich/ że ma być podobnym domowi e Jeroboámowemu: y dla tego że go zábił.

8 R Oku dwudźiestego y szostego Azy Krolá Judskiego/ krolował Elá Syn Báázy nád Izráelem w Terśie/ dwie lećie. 9 Y sprzyśiągł śie przećiw niemu sługá jego Zymry/ Hetman nád połowicą f wozow: gdy Elá w Terśie pijąc pijány był w domu Arsy/ ktory był spráwcą domu *krolewskiego* w Terśie. 10 W tym przypadł Zymry g y ránił go/ y zábił go/ roku dwudźiestego y śiodmego Azy Krolá Judskiego/ á krolował miásto niego. 11 A gdy już krolował/ y śiedźiał ná stolicy jego/ wymordował wszystek dom Báázy/ y powinne jego/ y przyjaćioły jego; nie zostáwił z niego y szczeniątká. 12 A ták wygłádźił Zymry wszystek dom Báázy/ według słowá PAńskiego/ ktore h powiedźiał o Báázie przez Proroká Jehu. 13 Dla wszystkich grzechow Báázy/ y grzechow Ele Syná jego ktorzy grzeszyli/ y ktorzy przywiedli do grzechu Izráelá: wzruszájąc ku gniewu PAná Bogá Izráelskiego prożnośćiámi i swymi. 14 A inne spráwy Ele/ y wszystko co czynił/ izáli nie nápisano w Kronikách o Krolách Izráelskich?

15 R Oku dwudźiestego y śiodmego Azy Krolá Judskiego/ krolował Zimry śiedm dni w Terśie: gdy lud obozem leżał u Gebbeton ktore jest Filistyńskie. 16 A gdy usłyszał lud leżący w obozie táką rzecz/ iż Zymry sprzyśiągszy śie zábił Krolá/ tedy wszystek Izráel postánowili Krolem Amrego ktory był Hetmánem nád wojskiem Izráelskim onegoż dniá w obozie.

17 P Rzetoż odćiągnął Amry y wszystek Izráel z nim od Gebbeton/ á oblegli Tersę. 18 A gdy obaczył Zymry/ iż wźięto miásto/ wszedł ná pałác domu Krolewskiego/ y spalił śie ogniem z domem Krolewskim/ y umárł. 19 *A to śie stáło* dla grzechow jego/ ktorych śie dopuśćił/ czyniąc złe przed obliczem PAńskim/ á chodząc drogą Jeroboámá/ y w grzechách jego/ ktorych śie dopuszczał/ do grzechu przywodząc Izráelá. 20 A inne spráwy Zymry y sprzyśiężenie jego/ ktore uczynił/ ázaż nie jest nápisáne w Kronikách o Krolách Izráelskich?

21 T Edy śie rozerwał lud Izráelski ná dwie częśći: połowicá ludu szłá zá Tebni Synem Ginetowym/ áby go uczynili Krolem: A 22 połowicá go szłá zá Amrym. Ale przemogł lud ktory przestawał z Amrym/ on lud ktory zostawał przy Tebni Synu Ginetowym: y umárł Tebni/ á krolował Amry.

23 R Oku trzydźiestego y pierwszego Azy Krolá Judskiego/ krolował Amry nád Izráelem dwánaśćie lat: w Terśie krolował sześć 24 lat. Y kupił gorę Sámáryjey u Semerá zá dwá talenty srebrá/ y pobudował ná oney gorze: á názwał imię miástá ktore zbudował/ imieniem Semerá/ PAná gory oney

a 1 Krol. 14.10. b 1 Krol. 15.29. c 1 Krol. 14.11. d 2 Kron. 16. 1. e 1 Krol. 15.29. f I. Rycerstwá. g 2 Krol. 9. 31. h Wyżey v. 3. i Niżey. v. 26.

25 ney Sámáryjey. ✣ Ale czynił Amry złe przed oczymá PAńskimi/ á dopuszczał śię rzeczy gorßych/ niżeli wßyscy ktorzy przed nim *byli*. 26 ✣ Abowiem chodźił wßystkimi drogámi Jeroboámá Syná Nábátowego/ y w grzechu jego/ ktorym przywiodł w grzechy Jzráelá/ wzruszájąc ku gniewu PAná Bogá Jzráelskiego k prożnośćiámi swymi. 27 ✣ A inne spráwy Amrego y wßystko co czynił/ y moc jego ktorą pokázował/ áżaż to nie jest nápisano w Kronikách o Krolách Jzráelskich? 28 ✣ Y zásnął Amry z Oycy swymi/ á pochowány jest w Sámáryjey: Y krolował Acháb Syn jego miásto niego.

29 A Cháb tedy Syn Amrego krolowáć począł nád Jzráelem/ roku trzydźiestego y osmego Azy Krolá Judskiego; á krolował Acháb Syn Amrego nád Jzráelem w Sámáryjey/ dwádźieśćiá y dwie lećie. 30 ✣ Y czynił Acháb Syn Amrego złe przed oczymá PAńskimi/ nád wßystkie ktorzy byli przed nim. 31 ✣ Y stáło śię/ niemájąc ná tym dosyć iż chodźił w grzechách Jeroboámá Syná Nábátowego/ że sobie wźiął zá żonę Jezábelę corkę Etbáálá/ Krolá Sydońskiego: á ßedßy służył Báálowi/ y kłániał mu śię. 32 ✣ Y wystáwił ołtarz Báálowi/ w domu Báálowym/ ktory był zbudował w Sámáryjey. 33 ✣ Do tego násádźił Acháb gaj: á tym więcey wzruszył ku gniewu PAná Bogá Jzráelskiego/ nád wßystkie Krole Jzráelskie ktorzy byli przed nim.

34 Z A dni jego zbudował Hiel Betelczyk *miásto* Jerycho: Ná Abirámie pierworodnym swojim záłożył je l: á ná Segubie namłodßym *Synu* swym wystáwił brámy jego: według słowá PAńskiego/ ktore powiedźiał przez Jozuego Syná Nunowego.

k 5 Moj. 32. 21. Jerem. 2. 5. Jonás. 2. 9.

l *I. Záłożywßy grunty stráćił Abirámá, á wystáwiwßy brámy stráćił Segube. Jozue. 6. 26.*

ROZDZIAŁ XVII.

Eliaß przedpowiedźiał głod Achábowi. 4. *Bog go żywił przez kruki.* 10. *y przez wdowę w Sárepćie.* 17. *ktorey Syná zmárłego wskrześił.*

1 T Edy rzekł Eliaß Tesbitá *jeden z obywátelow* Gáláádu do Achábá: Żywie PAN Bog Jzráelski/ przed ktorego oblicznośćią stoję/ że nie będźie tych lat rosy/ áni a deßczu/ jedno według słow ust mojich.

2 Y Stáło śię słowo PAńskie do niego/ mowiąc: 3 ✣ Odeydź z tąd/ á obroć śię ná wschod słońcá/ y skryj śię u potoká Chárytt/ ktory jest przećiwko Jordanowi. 4 ✣ Y będźieß pił z potoká: á rozkazałem/ krukom/ áby ćię tám żywili. 5 ✣ Y poßedł/ á uczynił według słowá PAńskiego: y przyßedßy uśiadł u potoku Chárytt/ ktory *był* przećiwko Jordanowi. 6 ✣ A krucy przynośili mu chleb y mięso poránu: tákże chleb y mięso wieczor: á pił z potoká.

7 I Ecz po wyśćiu niektorych dni/ wyschł on potok: bo nie pádał deßcz ná źiemię. 8 ✣ Y stáło śię słowo PAńskie do niego/ mowiąc: 9 ✣ Wstań/ idź do Sárepty Sydońskiey/ y mießkaj tám: otom tám rozkazał niewieśćie w dowie/ áby ćię żywiłá. 10 ✣ Tedy on wstawßy ßedł do Sárepty/ y przyßedł do brámy miástá/ á oto tám niewiástá wdowá zbieráłá drwá: ktory záwoławßy jey/ rzekł: Przynieś mi proßę trochę wody w naczyniu/ ábym śię nápił. 11 ✣ A gdy oná ßłá áby przyniosłá/ tedy ná nię záwołał/ y rzekł: Przynieś mi *też* proßę ßtuczkę chlebá w ręce twojey. 12 ✣ Y odpowiedźiáłá: Żywie PAn Bog twoj/ żec nie mam pieczonego chlebá/ oprocz z garść pełną mąki w gárncu/ á trochę oliwy w bańce: á oto zbieram b trochę drewek/ ábym ßłá/ y zgotowáłá to sobie y Synowi swemu/ á zjadßy to/ ábyśmy pomárli. 13 ✣ Tedy rzekł do niey Eliaß: Nie boj śię: Jdź/ uczyń jákoś rzekłá: wßákże uczyń mi z tego pierwey podpłomyk máły/ y przynieś mi/ potym też sobie y Synowi swemu uczyniß. 14 ✣ Abowiem ták powiedźiał PAN Bog Jzráelski: Mąká z gárncá tego nie będźie strawiona; áni oliwy z tey bánki ubędźie/ áż do dniá/ gdy PAn spuśći deßcz ná źiemię. 15 ✣ Y

a *Syrác.* 48. 3. *Luka.* 4. 25. *Jákob.* 5. 17.

b *H. Dwie drewnie.*

poßłá á uczyniłá podług słowá Eliaßowego/ y jádłá / oná y on/ y wßyſtká czeladź jey *áż śię wypełniły* te dni. 16 ✠ Nie byłá ſtrawiona máká z onego gárncá/ áni oliwy z báńki ubyło według słowá PAńſkiego / ktore powiedźiał przez Eliaßá.

17 Y Stáło śię potym że śię roznięmogł ſyn oney niewiáſty/ PAniey domu onego: á byłá niemoc jego bárzo ćiężka/ ták/ że w nim tchu nie zoſtáło. 18 ✠ Przetoż rzekłá do Eliaßá: Coż mnie y tobie mężu Boży? przyßedłeś do mnie/ ábyś przywiodßy ná pámięć nieprawość moję/ umorzył Syná mego. 19 ✠ Y rzekł do niey: Day mi Syná twego: y wźiawßy go z łoná jey/ wniosł go ná Salę/ ná ktorey mießkał/ y położył go ná łożu ſwojim. 20 ✠ Y wołał do PANá á rzekł: PANie Boże moj/ izali też utrapiß wdowę/ u ktorey mießkam/ iżeś c zábił Syná jey? 21 ✠ A rozćiągnawßy śię nád dźiećięćiem po trzy kroć wołał do PAná/ mowiąc: PAnie Boże moj/ niechaj śię/ proßę/ wroći dußá dźiećiątká tego/ d w ćiáło jego. 22 ✠ Y wyſłuchał PAN głos Eliaßow: y wroćiłá śię dußá dźiećięćiá w ćiáło jego/ y ożyło. 23 ✠ Tedy wźiął Eliaß dźiećię/ y zniosł je z Sali do domu: á oddał go mátce jego: y rzekł Eliaß: Wey/ Syn twoj e żywie. 24 ✠ Y rzekłá niewiáſtá do Eliaßá: Terazem poznáłá iżeś jeſt mąż Boży/ á słowo PAńſkie w uśćiech twojich jeſt prawdá.

c 5 Moj. 32.39. 1 Sám. 2.6. Mądr. 16.13.
d H. Wewnątrznośći.
e 2 Krol. 4.37. Żyd. 11.35.

ROZDZIAŁ XVIII.

Eliáß posłány do Achábá. 6. z Abdyaßem w drodze rozmawia. 17. 18. Krolowi śię ſtawia y onego gromi. 37. Ogień z niebá Ofiarę jego zápálił. 40. Tenże Prorokow Báálowych 400. pobił, y deßcz uprośił.

1 POtym po wielu dni/ *miánowićie* po onym roku trzećim/ ſtáło śię słowo PAńſkie do Eliaßá/ mowiąc; Idź ukaż śię Achábowi/ bo 2 ſpußczę deßcz ná źiemię. ✠ Szedł tedy Eliaß/ áby śię ukazał Achábowi: á był głod gwałtowny w Sámáryjey. 3 ✠ Y záwołał Acháb Abdyaßá/ ktory był ſprawcą domu jego. A Abdyaß śię bárzo PAná bał. 4 ✠ Bo gdy mordowáłá Jezábel Proroki PAńſkie/ tedy wźiął Abdyaß ſto Prorokow/ y ſkrył ich po pięćdźieśiąt do jáſkini/ y żywił je chlebem y wodą.) 5 ✠ Y rzekł Acháb do Abdyaßá: Idź przez źiemię do wßyſtkich źrzodeł wod / y do wßyſtkich potokow/ áza gdźie znajdźiemy trawę/ żebyśmy żywo záchowáli konie y muły/ y żebyśmy nie zgubili bydłá. 6 ✠ Y rozdźielili sobie źiemię ktorą przejść mieli: Acháb sam ßedł jedną drogą/ Abdyaß też ßedł drugą osobno.

7 A Gdy Abdyaß był w drodze/ oto śię z nim Eliaß potkał/ ktory gdy go poznał/ upadł ná oblicze ſwoje/ y rzekł: A tyżeś jeſt/ PAN moj/ Eliaß? 8 ✠ Y odpowiedźiał mu: Jam jeſt: Idź powiedz Pánu twemu: oto Eliaß *tu jeſt*. 9 ✠ Do ktorego on rzekł: Cożem zgrzeßył/ iż wydawaß sługę twego w ręce Achábowe/ áby mię zábił? 10 ✠ Żywie PAn Bog twoj/ że niemáß narodu/ y kroleſtwá/ gdźieby nie posłał PAn moj áby ćię ßukano: á *gdy* powiedźiano iż ćię nie máß/ tedy obowiązał przyśięgą kroleſtwá y narody/ jáko ćię náleść nie mogą. 11 ✠ A ty mi teraz mowiß: Idź á powiedz PAnu twemu; Oto Eliaß. 12 ✠ Y ſtáłoby śię/ gdybym ja odßedł od ćiebie żeby ćię Duch a PAńſki zániosł/ gdźiebym nie wiedźiał; á ja ßedßy opowiedźiałbym Achábowi: á gdyby ćię nie ználazł/ zábiłby mię. ✠ A sługá twoj boji śię PAná od dźiećińſtwá ſwego. 13 ✠ Aza nie powiedźiano PAnu memu/ com uczynił b gdy mordowáłá/ Jezábel Proroki PAńſkie/ żem ſkrył z prorokow PAńſkich ſto mężow: po pięćdźieśiąt mężow w jáſkini/ y żywiłem je chlebem y wodą? 14 ✠ A ty teraz mowiß: Idź powiedz Pánu twemu/ oto Eliaß: y zábije mię. 15 ✠ Y odpowiedźiał Eliaß: Żywie PAn zaſtępow/ przed ktorego oblicznośćią ſtoję/ że mu śię dźiś ukażę.

16 A Ták ßedł Abdyaß przećiw Achábowi/ y oznájmił mu to: Przetoż ßedł Acháb przećiw Eliaßowi. 17 ✠ A ujrzawßy Acháb Eliaßá/ rzekł

a 2 Krol. 2.16.
b Wyżey w. 4.

Achab do niego : Azaż nie ty jesteś/ ktory czyniß zamießanie w Izráelu? 18 Ná co mu odpowiedźiał : Nie ja czynie zamießanie w Izráelu/ ále ty y dom Ojcá twego : gdyż opuśćiwßy rozkazánia PAńskie/ náśládujecie Báálow. 19 Przetoż teraz pośli á zbierz do mnie wßystkiego Izráelá/ ná gore Kármel ; y Prorokow Báálowych cztery stá y piećdźieśiąt ; przytym prorokow gájowych cztery stá/ ktorzy jadáją z stołu Jezábele. 20 Posłał tedy Achab do wßystkich Synow Izráelskich/ y zebrał te proroki ná gore Kármel.

21 A Przystąpiwßy Eliaß do wßystkiego ludu/ rzekł; Y długoż bedźiecie chramáć ná obie stronie? Jeśli PAN jest Bogiem/ idźćież zá nim : á jeśli Báál/ idźćież zá nim. Y nie odpowiedźiał mu lud y słowá. 22 Tedy rzekł Eliaß do ludu; Jam tylko sam został Prorok PAński : á Prorokow Báálowych cztery stá/ y piećdźieśiąt mężow. 23 Niech nam dádzą dwu ćielcow/ á niech sobie obiorą ćielcá jednego / á porabią go ná ßtuki/ y włożą ná drwá; ále ogniá niech nie podkładáją ; ja też przygotuje drugiego ćielcá/ ktorego włoże ná drwá/ á ogniá nie podłoże. 24 Potym wzywajćie Imienia bogow wáßych/ á ja bede wzywał imienia PAńskiego/ á Bog ktory śie ozwie przez ogień/ ten niech bedźie Bogiem: Ná co odpowiádájąc wßystek lud rzekł ; Dobrześ powiedźiał. 25 Y rzekł Eliaß do Prorokow Báálowych: Obierzćie sobie ćielcá jednego/ á zgotujćie go pierwey/ bo was jest wiecey : Wzywajćież imienia Bogow wáßych/ ále ogniá nie podkładajćie.

26 A Ták wźieli ćielcá ktorego im dał / á zgotowawßy/ wzywáli imienia Báálowego/ od poránku áż do południá/ mowiąc: O Báálu wysłuchaj nas ! Ale nie było głosu/ áni ktoby odpowiedźiał. Y skakáli koło 27 Ołtarzá ktory byli uczynili c. A gdy było południe/ náśmiewał śie z nich Eliaß / mowiąc : Wołajćie wietßym głosem ; ponieważ jest Bog : Tylko / że śie ábo zámyślił/ ábo jest zábáwny / ábo też jest w 28 drodze/ ábo też śpi ; áza ocući. A ták wołáli głosem wielkim/ y rzezáli śie według zwyczáju swego nożámi/ y włocżenkámi/ áż śie krwią 29 oblewáli. Y stáło śie gdy minełe południe/ że prorokowáli áż do czásu ofiárowánia ofiáry śniedney : ále nie było głosu/ áni ktoby odpowiedźiał/ áni ktoby wysłuchał.

30 Zátym rzekł Eliaß do wßystkiego ludu ; Przystąpćie do mnie. Y przystąpił wßystek lud do niego. Tedy náprawił Ołtarz PAński ktory 31 był rozwálony. Abowiem wźiął Eliaß dwánaśćie kámieni ; (według liczby pokolenia Synow Jákobowych/ do ktorego śie stáło słowo PAńskie/ d mowiąc; Izráel bedźie 32 imie twoje. Y zbudował z tego kámienia Ołtarz w Imie PAńskie/ á uczynił około Ołtarzá ßeroki row/ coby mogł dwie miáry zboża wyśiać. 33 Potym ułożył drwá/ y ná ßtuki porąbał ćielcá / y złożył go ná 34 drwá. Y rzekł : Nápełnićie cztery wiádrá wodą/ á wylyjćie ná cálopalenie/ y ná drwá. Rzekł nád to : Powtorzćie/ y powtorzyli : rzekł jeßcze : Uczynićie po trzećie ; y uczynili po trzećie : 35 Tákże płyneły wody około Ołtarzá : áż y row był nápełniony wodą. 36 Y stáło śie/ gdy był czás spráwowánia Ofiáry śniedney/ przystąpił Eliaß Prorok/ y rzekł; PAnie Boże Abráhámow/ Izáákow/ y Izráelow : dźiś niech poznáją/ żeś ty jest Bogiem w Izráelu/ á jam sługá twoj : á/ żem według słowá twego uczynił to wßystko. 37 Wysłuchaj mie PAnie/ wysłuchaj mie/ áby poznał/ ten lud/ żeś ty PAnie jest BOGJEM/ gdybyś zás náwroćił sercá ich. 38 Tedy spadł ogień PAński/ y pożárł cálopalenie/ y drwá y kámienie / y proch : á wode ktora byłá w rowie/ e wysußył. 39 Co gdy ujrzał wßystek lud/ upádli ná oblicże swe/ y rzekli : PAN jest Bogiem/ PAn ći jest Bogiem.

40 Tedy rzekł Eliaß do nich : Pojimajćie Proroki Báálowe/ á żaden niech z nich nie uchodźi. Y pojimano je. A ták odwiodł je Eliaß do potoká Cison/ y támże je zábił.

c I. Ktory był uczynił Eliaß.

d 1 *Moj* 32. 28. y 25. 10 2 *Krol.* 17. 34.

e *H. Wylizał.*

Potym

41 Potym rzekł Eliasz do Achábá: Jdź/ jedź /á pij ; ábowiem oto 42 szum dżdżá wielkiego. ♣ Tedy szedł Acháb/ áby jadł y pił: á Eliasz wstąpił ná wierzch Kármelu / y połozył śię ná źiemię : á włożył twarz 43 swoję miedzy koláná swoje. ♣ Potym rzekł do sługi swego : Jdź teraz á pojrzy ku morzu : ktory poszedł / á pojrzawszy/ rzekł ; Niemász nic . Záśię rzekł : *Idź, á* wracaj śię po 44 śiedm kroć. ♣ A zá śiodmym *rázem* rzekł : Oto obłok máły jáko dłoń człowiecza wystepuje z morzá. Tedy *on* rzekł ; Jdź / á powiedz Achábowi : Záprzagaj / á uieżdżaj áby 45 ćię deszcz nie zástał. ♣ Y stáło śię miedzy tym/ że śię niebiosá obłokámi y wiátrem záćmiły / z kąd był deszcz wielki. A ták wśiadszy Achab 46 jáchał do Jezreelá. ♣ A ręká PAńská byłá nád Eliaszem : y przepásał biodrá swe/ y biezał przed Achábem/ áż przyszedł do Jezreelá.

ROZDZIAL XIX.

Eliasz przed Iezábelą ućieka. 5. *Bog go przez Anjołá opátruje.* 9. *y sam mu śie ukazawszy, Házáelá ná Syryjskie , Iehu ná Izráelskie Páństwo, á Elizeuszá ná Prorocstwo powołáć rozkázuje.*

1 Tedy oznájmił Achab Jezábeli wszystko co uczynił Eliasz / á iż práwie wszystkie Proroki pomordo- 2 wał mieczem. ♣ Przetoż posłáłá Jezábelá poslá do Eliaszá / mowiąc : To mi niech uczynia Bogowie / y to mi niech przyczynia /jesli o tym czáśie jutro nie położę duszę twojey/ jáko duszę ktorego z onych.

3 Co gdy wyrozumiał *Eliasz*, wstał / y odszedł áby duszę swa *záchował*, á przyszedł do Beersebyy/ ktora byłá w Judstwie : y zostáwił 4 tám sługę swego. ♣ A sam poszedł w puszczą ná jeden dźień drogi : á gdy przyszedł y uśiadł pod jednym jáłowcem / życzył sobie a umrzeć / y rzekł : Dosyć juz o PAnie: weźmiże duszę moję / bom nie jest lepszym nád Ojce moje. ♣ Y położył 5 śię á zásnał pod onym jáłowcem : á oto w tenże czás tknał go Anjoł/ 6 y rzekł mu : Wstań/ á jedz. ♣ A gdy śię obejrzał/ oto w głowách jego był chleb ná weglu upieczony / y czászá wody. A ták jadł y pił: Y położył śię 7 znowu. ♣ Potym wroćił śię Anjoł PAński powtore/ y tknał go/ á rzekł: Wstań jedz: ábowiem dáleka masz 8 drogę przed soba. ♣ A ták wstawszy jadł y pił : á szedł w mocy pokármu onego czterdźieśći dni y czterdźieśći nocy/ áż do gory Bożey Horeb.

9 Y Wszedł tám do jáskini / á przenocował tám. A oto słowo PAńskie do niego/ mowiąc :Coż tu 10 czyniż Eliaszu ? ♣ Ktory odpowiedźiał : Gorliwiem śię zástawiał o PANA Bogá zastępow: ábowiem Synowie Jzráelscy opuśćili przymierze twoje/ Ołtárze twoje zburzyli / y Proroki b twoje mieczem pomordowáli : á zostałem ja sam; y szukája duszę mojey áby mi ją od- 11 jeli. ♣ Tedy *onże głos* rzekł : Wynidź/ á stań ná gorze przed PAnem. A oto PAn przechodźił / y wiátr gwałtowny y mocny podwracájacy gory/ y łamiacy skáły / przed PAnem: *ále* PAn nie był w onym wietrze. Zá wiátrem było trzęśienie źiemie : *ále* nie był PAn y 12 w onym trzęśieniu. ♣ Zá trzęśieniem był ogień: *ále* PAn nie był w ogniu. Zá ogniem był głos ćichy y 13 wolny. ♣ To gdy usłyszał Eliasz/ zákrył oblicze swoje płaszczem swojim: á wyszedszy stánał we drzwiách jáskini. A oto do niego głos mowiacy : Co tu czyniż Eliaszu? 14 ♣ A on odpowiedźiał : Gorliwiem śię zástawiał o PAná Bogá zastępow : ábowiem opuśćili przymierze twoje Synowie Jzráelscy/ Ołtarze twoje poburzyli / á Proroki twoje mieczem pomordowáli : y zostałem ja sam / á szukája duszę mojey/ áby mi ją odjeli.

15 Ale PAn rzekł do niego : Jdź/ wroć śię droga twa ná puszczą Dámáská : á gdy *tám* przyźdźiesz/ pomázesz c Házáelá zá Krolá nád 16 Syryja: ♣ A Jehu d Syná Námsy/ pomázesz zá Krolá nád Jzráelem/ á Elizeuszá Syná Sáfátowego z Abelmecholá / pomázesz zá Proroká/ miásto śiebie. ♣ Y stánie śię / że 17 ktokolwiek ujdźie mieczá Házáelo-

a H. Duszy swey.

b Rzym. 11. 3.

c 2 Krol. 8. 13.

d 2 Krol. 9. 1. 2. Syrác. 48. 8.

wego / zábije go Jehu : á ktokolwiek ujdźie mieczá Jehu / zábije go 18 Elizeuß. ✣ Jednákem [e] sobie záchował w Izráelu śiedm tyśiecy/ ktorych wßystkich koláná niekłaniáły śie Báálowi / y ktorych wßystkich ustá nie cáłowáły go.

e Rzym. 11. 5.

19 A Ták *on* odßedßy z támtąd/ ználazł Elizeußá Syná Sáfátowego / á on orze / á dwánaśćie jarzm *wołow* przed nim / á sam był przy dwunástym *járzmie*, á idąc mimo niego Eliaß / wrzućił nań 20 płaßcz swoj. ✣ Ktory opuśćiwßy woły / bieżał zá Eliaßem / y rzekł : Niech pocáłuję proße Ojcá mego/ y mátkę moję / á pojdę zá tobą; ktoremu rzekł : Idź *á* wroć śię zá śię : poniewaz *widźiß* com ći uczynił? 21 ✣ A ták wroćiwßy śię do niego/ wźiął parę wołow / y zábił je/ á przy drwách z pługá náwárzył mięsá z nich/ y dał ludowi : y jedli. ✣ A wstawßy ßedł zá Eliáßem y służył mu.

Rozdział. XX.

Benádád oblegßy Sámáryją. 23. 28. *Bogá bluźni.* 17. 29. *Achábgo po dwá kroć poráźił.* 3. *y wolno puśćił.* 35. *czym PANA rozgniewał.*

1 Tedy Benádád Krol Syryjski zebrał wßystko wojsko swoje/ májąc z sobą trzydźieśći y dwu Krolow/ przytym jezdne y wozy : á przyćiągnawßy/ obległ Sámáryją 2 y dobywał jey. ✣ Y wypráwił posły do Acháwá / Krolá Izráelskiego/ 3 do onego miástá: ✣ Y rzekł mu: Ták mowi Benádád / śrebro twoje / y złoto twoje / moje jest : tákże żony twoje y Synowie twoji nacudniejßy/ moji są. 4 ✣ Y odpowiedźiał Krol Izráelski / á rzekł : Według słowá twego Krolu Pánie moj / twojem 5 ja/ y wßystko co mam. ✣ A wroćiwßy śię posłowie *do niego* : Ták powiedźiał Benádád / mowiąc : Posłałem do ćiebie / ábyć rzeczono ; Srebro twoje / y złoto twoje/ y żony twoje / y syny twoje daß mi. 6 ✣ Ale wiedz że jutro o tym czáśie poślę sługi moje do ćiebie/ ktorzy wyßperáją dom twoj / y domy sług twojich/ y wßystko w czym śię kochaß / w ręce swe wezmą y rozbiorą.

7 A Ták wezwał Krol Izráelski wßystkich Stárßych źiemie oney / y rzekł im : Uważćież proße / á obaczćie żeć ten złego ßuka : ábowiem posłał do mnie po żony moje / y po Syny moje / y po śrebro moje / y po złoto moje / á nie 8 odmowiłem mu. ✣ Y rzekli do niego oni wßyscy Stárßy/ y wßystek lud: 9 Nie słuchaj/ áni przyzwalaj. ✣ Przetoż odpowiedźiał posłom Benádátowym : Powiedzćie Krolowi Pánu memu : Wßystko o coś posłał do sługi twego przed tym / uczynię; ále tey rzeczy uczynić nie mogę. ✣ A ták posłowie odeßli / y odnieśli mu 10 odpowiedź. ✣ Znowu posłał do niego Benádád / y rzekł : Niech mi to uczynią Bogowie / y to niech przyczynią / jeśli śię dostánie prochu Sámáryjey po gárśći wßystkiemu 11 ludowi ktory zá mną idźie. ✣ Y odpowiedźiał Krol Izráelski / á rzekł: Powiedzćie *mu* : Niech śię nie chlubi zbrojny / jáko ten / ktory 12 złożył zbroję. ✣ A gdy Benádád usłyßał to słowo (á on w ten czás z Krolmi pił w namiećiech) rzekł do sług swych : Rußćie śię. Y rußyli śię ku miástu.

13 A Oto niektory Prorok przyßedł do Achábá/ Krolá Izráelskiego/ y rzekł ; Ták powiáda PAn : Zażeś nie widźiał tego wßystkiego wielkiego mnostwá? Oto ja je dam w rękę twoję dźiśia / ábyś widźiał 14 żem JA PAN. ✣ Tedy rzekł Achab : Przez kogoż ? A on odpowiedźiał; Ták mowi PAn/ przez sługi Kśiążąt powiátowych. Y rzekł : Ktoż pocznie bitwę ? Tedy mu odpowie15 dźiał : Ty. ✣ Obliczył tedy sługi Kśiążąt powiátowych/ ktorych było dwieśćie/ trzydźieśći y dwá : á po nich policzył wßystek lud/ wßystkich Synow Izráelskich śiedm tyśiecy. 16 ✣ Y wyßli o południu. A Benádád pił y upił śię w namiećiech sam y trzydźieśći y dwá Krolow pomocni17 kow jego. ✣ A ták wyßli słudzy Kśiążąt powiátowych naprzod. Tedy posłał Benádád/ (gdy mu powiedźiano/ mowiąc : Mężowie wyßli z Sámá-

rýjey) ♣ Y rzekł: Choćiáżby o pokoj szli prośić, pojimajćie je żywo. Choćiáż ... tż ku bitwie wyßli / żywo je pojimajćie.
19 ♣ A gdy oni słudzy Kśiążąt powiátowych wyßli z miástá / y *inne* wojsko zá nimi;
20 ♣ Poráźił káżdy mężá swego / ták że ućiekli Syryjczycy: y gonił je Izráel: ućiekł też Benádád Krol Syryjski ná koniu / y z jezdnymi.
21 ♣ Potym wyćiągnął Krol Izráelski / y pobił konie y wozy: á poráźił Syryjczyká porażką wielką.

22 ZNowu przyßedł Prorok do Królá Izráelskiego / y rzekł mu: Idź zmacniaj śię / á wiedz y bacz co masz czynić: ábowiem po roku Krol Syryjski wyćiągnie przećiwko tobie.
23 ♣ Tedy słudzy Królá Syryjskiego rzekli do niego: Bogowie ich / są Bogowie gorni; przetoż nas przemogli: á wszákże zwiedźmy z nimi bitwę w polu / *á ujrzyß* jesli ich nie przemożemy.
24 ♣ Przetoż ták uczyń: Odpraw Krole / káżdego z miejscá swego / á postánow Hetmány miásto nich.
25 ♣ A ty nálicz sobie wojská z swojich / jáko *było* wojsko onych / ktorzy polegli / á koni jáko one konie / á wozow jáko one wozy / y stoczemy bitwę z nimi w polu / á ujrzyß jesli ich nie przemożemy. Y usłuchał głosu ich / á uczynił ták.
26 ♣ A gdy wyßedł rok / obliczył Benádád Syryjczyki / á ćiągnął ku Afeku ná wojnę przećiw Izráelitom.
27 ♣ Synowie Izráelscy tákże są obliczeni / á nábráwßy z sobą żywnośći / ćiągnęli przećiwko nim: y położyli śię obozem Synowie Izráelscy przećiwko nim / jákoby dwie máłe stadká kóz: á Syryjczycy nápełnili ziemię.

28 TEdy przyßedł mąż Boży / y mowił do Królá Izráelskiego / á rzekł: Ták mowi PAN: Przeto iż mowili Syryjczycy / Bogiem gor jest PAN / á nie jest Bogiem rownin / podam to wszystko mnostwo wielkie w ręce twoje / ábyśćie wiedźieli żem JA PAN.
29 ♣ A ták oni leżeli obozem przećiwko nim / przez śiedm dni. Y stáło śię dniá śiodmego / że stoczyli bitwę / y poráźili Synowie Izráelscy Syryjczykow sto tyśięcy pieszych jednegoż dniá:
30 ♣ A ostátek ućiekli do Afeku miástá / y upadł mur ná dwádźieśćiá y śiedm tyśięcy mężow / co byli pozostáli. A Benádád ućiekßy / przyßedł do miástá / *y skrył śię* do nayskrytßey komory.

31 A Le mu rzekli słudzy jego: Słycháliśmy záprawdę że Krolowie domu Izráelskiego są Krolowie miłośierni. Niech włożymy / prosze / wory ná biodrá násze / y powrozy ná głowy násze / á wynidźiemy do Królá Izráelskiego / snadź żywo zostáwi duszę twoję.
32 ♣ Tedy opásáli wormi biodrá swe / á *włożyli* powrozy ná głowy swoje / y przyßli Królá Izráelskiego / y rzekli: Benádád sługá twoj mowi. ♣ Niech żywie prosze duszá mojá. A on rzekł: A żywże jeszcze? Brát to moj.
33 ♣ A oni mężowie wźiąwßy to zá dobry znák / y prętko uchwyćiwßy *to słowo* od niego / rzekli / Brát ći twoj Benádád: Y rzekł. Idźćież / przywiedźćie go: Przetoż wyßedł do niego Benádád: y kazał mu wśieść ná woz.
34 ♣ Y rzekł do niego *Benádád*: Miástá ktore wźiął Oćiec moj ᵃOjcu twemu powrocę / á ty ulice sobie poczyniß w Dámászku / jáko poczynił Oćiec moj w Sámáryjey. *Y odpowiedźiał*: Ja według przymierza puszczę ćię wolno. A ták z nim uczynił przymierze / y puśćił go wolno.

a 1 Krol. 15.20.

35 TEdy niektory mąż z Synow Prorockich rzekł do bliźniego swego z rozkazánia Páńskiego: Uderz mię prosze: ále go nie chćiał on mąż uderzyć.
36 ♣ Y rzekł mu: Przeto iżeś nie usłuchał głosu Páńskiego / oto skoro odejdźieß ode mnie zábije ćię lew. A gdy odßedł od niego / ználazł go lew / y zábił go.
37 ♣ Potym ználazł drugiego mężá / y rzekł mu: Uderz mię prosze: ktory mąż ták go uderzył że go ránił.
38 ♣ Szedł tedy on Prorok / á zábieżał Krolowi ná drodze / y odmienił śię zásłoniwßy oczy swoje.
39 ♣ A gdy Krol mijał / záwołał ná Królá / y rzekł: Sługá twoj wyßedł w pośrzodek bitwy / á oto mąż przyßedßy / przywiodł do mnie mężá / y rzekł; Strzeż tego mężá / bo jeslibyś go upuśćił / duszá twojá będźie zá duszę jego / álbo talent

40 śrebrá odważyß. ♣ W tym gdy śie slugá twoj zábáwił tym 'y owym/ oto on zniknął : Tedy rzekł do niego Krol Izráelski : Táki *jeſt* ſad twoj/ſameś śie oſądźił. 41 ♣ A on záraz odjął záſłonę od oczu ſwych/y poznał go Krol Izráelski że był Prorokiem. 42 ♣ Zátym rzekł do niego : Ták mowi PAN : b Ponieważeś wypuśćił z reki ſwey męzá godnego śmierći/ duſza twojá bedźie zá duſzę jego/y lud twoj/zá lud jego. 43 ♣ Przetoż odßedł Krol Izráelski / do domu ſwego ſmętny y zágniewány ; y przyßedł do Sámáryjey.

b 1 Krol. 22. 37. 38.

Rozdział. XXI.

Nábot odmowiwßy Achábowi winnice ſwoje. 8. Z rozkazánia Iezábeli 13. Zpotwarzony y ukámienowány jeſt 17. Záczym Eliaß pomſtę Bożą Achábowi. 23. y Jezábeli opowiáda. 27. Pokutá Achábowá.

1 Y Stáło śie potym : Miał Nábot Jezreelitá winnicę / ktora byłá w Jezreelu / podle páłácu Achábá Krolá w Sámáryjey. 2 ♣ Y rzekł Acháb do Nábotá/mowiąc: Day mi winnicę twoję/ábym miał z niey ogrod dla járzyn : ábowiem bliſka jeſt domu mego ; á dam ći zá nię Winnicę lepßą / niżli tá jeſt : álbo jeſliċ śie zda / dam ći pieniedzy ile ſtoji. 3 ♣ Y odpowiedźiał Nábot Achábowi : Nie day tego PAnie/ábym ći miał dáć dźiedźictwo Ojcow mojich.

4 TEdy przyßedł Acháb do domu ſwego ſmętny y zágniewány/dla ſłowá ktore mu rzekł Nábot Jezreelitá / mowiąc : Nie dam ći dźiedźictwá Ojcow mojich : y układł śie ná łożu ſwym / á odwroćił twarz ſwoję/ y nie jadł chlebá. 5 ♣ W tym przyßedßy do niego Jezábelá żoná jego rzekłá mu; Przecżże Duch twoj ták ſmętny/że nie jeß chlebá? 6 ♣ Y odpowiedźiał jey: Przeto żem mowił z Nábotem Jezreelitą/y rzekłem mu: Day mi winnicę twoję zá pieniądze ábo jeſli chceß/ dam ći winnicę zá nię : Ale *on* odpowiedźiał : Nie dam ci winnice mojey. 7 ♣ Tedy rzekłá do niego Jezábelá żoná jego: Y tákże ty ſpráwujeß kroleſtwo Izráelſkie? Wſtań / jedz chleb / á bądź dobrey myśli ; Ja tobie dam winnicę Nábotá Jezreelity.

8 A Ták nápiſáłá liſt imieniem Achábowym/ktory zápieczętowáłá pieczęćią jego / y poſłáłá on liſt do ſtárßych y do przednieyßych/ ktorzy *byli* w mieśćie jego/ y mießkáli z Nábotem. 9 ♣ A nápiſáłá on liſt w ten ſpoſob : Zápowiedzćie poſt / á poſadźćie Nábotá miedzy przednieyßymi z ludu. 10 ♣ Y poſtawćie dwu mężow przewrotnych przećiw niemu / ktorzyby przećiwko niemu świadczyli / mowiąc : Złorzeczyłeś Bogu y Krolowi: Potym wywiedźćie go/á ukámienujćie go/áby umárł. 11 ♣ Y uczynili mężowie onego miáſtá ſtárßy/y przednieyßy ktorzy mießkáli w onym mieśćie jego / jáko byłá wſkazáłá do nich Jezábelá / według tego jáko nápiſano *było* w liśćie/ ktory poſłáłá do nich. 12 ♣ Zápowiedźieli poſt / y poſádźili Nábotá miedzy przednieyßymi z ludu. 13 ♣ Potym przyßli dwá mężowie przewrotni/ y uśiedli przećiw niemu/ á świadczyli przećiwko niemu oni mężowie przewrotni/ *to jeſt*, przećiw Nábotowi przed ludem / mowiąc : Złorzeczył Nábot Bogu y Krolowi. Y wywiedli go zá miáſto/ y ukámienowáli go y umárł. 14 ♣ Y poſłáli do Jezábele/ mowiąc ; Ukámienowan jeſt Nábot/ y umárł. 15 ♣ Y ſtáło śie/ gdy uſłyßáłá Jezábelá / że ukámienowány był Nábot /á iż umárł/ rzekłá Jezábelá do Achábá : Wſtań / pośiądź winnicę Nábotá Izreelity/ ktoryć jey nie chciał dáć zá pieniądze : ábowiem nie żyw Nábot / ále umárł. 16 ♣ A ták uſłyßawßy Achab/że umárł Nábot/wſtał/á ßedł do winnice Nabotá Jezreelity/ áby ja pośiadł.

17 TEdy śie ſtáło ſłowo PAńſkie do Eliaßá Teſbity / mowiąc : 18 ♣ Wſtań idź przećiw Achábowi Krolowi Izráelſkiemu/ktory jeſt w Sámáryjey: oto *jeſt* ná winnicy Nábotowey: do ktory ßedł/áby ja pośiadł. 19 ♣ Y rzeczeß do niego/ mowiąc: Ták mowi PAn: Azaś nie zábił y nie pośiadł? Powiedzże mu/ mowiąc; Ták mowi PAN : Ták jáko pßi li-

żáli krew Nábotowe / a ták też y pewnie pśi beda lizáć krew twoje. ✣ 20 Y rzekł Achab do Eliaszá: A jużeś mię ználazł nieprzyjaćielu moj? A on odpowiedźiał: Ználazłem: ábowiemeś śie záprzedał / ábyś czynił 21 złość przed oczymá Páńskimi. ✣ Oto ja b przywiode ná cie złe / á odejme potomki twe / y wytráce z domu Achábowego áż do namniejszego szczenięćiá / y c więźniá / y opuszczonego 22 w Izráelu. ✣ A uczynie z domem twojim / jáko z domem d Jeroboámá / Syná Nábátowego / y jáko z domem Báázy e Syná Achiaszowego: dla rozdraźnienia / ktorymeś mię do gniewu pobudźił / y przywiodłeś do grzechu Izráelá.

(a 1 Krol. 22.38. b 2 Krol. 9. 8. c 1 Krol. 14.10. d 1 Krol. 15.29. e 1 Krol. 16. 3. 11.)

23 TAkże y o Jezábeli rzekł PAn / mowiąc: Pśi f zjedzą Jezábele 24 miedzy murámi Jezreelskimi. ✣ Tego ktory umrze z domu Achábowego w mieśćie / pśi zjedzą g / á tego ktory umrze ná polu / zjedzą ptacy powie-25 trzni. ✣ Abowiem nie był h nikt jáko Achab / ktoryby śiebie sámego záprzedał / áby czynił złe przed oczymá PAńskimi: bo go poduszczáłá 26 Jezábelá żoná jego. ✣ Abowiem śie dopuśćił rzeczy bárzo obrzydłych / chodząc zá báłwány / według wszystkiego / jáko czynili Ammorejczycy / ktore wygnał PAn przed obliczem 27 Synow Izráelskich. ✣ A gdy usłyszał Achab te słowá / rozdárł odźienie swoje / á włożywszy wor ná ćiáło swoje / pośćił / y leżał w worze / á 28 chodźił po málucżku. ✣ Y stáło śie słowo Páńskie do Eliaszá Tesbity / 29 mowiąc: ✣ Widźiałżeś jáko śie upokorzył Achab przed twarzą moją? Poniewaź śie tedy upokorzył przed twarzą moją / nie przywiode tego złego zá dni jego: *Ale* zá dni i Syná jego przywiode to złe ná dom jego.

(f 2 Krol. 6.36. g 1 Krol. 9.35. h 1 Krol. 16.33. i 2 Krol. 9. 26.)

ROZDZIAL. XXII.

Gdy Achábowi falszywi Prorocy ná wojnę ćiągnąć rádzą. 15. Micheasz Prorok Páński temu przeczy. 24. Dlaczego ubity 27. y wsádzony jest. 34. Achab w potrzebie zginął. 40. A po nim nástał Ochozyasz. 53. Złośliwy. 41. Iozáfát Krol bogobojny. 51. śmierć jego.

1 A Nie było przez trzy látá wojny miedzy Syryczykámi / y mie-2 dzy Izráelczykámi. ✣ Y stáło śie roku trzećiego / że przyjáchał Jozáfát Krol Judski / do Królá Izráel-3 skiego. ✣ Tedy rzekł Krol Izráelski do sług swojich: Nie wiećieś / iż nász jest Rámot Gáláád? A my zániedbywamy odebráć go z reku 4 królá Syryjskiego? ✣ Przetoż rzekł do Jozáfátá: Poćiągnieszże ze mną ná wojnę / przećiwko Rámot Gáláád? Y rzekł Jozáfát do Królá Izráelskiego: Jákom ja / ták y ty / jáko lud moj / ták lud twoj: jáko konie mo-5 je / ták konie twoje. ✣ Nád to rzekł Jozáfát do Królá Izráelskiego: Spytaj śie / proszę dźiś słowá 6 Páńskiego. ✣ A ták zebrał Krol Izráelski prorokow około czterech set mężow / y rzekł do nich: Mámże ćiągnąć ná wojnę przećiwko Rámot Gáláád? czy zániecháć? Y odpowiedźieli mu: Ciągni / bo je PAn da w ręce krolewskie. ✣ Ale 7 Jozáfát rzekł: Niemászże tu ktorego Proroká PAńskiego / żebyśmy 8 śie go pytáli? ✣ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá: Jest jeszcze mąż jeden / przez ktoregobyśmy śie mogli rádźić PAná: ále go ja nienawidzę / bo mi nic dobrego nie prorokuje / jedno złe: Micheasz / Syn Jemlow. Y rzekł Jozáfát 9 Niech ták nie mowi Krol. ✣ A ták záwołał Krol Izráelski komorniká niektorego / y rzekł; Przywiedź tu rychło Micheaszá Syná Jemlo-10 wego. ✣ (Miedzy tym Krol Izráelski / y Jozáfát Krol Judski / śiedźieli ná stolicách swojich / ubráni w száty krolewskie / ná plácu u wrot bramy Sámáryjskiey. A wszyscy prorocy prorokowáli przed nimi. 11 ✣ A Sedechiasz Syn Chenáánow / spráwił sobie rogi żelázne / y rzekł: Ták a mowi PAn: Tymi bedźiesz bodł Syryczyki / áż je wynisz-12 czysz. ✣ Tákże wszyscy prorocy prorokowáli / mowiąc: Ciągni do Rámot Gáláád / á bedźieć śie szczęśćiło: Abowiem je poda PAn w ręce 13 krolewskie.) ✣ Tedy poseł ktory chodźił áby przyzwał Micheaszá / rzekł do niego / mowiąc: Oto teraz sło-

(a Ierem. 14.14. y 23.31)

wá prorokow jednymi usty dobrze tuszá Krolowi/ niechże bedźie prośie słowo twoie / iáko słowo jednego z nich/ á mow dobre rzeczy. 14 ♣ Y rzekł Micheasz ; Zywie PAn / że co mi kolwiek rzecze PAn / to mowić bede.

15 A Gdy przyszedł do Królá/ rzekł Krol do niego : Micheaszu/mamyż ciagnać ná wojne przećiw Rámot Gáláád / czyli zániecháć? A on mu rzekł : Ciagni / á bedźieć śie szczęśćiło;ábowiem je poda PAn w rece krolewskie. 16 ♣ Y rzekł do niego Krol: A wieleż ćie rázy mam przyśiega obowiazác / ábyś mi nie mowił jedno prawde w Imieniu Páńskim? Przetoż rzekł: 17 ♣ Widźiałem wszystek lud Izráelski rozproszony po gorách jáko owce / ktore nie máją Pásterzá: Bo rzekł PAN ; Nie máją ći PAná / niech śie wroći káżdy do domu swego w pokoju. 18 ♣ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá : Izażemći nie powiádał / że mi nie miał prorokowáć dobrego/ále złe? 19 ♣ A *Micheasz* rzekł: Słuchajże tedy słowá Páńskiego : Widźiałem PAná śiedzacego ná stolicy swojey / y wszystko wojsko niebieskie stojace po práwicy jego/ y po lewicy jego. 20 ♣ Y rzekł PAn: Kto zwiedźie Achábá / áby szedł á upadł w Rámot Gáláád ? A gdy mowił jeden ták/ádrugi inák: 21 ♣ Tedy wystapił Duch y stánał przed Pánem/ mowiac; Ja go zwiode : A PAn mu rzekł: 22 ♣ Przez coż? Odpowiedźiał : Wynide / á bede Duchem kłamliwym w uśćiech wszystkich prorokow jego : y rzekł mu *PAN* : Zwiedźiesz / y pewnie przemożesz. Idźże á uczyń ták. 23 ♣ Przetoż teraz oto dał PAN Duchá kłamliwego w ustá tych wszystkich Prorokow twojich : gdyż PAn wyrzekł przećiwko tobie złe.

24 TEdy przystapiwszy Sedechiasz / Syn Chánáánow uderzył Micheaszá w policzek mowiac : Kiedyż b odszedł Duch PAński ode mnie/áby z tobą mowił? 25 ♣ Y odpowiedźiał Micheasz : Oto ty ujrzysz dniá onego / kiedy wnidźiesz do naskrytszey komory / ábyś śie skrył. 26 ♣ Y rzekł Krol Izráelski: Weźmi Micheaszá / á wiedź go do Amoná/ stárosty miejskiego/y do Joásá Syná krolewskiego. 27 ♣ Y rzeczesz : Ták mowi Krol : Wsadźcie tego *meżá* do więźienia / á dawajćie mu jeśc chleb utrapienia / y wode ućisku/ áż śie wroce w pokoju. 28 ♣ Ale odpowiedźiał Micheasz: Jesliże śie wrocisz w pokoju / tedyć nie mowił PAn przezemie. Nád to rzekł; Słuchajćież wszyscy ludźie.

29 A Ták ćiagnał Krol Izráelski/ y Jozáfát Krol Judzki / do Rámot Gáláád. 30 ♣ Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá : Odmienie śie/ gdy pojde do bitwy : ále ty ubierz śie w száty twoje : Y odmienił śie Krol Izráelski / á szedł ku bitwie. 31 ♣ A Krol Syryjski rozkazał był Hetmánom / ktorych było trzydźieśći y dwá nád wozámi jego / mowiac : Nie potykajćie śie áni z máłym / áni z wielkim/ tylko z sámym Krolem Izráelskim. 32 ♣ Y stáło śie / gdy ujrzeli Jozáfátá Hetmáni/co byli nád wozámi / rzekli : Záprawde *to* Krol Izráelski : y obroćili śie przećiwko niemu / chcac śie z nim potykáć : Ale Jozáfát záwołał. 33 ♣ W tym obaczywszy Hetmáni co byli nád wozámi że nie ten był Krol Izráelski / odwroćili śie od niego.

34 LEcz mąż niektory strzelił z łuku c ná niepewna / y postrzelił Królá Izráelskiego miedzy nity / y miedzy Páncerz : ktory rzekł woźnicy swemu; Náwroć / á wywieź mie z wojská / bom jest rániony. ♣ 35 Y wzmogłá śie bitwá dniá onego : á Krol stał ná woźie przećiw Syryczykom : potym umárł wieczor : á krew ćiekłá z rány *jego* ná woz. 36 ♣ Tedy wołał woźny w wojsku/gdy już słońce záchodźiło / mowiac : Wroć śie káżdy do miástá swego / y káżdy do źiemie swojey. 37 ♣ A ták umárł Krol/ á odwieźion jest do Sámáryey / y pochowano go w Sámáryey. 38 ♣ A gdy umywano woz w sadzawce Sámáryiskiey lizáli pśi krew jego / tákże gdy umywano zbroje jego : według słowá Páńskiego/ktore był d powiedźiał. 39 ♣ A inne

b 2 Kron 18.23.

c *H. w prostośći swojey.*

d 1 Krol 21.19.

spráwy Achábowe / y wszystko co czynił / y dom z kośći Słoniowych ktory zbudował: wszystkie też miástá ktore pobudował / ázaż to nie jest spisano w Kronichách o Krolách Izráelskich? 40 ✤ Y zásnął Acháb z Ojcy swymi / á krolował Ochozyasz Syn jego miásto niego.

41 A Jozáfát Syn Azy począł krolowáć nád Judą czwartego roku *zá pánowáma* Achábá Krolá Izráelskiego. 42 ✤ A Jozáfát miał trzydźieśći y pięć lat gdy krolowáć począł: á dwádźieśćiá y pięć lat krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego *było* Azubá/ Corká Sálájowá. 43 ✤ Y chodźił po wszystkiey drodze Azy Ojcá swego / á nie odchylał śię od niey / czyniąc to co było dobrego przed oczymá PAńskimi. 44 ✤ Wszákże iż wyżyn nie pozburzyli / jeszcze lud ofiárował y kádźił po wyżynách. 45 ✤ Uczynił też pokoj Jozáfát z Krolem Izráelskim. 46 ✤ A inne spráwy Jozáfátowe / y moc jego / ktorey dokázował / y jáko walczył / ázaż to nie jest nápisano w Kronikách Krolow Judskich? 47 ✤ Ten wyplenił z źiemie ostátek e Sodomczykow / ktorzy byli pozostáli zá dni Azy Ojcá jego. 48 ✤ Ná ten czás nie *było* Krolá w Edomskiey źiemi: tylko Stárostá był *miásto* Krolá. 49 ✤ Y násprawiał Jozáfát f Okretow ná morze / áby chodźiły do Ofir po złoto. Ale nie doszły / bo śię rozbiły one Okręty w Asyongáber. 50 ✤ Rzekł tákże był Ochozyasz/ Syn Achábow do Jozáfátá: Niech jádą sługi moji z sługámi twymi w okrętiech: Ale niechćiał Jozáfát. 51 ✤ Zásnął tedy Jozáfát z Ojcy swymi: pochowány jest z Ojcy swymi w mieśćie Dawidá Ojcá swego / á krolował Jorám Syn jego miásto niego.

52 Ochozyasz Syn Achábow począł krolowáć nád Izráelem w Sámáryjey roku śiedmnastego Jozáfátá/ Krolá Judskiego/ y krolował nád Izráelem dwie lećie. 53 ✤ Y czynił złe przed oczymá PAńskimi / chodząc drogą Ojcá swego / y drogą mátki swey / y drogą Jeroboámá/ Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechow Izráelá. 54 ✤ Służył tákże Báálowi / á kłániał mu śię: y pobudzał do gniewu PAná Bogá Izráelskiego / według wszystkiego co czynił Ociec jego.

e 1 Krol. 15.12.

f I. Dźie- śieć o- kretow

WTORE KSIEGI KROLEWSKIE,

ktore tez zowią CZWARTE KROLEWSKIE.

Tu śię opisują spráwy ostátnich szesnaśći Krolow Judskich / á dwunaśći Izráelskich. Przytym upadek y zniszczenie Krolestwá; w przod Izráelskiego/ przez przeniesienie dźieśiećiorgá pokolenia do Assyryi: á potym Judskiego / przez zábránie pokolenia Judá / w niewolą Bábilońską. A zámyka w sobie tá Księgá lat 320.

ROZDZIAŁ I.

Ochozyasz w chorobie rády u Beelzebubá szuka. 3. przeco mu Eliasz z rozkazánia Bożego śmierć opowiáda. 9. dwu Rotmistrzow ogień z niebá spalił. 15. z trzećim szedszy Eliasz krolowi śmierć. 17. nie odwłoczną opowiedźiał.

1 I Odstąpił Moáb od Izráelá po śmierći Achábowey. 2 ✤ A Ochozyasz spadł przez krátę Sale swey / ktora miał w Sámáryjey / y rozniemogł śię: y wypráwił posły / mowiąc im: Idźćie / poradźćie śię Beelzebubá Bogá Akkárońskiego / jeżeli powstánę z tey choroby? 3 ✤ Ale An-

joł

jol PAńſki rzekł do Eliaſzá Teſbity: Wſtań / idź przećiwko poſłom Krolá Sámáryjey/y mow do nich: Izali niemáſz Bogá w Izráelu / iż śie idźiećie rádźić Beelzebubá/Bogá Akkárońſkiego?

4 ♣ Przetoż ták mowi PAN: Z łożá ná ktoreś śie położył/ nie wſtánieſz; ále pewnie umrzeſz. Y odſzedł Eliaſz.

5 ♣ A gdy śie poſłowie wroćili do niego / rzekł do nich: Czemużeśćie śie wroćili?

6 ♣ Odpowiedźieli mu: Mąż *niektory* záſzedł nam drogę / y mowił do nas: Idźćie / wroććie śie do krolá / ktory was poſłał / y rzeczćie mu: Ták mowi PAn: Izaliż niemáſz Bogá w Izráelu/ że śie poſyłaſz rádźić Beelzebubá Bogá Akkárońſkiego? przetoż z łożá ná ktoreś śie położył nie wſtánieſz/ále pewnie umrzeſz.

7 ♣ Y rzekł do nich: Coż zá oſobá *byłá* tego mężá / ktory wam záſzedł drogę / y mowił do was te słowá?

8 ♣ Y odpowiedźieli mu: Mąż koſmáty/ á páſem ſkorzánym przepáſány ná biodrách ſwych: Y rzekł: Eliaſz Teſbitá jeſt.

9 PRzetoż poſłał do niego piećdźieśiątniká / z piąćiądźieśiąt jego: ktory poſzedł do niego / (á oto śiedźiał ná wierzchu gory) y rzekł mu: Mężu Boży/ Krol rozkazał ábyś zſtąpił.

10 ♣ A odpowiádájąc Eliaſz / rzekł Piećdźieśiątnikowi: Jeśliżem jeſt mąż Boży / niech a ogień zſtąpi z niebá / á pożrze ćiebie y piećdźieśiąt twojich. Zſtąpił tedy ogień z Niebá/ y pożárł go/y piećdźieśiąt jego.

a Lukaſz 9. 54.

11 ♣ Znowu poſłał do niego Piećdźieśiątniká drugiego / z piąćiądźieśiąt jego/ktory mowił do niego/y rzekł: Mężu Boży/ták mowi Krol: Rychło z ſtąp:

12 ♣ Y odpowiedźiał Eliaſz á rzekł mu: Jeſlim jeſt mąż Boży/ niech zſtąpi ogień z niebá / á pożrze ćiebie y piećdźieśiąt twojich: Tedy zſtąpił ogień Boży z niebá / y pożárł go/y piećdźieśiąt jego.

13 TEdy jeſzcze poſłał Piećdźieśiątniká trzećiego / z piąćiądźieśiąt jego: Przetoż poſzedł piećdźieśiątnik on trzeći: á przyſzedſzy poklęknął ná kolaná ſwoje przed Eliaſzem: á proſząc go pokornie mowił do niego: Mężu Boży/ proſzę niech będźie droga duſzá mojá/ y duſzá tych ſług twojich piąćidźieśiąt w oczách twojich.

14 ♣ Oto zſtąpił Ogień z Niebá/ y pożárł dwu Piećdźieśiątnikow pierwſzych z piąćiądźieśiąt ich; Ale teraz niech będźie droga duſzá mojá w oczách twojich:

15 ♣ Y rzekł Anjoł PAńſki do Eliaſzá: Zſtąp z nim: nie boj śie twarzy jego. Ktory wſtawſzy poſzedł z nim do Krolá.

16 ♣ Y rzekł mu: Ták mowi PAN; Przeto żeś wyprawił poſły rádźić śie Beelzebubá Bogá Akkárońſkiego/ (jákoby Bogá nie było w Izráelu/ ábyś śie pytał słowá jego) dla tego z łożá ná ktoremeś śie położył/ nie wſtánieſz/ ále pewnie umrzeſz.

17 ♣ A ták umárł według słowá PAńſkiego / ktore mowił Eliaſz. Y krolował Jorám miáſto niego/ roku wtorego/ Jorámá Syná Jozáfátowego/ Krolá Judſkiego: ábowiem on nie miał Syná.

18 ♣ A inne ſpráwy Ochozyaſzowe ktore czynił/ ázaż nie ſą nápiſáne w Kronikách o Krolách Izráelſkich?

ROZDZIAŁ II.

Eliaſz idąc z Elizeuſzem. 8. Iordan ſucho przeſzli. 9. prozbá Elizeuſzowá do Eliaſzá. 11. y jego do Niebá wźięćie. 12. płaſzcz Elizeuſzowi zoſtáwiony, ktorym on Iordan rozdźielił. 15. Prorocy Eliaſzá prozno ſzukáją. 19. wody złe w Ierychu Elizeuſz náprawił. 23. ná dźieći ſwawolne kaźń ſrogą przywiodł.

1 Y Stáło śie gdy miał wźiąć PAN Eliaſzá w wichrze do Niebá/ że wyſzedł Eliaſz z Elizeuſzem z Gálgál.

2 ♣ Y rzekł Eliaſz Elizeuſzowi: Proſzę śiedź tu: bo mię PAN poſłał áż do Bethel. Y rzekł Elizeuſz; Żywie PAN/ y żywie duſzá twojá / że śie ćiebie nie puſzczę: y przyſzli do Bethel.

3 ♣ Tedy wyſzli Synowie Prorocey/ ktorzy *byli* w Bethel/ do Elizeuſzá/ y rzekli do niego: Wieſzże a iż dźiś PAN weźmie od ćiebie Páná twego? A on rzekł: Wiemći; Milczćie *tylko*.

a Niżey. v. 5.

4 ♣ Znowu rzekł mu Eliaſz: Elize=

Elizeuszu / proszę śiedź tu / bo mie PAn posłał do Jerychá: A on odpowiedźiał: Zywie PAn / y żywie duszá twojá / że śię ćiebie nie puszczę. A ták przyszli do Jerychá. 5 Tedy przyszli piwszy Synowie Proroccy / ktorzy byli w Jerychu do Elizeuszá / rzekli do niego: Wieszże / że dźiś PAn b weźmie Páná twego od ćiebie? A on rzekł; Wiem: milczćie. 6 Jeszcze mu rzekł Eliasz: Proszę śiedź tu / bo mie PAn posłał do Jordánu: Ktory odpowiedźiał: Zywie PAn / żywie y duszá twojá / że śię ćiebie nie puszczę. 7 Yszli obádwá. A piećdźieśiat mężow Synow proroćkich szli / y stánęli náprzećiwko z dáleká: Ale oni obá stánęli nád Jordanem. 8 A wźiąwszy Eliasz płaszcz swoj: zwinął go / á uderzył nim wody / y rozdźieliły śię tám y sám / ták iż przeszli obá po suszy. 9 A gdy przeszli / rzekł Eliasz do Elizeuszá: Zadaj czego chcesz / áby mći uczynił pierwey niż będę wźięt od ćiebie: Tedy rzekł Elizeusz: Proszę niech będźie dwojnásobny Duch twoj we mnie. 10 Ale mu on odpowiedźiał: Trudneyś rzeczy żądał: Wszákże ujrzyszli mię / gdy będę wźięt od ćiebie / tákći śię stánie; ále jeśli nie *ujrzysz*, nie stánieć śię.

b *Wyżey v. 3.*

11 Y Stáło śię / gdy oni przećie szli rozmawiájąc / oto woz ognisty / y konie ogniste rozłączyły obudwu: y c wstąpił Eliasz w wichrze do niebá. 12 Co Elizeusz widząc: wołał: Ojcze moj / Ojcze moj! Wozie Izráelski / y jazdo jego. Y nie widźiał go więcey. A pochwyćiwszy száty swe / rozdárł je ná dwie częśći. 13 Y podniosł płaszcz Eliaszow ktory był spadł z niego: á wroćiwszy śię / stánął nád brzegem Jordánu. 14 A ták wźiąwszy płaszcz Eliaszow / ktory był spadł z niego / uderzył nim wody / mowiąc: Gdźież jest PAn / Bog Eliaszow? A ták y on uderzył nim wody / á rozdźieliły śię tám y sám / y przeszedł Elizeusz.

c *Syrác. 48. 12. 1 Mác. 2, 58.*

15 CO widząc Synowie Proroccy / ktorzy *byli* w Jerycho / stojąc náprzećiwko / rzekli: Odpoczywał Duch Eliaszow nád Elizeuszem: á wyszedszy przećiwko niemu / pokłonili mu śię áż do źiemie. 16 Y rzekli do niego: Oto teraz jest przy sługách twych piećdźieśiąt mężow mocnych: proszę niech idą / á niech szukáją Páná twego: by go snadź nie zániosł Duch Páński / á nie porzućił go ná ktorey gorze / ábo w ktorey dolinie. Ale un on rzekł: Nie posyłájćie. 17 A gdy nań nálegáli áż do uprzykrzenia / rzekł: Posliićież. A ták posłáli onych piećdźieśiąt mężow / ktorzy szukájąc przez trzy dni / nie náleźli go. 18 A gdy śię wroćili do niego (á on mieszkał w Jerychu) rzekł do nich: Azam wam nie mowił / Nie chodźćie?

19 RZekli też mężowie onego miástá do Elizeuszá: Wej / oto mieszkánie miástá tego jest dobre / jáko Pánie moj widźisz: ále wody złe y źiemiá niepłodna. 20 Tedy rzekł: Przynieśćie mi bánkę nową / á włożćie wnię soli: y przynieśli mu. 21 A poszedszy do źrzodłá wod / wrzućił tám soli / y rzekł: Ták mowi PAN; Uzdrowiłem te wody: nie będźie więcey z támtąd śmierći / áni niepłodnośći: 22 A ták uzdrowione są one wody áż do dniá tego / według słowá Elizeuszowego / ktore był powiedźiał.

23 POtym szedł z támtąd do Bethel. A gdy szedł drogą / dźiećí máłe wyszły z miástá / y náśmiewáły śię z niego / y mowiły mu: Idźże łysy: idźże łysy! 24 Ktory obejrzawszy śię / ujrzał je / y złorzeczył im w Imieniu PAńskim. Przetoż wyszedszy dwie niedźwiedźice z lásá / rozdrápáły z nich czterdźieśći y dwoje dźiećí. 25 Y szedł z támtąd ná gorę Kármel / á z onąd *záśię* wroćił śię do Sámáryjey.

Rozdział. III.

Od Jorámá niezbożnego. 5. Krol Moábski odstąpił. 9. przećiwko ktoremu on z pomocnikámi ćiągnąc. 16. z obietnice Elizeuszowey w swojim niedostátku, wod. 21. á w bitwie, zwyćiestwá dostąpił.

1 A Jorám Syn Achábow począł krolowáć nád Izráelem w Sá-

máryjey/roku ośmnastego/Jozáfátá Królá Judskiego: á królował dwánaście lat. 2 Y czynił złe przed oczymá PAńskimi: ácz nie ták jáko Ociec jego/ y jáko mátká jego. Abowiem wyrzucił słupy Báálowe ktorych był náczynił Ociec jego. 3 Wszákże w grzechách Jerobeámá Syná Nábátowego/ ktory przywiodł do grzechu Izráelá trwał/ á nie odstąpił od nich.

4 A Meza Krol Moábski miał dosyć bydłá: á dawał Krolowi Izráelskiemu sto tysiecy jágniąt/ y sto tysiecy báránow/ z wełną ich. 5 Y stáło sie gdy umárł Acháb/ że odstąpił Krol Moábski [a] od Krolá Izráelskiego. 6 Wyćiągnął tedy krol Jorám dniá onego z Sámáryjey/ y obliczył wszystkiego Izráelá. 7 A wyszedszy posłał do Jozáfátá Krolá Judskiego/ mowiąc: Krol Moábski odstąpił ode mnie: Poćiągniesz że ze mną przećiw Moábowi ná wojnę? Y odpowiedźiał; Poćiągnę. Jákom [b] já/ ták ty; jáko lud moj/ ták lud twoj; jáko konie moje/ ták konie twoje. 8 Zátym rzekł: Ktorąż drogą poćiągniemy: Y odpowiedźiał: Drogą pusczę Edomskiey.

[a] 2 Krol. 1. 1.

[b] 1 Krol. 22. 4.

9 A Ták wyćiągnął Krol Izráelski y Krol Judski/ y Krol Edomski. A gdy krążyli drogą śiedm dni/ nie dostáło wody wojsku/ áni bydłu ktore szło z nimi. 10 Y rzekł Krol Izráelski: Ach/ ách! Abowiem wezwał PAN tych trzech Krolow/ áby je podał w ręce Moábskie. 11 Ale Jozáfát rzekł: Niemász że tu Proroká PAńskiego/ żebyśmy śię porádźili PANá przezeń? Y odpowiedźiał jeden z sług Krolá Izráelskiego/ á rzekł: Jest tu Elizeusz/ Syn Sáfátow/ ktory nálewał wody ná ręce Eliaszowe. 12 Tedy rzekł Jozáfát: U tegoć jest słowo PAńskie. Y szli do niego/ Krol Izráelski/ y Jozáfát/ y Krol Edomski.

13 Y Rzekł Elizeusz do Krolá Izráelskiego: Co mnie y tobie? idź do Prorokow Ojcá twego/ y do Prorokow mátki twey: Y rzekł mu Krol Izráelski: Nie *mow* ták; Bo PAn powołał tych trzech Krolow/ áby je podał w ręce Moábowe. 14 Y odpowiedźiał Elizeusz: Żywie PAn zastępow/ przed ktorego obliczem stoję/ że/ gdybym śię nie oglądał ná Jozáfátá krolá Judskiego/ nie dbałbym ná ćię/ ánibym ná ćię wejrzał. 15 Przetoż teraz przywiedźćie mi ná hárfie grájącego: á gdy on grácz grał/ byłá nád nim ręká PAńska. 16 Y rzekł: Ták mowi PAn: Poczyńćie w tym potoku gęste doły. 17 Abowiem ták mowi PAN: Nie ujrzyćie wiátru/ áni ujrzyćie deszczu/ wszákże ten potok będźie pełen wody/ ták/ że pić będźiećie wy/ y stádá wásze/ y bydłá wásze. 18 Alećto jeszcze máła w oczách PAńskich: [c] ábowiem da y Moábity w ręce wásze. 19 Y poburzyćie wszystkie miástá obronne/ y káżde miásto wyborne/ á wszystkie drzewá dobre podrąbićie: y wszystkie zrzodłá wod zátkaćie: y káżdą rolą dobrą kámieniem záwálićie. 20 Y stáło śię ráno/ kiedy ofiárowána bywa ofiárá śniedna/ oto wody przychodźiły drogą Edomską y nápełniłá śię źiemiá wodámi.

[c] Niżey. v. 24.

21 TEdy wszyscy Moábitowie usłyszawszy że ćiągną Krolowie walczyć przećiwko nim/ zwołáli wszystkie ktorzy *ták stárzy byli że* pás przypasáć mogli/ y wyżey: á stánęli ná gránicách. 22 A wstawszy ráno/ gdy słońce weszło nád tymi wodámi/ ujrzeli Moábczycy náprzećiw sobie wody czerwone jáko krew. 23 Y rzekli; Krew jest: Pewnie śię pobili Krolowie/ y pobici są jeden od drugiego: á ták teraz do łupu o Moábczycy! 24 A gdy przyszli do obozu Izráelskiego/ powstáli Izráelczycy/ y [d] poráźili Moábczyki/ ktorzy ućiekáli przed nimi/ á oni je bili/ y poráźili Moábczyki: 25 Y miástá poburzyli/ y ná káżde pole wyborne rzućił káżdy kámień swoj: y zárzućili je/ y wszystkie źrzodłá wod pozátykáli: y wszystkie drzewá dobre podrąbáli: ták że tylko zániecháli kámienia w murze Kirháreset: á oblegszy je ći co byli z procámi/ dobywáli go. 26 Tedy widząc Krol Moábski/ że przemagáło przećiw niemu wojsko/ wźiął z sobą śiedm set mężow dobywájących mieczá/ żeby śię przebił przez *wojsko* Krolá Edomskiego;

[d] Wyżey v. 18.

27 skiego: Ale nie mogli. ♣ Przetoż pojimawszy Syná jego pierworodnego ktory miał krolowáć miásto niego / ofiárował go cáłopaleniem ná murze. Y stáło śie zágniewánie wielkie przećiw Izráelowi / y odćiągneli od niego / á wroćili śie do źiemie swey.

ROZDZIAŁ IV.

Elizeusz ubogiey wdowie Oliwę rozmnożył, 12. Gospodyni niepłodney Syná obiecał. 19. tegoż zmárłego. 33. wskrześił. 38. gorzką potráwę osłodźił. 42. y trochą pokarmu wiele ludźi násyćił.

1 A Niewiástá jedná z żon Synow Prorockich wołáłá do Elizeuszá mowiąc: Sługá twoj / mąż moj umárł: á ty wiesz / iż sługá twoj bał śie PAná: A teraz przyszedł pożyczálnik áby sobie wźiął dwu Synow mojich zá niewolniki. 2 ♣ Do ktorey rzekł Elizeusz: Coż ći mam uczynić? Powiedz mi co masz w domu? A oná odpowiedźiáłá: Nie ma służebnicá twojá nic więcey w domu jedno báńkę oliwy. 3 ♣ Y rzekł: Idźże nápożyczaj sobie naczynia z wnąd u wszystkich sąśiad twojich / naczynia prożnego niemáło. 4 ♣ A wszedszy zámkni drzwi zá sobą / y zá Synámi twymi / á náley we wszystkie te naczynia; á ktore będźie pełne / rozkaż odstáwić. 5 ♣ A ták odszedszy od niego / zámknęłá drzwi zá sobą y zá Synámi swymi. (Oni przynośili do niey / á oná nálewáłá.) 6 ♣ Y stáło śie gdy nápełniłá one naczynia / rzekłá do Syná swego: Przynieś mi jeszcze naczynie: A on jey odpowiedźiał: Niemász więcey naczynia. Y zástánowiłá śie Oliwá. 7 ♣ Potym oná przyszedszy oznájmiłá *to* mężowi Bożemu / ktory do niey rzekł: Idźże przedaj te Oliwę / á oddaj Pożyczálnikowi twemu: á ty y Synowie twoji / żywćie śie ostátkiem.

8 S Táło śie potym czásu niektorego / iż szedł Elizeusz przez Sunem / gdźie byłá niewiástá zacna / ktora go zatrzymáłá áby jadł chleb: á ták ile kroć tám tędy chodźił / wstępował do niey / áby jadł chleb: 9 ♣ Bo rzekłá byłá do mężá swego: Oto teraz wiem / że ten mąż Boży święty jest / ktory tędy przechodźi często. 10 ♣ Proszę uczyńmy gmászek máły / á postáwmy mu tám łożko y stoł / y krzesło / y lichtarz; że kiedy przyjdźie do nas / skłoni śie tám.

11 A Ták dniá jednego / gdy tám przyszedł / skłonił śie do onego gmászku / y odpoczynał tám. 12 ♣ Y rzekł do Gezego sługi swego; Záwołaj tey Sunámitki. Y záwołał jey / á stánęłá przed nim. 13 ♣ Tedy mu rzekł: Powiedz jey: Oto pieczołujesz á stárasz śie o wszystkie nasze potrzeby / coż chcesz ábymći uczynił? Maszże *jáką* potrzebę u Krolá ábo u Hetmáná wojská? A oná rzekłá: 14 ♣ W pośrzodku ludu mego mieszkam. A on rzekł; Coż wżdy mam uczynić dla niey? Y odpowiedźiał Gezy; Oto Syná nie ma / á mąż jey stáry. 15 ♣ Przetoż rzekł: Záwołajże jey: y záwołał jey / á oná stáłá u drzwi. 16 ♣ Y rzekł: O tym czáśie po roku / będźiesz piástowáłá a Syná. A oná rzekłá: Nie omylajże Pánie moj / mężu Boży / nie omylaj służebnice twojey. 17 ♣ A ták poczęłá niewiástá / y porodźiłá Syná o onymże czáśie po roku / jáko jey był powiedźiał Elizeusz.

a 1 Mojż. 18.10.

18 Y podrosło dźiećię. Y stáło śie dniá niektorego / że wyszedszy do Ojcá swego / do żeńcow: 19 ♣ Rzekło do Ojcá swego: Głowá mojá! Głowá mojá! A *on* rzekł słudze: Zánieś go do mátki jego. 20 ♣ Ktory wźiąwszy go / zániosł go do mátki jego: y śiedźiał ná łonie jey / áż do południá / y umárł. 21 ♣ Tedy oná szedszy / położyłá go ná łożku mężá Bożego: á zámknąwszy drzwi / wyszłá. 22 ♣ Potym przyzwáłá mężá swego / y rzekłá: Proszę ćie poszli ze mną jednego z sług / y jedne Ośliće / że pobieżę áż do mężá Bożego: y wrocę śie záś. 23 ♣ Ktory rzekł: Pocoż chcesz jácháć do niego? Dźiś niemász *nowiu* mieśiącá / áni Sábbátu. 24 ♣ Ale *oná* rzekłá: *Daj* pokoj. A ták ośiodławszy ośliće rzekłá do sługi swego: Poganiaj / á jedź y nie mieszkaj dla mnie w drodze / chybá żebymći rozkazáłá.

25 I Achálá tedy / y przyjácháłá do mężá Bożego ná gorę Kármel. A gdy ją ujrzał mąż Boży z dáleká /

rzekł do Gezegoż/ sługi swego : Oto
26 oná Sunámitká. ♣ Przetoż wynidź
przećiwko niey/ á rzecz jey : A zdro-
wáś dobrze/ zdrow y mąż twoj/ zdrow
27 y Syn? ♣ A oná rzekłá; Zdrowi do-
brze. A gdy przyszłá do męża Bożego
ná gorę/ uchwyćiłá śię nog jego : y
przystąpił Gezy áby ją odepchnął.
Ale mąż Boży rzekł: Zániechaj jey/
boć w gorzkośći jest duszá jey/ á Pan
zátáił ją przede mną / y nie oznájmił
28 mi. ♣ A oná rzekłá: A zażem Páná
mego prośiłá o Syná? Izalim nie
29 mowiłá? Nie b omylaj mię: ♣ Tedy
on rzekł do Gezego : Przepasz bio-
drá twe / á weźmi laskę moję w rę-
kę twą, á idź: jesli kogo potkasz c nie
pozdrawiaj go. A jesliby ćię ktho po-
zdrowił / nie odpowiádaj mu : y po-
łoż laskę moję ná oblicze dźiećięćiá.

b *Wyżey v. 16.*

c *Luk. 10. 4.*

30 ♣ Ale mátká dźiećięćiá *onego* rze-
kłá: Żywie PAN/ y żywie duszá two-
ja / że śię ćiebie nie puszczę. A ták
31 wstawszy szedł zá nią. ♣ A Gezy
uprzedźił je / y położył laskę ná obli-
cze dźiećięćiá : Lecz nie było głosu /
áni czućia. Przetoż śię wroćił prze-
ćiwko niemu / y oznájmił mu mo-
wiąc : Nie ocućiło dźiećię.

32 TEdy wszedł Elizeusz do domu/ á
oto dźiećię umárłe leżáło ná łoż-
33 ku jego. A gdy tám wszedł/ zámknął
drzwi przed onymi obiemá/ y modlił
34 śię PANU. ♣ Potym wstąpiwszy
ná łoże d położył śię ná dźiećiątko/
przyłożywszy ustá swe do ust jego / á
oczy swe do oczu jego/ y ręce swe do
ręku jego/ y rozpostárł śię ná nim /
ták iż śię zágrzało ćiáło dźiećięce. ♣

d *1 Krol 17.21.*

35 ♣ A odwroćiwszy śię od niego/ prze-
chadzał śię po domu tám y sám: po-
tym wstąpił / á położył śię ná nim.
Tedy kicháło dźiećię áż do śiodmego
rázu : y otworzyło dźiećię oczy swo-
36 je. ♣ Tedy záwołał Gezego/ y rzekł:
Záwołaj tey Sunámitki : y záwo-
łał jey ; y przyszłá do niego: y rzekł;
37 Weźmi Syná twego. ♣ Ktora
wszedszy upádłá u nog jego / y kłá-
niáłá śię áż do ziemie : á wziąwszy
Syná swego/ wyszłá.

38 POtym wroćił śię Elizeusz do
Gálgál/ á głod był w oney zie-
mi/ y Synowie Prorocy mieszkáli
przy nim. Tedy rzekł do sługi swe-
go : Przystaw gárniec wielki/ á u-
warz kászę Synom prorockim. ♣
39 Przetoż wyszedł jeden ná pole áby
zbierał ziołá/ y ználazł máciczę pol-
ną/ á názbierał z niey owocow pol-
nych pełen płászcz swoj : á przyszed-
szy nákrájał ich w gárniec kászę ; bo
40 tego nie ználi. ♣ Y wylali mężom
onym áby jedli : A gdy jedli one ká-
szę / záwołáli / y rzekli : Smierć w
gárncu / mężu Boży ! y niemogli
41 jeść. ♣ Y rzekł : Przynieśćie sám
mąki : á wszypawszy ją w gárniec /
rzekł : Náley ludowi / y jedli : y
nie było nic więcey złego w gárncu.

42 WTym mąż przyszedł z Báálsá-
lisá/ á przyniosł mężowi Bo-
żemu chleby/ z pierwoćin *zbóż*, dwá-
dźieśćiá chlebow jęczmiennych / y
kłosow pełnych świeżych nie wykru-
szonych/ y rzekł : Day ludowi áby
43 jedli. ♣ Ale odpowiedźiał sługá je-
go : Coż to mam dáć przed sto mę-
żow ? Y rzekł : Day ludowi áby
jedli : ábowiem ták mowi PAN ;
Będą jedli/ y zbędźie. ♣ A ták poło-
żył przed nie : y jedli / á zbyło e we-
dług słowá PAńskiego.

e *Matt. 15. 37.*

ROZDZIAŁ V.

Náámán przez Elizeuszá od trędu uzdrowiony do Bogá śię prawdźiwego náwroćił, 20. A Gezy potájemnie podárki od Náámáná imieniem Elizeuszowym wźiąwszy, od Bogá zá to trędem y z potomstwem swym pokarány był.

1 A Náámán / Hetman Woyská
Królá Syryjskiego / był mąż
wielki u Páná swego / y Osobá za-
cna. ♣ Abowiem przezeń dał był Pan
wybáwienie Syryjczykom : á ten
mąż był duży w śile/ *ále* trędowáty.
2 ♣ A z Syryjey wyszłá byłá swawol-
da kupá / ktora pojimáłá z ziemie
Izráelskiey dźieweczkę niewielką : á
tá służyłá żenie Náámánowey. ♣
3 Ktora rzekłá do Páni swey: O gdy-
by śię PAN moj dostał do Proro-
ká, ktory jest w Sámáryjey/ pewnie-
by go uzdrowił od trędu jego. ♣
4 Wszedł tedy *Náámán* y oznájmił to
Pánu swemu / mowiąc : Ták á ták
mowiłá dźieweczká / ktora jest z zie-
mie Izráelskiey. ♣ Ná co odpowie-
5 dźiał Krol Syryjski : Idź/ wypraw

śię/

śię/ á poślę liſt do Królá Izráelſkiego. A ták jáchał/ wźiąwszy z ſobą dźieśięć talentow śrebrá/ y ſześć tyśięcy złotych/ y dźieśięćioro ſzat 6 odmiennych. ♣ Y przyniosł liſt do Królá Izráelſkiego w te słowá. Jáko ćię prętko dojdźie ten liſt/ wiedz żem posłał do ćiebie Náámáná ſługę mego/ ábyś go uzdrowił od trędu 7 jego. ♣ A gdy przeczytał Krol Izráelſki liſt/ rozdárł odźienie ſwoje/ mowiąc: Azam ja jeſt Bog żebym mogł [a] umorzyć y ożywić iż ten do mnie śle/ ábym uzdrowił mężá *tego* od trędu jego? Uważćie proszę/ á obaczćie/ że ſzuka przyczyny ná mię.

8 GDy uſłyszał Elizeuſz mąż Boży/ iż rozdárł Krol Izráelſki ſzáty ſwe/ posłał do Królá/ mowiąc: Przeczżeś rozdárł ſzáty twe? niech przydźie do mnie/ á dowie śię że jeſt Prorok w Izráelu. 9 ♣ A ták przyjáchał Náámán z końmi ſwymi/ y z wozem ſwym/ y ſtánął u drzwi domu Elizeuſzowego. 10 ♣ Y wysłał do niego Elizeuſz posłá/ mowiąc: Idź á omyj śię śiedm kroć w Jordanie/ á przywroćić śię *zdrowie* ćiáłá twego/ y będźieſz oczyśćiony. 11 ♣ Tedy rozgniewawszy śię Náámán/ brał śię w drogę/ mowiąc: Otom myślił ſam u śiebie/ iż pewnie wynidźie/ á ſtánąwszy *przy mnie* wzywáć będźie Imienia PAná Bogá ſwego/ á podniozszy rękę ſwoję nád miejſcem *trędu* uzdrowi trędowátego. 12 ♣ Azaſz nie lepsze ſą rzeki Abáná y Fárfár w Dámáſzku/ nád wszyſtkie wody Izráelſkie? izalibym śię nie mogł w nich omyć/ ábym śię oczyśćił? A ták obroćiwszy śię odjeżdżał z gniewem.

13 ALe przyſtąpiwszy ſłudzy jego/ mowili do niego/ y rzekli: Ojcze moj/ gdybyć był co wielkiego ten Prorok rozkazał/ ázażbyś nie miał tego uczynić? Jáko dáleko więcey/ gdy rzekł: Omyj śię/ á będźieſz czyſtym? 14 ♣ Przetoż [b] zſzedszy/ omył śię w Jordanie śiedm kroć/ według słowá mężá Bożego: Y ſtáło śię ćiáło jego/ jáko ćiáło dźiećięćiá máłego y oczyśćiony jeſt.

15 POtym śię wroćił do mężá Bożego/ on y wszyſtek poczet jego/ á przyszedszy ſtánął przed nim/ y rzekł: Otom teraz poznał że nie máſz Bogá ná wszyſtkiey źiemi/ tylko w Izráelu: przetoż weźmi/ proszę/ te upominki od ſługi twego. 16 ♣ Ale on rzekł: Zywie PAn/ przed ktorego obliczem ſtoję/ że nic nie wezmę: á choć przymuſzał áby wźiął/ przećię nie chćiał. 17 ♣ Y rzekł Náámán: A *nie chceſz?* niechże będźie dáne/ proszę ſłudze twemu brzemię źiemie ná dwá muły: boć nie będźie ſpráwował więcey ſługá twoj cáłopalenia/ y *innych* ofiár Bogom cudzym/ jedno PAnu. 18 *Wſzákże* w tey mierze/ niech odpuśći PAN ſłudze ſwemu/ gdy wchodźi PAN moj do kośćiołá Remmon/ áby śię tám kłaniał/ á weſprze śię ná ręce mojey/ że śię y ja kłaniam w kośćiele Remmon: tákowe moje kłaniánie w kośćiele Remmon/ proszę niech odpuśći PAn ſłudze twemu w tey mierze. 19 ♣ Y rzekł mu: Idź w pokoju. A gdy odjáchał od niego/ jákoby ná milę drogi:

20 RZekł Gezy ſługá Elizeuſzá mężá Bożego: Oto nie dopuśćił PAN moj temu Náámánowi Syryjſkiemu/ áby dał z ręki ſwey/ co był przywiozł: żywie PAN/ że pobieżę zá nim/ á wezmę co od niego. 21 ♣ A ták bieżał Gezy zá Náámánem/ ktorego ujrzawszy Náámán bieżącego zá ſobą/ zſkoczył z wozá przećiw niemu/ y rzekł: Dobrzeż śię *wſzyſtko* dźieje? 22 ♣ Ktoremu odpowiedźiał/ Dobrze. PAn moj posłał mię ábym ći powiedźiał: Oto dopiero teraz przyszli do mnie dwá młodźieńcy z gory Efrájim z Synow prorockich: dajże im proszę tálent śrebrá/ y dwie odmienne ſzáćie. 23 ♣ Tedy rzekł Náámán: Rádniey weźmi dwá tálenty; y przymuśił go y záwiązał dwá tálenty śrebrá we dwá worki/ y dwie odmienne ſzáćie: y włożył ná dwu ſług ſwojich/ ktorzy nieśli przed nim. 24 ♣ A przyszedszy ná págorek/ wźiął *to* z ręki ich/ y złożył w niektorym domu/ á męże *one* odpráwił/ y odeszli. 25 ♣ Potym przyszedszy/ ſtánął przed PAnem ſwym. Y rzekł do niego Elizeuſz: Zkądże Gezy? A *on* odpowiedźiał: ♣ 26 Nie chodźił nigdźie ſługá twoj. Ale mu on rzekł: Azaż ſerce moje nie

[a] 5 Moj. 32.39. 1 Sám. 2.6.

[b] Luká. 4. 27.

chodźiło z tobą kiedy śię obroćił on mąż z wozá swego przećiwko tobie? áżaż czás był do bránia śrebrá/ y do bránia szat c/ y oliwnic/ y winnic/ y bydłá/ y wołow/ y sług/ y służebnic? ✠ 27 Przetoż trąd Náámánow przylnie do ćiebie / y do naśienia twego ná wieki. Y wyszedł od twárzy jego trędowáty/ jáko śnieg.

c T. Zebyś sobie tego zá to czegoś nabrał nákupił.

ROZDZIAŁ VI.

Elizeusz spráwił iż śiekierá wspłynęłá. 8. zamysły Syryjczykow Krolowi Izráelskiemu objáwił. 13. Anjołowie zá nim walczą, á on zá ślepione wojsko wprowádźiwszy do Sámáryjey. 23. Krolowi je częstowáć, á potym puśćić każe. 24. Sámáryja z nowu oblężona. 25. wielki głod w niey. 31. Elizeusz wpadszy w niebespieczeństwo, od PAná przestrzeżony ustąpił.

1 Y Rzekli Synowie Proroccy do Elizeuszá: Oto miejsce ná ktorym mieszkamy przed tobą/ ćiásne jest dla nas: ✠ 2 Niech idźiemy/ proszę áż do Jordanu / á weźmiemy z támtąd káżdy po jednym drzewie/ y zbudujemy tám sobie miejsce ku mieszkániu. Ktorym on rzekł: Idźćie. ✠ 3 Y rzekł jeden z nich: Podź proszę y ty z sługámi twojimi: A on rzekł: Y ja pojdę: Y szedł z nimi. ✠ 4 A przyszedszy do Jordanu/ rąbáli drzewo. ✠ 5 Y stáło śię/ gdy jeden z nich obalał drzewo/ że mu a śiekierá wpádłá w wodę: y záwołał/ mowiąc: Ach/ ách PAnie moj! y táć *byłá* pożyczána. ✠ 6 Rzekł tedy mąż Boży; Gdźieś upádłá/ y ukazał mu miejsce: á on ućiąwszy drewno / wrzućił tám/ y spráwił że wspłynęłá oná śiekierá. ✠ 7 Y rzekł Weźmi ją sobie: ktory źciągnąwszy rękę swą/ wźiął ją.

a H. żelázo.

8 A Gdy Krol Syryjski walczył z Izráelem/ y nárádzał śię z sługámi swojimi/ mowiąc: Ná tym á ná tym miejscu położę śię wojsko moje. ✠ 9 Tedy posłał mąż Boży do Krolá Izráelskiego / mowiąc: Strzeż śię ábyś nie przechodźił b przez ono miejsce/ bo tám Syryjczycy są ná záśadzce. ✠ 10 Przetoż posłał Krol Izráelski ná ono miejsce/ o ktorym mu był powiedźiał mąż Boży/ y przestrzegł go áby śię go chronił/ nie raz áni dwá. ✠ 11 A ták zátrwożyło śię serce Krolá Syryjskiego dla tego: Przetoż zwoławszy sług swojich/ rzekł do nich; Czemuż mi nie powiećie kto wzdy z nas *donośi to* Krolowi Izráelskiemu? ✠ 12 Y rzekł jeden z sług jego: Nie ták Krolu PAnie moj: ale Elizeusz Prorok/ ktory jest w Izráelu/ oznájmuje Krolowi Izráelskiemu słowá ktore mowisz w tájemnym pokoju twojim. ✠ 13 A *on* rzekł: Idźćie/ á dowiedźćie śię gdźie jest/ ábym posłał y pojimał go: y powiedźiano mu/ mowiąc: Oto jest w Dotánie. ✠ 14 Przetoż/ posłał tám konie y wozy z wielkim wojskiem/ ktorzy przyćiągnąwszy w nocy oblegli miásto.

b Psalm 33.10.

15 Gdy wstawszy ráno sługá męża Bożego/ wyszedł / á oto wojsko obtoczyło miásto/ y konie/ y wozy. Y rzekł sługá jego do niego: Ach PAnie moj/ cóż mamy czynić? ✠ 16 A on odpowiedźiał: Nie boj śię: bo c więcey ich z námi niż z nimi. ✠ 17 Modlił śię tedy Elizeusz/ y rzekł: O PANIE otworz/ proszę/ oczy jego/ żeby widźiał: Y otworzył PAN oczy sługi onego/ y ujrzał/ á oto gorá pełna koni/ y wozy ogniste około d Elizeuszá. ✠ 18 A gdy *Syryjczycy* szli do niego/ modlił śię Elizeusz PAnu/ mowiąc: Proszę záraź ten lud ślepotą: y záráźił je PAN ślepotą według słowá Elizeuszowego. ✠ 19 W tym rzekł do nich Elizeusz: Nie táć to drogá/ áni to miásto: Podźćie zá mną/ á záwiodę was do męża ktorego szukaćie. ✠ 20 Y przywiodł je do Sámáryjey. ✠ 21 A gdy weszli do Sámáryjey / rzekł Elizeusz: O PAnie/ otworz oczy tych / áby przejrzeli. Y otworzył PAN oczy ich/ y widźieli że *byli* w pośrzod Sámáryjey ✠ 21 Y rzekł Krol Izráelski do Elizeuszá gdy je ujrzał: ✠ 22 Mamże je pobić Ojcze moj? Ale *on* rzekł: Nie bij. Azażeś je wźiął przez miecz twoj / ábo przez łuk twoj / żebyś je miał pobić? Położ chleb y wodę przed nie/ áby jedli y pili/ y wroćili śię do PAná swego. ✠ 23 A ták przygotował dla nich dostá-

c Psalm 34. 8. 91.11 12. Dán. 7. 10. Zyd. 1. 14.
d Zách. 2. 5. 8. Psalm 34. 8.

tek

tek wielki y jedli y pili/ y puścił je/ y odeszli do PAná swego. Y nie ważyły śię więcey wojská Syryjskie wpadáć do źiemie Izráelskiey.

24 STáło śię potym / że zebrał Benádád Krol Syryjski wszystkie wojská swe/ á przyćiągnął y obległ Sámáryją. 25 Przetoż był głod wielki w Sámáryjey/ ábowiem ją było oblężono/ ták/ iż głowę ośla *przedawano* zá ośmdźieśiąt śrebrnikow : á czwarta część miáry gnoju gołębiego/ zá pięć śrebrnikow.

26 Y Przydáło śię/gdy Krol Izráelski przechadzał śię po murze/ że *jedná* niewiástá záwołáłá nań/ mowiąc: Rátuj mię Krolu PAnie moj. 27 Ktory rzekł: Nie e rátujeli ćię PAN/ z kąd że *ja* ćiebie porátuję? izali z gumná/ czyli z prásy? 28 Nád to rzekł jey Krol: Coż ći? A oná rzekłá : Tá niewiástá rzekłá do mnie ; Daj Syná twego/ żebyśmy go f zjádły dźiśia/ á jutro zjemy Syná mego. 29 Y uwárzyłyśmy Syná mego/ y zjádłyśmy go : Potym rzekłám jey dniá drugiego. Daj Syná twego ábyśmy go zjádły : ále oná skryłá Syná swego. 30 A gdy Krol usłyszał słowá oney niewiásty/ rozdárł odźienie swe/ (á gdy śię przechodźił po murze/ widźiał lud że wor był ná ćiele jego od spodku) Tedy 31 rzekł *Krol*: To niechaj mi uczyni Bog/ y to przyczyni/ jesli śię głowá Elizeuszá/ Syná Sáfátowego ná 32 nim dźiśia ostoji. (A Elizeusz śiedźiał w domu swojim/ y Stárszy śiedźieli z nim.) Y posłał mężá z tych ktorzy przed nim stali : á pierwey niż on poseł przyszedł do niego/ rzekł był do Stárszych : Nie wiećieſz iż posłał Syn tego mężobojce áby śćięto głowę moję ? Pátrzćież gdy przyjdźie ten poseł/ zámknićież drzwi/ á záhámujćie go przede drzwiámi : Boć tenten nog PAná 33 jego jest tuż zá nim. A gdy to jeszcze mowił z nimi/ oto poseł przychodźił ku niemu/ y rzekł : Oto to złe jest od PAná/ czegoż mam więcey oczekawáć od PAná.

e *H. Niech ćię Pan nie rátuje.*

f *5 Moj. 28. 53. Tren. 4. 10.*

Rozdział VII.

Elizeusz oblężonym żywnośći obfitość, á niewiernemu Kśiążęćiu zginienie opowiáda. 3. czego sámo rzeczą lud Sámáryjski doznał. 17. Kśiążę niewierne w bramie od ludu podeptáne.

1 TEdy rzekł Elizeusz: Słuchajćie słowá PAńskiego : Ták mowi PAN : O tym czáśie jutro/ miárá mąki pszenney będźie zá Sykel/ á dwie mierze jęczmieniá zá sykel/ 2 w bramie Sámáryjskiey. Y odpowiedźiáł Kśiążę / ná ktorego śię ręce Krol wspierał/ mężowi Bożemu/ y rzekł : By też PAN poczynił a okná w niebie/ izali by to mogło być : ktory mu rzekł: Oto ty ujrzysz oczymá twymi/ ále tego jeść nie będźiesz.

a *Niżey. v. 19.*

3 A Byli czterej mężowie trędowáći u weśćia bramy/ ktorzy rzekli jeden do drugiego : Po cosz tu mieszkamy/ ábyśmy pomárli ? 4 Jesli wnidźiemy do miástá/ głod w mieśćie/ y pomrzemy tám: á jesli tu zostániemy/ przećie pomrzemy: Teraz tedy podźćie/ á zbieżmy do obozu Syryjskiego ; Jesli nas żywo zostáwią/ będźiemy żywi/ jesli nas 5 też zábiją/ pomrzemy. Wstáli tedy gdy śię śmierzkáć poczęło/ áby szli do obozu Syryjskiego : á przyszedszy ná koniec obozu Syryjskie- 6 go/ oto tám nie było nikogo. A bowiem spráwił PAn/ że słycháć było w obozie Syryjskim grzmot wozow/ y tenten koni/ y huk wojská wielkiego/ y rzekli jeden do drugiego : Oto nájął zá pieniądze przećiwko nam Krol Izráelski/ Krole Hettejskie/ y Krole Egipskie/ áby 7 przypádli ná nas. A ták wstawszy ućiekli w śmierzk/ zostáwiwszy namioty swe y konie swe/ y osły swe/ y oboz jáki był/ á ućiekli chcąc záchowáć dusze swoje. 8 A gdy przyszli oni trędowáći/ áż ná przodek obozu/ weszli do jednego namiotu/ y jedli y pili : á nábrawszy z támtąd śrebrá y złotá/ y szat/ szli y skryli/ potym śię wroćili/ y weszli do drugiego namiotu : á nábrawszy *tákże* z támtąd/ odeszli y pokryli.

9 ZAtym rzekł jeden do drugiego : Nie dobrze czyniemy. Dźień ten

jest dźień dobrey nowiny á my milczymy? Jeśli będźiemy czekáli áż do záránku/będźiemy b winni grzechu Przetoż teraz podźćie/wnidźmy y opowiedzmy to domowi krolewskiemu. 10 A ták przyszedszy/ záwołáli ná wrotnego mieyskiego/ y powiedźieli im/ mowiąc: Przyszliśmy do Obozu Syryjskiego/ á oto nie było tám nikogo/áni głosu ludzkiego/ oprocz koni uwiązánych/ y osłow uwiązánych/ y namiotow/ jáko *przed tym* były. 11 Tedy on záwołał ná inne wrotne / á ći opowiedźieli to w domu Krolewskim. 12 Wstawszy tedy Krol w nocy rzekł do sług swojich: Powiem ja wam co nam uczynili Syryjczycy: wiedzą żesmy zgłodniáli/ przetoż wyszli z obozu/ á pokryli śię w polu/ mowiąc: Gdy wynidą z miástá/ pojmamy je żywo/ y miásto ubieżemy. 13 Tedy odpowiedźiał jeden z sług jego/ y rzekł; Proszę niech wezmą pięć koni pozostáłych/ktore zostáły w mieśćie/ (oto one są jáko wszystko mnostwo Izráelskie / ktore zostáło w nim: oto one *są mowię* jáko wszystko mnostwo Izráelskie/ ktore ginie) te wyślimy/ á wywiedzmy śię. 14 A ták wźiąwszy dwá wozy z końmi/ posłał Krol do Obozu Syryjskiego/ mowiąc: Idźćie/ á obaczćie. 15 Y szli zá nimi áż do Jordanu/ á oto po wszystkiey drodze pełno było szat y naczynia/ ktore porzucáli Syryjczycy kwápiąc śię. Tedy wroćiwszy śię oni posłowie oznájmili to Krolowi. 16 Przeto wyszedszy lud/ rozchwyćili Oboz Syryjski/ y byłá miárá pszenney mąki zá Sykel/ á dwie mierze jęczmienia zá sykel/ według c słowá Páńskiego. 17 A Krol postánowił był ono kśiążę / ná ktorego śię ręce wspierał/ w bramie/ktorego lud podeptał w bramie áż umárł/ jáko mu był powiedźiał d mąż Boży/ktory *o tym* mowił/gdy był Krol/ przyszedł do niego. 18 Y stáło śię według słowá ktore był rzekł mąż Boży Krolowi/ mowiąc: Dwie mierze jęczmienia zá sykel/ á miárá pszenney mąki będźie zá sykel/ jutro o tym czáśie w bramie Sámáryjskiey. 19 Ná co był odpowiedźiał ono Kśiążę mężowi Bożemu/ mowiąc: By też PAn uczynił okná w niebie/ izali to będźie według słowá tego? A on mu rzekł: Oto ty ujrzysz oczymá twymi/ ále tego jeść nie będźiesz. 20 Y stáło mu śię ták: bo go podeptał lud w bramie/áż umárł.

b H. Znájdźie nas niepráwość.

c Wyżey v. 2.

d Wyżey v. 1.

ROZDZIAŁ VIII.

Elizeusz głod opowiedźiawszy, gospodyni swey przed nim ustąpić każe. 8. od Benádádá o zdrowiu jego przez Házáelá pytány, dobrą mu otuchę czyni, ále Házáelowi przećiwną rzecz oznájmuje. 11. Temuż opowiáda, jáko śię on okrutnie zá czásem z Izráelity obchodźić miał. 15. Házáel Krolowi otuchę zdrowia czyniąc, zádusił go, á po nim Krolem został. 16. Iorámowe. 24. y Ochozyaszowe krolowánie.

1 POtym Elizeusz rzekł do oney niewiásty/ ktorey a był Syná wskrześił/ mowiąc: Wstań/ á idź ty/ y dom twoj/á bądź gośćiem kędy będźiesz mogłá być: Bo záwołał PAn głodu/ y przyjdźie ná źiemię przez śiedm lat. 2 Wstáłá tedy oná niewiástá/ y uczyniłá według słowá mężá Bożego/ á poszłá oná/ y dom jey: y byłá gośćiem w źiemi Filistyńskiey przez śiedm lat. 3 Y Stáło śię po wyśćiu śiedmi lat/ że śię wroćiłá oná niewiástá z źiemie Filistyńskiey/ y poszłá áby wołáłá ná Krolá o dom swoj y o rolę swoję. 4 A ná ten czás Krol rozmawiał z Gezym/ sługą mężá Bożego/ mowiąc: Powiedz mi proszę wszystkie zacne sprawy/ ktore czynił Elizeusz. 5 A gdy on powiádał Krolowi/ jáko wskrześił b umárłego: oto niewiástá ktorey był wskrześił Syná/ záwołáłá ná Krolá o dom swoj/ y o rolą swoję; y rzekł Gezy: Krolu PAnie moj/ táć to jest niewiástá y ten Syn jey/ ktorego wskrześił Elizeusz. 6 Y pytał Krol niewiásty/ á oná mu powiedźiáłá: Y przydał jey Krol komorniká jednego/ mowiąc: Przywroć jey wszystko co jey było/ y wszystkie dochody z polá/ od onego dniá ktorego opuśćiłá źiemię áż do tąd.

a 2 Krol 4. 34. 35.

b 2 Krol. 4. 18.

7 POtym przyſzedł Elizeuſz do Dámáſzku/ a Benádád Krol Syryjſki chorował. Y powiedźiano mu mowiąc: Przyſzedł tu mąż Boży. 8 Y rzekł Krol doHázáelá: Weźmi w rękę ſwą upominek/ á idź przećiwko mężowi Bożemu/ y pytaj śię PAná przezeń/ mowiąc: Wſtánęli z tey choroby? 9 Przetoż ſzedł Házáel przećiwko niemu/ wźiąwſzy upominek w rękę ſwą y ze wſzyſtkich dobr Dámáſkich brzemion ná czterdźieśći wielbłądow. Y przyſzedł/ á ſtánął przed nim/ mowiąc: Syn twoj Benádád/ Krol Syryjſki/ poſłał mię do ćiebie/ mowiąc: Wſtánęli z tey choroby? 10 Y odpowiedźiał mu Elizeuſz: Idź/ powiedz mu: Wprawdźie byśći mogł żyć: wſzákże okazał mi PAN że pewnie umrze.

11 W Tym pokazał mu y ſtáwił twarz ſwoję ſmętną/ y płakał mąż Boży. 12 Ktoremu rzekł Házáel: Czemuż PAN moj płácze? Y odpowiedźiał: Iż wiem co uczyniſz złego Synom Izráelſkim. Twierdze ich popaliſz ogniem/ á młodźieńce ich mieczem pomorduieſz/ y dźieći ich poroztrącaſz/ y brzemienne ich porozćinaſz. 13 Tedy rzekł Házáel: Co? Izali ſługá twoj pies/ żeby miał uczynić ták wielką rzecz? Y odpowiedźiał Elizeuſz: Okazał mi PAN że ty będźieſz Krolem nád Syryją. 14 Y odſzedł od Elizeuſzá/ á przyſzedł do Páná ſwego/ ktory rzekł do niego: Cożći powiedźiał Elizeuſz. A on rzekł: Powiedźiał mi żebyś pewnie mogł żyć. 15 A názájutrz/ wźiął kołdrę/ y zmaczał ją w wodźie y rozćiągnął ná twarzy jego: Y umárł: A Házáel krolował miáſto niego.

16 A Roku piątego Jorámá/ Syná Achábá Krolá Izráelſkiego/ y Jozáfátá Krolá Judſkiego/ począł krolowáć Jorám Syn Jozáfátow Krol Judſki. 17 Trzydźieśći y dwie lećie miał gdy krolowáć począł: á ośm lat krolował w Jeruzalem. 18 Ale chodźił drogámi Krolow Izráelſkich/ ſpráwując śię jáko dom Achábow: Bo corkę Achábowę miał zá żonę/ y czynił złe przed oczymá PAńſkimi. 19 Wſzákże nie chćiał PAN wytráćić Judy/ dla Dawidá ſługi ſwego/ jáko mu był c powiedźiał/ iż mu miał dáć pochodnią *miedzy* Synámi jego po wſzyſtkie dni.

20 ZA dni jego odſtąpił Edom/ áby nie był pod mocą Judy: y poſtánowili nád ſobą Krolá. 21 Przetoż przyćiągnął Jorám do Sejiru/ y wſzyſtkie wozy z nim: á wſtawſzy w nocy/ poráźił Edomczyki/ ktorzy go byli obtoczyli/ y Hetmány wozow; ták iż lud ućiekał do namiotow ſwojich. 22 Wſzákże odſtąpił Edom/ áby nie był pod mocą Judy/ aż do dniá tego. Odſtąpiło tákże y Lobne onegoż czáſu. 23 A inne ſpráwy Jorámowe/ y wſzyſtko co czynił/ izali nie jeſt nápiſano w Kronikách o Krolách Judſkich. 24 Y záſnął Jorám z Ojcy ſwymi/ á pogrzebiony jeſt z Ojcy ſwymi w mieśćie Dawidowym: y krolował Ochozyaſz d Syn jego miáſto niego.

25 ROku dwunáſtego Jorámá Syná Achábá Krolá Izráelſkiego/ począł krolowáć Ochozyaſz/ Syn Jorámá Krolá Judſkiego. 26 We dwudźieſtu y dwu lećiech był Ochozyaſz/ gdy krolowáć począł: á rok jeden krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego było Atália corká e Amrego Krolá Izráelſkiego. 27 Ten chodźił drogą domu Achábowego/ y czynił złe przed oczymá PAńſkimi jáko y dom Achábow/ bo był źięćiem domu Achábowego. 28 Przetoż wyjachał z Jorámem/ Synem Achábowym ná wojnę przećiw Házáelowi krolowi Syryjſkiemu/ do Rámot Gáláádſkiego: ále poráźili Syryjczycy Jorámá. 29 A ták wroćił śię Krol Jorám f áby śię leczył w Izreelu ná rány ktore mu byli zádáli Syryjczycy w Rámáćie/ gdy walczył z Házáelem Krolem Syryjſkim: A Ochozyaſz Syn Jorámá Krolá Judſkiego przyjachał náwiedzáć Jorámá Syná Achábowego do Jezreelá/ bo *tám* chorował.

c 2 *Sám.* 7. 13. 1 *Krol.* 11. 36. *Pſalm* 89. 37.

d 2 *Kron.* 22. 1.

e *T. wnuczká Amrego.*

f 2 *Krol.* 9. 15.

ROZDZIAŁ IX.

Iehu ná kroleſtwo pomázány. 13. *y od towárzyſzow ſwojich potwirdzony* 14. *zbuntował śię przećiw Jorámowi.*

24. á postrzeliwszy go, ná pole Nábotowe porzućić kazał. 27. Królá też Judskiego zábić. 33. á Iezábelę z okná wyrzućić rozkazał, ktorey ćiáło psi zjedli.

1 A Elizeusz Prorok záwołał jednego z Synow Prorockich / y rzekł mu: Przepaß biodrá twoje / á weźmi tę báńkę Olejku w rękę twą / á idź do Rámot Gáláádskiego. 2 ♣ A gdy tám przyjdźiesz / ujrzysz tám a Jehu Syná Jozáfátowego / Syná Námsy / á wszedszy tám odwiedźiesz go z pośrzodku bráćij jego / y wprowádźisz go do gmáchu naskrytszego. 3 ♣ A wźiąwszy báńkę Olejku / wylejesz ná głowę jego / y rzeczesz: Ták mowi PAn: Pomázałem ćię zá Królá nád Jzráelem. A otworzywszy drzwi / uciecżesz / y nie zábáwisz śię tám. 4 ♣ Tedy odszedł on młodźieniec sługá Prorocki / do Rámot Gáláádskiego. 5 ♣ A gdy przyszedł / oto Hetmáni wojskowi śiedźieli. Y rzekł; Hetmánie / mam niecoz tobą mowić. Y rzekł Jehu: Z ktorymże ze wszystkich nas? Y odpowiedźiał: Z tobą Hetmánie. 6 ♣ Tedy wstawszy / wszedł do gmáchu / á on wylał Olejek ná głowę jego; y rzekł mu: Ták mowi PAn Bog Jzráelski; Pomázałem b ćię zá Królá nád ludem PAńskim / nád Jzráelem. 7 ♣ Y wytráćisz dom Achábá Páná twego: ábowiem pomszczę śię krwie sług mojich prorokow / y krwie wszystkich sług PAńskich / z ręki Jezábele. 8 ♣ A ták zginie c wszystek dom Achábow / y wykorzenię z *domu* Achábowego / áż do namniejszego szczeniećiá / y więźniá / y opuszczonego w Jzráelu. 9 ♣ Y ucżynię domowi Achábowemu / jáko d domowi Jeroboámá / Syná Nábátowego / y jáko domowi e Báázy Syná Achiaszowego. 10 ♣ Jezábelę też zjedzą psi ná polu Jezreelskim / á nie będźie ktoby ją pogrzebł. *To rzekszy* otworzył drzwi / y ućiekł.

11 A Gdy Jehu wyszedł do sług Páná swego / rzekł mu jeden: A dobrześ wszystko? Po coż przychodźił ten szalony do ćiebie? A *on* im odpowiedźiał: Wy znáćie tego męża / y mowę jego. 12 ♣ Tedy rzekli; Nie prawdá to: proszę powiedz nam. A on rzekł: Ták á ták rzekł do mnie mowiąc: Ták mowi PAn: Pomázałem ćię zá Królá nád Jzráelem. 13 ♣ Pospiesżyli śię tedy / á wźiąwszy káżdy szátę swą / kłádli je pođeń ná nawyższym stopniu: Y zátrąbiwszy w trąbę / mowili: Króluje Jehu!

14 Tedy śię sprzyśiągł Jehu Syn Jozáfátá / Syná Námsy przećiw f Jorámowi: (A ná ten czás Jorám strzegł Rámot Gáláádskiego / on / y wszystek Jzráel / przed Házáelem Krolem Syryjskim. 15 ♣ Ale śię był wroćił Krol Jorám / áby śię leczył w Jezreel ná rány ktore mu byli zádáli Syryjczycy / gdy walczył z Házáelem Krolem Syryjskim.) Y rzekł Jehu: Jesli śię wam zda niech nie wychodźi nikt z miástá / żeby szedł co oznájmić w Jezreelu. 16 ♣ Y wśiadł ná woz Jehu / y jáchał do Jezreelá / bo tám Jorám leżał: Ochozyasz tákże Krol Judski / przyjáchał był áby náwiedźił Jorámá. 17 ♣ W tym stroż / ktory stał ná wieży w Jezreelu / ujrzawszy poczet Jehu przyjeżdżájący / rzekł: Poczet jákiś widzę. Y rzekł Jorám: Weźmi jezdnego / á wyśli przećiwko nim / áby śię spytał / jesli pokoj: 18 ♣ A ták biezał jezdny przećiwko niemu / y rzekł; Ták mowi Krol / A pokoj? y odpowiedźiał Jehu: Co tobie do pokoju? Obroć śię *jedź* zá mną. Przetoż oznájmił stroż / mowiąc. Dojácháłći poseł do nich; ále śię nie wraca. 19 ♣ Zátym posłał drugiego jezdnego / ktory przyjácháwszy do nich / rzekł: Ták mowi Krol: A pokoj? odpowiedźiał Jehu: Co tobie do pokoju? Obroć śię / á jedź zá mną. 20 ♣ Znowu oznájmił *to* stroż / mowiąc: Przyjácháłći do nich / ále śię nie wraca: A przyjazd jego / jákoby przyjazd Jehu Syná Námsy: bo szalenie jedźie.

21 Tedy rzekł Jorám: Záprzągaj. Y záprzężono w woz jego. Y wyjáchał Jorám Krol Jzráelski / y Ochozyasz Krol Judski / káżdy ná woźie swym. A wyjácháwszy przećiw Jehu / tráfili go ná polu Nábotá

a 1 Krol. 19.16.
b 2 Kron 22. 7.
c 1 Sám. 25.22. 1 Krol. 14.10. y 21.21
d 1 Krol. 15.29.
e 1 Krol. 16. 3.
f 2 Krol. 8. 29.

22 botá Jezreelskiego. ✠ A gdy ujrzał Jorám Jehu / rzekł: Jestże pokoj Jehu? Y odpowiedźiał: Co zá pokoj? *ponieważ* jeßcze cudzołostwá Jezábele mátki twojey / y czáry jey wielkie *sa*. 23 ✠ Przetoż obroćiwßy śie Jorám ućiekał / mowiac do Ochozyaßá; Zdrádá Ochozyaßu. 24 ✠ Tedy Jehu wźiawßy w rece swoje łuk postrzelił Jorámá miedzy rámioná jego / áż przeßłá strzałá przez serce jego / ták / że padł ná woźie swojim. 25 ✠ Potym rzekł *Iehu* do Bádákerá Hetmáná swego: Weźmi go / á porzuć ná polu Nábotá Jezreelskiego: Abowiem pámietaß / gdysmy ja y ty jácháli spoku zá Achábem Ojcem jego / że g PAN wydał był 26 przećiwko niemu te pogroßke. ✠ Zájiste krwie Nábotá y krwie Synow jego / ktoram widźiał wczorá rzekł PAn / pomßczę śie nád toba ná tym polu. PAn *to* rzekł. ✠ Przetoż teraz weźmi go / á porzuć go ná polu / według słowá PAńskiego.

g 1 Krol. 21.19. y 22.38.

27 CO Ochozyaß Krol Judski ujrzawßy / ućiekał droga do domu ogrodowego. Ale go gonił Jehu / y rzekł: Y tego zábijćie ná woźie jego. *Y zránili go* ná h wstepie Guru / ktory jest podle Jebiáám: A ućiekł 28 do Mágeddy / y tám umárł. ✠ Y kazáli go záwieść słudzy jego do Jeruzalem / á pogrzebli go w grobie jego z Ojcámi jego w mieśćie Dawidowym. 29 ✠ A roku jedenastego Jorámá Syná Achábowego / krolował Ochozyaß nád Juda.

h I. Ná pá gorku.

30 ZAtym przyßedł Jehu do Jezreel. Co gdy Jezábelá usłyßáłá / ufárbowáłá twarz swoje / y ochędożyłá głowę swa / á pátrzáłá z 31 okná. ✠ A gdy Jehu wjeżdżał w bramę / rzekłá; Jestże pokoj / i o Zymry 32 morderzu Páná swego? ✠ A on podniozßy twarz swoje ku oknu / rzekł: Ktoż ze mna *trzyma*, kto? Tedy wejrzeli nań dwá *ábo* trzej komornicy 33 *jey*. Ktorym rzekł; Zrzuććie ja. ✠ Y zrzućili ja: Y popryskáłá śie śćianá y konie krwia jey: y podeptał 34 ja k. ✠ A gdy *tám* wßedł / jadł y pił / y rzekł: Obacżćie / proßę / onę przeklęta / á pogrzebćie ja: boć l corka 35 krolewska jest. ✠ Tedy ßedßy áby ja pogrzebli / nie ználeźli z niey jedno czáßkę z głowy / y nogi / y dłoni rak. 36 ✠ A wroćiwßy śie / oznájmili mu to: ktory rzekł: *Wypełniło śię* słowo PAńskie ktore m powiedźiał przez sługę swego Eliaßá Tesbitę / mowiac: Ná polu Jezreel zjedza pśi 37 ćiáło Jezábeli. ✠ Niech będźie trup Jezábeli / jáko gnoj ná roli / ná polu Jezreel: ták / żeby nie mowiono; Táć jest Jezábelá.

i 1 Krol. 16.10. 18.

k T. Jehu końmi.

l 1 Krol. 16.31.

m 1 Krol. 21.23.

ROZDZIAL X.

Iehu śiedmdźieśiat Synow Achábowych. 11.17. ze wßystkim domem jego. 12. tákże y powinne Ochozyaßowe. 19. y Báalá z Proroki y z kośćiołem jego wygłádźił. 30. o Successyjey Synow swojich wźiał od Páná obietnice. 29. ále przećie trwał w grzechách Ieroboámá. 32. Házáel Krol Assyryjski, poráźił Izráelczyki.

1 A Miał Acháb śiedmdźieśiat Synow w Sámáryjey. Y nápisał Jehu list / á posłał *go* do Sámáryjey do Kśiażat Jezreelskich / y do stárßych / y do tych ktorzy wychowywáli 2 *Syny* Achábowe / w te słowá: ✠ Skoro was dojdźie ten list: gdyż u was sa Synowie Páná wáßego / y u was wozy / y konie / y miásto obronne / y 3 rynßtunek: ✠ Obierzćież nagodniejßego y naysposobniejßego z synow Páná wáßego / á posadźćie ná stolicy Ojcá jego / y walczćie o dom Páná 4 wáßego. ✠ Ale śię oni bárzo bojac / rzekli: Oto dwá Krolowie nie ostali śię przed nim; á jákoż my śię ostojimy? 5 ✠ A ták posłał ten ktory był sprawca domu / y ten ktory był sprawca miástá / y stárßy / y ći ktorzy wychowywáli *Syny Krolewskie* do Jehu / mowiac; Słudzy smy twoji: á co nam rozkażeß uczyniemy. Nie postánowiemy Krolá żadnego: Co dobrego jest w oczách twojich / czyń.

6 Y Nápisał do nich list drugi / mowiac: Jesliśćie moji / á głosu mego słuchaćie / weźmićież głowy Synow Páná wáßego / á przydźćie do mnie jutro o tym czáśie do Jezreel. (A Synow krolewskich było a śiedmdźieśiat meżow / u naprzedniejßych w mieśćie / ktorzy je wychowywáli.) 7 ✠ A gdy ich list doßedł /

a Wyżey v. 1.

wźia=

wziawszy Syny Krolewskie/ pobili onych siedmdziesiat mezow; á złozywszy głowy ich do koszow/ posłáli je do niego do Jezreelá. 8 ♣ Y przyszedł poseł/ ktory mu oznájmił/ mowiac: Przyniesiono głowy Synow Krolewskich: á *on* rzekł: Złozcie je ná dwie kupie u wescia bramy áz do poránku. 9 ♣ A gdy ráno wyszedł/ stánał/ y rzekł do wszystkiego ludu: Spráwiedliwiscie wy. Otom sie ja sprzysiagł przeciwko Pánu memu/ y zábiłem go. Ale te wszystkie ktoz pobił? 10 ♣ Wiedzciez teraz/ ze nie upádło prozno *zadne* z słow b Páńskich ná ziemie/ ktore mowił PAN przeciwko domowi Achábowemu; gdyz uczynił PAN/ co był powiedział przez sługe swego Eliaszá. 11 ♣ A ták pobił Jehu wszystkie ktorzy pozostáli z domu Achábowego w Jezreelu/ y wszystkie naprzednieysze jego/ y przyiaciele jego/ y kápłány jego: ták iz nie zostáwił po nim zadnego zywego.

b 1 Krol. 21.19. 22.29.

12 POtym wstawszy odszedł/ y poiáchał do Sámáryjey. A *gdy* był u domu gdzie pasterze strzygáli owce/ ná drodze: 13 ♣ Tedy c Jehu ználazł bráciá Ochozyaszá Krolá Judskiego/ y rzekł: Ktoscie wy? y odpowiedzieli: Bráciasmy Ochozyaszowi/ á idziemy/ ábysmy pozdrowili Syny Krolewskie/ y Syny Krolowey. 14 ♣ Tedy rzekł: Pojimajcie je zywo. Y pojimano je zywo/ y pobili je u studnie onegoz domu/ gdzie strzygano owce/ czterdziestu y dwu mezow: y nie zostáwił zadnego z nich.

c 2 Kron 22. 8.

15 POtym odjáchawszy z támtad/ trafił Jonádábá/ Syná Rechábowego idacego przeciwko sobie/ á pozdrowił go y rzekł do niego: Jestze serce twoje szczyre jáko jest serce moje z sercem twojim? Y odpowiedział mu Jonádáb: Jest. A jest? *rzekł Iehu*: Dajze mi reke twoje: Y on mu dał reke swa: y kazał mu wsiesc do siebie ná woz. 16 ♣ Y rzekł/ Jedz ze mna/ á przypátrz sie gorliwosci mojey zá PAná. A ták wiozł go ná wozie swojim. 17 ♣ A gdy przyiáchał do Sámáryjey/ bił wszystkie ktorzy byli pozostáli *z domu* Achábowego w Sámáryjey/ y wytrácił je d według słowá Páńskiego/ ktore mowił do e Eliaszá.

d 2 Krol. 22. 8.

e 1 Krol. 21.21.

18 ZAtym zebrał Jehu wszystek lud/ y rzekł do niego; Acháb służył Báálowi máło: Jehu mu bedzie służył wiecey. 19 ♣ Przetoz teraz wszystkich prorokow Báálowych/ wszystkich sług jego/ y wszystkich Kápłánow jego/ zwołajcie do mnie/ áz do jednego: Abowiem ofiáre wielka bede spráwował Báálowi. Ktoby sie kolwiek nie stáwił/ nie zostánie zyw: A *to* Jehu chytrze czynił/ chcac wytrácic chwalce Báálowe. 20 ♣ Nádto rzekł Jehu; Zápowiedzcie swieto Báálowi; Y obwołano *je*. 21 ♣ Y rozesłał Jehu do wszystkiego Izráelá: Y zeszli sie wszyscy chwalcy Báálowi; ták/ ze nie został zaden ktoryby nie przyszedł: Y weszli do kosciołá Báálowego/ á nápełniony był dom Báálow/ od końcá áz do końcá. 22 ♣ Tedy rzekł temu ktory był nád szátámi: Wynies száty wszytkim chwalcom Báálowym: Y wyniost im száty. 23 ♣ Zátym wszedł Jehu y Jonádáb Syn Rechábow do domu Báálowego/ y rzekł chwalcom Báálowym; Dowiedzcie sie/ á obaczcie/ by snadz nie był kto z wámi z chwalcow Páńskich/ oprocz sámych chwalcow Báálowych. 24 ♣ A ták weszli áby spráwowáli Ofiáry/ y cáłopalenia. Ale Jehu sporzadził był sobie ná dworze osmdziesiat mezow/ ktorym był rzekł: Jesliby kto uszedł z ludu tego/ ktory ja rodawam w rece wásze/ duszá wászá bedzie zá dusze onego. 25 ♣ A gdy sie dokończyły Ofiáry cáłopalenia/ rzekł Jehu zołnierzom y Rotmistrzom swym: Wnidzcie/ á pomordujcie je/ *áby* zaden nie uszedł. ♣ A ták pomordowáli je ostrzem mieczá/ y rozrzucili *je* zołnierze y rotmistrze: Potym odeszli do kázdego miástá; *gdzie był* dom Báálow. 26 ♣ A wyrzuciwszy báłwány/ z domu Báálowego/ popalili je. 27 ♣ Obálili tez f słup Báálow/ obálili y dom jego: á uczynili z niego wychody áz do tego czásu. 28 ♣ A ták wygłádził Jehu Báálá z Izráelá. 29 ♣ Wszákze *od* grzechow Jeroboámá/ Syná Nábátowe=

f 5 Moj. 7. 5. y 12.3. 1 Krol. 18.19. 40.

towe=

towego / ktory do grzechu przywiodł Izráelá / nie odstąpił Jehu/ áni opuścił g cielcow złotych / ktore były w Bethel / y ktore *były* w Dán.

g 2 Krol. 12.28. 2 Krol. 17.16.

30 Tedy rzekł PAN do Jehu: Ponieważeś śie pilnie stárał / ábyś uczynił co dobrego jest w oczách mojich / według wszystkiego/ co było w sercu mojim uczyniłeś domowi Achábowemu: Synowie twoji áż do czwartego pokolenia / śiedźieć h będą ná stolicy Izráelskiey.

h 2 Krol. 15.12.

31 Ale Jehu nie strzegł *tego*, áby chodźił w zakonie PAná Bogá Izráelskiego / ze wszystkiego sercá swego; áni odstąpił od grzechow Jeroboámowych / ktory do grzechu przywiodł Izráelá.

32 W One dni / począł PAN i umniejszáć Izráelá: bo je poráził Házáel / po wszystkich gránicách Izráelskich.

i H. Obćináć.

33 Od Jordanu áż ná wschod słońcá: wszystkę źiemię Gálááádską / Gádowę / y Rubenowę / y Mánássessowę od Aroer ktore jest u potoká Arnon / y Gálááád y Básán.

34 Ale ostátek spraw Jehu/ y wszystko co czynił / y wszystká moc jego / ázaż tego nie nápisano k w Kronikách Krolow Izráelskich?

k 2 Kron 22.7.

35 Y zásnął Jehu z Ojcy swymi / y pochowáli go w Sámáryjey/ á krolował Joácház Syn jego miásto niego.

36 A czás ktorego krolował Jehu nád Izráelem w Sámáryjey/ *było* dwádźieśćiá y ośm lat.

Rozdział XI.

Atália wymordowáła wszystkie Syny krolewskie, oprocz Ioázá. 2. ktorego w kośćiele záchowano. 4. A potym Krolem uczyniono. 15. Atálię záśię Iojádá, nawyższy kápłan zábić kazał. 17. á miedzy Bogiem, krolem y ludem przymierze uczynił.

1 Tedy Atália/ mátká a Ochozyaszowá / widząc iż umárł Syn jey/ powstáłá / y wytráćiłá wszystko b naśienie krolewskie.

a 2 Krol. 8.26. b 2 Kron 22.10.

2 Ale wźiąwszy/ Josábá corká Królá Jorámá/ śiostrá Ochozyaszowá / Joázá/ Syná Ochozyaszowego / ukrádłá go z pośrzodku Synow Krolewskich/ ktore zábijano: tego y z mámką jego w pokoju łożnice skryłá przed Atália: y nie zábito go.

3 Y był przy niey w domu PAńskim skryty przez sześć lat/ ktorych Atália krolowáłá nád źiemią.

4 Potym roku c śiodmego / posławszy Jojádá / przyzwał Rotmistrzow / Hetmánow y żołnierzow / y wprowádźił je do śiebie do domu Páńskiego/ á uczyniwszy z nimi przymierze / przywiodł je do przyśięgi w domu Páńskim/ y ukazał im Syná Krolewskiego.

c 2 Kron 23. 1.

5 Y rozkazał im / mowiąc: Toć jest co uczynićie: Trzećia część z was / ktorzy przychodźićie w Sábbát / á trzymawaćie straż / niech *będźie* przy domu Krolewskim.

6 A trzećia część z was zostánie w bramie Sur: Trzećia część záśię będźie w bramie / ktora jest zá żołnierzámi: á będźiećie trzymáli straż przy tym domu/ dla *jákiego* gwáłtu.

7 A dwie częśći z was wszystkich wychodzących w Sábbát / niech trzymáją straż domu Páńskiego / około Królá.

8 A ták obstąpićie Królá około / káżdy májąc broń swą w rękách swych: á ktobykolwiek przyszedł do *wászego* szyku / niech będźie zábity / á *wy* będźiećie przy Krolu/ gdy d wychodźić y wchodźić będźie.

d T. Gdźie śię jedno ruszy.

9 Y uczynili Rotmistrze oni według wszystkiego / co im był rozkazał Jojádá Kápłan: A wźiąwszy káżdy męże swe / ktorzy przychodźili w Sábbát y ktorzy odchodźili w Sábbát / przyszli do Jojády Kápłáná.

10 Tedy dał Kápłan Rotmistrzom włocznie y e tarcze / ktore *były* Królá Dawidá / ktore *były* w domu Páńskim.

e 2 Sám. 8.7.11 2 Kron 23. 9.

11 Y stali żołnierze/ káżdy májąc broń swoje w ręku swych/ od práwey strony domu / áż do lewey strony domu / przećiwko Ołtarzowi y przećiwko domowi około Królá ze wszad.

12 Tedy wywiodł Syná krolewskiego / y włożył nań koronę / y f świádectwo: y uczynili go Krolem/ y pomázáli go / á klászcząc rękomá/ mowili: Niech żyje Krol!

f T. Księgi zakonu Bożego, jáko rozkazat Pan. 5 Mojž. 17.18.

13 W Tym usłyszawszy Atália krzyk zbiegájącego śię ludu/ weszłá do ludu do domu PAńskiego.

14 A gdy ujrzáłá / że oto Krol stał ná máje=

majestácie według zwyczáju / á Kśiążętá y tráby około Królá / á wszystek lud ziemie weselący śię / y trąbiący w tráby / rozdárłá Atália odźienie swoje / y wołáłá : Zprzysiężenie / zprzyśiężenie ! 15 ✣ Przetoż rozkazał Jojádá Kápłan Rotmistrzom / ktorzy byli nád wojskiem / y rzekł do nich: Wywiedźcie ją z zágrodzenia kośćiołá / á ktobykolwiek chćiał iść zá nią / niech zábity będźie mieczem : bo rzekł był Kápłan : Niech nie będźie zábita w domu Páńskim. 16 ✣ Y uczynili jey plác : á gdy przyszłá ná drogę / ktorą wodzono konie do domu Krolewskiego / támże jest zábita. 17 ✣ Tedy uczynił Jojádá przymierze / miedzy Pánem / y miedzy Krolem / y miedzy ludem / áby byli ludem Páńskim : tákże miedzy Krolem y miedzy ludem.

18 Y Wszedł wszystek lud *oney* ziemie do domu Báálowego / y zburzyli go : g Ołtarze jego y Obrázy jego połamáli do szczętu : Nád to / Mátáná Kápłáná Báálowego zábili przed Ołtarzámi. Y postánowił z *nowu* Kápłan przełożone nád domem PAńskim. 19 ✣ Potym wźiąwszy Rotmistrze / y Hetmány / y żołnierze / y wszystek lud *oney* ziemie / prowádźili Krolá z domu Páńskiego / y przyszli drogą áż ku bramie żołnierzow / do domu Krolewskiego / y uśiadł ná stolicy Krolewskiey. 20 ✣ Y weselił śię wszystek lud oney ziemie / á miásto śię uspokoiło gdy Atália zábito mieczem podle domu Krolewskiego. ✣ A było śiedm lat Joázowi gdy począł krolowáć.

g 5 Moj. 7. 5. y 12. 3.

ROZDZIAŁ XII.

Ioáz Krolem zostawszy. 4. kośćiołá popráwia. 17. Házáel dobywszy Get, ćiągnął przećiw Ieruzalem. 18. Ioáz go podárkámi ubłagał. 20. potym od własnych sług zábity był w domu Mello.

1 ROku a śiodmego Jehu / począł krolowáć Joáz / á czterdźieśći lat krolował w Jeruzalem : imię mátki jego było Sebia z Beerseby. 2 ✣ Y czynił Joáz co dobrego było w oczách PAńskich / po wszystkie dni swoje / ktorych go uczył Jojádá Kápłan. 3 ✣ Wszákże wyżyny nie były zniesione / jeszcze lud ofiárował y kádźił ná onych wyżynách.

a 2 Kron. 24. 1.

4 Y Rzekł Joáz do Kápłanow: Wszystkie b pieniądze poświęcone / ktore przychodzą do domu Páńskiego / pieniądze tych ktorzy idą w liczbę / pieniądze káżdego z osobná / według szácunku jego / y wszystkie pieniądze / ktore ktokolwiek dobrowolnie znośi do domu Páńskiego: 5 ✣ Te weźmą do śiebie Kápłáni / káżdy od znájomego swego : á oni náprawią skázy domu *Páńskiego*, wszędy gdźieby śię ználázłá skázá. 6 ✣ Y stáło śię roku dwudźiestego y trzećiego Krolá Joázá / gdy jeszcze nie popráwili byli Kápłáni skázy domu: 7 ✣ Ze wezwał Krol Joáz Jojády Kápłáná / y *innych* kápłánow / y mowił do nich : Przecz nie opráwujećie skázy domu ? Przetoż teraz nie bierzćie pieniędzy od znájomych wászych / ále one ná *popráwę* skázy domu oddawajćie. 8 ✣ Y zezwolili ná to Kápłáni / żeby nie bráli pieniędzy od ludu / y żeby nie popráwiáli skázy domu. 9 ✣ Przetoż wźiąwszy Jojádá Kápłan skrzynię jednę / uczynił dźiurę w wieku jey / á postáwił ją przy Ołtarzu po práwey stronie / kędy wchodzono do domu PAńskiego : y kłádli w nię Kápłáni / ktorzy strzegli progu / wszystkie pieniądze / ktore wnoszono do domu Páńskiego. 10 ✣ A gdy widźieli / że było wiele pieniędzy w skrzyni / tedy przychodźił pisarz Krolewski / y Kápłan nawyższy / ktorzy zliczywszy chowáli one pieniądze ktore śię znájdowáły w domu Páńskim. 11 ✣ Y dawáli pieniądze gotowe / w ręce rzemieśnikow przełożonych nád *robotą* domu Páńskiego : á ći je wydawáli ná ćieśle / y ná robotniki / ktorzy popráwiáli domu Páńskiego: 12 ✣ Y ná murárze / y ná te co ćiosáli kámienie / y ná kupowánie drzewá / y ćiosánego kámienia / ku popráwie skázy domu Páńskiego / y ná wszystek nákład / ku popráwie domu onego. 13 ✣ Wszákże nie spráwowano do domu Páńskiego kubkow śrebrnych / naczynia do muzyki / miednic /

b 2 Krol. 22. 3.

y trab / żadnego naczynia złotego / y naczynia śrebrnego / z pieniedzy ktore przynoszono do domu Pańskiego: 14 Ale rzemieśnikom przełożonym nád robota dawáli je: y popráwiáli zá nie domu PAńskiego. 15 A nie słuchano liczby tych ludźi / ktorym dawano pieniadze w rece ich / áby wydawáli rzemieśnikom: poniewaz to oni wiernie odpráwowáli. 16 Ale pieniadze zá c wystepek / y pieniadze zá grzechy / nie były wnoszone do domu PAńskiego: Kápłanom śie dostawáły.

17 Tedy wyćiagnał Házáel / Krol Syryjski / á walczył przećiwko Het / y wźiał je. Potym obroćił Házáel twarz swoje / áby ćiagnał przećiwko Jeruzalem. 18 Przetoż wźiał Joáz Krol Judski wszystkie rzeczy poświecone / ktore byli poświećili Jozáfát / y Jorám / y Ochozyasz / Ojcowie jego / Krolowie Judscy: y to co był sam poświećił / y wszystko złoto / ktore śie ználázło w skárbiech domu Páńskiego / y domu krolewskiego: á posłał to do Házáelá Krolá Syryjskiego / y odćiagnał od Jeruzalem. 19 Ale insze spráwy Joászowe / y wszystko co czynił ázaż to nie jest nápisano d w Kronikách / o Krolách Judskich. 20 Potym powstawszy słudzy jego / sprzysiegli śie miedzy soba / y zábili Joázá w Betmello / ktoredy chodza do Selle: 21 To jest zábili go Josáchár Syn Semáátow y Jozábád Syn Sommerow / ći słudzy jego zábili go / y umarł: á pochowáli go z Ojcy jego w mieśćie Dawidowym. Y krolował Amázyasz Syn jego miásto niego.

Rozdział XIII.

Zá Joácházá Syryjczycy bárzo trapia Izráelczyki. 10. Joázá Syná jego pánowánie. 13. po ktorym krolował Jeroboám. 15. Elizeusz chory Joázowi zwyćięstwo przepowiáda. 20. Elizeusz umárł. 21. á zá dotknieniem śie kośći jego umárły powstał 22. Bog Izráelczyki od Házáelá wybáwił.

1 Roku dwudźiestego y trzećiego Joázá Syná Ochozyaszá Krolá Judskiego / krolował Joácház Syn Jehu nád Izráelem w Sámáryjey śiedmnaśćie lat. 2 A czynił złe przed oczymá Páńskimi: bo náśládował grzechow Jeroboámá Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Izráelá / y nie odchylił śie od nich. 3 Y zápalił śie gniew Páński przećiw Izráelowi / y podał je w rece a Házáelá Krolá Syryjskiego / y w rece Benádádá / Syná Házáelowego / po wszystkie dni. 4 Ale gdy śie modlił Joácház przed obliczem Páńskim b wysłuchał go PAn: bo widźiał c ućiśnienie Izráelá / że go był ućisnał Krol Syryjski. 5 Przetoż dał PAn Izráelowi wybáwićielá / á wyszli z reki Syryjczykow / y mieszkáli Synowie Izráelscy w przybytkách swych / jáko y przed tym. 6 Wszákże nie odstapili od grzechow domu Jeroboámowego ktory przywiodł do grzechu Izráelá / ále w nich chodźili: do tego jeszcze y gaj został w Sámáryjey. 7 Aczkolwiek nie zostáwił Joácházowi z ludu / jedno piećdźieśiat jezdnych / y dźieśieć wozow / y dźieśieć tyśiecy pieszych: gdyż je był wytráćił Krol Syryjski / y w proch je pomłoćił. 8 Ale inne spráwy Joácházowe / y wszystko co czynił / y moc jego / ázaż to nie jest nápisano w Kronikách / o Krolách Izráelskich? 9 Y zásnał Joácház z Ojcy swymi / y pochowano go w Sámáryjey / á krolował Joáz Syn jego / miásto niego.

10 Roku trzydźiestego y śiodmego Joázá Krolá Judskiego / krolował Joáz Syn Joácházow nád Izráelem w Sámáryjey szesnaśćie lat. 11 Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / nie uchylájac śie od żádnych grzechow Jeroboámá / Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Izráelá; ále w nich chodźił. 12 A inne spráwy Joázowe / y wszystko co czynił / y moc jego / jáko walczył przećiw Amázyaszowi Krolowi Judskiemu / ázaż to nie jest nápisano d w Kronikách / o Krolách Izráelskich / 13 Y zásnał Joáz z Ojcy swymi / á Jeroboám uśiadł ná stolicy jego. Y pogrzebion jest Joáz w Sámáryjey / z Krolmi Izráelskimi.

c 3 Moj. 5. 15.

d 2 Kron 24. 1. 2.

a 1 Krol. 19. 15.

b Psalm. 50. 15.

c 2 Moj. 3. 7. 9.

d 2 Kron 28. 18.

14 A Elizeusz wpadł w ciężką chorobę w ktorey *też* umárł. Y przyszedł do niego Joász Krol Izráelski/ y płákał nád nim / mowiąc. Oycze moy/ Oycze moy! wożie Izráelski/ 15 y jázdo jego. ✠ Tedy mu rzekł Elizeusz; Weźmi łuk y strzały : á wziąwszy przyniosł do niego łuk y 16 strzały. ✠ Y rzekł do Królá Izráelskiego: Weźmi w rękę twoję łuk : y wziął go w rękę swoję : włożył też Elizeusz ręce swe ná ręce krolewskie. 17 ✠ Y rzekł: Otworz to okno ná wschod słońcá: A gdy otworzył/ rzekł Elizeusz: Strzelaj / y strzelił. Y rzekł; Strzałá zbáwienia Páńskiego / á strzałá wybáwienia przeciw Syryjczykom. Abowiem porázisz Syryjczyki w Afeku / áż 18 do szczętu. ✠ Rzekł powtore: Weźmi strzały: Y wziął. Tedy rzekł Krolowi Izráelskiemu : Uderz w ziemię : Y uderzył trzy kroć : A 19 potym przestał. ✠ Przetoż rozgniewał się nań mąż Boży / y rzekł: Miałeś uderzyć pięć ábo sześć kroć/ bobyś był poráził Syryjczyki / áż do szczętu : A teraz *tylko* po trzy kroć porázisz Syryjczyki.

20 Potym umárł Elizeusz / y pogrzebiono go. A kupy swawolne Moábskie wtárgnęły do ziemie ro- 21 ku drugiego. ✠ Y stáło się / c gdy chowano *jednego* człowieká / tedy ujrzawszy swawolną kupę wrzucili onego człowieká w grob Elizeuszow/ ktory gdy był wrzucony/ á dotknął się kości Elizeuszowych/ ożył /y wstał ná nogi swoje.

c Syrách 48.14.

22 A Házáel Krol Syryjski trapił lud Izráelski po wszystkie dni 23 Joácházowe. ✠ Ale ulitowawszy się ich PAn/ zmiłował się nád nimi / y náwrocił się ku nim / dla przymierza swego z Abráhámem/ z Izáákiem / y z Jákobem : y nie chciał ich wytrácić / áni ich odrzucił od oblicza swego/ áż do tego czásu.

24 Y Umárł Házáel Krol Syryjski/ á krolował Benádád Syn jego 25 miásto niego. ✠ Przetoż znowu Joász/ Syn Joácházow / odebrał miástá z ręki Benádádá Syná Házáelowego : ktore był wziął z rąk Joácházá Ojcá jego przez wojne : Bo po trzy kroć poráził go Joász / y przywrocił miástá Izráelowi.

Rozdział XIV.

Amázyasz pobił morderze Ojcá swego. 7. Edomczyki poráził. 8. Joászowi odpowiedź posłał. 13. ktory przyćiągnąwszy z ludem pojimał go. 14. kościoł złupił. 16. y umarł. 19. Amázyasz zábity. 21. Azáryasz Krolem został po nim. 23. Ieroboám kroluje nád Izráelem. 29. á po nim Syn jego Zácháryasz.

1 Roku wtorego Joászá Syná Joácházá Krolá Izráelskiego/ począł krolowáć Amázyasz / Syn 2 Joászá Krolá Judskiego. ✠ Dwádźieśćiá y pięć lat miał/ gdy krolowáć począł: á dwádźieśćiá y dziewięć lat krolował w Jeruzalem : Imię mátki jego *było* Joácáná z 3 Jeruzalem. ✠ Ten czynił co dobrego jest przed oczymá PAńskimi: áczkolwiek nie ták jáko Dawid Ociec jego : Według wszystkiego co czynił Joász Ociec jego postępował. 4 ✠ Wszákże wyżyny nie były zniesione : jeszcze lud ofiárował y kádźił 5 po wyżynách. ✠ A gdy zmocnione było krolestwo w ręku jego / pobił sługi swe / ktorzy b byli zábili Kro- 6 lá Ojcá jego. ✠ Lecz Synow onych morderzow nie pobił/ jáko c nápisano w Księgách zakonu Mojżeszowego : gdźie rozkazał PAN mowiąc : Nie pomrą Ojcowie zá Syny / áni Synowie pomrą zá Ojce/ ále káżdy zá grzech swoj umrze. ✠ 7 Ten też poráził Edomczykow dźieśięć tyśięcy w dolinie Solney / y wziął mocą Sele / á názwał imię jey Jokteel/ áż do tego czásu.

a 2 Kron 25.1.

b 2 Krol. 12.21.

c 5 Moj. 24.16. 2 Kron 25.4. Ezech. 18.20.

8 Tedy posłał Amázyasz posły / do Joászá Syná Joácházá/Syná Jehu / Krolá Izráelskiego / mowiąc : Podź / wejrzymy sobie w 9 oczy d. ✠ Posłał záśię Joász Krol Izráelski do Amázyaszá Krolá Judskiego/ mowiąc : Oset ktory jest ná Libánie / posłał do Cedru Libáńskiego / mowiąc : Daj corkę twoję Synowi memu zá żonę. W tym przyszedł zwierz polny/ ktory jest ná 10 Libánie / y podeptał on oset. ✠Ześ

d T. Złoczmy z sobą bitwę.

ty bárzo poráźił Edomczyki / dla tego śie podniosło serce twoje. Chlubże śie / á śiedź w domu twojim : Y przeczże śie masz wdawáć w to złe / ábyś upadł ty / y Judá z tobą? 11 ✣ Ale nie usłuchał Amázyasz. Przetoż wyćiągnął Joáz Krol Jzráelski / á wejrzeli sobie w oczy / on / y Amázyasz Krol Judski w Betsemes / ktore jest w Judstwie. 12 ✣ Y porázony jest Judá od ludu Jzráelskiego : á uciekł káżdy do przybytku swego. 13 ✣ Lecz Amázyaszá Krolá Judskiego / syná Joázá / Syná Ochozyaszowego / pojimał Joáz Krol Jzráelski w Betsemes: á przyćiągnąwszy do Jeruzalem / zburzył mur Jeruzalemski / od bramy Efrájim / áż do bramy narożney / ná cztery stá łokći. 14 ✣ Y zábrał wszystko złoto y srebro / y wszystkie naczynia / ktore śie ználázły w domu Páńskim / y w skárbiech domu krolewskiego / y c ludźie zástáwne: y 15 wroćił śie do Sámáryjey. ✣ A inne spráwy Joázowe ktore czynił / y moc jego / y jáko walczył z Amázyászem Krolem Judskim / ázaż tego nie zápisano w Kronikách o Krolách Jzráelskich? 16 ✣ Y zásnął Joáz z Ojcy swymi / á pogrzebiony jest w Sámáryjey / z Krolmi Jzráelskimi: á krolował Jeroboám Syn jego / miásto niego.

c H. Syny zákłádu.

17 Y Zył Amázyasz Syn Joázow Krol Judski / po śmierći Joázá Syná Joácházá Krolá Jzráelskiego / 18 pietnaśćie lat. ✣ A inne spráwy Amázyaszowe / ázaż nie są opisáne w Kronikách o Krolách 19 Judskich? ✣ Potym sprzyśiegli śie przećiwko niemu *niektorzy* w Jeruzalem / ále uciekł do Lachis: Przetoż posławszy zá nim do Lachis / zábili go tám. 20 ✣ Z kąd przynieśli go ná koniech / y pogrzebiony jest w Jeruzalem z Ojcy swymi / w mieśćie Dawidowym. 21 ✣ A ták wziąwszy wszystek d lud Judski Azáryaszá ktoremu było szesnaśćie lat / postánowili go Krolem ná miejscu 22 Ojcá jego Amázyaszá. ✣ Ten pobudował Elát / y przywroćił je do Judy / gdy zásnął Krol z Ojcy swymi.

d 1 Kron. 26. 1.

23 ROku pietnastego / Amázyaszá Syná Joázá Krolá Judskiego / krolował e Jeroboám Syn Joázá Krolá Jzráelskiego / w Sámáryjey czterdźieśći lat y rok. 24 ✣ A czynił złe przed oczymá PANskimi nie uchylájąc śie od wszystkich grzechow Jeroboámá Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu 25 Jzráelá. ✣ Ten záśie przywroćił gránice Jzráelskie / od weśćia do Emát / áż do morza pustego / według słowá PANá Bogá Jzráelskiego / ktore był wyrzekł przez sługę swego Jonaszá Syná Amáthy / Proroká / ktory był z Gátefer. 26 ✣ Abowiem widźiał PAN f utrapienie Jzráelskie / im dáley tym więtsze / ták / że y więźień / y opuszczony. zniszczeni byli / á nie był ktoby rátował Jzráelá. 27 ✣ A nie rzekł był PAN áby miał wygłádźić imie Jzráelá / żeby nie zostáło pod niebem: przetoż je wybáwił przez ręke Jeroboámá / Syná Joázowego. 28 ✣ A inne spráwy Jeroboámowe / y wszystko co czynił / y moc jego ktorą walczył / y ktorą przywroćił Dámászek y Emát Judskie Jzráelowi / ázaż tego nie zápisano w Kronikách / o Krolách Jzráelskich? 29 ✣ Y zásnął Jeroboám z Ojcy swymi / z Krolmi Jzráelskimi / á krolował Zácháryasz Syn jego miásto niego.

e Oze. 1. 1. Amos. 1. 1. y 7. 9.

f 2 Krol. 13. 5. 2 Moj. 3. 7. 9.

ROZDZIAŁ XV.

Azáryasz Krol Judski (ktorego y Uzyaszem zwano) gdy chćiał Ofiárowáć, trędem był zárázony. 33. po nim kroluje Joátám. 38. á potym Acház. Izráelskimi záś Krolmi byli. 8. Zácháryasz. 14. Sellum. 17. Mánáchem. 23. Fácejasz. 30. y Ozeasz.

1 ROku dwudźiestego y śiodmego / Jeroboámá Krolá Jzráelskiego / a krolował Azáryasz Syn Amázyaszá Krolá Judskiego. 2 ✣ Szesnaśćie mu lat b było / gdy począł krolowáć / á piećdźieśiąt y dwie lećie krolował w Jeruzalem: Jmie mátki jego *było* Jechelia z Jeruzalem. 3 ✣ Ten czynił co dobrego jest w oczách PANskich / według wszystkiego / jáko czynił Amázyasz Oćiec

a 2 Krol. 14. 21. b 2 Kron. 26. 3.

4 jego. ✣ Wßákże wyżyny nie były znieśione : jeßcże lud ofiárował y 5 kádźił po wyżynách. ✣ Y záráźił PAN c Krolá/á był trędowátym áż do śmierći swey / y d mießkał w domu osobnym : Przetoż Joátám Syn krolewski / rządźił domem / 6 sądząc lud źiemie. ✣ A inne spráwy Azáryaßowe / y wßystko co czynił / áza tego nie zápisano w Kronikách/o krolách Judskich? ✣ Y zásnał 7 Azáryaß z Ojcy swymi / á pochowano go z Ojcy jego/ w mieśćie Dawidowym : A krolował Joátám Syn jego miásto niego.

c 2Kron 26.19.20.21.
d 3Moj 13.46. y 14.3. 2Krol. 7.3.4.

8 ROku trzydźiestego y osmego / Azáryaßá Krolá Judskiego/ krolował Zácháryaß Syn Jeroboámow nád Izráelem w Sámáryjey/ßeść mieśiecy. ✣ Y czynił złe 9 przed oczymá Páńskimi / jáko czynili Ojcowie jego : nie odstępując od grzechow Jeroboámá / Syná Nábátowego / ktory przywiodł do 10 grzechu Izráelá. ✣ Y sprzyśiągł śię przećiw niemu Sellum / Syn Jábesow / y ránił go przed ludem / y zábił go: á krolował miásto niego. 11 ✣ A inne spráwy Zácháryaßowe / oto są nápisáne w Kronikách / o 12 Krolách Izráelskich. ✣ Toć jest ono słowo e Páńskie/ktore powiedźiał do Jehu/ mowiąc : Synowie twoji do czwartego pokolenia / będą śiedźieli ná stolicy Izráelskiey : y ták śię stáło.

e 2Krol. 10.30.

13 TEdy Sellum Syn Jábesow / krolował roku trzydźiestego y dźiewiątego / roku Uzyaßá Krolá Judskiego / á krolował przez jeden 14 mieśiąc w Sámáryjey. ✣ Bo przyćiągnawßy Mánáchem/Syn Gády z Tersy/ á przyßedßy do Sámáryjey/poráźił Sellumá/syná Jábesowego w Sámáryjey/á zábiwßy go 15 krolował miásto niego. ✣ A inne spráwy Sellumowe/y sprzyśiężenie jego/ktorym śię był sprzyśiągł/ oto zápisáne w Kronikách o Krolách 16 Izráelskich. ✣ Tedy dobył Mánáchem *miástá Táfsy y pobił* wßystkie ktorzy w nim byli / y wßystkie gránice jego od Tersy:przeto że mu nie otworzyli/pomordował je/ y wßystkie brzemienne w nim porozćinał.

17 ROku trzydźiestego y dźiewiątego Azáryaßá Krolá Judskiego/ krolował Mánáchem/Syn Gády/ nád Izráelem dźieśięć lat w Sá- 18 máryjey. ✣ Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / nie odstępując od grzechow Jeroboámá / Syná Nábátowego / ktory do grzechu przywodźił Izráelá po wßystkie dni 19 swoje. ✣ A gdy wyćiągnął Ful/Krol Assyryjski przećiw źiemi *Izráelskiey* dał Mánáchem Fulowi tyśiąc talentow śrebrá/ áby mu był ná pomocy ku umocnieniu krolestwá w 20 rękách jego. ✣ Y ułożył Mánáchem podátek ná Izráelá / ná wßystkie co nabogátße / áby dawáli Krolowi Assyryjskiemu / po pięćdźieśiąt syklow śrebrá/káżdy z osobná : y wroćił śię Krol Assyryjski / á nie báwił śię tám w oney źiemi. ✣ A in- 21 ne spráwy Mánáchemowe/ y cokolwiek czynił / nápisáne są w Kroni- 22 kách o Krolách Izráelskich. ✣ Y zásnał Mánáchem z Ojcy swymi/ á krolował Fácejaß Syn jego / miásto niego.

23 ROku pięćdźieśiątego Azáryaßá Krolá Judskiego/krolował Fácejaß Syn Mánáchemow nád Izráelem w Sámáryjey dwie lećie. 24 ✣ Y czynił złe przed oczymá PAńskimi/nie odstępując od grzechu Jeroboamá Syná Nábátowego/ktory przywiodł do grzechu Izráelá. ✣ 25 Tedy śię zbuntował przećiwko niemu Fácejaß / Syn Romeliaßow / Hetman jego / y zábił go w Sámáryjey w páłácu domu krolewskiego / z Argobem / y z Aryaßem / májąc z sobą pięćdźieśiąt mężow Gáláádczykow : á zábiwßy go / krolował 26 miásto niego. ✣ A inne spráwy Fácejaßowe y wßystko co czynił / oto nápisano w Kronikách o Krolách Izráelskich.

27 ROku pięćdźieśiątego y wtorego Azáryaßá Krolá Judskiego / krolował Fácejaß Syn Romeliaßow / nád Izráelem w Sámá- 28 ryjey/ dwádźieśćiá lat. ✣ Y czynił złe przed oczymá PAńskimi : nie odstępując od grzechow Jeroboámá Syná Nábátowego / ktory przywiodł do grzechu Izráelá.

29 Za dni Fácejaszá/Królá Izráelskiego/ przyćiagnał Teglát Fálásár Krol Assyryjski/ y wźiął Ajon y Abeltmáácha / y Jánoe/ y Kedes y Azor/ y Gálááad/ y Gálilea/ wszystke źiemie Neftáli : á przeniosł obywátele jey do Assyryjey.
30 ♣ Tedy śie zbuntowáł Ozeasz Syn Ele/ przećiw Fácejaszowi/ Synowi Romeliaszowemu/ á ránìwszy go/ zábił go : y krolowáł miásto niego / roku dwudźiestego / Joátámá Syná Vzyaszowego.
31 ♣ A inne spráwy Fácejaszowe/ y wszystko co czynił/ oto zápisano w Kronikách o Królách Izráelskich.

32 Roku wtorego f Fácejaszá Syná Romeliaszowego Królá Izráelskiego / krolowáł Joátám Syn Uzyaszá/ Królá Judskiego.
33 ♣ Dwádźieśćiá y pięć lat miał gdy krolowáć począł/ á szesnáśćie lat krolowáł w Jeruzalem : Imię mátki jego Jeruszá corká Sádokowá.
34 ♣ Y czynił co dobrego jest przed oczymá PAńskimi : według wszystkiego / co czynił Uzyasz Oćiec jego / postępował:
35 ♣ Wszákże wyżyny nie były zniesione : jeszcze lud ofiárowáł y kádźił ná wyżynách : tenże zbudowáł bramę nawyższą domu PAńskiego.
36 ♣ A inne spráwy Joátámowe / y wszystko co czynił/ zápisano w Kronikách/ o Królách Judskich.

37 Za onych dni/ począł PAn posyłáć ná Jude g Rásyná Królá Syryjskiego / y Fácejaszá / Syná Romeliaszowego.
38 ♣ Y zásnął Joátám z Ojcy swymi / y pogrzebiony jest z Ojcy swymi w mieśćie Dawidá Ojcá swego. A krolowáł Acház Syn jego miásto niego.

f 2 Kron 27. 1.

g 2 Krol. 16. 5. Ezái. 7. 1.

Rozdział XVI.

Acház Syná swego przez ogień przewodząc Bálwánom ofiárowáł. 5. Obleżony. 7. żąda pomocy od Królá Assyryjskiego. 11. Ołtarz obcy w kośćiele postáwił. 20. umárł, á po nim Ezechiasz krolowáł.

1 Roku śiedmnastego a Fácejaszá Syná Romeliaszowego/ krolowáł Acház Syn Joátámá Królá Judskiego.
2 ♣ Dwádźieśćiá lat było Acházowi / gdy krolowáć począł / á szesnaśćie lat krolowáł w Jeruzalem : ále nie czynił co dobrego jest w oczách PAná Bogá swego / jáko Dawid Oćiec jego :
3 ♣ Lecz chodźił drogámi Krolow Izráelskich : Nádto y Syná swego dał przewieść b przez ogień / według obrzydliwośći pogánow / ktore był PAn wygnał przed obliczem Synow Izráelskich.
4 ♣ Ofiárowáł też y kádźił ná wyżynách / y ná págorkách / y pod káżdym drzewem gáłęźistym.

5 Tedy wyćiagnął c Rásyn Krol Syryjski/ y Fácejasz Syn Romeliaszow / Krol Izráelski / przećiwko Jeruzalem ná wojnę : y oblegli Acháza; wszákże go dobyć nie mogli.
6 ♣ (Tegoż czásu Rásyn Krol Syryjski/ przywroćił záśie Elát do Syryjey / á wykorzenił Zydy z Elot ; ále Syryjczycy przyszedszy do Elát / mieszkáli tám áż do dniá tego.)

7 Y posłał Acház posły do Teglát Fáláserá Królá Assyryjskiego/ mowiąc ; Sługá twoj y Syn twoj jestem : Przyćiągni á wybaw mię z ręki Królá Syryjskiego / y z ręki Królá Izráelskiego/ ktorzy powstáli przećiwko mnie.
8 ♣ Tedy wźiąwszy Acház śrebro y złoto / ktore śię ználázło w domu PAńskim / y w skárbiech domu Krolewskiego / posłał dar Krolowi Assyryjskiemu.
9 ♣ Ná co mu przyzwolił Krol Assyryjski : á przyćiagnąwszy Krol Assyryjski pod Dámászek wźiął go / y przeniosł Obywátele jego do Chyr: á Rásyná zábił.

10 Zatym jáchał Krol Acház przećiw Teglát Fáláserowi Krolowi Assyryjskiemu do Dámászku : á ujrzawszy Krol Acház Ołtarz w Dámászku / posłał do Uryaszá Kápłáná wizerunk Ołtarzá onego / y kształt jego / według wszystkiego jáko był urobiony.
11 ♣ Y zbudowáł Uryasz Kápłan Ołtarz / według onego wszystkiego/ jáko był posłał Krol Acház z Dámászku : ták uczynił Uryasz Kápłan pierwey niżeli śię wroćił Krol Acház z Dámáku. ♣
12 A gdy śię wroćił Krol z Dámászku/ ujrzawszy Ołtarz / przystąpił do niego / y spráwowáł Ofiáry ná

a 2 Kron 28. 1.

b 3 Moj. 18. 21. y 20. 2

c Ezái. 7. 1.

nim. 13 Y zápalił cáłopalenie ſwoje/ y Ofiáre śniedna ſwoje / y ofiárował ofiáre mokra ſwoje / y kropił krwia ofiar ſpokojnych ſwojich ná Ołtarzu. 14 Ale Ołtarz miedźiány ktory vył przed PAnem / przenioſł z przedniey ſtrony domu / áby nie ſtał miedzy Ołtarzem jego / y miedzy domem PAńſkim: á poſtáwił go po bok Ołtarzá ku połnocy. 15 Y rozkazał Krol Achaz Vryaßowi Kápłanowi / mowiac: Ná tym wietßym Ołtarzu / bedźieß zápalał cáłopalenie poránne / y Ofiáre śniedna wieczorna / y cáłopalenie krolewſkie / y ofiáre śniedna jego: y cáłopolenie wßyſtkiego ludu źiemie/y ofiáre ich śniedna/ y Ofiáry mokre ich / y wßelka krwia cáłopalenia / y wßelka krwia *innych* ofiar bedźieß kropił ná nim : ále Ołtarz miedźiány / bedźie mi ná rádzenie śie *Bogá*. 16 Y uczynił Vryaß Kápłan według wßyſtkiego jáko był rozkazał Krol Achaz. 17 Nád to poodćinał d Krol Achaz liſtwy podſtáwkow / y pozbierał z nich wánny: do tego morze zjał z wołow miedźiánych/ ktore były pod nim / á położył je ná tle kámiennym. 18 Zaſtonu tákże Sabbátnia / ktora było ſprá wiono w domu/y drzwi zewnetrzne, ktorymi Krol wchadzał/odjał od domu PAńſkiego dla bojáźni Królá Aſſyryjſkiego. 19 A inne ſpráwy Achazowe ktore czynił/ zápiſáne ſa w Kronikách e o Krolách Judſkich. 20 Y záſnał Achaz z Ojcy ſwymi/y pogrzebiony jeſt z Ojcy ſwymi u mieście Dawidowym: A krolował Ezechiaß Syn jego miáſto niego.

[d 2Krol. 7. 23.]

[e 2Kron 28. 2.]

ROZDZIAŁ XVII.

Ozeaß niepobożny Krol Izráelſki ze wßyſtkim ludem w niewola zábrány do Aſſyryjey. 7. grzechy ich rozmájte. 24. miejſce ich poſiedli pogánie. 25. ktorych, iż nie wiedźieli jáko Bogá chwalić, lwi zábijáli. 27. Posłano im kápłáná, żeby ich Chwały Bożey náuczał. 29. ále oni nie bedac mu posłuſzni mieſzáne nabożeńſtwo z prawdźiwego y fałßywego ſobie wymyślili.

1 ROku dwunaſtego Achazá Królá Judſkiego / krolował Ozeaß Syn Ele w Sámáryjey/nád Izráelem dźiewieć lat. 2 Y czynił złe przed oczymá PAńſkimi / wßákże nie ták jáko *inni* Krolowie Izráelſcy/ktorzy byli przed nim. 3 Przećiwko niemu wyćiagnał Sálmánáſár / Krol Aſſyryjſki : y ſtał śie Ozeaß niewolnikiem jego / y dawał mu dań. 4 A gdy obaczył Krol Aſſyryjſki / iż śie Ozeaß buntował *przećiw niemu*, á iż wyprawił poſły do Sua Królá Egipſkiego / y nie poſłał dáni doroczney Krolowi Aſſyryjſkiemu / obległ go Krol Aſſyryjſki : á zwiazawßy/ podał go do więźienia. 5 Y ćiagnał a Krol Aſſyryjſki przez wßyſtke źiemie / áż przyćiagnał do Sámáryjey / pod ktora leżał trzy látá. 6 A roku dźiewiatego Ozeaßá/wźiał Krol Aſſyryjſki Sámáryja / y przenioſł Izráelá do Aſſyryjey / á oſádźił je w Hálá y w Hábor / nád rzeka Gozán/y w miáſtách Medckich.

[a 2Krol. 18. 9. 10.]

7 A To śie ſtáło *przeto*, że grzeßyli Synowie Izráelſcy przećiw PANU Bogu ſwemu/ (ktory je wywiodł z źiemie Egipſkiey / áby nie byli pod moca Fáráoná Królá Egipſkiego) á bali śie Bogow cudzych: 8 Chodzac w uſtáwách pogánow ktore był PAN wyrzucił przed obliczem Synow Izráelſkich/ y *w uſtáwách* Krolow Izráelſkich ktore czynili. 9 Obłudnie Synowie Izráelſcy poſtepowáli / *czyniac* co nie było rzecza dobra przed PANEm Bogiem ſwym : y podubowáli ſobie wyżyny po wßyſtkich miáſtách ſwych / od wieże ſtrażnikow/aż do miáſtá obronnego. 10 A náſtawiáli ſobie ſłupow/y gájow/ná káżdym págorku wynioſłym / y pod káżdym drzewem gáłeźiſtym. 11 Y pálac tám kádźidłá po wßyſtkich gorách/jáko narodowie/ktore wypedźił Pan przed obliczem ich : y czynili rzeczy co nagorße / pobudzájac PANA ku gniewu. 12 A ſłużyli brzydkim báłwánom/o ktorych im powiedźiał PAn; ábyśćie tego nie czynili. 13 Y oświadczał śie PAn przećiwko Izráelowi/ y przećiw Judźie/przez wßyſtkie proroki / y przez wßyſtki Widzace/mowiac : Náwroććie śie

[b 2Moj 20.3.4 3Moj. 26.30. 5Moj 5.7.8.]

od drog wáßych złych/ á ſtrzeżcie rozkazánia mego/ *y* wyrokow mojich/ według wßyſtkiego zakonu/ ktorym rozkazał Ojcom wáßym/ á z ktorymem poſyłał do was proroki ſługi moje. 14 ♣ Lecz nie byli poſłußni/ ále zátwárdźili kárk ſwoj/ według kárku Ojcow ſwych/ ktorzy nie wierzyli w PAná Bogá ſwego. 15 ♣ Y wzgárdźili wyroki jego/ y przymierze jego ktore uczynił z Ojcy ich/ y oświadczánia jego/ ktorymi śie oświadczał przećiwko nim; á chodźili zá proznośćia/ y ſtali śie proznymi: y náśládowáli pogánow/ ktorzy byli około nich/ o ktorych im rozkazał PAN/ áby nie czynili jáko oni. 16 ♣ Y opuśćiwßy wßyſtkie rozkazánia PAná Bogá ſwego/ poczynili ſobie lane báłwány/ c *miánowićie* dwu ćielcow: poczynili też gáje/ á kłaniáli śie wßyſtkiemu wojſku niebieſkiemu/ y ſłużyli Báálowi. 17 ♣ Przewodźili też Syny y corki ſwe d przez ogień y báwili śie e wießczbámi y wroſzkámi/ y záprzedáli śie/ áby czynili złe przed oczymá PAńſkimi/ pobudzájac go do gniewu.

c 1 Krol. 12.28.

d 3 Moj. 18.21. 5 Moj. 18.10.

e 3 Moj 19.21. 5 Moj 18.11.

18 PRzetoż śie bárzo PAN rozgniewał ná Jzráelá/ á odrzućił je od oblicza ſwego: nie *z nich* nie zoſtáwujac/ oprocz ſámego pokolenia Judá. 19 ♣ Alećy Judá nie ſtrzegł przykazań PANá Bogá ſwego; lecz chodźił w uſtáwach Jzráelſkich/ ktorych náczynili. 20 ♣ Przetoż odrzućił PAN wßyſtko naśienie Jzráelſkie/ y utrapił je/ á podał je w rekę łupieżcom/ áż je odrzućił od oblicza ſwego. 21 ♣ Abowiem oderwał śie Jzráel f od domu Dawidowego/ á poſtánowili Krolem Jeroboámá Syná Nábotowego: ále Jeroboám odwiodł Jzráelá/ od náśládowánia PANá/ á przywiodł je do grzeſzenia grzechem wielkim. 22 ♣ Y chodźili Synowie Jzráelſcy we wßyſtkich grzechách Jeroboámowych/ ktore on czynił/ á nie odſtąpili od nich: 23 ♣ Aż odrzućił PAN Jzráelá od oblicza ſwego/ jáko g powiedźiał przez wßyſtkie ſługi ſwe proroki/ á ták przenieśiony jeſt Jzráel z źiemie ſwey do Aſſyryjey/ áż do dniá tego.

f 1 Krol. 12.16. 17.26.

g Jerem. 25. 9.

24 POtym przyprowádźił Krol Aſſyryjſki *lud* z Bábilonu/ y z Kutá/ y z Awá/ y z Emát/ y z Sefárwájim/ á oſádźił je w mieśćiech Sámáryjey/ miáſto Synow Jzráelſkich: ktorzy pośiadßy Sámáryja mießkáli w mieśćiech jey. 25 ♣ A gdy tám oni mießkáć poczęli/ á nie bali śie PAná/ poſłał PAN ná nie Lwy/ ktorzy je zábijáli. 26 ♣ Y powiedźiano to Krolowi Aſſyryjſkiemu/ mowiac; Narodowie ktoreś przenioſł/ y oſádźił w mieśćiech Sámáryjey/ nie wiedzą obyczáju Bogá oney źiemie/ przetoż poſłał ná nie lwy/ á oto je zábijája/ dla tego/ iż nie wiedza obyczáju Bogá oney źiemie.

27 TEdy rozkazał Krol Aſſyryjſki/ mowiac: Záwiedźcie tám jednego z Kápłánow/ ktoreśćie z támtad przywiedli/ áby poßedßy mießkał tám/ y náuczał ich obyczáju Bogá oney źiemie. 28 ♣ Przyßedł tedy jeden z Kápłánow ktorych było wźięto z Sámáryjey/ y mießkał w Bethel/ á náuczał ich jáko śię mieli bać PANá.

29 WSákże náczynili ſobie káżdy narod Bogow ſwych/ y poſtáwili je w domu wyżyn/ ktore byli pobudowáli Sámáryczycy/ káżdy narod w mieśćiech ſwych/ w ktorych mießkáli. 30 ♣ Abowiem mężowie Bábilońſcy/ uczynili Sukkotbenot: á mężowie Kutſcy/ uczynili Nergel/ á mężowie Emátſcy uczynili Aſymá: 31 ♣ A Hewejczycy uczynili Nebáház/ y Tárták: á Sefárwájczycy palili h Syny ſwe w ogniu Adrámelechowi/ y Anámelechowi Bogom Sefárwájimſkim. 32 ♣ A ták bali śie PAná/ náczyniwßy ſobie z pośrzodku śiebie kápłánow ná wyżynách ktorzy im uſługowáli w domiech wyżyn. 33 ♣ A choć śie Páná bali/ wßák że *przećie* Bogom ſwojim ſłużyli/ według zwyczáju onych narodow/ z kad byli przenieśieni. 34 ♣ Ci áż do dniá tego ſpráwują śie według zwyczájow ſtárych/ nie boja śie PAná/ áni czynia według wyrokow jego/ y według uſtáw jego y według Zakonu/ y według rozkázánia ktore przy-

h 3 Moj 18.21. 5 Moj 18.10.

kazał PAn Synom Jákobowym/ [35] ktorego przezwał i Izráelem. ✤ Vczynił też był PAn z nimi przymierze/ y rozkazał im/ mowiąc: Nie bojćie śie Bogow cudzych/ y nie kłániajćie śie im/ áni im służćie/ [36] áni im ofiáruyćie: ✤ Ale PAná/ ktory was wywiodł z źiemie Egipskiey mocą wielką/ y rámieniem wyćiągnionym/ tego śie bojćie/ y jemu śie kłániajćie/ y jemu ofiáruyćie. ✤ [37] Tákże ustaw/ y sądow/ y Zakonu/ y przykazań/ ktore wam nápisał/ strzeżćie/ czyniąc je po wszystkie dni/ á nie bojćie śie Bogow cudzych. ✤ [38] Więc przymierza/ ktorem uczynił z wámi/ nie zápominajćie/ áni śie [39] bojćie Bogow cudzych. ✤ Ale PAná Bogá wászego śie bojćie/ á on was wybáwi z ręki wszystkich nie- [40] przyjaćioł wászych. ✤ Lecz nie usłucháli/ ále owszem według obyczáju [41] swego dawnego czynili. ✤ A ták narodowie oni bali śie PAná/ wszákże przećie rytym báłwánom swojim służyli/ á Synowie ich/ y Synowie Synow ich/ według wszystkiego co czynili Ojcowie ich/ ták y oni czynią/ áż po dźiś dźień.

i 1 Moj. 32.18. y 35.10. 1 Krol. 18.31.

ROZDZIAŁ XVIII.

Ezechiasz Krol Judski pobożny. 4 báłwány y węzá miedźiánego potłámáł. 7. wybił śie z mocy Assyryjczykow. 8. poráźił Filistyny. 9. zá jego czásu Izráel w niewolą zágnány. 13. Sennácheryb źiemię Judską powojował. 15. dań wielką ná Ezechiaszá włożył. 13. Jeruzalem oblegszy. 19. groźił Ezechiaszowi. 29. á Bogá bluźnił.

[1] ROku trzećiego Ozeaszá Syná Ele/ Krolá Izráelskiego/ krolował a Ezechiasz/ Syn Achazá [2] Krolá Judskiego. ✤ Dwádźieśćiá y pięć lat mu było gdy począł krolowáć: á dwádźieśćiá y dźiewięć lat krolował w Jeruzalem: imię mátki jego było Abi/ corká Zácháryaszowá. [3] ✤ Y czynił co było dobrego przed oczymá PAńskimi/ według wszystkiego/ jáko czynił Dawid Oj- [4] ćiec jego. ✤ On znioſł wyżyny/ b y skruszył báłwány/ y powycinał gáje/ á pokruszył węzá miedźiánego/ ktorego był c uczynił Mojżesz: bo áż do onych dni Izráelczycy kádźili mu: y názwał go d Nehustán. ✤ [5] W PANU Bogu Izráelskim ufał: á po nim nie był żaden podobny jemu miedzy wszystkimi Krolmi Judskimi/ y ktorzy byli przed [6] nim. ✤ Bo śie trzymał PAná/ nie odstępując od niego/ á strzegąc przykazánia jego/ ktore był przykazał [7] PAN Mojżeszowi. ✤ A PAN był z nim: y we wszystkim do czego śie obroćił szczęśćiło mu śie: Wybił śie też z mocy Krolowi Assyryjskiemu/ y nie służył mu. [8] ✤ Tenże poráźił Filistyny áż do Gázy/ y gránice jego/ od wieże strażnikow/ áż do miástá obronnego:

a 2 Kron 28.27. y 29.1.

b 2 Kron 31. 1.

c 4 Moj 21.8.9

d T. Trochá miedźi.

[9] ROku czwartego Krolá Ezechiaszá/ (ktory był rok śiodmy Ozeaszá Syná Ele Krolá Izráelskiego) wyćiągnął Sálmánásár Krol Assyryjski/ przećiwko Sámá- [10] ryjey/ y obległ ją. ✤ A wźiął ją przy dokończeniu trzećiego roku/ e roku szostego Ezechiaszá/ ktory był rok dźiewiąty Ozeaszá Krolá Izráelskiego) wźiętá jest Sámáryja. [11] ✤ Tedy przenióſł Krol Assyryjski Izráelá do Assyryjey/ y osádźił nimi Hálách y Hábor/ u rzeki Gozán/ [12] y miástá Medskie. ✤ Przeto iż nie posłucháli głosu PAná Bogá swego/ ále przestępowáli przymierze jego/ y tego wszystkiego co rozkazał Mojżesz sługá PAński/ nie słucháli/ y nie czynili.

e 2 Krol. 17. 6.

[13] POtym czternastego roku/ Krolá Ezechiaszá/ ruszył śie f Sennácheryb Krol Assyryjski/ przećiw wszystkim miástam Judskim obron- [14] nym/ y wźiął je. ✤ A ták posłał Ezechiasz Krol Judski do Krolá Assyryjskiego/ do Láchis/ mowiąc: Zgrzeszyłem; odćiągni odemnie/ cokolwiek ná mię włożysz poniosę. Tedy włożył Krol Assyryjski/ ná Ezechiaszá Krolá Judskiego *dań* trzystá tálentow śrebrá/ y trzydźieśći [15] tálentow złotá. ✤ Y dał Ezechiasz wszystko śrebro ktore śie ználázło w domu PAńskim/ y w skárbiech [16] domu krolewskiego. ✤ Onegoż czásu obłupił Ezechiasz drzwi domu Páńskiego/ y słupy/ ktore *sámże* Ezechiasz Krol Judski był obił/ á dał je

f 2 Kron 32. 1. Ezá. 36. 1. Syrác. 48.20.

Krolowi Aſſyryjſkiemu.

17 WSzákże poſłał Krol Aſſyryjſki/ Tártáná/ y Rábſáryſá/ y Rábſácesá z Láchis do Królá Ezechiaszá/ z wielkim wojſkiem do Jeruzalem: ktorzy wyćiągnawszy/ przyjácháli ku Jeruzalem/ á wyćiągnawszy/ przyszli y położyli śię u rur ſadzawki/ wyższey/ ktora jeſt podle drogi brukowáney/ ná polu blechárzowym.

18 A gdy wołáli ná Królá/ wyszedł do nich Eliákim/ Syn Helkiaszow/ Przełożony nád domem/ y Sobná Piſarz/ y Joách

19 Syn Aſáfow Káncłerz. Y rzekł do nich Rábſáces: Proszę powiedzćie Ezechiaszowi: Ták mowi Krol wielki/ Krol Aſſyryjſki: Co to zá ufność/ ná ktorey śię wſpierasz?

20 Mowiłeś (áleć to słowá dáremne) rády y mocy mam doſyć do wojny: A teraz w kimże ufasz/ żeś mi śię zprzećiwił?

21 Oto teraz ſpolegasz ná Egipćie *jáko* ná laſce trzćinney/ y to nałamáney: ktora jeśliby śię kto podpierał/ tedy wnidźie w rękę jego/ y przekole ją: Tákić jeſt Fáráo Krol Egipſki wszyſtkim co w nim ufáją.

22 A jeśli mi rzeczećie: W PANU Bogu nászym ufność mamy: ázaż nie ten jeſt/ ktorego zniosł Ezechiasz wyżyny y Ołtarze? y rozkazał Judźie y Jeruzalemowi *mowiąc*: Przed tym Ołtarzem kłániáć śię będźiećie w Jeruzalem.

23 Przetoż teraz/ zárecz śię Krolowi Aſſyryjſkiemu PAnu memu/ á dámći dwá tyśiącá koni/ będźieszli mogł mieć jezdnych ták wiele do nich.

24 Y jákoż śię ty możesz oprzeć Hetmánowi jednemu namniejszemu z ſług PAná mego/ choć pokłádasz nádźieję w Egipćie/ dla wozow y jezdnych?

25 Nád to/ czy bez *woli* PAńſkiey przyćiagnąłem przećiw temu mieyſcu/ ábym je zburzył? PAN mowił do mnie: Jedź do tey źiemie/ á zpuſtosz ją.

26 TEdy rzekł Eliákim Syn Helkiaszow/ y Sobná/ y Joách/ do Rábſácesá: Proszę mow do ſług twojich po Syryjſku/ boć rozumiemy/ á nie mow z námi po żydowſku/ gdźie słyszy lud ktory jeſt ná murze.

27 Ktorym odpowiedźiał Rábſáces: Azaż mię do Páná twego/ ábo do ćiebie przysłał PAn moj ábym te słowá mowił? Azaż nie do tych mężow/ ktorzy śiedzą ná murze/ áby jedli łájná ſwoje/ y pili mocż ſwoj z wámi?

28 A ták ſtánąwszy Rábſáces/ wołał głoſem wielkim po żydowſku: á mowiąc rzekł: Słuchajćie słow Królá wielkiego/ Królá Aſſyryjſkiego.

29 Ták mowi Krol: Niech was nie zwodźi Ezechiasz/ bo was nie będźie mogł wyrwáć z ręki mojey.

30 A niech wam nie rozkázuje ufáć Ezechiasz w PANu/ mowiąc: Pewnie nas wyrwie PAN/ á nie będźie podáne to miáſto w ręce Królá Aſſyryjſkiego.

31 Nie słuchajćie Ezechiaszá: Abowiem ták mowi Krol Aſſyryjſki: Uczyńćie ze mną g przymierze/ á wynidźcie do mnie: á jedzćie káżdy z winnice ſwojey y káżdy z figi ſwojey/ y pijćie káżdy wodę z ſtudnice

32 ſwojey: Aż przyde/ á pobiorę was do źiemie podobney źiemi wászey/ do źiemie żyzny/ y *obfitujacey* winem/ do źiemie chlebá y winnic/ do źiemie drzew Oliwnych/ y Oliwy/ y miodu: y będźiećie żyli/ á nie pomrzećie. Nie słuchajćież Ezechiaszá: bo was zwodźi/ mowiąc: PAn nas wybáwi.

33 Izaż mogli h Bogowie narodow wybáwić káżdy źiemię ſwoję z ręki Królá Aſſyryjſkiego?

34 Gdźież jeſt Bog Emát/ y Arfád? gdźież jeſt Bog Sefárwájim/ Aná y Awá/ izali wyrwáli Sámáryją z rąk mojich?

35 Ktoryż jeſt miedzy wszyſtkimi Bogi tych źiem/ ktoryby wyrwał źiemię ſwoję z ręki mojey? A miałby PAN wyrwáć Jeruzalem z ręki mojey?

36 Ale milczał lud/ y nie odpowiedźieli mu y słowá; Bo tákie było rozkazánie krolewſkie/ mowiąc: Nie odpowiádajćie mu.

37 Przyszedł tedy Eliákim/ Syn Helkiaszow/ przełożony domu/ y Sobná piſarz/ y Joách Syn Aſáfow Káncłerz/ do Ezechiaszá/ rozdárszy száty *ſwe*/ y oznájmili mu słowá Rábſácesowe.

g *H. Błogosłáwieńſtwo.*

h Ezái. 10. 9.

ROZDZIAL. XIX.

Ezechiasz bluźnierſtwá Sennácherybowe Ezáiaszowi. 14. y Bogu przed-

łożywszy. 16. pociechę odnosi. 20. y wysłuchan jest. 35. Oneyże bowiem nocy Anjoł Pański pobił Assyryjczykow, 185000. 37. a Sennácherybá, gdy się do domu wroćił Synowie jego zábili.

a Ezái. 37. 1.

1 A Gdy to a usłyszał Krol Ezechiasz / rozdárł száty swoje / á oblekł się w wor / y wszedł do domu 2 PAńskiego. ✥ Y posłał Eliákimá / sprawce domu *swego*, y Sobne pisárzá / y stársze z Kápłánow / obleczone w wory / do Ezaiaszá Proroká / 3 Syná Amosowego. ✥ Ktorzy rzekli do niego : Ták mowi Ezechiasz : Dźień utrapienia / y łájánia / y bluźnierstwá / jest ten dźień. ✥ Abowiem Synowie przyszli áż do porodzenia / á siły niemász ku rodzeniu. ✥ 4 O by usłyszał PAn Bog twoj wszystkie słowá Rábsácesowe ! ktorego przysłał Krol Assyryjski Pan jego / urągáć Bogu żywemu / áby się pomśćił onych słow / ktore słyszał PAn Bog twoj. Przetoż uczyń modlitwę zá te ostátki / ktore się znájduja.

5 P Rzyszli tedy słudzy Królá Eze6 chiaszá do Ezáiaszá. ✥ Ktorym odpowiedźiał Ezáiasz : Ták powiedzćie Pánu wászemu : To mowi PAn : Nie boj się tych słow ktoreś słyszał / ktorymi mię lżyli słudzy Krolá 7 Assyryjskiego. ✥ Oto ja puszczę nań duchá / y usłyszy wieść / á wroci się do źiemie swojey / b y położę go mieczem w źiemi jego.

b Niżey. v. 37.

8 A Le wroćiwszy się Rábsáces ználazł Krolá Assyryjskiego dobywájacego Lebny : ábowiem usły9 szał / iż odćiagnał był od Láchis. ✥ A usłyszawszy c o Tyráku / Krolu Etyopskim / że mowiono : Oto wyćiagnał ná wojnę przećiwko tobie / znowu posłał posły do Ezechiaszá / 10 mowiac : ✥ To powiedzćie Ezechiaszowi Krolowi Judskiemu / mowiac : Niech ćię nie zwodźi Bog twoj / ktoremu ty ufasz / á mowisz : Nie będźie podáne Jeruzalem w 11 ręce Krolá Assyryjskiego : ✥ Otoś słyszał co poczynili Krolowie Assyryjscy wszystkim źiemiam burzac je; á ty byś miał być wybáwiony? ✥ 12 Izali wybáwili Bogowie narodow te ktore wygubili Ojcowie moji?

c Ezái. 37. 9.

Gozán / y Hárán / y Resef / y Syny Eden / ktorzy byli w Telássár? 13 ✥ Gdźież jest Krol Emát / y Krol Arfád / y Krol miástá Sefárwájim / Aná y Awá?

14 P Rzetoż wźiawszy Ezechiasz list z ręki posłow / przeczytał go / y wszedszy do domu PAńskiego / rozćiagnał go Ezechiasz przed PA15 nem. ✥ Y modlił się Ezechiasz przed PAnem / mowiac : PAnie Boże Izráelski siedzacy ná Cherubinách / ty / tyś sam jest Bog d wszystkich krolestw źiemie / tyś stworzył niebo 16 y źiemię : ✥ Nákłońże PAnie ucha twojego á usłysz : Otworz PAnie oczy twoje / á obacz : usłysz słowá Sennácherybá / ktory przysłał háńbić *ćiebie* Bogá żywego. ✥ Prawdáć 17 jest PAnie / że spustoszyli Krolowie Assyryjscy narody one / y źiemie 18 ich : ✥ Y powrzucáli Bogi ich w ogień : Abowiem nie byli Bogowie / ále robotá rąk ludzkich / drewno / y kámień : Przetoż je wygu19 bili. ✥ A teraz o PAnie Boże nász / wybaw nas / proszę / z ręki jego / áby poznáły wszystkie krolestwá źiemie / żeś ty PAnie sam Bogiem.

d 1 Kron 29. 11. 12. 13. 2 Kron 20. 6. 1 Ezdr 1. 2. Psalm 24. 1.

20 T Edy posłał Ezáiasz Syn Amosow do Ezechiaszá / mowiac : Ták mowi PAN Bog Izráelski : Ocoś mię prośił z strony Sennácherybá Krolá Assyryjskiego / wysłuchałem 21 *ćię*. ✥ A teć sa słowá ktore mowił PAN o nim : Pánná / Corká Syońska / wzgárdźiłá ćię / śmiałá się z ćiebie : Kiwáłá głowa zá toba cor22 ká Jeruzalemska. ✥ Kogożeś háńbił / y kogoś bluźnił / przećiwko komużeś podniosł głos / á wyniosłeś ku gorze oczy swoje? przećiw świę23 temu Izráelskiemu. ✥ Przez posły twoje háńbiłeś PAná mego / y rzekłeś : W mnostwie wozow mojich wstapiłem ná wysokie gory / y ná strony Libáńskie / y podrabię wysokie Cedry jego / y wyborne jodły jego : y przyję áż do ostátnich przybytkow jego / do lásow / y wybor24 nych rol jego. ✥ Jam wykopał *źrzodłá* y piłem wody cudze / wysuszyłem stopámi nog mojich wszystkie potoki 25 oblężonych. ✥ Izażeś nie słyszał / żem

że e zdawná uczynił / á od dni stárodáwnych stworzyłem je ? á teraz f miałżebym ná nie przywieść zpustoszenie? y obrocić w gromády gruzu/ jáko insze miástá obronne ? 26 Ktorych obywátele stáli śie jáko bez rąk / przestrászeni są y záwstydzeni/ bywszy jáko trawá polná/ y jáko ziołá zielone/ y trawy po dáchách/ ktore pierwey schną / niż śie dostáją. 27 g Mieszkánie twoje y wyśćie twoje/ y weśćie twoje/ znam/ tákże popędliwość twoję przećiwko mnie. 28 Ponieważeś śie przećiwko mnie zájuszył/ á zapędy twoje przyszły do uszu mojich ; przetoż záłożę kolce moje zá nozdrzá twoje / á wędźidło moje wprawię w gębę twoję/ y wrocę ćię tą drogą/ ktorąś przyszedł.

29 h A To będźiesz miał Ezechiaszu zá znák : tego roku będźiesz jadł sámorodne zboże, y roku tákże drugiego/ sámorodne zboże : ále roku trzećiego będźiećie śiać y żąć / y sádźić 30 winnice/ y jeść owoc ich. Ostátek bowiem domu Judy/ ktory pozostał/ wkorzeni śie głęboko / y wyda owoc 31 ku gorze: Abowiem z Jeruzalem/ wynidą ostátki/ y ći ktorzy są záchowáni z gory Syońskiey: Horliwość 32 PAná zastępow to uczyni. A przetoż ták mowi PAn o Krolu Assyryjskim : Nie wnidźie do miástá tego/ áni tám doydźie strzałá jego/ áni go ubieży tarczá/ áni usypie száńcow 33 około niego: Drogą/ ktorą przyszedł/ wroći śie/ á do miástá tego nie 34 wnidźie / mowi PAn. Bo będę bronił miástá tego / y záchowam je sam dla śiebie / y dla Dawidá sługi mego.

35 i Y Stáło śie oney nocy że wyszedł Anjoł PAński/ á pobił w obozie Assyryjskim/ sto ośmdźieśiąt y pięć tyśięcy. A gdy wstáli ráno/ oto 36 wszędy pełno trupow. Przetoż ruszywszy śie/ odjáchał y wroćił śie Sennácheryb Krol Assyryjski / á 37 mieszkał w Niniwe. A gdy chwalił Bogá swego Nesrochá w domu/ tedy Adrámelech y Sárassár / Synowie jego/ zábili go mieczem : á sámi ućiekli do źiemie Arárát. Y krolował Assárháddon Syn jego/ miásto niego.

Marginalia: e Psalm 147.2. f Niżey. v. 34. g Psalm 139.2. h Ezái. 37.30. i Ezái. 37.38. Tob. 1. 21. Syrác. 48.24. 1 Mác. 7. 41. y 8.19.

ROZDZIAŁ XX.

Ezechiaszowi Ezáiasz smierć opowiadá. 2. On modlitwą przedłużenie żywotá uprośił. 9. y przez znák o tym upewnienie wźiął. 13. posłom Bábilońskim skárby swe ukazał. 16. z czego go Ezáiasz strofując. 17. o niewoli Bábilońskiey przepowiáda, a Ezechiasz ná wolą śię Páńską zpuszcza.

1 a W One dni záchorzał a Ezechiasz áż ná śmierć / y przyszedł do niego Ezáiasz Prorok / Syn Amosow/ y rzekł mu : Ták mowi PAN: Rozpraw dom twoj / bo umrzesz/ á 2 nie będźiesz żyw. Tedy obroćił Ezechiasz twarz swoję do śćiány / y 3 modlił śie PAnu/ mowiąc: Proszę o PANie / wspomni teraz / żem chodźił przed tobą w prawdźie / y w sercu cáłym / czyniąc to co dobrego jest w oczách twojich : y płákał Ezechiasz płáczem wielkim.

4 A Le jescze Ezáiasz nie wyszedł był do poł śieni / gdy śie słowo PAńskie stáło do niego/ mowiąc: 5 Wroć śie / á mow do Ezechiaszá wodzá ludu mego: ták mowi PAN/ Bog Dawidá Ojcá twego: Wysłuchałem modlitwę twoję / á widźiałem łzy twoje : oto ja uzdrawiam ćię / dniá trzećiego wnidźiesz do do6 mu PAńskiego : Y przydam do dni twojich pietnaśćie lat / á z ręki Krolá Assyryjskiego wyrwę ćiebie/ y to miásto : Y bronić będę tego miástá dla śiebie / y dla Dawidá 7 sługi mego. Przytym rzekł Ezáiasz; Przynieśćie bryłę fig suchych; ktorą przyniosszy/ włożyli ná wrzod; y zgojił śie.

8 Y Rzekł Ezechiasz do Ezáiaszá: Jáki znák tego że mię uzdrowi PAn / á iż pojdę dniá trzećiego do 9 domu PAńskiego? Odpowiedźiał Ezáiasz : Toć będźie znákiem od PAná / iż uczyni PAN te rzecz ktorąć obiecał. Chcesz że żeby ćień postąpił ná dźieśięć stopniow / ábo żeby śie ná wstecz wroćił ná dźie10 śięć stopniow? Y rzekł Ezechiasz : Snádniey może ćień postąpić ná doł ná dźieśięć stopniow : tego nie chcę : ále niech śie wroći ćień ná 11 wstecz/ ná dźieśięć stopnow. Tedy

Marginalia: a 1 Kron. 32.24. Ezái. 38. 1.

dy wołał Ezáiaß Prorok do PAná: y náwrocił b cień po onych stopniách / ktorymi był postąpił ná zegárze słonecznym Acházowym/ná wstecz ná dźieśięć stopniow.

12 ✠ Onegoż czásu postał c Betodách Báládán/Syn Báládánow/Krol Bábiloński / list y dáry do Ezechiaßá: bo zásłyßał że był zániemogł Ezechiaß.

13 ✠ Y d wysłuchał ich Ezechiaß/y okazał im wßystkie skarbnice klenotow swojich: śrebro / y złoto y rzeczy wonne / y olejki nawyborniejsze/y dom rynßtunkow swojich/y wßystko co śie znájdowáło w skárbiech jego: nie było nic czegoby im nie pokazał Ezechiaß w domu swym / y we wßystkim páństwie swojim.

14 S Przetoż przyßedł Prorok Ezáiaß do KrolâEzechiaßá/y rzekł mu: Coć powiedźieli ći mężowie: á z kąd przyßli do ćiebie? Y odpowiedźiał Ezechiaß: Z źiemie dálekiey przyßli/z Bábilonu.

15 ✠ Y rzekł; Coż widźieli w domu twojim? Odpowiedźiał Ezechiaß: Wßystko cokolwiek jest w domu mojim widźieli: nie było nic czegobym im niepokazał w skárbiech mojich.

16 ✠ Ale Ezáiaß rzekł do Ezechiaßá: Słuchaj słowá PAńskiego.

17 ✠ Oto przyjdą dni / w ktore zábiorą wßystko do Bábilonu/ cokolwiek jest w domu twojim / y cokolwiek zchowáli Ojcowie twoji / áż do dniá tego; niezostánieć nic/mowi PAN.

18 ✠ Ale y Syny twoje / ktorzy wynidą z ćiebie / y ktore zpłodźiß / pobiorą / y będą komornikámi ná dworze Królá Bábilońskiego.

19 ✠ Tedy rzekł Ezechiaß do Ezáiaßá: Dobre jest słowo PAńskie/ktoreś mowił. Nádto rzekł: Zájiste *dobre*; jeśli tylko pokoj y prawdá będźie zá dni mojich.

20 ✠ Ale inne spráwy Ezechiaßowe/ y wßystká moc jego / y jáko uczynił sadzawkę/y rury / ktorymi przywiodł wodę do miástá / to zápisáno d w Kronikách o Krolách Judskich.

21 ✠ Y zásnął Ezechiaß z Ojcy swymi / á krolował Mánásses Syn jego miásto niego.

ROZDZIAŁ XXI.

Mánásses Krol Judski báłwochwálstwo wznowił. 10. zá co mu Bog y ludowi pomstą grozi. 18. Syn jego Amon Ojcá náśládując. 23. od sług swojich zábity jest, á po nim nástał Iozyaß.

1 DWunaśćie a lat był Mánásses/gdy krolowáć pocżął/á pięćdźieśiąt y pięć lat krolował w Jeruzalem/ á imię mátki jego było Háffybá.

2 ✠ Y czynił złe przed oczymá PAńskimi według obrzydłośći tych narodow/ ktore wygnał PAN przed obliczem Synow Izráelskich.

3 ✠ Abowiem znowu pobudował wyżyny / ktore był b poburzył Ezechiaß Oćiec jego / y wystáwił Ołtarze Báálowi/ y násádźił gaj/ jáko był uczynił c Acháb Krol Izráelski: y kłániał śię wßystkiemu wojsku niebieskiemu/y służył mu.

4 ✠ Pobudował też Ołtarze w domu PAńskim o ktorym powiedźiał był PAN: d W Jeruzalem położę imię moje.

5 ✠ Nádto nábudował Ołtarzow wßystkiemu wojsku niebieskiemu w obu śieniách Domu PAńskiego.

6 ✠ Syná tákże swego przewiodł przez ogień / y przestrzegał czásow / y báwił śię wießczbą/ y ustáwił czárnokśiężniki / y guślarze: á bárzo wiele złego czynił przed oczymá PAńskimi / drażniąc go.

7 ✠ Postáwił tákże Báłwáná gájowego / ktorego był uczynił / w Domu; o ktorym był rzekł PAN do Dawidá y do Sálomoná Syná jego: W Domu tym y w Jeruzalem / ktorem obrał ze wßystkiego pokolenia Izráelskiego / położę imię moje ná wieki:

8 ✠ A więcey śię nie dopußczę ruszyć nodze Izráelá z źiemie / ktorąm dał Ojcom ich/ by jedno skutecznie strzegli wßystkiego com im rozkazał / y wßystkiego Zakonu / ktory im przykazał sługá moj Mojżeß.

9 ✠ Ale nie słucháli: bo je zwiodł Mánásses / ták iż śię gorzey spráwowáli / niż narodowie ktore wygłádźił PAN przed obliczem Synow Izráelskich.

10 Y Cokolwiek powiedźiał był PAN przez sługi swoje Proroki / mowiąc:

11 ✠ Przeto/że czynił e Mánásses Krol Judski te obrzydłości.

czy=

b 2Kron 32.24. Ezái. 38. 8. Syrác. 48.26. c Ezái. 39. 1. d I. Był rad postom. e 2Kron 29. 1. y 32.30

a 2Kron 33. 1. b 2Krol. 18. 4. c 1Krol. 16.30. 31. d 5Moj 12. 5. 1Krol. 8. 16. y 9.3 7. Psalm 132.13 Jerem. 32.34. e Jerem. 15. 4.

czyniąc gorsze rzeczy nád one wszystkie/ ktore czynili Amorrejczycy/ ktorzy byli przed nim: á że przywiodł w grzech y Jude przez brzydkie báłwány swoje: 12 Przetoż ták mowi PAn Bog Izráelski: Oto ja przywiodę złe ná Jeruzalem y ná Jude / ták iż káżdemu co to usłyszy zábrzmi w obu uszách jego. 13 Bo rozćiągnę nád Jeruzalem sznur Sámáryjski / y wagę domu Achábowego: á wytrę Jeruzalem / jáko kto wyćiera misę / á wytárszy przewraca ją dnem ku gorze. 14 Y opuszczę ostátki dziedzictwá mego/ á podam je w ręce nieprzyjaćioł ich; Y będą ná łup/ y ná rozszárpánie wszystkim nieprzyjaćiołom swojim: 15 Przeto/ iż śię dopuszczáli złego przed oczymá mymi / á drażnili mię / od dniá ktorego wyszli Ojcowie ich z Egiptu/ áż do dźiśieyszego dniá.

16 NAd to y krwie niewinney Mánásses wylał bárzo wiele / ták iż *nią* nápełnił Jeruzalem od końcá do końcá: oprocz grzechu swego / przez ktory przywiodł do grzechu Jude / áby czynił złe przed oczymá PAńskimi. 17 A inne spráwy Mánássessowe / y wszystko co czynił/ y grzech jego / ktorego śię dopuśćił/ to zápisano w Kronikách o Krolách Judskich. 18 Y zásnął Mánásses z Ojcy swymi/ y pogrzebiony jest w ogrodźie domu swego / w ogrodźie Ozy: A krolował Amon Syn jego miásto niego.

f 2 Kron 33.21.

19 DWádźieśćiá y dwie f lećie miał Amon / gdy krolowáć pocżął / á dwie lećie krolował w Jeruzalem. A imię mátki jego *było* Mesállemet / corká Hárusá z Játeby. 20 Y czynił złe przed oczymá PAńskimi / jáko czynił Mánásses Oćiec jego. 21 A chodźił wszystkimi drogámi ktorymi chodźił Oćiec jego / służąc brzydkim báłwánom/ ktorym służył Oćiec jego / y kłániał śię im. 22 Y opuśćił PAná Bogá Ojcow swojich / á nie chodźił drogą PAńską. 23 Ale śię zprzyśięgli słudzy Amonowi przećiwko niemu/ y zábili Krolá w domu jego. 24 Tedy pobił lud oney źiemie wszystkie/ ktorzy śię byli zprzyśięgli przećiwko Krolowi Amonowi: y postánowił lud oney źiemie Krolem/ Jozyaszá syná jego miásto niego. 25 Ale inne spráwy Amonowe/ ktore czynił/ opisáne są w Kronikách o Krolách Judskich. 26 Y pochowano go w grobie jego/ w ogrodźie Ozy: A krolował Jozyasz Syn jego miásto niego.

ROZDZIAL XXII.

Jozyasz Krol Judski bogobojny. 4. kośćioł reformuje. 5. Helkiasz nawyższy Kapłan kśięgi zakonu ználazł. 11. ktorego słowá on usłyszawszy. przelękł śię. 13. y coby z tym czynić. Huldy Prorokini śię rádźił 15. ktora wolą Bożą o wywroceniu krolestwá oznajmiwszy. 18. Jozyaszowi spokojną śmierć obiecuje:

a 2 Kron 34. 1.

1 OSm lat było a Jozyaszowi/ gdy pocżął krolowáć: á trzydźieśći y jeden rok krolował w Jeruzalem: á imię mátki jego było Jedydá Corká Adájá z Besekátu. 2 Y czynił co było dobrego przed oczymá PAńskimi / chodząc wszystkimi drogámi Dawidá Ojcá swego/ á nie uchylał śię/ ná práwo/ áni nálewo.

3 A ośmnastego roku Krolá Jozyaszá/ posłał Krol Sáfáná/ Syná Azáliaszowego / Syná Messulámá pisárzá do domu PAńskiego / mowiąc: 4 Idź do Helkiaszá/ Kápłáná nawyższego/ áby zebrał pieniądze / b ktore wnoszono do domu Páńskiego/ ktore wybieráli strożowie progu od ludu. 5 A niech je dawáją w ręce rzemieśnikow przełożonych nád robotą domu PAńskiego / áby je dawáli robotnikom ktorzy robili w domu PAńskim / nápráwiájąc szkáze domu: 6 *To jest*, budownikom y ćieślom y murárzom/ y ná zkupowánie drzewá / y kámienia ćiosánego ku nápráwie domu. 7 Wszákże/ niech nie czynią liczby z pieniędzy / ktore dawáją do ręku ich / bo oni wiernie nimi száfowáć będą.

b 2 Krol. 12. 4.

8 Y Rzekł Helkiasz/ Kápłan nawyższy/ do Sáfáná pisárzá: Kśięgi zakonu ználazłem w domu PAńskim. Y dał Helkiasz one Kśięgi Sáfánowi: y czytał je. 9 Przyszedszy tedy Sáfán pisarz do Krolá/ odniosł to Krolowi / y rzekł: Zebráli

studzy twoji pieniadze / ktore śie ználázły w domu *PANskim*, y oddáli je w rece rzemieśnikow / przełożonych nád robotą w domu PAńskim. 10 ✠ Oznájmił też Sáfán pisarz Krolowi / mowiąc ; Dał mi Kśiegę Helkiaß Kápłan : y czytał ją 11 Sáfán przed Krolem. ✠ A gdy usłyßał Krol słowá Kśiąg Zakonu / 12 rozdárł ßáty swe. ✠ Y rozkazał Krol Helkiaßowi Kápłanowi / y Ahikámowi Synowi Sáfánowemu / y Achborowi Synowi Micheaßowemu / y Sáfánowi pisárzowi / y Asájaßowi słudze swemu / mowiąc ; ✠ 13 Idźćie poradźcie śie PANá o mie / y o lud / y o wßystkiego Iude z strony słow tych Kśiąg / ktore są ználezione : bo wielki jest gniew PAńskí ktory śie zápalił przećiwko nam ; przeto iż nie posłucháli Ojcowie náßy słow tych Kśiąg żeby czynili według wßystkiego / co nam jest nápisano.

14 A Ták poßedł Helkiaß Kápłan / y Ahikám / y Achbor / y Sáfán / y Azáiaß / do Huldy Prorokini żony Sellumá Syná Tekui / Syná Aráásowego / ktory był stróżem ßat / á oná mießkáłá w Jeruzalem c ná drugiey stronie *miástá*, y mowili z 15 nią. ✠ Ktora rzekłá do nich : Ták mowi PAN Bog Izráelski : Powiedzćie mężowi ktory was posłał do 16 mnie. ✠ Ták mowi PAN : Oto ja przywiodę złe ná to miejsce / y ná obywátele jego / *według* wßystkich słow Kśiąg tych / ktore czytał Krol 17 Judski : ✠ Przeto że mnie opuśćili / y kádźili Bogom cudzym / áby mie drażnili wßystkimi spráwámi rąk swojich : dla czego rozpaliłá śie popędliwość mojá przećiwko miejscu 18 temu / y nie będźie ugáßoná. ✠ A Krolowi Judskiemu / ktory was posłał o rádę do PAná / ták powiedzćie : Ták mowi PAN Bog Izráelski o 19 słowách ktoreś słyßał : ✠ Poniewaź zmiękczone jest serce twoje / á upokorzyłeś śie przed obliczem PAńskim / słyßąc com powiedźiał przećiwko temu miejscu / y przećiwko obywátelom jego / iż ma przyść w spustoßenie / y w przeklectwo : y rozdárłeś ßáty twe / á płakałeś przede- 20 mną : y jam ćię też wysłuchał / mowi PAN. ✠ Przetoż oto ja ćię zbiorę do Ojcow twojich / á będźieß zebrány do grobu twego w pokoju / áby nie oglądáły oczy twoje wßystkiego złego ktore ja przywiodę ná to miejsce. Y odnieśiono te rzeczy krolowi.

c I. *w domu náuki.*

Rozdział XXIII.

Iozyaß czytájąc zakon przed ludem. 3. Przymierze z PAnem odnowił. 4. Bałwochwálstwo wyrzućił, y jego obrońce pokarał. 21. Páschę święćić kazał. 29. ná wojnie zábity jest. 30. po nim krolował Ioácház. 33. ktorego pojimawßy Fáráo. 34. Ioáchimá ná miejsce jego wsádźił. 35. y hołd mu nákazał.

1 Tedy posławßy Krol / áby śie zebráli do niego wßyscy stárßy 2 Judscy y Jeruzalemscy : ✠ Wstąpił a Krol do domu PAńskiego / y wßyscy mężowie Judscy / y wßyscy obywátele Jeruzalemscy z nim / y Kápłáni / y Prorocy / y wßystek lud / od máłego áż do wielkiego : y czytał / gdźie wßyscy słyßeli wßystkie słowá Kśiąg przymierza / ktore były b ználezione w domu PAńskim. 3 ✠ Potym stánął krol ná c májestaćie / y uczynił przymierze przed PANem / że chce chodźić zá PAnem / y strzedz rozkazánia jego / y świádectw jego / y wyrokow jego / ze wßystkiego sercá / y ze wßystkiey duße : y pełnić słowá przymierza tego / ktore były nápisáne w onych Kśięgách : y przestał lud ná onym Przymierzu.

a 2 Kron. 34. 29. 30.

b 2 Krol. 22. 8.

c H. *Ná słupie.*

4 Y Przykazał Krol Helkiaßowi Kápłanowi nawyżßemu / y Kápłanom wtorego rzędu / y odźwiernym / áby wyrzućili d z Kośćiołá Pańskiego wßystko naczynie / ktore spráwiono było Báálowi / y gájowi *poświeconemu*, y wßystkiemu wojsku niebieskiemu / y spalił je precz zá Jeruzalem / ná polu Cedron / á zániosł popioł ich do Bethelá. ✠ 5 Złożył też z *urzędu* e Popy / ktore byli postánowili krolowie Judscy / áby kádźili po wyżynách / w mieśćiech Judskich / y około Jeruzalem : przytym y one / ktorzy kádźili Báálowi / słońcu y mieśiącowi / y Plánetom /

d *Syrác.* 49. 3.

e I. *Chámárymy.*

netom / y wszystkiemu woysku niebieskiemu. 6 ♣ Kazał też wynieść gaj *świecony* z domu PAńskiego precz z Jeruzalem / ku potokowi Cedron / á spalił go u potoka Cedron / y starł go w proch / á popioł jego rozmiotał ná groby Synow onegoż ludu. 7 ♣ Zburzył też domy Sodomczykow / ktore były w domu PAńskim / kedy niewiasty tkáły opony do gáju *poświeconego*.

8 Y Zwołał wszystkich Kápłánow z miast Judskich / á splugáwił wyżyny ná ktorych kádźili / od Gábáá áż do Beersebá / y popsował wyżyny przy bramách / ktore *były* w weśćiu bramy Jozuego / Kśiążęćiá miástá : á *były* po lewey stronie wchodzącemu w bramę mieyską. 9 ♣ Wszákże nie przystępowáli kápłáni wyżyn do Ołtarzá Páńskiego w Jeruzalem : ále jadáli chleby przáśne miedzy bráćią swoją. 10 ♣ Zplugawił też y Tofet / ktore było w dolinie Syná Hennomowego / áby więcey nikt nie przewodźił Syná swego / áni corki swojey f przez ogień *ku czći* Molochowi. 11 ♣ Zágubił też one konie / ktore byli krolowie Judscy oddáli słońcu / *á stały* kedy wchodzą do domu Páńskiego / podle mieszkánia Nátánmelechá dworzániná / ktore było ná przedmieśćiu : y wozy słońcá spalił ogniem. 12 ♣ Tákże Ołtarze / ktore były ná dáchu Sali Acházowey / ktore byli poczynili krolowie Judscy / y Ołtarze g ktore był poczynił Mánásses / w obu śieniách domu Páńskiego / pokáźił Krol : á pospieszywszy śię z támtąd / kazał wrzućić proch ich w potok Cedron. 13 ♣ Wyżyny tákże / ktore były przed Jeruzalem / y ktore były po práwey stronie gory oliwney / ktorych był nábudował Sálomon Krol Izráelski h Astárotowi obrzydłośći Sydończykow / y i Chámosowi obrzydłośći Moábczykow / y Melchomowi obrzydłośći Synow Ammonowych / splugáwił krol. 14 ♣ Y pokruszył k słupy / á powyćinał gáje / y nápełnił miejscá ich kośćiámi ludzkimi.

15 NAd to y Ołtarz / ktory był l w Bethel / y wyżyne ktorą był uczynił Jeroboam / Syn Nábátow / ktory przywiodł do grzechu lud Izráelski : y ten Ołtarz / y wyżyne zepsował / á spaliwszy one wyżyne stárł ná proch / y spalił gaj. 16 ♣ A obroćiwszy śię Jozyasz / obaczył groby / ktore tám były ná gorze / á posławszy / pobrał kośći z onych grobow / y popalił je ná tymże Ołtarzu : á ták go splugáwił według słowá PAńskiego / ktore mowił m mąż Boży / ktory był te rzeczy przepowiedźiał. 17 ♣ Y rzekł: Coż to jest zá napis ktory widzę? Y odpowiedźieli mu mężowie miástá : Grob to mężá Bożego / ktory przyszedszy z Judy / opowiedźiał te rzeczy ktoreś uczynił nád Ołtarzem w Bethel. 18 ♣ A on rzekł : Zániechajćie go / niechaj nikt nie rucha kośći jego. Y wybáwili kośći jego / y kośći Prorocká onego ktory był przyszedł z Sámáryjey. 19 ♣ Wszystkie też domy wyżyn ktore były w mieśćiech Sámáryjskich / ktore byli pobudowáli krolowie Izráelscy / drażniąc PANA zniosł Jozyasz / y uczynił im według wszystkiego jáko był uczynił w Bethel. 20 ♣ Pozábijał tákże wszystkie Kápłány wyżyn / ktorzy tám *byli* ná Ołtarzách / y palił kośći ludzkie ná nich. Potym śię wroćił do Jeruzalem.

21 ROzkazał też n Krol wszystkiemu ludowi / mowiąc : Obchodźćie święto Prześćia PAnu / Bogu wászemu / jáko nápisano w Kśięgách o przymierza tego. 22 ♣ Bo nie obchodzono tákiego świętá Prześćia ode dni Sędźiow ktorzy sądźili Izráelá / y przez wszystkie dni Krolow Izráelskich / y Krolow Judskich: 23 ♣ Jáko osmnastego roku Krolá Jozyaszá / obchodzono tákie święto Prześćia PAnu / w Jeruzalem.

24 NAd to y wieszczki / p y czárowniki / y obrázy / y brzydkie bálwány / y wszystkie obrzydłośći co ich było widáć w źiemi Judskiey / y w Jeruzalemie / wykorzenił Jozyasz : áby wypełnił słowá zakonu nápisáne w Kśięgách / ktore ználazł Helkiasz Kápłan w domu Páńskim. 25 ♣ Y nie był podobny jemu Krol przed nim kto=

f 3 Moj. 18.21. y 20.2.
g 2 Krol. 21. 5.
h 1 Krol. 11. 5.
i 4 Moj. 21.29.
k 2 Moj. 23.24. y 34.13 4 Moj. 33.52. 5 Moj. 7.5.25 26. y 12.2. 3.
l 1 Krol. 12.29.
m 1 Krol. 13. 2.
n 2 Kron. 35. 1. 3 Ezd. 1. 1.
o 2 Moj. 12.14.
p 3 Moj. 19.31. y 20.27 5 Moj. 18.11. Ezai. 8. 19.

ktoryby śię náwroćił do PANA q z cáłego sercá swego / y ze wszystkiey duszey swojey / y ze wszystkiey śiły swojey / według wszystkiego Zakonu Mojżeszowego / áni po nim powstał jemu podobny. 26 Wszákże nie odwroćił śię PAn od popędliwośći wielkiego gniewu swego / ktora był wzruszony gniew jego przećiw Judźie / dla wszelkiego rozdrażnienia / ktorym go był rozdraźnił Mánásses. 27 Przetoż rzekł PAn; y Judę odrzucę od oblicznośći mojey / jákom odrzućił r Izráelá / y wzgárdzę to miásto / ktorem był obrał: *to jest* Jeruzalem / y dom ten / o ktorymem mowił ; Będźie tám imię moje. 28 A inne spráwy Jozyászowe / y wszystko co czynił / opisano w Kronikách o Krolách Judskich.

q 5 Moj. 6. 5. y 10. 12 Mátt. 22. 37. Márk. 12. 30. Luk. 10. 27.

r 2 Krol. 17. 6. y 18. 14

29 Za dni jego wyćiagnął s Fáráo Necho / Krol Egipski przećiw krolowi Assyryjskiemu / ku rzece Eufrátes : wyjáchał też Krol Jozyász przećiwko niemu / ktorego *on* zábił w Mágeddo gdy go ujrzał. 30 Y przywieźli go sludzy jego umárłego z Mágeddo / á przyprowádźili go do Jeruzalem / y pogrzebli go w grobie jego. Potym wźiąwszy lud oney źiemie t Joácházá / Syná Jozyászowego pomázáli go ; Y Krolem go postánowili miásto Ojcá jego.

s 2 Kron 35. 20.

t 2 Kron 36. 1.

31 Dwádźieśćiá lat y trzy miał Joácház / gdy krolowáć pocżął: á trzy mieśiące krolował w Jeruzalem. A imię mátki jego było Chámutál corká Jeremiaszowá z Lebny. 32 Y czynił złe przed oczymá PAńskimi / według wszystkiego co czynili Ojcowie jego. 33 Y zwiazał go Fáráo Necho w Rebli / w źiemi Emát / gdy krolował w Jeruzalemie : á ułożył dań ná onę źiemię / sto tálentow śrebrá / y tálent złotá. 34 A Krolem postánowił Fáráo Necho / Eliákimá Syná Jozyászowego / miásto Jozyászá Ojcá jego / y odmienił imię jego / *á názwał go* Joákim : ále Joácházá wźiął / ktory gdy przyszedł do Egiptu támże umárł. 35 A to śrebro / y złoto / dawał Joákim Fáráonowi : przetoż szácował źiemię / áby mogł oddawáć śrebro według rozkazánia Fáráonowego ; od káżdego według szácunku jego / *brał* śrebro y złoto od ludu źiemie / áby je oddawał Fáráonowi Nechowi.

36 Dwádźieśćiá y pięć lat miał Joákim / gdy krolowáć pocżął / á jedenaśćie lat krolował w Jeruzalem. A imię mátki jego było Zebudá / corká Fádájowá z Rumy. 37 Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / według wszystkiego jáko czynili Ojcowie jego.

Rozdział. XXIV.

Ioákim od Nabuchodonozorá zhołdowány. 3. y dla uporu swego zniszczony. 6. umarł : y po nim krolował Ioáchin. 12. ktorego Nábuchodonozor ze wszystkim do Bábilońiey przeniosł. 17. Sedekiaszá krolem ná jego miejscu postánowiwszy.

1 Za dni jego / wyćiagnął Nábuchodonozor / a Krol Bábiloński : Y stał śię Joákim niewolnikiem jego przez trzy látá / á potym wybił śię z mocy jego. 2 Przetoż posłał PAn przećiwko niemu wojská Cháldejskie / y wojská Syryjskie / y wojská Moábskie / y wojská synow Ammonitskich : y posłał je ná Judę / áby go wytráćili / według słowá PAńskiego / ktore był powiedźiał przez sługi swe Proroki. 3 Záiste stáło śię to podług słowá Páńskiego / przećiwko Judźie / áby go odrzućił od oblicza swego dla grzechow Mánássessowych b według wszystkiego co był uczynił: 4 Y dla krwie niewinney / ktora wylewał / y nápełnił Jeruzalem krwią niewinną / czego *mu* nie chćiał PAN odpuśćić. 5 A inne spráwy Joákimowe / y wszystko co czynił / zápisano w Kronikách o Krolách Judskich. 6 A ták zásnął Joákim z Ojcy swymi: á krolował Joáchin Syn jego miásto niego. 7 Ale nieruszał śię więcey Krol Egipski z źiemie swey: Bo był wźiął Krol Bábiloński *wszystko* od rzeki Egipskiey / áż do rzeki Eufrátes / co przynależáło Krolowi Egipskiemu.

a 2 Kron 36. 6.

b 2 Krol. 21. 15. Ierem. 22. 12.

8 Osmnaśćie lat miał c Joáchin / gdy krolowáć pocżął ; á trzy

c 2 Kron 35. 9.

mieśiące krolował w Jeruzalem. Imie mátki jego *było* Nehustá: corká Elnátánowá z Jeruzalem. 9 Y czynił złe przed oczymá Páńskimi/ według wszystkiego jáko czynił Oćiec jego.

d Dán. 1. 1.

10 Czásu onego / d przyćiągneli sludzy Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego / przećiwko Jeruzalem / y przyszło miásto w oblężenie. 11 Przyćiągnął też Nábuchodonozor Krol Bábiloński przećiwko miástu / gdy sludzy jego leżeli około niego. 12 Tedy wyszedł Joáchin Krol Judski / do Królá Bábilońskiego/on / y mátká jego / y sludzy jego/y Kśiążętá jego / y dworzánie jego / y wziął go Krol Bábiloński / roku osmego krolowánia swego. 13 Y wyniosł z támtąd wszystkie skárby domu PAńskiego / y skárby domu krolewskiego / y potłukł wszystkie naczynia złote / ktore był spráwił Sálomon Krol Izráelski w Kośćiele Páńskim / jáko był e powiedźiał PAn. 14 Y przeniosł wszystko Jeruzalem/ y wszystkie Kśiążętá/ y wszystek f lud rycerski / więźniow dźieśięć tyśięcy / y wszystkie ćieśle/ y kowale: á nie zostáł tám nikt / oprocz ubogiego ludu oney źiemie. 15 Przeniosł y g Joáchiná do Bábiloniey / y mátkę krolewską / y żony krolewskie / y dworzány jego / y rycerski lud oney źiemie záwiodł w niewolą z Jeruzalem do Bábilonu. 16 Wszystkich też mężow h walecznych śiedm tyśięcy / y ćieślew/ tákże y kowalow tyśiąc / y wszystkie godne ku bojowi : te záwiodł w niewolą Krol Bábiloński do Bábilonu. 17 A Krolem postánowił Krol Bábiloński/ i Mátániaszá stryjá jego/ miásto niego / y odmienił mu imie/ á názwał go Sedekiasz.

e 2 Krol. 20. 17. f H. Możne. g 2 Kron. 36. 10. Esther 2. 6. h Ierem. 52. 28. i Ierem. 37. 1. k Ierem. 52. 1.

18 Dwádźieśćiá k y jeden rok miał Sedekiasz / gdy krolowáć począł : á jedenaśćie lat krolował w Jeruzalem : á imie mátki jego *było* Chámutál /Corká Jeremiaszowá z Lebny. 19 Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / według wszystkiego jáko czynił Joákim. 20 Abowiem śie to stáło dla rozgniewánia Páńskiego przećiwko Jeruzalemowi / y Judźie / áż je odrzućił od twarzy swojey : W tym *záśie* odstąpił Sedekiasz od Krolá Bábilońskiego.

Rozdział XXV.

Nábuchodnozor Ieruzalem dobywszy. 6. Sedekiaszá pojimał, oślepił. 7. y Syny jego pobił. 9. Kośćioł y miásto spalił. 11. w niewolą zágnał. 12. robotniki tylko zostáwiwszy. 13. wszystkie też naczynia kośćielne y krolewskie pobrał. 21. kápłánow kilká, y innych przednich ludźi zábito. 22. Godoliasz nád ostátkiem ludu przełożony. 25. ále nie długo potym zábity jest. 27. Ioáchin w Bábiloniey od krolá wywyższony.

1 Y Stáło śie roku dźiewiątego / krolowánia jego / mieśiącá dźieśiątego/ *dniá* dźieśiątego *tegoż* mieśiącá / że przyćiągnął Nábuchodnozor Krol Bábiloński / a on y wszystko wojsko jego / przećiw Jeruzalem / y położył śie obozem u niego / á porobił przećiwko niemu 2 szańce w około. A ták oblężone było miásto / áż do jedenastego roku Krolá Sedekiaszá. 3 Tedy dniá dźiewiątego/ b *czwartego* mieśiącá/ był wielki głod w mieśćie / y nie 4 miał chlebá lud źiemie. Y przełamano mur miejski / á wszyscy ludźie rycersky *ućiekli* w nocy drogą / ktory idą do brany / ktora jest miedzy dwiemá murámi / ktore były podle ogrodu krolewskiego : á Cháldejczycy leżeli około miástá : á *Krol* uszedł drogą do pustyni. 5 Y goniło wojsko Cháldejskie Krolá / y pojimáło go / ná polách Jerycho : á wszystko wojsko jego rozpierzchnęło 6 śie od niego. A ták pojimawszy Krolá / przywiedli go do Krolá Bábilońskiego/ do Reble/ kedy o 7 nim uczynili sąd. A Syny Sedekiaszowe pozábijáli przed oczymá jego : potym Sedekiaszá oślepiwszy/ związáli go łáncuchámi miedźiánymi/ y záwiedli go do Bábilonu.

2 Kron. 36. 17. Ierem. 32. 4. y 39. 1. y 52. 4. Ierem. 39. 2. y 52. 6.

8 Potym mieśiącá piątego / śiodmego *dniá* tegoż mieśiącá / (ten jest rok dźiewietnasty krolowánia Nábuchodnozorá Krolá Bábilońskiego) przyćiągnął Nábuzárdán Hetman żołnierski / sługa

Królá Bábilońskiego do Jeruzalem. 9 ✣ Y spalił dom PAńſki/ y dom króleẃski / y wszystkie domy w Jeruzalem : owá wszystko budowánie 10 kosztowne popalił ogniem. ✣ Mury tákże Jeruzalemskie w około rozwáliło wszystko wojsko Cháldejskie / które było z onym Hetmánem 11 żołnierskim. ✣ A ostátek ludu/ który był zostáł w mieście / y zbiegi ktorzy zbiegli byli do królá Bábilońskiego/ y inne pospólstwo / przeniósł Nábuzárdán Hetman żołnierski. ✣ 12 Tylko z ubogich oney ziemie zostáwił Hetman żołnierski / áby byli winiarzámi y oraczámi.

13 NAd to słupy c miedziáne / które były w domu PAńſkim / d y podstáwki / y morze e miedziáne / które było w domu Páńſkim potłukli f Cháldejczycy/ y przenieśli wszystkę miedź do Bábilonu. 14 ✣ Kotły też y łopáty/ y naczynia muzyczne/ y misy / y wszystko naczynie miedziáne / którym usługowano / pobráli. 15 ✣ Y kádźilnice/ y miednice/ y co było złotego w złocie / y co było śrebrnego w śrebrze / pobrał Hetman żołnierski. 16 ✣ Słupy dwá/ morze jedno/ y podstáwki/ które był sprawił Sálomon/ w domu Páńſkim/ á nie było wagi miedźi onego wszystkiego naczynia. 17 ✣ Ośmnaście g łokći wzwyż było słupá jednego / á gałká ná nim miedźiána : á gałká miáłá ná wzwyż trzy łokćie / á śiatká y jábłká gránatowe ná gałce w około wszystko miedźiáne. Tákiż też był y drugi słup z śiatką.

18 WZiął też Hetman żołnierski / Sárájego kápłáná przedniego / y Sofoniaszá kápłáná wtórego/ y trzech odźwiernych. 19 ✣ Wźiął też z miástá dworzániná jednego / który był przełożony nád ludem rycerskim / y pięć mężów z tych którzy stawáli przed Królem / którzy byli ználeźieni w mieśćie : y pisárzá przedniego wojskowego / który spisował lud oney źiemie : y sześćdźieśiąt mężów z ludu źiemie / którzy śię ználeźli w mieśćie. 20 ✣ Pojimawszy je tedy Nábuzárdán / Hetman żołnierski / záwiodł je do królá 21 Bábilońskiego/ do Ryblaty. ✣ Y pobił je Król Bábiloński / á pomordował je w Ryblaćie / w źiemi Emát : á ták przenieśiony jest Judá z źiemie swojey.

22 A Le nád ludem / który jeszcze był zostáł w źiemi Judskiey / którego był zostáwił Nábuchodonozor król Bábiloński / przełożył h Godoliaszá/ Syná Ahikámowego/ Syná Sáfánowego. 23 ✣ A gdy usłyszeli wszyscy Hetmáni wojská / sámi y mężowie ich / że przełożył król Bábiloński Godoliaszá tedy przyszli do Godoliaszá do Mássy : miánowićie/ Izmáel Syn Nátániaszow / y Johánán Syn Káreaszow / y Seráiasz Syn Tánhumetá Netofátczyká / y Jezoniasz Syn Máácháthow/ sámi y mężowie ich. 24 ✣ Którym przyśiągł Godoliasz / y mężom ich/ y rzekł im : Nie bójćie i śię bydź poddánymi Cháldejczykom/ zostańćie w źiemi / á służćie królowi Bábilońskiemu / y będźie wam dobrze. 25 ✣ Y stáło śię miesiącá śiodmego / że przyszedł Izmáel Syn Nátániaszá / Syná Elisámowego / z naśienia króleẃskiego / y dźieśięć mężow z nim : y zábili Godoliaszá / y umárł : tákże Żydy / y Cháldejczyki / 26 którzy z nim byli w Mássá. ✣ Tedy powstał wszystek lud / od máłego áż do wielkiego / y Hetmáni wojsk / á poszli do Egiptu / bo śię bali Cháldejczykow.

27 STáło śię tákże k trzydźiestego y śiodmego roku / pojimánia Joáchiná/ Królá Judskiego/ dwunastego miesiącá / *dniá* dwudźiestego śiodmego / tegoż miesiącá / że wywyższył Ewilmerodách Król Bábiloński / tegoż roku / gdy począł królowáć / głowę Joáchiná Królá Judskiego / *uwolniwszy go* z więźienia. 28 ✣ Y rozmawiał z nim łáskáwie/ á wystáwił stolicę jego nád stolice innych Królow/ którzy z nim *byli* w 29 Bábiloniey. ✣ Odmienił też odźienie jego w którym był w więźieniu / y jadał chleb záwsze przed obliczem jego po wszystkie dni żywotá swego. 30 ✣ Obrok też jemu náznáczony/ ustáwicznie mu dawano od Królá / ná káżdy dźień/ po wszystkie dni żywotá jego.

c 1 Krol. 7. 15.
d 1 Krol. 7. 27.
e 1 Krol. 7. 23.
f Ierem. 27. 22.
g 1 Krol. 7. 15. 2 Kron 3. 15. Ierem. 52. 21.
h Ierem. 40. 5.
i Ierem. 40. 9.
k Ierem. 52. 31.

PIER-

PIERWSZE KSIEGI KRONIKI, KTORE GREKOWIE PARALIPOMENA ZOWIA.

Księgi Kronik ná czworo dźiela: w Pierwßey częśći wyliczája śię Fámilie y Domy rozne przez Rozdźiałow ośm. W wtorey częśći miánuja śię obywátele Jeruzalemscy / ktorzy tám po náwroceniu z niewoli Bábilońskiey mießkáli / w Rozdz. dźiewiatym. W trzećiey częśći opisuje śię śmierć Królá Saulá / y upadek krolestwá jego / w Rozdz. dźieśiatym. Czwárta część zámyka w sobie historya o krolestwie Dawidowym / poczawßy od Rozdźiału jedenastego / áż do końcá Ksiag. Zámykája tedy w sobie te Księgi historya od stworzenia świátá / áż do krolowánia Sálomonowego / przez lat 2985.

ROZDZIAL. I.

Adámowe y Abráhámowe potomstwo porzadkiem opisawßy. 43. ná ostátek krole y książetá, ktorzy w Edomskiey ziemi, áż do czásow Mojzeßowych pánowáli, wylicza.

1 Adam / a Set / Enos. 2 Kenán / Máhálá-leel / Járed. 3 Enoch / Mátusálem / 4 Lámech. Noe / Sem / Chám / y Jáfet.

5 Synowie b Jáfetowi / Gomer / y Mágog / y Mádáj / y Jáwán / y Tubál / y Mesech / y Tyrás. 6 A Synowie Gomerowi: Ascheház / y Ryfát / y Thogormá. 7 Synowie też Jáwánowi: Elisá / y Társys / Cytym / y Dodáním.

8 Synowie c Chámowi: Chus / y Misrájim / Put / y Chánáán. 9 A Synowie Chusowi: Sebá / y Hewilá / y Sábtáh / y Regmá / y Sábtáchá / á Synowie Regmy / Sebá / y Dedán. 10 Zpłodźił też Chus d Nemrodá: ten począł bydź mocnym ná źiemi. 11 Misrájim też zpłodźił Ludymá / y Hánánimá / y Laubimá / 12 y Nestuhimá. Y Pátrusymá / y Cháśluchimá / (z ktorych poßli Filistynowie) / y Káftorymá. 13 Potym Chánáán zpłodźił Sydoná pierworodnego swego / y Hettejczyká. 14 Y Jebusejczyká / y Amorrejczyká / 15 y Gergezejczyká. Y Hewejczyká / 16 y Archájczyká / y Synejczyká. Y Arádejczyká / y Sámárejczyká / y Chámátejczyká.

17 Synowie e Semowi / Elám / y Assur / y Arfáchsád / y Lud / y Arám / y Chus / y Hul / y Geter / y Mesech. 18 A Arfáchsád zpłodźił Selechá: á Selech zpłodźił Heberá. 19 A Heberowi urodźili śię dwáj Synowie / z ktorych jednemu imię *było* Fáleg / przeto że zá jego czásow rozdźielona jest źiemiá: á imię brátá jego Jektán. 20 A Jektán zpłodźił Elmodádá / y Sálefá / y Hásseámotá / y Járechá. 21 Y Adorániá / y Uzálá / y Deklá. 22 Y Hebálá / y Abimáelá / y Sebájá. 23 Y Ofirá / y Hewilá / y Jobabá. Ci wßyscy byli Synowie Jektánowi. 24 Sem / f Arfáchsád / Selech. 25 Heber / Peleg / Rechu. 26 Sárug / Náchor / Táre g. 27 Abrám; ten jest h Abráhám.

28 Synowie i Abráhámowi: Izáák / y Ismáel. 29 A te są rodzáje ich: pierworodny k Ismáelow / Nebájot / y Kedár / y Adbeel / y Mábsám. 30 Másmá / y Dumá / Mássá / Hádád / y Temá. 31 Jetur / Náfis y Kedmá. Ci są Synowie Ismáelowi. 32 A Synowie l Ketury założnice Abráhámowey ktore porodźiłá / Zámrám y Joksán / y Mádán / y Midyán / y Jesbok / y Suách: A Synowie Joksánowi Sábá / y Dedán. 33 Synowie też m Mádyánowi / Hefá / y Hefer / y Henoch / y Abidá / y Eldáá. Ci wßyscy są Synowie Ketury.

34 Y zpłodźił n Abráhám Izááká. A Synowie Izáákowi *byli* Esaw y Izráel. 35 A Synowie o Esawowi / Elifás / Rehuel / y Jehus / y Jelom / y Kore. 36 Synowie Elifásowi / Temán / y Omár / Sefo / y

a 1 Moj. 2.7. y 4.25. y 5.3.
b 1 Moj. 10.2.
c 1 Moj. 10.6.
d 1 Moj. 10.8.
e 1 Moj. 10.2. 22. y 11.10.
f 1 Moj. 11.10.
g Luk. 3.34.
h 1 Moj. 17.5.
i 1 Moj. 16.15.
k 1 Moj. 25.12.
l 1 Moj. 25.2.
m 1 Moj. 25.4.
n 1 Moj. 21.1.2.
o 1 Moj. 36.9.10.

Gáátán/Kenáz:y Syn Támny/to jeſt/Amálek. 37 ✣ Synowie Rehuelowi/Náhát/Zárá/Sámmá/y Mezá. 38 ✣ A Synowie Seirowi:Lotán/y Sobál/y Sebeon/y Háná/y Dyſſon/ y Eſer/y Dyſán. 39 ✣ A Synowie Lotánowi/Chory/y Hemán: á śioſtrá Lotánowá był*á* Támná. 40 ✣ Synowie Sobálowi/Hálwán/y Mánáhát/y Hewál/Seſo/y Onám: A Synowie Sebeonowi / Ajá y Ana. 41 Synowie Aná/Dyſon. ✣ A Synowie Dyſoná/Hámdán/y Eſebán/ y Jetrán/y Chárán. 42 ✣ Synowie Eſerowi/ Báláán/ y Záwán / Akán. Synowie Dyſánowi/ Hus y Arán.

43 Ci ſą Krolowie / ktorzy krolowáli w źiemi p Edomſkiey/przed tym niż krolował Krol nád Syny Jzráelſkimi: Belá Syn Beorow: á imię miáſtá jego Dynhábá. 44 ✣ A gdy umárł Belá / krolował miáſto niego Jobáb/Syn Zeráchow z Bośry. 45 ✣ A gdy umárł Jobáb krolował miáſto niego Chuſám/z źiemie Temáńſkiey. 46 ✣ A gdy umárł Chuſám/ krolował miáſto niego Hadád Syn Bádádow/ ktory poráźił Mádyáńczyki ná polu Moábſkim : á imię miáſtá jego Háwid. 47 ✣ A gdy umárł Hádád / krolował miáſto niego Sámlá z Máſreki. 48 ✣ A gdy umárł Sámlá / krolował miáſto niego Saul z Rechobot / nád rzeką. 49 ✣ A gdy umárł Saul / krolował miáſto niego Bálánán Syn Achoborow. 50 ✣ A gdy umárł Bálánán/krolował miáſto niego Hádár : á imię miáſtá jego Páſtu : imię też żony jego Mehetábel / corká Mátredy / corki q Mezáábowey. 51 ✣ A gdy umárł Hádár/były Kśiążętá w Edom/Kśiążę Támná/Kśiążę Hálwá/Kśiążę Jetet. 52 ✣ Kśiążę Aolibámá/Kśiążę Elá / Kśiążę Pinon. 53 ✣ Kśiążę Kenáz / Kśiążę Temán / Kśiążę Mábſár. 54 ✣ Kśiążę Mágdyel: Kśiążę Hirám. Teć były Kśiążętá Edomſkie.

p 1 Moj. 36. 31.

q T. wnuczki, jáko. 2 Moj. 2. 20.

ROZDZIAŁ II.

Potomki Jákobowe. 3. y Judowe, áż do Dawidá. 18. także Kálebowe. 25. y Jeráhmeelowe.

1 Ci ſą Synowie Jzráelowi / Ruben/a Symeon/Lewi/y Judá / 2 Jſáſchár y Zábulon. ✣ Dán / Jozef/y Benjámin/Neftáli/Gad y Aſer.

3 Synowie b Judy/Her/y Onán/ y Selá. Ci trzej urodźili mu śię z corki Suj Chánáneyſkiey. Ale Her pierworodny Judy/był złym przed oczymá Páńſkimi / przetoż go 4 zábił. ✣ Támár c záśię Synowa jego / urodźiłá mu Fáreſá y Záre. Wſzyſtkich Synow Judowych pięć. 5 ✣ Synowie Fáreſowi /d Heſron/y 6 Hámuel. ✣ Synowie záś Záry/ Zámry/y Etán/y Hemán/y Chálkol/ y Dárdá : wſzyſtkich tych było pięć. 7 ✣ A Synowie *Zámrego* Chármi / *wnuk* Achárow, e ktory zámieſzánie f uczynił w Jzráelu / zgrzeſzywſzy 8 *kradźieżą* rzeczy przeklętych. ✣ A 9 Synowie Etánowi/ Azáryaſz; ✣ A Synowie Eſroánowi/ktorzy mu śię urodźili / Jeráhmeel / y Rám / y 10 Egálubáj. ✣ Ale Rám g zpłodźił Aminádábá : á Aminádáb zpłodźił Náháſoná / Kśiążę h synow Judſkich. 11 ✣ A Náháſon zpłodźił Sálmoná: á Sálmon zpłodźił Boozá. 12 ✣ A Booz zpłodźił Obedá : á Obed 13 zpłodźił Jſájego. ✣ A Jſáji i zpłodźił pierworodnego ſwego Eliábá / y Abinádábá wtorego / y Sámmá 14 trzećiego. ✣ Nátánáelá czwartego: 15 Ráddájá piątego. ✣ Ozemá ſzoſte- 16 go: Dawidá śiodmego. ✣ A śioſtry ich Sárwiá/ y Abigáil/ A Synowie Sárwiey/ Abiſái k y Joáb/y 17 Aſáel/trzej. ✣ A Abigáil urodźiłá Amáżę. A Oćiec Amázy był Jeter Jzmáelczyk.

18 A Káleb Syn Heſronow zpłodźił z Azuba małżonká *ſwoją*, y z Jenjota *Syny*. A ći byli Synowie jego; Jeſer / y Sobáb/y Ardon. 19 ✣ A gdy umárłá Azubá / pojął ſobie Káleb Eſráte / ktora mu urodźiłá 20 Hurá. ✣ A Hur zpłodźił Vry: á Vry 21 zpłodźił Beſáleelá. ✣ Potym wſzedł Heſron do Corki Máchyrá Ojcá Gáláádowego/ á pojął ją / będąc w ſześćidźieśiąt lat : ktora mu uro- 22 dźiłá Segubá. ✣ A Segub zpłodźił l Jáirá/ktory miał trzy á dwádźieśćiá miaſt / w źiemi Gáláádſkiey.

a 1 Moj. 29. 32. y 30. 5. y 46. 8.
b 1 Moj. 38. 3. y 46. 12. 4 Moj. 26. 19.
c 1 Moj. 38. 27.
1 Kron. 4. 1. Mátt. 1. 3.
d 4 Moj. 26. 21.
e Jozue. 7. 1.
f Jozue. 7. 25.
g Rut. 4. 18. 19. Mátt. 1. 3. 4.
h 4 Moj. 1. 7. y 2. 3.
i 1 Sám. 16. 10. y 17. 12.
k 1 Sám. 17. 25.
l Sędz. 10. 4.

23 Bo wźiął Gessurytom/ y Assyryiczykom wśi Jájirowe/ y Kánát z miasteczkámi jego / sześćdźieśiąt miast. To wszystko pobráli Synowie Máchyrá Ojcá Gáláádowego. 24 A gdy umárł Hesron w Káleb m Efrátá/ tedy żoná Heśáonowá/ Abijá / porodźiłá mu Assurá Ojcá Tekuj.

m I. wszedł Káleb do Efráty.

25 Byli tez Synowie Jeráhmeelowi / pierworodnego Hesronowego / pierworodny Rám : po nim Buná / y Oren / y Osem / n z Ahiey. 26 Miał tákże drugą żonę Jeráhmeel/ imieniem Atárá: tá jest 27 mátką Onámowá. Ale Synowie Rámowi / pierworodnego Jeráhmeelowego byli Máás/ y Jámin/ y 28 Achár. Byli tez Synowie Onámowi/ Semáji/ y Jádá: á Synowie Semejego/ Nádáb y Abisur. 29 A imie żony Abisurowey/ Abiháil/ ktora mu urodźiłá Achobbáná y 30 Molidá. Synowie Nádábowi Sáled / y Affájim: lecz Sáled umárł bez o potomstwá. 31 A Synowie Affájimowi Jessy: á Synowie Jessy Sesán : á Synowie Sesán 32 Achiáláj. A Synowie Jády brátá Semejego/ Jetek / y Jonátán: 33 ále Jeter umárł bez potomstwá. A Synowie Jonátánowi/ Fálet/ y Zyzá. Cić byli Synowie Jeráhmeelowi. 34 Lecz nie miał Sesán Synow / jedno corki: miał tez Sesán sługę Egipczániná imieniem 35 Jeráchá. Y dał Sesán corkę Jeráchowi słudze swemu zá żonę: kto- 36 rá mu urodźiłá Etájá. Etáj zpłodźił Nátáná: á Nátán zpłodźił Zá- 37 bádá. A Zábád zpłodźił Eslálá: 38 á Eslál zpłodźił Obedá. A Obed zpłodźił Jehu: á Jehu zpłodźił A- 39 záryaszá. Azáryasz zpłodźił Hele- 40 sá: á Heles zpłodźił Elásá. A Elás zpłodźił Sysmájá: á Sysmáj 41 zpłodźił Sellumá. A Sellum zpłodźił Jkámiaszá : á Jkámiasz 42 zpłodźił Elisámá. A Synowie Kálebá brátá Jeráhmeelowego / Mesá pierworodny jego/ ktory był Ojcem Zyfejczykow/ y Synow Máresy/ Ojcá Hebronowego. 43 A Synowie Hebronowi/ Kore/ y Táfuá/ y 44 Rechem/ y Semmá. A Semám zpłodźił Ráhámá / Ojcá Jerkáámowego: á Rechem zpłodźił Sám- 45 máiego. A Sámmáj był Synem Máonowym: á Máon był Ojcem 46 Betsurczykow. Efá tez założnicá Kálebowá / urodźiłá Háráná / y Moze / y Gezezá: á Hárán zpłodźił 47 Gezezá. A Synowie Jachdájowi/ Regem/ y Jotám/ y Gesán/ y 48 Fálet/ y Efá/ y Sááf. Założnicá zaś druga Kálebowá/ Mááchá/ u- 49 rodźiłá Sáberá/ y Tyrcháná. A żoná Száfowá urodźiłá Ojcá Madmeńczykow / y Sewá Ojcá Máchbeńczykow/ y Ojcá Gábáończykow: á corká p Kálebowá byłá Achsá. 50 Cić byli Synowie Kálebá / Syná Hurowego/ pierworodnego Efráty: Sobál Oćiec Káryátyárymczykow. 51 Sálmá Oćiec Betlehemczykow. Cháref Oćiec Bergáderczykow. 52 Miał tez Syny Sobál Oćiec Káryátyárymczykow / ktory doglądał 53 połowice Menuchoty. A domy Káryátyárymskie/ były Jetrejczycy/ y Futejczycy / y Semátejczyky / y Máserejczycy : z ktorych tez poszli 54 Sárájitowie/ y Estáolitowie. A Synowie Sálmy/ Betlehemczycy/ y Netofátczycy / ozdoby q domu Joábowego; y połowicá Máná- 55 cháty/ Ojcá Sorygo. A domy pisárzow mieszkájących w Jábes: Tyryátejczycy/ Symátejczycy/ Suchátejczycy. Cić są Cynejczycy/ ktorzy poszli z Hemátá / Ojcá domu r Rechábowego.

n I. y Abiá

o H. bez Synow.

p Iozue. 15.16.

q I. Atrotczycy z domu.

r 2 Krol. 10.15.

Rozdział. III.

Syny Dawidowe. 10. Krole Iudskie poczowszy od Sálomoná áż do Sedekiaszá. 17. y Syny á potomki Ieboniaszowe wylicza.

1 Cić tez są Synowie Dawidowi/ á ktorzy mu śie urodźili w Hebronie: Pierworodny Amnon / z Achinoámy Jezreelitki/ wtory Dá- 2 niel z Abigáli Kármelitki. Trzeći Absálom Syn Mááchy / corki Tolmájá Krolá Gessur : czwarty 3 Adoniasz Syn Hágity. Piąty Sefátyasz z Abitáli: szosty Jetráám z 4 Egle żony jego. Tych sześć urodźiło mu śie w Hebronie/ kedy krolował przez śiedm lat / y przez sześć mie-

2 2 Sám. 3. 2.

śiecy : A trzydźieśći y trzy látá [5] krolowáł w Jeruzalem: ✠ A ći urodźili mu śie b w Jeruzalem: Sámmá/ y Sobáb/ y Nátán/ y Sálomon/ czterej *Synowie* z Betsuj/ corki Ammielowey. [6] ✠ Y Jbchár/ y Elisámá/ [7] y Elifelet. ✠ Y Noge/ y Nefeg/ y Jáfiá. [8] ✠ Y Elisámá/ y Eliádá/ y Elifelet/ [9] dźiewiec *Synow*. ✠ A ćić wszyscy są Synowie Dawidowi/ oprocz Synow z założnic. A Támár c byłá Siostrá ich.

[10] Syn Sálomonow d Roboám : Abiám syn jego: Azá Syn jego [11] Jozáfát Syn jego. ✠ Jorám Syn jego: Ochozyasz Syn jego: Joász Syn [12] jego. ✠ Amázyász Syn jego : Azáryasz Syn jego/ Joátám Syn jego. [13] ✠ Acház Syn jego : Ezechiasz Syn [14] jego: Mánásses Syn jego. ✠ Amon [15] Syn jego: Jozyasz Syn jego. ✠ A Synowie Jozyaszowi pierworodny Jehánán : wtory Joákim : trzeći [16] Sedekiasz: czwarty Sellum. ✠ A Synowie Joákimowi ; Jechoniasz Syn jego : Sedekiasz syn jego.

[17] A Synowie Jechoniászá więźniá/ [18] Sálátyel Syn jego. ✠ *A Sálátyelowi*, Málchirám / y Fádájasz / y Seneser: Jekemia/ Hosámá/ y Nádábiá. [19] ✠ A Synowie Fádájaszowi. Zorobábel/ y Semeji: á Syn Zorobábelow Mosollám / y Hánániasz/ y [20] Sálomit śiostrá ich. ✠ A *Mosollámowi* Hásubá/ y Ohel/ y Báráchiasz/ y Házádyasz/ Josábchesed / pięć *Synow*. [21] ✠ A Syn Hánániaszow: Fáltyász/ y Jesáiasz: Synowie Ráfájaszowi/ Synowie Arnánoszowi/ Synowie Obádyaszowi/ Synowie Secheniaszowi. [22] ✠ A Synowie Secheniaszowi Semejasz: á Synowie Semejaszowi Cháttus/ y Jgál/ y Báryá/ y Nááryasz/ y Sáfát ; sześć *Synow*. [23] ✠ A Synowie Nááryaszowi: Elienáji / y Ezechiasz/ y Esrykám/ [24] trzej *Synowie*. ✠ A Synowie Elienájego/ Hodáwiasz y Eliásub/ y Felejasz/ y Akkub/ y Jochánán / y Dálájasz/ y Anáni ; śiedm *Synow*.

b 2.Sám. 5. 14.
c 1.Sám. 13. 1.
d 1.Krol. 11.43. y 14.21 y 15.8. 2.Krol. 8. 16. y 12.21 y 14.21 y 15.7. y 16.13 20. y 20.21 y 21.18 y 23.30

ROZDZIAŁ IV.

Jeszcze opisuje potomstwo Judy. 24. Potomstwo Symeoná tákże spráwy y mieszkánia ich w źiemi Chánánejskiey.

[1] Synowie Judowi : Fáres / á Hesron / y Chármi/ y Hur/ y [2] Sobál. ✠ A Rejasz Syn Sobálow zpłodźił Jáhátá / á Jáhát zpłodźił Achumá / y Láádá : teć są rodzáje [3] Zárátego. ✠ Ci też są z Ojcá Etámá; Jezreel/ y Jesemá/ y Jdbás: á [4] imię śiostry ich Selefumi. ✠ A Fánuel Oćiec Gedory : y Ezer / Oćiec Hosy. Cić są Synowie Hurá pierworodnego Efráty / Ojcá Betle- [5] hemczykow. ✠ A Assur Oćiec Tekui/ miał dwie żenie/ Chele y Náárę. ✠ [6] Y urodźiłá mu Náárá/ Achusámá/ y Heferá / y Temáná/ y Acháshtárá. [7] Cić są synowie Nááry. ✠ Synowie záśię Chele/ Seret/ Jesochár/ y Et- [8] nán b. ✠ A Kos zpłodźił Anubá/ y Hásobobá/ y dom Achárchelá/ Sy- [9] ná Hárumy. ✠ A Jábes był zacniejszy nád brácią swą / ktoremu mátká jego dáłá imię Jábes / mowiąc; [10] Bom go w boleśći urodźiłá. ✠ Y wzywał Jábes Bogá Jzráelskiego/ mowiąc: Jesli błogosłáwiąc błogosłáwić mi będźiesz / á rozszyrzysz gránice moje / á będźie ręká twojá ze mną / á wybáwisz *mię* od złego / ábym utrapiony nie był c. Y wy- [11] pełnił to Bog / o co go prośił. ✠ A Chelub brát Suchá zpłodźił Me- [12] chirá: ten jest Ojcem Esioná. ✠ A Eston zpłodźił Betráfá/ y Páseáchá/ y Techinná/ Ojcá miástá Náhás. [13] Cić są mężowie Rechy. ✠ A Synowie Kenezowi / Otoniel / y Serájách: á Synowie Otonielowi / Há- [14] tát *y Meánátáj*. ✠ A Meánátáj zpłodźił Ofrá : á Serájász zpłodźił Joábá/ Ojcá w dolinie mieszkájących rzemieśnikow : bo rzemieśnicy [15] byli. ✠ Synowie záśię Kálebá Syná Jefuni/ Hiru/ Elá/ y Náháimá [16] Syn Elá/ jest Kenáz. ✠ A Synowie Jehálelelá/ Zyf/ y Zyfá/ Tyryá/ y [17] Azáreel. ✠ A Synowie Ezry/ Jeter/ y Mered/ y Efer/ y Jálon : á żoná *Merodowá* urodźiłá Miryámá / y Sámájá / y Jsbáchá / Ojcá Este- [18] moá. ✠ Zoná też jego Judájá/ urodźiłá Jeredá / Ojcá Gedor : y Heberá/ Ojcá Sochoy: y Jekutyelá Ojcá Zánoách. Cić są Synowie Betye corki Fáráonowey ktorą był po- [19] jął Mered. ✠ A Synowie żony Ho-

a 1 Moj 38.29. y 46.12 1.Kron 2. 4.
b I. y Kos.
c *Przerwána mowá.*

dyászowey/ śiostry Náhámá/ Ojcá Ceile; Gármi / y Estemoá Máchátczyk. 20 A Synowie Symonowi/ Ammon/ y Rymná/ Benchánán y Tyldu. A Synowie Jsy/ Zochet y Bensochet. 21 Synowie Sele/ d Syná Judowego/ Her Oćiec Lechá; y Láádá/ Oćiec Náráá; y rodzáje domow tych ktorzy robili około biśioru w domu Asbeát. 22 Y Jokim y mężowie Chozeby/ y Joás y Sáráf/ (ktorzy pánowáli w Moáb) y Jásubi Lechem: Ale te rzeczy sa dawne. 23 Ci sa Gárncarze ktorzy mieszkáli w sádźiech y miedzy płoty/ ktorzy tám przy krolu dla robot jego mieszkáli.

d 1 Moj. 38. 5.

24 Synowie e Symeonowi/ Námuel/ y Jámin/ Járyb/ Zerá/ Saul. 25 Sállum/ Syn jego: Mábsám Syn jego: Misimá Syn jego. 26 A Synowie Misimy/ Hámuel Syn jego: Záchur Syn jego: Semeji Syn jego. 27 Ten Semeji miał Synow szesnaśćie/ y Corek sześć: ále bráćia jego nie mieli wiele Synow: ták/ że wszystkiey rodźiny ich nie było ták wiele jáko Synow Judowych. 28 Y mieszkáli w Beersebá y w Moládá/ y w Hásersuál. 29 Y w Bálá/ y w Asem/ y w Etolád. 30 Y w Betul/ y w Hormá/ y w Syceleg u. 31 Y w Bet Márchábot/ y w Hásersusá/ y w Bethyrze/ y w Sáárájim: Te miástá ich *były* poki krolował Dawid. 32 A wśi ich *były* Etám/ y Háin/ Kemmon/ y Tochen y Asán *przy tych* piąći miástách; 33 Y wszystkie wśi ich/ ktore *były* około tych miast/ áż do Báál; teć były mieszkániem ich według narodu ich. 34 A Mosobáb/ y Jámlech/ y Josá/ Syn Amásyaszow: 35 Y Joel/ y Jehu Syn Josábiaszá/ Syná Serájaszowego/ Syná Asyelowego: 36 Y Elichenáj Járobá/ y Jesocháiá/ y Asájá/ y Adyel/ y Jesymiel/ y Bánájás: 37 Y Syzá Syn Syfy/ Syná Allonowego/ Syná Jedájaszowego/ Syná Synry/ y Syná Semájaszowego: 38 Ci miánowáni / postánowieni sa zá Kśiążetá w narodźiech swych / á domy Ojcow ich rozmnożyły śie bárzo. 39 Przetoż ruszyli śie/ áby szli do Gádor/ áż ná wschod słońcá

e 1 Moj. 46. 10 2 Moj. 6. 15. 4 Moj. 26. 12.

oney doliny/ áby szukáli pasze bydłu swemu. 49 Y náleźli obfite y wyborne pasze / á źiemię przestrona y spokojna/ y rodzájna; bo tám *narod* Chámow mieszkáł przed tym: 41 Przetoż przyszedszy ći z imienia opisáni/ zá dni Ezechiaszá Krolá Judskiego/ poborzyli namioty ich y przybytki ich/ ktore tám były náleźione: á wymordowálje *y niemász ich* áż do dniá tego/ y ośiedli miejsce ich: bo tám mieli pasze dla bydeł swojich. 42 A z onych Synow Symeonowych *niektorzy* szli ná gorę Seiir/ pięć set mężow á Fáltyasz/ y Necháryasz/ y Ráfájasz/ y Husyel/ Synowie Jsy *byli* wodzámi ich. 43 Y wymordowáli ostátki/ ktore były użyty z Amálekitow: á mieszkáli tám áż po dźiś dźien.

Rozdział V.

Potomstwo Rubenowe, Gádowe, y Mánássessowe: ich ośiádłość, wojny, zwyćięstwá. 25. złe spráwy. 26. y kaźń Boża zá nie.

1 A Synowie Rubená/ pierworodnego Jzráelowego (ten bowiem był pierworodnym; ále gdy zgwałćił łoże Ojcá swego/ dáne jest pierworodztwo jego Synom Jozefá/ Syná Jzráelowego *ták jednák*, że go nie poczytano zá pierworodnego: 2 Bo Judás był namożniejszy miedzy bráćia swa / á Kśiążećiem miedzy nimi: ále pierworodztwo *należáło* Jozefowi) 3 Synowie mowię Rubená/ b pierworodnego Jzráelowego *byli* Henoch y Fállu/ Hesron/ y Chármi. 4 Synowie Joelowi: Sámájasz Syn jego: Gog Syn jego: Semeji Syn jego. 5 Michás Syn jego: Reájasz Syn jego: 6 Báál Syn jego. Berá Syn jego/ ktore wziął w niewola c/ Teglát Fálásár/ Krol Assyryjski. Ten był Kśiążećiem Rubenitow: 7 A bráćia jego według domow swych/ gdy byli policzeni/ według ich narodow/ *mieli* Kśiążetá Jehielá y Zácháryaszá. 8 A Belá Syn Azázow Syná Semmy/ Syná Joelowego/ ten mieszkał d w Aroer áż ku Nebo y Báálmeon. 9 Tákże y ná wschod słońcá mieszkał; á kiedy wo=

a 1 Moj. 35. 22. y 49. 4. 9.

b 1 Moj. 46. 9 2 Moj. 6. 14. 4 Moj. 26. 5.

c 2 Krol. 15. 29.

d Jozue. 13. 15. 16.

chodzą ná puszczą/ od rzeki Eufrátes: ábowiem stádá ich rozmnożyło 10 się w ziemi Gáláádskiey. ☩ Ci zá dni Saulowych walczyli z Agárenczykámi ktorzy porázeni są od ręki ich: á ták mießkáli w namiećiech ich/ po wßystkiey krájinie wschodniey *ziemie* Gáláádskiey.

11 A Synowie e Gádowi/ ná przećiwko nim mießkáli w ziemi 12 Bázán/ áż *do* Selchy. ☩ Joel *był* przednieyßym ich/ á Sáfám wtory: á Jánáj/ y Sáfát/ *zostáli* w Bá- 13 zán. ☩ A bráćia ich/ według domow Ojcow swych/ Michájel y Mesullám/ y Sebá/ y Joráj/ y Jáchán/ y Zyá/ 14 y Heber/ śiedm. ☩ Ci są Synowie Abiháilá/ Syná Hurowego/ Syná Jároáchowego/ Syná Gáláádowego/ Syná Michaelowego/ Syná Jeßißowego/ Syná Jáchdowego 15 Syná Buzowego. ☩ Achi Syn Abdyelá/ Syná Gunowego/ Kśiąże 16 w domu Ojcow ich. ☩ Y mießkáli w Gáláád/ w Bázán/ y w miásteczkách jego/ y po wßystkich przedmieśćiách Sáron/ áż do ich gránic. ☩ 17 Wßyscy ći policzeni byli/ zá dni Jotámá Krolá Judskiego/ y zá dni Jeroboámá Krolá Izráelskiego.

18 SYnow Rubenowych/ y Gádowych/ y połowice pokolenia Mánássessowego/ ludźi walecznych/ mężow noßących tarczą y miecz/ y ćiągnących łuk/ y ćwiczonych ku bojowi/ czterdźieśći y cztery tyśiące/ śiedm set y ßeśćdźieśiąt wycho- 19 dzących do bitwy ☩ Ci wiedli wojne z Agárenczykámi/ y z Jeturejczykámi/ y z Náfejczykámi/ y Nodáb- 20 czykámi. ☩ A mieli pomoc przećiwko nim: y podáni są w ręke ich Agárenczycy ze wßystkim co mieli. Przeto iż do Bogá wołáli w bitwie/ á *on* je wysłuchał/ iż ufáli w nim. 21 ☩ Y zábráli dobytki ich; Wielbłądow ich pięćdźieśiąt tyśiecy/ á owiec dwie śćie y pięćdźieśiąt tyśiecy/ osłow dwá tyśiące/ á ludźi sto 22 tyśiecy. ☩ Abowiem ránnych wiele poległo/ iż od Bogá *byłá* oná porażká. Y mießkáli ná miejscu ich/ áż je zábrano w niewolą.

23 ALe Synowie połowice pokolenia Mánássessowego/ mießkáli w oney ziemi; od Bázán áż do Báálhermon y f Sánir *ktore jest* gorá Hermon: bo y oni rozmnożeni by- 24 li. ☩ A ći *są* Kśiążętá domow Ojcow ich: Efer y Jeśy/ y Eliel/ y Azryel/ y Jeremiaß/ y Hodáwiaß/ y Jáchdyel/ mężowie bárzo mocni/ mężowie sławni/ Kśiążętá domu 25 Ojcow swojich. ☩ Ale gdy zgrzeßyli przećiw Bogu Ojcow swych/ y cudzołożyli/ náśládując Bogow národow *oney* ziemie/ ktore wykorze- 26 nił Bog przed twarzą ich: ☩ Wzbudźił Bog Izráelski duchá Fulá g Krolá Assyryjskiego/ y duchá Teglát Fáláserá Krolá Assyryjskiego/ y przeniosł je: Rubenity/ y Gádyty/ y połowicę pokolenia Mánássessowego/ á záwiodł je do Helá/ y do Háboru y do Ará/ y do rzeki Gozán/ áż do dniá tego.

ROZDZIAŁ VI.

Potomstwo Lewiego. 31. Spiewacy od Dawidá zporządzeni. 54. Aároń y potomstwo jego. 71. Mieszkánia niektorych Lewitow.

1 SYnowie a Lewiego/ Gerson/ 2 Káát/ y Meráry. ☩ A Synowie Káátowi/ Amrám/ Izáár/ y He- 3 bron/ y Husyel. ☩ A Synowie Amrámowi/ Aáron/ y Mojżesz/ y *corká* Márya: A Synowie Aáronowi. Nádáb/ y Abiu/ Eleázár/ y Itá- 4 már. ☩ Eleázár zpłodźił Fineesá: 5 Finees zpłodźił Abisuá. ☩ Abisue zpłodźił Bokky: á Bokky zpłodźił 6 Uzy. ☩ A Uzy zpłodźił Zeráchiaßá: á Zeráchiaß zpłodźił Meráiotá. ☩ 7 Meráiot zpłodźił Amáryaßá: á A- 8 máryaß zpłodźił Achitobá. ☩ A Achitob zpłodźił b Sádoká: á Sádok 9 zpłodźił Achimáásá. ☩ Achimáás zpłodźił Azáryaßá: á Azáryaß 10 zpłodźił Johánáná. ☩ A Johánán zpłodźił Azáryaßá: tenći jest ktory kápłáński urząd c spráwowáł w domu/ ktory zbudowáł Sálomon w 11 Jeruzalem. ☩ Zpłodźił też Azáryaß Amáryaßá: á Amáryaß zpłodźił 12 Achitobá. A Achitob zpłodźił Sádoká: á Sádok zpłodźił Sállumá. 13 ☩ A Sállum zpłodźił Helkiaßá: á 14 Helkiaß zpłodźił Azáryaßá. ☩ A Azáryaß zpłodźił Sárájaßá: á Sá-

rájaß

e Jozue. 13.24. 1 Kron 9. 11.

f 5 Moj. 3. 9.

g 2 Krol. 15.19.

a 1 Moj. 46.11. 2 Moj. 6. 16. 4 Moj 26.57.

b 2 Sám. 8. 17. y 15.27

c T. Przystojnie á dobrze.

15 rájaß zpłodźił Jozedeká. ✠ Ale Jozedek poßedł *w niewolą*, gdy PAn przeniost Judę y Jeruzalem przez
16 Nábuchodonozorá. ✠ Synowie Lewi/ Gerson/ Káát/ y Meráry. ✠ A
17 teć *są* imioná Synow d Gersonowych/ Lobni y Semei. ✠ A
18 Synowie Káátowi/ Amrám/ y Izzáár / y Hebron/ y Husyel. ✠ Synowie
19 Merárego/ Mácheli/ y Muzy. ✠ A teć *są* domy Lewitow według Oycow
20 ich. ✠ Gersonowi : Lobni Syn jego : Jáchát Syn jego : Zámmá
21 Syn jego. ✠ Joách Syn jego: Iddo Syn jego: Zárá Syn jego : Je-
22 tráj Syn jego. ✠ Synowie Káátowi : Aminádab Syn jego : Kore
23 Syn jego/ Aser Syn jego. ✠ Elkáná Syn jego : y Abiázáf Syn
24 jego/ y Assyr Syn jego. ✠ Táchát Syn jego: Vryel Syn jego: Ozyaß
25 Syn jego : y Saul Syn jego. ✠ A Synowie Elkánowi / Amásáj / y
26 Achimot. ✠ Elkáná : Synowie Elkánowi / Sofáj Syn jego : y
27 Náhát Syn jego. ✠ Eliáb Syn jego : Jerohám Syn jego : Elkáná
28 Syn jego. ✠ A Synowie Sámuelowi / pierworodny Wássni y Abiás.
29 ✠ Synowie Merárego/ Máháli ; Lobni Syn jego : Symeji Syn je-
30 go: Vzá Syn jego: ✠ Symhá Syn jego : Hággiás Syn jego : Asájaß Syn jego.

31 Ci ſą ktore postánowił Dáwid/ do śpiewánia w domu Páńſkim/
32 gdy *tám* postáwiono ſkrzynię. ✠ Y służyli przed przybytkiem namiotu zgromádzenia śpiewájąc/ áż zbudował Sálomon dom PAńſki w Jeruzalem ; y ſtali według porządku
33 ſwego ná służbie ſwojey. ✠ A ći ſą ktorzy ſtali/ y Synowie ich z Synow Káátowych ; Hemán śpiewak/ Syn Joelá/ Syná Sámuelowego.
34 ✠ Syná Elkánowego: Syná Jerohámowego : Syná Elielowego: Sy-
35 ná Tohu: ✠ Syná Sufowego: Syná Elkánowego: Syná Máchátowego : Syná Amásájowego: ✠ Sy-
36 ná Elkánowego/ Syná Joelowego: Syná Azáryaßowego/ Syná Sofoniaßowego : ✠ Syná Táchá-
37 towego: Syná Assyrowego : Syná
38 Abiásowego: ✠ Syná Korego: Syná Jsárowego : Syná Káátowego : Syná Lewiego : Syná Izráelowego.
39 ✠ A brát jego Asáf/ ktory ſtawał po práwicy jego. Asáf Syn Báráchiaßow/ Syná Sámáowe-
40 go: ✠ Syná Micháelowego: Syná Básejaßowego : Syná Málchiaßowego: ✠ Syná
41 Etny: Syná Zeráchowego : Syná Adájowego. ✠
42 Syná Etánowego: Syná Symmowego: ✠ Syná
43 Semejowego : Syná Jáchátowego : Syná Gersonowego : Syná Lewiego: ✠ A
44 Synowie Merárego y bráćia ich *ſtawáli* po lewey ſtronie: Etán/ Syn Kuzego Syná Abdego : Syná Málluchowego: ✠
45 Syná Hásáb iaßowego Syná Amázyaßowego/ Syná Helkiaßowego: ✠
46 Syná Amſego: Syná Bánego : Syná Semmerowego.
47 ✠ Syná Moholi : Syná Muſego: Syná Merárego : Syná Lewiego.
48 ✠ A bráćia ich Lewitowie postáwieni *ſą* ku wßelákiey po ſłudze przybytku domu Bożego.
49 ✠ Ale e Aáron y Synowie jego palili ná Ołtarzu cáłopalenia/ y ná Ołtarzu kádzenia/ przy káżdey posłudze świątnice świętych : y ku oczyśćiániu Izráelá f podług wßystkiego/ jáko był przykazał Mojżeß ſługá Boży.
50 ✠ A ći ſą Synowie Aáronowi Eleázár Syn jego : Finees Syn je-
51 go: ✠ Abisuá Syn jego : Bokki Syn jego : Vzy Syn jego : Zeráchiaß
52 ſyn jego : ✠ Meräjot ſyn jego : Amáryaß Syn jego : Achitob Syn
53 jego. ✠ Sádok Syn jego : Achimáás Syn jego.

54 A Te ſą mießkánia ich/ według pałacow ich/ w gránicy ich : *to jeſt* Synow Aáronowych według rodzáju Káátytow : Bo *to* ich był
55 los. ✠ Przetoż dáli im Hebron w źiemi Judſkiey/ y przedmieśćia jego
56 około niego. ✠ Ale pole g miejſkie/ y wśi ich/ dáli Kálebowi Synowi Je-
57 fonowemu. ✠ Synom záś Aáronowym dáli z miast Judſkich/ *miáſtá* ucieczki/ Hebron/ y Lobne/ y przedmieśćia jego : y Jeter y Estemoá/ y
58 z przedmieśćiámi jego. ✠ Y Holon y przedmieśćiá jego: y Dábir/ y przed-
59 mieśćia jego. ✠ Y Asán y przedmieśćia jego : y Betſemes/ y przedmie-

d 2 Moj. 6. 17.

c 2 Moj. 30. 7. 8. 10. 4 Moj. 4. 16. y 18. 1. 2.

f 3 Moj 5. 16.

g Jozue. 21. 12.

60 mieścia jego. A z pokolenia Benjáminowego / Gábáe y przedmieścia jego: y Almák y przedmieścia jego: y Anátot / y przedmieścia jego. Wszystkich miast ich / trzynaście 61 miast według domow ich. A Synom Káátowym pozostáłym z rodu tegoż pokolenia / dostáło śie w połowicy pokolenia Mánássessowe- 62 go losem / miast dźieśięć. A Synom Gersonowym / według domow ich / dostáło śie w pokoleniu Isáschárowym / y w pokoleniu Aserowym / y w pokoleniu Neftálimowym / y w pokoleniu Mánássessowym / w Bázán / miast trzynaście. 63 Synom Merárego / według domow ich / dostáło śie w pokoleniu Rubenowym / y w pokoleniu Gádowym / y w pokoleniu Zábulonowym / 64 losem miast dwánaśćie. Dáli też Synowie Izráelscy Lewitom / miásta y przedmieścia ich. 65 A dáli je losem w pokoleniu Synow Judowych / y w pokoleniu Synow Symeonowych / y w pokoleniu Synow Benjáminowych / miástá te ktore 66 názwáli imiony swymi. A tym ktorzy byli z rodu Synow Káátowych; (á były miástá y gránice ich w pokoleniu Efrájim)

67 Tym dáli z miast ucieczki / Sychem / y przedmieścia jego / ná gorze Efrájim: y Gázer y przed- 68 mieścia jego. Y Jekmaan y przedmieścia jego: y Betoron / y 69 przedmieścia jego: Y Ajálon y przedmieścia jego: y Gátrymon y 70 przedmieścia jego. A w połowicy pokolenia Mánássessowego Aner / y przedmieścia jego / Bálám y przedmieścia jego: To dáli rodzájowi pozostáłemu Synow Káátowych. 71 Synom też Gersonowym / z rodu połowice pokolenia Mánássessowego / *dáli* Golán w Bázán / y przedmieścia jego: y Astárot y przed- 72 mieścia jego. A w pokoleniu Isáschárowym: Kádes y przedmieścia jego: Dáberet y przedmieścia 73 jego: Y Rámot y przedmieścia jego: y Anám y przedmieścia jego. 74 A w pokoleniu Aserowym / Másál y przedmieścia jego: y Abdon y przed- 75 mieścia jego: Y Hukok y przedmieścia jego: y Rehob y przedmie- 76 ścia jego. A w pokoleniu Neftálimowym / Kábes w Gálileji / y przedmieścia jego: y Hámmon y przedmieścia jego: y Kiryátájim y przed- 77 mieścia jego. Synom Merárego / pozostáłym z pokolenia Zábulon / *dáne są* Remmon / y przedmieścia jego: 78 Tábor y przedmieścia jego. A zá Jordanem u Jerychá ná wschod słońcá / od Jordanu *dáne są* w pokoleniu Rubenowym Besor ná puszczy / y przedmieścia jego: y Jáhásá 79 y przedmieścia jego: Y Kedemot y przedmieścia jego: y Mesáát / y 80 przedmieścia jego. A w pokoleniu Gádowym / Rámot w Gáláád / y przedmieścia jego: y Máhánájim 81 y przedmieścia jego. Y Hesebon y przedmieścia jego: y Jázer y przedmieścia jego.

ROZDZIAŁ VII.

Liczbá Synow Isáschárowych. 6. Benjáminowych. 13. Neftálimowych. 14. Mánássessowych. 20. Efrájimowych. y 30. Aserowych. y 31. zá czásu Dawidá Królá.

1 A Synowie a Isáschárowi: Tolá y Juá / Jásub / y Semrám 2 czterej. A Synowie Tolego / Uzy / y Ráfájasz / y Jeryel / y Jáchámáj / y Jebsám / y Sámuel: *á ći byli* Kśiążętámi według domow Ojcow swych / ktorzy *poszli* z Tole / mężowie bárzo duży według narodow swych: poczet ich *był* zá dni Dawidowych / dwádźieśćiá y dwá tyśiące y sześć set. 3 Synowie Uzego / Izráhiasz: á Synowie Izráhiaszowi / Michael / y Obádyasz / y Joel / Jesyasz: pięć 4 Kśiążąt wszystkich. A z nimi w narodźiech ich / według domow Ojcow ich / poczet mężow walecznych / trzydźieśći y sześć tyśięcy: bo mieli 5 wiele żon y Synow. A bráćia ich / według wszystkich rodzájow Isáschárowych / mężow dużych *było* ośmdźieśiąt y śiedm tyśięcy / wszystkich policzonych.

6 Synowie b Benjáminowi / Belá / y Bechor / y Jedyáel / trzey. 7 Synowie záś Belego / Esbon / y Uzy / y Uzyel / y Jerymot / y Iry: pięć Kśiążąt domow Ojcowskich /

a 1 Moj 46. 13. 4 Moj 26. 23.

b 1 Moj 46. 21. 4 Moj 26. 38. 1 Kron 8. 1.

mezow duzych : náliczono ich dwádźieśćiá y dwá tyśiace / y trzydźieśći y cztery. 8 ✣ A Synowie Bechorowi Zámira/ y Joás/ y Eliezer/ y Elienaj/ y Amry/y Jerymot/y Abiaß/ y Anátot/ y Alámát : wßyscy ci Synowie Bechorowi. 9 ✣ A náliczono ich według rodzájow ich/ Kśiążąt domow Ojcow ich / mezow udátnych / dwádźieśćiá tyśiecy y dwie ście. 10 ✣ A Synowie Jedyáclowi/Bilán : á Synowie Bilánowi/ Jebus/y Benjámin/y Ehod/y Chánáán/y Zetán/ y Társes/y Achisáchár: 11 ✣ Tych wßystkich Synow Jedyáclowych / według Kśiążąt *domow* Ojcowskich / mezow bárzo duzych / śiedmnaśćie tyśiecy y dwie ście / wychodzacych ná wojne do 12 bitwy. ✣ Oprocz Suppim y Ofim Synow domá zrodzonych: y Husym Synow w obcym Kráju zrodzonych.

13 A Synowie c Neftálimowi : Jáchsyel / y Guni/ Jesser / y Selem : Synowie Báli.

14 A Synowie Mánássessowi / Asryel d ktorego mu urodźiłá zoná : (á założnicá jego Syryanká/ urodźiłá Máchirá Ojcá Gáláádowego. 15 ✣ A Máchir wźiął sobie zá zone śiostre Ofimowe y Suppimowe/ktorey imie było Mááchá.) A imie drugiego e Sálfáád : y miał 16 Sálfáád Corki. ✣ A urodźiłá Mááchá / zoná Máchirowá Syná / y názwáłá imie jego Fáres : á imie brátá jego Sáres/ á Synowie jego 17 Ulám/y Rekem. ✣ A Synowie Ulámowi/ Bedon : Ci są Synowie Gáláádá Syná Máchirowego/Syná Mánássessowego. 18 ✣ A śiostrá jego Molechet / urodźiłá Isodá/ y Abiezerá/y Máchálálá. 19 ✣ A Synowie Semidowi byli Ahián / y Sechem/ y Likhy/ y Aniám.

20 A Synowie Efrájimowi f Sutálá/y Bered Syn jego:y Táchát Syn jego;y Eládá Syn jego:y Táchát Syn jego. 21 ✣ Y Zábád Syn jego/y Sutálá Syn jego/y Eser/ y Elád : A pobili je mezowie z Get/ co śie byli zrodźili w oney źiemi: ábowiem byli wtárgneli/ áby pobráli dobytki ich. 22 ✣ Przetoz płákał Efrájim Ojciec ich przez wiele dni : y przyßli brácia jego / áby go ćießyli: 23 ✣ Potym wßedł do zony swey/ktora poczęłá y porodźiło Syná / y názwał imie jego Beryá / przeto iz śie *wrodźił* w utrapieniu domu jego : 24 ✣ Corke tez jego Seere ktora pobudowáłá Betoron nizße wyzße y Uzenzeerá. 25 ✣ Y Refáchá Syná jego/y Resefá / y Teláchá Syná jego/y Techená Syná jego. 26 ✣ Láádáná Syná jego/Ammiudá Syná jego/Elisámá Syná jego/ 27 ✣ Nuná g Syná jego / Jozuego Syná jego. 28 ✣ A ośiádłość ich/y mießkánie ich/ Bethel / y wśi jego : á ná wschod słońcá Náárán : á ná zachod słońcá Gázer y wśi jego/ y Sychem y wśi 29 jego/áz do Azá y wśi jego. ✣ A podle miejsc Synow Mánássessowych/ Betsán y wśi jego : Tánách y wśi jego : Mágeddo y wśi jego : Dor y wśi jego. W tych mießkáli Synowie Jozefowi/Syná Izráelowego.

30 Synowie Aserowi/h Jemná/y Jesuá/Jswi/y Berya/y Será śiostrá ich. 31 ✣ A Synowie Beryaßowi/ Heber / y Melchiel : ten *jest* Ojciec Birsáwitow. 32 ✣ A Heber zpłodźił Jásletá/y Somerá/y Hotámá/ y Sue śiostre ich. 33 ✣ A Synowie Jásletowi/Pásách/y Bimhál/y Aswát: Ci są Synowie Jásletowi. 34 ✣ A Synowie Somerowi/Ahi/y Rohágá/Jechubá y Arám. 35 ✣ A Synowie Helemá brátá jego / Sofách / Jemná/y Seles/y Amál. 36 ✣ Synowie Sofáchowi / Suách/ y Hárnefer/ y Suál/y Bery/y Jmrá. 37 ✣ Beser/y Hod/ y Semá/y Sylá/y Jetrán/y Berá. 38 ✣ A Synowie Jeterowi/Jefone/y Fispá/y Ará/ y Ullá. 39 ✣ A Synowie Ullowi/ Arách / y Hániel/ y Rysyaß. 40 ✣ Ci wßyscy są Synowie Aserowi/Kśiążętá domow rodzájow swych / wybráni y duzy mezowie/ przedniejßy z Kśiążąt/ktorzy policzeni są ná wojne do bitwy: poczet tych mezow / dwádźieśćiá y ßeśc tyśiecy.

ROZDZIAŁ VIII.

Poczet dotomkow Benjáminowych 6. 13. 29. 32. mießkánie ich w Ieruzalem.

c 2 Moj 46.24. 4 Moj. 26.48. 49.
d 4 Moj. 26.31.
e 4 Moj 27. 1.
f 4 Moj. 26.35.
g 4 Moj. 13.16.
h 1 Moj. 46.17. 1 Moj. 26.44.

1 A Benjámin zpłodźił a Belę pierworodnego swego: Asbelá wtorego/ y Ahráchá trzećiego. 2 ✣ Nochá czwartego/ á Ráfájaszá piatego. ✣ 3 A Synowie Bele byli Addár/ y Gerá/ y Abihud. 4 ✣ Y Abisuá/ y Noámán/ y Achoách. 5 ✣ Y Gerá/ y Susám/ y Churám. 6 ✣ A ćić sa Synowie Echudowi: ći sa Kśiażetámi narodow mieszkájacych w Gábáá/ ktorzy je przenieśli do Mánáhát. ✣ 7 To jest Noámán/ y Achiá/ y Gerá/ on je przeniosł/ á zpłodźił Uze/ y 8 Agyhudá/ y *Sácháráimá.* ✣ A Sácháráim zpłodźił *dźieći* w kráinie Moábskiey/ (gdy one był odpráwił) z Chusyma y Bára żonámi swymi. 9 ✣ Zpłodźił tedy z Hodes żona swa Jobábá/ y Sebiaszá/ y Meze/ y 10 Málchámá. ✣ Y Jehusá/ y Sáchiaszá/ y Mirme: Ćić *sa* Synowie jego/ 11 Kśiażetá domow Ojcowskich. ✣ A z Chusyma zpłodźił Abitubá/ y Elfáálá. 12 ✣ A Synowie Elfáálowi/ Eber/ y Misáám/ y Sámet: Ktory zbudował Ono/ y Lod/ y wśi jego. ✣ 13 A Berya/ y Sámá *byli* Kśiażetámi narodow mieszkájacych w Ajálone: 14 ći wygnáli obywátele z Get. ✣ A 15 Achio/ Seszák y Jerymot: ✣ Y Zá- 16 bádyasz/ y Arád/ y Háder: ✣ Y Micháel/ y Jsfá/ y Jochá Synowie 17 Beryaszowi. ✣ A Zábádyasz/ y 18 Mesullám/ y Hiszki/ y Heber: ✣ Y Jsmerái/ y Jsliasz/ y Jobáb/ Synowie 19 Elfáalowi. ✣ A Jákim/ y Zy- 20 chry/ y Zábdy: ✣ Y Elienáj/ y Selá- 21 táj/ y Eliel: ✣ Y Adájasz/ y Bera- 22 jasz/ y Symrát/ Synowie Synichy. 23 ✣ A Jssán/ y Eber/ y Eliel: ✣ Y 24 Abdon/ y Zychry/ y Chánán: ✣ Y Hánániasz/ y Elcam/ y Anátotyjasz: 25 ✣ Y Jsdájasz/ y Fánuel/ Synowie 26 Sesákowi. ✣ Y Sámscrái/ y Zechá- 27 ryasz/ y Atáliasz: ✣ Y Járesyasz/ y Eliasz/ y Zychry/ Synowie Jero- 28 chámowi. ✣ Ci *sa* Kśiażetá *domow* Ojcowskich/ wedtug rodzájow swych/ á ći Kśiażetá mieszkáli w Jeruza- 29 lemie: ✣ A w Gábáonie mieszkał b Oćiec Gábáończykow: á imie 30 żony jego było Máácháá. ✣ A Syn jego pierworodny Abdon: po nim Sur/ y Cys/ y Báál/ y Nádáb. 31 ✣ Y Gedor/ y Achio/ y Zechár. 32 ✣ Ale Michiot/ zpłodźił Symtaszá: á ći tákże náprzećiwko bráciej swey mieszkáli w Jeruzalem z bráćia swa.

a 1 Moj. 46.21. 4 Moj. 26.38. 1 Kron 7.6.

b 1 Kron 9. 35.

33 A Ner zpłodźił c Cyssá á Cys zpłodźił Saulá: Saul zás zpłodźił Jonátáná/ y Melchisuego/ y Abinádábá/ y Esbáálá. 34 ✣ A Syn Jonátánow *był* Merybbáál/ á Merybbáál zpłodźił Micháśá. ✣ 35 A Synowie Micháśowi Fiton/ y 36 Melech/ y Táreá/ y Acház. ✣ A Acház zpłodźił Joádá: á Joádá zpłodźił Alemetá/ y Asmáwetá/ y Zymrego/ á Zymry zpłodźił Mose: 37 ✣ A Mosá zpłodźił Bine: Refájasz Syn jego: Elásá Syn jego: Asel 38 Syn jego. ✣ Ten Asel miał sześć Synow/ á te imioná ich; Asrytám/ Bochru/ y Jsmáel/ y Seáryasz/ y Obádyasz/ y Hánán: ći wszyscy Sy- 39 nowie Aselowi. ✣ A Synowie Eseká brátá jego: Ulám pierworodny jego: Jehus wtory/ y Elifelet 40 trzeći. ✣ A Synowie Ulámowi byli meżowie duży/ y mocno łuk ciagnacy; ktorzy mieli wiele Synow y wnukow/ *áż do* stu y piaćidźieśiat. Ci wszyscy *poszli* z Synow Benjáminowych.

c 1 Sám. 14.51. 1 Kron 9. 39.

ROZDZIAŁ IX.

Ludźie przedni z pokolenia Judá, Benjáminá, Efráimá y Mánassessá. ktorzy po náwroceniu z niewoli Bábilońskiey mieszkáli w Jeruzalem. 10. *Liczba káptánow.* 14. *Lewitow.* 35. *y ludźi zacnych ktorzy mieszkáli w Gábáonie.*

1 A Ták wszyscy Jzráelczycy obliczeni sa: á oto zápisáni sa w Kśiegách Krolow Jzráelskich y Judskich; á przenieśieni a sa do Bábilonu/ dla przestepstwá swego. 2 ✣ Lecz ktorzy pierwszy mieszkáli w ośiádłośćiách swych/ y w mieśćiech swojich/ Jzráelczycy/ Kápłáni/ Le- 3 witowie/ y Netynejczycy. ✣ W Jeruzalem mieszkáli z Synow Judowych/ y z Synow Benjáminowych/ y z Synow Efrájimowych/ y Má- 4 nássessowych. ✣ Uttáj Syn Ammiudá Syná Amry Syná Jmry Syná Bonny/ z Synow Fáresá Syná 5 Judowego. ✣ A z Sylona Asájasz

a 2 Krol. 25.11. Neh. 11. 3.

6 pierworodny/ y Synowie jego. ✤ A z Synow Zeráchowych / Jehuel/ y bráci ich sześć set y dziewiećdziesiat. 7 ✤ A z Synow Benjáminowych/Sálu/ Syn Mesullámá Syná Hodáwiego/Syná Asenuowego. 8 ✤ A Jbniasz Syn Jerochániow / y Elá Syn Uzego/ Syná Michry: y Mesullám Syn Sefátyaszá/Syná Rehuelowego/ Syná Jbniaszowego. 9 ✤ Tákze bráci ich według narodow ich *było* dziewieć set y piedziesiat y sześć : Ci wszyscy mezowie *byli* Ksiazetámi rodzájow/ według domow Ojcow swojich.

10 Z Kápłánow záśie / Jedájasz / y 11 Jechojáryb/ y Báchin. ✤ Y Azáryasz Syn Helkiaszá/Syná Mesullámowego / Syná Sádokowego / Syná Merájátowego/Syná Achitobowego / był Ksiazeciem domu 12 Bozego. ✤ Y Adájasz Syn Jerohámá Syná Fássurowego / Syná Málchiaszowego / y Máásái Syn Adyelá. Syná Jáchserowego/Syná Mesullámowego / Syná Mesullemitowego / Syná Jmnerowe- 13 go. ✤ A bráci ich Ksiazat według domow Ojcow ich / *było* tysiac y siedm set y sześćdziesiat : mezow duzych ku spráwowániu posługi w 14 domu Bozym. ✤ A z Lewitow Semejasz Syn Hássubá / Syná Asrykámowego / Syná Hásábiaszowego 15 z Synow Merárego. ✤ Y Bákvákár/Cheres / y Gálál : y Mátániasz Syn Michy Syná Zychrego/ 16 Syná Asáfowego. ✤ Obádyasz tez Syn Semáchájászá/ Syná Gálálowego / Syná Jedytunowego : y Bázáchiasz Syn Asy/ Syná Elkánowego / ktory mieszkał we wsiách 17 Netofátyckich. ✤ A odźwierni: Sállum/ y Akkub/ y Tálmon / y Achimán/ y brácia ich: Sállum Ksia- 18 ze *miedzy nimi.* ✤ *Ktory* áz do tad w bramie Krolewskiey *stawał* ná wschod słońcá : ci byli odźwiernymi 19 według pocztow Synow Lewi. ✤ Ale Sállum Syn Korego/Syná Abiázáfowego/ Syná Korego / y brácia jego z domu Ojcá jego Korytczycy/ *byli* ku odpráwowániu posługi/ strozámi progow namiotu: á Ojcowie ich byli nád Obozem Páńskim 20 strozámi weścia. ✤ A Finees Syn b Eleálerow był Ksiazeciem nád nimi/ 21 á PAn był z nim. ✤ Zácháryasz *záśie* Syn Mesellemiaszow/ *był* odźwiernym drzwi u Namiotu zgro- 22 mádzenia. ✤ Cić wszyscy *sa* obráni zá odźwierne do drzwi/ dwie śćie *osob* y dwánaśćie : ci we wsiách swych policzeni sa / ktore postánowił Dawid y Sámuel Widzacy / dla wier- 23 ności ich. ✤ Aby oni / y Synowie/ ich *byli* we drzwiách domu Páńskiego/ w domu Namiotu ná strazy. ✤ 24 Y byli odźwierni po czterech stronách/ná wschod/ná Zachod/ ná pół- 25 nocy/ y ná południe. ✤ Bráćia záśie ich *byli* we wsiách swych / przychodzac kázdego śiodmego dniá/ od czásu áz do czásu / *odmieniájac śie* z nimi. 26 ✤ Abowiem pod spráwa tych czterech przedniejszych odźwiernych *byli* Lewitowie : á byli *przełozeni* nád gmáchámi / y nád skárbámi domu 27 Bozego. ✤ A około domu Bozego nocowáli : gdyz im nalezáłá straz *jego*; á oni *go* ná kázdy poránek otwie- 28 ráli. ✤ A z nich *niektorzy* byli nád naczyniem ku posługowániu : ábowiem pod liczba wnośili je / y pod 29 liczba wynośili je. ✤ *Niektorzy* záśie z nich byli postánowieni nád *innym* naczyniem / y nád wszystkim naczyniem światnice / y nád maka pszenna y winem / y oliwa/ y kádźidłem/ 30 y nád rzeczámi wonnymi. ✤ A niektorzy z Synow kápłáńskich spráwowáli máśći z rzeczy wonnych. ✤ 31 Mátátyasz tez z Lewitow / pierworodny Sállumá Korytczyká / był przełozony nád rzeczámi ktore w 32 panwiách *smázono.* ✤ A z Synow Káátowych z bráci ich / *byli niektorzy* przełozonymi nád chleby pokłádnymi / áby je gotowáli ná kázdy 33 Sábbát. ✤ A z tych *byli* śpiewacy przedniejszy / z domow Ojcowskich miedzy Lewitámi / mieszkájacy w gmáchách od inszych prac wolni : bo we dnie / y w nocy powinności swey 34 pilnowáć muśieli. ✤ Ci przedniejszy z *domow* Ojcowskich miedzy Lewitámi/według narodow swych przedniejszy : ci mieszkáli w Jeruzalem.

35 A W Gábáonie c mieszkáli/ Ociec Gábáończykow/ Jehiel/ á imie

b 4 Moj 25. 11.

d 1 Kron 8. 29.

36 żony jego/Máácha. A Syn jego pierworodny/ Abdon/ po nim Sur/ y Cys/ y Báál/ y Ner/ y Nádáb. 37 Y Gedor/ y Achio/ y Záchąryaß/ y 38 Michlot: (A Michlot zpłodźił Symmámá) á ći tákże przećiw bráći swey mießkáli w Jeruzalem/ z bráćią swoją. 39 A Ner zpłodźił d Cyssá/ y Cys zpłodźił Saulá/ á Saul zpłodźił Jonátáná/ y Melchisuegó/ y Abinádábá/ y Esbáálá. 40 A Syn Jonátánow Merybbáál: á Merybbáál zpłodźił Micháśá. 41 Synowie záś Micháśowi/ Fiton/ y 42 Melech/ y Tárea/ y *Acház*. A Acház zpłodźił Járę: á Járá zpłodźił Alemetá/ y Asmáwetá y Zymrego: á Zymrá zpłodźił Mosę. 43 A Mosá zpłodźił Binę: á Refájaß Syn jego/ Elásá Syn jego/ Asel 44 Syn jego. A Asel miał ßeśći Synow; y te imioná ich: Asrykám/ y Bechru/ y Jsmáel/ y Seáryaß/ y Obádyaß/ y Hánán: Cićsą Synowie Aselowi.

d 1 Kron. 8. 33.

ROZDZIAL X.

Saul przegrawßy bitwę od Filistynow, sam śię zábił. 8. Filistynowie tryumfując głowę jego w kośćiele bátwánow swych záwieśili. 11. Jábeńczycy ćiáło Saulá y Synow jego pogrzebli. 13. przyczyná tákowego zginienia Saulowego.

1 A Gdy Filistynowie walczyli a z Jzráelem/ ućiekli mężowie Jzráelscy przed Filistynámi/ á polegli będąc poráženi ná gorze Gelboe. 2 Y gonili Filistynowie Saulá y Syny jego: y zábili Filistynowie Jonátáná/ y Abinádábá/ y 3 Melchisuegó/ Syny Saulowe. A gdy śię zmocniłá bitwá przećiw Saulowi/ tráfili ná niego strzelcy/ y b z łuku zrániony jest od strzelcow. 4 Rzekł tedy Saul do sługi swego co zá nim broń nośił: Dobądź mieczá twego/ á przebij mię nim/ by snadź nie przyßli ći nieobrzezáńcy/ á nie pośmiewáli śię ze mnie: Ale nie chćiał sługá ktory nośił broń jego/ bo śię bárzo bał: Przetoż porwawßy Saul miecz/ 5 padł nań. A widząc sługá co nośił broń jego/ że umárł Saul/ padßy 6 też y sam ná miecz/ umárł. A ták umárł Saul/ y trzej Synowie jego/ y wßystek dom jego z nim 7 pospołu zginął. Co gdy ujrzeli wßyscy mężowie Jzráelscy/ ktorzy *mießkáli* ná dolinie/ iż ućiekli *Jzráelczycy*, á iż pomárli Saul y synowie jego; opuśćiwßy miástá swe/ tákże ućiekli: y przyßli Filistynowie y mießkáli w nich.

a 1 Sám. 31. 1.

b 1. Bał śię bárzo strzelcow.

8 A Gdy názájutrz przyßli Filistynowie zbáć łupy z pobitych/ ználeźli Saulá/ y Syny jego leżące ná 9 gorze Gelboe. A złupiwßy go/ wźięli głowę jego/ y zbroję jego/ y posłáli po źiemi Filistyńskiey w około/ áby to ogłoßono było przed 10 bałwány ich/ y przed ludem. Y położyli zbroję jego w domu Bogá swego/ á głowę jego záwieśili w domu Dágonowym.

11 U Słyßawßy tedy wßyscy mężowie Jábes Gáláád/ wßystko co uczynili Filistynowie Saulowi: 12 Powstáli wßyscy mężowie možni/ y wźięli ćiáło Saulowe/ y ćiáłá Synow jego: á przynießßy do Jábes pogrzebli kośći ich pod dębem w Jábes/ y pośćili przez śiedm 13 dni. A ták umárł Saul dla przestępstwá swego/ c ktorymi był wystąpił przećiwko PAnu/ y przećiwko słowu Páńskiemu/ ktorego nie przestrzegał/ iż śię rádźił Duchá 14 wießczego pytájąc śię go: A iż śię nie rádźił PAná/ zábił go/ á przeniosł krolestwo ná Dawidá Syná Jsájego.

c 1 Sám. 15. 3. y 28. 8.

ROZDZIAL XI.

Dawid w Hebronie ná krolestwo pomázány. 4. Jeruzalemu dobywał, y zamek Syońsk opánował. 10. Hetmáni jego y ludźie waleczni.

1 Z Ebráli śię tedy wßystek a Jzráel do Dawidá/ do Hebronu mowiąc: Otośmy kość twoja y 2 ćiáło twoje! Jáko y przed tym/ gdy jeßcze był Saul Krolem/ tyś wywodźił y w wodźił Jzráelá: Ták PAN Bog twoj rzekł tobie: Ty będźieß b páśł lud moj Jzráelski/ á ty będźieß wodzem nád ludem 3 mojim Jzráelskim. A ták przyßli wßyscy stárßy Jzráelscy do Królá

a 2 Sám. 5. 1. 2.

b Psalm 78. 71.

do He=

do Hebronu / y uczynił Dawid z nimi przymierze w Hebronie / przed PAnem : y pomázáli Dawidá zá Królá nád Izráelem/według słowá Páńskiego / *ktore powiedźiał* przez c Sámuelá.

c 1 Sám. 16.13.

4 Jachał tedy Dawid ze wszystkim Izráelem d do Jeruzalem / ktore jest Jebus / gdźie byli Jebuzejczycy obywátelmi źiemie. 5 Y rzekli obywátele Jebuzejscy do Dawidá : Nie wnidźiesz sám. Ale Dawid wźiął zamek Syoński / ktory *jest* miástem Dawidowym. 6 Bo był rzekł Dawid: Ktobykolwiek poráźił Jebuzejczyká napierwey/ten będźie Kśiążęćiem y Hetmánem : przetoż wstąpił napierwey Joáb syn Sárwiey:y zostáł Hetmánem. 7 Y mieszkał Dawid ná onym zamku : dla tego názwano go miástem Dawidowym. 8 Y zbudowáł miásto w około/ od Mello / áż w okrąg : á Joáb pobudowáł ostátek miástá. 9 A ták Dawid im dáley / tym więcey rozmnażał śię / y rosł: ábowiem PAn zástępow *był* z nim.

d 2 Sám. 5. 6.

10 A Cić *są* naprzedniejszy e rycerze ktore miał Dawid / ktorzy śię meżnie stáráli z nim o krolestwo jego / ze wszystkim Izráelem/ áby go Krolem uczynili / według słowá Páńskiego/nád Izráelem. 11 A tenći jest poczet rycerzow ktore miał Dawid: Jásobám Syn Cháchmonow / przedniejszy miedzy trzydźiestą : ten podniozszy oszczep swoj ná trzy stá / jednym rázem ich zábił.

e 1 Sám. 23. 8.

12 A Po nim Eleázár/ Syn Dodonow Achochitczyk : ten *był* jednym miedzy trzemá mocarzámi 13 Ten był z Dawidem w Pásdámim / gdźie śię zebráli byli Filistynowie f ku bitwie ; á byłá oná część polá pełna jęczmieniá: á lud był ućiekł przed Filistynámi. 14 Y stáneli w pośrzod onego polá / y obronili go / á poráźili Filistyny: y wybáwił PAn *lud* wybáwieniem wielkim.

f 1 Sám. 5. 27.

15 Ci tákże trzej ze trzydźiestu g przedniejszych / wstąpili ná skáłę do Dawidá / do jáskini Odollám : gdyż wojsko Filistyńskie leżáło obozem w dolinie Ráfájim: 16 Abowiem Dawid ná ten czás *mieszkał* ná zamku/ á stánowisko Filistyńskie *było* ná ten czás w Betlehem. 17 Prágnął h tedy Dawid y rzekł : O by mi śię kto dał nápić wody z studnie Betlehemskiey/ktora jest u bramy! 18 Przetoż przebiwszy śię ći trzej przez wojsko Filistyńskie / naczerpáli wody z studni Betlehemskiey ktora jest u bramy : á wźiąwszy przynieśli do Dawidá : Lecz jey nie chćiał Dawid pić / ále ją wylał *ná ofiárę* PAnu. 19 Y rzekł : Nie daj mi tego Boże moj / ábym to uczynić miał ! Izali krew tych mężow pić będę / ktorzy odważyli żywot swoj ? ábowiem z odwagą żywotá swego przynieśli ją : y nie chćiał jey pić. Toć uczynili trzej oni mocarze.

g 1 Sám. 23.13.

h 2 Sám. 23.15.

20 A Abisaj i brát Joábow / był przedniejszy z onych trzech: tenże podniosł włocznią swą ná trzy stá ludu/ *ktore* pobił : y otrzymał sławę miedzy onymi trzemá. 21 Z tych trzech nád innych dwu był sławniejszy/ á był ich Kśiążęćiem: jednák onych trzech *pierwszych* nie doszedł.

22 Bánájás *też* Syn Jojády/Syn meżá dużego/ wielkich spraw/ z Kábceelá / ten zábił dwu mocárzow Moábskich: ten też zszedszy / zábił lwá w pośrzod jámy/gdy był śnieg/ 23 Ten też zábił meżá Egipczániná/ meżá ktorego wzrost był ná pięći łokći : A choćiaż Egipcánin miał w ręku oszczep / jáko nawoj tkácki/ wszákże przyszedł do niego z kijem / y wydárł oszczep z ręki Egipczániná / y zábił go oszczepem jego. 24 To uczynił Bánájás Syn Jojády / ktory tákże sławnym został / miedzy onymi trzemá mocárzámi. 25 A *choć* był miedzy oną trzydźiestą sławnym / wszákże nie doszedł onych trzech: Y postánowił go Dawid i nád drábánty swymi.

i 2 Sám. 23.23.

26 A W wojsku co mocniejszy *byli* Asáel/ brát Joábow / Elkánán syn Dodonow z Betlehem. 27 Sámmot Hárodczyk : Heles Felonitczyk. 28 Hirá Syn Ikkesow Tekuitczyk: Abiezer Anátotczyk. 29 Sybbechaj Husátczyk : Ilái Ahohit-

czyk.

30 czyk. Máhárái/Netofátczyk: Heled Syn Báány Netofátczyk. 31 Itái Syn Rybájego z Gábáát/ Synow Benjáminowych: Bánáj ás Fárátończyk. 32 Hurái od potoká Gáás: 33 Abiel Arbátczyk. Asmáwet Báchá romczyk: Eliáchbá Sálábończyk. 34 Synowie Asemá Gysończyká/ 35 Jonátán Syn Ságe Horoczyk. Ahiám Syn Záchárow Arárytczyk: 36 Elifál Syn Urow. Hefer Meche= 37 rátczyk: Achiás Felonitczyk. Hesro Kármelczyk: Náárái Syn Ez- 38 báiow. Joel brát Nátánow: Mib- 39 chár Syn Gorego. Selek Ammonitczyk: Nácháráj Berotczyk/ ktory nosił broń Joábá Syná Sárwiey. 40 Hirá Jtrejczyk: Gáreb Jtrejczyk. 41 Uryasz Hettejczyk: Zábád Syn 42 Achálájego. Adyná syn Syse Rubenitczyk/ Kśiaze Rubenitow: á z nim trzydźieśći *mężow*. 43 Hánán Syn Máächy/ y Jozáfát Mitnit- 44 czyk. Uzyasz Asterátczyk: Sámá y Jehiel Synowie Hotámi Aroerytczyká. 45 Jedyáel Syn Symry: y 46 Jochá brát jego Tysytczyk. Eliel Macháwimczyk/ y Jerybáj/ y Josáwiasz Synowie Elnáámowi: Y 47 Jtmá Moábczyk. Eliel/ y Obed/ y Jáásyel z Mezobájey.

Rozdział XII.

Benjáminitowie pośiłkowáli Dawidá gdy mieszkał w Sycelegu. Pośiłki z inszych fámilijey, gdy mieszkał w Hebronie.

1 A Cić *so*, co byli przyszli do Dawidá / do a Sycelegu / gdy śię jeszcze krył przed Saulem/ Synem Cyssowym: á ći byli miedzy mocárzámi pośiłek dawájacy w bitwie. 2 Noszacy łuk/ á práwa y lewa reka *ćiskájacy* kámieńmi y strzelájacy z łuku/ *á byli* z bráćij Saulowych / *z pokolenia* Benjáminowego.

a 1 Sám. 27. 6.

3 Kśiaże Achiezer/ y Joás/ Synowie Semmáj Gábátczyká: y Jezyel/ y Fálet/ Synowie Azmáwetowi: y Báráchá/ y Jehu Anátotczyk 4 Ismájasz tez Gábáończyk/ mężny miedzy trzydźiesta / á *był* przełożony nád trzydźiesta: y Jeremiasz / y Jáházyel / y Johánán/ y Jozábád 5 Gederátczyk. Eluzáj/ y Jerymot/ y Beáliasz/ y Semáryasz/ y Sefátyasz 6 Hárufitczyk. Elkáná/ y Jesyasz/ y Asáreel/ y Joezer/ y Jásobám/ Kor- 7 chitczyk. Y Joelá/ y Zebádyasz Synowie Jerohámowi z Gedor.

8 A Z pokolenia Gádowego zbiegli byli do Dawidá ná miejsce obronne / ná puszcza/ mężowie duzy/ mężowie sposobni do boju / noszacy tarcz y kopija / ktorych twarzy *były* jáko lwie twarzy / á jáko sárny 9 po gorách pretcy. Eser przedniejszy; Obádyasz wtory: Eliáb trze- 10 ći. Mismánuá czwarty: Jeremiasz 11 piaty. Atáj szosty: Eliel śiodmy. 12 Jochánán osmy: Elzebád dźiewia 13 ty. Jeremiasz dźieśiaty: Máchbá- 14 nájasz jedenasty. Ci *byli* z Synow Gádowych / Hetmáni wojská: jeden nád stem mniejszy / á wietszy 15 nád tysiacem. Ci sa ktorzy przeszli Jordan mieśiacá pierwszego / ktory był wylał ze wszystkich brzegow swojich: y wygnáli wszystkie *mieszkájace* w dolinách ná wschod/ y ná zachod słońcá.

16 PRzyszli tákże *niektorzy* z Synow Benjáminowych y z Judowych / do miejscá obronnego / do 17 Dawidá. Y wyszedł Dawid przećiwko nim / á odpowiádájac / rzekł im: Jesliśćie spokojnie przyszli do mnie / ábyśćie mie rátowáli / serce też moje złaczy śie z wámi; ále jesliśćie *przyszli* ábyśćie mie wydáli nieprzyjaćiołom mojim / (choć nie mász niepráwośći przy mnie) niech w to wejrzy Bog Ojcow ná- 18 szych / á niech sadźi. Tedy Duch przyoblekł Amázyaszá przedniejszego / miedzy Hetmány / *y rzekł*: Twojismy *o* Dawidźie / á z toba *przestawamy* Synu Jsái: Pokoj/ pokoj / tobie / y pokoj pomocnikom twojim! gdyżći pomaga Bog twoj. A ták przyjał je Dawid / y postánowił je Hetmány wojská.

19 A Z pokolenia Mánássessowego odpádli niektorzy do Dawidá gdy b ćiagnał z Filistyny przećiwko Saulowi ná wojne: ále im nie byli ná pomocy. Gdyż z nárádźiwszy śie Kśiażetá Filistyńskie / odesłáli go/ mowiac: Ten z niebespieczeństwem głow nászych odpádnie do

b 1 Sám. 29. 4.

Sau=

20 Saulá PAná swego. ♣ Gdy tedy szedł do Sycelegu / uciekli do niego niektorzy *z pokolenia* Mánássessowego : Adnách y Jozábád/y Jedyáel/ y Michael / y Jozábád / y Elihu / y Syletáj / Hetmáni nád tyśiącámi w *pokoleniu* Mánássessowym. ♣ 21 A ci pośiłkowáli Dawidá przećiw *onemu* hufowi / bo meżni *byli* wszyscy / przetoż byli Hetmáni w wojsku jego. ♣ 22 Náwet ná káżdy dźień śćiągáli śie do Dawidá ná pomoc jemu / áż *było* wojsko wielkie / jáko wojsko Boże.

23 A Táć jest liczbá przednicjszych / gotowych do boju *ktorzy* przyszli do Dawidá do Hebronu / áby przeniesli krolestwo Saulowe do niego/według słowá Páńskiego. ♣ 24 Z Synow Judowych/ noszących tarcz y włocznią / sześć tyśiecy / y ośm set/gotowych do boju. ♣ 25 Z Synow Symeonowych / meżnych do boju/ 26 śiedm tyśiecy y sto. ♣ Z Synow Lewiego / cztery tyśiące y sześć set. ♣ 27 Jojádá *tákże* przedniejszy *z Synow* Aáronowych / á z nim trzy tyśiące 28 y śiedm set. ♣ A Sádok młodźieniec / rycerz meżny: y *z* domu Ojcá jego Kśiążąt dwádźieśćiá y 29 dwoje. ♣ A z Synow Benjáminowych / bráći Saulowych trzy tyśiące : bo jeszcze wielka część ich przestawáłá z domem Saulowym. 30 ♣ A z Synow Efrájimowych dwádźieśćiá tyśiecy y ośm set / ludźi meżnych / meżow sławnych w domiech Ojcow ich. ♣ 31 A z połowice pokolenia Mánássessowego / ośmnaśćie tyśiecy/ ktorzy byli miánowáni według imion / áby przyszli *y* postánowili Dawidá Krolem. ♣ 32 A z Synow Jsáschárowych / umiejących rozeznawáć czásy / ták iż wiedźieli / co *kiedy* czynić miał Jzráel/ Kśiążąt ich dwieśćie : á wszyscy bráćia ich przestawáli ná rádźie ich. 33 ♣ Z *pokolenia* Zábulonowego/ ktorzy wychodźili ná wojnę / gotowych do boju z káżdym oreżem wojennym pięćdźieśiąt tyśiecy/ stawájących w szyku jednostájnym sercem. ♣ 34 A *z pokolenia* Neftálimowego Kśiążąt tyśiąc / á z nimi z tarczámi y z kopijámi trzydźieśći y śiedm ty- 35 śiecy. ♣ A *z pokolenia* Dánowego/ gotowych do boju / dwádźieśćiá y ośm tyśiecy / y sześć set. ♣ A *z pokolenia* 36 Aserowego ktorzy wychodźili ná wojnę/ y umieli śie szykowáć do 37 bitwy/czterdźieśći tyśiecy. ♣ A z zá Jordania z *pokolenia* Rubenowego y Gádowego / y z połowice pokolenia Mánássessowego / ze wszystkim oreżem wojennym / sto y dwádźieśćiá tyśiecy. ♣ 38 Ci wszyscy meżowie waleczni sprawni ku bitwie sercem uprzyjmym przyszli do Hebronu / áby postánowili Dawidá Krolem nád wszystkim Jzráelem. Nád to y wszyscy inni z Jzráelá jednego sercá *byli*, áby postánowili Krolem Dawidá. ♣ 39 Y byli tám z Dawidem przez trzy dni / jedząc y pijąc : bo im byli nágotowáli bráćia ich. ♣ 40 Tákże y ktorzy blisko ich byli / áż do Jsáschár/y Zábulon / y Neftálim przynośili c chleby ná osłach / y ná wielbłądách/y ná mułách / y ná wołách / potráwy / mąki/figi/ y rozynki/ y wino/ y oliwę / y wołow / y owiec wielkim dostátkiem: Bo byłá rádość w Jzráelu.

c *A. pokármy.*

Rozdział XIII.

Dawid skrzynię Páńską prowádźi z weselem do Ieruzalem. 9. Ozá iż śię jey dotknął, zábity. 12. Táż zostáwiona w domu Obededomá. 14. ktoremu Bog błogosłáwi.

1 A Dawid wszedł w rádę z Hetmány nád tyśiącámi / y z Setnikámi / y ze wszystkimi Rotmi- 2 strzámi. ♣ Y mowił Dawid do wszystkiego zgromádzenia Jzráelskiego: Jesli śię wam podoba / y *jesli* to jest od PAná Bogá nászego/roześlimy wszędy do bráćij nászey pozostáłey po wszystkich krájinách Jzráelskich;przytym też do Kápłanow y Lewitow po miástách / y przedmieśćiách ich / á niech śię zgromádzą 3 do nas: ♣ A bysmy a przeprowádźili Skrzynię Bogá nászego do nas : ábowiem nie pytálismy śię o niey zá 4 dni Saulowych. ♣ Y rzekło wszystko zgromádzenie/áby śię ták stáło: bo śię tá rzecz podobáłá wszystkiemu ludowi.

a 1 Sám. 6. 2.

Zebrał

5 ZEbrał tedy Dawid wßyſtkiego Izráelá / od Nilu b Egipſkiego / áż gdźie śię chodźi do Emát / áby przyprowádźili Skrzynię Bożą z Káryátyárym. 6 A ták przyßedł Dawid / y wßyſtek Izráel / do c Báálá w Káryátyárym ktore *jeſt* w Judźie ; áby przyprowádźili z támtąd ſkrzynię PANA Bogá / śiedzącego nád Cherubiny / gdźie wzywáne bywa imię jego. 7 Y wieźli Skrzynię Bożą ná woźie nowym z domu Abinádábowego : A Ozá y Achio prowádźili woz. 8 Lecz Dawid y wßyſtek Izráel gráli przed Bogiem ze wßyſtkiey mocy / y pieśniámi / y ná hárfách / y ná cytrách / y ná bębniech / y ná cymbałách / y ná trąbách.

b H. Sychor T. czarna rzeká.

c 2 Sám. 6. 2.

9 A Gdy przyßli ná bojewſko d Chidon / ściągnął Ozá rękę ſwą / áby zádźierżał Skrzynię / bo woły były wyſtąpiły *z drogi.* 10 Y rozgniewał śię bárzo PAN ná Ozę / y zábił go : przeto iż ściągnął rękę ſwą ku ſkrzyni : y umárł támże przed Bogiem. 11 Y záfráſował śię Dawid / iż to rozerwánie PAN uczynił w Oźie : á przetoż názwał ono miejſce Peres Ozá / áż do dniá tego. 12 Y ulękł śię Dawid e Bogá dniá onego / á rzekł ; Jákoż mam wprowádźić do śiebie ſkrzynię Bożą? 13 Przetoż nie wprowádźił Dawid ſkrzynię do śiebie / do miáſtá Dawidowego / ále ją wprowádźił do domu Obededomá Gettejczyká. 14 Y zoſtáłá ſkrzyniá Boża miedzy domownikámi Obededomowymi / w domu jego / przez trzy mieśiące. Y błogosłáwił PAN domowi Obededomowemu / y wßyſtkiemu co miał.

d I. Do gumná. 2 Sám. 6. 6.

e 2 Sám. 6. 9.

ROZDZIAŁ XIV.

Hirám dodawa potrzeb Dawidowi do budowánia kośćiołá. 3. Synowie Dawidowi ktore zpłodźił w Jeruzalem. 8. wojny z Filiſtyny y zwyćięſtwá. 17. imię jego ſławne.

1 POtym posłał Hirám / Krol Tyrſki / posły do Dawidá / y drzewá Cedrowe / y murárze / y ćieśie / áby mu zbudowáli dom. 2 Y poznał Dawid / iż go utwirdźił PAN á Krolem nád Izráelem / á iż wywyżßył kroleſtwo jego dla ludu ſwego Izráelſkiego. 3 (Y pojął Dawid więcey żon w Jeruzalem : á zpłodźił Dawid więcey Synow y Corek. 4 A teć ſą imioná tych / ktorzy mu śię urodźili w b Jeruzalem: Sámmuá / y Sobáb / Nátán / y Sálomon. 5 Y Jochár / y Elisuá / y Elfálet. 6 Y Nogá / y Nefeg / y Jáfia. 7 Y Eliſámá / y Beeliádá / y Elifelet.)

a 2 Sám. 5. 12.

b 2 Sám. 5. 14.

8 W Tym uſłyßawßy c Filiſtynowie / że był pomázány Dawid zá Krolá nád wßyſtkim Izráelem ; wyćiągnęli wßyſcy Filiſtynowie / áby ßukáli Dawidá. Co gdy uſłyßał Dawid / wyßedł przećiwko nim. 9 Bo Filiſtynowie przyćiągnąwßy / rozpoſtárli śię w dolinie Ráfáim. 10 Y rádźił śię Dawid Bogá / mowiąc : Mamli iść przećiw Filiſtynom? á podaßli je w ręce moje? Y odpowiedźiał mu PAN : Jdź / á podam je w ręce twoje. 11 A gdy oni przyćiągnęli do d Báál Perázym / poráźił je tám Dawid / y rzekł Dawid : Rozerwał Bog nieprzyjaćioły moje / przez rękę moję / jáko śię rozrywáją wody : á przetoż názwano imię miejſcá onego Báál Perázym. 12 Y zoſtáwili tám Bogi ſwoje : á Dawid rozkazał áby je e zpalono ogniem.

c 2 Sám. 5. 17.

d Ezai. 28. 21.

e 2 Sám. 5. 21.

13 LEcz *zebrawßy śię* znowu Filiſtynowie / rozpoſtárli śię w dolinie. 14 Przetoż rádźił śię znowu Dawid Bogá : y rzekł mu Bog ; Nie ćiągni zá nimi / ále śię odwroć od nich / ábyś ná nie nátárł przećiwko morwom. 15 A gdy uſłyßyß f ßum idącego po wierzchách morwowych / tedy wynieśieß do bitwy : bo wyßedł Bog przed tobą / áby poráźił wojſká Filiſtyńſkie. 16 Y uczynił Dawid jáko mu był rozkazał Bog / y poráźili wojſká Filiſtyńſkie od Gábáon áż do Gázer. 17 A ták rozſławiło śię imię Dawidowe po wßyſtkich źiemiách : y ſpráwił to PAN / że był ſtráßny wßyſtkim narodom.

f I. Szum chwiánia wierzchow.

ROZDZIAŁ XV.

Dawid zbudowawßy namiot Skrzyni Páńſkiey. 2. z Lewitámi. 19. z Śpiewakámi. 25. z Hetmány, z Dworem.

rem. 28. y ze wßystkimi Izráelczykámi z domu Obededomowego przenośi. 29. skacże przed nią, á Michol żoná jego, zniewáżyłá go.

1 A Gdy sobie pobudowáł Dawid domy w mieśćie swojim / y nágotowáł miejsce Skrzyni Bożey / y 2 rozbił jey namiot: ✠ Tedy rzekł Dawid: Nie *godźi śie* nośić Skrzynie a Bożey jedno Lewitom: te bowiem obrał PAN / áby nośili Skrzynię Bożą / y służyli mu / áż 3 ná wieki. ✠ Przetoż / zebrał Dawid wßystkiego Izráelá do Jeruzalem / áby przeniosł skrzynię Páńską ná miejsce jey / ktore jey był zgotowáł.

a 4 Moj. 4. 4.

4 Y Zgromádźił Dawid Syny Aáronowe / y Lewity. ✠ Z Sy- 5 now Káátowych: Uryelá przedniejßego / y bráćij jego / sto y dwádźieśćiá. ✠ Z Synow Merárego: Asá- 6 jaßá przedniejßego / y bráćij jego / dwie śćie y dwádźieśćiá. ✠ Z Synow Gersonowych: Joelá przedniejßego / y bráćij jego / sto y 8 trzydźieśći. ✠ Z Synow Elisáfánowych; Semejaßá przedniejßego / y bráćij jego / dwie śćie. ✠ 9 Z Synow Hebronowych / Elielá przedniejßego / y bráćij jego / ośm- 10 dźieśiat. ✠ Z Synow Husyelowych: Aminádábá przedniejßego / y bráćij jego / sto y dwánaśćie. ✠ 11 Tedy wezwał Dawid Sádoká / y Abiátárá / kápłanow: tákże Lewitow / Uryelá / Asájaßá / y Joelá / Semejáßá y Elielá y Amin- 12 ádábá. ✠ Y rzekł do nich: Wyśćie przedniejßy z *domow* Ojcowskich miedzy Lewitámi; poświeććież śie y z bráćią swoją / ábyśćie przynieśli skrzynię PANá Bogá Izráelskiego / ná miejsce / ktorem jey ná- 13 gotowáł. ✠ Abowiem iżeśćie tego pierwey nie uczynili / uczynił rozerwánie PAN Bog nász b miedzy nami: bosmy go nie szukáli według c 14 przystojnośći. ✠ Poświećili śie tedy Kápłáni y Lewitowie / áby przynieśli skrzynię PANá Bogá Izráel- 15 skiego. ✠ Y nieśli Synowie Lewitow skrzynię Bożą / jáko był rozkazał d Mojżeß / według słowá Páńskiego / ná rámionách swych / ná drązkách / ktore przy niey były.

b 1 Kor. 13. 10.

c 4 Moj. 4. 15.

d 2 Moj. 25. 14.

16 Y Rzekł Dawid przedniejßym z Lewitow / áby postánowili z bráćij swojey śpiewaki z instrumentámi muzyckimi / z lutniámi / z cytrámi / y z cymbałámi / áby słyßány był wynieśić ny głos z weselem. 17 ✠ Y postánowili Lewitowie Hemáná Syná Joelowego / á z bráćij jego Asáfá / Syná Báráchiaßowego: á z Synow Merárego bráćij ich Etáná Syná Chusájowego. ✠ A z 18 nimi bráćią ich *w rzedźie* wtorym: Záchárjaßá / Bená / y Jázyelá / y Semirámotá / y Jechielá / y Unni / Eliábá / y Benájaßá / y Máásejaßá / y Mátytyaßá / y Eliselego / y Mikniejaßá / y Obededomá / y Je- 19 hielá / odźwierne. ✠ A śpiewacy: Hemán / Asáf y Etán / ná cymbałech 20 miedźiánych głośno gráli. ✠ A Záchárjaß / y Jázyel / y Semirámot / y Jechiel / y Unni / y Eliáb / y Máásejaß / y Benájaß / *gráli* ná lutniách 21 przy śpiewániu wysokim. ✠ A Mátytyaß / y Elisele / y Mikniejaß / y Obededom / y Jehiel / y Azázyaß / *gráli* ná cytrách przy śpiewániu ni- 22 skim. ✠ A Kenániaß przedniejßy z Lewitow ktorzy nieśli *skrzynię*, rozrządzał jákoby nieść miano / bo był 23 rostropny. ✠ Ale Báráchiaß / y Elkáná *byli* odźwiernymi u Skrzynie. 24 ✠ A Sebániaß / y Jozáfát / y Nátánáel / y Amásáj / y Záchárjaß / y Benájaß / y Eliezer Kápłáni / trąbili w trąby przed skrzynią Bożą: Ale Obededom / y Jechiaß, *byli* odźwiernymi u skrzynie.

25 A Ták Dawid y Stárßy Izráelscy / y Hetmáni nád tyśiącámi / śli / áby przeprowádźili e skrzynię przymierza Páńskiego z domu Obe- 26 dedomowego z weselem. ✠ Y stáło śie / gdy Bog wspomogł Lewity / niosące skrzynię przymierza Páńskiego / że ofiárowáli śiedm wo- 27 łow / y śiedm báránow. ✠ A Dawid *był* obleczony w ßáte biśiorową: tákże y wßyscy Lewitowie ktorzy nieśli skrzynię / y śpiewacy / y Kenániaß / rządcá tych co nieśli miedzy śpiewaki: á Dawid miał ná so- 28 bie Efod lniány. ✠ A ták wßystek Izráel prowádźił skrzynię przy-

e 2 Sám. 6. 11. 12.

mierza Pańskiego z weselem / y z hukiem kornetu/ y traby/ y cymbałow : gráiąc ná lutniách y ná Cytrách.

29 Y Stáło śie / gdy skrzyniá przymierza Pańskiego wchodźiłá do miástá Dawidowego/ że Michol f Corká Saulowá / wyglądáiąc oknem / uyrzáłá Królá Dawidá skaczącego / y igráiącego: y wzgárdźiłá go w sercu swojim.

f 2 Sám. 6. 16.

Rozdział XVI.

Dáwid przyprowádźiwszy skrzynię do przybytku Pańskiego, Ofiáry spráwował y wszystek lud częstował. 4. Spiewaki postánowił. 7. Psalm pewny ku śpiewániu przy skrzyni podał. 37. sługi kośćielne zporządźił. 47. á zátym lud rozpuśćiwszy, y sam do domu odszedł.

1 A Gdy przynieśli á skrzynię Bożą / y postáwili ią w pośrzod namiotu/ ktory był Dawid rozbił: tedy spráwowáli cáłopalenia y ofiáry spokojne przed Bogiem.

a 2 Sám. 6. 17.

2 A gdy dokończył Dawid ofiárowáć cáłopalenia / y ofiar spokojnych/ błogosłáwił ludowi w imię Pańskie.

3 Y rozdźielił b wszystkim mężom Izráelskim / od mężá / áż do niewiásty / káżdemu po bochenku chlebá/ y po sztuce mięsá / y po łagiewce *winá*.

b 2 Sám. 6. 19.

4 A Postánowił przed skrzynią Páńską z Lewitow sługi / áby wspomináli/ y wyznawáli/ y chwálili PAná Bogá Izráelskiego.

5 Asáf był przedniejszy : á wtory po nim Zachàryasz/ Jehiel/ y Semirámot/ y Jechiel/ y Máttytyasz/ y Eliáb/ y Benáiasz/ y Obededom y Jehiel/ ći ná instrumenćiech / ná lutniách/ ná hárfách/ ále Asáf ná Cymbalech/ gráli.

6 Bánáiasz zás y Jácházyel Kápłáni/ z trąbámi ustáwicznie *byli* przed skrzynią przymierza Bożego.

7 Dopiero dniá onego napierwey postánowił Dawid / áby *tym Psalmem* chwalony był PAn przez Asáfá y brácią jego.

8 Wysłáwiajćie c PAná : wzywajćie imienia jego / á opowiádajcie miedzy narody spráwy jego.

c Psalm 105. 1. Ezái. 12. 4.

9 Spiewajćie mu/ grajćie mu / rozmawiajćie o wszystkich cudách jego.

10 Chlubćie śię w imieniu świętym jego ; á niech śię rozráduje serce szukájących PAná.

11 Szukajćie PAná/ y mocy jego/ szukajćie oblicza jego záwżdy.

12 Wspominájćie dźiwne spráwy jego ktore czynił/ y cudá jego/ y sądy ust jego.

13 O naśienie Izráelskie/ sludzy jego! O Synowie Jákobowi / wybráni jego!

14 On *jest* PAn Bog nász : po wszystkiey źiemi sądy jego.

15 Pámiętajćie ná wieki ná przymierze jego : ná słowo ktore przykazał do tyśiącnego pokolenia:

16 Ktore postánowił d z Abráhámem / y ná przyśięgę jego z Izáákiem.

d 1 Moj 13. 15. y 15. 7. y 17. 2. y 26. 3. y 28. 13 y 35. 11

17 Y postánowił to Jákobowi zá práwo / á Izráelowi zá przymierze wieczne :

18 Mowiąc; tobie dam źiemię Chánánejską *zá* sznur dźiedźictwá wászego.

19 Choć was byłá máła liczbá/ á przez krotki czás byli *śćie* przychodniámi w niey.

20 Y przechodźili od narodu do narodu / y od krolestwá/ do innego ludu.

21 Nie dopuśćił nikomu/ áby je ućiskáć miał : y karał dla nich Krole.

22 *Mowiąc*; Nie tykájćie e pomázáńcow mojich/ á prorokom mojim nieczyńćie *nic* złego.

e Psalm 105. 15.

23 Spiewajćie f PAnu wszystká źiemio: opowiádajćie ode dniá do dniá zbáwienie jego.

f Psalm 96. 2.

24 Opowiádajćie miedzy narody chwałę jego / y miedzy wszystkimi ludźmi dźiwne spráwy jego.

25 Bo wielki *jest* PAn/ y chwalebny bárzo / y strásznieyszy nád wszystkie Bogi:

26 Gdyż wszyscy Bogowie Pogáńscy *są* báłwáni : ále PAn niebiosá uczynił.

27 Sławá y zacność przed nim : moc y wesele ná miejscu g jego.

g T. w świątnicy.

28 h Przynieśćie PAnu pokolenia narodow/ przynieśćie Pánu chwałę y moc.

h Psal. 29. 1.

29 Przynieśćie Pánu chwałę imienia jego / przynieśćie dáry / á przychodźćie przed oblicznośc jego: kłaniajćie śię PAnu w ozdobie świętobliwośći.

30 Bojćie śię oblicza jego wszystká źiemio : á będźie utwirdzony okrąg źiemie / áby śię nie poruszył.

31 Niech śię rozráduią niebiosá / á niech śię rozweseli źiemiá ; á niech mowią w narodźiech: PAn kroluje.

32 Niech zászumi morze/ y ze wszyst-

kim co w nim jest: niech śie rozrádu je pole / y wszytko co ná nim *jest*.
33 ✤ Tedy śie rozweselą drzewá leśne przed PAnem: ábowiem przyszedł
34 sądźić źiemię. ✤ Wysławiajćie PANA / ábowiem dobry / bo ná
35 wieki *trwa* miłośierdźie jego. ✤ A mowćie: Záchowaj nas Boże zbáwienia nászego: y zgromadź nas / á wyrwi nas od pogan: ábyśmy wielbili imię święte twoje: y chlubili
36 śię w chwale twojey. ✤ Błogosłáwiony PAn Bog Izráelski/ od wiekow áż ná wieki. Y rzekł wszystek lud Amen: y chwalił PAná.

i Psalm 107.1. y 118.1 y 136.1

37 Y Zostáwił tám *Dawid* przed skrzynią przymierza Páńskiego/ Asáfá y bráćią jego; áby służyli przed skrzynią ustáwicznie we-
38 dług potrzeby dniá káżdego. ✤ Lecz Obededomá k/ y bráćij ich sześćdźieśiąt y ośm: Obededomá *mowię* Syná Jedytunowego y Hosę / *uczynił* odźwiernymi.
39 ✤ A Sádoká Kápłáná/ á bráćią jego kápłány/ *postáwił* przed przybytkiem Páńskim ná wyżynie/ ktora byłá w Gábáon: ✤
40 Aby ofiárowáli cáłopalenia PAnu ná Ołtarzu/ cáłopalenia ustáwicznie/ ráno y wieczor: á to według wszystkiego / co nápisano w zakonie Páńskim/ ktory przykazał Izráelo-
41 wi. ✤ A z nimi Hemáná/ y Jedytuná / y inne *ná to* obráne / ktorzy byli z imienia miánowáni: áby chwalili PAná / przeto iż ná wieki *trwa*
42 miłośierdźie jego. ✤ A miedzy nimi Hemán y Jedytun trąbili y gráli ná trąbách/ ná cymbałech/ y ná/ *innych* instrumenćiech muzyckich Bogu: ále Syny Jedytunowe *postáwił*
43 u wrot. ✤ A ták rozszedł śie wszystek lud / káżdy do domu swego. Dawid śię też wroćił / áby błogosłáwił domowi swemu.

k I. Y Hoze.

ROZDZIAŁ. XVII.

Bog niechce áby Dawid Kośćioł budował. 7. Sálomonowi to zostáwuje, y o Chrystuśie Pánu obietnice mu czyni. 16 zá co Dawid Bogu dźiekuje. 21. y o wypełnienie tych obietnic uniżenie prośi.

a 2 Sám. 7.1.2.3. 1 Kron 22.7.

1 Y Stáło śię a gdy mieszkał Dawid w domu swym / że rzekł do Nátáná Proroká: Oto ja mieszkam w domu Cedrowym / á skrzynia przymierza Páńskiego pod kortynámi.
2 ✤ Y rzekł Nátán do Dawidá: Cokolwiek jest w sercu twym/ uczyń; gdyż Bog jest z tobą.
3 P Otym oney nocy/ stáło śię słowo Boże do Nátáná/ mowiąc;
4 ✤ Idź / á mow Dawidowi sludze memu: Ták mowi PAn: Nie ty mi będźiesz budował dom do mieszkánia.
5 ✤ Poniewáżem nie mieszkał w domu ode dniá/ b ktoregom wywiodł Syny Izráelskie/ áż do dniá tego: álem śie przechadzał z námiotu do namiotu / y z przybytku *do przy-*
6 *bytku*. ✤ Wszędźie gdźiemkolwiek chodźił ze wszystkim Izráelem / izali*m* y słowo rzekł ktoremu z Sędźiow Izráelskich / ktorymem rozkazał / áby páśli lud moj / mowiąc: Przecżześćie mi nie zbudowáli domu Cedrowego?
7 ✤ Przetoż teraz ták powiesz słudze memu Dawidowi; Ták mowi PAN Zastępow: Jam ćiebie wźiął z c owczárni/ gdyś chodźił zá trzodą/ ábyś był wodzem nád ludem mojim Izráel-
8 skim. ✤ Y byłem z tobą wszędźie gdźieśkolwiek chodźił/ á wygłádźiłem wszystkie nieprzyjaćioły twoje przed twarzą twoją: y uczyniłemći imię/ jáko imię wielkich *ludźi* ktorzy
9 są ná źiemi. ✤ A postánowiłem miejsce ludowi memu Izráelskiemu: y wszczepiłem go: y będźie mieszkał ná miejscu swym/ á nie będźie więcey poruszony; á ni go więcey Synowie niepráwośći trápić będą/ já-
10 ko przed tym: ✤ Záraz ode dni ktorychem postánowił Sędźie nád ludem mojim Izráelskim: Y poniżyłem wszystkie nieprzyjaćioły twoje: y oznájmiłemći żeć PAn dom zbuduje.
11 A Gdy śie wypełnią dni twoje / ábyś szedł zá Ojcámi twojimi / wzbudzę naśienie twoje po tobie / ktore będźie z Synow twojich/ y u-
12 mocnię krolestwo jego. ✤ Ten mi zbuduje dom: d y utwierdzę stolicę je-
13 go áż ná wieki. ✤ Ja mu e będę zá Ojcá: á on mi będźie zá Syná: á miłośierdźia mego nie odejmę od niego / jákem je odjął od *tego* ktory

b 1 Krol. 8.16.

c 1 Sám. 16.11.12.13. 2 Sám. 5.2. Psalm 78.70.71.

d 1 Krol. 5.5. y 6.12. 1 Kron 12.10. y 28.5.6.

e Psalm 89.27.29.30.

14 był przed tobą. Owszem postánowię go w domu mojim / y w królestwie mojim áż ná wieki : á stolicá jego będźie trwáłá áż ná wieki.

15 WEdług tych wszystkich słow / y według wszystkiego widzeniá tego ták mowił Nátán do Dawidá.

16 Zátym wszedszy Krol Dawid / śiodł przed obliczem PANskim / y rzekł: Cożem ja jest PANIE Boże: y co jest dom moj / żeś mię przywiodł áż do tąd?

17 Lecz y to máło było przed oczymá twymi o Boże! áleś też obietnice uczynił o domie sługi twego ná czás dáleki / y wejrzałeś ná mię według obyczáju ludzkiego / wywyższájąc mię / ô PAnie Boże!

18 Coż jeszcze więcey ma mowić Dawid przed tobą o uwielbieniu sługi twego? Abowiem ty znasz f sługę twego.

19 PANIE dla sługi twego / y według sercá twego uczyniłeś te wszystkie wielkie rzeczy / ábyś znájome uczynił te wszystkie wielmożne spráwy.

20 PANIE / niemász g podobnego tobie / y niemász Bogá oprocz ćiebie : wedle wszystkiego cośmy słyszeli w uszy násze.

21 Y ktoż jest jáko lud twoj / jáko Izráel narod jedyny ná ziemi: dla ktoregoby Bog szedł / áby go sobie odkupił zá lud / á uczynił sobie imię / czyniąc wielkie rzeczy y strászne / wyganiájąc pogány przed twarzą ludu twego / ktoryś wykupił z Egiptu.

22 Y uczyniłeś lud twoj Izráelski sobie zá lud / áż ná wieki / á ty PANIE stałeś śię im zá Bogá.

23 Przetoż teraz o PANIE / słowo ktoreś powiedźiał o słudze twojim / y o domu jego / niech będźie ztwierdzone áż ná wieki : á uczyń jákoś powiedźiał.

24 Niechajże śię ták stánie ; y niechaj będźie uwielbione imię twoje / áż ná wieki / áby mowiono: PAN Zastępow / Bog Izráelski / Bogiem jest nád Izráelem: á dom Dawidá sługi twego niechaj umocniony będźie przed twarzą twoją.

25 Abowiemeś ty / Boże moj / objáwił słudze twemu / iż mu zbudujesz dom: przetoż ználazł sługá twoj u śiebie, áby śię modlił przed tobą.

26 A ták o PANIE / tyś sam Bog / á mowiłeś to dobre o słudze swym.

27 Teraz tedy począłeś błogosłáwić domowi sługi twego / áby trwał ná wieki przed tobą : boś tu PANIE jemu błogosłáwił / á będźie ubłogosłáwiony ná wieki.

ROZDZIAŁ XVIII.

Dawidowe zwyćięstwá. 9. Tohy Krol Emát pokoju szuka. 14. Urzędnicy Dawidowi.

1 Y Stáło śię potym że poráźił Dawid a Filistyny / y poniżył je: á wźiął Get / y wśi jego z rąk Filistynow.

2 Poráźił też Moábczyki / y byli Moábczycy sługámi Dawidowymi / przynosząc mu hołd.

3 Poráźił też Dawid Hádárezerá / Krolá Soby w Emát gdy był wyjáchał áby rozprzestrzeniał páństwo swoje / nád rzeką Eufrátes.

4 Zábrał mu tedy Dawid tyśiąc wozow / y śiedm tyśiecy jezdnych / y dwádźieśćiá tyśiecy mężow pieszych / y poderznął Dawid żyły wszystkich woźnikow / záchowawszy z nich koni do stá wozow.

5 Przyćiągnęli też Syryjczycy z Dámászku / ná pomoc Hádárezerowi Krolowi Soby : Lecz poráźił Dawid z Syryjczykow dwádźieśćiá y dwá tyśiące mężow.

6 Tedy Dawid osádźił żołnierzem Syryją Dámáską / á byli Syryjczycy sługámi Dawidowymi / oddawájąc mu hołd : y záchowywał PAN Dawidá gdźie śię kolwiek obroćił.

7 Pobrał też Dawid tarcze złote / ktore mieli słudzy Hádárezerowi / y wniosł je do Jeruzalem.

8 Przytym z Tybchát y z Chun / miast Hádárezerowych / nábrał Dawid miedźi bárzo wiele : z ktorey Sálomon spráwił morze b miedźiáne / y słupy / y naczynia miedźiáne.

9 A Gdy usłyszał Tohy Krol Emát / że poráźił Dawid wszystko wojsko Hádárezerá Krolá Soby

10 Posłał Adorámá Syná swego do Krolá Dawidá / áby go pozdrowił w pokoju: y áby mu powinszował / przeto że zwalczył Hádárezerá / y poráźił go : (ábowiem walczył Tohy z Hádárezerem) ktory przyniosł z sobą c wszelákie naczynia złote / y śrebrne y miedźiáne.

11 Ktore też poświęćił Krol Dawid PANu z

f Jerem. 32. 3. Náh. 1. 7. 2 Kor. 5. 11.
g 5 Moj 3. 24. y 4. 35. y 6. 4. 1 Krol. 8. 23. Psalm 86. 8. Exod. 37. 16. y 43. 10 y 44. 6. y 45. 5. y 46. 9. Dán. 3. 29. Ozea. 13. 4. Joel. 2. 27.
a 2 Sám. 8. 1. 2.
b 1 Krol. 7. 23.
c H. Wszytko.

ſrebrem y ze złotem/ ktore był pobrał od wßyſtkich narodow/ od Edomczykow/ y od Moábczykow/ y od Synow Ammonowych/ y od Filiſtynow/ y od Amálekitow.

12 A d Abiſáj Syn Sárwijey poráźił Edomczykow w dolinie ſolney ośmnaśćie tyśięcy. ♣ 13 Y oſádźił Edomſką źiemię żołnierzem: á byli wßyſcy Edomczycy ſługámi Dawidowym; y záchowywał PAN Dawidá wßędźie gdźie śię obroćił. ♣

d 2 Sám. 8. 13. Pſalm 60. 2.

14 A ták krolował Dawid nád wßyſtkim Izráelem/ czyniąc ſąd y ſpráwiedliwość/ wßyſtkiemu ludowi ſwemu.

15 A *Był* Joáb Syn Sárwijey nád woyſkiem: á Jozáfát Syn Ahiludow Kánclerzem. ♣ 16 A Sádok Syn Achitobow/ y Abimelech Syn Abiátarow *byli* Kápłánámi/ á Suſá *był* Piſárzem. ♣ 16 Bánájás też Syn Jojádow/ był *przełożonym* nád Cheretczykámi/ y Feletczykámi: á Synowie Dawidowi *byli* pierwßymi przy boku krolewſkim.

Rozdział XIX.

Ammonitſki Krol Hánon. 4. obelżywßy Posły Dawidowe. 6. wojnę przećiw niemu podnośi. 10. ále go przez Joábá raz. 16. y drugi poráźił.

1 Y Stáło śię potym/ że umárł Náhás Krol Synow Ammonowych/ a á Syn jego krolował miáſto niego. ♣ 2 Tedy rzekł Dawid: Uczynię miłośierdźie nád Hánonem/ Synem Náháſowym/ bo Oćiec jego uczynił miłośierdźie náde mną. Y posłał Dawid poſły/ áby go ćießyli po Ojcu jego: á ták przyßli ſłudzy Dawidowi do źiemię Synow Ammonowych/ do Hánoná/ áby go ćießyli.

a 2 Sam 10. 1.

3 A le rzekli Kśiążętá ſynow Ammonowych do Hánoná: Mniemaß żeby Dawid czynił uććiwość Ojcu twemu/ iż przyſłał do ćiebie *tych* ktorzyby ćię ćießyli? ázaż nie dla tego/ áby wypátrzyli/ y wyßpiegowáli y zburzyli tę źiemię przyßli ſłudzy jego do ćiebie? ♣ 4 Przetoż wźiąwßy Hánon ſługi Dawidowe/ ogolił je/ y poobrzynał ßáty ich/ od połowice áż do zádkow/ y puśćił je. ♣ 5 Poßli tedy *niektorzy*/ y oznájmili Dawidowi o tych mężách; y posłał przećiwko nim/ (poniewaź byli oni mężowie obelżeni bárzo) y rzekł *im* Krol: Zoſtańćie w Jerycho áż odrostą brody wáße/ potym śię wroćićie.

6 A Widząc Synowie Ammonowi/ że śię obrzydłymi ſtáli Dawidowi/ posłał Hánon/ y Synowie Ammonowi/ tyśiąc talentow ſrebrá/ áby ſobie nájęli *zá te* pieniądze z Meſopotámiey y z Syryjey Máácha/ y z Soby wozy y jezdne. ♣ 7 Y nájęli ſobie zá one pieniądze trzydźieśći y dwá tyśiącá wozow/ y Królá Máácha z ludem jego: ktorzy przyćiągnąwßy/ położyli śię obozem przećiw Medebá: á ſynowie Ammonowi zebrawßy śię z miaſt ſwych/ ſtáwili śię do bitwy. ♣ 8 *Co* gdy uſłyßał Dawid/ posłał Joábá ze wßyſtkim wojſkiem ludu ryçerſkiego. ♣ 9 A ták wyćiągnąwßy Synowie Ammonowi/ ußykowáli śię do bitwy przed bramą miejſką: krolowie záśię ktorzy byli przyßli *ná pomoc* oſobno w polu *byli*. ♣ 10 Przetoż widząc Joáb ußykowáne przećiwko ſobie wojſko do bitwy z przodku y z tyłu/ wybrał *niektore* ze wßyſtkich przebránych z Izráelá/ y ußykował wojſko przećiw Syryjczykom. ♣ 11 A oſtátek ludu dał pod rękę Abiſájemu/ brátu ſwemu: y ußykowáli śię przećiw Synom Ammonowym. ♣ 12 Y rzekł Joáb: Jeſli mi będą śilnymi Syryjczycy/ przyjdźieß mi ná pomoc: A jeſli tobie Synowie Ammonowi będą śilnymi/ ja tobie dam pomoc. ♣ 13 Zmacniaj śię/ á bądźmy mężnymi zá lud náß/ y zá miáſtá Bogá náßego: á PAN/ co dobrego jeſt w oczách jego/ niech uczyni. ♣ 14 Náſtąpił tedy Joáb/ y lud ktory z nim *był* do bitwy przećiwko Syryjczykom/ ále oni ućiekli przed nim. ♣ 15 Tedy Synowie Ammonowi ujrzawßy/ że ućiekáli Syryjczycy/ ućiekli y oni przed Abiſáim brátem jego/ y ußli do miáſtá: á Joáb wroćił śię do Jeruzalem.

16 A Ták widząc Syryjczycy/ iż byli porążeni od Izráelá/ wypráwili poſły/ y wywiedli Syryjczyki

czyki ktorzy *byli* zá rzeką/ á Sobách Hetman wojská Hádárezerowego prowádźiłje. 17 Y oznájmiono to Dawidowi: Ktory zebrawszy wszystkiego Izráelá/ przepráwił śię przez Jordan/ á przyćiągnąwszy do nich uszykowáł wojsko przećiwko nim: á gdy uszykowáł wojsko Dawid przećiwko Syryjczykom ku bitwie/ zwiedli z nim bitwę. 18 Tedy uciekli Syryjczycy przed Izráelem/ y poráźił Dawid z Syryjczykow śiedm tyśięcy wozow/ y czterdźieśći tyśięcy mężow pieszych/ y Sobáchá Hetmáná wojská *onego* zábił. 19 Przetoż gdy ujrzeli sludzy Hádárezerowi/ iż byli poráżeni od Izráelá/ uczynili pokoj z Dawidem/ y służyli mu. Y nie chćieli nápotym Syryjczycy dawáć pomocy Synom Ammonowym.

ROZDZIAŁ XX.

Dawid zwyćiężył Ammonity, y miásto ich wniwecz obroćił. 4. trzy sławne bitwy zwiodł z Filistynámi, z ktorych w káżdey jeden obrzym Filistyński poległ.

1 Y Stáło śię po a roku tego czásu/ gdy Krolowie zwykli wyjeżdżáć *ná wojnę*, iż wywiodł Joáb co mężnieysze rycerstwo/ y pustoszył źiemię Synow Ammonowych/ á przyćiągnąwszy obległ Rábbę: (lecz Dawid zostawał w Jeruzalem) y dobył Joáb Rábby y zburzył ją. 2 Y wźiął Dawid b koronę Królá ich z głowy jego; á ználazł w niey talent złotá / y kámienie bárzo drogie: y włożono ją ná głowę Dawidowę/ y wywiozł łupow z miástá bárzo wiele. 3 Lud też ktory *był* w nim/ wywiodł/ y dał je potrzeć piłámi y wozámi żeláznymi/ y *porąbáć* śiekierámi: Tákći uczynił Dawid wszystkim miástom Synow Ammonowych/ y wroćił śię Dawid ze wszystkim ludem do Jeruzalem.

4 P Otym znowu/ gdy byłá wojná c w Gázer z Filistynámi/ zábił Sobbocháj Husátczyk/ Syfę/ ktory był z narodu Obrzymow: á ták *Filistynowie* poniżeni są. 5 Byłá też jeszcze wojná z Filistynámi/ gdźie zábił Elchánán/ Syn Jáirow/ Láchmiego/ brátá Goliatá Gettejczyká/ ktorego drzewce u włocznie było jáko nawoj tkácki. 6 Nád to jeszcze byłá wojná w Get/ gdźie był mąż wzrostu wielkiego/ májąc po sześći pálcow/ *wszystkich* dwádźieśćiá y cztery: á ten też był z narodu tegoż obrzymá. 7 Ten gdy urągał Izráelowi/ zábił go Jonátán Syn Sámájá/ brátá Dawidowego. 8 Ci byli Synowie jednego Obrzymá z Get; ktorzy polegli od ręki Dawidowey/ y od ręki sług jego.

a 2 Sám. 11. 1. y 12. 26
b 2 Sám. 12. 30.
c 2 Sám. 21. 18.

ROZDZIAŁ XXI.

Dawid lud liczy. 7. y tego żáłuje. 8. á ze trzech plag od Bogá podánych, mor obiera. 14. ktorym pomárło ludu 70000. 15. PAN ná prozbę jego Anjołowi ludu mordowáć zákazał. 18. on PAnu Ołtarz zbudowawszy, ná nim ofiárował: záczym też plágá ustáłá.

1 A Le Szátan a powstał przećiw Izráelowi/ á pobudźił Dawidá/ áby policzył Izráelá. 2 Przetoż rzekł Dawid do Joábá/ y do przełożonych nád ludem: Idźćie/ policzćie Izráelá od Beerszebá/ áż do Dán: á odnieśćie do mnie/ żebym wiedźiał poczet ich. 3 Ale rzekł Joáb: Niech przymnoży PAN ludu swego/ jáko teraz jest/ tyle sto kroć: izali Krolu PAnie moj/ nie są wszyscy oni sługámi PAná mego? przeczże śię tego dowiáduje PAN moj? przeczżeby to miáło być ná upadek Izráelowi? 4 Wszákże słowo krolewskie przemogło Joábá: przetoż wyszedł Joáb/ á obszedszy wszystkiego Izráelá/ wroćił śię potym do Jeruzalem. 5 Y oddał Joáb poczet porządkowánego ludu Dawidowi: á było wszystkiego Izráelá (tyśiąc tyśięcy/ y sto tyśięcy mężow godnych ku bojowi: á z Judy było cztery kroć sto tyśięcy/ y śiedmdźieśiąt tyśięcy mężow wálecznych. 6 Lecz Lewitow y Benjámitow/ nie policzył miedzy nie; gdyż przykre było rozkazánie krolewskie Joábowi.

7 O Wszem nie podobáłá śię Bogu tá rzecz/ przetoż pokarał Izráelá. 8 Y rzekł Dawid do Bogá:

a 2 Sám. 24. 1.

Zgrzeszyłem bárzo/ żem to uczynił: ále teraz oddał/ proszę/ niepráwość sługi twego/ bom bárzo głupie uczynił.

9 ZAtym rzekł PAN do Gádá Proroká Dawidowego mowiąc; 10 Idź/ powiedz Dawidowi/ á rzecz: Ták mowi PAN: Trzy ć rzeczy podawam; obierz sobie jedne z nich/ 11 ábym ći uczynił. Tedy przyszedł Gád do Dawidá/ y rzekł mu: Ták 12 mowi PAN; Obierz sobie: Abo przez trzy látá głod: ábo żebyś przez trzy mieśiące ginął od nieprzyjaćioł twych/ á miecz nieprzyjaćioł twojich żeby ćie śćigał: ábo żeby przez trzy dni miecz PAńśki/ y mor *był* w ziemi/ á Anjoł PAńśki żeby niszczył wszystkie gránice Izráelskie: Przetoż teraz uważ co mam odpowiedźieć temu ktory mie 13 posłał. Y rzekł Dawid do Gádá: Bárzom ścieśniony; niech wpádnę/ proszę/ w rękę PAńską/ gdyż bárzo wielkie są zlitowánia jego/ á w ręce ludzkie niechaj nie wpadam.

14 TEdy przepuśćił PAN powietrze morowe ná Izráelá: Y poległo z Izráelá śiedmdźieśiąt tyśięcy mężow. 15 Posłał też Bog Anjołá do Jeruzalem/ áby je tráćił: á gdy je tráćił/ ujrzał PAN/ y użalił śię nád tym złym: Y rzekł Anjołowi trácącemu: Dosyć; już záwśćiągni rękę twą. A Anjoł PAńśki stał podle bojewiská Ornáná Jebuzejczyká. 16 W tym podniosszy Dawid oczy swe/ ujrzał Anjołá PAńskiego/ ktory stał miedzy ziemią y miedzy niebem: á w ręce jego miecz jego dobyty wyćiągniony przećiw Jeruzalem. Y upadł Dawid/ y stárszy oblekszy śię w wory ná twarzy swoje: 17 Zátym rzekł Dawid do Bogá: Izalim nie ja rozkazał liczyć ludu? Jamći jest sam ktorym zgrzeszył/ y bárzo źle uczynił: ále te owce coż uczyniły? PANie Boże moj/ niech śię obroći/ proszę/ ręká twojá ná mie y ná dom Ojcá me°: ále przećiwko ludowi twemu niech śię nie sroży tá plágá.

18 ZAtym Anjoł PAńśki rzekł do Gádá/ áby mowił Dawidowi/ żeby szedł y zbudował Ołtarz PANU/ ná bojewisku Ornáná Jebuzejczyká. 19 A ták szedł Dawid według słowá Gádowego/ ktore mowił 20 imieniem PAńskim. Tedy obejrzawszy śię Ornán/ ujrzał onego Anjołá; á czterej synowie jego ktorzy *byli* z nim skryli śię: á Ornán młoćił pszenicę. 21 W tym przyszedł Dawid do Ornáná/ á pojrzawszy Ornán obaczył Dawidá/ y wyszedszy z bojewiská pokłonił śię Dawidowi twarzą do ziemie.

22 Y Rzekł Dawid do Ornáná: Daj mi plác *tego* bojewiská/ ábym zbudował ná nim Ołtarz PAnu: zá słuszne pieniądze zpuść mi je/ á będźie odwroconá tá plágá od ludu. 23 Y rzekł Ornán Dawidowi; Weźmi *je* sobie/ á niech uczyni Krol PAn moj co mu śię dobrego widźi. Otoć przydawam y woły ná cáłopalenia/ y woz nádrwá/ y pszenicę ná ofiárę 24 śniedną: *toć* wszystko dawam. Y rzekł Krol Dawid do Ornáná: Nie ták: Ale ráczey kupię zá słuszne pieniądze: Bo nie wezmę co twego jest: áni będę ofiárował PAnu cáłopalenia dárowánego. 25 A ták Dawid dał Ornánowi zá *on* plác/ sześć set 26 syklow złotá dobrey wagi. Y zbudował tám Dawid Ołtarz PAnu: á ofiárował cáłopalenia y ofiáry spokojne: y wzywał PAná/ ktory go wysłuchał *zpuśćiwszy* ogień z Niebá ná Ołtarz cáłopalenia. 27 Y rzekł PAn do Anjołá/ áby obroćił miecz 28 swoj w pochwy swoje. Onego czásu widząc Dawid/ iż go wysłuchał PAN ná bojewisku Ornáná Jebuzejczyká/ ofiárował tám ofiáry. 29 Abowiem Przybytek PAński/ ktory uczynił Mojżesz ná puszczy/ y Ołtarz cáłopalenia/ ná on czás *był* 30 ná wyżynie w Gábáonie. A nie mogł Dawid iść do niego/ áby śię rádźił Bogá: bo przestrászony był mieczem Anjołá PAńskiego.

ROZDZIAŁ XXII.

Dawid máteryą ná Kośćioł zgotowawszy. 6. ná śmierć śię gotując, upomina żeby go Sálomon budował. 16. Pieniądze y rzemieśniki mu oddáje. 18. á Kśiążętom żeby mu wiernie pomagáli, rozkázuje.

1 Y Rzekł Dawid: Toć jest miejsce domu PANá Bogá y to Ołtarz ná całopalenie Izráelowi.

2 PRzetoż rozkazał Dawid áby zgromádzono cudzoziemce / ktorzy *byli* w ziemi Izráelskiey: y postánowił *z nich* kámienniki/ áby ciosáli kámienie czworográniáste ná budowánie domu Bożego. 3 ✣ Zelázá też bárzo wiele ná gozdźie/ y ná drzwi w bramách/ y ná spajánie nágotował Dawid / y miedźi wagę niezliczona. 4 ✣ Drzewá też Cedrowego bez liczby: ábowiem náwieźli Dawidowi Sydończycy/ y Tyryjczycy/ drzewá Cedrowego bárzo wiele. 5 ✣ Bo rzekł był Dawid: Sálomon Syn moj *jest* młodźieńczykiem máłym: á dom ma być zbudowány PANU/ wielki y známienity: ktoregoby imię y sławá/ po wszystkiey ziemi *byłá*: Przetoż teraz nágotuję mu *potrzeb.* Y nágotował Dawid przed śmierćią swą bárzo wiele potrzeb.

6 TEdy záwołał Sálomoná Syná swego/ á przykazał mu/ áby zbudował dom PANU Bogu Izráelskiemu. 7 ✣ Y rzekł Dawid do Sálomoná; Synu moj: Vmyśliłem a był w sercu mojim zbudowáć dom imieniowi PANA Bogá mego. 8 ✣ Ale śię stáło do mnie słowo Páńskie/ mowiąc: Wieleś b krwie rozlał / y wielkieś wojny prowádźił: nie będźiesz budował domu imieniowi memu/ przeto/ żeś wiele krwie rozlał ná źiemię przede mną. 9 ✣ Oto Syn ktoryć śię urodźi/ będźie mężem spokojnym: Bo mu dam odpocżynienie od wszystkich nieprzyjaćioł jego zewsząd. ✣ Przetoż Sálomon będźie imię jego: Abowiem pokoj y odpocżynienie dam Izráelowi zá dni jego. 10 ✣ On zbuduje c dom imieniowi memu. On mi d będźie zá Syná/ á ja mu *będę* zá Ojcá: y utwirdzę stolicę krolestwá jego nád Izráelem áż ná wieki. 11 ✣ Przetoż PAN będźie z tobą Synu moj: y będźieć śię szcżęśćiło/ y zbudujesz dom PANá Bogá twego/ jáko mowił o tobie. 12 ✣ Wszákże niechći da PAN rostropność/ y smysł/ á niech ćię postánowi nád Izráelem/ ábyś strzegł zakonu PANá Bogá twego. 13 ✣ Tedy szczęśliwym będźiesz/ jeśli strzedz y cżynić będźiesz przykazánia y sądy/ ktore rozkazał PAN przez Mojzeszá Izráelowi: zmacniajże śię/ á bądź zmężyłym/ e nie boj śię/ áni śię lękaj. 14 ✣ A otom ja w utrapieniu mojim/ nágotował ná dom Páński/ złotá sto tyśięcy tálentow / y śrebrá tyśiąc tyśięcy tálentow: do tego miedźi y żelázá bez wagi/ bo *tego* wiele jest: drzewá/ tákże/ y kámienia nágotowałem: á *ty* do tego przycżynisz. ✣ 15 Masz też u śiebie wiele rzemieśników/ kámienników/ y murárzow/ y ćieślow/ y wszelkich biegłych w káżdym rzemieśle. 16 ✣ Złotá/ śrebrá/ y miedźi / y żelázá nie mász liczby: wstańże á cżyń/ á PAN będźie z tobą.

17 Y Przykazał Dawid wszystkim Kśiążętom Izráelskim/ áby pomagáli Sálomonowi Synowi jego; 18 ✣ *Mowiąc:* Izali PAN Bog wász *nie jest* z wámi ktory wam dał odpocżynienie zewsząd? Bo dał w ręce moje obywátele *tey* źiemie/ y poddána jest tá źiemia PANU/ y ludowi jego. 19 ✣ Teraz tedy oddajćie serce swe y duszę swoje/ ábyśćie szukáli PANá Bogá wászego: y wstańćie/ á budujćie Swiatnicę PANU Bogu/ żebyśćie *tám* wnieśli skrzynię przymierza Páńskiego/ y nacżynia święte Boże do domu/ ktory będźie zbudowány imieniowi Páńskiemu.

ROZDZIAL XXIII.

Dawid zstárzawszy śię, Sálomoná Krolem cżyni. 3. A Lewitom urzędy rozdawa.

1 A Ták Dawid będąc stáry y pełen dni/ postánowił Krolem Sálomoná Syná swego/ nád Izráelem.

2 Y Zgromádźił wszystkie Kśiążętá Izráelskie/ y Kápłány/ y Lewity. 3 ✣ A policżono Lewity/ od trzydźiestu lat y wyżey: y był pocżet ich według głow ich y osob/ trzydźieśći y ośm tyśięcy. 4 ✣ Z ktorych postánowiono ná posługę domu Páńskiego / dwádźieśćiá y cztery tyśiące: á Przełożonych y Se-

a 1 Kron 28. 2.
b 2 Sám. 7. 4. 1 Kron 28. 3.
c 2 Sám. 7. 13. 1 Krol. 5. 5.
d 2 Sám. 7. 14. Zyd. 1. 5.
e 5 Moj 31. 7. 8 Jozue. 1. 7.

5 dziow ſześć tyśiecy. ✠ Nád to cztery tyśiace odźwiernych / y cztery tyśiace chwalacych PANA ná inſtrumenćiech / ktorych náſpráwiał *Dawid* ku chwaleniu *Bogá*.

6 Y Rozdźielił je Dáwid ná *pewne* huffy/według Synow Lewiego; *to jeſt* a Gerſoná / Káátá / y Meráregó. 7 ✠ Z Gerſoná *byli* Láádán y 8 Semei. ✠ Synowie Láádánowi przednieyſzy Jechiel/y Zetán/y Joel/ 9 ći trzej. ✠ Synowie Semejowi: Sálomit/y Házyel / y Hárán/ ći trzej: ćić *byli* Przednieyſzy *domow* Ojcowſkich/z Láádáná. 10 ✠ A Synowie Semejowi: Jáchát/ Zyná/y Jehus/y Báryaſz: ćić Synowie Semejowi 11 czterej. ✠ A Jáchát był pierwſzym/á Zyzá wtory / ále Jehus y Báryaſz/ nie mieli wiele Synow: przetoż byli w domu Ojcowſkim policzeni zá jednę fámilią.

12 SYnowie Káátowi / Amrám/ Jzáár / Hebron / y Huſyel/ 13 czterej. ✠ Synowie b Amrámowi/ Aáron / y Mojżeſz: Lecz c Aáron był odłączony/ áby ſłużył w Swiątnicy naświetſzey/ ſam/ y Synowie jego / áż ná wieki: y áby kádźili przed PAnem / á ſłużyli mu/ y błogoſłáwili w imieniu jego áż ná 14 wieki. ✠ Ale Synowie Mojżeſzá/ mężá Bożego / policzeni ſą w pokoleniu 15 Lewi. ✠ Synowie Mojżeſzowi 16 d Gerſon/ y Eliezer. ✠ Synowie 17 Gerſonowi: Sebuel pierwſzy. ✠ A Synowie Eliezerowi byli Rechábiaſz pierwſzy. ✠ Y nie miał Eliezer Synow innych: Ale Synowie Rechábiaſzowi rozmnożyli śie bárzo. 18 ✠ Synowie Jzáárowi / Sálomit 19 pierwſzy. ✠ Synowie Hebronowi/ Jeryaſz pierwſzy/ Amáryaſz wtory/ Jeházyel trzeći/á Jekmáám czwarty. 20 ✠ Synowie Huſyelowi/ Michá pierwſzy/ á Jeſyaſz wtory.

21 SYnowie e Meráregó Máheli/ y Muſy. ✠ A Synowie Má- 22 helego/Eleázár/y Cys. ✠ Y umárł Eleázár / á nie miał Synow / tylko corki / ktore zpojmowáli Synowie 23 Cyſowi/brácia ich. ✠ Synowie Muſy / Máheli / y Eder / y Jerymot 24 trzej. ✠ Cić ſą Synowie Lewiego/ według domow Ojcow ſwych: przednieyſzy *domow* Ojcowſkich/ktorzy policzeni byli według pocztu imion / y oſob ſwych z oſobná: ktorzy odpráwowáli prace uſługowánia / w domu Páńſkim / od dwudźieſtu lat y 25 wyżey. ✠ Abowiem rzekł Dawid: Dał odpoczynienie PAN Bog Jzráelſki ludowi ſwemu: y będźie mieſzkał w Jeruzalem áż ná wieki.

26 DO tego y Lewitowie nie będą więcey nośić przybytku / y wſzyſtkiego naczynia jego/ ku poſługowániu jego: 27 ✠ Ale według poſtánowienia Dawidowego oſtátniego/ byli policzeni Synowie Lewiego/ od 28 dwudźieſtu lat y wyżey: ✠ Aby zoſtawáli pod ręką Synow Aáronowych / ku uſłudze domu Páńſkiego/ w przyśionkách y w gmáchách/ y ku oczyśćiániu wſzelkich rzeczy poświęconych/ y ku pracy około uſługi 29 domu Bożego. ✠ Y około chlebá pokłádnego / y około mąki ná ofiárę/ y około plackow nie kwáſzonych / y około panewek / y około rzeczy smáżonych / y około wſzelkiey miáry / y 30 odmierzánia. ✠ A iżby ſtali ná káżdy poránek ku wyſławiániu/y ku chwaleniu PAná/tákże y wieczor. 31 ✠ Nád to / przy káżdym ofiárowániu cáłopalenia PAnu/ w Sábbáty/ná nowiu mieśiacá/ y w uroczyſte świętá według liczby y porządku ich/ uſtáwicznie przed PAnem. 32 ✠ A ták áby pilnowáli ſtráży Namiotu zgromádzenia / y ſtráży świątnice/ y ſtráży Synow Aáronowych bráći ſwych / w uſłudze domu Páńſkiego.

Rozdział. XXIV.

Dawid Káplány ná pewne rzędy dźieli. 20. á z Káátytow y Meárytow, ſługi im loſem obráne, przydawa.

1 A Synowie Aáronowi tym ſpoſobem rozdźieleni *byli*. Synowie Aáronowi *byli*: Nadáb/y Abiu/ 2 Eleázár/y Jtámár. ✠ Ale iż Nádáb y Abiu a umárli przed obliczem Ojcá ſwego/á Synow nie mieli: Przetoż odpráwowáli urząd kápłáńſki/ 3 Eleázár/y Jtámár. ✠ Y podźielił je Dawid / *to jeſt* Sádoká z Synow Eleázárowych/y Achimelechá/z Synow Jtámárowych/ według urzędu

Marginalia: a 1 Mojż. 46.11. 2 Mojż. 6.16. 4 Mojż. 26.27. 1 Kron. 6.1. — b 2 Mojż. 2.2. — c 2 Mojż. 28.1.2. Żyd. 5.4. — d 2 Mojż. 2.22. y 18.3. — e 1 Kron. 6.17. — a 1 Mojż. 10.1.2. 4 Mojż. 3.4. y 26.61.

4 ich/w usługách ich. ✠ Y ználázło śię Synow Eliázárowych / więcey przedniejszych mężow / niż Synow Itámárowych / gdy je podźielił. Z Synow Eleázárowych było przedniejszych / według domow Ojcowskich/ szesnaśćie: ále z Synow Itámárowych według domow Ojcowskich osm. 5 ✠ A rozdźieleni są losem jedni od drugich : bo byli przełożonymi nád Swiatnicą/ y przedniejszymi przed Bogiem / ták z Synow Eleázárowych/jáko y z Synow Itámárowych. 6 ✠ A popisał je Semejasz/ Syn Nátánáelow/pisarz z pokolenia Lewi/ przed Krolem y Kśiążęty / y przed Sádokiem kápłánem / y Achimelechem synem Abiátárowym/y przedniejszymi z domow Ojcowskich/ kápłánow y Lewitow: A náznáczono jeden dom Ojcowski Eleázárowi ; á drugi náznáczono Itámárowi.

7 Y Padł los pierwszy ná Jehojárybá: 8 ná Jedájaszá wtory. ✠ Ná Hárymá trzeći: ná Seorymá czwarty. 9 ✠ Ná Málechiaszá piąty: ná Mijámáná szosty 10 ✠ Ná Akkosá śiodmy: 11 ná Abiaszá osmy. ✠ Ná Jesuego dźiewiąty: ná Secheniaszá dźiesiąty. 12 ✠ Ná Eliásibá jedenasty: ná Jákimá dwánasty. 13 ✠ Ná Huppá trzynasty : 14 ná Jesebábá czternasty. ✠ Ná Bilge piętnasty : ná Jmmerá szesnasty. 15 ✠ Ná Chezyrá śiedmnasty: ná Happisesá osmnasty. 16 ✠ Ná Petáchiaszá dźiewiętnasty : ná Ezechielá dwudźiesty. 17 ✠ Ná Jáchiná dwudźiesty y pierwszy: ná Gámuelá dwudźiesty y 18 wtory. ✠ Ná Delájaszá dwudźiesty y trzeći : ná Máázyaszá dwudźiesty y czwarty. 19 ✠ Ci są zporządzeni w posługowániu swojim/áby wchodźili do domu Páńskiego w przemiánách swych jáko zwykli pod rządem b Aároná Ojcá ich/ jáko mu był rozkazał Pan Bog Jzráelski.

b H. Pod ręką.

20 A Z Synow Lewiego ktorzy byli pozostáli z Synow Amrámowych Subáel : z Synow Subáelowych Jechdejasz. 21 ✠ Z Rechábiaszá/z Synow Rechábiaszowych/ był przedniejszy/Jesyasz. 22 ✠ Z Jsááry/Sálomit: z Synow Sálomitowych Jáhát. 23 ✠ A Synowie Jeryaszowi/Amáryasz wtory : Jeházyel trzeći : 24 Jekmáán czwarty. ✠ Synowie Husyelowi / Michá : z Synow Michy/ 25 Sámir. ✠ Brát Michásow/Jesyasz. z Synow Jesyaszowych/Zácháryasz: 26 ✠ Synowie Merárego: Mácheli/y Musy : Synowie Jáhásyaszowi 27 Beno c. ✠ Synowie Merárego z Jáhásyaszá/ Beno / d Soám / y 28 Záchur/ y Hibry. ✠ Z Máhelego/Eleázár: 29 ktory nie miał Synow. ✠ Z Cysá : Synowie Cysowi Jeráhmeel. 30 ✠ A Synowie Musy Máheli/ y Eder/ y Jerymot. ✠ Ci byli Synowie Lewitow/według domow Ojcow ich. 31 ✠ Y ći też miotáli losy náprzećiwko bráćij swojey / Synom Aáronowym/ przed Dawidem Krolem/ y Sádokiem/ y Achimelechem/ y przedniejszymi domow Ojcowskich/ z Kápłánow y Lewitow/y domow Ojcowskich : káżdy przedniejszy przećiwko brátu swemu młodszemu.

c I. Synowie jego.

d I. Syná jego.

ROZDZIAŁ XXV.

Dawid y Kśiążętá jego muzyki rozdźielili, śpiewaki kośćielne, przez los ná dwádźieśćiá y czterzy rzędy.

1 Y Odłączył Dawid y Hetmáni wojská/ná posługowánie/ Syny Asáfowe y Hemánowe/y Jedytunowe / ktorzy prorokowáli przy cytrách/ y przy hárfách/ y przy cymbálech : á byłá liczbá ich / to jest mężow prácujących w usłudze swey. 2 ✠ Z Synow Asáfowych/ Záchur/ y Jozef/ y Náttániasz / y Asárelá: Synowie Asáfowi byli pod ręką Asáfową / ktory prorokował ná rozkazánie krolewskie. 3 ✠ Z Jedytuná : Synowie Judytunowi/Godoliasz / y Zery / y Jesájasz/ Nájábiasz/y Mátytyasz y Simeji sześć; pod ręką Ojcá ich Jedytuná : ktory prorokował a przy hárfie / wyznawájąc y chwaląc PAná. 4 ✠ Z Hejmáná ; Synowie Hemánowi: Bukkiasz/ Mátániasz/ Husyel/ Zebuel/ y Jerymot / Chánániasz / Chánáni/ Eliátá / Geddálty / y Româmtyeser/ y Jásbekássá/Mállothy/Hotyr/ Mácházyot. 5 ✠ Ci wszyscy byli Synowie Hemáná/Widzącego krolewskiego w słowiech Bożych: ku wywyższeniu rogu : bo dał Bog czternaśćie Synow Hemánowi / y trzy

a T. święte pieśni grał.

corki.

6 corki. ✣ Ci wßyscy *byli* pod spráwą Oycá swego / przy śpiewániu w domu Páńskim/ ná cymbálech/ ná Lutniách / y ná Cytrách ku służbie w domu Bożym : iáko rozkazał Krol/ 7 y Asáf/ Iedytun y Hemán. ✣ A był poczet ich z bráćią ich / ktorzy byli ćwiczonymi w pieśniách Páńskich : wßystkich mistrzow/ dwie śćie 8 ośmdźieśiąt y ośm. ✣ Y miotáli losy / straż przećiwko straży : ták máły iáko y wielki / ták mistrz iáko y uczeń.

9 Y Padłoć pierwßy *w domu* Asáfowym / ná Iozefá : ná Godoliaßá wtory/ z bráćią iego / y z Syny iego/ *ktorych było* dwánaśćie.
10 ✣ Ná Záchurá trzeći/ ná Synow iego y ná bráćiy iego / dwánaśćie.
11 ✣ Czwarty/ ná Isrego: ná Synow iego/ y ná bráćiy iego dwánaśćie. ✣
12 Piąty/ ná Nátániaßá/ ná Synow iego y ná bráćiy iego dwánaśćie. ✣
13 Szosty ná Bukkiaßá / ná Synow iego/ y ná bráćiy iego dwánaśćie. ✣
14 Siodmy ná Iesárelá : ná Synow iego/ y ná bráćiy iego dwánaśćie. ✣
15 Osmy ná Iesáiaßá/ ná Synow iego/ y ná bráćiy iego dwánaśćie. ✣
16 Dźiewiąty / ná Mátániaßá / ná Synow iego / y ná bráćiy iego dwá-
17 naśćie. ✣ Dźieśiąty/ ná Simeiaßá/ ná Synow iego / y ná bráćiy iego
18 dwánaśćie. ✣ Iedenasty/ ná Asárelá/ ná Synow iego / y ná bráćiy iego
19 dwánaśćie. ✣ Dwánasty / ná Hásábiaßá/ ná Synow iego / y ná bráćiy
20 iego dwánaśćie. ✣ Trzynasty ná Subáelá/ ná Synow iego/ y ná brá-
21 ćiy iego dwánaśćie. ✣ Czternasty/ ná Mátytyaßá/ ná Synow iego/ y ná
22 bráćiy iego dwánaśćie. ✣ Piętnasty/ ná Ierymotá / ná Synow iego / y
23 ná bráćiy iego/ dwánaśćie. ✣ Szesnasty : ná Chánániaßá/ ná Synow iego/ y ná bráćiy iego dwánaśćie. ✣
24 Siedmnasty / ná Iásbekáßá / ná Synow iego / y ná bráćiy iego dwá-
25 naśćie. ✣ Ośmnasty/ ná Chánániego/ ná Synow iego/ y ná bráćiy iego
26 dwánaśćie. ✣ Dźiewiętnasty / ná Mallotego / ná Synow iego / y ná
27 bráćiy iego dwánaśćie. ✣ Dwudźiesty/ ná Eliátá / ná Synow iego/ y
28 ná bráćiy iego dwánaśćie. ✣ Dwudźiesty y pierwßy / ná Hotyrá : ná Synow iego/ y ná bráćiy iego dwá-
29 naśćie. ✣ Dwudźiesty y wtory / ná Geddáltego ná Synow iego / y ná
30 bráćiy iego dwánaśćie. ✣ Dwudźiesty y trzeći / ná Máchazyotá : ná Synow iego/ y ná bráćiy iego dwá-
31 naśćie. ✣ Dwudźiesty y czwarty/ ná Romántyeserá : ná Synow iego/ y ná bráćiy iego dwánaśćie.

Rozdział XXVI.

Sporządzenie odźwiernych ná wßystkie strony. 20. y tych co byli nád skárbámi. 29. tákże przełożonych y sędźiow w Izráelu.

1 R Ozdźiały záś odźwiernych *były* z Koreiczykow / Meselemiaß Syn Korego / y Synow Asáfo-
2 wych. ✣ A z Meselemiaßowych Synow/ Záchárya pierworodny/ Iádyáel wtory/ Zábadyaß trzeći/ Iá-
3 tniel czwarty. ✣ Elám piąty/ Iohá-
4 nán szosty/ á Elienáy śiodmy. ✣ A z Obededomowych Synow Semáiaß pierworodny / Iozábád wtory/ Ioách trzeći / y Sáchár czwarty/
5 á Nátánáel piąty. ✣ Ammiel szosty/ Isáschár śiodmy / Pechulletáy o-
6 smy. ✣ Bo mu Bog błogosłáwił. Semáiaßowi też Synowi iego / zrodźili śie Synowie / ktorzy pánowáli w domu Oycá swego : bo *byli*
7 mężowie bárzo mocni. ✣ Synowie Semáiaßowi Otni / y Ráfáel : y Obed / Elzábed bráćia iego / mężowie mocni/ Elihu y Semáchiaß. ✣
8 Wßyscy ći z Synow Obededomowych / sámi y Synowie ich / y bráćia ich / káżdy z nich bárzo mocny/ y sposobny ku posługowániu : sześćdźieśiąt y dwá wßystkich z Obede-
9 domá. ✣ A z Meselemiaßowych Synow y bráćiy/ mężow mocnych ośm-
10 naśćie. ✣ A z Hosy *ktory był* z Synow Merárego / Synowie byli/ Semry przedniejßy : nie izby był pierworodny / ále *iż* go Oćiec iego
11 uczynił przedniejßym. ✣ Helkiaß wtory : Tebáliaß trzeći : Záchárya czwarty: wßystkich Synow y bráćiy Hosy trzynaśćie.

12 C I są rozdźieleni ná odźwierne/ áby byli wrotnymi z mężow przedniejßych / *trzymáiąc* straż ná

przemiány z bráćią swą / przy służ- [13] bie w domu Páńskim: ♣ Abowiem miotáli losy / ták máły jáko wielki według domow Ojcow swych / o káż- [14] dą bramę. ♣ Y padł los ná wschod słońcá Selemiászowi: Zácháryászowi tákże Synowi jego / rajcy mądremu / rzućili losy / padł los je- [15] go ná połnocy. ♣ *A* Obededomowi ná południe: ále Synom jego ná [16] dom skárbow. ♣ Suppimowi y Hożie ná zachod / z bramą Zálléchet, przy śćieżce usypáney / idącey ku gorze: *á ták byłá* straż ná przećiwko [17] straży. ♣ Ná wschod słońcá *było* Lewitow sześć; Ná połnocy / ná dźień czterej: Ná południe ná dźień czterej: A przy domu skárbow dwáj á [18] dwáj. ♣ Przy stronie zewnętrzney ná zachod / *byli* czterej ná drodze sypáney; *á* dwáj przy stronie zewnętrzney. [19] ♣ Teć *są* rozdźiały odźwiernych / z Synow Korego / y z Synow Merárego.

[20] A^a^ *Z drugich* Lewitow Achiasz *był* nád skárbámi domu Bożego / to jest / nád skárbámi a rzeczy po- [21] święconych. ♣ Synowie Láádánowi / *ktorzy byli* z Synow Gersonitskich: z Láádáná Gersończyká przedniejszy w domách Ojcowskich / Je- [22] hiel. ♣ A Synowie Jehielowi *byli* Zetám / Joel brát jego: *Ci byli* [23] nád skárbámi domu Páńskiego. ♣ Z Amrámczykow y z Izáárczykow / z Hebrończykow / y z Husyelczykow / [24] ♣ Był Sebuel / Syn Gersoná / Syná Mojżeszowego / przełożony nád [25] skárbámi. ♣ Ale bráćia jego z Eleázárá *byli* Rechábiasz Syn jego: y Jesáiasz Syn jego / y Jorám Syn jego / y Zychry Syn jego / y Sále- [26] mit Syn jego. ♣ Ten Sálomit / y bráćia jego *byli* nád wszystkimi skárbámi rzeczy poświęconych / ktore był poświęćił Dawid Krol / y przedniejszy z domow Ojcowskich / y Połkownicy / y Rotmistrze / y Het- [27] máni wojská. ♣ *Bo* z wojen y z łupow poświącáli ná popráwę do- [28] mu Páńskiego: ♣ Y wszystko co był poświęćił Sámuel Widzący / y Saul Syn Cyssow / y Abner Syn Nerow / y Joáb Syn Sárwijey / y ktokolwiek co poświącał / *oddawał* do ręku Sálomitowych y bráćij jego.

[29] Z Izáárytow: Kenániasz y Synowie jego nád robotą ^b^ zewnętrzną w Izráelu *byli*, zá Urzę- [30] dniki y zá Sędźie. ♣ Z Hebrończykow; Hásábiasz / y bráćij jego mężow dużych / *było* tyśiąc y śiedmset przełożonych nád Izráelem zá Jordanem ná zachod słońcá: w káżdey robocie Páńskiey / y w po- [31] słudze krolewskiey. ♣ A z Hebrończykow *był* Jeryasz przedniejszy nád Hebrończykámi według narodow ich / *y domow* Ojcowskich. Bo roku czterdźiestego krolestwá Dawidowego / szukano y ználeźiono między nimi *męże* bárzo mocne w Jázer [32] Gáláádskim. ♣ A bráćij jego / mężow godnych *było* dwá tyśiącá y śiedmset przedniejszych w domiech *Ojcowskich*. ♣ Y postánowił je Dawid Krol nád Rubeńczykámi / y nád Gádczykámi / y nád połowicą pokolenia Mánásséssowego: nád wszystkimi spráwámi Bożymi / y spráwámi krolewskimi.

a H. Swiątości.

b Nehe. 11.16.

ROZDZIAL. XXVII.

Porządek żołnierstwá Dawidowego. 16. Książąt w pokoleniach. 25 Urzędnikow. 32. y przednich rájcow y przyjaćioł, y Hetmánow jego.

[1] A Synow Izráelskich według liczby ich / przedniejszych w domiech Ojcowskich / y połkownikow / y rotmistrzow / przełożonych nád tymi ktorzy służyli Krolowi we wszelkiey potrzebie / w podźiałech *swojich* przychodzących y odchodzących ná káżdy mieśiąc / przez wszystkie mieśiące w roku: w káżdym podźiale *było* dwádźieśćiá y czterey [2] tyśiące. ♣ Nád hufem pierwszym pierwszego mieśiącá / *był* Jásobiám Syn Sábdyelow: á w podźiale je- [3] go *było* dwádźieśćiá y czterey tyśiące. ♣ Ten *był* z Synow Fáresowych przedniejszym / nád wszystkimi przełożonymi w wojsku / mieśiącá [4] pierwszego. ♣ A nád podźiałem wtorego mieśiącá / *był* Dodáj Achochitczyk / y z podźiałem swym: *Po nim* Miklot Książę: á w podźiale jego *było ludu* dwádźieśćiá y czterey

tyśią-

5 tyśiące. ✣ Przełożony trzeci wojská / mieśiącá trzeciego / był Bánájás Syn Jojády Kápłáná / przedniejszym : á w podźiale jego dwádźieśćiá y cztery tyśiące. 6 ✣ Ten Bánájás był mocarz miedzy trzydźiestą / y nád trzydźiestą : á nád podźiałem jego / był Ammisábád Syn jego. 7 ✣ Czwarty / czwartego mieśiącá był Asáel / brát Joábow / á po nim Zábádyasz Syn jego : á w podźiale jego dwádźieśćiá y cztery tyśiące. 8 ✣ Piąty / mieśiącá piątego był przełożonym Sámut Jezááhitczyk : á w podźiale jego dwádźieśćiá y cztery tyśiące. 9 ✣ Szósty / mieśiącá szóstego był Hirá / Syn Jkkessá Tekniteczyká : á w podźiale jego dwádźieśćiá y cztery tyśiące. 10 ✣ Śiodmy / mieśiącá śiodmego / był Heles Felonitczyk / z Synow Efráimowych : á w podźiale jego / dwádźieśćiá y cztery tyśiące. 11 ✣ Osmy / mieśiącá osmego / był Sobocháj Husátczyk z Zárchejczykow : á w podźiale jego / dwádźieśćiá y cztery 12 tyśiące. ✣ Dźiewiąty / mieśiącá dźiewiątego / był Abiezer Anátotczyk z Synow Jemini : á w podźiale jego dwádźieśćiá y cztery 13 tyśiące. ✣ Dźieśiąty / mieśiącá dźieśiątego / był Máhárái / Netofátczyk z Zárchejczykow : á w podźiale jego dwádźieśćiá y cztery ty- 14 śiące. ✣ Jedenasty / mieśiącá jedenastego / był Bánájás Fáratończyk / z Synow Efráimowych : á w podźiale jego dwádźieśćiá y cztery 15 tyśiące. ✣ Dwánasty / mieśiącá dwánastego był Heldáj Netofátczyk z Otonielá : á w podźiale jego / dwádźieśćiá y cztery tyśiące.

16 NAd to / nád pokoleniem Jzráelskim byli; nád Rubeńczykámi był Kśiążęciem Eliezer Syn Zychrego : nád Symeonczykámi / Sefátyasz Syn Mááchow. 17 ✣ Nád pokoleniem Lewiego / Chásábiász Syn Chemuelow : nád Aáronowym Sá- 18 dok. ✣ Nád Judowym Elihu z bráćij Dawidowych : nád Jsáschárowym / Amry Syn Michaelow. 19 ✣ Nád Zábulonowym Jesmájász Syn Abdyaszow : nád Neftálimowym Je- 20 rymot / Syn Asryelow. ✣ Nád Syny Efráimowymi Hoseasz Syn Azázyaszow : nád połowicą pokolenia Mánássessowego / Joel Syn Fá- 21 dájaszow. ✣ Nád drugą połowicą pokolenia Mánássessowego w Gáláádźie / Jddo / Syn Zácháryaszow : nád Benjáminowym Jáásyel Syn 22 Abnerow. ✣ Nád Dánowym Azáreel Syn Jerohámow. Cić są Kśiążętá pokoleń Jzráelskich.

23 A Nie włożył Dawid w liczbę ich żadnego, co miał dwádźieśćiá lat y niżey : Abowiem PAN był powiedźiał / iż miał rozmnożyć Jzráelá jáko gwiazdy niebieskie. 24 ✣ A Joáb Syn Sárwijey / począł był liczyć / ále nie dokończył : dla tego / że był gniew przypadł ná Jzráelá. Y nie weszłá tá liczbá w liczbę Kronik o sprawách Królá Dawidá.

a 2 Sám. 14. 4. 1 Kron. 21. 5. 6

25 A Nád skárbámi królewskimi / był Asmáwet Syn Adyelow : á nád dochodámi z pol z miast y ze wśi / y z zámkow był Jonátan Syn Uzyaszow. 26 ✣ A nád oráczámi którzy uprawiáli źiemię był Ezry Syn 27 Chelubow. ✣ A nád winnicámi był Semejász Rámátczyk : á nád urzędámi winnic / y nád piwnicámi winnymi / Zábdyász Syfmejczyk. 28 ✣ A nád Oliwnicámi / y nád drzewy figowymi które są w polách / był Báálánán Gederczyk / á nád piwnicámi 29 Oliwnymi Joás. ✣ A nád bydłem które páśiono w Sáron / Sytráj Sáronitczyk : á nád bydłem po do- 30 linách / Sáfát Syn Adlájego. ✣ A nád wielbłądámi był Obil Jsmáelitczyk : á nád ośliczámi / Jechdeasz 31 Merończyk. ✣ A nád drobnym bydłem Jázys Agerczyk. Ciż wszyscy byli przełożonymi nád máyętno- 32 śćiámi Królá Dawidá. ✣ Ale Jonátán stryj Dawidow / był rajcą / mąż mądry / y náuczony : ten / y Jehiel Syn Cháchmonow był z Syny kró- 33 lewskimi. ✣ Achitofel też był rajcą królewskim / á Chusáj Architczyk 34 przyjaćielem królewskim. ✣ A po Achitofelu był Jojádá / Syn Bánájásow / y Abiátár. A Joáb był Hetmánem wojská królewskiego.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Ostátnie słowá Dawidowe do Kśiążąt,

żet y do Sálomoná o budowániu Kośćiołá. 11. ktorego wizerunk y máteryą Sálomonowi oddał.

1 TEdy zgromadźił Dawid wszystkie Kśiążętá Izráelskie / y przednieysze z *káżdego* pokolenia / y przełożone nád huffámi / ktore służyły krolowi / y połkowniki / y rotmistrze / y przełożone nád wszystką máiętnośćią / y ośiádłośćią krolewską: Syny też swoie / z komornikámi / y z innymi możnymi / y ze wszystkim ludem rycerskim / do Ieruzalem.

2 A Powstawszy Krol Dawid ná nogi swoie / rzekł; Słuchayćie mię bráćia moji / y ludu moy. Iam był umyślił w sercu swym budowáć dom / gdźieby odpoczywáłá skrzyniá przymierza PAńskiego / y ná podnożek nog Bogá nászego / y zgotowałem był *potrzeby* ku budowániu. 3 ✠ Ale Bog rzekł do mnie: Nie będźiesz ᵃ budował domu Imieniowi memu / przeto żeś mąż walecżny / y rozlewałeś krew. 4 ✠ Ale obrał mię PAn Bog Izráelski ᵇ ze wszystkiego domu Oycá mego / ábym był Krolem nád Izráelem ná wieki: bo z Iudy obrał ᶜ Kśiążę / á z narodu Iudskiego dom Oycá mego: y z Synow Oycá mego upodobał mię sobie zá Królá nád wszystkim Izráelem. 5 ✠ A ze wszystkich Synow moich (bo mi wiele Synow PAn dał) obrał Sálomoná Syná mego / áby śiedźiał ná stolicy krolestwá PAńskiego nád Izraelem. 6 ✠ Y mowił do mnie: Sálomon ᵈ Syn twoy / ten zbuduje dom moy / y przyśionki moje: ábowiemem go sobie obrał zá Syná / á ja mu będę zá Oycá. 7 ✠ Y umocnię krolestwo jego áż ná wieki / będźieli státecżnym w pełnieniu przykazań moich / y sądow moich jáko y dźiś.

8 TEraz tedy mowię wam przed obliczem wszystkiego Izráelá / zgromádzenia *tego* Páńskiego / gdźie słyszy Bog nász: strzeżćie á szukayćie wszystkich rozkazań PANá Bogá wászego / ábyśćie ośiedli źiemię dobrą / y zostáwili ją w dźiedźictwo synom swoim po sobie / áż ná wieki. 9 ✠ A ty Sálomonie Synu moy / znay Bogá Oycá twojego / y służ mu sercem doskonáłym / y umysłem dobrowolnym: bo wszystkie sercá ᵉ przegląda PAn / y wszystkie zámysły myśli zna. Ieśli go szukáć będźiesz / ᶠ znaydźiesz go: á jeśli go opuśćisz / odrzući ćię ná wieki. 10 ✠ Obacżże teraz / iż ćię PAn obrał / ábyś zbudował dom świątnice: zmacniayże śię / á wykonay *to*.

11 TEdy oddał Dawid Sálomonowi Synowi swemu wizerunk przyśionku / y gmáchow jego / y komor jego / y sal jego / y wnętrznych pokojow jego / y domu ubłagálni. 12 ✠ Przytym wizerunk wszystkiego co był umyślił / o śieni domu Páńskiego / y o wszystkich gmáchách dla skárbow domu Bożego / y dla skárbow rzecży świętych. 13 ✠ Y dla pocżtow Kápłáńskich / y Lewitow / y dla wszystkiey prace w usłudze domu PAńskiego / y dla wszystkiego nacżynia służby domu PAńskiego. 14 ✠ Tákże złotá pewną wagę / ná wszystkie nacżynia złote / do wszystkiey usługi: srebrá tákże ná wszystkie nacżynia srebrne / pewną wagę / ná wszystkie nacżynia ku wszelákiey usłudze. 15 ✠ Miánowićie *pewną* wagę: ná świecżniki złote / y ná lámpy ich złote według wagi káżdego świecżniká / y lámp jego: y ná świecżniki srebrne / według wagi świecżniká *káżdego* y lámp jego / według potrzeby káżdego świecżniká. 16 ✠ Tákże pewną wagę złotá / ná stoły chlebow pokłádnych / ná káżdy stoł: przytym srebrá ná stoły srebrne. 17 ✠ A ná widełki y ná kociełki / y ná kádźilnice szczerego złotá / y ná czásze złote / pewną wagę ná káżdą czászę: y ná czásze srebrne / *pewną* wagę ná káżdą czászę. 18 ✠ Tákże ná Ołtarz do kádzenia dał złotá szczerego *pewną* wagę / y złotá ku wystáwieniu wozá Cherubinow / ktorzyby rozćiągnionymi skrzydłámi okrywáli skrzynię przymierza Páńskiego. 19 ✠ To wszystko (*rzekł Dawid*) opisáne ᵍ z ręki Páńskiey mię doszło / ábym zrozumiał wszystko / jáko co urobić miano.

20 A Ták rzekł Dawid do Sálomoná Syná swego: ʰ Zmacniay śię á bądź mężnym / czyń to; nie boy

Marginal notes: a 2 Sám. 7. 5. 1 Krol. 5. 3. 1 Kron 22. 8. — b Mądr. 9. 7. — c 1 Moj. 49. 8. 2 Sám. 16. 13. — d 2 Sám. 7. 13. — e 1 Sám. 16. 7. 1 Kron 29. 17. Psalm. 7. 10. Ierem. 11. 20. y 17. 10 y 20. 12 Objáw. 2. 23. — f Ezái. 55. 6. — g I. Opisáne ręką Páńską. — h 5 Moj. 31. 7. 8 Iosue. 1. 7.

śię/áni śię lękaj: bo PAN Bog/ Bog moj *bedźie* z tobą: nie opuśći ćię/ áni ćię odstąpi/ áż dokończysz wszystkiey roboty służby domu Páńskiego. 21 ✣ A oto poczty Kápłánow y Lewitow do káždey posługi w domu Bożym/ *będą* z tobą w káždey prácy: káždy ochotny y rostropny przy wszelkiey posłudze/ tákże Kśiążętá/ y wszystek lud *stáną* ná káżde rozkazánie twoje.

Rozdział XXIX.

Liczbá tego co Dawid. 6. z Kśiążęty y z ludem ná budowánie Kośćiołá, ofiárował. Dawid Sálomoná ludowi oddawa. 2. pokázuje co ná Kośćioł ofiáruje. 6. toż czynią bogátszy z Izráelá. 10. Bogu zá dostátki dźiękuje. 19. zá Sálomonem śię modli. 21. lud ofiáry spráwuje. 22. Sálomon Krolem, á Sádok Káptánem zostawa. 26. Dawid umiera, látá krolowánia jego. 29. y spraw jego opisánie.

1 POtym mowił Krol Dawid do wszystkiego zgromádzenia: Sálomoná a Syná mego jedynego obrał Bog b/ młodźieńczyká máłego: Ale to wielka spráwá; bo/ nie człowiekowi páłacten/ ále PAnu Bogu *bedźie*. 2 ✣ Ja według nawyższego przemożenia mego nágotowałem ná dom Bogá mego złotá/ ná *naczynie* złote/ y śrebrá ná śrebrne/ y miedźi ná miedźiáne/ żelázá ná żelázne/ y drzewá ná drzewiáne/ kámienia Onychynowego ná osádzánie/ y kámienia kárbunkułowego/ y rozlicznych farb/ á wszelákiego kámienia drogiego/ y kámienia mármorowego/ dostátek wielki. 3 ✣ Nád to z chęći mojey ku domowi Bogá mego/ osobne złoto y śrebro ktore mam/ oddawam ná dom Bogá mego/ oprocz tego wszystkiego com zgotował ná dom świątnice. 4 ✣ *To jest* trzy tyśiące talentow złotá/ złotá c z Ofir: y śiedm tyśięcy talentow śrebrá náczystszego/ ná okryćie śćian gmáchow. 5 ✣ Złotá/ ná *naczynia* złote: á śrebrá ná śrebrne/ y ná wszystkie roboty rąk rzemieślniczych: y jeslibyjeszcze kto chćiał co dobrowolnie dźiś ofiárowáć PAnu.

6 TEdy dobrowolnie ofiárowáli Przednieyszy z domow/ y przednieyszy z pokoleń Izráelskich: y pułkownicy/ y rotmistrze/ y przełożeni nád robotą krolewską. 7 ✣ Y złożyli ná usługę domu Bożego złotá talentow pięć tyśięcy/ y złotych dźieśięć tyśięcy: á śrebrá talentow dźieśięć tyśięcy: y miedźi ośmnaśćie tyśięcy talentow: á 8 żelázá sto tyśięcy talentow. ✣ Ci też co mieli drogie kámienie/ dawáli je do skárbu domu Páńskiego do rąk 9 Jehielá Gersończyká. ✣ Y weselił śię lud/ że ták ochotnie ofiárowáli: Abowiem sercem doskonáłym chętnie ofiárowáli PAnu: tákże y Krol Dawid weselił śię weselem wielkim.

10 PRzetoż błogosłáwił Dawid Pánu przed obliczem wszystkiego zgromádzenia/ y rzekł: Błogosłáwionyś ty PANie Boże Izráelá Ojcá nászego/ od wieku áż 11 ná wieki. ✣ Twojá jest d PAnie wielmożność/ y moc/ y sławá/ y zwyćięstwo e/ y cześć/ y wszystko ná niebie y ná źiemi: twoje jest PAnie krolestwo/ á tyś jest wywyż12 szony nád wszelką zwirzchność. ✣ Y bogáctwá/ y sławá/ od ćiebie są: á ty pánujesz nád wszystkimi/ á w ręku twych *jest* moc y śiłá: y w ręce twojey *jest* wywyższyć y utwirdźić 13 wszystko. ✣ Teraz tedy Boże nász/ wyznawamy ćię/ á chwalimy imię 14 sławy twojey. ✣ Abowiem/ cożem ja/ y co jest lud moj/ żebysmy zto śiły mieli tobie to dobrowolnie ofiárowáć? Gdyż od ćiebie *jest* wszystko/ á z ręku twojich *wźiąwszy* dáli15 smy tobie. ✣ Bosmy my pielgrzymámi f y przychodniámi przed tobą/ jáko y wszyscy Ojcowie nászy: dni násze ná źiemi jáko ćień/ á niemász 16 czego oczekiwáć. ✣ O PAnie Boże nász/ ten wszystek dostátek/ ktorysmy zgotowáli tobie ná budowánie domu Imieniowi twemu świętemu/ z ręki twojey jest: y twoje jest 17 wszystko. ✣ Wiemći *ja* Boże moj/ iż ty doświadczász serc/ á kochász śię w szczerośći: przetoż ja w szczerośći sercá mego ochotniem ofiárował to wszystko/ náwet y lud twoj

a I. Jednego z Synow mojich.
b 1 Kron 22. 5.
c 1 Krol. 9. 28.
d Mátt. 6. 13. 1 Tym. 1. 17. Objáw 5. 13.
e I. wieczność.
f Psalm. 39. 13. Mądr. 2. 5. Psalm. 90. 9. 10. y 119. 19.
g Mądr. 2. 5. Kázn. 7. 1.

ktory śię tu ználazł / widźiałem z weselem y z ochotą ofiáruiący tobie. 18 ✤ PAnie Boże Abráhámá/Izáaká / y Izráelá Ojcow nászych/ záchowayże ná wieki tę chęć / y umysł sercá ludu twego: á przygotuy sobie serce ich. 19 ✤ Sálomonowi też / Synowi memu / day serce doskonáłe / áby strzegł przykazań twoich/ świádectw twoich / y ustaw twoich/ y czynił wszystko : y áby zbudowáł dom / dla ktoregom *potrzeby* zgotowáł.

20 POtym mowił Dawid do wszystkiego zgromádzenia : Błogosławćież teraz PAnu Bogu wászemu. Y błogosłáwiło wszystko zgromádzenie PAnu Bogu Ojcow swoich: á náchyliwszy śię pokłonili śię PAnu y Krolowi. 21 ✤ Zátym ofiárowáli PAnu ofiáry: Ofiárowáli też cáłopalenia PAnu názáiutrz po onym dniu/ wołow tyśiąc/ báránow tyśiąc / báránkow tyśiąc / z mokrymi Ofiárámi ich / y inszych ofiar wielkie mnostwo / zá wszystkiego Izráelá.

22 Y Jedli á pili przed PANEM dniá onego z weselem wielkim / á postánowili powtore Krolem Sálomoná Syná Dawidowego/ y pomázáli go PAnu zá Kśiążę ; á 23 Sádoká zá Kápłáná. ✤ A ták [h] uśiadł Sálomon ná stolicy Páńskiey zá Krolá/ miásto Dawidá Ojcá swego/ y szczęśćiło mu śię: á był mu posłuszny wszystek Izráel. 24 ✤ Y wszyscy Kśiążętá/ y możni/ tákże y wszyscy Synowie Krolá Dawidá / dáli ręce ná poddáństwo Sálomonowi Krolowi. 25 ✤ Y uwielbił PAn Sálomoná bárzo zacnie przed oczymá wszystkiego Izráelá / á dał mu sławę krolewską / jákiey i żaden Krol przed nim nie miał w Izráelu.

26 A Ták Dawid / Syn Isájego / krolowáł nád wszystkim Izráelem. 27 ✤ A dni ktorych [k] krolowáł nád Izráelem / *było* czterdźieśći lat. W Hebronie krolowáł śiedm lat: á w Jeruzalem krolowáł trzydźieśći y trzy látá. 28 ✤ Y umárł w stárośći dobrey / pełen dni / bogactw / y sławy: á krolowáł Sálomon Syn jego miásto niego. 29 ✤ A spráwy Krolá Dawidá/ pierwsze y ostátnie / oto są zápisáne w Kśięgách Sámuelá Widzącego ; y w Kśięgách Nátáná Proroká / y w Kśięgách Gádá Widzącego: 30 ✤ Ze wszystkim krolowániem jego / y możnośćią jego / y z czásy / ktore zá niego / y zá Izráelá/ y zá wszystkich krolestw źiemskich przeszły.

h 1 Krol. 1. 35. 39.

i 1 Krol. 3. 13.

k 1 Krol. 2. 11.

WTORE KSIEGI KRONIKI, ABO PARALIPOMENON.

W Tych Kśięgách Ezdrasz summownie opisuje/ jáko krolestwo Judskie/ w Fámiliey Dawidowey / szczęśliwie rosło. Ktore śię jednak prętko dla grzechow Sálomonowych rozerwáło / y ná ostátek wniwecz obroćiło: áż do nawrocenia ludu Judskiego z więźienia Bábilońskiego. A tá historya zámyka w sobie lat 472. Acz rok tych Kśiąg ostátni / należy też do Historyey Kśiąg Ezdraszowych.

ROZDZIAŁ I.

Sálomon ofiáruje w Gábáonie. 7. Prośi Bogá o mądrość: przy ktorey mu Bog y bogactw wiele dał. 14. ktore śię też tu opisują.

1 SMocnił [a] śię tedy Sálomon Syn Dawidow w krolestwie swym/ á PAN Bog jego był z nim / y uwielbił go wysoce. 2 ✤ Y przykazał Sálomon wszystkiemu Izráelowi/ połkownikom / rotmistrzom / y sędźiom/

a 1 Krol. 3. 1.

dziom / tákże wszystkim Przełożonym nád wszystkim Izráelem / y przedniejszym *domow* Ojcowskich.

3 ♣ Y szedł Sálomon y wszystko zgromádzenie z nim ná wyżynę / ktora *byłá* w Gábáonie / ábowiem tám był Namiot zgromádzenia Bożego / ktory spráwił Mojżesz sługá Páński ná puszczy.

4 ♣ (Ale skrzynię Bożą b przeniosł był Dawid z Káriathyárym / nágotowawszy jey *miejsce*, bo jey był Namiot rozbił w Jeruzalem.)

b 2 Sám. 6. 17. 1 Kron. 16. 1.

5 ♣ Ołtarz też miedziány / ktory był urobił c Besáleel / Syn Urow / Syná Hurowego / *był* tám przed przybytkiem Páńskim / gdźie PANA szukał Sálomon y *wszystko* zgromádzenie.

c 2 Moj. 38. 1.

6 ♣ Y przystąpił tám Sálomon do Ołtárzá miedźiánego / ktory *był* przed Namiotem zgromádzenia / y ofiárowáł ná nim ofiar palonych tyśiąc.

7 Onejże nocy d ukazał śię Bog Sálomonowi / y rzekł do niego: Proś czego *chcesz* á dam ći.

d 1 Krol. 3. 5.

8 ♣ Tedy rzekł Sálomon Bogu: Tyś uczynił z Dawidem Ojcem mojm miłośierdźie wielkie / y postánowiłeś mię Krolem e miásto niego.

e 1 Kron. 28. 5.

9 ♣ A teraz o PANIE Boże / niech będźie stałe słowo twoje / *ktoreś mowił* do Dawidá Ojcá mego: boś ty mię uczynił Krolem nád ludem wielkim / ktory jest jáko proch źiemie.

10 ♣ Przetoż / daj mi f mądrość / y umiejętność / ábym wychodźił y wchodźił przed tym ludem: Abowiem ktoż jest / coby mogł sądźić ten lud twoj ták wielki.

f 1 Krol. 3. 9. Mądr. 9. 7.

11 ♣ Tedy rzekł Bog do Sálomoná: Dla tego / iżeś to miał w sercu swym / á nie prośiłeś o bogáctwá / o májętnośći / y o sławę: ániś *prośił* o wytrácenie tych co ćię nienawidzą: ániś też prośił o długie życie: áleś sobie prośił o mądrość / y umiejętność / ábyś sądźił lud moj / nád ktorymem ćię postánowił Krolem.

12 ♣ Mądrość y umiejętność dáná jest tobie: Do tego dam ći bogáctwá / y májętność y sławę: ták / że żaden nie był tobie rowny g z Krolow / ktorzy byli przed tobą / y po tobie nie będźie tobie rowny.

g 1 Krol. 3. 13. 1 Kron. 29. 25.

13 ♣ Y wroćił śię Sálomon od onej wyżyny / ktora *byłá* w Gábáonie / do Jeruzalem / od Namiotu zgromadzenia / y krolował nád Izráelem.

14 A Názbierał Sálomon wozow y jezdnych: y miał tyśiąc h y czterysta wozow / y dwánaśćie tyśięcy jezdnych / ktore rozsádźił po miástách Wozow / y przy sobie w Jeruzalem.

h 1 Krol. 4. 26. y 10. 26. 2 Kron. 2. 25.

15 ♣ Y i złożył Krol w Jeruzalem złotá y śrebrá / jáko kámienia: á Cedrow złożył jáko Sykomorow k / ktorych ná polu rośćie bárzo wiele.

i 1 Krol. 10. 27. 2 Kron. 9. 27.
k I. Płonnych fig.

16 ♣ Y przywodzono konie Sálomonowi z Egiptu / y rozliczne towáry: bo kupcy krolewscy bráli towáry rozliczne / zá pewne pieniądze.

17 ♣ A wychodźili y przywodźili z Egiptu cug wożnikow / zá sześć set śrebrnikow / á koniá zá sto y zá pięćdźieśiąt. A ták wszyscy Krolowie Hettejscy / y Krolowie Syryjscy / z rąk ich *koni* dostawáli.

Rozdzial II.

Sálomon robotniki do budowánia kośćiołá sporządza, á do Hirámá Krolá Tyrskiego po drzewo y rzemieśniki posyła. 11. Ktory mu śię we wszystkim powolnym stáwił 17. Liczbá rzemieśnikow.

1 Umyślił tedy Sálomon budowáć dom Imieniowi Páńskiemu: y Páłác Krolewski dla śiebie. ♣

2 Y náliczył Sálomon śiedmdźieśiąt tyśięcy mężow / co nośili ćiężáry / á ośmdźieśiąt tyśięcy mężow / ktorzy rąbáli drzewo ná gorze: á do nich przystáwow trzy tyśiące y sześć set.

3 Wypráwił też Sálomon do a Hirámá Krolá Tyrskie° mowiąc: Jákoś śię obchodźił z Dawidem Ojcem mojm / posyłájąc mu *drzewo* Cedrowe; áby zbudowáł sobie dom do mieszkánia; *ták śię obejdź ze mną.* ♣

a 1 Krol. 5. 2.

4 Oto ja chcę budowáć dom Imieniowi PANA Bogá mego / ábym mu go poświęćił / á iżbym kádźił przed nim rzeczámi wonnymi / y dla ustáwicznego pokłádánia *chlebá*, y dla cáłopalenia porannego / y wieczornego w Sábbáty / y ná nowiu mieśiącow y w świętá uroczyste Páná Bogá nászego: *co ma być* ná wieki w Izráelu.

5 ♣ A dom ktory budowáć mam /

wielki bedźie, ábowiem wietszy jest Bog náß / nádwßystkie Bogi. ♣ 6 Acz/ktoz ták wiele przemoze áby mu mogł Dom zbudowáć ? Poniewaz go b Niebiosá / y Niebá niebios ogárnać nie moga: A ja cozem jest zebym mu dom budowáć miał? chyba tylko dla kádzenia przed nim. ♣ 7 Przetoz teraz/ pośli mi meza umiejetnego/ coby umiał robić złotem/ y śrebrem / y miedźia / y zelázem / y ßárłatem / y kármázynem / y hyácyntem: á coby umiał rysowáć / y rzezáć/ z innymi umiejetnymi/ktorzy przy mnie sa w Judźie/ y w Jeruzalem: ktore sporzadźił Dawid Oćiec moj. ♣ 8 Pośli mi tez drzewá Cedrowego/ jodłowego/ y Almugimowego z Libánu: Bo ja wiem iz sludzy twoji umieja wyrebowáć drzewo ná Libánie: á oto sludzy moji bedo z slugámi twojimi. ♣ 9 Aby mi wygotowáli drzewá co nawiecey: Bo dom ktory ja budowáć chce/ wielki ma być ná podźiw. ♣ 10 A oto robotnikom slugom twojim/ ktorzy máia wyćináć drzewo/ dam pßenice mełtey / c korcy dwádźieśćiá tyśiecy: y jeczmieniá korcy dwádźieśćiá tyśiecy/ y winá wiáder dwádźieśćiá tyśiecy / y oliwy bárełdwádźieśćiá tyśiecy.

11 Tedy odpowiedźiał Hirám Krol Tyrski przez pisánie ktore posłał do Sálomoná: Iz umiłował PAN lud swoj / postánowił cie nád nim Krolem. ♣ 12 Y przydał Hirám mowiac: Błogosłáwiony PAN Bog Izráelski / ktory uczynił Niebo y ziemie / ktory dał Dawidowi Krolowi Syná madrego/ y umiejetnego/ rozumnego/ y rostropnego/ áby budował dom PANU / y Páłác Krolewski dla śiebie. ♣ 13 Posłałem ći tedy d meza madrego/umiejetnego/ y rostropnego/ Chyrámá Abiego: ♣ 14 Syná niewiásty z corek Dánowych / ktorego Oćiec był obywátel Tyrski / ktory umiał robić złotem/ śrebrem/ miedźia/ zelázem/ kámieniem y drzewem / y ßárłatem / hyácyntem/ ze lnu subtelnego/ y jedwabiu kármázynowego ; ktory umie rzezáć wßelkie rzezánie / y wymyślić rozmáijita misterna robote / ktora mu zádádza z madrymi twymi / y z madrymi Páná mego Dawidá/ Ojcá twego. ♣ 15 Pßenice tylko / y jeczmień / oliwe / y wino/ co obiecał PAN moj / niech przyśle slugom swym. ♣ 16 A my náwyćinamy drzewá z Libánu / ileć go bedźie potrzebá / y zpuśćiemyć je ná tráftách/ po morzu / do Joppy: á ty je kazeß zwieść do Jeruzalem.

17 Obliczył e tedy Sálomon wßystkie cudzoziemce / ktorzy byli w ziemi Izráelskiey/ po onym policzeniu / ktorym je policzył Dawid Oćiec jego: y ználázło śie ich/ sto y piećdźieśiat tyśiecy / y trzy tyśiace/ y ßeść set. ♣ 18 A postánowił z nich śiedmdźieśiat tyśiecy / co ćiezary nośili / á ośmdźieśiat tyśiecy tych/ co wyrebowáli ná gorze: á trzy tyśiace y ßeść set przystáwow / nád robotámi ludu.

Rozdział III.

Miejsce, záczećie, y pomiar Kośćiołá. 8. niektore czastki, y ozdoby jego. 10. długość skrzydeł Cherubinow, y ná ktora śie strone obracáły.

1 POczał tedy Sálomon budowáć a dom PAŃski w Jeruzalem/ ná gorze Moryá / b ktora byłá ukazána c Dawidowi Ojcu jego: ná miejscu/ ktore zgotował Dawid/ ná bojewisku Ornáná Jebuzejczyká. 2 ♣ A poczał go budowáć mieśiacá wtorego/ dniá wtorego/ roku czwartego krolestwá swego. ♣ 3 Tenci jest pomiar Sálomonow / według ktorego budował dom Bozy wdłuz łokći ßeśćdźieśiat / łokći podług miáry pierwßey: á wßerz łokći dwádźieśćiá. ♣ 4 Przyśionek záśie/ktory był przed ona dłuza / y przed ßerza domu/ był ná dwádźieśćiá łokći: á ná wzwyz sto y dwádźieśćiá łokći, ktory obłozył wewnatrz ßczerym złotem. ♣ 5 A dom wielki okrył drzewem jodłowym/ ktory tez obił ßczerym złotem ; y dał po wierzchu náczynić pálm y łáncußkow. ♣ 6 Nákrył tez dom kámieniem drogim ozdobnie/ á złoto/ było złoto Párwáimskie ♣ 7 Nádto / powlekł dom / bálki/ podwoje/ y śćiány jego / y drzwi jego złotem/ á wyrył Cherubiny ná śćiánách.

Margin notes: b 1 Krol. 8. 27. 2 Kron 6. 18. Job. 11 7. 8. 9. Ezái. 66. 1. Mátt. 5. 34. 35. Dźiej. 7. 49. — c I. Młoconey. — d 1 Krol 7. 14. — e 1 Krol. 5. 15. — a 1 Krol. 6. 1. b I. Gdźie sie Pán Dawidowi ukazał. c 2 Sám. 24. 18. 1 Kron 21. 18.

8 SPráwił też dom Swiątnice naświętszey / ktorego dłuża *była* według szerokośći domu / ná dwádźieśćiá łokći / á szerza jego / ná dwádźieśćiá łokći : y powlekł go złotá szczerego sześćiá set tálentow. 9 Gozdźie też ważyły piećdźieśiąt syklow złotá / tákże y Sale powlekł złotem.

10 SPráwił też w domu Swiątnice naświętszy dwá Cherubiny robota d misterna : y opráwił je złotem. 11 A skrzydłá Cherubinow *były* w dłuż ná dwádźieśćiá łokći : skrzydło jedno ná pięć łokći / á dośięgáło śćiány domu : drugie tákże skrzydło ná pięć łokći / dośięgáło skrzydłá Cherubiná drugiego. 12 Tákże skrzydło Cherubiná drugiego / ná pięć łokći / dośięgáło śćiány domu : á skrzydło drugie ná pięć łokći / skrzydłá Cherubiná drugiego. 13 *A ták* skrzydłá onych Cherubinow / rozszerzone były ná dwádźieśćiá łokći ; á oni stali ná nogách swych / á twarzy ich *były* w dom *obrocone.*

14 SPráwił też e zasłone z hyácyntu / y z szárłatu / y z jedwabiu / y z subtelnego lnu : y dał wyháftowáć ná niey Cherubiny. 15 Uczynił też przed domem dwá f slupy / ná trzydźieśći y ná piąći łokći wzwyż : á gałká ktora *byłá* ná wierzchu ich / káżda byłá ná pięć łokći. 16 Spráwił też łáńcuszki / *jáko* w Swiątnicy / á przypráwił *je* ná wierzch onych slupow : spráwił też sto jábłek gránátowych / ktore wpráwił miedzy one łáńcuszki. 17 Y postáwił *one* slupy przed Kośćiołem : jeden po práwey / á drugi po lewey stronie : y názwał imię tego / co *był* ná práwey stronie / g Jáchin ; á imię tego co *był* ná lewey stronie / Boáz.

d I. *Ná kształt dźiatek.*

e *Mátt.* 27.51.

f 1 *Krol.* 7. 15. *Jerem.* 52.21.

g 1 *Krol.* 7. 21.

ROZDZIAŁ IV.

Ołtarz miedźiány, Morze ulane, wánien dźieśięć, Lichtarzow dźieśięć, stołow dźieśięć, miednic sto, śieni dwie. 11. *dwá slupy miedźiáne.* 14. *y rozmájite naczyniá kośćielne.*

1 UCzynił też Ołtarz miedźiány / ná dwádźieśćiá łokći w dłuż / y ná dwádźieśćiá łokći w szerz / á ná dźieśięć łokći wzwysz.

2 DAł też urobić y morze a odlewáne / ná dźieśięć łokći od jednego brzegu áż do drugiego brzegu / okrągłe w około / á ná pięć łokći wysokość jego : á okrąg jego był nátrzydźieśći łokći w około. 3 A pod nim zewszad w około były podobieństwá wołow / ktorych było dźieśięć w łokćiu / á obtaczáły morze w około : á były dwá rzędy tych wołow odlanych pospołu z morzem. 4 A stało ná dwunastu wołech : z ktorych trzej pátrzáli ná połnocy / á trzej pátrzáli ná zachod słońcá / á trzej pátrzáli ná południe / á trzej pátrzáli ná wschod słońcá : á morze *stało* ná nich zwierzchu / á wszystkie zádki ich były pod morzem. 5 A było miąższe ná dłoni : á brzeg jego był jáko kráje u kubká / *ná kształt* kwiátu liliowego : á bráło w śie trzy tyśiące wiáder.

6 PRzytym uczynił b wánien dźieśięć : y postáwił ich pięć po práwey / á pięć po lewey stronie / do umywánia z nich : wszystko co należáło ná cáłopalenie obmywano z nich : ále morze *było*, izby śie kápłáni z niego umywáli.

7 UCzynił też Swiecznikow złotych dźieśięć c ná ten kształt jáko być miáły : y postáwił *je* w kośćiele : pięć po práwey / á pięć po lewey stronie. 8 Uczynił też stołow dźieśięć / ktore postáwił w kośćiele : pięć po práwey / á pięć po lewey stronie. Uczynił też czasz złotych sto.

9 ZBudował też śień kápłáńską / y śień wielką / y drzwi u oney śieni ; á drzwi ich obił miedźią. 10 A morze postáwił po práwey stronie / ná wschod słońcá ku południowey stronie. 11 Poczynił też Chyrám kotły / y miotły / y miednice.

12 A Ták dokończył Chyrám roboty / ktora uczynił Sálomonowi Krolowi do domu Bożego : *To jest,* slupy dwá z okręgámi y z gałkámi ná wierzchu onych dwu slupow / y dwie śiatki ktore okrywáły one dwie gałki okrągłe / co *były* ná wierzchu slupow. 13 Nád to : Jábłek gránátowych cztery stá / do onych dwu śiatek / *ktore* dwá rzędy jábłek

a 1 *Krol.* 7. 23.

b 1 *Krol.* 7. 38.

c 1 *Krol.* 7. 49.

gránatowych były ná káżdey śiatce / áby okrywáły one dwie gałce okrągłe / ktore były ná wierzchu słupow. 14 ✠ Porobił tákże d podstáwki / á wánny postáwił ná podstáwkách. 15 ✠ Morze jedno / á wołow dwánaśćie pod nim. 16 ✠ Do tego kotły / y miotły / y wszystkie naczynia ich porobił Chyrám Abi / Krolowi Sálomonowi / do domu Páńskiego / z miedźi czystey. 17 ✠ Ná rowninách Jordáńskich zlewał je Krol w iłowátey źiemi / miedzy Sochotem y miedzy Sáredátá. 18 ✠ A ták náspráwiał Sálomon naczynia tego wszystkiego bárzo wiele / ták iż wagi miedźi nie dochodzono. 19 ✠ Spráwił tákże Sálomon wszystko naczynie / ktore należáło do domu Bożego: jáko Ołtarz złoty / y stoły ná ktorych bywáły chleby pokłádne. 20 ✠ Tákże świeczniki / y lámpy ich z szczerego złotá / áby je rozświecano według obyczáju przed świątnicą. 21 ✠ Y kwiáty / y lámpy / y nożyczki złote: ktore złoto było wyborne. 22 ✠ Naczynia też muzyczne / y miednice / y łyżki / y kádźilnice ze złotá szczerego: y bráme do domu drzwi wnetrzne do świątnice naświetszey / y drzwi do domu / to jest do kośćiołá / ze złotá.

d 1 Krol. 7. 27.

Rozdział V.

Sálomon rzeczy od Ojcá swego poślubione, wniosł do skárbu kośćielnego. 4. tákże y skrzynie z przybytkiem, y z naczyniámi jego. 14. Jásność Boża Kośćioł nápełniłá.

1 A Ták dokończena jest wszystká robotá / ktora spráwił Sálomon do domu Páńskiego: y wniosł a tám Sálomon rzeczy / ktore był poświęcił Dawid Oćiec jego: śrebro / y złoto / y wszystkie naczynia włożył do skárbow domu Bożego.

a 1 Krol. 7. 51.

2 TEdy zebrał Sálomon Stárszé z Izráelá / y wszystkie Przedniejsze z káżdego Pokolenia / y przedniejsze z Ojcow Synow Izráelskich / do Jeruzalem: áby przenieśli Skrzynie Przymierza Páńskiego z miástá Dawidowego / ktore jest Syon. 3 ✠ Y zebráli b śie do Krolá wszyscy mężowie Izráelscy / w

b 1 Krol. 8. 1

święto uroczyste / ktore bywa mieśiacá śiodmego. 4 ✠ A gdy śie zeszli wszyscy Stárszy z Izráelá / wźięli Lewitowie Skrzynie. 5 ✠ Y nieśli skrzynie / y Namiot zgromádzenia / y wszystkie naczynia święte / ktore były w Namiećie: przenieśli je Kápłáni y Lewitowie. 6 ✠ Zátym Krol Sálomon / y wszystko zgromádzenie Izráelskie / co śie byli zeszli do niego przed skrzynie: Ofiárowáli owce / y woły ktorych nie mężono / ániż ná liczyć / ani obráchowáć prze mnostwo. 7 ✠ Wnieśli tedy kápłáni skrzynie Przymierza PAńskiego / ná miejsce jey / do wnetrznego domu / to jest do Swiątnice naświętszey / pod skrzydłá Cherubinow. 8 ✠ Abowiem Cherubinowie mieli rozćiągnione skrzydłá / nád miejscem skrzynie: y okrywáli Cherubinowie skrzynie / y drążki jey z wierzchu. 9 ✠ Y powyćiągáli one drążki / ták / że końce ich było widáć z skrzynie ná przodku Swiątnice: ále ich nie widáć było zewnątrz / y támże zostáły áż do dniá tego. 10 ✠ A nic nie było w skrzyni / tylko dwie Tablice / ktore tám był włożył Mojżesz ná Horebie / gdy stánowił przymierze PAN z Synámi Izráelskimi po wyśćiu ich z Egiptu. 11 ✠ A gdy wychodźili Kápłáni z Swiątnice / (bo wszyscy Kápłáni ile ich było / poświęćili śie byli / á nie przestrzegáli porządkow.) 12 ✠ Stali Lewitowie / śpiewacy / y wszyscy ktorzy byli przy Asáfie / Hemmánie / y Jedytunie / y Synowie ich / y bráćia ich / obleczeni będąc w száty bisiorowe / z cymbáły / y z hárfámi / y z cytrámi / stali mowie ná wschodniey stronie Ołtarzá: á przy nich kápłánow sto y dwádźieśćiá / trąbiących w trąby. 13 ✠ Y stáło śie / gdy jednostájnie trąbili / y śpiewáli / y wydawáli jednáki głos / chwaląc y sławiąc PANA; y gdy podnośili głos ná trąbách / y ná cymbałách / y ná innych instrumentách muzyckich / y chwalili PAná / że dobry c / że ná wieki miłośierdźie jego: tedy dom on nápełniony jest obłokiem; to jest dom Páński. 14 ✠ Ták / iż śie nie mogli Kápłáni ostáć / y służyć dla onego obło-

c Psalm 136.

ku. Abowiem nápełniłá byłá chwałá PAńska dom Boży.

ROZDZIAŁ VI.

Sálomon poświęca Kośćioł, dźiękuiąc Bogu, iż obietnice Dawidowi uczynione wypełnił, 12. á prośi, áby w tym domu mieszkáć, y modlitwy wysłuchiwáć raczył.

1 Tedy rzekł Sálomon: PAN powiedźiał/ iż mieszkáć miał we mgle. 2 A jam zbudował dom ná mieszkánie tobie o PAnie: y miejsce gdźiebyś miał mieszkáć ná wieki. 3 A obroćiwszy Krol oblicze swe/ błogosłáwił wszystkiemu zgromádzeniu Izráelskiemu/ (á wszystko zgromádzenie Izráelskie stało) 4 Y rzekł: Błogosłáwiony PAN Bog Izráelski/ ktory mowił usty swymi do Dawidá Ojcá mego/ y wypełnił to skutecznie/ mowiąc: 5 Ode dniá ktoregom wywiodł lud moj z źiemie Egipskiey / nie obrałem miástá ze wszystkich pokoleń Izráelskich/ ku zbudowániu domu/ gdźieby przebywáło Imię moje: ánim obrał mężá ktoryby był wodzem nád ludem mojim Izráelskim. 6 Alem obrał Jeruzálem / áby tám przebywáło Imię moje: obrałem też y Dawidá/ áby był nád ludem mojim Izráelskim. 7 Postánowił był Dawid Oćiec moj w sercu swym zbudowáć b dom Imieniowi PAná Bogá Izráelskiego. 8 Ale rzekł PAN do Dawidá Ojcá mego: Acżkolwiekeś był postánowił w sercu swym zbudowáć dom Imieniowi memu, y dobrześ uczynił/ żeś to umyślił w sercu swym: 9 Wszákże ty nie będźiesz budował tego domu/ ále Syn twoj ktory wynidźie z biodr twych; ten zbuduje dom Imieniowi memu. 10 A ták utwierdźił PAN słowo swoje/ ktore był powiedźiał: Bom ja powstał miásto Dawidá Ojcá mego/ á uśiadłem ná stolicy Izráelskiey/ jáko był powiedźiał PAN; y zbudowałem ten dom Imieniowi PANA Bogá Izráelskiego. 11 Támżem też postáwił skrzynię one/ w ktorey jest Przymierze PAńskie/ ktore uczynił z Syny Izráelskimi.

12 Tedy stánął Sálomon przed Ołtarzem PAńskim/ przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ y wyćiągnął ręce swe. 13 Abowiem był uczynił Sálomon stolec miedźiány/ ktory postáwił w pośrzod śieni: ná pięć łokći wdłuż/ á ná pięć łokći wszerz/ á ná trzy łokćie wzwyż: Y wstąpił nań/ á poklęknąwszy ná koláná swoje przed wszystkim zgromádzeniem Izráelskim/ wyćiągnął ręce swe ku niebu:

14 Y Rzekł: PAnie Boże Izráelski/ niemász tobie podobnego Bogá ná niebie y ná źiemi: ktory chowasz umowę y miłośierdźie nád sługámi twymi/ ktorzy chodzą przed tobą cáłym sercem swym. 15 Ktoryś zpełnił słudze twemu Dawidowi Ojcu memu coś powiedźiał: y coś mowił usty twymi/ toś skutecznie wypełnił/ jáko śię to dźiś pokázuje. 16 Przetoż teraz/ o PAnie Boże Izráelski/ zpełń słudze twemu Dawidowi Ojcu memu/ coś mu był powiedźiał / mowiąc: Nie będźie c odjęty mąż z narodu twego przed twarzą moją/ áby niemiał śiedźieć ná stolicy Izráelskiey: jesli tylko przestrzegáć będą Synowie twoji drogi swey/ chodząc w zakonie mojim/ jákoś ty chodźił przed oblicznośćią moją. 17 Przetoż teraz o PAnie Boże Izráelski / niech będźie utwierdzone słowo twoje/ ktoreś mowił do sługi twego Dawidá. 18 (Acżći wprawdźie/ izali Bog będźie mieszkał z człowiekiem ná źiemi? Oto d niebiosá / y niebá niebios nie mogą ćię ogárnąć / jákoż dáleko mniey ten dom ktorym zbudował?) 19 A wejrzy ná modlitwę sługi twego / y ná prozbę jego o PAnie Boże moj; wysłuchaj wołánie y modlitwę / ktorą śię modli sługá twoj przed tobą. 20 Aby były oczy twoje otworzone nád tym domem we dnie y w nocy/ nád tym miejscem/ o ktorymeś powiedźiał / że tu przebywáć będźie Imię twoje: ábyś wysłuchiwał modlitwę / ktorą śię będźie modlił sługá twoj/ ná tym miejscu. 21 Wysłuchayże tedy prozbę sługi twego/ y ludu twego Izráelskiego/ ktorąć śię modlić będą ná tym miejscu: ty wysłuchaj z miejscá

a 1 Krol. 8. 12.

b 2 Sám. 7. 2. 1 Krol. 8. 17.

c 2 Sám. 7. 12. 16. Psalm. 132. 12.

d Jozue. 2. 11. 1 Krol 8. 27. Ezdr. 66. 1. Psalm 139. 3. 7. 8. 9. 10.

mieszkánia twego/ z niebá: á wysłuchawszy/ bądź miłośćiw.

22 Gdyby ćzłowiek zgrzeszył przećiwko bliźniemu swemu/ á przywiodłby go do przyśięgi/ ták/ żeby przyśięgáć muśiał/ á przystáby przyśięgá oná przed Ołtarz twoj w tym domu. 23 Ty wysłuchaj z niebá/ á rozeznaj y rozsądź sługi twoje; potępiájąc niezbożnego/ á obracájąc drogę jego ná głowę jego; y uspráwiedliwájąc spráwiedliwego/ á oddawájąc mu według spráwiedliwośći jego.

24 Gdyby też był porážony lud twoj Izráelski od nieprzyjaćielá/ przeto/ iż zgrzeszyli przećiwko tobie/ á náwroćiliby śię wyznawájąc Imię twoje/ y modląc śię przepraszáliby ćię w tym domu: 25 Ty wysłuchaj z niebá; á odpuść grzech ludowi twemu Izráelskiemu/ á przywroć je záśię do źiemie ktoraś im dał y Ojcom ich.

26 Także gdyby záwárte było niebo/ y nie byłoby deszczu/ przeto/ że zgrzeszyli tobie/ á modliliby śię ná tym miejscu wyznawájąc Imię twoje/ y od grzechu swego odwroćiliby śię/ gdybyś je utrapił: 27 Ty wysłucháj z niebá/ á odpuść grzech sług twojich/ y ludu twego Izráelskiego/ náucżywszy ich drogi práwey po ktorey chodźić mája/ á daj deszcz ná źiemię twoję/ ktoraś dał ludowi twemu w dźiedźictwo.

28 Byliby głod e ná źiemi/ byłliby mor/ susza/ y rdzá/ száráńcza y chrząszcze: jesliby go zćisnał nieprzyjaćiel jego w źiemi mieszkánia jego/ ábo jákakolwiek plagá/ ábo jákakolwiek niemoc: 29 Wszelka modlitwę/ y wszelka prozbę/ ktoraby cżynił ktorykolwiek człowiek/ ábo wszystek lud twoj Izráelski/ poznawszy káżdy z nich karánie swoje y boleść swoję/ y podnioślby rece swe w tym domu: 30 Ty wysłuchaj z niebá z miejscá mieszkánia twego; á odpuść/ y oddaj káżdemu według wszystkich drog jego/ ktore znasz w sercu jego: (bo ty/ ty sam znasz sercá synow ludzkich) 31 Aby śię ćiebie báli/ y chodźili drogámi twymi/ po wszystkie dni/ ktorych żyć będą ná źiemi/ ktoraś dał Ojcom nászym.

32 Nad to y cudzoźiemiec/ ktory nie jest z ludu twego Izráelskiego/ y ten/ przyjdźieli z źiemie dálekiey dla Imienia twego wielkiego/ y ręki twojey możney/ y dla rámienia twego wyćiągnionego/ przydali/ á modlić śię będą w tym domu: 33 Ty wysłuchaj z niebá/ z miejscá mieszkánia twego/ y ucżyń to wszystko/ o co záwoła do ćiebie on cudzoźiemiec/ áby poználi wszyscy narodowie źiemscy Imię twoje/ y báli śię ćiebie jáko lud twoj Izráelski; y wiedźieli że Imię twoje wzywáne jest nád domem tym/ ktorym zbudował.

34 Gdyby wyszedł lud twoj ná wojnę przećiwko nieprzyjaćiołom swojim drogą ktorąbyś je posłał/ y modliliby śię/ obroćiwszy śię ku temu miástu/ ktoreś obrał/ y ku domowi/ ktorym zbudował Imieniowi twemu: 35 Wysłuchajże z niebá modlitwy ich/ y prozbę ich/ á wykonaj sąd ich.

36 Gdyby zgrzeszyli przećiwko tobie/ (bo niemász f człowieká coby nie grzeszył) á rozgniewawszy śię ná nie podałbyś je pod moc nieprzyjaćielowi/ ktoryby je pojmawszy/ záwiodł je w niewolą do źiemie dálekiey/ ábo bliskiey: 37 A upámiętáliby śię w sercu swojim w oney źiemi/ do ktorey są záprowádzeni w niewolą/ á náwroćiwszy śię/ modliliby śię w źiemi niewoli swojey/ mowiąc: Zgrzeszyliśmy/ źleśmy ucżynili/ y niepobożnieśmy śię sprawowáli: 38 A náwroćiliby śię do ćiebie z cáłego sercá swego/ y z cáłey duszę swey w źiemi niewoli swojey/ do ktorey będąc pojimáni/ záprowádzeni byli/ á modliliby śię obroćiwszy śię ku źiemi swey ktoraś dał Ojcom ich/ y ku miástu ktoreś obrał/ y ku domowi ktorym zbudował Imieniowi twemu: 39 Wysłuchajże z niebá/ z miejscá mieszkánia twego modlitwę ich/ y prozbę ich/ á wykonaj sąd ich/ y odpuść ludowi twemu/ ktory tobie zgrzeszył.

e 2 Kron. 20. 9.

f 1 Krol. 8. 46. Jobá. 15. 15. Kázn. 7. 21. Jácob. 3. 2. 1 Jan. 1. 8.

40 A Tak teraz/ o Boże/ proszę niech będą oczy twoje otworzone/ y uszy twoje nakłonione/ ku modlitwie *uczynioney* na tym mieyscu. 41 Teraz tedy powstań o PANie Boże/ ku odpoczynieniu g twemu/ ty/ y skrzynia mocy twoiey: Kápłani twoi o PAnie Boże/ niech będą obleczeni zbáwieniem/ á święci twoi niechay się w dobrách ráduią. 42 O PANIE Boże/ nie odwracay oblicza h Pomázáńcá twego: pámiętay ná miłosierdzia *obiecáne* Dawidowi sludze twemu.

g *Psalm* 132. 8.

h *I. Od pomázáńcá.*

Rozdział VII.

Ogień z niebá spadł ná ofiáry. 2. Chwała PAńska nápełniłá dom. 4. poświącánie kościołá 12. PAN się okazał Sálomonowi z obietnicámi y zgroźbámi.

1 A gdy dokończył Sálomon a modlitwy/ tedy ogień zstąpił z niebá/ y pożárł cáłopalenie/ y *inne* ofiáry: b á chwałá PAńska napełniłá on dom. 2 Y nie mogli Kápłáni wniść do domu PAńskiego/ przeto/ że chwałá PAńska nápełniłá dom PAński. 3 Y wszyscy Synowie Izráelscy/ widząc gdy zstępował ogień/ y chwałá Páńska ná dom/ upádli twarzą swą ná ziemię/ ná tło: á kłániáiąc się/ chwalili PAná/ że dobry/ że ná wieki miłosierdzie iego.

a 1 *Krol.* 8. 54. 2 *Mác.* 2. 20.

b *T. Obłok znák przytomności PAńskiey.*

4 A Krol y wszystek lud spráwowáli ofiáry przed PANEM. 5 Tedy nábił Krol Sálomon ná ofiáry wołow dwádzieściá y dwá tysiące/ á owiec sto y dwádzieściá tysiecy/ gdy powświącáli dom Boży Krol y wszystek lud. 6 Ale Kápłáni stali w rzędziech swych: Lewitowie tákże z instrumentámi muzyki Páńskiey/ ktore był spráwił Dawid krol/ ku chwaleniu PANá/ że ná wieki miłosierdzie iego) pieśnią Dawidową/ ktorą im podał. *Inni* też Kápłáni trąbili przeciwko nim/ á wszyscy Izráelczycy stali. 7 Nád to/ poświęcił Sálomon pośrzodek sieni/ ktora byłá przed domem PAńskim: Bo tám ofiárował cáłopalenia/ y tłustości spokoynych ofiar/ przeto/ że ná Ołtarzu miedziánym/ ktory był spráwił Sálomon/ nie mogły się zmieścić cáłopalenia/ y ofiáry 8 śniedne/ y tłustości. Y obchodził Sálomon onego czásu c święto uroczyste przez siedm dni/ á wszystek Izráel z nim/ zgromádzenie bárzo wielkie/ od weściá do Emát/ áż do rzeki Egipskiey. 9 Potym uczynili dniá osmego święto: ábowiem poświecenie Ołtarzá spráwowáli przez siedm dni/ y święto uroczyste *obchodzili* przez siedm dni. 10 A dniá dwudziestego y trzeciego/ miesiácá siodmego/ rozpuścił lud do przybytkow swoich/ weselący się/ y cieszący się w sercu *swym*, z dobrodzieystwá ktore uczynił PAN Dawidowi y Sálomonowi/ y Izráelowi ludowi swemu. 11 A ták d dokończył Sálomon domu PAńskiego/ y domu krolewskiego: á wszystko co był umyślił w sercu swym uczynić w domu PAńskim/ y w domu swym/ wykonał szczęśliwie.

c 1 *Krol.* 8. 65.

d 1 *Krol.* 9. 1.

12 POtym ukazał się PAN Sálomonowi w nocy/ y rzekł do niego: Wysłuchałem modlitwę twoię/ y obrałem to mieysce sobie zá dom *do* ofiáry. 13 Jesli zámknę niebo/ żeby nie było deszczu; y iesli roskażę száráńczy/ áby pożárłá ziemię; iesli też poślę powietrze ná lud moy: 14 A iesliby się upokorzył lud moy/ nád ktorym wzywano Imienia mego/ á modliłby się/ y szukałby twarzy moiey/ odwróciwszy się od drog swoich złych: tedy ia wysłucham z niebá/ y odpuszczę grzech ich/ á uzdrowię ziemię ich. 15 Oczy też moie otworzone będą/ á uszy moie nákłonione ku modlitwie *uczynioney* ná tym mieyscu. 16 Bom teraz obrał e y poświęcił ten dom/ áby tu przebywáło Imię moie áż ná wieki: y będą tu oczy moie/ y serce moie po wszystkie dni. 17 A Ty będzieszli chodził przede mną/ jáko chodził Dawid Oćiec twoy/ á będziesz się spráwował według wszystkiego com ci przykazał/ strzegąc ustaw moich y sądow 18 moich. Tedy utwierdzę stolicę f krolestwá twego/ jákom uczynił umowę z Dawidem Oycem twoim/ mowiąc: Nie będzie g odięty z narodu twego mąż pánuiący nád

e 5 *Mol* 12. 5. *Psalm* 132. 13.

f 2 *Sám.* 7. 13. 1 *Krol.* 6. 12. *Psalm* 89. 20.

g 2 *Kron* 6. 16.

19 Izráelem. ♣ Ale jesli śię wy h odwroćićie / á opuśćićie ustáwy moje / y przykazánia moje ktorem wam podał / á odszedszy / bedźiećie służyli Bogom cudzym / y bedźiećie śię im kłaniáli. ♣ 20 Tedy je wykorzenię z źiemie mojey / ktoram im dał: á ten dom / ktorym poświęćił Imieniowi memu / odrzucę od oblicza mego / y podam go ná przypowieść / y ná baśń / miedzy wszystkie narody. ♣ 21 Nád to y ten dom / ktory był sławny / káżdemu mimo idącemu / bedźie ná podźiw / y rzecze: Przeczże ták uczynił PAN tey źiemi / y temu 22 domowi? Tedy odpowiedzą: ♣ Przeto / iż opuśćili PANA Bogá Ojcow swojich / ktory je wywiodł z źiemie Egipskiey; á chwyćili śię Bogow cudzych / y kłaniáli śię im / y służyli im: dla tegoż przywiodł ná nie to wszystko złe.

h 3 Moj. 26. 14. 33. 5 Moj. 28. 15. 36. 37.

ROZDZIAŁ. VIII.

Miásteczká pobudowáne od Sálomoná. 7. Hołdownicy jego. 11. Przyczyná dla ktorey żenie swey, Corce Fáráonowey osobny dom zbudował. 12. Zwyczájne ofiáry, y nabożeństwo jego. 17. Posyłanie Okrętow do Ofir.

1 A Po wyśćiu dwudźiestu lat / ktorych budował Sálomon dom Páński y dom swoj. ♣ 2 Pobudował też miástá / ktore był wroćił Hirám Sálomonowi / á dał tám mieszkánie Synom Izráelskim. ♣ 3 Potym ćiągnął Sálomon do Emát-Soby / y wźiął ją. ♣ 4 Pobudował też Tádmor ná puszczy / y wszystkie miástá *ktorych miał* składy pobudował 5 w Emát. ♣ Nád to zbudował Betoron wyższe / y Betoron niższe / miástá obronne w murzech / z bramámi y z 6 záworámi. ♣ Tákże y Báálát / y wszystkie miástá / w ktorych miał składy Sálomon; y wszystkie miástá *dla* wozow / y miástá *dla* jezdnych: owá wszystko / według upodobánia swego / cokolwiek zámyślił budowáć w Jeruzalem / y ná Libánie / y po wszystkiey źiemi pánowánia swego.

a 1 Krol. 9. 10.

7 WSzystek *też* lud / ktory był pozostáł z Hetejczykow / y Amorrejczykow / y Ferejczykow / y Hewejczykow / y Jebuzejczykow / 8 ktorzy niebyli z Izráelá. ♣ *Idący* z Synow ich / ktorzy byli zostáli po nich w oney źiemi / ktorych byli nie wygubili Synowie Izráelscy; poczynił Sálomon hołdownikámi / áż 9 do dniá tego. ♣ Ale z Synow Izráelskich / ktorych nie poczynił Sálomon niewolnikámi do robot swojich (bo oni byli mężowie waleczni / y przedniejszy Hetmáni jego / y przełożeni nád wozámi jego / y nád jezdnymi jego.) 10 ♣ Z tych było przedniejszych przełożonych / ktore miał Krol Sálomon / dwieśćie y pięćdźieśiąt pánujących nád ludem.

11 LEcz Corkę Fáráonowę przeniosł Sálomon z miástá Dawidowego / do domu ktory jey był zbudował; ábowiem mowił: Nie bedźie mieszkáłá żoná mojá w domu Dawidá Krolá Izráelskiego / bo święty jest; przeto / iż weszłá do niego skrzyniá Páńska.

12 TEdy Sálomon ofiárował cáłopalenia PANU / ná Ołtarzu Páńskim / ktory był zbudo13 wał przed przyśionkiem. ♣ Cokolwiek zwyczájnie ná káżdy dźień ofiárowáć miano / według rozkazánia Mojżeszowego w Sábbáty / ná nowiu mieśiącow / y w święta uroczyste / trzy kroć do roku / w święto Prząśnikow / y w święto Tygo14 dniow / y w święto Kuczek. ♣ Y postánowił według rozrzadzenia Dawidá Ojcá swego / rozdźiały Kápłanow w posługowániu ich / y Lewity w powinnośćiach ich / áby chwalili Bogá / y służyli przy kápłániech / według zwyczáju káżdego dniá: odźwierne też w rzedźiech ich / przy káżdey bramie: Abowiem tákie *było* rozkazánie Dawidá mężá 15 Bożego. ♣ Y nie ustąpili od rozkazánia krolewskiego o Kápłániech y o Lewitách / około wszystkich rzeczy / 16 y około skárbow. ♣ A ták / dogotowáno wszystkiego dźiełá Sálomonowego / od onego dniá / ktorego záłożony był dom Páński áż do wystáwienia jego: y ták dokończony 17 był dom Páński. ♣ Tedy jáchał Sálomon do Asyongáber / y do Elot / b *ktore jest* nád brzegiem morskim / w 18 źiemi Edomskiey. ♣ Y posłał mu

b 1 Krol. 9. 26.

Hirám przez reke sług swojich / okrety y żeglarze świádome morzá; ktorzy jacháli z sługámi Sálomonowymi do Ofirá wźiąwszy z támtąd cztery stá y piecdźieśiat tálentow złotá / przynieśli je do c Królá Sálomoná.

c 1 Krol. 9. 28.

Rozdział. IX.

Przyjazd Krolowey z Sáby do Sálomoná. 9. dary ich wzájemne. 13. dochody Sálomonowe doroczne.

a 1 Krol. 10. 1. Mátt. 12. 42.

1 Tedy Krolowa á z Sáby słysząc sławe Sálomonowe / przyjacháłá do Jeruzalem / áby doświadczáłá Sálomoná w gadkách / z wielkim bárzo pocztem / y z wielbłądámi niosącymi rzeczy wonne / y złotá bárzo wiele / y kámienia drogiego. A przyszedszy do Sálomoná / mowiłá z nim o wszystkim co miáłá w 2 sercu swojim. Ale jey odpowiedźiał Sálomon ná wszystkie jey słowá / á nie było nic skrytego przed Sálomonem / ná coby jey nie odpo- 3 wiedźiał. Przetoż / widząc Krolowa z Sáby mądrość Sálomonowe / y dom ktory zbudowáł: 4 Tákże potráwy stołu jego / y śiadánia sług jego / y stawánia służących mu / y száty ich; y podczáße jego / y száty ich; y b wschody po ktorych wstępował do domu Páńskiego / zdumiewáłá 5 śie bárzo. Y rzekłá do Królá: Prawdźiwać to mowá / ktoram słyszáłá w źiemi mojey o spráwách 6 twojich / y o mądrośći twojey. Alem nie wierzyłá słowom ich / ájem przyjacháwszy oglądáłá oczymá swymi: ále oto nie powiedźiano mi y połowice o wielkiey mądrośći twojey; Przeszedłeś sławe o ktorey 7 rem słyszáłá. Błogosłáwieni meżowie twoji / y błogosłáwieni ći słudzy twoji / ktorzy stoją przed tobą záwsze / á słucháją mądrośći twojey. 8 Niechże bedźie PAN Bog twoj błogosłáwiony / ktory cie sobie upodobał / áby cie posádźił ná stolicy swojey zá Królá przed PANEM Bogiem twojim. Dla tego / iż umiłował Bog twoj Izráelá / áby go umocnił ná wieki: przetoż postánowił cie nád nimi zá Królá / ábyś 9 czynił sąd y spráwiedliwość. Y dáłá Krolowi sto y dwádźieśćiá tálentow złotá / y rzeczy wonnych bárzo wiele / y kámienia drogiego. A nie przyszło nigdy wiecey tákich rzeczy wonnych / jákie dáłá Krolowa z Sáby Krolowi Sálomonowi.

b I. Ofiáry ktore spráwowáł

10 Nád to y słudzy Hirámowi / y słudzy Sálomonowi / ktorzy c byli przywieźli złotá z Ofir / przywieźli y drzewá Almuginowego / y kámie- 11 nia drogiego. Y poczynił Krol z onego drzewá Almugimowego wschody do domu Páńskiego / y do domu krolewskiego / y hárfy / y lutnie śpiewakom. A nie widano przed tym nigdy tákich rzeczy w źiemi 12 Judskiey. Krol tákże Sálomon dał krolowey z Sáby / wszystko czego chćiáłá y czego żądáłá; oprocz *nagrody zá to* co byłá przyniosłá do Królá: Potym śie wroćiłá / y odjacháłá do źiemie swey / oná / y słudzy jey.

c 1 Krol. 10. 12.

13 A Byłá wagá tego złotá ktore przychodźiło Sálomonowi ná káżdy rok / sześć set y sześćdźieśiąt 14 y sześć tálentow złotá. Oprocz *tego* co kupcy / y ktorzy hándlują / przynośili. Tákże wszyscy Krolowie Arábscy / y Kśiążetá *oney* źiemie / przywoźili złoto y śrebro Sálo- 15 monowi. Przetoż uczynił Krol Sálomon dwie śćie tarczy ze złotá ćiągnionego: sześć set *syklow* złotá ćiągnionego wychodźiło ná káżdą 16 tarczą. Przytym trzy stá puklerzow ze złotá ćiągnionego / trzy stá *syklow* złotych wychodźiło ná káżdy puklerz / ktore zchował Krol w domu Lásu Libánowego.

17 Uczynił tákże Krol Stolicę wielką z kośći słoniowey / y powlokł ją szczerym złotem. A sześć 18 stopniow *było* u oney stolice; á podnożek był ze złotá / trzymájący śie stolice: porecza też były z obudwu stron / kedy śiadano / á dwá lwi stá- 19 li u porecza. Dwánaśćie też lwow stało ná sześći stopniách z obu stron: Nie było nic tákowego urobiono w 20 żadnym krolestwie. Nád to wszystkie naczynia / z ktorych pijał Krol Sálomon / były złote / y wszystek sprzęt w domu Lásu Libánowego ze złotá szczerego; nic *nie było* ze śre-

brá : bo go nie miano w żadney cenie zá dni Sálomonowych. 21 Abowiem okręty krolewſkie chodźiły ná morze z ſługámi Hirámowymi : raz we trzy látá wracáły śie też okręty z morzá/ przynoſząc złoto / y śrebro / kośći ſłoniowe / y koczkodany/ y pawie.

22 A Ták uwielbiony jeſt Krol Sálomon nád wſzyſtkie Krole źiemſkie/ bogáctwy y mądrośćią. 23 Przetoż wſzyſcy Krolowie źiemſcy/ prágnęli widźieć Sálomoná / áby ſłuchàli mądrośći jego / ktorą był dał Bog w ſerce jego. 24 Y przynośili mu káżdy upominek ſwoj/ naczynia śrebrne/ y naczynia złote/ ſzáty/ zbroje/ y rzeczy wonne/ konie y muły/ á to ná káżdy rok. 25 Y miał Sálomon cztery d tyśiące ſtájen koni y wozow / á dwánaśćie tyśięcy jezdnych / ktore rozſádźił po miáſtách wozow/ y przy ſobie w Jeruzalem. 26 Y pánował nád wſzyſtkimi e Krolmi / od rzeki / áż do źiemie Filiſtyńſkiey/ y áż do gránice Egipſkiey. 27 A złożył Krol śrebrá w Jeruzalem/ f jáko kámienia / á Cedrow złożył jáko płonych fig / ktorych rośćie ná polu bárzo wiele. 28 Przywodzono g też konie Sálomonowi z Egiptu / y ze wſzyſtkich *innych* źiem. 29 A oſtátek ſpraw Sálomonowych / pierwſzych y oſtátnich / zápiſano w Kśięgách Nátáná Proroká / y w proroctwie Achiaſzá Sylonitczyká / y w Widzeniách Jáddy Widzącego / *ktory prorokował* przećiw Jeroboámowi/ Synowi Nábátowemu. 30 Y krolował Sálomon w Jeruzalem nád wſzyſtkim Jzráelem / czterdźieśći lat. 31 Záſnął potym Sálomon z Ojcy ſwymi / á pochowano go w mieśćie Dawidá Ojcá jego : A Roboám Syn jego krolował miáſto niego.

d 1 Krol. 4. 26. y 10. 26. 2 Kron. 1. 14.
e 1 Krol. 4. 21.
f 2 Krol. 10. 27. 2 Kron. 1. 15.
g 2 Kron. 1. 16.

ROZDZIAŁ X.

Roboám zoſtał Krolem w Sychem. 3. poddáni proſzą go o ulżenie ćiężárow. 5. Roboám ſurową im odpowiedź dał. 16. dźieśięćioro Pokolenia oderwáły śię od niego, y Adorámá poborcę ukámienowáli. 18. Roboám przed nimi ućiekł.

1 Tedy jáchał Roboám a do Sychem : bo w Sychem zebrał śię był wſzyſtek Jzráel / áby go poſtánowili Krolem. 2 A gdy to uſłyſzał Jeroboám/ Syn Nábátow / ktory był w Egipćie / gdźie był uciekł przed Krolem Sálomonem/ wroćił 3 śie Jeroboám z Egiptu : Bo poſłáli y wezwáli go. Tedy przyſzedł Jeroboám/ y wſzyſtek Jzráel: y rzekli do Roboámá/ mowiąc ; 4 Ociec twoj włożył ná nas járzmo ćięſzkie/ ále *ty* teraz ulżyj *nam* niewoli ſrogiey Ojcá twego / y járzmá ćięſzkiego/ ktore włożył ná nas ? á będźiemyć ſłużyli. 5 Ktory im rzekł : Po trzech dniách wroććie śie do mnie : Y odſzedł lud.

a 1 Krol. 12. 1.

6 Mjedzy tym wſzedł Krol Roboám w rádę z Stárſzymi/ ktorzy ſtawáli przed Sálomonem Ojcem jego zá żywotá jego / mowiąc : Co wy rádźićie ? Jákąbym miał dáć odpowiedź ludowi temu? 7 Ktorzy mu odpowiedźieli/ mowiąc : Jeſli dźiś powolny będźieſz ludowi temu/ á uczyniſz im kwoli/ y będźieſz mowił do nich ſłowá łágodne/ będą ſługámi twymi po wſzyſtkie dni. 8 Ale *on* opuśćiwſzy rádę Stárſzych/ ktorą mu podáli / wſzedł w rádę z młodźieńcámi / ktorzy z nim wzrośli/ y ſtawáli przed nim. 9 Y rzekł do nich : Coż wy rádźićie / ábyſmy odpowiedźieli ludowi temu ? ktorzy rzekli do mnie / mowiąc: Ulżyj tego járzmá / ktore włożył Ociec twoj 10 ná nas ? Tedy mu odpowiedźieli oni młodźieńcy / ktorzy z nim wzrośli / mowiąc ? Ták odpowieſz temu ludowi / ktorzy do ćiebie rzekli mowiąc? Ociec twoj włożył ná nas ćięſzkie járzmo / ále ty ulżyj go nam. Ták rzeczeſz do nich : Namnieyſzy *pálec* moj / mięſzy jeſt niż biodrá 11 Ojcá mego. Przetoż teraz / Ociec moj kłádł ná was járzmo ćięſzkie/ ále ja przydam do járzmá wáſzego : Ociec moj karał was biczykámi / á ja was *będę karał* korbáczámi.

12 PRzyſzedł tedy Jeroboám y wſzyſtek lud do Roboámá/ dniá trzećiego/ jáko *im* był rozkazał Krol/ mowiąc : Wroććie śie do mnie dniá 13 trzećiego. Y odpowiedźiał im Krol

surowie / bo opuścił Krol Roboám rádę Stárcow. 14 A rzekł do nich według rády młodzieńcow / mowiąc: Oćiec moj obćiążył was járzmem ćięszkim / ále ja przydam do niego / Oćiec moj karał was biczykámi / ále ja was będę karał korbáczámi. 15 Y nie usłuchał Krol ludu: (bo byłá przyczyná od Bogá / áby dosyć uczynił PAN słowu swemu / ktore był powiedźiał przez Achiaszá b Sylonitczyká / do Jeroboámá Syná Nábátowego.)

b 1 Krol. 11.19.

16 Przetoż widząc wszystek Izráel / że ich Krol nie usłuchał / odpowiedźiał lud Krolowi / mowiąc: Coż mamy zá dźiał w Dawidźie? á co zá dźiedźictwo w Synu Isájowym? Káżdy idź do namiotow swych o Izráelu! A ty Dawidźie opátrz teraz dom swoj. Y rozeszli śię wszyscy Izráelczycy do namiotow swojich. 17 A ták tylko nád Synámi Izráelskimi / ktorzy mieszkáli w miástách Judskich / krolował Roboám. 18 Y posłał Krol Roboám Adorámá / ktory był Poborcą c / y ukámienowáli go Synowie Izráelscy / że umárł: przetoż Krol Roboám wśiadszy co rychley ná woz / ućiekł do Jeruzalem. 19 A ták odstąpili Izráelczycy od domu Dawidowego / áż do dniá tego.

c H. Nád poboryj.

ROZDZIAL XI.

Roboám záhámowány od Bogá, áby nie walczył przećiw Jeroboámowi. 5. Miástá swe opátrzył. 13. Kápłáni od Jeroboámá wygnáni, ućiekáją do niego. 18. Zony y dźieći jego.

1 Przyjáchawszy tedy Roboám do Jeruzalem / zebrał dom Judow y pokolenie Benjáminowe / sto y ośmdźieśiąt tyśięcy mężow przebránych do boju / áby walczyli z Izráelem; á żeby przywrocone było krolestwo do Roboámá: 2 Y stáło śię słowo Páńskie do Semejaszá mężá Bożego / mowiąc: 3 Powiedz Roboámowi / Synowi Sálomonowemu Krolowi Judskiemu / y wszystkiemu Izráelowi / w Judźie w pokoleniu Benjáminowym / mowiąc: 4 Ták mowi PAN: Nie wychodźćie / áni walczćie z bráćią wászą / wroććie śię káżdy / do domu swego: ábowiem ode mnie stáłá śię tá rzecz: y usłucháli słowá PAńskiego. Y wroćili śię / á nie ćiągnęli przećiw Jeroboámowi.

a 1 Krol. 12.21.

5 Y Mieszkał Roboám w Jeruzalem / á pobudował miástá obronne w Judźie. 6 Y zbudował Betlehem / y Etám / y Tekue. 7 Y Betsur / y Soko / y Adullám. 8 Y Get / y Máresá / y Zyf. 9 Y Adoráim / y Láchis / y Aseká: 10 Y Sorá / y Ajálon / y Hebron / ktore były w Judźie / y w pokoleniu Benjáminowym / miástá obronne. 11 A gdy zmocnił one twirdze / postánowił w nich stárosty / y wystáwił szpichlerze dla zbożá / y dla oliwy / y dla winá. 12 A w káżdym mieśćie złożył tarcze y włocznie: á opátrzył je bárzo mocno: á ták pánował nád Judą y Benjáminem.

13 Kápłáni też y Lewitowie / ktorzy byli we wszystkim Izráelu / zebráli śię do niego / ze wszystkich gránic swojich. 14 Bo opuśćiwszy Lewitowie przedmieśćia swoje / y osiádłośći swoje / szli do Judy / y do Jeruzálem (gdyż je był wyrzućił Jeroboám y Synowie jego / áby nie odprawowáli urzędu Kápłáńskiego PANU. 15 Y postánowił sobie b Kápłány po wyżynách / y Diabłom / y ćielcom / ktorych był náczynił.) 16 A zá nimi ze wszystkich pokoleń Izráelskich / ktorzy obroćili sercá swe ku szukániu PANA Bogá Izráelskiego / przyszli do Jeruzalem / áby ofiárowáli PANU / Bogu Ojcow swojich. 17 A ták umocnili krolestwo Judskie / y utwirdźili Roboámá Syná Sálomonowego przez trzy látá: ábowiem chodźili drogą Dawidá y Sálomoná / przez one trzy látá. 18 Potym / pojął sobie Roboám zá żonę Máhálátę / corkę [illegible] tá / Syná Dawidowego; y Abiháilę / corkę Eliábá / Syná Isájego. 19 Ktora mu urodźiłá Syny: Jehusá / y Semártaszá / y Záámá. 20 A po niey pojął Máách ę / corkę Absálomowę; ktora mu urodźiłá Abiaszá / y Etáją / y Syzę / y Sálomitę. 21 Y miłował Roboám Máách ę / corkę Absálomowę / nád wszystkie żony

b 1 Krol. 12.31.

swoje/ y nád załoźnice swoje: Abowiem pojał był żon ośmnaście; á założnic sześćdźieśiat: Y zpłodźił dwádźieśćiá y ośm synow/ y sześćdźieśiat corek. 22 Y postánowił Roboám Abiaszá/ Syná Mááchy/ zá Kśiażę y zá Hetmáná miedzy bráćia jego: Abowiem *zamyślał* go uczynić Krolem. 23 A roztropnie sobie postepujac/ rozsádźił wszystkie *inne* Syny swe/ po wszystkich krájinách Judskich/ y Benjáminowych/ po wszystkich miástách obronnych/ y opátrzył je dostátkiem żywnośći/ y nádał *im* wiele żon.

Rozdział. XII.

Sesák Krol Egipski, do Indskiey źiemie wtárgnał. 9. Kośćioł, y dom krolewski złupił. 12. Roboám pokorą swą onego ublagał.

1 A Gdy utwirdźił krolestwo *swoje* Roboám a/ y zmocnił je/ opuśćił Zakon PAński; y wszystek Izráel z nim. 2 Y stáło śie roku piatego krolowánia Roboámowego/ że wyćiagnał Sesák Krol Egipski/ przećiw Jeruzalem/ (ábowiem byli zgrzeszyli przećiw PAnu.) 3 Z tyśiacem y dwiemá sty wozow/ y z sześćdźieśiat tyśiac jezdnych/ á nie było liczby ludu/ ktory przyćiagnał z nim z Egiptu: Lubimczykow/ y Suchymczykow y Chuásymczykow. 4 Y pobrał miástá obronne ktore były w Judźie: y przyćiagnał áż ku Jeruzalem.

5 TEdy Semejasz Prorok/ przyszedł do Roboámá/ y do Kśiażat Judskich/ ktorzy śie byli zebráli do Jeruzalem *uciekájac* przed Sesákiem: y rzekł do nich; Ták mowi PAN: Wyśćie mie opuśćili: dla tegom y ja was opuśćił/ *y podał* w rece Sesákowe. 6 Y upokorzyli śie Kśiażetá Izráelscy/ y Krol/ y mowili: Spráwiedliwy jest PAn. 7 A gdy ujrzał PAn/ iż śie upokorzyli/ stáło śie słowo PAńskie do Semejaszá/ mowiac; Upokorzyli śie/ niewytrace ich/ *ále* im dam w krotce wybáwienie/ ány śie wyleje zápalczywość mojá przećiw Jeruzalem przez rece Sesáká. 8 Wszákże beda mu zá sługi: áby wiedźieli/ co *to jest* służyć mnie/ ábo służyć krolestwam źiemskim: 9 A ták ćiagnał Sesák b Krol Egipski/ przećiw Jeruzalem/ y pobrał skárby domu PAńskiego/ y skárby domu krolewskiego/ wszystko to pobrał: wźiał też tarcze złote/ 10 ktore był spráwił c Sálomon. Y spráwił Krol Roboám miásto nich tarcze miedźiáne/ y poruczył *je* przełożonym nád piechotą/ ktorzy strzegli drzwi domu krolewskiego. 11 A gdy wchadzał Krol do domu PAńskiego/ tedy przychodźiłá piechotá y bráli je: potym záśie odnośili je do swojich komor. 12 A ták iż śie upokorzył/ odwroćił śie od niego gniew PAński/ y nie wytráćił go do końcá: Abowiem *jeszcze* y w Judźie d było nieco dobrego.

13 Zmocnił śie tedy Krol Roboám e w Jeruzalem/ y krolował: á było czterdźieśći lat y jeden rok Roboámowi/ gdy krolowáć poczał; á śiedmnaśćie lat krolował w Jeruzalemie w mieśćie/ ktore obrał PAN ze wszystkich pokoleń Izráelskich/ áby tám przebywáło Imie jego. A imie mátki jego *było* Náámá Ammonitká. 14 Tenczynił złe: Bo nie przygotował sercá swego/ áby szukał PAná. 15 Ale spráwy Roboámowe pierwsze y poślednie/ zápisáne są w Kśiegách Semejaszá Proroká/ y Jáddy Widzacego: gdźie śie opisuje porzadek rodzájow; tákże wojny *miedzy* Roboámem/ y Jeroboámem/ po wszystkie dni. 16 Y zásnał Roboám z Ojcy swymi; y pochowan jest w mieśćie Dawidowym: á krolował Abiasz Syn jego miásto niego.

Rozdział. XIII.

Abiasz Syn Roboámow kroluje. 3. wojná jego przećiw Ieroboámowi. 5. strofowánie Ludu Izráel kiego, y szczyćenie śie pomocą Páńską. 13. Izráelczyki poráził, y kilká miast ich pobrał. 21. żony y dźieći jego.

1 ROku ośmnastego a Krolá Jeroboámá/ krolował Abiasz nád Judą. 2 Trzy látá krolował w Jeruzalem: á imie mátki jego *było* Micháiá corká Uryelowá z Gábáá. Y

a 1 Krol. 14. 22.

b 1 Krol. 14. 16.

c 1 Krol. 14. 26.

d 1 Krol. 11. 13. 36.

e 1 Krol. 14. 21.

a 1 Krol. 15. 1.

była wojna b miedzy Abiaszem / y miedzy Jeroboámem. ✤ Przetoż Abiasz uszykował wojsko ludźi bárzo walecznych / czterý kroć sto tyśiecy mężow przebránych. Jeroboám tákże uszykował śie przećiwko niemu / májac ośm kroć sto tyśiecy mężow przebránych / bárzo walecznych.

b 1 Krol. 15. 7.

3

4 Gdy stánał Abiasz ná wierzchu gory Semeron / ktora *była* miedzy gorámi Efráimskimi / y rzekł: Słuchájćie mie Jeroboámie y 5 wszystek Izráelu. ✤ Izali wam nie *należy* wiedźieć / że PAN Bog Izráelski dał krolestwo Dawidowi nád Izráelem ná wieki / onemu / y synom jego przymierzem c trwá-6 łym? ✤ Lecz powstał Jeroboám / syn Nábátow / slugá Sálomoná / Syná Dawidowego / y d stał śie od-7 pornym Pánu swemu: ✤ Y zebráli śie do niego mężowie lekkomyślni / á ludźie niepobożni; y zmocnili śie przećiw Roboámowi Synowi Sálomonowemu: á Roboám bedac dźiećieciem / y sercá lekliwego / nie 8 mogł śie im meżnie oprzeć: ✤ Zá-czym wy śie teraz myślićie zmocnić przećiw krolestwu PANskiemu / ktore jest w rekách Synow Dawidowych: á jest was kupá wielka; y *maćie* z soba ćielce złote / ktorych wam náczynił Jero-9 boám zá Bogi. ✤ Yzaześćie nie zárzućili e Kápłanow PANskich / Synow Aáronowych y Lewitow? á poczyniliśćie sobie Kápłany / jáko *inni* narodowie źiemscy? Ktokolwiek przychodźi áby poświecone były rece jego / z ćielcem młodym / y z śiedmia báránow / sławo śie Kápłánem tych ktorzy nie *so* 10 Bogowie. ✤ Ale my jesteśmy PAná Bogá nászego / y nie opuśćiliśmy go: á Kápłáni / ktorzy służa PANU / *so* Synowie Aáronowi / y Lewitowie / ktorzy pilnuja urzedu 11 swego: ✤ Y ofiáruja PAnu cáłopalenia ná káżdy zárának / y ná káżdy wieczor: y kádza rzeczámi wonnymi / y pokłádája chleby / ná stole czystym; tákże świecznik złoty / y lámpy jego *sporządzája* áby gorzáły ná káżdy wieczor. A

c H. Przymierzem Soli.

d 1 Krol. 11. 26

e 1 Krol. 12. 31. 2 Kron 11. 14. 15.

ták my strzeżemy rozkazánia PANA Bogá nászego: á wyśćie go 12 opuśćili. ✤ Przetoż oto z námi jest ná czele Bog / y Kápłáni jego / y traby głośne / áby brzmiáły przećiwko wam: Synowie Izráelscy / niewalczćie z PANem / Bogiem Ojcow wászych: bo śie wam nie powiedźie.

13 Miedzy tym obwiodł zásadzke Jeroboám / áby ná nie przypadli z tyłu: Y byli *jedni* w oczy Judźie / á drudzy ná zásadzce z 14 tyłu ich. ✤ Tedy ujrzawszy *Synowie* Judscy / że ná nie *nástepowáła* bitwá z przodku y z tyłu / wołáli do PAná / á Kápłáni trabili w 15 traby. ✤ Uczynili tez okrzyk mężowie Judá: Y stáło śie w onym okrzyku mężow Judskich / że Bog poráził Jeroboámá / y wszystkiego Izráelá przed Abiaszem y Juda. ✤ 16 Y ućiekáli Synowie Izráelscy przed Juda: ále je podał Bog w rece 17 ich. ✤ Y porázili je Abiasz y lud jego / porażka wielka: ták / iż legło pobitych z Izráelá / pieć kroć sto ty-18 śiecy mężow ná wybor. ✤ Przetoż poniżeni sa Synowie Izráelscy ná on czás: á zmocnili śie Synowie Judscy: ponieważ spolegáli ná PAnu / Bogu Ojcow swych. ✤ 19 Y gonił Abiasz Jeroboámá / á odjał mu miástá Bethel y wśi jego; y Jesáná y wśi jego; y Efron 20 y wśi jego. ✤ A niemogł śie wiecey pokrzepić Jeroboám zá dni Abiaszowych: y uderzył go PAN że umárł.

21 A Le Abiasz zmocnił śie / y pojał sobie żon czternáśćie / y zpłodźił dwádźieśćiá y dwu Synow / 22 y szesnaśćie corek. ✤ Ale inne spráwy Abiaszowe / y postepki jego / y słowá jego / zápisáne sa w Kśiegách Proroká Jáddy.

Rozdział XIV.

Azá báłwochwálstwo uprzata, miástá buduje, lud wojenny zbiera. 9. á Bogu śie modląc, zwyćięstwo nád Etyopczyki otrzymawa.

1 A Gdy zásnał a Abiasz z Ojcy swymi / á pochowano go w mieśćie Dawidowym / tedy Krolował

a 1 Krol. 15. 8.

Azá Syn jego miásto niego: Zá dni jego byłá w pokoju ziemiá / przez dźieśiec lat.

2 Y Czynił Azá co było dobrego y przyjemnego w oczách PAná 3 Bogá swego: Bo poburzył Ołtarze b obce / y wyżyny / y podrzuzgotał báłwány ich / y wyrabał gáje 4 ich: A przykazał Judźie/áby szukáli PAná Bogá Ojcow swych / y przestrzegáli zakonu / y przykazań 5 jego. Zniosł też ze wszystkich miast Judskich wyżyny / y słoneczne báłwány / á było w pokoju krolestwo 6 zá czásu jego. Nád to / pobudował miástá obronne w Judźie / przeto iż byłá w pokoju ziemiá: y nie powstáłá przećiwko niemu wojná zá onych lat / bo mu dał PAn odpoczynienie.

7 Y Rzekł do Judy: Pobudujmy te miástá / y otoczmy je murem/y wieżámi/ bramámi/ y zaworámi / poki ziemiá jest w mocy nászey: Bosmy szukáli PAná Bogá nászego: Szukáliśmy go/ y spráwił nam odpoczynienie zewsząd. Przetoż budowáli / á szczęśćiło śie im. 8 Y miał Azá wojsko noszących tarcz y drzewce: z Judy / trzy kroć sto tyśiecy: á z Benjámináá noszących puklerz / y ćiągnących łuk / dwá kroć sto tyśiecy y ośmdźieśiąt tyśiecy. Ci wszyscy byli bárzo mężni.

9 T Edy wyćiągnął przećiw nim Zárác Etyopczyk/ májąc wojská d dźieśięć kroć sto tyśiecy/á wozow trzy stá: y przyćiągnął áż do 10 Máresy. Wyćiągnął też y Azá przećiw niemu/ y uszykowáli wojská 11 w dolinie Sefátá / u Máresy. Tedy záwołał Azá do PAná Bogá swego / y rzekł: O PAnie/e ty nie potrzebujesz wielu / ábyś rátował tego ktory nie ma potegi. Rátujże nas o PAnie Boże nász; gdyż ná tobie spolegamy/á w Imie twoje idźiemy przećiwko temu mnostwu. Tyś PAn Bog f nász/niech nie ma gory nád toba człowiek 12 śmiertelny. A ták poráźił PAn Etyopczyki/ przed Azą y przed Ju- 13 dą; ták/ iż ućiekli Etyopczycy. A gonił je Azá / y lud ktory był z nim/ áż do Geráry: y polegli Etyopczycy / ták / że nie mogli wskoráć: bo ztárci są przed obliczem PAńskim / y przed wojskiem jego: y ná- 14 bráli łupow bárzo wiele. Nád to/ poburzyli wszystkie miástá / około Geráry: ábowiem przypadł strách PAński ná nie / y zplundrowáli one wszystkie miástá: bo w nich by- 15 łá wielka korzyść. Tákże y obory trzod poburzyli: á zájawszy owiec y wielbładow bárzo wiele / wroćili śie do Jeruzalem.

b 5 Moj 7. 5. y 12. 3.

c 2 Kron 16. 8. d H. Tyśiąc tyśiecy

e 1 Sám. 14. 6. 5 Moj. 20. 3.

f Psalm. 9. 20.

ROZDZIAŁ XV.

Azaryasz Prorok upomina Azę y lud, áby w naprawie chwały Bożey nie ustawáli. 8. Ktorego oni usłuchawszy, przymierze z Bogiem odnawiają. 16. Pobożność Azy.

1 T Edy ná Azáryaszá Syná Odedowego przypadł Duch Boży. 2 Ktory wyszedszy przećiw Aźie / rzekł mu: Słuchajćie mię/Azá / y wszystko pokolenie Judowe y Benjáminowe. PAn był z wámi pokiśćie byli z nim / á jeśli go szukáć będźiećie/znajdźiećie go: ále jeśli go opuśćićie / opuśći was. 3 Przez wiele dni był Izráel bez Bogá prawdźiwego: y bez Kápłáná/ náuczyćielá/ y bez za- 4 konu. Wszákże gdyby śię byli náwroćili w utrapieniu swym do PAná Bogá Izráelskiego/ á szukáli go/ 5 dałby śię im był ználeść. Ale teráźniejszych czásow a niebezpieczno wychodźić y wchodźić: bo zámieszánie wielkie miedzy wszystkimi obywátelámi źiemie. 6 Y depce narod po narodźie/á miásto po mieśćie; przeto / że je Bog ztrwożył 7 wszelákim uciśnieniem. Przetoż wy zmacniajćie śię / á niech nie słabieją ręce wásze: bo czeka zapłátá prace wászey.

8 A Gdy usłyszał Azá te słowá / y proroctwo Odedá Proroká / zmocnił śię / y zniosł obrzydliwośći ze wszystkiey źiemie Judskiey y Benjáminskiey / y z miast ktore był pobrał ná gorze Efrájim: y odnowił Ołtarz PAński / ktory był przed 9 przyśionkiem Páńskim. Potym zebrał wszystek lud z Judy y z Benjáminá/y przychodnie ktorzy u nich

a H. Niepokoj wchodzącemu.

byli z Efráimá/ y z Mánásseſſá/ y z Symeoná: bo ich było bárzo wiele zbiegło z Izráelá do niego/ widząc iż PAn Bog jego z nim był. 10 Y zgromádźili śię do Jeruzalem mieśiącá trzećiego/ roku piętnastego krolestwá Azy. 11 Y spráwowáli ofiáry PAnu dniá onego/ z łupow ktore byli przygnáli/ wołow śiedm set/ á owiec śiedm tyśiecy. 12 Y uczynili umowę/ áby ſzukáli PAná Bogá Ojcow swojch ze wſzyſtkiego sercá swego/ y ze wſzyſtkiey duſze swojey. 13 A ktobykolwiek nie ſzukał PAná Bogá Izráelſkiego/ áby był zábity/ od namniejſzego áż do nawiętſzego/ od męża áż do niewiásty. 14 Y przyśięgli PAnu głosem wielkim/ y z krzykiem/ y z trąbámi/ y z kornetámi. 15 A weselił śię wſzyſtek lud Judſki z oney przyśięgi: ábowiem ze wſzyſtkiego sercá swego przyśięgáli/ y ze wſzyſtkiey ochoty ſzukáli go/ y dał śię im ználeść/ y dał im PAN odpoczynienie zewſząd.

16 NAd to y Máácháę mátkę swą Krol Azá b z páństwá złożył/ przeto/ że byłá uczyniłá w gáju báłwáná brzydkiego: y podćiął Azá báłwáná jey/ y pokruſzył go/ á spálił u potoká Cedron. 17 A choć wyżyny nie były znieśione z Izráelá/ przećię serce Azy było doskonáłe po wſzyſtkie dni jego. 18 Wniosł też co był poświećił Oćiec jego/ y co sam poświećił do domu Bożego/ śrebro y złoto/ y naczynia. 19 A nie było wojny áż do roku trzydźieſtego y piątego krolowánia Azy.

b 1 Krol. 15.13.

Rozdział XVI.

Azá bojąc śię Krolá Izráelſkiego. 7. Proroká gdy go ſtrofował, wrzućił do więźienia. 12. W chorobie swey pomocy u lekárzow ſzukáiąc, nie ozdrowiał ále umárł.

1 ROku trzydźieſtego á y ſzoſtego krolowánia Azy/ wyćiągnął Báázá Krol Izráelſki przećiwko Judźie/ y zbudował Rámę: áby nie dopuśćił wychodźić y wchodźić nikomu do Azy Krolá Judſkiego. 2 Tedy wźiąwſzy Azá śrebro y złoto z ſkárbow domu PAńſkiego/ y domu Krolewſkiego/ posłał je do Benádádá Krolá Syryjſkiego/ ktory mieſzkał w Dámáſzku/ mowiąc: 3 Przymierze jeſt miedzy mną y miedzy tobą/ y miedzy Ojcem mojim/ y miedzy Ojcem twojim: Otoć posyłam śrebro y złoto. Idźże á wzruſz przymierze twoje z Báázą Krolem Izráelſkim/ áby odćiągnął ode mnie. 4 Y usłuchał Benádád krolá Azy: á posławſzy Hetmány/ z wojſki ktore miał/ przećiwko miáſtom Izráelſkim/ zburzył Hion y Dán/ y Abelmájim/ y wſzyſtkie miáſtá obronne Neftálimſkie/ w ktorych były ſkárby. 5 To gdy usłyſzał Báázá/ przeſtał budowáć Rámy/ y zániechał roboty swey. 6 Tedy Krol Azá wźiąwſzy z sobą wſzyſtek lud Judſki/ pobráli z Rámy kámienie/ y drzewo jego/ z ktorego budował Báázá: á zbudował z niego Gábáá y Máſſá.

a 1 Krol. 15.17.

7 A Onegoż czáſu/ przyſzedł Hánáni Widzący/ do Azy Krolá Judſkiego/ y mowił do niego: Iżeś spoległ ná Krolu Syryjſkim/ á nie spoległeś ná PAnu Bogu twojim/ dla tego uſzło wojſko Krolá Syryjſkiego z ręki twojey. 8 Azaż Etyopczycy/ y Lubimczycy b nie mieli wojſk bárzo wielkich/ z wozámi y z jezdnymi w mnoſtwie bárzo wielkim; á wżdy gdyś spoległ ná PAnu/ podał je w ręce twoje. 9 Abowiem oczy PAńſkie c przypátrują wſzyſtkę źiemię/ áby dokázował mocy swey przy tych/ ktorzy przy nim ſtoją sercem doskonáłym. Głupieś to uczynił: przetoż od tego czáſu powſtáną d przećiwko tobie wojny. 10 Tedy Azá rozgniewawſzy śię ná Widzącego/ podał go do więźienia: bo śię był nań o to rozgniewał: y utrapił Azá niektore z ludu onego czáſu. 11 Ale inne spráwy Azy/ pierwſze y pośledniejſze/ zápisáne są w Kśięgách o Krolách Judſkich y Izráelſkich. 12 Potym rozniemogł śię Azá/ roku trzydźieſtego y dźiewiątego krolowánia swego/ ná nogi swoje/ choroba bárzo ćięſzka: á wſzákże w oney chorobie swey nie ſzukał Páná/ ále lekárzow. 13 A ták zásnął Azá z Ojcy swymi/

b 2 Kron. 14. 9. c Iob. 34. 21. Przyp. 5. 21. y 15.3. Ierem. 16.17. y 32.19 Zách. 4. 10. d 1 Krol. 15.32.

mi / á umárł roku cżterdźiestego y 14 pierwßego krolowánia swego. ✠ Y pochowano go w grobie e jego / ktory sobie był wykopał / w mieśćie Dawidowym: y położono go ná łożu / ktore był nápełnił rzeczámi wonnymi / y rozmájtymi máśćiámi áptekárską robotą przygotowánymi. Y palili mu zápał wonny bárzo wielki.

e H. Wgrobiech jego.

Rozdział XVII.

Iozáfát mądry, bogobojny y ßcżeśliwy Krol. 6. Postępując w naprawie chwały Páńskiey, rozsyła naucżyćiele zakonu pokroleſtwie swojm: zá co mu Bog błogosłáwi. 13. Wojsko jego.

a 1 Krol. 15. 24.

TEdy krolował a Jozáfát Syn jego miásto niego / á zmocnił 2 śie przećiw Izráelowi. ✠ Y osádźił żołnierzem wßystkie miástá Judskie obronne: osádźił też y źiemię Judską / tákże miástá Efrájimskie / ktore był pobrał Azá Oćiec je- 3 go. ✠ A był PAN z Jozáfátem / przeto iż chodźił drogámi pierwßymi Dawidá Ojcá swego / á nie ßu- 4 kał Báálow. ✠ Ale Bogá Ojcá swego ßukał: y w przykazániách jego chodźił / á nie według spraw ludu 5 Izráelskiego ✠ Y utwirdźił PAN krolestwo w ręce jego: á dawał wßystek lud Judski dáry Jozáfátowi / ták iż miał bogáctwá / y sławę bár- 6 zo wielką. ✠ A nábywßy wielkiego sercá ná drogách PAńskich / tym więcey znośił wyżyny y gáje *bałwochwálskie* z źiemie Judskiey.

7 POtym roku trzećiego krolowánia swego / posłał Kśiążętá swoje / Benchailá / y Obádyaßá / y Záchåryaßá / y Nátánáelá / y Micheaßá / áby uczyli w mieśćiech Jud- 8 skich. ✠ A przy nich Lewity / Semejaßá / y Nátániaßá / y Zábádyaßá / y Asáelá / y Semirámotá / y Jonátáná / y Adoniaßá / y Tobiaßá / y Tobádoniaßá Lewity: á z nim Eli- 9 sámá / y Jorámá / Kápłány. ✠ Ktorzy uczyli w Judźie / májąc z sobą Kśięgi Zakonu PANskiego: y obchodźili wßystkie miástá Judskie / y 10 náuczáli lud. ✠ Przetoż przyßedł strách Páński ná wßystkie krolestwá źiemie / ktore *były* około Judy. Y nie śmieli walczyć przećiw Jozáfátowi. 11 ✠ Náwet y Filistynowie przynośili Jozáfátowi dáry y dań pieniężną. Arábczycy też przygnáli mu drobnego bydłá: báránow śiedm tyśięcy y śiedm set kozłow tákże śiedm 12 tyśięcy y śiedm set. ✠ Wzmagał śię tedy Jozáfát y rosł náder bárzo: y pobudował w Judźie zamki / y 13 miástá dla skłádow. ✠ A prace wiele podjął około miast Judskich: męże też waleczne y potężne miał w 14 Jeruzalem. ✠ A táć jest liczbá ich według domow Ojcow ich. Z Judy Kśiążętá nád tyśiącámi / Kśiążę Adná / á z nim bárzo dużych *mężow* 15 trzy kroć sto tyśięcy. ✠ A po nim Kśiążę Johánnán: á z nim dwá 16 kroć sto tyśięcy / y ośmdźieśiąt tyśięcy. ✠ A po nim Amázyaß Syn Zychry / ktory śię był dobrowolnie oddał PAnu: á z nim dwá kroć sto 17 tyśięcy mężow dużych. ✠ Przytym z Synow Benjáminowych / mąż duży Eliádá: á z nim ludu zbrojnego z łukámi / y z tarczámi dwá kroć sto 18 tyśięcy. ✠ A po nim Jozábád: á z nim sto y ośmdźieśiąt tyśięcy go- 19 towych do boju. ✠ Ci służyli Krolowi / oprocż tych / ktorymi był Krol osádźił miástá obronne / po wßystkiey źiemi Judskiey.

Rozdział XVIII.

Achab námawia z sobą Iozáfátá ná wojnę, przećiw Syryjcżykom. 12. ktorą gdy odradzał Micheaß, od Sedechiaßá, fałßywego Proroká, policżkowány, y od Achábá do więźienia wsádzony był. 28. Acháb w bitwie postrzelony.

1 Y Miał Jozáfát bogactw y sławy a bárzo wiele: á zpowinowáćił śię z Achábem. ✠ Y przyjáchał 2 *po kilku* lat do Achábá do Sámáryjey: y nábił Acháb owiec y wołow wiele dla niego / y dla ludu ktory *był* z nim; y námawiał go áby ciągnął do Rámot Gáláád. 3 ✠ Y rzekł Acháb Krol Izráelski do Jozáfátá Krolá Judskiego: Poćiągniesz ze mną do Rámot Gáláád? A on mu odpowiedźiał: Jáko ja ták y ty; á jáko lud twoj / ták

a 1 Krol. 22. 2.

lud moj: y *będziemy* ztobą ná woj-nie.

4 NAd to rzekł Jozáfát do Królá Izráelskiego; Proszę pytaj śię dźiś słowá PAńskiego. 5 A ták zebrał Krol Izráelski prorokow cztery stá mężow / y rzekł do nich: Mamyże ćiągnąć do Rámot Gáláád ná wojnę / czyli zániechác? A oni odpowiedźieli: Ciągni; bo *je* da Bog w ręce krolewskie. 6 Ale Jozáfát rzekł: Niemászże tu jeszcze *ktorego* Proroká Páńskiego / żebyśmy śię go pytáli. 7 Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá; *jest* jeszcze mąż jeden / przez ktoregobyśmy śię mogli rádźić PANA: ále go ja nienawidzę: bo mi nie prorokuje nic dobrego / ále záwżdy złe: á tenći jest Micheasz / Syn Jemlow. Y rzekł Jozáfát: Niech ták nie mowi Krol.

8 TEdy záwołał Krol Izráelski niektorego komorniká / y rzekł: Przywiedź tu rychło Micheaszá Syná Jemlowego. 9 Miedzy tym Krol Izráelski / y Jozáfát Krol Judski śiedźieli káżdy z nich ná stolicy swojey / ubráni w száty *krolewskie*, á śiedźieli ná plácu / u wrot bramy Sámáryjskiey: á wszyscy Prorocy prorokowáli przed nimi. 10 A Sedechiasz Syn Chánáánow / spráwił sobie rogi żelázne / y rzekł: Ták mowi PAN: Tymi będźiesz bodł Syryjczyki / áż je wyniszczysz. 11 Toż wszyscy Prorocy prorokowáli / mowiąc: Ciągni do Rámot Gáláád / á będźiesz śię szczęśćiło: ábowiem je poda PAN w ręce krolewskie.

12 TEdy poseł ktory chodźił / áby przyzwał Micheaszá / rzekł do niego / mowiąc: Oto słowá Prorokow jednymi usty dobrze tuszą Krolowi / niechże będźie / proszę / słowo twoje jáko jednego z nich / á mow dobre *rzeczy*. 13 Y rzekł Micheasz: Żywie PAN / że co mi kolwiek rozkaże Bog moj / to mowić będę. 14 A gdy przyszedł do Królá / rzekł Krol do niego: Micheaszu / mamyż ćiągnąć ná wojnę przećiw Rámot Gáláád / czyli zániechác? A on odpowiedźiał: Ciągnićie / á poszczęśći śię wam / y będą podáni w ręce wásze. 15 Y rzekł Krol do niego: A wieleż ćię rázow mam przyśięgą obowiezowác / ábyś mi nie mowił jedno prawdę w Imieniu Páńskim? 16 Przetoż rzekł: Widźiałem wszystek *lud* Izráelski rozproszony po gorách jáko owce / ktore nie máją pásterzá. Bo PAN rzekł: Nie máją ći PAná: Niech śię wroći káżdy do domu swego w pokoju. 17 Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá: Yząemći nie powiádał / że mi nic dobrego prorokowáć nie miał / ále złe? 18 Ale on rzekł: Słuchajćież tedy słowá Páńskiego: Widźiałem PAná śiedzącego ná stolicy jego / y wszystko wojsko niebieskie stojące po práwicy jego / y po lewicy jego. 19 Y rzekł PAn: Kto zwiedźie Achábá Królá Izráelskiego / áby szedł / á poległ w Rámot Gáláád? A gdy mowił jeden ták / á drugi mowił inák: 20 Wystąpił Duch / y stánął przed PANEM / y rzekł: Ja go zwiodę. A PAN mu rzekł: Przez coż? 21 Y odpowiedźiał: Wynidę / á będę kłamliwym Duchem w uśćiech wszystkich Prorokow jego. Y rzekł PAN: Zwiedźiesz / y pewnie przemożesz: Idźże / á uczyń ták. 22 Przetoż teraz oto dał PAN Duchá kłamliwego w ustá tych Prorokow twojich: gdyż PAn wyrzekł przećiwko tobie złe.

23 TEdy przystąpiwszy Sedechiasz / Syn Chánáánow / uderzył Micheaszá w policzek / mowiąc: á ktoraż drogą odszedł Duch Páński ode mnie / áby mowił z tobą? 24 Y odpowiedźiał Micheasz: Oto ty ujrzysz dniá onego / kiedy wnidźiesz do naskrytszey komory / ábyś śię skrył. 25 Y rzekł Krol Izráelski: Weźmićie Micheaszá / á odwiedźćie go do Amoná / Stárosty miejskiego / y do Joázá Syná krolewskiego. 26 Y rzeczećie *im*: Ták mowi Krol: Wsádźćie tego *do* więźienia / á dawájćie mu jeść chleb utrapienia / y wodę ućisku / áż śię wrocę w pokoju. 27 Ale odpowiedźiał Micheasz: Jesliże śię wroćisz w pokoju / *tedy* nie mowił PAN przez mie. Nád to rzekł Słuchajćież wszyscy ludźie.

28 A Ták ciagnał Krol Izráelski / y Jozáfát Krol Judski / do Rámot Gáláád. 29 Y rzekł Krol Izráelski do Jozáfátá: Odmienie śie / á pojdę do bitwy : Ale ty ubierzesz śie w száty swe. Y odmienił śie Krol Izráelski: á szli do bitwy. 30 A Krol Syryjski rozkazał był Hetmánom / ktorzy byli nád wozámi jego / mowiac : Nie potykájcie śie áni z máłym / áni z wielkim / tylko z sámym Krolem Izráelskim.

31 A Gdy ujrzeli Jozáfátá Hetmáni / *co byli* nád wozámi / rzekli : Krol Izráelski jest. Y obroćili śie przećiw niemu / áby śie *z nim* potykáli : Ale záwołał Jozáfát / á PAn go rátował : y odwroćił je Bog od niego. 32 Bo obaczywszy Hetmáni *co byli* nád wozámi / że nie ten był Krol Izráelski / odwroćili śie od niego. 33 Lecz *niektory* mąż strzelił ná niepewną z łuku / y postrzelił Krolá Izráelskiego / miedzy nity / y miedzy páncerz : ktory rzekł woźnicy *swemu*: Náwroć á wywieź mie z wojská / bom jest rániony. 34 Y wzmogłá śie bitwá dniá onego / á Krol Izráelski stał ná woźie przećiw Syryjczykom / áż do wieczorá : y umárł gdy záchodźiło słońce.

ROZDZIAL XIX.

Iozáfát od Proroká PAńskiego strofowány, iż niezbożnemu Achábowi ná wojnie był pomocny. 4. lud do prawdźiwey chwały Bożey náwracá. 5. Sedźie w źiemi. 8. Tákże rájce kośćielne stánowi, y do powinnośći ich upomina.

1 A Gdy śie wracał Jozáfát Krol Judski / do domu swego w pokoju / do Jeruzalem. 2 Wyszedł przećiwko niemu Jehu / Syn Hánániego / Widzacy y rzekł do Krolá Jozáfátá : Izaliś niezbożnemu a miał pomagáć? á tych ktorzy nie nawidzą PAná miłowáć? Przetoż nád tobą jest gniew Páński. 3 Wszákże / ználázły śie spráwy dobre w tobie / przeto / żeś powyćinał b gáje świecone z źiemie / á zgotowałeś serce swe / ábyś szukał Bogá.

4 A Pomieszkawszy Jozáfát w Jeruzalem / wyjáchał záś / y ojáchał lud / od Beersebý áż do gory Efrájimskiey : y náwroćił je do PAná Bogá Ojcow swojich. 5 Y postánowił Sedźie w źiemi / po wszystkich miástách Judskich obronnych / w káżdym mieśćie. 6 Tedy rzekł do Sedźiow : Baczćież / co czynićie : Bo nie ludzki sąd odpráwujećie / ále PAński / ktory jest z wámi przy spráwie sądowey. 7 A przetoż / niechaj bedźie bojaźń Páńská z wámi : przestrzegajćież *tego, á ták* śie spráwujćie : Bo nie mász c u PAná Bogá nászego niepráwośći / y nie ma wzgledu ná osoby d / áni przyjmuje dárow. 8 Tákżey w Jeruzalem postánowił Jozáfát *niektore* z Lewitow / y z kápłánow / y z przedniejszych *domow* Ojcowskich w Izráelu / dla sądu Páńskiego / y dla sporow tych / ktorzy śie udawáli do Jeruzalem. 9 Y przykazał im / mowiac : Ták czyńćie w bojáźni PAńskiey / wiernie / y sercem doskonáłym. 10 A przy wszystkich sporách / ktoreby przyszły przed was od bráćij wászey / ktorzy mieszkája w mieśćiech swych / miedzy krwią á krwią / miedzy zákonem á przykazániem / ustáwámi y sądámi / nápominajćie je / áby nie grzeszyli przećiwko PANU / áby nie przyszedł gniew ná was / y ná bráćią wásze. Ták czyńćie / á nie zgrzeszyćie. 11 A oto Amáryasz Kápłan nawyższy *bedźie* miedzy wámi we wszystkich spráwách PAńskich: á Zábádyasz Syn Ismáelow / Kśiaże w domu Judskim / we wszystkich spráwách Krolewskich : tákże Lewitowie bedą rządcámi miedzy wámi. Zmacniajćież śie / á *ták* czyńćie : á PAn bedźie z dobrym.

ROZDZIAL. XX.

Iozáfát przećiw Moábczykom y Ammonitom o pomoc Bogá prośi. 14. Ieházyel go o wybáwieniu pretkim upewnia. 20. Iosáfát nieprzyjaćioły porážił. 25. A korzyść odniozszy, Páná zá to chwalił 31. krolowanie jego. 35. Zeglowánie jego z Ochozyaszem

1 Y Stáło śie potym / że przyciągneli Synowie Moábowi / y Synowie Ammonowi / á z nimi niektorzy *mieszkájacy* zá Ammonitámi / przećiwko Jozáfátowi ná wojnę.

Y przy=

Marginalia: a 1 Krol. 16. 1. — b 2 Kron 17. 6. — c 5 Moj. 32. 4. Rzym 9. 14. — d 5 Moj. 10. 17. Iob. 34. 19. Dźie. 10. 34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.

2 Y przyßło/á opowiedźiano Jozáfátowi/mowiąc: Przyćiągnęło przećiwko tobie wojsko wielkie z zamorza/ z Syryjey/ á oto są w Cháses
3 sontámár/ktore *jeſt* Engáddy. Y ulekł śię/ á obroćił Jozáfát twarz swoję/ áby ßukał PAná/ y zápowiedźiał post wßystkiemu *ludowi*
4 Judskiemu. Tedy śię zgromádźił lud Judski / áby ßukáli PAná: tákże ze wßystkich miast Judskich zeßli śię ßukáć PAná.
5 A ták stánął Jozáfát w zgromádzeniu Judskim y Jeruzalemskim w domu Páńskim/przed śienią nową.

6 Y Rzekł: PAnie Boże Ojcow náßych: Izaliś nie ty sam Bogiem ná niebie? á nie ty pánujeß nád wßystkimi krolestwy narodow? ázaż nie w ręku twojich jest moc y śiłá: á niemáß ktoby śię
7 mogł ostáć przed tobą. Azaliś nie ty Boże náß / a wypędźił obywátele tey ziemie / przed twarzą ludu twego Izráelskiego / y podałeś ją naśieniu Abráhámá przyjaćielá
8 twego ná wieki? Y mießkáli w niey / y zbudowáli tobie w niey świątnicę / dla Imienia twego /
9 mowiąc: Jeśliby ná nas przyßło b złe / miecz pomsty / ábo powietrze/ ábo głod / á stániemy przed tym domem/y przed obliczem twojim/ gdyż Imię twoje jest w domu tym / á záwołamy do ćiebie w ućiskách náßych /tedy wysłuchaß / y wybáwiß.
10 Teraz tedy/oto Synowie Ammonowi / y Moábowi / y gorá Sejir/ przez ktoreś ty nie dopuśćił c przejść Izráelowi / gdy ßli z źiemie Egipskiey / ále je minęli / á nie wytráćili ich.
11 Oto teraz nam oni oddawáją / gdyż przyßli/ áby nas wyrzućili z dźiedźictwá twego / ktoreś
12 nam dał práwem dźiedźicznym. O Boże náß / izali ich nie będźieß sądźił? W nas ći záiste nie máß żadney mocy przećiw mnostwu ták wielkiemu / ktore przyßło ná nas: y nie wiemy co czynić mamy/tylko ku
13 tobie *obracamy* oczy náße. Wßystek tez lud Judski stał przed PAnem/ y dźiatki ich / żony ich / y Synowie ich.

14 A Le Jeházyel/Syn Zácháryaßá/ Syná Bánájaßowego / Syná Jehielowego / Syná Mátániaßowego/Lewitá/z Synow Asáfowych: ná ktorego przyßedł Duch PAński w pośrzod onego zgromádzenia:
15 Rzekł; Słuchajćie wßyscy z Judy/y obywátele Jeruzalemscy/y ty Krolu Jozáfáćie: Ták wam powiáda PAN: Niebojćie śię wy / áni śię lękajćie d tego mnostwá *ták* wielkiego: nie wáßá *jeſt* walká / ále
16 Boża. Jutro śię rußćie przećiwko nim:oto oni pojdą stroną *gory* Sys/ á znaydźiećie je ná końcu potoká /
17 przećiw pußczy Jeruel. Nie wy śię potykáć będźiećie w tey *bitwie*; stawćie śię / y stojćie/ á oglądajćie wybáwienie Páńskie nád wámi / o Judo y Jeruzalemie! Niebojćież śię/áni śię lękajćie; jutro wynidźiećie przećiwko nim / á PAn *będźie* z
18 wámi. Y pokłonił śię Jozáfát twarzą ku źiemi/á wßystek lud Judski / y obywátele Jeruzalemscy / pádli przed obliczem PAnskim /
19 kłaniájąc śię PANU. Wstáli też Lewitowie z Synow Káátowych/ y z Synow Korego/y chwalili Páná Bogá Izráelskiego głosem wielkim y wynioslym.

20 P Otym wstawßy ráno/ ćiągnęli ná pußczą Tekuá; á gdy wychodźili / stánął Jozáfát: y rzekł; Słuchajćie mię Judo/ y obywátele Jeruzalemscy: wierzćie Pánu Bogu wáßemu / á będźiećie bezpieczni: wierzćież Prorokom e jego/á będźie
21 śię wam ßczęśćiło. A wßedßy w rádę z ludem / postánowił śpiewaki Pánu/ ktorzyby go chwalili w ozdobie świętobliwośći / idąc przed uzbrojonymi do bitwy/y mowiąc: Wysławiajćie PAná/ábowiem ná wie-
22 ki miłośierdźie jego. A w ten czás gdy oni záczęli śpiewánie y chwały; obroćił PAN zásadzkę ná Syny Ammonowe/y Moábowe/ y ná *obywátele* gory Sejir ktora byłá przyßłá przećiw Judźie: y bili śię
23 *sámi.* Bo powstáli Synowie Ammonowi y Moábowi / przećiwko obywátelom gory Sejir / áby je pobili y wygłádźili. A gdy już do końcá *porázili* one co mießkáli w Sejir/

a *Iozue.* 23. 5. *Psalm* 80. 9.

b 1 *Krol.* 8. 37. 2 *Kron* 6. 28.

c 5 *Moj.* 2. 4. y 9. 19.

d 2 *Moj.* 14. 13.

e 2 *Moj* 14. 31.

f *Psalm.* 136. 1.

oborzył śię jeden przećiw drugiemu/ áż śię spolnie wybili.

24 A W tym *lud* Judſki przyszedł do Máſſá / blisko puszczy: y pojrzawszy ná ono mnoſtwo/ *widźieli* á ono trupy leżáły po źiemi / ták iż nikt nieuszedł. 25 Przetoż przyszedł Jozáfát y lud jego / áby rozchwyćili łupy ich : y náleźli przy nich bárzo wiele bogactw / y ná trupách klenotow kosztownych/ ktorych rozchwyćili miedzy śię ták *wiele*, że ich zánieść nie mogli : przez trzy dni bráli one łupy/ ábowiem ich *było* bárzo wiele. 26 Potym dniá czwartego zebráli śię w dolinie Beráchá : bo iż tám błogosłáwili PAná/ przetoż názwáli imie miejscá onego dolina Beráchá / áż do dźiśiejszego dniá. 27 Zátym obroćili śię wszyscy mężowie Judscy/ y Jeruzalemscy / y Jozáfát przed nimi / áby śię wroćili do Jeruzalem z rádośćią : ábowiem ućieszył je był PAn nád nieprzyjaćioły ich. 28 Y wjácháli do Jeruzalem / z hárfámi / y z cytrámi / y z trąbámi do domu PAńſkiego. 29 Tedy przypadł ſtrách g Boży ná wszyſtkie krolestwá źiemie / gdy usłyszeli / iż PAn walczył przećiw nieprzyjaćiołom ludu Izráelſkiego. 30 A ták uspokojiło śię krolestwo Jozáfátowe : Bo mu dał odpoczynienie Bog jego zewsząd.

g 1 Mojż 35. 5.

31 Y Krolował Jozáfát nád Judą: A miał trzydźieśći h y pięć lat/ gdy krolowáć począł : á dwádźieśćiá y pięć lat krolował w Jeruzalem : á imie mátki jego *było* Azubá / corká Sálájowá. 32 A chodźił drogą Ojcá swego Azy : y nie uchylał śię od niey / czyniąc co było dobrego w oczách Páńſkich. 33 Wszákże wyżyny nie były znieśione / bo jeszcze lud nie zgotował był sercá swego ku Bogu Ojcow swojich. 34 A ostátek spraw Jozáfátowych pierwszych y poślednich / jest zápiſány w Kśięgách Jehu/ Syná Hánániego / ktoremu było rozkazano / áby *to* włożył w Kśięgi Krolow Izráelſkich.

h 1 Krol. 22.41.

35 POtym ztowárzyszył śię Jozáfát Krol Judſki/ z Ochozyászem Krolem Izráelſkim / ktorego spráwy były bárzo niepobożne. 36 A ztowárzyszył śię z nim ná to / áby nábudowáli okrętow ktoreby chodźiły do Társys : y budowáli *one* okręty w Asyongáber. 37 Przetoż prorokował Eliezer / Syn Dodáwáhow z Máresy / przećiw Jozáfátowi/ mowiąc: Yżeś śię ztowárzyszył z Ochozyászem / rozerwał PAn spráwy twoje / y porozbijáły śię okręty / y niemogły iść do Társys.

ROZDZIAŁ XXI.

Iorám Syn Iozáfátow, Krolem zostawszy, bráćią pomordował. 8. odstąpienie Edomczykow, y miástá Lobny. 12. Eliasz ostrze do Iorámá pisał. 16. Filistyni y Arábczycy dom jego zplundrowáli, á Syny y żony jego pobráli, oprocz Ioácházá. 18. on też sam mizernie umárł.

1 POtym zásnął Jozáfát a z Ojcy swymi / y pochowány jest z Ojcy swymi w mieśćie Dawidowym : á krolował Joram Syn jego miásto niego. 2 Ktory *miał* bráćią Syny Jozáfatowe : Azáryaszá / y Jehielá / y Zácháryaszá / y Azáryaszá/ y Micháelá/ y Sefátyaszá : Wszyscy ći byli Synowie Jozáfátá / Krolá Izráelſkiego. 3 Ktorym był dał Oćiec ich upominkow wiele; śrebrá y złotá / y rzeczy kosztownych / z miásty obronnymi w Judźie : Ale krolestwo oddał Jorámowi : ponieważ on *był* pierworodnym.

a 1 Krol. 22.51. 2 Krol. 8. 16.

4 NAstąpił tedy Jorám ná Krolestwo Ojcá swego : á zmocniwszy śię / pozábijał wszystke bráćią swoje mieczem ; tákże y *niektore* z przedniejszych w Izráelu. 5 Trzydźieśći y dwie lećie miał Jorám/ gdy począł krolowáć ; á ośm lat krolował w Jeruzalem. 6 Y chodźił b drogámi krolow Izráelſkich / jáko czynił dom Achábow : Bo corká Achábowá byłá żona jego : y czynił złe przed oczymá PAńſkimi. 7 Ale niechćiał PAN wytráćić domu Dawidowego / dla c przymierza/ ktore był uczynił z Dawidem / á iż był przyrzekł dáć mu pochodnią / y Synom jego po wszyſtkie dni.

b 2 Krol. 8. 18.
c 2 Sám. 7. 13. 1 Krol. 11. 36. Psalm 132.17

8 Za jego dni odstąpili Edomczycy/ áby nie byli poddánymi Judzie: á postánowili nád sobą Królá. 9 Przetoż się ruszył Jorám z Hetmány swymi/ y ze wszystkimi wozámi swymi: á wstawszy w nocy/ poráźił Edomczyki/ którzy go byli obtoczyli/ y Hetmány wozów jego. 10 Ale przećie odstąpili Edomczycy/ áby nie byli pod mocą Judy/ áż do dniá tego: odstąpiłá też y Lebná tegoż czásu áby nie byłá pod mocą jego: przeto iż był Jorám opuśćił PANá/ Bogá Ojców swojich. 11 Nád to nábudowáł wyżyn po górách Judskich/ y przywiodł w cudzołostwo obywátele Jeruzalemskie/ y przymuszał jáko y Jude.

12 Gdy przyszło do niego pisánie od Eliaszá Proroká/ w ten sposob: Ták mowi PAN/ Bog Dawidá Ojcá twego: Przeto iżeś nie chodźił drogámi Jozáfátá Ojcá twego/ y drogámi Azy Królá Judskiego; 13 Aleś chodźił drogą Królów Izráelskich/ á przywiodłeś w cudzołostwo Jude/ y obywátele Jeruzalemskie/ ták jáko cudzołożył dom Achábow: nád to y Bráćią twoje/ dom Ojcá twego/ lepsze nád ćię pomordowałeś: 14 Otoż PAn uderzy plagą wielką lud twoj/ y Syny twoje/ y żony twoje/ y wszystkę májetność twoję. 15 Nádćię też *przyda* niemocy wielkie/ boleść wnętrza twego/ áż wypłyną trzewá twoje/ dla boleśći d dźień ode dniá *ćięższey*.

16 A Ták pobudźił PAN przećiwko Jorámowi duchá Filistyńczyków/ y Arábczyków/ którzy byli pogránieczni Etyopczykom: 17 Którzy w tárgnąwszy do źiemie Judskiey/ złupondrowáli ją/ y pobráli wszystkę májetność/ ktora śię ználáżłá w domu królewskim: do tego y syny jego/ y żony jego/ ták iż mu nie został Syn/ jedno Joácház/ namłodszy z Synow jego. 18 A nád to wszystko/ záráźił go PAN ná wnętrzu jego/ niemocą nieuleczoną. 19 A gdy dźień po dniu nástępował/ á czás dwu lat wychodźił/ wypłynęły wnętrzności jego z boleśćią/ y umárł w niemocách ćiężkich: á nie uczynił mu lud jego przy pogrzebie zápału/ jáko *czyniwáli* zápał Ojcom jego. 20 Trzydźieśći y dwie lećie miał/ gdy krolowáć począł/ á ośm lat krolował w Jeruzalem; á zszedł ták/ iż go nikt nie żáłował: y pogrzebiony jest w mieśćie Dawidowym; wszákże nie w grobiech krolewskich.

d I. Po dwu lat. v. 19.

Rozdział XXII.

Ochozyasz krolnje. 5. á gdy nawiedza Jorámá chorego, zábity jest od Jehu, y z Synámi Bráćiey swych. 10. Atália pobiłá Syny krolewskie, oprocz jednego Joázá.

1 Gdy postánowili Krolem obywátele a Jeruzalemscy/ Ochozyaszá Syná jego namłodszego/ miásto niego: Bo wszystkie stársze pobiłá byłá kupá swawolna/ ktora byłá przyszłá z b Arábczykámi do obozu: á ták krolował Ochozyasz Syn Jorámá Krolá Judskiego. 2 Czterdźieśći y dwie lećie *było* Ochozyaszowi/ gdy *począł* krolowáć; á jeden rok krolował w Jeruzalem. A imię mátki jego *było* Atália/ corká Amrego. 3 Ten też chodźił drogámi domu Achábowego: bo mátká jego rádźiłá mu/ áby śię niepobożnie spráwował. 4 Przetoż czynił złe przed oczymá PAŃskimi/ jáko dom Achábow: ći bowiem miał zá ráyce swoje/ po śmierći Ojcá swego/ ná zginienie swoje. 5 Bo według rády ich chodźił/ y jáchał z Jorámem Synem Achábowym/ Krolem Izráelskim ná wojnę/ przećiw Házáelowi krolowi Syryjskiemu/ do Rámot Gáláádskiego/ tedy zránili Syryjczycy Jorámá. 6 A gdy śię wroćił áby śię leczył w Jezreelu/ (ábowiem *miał* rány ktore mu zádano w Rámie/ gdy śię potykał z Házáelem/ krolem Syryjskim) Tedy Azáryasz c Syn Jorámá krolá Judskiego przyjáchał do Jezreelá/ náwiedzáć niemocnego Jorámá Syná Achábowego/ bo był chory. 7 A było to od Bogá ná upadek d Ochozyaszowi/ że przyjáchał do Jorámá: Abowiem przyjácháwszy/ wyjáchał z Jorámem przećiw Jehu/ Synowi Námsy: ktorego był po-

a 2 Krol 8. 24.
b 2 Kron 21. 16. 17.
c 2 Krol. 8. 29.
d 2 Krol. 9. 21.

pomázał PAn / áby wytrácił dom Achábow.

8 A Gdy sąd wykonywał Jehu nád domem Achábowym / ználazł *niektore* Kśiążętá Judskie/ y Syny bráćij Ochozyaszowych / ktorzy służyli Ochozyaszowi / y pobił je. ♣ 9 Potym szukał Ochozyaszá: y poimáli go/ (gdy śię krył w Sámáryjey) á przywiodszy go do Jehu / zábili go/ y pogrzebli go / bo mowili: Syn ći to jest Jozáfátá / ktory szukał PANA cáłym sercem swojim: á ták nie było *nikogo* w domu Ochozyaszowym / ktoryby mogł otrzymáć krolestwo.

e 2 Krol. 11. 1.

10 PRzetoż Atália e / mátká Ochozyaszowá/ widząc że umárł Syn jey / wstawszy wytráćiłá wszystko naśienie krolewskie z domu Judá. ♣ 11 Ale Josábet/ corká krolewska/ wźięłá Joázá/ Syná Ochozyaszowego/ y wykrádłá go z pośrzod Synow krolewskich / ktorych zábijano / y zchowáłá go/ y mámkę jego do gmáchu/ gdźie były łożá / y skryłá go Josábet corká Królá Jorámá/ żoná Jojády Kápłáná / (bo oná byłá śiostrá Ochozyaszowá) przed Atália/ áby go nie zábiłá. ♣ 12 Y był z nimi w domu Bożym / będąc skrytym przez sześć lat / ktorych Atália krolowáłá nád *tą* źiemią.

ROZDZIAŁ. XXIII.

Iojádá Kápłan, Ioázá Krolem czyni. 12. Atália zábita. 16. á Iojádá przymierze miedzy Bogiem, miedzy Krolem, y miedzy ludem odnawia.

a 2 Krol. 11. 4.

1 A Siodmego roku a zmocniwszy śię Jojádá / záćiągnął rotmistrze/ Azáryaszá Syná Jerohámowego / y Ismáelá Syná Johánánowego/ y Azáryaszá Syná Obedowego / y Maásájaszá Syná Adájaszowego/ y Elisáfátá Syná Zychry z sobą w przymierze. ♣ 2 Ktorzy obchodząc Judską źiemię / zebráli Lewity ze wszystkich miast Judskich/ y przednieysze z *domow* Ojcowskich w Izráelu/ á przyszli do Jeruzalem. ♣ 3 Y uczyniło wszystko zgromádzenie przymierze w domu Bożym z Krolem: Bo im był rzekł *Iojádá*; Oto Syn Krolewski będźie krolował/ jáko powiedźiał b PAN o Synách Dawidowych.

b 2 Sám. 7. 13. 2 Kron 21. 7.

4 To ć jest co uczynićie. Trzećia część z was / ktorzy przychodźićie w Sábbát z Kápłánow / y z Lewitow / *będźiećie* odźwiernymi w bramách. ♣ 5 A trzećia część *będźie* w domu krolewskim: A trzećia część w bramie fundámentu. Ale wszystek lud *zostánie* w śieniách domu PAńskiego: ♣ 6 A niechaj *nikt* nie wchodźi w dom Páński/ tylko kápłáni/ á usługujący Lewitowie: ći niechaj wchodzą / ábowiem są poświęceni; ále wszystek *inny* lud/ niech trzyma straż PAńską. ♣ 7 Y obstąpią Lewitowie Królá zewsząd / *máiąc* káżdy broń swą w ręce swey: á ktobykolwiek wszedł w dom / niech będźie zábity: á bądźćie przy Krolu / gdy będźie wchodźił / y gdy będźie c wychodźił. ♣ 8 Y uczynili Lewitowie / y wszystek lud Judski/ według wszystkiego / co był rozkazał Jojádá Kápłan; y wźiął káżdy męże swe / ktorzy przychodźili w Sábbát y ktorzy odchodźili w Sábbát: bo był nie rozpuśćił Jojádá Kápłan pocztow *ich*. ♣ 9 Y rozdał Jojádá kápłan rotmistrzom włocznie/ y tarcze / y puklerze/ ktore *były* Królá Dawidá / ktore *były* w domu Bożym. ♣ 10 Postáwił też wszystek lud: á káżdy miał broń w ręce swey/ od práwey strony domu/ áż do lewey strony domu *przećiwko* Ołtarzowi / y domowi / około Królá zewsząd. ♣ 11 Zátym wywiedli Syná krolewskiego / y włożyli nań koronę y świádectwo d / á postánowili go Krolem: y pomázáli go Jojádá/ y Synowie jego / y mowili: Niech żyje Krol!

c T. Gdźie śię jedno ruszy.

d 5 Moj. 17. 18.

12 W Tym usłyszawszy Atália krzyk zbiegájącego śię ludu/ y chwalącego Królá / weszłá do ludu do domu Páńskiego. ♣ 13 A gdy ujrzáłá że Krol stał ná májestaćie swojim / w weśćiu / y Kśiążętá y trąby około Królá / y wszystek lud oney źiemie weselący śię/ y trąbiący w trąby / y śpiewaki z instrumentámi muzyckimi / y tych ktorzy záczynáli śpiewánie; tedy rozdárszy Atália száty swoje / mowiąc: Sprzyśiężenie! sprzyśiężenie! ♣ 14 Przetoż rozkazał

wyniść Jojádá Kápłan Rotmistrzom y Hetmánom woyská/ y rzekł do nich: Wywiedźie ja z zágrodzenia *kośćiołá*, á ktoby zá nia szedł/ niech bedźie zábity mieczem: Bo był Kápłan rzekł: Nie zábijajćie jey w domu Páńskim. 15 Y uczynili jey plác. A gdy przyszłá ku wesćiu bramy/ *ktora wodzono* konie do domu krolewskiego/ támże ja zábili.

16 TEdy uczynił Jojádá przymierze miedzy e PANem / y miedzy wszystkim ludem/ y miedzy Krolem/ áby byli ludem Páńskim. 17 Potym wszedł wszystek lud do domu Báálowego/ y zburzyli go/ y Ołtarze jego/ y báłwány jego połamáli. Mátáná tákże kapłaná Báálowego / zábili przed Ołtarzámi. 18 Y postánowił *znowu* Jojádá przełożone nád domem Páńskim/ pod rzadem Kápłánow y Lewitom/ ktore był rozrzadźił Dawid w domu Páńskim/ áby ofiárowáli cáłopalenia PAnu/ jáko nápisano w zakonie Mojzeszowym / z weselem/ y z pieśniámi / według rozrzadzenia Dawidowego. 19 Postánowił też odźwierne u bram domu PAńskiego / áby *tám* nie wchodźił nieczysty / dla jákieykolwiek rzeczy. 20 Potym wźiawszy rotmistrze y przednieysze / y te ktorzy pánowáli nád ludem / y wszystek lud oney źiemie/ prowádźili Krolá z domu Páńskiego; y przyszli brama wyższa do domu krolewskiego / á posádźili Krolá 21 ná stolicy krolestwá. Y weselił śie wszystek lud *oney* źiemie: y uspokojiło śie miásto gdy Atália zábili mieczem.

e 2 Krol. 11. 17.

ROZDZIAL XXIV.

Ioáz kroluje. 4. ná popráwe Kośćiołá pieniadze zbiera. 15. wiek y pogrzeb jego. 17. Ioáz báłwochwálcá Prorokow nie słucha. 20. Zácháryasz ukámienowány. 23. Iudá y Ieruzalem spustoszone przez Syryjczyki, od ktorych y Ioáz zránion, á od sług zábity.

a 2 Krol. 12. 1.

1 WSiedmi lećiech był a Joáz/ gdy krolowáć poczał / á czterdźieśći lat krolował w Jeruzalem. Imie mátki jego *było* Sebia z Beerseby. 2 Y czynił Joáz *co było* dobrego przed oczymá Páńskimi/ po wszy- 3 stkie dni Jojády kápłáná. A Jojádá dał mu dwie źiemie; y płodźił Syny y corki.

4 Y Stáło śie potym/ że umyślił w sercu swojim Joáz odnowić dom 5 Páński. Przetoż zebrawszy kápłány y Lewity rzekł do nich: Wynidźćie do miast Judskich / á wybierajćie od wszystkiego Izráelá pieniadze / ná popráwe domu Bogá wászego/ ná káżdy rok: á wy śie z tym pospieszćie. Ale śie nie spieszyli Le- 6 witowie. Tedy wezwał Krol Jojády/ przednieyszego *Kápłáná* y rzekł mu: Przecz że śie nie upominasz / u Lewitow/ áby znośili z Judy y z Jeruzalem podárki *postánowione* przez b Mojzeszá sługe Páńskiego zgromádzeniu Izráelskiemu / ná Na- 7 miot zgromádzenia. Bo Atália niezbożná/ y Synowie jey/ wyłupili dom Boży / á wszystkie rzeczy poświecone z domu Páńskiego obro- 8 ćili ná báłwány. Przetoż rozkazał Krol/ áby uczynioно skrzynie jedne/ á postáwiono ja przed brama domu 9 Páńskiego. Y obwołano w Judźie y w Jeruzalem/ áby znoszono Pánu podárek *postánowiony przez* c Mojzeszá sługe Bożego ná Izráelá ná 10 puszczy. Y weselili śie wszyscy Kśiażetá; y wszystek lud: á przynoszac / rzucáli do oney skrzynie/ áż 11 ja nápełnili. A gdy przynośili skrzynie/ ná rozkaz krolewski / przez rece Lewitow / (gdy widźieli że *było* wiele pieniedzy) przychodźił pisarz krolewski / y przystaw Kápłáná nawyższego / y wyprożniáli skrzynie: potym ja odnośili / y stawiáli ja ná miejscu swym: ták czynili ná káżdy dźień / y zebráli pieniedzy bárzo 12 wiele. Ktore oddawał Krol y Jojádá przełożonym nád robota/ około domu PAńskiego: á ći najmowáli kámienniki, y ćieśle do popráwy domu Páńskiego / tákże y kowale / *robiac* żelázem y miedźia/ ku zmocnie- 13 niu domu Páńskiego. A ták robili robotnicy / y bráło náprawe ono dźieło przez rece ich: y przywiedli dom Boży do cáłośći swojey/ y zmo- 14 cnili go: A gdy dokończyli/ przynieśli przed Krolá y *przed* Jojáde ostátek pieniedzy / á národiono z

b 2 Moj. 25. 2. y 30. 12

c 2 Moj. 30. 12.

nich naczynia do domu Páńskiego / naczynia ku posługowániu / y moździerzow y czasz / y *innego* naczynia złotego y śrebrnego : á ofiárowáli całopalenia w domu Páńskim ustáwicznie / po wszystkie dni Jojády.

15 POtym zstárzał śie Jojádá / á będąc pełen dni / umárł ; sto y trzydźieśći lat miał / gdy umárł. 16 Y pochowano go w mieśćie Dawidowym z Krolmi / przeto / że czynił dobrze w Izráelu / y Bogu / y domowi jego.

17 A Gdy umárł Jojádá / przyszli Kśiążętá Judscy / y pokłonili śie Krolowi : tedy ich usłuchał Krol. 18 Z tąd opuśćiwszy dom Páná Bogá Ojcow swych / służyli gájom y báłwánom : przetoż przyszedł gniew ná Judę y ná Jeruzalem dla tego występku ich. 19 Y posyłał do nich Proroki / żeby je náwroćili do PAná / ktorzy *choć* śie oświadczáli przećiw nim / ále ich przećie niesłucháli.

20 DAwszem gdy Duch Boży wzbudźił Zácháryaszá Syná Jojády Kápłáná / (ktory stánąwszy przed ludem / rzekł im : Ták mowi Bog : Przeczże przestępujećie przykazánia PAńskie ? Nie poszczęśći śie wam. Abowiem iżeśćie wy opuśćili PANA / *on* was też opuśći.) 21 Tedy śie zprzyśięgli przećiwko niemu / y ukámienowáli d go zá rozkazániem krolewskim / w śieni domu PAńskiego. 22 Y nie pámiętał Krol Joász ná miłosierdźie / ktore był uczynił z nim Jojádá Oćiec jego : ále zábił Syná jego ; *ktory* gdy umierał mowił : Niech *to* obaczy PAn / á zemśćy śie.

d *Mátt.* 23.35.

23 Y Stáło śie po roku / przyćiągnęło przećiwko niemu wojsko Syryjskie / á przyszło do Judy y do Jeruzalem / y wygłádźili z ludu wszystkie Kśiążętá ich / á wszystkie łupy ich posłáli Krolowi w Dámászku. 24 Bo w máłym poczćie ludu przyćiągnęło było wojsko Syryjskie ; á wżdy PAn podał w ręce ich bárzo wielkie wojsko ; przeto / iż opuśćili PAná Bogá Ojcow swoich. A ták nád Joázem wykonáli sądy e. 25 A gdy odćiągnęli od niego zostáwiwszy go w wielkich niemocách / zprzyśięgli śie przećiwko niemu słudzy jego / dla krwie Synow Jojády Kápłáná / y zábili go ná łożu jego ; y ták umárł. A pochowano go w mieśćie Dawidowym : ále go nie pochowano w grobiech krolewskich. 26 A ći są / f ktorzy śie byli zprzyśięgli przećiw niemu : Zábád Syn Semááty Ammonitkiey / y Jozábád syn Semáryty Moábitkiey. 27 Lecz o Synách jego / y o wielkim podátku nań włożonym / y o náprawie domu Bożego : to *wszystko* nápisano w Kśięgách krolewskich : y krolował Amázyasz Syn jego miásto niego.

e *T. Boże.*

f 2 *Krol.* 12. 20.

ROZDZIAŁ XXV.

Amázyasz kroluje. 3. Morderze Ojcá swego karze. 5. ná wojnę śię gotuje przećiw Edomczykom. 14. Báłwány chwali, á Proroká słucháć nie chce. 17. z Ioázem Krolem Izráelskim nieszczęśliwie walczy. 27. od swojch zábity.

1 DWádźieśćiá y pięć lat miał a Amázyasz / gdy krolowáć począł : á dwádźieśćiá y dźiewięć lat krolował w Jeruzalem. Imię mátki jego 2 Joádáná z Jeruzalem. Y czynił co było dobrego przed oczymá Páńskimi ; wszákże nie doskonáłym sercem. 3 Y stáło śie gdy było utwirdzone krolestwo jego / że pomordował sługi swe / ktorzy zábili b Krolá 4 Ojcá jego. Wszákże Synow ich nie pobił / ále *uczynił* jáko nápisano w zakonie / w Kśięgách Mojżeszowych : gdźie przykazał PAN mowiąc : Nie umrą c Ojcowie zá Syny / áni Synowie umrą zá Ojce / ále káżdy zá grzech swoj umrze.

a 2 *Krol.* 14. 1.

b 2 *Kron* 24.25.

c 5 *Moj.* 24.16. 2 *Krol.* 14. 6. *Jerem.* 31.30. *Ezech* 18.20.

5 ZEbrawszy zgromádźił Amázyasz lud Judski / y postánowił je według *domow* Ojcowskich / zá Połkowniki / y zá Rotmistrze / po wszystkim pokoleniu Judowym / y Benjáminowym : á policzywszy je od dwudźiestu lat y wyżey / ználazł ich trzykroć sto tyśięcy ná wybor / gotowych do boju / noszących drzewce y tarczą. 6 Nájął tákże zá pieniądze z Izráelá / sto tyśięcy mężow dużych / zá sto tálentow śrebrá. 7 Lecz mąż Boży przyszedł do niego / mowiąc : Krolu /

lu / niech nie wychodźi z tobą wojsko Jzráelskie / bo niemász PANA z Jzráelem / y że wszystkimi Synmi Efráimowymi. 8 Ale *jeśli mi nie wierzysz.* idź y zmocni śię ku bitwie / á poráźi ćię Bog przed nieprzyjáćielem : bo w mocy Bożey jest / rátowáć / y do upadku przywieść. 9 Tedy rzekł Amázyasz mężowi Bożemu: A coż mam czynić z *tym* stem tálentow, ktorem dał wojsku Jzráelskiemu? Odpowiedźiał *mąż* Boży: Ma PAN z kądći może dáć dáleko więcey nád to. 10 Przetoż oddźielił Amázyasz to wojsko / ktore było przyszło do niego z Efráimá / áby szło ná mieysce swe : y rozgniewáli śię bárzo ná Jude / y wroćili śię do mieyscá swego z wielkim gniewem. 11 Lecz Amázyasz zmocniwszy śię / wywiodł lud swoy / y ćiągnął d ná doline Soli / y poráźił Synow Sejir dźieśięć tyśięcy. 12 Dźieśięć tákże tyśięcy żywo pojimáli Synowie Judscy / y przywiedli je ná wierzch skáły / y zrzućili je z wierzchu skáły / áż śię wszyscy porozpukáli. 13 Ono zásię wojsko / ktore rozpuśćił Amázyasz / áby nie szło z nim ná wojne / wtárgnęło do miast Judskich / od Sámáryiey / áż do Betoronu : á poráźiwszy w nich trzy tyśiące *ludu*, zábráli korzyść wielką.

14 Gdy śię Amázyasz wroćił od porážki Idumejczykow / przyniosł *z sobą* Bogi Synow Sejir / y wystáwił je sobie zá Bogi / á kłániał śię przed nimi / y kádźił im. 15 Przetoż rozgniewał śię PAN bárzo ná Amázyaszá / y posłał do niego Proroká / ktory mu rzekł : Przeczże szukasz Bogow ludu *tego*, ktorzy nie wyrwáli ludu swego z ręki twey. 16 A gdy on do niego mowił / rzekł mu *Krol*: Izali ćię zá rájcę Krolewskiego obrano : przestań tego / áby ćię nie zábito. A ták przestał Prorok: wszák rzekł : Wiem że ćię umyślił Bog zátráćić / gdyżeś to uczynił / á nie usłuchałeś rády mojey.

17 Tedy náradźiwszy śię Amázyasz Krol Judski / posłał do Joázá / Syná Joácházá / Syná Jehu / Krolá Jzráelskiego / mowiąc: Podź á wejrzymy sobie w oczy. 18 Y posłał Joáz Krol Jzráelski do Amázyaszá Krolá Judskiego / mowiąc : Oset ktory *jest* ná Libánie / posłał do Cedru Libáńskiego / mowiąc : Daj corkę twoję Synowi memu zá żonę : w tym idąc tędy zwierz polny / ktory był ná Libánie podeptał on Oset. 19 Myśliłeś: Otom poráźił Edomczyki / przetoż wyniosło ćię serce twoje / ábyś śię tym chlubił. Siedźże tedy w domu twym: Przeczżeś śię masz wdawáć w to złe / ábyś upadł / ty / y Judá z tobą?

d 1 Kron 18.12.

e 2 Krol 14. 8.

20 Ale nie usłuchał Amázyasz : bo to *było* od Bogá / áby je podał w ręce *nieprzyjaćielskie* : przeto / że szukáli Bogow Idumejskich. 21 Wyćiągnął tedy Joáz / Krol Jzráelski / y wejrzeli sobie w oczy / on / y Amázyasz Krol Judski / w Betsemes / ktore *jest* w Judźie. 22 Y porażony jest Judá przed Jzráelem / á poućiekáli káżdy do namiotow swojich. 23 Lecz Amázyaszá Krolá Judskiego / Syná Joázowego / Syná Joácházá pojimał Krol Jzráelski / w Betsemes / y przywiodł go do Jeruzalem / á obálił mury Jeruzalemskie od bramy Efráimskiey / áż do bramy narożney / ná cztery stá łokći. 24 Y *zábrał* wszystko złoto y śrebro / y wszystkie naczynia / ktore śięználázły w domu Bożym u Obededomá / y w skárbiech domu Krolewskie° / y ludźie zástáwne : á wroćił śię do Sámáryiey. 25 Y żył Amázyasz / Syn Joázow Krol Judski / po śmierći Joázá / Syná Joácházá / Krolá Jzráelskiego piętnaśćie lat. 26 A inne spráwy Amázyaszowe / pierwsze y poślednie / izali nie są zápisáne w Kśięgi Krolow Judskich y Jzráelskich? 27 A od *onego* czásu / jáko odpadł Amázyasz od PAná / uczyniono przećiwko niemu sprzyśiężenie w Jeruzalem. Lecz on ućiekł do Láchis : ále posłano zá nim do Láchis / y zábito go tám. 28 A przywiózszy go ná koniách / pochowáli go z Ojcy jego w mieśćie Judskim.

ROZDZIAŁ XXVI.

Uzyasz Krol. 6. Filistyny, Arábczyki, y Ammonity zwyćiężył. 9. buduje y gospodárnje. 16. Chćiał kádźić przed

Ołtarzem, trędem záráżony, y z Páństwá złożony.

1 GDy wszystek lud Judski wźięli a Uzyaszá ktory miał b szesnaśćie lat / y postánowili go Krolem 2 miásto Ojcá jego Amázyaszá. ♣ Ten pobudował Elát / á przywroćił je do Judy / gdy zásnał Krol z Ojcy 3 swymi. ♣ Szesnaśćie lat było Uzyaszowi / gdy krolowáć pocżał / á piećdźieśiąt y dwie lećie krolował w Jeruzalem : á imię mátki jego 4 Jechelia z Jeruzalem. ♣ Ten cżynił co było dobrego w ocżách Páńskich / według wszystkiego / jáko cżynił A- 5 mázyasz Ociec jego. ♣ Y szukał Bogá zá dni Záchároyaszá / rozumiejącego c widzenia Boże: á po wszystkie one dni / ktorych szukał PAná / szcżęśćił go Bog.

6 BO ruszywszy śię / walcżył z Filistynámi / y poburzył mury w Get / y mury w Jábnie / y mury w Azoćie / á pobudował miástá w 7 Azoćie / y *w źiemi* Filistyńskiey. ♣ Abowiem pomagał mu Bog przećiw Filistynom / y przećiw Arábcżykom / ktorzy mieszkáli w Gurbáálu / y 8 *przećiw* Máhunitom. ♣ Y dawáli Ammonitowie Ozyaszowi dáry / á rozniosło śię imię jego áż do sámego Egiptu: bo śię był zmocnił 9 nader bárzo. ♣ Y budował Uzyasz wieże w Jeruzalem nád brámą narożną / y nád brámą doliny / y nád 10 Mikzoá y umocnił je. ♣ Pobudował też wieże ná puszcży / y pokopał wiele studźien : bo miał bárzo wiele stad / ták w dolinách / jáko y w rowninách / y rolnikow / y winiarzow po gorách / y ná Kármelu: ábowiem śię kochał w uprawowániu rol.

11 MIał też Uzyasz wojsko *gotowe* do bitwy / ktore wychodźiło ná wojnę w pocżćiech swych / według licżby / jáko byli oblicżeni przez Jechielá Káncerzá / y Máásájaszá Hetmáná / pod *spráwą* Hánániaszá Kśiążęćiá Krolewskiego.
12 ♣ Wszystká licżbá przednieyszych *z domow* Ojcowskich / ludźi rycer- 13 skich / dwá tyśiącá y sześć set : ♣ A pod spráwą ich ludu walecżnego trzy krociśto tyśiecy / y śiedm tyśiecy y pięć set / ludu sposobnego do wojny ná pomoc Krolowi przećiw 14 nieprzyjaćielowi. ♣ Y zgotował Uzyasz wszystkiemu onemu wojsku tarcże y drzewce / y przyłbice / y páncerze / y łuki / y kámienie do proc. 15 ♣ Nácżynił też w Jeruzalem sztuk wojennych bárzo misternych / áby były ná wieżách / y ná węgłách ku wypuszcżániu strzał / y kámienia wielkiego : y rozniosło śię imię jego dáleko / przeto / że miał dźiwną pomoc / áż śię zmocnił.

16 A Le gdy śię zmocnił / podniosło śię serce jego ku zginieniu jego / y wystąpił przećiw PANU Bogu swemu : bo wszedł do kośćiołá PAńskiego / áby kádźił ná Ołta- 17 rzu kádzenia. ♣ Y wszedł zá nim Azáryasz Kápłan / á z nim kápłánow Páńskich ośmdźieśiąt / mężow du- 18 żych. ♣ Y stáneli przećiw Uzyaszowi Krolowi / á mowili mu : Nie twojá to rzecz Uzyaszu kádźić PANU / ále kápłánow d Synow Aáronowych / ktorzy są poświęceni / áby kádźili. Wynidźże z Swiątnice : ábowiemeś wystąpił: á nie *będźieć* to 19 ku sławie przed PANem Bogiem. ♣ Przetoż śię rozgniewał Uzyasz / májąc w ręku swych kádźilnice áby kádźił ; A gdy śię srożył przećiwko kápłánom / trąd wystąpił ná cżoło jego przed kápłány w domu Páńskim / u Ołtarzá kádzenia. 20 ♣ A wejrzawszy nań Azáryasz kápłan nawyższy / y wszyscy Kápłáni / á oto był trędowátym ná ćiele swojim: przetoż prętko wygnáli go z támtąd: owszem y sam pośpieszał wynić / przeto / że go záráźił PAN. 21 ♣ A ták był Krol Uzyasz e trędowátym / áż do dniá śmierći swey / y mieszkał w domu osobnym / będąc trędowátym : ábowiem był wyłącżon z domu Páńskiego: miedzy tym Joátám Syn jego / był nád domem 22 krolewskim / sądząc lud źiemie. ♣ A inne spráwy Uzyaszowe / pierwsze y pośledznie opisał Prorok Izájasz / 23 Syn Amosow. ♣ Y zásnał Uzyasz z Ojcy swymi / á pochowano go z Ojcy jego / ná polu grobow krolewskich / bo mowili : Trędowáty jest. A krolował Joátám Syn jego / miásto niego.

a 2 Krol. 14. 21.
b 2 Krol. 15. 2.
c I. ktory go nauczył bojáźni Bożey.
d 2 Moj. 30. 7.
e 2 Krol. 15. 5.

ROZDZIAL, XXVII.

Ioátám krolnje. 3. Budynki jego. 5. y Podátki od Ammonitow.

a 2 Krol. 15. 32. 33.

1 DWádzieśćiá y pieć lat miał a Joátám / gdy krolowáć pocżał : á ßesnáśćie lat krolował w Jeruzalem. Jmie mátki jego Jeruśá Corká Sádokowá. 2 Y cżynił co dobrego było przed ocżymá PAńskimi/według wßystkiego / jáko cżynił Ozyaß Ojciec jego : Wßákże nie wchadzał do Kośćiołá Páńskiego/ á lud jeßcże był zepsowány. 3 On zbudował bramę domu Páńskiego wysoka / y ná murách b Ofel wiele pobudował. 4 Nád to/pobudował miástá ná gorách Judskich / á w leśiech pobudował páłace y wieże.

b I. Ná murách wysokich.

5 TEn też walcżył z Krolem Synow Ammonowych/y zwyćieżył je. Y dáli mu Synowie Ammonowi tegoż roku sto tálentow śrebrá / y dźieśieć tyśiecy korcy pßenice/ y jecżmieniá dźieśiec tyśiecy korcy: tyleż mu dáli Synowie Ammonowi / y 6 drugiego/ y trzećiego roku. A ták zmocnił śie Joátám / bo zgotował drogi swoje przed PAnem Bogiem 7 swojim. A inne spráwy Joátámowe / y wßystkie wojny jego / y drogi jego sa nápisáne w Kśiegách o krolách Jzráelskich/y Judskich. 8 Dwádźieśćiá y piec lat miał / gdy pocżał krolowáć : á ßesnaśćie lat krolował 9 w Jeruzalem. Potym zásnał Joátám z Ojcy swymi / y pochowano go w mieśćie Dawidowym / á krolował Acház Syn jego/miásto niego.

ROZDZIAL XXVIII.

Acház niezbożny krolnje. 5. Syryjcżycy y Izráelcżycy wiele ich pobili y zábráli. 9. Izráelcżycy wieźnie Iudskie zá rádą Prorokow wolno pußcżáją. 18. Acház pomocy ßuka u Krolá Assyryjskiego. 23. cudzym Bogom ofiárnje. 25. y Bálwochwálstwem Bogá drażni.

a 2 Krol. 16. 2.

1 DWádźieśćiá lat miał a Acház/ gdy krolowáć pocżał : á ßesnaśćie lat krolował w Jeruzalem / y nie cżynił co było dobrego przed ocżymá Páńskimi / jáko Dawid Ociec jego. 2 Ale chodźił drogámi krolow Jzráelskich. Nád to ulał ysłu-3 py báłwochwálskie. Tákże y sam kádźił w dolinie Benhennon : y palił Syny swe ogniem / według obrzydliwośći pogánow / ktore wygnał Pán przed Syny Jzráelskimi. 4 Ofiárował też y kádźił ná wyżynách/ y ná págorkách/ y pod káżdym drzewem gáłezistym.

5 PRzetoż dał go PAn Bog jego w rekę Krolá Syryjskiego/ktorzy poráziwßy go / pojimáli z ludu jego wieźniow wiele / á przywiedli je do Dámáßku : Nád to/ y w rekę Krolá Jzráelskiego podány jest : ktory go poráźił porażką wielką. 6 Abowiem Fácej aß Syn Romeliaßow/ pobił w Judźie sto y dwádźieśćiá tyśiecy dniá jednego / wßystko mężow walecżnych : przeto / iż opuśćili PAná Bogá Ojcow swojich. 7 Zychry tákże/mocarz Efrájimski zábił Máásájaßá / Syná krolewskiego/ y Asrykámá przełożonego domu jego/y Elkáná wtorego po Krolu. 8 Nád to/pojimáli Synowie Jzráelscy z bráćij swey / dwá kroć sto tyśiecy/niewiast / Synow/ y corek : y bárzo wiele łupow pobráli od nich / y záprowádźili korzyść do Sámáryjey.

9 Y Był tám Prorok Páński imieniem Oded; ktory záßedßy onemu wojsku idacemu do Sámáryjey / rzekł im ; Oto rozgniewawßy śie PAn Bog Ojcow wáßych ná Judę /podał je w rękę wáße/ á wyśćie je pomordowáli w popedliwośći ktora áż do niebá przyßłá. 10 A jeßcże lud z Judy y z Jeruzalem chcećie sobie podbić zá niewolniki / y zá niewolnice : ázaż y przy was sámych niemáß wystepku/przećiw Pánu Bogu wáßemu? 11 Przetoż teraz mie słuchajćie, / á odwiedźćie wieźnie / ktoreśćie pojimáli z bráćij wáßey : bo pewnie gniew popedliwośći Páńskiey wiśi nád wámi. 12 Tedy powstáli mężowie z Kśiażat Synow Efrájmowych / Azáryaß Syn Johánánow/Báráchiaß Syn Mesyllemotow / y Ezechiaß Syn Sállumow/y Amásá Syn Hádlájow/przećiwko tym ktorzy śie wracáli z wojny. 13 Y rzekli do nich: Nie wodźćie tu tych wieźniow / bo grzech prze-

ćiwko Pánu ná nas myślićie *przywieść* przyczyniájąc do grzechow nászych / y do występkow nászych: bo wielki jest grzech nász y gniew popędliwośći nád Izráelem. 14 Przetoż ono woysko zostáwiło y więźnie y łupy swe przed Kśiążęty / y *przed* wszystkim zgromádzeniem. 15 A powstawszy mężowie / ktorzy są z imienia miánowáni / wźięli *one* więźnie / á wszystkie obnáżone miedzy nimi przyodźiáli z onych korzyśći / á przyodźiawszy je / y dawszy im obuwie / nákarmili je / y nápoili je / y pomázáli je / y odprowádźili ná ośląch káżdego słábego / á przyprowádźili je do Jerychá miástá pálm / do bráćiey ich: á potym śię wroćili do Sámáryey.

16 Ná on czás posłał Krol Acház / do Krolow Assyryiskich / áby mu pomoc dáli. 17 Bo jeszcze byli przyćiągnęli y Edomczycy / y poráźili Judę / á nábráli więźniow. 18 Nád to y Filistynowie wtárgnęli do miast w rowninách / y ná południe do Judy / á wźięli Betsemes / y Ajálon / y Gáderot / y Sokot / y wśi jego / y Támnę / y wśi jego / y Gimzo / y wśi jego / á mieszkáli w nich. 19 PAn bowiem poniżał Judę dla Achazá krolá Izráelskiego / przeto iż odwroćił Judę / áby śię przewrotnie obchodźił z PAnem. 20 Y przyćiągnął do niego Tiglát Filneser Krol Assyryiski / ktory go *bárźiey* ućisnął / á niżeli mu pomogł. 21 A choćiaż pobrał Acház *skárby* z domu Páńskiego y z domu krolewskiego / y od Kśiążąt / á dał Krolowi Assyryiskiemu / przećie go nie rátowáł.

22 A Czásu nawiętszego swego ućisku / przyczyniał grzechow przećiwko PANU. Táki był Krol Acház. 23 Abowiem ofiárowáł Bogom z Dámászku / od ktorych był poráżony / y mowił: Poniewaź Bogowie Krolow Syryiskich pomagáją im / będę im ofiárowáł / áby mię rátowáli: Ale mu oni byli ná upadek / y wszystkiemu Izráelowi. 24 Przetoż pobrał Acház naczynia domu Bożego / y pokruszył one naczynia domu Bożego / á zámknął drzwi domu Páńskiego / y pobudowáł sobie ołtarze po wszystkich kątach w 25 Jeruzalem. Tákże y w káżdym mieśćie Judskim poczynił wyżyny / áby kádźił Bogom cudzym / y wzruszył ku gniewu PAná / Bogá Ojcow swoich. 26 Ale inne spráwy jego / y wszystkie postępki jego / pierwsze y pośledne / zápisáne są w Kśięgách o Krolách Judskich y Izráelskich. 27 Y zásnął Acház z Ojcy swymi / y pochowáli go w mieśćie Jeruzalem: Bo go nie wprowádźili do grobow Krolow Izráelskich. A Ezechiasz Syn jego / krolowáł miásto niego.

ROZDZIAŁ XXIX.

Ezechiasz krolnje. 3. Kápłánom kośćioł od báłwochwálstwá oczyśćić każe. 20. obrzędy święte znowu wprowadza, ofiárując wespołek z ludem

1 A Ezechiasz gdy począł krolowáć miał dwádźieśćiá y pięć lat: á dwádźieśćiá y dźiewięć lat krolowáł w Jeruzalem. Imię mátki jego Abi / corká Zácháryaszowá. 2 A czynił co było dobrego przed oczymá Páńskimi / według wszystkiego / jáko czynił Dawid Oćiec jego. 3 Ten roku pierwszego krolowánia swego mieśiącá pierwszego / otworzył drzwi domu PAńskiego / y nápráwił ich. 4 Y przywiodł Kápłány y Lewity / á zgromádźił je ná ulicę wschodnią.

a 2 *Krol.* 18. 1.

5 Y Rzekł do nich: Słuchajćie mię Lewitowie: Teraz śię poświęććie / poświęććie też y dom PANA Bogá Ojcow wászych / y wyrzuććie plugástwá z Swiątnice. 6 Abowiem zgrzeszyli Ojcowie nászy / y czynili złe przed oczymá PANA Bogá nászego / opuszczájąc go / y odwracájąc oblicza swoje od przybytku Páńskiego / á obracájąc śię tyłem *do niego*. 7 Zámknęli też drzwi u przyśionká / y pogáśili lámpy / á kádźidłem nie kádźili / áni cáłopalenia ofiárowáli w Swiątnicy / Bogu Izráelskiemu. 8 Przetoż *był* gniew Páński nád Judą / y *nád* Jeruzalem / á podał je ná rozproszenie / ná zpustoszenie / y ná pośmiech / jáko sámi widźićie oczymá wászymi. 9 Bo oto polegli Ojcowie nászy od mieczá / á synowie nászy y corki násze / y żony násze / záwiedźione są w niewolą dla tego. 10 Teraz tedy umyśliłem uczy-

nić

nić przymierze z PANem Bogiem Izráelskim / áby odwroćił od nas 11 gniew popędliwośći swojey. Synowie moji / nie badźćież już niedbáłymi: Bo was PAN obrał b / ábyśćie stojąc przed nim służyli mu / á byli sługámi jego y kádźili mu.

12 Tedy powstáli Lewitowie: Máchát Syn Amáſájow / y Joel Syn Azáryaszow / z Synow Káátowych. A z Synow Meráręgo / Cys Syn Abdy / y Azáryasz Syn Jehálelelow: A z Gersończykow / Joách Syn Zámy / y Eden Syn Jo- 13 áchow. A z synow Elisáfánowych / Symry y Jehiel: á z Synow Aſáfowych / Zácháryasz y Máttániasz. 14 A z synow Hemánowych / Jechiel / y Symchi. A z Synow Jedytuno- 15 wych / Semejasz y Uzyel. Y zgromádźili bráćią swą / ktorzy poświęćiwszy śię / przyszli według rozkazánia krolewskiego y rozkazánia Páńskiego / áby wyczyśćili dom Páński. 16 A wszedszy kápłáni do domu Páńskiego / áby *go* oczyśćili / wynieśli wszystkie plugástwá / ktore ználeźli w kośćiele Páńskim / do śieni domu Páńskiego: á Lewitowie zábrawszy to / wynieśli precz do potoká Ce- 17 dron. Y poczęli pierwszego *dniá* mieśiącá pierwszego / poświącáć; á dniá osmego tegoż mieśiącá weszli do przyśionku Páńskiego / y poświącáli dom PAński przez ośm dni; á dniá szesnastego / mieśiącá 18 pierwszego / dokończyli. Potym weszli do Krolá Ezechiaszá / y rzekli: Oczyśćiliśmy wszystek dom Páński / y Ołtarz cáłopalenia / y wszystkie naczynia jego / y stoł pokłádny / y 19 wszystkie naczynia jego. Tákże wszystko naczynie / ktore był odrzućił Krol Acház zá krolowánia swego / gdy grzeszył / zgotowáliśmy y poświęćili: A oto są przed Ołtarzem PAńskim.

20 A Ták wstawszy ráno Krol Ezechiasz / zgromádźił Przednieysze miástá / y szedł do domu Páńskiego. 21 Y przywiedźiono *mu* ćielcow śiedm / y báránow śiedm / y báránkow śiedm / y kozłow śiedm / *ná ofiárę* zá grzech zá krolestwo / y zá świątnicę / y zá Judę: á rozkazał Synom Aáronowym kápłánom / áby ofiárowáli ná 22 Ołtarzu Páńskim. A ták pobili one woły: á kápłáni wźiąwszy krew ich / kropili c po Ołtarzu: pobili też y bárány: á kropili krwią ich po Ołtarzu: pobili też y báránki / á kro- 23 pili krwią *ich* po Ołtarzu. Przywiedli też kozły *ná ofiárę* zá grzech przed Krolá / y przed zgromádzenie / ktorzy włożyli ręce swoje ná nie. 24 Y pobili je Kápłáni / y oczyśćili krwią ich Ołtarz ná oczyśćienie wszystkiego Izráelá: Abowiem zá wszystkiego Izráelá rozkazał Krol ofiárowáć cáłopalenie / y *ofiárę* zá 25 grzech. Postánowił też y Lewity w domu Páńskim z cymbałámi / y z cytrámi / y z hárfámi / według rozkazánia d Dawidowego / y Gádá Widzącego Krolewskiego / y Nátáná Proroká: bo to było rozkázánie Páńskie przez Proroki jego. 26 A ták stáli Lewitowie z instrumentámi Dawidowymi / y Kápłáni e z 27 trąbámi. Y rozkazał Ezechiasz / áby ofiárowáli cáłopalenie ná Ołtarzu: á gdy śię zácżęło cáłopalenie / poczęło śię śpiewánie Pánu / y trąbienie y gránie / ná instrumentách 28 Dawidá Krolá Izráelskiego. Tedy wszystko zgromádzenie kłániáło śię / á śpiewacy śpiewáli / y trębácże trąbili: co wszystko *trwáło* poki śię 29 nie dokończyło cáłopalenie. A gdy śię zkończyło cáłopalenie / poklękneli / Krol / y wszyscy ktorzy z nim 30 byli / y modlili śię. Tedy rozkazał Krol Ezechiasz y Kśiążętá Lewitom / áby chwalili PANA słowy Dawidowymi / y Aſáfá Widzącego: y chwalili z weselem wielkim / á 31 kłániájąc śię / modlili śię. Zátym rzekł Ezechiasz / mowiąc: Teráześćie poświęćili ręce wásze PAnu: przystąpćież / á przywiedźćie ofiáry *spokojne*, y ofiáry chwały do domu PAńskiego. Przetoż przywiodło one zgromádzenie ofiáry *spokojne* y ofiáry chwały / y káżdy ochotnego sercá *przywiodł* ofiáry ná cá- 32 łopalenie. Y byłá liczbá ofiar ná cáłopalenie / ktore przywiodło zgromádzenie / wołow śiedmdźieśiąt / báránow sto / báránkow dwieśćie: wszystko to ná cáłopalenie PAnu.

b 2 Moj. 28. 1. 4 Moj. 3. 6. y 8. 14. y 18. 8.

c 3 Moj. 8. 15.

d 1 Kron 6. 31. y 23. 5. y 25. 1.

e 4 Moj 10. 10.

Innych

33 ♣ Innych też rzeczy poświeconych *było*: wołow sześć set/ y owiec trzy tyśiace. 34 ♣ Lecz Kápłanow máło było/ ták/ iż niemogli nádeżyć odźieráć z skory wszystkich *ofiar* ná cáłopalenie: przetoż im pomagáli Lewitowie brácia ich/ poki nie dokończyli oney prace/ y poki śie nie poświećili drudzy Kapłány. Abowiem Lewitowie *byli* ochotnieyszy/ áby śie poświecili/ niż Kápłáni. 35 ♣ Nád to/ y cáłopalenia *było* bárzo wiele z tłustośćiámi spokojnych ofiar/ y z mokrymi ofiárámi ná cáłopalenie. A ták wygotowána byłá służbá domu Páńskiego. 36 ♣ Y weselił śie Ezechiasz y wszystek lud z tego/ f co Bog ludowi przygotował. Bo śie tá rzecz byłá z prętká stáłá.

f I. Ze Bog lud przygotował áby śie to prętko odpráwowáło.

Rozdział XXX.

Ezechiasz przez listy y posty Izráelity do święcenia Páschy zwoływa. 14. Y z rádośćią ją ze wszystkimi obchodźi

1 POtym rozesłał Ezechiasz do wszystkiego Izráelá/ y do Judy: tákże też listy nápisał do Efrájimá/ y do Mánássessá/ áby przyszli do domu PAńskiego do Jeruzalem: y obchodźili święto Prześćia PAnu Bogu Izráelskiemu. 2 ♣ Bo urádźił Krol y Kśiążetá jego/ y wszystko zgromádzenie w Jeruzalem/ áby obchodźili święto Prześćia/ a 3 mieśiacá wtorego. ♣ Gdyż nie mogli *go* obchodźić czásu swego: przeto/ iż Kápłánow poświeconych nie było/ ile ich było potrzebá: y lud nie był zgromádzony do Jeruzalem. ♣ 4 A podobáłá śie tá rzecz Krolowi/ y wszystkiemu zgromádzeniu. ♣ Y postánowili/ áby obwołano po wszystkim Izráelu/ od Beersheby/ áż do Dán/ żeby śie zeszli ná obchod świętá Prześćia PAnu Bogu Izráelskiemu/ do Jeruzalem: Abowiem już *go* dawno nie obchodźili jáko było nápisano b.

a 4 Moj. 9. 11.

6 PRzetoż posłowie szli z listy od Krolá y od Kśiążąt jego po wszystkim Izráelu/ y Judźie/ z rozkazániem Krolewskim/ mowiąc: Synowie Izráelscy/ náwroććie śie do PANA Bogá c Abráhámowego/ Izáákowego/ Izráelowego/ á on śie náwroći do ostátkow/ ktore z was uszły z rąk Krolow d Assyryjskich. 7 ♣ Y nie bądźcie jáko Ojcowie wászy/ y jáko brácia wászy/ ktorzy wystąpili przećiwko PAnu/ Bogu Ojcow swojich: Y podał je w spustoszenie/ jáko sámi widźićie. ♣ 8 Teraz tedy nie zátwardzajćie kárku wászego/ jáko Ojcowie wászy/ dajćie rękę PANU/ á podźćie do Swiątnice jego ktorą poświęćił ná wieki/ y służćie Pánu Bogu wászemu/ á odwroći śię od was gniew 9 popędliwośći jego. ♣ Abowiem jeśli śie náwroćićie do PANA/ brácia wászy/ y synowie wászy miłośierdźie otrzymáją/ u tych ktorzy je záwiedli w niewolą: ták iż śie wrocą do tey źiemie: Miłośierny bowiem/ y dobrotliwy jest PAn Bog wász/ á nie odwroći od was oblicza swego/ jeśli śie náwroćićie e do 10 niego. ♣ A gdy oni posłowie chodźili od miástá do miástá/ przez źiemię Efrájimowę/ y Mánássessowę áż do Zábulon/ náśmiewáli śie z nich/ 11 y szydźili z nich. ♣ Wszákże *niektorzy* mężowie z Aser/ y z Mánásse/ y z Zábulon ukorzywszy śie przyszli 12 do Jeruzalem. ♣ W Judźie też już byłá ręká Boża/ gdy im dał serce jedno/ áby czynili rozkazánie Krolewskie/ y Kśiążąt/ według słowá 13 Páńskiego. ♣ Y zebráło śie do Jeruzalem wiele ludu/ áby obchodźili święto uroczyste Przáśnikow/ mieśiacá wtorego: *A było* zgromádzenie bárzo wielkie.

b 2 Moj. 12. 1.

c Ozea. 6. 1. Mala. 3. 7.

d 2 Krol. 15. 19. 29. 1 Kron 5. 15.

e Zách. 1. 3.

14 TEdy powstawszy znieśli Ołtarze/ ktore były w Jeruzalem: wszystkie też Ołtarze/ ná ktorych kádzono/ porozwaláli/ á wrzućili do 15 potoká Cedron. ♣ Potym ofiárowáli Báránká Wielkonocnego/ dniá czternastego/ mieśiacá wtorego: á Kápłáni y Lewitowie záwstydźiwszy śie/ poświącáli śie/ á przywodźili cáłopalenia do domu Páńskiego. 16 ♣ Y stáli w porządku swym/ według zwyczáju swego/ y według Zakonu Mojżeszá/ mężá Bożego/ *á* Kápłáni kropili krwią *wźiąwszy ją* z 17 ręki Lewitow. ♣ A iż tákich *było* wiele w zgromádzeniu/ ktorzy śie *byli* nie poświęćili/ przetoż Lewitowie

ofiá=

ofiárowáli ofiáry / Swietá Prześćia / zá káżdego nieczystego / áby
18 był poświecony PANV. ✠ Bo wielka liczbá ludu tego / *to jest*, wiele ich z Efrájimá / y z Mánássessá / z Jsáschárá / y z Zábuloná nie byli oczyśćieni / á wszeciek jedli Báránká Wielkonocnego / ináczey niż nápisano. Ale śie Ezechiasz modlił zá nie / mowiąc : Dobrotliwy PAn /
19 niech oczyśći káżdego. ✠ Ktorykolwiek zgotował wszystko serce swe / áby szukał Bogá / PANA Bogá Oycow swojich / choćby *oczyśćiony nie był* według oczyśćienia świątnice. ✠
20 Y wysłuchał PAn Ezechiaszá / y záchował lud. ✠ A ták obchodźili Synowie Jzráelscy / ktorzy byli w Jeruzalem / uroczyste świeto Przásnikow / przez śiedm dni z weselem wielkim / y chwalili PANA Lewitowie ná káżdy dźień: á Kápłáni ná instrumenćiech *stawili* moc Páńską.
21
22 Y Mowił Ezechiasz łáskáwie do f wszystkich Lewitow / ktorzy mieli dobre rozumienie o PANU. Y jedli przez śiedm dni onego świetá / sprawując ofiáry spokojne / á wysławiájąc PANA Bogá Oycow
23 swojich. ✠ Tedy urádźiło wszystko zgromádzenie / áby to jeszcze czynili przez drugie śiedm dni : A ták obchodźili znowu śiedm dni z weselem.
24 ✠ Abowiem Ezechiasz Krol Judski dał był zgromadzeniu tyśiąc ćielcow y śiedm tyśiecy owiec : Kśiążetá też dáli zgromádzeniu tyśiąc ćielcow / y owiec dźieśieć tyśiecy. Y poświećiło śie Kápłánow bárzo wie-
25 le. ✠ A ták weseliło śie wszystko zgromádzenie Judskie / y Kápłani / y Lewitowie: y wszystko zgromádzenie ktore było przyszło z Jzráelá / y przychodniowie / ktorzy przyszli z źiemie Jzráelskiey / y mieszkájący
26 w Judźie. ✠ Y było wielkie wesele w Jeruzalem : bo ode dni Sálomoná / Syná Dawidowego / Krolá Jzráelskiego / nic tákiego nie było w
27 Jeruzalem. ✠ Potym powstáli Kápłáni y Lewitowie / y błogosłáwili ludowi : á wysłuchány jest głos ich / y przyszłá modlitwá ich do mieszkánia świetobliwości PAńskiey / do niebá.

f H. Doserca.

Rozdział XXXI.

Ezechiasz báłwochwalstwo z źiemie uprząta. 2. Kápłány y Lewity stánowi. 4. Wychowánia słuszne im obmyśla. 8. A urzedniki pewne ná to sporządza.

1 A Gdy śie to wszystko odpráwiło / wyszedł wszystek lud Jzráelski / ktory śie znájdował w mieśćiech Judskich : y połamáli a słupy / á wyrabáli gáje / y poburzyli wyżyny b y Ołtarze / po wszystkim Judźie y Benjáminie / y w Efráimie / y w Mánássesie áż do szczętu: á potym śie wroćili wszyscy Synowie Jzráelscy / káżdy do ośiádłośći swojey / y do miástá swego.

a 2 Krol. 18. 4. b 3 Moj. 26. 30.

2 Y Postánowił Ezechiasz porządki Kápłánow y Lewitow / według rozdźiałow ich / káżdego według powinnośći urzedu jego : Kápłány y Lewity do cáłopalenia / y *ofiar* spokojnych / áby służyli / y wysławiáli y chwalili PANA w bramách obozu
3 *jego*. ✠ Tákże dźiał z Krolewskiey májetnośći / ku sprawowániu cáłopalenia poránu y wieczor : tákże cáłopalenia w Sábbáty / y ná nowiu mieśiącá / y w uroczyste świetá / jáko nápisano w zakonie PAńskim.
4 ROzkazał też ludowi mieszkájącemu w Jeruzalem / áby oddawáli dźiał Kápłánom y Lewitom / áby byli tym pilnieyszymi w zakonie
5 Páńskim. ✠ A gdy śie tá rzecz rozgłośiłá / znieśli Synowie Jzráelscy wiele pierwoćin zbożá / moszczu y oliwy / y owocu pálmowego / y wszystkich urodzájow polnych / y dźieśiećiny ze wszystkiego bárzo
6 wiele przynośili. ✠ Nád to Synowie Jzráelscy y Judscy / ktorzy mieszkáli w mieśćiech Judskich / y oni dźieśiećinę z wołow / y z owiec / y dźieśiećinę z rzeczy świetych / poświeconych PANU Bogu ich /
7 znośzy złożyli ná gromády. ✠ Trzećiego mieśiącá poczeli zákłádáć te gromády / á mieśiącá śiodmego
8 dokonáli. TEdy przyszedszy Ezechiasz z Kśiążety / obaczył one gromády / y błogosłáwili PAnu / y ludowi / jego Jzráelskiemu. ✠ Zátym wywia-
9

dował ſię Ezechiaß od Kápłanow y Lewitow / o onych gromádách. 10 Ktoremu odpowiedźiał Azáryaß / Kápłan nawyżßy z domu Sádokowego / mowiąc: Jáko poczęto te ofiáry znaßáć do domu PAńſkiego / jedliſmy y byliſmy náſyceni / á jeßcze zoſtáło bárzo wiele. Bo PAN błogoſłáwił ludowi ſwemu / y tey wielkośći ktora jeßcze zoſtáłá. 11 Y rozkazał Ezechiaß áby ſpráwiono ſpichlerze przy domu Páńſkim: y ſpráwiono je. 12 A znieśiono tám wiernie ofiáry podnoßenia / y dźieśięćiny / y rzeczy poświęcone: A nád nimi był przełożonym Kenániaß Lewitá / y Symchi brát jego wtory. 13 Jehiel tákże / y Azáryaß / y Náhát / y Aſáel / y Jerymot / y Joſábád / y Eliel / y Jſmáchiaß / y Máchát / y Benájaß / *byli* ßáfárzámi / przy ręce Kenániaßá / y Symchi brátá jego / z rozkazánia Ezechiaßá Krolá / y Azáryaßá przedniejßego w domu Bożym. 14 Kore też Syn Jemny Lewitá / odźwierny *bramy* ná wſchod słońcá / był nád rzeczámi dobrowolnie ofiárowánymi Bogu: áby rozdźielał ofiáry PAnu / y rzeczy naświętße. 15 A *byli* mu ná pomoc / Eden / y Miniámin / y Jeſuá / y Semejaß / Amáryaß / y Sechániaß po mieśćiech kápłáńſkich / *mężowie* wierni / áby rozdawáli brácij ſwey dźiały / ták wielkiemu / jáko y máłemu: 16 Ták z narodu ich mężczyznie we trzech látách y wyżey / *jáko* káżdemu wchodzącemu do domu PAńſkiego / do powinnośći káżdodźienney / według urzędow ich / y według uſług ich / y według podźiałow ich: 17 Y tym ktorzy byli policzeni w narodźie kápłáńſkim / według domow Ojcow ich: y Lewitom od tego ktory miał dwádźieśćiá lat y wyżey / według poſług ich / y podźiałow ich: 18 Y narodowi ich: wßyſtkim dźiatkam ich / y żonam ich / y Synom ich / y corkam ich; *Owá* wßyſtkiemu zgromádzeniu: Bo śię oni wiernie poświęćili *ná urząd* świętobliwośćią. 19 Synom tákże Aáronowym kápłánom ná polách przedmiejſkich miaſt ich / po wßyſtkich mieśćiech / *ći* mężowie / ktorzy z imienia miánowáni ſą / oddawáli dźiały / káżdemu mężczyznie z Kápłánow / y káżdemu urodzonemu z Lewitow. 20 Y uczynił ták Ezechiaß po wßyſtkim Judſtwie: y czynił *co było* dobrego y práwego / y prawdźiwego / przed obliczem PAná Bogá ſwego. 21 Y w káżdey ſpráwie / ktorą záczął około uſługi domu Bożego / y w zakonie / y w przykazániu ßukájąc Bogá ſwego / *wßyſtko* czynił z cáłego ſercá ſwego / y ßczęśćiło mu śię.

Rozdzial XXXII.

Ezechiaß opátrzywßy Jeruzalem, przećiw Sennácherybowi, lud upomina y ćießy. 9. Sennácheryb przegraża Ezechiaßowi, y Bogá bluźni. 20. Ezechiaß y Jzáiaß o rátunek do Bogá wołáją. 22. Anjoł Páńſki pobił Aßyryjczyki. 24. Ezechiaßowá chorobá, uzdrowienie. 27. Bogáctwá y budynki jego. 31. Bog dopuśćił go kuśić poſłom Bábilońſkim. 33. Smierć Ezechiaßowá.

1 PO tych ſpráwách / y pewnym ich poſtánowieniu / przyćiągnął Sennácheryb a Krol Aßyryjſki / á wtárgnąwßy do Judſkiey źiemie / położył śię obozem przećiw miáſtom obronnym / á umyślił ich ſobie dobyć. 2 A widząc Ezechiaß / że przyćiągnął Sennácheryb / á iż twarz ſwoję *obroćił*, áby walczył przećiw Jeruzalemowi: 3 Tedy weßedł w rádę z Kśiążęty ſwymi / y z rycerſtwem ſwym / áby zátkáli źrzodłá wod / ktore *były* zá miáſtem: y pomogli mu. 4 Bo zebrawßy śię lud wielki / zátkáli wßyſtkie źrzodłá / y potok / ktory płynął przez pośrzodek źiemie; mowiąc: Czemużby przyßedßy Krolowie Aßyryjſcy / mieli nálęść ták wiele wod? 5 A pokrzepiwßy śię / pobudował wßyſtkie mury obálone / y nábudował wież / przytym zewnątrz drugi mur / y zmocnił Mello b w mieśćie Dáwidowym: y poczynił broni bárzo wiele / y tarczy. 6 Poſtánowił też Hetmány wojenne nád ludem / ktore zgromádźił do śiebie ná ulicę brámy miejſkiey / y mowił c łáſkáwie do nich / á rzekł: 7 Zmacniajćie śię / y mężnie ſobie poczynajćie: Nie-

a 2 Krol. 18. 13. Ezái. 36. 1.

b 2 Sám. 5. 9. 1 Krol. 9. 15.

c H. Do ſercá.

bojćie śie / áni śie lękajćie twarzy Krolá Assyryjskiego / áni twarzy wszystkiego mnostwá / ktore jest z nim : Bo wietszy jest z námi niżeli z nim d. 8 ☩ Z nimi jest rámię ćielesne : ále z námi jest PAN Bog náß / áby nas rátował y odpráwował wojny náße. Tedy spoległ lud ná słowiech Ezechiaßá Krolá Judskiego.

d I. *Bo ich z námi więcey niżli z nim.*

9 POtym posłał Sennácheryb Krol Assyryjski e sługi swe do Jeruzalem (á sam dobywał Láchis/ á wszystká moc jego byłá z nim) do Ezechiaßá Krolá Judskiego / y do wszystkich z Judy / ktorzy byli w Jeruzalem/ mowiąc? 10 ☩ Ták mowi Sennácheryb Krol Assyryjski : W czymże wżdy dufaćie ? że śiedźićie w murách Jeruzalemskich? 11 ☩ Izali Ezechiaß nie zwodźi was/ áby was pomorzył głodem / y prágnieniem/ mowiąc ; PAN Bog náß wyrwie nas z ręki Krolá Assyryjskiego. 12 ☩ Izali nie ten Ezechiaß zniosł wyżyny jego/ y Ołtarze jego : y rozkazał Judźie y Jeruzalemczykom/ mowiąc ; Przy jednym tylko Ołtarzu kłániáć śie bedźiećie / y ná nim kádźić. 13 ☩ Izali nie wiećie com uczynił ja y Ojcowie moji wszystkim narodom źiemskim ? Azaż jákim sposobem mogli Bogowie narodow źiemskich wyrwáć źiemię swoję z ręki mojey? 14 ☩ Ktoż był ze wszystkich Bogow onych narodow/ktore wytrácili Ojcowie moji / coby mogł wybáwić lud swoj z ręki mojey ? áby też mogł Bog wáß wyrwáć was z ręki mojey? 15 ☩ Przetoż teraz niech was nie zwodźi Ezechiaß / á niech was ná to nie námawia ; áni mu wierzćie : Jeśli niemogł żaden Bog wszystkich narodow y krolestw wyrwáć ludu swego z ręki mojey / y z ręki Ojcow mojich / pogotowiu Bog wáß nie wyrwie was z ręki mojey. 16 ☩ Nád to jeszcze mowili słudzy jego przećiw PANU Bogu / y przećiwko Ezechiaßowi słudze jego. 17 ☩ Listy tež pisał / urągájąc PANU Bogu Izráelskiemu / á mowiąc przećiwko niemu tymi słowy ? Jáko Bogowie narodow źiemskich nie wyrwáli ludu swego z ręki mojey / ták nie wyrwie Bog Ezechiaßow ludu swego z ręki mojey. 18 ☩ Y wołáli głosem wielkim po Żydowsku/ przećiwko ludowi Jeruzalemskiemu / ktory był ná murzech/ strászac go y trwożąc go/ áby ták miásto wźięli. 19 ☩ A mowili przećiw Bogu Jeruzalemskiemu / jáko przećiw Bogom narodow źiemskich / ktorzy są robotą rąk ludzkich.

e *2 Krol. 18. 17.*

20 TEdy śie modlił f Ezechiaß Krol/ y Izáiaß Prorok/ Syn Amosow / dla tego : y krzyczeli ku niebu. 21 ☩ Y posłał PAN Anjołá/ ktory wytrácił káżdego mocarzá w wojsku/ y wodzá/ y Hetmáná w Obożie Krolá Assyryjskiego. Y wroćił śie z pohánbieniem twarzy do źiemie swojey. A gdy wszedł do domu Bogá swego / ći ktorzy wyszli z żywotá jego/ tám go zábili mieczem. 22 ☩ A ták wybáwił PAN Ezechiaßá / y obywátele Jeruzalemskie z rąk Sennácherybá Krolá Assyryjskiego/ y z rąk wszystkich/ á spráwił g im pokoj zewsząd. 23 ☩ Tedy wiele ich przynośiło PANU dáry do Jeruzalem: y upominki kosztowne Ezechiaßowi Krolowi Judskiemu : y wywyższony jest w oczách wszystkich narodow po tym.

f *2 Krol. 19. 1.*

g *H. Prowádźił je zewsząd.*

24 W One dni záchorzał h Ezechiaß áż ná śmierć / y modlił śie PANU : ktory mowił do niego / á dał mu znák. 25 ☩ Ale nie i według dobrodźiejstw sobie uczynionych spráwował śie Ezechiaß / bo śie wyniosło serce jego : Przetoż powstał przećiw niemu gniew k / y przećiw Judźie / y przećiw Jeruzalemowi. 26 ☩ Ale gdy śie upokorzył Ezechiaß (bo śie było wyniosło serce jego) on/ y obywátele Jeruzalemscy / nie przyszedł ná nie gniew Páński zá dni Ezechiaßowych.

h *2 Krol. 20. 1. Ezái. 38. 1.*

i *I. niewdźięczny był dobrodźiejstw.*

k *T. Páński.*

27 Y Miał Ezechiaß bógáctwá y sławę bárzo wielką : bo sobie zebrał skárby śrebrá y złotá / y kámieni drogich / y rzeczy wonnych / y rynsztunkow / y wszelákiego naczynia kosztownego. 28 ☩ Miał tež szpichlerze/ dla urodzájow zboża y winá / y oliwy / y obory dla bydeł / y zwierzyniec dla rozmáitych zwierząt.

29 Miáſtá tez ſobie pobudował / y miał ſtádá owiec y wołow mnoſtwo: ábowiem mu dał Bog l májetność bárzo wielką. 30 Ten tez Ezechiaß zátkał zrzodło wod w Gichonie wyżße / á przywiodł je dołem ná zachod słońcá / ku miáſtu Dawidowemu. Y ßcześćiło śie Ezechiaßowi we wßyſtkich ſpráwách jego.

31 A Wßákże dla poſłow Kśiażat Bábilońſkich / ktorzy byli poſłáni do niego / áby go pytáli n o znák / ktory śie był ſtáł w źiemi / opuśćił go Bog / áby go kuśił / á izby wiedźiano wßyſtko *co było* w ſercu jego. 32 Ale inne ſpráwy Ezechiaßowe / y dobroczynnośći jego / nápiſáne ſą w widzeniu o Izaiáßá Proroká Syná Amoſowego / y w Kśięgách Krolow p Judſkich y Izráelſkich. 33 Y zásnał Ezechiaß z Ojcy ſwymi / y pogrzebiony jeſt nád groby Synow Dawidowych. 34 Y wyrządźili mu wßyſtek Judá y obywátele Jeruzalemſcy uććiwość przy śmierći jego. A krolował Mánáſſes Syn jego miáſto niego.

l 1 Kron 29.12. m 2 Kron 33 14. n I. O (ud. o Ezái. 36.57. p 2 Krol. 18.19.

Rozdział XXXIII.

Mánáſſes kroluje. 3. báłwochwálſtwá śie dopuſzcza, á przeſtrogi Boże zniewaza. 11. od Bogá ſkarány będąc, pokutował, ná páńſtwo przywrocony był. 14. budował. 15. báłwochwálſtwo niſzczył. 21. czás pánowánia, y śmierć jego.

1 We dwunaſtu lat był a Mánáſſes / gdy krolowáć począł: á pięćdźieśiat y pięć lat krolował w Jeruzálem. 2 Ten czynił złe przed oczymá Páńſkimi / według obrzydłośći onych narodow / ktore wygnał PAN przed obliczem Synow Izráelſkich. 3 Abowiem znowu pobudował wyżyny / ktore był poborzył Ezechiaß Oćiec jego: wyſtáwił tez y Ołtarze Báálom; á náſádźił b gájow / y kłaniał śie wßyſtkiemu wojſku niebieſkiemu / á ſłużył mu. 4 Pobudował tez Ołtarze w domu Páńſkim o ktorym powiedźiał c był PAN: W Jeruzalem będźie imie moje ná wieki. 5 Nád to / nábudował Ołtarzow wßyſtkiemu wojſku niebieſkiemu / we dwu śieniách domu Páńſkiego. 6 Y przewodźił Syny ſwe przez ogień w dolinie Synow Hennomowych: nád to czáſow d przeſtrzegał / y báwił śie wießczbą y czárnokśięſtwem: á uſtáwił czárnokśiężniki y guſlarze; y bárzo wiele złego czynił przed oczymá PAńſkimi / drażniąc go. 7 Poſtáwił tákże Báłwáná e rytego / ktorego był uczynił w domu Bożym: o ktorym był rzekł Bog do f Dawidá y do Sálomoná Syná jego: W domu tym y w Jeruzalem / ktorem obrał ze wßyſtkich pokoleń Izráelſkich / położe imie moje ná wieki. 8 A niedopuſzcze śie więcey ruſzyć nodze Izráelá z źiemie / ktoram náznáczył Ojcom wáßym / by jedno ſtrzegli y ſpráwowáli śie według wßyſtkiego com im rozkazał / *według* wßyſtkiego zakonu / y uſtaw / y ſądow *wydánych* przez Mojżeßá.

9 Ale Mánáßes zwiodł Jude / y obywátele Jeruzalemſkie: ták iż śie gorzey ſpráwowáli niż narodowie / ktore PAN wygłádźił przed obliczem Synow Izráelſkich. 10 Bo choć mowił PAN do Mánáſſeſá / y do ludu jego / przećie oni nie ſłucháli. 11 Przetoż PAn náwiodł ná nie Hetmány wojſká Krolá Aſſyryjſkiego / ktorzy pojimawßy Mánáſſeſſá w ćierniu / y zwiazawßy go dwiemá łáncuchámi / záwiedli go do Bábilonu. 12 Ktory będąc ućiśniony / modlił śie PAnu Bogu ſwemu. y upokorzył śie bárzo przed obliczem Bogá Ojcow ſwojich. 13 Y prośił go: á dał mu śie uprośić / y wyſłuchał modlitwe jego / á przywroćił go do Jeruzalem ná kroleſtwo jego. Tedy poznał Mánáſſes / iż ſam PAN *jeſt* Bogiem.

14 Potym budował mur około miáſtá Dawidowego / ku zachodniey ſtronie Gichonu potoku / áż do weśćia do bramy rybney; y obtoczył *murem* Ofel g / y wywiodł go bárzo wyſoko: Poſtanowił tez Hetmány po wßyſtkich miáſtách obronnych w Judźie. 15 Zniosł tez Bogi cudze / y báłwáná h z domu PAńſkiego / y wßyſtkie ołtarze / ktore był pobudował / ná gorze domu PAńſkiego / y w Jeruzalem: y wyrzućił zá miáſto. 16 Zátym nápráwił Ołtarz PAńſki

a 2 Krol. 21. 1. b 5 Moj 16.21. c 5 Moj. 12. 5. 11. 2 Sám. 7. 13. 1 Krol. 9. 3. Pſalm 132. 13.14. Jerem. 32.34. d 3 Moj. 19.31. e 5 Moj. 16.22. f 2 Sám. 7. 10. 1 Krol. 8. 16. 29. y 9. 3. Pſalm. 132. 13.14. g T. miejſce wyſokie. h 2 Kron 33. 7.

y spráwował ná nim ofiáry spokojne / y dziekczynienia : á przykazał Judźie / áby służyli PANU Bogu Izráelskiemu. 17 ✠ Wßákże jeßcze lud ofiárował ná wyżynách ; lecz tylko PAnu Bogu swemu. 18 ✠ Ale inne spráwy Mánássessowe / y modlitwá jego do Bogá jego / y słowá Widzacych / ktorzy mawiáli do niego w Imie PANá Bogá Izráelskiego / sa w Księgách spraw Krolow i Izráelskich. 19 ✠ Modlitwá záś jego / y jáko jest wysłuchány / y káżdy grzech jego y przestepstwo jego / y miejscá / ná ktorych był pobudowáł wyżyny / y wystáwił gáje świecone / y báłwány przed tym niż śie był upokorzył / zápisano w Księgách Chozájá. 20 ✠ Potym zásnał Mánásses z Ojcy swymi / y pochowáli go w domu jego. A Amon Syn jego krolował miásto niego.

i 2 Krol. 21.

21 WE dwudziestu y dwu lećiech był Amon, k gdy krolowáć poczał / á dwie lećie krolował w Jeruzalem. 22 ✠ Y czynił złe przed oczymá Páńskimi / jáko czynił Mánásses Oćiec jego : ábowiem wßystkim báłwánom / ktorych był náczynił Mánásses Oćiec jego / ofiárował Amon / y służył im. 23 ✠ A nie upokorzył śie przed obliczem Páńskim / jáko śie upokorzył Mánásses Oćiec jego: Owßem ten Amon dáleko więcey grzeßył. 24 ✠ Y sprzyśiegli śie przećiw niemu sludzy jego / y zábili go w domu jego. 25 ✠ Ale lud oney źiemie pobił wßystkie / co śie byli sprzyśiegli przećiw Krolowi Amonowi : A postánowił lud źiemie Krolem Jozyaßá Syná jego / miásto niego.

k 2 Krol. 21. 19.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Iozyaß kroluje. 3. Ziemię od báłwochwástwá oczyśćia. 8. Kośćioł nápráwia. 14. Księgi zakonu od Helkiaßá znaleźione, Krol czytáć każe. 22. Prorokini Huldá obywátelom Ieruzalemskim kaźń Bożą, á Iozyaßowi spokojne życie opowiáda. 29. Iozyaß przymierze z Bogiem odnowił.

1 OSm lat było a Jozyaßowi gdy krolowáć poczał : á trzydźieśći y jeden rok krolował w Jeruzalem. 2 ✠ Ten czynił co było dobrego przed oczymá Páńskimi / chodząc drogámi Dawidá / Ojcá swego / y nie uchylał śie áni ná práwo / áni ná lewo. 3 ✠ Bo osmego roku krolowánia swego / bedac jeßcze dźiećiećiem / poczał ßukáć Bogá / Dawidá Ojcá swego : á dwunastego roku / poczał oczyśćiáć Jude y Jeruzalem od wyżyn y od gájow świeconych, y od báłwánow / y od rytych obrázow. 4 ✠ Abowiem przed oczymá jego pokázono Ołtarze Báálow / y báłwány b słoneczne / ktore były wzgorę ná nich / podćiał : tákże y gáje świecone / y obrázy ryte / y obrázy odlane pokruszył y potárł / á rozmiotał je po grobiech tych / ktorzy im ofiárowáli. 5 ✠ Kośći też kápłánow popálił ná Ołtarzách ich : y oczyśćił Jude y Jeruzalem. 6 ✠ Tákże y miástá Mánássessowe / y Efrájimowe / y Symeonowe / áż do Neftálimá / y pustynie ich okoliczne. 7 ✠ A ták poborzył ołtarze / y gáje świecone / y báłwány pokruszył w sztuki / y wßystkie obrázy powyćinał we wßystkiey źiemi Izráelskiey : potym śie wroćił do Jeruzalem.

a 2 Krol. 22. 1.

b 3 Mojs. 26. 30.

8 A Roku ośmnastego krolowánia swego / gdy oczyśćił źiemię / y dom Páński, posłał Sáfáná Syná Azáliaßowego / y Máásájaßá przełożonego miástá / y Joáchá Syná Joácházowego Kánclerzá / áby opráwiono dom PANá Bogá jego. 9 ✠ Ktorzy c przyßedßy do Helkiaßá Kápłáná nawyżßego / oddáli pieniadze znieśione do domu Bożego / ktore byli zebráli Lewitowie / strożowie progu od Synow Mánássessowych y Efrájimowych / y od wßystkich ostátkow Izráelskich / y od wßystkiego Judy y Benjáminá: á wroćili śie do Jeruzalem. 10 ✠ Y oddáli je w rece rzemieśnikow / przełożonych nád robotą domu Páńskiego : á oni je wydawáli ná robotniki / ktorzy robili w domu Páńskim / nápráwiájąc y utwirdzájąc dom. 11 ✠ A dawáli je ćieślom / y murárzom / ná skupowánie kámienia ćiosánego / y drzewá / ná spajánie / y ná pietrá domow ktore byli popsowáli krolowie Judscy. 12 ✠ A mężowie oni byli wiernymi w tey pracy : á nád nimi byli prze=

c 2 Krol. 22. 4.

łożonymi Jáhát/ y Abdyaß/ Lewitowie/ z Synow Merárego: y Zácháryaß / y Mesullám z Synow Káátowych/ ktorzy przynaglali robocie: á káżdy z Lewitow umiał gráć ná instrumentách muzyckich.

13 Nád tymi też/ ktorzy nośili brzemioná / y przynaglali robotnikom/ przy káżdey robocie / *byli* z Lewitow pisárze / y przystáwowie / y odźwierni.

14 A Gdy wynaßáli pieniądze zniesione do domu Páńskiego/ ználazł Helkiaß Kápłan Księgi Zakonu Páńskiego *podánego* przez Mojżesza.

15 Tedy odpowiedźiał Helkiaß/ y rzekł do Sáfáná pisárzá: Ználazłem Księgi Zakonu w domu Páńskim. Y oddał Helkiaß Księge Sáfánowi.

16 A Sáfán przyniosł one Księge do Krolá; á przytym oznájmił to Krolowi / mowiąc: Wßystko coś poruczył w ręke sług twojich wykonywáją:

17 Bo zebrawßy pieniądze ktore śię ználázły w domu Páńskim / oddáli je w rece przystáwow / y w rece robotnikow.

18 Nád to / oznájmił Sáfán pisarz Krolowi / mowiąc: Księge mi *też* dał Helkiaß Kápłan: y czytał ją

19 Sáfán przed Krolem. A gdy słyßał Krol słowá Zakonu / rozdárł

20 ßáty swoje. Y rozkazał Krol Helkiaßowi/ y Achikámowi Synowi Sáfánowemu/ y Abdonowi Synowi Micháßowemu / y Sáfánowi pisárzowi/ y Asájaßowi słudze krolewskiemu/ mowiąc:

21 Idźćie/ radźćie śię PANA o mie / y o ostátek *ludu* w Izráelu/ y w Judźie/ około słow tych Ksiąg / ktore są ználeźione: Bo wielka jest popędliwość PANska / ktora jest wylána ná nas/ przeto/ że nie strzegli Ojcowie náßy słowá PAńskiego/ áby czynili według wßystkiego / co jest nápisano w tych Księgách.

22 A Ták poßedł Helkiaß / y ktorzy byli przy Krolu/ do Huldy Prorokini/ żony Sellumá / Syná Tekui / Syná Hásrowego strożá ßat / á oná mießkáłá w Jeruzalem ná drugiey stronie miástá / y mowili z

23 z nią o tym. Ktora rzekłá do nich: Ták mowi PAN Bog Izráelski: powiedźćie mężowi ktory was posłał do mnie.

24 Ták mowi PAN: Oto ja przywiodę złe ná to mieysce/ y ná obywátele jego/ wßystkie przeklectwá nápisáne w tych księgách/ ktore czytano przed Krolem Judskim.

25 Przeto/ że mię opuśćili/ y kádźili Bogom cudzym áby mię draźnili wßystkimi spráwámi rąk swojich: dla czego wyleje śię popędliwość mojá ná to mieysce/ y nie będźie ugáßona.

26 A Krolowi Judskiemu/ ktory was posłał o rádę do PAná ták powiedźćie: Ták mowi PAn Bog Izráelski o słowách ktoreś słyßał.

27 Gdyż serce twoje zmiękczone jest/ y upokorzyłeś śię przed obliczem Bożym/ słyßąc słowá jego/ przećiwko temu mieysçu/ y przećiwko obywátelom jego: á upokorzywßy śię przedemną rozdárłeś ßáty swe/ y płákałeś przedemną: Przetożem *ćię* wysłuchał mowi PAn.

28 Oto ja ćię zbiorę do Ojcow twojich/ á będźieß włożony do grobu twego w pokoju; áby nie oglądáły oczy twoje wßystkiego złego/ ktore ja przywiodę ná to mieysce / y ná obywátele jego. Y odnieśli tę rzecz Krolowi.

29 TEdy posławßy d Krol/ zgromádźił wßystkie Stárße z Judy y z

30 Jeruzalem. Y wstąpił e Krol do domu PAńskiego/ y wßyscy mężowie Judscy/ y obywátele Jeruzalemscy/ y Kápłáni/ y Lewitowie/ y wßystek lud od wielkiego áż do máłego: y czytał gdy wßyscy słyßeli/ wßystkie słowá Ksiąg przymierza/ ktore było ználeźiono w domu Páńskim.

31 Potym stojąc Krol ná mieyscu swym/ uczynił przymierze przed PAnem/ że chce chodźić zá PAnem/ y strzedz przykazań jego/ y świádectw jego/ y ustaw jeo/ że wßystkiego sercá swego/ y ze wßystkiey duße swojey/ y pełnić słowá przymierza tego/ ktore były w onych księgách nápisáne.

32 Y rozkazał stáć w tym *przymierzu* wßystkim/ ktorzy ználeźieni byli w Jeruzalemie y w Benjáminie: y czynili obywátele Jeruzalemscy według przymierza Bogá/ Bogá Ojcow swojich.

33 Tedy uprzątnął Jozyaß wßystkie obrzydłośći ze wßystkich krájin Synow

d 2 *Krol.* 23. 1.

e 2 *Krol.* 23. 2.

Izráelskich/ á przywiodł do tego wszystkie/ ktorzy sie znájdowáli w Izráelu/ áby służyli PAnu Bogu swemu: Po wszystkie dni jego nie odstąpili od náśládowánia PAná/ Bogá Ojcow swojich.

ROZDZIAŁ XXXV.

Jozyasz Pásche obchodźi. 20. W potrzebie zginął od Krolá Egipskiego. 25. Jeremiasz żáłobną piosneczkę złożył, á śpiewacy ją śpiewáli.

1 POtym obchodźił Jozyasz w Jeruzalem święto Prześćia PAnu: y zábili Báránká Wielkonocnego/ czternastego *dniá* mieśiącá pierwszego. 2 ✠ Y postánowił Kápłány ná urzędách ich/ á potwirdźił je ku posługowániu w domu PAńskim. 3 ✠ Y rzekł Lewitom ktorzy b uczyli wszystkiego Izráelá/ y byli poświęceni PAnu: Postáwćie Skrzynię świętą w domu ktory zbudowáł Sálomon Syn Dawidow/ Krol Izráelski; nie będźie więcey brzemięniem ná rámionách wászych. Terázże służćie PAnu Bogu wászemu/ y ludowi jego Izráelskiemu. 4 ✠ A nágotujćie sie według domow Ojcow wászych/ y według podźiałow wászych: jáko je opisał c Dawid Krol Izráelski/ y jáko je 5 opisał Sálomon Syn jego. ✠ A stojćie w świątnicy/ według podźiałow domow Ojcowskich/ bráćij wászey/ ktorzy są z ludu: y według podźiału domu Ojcowskiego Lewitow. 6 ✠ A ták zábijćie Báránká Wielkonocnego/ á poświęććie sie/ y przygotujćie bráćią wászę/ spráwując sie według słowá PAńskiego/ *podánego* przez Mojżeszá.

7 TEdy dał Jozyasz pospolstwu báránkow z trzod/ y koźiełkow: to wszystko ná ofiáry świętá Prześćia: według tego/ ile śie ználázło w liczbie/ trzydźieśći tysięcy: á wołow trzy tyśiące: to *wszystko* z má- 8 jętnośći Krolewskiey. ✠ Kśiążętá też jego dobrowolnie ludowi/ Kápłánom/ y Lewitom dawáli ná ofiáre/ Helkiasz/ y Zácháryász/ y Jehiel/ Kśiążętá domu Bożego/ oddáli Kápłánom ná ofiáry świętá Prześćia/ dwá tyśiącá y sześć set *drobne-* 9 *go bydłá*, y wołow trzy stá. ✠ Nádto Kenániasz/ y Semejasz/ y Nátánáel/ bráćia jego/ y Chásábiasz/ y Jehiel/ y Josábád/ przednieyszy z Lewitow/ oddáli *innym* Lewitom ná ofiáry świętá Prześćia/ pięć tyśięcy *drobnego bydłá*, y wołow pięć set.

10 A Ták wszystko zgotowawszy ku służbie/ stánęli Kápłáni/ ná miejscách swych/ y Lewitowie w porządkách swych/ według rozkazánia 11 Krolewskiego. ✠ Y bili báránki Wielkonocne/ á Kápłáni kropili krwią *ich*: á Lewitowie odźieráli d 12 z skor. ✠ Y podźielili z nich ná cáłopalenie/ áby *to* dáli pospolstwu według podźiałow domow Ojcowskich/ ná ofiáre PAnu/ jáko nápisano e w Kśięgách Mojżeszowych: Tákże też *uczynili z strony* wołow. 13 ✠ Y piekli báránki Wielkonocne ogniem/ według zwyczáju; á inne rzeczy poświęcone wárzyli w gárncách/ y w kotłách/ y w panwiách: y rozdawáli spiesznie wszystkiemu pospolstwu. 14 ✠ Potym też nágotowáli sobie y Kápłánom: Bo Kápłáni Synowie Aáronowi/ około cáłopalenia y tłustośći *zábáwieni byli* áż do nocy. Przetoż Lewitowie gotowáli sobie/ y Kápłánom Synom 15 Aáronowym. ✠ Tákże y śpiewácy/ Synowie Asáfowi/ *stáli* w porządku swym/ według rozkazánia Dawidá y Asáfá/ y Hemmáná/ y Jedytuná/ Widzącego Krolewskiego: Odźwierni też *stáli* u káżdey brámy/ *bo* śie im nie godźiło odchodźić od posług ich: Przetoż bráćia ich 16 Lewitowie/ gotowáli dla nich. ✠ A ták zgotowána jest wszystká służbá PAńska dniá onego/ dla obchodzenia świętá Prześćia/ y dla ofiárowánia cáłopalenia ná Ołtarzu PAńskim; według rozkazánia Kro- 17 lá Jozyaszá. ✠ Y obchodźili Synowie Izráelscy/ ile śie ich ználázło/ święto Prześćia onegoż czásu/ y 18 święto uroczyste Przáśnikow/ przez śiedm dni. ✠ A nie było obchodzone święto Prześćia/ temu podobne w Izráelu/ ode dni Sámuelá Proroká: áni żaden z Krolow Izráelskich nie obchodźił tákiego świętá Prześćia/ jákie obchodźił Jozyasz y Kápłáni/

d 2 Kron. 29. 34.

e 3 Moj. 3. 10. 11.

y Lewitowie/ y wßystek lud Judski/ y Jzráelski/ ktory śie go ználáźło/ y obywátele Jeruzalemscy. 19 ✤ Osmnastego roku krolowánia Jozyaßowego/ to święto Prześćia obchodzono.

20 POtym wßystkim/ gdy náprawił f Jozyaß dom *Boży*, wyćiagnał Necho/ Krol Egipski/ áby walczył przećiw Kárchemis/ nád *rzeką* Eufrátes: A Jozyaß też wyjáchał przećiwko niemu. 21 ✤ Ale on posłał do niego posły swe/ mowiąc: Coż ja mam z tobą Krolu Judski? Nie przećiwkoć tobie dźiś *ćiągnę*; ále przećiwko domowi g ktory ze mną walczy. Y rozkazał mi Bog ábym śie pospießył. Przestań walczyć z Bogiem/ ktory *jest* ze mną/ áby ćie nie zábił. 22 ✤ Ale nie odwroćił Jozyaß twarzy swey od niego: owßem odmienił ßáty swe áby z nim h walczył: á nie przestał ná słowách Nechá *ktore wyszły* z ust Bożych. ✤ A ták przyćiągnał/ áby śie *z nim* potkał ná polu Mágeddo. 23 ✤ Y postrzelili strzelcy Krolá Jozyaßá. ✤ Tedy rzekł Krol do sług swojich: Wyprowadźćie mię *z bitwy*, 24 bom jest bárzo zrániony. ✤ Y przenieśli go słudzy jego z onego wozá/ á włożyli go ná drugi woz ktory miał/ y odwieźli go do Jeruzalem: támże umárł/ y pochowano go w grobách Ojcow jego. A wßystek lud Judski/ y Jeruzalemski płákał nád Jozyaßem. 25 ✤ Vczynił też y Jeremiaß nárzekánie nád Jozyaßem/ ktore przypomináją wßyscy śpiewacy/ y śpiewaczki w lámenćiech swych o Jozyaßu/ áż po dźiś dźień: y wprowádźili to w zwyczaj w Jzráelu. A zápisano te rzeczy w lámenćiech *Jeremiaszowych*. 26 ✤ A inne spráwy Jozyaßowe/ y dobroczynnośći jego/ według tego jáko nápisano w zakonie 27 Páńskim: ✤ Y uczynki jego/ pierwsze y poślednie/ zápisáne są w Kśięgách Krolow Jzráelskich y Judskich.

f 2 Krol. 23. 29.

g H. walki mojey.

h Zách. 12. 11.

Rozdział XXXVI.

Krol Joácház zábrány do Egiptu. 5. krol Joákim. 9. y Joáchin Syn jego do Bábilonu. 11. Sedekiaß od Nábuchodonozorá odpadł. 14. Záczym Jeruzalem przez Cháldejczyki zburzone, á lud w niewolą zábrány, 22. Cyrus dopuśćił śię ludowi wroćić do Jeruzalem, y kośćioł budowáć.

1 TEdy wźiął lud źiemie Joácházá a Syná Jozyaßowego/ á postánowili go zá Krolá ná miejscu Ojcá 2 jego/ w Jeruzalem. ✤ Dwádźieśćiá y trzy látá było Joácházowi/ gdy począł krolowáć: á trzy mieśiące 3 krolował w Jeruzalem. ✤ Bo go złożył Krol Egipski w Jeruzalem: y złożył winę ná onę źiemię sto tálentow śrebrá/ y talent złotá. 4 ✤ Y postánowił Krolem Krol Egipski/ Eliákimá Brátá jego/ nád Judą y nád Jeruzalem: y odmienił imię jego/ *á názwał go* Joákim. ✤ A Joácházá brátá jego wźiąwßy Necho/ záwiodł go do Egiptu.

5 DWádźieśćiá b y pięć lat miał Joákim/ gdy krolowáć począł: á jedenaśćie lat krolował w Jeruzalem; y czynił złe przed oczymá 6 PANá Bogá swego. ✤ Przećiw ktoremu wyćiągnał Nábuchodonozor c Krol Bábiloński/ y zwiazał go dwiemá łáńcuchámi miedźiánymi/ áby go záwiodł do Bábilonu. 7 ✤ Naczynia też domu PANskiego/ zániosł Nábuchodonozor do Bábilonu/ y oddał je do kośćiołá swego 8 w Bábilonie. ✤ A ostátek spraw Joákimowych/ y obrzydłośći jego ktore czynił/ y cokolwiek śie znajdowáło przy nim/ to zápisano w Kśięgách Krolow Jzráelskich y Judskich. ✤ A krolował Joáchin Syn jego miásto niego.

9 OSm lat d miał Joáchin/ gdy krolowáć począł: á trzy mieśiące/ y dźieśięć dni krolował w Jeruzalem: y czynił złe przed oczymá Páńskimi: 10 ✤ Potym po roku/ posłał e Krol Nábuchodonozor/ y kazał go przywieść do Bábilonu/ y z naczyniem kosztownym domu PAńskiego/ á postánowił Krolem Sedekiaßá f brátá jego nád Judą y nád Jeruzalem.

11 DWádźieśćiá y jeden rok miał Sedekiaß/ gdy krolowáć począł: á jedenáśćie lat krolował w 12 Jeruzalem. ✤ Y czynił złe g przed oczymá PANá Bogá swego/ á nie upokorzył śie przed Jeremiaßem

a 2 Krol. 23. 30.

b 2 Krol. 23. 36.

c 2 Krol. 24. 1.

d 2 Krol. 24. 8.

e Dán. 1. 1. 2.

f Jerem. 37. 1.

g Jerem. 52. 2. 3.

Pro=

Prorokiem *ktory mowił* z ust PAńskich. 13 Owszem y przeciwko Krolowi h Nábuchodonozorowi powstał/ ktory go był przyśiega záwiazał przez Bogá: á zátwárdziwszy kárk swoj/ upárł śie w sercu swojim/ áby śie nie náwroćił do PAná Bogá Izráelskiego.

h Jerem. 27. 6.

14 Wszyscy tez przedniejszy Kápłani/ y lud/ wielce rozmnożyli nieprawośći według wszystkich obrzydliwośći pogáńskich/ y zplugáwili dom Páński/ ktory był poświećił w Jeruzalem. 15 A PAn Bog Ojcowich i posyłał do nich posły swoje/ á posyłał ráno wstawájac: Bo folgował ludowi swemu/ y mieszkániu swemu. 16 Ale oni szydźili k z posłow Bożych/ y lekce sobie poważáli słowá jego/ á náśmiewáli śie z Prorokow jego: áż przyszłá popedliwość PAńska ná lud jego/ ták iż żadne ulecżenia nie było. 17 Bo przywiodł ná nie Królá Cháldejskiego/ ktory pomordował młodźience ich mieczem/ w domu świątnice ich/ á nie przepuśćił *áni* młodźieńcowi áni pánnie; stárcowi/ y zgrzybiáłemu: wszystkie podał w rece jego. 18 Nád to/ wszystkie naczynia domu Bożego/ wielkie y máłe/ y skárby domu PAńskiego/ y skárby Krolewskie/ y Kśiażat jego/ wszystko przeniost do Bábilonu. 19 Y zpálili dom Boży/ á zburzyli mury Jeruzalemskie/ y wszystkie páłace jego popalili ogniem/ y wszystkie jego naczynia kosztowne popsowáli. 20 A te/ ktorzy uszli mieczá/ przeniost do Bábilonu: y byli niewolnikámi jego/ y Synow jego/ áż do krolowánia Królá Perskiego. 21 Aby śie wypełniło słowo PAńskie *powiedźiane* przez ustá Jeremiaszowe/ l áżby odpráwiłá źiemiá Sábbáty swoje: Bo po wszystkie dni zpustoszenia swego odpoczywáłá/ áż śie wypełniło śiedmdźieśiat lat.

i Jerem. 25. 4.

k Mát. 5. 12.

l Jerem. 25. 11. 3 Moj. 26. 34.

22 POtym/ roku pierwszego m Cyrusá Królá Perskiego/ áby śie wypełniło słowo PAńskie *powiedźiane* przez ustá Jeremiaszowe/ wzbudźił PAn duchá Cyrusá Królá Perskiego/ że kazał obwołáć y rozpisáć po wszystkim krolestwie swojim/ mowiac: 23 Ták mowi Cyrus Krol Perski; Wszystkie krolestwá źiemie dał mi PAn Bog niebieski/ y ten mi rozkazał/ ábym mu zbudował dom w Jeruzalem/ ktore jest w Judstwie: Kto *tedy jest* miedzy wámi ze wszystkiego ludu jego/ *ktory budowáć chce*? Z tym niech *bedźie* PAN Bog jego; á ten niechaj idźie.

m Ezdr. 1. 1. Jerem. 25. 12. y 29. 10. 3 Ezdr. 2. 1.

KSIEGI EZDRASZOWE

ktore pospolićie zowia

PIERWSZE EZDRASZOWE.

EZdrasz Kápłan pobożny y náucżony/ opisuje w tych Kśiegách/ jáko Bog po wyśćiu 70 lat/ lud Zydowski według obietnice swey/ z niewoli Bábilońskiey/ przez Zorobábelá y insze Kśiażetá/ do źiemie Izráelskiey przywroćił: Y jáko zá Boża pomoca/ y dozwoleniem Dáryuszá Longimáná/ Kośćioł znowu pobudowáli/ y chwałe Boża odnowili: Y jáko náostátek zá wielka odmiána/ y pogorszeniem rzeczy/ y sam Ezdrasz od Artáxerxesá/ wolność uprośiwszy/ z wielka gromáda Zydow do Jeruzalem śie náwroćił: Z wystepkow lud karał: y porzadek piekny/ ták w Kośćiele/ jáko y w Rzeczypospolitey postánowił. Tá historya zácżyna śie od Dekretu Cyrusowego/ o náwroceniu Zydow/ áż do dźiewietnastego roku/ Artáxerxesá Mnemoná: ktory czás zámyka w sobie lat/ sto cżterdźieśći y sześć.

ROZDZIAL I.

Cyrus Krol Perski wydał Dekret o wolnym się Zydow z Babilonu do ziemie Izráelskiey náwroceniu. 5. Stárszy z Judy y z Benjámina z Kápłány, z Lewitámi, y z ludem, nábráwszy od inszych złota, srebrá y innych potrzeb ná drogę, wracáją się do Jeruzalem. 7. Krol też Cyrus naczynia Kościelne, z Jeruzalem przez Nábuchodonozorá wźięte, żydom przywraca.

1 Roku pierwszego a Cyrusá Królá Perskiego b/ áby się wypełniło słowo PAńskie/ *powiedźiáne* przez ustá c Jeremiaszowe/ wzbudźił PAn duchá Cyrusá Królá Perskiego/ że kazał obwołáć y rozpisáć po wszystkim krolestwie swojim mowiąc; 2 ✠ Ták mowi Cyrus Krol Perski: Wszystkie krolestwá ziemie dał mi PAn Bog niebieski/ y ten mi rozkazał/ ábym mu zbudował dom w Jeruzalem/ ktore jest w Judztwie: 3 ✠ Kto *tedy jest* miedzy wámi ze wszystkiego ludu jego/ z tym niech bedźie Bog jego/ á *ten* niech idźie do Jeruzalem/ ktore jest w Judztwie/ á niech buduje dom PAná Bogá Izráelskiego: onći *jest* Bog/ ktory *jest* w Jeruzalem. 4 ✠ A ktory został ná ktorymkolwiek miejscu/ gdźie jest przychodniem/ niech go podpomogą mężowie miejscá onego/ srebrem y złotem/ y májetnośćią/ y bydłem/ oprocz dobrowolney ofiáry ná dom Boży/ ktory jest w Jeruzalem.

5 Tedy powstáli przedniejszy z *domow* Ojcowskich/ z Judy y z Benjáminá/ y Kápłáni/ y Lewitowie: wszelki ktorego Duchá pobudźił Bog/ áby szli/ á budowáli dom PAński/ ktory *jest* w Jeruzalem. 6 ✠ Ktorych wszyscy *mieszkájący* około nich wspomagáli naczyniem srebrnym/ y złotym/ májetnośćią/ y bydłem/ y rzeczámi kosztownymi/ oprocz wszystkiego co dobrowolnie ofiárowano.

7 Krol też Cyrus/ wyniosł naczynia domu PAńskiego (ktore był zábrał Nábuchodonozor d z Jeruzalem/ á oddał je był do domu Bogá swego) 8 ✠ A wyniosł je Cyrus Krol Perski/ przez ręce Mitrydátesá podskárbiego/ ktory je pod liczbą oddał Sesbásárowi/ Kśiążęćiu Judskiemu. 9 ✠ A tać *jest* liczbá ich: miednic złotych trzydźieśći/ miednic srebrnych tysiąc/ nożow dwádźieśćiá y dźiewięć. 10 ✠ Kubkow złotych trzydźieśći / kubkow srebrnych podlejszych cztery stá y dźieśięć/ á naczynia innego tysiącámi. 11 ✠ Wszystkiego naczynia złotego y srebrnego/ pięć tyśięcy y cztery stá: Wszystko to wyniosł Sesbásár/ gdy śię prowádźił lud z niewoli/ z Bábilonu do Jeruzalem.

a *T. Pánowánia jego w Bábiloniey.* b *2 Kron 36.22.* c *Jerem. 15.12. y 29 10 3 Ezdr 2.1.* d *2 Kron 36.10. Jerem 27.22. Dan. 2.2.*

ROZDZIAL II.

Liczbá ludu y wodzow z Bábilonu śię wracájących. 59. 68. Stárszy z ludu dobrowolnie ná budowánie domu Bożego podárki ofiárują.

1 A ćić są ludźie *oney* kráiny/ ktorzy wyszli a z pojimánia/ y z niewoli/ w ktorą *je* był záprowádźił Nábuchodonozor/ Krol Bábiloński do Bábilonu/ á wroćili śię do Jeruzalem/ y do Judy/ káżdy do miástá swego. 2 ✠ Ktorzy przyszli z Zorobábelem/ z Jesua / Nehemiaszem / Sárájaszem/ Rehelájaszem/ Márdocheuszem/ Bilsánem/ Mispárem/ Bigwájem/ Rechumem/ y Báána: á poczet mężow ludu Izráelskiego *ten był.*

3 Synow Fárosowych/ dwá tyśiące/ sto/ śiedmdźieśiąt y dwá. 4 ✠ Synow Sefátyaszowych/ trzy stá śiedmdźieśiąt y dwá. 5 ✠ Synow Aráchowych/ śiedm set śiedmdźieśiąt y pięć. 6 ✠ Synow Páchát Moábowych/ Synow Jesui Joábowych/ dwá tyśiącá ośm set y dwánaśćie. 7 ✠ Synow Elámowych/ tyśiąc/ dwie śćie piećdźieśiąt y czterej. 8 ✠ Synow Zátuowych/ dźiewięćset y czterdźieśći y pięć. 9 ✠ Synow Zácháiowych/ śiedm set y sześćdźieśiąt. 10 ✠ Synow Báni/ sześć set czterdźieśći y dwá. 11 ✠ Synow Bebájowych/ sześć set/ dwádźieśćiá y trzej. 12 ✠ Synow Azgádowych/ tyśiąc dwie śćie dwádźieśćiá y dwá. 13 ✠ Synow Adonikámowych/ sześć set sześćdźieśiąt y sześć. 14 ✠ Synow Bigwájowych/ dwá tyśiącá piećdźieśiąt y sześć. 15 ✠ Synow

a *Neh. 7. 6. 3 Ezdr 5.7.*

now Adynowych / cztery stá piec=
16 dźieśiat y czterej. ✣ Synow Atero=
wych *co poßli* z Ezechiaßá/ dźiewiec=
17 dźieśiat y ośm. ✣ Synow Besájo=
wych/ trzy stá dwádźieśćiá y trzej. ✣
18 Synow Jory/ sto y dwánaśćie. ✣
19 Synow Hásumowych / dwie śćie
20 dwádźieśćiá y trzej. ✣ Synow Gid=
bárowych / dźiewiecdźieśiat y piec.
21 ✣ Synow z Betlehemu/ sto dwádźie=
22 śćiá y trzej. ✣ Mezow z Netofátu/
23 piecdźieśiat y ßeść. ✣ Mezow z Aná=
24 totu/ sto dwádźieśćiá y ośm. ✣ Sy=
now z Azmáwetu / czterdźieśći y
25 dwá. ✣ Synow z Kárytyárymu/ z
Káfiry / y z Beerotu / śiedm set y
26 czterdźieśći y trzej. ✣ Synow z Ná=
my/ y z Gábáá ßeść set dwádźieśćiá
27 y jeden. ✣ Mezow z Máchmás/ sto
28 dwádźieśćiá y dwá. ✣ Mezow z Be=
thelá / y z Hái / dwieśćie dwádźie=
29 śćiá y trzej. ✣ Synow z Nebo/ piec=
30 dźieśiat y dwá. ✣ Synow Mágbiso=
31 wych/ sto piecdźieśiat y ßeść. ✣ Sy=
now Elámá drugiego / tyśiac dwie
32 śćie piecdźieśiat y czterej. ✣ Synow
Hárymowych / trzy stá y dwádźie=
33 śćiá. ✣ Synow Lodowych/ Hádydo=
wych y Onowych / śiedm set dwá=
34 dźieśćiá y piec. ✣ Synow Jerecho=
wych/ trzy stá czterdźieśći y piec. ✣
35 Synow Senáá / trzy tyśiace / y
ßeść set y trzydźieśći.

36 KApłánow. Synow Jedájaßo=
wych/ z domu Jesui/ dźiewiec set
śiedmdźieśiat y trzej. ✣ Synow Im
37 merowych / tyśiac / piecdźieśiat y
38 dwá. ✣ Synow Páshurowych/ tyśiac
39 dwie śćie czterdźieśći y śiedm. ✣ Sy
now Hárymowych/ tyśiac y śiedm=
40 naśćie. ✣ Lewitow. Synow Jesui/
y Kádmielá / Synow Hodáwiaßo=
wych / śiedmdźieśiat y czterej.
41 ✣ Spiewakow Synow Asáfowych/
42 sto dwádźieśćia y ośm. ✣ Synow
odźwiernych. Synow Sállumo=
wych/ Synow Aterowych/ Synow
Tálmonowych / Synow Akkubo=
wych/ Synow Hátytowych/ Synow
Sobájowych/ wßystkich sto trzydźie=
43 śći y dźiewiec. ✣ Z Netynejczykow.
Synow Sychá/ Synow Chásufá/
44 Synow Tábbáotá. ✣ Synow Kero=
sá/ Synow Syáá/ Synow Fádoná.
45 ✣ Synow Lebáná/ Synow Hágábá.
46 ✣ Synow Akkubá. Synow Hágábá
Synow Sálmájá Synow Hánáná
47 Synow Geddelá/ ✣ Synow Gáche=
48 rá/ Synow Reájaßá. ✣ Synow Re=
zyná/ Synow Nekodá/ Synow Gá=
49 zámá. ✣ Synow Uzy/ Synow Fá=
50 seáchá/ Synow Besájá. ✣ Synow
Asená / Synow Mehunimá/ Sy=
51 now Nefusymá. ✣ Synow Bákbuká
Synow Chákufá / Synow Chár=
52 churá. ✣ Synow Básluká/ Synow
53 Mechidá / synow Chársá. ✣ Synow
Bárkosá/ Synow Syserá/ Synow
54 Támáchá. ✣ Synow Nezyáchá/ sy=
55 now Chátyfá. ✣ Synow slug Sá=
lomonowych. ✣ Synow Sotájá/ sy=
now Seferetá/ Synow Perudá:
56 synow Jáhálá/ ✣ Synow Dárkoná/
57 Synow Giddelá. ✣ Synow Sefá=
tyaßá / Synow Chátylá/ Synow
Pocheret Hásebájim/ Synow Ami. ✣
58 Wßystkich Netynejczykow / y Sy=
now slug Sálomonowych / trzy stá
dźiewiecdźieśiat y dwá.

59 CI tež *záśie* wyßli z Telmeláchu/
Telchársá / Cherub/ Addán / y
Immer : ále nie mogli okazáć do=
mu Ojcow swojich/ y naśienia swe=
60 go / jesli z Izráelá byli. ✣ Synow
Delájaßowych / Synow Tobiaßo=
wych Synow Nekodowych ßeść set
61 piecdźieśiat y dwá. ✣ A z Synow
Kápłáńskich: Synowie Hábájowi/
Synowie Kozowi/ Synowie Bár=
sylájego : ktory był pojał żone z co=
rek Bársylájá Gáláádczyká / y ná=
62 zwány był od imienia ich. ✣ Ci ßu=
káli opisánia rodu swego/ ále nie zná=
zeźli? przetoż zrzuceni są z kápłáń=
63 stwá. ✣ Y zákazał im Tyrsátá b/ á=
by nie jadáli z rzeczy naświetßych/
áżby powstał kápłan z Urym y z
Thummim.

b T. Porucznik krolewski.

64 WSzystkiego zgromádzenia *było*
w jednym poczćie / czterdźie=
śći tyśiecy/ dwá tyśiacá / trzy stá *y*
65 ßeśćdźieśiat. ✣ Oprocz slug ich / y
służebnic ich / ktorych *było* śiedm ty=
śiecy/ trzy stá/ trzydźieśći y śiedm:
á miedzy nimi było śpiewakow y
66 śpiewaczek dwie śćie. ✣ Koni ich
śiedm set / trzydźieśći y ßeść : mu=
łow ich dwie śćie czterdźieśći y piec.
67 ✣ Wielbłądow ich cztery stá trzy=
dźieśći y piec : osłow ßeść tyśiecy

68 ßiedm ſet y dwádźieśćiá. ✠ A niektorzy z Kśiążąt domow Oycowſkich przyßli do domu Páńſkiego / ktory był w Jeruzalem / ofiárowawßy śie dobrowolnie / áby budowáli dom Boży / ná mieyſcu jego. 69 ✠ Według przemożenia ſwego dáli nákłád ná budowánie: złotá łotow c ßeśćdźieśiąt tyśięcy / y jeden: á śrebrá grzywien pięć tyśięcy: y ſzat Kápłáńſkich ſto. 70 ✠ A ták oſádźili śie kápłáni y Lewitowie / y niektorzy z ludu y śpiewacy / y odźwierni / y Netyneyczycy / w mieśćiech ſwych / y wßyſtek Jzráel w mieśćiech ſwych.

c I. Dráchm.

Rozdział. III.

Jeſuá y Zorobábel Kápłáni z bráćią ſwą, Ołtarz w Ieruzalem zbudowáli. 4. Swięto Namiotow obchodzą. 5. Ofiáry palone ofiáruią. 10. Agrunty Kośćiołá z rádośćią. 12. y z płáczem zákłádáią.

1 A Gdy náſtał mieśiąc á śiodmy / á Synowie Jzráelſcy byli w mieśćiech / zgromádźił śie lud jednomyślnie do Jeruzalem. 2 ✠ Tedy wſtawßy b Jeſuá / Syn Jozedekow / y bráćia jego Kápłáni / y Zorobábel Syn Sálátyelow / y bráćiá jego / zbudowáli Ołtarz Bogá Jzráelſkiego / áby ná nim ſpráwowáli cáłopalenia / jáko nápiſáno w Zakonie c Moyżeßá mężá Bożego. 3 ✠ A gdy poſtáwili on Ołtarz ná fundámenćie ſwym / choć śie bali narodow poſtronnych / jednák ofiárowáli nád nim cáłopálenia PANU: cáłopalenia ráno y wieczor. 4 ✠ Obchodźili też świetá uroczyſte Kuczek / jáko d nápiſano: ſpráwuiąc cáłopalenia ná káżdy dźień / według e liczby / y według zwyczáju káżdą rzecz dniá ſwego. 5 ✠ Potym cáłopalenie uſtáwiczne / y ná nowiu mieśiącá / y ná káżde uroczyſte świeto / PANU poświecone: y od káżdego dobrowolnie ofiáruiącego / dobrowolną ofiárę PANU. 6 ✠ Ode dniá pierwßego / mieśiącá śiodmego / poczęli ſpráwowáć cáłopalenia PANU: choć jeßcże Kośćioł Páńſki nie był záłożony. 7 ✠ Y oddáli pieniądze kámiennikom / y rzemieśnikom / tákże ſtráwę y napoy / y oliwę / Sydończykom / y Tyryczykom / áby przywoźili drzewo Cedrowe / z Libánu / do morzá Joppy / jáko im pozwolił Cyrus Krol Perſki.

a 3 Ezdr 5. 48.
b Syrách 49. 14.
c 5 Moj. 12. 5.
d 2 Moj 13. 16.
e 4 Moj 29. 12.

8 P Otym roku wtorego / po ich náwroceniu do domu Bożego w Jeruzalem / mieśiącá wtorego / záczęli Zorobábel Syn Sálátyelow / y Jeſuá Syn Jozedekow / y inni bráćia ich Kápłáni / y Lewitowie / y wßyſcy ktorzy byli przyßli z oney niewoli do Jeruzalem: á poſtánowili Lewity / od dwudźieſtu lat y wyżey / áby byli dozorcámi nád robotą domu PANſkiego. 9 ✠ Y ſtánął Jeſuá / Synowie jego / y bráćia jego: Kádmiel też y Synowie jego / y Synowie Judy ſpołu / áby przynagláli tym ktorzy robili około domu Bożego: Synowie Chenádádowi / Synowie ich / y bráćia ich / Lewitowie. 10 ✠ A gdy zákłádáli budowniey grunty Kośćiołá Páńſkiego poſtáwili Kápłány ubráne z trąbámi / y Lewity / Syny Aſáfowe z Cymbałámi / áby chwalili PAná według poſtánowienia f Dawidá Krolá Jzráelſkiego. 11 ✠ Y śpiewáli jedni po drugich / chwaląc á wyſtáwiáiąc PANA / że dobry / że ná wieki miłośierdźie jego nád Jzráelem: Wßyſtek tákże lud krzyczał / krzykiem wielkim chwaląc PANá / przeto iż był záłożony dom Páńſki. 12 ✠ A wiele Stárcow z Kápłánow / y z Lewitow / y z przednieyßych domow Oycowſkich / ktorzy widźieli dom pierwßy / gdy zákłádano ten dom przed oczymá ich / płákáli głoſem wielkim / á záśię wiele ich krzyczáło / z rádośćią wynoßąc h głoſy. 13 ✠ Ták iż lud niemogł rozeznáć głoſu krzyku weſołego / od głoſu płáczącego ludu: ábowiem on lud krzyczał głoſem wielkim / ták / że głos było dáleko ſłyßeć.

f 1 Kron 16. 8.
g Agg. 2. 4.
h 3 Ezdr 5. 65.

Rozdział IV.

Nieprzyiaćiele Zydowſcy chcąc przeßkodźić budowániu Kośćiołá Páńſkiego. 5. Rájce Krolewſkie przenáymuią 11. Ktorzy przez liſty u Xerxeſá y Artáxerxeſá tego dowiedli. 17. Ze Kośćiołá budowáć zákazáli. 21. Y Stároſtom żeby tego bronili, przykazáli.

1 A Gdy usłyszeli nieprzyjaciele a Judy y Benjáminá/ iż lud ktory przyszedł z pojimánia / budowáli Kościoł PANU Bogu Izráelskiemu. 2 Tedy przyszli do Zorobábelá / y do przedniejszych z domow Ojcowskich / mowiąc im : Będziemy budowáć z wámi ; á jáko y wy/ będziemy szukáć Bogá wászego : gdyżesmy mu ofiáry b czynili / ode dni Assárháddoná Królá Assyryjskiego/ ktory nas tu przywiodł. 3 Ale im rzekł Zorobábel / y Jesuá / y inni przedniejszy domow Ojcowskich, z Izráelá : Nie wam / ále nam należy budowáć dom Bogu nászemu: Przetoż my sámi budowáć będziemy PANU Bogu Izráelskiemu / jáko nam rozkazał Cyrus Krol Perski. 4 A ták lud oney kráiny watlił rece ludu Judskiego / y przeszkadzał im / áby nie budowáli. 5 Nád to przenájmowáli przećiwko nim Rájce/ áby rozrywáli ráde ich/ po wszystkie dni Cyrusá Królá Perskiego/ áż do krolowánia Dáryuszá Królá Perskiego.

6 Bo gdy krolował Asswerus / tedy ná początku krolestwá jego / nápisáli skárge przećiwko obywátelom Judskim y Jeruzalemskim. 7 (Ták jáko zá dni c Artáxerxesá/ pisał Bislan/ Mitrydátes/ Tábeel/ y inni towárzysze jego do Artáxerxesá Królá Perskiego) A pismo listu tego nápisáne było po Syryjsku/ y wyłożone też było po Syryjsku. 8 Rechum Kánclerz/ y Symsáj pisarz nápisáli list jeden przećiwko Jeruzalem / do Artáxerxesá Królá w ten sposob : 9 To uczynili ná ten czás Rechum Kánclerz / y Symsáj pisarz/ y inni towárzysze ich : Dynájczycy / y Afársádcháiczycy/ Tárpelájczycy/ Afársájczycy / Arkewájczycy / Bábilończycy/ Susáncháiczycy / Dehájczycy/ y Elmájczycy. 10 Y inni narodowie/ ktore był przyprowádził d Asnápár wielki y sławny : á osádził nimi miástá Sámáryjskie : y inni ktorzy byli zá rzeką/ y e Chenetczycy 11 A tenci jest przepis listu/ ktory posłáli do Artáxerxesá Królá.

12 Sludzy twoji / ludźie mieszkájacy zá rzeką / y Cheenetczycy : Niech będźie wiádomo Krolowi : że Zydowie ktorzy śie wroćili od ćiebie / przyszedszy do nas do Jeruzalem / Miásto odporne y złe buduja/ y mury zákładája/ á z gruntu je wywodzą. 13 Przetoż/ niech będźie wiádomo Krolowi / że będźieli to miásto pobudowáne / y mury jego z gruntu wywiedźione: Tedy cłá/ czynszow / y dáni doroczney f nie będą dawáć/ á ták dochodom Krolewskim ujmá śie stánie. 14 Teraz tedy/ poniewaz używamy g dobrodźiejstw Páłácu twego/ ná szkode krolewską nie godźi śie nam pátrzáć ; dla tegosmy posłáli oznájmujac to Krolowi : 15 Abyś dał szukáć w Kśięgách historyj Ojcow swojich/ á znajdźiesz w Kśięgách historyj / y dowiesz śie/ iż to miásto / jest miásto odporne y szkodliwe Krolom y kráinom / á iż śie w nim wszczynáły bunty od dáwnych dni / przez co to miásto było zburzone. 16 Nád to wiádomo czynimy Krolowi / że jeśli śie to miásto pobuduje/ y mury jego z gruntu wywiedźione będą : tedy już tá cześć zá rzeką nie będźie twojá.

17 Tedy dał odpowiedź Krol Rechumowi Kánclerzowi/ y Symsájemu pisárzowi / y innym towárzyszom ich / ktorzy mieszkáli w Sámáryjey : tákże y innym zá rzeką h w Selám/ y w Cheet/ 18 List ktoryśćie posłáli do nas / jáwnie przede mną czytano. 19 Przetoż rozkazałem/ áby szukano : y náleziono / że to miásto z dawná powstawáło przećiwko Krolom / á bunty/ y rozruchy bywáły w nim. 20 Nád to/ Krolowie możni bywáli w Jeruzalem/ ktorzy pánowáli nád wszystkim co jest zá rzeką : ktorym cłá / czynsze y dáni doroczne dawano: 21 Przetoż wydajcie wyrok / áby zábroniono onym mężom/ áby to miásto nie było budowáne/ pokiby ode mnie inszy rozkaz nie wyszedł. 22 Pátrzcież/ ábyśćie śie w tym nic omylili. Przeczżeby urośc miáło co złego ná szkode Krolom?

23 A Ták / gdy przepis listu Artáxerxesá Królá był czytány przed Rechumem/ y Symsájem pisárzem/ y przed towárzyszámi ich : jácháli

Marginal notes:
a 3 Ezdr. 5. 66.
b 2 Krol. 17. 26. y 19. 37.
c 3 Ezdr. 2. 16.
d T. Assárháddon. v. 2.
e I. Pod ten czás.
f Ezdr. 7. 24.
g A. Solą páłácu twego posoleni.
h I. Pokoj ná ten czás.

przetko do Jeruzalem do Zydow / á zábronili im gwałtem y mocą *budowáć*. 24 ✠ A ták ustáłá robotá około domu Bożego / ktory był w Jeruzalem : y zániechano *jey* áż do wtorego roku / krolestwá Dáryuszá Królá Perskiego.

Rozdział V.

Zydowie nápomnieni od Hággeuszá y Zácháryaszá, do budowánia Kośćiołá náwracáją śię. 3 Táttenáj Stárostá. 6. List do Dáryuszá pisze. 12. 13. Wywiáduiąc śie, jesli Krol Cyrus pozwolił żydom kośćioł budowáć w Jeruzalem.

1 Tego czásu prorokował Hággeusz Prorok / y Zácháryasz Syn a Iddy / prorokując Zydom ktorzy byli w Judźie / y w Jeruzalemie / w imię Bogá Izráelskiego *mowiąc* do nich. 2 ✠ Tedy powstawszy Zorobábel Syn Sálátyelow / y Jesuá Syn Jozedekow / poczęli budowáć dom Boży / ktory jest w Jeruzalem : á *byli* z nimi Prorocy Boży / pomagájąc im.

a Agge. 1. 1. Zách. 1. 1. 3 Ezdr 6. 1.

3 Pod tenże czás / przyszedł do nich Táttenáj Stárostá zá rzeką / y Setárbozenáj y towárzysze ich : y ták mowili do nich ; Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć y mury jego z gruntu wywodźić ? 4 ✠ Nácośmy im odpowiedźieli : y miánowáliśmy te męże / ktorzy około tego budowánia robili. 5 ✠ Lecz oko Bogá ich było nád stárszymi Zydowskimi / y nie mogli im przeszkadzáć / poki tá rzecz do Dáryuszá nie przyszłá : á pokiby przez list nic dano znáć o tym.

6 Tenci jest przepis listu / ktory posłał do Królá Dáryuszá Táttenáj Stárostá zá rzeką / y Setárbozenáj / y towárzysze jego / A fársecháiczycy / ktorzy byli zá rzeką / do 7 Królá Dáryuszá. ✠ List mu posłáli w ktorym to było nápisano : Dáryuszowi Krolowi pokoj ná wszystkim. 8 ✠ Niechaj będźie wiádomo Krolowi, żeśmy przyszli do Judskiey kráiny / do domu Bogá wielkiego / ktory buduią z kámienia wielkiego / á drzewo kłádą w śćiány / tá robotá sporo idźie / y szczęśći śie w ręku ich. 9 ✠ Pytáliśmy tedy Stárszych onych / mowiąc do nich : Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć y te mury z gruntu wywodźić ? 10 ✠ Náwet y o imioná ich pytáliśmy śie / ábyśmyć oznáimili / y opisáli imioná mężow / ktorzy są 11 przednieyszy miedzy nimi. ✠ Ale nam ták odpowiedźieli / mowiąc : Myśmy sludzy Bogá niebá y źiemie / á budujemy dom ktory był zbudowány przed tym przed wiela lat / ktory był wielki Krol Izráelski zbudował y 12 wystáwił. ✠ Lecz gdy wzruszyli ku gniewu Ojcowie b nászy Bogá niebieskiego / podał je w ręce Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego Cháldejczyká : ktory ten dom zburzył / á lud jego záwiodł w niewolą do Bábi-13 lonu. ✠ Wszákże roku pierwszego Cyrusá królá Bábilońskiego : Krol Cyrus wydał dekret / áby ten dom Boży 14 budowano. ✠ Nád to y naczynia domu Bożego / złote / y srebrne / ktore / był zábrał Nabuchodonozor z Kośćiołá / ktory był w Jeruzalem / y wniosł je do Kośćiołá Bábilońskiego / te wyniosł Krol Cyrus z kośćiołá Bábilońskiego / y dáne są nieiákiemu Sesbáfárowi / ktorego był Kśiążę-15 ciem uczynił. ✠ Y rzekł mu : Te c naczynia / wźiąwszy / idź / á złoż je w Kośćiele / ktory jest w Jeruzalem / á dom Boży niech będźie budowany ná 16 mieyscu swojim. ✠ Tedy ten Sesbáfár przyszedszy / záłożył grunty domu Bożego / ktory *jest* w Jeruzalem : y od onego czásu áż do tąd buduią go / á 17 nie jest dokończony. ✠ A ták Krolu / jeslić śie zda być rzecza dobra / niechby poszukano w domu skárbow krolewskich / ktory jest w Bábilonie / jesliż ták jest / że Krol Cyrus rozkázał / áby budowano ten dom Boży / ktory *jest* w Jeruzalem : á wola krolewská o tym niech będźie do nas posłána.

b 2 Kron 24. 11.

c Ezdr. 1. 8.

Rozdział. VI.

Dáryusz Notus, ználazszy wyrok Cyrusow, pozwala budowáć Kośćioł. 8. Y porzeb wszystkich do budowánia, y do Ofiar, do nabożeństwá dodawáć Stárostom pod gárdłem rozkázuje. 13. Kośćioł dokończony, y poświęcony. 18. Kápłani y Lewitowie postánowieni. 19. Lud ktory przyszedł z niewoli, świeto Prześćia obchodźi.

Tedy

a Ezdr. 6. 23.

b I. W skrzyni.

1 Tedy Krol a Dáryusz rozkazał/ áby szukano w Bibliotece/ miedzy skárbámi/ támże złożonymi w Bábilonie. 2 Y ználeziono w Achmecie b ná zamku/ ktory jest w ziemi Medskiey/ Kśiegi jedne: á táka byłá zápisáná w nich pámieć. 3 Roku pierwszego Cyrusá Królá/ Krol Cyrus wydał wyrok o domu Bożym *ktory był* w Jeruzalem/ áby był dom zbudowány dla miejscá gdźieby ofiáry sprawowano: áby też grunty jego były wybudowáne/ wysokość jego ná sześćidźieśiat łokći/ á szerokość jego ná sześćidźieśiat łokći. 4 Trzy rzędy z kámienia wielkiego/ á jeden rząd z drzewá nowego: á nákład z domu krolewskiego dawány będźie. 5 Nád to y náczynia domu Bożego/ złote y śrebrne/ ktore był zábrał c Nábuchodonozor z Kośćiołá/ ktory jest w Jeruzalem/ á przeniosł do Bábilonu/ niech wroca: áby śie dostáły do Kośćiołá/ ktory jest w Jeruzalem/ná miejsce swe/ y złożone było w domu Bożym.

c Ezdr. 1. 7. y 5. 14.

6 Przetoż teraz Táttenáj Stárostá zá rzeka/ z Setárbozenáim/ y z towárzyszámi twymi: y Afársecháiczycy/ ktorzyśćie zá rzeka/ ustąpćie z támtąd: 7 Dopuśććie żeby był budowan ten dom Boży/ od Kśiażećiá żydowskiego/ y od stárszych Żydowskich: áby ten dom Boży zbudowáli ná miejscu swym. 8 Ode mnie też wyszedł wyrok o tym/ co byśćie mieli czynić z stárszymi tych żydow przy budowániu tego domu Bożego: to jest/ áby z májetnośći krolewskich/ z dochodow *ktore są* zá rzeka/ dawano bez mieszkánia nákład mężom tym/ áby nie przestawáli. 9 A ile potrzebá y wołow/ y báránow/ y báránkow ná cáłopalenia Bogu niebieskiemu: zboża/ soli/ winá/ y oliwy/ ná rozkazánie kápłánow/ ktorzy są w Jeruzalem/ áby im dawano ná káżdy dźień/ á to bez omieszkánia. 10 Aby mieli zkąd ofiárowáć wonne kádzenia Bogu niebieskiemu/ y áby śie modlili zá zdrowie krolewskie d/ y Synow jego. 11 Nád to uczyniony jest ode mnie dekret: Ktobykolwiek wzruszył to przykazánie/ áby wyjęto drzewo z domu jego/ y áby je podnieśiono/ á ná nim go obieszono: á dom jego áby był gnojowiskiem dla tego. 12 A Bog ktory tám uczynił mieszkánie imieniowi swemu niech zniszczy káżdego Królá y narod/ ktoryby źćiagnał rękę swa ná odmiáne y skáżę tego domu Bożego/ ktory *jest* w Jeruzalem: Ja Dáryusz uczyniłem ten dekret: bez omieszkánia niech będźie wykonány.

d 1 Tym. 2. 2.

13 Tedy e Táttenaj Stárostá zá rzeka/ y Setárbozenáj/ y towárzysze ich/ według tego jáko rozkazał Krol Dáryusz ták uczynili/ 14 bez omieszkánia. A Stárszy Żydowscy budowáli/ y szczęśćiło śie im według proroctwá Haggeuszá Prorocá/ y Zácháryaszá f Syná Iddy: y budowáli/ y dokonáli zá rozkazániem Bogá Izráelskiego/ y zá rozkazániem g Cyrusá/ y Dáryuszá/ y 15 Artáxerxesá Krolow Perskich. Y dokończony jest on dom trzećiego dnia mieśiacá Addár: á ten *był* rok szosty pánowánia Dáryuszá Królá.

e 3 Ezdr. 7. 1.

f Ezdr. 5. 1.

g 2 Krон. 36. 13.

16 Tedy Synowie Izráelscy/ Kápłáni y Lewitowie/ y inni z ludu ktorzy przyszli z więźienia pośw													iacáli on dom Boży z rádośćia. 17 A ofiárowáli przy poświacániu onego domu Bożego/ ćielcow sto/ báránow dwieśćie/ báránkow czterystá/ y kozłow z koz ná *ofiárę* zá grzech/ zá wszystkiego Izráelá/ dwánaśćie: według liczby pokolenia Izráelskiego. 18 Y postáwili Kápłány w rzędźiech swych y Lewity w przemiánach swojich/ nád służba Boża w Jeruzalem: jáko nápisano w Kśięgách h Mojżeszowych.

h 4 Moj. 3. 6. y 4. 5. y 8. 9.

19 Obchodźili też ći co przyszli z niewoli/ święto i Prześćia/ czternástego *dniá* mieśiacá pierwszego. 20 Bo śie oczyśćili Kápłáni y Lewitowie jednostájnie: wszyscy byli oczyśćieni: przetoż ofiárowáli *Báránká* Swiętá Prześćia/ zá wszystkie ktorzy przyszli z niewoli/ y zá brácia swoje Kápłány/ y zá śiebie 21 sámych. A ták jedli Synowie Izráelscy/ ktorzy śie wroćili z niewoli/ y káżdy ktory śie odłączył od

i 2 Moj. 12. 5. 3 Moj. 23. 5. 4 Moj. 9. 2. y 28. 10. 3 Moj. 16. 1. Ezech. 45. 28.

sprosnośći narodow oney źiemie do nich/áby szukał PANA Bogá Izráelskiego. 22 ♣ Y obchodźili święto uroczyste Przáśnikow przez śiedm dni z rádośćią: przeto / że je PAN był rozweselił / á obroćił serce Krolá Assyryjskiego do nich / áby zmocnił ręce ich w robocie *około* domu Bożego / Bogá Izráelskiego.

ROZDZIAŁ VII.

Ezdrasz z ostátkiem ludu z Bábiloniey do Ieruzalem ćiągnie. 11. Krol Artáxerxes chwałę Bożą odnowić 15. y ná to z swoich dochodow nákład czynić kazał. 24. Sługi kośćielne od podátkow uwolnił. 25. Stársze do rządzenia ludu obráć rozkazał 27. zá ktore dobrodźiejstwá Ezdrasz Bogu dźiękuje.

1 A Po tych spráwách zá krolowánia Artáxerxesá Krolá Perskiego/Ezdrasz a Syn Sárájaszá/ Syná Azáryaszowego/Syná Helkiaszowego: 2 ♣ Syná Sállumowego, Syná Sádokowego / Syná Achitobowego: 3 ♣ Syná Amáryaszowego/Syná Azáryaszowego/ Syná Merájotowego: 4 ♣ Syná Zeráhiaszowego / Syná Uzego/ Syná Bukkiego. 5 ♣ Syná Abisuego/Syná Fineesowego / Syná Eliázárowego / Syná Aároná Kápłáná Nawyższego. 6 ♣ Ten Ezdrasz wyszedł z Bábilonu / á był człowiekiem biegłym w zakonie Mojzeszowym / ktory był dał PAN Bog b Izráelski : á pozwolił mu był Krol według ręki c PANA Bogá jego nád nim/ná wszystkę prozbę jego. 7 ♣ (Wyszli też *niektorzy* z Synow Izráelskich/y z Kápłánow/ y z Lewitow / śpiewakow / y z odźwiernych / y z Netynejczykow/ do Jeruzalem / roku śiodmego / Artáxerxesá Krolá.) 8 ♣ Y przyszedł do Jeruzalem mieśiącá piątego : tenći był rok śiodmy Krolá *Dáryuszá*. 9 ♣ Abowiem w pierwszy *dźień*, mieśiącá pierwszego / wyszedł z Bábilonu: á *dnia* pierwszego / mieśiącá piątego/przyszedł do Jeruzalem / według łáskáwego wspomożenia Bogá swego. 10 ♣ Bo Ezdrasz przygotował był serce swe / áby szukał zakonu Pańskiego: y áby czynił/y náuczał w Izráelu ustaw y sądow.

11 A Tenći *jest* przepis listu / ktory dał Krol Artáxerxes Ezdraszowi Kápłánowi náuczonemu w zakonie / y biegłemu w tych rzeczách / ktore przykazał PAN: y w ustáwách jego w Izráelu. 12 ♣ Artáxerxes Krol nád Krolmi / Ezdraszowi Kápłánowi náuczonemu w zakonie Bogá niebieskiego / *mężowi* doskonáłemu/y Cheenetczykom. 13 ♣ Wydány ode mnie jest dekret / iż/ ktobykolwiek dobrowolnie w krolestwie mojm z ludu Izráelskiego/y z kápłánow jego/y z Lewitow/chćiał iść z tobą do Jeruzalem/áby szedł. 14 ♣ Poniewasz od krolá y od śiedmi Rádnych pánow jego jesteś posłány ábyś dojrzał Judy y Jeruzalemu / według zakonu Bogá twego/ktory jest w ręku twojich. d 15 ♣ A izbyś odniosł srebro y złoto/ktore Krol y rádni pánowie jego dobrowolnie ofiárowáli Bogu Izráelskiemu/ktorego przybytek *jest* w Jeruzalem. 16 ♣ Do tego/wszystko srebro y złoto ktoregobyś nábył we wszystkiey kráinie Bábilońskiey / z dobrowolnymi dárámi od ludu y od kápłánow/ ktorzyby *co* dobrowolnie ofiárowáli ná dom Bogá swego ktory *jest* w Jeruzalemie. 17 ♣ Abyś pretko nákupił zá to srebro ćielcow/ báránow/báránkow z śniednymi ofiárámi ich/ y z mokrymi ofiárámi ich/ á ofiárował je ná Ołtarzu domu Bogá wászego ktory jest w Jeruzalem. 18 ♣ A cokolwiek śie tobie / y bráći twojey będźie dobrego zdáło z ostátkiem srebrá y złotá uczynić: według woli Bogá wászego uczyńcie. 19 ♣ Naczynia też ktoreć są oddáne / do usługi domu Bogá twego / oddaj przed Bogiem w Jeruzalemie. 20 ♣ Tákże y inne *rzeczy*, należące do domu Bogá twego / y coby potrzebá dáć / dasz z domu skárbow krolewskich. 21 ♣ A ja/ já Krol Artáxerxes / rozkazałem wszystkim Podskárbim / ktorzyśćie zá rzeką / áby wszystko / czegobykolwiek żądał od was Ezdrasz Kápłan/ náuczyćiel Zakonu Bogá niebieskiego/pretko śie stáło. 22 ♣ Aż do stá tálentow srebrá/y áż do stá korcy pszenice / y áż do stá wiáder winá / y áż

a 3 Ezdr 8. 1.

b 2 Moj. 20. 1.

c T. zá łáską Bożą.

d T. ktory ty dobrze umiesz.

do ſtá bárek Oliwy/ á ſoli e bez miá- ry. 23 Cobykolwiek było z rozkazánia Bogá niebieſkiego/ niech bedźie pretko *dodano* do domu Bogá niebieſkiego: Bo/ przecż ma być wzruszony gniew jego / przećiwko krolestwu / Krolowi / y Synom jego? 24 Tákże oznáymujemy wam / áby ná żadnego z Kápłánow / y z Lewitow/ y z śpiewakow / y z odźwiernych / Netynejczykow/y *innych* ſług domu Bogá tego/cłá/czynszow/ y dáni doroczney f żaden Stároſtá nie wkłádał. 25 A ty Ezdraszu/według mądrośći Bogá twego/ktora jeſt g w tobie postánowiſz ſędźie/y w práwie biegłe / áby sądźili wszyſtek lud / ktory jeſt zá rzeką ze wszyſtkich ktorzy ſą powiádomi Zakonu Bogá twego: á ktoby nie umiał / uczyć go bedźiećie. 26 A ktobykolwiek nieczynił dosyć Zakonowi Bogá twego / y práwu krolewſkiemu/ áby pretki dekret był o nim wydány / ábo ná śmierć/ ábo ná wygnánie jego / ábo ná ſkaránie ná májetnośći / ábo ná więźienie. *Y rzekł Ezdrasz;*

e *A. Coniemoże być ſpiſano.*

f *Ezdr. 4. 13.*
g *A. w rece twojey.*

27 Błogosłáwiony PAn/Bog Ojcow náſzych/ktory to dał w serce krolewſkie / áby uwielbił dom Páńſki/ktory *jeſt* w Jeruzalem. 28 A ku mnie ſkłonił miłośierdźie / przed Krolem/h y ráda jego/ y wszyſtkimi Kśiążęty krolewſkimi / możnymi: Przetoż ja / bedąc umocniony reką PANá Bogá mojego / *ktora jeſt* náde mną / zgromádźiłem z Izráelá przednieysze / ktorzy wyszli ze mną.

h *Przyp. 16. 7. y 21. 1.*

Rozdział VIII.

Imioná tych ktorzy wyszli z Bábilonu. 21. Ezdrasz gotuje lud w drogę, poſt zápowiáda. 24. śrebro, złoto y inne náczynia ktore Krol, kśiążętá, y lud Izráelſki dárował, kápłánom oddawszy, do Ieruzalem idźie. 33. Bogu z ludem ofiárę ſpráwuje. 36. y ſtároſtom liſty krolewſkie oddawa.

1 A Cić ſą a przednieyszy z domow swych Ojcowſkich / y rod tych ktorzy wyszli ze mną z Bábilonu / zá krolowánia Krolá Artáxerxeſá. 2 Z Synow Fineaszowych: Gerson: z Synow Itámárowych Dániel: z Synow Dáwidowych Háttys. 3 Z Synow Secheniaszowych/ *ktory był* z Synow Fáreſowych/Zácháryasz: á z nim poczet mężow / ſto y pięćdźieśiąt. 4 Z Synow Páchátmoábowych / Elioenáj Syn Zeráchiaszow: á z nim dwie śćie mężow. 5 Z Synow Secháдyaszowych/Syn Jáházyelow: á z nim trzy ſtá mężow. 6 A z Synow Adynowych/ Ebed/Syn Jonátánow: á z nim piećdźieśiąt mężow. 7 A z Synow Elámowych/ Isájasz Syn Atáliaszow: á z nim śiedmdźieśiąt mężow. 8 A z Synow Sefátyaszowych/Zábádyasz Syn Micháelow: á z nim ośmdźieśiąt mężow. 9 Z synow Joábowych Obádyasz/Syn Jechielow: á z nim dwieśćie y ośmnaśćie mężow. 10 A z Synow Selomitowych/ Syn Josyfiaszow: á z nim ſto y sześćdźieśiąt mężow. 11 A z Synow Bebájowych/ Zácháryasz Syn Bebájow: á z nim dwádźieśćiá y ośm mężow. 12 A z Synow Azgádowych Johánán Syn Hátátánow: á z nim ſto y dźieśięć mężow. 13 A Synow Adonikámowych náoſtáteczniejszych/ktorych te ſą imioná/Elifelet/Jehiel/y Semejasz: á z nimi sześćdźieśiąt mężow. 14 A z Synow Bigwájowych/ Utáj/y Zábud: á z nimi śiedmdźieśiąt mężow.

a 3 *Ezdr 8. 31.*

15 A Ták zgromádźiłem je do rzeki / ktora wpada do Acháwy / y leżeliſmy tám obozem przez trzy dni/ potym przeglądałem lud y kápłány/ á z Synow Lewi nie ználazłem tám *żadnego.* 16 Przetoż posłałem Eliezerá/ Aryelá/ Semejaszá / y Elnátáná y Járybá / y Elnátáná / y Nátáná/ y Zácháryaszá/y Mesullámá/ przednieyszych/y Jojárybá/y Elnátáná/*mężow* uczonych. 17 Y rozkazałem im do Iddoná / przełożonego nád mieyscem Kásyfiey; y włożyłem w uſtá ich słowá ktore mieli mowić do Iddoná / Achiwá/ Netynejczykow/ná mieyscu Kásyfiey/áby nam przywiedli ſługi/ do domu Bogá náſzego. 18 Y przywiedli nam według reki b Bogá náſzego łáſkáwey nád námi / mężá náuczonego z Synow Máheli/ Syná Lewiego / Syná Izráelowego / y Serebiaszá / y

b *1. Zá łáſką.*

Syny jego / y bráćij jego ośmnaśćie. ✣ 19 Y Hásábiaszá z nim Jesájaszá z Synow Merárego / bráćią je°/y synow ich dwádźieśćiá. ✣ 20 Nádto/ z Netynejczykow / ktore był postánowił c Dawid/ y przedniejszy / ku posłudze Lewitow / Netynejczykow dwie śćie y dwádźieśćiá : Ci wszyscy z imienia miánowáni byli.

[c Iozue. 9. 21. 1 Kron 9. 2.]

21 TEdym tám zápowiedźiał post / u rzeki Acháwy / ábysmy śię dręczyli przed Bogiem nászym / á szukáli od niego drogi prostey sobie/ y dźiatkam nászym/ y wszystkiey máiętnośći nászey. ✣ 22 Bom śię wstydźił prośić u Królá o jáki poczet / y jezdne / áby nam byli ná pomocy przećiwko nieprzyjaćiołom w drodze/ bosmy byli powiedźieli Krolowi / mowiąc : Ręká Bogá nászego jest nád wszystkimi ktorzy go szukáją uprzyjmie : ále moc jego y popędliwość jego / przećiwko wszystkim / ktorzy go opuszczáją. ✣ 23 A gdysmy pośćili/ y prośilismy o to Bogá nászego wysłuchał nas. ✣ 24 Tedym odłączył z przedniejszych Kápłánow dwánaśćie: Serebiaszá / Hásábiaszá / á z nimi bráći ich dźieśięć. ✣ 25 Y odważyłem im śrebro/ y złoto / y naczynia ná ofiárę podnoszenia do domu Bogá nászego : ktore ofiárowáli / Krol d y Rádá je°/y Kśiążętá jego y wszystek lud Izráelski / ile śię goználázło. ✣ 26 Odważyłem/ mowię/ do ręku ich śrebrá tálentow sześć set y pięćdźieśiąt / y naczynia śrebrnego sto tálentow / przytym złotá sto tálentow. ✣ 27 Czasz też złotych dwádźieśćiá/ *ważących* po tyśiąc łotow/ á dwoje naczynia z mośiądzu wybornego / ták piękne jáko złoto. 28 ✣ Potymem rzekł do nich : Wyśćie poświęceni PANU / y naczynia *tákże* poświęcone : á to śrebo / y to złoto dobrowolnie *ofiárowáne jest* PAnu Bogu Ojcow wászych. ✣ 29 Pilnujćież / á strzeżćie áż to odważyćie przed kápłány przedniejszymi / y Lewitámi / y Kśiążęty z *domow* Ojcowskich w Izráelu / w Jeruzalem/ w gmáchách domu Páńskiego. ✣ 30 A ták wźięli kápłáni / y Lewitowie wagę onego śrebrá / y złotá / y naczynia / áby *je* odnieśli do Jeruzalem/ do domu Bogá nászego.

[d Ezdr. 7. 15.]

31 ZAtym ruszylismy śię od rzeki Acháwy / dwunastego *dniá* mieśiącá pierwszego/ ábysmy szli do Jeruzalem: á ręká Bogá nászego byłá nád námi / y wyrwáłá nas z ręki nieprzyjaćielá / y czyháiącego *ná nas* w drodze. ✣ 32 Y przyszlismy do Jeruzalem / y zmieszkálismy tám przez trzy dni. ✣ 33 A dniá czwartego/ odważono śrebro / y złoto / y naczynie ono w domu Bogá nászego / do ręki Meremotá Syná Vryaszá kápłáná / z ktorym był Eleázár Syn Fineesow : z nimi też *byli*, Josábád Syn Jesue/ y Noádyasz Syn Binnujego / Lewitowie. ✣ 34 Pod liczbą y wagą wszystko: Y zápisano wagę te° wszystkiego onegoż czásu. ✣ 35 Wroćiwszy śię tedy z niewoli ći / ktorzy byli w pojimániu/ ofiárowáli Bogu Izráelskiemu ćielcow dwánaśćie zá wszystkiego Izráelá / báránow dźiewięćdźieśiąt y sześć / báránkow śiedmdźieśiąt y śiedm / kozłow zá grzech dwánaśćie : *to* wszystko ná cáłopalenie PANU. ✣ 36 Y oddáli wyroki krolewskie Stárostom krolewskim/ y Kśiążętom zá rzeką : A ći byli pomocą e ludowi y domowi Bożemu.

[e H. wywyższáli ábo podźwignęli.]

ROZDZIAŁ IX.

Ezdrasz dowiedźiawszy śię, iż Żydowie zpojmowáli żony z obcych narodow. 5. Bogu śię modli: á wyznawájąc swoje, y ich grzechy. áby P. Angniew swoj odwroćił, prośi.

1 A Gdy śię to odpráwiło / przystąpili do mnie a Kśiążętá / mowiąc: Nie odłączył śię lud Izráelski y kápłáni/ y Lewitowie/ od narodow tych źiem/ ále czynią według obrzydliwośći Chánánejczykow / Hettejczykow / Ferezejczykow / Jebuzejczykow / Ammonitczykow / Moábczykow / Egipczykow / y Amorrejczykow. ✣ 2 Abowiem zpojmowáli corki b ich sobie / y Synom swym : á pomieszáło śię naśienie święte z narody tych źiem / á ręká Kśiążąt y zwirzchnośći / pierwsza byłá w tym przestępstwie. ✣ 3 Co gdym usłyszał rozdárłem suknią moję y płaszcz moj/ á rwałem włosy ná gło-

[a 3 Ezdr 8. 69.]

[b 5 Moj. 7. 2.]

wie mojey / y ná brodźie mojey / y
4 śiedźiałem zdumiawßy śie. ✤ Y zgromádźili śie do mnie wßyscy / ktorzy drzą przed słowem Bogá Izráelskiego dla przestępstwá tych / *ktorzy przyßli* z niewoli/ á jam śiedźiał zdumiawßy śie áż do ofiáry
5 wieczorney. ✤ Ale pod czás ofiáry wieczorney / wstałem z utrapienia mego/ májąc rozdártą suknią moję/ y płaszcz moj: á poklęknąwßy ná kolána swe / wyćiągnąłem ręce swe ku PANU Bogu memu.

6 Y Rzekłem : Boże moj / wstydźi mię y sromam śie podnieść / Boże moj / oblicza mego do ćiebie : ábowiem nieprawośći c náße rozmnożyły śie nád głową / á grzechy
7 náße urosły áż ku niebu. ✤ Od dni Ojcow náßych/ byliśmy w wielkim grzechu / áż do dniá tego : á prze nieprawośći náße/ wydániśmy my/ Krolowie d náßy/y Kápłáni náßy/ w ręce Krolow ziemskich/pod miecz/ w niewolą y ná łup/y ná záwstydzenie twarzy náßey / jáko śie to dźiś
8 *dźieje.* ✤ Ale teraz/jákoby w prętkim oka mgnieniu/stáłá śię *nam* łáská od PAná Bogá náßego/że nam zostáwił ostátki / y dał nam mießkánie ná mieyscu świętym swojim/ áby oświecił oczy náße/ Bog náß/ á dał nam trochę wytchnienia/ z nie-
9 woli náßey. ✤ Bo choćiaśmy *byli* niewolnikámi/przećięw niewoli náßey nie opuśćił nas Bog náß / ále skłonił ku nam miłośierdźie / przed Krolmi Perskimi/dawßy nam wytchnienie / ábyśmy wystáwili dom Bogá náßego/y náprawili zpustoßenia jego: náwet dał nam ogrodzenie
10 w Judstwie y w Jeruzalem. ✤ Przetoż / coż teraz rzeczemy o Boże náß
11 potym? ponieważeśmy opuśćili rozkazánia twoje? ✤ Ktoreś ty przykazał przez sługi twoje Proroki/mowiąc ; Ziemiá do ktorey wnidźiećie/ ábyśćie ją pośiedli / jest ziemiá e nieczysta/ prze nieczystotę ludu tych ziem / dla obrzydłośći ich / ktorymi ją nápełnili / od końcá do końcá
12 nieczystośćią swoją. ✤ A przetoż / nie dawajćie f corek wáßych Synom ich / áni bierzćie Synom wáßym corek ich / y nie ßukajćie g pokoju ich / y dobrego ich áż ná wieki : ábyśćie byli umocnieni / á pożywáli dobr tey ziemie/ y podáli ją w dźiedźictwo Synom wáßym áż ná
13 wieki. ✤ A potym wßystkim co przyßło ná nas dla spraw náßych złych/ y dla grzechu náßego wielkiego : ponieważeś ty Boże náß záwśćiągnął *karánia*, ábyśmy nie byli potłumieni dla nieprawośći náßey:áleś nam dał wybáwienie tákowe.
14 ✤ Yzáli śie obroćimy ku zgwałceniu przykazań twojich / powinowácąc śie z tymi narodámi obrzydłymi ? izalibyś śie surowie nie gniewał ná nas / ábyś nas wynißczył / áby nikt nie zostáł y nie u-
15 ßedł ? ✤ O PANże Boże Izráelski/spráwiedliwyś ty : bośmy pozostáłe ostátki / jáko śie to dźiś *pokázuje:* Otośmy my przed obliczem twojim w przewinieniu náßym? choć śie nie godźi stáwiáć przed obliczé twojé dla tego.

c Psalm 38. 5.

d 5 Moj 28.36.

e 3 Moj 18.25. 27.

f 2 Moj 34.16. 5 Moj 7. 3.

g 5 Moj 23. 6.

ROZDZIAL X.

Lud śie upokarza y wyznawa grzech swoj. 6. á będąc nápomniony od Ezdraßá , żony obcego narodu odrzuca. 18. Imioná Przedniejßych, ktorzy byli z obcego narodu żony zpojmowáli.

1 A Gdy śie modlił Ezdraß/ y wyznawał *grzechy* z płáczem / leżąc przed domem a Bożym/ zebráło śie do niego z Izráelá zgromádzenie bárzo wielkie/ mężow y niewiast y dźiatek : á płákał lud wielkim
2 płáczem. ✤ Tedy odpowiádájąc Sechániaß Syn Jehielow/z Synow Elámowych ; rzekł do Ezdraßá : Myśmyć b zgrzeßyli przećiwko PANU Bogu náßemu / żeśmy zpojmowáli żony obce z narodu tey ziemie: ále wżdy ma jeßcze nádźieję
3 Izráel przy tym. ✤ Tylko teraz uczyńmy przymierze z Bogiem náßym / że porzućimy wßystkie żony y národzone z nich/według rády Páńskiey/y tych/ktorzy drzą przed przykazániem Bogá náßego : á niech to
4 będźie podług zakonu. ✤ Wstańże/bo tá rzecz tobie należy : A my *będźiemy* z tobą. Zmocni śie/á uczyń *ták.*
5 T Edy wstał Ezdraß / y poprzy-

a 3 Ezdr 8. 93.

b Ezdr. 5. 12.

śiągł Kśiążętá Kápłáńſkie / y Lewity/ y wſzyſtkiego Izráelá/ áby uczynili według tego słowá. Y 6 przyśięgli. ✠ A ták wſtawſzy c Ezdraſz od domu Bożego / ſzedł do komory Jocháná / Syná Eliáſybowego : á wſzedſzy tám niejádł chlebá y wody nie pił : ábowiem był żáłoſny dla przeſtępſtwá tych / co śię 7 wroćili z niewoli. ✠ Zátym kazáli obwołáć w Judſtwie y w Jeruzalem/miedzy wſzyſtkimi/ ktorzy przyſzli z niewoli/áby śię zgromádzili do 8 Jeruzalem. ✠ A ktobykolwiek nie przyſzedł we trzech dniách / według urádzenia Kśiążąt/y ſtárſzych/ áby przepádłá wſzyſtká májetność jego : á ſam áby był wyłączony od zgromádzenia tych/co przyſzli z niewoli. 9 ✠ Przetoż / zgromádzili śię wſzyſcy mężowie z Judy/y z Benjáminá do Jeruzalem we trzech dniách / dwudźieſtego *dniá* , mieśiącá dźiewiątego:y śiedźiał wſzyſtek lud ná plácu/przed domem Bożym / drżąc dla oney rzeczy/y dla deſzczu.

c 3 Ezdr 9. 1.

10 Tedy powſtawſzy Ezdraſz Kápłan / rzekł do nich : Wyśćie zgrzeſzyli / iżeśćie zpojmowáli żony obce / przydawájąc do grzechow Iz-11 ráelſkich. ✠ Przetoż/uczyńcie teraz wyznánie *przed* PANEM Bogiem Ojcow wáſzych / á wykonajćie wolą jego / y odłączćie śię od náro-12 dow tey ziemie/y od żon obcych. ✠ Y odpowiedźiáło wſzyſtko ono zgromádzenie/y rzekło głoſem wielkim: Jákoś nam powiedźiał/ ták uczynimy. 13 ✠ Ale wielki jeſt lud / y czás dżdżyſty / y nie możemy ſtáć ná dworze : do tego / tá ſpráwá nie jeſt dniá jednego / áni dwu / bo nas wiele ktorzyſmy śię tego przeſtępſtwá dopu-14 śćili. ✠ Prośimy tedy niechże będą poſtánowieni Kśiążętá náſzy nád wſzyſtkim zgromádzeniem: á ktobykolwiek *był* w miáſtách náſzych / co pojął żony obce/niechaj przydźie ná czás zámierzony : á z nimi ſtárſzy z káżdego miáſtá/ y Sędźiowie ich: ábyſmy ták odwrócili gniew popędliwośći Bogá náſzego od nas dla 15 tey ſpráwy. ✠ A ták Jonátán/Syn Aſáhielow/y Jáchſyaſz Syn Tekujego/byli ná to wyſádzeni : Meleá-ſullám y Sebetáj Lewitowie / po-16 magáli im. ✠ Tedy uczynili ták ći co przyſzli z niewoli/ y odłączeni ſą / Ezdraſz Kápłan y mężowie przedniejſzy z *domow* Ojcowſkich według domow Ojcow ſwojich : á ći wſzyſcy z imienia *miánowáni byli* : y záśiedli dniá pierwſzego / mieśiącá dźieśiątego / áby śię o tym wywiádo-17 wáli. ✠ A odpráwowáli to przy wſzyſtkich mężách / ktorzy byli zpojmowáli żony obce / áż do pierwſzego dniá / mieśiącá pierwſzego.

18 Y Ználeźli śię z Synow Kápłáńſkich / ktorzy byli pojęli żony obce: z Synow Jeſui/Syná Jozedekowego / y z brácij je°/ Máaſyjaſz 19 y Eliezer/y Járyb/y Gedaliaſz. ✠ Y dáli ręce ſwe/ że mieli odrzućić żony ſwe:á ći ktorzy zgrzeſzyli / *ofiarowáli káżdy* báráná z ſtádá / zá wſzyſte-20 pek ſwoj. ✠ A z Synow Immero-21 wych / Hánáni y Zábádyaſz. ✠ A z Synow Hárymowych/Máaſyaſz y Eliaſz/y Semejaſz/y Jechiel/ y U-22 zyaſz. ✠ A z Synow Fáſſurowych / Elienáj/Máaſyaſz/Iſmáel/Nátá-23 náel/Jozábád/y Eláſá. ✠ A z Lewitow: Jozábád / y Semei / y Kelájaſz/(ten jeſt Kelitá)Petáchiaſz/Ju-24 das/y Eliezer. ✠ A z Spiewakow / Eliáſyb: A z Odźwiernych/Sállum 25 y Telem/y Ury. ✠ A z Izráelá : z Synow Fároſowych / Námijaſz/ y Jezyaſz/y Málchiaſz/ y Miámin/ y Eláſár/ y Málchiaſz/ y Benájaſz. ✠ 26 A z Synow Elámowych/Mátániaſz Zácháryaſz/y Jechiel/y Abdy/y Je-27 rymot/y Eliaſz. ✠ A z Synow Zátuowych/Elienáj/Eliáſyb/ Mátániaſz/y Jerymot/y Zábád/y Aſyſy. 28 ✠ A z Synow Bebájowych/ Johá-29 nán/Hánániaſz Zábbái/Atláj. ✠ A z Synow Báni/Meſullám/Málluch y Adájaſz/Jáſub/y Seál/Jerámot. 30 ✠ A z Synow Páchátmoábowych/ Adná/y Chelál/Benájaſz/Máaſejaſz/Mátániaſz/Beſáleel/y Binnuj/ 31 y Mánáſſe: ✠ A z Synow Hárymowych/ Elieſer/ Iſyaſz/ Málchiaſz / 32 Semáájaſz/Symeon. ✠ Benjámin/ 33 Máluch/Sámáryaſz. ✠ Z Synow Háſumowych/ Mátenájaſz/Mátátá/Zábád/Elifelet/Jeremiaſz/Má-34 náſſe / Symhi. ✠ Z Synow Bá-

35 ni/Maádáj/Amrám/y Vel. ♣ 36 Benájasz/Bedyjasz/y Cheluhu. ♣ 37 Wániasz/Meremot/Eliásyb. ♣ 38 Máttániasz/Mátenájasz/y Jáhásaw. ♣ 39 Y Báni/y Binnui/Symhi. ♣ 40 Y Selemiasz/y Nátán/y Adájasz. ♣ 41 Máchnádbáj/Sásáj/Sáráj. ♣ 42 Asárel/y Selemiasz/Semáryasz. ♣ 43 Sállum/Amáryasz/y Jozef. ♣ Z Synow Nebowych/Jehiel/Mátytyasz/Zábád/Zebiná/Jeddáj/y Joel/ 44 Benájasz. ♣ Ci wszyscy zpojmowáli byli żony obce: A były miedzy nimi niewiásty/ ktore *im* národziły Synow.

KSIEGI NEHEMIASZOWE
Ktore tez zowią
WTORE EZDRASZOWE.

NEhemiasz Zydowin/Krolá Perskiego Artáxerxesá Podczászy/zá pozwoleniem krolewskim/ do Jeruzalem jáchał: á mury y bramy miástá rozwálone z wielką trudnośćią pobudował: y májac ná sobie Urząd Przełożeństwá/ przed ludem Izráelskim Zakon Boży czytáć kazał. Przymierze miedzy Bogiem á ludem odnowił: Y wszeláki nierząd/ ták w Rzeczypospolitey/ jáko y w kośćiele/ uprzątnął. Zámyka w sobie tá Księgá spráwy/ ktore sie toczyły jákokolwiek przez 55 lat/ to jest/ od Artáxerxesá Mnemoná/ áż do Dáryuszá ostátniego/ ktorego Kodománem zwano.

ROZDZIAL I.

Nehemiasz słysząc o mizerney condyciey miástá y ludu swego, z żáłośćią y postem uniża śię. 5. grzechy narodu swego przed Bogiem wyznawa: á obietnice Páńskie łáskáwe przypominájąc. 8. áby śię Bog nád utrapionym ludem swym z miłował, 11. y jemu u Krolá wolny odjázd spráwił, pokornie prośi.

1 SŁowá Nehemiaszá/ syná Háchálijaszowego: Y stáło śię mieśiącá Chislew/ roku dwudźiestego/ gdym był ná zamku w Susán: ♣ 2 Ze przyszedł Chánáni jeden z bráći mojich/ *á z nim niektorzy* mężowie z Judy/ ktorychem śię pytał o Zydy ktorzy pozostáli/ y wyszli z więźienia ♣ 3 Y o Jeruzalem. Y odpowiedźieli mi: Te ostátki ktore pozostáły z więźienia/ tám w oney krájinie/ są w wielkim utrapieniu/ y w zelżywośći: nád to mur Jeruzalemski rozwálony jest/ y bramy jego spalone są ogniem. ♣ 4 A gdym usłyszał te słowá/ śiadszy płákałem y nárzekałem przez *kilká dni*, poszcząc y modląc śię/ przed obliczem Bogá niebieskiego.

5 Y rzekłem: Proszę a Pánie Boże niebieski/ mocny/ wielki/ y strászny/ ktory strzeżesz b umowy/ y miłośierdźia z tymi ktorzy ćie miłują/ y strzegą przykazánia twego. ♣ 6 Niech będźie/ proszę/ ucho twoje nákłonione/ á oczy twoje otworzone/ ábyś usłyszał modlitwę sługi twego/ ktorą śie ja dźiś modlę przed tobą/ we dnie y w nocy/ zá Syny Izráelskimi sługámi twymi/ y wyznawam grzechy Synow Izráelskich/ ktorymiśmy zgrzeszyli przećiw tobie: y ja/ y dom Ojcá mego zgrzeszyliśmy. ♣ 7 Srodze śmy wystąpili przećiwko tobie/ y nie przestrzegáliśmy przykazań/ y ustaw/ y sądow/ ktoreś przykazał Mojżeszowi słudze 8 twemu. ♣ Wspomni proszę ná słowo/ ktoreś przykazał Mojżeszowi słudze twemu/ mowiąc: Jeśli wy wystąpićie c/ tedy ja was rozproszę 9 miedzy narody. ♣ Ale jeśli śie náwroćićie do mnie/ á strzedz będźiećie przykazań mojich/ y czynić je/ choćbyśćie byli wygnáni ná kraj świátá/ tedy y z támtąd was zgromádzę/ y przyprowádzę was ná miejsce/ ktorem obrał/ áby tám przebywáło imię moje. ♣ 10 Wszák oni

a Dán. 9. 4. b 2 Moj. 20. 6. y 34. 7. 4 Moj. 14. 18. 5 Moj. 5. 10. Psalm. 86. 15. y 103. 8 y 145. 8

c 5 Moj. 4. 25. y 30. 1. 2.

sa sługy twoji / y lud twoj / ktoryś odkupił mocą twoją wielką / y ręką twą silną. 11 ✤ Proszę o PAnie / niech teraz będźie ucho twoje nákłonione ku modlitwie sługi twego : y ku modlitwie sług twojich / ktorzy máją wolą bać śię imienia twego : á zdarz dźiś / proszę / słudze twemu / y spraw mu miłośierdźie przed tym mężem: A jam był Podczászym krolewskim.

ROZDZIAL II.

Nehemiaß uprośiwßy sobie wolny odjazd do Ieruzalem, y listy od Krolá. 11. lud Boży w Ieruzalem upomina, áby okázyjey náprawiánia miástá nie zániedbywáli : ále owßem prace zaczętą pilnie wykonywáli. 19. Sámáryjczycy z Zydow budujacych ßydzą.

1 Y Stáło śię miesiącá Nisán / roku dwudźiestego / Artáxerxesá Krolá / gdy *było* wino przed nim / że wźiąwszy wino podałem *je* Krolowi : á nie bywałem *przed tym* ták smętny przed nim. 2 ✤ Y rzekł mi Krol: Czemuż twarz twojá *ták* smętna / gdyż nie choruješ: nic to innego / jedno smętek sercá. Y zlękłem śię náder bárzo. 3 ✤ Y rzekłem Krolowi: Niech Krol ná wieki żyje: Jákoż nie ma być smętna twarz mojá ? gdyż miásto / dom grobow Ojcow mojich / zburzono: á bramy jego ogniem popalono. 4 ✤ Znowu rzekł do mnie Krol : Czegoż ty żądaš? A *jam* śię modlił Bogu niebieskiemu. 5 ✤ Y rzekłem do Krolá; Zdali śię *to* zá rzecz dobrą Krolowi / y jesli ma łáskę sługá twoj przed obliczem twojim / *proszę* ábyś mię posłał do źiemie Judskiey / do miástá grobow Ojcow mojich / ábym je pobudował. 6 ✤ Nád to rzekł mi Krol : (á Krolowa śiedźiáłá podle niego) Długoż będźiesz ná tey drodze / y kiedy śię wrocisz? Y podobáło śię to Krolowi / y posłał mię gdym mu zámierzył pewny czás. 7 ✤ Zátymem rzekł do Krolá : Zdali śię to zá rzecz dobrą Krolowi / niech mi dádzą listy do Stárostow zá rzeką / áby mię przeprowádźili / ážbym przyszedł do źiemie Judskiey. 8 ✤ Y list do Asáfá dozorce lásow krolewskich / áby mi dał drzewá ná przykryćie bram Páłácu / przy domu *Bożym*, y ná mur miejski / y ná dom do ktorego wnidę. ✤ Y dał mi Krol *listy* według ręki Bogá mego łáskáwey nádemną. 9 ✤ A gdym przyszedł do Stárostow zá rzeką / oddałem im listy krolewskie : Posłał też był ze mną Krol Rotmistrze y jezdne.

10 CO gdy usłyszał Sánbállát Horonitczyk / y Tobiasz sługá Ammonitczyk / bárzo ich to mierźiáło / że przyszedł człowiek / ktory śię stárał o dobro Synow Izráelskich. ✤ 11 Zátym przyszedszy do Jeruzalem / mieszkałem tám przez trzy dni.

12 A Wstawszy w nocy ja / y mężow trochá ze mną / nie oznájmiłem nikomu / co Bog moj podał do sercá mego / ábym uczynił w Jeruzalem : bydlęciá też nie miałem z sobą / oprocz bydlęciá ná ktorymem jáchał. 13 ✤ Y wyjáchałem bramą nád doliną w nocy ku źrzodłu Smoczemu / y ku bramie gnojowey : y oglądałem a mury Jeruzalemskie / ktore były rozwálone / y bramy jego / *ktore* były popalone ogniem. 14 ✤ Potym jáchałem ku bramie źrzodłá / y ku sadzawce krolewskiey / gdźie nie było miejscá bydlęciu ná ktorymem jáchał / áby przejść mogło. 15 ✤ Przetoż jáchałem nád potokiem w nocy / á oglądałem mury / z kąd wracájąc śię / wjáchałem bramą nád doliną / y tákem śię náwrocił. 16 ✤ Ale Kśiążętá nie wiedźieli gdźiem jeźdźił / y com czynił: Bom Zydom / áni Kápłánom / áni Kśiążętom / áni urzędnikom / áni żadnemu rzemieśnikowi *tego* áż do tąd nie oznájmił. ✤ 17 Przetożem rzekł do nich: Wy widźićie w jákimesmy ućiśnieniu / á jáko Jeruzalem zpustoszone / y bramy jego popalone są ogniem / podźćież á budujmy mury Jeruzalemskie / ábysmy nie byli więcey ná háńbę. 18 ✤ A gdym im oznájmił / że ręká Bogá mego byłá łáskáwa náde mną / tákże y słowá krolewskie / ktore do mnie mowił / rzekli: Wstańmyż á budujmy : Y zmocnili ręce swe ku dobremu.

19 CO słysząc Sánbállát Horonitczyk / y Tobiasz sługá Ammonit=

a I. Wytámowatem.

monitczyk/ y Gessem Arábczyk/ szydźili z nas: y lekce nas *sobie* poważyli/ mowiąc: Coż to zá rzecz ktorą czynićie? ábo śie przećiw Krolowi buntujećie? ✤ Y odpowiedźiałem im/ á rzekłem do nich: Bog niebieski/ ten nam poszczęśći/ á my słudzy jego/ wstánmy á budujmy: ále wy nie maćie działu/ áni práwá/ áni pámiątki w Jeruzalem. (20)

Rozdział III.

Imioná tych ktorzy nápráwiáli mury y bramy Jeruzalemskie: ktore śię tu porządnie wyliczáją.

(1) Potym powstał Eliásyb Kápłan nawyższy/ y brácia jego Kápłáni/ y budowáli bramę Owczą. ✤ Y ᵃzbudowáli ją/ y przyprawili wrotá do niey: áż do wieże Meá zbudowáli ją/ y áż do wieże Chánáneel. ✤ (2) A podle niego/ budowáli mężowie z Jerychá: á podle nich budował Záchur Syn Jmmrego. ✤ (3) A bramę Rybną budowáli Synowie Senáá/ ktorzy ją też przykryli: y przyprawili wrotá do niey/ y zamki jey/ y zawory jey. ✤ (4) A podle nich poprawiał Meremot Syn Vryaszá/ Syná Kosowego: á podle nich poprawiał Messullám Syn Báráchiaszow/ Syná Mesezábelowego: á podle nich poprawiał Sádok/ Syn Báány. ✤ (5) Podle nich záś śię poprawiáli Tekuitczycy: ále ći co byli zácnieyszy z nich/ nie podłożyli szyje swey pod robotę PANá swego. ✤ (6) A bramę stárą poprawiáli/ Jojádá Syn Fáseáchow: y Mesullám Syn Besodyaszow: ći ją przykryli/ y przyprawili wrotá do niey/ y zámki jey/ y zawory jey. ✤ (7) A podle nich poprawiał Melátyasz/ Gábáonitczyk/ y Jádon Meronitczyk/ mężowie z Gábáon/ y z Másfá áż do stolice Książęcey/ z tę stronę rzeki. ✤ (8) Podle nich poprawiał Husyel Syn Chárchájaszow/ z złotnikámi: á podle niego poprawiał Chánániasz Syn Aptekárski. ✤ A Jeruzalemu ᵇzániecháli áż do muru szerokiego. ✤ (9) A podle nich poprawiał Ráfájasz/ Syn Churow/ Przełożony nád połowicą powiátu Jeruzalemskiego. ✤ (10) A podle nich poprawiał Jedájasz Syn Hárumáfow: y przećiw swemu domowi: á podle niego poprawiał Háttus/ Syn Hásboniaszow: ✤ (11) Częśći záś drugiey poprawiał Málchiasz Syn Hárymow: y Hásub Syn Páchátmoábow/ tákże y wieżę Tánnurym. ✤ (12) A podle niego poprawiał Sállum Syn Hállocheśow/ Przełożony nád połowicą powiátu Jeruzalemskiego; sam y corki jego. ✤ (13) Bramy nád doliną poprawiał Chánun/ y obywátele Zánoe: ći ją budowáli/ y przyprawili wrotá do niey/ zamki jey/ y zawory jey: y ná tyśiąc łokći muru/ áż do bramy gnojowey. ✤ (14) Bramy záś gnojowey poprawiał Melchiasz syn Rechábow: Przełożony nád powiátem Betcherem: tenći ją zbudował/ y przyprawił wrotá do niey/ zamki jey/ y zawory jey. ✤ (15) Do tego bramy źrzodłá poprawiał/ Sállon/ Syn Cholhozow/ Przełożony nád powiátem Másfá: á ten ją zbudował/ y przykrył ją/ y przyprawił wrotá do niey/ y zamki jey/ y zawory jey/ y mur nád stáwem Selách ku ogrodowi krolewskiemu/ áż do wschodu/ po ktorym zchodzą zmiástá Dawidowego. ✤ (16) Zátym poprawiał Nehemiasz Syn Hásbuká/ Przełożony nád połowicą powiátu Betsur/ áż przećiwko grobom Dawidowym: y áż do stáwu ᶜurobionego/ y áż do domu mocarzow. ✤ (17) Zá nim poprawiáli Lewitowie/ Rehum Syn Báni: podle niego poprawiał Háśábiasz/ Przełożony nád połowicą powiátu Ceile/ z powiátem swojim. ✤ (18) Zá nim zá śię poprawiáli brácia ich/ Báwáj/ Syn Chenádábow/ Przełożony nád połowicą powiátu Ceile. ✤ (19) A podle niego poprawiał Eser/ Syn Jesuj/ Przełożony nád Másfá/ częśći drugiey przećiw *miejscu* kędy chodzą do Zbrojowni *názwány* Mikzoá. ✤ (20) Po nim wzruszony gorliwośćią poprawiał Báruch/ Syn Zábbájow częśći drugiey od Mikzoá/ áż do drzwi domu Eliásybá/ nawyższego Kápłáná. ✤ (21) Zá nim poprawiał Meremot Syn Vryaszá/ Syná Kosowego/ częśći drugiey/ ode drzwi domu Eliásybowego/ áż do końcá domu jego.

a H. Poświęćili.

b T. Muru jego śrzedniego.

c 2 Krol. 18,17.

22 gc. ✣ A zá nim popráwiáli Kápłáni/ ktorzy mießkáli w rowninie. ✣ 23 Zá nimi popráwiał Benjámin/ y Háſub/ przećiw domom swojim: zá nimi popráwiał Azáryaß Syn Mááſyjaßá/ Syná Ananiaßowego/ podle domu swego. ✣ 24 Zá nim popráwiał Bennuj Syn Chenádádow/ cżęśći drugiey od domu Azáryaßowego/ áż do Mikzoá/ y áż do rogu. ✣ 25 Pálál Syn Vzájego przećiw Mikzoá/ y wieży wysokiey/ wywiedźioney z domu krolewskiego: ktora *byłá* w śieni d więźienia: po nim popráwiał Fádájaß Syn Fároſow. ✣ 26 A Netynejczycy co mießkáli w Ofel/ *popráwiáli* áż náprzećiwko bramie wodney/ ná wschod słońcá/ y wieże wysokiey. ✣ 27 Zá nimi popráwiáli Tekujtczykowie drugą cżęść przećiw wieży wielkiey y wysokiey/ áż do muru Ofel. ✣ 28 Od bramy Końskiey popráwiáli Kápłáni/ káżdy przećiw domowi swemu. ✣ 29 Zá nim popráwiał Sádok Syn Immerow/ przećiw domowi swemu/ á zá nim popráwiał Semejaß/ Syn Sechenjaßow/ stroż bramy wschodniey. ✣ 30 Zá nim popráwiał Chánániaß/ Syn Selemiaßow/ y Chánun Syn Sáláfow ßosty/ cżęśći drugiey. Zá nim popráwiał Mesullám/ Syn Berechiaßow/ przećiw gmáchowi swemu. ✣ 31 Zá nim popráwiał Málchiaß Syn złotniczy/ áż do domu Netynejczykow/ y kupcow/ przećiw bramie Sadowey/ y áż do Sale narożney. ✣ 32 A miedzy Sala narożną/ áż do bramy Owczey popráwiáli złotnicy y kupcy.

ROZDZIAL. IV.

Sánbállát śię z sąśiády przećiw żydom buntuje. 4. Nehemiaß od Bogá pomsty nád nieprzyjaćioły żąda. 6. murow popráwia. 7. á gdy Sánbállát jákoby Zydy pobił przemyśla, 9. Nehemiaß z ludem Bogu śię modli. 13. y straż stánowi. 14. lud do ochoty nápomina. 16. ktorzy też broni przy sobie májąc, budują. 19. á on opátrznie sobie poczyna.

1 A Gdy usłyßał a Sánbállát iż budujemy mury/ rozgniewał śię/ á rozgniewawßy śię bárzo/ 2 ßydźił z Zydow. ✣ Y mowił przed bráćią swą/ y przed rycerstwem Sámáryjskim/ y rzekł: Coż wżdy ći Zydowie niedołężni czynią? tákże ich zániechamy? y będąż ofiárowáć? izáli tego zá dźień dokończą? izáli wskrzeßą kámienie z gromad gruzu/ ktore zpalono? ✣ 3 Ale Tobiaß Ammonitczyk/ będąc przy nim rzekł: Niech budują! Jednák kiedy przydźie lißká/ przebije mur ich kámienny.

4 Wysłuchajże o Boże náß/ bośmy wzgárdzeni/ á obroć pohańbienie ich ná głowę ich/ á daj je ná łup w źiemi niewoli. ✣ 5 Nie pokrywajże nieprawośći ich/ á grzech ich od twarzy twey niech nie będźie zgłádzony/ bo ćię do gniewu pobudźili/ dla tych co budują. ✣ 6 Lecześmy my budowáli ten mur/ y spojony jest wßystek mur áż do połowice swey/ á lud miał serce do roboty.

7 A Gdy usłyßeli Sánbállát y Tobiaß/ y Arábczycy/ y Ammonitowie/ y Azodczycy/ że przybywáło wdłuż murow Jeruzalemskich/ *á* iż śię poczęły rozerwánia murow záwieráć/ bárzo śię rozgniewáli. ✣ 8 Przetoż zbuntowáli śię wßyscy wespoł/ áby ßli walczyć przećiw Jeruzalemowi/ y uczynić wstręt *robóćie*. 9 ✣ (Myśmy śię jednák modlili Bogu náßemu/ y postáwiliśmy straż przećiwko nim/ we dnie y w nocy/ bojący śię ich. ✣ 10 Bo rzekli Zydowie; Zwatlálá śiłá noßącego/ á gruzu *jeßcze* wiele: á my nie będźiemy mogli budowáć muru) ✣ 11 Nád to rzekli nieprzyjáćiele náßy: Niech nie wzwiedzą áni obaczą/ áż przydźiemy miedzy nie/ y pomordujemy je/ á *ták* zástánowimy tę robotę.

12 A Gdy przyßli Zydowie/ ktorzy mießkáli około nich/ y powiedźieli nam ná dźieśięćkroć: *Pilnujćie* ze wßystkich miejsc z ktorychby przyść mogli do nas: ✣ 13 Tedym postáwił ná dolnych miejscách zá murem/ y ná miejscách wysokich/ postáwiłem *mowię* lud/ według domow/ z mieczámi ich/ z włoczniámi/ y z łukámi ich. ✣ 14 A gdym to oglądał/ wstawßy rzekłem do stárßych/ y do Przełożonych/ y do innego ludu; Nie-

d *Jerem.* 32. 2.

a *Nehe.* 2. 10.

bojćie śię ich: ná PAná wielkiego y ſtráßliwego pámiętajćie/ á walczćie zá bráćią wáßę/ zá Syny wáße/ y zá corki wáße zá żony wáße y zá domy wáße.

15 A Gdy uſłyßeli nieprzyjaćiele náßy/ iż nam to oznájmiono/ tedy rozproßył Bog ráde ich: á myśmy śię wßyſcy wroćili do murow/ 16 káżdy do roboty ſwojey. ♣ A wßákże od onego czáſu/ połowicá ſług mojich robiłá/ á połowicá ich trzymáli włocznie/ y tarcze/ y łuki/ y páncerze: á Przednieyßy ſtali zá wßyſtkim 17 domem Judſkim. ♣ Ci też ktorzy budowáli mury/ y ktorzy nośili brzemioná/ y co nákłádáli: jedną ręką ſwoją robili/ á drugą trzymáli 18 broń. ♣ A z onych ktorzy budowáli/ miał káżdy miecz ſwoj przypáſány do biodr ſwych/ y *ták* budowáli: á ten co w trąbę trąbił *był* przy mnie.

19 Rzekł do Stárßych y Przełożonych/ y do innego ludu; Robotá wielka y ßeroka: á myśmy śię rozſtrzeláli po murze dáleko jeden 20 od drugiego. ♣ A *przetoż* ná ktorymkolwiek byśćie mieyſcu uſłyßeli głos trąby/ tám śię zbierajćie do nas Bog náß będźie walczył zá nas. ♣ 21 Pilnowáliśmy tedy roboty/ á połowicá ich trzymáłá włocznie/ od weśćia zorze/ áż gwiazdy wſchodźiły. ♣ 22 Ná tenże czás rzekłem do ludu: Káżdy z ſługą ſwym niech nocuje w Jeruzalem/ áby nam byli w nocy dla 23 ſtraży/ á we dnie dla roboty. ♣ Przetoż y ja/ y bráćia moji/ y ſłudzy moji/ y ſtraż ktora jeſt zá mną/ nie zewleczemy ßat náßych; *á* káżdy niech ma broń ſwą/ *y* wodę.

Rozdzial V.

Gdy śię lud czáſu głodu ná lichwę y ućiążenie od możnieyßych uſkarżał 6. Nehemiaß to zgánił bogátym, y lud od ich zdźierſtwá wybáwił. 14. ſam też podátkow ſobie, jáko Kśiążęćiu powinnych, ná ludu nie wyćiągał. 17. ále owßem ubożße żywił.

1 Wßczęło śię wielkie wołánie ludu/ y żon ich/ przećiw Zydom 2 bráći ſwey. ♣ Abowiem niektorzy mowili: Wiele nas co Syny náße/ y corki náße *záſtawiamy*, ábyſmy nábrywßy zboża/ jeść y żyć mogli. ♣ 3 Jnni zás mowili: Role náße/ y winnice náße/ y domy náße záſtawiáć muśimy/ ábyſmy nábrali zboża 4 w tym głodźie. ♣ Jnni zás mowili: Nápożyczáliſmy pieniędzy/ żebyſmy dáli podátek krolowi/ *záſtáwiwßy* role náße y winnice náße. ♣ 5 Choć oto ćiáło náße jeſt jáko ćiáło bráćij náßey? *á* Synowie náßy/ ſą jáko Synowie ich: Wßákże oto my muśimy dawáć Syny náße/ y corki náße w niewolą y *niektore* z corek náßych ſą już w niewolą podáne; á niemamy przemożenia w ręku náßych/ ábyſmy je wykupili/ gdyż role náße y winnice náße inni *trzymáją*.

6 Przetoż rozgniewałem śię bárzo/ gdym uſłyßał wołánie ich/ y 7 ſłowá tákowe. ♣ Y umyśliłem w ſercu ſwym/ ábym zfukał Przednieyße/ y Przełożone/ mowiąc do nich: Wy jeſteśćie/ ktorzy obćiążaćie [a] káżdy brátá ſwego: y zebrałem przećiwko nim zgromádzenie wielkie [b]. 8 ♣ Y rzekłem do nich: Myſmy [c] odkupili bráćią náßę [d] Zydy/ ktorzy byli záprzedáni pogánom/ podług przemożenia náßego/ á jeßczeż wy przedawáć będźiećie bráćią wáßę? á ták *jákoby* nam je przedawáć będźiećie? Y umilkneli/ y nie ználeźli coby odpowiedźieć.

9 Nád tom rzekł: Nie dobra to rzecz/ ktorą wy czynićie: Azaż nie w bojáźni Bogá náßego chodźić maćie rácżey/ niż w háńbie pogá10 now nieprzyjaćioł náßych. ♣ Y jać też z bráćią moją/ y z ſługámi mojimi/ pożyczyliſmy im pieniędzy/ y zboża: odpuśćmyż im/ proßę/ ten 11 ćiężar. ♣ Wroććież im dźiś/ proßę/ role ich/ winnice ich/ oliwnice ich/ y domy ich/ y ſetną częśc pieniędzy y zboża/ winá y oliwy/ ktorą wy od 12 nich wyćiągaćie. ♣ Tedy odpowiedźieli: Wroćimy/ á nie będźiemy śię od nich *tego* upomináć: ták uczyniemy/ jákoś ty powiedźiał. Wezwałem też y Kápłánow/ á poprzyśiągłem je áby tákże uczynili. ♣ 13 Potymem wytrząſnął [e] zánádrzá moje: y rzekłem: Niech ták wytrząśnie Bog káżdego męzá z domu je-

a I. *Lichwę bierzećie.*
b T. *Tych ktorzy śię ná nie uſkarzáli.*
c I. *Odkupowáć powinni.*
d 3 *Moj* 25.47.
e I. *Rękaw.*

go y prace jego / ktoryby nie uczynił doſyć temu ſłowu ; á niech ták będźie wytrząśniony y wyprożniony. Y rzekło wßyſtko zgromádzenie / Amen. Y chwalili PANA / á lud uczynił jáko było rzeczono.

14 Owßem ode dniá / ktorego mi przykazał *Krol*, ábym był Kśiążećiem ich / w źiemi Judſkiey / od roku dwudźieſtego / áż do roku trzydźieſtego y wtorego / Artaxerxeſá Krolá / przez dwánaśćie lat ja y bráćia moji obrokuſmy Kśiążecego nie jedli, 15 ♣ Choć Kśiążętá pierwßy ktorzy byli przede mną obćiążáli lud / biorąc od nich chleb y wino / mimo śrebrá f ſyklow czterdźieśći. Tákże y ſłudzy ich używáli okrućieńſtwá nád ludem : álem ja ták nieczynił / dla bojáźni g Bożey.

f 7. nákáżdy dźień.
g Przyp 16. 6.

16 Owßem y około popráwy tego muru prácowałem / á przećieſmy roli nie kupili / wiec y wßyſcy ſłudzy moji byli tám zgromádzeni dla roboty. 17 ♣ Nádto z Zydow y przełożonych / ſto y piećdźieśiąt mężow / y ktorzy do nas przychodźili z pogánow okolicznych / *jadali* u ſtołu mego. 18 ♣ Przetoż gotowano ná káżdy dźień wołu jednego / owiec ſześć wybornych : y ptaki gotowano dla mnie : á káżdego dźieśiątego dniá rozmáitego winá hojnie dawano : wßákżem śie obroku Kśiążecego nie upominał : ábowiem ćiężka byłá niewola ná ten lud. ♣ 19 Wſpomnijże ná mię Boże moj ku dobremu / według wßyſtkiego com czynił ludowi twemu.

Rozdział. VI.

Nehemiaß przejrzawßy zamyſły zdrádliwe nieprzyjaćioł ſwych, opátrznośćią ſwą onych uſzedł. 15. Muru Jeruzalemſkiego dobudował.

1 A Gdy uſłyßał Sánbállát / y Tobiaß / y Geſſem Arábczyk / y inni nieprzyjaćiele náßy / żem zbudował mur / á / że w nim nie zoſtawáło żadney rozwáliny (choćiam jeßcze w ten czás nie był przyprawił wrot do bram.) 2 ♣ Tedy posłał Sánbállát / y Geſſem do mnie / mowiąc : Przydź / á zejdźmy śię ſpołem we wśiach / ktore ſą ná polu Ono. Ale oni myślili uczynić mi co złego. 3 ♣ Przetoż posłałem do nich posły wſkázując : Záczałem robotę wielką / przetoż nie mogę zjácháć : Bo przeczżeby miáłá uſtáć tá robotá / gdybym jey zániechawßy jáchał do was? 4 ♣ Tedy posłáli do mnie w teyże ſpráwie po czterykroć : A jam im odpowiedźiał / tymiż ſłowy.

5 P Otym Sánbállát posłał do mnie / w teyże ſpráwie piąty raz ſługę ſwego / y liſt otworzony w ręce jego. 6 ♣ W ktorym to było nápiſano : Jeſt poſłuch miedzy narodámi / jáko Gáſmus powiáda / że ty / y Zydowie myślićie śię z mocy wybić / á że ty dla tego budujeß mur / ábyś był nád nimi Krolem ich / jáko śię to pokázuje. 7 ♣ Do tego / żeś y proroki poſtánowił / áby powiádáli o tobie w Jeruzalem / mowiąc : *On* jeſt Krolem w Judźie. Teraz tedy dojdźie to Królá : Przetoż przydź á náradźmy śię ſpołecznie. 8 ♣ Alem posłał do niego / mowiąc : Nie jeſt to co powiádaß ; ále ſam ſobie to wymyślaß. 9 ♣ Abowiem oni wßyſcy ſtráßyli nas / mowiąc : ♣ Oſtábieją ręce ich przy robocie / y nie dokonáją. Przetoż teraz ô *Boże* zmocni ręce moje.

10 A Gdym wſzedł w dom Semájaßá / Syná Delájaßowego / Syná Mehetábelowego / ktory był w záwárćiu / rzekł *mi* : Zejdźmy śię do domu Bożego / w pośrzod Kośćiołá / y zámknimy drzwi kośćielne / bo przydą chcąc ćię zábić : á w nocy przydą / áby ćię zábili. 11 ♣ Ktoremum rzekł : Tákowyżby mąż / jákim ja jeſt miał ućiekáć ? Ktoż tákowy jákom ja / coby wſzedßy do Kośćiołá żyw zoſtał? Nie wnidę. 12 ♣ Y poznałem / że go Bog nieposłał / ále proroctwo mowił przećiwko mnie / bo go Tobiaß y Sánbállát byli przenájęli. 13 ♣ Przeto *bowiem* przenájęty był / ábym śię uląkł / y ták uczynił / y zgrzeßył : á żeby *mi to* u nich było ná złe imię / czymby mi urągáli. 14 ♣ Pomnijże / o Boże moj / ná Tobiaßá / y Sánbállátá / według tákowych uczynkow ich / tákże ná Noádyą Prorokinią / y ná inne Proroki / ktorzy mię ſtráßyli.

15 A Ták dokonány jest on mur dwudziestego y piatego *dnia miesiacá* Elul / piećdźieśiatego y drugiego dniá. 16 A gdy to usłyszeli wszyscy nieprzyjaćiele naszy / y widźieli *to* wszyscy narodowie / ktorzy byli około nas / upádło im bárzo serce: 17 Bo poználi / że śie tá spráwá od Bogá nászego stáłá. W onez dni wiele przedniejszych z Judy / listy swe często posyłáli do Tobiaszá; tákże od Tobiaszá przychodźiły do nich. 18 Bo wiele ich *było* w Judźie / co śie z nim sprzyśiegli; gdyż on był źięćiem Sechániaszá Syná Aráchowego: á Jochánán Syn jego / pojał był corke Mesullámá Syná Báráchiaszowego. 19 Nád to / *y* dobroczynność jego opowiádáli przede mna / y słowá moje odnośili mu. A listy posyłał Tobiasz áby mie strászył.

Rozdział. VII.

Nehemiasz dla bliskich nieprzyjáćiol, miásto strażą osádza. 5. Poczet ludu ktory śie náwroćił z Bábilonu. 70 Dáry od przedniejszych ludźi do kośćiołá ná chwałe Bożą oddáne.

1 A Gdy był dobudowány mur / y wystáwiłem a wrotá / y postánowieni byli odźwierni / y śpiewacy / y Lewitowie: 2 Rozkazałem Chánániemu brátu memu / y Chánániászowi Stárośćie zamku Jeruzalemskiego; (bo ten był mąż wierny / y bojacy śie Bogá nád wiele *innych.*) 3 Y rzekłem do nich: Niech nie otwieráją bram Jeruzalemskich áż ogrzeje słońce: A gdy ći co tu stáwáją zámkną brame / opátrzćież ją. A ták postánowiłem straż z obywátelow Jeruzalemskich / káżdego ná straży jego / y káżdego ná przećiwko domowi jego. 4 A miásto *było* szerokie / y wielkie / ále ludu máło w murách jego / á *jeszcze* nie były domy pobudowáne.

5 Przetoż podał Bog moj do serca mego / ábym zebrał przedniejsze / y przełożone / y lud: áby byli obliczeni / podług rodzáju. Y ználazłem kśięgi rodu tych / ktorzy śie tu napierwey przyprowádźili / y ználazłem w nich to opisánie. 6 Ci *są* ludźie oney kráiny / ktorzy wyszli z pojmánia / y z niewoli / w ktorą *je* był záprowádźił Nábuchodonozor Krol Bábilońskí; á wroćili śie do Jeruzalem / y do Judy / káżdy do miástá swego. 7 Ktorzy przyszli b z Zorobábelem / z Jesua / Nehemiaszem / Azáryaszem / Ráhámiaszem / Nechámánem / Márdocheuszem / Bilsánem / Misperetem / Bigwájem / Nechumem / Báána.

8 A Poczet mężow ludu Izráelskiego táki *jest.* Synow Fárosowych dwá tyśiacá / sto y śiedmdźieśiat y dwá. 9 Synow Sefátyaszowych trzy stá śiedmdźieśiat y dwá. 10 Synow Aráchowych / sześć set piećdźieśiat y dwá. 11 Synow Páchátmoábowych / Synow Jesuj / y Joábowych / dwá tyśiacá ośm set y ośmnaśćie. 12 Synow Elámowych / tyśiac dwieśćie piećdźieśiat y czterej. 13 Synow Záttuowych / ośm set czterdźieśći y pieć. 14 Synow Záchájowych / śiedm set y sześćdźieśiat. 15 Synow Binnujowych / sześć set czterdźieśći y ośm. 16 Synow Bebájowych / sześć set dwádźieśćiá y ośm. 17 Synow Azgádowych / dwá tyśiacá trzy stá dwádźieśćiá y dwáj. 18 Synow Adonikámowych / sześć set sześćdźieśiat y śiedm. 19 Synow Bigwájowych / dwá tyśiacá sześćdźieśiat y śiedm. 20 Synow Adynowych / sześć set piećdźieśiat y pieć. 21 Synow Aterowych / *co poszli* z Ezechiaszá / dźiewiećdźieśiat y ośm. 22 Synow Hásumowych / trzy stá dwádźieśćiá y ośm. 23 Synow Besájowych / trzy stá dwádźieśćiá y czterej. 24 Synow Chárysowych / sto y dwánaśćie. 25 Synow z Gábáonu / dźiewiećdźieśiat y pieć. 26 Mężow z Betlehemu y Netofátu / sto ośmdźieśiat y ośm. 27 Mężow z Anátotu / sto dwádźieśćiá y ośm. 28 Mężow z Bet Azmáwetu / czterdźieśći y dwáj. 29 Mężow z Káryátyárymu / z Káfiry / y z Becrotu / śiedm set czterdźieśći y trzej. 30 Mężow z Rámy / y z Gábáá / sześć set dwádźieśćiá y jeden. 31 Mężow z Máchmás / sto y dwádźieśćiá y dwá. 32 Mężow z Bethelá / y z Hái / sto dwádźieśćiá y trzej. 33 Mężow z Nebo drugiego / piećdźieśiat y

a Syrách 49.15.

b Ezdr. 2. 2.

34 dwáj. ✤ Synow Elámá drugiego/ tyśiąc dwieśćie piećdźieśiąt y 35 czterey. ✤ Synow Hárymowych/ 36 trzy stá y dwádźieśćiá. ✤ Synow Jerechowych/ trzy stá czterdźieśći y 37 pięć. ✤ Synow Lodowych/Hádydowych/ y Onowych/ śiedm set y dwá- 38 dźieśćiá y jeden. ✤ Synow Senáá/ trzy tyśiące dźiewięć set y trzydźieśći.

39 Kápłanow. Synow Jedájaszowych / z domu Jesuy / dźiewięć 40 set śiedmdźieśiąt y trzey. ✤ Synow Immerowych / tyśiąc piećdźieśiąt 41 y dwáj. ✤ Synow Fássurowych/ tyśiąc dwieśćie czterdźieśći y śiedm. 42 ✤ Synow Hárymowych / tyśiąc y 43 śiedmnaśćie. ✤ Lewitow. Synow Jesuego/ y Kádmielowych/ Synow Hodáwiaszowych / śiedmdźieśiąt y 44 czterey. ✤ Spiewakow. Synow Asá- 45 fowych/ sto czterdźieśći y ośm. ✤ Odźwiernych. Synow Sállumowych/ Synow Aterowych/ Synow Tálmonowych / Synow Akkubowych/ Synow Hátytowych/ Synow Sobájowych/ sto trzydźieśći y ośm. 46 ✤ Z Netynejczykow. Synow Sychá/ Synow Chásufá/ Synow Tábbá- 47 otá. ✤ Synow Kerosá/ Synow Sy- 48 áá / Synow Fádoná. ✤ Synow Lebáná / Synow Hágábá / Synow 49 Sálmájá. ✤ Synow Hánáná/ Synow Giddelá/ Synow Gácherá. ✤ 50 Synow Káájaszá/ Synow Rezyná/ 51 Synow Nekodá. ✤ Synow Gázámá / Synow Uzy/ Synow Fáseá- 52 chá. ✤ Synow Besájá/ Synow Mechunimá/ Synow Nefusesymá. ✤ 53 Synow Bákbuká/ Synow Chákufá/ 54 Synow Chárchurá. ✤ Synow Báslutá/ Synow Mechidá/ Synow 55 Chársá. ✤ Synow Bárkosá/ Sy- 56 now Syserá/ Synow Támáchá. ✤ Synow Nezyáchá/ Synow Chátyfá. 57 ✤ Synow slug Sálomonowych. Synow Sotájá/ Synow Soferá- 58 tá/ Synow Perudá. ✤ Synow Jáhálá / Synow Dárkoná / Synow 59 Giddelá. ✤ Synow Sefátyaszá/ Synow Chátylá/ Synow Pocheretá z Hásebájim/ Synow Amoná. ✤ 60 Wszystkich Netynejczykow / y Synow slug Sálomonowych / trzy stá dźiewięćdźieśiąt y dwáj.

61 A Ci są ktorzy wyszli z Telmeláchu/ z Telchársá/ Cherub/ Addán/ y Immer : ále nie mogli okazáć domu Ojcow swojich / y naśienia 62 swego/ jesli z Izráelá byli. ✤ Synow Delájaszowych / Synow Tobiaszowych/ Synow Nekodowych sześć set 63 czterdźieśći y dwá. ✤ A z Kápłanow Synowie Hobájowi/ Synowie Kozowi/ Synowie Bárzylájego / ktory był pojął z corek Bárzylájá Gáláádczyká żonę / y názwány był od 64 imienia ich. ✤ Ci szukáli opisánia swego / wywodząc rod swoj / ále nie ználeźli : Przetoż zruceni są z Ká- 65 płáństwá ✤ Y zákazał im Tyrsátá/ áby nie jedli z rzeczy naświętszych ; áżby powstał Kápłan z Urym / y z 66 Thummim. ✤ Wszystkiego zgromádzenia/ w jednym pocżćie *było* czterdźieśći tyśiecy / dwá tyśiącá/ trzy 67 stá y sześćdźieśiąt. ✤ Oprocz slug ich / y slużebnic ich / ktorych było śiedm tyśiecy/ trzy stá trzydźieśći y śiedm : á miedzy nimi *było* śpiewakow y śpiewaczek / dwie śćie y czterdźieśći y pięć. 68 ✤ Koni ich/ śiedm set/ trzydźieśći y sześć : mułow ich dwie- 69 śćie / czterdźieśći y pięć. ✤ Wielbładow cztery stá trzydźieśći y pięć : osłow sześć tyśiecy/ śiedm set y dwádźieśćiá.

70 A Niektorzy przednieyszy z domow Ojcowskich/ dawáli ná robotę : Tyrsátá b dał do skárbu złotá tyśiąc łotow / czasz piećdźieśiąt/ szat Kápłáńskich pięć set y trzydźie- 71 śći. ✤ Niektorzy też przednieyszych *domow* Ojcowskich dáli do skárbu ná robotę złotá dwádźieśćiá tyśiecy łotow / á śrebrá grzywien dwá ty- 72 śiącá y dwie śćie. ✤ A co dał inszy lud / *było* złotá dwádźieśćiá tyśiecy łotow / á śrebrá dwá tyśiącá grzywien : á szat Kápłáńskim / sześćdźie- 73 śiąt y śiedm. ✤ A ták ośiedli Kápłáni / y Lewitowie/ y Odźwierni/ y Spiewacy/ y lud pospolity/ y Netynejczycy / y wszystek Izráel / miástá swoje. A gdy nástał mieśiąc d śiodmy / byli Synowie Izráelscy w mieśćiech swojich.

c *T. Nehemiasz jáko niżey Rozd. 8. 9.*

d *T. Roku świętego.*

ROZDZIAL VIII.

Ezdrasz zakon Boży przed ludem

głośno

głośno czyta. 9. Lud słysząc go, bárzo śię smęći, lecz go Ezdrasz z Nehemiaszem ćieszą. 14. z tym świeto Namiotow z weselem obchodzą.

1 ZEbrał śię tedy wszystek lud jednostáynie ná ulicę / ktora *jest* przed Bramą Wodną : y rzekli do Ezdraszá náuczonego w piśmie/áby przyniosł Kśięgi zakonu Mojżeszowego/ktory był przykazał PAN Izráelowi. 2 Tedy przyniosł Ezdrasz Kápłan Zakon / przed ono zgromádzenie/ mężow y niewiast / y wszystkich / ktorzyby rozumnie słucháć mogli: *A dźiáło śię to* dniá pierwszego/mieśiącá śiodmego. 3 Y czytał w nim ná oney ulicy / ktora jest przed a Bramą Wodną / od poránku áż do południá / przed mężámi y niewiástámi / y ktorzy zrozumieć mogli: á uszy wszystkiego ludu obrocone były do Kśiąg Zakonu. 4 Y stánął Ezdrasz náuczony w piśmie ná Kázálnicy/ ktorą byli zgotowáli ná to : á podle niego stał Mátytyasz y Semá/y Anájasz/y Uryasz/y Helkiasz / y Máásyasz / po práwey ręce jego : á po lewey *ręce* jego/Fedájasz/ y Miszáel/ y Málchiasz / y Chásum/ y Chásbádáná/ Záchiáryasz/ *y* Mesullám. 5 Otworzył tedy Ezdrasz Kśięgi przed oczymá wszystkiego ludu : Bo stał wyżey niż wszystek lud:A gdy je otworzył / wszystek lud powstał. 6 Y błogosłáwił Ezdrasz PANu Bogu wielkiemu/ á wszystek lud odpowiádał Amen / Amen / podnosząc ręce swoje : á náchyliwszy głowy / kłaniáli śię PANu twarzą ku ziemi. 7 Tákże y Jesuá/y Báni/ y Serebiasz / Jámin / Chákkub/ Sábbetáj/Hodyasz/Máásyasz/Kelitá / Azáryasz / Jozábád / Chánán/ Feláiasz/y Lewitowie / náuczáli ludu Zakonu : á lud *stał* ná miejscu swym. 8 Bo czytáli w Kśięgách zákonu Bożego wyráźnie / á wykłádájąc zmysł/objaśniáli to co czytáli.

9 ZÁtym Nechemiasz (*ten jest* b Tyrsátá) y Ezdrasz Kápłan / náuczony w piśmie / y Lewitowie / ktorzy uczyli lud / rzekli do wszystkiego ludu : Ten dźień poświęcony jest PANU Bogu wászemu / nie smęććie śię / áni płaczćie : (Bo płákał wszystek lud / słysząc słowá Zakonu) 10 Y rzekł im : Idźćie/jedzćie rzeczy tłuste / á pijćie napoj słodki/ á posyłajćie cząstki tym / ktorzy sobie *nic* nie ná gotowáli / ábowiem święty jest dźień PANU nászemu: Przetoż śię nie frásujćie : Abowiem wesele PAńskie jest śiłą wászą. 11 A gdy Lewitowie uczynili milczenie miedzy wszystkim ludem / mowiąc/ Milczćie / bo dźień święty iest / á nie smęććie śię. 12 Tedy odszedł wszystek lud/ áby jedli y pili/y áby *innym* cząstki posyłáli / y weselili śię bárzo: Przeto / że zrozumieli słowá/ ktorych ich náuczano.

13 POtym zebráli śię dniá drugiego przedniejszy *domow* Ojcowskich/ze wszystkiego ludu/Kápłáni/y Lewitowie / do Ezdraszá náuczonego w piśmie / áby wyrozumieli słowá Zakonu. 14 Y ználeźli napisano w Zakonie / że rozkazał PAN przez c Mojżeszá / áby mieszkáli Synowie Izráelscy w kuczkách / w Swięto uroczyste/ mieśiącá śiodmego: 15 A izby to opowiedźiano y obwołano/ we wszystkich mieśćiech ich/y w Jeruzalem / mowiąc : Wynidźćie ná gorę / á nánośćie gáłęzia oliwnego/ y gáłęzia sosnowego/y gáłęzia myrtowego / y gáłęzia pálmowego / y gáłęzia drzewá gęstego / ábyśćie poczynili Kuczki/jáko jest nápisano. 16 Przetoż wyszedł lud / á nánośili / y poczynili sobie Kuczki / káżdy ná dáchu swym/ y w śieniách swych / y w śieniách domu Bożego / y ná ulicy brámy wodney/ y ná ulicy brámy Efrájimowey. 17 A ták náczyniło Kuczek wszystko zgromádzenie/ ktore śię wroćiło z niewoli : y mieszkáli w Kuczkách: (choć tego nie czynili Synowie Izráelscy/ode dni Jozuego Syná Nunowego / áż do dniá onego) y było wesele bárzo wielkie. 18 A *Ezdrasz* czytał w Kśięgách zákonu Bożego ná káżdy dźień / od pierwszego dniá / áż do dniá ostátniego : y obchodźili Swięto uroczyste przez śiedm dni / á dniá osmego *było* zgromádzenie według zwyczáju.

a Nehe. 3. 26.

b I. Przełożony.

c 2 Moj. 23.16. 3 Moj 23.34. 5 Moj 16.13.

ROZDZIAŁ. IX.

Lud Izráelski z słucháńia Zakonu

Boże-

Bożego, grzechy uznawa, y jawną pokutę czynią. 4. Modlitwa ich, w ktorey dobrodźieystwa Boże wysławiáją. 16. sami śiebie obwiniáją, 20. miłośierdźie Páńskie opowiádáją. 32. y áby Bog gniew swoj y karánie od nich odwroćił, proszą.

1 Potym dniá dwudźiestego / y czwartego / tegoż mieśiacá / zgromádźili śię Synowie Izráelscy / y pośćili w worzech / y posypáli śię prochem. 2 A odłączyło śię naśienie Izráelskie od wszystkich cudzoźiemcow / á stánąwszy wyznawáli grzechy swe / y niepráwośći Ojcow swych. 3 Y powstáli ná miejscách swych / á czytáli Kśięgi Zákonu PANá Bogá swego / czterykroć przez dźień a / y cztery kroć wyznawáli / á kłaniáli śię PANU Bogu swemu. 4 Zátym stánęli ná stopniách Lewitow / Jesuá y Báni / Kádmiel / Sebániasz / Bunni / Serebiasz / Báni / Chenáni: á wołáli głosem wielkim do PANá Bogá swego. 5 Y mowili Lewitowie / Jesuá / y Kádmiel / Báni / Hásábnejasz / Serebiasz / Odyjasz / Sebániasz / Petáchiasz: Wstańćie / błogosławćie PANU Bogu wászemu od wieku áż ná wieki: A niech błogosłáwią imieniowi twojemu chwalebnemu / y wywyższonemu / nád wszelkie błogosłáwieństwo y chwałę. 6 Ty PANie sam / ty sam / tyś uczynił b niebo / niebá niebios / y wszystko wojsko ich / źiemię / y wszystko co jest ná niey / morza / y wszystko co w nich jest; á ty obżywiasz to wszystko / á wojská niebieskie tobie śię kłaniáją. 7 Tyś jest PANie Boże / ktoryś wybrał Abrámá / á c wywiodłeś go z Ur Chåldejskiego / y dałeś mu imię d Abrahám. 8 Y znalazłeś serce jego e wierne przed obliczem twojim / y uczyniłeś z nim przymierze / że dasz źiemię Chánánejczyká / Hettejczyká / Amorrejczyká / y Ferezejczyká / y Jebuzejczyká / y Gergezejczyká / że ją dasz naśieniu f jego / y ziśćiłeś słowá twoje: boś ty sprawiedliwy. 9 Wejrzałeś záiste ná g utrapienie Ojcow nászych w Egipćie / á wołánie ich wysłuchałeś nád morzem czerwonym. 10 A pokázowałeś znáki h / y cudá ná Fáráonie / y ná wszystkich sługách jego / y ná wszystkim ludu źiemie jego / boś poznał / że sobie hárdźie postępowáli przećiwko nim / y uczyniłeś sobie imię / jáko śię to dźiś pokázuje. 11 Y rozdźieliłeś morze i przed nimi / á przeszli przez pośrzodek morzá po suszy: á te ktorzy je gonili / wrzućiłeś w głębokośći / jáko kámień w wody gwałtowne. 12 A w słupie obłokowym prowádźiłeś je k we dnie / á w słupie ognistym w nocy: ábyś im oświecał drogę ktorą iść mieli. 13 Potymeś ná gorę Synáj zstąpił / l y mowiłeś do nich z niebá / á dałeś im Sądy práwe / y Zakony práwdźiwe / ustáwy / y rozkazánia dobre. 14 Y Sábbát twoj święty oznájmiłeś im / á przykazánia / y ustáwy y Zakon wydałeś im przez Mojżeszá sługę twego. 15 Dałeś im też chleb w głodźie ich z niebá / y wodęś im z skáły wywiodł m w prágnieniu ich: á rozkazałeś im / áby szli / y pośiedli źiemię / o ktorąś podniosł rękę twą / że im ją dasz.

16 Ale oni y Ojcowie nászy hárdźie sobie poczynáli / y zátwardźili kárk swoj / y nie słucháli rozkazánia twego. 17 Owszem niechćieli słucháć / áni wspomnieli ná cudá twoje / ktoreś czynił przy nich: ále zátwárdźiwszy kárk swoj / postánowili sobie n wodzą / chcąc śię wroćić w niewolą swoję / w uporze swojim. Lecz ty o Boże miłośćiwy o łáskáwy / y y miłośierny / nie skwápliwy / y wielkiego miłośierdźia / nie opuśćiłeś ich. 18 Náwet gdy sobie uczynili ćielcá p ulanego / mowili? Ten jest Bog twoj / ktory ćię wywiodł z źiemie Egipskiey / y dopuśćili śię bluźnierstw wielkich. 19 Ty jednák dla litośći twojich wielkich / nie opuśćiłeś ich ná puszczy: Słup q obłokowy nie odstąpił od nich we dnie / prowádząc je w drodze: áni słup ognisty w nocy / oświecájąc je / y drogę ktorą iść mieli. 20 Nád to duchá twojego dobrego dałeś im, áby je uczył / y r mánny twojey nie odjąłeś od ust ich / y wodę dałeś im w prágnieniu ich. 21 A ták przez s czterdźieśći lat żywiłeś je ná puszczy: ná

Marginalia: a H. Przez czwartą część dniá. b 1 Moj. 1. 1. c 1 Moj. 11. 31. 32. y 12. 1. d 1 Moj. 17. 6. e 1 Moj. 15. 6. f 1 Moj. 12. 7. y 13. 15 y 15. 18 y 17. 8. y 26. 4. g 2 Moj. 3. 7. y 14. 10. h 2 Moj. 7. y 8. y 9. y 10. y 11. y 12. y 13. y 14. i 2 Moj. 14. 22. k 2 Moj. 13. 21. l 2 Moj. 19. 20. y 20. 1. m 2 Moj. 16. 14. y 17. 6. 4 Moj. 20. 9. n 4 Moj. 14. 4. o 2 Moj. 34. 7. 4 Moj. 14. 18. p 2 Moj. 32. 1. q 2 Moj. 13. 28. 4 Moj. 40. 38. r 4 Moj. 11. 17. Josue. 5. 12. s 2 Moj. 16. 35. 5 Moj. 2. 7.

niczym im nie zchodziło: száty ich nie rzwiotszáły/ y nogi ich nie nápuchły. 22 ✣ Y podałeś im krolestwá / y narody ktoreś rozegnał po kątách / ták / że pośiedli ziemię Sehonowę y ziemię Krolá Hesebońskiego / y 23 ziemię Ogá Krolá Bázáńskiego. ✣ A Syny ich rozmnożyłeś jáko gwiazdy niebieskie/ y wwiodłeś je do ziemie/ o ktorey mawiał Ojcom ich/ że 24 wnidą y pośiędą ją. ✣ Bo przyszedszy Synowie *ich* pośiedli te ziemię / gdyś poniżył przed nimi obywátele oney ziemie Chánánejczyki / y podałeś je w ręce ich / y Krole ich / y narody oney ziemie/ áby śie z nimi obchodźili według woli swojey. ✣ 25 Pobráli tedy miástá obronne/ y ziemię tłustą: y pośiedli domy pełne wszelkich dobr; studnie wykopáne/ winnice / oliwnice / y drzew rodzájnych bárzo wiele: á jedli / y byli násyceni/ y otyli / y opływáli w rozkoszy z dobroći twojey wielkiey. ✣ Ale 26 gdy ćię rozdrażnili / y stáli śię odpornymi / zárzućiwszy zakon twoj w tył swoj / á Proroki twoje pobili/ ktorzy śię oświadczáli przed nimi/ áby je náwroćili do ćiebie: y dopuszczáli śię bluźnierstwá wielkiego. ✣ 27 Podałeś u je w ręce nieprzyjaćiołom ich / ktorzy je ztrapili. A gdy czásu utrapienia swego wołáli do ćiebie / tyś je z niebá wysłuchał / á według litośći twojich wielkich / dawałeś im wybáwićiele / ktorzy je wybawiáli z rąk nieprzyjaćioł ich. ✣ 28 W tym/ gdy trochę odpoczęli/ znowu czynili złość przed twarzą twoją: przetoż opuśćiłeś je w ręce nieprzyjaćioł ich / áby pánowáli nád nimi: Lecz gdy śię *z nowu* náwroćili/ á wołáli do ćiebie / tyś je z niebá wysłuchał / y wybáwiłeś je według litośći twojich / przez wiele czásow. 29 ✣ Y oświadczałeś śię przed nimi/ ábyś je náwroćił do zakonu swego: ále oni sobie hárdźie poczynáli / á nie słucháli przykazań twojich / owszem przećiw sądom twojim grzeszyli ktore gdyby człowiek x czynił/ żyłby przez nie: Ale uchyláją rámion swych/ kárk swoj zátwárdźili/ 30 y niesłucháli. ✣ Wszákżeś *ty* im folgował przez wiele lat: oświadczájąc y śie przed nimi Duchem twym przez Proroki twoje: á gdy nie słucháli / podałeś je w ręce narodow 31 onych ziem. ✣ Ale dla litośći twojich wielkich / nie dałeś ich ná wytrácenie/ ániś ich opuśćił / boś ty Bog łáskáwy y miłośierny.

32 Teraz tedy o Boże nász / Boże wielki/ możny/ y strászny / ktory strzeżesz przymierza y miłośierdźia / niech nie będźie máłe przed tobą káżde z utrapienie / ktore przyszło ná nas/ ná Krole násze/ ná Kśiążętá násze/ y ná Kápłány násze/ y ná Proroki násze/ y ná Ojce násze/ y ná wszystek lud twoj ode dni Krolow Assyryjskich/ áż do dniá tego. ✣ 33 Acześ ty jest a spráwiedliwy we wszystkim tym co przyszło ná nas: boś spráwiedliwie uczynił/ á myśmy niezbożnie 34 czynili. ✣ Y Krolowie nászy/ Kśiążętá nászy/ Kápłáni nászy/ y Ojcowie nászy nie pełnili zakonu twego/ y nie przestrzegáli przykazań twojich / y świádectw twych/ ktorymiś śie oświadczał przed nimi. 35 ✣ Bo oni w krolestwie swym / y w dobroći twojey wielkiey / ktoraś im pokazał / y w ziemi przestronney y tłustey ktoraś im był dał nie służyli tobie/ áni śie odwroćili od spraw złych swojich. 36 ✣ Oto / myśmy dźiś niewolnikámi/ y ziemią ktoraś dał Ojcom nászym / áby jedli owoc jey / y dobrá jey/ otośmy niewolnikámi w niey. ✣ 37 Juz urodzáje swoje obfite *wydawa* Krolom/ ktoreś postánowił nád námi / dla grzechow nászych: pánują nád ćiáły nászymi / y nád bydłem nászym / według woli swey/ ták/ żeśmy w wielkim uciśnieniu. ✣ 38 Wszák że w tym wszystkim czynimy mocne przymierze / y zápisujemy *je*, ktore pieczętują Kśiążętá nászy/ Lewitowie nászy/ *y* Kápłáni nászy.

ROZDZIAŁ X.

Liczbá przednieyszych z ludu, zá ktorych powodem odnowione było przymierze z Bogiem. 30. Sposob potwirdzenia tego przymierza, y obowiązki przy nim uczynione.

1 A Ktorzy pieczętowáli / *ći byli*, Nehemiasz a Tyrsátá / Syn Háchaliaszow/ y Sedekiasz/ Sará-

jasz /

t 5 Moj. 8. 4.
u Sędz. 2. 14. y 3. 1.
x 3 Moj. 28. 5. Ezech. 10. 11. Rzym. 10. 5. Gálat. 3. 12.
y 2 Krol. 17. 13. 2 Kron. 36. 15.
z 1. *Nie lekce sobie waż utrapienia.*
a 5 Moj. 32. 4. Dán. 9. 14.
a Nehe. 9. 30

3 jaß/Azáryaß/Jeremiaß. ♣ Fáßur/
4 Amáryaß. Málchiaß. ♣ Háttus/Se=
5 bánias/Málluch. ♣ Hárym/Mere=
6 mot/Obádyaß. ♣ Dániel/Gynne=
7 ton/Báruch. ♣ Mesullám/Abiaß/
8 Miámin. ♣ Máázyaß/Bilgái/Se=
9 májaß. Ci *byli* Kápłáni. ♣ A Lewi=
towie byli/Jesuá Syn Azániaßow/
10 Binnui z Synow Chenádádowych/
11 Kádmiel. ♣ Brácia tez ich; ♣ Se=
12 bániaß/ Odyjaß / Kelitá / Felejaß/
13 Chánán. ♣ Michá/ Rechob/ Háſá=
14 biaß. ♣ Záchur/ Serebiaß/ Sebá=
15 niaß. ♣ Odyjaß/Báni/Beninu. ♣
16 Przedniejßy z ludu: Fáros/ Páchát=
17 moáb / Eláni / Záttu / Báni. ♣
18 Bunni/Azgád/Bebáj. ♣ Adoniaß/
19 Bygwáj/Adyn. ♣ Ater/ Ezechiaß/
20 Azur. ♣ Chodyaß/Háſum/Beſái. ♣
21 Háryf/Anátot/Nebáj. ♣ Mágpiás/
22 Mesullám/ Chesir. ♣ Mesezábel/
23 Sádok/Jáddua. ♣ Pelatyaß/Chá=
24 nán/Anájaß. ♣ Ozeaß/Hánániaß/
25 Háſub. ♣ Hálloches/Pilchá/Sobek.
26 ♣ Rehum / Háſábná / Máásejáß.
27 ♣ Y Achiaß / Chánán / Anán. ♣
Málluch/ Hárym/Bááná.

28 TAkze y inny z ludu: Kápłáni/ Lewitowie/ Odźwierni/ Spie=
wacy/ Netynejczycy; y wßyscy kto=
rzy śię odłaczyli od narodow onych
ziem/do Zakonu Bozego: Zony ich/
Synowie ich/y corki ich: wßelki u=
29 miejetny y rozumny. ♣ Chwyciwßy
śię *tego* z bráćia swa / y z przedniej=
ßymi ich przychodźil: *obowiezniac* śie
przeklectwem / y przyśiega / ze chca
chodźić w Zakonie Bozym/ktory jest
podány przez b Mojzeßá/sługe Bo=
zego/y chca strzedz/á czynić wßystkie
przykazánia PAná Bogá náßego/
30 y sady jego/y ustáwy jego. ♣ A ze nie
damy corek náßych narodom oney c
ziemie / y corek ich bráć nie bedźie=
31 my Synom náßym. ♣ Ani od naro=
dow oney ziemie / ktorzyby nam
przynośili *jákie* towáry / ábo jákie
zboze w dźień Sábbátu d naprze=
daj / bráć od nich bedźiemy w Sáb=
bát/ áni w dźień świety: A / ze zá=
niechamy roku śiodmego e *śiania*
roli y wyćiagánia wßelákiego dłu=
32 gu. ♣ Postánowilismy tez miedzy
soba práwo/ábysmy dawáli po trze=
ćiey czesci sykłá ná *káżdy* rok ná po=
33 trzebe domu Bogá náßego. ♣ Ná
chleby pokłádne/y ná Ofiáre f ustá=
wiczna / y ná cáłopalenia ustáwi=
czne w Sábbáty / w pierwße dni
mieśiacá / g w świetá uroczyste /
y ná rzeczy świete / y ná *ofiáry* zá
grzech / ku oczyśćieniu Izráelá / y
ná wßeláka potrzebe domu Bogá
34 náßego. ♣ Rzućilismy tez losy około
noßenia drew/*miedzy* Kápłány/Le=
wity / y miedzy lud / áby ich doda=
wáli do domu Bogá náßego/ według
domow Ojcow náßych/ náczásy ná=
znáczone/od roku do roku: áby go=
rzáło ná Ołtarzu PANA Bogá
náßego / jáko jest nápisano h w Zá=
35 konie. ♣ Tákze áby przynośili pier=
worodztwá i ziemie náßey / y pier=
worodztwá wßelkiego owocu káz=
dego drzewá/ od roku do roku/ do do=
36 mu PAńskiego. ♣ Do tego pierwo=
rodztwá Synow náßych / y bydeł
náßych/ jáko nápisáne k w Zako=
nie / y pierworodztwá wołow ná=
ßych/y owiec náßych: zeby przyno=
śili do domu Bogá náßego/ Kápłá=
nom służacym w domu Bogá náße=
37 go. ♣ Nád to pierwoćiny ćiast l ná=
ßych / y podnoßonych ofiar náßych/
y owoce wßelkiego drzewá / moßczu/
y oliwy świezey / áby przynośili
Kápłánom do gmáchow domu Bo=
gá náßego/ y dźieśiećine m ziemie
náßey / Lewitom: á ćiz Lewitowie
wybieráć beda te dźieśiećine we
wßystkich mieśćiech robot náßych.
38 ♣ A bedźie Kapłán/Syn Aáronow
przy Lewitách / gdy Lewitowie te
dźieśiećine odbieráć beda: á Lewi=
towie n wniosa dźieśiećine z dźie=
śiećiny do domu Bogá náßego / do
39 komor w domu skárbnice. ♣ Bo *do*
tych komor odnośić beda Synowie
Izráelscy/y Synowie Lewiego/ofiá=
re zboza / moßczu / y oliwy świezey/
gdźie sa naczynia światnice/ y Ká=
płáni służacy / y odźwierni / y śpie=
wacy: ábysmy nie opußczáli domu
Bogá náßego.

ROZDZIAŁ XI.

Z káżdego dźieśiatku jednego, coby mießkał w Ieruzalem, przez los obrawßy, inni wßyscy do drugich miast Iudskich náznaczeni.

b Jana. 1. 17.
c 2 Moj. 34. 16. 5 Moj. 7. 3.
d 1 Moj. 20. 10. 2 Moj. 34. 21. 3 Moj 23. 2.
e 5 Moj. 5. 12. 2 Moj. 23. 10. 3 Moj. 25. 4. 5 Moj. 15. 1.
f 4 Moj. 28. 5.
g 4 Moj. 28. 3.
h 3 Moj. 6. 9. 12
i 2 Moj. 23. 19. 3 Moj. 19. 23.
k 2 Moj 13. 2. 4 Moj. 3. 13. y 8. 17.
l 3 Moj. 23. 17. 4 Moj. 15. 19. y 18. 12
5 Moj. 18. 4.
m 4 Moj. 18. 24.
n 4 Moj. 18. 26.

1 Mieszkáli tedy przednieyszy z ludu w Jeruzalem / á inny lud miotáli losy / áby wzieli dziesiatego człowieká ná mieszkánie w Jeruzalemie / mieście świetym / á dziewięć części w *innych* mieściech.
2 ✢ Y błogosłáwił lud wszystkim mężom / ktorzy śie dobrowolnie ofiárowáli / áby mieszkáli w Jeruzalemie.
3 ✢ A ci sa przednieyszy oney kráiny / ktorzy mieszkáli w Jeruzalem: (á w inszych mieściech Judskich mieszkał káżdy w o śiádłości swojey / y w mieściech swych / Izráelczycy / Kápłáni / y Lewitowie / y Netynejczycy / y Synowie a sług Sálomonowych.)
4 ✢ A ták w Jeruzalem mieszkáli *niektorzy* z Synow Judowych / y z Synow Benjáminowych: z Synow Judowych: Atájaß Syn Uzyaßá / Syná Zácháryaßowego / Syná Amáryaßowego / Syná Sefátyaßowego / Syná Máháláleelowego / z Synow Fáresowych.
5 ✢ Ták że Máásejaß Syn Báruchá / Syná Cholhozowego / Syná Hásájaßowego / Syná Hádájaßowego / Syná Jojárybowego / Syná Zácháryaßowego / Syná Sylończykowego.
6 ✢ Wszystkich Synow Fáresowych mieszkájacych w Jeruzalem / czterysta sześćdziesiat y ośm / mężow dużych.
7 ✢ A Synowie Benjáminowi / ci sa: Sállu / Syn Mesullámá / Syná Joedowego / Syná Fádájaßowego / Syná Kolájaßowego / Syná Máásejaßowego / Syná Itylowego / Syná Isájaßowego.
8 ✢ A po nim Bábáj / Sálláj / *wszystkich* dziewięć set dwádzieściá y ośm.
9 ✢ A Joel Syn Zychry / był przełożonym nád nimi: á Judá Syn Senuá nád miástem / wtory.
10 ✢ Z Kápłánow *mieszkáli* Jedájaß Syn Jojárybow / y
11 Jáchin. ✢ Serájaß Syn Helkiaßá / Syná Mesullámowego / Syná Sádokowego / Syná Merájotowego / Syná Achitobowego: przełożony w
12 domu Bożym. ✢ A bráćij ich ktorzy odpráwowáli roboty domowe / ośm set dwádzieściá y dwá: y Adájaß syn Jerohámá / Syná Peláliaßowego / Syná Amsego / Syná Zácháryaßowego / Syná Fássurowego / Syná
13 Málchiaßowego. ✢ A bráćij jego przednieyszych / z domow Oycowskich / dwie śćie czterdzieści y dwá. Y Amássesáj / Syn Asáreele Syná Achzájowego / Syná Mesullemitowego /
14 Syná Immerowego. ✢ A bráćij ich mężow dużych / sto dwádzieściá y ośm: á przełożony nád nimi Zábdyel Syn
15 Gedolimow. ✢ A z Lewitow: Semejaß Syn Hássuby / Syná Asrykámowego / Syná Hásábiaßowego /
16 Syná Bunni. ✢ A Sábbátáj / y Jozábád *byli* nád robota *ktora byłá* z dworu przy domu Bożym / á *ci byli* z
17 przednieyszych Lewitow. ✢ A Mátániaß Syn Micháśá / Syná Zábdyaßowego / Syná Asáfowego / był przednieyszy w záczynániu chwały przy modlitwie. A Bákbukiaß wtory / z bráćij jego / y Abdá / Syn Sámmuá / Syná Gálálowego / Syná Jedytunowego.
18 ✢ Wszystkich Lewitow *było* w mieście świetym /
19 dwie śćie ośmdziesiat y czterej. ✢ A z Odźwiernych: Akkub / Tálmon / y bráćij ich strożow w bramách / sto
20 śiedmdziesiat y dwá. ✢ A drudzy z Izráelá / z Kápłánow / z Lewitow / *mieszkáli* we wszystkich mieściech Judskich / káżdy w dziedzictwie swojim.
21 ✢ Ale Netynejczycy mieszkáli w Ofelu: A Sychá / y Gyspá *byli* nád Ne-
22 tynejczykámi. ✢ A przełożony nád Lewitámi w Jeruzalemie *był* Uzy Syn Báni / Syná Chásábiaßowego / Syná Mátániaßowego / Syná Micháśowego. Ci *byli* z Synow Asáfowych śpiewacy / przy służbie do-
23 mu Bożego. ✢ Abowiem rozkazánie krolewskie *było* o nich / y pewne opátrzenie / dla śpiewakow ná káżdy
24 dzień. ✢ A Petáchiaß Syn Mesezábelow / z Synow Záráchá / Syná Judowego / *był* ná miejscu krolewskim w káżdey spráwie do ludu.
25 ✢ A we wśiách y polách ich / z Synow Judowych / mieszkáli w Kárját Arbie / y we wśiách jego / y w Dybon / y we wśiách jego / y w Jekábseel / y
26 we wśiách jego. ✢ Y w Jesue / y w
27 Moládá / y w Betfelet. ✢ Y w Hásersuál / y w Beersábe / y we wśiách
28 jego. ✢ Y w Syceleg / y w Mechoná / y we wśiách je°.
29 ✢ Y w Enrymmon / y w Sáráá / y w Jerymut. ✢
30 W Zánoe / w Adullám / y we wśiách

a 1 Krol. 9. 21. Nehe. 7. 60.

ich:

ich: w Láchis y ná polách jego: w Asseku y we wśiách jego. A ták mieszkáli od Beerseby/ áż do Gehennon.
31 A Synowie Benjáminowi z Gábáá *mieszkáli* w Máchmás/ y w Háju/ y w Bethel/ y we wśiách jego.
32 W Anátot/ w Nobie/ w Anánia.
33 W Chásor/ w Rámá/ w Getáim.
34 W Hádyd/ w Seboim/ w Nebállát.
35 W Lod/ y w Ono/ y w dolinie rzemieśnikow.
36 A z Lewitow *mieszkáli niektorzy* w dźiałech Judskich/ y Benjáminskich.

Rozdział XII.

Rodzaj y nástepowánie nawyższych Kápłanow, y Lewitow, áż do pánowánia Alexándrá Wielkiego. 27. Murow mieyskich poświecenie. 44. A Dozorcy skárbow Kośćielnych.

1 A Cić są Kápłáni y Lewitowie/ ktorzy przyszli z Zorobábelem/ Synem Seáltyelowym/ y z Jesuą:
2 Serájasz/ Jeremiasz/ Ezdrasz.
3 Amáryasz/ Málluch/ Háttus.
4 Sechániasz/ Rehum/ Meremot.
5 Jddo/ Gynnetoj/ Abiasz.
6 Miámin/ Máádyasz/ Bilzal.
7 Semájasz/ y Jojáryb/ Jedájasz. Sállu/ Amok/ Helkiasz/ Jedájasz. Cić *byli* przedniejszy z Kápłanow/ y z bráćij swych/ zá dni Jesuego.
8 A Lewitowie: Jesuá/ Binnui/ Kádmiel/ Serebiasz/ Judá/ Mátániasz/ nád pieśniámi/ sam y brácia jego.
9 A Bákbukiasz/ y Hunni brácia ich *byli* przećiwko nim w porządku *swojm*.
10 A Jesuá zpłodźił Joákimá; á Joákim zpłodźił Eliásybá: á Eliásyb zpłodźił
11 Jojáde. A Jojádá zpłodźił Jonátáná: á Jonátán zpłodźił Jáddue.
12 A zá dni Joákimá/ byli Kápłáni przedniejszy/ z domow Ojcowskich. Z Serájaszowego/ Meráiasz: z Jeremiaszowego/ Chánániasz.
13 Z Ezdraszowego/ Mesullám: z Amáryaszowego/ Jochánán.
14 Z Melchowego/ Jonátán: z Sechániaszowego/ Jozef.
15 Z Hárymowego/ Adná:
16 z Merájotowego/ Helkáj. Z Jddowego/ Zácháryasz: z Ginnetowego/
17 Mesullám. Z Abiaszowe° Zychry: z Minjáminowego y z Máádyaszowego/ Piltáj.
18 Z Bilgowe°/ Sámmuá: z Semejaszowego/ Jonátán.
19 A z Jojárybowego/ Máttenáj: z
20 Jedájaszowego/ Uzy. Z Sállájowego/ Káláj: z Amokowego/ Heber.
21 Z Helkiaszowego/ Hásábiasz: z Jedájaszowego/ Nátánáel.
22 A Lewitowie zá dni Eliásybá/ Jojady/ y Jechánáná/ y Jáddueго/ popisáni są *ktorzy byli* przedniejszymi *z domow* Ojcowskich: tákże y Kápłáni/ áż do krolestwá Dáryuszá Krolá Perskiego.
23 Synowie *mowię* Lewi przedniejszy z domow Ojcowskich/ zápisáni *są* w Księgách Kroniki/ áż do dni Jochánáná Syná Eliásybowego.
24 Przedniejszy *mowię* z Lewitow *byli* Hásábiasz/ Serebiasz/ y Jesuá Syn Kádmielow/ y brácia ich przećiwko nim/ ku chwaleniu y wysławiániu *Bogá*, według rozkazánia Dáwidá/ mężá Bożego/ straż przećiwko straży.
25 Mátániasz/ y Bákbukiasz/ Obádyasz/ Mesullám/ Tálmon/ Akkub *byli* stróżámi odźwiernymi przy domu skárbu u bram a.
26 Cić *byli* zá dni Joákimá Syná Jesuego/ Syná Jozedekowego/ y zá dni Nehemiaszá wodzá/ y Ezdraszá Kápłáná/ náuczonego w Piśmie.

a 1. *Ná progách ich.*

27 A Przy poświacániu muru Jeruzalemskiego/ szukano Lewitow ze wszystkich mieysc ich/ áby je przywiedźiono do Jeruzalem/ żeby wykonáli poświacánia y wesela/ á to z wysławiániem y z śpiewániem/ z cymbałámi/ z lutniámi/ y z cytrámi.
28 Przetoż zgromádzeni są Synowie śpiewakow/ y z rownin około Jeruzalem/ y ze wśi Netofátyckich.
29 Tákże z domu Gilgál/ y z pol Gebá/ y z Azmáwet: bo sobie śpiewacy budowáli wśi około Jeruzalem.
30 A oczyśćiwszy śie kápłáni/ y Lewitowie/ oczyśćili też lud/ y brámy/ y mur.
31 Zátym em rozkazał wstąpić Kśiążętom Judskim ná mur/ y postáwiłem dwá hufy wielkie chwalacych: z ktorych *jedni* szli ná práwo od wyższey strony muru/ ku bramie Gnojowey.
32 A zá nimi szedł Hezájasz/ y połowicá Kśiążąt
33 Judskich. Tákże Azáryasz/ Ezdrasz
34 y Mesullám. Judá/ y Benjámin/
35 y Semejasz/ y Jeremiasz. Potym niektorzy z Synow Kápłáńskich/ z trąbámi: *Miánowićie* Zácháryasz syn

Jonátáná/Syná Semejaszowego/ Syná Mátániaszowego / Syná Micháiaszowego / Sáná Záchurowego/Syná Asáfowego. 36 ✠ Abrácia jego/Semejasz/y Asárel/ Milálaj / Gilálaj / Máaj / Netáneel / y Judá/Chánáni/z instrumentámi muzyckimi Dawidá mężá Bożego; á Ezdrasz náuczony w piśmie / przed nimi. 37 ✠ Potym ku bramie Zrzodłá/ ktora przećiwko nim *byłá*, wstępowáli po wschodźie miástá Dawidowego / ktoredy chodzą ná mur: á od *muru* przy domu Dawidowym / áż do bramy Wodney ná wschod słońcá. 38 ✠ A drugi huf chwalących/ szedł przećiwko *nim*, á ja zá nim: á połowicá ludu po murze / od wieże Tánnurym/ áż do muru szerokiego. 39 ✠ A od bramy Efráim/ku bramie Stárey / y ku bramie Rybney / y wieży Thánáneel/y wieży Meá / áż do bramy Owczey: Y stánęły u bramy Straży. 40 ✠ Potym stánęły one dwá hufy chwalących w domu Bożym/ y ja/ y połowicá przełożonych ze mną. 41 ✠ Tákże Kápłáni: Eliákim/ Máásejasz/ Minjámin/ Micháiasz/ Elienáj/ Zácháryasz/ Chánániasz/ z trąbámi. 42 ✠ Y Máázyasz/ y Semejasz/ y Eliásár / y Uzy / y Jochánán / y Málchiasz / y Elám / y Ezer. A śpiewacy głośno śpiewáli / y Jzráchiasz przełożony *ich*. 43 ✠ Spráwowáli tákże onegoż dniá ofiáry wielkie/y weselili śie: Abowiem Bog rozweselił je *był* weselem wielkim / ták iż śie y niewiásty / y dźiatki weseliły: Y było słyszeć wesele Jeruzalemskie dáleko.

44 Obráni też są dniá onego mężowie/ nád komorámi skárbow / y Ofiar/ pierwoćin/ y dźieśięćin: áby zgromadzáli do nich z pol miejskich dźiały/ Zakonem *wárowáne* Kápłánom/ y Lewitom; Bo śie weselił Judá z Kápłánow / y z Lewitow tám stojących. 45 ✠ Ktorzy strzegli straży b Bogá swego/y straży oczyśćiánia/y śpiewakow/y odźwiernych: według rozkazánia Dawidá / y Sálomoná Syná c jego. 46 ✠ Bo zá dni Dawidá / y Asáfá *byli postánowieni* z stárodawná / przełożeni nád śpiewakámi/dla śpiewánia / wychwálánia/y dźiękczynienia Bogu. 47 ✠ Przetoż wszystek Jzráel zá dni Zorobábelá / y zá dni Nehemiaszá / dawáli dźiały dla śpiewakow y odźwiernych/káżdodźienny wymiar: á oddawáli to co poświęćili Lewitom: Lewitowie d zaś oddawáli Synom Áronowym.

b 4 Moj. 9. 19.
c 1 Kron 23.24.
d 4 Moj 18,26.

Rozdział XIII.

Cudzoźiemce lud Boży od śiebie wyłącza. 4. Nehemiasz dáry Tobiaszá Sámárytaná z komory kośćielney wyrzućił, y tám świece naczynia wniosł. 10. urząd strofuje ktory nie dojrzał tego, áby Lewitom dźieśięćiny wydawáne były y to náprawuje. 15. Sábbatu gwałćić srodze zákázuje. 23. Surowie strofuje Zydy, ktorzy z nowu z obcego narodu żony pojmowáli.

1 Onegoż dniá a czytano w Kśięgách Mojzeszowych / ták/ iż lud słyszał; y ználeźiono w nich b nápisano / że nie miał wchodźić Ammonitczyk / y Moábczyk do zgromádzenia Bożego/áż ná wieki. 2 ✠ Przeto iż nie zászli Synom Jzráelskim z chlebem y z wodą; owszem nájęli c przećiwko nim Báláámá / áby je przeklinał: Ale obroćił d Bog nász ono przeklectwo w błogosławieństwo. 3 ✠ A gdy usłyszeli zakon / odłączyli wszystek lud pospolity od Jzráelá. 4 ✠ Ale śie przed tym Eliásyb Kápłan/ przełożony ná d skárbnicą domu Bogá nászego/zpowinowáćił z Tobiaszem. 5 ✠ Y zbudował mu gmách wielki kędy przed tym odkładano dáry/kádźidło y naczynia/y dźieśięćiny zbożá/ moszczu y oliwy świecżey opatrzenie e Lewitom/y Śpiewakom y Odźwiernym: tákże ofiáry podnoszone Kápłáńskie. 6 ✠ Ale przy tym wszystkim nie byłem w Jeruzalem; Abowiem roku trzydźiestego y wtorego/Artáxerxesá Krolá Bábilońskiego / przyszedłem do Krolá / á po wyśćiu *kilku* lat / uprośiłem śie u Krolá. 7 ✠ A gdym przyszedł do Jeruzalem / wyrozumiałem to złe / ktore uczynił Eliásyb krolowi Tobiaszowi / iż mu zbudował gmách w śieniach domu Bożego. 8 ✠ Co mi śie bárzo nie podobáło: Przetoż wyrzućiłem

a A. czásu.
b 5 Moj 23. 3.
c 4 Moj. 22. 5. Jozue. 24. 9.
d 4 Moj 23. 7.
e 4 Moj 18.21.

wszystkie naczynia domu Tobiaszowego precz z onegoż gmáchu. 9 ✣ Y rozkazałem oczyśćić one gmáchy / y wniosłem tám záś naczynia domu Bożego/dáry y kádźidło.

10 Nádto tom śię dowiedźiał / że dźiały Lewitom nie były oddawáne: á iż śię Lewitowie y śpiewacy/ ktorzy pilnowáli prace / rozbiegli káżdy do roli swojey. 11 ✣ Przetoż zgromiłem Przełożone / mowiąc; Przeczże opuszczamy dom Boży ? A ták zebrawszy je / postáwiłem je ná miejscách ich. 12 ✣ A wszystek Judá przynośili dźieśięćiny zboża,'y moszczu/y świeżey oliwy do skárbu. 13 ✣ Y postánowiłem Podskárbie nád skárbámi; Selemiaszá Kápłáná / y Sádoká náuczonego w piśmie / y Fádájaszá z Lewitow : á przy nich Hánáná/ Syná Záchurowego / Syná Mátániaszowego : bo je zá wierne miáno. A ich powinność byłá / dźiały rozdawáć brácij swojey. 14 ✣ Wspomni ná mię o Boże moj dla tego ! á nie wymázuj dobroczynnośći mojich ktorem czynił przy domu Bogá mego/y przy obrzędách jego.

15 W Onez dni / widźiałem w Judźie tłoczące prásy w Sábbát/ y noszące snopy/ktore kládli ná osły/ tákże y winne groná y figi/y wszelki ćiężar / á przynoszące do Jeruzalem w dźień Sábbátu / y zgromiłem je onegoż dniá/ktorego przedawáli żywność. 16 ✣ Tákże Tyryjczycy / ktorzy mieszkáli w nim/ przynośili ryby/y rozmájite towáry : á przedawáli w Sábbát Synom Judá / y w Jeruzalemie. 17 ✣ Przetożem zgromił przełożone w Judźie / mowiąc do nich: Coż to jest zá nieprawość ktorey śię dopuszczaćie gwałcąc f dźień Sábbátu? 18 ✣ Yzali nie tez czynili Ojcowie wászy/przez co Bog nász przywiodł ná nas to wszystko złe / y ná to miásto? á wy przyczyniaćie gniewu ná Jzráelá/gwałcąc Sábbát.

19 GGdy okrył ćień bramy Jeruzalemskie przed Sábbátem/ rozkazałem zámknąć wrotá /y nie kazałem ich otwarzáć / áż po Sábbáćie : á *niektore* z sług mojich postáwiłem w bramách/ żeby nie wnoszono żadnych brzemion w dźień Sábbátu. 20 ✣ Przetoż zostáli przez noc kupcy y przedawájący towáry rozmáite / przed miástem Jeruzalemskim/raz y drugi. 21 ✣ Przećiwko ktorym oświadczyłem śię / y rzekłem do nich: Przecz wy zostawaćie przez noc zá murem? Uczynićieli to więcey/ śćiągnę rękę ná was g. *A ták* od onego czásu nie przychodźili w Sábbát. 22 ✣ Y rozkazałem Lewitom/ áby śię oczyśćili/ á przyszedszy strzegli bram: y święćili dźień Sábbátu. Y dla tego wspomni ná mię o Boże moj! á bądź mi miłośćiw/według obfitośći miłośierdźia twego.

23 W Tychże dniách ujrzałem też Zydy/ktorzy sobie pojęli żony Azotyckie/ Ammonitskie/Moábskie. 24 ✣ A Synowie ich ná poły mowili po Azotycku/ nie umiejąc mowić po Zydowsku / ále według języká swego narodu. 25 ✣ Przetożem je zgromił/ y przeklinałem je / y biłem niektore z nich/ á rwałem je zá włosy; y poprzyśiągłem je przez Bogá / áby nie dawáli corek swojich Synom ich / áni bráli corek ich Synom swym/y sobie. 26 ✣ Izaliż nie przez to zgrzeszył Sálomon Krol h Jzráelski ? choć miedzy wiela narodow nie było Krolá i jemu podobnego ? ktory był miły Bogu swemu / ták / że go Bog postánowił Krolem nád wszystkim Jzráelem : przećie y tego przywiodły niewiásty cudzoziemskie do grzechu. 27 ✣ A wam izali pozwolimy/żebyśćie śię dopuszczáli tey wielkiey złośći ? á wystepowáli przećiwko Bogu nászemu / pojmując żony cudzoziemskie? 28 ✣ Lecz *jeden* z Synow Jojády/Syná Eliásybá/Kápłáná nawyższego / był źięćiem Sánbállátá Horończyká/y wygnałem go od śiebie. 29 ✣ Wspomniże ná to o Boże moj / przećiw tym/ ktorzy plugáwią Kápłáństwo/y umowę Kápłáńską/ y Lewitską! 30 ✣ Przetożem je oczyśćił od wszelkiego cudzoziemcá / y postánowiłem porządki Kápłánom/y Lewitom/káżdemu pracy jego. 31 ✣ Y ku noszeniu drew do *ofiar* czásow postánowionych / tákże y pierwoćin.

Wspomniże ná mię Boże moj ku dobremu

f *2 Moj.* 20. 8. *3 Moj.* 19.30.

g *1. Każe was pojimáć.*

h *1 Krol.* 11. 4.

i *1 Krol.* 3. 13. *2 Kron* 1. 12.

KSIEGI ESTERY.

W Tych Księgách opisuje sie / co sie stáło żydom pozostáłym w Perskim Páństwie zá pánowánia Asswerusá Królá. Ktory odrzuciwszy żone swą Wásty dla nieposłuszeństwá / Estere pánienke żydowską / á Synowice Márdocheuszowe / zá żone pojął: Gdźie Hámán Agágejczyk / człowiek zły / ále wielką łáske u Królá májacy / obráziwszy sie ná Márdocheuszá / że mu sie nie kłániał / ná wytrácenie wszystkiego ludu żydowskiego udał sie / zá pozwoleniem Krolewskim. Lecz Bog dobrotliwy / zmiłowawszy sie nád ludem swym / nie tylko ten mord / zá stárániem Krolowey Estery od żydow oddalił / ále tesz ná sámego Hámáná / y innych nieprzyjacioł żydowskich / głowe obrocił; á Márdocheuszá wywyższył. A zámykáją w sobie te Księgi dźieje jákoby dwudźiestu lat.

ROZDZIAL I.

Krol Asswerus wielmożność swoje Książętom y ludowi, długo je częstując, okázuje. 9. Krolowa Wásty ná krolewskie rozkazánie ná uczte stáwić sie nie chce. 13. z kąd ją Krol, nárádziwszy sie z swymi, porzućił, y żony, áby mężom posłuszne były, rozkazał.

1 Stáło sie zá dni Asswerusá a (ktory Asswerus krolował od Indyiey / áż do Murzyńskiey ziemi / nád stem y dwudźiestá y śiedmiá kráiin) 2 Ze zá onych dni / gdy śiedźiał Krol Asswerus ná stolicy krolestwá swego / ktora byłá w Susán mieśćie stołecznym: 3 Roku trzećiego krolowánia swego / spráwił u śiebie ucżte / ná wszystkie Książetá swoje / y sługi swoje: ná Hetmány / z Persow y z Medow / ná Przełożone y ná stárosty onych kráiin. 4 Pokázując bogáctwá / y chwałe krolestwá swego / y zacność á ozdobe wielmożnośći swojey / przez wiele dni; *miánowićie* przez sto y ośmdźieśiat dni. 5 (A gdy sie dokończyły dni one / uczynił Krol ná wszystek lud / cogokolwiek było w Susán w mieśćie stołecznym / od náwiętszego áż do namniejszego / uczte *przez* śiedm dni / ná Sali w ogrodźie przy páłácu Krolewskim.) 6 *Opony* białe / źielone y hiácyntowe záwieszono ná sznurách bisiorowych / y szárłatnych / ná kolcách śrebrnych / y ná słupách mármurowych: łożá złote / y śrebrne ná tle kryształowym / y Mármurowym / y Párynowym / y Sochárowym 7 A napoj dawano w naczyniu złotym / á to w naczyniu co raz innym: y winá krolewskiego dostátkiem / jáko przystało ná Królá. 8 Ale do pićiá / według ustáwy / nikt nie przymuszał. Abowiem ták był rozkazał Krol wszystkim rządcom domu swego / áby czynili według woli káżdego. 9 Wásty tesz Krolowa spráwiłá uczte ná białe głowy / w domu 10 krolewskim / Królá Asswerusá. A dniá śiodmego / gdy sobie Krol podweselił winem / rzekł do Mechumáná / Bysytá / Hárboná / Bygtá / y Abágtá / Zetárá / y Chárcháśá / do śiedmi komornikow / ktorzy służyli przed obliczem Królá Asswerusá: 11 Aby przywiedli Wásty Krolową przed oblicze krolewskie / w koronie krolewskiey; chcąc pokazáć narodom y Książętom piękność jey: bo 12 bárzo piękna byłá. Ale niechćiáłá Krolowa Wásty przyść ná rozkazánie krolewskie / opowiedźiáne przez komorniki. Przetoż rozgniewał śie Krol bárzo / á gniew jego zápalił śie w nim.

13 Tedy rzekł Krol do Medrcow / rozumiejących czásy. (Bo táki był zwyczaj przedkładáć b *sprawy* krolewskie wszystkim biegłym w 14 práwách y w sądách: A nabliższymi jego byli Chársená / Setár: Admátá / Társys / Meres / Mársená / Memuchán / śiedm Książąt Perskich y Medskich / ktorzy pátrzáli ná oblicze krolewskie / y śiadáli ná pierwszym 15 miejscu w krolestwie) Co czynić podług práwá z Krolową Wásty / przeto iż nie uczyniłá rozkazá-

a Jedni rozumieją że to był Dáryusz Syn Hystáspisá, drudzy że Xerxes, Syn jego.

b I. Rządźić sie biegłych w práwie.

nia Krolá Aſſwerusá / *opowiedźiánego* przez komorniki?

16 Tedy odpowiedźiał Memuchán przed Krolem y Kśiążęty: Nie przećiwko Krolowi sámemu wystąpiłá Wáſty Krolowa/ ále przećiwko wszystkim Kśiążętom/ y przećiwko wszystkim narodom/ ktorzy *ſą* po wszystkich krájinách Krolá Aſſwerusá. 17 Abowiem/ gdy śie tá spráwá Krolowy donieśie do wszystkich niewiaſt/ zniewáżą sobie męże swoje w oczách swojich/ y rzeką: Krol Aſſwerus rozkazał przywieść Wáſty Krolowa/ przed oblicze swoje/ á nie przyszłá? 18 Owszem dźiśia toż rzeką Kśiężny Perſkie y Medſkie (ktore słyszáły postępek Krolowy) wszystkim Kśiążętom krolewſkim/ á będźie dosyć wzgárdy y waśni. 19 *Przetoż* jeśli śię zá dobre widźi Krolowi / niech wynidźie wyrok krolewſki od oblicza jego / á niech będźie wpisan miedzy práwá Perſkie y Medſkie/ ktorych śię przestępowáć nie godźi: Że niechćiáłá przyść Wáſty przed oblicznosć Krolá Aſſwerusá/ przetoż krolestwo jey da Krol inney/ lepszey niż oná. 20 A gdy usłyszą ten wyrok krolewſki/ ktory wydasz po wszystkim krolestwie swojim jáko wielkie jest/ tedy wszystkie żony będą wyrządzáły uććiwość małżonkom swojim od wielkiego áż do máłego. 21 Y podobáłá śię tá rádá Krolowi/ y Kśiążętom. Y uczynił Krol według rády Memuchánowey. 22 A rozesłał listy do wszystkich krájin krolewſkich: do káżdey krájiny pismem jey włásnym: y do káżdego narodu językiem jego; áby káżdy mąż był Pánem w domu swojim; A to obwołano językiem káżdego narodu.

ROZDZIAL II.

Z Pánien ze wszystkiego Páństwá, ná rozkazánie krolewſkie przebránych, Esther Żydowká Krolewską żoną zostáłá. 13. Koronacya jey, y wesele odpráwiono. 21. Dwu sług ná śmierć krolewską zprzyśiężenie, Márdocheusz objawia.

1 Po gdy śię stáło: á uśmierzył śię gniew Krolá Aſſwerusá / wspomniał ná Wáſty/ y ná to co byłá uczyniłá / y ná dekret/ ktory był wydan przećiwko niey. 2 Y rzekli Dworzánie krolewſcy/ słudzy jego: Niech poszukáją Krolowi dźiewęczek / Pánienek piękney urody. 3 A niech postánowi Krol Stárosty/ po wszytkich krájinách krolestwá swego; ktorzyby zebráli wszystkie dźiewęczki/ pánienki piękney urody/ do Susán miástá stołecznego / do domu białych głow/ pod dozor Hegájá / komorniká krolewſkiego / stroża białychgłow / á dáli im ochędostwá ich. 4 A Pánienká ktoraby śię upodobáłá w oczách krolewſkich / niech kroluje miásto Wáſty. Y podobáłá śię tá rzecz w oczách Krolewſkich: y uczynił ták.

5 A Był Żyd w Susán/ w mieśćie stołecznym/ imieniem Márdocheusz/ Syn Jájirá/ Syná Symhi / Syná Cysowego / z pokolenia 6 Benjáminowego. A ten był przeniesiony z Jeruzalem z innymi poimánymi/ ktorzy byli [a] przenieśieni z Jechoniaszem Krolem Judſkim; ktore był záwiodł w niewolą Nábuchodonozor Krol Bábiloński. 7 *Ten* chował Hádáſſę/ ktora *też* zwáno Ester / corkę Stryjá swego / przeto iż nie miáłá Ojcá/ áni mátki: á *byłá* Pánienká piękney urody / y wdźięczney twarzy / ktorą Márdocheusz po śmierći Ojcá jey 8 y mátki jey zá corkę przyjał. A gdy śię rozgłośiło rozkazánie Krolewſkie / y wyrok jego / y gdy zgromádzono pánienek wiele do Susán miástá stołecznego / pod dozor Hegájá; wźięto też y Esterę do domu krolewſkiego / pod dozor Hegájá / 9 stroża białychgłow. Y podobáłá mu śię oná dźiewęczká / á ználazłá łáſkę w oczách jego: Przetoż jey záraz kazał dáć ochędostwo jey / y dźiał jey / y śiedm pánienek nadobnych *kazał* jey dáć z domu krolewſkiego: nád to/ opátrzenia jey / y pánienek jey/ polepszył w domu białogłowſkim. 10 *Ale* nie oznájmiłá Ester ludu swego / áni rodźiny swey: ábowiem jey był Márdocheusz przykazał áby nie oznájimowáłá. 11 Ale Márdocheusz ná káżdy dźień

[a] 2 *Krol.* 24. 14.

przechadzał śie/ przed śienią domu białogłowskiego / chcąc śie dowiedźieć/ jákowy mie miáłá Ester/ y coby śie z nią dźiało? ♣ A gdy przychodźił pewny czás káżdey Pánny/ áby weszłá do Królá Asswerusá / gdy śie wypełniło przy niey *wszystko* według práwá białychgłow / przez dwánaśćie mieśiącow : (bo śie ták wypełniáły dni ochędażánia ich/ *mázáć śie* przez sześć mieśiecy Olejkiem z Myrry/ á przez drugie sześć mieśiecy rzeczámi wonnymi/ y *innym* ochędostwem białogłowskim) ♣ Zátym Pánná wchodźiłá do Królá/ *á* ocokolwiek rzekłá/ to jey dano/ áby/ z tym poszłá z domu białogłowskiego / áż do Pokoju b Krolewskiego. ♣ Wieczor wchadzáłá/ á ráno śie záś wracáłá do drugiego domu białogłowskiego/pod straż Sááſgázy / komorniká krolewskiego / stroźá załoźnic : Nie wchadzáłá wiecey do Królá:ále jeśli śie upodobáłá Krolowi/przyzywano jey z imienia.

12

13

14

b I. Do páłácu.

15 A Gdy przyszedł czás pewny Esterze / Corce Abiháilá/ stryjá Márdocheuszowego (ktory ja był sobie wźiął zá corke) áby weszłá do Królá : nie żadáłá niczego / tylko co jey rzekł Hegáj/ komornik Krolewski/stroż białychgłow : Y miáłá Ester łáske w oczu wszystkich ktorzy ja widźieli. ♣ A ták wźieta jest Ester do Królá Asswerusá/do domu jego Krolewskiego/ mieśiącá dźieśiatego (ten jest mieśiąc Tebet) roku śiodmego krolowánia jego. ♣ Y rozmiłował śie Krol Estery nád wszystkie białegłowy/ á miáłá łáske y miłość u niego nád wszystkie Pánny : ták/ iż włożył Korone Krolewską ná głowe jey/ á uczynił ja Krolową miásto Wásty.♣Nád to/ spráwił Krol uczte wielką ná wszystkie Kśiążetá swoje/ y sługi swoje : to jest/ uczte Estery : y dał odpoczynek krájinam/ y rozdawał dáry/ ták jáko przystoi Krolowi. ♣ A gdy powtore zebráne były Pánny/ á Márdocheusz śiedźiał u bramy krolewskiey ♣ (A Ester nie oznájmiłá byłá narodu swego/ áni ludu swego/ jáko jey był rozkazał

16

17

18

19

20

Márdocheusz: Bo rozkazániu Márdocheuszowemu dosyć czyniłá Ester/ jáko gdy ja wychowywał u śiebie.)

21 W One dni (gdy Márdocheusz śiedźiał u bramy krolewskiey) rozgniewał śie Bigtán y Teres/ dwá komornicy krolewscy/z tych ktorzy strzegli progu/ y szukáli jakoby śćiągnąć reke ná Królá Asswerusá:♣Czego dowiedźiawszy śie Márdocheusz/ oznájmił to Krolowy Esterze / á Esterá *to* oznájmiłá Krolowi imieniem Márdocheuszowym.♣A gdy śie tego dowiádowano/ ználázło śie *ták*,y obieszono obu ná szubienicy c/ á nápisano to w Kśiegách Kroniki przed Krolem.

22

23

c H. ná drzewie.

Rozdział III.

Márdocheusz Hámánowi od Królá wywyższonemu, kłániáć śie nie chce 5. Hámán chcąc śie tego zemśćić, onego y wszystkie żydy wytráćić zámyślá. 8. Náco też chytrze od Królá mándatow z Pieczęćią dostał, y one rozesłał.

1 P O tych spráwách/wielmożnym uczynił Krol Asswerus Hámáná/ Syná Hámedátowego Agágejczyká/ y wywyższył go: y wystáwił stolicę jego nád wszystkie Kśiążetá / ktorzy *byli* przy nim. ♣ A wszyscy sludzy krolewscy/ ktorzy *byli* u bramy krolewskiey/ kłaniáli mu śie/ y upadáli przed Hámánem: ábowiem ták był rozkazał Krol o nim : Ale Márdocheusz nie kłaniał śie/áni upadał *przed nim*.♣ Przetoż rzekli sludzy krolewscy/ ktorzy *byli* w bramie krolewskiey/ do Márdocheuszá : Czemuż ty przestepujesz rozkazánie krolewskie : ♣ A gdy ták do niego ná káżdy dźień mawiáli/ á nie usluchał ich/ oznájmili *to* Hámánowi/ chcąc widźieć/ jesli śie ostoja słowá Márdocheuszowe : bo im był powiedźiał że był Żydem.

2

3

4

5 A Widząc Hámán/ iż śie Márdocheusz nie kłaniał/ áni upadał przed nim/ nápełniony jest Hámán popędliwośćią.♣Y miał to sobie zá rzecz lekką/ targnąć śie ná sámego Márdocheuszá (bo mu było oznájmiono/ z ktorego ludu był Márdocheusz/ przetoż śie stárał

6

Hámán/ áby wytrácił wszystkie żydy/ ktorzy byli po wszystkim krolestwie Asswerusowym/ narod Mardocheuszow. 7 A ták mieśiącá pierwszego (ten jest mieśiąc Nisán) roku dwunastego Królá Asswerusá/ rozkazał Hamán miotáć Pur (to jest los) przed sobą/ ode dniá do dniá/ y od mieśiącá aż do mieśiącá dwunastego (Ten jest mieśiąc Adár) 8 Bo był rzekł Hámán do Krolá Asswerusá: Jest lud niektory rozproszony y rozsypány/ miedzy ludem po wszystkich kráinách krolestwá twego/ ktorego práwá rozne są od praw wszystkich narodow/ á praw krolewskich nie przestrzegáją: przetoż nie jest pożyteczno Krolowi zániecháć ich. 9 Jeśli sie tedy krolowi zda/ niech bedźie nápisano/ áby byli wytráceni: A ja dźieśięć tyśiecy tálentow śrebrá odważe do rąk przełożonych nád tą prácą/ áby je odnieśli do skárbu krolewskiego. 10 Tedy zdjał krol pierśćień swoj z ręki swey/ y dał go Hámánowi Agágejczykowi/ Synowi Hámedátowemu/ nieprzyjaćielowi żydowskiemu. 11 Y rzekł Krol do Hámáná: Srebro ć to dáruje/ y ten lud/ ábyś z nim czynił coć śie podoba.

12 Przetoż przyzwano pisárzow krolewskich/ mieśiącá pierwszego/ trzynastego dniá tegoż mieśiącá: y nápisano wszystko/ jáko był rozkazał Hámán/ do Kśiążąt krolewskich y do Stárostow/ ktorzy byli nád káżdą kráiną/ y do Hetmánow káżdego narodu/ do káżdey kráiny/ według pismá jey/ y do káżdego narodu/ według języká jego. Imieniem Królá Asswerusá nápisano/ y zápieczętowano sygnetem krolewskim. 13 Y rozesłano listy przez posty/ do wszystkich kráin krolewskich/ áby wygłádzono/ wymordowáno/ y wytrácono wszystkie żydy/ od młodego/ áż do stárcá/ dźiatki/ y niewiásty/ dniá jednego/ trzynastego *dniá* mieśiącá dwunastego (ten jest mieśiąc Adár/) á ktorzyść ich áby rozchwycono.

14 A Táć summá *byłá* tych listow/ áby obwołano po wszystkich kráinách/ *y* oznájmiono wszystkim narodom/ żeby byli gotowi ná on dźień. 15 Tedy wyjácháli postowie spiesżno/ z rozkazániem krolewskim: przybito też wyrok w Susán/ w mieśćie stołecznym: á Krol y Hámán śiedźieli pijąc: Ale miásto Susán było zátrwożone.

Rozdział IV.

Márdocheusz z Dekretu krolewskiego zásmucony. 4. o nim Esterze oznájmuje, á żeby śię zá żydy do Królá przyczyniłá, prośi. 9. czego gdy śię oná dla swego niebespieczeństwá zbrania. 12. Márdocheusz ją strofuje. 15. á oná zátym z ludem swym w pośćie do Bogá śię ućiekájąc, do Krolá śię przyczynić obiecuje.

1 A Márdocheusz/ dowiedźiawszy śie wszystkiego co śie było stáło/ rozdárł száty swe/ y obłekł śie w wor/ á *posypawszy śię* popiołem wyszedł w pośrzod miástá/ y wołał głosem wielkim y żáłosnym. 2 Y przyszedł áż przed Bramę krolewską/ bo śie nie godźiło wniść w bramę krolewską/ obleczonemu w wor. 3 W káżdey tákże kráinie y mieyscu/ gdźiekolwiek rozkazánie krolewskie/ y wyrok jego przyszedł/ *byłá* wielka żáłość miedzy żydy/ post/ y płácz y nárzekánie: á w worze y ná popiele wiele ich leżáło. 4 Przetoż przyszedszy Pánny Estery/ y komornicy jey/ oznájmili jey *to*: y zásmęciłá śię Krolowa bárzo: y posłáłá száty/ áby obleczono Márdocheuszá/ zdjawszy z niego wor jego. Ale *ich on* nie przyjał.

5 TEdy záwoławszy Esterá Atácha/ *jednego* z komornikow krolewskich/ ktorego jey był dał zá sługę/ rozkazáłá mu z strony Márdocheuszá/ áby śie dowiedźiał/ co/ y przeczby to było? 6 Wyszedł tedy Atách do Márdocheuszá/ ná ulicę mieyską/ ktora byłá przed bramą krolewską: 7 Y oznájmił mu Márdocheusz wszystko co mu śię przydáło/ y o tey summie śrebrá/ ktora obiecał Hámán odważyć do skárbu krolewskiego/ przećiwko żydom/ áby byli wytráceni. 8 Nád to dał mu przepis wyroku/ ktory był przybity w Susán/ náwytrácenie ich/ áby

ok=a

okazał Esterze/ y oznájmił jey : á żeby jey rozkazał/ áby szłá do Królá y prosiłá go/ á przyczyniłá śie do niego zá ludem swojim.

9 TEdy przyszedszy Atách/ oznájmił Esterze słowá Márdocheuszowe. 10 Y rzekłá Esterá do Atáchá/ wskázując przezeń do Márdocheuszá; 11 Wszyscy sludzy krolewscy/ y lud kráin krolewskich wiedzą/ że ktokolwiek (mąż ábo biała głowá) wszedł do Królá do śieni wnętrzney/ nie będąc wezwány/ to práwo o nim jest/ áby był zábity : Oprocz ná kogoby wyćiągnął Krol Sceptr złoty/ ten żyw zostánie. Alem já nie byłá wezwána/ ábym weszłá do Królá/ już przez trzydźieśći dni. 12 A gdy oznájmiono Márdocheuszowi słowá Estery : 13 Rzekł Márdocheusz / áby záśie powiedźiano Esterze ; Nie mniemaj w umyśle twojim/ ábyś záchowána być miáłá w domu krolewskim mimo wszystkie żydy. 14 Abowiem/ jesli ty ták cále milczeć będźiesz ná ten czás/ ulżenie y wybáwienie przydźie żydom z kądinąd ; ále ty/ y dom Ojcá twego zginiećie : á ktoż wie jesliś nie dla tego czásu dostąpiłá krolestwá? 15 Y rzekłá Esterá/ áby záśie oznájmiono Márdocheuszowi; 16 Idź / zbierz wszystkie żydy/ ktorzy śie znájdują w Susán/ á pośććie zá mię : á nie jedzćie áni pijćie przez trzy dni w nocy/ áni we dnie : já też/ y pánny moje tákże będę pośćiłá : tedy wnidę do Królá/ choć to nie według práwá : á jesli zginę/ niech zginę? 17 Tedy szedł Márdocheusz/ y uczynił wszystko/ co mu byłá rozkazáłá Esterá.

ROZDZIAŁ V.

Krolowa Ester ná Uczte Królá y z Hámánem záprasza. 9. Háman śie ná Márdocheuszá o nieuczyniony pokłon bárzo gniewa. 10. y zá rádą przyjáćiół szubienicę nań budowáć każe.

1 A Dniá trzećiego/ ubrawszy śie Ester w ubior krolewski/ stánęłá w śieni wewnętrzney domu krolewskiego / przećiw Pálácowi krolewskiemu : A Krol śiedźiał ná stolicy krolewskiey swojey/ w pálácu krolewskim/ przećiwko drzwiom domu. 2 A gdy ujrzał Krol Ester e krolowę stojącą w śieni/ ználazłá łáskę w oczách jego/ y wyćiągnął Krol do Estery Sceptr złoty/ ktory *trzymał* w ręce swey. Tedy przystąpiwszy Ester/ dotknęłá śię końcá Sceptru. 3 Y rzekł do niey Krol ; Cożći Krolowa Ester? á co zá prozbá twojá? *Choćbyś też y* a połowice krolestwá *prośiłá*, będźie dano. 4 Y odpowiedźiáłá Ester : Jesli śie Krolowi podoba/ niech przydźie Krol y Hámán dźiśia ná ucztę/ ktorąm dla niego nágotowáłá: 5 Y rzekł Krol; Záwołajćie corychley Hámáná/ áby dosyć uczynił woli Estery. Przyszedł tedy Krol y Hámán ná onę ucztę/ ktorą byłá spráwiłá Ester. 6 Potym Krol rzekł do Estery nápiwszy śie winá. Coż zá prozbá twojá? á będźieć dano : co zá żadość twojá? Choćbyś y o połowicę krolestwá prośiłá/ będźieć dano. 7 Ná to odpowiedźiáłá Ester/ y rzekłá ; Zadość mojá/ y prozbá mojá *tá jest:* 8 Jeslim ználazłá łáskę w oczách krolewskich/ á jesli śie Krolowi podoba/ áby przyzwolił ná prozbę moję/ y wypełnił żadość moję/ áby jeszcze przyszedł Krol y Hámán ná ucztę/ ktorą im zgotuję/ á jutro a uczynię według słowá krolewskiego.

> a T. Przedłożę prozbę moję.

9 A Ták wyszedł Hámán dniá onego wesoły y z dobrą myślą : ále gdy ujrzał Hámán Márdocheuszá w bramie krolewskiey / że áni powstał/ áni śie ruszył przed nim; nápełniony był Hámán przećiwko Márdocheuszowi popędliwośćią. 10 Wszákże zátrzymał śie Hámán/ áż przyszedł do domu swego : á posławszy wezwał przyjaćioł swojich/ y 11 Zeres żony swey. Y powiádał im Hámán o sławie bogactw swojich/ y o mnostwie Synow swych/ y o wszystkim jáko go uwielbił Krol y jáko go wywyższył nád *inne* Kśiążętá y sługi krolewskie. 12 Nád to rzekł Hámán : Náwet nie wezwáłá Ester Krolowa z Krolem ná ucztę/ ktorą nágotowáłá/ tylko mnie : á jeszcze y ná jutro jestem od niey z Krolem

13 wezwány. ♣ Ale mi to wßyſtko zá nic/ pokąd ja widzę Márdocheuſzá żydá/ śiedzącego u bramy krolewſkiey. 14 ♣ Y rzekłá mu Zeres żoná jego/ y wßyſcy przyjaciele jego: Niech poſtáwią ßubienicę wyſoką ná pięćdźieśiąt łokći/ á ráno mow Krolowi/ áby obießono Márdocheuſzá ná niey/ á idź z Krolem ná ucztę z weſelem. Y upodobáłá śię tá rádá Hámánowi/ y kazał poſtáwić ßubienicę.

Rozdział VI.

Krol w nocy czytájąc Kroniki, zásług Márdocheuſzowych śię doczytał. 4. zá ktore Márdocheuſzá wywyżßyć kazał. 13. Hámán śię przed ſwymi fráſuje, ktorzy nie dobrze mu tuſzą.

1 Onęy nocy Krol nie mogąc ſpáć kazał przynieść Kśięgi Hiſtorij/ pámięći godnych/ y Kroniki: Y czytano je przed Krolem. 2 ♣ Y ználeźli nápiſano/ iż oznájmił Márdocheuß *zdrádę* Bigtáná/ y Tereſá/ dwu komornikow krolewſkich/ z tych ktorzy ſtrzegli progu/ że ßukáli ściągnąć rękę ná Krolá Aſſweruſá. ♣ 3 Tedy rzekł Krol: Jákiż doſtąpił ćći y zacnośći Márdocheuß dla tego? Ná co odpowiedźieli ſłudzy krolewſcy/ dworzánie jego: Nic zá to nic odnioſł. 4 ♣ Y rzekł Krol: Ktoż jeſt w śieni? (A Hámán przyßedł był do śieni zewnętrzney páłácu krolewſkiego/ chcąc mowić z Krolem/ áby obießono Márdocheuſzá ná ßubienicy/ ktorą mu był nágotował) 5 ♣ Tedy odpowiedźieli Krolowi ſłudzy jego: Oto Hámán ſtoji w śieni: Y rzekł Krol; Niech *ſám* wnidźie.

6 Wßedł Hámán: Ktoremu Krol rzekł; Coby uczynić mężowi temu/ ktorego Krol chce uććić? (A Hámán myślił w ſercu ſwym: Komużby chćiał Krol uććiwość więtßą wyrządźić nád mię?) 7 ♣ Y odpowiedźiał Hámán Krolowi: Mężowi ktorego Krol chce uććić: ♣ 8 Niech przynioſą ßátę krolewſką/ w ktorą śię ubiera Krol/ *y przywiodą* koniá ná ktorym jeżdża Krol/ á niech włożą koronę krolewſką ná głowę jego. 9 ♣ A dáwßy one ßáty/ y onego koniá do ręki ktorego z Kśiążąt krolewſkich/ z Kśiążąt naprzednieyßych; niech ubiorą mężá onego/ ktorego Krol chce uććić/ á niech go prowádzą ná koniu po ulicy mieyſkiey/ á niech wołáją przed nim: Ták śię ma ſtáć mężowi/ ktorego Krol chce uććić. 10 ♣ Tedy rzekł Krol do Hámáná; Spießśię/ weźmi ßáty y koniá jákoś powiedźiał/ á uczyń ták Márdocheuſzowi żydowi/ ktory śiedźi w bramie krolewſkiey: á nie opuſzczaj nic z tego wßyſtkiego coś mowił. ♣ 11 Przetoż wźiąwßy Hámán ßáty y koniá/ ubrał Márdocheuſzá: y prowádźił go ná koniu po ulicy mieyſkiey/ wołájąc przed nim: Ták śię ma ſtáć mężowi ktorego Krol chce uććić. 12 ♣ Wroćił śię potym Márdocheuß do bramy krolewſkiey: á Hámán pokwápił śię do domu ſwego z záłośćią/ májąc głowę nákrytą. 13 ♣ Y powiedźiał Hámán Zereśie żenie ſwey/ y wßyſtkim przyjaciołom ſwojim/ wßyſtko co mu śię przydáło. Y rzekli do niego mędrcy jego/ y Zeres żoná jego: Ponieważ z narodu żydowſkie° jeſt Márdocheuß/ przed ktoregoś obliczem począł upádáć/ nie przemożeß go/ ále pewnie upádnieß przed obliczem jego. 14 ♣ A gdy jeſzcze oni mowili z nim/ Oto komornicy krolewſcy przyßli/ przymuśili Hámáná/ áby ßedł ná ucztę ktorą byłá Eſter ſpráwiłá.

Rozdział VII.

Eſterá ná drugiey uczćie Krolowi prozbę ſwą o ſwe, y ludu żydowſkiego záchowánie, przedkłada. 5. Ná Hamáná tych rzeczy ſprawcę ſkárży. 9. ktorego Krol ná tey ktorą był ná Márdocheuſzá wyſtáwił, ßubienicy, obieśić rozkazał.

1 A Ták przyßedł Krol y Hámán ná ucztę do Eſtery Krolowy. 2 ♣ Y rzekł zá śię Krol do Eſtery drugiego dniá/ nápiwßy śię winá: Coż zá prozbá twojá Krolowa Eſter/ á będźieć dano? Co zá żądość twojá? Choćbyś też y o połowicę kroleſtwá *prośiłá*, ſtánieć śię. 3 ♣ Tedy odpowiedźiáłá Krolowa Eſter y rzekłá: Jeſlim ználázłá łáſkę przed

oczymá twymi o Krolu / á jesli śie Krolowi podoba / niech mi bedźie dárowány żywot moj / ná prozbe moje / y narod moj ná żadość moje.
4 ♣ Abowiemesmy záprzedáni / ja / y narod moj / ábysmy byli wygłádzeni / wymordowáni / y wytráceni. Gdybysmy zá niewolniki y niewolnice przedáni byli / milczáłábym: choćby y ták ten nieprzyjaciel *nász* niemogł nádgrodźić tey szkody Krolowi.
5 TEdy odpowiedźiał Krol Assweruś / y rzekł do Estery Krolowy: Ktoż to jest? á gdźie ten jest / ktorego serce ták nádete jest / áby to
6 śmiał uczynić? ♣ Y rzekłá Ester: Mąż zprzećiwnik á nieprzyjaciel nagorszy jest ten Hámán. Y ztrwożył śie Hámán przed Krolem y Krolowa.
7 ♣ Tedy Krol wstał w popedliwośći swey od a oney uczty / *á szedł* do ogrodu przy pálácu: ále Hámán zostáł / áby prośił o żywot swoj Estery Krolowy. Bo widźiał że mu zgotowáne było nieszcześćie od
8 Krolá. ♣ Potym Krol wroćił śie z ogrodá / *ktory był* przy pálácu / do domu gdźie pił wino: á Hámán upadł był ná łoże / ná ktorym śiedźiáłá Ester: tedy rzekł Krol: Izali jeszcze y gwałt chce uczynić Krolowy u mnie w domu? A gdy te słowá wyszły z ust krolewskich / záraz
9 twarz Hámánowe nákryto. ♣ W tym rzekł Hárboná / jeden z komorników / przed Krolem; Oto jeszcze szubienicá / ktora był zgotowáł Hámán ná Márdocheuszá / ktory śie stárał o dobre krolewskie / stoji przy domu Hámánowym wzwyż ná piąćidźieśiąt łokći: y rzekł Krol; Obieśćie go
10 ná niey. ♣ Y obieszono Hámáná ná oney szubienicy / ktora był zgotował Márdocheuszowi. A ták uspokojił śie gniew Krolewski.

a H. Od pićia winá.

ROZDZIAŁ VIII.

Márdocheusz od Krolá wielce wywyższony. 3. á Żydom pozwolono, áby śie nieprzyjaćiołom swym bronili. 16. z czego oni wielce byli poćieszeni.

1 ONegoż dniá dał Krol Assweruś Esterze Krolowy dom Hámáná / nieprzyjaćielá Żydowskiego: á Márdocheusz przyszedł przed Krolá: bo *mu* byłá oznájmiłá Ester / że był jey pokrewnym.
2 ♣ Tedy zdjął Krol pierśćień swoj / ktory był wźiął od Hámáná / y dał go Márdocheuszowi: á Ester postánowiłá Márdocheuszá nád domem Hámánowym.
3 POtym jeszcze Ester mowiłá do Krolá upadszy u nog jego / y płákáłá / y prośiłá go / áby wniwecz obroćił złość Hámáná Agágejczyká / y zamysł jego / ktory był
4 wymyślił przećiwko Żydom. ♣ Tedy wyćiągnął Krol ná Estere Sceptr złoty / á Esterá wstawszy / stánełá
5 przed Krolem. ♣ Y rzekłá: Jesli śie Krolowi podoba? á jeslim ználáزłá łáske przed obliczem jego? y jesli śie to zá słuszna zda być Krolowi? y jeslim ja przyjemna w oczách jego? niech nápisza / áby były odwołáne listy zamysłow Hámáná Syná Hámedátá Agágejczyká / ktore rozpisał ná wytrácenie Żydow / ktorzy *sa* po wszystkich krájinách krolewskich.
6 ♣ Abowiem jakożbym mogłá pátrzáć ná to złe / ktoreby przyszło ná lud moj? ábo / jákobym mogłá widźieć zginienie rodźiny mojey.
7 ♣ Y rzekł Krol Assweruś do Estery Krolowy / y do Márdocheuszá Żydá: Otom dom Hámánow dał Esterze / á onego obieszono ná szubienicy / przeto iż ześćiągnał reke swoje ná Żydy.
8 ♣ Wy tedy piszćie do Żydow / jáko śie wam podoba / imieniem krolewskim / y zápieczetujćie pierśćieniem Krolewskim: ábowiem to / co śie pisze imieniem krolewskim / y pieczetuje śie pierśćieniem krolewskim / nie może być odwołano.
9 ♣ A ták zwołano pisárzow krolewskich onego czásu / mieśiacá trzećiego (ten jest mieśiac Syrán) dwudźiestego y trzećiego *dniá* tegoż *mieśiacá*, á pisano wszystko / jáko rozkazał Márdocheusz / do Żydow y do Kśiażat / y do Stárostow / y do przełożonych nád krájinámi / ktorzy sa od Indiey / áż do Murzyńskiey źiemie / nád stem dwudźiesta y śiedmia krájin: do káżdey krájiny pismem jey / y do káżdego narodu jezykiem jego / y do Żydow pismem ich / y jezykiem ich.

10 ♣ A gdy nápisał imieniem Królá Asswerusá / y zápieczetował pierścieniem krolewskim / rozesłał listy przez posty / ktorzy jezdźáli ná koniách pretkich / y ná mułách młodych: 11 ♣ Iż Krol dał wolność Zydom ktorzy byli we wszystkich mieściech / áby sie zgromádźili / á zástawiáli sie o dusze swoje / á żeby wytrácili / wymordowáli / y wygubili wszystkie wojská ludu onego / y krájin tych / ktorzyby im gwałt czynili / dźiatkam ich / y żonam ich / á łupy ich żeby rozchwyćili. 12 ♣ *A to* jednego dniá po wszystkich krájinách Królá Asswerusá / *to jest* trzynastego dniá / mieśiacá dwunastego: ten jest mieśiac Adár. 13 ♣ Summá tych listow *byłá*: żeby wydano wyrok / w káżdey krájinie / y oznájmiono wszystkim narodom / áby byli Zydźi gotowi ná on dźień ku pomśćie / nád nieprzyjaćioły swymi. 14 ♣ *Tedy* postowie ktorzy jezdźáli ná koniách pretkich / y ná mułách / bieżeli ják naprędzey z rozkázániem krolewskim: á przybity był ten wyrok w Susán ná páłácu krolewskim. 15 ♣ A Márdocheusz wyszedł od Królá w száćie krolewskiey hiácyntowey białey / y w wielkiey koronie złotey / y w płászczu bisiorowym / y szkarłatnym: A miásto Susán weseliło y rádowáło sie. 16 ♣ A Zydom weszłá świátłość y wesele / y rádość / y cześć. 17 ♣ Tákże w káżdey krájinie / y w káżdym mieśćie / y ná wszelkim miejscu / gdźiekolwiek rozkaz krolewski / y wyrok jego doszedł / mieli Zydźi wesele / rádość / uczty / y dźień ućiesny: á wiele z narodow onych krájin zostawáli żydámi. Abowiem strách był przypadł od Zydow ná nie.

ROZDZIAŁ IX.

Zydźi czásu náznáczonego w krolestwie Asswerusowym, zemśćili sie nád nieprzyjaćiołmi swymi. 17. Przeco Márdocheusz postánowił, áby co rok dni losow świecono, co y Krolowa Ester potwirdźiłá.

1 Pơtym dwunastego mieśiacá / ktory jest mieśiac Adár / dniá trzynastego tegoż *mieśiacá*, gdy przyszedł czás rozkazánia krolewskiego y wyroku jego / áby sie wypełnił onegoż dniá / ktorego sie spodźiewáli nieprzyjaćiele Zydowscy pánowáć nád nimi / stáłá sie rzecz przećiwna / że pánowáli Zydowie nád tymi / ktorzy je mieli w nienawiśći. 2 ♣ Bo sie byli zebráli Zydowie w mieśćiech swych / po wszystkich krájinách Królá Asswerusá / áby śćiagneli rekę ná te / ktorzy złego ich szukáli: á nikt sie nie ostał przed nimi: bo był przypadł strách ich ná wszystkie narody. 3 ♣ A wszyscy przełożeni nád krájinámi / y Kśiażętá / y Stárostowie / y spráwcy robot krolewskich / mieli w uććiwośći Zydy: bo przypadł strách Márdocheuszow ná nie. 4 ♣ Abowiem Márdocheusz był wielkim w domu krolewskim / á sławá jego rozchodźiłá sie po wszystkich krájinách: gdyż on mąż Márdocheusz postepował / y wielkim urosł. 5 ♣ A ták pobili Zydźi wszystkie nieprzyjaćioły swoje / mieczem je mordujac / y trácac / y niszczac / á czyniac z tymi co ich nienawidźieli według upodobánia swego. 6 ♣ Náwet y w Susán / mieśćie Stołecznym zábili y wytrácili żydźi pięć set mężow. 7 ♣ Y Pársándátá / y Dálfoná / 8 y Aspátá. ♣ Y Perátá / y Adáliasza / 9 y Arydátá. ♣ Y Pármástá / y Arysájá / y Arydájá / y Wájzátá. 10 ♣ Dźieśiaći synow Hámáná / Syná Hámedátowego / nieprzyjaćielá Zydowskiego / zábili: ále ná łupy ich nie śćiagneli reki swojey.

11 Onegoż dniá / gdy przynieśiono liczbę pobitych w Susán / mieśćie krolewskim / przed Królá: 12 ♣ Rzekł Krol do Estery Krolowy; W Susán mieśćie Stołecznym zábili Zydźi y wytrácili pięć set mężow / y dźieśięć Synow Hámánowych: *á* w innych krájinách krolewskich / coż uczynili? coż jeszcze zá prozbá twojá a / á bedźieć dána? á co jeszcze zá żądość twojá / á stánieć sie? 13 ♣ Y rzekłá Ester. Jesli sie Krolowi podoba / niech bedźie pozwolono y jutro Zydom / ktorzy są w Susán / áby uczynili według wyroku dźisiejszego / á dźieśięć synow Hámánowych / áby záwieśili ná szubienicy. 14 ♣ Y rozkazał Krol áby ták było: A ták przybity był wyrok w Susán / y obieszono dźieśięć Synow Há-

a Ester. 5. 3. 6. y 2. 7.

má=

15 mánowych. ✣ A zgromádziwszy sie Zydowie/ktorzy *byli* w Susán y dnia czternastego mieśiacá Adár / zábili w Susán trzy stá mezow: wszákze ná łupy ich nie ściagneli reki swojey.

16 Ynni tákze Zydzi / ktorzy byli w krájinách krolewskich/ zebrawszy sie / zástawiáli sie zá dusze swe ; á potym mieli pokoj od nieprzyjaćioł swych. Bo zábili nieprzyjaćioł swojich śiedmdźieśiat y piec tyśiecy: wszákze ná łupy nie ściagneli reki swojey. 17 ✣ Poczeli dniá trzynastego/ mieśiacá Adár / á przestáli *dniá* czternaste° tegoz *mieśiacá* : á sprawowáli tegoz dniá ucżty y wesela. ✣ 18 Ale Zydźi ktorzy byli w Susán/ zebráli sie dniá trzynástego / y czternastego tegoz mieśiacá ; á odpoczyneli pietnastego *dniá* tegoz *mieśiacá*, y spráwowáli dniá onego ucżty / y wesela. 19 ✣ Przetoz Zydźi mieszkájacy po wśiách / y po miásteczkách nie murowánych / obchodza dźień czternasty mieśiacá Adár z weselem / y z ucżtámi / y z dobra myśla / posyłájac upominki b jeden drugiemu.

20 BO pisał Márdocheusz o tym / y rozesłał listy do wszystkich Zydow / ktorzy *byli* po wszystkich krájinách Krolá Asswerusá/do bliskich/y do dálekich: 21 ✣ Stánowiac im/ áby obchodźili dźień czternasty / mieśiacá Adár / y dźień pietnasty tegoz 22 *mieśiacá* ná kázdy rok. ✣ Według onych dni / w ktorych odpoczeli Zydźi od nieprzyjaćioł swojich: á mieśiacá tego / ktory sie im był obroćił z smetku w wesele / á z płáczu w dźień rádośći : áby obchodźili one dni / z ucżtámi y z weselem / jeden drugiemu upominki / á ubogim dáry/posyłájac. 23 ✣ Y przyjeli to *wszyscy* Zydźi / ze co záczeli czynic beda / y co pisał Márdocheusz do nich. 24 ✣ Jáko Hámán Syn Hámedátow Agágejczych / nieprzyjaćiel wszystkich Zydow/ umyślił o Zydách / áby je wytráćił/y miotał Pur/ to jest los / ná wytrácenie ich/y ná wygubienie ich. 25 ✣ A jáko Ester weszłá przed oblicze krolewskie/ y mowiłá o listy : á jáko obrocone były złe zamysły jego/ ktore był wymyślił przećiwko Zydom / ná głowe jego : y jáko go obieszono y Syny jego/ná szubienicy. 26 ✣ Przetoz názwáli one dni Purym/ cod imienia tego Pur: á to zá przyczyna wszystkich słow listu tego / y co widźieli przy tym / y co przyszło 27 ná nie. ✣ Postánowili tez y przyjeli to Zydowie ná sie / y ná naśienie swoje / y ná wszystkie ktorzy sie do nich przyłaczyli / áby *tego* nieprzestepowano / ále zeby obchodzono te dwá dni / według opisánia ich / y według postánowionego czásu ich/ 28 ná kázdy rok. ✣ A iz te dni *beda* pámietne y sławne od wieku do wieku/ od rodzáju / do rodzáju / w kázdey krájinie/y w kázdym mieśćie. Nád to/ze te dni Purym/nie zágina z pośrzodku Zydow/á pámiatká ich / nie 29 ustánie u potomstwá ich. ✣ Nápisáła tez Ester Krolowa / corká Abiháilowá/y Márdocheusz Zyd/ ze wszelka pilnośćia / áby potwirdźili tym li- 30 ste wtorym/tych dni Purym. ✣ Ktory list Márdocheusz posłał do wszystkich zydow/do stu y dwudźiestu y śiedmi krájin/ krolestwá Asswerusowego/ pozdrawiájac ich łáskáwie y u- 31 przyjmie d. ✣ *A* zeby státecznie przestrzegáli tych dni Purym / czásow swojich/jáko im je postánowił Márdocheusz Zyd / y Ester Krolowa : y jáko obowiazáli śiebie sámych / y naśienie swoje ná e pámiatke postu 32 y nárzekániá ich. ✣ A ták wyrok Estery potwirdźił ustáwy tych *dni* Purym/ co zápisáno *w tey* Kśiedze.

b *H. Cząstki.*

c *T. Losow.*

d *I. Oznájmujac im pokoj y bezpieczeństwo.*

e *H. Słowá postu.*

ROZDZIAL X.

Krol dáń sobie wydác rozkazał. 2. *á Márdocheuszá ubogáciwszy, rzad mu krolestwá zlećił.* 3. *záczym on ludowi swemu dobrze czynił.*

1 POtym / ułozył Krol Asswerus podátek ná źiemie *swoje*, y ná 2 wyspy morskie. ✣ A wszystkie spráwy mocy jego / y mozności jego / z opisániem zacnośći Márdocheuszowey ktora go wielmoznym uczynił Krol to zápisano w Kśiegách Kronik / o 3 królách Medskich y Perskich. ✣ Abowiem Márdocheusz Zyd / *był* wtorym po Krolu Asswerusie / y wielkim u Zydow / y zacny u mnostwá bráćij swey : stárájac sie o dobro ludu swego/y spráwujac a pokoj wszystkiemu narodowi swemu.

a *H. Mowiac.*

TRZECIA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey śię zámykáją te Księgi.

Job.
Psalmy.
Przypowiesci Salomonowe.
Ecclesiastes, abo Kaznodzieja Salomonow.
Piesn Salomonowa.

KSIEGI JOBOWE.

W Tych Kśięgach opisuje śię. I. Jáko Bog Jobá człowieká pobożnego / ná wszystkim práwie ciężko náwiedźił: ná dobytku / ná dźiećiách / ná ćiele / y ná duszy jego. Dobytku bowiem część nieprzyjaćiele zábráli / część ogień z niebá zpalił. Dźieći jego dom / wichrem obálony / przytłukł. Ná ćiele wrzodámi wszczat był zárazony. A dusze jego trapili ; Zoná urągájąc mu / czeladź wzgardzájąc rozkazánia jego / przyjaćiele go zá niezbożnego przeto / iż go Bog karał / osądzájąc. II. Jáko śię on w tym náwiedzeniu PAńskim / częśćia dobrze / częśćia źle / záchował. Dobrze / gdy stráte dobr y śmierć dźieći swojich / ćierpliwie znośił: gdy śię też o Boża spráwiedliwość / y o swoje niewinność meżnie zástawiał. Lecz śię zás w tym źle záchował / iż z wielkiey boleśći dniowi národzenia swego złorzeczył: tákże y w tym / iż często słowá niećierpliwośći z ust swojich wypuszczał / niewinnośći swojey wielce broniąc / á ná Bogá śię uskarżájąc. III. Ná ostátek opisuje śię náwiedzenia tego wesoły koniec: Bo PAN przywiodszy Jobá do skruchy / znowu mu ná wszystkich dobrách hojnie błogosłáwił / dźiatki inne dał / y żywotá przedłużył.

ROZDZIAL I.

Job mąż pobożny y májętny. 6. od Bogá przez Szátáná odjęćiem dobr, y dźiatek kuszony. 20. ćierpliwie wszystko znośi, á Bogu zá to dobrorzeczy.

1 BYł mąż w źiemi Uz imieniem Job: á ten mąż był a doskonáły / y szczery / y bojący śię Bogá / á odstępujący od złego. 2 Y urodźiło mu śię śiedm synow / á trzy Corki. 3 A miał dobytku śiedm tyśiecy owiec y trzy tyśiące wielbłądow / y pięć set jarzm wołow / pięć set oślic / y czeládźi bárzo wiele: Ták / iż on mąż był namożniejszym nád wszystkie ludźie / ná Wschod słońcá.

a Ezech 14.14.

4 Y Zchadzáli śię Synowie jego / á spráwowáli uczty / káżdy w domu *swym* dniá swojego: y posyłáli / á wzywáli trzech śiestr swojich, áby jadáły y pijáły z nimi. 5 A gdy wkoło obeszły dni uczty / posyłał Job / á pośwwiącał je: á wstawájąc ráno / spráwował cáłopalenia *według* liczby ich wszystkich. Bo mowił Job: 6 Podobno zgrzeszyli Synowie moji / á złorzeczyli b Bogu w sercách swych: Ták czyniwał Job po one wszystkie dni.

b H. Błogosłáwili I. myślili co złego o Bogu.

7 Y Stáło śię *niektorego* dniá / gdy c przyszli Synowie Boży / áby stáneli przed PAnem / że też przyszedł y Szátan miedzy nie. 8 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Z kąd idźiesz? Y odpowiedźiał Szátan PAnu / y rzekł; Okrążałem źiemie / y przechadzałem d śię po niey. 9 Y rzekł PAN do Szátáná;

c Job. 2. 1.

d 1 Piotr 5. 8.

Przy=

Przypátrzyłżeś śie słudze memu Jobowi/że mu niemász rownego ná ziemi? Mąż to doskonáły/ y szczery/ bojący śie Bogá / y odstępujący od złego. 9 Y odpowiedźiał Szátan Pánu y rzekł: Izaż śie Bogá Job dármo boji? 10 Azażeś go ty nie ogrodźił /y domu jego / y wszystkiego co ma / w około zewsząd? Błogosłáwiłeś spráwam rąk jego/ y dobytek jego rozmnożył śie ná źiemi. 11 Ale śćiągni tylko rękę twoję / á dotkni wszystkiego co ma / *obaczysz* jeslić w oczy złorzeczyć nie będźie? 12 Tedy rzekł PAn do Szátáná: Oto wszystko co ma *jest* w ręce twojey: tylko náń nie śćiągaj ręki twey. Y odszedł Szátan od oblicza PAńskiego.

13 Stáło śie tedy *niektorego* dniá/ gdy Synowie jego/y Corki jego jedli y pili wino w domu brátá swego pierworodnego: 14 Przybieżał poseł do Jobá / y rzekł: Woły oráły/á ośłice śie pásły podle nich. 15 Y przypádli Sábejczycy/y zábráli je/ á sługi pozábijáli ostrzem mieczá / á uszedłem tylko ja/ja sam / ábymći oznájmił. 16 A gdy ten jeszcze mowił/ przyszedł drugi/y rzekł: Ogień Boży zpadł z nieba y zpalił owce y sługi/y pożárł je / á uszedłem tylko ja / ja sam/ábymći oznájmił.

17 A Gdy ten jeszcze mowił / przyszedł y inny / y rzekł: Cháldejczycy / rozsádźiwszy śie ná trzy hufce / wypádli ná wielbłądy / y zábráli je / y sługi pozábijáli ostrzem mieczá; á uszedłem tylko ja/já sam/ ábymći oznájmił.

18 A Gdy ten jeszcze mowił / przybieżał y inny / á rzekł: Synowie twoji y Corki twoje jedli y pili wino/w domu brátá swego pierworodnego. 19 A oto wiátr gwałtowny przypadł od oney strony pustynie / y uderzył ná cztery węgły domu/ ták/ że upadł ná dźieći / y pomárły: á uszedłem tylko ja / ja sam / ábymći oznájmił.

20 Tedy wstał Job/y rozdárł płászcz swoj/y ogolił głowę swą/á upadszy ná źiemię / uczynił *PANU* pokłon. 21 Y rzekł: Nágim wyszedł e z żywotá mátki mojey / y nágim śię záś támże wroćę: PAn dał / PAn też wźiął niech będźie imię PAńskie błogosłáwione. 22 W tym wszystkim f nie zgrzeszył Job: á nie przypisał Bogu nic nieprzystojnego.

e Psalm. 49.18. 1 Tym. 4. 7. Kázn. 5. 14.

f Job. 2. 10.

ROZDZIAL. II.

Job z dopuszczenia Bożego, od Szátáná ná ćiele utrapiony. 9 Żony swey urągánia znosi. 11. trzej przyjaćiele jego przyszli, áby go ćieszyli.

1 Y Stáło śie *niektorego* dniá/ gdy a przyszli Synowie Boży / áby stanęli przed PANEM / przyszedł też Szátan miedzy nie / áby stánął przed PAnem. 2 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Gdźieś *był*, z kąd idźiesz? Y odpowiedźiał Szátan PANU / á rzekł: Okrążałem źiemię / y przechodźiłem śie po niey. 3 Zátym rzekł PAN do Szátáná: Przypátrzyłżeś śie słudze memu Jobowi / że mu niemász rownego ná źiemi? Mąż *to* doskonáły y szczery/ bojący śie Bogá á odstępujący od złego/y ktory jeszcze trwa w uprzejmośći swojey: á tyś mię pobudźił przećiw niemu / ábym go niszczył bez przyczyny. 4 Y odpowiedźiał Szátan PAnu / y rzekł: Skorę zá skorę/ y wszystko co ma człowiek / da zá duszę swoję. 5 Ale śćiągni tylko rękę twoję / á dotkni kośći jego / y ćiáłá jego / *ujrzysz* jesliżeć w oczy złorzeczyć nie będźie? 6 Tedy rzekł PAN do Szátáná: Oto w ręce twojey jest: wszákże żywot jego záchowaj.

7 Wyszedszy tedy Szátán od oblicza PAńskiego/záráźił Jobá wrzodem złym / od stopy nogi jego/ áż do wierzchu głowy jego: 8 Ták/ że wźiął skorupę / áby śię nią skrobał: y śiedźiał w popiele. 9 Y rzekłá mu żoná jego: A jeszczeż trwasz b w uprzejmośći twojey? Złorzeczże Bogu/á umrzyj. 10 Y rzekł do niey: Ták *właśnie* mowisz / jáko szalone niewiásty mawiáją: Izali *tylko* dobre przyjmowáć będźiemy od Bogá / á złego przyjmowáć nie będźiemy? W tym wszystkim c nie zgrzeszył Job usty swymi.

11 A Gdy usłyszeli trzey przyjaćiele Jobowi/ to wszystko utrapienie ktore náń przypádło / przyszli káżdy

a Job. 1. 6.

b Mich. 7. 6. Tobia. 2. 22. Mátt. 10.36.

c Job. 1. 22.

z miejscá swego / Elifás Temánczyk / y Bildád Suhitczyk / y Sofár Náámátczyk: bo śie byli námowili pospołu / áby przyszedszy po-
12 żálowáli go / y ćieszyli go. ♣ A podniozszy oczy swoje z dáleká / nie poználi go: y wyniozszy głos swoj płákáli / á rozdárszy káżdy płászcz swoj / miotáli proch nád głowy swe
13 ku niebu. ♣ Y śiedźieli z nim ná źiemi śiedm dni / y śiedm nocy: á żaden do niego słowá nie przemowił: Bo widźieli że śie gwałtownie wzmagáłá boleść jego.

ROZDZIAL. III.

Job dniowi národzenia y nocy poczęćia swego złorzeczy. 11. Życzy sobie áby był umárł záraz po národzeniu swym, żeby odpoczywał z innymi w pokoju. 20. Y ćiężko śie ná utrapienie swe uskarża.

1 POtym otworzył Job ustá swoje / y złorzeczył dniowi swemu.
2 ♣ Y záwołał Job / mowiąc: ♣ *Bodaj*
3 był zginął dźień ktoregom a śie urodźił! y noc *w ktorey* rzeczono: Począł
4 śie mężczyzná! ♣ *Bodaj* śie był on dźień obroćił w ćiemność! by śie był o nim nie pytał Bog z wysokośći! y nie był oświecony świátło-
5 śćią! ♣ *Bodaj* go byłá záćmiłá ćiemność / y ćień śmierći! by go był ogárnął obłok! y ustrászyłá go gorącość dźienna!
6 ♣ *Bodaj* byłá noc one ośiádłá ćiemność / áby nie szłá w liczbę dni rocznych! y w liczbę
7 mieśiącow nie przyszłá! ♣ *Bodaj* noc oná byłá sámotna! á śpiewánia
8 áby nie było w niey! ♣ *Bodaj* ją byli przeklęli / ktorzy przeklináją dźień / ktory są gotowi wzruszáć płácz swoj.
9 ♣ *Bodaj* śie były záćmiły gwiazdy *przy* zmierzkániu jey! á czekájąc świátłá / áby śie go byłá nie doczekáłá / áni nie oglądáłá zorze porán-
10 ney! ♣ Yż nie záwárłá drzwi żywotá mego / á nie skryłá boleśći od oczu mojich.

a *Jerem. 20.14.*

11 PRzeczżem w żywoćie b nie umárł / *ábo* gdym z żywotá wy-
12 szedł / *czemum* nie zginął? ♣ Przeczże mie piástowano c ná kolánách? á
13 przeczżem ssał pierśi? ♣ Abowiem bym teraz leżał y odpoczywał: spał-
14 bym y miałbym pokoj: ♣ Z krolmi y

b *Job. 10.18. Jerem. 20.17.*

c *H. zábieżáły mi kolāná.*

z rajcámi źiemie / ktorzy sobie budo-
15 wáli *ná* miejscách pustych: ♣ Abo z Kśiążęty / ktorzy mieli złoto / á ná-
16 pełniáli domy swe śrebrem. ♣ Abo *czemum* śie nie stał jáko martwy płod skryty? *ábo* jáko niemowiątká *ktore* nie oglądáły świátłośći. ♣
17 Tám niepobożni przestawáją strászyć / y tám odpoczywáją zwątleni w
18 śile. ♣ Támże więźniowie sobie wydycháją / á niesłyszą głosu trapiącego
19 *ich.* ♣ Máły y wielki tám sobie *są* rowni / á niewolnik wolny od PAná swego.
20 PRzecz nędznemu dána jest świátłość / á żywot *tym* ktorzy
21 są utrapionego duchá? ♣ Ktorzy czekáją śmierći / á nie przychodźi: choć jey pilniey szukáją niż skárbow skry-
22 tych. ♣ Ktorzyby śie z rádośćią weselili pląsájąc / gdyby náleźli grob. ♣
23 *Przecz dána jest świátłość* mężowi / ktorego drogá skryta jest / á ktorego
24 Bog *ćiężkośćiámi* ogárnął? ♣ Abowiem / d kiedy mam jeść / wzdychánie moje przychodźi / á rozchodźi śie jáko
25 wodá ryczenie moje: ♣ Bo strách / ktoregom śie lękał przyszedł ná mie / á czegom śie obawiał przydáło mi
26 śie. ♣ Nie byłem bezpieczny / ánim śie uspokojił / ánim odpoczywał / á przećie ná mie przyszłá trwogá.

d *H. Przed chlebem mojim.*

ROZDZIAL IV.

Elifás Jobá z niećierpliwośći gromi, á z mizerney kondyciey jego, dowieść uśiłuje, iż go Bog zá jego grzechy náwiedza. 12. z objáwienia Bożego twirdząc. 17. że przed Bogiem nie jest czysty żaden człowiek, 18. á ndwet że śie y w Anjołách grzech ználazł.

1 TEdy odpowiedźiał Elifás Te-
2 mánczyk / y rzekł: ♣ Jeśli będźiemy mowili z tobą / nie będźieszći *to* przykro? Ale ktoż śie może od mo-
3 wienia zátrzymáć? ♣ Otoś ich wiele uczył / y ręce mdłe potwirdzał.
4 ♣ Upadájącego wspieráły mowy twoje / á koláná zemdlone pośila-
5 łeś. ♣ A teraz gdy *co* ná ćię przyszło / niećierpliwie znośisz: á iż ćię dotknęło trwożysz sobą.
6 AZaż pobożność twojá nie byłá ufnośćią twoją: á uprzejmość spraw twojich / oczekawániem two-
7 jim? ♣ Wspomni proszę / kto kiedy

niewin-

niewinny zginał? ábo gdźieby ludźie ś. żerzy zniszczeli? ✠ Jákom widźiał / że ći / ktorzy oráli ᵃzłość / y rozśiewáli przewrotność / toż też záśie żeli. ✠ Bo tchnieniem ᵇBożym giną / á od Duchá gniewu jego niszczeją. ✠ Ryk lwi y głos lwice/y zęby lwiąt/wytracáją. ✠ Lew ginie/iż nie ma łupu / y szczenietá lwie rozproszone bywáją. ✠ Nád to doszło mie słowo potájemnie / y pojeło ucho moje cokolwiek z niego. ✠ W rozmyślániu widzenia nocnego / gdy przypada twárdy sen ná ludźie: ✠ Zjął mie strách y lekánie / ktore wszystkie ᶜkośći moje przestrászyło. ✠ A Duch szedł przed twarzą moją/ ták iż włosy wstáły ná ćiele mojim. ✠ Stánął/á nie znałem twarzy jeº: kształt *tylko jákiś był* przed oczymá mymi: Ucićszyłem śie / y słyszałem głos *mowiący*: ✠ Izali człowiek może być spráwiedliwszy niżeli Bog? ábo mąż czystszy niż Stworzyćiel jego? ✠ Oto w sługách jego ᵈniemász ᵉdoskonáłośći / á w Anjelech swojich ználazł niedostátek: ✠ Dáleko więcey w tych / co mieszkáją w domiech gliniánych / ktorych grunt jest ná prochu / y ztárći bywáją snádniey niżeli mol. ✠ Od poránku áż do wieczorá/bywáją ztárći: áiż *tego* nieuważáją/ná wieki zginą. ✠ A zaż zacność ich niepomija z nimi? umieráją/ále nie w mądrośći.

Margin: a Przyp. 22. 8. Ozea. 10. 13. Gálát. 6. 7. — b Ezái. 11. 4. 2 Thess. 2. 8. Objáw. 2. 16. — c Dán. 10. 8. — d I. nie ufa. — e Job. 15. 15. 2 Piotr 2. 4.

Rozdział V.

Elifáś dowodźi tego, co powiedźiał. 2. 3. że Bog tylko niepobożne karze á dobrym folguje. 17. 18. Rádźi Jobowi, áby to przyznał, Bogu chwałę dał, y przed nim śie upokorzył. 19. tedy wybáwiony będźie.

Zawołajże tedy jesli kto jest / cóćby odpowiedźiał? A do ktoregoż śie z świetych obrócisz? ✠ Záiiste głupiego zábija gniew/á prostaká umarza záwiść. ✠ Jam widźiał głupiego ᵃiż śie rozkorzenił / álem wnet źle tuszył mieszkániu jeº. ✠ Odddaleni będą Synowie jego od zbáwienia/y ztárći będą w bramie/á nie *będźie* ktoby *ich* wyrwał ✠ Żniwo jego głodny pożrze / y z *sámego* ćiernia wybierze je / á połknie chćiwy bogáctwá tákowych. ✠ Abowiem nie z prochu wychodźi utrapienie / áni z źiemie wyrasta kłopot. ✠ Ale człowiek ná kłopot śie rodźi/ jáko iskry z węgla latáją wzgorę. ✠ Zájiste/jabym szukał Bogá: á Bogu bym przedłożył spráwę swoję: ✠ Ktory czyni rzeczy ᵇwielkie y nie wybadáne dźiwne/ktorym liczby nie mász. ✠ Ktory dawa deszcz ná źiemię y zpuszcza wody ná polá. ✠ Ktory sadza pokorne ᶜwysoko / á smętne wywyższa ku zbáwieniu. ✠ Ktory wniwecz obraca ᵈmyśli chytrych/ ták iż ręce ich niespráwią *nic* skutecznº. ✠ Ktory chwyta ᵉmądre w chytrośći ich/ á rádę przewrotnych prętko niszczy. ✠ We dnie tácżáją śie *jáko* w ćiemnośćiách: á jáko w nocy ᶠmácáją w południe. ✠ Ktory záchowywa ubogieº od mieczá/od ust ich y od ręki gwałtowniká. ✠ Mać ucisniony ná dźieję / ále nieprawość ztuli ustá ᵍswe. ✠ Oto błogosłáwiony człowiek ktorego Bog karze: Przetoż karániem Wszechmocnego ʰniepogardzaj. ✠ Bo on zránia i y záwiezuje: uderza/á ręce jego uzdrawiáją. ✠ Z sześći ućiskow k wyrwie ćie: á w śiodmym nie tknie śie ćiebie złe. ✠ W głodźie wybáwi ćie od śmierći: á ná wojnie z rąk mieczá. ✠ Przed biczem języká ukryty będźiesz: á nie ulękniesz śie w zpustoszeniu/ gdy przyjdźie. ✠ W zpustoszeniu y w głodźie śmiać śie będźiesz: á zwierząt źiemskich bać śie nie będźiesz. ✠ Bo z kámieniem polnym *będźie* przymierze twoje: á okrutny zwierz polny ˡ spokojnym ći śie stáwi. ✠ Y poznasz że *jest* spokojny przybytek twoj / y náwiedźisz mieszkánie twoje / á nie zgrzeszysz. ✠ Doznasz też iż rozmnożone będźie naśienie twoje / á potomstwo twoje *będźie* jáko źiele źiemie. ✠ Wnidźiesz w szedźiwośći do grobu: jáko znoszone bywa zboże w stog czásu swego. ✠ Otośmy tego doszli / że ták jest: słuchajże tego / á uważaj to sam u śiebie.

Margin: a Psalm 37. 35. — b Job. 9. 10. Psalm 72. 18. Rzym. 11. 33. — c 1 Sám. 2. 7. Psalm. 113. 7. — d Nehe. 4. 15. Psalm. 33. 10. Ezái. 8. 10. — e 1 Kor. 3. 19. — f 5 Moj. 28. 29. — g Psalm. 107. 42. — h Przyp. 3. 11. Zyd. 12. 5. Jákob. 1. 12. Objáw. 3. 19. — i 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. Ezái. 30. 26. — k Psalm. 91. 3. Przyp. 24. 16. — l Ozea. 2. 18.

Rozdział VI.

Job śie uskarza ná swe ćiesznośći. 6. Elifásowi ktory go ćieszy nágánę dawa. 8. Smierći prágnie. 11. niećierpliwość

wość ſwą krewkośćią człowieczą okrywa. 13. Przećiw ſkárdze Elifáſowey ſumieniem śię dobrym ſſczyći. 24. A pokaránie przyjaćielſkie przyjąć obiecuje, jeſliby ſłuſſne było: á żeby śię z nim łáſkáwiey obchodźili prośi.

1 Y Odpowiedźiał Job / á rzekł: 2 ☙ O gdyby pilnie zważono nárzekánie moje / á biedę moję poſpołu ná wagę włożono. 3 ☙ Tedyby byłá ćięższa nád piaſek morſki / przetoż mi y słow nie ſtawa. 4 ☙ Abowiem ſtrzały a Wszechmocnego *tkwią* we mnie / ktorych jad wyſuſſył duchá mego / *A* ſtráchy Boże walczą przećiwko mnie. 5 ☙ Izali ośieł b dźiki ryczy nád trawą? ábo woł / izali ryczy nád paſſą ſwoją? 6 ☙ Izali może być jedźion rzecz niesmáczna bez soli? ábo jeſtli jáki ſmák w białku jájowym? 7 ☙ *Czego śię przed tym* niechćiáłá dotknąć duszá mojá / to *teraz* jeſt c boleśćią ćiáłá mego. 8 ☙ Bodajże śię zpełniłá prozbá mojá! Niechże mi Bog da czego oczekáwam! 9 ☙ Oby śię Bogu podobáło / żeby mię zniſſczył / á żeby mię wyćiął rozpuśćiwſſy rękę ſwoję! 10 ☙ Bo mam jeſſcze poćiechę ſwoję (choćiaż pałam w boleśći / á *Bog* mi nie folguje) żem nie tájił słow Swiętego. 11 ☙ Coż *jeſt* zá moc mojá / ábym d potrwał? ábo co *zá* koniec moj / ábym przedłużył żywotá mego? 12 ☙ Izali moc kámienna / moc mojá? ábo ćiáło moje miedźiáne? 13 ☙ Azaż obrony mojey niemáſſ przy mnie? ázaż rozſądek oddalony ode mnie? 14 ☙ Przećiwko temu / ktorego litość słábieje ku bliźniemu ſwemu / y ktory bojaźń Wszechmogącego opuśćił. 15 ☙ Bráćia moji omylili *mię* jáko potok: pominęli jáko gwałtowne potoki: 16 ☙ Ktore bywáją mętne od lodu; w ktorych śię śnieg ukrywa. 17 ☙ Czáſu *ktorego* topnieją / zágina: *á czáſu* gorącośći / niſſczeją z mieyſcá ſwego. 18 ☙ Udawáją śię tám y ſám z drog ſwojich: rozćiekáją śię po mieyſcách bezwodnych / y giną. 19 ☙ Podrożni ludźie z kráiny Temán obaczyli je: á ktorzy ſſli do Sebá / mieli w nich nádźieję. 20 ☙ *Ale* śię záwſtydźili / iż w nich dufáli / á gdy tám przyſſli oſſukáli śię. 21 ☙ Ták záiſte *y wy*, bywſſy / nie jeſteśćie; widząc utrapienie moje / lękaćie śię: 22 ☙ Izalim mowił: Przynieśćie mi *co*: á z májętnośći wáſſey dajćie mi dáry? 23 ☙ Y wybáwćie mię z rąk nieprzyjaćielá / á z rąk okrutnikow odkupćie mię. 24 ☙ Náuczćież mię / á ja umilknę: á w czymem zbłądźił pokażćie mi. 25 ☙ O jákoż ſą mocne słowá prawdźiwe? Ale coż ſpráwi obwinienie wáſſe. 26 ☙ Izali słowá *moje* obwinić myślićie: á przewiewáć mowy utrapionego? 27 ☙ Y ná śierotę tárgaćie śię / y kopiećie *doły* pod przyjaćielem ſwojim. 28 ☙ Przetoż przypátrzćie mi śię teraz / á *obáczyćie* jeſli kłamam przed oblicżem wáſſym. 29 ☙ Obaczćie śię / proſſę / á niech nie będźie *w was* nieprawość: obaczćie śię / á *poznaćie* że jeſt ſpráwiedliwość mojá przy mnie: 30 ☙ A iż niemáſſ w języku mym nieprawośći: y nie mamże znáć utrapienia mego?

a *Pſalm.* 38. 3.

b *I. Ośieł leśny.*

c *I. Pokármem.*

d *H. Abym śię ſpodźiewał.*

e *I. Záſromáli śię.*

ROZDZIAŁ VII.

Job dawa znáć, że śię Bog náder ſrogo z nim obchodźi, w tym krotkim żywoćie, niedájąc wytchnienia. 12. Stworzeniu mdłemu: nád ktorym nie tákby miał moc ſwą pokázowáć. 15. A przetoż śmierći ſobie żąda. 20. A przytym o odpuſſczenie grzechow Bogá prośi.

1 Y Zali a czás nie jeſt zámierzony człowiekowi ná źiemi? á jáko dni najemnicze *nie ſą* dni jego? 2 ☙ Jáko sługá prágnie ćieniá / á jáko najemnik czeka *końcá* prace ſwojey: 3 ☙ Tákem ja prawem dźiedźicznym wźiął mieśiące prożne / á nocy bolesne ſą mi náznáczone. 4 ☙ Ukłádeli śię / tedy mowię; Kiedyż wſtánę? á *rychło* pominie noc? y pełen bywam myślenia b áż do świtánia. 5 ☙ Obleczone jeſt ćiáło moje w robaki / y w plugáſtwo z prochu: ſkorá mojá popádáłá śię / y rozśiádłá śię. 6 ☙ Dni moje prętſze ſą niż czołnek tkácki / y ſtráwione ſą bez nádźieje. 7 ☙ Wſpomni o PANIE iż wiátrem *jeſt* c żywot moj / nie wroći śię oko moje / áby widźiáło dobre rzeczy. 8 ☙ Ani mię oglądá oko ktore mię widáło: oczy twoje *obrocone będą* ná mię / á mnie nie będźie. 9 ☙ *Jáko* niſſczeje obłok / y przemija / ták zſtępujący do grobu nie wynidźie. 10 ☙ Nie wroći śię

a *I. Izali nieżołnierſki jeſt żywot człowieczy*

b *H. Y obracam śię.*

c *Job.* 8. 9. y 14. 1. y 16. 22 *Pſalm.* 78. 39. y 90. 5. y 102. 12. y 103. 14. y 144. 4 *Ezái.* 40. 6. *Jákob.* 4. 14. 1 *Piotr* 1. 24.

więcey do domu swego / áni go wię=
11 cey poźna mieysce jego. ♣ Przetoć ja niemogę záwśćiagnać uſt mojich: mowić będę w utrapieniu duchá me=go/będę rozmawiał w gorzkośći du=
12 ſze mojey. ♣ Yzaż em ja jeſt morze / ábo wieloryb/żeś mię oſádźił ſtrażą?
13 ♣ Gdym rzekł; Poćieſzy mię łoże moje / y ulży mi nárzekánia mego
14 pośćiel mojá: ♣ Tedy mię ſtráſzyſz przez ſny/ y przez widzenia trwożyſz
15 mną. ♣ A przetoż/obráłá ſobie obie=ſzenie duſzá mojá / á śmierć ráczey/
16 niż zoſtáć w kośćiách. ♣ Sprzykrzy=łem ſobie żywot, nie wiecznie będę żyw. Zániechayże mię: bo márno=
17 śćia ſa dni moje. ♣ Coż jeſt człowiek d że go ták wielce ważyſz? á że przy=
18 kładaſz ku niemu ſerce twoje? ♣ A że go náwiedzaſz ná káżdy záránek? y ná káżdą chwilę doświadczaſz go? ♣
19 Pokądże śię nie odwroćiſz odemnie? á nie zániechaſz mię áżbym przeł=
20 knął ślinę moję? ♣ Zgrzeſzyłem/coż mam czynić/ o ſtrożu ludzki? czemuś mię ſobie zá cel położył / ábym był
21 ſam ſobie ćiężarem. ♣ Przecż nie odeymieſz przeſtępſtwá mego / y nie przepuśćiſz nieprawośći mojey? bo śię teraz w prochu położę: á choćbyś mię ſzukał ráno, nie będźie mię.

d Pſalm 8. 5. y 144. 3. Zyd. 2. 6.

ROZDZIAŁ VIII.

Bildád Elifáſowi gromić Jobá pomaga, ukázujac iż Bog nieſprawiedliwym być nie może. 8. á iż tak przodkowie ich z dawná wierzyli. 11. á iż śię onemu dźieje jáko y innym obłudnikom. 20. do tego go wiodac, áby śię náwroćił jeśli chce wſkorać.

1 Odpowiedźiał Bildád Suhit=
2 czyk/á rzekł: Pokądże rzeczy tá=kowe mowić będźieſz? á pokąd będą słowá uſt twojich/jáko wiátr gwał=
3 towny? ♣ Izażby miał Bog ſąd podwroćić a? á Wſzechmocny miał=by ſpráwiedliwość wynicowáć? ♣
4 Że Synowie twoji zgrzeſzyli prze=ćiw niemu / przetoż je puśćił w rękę
5 nieprawośći ich. ♣ Jeſli śię ty wczás náwroćiſz b do Bogá/á będźieſz
6 śię modlił Wſzechmocnemu: ♣ Je=śli będźieſz czyſtym y ſzczerym/tedyć pewnie ocući dla ćiebie / y ſpokojne uczyni mieſzkánie ſpráwiedliwośći
7 twojey. ♣ A choć początek twoj máły będźie/ jednák oſtátek twoj bárzo śię
8 rozmnoży. ♣ Bo ſpytaj śię/ proſzę/ wieku c ſtárego / á nágotuj śię ku wyſzpiegowániu Ojcow ich. ♣
9 (Gdyż wczorájſzymi d jeſteſmy / á nic nie wiemy: poniewaz jáko ćień ſą
10 dni náſze ná źiemi) ♣ Oni ćię náu=czą / y powiedzą: y z ſercá ſwego
11 wypuſzczą słowá. ♣ Azaż uróśćie śi=towie bez wilgotnośći? Izali uro=
12 śćie rogożie bez wody. ♣ Owſzem je=ſzcze e w zielonośći ſwojey/niż bywa podćięte / prędzey niż inna trawá
13 uſycha. ♣ Tákieć ſą drogi f wſzy=ſtkich/ktorzy zápominája Bogá: y ták nádźieja obłudniká zginie. ♣
14 Podćięta bywa nádźieja jego/á jáko
15 dom pájąka/ufánie jego. ♣ Zpoleże=li ná domu ſwojim / nie oſtoi śię: weſprzeli śię ná nim / nie zádźierży
16 śię. ♣ Zieleni śię ná słońcu/ y w o=grodźie jego świeża látorośl jego
17 wyraſta. ♣ Nád źrzodłem zpłata śię korzenie jego / y ná mieyſcu kámie=
18 niſtym rozkłada śię. ♣ Ale gdy go wytną z mieyſcá jego / tedy śię go mieyſce záprzy/mowiąc: Niewidźia=
19 łem ćię. ♣ Toć to jeſt weſele drogi je=
20 go/á inny z źiemie wyrośćie. ♣ Oto Bog nie odrzući człowieká ſzczere=
21 go: ♣ Ale złośnikom niepoda ręki: ♣ Aż śię nápełnią śmiechem uſtá twe/ á wárgi twoje wykrzykániem. ♣
22 Gdyż ktorzy ćię máją w nienawi=śći/obleczeni będą wſtydem/ á przy=bytku niepobożnych nie będźie.

ROZDZIAŁ IX.

Job Bildádowi przyznawa że Bog ſpráwiedliwie ludźie karze. 15. Lecż przytym náucza, że nie idźie zá tym, áby go Bog jáko człowieká niezbożnego miał karáć: ponieważ onemu y pobożne wolno náwiedzáć. 25. czego też przykłádem ſwym włáſnym dowodźi.

1 Odpowiedźiał Job/á rzekł; ♣
2 Prawdźiwie wiem że ták jeſt; Bo jákożby miał być uſpráwiedli=wiony człowiek przed Bogiem? ♣
3 Jeſliby śię z nim chćiał ſpieráć/ nie odpowie mu z tyśiacá ná jednę
4 rzecz. ♣ Mądry jeſt ſercem/y mocny śiłą: ktoż użył pokoju ſtáwiwſzy

a 5 Moj. 32. 4. 2 Kron 19. 7. Tren. 1. 18. Dán. 9. 7. 14
b Job. 22. 23.

c 5 Moj 4. 32.
d Job. 7. 6. y 14. 2. 1 Moj 47. 9. 1 Kron 29. 15. Pſalm 102. 12 y 144. 4
e Pſalm 129. 6. Jerem. 17. 6.
f Job. 11. 20. y 18. 14 Pſalm 112. 10. Przyp. 10. 28.

sie mu upornie? 5 ♣ On przenosi gory / á nie wiedza *ludźie* kto je podwraca w gniewie swym. 6 ♣ On wzrusza źiemie z miejscá swego / á slupy jey trzesa sie. 7 ♣ Gdy on zákaże słońcu / nie wschodźi : y gwiazdy pieczetuje. 8 ♣ On sam rozpościera niebiosá / y depce po wáłách morskich. 9 ♣ On spráwił Woz niebieski a z gwiazd / Oryoná y Hiády / y *inne gwiazdy* skryte ná południe. 10 ♣ On czyni rzeczy b wielkie / á niewybádáne y dźiwne / ktorym nie máß liczby. 11 ♣ Oto / idźieli mimo mie / nie widze go : á przechodźili / nie bacze go. 12 ♣ Oto gdy co porwie / ktoż go przymusi c / áby przywroćił : ábo ktoż mu rzecze; Coż czyniß? 13 ♣ Gdyby Bog nie odwrocił gniewu swego / upádliby przed nim pomocnicy hárdźi. 14 ♣ Jákoż mu ja tedy odpowiem? *jákie* słowá obiore przećiwko niemu? 15 ♣ Ktoremu / choćiażbym był spráwiedliwym / nie odpowiem : owßem sie sedźiemu memu d upokorze. 16 ♣ Chćebym go wzywał / á onby mi sie ozwał / przećie nie wierze / áby przypuśćił do ußu głos moj. 17 ♣ Bo mie stárł w wichrze; y rozmnożył ráNy moje bez przyczyny. 18 ♣ Nie dopußcza mi odetchnac / owßem mie násyca gorzkośćiámi. 19 ♣ Jesli sie *udam* do mocy / oto on namocniejßy : á jesli do sadu / ktoż mie z nim zprowádźi? 20 ♣ Jeslibym sie uspráwiedliwiał / ustá e moje potepia mie : jeslibym sie doskonáłym czynił / tedy mie przewrotnym być pokaże. 21 ♣ Choćiażbym był doskonáły / przećie ja tego do śiebie znáć nie bede / *ále* dam nágáne żywotowi memu. 22 ♣ Jedno jest / dla czegom to mowił : *że ták* doskonáłego / *jáko* y niezbożnego on niszczy. 23 ♣ Jesli biczem nagle zábijá / z pokußenia niewinnych náśmiewa sie. 24 ♣ Ziemiá podána bywa w rece niezbożniká : oblicze sedźiow jey zákrywa. ♣ A jesliż nie on? ktoż tedy inny jest *co to czyni*? 25 ♣ Ale dni moje pretße były niż f poseł : ućiekły / á nie widźiáły nic dobrego. 26 ♣ Przemineły jáko pretkie łodźie : 27 jáko orzeł lecacy do żeru. ♣ Jesli rzeke ; Zápomnie nárzekánia mego / zániecham gniewu swego / á pośile

a Amos 5. 8. b Job. 5. 9. Psalm. 72. 18. Rzym. 11. 33. c Ezái. 45. 9. Rzym. 9. 20. d Psalm 143. 2. e Przyp 20. 9. 1 Jan. 1. 8. f Mąd. 5. 9.

sie : 28 ♣ Tedy sie lekam wßystkich boleśći mojich : widzac że mie z nich nie wypuśćiß. 29 ♣ Jeslim ja niezbożny / przeczże prozno prácuje? 30 ♣ A choćbym sie umywał wodámi śnieżnymi / y oczyśćiłbym mydłem rece moje : 31 ♣ Wßákże w dole zánurzyß mie / y brzydźić sie mna beda ßáty moje. 32 ♣ Abowiem on nie jest człowiekiem jáko ja / ábym mu śmiał odpowiedźieć / *ábo* żebym z nim miał iść w práwo. 33 ♣ Bo nie máß miedzy námi g rozjemce / ktoryby mogł rozwieść spráwe náße. 34 ♣ Niech tylko zdejmie ze mnie rozge swoje / á strách jego niech mie nie stráßy : 35 ♣ Tedy bede mowił / á nie bede sie go bał : Bom ja nie jest h táki sam u śiebie

g I. Pośrzedniká h T. jákim wymie być rozumieće.

ROZDZIAL X.

Iob rzewliwie lámentujac, á wywiádujac sie od Bogá przyczyny utrapienia swego. 3. Sam przypomina, czemuby PAN ták srogo z nim postepowáć nie miał. 18. Ná narodzenie swe uskarza sie. 12. To ulżenie jákie, pierwey niżby umárł, prosi.

1 Teskni sobie dußá mojá w żywoćie mojim : rozpußcze przećiw sobie nárzekánie moje / á bede mowił w gorzkośći duße mojey. 2 ♣ Rzeke Bogu; Nie potepiajże mie : *ráczey* mi oznájmi / czemu spor ze mna wiedźieß? 3 ♣ Coż maß zá pożytek że mie ućiskaß / á iż odrzucaß spráwe rak twojich / á ráde niepobożnych oświecaß? 4 ♣ Azaż *ty* maß oczy ćielesne? ábo jáko człowiek widźi / ty widźiß? 5 ♣ Dni twoje / zaż sa jáko dni człowiecze : á látá twoje / jáko látá ludzkie? 6 ♣ Iż sie wywiáduješ niepráwośći mojey / á o grzechu mojim badaß sie. 7 ♣ Ty wieß / żem niepobożnie nic poczynał : wßákże nie jest ktoby *mie* miał a wyrwáć z reku twojich. 8 ♣ Rece twoje wykßtałtowáły b mie / y uczyniły mie : á przećie mie zewßad gubiß. 9 ♣ Pomni proße żeś mie jáko gline c ulepił / 10 á w proch mie zás obroćiß. ♣ Izali / jáko mleko nie zlałeś mie / á jáko ser 11 nie utworzyłeś mie? ♣ Skora y ćiáłem przyoblokłeś mie : á kośćiámi / y żyłámi pozpinałeś mie. 12 ♣ Żywotem y miłośierdźiem dárowałeś

a 5 Moj. 32. 39. b Psalm 119. 73. c 1 Moj. 2. 7. Psalm 103. 14.

mie: á opátrzność twojá strzegłá duchá mego. 13 A choćiaś to skrył w sercu twojim: wiem jednák że to jest d z woli twojey. 14 Jesli zgrzeße wnet tego postrzeżeß; á dla nieprawośći mojey nie przepuśćiß mi. 15 Jeslim bezbożny biádá mi; á choćbym też był spráwiedliwym/ nie podniosę głowy mojey/ bedac násycony pohańbienia y widzac utrapienie moje: 16 Ktorego przybywa; Bo jáko lew srogi goniß mie: á coraz dźiwnie śie przećiwko mnie stáwiaß. 17 Odnawiaß świádki twoje przećiwko mnie/ á rozmnażaß rozgniewánie twoje ná mie: wojská jedne po drugich sa przećiwko mnie. 18 Przecześ mie z żywotá e wywiodł? Ach bym był umárł/ żeby mie było oko nie widźiáło! 19 Obym był/ jákoby mie nie było! oby mie było záraz z żywotá do grobu zánieśiono! 20 Azaż nie trochá dni mojich? Przetoż przestań/ á zániechaj mie/ ábym śie troßeczke pośilił: 21 Pierwey niż odejde tám/ zkad śie nie wroce: do ziemie ćiemnośći/ y do ćienia śmierći. 22 Do ziemie ćiemney/ jáko chmurá/ y do ćienia śmierći: gdźie nie máß przemiány/ jedno sámá gestá ćiemność.

d H. Przy tobie.

e Job. 3. 11.

ROZDZIAL XI.

Jobá Sofár surowo gromi, że śie spráwiedliwym czyni. 4. choć jest wielkim grzeßnikiem. 7. do pokuty go nápomina. 13. 14.

1 Y Odpowiedźiał Sofár Náámátczyk/ y rzekł: 2 Azaż śie nie godźi ná wiele słow odpowiedźieć? ábo/ izali maż wielomowny bedźie uspráwiedliwiony? 3 Bedaß ná twoje plotki ludźie milczeć? A gdy ty sobie przeßydzaß/ ćiebie nikt nie záwstydźi? 4 Abowiemeś powiedźiał; Czystá jest náuká mojá/ á jestem czystym przed oczymá twymi. 5 Ale gdyby Bog chćiał mowić/ y otworzyć ustá swoje przećiwko tobie: 6 Tedyćby objáwił tájemnice madrośći żeś dwá kroć wietße karánie nád to zásłużył: przetoż uznaj/ że ćie Bog przebaczył/ dla nieprawośći twojey. 7 Izali tájemnice Boże a wybadaß? ábo doskonáłośći Wßechmocnego dościgniesß? 8 Wyßße sa niż niebiesá: coż uczyniß? głebße niż piekło: jákoż poznaß? 9 Dłużßa miárá ich/ niż ziemiá: á ßerßa/ niż morze. 10 Jesli wypleni/ ábo jesli záwrze/ álbo jesli w jedno zćiśnie/ ktoż go záwśćiagnie? 11 Abowiem on zna márność ludzka/ y widźi b nieprawość: á nie miałby tego baczyć? 12 Człowiek nierozumny nábywa rozumu/ choć śie jáko źrzebie leśnego osłá rodźi człowiek. 13 Jesli ty przygotujeß serce twoje/ á wyćiagnieß do niego rece twoje. 14 Jesliż nieprawość *jest* w rece twey/ oddal ja: á mieszkáć nie dopußczaj nieprawośći w przybytkách twojich. 15 Tedy podnieśieß oblicze twoje bez zmázy/ á bedźieß stały/ y nie bedźieß śie bał. 16 Abowiem zápomniß kłopotu; á jáko wody/ ktore pominęły/ wspomináć *go* bedźieß. 17 Y nád południe *jáśniejßy* c nástánie czás *twoj*; zácmiśli śie/ bedźieß jáko zárának. 18 Y bedźieß dufał/ májac nádźieje: á jáko w okopách d bezpiecznie spáć bedźieß. 19 Bedźieß lezał/ á nikt ćie nie przestráßy/ y uniżáć śie beda *przed* e twarza twoja wiele ich. 20 Ale oczy f niepobożnych ustána/ y ućieczká ich zginie: á nádźieja ich *bedźie jáko* wyśćie duße *z człowieká*.

a I. Madrość Boża.

b Jerem. 17. 10.

c Psalm 37. 6. Ezái. 58. 8.

d 3 Moj. 26. 5. Ezái. 58. 10.

e 3 Moj. 26. 6.

f Job. 8. 13.

ROZDZIAL XII.

Job pokázuje. 2. 3. ćierpliwość swoje. 7. Moc Boża nád stworzeniem jego. 17. y wstánowieniu y w odmiánie rożnych stanow.

1 Z Atym odpowiedźiał Job/ y rzekł: 2 Wieráśćie wy *sámi* ludźmi? y z wámiß umrze madrość? 3 Teżći ja mam serce jáko *y* wy/ ánim jest podleyßym niżeli wy: á a ktoż tego nie wie co y wy? 4 Pośmiewiskiem jestem przyjaćielowi b memu/ ktory gdy woła do Bogá/ ozywa mu śie: naśmiewiskiem *jest* spráwiedliwy/ *y* doskonáły. 5 Ten co jest upadku bliski/ jest pochodnia wzgárdzona *człowiekowi*, według myśli pokoju záżywájacemu.

6 Spokojne y bezpieczne sa namioty zbojcow c tych/ ktorzy dráźnia Bogá/ ktorym Bog dawa w rece *dobre rzeczy*. 7 A náwet/ pytaj śie prose bydlat/ á one ćie náucza:

a H. Ukogoż tego niemaß.

b Przyp. 14. 2.

c Psalm 73. 12. 92. 8.

y ptástwá niebieskiego / á oznájmi tobie. 8 Abo śie rozmow z ziemią / á oná ćie náuczy / y rozpowiedzáć ryby morskie. 9 Ktoż nie wie z tych wszystkich rzeczy / że to reká Páńska spráwiłá.

10 W Ktorego reku d jest duszá wszelkiey rzeczy żywey; y duch wszelkiego ćiáłá ludzkiego. 11 Azaż nie ucho mowy e doświadczá? jáko ustá f pokármu smákują. 12 Wlu dźiách stárych jest mądrość: á w długich dniách rostropność. 13 *Dopieroż* u PANA jest mądrość / y śiłá / y rádá / y umiejętność.

14 Oto / on burzy / á nikt nie zbuduje: zámknie g człowieká / á nikt mu nie otworzy. 15 On gdy zátrzyma wody / h wyschną: á gdy je wypuśći / podwrácáją ziemię. 16 W niego jest moc y mądrość. Jego jest błądzący / y w błąd záwodzący. 17 On obiera rajce z *mądrośći*, á sędźie przywodźi do głupstwá. 18 *On* pás Krolow rozwiezuje: y *znowu* przepásuje pásem biodrá ich. 19 Podawa Kśiążetá ná łup: á mocárze podwraca. 20 Odejmuje ustá i krásomowcom: á rozsądek stárym odbierá. 21 Wylewa wzgárdę k ná Kśiążetá; ámdli śiły mocárzow. 22 *On* odkrywa głębokie rzeczy l z ćiemnośći / á wywodźi ná jáśnią ćień śmierći. 23 Rozmnaża narody / y wytraca je: rozszerza lud / y umniejsza go m. 24 On odejmuje serce przełożonym ludu ziemie / á czyni że błądzą n po pustyni bezdrożney: 25 Zemácáją w ćiemnośćiách *gdźie* niemász świátłośći á spráwuje / że błądzą jáko pijány.

Rozdział XIII

Iob przyjaćioły swoje fuka. 7. Pokazuje iż Bog obrońce nie potrzebuje. 15. Nadźieja jego w utrapieniu. 20. Modlitwá o łáskáwe śie z nim obchodzenie.

1 Oto *te* wszystkie rzeczy widźiáło oko moje: słyszáło ucho moje / y zrozumiáło. 2 Jáko wy to wiećie / ták ja też wiem / y nie jestem podlejszym niżliwy. 3 Wszákże rádbym z Wszechmocnym mowił / y rádbym śie z Bogiem rozpierał. 4 Bośćie wy spráwcy kłamstwá: wszyscyśćie wy lekárze nikczemni. 5 Byśćie wy ráczey milczeli / á poczytanoby wam to a zá mądrość. 6 Słuchajćież teraz odporu mego: á dowody ust mojich obaczćie.

7 Izali broniąc Bogá / mowić będźiećie niepráwość: ábo zá nim mowić będźiećie fałsz? 8 Czy śie ná osobę jego oglądáć będźiećie? Czy śie o Bogá będźiećie spieráć? 9 Zaż to dobrze *będźie*, gdy on was będźie probował: zaż jáko człowiek oszukány bywa / ták *wy* go oszukaćie? 10 Zájiste karáć was będźie / jeślibyśćie skryćie twarz *jego* przyjmowáli. 11 Izali zacność jego nie ustrászy was: á strách jego nie przypádnie ná was? 12 Pámiątki wásze podobne są popiołowi: á wyniosłość wászá / kupie błotá. 13 Milczćież / zániechajćie mię / á ja mowić będę: á niech przyjdźie ná mię co chce.

14 Czemuż mam szárpáć ćiáło moje zębámi mojimi / y duszę moję kłáść w ręce swe? 15 Oto / choćby mię y zábił / przećie *w nim* będę ufał: wszákże drog mojich przed obliczem jego będę bronił. 16 Onći sam będźie zbáwieniem mojim / ále przed obliczę jego obłudnik nie przyjdźie. 17 Słuchajćież z pilnośćią mowy mojey / á powieść mojá niech przyjdźie w uszy wásze. 18 Oto śie teraz gotuję do práwá / y wiem że uspráwiedliwiony będę. 19 Ktoż śie będźie spierał ze mną / ták / ábym umilknął y umárł. 20 Tylko dwu rzeczy o *Boże* nie czyń ze mną / á przed obliczności twoją nie skryję śię. 21 Rękę twoję odemnie oddal: á strách twoj niech mną nie trwoży. 22 Potym záwołaj mię / á ja tobie odpowiem: ábo ja niech mowię / á *ty* mnie odpowiedz. 23 Wieleż jest niepráwośći y grzechow mojich? przestępstwo moje / y grzech moj pokaż mi.

24 P Rzecz że oblicze twoje zákrywasz / á poczytasz mię sobie zá nieprzyjaćielá. 25 Izali skruszysz list chwiejący śię: á źdźbło suche gonić będźiesz? 26 Abowiem piszesz przećiwko mnie gorzkośći: á przywłaszczasz mi niepráwośći młodośći mojey. 27 Y włożyłeś w pętá nogi moje / á podstrzegasz wszystkich śćie-

d *Ezái.* 42. 5. *Ezech* 18. 4. *Mąd.* 3. 1. *Dźiej.* 17. 25. e *Job.* 34. 3. f *H. Podniebienie.* g *Ezái.* 22. 22. *Objáw* 3. 7. h *Ezái.* 50. 2. i *Job.* 32. 9. k *Psalm* 107. 40. l *Jerem.* 33. 3. *Psalm* 51. 8. m *H. Y prowádźi go.* n *Psalm* 107. 4. 40.

a *Mąd.* 7. 28.

żek mojich/ y ná ślad nog mojich ná- 28 stępujesz. ✣ Choć jáko sprochniáłe *drzewo* niszczeje: á jáko szátá ktorą mol psuje.

ROZDZIAL XIV.

Job śię uskarża, 1. ná utrapienie żywotá ludzkiego. 2. 18. Odmienność jego. 16. ostrość karánia Bożego.

1 Człowiek národzony z niewiásty/ dni krotkich jest/ y pełen kłopotu. 2 ✣ Wyrasta jáko kwiát/ a y bywa podćięty: á ućieka jáko ćień/ y nie ostoji śię. 3 ✣ Wszákże y ná tákiego otwierasz oczy twoje/ á przywodźisz mię do sądu z sobą. 4 ✣ Ktoż pokáże b czystego z nieczystego? Ani jeden. 5 ✣ Gdyż zámierzone są dni jego: liczbá mieśiącow jego u ćiebie: zámierzyłeś mu kres ktorego nie może przestąpić.

6 Odstąpże od niego/ áż odpocżynie: áż przejdźie jáko najemniczy dźień jego. 7 ✣ Abowiem y *o* drzewie jest nádźieją/ choć je wytną/ że śię jeszcże odmłodźi/ á látorośl jego nie ustánie. 8 ✣ Choć śię zstárzeje w źiemi korzeń jego/ y w prochu obumrze pień jego: 9 ✣ *Wszákże* gdy uczuje wilgotność/ puśći śię/ y rozpuśći gáłęźie/ jáko szczep *młody*. 10 ✣ Ale człowiek umiera/ zemdłony będąc: á umárszy człowiek gdźież jest? 11 ✣ Jáko uchodzą wody z morza/ á rzeká opada y wysycha: 12 ✣ Ták człowiek gdy śię układźie/ nie wstánie więcey/ á pokąd stoją niebá/ nie ocući śię/ áni będźie c obudzon ze snu swego. 13 ✣ Obyżeś mię w grobie ukrył/ y utáił áżby śię ućiszył gniew twoj/ á izbyś mi zámierzył kres/ kiedy chcesz wspomnieć ná mię! 14 ✣ Gdy umrze człowiek/ izali żyć będźie? Po wszystkie dni wymierzonego czásu mego/ będę oczekawał 15 przyszłey odmiány mojey. ✣ Záwołasz/ á ja tobie odpowiem: *á* spraw rąk twojich pożądasz.

16 Aczkolwiekeś teraz kroki d moje obliczył/ áni odwłoczysz *karánia* zá grzech moj. 17 ✣ Zápieczętowáne jest w wiązance przestępstwo moje; á zgromadzasz e nieprawośći moje.

18 Prawdźiwie *jáko* gorá padszy/ rozsypuje śię: á skáłá przenośi 19 śię z miejscá swego: ✣ *Jáko* wodá wydrąża kámienie/ á powodźiá záláno bywa/ co sámo od śiebie rośćie z prochu źiemie: ták nádźieję ludzką wniwecz obracasz. 20 ✣ Przemagasz go ustáwicznie/ á on zchodźi: odmieniasz 21 podstáć jego/ y wypuszczasz go. ✣ Będą zacni Synowie jego/ tego on nie wie: jesli też wzgárdzeni/ on nie 22 bacży. ✣ Tylko ćiáło jego *poki żyw* boleje/ á duszá jego w nim kwili.

ROZDZIAL XV.

Elifás gromi Jobá z chluby jego. 14. dowodząc iż śię myli w spráwiedliwośći swojey. 17. Bog ná tym świećie złych karze, choć ná czás kwitną.

1 A Odpowiádájąc Elifás Temáńczyk/ rzekł: 2 ✣ Izali mądry ma ná a wiátr mowić? ábo ná pełniáć wschodnim wiátrem b myśl swoję. 3 ✣ Przytaczájąc słowá niepożyteczne/ y mowy z ktorych niemász pożytku? 4 ✣ Záiste ty spuszczasz bojaźń Bożą y znośisz modlitwy do Bogá. 5 ✣ Abowiem pokázują nieprawość twą ustá twoje/ choćiaś sobie obrał język 6 chytrych. ✣ Potępiáją ćię ustá twoje/ á nie ja: y wárgi twoje świadczą 7 przećiwko tobie. ✣ Czyś śię napirwszym człowiekiem urodźił? czyś 8 przed págorkámi utworzony? ✣ Izżeś tájemnic Bożych słuchał/ á niemász mądrośći jedno w tobie? 9 ✣ Coż ty umiesz/ czego my nie wiemy? ábo/ coż ty rozumiesz/ czegobyśmy 10 my nie rozumieli? ✣ Y szedźiwy y stárzec miedzy námi jest/ stárszy w 11 lećiech niż Oćiec twoj. ✣ Y lekceś sobie ważysz poćiechy Boskie? y maszże jeszcże co ták skrytego w sobie? 12 ✣ Czemuż ćię ták uniosło serce twoje? 13 ✣ Czemu mrugáją oczy twoje? Że ták odpowiáda Bogu duch twoj: á wypuszczasz z ust twojich tákowe mowy?

14 Coż jest człowiek d áby miał być czystym/ ábo żeby miał być spráwiedliwym/ urodzony z niewiásty? 15 ✣ Oto y w świętych jego e niemász doskonáłośći/ y niebiosá nie są czyste w oczach jego: 16 ✣ Dáleko więcey obrzydły jest/ y nie użyteczny człowiek/ *ktory* pije nieprawość/ jáko wodę.

a Job. 8. 9. Psalm 102. 12. y 103. 15. y 144. 4. Ezái. 40. 6.
b Psalm 51. 7.
c Dán. 12. 13. Jan. 5. 28. 1 Kor. 15. 52. 1 Thes. 4. 16.
d Job. 14. 4. y 34. 21. Przyp. 5. 21.
e H. Zszywasz.

a H. Umiejetność wiátrowa.
b H. brzuch swoj.
c Ezái. 40. 13. Syr. 18. 3. Rzym. 11. 33. 34.
d Job. 14. 4. 1 Krol. 8. 46. 2 Kron. 6. 36. Psalm 14. 3. Przyp. 20. 9. Kázn. 7. 20. 1 Jan. 1. 8.
e Job. 4. 18.

17 OKażeć/ *tylko* mie słuchaj: á com
18 widźiał/ oznájmieć. ♣ Co mą-
drzy powiedźieli/ á nie zátájili/ *co*
19 *mieli* od przodkow swojich: ♣ Kto-
rym sámym dána byłá źiemiá/ á żą-
20 den obcy nieprześedł przez nie. ♣ Po
wszystkie dni *swoje*, sam śiebie niepo-
bożny boleśnie trapi: A nie wiele
lat f zámierzono okrutnikowi. ♣
21 Głos strászliwy *brzmi* w uszách jego
że czásu pokoju pustoszący przypá-
22 dnie náń. ♣ Niewierzy żeby śię
miał náwroćić z ciemnośći/ obawiá-
23 jąc śię *zewsząd* mieczá. ♣ Tuła śię
zá chlebem/ *szukájąc* gdźieby *był*: wie
że zgotowány jest dla niego dźień ćie-
24 mnośći. ♣ Strászą go utrapienie y
ućisk: y zmocnią śię przećiwko nie-
25 mu jáko Krol gotowy do boju. ♣ Bo
wyćiągnał przećiw Bogu rękę swą/
á przećiwko Wszechmocnemu zmo-
26 cnił śię. ♣ Nátrze náń/ ná szyję *jego*,
z gęstymi y wyniosłymi tárczámi
27 swymi. ♣ Bo okrył twarz swą tłu-
stośćią swoją: á fałdow mu śię ná-
28 czyniło ná słábiznie. ♣ Y mieszka w
miástách popustoszonych/ y w do-
mách w ktorych nie mieszkano/ ktore
śię miáły obroćić w kupę rumu. ♣
29 Nie zbogáći śię/ y nie ostoji śię má-
jętność jego/ áni śię rozszerzy ná
30 źiemi doskonáłość tákowych. ♣ Nie
wynidźie z ćiemnośći: świcżą jego
látorośl ususzy płomień/ á zginie od
31 duchá g ust jego. ♣ Nie wierzy/ że
w prożnośći jest ktory błądźi; á/ że
prożność będźie nadgrodą jego. ♣
32 Przed wypełnieniem dni swojich/
wyćięty będźie/ á rozdzká jego nie
33 zákwitnie. ♣ Jáko winna máćicá
utráći niedojrzáłe groná swoje/ á já-
34 ko oliwá kwiát swoj zrzući. ♣ Abo-
wiem zgromádzenie obłudnych spu-
stoszone będźie/ á ogień pożrze przy-
35 bytki *pobudowáne* zá dáry. ♣ Po-
częli kłopot/ h á porodźili nieprá-
wość: á żywot ich gotuje zdrádę.

f *H. Skryte są przed okrutnikiem.*

g *Ezái.* 11. 4. 2 *Teſſ.* 2. 8.

h *Psalm* 7. 15. *Ezái.* 59. 4.

ROZDZIAL. XVI.

Job Elifásá, y towárzysze jego gromi, iż go ták przykro ćieszą. 6. ná ustáwiczną boleść, y wzgárdzoną kondycyą swoję styskuje. 17. niewinność y szczyrość swą Bogiem oświadcza. 22. á zá tym do skárgi śię swojey wraca.

1 A Że odpowiedźiał Job/ y rzekł:
2 ♣ Słycháłem tákowych rzeczy
wiele: Przykrymi ćieszyćielámi a
3 wy wszyscy jesteśćie. ♣ Y kiedyż *bę-
dźie* koniec tym prożnym słowom?
ábo co ćię przymusza/ że ták odpo-
4 wiádasz. ♣ Azażbym ja ták mowił
jáko wy/ gdybyśćie wy byli ná miej-
scu mojim/ azáżbym zbierał przeći-
wko wam słowá/ y kiwałbym nád
5 wámi głową swoją? ♣ Owszembym
was pośilał ustámi mymi: á ruchá-
nie warg mojich ulżyłoby *boleśći
wászych.*

6 A *Le* jeśli będę mowił/ przećię śię
nie ukoji boleść mojá/ á jeśli tez
7 przestánę/ izáż odejdźie odemnie. ♣ A
teraz zemdlił mię: spustoszyłeś ô *Bo-
że* wszystko zgromádzenie moje! ♣
8 Pomárszczyłeś mię na świádectwo;
á znáczne ná mnie schudzenie moje
ná twarzy mojey/ jáwnie świádczy
9 przećiwko mnie. ♣ Popędliwość je-
go porwáłá *mię*, y wźiął nienawiść
przećiwko mnie: á zgrzytájąc ná mię
zębámi swymi/ *jáko* nieprzyjaćiel
moj/ bystrymi oczymá swymi poj-
10 rzał ná mię. ♣ Rozdźieráją ná mię
ustá swe/ y sromotnie mię policzko-
wáli/ zebrawszy śię społu przećiwko
11 mnie. ♣ Podał mię Bog przewro-
tnemu/ á w ręce niepobożnych wydał
12 mię. ♣ Byłem w pokoju/ ále mię po-
tárł: á uchwyćiwszy mię zá szyję mo-
ję/ roztrzáskał mię/ y wystáwił mię
13 sobie zá b cel. ♣ Ogárnęli mię strzel-
cy jego: rozćiął nerki moje/ á nie-
przepuśćił: rozlał ná źiemię żołć mo-
14 ję. ♣ Zránił mię/ rána ná ránę: rzu-
15 ćił śię ná mię/ jáko obrzym. ♣ U-
szyłem wor na zśiniáłą skorę moję: ó
oszpećiłem prochem głowę moję. ♣
16 Twarz mojá płáczem oszpecona: á ná
powiekách mojich *jest* ćień śmierći.
17 CHoćiać żadnego łupiestwá nie-
mász w ręku mojich: á modli-
twá mojá jest czysta: *A jeśli nie ták*,
18 ♣ O źiemio/ niezákrywajże krwie
mojey: á niech nie ma miejscá wołá-
19 nie moje! ♣ Otoć y teraz w niebie
jest świádek moj: jest świádek moj
20 ná wysokośći? ♣ O krásomowcy
moji/ przyjáćiele moji/ wylewa łzy
21 do Bogá oko moje. ♣ Oby śię godźi-
ło wieść spor człowiekowi z Bogiem/

a *Job.* 13. 4.

b *Job.* 7. 20.

y jáko Synowi człowieczemu zbliżnim swoim!

22 Bo látá zámierzone nádchodzą: á ściészká/ ktorą śię nie wrocę już idę.

Rozdział XVII.

Job zemdlony. 2. ná nieludzkość ćieszyćielow swych śię uskarza. 3. Bogu niewinność swą przedkłada. 6. Utrapienie swe przypomina. 11. śmierći sobie życząc.

1 Duch moj strápiony jest: dni moje giną: groby mię czekáją.

2 Záiiste naśmiewcy są przy mnie/ á w ich drażnieniu mieszka oko moje.

3 Staw mi proszę rękojmię zá śię. Ktoż jest ten? Niech mi ná to da rękę: 4 Boś serce ich ukrył przed wyrozumieniem: przetoż ich nie wywyższysz. 5 Kto pochlebia przyjaćiołom/ oczy Synowi jego ustáną.

6 Wystáwił mię zájiste ná przypowieść ludźiom: y jáko śmiechowisko przed nimi. 7 Záćmione jest dla żáłośći oko moje: á wszystkie myśli moje są jáko ćień. 8 Zdumieją śię szczerzy nad tym: á niewinny przećiwko obłudnikowi powstánie. 9 Będźie śię trzymał spráwiedliwy drogi swojey: á kto ma czyste ręce/ przyczyni mocy. 10 Wy tedy wszyscy náwroććie śię/ á podźcie/ proszę: bo nie znájduję miedzy wámi mądrego.

11 Dni moje przeminęły: myśli moje rozerwáne są: *to jest,* zamysły sercá mego. 12 Noc mi śię w dźień obraca: á świátłość skraca śię dla ćiemnośći. 13 Jeśliżbym czego oczekawał/ grob *będźie* domem mojim: *á* w ćiemnośćiách usćielę łoże moje. 14 Do doku rzekę: Ojcem mojim jesteś: A do robakow: *Wy jesteśćie* mátká moja/ y śiostrą moją. 15 Bo gdźież teraz jest nádźieja mojá: á oczekawánie moje/ ktoż oglada? 16 W głębią grobu zstąpią: poniewasz w prochu spolny odpoczynek *wszystkich.*

Rozdział XVIII.

Bildád strofując Jobá, iż śiłá mowi, á rájce swe zá głupie poczyta, á iż śię też niesłusznie gniewá, y przećiw szemrze. 5. wylicza karánia ludźi niezbożnych: chcąc tym dowieść, że Job jest niezbożnym, gdyż go Bog tákże karze.

1 A Odpowiádájąc Bildád Suhitczyk/ rzekł: 2 Dokądże nie uczynićie końcá mowam? pomyślćie pierwey, á potym mowić będźiemy. 3 Czemuż nas poczytáją jáko bydło? zdamy śię mu przemierzłymi/ jáko sámi widźićie. 4 Ty/ ktory duszę twoję tráćisz w zápálczywośći twojey/ ázaż dla ćiebie będźie opuszczona źiemiá? á będą przenieśione skáły z miejscá swego?

5 Wszem świátłość a niepobożnych zgáśnie: y nie będźie świećiłá iskrá ogniá ich. 6 Swiátło śię záćmi w przybytku jego: y pochodnia jego nád nim zágáśnie. 7 Sćiśnione będą kroki śiły jego: á porázi go rádá jego. 8 Bo záwiodą w śieći nogi jego: y w uwikłániu chodźić będźie. 9 Uchwyći go śidło zá piętę jego: á przemoże go łupieżcá. 10 Skryty jest w źiemi powroz jego/ á sámołowká jego ná śćieszce. 11 Zewsząd go straszyć będą strachy: á náćierać będą ná nogi jego. 12 Wymorzy śię głodem śiłá jego: á zginienie pogotowiu jest przy boku jego. 13 Pożrze żyły skory jego: pożrze członki jego pierworodny b śmierći. 14 Ufánie jego będźie wykorzenione z przybytku c jego: á przywiedźie go do Krolá d strachow. 15 Będźie mieszkał *strach* w przybytku jego/ chćiáż nie był jego: śiárka będźie potrząśniona ná mieszkánie jego. 16 Zespodku korzenie jego uschnie: á zwierzchu będźie obćięte gáłęźie jego. 17 Pamiątká jego zginie e z źiemie/ á imienia jego nie *wspomnią* po ulicách. 18 Wypędzą go z świátłośći do ćiemnośći: á z okręgu świátá wyrzucą go. 19 Nie będźie Syn áni wnuk miedzy ludem jego: y nikt nie pozostánie w mieszkániách jego. 20 Nád dniem jego zdumieją śię potomkowie: á przodki ogárnie strách. 21 Tákoweć są mieszkánia niezbożnego/ y do tego przychodźi temu ktory nie zna Bogá.

Rozdział XIX.

Job gromi przyjaćioły swe, iż go tra-

a *Job.* 21.17. y 38.15 *Przyp.* 13.19. y 24.20

b *T.* *naćieższa śmierć*

c *Job.* 8. 23. y 11.20 *Psalm* 112. 10. *Przyp.* 10.28.

d *T.* *Do śmierći*

e *Przyp.* 2. 22.

trapić nie przestáją: pokázujac że go ráczey ćieszyć mieli, wzgląd máiąc ná sąd Boży ktory y ná nie przyść może.

1 Y Odpowiádájąc Job/ rzekł: ✤ 2 ✤ Dokądże trapić będźiećie duszę moję? á náćieráć ná mię mowámi swymi? ✤ 3 Już dźieśięć kroć zawstydźiliśćie mię: Y nie wstyd że was/ że śię ták zátwardzaćie przećiwko mnie? ✤ 4 Ale niech/ ták będźie żem zbłądźił: przy mnie zostánie błąd moj. ✤ 5 A jesli śię przećiw mnie wynośićie/ á okwiniaćie mię pohánbieniem mojim: ✤ 6 Wiedzćież/ żeć mię Bog podwroćił; y śiećią swoją obtoczył mię. ✤ 7 Oto/ wołamli o krzywdę? nie bywam a wysłuchány: Krzyczeli? nie mász sądu. ✤ 8 Drogę moję zagrodźił/ żebym przejść nie mogł: á ná śćieszce mojey ciemnośći położył. ✤ 9 Z sławy mojey złupił mię: y zdjął korone głowy mojey. 10 ✤ Popsowáł mię zewsząd/ ábym záginął: á wyrwał jáko drzewo nádźieję moję. ✤ 11 Nád to/ zápalił śię ná mię gniew jego: á policzył mię w poczet/ nieprzyjaćioł swojich. ✤ 12 Przyszły rázem hufy jego/ y utorowáły przećiwko mnie drogę swoję: y oblegli w około namiot moj. ✤ 13 Bráćią moję odemnie oddalił: á znájomi moji stronią b odemnie. ✤ 14 Opuśćili mię blisey moji: á znájomi moji zápomnieli mię. ✤ 15 Ko mornicy domu mego/ y służebnice moje/ máją mię zá obce°: cudzoziemcem stałem śię w oczách ich. ✤ 16 Wołamli ná sługę mego/ nie ozywa mi śię: choćiaż go proszę usty mymi. ✤ 17 Tchem mojim brzydźi śię żoná mojá: choć proszę przez syny żywotá mego. ✤ 18 Y naliższy pogardzają mną: á gdy powstawam/ urągáją mi. ✤ 19 Brzydzą śię mną wszyscy nawiernieyszy c moji: á ktorem umiłował/ stáli mi śię przećiwnymi: ✤ 20 Do skory mojey/ jáko do ćiáłá mego/ przyschłá kość mojá: skorá tylko zostáłá około żebow mojich. 21 ✤ Zmiłujćie śię nádemną/ zmiłujćie śię nádemną/ wy przyjaćiele moji: bo ręká Boża dotknęłá mię. ✤ 22 Czemuż mię prześládujećie jáko Bog/ á ćiáłá mego nie możećie śię násyćić. 23 ✤ Oby teraz nápisáne były słowá moje! oby je ná kśięgách wwrysowano! 24 ✤ Oby rylcem żeláznym y ołowiem/ ná wieczną pámiątkę/ ná kámieniu wydrożone były. 25 ✤ Acżći ja Wiem/ iż Odkupićiel moj żywie/ á iż w ostáteczny *dźień* nád prochem dstánie. 26 ✤ A *choć* tá skorá mojá rozstęczona będźie/ przećię w ćiele mojim oglądam Bogá. 27 ✤ Ktorego ja sam e oglądam/ y oczy moje ujrzą go/ á nie inny: choć zniszczáły nerki moje we wnętrznośćiách mojich. 27 ✤ Przeczże nie mowićie: Czemuż go prześládujemy? gdyż śię przy mnie znájduje grunt *dobrey* sprawy. 28 ✤ Ulęknićie śię sámi miecá: Bo pomstá niepráwośći/ jest miecz. A wiedzćie że będźie sąd.

a Abák. 1. 2.

b Psalm 38. 12.

c Psalm 41. 10. y 55. 14

d T. Zwyćięstwo otrzyma.

e H. Sobie.

ROZDZIAŁ XX.

Sofár z przyczyny mow Jobowych, powtore o nagłym, á rożnym bezbożnych zginieniu, śzeroce rozprawia, ále ná Jobá, to niesłusznie obraca.

1 A Odpowiádájąc Sofár Náamátczyk/ rzekł: ✤ 2 Do tego mię myśli moje przywodzą/ ábym odpowiedźiał: przetożem śię pospieszył. ✤ 3 Słyszałem mnie hánbiącą nágánę; ále duch wyrozumienia mego odpowie *zá* mię. ✤ 4 Izaż niewiesz/ że to *jest* od wieku: od tego *czásu* jáko postáwił Bog człowieká ná ziemi? ✤ 5 Iż chwałá niepobożnych a krotka jest/ á wesele obłudniká ná mgnienie oká. ✤ 6 By też wstąpiłá áż do nieba hárdość jego/ b á obłoku śię dotknęłá głowá jego. ✤ 7 *Awszákże* ná wieki zginie jáko c gnoj jego: *á* ći ktorzy go widźieli/ rzeką: Gdźież śię podźiał? ✤ 8 Ulećí jáko sen; á nie znajdą go: bo ućieczę jáko widzenie nocne. ✤ 9 Oko ktore go widźiáło/ nie oglądá go więcey; y nie ujrzy go więcey miejsce jego. ✤ 10 Synowie jego będą śię korzyć ubogim: bo ręce jego muszą wracáć co wydárł. ✤ 11 Kośći jego nápełnione są *grzechámi* młodośći jego: á w prochu z nim leżeć będą ✤ 12 A choć złość słodnieje w uśćiech jego/ y táji ją pod językiem swojim: ✤ 13 Kocha śię w niey/ á nie opuszcza jey/ zátrzymawájąc ją w pośrzodku podniebienia swego: ✤ 14 *Wszákże* pokarm jego we wnętrznośćiách jego odmieni śię: żołćią pá-

a Psalm 37. 35.

b Mądr. 5. 9.

c H. Jáko łáno.

pádálcowa stanie śię w trzewách je-
15 zo. Bogáctwá/ktore pożárł/zwro-
ci: á z bruchá jego wyżenie je Bog.
16 Słowe pádálcowe ſſáć będźie: zá-
17 bije go język jáſzczorczy. Nie oglą-
da źrzodeł rzek: strumieniow mowie
18 miodu y másłá. Wroći prace cu-
dzą, á nie zážyje jey: y chćć znowu
nábędźie wielkich máiętnośći/ nie
19 ućieszy śię nimi. Bo ubogie drę-
czył/y opuszczał: złupił dom/ktorego
nie budował: przetoż/nic spokojnego
20 nie poczuje w żywoćie swojim. Ani
rzeczy swych wdźięcznych/nie będźie
21 mogł zátrzymáć. Nic nie zostánie
z pokármow jego/ áni śię rozmnoży
22 dobro jego. Choćby y názbyt miał
wszystkiego/ śćiśniony będźie: wszel-
ka ręká trapiących oborzy śię nań.
23 Choć będźie miał czym nápełnić
brzuch swoj: przećie nań Bog puśći
popędliwość gniewu swego: ktorą
iáko deszcz spuśći nań/y ná pokármy
24 jego. Gdy ućiekáć będźie przed
bronią żelázną/ przebije go łuk hár-
25 towny. Wyjęta będźie strzałá z
sájdaku wypuszczona/á grot przeni-
knie żołć jego: á gdy uchodźić będźie/
26 ogárną go stráchy. Wszystkie d
nieszczęśćia zásádźiły śię nań w
tájemnych miejscách jego á pożrze
go ogień nierozdymány: Pozostáły
w przybytku jego utrapiony będźie.
27 Odkryją niebiosá złość jego/ á
źiemiá powstánie przećiwko niemu.
28 Przenieśie śię urodzaj domu
jego: dobrá jego rozpłyną śię w
29 dźień gniewu jego. Tenći jest
dźiał człowieká niepobożnego od Bo-
gá: to dźiedźictwo náznáczone mu
od Bogá.

d H. Ciemnośći.

ROZDZIAL XXI.

Job dowodźi niewinnośći swey. 4. Przymawia też śię ostro z nim obchodza. 7. Pokázuje iż Bog y złośnikom ná tym świećie dobrze czyni.

1 A Odpowiádájąc Job/rzekł: Słu-
chájćie z pilnośćią słow mojich/
á będźie mi to od was poćiechą.
2 Znośćie mię/ á ja będę mowił: á
gdy domowię/náśmiewajćie śię.
3 Azaż do człowieká obracam nárze-
kánie moje: á ponieważ mam o
to/jákeż śię nie ma trapić duch moj?
5 Wejrzyćież ná mię/á zdumiejćie
śię: á połóżćie rękę ná ustá wá-
6 sze. Bo co sobie wspomnię/tedy śię
lękam: á strách zdejmuje ćiáło moje.
7 Przecz że niepobożni żyją? stá-
rzeją śię? y wzmagáją śię w
8 bogáctwá? Naśienie ich trwáłe
jest przed obliczem ich z nimi/ á ro-
9 dźiná ich przed oczymá ich. Domy
ich bezpieczne od stráchu/ á nie máß
10 rozgi Bożey nád nimi. Byk ich
przypuszczon bywa/ á nie tráći ná-
śienia: krową ich rodźi/ á nie po-
11 miáta. Wypuszczáją máluczkie
dźiatki swoje jáko trzodę: á synowie
12 ich wyskákują. Wykrzykáją przy
bębnie y przy hárfie/ á weselą śię
13 przy głośie muzyki. Trawią w do-
brym dni swoje/ á w mgnieniu oká
14 do grobu zstępują. Ktorzy mawiá-
ją Bogu: Odejdź b od nas: bo drog
15 twojich znáć nie chcemy. Ktoż jest
Wszechmocny c ábyśmy mu służyli?
á coż nam to pomoże/ choćbyśmy
16 mu śię modlili? Ale oto dobrá ich
nie są w rękách ich: Przetoż rádá
d niepobożnych dáleka jest ode mnie.
17 Częstoż pochodnia niepobożnych
gáśnie? á zginienie ich przychodźi
ná nie? Oddźiela im Bog boleśći w
18 gniewie swojim. Stawáją śię já-
ko plewá e przed wiátrem: y já-
ko perz/ ktory wicher porywa.
19 Bog chowa synom jego pomstę je-
go; nádgradza mu/ áby to poczuł.
20 Oglądáją oczy jego nieszczęśćie
swoje: á z popędliwośći Wszechmoc-
21 nego pić będźie. Coż ástáránie jego
o domu jego po nim? Gdyż liczbá
mieśiącow jego umniejszona jest.
22 Azali Bogá kto náuczy umieję-
tnośći? gdyż on wysokie sądźi?
23 Ten umiera w doskonáłey śile
swojey/ gdy zewsząd bezpieczny/ y
24 spokojny jest. Gdy * pierśi jego
pełne są mleká: á szpik kośći jego
25 odwilża śię. Inny záś umiera
w gorzkośći duchá/ ktory nie jadał
26 z ućiechą. Społnie w prochu le-
żeć będą: á robacy je okryją.
27 Oto ja znam myśli wásze/ y zamy-
sły ktore przećiwko mnie złośliwie
28 zmyślaćie. Bo mowićie: Gdźież
jest dom Książęcy: gdźie namiot
29 przybytkow niepobożnych? Azali-

a Psalm 17.10. y 73.12 Jerem. 12. 1. Abá. 1. 3.
b Job. 22.17.
c Mál. 3. 14.
d Job. 22.18. Psalm 1. 1.
e Psalm 1. 5. y 35.5. Ezái. 29. 5. Ozea. 33. 3.
* I. Szkopiec.

30 śie nie pytáli f podrożnych? á znákow ich izali znáć niechcećie/ ✣ Ze w dźień zátrácenia zły záchowány g bywa/ w dźień ktorego gniew przywiedźiony bywa. 31 ✣ Ktoż mu oznájmi w oczy drogę jego? á to co czynił/ ktoż mu odpłáći? 32 ✣ Wßákże y on do grobow záprowadzony będźie/ á w kupie umárłych záwżdy zostánie. 33 ✣ Słodnieją mu bryły grobowe/ y ćiągnie zá sobą wßystkie ludźie: á tych ktorzy go poprzedźili/ nie máß liczby. 34 ✣ Jákoż mię tedy prożno ćießyćie? Gdyż w odpowiedźiách wáßych zostawa kłamstwo.

f H. Mijáiących drogę. g Przyp. 16. 4. 2 Piot. 2. 9.

ROZDZIAŁ XXII.

Elifás łobá z chluby gromi. 5. Pokázuje dla czego go Bog karze. 12. 15. Jáko zwykł niepobożnych. 21. Nápomina do náwrocenia śię do Bogá.

1 A Odpowiádájąc Elifás Temáńczyk/ rzekł: 2 ✣ Azali Bogu człowiek może być pożytecznym? ráczey pożyteczny jest sam sobie/ mądrze śię spráwując. 3 ✣ Izali śię kocha a Wßechmogący w tym/ że śię ty uspráwiedliwiaß? ábo co zá zysk ma/ gdy doskonáłe pokazujeß drogi twoje. 4 ✣ Aza ćię będźie karał bojąc śię ćiebie/ ábo z tobą pojdźie do sądu?

5 A Záż złość twojá nie jest wielka/ y nie máß końcá niepráwośćiam twojim? 6 ✣ Abowiemeś bierał záſtáwę od bráćiey twojey bez przyczyny/ á z ßat odźierałeś nágie. 7 ✣ Wodyś zprácowánemu nie podał: 8 á głodnemu odmowiłeś chlebá. ✣ Ale człowiekowi możnemu dałeś źiemię: á ten ktory był w powadze mießkał w niey. 9 ✣ Wdowy puśćiłeś prożne: śirot rámioná potárłeś. 10 ✣ A przetoż ogárnęły ćię śidłá: á trwoży ćię strách nagły. 11 ✣ Abo ćię ogárnęły ćiemnośći/ iż nie widźiß? á wielkośći wod okryły ćię?

a Job. 35. 7.

12 M Owiß: Izali Bog nie jest ná wysokośći niebios? Pojrzy proßę/ ná wierzch gwiazd/ jáko są wysokie. 13 ✣ Przetoż mowiß: A coż wie Bog? izaż przez chmury sądźić będźie? 14 ✣ Obłoki są skrytośćią jego/ iż nie widźi: á po okręgu niebieskim przechadza śię.

15 Izaż śćieżki wieku przeßłego nie baczyß/ ktorą deptáli ludźie złośliwi? 16 ✣ Ktorzy są wykorzenieni przed czásem/ á powodźią záláty śię grunty ich. 17 ✣ Ktorzy mawiáli Bogu: Odeydź b od nas: cożby im uczynił Wßechmogący? 18 ✣ Gdyż on był nápełnił dobrem domy ich (ále rádá niepobożnych dáleka jest ode mnie.) 19 ✣ Co widząc spráwiedliwi/ weselili c śię: á niewinny náśmiewał śię z nich. 20 ✣ Zwłaszczá/ iż nie byłá wyćięta májętność nászá/ lecz ostátki ich ogień pożárł.

21 P Rzywyczaj śię proßę z nim przestawáć/ á uczyń sobie z nim pokoj: boć śię ták będźie szczęśćiło. 22 ✣ Przyjmi proßę z ust jego zakon: á złoż wyroki jego w sercu twojim. 23 ✣ Jeśli śię náwroćiß do d Wßechmocnego/ zbudowány będźieß/ á oddáliß niepráwość od przybytku twego: 24 ✣ Tedy nákłádźieß po źiemi wybornego złotá: á złotá z Ofir jáko kámienia z potoku. 25 ✣ Y będźie Wßechmocny wybornym złotem twojim/ y śrebrem/ y śiłą twoją. 26 ✣ Tedy śię w Wßechmocnym rozkocháß/ á podnieśieß ku Bogu oblicze twoje. 27 ✣ Będźieß mu śię modlił/ á wysłucha e ćię: y śluby twoje oddáß mu. 28 ✣ Bo cokolwiek postánowiß/ będźieć śię dárzyło: á ná drogách twojich rozjáśni śię świátłość. 29 ✣ Gdy inni zniżeni będą/ ty rzeczeß: Jam jest wywyżßon: Bo tego co jest f uniżonych oczu Bog zbawia: 30 ✣ Wybáwi y tego/ ktory nie jest niewinny: y wybáwion będźie w czystośći rąk twojich.

b Job. 21. 14. c Psalm 107. 42. d Job. 8. 5. e Jerem. 29. 12. Mátt. 7. 7. Jan. 14. 13. y 16. 23. f Przyp. 29. 23. Luk. 18. 13. 14.

ROZDZIAŁ XXIII.

Job uskárża śię iż Elifás mowy jego słußne wywracał. 3. Życzy sobie áby spráwę swą przed Bogiem práwnie przełożyć: tusząc pewnie żeby nie strácił. 13. Utyskuje zátym, iż Bog nań mocą swą ták nátárł, dźiwując śię sobie, iż ták długo nie umárł.

1 A Odpowiádájąc Job/ rzekł: 2 ✣ Czemuż jeszcze uporem zowiećie nárzekánie moje: choć biedá mojá ćięższa jest niż wzdychánie moje? 3 O Bym widźiał/ gdźiebym go mogł ználeść/ ßedłbym áż do stolice jego! 4 ✣ Przełożyłbym przed

nim

nim spráwe *moje*: ustá moje nápełnikbym dowodámi. 5 Dowiedziałbym śie jákoby mi odpowiedźiał / á 6 zrozumiałbym coby mi rzekł. Izaż śie w wielkośći śiły swojey będźie spierał ze mną? Nie. Y owßem sam 7 mi doda *siły*. Támby śie człowiek ßczyry rozpráwił z nim: y byłbym wolnym wiecznie od sędźiego mego. 8 *Ale* oto poydę li w prost / nie mász 9 go: á jesli ná zad / nie doydę go. *Poydę li* w lewo / choćby zátrudniony był / nie oglądam go: ukryłliby śię 10 w práwo / nie ujrzę go. Gdyż on zna drogę moję: á będźieli mię doświádczał / jáko złoto wynidę. 11 Śládu jego trzymáłá śie nogá mojá: drogim jego przestrzegał / á nie 12 zstępowałem *z niey*. Od przykazánia ust jego nie odchyláłem śie: owßem postánowiłem u śiebie / záchowáć *a* słowá ust jego.

a I. Pilniey śię o nie stáráć niż o pożywienie.

13 JEsli on przy swym *stánie*, ktoż go odwróci? bo co dußá jego żąda / to uczyni. 14 Bo on wykona / co postánowił o mnie / á tákowych *przykłádow* dosyć jest u niego. 15 Przetoż / od oblicza jego ztrwożyłem śie: á 16 uważájąc to / lękam śie go. Bog zemdlił serce moje: á Wßechmocny 17 zátrwożył mnie: Ták / żem málo nie zginął od ćiemnośći / bo przed obliczność ą moją *nie* zákrył zámroczenia.

ROZDZIAŁ. XXIV.

Job dáley mowiąc, dáje nágánę, zdániu Elifásowemu, o karániu niezbożnych, á przećiw temu wylicza nieprawośći ich, y ßczęśćie ktorego záżywáją. 13. przypominájąc przytym, że Bog dla tego nie spráwiedliwym być nie może: ponieważ dokończenie ich, nie będźie bez karánia.

1 CZemuż od Wßechmocnego nie są zákryte czásy? á ktorzy go znáją nie widzą dni jego? 2 *Niezbożni* gránice *a* przenoßą: trzody zábieráją y pásą. 3 Osłá śirotek zájmują: á wołu *b* od wdowy w zástáwie bio- 4 rą. Zpycháją ubogie z drogi: spolnie *śie mußą* nędzni kryć ná źiemi. 5 Oto jáko leśni osłowie w pußczách / wychodzą ná robotę swoję; wstawájąc ráno ná łupiestwo: pustynia 6 *jest* chlebem ich / y dźieći ich. Ná polu ubogiego pożynáją zboże: á 7 niepobożni zwinnic zbieráją. Nágie nocowáć *c* przymußáją bez odźienia / ktorzy śie nie máją czym 8 nákryć ná źimnie. Powodźią z gor zmaczáni bywáją: nie májąc mießkánia / przytuláją śie do skáły. 9 Porywáją śirotkę od pierśi: á od u- 10 bogiego biorą zástáwę. Nagiemu dopußczáją chodźić bez odźienia: á o głodźie chowáją tych / ktorzy *d ich* 11 snopy noßą. *A ći ktorzy* miedzy murámi ich wyćiskáją oliwę y prásy 12 tłoczą / prágną. Ludźie w mieśćie wzdycháją / á duße zábitych wołáją / 13 á Bog temu wstrętu nie czyni. Ćić to są / ktorzy śie zprzećiwiáją świátłośći / á nie znáją drog jey / áni stá- 14 neli ná śćieżkách jey. Rániuczko wstawa mężobojcá / zábija ubogiego y niedostátecznego: á w nocy jest 15 jáko złodźiej. Oko cudzołożniká pilnuje *e* zmierzku / mowiąc: Nie ujrzy mię nikt / y zákrywa oblicze *swe*. 16 Podkopywáją w ćiemnośći domy / ktore sobie náznáczyli: y nienawi- 17 dzą świátłá. Ale zárának / jest im jáko ćień śmierći: jesli je kto pozna / przypada ná nie strách ćienia 18 śmierći. Lekkimi są ná wodách: przeklęty dźiał ich ná źiemi: nie 19 pátrzą ná drogę wolną *f*. *Jáko* sußa y gorącość trawią wody śnieżne / 20 *ták* grob grzeßniki. Zápomina go żywot *g* mátki *jego*, á robak słodkość z niego czuje: niemász więcey pámiątki jego: á nieprawość połá- 21 mána jest jáko drzewo. Roztrąca niepłodną / ktora nierodźiłá: á 22 wdowie nie czyni dobrze. Poćiąga też mocárze mocnośćią swoją: á *gdy ná nie* powstał / zwątpili o żywoćie swojim.

23 DAwa mu *Bog* náczymby bezpiecznie zpolegáć mogł: wßákże 24 oczy jego *pátrzą* ná drogi ich. Ná chwilę wywyżßeni są; álić *ich h* niemász: zniżeni y zćinieni będą jáko inni wßyscy: á jáko wierzch kłosá 25 zćięci będą. A jesli nie ták jest / gdźież jest ten coby mi zádał kłamstwo? á coby obroćił wniwecz słowá moje?

a 5 Moj 19.14. y 27.17
b 2 Moj. 22.22.
c 2 Moj 22.26. 5 Moj 24.13.
d 3 Moj. 19.9. y 23.22. 5 Moj. 24.19. y 25.4.
e Ezái. 29.15. Syr. 23.25.
f H. Ná drogę winnic:
g Job. 14.21. Ekkle. 9.5.
h Psalm 37.10.

ROZDZIAL XXV.

Bildád Jobá gromi iż śie usprawiedliwiał przed Bogiem, wystawiájąc mu wielmożność Bożą strászną, przed ktorą y gwiazdy czystość swą trácić muszą.

1 A Odpowiádájąc Bildád Suhitczyk/rzekł: 2 Pánowánie y strách jest przy nim / *on* czyni pokoj ná wysokośćiách swojich. 3 Izali jest liczbá wojskom jego? á nád kim nie wschodźi a świátłość jego? 4 Jákoż tedy nędzny człowiek uspráwiedliwiony być może b przed Bogiem? ábo jáko może być czysty urodzony z niewiásty? 5 Oto y mieśiącby nie świećił/ y gwiazdyby niebyły czyste w oczách jego? 6 Jákoż dáleko mniey człowiek / *ktory jest* robakiem: á Syn człowieczy/ *ktory jest* czerwem.

a Mátt. 5. 45. b Job. 4.17. 18.19. 15.14 15.16. Psalm 143.2.

ROZDZIAL. XXVI.

Job szydząc z pocieszenia Bildádowego. 6. dáleko dokłádniey niż Bildád, Májestat Boży opisuje.

1 A Job odpowiádájąc rzekł: 2 Jákożeś rátował tego / ktory nie ma mocy? á jákoś wybáwił rámię / 3 ktore nie ma śiły? Jákażeś dał rádę temu/ co nie ma mądrośći? A záś go sámey rzeczy gruntownie nie wyuczył? 4 Komużeś powiedźiał te słowá? Czyjże duch wyszedł od ćiebie? 5 Y martwe rzeczy rodzą śię pod wodámi/y obywátele ich.

6 Odkryte są przepáśći a przed nim: á niema przykryćia zátrácenie. 7 Rośćiągnął Połnocy nád miejscem proznym / *á* b źiemię záwieśił ná niczym. 8 Záwięzuje wody ná obłokách swojich: á nierwie śię obłok pod nimi. 9 Zátrzymawa stolicę swoję / rozpostárszy nád nią obłok swoj. 10 Położył gránice wodam/áż weźmie koniec świátłość/ c y ćiemność. 11 Słupy niebieskie trzęsą śię: y chwieją śię ná gromienie jego. 12 Mocą swą dźieli morze: á rostropnośćią swą uśmierza náwálności jego. 13 Duchem swym niebiosá przyozdobił: á ręká jego stworzyłá wężá skrętnego. 14 Oto teć są tylko częśći drog jego: Lecz y táż trechą *nie wybadána*, cosmy słyszeli o nim. A grzmot wielkiey możnośći jego kto zrozumie?

a Żyd. 4. 13. b 1 Moj. 1. 1. c 1 Moj. 1. 9. Job. 38. 8. Przyp. 8. 29. Jerem. 5. 22.

ROZDZIAL. XXVII.

Job dáley mowiąc, státecznie niewinności swey broni. 7. przyznawa przytym, że Bog częstokroć niezbożnych ná tym świećie karze, y tego sposoby szyroce wypisuje.

1 Potym dáley Job prowádźił 2 rzecz swoję/y rzekł: Żywie Bog *ktory* odrzućił sąd moj / á Wszechmocny/ *ktory* gorzkośći nábáwił duszę moję: 3 Że/ poki stáje tchu we mnie / y duchá Bożego w nozdrzách mojich: 4 Nie będą mowiły wárgi moje nieprawośći; á język moj nie będźie powiádał zdrády. 5 Niedaj Boże żebym was miał uspráwiedliwiáć: poki dech we mnie/ nie odstąpię od niewinnośći mojey. 6 Spráwiedliwośći mojey trzymáć śię będę / á niepuszczę śię jey: nie záwstydźi mię serce moje poki żyw.

7 Niech przyjaćiel moj będźie jáko niezbożnik: á ktory powstawa 8 przećiwko mnie jáko złośnik. Co bowiem zá nádźieją jest obłudnikᐟ/ ktory śię w łákomstwie kocha / gdy 9 Bog wydrze duszę jego. Izali Bog usłyszy a wołánie jego/gdy nań ućisk 10 przydźie? Izaż śię w Wszechmocnym rozkocha: á będźie wzywał 11 Bogá ná káżdy czás? Uczę was *będąc* w ręce Bożey: á jáko idę z 12 Wszechmocnym/nie táję. Oto/wy *to* wszyscy widźićie: przecięż wżdy 13 prozność mowićie? Tenći jest dźiał człowieká bezbożnego u Bogá á toć dźiedźictwo okrutnicy od 14 Wszechmocnego wezmą. Jeśli śię rozmnożą Synowie jego/ *pojdą* pod miecz: á potomstwo jego nie násyći 15 śię chlebá. Ktorzy po nim zostáną w śmierci pogrzebieni będą: á wdowy jego nie będą *go* płákáły. 16 Choćby śrebrá názgromadźał jáko prochu/á násprawiał szat/jáko błotá: 17 Tedy násprawiáć ich on / ále spráwiedliwy obłoczyć je będźie/á śrebro 18 *ono* niewinny dźielić będźie. Zbuduje dom swoj jáko mol: á jáko stroż 19 budę wystáwi. Bogáty b zásnie/ á nie będźie pogrzebiony: pojrzyli 20 kto / álić go niemász. Záchwy-

a Job. 35.12. Przyp. 28. 9. Ezái. 1. 15. Jerem. 14.12. Ezech. 8. 18. Miche. 3. 4. Jana. 9. 30. Jáku. 4. 3. b Psalm 49.18.

ca go strachy jáko wody: w nocy go
21 porwie wicher. Pochwyci go wiátr wschodni/á odejdźie: bo wicher ruszył go z miejscá swego.
22 Toć Bog nań dopuśći; á nie przepuśći *mu*, choć przed ręka jego pretko
23 uciekáć będźie. Klásnie káżdy nád nim rękomá swymi / y wykszyka go z miejscá swego.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Madrość Boża niedośćigła w rządzeniu świátá wynośi. 28. á człowiecza madrość w czymby zależała, przypomina.

1 MAć w prawdźie śrebro *początki* żył swojich: á złoto/ miejsce
2 *kedy bywa* pláwione. Zelázo z źiemie biora: á z kámienia zlewája
3 miedź. Cylu ćiemnośćiam ułożonego/ y końcá wszystkich rzeczy/ on dochodźi: y kámienia ktore w ćiemno
4 śći y ćieniu śmierći *leżą*. Wylewa rzeká z miejscá swojego / ták / iż jey nikt przebyć nie może: bywa *jednák* záhámowána przemysłem nędznego
5 człowieká/y odchodźi. Z źiemie wychodźi chleb / choćiaż pod nia coś ro-
6 żnego podobnego ogniowi. W niektorych miejscách jest kámień Sá-
7 fir/y piasek złoty a. *A tey* śćieszki áni ptak nie wie: áni jey widźiáło
8 oko sępie. Nie depca po niey źwierzetá srogie / áni Lew przeszedł przez
9 nie. Ná krzemień śćiagnał rękę
10 swoje/wywroćił gory korzenia. Z skał wywodźi strumienie: á káżda rzecz kosztowna widźi oko jego.
11 Wylewáć śie rzekam nie dopuszcza: á rzeczy skryte wywodźi *ná* jáśnia.
12 NIe madrość gdźież może bydźználeźioná: á/ kedy jest miejsce
13 rostropnośći? Nie wie człowiek śmiertelny ceny jey: áni bywa ználeźiona w źiemi żywiacych.
14 Przepáść mowi; Niemász jey we mnie: y morze też powiáda; *Niemász* jey
15 u mnie. Nie dawája szczerego złotá b zá nie/ áni odważája śrebrá *zá*
16 odmiánę jey. Niemoże być oszácowána zá złoto Ofir/áni zá Onychyn
17 drogi/áni zá Száfir. Nieporowna z nia złoto áni kryształ/áni odmiáná jey może być zá klenot złota szczerego.
18 Koralow y pereł nie wspomináć bo nábyćie madrośći *kosztowniejsze*
19 jest nád c perły. Niezrowna z nia szmárágd d z *źiemie* Etyopskiey: áni zá złoto naczystsze szácowána bydź
20 *może*. Zkadże tedy madrość pochodźi? ábo gdźie jest miejsce rozu-
21 mu? Gdyż zákryta jest od oczu wszystkich żywiacych: y przed ptástwem niebieskim zátájona jest.
22 Zginienie y śmierć rzekły; Uszymá
23 swymi słyszałyśmy sławę jey. Bog *sam* rozumie drogę jey: á on wie
24 miejsce jey. Bo on ná kończyny e źiemie pátrzy: á wszystko co jest pod
25 niebem/widźi. Wiátrom uczynił wagę: á wody odważył pod miárą.
26 On też práwo dżdżom postánowił: á drogę błyskáwicam gromow.
27 W ten czás ja widźiał y głośił ja: zgotował ja/ y doszedł jey.
28 NIe człowiekowi rzekł: Oto/ Bojaźń f Páńska jest madrośćia: á wárowáć śie złego / *jest* rozumem.

ROZDZIAŁ XXIX.

Przywrocenia do pierwszego szczęśćia żąda, ktore jákie było wylicza: á miánowićie że u wszystkich był bárzo wźietym, á to dla dobroczynośći przećiw potrzebującym.

1 JEszcze dáley Job prowádźił
2 rzecz swoję/y rzekł: Ktoż mi to dá / ábym był jáko zá mieśiacow dawnych: zá dni *onych* ktorych mie
3 Bog strzegł: Gdy pochodnia jego świećiłá nád głowa moja: á przy świetle jego przechodźiłem ćiemno-
4 śći: Jákom był zá dni młodośći mojey/gdy byłá a przytomność Bo-
5 ża nád przybytkiem mojim: Gdy jeszcze Wszechmocny był ze mna: á o-
6 koło mnie dźiatki moje: Gdy śćieszki moje opływáły másłem: á opoká wylewáłá mi źrzodłá oliwy.
7 Gdym wychodźił do bramy przez miásto: á ná ulicy kazałem sobie go-
8 towáć stolicę moję. Widzac mie młodźi ukrywáli śie: á stárcy po-
9 wstawszy stali. Przełożeni przestawáli mowić: á rękę zátykáli ustá
10 swoje. Głos Kśiażat ucichał: á język ich do podniebienia ich przyle-
11 gał. Bo ucho słucha jace błogosłáwiło mie: á oko widzace / dawáło o
12 mnie świádectwo. Żem wybawiał

a I. Brety złotá.
b Przyp. 3. 14. y 8. 11. y 16. 16 Mądr. 7. 9.
c I. Kárbunkuły.
d I. Topázins.
e 1 Kron 16. 9.
f Psalm. 111. 10. Przyp. 1. 7. y 9. 10. Syrac. 1. 16.
a H. Tájemnicá.

ubogiego wołájącego: y śirotkę y tego ktory nie miał pomocniká. 13 Błogosłáwieństwo ginącego przychodźiło ná mię: á serce wdowy rozweseláłem. 14 W spráwiedliwość oblokłem się/á oná zdobiłá mię: Sąd moj był iáko płaszcz y koroná. 15 Byłem okiem ślepemu/ á nogą chromemu. 16 Byłem Oycem ubogich á spráwy ktorey nie wiedźiał/ wywiádowałem się. 17 Y kruszyłem szczęki złośniká: á z zębow jego wydźierałem łup. 18 Przetożem rzekł; W gniaźdźie swojim umrę: á jáko ptaszek rozmnożę dni *moje*. 19 Korzeń moj rozłoży się b przy wodách/ á rosá trwáć będźie przez noc ná gáłąźkách mojich. 20 Chwałá mojá odmłodźi się przy mnie: á łuk moj w ręce mojey odnowi się. 21 Słuchano mię/ y oczekiwano *ná mię*: á milczano ná rádę moję. 22 Po słowie mojim nie powtarzano: ták ná nie kropiłá mowá mojá. 23 Bo mię oczekiwáli jáko deszczu: á ustá swe otwarzáli jáko ná deszcz pozdny. 24 *Ieślim* żártował z nimi/ nie wierzyli: á powagi twarzy mojey/nie odrzucáli. 25 Jeslim kiedy do nich przyszedł/ śiadałem ná przedniejszym *miejscu*: y mieszkałem jáko Krol w wojsku; á jáko *ten* ktory smętne ćiészy.

b *Psalm.* 1. 3. *Ierem.* 17. 1.

ROZDZIAŁ. XXX.

Iob bywszy przed tym szczęśliwym, uskarża się ná wzgárdę, ktorą teraz odnośi od napodlejszych. 16. uskarża się też ná trwogę duszę swojey, ná boleść, y ná niepozorność ćiáłá swego: wszystko to surowośći Bożey przypisując.

1 Ale teraz śmieją się ze mnie młodszy nád mię w leciech/ ktorych Oycowbym ja był nie chćiał położyć ze psy trzody mojey. 2 Acz ná coż by mi się byłá śiłá ręku ich przydáłá? Bo przy nich stárość ich zginęłá. 3 Abowiem dla niedostátku y głodu sámotni byli/ y ućiekáli ná niepłodne/ ćiemne/ osobne/ y puste miejsce. 4 Ktorzy sobie rwáli chwásty po chróśćiech: á korzonki jáłowcowe *były* pokármem ich. 5 Z pośrzodku *ludźi* wyganiano je: wołano zá nimi jáko *zá* złodźiejem. 6 Ták iż w łożyskách potokow mieszkáć muśieli: w jámách podźiemnych y w skáłách. 7 Miedzy chrosty ryczeli: pod pokrzywy zgromadzáli się. 8 Synowie ludźi wzgárdzonych/ y Synowie *ludźi* bezecnych podlejszy byli nád *proch* źiemie. 9 Alem teraz pieśnią ich: a y stałem się im przypowieśćią. 10 Brzydzą się mną/ á oddaláją się odemnie: y ná twarz moję plwáć się nie wstydzą. 11 Bo Bog powagę b moję odiął/y utrapił mię: dla tego oni wędźidło przed twarzą moją odrzućili. 12 Po práwicy *mojey* młodźikowie powstawáją/ nogi moje potrącáją/ y torują ná przećiwko mnie drogi zginienia swego. 13 Popsowáli ścieżkę moję/y *nędzy* do nędze mojey przyczynili/ á nie potrzebują do tego pomocniká. 14 Jáko przerwą szeroką nápádáją *ná mię*, y ná spustoszenie *moje* wálą się. 15 Obróćiły się przećiwko mnie stráchy: jáko wiátr śćigáją duszę moję: bo/ jáko obłok przemija zdrowie moje.

16 A Teraz we mnie rozlałá się duszá mojá: ogárnęły mię dni utrapienia. 17 Ktore w nocy wiercą kośći moje we mnie: z kąd żyły moje nie máją odpoczynku. 18 Dla wielkiey boleśći zmieniłá się szátá mojá: á jáko kołnierz suknie mojey śćisłá mię. 19 Wrzućił mię w błoto/ á jestem podobien prochowi y popiołowi. 20 Wołam do ćiebie/á nie wysłuchasz mię: stoję *przed tobą*, á nie pojrzysz ná mię. 21 Odmieniłeś mi się w okrutnego: á mocą ręki twey zprzećiwiasz mi się. 22 Podnośisz mię ná wiátr y wsadzasz mię nań: á zdrowemu rozsądkowi rozpłynąć się dopuszczasz. 23 Wiemći że mię ná śmierć podasz y do c domu wszystkim d żywiącym náznáczonego. 24 Wszákże ná grob nie śćiągnie ręki *swey*: á gdy je niszczyć będźie/ wołáć nie będą. 25 Izalim niepłákał náddniem utrapionego? izali się nie smęciłá duszá mojá nád ubogim? 26 Gdym dobrego oczekawał/oto przyszło złe/á gdym się spodźiewał e świátłośći/ przyszłá ćiemność. 27 Wnętrzności moje wezwrzáły/ á nie uspokojiły się: *y* ubieżáły mię dni utrapienia. 28 Chodzę zczerniawszy/ *ále* nie od

a *Psalm.* 35. 16. y 69. 32 *Ezech.* 33. 32. b *H. ßmurmoj rozwiązał.*

c *T. Grobu.* d *Zyd.* 9. 27. *Syrách* 41. 5. e *Ezái.* 59. 9.

słońcá: powstawam y wołam w zgromádzeniu. 29 ✣ Stałem śie brátem smokow / á towárzyßem strusiow młodych. 30 ✣ Skorá mojá poczerniáłá ná mnie / y kośći moje wypiekły śie od upalenia. 31 ✣ Obroćiłá śie wlâment Hárfá mojá : á instrument moj w głos pláczących.

Rozdział XXXI.

Iob niewinnośći swojey ßerzey dowodźi, y oną oświadcza. 35. Zadájąc przytym, áby sam Bog spráwy jego dobrey słuchał.

1 Uczyniłem przymierze z oczymá swymi/ ábym nie pomyślał o a Pánnie: 2 ✣ Bo cożżá dźiał od Bogá z gory? á co zá dźiedźictwo Wßechmocnego z wysokośći? 3 ✣ Azaż nie nágotowáne zginienie złośnikom / á sroga pomstá czyniącym nieprawość. 4 ✣ Azáż on nie widźi b drog mojich ? á wßystkich krokow mojich nie liczy? 5 ✣ Jeslim chodźił w kłamstwie/ á spießyłá śie ná zdrádę nogá mojá : 6 ✣ Niech mię zważy ná wadze spráwiedliwey: á niech Bog pozna ßczyrość moję. 7 ✣ Jesliż ustąpiłá nogá mojá z drogi : á zá oczymá mymi ßło li serce moje/ y do rąk mojich jesliż przylnęłá jáka zmázá ? 8 ✣ Tedy niechże ja śieję / á inßy niech pożywa: á moje látorośle niech będą wykorzenione. 9 ✣ Jesli zwiedźione jest serce moje do niewiásty / y jeslim czyhał u drzwi przyjaćielá mego : 10 ✣ Niechájże mele innemu żoná mojá : á niechaj śie nád nią inni schylają. 11 ✣ Boć to jest sprosny występek/ á nieprawość c osądzenia godna. 12 ✣ Gdyż ten ogień / áż do zátrácenia pożyra / á dochody moje wßystkie wykorzenić może: 13 ✣ Jeslim stronił od sądu z sługą mojim / ábo z służebnicą mojá / gdy ze mną prżą mieli. 14 ✣ Bo cożbym czynił / gdyby powstał Bog? ábo gdyby pytał / cobym mu odpowiedźiał? 15 ✣ Izaż nie ten/ ktory mię w żywoćie uczynił / nie uczynił też y onego/ á nie onże nas sam w żywoćie wykßtałtował ? 16 ✣ Jeslim odmowił ubogim czego chćieli / á oczy d wdowy jeslim zásmućił? 17 ✣ Jeslim jadł ßtuczkę swoję sam / á nie jadáłá y śirotá d z niey 18 ✣ Abowiem śirotá z młodośći mojey rosłá ze mną/ jáko u Ojcá: á jákom wyßedł z żywotá mátki mojey / byłem wdowie zá wodzą. 19 ✣ Jeslim widźiał kogo ginącego / dla tego że ßáty nie miał: á nie dałem żebrakowi odźienia: 20 ✣ Jesliże mi nie błogosłáwiły biodrá jego/ że śie wełną owiec mojich zágrzał : 21 ✣ Jeslim podniosł przećiwko śироćie rękę swoję/ gdym widźiał w bramie pomoc moję. 22 ✣ Tedy niech odpádnie łopátká mojá od pleć swych: á rámię moje z stáwu swego niech wytrącone będźie. 23 ✣ Abowiem lękałem śie skruszenia od Bogá : á przed jego zacnośćią nie mogłbym śie ostáć. 24 ✣ Jeslim pokładał w złoćie nádźieję moje: á do bryły złotá mowiłem; Tyś ufánie moje. 25 ✣ Jeslim śie weselił z wielą bogactw mojich / á iż wiele nábyłá ręká mojá: 26 ✣ Jeslim patrzał ná świátłość słońcá gdy świećiło / á ná mieśiąc / gdy wspániáło chodźił: 27 ✣ Y dáło śie uwieść potájemnie serce moje/ á cáłowáły ręce moje ustá moje : 28 ✣ Y toćby byłá nieprawość osądzenia godna / bobym śie tym záprzał Bogá z wysokośći. 29 ✣ Jeslim śie weselił z upadku nienawidzącego mię/ á jeslim śie ćieszył / gdy mu śie źle powodźiło ; 30 ✣ Y owßem nie dałem zgrzeßyć ustam mojim / ábym miał żądáć przeklectwá dußy jego. 31 ✣ Azaż nie mawiáli domownicy moji: Oby nam kto dał mięsá tego : niemożemy śie e y nájeść. 32 ✣ Bo gość nie nocował ná dworze : á drzwi moje otwierałem f podrożnemu. 33 ✣ Jeslim zákrywał / jáko ludźie zwykli, przestępstwá moje : y chowałem w skrytośći mojey nieprawość moję: 34 ✣ Y choćbym był mogł potłumić zgáję wielką / jednák y napodlejßy z domu ustráßył mię : przetożem milczał / y nie wychodźiłem ze drzwi.

35 Obym miał kogo coby mię wysłuchał ! ále oto ten jest g znák moj / że Wßechmogący sam codpowie zá mię: y Księgá ktora nápisał przećiwnik moj. 36 ✣ Czylibym jey ná rámieniu swojim nie nośił ? á nie przywiązałbym jey sobie miásto korony ? Liczbę krokow mojich oznájmiłbym mu : jáko do Książęćiá

Przypisy na marginesie:
a Syr. 9. 5. Mátt. 5. 58.
b 2 Kron 16. 9. Iob. 14.16. y 34.21 Przyp. 5. 21. y 15.8. Ierem. 32.19.
c 5 Moj. 22.22.
d Ezái. 58. 7.
e T. Przed praca służac gościom.
f Rzym 12.13. 1 Piotr 4. 9. Zyd. 13. 2.
g T. Nie. winnośći mojey.

38 przystąpiłbym do niego. ✠ Jesliż przećiw mnie źiemiá mojá wołáłá: á jeslize z nią społem zágony jey 39 płákáły. ✠ Jeslizem pożytkow jey używał bez pieniedzy: y jeslim do wzdychánia przywodźił dźierzawce 40 jey: ✠ Miásto pszenice/ niech wznidźie oset: á miásto jecżmieniá / kąkol. *Tu śie* skończyły słowá Jobowe.

Rozdział XXXII.

Elihu słysząc, jáko śie Iob usprawiedliwiał: widząc też jáko go przyjáćiele jego w tym przekonáć nie umieli, dáley wytrwáć niemogł, áby Jobowi nie miał odpowiedźieć. 21. co szczerze y nie obłudnie czynić obiecuje.

1 A Gdy przestáli oni trzej mężowie odpowiádáć Jobowi / przeto że śie sobie zdał być spráwiedliwym: 2 ✠ Tedy śię rozpalił gniewem Elihu Syn Báráchelá Buzytczyká / z rodu Syryjskiego: przećiw Jobowi śie rozpalił gniewem / iż usprawiedliwiał dusze swoje / wiecey niż Bogá. 3 ✠ Tákże przećiwko trzemá przyjáćiołom jego rozpalił śie gniew jego/ że nie ználazszy odpowiedźi/ przecie potepiáli Jobá. 4 ✠ Bo Elihu oczekiwał/ jáko oni Jobowi odpowiedzą: gdyż oni stárszy byli w lećiech niż 5 on. ✠ Ale widząc Elihu / że nie było odpowiedźi w uśćiech onych trzech mężow/ rozpalił śie w gniewie swojim.

6 Y Odpowiedźiał Elihu/ Syn Báráchelá Buzytczyká / y rzekł: Já namłodszy w lećiech / á wyśćie stárcy/ przetoż a wstydźiłem śie / y nie śmiałem wam oznájmić zdánia swe7go. ✠ Myśliłem: Długi wiek mowić bedźie/ á mnostwo b lat náuczy 8 mądrośći. ✠ Aleć Duch ktory jest w ludźiách/ y nátchnienie Wszechmo9gącego/ dawa rozum. ✠ Zacni nie *záwsze* mądrzy: á stárcy nie *záwżdy* 10 rozumieją c sądu. ✠ Przetoż mowie: Słuchaj mie/ ja też oznájmie zdánie 11 swoje. ✠ Otom oczekawał słow wászych / á przysłuchiwałem śie dowodom wászym / czekájąc áżbyśćie do12szli rzeczy. ✠ Y przypátrowałem śie wam: á oto żaden z was Jobá przekonáć nie mogł: y *niemász* miedzy wámi / ktoby odpowiedźiał słowom

13 jego. ✠ Ale snadź rzeczećie: Ználeźliśmy mądrość: *Sam* go Bog przeko14nywa/ nie człowiek. ✠ Acżci śie *Iob* nie ze mną wdał w rzecz/ á ja mu też nie wászymi słowy odpowiem. ✠ 15 Polekáli śie / nie odpowiádáją dá16ley: niedostawa im słow. ✠ Czekáłemci/ ále nie mowią: umilkneli / á 17 nic wiecey nie odpowiádáją. ✠ Odpowiem ja też z mey strony: Oznájmie ja też zdánie swoje. ✠ Bom pe18łen słow: ćiásno we mnie duchowi 19 żywotá mego. ✠ Oto żywot moj jest/ jáko moszcz bez oddechu: á jáko beczká 20 nowa rospekłby śie. ✠ Bede *tedy* mowił / á wytchne sobie: otworze wár21gi swe/ y odpowiem. ✠ Nie bede teraz miał wzgledu ná żadną osobe: á z człowiekiem bez tytułow mowić 22 bede. ✠ Bo nie umiem tytułowáć: by mie w rychle nieporwał Stworzyćiel moj.

Rozdział XXXIII.

Elihu Iobá do słuchánia nápomina. 8. Pokázuje nieprawość Iobowę. 14. Ze Bog rozmájićie ludźie o grzechu upomina. 18. Y kájącym śie odpuszcza.

1 A Przetoż Jobie / słuchaj proszę mow mojich / á wszystkie słowá 2 moje przyjmi w uszy. ✠ Oto teraz otworze ustá moje: *á język moj bedźie mowił w podniebieniu mojim.* 3 ✠ Szczerośćią sercá a mego będą słowá moje / á czyste zdánie wárgi 4 moje mowić będą. ✠ Duch Boży uczynił mie: á tchnienie b Wszech5mocnego ożywiło mie. ✠ Możeszli/ odpowiedz mi: sporządźśie / á stań 6 przećiwko mnie. ✠ Oto ja / według słow twojich/ odpowiemći zá Bogá: *choćiażem* ja też z błotá utworzony. 7 ✠ Oto/ strách moj nie zátrwoży ćie/ á reká mojá nie obćiąży ćie.

8 A Wszákeś rzekł w uszy moje: y słyszałem głos słow *twojich.* ✠ 9 Czystym ja / bez c przestepstwá: niewinnym ja/ y nie mász we mnie 10 nieprawośći. ✠ Oto / znájduje *Bog* przyczyny przećiwko mnie / á poczyta mie zá nieprzyjaćielá swego. ✠ 11 Podawa w okowy nogi moje: á podstrzega wszystkich śćieżek mojich. 12 ✠ Otośći ná to ták odpowiádam: W tym niejesteś spráwiedliwy. Bo

wiek=

Marginalia (left): a 3 Moj. 19. 32. Syrách 32. 4. b Iob. 30. 36. Przyp. 2. 6. Kázn. 2. 26. Dán. 1. 17. y 2. 21. c Iob. 12. 20.

Marginalia (right): a Przyp. 7. 8. b 1 Moj. 2. 7. c Iob. 11. 4. y 16. 17 y 34. 5.

wietſzy jeſt Bog / niż człowiek. 13 Przecżże śię z nim ſpierasz? Zeć wſzyſtkich ſpraw ſwoich nie objáwia? 14 Wſák Bog mowi y raz y drugi; á 15 człowiek tego nie uważa. We śnie/w widzeniu nocnym/gdy twárdy ſen przypada ná ludźie/ gdy ſpią 16 ná łożu: Tedy otwiera ucho ludzkie/ á to czym ich ćwiczy/pieczętuje. 17 Aby człowieká odwiodł od złey ſpráwy jego : y pychę od męża áby od- 18 jął. Aby záhámował duſzę jego od dołu: á żywot jego/ áby ná miecz 19 nie tráfił. Karze go też boleśćią ná łożu jego : á we wſzyſtkich ko- 20 śćiách jego ćięſzką niemocą. Ták/ że ſobie żywot jego chleb obrzydźi: d á duſzá jego pokarm wdźięczny. 21 Zniſzczeje znácznie ćiáło jego : y wyſádzá śię kośći jego / ktorych nie 22 widáć było. Y przybliża śię do grobu duſzá jego: á żywot jego do 23 rzeczy śmierć przynoſzących. Jeſli będźie u niego jáki Anjoł wymowny / jeden z tyśiącá / áby opowiedźiał człowiekowi powinność 24 jego: Tedy śię nád nim Bog zmiłuje/ á rzecze: Wybaw go/ áby nie zſtępował do grobu? bomználazł 25 ubłagánie. Y odmłodnieje ćiáło jego e jáko dźiećięce : á nawroći śię 26 do dni młodośći ſwojey. Będźie śię modlił Bogu/ y przyjmie go łáſkáwie / y oglądá z weſelem oblicże jego:y przywroći człowiekowi f ſpráwiedliwość jego: 27 Ktory poglądájąc ná ludźie / rzecże: Zgrzeſzyłem był/ y co było práwego podwroćiłem:ále mi to,nie było pożyteczno. 28 Lecż Bog wybáwił duſzę moję / áby nie zſtąpiłá do dołu:á żywot moj/ áby oglądał świátłość. 29 Oto/wſzyſtko to czyni Bog / po dwá kroć y po 30 trzy kroć/z człowiekiem. Aby odwroćił duſzę jego od dołu:á/żeby ośwIecon był świátłośćią żywiących. 31 Vważaj to Jobie/ſłuchaj mię: milcz/ á ja będę mowił. 32 Wſzákże maſzli co mowić / odpowiedz że mi:mow / bobym ćię rad uſpráwiedliwił. 33 A jeſli niemaſz / ſłuchajże mię : Milcz/á náucżę ćię mądrośći.

d Pſalm 107. 18.

e Pſalm 103. 5.

f Pſalm 18. 25.

ROZDZIAŁ. XXXIV.

Elihu nieſzcżerze słowá Jobowe przytacżá. Fuka Jobá że śie niechćiał do grzechu przyznáć. Prośi Bogá áby go kaźniámi do tego przywiodł.

1 NAd to mowił Elihu/y rzekł: 2 Słuchajćież mądrzy mow moich : á náucżeni poſłuchajćie mię. 3 Bo ucho słow a doświadcza : jáko podniebienie ſmákuje pokármu: 4 Obierzmy ſobie ſąd : á rozeznajmy miedzy ſobą/co jeſt dobrego. 5 POniewaz Job rzekł : Jeſtem ſpráwiedliwym/á Bog b odrzu- 6 ćił ſpráwę moję : Y mamże kłamáć/májąc ſpráwiedliwą? Boleſny jeſt poſtrzał moj bez przewinienia. 7 Ktoryż jeſt mąż táki jáko Job/coby 8 żył pośmiewiſko jáko wodę? A coby chodźił w towárzyſtwie czyniących nieprawość? y przeſtawáłby z 9 ludźmi niepobożnymi? Bo powiedźiał : Nie pomoże człowiekowi / choćby śię podobáł Bogu. 10 PRzetoż mię ſłuchajćie mężowie rozumni; Niech będźie dáleká niepobożność od Bogá c / y niepráwość od Wſzechmocnego. 11 Bo on według uczynku płáći d człowiekowi : á według drogi jego káżdemu 12 nádgradza. A zgołá Bog przewrotnie nie czyni : á Wſzechmocny nie 13 podwraca ſądu. Ktoż go przeł. żył nád ziemią ? á kto wyſtáwił cáły 14 okrąg świátá ? Jeſliby obroćił przećiwko niemu ſerce ſwoje / á duchá jego / y dech jego do śiebie e 15 wźiął: Zginęłoby wſzelkie ćiáło ſpołu : á człowiekby śię do prochu f 16 nawroćił. Maſzli tedy rozum ſłuchaj te°: á przyjmuj w uſzy ſwe głos 17 mowy mojey. Azaż ten ktory ma w nienawiśći ſąd/pánowáć może? ázaż tego ktory jeſt wielce ſpráwiedli- 18 wy / niepobożnym uczyniſz? Zaż potępiſz tego/ktory może rzec Krolowi; O bezecny! á Kśiążętom; O niepobożny! 19 Ktory nie ma względu g ná oſoby Kśiążąt/ y nie waży ſobie więcey bogáczá nád ubogiego : Bo oni wſzyſcy ſą czynem rąk jego. 20 Nagle umieráją ; á o połnocy wzruſzony bywa narod/y przemija : á mocarz zniesiony bywa bez ręki 21 ludzkiey. Oczy bowiem jego h nád drogámi człowieczymi:á on wi-

a Job. 12. 11.

b Job. 27. 2.

c 5 Moj. 32. 4. 2 Kron 19. 7. Job. 8. 3. y 36. 23 Pſalm 92. 16. Rzym. 9. 14.

d Pſalm 62. 13. Przyp 24. 12. Jerem. 32. 19. Ezech 7. 27. y 33. 20 Mátt. 16. 27. Rzym 2. 6.

e Pſalm 104. 29. Kázn. 12. 7.

f 1 Moj. 3. 19. Kázn. 12. 7.

g 5 Moj 10. 17. 2 Kron 19. 7. Mądr. 6. 8. Syrác. 35. 16. Dźiej. 10. 34. Rzym 2. 11. Gálát 2. 6: Efez. 6. 9.

22 dźi wszystkie kroki jego. Niemász ciemnośći / áni ćienia śmierći / ktoryby śie zkryli ći ktorzy czynią nieprawość. 23 Bo ná nikogo nie wkłáda wiecey / ták / żeby miáł wchodźić w sad z Bogiem. 24 Poćiera bárzo wiele mocárzow i: á insze miásto nich wystawia. 25 Przeto / iż zna spráwy ich / obraca *im dźień* w noc / áby byli potárći. 26 Poraża je jáko niezbożne / ná miejscu jáwnym. 27 Przeto / iż odstapili od niego / á żadnych drog jego zrozumieć nie chćieli. 28 Aby przywiodł ná nie wołánie znedzonych: á *pokazał*, że wysłuchiwa wołánie ubogich. 29 Gdy on spráwi pokoj ktoż go wzruszy? tákże / gdy skryje oblicże / ktoż go ujrzy? *A to czyni* ták cáłemu narodowi / jáko *każdemu* człowiekowi. 30 Aby dáley nie pánował człowiek obłudny ná upadek ludzki.

31 Zaprawde miałbyś mowić do Bogá: Przepuść: *poniosł*, á nie bede śie wzbrániał. 32 Nád to *jeśli-bym czego nie* baczył / ty mie náucz: jeślim nieprawość popełnił / nieuczynie tego wiecey. 33 Azali według zdánia twego bedźie płácił / żeć śie to nie podoba / á żeś ty owo obrał / á nie on? Ale wieśzli co lepszego / powiedz. 34 Niechaj wie rozumni toż rzeka zemna / á człowiek madry przypádnie ná to: 35 *Że* Job nie mowi madrze / á słowá jego nie sa rostropne.

36 Boże Ojcże moj / niech bedźie Job doskonále doświadczony: przeto / iż nam odpowiáda jáko ludźiom złym. 37 Bo przestepstwá przyczynia do grzechu swego: chlubi śie miedzy námi / y mowi bárzo wiele przećiwko Bogu.

Kolos. 3. 25. 1 Petr. 1. 17. h Job. 14. 16. y 31. 4. Jerem. 16. 17. y 32. 19. i I. Niepytájąc śie.

Rozdział XXXV.

Elihu pomawia Jobá. 9. Pokázuje czemu Bog ludźiom nie pomaga. 15. Zadawa Jobowi fałsz y głupstwo.

1 Nád to mowił Elihu / y rzekł: 2 Y mniemasz żeś to z rozsadkiem rzekł? spráwiedliwość mojá / przechodźi Boską: 3 Boś powiedźiał: Coż mi pomoże? á co weznę zá pożytek / *chocbym* nie grzeszył? 4 Ale ja tobie dowodnie odpowiem / y towárzyszom twojim 5 z toba. Pojrzy w niebo / á obacz: przypátrz śie obłokom / jáko sa wyższe nád ćie. 6 Jeśli zgrzeszysz / coż uczynisz przećiwko niemu? á jeśliby były rozmnożone nieprawośći twoje / coż mu uczynisz? 7 Jeślibyś był spráwiedliwym a coż mu dasz? ábo coż weźmie z reki twojey? 8 Człowiekowi podobnemu tobie / niezbożność twojá *záſzkodźi*: á Synowi człowieczemu *pomoże* spráwiedliwość twojá.

9 Z Mnostwá ućiśnionych / ktorzy do tego przywiedźieni sa / áby nárzekáli y wołáli dla rámienia mocárzow / 10 Żaden nie mowi: Gdźież jest Bog / Stworzyćiel moj? choć on dawa śpiewánie y w nocy? 11 Choć nas wyucza nád bydletá źiemskie / á nád ptástwo niebieskie czyni nas medrszymi. 12 Tedy wołájali b dla hárdośći złych / on ich nie wysłuchawa.

13 Bo obłudy nie wysłucha Bog / á Wszechmocny nie pátrza ná nie. 14 Dopieroż *niewysłucha ćiebie*, Poniewaz mowisz: Nie widźisz tego: Osadźże śie przed nim; á oczekawaj go: 15 Gdyż ćie jedno trochę náwiedźił gniew jego: jákoby nie wiedźiał wielkośći *grzechow* twojich. 16 Przetoż Job prożno otwarza ustá swe: á bez umiejetnośći rozmnaża słowá *swoje*.

a Job. 11. 3. Psalm 16. 2.

b Job. 27. 9. Przyp 1. 28. Ezái. 5. 25. Jerem 11. 11.

Rozdział XXXVI.

Elihu dowodźi że Bog niepobożne náwiedzeniem swym do pokuty pobudza. 18. Nápomina Jobá do uznánia śie. 24. Y do wysławiánia spraw Bożych.

1 Do tego przydał Elihu / y rzekł: 2 Poczekaj mie máluczko / á ukażeć: bo jeszcze mam cobym zá Bogiem mowił. 3 Zácznę umiejetność moje z dáleká / á Stworzyćielowi memu przywłaszcze spráwiedliwość. 4 Boć zapráwde bez kłamstwá *beda* mowy moje: á *mąż* doskonáły w umiejetnośći *jest* przed toba. 5 Oto Bog mocny *jest*, á nie odrzuca nikogo: on jest mocny w śile sercá. 6 Nie żywi niepobożnego: á u sadu ubogim dopomaga. 7 Nie odwraca od spráwiedliwego c oczu swojich / ále z Krolmi ná stolicy d sadza je

c Psalm 33. 18. y 34. 16 d 1 Sám. 2. 8. Psalm 113. 8.

8 ná wieki/ y bywája wywyßeni. ✤ A jesliby byli okowáni w petá/ ábo uwikłáni powrozámi utrapienia: ✤ 9 Tedy przez to im oznájmuje sprá- wy ich: y przestepstwá ich/ że śie 10 zmocniły: ✤ Y otwarza im ucho/ áby *przyjeli* karánie: á mowi/ áby śie 11 náwroćili od nieprawośći. ✤ Jesli beda posłußni/ á beda *mu* służyć/ dokończa dni swojich w dobrym/ á 12 lat swych w roskoßách. ✤ Ale jesli nie usłuchaja/ od mieczá zejda/ á po- 13 mra bez umiejetnośći. ✤ Bo *ludźie* obłudnego sercá/ obalája *ná śie* gniew: á nie wołája kiedy je wia- 14 że. ✤ Vmrze w młodośći dußá ich/ á żywot ich miedzy nierzadnikámi. ✤ 15 Wyrwie utrapionego z utrapienia jego/ á otworzy w ućiśnieniu u- cho jego.

16 TAkby y ćiebie wyrwał z miej- scá ćiásnego ná przestronne/ gdźie niemáß ućisku: á spokojny 17 stoł twoj *byłby* pełen tłustośći. ✤ A- leś ty sad niepobożnego zásłużył: *przetoż* práwo y sad beda ćie trzy- 18 mác. ✤ Zájisteć gniew *Boży jest nád toba, pátrzże* áby ćie nie poráźił pla- ga wielka; ták/ żeby ćie nie wybá- 19 wił żaden okup. ✤ Izali sobie bedźie ważył bogáctwá twoje? *Zájiste* áni złotá/ áni jákieykolwiek śiły/ *ábo* 20 potegi *twojey*. ✤ Nie kwáp że śie te- dy ku nocy, *w ktorey* zstepuja naro- 21 dowie ná miejscá swoje. ✤ Strzeż ábyś śie nie oglądał ná nieprawość/ obierájac ja sobie nád utrápienia. 22 ✤ Oto *Bog* jest nawyższy e w mocy swojey/ ktoż ták náuczyć może jáko 23 on? ✤ Ktoż mu wymierzył droge je- go? ábo kto mu rzecze/ f uczyniłeś nieprawość.

24 PAmietajże/ ábyś wystawiał spráwe jego/ ktorey śie przypá- 25 truja ludźie. ✤ Wßyscy ludźie wi- dza ja/ á człowiek przypátruje śie 26 jey z dáleká. ✤ Oto Bog *jest* wielki/ y poznáć *go* nie możemy: áni liczbá lat jego h dośćignioná być może. ✤ 27 Bo on wyćiaga krople wod/ ktore wylewája z obłokow jego deßcz: ✤ 28 Ktory zpußczája obłoki/ á spußczá- 29 ja i ná wiele ludźi. (Nád to: ✤ Ktoż zrozumie rozćiagnienie obłokow y 30 grzmot i námiotu jego? ✤ Jáko roz- ćiaga nád nim świátłość swoje? á 31 głebokośći morskie okrywa. ✤ Bo przez te rzeczy sadźi narody/ y dá- 32 wa pokarm w hojnośći. ✤ Obłokámi nákrywa świátłość/ y rozkazuje *jey ukrywáć śie zá obłok* nástepujacy) 33 ✤ Dawa o nim znáć k szum jego: tákże y bydło y párá wzgore wste- 34 pujaca. ✤ A nád tym zdumiewa śie serce moje/ y porußá śie z miejscá swego.

k H. *Przyjáćiel jego.*

ROZDZIAŁ XXXVII.

Kończac rzecz swoje, jeßcze wylicza dźiwne spráwy Boże około gromow łyskáwic, śniegu, dżdżu, wiátru, y około lodu. 14. ále spráwy Boże Jobowi każe uważáć, á przytym uznawáć jáko nikt madrośći, y mocy Bożey ogárnać nie może.

1 SŁuchajćie z pilnośćia grzmie- nia a głosu jego/ y dźwieku 2 ktory wychodźi z ust jego. ✤ Pod wßystkim niebem/ prosto go wypu- ßcza: á świátłość jego/ po *wßystkich* 3 kończynách źiemie. ✤ Zá nia wnet huczy dźwiekiem/ grzmi głosem zac- nośći swojey: y nie odkłada innych rzeczy gdy bywa słyßan głos jego. ✤ 4 Dźiwnie Bog grzmi głosem swo- im: sprawuje rzeczy ták wielkie/ że ich 5 rozumieć nie możemy b. ✤ Bo mowi do śniegu; Pádaj ná źiemie: Tákże y do deßczu ćichego; y do deßczu 6 gwałtownego. ✤ Reke wßystkich lu- dźi záwiera d: áby nikt z ludźi nie- 7 doglądał roboty swojey. ✤ Tedy zwierz wchodźi do jáskinie: á w já- 8 mách swojich zostawa. ✤ Wicher z skrytych miejsc wychodźi: á źimá z 9 wiátrow połnocnych. ✤ Tchnieniem swojim Bog czyni e lod: ták/ iż śie 10 ßerokość wod śćiska. ✤ Tákże dla pokropienia *źiemie* obćiaża obłok/ y rozpedza chmure świátłem swojim. 11 ✤ A ten śie obraca w koło/ według rády jego/ áby czynił wßystko co *Bog* rozkaże/ ná oblicze okregu źiemskie- 12 go. ✤ A czyni to *Bog* że śie stawia badź ná skaránie/ badź dla *pożytku* źiemie swojey/ badź dla *jákiey* do- 13 broczynnośći. ✤ Słuchajże tego pil- nie Jobie/ zástánow śie/ á uważaj dźiwne spráwy Boże.

14 IZali wiesz/ kiedy *co* Bog stánowi o tych rzeczách? ábo gdy ma

Margin notes (left): e 2 Kron 20. 6. Jerem. 10. 6. f 5 Moj 32. 4. 2 Kron 19. 7. Job. 8. 3. y 34. 10. Rzym. 9. 14. g Psalm 90. 2. y 92. 9. y 93. 2. y 102. 13. Ezai. 63. 16. Tren. 5. 19. Dán. 6. 26. Zyd. 1. 11. h Mátt. 5. 45. i Psalm 18. 12. y 112. 3.

Margin notes (right): a Psalm 29. 3. b Psalm 147. 16. Syrác. 43. 19. c Mátt. 5. 45. Dźiej 14. 17. d T. Czásu śniegu, źimy y deßczu. e Psalm 147. 17. Syrác. 45. 21.

rozjáśnić świátło obłoku swego. ✣ 15 Izali wieß co zá wagá obłokow? *Izali wieß* cudá Doskonáłego we 16 wßelákiey umiejętnośći? ✣ *Wießże* jáko ćie ßáty twoje ogrzewáją / gdy ućißa źiemię od południá? ✣ 17 Izażeś z nim rozpośćirał niebiosá? *ktore są* trwáłe / á zwierćiadłu odlewáne- 18 mu podobne. ✣ Ukażże nam / co mu mamy powiedźieć: *bo* nie możemy 19 sporządźić słow dla ćiemnośći. ✣ Izali mu kto odnieśie to / cobym mowił? *Tomßem* gdyby to kto przedłożył / byłby pewnie pożárty. 20 ✣ Wßák teraz nie mogą *ludźie* pátrząć y ná świátło / gdy jest jásne ná obłokách / gdy wiátr przechodźi / y przeczyśćia 21 je. ✣ Od połnocy *jáko* złoto przychodźi / *ále* w Bogu strásniejßa jest 22 chwałá. ✣ Wßechmogący jest / doścignąć go nie możemy: wielki w mocy: wßákże sądem y ostrą spráwiedliwośćią *ludźi* nie trapi. 23 ✣ Przetoż boją śię go ludźie: nie ma względu ná żadnego / by też był y namędrßy.

ROZDZIAL XXXVIII.

BOG Iobá gromi, że nie mądrze mowił: Przekłada mu moc y mądrość swą, ktorą okazał w stworzeniu źiemie, morza, Swiátła, ktore też podźiś dźień okázuje w tworzeniu śniegu, grádu, łyskáwice, dżdżu, grzmienia, rosy, lodu, śrzonu, czterech czásow roku y w rozumie człowieczym.

1 TEdy odpowiedźiał PAn Jobowi z wichru / y rzekł: 2 ✣ Ktoż to jest / co záćimia radę *Bożą*, mowámi nierozstropnymi? 3 ✣ Przepáß teraz jáko mąż biodrá swoje: á będęćie pytał / á ty mi daj spráwę. 4 ✣ Gdźieżeś był kiedym ja zákładał a grunty źiemie? Powiedz jesliże maß rozum? 5 ✣ Ktoż uczynił rozmierzenie jey? *Powiedz* jesli wieß: ábo kto ßnur ná 6 dnią rozćiągnął? Ná czym są podstáwki jey ugruntowáne? ábo kto założył kámień jey węgielny? ✣ 7 Gdy wespoł śpiewáły gwiazdy záránne / á weselili śie wßyscy Synowie Boży? ✣ 8 Ktoż zámknął drzwiámi morze / gdy śie wyrywáło / *jákoby* z żywotá wychodząc? ✣ 9 Gdym położył obłok zá ßátę jego: á

a *Przyp. 8. 29.*

10 ćiemność zá pieluchy jego. ✣ Gdym postánowił o nim dekret moj: á przypráwiłem záworę y drzwi *do nie-* 11 *go.* ✣ Y rzekłem: Aż do tąd wychodźić będźieß / b á dáley nie postąpiß: á tu położyß nádętę c wáły 12 twoje. ✣ Izażeś zá dni twojich rozkázował świtániu? y ukazałeś zorzy 13 miejsce jey? ✣ Aby ogárnęłá kończyny źiemie: á izby byli z niey wyrzuceni niepobożni. 14 ✣ Aby śie odmieniáłá jáko gliná / *do ktorey* pieczęć *przykłádają*, á oni áby śie stáli jáko 15 ßátá *nákryći.* ✣ Y dby byłá záwśćiągniona od niepobożnych świátłość ich / á rámię wysokie było pokrusżo- 16 ne. ✣ Y zażeś przyßedł áż do źrzodeł morskich / á po dnie przepáśći przechodźiłeś śie? 17 ✣ Azaż odkryte są tobie bramy śmierći? bramy ćienia 18 śmierći / widźiałżeś? ✣ Izaliś rozumem twym doßedł ßerokośći źiemie? Powiedz mi / jesli to wßystko 19 wieß? ✣ Gdźież jest tá drogá do miejscá świátłośći? á ćiemnośći gdźie 20 *mają* miejsce swoje? ✣ Abyś ją ująwßy *odprowádźił* do gránice jey / poniewaz zrozumiewaß śćieżki do domu jey. 21 ✣ Wiedźiałżeś ná on czás / żeś śie miał urodźić? y liczbá dni twojich ják wielka *być miáłá?* ✣ 22 Izáliś przyßedł do skárbow śniegow / ábo skárby grádu widźiáłeśli? 23 ✣ Ktore zátrzymawam ná czás ućisku: ná dźień bitwy y wojny. 24 ✣ Ktoraż śie drogą dźieli świátłość / y gdźie śie rozchodźi wiátr wschodni 25 po źiemi? ✣ Ktoż rozdźielił stok powodźiam: á drogę błyskáwicy gromow? 26 ✣ Aby ßedł deßcz ná źiemię / w ktorey nikt nie mießka: y ná pustynia gdźie niemáß człowieká. 27 ✣ Aby násyćił *miejsce* puste y nie płodne / á wywiodł *z niego* źieloną trawę. ✣ 28 Izali ma deßcz ojcá? krople rosy / kto płodźi? 29 ✣ Z czyjegoż żywotá wychodźi mroz: á śrzon niebieski ktoż 30 płodźi? ✣ Jákoż śie kámieniem wody nákrywáją / gdy wierzch przepáśći 31 d zámarza? ✣ Możeßże związáć jásne gwiazdy e Bab / ábo związek Oryoná rozerwáć? 32 ✣ Izali wywiedźieß gwiazdy połudnowe czásu swego / ábo Woz f niebieski / z gwiazdámi g jego powiedźieß? 33 ✣ Y znaßże

b *Psalm 104. 9. Jerem. 5. 22.*
c *H. Pyßne*
d *Job. 37. 9.*
e *I. Plejády.*
f *I. Arcturum.*
g *H. Z synami jego.*

porzą-

porządek niebá? á możeszże rozrzą=
dźić pánowánie jego ná źiemi? ♣
34 Izali podnieśieß ku obłokowi głos
twoj/ áby ćię wielkość wod okryłá?
35 ♣ Izali możeß wypuśćić błyskáwi=
ce/ áby przyßły/ y rzekły? Otośmy?
36 ♣ Ktoż złożył we wnętrznośćiách
ludzkich a mądrość? á kto dał rozu=
37 mowi bystrość? ♣ Ktoż obrácho=
wał niebiosá mądrośćią *swoją*? á co
śię leje z niebá/ ktoż uspokoji? ♣
38 Aby polány proch ztężał: á bryły
áby śię społu zelnęły.

h *Job.* 32. 8. *Kázn.* 2. 26. *Dán.* 1. 17.

ROZDZIAŁ XXXIX.

Jeßcze PAN Jobowi niektore zwierzętá przypomina: á z ich stworzenia moc, z rządzenia záśię mądrość swą wielką, ukázuje. 24. Każe zátym Jobowi áby mu odpowiedźiał: ále Job głupstwo swe wyznawßy, tego śię zbrániá.

1 Izali lwowi łup łowiß: á lwiąt
2 żywot nápełniaß? ♣ Gdy śię
tulą w jáskiniách swojich? y czyhają
3 w ćieniu jam swojich? ♣ Ktoż gotu=
je krukowi a pokarm jego/ gdy dźie=
ći jego do Bogá wołáją/ *á* tułáją śię
4 nie mając pokármu? ♣ Izali wieß
czás rodzenia kozskálnych: *á* kiedy
5 rodzą łánie postrzegłześ? ♣ Możeß=
że zliczyć mieśiące/ jáko długo *płod*
noßą: á czás rodzenia ich wießże? ♣
6 *Jáko śię* kurczą/ płod swoj wyćiská=
ją: á rozstępując śię z boleśćią go
7 pozbywáją. ♣ *Iáko* moc biorą dźieći
ich/ y odchowywáją śię po zbożách:
á odßedßy nie wracáją śię do nich.
8 ♣ Ktoż wypuśćił ostá dźikiego ná
wolność: á pętá ostá dźikiego ktoż
9 rozwiązał? ♣ Ktoremu dał pustynią
miásto domu jego: á *miásto* mießká=
10 nia jego/ miejscá słone. ♣ On śię
náśmiewa ze zgráje miejskiey: á ná
głos tego co go goni/ nic niedba. ♣
11 Pátrzą po gorách pástwy: á wßel=
12 kiey źieloney trawy ßuka. ♣ Izalić
będźie chćiał jednorożec służyć: ábo
będźie nocował u jásli twojich? ♣
13 Izali możeß záprząc w powroz swoj
Jednorożcá do oránia: izali powło=
14 czyć będźie brozdy zá tobą? ♣ I=
záli śię spuśćiß nań przeto/ że wiel=
ka moc jego? ábo poruczyßli mu ro=
15 botę twoję? ♣ Powierzyßże mu śię

a *Psalm* 104. 27. y 147. 9. *Mátt.* 6. 29.

żeby zwiozł naśienie twoje? á do
16 gumná twojego zgromádźił? ♣ *Izáliś dał* Páwiowi piękne skrzydłá/ á
pierze Boćianowi y struśiowi? ♣
17 Ktory nieśie ná źiemi jájcá swoje/ á
18 w prochu ogrzewa je. ♣ A nie pomni
ná to/ że je nogá zetrzeć/ á zwierzę
19 polne zdeptáć może. ♣ Zátwardza
śię *przećiw* dźiećiom swojim/ jákoby
niebyły jego: *á żeby nie byłá* prożna
20 pracá jego/ nie obawia śię. ♣ Bo
mu nie dał Bog mądrośći/ y nie
21 udźielił mu wyrozumienia. ♣ We=
dług czásu podnośi śię ku gorze: á
náśmiewa śię z koniá/ y jezdzcá je=
22 go. ♣ Izali możeß dáć koniowi moc?
izali rżaniem b ozdobiß ßyję jego. ♣
23 Izali go ustráßyß jáko ßáráńczą?
y owßem chrapánie nozdrzy jego *jest*
24 str..ßne. ♣ Kopie doł/ á weseli śię w
mocy *swey*: y bieży przećiwko zbroj=
25 nym. ♣ Smieje śię z postráchu: á/
áni śię lęka/ áni názad ustępuje
26 przed ostrzem mieczá. ♣ Choć ná
nim chrzęśći sájdak/ y błyßczy śię
27 oßczep/ y drzewce. ♣ Z grzmotem y z
gniewem kopie źiemię: á nie stoji
28 spokojnie ná głos trąby. ♣ Miedzy
trąbámi poryża: á z dáleká czuje
bitwę/ krzyk Kśiążąt/ y wołánie. ♣
29 Izali według twego rozumu lata
Jástrząb? *y* rozćiąga skrzydłá swe
30 ku południowi? ♣ Izali ná twoje
rozkazánie wzbija śię Orzeł *wzgorę*?
y z kłada ná wysokich miejscách
31 gniazdo swoje? Ná opoce mießka/ y
báwi śię ná ostrey skále/ jáko ná
32 zamku. ♣ Z támtąd upátruje *sobie*
pokarm: á dáleko oczy jego widzą. ♣
33 Dźieći też jego piją krew/ á gdźie c
są pobići d tám on jest.
34 A Ták odpowiedźiał PAN Jo=
35 bowi/ y rzekł: ♣ Izali ten/ co
wiedźie spor z Wßechmogącym/
uczyć go będźie? *á* kto chce strofowáć
Bogá/ niech ná to odpowie?
36 Zátym odpowiedźiał Job PA=
37 nu/ y rzekł: ♣ Otom *ja* lichy/
Cożći mam odpowiedźieć? Rękę mo=
38 ję włożę ná ustá moje. ♣ Mowiłem
raz/ y drugi/ ále więcey nie odpo=
wiem: y *nic więcey* nic przydám?

b *H. grzmieniem.*

c *I. Gdźie jest śćierw.*

d *Mátt.* 24. 28. *Luk.* 17. 37.

ROZDZIAŁ XL.

PAN Jobá z nowu gromi, iż spráwie

dliwośći, y wielmożnośći, Bożey jáwnie niewyznał. 10. náprawiájąc go, wystawia mu strászne zwierzętá, ktore on y stworzył y rządźi: to jest, Słoniá y Wieloryba.

1 NAd to odpowiedźiał PAn Jobowi z wichru/ y rzekł: 2 Przepasz teraz jáko mąż biodrá swe: będę ćię pytał/ á *ty* mi day spráwę. 3 Izali wniwecz obroćisz sąd a moy/ á obwinisz mię/ ábyś śię sam uspráwiedliwił? 4 Izali masz rámię jáko Bog/ á głosem zágrzmisz jáko on? 5 Ozdobże śię teraz zacnośćią/ y dostojnośćią: á w chwałę y w ochędostwo oblecz śię. 6 Rozpostrzyy popędliwość gniewu twego: á pátrz ná káżdego pysznego/ y poniż go. 7 Poyrzyże ná káżdego hárde°/ á skroć go: á zetrzyj niepobożne *ná* mieyscu ich. 8 Zákryj je pospołu w prochu: á oblicza ich záwiąż w skrytośći. 9 Tedyć y ja przyznam/ że ćię może záchowáć práwicá twojá.

10 OTo teraz b Słoń/ ktoregom uczynił jáko y ćiebie/ trawę je jáko woł. 11 Oto teraz moc jego jest w biodrách jego: á śiłá jego w pępku brzuchá jego. 12 Rusza ogonem swojim jáko chce/ *choć jest* jáko drzewo Cedrowe: żyły łoná jego są powikłáne jáko látorośli. 13 Kośći jego *jáko* trąby miedźiáne: gnaty jego *jáko* drąg żelázny. 14 On jest przedniejszym z uczynkow c Bożych/ ktory go uczynił/ sam nań nátrzeć może mieczem swojim. 15 Zaiste pástwę gory przynoszą: á wszystek zwierz polny tám igra. 16 Pod ćienistym drzewem lęga/ w skrytośćiách trzćiny y błotá. 17 Okrywáją go drzewá ćieniste ćieniem swojim: á ogarniáją go wierzby nád potokámi. 18 Oto zátrzymawa strumień/ że śię nie spieszy: tuszy sobie iż Iordan wypije gębą swoją. 19 *Zali go kto* przed oczymá jego ułápi? ábo powrozy przećiągnie przez nozdrze jego?

20 WYćiągnieszże wędą Wieloryba d/ ábo sznurem utopionym w języku jego? 21 Izali záwleczesz kolce przez nozdrzá jego? ábo e hakiem przekolesz czelusć jego? 22 Izali śię będźie wiele modlił: ábo z tobą łágodnie mowić będźie? 23 Izali uczyni przymierze z tobą/ á przyjmiesz go zá sługę wiecznego? 24 Izali z nim będźiesz igrał jáko z ptászkiem/ á uwiążesz go dźiatkom twojim? 25 Spráwi że sobie nád nim towárzystwo uczte/ á podźielą go miedzy kupce? 26 Izali záwádźisz f hakámi *zá* skorę jego: á widełkámi rybáckimi *zá* głowę jego? 27 Połoz tylko nań rękę twą: *ślubujęć* że nie wspomnisz wiecey ná bitwę! 28 Oto nádźieja ułowienia jego omylna jest: izali *y* weyrzawszy nań *człowiek* nie upada?

ROZDZIAŁ XLI.

PAn Jobowi strászną moc, y naywyższą wolność swoję przypomniawszy. 3. Wieloryba szerzey opisuje.

1 NIemász ták śmiałego/ coby go obudźił: owszem ktoż śię stáwi przed twarzą moją? 2 Ktoż mi co dał a ábym b mu oddał? c *kolwiek jest* pod wszystkim c niebem/ moje jest.

3 NIe zámilczę członkow jego/ áni śilney mocy jego/ áni grzecznego kształtu jego. 4 Ktoż odkryje wierzch odźienia jego? z dwojistymi wędźidłámi swymi/ ktoż przystąpi *do niego*? 5 Wrotá gęby jego/ ktoż otworzy? *bo* strách około zębow jego. 6 Łuski *jego* mocne *jáko* tarcze/ bárzo śćiśle spojone. 7 Jedná z drugą ták spojona/ że wiátr nie wchodźi miedzy nie. 8 Jedná do drugiey przylnełá: ujęły śię á nie dźielą śię. 9 Kichánie jego czyni blásk/ á oczy jego *są* jáko powieki zorze. 10 Z ust jego lámpy wychodzą: *á* iskry ogniste wyrywáją śię. 11 Z nozdrz jego wychodźi dym/ jáko z gárncá wrzącego/ ábo kotłá. 12 Dech jego węgle rozpala: á płomień z ust jego wychodźi. 13 W szyjey jego przemieszkiwa moc: á boleść przed nim ućieka. 14 Sztuki ćiáłá jego spojiły śię: cáłowite są w nim/ że śię nie poruszą. 15 Serce jego twárde jáko kámień: ták twárde/ jáko sztuká spodniego kámieniá młyńskiego. 16 Gdy śię podnośi/ drżą mocárze: á od stráchu oczyśćiáją śię. 17 Miecz ktory go śięga nie ostoji śię: *áni* drzewce *áni* strzałá/ áni páncerz. 18 Żelázo po-

a Psalm 51. 6. Rzym. 3. 4.

b H. Behemot.

c T. miedzy zwierzęty.

d H. Leviátán.

e H. Ciernem.

f H. Nápełnisz.

a H. Ktoż mię uprzedźił?

b Rzym 11. 35.

c 2 Moj 19. 5. Psalm 24. 1. y 50. 12. 1 Kor. 10. 26.

poczyta sobie zá plewę/ á miedź zá orzewo zbotwiáłe. 19 Nieupłoszy go strzałá: á jáko źdźbło są u niego kámienie z proce. 20 Strzelbę sobie poczyta jáko słomę: á pośmiewa się z szermowánia włocznia. 21 Pod nim są ostre skorupy: ściele *sobie* ná rzeczách ostrych/ jáko ná błocie. 22 Czyni że wre głębokość jáko gárniec/á że się máci morze jáko w moździerzu. 23 Zá sobą jásną ścieszkę czyni/ ták że się zda/iż przepáść ma siwiznę. 24 Niemász ná ziemi rowniá jego: ktory ták stworzony jest/ że się niczego nie boji. 25 Wszelką rzecz wysoką lekce waży: on jest Krolem nád wszystkimi srogimi zwierzęty.

Rozdział XLII.

Iob wszechmocność Bożą, y swoje głupstwo wyznawa: Bogu zá łáskáwe objáwienie jego dźiękuje, mowy swe odrzuca, polepszenie obiecuje. 7. PAN Elifásá y towárzysze jego gromi, uczy ich jáko Bogá máją błagáć. 10. Jobá z choroby wybáwił, y hojnie mu pobłogosłáwił.

1 Tedy odpowiedźiał Job PAnu/ 2 y rzekł: Wiem że wszystko możesz/y nie może być záhámowány zamysł twoj. 3 Ktoż jest ten/ *pytasz*, ktory zácimia rádę Bożą nie umiejętnie? Dla tego przyznawam/żem nie zrozumiał: dźiwniejsze są te rzeczy/ niżbym je mogł pojąć/ y zrozumieć. 4 Wysłuchajże proszę/ gdybym mowił: á gdy ćię będę pytał/ oznájmiże mi. 5 *Przed tym* tylko ucho słyszáło o tobie: ále teraz oko 6 moje widźi ćię. Przetoż żáłuję y pokutuję w prochu/ y w popiele.

7 A Gdy odmowił PAn te słowá do Jobá/ rzekł PAn do Elifásá Temáńczyká: Rospalił się gniew moj przećiw tobie/ y przećiw dwiemá przyjaćiołom twojim/ żeśćie o mnie nie mowili ták przystojnie/ jáko Job 8 sługá moj. Przetoż teraz/ weźmićie sobie śiedm ćielcow/ y śiedm báránow/ á idźćie do sługi mego Jobá/ y ofiárujćie cáłopalenie zá się: á Job sługá moj/ niech się modli zá wámi: Bo oblicze jego przyjmę: ábym nie uczynił z wámi według głupstwá wászego: bośćie nie mowili ták przystojnie o mnie/ jáko Job sługá moj. 9 A ták odeszli Elifás Temáńczyk/ y Bildád Suhitczyk/ y Sofár Náámátczyk/ y uczynili jáko im rozkazał PAn/ y przyjął PAn oblicze Jobowe.

10 ZAtym PAn przywroćił to/ co było pobrano Jobowi/ gdy się modlił zá przyjaćioły swoje: y rozmnożył PAn wszystko cokolwiek 11 miał Job/ w dwoj násob. Zeszli się tedy do niego wszyscy brácia jego/ y wszystkie śiostry jego/ y *inni* wszyscy ktorzy go przed tym ználi/ y jedli z nim chleb w domu jego: á żáłując go/ ćieszyli go z strony wszystkiego złego/ ktore był PAn náń przywiodł: y dał mu káżdy z nich a upominek jeden/ y káżdy náusznicę złotą jednę. 12 A ták PAn błogosłáwił ostátnim *czásom* Jobowym/ więcej niż początkom jego. Bo miał czternaśćie tyśięcy owiec/ y sześć tyśięcy wielbłądow/ y tyśiąc jarzm wołow/ y 13 tyśiąc ośl(ic). Miał też śiedm Synow/ 14 y trzy corki. Y dał imię pierwszej Jeminá: á imię drugiej Ketzyá: á imię trzećiej Kerenháppuch. 15 A nie znajdowáły się niewiásty ták piękne/ jáko corki Jobowe/ we wszystkiej onej ziemi: y dał im Oćiec ich dźiedźictwo między bráćią ich. 16 Potym Job żył sto y czterdźieśći lat: y oglądał b Syny swe/ y Syny Synow swojich/ áż do czwartego 17 pokolenia. A umárł Job *będąc* stárym/ y dni sytym.

a I. Iágnię. I. Pieniądz.

b Psalm 37.37.

KSIEGI PSALMOW

Ktore po Zydowsku zowią Sepher Tehillim: to jest, Księgá chwał.

TE Księgi/ w ktore Dáwidowe/ y innych ludźi świętych Psálmy zebráne są/ zámykáją w sobie/ częśćią náuki/ częśćią ćwiczenia duchowne.

Nauki sa o własnośćiách y o spráwách Bożych; á miánowićie o dobrodźiejstwách/ ktore ludowi Izráelskiemu pokázował: Tákże o Osobie/ y Vrzedźie PAná Chrystusowym/ y o wykonániu tegoż urzedu; to jest/ o mece/ śmierći/ pogrzebie/ zmartwychwstániu/ w niebowstapieniu/ y śiedzeniu ná práwicy Bożey: o wezwániu pogánow przez opowiádánie Ewángeliy S. do Chrystusá/ y o przyśćiu jego ná sad.

Cwiczenia zás duchowne te sa. I. Dźiekczynienia zá dobrodźiejstwá Boże. II. Modlitwy y wzywánie imienia Bożego/ we wszelákich potrzebách/ y utrapieniách. III. Poćiechy y utwirdzenia wiáry. IV. Sluby wdźiecznośći przećiwko Bogu.

A ták te Kśiegi wielce sa potrzebne wszelkiego stanu ludźiom/ ktorzy tu ná świećie rozmáitym podlegli pokusom/ upadkom/ niebiespieczeństwom/ y klopotom. Niczego bowiem do zbudowánia y poćiechy wiernemu sluzacego niepokażesz/ coby śie w tych Kśiegách dostátecznie/ y wyráźnie ználeść nie miálo. Bo jesli potrzebujesz náuk o przednich Artykułách wiáry: jáko/ o prawdźiwey znájomośći Bożey/ o Osobie y Urzedźie Chrystusá PAná; O drodze zbáwienney: o karániu niezbożnych: o mocy y pożytkách slowá Bożego: O Wierze y o żywoćie pobożnym/ etc. znajdźiesz to wszystko obficie w Psálmiech. ✠ Chceszli zás potrzeby swoje przed Bogiem przedkładáć/ o doczesne y wieczne dobrá onego prośić/ ábo zá odebráne dobrodźiejstwá jemu dźiekowáć: mász pogotowiu modlitwy/ y dźiekczynienia w tychże Psálmiech. Náwet/ potrzebujeszli poćiechy w doległośći swojey/ masz Psálmy ćieszace/ ktorymi śie Krol Dawid w utrapieniu swym/ á po nim lud Boży/ áż do czásow Antyochá okrutniká/ (bo áż do tego wieku Psálmy te składano) we wszelákich ućiskách swojich pośiláli. A ták ktobykolwiek tym sposobem Psálmy S. y przez pilne ich uważánie/ y w nich śie ćwiczenie/ sobie zwyczájne/ uczynił; tákowy czásu ná tym strawionego/ y prace podjetey/ nigdy żálowáć nie bedźie.

PSALM. I.

Ten Psálm jest innych Psalmow Przedmowa: w ktorym opisuje. I. Pobożnych ludźi właśnośći, zabáwy y błogosławieństwo doczesne. II. Nie pobożnych odmiáne y ná sadźie Bożym pohánbienie.

1 Błogosławiony maż/ ktory nie chodźi a w rádźie niepobożnych/ á ná drodze grzesznych nie stoji/ y ná stolicy naśmiewcow nie śiedźi ✠ 2 Ale w Zákonie PAńskim jest kochanie jego: á w Zákonie jego rozmyśla bwe dnie y w nocy. ✠ 3 Abowiem bedźie jáko drzewo c nád strumieniem wod wsádzone/ ktore owoc swoj wydawa czásu swego/ á list jego nie opada: y wszystko cokolwiek czynić bedźie poścześći śie.

4 Lecz nie ták niepobożni: ále sa jáko d plewá/ ktora wiátr rozmiata. ✠ 5 Przetoż śie niepobożni ná sadźie nie ostoja: áni grzesznicy w zgromádzeniu spráwiedliwych. ✠ 6 Abowiem zna PAN droge spráwiedliwych: Ale drogá niepobożnych zginie.

a Przyp. 1. 10. y 4. 14. b 5 Moj 17. 19. Jozue. 1. 8. c Jerem. 17. 8. d Job. 21. 18. Psálm. 35. 5. Ezá. 29. 5. Ozea. 13. 3. Mátt. 3. 12.

PSALM. II.

I. Dawid dźiwuje śie zamysłom bezbożnikow przećiwko Chrystusowi PAnu, y náuce jego. II. Dekret Boży nieodmienny o krolestwie jego opowiáda, á przytym Prorocki y Kápłański jego urzad opisuje: III. Krole y Sedźie upomina, áby śie Chrystusowi PAnu poddawáli: upornym upadek, á posłusznym łáske, obiecujac.

1 Przeczże śie a pogánie buntuja? á narodowie przemyślája prozne rzeczy? ✠ 2 Schodza śie Krolowie źiemscy: á Kśiażetá rádza społem przećiwko PANU/ y przećiw pomázáńcowi jego/ mowiac: ✠ 3 Potárgajmy b zwiazki ich: á odrzućmy od śiebie powrozy ich.

4 Ale ten ktory mieszka w niebie/ c śmieje śie: PAN szydźi z nich. ✠ 5 Tedy bedźie mowił do nich w popedliwośći swojey: á w gniewie swojim przestrászy je/ Mowiac: ✠ 6 Jamći postánowił Krolá mojego nád Syonem/ gora świeta moja. ✠ 7 Opowiem ten dekret; PAN rzekł do mnie: Syn d moj jesteś ty/ jam ćiebie dźiś zpłodźił. ✠ 8 Zadaj odemnie/ á damci e narody dźiedźictwo twoje: á ośiádłość twoje/ gránice źiemie.

a Dźiej. 4. 25. b Jerem. 2. 20. c Przyp. 1. 26. d Dźiej. 3. 33. Zyd. 3. 5. y 5. 5. e Psalm 22. 28. y 72. 8.

f Objáw. 2. 27. y19.15 g Psalm 34. 9. Przyp. 16.20 Ezái. 30.18. Jerem. 17. 7. Rzym. 9. 33. y10.11 1 Piotr 2. 6.

9 Potrzeβ je f laską żeláżną: á jáko naczynie zduńskie pokruβyβ je.

10 Terażże tedy zrozumiejćie Krolowie: náuczćie śie ſędźiowie ziemie. 11 Służćie PANU w bojáźni: á rozrádujćie śie ze drżeniem. 12 Pocáłujćie Syná / by śie snadź nie rozgniewał / y zginelibyśćie w drodze / gdyby śie nanniey zápaliłá popędliwość jego. Błogosłáwieni g wβyscy ktorzy w nim ufáją.

Psalm. III.

I. Ná mnoſtwo, złość, y mowy uśćzypliwe z Absálomem przeſtawájących uskarżáśie. II. Wobronie Bożey, y jego uchu łáskáwym nádźieję záſádźiwβy; ſobie pokoj, á nieprzyjaćiołom upadek, obiecuje.

a 2 Sám. 15.14.

1 Psálm Dawidow / gdy ućiekał przed a Absálomem Synem swojim.

2 PANIE / jáko śie námnożyło nieprzyjaćioł mojich? wiele ich powstawa przećiwko mnie. 3 Wiele ich mowią o duβy mojey: Nie mać ten rátunku od Bogá: Selá.

4 Ależ ty PANie jesteś tarcza moja chwałą moja / y wywyżβájącym głowę moję. 5 Głosem swym wołałem do PAná / á wysłuchał mię z gory S. swojey: Selá. 6 Jam śie układł / y zásnąłem / á ocućiłem śie: bo mię PAN podpierał. 7 Nie ulęknę b śie wiela tyśięcy ludu / ktorzy śię ná mię zewsząd záſádźili.

b Psalm 27. 3.

8 Powstań PANIE / wybaw mię BOŻE moj: ábowiemeś ty uderzył w lice wβystkie nieprzyjaćioły moje: á zęby niezbożnikow pokruβyłeś. 9 Od PAná c jeſt wybáwienie: á nád ludem twojm błogosłáwieńſtwo twoje: Selá.

c Ezái. 43.11. Jerem. 2. 23. Oze. 13. 4.

Psalm. IV.

I. Niewinnośći ſwey dufájąc, Bogá rátownika ſwego, o wysłuchánie prośi. II. Przećiwko kłamſtwom y potwárzam ludźi nieżyczliwych, obroną Bożą śie ćieβy. III. Nieprzyjaćioły do uznánia upomina, z obrony Páńskiey bezpieczeńſtwá ſobie otuchę czyniąc.

1 Przednieyβemu śpiewakowi ná Neginoth Psálm Dawidow.

2 Wysłuchaj mię gdy ćię wzywam Boże spráwiedliwośći mojey: ktoryś mi spráwił przestrzeńſtwo w ućiśnieniu: zmiłuj śie nádemną / á wysłuchaj modlitwę moję.

3 Synowie ludzcy / y dokądże chwałę moję lżyć będźiećie miłując prożności / á βukájąc kłamſtwá Selá. 4 Wiedzćież / żeć PAN odłączył sobie pobożnego: wysłucha PAN / gdy záwołam do niego.

5 Lękajćież śie / á nie a grzeβćie: rozmyślajćie w sercách swych / ná łożách wáβych / á umilknijćie: Selá.

a Eph. 4. 26.

6 Ofiárujćież ofiáry spráwiedliwośći / á ufajćie w PANU.

7 Wiele ich mowią; Ktoż nam da oglądáć dobrá? *ále* ty PANIE / podnieś nád námi świátłość oblicza twe°. 8 Użpoſobiβ więtβą rádość w sercu mojim / niż *oni miewáją* gdy śie im zboża ich / y winá ich obfićie zrodzą: 9 W pokoju śie y położę y záśnę: bo ty sam PAnie czyniβ / że bezpiecznie mieβkam.

Psalm V.

I. Dáwid od Saulá y pochlebcow jego śćiśniony, prośi PANA, żeby go wysłuchał, y Sąd ſprawiedliwy nád niezbożnymi wykonał. II. Obiecuje mu zá to weſołą piosneczkę y z innymi chwalcámi.

1 Przednieyβemu śpiewakowi ná Nechilot Psálm Dawidow.

2 Przyjmij PANIE w uβy *ſwe* słowá moje / y wyrozumij doległośći moje. 3 Słuchaj pilnie głosu wołánia mego / Krolu moj / y Boże moj: boć śie modlę tobie. 4 PANIE / ráno usłyβ głos moj; ráno ć przedłożę *modlitwę moję*, y będę wyglądał *pomocy*.

5 Abowiem ty / o Boże / nie kochaβ śie a w nieprawośći / á nie zmieβka z tobą złośnik. 6 Nie ostoją śie βaleni przed oczymá twymi: ty maβ w nienawiśći wβystkie / ktorzy broją nieprawość. 7 Wygubiβ te ktorzy mowią b kłamſtwo: mężem krwáwym y zdrádliwym brzydźi śie PAN. 8 Ale ja w obfitośći miłośierdźia twego / wnidę do domu twego: á pokłonię c śie w kośćiele twojm świętym / w bojáźni twojey.

a Przyp. 3. 32. Mądr. 14. 9. b Psalm 101.7. c Psalm 138.1.

9 PANIE prowadź mię w spráwiedliwośći twojey / dla nieprzyjaćioł mojich: á wyprostuj

przed obliczem mojim droge twoje. 10 ✠ Bo niemász nic szczerego w uśćiech ich: wnetrznośći ich złośliwe: gárdło d ich jáko grob otwárty; jezykiem swym pochlebują. 11 Spustoszże je o Boże; Niech upádną od rád swojich; dla wielkośći przestepstwá ich/ rozpadź je: 12 poniewaz są odpornymi tobie. ✠ A niechaj śie rozweselą wszyscy/ co dufáją w tobie; ná wieki niech wykrzykáją/ gdyż ich ty sczyćić bedźiesz: y rozráduja śie w tobie/ ktorzy miłująimie twoje. 13 Abowiem/ ty PAnie spráwiedliwemu błogosłáwić bedźiesz: á zástáwisz f go jáko tarczą/ dobrotliwośćią twoją.

PSALM. VI.

I. Ná ćiele y duszy zchorzáły, modli śie Bogu, żeby surowośći zániechawszy, onemu dla chwały swey, wieku przedłużył. II. Tuszy, że Bog głos jego wysłuchá, á nieprzyjaćioł upadkiem ego nie ućieszy,

1 j Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth y Seminit/ Psálm Dawidow.

2 PAnie w a popedliwośći twojey nie náćieraj ná mie/ á w gniewie twojim nie karz mie. 3 ✠ Zmiłuj śie náde mną PANie/ bom ći mdły: uzdrow mie PANie/ boć śie strwożyły kośći moje: 4 ✠ Y duszá mojá bárzo jest zátrwożona: ále ty PANie pokądże? Náwroć śie 5 PANie/ wyrwij duszę moje: ✠ Wybaw mie dla miłośierdźia twego. ✠ 6 Abowiem/ w śmierći niemász b pámiatki o tobie: á w grobie ktoż ćie 7 wyznawáć bedźie? ✠ Spráćowałem śie od wzdychánia mego: opływá náká żdą noc pośćiel mojá/ á łoże 8 moje mokre jest od łez. ✠ Záćmiło śie c dla gniewu oko moje; á zstárzáłá śie twarz mojá dla wszystkich nieprzyjaćioł mojich. 9 ODstąpćie d odemnie wszyscy ktorzy czynićie nieprawość: ábowiem PAN usłyszał głos płá-10 czu mojego. ✠ Usłyszał PAN prozbe moje: PAN modlitwe moje 11 przyjał. ✠ Niech śie záwstydzą y bárzo zátrwożą wszyscy nieprzyjaćiele moji/ niech tył podádzą/ á niech pretko pohánbieni bedą.

d Psalm 20. 7. Rzym 3. 12. e I. Potęp je. f I. Ukoronn- jesz go.

a Psalm 38. 2. b Psalm 50.10. y88.12 y 125. 17. Ezái. 38.18. Syrác. 17.26. c I. Od żalu. d Psalm 119. 115. Mátt. 7. 23. y25.41 Luk. 13.27.

PSALM VII.

I. Modli śie áby go PAn Bog od nieprzyjaćioł wybáwił. II. Spráwe jego rozsądźił y w spráwiedliwośći swojey nieprzyjaćioły pokarał: á złe zamysły ich ná nie sáme obroćił.

1 Szygájon Dawidowe/ ktore śpiewał PANU/ dla słow a Chuszy/ Syná Jemini.

2 PAnie Boże moj w tobie ufam: wybáw mie od wszystkich prześládowcow mojich/ y wy- 3 zwol mie: ✠ By snadź duszę mojey nie porwał jáko lew/ á nie rozszárpał gdyby nie było ktoby ja wybáwił. ✠ 4 PANie Boże moj/ jeslim to uczynił/ á jesli jest niepráwość w 5 reku mojich. ✠ Jeslim złe oddał temu/ ktory ze mną w pokoju mieszkał; jeslizem nie wyrwał tego/ ktory mie 6 dręczył a bez przyczyny. ✠ Niechajże prześláduje nieprzyjaćiel duszę moje: á niechaj pochwyći/ y podepce ná źiemi żywot moj; á sławe moję niech zágrzebie w proch: Selá. 7 ✠ Powstańże PANie w popedliwośći twojey/ podnieś śie przećiwko wśćiekłośći nieprzyjaćioł mojich: ocuć śie *á obroć śie* ku mnie/ 8 boś ty sąd postánowił. ✠ Tedy śie do ćiebie zbieży zgromádzenie narodow: dla nich tedy uśiadź c ná wysokośći. 9 ✠ PAN bedźie sądźił narody: Osadź że mie PANie/ według spráwiedliwośći mojey/ y według niewinnośći mojey/ ktora jest 10 przy mnie. ✠ Niechże/ proszę/ ustánie złość niepobożnych: á umocni spráwiedliwego/ ktory doświadczasz d serc y w netrznośći; o BOże spráwiedliwy! 11 BOg jest tarczą moją/ ktory wybawia *ludźie* sercá szczerego. ✠ 12 Bog jest sędźia spráwiedliwym: Bog obrusza śie co dźień *ná niezbożnego.* 13 ✠ Jesli śie nie náwroći/ náostrzy miecz swoj: łuk swoj wyćiągnał y nágotował go. 14 ✠ Zgotował nań broń śmiertelną: á strzały swoje ná prześládowniki wyprá- 15 wił. ✠ Oto rodźi e niepráwość/ bo

a 2 Sám. 16. 5. 11. b 1 Sám. 24. 6. y26. 9. c H. Náwroć śie. d 1 Sám. 16. 7. 1 Kron 28. 9. Jerem. 11.20. y17.10 y20.12 Objáw 2. 23. e Job. 15.35. Ezái. 59. 4.

f Psalm 9. 16. Przyp. 5. 22.

pocżął boleść : ále porodźi kłamstwo: 16 Kopał dół/ y wykopał go : ále wpádnie w dół / ktory sam uczynił. 17 Obroći śie boleść jego ná głowę jego : á ná wierzch głowy jego niepráwość jego spádnie.

18 Będę wysławiał PAná według spráwiedliwośći jego : á będę śpiewał imieniowi PANA náwyższego.

PSALM VIII.

Dawid I. Wysławia wielmożność Bożą ktorą y dziatkiná háńbę nieprzyjaćioł jego wysławiáją. II. Pokázuje, że tá znáczna jest przy stworzeniu wszystkich rzeczy, y w naprawie człowieká, przez Chrystusá PAná.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Gittgyth / Psálm Dawidow.

2 PANie PAnie náß/ jákoż zacne jest Imię twoje powszystkiey źiemi! ktoryś wyniosł chwałę twoję nád niebiosá. 3 Z ust a niemowiątek / y ssących / ugruntowałeś moc twą, dla nieprzyjaćioł twojich / ábyś wyniszczył nieprzyjaćielá / y tego ktory śię mśći. 4 Gdy śię przypátruję niebiosom twojim / dźiełu pálcow twojich / mieśiącowi / y gwiazdam ktoreś wystáwił: 5 *Tedy mowię*; Cóż jest człowiek / iż nań b pámiętaß? ábo Syn człowieczy / iż go náwiedzaß? 6 Abowiem máło mniejszym uczyniłeś go c od Anjołow / chwałą y ććią ukoronowałeś go. 7 Dałeś mu opánowáć spráwy rąk d twojich / wszystkoś poddał pod nogi jego. 8 Owce/ y woły wszystkie/ nád to y zwierzętá polne. 9 Ptástwo niebieskie / y ryby morskie / y cokolwiek chodźi po śćieszkách morskich. 10 PANie PANie náß/ jáko zacne jest imię twoje/ po wszystkiey źiemi!

a Mátt. 21. 16.

b Job. 7. 17. Psalm 144. 3. Zyd. 2. 6.

c H. Od Bogá.

d 1 Moj. 1. 28. y 9. 2. 1 Kor. 15. 25. 27. 2.

PSALM IX.

I. Po zwyćięstwie nád Goliatem tryumfując, Boskim je sądom przypisuje. II. Ná obronę Bożą, żeby sie spuszczáli ubodzy á utrapieni upomina. III. Bogá prośi, żeby y ná potym przy nim stawał.

Przedniejszemu śpiewakowi/ ná Hálmutlábben pieśń Dawidowá.

2 Będę wysławiał PAná/ ze wszystkiego sercá mego : opowiádáć będę wszystkie cudá twoje. 3 Rozweselę śię y rozráduję śię w tobie: będę śpiewał imieniowi twemu/ o Náwyższy. 4 Że śię obroćili nieprzyjaćiele moji ná wstecz: upádli y poginęli od oblicżnośći twojey. 5 Boś ty odpráwił sąd moj/ y spráwę moję: záśiadłeś ná stolicy a Sędźia spráwiedliwy. 6 Rozgromiłeś pogány/ zátráćiłeś złośniká imię ich wygłádźiłeś ná wieki wieczne. 7 O nieprzyjaćielu! áza wykonáne są spustoszenia twoje ná wieczność? Poburzyłeś miástá? y owszem ich sámych pámiątká zginęłá z nimi. 8 Ale PAn ná wieki trwa : zgotował stolicę swoję ná sąd. 9 On będźie sądźił okrąg źiemie b w spráwiedliwośći/ y osądźi narody w práwośći. 10 Y będźie PAn ućieczką c ubogiemu/ ućieczką czásu ućisku. 11 Y będą ufáć w tobie ktorzy znáją imię twoje: ábowiem nie opuszczaß tych PAnie ktorzy ćię szukáją. 12 Spiewajćież PAnu/ ktory mieszka ná Syonie : opowiádajćie miedzy narody spráwy jego. 13 Bo on szuka d krwie/ y ma ją w pámięći : á niezápomina wołánia utrapionych.

14 Zmiłuj śię náde mną PAnie: Obacz utrapienie moje/ od tych ktorzy mię máją w nienawiśći : ty/ co mię wyrywaß z bram śmierći. 15 Abym opowiádał wszystkie chwały twoje w brámách corki Syońskiey weseląc śię wzbáwieniu twojim. 16 Zánurzeni są e pogánie w dole/ *ktory* uczynili : w śieći ktorą skrycie zástáwili/ uwiezłá nogá ich. 17 Oznájmił śię PAn / gdy uczynił sąd : w spráwie rąk swojich śię złośnik usidlił. *Rzecz godna* rozmyślánia! Selá. 18 Niepobożni śię obrocą do piekłá: Wszyscy narodowie ktorzy zápominają Bogá. 19 Bo nie będźie ná wieki zápomiętány ubogi : oczekawánie nędznych nie zginie ná wieki. 20 Powstańże PAnie / niech śię nieznacznia śmiertelny człowiek : á niech narodowie osądzeni będą przed tobą. 21 PANie puść ná nie strách : áby poználi narodowie iż są ludźmi *śmiertelnymi* : Selá.

a Psalm 7. 12. Jerem. 11. 20.

b Psalm 96. 13. y 98. 13 Dźiej. 17. 31.

c Psalm 37. 39. y 46. 1. y 91. 2.

d T. Mśći śie.

e Psalm 7. 16. y 35. 8. Przyp. 26. 23.

Psalm X.

I. *Prosi żeby go Bog nie odstępował gdy nieprzyjaciel Bogá bluźni: chcąc jáko Lew pożrzeć niewinne.* II. *Cieszy się że się PAN podejmie utrapionych á okrutniki uśkromi.*

1 PANIE przecz że stoiiß z dáleká? przecz że się ukrywaß czásu ucisku? 2 Złośnik z hárdośći prześláduje ubogiego: niechajże będą uchwyceni á w chytrych zámysłách/ ktore zámyśláją. 3 Bo się chłubi niezbożnik w pożądliwośćiách b duße swojey: á łákomy błogosłáwi sobie, á draźni PAná. 4 Niepobożny dla pychy ktora po sobie pokázuje nie pyta się o Bogu. c Wßystká myśl jego/ że niemáß Bogá. 5 Dárzą mu się drogi jego ná káżdy czás: dáleko są sądy twoje od niego: Sapa przećiwko wßytkim nieprzyjaćiołom swym. 6 Mowi w sercu swym; Nie będę wzruszon od narodu do narodu d/ bo się nie boję złego. 7 Ustá jego pełne są e złorzeczeństwá/ y chytrośći y zdrády: pod językiem jego uprzykrzenie y nieprawość. 8 Siedźi czyháiąc we wśiách: w skrytośćiach zábija niewinnego: oczy jego upátruią ubogiego. 9 Czyha w skrytym mieyscu/ jáko lew w jámie swojey: dybie/ jákoby uchwyćił ubogiego: ułápiwßy go/ ćiągnie do śieći swojey. 10 Przypada/ przytula się/ y rzuca się mocą swoją ná wiele ubogich. 11 Mowi w sercu swym; Zápomniałći tego Bog: zákrył oblicze swoje/ nie ujrzy ná wieki. 12 Powstańże PANIE Boże/ podnieś rękę twoję: nie zápominájże ubogich. 13 Przecz że niezbożnik draźni Bogá/ mowiąc w sercu swym; Nie będźieß się o tym pytał.

14 Ale ty widźiß ucisk/ y krzywdę upátrujeß/ ábyś im odpłáćił ręką twą: ná ćiebie ć się spuśćił ubogi: Tyś jest pomocnikiem sirotce. 15 Potrzyj rámię niepobożnego/ y złośniká: dowiáduj się o jego niezbożnośći/ áż go nie stánie. 16 PAN jest Krolem g ná wieki wieczne: ále narodowie zginą z źiemie jego. 17 Żądośći h pokornych wysłuchawaß PANIE: utwirdzaß sercá ich: náchylaß ku 18 nim uchá twojego. Abyś sąd uczynił i śirocie y chudźinie: áby go więcey nie trapił człowiek śmiertelny ná źiemi.

a Psalm 7. 16. y 9. 16. Przyp. 5. 22. b I. Wzłośći. c Psalm 14. 1. y 53. 2. d I. Nigdy. e Rzym. 3. 14. f Psalm 94. 7. g Psalm 29. 10. y 145. 13. y 146. 9. Jerem. 10. 10. Tren. 5. 15. Dáni. 4. 31. y 6. 26. h Psalm 18. 28. y 34. 7. i 2 Moj 22. 23. 5 Moj 10. 18.

Psalm XI.

I. *Przymawia tym, co się z nádźieje jego naśmiewali.* II. *Cieszy się że Bog wßytko widźi, ktory swojich doświadcza y one miłuje, á niepobożne srodze karze.*

Inni Psál. 10.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

W PANU ja ufám: Jákoż tedy mowićie dußy mojey; Ulátuj jáko ptak z gory swojey. 2 Bo oto niepobożni náciągáją łuk/ przykłádáją strzałę swą ná ćięćiwę/ áby strzeláli w ćiemnośći ná uprzejme sercem. 3 Ale zámysły ich będą skázone: Bo spráwiedliwy coż uczynił? 4 PAN jest w kośćiele á świętym swojim: Stolicá PAńska jest ná niebie: oczy jego b upátrują: powieki jego doświadczáją synow ludzkich. 5 PAN doświadcza spráwiedliwego: ále niepobożnego/ y miłującego nieprawość/ ma w nienawiśći dußá jego. 6 Wyleje jáko deßcz/ ná niepobożne/ śidłá/ ogień y śiarkę/ c á wicher będźie czástká kielichá ich. 7 Bo spráwiedliwy PAN/ spráwiedliwość miłuje: ná ßczerego pátrzą oczy jego.

a Abák. 2. 20. b Psalm 94. 9. y 113. 6. Ezá. 66. 1. Mátt. 5. 34. c I. Duch wichru.

Psalm XII.

I. *Prośi PANA, áby pobożne od ućisku, y obłudy pochlebcow záchował.* II. *Cieszy się pewnośćią zniszczenia niezbożnych; á pobożnych wybáwienia.* III. *Powtarza prozbę swą, o záchowánie wiernych, przećiwko bezbożnym.*

I. II.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Seminith/ pieśń Dawidowá.

2 Rátuj PANIE/ boć już niestawá a miłośiernego/ á wyginęli uprzejmi z Synow ludzkich. 3 Káżdy mowi kłamstwo z bliźnim swojim: usty pochlebnymi/ dwojákim sercem mowią. 4 Niechajże PAN wytráći wßytkie wárgi pochlebne/ y język mowiący rzeczy wyniosłe. 5 Ktorzy mowią; Językiem nászym przewiedźiemy/ wárgi násze zá námi są:

a Ezái. 57. 1. Mich. 7. 2.

6 Ktoż jest Pánem náßym? b Dla zniśczenia ubogich / y dla wołánia nędznych teraz powstánę/ mowi PAN: postáwię w bespiecznośći *tego*, ná ktorego śidłá stawiája.
7 Słowá PAńskie / słowá b czyste: *jáko* śrebro wypłáwione w piecu gliniánym/ śiedm kroć przelewáne.
8 TY PANIE záchowaj c je: strzeż ich od rodzáju tego áż ná wieki.
9 Ze wßystkich stron niepobożni kráżą / gdy wywyżßeni bywáją napodleyßy miedzy Syny ludzkimi.

b 2 Sám. 22. 31. Psalm. 18. 31. y 19. 9. y 119. 140. Przyp. 30. 7. c T. Pobożne.

I. 12.

Psalm XIII.

I. Uskarża śię, że PAn pomoc swą w utrapieniu jego, odwłacża. II. Prośi o wybáwienie, áby śię przećiwnicy jego nie chełpili: PANA zá to chwalić obiecuje.

1 Przedniejßemu śpiewakowi pieśń Dawidowá.
2 DOkądże PANie? Zápomnißże mię ná wieki? dokądże ukrywáć będźieß oblicza twego przede mną?
3 Dokądże śię bede rádźił w duszy swojey? *á* trapił w sercu mojim przez *cáły* dźień? Dokądże śię będźie wywyżßał nieprzyjaćiel moj náde mną?
4 Wejrzyże/wysłuchaj mię PANIE Boże moj / oświeć oczy me: bym snadź nie zásnał w śmierći.
5 By snádź nie rzekł nieprzyjaćiel moj; Przemogłem go: á żeby śię nieprzyjaćiele moji nie rádowáli / gdybym śię záchwiał.
6 Ale ja w miłośierdźiu twojim ufam: Rozráduje śię serce moje w zbáwieniu twojim: bede śpiewał PAnu/że mi dał wiele dobrego.

I. 13.

Psalm XIV.

I. Szaleństwo, y złość Synom ludzkim przypisawßy, Bożym doświádczeniem tego potwirdza. II. Złym strách y pohánbienie: A dobrym wybáwienie obiecuje.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Psálm Dawidow.
2 GŁupi rzekł a w sercu swojm; Niemáß Bogá: Popsowáli śię/ obrzydliwymi śię stáli w zabáwách swojich: nie máß ktoby czynił dobrze.
3 PAn z niebios pojrzał ná Syny ludzkie / áby obaczył byłliby b kto rozumny/y ßukájący Bogá.
4 Aleć wßyscy odstąpili / jednáko c śię nie użytecznymi stáli: nie máß ktoby czynił dobrze / nie máß y jednego.
5 Azaż niewiedzą wßyscy czynićiele niepráwośći / że pożyrája lud moj *jáko wiec* chleb jedzą? *ále* PAná nie wzywája.
6 TAm śie bárzo ulękną / gdyż BOG jest przy narodźie spráwiedliwego.
7 Hańbićie ráde ubogiego: ále PAn jest nádźieją jego.
8 KToż da z Syonu wybáwienie Izráelowi? Gdy záśię wyprowádźi PAn z więźienia lud swoj/ rozráduje śię Jákob / á Izráel śię rozweseli.

a Psalm. 10. 4. y 53. 2.

b Rzym. 3. 10. c H. Prześmierdli.

Psalm XV.

Prawdźiwych członków, pielgrzymującego y tryumfującego Kośćiołá Bożego, cnoty y własnośći opisawßy: Trwáłość im wieczną obiecuje.

I. 14.

1 Pieśń Dawidowá.
PANie/ ktoż będźie przebywał w przybytku twojim? Ktoż będźie mießkał ná świętey gorze twojey?
2 Ten ktory a chodźi w niewinnośći / y czyni spráwiedliwość: á mowi prawdę w sercu swojim.
3 Ktory nie obmawia b językiem swojim: nic złego nieczyni bliźniemu swemu: áni zelżywośći kłádźie ná bliźniego swego.
4 Przed ktorego oczymá wzgárdzony jest niezbożnik: ále *te* ktorzy śię boją PAná ma w uczćiwośći: ktory choć przyśięże z ßkodą swoją/nie odmienia.
5 Ktory pieniedzy swych c nie dawá ná lichwę: y dárow przećiwko niewinnym nie przyjmuje. Kto to d czyni/niezáchwieje śię ná wieki.

a Psalm. 24. 4. Ezái. 33. 15. b 3 Moj. 19. 6. Efez. 4. 25. c 2 Moj. 22. 25. 3 Moj. 25. 36. 5 Moj. 23. 19. d Ján. 13. 17.

I. 15.

Psalm XVI.

I. Prośi Dawid żeby go Bog záchował: Gdyż on w nim dufa. II. Upewnia śię o Przytomnośći Bożey, o zmartwychwstaniu swojim y o otrzymániu żywotá wiecznego.

1 Złota pieśn Dawidowá.
2 STrzeż mię o Boże / bo w tobie ufam. Rzecz *dußo mojá* Pánu: Tyś PAn *moj*, á dobroć mojá nicći nie pomoże:

a H. Posáżá obcego Bogá. b Psalm. 73. 26. Tren. 3. 24.

3 ALe świętym/ ktorzy ſą ná ziemi y zacnym/ w ktorych wßyſtko kochánie moje.

4 Rozmnożą śię boleśći tych/ ktorzy śię zá cudzym Bogiem a kwápią: nie ukuße ze krwie mokrych ofiar ich/ áni wezmę imion ich w uſtá moje.

5 PAn jeſt cząſtka b dźiedźictwá mego/ y kielichá mego: ty zátrzymawaß los moj. 6 Sznury mi przypádły ná miejſcách weſołych: á dźiedźictwo wdźięczne przyßło ná mię.

7 BEdę błogoſłáwił PAná/ ktory mi dał rádę: Gdyż y w nocy ćwiczą mię nerki moje.

8 STáwiałem PANA záwße c przed oczymá ſwymi: á iż on jeſt po práwicy mojey/ nie będę wzruszony. 9 Przetoż uweſeliło śię ſerce moje/ á rozrádowáłá śię chwałá mojá: Do tego/ ćiáło moje mießkáć będźie beſpiecznie. 10 Bo nie d zoſtáwiß duße mojey w grobie/ áni dopuśćiß e świętemu twemu oglądáć ſkáżenia. 11 Oznájmiß mi drogę żywotá: Obfitość weſela jeſt przed oblicżem twojim: roſkoßy po práwicy twojey áż ná wieki.

c Dźiej. 2. 25. d Dźiej. 2. 31. y 13. 35. e H. Miłośiernemu.

PSALM XVII.

I. 16.

I. Bogá proſi o rátunek przećiw Saulowi y pomocnikom jego. II. Przedkłada mu wiárę, ßczerość, niewinność, y uſność ſwoję wnim.

1 Modlitwá Dawidowá.

WYſłuchaj PAnie ſpráwiedliwość moję; mij wzgląd ná wołánie moje: przyjmi w ußy modlitwę moję/ ktorą czynię uſty nie obłudnymi. 2 Od oblicżności twojey ſąd moj niech wynidźie: oczy twoje niech pátrzą ná uprzejmość. 3 Doświadczyłeś a ſercá mego/ náwiedźiłeś je w nocy: doświadczyłeś mię ogniem/ áleś nic nie ználazł: myśli moje, nie uprzedzáją uſt mojich. 4 Co śię tknie ſpraw ludzkich/ według ſłowá uſt twojich: chroniłem śię drogi okrutniká. 5 Zátrzymawaj kroki moje ná drogách twych: áby śię nie chwiały nogi moje. 6 Ja ćię wzywam/ bo mię wyſłuchawaß Boże: nákłoń ucha twego ku mnie/ wyſłuchaj ſłowá moje.

a Pſalm. 7. 10. Przyp. 17. 3.

7 Okaż miłośierdźie twoje ty/ ktory ochraniaß dufájących w tobie/ od tych/ ktorzy powſtawáją przećiwko práwicy twojey. 8 Strzeż mię jáko b źrzenicę oká: pod ćieniem c ſkrzydeł twojich ukryj mię: 9 Przed twárzą niepobożnych ktorzy mię niśćzą przed nieprzyjaćioły duße mojey/ 10 ktorzy mię ogárneli. Tukiem ſwojim okryli śię: hárdźie mowią uſty ſwymi. 11 Gdźiekolwiek idźiemy obtoczyli nas: oczy ſwe náſádźili/ áby nas potrąćili ku ziemi. 12 Káżdy z nich podobien jeſt lwowi prágnącemu łupu/ y lwięćiu śiedzącemu w jámie. 13 Powſtańże Pánie/ uprzedź twarz jego/ potrąć go: wyrwij duße moję od niezbożnego mieczem twojim. 14 Wyrwij mię od ludźi ręką twoją o PAnie: od ludźi tego świátá; ktorych dźiał jeſt w tym żywoćie/ á ktorych brzuch z ſpiżárnie twojey nápełniaß/ z kąd náſyceni bywáją/ y Synowie ich: á zoſtawiáją oſtátki ſwoje dźiećiom ſwojim. 15 Ale ja w ſpráwiedliwośći oglądam oblicże twoje: Gdy śię ocucę náſycony będę obrázem oblicżności twojey.

b 5 Moj. 32. 10. Zách. 2. 8. c Rut. 2. 12. Pſalm. 91. 4.

PSALM XVIII.

I. 17.

I. Wyſławia Bogá że nieprzyjaćioły jego poráźił, y kroleſtwo mu ſpokojne przywroćił. II. Opiſuje pomoc Bożą, y z niebeʒpieczeńſtwá wyważenie. III. Niewinność ſwą pokazawßy, dobre łáſką y obroną PAńſką ćießy: złym záśię kaźnią przegraża.

1 Przedniejßemu śpiewakowi pieśń Dawidá ſługi PAńſkiego/ ktory mowił do PAná ſłowá tey pieśni/ onego dniá gdy go PAN wyrwał z rąk wßyſtkich nieprzyjaćioł jego/ y z ręki a Saulowey/ y rzekł:

2 ROzmiłuję śię ćiebie PAnie/ mocy mojá. 3 Pán opoką mojá twierdzą mojá/ y wybáwićielem mojim: Bog moj ſkáłá mojá/ w nim będę b ufał: tarcza mojá/ y rog zbáwienia mego/ ućieczká c mojá. 4 Wzywałem PAná chwalebnego/ á od nieprzyjaćioł mojich byłem wybáwiony.

5 OGárnęły mię były boleśći d śmierći/ á potoki niepobożnych

a 2 Sám. 22. 1. b Zyd. 2. 13. c H. wyſoki zámek. d Pſalm. 116. 3.

6 zátrwożyły mię. Boleśći grobu ogárnęły mię były / záchwyćiły mię śidłá śmierći. 7 W utrapieniu mojim wzywałem PAná / y wołałem do Bogá mego : wysłuchał z kośćiołá e swego głos moj / á wołánie moje przed oblicznośćią jego przyszło do uszu jego.

8 TEdy śię ziemiá wzruszyłá y zádrżáłá : á fundámenty gor zátrząsnęły śię / y wzruszyły śię od gniewu jego. 9 Występował dym z nozdrz jego / y ogień pożyrájący z ust jego: węgle śię rozpaliło od niego. 10 Náklonił niebios/ y zstąpił: á ćiemność byłá pod nogámi jego. 11 A wśiadszy ná Cherubá latał: latał ná skrzydłách f wiátrowych. 12 Uczynił sobie z ćiemnośći g ukryćie / około śiebie namiot swoj z ćiemnych wod / y z gęstych obłokow. 13 Od blasku przed nim/ rozeszły śię obłoki jego/ grad y węgle ogniste. 14 Y zágrzmiał ná niebie PAn/ á Nawyższy wydał głos swoj/ grad y węgle ogniste. 15 Wypuśćił strzały h swe/ y rozproszył je : á błyskáwicámi gęstymi rozgromił je. 16 Y okazáły śię głębokośći wod / á odkryte są grunty świátá ná fukánie twoje PAnie : y ná tchnienie wiátru nozdrz twojich.

17 POsławszy z wysokośći záchwyćił i mię : wyćiągnął mię z n od wielkich. 18 Wyrwał mię od mocnego nieprzyjaćielá mego / y od tych ktorzy mię mieli w nienawiśći/ choć byli mocniejszymi nád mię. 19 Uprzedźili mię byli w dźień utrapienia mego: ále PAn był podporą k moją.

20 Y Wywiodł mię ná przestrzeństwo : wyrwał mię/ iż mię umiłował. 21 Nádgrodźił mi PAn według spráwiedliwośći mojey : według czystośći rąk mojich oddał mi. 22 Bom strzegł drog Páńskich/ ánim odstąpił niezbożnie od Bogá mego. 23 Bom miał wszystkie sądy jego przed oczymá mymi ; á ustaw jego nie odrzucałem od śiebie. 24 Owszem byłem szczerym przed nim / á strzegłem śię od nieprawośći mojey. 25 Przetoż oddał mi PAn według spráwiedliwośći mojey ; według czystośći rąk mojich / *ktora byłá* przed oczymá je-

e Psalm. 3. 5. y 118. 5 y 120. 1 Tren. 3. 56.
f Psalm. 104. 3.
g Psalm. 97. 2.
h Abák. 3. 4.
i Psalm. 57. 4.
k Psalm. 91. 9.

go. 26 *Ty Pánie* z miłośiernym l miłośiernie śię obejdźiesz : á z mężem szczerym / szczerze sobie postąpisz. 27 Z uprzyjmym uprzyjmie śię obejdźiesz: á z przewrotnym przewrotnie sobie postąpisz. 28 Abowiem ty lud utrapiony wybáwisz/ á oczy wyniosłe m poniżysz.

29 TY zájiste rozświećisz pochodnią moję : PAn Bog moj oświeći ćiemnośći moje. 30 Gdyż z tobą przebiłem śię przez wojsko : á z Bogiem mojim przeskoczyłem mur. 31 Drogá Boża doskonáłá n *jest*: słowo PAńskie jest o ogniem wypłáwione : tarczą jest wszystkich ktorzy w nim ufáją. 32 Bo ktoż jest p Bog/ oprocz PAná ? á kto opoką / oprocz Bogá nászego? 33 *On jest* Bogiem ktory mię opásuje mocą: á czyni prostą drogę moję. 34 Krzepi q nogi moje jáko jelenie : á ná wysokich miejscách mojich stawia mię. 35 Ćwiczy ręce moje do boju : ták/ iż kruszę łuk miedźiány rámionámi swymi.

36 DAłeś mi też tarcz zbáwienia twego : á práwicá twojá podpieráłá mię / y dobrotliwość twojá uwielmożyłá mię. 37 Rozszyrzyłeś kroki moje podemną : ták / że śię nie záchwiały goleni moje. 38 Goniłem nieprzyjaćioły moje / á doścignąłem ich : y nie wroćiłem śię áżem je wytráćił. 39 Poráźiłem je ták / iż nie mogli powstáć: upádli pod nogi moje. 40 Tyś mię opásał mocą ku bitwie : powstawájące przećiwko mnie/ obáliłeś pod mię. 41 Podałeś mi tył nieprzyjáćioł mojich / ábym te ktorzy mię nienawidzą wykorzenił. 42 Wołáli/ ále nie *był* ktoby *je* wybáwił: do PAná/ ále ich niewysłuchał. 43 Y potárłem je/ jáko proch od wiátru : jáko błoto ná ulicách/ podeptałem je.

44 WYrwałeś mię od zwad ludzkich/ á postáwiłeś mię głową narodem : lud ktoregom nie znał służył mi. 45 Skoro usłyszeli/ byli mi posłuszni: cudzoziemcy/ obłudnie mi śię r poddawáli. 46 Cudzoziemcy opádli/ á drżeli w zámknieniách swojich. 47 Żywie PAn/ błogosłáwiony opoká mojá : przetoż niech będźie wywyższony Bog zbáwienia mego.

l 2 Sám. 22. 26. Mátt. 5. 7.
m Ezái. 2. 11. 1 Piotr 5. 5.
n 5 Moj. 32. 4. Dáni. 4. 34. Objáw. 15. 3.
o 2 Sám. 22. 31. Psalm. 12. 7. y 119. 140. Przyp. 30. 5.
p 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 2. Psalm. 86. 8. Ezái. 45. 5.
q H. Rowna.
r A. Klamali mną. Joz. 9. 24.

48 ✠ Bog jest ktory mi zleca pomsty/ y 49 podbija mi narody. ✠ *Tyś* wybáwićiel moj od nieprzyjaćioł mojich: Tyś mie nád powstawájące przećiwko mnie wywyższył: od męża drapieżnego wyrwałeś mie. 50 ✠ Przetoż ćie PAnie będę wyznawał miedzy narody: á będę śpiewał Imieniowi twemu. 51 ✠ Boś zacnie wybáwił Krolá swego: á czyniż miłośierdźie pomázáńcowi swemu Dawidowi/ y naśieniu jego/ áż ná wieki.

s Rzym 15. 9.

I. 18.

Psalm XIX.

I. Moc y mądrość Boska wszystkiemu świátu jáwną być pokázuje: z porządku y obrotow niebieskich, y wypuszczánia głosu Ewángeliey ná wszystkie kráje świátá. II. PAnu śię modli o grzechow tájnych odpuszczenie.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

2 Niebiosá opowiádáją chwałę Bożą: á dźieło rąk jego Rozpostárćie oznájmuje. 3 ✠ Dźień dniowi podawa słowo: á noc nocy pokázuje umiejętność. 4 ✠ Niemász języká áni mowy/ á gdźieby głosu ich słycháć nie było. 5 ✠ Ná wszystkie źiemie wyszedł b porządek ich: á ná kończyny okręgu źiemie słowá ich: słońcu ná nich namiot wystáwił. 6 ✠ A to jáko oblubieniec wychodźi z łożnice swojey: ráduje śię jáko obrzym/ ktory ma bieżeć w drogę. 7 ✠ Wychodźi od kończyn niebios: á obchodźi je áż do kończyn ich: á niemász nic/ coby śię mogło ukryć przed gorącem jego.

a T. Ludu ábo narodu.

b Rzym 10.18.

8 Zakon PAński jest doskonáły/ c náwracájący duszę: świádectwo Páńskie wierne/ dawájące mądrość nieumiejętnemu. 9 ✠ Przykázánia Páńskie są práwe/ uweselájące serce: Przykazánie PAńskie czyste/ oświecájące oczy. 10 ✠ Bojaźń PAńska czysta/ trwájąca ná wieki: sądy PAńskie są prawdźiwe/ á przytym y spráwiedliwe. 11 ✠ Pożądliwsze d nád złoto/ y nád wiele nawybornieyszego e złotá: y słodsze nád miod y nád 12 plastr miodowy. ✠ Sługá też twoj bywa oświecony przez nie: A kto ich przestrzega/ odnośi zapłátę wielką.

c Psalm. 12. 7. y 18.31 y 119. 140.

d Psalm. 119.72 Przyp 8. 11.

e Psalm. 119. 103.

13 Ale wystepki ktoż zrozumie? Od tájemnych wystepkow oczyść 14 mie. ✠ Y od swowolnych záchowaj sługę twego/ áby nie pánowáły náde mną: tedy doskonáłym będę/ á będę oczyśćiony od przestępstwá wielkiego. 15 ✠ Niechże będą przyjemne słowá ust mojich/ y rozmyślánie sercá mego przed obliczem twojim: PAnie skáło mojá/ y Odkupićielu moj.

Psalm XX.

Lud Izráelski krolowi swemu, ná nieprzyjaciela idącemu, zwyćięstwá od Bogá winszuje: Pewnie wierząc, że jego práwicá Krolá ich obroni á nieprzyjacioły, swey śile ufájące, poráźi.

I. 19.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

2 Niechże ćię PAN wysłucha w dźień utrapienia: niech ćię wywyższy imię Bogá Jákobowego. 3 ✠ Niechći ześle rátunek z świątnice/ á 4 z Syonu niech ćię podeprze. ✠ Niech wspomni ná wszystkie ofiáry twoje: á cáłopalenia twoje niech w popioł 5 obroći: Selá. ✠ Niechći da wszystko, według sercá twego: á wszelką rádę 6 twoję niech wypełni. ✠ Rozweselimy śię w wybáwieniu twojim/ á w Imieniu Bogá nászego chorągiew podnieśiemy. ✠ Niech wypełni PAn wszystkie prozby twoje.

7 Terazesmy poználi/ iż PAN wybáwił pomázáńcá swego: á iż go wysłuchał z niebá swego świętego/ przez zbáwienną moc 8 práwice swojey. ✠ Jedni w woziech/ á drudzy w koniech *ufáją*: Ale my ná Imię Páná Bogá nászego wspo-9 minamy. ✠ Oni polegli y upadli: á my smy powstáli/ y ostojimy śię.

10 PAnie *ty nas* záchowaj. A Krol nas niech wysłucha w dźień wołánia nászego.

a 2 Krol. 19.22.

Psalm XXI.

I. Izráelczycy dźiękują Bogu zá zwyćięstwá, y zá inne błogosłáwieństwá, ktore Dawidowi dawał: wychwalájąc wiárę y ufność jego w PAnu. II. Chlubią śię nádźieją o zgłádzeniu nieprzyjaćioł. III. Proszą PAná o dálszy rátunek wdźięczność obiecując.

I. 20.

1 Przedniejszemu śpiewakowi pieśń Dawidowá.

2 PAnie w mocy twojey ráduje śię Krol: á w zbáwieniu twojim/ 3 wielce śię weseli. Dałeś mu żadość sercá jego: á prozby ust jego nie odmowiłeś mu: Selá. 4 Abowiemeś go uprzedźił błogosłáwieństwy hojnymi: włożyłeś ná głowę jego koronę ze złotá ńczerego. 5 Prośił ćię o żywot: á dałeś mu przedłużenie dni ná wieki wiekow. 6 Wielka jest chwałá jego w zbáwieniu twojim: chwałą y zacnośćią przyodźiałeś go. 7 Boś go wystáwił ná rozmájite błogosłáwieństwo/ áż ná wieki: rozweseliłeś go weselem oblicza twego. 8 Gdyż Krol nádźieję ma w PAnu: á z miłośierdźia Nawyższego nie będźie poruszony.

9 NAjdźie ręká twojá wszystkie nieprzyjáćioły twoje: práwicá twojá dośięże *wszystkich*, co ćię w 10 nienawiśći máją. Uczyniß je jáko piec ognisty czásu gniewu twego: PAn w popędliwośći swojey wytráći je/ á ogień je pożrze. 11 Plemię ich z źiemie wygubiß/ á naśienie 12 ich z Synow ludzkich. Abowiem czyhał ná twoje złe: zmyślali rádę 13 *ktorey dowieść* nie mogli. Przetoż wystáwiß je zá cel: ćięćiwę twą wyćiągnieß przećiwko twarzy ich.

14 PodnieSże śię PANie w mocy twojey: tedy będźiemy śpiewáć/ y wysławiáć możność twoję.

PSALM XXII.

I. *Wystawia nam Prorok w osobie swey Syná Bożego, w mękách krzyżowych, Ojcu śię modlącego: Opisując jego dufność, ußczypki nieprzyjáćielskie, utrapienia y krzywdy.* II. *Krolestwo jego wystawia, ktorego dobr wßystkie narody zażywájąc, Bogu do posług obowiązáć śię miáły.*

1 Przedniejßemu śpiewákowi ná czás poránny Psálm Dawidow.

2 BOże moj a Boże moj czemuś mię opuśćił? oddaliłes śię od wybáwienia mego: od słow ryku mo- 3 jego! Boże moj wołam we dnie/ á nie ozywaß mi śię! y w nocy/ á nie 4 mogę śię uspokojić! Ależ ty Swięty/ mießkájący w chwałách Izráelskich. 5 W tobie nádźieję mieli Ojcowie náßy: nádźieję mieli/ á wybáwiłeś je. 6 Do ćiebie wołáli/ á wybáwieni są: w tobie nádźieję b mieli/ á nie byli pohańbieni. 7 Alem ja robak/ á nie człowiek: pośmiewisko ludzkie/ y wzgárdá pospolita. 8 Wßyscy ktorzy mię widzą śpyrzą c ze mnie: wykrzywiáją gębę: chwieją głową, *mowiąc:* 9 Zpuśćił śię ná d PAná; niechże go wyrwie: Niech go wybáwi/ ponieważ śię w nim kocha.

10 Tyś ty jest/ ktoryś mię wywiodł e z żywotá/ czyniąc mi dobrą nádźieję jeszcze u pierśi mátki mo- 11 jey. Ná tobie zpolegam od náro- dzenia swego: z żywotá mátki mo- 12 jey tyś Bogiem mojim. Nie oddalajże śię odemnie: ábowiem utrapienie bliskie jest: á niemáß ktoby 13 rátował. Obtoczyło mię mnostwo ćielcow: bycy z Bázán f oblegli mię. 14 Otworzyli ná mię gębę swą/ jáko 15 lew ßárpájący y ryczący. Rozpłynąłem śię jáko wodá/ á rozstąpiły śię wßystkie kośći moje: stáło śię serce moje jáko wosk/ zstopniáło w 16 pośrzod wnętrznośći mojich. Wyschłá jáko skorupá moc mojá: á język moj przysechł do podniebienia mego: náwet w prochu śmierći położy- 17 łeś mię. Abowiem psi mię obstoczyli: gromádá złośnikow obległá mię: przebodli g ręce moje/ y nogi 18 moje. Zliczyłbym wßystkie kośći 19 moje: lecz oni ná mię pátrząc/ przypátrują mi śię. Rozdźielili h o- 20 dźienie moje miedzy śię/ á o ßáty moje los miotáli. Ale ty PAnie/ nie oddalaj śię: mocy mojá ná rá- 21 tunek moj pospieß. Wyrwij od mie- 22 czá duszę moję: z mocy pśiey jedynaczkę moję. Wybaw mię z paßczęki lwiey/ á od rogow jednorożcowych wyzwol mię.

23 TEdy opowiem Imię twoje brá- 24 ćij mey: w pośrzod zgromádzenia chwalić ćię będę: *Mowiąc*; Ktorzy śię bojićie PAná/ chwalćie go: wßystko potomstwo Jákobowe wysławiajćie go: á niech śię go boji 25 wßystko naśienie Izráelskie. Abowiem nie wzgárdźił/ áni śię odwroćił od utrapienia ubogiego; áni

Marginalia: I. 21. — a Mátt. 27.46. Márk. 15.34. — b Psalm. 25. 3. y 31.2. Ezái. 49.23. Rzym. 9. 33. — c Matt. 27.39. — d Matt 27.43. — e Psalm. 71. 6 — f 5 Mojż. 32.14. — g Mátt 27.35. Márk. 15.24. Luk. 23.33. Jan. 19.23. — h Luk. 23.34. Jan. 19.24. — i Zyd. 2. 12.

skrył od niego oblicza swego: owszem gdy do niego wołał/ wysłuchał go. ✤ 26 O tobie chwálá k mojá w zgromádzeniu wielkim: śluby moje oddam przed tymi/ ktorzy śie ćiebie boją. ✤ 27 Będą jeść ubodzy/ y násycą śie: chwalić będą PAná/ ktorzy go szukáją: serce wásze żyć będźie ná wieki. ✤ 28 Wspomnią l y náwrocą śie do PAná/ wszystkie gránice ziemie: y kłaniáć śie będą przed obliczem twojim wszystkie pokolenia narodow. ✤ 29 Abowiem PAńskie *jest* krolestwo/ á on pánuje nád narody. ✤ 30 Wszyscy m bogáći ziemie będą jeść/ y upádáć *przed nim* przed oblicznośćią jego kłaniáć śie będą wszyscy zstępujący w proch/ y *ktorzy* duszę swey żywo záchowáć niemogą. ✤ 31 Naśienie ich służyć mu będźie/ á będźie przypisáne PAnu/ w káżdym wieku. ✤ 32 Zbieżą śie/ á będą opowiádáli spráwiedliwość jego (narodowi ktory z nich wynidźie) iż *ją on* wykonał.

k Psalm. 35.18. y 68.27. l Psalm 2.8. y 72.11 y 86.9. Ezái. 60.14. m H. Tłuśći

PSALM XXIII.

I. W podobieństwie dobrego Pásterzá, rząd, opátrzność, y dobroć Bożą przećiwko sobie, Dawid wystawia. II. Tuszy że tákoweyż łáski ná wieki záżywáć będźie.

Psálm Dawidow.

1 PAN jest Pásterzem a mojim: ná niczym mi nie zejdźie. ✤ 2 Ná pastwách źielonych postáwił mię: á do wod ćichych prowádźi mię. ✤ 3 Duszę moję pośilá: prowádźi mię śćieszkámi spráwiedliwośći/ dla imienia swego. ✤ 4 Choćbym też b chodźił w dolinie ćienia śmierći/ nie będę śie bał złego: ábowiemeś ty c ze mną: laská twojá/ y kij twoj/ te mię ćieszą. ✤ 5 Przed obliczem mojim gotujesz stoł przećiwko nieprzyjaćiołom mojim: pomázałeś Olejkiem głowę moję/ kubek moj jest opływájący. 6 NAd to/ dobrodźiejstwo y miłośierdźie twe pojdą zá mną/ po wszystkie dni żywotá mego: á będę mieszkał w domu PAńskim ná długie czásy.

I. 22. a Ezái. 40.11. Jerem 23. 4. Ezech 34.23. Jan. 10.11. 1 Piotr 2. 25. b Psalm 3. 4. y 118. 6. c Rzym 8. 31. I. 23.

PSALM XXIV.

I. Jáko cáły świát PAńską własnośćią jest, ták osobliwie ći należą do krolestwá jego, ktorzy go w niewinnośći żywotá náśládują. II. Monárchy upomina żeby krolestwu PAná Chrystusowemu w sobie y w dźierzáwách swych miejsce dáli.

Psálm Dawidow.

1 PAńska jest a źiemiá/ y nápełnienie jey: okrąg źiemie / y ktorzy mieszkáją ná nim. ✤ 2 Bo on ná morzu ugruntowáł b ją: á ná rzekách utwirdźił ją.

3 KToż wstąpi c ná gorę PAńską? á kto stánie ná miejscu świętym jego? ✤ 4 *Człowiek* niewinnych rąk / y czystego sercá: ktory nieskłania ku márnośći duszę swey / á nie przyśięga zdrádliwie. ✤ 5 Ten weźmie błogosłáwieństwo od PAná: y spráwiedliwość od Bogá zbáwićielá swego. 6 ✤ Tenći jest narod szukájących go: szukájących oblicza twego/ *Boże* Jákobow: Selá.

7 PОdnieśćież o bramy d wierzchy wásze! podnieśćie śie wy bramy wieczne/ áby wszedł Krol chwały. ✤ 8 Ktoryż to jest Krol chwały? PAN mocny y możny/ PAN mocny w boju. ✤ 9 Podnieśćież o bramy wierzchy wásze! podnieśćie śie wy bramy wieczne/ áby wszedł Krol chwały. ✤ 10 Ktoryż to jest Krol chwały? PAN Zastępow: tenći *jest* Krol chwały: Selá.

a 2 Moj. 19. 5. 3 Moj. 10.14. Job. 41. 2. Psalm 50.12. 1 Kor. 10. 26 b Job. 26. 7. y 38. 6. Psalm 104.5. y 136.6 c Psalm. 15. 2. Ezái. 33.14. d H. głowy.

PSALM XXV.

I. Prośi PAná, żeby mu drogę prawdy pokazał, grzechy młodośći, y inne wszystkie odpuśćił, w przymierze przyjął, ubłogosłáwił, y w káżdey potrzebie nie odstępował. II. Wybáwienia ze wszelákich ućiskow Ludowi Bożemu życzy.

I. 24.

Psálm Dawidow.

1 DO ćiebie Pánie duszę moję podnoszę. ✤ 2 Boże moj w tobie a ufam: niech nie będę záwstydzony/ niech śie nie weselą nieprzyjaćiele moji ze mnie. ✤ 3 A ták wszyscy/ ktorzy oczekawáją ćiebie/ nie będą záwstydzeni: záwstydzeni będą bez przyczyny niepráwość czyniący. ✤ 4 Pánie daj mi b poznáć drogi twe: śćieżek twojich náucz mię. ✤ 5 Daj ábym chodźił w prawdźie twojey / y naucz mię: boś ty jest Bog zbáwienia

a Psalm 22. 6. y 31.2. y 34.6 b Psalm 27. 11 y 86.11 y 119.

mego: ciebie oczekawam dniá káz-
6 dego. Wspomni ná litości twoje PAnie/ y ná miłośierdźia twoje/
7 ktore są od c wieku. Grzechow młodośći mojey/ y przestępstw mo-
jich nie rácz pámiętáć: według miłośierdźia twego wspomni ná
mie/dlá dobroći twojey PANie.
8 DObry y práwy *jest* PAn: przetoż drogi náucza grzesznikow.
9 Poprowadźićiche w sądźie: á náu-
10 czy pokornych drogi swojey. Wszystkie śćieszki PAńskie *są* miłośierdźie y prawdá/ tym/ ktorzy strzegą przymierza jego/ y świádectwá jego.
11 PAnie/dla imienia twego/ odpuść nieprawość moje/ bo wielka
12 jest. Jestże człowiek co śie boji PAná? Náuczy go drogi/ ktoraby
13 miał obráć. Duszá jego w dobrym przemieszkawáć bedźie/ á naśienie
14 jego odźiedźiczy źiemię. Tájemnicá PAńska objáwioná jest tym/ ktorzy śie go boją/ á przymierze swoje
15 oznájmuje im: Oczy moje ustáwicznie *pátrzą* ná PAná: ábowiem on wywodźi z śieći nogi moje.
16 WEjrzyjże ná mię/ á zmiłuj śie nádemna: bom jest nędzny y
17 opuszczony. Utrapienia sercá mego rozmnożyły śie: z ućiskow mo-
18 jich wywiedź mię. Obacz udręczenie moje/ y prace moje: á odpuść
19 wszystkie grzechy moje. Obacz nieprzyjaćioły moje/ jáko śie rozmnożyli: á máją mię niesłusznie d w nie-
20 nawiśći. Strzeż duszę mojey/ á wyrwi mię/ ábym nie był pohańbio-
21 ny: bo w tobie nádźieję mam. Niewinność y szczerość niech mię strze-
22 gą: bom ná ćię oczekawał. O Boże/ wybawże Izráelá ze wszystkich ućiskow jego.

c *Psalm* 103.17 y 106.1 y 107.1 y 136.1. *Jerem.* 33.11.

d *Jan.* 15.25.

I. 25.

Psalm XXVI.

I. *Ukrzywdzony od złośliwych ludźi, puszcza spráwy swe ná rozsądek y doświadczenie PAńskie.* II. *Zeby nie był policzony miedzy złymi, Bogá prośi.*

1 *Psálm* Dawidow.

SAdź mię PAnie: Boć já w niewinnośći mojey chodzę: á w PAnu ufájąc/ nie záchwieję śie.
2 Z Probuj mię PAnie/ y doświadcz mię: wypław a ogniem nerki
3 moje y serce moje. Abowiem miłośierdźie twoje *jest* przed oczymá mojimi: á będę chodźił w prawdźie
4 twojey. Nie záśiadałem z ludźmi b kłamliwymi: á z obłudnikámi nie
5 chadzałem śie. Nienawidźiałem zgromádzenia złośnikow: á z nie-
6 pobożnymi nie záśiadałem. Umyłem w niewinnośći ręce moje: á obchodzę wokoło Ołtarz twoj PA-
7 nie. Abymći wzdawał chwałę głośną: á opowiádał wszystkie cudá
8 twoje. Pánie/ umiłowałem mieszkánie domu twego/ y miejsce przybytku chwały twojey.
9 NIe zágarniajże z grzesznikámi duszę mojey: áni z mężámi
10 krwáwymi/ żywotá mojego. W ktorych ręku jest przewrotność: á
11 práwicá ich pełna podárkow. Ale ja w niewinnośći mojey chodzę: odkupże mię/ á zmiłuj śie nádemną.
12 NOgá mojá stánęłá ná rowni-nie: wzgromádzeniách będę błogosłáwił PAná.

a *Psalm* 7.10.

b *Job.* 31.5.

Psalm XXVII.

I. *Pokázuje że poki go Bog strzeże, nieprzyjaćiel mu strásznym nie bedźie.* II. *Społeczności świętych żąda.* III. *Pomoc PAná czekającym obiecuje.*

1 *Psálm* Dawidow.

PAn jest a świátłośćią moją/ y zbáwieniem mojim/ kogoż śie b báć będę? PAn jest mocą żywotá mego/ kogoż śie mam lękáć?
2 Gdy śie zbiorą przećiwko mnie złośnicy/ áby pożárli ćiáło moje: Przećiwnicy moji/ y nieprzyjaćiele moji/ sámi śie potknęli y upádli.
3 Przetoż choćby wojsko przećiwko mnie c stánęło/ nie ulęknie śie serce moje: choćby powstáłá przećiwko mnie wojná/ przećie ja w tym ufam.
4 JEdnem *rzecz* prośił Páná/ y tey szukáć będę/ ábym mieszkał d w domu PAńskim/ po wszystkie dni żywotá mego: á żebym oglądał wdźięczność PAńską/ y dowiádował śie w kośćiele jego.
5 Bo mię skryje w dźień zły e w przybytku swojim: záchowa mię w skrytośći namiotu swego/ á ná skále wywyższy mię. A ták wywyższona bę-

I. 26.

a *Micht.* 7.8.

b *Psalm* 118.6.

c *Psalm* 3.7.

d *Psalm* 23.6.

e *Psalm.* 27.7. *Psalm.* 91.3.

dźie głowá mojá/ nád nieprzyjaćioły mojimi/ ktorzy są około mnie: y bede ofiárował w przybytku jego ofiáry wykrzykánia: bede śpiewał y chwały wzdawał PAnu.

7 Wysłuchaj PAnie głos moj *kiedy* wołam: á zmiłuj śie nádemna/ y wysłuchaj mie. 8 O tobie przemyśláwa serce moje/ *ktorys rzekł*: Szukajćie twarzy moiey. Przetoż twarzy twojey PAnie szukáć bede. 9 Nie ukrywajże twarzy twojey przede mną/ áni odrzucaj w gniewie sługi twego: tyś bywał rátunkiem mojim: Nie opuszczájże mie/ áni mie odstepuj Boże zbáwienia mego. 10 Choć Oćiec moj/ y mátká mojá opuśćili mie/ wszákże PAn przyjął mie. 11 Náucz mie PAnie drogi twojey: á prowadź mie ścieszką dla tych/ ktorzy mie podstrzegáją. 12 Nie podawajże mie ná wolą nieprzyjaćioł mojich: ábowiemći powstáli przećiwko mnie świádkowie fałszywi/ y ten ktory tchnie okrućieństwem. 13 Bym był nie wierzył/ że mam oglądáć dobroć PAńską w źiemi żywiących/ *źleby o mnie było.*

14 Oczekawajże i PAná: zmacniaj śie/ *á on* utwirdźi serce twoje. Przetoż oczekawaj PAná.

f *Ezái.* 63. 16. y 64. 8.
g *Psalm* 25. 4. y 86. 11 y 119.
h *Psalm* 116. 9. y 142. 6
i *Ezái.* 25. 9. y 33. 2. *Abák.* 2. 3.

I. 27.

PSALM XXVIII.

I. Dawid prośi Bogá áby go rátował. II. Że modlitwá jego skutek wźiętá, Bogá chwali. III. Dálszey opieki jego, sobie y ludowi Bożemu żąda

Psálm Dawidow.

1 Do ćiebie PAnie wołam/ skáło mojá nie milcz ná *wołánie* moje/ a bym snadź jeśli mi śie nie ozwiesz/ nie stał śie podobnym zstepującym do grobu. 2 Wysłuchajże głos prozb mojich/ gdy wołam do ćiebie; gdy podnoszę rece moje do świątnice świętey twojey. 3 Nie zágarniaj mie z niezbożnymi/ y z czyniącymi nieprawość: ktorzy mowią o pokoju z bliźnimi swymi/ á *myślą* złe w sercách swojich. 4 Oddajże im według spraw ich/ y według złych uczynkow ich/ według prace rąk ich oddaj im: oddaj im zapłáte ich. 5 Abowiem nie zrozumiewáją spraw PAńskich/ áni uczynkow rąk jego: *przetoż* je popsuje/ á nie pobuduje ich.

6 Błogosłáwiony PAn: ábowiem wysłuchał głos prozb mojich. 7 PAn jest mocą moją y tarczą moją/ w nim nádźieję miało serce moje/ á jestem porátowány: przetoż śie rozweseliło serce moje / á pieśnią moją chwalić go bede. 8 PAn jest mocą swych / y mocą zbáwienia pomázáńcá swego on jest.

9 Zbaw lud twoj PAnie, á błogosław dźiedźictwu twemu/ y páś je/ y wywyższaj áż ná wieki.

a *Psalm* 143. 7.
b *Psalm* 12. 3. *Jerem.* 9. 8.
c *Psalm* 3. 4.
d *Psalm* 29. 11.

I. 28.

PSALM. XXIX.

I. Dawid nápomina mocárze świátá tego, áby PAná wielbili z mocy jego, ktorą okázuje w dźiwnych sprawách swojich, á nabárźiey w kośćiele swojim. II. Upewnia, że w obronie swey lud swoj záwżdy chowáć będźie

Psálm Dawidow.

1 Oddawajćie PAnu Synowie mocarzow/ oddawajćie PAnu chwałę y moc. 2 Oddawajćie PAnu chwałę imienia jego: kłaniajćie śie PAnu/ w ozdobie świętobliwośći. 3 Głos PAński nád wodámi: Bog chwalebny wzbudza gromy: PAN nád wodámi wielkimi. 4 Głos PAński mocny/ głos PAński wielmożny. 5 Głos PAński Cedry łamie: kruszy 6 PAn cedry Libáńskie. Y czyni że skaczą jáko ćieletá: Liban y Syryon/ jáko młody jednorożec. 7 Głos PAński krzesze płomień ognisty. 8 *Ná* głos PAński z bolem pustynie rodzą: z bolem rodźi *ná głos* PAński pustynia Kádes. 9 Ná głos PAński z bolem rodzą łánie/ y odkrywáją śie lásy: ále w kośćiele swym opowiáda wszystkę chwałę *swoję.* 10 PAn nád potopem śiedźiał: y będźie śiedźiał PAn *będąc* Krolem ná wieki.

11 PAN doda mocy ludowi swojemu: PAn będźie błogosłáwił ludowi swemu w pokoju.

a 1 *Moj* 1. 2.

I. 29.

PSALM. XXX.

I. Dźiekuje Bogu, że go od prześládowánia Absálomowego wybáwił, y ná krolestwo przywroćił, II. Inszych do wielbienia PAná upomina. III. Wypisuje przyczyny, dla ktorych go PAn był odstąpił, y jáko śie do Bogá náwroćił.

Psálm

1 Psálm pieśni przy poświeceniu domu Dawidowego.

2 PAnie wywyższáć ćie bede: ábowiem wywyższyłeś mie/ á nie dałeś poćiechy nieprzyjaćiołom mojim ze mnie. 3 PAnie Boże moj/ wołałem do ćiebie / á uzdrowiłeś mie. 4 PAnie wywiodłeś z piekłá duszę moję: záchowałeś mie przy żywoćie ábym nie zstapił do grobu. 5 Spiewajćież PAnu świeći jego: á wysławiajćie pámiatkę świetobliwośći jego. 6 Abowiem pretko przemija a gniew jego/ ále *po wszystek* żywot *trwa* dobra wola jego: z wieczorá bywa płácz/ ále z poránku wesele.

a Ezái. 54. 8.

7 RZekłem w szczęśćiu swojim: Nie bede poruszony ná wieki. 8 *Abowiem* ty PAnie według woli twojey umocniłeś był gore moje mocą: ále skoroś ukrył oblicze swoje/ ztrwożyłem śie: 9 *T*wołałem do ćiebie PAnie/ á PAnum śie modlił/ 10 mowiąc: Co zá pożytek ze krwie mojey/ gdybym zstapił do dołu? izali ćie proch b chwalić bedźie/ izali opowie prawdę twoję? 11 Wysłuchajże PAnie/ á zmiłuj śie nádemna: PAnie/ badź pomocnikiem mojim. 12 *Tedyś* odmienił płácz moj w plasánie: zdjałeś *z e mnie* wor moj á przepásáłeś mie rádośćią.

b Psalm 6. 6. y 115. 17. Ezái. 38. 18.

13 PRzetoż tobie śpiewáć bedźie c chwałá *mojá*, á milczeć nie bedźie: PAnie Boże moj/ ná wieki wysławiáć ćie bede.

c T. Jezyk moj.

30.

PSALM XXXI.

I. O pretkie z ćiężkośći wyrwánie Bogá prośi, oświadczájąc, że on ná nim sámym cále spolega. II. *Potrzeby swe ponowiwszy, háńby y zguby nieżyczliwym życzy.* III. *Dobroć Bożą wychwalájąc: inne do chwały y ufnośći ku niemu upomina,*

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow.

2 W Tobie PAnie a nádźieję mam niech nie bede b záwstydzony ná wieki: w spráwiedliwośći twojey wybaw mie. 3 Nákłoń ku mnie uchá twego; co rychley wybaw mie: badźże mi mocną skáłą/ domem obronnym/ ábyś mie záchował. 4 Boś ty jest skáłą moją/ y obroną moją: przetoż dla imienia twego prowadź mie/ y záprowadź mie. 5 Wywiedź mie z śieći/ ktorą zástáwili ná mie: boś ty jest mocą moją. 6 W rece c twoje porucząm duchá mego: odkupiłeś mie PAnie Boże prawdźiwy. 7 Mam w nienawiśći te/ ktorzy przestrzegáją proznych márnośći: bo ja w PAnu nádźieję pokładam. 8 Bede śie rádował y weselił w miłośierdźiu twojim/ żeś wejrzał ná utrapienie moje/ *á* poznałeś ućiśnienie duszę mojey. 9 Anis mie záwárł w rece nieprzyjaćielá: *áleś* postáwił ná przestrzeństwie nogi moje. 10 Zmiłuj śie nádemną PAnie/ bom jest ućiśniony/ wywiedłá d od żáłośći twarz mojá: *tákże y* duszá mojá y żywot moj. 11 Abowiem zwatláło od boleśći zdrowie moje/ á látá moje od wzdychánia: zemdláłá dla utrapienia mego śiłá mojá/ á kośći moje wyschły. 12 U wszystkich nieprzyjaćioł mojich jestem w pohánbieniu wielkim/ á nawiecey u e sąśiádow mojich: stałem śie ná postrách znájomym mojim: ktorzy mie widzą ná dworze/ ućiekáją przedemną. 13 Wypadłem z pámięći jáko umárły: stałem śie jáko naczynie ztłuczone. 14 Abowiem násłuchám śie uszczypkow od wielu: stráchu *dość* zewszad/ gdy śie náradzáją wespoł przećiwko mnie/ chytrze przemyślawájąc/ áby odjeli duszę moję. 15 Ale ja w tobie mam nádźieję PAnie: rzekłem; Tyś jest Bogiem mojim. 16 W reku twojich *są* czásy moje: wyrwiże mie z reki nieprzyjaćioł twojich/ y od tych ktorzy mie prześládują. 17 Oświeć oblicze twoje nád sługą twojim: wybaw mie przez miłośierdźie twoje. 18 PAnie/ niech nie bede pohánbiony/ ponieważ ćie wzywam: niech śie záwstydzą niezbożni/ y zámilkną w grobie. 19 Niech zániemieją wárgi kłamliwe/ ktore mowią przećiwko spráwiedliwemu *rzeczy* przykre/ z hárdośćią y wzgárdą.

c Luk. 23. 46. Dźiej. 7. 60.

d Psalm 6. 8.

e Job. 19. 13. Psalm 38. 12.

20 O Jákoż *jest* wielka dobroć twojá/ ktorąś f záchował bojącym śie ćiebie/ ktorąś pokázował tym/ ktorzy ufáją w tobie/ przed Syny

a Psalm 22. 6. y 25. 2. Ezái. 49. 23. b Psalm 71. 1.

f Ezái. 64. 4. 1 Kor. 2. 9.

21 ludźkimi. Vkrywaſz je g w ſkrytośći oblicża twego/ przed hardośćią człowiecżą: ukrywaſz je jáko w námiećie/ przed ſwárliwymi języká mi.

22 Błogosłáwiony PAn/ bo dźiwnie okazał miłośierdźie ſwoje przećiwko mnie/ jákoby w mieśćie obronnym.

23 Jam rzekł w ućiekániu mojim: odrzuconym jeſt od oczu twych/ áleś ty wyſłuchał głos modlitew mojich/ gdym wołał do ćiebie.

24 Miłujćież PAná wſzyſcy świeći jego: boć PAN wiernych ſtrzeże/ á oddawa ſowićie hárdźie 25 poſtępującemu. Zmacniajćie śię (á pośili Bog ſercá h wáſze) wſzyſcy ktorzy nádźieje maćie w PAnu.

g Pſalm 91. 1. — h Pſalm 27.14.

I. 31.

PSALM XXXII.

I. Błogosłáwieńſtwo naprawdźiwſze być twirdźi, komu Bog grzechy odpuſzcza, y onych mu nie przyczyta. II. Rząd Boży nád ludźmy zgrzechow uwolnionymi, y ich ku niemu powinność opiſawſzy, nie pokutującym wiele złego, á dobrym rádośći y weſele obiecuje.

1 *Pieśń* Dawidowá náuczájąca.

Błogosłáwiony *człowiek* ktoremu odpuſzczono nieprawość/ á 2 ktorego zákryty jeſt grzech. Błogosłáwiony a człowiek/ ktoremu niepoczyta PAN nieprawośći/ á w ktorego duchu niemáſz zdrády.

3 Gdym b milczał/ ſchnęły kośći moje w nárzekániu mojim/ ná káżdy dźień. 4 Ponieważ we dnie y w nocy ociężáłá nádemną ręká twojá: obroćiłá śię wilgotność mojá w ſuſzą letnią: Selá. 5 *Przetoż* grzech moj oznájmiłem tobie/ á nieprawośći mojey nie kryłem: Rzekłem; Wyznam c ná śię przeſtępſtwá moje PANu/ á tyś odpuśćił nieprawość grzechu mego: Selá. 6 Oto śię tobie będźie modlił káżdy d święty czáſu ktorego możeſz e być ználeźiony; á choć wzbiorą powodźi wod wielkich/ przećie go nie dośięgą. 7 Tyś jeſt ućieczká f mojá: od ućiśnienia záchowaſz mię/ y pieśnkámi rádoſnego wybáwienia uroczyſz *mię*: Selá.

8 Dámći rozum/ y náuczę ćię drogi/ po ktorey maſz chodźić: dámći rádę *obroćiwſzy* ná ćię oko mo-

a Rzym. 4. 7. — b I. Zámilczał. — c Przyp. 28.13. I Jan. 1. 9. — d H. Miłośierny. — e Pſalm 55. 6. 2 Kor. 6. 2. — f Pſalm 9. 10.

9 je. Nie bądźćież jáko koń/ *ábo* jáko muł ktorzy rozumu niemáją/ ktorych gęby uzdą g y wędźidłem kiełznáć muśiſz/ áby śię ná ćię nie porywáły. 10 Wiele boleśći *przypada* ná h złośnika: ále ufájącego w PANu/ miłośierdźie ogárnie. 21 Weſelćie śię w PAnu/ y rádujćie śię ſpráwiedliwi: á wykrzykajćie wſzyſcy/ ktorzyśćie ſercá ſzczerego.

g Przyp 26. 3. — h Ezái. 57.20.

I. 32.

PSALM XXXIII.

I. Vpomina wierne áby Bogá chwalili: dla tego iż w obietnicách wierny, w ſpráwách możny, ſpráwiedliwy y dobrotliwy. II. ufność ſwą w Bogu pokłada, á łáſki y dobroći jego żąda.

1 Weſelćie śię w PANu ſpráwiedliwi: *bo* ſzczerym przyſtoji 2 chwalić *PANá*. Wyſławiajćie PAná/ ná hárfie/ ná lutni/ ná inſtrumenćie o dźieśiąći ſtrónách/ 3 śpiewajćie mu. Spiewajćież mu pioſnkę nową: dobrze mu y głośno 4 grajćie. Abowiem ſzczere *jeſt* ſłowo PAńſkie/ y wſzyſtkie ſpráwy jego wierne. 5 Miłuje *ſądy* y ſpráwiedliwość: Pełna a jeſt źiemiá miłośierdźia PAńſkiego. 6 Słowem PAńſkim ſą niebioſá b uczynione: á Duchem uſt jego wſzyſtko wojſko 7 ich. Ktory zgromádźił jáko ná kupę c wody morſkie/ y złożył do 8 ſkárbu przepáśći. Niech śię boji PAná wſzyſtká źiemiá: niech śię go lękáją wſzyſcy obywátele okręgu 9 źiemie. Abowiem on d rzekł/ y ſtáło śię: on rozkazał/ á ſtánęło. 10 PAn rozpraſza rády narodow: á wniwecż e obraca zamyſły ludzkie. 11 *Ale* rádá f PAńſka trwa ná wieki: á myśli ſercá jego od narodu do 12 narodu. Błogosłáwiony g narod/ ktorego PAn jeſt Bogiem jego: lud/ ktory ſobie obrał zá dźiedźictwo. 13 PAn pátrzy z h niebá/ y widźi wſzyſtkie ſyny ludzkie. 14 Z mieyſcá mieſzkánia ſwego pogląda ná wſzyſtkie 15 obywátele źiemie. Ktory ſtworzył ſerce káżdego z nich: upátruje wſzyſtkie ſpráwy ich. 16 Niebywa Krol wybáwiony przez wielkość wojſká/ *áni* mocarz nie ujdźie przez wielką 17 moc ſwoje. Omylny jeſt koń ku wybáwieniu: á nie wyrywa wielko-

a Pſalm 119. 64. — b I Moj. 1. 6.7. — c Job. 38. 8. Jerem. 5. 22. I Moj. 1. 9. — d I Moj. 1.2.3. — e Job. 5. 12. — f Przyp 19.21. Ezái. 46.10. — g Pſalm 65. 5. y 144. 15. — h 2 Kron. 16. 9. Job. 28.24.

18 śćią mocy swojey. Oto oko PAńskie i nád tymi ktorzy śię go boją ; nád tymi ktorzy dufáją w miłośierdźiu jego. 19 Aby wyrwał od śmierći duszę ich/ á pożywił je w głodźie.

20 Dusza násza oczekawa PAná/ on rátunek nász/ y tarcza násza. 21 W nim záprawdę rozweseli śię serce násze: bo w Jmieniu jego świętym ufamy. Niechże będźie miłośierdźie twoje PAnie nád námi/ jákosmy nádźieję w tobie mieli.

i Job. 36. 7. Psalm 34.16. 1 Piotr 3. 12.

PSALM XXXIV.

I. 33.

I. Dawid wybáwiony z rąk Abimelechowych, Bogu dźiękuje, przykłádem swym y innych utrapionych, do chwały Bożey pobudza. II. Powinnośći wiernych ku Bogu opisuje, y czynić je każe.

1 *Psálm* Dawidow/ gdy sobie a odmienił postáwę przed Abimelechem: od ktorego będąc wygnány/ odszedł.

a 1 Sám. 21.13.

2 Będę błogosłáwił PAná / ná káżdy czás : záwżdy *będźie* chwałá jego w uśćiech mojich. 3 W PAnu śię chlubić będźie duszá mojá ; *to* usłyszawszy pokorni rozweselą śię. 4 Wielbćie PAná ze mną: á wywyższajmy Jmię jego społecznie. 5 *Bom* szukał PAná/ y wysłuchał mię: á ze wszystkich stráchow mojich wyrwał mię.

6 Ktorzy nań pogladáją/ á zbiegáją śię *do niego*, oblicza ich nie będą záwstydzone. 7 Ten chudźiná wołał/ á PAn b wysłuchał: y ze wszystkich ućiskow jego wybáwił go. 8 Zátacza obóz Anjoł PAński około tych/ ktorzy śię go boją: y wyrywa je. 9 Z kosztujćież obaczćie/ jáko jest dobry PAn: Błogosłáwiony człowiek/ c ktory w nim ufa. 10 Bojćie śię PAná świeći jego : bo nie máß niedostátku bojącym śię go. 11 Lwiętá niedostátek ćierpią y głod ; lecz szukájącym PAná/ nie będźie zchodźiło ná wszelkim dobrym.

b Psalm 69.34.

c Psalm 2. 12. Przyp 16.10.

12 Podźćież Synowie/ słuchajćie mię : Bojáźni PAńskiey was náuczę. 13 Ktoż jest d co chce *długo* żyć : á miłuje dni/ áby widźiał dobráº 14 Strzeż języká twego od złego/ á warg twojich áby nie mowiły zdrády. 15 Odwroć śię odzłego/ á czyń dobrze : szukaj pokoju/ á śćigaj go.

d 1 Piotr 3. 10.

16 Oczy e PAńskie *otworzone są* ná spráwiedliwe: á uszy jego ná wołánie ich. 17 *Ale* oblicze PAńskie przećiwko tym/ ktorzy broją złośći: áby wykorzenił z źiemie pámiątkę ich. 18 Wołáją *spráwiedliwi*, á PAn ich wysłuchawa/ y ze wszystkich trudnośći ich wybawia je. 19 Bliski *jest* PAn tym/ ktorzy są skruszonego serca : á utrapione w duchu záchowywá. 20 Wiele złego *przychodźi* ná spráwiedliwego : ále z tego wszystkiego wyrywa go PAn. 21 On strzeże wszystkich kośći jego/ *ták iż* y jedná z nich nie skruszy śię. 22 Zábije złość niepobożnego: á ktorzy w nienawiśći máją spráwiedliwego/ będą zpustoszeni. 23 *Ale* PAn odkupi dusze sług swojich: á nie będą zpustoszeni wszyscy/ ktorzy w nim ufáją.

e Job. 36. 7. Psalm 33.18. 1 Piot. 3. 12.

f I. *Będą winni.*

PSALM XXXV.

I. 34.

I. PAná záwoławszy ná pomoc, złym zgubę, á duszy swey wybáwienie obiecuje. II. Pokazawszy złość, y obłudę ich ku sobie, prośi, żeby PAN spráwę jego rostrzygnąwszy, nieprzyjaćiołom gębę zátkał. III. Zá co mu dobrzy chwałę oddáć obiecuje.

Psálm Dawidow.

1 Rozpieraj śię PAnie z tymi/ ktorzy śię ze mną spieráją : á walcz przećiwko tym/ ktorzy walczą 2 przećiwko mnie. Porwij puklerz y tarczą: á powstań ná rátunek moj. 3 Dobadź włocznie/ á staw śię ná drodze przećiwko tym/ ktorzy mię przesládują. Rzecz że duszy mojey : Jam *jest* zbáwieniem twojim. 4 Niech będą pohánbieni a y záwstydzeni/ ktorzy szukáją dusze mojey : niech tył podádzą/ y niech będą záwstydzeni/ ktorzy mi źle myślą. 5 Niech będą jáko plewy b przed wiátrem: á Anjoł PAński niechaj je 6 rozproszy. Niech będźie drogá ich ćiemna y śliska : á Anjoł PAński 7 niech je goni. Abowiem bez przyczyny zástáwili námie w dole śieći swoje : y bez przyczyny ukopáli *doł* 8 duszy mojey. Niechaj ná nie przyjdźie zpustoszenie / ktorego śie nie spodźiewáli : á śieć ich ktorą zástáwili/ niech je ułowi ná zginienie/

a Psalm 40.15. y 70.3.

b Job. 21.18. Psalm 1. 4. Ezái. 29. 5. Hoze. 13. 3.

9 á niechaj w nie wpádną. ✠ Ale duszá moiá/ niech śie rozráduje w PAnu: niech śie rozweseli w zbáwieniu jego. ✠ 10 *Tedy* wszystkie kośći moje rzekaj PAnie/ ktoż podobny tobie/ ktory wyrywasz utrapionego od mocnieyszego nádeń: á nędznego y ubogiego/ od drapieżce jego.

11 Powstawáją świádkowie fałszywi: á o czym nie wiem/ pytáją mię. ✠ 12 Oddawáją mi złym zá dobre: chcąc mię pozbáwić duszę mojey. ✠ 13 Chociam śie ja w wor obłoczył/ gdy oni chorowáli: trapiłem postem duszę moję/ y modliłem śie często sam u śiebie zá nimi. ✠ 14 Jáko *do* przyjaciela/ jáko *do* brátá mego/ ustáwicznie m chadzał: poniżałem śie jáko ten/ ktory śie smęći chodząc po mátce w żałobie. ✠ 15 Lecz oni/ gdym ja c chorował/ weselili śie/ y zbieráli śie: Zbieráli śie przećiwko mnie/ *jákoby byli dla mnie* utrapieni/ czegom ja niepostrzegł: szczypáli mię/ á nie milczeli. ✠ 16 Z obłudnikámi/ z naśmiewcámi/ z pochlebcámi/ zgrzytáli ná mię zębámi swymi. ✠ 17 PAnie/ długoż *ná to* pátrząć będźiesz? wyrwiż duszę moję od zguby ich: od lwiąt jedynaczkę moję. ✠ 18 Będę ćię d wysławiał w zgromádzeniu wielkim: miedzy ludem wielkim będę ćię chwalił. ✠ 19 Niech śie nie weselą ze mnie/ ktorzy mi są nieprzyjaćiołmi bez przyczyny: ktorzy mię máją w nienawiśći e niesłusznie/ niech 20 nie mrugáją okiem. ✠ Abowiem nie mowią o pokoju/ ále przećiwko spokojnym ná źiemi zdrádliwe słowá 21 zmyśláją. ✠ Owszem rozdźieráją ná mię gębę swą/ mowiąc: Ehej/ Ehej widźiáło to oko násze.

22 Widźiałeś to PAnie/ nie milczże PAnie/ nie oddalaj śie ode 23 mnie. ✠ Obudźże śie/ á ocuć dla sądu mego: Boże moj y PAnie moj/ 24 dla spráwy mojey. ✠ Sądź mię według spráwiedliwośći twojey/ PAnie Boże moj: á niech śie nie weselą náde mną. ✠ 25 Niech nie mowią w sercu swoim; Ehej duszo násza! Niech nie mowią; Pożárliśmy go. 26 ✠ Niechajże będą pohánbieni/ y záwstydzeni wszyscy weselący śie ze złego mego: niech będą obleczeni w hánbę/ y w sromotę/ ktorzy śie chlubią 27 przećiwko mnie. ✠ Ale ći/ ktorzy śie kocháją w spráwiedliwośći mojey/ niech śpiewáją/ y ráduią śie/ á niech mowią ustáwicznie: Niech będźie uwielbiony Pan/ ktory życzy po-28 koju sługę swemu. ✠ A język moj będźie opowiádał spráwiedliwość twoję/ y ná káżdy dźień chwałę twoję.

PSALM XXXVI.

I. Złośnikow nienawidząc, bezbożne ich mocy, y spráwy opisuje. II. Dobroćią Bożą śię ćiesząc, sądy jego nád wszystkimi, á miłośierdźie nád wiernymi upátruiąc, prośi, żeby Bog złych ná niego nie przepuszczał.

1 Przedniejszemu śpiewakowi *Pieśń* Dawidá/ sługi PAńskiego.

2 Przewrotność niepobożnego/ świádczy w sercu mojim/ że niemász bojáźni Bożey przed oczymá jego. ✠ 3 Bo sobie pochlebia w oczách swojich/ áby wykonał nieprá-wość swoję/ *áż* do obmierźienia. ✠ 4 Słowá ust jego są nieprawość/ y zdrádá: nie chćiał rozumieć áby dobrze czynił. ✠ 5 Nieprawość rozmyśla ná łożu swojim: stoji ná drodze nie dobrey/ á złego/ śię nie wáruje.

6 PAnie miłośierdźie twoje niebios a śięga: prawdá twojá áż 7 pod obłoki. ✠ Spráwiedliwość twojá/ jáko gory nawyższe: sądy twoje/ *jáko* przepáść wielka: ludźie y zwierzętá záchowywasz PAnie. ✠ 8 Jákoż drogie jest miłośierdźie twoje Boże: przetoż Synowie ludzcy/ w ćieniu skrzydeł twojich ufáją. ✠ 9 Będą upojeni hojnośćią domu twego: á strumieniem roskoszy twojich 10 nápojisz je. ✠ Abowiem/ u ćiebie *jest* źrzodło żywotá: á w świátłośći twojey oglądamy świátłość.

11 Rozćiągni miłośierdźie twoje nád tymi/ ktorzy ćię znáją: á spráwiedliwość twoję/ nád uprzejmymi sercem. ✠ 12 Niech nie nástępuje ná mię nogá pysznych: á ręká niepobożnych/ niech mię nie wrodźi.

13 Tam gdźie upádli ktorzy czynili nieprawość/ poráżeni są/ y nie mogli powstáć.

PSALM XXXVII.

I. Upomina dobrych, żeby śię szczęściem

Margin: c H. Chrawał. — d Psalm 40.10. — e Jan. 15.25. — I. 35. — a Psalm 57.11. y 108.5. — I. 36.

ściem złych nie gorßyli, ále czyniąc dobrze, w PAnu śię kocháli, y ná nim ſpolegáli. II. Złych ludźi upadek, przez rozmáite podobieńſtwá wyráźiwßy, dobrym rozmáite błogosłáwieńſtwo Páńſkie obiecuje. III. Pokázuje, że śię Bog w dobrych ludźiách kocha: á złośniki jáwnie karze.

Pieśń Dawidowá.

1 NIe obrußaj śię a dla złośnikow / áni zájrzy czyniącym nieprawość. 2 Bo jáko trawá prętko podćięći będą / jáko liśćie źielone opadną. 3 Dufaj w Pánu / á czyń dobrze: mießkajże ná źiemi / á żyw śię b práwiedliwie. 4 Kochaj śię w Pánu á dáć prozby ſercá twego. 5 Zpuść ná PAná c drogę twoję / á ufaj w nim / á on wßyſtko uczyni. 6 Y wywiedźie jáko świátłość d ſpráwiedliwość twoję ; á ſąd twoj jáko południe. 7 Poddaj śię PAnu / á oczekawaj go: nie obrußaj śię ná tego / ktoremu śię ßczęśći w ſpráwách jego / ná człowieká ktory dokázuje cokolwiek zámyśli. 8 Przeſtań gniewu / á zániechaj popędliwośći ; nie zápalaj śię gniewem / ábyś miał źle czynić. 9 Abowiem złośnicy będą wykorzenieni : lecz ktorzy oczekawáją PAná / ći odźiedźiczą źiemię. 10 Po máłey chwili álić nie máß niezbożniká: pojrzyßli ná mieysce jego / álić go już niemáß. 11 Lecz pokorni e odźiedźiczą źiemię / y rozkocháją śię w wielkośći pokoju. 12 Złe myśli niepobożny przećiwko ſpráwiedliwemu / y zgrzyta nań zębámi ſwymi. 13 Ale śię PAn śmieje z niego : bo widźi że przychodźi dźień jego. 14 Mieczá dobyli niezbożni / á náćiągnęli łuk ſwoj / áby poráźili ubogiego / y niedoſtátecznego : á / żeby pomordowáli tych / 15 ktorzy chodzą proſtą drogą. Alić miecz ich przeniknie ſerce ich : á łuki 16 ich będą połamáne. Lepßa jeſt trochá ſpráwiedliwego / niż wielkie 17 bogáctwá wielu niepobożnych. Abowiem rámioná niezbożnikow będą pokruſzone : ále ſpráwiedliwe PAn 18 podpiera. Znáć PAn dni doſkonáłych : przetoż dźiedźictwo ich ná wieki zoſtánie. 19 Nie będą záwſtydzeni we zły czás / á we dni głodu będą náſyceni. 20 Ale niezbożni poginą: á nieprzyjaciele PAńſcy / jáko tłuſtość báránia z dymem nißczeje / ták oni zni-21 ßczeją. Niezbożnik pożycza / á nie ma czym oddáć: ále ſpráwiedliwy 22 pokázuje łáſkę y rozdawa. Abowiem błogosłáwieni od PAná odźiedźiczą źiemię : ále przeklęći od niego będą 23 wykorzenieni. Od PAná bywáją ſpráwowáne drogi człowieká *dobrego*, á drogá jego podoba mu śię. 24 Gdy pádnie / nie złłucze śię : ábowiem PAn trzyma *go zá* rękę jego. 25 Byłem młodym / y zſtárzałem śię: á nie widźiałem f ſpráwiedliwego opuſzczonego / áni naśienia jego żebrzącego chlebá. 26 Ná káżdy dźień pokázuje miłośierdźie y pożycza : á *przećię* naśienie jego *jeſt* w błogosłáwieńſtwie. 27 Odſtąp od złego / á czyń dobrze : á będźieß mießkał ná 28 wieki. Abowiem PAn miłuje ſąd: á nie opuśći świętych g ſwojich / ná wieki w ſtraży *jego* będą: ále naśienie niepobożnych będźie wykorzenione. 29 Spráwiedliwi odźiedźiczą źiemię : y będą w niey mießkáli ná 30 wieki. Uſtá ſpráwiedliwego mowią mądrość / á język h jego ſąd opo-31 wiádá. Zakon Bogá jego *jeſt* w ſercu jego : przetoż nie záchwieją śię 32 nogi jego. Wypátruje niepobożny ſpráwiedliwego : y ßuka jákoby 33 go zábił. *Ale* PAn nie zoſtáwi go w ręku jego: y nie potępi go gdy będźie ſądzony. 34 Oczekawaj PAná / y ſtrzeż drogi jego / á on ćię wywyżßy / ábyś odźiedźiczył źiemię: á oglądaß / gdy niepobożni wytráceni będą. 35 Widźiałem niezbożniká náder wynioſłego / á rozłożone° jáko *drzewo* 36 źielone i sámoroſłe: Ale przeminął á oto go nie było : ßukałem go / álem 37 goználeść niemogł. Pojrzy ná niewinnego / á przypátrz śię ßczeremu / że oſtátnie rzeczy *tákiego* człowieká ſą ſpokojne. 38 Lecz przeſtępcy poſpołu poginą / á niezbożnicy ná 39 oſtátek wykorzenieni będą. Wßákże zbáwienie ſpráwiedliwych *jeſt* od PAná / *ktory jeſt* mocą ich czáſu ućiśnienia. 40 Wſpomaga ich PAn / y wyrywa je : wyrywa je od niepobożnych / y záchowywa je : bo w nim nádźieję máją.

a *Przyp.* 23. 17. y 24. 1. b H. *Prawdą.* c *Pſalm* 55. 23. *Mátt.* 6. 25. *Luk.* 12. 22. 1 *Piot.* 5. 17. d *Ezái.* 58. 8. e *Mátt.* 5. 5. f *Syrác.* 2. 12. g *Pſalm* 9. 11. h *Ezái.* 51. 4. i *I. Bobkowe.*

I. 37.

Psalm. XXXVIII.

I. W utrapieniu duße y ćiáłá, Bogá Prorok o ulżenie prośi. II. Ukázując mu rány sumnienia, plági ćielesne, śił náwątlenie, przyjáćiół odstąpienie, nieprzyjáćiół chytre práktyki. III. Dufa, że go Bog, ktoremu on grzech swoj wyznawa, wysłucha y porátuje.

1 Psálm Dawidow ku przypominániu.

2 PANJE / w popędliwośći twojey nie náćieraj ná mie : á w 3 gniewie twojim nie karz mie. ✤ Abowiem strzały twoje utknęły we mnie : á ręká twojá dolega mie. ✤ 4 Niemáß nic cáłego w ćiele mojim dla rozgniewánia twego : niemáß odpoczynku kośćiom mojim dla 5 grzechu mojego. ✤ Bo nieprawośći moje przyćisnęły głowę moję : jáko brzemię ćięßkie obćiążyły mie. ✤ 6 Zjątrzyły śie/y pogniły rány moje/ 7 dla głupstwá mojego. ✤ Zkurczyłem śie a ykrzywiłem śie bárzo: ná káżdy dźień w żałobie chodzę. ✤ 8 Abowiem wnętrznośći moje pełne są brzydkośći : á niemáß nic cáłego w ćiele mojim. ✤ 9 Zemdlałem y stártym jest bárzo: ryczę dla trwogi sercá me- 10 go. ✤ PAnie/przed tobą *jest* wßystká żądość mojá : á wzdychánie moje 11 przed tobą nie jest skryte. ✤ Serce moje skacze : opuśćiłá mie śiłá mojá : á jásnośći oczu mojich niemáß.

a Psalm 43. 2.

12 KTorzy mie miłują/y przyjaćiele moji / stronią od ran mojich: á powinnowáći moji z dáleká stoją. ✤ 13 Y zástáwili śidłá ći / ktorzy ßukáją duße mojey: á ktorzy mi ßukáją złego / mowili przewrotnie; y zdrády 14 przez cáły dźień zmyśláli. ✤ Alem ja niby głuchy niesłyßał : á jáko niemy/*ktory* ust swojich nie otwiera. ✤ 15 Y stałem śie jáko człowiek ktory *nic* niesłyßy/ y niema odporu w uśćiech 16 swojich. ✤ Abowiem ná ćie PAnie oczekawam : ty *zá mię* odpowieß 17 PAnie Boże moj. ✤ Bom rzekł: Niechaj śie nie ćieszą ze mnie / gdyby ßwánkowáłá nogá mojá : niechaj śie hárdźie nie podnoßą przećiwko mnie.

18 BOm ja b upadku bliski : á boleść mojá záwżdy jest przede 19 mną. ✤ Owßem nieprawość moje wyznawam : á frásuję śie dla grze- 20 chu mojego. ✤ Ale nieprzyjaćiele moji weselą śie : zmacniáją śie / y rozmnażáją śie ći/ktorzy mie nienawidzą bez przyczyny. ✤ 21 A oddawájąc mi złym zá dobre / przećiwią mi śie/ przeto / że náśláduję *tego* co jest do- 22 brego. ✤ Nie opuszczajże mie PAnie: Boże moj nie oddalajże śie odemnie. ✤ 23 Pospieß ná rátunek moj/ PAnie zbáwienia mego.

b H. Ku chrámánia zgotowány.

I. 38.

Psalm. XXXIX

I. Prorok umyśliwßy skromnie znośić, to coby go potkáło, jednák uciśniony będąc, ßemrał. II. Prośi, aby mu PAn márność, y krotność żywotá ludzkiego pokazał, przestępstwá odpuśćił, á karánie oddaliwßy, ze złego wybáwił.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Jedytunowi a Psálm Dawidow.

2 RZekłem : Będę strzegł drog mojich / ábym nie zgrzeßył językiem swym : włożę munßtuk w ustá moje : poki niepobożny *będźie* 3 przede mną. ✤ Zániemiałem milcząc: zámilknąłem y w dobrey *sprawie*: ále boleść mojá bárźiey śie wzmagáłá. ✤ 4 Rozpaliło śie serce moje we wnętrznośćiách mojich : w rozmyślániu mojim rozżarzył śie ogień/ *ażem* ták rzekł językiem swojim:

a 1 Kron 16.42. y 25.3.

5 DAj mi poznáć PAnie dokończenie moje / y wymiar dni mojich jáki jest: ábym wiedźiał/jáko 6 długo trwáć będę. ✤ Otoś ná dłoni wymierzył dni moje : á wiek moj jest jáko nic przed tobą : Záprawdę ßczera b márnośćią jest wßelki człowiek/choć nadużßy:Selá. ✤ 7 Záprawdę pomija człowiek jáko ćień: záprawdę prozno śie kłopoce: zgromadza/á nie wie kto to pobierze. ✤ 8 A teraz ná coż oczekawam PAnie? Tyś jest sam oczekawániem mojim. ✤ 9 Przetoż od wßystkich przestępstw mojich wybaw mie : ná pośmiech głupiemu nie dawaj mie. ✤ 10 Zániemiałem / y nie otworzyłem ust mojich:przeto/żeś *to* ty uczynił. ✤ 11 Odejmi ode mnie karánie twoje : bom od smágánia ręki twojey ustał. ✤ 12 Gdy *ty* gromiąc karzeß człowieká dla nieprawośći / wnet nißczyß jáko mol grzeczność jego : zájiśteć márnośćią

b Psalm 144. 4.

13 nośćią jest wßelki człowiek: Selá. ✤ Wysłuchajże modlitwe moje PAnie/ á wołánie moje przyjmi w ußy swoje: nie milcz ná łzy moje: bomći ja przychodniem c u ćiebie/ y komornikiem/ jáko wßyscy Ojcowie moji. ✤ 14 Zfolguj mi/ ábym śię pośilił/ pierwey niżli odejdę/ á nie będźie mię.

c 1 Kron. 29. 15. Psalm 119. 19. Zyd. 11. 13.

I. 39.

Psalm XL.

I. Prorok Bogá chwali, z łáski y obrony ku sobie, y ku wßystkim wiernym, z osobliwych dobrodźieystw swego Odkupićielá, przez ktorego ofiárę y posłußeństwo, przymierze Bog Oćiec z wiernymi utwirdźił. II. Zadá áby go Bog od niebespieczeństw, y od grzechow wybáwił.

1 Przedniejßemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow.

2 Z Zadośćią oczekawałem PAná: á skłonił śię ku mnie/ y wysłuchał wołánie moje. ✤ 3 Y wyćiągnął mię z dołu ßumiącego/ y z błotá lgnącego: á postáwił ná skále nogi moje/ y utwirdźił kroki moje. ✤ 4 A włożył wustá moje pieśń nową/ chwałę należącą Bogu nászemu: co gdy wiele ich oglądá/ ulękną śię: á będą mieć nádźieję w PAnu. ✤ 5 Błogosłáwiony człowiek ktory pokłádá w PAnu nádźieję swoję: á nie oglądá śię ná hárde/ áni ná te/ ktorzy śię unoßą zá kłamstwem.

6 Wieleś uczynił PAnie Boże moj cudow twojich á myśli twojich o nas/ nikt porządnie wyliczyć nie może przed tobą: chćiałlibym je wypowiedźieć y wymowić/ dáleko ich więcey/ niżby wypowiedźiáne być mogły. ✤ 7 Ofiáry y obiáty a niechćiałeś/ áleś mi przekłoł ußy: cáłopalenia b y ofiáry zá c grzech nie żądałeś. ✤ 8 Tedym rzekł: Oto idę: 9 w kśięgách nápisano o mnie. ✤ Abym czynił wolą twoję Boże moj prágnę: ábowiem Zakon twoj jest w pośrzodku wnętrzności mojich. ✤ 10 Opowiádałem d spráwiedliwość twoję w zgromádzeniu wielkim: oto warg mojich nie záwśćiągnąłem: ty wieß PAnie. ✤ 11 Spráwiedliwośći twojey/ nie ukryłem w pośrzod sercá mego: prawdę twoję/ y zbáwienie twoje opowiádałem: nie tájiłem miłośierdźia twego/ y prawdy

a Zydow. 10. 5. b 3 Moj. c 3 Moj. 4. d Psalm 35. 18.

twojey w zgromádzeniu wielkim. 12 PRzetoż ty PAnie/ nie záwśćiągaj ode mnie litośći twojich: miłośierdźie twoje/ y prawdá twojá niech mię záwżdy strzegą. ✤ 13 Abowiem ogárnęły mię nießczęśćia/ ktorym niemáß liczby: dośćignęły mię niepráwośći moje/ ták/ że przejrzeć nie mogę: rozmnożyły śię nád włosy głowy mojey: á serce moje opuśćiło mię. ✤ 14 Rácżże mię PAnie wyrwáć: o PAnie e ná rátunek moj pospieß. ✤ 15 Niech będą pohańbieni f/ á niech śię záwstydzą wßyscy ktorzy ßukáją duße mojey/ áby ją zátráćili: niechajże śię ná wstecz cofną: á niech śię záwstydzą/ ktorzy mi życzą złego. ✤ 16 Niech będą zpustoßeni zá to/ że mię zháńbić usiłują/ mowią mi: Ehej/ Ehej! ✤ 17 *Ale* niech śię rozrádują y rozweselą w tobie wßyscy/ ktorzy ćię ßukáją/ y miłują zbáwienie twoje/ niech mowią záwżdy: Niechaj będźie 18 PAn uwielbiony g. ✤ Jamći *wprawdźie* h ubogi/ y nędzny: áleć PAn myśli o mnie: Tyś jest pomocnikiem mojim/ y wybáwićielem mojim: Boże moj nie omießkawajże.

e Psalm 22. 20. f Psalm 35. 4. 6 y 70. 3. g Psalm 35. 27. h Psalm 22. 7.

I. 40.

Psam XLI.

I. Naucza, że śię Bog kocha w ludźiách miłośiernych, y one w złe chwile rátuje. II. Uskarża śię ná krzywdę, y nießczerość przećiwnikow III. O przywrocenie do zdrowia prośi.

1 Przedniejßemu śpiewakowi pieśń Dawidowá.

2 Błogosłáwiony ktory ma baczenie ná potrzebnego: w dźień zły wybáwi go PAn. ✤ 3 PAn go będźie strzegł/ y żywić go będźie: błogosłáwiony będźie ná ziemi: áni go poda ná wolą nieprzyjaćioł jego. ✤ 4 PAn go pośili ná łożu niemocy jego: wßystko leżenie jego odmieni a w chorobie jego.

5 JAm rzekł: PAnie zmiłuj śię nádemną/ uzdrow duße moję: 6 bom tobie zgrzeßył. ✤ Nieprzyjaćiele moji mowili źle o mnie: kiedyż wżdy umrze/ á zginie imię jego? ✤ 7 Jeśli też ktory *z nich* przychodźi áby mię náwiedźił/ tedy ná zdrádźie mowi: serce jego zgromadza sobie niepráwość: á precż odßedßy broz-

a T. Chorobę w zdrowie obroći. b I. Powiádá.

8 znośi. Społem przećiwko mnie szepcą wszyscy / ktorzy mie máją w nienawiśći: á myślą złe o nim: 9 *Mowiąc*; Pomstá śie nań zá niezbożność wylałá / á iż śie położył / więcey 10 nie wstánie: Tákże y ten / z ktorymem żył w pokoju / ktoremum ufał / ktory chleb moj jadał / podniosł c pię- 11 te przećiwko mnie. Ale ty PAnie zmiłuj śie náde mną: á podnieś mie / y oddam im.

c Jan. 13.18. Dźiej. 1. 16.

12 Przez to poznam / że śie kochasz we mnie / gdy śie nie będźie we- 13 selił nieprzyjaciel moj ze mnie. Ale ty w niewinności mojey wesprzesz mie: y postáwisz mie przed obli- 14 czem twojim ná wieki. Błogosłáwiony PAn Bog Izráelski / od wieku áż ná wieki: Amen / Amen.

Psalm. XLII

I. 41.

I. Dawid, będąc wygnáńcem, do domu Bożego stáwić śie prágnie, á ná urągánie nieprzyjaćioł uskárżájąc śie, przeszłe przechadzki ná chwale Bożą sobie smákuje. II. Duszę swą krzepiąc, swoje wygnánie, ućiski nowe, bluźnienia imienia PAńskiego, przypomina. á przykład boju duchá z ćiáłem w sobie wyraża.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego pieśń ćwicząca.

2 Jáko jeleń krzyczy a do strumieniow wod; ták duszá mojá woła 3 do ćiebie o Boże! Prágnie duszá mojá b do Bogá / do Bogá żywego / *mowiąc*: Kiedyż przyjdę / á okáżę śie 4 przed obliczem Bożym? Czy moje są mi *miásto* chlebá we dnie y w nocy? gdy mi mowią co dźień: Kedyż 5 jest Bog twoj? Ná to wspominájąc / wylewam sam w sobie duszę moje: żem bywał w pocżćie *innych*, y chadzałem z nimi do domu Bożego / z wesołym głosem / y z chwałą / w mnostwie weselących śie.

a I. Prágnie. b Psalm 84. 3.

6 Przeczżże śie smęćisz c duszo mojá? á przecz sobą trwożysz we mnie? czekaj ná Bogá / ábowiem go jeszcze będę wysławiał *zá* wielkie 7 wybáwienie twarzy jego. Boże moj duszá mojá teskni sobie we mnie: przetoż ná ćię wspominam w ziemi Jordáńskiey y Hermońskiey / ná 8 gorze Mizár. Przepáść przepáśći przyzywa / ná szum upustow twojich: wszystkie powodźi twoje y náwálności twoje / ná mie śie zwáliły. 9 *Wszákże*, we dnie udźieli mi PAn miłośierdźia swego: á w nocy piosnká jego *będźie* ze mną / y modlitwá do Bogá żywotá mego. 10 Rzekę Bogu skále mojey: Przeczżeś mie zápomniał? Y czemu d smutno chodzę / dla ućiśnienia *od* nieprzy- 11 jaćielá? Jest jáko ráná w kośćiách mojich / gdy mi urągáją nieprzyjaćiele moji / mowiąc do mnie ná káżdy dźień: Kedy jest Bog twoj? 12 Przeczżże śie smęćisz duszo mojá: á przecz sobą trwożysz we mnie? czekaj ná Bogá / ábowiem go jeszcze będę wysławiał: *gdyś on jest* wielkim zbáwieniem twarzy mojey / y Bogiem mojim.

c Psalm 43. 5.

d Psalm 38. 7. y 43. 2.

Psalm XLIII.

I. 42.

I. Żąda z rąk złośliwych wybáwienia y do pocztu świętych przywrocenia. II. Bogu chwałę ślubuje, á wiárą nád ćiáłem tryumfuje.

1 Sądź mie o Boże / á ujmi śie o spráwę moję: od narodu niemiłośiernego / y od człowieká zdrádliwego / y niezbożnego wyrwij mie. 2 Boś ty jest Bog śiły mojey: Przeczżeś mie odrzućił? á przecz smutno chodzę / dla a ućiśnienia *od* nie- 3 przyjaćielá?Ześli świátłość twoję / y prawdę twoję: te mie poprowádzą / y wprowádzą mie ná świętą gorę twoję / y do przybytkow two- 4 jich. Abym przystąpił do ołtarzá Bożego / do Bogá wesela y rádośći mojey: y będę ćię wysławiał ná hárfie / o Boże / Boże moj!

a Psalm 38. 7. y 42. 10.

5 Przeczżże śie smęćisz duszo b mojá? á przecz trwożysz sobą we mnie? Czekaj ná Bogá / ábowiem go jeszcze będę wysławiał; gdyż on jest wielkim zbáwieniem twarzy mojey / y Bogiem mojim.

b Psalm 42. 6.

Psalm XLIV.

I. 43.

I. Przymierze Boże, y łáskę jego dawną przypomina. II. Plagi ktore Bog ná swoj lud ná onczás przepuszczał, wylicza. III. Prośi żeby im łáskáwą twarz przywroćił y nád ich śię nędzą zmiłował.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego/ *Psálm* nauczájący.

2 BOże uszymá nászymi słycháliśmy; Ojcowie nászy powiádáli nám o spráwách/ktoreś czynił zá dni 3 ich/zá dni stárodawnych. ✣ Tyś ręką swą wypędził pogány; á oneś a wszczepił: wytrácileś narody; á 4 oneś rozkrzewił. ✣ Bo nie przez miecz swoj / pośiedli źiemię; y rámię ich nie wybáwiło ich: ále práwicá twojá/y rámię twoje / á świátłość oblicza twego: przeto / żeś je upodobał sobie.

5 TYś sam Krol moj o Boże: spraw że wielkie wybáwienie Jákobowi 6 ✣ Przez ćiebie my nieprzyjaćioły násze porażáli: w imieniu twojim deptáliśmy powstawájące przećiwko nam. 7 ✣ Bom w łuku mojim nie ufał / 8 áni miecz moj obronił mię. ✣ Ależ nas ty wybáwiał od nieprzyjaćioł nászych: á nienawidzące nas/záwstydzałeś. 9 ✣ Przetoż chlubiemy śię w *tobie* Boże ná káżdy dźień: á imię twoje ná wieki wysławiamy: Selá.

10 ALe *teraz* odrzućiłeś y záwstydźiłeś nas: á nie wychodźisz z wojski nászymi. 11 ✣ Spráwiłeś/żeśmy tył podáli nieprzyjaćielowi; á ći / ktorzy nas máją w nienawiśći / rozchwyćili miedzy śię *dobrá násze.* 12 ✣ Podałeś nas jáko owce ná żer: á miedzy pogány rozproszyłeś nas. 13 ✣ Przedałeś lud twoj zá nic: á nie pod- 14 niosłeś ceny ich: ✣ Podałeś nas ná wzgárdę b sąśiádom nászym: ná szydersiwo y ná pośmiech tym / ktorzy 15 *są* około nas. ✣ Wstáwiłeś nas ná przypowieść miedzy pogány: ták/ że nád námi narodowie głową ki- 16 wáją. ✣ Ná káżdy dźień wstyd moj jest przede mną: á háńbá twarzy 17 mojey okrywa mię. ✣ Dla głosu tego ktory mię sromoći y potwarza: dla nieprzyjaćielá / y tego ktory śię mśći.

18 TO wszystko przyszło ná nás: á *wżdyśmy* ćię nie zápomnieli: áni śmy wzruszyli przymierza twego. ✣ 19 Nie cofnęło śię ná zad serce násze: áni śię uchyliły kroki násze / od śćie- 20 szki twojey. ✣ Choćiaś nas był potárł *wrzućiwszy nas* ná miejsce c Smokow/y okryłeś nas ćieniem śmierći. 21 ✣ Byśmyć byli zápomnieli Imienia Bogá nászego / á podnośili ręce 22 násze do Bogá cudzego: ✣ Izaliby śię był Bog o tym nie pytał? Gdyż 23 on wie skrytośći sercá. ✣ Aleć nas dla ćiebie zábijáją ná káżdy dźień: d poczytáją nas jáko owce ná rzeź zgotowáne.

24 OCuć śię: Przeczże śpisz PAnie? Przebudź śię: nie odrzu- 25 caj nas ná wieki. ✣ Przeczże oblicze twoje ukrywasz/ á zápominasz utrá- 26 pienia nászego y ućisku nászego? ✣ Abowiem / potłoczona jest áż do prochu duszá nászá: á przylgnął do źie- 27 mie żywot nász. ✣ Powstańże ná rátunek nász: á odkup nas dla miłośierdźia twojego.

a b Moj. 15. 17. Psalm. 80. 9.

b Psalm. 79. 4. y 80. 7. Ierem. 24. 9.

c I. Wiz- lory- bow.

d Rzym. 8. 36.

PSALM XLV.

I. 44.

Złączenie duchowne Chrystusá PANA z Oblubienicą swą, opisując Prorok I. Wystawia przymioty, zwierzchność, y rząd krolestwá jego, ychwałę, ktorą bez miáry nań Oćiec wylał. II. Opisawszy tákże Oblubienicę, do wiáry, y posłuszeństwá oną upomina.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego / ná Sosánnim *Psálm* nauczájący / á Pieśń weselna.

2 WYdáło serce moje słowo dobre: rospráwiáć będę pieśni moje o Krolu: język moj będźie jáko pio- 3 ro prętkiego pisárzá. ✣ Pięknieyszyś nád Syny ludzkie: rozlałá śię wdźięczność po wárgách twojich; przeto / że ćię pobłogosłáwił Bog / 4 áż ná wieki. ✣ Przypász miecz twoj ná biodrá o mocárzu! *pokaż* chwa- 5 łę twoję/y zacność twoję. ✣ A w dostojnośći twojey / szczęśliwie wyjedź z słowem prawdy / ćichośći / y spráwiedliwośći: á dokáże strásznych 6 rzeczy práwicá twojá. ✣ Strzały twoje ostre: *od nich* narodowie pod ćię upádną: á serce nieprzyjaćioł 7 krolewskich *przenikną.* ✣ Stolicá twojá/ o Boże! b ná wieki wiekow: laská spráwiedliwośći jest laská/ 8 krolestwá twego. ✣ Umiłowáłeś spráwiedliwość / á nienawidźiałeś niepráwośći: przetoż pomázał ćię o Boże! Bog twoj olejkiem wesela

a Ezái 11. 5. 4. 12. Objáw 1. 16.

b Zyd. 1. 8.

9 nád uczesniki twoje. ♣ Mirra/ Aloe/ y Kásyja wszystkie száty twoje *pachną gdy wychodziß* z pálácow z kości słoniowych *urobionych*, nád te ktorzy cie uweseláją.

10 Corki krolewskie są miedzy twymi zacnymi *białymi głowámi*: stánęłá małżonká po práwicy twojey / w kosztownym złocie z Ofir. ♣ 11 Słuchajże corko / á obacz/ y nákłoń uchá twego: ázápomni narodu twego y domu Ojcá twojego. ♣ 12 A zákocha się Krol w piekności twojey: ábowiem on jest Pánem twojim: przetoż kłániaj się przed nim. ♣ 13 Tyryjczycy tákże c z upominkámi / przed obliczem twojim kłániáć się będą / 14 nabogátszy z narodow. ♣ Wszystká zacność corki krolewskiey / jest wewnątrz: ászáty jey brámowáne są złotem. ♣ 15 W odzieniu háftowánym przywiodą ją do Krolá: tákże pánny zá nią/ towárzyszki jey/ przywiodą do ciebie. ♣ 16 Przywiodą je z weselem y z rádością: á wnidą ná pátác krolewski. ♣ 17 Miásto Ojcow twych będzieß mieć Syny twe: ktore postánowiß Książęty po wszystkiey 18 ziemi. ♣ Wspomináć będę imię twoje/ od káżdego rodzáju do rodzáju: dla tego cię narodowie wystáwiáć będą ná wieki wiekow.

c Psalm 72.10.

I. 45.

PSALM XLVI.

Náucza Prorok, że Bog z swojimi záwżdy przestawał, á oni obronie jego ufájąc. strácbow się żadnych nie báli, ále bespieczeństwá, z przytomności jego záżywáli.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego / ná Alámot Pieśń.

2 Bog *jest* ucieczká y śiłá nászá: rátunkiem we wszelkim ućisku napewniejszym. ♣ 3 Przetoż się bać nie będziemy / choćby się poruszyłá ziemia: choćby się przeniosły gory w pośrzod morzá: ♣ 4 Choćby ászumiáły / á wzburzyły się wody jego/ y zátrzęsły się gory od náwáłności jego: Selá. ♣ 5 Strumienie rzeki jego rozweseláją miásto Boże ná świętsze/ z przybytkow nawyższego. ♣ 6 Bog *jest* w pośrzodku jego / nie będzie poruszone: porátuje go Bog záraz z poránku. ♣ 7 Gdy się wzburzyli narodowie / á zátrząsnęły się krolestwá: PAn wydał głos swoj/ y rozpłynęłá się ziemiá. ♣ 8 PAn zastępow *jest* z námi: twierdzá wysoka jest nam Bog Jákobow: Selá.

9 Pojdźcie/ oglądajcie spráwy Páńskie/ jákie uczynił zpustoszenie 10 ná ziemi. ♣ Ktory uśmierza wojny áż do kończyn ziemie: łuk kruszy/ y o- rężę łámie / á wozy ogniem páli. ♣ 11 *Mowiąc*; Uspokojcie się / á wiedzcie żem ja Bog: będę wywyższony miedzy narody / będę wywyższony ná ziemi.

12 PAN Zastępow z námi: twierdza wysoka jest nam Bog Jákobow: Selá.

I. 46.

PSALM XLVII.

Izráelczycy upomináją pogány do chwaleniá Bogá iż im okoliczne narody podbił, ziemię Chánánejską podał, y narody do Chrystusá PAná powołáć postánowił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego/ Pieśń.

2 Wszyscy narodowie klászcie rękomá / wykrzykajcie Bogu 3 głosem wesela. ♣ Abowiem Pan nawyższy / stráßny / *jest* Krolem wiel- 4 kim nád wszystką ziemią. ♣ Podbija ludźie pod moc nászę / á narody pod 5 nogi násze. ♣ Obrał nam zá dziedzictwo násze chwałę Jákobá / ktorego 6 umiłował: Selá. ♣ Wstąpił Bog z krzykiem; Pan *wstąpił* z głosem trą- 7 by. ♣ Spiewajcież Bogu/ śpiewajcie: śpiewajcież krolowi nászemu śpie- 8 wajcie. ♣ Abowiem Bog krolem wszystkiey ziemie: śpiewajcież rozumnie. ♣ 9 Kroluje Bog nád narody: Bog siedzi ná świętey stolicy swojey. ♣ 10 Książętá narodow przyłączyli się do ludu Bogá Abráhámowego: ábowiem Boże są tarcze ziemskie: *z ktad* on zacnie jest wywyższony.

I. 47.

PSALM XLVIII.

I. Mieszkáńcy Ieruzalemscy wielbią Bogá, iż ich miásto, od gwałtownego niebespieczeństwá wybáwił. II. Do dziękczynienia, rádości, y ufności w PAnu się upomináją.

1 Pieśń Psalmu Synow Korego.

2 Wielki jest PAn/ y bárzo chwalebny/ w mieście Bogá nászego/

go/ná gorze świetey swojey. 3 ✣ Ozdobá kráiny/ uciechá wszytkiey ziemi *jest* gorá Syon / w stronách Połnocnych : miásto Królá wielkiego. 4 ✣ Bog w páłacách jego uznány 5 jest zá twirdzę wysoką. ✣ Bo oto krolowie / gdy śie zgromádźili y ćiągneli wespoł: 6 ✣ Sámi to ujrzawszy/ bárzo śie zádźiwili / á przestrászeni 7 będąc/prętko uciekáli. ✣ Strách je tám ogárnął y boleść / jáko niewiáśie rodzącą. 8 ✣ Wiátrem wschodnim 9 pokruszyß okręt z Társys. ✣ Jákośmy słyszeli / tákeśmy widźieli / w mieśćie PANA Zastępow / w mieśćie Bogá nászego : Bog je ugruntowáł áż ná wieki: Selá. ✣ 10 Vważamy o Boże miłośierdźie twoje/w pośrzod kośćiołá twego. ✣ 11 Jákie *jest* imię twoje Boże / táka też *jest* chwałá twojá / áż do kończyn ziemie : spráwiedliwośći pełna jest 12 práwicá twojá. ✣ Niech śię rozweseli gorá Syon : niech śię rozráduja corki Judskie/dla sądow twojich Boże. 13 ✣ Obtoczćie Syon / y obstąpćie 14 go: policzćie wieże jego. ✣ Przypátrujćie śię pilnie básztam jego / á oglądajćie páłace jego: ábyśćie umieli powiádáć narodowi potomnemu : 15 ✣ Że ten Bog/ jest Bogiem nászym ná wieki wieczne : *á iż* on nászym Hetmánem będźie/ áż do śmierći.

Psalm XLIX.

I. 48.

I. Wszystkich stanow ludźi, do mądrośći upomniawszy, stopnie jey wylicza. II. Nád szczęśćiem złych zdumiewáć śię zákázuje.

1 Przedniejszemu śpiewakowi z Synow Korego Psálm.

2 Słuchajćie tego wszyscy nárcdowie: bierzćie *to* w uszy wszyscy mieszkájący ná okręgu ziemie. 3 ✣ Ták z ludu pospolitego/jáko z ludźi zacnych : ták bogáty jáko ubogi. 4 ✣ Vstá moje będą opowiádáły mądrość : á myśl sercá mego ostropność. 5 ✣ Nákłonię do a przypowieśći uchá mego : á wyłożę przy hárfie gádkę moję.

a Psalm 78. 2. Mátt. 13.35.

6 Przeczżeż śię mam bać we złe dni/ ábymię niepráwość tych/ktorzy 7 mię depcą / miáłá ogárnąć. ✣ Ktorzy ufáją bogáctwom swojim / á w mnostwie dostátkow swojich chlubią 8 śię. ✣ Gdyż brátá swego nikt żadnym sposobem nie odkupi/ áni może dáć Bogu okupu jego *zań*. 9 ✣ (Abowiem drogi jest okup duszę ich : y 10 nie może śię ostáć ná wieki.) ✣ Aby żył ná wieki/ á nie oglądał grobu. ✣ 11 Bo widźiemy/ iż y mądrzy umieráją : głupi y szalony zárowno giną : á zostawiáją obcym bogáctwá 12 swoje. ✣ Myślą że domy ich *są* wieczne / á przybytki ich *trwáją* od narodu do narodu : *przetoż* je názywáją od imion swych ná ziemi. 13 ✣ Ale człowiek we czći nie zostawa : podobnym będąc bydlętom / ktore giną. 14 ✣ Tákowá myśl ich/ głupstwem ich jest : á przećię potomkowie ich pochwaláją to usty swymi : Selá. ✣ 15 Jáko owce w grobie złożeni będą; śmierć je strawi : ále spráwiedliwi pánowáć będą nád nimi z poránku: á kształt ich zniszczony będźie w grobie / gdy ustąpią z mieszkánia swe- 16 go. ✣ Ale Bog wykupi duszę moję z mocy grobu / gdy mię przyjmie: 17 Selá. ✣ Nie bojże śię gdy śię kto zbogáći / á gdy śię rozmnoży słáwá 18 domu jego. ✣ Bo umierájąc/ b nie weźmie nic *z sobą* : áni zá nim zstąpi 19 słáwá jego. ✣ A choć duszy swey / zá żywotá swego pobłaża/y chwalono 20 go/gdy sobie dobrze czynił : ✣ Przećię muśi iść zá rodźiną Ojcow swych : á ná wieki nie oglądá świá- 21 tłośći. ✣ Owá człowiek /ktory jest we czći / á nie zrozumiewa *jego*, podobny jest bydlętom ktore giną.

b Job. 27.19.

Psalm L.

I. 49.

Krol Syoński, od wszystkich stron świátá ludzkie syny zwoławszy. I. Oświadcza śię, że on nie korzysta w ofiárách powierzchnych, będąc PAnem rzeczy wszystkich, ále śię kocha w ofiárách chwał y modlitew świętych. II. Gromi niezbożniki, ktorzy śię chlubią wiárą, á járzmo ćiągną z niepobożnymi.

1 Psálm Asáfowi *podány*.

Bog nád Bogi/ PAn mowił y przyzwał źiemię / od wschodu 2 słońcá áż do zachodu jego. ✣ Objáśnił śię Bog z Syonu w doskonáłey o- 3 zdobie a. ✣ Przyjdźie Bog nász/ á nie będźie milczał: ogień przed twarzą

a Psalm. 42. 3.

jego bedźie przyrał: á około nie° powstánie wichergwáłtowny. ✣ Przyzowie z gory niebios b y źiemie / áby sądźił lud swoj: *Mowiąc:* ✣ Zgromadźćie mi świete moje / ktorzy ze mną uczynili przymierze / przy ofierze. ✣ Tedy niebiosá opowiedzą spráwiedliwość jego: Abowiem sam Bog *jest* Sedźia: Selá. ✣ Słuchaj ludu moj / á bede mowił: słuchaj Izráelu / á oświadcze śie c przed tobą: *Iam* Bog / Bog twoj jam jest. ✣ Nie bede ćie z ofiar twojich winił: áni z cáłopalenia twego / ktore są záwsze przede mną. ✣ Nie wezme z domu twojego ćielćá / áni z okołu twego kozłow. ✣ Abowiem moj jest wszelki zwierz leśny: y tyśiące bydłá po gorách. ✣ Znam wszystko ptástwo po gorách: y zwierz polny jest przede mną. ✣ Bedelili łáknął nie rzekec *oto*: bo moj *jest* okrąg d źiemie / y nápełnienie jego. ✣ Izali jadam mieso wołowe? ábo pijam krew kozłową? ✣ Ofiáruj Bogu chwałe / y oddaj Nawyższemu śluby twoje. ✣ A wzywaj mie w dźień utrapienia: tedy ćie wyrwe / á *ty* mie uwielbisz.

Lecz niezbożnemu rzekł Bog; Cożći do tego / że odpowiádasz ustáwy moje / á bierzesz przymierze moje w ustá twoje? ✣ Poniewaz masz w nienawiśći kárność / y zárzućiłeś słowá moje zá śie. ✣ Widźiszli złodźiejá / bieżysz z nim: á z cudzołożniki masz skład twoj. ✣ Ustá twoje rozpuszczasz ná złe: á język twoj skłáda zdrády. ✣ Záśiadszy / mowisz przećiwko brátu twemu: álżysz syná mátki twojey. ✣ Toś czynił / ájam milczał: dla tegoś mniemał żem ja tobie podobny: *ále* bede ćie karał / y stáwiec to przed oczy twoje. ✣ Zrozumiejćież to *wżdy* teraz ktorzy zápominaćie Bogá: bym *was* snadź nie porwał / á nie bedźie ktoby was wydárł. ✣ Kto *mi* ofiáruje chwałe / ućći mie: á temu ktory náprawuje droge *swą*, ukaże zbáwienie Boże.

Psalm LI.

I. Dawid od Nátáná nápomniony, do miłośierdźia śię Bożego ućieka, y o odpuszczenie grzechu prośi. II. Żąda áby mu Bog dobre sumnienie przywroćił: á serce jego przez Duchá Swiętego odnowił. III. O záchowánie ludu y kośćiołá Bożego śię modli.

Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow. ✣ Gdy do niego przyszedł Nátán a Prorok potym jáko był wszedł do Betsáby.

Zmiłuj śie nádemną Boże / według miłośierdźia twego: według wielkich litośći twojich / zgładź niepráwośći moje. ✣ Omyj mie doskonále od niepráwośći mojey: á od grzechu mego oczyść mie. ✣ Abowiem ja znam niepráwość moje: á grzech moj przedemną jest záwżdy. ✣ Tobie / tobiem sámemu zgrzeszył / y złem przed oczymá twymi uczynił: ábyś był spráwiedliwy b w mowie twojey / y czystym w sądźie twojim. ✣ Oto w niepráwośći poczęty jestem: á w grzechu poczełá mie mátká mojá. ✣ Oto śie kochasz w prawdźie wewnętrzney á skrytą mądrość objáwiłeś mi. ✣ Oczyść mie c Izopem / á oczyśćion bede: omyj mie / á nád śnieg wybielony bede. ✣ Daj mi słyszeć rádość y wesele / á niech śie rozráduja kośći *moje*, ktoreś pokruszył. ✣ Odwroć oblicze twoje od grzechow mojich: á zgładź wszystkie niepráwośći moje. ✣ Serce czyste stworz we mnie o Boże! á duchá práwego odnow we wnętrznośćiách mojich. ✣ Nie odrzucaj mie od oblicza twego: á Duchá swego Swietego / nie odbieraj odemnie. ✣ Przywroć mi rádość zbáwienia twego: á Duchem dobrowolnym podeprzy mie. ✣ *Tedy* bede náuczał przestepcow drog twojich: áby śie grzesznicy do ćiebie náwroćili. ✣ Wyrwij mie z pomsty d zá krew o Boże! Boże zbáwienia mojego! á język moj bedźie wysławiał spráwiedliwość twoje. ✣ Pánie / otworz wárgi moje: á ustá moje opowiádáć beda chwałe twoje. ✣ Abowiem nie prágniesz ofiar / chocbymći je dał: áni cáłopalenia przyjmiesz. ✣ Ofiáry Bogu *przyjemne*, duch skruszony: sercem skruszonym y strapionym nie pogárdźisz o Boże. ✣ Dobrze uczyń / według upodobánia twego / Syonowi: pobuduj mury Jeruzalemskie. ✣ Tedy przyjmiesz ofiáry spráwie=

Marginalia: b 3 Moj. 31. 28. — c Psalm. 81. 9. — d 2 Moj. 19. 5. 5 Moj. 10. 14. Job. 41. 2. Psalm 24. 1. 1 Kor. 10. 26. — I. 50. — a 2 Sám. 12. 1. — b Rzym. 3. 7. — c 3 Moj. 14. 6. 4 Moj. 19. 6. — d 2 Sám. 11. 15. y 12. 9.

dliwośći/ ofiáry ogniste/ y cátopalenia: tedy ćielce ofiárowáć będą ná Ołtarzu twojim.

PSALM. LII.

I. *Doegowe potwarzy y kłamstwá gromi, y upadkiem mu groźi.* II. *wiárę y poćiechę wiernych, z okazánia ná nim sądow Bożych, przypomina.* III. *á sam śiebie w troskách, obroną y łáską Bożą ćiesząc wdźięcznośćślubuje.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *pieśń* 2 Dawidowá náuczájąca. ✤ Gdy przyszedł Doeg á Edomczyk / y oznájmił Saulowi / mowiąc: Dawid przyszedł do domu Achimelechowego.

3 PRzeczże śię chlubisz ze złośći/ o mocárzu! miłośierdźie Boże *trwa* káżdego dniá. ✤ 4 Złe rzeczy myśli język twoj: jáko brzytwá ostra / 5 czyniąc zdrádę. ✤ Umiłowałeś złe/ bárźiey niż dobre: kłamstwo ráczey mowisz / niż spráwiedliwość/ Selá. 6 ✤ Umiłowałeś wszystkie słowá szkodliwe/ y język zdrádliwy.

7 PRzetoż ćię Bog zniszczy ná wieki: Porwie ćię / y wyrwie ćię z przybytku: y wykorzeni ćię z źiemie 8 żywiących: Selá. ✤ Co widząc spráwiedliwi/ będą śię báli: y będą śię z niego náśmiewáli / *mowiąc:* ✤ 9 Otoż człowiek/ ktory nie pokłádał w Bogu śiły swojey / ále ufájąc w mnostwie bogactw swojich / zmacniał śię w złośći swey.

10 ALeć ja *będę* jáko b oliwá źielona w domu Bożym: bom nádźieję położył w miłośierdźiu Bożym ná 11 wieki wieczne. ✤ Będę ćię wysławiał *PAnie* ná wieki/ żeś *to* uczynił: á będę oczekawał Imienia twego: gdyż jest zacne przed oblicznośćią świętych twojich.

PSALM. LIII.

Toż w sobie zamyka co y Psalm czternasty.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / ná Máchálát: *Pieśń* Dawidowá náuczájąca.

2 GŁupi rzekł á wsercu swym; Niemász Bogá: Popsowáli śię / y obrzydliwa czynią niepráwość: niemász ktoby czynił dobrze.

3 BOg z niebios pojrzał ná Syny ludzkie / áby obaczył / byliby kto rozumny, b y szukájący Bogá. ✤ 4 Aleć oni wszyscy odstąpili / jednáko śię nieużytecznymi stáli: niemász ktoby czynił dobrze / niemász y je5dnego. ✤ Zaż nie wiedzą wszyscy czyniciele niepráwośći / że pożyrája lud moj / jáko więc chleb jedzą? *ále* 6 Bogá nie wzywája. ✤ Támże śię bárzo ulękną gdźie niemász stráchu: ábowiem Bog rozproszy kośći tych / ktorzy ćię oblegli: *ty je* pohánbisz / bo je Bog wzgárdźił.

7 KToż da z Syonu wybáwienie Izráelowi? Gdy Bog przywroći z więźienia lud swoj / rozrádu je śię Jákob: rozweseli śię Izráel.

PSALM LIV.

Wydány Krol Dawid od Zyfejczykow, I. *Bogá o pomoc przećiwko prześládowcom prośi.* II. *Tymże pomsty Bożey żądájąc Bogu chwałe, á sobie pewny rátunek obiecuje.*

1 Przedniejszemu śpiewákowi ná Neginoth/ Pieśń Dawidowá náuczá2jąca. ✤ Gdy przyszli á Zyfejczycy/ y rzekli do Saulá: Dawid śię kryje *przed tobą* u nas.

3 BOże dla imienia twego wybaw mię: á w mocy twojey podejmij 4 śię spráwy mojey. ✤ Boże/ wysłuchaj modlitwę moję: przyjmi w uszy/ 5 słowá ust mojich. ✤ Abowiem obcy powstáli przećiwko mnie/ á okrutnicy szukáją duszę mojey/ nie stawiájąc sobie Bogá przed oczymá swymi: Selá.

6 OTo Bog jest pomocnikiem mojim: PAn jest z tymi / ktorzy 7 podpiráją żywotá mego. ✤ Oddaj złym nieprzyjaćiołom mojim: w prawdźie twojey/ wytráć je ô *Pánie.*

8 TEdyć dobrowolnie będę ofiárował: będę wysławiał Imię twoje PANIE/ przeto że jest dobre. ✤ 9 Gdyż z káżdego utrapienia wyrwałeś mię: á *pomstę* nád nieprzyjaćioły mymy oglądáło oko moje.

PSALM LV.

I. *Dawid sobie obrony, Absálomowi záś upadku, od Bogá żąda.* II *wysłuchánia pewien będąc. ćieszy śię nádźieją wybáwienia swego.*

Margin: I. 51. — a 1 Sám. 22. 9. — b Psalm 92. 13. — I. 52. — a Psalm 10. 4. y 14. 1. — b Rzym. 3. 10 — I. 53. — a 1 Sám. 23. 19. y 26. 1.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth/ *Pieśń* Dawidowá náuczájąca.

2 Uszy *swe* przyjmi o Boże modlitwe moje: á nie kryj śie 3 przed prozbą moją. Posłuchaj mie z pilnośćią/ á wysłuchaj mie: boć śie uskarżam w modlitwie swey/ y 4 trwożę sobą: Dla głosu nieprzyjaćielá/y dla uciśnienia od bezbożniká: ábowiem mie zárzucáją kłamstwem/á w popędliwośći *swey* zprzećiwiáją mi śie. 5 Serce moje boleje we mnie: á stráchy śmierći przypádły ná mie. 6 Bojaźń ze drżeniem przyszłá ná mie:á okryłá mie trwogá. 7 Y rzekłem: Obym miał skrzydłá jáko gołębicá! zálećiałbym / á 8 odpoczynałbym. O tobym dáleko zálećiał / á mieszkałbym ná puszczy: 9 Selá. Pospieszyłbym/ábym uszedł przed wiátrem gwałtownym / y 10 *przed* wichrem. Zátráć *je* PAnie: rozdźiel a językich:bom widźiał bez-11 práwie y rozruch w mieśćie. We dnie y w nocy odtaczáją je po murách jego: á złość y przewrotność 12 *jest* w pośrzodku jego. Ciężkośći *są* w pośrzodku jego:á nie ustępuje z 13 ulic jego chytrość y zdrádá. Abowiem/nie nieprzyjaćiel *jaki* zelżył mie;ináczey/zniosłbym to był: áni ten/ ktory mie miał w nienawiśći/ powstał przećiwko mnie; bobym śie 14 *wżdy* był skrył przed nim. Ale ty człowiecze mnie rowny/wodzu moj/ 15 y znájomy moj. Ktorzyśmy śie z sobą mile w tájnośći náradzáli/y do domu Bożego społecznie chadzáli. 16 Oby je śmierć zprętká zátápiłá/ták/ áby żywo b zstąpili do piekłá: ábowiem złość *jest* w mieszkániu ich / y w pośrzodku ich.

17 Ale ja do Bogá záwołam/á PAn 18 mie wybáwi. W wieczor y ráno / y w południe modlić śie / y z trzaskiem wołáć będę / áż wysłucha 19 głos moj. Odkupi duszę moję/ ábym był w pokoju od wojny przećiwko mnie:bo ich wiele było przy c 20 mnie. Wysłucha Bog y utrapi je/ (jáko ten ktory śiedźi od wieku: Selá) *Przeto*,że niemász w nich po-21 práwy/áni śie Bogá boją. Wyćiągnął ręce swoje ná te/ ktorzy z nim mieli pokoj/ wzruszył przymie-22 rze swoje. Głádsze niż másło były *słowá* ust jego; ále walká w sercu jego:á miękczejsze słowá jego niż oley; wszákże były jáko miecze dobyte. 23 Wrzućná PAná brzemię e twoje/ á on ćie opátrzy/ y nie dopuśći áby śie ná wieki záchwiać miał sprá-24 wiedliwy. Ale je ty/o Boże/wepchniesz w doł zginienia: Mężowie krwáwi y zdrádliwi nie dojdą do połowice dni swojich: Ale ja w tobie nádźieję mieć będę.

Psalm LVI.

I. *Prorok wybáwienia swego od Bogá żąda.* II. *Spuśćiwszy śię ná obietnicę Bożą, onego chwali, ćiesząc śię, że on, y nadrobnieysze jego ćięszkośći widźi, y one uspokoji.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi o niemey gołębicy/ *ná miejscách* odległych; złoty *Psálm* Dawidow/gdy go w Gát a Filistynowie pojmáli.

2 Zmiłuj śie náde mną o Boże: bo mie chce pochłonąć człowiek: 3 ás jego dniá walcząc/trapi mie. Chcą mie połknąć nieprzyjaćiele moji ná káżdy dźień: záprawdęć wiele jest walczących przećiwko 4 mnie/o Najwyższy! Ktorego kolwiek mie dniá strách ogárnia/ ja w 5 tobie ufam. Bogá wysławiáć będę dla słowá jego: w Bogu nádźieję będę miał/ áni śie będę bał żeby 6 mi co ćiáło uczynić mogło. Przez cáły dźień słowá moje wykrácáją: á przećiwko mnie są wszystkie my-7 śli ich/ ná złe. Zbieráją śie/y ukrywáją śie/y ślad moj upátrują / 8 czyhájąc ná duszę moję. Yzali zá nieprawość *pomsty* ujdą? strąć te narody / o Boże / w popędliwośći 9 twey. Tyś tułánie moje policzył: zbierzże *też* łzy moje w wiádro twe: izaż nie są *zpisáne* w księgách two-10 jich? Tedy śie názad cofną nieprzyjaćiele moji/*ktoregokolwiek* dniá záwołam: Bo to wiem iż Bog jest 11 ze mną. Bogá wysławiáć będę z słowá: PAná chwálić będę z słowá 12 jego. W Bogu mam nádźieję nie będę śie bał / áby mi b co miał uczynić człowiek.

a I. Pomieszaj.

b 4 Moj 16.32.

c T. Anjołow.

d Psalm 57. 5. y 59.8.

e Psalm 37. 5. Mátt. 6. 25. Luk. 12.22. 1 Piotr 5. 7.

I. 55.

a 1 Sam. 21.10.

13 Tobiem o Boże śluby uczynił: *przetoż też* tobie chwały oddam: 14 Abowiemeś wyrwał duszę moje od śmierći? á nogi moje od upadku: ábym státecznie chodźił przed obliczem Bożym / w świátłośći żywiacych.

I. 56.

Psalm LVII.

I. Bogá ná pomoc woła, pewne wybáwienie sobie obiecując. II. Prośi, że by Bog sądy swe nad złymi wykonał.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *iáko*; Niezátracaj: złoty Psálm Dawidow: kiedy ućiekał przed Saulem do a jáskini.

2 Zmiłuj śię náde mną o Boże / zmiłuj śię náde mną: ábowiem w tobie ufa duszá mojá / á do b cienia skrzydeł twojich ućiekam śię / áż przeminie utrapienie. 3 Bede wołał do Bogá nawyższego: do Bogá ktory wykonywa spráwę moję. 4 On pośle z niebá / y wybáwi mię *od* pohańbienia tego / ktory mię chce pochłonać: Selá. Pośle mi Bog miłośierdźie swoje y prawdę swą. 5 Duszá mojá *jest* w pośrzod lwow: leżę *miedzy* pałającymi / *miedzy* synámi ludzkimi / ktorych zeby jáko włocznie y strzały / á język ich miecz c ostry. 6 Wywyższe śię d nád niebiesá o Boże; *á* náde wszystką źiemią chwałá twojá: 7 Sieći zástáwili ná nogi moje: náchylili duszę moję: wykopáli doł przed e obliczem moim / ále sámi wpádli weń: Selá.

8 Gotowe *jest* serce moje Boże / gotowe *jest* serce moje: śpiewáć y wychwaláć ćię bede. 9 Ocuć śię chwało mojá / ocuć śię lutnio y hárfo / gdy ná świtániu powstawam. 10 Bede ćię wysławiał miedzy ludem PAnie / á bedeć śpiewał miedzy narody. 11 Abowiem wielkie jest / áż do niebios miłośierdźie f twoje: y áż pod obłoki prawdá twojá. 12 Wywyższe śię nád niebiosá o Boże: á náde wszystką źiemią *wywyż* chwałę twoję.

a 1 Sám. 22. 1. y 24. 4.
b Psalm 17. 8.
c Psalm 55. 22. y 59. 8.
d Psalm 108. 6.
e Psalm 7. 16. y 9. 16. Przyp 26. 27. Kázn. 10. 8.
f Psalm 36. 6. y 108. 5.

I. 57.

Psalm LVIII.

I. Ná rájce Saulowe nárzekájąc potwarzy złość ich opisuje. II. Prośi żeby Bog rády ich pomieszał. III. Tuszy że ludźie rządy sąd Bogu przyznáją z upadku przyszłego nieprzyjaćioł.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *jáko*; Niezátracaj / *Pieśń* złota Dawidowá.

2 O Zgromádzenie! Izali poprawdźie spráwiedliwość mowićie? A uprzejmie sądźićie / wy synowie ludzcy? 3 Owszem rádnicy w sercu niepráwośći knujećie / á gwałty rąk wászych ná źiemi odważaćie. 4 Odłączyli śię niezbożni zaraz od národzenia: pobładźili záraz z żywotá mátki *swey* mowiąc kłamstwo. 5 Jad a máją w sobie / jáko wężowy: jáko *jad* żmije głuchey / ktora zátula 6 ucho swoje: Aby nie słyszáłá głosu záklináczá: áni czárownika w czárach biegłego.

7 O Boże / pokruszże zeby ich w uśćiech ich: połam PAnie lwiąt 8 trzonowe zeby. Niech śię rozpłyną jáko wodá: niech śię wniwecz obrocą: niech bedą jáko ten / ktory náćiąga *łuk*, wszákże śię strzały jego 9 łamią. Jáko ślimak / ktory zchodźi y niszczeje: jáko martwy płod niewieśći / niech nie oglądáją słońcá.

10 Czernie b wásze pierwey niż wypuśći tarny swoje / zá źieloná w gniewie *Bożym* jáko wichrem porwáne bedźie. 11 Y bedźie śię weselił spráwiedliwy / gdy ujrzy pomstę: nogi swoje umyje we krwi niepobożnego. 12 Y rzecze káżdy: Záprawdęć spráwiedliwy odnieśie pożytek z *spráwiedliwośći swojey*: Zájisteć jest Bog / ktory sądźi ná źiemi.

a Psalm 140. 4.
b T. Rády szkodliwe.
c Psalm 68. 24.

I. 58.

Psalm LIX.

I. Dawid od sług Saulowych obskoczony, sobie wyswobodzenia, á onym kaźni od Bogá żąda. II. Ciesży śię iż go Bog pewnie wysłucha. III. Za co chwałę oddawáć obiecuje.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *jáko*; Niezátracaj: Złota Pieśń Dawidowá: gdy posłał Saul / a áby strzeżono domu jego, á zábito go.

2 Wyrwij mię od nieprzyjaćioł mojich o Boże moj: á od powstawájących przećiwko mnie / uczyń mię bezpiecznym. 3 Wyrwij mię od tych / ktorzy broją niepráwość:

a 1 Sám. 19. 11.

wość: á od mężow krwáwych wybaw mię. 4 Abowiem oto czyháją ná duszę moję: zbieráją się przeciwko mnie mocárze / bez przestępstwá mego / y bez grzechu mego / o PAnie. 5 Bez wszelkiey nieprawości mojey zbiegáją się / y gotują się: 6 powstańże/zábież mi/á obacz. Ty sam PAnie/Boże Zastępow / Boże Izráelski/ ocuć się/ ábyś náwiedźił te wszystkie narody: á nie miey litości nád żadnym z onych przestępcow złośliwych: Selá. 7 Náwracáją się pod wieczor / á wárczą jáko psi / y biegáją około miástá. 8 Oto blegocą ustysiwymi / miecze są w wárgách b ich: ábowiem mowią; Ktoż c słyszy?

9 Ależ ty PAnie náśmiewasz się d z nich: náśmiewasz się ze wszystkich narodow. 10 Gdy on moc przewodźi / ná ćiebie pozor mieć będę: 11 boś *ty* Boże twierdzą moją: Bog moj miłośierny e uprzedźi mię: Bog mi da oglądáć *pomstę* nád nieprzyjaćioły mymi.

12 Nie zábijayże ich /áby nie zápomniał lud moj: *ále* je rozprosz mocą twoją y zrzuć je/ tarczo nászá/ o PAnie. 13 Grzech ust swych/słowá warg swych (pojmáni będąc w hárdośći swey/ dla złorzeczeństwá y kłamstwá) niech wyznawáją. 14 Wytráćże *je* w popędliwośći: wytráć je/áż ich nie zstánie: Niech poznáją że Bog pánuje w Jákobie / y po krájách źiemie: Selá. 15 Y niech się záś náwrocą pod wieczor: niech wárczą jáko psi / á biegáją około 16 miástá. Niech oni f tułáją chcąc się nájeść: wszákże głodni będąc /ukłáść się muszą.

17 Ależ ja będę śpiewał o mocy twojey: záraz z poránku wysławiáć będę miłośierdźie twoje: boś ty był twierdzą moją / y ućieczką w dźień 18 ućisku mego. O mocy mojá! tobie będę śpiewał: Boś ty Boże twierdzą mojá/Bog moj miłośierny.

b Psalm 55.22. y 57.5. Przyp. 25.18. c Psalm 10.11. y 94.7. d Psalm 2.4. Przyp. 1. 26. e 2 Sám. 5. 24. f Ams 8. 11. 8.

I. 59.

PSALM LX.

I. Uskarża się ná opuszczenie ludu Bożego, ktore było záSaulá, y ná rozruchy, przez Abnerá, y Isboszetá, wszczęte. II. Prośi, áby mu Bog według nadźieje jego w utrapieniu rátunku dodał.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Szuszáneduth; złota pieśń Dawidowá do náuczánia. 2 Gdy walczył przećiw a Syryjczykom Náchárajm/y przećiw Syryjczykom Soby: b gdy się wroćił Joáb poráźiwszy Edomczykow/ w dolinie solney / dwánaśćie tyśięcy.

3 Boże odrzućiłeś c nas/ rozproszyłeś nas/y rozgniewáłeś się: Náwrocże się záśię do nas. 4 Zátrząsnałeś był źiemią / y rozszczepiłeś ją: uleczże rozpádliny jey; boć 5 się chwieje. Okázowałeś ludowi twemu przykrze rzeczy: nápoiłeś nas 6 winem d záwrotu. *Ale teraz* dałeś chorągiew tym/ktorzy się ćiebie boją / áby ją wynieśli / dla prawdy 7 *twey*, Selá. Aby byli wybáwieni umiłowáni twoji: záchoway że je práwicą twoją/á wysłuchay mię.

8 Bogći mowił w świętobliwośći e swojey/ przeto się rozweselę: rozdźielę Sychem/y dolinę Sukotską pomierzę. 9 Mojeć *jest* Gáláád/ moj y Mánásses/y Efraim moc głowy mojey: Judá Zakonodawcą moim. 10 Moáb miednicą do umywánia mego: ná Edomá wrzucę boty moje: Ty Pálestyno wykrzykay nádemną. 11 Ktoż mię wprowádźi do miástá obronnego? kto mię przyprowádźi áż do Edom? 12 Yzali nie ty o Boże/ktoryś nas był odrzućił/á nie wychodźiłeś/Boże z wojski nászymi?

13 Dayże nam rátunek w utrapieniu: boć omylny rátunek ludźki. 14 W Bogu mężnie sobie poczynáć będźiemy: á on podepce nieprzyjaćioły násze.

a 1 Moj. 24.10. b 2 Sám. 8. 3. y 10.18. 1 Kron. 18. 3. 12. c Psalm 44.10. d T. Ktore czyni záwrot. e Psalm 108.7.

I. 60.

PSALM LXI.

I. Przed Absálomem ustąpiwszy, woła ná Bogá, żeby go pod obroną swą chowáć raczył. II. Szczęśćia y rozmnożenia Páństwu swemu, á w osobie swey, krolestwu Chrystusowemu winszuje.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth pieśń Dawidowá.

2 Wysłuchay o Boże wołánie moje / miey pozor ná modlitwę 3 moję. Od końcá źiemie wołam do

ćiebie w zátrwożeniu sercá mego: w prowadź mię ná skáłę/ ktora jest wyższa nád mię. ✠ Abowiemeś ty był ućieczka moja/ y báßta mocna/ przed twarzą nieprzyjaćielá.

5 BĘde mießkał w przybytku twojim ná wieki/ zchraniájąc śię pod zasłonę skrzydeł twojich: Selá. 6 ✠ Abowiemeś ty Boże wysłuchał żądośći moje: tyś dał dźiedźictwo tym/ ktorzy śię boją Jmienia twego.

7 DNi do dni krolewskich przydaj: niech będą látá jego od narodu do narodu. 8 ✠ Niech mießka ná wieki przed obliczem Bożym: zgotuj miłośierdźie y prawdę/ niech go strzegą.

9 TAk będę śpiewał Jmieniowi twemu ná wieki: á śluby moje oddawáć będę ná káżdy dźień.

Psalm LXII.

I. Dawid z mocy, dobrotliwośći y spráwiedliwośći Bożey, pewny sobie rátunek obiecuje. II. prześládowce swe gromi. III. Wierne upomina, áby w sámym Bogu w potrzebách swych ufáli.

I. 61.

1 Przedniejßemu śpiewakowi Jedytunowi Psálm Dawidow.

2 TYlko ná Bogu zpolega dußá mojá: od niegoć *jest* zbáwienie moje. 3 ✠ Tylkoć on jest skáła moja/ y wybáwieniem mojim/ twirdza mojá: *Przeto* śię bárzo nie záchwieje. ✠ 4 Dokądże będźiećie myślić złe przećiwko człowiekowi? Wszyscy wy zábići będźiećie: *będźiećie* jáko śćiáná pochylona/ á jáko *mur* wálący śię. 5 ✠ Przećie jednák rádzą/ jákoby go zepchnąć z dostojeństwá jego: kocháją śię w kłamstwie: ústy swymi a dobrorzeczą/ ále w sercu swym złorzeczą: Selá. 6 ✠ Ty przećie ná Bogu zpolegaj dußo mojá: bo od niego jest oczekawánie moje. 7 ✠ Onći sam jest skáła moja/ zbáwieniem mojim/ y twirdza moja *przetoż* nie záchwieje śię. 8 ✠ W Bogu wybáwienie moje/ y chwałá mojá/ skáło mocy mojey: nádźieja mojá *jest* w Bogu.

9 VFajćież w nim ná káżdy czás/ o narodowie! Wylewajćie przed obliczem jego sercá wáße: Bog jest ućieczka náßa: Selá. 10 ✠ Záprawdę/ márnośćia *są* Synowie ludzcy/ kłamliwi synowie mocárzow: będąli pospołu włożeni ná wagę/ lekcżejßymi będą nád márność. 11 ✠ Nie ufajćież w krzywdźie/ áni w drapiestwie/ á nie badźćie márnymi: Przybędźieli *wam* májętnośći/ nieprzykładajćież sercá *do nich*. 12 ✠ Razći rzekł Bog/ dwákroćiem to słyßał/ iż moc jest Boża. 13 ✠ A/ że PAnie twoje jest miłośierdźie: á/ że ty oddaß b káżdemu według ucżynkow jego.

a Psalm 51. 22.

b Mátt. 19. 22. Luk. 12. 19. 20. 1 Tym. 6. 9. 17

b Job. 34. 11. Przyp. 24. 12. Jerem. 32. 19. Ezech. 7. 27. y 33. 20. Mátt. 16. 27. Rzym 2. 6.

Psalm LXIII.

I. 62.

I. Dawid ućiekájąc przed Saulem, do pocztow chwalcow Bożych prágnie. II. Bogá przed sobą upátrując, nádźieję sobie czyni o jego pomocy: że go PAN záchowa.

1 Psálm Dawidow/ gdy był ná puszczy a Judskiey.

2 BOże/ tyś jest Bogiem mojim z poránku ćię ßukam: prágnie b ćię duszá mojá/ tęskni po tobie ćiáło moje w ziemi suchey y uprágnioney/ *w ktorey* nie máß wody. 3 ✠ Abym ćię oglądał w świątnicy twojey/ y widźiał moc twoję y chwałę twoję: 4 ✠ (Abowiem lepße jest miłośierdźie twoje/ niż żywot) Aby ćię chwaliły wárgi moje: 5 ✠ Abym ćię błogosłáwił zá żywotá mego: á w Jmieniu twojim ábym podnośił ręce moje. 6 ✠ Jáko tłustośćią y sádłem byłáby *tu* násycona duszá mojá/ á rádosnym wárg śpiewániem/ wychwaláłyby ćię ustá moje. 7 ✠ Záprawdę ná ćię wspominam: y ná łożu mojim káżdey straży nocney 8 rozmyślam o tobie. ✠ Boś mi bywał ná pomocy: przetoż w ćieniu skrzydeł twojich śpiewáć będę.

9 PRzylgnęłá duszá mojá do ćiebie: práwicá twojá podpira 10 mię. ✠ Ale/ ći ktorzy ßukáją upadku duszy mojey/ sámi wnidą do nagłębszy niskośći ziemie. 11 ✠ Zábije káżdego z nich ostrość mieczá: y przydą 12 lißkam ná podźiał. ✠ Lecz Krol będźie śię weselił w Bogu: á będźie śię chlubił káżdy/ kto przez zeń przyśięga: ábowiem zátkáne będą ustá mowiących kłamstwo.

a 1 Sám. 22. 5. y 23. 14 y 24. 1.

b Psalm 42. 2.

I. 63.

PSALM LXIV.

I. Przećiw prześladowániu, y chytrym złych ludźi rádam, w niewinnośći swey obrony od Bogá żąda. II. Tuszy że ich Bog potłumi: y sámi przećiw sobie powstáną: záczym wierni w Bogu ufáiący chlubić śię będą.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow.

2 Wysłuchaj o Boże głos moj/ gdy śię modlę: od stráchu nieprzyjáćielá strzeż żywotá mego. 3 Skryj mię przed skrytą rádą złośnikow/ przed zbuntowániem czyniących niepráwość. 4 Ktorzy záostrzyli język swoj jáko miecz: náłożyli strzáłę swoję/ słowo a jádowite. 5 Aby strzeláli z skrytośći b ná niewinnego: niespodźiánie nań strzeláją/ á nikogo śię nie boją. 6 Utwirdzáją śię we złym: zmawiáją śię/ jákoby zákryć śidłá/ y mowią: Ktoż je obaczy? 7 Szukáją pilnie niepráwośći: giniemy od rad zdrádliwie wynáleźionych: Tákći wnętrzność y serce człowiecze c głębokie jest.

8 Ale/ gdy Bog ná nie wypuśći prętką strzałę/ poráženi będą: 9 A do upadku przywiedźie je włásny język ich: odłączy śię od nich káżdy kto je ujrzy. 10 Y ulękną śię wszyscy ludźie/ á będą opowiádáli spráwę Bożą/ y dźiełó jego zrozumieją. 11 Ale spráwiedliwy śię będźie weselił w PAnu/ á będźie w nim ufał: y będą śię chlubili wszyscy ktorzy są uprzejmego sercá.

a H. Gorzkie. b Psalm 11. 2. c Jerem. 17. 9.

I. 64.

PSALM LXV.

Dawid dziękuje Bogu, I. Zá dobrodźiejstwá duchowne, ktore cáłemu Kośćiołowi pokázuje. II. Zá inne uczynnośći doczesne, ktorymi lud swoj błogosławi.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm y pieśń Dawidowá.

2 Tobie przynależy o Boże chwałá ná Syonie: á tobie ślub ma być oddány. 3 Ty wysłuchawasz modlitwy: przetoż do ćiebie przychodźi wszelkie ćiáło. 4 Wielkie niepráwośći/ ktore wźięły gorę nád námi/ y przestępstwá násze/ ty oczyśćiasz. 5 Błogosłáwiony *kogo* ty obierasz/ á przyjmujesz áby mieszkał w śieniách twojich: będźiemy násyceni dobrámi domu twego/ w Swiątnicy kośćiołá twego. 6 Przedźiwne rzeczy podług spráwiedliwośći mowisz do nas Boże zbáwienia nászego: nádźiejo wszystkich krájow/ źiemie y morzá dálekiego. 7 Ktory utwirdzasz gory mocą swoją/ śiłą przepásány będąc. 8 Ktory uśmierzasz a szum morski/ szum náwáłnośći jego: y wzruszenie narodow. 9 Ták/ że śię bać muszą cudow twojich/ ktorzy mieszkáją ná krájách *źiemie: ktore* nástawániem poránku y wieczorá do wesela pobudzasz. 10 Náwiedzasz źiemię/ y odwilżasz ją; obfićie ją ubogácasz strumieniem Bożym nápełnionym wodámi: y gotujesz zboże ich/ gdy ją ták przyprawiasz. 11 Zagony jey nápawasz/ brozdy jey znižasz/ dżdżámi ją odmiękczász/ á urodzájom jey błogosłáwisz. 12 Koronujesz rok dobroćią twą/ á śćieszki twoje zkrapiasz tłustośćią. 13 Zkrapiasz pástwiská ná pustyniách/ ták/ że págorki rádośćią przepásáne bywáją. 14 Przyodźiewáją śię polá stádámi owiec/ á doliny okrywáją śię zbożem: *ták że* wykrzykáją y śpiewáją.

a Psalm 107. 29. Mátt. 8. 26. b Psalm 46. 8.

I. 65.

PSALM LXVI.

I. Do chwały Bożey upomina dla spraw rządu y władzy jego powszechney, nád wszystkimi narody. II. Slubując Bogu Ofiáry chwały, iż duszy jego dobrze uczynił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Pieśń Psálmu.

2 Wykrzykaj Bogu wszystká źiemio. Spiewajćież Psálmy ná chwałę Jmienia jego: ogłászajćie sławę y chwałę jego. 3 Rzeczćież Bogu: Jákoś straszny w spráwach twojich? Dla wielkośći mocy twojey a obłudnie ć śię poddádzą nieprzyjaćiele twoji. 4 Wszystká ć śię źiemiá kłániáć/ y śpiewáć ći będźie: Psálm śpiewáć będźie Jmieniowi twemu: Selá. 5 Podźćież/ á oglądájćie spráwy Boże: Straszny jest w spráwach *swojich* przy synách ludzkich. 6 Obroćił b morze *w źiemię* suchą: rzekę c przeszli *suchą* nogą: támesmy ćię weselili w nim. 7 Pánuje w mocy swey ná wieki: oczy

a H. Zkłániáją tobie. Joz. 9. 24. b 2 Moj. 14. 22. c Jozue 3. 16. Psalm 114. 3.

jego pátrzą ná narody: odporni nie-
8 wywyższą śię: Selá. ♣ Błogosłá-
wćież narodowie Bogá nászego/ y o-
9 głászajćie głos chwały jego. ♣ Zá-
chowáł przy zdrowiu duszę nászę: á
10 nie dał śię powinąć nodze nászey. ♣
Abowiemeś nas doświadczył o Bo-
że/ wypławiłeś nas ogniem/ ták jáko
11 śrebro pławione bywa. ♣ Nágna-
łeś nas był w śieć/ á ściśnąłeś uci-
12 śniem biodrá násze. ♣ Wsádźiłeś
człowieká ná głowę nászę; weszliśmy
byli w ogień y w wodę: Wszákżeś
nas wywiódł ná ochłodę.

13 PRzetoż wnidę do domu twego
z cáłopaleniem: á oddám ći ślu-
14 by moje: ♣ Ktoreć ślubowáły wár-
gi moje/ y wyrzekły usta moje w u-
15 trapieniu mojim. ♣ Cáłopalenia z
tłustych báránow będęć ofiárowáł
z kádzeniem: będęć ofiárowáł woły
16 y kozły: Selá. ♣ Podźćie/ słuchaj-
ćie/ á będę opowiádał wszystkim kto-
rzy śię bojićie Bogá/ co uczynił duszy
17 mojey. ♣ Do niegom usty swymi
wołał/ á wywyższałem go językiem
18 mojim. ♣ Bym był d pátrzał ná nie-
práwość w sercu mojim/ nie wysłu-
19 chałby był PAN. ♣ Aleć zájiste
wysłuchał Bog/ á był pilen głosu
20 modlitwy mojey. ♣ Błogosłáwiony
Bog/ ktory nie odrzućił modlitwy
mojey: áni odjął miłośierdźia swe-
go ode mnie.

d Mich. 3. 4.

PSALM LXVII.

I. Żąda, żeby Bog kośćiołowi swemu błogosłáwił. II. Żeby tákowąż łáskę, y innym narodom w Chrystuśie objáwił, náwet y urodzájom źiemskim błogosłáwił.

I. 66.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth Psálm ku śpiewániu.

2 BOże zmiłuj śię nád námi/ á
błogosłáw nam: rozświeć o-
3 blicze twoje nád námi: Selá: ♣ Aby
ták poználi ná źiemi drogę twoję:
á po wszystkich narodźiech zbáwie-
4 nie twoje. ♣ Tedy ćię będą wysłá-
wiáli narodowie o Boże! Będą ćię
5 wysłáwiáć wszyscy ludźie. ♣ Rádo-
wáć śię będą y wykrzykáć narode-
wie: bo ty będźiesz sądźił a ludźie w
spráwiedliwośći: á narody będźiesz

a Ezái. 11. 4. Mich. 4. 3.

6 spráwowáł ná źiemi: Selá. ♣ Będą
ćię wysłáwiáć narodowie o Boże!
Będą ćię wysłáwiáć wszyscy ludźie.
7 ♣ Ziemiá tákże wyda urodzaj
swoj: Niech nam błogosłáwi Bog/
8 Bog nász. ♣ Niech nam błogosłáwi
Bog: á niech śię go boją wszystkie
kráje źiemie.

PSALM LXVIII.

Dźiękuje Bogu zá otrzymáne zwyćięstwo nád możnymi nieprzyjaćioły. II. Napomina do uważania dźiwnych spraw Bożych. III. Opisuje okazáły Tryumf PAński.

I. 67.

1 Przedniejszemu śpiewakowi/ Psálm Dawidow ku śpiewániu.

2 POwstánie a Bog/ á będą roz-
proszeni nieprzyjaćiele jego: y
ućiekáją przed twarzą jego ći/ kto-
3 rzy go máją w nienawiśći. ♣ Jáko
bywa dym rozpędzony/ ták je roz-
pędzasz: jáko śię wosk rozpływa od
ogniá/ ták niezbożnicy poginą przed
4 obliczem Bożym. ♣ Ale spráwiedli-
wi weselić śię y rádowáć będą/ przed
obliczem Bożym/ y plesáć będą od
rádośći.

a 4 Moj. 10. 35.

5 SPiewajćie Bogu / śpiewajćie
Psálmy Imieniowi jego: go-
tujćie drogę temu/ ktory jeźdźi ná
obłokách: PAN jest Imię jego: Rá-
dujćież śię przed obliczem jego. ♣
6 Ojcem jest śirot / y sędźią wdow:
Bogiem w przybytku swym świę-
7 tym. ♣ Bog ktory sámotne b w ro-
dowite domy rozmnaża: Wywodźi
więźnie z okow: ále odporni mieszkáć
8 muszą w źiemi suchey. ♣ Boże/ gdyś
wychodźił przed obliczem ludu twe-
go/ gdyś chodźił po puszczy/ Selá: ♣
9 Ziemiá d śię trzęsłá/ tákże y niebio-
sá rozpływáły śię przed obliczem
Bożym: y tá gorá Synáj drżáłá
przed twarzą Bogá/ Bogá Izráel-
10 skiego. ♣ Deszcz obfity zpuszczałeś
hojnie o Boże ná dźiedźictwo twoje:
á gdy omdlewáło/ tyś je otrzeźwiał.
11 ♣ Zástępy twoje mieszkáją w nim/
ktoreś ty dla ubogiego nágotowáł
12 dobrotą twoją o Boże! ♣ PAN dał
słowo swe, y te/ ktore poćiechy zwiá-
stowáły/ zástęp e wielki mowiących.
13 ♣ Krolowie z wojski ućiekáli/ ućiekś

b Psalm 113. 9. c 2 Moj 13. 20. 21. d 2 Moj 19. 18. e T. Pań y Pánien. Sędź. 11. 34. 1 Sám. 18. 6.

li: ále tá ktora przygladálá domu/ dźielilá łupy. 14 Choćiaśćie leżeć muśieli miedzy kotły/ *przećie bedźiećie* jáko gołebicá/ májaca piorá posrzebrzone/ á ktorey skrzydłá jáko żołte złoto. 15 Gdy Wszechmogacy rozproszy Krole w tey źiemi/ wybielejesz jáko śnieg ná *gorze* Sálmon. 16 Ná gorze Bożey/ ná gorze Básáńskiey/ ná gorze pagorczystey ná gorze Básáńskiey. 17 Przecżże f wyskákujećie gory pagorczyste? ná teyći gorze ulubił sobie Bog mieszkánie: Támći PAN bedźie mieszkał ná wieki. 18 Wozow Bożych *jest* dwádźieśćiá tyśiecy/ wiele tyśiecy Aniołow: ále PAN miedzy nimi *jáko ná* Synáj w Swiatnicy *przebywa.* 19 Wstapiłeś g ná wysokość: wiodłeś pojimáne wieźnie: nábrałeś dárow dla ludźi: y náodporniejsze/ PAnie Boże/ przywiodłeś/ áby mieszkáli *z námi.* 20 Błogosłáwiony PAn: ná kázdy dźień hojnie nas opátruje *dobrámi swymi*; Bog zbáwienia nászego: Selá. 21 *On* jest Bog nász/ Bog obfite° zbáwienia: Pánujacy PAn z śmierći wywodźi. 22 Záiste Bog zráni głowe nieprzyjaćioł swojich/ y wierzch głowy włosámi nákryty chodzace° w grzechách swojich. 23 Rzekł PAn: Wyprowádze zás *swoje* jáko h z Básánu: wywodze *je* zás i z głebokośći morskiey: 24 Przetoż bedźie nogá twojá z broczona we krwi/ y język psow twojich *we krwi* nieprzyjaćielskiey. 25 Widźieli ciagnienia twoje Boże/ ciagnienia Bogá mego/ y Królá mego/ w świątnicy. 26 Wprzod szli śpiewacy/ á zá nimi grájacy ná instrumenćiech/ á w pośrzodku Pánienki bijace w bebny. 27 W zgromádzeniách błogosłáwćie Bogu: *błogosłáwćie* PAnu/ ktorzyśćie z narodu Izráelskiego. 28 Tu *niech bedźie* Benjámin máluczki/ ktory je opánował: Tu Kśiażetá Judzkie/ y hufy ich: Kśiażetá Zábulońskie/ y Kśiażetá Neftálimskie. 29 Obdárzyłći Bog twoj śiłą: Utwierdź o Boże to coś w nas spráwił. 30 Dla kośćiołá twego/ *ktory jest* w Jeruzalem/ bedać k Krolowie dáry przynośić. 31 Poraź poczet Kopijnikow/ zgromádzenie mocnych wodzow/ y ludu bujnego/ hárde/ chlubiace śie kesem srebrá: rozprosz narody prágnace wojny. 32 Przydać zacni Kśiażetá z Egiptu: Murzyńska źiemiá pośpiesny śie wyćiagnać rece swe do Bogá. 33 Krolestwá źiemie/ śpiewajćież Bogu śpiewajćie PAnu: Selá. 34 Temu ktory jeźdźi ná nawyzszych niebieśach od wiecznośći: oto wydawa głos swoj/ głos mocy *swojey.* 35 Przyznajćie moc Bogu: nád Izráelem dostojność jego/ á wielmożność jego ná obłokách. 36 Strásznyś jest o Boże z świetych przybytkow twojich: Bog Izráelski sam dawa moc y śiły ludowi *swemu. Niechajże bedźie* Bog błogosłáwiony.

f Psalm 114.4.
g Efez. 4. 8.
h 4 Moj. 21. 33.
i 2 Moj. 14. 21.
k 2 Kron 32. 23. Psalm 76. 12.

PSALM LXIX.

I. 68.

I. *Ciężkośći y niewinnośći swoje pokazawszy Prorok, prośi żeby go PAn wysłuchał y porátował. II. Obiecuje zá to Bogu dáć chwałe, y z innymi wiernymi.*

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Sosánnim/ Psálm Dawidow.

2 Wybaw mie o Boże/ boć przyszły wody áż do dusze *mojey.* 3 Pograżany jestem w głebokim błoćie/ gdźie dná nie mász: przyszedłem w głebokośći wod/ á náwáłność *ich* porwáłá mie. 4 Spracowałem śie wołájac: wyschło gárdło moje/ ustáły oczy moje gdym oczekawał Bogá mojego°. 5 Wiecey jest tych ktorzy mie máją w nienawiśći bez przyczyny/ niż włosow ná głowie mojey/ a zmocnili śie ći ktorzy mie wygubić uśiłują/ *á są* nieprzyjaćiołmi mymi niesłusznie: Czegom nie wydárł/ muśiałem nádgradzáć. 6 Boże/ ty znasz głupstwo moje/ á występki moje nie są tájne przed tobą. 7 Niechajże nie bedą záwstydzeni dla mnie ći/ ktorzy ná ćie oczekawáją PAnie/ PAnie Zastepow: Niech nie przychodzą dla mnie do háńby ći/ ktorzy ćie szukáją/ o Boże Izráelski. 8 Bo dla ćiebie ponoszę urągánie/ á zelżywość okryłá oblicze moje. 9 Stałem śie obcym bráćiej mojey: á cudzoźiemcem Synom mátki mojey. 10 Przeto że gorliwość a domu twego zjárłá mie: á urągánie urągájacych tobie przypádło ná mie. 11 Gdym płákał

a Jan. 18. 28.
b Jan. 2. 17. Rzym 15. 3.

y trapił postem duszę moję / stáło mi śię to pohańbieniem. 12 ✠ Gdym wźiął ná śię wor miásto száty/ byłem u nich przypowieśćią. 13 ✠ Mowili o mnie ci / ktorzy śiedźieli w brámie: á byłem piosnką c u tych/ ktorzy pili mocny napoj.

14 Ale ja *obracam* modlitwę moję/ do ćiebie PAnie: czás jest upodobánia twego / o Boże według wielkośći miłośierdźia twego wysłuchajże mię / dla prawdy zbáwienia twego. 15 ✠ Wyrwi mię z błotá/ ábym nie był pogrążony: niech będę wyrwány od tych ktorzy mię nienawidzą / jáko z głębokośći wod. 16 ✠ Aby mię nie zátopiły strumienie wod/ y nie pożárłá głębiá/ y nie zámknęłá náde mną studnia wierzchu swego. 17 ✠ Wysłuchajże mię PAnie/ boć dobre jest miłośierdźie twoje: według wielkiey litośći twojey wejrzy ná mię. 18 ✠ Nie zákrywajże obliczá twego od sługi swego/ bom jest w utrapieniu: pospieszże śię / wysłuchaj mię. 19 ✠ Przybliż śię do duszę mojey/ á wybaw ją: dla nieprzyjaćioł mojich odkup mię.

20 Ty znasz pohańbienie moje / y zelżywość moję / y wstyd mej: przed tobąć *są* wszyscy nieprzyjaćiele moji. 21 ✠ Pohańbienie pokruszyło d serce moje / z czegom był żałosny: Oczekawałem zaliby śię mnie kto użalił / ále nikt e nie był: zaliby mię kto poćieszył / álem nie ználazł. 22 ✠ Owszem miásto pokármu podáli mi f żołć: á w prágnieniu mojim g nápojili mię octem.

23 Niechajże im będźie stoł h ich przed nimi śidłem/ á szczęśćie ich ná upadek. 24 ✠ Niech śię záćmią oczy ich/ áby nie widźieli / á biodrá ich niech śię záwżdy chwieją. ✠ 25 Wylij ná nie rozgniewánie swoje: á popędliwość gniewu twego / niech je ogárnie. 26 ✠ Niech będźie mieszkánie ich i puste: w namiotách ich niech nikt nie mieszka. 27 ✠ Bo *tego* ktoregoś ty k ubił / prześládują: á o boleśći poránionych twojich / rozmawiáją. 28 ✠ Przydajże nieprawość ku nieprawośći ich: á niech nieprzychodzą do spráwiedliwośći twojey. 29 ✠ Niech będą wymázáni z kśiąg żywiących: á z spráwiedliwymi niech nie będą zápisáni.

30 Amći utrapiony/ y z boleśći/ *lecz* zbáwienie twoje Boże ná miejscu bespiecznym postáwi mię. 31 ✠ Tedy będę chwalił Imię Boże pieśnią: á będę je wielbił z dźiękczynieniem. 32 ✠ A będźie *to* przyjemniejsza PAnu/ niżeli woł ábo ćielec rogáty z rozdźielonymi kopytámi. 33 ✠ To widząc pokorni rozráduja śię/ szukájąc Bogá; á ożyje serce ich. 34 ✠ Iż wysłuchawa PAn l ubogich/ á więźniámi swymi nie gárdźi.

35 Niech go chwalą niebiosá y źiemiá: morze / y wszystko co śię w nich rucha. 36 ✠ Boć ći zájiste záchowa Syon / y pobuduje miástá Judzkie: y będą tám mieszkáć / *á źiemie te* dźiedźicznie otrzymáją. 37 ✠ Także y naśienie sług jego dźiedźicznie ją otrzyma / á ktorzy miłują Imię jego/ będą w niey mieszkáć.

PSALM LXX.

Ten Psálm, y słowy y rozumieniem zgadza śię z cząstką ostátnią Psálmu 40.

1 Przedniejszemu śpiewakowi *Psálm* Dawidow/ ná wspominánie.

2 Boże pospiesz śię ábyś mię wyrwał: PAnie pospiesz śię ábyś 3 mi dał rátunek. ✠ Niech będą a záwstydzeni y pochańbieni/ ktorzy szukáją duszę mojey: niech śię obrocą ná wstecz / y niech będą pochańbieni 4 ktorzy mi złego życzą. ✠ Niech śię obrocą ná zad zá to / że nie chcą pohańbić / ći ktorzy mi mowią: Ehej/ 5 Ehej. ✠ *Ale* niech śię weselą y ráduja w tobie wszyscy / ktorzy ćię szukáją: á ktorzy miłują zbáwienie twoje/ niech mowią záwżdy; Uwielbiony bądź Boże *nasz*. ✠ 6 Jamći nędzny y ubogi: o Boże/ pospiesz śię ku mnie: Tyś jest pomocą moją/ y wybáwićielem mojim: PAnie nie omieszkawajże.

PSALM LXXI.

I. *W prześládowániu Absálomowym, do Bogá śię ućieka: sobie wybáwienia żądájąc.* II. *Dla tego, iż w PAnu z dźiećińśtwá ufał, ktory go y przed tym wybáwiał, drog swojich uczył, y w stárośći go nie opuśći.*

c *Job.* 30. 9. *Tren.* 3. 63.
d *Matt.* 17.39. e *Luk.* 23.49. f *Mátt.* 27.34. g *Mátt.* 27.48. *Márk.* 15.23. *Jan.* 19.29. h *Rzym* 11. 9. i *Dźiej.* 1. 20. k *Ezdr.* 53. 4. *Mátt.* 26.31.
l *Psalm* 34. 7.
I. 69.
a *Psalm* 35. 4. y 40. 15
I. 70.

1 W Tobie Pánie a nádźieję mam niech ná wieki pohánbiony nie bedę. 2 ✠ Według spráwiedliwośći twey wybaw mię/ y wyrwi mię: nákłoń ku mnie uchá twego / y záchowaj mię. 3 ✠ Badź mi skáłą mieszkánia / gdźiebym záwżdy uchodźił: przykazałeś áby mię strzeżono/boś ty skáłą moja / y twirdza moja. ✠ 4 Boże moj wyrwi mię z ręki niezbożniká: z ręki przewrotnego y gwałtowniká. 5 ✠ Abowiemeś ty oczekawániem mojim PAnie: PAnie nádźiejo mojá od młodośći moiey. 6 ✠ Ná tobiem zpoległ záraz z żywotá: tyś mię wywiodł z żywotá mátki mojey: w tobie chwałá c mojá záwżdy 7 ✠ Jáko dźiwowiśko byłem u wielu: wszákże tyś jest mocna nádźieja moja. 8 ✠ Niechaj będą nápełnione ustá moje chwałą twoją/ przez cáły dźień sławą twoją. 9 ✠ Nie odrzucajże mię w stárośći *mojey*: gdy ustánie śiłá mojá/ nie opuszczaj mię. 10 ✠ Abowiem mowili nieprzyjaćiele moji przećiwko mnie: á ći/ ktorzy czyháli ná duszę moję / rádę uczynili społem: 11 ✠ Mowiąc; Bog go opuśćił/ gońcież *go*, á pojimajćie go: boć nie ma ktoby go wyrwał. 12 ✠ Boże / nie oddalajże śię ode mnie: o Boże moj pospieszże śię ná rátunek moj. ✠ 13 Niechże będą d záwstydzeni: niech zginą przećiwnicy duszę mojey: niech będą okryći zelżywośćią y wstydem/ 14 ktorzy mi szukáją złego. ✠ Alec ja záwżdy oczekawáć będę: á tym więcey 15 rozszerzę chwałę twoję. ✠ Ustá moje opowiádáć będą spráwiedliwość twoję / cáły dźień zbáwienie twoje: áczkolwiek liczby *jego* niewiem. 16 ✠ Przystąpię do *wysławiánia* wszelákiey mocy PAná pánującego: będę wspominał własną spráwiedliwość twoję. 17 ✠ Boże uczyniłeś mię od młodośći mojey: y opowiádam áż po dźiś dźień dźiwne spráwy twoje. 18 ✠ A przetoż áż do stárośći y szedźiwośći nieopuszczaj mię Boże: áż opowiem rámię twoje *temu* narodowi/ y wszystkim potomkom moc twoję. 19 ✠ Bo spráwiedliwość twojá Boże wywyższona jest / czyniš zájiste rzeczy wielkie: Boże ktoż jest podobien tobie? 20 ✠ Ktory ácześ przepuśćił ná mię wielkie y ćieżkie ućiski/ wszákże záśię do żywotá przywracasz mię: á z przepáśći ziemskich záśię wywodźisz mię. 21 ✠ Rozmnożysz dostojność moję/ á záśię ućieszysz mię. 22 ✠ A ja też wysławiáć ćię będę ná instrumenćiech muzycznych / y prawdę twoję Boże moj: będęć śpiewał przy hárfie/ o Swięty Izráelski. 23 ✠ Rozrádują śię wárgi moje/ gdyć będę śpiewał: y duszá mojá ktorąś wykupił. 24 ✠ Nád to y język moj będźie opowiádał przez cáły dźień spráwiedliwość twoję: bo śię záwstydźili/ y hánbę odnieść muśieli ći / ktorzy szukáli nieszczęśćia mego.

Marginalia: a Psalm 31.2.3. — b Psalm 91.11. Mátt. 4.6. Luk. 4.10. — c 5 Moj 10.21. 1 Kor. 1.31. — d Psalm 35.4. y 40.15 y 70.3.

PSALM. LXXII.

I. Dawid przed śmierćią Synowi Sálomonowi y ludowi dobrych rzeczy od Bogá żąda, II. Krolestwá Chrystusowego spráwiedliwość, szerokość, sławę, y trwáłość opisawszy, Bogu dźiękuje.

1 Sálomonowi.

BOże/ daj Krolowi sądy twoje: á spráwiedliwość twoję Synowi krolewskiemu. 2 ✠ Aby sądźił lud twoj w spráwiedliwośći / á ubogie 3 twoje w práwośći. ✠ Przyniosą gory ludowi pokoj: a á págorki b spráwiedliwość.

4 BEdźie sądźił ubogie z ludu / á wybáwi Syny ubogiego: ále 5 gwałtowniká pokruszy. ✠ Będą śię bać ćiebie poki słońce y mieśiąc trwáć będźie / od narodu áż do na- 6 rodu ✠ Jáko z stępuje deszcz ná pokoszoną trawę / á deszcz kroplisty zkrá- 7 piájący źiemię: ✠ *Ták* spráwiedliwy zákwitnie zá dni jego: á *będźie* obfitość pokoju dokąd mieśiącá stawa. 8 ✠ Będźie pánowáł od c morzá áż do morzá: y od rzeki d áż do kończyn 9 źiemie. ✠ Przed nim padáć będą mieszkájący ná pustyniách: á nieprzyja- 10 ćiele jego proch lizáć będą. ✠ Krolowie od morzá/ y z wysep/ dáry *mu* 11 przyniosą: ✠ Krolowie Sebejscy y Sábejscy/ upominki oddádzą. ✠ Y będą mu śię kłániáć wszyscy Krolowie: wszyscy narodowie służyć mu 12 będą. ✠ Abowiem wyrwie ubogiego wołájącego / y nędznego / ktory nie 13 ma pomocniká. ✠ Zmiłuje śię nád ubogim / nád niedostátecznym: á

Marginalia: I. 71. — a 1 Krol. 4.34. b H. wspráwiedliwośći. — c Zách. 9.10. 1 Krol. 4.21.

14 duſze nędznych wybáwi. Od zdrády y gwałtu wybáwi duſze ich: bo droga *jeſt* krew ich przed oczymá jego.
15 Y będźie żył: á dawáć mu będą złoto Sábejſkie / y uſtáwicznie śię zá nim modlić będą: cáły dźień błogoſłáwić mu będą.
16 Gdy śię *wrzući* garść zboża do źiemie ná wierzchu gor / záſzumi jáko Libán urodzaj jego: á mieſzczánie zákwitną jáko źiołá polne.
17 Imię jego będźie ná wieki: pokąd słońce trwá / dźiedźiczyć będźie imię jego: á błogosłáwiąc ſobie w nim wſzyſcy narodowie / wielbić go będą.
18 Błogosłáwiony PAn Bog / Bog Izráelſki / ktory ſam cudá czyni.
19 Y błogosłáwione imię chwały jego ná wieki / á niech będźie nápełniona chwałą jego wſzyſtká źiemiá: Amen / Amen.
20 *Atnćżte* kończą modlitwy Dawidá / Syná Iſájego.

I. 72.

Psalm LXXIII.

I. Upomina, żeby nikt złym ſczęśćia niezájrzał. II. Dáje znáć, że y on by śię był zá nimi uniosł, by śię był z słowá Bożego nienáuczył, że ſczęśćie ich nie wárowne. III. Do Bogá śię wraca, á ná nim ſámym przeſtawáć obiecuje.

1 Psálm Aſáfow.

ZAiſtećdobry *jeſt* Bog Izráelowi / tym ktorzy ſą czyſtego ſercá.
2 Ale nogi moje máło śię były niepotknęły / á bliſko tego *było*, że máło nieſzwánkowáły kroki moje.
3 Gdym był zawiśćia poruſzon przećiwko ſzalonym / widząc a ſczęśćie niepobożnych.
4 Bo niemáją b związkow áż do śmierći / ále w cáłośći zoſtawa śiłá ich.
5 W pracy ludzkiey nie ſą: á káźni / jáko inni ludźie nie doznawáją.
6 Przetoż obtoczeni ſą pychą jáko łáncuchem złotym: á przyodźiani okrutnośćią jáko ſzátą ozdobną.
7 Wyſtąpiły od tłuſtośći oczy ich: á więcey máją nád pomyślenie ſercá.
8 Rozpuśćili śię / y mowią złośliwie o ućiśnieniu: bárzo hárdźie mowią.
9 Wyſtawiáją przećiwko niebu uſtá ſwe: á język ich krąży po źiemi.
10 A przetoż ná to przychodźi lud jego / gdy śię c im wody już wierzchem leją:
11 Że mowią; Jákoż ma Bog o tym wiedźieć? ábo / mali otym wiádomość Nawyżſzy?
12 *Abowiem*, oto ći niezbożnymi będąc / máją pokoj ná świećie / *y* nábywáją bogactw:
13 Prozno tedy w czyſtośći chowam ſerce moje: á w niewinnośći ręce moje omywam.
14 Poniewaz mię cáły dźień biją: á karánie ćierpię ná káżdy poránek.
15 Rzekli: Będę *też* ták o tym mowił; tedy rodzaj Synow twoich *rzecże* żem im niepraw.
16 Chćiałemći tego rozumem dośćignąć: ále mi śię to trudno zdáło.
17 Ażem wſzedł do Swiątnice Bożey / *a* tum porozumiał dokończenie ich.
18 Záprawdęś je ná miejſcách śliſkich poſtáwił: a podawaſz je ná zpuſtoſzenie.
19 *O to* jákoć przychodzą ná zpuſtoſzenie! niemal w oká mgnieniu niſzczeją y giną od ſtráchu.
20 *Są* jáko ſen temu co ocućił. PAnie gdy je obudźiſz / obraz ich lekce poważyſz.
21 Gdy zgorzkło ſerce moje / á nerki moje ćierpiáły kłoćie:
22 Głupiałem był / á nicem nie rozumiał: byłem przed tobą *jáko* bydlę.
23 A wſzákże záwżdy *byłem* z tobą: *boś* mię trzymał zá práwą rękę moję.
24 Według rády ſwey prowadźiſz mię: á potym do chwały przyjmieſz mię:
25 Kogożbym *innego* miał ná niebie? Y ná źiemi oprocz ćiebie w nikim *innym* upodobánia niemam.
26 Choć ćiáło moje / y ſerce moje uſtánie: *jednák* Bog jeſt ſkáłą ſercá mego / y dźiáłem mojim ná wieki.
27 Gdyż oto ći / ktorzy śię oddaláją od ćiebie / zginą: wytracaſz te ktorzy cudzołożą *odſtępowániem* od ćiebie.
28 Alećmnie nalepſza jeſt trzymáć śię Bogá. *Przetoż* pokłádam w PAnu PAnującym nádźieję moję: ábym opowiádał wſzyſtkie ſpráwy jego.

Psalm LXXIV.

I. 73.

I. O wybáwienie Bogá proſząc, przypomina przymierze, cudá y dobrodźiejſtwá jego przeſzłe. II. Złośćy poſtępki nieprzyjaćioł opiſuje. III. y ná pomſtę przećiwko nim PAná Bogá wzywa.

1 *Pieśń* wyuczájąca / *podána* Aſáfowi.

PRzeczżeś nas o Boże do końcá odrzućił? *Przeczże* śię rozpali-

a H. Pokoj. b T. Chorob abo niewczáſow. c T. utrapienia.

łá zápálczywość twojá przećiwko
2 owcám pástwiská twego? ✣ Wspomni ná zgromádzenie twoje / ktoregoś *sobie* zdawná nábył y odkupił : ná pręt dźiedźictwá twego : ná tę gorę Syon ná ktorey mieszkasz. ✣
3 Pospieszże śię ná srogie popustoszenie : o jáko wszystko poburzył nieprzyjaćiel w Swiątnicy? ✣
4 Ryczeli nieprzyjaćiele twoji w pośrzod zgromádzenia twego : á ná znák *tego* zostáwili wiele chorągwij swojich. ✣
5 Zá rycerzá miano tego / ktory śię z wysoká z śiekierą zánośił / rąbiąc
6 drzewo wiązánia jego. ✣ A teraz już y rzezánia jego ná porząd śiekierámi y młotámi tłuką. ✣
7 Záłożyli a ogień w świątnicy twojey : *á obáliwszy* ná źiemię / zplugáwili przybytek
8 Imienia twego. ✣ Mowili w sercu swojim ; Zburzmy je pospołu : popalili wszystkie przybytki Boże w
9 źiemi. ✣ Znákow nászych niewidźiemy : już niemász Proroká : y niemász miedzy námi / ktoryby wiedźiał
10 poki to *ma trwáć*? ✣ Dokądżeć / o Boże / przećiwnik będźie urągáć / *izali*
11 nieprzyjaćiel będźie bluźnił Imię twoje áż ná wieki? ✣ Przecżże zatrzymawasz rękę twoję? á práwicę swey z zánádrza swego cále nie dobędźiesz?

12 Wszákeś ty Boże zdawná Krolem mojim : ty spráwujesz hojne zbáwienie w pośrzod źiemie. ✣
13 Tyś mocą twoją rozdźielił b morze á potárłeś głowy wielorybow w
14 wodách. ✣ Tyś zkruszył głowę Lewiátáná : dałeś go zá pokarm ludowi
15 ná puszczy. ✣ Tyś przerwał źrzodłá c y potoki : tyś osuszył d rzeki bystre. ✣
16 Twojći jest dźień / twojá też y noc : Tyś uczynił świátło y słońce. ✣
17 Tyś záłożył wszystkie gránice źiemie : láto e y źimę tyś spráwił.

18 Wspomniże ná to / że nieprzyjaćiel zelżył Páná : á lud szalony / jáko urąga Imieniowi twemu.
19 ✣ Niepodawajże tey kupie f duszę synogárlice twojey : ná stadko ubogich twojich nie zápominaj ná wieki. ✣
20 Obejrzy śię ná przymierze *twoje* : ábowiem y naćiemnieysze kąty źiemie
21 pełne jáskiń drapiestwá. ✣ Niechajże nędznik nie odchodźi z háńbą : ubogi y żebrak / niechaj chwali Imię
22 twoje : ✣ Powstańże o Boże / ujmij śię g o spráwę twoję : wspomni ná pohańbienie twoje / *ktore śię dźieje* od
23 szalonych ná káżdy dźień. ✣ Nie zápominajże wykrzykánia nieprzyjaćioł twojich / y huku tych / co przećiwko tobie powstawáją / ktory śię ustáwicznie śili.

a 2 Krol. 25. 9.
b 2 Moj. 14. 21.
c 2 Moj. 17. 5. 4 Moj. 20. 11.
d Jozue 3. 13.
e 1 Moj. 1. 14. 78. 22
f H. Temu zwierzowi.
g Ezái. 46. 4.

Psalm. LXXV.

I. 74.

I. Dźiękuje Bogu, iż go z prześládowánia Saulowego wyswobodźił. II. Slubuje że po dostąpieniu krolestwá, ono chce rządźić spráwiedliwie. III. Bogu dźięki oddawáć, złych powśćiągáć, á dobrych szánowáć obiecuje.

1 Przedniejszemu śpiewakowi / *jáko* ; Niezátracaj : Psálm y pieśń Asáfowá.

2 Wysławiamy ćię Boże / wysławiamy : bo bliskie Imię twoje : opowiádáją *to* dźiwni spráwy twoje.
3 Gdy przydźie czás ułożony / ja spráwiedliwie sądźić będę. ✣
4 Roztopiła śię źiemiá / y wszyscy obywátele jey : *ále* ja utwierdzę słupy
5 jey : Sela. ✣ Rzekę szalonym ; Nie szalejćie : á Niepobożnym ; Nie podnośćie rogow. ✣
6 Nie podnośćie przećiwko Naywyższemu rogow swych : *á*
7 *nie* mowćie krnąbrnie. ✣ Bo nie od wschodu / áni od Zachodu / áni od pu-
8 szczy *przychodźi* wywyższenie. ✣ Ale Bog Sędźia / tego poniża / á owego a
9 wywyższa. ✣ Záiste b kielich *jest* w ręku PAńskich / á ten winá mętnego nálany : z tegoż nálewáć będźie / ták / że y drożdże jego wyssą y wypiją wszyscy niepobożni źiemie. ✣
10 Ale já będę opowiádał *spráwy* PAńskie ná wieki : będę śpiewał Bogu Jakobowemu. ✣
11 A wszystkie rogi niezbożnikom poztracam : ále rogi spráwiedliwego będą wywyższone.

a 1 Sám. 2. 7. Dáni. 5. 21.
b Psalm 60. 5.

Psalm. LXXVI.

I. 75.

I. Lud Judski Bogu dźiękuje że wojsko Sennácherybowe przez Anjołá poráźił, y ná łup podał. II. Do dźiękczynienia inszych upomina.

Przedniejszemu śpiewakowi ná Neginoth / Psálm y pieśń Asáfowi.

2 ZNájomy jest Bog w Judskiey ziemi: w Izráelu wielkie imie jego. ✤ 3 W Sálemie jest przybytek jego: á mieszkánie jego ná Syonie. ✤ 4 Támći połamał ogniste strzały a łukow/ tarczą/ y miecz/ y wojnę: Selá. ✤ 5 Zacnymeś śie stał y dostojnym/ z gor łupiestwá. ✤ 6 Ci ktorzy byli sercá mężnego podáni są ná łup: zásnęli snem swojim/ nie ználeźli mężni rycerze śiły w ręku swych. ✤ 7 Od gromienia twego o Boże Jákobow/ twárdo zásnęły y wozy y konie. ✤ 8 Tyś jest/ ty bárzo strászliwy: y ktoż jest coby śię ostał przed obliczem twojim/ gdy śię zápali gniew twoj? 9 ✤ *Gdyż* niebá dawász słyszeć sąd swoj ziemiá śię lęka y ućicha. ✤ 10 Gdy Bog ná sąd powstawa/ áby wybáwił wszystkie pokorne *ná* ziemi: Selá. ✤ 11 Zájiste/ y gniew człowieczy chwalić ćię muśi: *á ty* ostátek zágniewánia skroćisz. ✤ 12 Sluby b czyńcie/ á oddawajćie *je* Pánu Bogu wászemu/ wszyscy ktorzyśćie około niego: *wszyscy* przynoście dáry strásznemu. ✤ 13 Ońći odejmuje duchá Kśiążętom: á *on* jest ná postrách Krolom ziemskim.

a *Psalm.* 46. 10.

b *Psalm* 61. 9.

I. 76.

Psalm LXXVII.

Náucza, że pobożni w utrapieniách dusznych, y ćielesnych ćieszyć śię máją przykłádámi łáski, dobrotliwośći, zlitowánia y cudow PAńskich: á osobliwie, wybáwieniem ludu z Egiptu, y przez puszczą prowádzeniem.

1 Przedniejszemu śpiewakowi dla Jedytuná/ Psálm Asáfow.

2 GLos moj *podnoszę* do Bogá kiedy wołam: głos moj *podnoszę* do Bogá/ áby mię wysłuchał. 3 W Dźień utrapienia me° szukałem PAná: wyćiągałem w nocy ręce moje bez przestánia/ á nie dáła śię ućieszyć duszá mojá. ✤ 4 Wspominałem ná Bogá/ á trwożyłem śobą: rozmyślałem/ á utrapieniem śćiśniony był duch moj: Selá. ✤ 5 Zátrzymawałeś oczy moje/ áby czuły: potártym był/ ászem nie mogł mowić. ✤ 6 Przychodźiły mi ná pámięć dni przeszłe y látá dáwne. ✤ 7 Wspominałem sobie ná śpiewánie moje/ w nocym w sercu swym rozmyślał/ y wywiádował śię *o tym* duch moj/ 8 *mowiąc:* ✤ Izali mię ná wieki odrzući PAn/ á wiecey *mi* już łáski nie ukaże? ✤ 9 Izali do końcá ustánie miłośierdźie jego? *y* koniec weźmie słowo od rodzáju áż do rodzáju? Izali zápomniał Bog zmiłowáć śię? ✤ 10 Izali zátrzymał w gniewie litośći swoje? Selá.

11 MRzekłem: Toć jest śmierć a mojá: *Wszákże* práwicá Nawyższego uczyni odmiánę. ✤ 12 Wspomináć sobie będę ná spráwy PAńskie: á przypominać sobie będę dźiwne spráwy twoje z dáwná *uczynione.* ✤ 13 Y będę rozmyślał o wszelkim dźiele twojim: y o uczynkách twojich będę mowił: ✤ 14 Boże/ świętá jest drogá twojá: Ktoryż Bog jest ták wielki/ jáko Bog *nász?* ✤ 15 Tyś *jest* Bog/ ktory czyniż cudá: podałeś do znájomośći miedzy narody moc twoję. 16 ✤ Odkupiłeś rámieniem *twojim* lud swoj/ Syny Jákobowe y Jozefowe: Selá. ✤ 17 Widźiáły ćię b wody o Boże! widźiáły ćię wody/ *y* ulękły śię: y wzruszyły śię przepáśći. ✤ 18 Obłoki wydáły powodźi: niebiosá wydáły gromy: á strzały twoje tám y sám biegáły. ✤ 19 Huczáło grzmienie twoje po obłokách/ błyskánice oświeciły okrąg ziemie: ziemiá śię wzruszyłá y zátrzęsłá. ✤ 20 Przez morze *byłá* drogá twojá/ á śćieszki twoje przez wody wielkie: wszákże śládow twojich znáć nie było. ✤ 21 Prowádźiłeś lud twoj jáko stádo c owiec/ przez rękę Mojżeszá y Aároná.

a I. *Chorobá mojá.*

b 2 *Moj* 14. 21.

c 2 *Moj* 14. 15. *Psalm.* 78. 52. y 80. 2.

I. 77.

Psalm LXXVIII.

I. Izráelczyki upomina do uważánia náuki od Bogá podáney y zaleconey, á od przodkow ich pogárdzoney. II. Wylicza dobrodźiejstwá Boże, pokazáne w wywiedźieniu z Egiptu, y ná puszczy, y w tym, że odrzućiwszy dźieśięćioro pokolenie, Judę y dom Dawidow sobie obrał, w ktorym Káplaństwo, y krolestwo PANA Chrystusá postánowił.

1 *Pieśń* wyuczájąca/ *podána* Asáfowi.

SŁuchaj ludu moj zakonu mego: nákłońćie uszu swych do 2 słow ust mojich. ✤ Otworzę w podobieństwie ustá a moje: á będę opowiádał przypowieśći stárodáwne. ✤ 3 Cośmy słyszeli/ y poználi/ y *co* nám

a *Psalm.* 49. 5. *Mát.* 13. 35.

4 Ojcowie nászy opowiádáli. ✠ Nie zátáją jimy *tego* przed synámi ich / *ktorzy* przyszłym potomkom *swojim* opowiádáć będą chwały PAńskie/y moc jego/y cudá jego ktore czynił. ✠ 5 Bo wzbudźił świádectwo w Jákobie / á Zakon wydał w Izráelu: przykazał b Ojcom nászym / áby to do wiádomośći podawáli Synom swojim. ✠ 6 Aby poznał wiek potomny Synowie ktorzy śię národźić mieli. *á oni záś* powstawszy/áby to opowiádáli synom swojim. ✠ 7 Aby pokłádáli w Bogu nádźieję swoję / á nie zápominali ná spráwy Boże/ále strzegli przykazań jego. ✠ 8 Aby śię nie stáli jáko Ojcowie ich/ narodem odpornym y nieposłusznym:narodem/ ktory nie wygotował sercá swego / áby był wierny Bogu duch jego. ✠ 9 *Abo jáko* Synowie Efrájimowi c zbrojni / ktorzy choć umieli z łuku strzeláć / wszákże w dźień wojny tył podáli. ✠ 10 *Bo* nie przestrzegáli przymierza Bożego: á według Zakonu 11 jego zbraniáli śię chodźić. ✠ Zápomnieli ná spráwy jego: y ná dźiwne dźiełá jego/ktore im pokázował.

12 PRzed Ojcámi ich czynił cudá w źiemi Egipskiey/ná polu Soán. 13 ✠ Rozdźielił d morze/y przeprowádźił je: y spráwił/ że stánęły wody 14 jáko kupá. ✠ Prowádźił e je w obłoku wednie:á káżdey nocy w jásnym 15 ogniu. ✠ Rozszczepił f skáły ná puszczy:á nápojił je / jáko z przepáśći 16 wielkich. ✠ Wywiodł strumienie z skáły: á uczynił/że wody ćiekły jáko 17 rzeki. ✠ A wszákże *oni* przyczynili grzechow przećiwko niemu : á wzruszyli Nawyższego ná puszczy do gnie- 18 wu. ✠ Y kuśili Bogá w sercu swym/ żądájąc pokármu według lubośći g 19 swojey. ✠ A mowili przećiwko Bogu tymi słowy: Izali może Bog zgo- 20 towáć stoł ná tey puszczy? ✠ Oto uderzył w skáłę / á wypłynęły wody/ y rzeki wezbráły : Izali też będźie mogł dáć chleb? Izali nágotuje 21 mięsá ludowi swemu? ✠ Przetoż usłyszawszy h *to* PAn/rozgniewał śię á ogień śię zápalił przećiw Jákobowi : tákże y popędliwość powstáłá 22 przećiw Izráelowi. ✠ Przeto iż nie wierzyli Bogu / áni mieli nádźie- 23 je w zbáwieniu jego. ✠ Choć był rozkazał obłokom z gory / y forty nie- 24 bieskie otworzył. ✠ Y spuśćił im *jáko* deszcz mánnę i ku pokármowi : á 25 pszenicę niebieską dał im. ✠ Chleb k mocárzow jadł człowiek / á zesłał 26 im pokármow do sytośći. ✠ Obroćił wiátr ze wschodu ná powietrzu / á przywiodł mocą swą wiátr z Połu- 27 dniá. ✠ Y zpuśćił ná nie mięso jáko proch : á ptástwo skrzydláste jáko 28 piasek morski. ✠ Zpuśćił je w pośrzod obozu ich / wszędy około na- 29 miotow ich. ✠ Y jedli/á násyceni byli hojnie: y dał im czego żądáli. ✠ 30 *Agdy* jeszcze nie wypełnili żądośći l swey / *gdy* jeszcze pokarm był w u- 31 śćiech ich: ✠ Tedy zápálczywość Bożá przypádłá m ná nie y pobił tłuste ich/ á przednieysze z Izráelá poráźił. 32 ✠ *Ale* w tym wszystkim jeszcze grzeszy- 33 li/y niewierzyli cudom jego: ✠ Przetoż spráwił/że márnie dokonáli dni swojich/ y lat swojich w stráchu. ✠ 34 Gdy je tráćił / jeśliże go szukáli /y nawracáli śię/á szukáli z ráná Bo- 35 gá; ✠ Przypominájąc sobie/ iż Bog *był* skáłą ich / á Bog Nawyższy od- 36 kupićielem ich. ✠ (Aczkolwiek pochlebiáli mu usty swymi/ y językiem 37 swojim kłamáli mu; ✠ A serce ich nie było szczere przed nim / áni wiernymi byli w przymierzu je°.) 38 ✠ On jednák będąc miłośierny / odpuszczał nieprawośći ich / á nie zátracał *ich*: ále częstokroć odwracał gniew swoj / á nie pobudzał wszystkiego 39 gniewu swego. ✠ Bo pámiętał że są ciałem: wiátrem / ktory n odchodźi/ 40 á nie wraca śię záś. ✠ Jáko go często drážnili o ná puszczy / *y* do bolesći przywodźili ná pustyniách? 41 ✠ Bo coraz kuśili Bogá / á Swiętemu Izráelskiemu gránice zámierzáli. ✠ 42 Nie pámiętáli ná rękę jego: *y* ná on dźień w ktory je wybáwił z utrapie- 43 nia. ✠ Gdy czynił w Egipćie znáki swoje/ á cudá swe ná polu Soán. ✠ 44 Gdy obroćił w krew p rzeki ich y strumienie ich/ ták/ że z *nich* pić nie mo- 45 gli. ✠ Przepuśćił ná nie rozmáite q muchy/áby je kąsáły/ y żáby r áby 46 je gubiły. ✠ Y dał chrząszczom s urodzáje ich / á prace ich szárańczy. 47 ✠ Potłukł grádem t szczepy ich / á drze-

b 5 Moj. 4. 9. y 6. 7.
c 1 Kron 7. 11.
d 2 Moj 14.21. y 15.8.
e 2 Moj. 13.21. Psalm. 105.39
f 2 Moj. 17. 6. 4 Moj 20.11. Psalm. 105.41 1 Kor. 10. 4. Mądr. 11. 4.
g 4 Moj 11. 4.
h 4 Moj 11. 1.
i 2 Moj. 16.14. 4 Moj 11. 7. Jan. 6. 31. 1 Kor. 10. 3.
k 1. Chleb Anjelski.
l 4 Moj. 11.35.
m 4 Moj 11. 33. 1 Kor. 10. 5.
n Jákob. 4. 14.
o 4 Moj. 14.22.
p 2 Moj 7. 20. Psalm. 105.29
q 2 Moj. 8. 24. Mądr. 16.8.9
r 2 Moj 8. 6.
s 2 Moj. 10.13.
t 2 Moj. 9. 23.

drzewá leśnych fig ich grádem lodo- 48 wym: ♣ Y podał grádowi bydło ich á májetność ich węglu ognistemu. ♣ 49 Posłał ná nie gniew zápálczywości swojey / popędliwość / y rozgniewá- nie / y uciśnienie / przepuściwßy ná 50 nie Anjoły złe. ♣ Wyprostował ście- ßkę gniewowi swemu: nie záchował od śmierći duße ich: y ná bydło ich u 51 powietrze dopuścił. ♣ Y pobił wßy- stko pierworodztwo x w Egipcie / pierwiastki mocy *ich* w przybytkách 52 Chámowych. ♣ Ale jáko y owce wy- prowádźił lud swoj / á wodźił je jáko 53 stádo po pußczy. ♣ Wodźił je w be- spieczeństwie ták / że śię nie lękáli: á nieprzyjaćioły ich okryło z morze. ♣ 54 Aż je przywiodł do świętey gránice swojey: ná onę gorę / ktorey nábyłá 55 práwicá jego. ♣ Y wyrzućił przed twarzą ich narody: y spráwił że im przyßły ná ßnur dźiedźictwá ich / á żeby mießkáły w przybytkách ich po 56 kolenia Izráelskie. ♣ A wßákże prze- ćię kuśili y drażnili Bogá Nawyż- ßego / á świádectwá jego nie strze- 57 gli. ♣ Ale śię odwroćili / y przewro- tnie śię obchodźili / jáko y Ojcowie ich: wywroćili śię jáko łuk omylny. 58 ♣ Bo go wzrußyli do gniewu wyży- námi swymi: á rytymi báłwánámi swymi pobudźili a go do zápálczy- 59 wośći. ♣ *Co* słyßąc Bog / rozgniewał śię / y zbrzydźił sobie bárzo Izráelá. 60 ♣ Ták / że opuściwßy b przybytek w Sylo: Namiot / *ktory* postáwił mię- 61 dzy ludźmi: ♣ Podał w niewolą moc swoję: y sławę swoję w ręce nieprzy- 62 jaćielskie. ♣ Dał pod miecz lud swoj: á ná dźiedźictwo swoje rozgniewał 63 śię. ♣ Młodźieńce je° ogień pożárł: á pánienki jego nie były uczczone. ♣ 64 Kápłáni jego c od mieczá polegli: á 65 wdowy jego d nie płakáły. ♣ Lecz potym ocućił śię PAn jáko ze snu: jáko mocarz wykrzykájący od winá. 66 ♣ Y záráźił nieprzyjaćioły swoje e ná pośládkách: á ná wieczną háńbę 67 podał je. ♣ Ale choć wzgárdźił namio- tem Jozefowym / á pokolenia Efrá- 68 imowe° nie obrał: ♣ Wßákże obrał pokolenie Judowe; y gorę Syon / 69 ktorą umiłował. ♣ Y wystáwił sobie jáko *páłác* wysoki Swiątnicę swoję: jáko źiemię / ktorą ugruntował ná 70 wieki. ♣ Y obrał Dawidá f sługę swego wźiąwßy go z Obor owczych: 71 ♣ Gdy chodźił zá *owcámi* kotnymi / przyprowádźił go: áby pásł g Já- kobá lud jego / y Izráelá dźiedźi- 72 ctwo jego. ♣ Ktory je pásł w ßczero- śći sercá swego: á w rostropnośći rąk swojich prowádźił je.

u 2 Moj. 9. 6. — x 2 Moj. 12.29. Psalm 105.36 — y 2 Moj. 12.37. — z 2 Moj. 14.28. — a 5 Moj. 32.16. — b 1 Sám. 4. 11. — c 1 Sám. 4. 11. — d 1 Sám. 17.19. — e 1 Sám. 5. 6. y 6. 4. — f 1 Sám. 16.11. 2 Sám. 5. 2. — g 2 Sám. 5. 2. 1 Kron. 11. 2.

Psalm LXXIX.

I. Zydowie przed PAnem zgwałcenie kośćiołá y zburzenie miástá opłákiwájąc. II. Proßą, áby ich Bog dla Imienia swego wybáwił III. Zá co mu oni wdźięczność obiecują.

I. 78.

1 Psálm *podány* Asáfowi.

O Boże wtárgnęli Pogánie w dźiedźictwo twoje / zplugáwili Kośćioł twoj Swięty: obroćili 2 Jeruzalem a w kupy gruzu. ♣ Dáli trupy sług twojich ná pokarm ptástwu powietrznemu: ćiáłá świętych 3 twojich bestyam źiemskim. ♣ Wylali krew ich jáko wodę b około Jeruzalem / á nie był ktoby je pochował. 4 ♣ Stálismy śię c pohańbieniem u sąśiad nászych: śmiechowiskiem y igrzyskiem u tych / ktorzy są około 5 nas. ♣ Dokądże o PAnie? ázaż ná wieki gniewáć śię będźieß? á jáko ogień pałáć będźie d zápálczywość twojá?

6 Wylij gniew twoj e ná pogány ktorzy ćię nie znáją: y ná krolestwá / ktore Imienia twego nie 7 wzywáją. ♣ Abowiem ći pożárli Jákobá: á mießkánie jego zpustoßyli. ♣ 8 Nie wspominajże f nam przeßłych niepráwośći nászych: niech nas rychło uprzedźi miłośierdźie twoje / 9 bośmy bárzo znędzeni. ♣ Wspomożże nas o Boże zbáwienia nászego / dla chwały Imienia twego: á wyrwi nas / y bądź miłośćiw grzechom nászym / dla Imienia twego. ♣ 10 Przeczżeby g mieli mowić Pogánie; Gdźież jest Bog ich? Bądź znácznym miedzy Pogány / przed oczymá nászymi / dla pomsty krwie sług two- 11 jich / ktora jest wylána. ♣ Niech przyjdźie przed oblicze twoje nárzekánie więźniow: á według wielkośći rámienia twego / záchowaj ostátki 12 tych / co są ná śmierć skazáni. ♣ A oddaj sąśiádom nászym śiedmioráko

a 2 Krol. 25. 9. — b 1 Mác. 7. 17. — c Psalm. 44.14. — d Psalm. 89.47. — e Jerem. 10.25. — f Psalm. 25. 7. Ezái. 64. 9. — g Joel. 2. 17.

ná łono ich / zá pohánbienie ich ktoreć uczynili o PAnie!

13 A Ze my lud twoj / y owce pástwiská twego / bedźiemy ćie wysławiáli ná wieki: od narodu do narodu bedźiemy opowiádáć chwałe twoje.

h I. Wzdánádrza.

Psalm LXXX.

I Lud śie Bogu z postem y z płáczem modli o przywrocenie z niewoli Bábilońskiey. II Przypomina zpustoßenie kiedyś kwitnącego Kośćiołá Bożego.

f. 79.

1 Przedniejßemu śpiewakowi ná Sosánnim Psálm świádectwá Asáfowi.

2 O Pásterzu Izráelski posłuchaj / ktory prowádźiß a Jozefá jáko stádo owiec: ktory śiedźiß ná Cherubinách / rozjáśni śie. 3 Wzbudź moc swoje przed Efráimem y Benjáminem / y Mánássesem: á przybądź ná wybáwienie náße. 4 O Boże przywroć nas / á rozjáśni *nád námi* oblicze twoje: á bedźiemy zbáwieni. 5 Pánie Boże Zastepow / dokądże śie bedźieß gniewał ná modlitwe ludu swego. 6 Nákarmiłeś je chlebem płáczu / y nápojiłeś je łzámi miárą wielką. 7 Wystáwiłeś nas ná zwáde sąśiádom nászym: á nieprzyjaćiołom nászym b áby sobie z nas śmiech strojili. 8 O Boże Zastepow przywroć nas / á rozjáśni *nád námi* oblicze twoje: á bedźiemy zbáwieni. 9 Tyś máćice winną z Egiptu przeniosł; wyrzućiłeś Pogány / á wsádźiłeś c ją. 10 Vprzątnąłeś dla niey: y spráwiłeś że śie rozkorzeniłá / y nápełniłá źiemie. 11 Okryte są gory ćieniem jey: á gáłeźie jey *jáko* nawyższe Cedry. 12 Rozpuśćiłá latorośle swe d áż do morzá: y áż do rzeki gáłązki swe. 13 Przeczżeś *tedy* rozwálił płot winnice? Ták / że ją ßárpáją wßyscy / ktorzy mimo drogą idą. 14 Zniszczył ją wieprz dźiki / á zwierz polny zpásł ją. 15 O Boże Zastepow / náwroć śie proße / pojrzy z niebá / y obacz / á náwiedź te winną máćice. 16 Te winnice / ktorą e śczepiłá práwicá twojá: y látorośłki *ktoreś* sobie zmocnił. 17 Zpalona jest ogniem / y wyrąbána: ginie od zá-

a Psalm. 77. 21. y 78. 52

b Psalm. 44. 14. y 74. 4.

c Psalm. 44. 3.

d Psalm. 72. 8.

e Ezai. 5. 7.

18 -pálczywośći oblicza twego. Niech bedźie reká twojá nád mezem práwice twojey: nád Synem człowieczym / ktoregoś sobie zmocnił. 19 A nie odstąpimy od ćiebie: záchowaj nas przy żywoćie / á Imienia twego wzywáć bedźiemy. 20 O PAnie Boże Zastepow / náwroćże nas záśie: rozjáśni *nád námi* oblicze twoje / á bedźiemy zbáwieni.

Psalm LXXXI.

I. Upomniawßy Dawid do chwały PAńskiey lud Boży; przypomina ćießkośći Egipskie, y wybáwienie z nich. II Powtarza Zakon Boży, y nieposłußeństwo ich przypomina, III. Karánie zá to przypomnawßy, do Pokuty wiedźie.

I. 80.

1 Przedniejßemu śpiewakowi ná Gitthyth / Asáfowi.

2 WEsoło śpiewajćie Bogu mocy nászey: wykrzykajćie Bogu Jákobowemu. 3 Weźmićie Psálm / przydajćie beben / y wdźieczną hárfe z lutnią. 4 Zátrąbćie w trąbe ná nowiu mieśiącá / czásu ułożonego / w dźień świetá nászego uroczystego. 5 Abowiem jest postánowienie w Izráelu: Práwo Bogá Jákobowego. 6 *Ná* świádectwo a w Jozefie wystáwił je / kiedy był wyßedł przećiw źiemi Egipskiey: kedym słyßał język ktoregom nie rozumiał.

7 WYbáwiłem *mowi Bog* od brzemienia rámie jego: á rece jego od *dźwigánia* kotłow uwolnione. 8 Gdyś mie b w ućisku wzywał / wyrwałem ćie / y wysłuchałem ćie / w skrytośći gromu doświadczałem ćie u c wod pOswarku: Selá. 9 *Tedym* rzekł: Słuchaj ludu moj / á oświádczę śie d przećiwko tobie: O Izráelu / bedźießli mie słuchał: 10 Ynie bedźieß miał Bogá cudzego / áni śie bedźieß kłaniał Bogu obcemu. 11 (*Abowiem* jam Pán Bog twoj / ktorym ćie wywiodł z źiemie Egipskiey) Otworz ustá twoje / á nápełnie je. 12 Ale lud moj nie usłuchał głosu mego: á Izráel nie przestał ná mnie. 13 Przetoż puśćiłem je zá żądzámi e sercá ich / y chodźili zá rádámi swymi. 14 O by mie był lud moj posłuchał / á Izráel drogámi mojimi chodźił: 15 W krotkim czáśie bym był nieprzyjaćioły

a 2 Moj. 23. 17.

b 2 Moj. 14. 10.

c 2 Moj. 17. 17.

d 2 Moj. 20. 1.

e Dźiej. 14. 16.

ich poniżył: á przećiw nieprzyjaćiołom ich/obróćiłbym był rękę swą. 16 Ci ktorzy w nienawiśći máją Pána/choć obłudnie / poddáćby śię im muśieli / y byłby czás f ich áż ná wieki. 17 Y kármiłbym je kłuśiośćią pszenice : á miodem z opoki g násyćiłbym ćię.

f Bár. 3. 13. g 5 Moj. 32. 13.

I. 81.

Psalm. LXXXII.

I. Bog złe Sędźie gromi, rozkazując áby ták ubogiemu, jáko y PAnu spráwiedliwość czynili. II. Pokázuje, że zá ich nieumiejętnośćią Rzeczpospolitá podwrocona bywa. III. Zatym Bogu sámemu, rząd y spráwiedliwość porucza.

1 Psálm Asáfow.

BOg stoji w zgromádzeniu Bożym / á w pośrzod Bogow sądźi y mowi: 2 Dokądże będźiećie niespráwiedliwie sądźić / á osoby niezbożnikow a przyjmowáć ? Selá. 3 Czyńćie spráwiedliwość ubogiemu/ y śirotce : utrapionego y niedostátecznego uspráwiedliwiájćie. 4 Wyrwijćie chudźinę / b y nędznego:á z ręki niepobożney wyrwijćie go. 5 Lecz oni nic nie wiedzą / áni rozumieją : w ćiemnośćiách ustáwicznie chodzą. Záczym śię zachwiáły wszystkie grunty źiemie. 6 Jam rzekł : Bogowieśćie c / á Synámi Nawyższego wy wszyscy jesteśćie. 7 A wszákże jáko y inni ludźie pomrzećie:á jáko jeden z Kśiążąt upádniećie. 8 Powstańże o Boże á sądź źiemię:ábowiem ty dźiedźicznie trzymasz wszystkie narody.

a 5 Moj. 1. 17. 2 Kron 19. 6. b Przyp 24. 11. Ezái. 1. 17. c Jan. 10. 34.

I. 82.

Psalm. LXXXIII.

I. Modli śię o pomoc Bogu. II. Moc wojská Sennácherybowego, zamysły złe, y zbuntowánie śię z Kśiążęty opisuje. III. Prośi, áby je Bog pokarał, y sobie przed wszystkimi chwałę spráwił

1 Pieśń y Psálm Asáfow.

2 OBoże/nie milczże/nie bądź jáko ten co nie słyszy : y nie chciey śię uspokojić / o Boże ! 3 Bo śię oto nieprzyjaćiele twoji burzą : á ći ktorzy ćię w nienawiśći máją/ podnoszą głowę. 4 Przećiwko ludowi twemu wymyślili chytrą rádę : á spikneli śię przećiw tym/ktorych ty ochraniasz. 5 Mowiąc;Podźćie/ á wytráćmy je / niech nie będą narodem : ták / żeby y nie wspominano 6 więcey Imienia Izráelskiego. Abowiem spikneli śię jednomyślnie/y przymierze przećiwko tobie uczynili: 7 Namioty Edomczykow/y Ismáelczykow/Moábczykow/ y Agáreńczykow: 8 Gebálczykow/y Ammonitczykow:y Amálekitczykow: tákże Filistyńczykow z tymi ktorzy mieszkáją w Tyrze: 9 Więc y Assyryjczycy/złączyli śię z nimi / będąc rámieniem Synom Lotowym: Selá. 10 Uczyńże im ták jáko a Mádyáńczykom / jáko b Sysárze/ jáko Jábinowi u potoku Cyson. 11 Ktorzy są wygłádzeni w Endor:stáli śię jáko 12 gnoj ná źiemi. Obchodźże śię z nimi/ y z ich hetmány / jáko z c Orebem/y jáko z Zebą/y jáko z Zebeem y jáko z Sálmánem / ze wszystkimi 13 Kśiążęty ich. Bo rzekli: Pośiądźmy dźiedźicznie przybytki Boże. 14 Boże moj/uczyńże je jáko koło:y jáko źdźbło przed wiátrem. 15 Jáko ogień/ktory lás pali: á jáko płomień 16 ktory zápala gory. Ták ich ty wichrem twojim ścigaj / á burzą twą 17 zátrwoż je. Nápełni twarzy ich pohánbieniem / áby szukáli Imienia 18 twego / PAnie. Niech będą zá wstydzeni/y ustrászeni áż ná wieki : á będąc pohánbieni/niech záginą. 19 A ták/niech poznáją żeś ty / ktorego Imię jest Pán : Tyś sam Nawyższym nád wszystką źiemią.

a Sędź. 7. 13. b Sędź. 4. 15. c Sędź. 7. 15. y 8. 12

Psalm. LXXXIV.

I. Dawid od Absálomá wygnány, do zboru PAńskiego prágnie. II. Szczęśćie tych, co są w społeczności świętych opisuje. III. Prośi, żeby go Bog wysłuchał : y właśćie swojey utwierdźił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi ná Gytthith Synom Korego Psálm.

2 O Jáko są miłe przybytkie twoje/PAnie Zástępow. 3 Żąda y bárzo teskni duszá mojá / do śieni PAńskich : serce moje y ćiáło moje pochutniwa sobie do Bogá żywego. 4 Oto y wrobl ználazł sobie domek/ y jáskołká gniazdo swoje / gdźie pokłada ptászętá swe : V ołtarzow twojich PAnie Zastępow / Krolu

I. 83.

5 moj y Boże moj. ♣ Błogosłáwieni/ ktorzy mießkáją w domu twojim: będą cię ná wieki chwalić: Selá. ♣ 6 Błogosłáwiony człowiek / ktory ma siłę swoję w tobie: y w ktorych sercu są drogi twoje. ♣ 7 Ktorzy idąc przez dolinę morwow / zá źrzodło go sobie pokładáją: y deßcz pożegnánia przychodźi *ná nie.* ♣ 8 Y idą huf zá hufem / á ukázują się przed Bogiem ná Syonie.

9 O PAnie Boże Zastępow / wysłuchaj modlitwę moję: przyjmi w uszy twe / o Boże Jákobow: Selá. ♣ 10 O Boże tarczo nászá obacz/ a wejrzy ná oblicze pomázáńcá twego. ♣ 11 Abowiem lepszy jest dźień w śieniách twojich/ niż *gdźie indźie* tyśiąc: obrałem sobie rácżey w progu śiedźieć w domu Bogá swego / niżeli mießkáć w przybytkách niezbożnikow.

12 A Bowiem PAn Bog *jest* słońcem y tarczą / *też* łáski y chwały PAn udźiela: y nie odmawia co jest dobrego tym / ktorzy chodzą w niewinnośći. ♣ 13 PAnie Zastępow / błogosłáwiony a człowiek / ktory ma nádźieję w tobie.

a Psalm 2. 12. y 34. 9. Luk. 22. 35.

Psalm. LXXXV.

I. 84.

I. Wierni w prześládowániu Antyochowym, przypominájąc dawną łáskę PAńską, o pohámowánie gniewu Bogá proszą. II. Cieszą się, iż on ludowi swemu dogodźi naprzod doczesnymi potrzebámi: á potym y duchownymi, w zesłániu ná świát Syná swego.

1 Przednieyszemu śpiewakowi Synom Korego/ Psálm.

2 Łáskęś PAnie *niekiedy* pokázował źiemi twojey: przywróćiłeś záśię z niewoli Jákobá. ♣ 3 Odpuśćiłeś niepráwość ludu twojego: pokryłeś wszelki grzech ich: Selá. ♣ 4 Uśmierzyłeś wszystek gniew twoj: odwróćiłeś od zápálczywośći popędliwość twoję. ♣ 5 Przywróć nas o Boże zbáwienia nászego / á uczyń wstręt gniewowi swemu przećiwko nam! ♣ 6 Izali ná wieki gniewáć się będźiesz ná nas? á rozćiągniesz gniew twoj od rodzáju do rodzáju? ♣ 7 Izali ty obróćiwszy się nie ożywisz nas? ták / áby się lud twoj rozrádował w tobie. ♣ 8 PAnie okaż nam miłośierdźie twoje: á daj nam zbáwienie swoje. ♣ 9 *Ale* posłucham co rzecze Bog / on PAN *mocny*: záiste mowi pokoj do ludu swego / y do świętych swojich: byle się jedno záś do głupstwá nie wracáli. ♣ 10 Zájisteć bliskie jest zbáwienie jego tym / ktorzy się go boją / á przebywáć będźie chwałá *jego* w źiemi nászey. ♣ 11 Miłośierdźie y prawda potkáją się z sobą: spráwiedliwość y pokoj pocáłują się. ♣ 12 Prawdá z źiemie wyrośćie: á spráwiedliwość z niebá wyjrzy. ♣ 13 Da też PAn *doczesne* dobrá: á źiemiá a nászá wyda owoc swoj. ♣ 14 Spráwi/ że spráwiedliwość przed twarzą jego pojdźie / gdy postáwi ná drodze nogi swoje.

a Joel. 2. 19. 22.

Psalm. LXXXVI.

I. 85.

I. Prorok wybáwienia z ćiesznośći żądájąc, utrapienie swoje, Bożą dobrotliwość, y nieprzyjáćioł swych srogość opisuje. II. prośi áby go Duchem; y bojáźnią swoją, rządźił y modlitwy jego wysłuchawał.

1 Modlitwá Dawidowá.

NAkłoń Pánie uchá twego/ á wysłuchaj mię: bomći nędzny y ubogi. ♣ 2 Strzeżże duszę mojey / bom jest ten a ktorego ty miłujesz: záchowaj sługę twego Boże moj / ktory ma nádźieję w tobie. ♣ 3 Zmiłuj się nádemną PAnie/ ábowiem do ćiebie ná káżdy dźień wołam. ♣ 4 Rozwesel duszę sługi twego: bo do ćiebie / o Pánie/ duszę swą podnoszę! ♣ 5 Boś ty PAnie dobry b y litośćiwy: y wielce miłośierny wszystkim/ ktorzy ćię wzywáją. ♣ 6 Wysłuchajże PAnie modlitwę moję: á posłuchaj pilnie głosu prozby mojey. ♣ 7 Wzywam ćię w dźień ućisku mego: bo mię *ty* wysłuchasz. ♣ 8 Niemász żadnego c podobnego tobie miedzy Bogámi o PAnie: y niemász tákowych spraw/ jáko są twoje. ♣ 9 Wszyscy narodowie ktoreś *ty* stworzył / przychodząc kłániáć się będą przed obliczem twojim PAnie: y wielbić będą Imię twoje. 10 ♣ Boś ty jest wielki/ á czynisz cudá: 11 tyś sam jest Bogiem. ♣ Naucz mię d PAnie drogi twojey / ábym chodźił w prawdźie twojey: á ustá-

a H. Swięty A. miłośierny.

b Joel. 2. 13. Jon. 4. 2.

c 5 Moj. 3. 24.

d Psalm 25. 4. y 27. 11 y 119. 33

now serce moje w bojáźni imienia
12 twego. ✣ A będę ćię chwalił PAnie
Boże moj/ ze wszystkiego sercá mego:
y będę wielbił Jmię twoje ná wieki.
13 ✣ Poniewaź miłośierdźie twoje
wielkie jest nádemną: á tyś wyrwał
14 duszę moję z dołu głębokiego. ✣ O
Boże / powstáli hárdźi przećiwko
mnie/á rotá okrutnikow szukáłá du=
szę mojey / ći ktorzy ćię przed oczy=
15 má nie máją. ✣ Ale ty PAnie Boże
miłośierny e y litośćiwy/ y nie ry=
chły ku gniewu / y wielce miłośier=
16 ny/y prawdźiwy: ✣ Wejrzy ná mię
á zmiłuj śię nádemną : dajże moc
twoję słudze twemu / á záchowaj
17 Syná służebnice twojey. ✣ Okaż
mi znák dobroći twojey: áby to wi=
dząc ći/ ktorzy mię máją w niena=
wiśći / záwstydzeni byli / żeś mię ty
Pánie porátował/y poćieszyłeś mię.

e 2 Moj. 34. 6. 4 Moj. 14.18. Psalm 103.8. y 145.8

Psalm. LXXXVII.

I. 86.

Lud Boży po náwroceniu z Bábilonu, wysławia kośćioł y miásto Ieruzalemskie, iż je Bog umiłował nád inne: A do niego pogáńskie narody, przez PAná Chrystusá powołáć postánowił.

1 Synom Korego Psálm y pieśń.
FUndáment jego jest ná gorách
2 świętych. ✣ Umiłował PAn
bramy Syońskie / nád wszystkie
3 przybytki Jákobowe. ✣ Sławne o
tobie rzeczy powiádáją/o miásto Bo=
4 że: Selá. ✣ Wspomnię ná Egipt/ y
ná Bábilon przed swymi znájomy=
mi/oto y Filistyńczycy/y Tyryjczycy
y Murzynowie rzeką, że śię tu káżdy
5 z nich urodźił. ✣ Tákże y o Syonie
mowić będą : Ten y ow urodźił śię
w nim: á sam Nawyższy ugruntuje
6 go. ✣ PAN policzy narody / gdy
je popisowáć będźie / mowiąc : Ten
7 śię tu urodźił: Selá. ✣ Przetoż o to=
bie śpiewáć będą z plasániem wszy=
stkie a źiły żywotá mego.

a H. Zrzo=dłá moje.

Psalm. LXXXVIII.

I. 87.

I. Podawa sposob, jáko śię ma człowiek Bogu modlić w nieszcżęśćiu swym. II. Uskarza śię, że go Bog odrzućił, utrapienie swoje wyliczájąc.

1 Pieśń á Psálm Synow Korego :
przedniejszemu śpiewakowi ná
Máchálát ku śpiewániu/ná=
uczájący/złożony od Hemá=
ná a Ezráhitczyká.
2 PAnie Boże zbáwienia mego/ we
dnie y nocy wołam do ciebie. ✣
3 Niech przyjdźie przed oblicze twoje
modlitwá mojá: nákłoń uchá twego
4 do wołánia me° ✣ Bo násycona jest
utrapienia duszá mojá: á żywot moj
5 przybliżył śię áż do grobu. ✣ Poczy=
tano mię między te/ ktorzy zstępują
do dołu : byłem jáko człowiek bez
6 wszelákiey mocy. ✣ Policzony jestem
między umárłymi : jestem jáko po=
bići/ leżący w grobie/ ná ktore wię=
cey nie pámiętasz / ktorzy są od ręki
7 twojey wytráceni. ✣ Zpuśćiłeś mię
w doł nagłębszy/do naćiemniejsze° y
8 nagłębszego miejscá. ✣ Doległá mię
zápálczywość twojá : á wszystkimi
náwáłnośćiámi twymi przytłoczy=
9 łeś mię : Selá. ✣ Dálekoś oddalił
znájome moje odemnie / ktorymeś
mię bárzo obrzydźił : á tákem zá=
10 wárty/ że mi nie lza wynijść. ✣ Oko
moje zemdláło od utrapienia mego :
wzywam ćię PAnie ná káżdy dźień/
wyćiągájąc do ćiebie ręce moje. ✣
11 Izali przed umárłymi cudá czynić
będźiesz? izali b umárli powstáną/ á=
12 by ćię wysławiáli? Selá. ✣ Izali
opowiádáne będźie w grobie miło=
śierdźie twoje? á prawdá twojá w
13 zginieniu? ✣ Izali poznáją w ćie=
mnośćiách cudá twoje/á spráwiedli=
wość twoję w źiemi zápámiętánia?
14 ✣ Lecz ja PAnie do ćiebie wołám: á
z poránku uprzedza ćię modlitwá
15 mojá. ✣ Przeczże o PAnie odrzucasz
duszę moję? á zákrywasz oblicze twoje
16 przedemną? ✣ Jamći utrapiony/y
práwie już umierájący od c gwałtu:
ponoszę strachy twoje / y trwożę so=
17 bą. ✣ Powstał przećiwko mnie sro=
gi gniew twoj : á strachy twoje wy=
18 tráciły mię. ✣ Ogarniáją mię jáko
wodá / przez cáły dźień : obtaczáją
19 mię gromádno ✣ Oddaliłeś odemnie
przyjaćielá y towárzyszá : á znájo=
mym mojim jestem jáko w ćiemnośći

2 1 Krol. 4. 31. 1 Kron 25. 5.

b Psalm. 6. 6.

c H. od młodośći.

Psalm LXXXIX.

I. 88.

I. Prorok wielbi dobroć y prawdę Bożą, ná wszystkich rzeczách stworzonych, ále nabárźiey Kośćiołowi Bożemu oświadczoną. II. Przypomina zacne obietnice, od PAná Dawi-

4 lowi y potomstwu jego duchownemu, uczynione. III. O ziśćzenie ich prosząc, PAná chwali.

1 Náuczájący złożony od Etáná a Ezráhity zgtá.

2 Miłośierdźiach PAńskich ná wieki śpiewáć będę: od narodu do narodu opowiádáć będę ustý swymi prawdę twoję. 3 Rzekłem bowiem: Miłośierdźie ná wieki budowáne będźie: ná niebieśiech utwirdźiłeś prawdę twoję / o ktorey's rzekł; 4 Postánowiłem b przymierze z wybránym mojim: przyśiągłem 5 Dawidowi słudze swemu: Że áż ná wieki utwirdzę naśienie twoje: á zbuduję od narodu do narodu stolice twoje: Selá. 6 Przetoż PAnie wysławiáją niebiosá cud twoj: y prawdę twoję w zgromádzeniu świętych. 7 Abowiem/ ktoż ná niebie c przyrownány może być PANU? kto podobien jest PAnu miedzy Synámi mocárzow 8 Y w zgromádzeniu świętych/ bárzo jest Bog strászliwy/ á stráśny náde wszystkie/ ktorzy są około niego. 9 PAnie/ Boże zastępow/ ktoż jest jáko ty PAn mocny? bo prawdá twojá jest okołociebie. 10 Ty pánujesz nád nádętośćią morská: gdy śię podnoszą nawáłnośći d jego / ty je zkracasz. 11 Tyś potárł Egipt jáko zránionego: mocą rámieniá twego rozproszyłeś nieprzyjaćioły twoje. 12 Twojeć są niebiosá/ twojá też y źiemiá: okrąg świátá y pełność jego tyś e ugruntowáł 13 Tyś stworzył Połnocy y południe: Tábor y Hermon śpiewáją o Imieniu twojim. 14 Rámię twoje mocne jest: można jest ręká twojá/ á wywyższona jest práwicá twojá. 15 Spráwiedliwość y sąd / są gruntem stolice twojey: miłośierdźie y prawdá/ uprzedzáją oblicze twoje. 16 Błogosłáwiony lud / ktory zna dźwięk twoj. PAnie w świátłośći oblicza twego chodźić będą. 17 W Imieniu twojim weselić śię będą káżdego dniá: á w spráwiedliwośći 18 twojey wywyższáć śię będą. Boś ty jest chwałą mocy ich: á zá wolą 19 twoją wywyższy śię rog nász. Bo od PAná/ jest tarcza nászá: á od Swiętego Izráelskiego/ Krol nász.

20 W On czás/ mowiąc w widzeniu do Swiętego twego/ rzekłeś: Położyłem rátunek w ręku mocárzá; wywyższyłem wybránego z ludu. 21 Ználazłem Dawidá f sługę mego: olejkiem g świętym mojim 22 pomázałem go. Przetoż ręká mojá będźie stałá przy nim: rámię moje 23 pośili go. Nie uciśnie go nieprzyjaćiel: á syn nieprawośći nie utrapi 24 go. Bo potrę przed twarzą jego przećiwniki jego: á te ktorzy go 25 máją w nienawiśći/ poráżę. Nád to/ prawdá mojá y miłośierdźie moje z nim będźie: á w Imieniu mojim wywyższony będźie rog jego. 26 Y położę ná morzu rękę jego: y ná 27 rzekách práwicę jego. On wołájąc rzecze: Tyś Ojćiec moj/ Bog moj/ y 28 skáłá zbáwienia mego. Ja go też zá pierworodnego wystáwię / y zá 29 wyższego nád Krolmi źiemie. Ná wieki mu záchowam miłośierdźie moje: á przymierze moje stałe będźie 30 przy nim. Y uczynię/ że ná wieki będźie trwáłe naśienie jego: á stolicá jego jáko dni niebios.

31 A Le, jeśliby Synowie jego opuśćili zakon moj / á w sądźiech 32 mojich nie chodźili: Jeśliby ustáwy moje zplugáwili/ á przykazań 33 mojich nie przestrzegáli: Tedy náwiedzę h rozgą przestępstwo ich; á 34 karániem nieprawość ich. Ale miłośierdźia swego nie odejmę od niego: áni zkłamam przećiw prawdźie 35 mojey. Nie zplugáwię przymierza mego: á tego co wyszło z ust mo- 36 jich/ nie odmienię. Razem przyśiągł przez świętobliwość moję / że 37 nie zkłamam Dawidowi: A, że naśienie jego zostánie i ná wieki: á stolicá jego jáko słońce przede mną: 38 Jáko mieśiąc/ będźie utwirdzone ná wieki / y jáko świádkowie k ná niebie godnowierni: Selá.

39 A Leś go ty odrzucił y wzgárdźił: rozgniewałeś śię na pomázáńcá twego. 40 Zrzuciłeś przymierze z sługą twojim: ztráciłeś ná źiemię 41 koronę jego. Roztárgałeś wszystkie płoty jego: y bászty jego rozwálił. 42 Szárpáją go wszyscy, ktorzy drogą mimo idą: pośmiewiskiem 43 jest y sąśiádom swojim. Wywyższyłeś

Marginalia: a 3 Krol. 4. 31. 1 Kron. 15. 17. — b 2 Sám. 7. 11. Psalm 110. 4. y 132. 11. — c Psalm 86. 8. — d Psalm 107. 29. Mátt. 8. 26. — e 1 Moj. 1. 1. Psalm 24. 1. y 50. 12. — f Dźiej. 13. 22. — g 1 Sám. 16. 13. — h 2 Sám. 7. 14. — i 2 Sám. 7. 16. Luk. 1. 33. Jan. 12. 34. — k 1 Moj. 9. 13. 14.

źyłeś práwice przećiwnikow jego/ uweseliłeś wszystkie nieprzyjaćioły jego. 44 Y ostrze mieczá jego stępiłeś: á nie rátowałeś go w bitwie. 45 Zniosłeś ochędostwo jego: á stolicę 46 jego uderzyłeś o ziemię. Vkróciłeś dni młodośći jego: á przyodziałeś go háńbą: Selá.

47 Dokądże PAnie? ná wieki ź śię kryć będźiesz? tákże będźie jáko ogień pałáć zápálczywość twojá? 48 Wspomnijże ná mię/ jáko krotki jest wiek *moj*: Azaś prozno stworzył wszystkie Syny ludzkie? 49 Ktoż z ludźi ták żyć może áby nie oglądał śmierći? *ktoż* wyrwie duszę swą z mocy grobu? Selá. 50 Gdźież są litośći twoje dáwne o PAnie/ *ktoreś* przyśiągł Dawidowi m w prawdźie swey. 51 Wspomni PAnie ná zelżywość sług twojich: á jákom ponośił *wzgárdę* w zánádrzu swym/ od wszytkich narodow możnych. 52 PAnie jáko urągáli nieprzyjaćiele twoji: jáko urągáli śćieszkam pomázáńcá twego. 53 *Niech będźie* błogosłáwiony PAN áż ná wieki/ Amen/ Amen.

l Psalm 79. 5.

m 2 Sám 7. 15.

I. 89.

Psalm XC.

I. Mojżesz, lud Boży uważániem łáski, y przytomnośći Bożey ćieszy. II. Opisuje żywotá ludzkiego śmiertelność: przyczynę tego, gniew Boży zá grzechy. III. Vskarża śię, że máło ludźi swoje kondycyą uważáją. IV. Prośi Bogá, áby lud swoj rządźił, y spráwom jego błogosłáwił.

1 Modlitwá Mojżeszá mężá Bożego.

PAnie/ tyś bywał ućieczką nászą/ od narodu do narodu. 2 Pierwey niżli gory nástały/ y niżliś utwierdźił ziemię y okrąg świátá: oto záraz od wieku áż ná wieki tyś *jest* Bogiem. 3 Y znowu człowieká w proch obracasz/ á mowisz/ Náwroććie śię Synowie ludzcy. 4 Abowiem tyśiąc a lat przed oczymá twymi/ *są* jáko dźień wczorájszy ktory przeminął/ y jáko straż nocna. 5 Powodźią porywasz je: *są jáko* sen: jáko b tráwá/ ktora z poránku rośćie. 6 Z poránku kwitnie y rośćie: *ále* w wieczor bywa pokoszona/ y usycha. 7 Abowiem od gniewu twego/ giniemy: á popędliwośćią twoją jesteśmy przestrászeni. 8 Położyłeś nieprawośći násze przed sobą: tájne c *występki* násze przed jásnośćią oblicza twego. 9 Z kąd wszystkie dni násze nagle przemijáją dla gniewu twego: jáko słowá niszczeją d látá násze. 10 Dni e wieku nászego jest lat śiedmdźieśiąt: á jesli kto duższy/ lat ośmdźieśiąt: á to/ co nalepszego w nich *tylko* kłopot y nędzá: á gdy to pominie/ tedy prętko odlátujemy. 11 Ale ktoż zna srogość gniewu twego? ábo *kto* bojąc śię ćiebie/ *zna* zápálczywość twoje? 12 Nauczże *nas* obliczáć dni nászych/ ábyśmy przywiedli serce do mądrośći. 13 Náwroćże śię PAnie! dokądże *odwlaczasz*! zlitujże śię nád sługámi twymi. 14 Násyćże nas z poránku miłośierdźiem twojim: ták/ ábyśmy wesoło śpiewáć y rádowáć śię mogli/ po wszystkie dni násze. 15 Rozweselże nas/ według dni ktorycheś nas utrapił: według lat ktorycheśmy doználi złego. 16 Niech będźie znáczna przy sługách twojich spráwá twojá: á chwałá twojá przy Synách ich. 17 Niech będźie e przyjemność PAná Bogá nászego przy nas: á spráwę rąk nászych utwierdź miedzy námi: spráwę rąk nászych utwierdź PANIE.

a Syrác. 18. 8. 2 Piotr 3. 8.

b Ezái. 40. 6. 7.

c Psalm 19. 4. 11. 12. Zyd. 4. 13.

d I. Kończymy

e Syrách 18. 8.

f I. Jásność.

Psalm XCI.

I. Wszystkich ktorzy w Bogu ufáją, Prorok ćieszy, iż ich Bog złego uchowa, y Anjelską straż pośle. II Vpewnia, że PAn tych, co go miłują, wyzwoleniem y sławą, modlitew wysłuchániem, y żywotá przedłużeniem ućieszy.

1 Ten ktory mieszka w ochronie Nawyższego/ y w ćieniu Wszechmocnego przebywáć będźie: 2 Rzecze PAnu; Nádźieją moją/ y zamek moj/ Bog moj/ w nim nádźieję mieć będę. 3 Onći zájiste wybáwi ćię z śidłá łowczego: *y* z powietrza nájádowitszego. 4 Pierzem swym okryje ćię/ á pod skrzydłámi jego bezpiecznym będźiesz: prawdá jego tarczą y puklerzem. 5 Nie ulękniesz śię strachu nocnego/ áni strza-

I. 90.

6 ky latájącey we dnie: ✠ Ani zárázy morowey/ *ktora* przechodźi w ćiemnośći; áni powietrza morowego/ 7 *ktore* zátraca w południe. ✠ Pádnie po boku twym tyśiąc/ á dźieśięć tyśięcy po práwey stronie twojey: *ále* 8 śię do ćiebie nie przybliży. ✠ Tylko *to* oczymá twymi obaczysz: á nadgrodę niepobożnych oglądasz. 9 ✠ Ponieważeś ty PAná/ ktory jest nádźieją moją/ y Nawyższego/ zá przybytek swoj położył: 10 ✠ Nie potka ćię nic złego/ áni *jáka* plagá przybliży 11 śię do namiotu twego. ✠ Abowiem Anjołom a swojim przykazał o tobie/ áby ćię strzegli ná wszystkich 12 drogách twojich. ✠ Ná rękách nośić ćię będą: byś snádź nie obráźił o kámień nogi twojey: 13 ✠ Po Lwie/ y po Bázyliszku deptáć będźiesz: lwie y 14 smoká podepczesz. ✠ Iż śię we mnie *mowi PAn* rozkochał/ wyrwę go: y wywyższę go/ przeto/ iż poznał Imie moje. 15 ✠ Będźie mię wzywał/ á wysłucham go: ja z nim będę w utrapieniu: wyrwę go y uwielbię 16 go. ✠ Długośćią dni násycę go/ y okażę mu zbáwienie moje.

a *Psalm* 71. 3. *Mátt.* 4. 6. *Luk.* 4. 10.

I. 91.

Psalm XCII.

I. Vpomina do wysławiánia PAná dla dźiwnego rządu, y niedośćigłych spraw jego. II. Otuchę czyni, że spráwiedliwy zákwitnie, y PAná chwalić będźie.

1 Psálm á pieśń ná dźień Sobotni.

2 DObra rzecz jest wysławiáć PAná/ á śpiewáć Imieniowi twemu/ o Nawyższy! 3 ✠ Opowiádáć z poránku miłośierdźie twoje: y prawdę twoję ná káżdą noc. 4 ✠ Ná instrumenćie o dźieśiąći stronách/ ná lutni/ y ná hárfie/ z śpiewániem. 5 ✠ Abowiemeś mię rozweselił PAnie spráwámi twymi: o sprawách rąk twojich śpiewáć będę. 6 ✠ O jáko wielmożne są spráwy twoje PAnie! bárzo głębokie są myśli twoje. 7 ✠ Człowiek bydlęcy nie zna: á głupi 8 nie zrozumiewa tego. ✠ Iż wyrastáją niezbożnicy jáko źiele: á kwitną wszyscy/ ktorzy czynią niepráwość/ áby byli wykorzenieni áż ná 9 wieki. ✠ Ale ty o Nawyższy/ jesteś 10 PAnem ná wieki. ✠ Abowiem/ oto nieprzyjaciele twoji PAnie: Abowiem oto nieprzyjaćiele twoji zginą: rozproszeni będą wszyscy/ ktorzy 11 czynią niepráwość. ✠ Ale rog moj wywyższysz jáko a jednorożcow: pokropiony będę olejkiem świeżym. 12 ✠ Y ujrzy oko moje *nieszczęśćie* tych/ co ná mię czyháją; o złośnikách/ ktorzy powstawáją przećiwko mnie/ 13 usłyszą uszy moje. ✠ Spráwiedliwy/ jáko b Pálmá zákwitnie: jáko Cedr 14 ná Libánie rozmnoży śię. ✠ Wszczepieni w domu PAńskim/ w śieniách 15 Bogá nászego zákwitną. ✠ Náwet y w szedźiwośći przyniosą owoc/ 16 czerstwymi y źielonymi będą. ✠ Aby to opowiádano/ że uprzejmym jest PAn/ skáłą moją: á/ że w nim niemász żadney niepráwośći.

a 4 *Moj* 23.22.

b *Psalm* 1. 3.

I. 92.

Psalm XCIII.

Proroctwo o krolestwie PAná Chrystusowym, w ktorym wielbi Bogá: iż swojich od nájázdow nieprzyjaćielskich broni.

1 PAn a kroluje/ oblekł śię w dostojność: oblekł śię PAN w możność/ y przepásał śię: utwirdźił też okrąg świátá/ áby śię nie 2 poruszył. ✠ Utwirdzona jest stolicá twojá przed *wszystkimi* czásy: tyś jest 3 od wiecznośći. ✠ Podniosły rzeki o PAnie/ podniosły rzeki szum b swoj: podniosły rzeki náwáłnośći swoje. 4 ✠ Nád szum wielkich wod/ nád mocne wáły morskie/ mocnieyszy jest PAn ná wysokośći. 5 ✠ Swiádectwá twoje są bárzo c pewne: świętobliwość PAnie/ jest domu twego ozdobą ná wieczne dni.

a *Psalm* 96.10. y 97.1. y 99.1.

b *H. Głoś.*

c *Psalm* 119. 86. 128. 138. 140. 141. 151. 152. 160.

I. 93.

Psalm XCIV.

I. Dawid woła Bogá ná pomstę przećiwko złym, mowy y spráwy ich opisując. II. Vpomina, żeby nie szaleli, gdyż Bog wszystko widźi, słyszy, zrozumiewa: á dobrych, ácz je czásemku ich dobremu karze, nie opuszcza.

1 BOże a pomsty! PAnie Boże 2 pomsty! rozjáśni śię. ✠ Podnieś śię o Sędźio *wszystkiey* źiemie/ á daj 3 zapłátę pysznym. ✠ Dokądże niepobożni PAnie/ dokądże niepobożni/ 4 rádowáć śię będą? ✠ Długoż *będą* świegotáć/ y hárdźie mowić/ chlubiąc śię wszyscy/ ktorzy czynią nie-

a 5 *Moj* 32.35. *Rzym* 12.19.

5 práwość? ✣ Lud twój PAnie trzeć/ á 6 dziedźictwo twoje trapić? ✣ Wdowy y przychodnie mordowáć? á śirotki 7 zábijáć? Mowiąc; ✣ Nie widźi tego PAn: áni tego rozumie Bog b Jákobow?

8 ZRozumiyćieß/ o wy bydlecy/ miedzy ludźmi: á wy ßaleni kiedyż 9 zrozumiećie? ✣ Izali ten ktory ßczepił c ucho/ nie słyßy? y ktory ukßtałtowáł oko/ izali nie widźi? ✣ Izali 10 ten ktory ćwiczy narody/ nie będźie karał? ktory uczy człowieká umiejętnośći. ✣ PAn zna myśli ludzkie/ 11 iż są d ßczera márnośćia.

12 BŁogosłáwiony jest mąż ktorego ty ćwyczyß PAnie: á zakonu 13 twego uczyß go. ✣ Abyś mu spráwił pokoj od złych dni/ áżby był wykopány doł niezbożnikowi. ✣ Abowiem 14 nie opuśći PAn ludu swego: á dźiedźictwá swego nie zániecha. ✣ Ale 15 áż ku spráwiedliwośći obroći śię sąd: á zá nim wßyscy sercá uprzyjmego. ✣ Ktożby śię był zástáwił 16 zá mną przećiwko złośnikom? ktoby śię był ujął o mię przećiwko tym 17 ktorzy czynią nieprawość? ✣ Bo mi był PAn nie przybył ná pomoc/ máłoby byłá nie mießkáłá dußá mojá 18 e w milczeniu f. ✣ Jużem był rzekł; záchwiała śię nogá mojá: dla miłośierdźie twoje o PAnie zátrzymáło mię. ✣ W wielkośći utrapienia 19 g mego/ we wnętrznośćiách mojich/ poćiechy twoje rozweselały dußę moję. ✣ Izali z tobą towárzyßy stolicá nieprawośći tych, ktorzy stánowią krzywdę miásto práwá? ✣ Ktorzy śię zbieráją przećiwko dußy 20 spráwiedliwego/ á krew niewinną 21 potępiáją? ✣ Ale PAn jest twirdzą 22 moją: á Bog moj skáłą dufnośći mojey. ✣ Onći obroći ná nie niepráwość ich/ á dla złośći ich wytráći 23 je: wytráći je PAn Bog náß.

b Psalm 10. 11. y 59. 8.
c 2 Moj. 4. 11.
d 1 Kor. 3. 20.
e Psalm 119. 71. Przyp. 3. 12.
f T. w grobie.
g Psalm 115. 17.
h H. Myśli mych.

I. 94.

PSALM XCV.

I. Dawid Izráelczyki upomina, áby PAná z wielmożnośći, z rządu wßystkich rzeczy, y z łáskáwego do śiebie wezwánia wielbili. II. Od nieposłußeństwá, y uporu je odwodźi.

1 PÓdźćież śpiewajmy Pánu: wykrzykajmy skále zbáwienia ná2 ßego. ✣ Uprzedźmy oblicże jego z chwałą: Psálmy mu śpiewajmy. ✣ 3 Abowiem PAn *jest* Bog wielki: y 4 Krol wielki náde wßystkie Bogi. ✣ W jegoż rękách *są* głębokośći źiemie: 5 y wierzchy gor/ jego *są*. ✣ Jegoż jest morze/ bo je on uczynił: y źiemiá ktorą ręce jego ukßtałtowáły. ✣ 6 Pódźćie/ kłániajmy śię/ á upadajmy przed nim: klękajmy przed PAnem Stworzyćielem náßym.

7 OŃci jest zájiste Bog náß/ á myśmy lud pástwiská jego/ y owce rąk jego: Dźiś/ jesli b głos jego usłyßyćie: ✣ Nie zátwardzajćież sercá 8 swego/ jáko w Merybá/ á jáko czásu 9 kußenia ná puſczy. ✣ Kiedy mię kuśili Ojcowie wáßy: doświádczyli mię/ y widźieli spráwy moje. ✣ 10 Przez czterdźieśći b lat miáłem spor z *tym* narodem/ y rzekłem: Lud ten błądźi sercem/ á niepoználi drog 11 mojich: ✣ Ktorymem przyśiągł c w popędliwośći mojey/ że nie wnidą do odpoczynienia mego.

a Psalm 100. 3.
b Zyd. 3. 7. y 4. 7.
c 2 Moj. 17. 7. 4 Moj. 14. 34.
d 4 Moj. 14. 23. Zyd. 3. 17. y 4. 3.

I. 95.

PSALM XCVI.

Wßystkich wiernych z żydow y z pogan, do ustáwiczney Chrystusá PAná chwały upomina, dla tego, iż on jest Bogiem prawdźiwym y jest postánowiony Sędźią wßystkiego świátá.

1 SPiewajćie a PAnu pieśń nową: śpiewajćie PAnu wßystká źiemio. ✣ Spiewajćież PAnu: do2 brorzeczćie Jmieniowi jego: opowiádajćie ode dniá do dniá zbáwienie jego. ✣ Opowiádajćie miedzy 3 narody chwałę jego: miedzy wßystkimi ludźmi cudá jego. ✣ Abowiem 4 wielki b PAn y wßelkiey chwały godny/ y stráßliwy jest nád wßystkie 5 Bogi. ✣ Wßyscy bowiem Bogowie narodow/ *są* báłwáni: ále PAn niebiosá uczynił. ✣ Zacność y ochędostwo przed oblicżem jego: moc y 6 piękność w świątnicy jego. ✣ Oddajćie c PAnu pokolenia narodow/ 7 oddajćie Pánu chwałę y moc. ✣ Oddajćie PAnu chwałę imienia jego: 8 przynieśćie dáry/ á wnidźćie do śieni jego. ✣ Kłániajćie śię PAnu w ozdobie świętobliwośći: niech śię 9 lęka oblicza jego wßystká źiemiá. ✣ 10 Powiádajćie miedzy Pogány; PAn

a 1 Kron 16. 3.
b Syrác. 43. 31.
c Psalm 29. 1. 2. 3.

d kroluje: á że y krąg świátá utwirdzony będźie/ ták áby śię nie poruszył: á iż będźie sądźił ludźie w spráwiedliwośći. 11 ✣ Niech śię wesela niebiosá: á niech plasa źiemiá: niech záßumi morze/ y co w nim jest. 12 ✣ Niech plasáją polá/ y wßystko co jest ná nich: tedy niech wykrzykáją 13 wßystkie drzewá leśne/ ✣ Przed oblicżem PAńskim/ bo idźie: Idźie zájiste/ áby sądźił e źiemię. Będźie sądźił okrąg świátá w spráwiedliwośći/ á narody w prawdźie swojey.

d Psalm 9. 3. 1. y 97. 1. y 99. 1.
e Psalm 98. 9. Ezá. 3 13. 14.

I. 96.

Psalm XCVII.

I. Szerokość, y sławę krolestwá Mesyaszowego opisuje, ściosnując do niego chwałę onę, w ktorey Bog Zakon podawał. II. Náucza, że on miał báłwochwálstwo zháńbić, kośćioł swoj weselem nápełnić, y dusze wiernych z rąk nieprzyjaćielskich wydrzeć.

1 PAn a kroluje/ wyskákuj źiemio/ á wesel śię mnostwo wyśep. 2 ✣ Obłok y ćiemność około niego: spráwiedliwość y sąd są gruntem stolice jego. 3 ✣ Ogień przed oblicżem jego idźie/ á zápala w okoł nieprzyjaćioły jego. 4 ✣ Błyskáwice jego oświecáją okrąg świátá: co widząc 5 źiemiá zádrżáłá. ✣ Gory/ jáko wosk rozpływáją śię przed oblicżem Páńskim/ przed oblicżem PAná wßystkiey źiemie. 6 ✣ Niebiosá opowiádáją b spráwiedliwość jego: á wßyscy narodowie oglądáją chwałę jego. ✣ 7 ✣ Niechże będą c záwstydzeni wßyscy ktorzy służą obrázom/ ktorzy śię chlubią w báłwánách: d kłániajćież 8 mu śię wßyscy Bogowie. ✣ To usłyßawßy Syon/ rozweseli śię: á rádowáć śię będą corki Judskie/ dla 9 sądow twojich/ PAnie. ✣ Abowiemeś ty PAn nawyższy ná wßystkiey źiemi: á bárzoś wywyższony nád wßystkie Bogi.

10 WY ktorzy miłujećie d PAná/ miejćie złe w nienáwiśći: on strzeże świętych swojich/ á z ręki niepobożnych 11 wyrywa je. ✣ Swiátłość náśiano spráwiedliwemu á rádość tym/ ktorzy są uprzejmego sercá.

12 WEselćie śię spráwiedliwi w PAnu: á wysławiajćie pámiątkę Swiętobliwośći jego.

a Psalm 93. 1. y 96. 10
b Psalm 12, 1.
c 2 Moj. 20. 4. 3 Moj. 26. 1. 5 Moj. 5. 8.
d Zyd. 1. 6.
d Amos 5. 15. Rzym 12. 9.

Psalm XCVIII.

I. Tryumf PAná Jezusá sławić każe: ktory mocą własną swoją sobie y swym zbáwienie spráwił, y Ewángelią narodom objáwił. II. Vpomina żeby mu świát chwałę oddał.

Psálm.

1 SPiewajćie PAnu pieśń a nową/ bo dźiwne rzeczy ucżynił: dopomogłá mu práwicá jego/ y rámię 2 b świętobliwośći jego. ✣ Objáwił PAn c zbáwienie swoje: przed ocżymá pogánow oznájmił spráwiedliwość swoję. 3 ✣ Wspomniał ná miłośierdźie swoje/ y ná prawdę swoję/ przećiw domowi Izráelskiemu: oglądáły wßystkie gránice źiemię zbáwienie Bogá náßego.

4 SPiewajże PAnu wßystká źiemio: wykrzykajćie/ á weselćie 5 śię/ y śpiewajćie. ✣ Grajćie PAnu ná hárfie: ná hárfie/ głosem przy- 6 śpiewując. ✣ Ná trąbách/ y ná kornetách krzykliwych/ głos wydawáj- 7 ćie przed Krolem y PAnem. ✣ Niech záßumi morze/ y co w nim jest: okrąg świátá/ y mießkájący ná nim. 8 ✣ Rzeki niech klászcą rękomá: gory wespoł niech śię rozrádują/ ✣ 9 Przed PAnem: bo idźie sądźić d źiemię. On będźie sądźił okrąg świátá w spráwiedliwośći/ y narody w prawośći.

I. 97.

a Psalm 33. 3.
b Ezái. 63. 5.
c Ezái. 52. 10.
d Psalm 96. 13.

I. 98.

Psalm XCIX.

I. Izráelczyki upomina, áby PAná dla duchownego krolestwá, jego, ktore miedzy nimi wystáwił, chwalili. II. Każe im o záchowánie tegoż krolestwá prośić.

1 PAN kroluje/ niechże zádrżą narodowie: śiedźi miedzy Cherubinámi/ niechże śię poruszy źie- 2 miá. ✣ PAn ná Syonie wielki: á wywyższony nád wßystkie narody. 3 ✣ Niech wysławiáją Imię twoje/ wielkie y stráßne: ábowiem święte 4 jest. ✣ Moc zájiste krolewska miłuje sąd: ábowiemeś ty ustánowił práwá: sąd y spráwiedliwość w Jákobie ty wykonywaß.

5 WYwyższajćie PAná Bogá náßego: á kłániajćie śię u podnożká nog jego/ bo Swięty jest. ✣ 6 Mojżeß y Aáron miedzy Kápłany

a 1 Sam. 4. 4.

jego/

jego / á Sámuel miedzy wzywájącymi Jmienia jego : wołáli do a Páná/ á on ich wysłuchał. 7 W słupie obłokowym b mowił do nich. A gdy strzegli świádectw jego y ustaw ktore im podał. 8 PAnie Boże nasz/ tyś je wysłuchawał : Boże/ bywałeś im miłośćiwym/ y gdyś je karał dla wystepkow ich. 9 Wywyższajćie Páná Bogá nászego / á kłaniajćie śie ná gorze świetey jego : ábowiem Swiety jest PAN Bog nász.

a 2 Moj. 32. 11. 4 Moj. 14. 13. 1 Sám. 12. 19. b 2 Moj. 33. 9.

PSALM. C.

I. Wszystkie ludźie do wysławiánia Bogá pobudza. II. Dla tego, iż on nas stworzył, odkupił, y zá swoje owieczki przyjął.

I. 99.

1 Psálm dla dźiekczynienia.

WYkrzykajćie a PAnu wszystká źiemio. 2 Służćie PAnu z weselem : przychodźćie przed oblicze jego z rádośćią. 3 Wiedzćież / żeć PAn jest Bogiem ; on uczynił nas/ á nie my sámych śiebie : ábyśmy byli ludem b jego/ y owcámi pástwiská jego. 4 Wnidźćież w bramy jego z wysławiániem / á do śieni jego z chwałámi : wysławiajćież go/ dobrorzeczćież Jmieniowi jego. 5 A bowiem dobry jest c PAn / ná wieki trwa miłośierdźie jego : á od narodu áż do narodu prawdá jego.

a Psalm. 98. 4. b Psalm 95. 7. c Psalm 73. 1.

PSALM CI.

Dawid śluby Bogu czyni, że zostawszy Krolem, chce go wielbić, y onemu służąc, práwey drogi náśládowáć, przewrotne odrzucáć, pysznych, zdrajcow, y kłamcow nie ćierpieć, á wiernych śie kocháć.

I. 100.

1 Psálm sámego Dawidá.

O Miłośierdźiu y o sądźie śpiewáć bede : tobie o PAnie śpiewáć bede. 2 Ostrożnym bede ná drodze uprzejmey / kiedy przydźiesz do mnie : Bede chodźił ustáwicznie w szczerośći sercá mego / w domu moim. 3 Nie położe przed oczy moje złey rzeczy: káżdo spráwe wystepnikow mam w nienawiśći: á nie chwyći śie mnie. 4 Serce przewrotne odstąpi ode mnie/ á o złe nie bede dbał. 5 Tego/ ktory potájemnie obmawia bliźniego swego / wytne : oczu wyniosłych / y sercá nádetego nie bede 6 mogł ćierpieć. Oczy moje obrocone bedą ná prawdomowne w źiemi/ áby śiadáli ze mną : kto chodźi drogą uprzejmą/ ten mi służyć bedźie. 7 Nie bedźie mieszkał w domu mojim zdrájcá : ten ktory mowi kłamstwo nie ostoji śie przed oczymá mymi. 8 Co poránek / tráćić bede wszystkie niezbożne ná źiemi : ábym ták wykorzenił z miástá PAńskiego wszystkie/ ktorzy czynią nieprawość.

PSALM. CII.

I Lud Boży do Bogá wołájąc, Bábilońskie ćięszkośći onemu przedkłada II. Ciesży śie że Bog ma godźineczkę ktorey je wybáwi. III. Prożbę czyni, żeby ich do końcá nie niszczył.

I. 101.

1 Modlitwá utrapionego/ gdy bedąc w ućisku przed PAnem wylewa żałość swoje.

2 PAnie wysłuchaj a modlitwe moje: á wołánie moje niechaj przydźie do ćiebie. 3 Nie ukrywaj oblicza twego przede mną : w dźień ućisku mego nákłoń ku mnie uchá twego: w dźień ktorego ćie wzywam/ pretko mie wysłuchaj.

a Psalm 143. 1.

4 A Bowiem niszczeją jáko dym dni moje : á kośći moje jáko ognisko wypalone są. 5 Porażone jest jáko trawá / y uwiedło serce moje : ták, żem zápomniał jeść chleb á swego. 6 Od głosu wzdychánia mego/ przylgnęły kośći moje do ćiáłá mego. 7 Stałem śie podobnym Pelikanowi ná puszczy: jestem jáko Puhacz ná pustyniách. 8 Czuje: á jestem jáko wrobl sámotny ná dáchu. 9 Przez cáły dźień urągáją mi nieprzyjaćiele moji: á naśmiewcy moji przeklináją mie. 10 Bo jadam popioł jáko chleb : á napoj mieszam ze łzámi : 11 Dla rozgniewánia twego / y dla zápálczywośći gniewu twego: ábowiem podniosszy mie / porzućiłeś mie. 12 Dni moje/ są jáko ćień b náchylony: á jam jáko trawá uwiadł.

13 A Ty PAnie trwasz ná wieki : á pámiątká twojá / od narodu do narodu. 14 Ty powstawszy zmiłujesz śie nád Syonem: boć czás żebyś śie zlitował nád nim/ gdyż przyszedł czás c náznáczony. 15 Abowiem upodobáło śie sługom twojim kámienie

b Job. 8. 9. y 14. 1. Psalm 109. 23. y 144. 4 c 2 Kron. 36. 21. Jerem. 29. 10.

jego: y nád prochem jego zmiłują śię. 16 ✠ Aby śię báli Pogánie Jmienia Pánskiego: á wszyscy krolowie ziemscy chwały twojey: 17 ✠ Gdy pobuduje PAn Syon / y okaże śię w chwale swojey. 18 ✠ *Gdy* wejrzy ná modlitwę poniżonych / nie gárdząc modlitwą ich. 19 ✠ To zápiszą dla narodu potomnego: á lud / ktory ma być stworzony / chwalić będźie PAná: 20 ✠ Że wejrzał z wysokośći Swiątnice swojey: Że z niebá ná źiemię pojrzał: 21 ✠ Aby wysłuchał wzdychánia więźniow / y rozwiązał ná śmierć skazáne. 22 ✠ Aby opowiádáli ná Syonie Jmię PAńskie / á chwałę jego w Jeruzalemie: 23 ✠ Gdy śię pospołu zgromádzą narodowie / y krolestwá / áby służyły PAnu. 24 ✠ Vtrapił w drodze śiłę moję; ukroćił dni mojich: 25 ✠ Azem rzekł; Boże moj / nie bierz mię w połowicy dni mojich: od narodu bowiem áż do narodu *trwáją* látá twoje. 26 ✠ Y pierwey niżeliś záłożył d źiemię / y niebiosá dźieło rąk twojich. 27 ✠ One e pominą / ále ty zostawasz: wszystkie te rzeczy jáko szátá zwiotszeją: jáko odźienie odmienisz je / y odmienione będą. 28 ✠ Ale ty tenżeś *záwżdy jest*: á látá twoje nigdy nie ustáną. 29 ✠ Synowie sług twojich *u ćiebie* mieszkáć będą: á naśienie ich zmocni śię przed tobą.

d Zyd. 1. 10. e Ezái. 51. 6. Mátt. 24.35.

I. 102.

PSALM CIII.

Prorok wylicza dobrodźiejstwá Páńskie. I. Własne: że mu Bog grzechy odpuśćił, w zeszłośći wieku czerstwośći użyczył. II. Pospolite: że śię podejmuje ukrzywdzonych, wolę swą ludowi objáwił, jest miłośierny y złość jáko Oćiec dźiatkom odpuszcza. III. Náucza, że go ććić powinne wojská Anjelskie, do czego y duszę swą pobudza.

Psálm Dawidow.

1 Błogosław duszo moja PAnu / y wszystkie wnętrzności moje Jmieniowi jego świętemu. 2 ✠ Błogosławże duszo mojá PAnu / á niezápominaj wszystkich dobrodźiejstw jego. 3 ✠ Ktory odpuszcza wszystkie nieprawośći twoje: ktory uzdrawia wszystkie choroby twoje. 4 ✠ Ktory wybáwia od śmierći żywot twoj: ktory ćię koronuje miłośierdźiem y wielką litośćią. 5 ✠ Ktory násyca dobrym ustá twoje: á odnawia jáko orła młodość twoję. 6 ✠ PAn czyni co spráwiedliwego jest / y sądy wszystkim uciśnionym. 7 ✠ Oznájmił drogi swe Mojżeszowi: á synom Izráelskim spráwy swoje. 8 ✠ Miłośierny a y litośćiwy jest PAN: Nie rychły do gniewu / y wielkiego miłośierdźia. 9 ✠ Nie będźie śię ná wieki wádźił / áni *gniewu* wiecznie chował. 10 ✠ Nie według grzechow nászych obchodźi śię z námi: áni według nieprawośći nászych odpłaca nam. 11 ✠ Abowiem jáko są niebiosá wysokie nád źiemią, *ták jest* utwierdzone miłośierdźie jego nád tymi / ktorzy śię go boją. 12 ✠ A jáko dáleko jest Wschod od Zachodu: *ták* dáleko oddalił od nas przestępstwá násze. 13 ✠ Jáko ma litość Oćiec nád dźiatkámi: ták ma litość PAn nád tymi ktorzy śię go boją. 14 ✠ On ći zájiste zna cośmy zá u lepienie: pámięta żeśmy prochem. 15 ✠ Dni człowiecze są jáko b tráwá: á jáko kwiát polny ták kwitnie. 16 ✠ Gdy nań wiátr powienie / áliśći go niemász: áni go więcey pozna miejsce jego. 17 ✠ Ale miłośierdźie PAńskie od wiekow áż ná wieki / nád tymi ktorzy śię go boją; á spráwiedliwość jego nád syny Synow. 18 ✠ Ktorzy strzegą przymierza jego: y pámiętáją ná przykazánia jego / áby je czynili. 19 ✠ PAN ná niebieśiech utwierdźił c stolicę: á krolestwo jego nád wszystkimi pánuje.

20 Błogosławćież PAnu Anjołowie jego mocni w śile / ktorzy czynićie rozkazánia jego / posłuszni będąc głosowi słowá jego. 21 ✠ Błogosławćie PAnu wszystkie wojská jego: słudzy jego d ktorzy czynićie wolą jego. 22 ✠ Błogosławćie PAnu wszystkie spráwy jego / ná wszystkich miejscách pánowánia jego. Błogosław duszo mojá PAnu.

a 2.Moj. 34. 7. 4 Moj. 14.18. 5 Moj. 5. 10. Nehe. 9. 17. Psalm 68.15. y 145. 8.

b Psalm 90. 5. Ezái. 40. 6, 7.

c I. Przygotował.

d Dán. 7. 10.

I. 103.

PSALM CIV.

I. Dawid pobudźiwszy duszę swą do uważánia Majestatu Bożego wszystkich rzeczy stworzonych początek y opátrowánie szeroko opisuje. II. Chwálę zá to Bogu wieczną obiecuje.

1 Błogosław duszo mojá PANU. PAnie Boże moj wielceś jest wielmożnym: chwałę y ozdobę przy

oblo=

a 1 Moj. 1. 3. b 1 Moj. 1. 6. c 1 Moj. 1. 7. d Zyd. 1. 7.

2 obłokłeś. Przyodziałeś śię świátłośćią jáko szátą: rozćiągnałeś b niebiosá jáko opone. 3 Ktoryś zásklepił ná wodách c páłáce swoje: ktory używasz obłokow miásto wozow: ktory chodźisz ná skrzydłách wiátrowych: 4 Ktory czynisz Duchy posłámi d swymi: Ty czynisz sługi swe ogniem pałájącymi.

5 Wgruntowałeś źiemie ná słupách jey: ták, że śie nie poruszy ná wieki wieczne. 6 Przepáśćia, jáko szátą, przyodziałeś ją był: á wody stały nád gorámi. 7 Ná zgromienie twoje rozbiegły śie: á ná głos pogromu twego prętko zućiekáły. 8 Wystąpiły gory, znizyły śie doliny, ná miejsce, ktoreś im założył. 9 Zámierzyłeś im e kres, áby go nie przestępowáły: áni śie wracáły ná okryćie źiemie. 10 Ktory wypuszczasz źrzodłá po dolinách, áby płynęły 11 miedzy gorámi: A napoj dawáły wszystkiemu zwierzowi polnemu: á z nich gászą leśni osłowie prágnienie swoje. 12 Przy nich mieszka ptástwo niebieskie, á z pośrzod gáłązek głos wydawa. 13 Ktory pokrapiasz gory z páłácow swojich, áby śie z owocow spráw twojich násycáłá źiemiá. 14 Zá twoją spráwą rośćie trawá dla bydłá, á źiołá ná pożytek człowieczy: ty wywodźisz chleb z źiemie: 15 Y wino, g ktore uwesela serce człowiecze, od ktorego śie lśni twarz jáko od olejú: y chleb, ktory zátrzymawa żywot ludzki. 16 Násycone bywáją y drzewá PAńskie: y Cedry Libánu, ktorych násádźił. 17 Ná ktorych ptacy gniazdá swe máją, y bocian 18 ná jedlinách ma dom swoj. Gory wysokie dźikim kozam: á skáły sa ućieczka krolikom.

e Job. 38. 10. f Psal. 147. 8. g Sedz. 9. 13. y 31. 22 Syrác. 40. 21.

19 Vczynił mieśiąc h dla pewnych czásow: á słońce zna zachod swoj. 20 Przywodźisz ćiemność, y bywa noc, w ktorą wychodzą wszystkie zwierzetá leśne. 21 Lwiętá ryczą do łupu, y szukáją od Bogá pokármu swego. 22 Lecz gdy słońce wznidźie, záś śie zgromadzáją, y w jámách swojich kłádą śie. 23 Tedy wychodźi człowiek do roboty swojey, y 24 do prace swojey, áż do wieczorá. O jákoż wielkie są i spráwy twoje

h 1 Moj. 1. 14 16. i Job. 26. 14.

PAnie! te wszystkie mądrześ uczynił: á nápełnioná jest źiemiá bogáctwem twojim. 25 W Morzu záś wielkim y bárzo szerokim, tám są płázy, ktorym niemász liczby: y zwierzetá máłe y wielkie. 26 Po nim okręty przechodzą, y wieloryb, k ktoregoś ty stworzył, áby w nim igrał.

27 Wszystko te ná ćie oczekawa, ábyś im dał pokarm czásu swego: 28 Gdy im dawasz, zbieráją: gdy otwierasz rękę twoję, násycone bywáją dobrymi rzeczámi. 29 Lecz gdy ukrywasz oblicze twoje, trwożą śię: odbierasz duchá ich, giną, y w proch śie swoj obrácáją. 30 Gdy wysyłasz duchá twego, ztworzone bywáją: y odnawiasz oblicze źiemie.

31 Niechajże będźie chwałá PAńská ná wieki: niech śie rozweseli PAn w spráwách swojich. 32 On gdy m wejrzy ná źiemie, zádrży: dotknie śie gor, á zákurzą śie. 33 Będę śpiewał PANU zá żywotá mego: będę śpiewał Bogu memu, poki mie stawa. 34 O nim będźie wdźięczna mowá mojá: á ja śie rozweselę w PAnu. 35 O by byli wytráceni grzesznicy z źiemie, á niezbożnych áby już nie było! Błogosław duszo mojá PAnu, Hállelujah.

k Job. 40. 20. l Psalm 145. 15. Mátt. 6. 26. m Psalm 144. 5.

Psalm CV.

I. Izráelczyki do wdźięczności przećiw Bogu, y szukania łáski jego, wzywa. II. Dla tego, iż z nimi przymierze uczynił, á nieprzyjaćioły ich pokarał, y inne im dobrodźiejstwá pokazał.

I. 104.

1 Wysławiajćie a PAná: ogłászajćie Imie jego: opowiádajćie miedzy narody spráwy jego. 2 Spiewajćie mu, śpiewajćie mu Psálmy, rozmawiajćie o wszystkich 3 cudách jego. Chlubćie śie Imieniem Swiętym jego: niech śie weseli serce szukájących PAná. 4 Szukajćież PAná y mocy jego: szukajćie oblicza jego záwsze. 5 Przypominajćie sobie dźiwy jego ktore czynił: 6 cudá jego, y sądy ust jego. Wy naśienie Abráhámá sługi jego: Wy Synowie Jákobowi, wybráni jego.

7 On ći jest PAN Bog nász, po 8 wszystkiey źiemi sądy jeo. Pámie=

a 1 Kron. 16. 8. Ezái. 12. 4.

miętá wiecznie ná przymierze swoje: ná słowo / ktore przykazał áż do tysiącznego pokolenia: 9 ✣ Ktore postánowił b z Abráhámem: y ná przysięgę swą c uczynioną Izáákowi. 10 ✣ Bo je postánowił Jákobowi d zá ustáwę: á Izráelowi / zá umowę wieczną: 11 Mowiąc; ✣ Tobie dam ziemię e Chánánejską / zá sznur dźiedźictwá wászego; 12 ✣ Kiedy ich był máły poczet / *prawie* máły poczet: á jeszcze w niey byli przychodniámi. 13 ✣ Przechodźili zájste od narodu do narodu / á z krolestwá do innego ludu.

14 Nie dopuszczał nikomu / áby im miał krzywdę czynić: nawet f karał dla nich y krole / *mowiąc*: 15 ✣ Nie tykájćie g pomázáńcow moich: á prorokom mojm nie czyńćie *nic* złego. 16 ✣ Gdy przywoławszy głodu h ná źiemię / wszystkę podporę chlebá pokruszył.

17 Posłał i przed nimi mężá / ktory był zá niewolniká przedány / *to jest* k Jozefá: 18 ✣ Ktorego nogi pętámi trapili l á żelázo ścisnęło ciáło jego: 19 ✣ Aż do *onego* czásu gdy śię o nim wzmiánká stáłá: mowá PAnská doświadczáłá go. 20 ✣ Posławszy m Krol / kazał go wypuśćić: ten / ktory pánował nád narody / wolnym go uczynił. 21 ✣ Postánowił go n PAnem domu swego: y Kśiążęćiem nád wszystką dźierżáwą swoją. 22 ✣ Aby wkładał y Kśiążęty jego / według *zdánia* duszę swojey: y stárcow jego mądrośći náuczał.

23 Potym wszedł o Izráel do Egiptu / á Jákob był gośćiem w źiemi Chámowey. 24 ✣ Gdźie rozmnożył Bog lud swoj p bárzo: y uczynił go możnieyszym nád nieprzyjacioły jego. 25 ✣ Odmienił serce q ich / iż mieli w nienawiśći lud jego: á zmyślali zdrády przećiw sługom jego. 26 ✣ Posłał Mojżeszá r sługę swego / y Aároná ktorego obrał. 27 ✣ Ktorzy im przedłożyli słowá s znákow jego / y cudá w źiemi Chámowey. 28 ✣ Posłał ciemnośći t y záćmiło śię: á nie byli odpornymi słowu jego. 29 ✣ Obroćił wody u ich w krew: á pomorzył ryby w nich. 30 ✣ Wydáłá źiemiá ich mnostwo x żab / *y były* w pálácách krolow ich. 31 ✣ Rzekł / á przyszłá rozmáita y muchá: y mszyce we wszystkich gránicách ich. 32 ✣ Dał grad miásto z deszczu: ogień pałący ná źiemie ich. 33 ✣ Tákże potłukł winnice ich / y figi ich: á pokruszył drzewá w gránicách ich. 34 ✣ Rzekł; á przyszłá száráńczá a y chrząszczow niezliczone mnostwo. 35 ✣ Y pożárły wszelkie źiele w źiemi ich: á pojádły urodzáje źiemie ich. 36 ✣ Nawet / pobił wszystko pierworodztwo b w źiemi ich: początek wszytkiey śiły ich.

37 Tedy je wywiodł ze śrebrem c y ze złotem: á nie był nikt słáby miedzy pokoleniem ich. 38 ✣ Rádował śie d Egipt / gdy oni wychodźili: ábowiem był przypadł ná nie strách ich. 39 ✣ Rozpostárł obłok e ná okryćie ich: á ogień ná oświecánie nocy. 40 ✣ Ná żądánie *ich* przywiodł przepiorki / f á chlebem niebieskim násyćił je. 41 ✣ Otworzył skáłę g y wypłynęły wody: á płynęły po suchych miejscách *jáko* rzeká. 42 ✣ Abowiem wspomniał ná słowo świętobliwośći swojey: *ktore rzekł* do Abráhámá sługi h swego. 43 ✣ Przetoż wywiodł lud swoj z weselem: á z śpiewániem wybrane swoje. 44 ✣ Y podał im źiemie Pogánow: á pośiedli prace narodow. 45 ✣ Aby záchowáli ustáwy jego / á práwá jego przestrzegáli / Hálleluiah.

PSALM. CVI.

I. Wierni Zydowie, Bogu zá niewymowne dobrodźiejstwá jego dźiekują. II. Proszą żeby śie zbáwieniem jego ućieszyć mogli. III. Swoje, y przodkow swojich wystepki, w Egipćie, ná puszczy, y w źiemi Chánánejskiey popełnione wyznawáją.

Hálleluiáh.

1 Wysławiajćie a PAná / ábowiem dobry: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 2 ✣ Ktoż wysłowi b niezmierną moc PAńską / á wypowie wszystkę chwałę jego? 3 ✣ Błogosłáwieni / ktorzy strzegą sądu: á czynią spráwiedliwość ná káżdy czás.

4 Pámiętaj námie PANie / dla miłośći ku ludowi swemu. Náwiedźże mię zbáwieniem swojim: 5 ✣ Abych używał dobrego z wybrány-

b 1 Moj. 17. 2. Luc. 1. 13. Zyd. 6. 17. c 1 Moj. 26. 3. d 1 Moj. 28. 13. e 1 Moj. 13. 15. f 1 Moj. 12. 17. g 1 Kron. 16. 22. h 1 Moj. 41. 57. i 1 Moj. 45. 5. k 1 Moj. 37. 28. l 1 Moj. 39. 20. m 1 Moj. 41. 14. n 1 Moj. 41. 40. o 1 Moj. 46. 6. p 2 Moj. 1. 7. Dźiej. 7. 17. q 2 Moj. 1. 8. r 2 Moj. 3. 10. s 2 Moj. 7. 9. t 2 Moj. 10. 21.

u 2 Moj. 7. 20. x 2 Moj. 8. 6. y 2 Moj. 8. 17. z 2 Moj. 9. 23. a 2 Moj. 10. 13. b 2 Moj. 12. 29. c 2 Moj. 12. 35. d 2 Moj. 12. 33. e 2 Moj. 13. 21. f 2 Moj. 16. 13. 14. g 2 Moj. 17. 6. h 1 Moj. 22. 16.

I. 105.

a Psalm 107. 1. y 118. 1 y 136. 1 b Syrác. 43. 35.

mi twojimi / á weselił śie w rádośći narodu twego : y chlubił śie weſpoł z dźiedźictwem twojim.

6 Zgrzeszylismy z Ojcy c swymi : niespráwiedliwieśmy czynili / y niepráwość popełniáli. 7 Ojcowie nászy w Egipćie nie zrozumieli cudow twojich: áni pámietáli ná wielkość miłośierdźia twego ; ále d odpornymi byli przy morzu / przy morzu czerwonym. 8 A wszákże je wyswobodźił dla Jmienia swego / áby oznájmił moc swoję. 9 Bo zgromił e morze czerwone / y wyschło : á przewiodł je przez przepáśći / jáko *przez* pusczą. 10 A ták záchowáł je od reki tego / ktory je miał w nienawiśći : á wykupił je z reki nieprzyjaćielskiey. 11 W tym okryły wody f tych / ktorzy je ćiaszyli : nie został áni jeden z nich. 12 A choć uwierzyli g słowom jego / y wysławiáli chwałe jego : 13 *Przećie* prętko h zápomnieli ná spráwy jego / y nie czekáli ná rády jego. 14 Ale zjeći bedac chćiwośćią i ná pusczy / kuśili Bogá ná pustyniách. 15 Y dał im czego żadáli á wszákże przepuśćił suchoty k ná nie. 16 Zátym gdy śie wzruszyli l záwiśćią przećiw Mojżeszowi w obozie / y *przećiw* Aáronowi świetemu Páńskiemu: 17 Otworzyłá śie m źiemiá / y pożárłá Dátáná / y okryłá rote Abironowe. 18 Y zápalił śie ogień n ná zebrániu ich : płomień zpalił niepobożne. 19 Spráwili y ćielcá o ná Horebie / y kłaniáli śie bałwánowi litemu. 20 Y p odmienili chwałe swą w podobieństwo wołu / jedzącego trawę. 21 Zápomnieli ná Bogá wybáwićielá swego / ktory czynił wielkie rzeczy w Egipćie : 22 Rzeczy dźiwne w źiemi Chámowey : Rzeczy straszne przy morzu czerwonym. 23 Przetoż rzekł / że je chćiał wytráćić : gdyby śie był Mojżesz / wybrány jego / nie stáwił q w onym rozerwániu przed nim / á nie odwroćił popędliwośći jego / áby *ich* nie tráćił. 24 Wzgárdźili r też źiemią pożądáną / niewierząc słowu jego. 25 Y szemrząc w námiećiech swojich / nie byli posłuszni głosowi Páńskiemu. 26 Przetoż podniosł rękę swoję s przećiwko nim / áby je pobił ná

27 pusczy: A żeby rozrzućił nasienie ich miedzy pogány / y rozproszył je po źiemiách. 28 Sprzęgli śie też t był z bałwánem u Báálfegorem : á jedli ofiáry umárłych. 29 A ták drażnili Bogá spráwámi swymi / że śie ná nie oborzyłá u plágá. 30 Aż śie zástáwił x Finees / á pomstę uczynił / y rozerwána jest oná plágá. 31 Co mu poczytano ku spráwiedliwośći / od narodu do narodu / áż ná wieki. 32 Znowu go byli wzruszyli do gniewu / u wod Merybá: *ták, iż śie* źle dźiało y z Mojżeszem y dla nich. 33 Abowiem rozdrażnili duchá jego / że wyrzekł *co niesłuszna* z ust swymi. 34 Nád to nie wytráćili onych narodow / o ktorych im był Pán a powiedźiał: 35 Ale pomieszawszy śie b z onymi narodámi / náuczyli śie spraw ich. 36 Y służyli bałwánom ich / 37 ktore im były śidłem. Abowiem Dyabłom ofiárowáli c Syny swoje / y corki swoje: 38 Y wylewáli krew niewinną / krew Synow swojich / y corek swojich ; ktore ofiárowáli bałwánom rytym Chánánejskim : ták, że zplugáwiona była źiemiá onym krwie rozlaniem. 39 Y zmázáli śie spráwámi swymi: á cudzołożyli wynalazkámi swymi.

40 PRzetoż zápaliwszy śie PAN w popędliwośći / przećiw ludowi swemu / obrzydźił sobie dźiedźictwo swoje: 41 Y podał je w ręce pogánom : á pánowáli nád nimi / ktorzy je mieli w nienawiśći. 42 Y ućiskáli je nieprzyjaćiele ich / ták / że poniżeni byli pod ręką ich. 43 Częstokroć je d wybáwiał / wszákże go oni wzruszáli do gniewu rádámi swymi : záczym poniżeni byli dla niepráwośći swojich. 44 A wszákże wejrzał ná ućisk ich / y usłyszał wołánie ich. 45 Bo sobie wspomniał ná przymierze e swoje z nimi : á żáłowáł tego / według wielkiey litośći swojey. 46 Ták / że im zjednał miłośierdźie przed oczymá wszystkich / ktorzy je byli pojmáli.

47 WYbaw że nas Pánie Boże nász á zgromadź nas f z tych pogánow : ábyśmy wysławiáli Jmie święte obliwośći twojey / á chlubili śie w chwale twojey. 48 Błogosłáwio

c Dáni. 9. 5. Judyt. 7. 19.
d 2 Moj. 14. 11.
e 2 Moj. 14. 21.
f 2 Moj. 14. 27. 28.
g 2 Moj. 14. 31.
h 2 Moj. 15. 24.
i 2 Moj. 16. 3. 4 Moj. 11. 4. 1 Kor. 10. 6.
k 4 Moj. 11. 33.
l 4 Moj. 16. 2.
m 4 Moj. 16. 31. 5 Moj. 11. 16.
n 4 Moj. 16. 35.
o 2 Moj. 32. 4.
p Rzym. 1. 23.
q 2 Moj. 32. 11.
r 4 Moj. 14. 1. 2.
s 4 Moj. 14. 28.

t 3 Moj. 25. 3.
u 4 Moj. 25. 4. 5.
x 4 Moj. 25. 7.
y 4 Moj. 20. 11.
z 4 Moj. 20. 10.
a 5 Moj. 7. 2. y 12. 2. 3.
b Sędź. 1. 21.
c 2 Krol. 16. 3.
d Sędź. 2. 16.
e 5 Moj. 30. 1.
f 1 Kron. 16. 35.

ny PAn Bog Izráelski/ od wiekow áż ná wieki: ná co niech rzecze wszyſtek lud/ Amen/ Hállelujah.

Psalm CVII.

I. Upomina wszyſtkich do wielbienia Bogá II. Bo on ludźie z wygnánia y nędze, z więźienia, z chorob, y z niebeſpieczeńſtwá morſkiego wybawia. III. Uſkarża śię, że máło tych ktorzyby ſpráwy Boże mądrze uważáli

1 Wysławiajcie a PAná / ábowiem dobry: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 2 Niech *o tym* powiedzą ći / ktorych odkupił PAn: jáko je wykupił z ręki nieprzyjaćielſkiey. 3 A zgromádźił je z źiem: od Wschodu/ y od Zachodu/ od Połnocy y od Morzá.

4 Błądźili po puszczy / po puſtyni bezdrożney: miáſtá dla mieszkánia nieznájdując. 5 *Byli* głodnymi y prágnącymi: áż w nich omdlewáłá duszá ich. 6 A gdy wołáli do PAná w utrapieniu swojim / z ućiſku ich wyrwał je. 7 Y prowádźił je drogą proſtą / áby przyszli do miáſtá w ktorymby mieszkáli. 8 Niechajże wysławiáją *przed* Pánem miłośierdźie jego: á dźiwne ſpráwy jego *przed* Syny ludzkimi: 9 Iż nápojił duszę prágnącą: á duszę zgłodniáłą nápełnił dobrámi.

10 Ktorzy śiedzą w ćiemnośći / y w ćieniu śmierći / ściśnieni będąc 11 nędzą y żelázem. Przetoż / że byli odpornymi wyrokom Bożym / á rádą Nawyższego pogárdźili: 12 Dla czego / poniżył biedą serce ich: upádli/ á nie był ktoby rátował. 13 A gdy wołáli do PAná w utrapieniu swojim / z ućiſkow ich wybawiał je. 14 Wywodźił je z ćiemnośći / y z ćienia śmierći / á związki ich potárgał. 15 Niechajże wysławiáją *przed* Pánem miłośierdźie jego: á dźiwne ſpráwy jego *przed* Syny ludzkimi. 16 Przeto/ *że* kruszy bramy miedźiáne/ á zawory żelázne rabi.

17 Szaleni dla drogi przewrotnośći swojey / y dla niepráwośći 18 swey/ utrapieni bywáją. Wszelki pokarm brzydźi b sobie duszá ich / áż śię przybliżáją do bram śmierći. 19 Gdy wołáją do PAná w utrapieniu swojim / z ućiſkow ich wybawia 20 je. Posyła słowo swe/ cy uzdrawia 21 je/ á wybawia je z grobu. Niechajże wysławiáją *przed* Pánem miłośierdźie jego / á dźiwne ſpráwy jego 22 *przed* Syny ludzkimi: Y ofiárując ofiáry chwały/ niech opowiádáją ſpráwy jego z wesołym śpiewániem.

23 Ktorzy śię pławią ná morzu w okrętách/ prácujący ná wodách 24 wielkich. Ci widywáją ſpráwy Páńſkie/ y dźiwy jego ná głębiey. 25 Jáko jedno rzecze / wnet powſtánie wiátr gwałtowny / á podnosza śię 26 náwáłnośći morſkie. Wſtępują áż *ku* niebu / y záś zſtępują do przepáśći: ták/ iż śię duszá ich w niebezpieczeńſtwie rozpływa. 27 Bywáją miotáni / á potaczáją śię jáko pijány: á wszyſtká umiejętność ich niszczeje. 28 Gdy wołáją do Páná w utrapieniu swojim/ z ućiſkow ich wybawia je. 29 Obraca burze w ćiszą/ 30 ták/ że umilkną náwáłnośći ich. Y wesela śię że ućichło: á ták przywodźi je do portu pożądánego. 31 Niechajże wysławiáją *przed* PAnem miłośierdźie jego/ á dźiwne ſpráwy 32 jego *przed* Syny ludzkimi: Niech go wywyższáją w zgromádzeniu ludu: á w rádźie ſtárcow / niechaj go chwalą.

33 Obraca rzeki w puſtynią / á po34 toki wod w suszą. Ziemię urodzájną *obraca* w niepłodną / dla złośći tych/ ktorzy w niey mieszkáją. 35 Puſtynie obraca d w jeziorá: á źiemie 36 suchą w ſtrumienie wod. Y osadza w nich głodne / áby zákładáli 37 miáſtá ku mieszkániu. Ktorzy pośiewáją pole / á sádzą winnice: y zgromadzáją sobie pożytek z uro38 dzáju. Tákći im on błogosławi/ że śię bárzo rozmnażáją / á dobytku 39 ich nie umniejsza. Ale podczás umniejszeni y poniżeni bywáją okrućieńſtwem/ nędzą y utrapieniem: 40 Gdy wylewa wzgárdę e ná Kśiążętá: dopuszczájąc / áby błądźili f po puszczy bezdrożney.

41 Oćći nędznego g z utrapienia podnośi / y rozmnaża rodźinę 42 *jego* jáko trzodę. To widząc h uprzyjmi / rozweselą śię: á wszelka niepráwość zátka i uſtá swe.

Marginalia: I. 106. — a Pſalm 106.1. y 118.1 y 136.1 — b Job. 33.20. — c Mądr. 16.12. — d Ezai. 41.18. — e Job. 12.21. — f Job. 12.24. — g 1 Sám. 2.8. Pſalm 113.7.8. — h Job. 22.19. — i Job. 5.16.

43 Ale ktoż jest ták mądry / áby to upátrował / y wyrozumiewał wszystkie litośći PAńskie?

I. 107.

Psalm CVIII.

I. Dawid Bogu dźiękuje, iż go ná krolestwo wsádźił. II. O zupełne otrzymánie krolestwá prośi, dla chwały Bożey, y wybáwienia ludu. III. Krájiny ktore jeszcze pośieść miał wylicza.

1 Pieśń Psálmu sámego Dawidá.

2 Gotowe jest serce a moje Boże: śpiewáć y wysławiáć ćię będę/ tákże y chwałá b mojá. ✣ 3 Ocućże śię lutnio y hárfo/ gdy ná świtániu powstawam. ✣ 4 Wysławiáć ćię będę miedzy ludźmi PAnie: á będęć śpiewał miedzy narody. ✣ 5 Abowiem więtsze jest nád niebiosá miłośierdźie c twoje/ y áż pod obłoki prawdá twojá.

6 Wywyższe śię nád niebiosá o Boże: á nád wszystkę źiemię chwałá twojá. ✣ 7 d Niech będą wybáwieni umiłowáni twoji: záchowajże je práwicą twoją / á wysłuchaj mię.

8 Bog mowił e przez świętobliwość swoję *dla tego* śię weselić będę: że rozdźielę Sychem/ á dolinę 9 Sukkot rozmierzę. ✣ Mojeć *jest* Gáláád/ moj y Mánásses: á Efrájim mocą głowy mojey: Judá Zá10 konodawcą moj. ✣ Moáb jest miednicą do umywánia mego: ná Edomá porzucę obuwie moje: przećiw11 ko Filistynom trąbić będę. ✣ Ktoż mię záprowádźi do miástá obronnego? Ktoż mię przywiedźie áż do 12 źiemie Edomskiey? ✣ Izali nie *ty* o Boże *ktoryś* nas był odrzućił / á nie wychodźiłeś / O Boże / z wojski nászymi?

13 Daiże nam pomoc z ućisku: ábowiem omylna jest pomoc ludzka. 14 ✣ W Bogu f sobie mężnie poczynáć będźiemy: á on podepce nieprzyjaćioły násze.

a Psalm 57. 8. b T. Język moj. Psalm 16. 8. c Psalm 36. 6. y 57. 11. d Psalm. 60. 7. e Psalm. 60, 8. 10. f Psalm. 18. 29.

I. 108.

Psalm CIX.

I. Dawid w osobie swey, ná Doegowe, á w figurze Chrystusá PAná, ná Judászowe zdrádę śię uskarża. II. przećiwnikom swym, y potomstwu ich przeklectwá Bożego, á sobie porátowánia od Bogá żąda.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dáwidow.

O Boże chwały mojey/ nie milcz: 2 Bo śię ustá niepobożnego / y ustá kłamliwe/ przećiwko mnie otworzyły: mowili przećiwko mnie 3 językiem kłamliwym: ✣ A słowy jádowitymi a ogárneli mię: walcząc przećiwko mnie bez wszelkiey przy4 czyny. ✣ Przećiwili mi śię zá miłość moję: choćiam śię *zá nie* modlił. ✣ 5 Oddawáją mi złym zá dobre: á nienawiśćią zá miłość moję.

6 Postawże nád nim bezbożniká: á przećiwnik niech stoji po prá7 wey ręce jego. ✣ Gdy przed sądem stánie/ niech wynidźie potępionym: á modlitwá jego niech śię w grzech 8 obroći. ✣ Niech będą dni jego krotkie: á przełożeństwo b jego niech in9 ny weźmie. ✣ Niech c dźieći jego będą śirotámi: á żoná jego wdową. ✣ 10 Niech będą biegunámi y tułakámi synowie jego/ niech żebrzą: á niech *żebrzą wychodząc* z pustek swojich. 11 ✣ Niech lichwiarz zátápi wszystko co jest jego: á niech obcy rozchwycą 12 prace jego. ✣ Niech nie będźie ktoby mu miłośierdźie pokazał: niech nie będźie ktoby śię zmiłował nád śi13 rotámi jego. ✣ Potomkowie jego / niech z korzenia wyćięći będą: w drugim pokoleniu / niech będźie wy14 gładzone imię ich. ✣ Niech przyjdźie ná pámięć nieprawość d przodkow jego przed PAnem: á grzech mátki jego niechaj nie będźie zgłádzo15 ny. ✣ Niech będą przed PAnem ustáwicznie: áżby wygłádźił z źiemie 16 pámiątkę ich. ✣ Przeto / że nie pámiętał áby czynił miłośierdźie / ále prześládował człowieká nędznego y ubogiego: á tego ktory był sercá utrapionego / chćiał zámordowáć. ✣ 17 Poniewaź umiłował przeklectwo / niechże przyjdźie ná niego: niechćiał błogosłáwieństwá / niechże będźie oddalone od niego. ✣ 18 A ták niech będźie obleczony w przeklectwo / jáko w száte swoję: á niech wnidźie jáko wodá we wnętrzności jego / á jáko oley w kośći jego. ✣ 19 Niech mu to będźie jáko płászcz dla przyodźiania: á jáko pás dla ustáwicznego opá20 sowánia. ✣ Tákowa zápłátá / niech

a I. Nienawistnymi. b Dźiej. 1. 20. c 5 Moj. 28. 23. d 2 Moj. 20. 5.

bedźie przećiwnikom mojim od PAná : y tym ktorzy źle mowią przećiwko duszy mojey.

21 A Ty PAnie/o Pánie! użyj námi demnąlitośći / dla Imienia twego : á iż dobre jest miłośierdźie twoje/wyrwij żemię. 22 Bomći ja jest ubogi y nędzny : á serce moje zránione jest / we wnętrznośćiách mojich. 23 Jáko ćień/ ktory e ustępuie/ uchodźić muszę : zganiáją mie jáko szárańczą. 24 Koláná moje upadáją od postu : á ćiáło moje wychudło z tłustośći. 25 Nád to / stałem śie im pośmiewiskiem : gdy mie widzą kiwáją głowámi swymi. 26 Wspomoż mie o PAnie Boże moj : záchowaj mie według miłośierdźia swego. 27 Ták/ áby poznáć mogli / iż te ręká twojá/á/żes ty PAnie to uczynił. 28 Niechże f oni przeklináją / ty błogosław : ktorzy powstáli / niech będą záwstydzeni / áby śie weselił sługá twoj. 29 Niech będą przećiwnicy moji w háńbę obleczeni : á niech śie przyodźieją / jáko płaszczem/ zelżywośćią swoją.

30 B Ede PAná g wielce wysławiał usty swymi:á w pośrzod wiela chwalić go będę: 31 Przeto/że stoji po práwey stronie nędznemu / áby go wybáwił od tych / ktorzy osadzáją duszę jego.

Psalm CX.

I. Dawid opisuje Urząd Krolewski y Kápłáński Syná Bożego. II. Pokázuje skutki tego Urzędu; y nád nieprzyjaćiołmi sławne zwyćięstwo.

1 Psálm Dawidow.

R Zekł PAN a PAnu memu/ śiądź po práwicy mojey/do kąd nie położę nieprzyjaćioł twojich / podnożkiem nog twojich. 2 Łaskę b mocy twojey pośle PAn z Syonu/ mowiąc ; Pánuj w pośrzod nieprzyjaćioł twojich. 3 Lud twoj będźie dobrowolny / w dźień c zwyćięstwá twego / w ozdobie świętobliwośći : á rozrodźi śie płod twoj z żywotá jáko rosá ná świtániu. 4 Przyśiągł PAn/á nie będźie tego żáłował/ mowiąc: Tyś jest d Kápłánem ná wieki / według porządku Melchisedechowego.

5 P An po práwicy twojey/ potrze Krole w dźień gniewu e swego. 6 Będźie sądźił narody / y wszystko nápełni trupámi : potłucze głowę 7 nád wielą źiem pánującą. Z strumienia ná drodze pić będźie : przetoż wywyższy f głowę.

Psalm CXI.

I. Prorok nápomina Izráelczyki áby dźiękowáli PAnu zá dobrodźiejstwá,ktore pokázował Ojcom ich. II. Bojaźń Boża záleca,y náśládowcom jey doskonáłe szczęśćie obiecuje.

Hálleluiah.

1 B Ede wysławiał Páná a cáłym sercem / w rádźie szczerych y w 2 zgromádzeniu. Wielkie spráwy PAńskie: jáwne u wszystkich ktorzy 3 śie w nich kocháją. Chwalebne y ozdobne dźieło jego : á spráwiedliwość jego trwa ná wieki.

4 P Amiątkę cudow swojich uczynił / miłośierny á litośćiwy 5 Pán. Dał pokarm tym/ktorzy śie go boją : pámiętájąc wiecznie ná 6 przymierze swoje. Moc spraw swojich oznájmił ludowi swemu/ dawszy 7 im dźiedźictwo pogánow. Uczynki rąk jego Prawdá y Sąd : niеodmienne są wszystkie przykazánia jego: 8 Utwirdzone ná wieki wiecżne/ uczynione w prawdźie y w szczerośći. 9 Wykupienie posławszy ludowi swemu / przykazał ná wieki strzedz przymierza swego: Swięte y strászne jest Imię jego.

10 P Oczątek b mądrośći jest bojaźń Páńska:rozumu dobrego nábywáją / wszyscy ktorzy rozkazánie PAńskie czynią : chwałá jego trwa ná wieki.

Psalm CXII.

I. Bojącym śie Bogá y szczodrobliwym,obiecuje od Páná błogosławieństwo. II. Niezbożnych zazdrość, dla szczęśćia pobożnych wytyka , á iż śie w nádźieji swey omylą, upewnia.

Hálleluiah.

1 B Łogosłáwiony mąż ktory śie PAná boji/ á w przykazániach 2 a jego ma wielkie kochánie. Możne będźie ná źiemi naśienie jego : rodźiná szczerych błogosłáwiona 3 będźie. Májętność y bogáctwá są

Marginalia: e Psalm. 102.12; f Mátt. 5. 44. 1 Kor. 4. 12. 13.; g Psalm. 22.23.; I. 109. a Mátt 22.44. Márk 12.36. Luk. 20.42. Dźiej. 2. 34. 1 Kor. 15.25. Zyd. 1. 13. b I. Sceptrum c H. Wojská.; d Ján. 12.34. Zyd. 5. 6. y 6.20. y 7.17. e Psalm. 2. 9. f Filip. 2. 9.; I. 110. a Psalm 9. 2.; b Job. 28.28. Przyp 1. 7. y 9.10. Syrác. 1. 16.; I. 111. a Psalm 1. 1. 2.

w domu jego: á spráwiedliwość jego trwa ná wieki. 4 b Szczerym w ciemnośćiách c świátłość wschodźi: Łáskáwy / miłośierny y spráwiedliwy *jest Bog*. 2 Dobry człowiek litośćiwym jest / y pożycza: *á* rzeczy swe 3 miárkuje rozsadkiem. Bo ná wieki nie bedźie poruszony: w d pámieći wiecżney bedźie spráwiedliwy. 4 Słysząc złe nowiny / nie boji śie: státeczne serce jego dufa w PAnu. 5 Umocnione serce jego nic boji śie / áż oglądá *pomstę* nád nieprzyjaćioły swymi. 6 Rozprasza / y dawa e ubogim: spráwiedliwość jego trwa ná wieki: rog jego wywyższy śie w sławie.

7 WIdząc to niepobożny bedźie śie gniewał, f zebámi swymi zgrzytał / y schnąć bedźie: żądość niepobożnych zginie.

b Psalm 97.11.
c Jan. 1.14.
d Ezái. 49.14.
e Psalm 37.26. Przyp 11.25. 2 Kor. 9.9.
f Psalm 87.12.
I. 112.

Psalm CXIII.

Nápomina ludźie do ustáwicznego po wszystkim świećie chwał Bogu oddawánia, dla wielmożnośći, y dobrotliwośći jego, przećiwko ludźiom, á osobliwie przećiw ubogim.

1 Hallelujah.

CHwalćie sludzy PAńscy / chwalćie Jmie PAńskie. 2 Niechaj bedźie Jmie PAńskie a błogosłáwione / od tąd áż ná wieki. 3 Od wschodu b słońcá / áż do zachodu jego / niech bedźie chwalebne Jmie PAńskie. 4 PAn jest nád wszystkie narody wywyższony: chwałá jego nád niebiosá. 5 Ktoż *táki* jáko PAn Bog nász / ktory c mieszka ná wysokośći? 6 Ktory śie zniża / áby widźiał co jest ná niebie y ná ziemi. 7 Podnośi z prochu d nędznego: á z 8 gnoju wywyższa ubogiego: Aby go posádźił z Kśiążęty / z Kśiążęty ludu swego. 9 Ktory spráwuje / że e niepłodna w domu bywa mátką weselącą śie z dźiatek / Hállelujah.

a Psalm 134.1. y 135.1 Dán. 2.20.
b Málac 1.11.
c Psalm 138.6.
d 1 Sám. 2.8. Psalm 107.41.
e Psalm 68.7.
I. 113.

Psalm CXIV.

Izráel dźięki czyni Bogu, że go z Egiptu wywiodł, zá własny lud przyjął, przez morze czerwone, y przez Jordan przeprowádźił.

1 GDy wychodźił a Jzráel z Egiptu / y dom Jákobow z narodu 2 obcego: Stał śie Judá poświęceniem jego: Jzráel pánowániem jego. 3 To widząc Morze b ućiekło / á Jordan c wroćił śie ná zad. 4 Gory skakáły jáko báráni: págorki jáko jágnięta. 5 Morze / cożći śie *stáło* iżeś ućiekło? O Jordanie żeś śie ná zad wroćił! 6 Gory *żeśćie* skakáły jáko báráni? págorki jáko jágnięta? 7 Przed d obliczem PAńskim zádrzáłá źiemiá / przed obliczem Bogá Jákobowego. 8 Ktory obraca opokę e w jeźioro wod / á krzemień w źrzodło wod.

a 2 Moj 13.3.
b 2 Moj. 14.21.
c Jozue. 3.16.
d Sedź. 5.2.
e 2 Moj 17.6. 4 Moj 20.11.
I. 114.

Psalm CXV.

I. Izráelczycy proszą PAná o rátunek przećiwko narodom służącym báłwánom, ktorych márność szeroko przypomináją. II. Ciesząc śię opátrznośćią PAńską, z niey sobie dobre rzeczy obiecują.

1 NIe nam PAnie / nie nam / ále Jmieniowi twemu daj chwałę dla miłośierdźia twego / y dla prawdy twojey. 2 Czemuż máją mowić pogánie: Gdźież teraz *jest* a Bog ich?

3 WSzákże b Bog nász *jest* ná niebie / czyniąc wszystko co mu 4 śię podoba. *Ale* báłwáni ich *są* c śrebro y złoto: robotá rąk ludzkich. 5 Ustá máją d / á nie mowią: oczy 6 máją / á nie widzą. Uszy máją / á nie słyszą: nozdrze máją / á nie 7 wonią. Ręce máją / á nie mácáją: nogi máją / á nie chodzą: áni wołáją 8 gárdłem swojim. Niech im podobni będą / ktorzy je czynią; y wszyscy ktorzy w nich dufáją.

9 JZráelu dufaj e w PAnu: *bo* on jest pomocnikiem ich / y tarczą ich. 10 Domie Aáronow / dufajćie w PAnu: on jest f pomocnikiem y tarczą 11 ich. Ktorzy śie bojćie PAná / dufajćie w PAnu: on jest pomocnikiem 12 y tarczą ich. Pan bedźie pámiętał ná nas / bedźie błogosłáwił: bedźie błogosłáwił domowi Jzráelskiemu / bedźie błogosłáwił domowi Aáronowemu. 13 Bedźie g błogosłáwił tym ktorzy śie boją Paná / máłym y wielkim. 14 Rozmnoży was PAn: was y 15 Syny wásze. Błogosłáwieniśćie wy od PAná / ktory stworzył niebo 16 y źiemię. Niebiosá / są niebio-

a Psalm 42.11. y 79.13
b Mátt. 6.9.
c Psalm 135.15.16.17.18.19.20.
d Modr. 13.16. y 15.15
e Psalm 131.5.
f Psalm 33.20.
g Psalm 5.13.

sá PAńſkie : ále ziemie dał ſynom ludzkim.

17 Vmárli nie h bedą chwalili Páná: áni kto z tych co zſtepują do
18 *miejſcá* milczenia. Ale my bedźiemy błogosłáwili PAnu / od tąd áż ná wieki / Hállelujah.

h Pſalm 6. 6. y 88. 11. Ezái. 38. 18.

I. 115.

PSALM CXVI.

I. Dawid Bogu dźiekuje, że go z rąk Saulowych wybáwił. II. przypomniawſzy niebeſpieczeńſtwá ſwoje, y dobrá PAńſkie, ćieſzy duſze ſwą rátunkiem PAńſkim. III. Zátym z wielką ochotą PAnu, w ktorego oczu śmierć świetych drogá, dźiekowáć obiecuje.

1 Miłuję Páná iż wyſłuchał głos
2 moj / y prozby moje. Abowiem nákłonił uchá ſwego ku mnie / gdym go wzywał zá dni mojich.
3 Ogárneły mie były boleśći a śmierći / á utrapienia grobu zjeły mie :
4 ućiſk y boleść przyſzłá ná mie. Y wzywałem Jmienia PAńſkiego / *mowiąc:* Proſze o Pánie wybaw duſze
5 moje! Miłośćiwy b PAn y ſpráwiedliwy : Bog náſz litośćiwy.
6 PAN proſtaczkow ſtrzeże : byłem
7 ućiśniony / á wſpomogł mie. Náwroć śie duſzo mojá do odpoczynienia ſwego: ábowiemći PAN dobrze
8 uczynił. Bo wyrwał c duſze moje od śmierći / oczy moje od płáczu / nogę moje od upadku.
9 Bede chodźił uſtáwicznie przed oblicznośćią PAńſką w źiemi
10 żywiacych. Uwierzyłem d / dla tegom mowił: *choćiam* bárzo był utra-
11 piony. Jam był rzekł w zátrwożeniu mojim : Wſzelki człowiek e kłamcá.
12 Coż oddam f PAnu zá wſzyſtkie dobrodźiejſtwá jego / ktore mi
13 *uczynił?* Kielich obfitego zbáwienia wezmę: á Jmienia PAńſkiego
14 wzywáć bede. Sluby moje oddam Pánu: á to záraz przed wſzyſtkim lu-
15 dem jego. Drogą g jeſt / przed oczymá Páńſkimi / śmierć świetych
16 jego. O moj PAnie / ſem ja ſługą h twojim / jam ſługą twojim / Synem ſłużebnice twojey / rozwiązałeś związ-
17 ki moje. Tobie i ofiárowáć bede ofiáre chwały / y Jmienia Páńſkie-
18 go wzywáć bede. Sluby moje oddam PAnu: á to záraz przed wſzyſt-
19 kim ludem jego. W przyśionkach domu PAńſkiego: w pośrzodku ćiebie Jeruzalemie / Hállelujah.

a 1 Sám. 23. 14. 2 Sám. 22. 5.

b 2 Moj. 24. 6.

c Pſalm 96. 14.

d 2 Kor. 4. 13.

e Rzym. 3. 4.

f Mich. 6. 6.

g Objá. 14. 13.

h Pſalm 86. 16. Mądr. 9. 5.

i 3 Moj. 7. 12.

PSALM. CXVII.

Wſzyſtkie narody do chwalenia Bogá upomina.

1 Chwalćie PAná wſzyscy narodowie : chwalćie go wſzyscy lu-
2 dźie. Abowiem rozſzerzone jeſt nád námi miłośierdźie jego : á prawdá PAńſka *trwa* ná wieki / Hállelujah.

I. 116.

a Rzym. 15. 11.

PSALM. CXVIII.

I. Dawid Krol poddáne ſwoje wiedźie do wdźięczności przećiw Bogu, wielkie niebeſpieczeńſtwá ſwoje, y jáko z nich wybáwiony był, przypominájąc. II. Wywyżſzenie ſwe ná kroleſtwo opiſując, poddánym nánkę dawá, jáko PAnu dźiekowáć, Chryſtuſá PAná znáć, y onemu w ćiele przychodzącemu błogosłáwić mieli.

1 Wyſławiajćie a Páná, ábowiem dobry : ábowie ná wieki *trwá*
2 miłośierdźie je°. Rzecz teraz Izráelu: że ná wieki miłośierdźie jego.
3 Rzecz teraz domie b Aáronow : że
4 ná wieki miłośierdźie jego: Rzeczćieſz teraz / ktorzy śie bojićie PAná: że ná wieki miłośierdźie jego.
5 W ućiſku c wzywałem PAná : Wyſłuchał mie / y ná przeſtrzeńſtwie poſtáwił mie PAN.
6 PAN jeſt ze mną / nie bede d śie bał / żeby mi co uczynił człowiek.
7 PAN jeſt e ze mną miedzy pomocnikámi mymi: przetoż ja oglądam *pomſte* nád tymi / ktorzy mie máją
8 w nienawiśći. Lepiey mieć nádźieje f w PAnu / niżeli ufáć w człowie-
9 ku. Lepiey mieć nádźieje w Pánu /
10 niżeli ufáć w Kśiążetach. Wſzyſcy g narodowie ogárneli mie: ále w Jmieniu PAńſkim wygubiłem je.
11 Częſtokroć mie ogárneli: ále w Jmieniu h PAńſkim wygubiłem je.
12 Ogárneli mie jáko pſzczoły: *ále* zgáſli jáko ogień z ćiernia: bo w Jmieniu Páńſkim wytráćiłem je.
13 Bárzoś potężnie ná mie náćierał / ábym upadł: ále PAN porátował mie.
14 PAN *jeſt* mocą moją i / y pieśnią moją: on był mojim wy-

I. 117.

a Pſalm 105. 1. 106. 1. y 107. 1 y 136. 1

b Pſalm 115. 10.

c Pſalm 18. 7.

d Pſalm 23. 4. y 56. 5. Rzym. 8. 31.

e Zyd. 13. 6.

f Pſalm 146. 3.

g Pſ. 3. 7

h Pſálm 44. 6.

i 2 Moj. 15. 2. Ezái. 12. 72.

15 báwićielem. Głos wykrzykánia y zbawienia/ w przybytkách spráwiedliwych: Práwicá PAńska dokazáłá
16 mocy. Práwicá PAńska wywyższyłá śie: Práwicá PAńska doka-
17 záłá mocy. Nie umrę/ ále będę żył: ábym opowiádał spráwy PAńskie.
18 Pokarałći k mie PAn srodze/ ále mie ná śmierć nie podał.
19 OTworzćie mi bramy spráwiedliwośći: á wszedszy w nie/ będę
20 wysławiáł PAná. Táć jest bramá PAńska/ ktora spráwiedliwi
21 wchodza. Tuć ja ćiebie wysławiáć będę: boś mie wysłuchał/ y byłeś wybáwićielem mojim.
22 KAmień ktory m odrzućili buduiacy/uczyniony iest głowa węgielna.
23 Od PAnáć śie to stáło: á jest ożiwno w oczách nászych.
24 Tenći to dźień/ktory uczynił PAn: rozweselmyż śie/ á rozrádujmy śie wen.
25 Proszę PAnie záchowajże teraz: Proszę PAnie záchowajże teraz: Proszę PAnie zdarz teraz.
26 Błogosławiony ktory n przychodźi w Imie PAńskie: błogosławimi wam z domu PAńskiego.
27 Bogći PAnem/ onći nas oświećił. Przywiążćie báránki powrozámi ku ofierze, áż do rogow Ołtarzá.
28 TYś jest Bog moj/ przetoż ćie wysławiáć będę: Boże moj
29 wywyższáć ćię będę. Wysławiajćież PAná/ ábowiem jest dobry: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego.

k Przyp. 3. 11. l Ezái. 26. 2. m Ezái. 28. 16. Mátt. 21. 42. Márk. 12. 10. Luk. 20. 17. Dźiej. 4. 11. Rzym. 7. 33. 1 Piotr. 2. 7. n Mátt. 21. 9.

PSALM CXIX.

Słowo Boże Prorok záleca, prosząc, áby go Bog nim oświećił, y rządźił. Przekłáda też rozmáite prożby do bogobojnego żywotá należące: do tego, wielbienia Imienia Bożego y chęć swoje uprzyjmą ku PAnu y przykazániam jego: Ale náde wszystko słowo Páńskie wynośi, y wszystkich wobec do rozkochánia śie w nim, y do pilnego jego uważánia, y posłuszeństwá, przykłádem swojim pobudza.

J. 118.

Aleph.

1 BŁogosławieni ktorzy żyja bez a nágány: ktorzy chodza w Zá-
2 konie b PAńskim. Błogosławieni/ktorzy strzega c świádectw jego: y ktorzy go ze wszystkiego sercá szukája.
3 Y ktorzy nieczynia niepráwośći/ále chodza drogámi jego.
4 Tyś przykazał/ áby pilnie strzeżono d rozkazań twojich.
5 Oby wyprostowáne były drogi moje/ ku przestrzegániu praw twojich!
6 Tedy nie będę záwstydzony gdy śie będę oglądał ná wszystkie rozkazánia twoje.
7 Będę ćie wysławiał wszczerośći sercá/ gdy śie náuczę Praw spráwiedliwośći twojey.
8 Ustaw twojich z pilnośćia strzedz będę/ tylko mie nie opuszczaj.

a H. Doskonáli drogą. b Psalm. 1. 2.

Beth.

9 JAkim sposobem oczyśći młodźieniec śćieżkę swoję? Gdy śie e
10 záchowa według słowá twego. Ze wszystkiego sercá mego szukam ćie: niedopuszczajże mi f błądźić od rozka-
11 zań twojich. W sercu mojim skłádam g wyroki twoje/ ábym nie
12 zgrzeszył przećiwko tobie. Błogosławionyś ty PAnie: náucżże mie
13 ustaw twojich. Wárgámi mojimi opowiádam wszystkie sady ust two-
14 jich. W drodze świádectw twojich kocham śie/wiecey niż we wszystkich bogáctwách.
15 O przykazániách twojich rozmyślam: y przypátruję śie drogam twojim.
16 W ustáwách twojich kocham śie: y nie zápominam słow twojich.

c Psalm. 19. 12. d 5 Moj. 4. 5. 6. e Ian. 15. 3. 1 Piotr. 1. 22. f Ezái. 63. 17. g 5 Moj. 6. 6. y 11. 18.

Gimmel.

17 DAruj to sługe twemu ábym żył/á przestrzegał słow two-
18 jich. Odsłoń oczy moje/ábym śie przypátrzył dźiwom z Zakonu twe°
19 Jestem gośćiem h ná źiemi: nie ukrywaj przede mna rozkazań two-
20 jich. Omdlewa duszá mojá/ prágnac sadow twojich ná káżdy czás.
21 Wytráćiłeś pyszne: przeklęći i so ći ktorzy błądza od rozkazań twojich
22 Oddal odemnie pohańbienie y wzgardę: gdyż strzegę świádectw
23 twojich. Y Kśiażetá záśiadája/á mowia przećiwko mnie: wszakże sługá twoj rozmyśla w ustáwách two-
24 jich. Swiádectwá twoje/zájiste sa mojim kochániem/y rájcámi mymi.

h 3 Moj. 47. 8. 1 Kron. 29. 15. Psalm. 39. 13. Zyd. 11. 13. i 5 Moj. 11. 28. y 28. 15.

Daleth.

25 PRzylgnęłá do prochu duszá mojá: ożywże mie według słowá
26 twego. Drogi moje rozpowiedźiałem/ á wysłuchałeś mie: náucz mie
27 ustaw k twojich. Daj ábym zrozumiał drogę rozkazań twojich: á żebym rozmyślał o dźiwnych spráwách
28 twojich. Rozpływa śie od smętku duszá mojá: utwierdźże mie
22 według słow á twe°. Drogę kłam-

k Psalm. 15. 4. y 27. 11. y 86. 1.

ława oddal ode mnie: á zakonem
30 twojim udáruj mie. ✣ Obrałem
drogę prawdy: á sady twoje przekłá-
31 dam *sobie*. ✣ Przystałem do świá-
dectw twojich PAnie: nie záwsty-
32 dzajże l mie. ✣ Droga przykazań
twojich pobieżę/ gdy rozszerzysz serce
moje.

1 Psalm 25. 2. He.

33 NAucz mie PAnie drogi ustaw
twojich: á będę jey strzegł *áż*
34 do końcá. ✣ Daj mi rozum/ ábym
strzegł zakonu twego: á żebym go
przestrzegał ze wszystkie° sercá. ✣
35 Daj ábym chodził ścieżką przyká-
zań twojich: gdyż w tym jest upodo-
36 bánie moje. ✣ Nákłoń serce moje do
świádectw twojich/ á nie do łákom-
37 stwá. ✣ Odwroć oczy moje/ áby nie
pátrzáły ná márność: ná drodze
38 twojey obżyw mie. ✣ Utwirdź wy-
rok twoj słudze twemu/ ktory się od-
39 dał bojáźni twojey. ✣ Oddal ode
mnie pohańbienie moje/ ktorego się
40 boję: bo sady twoje dobre. ✣ Oto
prágnę rozkazań twojich: w sprá-
wiedliwości twojey obżyw mie.

Vau.

41 NIech ná mie przyda litości
twoje PANIE: y zbáwienie
42 twoje według wyroku twego. ✣ Ták,
ábym odpowiedź mogł dáć sámą m
rzeczą temu/ ktory mi uraga/ gdyż
43 ufam w słowie twojim. ✣ A nie
wyjmuj z ust mojich słowá náprá-
wdźiwszego: abowiem sadow twojich
44 oczekawam. ✣ Y będę strzegł zakonu
twego záwsze/ áż ná wieki wieczne. ✣
45 A ustáwicznie będę chodźił ná prze-
strzeństwie: bom się dopytał rozká-
46 zań twojich. ✣ Owszem będę n mo-
wił o świádectwách twojich przed
Krolmi: á nie będę záwstydzony. ✣
47 Bom się rozkochał w przykazániách
48 twojich/ ktorem umiłował. ✣ Przy-
łożę y rece moje do rozkazań twojich,
ktore miłuję: á będę rozmyślał o
ustáwách twojich.

m 1 Piotr 2. 15.

n Rzym 1. 16.

Zajin.

49 WSpomni ná słowo wyrzeczo-
ne do sługi twego/ ktorymeś
50 mie ubespieczył. ✣ Toć pociechá me-
já w utrapieniu mojim/ że mie wy-
51 rok twoj ożywia. ✣ Pyszni bárzo się
ze mnie náśmiewáją: wszákże się od
52 zakonu twego nie uchylam. ✣ Bo
pámietam ná sady twoje wieczne
53 Pánie/ ktorymi się cieszę. ✣ Strách
mie ogárnął nád niezbożnymi; kto-
54 rzy opuszczáją zakon twoj. ✣ Sa mi
ustáwy twoje pieśniámi w domu
55 pielgrzymstwá mego. ✣ Wspomi-
nam sobie y w nocy ná Imię twoje
PAnie/ y strzegę Zakonu twego. ✣
56 Toć mam z tego; że przestrzegam
przykazań twojich.

Chet.

57 RZekłem: PAnie *to jest* częstka
o mojá/ przestrzegáć słow two-
58 jich. ✣ Modlę się przed obliczem
twojim ze wszystkiego sercá: zmiłuj-
że się nádemną według słowá twe°. ✣
59 Uważyłem w myślách drogi moje;
á obróciłem nogi moje ku świádec-
60 twom twojim. ✣ Spieszę się/ á nie
omieszkawam przestrzegáć rozkazań
61 twojich. ✣ Hufy niepobożnych złu-
piły mie/ *ále* ná Zakon twoj nie zá-
62 pominam. ✣ O połnocy wstawam/
ábym cię wysławiał w sadách sprá-
63 wiedliwości twojey. ✣ Jestem to-
wárzyszem wszystkich/ ktorzy się cie-
bie boją/ y tych ktorzy przestrzegáją
64 przykazań twojich. ✣ PAnie/ pełn
jest p ziemiá miłośierdźia twego:
náuczże mie ustaw twojich.

o 4 Moj 18. 20.

p Psalm 33. 5.

Thet.

65 ŁAskáwieś postąpił z sługą two-
jim PAnie/ według słowá twego.
66 ✣ Dobrego rozumu/ y umiejętności
náucz mie: bom przykazániam two-
67 jim uwierzył. ✣ Pierwey niżem się
był uniżył/ błądźiłem: ále teraz
wyroku twego przestrzegám. ✣
68 Dobryś ty y dobrotliwy: náuczże
69 mie ustaw twojich. ✣ Uknowáli
hárdźi kłamstwo przećiwko mnie: *ále*
ja ze wszystkiego sercá strzegę przy-
70 kazań twojich. ✣ Serce ich záplo
jáko sádło: *ále* się ja zakonem two-
71 jim cieszę. ✣ Jest mi to ku dobremu/
żem był q utrapiony: ábym się ná-
72 uczył ustaw twojich. ✣ Lepszy mi *jest*
Zakon ust r twojich/ niżeli tyśiące
złotá y śrebrá.

q 1 Kor. 7. 10.

r Psalm 19. 11.

Jod.

73 RĘce twoje uczyniły s mie/ y
wykształtowáły mie: dajże mi
rozum/ ábym się náuczył przykazań
74 twojich. ✣ Aby się rádowáli bo-
jący się ciebie/ ujrzawszy mie/ że
75 ná słowo twoje oczekawam. ✣ Znam
PAnie/ iż *są* spráwiedliwe t sady
twoje: á iżeś mie słusznie utrapił. ✣
76 Niechajże mie prosze/ ucieszy miło-
śierdźie twoje/ według wyroku twe°

s Job. 10. 8.

t Objáw 19. 2.

77 *ktoryś uczynił* ſłudze twemu. ♣ Niechże námie przyjdą litośći twoje ábym żył: bo zakon twoj jeſt kochá- 78 niem mojim. ♣ Niech będą záwſty- dzeni pyſzni/ przeto że mię chytrze podwroćić chćieli: ále ja rozmyſláć będę w Przykazániách twojich. ♣ 79 Niech śię obrocą do mnie/ ktorzy śię ćiebie boją: y ktorzy znáją świá- 80 dectwá twoje. ♣ Niech będźie ſerce moje uprzyjme przy uſtáwách two- jich/ ábym nie był záwſtydzony.

Kaph.

81 Tęſkni duſzá mojá po zbáwieniu twojim: oczekawam ná słowo 82 twoje. ♣ Vſtáły oczy moje/ *czekájąc* wyroku twego/ gdy mowię; Kiedyż 83 mię poćieſzyſz? ♣ Choćiam jeſt jáko naczynie ſkorzáne w dymie/ *wſzák- żem* uſtaw twojich nie zápomniał. 84 Wieleż będźie dni ſługi twego? kie- dyż ſąd wykonaſz nád tymi/ ktorzy 85 mię prześládują? ♣ Pyſzni pokopá- li mi doły/ co nie jeſt według Zako- 86 nu twojego. ♣ Wſzyſtkie przykazá- nia twoje/ ſą prawdą: bez przyczyny 87 mię prześládują/ rátujże mię. ♣ Bez máłá mię juž wniwecz nie obroćili ná ziemi: á wſzákżem ja nie opuśćił 88 przykazań twojich. ♣ Według miło- śierdźia twego obżyw mię/ ábym ſtrzegł świádectwá uſt twojich.

La-med.

89 O PAnie/ słowo u twoje trwa ná 90 wieki ná niebie. ♣ Od narodu do narodu prawdá twojá: ugrunto- 91 wałeś źiemię/ y ſtoji. ♣ Według roz- rządzenia twego trwa to *wſzyſtko* áż do dniá tego: wſzyſtko to záiſte 92 jeſt ku służbie twojey. ♣ By był Za- kon twoj nie był kochániem mojim/ dawnobym był zginął w utrapie- 93 niu mojim. ♣ Ná wieki nie zapo- mnię ná przykazánia twoje: gdyżeś 94 mię w nich obżywił. ♣ Twojćim ja: záchowajże mię/ bo przykazań two- 95 jich ſzukam. ♣ Czekáją ná mię nie- zbożnicy/ áby mię zátrácili: *ále ja* świádectwá twoje uważam. ♣ 96 Wſzelkiey rzeczy x koniec widzę: *ále* przykazánie twoje bárzo ſzerokie.

u Ezái. 40. 8. Mátt. 24.35. 1 Piotr 1. 25.

x H. Doſko náło- śći.

Mem.

97 O Jákom śię rozmiłował Zako- nu twego: ták iż káżdego dniá 98 jeſt rozmyślániem y mojim. ♣ Nád nieprzyjacioły moje mędrſzym mię czyniſz przykazániem twojim: bo je 99 mam uſtáwicznie przed ſobą. ♣ Nád wſzyſtkie náuczyćiele z moje ſtałem śię rozumniejſzym: bo świádectwá twoje ſą rozmyślánem mojim. ♣ 100 Nád ſtárce jeſtem roſtropniejſzy: bo przykazań twojich przeſtrzegam. ♣ 101 Od wſzelkiey złey drogi záwśćiągam nog ſwojich/ ábym ſtrzegł słowá 102 twego. ♣ Od ſądow twojich nie od- ſtępuję/ przeto/ że *ich* ty mnie uczyſz. 103 ♣ O ják ſłodkie słowá twoje po- dniebieniu memu: nád a miod *ſą* 104 *słodſze* uſtam mojim. ♣ Z przykazań twojich nábyłem rozumu: przetoż mam w nienawiśći wſzelką śćieżkę obłędliwą.

y Pſalm 1. 2.

z 5 Mojż 4. 6.

a Pſalm 19. 11. Przyp 8. 11.

Nun.

105 Słowo twe jeſt pochodnią no- gam mojim b: á świátłośćią 106 śćieżce mojey. ♣ Przyśiągłem y u- czynię temu doſyć/ że będę ſtrzegł ſą- 107 dow ſpráwiedliwośći twojey. ♣ Je- ſtem bárzo utrapiony: o PAnie ob- żyw mię według słowá twego. ♣ 108 PAnie/ dobrowolne *śluby* uſt mo- jich przyjmi proſzę zá wdźięczne: á 119 ſądow twojich náucz mię. ♣ Duſzá mojá jeſt w uſtáwicznym niebeżpie- czeńſtwie: wſzákże ná Zakon twoj 110 nie zápominam. ♣ Sidło ná mię niezbożnicy záſtáwili: lecz *ja* śię od przykazań twojich nie obłądzę. ♣ 111 Zá dźiedźictwo wieczne wźiąłem świádectwá twoje: bo ſą rádośćią 112 ſercá mego. ♣ Nákłoniłem ſercá mego ku wykonywániu uſtaw two- jich/ uſtáwicznie/ y áż do końcá.

b Pſalm 19. 9. 1 Piotr 1. 19.

Sa-mech.

113 Wymyſły mam w nienawiśći: 114 á Zakon twoj miłuję. ♣ Tyś jeſt ućieczką moją y tarczą moją: ná 115 słowo twoje oczekawam. ♣ Odſtąp- ćież odemnie złośnicy: ábym ſtrzegł 116 rozkazania Bogá mojego. ♣ V- twierdźże mię według słowá twego/ ábym żył: á nie záwſtydzaj mię w 117 oczekawániu mojim. ♣ Podpieraj mię ábym był záchowány/ y rozmy- ślał w uſtáwách twojich uſtáwi- 118 cznie. ♣ Podeptałeś wſzyſtkie ktorzy śię obłądźili od uſtaw twojich: ábo- wiem jeſt kłamliwa c zdrádá ich. ♣ 119 Odrzucaſz *jáko* żużelicę wſzyſtkie d niezbożniki źiemię: dla tego miłuję 120 świádectwá twoje. ♣ Drży od ſtrá- chu przed tobą ćiáło moje: bo śię ſądow twojich lękam.

c Job. 5. 13. Rzym 8. 6.

d Pſalm 37. 9.

Ajin.

121 CZynię sądy y spráwiedliwość: nie podawayże mię tym, ktorzy 122 mi gwałt czynią. ✣ Zástap sam sługę twego ku dobremu/ áby mię hárdźi nie potłoczyli. 123 ✣ Oczy moje u-stáły czekájąc ná zbáwienie twoje/ y ná wyrok spráwiedliwośći twojey. 124 ✣ Obchodź śię z sługą twojim według miłośierdźia twego: á ustaw 125 twojich náucz mię. ✣ Sługámći [e] ja twoj/ dayże mi zrozumienie; ábym 126 umiał świádectwá twoje. ✣ Cżáśći juž ábyś czynił PAnie: ábowiem 127 wzrusżono Zakon twoj. ✣ Dla tego umiłowałem rozkazánia twoje nád [f] złoto/ á nád złoto nawybornieysze. ✣ 128 Przeto/ że wszystkie przykazánia twoje, wszystkie prawdźiwe być uznawam: á wszelkie śćieszki ob[?]edliwe/ mam w nienawiśći.

Pe.

129 DZiwne są świádectwá twoje: przetoż ich strzeże duszá mojá. 130 ✣ Początek [g] słow twojich oświeca/ 131 y dawa rozum [h] prostakom. ✣ Vstá moje otwieram y dyszę/ ábowiemem 132 przykazań twojich prágnał. ✣ Weyrzyże ná mię á zmiłuj śię nádemną według práwá tych/ ktorzy miłują 133 Imię twoje. ✣ Drogi moje utwirdź w słowie twojim/ á niech nádemną nie pánuje żadna niepráwość. ✣ 134 Wybaw mię od ućiśnienia ludzkiego/ ábym strzegł rozkazań twojich. 135 ✣ Rozświeć [i] nád sługą twojim oblicze twoje/ á náucz mię ustaw two-136 jich. ✣ Strumienie wod płyną z oczu mojich/ dla tych ktorzy nie strzegli Zakonu twego.

Tsade.

137 SPráwiedliwyś ty PAnie/ y [k] prawdźiwy w sądách twojich. 138 ✣ Przykazáłeś spráwiedliwe [k] świádectwá twoje/ y wielce prawdźi-139 we. ✣ Zniszczyłá mię gorliwość [l] mojá/ iż zápomináją ná słowo twoje 140 nieprzyjaćiele moji. ✣ Doskonále są doświádczone słowá [m] twoje: dla tego śię sługá twoj w nich rozko-141 chał. ✣ Jam máluczki y wzgárdzony/ wszákże przykazań twojich nie 142 zápominam. ✣ Spráwiedliwość twojá/ spráwiedliwość wieczna: á 143 Zakon twoj prawdá. ✣ Ućisk y utrapienie przyszło ná mię: Przykazánia twoje są kochániem mojim. ✣ 144 Spráwiedliwość świádectw twojich trwa ná wieki: daj mi rozum/ á żyć będę.

Koph.

145 WOłam ze wszystkiego sercá: wysłuchayże mię o PAnie/ á 146 będę strzegł ustaw twojich. ✣ Wołam do ćiebie/ záchoway że mię: á będę 147 pilen świádectw twojich. ✣ Vprzedzam ćię ná świtániu/ y [n] ołam/ 148 ná słowo twoje oczekawájąc. ✣ Vprzedzáją straż nocną oczy moje: przeto/ ábym rozmyślał o wyrokách 149 twojich. ✣ PAnie/ głos moj usłysz według miłośierdźia twego: według 150 sądu twego ożyw mię. ✣ Przybliżáją śię ktorzy náśládują złośći; ći ktorzy śię od Zakonu twego oddali-151 li. ✣ Bliskoś ty jest PAnie/ á wszystkie przykazánia [n] twoje są praw-152 dá. ✣ Dawno to wiem o świádectwách twojich/ żeś je ná wieki ugruntował.

Resch.

153 OBacz utrapienie moje/ á wyrwi mię: bom ná Zakon twoj 154 nie zápomniał. ✣ Stań przy sprá-wie mojey/ á obroń mię: dla słowá 155 twego ożyw mię. ✣ Dáleko jest od niezbożnikow [o] zbáwienie: bo śię nie badáją o ustáwách twojich. ✣ 156 Wielkie są litośći twoje PAnie: według sądow twojich ożyw mię. ✣ 157 Wieleć jest prześládowcow [p] mojich y nieprzyjaćioł twojich: wszákże od świádectw twojich nie uchyláłem 158 śię. ✣ Widźiałem przestępce/ y mierźiáło mię to/ że wyroku twego 159 nieprzestrzegáli. ✣ Obaczże PAnie/ iż rozkazánia twoje miłuję: według miłośierdźia twego ożyw mię. ✣ 160 Naprzednieysza rzecz słowá twego jest prawdá: á ná wieki trwa wszy[?]ki sąd spráwiedliwośći twojey.

Schin.

161 KSiążętá mię prześládują bez przyczyny: wszákże słow [q] twojich boji śię serce moje. ✣ Ja śię 162 weselę z wyroku twego/ ták jáko ten/ ktory znájduje wielkie [r] korzyśći. ✣ 163 Ale nienawidzę kłamstwá/ y brzydzę śię nim: Ale [s] Zakon twoj mi-164 łuję. ✣ Chwalę ćię śiedm kroć przez dźień/ dla sądow twojich spráwiedli-165 wych. ✣ Pokoj wielki [t] dawasz tym/ ktorzy miłują Zakon twoj: á nie doznawáją żadnego obráżenia. ✣ 166 PAnie oczekawam zbáwienia twego. á przykazánia twoje wykonywam:

Margin notes: e Psalm 116. 16. — f Psalm 19. 11. Przyp. 8. 11. — g Psalm 19. 9. — h Mátt. 11. 25. — i Psalm 47. 1. — k 5 Moj. 4. 5. 6. — l Psalm 69. 10. — m 2 Sám. 22. 31. Psalm 12. 7. y 18. 31. Przyp. 30. 5. — n Ján. 17. 17. — o Psalm 109. 17. — p Psalm 3. 1. y 25. 16. — q Ezái. 66. 2. — r Ezái. 9. 3. — s Psalm 19. 97. — t Mátt. 11. 29.

✣ Prze-

167 ♣ Przestrzega duszá moiá świádectw twoiich : ábowiem ie bárzo 168 miłuie. ♣ Przestrzegam przykazań twoiich/ y świádectw twoiich : ábowiem wszystkie drogi moie są u przed tobą.

u Psalm 139. 3. Thau.

169 PAnie niech śie przybliży wołánie moie przed oblicze twoie : według słowá twego day mi zrozu- 170 mienie. ♣ Niech przydźie prozbá moiá przed twarz twoie : á według obietnice twoiey wyrwi mie. ♣ 171 Chwałe wydádzą wárgi moie : gdy 172 mie nauczysz ustaw twoiich. ♣ Opowiádáć będźie iezyk moy wyroki twoie: bo wszystkie przykazánia twoie są spráwiedliwość. ♣ Niech mi 173 będźie ná pomocy reká twoiá/ gdyżem sobie obrał przykazánia twoie. 174 ♣ PAnie/ zbáwienia twego prágne: á Zakon twoy iest kochániem moiim 175 ♣ Żyć będźie duszá moiá/ y będźie cie chwaliłá : á sądy twoie będą mi 176 ná pomocy. ♣ Błądze iáko x owcá zgubiona/ szukayże sługi twego : boć przykazań twoiich nie zápominam.

x Ezái. 53. 6. 1 Piotr 2. 25.

I. 119.

Psalm CXX.

I. Przypomina Prorok iáko go Bog potwarcom odiąć raczył. II. Jezyki ich kłamliwe opisuie. III. Nárzeka, że muśi mieszkáć miedzy niespokoynymi.

1 Pieśń stopniow.

WOłałem a do Páná w utrapieniu moiim/ á wysłuchał mie.

a Jon. 2. 2. 3.

2 WYzwol PAnie dusze moie od warg kłamliwych/ y od b iezyká zdrádliwego. ♣ Coć ćie da/ ábo 3 coć zá pożytek przynieśie iezyk zdrádliwy? ♣ Ktory iest iáko strzały o- 4 stre mocarzá/ y iáko węgle iáłowcowe. ♣ Niestetyż mnie/ żem ták 5 długo gośćiem w Mesech/ á mieszkam w namiećiech Cedárskich! ♣ 6 Długo mieszká duszá moiá miedzy tymi/ ktorzy pokoy máią w nienawiśći. ♣ Jáć rádze do pokoiu : 7 ále gdy o tym mowie/ oni do woyny.

b 1 Sám. 24. 10. y 26. 19

I. 120.

Psalm CXXI.

I. Prorok w potrzebách swoiich ludzkiego rátunku zániechawszy, u sámego Bogá pomocy szuka. II. Ktorego opátrzność ludowi Bożemu záleca.

1 Pieśń stopniow.

2 OCzy moie podnosze ná gory/ z kąd by mi pomoc przyszłá. Pomoc moiá a iest od Páná/ ktory stworzył niebo y źiemie.

a Psalm 34. 8. y 124. 8

3 NIe dopuśći/ áby śie záchwiać miáłá nogá twoiá : nie drzemieć stroż twoy.

4 OTo nie drzemie áni śpi ten/ ktory strzeże Izráelá. ♣ PAn iest 5 strożem twoiim : PAn iest ćieniem 6 twoiim po práwey rece twey. ♣ We dnie Słońce dnie uderzy ná ćie/ áni b 7 Mieśiąc w nocy. ♣ PAn ćie strzedz będźie/ od wszystkiego złego : on du- 8 sze twoiey strzedz będźie. ♣ PAN strzedz będźie wyśćia twego/ y wejśćia twego/ od tąd áż ná wieki.

b Objá. 1. 16.

I. 121.

Psalm CXXII.

I. Vćieche ktorą miał z chodzenia do domu Bożego przypomina II. Miásto Jeruzalemskie wychwala. III. Vpomina Izráelczyki, áby mu błogosłáwieństwá życzyli.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

WEsele śie z tego/ że mi powiedźiano: Do domu a PAńskiego poydźiemy. ♣ Ze stánęły nogi ná- 2 sze w bramách twoiich/ o Jeruzalemie! ♣ O Jeruzalem pieknie pobu- 3 dowáne! iáko miásto w sobie wespoł 4 spoione. ♣ Bo tám wstępuią pokolenia/ pokolenia PAńskie/ do świádectwá Izráelowego/ áby wysłá- 5 wiáły Jmie PAńskie. ♣ Abowiem tám są postáwione stolice ná sąd/ stolice domu Dawidowego.

a Ezái. 2. 3.

6 ZAdayćie pokoiu b Jeruzalemowi mowiąc : Niech śie szczęśći tym 7 ktorzy ćie miłuią. ♣ Niech c będźie pokoy w báształch twoiich : á uspokoienie w pálácach twoiich.

b Tob. 13. 18. c Ian. 14. 27.

8 DLa bráći moiey y dla przyiaćioł moiich/ teraz ći będę żądał 9 pokoiu. ♣ Dla domu PAná Bogá nászego/ będę szukał twego dobrego.

I. 122

Psalm CXXIII.

I. Lud Boży w ućiskách swych ućieka śie do PAná Bogá. II. O wyswobodzenie od nieprzyiaćioł Bogá prośi.

1 Pieśń stopniow.

DO ćiebie oczy moie podnoszę/ 2 ktory mieszkasz w niebie. ♣ Oto/ iáko oczy sług pilnuią rąk pánow swych/ y iáko oczy dźiewki pilnuią

ręki pániey swey: ták oczy á násze pogládáją ná PAná Bogá nászego/ áż śię zmiłuje nád námi.

3 Zmiłuj b śię nád námi PAnie/ zmiłuj śię nád námi: bosmy bárzo násyceni wzgárdy. 4 Bárzo jest násycona duszá nászá pośmiewiskiem bezbożnych/ y wzgárdá pysznych.

PSALM CXXIV.

I. Vpomina áby Izráelczycy wyználi, jáko je Bog z rąk nieprzyjacielskich wybáwił. II. Sposob dziekczynienia zá táką obronę opisuje.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

Gdyby był Pan z námi nie był/ (powiedz teraz Izráelu) 2 Gdyby był Pan z námi nie był/ gdy ludźie powstawáli przeciwko nam: 3 Tedyćby nas byli a żywo pożárli/ w rozpaleniu gniewu swego przeciwko nam. 4 Tedyćby nas były wody zábráły/ b á strumień porwałby był duszę nászę. 5 Tedyćby były porwáły dusze násze one wody c gwałtowne. 6 Błogosłáwiony PAn/ ktory nas nie podał ná łup zębom ich. 7 Duszá nászá jáko ptaszek/ uszłá z śidłá ptásznikow: śidło śię potárgáło/ á mysmy uszli. 8 Wspomożenie násze w Imieniu d PAńskim/ ktory stworzył niebo y źiemię.

PSALM CXXV.

I. Vczy, że Bog wiernych swych y w nawietszych trudnośćiách ták broni, że śie od pobożnośći nie uniosą. II. Dobrym szczęścia, złym wytrácenia, á kośćiołowi Bożemu pokoju żąda.

1 Pieśń stopniow.

Ktorzy ufáją w PAnu/ są jáko gorá Syon: ktora śię nie poruszy/ *ále* ná wieki zostawa. 2 *Jáko* około Jeruzalem są gory: a *ták* Pan jest około ludu swego/ od tego czásu áż y ná wieki. 3 Abowiem nie zostánie laská b niezbożnikow nád losem spráwiedliwych: by *snadź* nie śćiągneli spráwiedliwi ręku swych ku niepráwośći. 4 Dobrze czyń PAnie dobrym/ y tym ktorzy są uprzejmego sercá. 5 Ale te/ ktorzy śię udawáją krzywymi drogámi swymi/ niech záwiedźie Pan z tymi/ ktorzy czynią nie-

Marginesy: a 2 Kron. 20. 12. Psalm 141. 8. b Psalm 67. 1. I. 123. — a Przyp. 1. 12. b Psalm 144. 7. c H. Nádete. Psalm 69. 1. d Psalm 3. 9. y 21. 2. y 121. 2. I. 124. — a Psalm 34. 8. y 121. 4. b I. Sceptrum.

práwość: *lecz* c pokoj niech *będźie* nád Izráelem.

PSALM CXXVI.

I. Wesołe swe z Bábilonu wybáwienie Żydźi uważáją. II. O przywrocenie pozostáłych proszą. III. A wyswobodzenie podobieństwem oráczow wyrażáją.

1 Pieśń stopniow.

Gdy zás PAn náwroćił pojimáne z Syonu/ byliśmy jáko ći/ ktorym śię sni. 2 Tedy były nápełnione weselem ustá násze/ á język nász rádośćią: tedy mowiono miedzy narody. 3 Wielmożne rzeczy Pan uczynił z nimi. Wielmożne rzeczy PAn uczynił z námi: z czegosmy śię *bárzo* urádowáli. 4 Przywroćże zás o PAnie pojimáne násze/ jáko strumienie ná Południe. 5 Ktorzy a śiali ze łzámi/ żąć będą 6 z wykrzykániem. Tám y sám chodząc z płáczem rozśiewa *lud* drogie naśienie: *ále zaś* przyszedszy z rádośćią znośić będźie snopy swoje.

PSALM CXXVII.

I. Vczy Prorok iż bez Bożey łáski domu zbudowáć miástá ustrzedz, y pożywienia nábyć nikt nie może. II. Nád to, że y dobre potomstwo pochodźi z błogosłáwieństwá Bożego.

1 Pieśń stopniow dla Sálomoná.

Jeśli a PAn domu nie zbuduje/ prożno prácują ći/ ktorzy go budują: Jeśli PAn nie będźie b strzegł miástá/ prożno czuje *ten*, ktory go strzeże. 2 Prożno macie ráno wstawáć/ długo śiadáć/ y jeść chleb boleśći: Poniewaz *PAn* umiłowánemu c swemu sen dawa. 3 Oto/ dźiatki są dźiedźictwem od Páná b/ á płod żywotá nádgrodá. 4 Jáko strzały w ręku mocarzá/ ták są dźiatki ktore śię dárzą. 5 Błogosłáwiony mąż ktory nimi nápełnił sájdak swoj: nie będą záwstydzeni/ gdy śię w bramie rozpieráć będą z nieprzyjaćioły swymi.

PSALM CXXVIII.

Pobożnym Bog ná wszystkim błogosłáwi.

1 Pieśń stopniow.

Błogosłáwiony a wszelki/ ktory śię boji Páná/ ktory chodźi dro-

Marginesy: c Gal. 6. 16. I. 125. — a Gal. 6. 8. — I. 126. — a 2 Moj. 1. 21. b 2 Krol. 9. 16. 30. c 1 Moj. 2. 21. d 1 Sám. 1. 27. Żyd. 2. 13. — I. 127. a Psalm 34. 10. y 112. 1

2 gámi jego. ✠ Bo prace rąk twojich pożywáć będźiesz: błogosłáwionym będźiesz / y będźiećśie dobrze dźiało. 3 ✠ Zoná twojá będźie jáko winna máćicá płodna/po bokach domu twego: dźiatki twoje jáko látorośle oliwne około stołu twego. 4 ✠ Oto/ tákći będźie ubłogosłáwiony mąż / ktory 5 śie boji PAná. ✠ Niechżeć PAn b błogosłáwi z Syonu: ábyś pátrzył ná dobro Jeruzalemskie / po wszystkie 6 dni żywotá twego. ✠ Y c oglądał syny synow twojich / y pokoj nád Jzráelem.

b 4 Moj. 6. 24. c Job. 42.16.

I. 128.

PSALM CXXIX.

I. Wierni PAńscy utrapienie swoje, J z nich wybáwienie przypomniawszy. II. Otuchę sobie czynią, iż Bog złośniki wytráći.

1 Pieśń stopniow.

BArzoć mię utrapili / záraz od młodośći mojey: Powiedz teraz 2 Jzráelu. ✠ Bárzoć mię utrapili od młodośći mojey: wszákże mię nie 3 przemogli. ✠ Po grzbiećie mojim oráli oracze / y długie przegániáli 4 brozdy swoje. ✠ *Ale* PAN spráwiedliwy poprzećinał powrozy niezbożnikow.

5 ZAwstydzeni a y ná zad obroceni będą wszyscy / ktorzy Syon mają 6 w nienawiśći. ✠ Będą jáko trawá ná dáchu/ ktora / pierwey niż 7 odrośćie/usycha. ✠ Z ktorey żeńcá nie może gárśći swey nápełnić: áni náręczá swego ten/ ktory wiąże snopy. 8 ✠ Y mimo idący nie rzeką: Błogosłáwieństwo PAńskie niech będźie z wámi: *Abo;* Błogosłáwimy wam w Jmieniu PAńskim.

a Psalm 37. 2.

I. 129.

PSALM CXXX.

Uważájąc Prorok ćiężkość grzechow swych, prośi, áby go Bog dla nich ná sąd swoj ostry niepoćiągał, ále áby mu je ráczey odpuśćił, ufność swą w wysłuchániu ná słowie jego zákłádájąc

1 Pieśń stopniow

Z Głębokośći wołam do ćiebie ô 2 Pánie. ✠ Pánie wysłuchaj głos moj: nákłoń uszu twych do głosu 3 prozb mojich. ✠ Pánie będźieszli nieprawośći a upátrował: PAnie / ktoż 4 śie zostoji? ✠ Aleć u ćiebie jest odpuszczenie/ áby śie ćiebie báno.

a Psalm 143.2.

5 OCzekawam ná PAná: oczekawa duszá mojá / y jeszcze oczekawa 6 ná słowo jego. ✠ Duszá mojá oczekawa PAná / pilniey niż straż świtánia ktora strzeże áż do poránku.

7 OCzekawajże Jzráelu ná PAná: ábowiem u PAná jest miłośierdźie/ á obfite u niego odkupie- 8 nie. ✠ Oncić b sám odkupi Jzráelá od wszystkich nieprawośći jego.

b Ezdr. 43.25.

I. 130.

PSALM CXXXI.

I. Prokorę swą Prorok przykłądem dźiećięćiá Bogu przedkłáda. II. A żeby go lud Boży w tym náśládował, upomina.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

PAnie/ nie wyniosło śie serce moje/áni śie wyniosły oczy moje: ánim śie kuśił o rzeczy wielkie/ ábo wyższe nád to niż mi należy. ✠ 2 Jzalim niepokojył y nie uspokojił duszę mojey / jáko dźiećię osłáwione od mátki swey? osłáwionemu dźiećięćiu byłá podobna we mnie duszá mojá 3 MJjże nádźieję w PAnu o Jzráelu! od tąd áż ná wieki.

I. 131.

PSALM CXXXII.

I. Dawid przypomina swoję y ludu swego ku chwale Bożey gorącość. II. Upewnia, że Bog dla przyśiąg swych wszystko uczyni, jesli tylko potomstwo jego w przymierzu PAńskim chodźić będźie.

1 Pieśń stopniow.

NA Dawidá pomni PAnie/y ná wszystkie utrapienia jego. ✠ 2 Ktory przyśiągł PAnu / á ślub uczynił mocárzowi Jákobowemu/ 3 mowiąc: ✠ Zájiste / nie wnidę do przybytku domu mego/y nie wstąpię 4 ná posłánie łożá mego: ✠ Y nie pozwolę snu oczom mojim / áni po- 5 wiekom mojim drzemánia: ✠ Dokąd nie znajdę miejscá dla PAná/ dla mieszkánia mocárzowi Jákobo- 6 wemu. ✠ Oto usłyszawszy a o niey w Efráćie / ználeźliśmy ja ná po- 7 lách leśnych. ✠ Wnidźmyż do przybytkow jego / á kłániajmy śie 8 u podnożká nog jego. ✠ Powstańże PAnie / *á wnidź* do odpocżynienia b twego: ty / y Skrzyniá mocno- 9 śći twojey! ✠ Kápłáni twoji niech

a T. Oskrzyni przymierza. 1 Sam. 7. 1. b 2 Kron 6. 41.

się obloką w spráwiedliwość: święći 10 twoji niech się rozráduja. ♣ Dla Dawidá sługi twego / nie odwracaj oblicza pomázáńcá twego.

11 PRzyśiagł PAN Dawidowi prawdę / á nie uchyli śie od niey/ *mowiac*; Z owocu żywotá twego posádzę c ná stolicy twojey. ♣ 12 Będali strzegli synowie twoji przymierza mojego / y świádectw mojich ktorych ich náuczę: tedy y Synowie ich áż ná wieki będa śiedźieli ná stolicy twojey. ♣ 13 Abowiem obrał PAN Syon: y upodobał go sobie ná mieszkánie / *mowiac*: 14 Toć będźie odpocżynienie moje áż ná wieki: tu będę mieszkał/ bom go sobie upodobał. ♣ 15 Zywność jego będę obfićie błogosłáwił/ á ubogiego jego násycę chlebem. 16 ♣ Kápłany jego przyobłokę zbáwieniem: á święći jego weselac śie/ 17 rádowáć śie będa. ♣ Tám spráwię że zá kwitnie rog d Dawidow: *tám* zgotuję pochodnia pomázáńcowi memu. 18 ♣ Nieprzyjaćioły jego przyobłokę wstydem: ále nád nim rozkwitnie śie koroná jego.

c 2 Sám. 7. 12. 1 Krol. 8. 25. 2 Kron 6. 16. Luk. 1. 55. Dźiej. 2. 30.

d Luk. 1. 69.

I. 132.

PSALM CXXXIII.

Miłość y zgodę Synow Bożych záleca, y one do kosztownego olejku Aáronowego, y rosy Hermońskiey przyrownywa.

1 Pieśń stopniow Dawidowá.

OTo jáko rzecz dobra / y jáko wdźięczna / gdy brácia z godnie 2 mieszkája. ♣ Jest jáko olejek nawyborniejszy *wylany* ná głowę: ściekájacy ná brodę/ ná brodę Aáronowę: ściekájacy áż y ná podołek szat jego. 3 ♣ Jáko rosá Hermon/ ktora zstępuje ná gory Syońskie. Abowiem tám dawa PAN a błogosłáwieństwo y żywot/ áż ná wieki.

a Psalm 44. 5.

I. 133.

PSALM CXXXIV.

I. Kápłány y Lewity do oddawánia Bogu chwał upomina. II. Sposob modlitwy opisawszy, błogosłáwieństwo PANskie im obiecuje.

1 Pieśń stopniow/

OTo nuż Błogosławćie PANU wszyscy słudzy PAńscy: ktorzy stawaćie w domu a PAńskim ná *ká-* 2 *żdą* noc. ♣ Podnośćie ręce wásze ku Swiatnicy / á błogosławćie PA- 3 nu/ *mowiac*: ♣ Niechajże ćię błogosłáwi PAN z Syonu / ktory stworzył niebo y źiemię.

a Psalm 135. 25 b 2 Kron 9. 33.

PSALM CXXXV.

Kápłány, y lud upomina áby Bogá sławili, dla dobrodźiejstw ludowi Izráelskiemu uczynionych: y dla zacności Majestatu jego, z ktorym bałwány Pogáńskie żadnego porownánia nie mája.

1 Hállelujah.

CHwalćie Jmię PAńskie: chwalćie słudzy Páńscy. ♣ 2 Ktorzy stawaćie w domu PAńskim/ w śieniách domu Bogá nászego. ♣ 3 Chwalćież PANá / abowiem to PAN dobry: śpiewajćież Jmieniowi jego / boć jest w dźięczne.

4 ABowiem sobie a Jákobá PAN obrał: y Jzráelá zá własność swoję. ♣ 5 Jać zájiste uznawam / iż wielki jest PAN: á PAN nász *jest* 6 nád wszystkie Bogi. ♣ Wszystko co chce PAN to czyni b ná niebie/ y ná źiemi / w morzu / y we wszystkich 7 przepáśćiách. ♣ Ktory czyni że występuja páry od kończyn c źiemie: łyskáwice y dżdże przywodźi: wywodźi wiátr z skárbow swojich. ♣ 8 Ktory pobił d pierworodne w Egipćie/ od człowieká áż do bydlęćiá. 9 ♣ Pesłał znáki y cudá / w pośrzod ćiebie Egipćie / ná Fáráoná, y ná 10 wszystkie sługi jego. ♣ Ktory poráźił wiele narodow: á pobił Krole mo- 11 żne: ♣ Sehoná Krolá e Amorrejskiego; y Ogá f Krolá Básáńskiego: y wszystkie g krolestwá Chánáneyskie. ♣ 12 Y dał źiemię ich w dźiedźictwo: w dźiedźictwo Jzráelowi lu- 13 dowi swemu. ♣ PAnie Jmię twoje náwieki: PAnie pámiatká twojá od 14 narodu do narodu. ♣ Zájiste PAN sadźić będźie lud swoj / á nád sługámi swymi zmiłuje śie.

15 ALe bałwány pogáńskie h śrebro y złoto / sa robota rak ludz- 16 kich. ♣ Ustá mája/ á nie mowia: 17 oczy mája/ á nie widza. ♣ Uszy mája á nie słysza: áni mája tchnienia w 18 uśćiech swojich. ♣ Niech im k podobni będa/ ktorzy je robia: y wszyscy ktorzy w nich ufája.

19 DOmie Jzráelski / błogosławćie PAnu: Domie Aáronow błogosław-

I. 134.

a 2 Moj 19. 25.

b 1 Moj. 1. 1.

c Jerem 10. 13.

d 2 Moj 12. 29.

e 4 Moj 21. 21.

f 4 Moj 21. 33.

g Jozue. 12. 7.

h Psalm 115. 4.

i Psalm 115. 5.

k Psalm 115. 8.

20 gosławćie Pánu. Domie Lewiego/ błogosławćie Pánu: Ktorzy śię boićie Páná/ błogosławćie PAnu. 21 Błogosłáwiony PAn z Syonu/ ktory mieszka w Jeruzalem/ Hállelujah.

I. 135.

PSALM. CXXXVI.

Pobudza Izráelczyki, żeby PAná wielbili, dla dobroći Májestatu, y dla dźiwnych spraw jego.

1 WYsławiajćież PANá a ábowiem jest dobry/ ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 2 Wysławiajćież Bogá nád b Bogi: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 3 Wysławiajćież Páná nád PAny: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 4 Tego ktory sam czyni cudá wielkie: ábowiem ná wieki miłośierdźie je°. 5 Ktory mądrze niebiosá c uczynił: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 6 Ktory rozćiągnął źiemię ná wodách: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 7 Ktory uczynił świátłá d wielkie: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 8 Słońce/ áby pánowáło we dnie: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 9 Mieśiąc y gwiazdy/ áby pánowáły w nocy: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 10 Ktory poráźił e Egipczány ná pierworodnych ich: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 11 Ktory wywiodł f Izráelá z pośrzodku ich: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 12 W ręce mocney/ y w rámieniu wyćiągnionym: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 13 Ktory rozdźielił g morze czerwone/ ná h rozdźiały: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 14 Y przeprowádźił lud Izráelski/ pośrzodkiem jego: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 15 Y wrzućił Fáráoná i z wojskiem jego w morze czerwone: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 16 Ktory prowádźił lud k swoj przez puszczą: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 17 Ktory poráźił Krole l wielkie: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 18 Y pobił Krole mozne: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 19 Sehoná Krolá m Amorrejskiego: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 20 Y Ogá n Krolá Básáńskiego: ábowiem ná 21 wieki miłośierdźie jego. Y dał źiemię ich w dźiedźictwo; ábowiem ná 22 wieki miłośierdźie jego. W dźiedźictwo Izráelowi słudze swemu: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego. 23 Ktory w uniżeniu nászym pámiętá ná nas: ábowiem ná wieki miłośierdźie je°. 24 Y wybáwił nás od nieprzyjaćioł nászych: ábowiem 25 ná wieki miłośierdźie jego. Ktory dawa pokarm wszelkiemu ćiáłu: ábowiem ná wieki miłośierdźie jego: 26 Wysławiajćież Bogá niebios: ábowiem ná wieki miłośierdźie je°.

I. 136.

PSALM. CXXXVII.

Kápłáni y Lewitowie w Bábilonie, ná żądánie zwyćiężcow, śpiewáć y gráć piosnek Syońskich niechcą, ná Jeruzalem pámiętáć obiecując.

1 NAd rzekámi Bábilońskimi/ támesmy śiadáli y płákáli/ wspominájąc 2 ná Syon. Ná wierzbách/ ktore są w nim/ záwieszáliśmy hárfy 3 násze. A gdy nas tám pytáli ći/ ktorzy nas záwiedli w niewolą/ o słowá pieśni (choćiasmy byli záwieśili pieśni rádośći) *mowiąc?* Spiewajćie nam *pieśń* z pieśni Syońskich.

4 ODpowiedźieliśmy: Jákoż a mamy śpiewáć pieśń Páńską/ w źiemi cudzoźiemcow? Jeśliże ćię zápomnię o Jeruzalem/ niech zápo5mni *sámá śiebie* práwicá mojá! Niech przylgnie język moj/ do podniebienia mego/ jeśliby m ná ćię nie pomniał: jeśliby m nieprzełożył Jeruzalemu nád nawiersze wesele moje.

6 WSpomni b Pánie ná Syny Edomskie/ y ná dźień Jeruzalemski: w ktory mowili? Poburzćie/ 7 poburzćie/ áż do gruntu w nim. O Corko Bábilońská/ y ty będźiesz zpustoszona: błogosławiony ktory ć odda nadgrodę twoję *zá to* coś nam 8 złego uczyniłá. Błogosłáwiony ktory pochwyći y roztrąći c dźiatki twe o skáłę.

I. 137.

PSALM. CXXXVIII.

I. Dawid dźiękuje Bogu że go w wielkich niebespieczeństwách záchowal y bronił. II. Przedpowiáda, że go y Krolowie, do niego śię náwroćiwszy

wiel-

a Psalm 106.1. y 107.1 y 118.1
b 5 Moj. 10.17.
c 1 Moj. 1.1.
d 1 Moj. 1.14.
e 2 Moj. 12.29.
f 2 Moj 13.17
g 2 Moj. 14.21.
h I. Ná dwoje
i 2 Moj. 14.28.
k 2 Moj. 25.22.
l 4 Moj. 21.24.
m 4 Moj. 21.35.
n Jozue. 12.7.

a Mát. 7.6.
b Ezái. 49.20.
c Ezái. 13.16.

wielbić będą. III. *Aby go PAn z opieki swojey nie wypuszczał, prosi.*

1 *Psalm* Dawidow.

Wysławiać cię będę PAnie ze wszystkiego serca mego: przed a Bogámi śpiewáć ci będę. ✣ 2 Będę się kłaniał ku Kościołowi twemu świętemu: y będę wysławiał Imię b twoje, dla miłosierdźia twego / y dla prawdy twojey: boś nade wszystko uwielbił Imię twoje, y wyroki twoje. ✣ 3 W dźień, ktoregom cię wzywał / wysłuchałeś mię: á posiliłeś mocą duszę moję. ✣ 4 Wysławiáć cię będą PAnie wszyscy Krolowie źiemie / gdy usłyszą wyroki ust twojich. ✣ 5 Y będą śpiewáli, o drogách PAńskich: á iż wielka jest chwała PAńska. ✣ 6 A choć c wywyższony jest Pan / wszákże ná uniżonego pátrzy: á wysokomyślnego z dáleká poznawa. ✣ 7 Jeślibym chodźił w pośrzod utrápienia / ożywiwsz mię: przećiw popędliwośći nieprzyjaćioł mojich wyćiągniesz rękę twoję / á práwicá twojá wyswobodźi mię.

8 PAN *wszystko* zá mnie wykona: O PAnie / miłośierdźie twoje *trwa* ná wieki: spráwy rąk twojich nie opuśćisz.

a T. *Przed przełożonymi.*
b *Psalm* 115. 1.
c *Psalm* 113. 5.

PSALM CXXXIX.

I. Bogá ná świádectwo niewinnośći swojey wzywa, jáko tego ktory wszędy przytomny jest, y onego w żywoćie máćierzyńskim utworzył. II. Prośi áby go PAn nápotym rządźił.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

PANIE doświadczyłeś y doznałeś mię. ✣ 2 Ty znasz śiedzenie moje / y powstánie moje: wyrozumiewasz myśli moje z dáleká. ✣ 3 Tyś chodzenie moje y leżenie moje ogárnął: świádomeś a wszystkich drog mojich. ✣ 4 Nim przyjdźie słowo ná język *moj,* oto PAnie / ty to wszystko wiesz. ✣ 5 Z tyłu y z przodku obtoczyłeś mię / á położyłeś ná mię rękę twoję. ✣ 6 Dźiwniejsza umiejętność *twojá* nád *dowćip* moj: wysoka jest / nie mogę jey pojąć.

7 DOkąd ujdę przed Duchem twojim? á dokąd przed oblicżem 8 twojim ucieknę? ✣ Jeślibym wstąpił do niebá / *jesteś* tám: y jeślibym sobie b posłał w grobie / y támeś 9 przytomny. ✣ Wźiąłlibym skrzydłá ránney zorze / ábym mieszkał ná 10 końcu morzá: ✣ Ytámby mię ręká twojá prowádźiłá: á dośięgłáby mię práwicá twojá. ✣ 11 Abo rzekłlibym; Wżdyć ćiemnośći zákryją mię: áleć y noc *jest* świátłem około 12 mnie. ✣ Gdyż y ćiemnośći *nic* nie zákryją przed tobą: owszem tobie noc jáko dźień świeći: ćiemnośći są jáko świátłość.

13 TY zájiste w mocy masz nerki moje: okryłeś mię c w żywoćie 14 mátki mojey. ✣ Wysławiam ćię dla tego / że śię zdumiewam d strásznym y dźiwnym spráwam twojim: á duszá mojá zna je wybornie. ✣ 15 Nie zátájiłá śię żadna kość mojá przed tobą / choćiam był uczyniony w skrytośći / y misternie złożony w niskośćiách źiemie. ✣ 16 Niedoskonáły płod *ćiáłá* mego widźiáły oczy twoje: w księgi twoje wszystkie członki *moje* wpisáne są: y dni *w ktorych* ksztáltowáne były / gdy jeszcże żadne-17 go z nich nie było. ✣ Przetoż / o jáko drogie są u mnie myśli twoje / Bo-18 że: á jáko ich jest wielka liczbá! ✣ Jeślibym je chćiał zliczyć / nád piasek rozmnożyły śię: ocuceli śię / jesz-cżemći ja z tobą.

19 ZAbiłlibyś, o Boże / niezbożniká / tedyćby mężowie krwáwi odstą-20 pili odemnie. ✣ Ktorzy mowią przećiwko tobie obrzydłośći: *ktorzy* próżno wynoszą nieprzyjaćioły twoje. ✣ 21 Izali tych / ktorzy ćię w nienawiśći máją o PAnie / niemam w nienawiśći? á ći / ktorzy przećiwko tobie powstawáją / izaż mi nie omierźli. ✣ 22 Głowną nienawiśćią nienawidzę ich: á mam *je* zá nieprzyjaćioły. ✣ 23 Wyszpieguj f mię Boże / á poznaj serce moje: doświadcz mię / á poznaj 24 myśli moje: ✣ Y obacz jeśli drogá odpornośći *jest* we mnie: á prowadź mię drogą wieczną.

a *Psalm* 119. 168.
b *A mo* 9. 2.
c *Job.* 10. 11.
d *Objá.* 15. 3.
e *Jerem.* 1. 5.
f *Psalm* 26. 2.

I. 138.

PSALM CXL.

I. Dawid prośi Páná, áby go wybáwił od prześládowcow jego, przećiwko ktorym on Bogá ná pomoc wzywał, y w nim ufał II. Czyni sobie otuchę, że śię Bog spráwy jego podejmie, zá co go wszyscy pobożni wielbić będą.

I. 139.

1 Przedniejszemu śpiewakowi Psálm Dawidow.

2 Wyrwi mię PAnie od człowieká złego: od mężá okrutnego strzeż mię. 3 Ktorzy myślą złe rzeczy w sercu: á ná káżdy dźień zbieráją śię ná wojnę. 4 Záostrzáją język swoj / jáko wąż: jad żmijow a pod wárgámi ich: Selá. 5 Záchoway mię PAnie od rąk bezbożniká: od mężá okrutnego strzeż mię: ktorzy myślili podwroćić nogi moje. 6 Hárdźi b ná mię zástáwili śidło / y powrozy: rozćiągneli śieći przy śćieszce: á śidłá swe zástáwili ná mię / Selá. 7 Rzekłem PAnu: Tyś jest Bog moj / wysłuchajże PAnie głos modlitew mojich. 8 O Pánie / Pánie mocy zbáwienia mego: Ktory przykrywasz głowę moję w dźień bitwy. 9 Niedaway Pánie bezbożnemu czego żąda; áni myśli jego złey / gory niedaway / żeby śię niepodniesł / Selá. 10 A wodzá c tych / ktorzy mię obstąpili / nieprawość warg ich niech je okryje. 11 Niech ná nie zpádnie węgle rozpalone: do ogniá niech wrzuceni będą / y do dołow głębokich / zkądby nie powstáli.

12 Potwarcá / nie będźie utwierdzony ná ziemi: á mąż okrutny złośćią ułowiony będąc / upádnie. 13 Wiem / że d PAn uczyni sąd utrápionemu / y pomstę nędznych. 14 A ták spráwiedliwi będą wysławiáć Jmię twoje: á szczerzy będą mieszkáć przed obliczem twojim.

a Rzym. 3. 14. b Psalm. 35. 7. y 141. 9 c I. Głowę d Psalm. 10. 18.

I. 140.

Psalm CXLI.

Prośi I. Aby Bog modlitwy jego wysłuchał. II. Język jego hámował. III Sercá jego od złego towárzystwá strzegł. IV. Aby go z śidel obłudnikow uwolnił.

1 Pieśń Dawidowá.

Pánie wołam do ćiebie / pośpiesz śię do mnie: posłuchaj głosu 2 mego / gdy wołam do ćiebie. Niech będźie przyjemna modlitwá mojá *jáko* kádźidło a przed obliczem twojim: *á* podnoszenie rąk mojich *jáko* ofiárá b wieczorna. 3 PAnie połoz straż ustam mojim: strzeż drzwi warg mojich. 4 Nie náchylaj sercá mego do złey rzeczy / ábym niecżynił spraw niepobożnych z mężámi czyniącymi niepráwość: á żebym 5 śię nie karmił roskoszámi ich. Niech mię bije spráwiedliwy / *á przyjmę to zá* miłośierdźie: y niech mię gromi / *á będźiemi to* zá nawybornieyszy olejek / ktory nie záráźi głowy mojey: Abowiem jeszcze ć modlitwá mojá *płátna będźie* przećiwko złośći ich.

6 Niech będą zrzuceni do miejsc opoczystych Sędźiowie ich / áby słyszeli słowá moje / że były 7 wdźięczne. Jáko *gdyby kto* rąbił y łupał *drwá* ná ziemi / *ták śię* rozlátują kośći násze / *áż* do ust gro- 8 bowych. Ale do ćiebie Pánie / PAnie *podnoszę* oczy moje: w tobie ufam / nie c odpychaj duszę mojey. 9 Strzeż mię od śidłá *ktore* ná mię zástáwili: y od śidel czyniących nie- 10 práwość. Niech w pádną rázem w śieći swoje niepobożni: á ja zá tym przeminę.

a 2 Moj. 30. 7. 8. b 2 Moj. 29. 39. c H. Nie wylewaj.

I. 141.

Psalm CXLII.

Dawid od wojská Saulowego w jáskini obskoczony, ćięszkośći duszę swojey Bogu przedkłada, prosząc áby go wybáwił.

1 *Pieśń* wyuczájąca Dawidowá: *gdy był* a w jáskini / modlitwá jego.

2 Głosem mojim do Páná wołam: głosem mojim PAnu śię mo- 3 dlę. Wylewam przed obliczem b jego żądość moję: á utrapienie moje przed oblicznośćią jego oznáj- 4 muję. Gdy bywa śćiśniony duch moj we mnie / ty znasz śćieżkę moję: ná drodze ktorą chodzę / ukryli ná 5 mię śidło. Oglądamli śię ná práwą stronę / á przypátruję śię / niemász ktoby mię znał: zginełá ućieczká mojá: niemász ktoby śię ujął o 6 duszę moję. PAnie do ćiebie wołam / mowiąc: Tyś nádźieją mojá: *tyś* c dźiał moj w ziemi żywiących. 7 Posłuchaj pilnie wołánia mego / bom bárzo znędzony: wyrwi mię od tych / ktorzy mię prześládują / ábowiem są mocnieyszymi nád mię. 8 Wywiedźże z ćiemnice duszę moję / ábym chwalił Jmię twoje: obstąpią mię spráwiedliwi / gdy mi dobrodźiejstwo uczynisz.

a 1 Sám. 24. 4. b Psalm. 102. 1. c Psalm. 16. 6. 73. 26.

I. 142.

Psalm CXLIII.

I. Prośi Prorok, żeby Pán modlitwę jego wysłuchał, á onego według sprá-

wiedliwośći swey nie sądźił. II. Żąda áby go PAn duchem. S. rządźił.

Psálm Dawidow.

1 PAnie wysłuchaj modlitwe moje / *á* przyjmi w uszy prozby moje: dla prawdy twojey wysłuchaj mie ; y dla spráwiedliwośći twojey. 2 (A nie wchodź w sąd z sługą twojim: ábowiem nie bedźie a uspráwiedliwiony przed obliczem twojim żaden żywiący.) 3 Gdyż prześláduje nieprzyjaćiel duszę moje : potárł *rowno* z źiemią żywot moj : spráwił to / że muszę mieszkáć b w ćiemnośćiách / jáko ći ktorzy zdawná pomárli. 4 Y ściśniony jest we mnie duch moj: á we u netrznośćiách mojich niszczeje serce moje. 5 Wspominam sobie dni dawne: y rozmyślam o wszystkich spráwách twojich / y uczynki rąk twojich rozbieram. 6 Wyciągam rece moje ku tobie : duszá mojá / jáko sucha źiemiá ćiebie *prágnie*: Selá. 7 Pospiesz śie/á wysłuchaj mie PAnie ustawa duch moj : nie ukrywajże oblicza twego przede mną/bomći podobny z stepującym c do grobu. 8 Spraw ábym ráno słyszał miłośierdźie twoje / bo w tobie ufam : oznájmi mi droge ktorabym miał chodźić / bo do ćiebie podnoszę duszę moje. 9 Wyrwi mie od nieprzyjaćioł mojich Pánie: do ćiebie śie uciekam. 10 Náucz mie czynić wolą twoję/ábowiemes ty Bog moj: Duch twoj dobry niech mie prowádźi po źiemi práwey. 11 Dla Jmienia twe° PAnie/obżyw mie: dla spráwiedliwośći twojey/ wywiedź z utrapienia duszę moje. 12 Y dla miłośierdźia twego / wytráć nieprzyjaćioły moje: á wygładź wszystkie przećiwniki duszę mojey: bom ja sługá twoj.

a Job. 4. 17. y 9. 2. 3. y 15. 14 y 25. 4. b 1 Sám. 23. 14. y 24. 4. c Psalm. 28. 1.

I. 143.

PSALM CXLIV.

I. *PAnu zá zwyćięstwo dźiękuje, do ktorego śie odzywa, y łáske jego wynośi. II. Żąda żeby go Bog z ludem jego błogosłáwił: szczęśliwe bydź powiádając te, ktorych PAn jest Bogiem.*

Pieśń Dawidowá.

1 Błogosłáwiony PAN skáłá a mojá : ktory ćwiczy rece moje b do bitwy á pálce moje do wojny. 2 Miłośierdźiem mojim / y twirdzą c mojá/ucieczká mojá / wybáwićielem mojim / y tarczą moja / on mi jest : przetoż w nim dufam : onći d podbija pod mie lud moj. 3 PAnie/ coż jest e człowiek / że nań masz baczenie ? *á* Syn człowieczy / że go sobie poważasz? 4 Człowiek/márnośći jest f podobny: dni jego jáko ćień g pomijájący. 5 PAnie nákłoń h niebios twojich/ á zstąp: dotkni śie gor/ á zákurzą śie. 6 Zábłyśni błyskáwicą/ á rozproś je: puść strzały twoje / á porasz je. 7 Sćiągni reke twą z wysokośći/wybaw mie : á wyrwi mie z wod i wielkich / z reki cudzoźiemcow. 8 Ktorych usta kłamstwo mowią : á práwicá ich/práwicá omylna. 9 BOże / pieśń nową tobie záśpiewam: ná lutni y ná instrumenćie o dźieśiąci stronách / śpiewáćći bede. 10 *Bog* dawa zwyćięstwo Krolom : *á* Dawidá sługe swego wybawia od mieczá srogiego. 11 Wybawże mie/ á wyrwi mie z reki cudzoźiemcow/ ktorych ustá mowią kłamstwo/ á práwicá ich / práwicá omylna ; 12 Aby Synowie naszy byli jáko szczepy rostące w młodośći swojey : *á* corki násze / jáko kámienie węgielne wyćiosáne/ w budynku kośćielnym. 13 Szpiżárnie násze pełne/ niech wydawáją wszelákie potrzeby: trzody násze niech rodzą tyśiące; niech rodzą dźieśieć tyśiecy / w oborách nászych. 14 Woły násze niech będą tłuste: niech nie bedźie wtárgnienia/áni záiećia / áni nárzekánia po ulicách nászych. 15 Błogosłáwiony lud ktoremu śie ták dźieje: Błogosłáwiony lud/ ktorego Bogiem k jest PAN.

a 2 Sám. 22. 2. Psalm. 18. 3. b Psalm. 18. 35. c 2 Sám. 22. 48. Psalm. 18. 48. d Psalm. 18. 40. 2 Sám. 22. 48. e Job. 7. 17. Psalm. 8. 5. Żyd. 2. 6. f Psalm. 39. 6. y 62. 10 g Job. 14. 2. h 2 Sám. 22. 10. i Psalm. 124. 4. k Psalm. 33. 12.

I. 144.

PSALM CXLV.

I. *Dawid Bogá wielbić ná wieki obiecawszy, wszystkie wieki pobudza, áby Páná wielbiły, dla cudow zacnych chwały, krolestwá, y miłośierdźia jego przećiwko ludźiom wszystkim, á osobliwie wiernym, ktorych modlitwy wysłuchawa, y żądośći ich napełnia.*

Chwalebna pieśń Dawidowá.

1 WYwyższáć ćie bede Boże moj/ Krolu *moj*: y błogosłáwić bede Jmieniowi twemu/ná wieki wiekow. 2 Ná káżdy dźień błogosłáwić ćie bede / á chwalić Jmie twoje ná

3 wieki wiekow. ✣ PAn wielki jest y bárzo chwalebny: á wielkość jego 4 nie może być dośćigniona. ✣ Narod narodowi wychwaláć będźie spráwy twoje: á mocy twoje opowiádáć 5 będą. ✣ Ozdobę chwały wielmożnośći twojey / y dźiwne twe spráwy 6 wysławiáć będę. ✣ Y moc strásznych *uczynkow* twoich ogłaszáć będę: y *ja* zacność twoję opowiádáć będę. 7 ✣ Pámięć obfitey dobroći twojey / wysławiáć: á o spráwiedliwośći twojey śpiewáć będą / *mowiąc:*

8 DObrotliwy y miłośierny a jest PAn: nie rychły do gniewu: y 9 wielkiego miłośierdźia. ✣ Dobry jest PAn wszystkim: á miłośierdźie jego nád wszystkimi spráwámi jego. 10 ✣ Niech ćię wysławiáją PAnie wszystkie spráwy twoje: á święći b twoji / niechći błogosłáwią. 11 ✣ Sławę krolestwá twego / niech opowiádáją: á o możnośći twojey niech rozmawiáją. 12 ✣ Aby oznájmili Synom ludzkim mocy jego: á chwałę y ozdobę krolestwá jego. 13 ✣ Krolestwo twoje *jest* krolestwo wszystkich wiekow: á pánowánie twoje *nie ustawa* nád wszystkimi narody.

14 ZAtrzymawa PAn wszystkie upadájące: á podnośi wszystkie 15 obálone. ✣ Oczy c wszystkich w tobie nádźieję máją: á ty im dawasz pokarm ich czásu swojego. 16 ✣ Otwierasz rękę twoję / á násycasz wszystko co żywie według upodobánia *twego*. ✣ 17 Spráwiedliwy *jest* PAn we wszystkich drogách swoich: y miłośierny we wszystkich spráwách swoich.

18 BLiski *jest* PAn wszystkim ktorzy go wzywáją: wszystkim ktorzy go wzywáją w prawdźie. ✣ 19 Wolą d tych czyni / ktorzy śię go boją: á wołánie ich wysłuchawa / y 20 rátuje ich. ✣ Strzeże Pán wszystkich ktorzy go miłują: ále wszystkie niepobożne 21 wytráći. ✣ Chwałę Páńską wysławiáć będą ustá moje / á błogosłáwić będźie wszelkie ćiáło Imię święte jego / ná wieki wiekow.

a 2 Moj. 34. 7. 4 Moj. 14. 18. Psalm. 86. 15. y 130. 8

b Psalm. 132. 9.

c Psalm. 104. 27

d Psalm. 147. 11

I. 145.

Psalm CXLVI.

I. Sámego śiebie do chwały Bożey upomniawszy. II. Nie w ludźiách śmiertelnych, ále w Bogu, ktory jest możny PAn stworzyćiel wszystkiego, ufność pokłádáć rádźi.

1 Hállelujah.

2 CHwal duszo mojá Páná. ✣ Chwalić będę PAná poki żyw: będę śpiewał Bogu memu poki mieszkam.

3 NIe ufajćie w Kśiążętách *áni w żadnym* synu ludzkim w ktorym 4 niemász a wybáwienia. ✣ Wynidźie duch jego / y nawroći śię do źiemie swojey: w onże dźień zginą *wszystkie* 5 myśli jego. ✣ Błogosłáwiony ktorego Bog Jákobow jest pomocnikiem: ktorego nádźieja jest w PAnu Bogu jego.

6 KTory uczynił b niebo / y źiemię / morze / y wszystko co w nich *jest*: ktory przestrzega prawdy áż ná wieki. 7 ✣ Ktory czyni spráwiedliwość ukrzywdzonym / y dawa chleb zgłodniáłym: PAN rozwiązuje więźnie. 8 ✣ PAN otwiera *oczy* ślepych: PAN podnośi upádłe: PAN miłuje spráwiedliwe. 9 ✣ PAn strzeże c przychodniow: śirotce y wdowie pomaga: ále drogę niepobożnych podwraca.

10 PAn będźie krolował d ná wieki: Bog twoj / o Syonie / od narodu do narodu: Hallelujah.

a Psalm. 118. 9.

b Dźiej. 14. 15. Objáw. 14. 7.

c Psalm. 147. 6.

d 2 Moj. 15. 18.

I. 146.

Psalm CXLVII.

Do chwał Bożych wiedźie Izráelczyki dla dobrodźiejstw własnych, y pospolitych, ludźiom y bydłu służących: á ná ostátek dlá mądrośći y mocy jego dźiwney.

1 CHwalćie PAná: ábowiem dobra rzecz *jest* śpiewáć Bogu nászemu: ábowiem *to* wdźięczna y 2 przystojna jest chwałá. ✣ PAn Jeruzalem buduje: *á* rozproszonego Izráelá / zgromadza. 3 ✣ Ktory uzdrawia skruszone ná sercu: á záwięzuje 4 boleśći ich. ✣ Ktory ráchuje liczbę gwiazd: á káżdą z nich imieniem *jey* 5 názywa. ✣ Wielki *jest* PAn nász: y wielki w mocy: rozumienia jego 6 niemász liczby. ✣ Pán pokorne a podnośi: *ále* niepobożne áżku źiemi u- 7 niża. ✣ Śpiewajćież Pánu z chwałą: śpiewajćie Bogu nászemu ná hárfie. 8 ✣ Ktory okrywa niebiosá obłokámi / *á* deszcz źiemi gotuje: ktory czyni że 9 rośćie trawa po gorách. ✣ Ktory dawa b bydłu pokarm ich / y kruczętom młodym / ktore wołáją *do niego.*

a Psalm. 146. 9.

b Psalm. 104. 14

c Job. 39. 3. Mátt. 6. 26.

10 go. Nie kocha śie w mocy końskiey áni śie kocha w goleniách męskich. 11 Kocha d śie PAN w tych/ktorzy śie go boją: á ktorzy ufáją w miłośierdźiu jego.

d Dźiej. 10. 35.

Psal. 147.

12 Chwal że Jeruzalemie PAná: chwal że Syonie Bogá twego: 13 Abowiem on umacnia záwory bram twojich: á błogosłáwi Syny twoje/ w pośrzodku ćiebie. 14 On czyni pokoj w gránicách twojich: á nawyborniejszą e pszenicą násyca ćię. 15 On wysyła słowo swe ná ziemię: bárzo prętko bieży wyrok jego. 16 On dawa śnieg jáko wełnę: szron jáko popioł rozsypuje. 17 Rzuca lod swoj jáko bryły: przed źimnem jego/ktoż śię ostoji? 18 Posyła słowo swoje/y roztapia je: powienie wiátrem swym/ á rozlewáją wody. 19 Oznájmuje słowo swe Jákobowi: ustáwy swe y sądy swe Izráelowi. 20 Nie uczynił ták żadnemu narodowi: przetoż nie poználi sądow jego: Hállelujah.

e 5 Moj. 32. 14.

PSALM CXLVIII.

I. Prorok do wielbienia Imienia Páńskiego rzeczy niebieskie y źiemskie pobudza. II. Dla tego iż on wszystko stworzył, y zátrzymawa: lud swoj wywyższa y záchowuje.

1 Hállelujah.

Chwalćie PAná ná niebiosách: chwalćież go ná wysokośćiách. 2 Chwalćie go wszyscy Anjołowie jego: chwalćie go wszystkie wojská jego. 3 Chwalćie go/ słońce y mieśiącu: chwalćie go wszystkie jásne gwiázdy. 4 Chwalćie go niebiosá nád niebiosy/ y wody ktore są nád niebem. 5 Chwalćie Imię PAńskie: ábowiem on a rozkazał/ á stworzone są. 6 Y wystáwił je ná wieki wieczne: záłożył im kres/ ktorego nie przestępują. 7 Chwalćie PAná ná ziemi: Smocy/y wszystkie przepáśći. 8 Ogień grad/ śnieg y párá: wiátr gwałtowny/ wykonywájący rozkaz jego. 9 Gory/y wszystkie págorki: drzewá rodzájne/ y wszystkie cedry. 10 Zwierzętá/ y wszystko bydło: gádźiny y ptástwo skrzydláste. 11 Krolowie ziemscy/ y wszyscy narodowie: Kśiążętá/y wszyscy Sędźiowie ziemie. 12 Młodźieńcy/ tákże y pánny: stárzy/y młodzi.

a 1 Moj. 1. 6. 7. Psalm. 33. 9.

13 Chwalćie Imię PAńskie: Abowiem wywyższone jest Imię jego sámego/ á chwałá jego nád ziemią y niebem. 14 Y wywyższył rog b ludu swego/ chwałę c wszystkich świętych jego: miánowićie, Synow Izráelskich ludu jemu nabliższego: Hállelujah.

b Psalm. 89. 11. Luk. 1. 69.

c Luk. 2. 32.

PSALM CXLIX.

I. Bogu śpiewáć, w nim śie weselić, y onego sławić Prorok każe. II. Dla tego że on wierne umiłował, pośwyęćił, y zwyćięstwá nád nieprzyjaćioły użyczył.

1 Hállelujah.

Spiewajćie PAnu a pieśń nową: chwałá jego niechaj zábrzmi w Zgromádzeniu świętych. 2 Wesel śie Izráelu w Tworcy swojim: Synowie Syońscy rádujćie śie w Krolu swojim. 3 Chwalćie Imię jego ná piszczałkách: ná bębnie/y ná hárfie grajćie mu. 4 Abowiem śie kocha PAn w ludu swym: pokorne zbáwieniem uwielbia. 5 Rádowáć śie będą święći w chwale Bożey: á śpiewáć będą w pokojách swych. 6 Wysławiánia Boże będą w ustách ich: á miecz ná obie stronie ostry w ręku ich. 7 Aby wykonywáli pomstę b nád pogány: á karáli narody. 8 Aby wiązáli pętámi Krole c ich: á szláchtę ich okowámi żelaznymi. 9 Aby postąpili z nimi według práwá zápisánego. Táć jest sławá wszystkich świętych je°: Hállelujah.

a Psalm 33. 3.

b 2 Kor. 10. 4.

c Mátt 18. 18.

PSALM CL.

I. Prorok káżdego ducha upomina do chwalenia Bogá ná rozmáitey muzyce. II. Dla świątobliwośći y dźiwney mocy jego.

1 Hállelujah.

Chwalćie Bogá w Swiątnicy jego: chwalćie go ná rozpostárćiu mocy je°. 2 Chwalćie go ze wszelkiey mocy jego: chwalćie go według wielkiey dostojnośći je°. 3 Chwalćie go ná głośnych a trąbách: chwalćie go ná lutni y ná hárfie. 4 Chwalćie go ná b bębnie/ y ná piszczałce: chwalćie go ná stronách/ y ná orgánách. 5 Chwalćie go ná cymbałách głośnych: chwalćie go ná cymbałách krzykliwych. 6 Niech wszelki duch chwali PANA! HALLELUJAH.

a Psalm 47. 2. 3

b Psalm. 149. 3.

KSIEGI PRZYPOWIESCI Salomonowych.

KSiegi Przypowieści zálecáją nam / Częścią prawdziwą mądrość ; y upomináją / żebysmy śie o nie stáráli : Częścią odwodzą od niezbożności y nieprawości : á osobliwie od nieczystości y cudzołostwá : Częścią też známienite náuki podawáją / ktore ku dostąpieniu mądrości y pobożności / wielce służą. A dzielą śie te Księgi ná pięć częśći. Pierwsza ma Przedmowe Sálomonowe / w pierwszych dźiewiąći rozdźiałách z záleceniem mądrośći / ktora bojáźni Bożey / rostropnośći / y dobrey spráwy w żyćiu náucza. Wtora ma w sobie przypowieśći Sálomonowe / od niego sámego (ile śie to obaczyć może) zpisáne / od rozdźiału 9. áż do 25. Trzećia ma przypowieśći tegoż Sálomoná / zebráne od sług Ezechiaszowych / od rozdź. 25. áż do rozdź. 30. Czwarta ma słowá Agurá / w rozdź. 30. Piąta / słowá mátki Sálomonowey / w rozdź. 31.

ROZDZIAL I.

Przedmowá tych Kśiąg prawdźiwą mądrość záleca. 8. młodych ludźi do posłuszeństwá rodźicow, á wystrzegánia śie złego towárzystwá, upomina. 20. Sáme mądrośći słowá przywodźi, ktora niepostusznym, zginieniem groźi, á posłusznym szcżesliwy żywot obiecuje.

1 PRzypowieśći Sálomoná / Syná Dawidowe° / Królá Izráelskiego: 2 Dla poznánia mądrośći y ćwiczenia / ku wyrozumieniu powieśći rostropnych. 3 Dla pojęcia ćwiczenia w rozumie / w spráwiedliwośći / w sądźie / y w práwośći. 4 Dla podánia prostakom ostrożnośći / młodemu umiejętnośći / y opátrznośći. 5 *Tych, gdy* mądry słucháć *będźie*, przybędźie mu náuki: á rostropny w rádách opátrznieyszy będźie. 6 Aby zrozumiał przypowieśći / y wykłády *ich*: słowá mądrych y gádki ich.

7 BOjaźń PAńska ᵃ jest początkiem umiejętnośći : *ále* głupi mądrośćią y ćwiczeniem gárdzą.

8 SŁuchaj Synu moj ćwiczenia Ojcá twego : á nie opuszczaj náuki mátki twojey. 9 Bo *to przyda* wdźięcznośći głowie twojey *y będźie* łáńcuchem *kosztownym* szyji twojey. 10 Synu moj / jesliby ćie námawiáli grzesznicy / nie ᵇ przyzwalaj. 11 Jesliby rzekli; Podź z námi / czyhajmy ná krew: zásadźmy śie ná niewinnego bez przyczyny. 12 Pożrzymyż je żywo / jáko grob; á całkiem jáko zstępujące w doł. 13 Wszelkiey májętnośći kosztowney nábędźiemy : nápełniemy domy násze korzyśćią. 14 Rzuć między nas los twoj : mieszek jeden wszyscy mieć będźiemy. 15 Synu moj / niechodźże z nimi w drogę: záwśćiągni nogi twojey od śćieżek ich. 16 Abowiem nogi ich ku złemu ᶜ bieżą: y śpiesza śie ná wylánie krwie. 17 Bo *jáko* prożno zástáwiáją śieći / przed oczymá wszelkiego ptaká skrzydlástego : 18 Ták y ći ná krew swoję czyháją / á zásadzáją śie ná dusze swoje. 19 Tákieć są śćieszki káżdego czyhájącego ná zysk / *ktory* dusze PAná swego ᵈ odbiera.

20 MAdrość ná dworze woła: głos swoj ná ulicách wydawa. 21 W nawiętszym zgiełku woła : u wrot bram / w miástách powieśći swoje opowiáda / *mowiąc:* 22 Prostacy / dokądże śie kocháć będźiećie w prostoćie ? á náśmiewcy pośmiewisko miłowáć będźiećie? á głupi nienawidźieć umiejętnośći *będźiećie?* 23 Náwroććież śie ná karánie moje : oto wam wydam duchá moje° / á podam wam do znájomośći słowá moje. 24 Ponieważem ᵉ wołáłá / á niechćieliśćie : wyćiągáłám rękę moję / á nie był ktoby uważał: 25 Owszem odrzućiliśćie wszystkę ráde moję / á kárnośći mojey niechćieliśćie *przyjąć:* 26 Przetoż y ja w zginieniu wászym / śmiáć śie będę : będę z was szydźiłá / gdy przydźie czego śie stráchaćie

ᵃ Job. 28. 28. Psalm 111. 10. Przyp. 9. 10. Kázn. 12. 13. Syrác. 1. 15. 18.

ᵇ Przyp. 4. 14.

ᶜ Ezái. 59. 7. Rzym. 3. 15.

ᵈ 1. Lákomego.

ᵉ Ezái. 65. 1. y 66. 4. Jerem. 7. 13.

27 ćie. Gdy przydźie jáko f zpustoszenie / czego śię stráchaćie: y gdy zginienie wásze przypádnie jáko wicher: gdy przydźie ná was ućisk y utrapienie. 28 Tedy mię wzywáć będą/á nie wysłucham: szukáć mię będą z poránku/ á nie znajdą mię. 29 Przeto iż mieli w nienawiśći umiejętność: á bojáźni PAńskiey nie obráli *sobie.* 30 Ani przestawáli ná rádźie moiey: *ále* gárdźili wszelką kárnośćią moją. 31 Przetoż/ będą używáć owocu drog swojich; á rádámi swymi násyceni będą. 32 Bo odwrocenie g prostakow/ pozábija je: á szczęśćie głupich/ wytráći je. 33 *Ale* kto mię słucha/ bezpiecznie mieszkáć będźie: á będźie wolny od stráchu złych rzeczy.

ROZDZIAŁ II.

Uczy kto mądrość dawa: y pożytki jey pokázuje.

1 SYnu moj/jeśli przyjmiesz słowá moje:á przykazánie moje 2 záchowasz u śiebie: Nádstáwiszli mądrośći uchá twego: y nákłoniszli 3 sercá twego do rostropnośći: Owszem jeśli ná rozum záwołasz:á rostropnośći wezwieszli głosem swojim: 4 Jeśli jey szukáć będźiesz jáko śrebrá:á jáko skárbow zkrytych pilnie 5 szukáć będźiesz: Tedy zrozumiesz bojáźń PAńską/ á znájomość 6 Bożą znajdźiesz. Abowiem PAn dawa mądrość: z ust jego *pochodźi* 7 umiejętność y rostropność. *On* záchowywa uprzejmym prawdźiwą mądrość: *on jest* tarczą chodzącym w szczerośći. 8 Aby strzegli ścieżek sądu / on drogi świętych 9 swojich strzeże. Tedy wyrozumiesz spráwiedliwość/y sąd/y prawość/ y wszelką ścieżkę dobrą.

10 GDy wnidźie mądrość w serce twoje: á umiejętność duszy 11 twojey wdźięczna będźie: *Tedy* ćię ostrożność strzedz będźie: á opátrzność záchowa ćię. 12 Wyrywájąc ćię od drogi złey / *y* od człowieká mowiącego przewrotnośći. 13 *Od tych* ktorzy opuszczáją ścieżki proste: udawájąc śię drogámi ćiemnymi. 14 *Ktorzy* śię rádują gdy czynią złe: á wesela śię w złośliwych przewro- 15 tnośćiách. Ktorych ścieżki są krzywe / á *sámi* są przewrotnymi ná 16 drogách swojich. Wyrywájąc ćię a od niewiásty postronney y obcey / ktora pochlebia łágodnymi słowy: 17 Ktora opuszcza wodzá młodośći swojey / á przymierza Bogá swojego zápomina: 18 Bo śię nachyla ku śmierći dom jey / á do umárłych ścieżki jey. 19 Wszyscy ktorzy do niey wchodzą/nie wracáją śię: áni trafiáją ná ścieżkę żywotá. 20 A przetoż / będźiesz chodźił drogą dobrych/á ścieżek spráwiedliwych będźiesz przestrzegał. 21 Abowiem cnotliwi będą mieszkáli ná źiemi:á szczerzy b trwáć będą ná niey. 22 Ale niepobożni / z źiemie c wykorzenieni będą: á przewrotni będą z niey wygłádzeni.

ROZDZIAŁ III.

Uczy że słowo żywot dawa. W Bogu ufáć:onego śię bać y ććić. Mądrość záleca. Do Miłośći bliźniego y dobroczynnośći upomina.

1 SYnu moj/nie zápominaj Zakonu mego:á przykazań mojich 2 niech strzeże serce twoje. Boć długośći dni a y lat żywotá / y pokoju 3 przyczynią. Miłośierdźie y prawdá/ niech ćię nie opuszczáją: uwiąż je u szyje twojey:nápisz je ná tablicy 4 sercá twojego. Tedy znajdźiesz łáskę y rozum dobry / przed oczymá Bożymi y ludzkimi.

5 VFaj w PAnu ze wszystkie° sercá twe°:á ná rozumie twojim nie 6 spolegaj. We wszystkich drogách twojich znaj go:á on prostowáć będźie ścieżki twoje. 7 Nie bądź mądrym b sam u śiebie: *ále* śię boj 8 PAná/á odstąp od złego. *To* będźie zdrowiem żywotowi twemu / á odwilżeniem kośćiam twojim.

9 CZći PAná c z májętnośći twojey/y z pierwiastek wszystkich do 10 chodow twojich. A gumná twoje nápełnione będą obfitośćią: y od winá nowego prásy twoje pádáć śię będą.

11 SYnu moj káránia d PAńskiego nie odrzucaj: y nie uprzykrzaj sobie ćwiczenia jego. 12 Bo kogo PAn miłuje / tego karze: á to jáko Oćiec / *ktory* śię w synu kocha.

f *Job.* 27. 9. y 35.12 *Ezái.* 1. 15. *Jerem.* 11.11. y 14.12 *Ezech* 8. 18. *Miche.* 3. 4.
g *l. Roskosz.*

a *Przyp* 7. 5.
b *H. Doskonáli.*
c *Job.* 18.17. *Psalm* 104. 35.

a 5 *Moj* 8. 1. y 30.16
b *Rzym.* 12.16.
c *Tob.* 4.7. *Luk.* 14.13.
d *Job.* 5. 17 *Zyd.* 12. 5. *Objáw* 3. 19.

Błogo-

13 Błogosławiony człowiek / ktory znájduje mądrość: y człowiek / 14 ktory dostánie rostropnośći. ✣ Bo lepiey nią ᵉkupczyć / niżeli kupczyć śrebrem: owszem / pożyteczniejszy nád 15 złoto dochod jey. ✣ Drogsza jest nád perły: á wszystkie namilsze rzeczy 16 twoje nie zrownáją z nią. ✣ Przedłużenie dni w práwicy jey: á w lewicy jey bogáctwá y zacność. ✣ 17 Drogi jey / drogi rozkoszne: y wszyst- 18 kie śćieszki jey / spokojne. ✣ Drzewem żywotá jest tym / ktorzyby śię jey chwyćili / á ktorzy śię jey trzymáją / 19 są błogosłáwionymi. ✣ PAN mądrośćią ugruntował źiemię: á rostropnośćią umocnił niebiosá. ✣ 20 Umiejętnośćią jego rozstąpiły ᶠśię przepáśći: á obłoki rosę kropią.

21 Synu moj / niech to nie odstępuje od oczu twych: strzeż prawdźiwey mądrośći y rostropnośći. ✣ 22 Y będą żywotem duszy twojey / á o- 23 zdobą ᵍszyji twojey. ✣ Tedy będźiesz chodźił bezpiecznie ʰdrogą twoją: á 24 nogá twojá nie potknie śię. ✣ Jeśli śię ukłádźiesz / nie będźiesz śię lękał: á gdy śię uspokojisz / wdźięczny bę- 25 dźie sen twoj. ✣ Nie ulękniesz śię stráchu nagłego: áni zpustoszenia 26 bezbożnikow / gdy przyjdźie. ✣ Abowiem PAN będźie ufániem twojim: á nogi twojey będźie strzegł od sámołowki.

27 Nie zbraniaj śię dobrze czynić potrzebującemu / gdy ćię ná to zstánie ábyś dobrze czynił. ✣ 28 Nie mow bliźniemu twemu: Idź / á wroć śię; á jutroć dam: gdyż to 29 masz u śiebie. ✣ Nie knuj złe° przećiwko bliźniemu twemu: gdyż on z 30 tobą dowiernie mieszka. ✣ Nie wadź śię z człowiekiem bez przyczyny / jeśliżeć nic złego nie wyrządźił.

31 Nie zájrzy ⁱmężowi gwałt czyniącemu: á nie obieraj 32 żadney drogi jego. ✣ Abowiem przewrotny jest obrzydliwośćią przed PANEM: ále z szczerymi tá- 33 jemnicá jego. ✣ Przeklęctwo PAńskie jest w domu niezbożniká: ále przybytkowi spráwiedliwych błogosłáwi. ✣ 34 Ponieważ ᵏon szydźi z pośmiewcow: ále pokor- 35 nym łáskę dawa. ✣ Mądrzy dźiedźiczne sławę ośiędą: ále głupi odniosą zelżywość.

ROZDZIAŁ IV.

Wiedźie do mądrośći. 6. Pożytki jey przypomina. 14. Od złego towárzystwá przestrzega. 23. Do szczerośći w myśli, w mowie, w smysłach y w uczynkách, upomina.

1 Słuchajćie synowie ćwiczenia ojcowskiego: á pilnujćie áby śćie 2 umieli rostropność. ✣ Abowiem wam náukę dobrą dawam: Zakonu 3 mego nie opuszczajćie. ✣ Gdym był młodźiuchnym synem ᵃOjcá mego 4 y jedynakiem u mátki mojey: ✣ On mię ucżył powiádájąc ᵃmi: Niech śię chwyći powieśći mojich serce twoje: strzeż przykazań mojich / á bę- 5 dźiesz żył. ✣ Nábywaj mądrośći / nábywaj rostropnośći: nie zápominaj / áni śię uchylaj od powieśći ust 6 mojich. ✣ Nie opuszczaj jey / á będźie ćię strzegłá: rozmiłuj śię jey / á zá- 7 chowa ćię. ✣ Początkiem wszystkiego jest mądrość / nábywajże mądrośći: á zá wszystkę májętność twoję / nábywaj rostropnośći. ✣ 8 Wywyższaj ją: á u wywyższy ćię: rozsławi ćię gdy ją 9 przyjmiesz. ✣ Przyda głowie ᵇtwo- jey wdźięcznośći: korona ozdoby ob- 10 dárzy ćię. ✣ Słuchaj Synu moj / á przyjmi powieśći moje: á rozmno- 11 żąć śię ᶜlátá żywotá. ✣ Drogi mądrośći náuczam ćię: po śćieszkách 12 prostych wiodę ćię. ✣ Ktorymi gdy pojdźiesz: nie będźie śćiśniony chod twoj: á jeśli pobieżysz / nie potkniesz 13 śię. ✣ Przyjmi ćwiczenie / nie puszczaj śię go: strzeż go / ábowiem ono jest żywotem twojim.

14 Sćieszką ᵈniepobożnych nie chodź: á nie udawaj śię dro- 15 gą złośliwych. ✣ Opuść ją / nie chodź po niey: uchyl śię od niey / á omiń 16 ją. ✣ Boć oni nie zásną / áż co złego zbroją: áni śię uspokoją ᵉ / áż kogo 17 do upadku przywiodą. ✣ Abowiem jedzą chleb niezbożnośći / á wino drá- 18 pieżstwá piją. ✣ Ale śćieszká spráwiedliwych / jáko świátłość jásna: ktora / im dáley tym bárźiey świeći / áż 19 do dniá doskonáłego. ✣ Drogá zás niepobożnych jest jáko ćiemność: nie wiedzą o co śię trácić mogą.

e Job. 28. 15. Przyp 8. 11. 19.
f 1 Moj 1. 9. 10
g Przyp 1. 9.
h Psalm 37. 24. y 91. 11
i Psalm 37. 1. y 73. 3.
k Jákob 4. 6. 1 Piotr 5. 5.
a 1 Kron 28. 9.
b Przyp 1. 9. y 3. 22.
c Przyp 3. 2.
d Psalm 1. 1. Przyp 1. 10. y 3. 31. y 24. 1.
e H. Sen przerywáją.

20 SYnu moj/słow mojich pilnuj: ku powieśćiam mojim nákłoń 21 uchá twojego. ♣ Niech nie odchodzą od oczu twojich: záchowaj je w pośrzodserćá twe°. 22 ♣ Abowiem żywotem są f tym/ ktorzy je znajduja: á wszystkiemu ćiáłu ich lekárstwem. 23 NAd wszystko czego *ludźie* strzegą/ strzeż sercá twego: bo z niego żywot pochodźi. 24 ♣ Oddal od śiebie przewrotność ust: á złośliwe wárgi oddal od śiebie. 25 ♣ Oczy twoje niechaj ná dobre rzeczy pátrza: á powieki twoje/niech *drogę* przed tobą prostują. 26 ♣ Umiárkuj g śćieszkę nog twojich/áby wszystkie drogi twoje pewne były. 27 ♣ Nie uchylaj śie ná práwo/h áni nálewo: *owszem* odwroć nogę twoję od złego.

f Psalm 19. 1.
g H. Waż.
h 5 Moj 5. 32.

ROZDZIAL V.

Nierządu y wszeteczeństwá zákázuje. 4. Szkody. 9. Y pozdną záłość z tąd idąco przypomináiąc. 15. Do uććiwego małżeństwá rádźi. 21. Gdyż Bog wszystko widźi.

1 SYnu moj bądź pilen madrośći mojey: á ku mojey rostropnośći nákłoń uchá twego. 2 ♣ Abyś strzegł ostrożnośći: á umiejetność *áby* wárgi twoje záchowywáły. 3 ♣ Bo *choć niewiásty* obcey wárgi a miodem opływája/ á gládsze niż oliwá ustá jey: 4 ♣ Ale ostátnie rzeczy jey/gorzkie jáko piołun: *á* ostre/jáko miecz ná obie stronie ostry. 5 ♣ Nogi jey zstępują do śmierći: á do piekłá chod jey prowádźi. 6 ♣ Jeslibyś zważyć chćiał śćieszkę żywotá *jey*, niepewne są drogi jey: nie poznasz *ich*. 7 ♣ Przetoż teraz Synowie/słuchajćie mię: á nie odstępujćie od powieśći ust mojich. 8 ♣ Oddal od niey drogę twoję/ á nie przybliżaj śie ku drzwiam domu jey: 9 ♣ Byś snadź nie podał obcym sławy twojey/ á lat twojich b okrutnikowi. 10 ♣ By śie snadź nie násyćili obcy siłą twoją: á prace twoje *nie zostáły* w domu cudzym. 11 ♣ Y nárzekałbyś w ostátecżne czásy twoje/ gdybyś zniszczył czerstwość twoję y ćiáło twoje. 12 ♣ Y rzekłbyś: O jákożem miał ćwiczenie w nienawiśći: á strofowániem 13 gárdźiło serce moje! ♣ Nie słuchałem głosu ćwiczących mię: á tym ktorzy mię uczyli/ nie nákłániałem 14 uchá mego. ♣ Máluczkom nie przyszedł we wszystko nieszczeście/ w pośrzod zebránia y zgromádzenia. 15 PIj wodę ze zdroju twego/á wody płynące ze źrzodłá twego. 16 ♣ Niech śie precz rozchodzą źrzodłá twoje: á po ulicách strumienie wod. 17 ♣ Mij je sam dla śiebie/ á nie obcy 18 z tobą. ♣ Niech będźie zdroj twoj błogosłáwiony: á wesel śie z żony 19 młodośći twojey. ♣ *Niechżeć będźie jáko* łáni wdźięczna/y sárná roskoszna: niech ćię násycája c pierśi jey ná káżdy czás: w miłośći d jey kochaj 20 śie ustáwicznie. ♣ Bo przecz że śie masz kocháć w obcey/synu moj/y od- 21 poczywáć ná łonie cudzey? ♣ Gdyż przed oczymá e PAńskimi są drogi człowiecze: á *on* wszystkie śćieszki 22 jego waży. ♣ Nieprawośći własne pojimája niezbożniká: y w powrożiech grzechu swego uwikle śie. ♣ 23 Onći umrze/przeto/że nie przyjmował ćwiczenia: á dla wielkośći głupstwá swego/ będźie błądźił.

a Przyp. 2. 16.
b Przyp 6. 34.
c H. Upajája.
d Efez. 4. 25.
e Job. 14. 16. y 31. 4. y 34. 21. Przyp. 15. 3. Jerem. 16. 17. y 32. 19. Zách. 4. 10.

ROZDZIAL VI.

Od nierozmyślnego rękojemstwá odwodźi. 6. Leniwych do prace y pilnośći upomina. 16. Siedm rzeczy ktorymi śię Bog brzydźi. 21. Rodźicow słucháć. 24. Grzech nieczystry y cudzołostwo gáni.

1 SYnu moj/ jeslibyś reczył zá przyjaćielá twego/ á dałbyś 2 obcemu rękę twoję: ♣ Usidliłeś śie słowy ust twojich: pojimányś mowámi ust twojich. 3 ♣ *Przetoż*, uczyń ták Synu moj/ á wyzwol śie: gdyżeś wpadł w rękę przyjaćielá twego. Idźże/ upokorz śie: á nálegaj 4 ná przyjaćielá twego. ♣ Nie dawaj snu oczom twojim/ áni drzemánia 5 powiekom twojim. ♣ Wyrwi śie jáko łáni z ręku *myśliwcá*, y jáko ptak z ręki ptásznika. 6 IDźże do mrowki leniwcze: obacz drogi jey/á nábądź madrośći. ♣ 7 Ktora/choć nie ma wodzá/áni prze- 8 łożonego/áni Páná: ♣ Przećie lećie gotuje pokarm swoj: á zgromadza 9 we żniwa żywność swoję. ♣ Leniwcze dokądże leżeć będźiesz? kiedyż wstá- 10 niesz ze snu swego? ♣ Troche śie a prze-

2 Przyp. 24. 33.

przespiß/ trochę podrzemieß/ trochę złożyß ręce/ ábyś odpoczywał: ✠ A w tym ubostwo twoje przyydźie jáko podrożny: á niedostátek twoj jáko mąż zbrojny.

12 CZłowiek niepobożny/ mąż złośliwy/ chodźi w przewrotnośći vst. ✠ Mruga oczymá b swymi/ mowi nogámi swymi/ ukázuje pálcámi swymi. ✠ Przewrotnośći są w sercu jego: myśli złe ná káżdy czás/ á zwády rozśiewa. ✠ Przetoż prętko przyydźie upadek jego: nagle zkruszony będźie bez uleczenia.

16 SZeść jest rzeczy/ ktorych nienawidźi PAn/ á śiodma jest obrzydliwośćią duszy jego. ✠ Oczy wyniosłych/ c języká kłámliwego/ y rąk wylewájących krew niewinną. ✠ Sercá ktore knuje myśli złe: nog ktore śie kwápią bieżeć ku złemu. ✠ Swiádká fałszywego ktory mowi kłamstwo/ y tego ktory śieje rosterki miedzy bráćią.

20 STrzeżże d Synu moj przykazánia Ojcá twego: á nie opuszczaj náuki mátki twojey. ✠ Wiąż je je záwżdy u sercá e twego/ á wieszaj je u szyje twojey. ✠ Gdźiekolwiek pojdźieß: poprowádźi ćię: gdy záśnieß strzedz ćię będźie: á gdy śię ocućiß/ rozmawiáć z tobą będźie. ✠ Bo przykazánie *jest* pochodnią: náuká świátłośćią; á drogą żywotá są kárnośći ćwiczenia.

24 ABy ćię strzegły f od niewiásty złey: y od łagodnego językå *niewiásty* obcey. ✠ Nie pożądaj pięknośći jey w sercu twojim: á niech ćię nie łowi powiekámi swymi. ✠ Abowiem/ dla g niewiásty wßetecżney *zuboży śię człowiek* áż do kęsá chlebá: owßem żoná cudzołożna drogą duszę łowi. ✠ Izaż może kto bráć ogień do zánádrza swojich/ áby száty jego nie zgorzáły? ✠ Izaż może kto chodźić po rozpalonym węglu/ áby śię nogi jego nie popárzyły? ✠ Ták/ kto wchodźi do żony bliźniego swego/ nie będźie bez winy/ ktokolwiek śię jey dotknie. ✠ Nie kłádą hánby ná złodźieja/ jeśliż co ukrádnie chcąc násyćić duszę swoję/ będąc głodnym: ✠ Ale *gdy* go záſtáną nádgradza h śiedmioráko: *ábo* wszystkie máję-tność domu swego dawa. ✠ Lecz cudzołożący z niewiástą/ głupi jest: *á* kto chce zátráćić duszę swoję/ ten to czyni. ✠ Karánie y zelżywość odnieśie: á hánbá jego nie będźie zgłádzoná. ✠ Bo zawiśna miłość/ jest zápálczywośćią męża: á nie zfolguje w dźień pomsty. ✠ Nie będźie miał względu ná żaden okup: áni przyjmie/ choćiażby mu nawięcey dárow dawano.

Marginal references: b Przyp 10.10. — c Przyp. 30.13. — d Przyp 1.8. — e 5 Moj 6. 8. y 11.18 Przyp 3. 3. — f Przyp 2. 16. y 5. 3. — g Przyp 29. 3. — h 2 Moj 22.1.4

ROZDZIAŁ VII.

Znowu náuke o mądrośći potwirdza: przez ktorą śię ustrzedz może niewiast wßetecżnych. Tych rády chytre opisuje.

1 SYnu moj/ strzeż słow mojich: á przykazánia moje chowaj u śiebie. ✠ Strzeż przykazań mojich/ á żyć a będźieß: á náuki mojey jáko źrzenice oczu swych. ✠ Uwiąż je ná pálcách twojich: nápiß je ná tablicy sercá twego. ✠ Mow mądrośći: Siostráś ty mojá/ á rostropność przyjaćiołką názywaj.

5 ABy ćię strzegły od żony cudzey/ y od obcey/ *ktora* mowi łagodne słowá. ✠ Bom oknem domu swego przez kratę moję wyglądał: ✠ Y widźiałem miedzy prostakámi: obaczyłem miedzy Syny młodźieńcá głupiego: ✠ Ktory szedł ulicą przy rogu jey/ drogą postępując ku domowi jey: ✠ Z zmierzkiem pod wieczor/ w ćiemnośći nocney/ y w mroku. ✠ A oto niewiástá potkáłá go/ w ubierze wßetecznice/ chytrego sercá. ✠ Swiekotliwa y nieukrocona: *á* w domu własnym nie mogły śię ostáć nogi jey. ✠ Raz ná dworze/ raz ná ulicách/ y po wszystkich kątách zásadzki czyniąca. ✠ Y uchwyćiłá go y pocáłowáłá go: á złożywszy wstyd z twarzy swojey/ rzekłá mu: ✠ Ofiáry spokojne są u mnie: dźiśiam oddáłá śluby moje. ✠ Przetożem wyszłá przećiw tobie/ ábym pilnie szukáłá twarzy twojey/ y ználázłám ćię. ✠ Obiłám kobiercámi łoże moje/ *ozdobione* rzezániem y prześćierádły Egipskimi. ✠ Potrząsnęłám pokoj swoj Myrrą/ Aloesem/ y Cynámonem. ✠ Podźże/ opojmy śię miłośćią áż do poránku: ućieszmy śię miłośćią. ✠ Boć męzá *mego* domá niemáß: jáchał w

Marginal reference: a 3 Moj 18. 5. Przyp 4. 4.

20 drogę dáleką. ✣ Worek pieniędzy wźiął z sobą: dniá pewnego wroći 21 śię do domu swego. ✣ Y nákłoniłá go wielą słow swojich/ á łágodnośćią warg swojich zniewoliłá go. ✣ 22 Wnet poszedł zá nią/ jáko woł gdy go ná rzeź wiodą: á jáko głupi do pętá/ 23 *ktorym* karány bywa. ✣ Y przebiłá strzałą wątrobę jego: kwápił śię jáko ptak b do śidłá/ niewiedząc iż je *zgotowano* ná duszę je°. ✣ 24 Przetoż teraz synowie słuchajćie mię: á bądźćie pilni powieśći ust mojich. ✣ 25 Niechaj śię nie uchyla zá drogámi jey serce twoje: áni śię tułaj po śćieszkách jey. ✣ 26 Abowiem wielu zrániwszy porážiłá: y mocarze wszyscy 27 pozábijáni są od niey. ✣ Dom jey *jest jáko* drogi piekielne/ wiodące do gmáchow śmierći.

b Przyp. 1. 17.

ROZDZIAŁ VIII.

Syn Boży mądrość przedwieczna okrzyk uczyniwszy ná ludźie, opowiáda Boskie spráwy swoje, stworzenie wszystkich rzeczy, istność przedwieczną, władzą y miłość przećiwko ludowi swemu.

1 Y Zali mądrość a nie woła? y rostropność nie wydawa głosu 2 swego? ✣ Ná wierzchu wysokich mieysc/ przy drodze/ y ná rozstániu 3 drog stoji. ✣ V bram kędy śię chodźi do miástá/ y w wejśćiu u drzwi woła 4 *mowiąc:* ✣ Ná was wołam/ o mężowie/ á głos moj *obracam* do synow 5 ludzkich. ✣ Zrozumiejćie prostacy ostrożność: á głupi zrozumiejćie ser- 6 cem. ✣ Słuchajćie; bo o wielkich rzeczách będę mowił: á otworzenie 7 warg mojich *opowie* szczerość. ✣ Záisteć prawdę mowią ustá moje: á niezbożność obrzydliwośćią *jest* 8 wárgom mojim. ✣ Spráwiedliwe są wszystkie słowá ust mojich: niemász w nich nic niepráwego áni przewro- 9 tnego. ✣ Wszystkie są práwe rozumnemu/ á uprzejme tym/ ktorzy 10 znájdują umiejętność. ✣ Przyjmićież ćwiczenie moje/ á nie srebro: á umiejętność *ráczey*, niż złoto wy- 11 borne. ✣ Abowiem lepsza b jest mądrość niż perły: tákże wszystkie pożądáne rzeczy/ nie porownáją z nią. 12 ✣ Ja Mądrość mieszkam z rostropnośćią/ y umiejętność ostrożnośći 13 wynájduję. ✣ Bojaźń PAńska jest/ mieć w nienawiśći złe. Ja nienawidzę pychy/ wysokomyślności/ y dro- 14 gi złey/ y ust przewrotnych. ✣ Przy mnie *jest* rádá/ y prawdźiwa mądrość: jam *jest* rostropność/ á moc 15 jest moja. ✣ Przez mię Krolowie krolują/ y Kśiążętá stánowią sprá- 16 wiedliwość. ✣ Przez mię Kśiążętá pánują/ y wielmożnymi *są* wszyscy 17 Sędźiowie źiemie. ✣ Ja miłuję te/ ktorzy mię miłują: á ktorzy mię 18 szukáją ráno/ znájdują mię. ✣ Bogáctwo c y sławá przy mnie *jest*: majętność trwała y spráwiedli- 19 wość. ✣ Lepszy *jest* owoc moj niż złoto/ y niż nakosztowniejsze złoto: á dochody moje *lepsze* niż srebro wy- 20 borne. ✣ Prowadzę śćieszką spráwiedliwośći/ pośrzodkiem śćieżek są- 21 du. ✣ Abym tym ktorzy mię miłują/ dáłá w dźiedźictwo majętność wieczną/ y skárby ich nápełniłá.

a Przyp. 1. 20.

b Job. 28.15. Psalm 19.11. Przyp. 3. 14. 15. y 16. 16.

22 PAn mię miał d przy początku drogi swey: przed spráwámi swymi/ przed wszystkimi czásy. ✣ 23 Przed wieki e jestem zrządzona/ przed początkiem f, pierwey niż byłá 24 źiemiá. ✣ Gdy jeszcze nie było przepáśći/ zpłodzonám jest: gdy jeszcze nie było źrzodeł opływájących wo- 25 dámi. ✣ Pierwey niż gory záłożone były/ niż były págorki/ zpłodzonam 26 jest. ✣ Jeszcze był nie uczynił źiemie/ y rownin/ áni początku prochu 27 okręgu źiemskiego. ✣ Gdy gotował niebiosá támem byłá: gdy rozmierzał okrągłość nád przepáśćiámi. ✣ 28 Gdy utwierdzał obłoki wzgorę/ y u- 29 macniał źrzodłá g przepáśći. ✣ Gdy zákładał morzu gránice jego: y wodam áby nie przestępowáły h roz- kázánia jego: gdy rozmierzał grunty 30 źiemie: ✣ Tedym byłá u niego *jáko* wychowániec: y byłám ućiechą *jego* ná káżdy dźień/ gráiąc przed nim 31 ná káżdy czás. ✣ Gram ná okręgu źiemie jego: á roskoszy moje/ *mieszkáć* z Syny ludzkimi.

32 Słuchajćież mię tedy teraz Synowie: ábowiem błogosłáwieni/ ktorzy i strzegą drog mojich. ✣ 33 Słuchajćie ćwiczenia: á bądźćie rozumu/ á nie cofájćie śię. ✣ 34 Błogosłáwiony człowiek ktory mię słucha/ czuiąc u wrot mojich ná káżdy dźień/

c Przyp. 3. 16.

d Mądr. 9. 9. Jan. 1. 1.

e H. Pomázána.

f Syrác. 24.14.

g 1 Moj. 7. 11.

h Job. 38.10. Psalm 104.9.

i Psalm 119.1. 2. y 128. 1. Luk. 11.28.

dźień/ á strzegąc podwojow drzwi 35 mojich. ♣ Bo kto mię znáyduje/ znáyduje żywot/ á otrzymawa łáskę od 36 PAná. ♣ Ale kto grzeszy przećiwko mnie/ krzywdę czyni duszy swojey: Wszyscy ktorzy mię nienawidzą/ miłują śmierć.

ROZDZIAŁ IX.

Od tego rozdźiału 9. áż do 30. Mędrzec niemal w káżdym wierszu, nowe rzeczy y náuki podawa.

1 MAdrość zbudowáłá dom swoj: y wyćiosáłá śiedm słupow 2 swojich. ♣ Pobiłá bydło swoje: rozczynił á wino swoje/ y stoł swoj 3 przygotowáłá. ♣ A rozesłáłá dźiewieczki swoje: woła ná wierzchách nawyższych miejsc w mieśćie/ *mowiąc;* 4 ♣ Ktokolwiek jest prostakiem/ wstąp sám: *a* do głupich mowi: ♣ 5 Podźćie/ jedzćie chleb moj/ y pijćie wino ktorem rozczyniłá. ♣ 6 Opuśććie prostotę/ á będźiećie żyli: á chodźćie drogą rostropnośći.

7 KTo strofuje naśmiewcę/ odnośi háńbę: á kto strofuje niezbożniká/ *odnośi* zelżywość. 8 ♣ Nie strofuj naśmiewcę/ áby ćię nie miał w nienawiśći: strofuj mądrego/ á będźie 9 ćię miłowáł. ♣ Uczyń to mądremu/ á mędrszym będźie: náucz spráwiedliwego/ á będźie umiejętnieyszym.

10 POczątek *a* mądrośći *jest* bojáźń PAńska: á umiejętność świętych *jest* rozum.

11 BO przez mię rozmnożą *b* śię dni twoje/ y przedłużáć śię 12 látá żywotá. ♣ Będźieszli mądrym/ sobie będźiesz mądrym: á jesli naśmiewcą; ty sam szkodę odnieśiesz.

13 NIewiástá głupia / świegotliwa *c* *jest*: prostaczká/ y nic nie 14 umiejąca. ♣ A śiedźi u drzwi domu swego/ ná stołku ná miejscách 15 wysokich/ w mieśćie: ♣ Aby wołáłá ná idące drogą/ ktorzy prosto idą 16 ścieszkámi swymi/ *mowiąc:* ♣ Ktokolwiek jest prostakiem wstąp sám: á 17 do głupiego mowi: ♣ Wody krádźione *d* słodsze są: á chleb pokątny *e* 18 smáczniejszy. ♣ Ale *prostak* nie wie że tám są *f* umárli: á ći ktorych wezwáłá/ *są* w głębokośćiách grobu.

a Job. 28. 28. Psalm 111. 10. Przyp 1. 7. Syrác. 1. 13. b Przyp 10. 27. c Przyp 7. 11. d Przyp 5. 15. e Przyp 20. 17. f Przyp 2. 18. 14. 19

ROZDZIAŁ X.

1 Przypowieśći Sálomonowe.

SYn mądry *a* rozwesela Ojcá: ále syn głupi/ smutkiem *jest* 2 mátki swojey. ♣ Nie pomogą skárby niezbożnośći: ále spráwiedliwość 3 wyrywa od śmierći. ♣ Nie dopuśći PAn łáknąć duszy spráwiedliwego: ále májętność niezbożnikow 4 rozproszy. ♣ Do nędze przywodźi ręká *c* zdrádliwa: ále ręká prácowita 5 ubogaca. ♣ Kto zbiera lećie/ jest syn rostropny: kto dosypia we żniwá/ 6 jest syn pohánbienia. ♣ Błogosłáwieństwo *jest* nád głową spráwiedliwego: ále ustá bezbożnych/ pokrywáją 7 niepráwość. ♣ Błogosłáwiona jest pámiątká spráwiedliwego: ále imię niezbożnych śmierdźi. ♣ 8 Mądre serce przyjmuje przykazánie: ále głupi/ od warg *swojich* upá- 9 dnie. ♣ Kto chodźi w szczerośći/ chodźi bezpiecznie: ále kto jest przewrotnym w drogách swojich/ wyjáwion 10 będźie. ♣ Kto mruga *d* okiem/ przynośi frásunek: ále głupi/ od warg 11 swojich upádnie. ♣ Ustá spráwiedliwego są źrzodło *e* żywotá: ále ustá niezbożnikow/ pokrywáją niepráwość. 12 ♣ Nienawiść wzbudza swáry: ále miłość wszystkie *g* przestępstwá 13 pokrywa. ♣ W wárgách rostropnego/ znáyduje śię mądrość: ále 14 kij *h* ná grzbiećie szalonego. ♣ Mądrzy táją umiejętność: ále ustá głu- 15 piego/ bliskie upadku. ♣ Májętność bogátego *i* *jest* miástem jego mocnym/ ále nędzá/ jest ubogich zni- 16 szczeniem. ♣ Prácá spráwiedliwego *jest* ku żywotowi: ále dochod niepobo- 17 żnych *jest* ku grzechowi. ♣ Ścieszka żywotá *idźie*, kto przyjmuje kárność: ále kto gárdźi strofowániem/ 18 w błąd *się* záwodźi. ♣ Kto pokrywa nienawiść wárgámi kłamliwymi/ y kto rozgłasza háńbę/ głupi jest. ♣ 19 Wielomowność nie bywa bez grzechu: ále kto powśćiąga warg swojich/ 20 ostrożny jest. ♣ Srebro wyborne jest język spráwiedliwego: *ále* serce nie- 21 zbożnych/ zá nic nie stoji. ♣ Wárgi spráwiedliwego/ wiele ich żywią: ále głupi dla głupstwá umieráją. ♣ 22 Błogosłáwieństwo PAńskie ubogaca: á nie przynośi z sobą utrapie- 23 nia. ♣ Zá śmiech *k* sobie ma głupi/ popełnić niecnotę: ále mąż rostro-

a Przyp 15. 20 b Przyp. 11. 4. c Przyp 12. 24. d Przyp 6. 13. Syrác. 27. 25. e Przyp 13. 14. f 1 Kor. 13. 4. g 1 Piot. 4. 8. h Przyp 20. 30. i Przyp 18. 11. k rzyp 14. 9.

24 pny/ *dźierży śię* madrośći. ✣ Czego śię boji niezbożnik/ to nań przychodźi: ále czego żądáją spráwiedliwi/ *Bog im* dawa. ✣ 25 Jáko przemija l wicher/ *ták* śię niepobożni *nie ostoją*: ále spráwiedliwy ma grunt wieczny. ✣ 26 Jáko ocet zębom/ y jáko dym oczom: ták *jest* leniwy tym/ ktorzy go posyłáją. ✣ 27 Bojaźń PAńska m dni przyczynia: ále látá niezbożnego ukrocone bywáją. ✣ 28 Oczekawánie spráwiedliwych/ jest wesele: ále nádźieja niezbożnych n zginie. ✣ 29 Drogá o PAńska jest mocą szczeremu: ále strachem tym/ ktorzy broją złośći. ✣ 30 Spráwiedliwy śię ná wieki nie poruszy: ále niezbożnicy nie będą mieszkáli ná źiemi. ✣ 31 Vstá spráwiedliwego/ rozmnażáją madrość: ále język przewrotny będźie wyćięty. ✣ 32 Wárgi spráwiedliwego/ znáją co śię *Bogu* podoba: ále ustá niepobożnych/ *są* przewrotne.

l Psalm 1. 4. — m Przyp 9. 11. — n Job. 8. 13.14. y11.20 Psalm 112. 10. — o Przyp 13. 6.

ROZDZIAŁ XI.

1 Wagá a fałszywa/ obrzydliwość ia jest PAnu: ále gwichty spráwiedliwe/ podobáją mu śię. ✣ 2 Zá pychą/ przychodźi b háńbá: ále przy pokornych jest c madrość. ✣ 3 Szczerość ludźi cnotliwych prowádźi d je: ále przewrotność przestępcow/ potráći je. ✣ 4 Nie pomogą e bogáctwá w dźień gniewu: ále spráwiedliwość wybawia od śmierći. ✣ 5 Spráwiedliwość uprzyjmego/ spráwuje drogę jego: lecz bezbożny/ dla bezbożnośći swojey upada. ✣ 6 Spráwiedliwość uprzyjmych/ wybawia je: ále przewrotni w złośćiách f pojimáni bywáją. ✣ 7 Gdy umiera człowiek g niepobożny/ ginie nádźieja *jego*: á oczekawánie mocárzow niszczeje. ✣ 8 Spráwiedliwy z ućisku wybáwiony bywa: ále niepobożny przychodźi ná mieysce jego. ✣ 9 Obłudnik usty káźi przyjaćielá swego: ále spráwiedliwi umiejętnośćią wybáwieni bywáią. ✣ 10 Z szczęśćia spráwiedliwych/ h miásto śię weseli: á gdy giną niezbożni/ bywa rádość. ✣ 11 Dla błogosłáwieństwá spráwiedliwych/ bywa wywyższone miásto: ále dla ust niepobożnych/ bywa wywrocone. ✣ 12 Głupi gárdźi bliźnim swym: ále mąż rostropny milczy. ✣ 13 Obmowcá obchodząc/ objawia táiemnice: ále kto *jest* wiernego sercá/ táji *zwierzoney* rzeczy. ✣ 14 Gdźie niemász dostáteczney rády/ lud upada: ále gdźie i wiele rájcow/ tám jest wybáwienie. ✣ 15 Bárzo sobie szkodźi/ kto k zá obcego rzeczy: ále kto śię chroni rękojemstwá/ bezpieczen jest. ✣ 16 Niewiástá ućiwa dostępuje sławy: á mocarze/ máją bogáctwo. ✣ 17 Człowiek uczynny/ dobrze czyni duszy swey: ále okrutnik trapi ćiáło swoje. ✣ 18 Niezbożnik czyni dźieło omylne: ále kto śieje spráwiedliwość/ *ma* zapłátę trwáłą. ✣ 19 Jáko spráwiedliwość *jest* ku żywotowi: ták/ kto náśláduje złośći *bliski jest* śmierći. ✣ 20 Obrzydliwośćią są PAnu przewrotni sercem: ále mu śię podobáją ktorzy żyją bez zmázy. ✣ 21 Złośnik l choć sobie *inne* ná pomoc weźmie/ pomsty nie ujdźie: ále nasienie spráwiedliwych/ záchowáne będźie. ✣ 22 Niewiástá piękna á głupia/ *jest* jáko kolce złote w pysku u świni. ✣ 23 Żądzá spráwiedliwych m jest záwżdy ku dobremu: ále oczekawánie niepobożnych/ popędliwość. ✣ 24 Nie jeden n udźiela szczodrze/ á wżdy mu przybywa: á *drugi* skąpi więcey niż trzebá/ á wżdy ubożeje. ✣ 25 Człowiek szczodrobliwy/ bywa bogatszy: á kto násyca o/ sam też będźie násycony. ✣ 26 Kto zátrzymawa zboże/ tego lud przeklina: ále błogosłáwieństwo nád głową tego/ ktory je przedawa. ✣ 27 Kto pilnie szuka dobrego/ nábywa przyjáźni: ále kto szuka p złego/ przydźie nań. ✣ 28 Kto ufa w bogáctwach swych/ ten upádnie: ále spráwiedliwi jáko látorośl q źielenieć śię będą. ✣ 29 Kto czyni zámieszánie w domu swojim/ odźiedźiczy wiátr: á głupi muśi służyć madremu. ✣ 30 Owoc spráwiedliwego/ *jest* drzewo żywotá: á kto náucza ludźi/ madry jest. ✣ 31 Oto/ *jeśli* śię spráwiedliwemu ná źiemi nadgroda stawa: tedy dáleko więcey niezbożnemu r y grzesznikowi.

a 5 Moj. 25.13. Przyp 16.11. y20.10 — b Przyp 16.18. — c Przyp. 15.33. y18.12 — d Przyp 13. 6. — e Przyp. 10. 2. Kázn. 5. 13. Ezech. 7. 19. Sofon. 1. 18. — f Przyp. 5. 22. — g Mądr. 5. 15. — h Przyp 28.12. — i Przyp 14.22. — k Przyp. 6. 1. — l Przyp. 16. 5. — m Przyp. 10.28. — n Psalm 112.5. 9. — o H. Odwilża. — p Psalm 7. 17. y9.16. y10.2. y57.7. — q Psalm 1.3.4. y92.13 — r 1 Pietr 4. 17. 18.

ROZDZIAŁ XII.

1 Kto miłuje ćwiczenie/ miłuje umiejętność: á kto ma w niená-

wiśći kárność/ głupim jest. 2 Dobry odnieśie łáskę od Páná: ále męża ktory złe myśli/ Bog potępi. 3 Nie zmocni śię człowiek z niezbożności: ále korzeń spráwiedliwych/ nie będźie poruszony. 4 Zoná státeczna/ koroná jest męża swego: ále ktora go do háńby przywodźi/ jest jáko zgniłość w kośćiách jego.) 5 Myśli spráwiedliwych są práwe: ále rády niepobożnych zdrádliwe. 6 Słowá niepobożnych czyháją ná krew: ále usta spráwiedliwych wybawiáją je. 7 Niepobożni podwroceni bywáją/ ták/ że ich nie stawa: ále dom spráwiedliwych zostawa. 8 Z rozumu swego mąż chwalony bywa: ále kto jest przewrotnego sercá wzgárdzony będźie. 9 Lepszy *jest* b *człowiek* podły/ ktory ma sługę: niżeli chlubny ktoremu nie stawa chlebá. 10 Spráwiedliwy ma ná pieczy żywot bydlątká swego: ále c serce niepobożnych/ okrutne jest. 11 Kto spráwuje d ziemię swoję/ chlebem násycony bywa: ále kto náśláduje proznujących/ głupi jest. 12 Niepobożny prágnie obrony przećiw nieszczęśćiu: ále korzeń spráwiedliwych dawa ją. 13 W przestępstwie e warg uplątá śię złośnik: ále spráwiedliwy z ućisku wychodźi. 14 Z owocu ust káżdy f będźie násycony dobrym: á nadgrodę *spraw* rąk jego/ Bog mu odda. 15 Drogá g głupie° *zda śię* prosta przed oczymá jego: ále kto słucha rády/ mądrym jest. 16 Gniew głupiego záraz poznány bywa: ále ostrożny pokrywa háńbę *swoję*. 17 Kto mowi h prawdę/ opowiáda spráwiedliwość: ále świádek kłamliwy/ *mowi* zdrádę. 18 Znájdźie śię tákowego co mowi *słowá* jáko miecz przerażájące: ále język mądrych *jest* lekárstwem. 19 Wárgi prawdomowne/ utwirdzone będą ná wieki: ále krociuchno *trwa* język kłamliwy. 20 Zdrádá *jest* w sercu tych/ ktorzy złe myślą: ále ktorzy rádzą do pokoju/ *máją* wesele. 21 Nie potka spráwiedliwe° żadne nieszczęśćie: ále niezbożnicy pełni będą złego. 22 Obrzydliwośćią *są* PAnu wárgi kłamliwe: ále czyniący prawdę/ podobáją mu śię. 23 Człowiek ostrożny táji umiejętność: ále serce głupich i wywoływa głupstwo. 24 Ręká prácowitych/ będźie pánowáłá: ále zdrádliwa/ będźie dań dawáłá. 25 Frásunek w sercu człowieczym/ poniża je: ále powieść dobra/ uwesela je. 26 Zacniejszy jest nád bliźniego swego spráwiedliwy: ále drogá niezbożnych/ záwodźi je. 27 Nie upiecze chytry obłowu swojego: ále człowiek pilny/ májętności kosztownych *nábędźie*. 28 Ná śćieżce spráwiedliwośći/ żywot: á ná drodze śćieżki jey/ niemász śmierći.

ROZDZIAŁ XIII.

1 SYn mądry *przymuje* ćwiczenie Ojcowskie: ále naśmiewcá nie słucha strofowánia. 2 Káżdy b będźie pożywał dobrego z owocu ust swojich: ále duszá przewrotnych/ krzywdy *pożywáć będźie*. 3 Kto strzeże c ust swych/ strzeże duszę swojey: kto *lekkomyślnie* otwiera wárgi swe/ będźie ztárty. 4 Duszá leniwego żąda/ á nic niema: ále duszá prácowitych/ zbogáći śię. 5 Słowá kłamliwego/ nienawidźi spráwiedliwy: ále niezbożny stawa śię obrzydliwym y zháńbionym. 6 Spráwiedliwość strzeże tego d ktory żyje bez zmázy: ále niezbożność podwraca grzeszniká. 7 Znájduje śię táki co śię czyni bogátym/ á nie ma nic: y táki/ co śię czyni ubogim/ choć ma wiele bogactw. 8 Okup żywotá człowieczego jest bogáctwo jego: ále ubogi nie słucha łájánia. 9 Swiátłość spráwiedliwych f jásna: ále pochodnia bezbożnych zgáśnie. 10 Sámá tylko pycha człowiek zwády wszczyna: ále przy tych ktorzy rády przyjmują/ jest mądrość. 11 Bogáctwá źle nábyte g umniejszą śię: ále kto je zgromadzá ręką *swą*, przyczynia ich. 12 Nádźieja długa/ wątli serce: ále żądość wypełniona/ *jest* drzewem żywotá. 13 Kto gárdźi słowem *Bożym*, sam sobie szkodźi: ále kto śię boji przykazánia *jego*, odnieśie nadgrodę. 14 Náuká mądrego h jest źrzodłem żywotá/ ku uchronieniu śię śideł śmierći. 15 Rozum dobry/ dawa łáskę: ále drogá przewrotnych/ jest przykra. 16 Káżdy ostrożny/ umiejętnie sobie poczyna: ále głupi/ i rozpośćiera głupstwo.

a Przyp 11. 9.
b Przyp. 13. 7. Syrác. 10,30.
c H. Zlitowánia
d Przyp 28 19. Syrác. 20,30.
e Przyp 10.14. y 18.7.
f Przyp 13. 2.
g Przyp 14.12. y 16.25
h Przyp 14. 5.
i Przyp 13.16. y 15.2.

a Przyp. 1. 22.
b Przyp 12.14. y 18. 20.
c Przyp 21.23.
d Przyp 10.29. y 21.3. 4.
e Przyp 12. 9.
f Przyp 4. 18.
g Przyp 10. 2. y 20.21 y 28.20
h Przyp 10.11. y 14.27
i Przyp. 12. 23. y 15.2.

17 ♣ Posel niezbożny upada we złe: ále 18 poseł wierny jest lekárstwem. ♣ Ubostwo y zelżywość / przydźie ná tego / ktory śie wytámuje z kárności: ále kto przestrzega upominánia / wysławiony będźie. 19 ♣ Zadość wypełnioná / słodka jest duszy: ále odstapić od złego / głupim jest obrzydliwośćia. 20 Kto chodźi z mądrymi / mądrym będźie: ále kto towárzyszy z głupimi / 21 ztártym będźie. ♣ Nieszczęśćie grzesznikow ściga; ále spráwiedliwym / 22 Bog dobrym nádgrodźi: ♣ Dobry człowiek zostáwia dźiedźictwo Synom Synow swojich: ále májętność grzesznikå / spráwiedliwemu záchowána k bywa. 23 ♣ Obfita żywność ná roli ubogich: á drugi ginie przez nierostropność. 24 ♣ Kto záwśćiaga rozgi l swey / ma w nienawiśći Syná swego: ále kto go miłuje / wczás go karze. 25 ♣ Spráwiedliwy je / y násyca m duszę swoję: ále żołądek n niezbożnych niedostátek ćierpi.

ROZDZIAŁ XIV.

1 MAdra niewiástá buduje dom swoj: ále go głupia rekámi swymi rozwala. 2 ♣ Kto chodźi a w szczerośći swojey / boji śie PAná: ále przewrotny w drogách swojich gárdźi nim. 3 ♣ W uśćiech głupiego / jest rozgá hárdośći: ále wárgi mądrych / strzega ich. 4 ♣ Gdźie niemász wołow / żłob jest prozny: ále śiłá wołow mnoży śie obfitość zboża. 5 ♣ Swiádek b prawdźiwy / nie kłamá: ále świádek fałszywy / mowi kłamstwo. 6 ♣ Naśmiewcá szuka mądrośći / á nie z najduje: ále umiejętność rostropnemu jest snádna. 7 ♣ Idź precz od oblicza męża głupiego: gdyż nie znajdźiesz przy nim warg umiejętnośći. 8 ♣ Mądrość ostrożnego jest rozumieć drogę swoję: ále głupstwo głupich jest zdrádá. 9 ♣ Káżdy głupi c nákrywa grzech: á miedzy uprzyjmymi mieszka przyjaźń. 10 ♣ Serce káżdego uznawa gorzkość duszę swojey: á do wesela jego / nie przymiesza 11 śie obcy. ♣ Dom niezbożnych zgłádzony będźie: ále przybytek cnotliwych zákwitnie. 12 ♣ Zda śie pod czás drogá być d prosta człowiekowi: wszákże dokończeniejey / jest drogá ná 13 śmierć. ♣ Tákże y w śmiechu bolejeserce: á koniec wesela bywa smutek. 14 ♣ Drogámi swymi násyci e śie człowiek przewrotnego sercá: ále śie y go 15 chroni mąż dobry. ♣ Prostak wierzy káżdemu słowu: ále ostrożny zrozumiewa postępki swoje. 16 ♣ Mądry śie boji / y odstępuje od złego: ále głupi 17 dćiera y śmiáłym jest. ♣ Porywczy człowiek dopuszcza śie głupstwá: á mąż złych myśli / w nienawiśći by- 18 wa. ♣ Głupstwo prostacy dźiedźiczynie trzymája: ále ostrożni bywája 19 koronowáni umiejętnośćia. ♣ Złi śie kłaniája przed dobrymi: á niepobożni stoja u drzwi spráwiedliwego. 20 ♣ Ubogi bywa y u przyjaćielá swego w nienáwiśći: ále wiele jest 21 tych / ktorzy bogátego miłuja. ♣ Bliźnim swym grzesznik pogardza: ále kto ma litość g nád ubogimi / błogo- 22 sławionym jest. ♣ Izali nie błądza / ktorzy wymyśláją złe: á miłośierdźie y prawdá należy tym / ktorzy 23 wymyśláją dobre. ♣ W káżdey pracy bywa pożytek: ále gołe słowo warg 24 tylko do nędze służy. ♣ Bogáctwo mądrych jest korona ich: ále głupstwo głupich / zostawa głupstwem. ♣ 25 Swiádek prawdźiwy wyzwala duszę: ále fałszywy / kłamstwo mowi. ♣ 26 Kto śie boji PAná / ma ufánie mocne: á Synowie jego ućieczkę mieć 27 będa. ♣ Bojaźń Páńska / jest źrzodło h żywotá ku uchronieniu śie śideł 28 śmierći. ♣ W mnostwie ludu / jest zacność Krolewska: ále w trosze ludu zniszczenie Hetmáná. 29 ♣ Nie rychły do gniewu / jest bogáty w rozum: ále porywczy / pokázuje głupstwo. ♣ 30 Serce zdrowe jest żywotem ćiáłá: ále zazdrość jest zgniłośćia w kośćiách. 31 ♣ Kto ćiemięży i ubogiego / uwłacza Stworzyćielowi jego: ále go c ći / kto ma litość nád ubogim. ♣ 32 Dla złośći swojey wygnány bywa niepobożny: ále spráwiedliwy nádźieję ma y przy śmierći swojey. 33 ♣ W sercu mądrego / odpoczywa l mądrość: ále wnet poznáć co jest w sercu m głupich. 34 ♣ Spráwiedliwość wywyższa narod: ále grzech jest ku pohánbieniu narodow. 35 ♣ Krol łáskaw bywa ná sługę rostropnego: ále śie gniewa ná tego, ktory mu hánbę czyni.

k Job. 27.17. l Przyp 23.13. m Psalm 34.11. n H. Brzuch. a Job. 12. 4. b Przyp. 12.17. 2 Moj 23. 1. c Przyp. 10.23. d Przyp. 12.15. e Przyp. 11.31. f Przyp. 19. 7. g Psalm 41.2.3 Mátt. 5. 7. h Przyp. 10.11. 13.14 i Przyp 17. 5. k Mátt. 25.35. l Przyp 12.23. m Przyp 13.16.

Rozdzial XV.

1 ODpowiedź łágodna / uśmierza gniew: ále słowá przykre wzruszája popędliwość. ✣ 2 Język mądrych zdobi umiejętność: ále ustá głupich/ wywieráją a głupstwo. ✣ 3 Ná káżdym miejscu b oczy PAńskie upátruja złe y dobre. ✣ 4 Zdrowy język c jest drzewo żywotá: ále przewrotność z niego / jest jáko zdruzgotánie od wiátru. ✣ 5 Głupi gárdźi karániem Ojcá swego: ále kto przyjmuje nápomnienie / stánie śię ostrożnym. ✣ 6 W domu spráwiedliwego jest dostátek wielki: ále w dochodách niepobożnego/ zámieszánie. ✣ 7 Wárgi mądrych śieją umiejętność: ále serce głupich nie ták. ✣ 8 Ofiárá d niepobożnych jest obrzydliwośćią PAnu: ále modlitwá szczerych/ podoba mu śię. ✣ 9 Obrzydliwośćią PAnu jest drogá bezbożnego: ále tego / co idźie zá spráwiedliwośćią/ miłuje. ✣ 10 Karánie srogie należy temu/ co opuszcza drogę: á kto ma w nienawiśći kárność/ umrze. ✣ 11 Piekło e y zátrácenie / są przed PAnem: jákoż dálecko więcey sercá synow ludzkich. ✣ 12 Naśmiewcá nie miłuje tego ktory go f karze/ áni do mądrych przychodźi. ✣ 13 Serce wesołe g uwesela twarz: ále dla żáłośći sercá/ duch strapiony bywa. ✣ 14 Serce rozumne szuka umiejętnośći: ále ustá głupich karmią śię głupstwem. ✣ 15 Wszystkie dni ubogiego są złe: ále kto jest wesołego sercá/ ma gody ustáwiczne. ✣ 16 Lepsza jest trochá h w bojáźni PAńskiey/ niżeli skarb wielki z kłopotem. ✣ 17 Lepszy jest pokarm i z járzyny/ gdźie jest miłość: niżeli z karmnego wołu / gdźie jest nienawiść. ✣ 18 Mąż gniewliwy k wszczyna swáry: ále nierychły do gniewu uśmierza zwády. ✣ 19 Drogá leniwego / jest jáko płot ćierniowy: ále śćieszká szczerych/ jest rowna. ✣ 20 Syn mądry uwesela l Ojcá: ále głupi człowiek / lekce waży mátkę swoję. ✣ 21 Głupstwo jest weselem m głupiemu: ále człowiek rostropny prostuje drogę swoję. ✣ 22 Gdźie niemász rády/ rozsypują n śię myśli: ále w mnostwie rájcow ostoją śię. ✣ 23 Weseli śię człowiek z odpowiedźi ust swojich: bo słowo według czásu wyrzeczone/ o jáko jest dobre! ✣ 24 Drogę żywotá rozumny ma ku gorze: áby śię uchronił piekłá głębokiego. ✣ 25 PAn wywroći o dom pysznych: ále 26 wdowy gránicę utwirdźi. ✣ Myśli złego są obrzydliwośćią PAnu: ále powieśći czystych są przyjemne. ✣ 27 Kto chćiwie náśláduje łákomstwá/ zámieszánie czyni w domu swojim: ále kto ma w nienawiśći dáry / będźie żył. ✣ 28 Serce spráwiedliwego/ przemyśláwa co ma mowić: ále ustá niepobożnych wywieráją złe rzeczy. ✣ 29 Dálekim jest PAn od niepobożnych: ále modlitwę spráwiedliwych p wysłucháwa. ✣ 30 Swiátłość oczu / uwesela serce: á wieść dobra/ tuczy kośći. ✣ 31 Ucho ktore słucha kárnośći żywotá/ w pośrzodku mądrych mieszkáć będźie. ✣ 32 Kto uchodźi ćwiczenia/ zániedbywa duszę swojey: ále kto przyjmuje karánie / ma rozum. ✣ 33 Bojaźń PAńska jest ćwiczenie śię w mądrośći: á sławę / uprzedza q poniżenie.

Rozdzial XVI.

1 CZłowiek zporządza a myśli sercá swego: ále od PAná jest odpowiedź języká. ✣ 2 Wszystkie drogi człowiecze zdádzą śię być b czyste przed oczymá jego: ále PAN jest ktory waży c sercá. ✣ 3 Włoż ná PAná spráwy d twe / á będą utwirdzone zamysły twoje. ✣ 4 PAn dla śiebie sámego wszystko spráwił: náwet y niezbożniká ná dźień zły. ✣ 5 Obrzydliwośćią jest PAnu káżdy wyniosłego sercá: ktory choć sobie inne ná pomoc weźmie / nie ujdźie pomsty. ✣ 6 Miłośierdźiem y prawdą oczyśćiona bywa niepráwość: á w bojáźni PAńskiey odstępujemy od złego. ✣ 7 Gdy śię podobáją PAnu drogi człowieká: y nieprzyjaćioły jego do zgody z nim przywodźi. ✣ 8 Lepsza jest trochá e z spráwiedliwośćią/ niż wiele dochodow niespráwiedliwych. ✣ 9 Serce człowiecze rozrządza drogi swe: ále PAn spráwuje kroki jego.

10 SPráwiedliwy rozsądek jest w wárgách krolewskich: w sądźie nie błądzą ustá jego. ✣ 11 Wagá y

a Przyp. 12.23. y 13.16 b Job. 34.21. Psalm 33.14. Przyp 5. 21. Jerem. 16.17. y 31.19 Zyd 4. 13. c Przyp 12.18. y 13.14 d Przyp 21.27. Ezái. 1. 11. y 66.3. Jerem. 6. 20. Amos 5. 21. e Przyp. 27.20. f Przyp 1. 22. g Przyp 17.22. h Psalm 37.16. Przyp 16. 8. i Przyp. 17. 1. k Przyp 29 22. l Przyp. 10. 1.

m Przyp. 10.23. n Przyp. 11.14. o Przyp 2. 21. y 12.7. y 14.11 p Psalm 10.17. y 34.16 y 145.18. q Przyp. 18.12.

a Przyp 19.21. y 20.24 Jerem. 10.22. b Przyp 21. 2. c H. Duchy d Psalm 37. 5. y 55.23 Mátt. 6. 25. Luk. 12.22. 1 Piotr 5. 7. e Psalm 37.16. Przyp 15.16.

szale [f] sa ustáwa PAńska: á wszystkie gwichty *spráwiedliwe* w worku/ sa zá spráwa jego. 12 ✤ Obrzydliwośćia *jest* krolom czynić niezbożność: bo spráwiedliwośćia stolicá umocniona bywa. 13 ✤ Przyjemne sa Krolom wárgi spráwiedliwe: á szczerych w mowie miłuja. 14 ✤ Gniew krolewski [g] *jest* posłem śmierći: ále maż madry ubłaga go. 15 ✤ W jásnośći twarzy krolewskiey *jest* żywot: á łáská jego/ *jest* jáko obłok z deszczem pozdnym.

16 Dáleko lepiey jest nábyć [h] madrośći/ niżeli złotá naczystszego: á nábyć rostropnośći/ lepiey niż śrebrá. 17 ✤ Gośćiniec uprzymych *jest* odstapić od złego: strzeże duszę swey kto strzeże drogi swojey. 18 ✤ Przed zginieniem [i] przychodźi pychá: á przed upadkiem wyniesłość duchá. 19 ✤ Lepiey *jest* być uniżonego duchá z pokornymi: niżeli dźielić korzyśći z pysznymi. 20 ✤ Kto ma wzglad ná słowá/ znájduje dobre: á kto ufa w PAnu/ błogosłáwiony [k] *jest*. 21 ✤ Kto *jest* madrego sercá/ słynie rozumnym: á słodkość warg przydawa náuki. 22 ✤ Zdroj żywotá *jest* rostropność/ tym ktorzy ja mája: ále umiejetność głupich/ jest głupstwem. 23 ✤ Serce madrego/ rostropnie spráwuje ustá swoje: á wárgámi swymi przydawa náuki. 24 ✤ Powieśći wdźieczne sa *jáko* plastr miodu: słodkośćia duszy/ á lekárstwem kośćiam. 25 ✤ *Zda* śie podczás [l] drogá być prosta człowiekowi: wszákże dokończenie jey pewna drogá ná śmierć. 26 ✤ Człowiek prácowity prácuje sobie: bo go pobudzája ustá jego. 27 ✤ Człowiek niezbożny wykopywa złe: á w wárgách jego jáko ogień pałájacy. 28 ✤ Maż przewrotny [m] rozśiewa zwády: á klatecznik rozłacza przyjaćioły. 29 ✤ Maż okrutny przewabia bliźniego swego: y wprowadza go ná droge nie dobra. 30 ✤ Kto mruga oczymá swymi/ zmyśla przewrotnośći: á kto rucha wárgámi swymi, broji złe. 31 ✤ Korona chwały *jest* szedźiwość: Znájduje śie ná drodze spráwiedliwośći. 32 ✤ Lepszy jest nierychły do gniewu/ niżeli mocarz: A kto panuje sercu swemu *lepszy jest* niżeli ten 33 co dobywa miástá. ✤ Los ná łono rzucája: ále od PAná jest wszystko rozrzadzenie jego.

f Przyp. 11. 1. — g Przyp 19.12. — h Job. 28.15. Psalm 19.11. y 119. 27. Przyp 3. 14. y 8.11. — i Przyp 11. 2. — k Psalm 2. 12. y 34 9. y 125.1 Ezái. 30.18. Jerem. 17. 7. — l Przyp 14.12. — m Przyp. 15.18. y 26.21 y 29.22

Rozdział XVII.

1 Lepszy *jest* kes [a] suchego *chlebá*, á w pokoju; niżeli pełen dom nábitego bydłá z swarem. 2 ✤ Sługá [b] rostropny/ bedźie pánował nád Synem ktory jest ku háńbie: á miedzy bráćia bedźie dźielił dźiedźictwo. 3 ✤ Tygiel [c] śrebrá/ á piec złotá *doświádcza*: ále PAn [d] serc doświadcza. 4 ✤ Zły pilnuje warg złośliwych: á kłamcá słucha jezyká przewrotnego. 5 ✤ Kto śie náśmiewa z ubogiego/ urąga [e] Stworzyćielowi jego: á kto śie ráduje z upadku *czyjego*, nie ujdźie pomsty. 6 ✤ Koroná stárcow/ sa Synowie Synow ich: á ozdobá Synow/ sa Ojcowie ich. 7 ✤ Nieprzystoji mowá powazna głupiemu: dopieroż Kśiażeciu ustá kłamliwe. 8 ✤ *Jáko* kámień drogi/ ták bywa dar wdźieczny temu/ ktory go bierze: do czegokolwiek zmierzy/ zdárzy mu śie. 9 ✤ Kto pokrywa przestepstwo/ szuka łáski: ále kto wznawia rzeczy/ rozłacza przyjaćioły. 10 ✤ Wiecey wazy gromienie u rostropnego/ niżeli sto plag u głupiego. 11 ✤ Uporny tylko złego szuka/ dla czego posel okrutny bedźie nań zesłány. 12 ✤ *Lepiey* człowiekowi/ potkáć śie z niedźwiedźica ośirociáła/ á niżeli z głupim w głupstwie jego. 13 ✤ Kto oddawa złym [f] zá dobre/ nie wynidźie złe z domu jego. 14 ✤ Kto záczyna zwáde*jest jáko* ten co przekopywa wode: *przetoż* niż śie zwádá rozśili zániechaj go. 15 ✤ Kto uspráwiedliwia gniezbożnego/ á winnym czyni spráwiedliwego/ obáj jednáko sa obrzydliwośćia PAnu. 16 ✤ Coż po dostatku w reku głupiego? *ponieważ* do nábyćia madrośći rozumu nie ma. 17 ✤ Wszelkiego czásu miłuje przyjaćiel á w ućisku stawia śie jáko brát. 18 ✤ Człowiek głupi dawa reke/ czyniac rekojemstwo przed twarza przyjaćielá swego. 19 ✤ Kto miłuje zwáde/ miłuje grzech: á kto wynośi ustá swe/ szuka upadku. 20 ✤ Przewrotny w sercu nie znájduje dobrego: á kto jest przewrotnego jezyká/ wpádnie we złe. 21 ✤ Kto

a Przyp 15.17. — b Syrác. 10 28. — c Przyp 27.21. — d Jerem. 17.10. — e Przyp 14.31. — f 5 Moj 32.35. Przyp. 20.22. Rzym 12-17. 1 Tess. 5. 15. 1 Piotr 3. 9. — g Przyp 24.24. Ezái. 5. 23.

zpłodźił głupiego / ná smętek swoj *zpłodźił go*: áni śię rozweseli Oćiec nie mądre°. 22 ✣Serce h wesołe oczerstwia *jáko* lekárstwo: ále duch zfrásowány/wysusza kośći. 23 ✣Niezbożny potájemnie dar bierze / áby podwroćił śćieszki sądu. 24 ✣Ná twarzy i rostropnego *znáć* mądrość: ále oczy głupiego *áż* ná kráju źiemie. 25 ✣Syn głupi / żáłośćią k jest Ojcu swemu / á gorzkośćią rodźićielce swojey. 26 ✣Zájiste nie dobra winowáć spráwiedliwego: ábo żeby Przełożeni kogo dla cnoty bić mieli. 27 ✣Kto záwśćiąga mowy l swe / jest umiejętnym: drogiego duchá *jest* mąż rozumny. 28 ✣Gdy głupi milczy/zá mądrego poczytány bywa: *á* ktory zátula wárgi swoje/zá rozumnego.

h Przyp. 15.13. i Kázn. 2.14. y 8.1. k Przyp. 10.1. y 15.20 y 19.13 l Iákob. 1.19.

Rozdział XVIII.

1 CZłowiek swey myśli / szuka tego co mu śię podoba: á w káżdą rzecz wtrąca śię. 2 ✣Nie kocha śię głupi w rostropnośći / ále w tym co mu okázuje serce jego. 3 ✣Gdy przychodźi niezbożny / przychodźi tesz wzgárdá: á z mężem lekkomyślnym urągánie. 4 ✣Słowá ust mężá *mądrego* są jáko wody głębokie: á zrzodło mądrośći / jáko potok wylewájący. 5 ✣Niedobra to/mieć wzgląd ná osobę a niezbożnego: áby był podwrocony spráwiedliwy w sądźie. 6 ✣Wárgi głupiego zmierzáją do swaru: á ustá jego do bitwy wzywáją. 7 ✣Ustá głupiego *są* b upadkiem jego: á wárgi jego / c śidłem duszy jego. 8 ✣Słowá obmowce d *są* jáko *słowá* zránionych / á wszákże przenikáją do wnętrznośći żywotá. 9 ✣Kto niedbáły w spráwách swojich / brátem *jest* utrátniká. 10 ✣Imie PAńskie *jest* mocna wieżą: spráwiedliwy śię do niey ućieczę/ á wywyższony f będźie. 11 ✣Májętność g bogátego/*jest* miástem jego mocnym: á jáko mur wysoki w myśli je°. 12 ✣Przed upadkiem/ podnośi śię h serce człowiecze: á sławę uprzedza i poniżenie. 13 ✣Kto odpowiáda k / pierwey niż wysłucha/ głupstwo to je° y zelżywość. 14 ✣Duch mężá znośi niemoc swoję: ále duchá utrapionego ktoż zniesie? 15 ✣Serce rozumne nábywa umiejętnośći/á 16 ucho mądrych szuka jey. ✣Dar człowieczy plác mu czyni: y przed wielmożne przywodźi go. 17 ✣Spráwiedliwym *zda śię* ten/kto pierwszy w spráwie swojey: ále gdy przychodźi bliźni jego / dochodźi go. 18 ✣Los uśmierza zwády / y między możnymi rozsądek czyni. 19 ✣Brát krzywdą urázony/*trudniejszy*:nád miásto niedobyte: á swary są jáko záwory u pálácu. 20 ✣Z owocu ust káżdego/násycon l bywa żywot jego: urodzájem warg swych / będźie násycony. 21 ✣Smierć y żywot/*jest* w mocy językà: á kto go miłuje/ będźie jadł owoce jego. 22 ✣Kto ználazł m żonę / ználazł rzecz dobrą: y dostąpił łáski od PAná. 23 ✣Ubogi pokornie mowi: ále bogáty odpowiáda surowie. 24 ✣Człowiek ktory ma przyjaćioły/ ma śię obchodźić po przyjaćielsku: ponieważ przyjaćiel bywa przychylniejszy nád brátá.

a 3 Moj. 19.13. 5 Moj. 1.7. y 16.16 Przyp. 24.23. b Przyp. 10.14. y 13.3. c Przyp. 12.13. d Przyp. 26.22. e Psalm. 18.2. y 91.2. f 1. Obroniony. g Przyp. 10.15. h Przyp 11.2. i Przyp 15.33. k Syrác. 11.8. l Przyp 12.14. y 13.2. m Przyp 19.14.

Rozdział XIX.

1 LEpszy jest ubogi / a ktory chodźi w uprzejmośći swey: niżeli przewrotny w wárgách swojich / ktory jest głupim. 2 ✣Zájiste duszey bez umiejętnośći nie dobrze:á kto jest prętkich nog/potknie b śię. 3 ✣Głupstwo człowiecze/ podwraca drogę jego: á *przećiw* przećiwko PAnu/zápala śię gniewem serce jego. 4 ✣Bogáctwá przyczyniáją c wiele przyjaćioł: ále ubogi od przyjaćielá swego odłączony bywa. 5 ✣Fałszywy świádek d nie będźie bez pomsty: á *kto* mowi kłamstwo/nie ujdźie. 6 ✣Wiele śię ich uniża przed Kśiążęćiem: á káżdy jest przyjaćielem mężowi szczodremu. 7 ✣Wszyscy brácia ubogiego e nie nawidzą go: dáleko więcey *inni* przyjaćiele jego / oddaláją śię od niego:woła zá nimi/á niemász ich. 8 ✣Nábywa rozumu / kto miłuje duszę swoję: á strzeże rostropnośći / áby ználazł co dobrego. 9 ✣Swiádek fałszywy nie będźie bez pomsty: á kto mowi kłamstwo/zginie. 10 ✣Nie przystoji głupiemu roskosz: áni sludze pánowáć nád Kśiążęty. 11 ✣Rozum człowieczy záwśćiąga gniew jego: á ozdobá jego *jest* mijáć przestępstwo. 12 ✣Zápálczywość Krolewska jest

a Przyp. 28.6. b H. Grzeszy. c Przyp 14.20. d 5 Moj 19.19. Przyp 21.28. e Przyp 14.20.

jáko ryk f lwieciá: Ale łáſká g jego/
3 jeſt jáko roſá ná trawie. ✣ Syn h
głupi/ jeſt utrapieniem Ojcu ſwe=
mu: A żoná i ſwarliwa/ jeſt jáko
uſtáwiczne kápánie *przez dách.* ✣
14 Dom y májetność dziedzictwem
przypada po rodzicách: ále k żoná
15 roſtropna jeſt od PAná. ✣ Leniſtwo
przywodzi l twárdy ſen: á duſzá gnu
16 ſna będzie łáknęłá. ✣ Kto ſtrzeże
m przykazánia/ ſtrzeże duſze ſwojey.
ále kto gárdzi drogámi ſwymi/ zgi=
17 nie. ✣ PAnu pożycza/ kto ma litość
nád ubogim: á on mu zá dobrodziej=
18 ſtwo jego odda. ✣ Karz Syná n ſwe=
go/ poki *o nim* nádzieja: á *zábiegá-
jąc* zginieniu jego/ niech mu nie fol=
19 guje duſzá twojá. ✣ Wielki gniew o=
kázuj kiedy odpuſzczaſz karánie: *gro-
żąc mu, poniewaſz* odpuſzczaſz/ że po=
20 tym ſroższey karáć będzieſz. ✣ Słucháj
rády/ á przyjmuj kárność/ ábyś
21 kiedykolwiek był mądrym. ✣ Wiele
jeſt myśli w ſercu człowieczym: ále
22 rádá o PAńſka/ tá ſię oſtoji. ✣ Po=
żądána rzecz człowiekowi/ dobro=
czynność jego: ále lepſzy jeſt ubogi/
23 niż mąż kłamliwy. ✣ Bojaźń PAń=
ſka *prowádzi* do żywotá: á kto ją
ma/ w obfitości mieſzka/ y nie potka
24 go nieſzczęście. ✣ Leniwy p kryje rę=
kę ſwą pod páchę/ y do uſt ſwych nie
25 podnośi jey. ✣ Bij q naśmiewcę/
żeby proſtak był oſtrożniejſzym: á
roſtropnego ſtrofuj/ żeby zrozumiał
26 umiejętność. ✣ Syn wſtyd y háńbę
zádawájący/ Ojcá gubi/ y mátkę
27 wygania. ✣ Synu moj przeſtań ſłu=
cháć náuki/ ktoraby ćię odwodziłá
28 od mow rozumnych. ✣ Świádek zło=
śliwy pośmiewa śię z ſądu: á uſtá
niezbożnych/ połykáją niepráwość.
29 ✣ Sądy ſą ná pośmiewce zgotowá=
ne: á guzy ná grzbiet głupich.

ROZDZIAŁ XX.

1 WIno *czyni* pośmiewcę/ á ná=
poj mocny zwajcę: przetoż
káżdy co śię w nim kocha/ nie bywa
2 mądrym. ✣ Strách a krolewſki jeſt
jáko ryk lwieciá: kto go rozgniewa
grzeſzy przećiwko duſzy ſwojey. ✣
3 Uczćiwa rzecz káżdemu/ poprzeſtáć
zwády: ále głupim jeſt co śię w nie
4 wdawa. ✣ Dla źimná leniwy nie
orze/ przetoż żebráć będźie we żniwá/
5 ále nic nie *otrzyma.* ✣ Rádá b w ſer=
cu mężá jeſt jáko wodá głęboka: je=
dnák mąż rozumny náczerpnie jey.
6 ✣ Większa część ludzi/ przechwala
śię u=czynnośćią ſwoją: ále w ſámey
rzeczy/ ktoż tákiego znajdźie? ✣
7 Spráwiedliwy chodźi w uprzejmo=
śći ſwojey: błogosłáwieni synowie
8 jego po nim. ✣ Krol śiedząc ná ſto=
licy ſądowey/ rozgania oczymá ſwy=
9 mi wſzyſtko złe. ✣ Ktoż rzecze: O=
czyśćiłem ſerce moje: czyſtym jeſt od
10 grzechu mego? ✣ Dwojáki d gwicht
y dwojáka miárá/ to oboje obrzydli=
11 wośćią jeſt PAnu. ✣ Po zábáwách
ſwych poznáne bywa y dźiećię/ jeśli
12 czyſty y práwy uczynek jego. ✣ U=
cho/ ktore e ſłyſzy/ y oko ktore widźi/
13 PAN to oboje uczynił. ✣ Nie ko=
chaj śię w ſpániu/ byś snadź nie z u=
bożał: otworz oczy ſwoje/ *á* náſy=
14 ćiſz śię chlebem. ✣ Złe *to*, złe *to*, mo=
wi ten co kupuje: á odſzedſzy/ álić śię
15 chlubi. ✣ Wárgi umiejętne *ſą* jáko
złoto/ y obfitość pereł/ y kośztowne
16 klenoty. ✣ Weźmi ſzátę tego/ ktory ę
ręczył zá kobcego: á od tego *ktory
ręczył* zá cudzoziemkę/ weźmi záſtá=
17 wę jego. ✣ Smáczny jeſt drugiemu
chleb g kłamſtwá h: ále potym pia=
ſkiem nápełnione będą uſtá jego. ✣
18 Myśli rádámi utwierdzaj: á wojnę
19 prowadź opátrznie. ✣ Kto objáwia i
tájemnice/ z zdrádliwie śię obchodźi:
przetoż z tymi/ ktorzy pochlebiáją
wárgámi ſwymi/ nie miej towárzy=
20 ſtwá. ✣ Kto złorzeczy k Oycu ſwemu
ábo mátce ſwojey/ zgáśnie pocho=
dnia jego/ w geſtych ćiemnośćiách/
21 ✣ Dźiedźictwu l prętko z początku
nábytemu/ náoſtátek błogosłáwie
22 nie będą. ✣ Nie mow; Oddam m
złym. Oczekawaj ná PAná/ á wy=
23 báwi ćię. ✣ Obrzydliwośćią PAnu
dwojáki gwicht: á ſzále fałſzywe/ nie
24 podobáją mu śię. ✣ Od PAná by=
wáją ſpráwowáne drogi n mężá:
Ale człowiek/ jákoż zrozumie drogę
25 jego? ✣ Pożrzeć rzecz poświęconą/
jeſt człowiekowi śidłem: á po ślubi=
wſzy co/ tego záś ſzukáć/ *jákoby tego
ujść.*
26 ✣ Krol mądry rozpraſza niezbo=
żne: y przywodźi ná nie pomſtę. ✣
27 Duſza ludzka/ *jeſt* pochodnia PAń=

ſka:

f Przyp 20. 2. g Przyp. 16.15. h Przyp. 15.20. y 17.25 i Przyp. 27.15. k Przyp. 18.22. l Przyp 27.15. m Przyp 3. 21. Luk. 11.28. n Przyp. 13.24. y 23.13 o Job. 23.13. p Przyp. 26.15. q Przyp 21.11. a Przyp 19.12. b Przyp. 18. 4. c 1 Krol. 8. 46.

2 Kron 6. 36. Job. 14. 4. Psalm. 51. 7. Kázn. 7. 21. 1 Jan. 1. 8. d 5 Moj 25. 16. Przyp. 11. 1. e 2 Moj 4 11. Psalm. 94. 9. f Przyp 27.13. g 1. Krá- dźiony h Przyp. 9. 17. i Przyp. 11.13. k 2 Moj 21.17. 3 Moj 20. 9. Mátt. 15. 4. l Przyp. 28.20. m Przyp. 17.13. y 24.29 Rzym. 12. 17. 1 Teſſál 5. 15. 1 Piotr. 3. 9. n Psalm. 37.23.

ska: ktora doświadcza wszystkich skrytośći wnetrznych. Miłośierdźie y prawdá Krolá strzega: á stolicá jego miłośierdźiem wspárta bywa. Ozdobá młodźieńcow o jest śiłá ich: á śedźiwość poczćiwośćia stárcow. Złemu sa lekárstwem śinośći ran: y rázy przenikájace do wnetrznośći żywotá jego.

ROZDZIAŁ XXI.

SErce Krolewskie jest w rece PAńskiey/ jáko potoki wod: kedy chce/nákłoni je. Wszelka drogá człowieczá prosta jest a przed oczymá jego: ále PAn jest ktory sercá wazy. Czynić spráwiedliwość y sad várźiey śie Pánu podoba/niźeli ofiárá. Wynioslość oczu y nádetość sercá y oránie niepobożnych/ sa grzechem. Myśli prácowitego pewne b dostátki przynoszá: ále káżdego kwápliwe przynosza pewna nedze. Zebránie skárbow jezykiem c kłamliwym sa márnośćia pomijájaca tych ktorzy szukája śmierći. Drapiestwo niezboznych/ potworzy je: bo niechćieli czynić to co było spráwiedliwego. Maż ktorego drogá przewrotna/ obcym jest: ále spráwá czystego jest prostá. Lepiey jest mieszkáć d w kaćie pod dáchem / niżeli z żoną swárliwa w domu przestrzennym. Duszá niezboznego/prágnie złego: á przyjaćiel jego / nie bywa wdźieczny w oczách jego. Gdy karza e naśmiewce / prostak medrszym bywa: á gdy rostropnie postepuja z madrym/przyjmuje náuke. Bog dawa przestroge spráwiedliwemu / ná domie niezboznika: ktory podwraca niezbożne dla złośći ich. Kto zátula ucho swe ná wołánie ubogiego / y on sam bedźie wołał / á nie bedźie wysłuchány. Dar potájemnie dány, uśmierza zápálczywość y upominek w zánádra włożony, gniew wielki uspokaja. Rádość śie mnoży spráwiedliwemu / gdy śie sad odpráwuje: ále strách tym / ktorzy czynia nieprawość. Człowiek błądzacy z drogi madrośći / w zebrániu umárłych odpoczywáć bedźie. Maż ktory dobra myśl miłuje / stawa śie ubogim: á kto miłuje wino y olejki/nie zbogáći śie. Niezboznik bedźie okupem f zá spráwiedliwego: á zá uprzyjmie/ przewrotnik. Lepiej mieszkáć g w źiemi pustey/ niż z żona swarliwa y gniewliwa. Skarb pożadány y olej sa w przybytku madrego: ále głupi człowiek pożera go. Kto náśláduje spráwiedliwośći y miłośierdźia / znájduje żywot / spráwiedliwość / y sławe. Madry ubiega miásto mocarzow: á burzy potege ufnośći ich. Kto strzeże ust swojich / y jezyká swego / strzeże od ućiskow duszę swojey. Hárdego y pysznego imie/ jest naśmiewcá: ktory wszystko poniewoli y z pycha czyni. Leniwe h żadość zábija: bo rece jego robić niechca. Káżdego dniá paka pożadliwośćia: ále spráwiedliwy h udźiela/á nie szczedźi. Ofiárá niepobożnych jest i obrzydliwośćia: á dopiero ż gdyby ja w grzechu ofiárowal. Swiádek fałszywy k zágnie: ále maż dobry to co słyszy / státecznie mowić bedźie. Maż niezboźny zátwardza twarz swoje: ále uprzyjmy sam spráwuje droge swoje. Niemász madrośći/áni rozumu áni rády przećiwko PAnu. Koniá gotuja l ná dźień bitwy: ále od PAná jest wybáwienie.

ROZDZIAŁ XXII.

LEpsze jest dobre a imie / niż bogáctwá wielkie: á przyjaźń lepsza / niż śrebro y złoto. Bogáty y ubogi b potkáli śie z soba: ále PAn jest obudwu Stworzyćielem. Ostrożny widzac c złe / ukrywá śie: ále prostacy w prost idac/ wpadája w szkode. Pokory y bojáźni PAńskiey nadgroda jest bogáctwo / y sławá / y żywot. Ciernie y śidłá sa ná drodze przewrotnego: kto strzeże duszę swey oddala śie od nich. Cwicz młodego według potrzeby drogi jego: bo gdy śie zstárzeje/nie odstapi od niey. Bogáty nád ubogimi pánuje: ále ten co pożycza/ sługa bywa tego/ ktory mu pożycza. Kto śieje d niepráwość / żać bedźie utrapienie: á rozgá gniewu jego ustánie. Oko dobrotliwe/ toć e bedźie ubłogosłáwione: bo udźiela chlebá swego ubogie=

o Przyp. 16. 31. a Przyp. 16. 2. b Przyp. 10. 4 y 13. 4. c Przyp 10. 2. 4 y 13. 11 d Przyp 25. 24. e Przyp. 19. 25. f Przyp. 11. 8. g Przyp. 25. 24. h Psalm 37. 26. i Przyp 15. 8. Ezai. 1. 13. Jerem. 6. 20. Amos. 5. 21. k Przyp. 19. 5. 9 l Psalm 33. 17. a Kázn. 7. 1. b Przyp 29. 13. c Przyp. 27. 12. d Job. 4. 8. Oze. 10. 13. Syrác. 31. 27. e 2 Kor. 9. 6.

10 bogiemu. ♣ Wyrzuć naśmiewcę/ á ustánie zwádá: owszem uspokoji śię swar y pohánbienie. 11 ♣ Kto miłuje czystość f serca / á jest wdźięczność w wárgách jego/ temu Krol przyjaćielem będźie. 12 ♣ Oczy Páńskie strzegą g umiejętnośći: ále przedśięwźięćia przewrotnego podwraca. 13 ♣ Leniwiec mowi: h Lew ná dworze: w pośrzod ulice bym był zábit. 14 ♣ Ustá obcych niewiast, są doł h głęboki: ná kogo śię PAn gniewa/ wpádnie tám. 15 ♣ Głupstwo przywiązáne jest do sercá młodego: ále i rozgá kárnośći oddali je od niego. 16 ♣ Kto ćiemięży k ubogiego / áby sobie przysporzył: tákże kto dawa bogátemu/ pewnie zubożeje.

17 NAkłon uchá twego / á słuchaj słow mądrych: á serce twoje 18 przyłoż ku náuce mojey. ♣ Boć to będźie ućiechá/ gdy je záchowasz w sercu twojim: gdy będą społem zgorzadzone w wárgách twojich: 19 ♣ Aby było w PAnu ufánie twoje: oznájmuję ć to dźiś/ á ty ták czyń. 20 ♣ Izalim ći nie nápisał známienitych rzeczy/ 21 z strony rád y umiejętnośći? ♣ Abym ći do wiádomośći podał pewność powieśći prawdźiwych: ábyś umiał odnośić słowá prawdy/ tym ktorzy 22 ćię posłáli. ♣ Nie odźieraj l nędznego/ przeto/ że nędzny jest: áni ubo-23 giego w bramie ućiskaj: ♣ Abowiem PAn śię podejmie spráwy ich: y wyduże duszę tym ktorzy im wydźierája. 24 ♣ Nie bądź przyjaćielem gniewliwemu: á z mężem popędliwym nie 25 obcuj. ♣ Byś snadź nieprzywykł śćieszkam jego: á nie włożył śidłá ná 26 duszę swoje. ♣ Nie bywaj miedzy tymi ktorzy ręczą: áni miedzy rękoj-27 miámi zá długi. ♣ Bo jeślibyś nie miał czym zápłáćić: przeczżeby kto miał bráć pośćiel twoję pod tobą? 28 ♣ Nie przenoś stárey m gránice/ 29 ktorą uczynili Ojcowie twoji. ♣ Widźiałżeś mężá rátszego w spráwách swojich? Tákowyć przed Krolmi stawa / á nie stawa przed podłymi.

ROZDZIAŁ XXIII.

1 GDy śiedźiesz ábyś jadł z pánem uważaj pilnie kto a jest przed 2 tobą. ♣ Ináczey wráziłbyś noż w gárdło swoje / jeślibyś był chćiwy 3 pokármu. ♣ Nie prágni łákoći jego: 4 bo są pokármem obłudnym. ♣ Nie stáraj śię / ábyś śię zbogáćił: Owszem zániechaj opátrznośći two-5 jey. ♣ Y miałżebyś obroćić oczy twoje ná bogáctwo/ktore prętko niszczeje? bo sobie uczyni skrzydłá podobne orlim/y uleci do niebá.

6 NIe jedz chlebá człowieká zazdrośćiwego: á nie żądaj łáko-7 ćijego. ♣ Abowiem jáko on ciebie waży w myśli swey/ ták ty waż pokarmi jego: mowić; Jedz y pij: ále 8 serce jego nie jest z tobą. ♣ Sztuczki twoje ktoraś zjadł zwroćisz: á utráćisz wdźięczne słowá twoje. 9 ♣ Przed głupim nie mow: ábowiem wzgárdźi rostropnośćią powieśći twojich. 10 ♣ Nie przenoś gránice b stárey: á ná 11 rolá śirotek nie wchodź. ♣ Bo obrońcá ich/ możny: onći śię podejmuje 12 spráwy c ich przećiwko tobie. ♣ Obroć do náuki serce twoje/ á uszy two-13 je do powieśći umiejętnośći. ♣ Nie odejmuj od młodego kárnośći: bo jeśli go ubijesz d rozgą / nie umrze. ♣ 14 Ty go bij rozgą/ á duszę jego z piekłá 15 wyrwiesz. ♣ Synu moj/ bedźieli e mądre serce twoje / będźie śię weseliło 16 serce moje/ serce moje we mnie. ♣ Y rozweselą śię nerki moje/ gdy będą mowiły wárgi twoje co jest práwe-17 go. ♣ Niech nie zájrzy f serce twoje grzesznikom: ále rácżey chodź w bo-18 jáźni Páńskiey ná káżdy dźień. ♣ Boiż jest g zapłátá / przeto nádźieja twojá nie będźie wykorzeniona. ♣ 19 Słuchaj Synu moj / á bądź mądry y náwiedź ná drogę serce twoje. ♣ 20 Niebywaj miedzy h pijánicámi winá/ áni miedzy żarłokámi mięsá: ♣ 21 Boć pijánicá/ y żarłok zubożeje: á o-22 spáły włátách chodźić będźie. ♣ Słuchaj Ojcá i twego/ ktory ćię spłodźił: á niepogardzaj mátką twoją 23 gdy śię zstárzeje. ♣ Kupuj prawdę/ á nie przedawaj jey: kupuj mądrość 24 umiejętność y rozum. ♣ Barzo śię uráduje Ojciec k spráwiedliwego: á kto spłodźił mądrego / weseli śię z 25 niego. ♣ Niech śię tedy weseli Ojciec twoj / y mátká twoja: y niech śię ro-26 zráduje rodźićielká twoja. ♣ Synu moj/ daj mi serce twoje: á oczy twoje

Margin (left): f Psalm. 101.6. g Przyp. 26.13. h Przyp. 2.16. y 5.3. y 7.5. y 23.27 i Przyp. 13.24. y 19.18 y 23.14 y 29.15 k Przyp. 14.31. y 17.5. l Zách. 7.10. m 5 Moj. 19.14. y 27.17 y 23.10 a 1. Co jest.

Margin (right): b Przyp. 22.28. c Przyp. 22.23. d Przyp. 13.24. y 19.18 y 22.15 y 29.15 e Przyp. 10.1. f Psalm 37.1. y 73.3. Przyp. 24.1. g Przyp. 24.14. h Rzym. 13.13. Efez. 5.18. i Przyp. 1.8. k Przyp. 10.1. y 15.20.

27 je niechaj ſtrzega drog mojich. ♣ Bo 28 nierzadnicá *jeſt* l doł głeboki : á cudza *żoná jeſt* ſtudnia ćiaſna. ♣ Oná też jáko zbojcá záſadzki czyni : á zuchwálce miedzy ludźmi rozmnaża. 29 ♣ Komu biádá? Komu nieſtety? Komu zwády? Komu krzyk? komu rány dáremne? Komu zápalenie 30 oczu? ♣ Tym/ktorzy śiadája ná winie : tym / ktorzy chodza ſzukájac 31 przypráwnego winá. ♣ Nie zápátruj śie ná wino gdy śie rumieni/y gdy wydawa w kubku m łone ſwoje: 32 á proſto wyſkákuje. ♣ *Bo* ná koniec jáko waż ukaśi : á jáko żmijá uſzczknie. 33 ♣ Oczy twoje/pátrzáć beda ná cudze żony:á ſerce twe bedźie mowiło 34 przewrotnośći. ♣ Y bedźieſz jáko ten/ktory leży w pośrzod morzá: á jáko ten ktory ſpi ná wierzchu 35 máſztu. ♣ *Rzeczeſz*; Ubito mie/ á niebolałem : potłuczono mie / á nie czułem. Gdy ocuce/udam śie záś do tego.

Rozdział XXIV.

1 NJe náśláduj a ludźi złych/ áni 2 żadaj przebywáć z nimi. ♣ Abowiem b ſerce ich / myśli o drapieſtwie:á wárgi ich mowia o uciśnie3 niu. ♣ Madrośćia bywa dom zbudowány : á roſtropnośćia umocnio4 ny. ♣ Záiſte/przez umiejetność komory nápełnione bywája wſzeláki= mi bogáctwy koſztownymi y wdźie5 cżnymi. ♣ Człowiek madry/ mocny jeſt : á maż umiejetny/ przydawa 6 śiły: ♣ Abowiem przez madra ráde c zwiedźieſz bitwe : á wybáwienie / przez mnoſtwo rájcow *mieć bedźieſz*. 7 ♣ Wyſokie sa d głupiemu madrośći:w bramie nie otworzy uſt ſwo8 jich. ♣ Kto myśli źle czynić/te^o zło9 śliwym zwáć beda. ♣ Zła myśl głupiego / *jeſt* grzechem:á pośmiewcá/ 10 jeſt obrzydliwośćia ludzka. ♣ Jeśli bedźieſz gnuśnym:*tedy* w dźień uci11 ſku/ſłába bedźie śiłá twojá. ♣ Wybawiaj pojimáne e ná śmierć: á od tych ktorzy ida ná ſtrácenie / nie 12 odwracaj śie. ♣ Jeśli rzeczeſz; Otośmy o tym nie wiedźieli : Izali ten ktory waży ſercá/ nie rozumie? á ten ktory ſtrzeże duſze twojey/ nie rozezna? y nie odda człowiekowi f według 13 uczynkow jego : ♣ Jedz miod Synu moj/bo dobry:y plaſtr ſłodki po14 dniebieniu twemu. ♣ Ták umiejetność madrośći duſzy twojey / jeſliże ja znajdźieſz : onáć bedźie g nadgroda / á nádźiejá twojá nie be15 dźie wyćieta. ♣ Nieczyń záſadzki niezbożnikú/ ná przybytek ſpráwiedliwego:á nie przekażaj odpoczynie16 niu jego: ♣ Bo choć śiedm kroć upada ſpráwiedliwy / przećie záś powſtawá : ále niezbożni wpádna w 17 nieſzcześćie. ♣ Gdy upádnie h nieprzyjaćiel twoj/ nie ćieſz śie : y gdy śie potknie / niech śie nie ráduje 18 ſerce twoje. ♣ Aby ſnadź nie ujrzał PAN / á nie podobáłoby śie to w oczách jego : y odwrociłby od niego 19 gniew ſwoj *ná ćie*. ♣ Nie gniewaj śie i dla złośnikow/ áni śie udawaj 20 zá niepobożnymi. ♣ Boć nie weźmie złośnik nadgrody : pochodnia k nie21 pobożnych zgáśnie. ♣ Synu moj boj śie PAná/ y Królá : á z nieſtáteczny22 mi nie mieſzaj śie. ♣ Boć znagłá powſtánie zginienie ich : á upadek obudwu ktoż wie?

23 Toć też madrym *należy*. Wzgląd mieć l náoſobe u ſadu/ 24 nie dobra. ♣ Tego ktory mowi niepobożnemu; Jesteś m ſpráwiedliwy beda ludźie przeklináć: á narodowie 25 śie nim brzydźić beda. ♣ Ale ktorzy go karza / ſzcześliwi beda:á przydźie ná nie błogoſłáwieńſtwo *káżdego* 26 dobrego. ♣ Pocáłuja wárgi tego/ 27 co mowi słowá prawdźiwe. ♣ Rozrzadź ná polu robote twoje/ á ſpráwuj pilnie rola ſwoje : á potym be28 dźieſz budowáł dom twoj. ♣ Nie bądź świádkiem lekkomyślnym przećiw bliźniemu ſwemu:áni czyń tągodnych namow wárgámi ſwymi. 29 ♣ Nie mow; Jáko mi n uczynił / *ták* mu uczynie : oddam meżowi temu / 30 według uczynku jego. ♣ Szedłem przez pole meżá leniwego : á przez 31 winnice człowieká głupie^o. ♣ A oto poroſłá wſzedy oſtē/ pokrzywy wſzyſtko pokryły : á płot kámienny jey 32 rozwálił śie. ♣ Co ja ujrzawſzy/złożyłem *to* do ſercá mego: *á* widzac *to*, 33 wźiałem to ku przeſtrodze. ♣ Troche śie o przeſpiſz / troche podrzemieſz / troche złożyſz rece / ábyś odpoczy-

l Przyp 22.14.
m H. oko ſwoje.
a Pſalm 37. 1. Przyp. 23.17.
b Pſalm 10. 7. Przyp. 1. 11.
c Przyp 11.14. y15.22 y20.18
d Przyp. 14. 6.
e Pſalm 82. 4.
f Job. 34.11. Pſalm 62.13. Jerem 32.19. Rzym 2. 6. Objáw 22.12.

g Przyp. 23.18.
h Przyp 17. 5. Job. 31.29.
i Pſalm 37. 1.
k Przyp 13. 19.
l 2Moj 23. 8. 3Moj 19.15. 5Moj 16.19. Przyp 18. 5. y28.21 lán. 7. 24.
m Przyp 17.15. Ezái. 5. 23.
n Rzym 12.19.
o Przyp 6. 10.

34 wał. ✠ A w tym ubostwo twoje przyjdźie jáká podrożny : á niedostátek twoj / jáko mąż zbrojny.

ROZDZIAŁ XXV.

1 Tećteż *są* przypowieśći Sálomonowe / ktore zebráli mężowie Ezechiaszá Krolá Judskiego.

2 SŁawá to Boża táić spráwę : ále sławá Krolow wywiádowáć śię rzeczy. 3 ✠ Wysokość niebios / y głębokość źiemie / y serce Krolow / nie są doścignione. 4 ✠ Odejm żużelicę od śrebrá / á wynidźie odlewájącemu naczynie *kosztowne*. 5 ✠ Odejm niezbożniká od oblicza krolewskiego : á umocni śię w spráwiedliwośći a stolicá jego. 6 ✠ Nie udawaj śię zá zacnego przed Krolem : á ná miejscu wielmożnych nie stawaj : 7 ✠ Bo lepiey jest / iż ći rzeką ; Postąp b sám : á niżeliby ćię zniżyć miano przed Kśiążęćiem : co widywáją oczy twoje. 8 ✠ Niepokwapiaj śię do swaru / byś snadź náostátek *niewiedźiał* co masz czynić gdyby ćię záwstydźił bliźni twoj. 9 ✠ Prowadź do końcá spráwę swoję z przyjaćielem twojim : á tájemnice drugiego nie objawiaj. 10 ✠ By ćię snadź nie zelżył ten co ćię słucha : á niesławá twojá zostáłáby ná tobie. 11 ✠ *Iákie jest* jábłko złote z wyrzezániem śrebrnym / *tákieć* jest słowo do rzeczy powiedźiáne. 12 ✠ Ten ktory mądrze nápomina / jest u tego co słucha / jáko náušnicá złota y klenot z szczerego złotá. 13 ✠ Jáko źimno śnieżne c czásu żniwa ; *ták* poseł wierny tym ktorzy go posyłáją : bo duszę Pánow swych ochładza. 14 ✠ Człowiek ktory śię chlubi dárem zmyślonym / jest jáko wiátr y obłoki przez deszczu : 15 ✠ Kśiążę ćierpliwośćią d bywa zmiękczone : á język łágodny kośći łamie. 16 ✠ Znajdźiesz li miod / jedzże ile ć potrzebá : byś snadź objadszy śię go / nie zwroćił. 17 ✠ Powśćiągni nogę twoję od domu bliźniego twego : by snadź będąc ćiebie syt / nie miał ćię w nienawiśći. 18 ✠ Káżdy kto mowi fałszywe świádectwo przećiw bliźniemu swemu / *jest jáko* e młot / y miecz / y strzałá ostra. 19 ✠ Ufność w człowieku przewrotnym / jest w dźień ućisku / *jáko* ząb wyłamány y nogá wywiniona. 20 ✠ *Jáko* ten ktory zewłoczy odźienie czásu źimy / *ábo leje* ocet ná sáletrę / táki *jest ten* ktory śpiewa pieśni sercu smutnemu. 21 ✠ Jeśliżeby łáknął ten f co ćię nienawidźi / nákarm go chlebem : á jeśliby prágnął / daj mu śię nápić wody. 22 ✠ Bo węgle rozpalone zgromádźisz ná głowę jego / á PAN ći nádgrodźi. 23 ✠ *Iáko* wiátr Połnocny deszcz przynośi : ták *przynośi* twarz gniewliwa / język uszczypliwy. 24 ✠ Lepiey mieszkáć w kąćie g pod dáchem / niżeli z żoną swarliwą w domu przestronnym. 25 ✠ *Jáko* wodá chłodna duszey prágnącey : *ták* wieść dobra z źiemie dálekiey. 26 ✠ *Jáko* źrzodło nogámi pomącone / ábo zdroj zepsowány : *ták* spráwiedliwy / ktory upada przed niezbożnym. 27 ✠ *Jáko* jeść wiele miodu / nie jest rzecz dobra : ták szukánie własney sławy / *jest nie* sławne. 28 ✠ Mąż / ktory niema h mocy nád duchem swojim / jest *jáko* miásto rozwálone bez muru.

a Przyp. 20. 8.
b Luk. 14. 10.
c Przyp. 13. 17.
d Przyp. 15. 1. y 16. 14.
e Przyp. 12. 18.
f Rzym. 12. 20.
g Przyp. 21. 9.
h Przyp. 16. 32.

ROZDZIAŁ XXVI.

1 JAko śnieg lećie / y jáko deszcz we żniwá : ták głupiemu nie przystoi chwałá. 2 ✠ Jáko śię ptak tám y sám tuła / y jáko jáskołká lata / ták przeklectwo nie zásłużone nie przyjdźie. 3 ✠ Bicz ná a koniá / ogłow ná osłá / á kij *potrzebny jest* ná grzbiet głupiego. 4 ✠ Nie odpowiádaj głupiemu według głupstwá jego : áby ś mu y ty nie był podobny. 5 ✠ Odpowiedz głupiemu według głupstwá jego : áby śię sobie nie zdał być mądrym. 6 ✠ *Jákoby* nogi obćiął : ták śię bezpráwia dopuszcza / kto śię głupiemu poselstwá powierza. 7 ✠ *Jáko* nierowne są goleni u chromego : ták jest powieść w uśćiech głupich. 8 ✠ Jáko kiedy kto przywięzuje kámień *drogi* do proce : ták *czyni* ten ktory ućciwość głupiemu wyrządza. 9 ✠ Jáko ćiernie *gdy* śię dostánie w rękę pijánego : ták przypowieść *jest* w uśćiech głupich. 10 ✠ Wielki *PAN* stworzył wszystko / á dawa zapłátę głupiemu : dawa tákże zapłátę przestępcom. 11 ✠ *Jáko* pies wraca śię do zwrocenia b swego : ták głupi powtarza głupstwo

a Psalm 32. 9. 10. Przyp. 16. 13.
b 2 Piotr. 2. 21.

12 swoje. ✣ Ujrzyßli człowieká/ co śie sobie zda być mádrym: nádźieją o głupim c lepßa jest niżeli o nim. ✣ 13 Leniwy mowi: Lew ná drodze; Lew 14 ná ulicách. ✣ Jáko śie drzwi obrácáją ná záwiásách swojich: ták leni- 15 wiec ná łożku swojim. ✣ Leniwiec d rękę kryje do zánadrz swych / á ćięßko mu jey podnieść do vst swojich. 16 ✣ Leniwiec/ zda śie sobie być mędrßym/ niżeli śiedm odpowiádájących 17 z rozsądkiem. ✣ Jákoby też psá zá ußy łápał / kto śie mimo idąc w cudzą 18 zwádę wdawa. ✣ Jáko ßálony wypußcza iskry y strzały śmiertelne: ✣ 19 Ták jest káżdy/ ktory podchodźi przyjaćielá swego/ á mowi; Azam ja nie 20 żártował? ✣ Gdy niestawa drew/ gáśnie ogień: ták gdy nie będźie kłá- 21 tecznika e/ ucichnie zwádá. ✣ Jáko wągiel martwy służy do rozniecenia y drwá do ogniá: ták człowiek swárliwy f do rozniecenia zwády. ✣ 22 Słowá obmowce g są jáko *słowá* zránionych: á wßákże przenikáją do 23 wnętrzności żywotá. ✣ Wárgi nieprzyjaćielskie y serce złe *są jáko* śrebrna pijáná/ ktorą polewáją naczy- 24 nie gliniáne. ✣ Ten co kogo nienawidźi/ zá inßego śie udawa wárgámi swymi/ ále w sercu swojim myśli 25 o zdrádźie. ✣ Gdyć śie ochotnym mową swą ukázuje/ nie wierz mu: bo śiedmioráka obrzydliwość jest w ser- 26 cu jego. ✣ Nienawiść zdrádliwie bywa pokryta: *ále* odkryta bywa 27 złość jey w zgromádzeniu. ✣ Kto *drugiemu* doł h kopie/ wpada weń: á kto kámień toczy/ ná niego śie obra- 28 ca. ✣ Człowiek języká kłámliwego/ ma utrapione w nienawiśći: á ustá łágodne przywodzą do upadku.

Rozdźiał XXVII.

1 NJe chlub śie ze dniá a jutrzejßego: bo nie wieß coć przynieśie 2 dźień *dźiśiejßy*. ✣ Niechaj ćie kto inny chwali/ á nie ustá twoje/ obcy/ á 3 nie wárgi twoje. ✣ Ciężki jest b kámień / y piasek ważny: ále gniew 4 głupie° cięższy niż to oboje. ✣ Okrutnyć jest gniew / y nagła popędliwość: ále przed zazdrośćią / ktoż śie 5 ostoji? ✣ Lepßa jest przymowka jáwna/ niżeli miłość skryta. ✣ Lepße 6 *są* rány c od przyjaćielá/ niż łágodne cáłowánie *człowieká* nienawidzącego. 7 ✣ Dußá násycona y plastr miodu podepce: ále głodney dußy y gorzkość wßeláka słodka. ✣ Jáko ptak 8 odlátuje od gniazdá swojego: ták człowiek odchodźi od miejscá swego. 9 ✣ *Jáko* máść y kádzenie uwesela serce: ták słodkość przyjaćielá *uwesela* 10 więcey niż własna rádá. ✣ Przyjaćielá d twego / y przyjaćielá Ojcá twego/ nie opußczaj: á do domu brátá twego nie wchodź w dźień utrapienia twego. *Bo* lepßy sąśiad bli- 11 ski/ niż brát dáleki. ✣ Bądź mądrym Synu moj / á uweselaj serce moje: ábym miał co odpowiedźieć temu / 12 ktoryby mi urągał. ✣ Ostrożny / upátrując e złe / ukrywa śie: ále prostak w prost idąc/ ßkodę podpada. 13 ✣ Weźmi ßátę tego ktoryć ręczył f zá obcego: á od tego *ktory ręczył* zá cudzoziemkę weźmi zástáwę jego. ✣ 14 Temu / ktory przyjaćielowi swemu wielkim głosem ráno wstawájąc / błogosłáwi / poczytano to będźie zá 15 przeklęctwo. ✣ Kápánie ustáwiczne g w dźień gwałtownego deßczu / y żoná swarliwa/ są sobie podobni. ✣ 16 Kto ją h kryje/ kryje wiátr: á wonią wyda/ jáko olejek *wonny* w prá- 17 wey ręce je°. ✣ Zelázo żelázem bywa náostrzone: ták mąż zaostrza i obli- 18 cze przyjaćielá swego. ✣ Kto strzeże drzewá figowego, pożywa owocu jego: tákże kto strzeże Páná swe- 19 go/ uczczony będźie. ✣ Jáko *śie* w wodźie twarz przećiwko twarzy *ukázuje*: ták serce człowiecze prze- 20 ćiw człowiekowi. ✣ Piekło y zátrácenie/ nie mogą być násycone: tákże y oczy ludzkie k násyćić śie nie mo- 21 gą. ✣ Tygiel śrebrá / á piec l złotá *doświadczá*; á człowieká wieść sła- 22 wy jego. ✣ Chcébyś głupiego y w stępie / miedzy krupámi stąporem złukł: nie odejdźie od niego głup- 23 stwo jego. ✣ Doglądaj pilnie dobytku twego / *á* miej pieczą o trzodách 24 *twojich*. ✣ Boć nie ná wieki *trwa* bogáctwo: áni koroná od narodu do 25 narodu. ✣ *Gdy* wzrasta trawá / á ukázują śie źiołá: tedy z gor śiáno 26 zbierają. ✣ Owce będą ná ßáty two- je: á nadgroda polna / kozłowie.

c Przyp. 29. 20. d Przyp. 19. 24. e Przyp. 22. 10. f Przyp 15. 18. g Przyp 18. 8. h Psalm 7. 16. y 9. 16. y 57. 7.

a Jákob. 4. 13. 14. b Syrác. 22. 18.

c Psalm 141. 5. d Przyp 17. 17. y 18. 24. e Przyp 22. 3. f Przyp 20. 16. g Przyp. 19. 13. h T. Táká żoná. i I. Jeden drugiego. k Kázn. 1. 8. l Przyp. 17. 3.

27 ✠ Nád to dostátek mleká kozie°/ ná pokarm twoj/ ná pokarm domu twego: y ná pożywienie dźiewek twojich.

ROZDZIAL XXVIII.

1 Uciekáją niezbożni a choć ich nikt nie goni: ále spráwiedliwi jáko lwie młode są bez bojáźni. ✠ 2 Dla przestępstwá źiemie/ wiele *bywa* Kśiążąt jey: ále dla człowieká rostropnego y umiejętnego/ trwáłe bywa *páństwo*. ✠ 3 Mąż ubogi ktory ućiska nędzne/ *podobny jest* dżdżowi gwałtownemu: po ktorym chlebá nie bywa. ✠ 4 Ktorzy opuszczáją Zakon/ chwalą niezbożniká: ále ći ktorzy strzegą Zakonu/ są im odpornymi. ✠ 5 Ludźie źli nie zrozumiewáją sądu: ále ktorzy PAná szukáją/ rozumieją wszystko. ✠ 6 Lepszy jest b ubogi/ ktory chodźi w uprzyjmośći swojey: niżeli przewrotny ná drogách *swych*/ 7 choćiaż jest rogáty. ✠ Kto strzeże Zakonu/ jest synem rostropnym: ále kto karmi obżerce/ czyni zelżywość 8 Ojcu swemu. ✠ Kto rozmnaża májętność swoje z lichwy y z płátu: temu ją zbiera/ ktory ubogiemu szczodrze bedźie dawał. 9 ✠ Kto odwraca ucho swe/ áby nie słuchał Zakonu: y modlitwá jego *jest* obrzydliwośćią. 10 ✠ Kto záwodźi uprzyjme ná drogę złą/ w doł swoj c sam wpádnie: ále uprzyjmi odźiedźiczą *rzeczy* dobre. 11 ✠ Mąż bogáty zda śię sobie bydź mądrym: ále ubogi rostropny dochodźi go. 12 ✠ Gdy śię rádują d spráwiedliwi/ wielka jest sławá: ále gdy powstáwáją niepobożni/ kryje e śię 13 człowiek. ✠ Kto pokrywa przestępstwá swe/ nieposzczęśći mu śię: ále kto *je* wyznawa f y opuszcza/ miłośierdźia dostąpi. 14 ✠ Błogosłáwiony człowiek/ ktory śię záwsze boi: ále kto zátwardza serce swoje/ wpada we złe. 15 ✠ *Pan* niezbożny/ pánujący nád ludem ubogim/ jest jáko lew ryczący/ y *jáko* niedźwiedź głodny. 16 Kśiążę bezrozumne/ wielkim jest drapieżcą: *ále* kto nienawidźi łákomstwá/ przedłuży dni swojich. ✠ 17 Człowieká/ ktory gwałt czyni krwi ludzkiey/ choćby y do dołu ućiekał/ 18 nikt niezátrzyma. ✠ Kto chodźi w uprzyjmośći/ záchowány bedźie: ále przewrotny/ ná drogách *swojich* 19 oraz upádnie. ✠ Kto spráwuje g źiemię swoję/ chlebem násycony bywa: ále kto náśláduje proznujących/ 20 ubostwem násycony bywa. ✠ Mąż wierny przyczyni błogosłáwieństwá: ále kto śię prętko chce h zbogáćić/ nie bywa bez winy. 21 ✠ Mieć wzgląd i ná osobę/ rzecz nie dobra: bo nie jeden dla kęsá chlebá/ stawa 22 śię przewrotnym. ✠ Prętko chce człowiek k zazdrośćiwy zbogáćić: á nie wie iż nań niedostátek przyjdźie. 23 ✠ Kto strofuje człowieká/ *więtszą* potym łáskę znájduje/ niż ten co pochlebia językiem. 24 ✠ Kto łupi Ojcá swego/ ábo mátkę swoję/ á mowi: Y! to nie grzech: towarzyszem jest mężobojce. 25 ✠ Wysokomyślny l wszczyna zwádę: ále kto nádzieję ma w PAnu/ dostátek mieć bedźie. ✠ 26 Kto ufa w sercu swym/ głupi jest: ále kto sobie mądrze poczyna/ ten ujdźie nieszczęśćia. 27 ✠ Kto dawa m ubogiemu/ nie bedźie miał niedostátku: ále kto *od niego* odwraca oczy swe/ wielkie przeklęctwá *nań przyjdą*. 28 ✠ Gdy niepobożni powstawáją/ kryje śię człowiek: ále gdy giną/ spráwiedliwi śię rozmnażáją.

ROZDZIAL XXIX.

1 Człowiek/ ktory ná częste karánie zátwardza kárk *swoj*: nagle 2 zniszczeje/ y nie wskura. ✠ Gdy śię rozmnażáją a spráwiedliwi/ weseli śię lud: ále gdy pánuje bezbożnik 3 wzdycha lud. ✠ Mąż ktory miłuje mądrość b/ uwesela Ojcá swego: ále kto chowa c nierządnice/ tráći májętność. 4 ✠ Krol sądem źiemię utwirdza: ále mąż/ ktory dáry bierze/ 5 podwraca ją. ✠ Człowiek ktory pochlebia przyjaćielowi swemu/ rozćiąga sieć przed nogámi jego. 6 ✠ Występek złego/ jest mu śidłem: ále spráwiedliwy śpiewa y weseli śię. 7 ✠ Spráwiedliwy wyrozumiewa d spráwie nędznych: *ále* niezbożnik nie ma *tego* rozumu y umiejętnośći. 8 ✠ Mężowie náświewcy/ záwodzą miásto: ále mądrzy odwracáją gniew. 9 ✠ Mąż mądry/ wiedźieli spor z mężem głupim/ choćby śię gniewał/ choćby śię *też* śmiał/ nie bedźie

miał

a 3 *Moj.* 26.36. 5 *Moj.* 28.28. *Ezái.* 57.21.
b *Przyp.* 19. 1.
c *Przyp.* 26.27.
d *Przyp* 10.11.
e *H. Szukáją człowieká.*
f *Psalm* 32. 5. 1 *Jan.* 1.9.10.
g *Przyp.* 12.11. *Syrác.* 20.28.
h *Przyp* 13.11. y 20.21
i *Przyp* 18. 5. y 24.23
k *Przyp* 20.21.
l *Przyp* 13.10.
m 5 *Moj.* 15.7.8 *Przyp* 19.17. y 22.9.

a *Przyp* 11.10. y 28.28
b *Przyp* 10. 1. y 15.20
c *Przyp.* 28. 7. *Luk.* 15.13.
d *Przyp* 28. 5.

10 *miał* pokoju. ✤ Meżowie krwáwi nienawidza uprzejmego : ále uprzejmi stáránie wioda o duße jego.
11 ✤ Wßystkiego duchá swego e wywiera głupi:ále madry / ná dálßy *czás* go záwśćiaga.
12 ✤ Páná/ ktory rad słucha słow kłamliwych / wßyscy sludzy jego sa niepobożni.
13 ✤ Ubogi y zdziercá potkáli śie: á wßákże obudwu oczy PAn oświeca.
14 ✤ Krolá / ktory f sadźi uciśnione według prawdy/ stolicá je° ná wieki utwirdzona bedźie.
15 ✤ Rozgá y kárność madrość dawa:ále dźiećie swawolne / záwstydza g mátke swoje.
16 ✤ Gdy śie rozmnażája niezbożni/ rozmnaża śie y przestepstwo : ále spráwiedliwi h upadek ich oglądája.
17 ✤ Karz Syná twego/á spráwić odpocżynienie : y sposobi roskoß dußy twojey.
18 ✤ Gdy proroctwo ustawa lud bywa rozproßony : ále kto strzeże zakonu / błogosławiony jest.
19 ✤ Sługá niebywa słowy náprawiony : bo choć rozumie/ jednák nie odpowiáda.
20 ✤ Ujrzyß człowieká skwápliwego w spráwách swojich : *ále* lepßa jest nádźieiá k o głupim / niż o nim.
21 ✤ Kto w roskoßy chowa z dźiećiństwá sługe swego / náostátek bedźie chćiał być zá Syná.
22 ✤ Człowiek gniewliwy l wßczyna zwáde : á pierchliwy wiele grzeßy.
23 ✤ Pychá m człowiecza poniża go : ále pokorny w duchu/ sławy dostepuje.
24 ✤ Kto spolkuje ze złodźiejem/ ma w nienawiśći duße swoje:*tákże tez* kto przeklectwo n słyßy / á nie objawia go.
25 ✤ Strách człowieczy stawia *sobie* śidło : ále kto ma nádźieje w PAnu wywyżßony bedźie.
26 ✤ Wiele o tych co ßukája twarzy Pánow:ále ć od PAná jest sad káżdego.
27 ✤ Spráwiedliwym / jest maż niezbożny obrzydliwośćia : á záśie kto w uprzejmośći chodźi/ jest niezbożnym obrzydliwośćia.

Rozdział XXX.

Agur nieumiejetność swoje wyznawa Bogu śie modli. Náostátek rodzáje ludźi rożne, y rzeczy niektore nienasycone, niepojete, y niedośćigłe, madre y rostropne opisuje.

1 *Te sa* słowá Agurá Syná Jákego / y zebránie mow tegoż meżá do Ityelá : do Itye lá y Uchálá.
2 Zájistem jest głupßy nád inne : á rozumu człowieczego nie mam.
3 ✤ Y nie náuczyłem śie madrośći:á umiejetnośći świetych nie umiem.
4 ✤ Ktoż wstapił ná niebo/ y *záśie* zstapił? ktoż zgromádźił wiátr do gárśći swych? Ktoż zágárnał wody do ßáty *swey*? ktoż utwirdźił wßystkie końcżyny źiemie? Cóż zá imie jego? y co zá imie Syná jego? Wiesz?
5 ✤ Wßelka mowá Bożá jest a czysta: on *jest* tarcza tym / ktorzy dufája w nim.
6 ✤ Nieprzydawaj do słow b jego áby ćie nie karał / á byłbyś ználeźiony kłamstwie.
7 Dwu rzeczy żadam od ćiebie/ nie odmawiajże mi pierwey niż umre.
8 ✤ Márność y słowo kłamliwe oddal odemnie : ubostwá y bogáctwá nie dawaj mi : żyw mie *tylko* pokármem według potrzeby mojey.
9 ✤ Abym snadź c násyconym bedac nie záprzał śie *ćiebie*, y nie rzekł : ktoż jest PAN ? Abo zubożawßy / żebym nie kradł / y nie brał *ná dáremno* Imieniá Bogá mego.
10 Nie podwodź ná sługe przed Pánem jego : być snadź nie złorzeczył/ á ty ábyś nie zgrzeßył.
11 ✤ *Jest* rodzaj / ktory ojcu swemu złorzeczy : á mátce swey nie błogosławi.
12 ✤ *Jest* rodzaj / ktory śie zda sobie być czysty : choć od plugástwá swego nie jest omyty.
13 ✤ *Jest* rodzaj / ktorego sa d wyniosłe oczy/ y powieki jego wywyßone sa.
14 ✤ *Jest* rodzaj / ktorego zeby *sa jáko* e miecze / á trzonowe zeby jego / *jáko* noże ná pożárćie ubogich ná źiemi / á nedznikow miedzy ludźmi.
15 Pijawká ma dwie corki / *ktore mowia*; Przynieś / Przynieś. Trzy rzeczy sa / ktore nie bywája násycone : *owßem* cżtery / ktore nie mowia ; Dosyć.
16 ✤ Grob/ y żywot niepłodny/ źiemiá *tez* niebywa násycona woda / á ogień nie mowi ; Dosyć.
17 Oko *ktore śie* náśmiewa z ojcá/ y wzgardza posłußeństwem máćierzyńskim / wykluja krucy *u* potokow : y orletá je wyjedza.

Margin notes: e Przyp. 14.33. f Przyp 25. 5. g Przyp 10. 1. y 17.21 h Psalm 37.36. y 58.11 y 91.8. i Przyp 23.13. k Przyp 26.12. l Przyp 15.18. y 26.21 m Iob. 22.29. Przyp 15.33. y 18.12 Mátt. 23.12. Luk. 24.11. n 3 Moj. 5. 1. o Przyp 19. 6. — a Psalm 12. 7. y 18.31 y 119. 140. b 5 Moj 4. 2. y 12.32 c 5 Moj 8. 12. d Przyp. 6. 17. e Przyp. 12.18.

18 TE trzy rzeczy ſą ukryte przedemną/ *owſzem* cztery ktorych nie 19 wiem. Drogi orley ná powietrzu: drogi wężowey ná ſkále: drogi okretowey w pośrzod morza: y drogi meżowey z pánną. 20 Tákać *jeſt* drogá niewiáſty cudzołożącey: je/ á uciera uſtá ſwoje/ y mowi; Nie popełniłám złego uczynku.

21 DLa trzech rzeczy poruſza ſię ziemiá: owſzem *dla* czterech/ 22 ktorych znieść nie może. Dla ſługi f kiedy krolůje: y *dla* głupiego/ kiedy ſię náſyci chlebá. 23 Dla przemierzłey *niewiáſty*, kiedy zá mąż idźie: *y dla* dźiewki/ kiedy dźiedźiczy po páni ſwojey.

24 TEć ſą cztery rzeczy namnieyſze ná ziemi/ wſzákże ſą mędrſze nád 25 mędrce. Mrowki/ lud ſłáby: ktore ſobie jednák lećie gotują pokarm 26 ſwoj. Krolikowie/ lud ſłáby: ktorzy jednák budują w ſkále dom ſwoj. 27 Száráńcze krolá nie máją/ á wſzákże wſzyſtkie hufámi wychodzą. 28 Pájąk rękomá robi/ á bywa w pálácách krolewſkich.

29 TE trzy rzeczy ſą ktore wſpániále chodzą: owſzem cztery/ ktore 30 zmężyle chodzą. Lew namocnieyſzy miedzy zwierzęty: ktory przed nikim 31 nie uſtępuje. Koń ná biodrách g przepáſány: h y kozieł: y krol przećiw ktoremu żaden nie powſtawa.

32 JEśliś głupie uczynił/ gdyś ſię wynośił: ábo jeśliś zle myślił/ 33 *położże* rękę ná i uſtá. Kto tłucze śmietánę wybija máſło: á kto bárzo nos wyćiera/ wyćiſka krew: Ták kto wzbudza gniew/ wſzczyna zwádę

ROZDZIAŁ XXXI.

Vczy czego śię Krol ſtrzedz y czego przeſtrzegáć ma. Ná oſtátek opiſániem dźielney y ćnotliwey Niewiáſty kończy.

1 *Te ſą* Słowá Lemuelá Krolá/ y zebránie *mow*, ktorymi go ćwiczyłá mátká jego.

2 COż *rzekę* Synu moj? coż *rzekę* ſynu żywotá mego? y coż *rzekę* 3 ſynu ślubow mojich? Nie dawaj niewiáſtam a śiły twojey/ áni drog twojich tym/ ktorzy do zginienia krole *przywodzą*. 4 Nie krolom o Lemuelu: nie krolom należy pić wino: á nie pánom báwić śię 5 napojem mocnym. By snadź pijąc nie zápomniał ná uſtáwy/ á nie odmienił ſpraw wſzyſtkich ludźi ućiśnionych. 6 Dajćie napoj mocny ginącemu: á wino tym/ ktorzy ſą 7 duchá zfráſowánego. Niech śię nápije/ á zápomni uboſtwá ſwego/ á ná utrapienie ſwoje/ niech więcey 8 nie wſpomni. Otworz uſtá ſwe zá niemym/ w ſpráwie wſzyſtkich oſą-9 dzonych ná śmierć. Otworz uſtá ſwe/ ſądź b ſpráwiedliwie: á podejmi śię ſpráwy ubogiego y nędznego.

10 KToż znájdźie niewiáſtę ſtáteczną gdyż nád perły dáleko więtſza 11 jeſt cená jey. Serce mężá jey/ ufa jey: á ná korzyśćiách zchodźić mu 12 nie będźie. Dobrze mu czyni/ á nie źle/ po wſzyſtkie dni żywotá ſwego. 13 Szuka wełny y lnu/ á prácuje o-14 chotnie rękomá ſwymi. Podobna jeſt okrętom kupieckim: z dáleká 15 przywodźi żywność ſwoję. Y wſtawa bárzo ráno/ á dawa pokarm czeládźi ſwey/ á obrok ſłuſzny dźiewkam ſwym. 16 Obmyśla rolą/ y ujmuje ją: z zárobku rąk ſwojich ſzczepi 17 winnice. Przepáſuje mocą biodrá ſwe: á pośila rámioná ſwo-18 je. Doświadcza że jeſt c dobra ſzczętność d jey: á nie gáśnie w no-19 cy pochodnia jey. Ręce ſwoje obraca do kądźiele: á pálcámi ſwymi 20 trzyma wrzeciono. Rękę ſwą otwiera ubogiemu: á ręce ſwoje wy-21 ciąga ku nędznemu. Nie boji śię o czeladź ſwoję czáſu śniegu: ábowiem wſzyſtká czeladź jey obłoczy 22 śię w ſzáty dwojiſte. Kobierce ſobie robi: płotno ſubtylne/ y ſzárłat jeſt odźieniem jey. 23 Znáczny jeſt w bramách mąż jey/ gdy śiedźi 24 miedzy ſtárſzymi źiemie. Płotno robi/ y przedawa: tákże páſy przeda-25 wa kupcowi. Moc y przyſtojność *jeſt* odźieniem jey: nie fráſuje śię o 26 czáſy przyſzłe. Mądrze otwarza uſtá ſwe: á náuká miłośierdźia 27 *jeſt* ná języku jey. Doglada rządu w domu ſwym: á chlebá prożnu-28 jąc nie je. Powſtawſzy Synowie jey/ błogosłáwią jey: tákże y 29 mąż jey chwali ją: *Mowiąc*;

f I. Kroluje.
g Job. 39.22.
h H. Abo.
i Job. 21. 5.
a 5 Moj. 17.17.
b 3 Moj 19.15. 5 Moj 1. 16.
c I. Pożyteczna
d I. Kupiectwo.

30 Wiele niewiast grzecznie sobie poczynáły: ále je ty przechodźiß wßytkie. ✠ Omylna *jest* wdźięczność/ y márna piękność: *Ale* niewiástá ktora śie PAná boji/ tá pochwały 31 godna. ✠ Dajćie jey z owocu rąku jey: á niechaj ją chwalą w bramách uczynki jey.

EKKLESIASTES, TO JEST Kaznodzieja Salomonow.

Tymi kśięgámi Sálomon już w stárym wieku swojim oświadczyć chćiał wßystkiemu kośćiołowi Bożemu/ prawdźiwą pokutę y náwrocenie swoje: á przytym wyuczyć wßystkich/ drogi prawey. Y dla tego naprzod spráwy y zábáwy swoje wypisuje: á potym ludzkie zamysły złe/ y spráwy prozne: Przećiwko ktorym wystawia rząd y opátrzność Bożą nie doścignioną. A pokázując ludźiom/ w czym prawdźiwe y trwáłe błogosłáwieństwo zależy/ onych do bojáźni Bożey upomina/ á sądem y pokąpieniem grożąc niezbożnym/ wierne w ich powinnośći utwirdza.

Rozdział I.

Wßystkie rzeczy y prace ludzkie márnośćią są. 4. Dla tego że y sam człowiek nie trwáły. 8. Y rzeczy o ktore śie stára prozne. 12. Czego wiádomośćią y doświadczeniem potwirdza.

1 Słowá Káznodźieje/ Syná Dawidowego/ Krolá w Jeruzalemie. 2 ✠ Márność nád márnośćiámi/ powiedźiał Káznodźieja: márność nád márnośćiámi/ *y* wßystko márność. 3 ✠ Coż zá pożytek ma człowiek/ ze wßystkiey *z* prace swey/ ktora prowádźi pod słońcem.

a Kázn. 2. 22. y 3. 9.

4 Jeden rodzaj przemija/ á drugi rodzaj nástawa: lecz źiemiá ná wieki stoji. 5 ✠ Słońce wschodźi/ y słońce záchodźi: á spießy śie do miejscá swego kędy wschodźi. 6 ✠ Idźie ná Południe/ á obráca śie ná Połnocy: wiátr ustáwicznie krążąc idźie; á po okręgách swojich/ wraca śie wiátr. 7 ✠ Wßystkie rzeki idą do morzá/ wßákże morze nie wylewa: do miejscá z ktorego rzeki płyną/ wracája śie/ áby *záś z támtąd* wychodźiły.

8 Wßystkie rzeczy *są* pełne zábaw/ á człowiek nie może ich wymowić. Oko nie násyći śie widzeniem: á ucho nie nápełni śie słyszeniem. 9 ✠ Co było/ jest to co być ma: á co śie teraz dźieje/ jest to/ co śie dźiać będźie: á niemáß nic nowego 10 pod słońcem. ✠ Jestże jáka rzecz/ o ktoreyby kto rzec mogł: Wej/ to coś nowego? Y toć już było zá onych wiekow ktore były przed nami. 11 ✠ Nie máß pámiątki pierwßych rzeczy: Tákże też y potomnych ktore będą/ nie będźie pámiątku tych/ ktorzy potym nástáną.

12 JA Káznodźieja/ byłem Krolem Izráelskim w Jeruzalem. 13 ✠ Y przyłożyłem do tego serce swe/ ábym ßukał/ y dośedł mądrośćią swoją wßystkiego/ co śie dźieje pod niebem. (*Te zábáwe trudną dał Bog Synom ludzkim/ áby śie nią trapili*) 14 ✠ Widźiałem wßystkie spráwy/ ktore śie dźieją pod słońcem: á oto wßystko jest márnośćią/ y utrapieniem duchá. 15 ✠ Co jest krzywego/ nie może być wyprostowano: á niedostátki nie mogą być policzone. 16 ✠ Przetoż/ tákem myślił w sercu swym/ mowiąc: Otom ja uwielbił y rozßerzył mądrość b nád wßystkie/ ktorzy byli przedemną w Jeruzalemie/ á serce moje dostąpiło wielkiey mądrośći y umiejętnośći. 17 ✠ Y przyłożyłem *do tego* serce moje/ ábym poznał c mądrość y umiejętność ßaleństwo y głupstwo: *álem* doznał iż to jest utrapieniem duchá. 18 ✠ Bo gdźie wiele mądrośći/ *tám* jest wiele gniewu: á kto przyczynia umiejętnośći/ przyczynia boleśći.

b 1 Krol. 3. 12.

c Kázn. 2. 12. y 7. 25

ROZDZIAL II.

Z doświadczenia pokázuje márność roskoszy y bogactw świeckich. 15. Mędrzy pospołu z głupimi giną. 19. Zaden swych rzeczy wedlug woli swey użyć, áni ich komu chce zostáwić nie może. 25. Do wesolego, w dobrym sumnieniu, dobr swojich używánia nápomina.

1 Rzekłem ja do sercá mego: Nuże teraz doświadczę cie w weselu: używayże dobrych rzeczy. Ale y toć 2 márność. ✣ Smiechowi rzekłem: Szálejesz: á weselu; Coż to czynisz? 3 Przemyślałem w sercu swym, ábym pozwolił winá ciáłu mę (serce jednák swoje spráwujęc mądrością) y *ábym* śię trzymał głupstwá do tąd / áżbym obaczył / coby lepszego było synom ludzkim czynić pod niebem / przez wszystkie dni żywotá ich. 4 ✣ Wielkiem spráwy wykonał: Pobudowałem sobie domy / ná- 5 sádźiłem sobie winnic. ✣ Náczyniłem sobie ogrodow / y sádow: y násczczepiłem w nich drzew wszelákiego 6 owocu. ✣ Pobudowałem sobie stáwy / ku odwilżániu przez nie lásu / w 7 ktorym rośćie drzewo. ✣ Nábyłem sobie sług y dźiewek / y miałem czeladź w domu mojim: do tego y stádá wołow / y wielkie trzody owiec miałem nád wszystkie / ktorzy byli przede- 8 mną w Jeruzalemie. ✣ Zgromádźiłem też sobie a śrebro y złoto / y klenoty b od Krolow y Krájin. Zgromádźiłem też sobie śpiewaki y śpiewaczki / y *inne* roskoszy Synow ludzkich / y muzyckie naczynia ro- 9 zliczne. ✣ A ták stałem śię wielkim y możnieyszym nád wszystkie / ktorzy byli przedemną w Jeruzalemie: nád to / mądrość mojá zostawáłá 10 przy mnie. ✣ A wszystkiego czego pożądáły oczy moje / nie zábraniałem im / ánim odmawiał sercu memu żadnego wesela: ále serce moje weseliło śię ze wszystkiey prace mojey. A toć był dźiał moj ze wszystkiey 11 prace mojey. ✣ Lecz gdym śię obejrzał ná wszystkie spráwy swoje / ktore czyniły ręce moje / y ná prace / ktorem podejmował prácując: Oto wszystko márność / y utrapienie duchá / y niemász nic pożytecznego pod słońcem.

12 Przetoż obroćiłem śię *do tego*, ábym śię przypátrował mądrośći / y szaleństwu / y głupstwu: (Bo cożby człowiek *czynił* ten / ktory nástánie po Krolu? To / co już 13 inni czynili.) ✣ Y obaczyłem / iż jest pożytecznieysza mądrość / niżeli głupstwo: ták / jáko jest pożyteczniejsza świátłość niżeli ćiemność. 14 ✣ Mądry ma oczy c w głowie swey / ále głupi w ćiemnośćiách chodźi: á wszákżem poznał / że jednákie przygody ná wszystkie przychodzą. 15 ✣ Dlátegom rzekł w sercu mojim: Mali mi śię ták dźiać / jáko śię głupiemu dźieje / przeczżem go ja tedy mądrośćią przeszedł? Przetożem rzekł 16 w sercu mojim: Y toć jest márność. ✣ Abowiem nie ná wieki będźie pámiątki mądrego y głupiego / dla tego / iż to / co teraz jest / we dni przyszłe wszystkiego zápomnią. A jáko umiera mądry / ták y głupi. ✣ 17 Przetoż mi żywot omierzł: bo mi śię nie podoba żadna rzecz / ktora śię dźieje pod słońcem. Abowiem wszystkie są márnośćią / y utrapieniem duchá.

18 Nawet omierzłá mi y wszystká pracá mojá / ktoram podejmował pod słońcem: przeto / że ja zostáwić muszę człowiekowi / ktory nástánie po mnie. ✣ A kto wie będźieli 19 mądrym czyli głupim: á wszákże będźie pánował nád wszystką pracą moją / ktoram prowádźił / y w ktorey był mądry pod słońcem. *Alec* 20 y to márność. ✣ Y przypádłem ná to / ábym zwątpił w sercu mojim o wszystkiey pracy / ktoram śię *mądrze* 21 báwił pod słońcem. ✣ Niejeden zájiste człowiek prácuje mądrze / y umiejętnie / y spráwiedliwie: á wszákże to innemu / ktory nie robił ná to / zá dźiał zostáwi. Y toć már- 22 ność y wielka biedá. ✣ Bo / coż ma człowiek ze wszystkiey prace swey / y z usiłowánia sercá swego / ktore 23 podejmuje pod słońcem? ✣ Poniewaź wszystkie dni d jego są bolesne / á zábáwá jego jest frásunek: ták / iż y w nocy nie odpoczywa serce jego. Y toć jest márność.

a 1 Krol. 10.27. b 2 Krol. 9. 28. y 10.14 21.22.

c Przyp 17.24. Kázn. 8. 1.

d Job. 14. 1.

c Kázn. 3. 12. 13.

24 Izali nie lepsza człowiekowi/ áby jadł y pił / y dobrze uczynił duszy swojey z prace swojey: álemći widźiał / że y to z ręki Bożey pochodźi. 25 ✠ Abowiem/ ktożby słuszniey miał jeść / y pożywáć tego nád mię? 26 ✠ Bo człowiekowi/ ktory mu śię podoba/ dawa mądrość/ umiejętność/ y wesele: ále grzesznikowi dawa frásunek / áby zbierał y zgromadzał / coby zostáwił temu / ktory śię podoba Bogu. Y toć jest márność/ á utrapienie duchá.

ROZDZIAŁ III.

Odmiány spraw ludzkich záwisnęły. 11. Od woli y rządu Bożego. 14. Od wiekow ułożonego. 19. Z niespráwiedliwośćią y niepewnośćią spraw, márność rzeczy ludzkich ukazána.

1 Każda rzecz ma *swoj* czás/ y káżde przedśięwźięćie *ma swoj* czás pod niebem. 2 ✠ *Jest* czás rodzenia y czás umieránia: czás sádzenia/ y czás wyćinánia tego co sádzono. 3 ✠ Czás zábijánia / y czás leczenia: czás rozwalánia/ y czás budowánia. 4 ✠ Czás płáczu / y czás śmiechu: czás smętku/ y czás skakánia. 5 ✠ Czás rozrzucánia kámieni/ y czás zbierániá kámieni: czás obłapiánia/ y czás oddalenia śię od obłapiánia. 6 ✠ Czás szukánia/ y czás strácenia: czás chowánia/ y czás odrzucenia. 7 ✠ Czás rozdźieránia / y czás zszywánia: czás milczenia/ y czás mowienia. 8 ✠ Czás miłowánia/ y czás nienawidzenia: czás wojny/ y czás pokoju.

9 Coż *tedy* ma ten co prácuje z tego / około czego prácuje? 10 ✠ Widźiałem prace / ktorą dał Bog synom ludzkim / áby śię nią bawili. 11 ✠ Wszystko dobrze czyni czásu swego: owszem y żądość świátá dał do sercá ich / choć człowiek dźiełá tego / ktore Bog spráwuje / áni początku/ áni końcá nie dochodźi.

12 Z *Tąd* wiem / że nic lepszego nie máją/ jedno áby śię weselili / á czynili dobrze zá żywotá swego. 13 ✠ Acz y to / gdy káżdy człowiek je y pije/ y używa dobrze wszystkiey prace swojey / jest dar Boży. 14 ✠ Wiem *y to*, że cokolwiek Bog czyni / trwa ná wieki: y / że śię do tego nic nie może przydáć/ áni z tego co ująć. A czyni to Bog áby śię bali oblicza jego. 15 ✠ To co było/ teraz a jest: á co będźie/ już było. Abowiem Bog odnawia to co przemineło.

a Kázn. 1. 9.

16 Nad tom jeszcze widźiał pod słońcem: ná miejscu sądu / niepobożność; á ná miejscu spráwiedliwośći / niespráwiedliwość. 17 ✠ Y rzekłem w sercu swym: Spráwiedliwego y niezbożnego Bog sądźić będźie: Bo czás káżdemu przedśięwźięćiu/ y káżdey spráwy tám *będźie*.

18 Nad to / rzekłem w sercu swym o spráwie synow ludzkich / że im Bog okazał / áby widźieli że są podobni bydłu. 19 ✠ Bo przypadek synow ludzkich / y przypadek b bydłá jest przypadek jednáki. Jáko umiera ono/ ták umiera y ten/ y duchá jednákiego wszyscy máją: á nie ma człowiek nic wiecey nád bydlę. Bo wszystko jest márność. 20 ✠ Wszystko to idźie ná jedno miejsce: á wszystko jest z prochu / y wszystko śię zás w proch c obraca. 21 ✠ A ktoż wie że duch synow ludzkich wstępuje wzgorę? á duch bydlęcy że zstępuje pod źiemię? 22 ✠ Przetoż obaczyłem / że człowiekowi nie máß nic lepszego / jedno weselić śię z prace swey: gdyż to jest dźiał jego. Abowiem ktoż go *do tego* przywiedźie / áby poznał to / co ma być po nim.

b Psalm. 49. 13.

c 1 Moj. 3. 19. Psalm. 146. 4.

ROZDZIAŁ IV.

Znowu przykłády márnośći przywodźi. 2. Bogáći ućiskáją ubogie. 4 Dowćipni z azdrośći podlegáją. 5. Inni kocháją śię w proznowániu. 7. W łákomstwie. 14. W możnośći. 16. W chęći poddánych. 17. Chwałá Boża przystojnie ma być odpráwowána.

1 Potymem śię obroćił/ y ujrzałem wszystkie ućiski / ktore śię dźieją pod słońcem: á oto *widźiałem* łzy ućiśnionych / ktorzy nie máją poćieszyćielá / áni mocy / áby uszli rąk tych / ktorzy je ćiemiężą: A nie máją *mowię* poćieszyćielá. 2 ✠ Dla tegom ja umárłe / ktorzy już zeszli / wiecey chwalił niżeli żywe / ktorzy jeszcze áż do tąd żyją. 3 ✠ Owszem szczęśliwszy jest nád tych obudwu ten/ ktory jeszcze nie był / ktory nie wi-

dźiał nic złego / ktore śię dźieje pod słońcem.

4 Bom widźiał / że wszeláka prácá y káżde dźieło dobre / jest ku zazdrośći jednych drugim. Y toć jest márność y utrapienie duchá.

5 Głupi zkłáda recesre / á je ćiáło swoje.
6 Lepsza jest pełna a garść z pokojem / niżeli obie gárśći pełne z praca y z udręczeniem duchá.

7 Znowu obroćiwszy śię ujrzałem druga márność pod słońcem.
8 Jest kto sámotny nie májac żadnego / áni syná / áni brátá / á wżdy nie mász końcá b wszelákiey prácy jego. Ani oczy jego moga śię násyćić bogáctwem: Nie myśli; Komuż ja prácuje / ták / że y żywotowi swemu ujmuje dobrego: Y toć jest márność / y ćięszkie udręczenie.
9 Lepiey jest dwiemá być / niż jednemu: májá zájiste dobry pożytek z prace swojey.
10 Bo jesli jeden upádnie / drugi podźwignie towárzyszá swego. A ták biádá sámotnemu / gdyby upadł: bo niema drugiego coby go podźwignał.
11 Tákże bedali dwá społu leżeć / zágrzeja śię: ále jeden jákoż śię zágrzeje?
12 Owszem jesliby kto jednego przemagał / dwáj mu śię zástáwia: á sznur trojisty nie łácno śię zerwie.

13 Lepsze jest chłopie ubogie á madre / niżeli krol stáry á głupi / ktory już nie umie przyjmowáć nápominánia.
14 Bo ow z więźienia wychodźi c áby krolował: A ten y w krolestwie swojim d zuboże może.
15 Widźiałem wszystkie żywiace / ktorzy chodza pod słońcem / że przestawáli z chłopięćiem / potomkiem onego, ktory miał nástapić ná krolestwo ponim.
16 Nie było końcá niestátkowi wszystkiego ludu / ktorykolwiek był przed nimi: nie beda śię potomkowie ćieszyć z niego. A ták y to jest márność / y utrapienie e duchá.

17 Strzeż nogi twojey gdy idźiesz do domu Bożego / á badź zkłonniejszym ku słuchániu / niżeli ku dawániu ofiar ludźi głupich: boć oni nie wiedza że źle czynia.

a Przyp. 25.16. y 16.8.

b Psalm. 39. 7.

c 1 Moj. 41.40. 1 Sam. 16.13. 1 Krol. 12.20.

d 2 Krol. 25. 3. 2 Kron. 33. 3.

e Kázn. 1. 14.

ROZDZIAŁ V.

Náucza. 1. Bogu śluby oddawáć. 8. Ubogich niekrzywdźić. 9. łákomym nie być. 17. w bojáźni Bożey dobr pożywáć.

1 Niebywaj porywczy do mowienia / áni serce twoje pretkie ná wymowienie słowá / przed obliczem Bożym: Abowiem Bog jest ná niebie / á ty ná źiemi. Przeto niech słow twojich a máło bedźie.
2 Bo jáko sen przychodźi z wielkiey prace: ták głos głupiego z wiela słow.
3 Gdy co b Bogu poślubisz / nie omieszkawaj tego oddáć: boć mu śię głupi nie podobája. Cokolwiek poślubisz / oddaj.
4 Lepiey jest nie ślubowáć / niżeli poślubiwszy co, nie oddáć.
5 Nie dopuszczaj ustam twojim / áby do grzechu przywodźiły ćiáło twoje / áni mow przed Aniołem / że to jest bład. Przeczże masz Bogá gniewáć mowa swa / ktoryby wniwecz obroćił spráwe rak twojich?
6 Bo gdźie jest wiele snow / tám y márnośći / y słow wiele: Ale śię ty Bogá boj.
7 Jesli ucisk ubogiego / y zátrzymánie sadu y spráwiedliwośći ujrzysz w ktorey kráinie / nie dźiwuj śię temu: bo wyższy wysokiego upátruje / á jeszcze wyższy sa nád nimi.
8 Zábáwá koło źiemie / ma pierwsze miejsce u wszystkich: y Krol roli słuzy.
9 Kto miłuje pieniadze / nie násyći śię pieniedzy: á kto miłuje bogáctwá / nie bedźie miał pożytku.
10 Y toć jest márność. Gdźie wiele májetnośći / wiele bywa tych co ja jedza. Coż tedy zá pożytek pánu z tego / jedno że ná nie pátrza oczymá swymi?
11 Słodki jest sen prácowitemu / choćia máło / choćia wiele jadł: ále násycenie bogátego spáć mu nie dopuśći.
12 Jest ćieszka biedá ktoram widźiał pod słońcem: bogáctwá c záchowáne ná złe páná swego.
13 Bo tákowe bogáctwá zła spráwa gina: á Syn ktorego zpłodźi / nie bedźie miał nic w reku swych.
14 Jáko nági wyszedł z żywotá d mátki swojey / ták śię wraca jáko był przyszedł: á nie odnośi nic z prace swojey / coby
15 miał wźiać w reke swoje. A ták / y toć jest ćieszka biedá: że jáko przy-

a Przyp. 10.19. Mátt. 6. 7. Jákob. 1. 19.

b 5 Moj. 23.21. Psalm. 76.12.

c Job. 20.20.

d Job. 1. 21. 1 Tym. 6. 7.

szedł/ ták odejdźie. Coż tedy zá po=
16 żytek/ że ná wiátr prácował? ♣ Do
tego/ że po wszystkie dni swoje w ćie=
mnośći jadał/ z wielkim kłopotem/
z boleśćia y z gniewem.

17 Toć jest com ja obaczył/ że dobra
y osobliwa rzecz jest / jeść y pić/
y używáć e dobrego ze wszystkiey
prace swey / ktora człowiek podej=
muje pod słońcem po wszystkie dni
żywotá swego / ktore mu dał Bog:
ábowiem to *jest* dźiał jego. ♣
18 A ktoremukolwiek człowiekowi dał Bog
májętność y bogáctwo / y dał mu w
moc áby ich używał / y odbierał
dźiał swoj / á weselił śie z prace
19 swojey: to jest dar Boży. ♣ Bo nie
będźie wiele pámiętał ná dni żywotá
swego: przeto / że mu Bog życzy
wesela sercá jego.

e *Kázn.* 2. 24. y 3.22.

Rozdźiał VI.

Lákomych ludźi biedy wylicza. 7. Mądre z głupimi względem márnośći żywotá porownywa.

1 Jest złe ktorem widźiał pod słoń=
cem/ á jest ludźiom zwyczájne. ♣
2 Gdy ktoremu człowiekowi Bog dał
bogáctwá / y májętność / y sławę
ták / że ná niczym nie zchodźi duszy
jego / czegokolwiek żąda / jednák
nie dawa mu Bog mocy pożywáć
tego: ále obcy człowiek pożera je.
Toć jest márność y biedá ćięszka. ♣
3 Jeśli kto zpłodźił sto *Synow*, á żyłby
wiele lat / y przedłużyłyby śię dni
lat jego: jeśliby duszá jego nie byłá
násycona dobrym / á niemiałby áni
pogrzebu: Powiádam / *że* lepszy jest
4 martwy płod / á nizeli on. ♣ Bo *ten*
prozno przyszedszy / do ćiemnośći od=
chodźi: á ćiemnośćiámi imię jego
5 okryte bywa. ♣ Owszem słońcá nie
widźiał / y nic nie poznawa: á ták/
odpoczynienie lepsze ma nizeli ow. ♣
6 A choćby też żył przez dwá tyśiącá
lat / á dobregoby nie użył / ázaż do
jednego miejscá wszyscy nie idą?
7 Wszystká prácá człowiecza
jest dla gęby jego: á wszákże
8 duszá jego nie może śię násyćić. ♣ A=
bowiem / co ma więcey mądry nád
głupiego? ábo co *ma więcey* ubogi/
ktory sobie umie poczynáć miedzy
9 ludźmi? ♣ Lepiey jest co oczymá wi=
dźieć / nizeli *tego* żądáć. Alec y to
márność y utrapienie duchá. ♣
10 Czymkolwiek *kto* jest/ juz ták názwá=
no imię jego: y wiádomo było/ że czło=
wiekiem bydź miał / y że śię nie mo=
że sądźić a z mocnieyszym nád śię.
11 ♣ Poniewaz tedy wiele rzeczy jest
ktore rozmnażáją márność/ coż z
12 nich *zá pożytek* ma człowiek? ♣ Abo=
wiem / ktoż wie co jest dobrego czło=
wiekowi w tym żywoćie / po wszy=
stkie dni żywotá márnośći jego/ kto=
re jáko b ćień pomijáją. Abo kto
oznájmi człowiekowi c/ co po nim
będźie pod słońcem.

a *Job.* 4. 17. y 9.2.3 y 25.4.
b *Psalm* 144.4.
c *Kázn* 8. 7.

Rozdźiał VII.

Rozkázuje. 1. o dobrą sławę śię stáráć. 2. w domu żáłoby bywáć. 7. Strofowánia przyjmowáć. 10. popędliwym nie być. 11. przećiwko Bogu nie szemráć. 12. mądrośći nábywáć. 17. zbytku śię wystrzegáć.

1 Lepsze jest Imię *dobre*, nizeli a
máść wyborna: á dźień śmierći
2 niż dźień národzenia. ♣ Lepiey iść do
domu żałoby / niż iść do domu bie=
śiády: przeto / iż tám *widźiemy* ko=
niec káżdego człowieká / á żywiący
3 zkłada to do sercá swego. ♣ Lepszy jest
smętek / nizeli śmiech: bo przez
smętek twarzy / nápráwia śię serce.
4 ♣ Serce mądrych w domu żałoby:
ále serce głupich w domu wesela. ♣
5 Lepiey *jest* słucháć gromienia mą=
drego: nizeli słucháć pieśni głupich.
6 ♣ Bo jáki jest trzask ćiernia b pod
gárncem / táki jest śmiech głupie=
7 go. Y toć jest márność. ♣ Zájiste u=
ćisk przywodźi mądrego do szaleń=
8 stwá: á dar záślepia c serce. ♣ Lepsze
jest dokończenie rzeczy / nizeli po=
czątek jey: lepszy jest człowiek ćier=
pliwego duchá / niż duchá wynio=
9 słego. ♣ Nie bądź porywczy w du=
chu twym do gniewu: bo gniew d
w zánádrzu głupich odpoczywa. ♣
10 Nie mow: Coż to jest / że dni
pierwsze lepsze były niż teráźniejsze?
Bobyś śię o tym nie mądrze py=
tał.
11 Dobra jest mądrość przy má=
jętnośći: y jest pożyteczna
12 tym / ktorzy widzą słońce. ♣ Abo=
wiem pod ćieniem mądrośći / y pod

a *Przyp.* 22. 1
b *Psalm* 58.10.
c 5 *Moj* 16,19.
d *Przyp* 14.17.

ćieniem śrebrá/ *odpoczywa* człowiek á wszákże przedniejsza jest umiejętność mądrośći. Bo przynośi żywot tym/ ktorzy ją máją. 13 Przypátrz śię spráwie Bożey: Bo ktoż może 14 wyprostowáć co on zkrzywi. W dźień dobry zażywaj dobrá: á w dźień zły/ miey śię ná pieczy. Boć ten uczynił Bog przećiwko owemu: dla tego/ áby nie doszedł człowiek 15 tego co nástánie po nim. Tom wszystko widźiał zá dni márnośći mojey. Bywa spráwiedliwy/ ktory ginie z spráwiedliwośćią swoją: tákże bywa niezbożnik/ ktory długo żyje we złośći swojey.

16 NJe bądź názbyt spráwiedliwym/ áni názbyt e mądrym: przeczżebyś miał do zguby przychodźić. 17 Nie bądź náder niepobożnym áni názbyt głupim: przeczżebyś miał umrzeć przed czásem swojim? 18 Dobra jest ábyś śię owego trzymał/ á tego śię nie puszczał: Kto śię boji Bogá/ uchodźi tego wszystkiego. 19 Mądrość umacnia mądrego/ *więcey* niżeli dźieśięć Kśiążąt/ 20 ktorzy są w mieśćie. Zájiste niemász f człowieká spráwiedliwego ná źiemi/ ktoryby czynił dobrze/ á nie 21 grzeszył. Nie do wszystkich też słow ktore mowią *ludźie*, przykładaj sercá twego: y niech śię to nie obchodźi/ choććiby y sługá twoj złorzeczył. 22 Boć wie serce twoje/ żeś y ty 23 częstokroć drugim złorzeczył. Wszystkiegom tego doświadczył mądrośćią/ y rzekłem; Będę mądrym: áleć śię mądrość oddaliłá odemnie. 24 A co dálekiego/ y co bárzo głębo- 25 kiego jest/ ktoż to znajdźie? Wszystkom ją przeszedł myślą g swoją/ ábym poznał y wybadał śię/ y wynálazł mądrość y rozum: á żebym poznał niezbożność/ głupstwo/ y błąd/ y szaleństwo.

26 Y Ználazłem *rzecz* gorzczejszą nád śmierć/ *to jest táką* niewiástę/ ktorey serce jest h jáko śieći y śidło/ á ręce jey jáko pętá. Kto śię Bogu podoba/ wolny będźie od niey: ále grzesznik będźie od niey 27 pojimány. Otom to ználazł (mowi Káznodźieja) *szukając* jedno z drugim/ ábym doszedł umiejętnośći.

- e Rzym. 11.20.
- f 1 Krol. 8. 46. 2 Kron 6. 36. Przyp. 20. 9. 1 Jan. 1. 8.
- g Przyp. 1. 17.
- h Przyp 5. 3. y 6.24.

28 Czego zás nád to szukáłá duszá mojá/ tedym nie ználazłem: Mężá jednego z tyśiącá ználazłem: álem niewiásty miedzy tymi wszystkimi 29 nie ználazł. To tylko obacz com ználazł/ że i stworzył Bog człowieká dobrego: ále oni událi śię zá rozmájitymi myślámi. 30 Ktoż może z mądrym porownáć; á kto może wyłożyć kájdą rzecz?

ROZDZIAŁ VIII.

Zaleca mądrość. 2. Rádźi przełożonych słucháć. 6. O przyszłe rzeczy śię nie frásowáć. 15. Wesołym sercem y z dobrym sumnieniem prace rok swych zażywáć.

1 MAdrość człowieká/ oświeca a oblicze jego: á hárdość b twarzy jego/ odmienia. 2 Jać rádzę ábyś wyroku krolewskiego c przestrzegał: á wszákże według przyśięgi Bożey. 3 Nie zkwapiaj śię odejść od oblicza jego/ áni trwaj w uporze: ábowiem cobykolwiek 4 chćiał/ uczyniłćiby. Bo gdźie słowo krolewskie/ tám y moc jego: á ktoż 5 mu rzecze; Co czynisz? Kto strzeże przykazánia/ nie uzna nic złego: y czás y przyczyny zna sercá mądre- 6 go. Abowiem/ wszelki zamysł ma czás/ y przyczyny: áleć wielka bie- 7 dá trzyma śię człowieká/ Ze nie wie co ma być. Bo kiedy śię *co* stá- 8 nie/ ktoż mu d oznájmi? Niemász człowieká/ coby miał moc nád żywotem/ żeby záhámował duszę/ áni ma mocy/ náde dniem śmierći: áni ma czymby śię bronił w tym boju: áni wyswobodźi niezbożnego niepobożność.

9 TOm wszystko widźiał/ gdym przyłożył serce swoje do tego wszystkiego co śię pod słońcem dźieje: *Widźiałem ten czás*/ ktorego pánuje człowiek nád człowiekiem/ ná 10 jego złe. Tedym widźiał niezbożne pogrzebione/ że śię zás náwroćili: ále *ktorzy* z mieyscá świętego odeszli/ przyszli w zápámiętánie w onym mieśćie/ w ktorym dobrze czynili. 11 Y toć jest márność. Bo iż nie zá raz wychodźi dekret ná złe spráwy: przetoż ná tym jest wszystko serce synow ludzkich/ áby czynili złe rze-

- i 1 Moj. 1. 27.
- a Przyp 17.24.
- b 1. Niewstyd.
- c Przyp. 24.21.
- d Kazn. 6. 12.

czy.

12 czy. ♣ A chociaż grzeßnik sto kroć źle czyni / y odwłacza mu śię: wßákże ja wiem / że dobrze będźie bojącym śię Bogá / ktorzy śię boją oblicza jego. 13 ♣ Ale niezbożnemu e nie dobrze będźie / áni śię przedłuża dni jego: *owßem pomija* jáko f cień / przeto iż śię nie boji oblicza Bożego.

14 JEst *też* márność / ktora śię dźieje ná ziemi / że bywáją spráwiedliwi / ktorym śię ták powodźi / jákoby *czynili* uczynki niepobożnych: záśię bywáją niepobożni / ktorym śię *ták* powodźi jákoby *czynili* uczynki spráwiedliwych: *Przetożem* rzekł, Y toć jest márność. 15 ♣ A ták chwaliłem g wesele / *przeto*, iż niemáß nic lepßego człowiekowi pod słońcem / jedno jeść / y pić y weselić śię: *á iż* mu jedno to zostawa z pracy jego / *po wßystkie* dni żywotá jego ktore mu Bog dał pod słońcem. 16 ♣ A chociam udał serce swe ná to / ábym doßedł mądrośći / y zrozumiał kłopoty / ktore śię dźieją ná ziemi: dla ktorych *człowiek* áni we dnie / áni w nocy nie śpi: 17 ♣ A wßákże widźiałem przy káżdym uczynku Bożym / że nie może człowiek dośćignąć spráwy / ktora śię dźieje pod słońcem. Stáráć śię człowiek / chcąc tego dojść: ále nie dochodźi. Owßem choćby rzekł mądry / że śię *chce* dowiedźieć / nie będźie mogł ználeść.

e Psalm 3. 11. f Psalm 144. 4. g Kázn. 2. 24. y 3. 12.

Rozdział IX.

Wßyscy ludźie przygodam jednáko podlegáją. 10. Upomienie do pilnego odpráwowánia wezwánia swego 11. Człowiek nie ma w mocy swey rzeczy potocznych, y okoliczności ich.

1 ZAprawdem to wßystko uważał w sercu swym / ábym to wßystko objáśnił / że spráwiedliwi y mądrzy z spráwámi swymi *są* w ręku Bożych: *á iż* áni miłośći / áni nienáwiśći nie zna człowiek / że wßystkich rzeczy / ktore są przed obliczem jego. 2 ♣ Wßystko *śię dźieje* jednáko wßystkim: Jednoż przychodźi ná spráwiedliwego y niezbożnego: ná dobrego y *ná* czystego y nieczystego: *ná* ofiárującego y ná tego ktory nie ofiáruje: ná dobrego / y ná grzeßnego: ná przyśięgájącego / y ná tego co śię przyśięgi boji. 3 A Toć jest nagorßa między wßystkim / co śię dźieje pod słońcem iż jednoż przychodźi ná wßystkich: á owßem że serce Synow ludzkich pełne jest złego / á iż głupstwo *trzyma śię* sercá ich zá żywotá ich / á potym *idą* do umárłych. 4 ♣ Abowiem ktokolwiek śię towárzyßy ze wßystkimi żywymi / ma nádźieję: (Gdyż y pies żywy lepßy jest / niż lew zdechły) 5 ♣ Bo ći co żyją / wiedzą że umrzeć máją: ále umárli a nic czym nie wiedzą / y nie máją więcey żadney zapłáty: gdyż w zápámiętánie przyßłá pámiątká ich. 6 ♣ Owßem y miłość ich / y zazdrość ich / y nienawiść ich już zginęłá: á niemáją więcey dźiału ná wieki / we wßystkim co śię dźieje pod słońcem.

a Job. 24. 21.

7 IDźże tedy / jedz z rádośćią chleb twoj / á pij z dobrą myślą wino twoje: ábowiem już wdźięczne są Bogu spráwy twoje. 8 ♣ Ná káżdy czás niech będą ßáty twoje białe: á olejku ná głowie twojey niech śię nie przebiera. 9 ♣ Zážywaj żywotá z żoną ktorąś umiłował / po wßystkie dni żywotá márnośći twojey / ktoreć dał Bog pod słońcem; po wßystkie dni márnośći twojey: boć ten jest dźiał twoj w żywoćie twojim / y w pracy twojey / ktorą podejmujeß pod słońcem. 10 ♣ Wßystko co przedśię weźmie ręká twojá do czynienia / czyń według możnośći twojey: ábowiem nie *máß żadney* prace / áni myśli / áni umiejętnośći / áni mądrośći w grobie / do ktorego ty idźieß.

11 POtym obroćiwßy śię / ujrzałem pod słońcem / że bieg nie jest *w mocy* prętkich: áni wojná *w mocy* mężnych: áni żywność *w mocy* mądrych: áni bogáctwo *w mocy* rostropnych: áni łáská *w mocy* pomyślnych: ále b czás y trefunek wßystko wywodźi. 12 ♣ Bo Człowiek nie wie czásu swego: Ale jáko ryby / ktore bywáją łowione śiećią ßkodliwą / y jáko ptacy łápáni bywáją śidłem / ták ułowieni bywáją synowie ludzcy we zły czás / gdy ná nie nagle przypada.

b Kázn. 3. 1.

13 NAd to/ widźiałem y te mądrość pod słońcem/ ktora jest wielka u mnie: 14 Miásto máłe/ á w nim ludźi máło : przećiw ktoremu przyćiągnął Krol możny/ y obległ je/ y usypał przećiwko niemu wáły wielkie: 15 Y ználazł śie w nim mąż ubogi mądry / ktory wybáwił miásto ono mądrośćią swoją ; choć nikt nie wspomniał ná onego męzá ubogiego. 16 Przetożem ja rzekł : Lepsza jest mądrość niżeli moc : áczkolwiek mądrość onego ubogiego byłá wzgárdzona / y słow jego niesłucháli. 17 Słow ludźi mądrych/ spokojnie słucháć należy : ráczey niż krzyku pánującego miedzy głupimi. 18 Lepsza jest mądrość niż oręże wojenne : Ale jeden grzesznik popsuje wiele dobrego.

ROZDZIAŁ X.

Głupstwo rzecz sprosna. 5. Pospolićie głupich sstánują, á mądrymi pogardzáją. 16. Zwierzchność nie mądra zgubą. 17. Mądra, ozdobą źiemie. 20. Tákiey nie złorzeczyć.

1 JAko muchy zdechłe zásmradzáją y psują olejek Aptekárski : ták człowieká z mądrośći y z sławy zacnego / trochá głupstwá oszpeca. 2 Serce mądrego / jest po práwey stronie jego : ále serce głupiego/ po lewey stronie jego. 3 Y ná ten czás gdy głupi drogą idźie / serce jego niedostátek ćierpi : bo pokázuje wszystkim/ że głupim jest. 4 Jeśliby duch a pánującego powstał przećiwko tobie / nie opuszczaj miejscá twego : ábowiem pokorá wstret czyni grzechom wielkim.

5 JEst złe ktorem widźiał pod słońcem : to jest/ błąd ktory pochodźi od zwierzchnośći. 6 Że głupi wywyższáni bywáją w godnośći wielkiey : á bogáći w mądrość, nisko śiadáją. 7 Widźiałem sługi ná koniách: á Kśiążętá chodzące piechotą jáko sługi.

8 KTo kopie doł/ sam weń b wpada : á kto rozrzuca płot/ wąż go ukąśi.

9 KTo przenośi kámienie / uráźi śie nim : á kto łupa drwá/ niebespieczen jest od nich. 10 Jeśliże śie ztępi żelázo / á nie náostrzyłby ostrzá jego / tedy mocy przyłożyć muśi : Ale to dáleko lepiey mądrość spráwić może. 11 Jeśli ukąśi wąż przed záklęciem / nic nie pomogą słowá záklinácza. 12 Słowá ust mądrego / są wdźięczne: ále wárgi głupiego pożeráją go.

13 POczątek słow ust jego / głupstwo : á koniec powieśći jego/ wielkie błazeństwo. 14 Bo głupi wiele mowi: choć niewie ten człowiek/ co ma być. 15 Abowiem ktoż mu c oznájmi/ co po nim nástánie. Głupi prácują áż do ustánia : á przećię nie mogą dojść do miástá.

16 BIádá tobie źiemio/ ktorey Krol jest dźiećięćiem: y ktorey Kśiążętá ráno bieśiádują. 17 Błogosłáwionaś ty źiemio / ktorey Krol jest Synem zacnych : á ktorey Kśiążętá czásu słusznego jadáją / dla pośilenia/ á nie dla opilstwá.

18 DLa lenistwá śie dách pochyla: á dla osłábiáłych rąk / przećieka dom. 19 Dla uweselenia gotują uczty/ y wino rozwesela żywot : ále pieniądze do wszystkiego dopomagáją.

20 ANi w myśli d twojey Krolowi nie złorzecz : áni w zkrytym pokoju twojym nie przeklinaj bogátego. Abowiem y ptak niebieski donosłby ten głos : á to co ma skrzydłá/ objáwiłoby powieść twoję.

ROZDZIAŁ XI.

Upomina do sczodrobliwośći przećiwko ubogim. 7. Rádźi w naywietszych ućiechách ná śmierćy sąd Boży pámiętáć.

1 PUszczaj chleb twoj po wodźie : bo po wielu dni znajdźiesz go. 2 Daj cząstkę śiedmi ábo ośmi : bo niewiesz co złego będźie ná źiemi. 3 Gdy śie nápełniáją obłoki / deszcz ná źiemię wypuszczáją : á gdy upada drzewo ná Południe / ábo ná Pułnocy/ ná ktorym kolwiek miejscu upádnie to drzewo/ tam zostánie. 4 Kto upátruje wiátr / nigdy nie będźie śiał: á kto śie przypátruje obłokom / nie będźie żął. 5 Jáko ty niewiesz a ktora jest drogá wiátru/ y jáko śie zrastáją kośći w żywoćie brzemienney : ták niewiesz spráwy Bożey/ ktory wszystko czyni. 6 Porá

a I. Gniew pána swego.

b Psalm. 7. 16. y 9. 16. y 10. 2. y 57. 7. Przypo 26. 27. Syrác. 27. 29.

c Kázn. 6. 12. y 8. 7

d 2 Moj. 2. 28.

a Jan. 3. 8.

nu śiey náśienie twoje / á wieczor nie dawaj odpoczynku rece twojey. Gdyż ty nie wieß co jest lepßego / tol/ czy owo : czyli też oboje jednáko dobre.

7 Zaprawdę wdźieczna jest świátłość / y miła rzecz oczom / widźieć słońce. 8 Awßákże choćby przez wiele lat żyw był człowiek / á przez te wßystkie weselilby śie: tedy/przypomniawßy sobie ná pámieć dni b ćiemnośći jáko ich wiele będźie / cokolwiek przeßło uzna być márnośćią.

b Job. 10.21.

9 PRzetoż wesel śie młodźieńcze w młodośći twojey / á niech używa dobrey myśli serce twoje / zá dni młodośći twojey / á chodź drogámi sercá twego / y według zdánia oczu twojich : ále wiedz / że ćie dla tego wßystkiego Bog ná sad przywiedźie. 10 A ták oddal gniew od sercá twego / y odrzuć złość od ćiáłá twego : gdyż dźiećiństwo y młodość sa márnośćia.

Rozdział XII.

W młodośći ná Bogá, ná śmierć, y ná stárość pámietáć każe.4. Trudnośći stárośći wylicza. 10. Pokazawßy ludzkich rzeczy márność, do bojáźni Bożey upominá.

1 PAmietaj tedy ná Stworzyćielá swego we dni młodośći twojey / pierwey niżeli nástána złe dni : y nádeyda látá / o ktorych rzeczeß ; 2 Nie podobája mi śie. Pierwey niż śie záćmi słońce/ y świátło / y mieśiac y gwiazdy : á nawroca śie obłoki po dżdżu. 3 W dźień / ktorego śie poruβa strożowie domowi/ y záchwieja śie meżowie duży / y ustána mełacy / przeto iż ich máło będźie / y záćmia śie wygladájacy oknámi : 4 Y záwra śie drzwi z dworu z słábym głosem mełćia : y powstánie ná głos ptáßy / y ustána wßystkie corki śpiewájace. 5 Náwet y wysokiego miejscá báć śie będa / y będa śie lękáć ná drodze. Gdy zákwitnie migdałowe drzewo / tákże y ßáráńcza będźie mu ćießka : Y żadza go ominie : Bo człowiek idźie do domu wiecznego / á płáczacy po ulicach chodźić będa. 6 Pierwey niż śie przerwie ßnur śrebrny / y niż śie ztłucze czáßá złota / á rozsypie śie wiádro nád zdrojem/y zkruβy śie koło nád studnia: 7 Y wroći śie proch a do źiemie/ b jáko przed tym był: á duch wroći śie do Bogá ktory c go dał.

8 MArność nád márnośćiámi / mowi d Káznodźiejá: á wßystko márność. 9 A czym wiecey Káznodźiejá był mędrßym / tym wiecey náuczał umiejetnośći ludu / á rozważał / y wywiádował śie / y zkładał wiele e przypowieśći. 10 Stárał śie Káznodźiejá jákoby znalazł powieśći wdźieczne / y nápisał co jest dobrego/y słowá prawdźiwe. 11 Słowá madrych podobne ośćieniom / y podobne gożdźiom wbitym : słowá tych / ktorzy je złożyli podáne sa od pásterzá f jednego. 12 A ták synu moj z tych słow śie dostáteczenie upomnieć możeß. Abowiem zkłádániu wiela kśiag końcá niemáß : á wiele czytáć / jest zprácowánie ćiáłá. 13 Summá wßystkiego coś słyßał : Bogá śie boj / á przykazan jego przestrzegaj : Bo ná tym człowiekowi wßystko należy. 14 Poniewaź káżdy uczynek / y káżda rzecz g tájna/ lud dobra/ lud zła/Bog ná sad przywiedźie.

a 1 Moj 2. 7. b 1 Moj 3. 19. Psalm. 146.4. c 1 Moj 2. 7. d Kázn. 1. 2. e 1 Krol. 4. 32. f Psalm. 23. 1. Ezai. 40.11. Ezech. 34.23. Jan. 10.11. Zyd. 13.20. 1 Piotr 2. 25. g 2 Kor. 5. 10.

PIESN NAD PIESNIAMI
Salomonowa.

TE Kśiegi Sálomonowe / wypisuja nam ślubiny Kośćiołá pielgrzymujacego / z małżonkiem swym Chrystusem PAnem. A wyrażája śie tu / naprzod przyjemne ich rozmowy zobopolne. Potym tego duchownego małżeństwá / powinność/ y powinnośći przystojne. Nád to / iż Kośćioł Oblubieńcá swego Chrystusá PAná tu ná świećie częstokroć obrážájac / znowu śie o pozyskánie łáski jego stára : Przetoż go Chrystus P A N o nieodmienney

łásce swey upewnia / y ná ono wieczne wesele z sobą gotuje. Náostátek / pomowiwszy z sobą o przyłączeniu narodow do Kośćiołá Bożego / spolnym chęći y powinnośći oświadczeniem / rozmowy swoje zámykáją.

Rozdział I.

Kośćioł sobie życzy z PAnem Chrystusem być złączony. 5. Nápomina áby śię drudzy niepozornością jego postáwą nie gorszyli.

1 Pieśń naprzedniejsza z pieśni Sálomonowych.

2 Niech mię pocáłuje pocáłowániem ust swojich: ábowiem lepsze są miłośći twoje niż wino.

3 Dla wonnośći / wyborne są máśći twoje: imię twoje *jest jáko* olejek rozlány: przetoż ćię pánienki umiłowáły.

4 Pociągniże mię/ *á* pobieżymy zá tobą. Wprowádźił mię Krol *do* pokojow swojich/ *przetoż* śię w tobie rádowáć y weselić będźiemy: wspomináć będźiemy miłośći twoje / rácżey niż wino. *Bo* uprzejmi miłują ćię.

5 Czarnamći álem wdźięczna / o corki Jeruzalemskie! *Jestem* jáko namioty Cedárskie: jáko opony Sálomonowe.

6 Nie pátrzajćie ná mię / żem jest śniáda / bo mię opaliło słońce: synowie mátki mojey rozpaliwszy śię przećiwko mnie postánowili mię ábym strzegłá winnic: á winnice mojey ktoram miáłá/nie strzegłám.

7 Oznájmijże mi *ty*, ktorego miłuje duszá mojá / gdźie páśiesz / gdźie *trzodźie* dawasz odpocżywáć w południe? ábowiem / przecżżebym miáłá być jáko obłąkána przy trzodách towárzyszow twojich?

8 Jesli nie wiesz / o nápiekniejsza miedzy niewiástámi / wynidźże śládem trzody: á páś koźlątká twoje / przy budách pásterzow.

9 Przyrownywam ćię/o przyjaćiołko mojá/jezdźie w wozách Fáráonowych.

10 Jágody licá twego/ klenotámi są ozdobione:

11 á szyjá twojá łáncuchámi. Náczyniemyć klenotow złotych z nákrápiániem śrebrnym.

12 Do tąd pokąl Krol jest u stołu / szpikánárd moj

13 wydawa wonność swoje. Jáko snopek mirry/jest mi miły moj/ná piersiách mojich odpocżywájący.

14 Miły moj/ jest mi jáko grono Cyprowe ná winnicách/w Engáddy.

15 O jákoś ty piekna przyjaćiołko mojá / o jákoś ty piekna! ocży twoje *są jáko ocży* gołębice.

16 O jákoś ty jest piekny/ miły moj! y jáko wdźięczny! *náwet* y to łoże násze źieleni śię.

17 Bálki domow ná szych *są* Cedrowe: á stropy násze jodłowe.

a Pieśń. 4. 10.

b Pieśń. 4. 1. y 5. 12.

Rozdział II.

Oblubieniec zacność swoję, y oblubienice swey opowiáda. 3. Oblubienicá go zálecá. 4. y wszystko co ma dobrego onemu przyznawa. 16. z społecżnośći jego śię przechwala.

1 Jam jest jáko rożá Sárońska / á

2 lilia przy dolinách. Jáko lilia miedzy ćierniem / ták przyjaćiołká mojá miedzy pánnámi.

3 Jáko jábłoń / miedzy drzewem leśnym / ták miły moj miedzy młodźieńcámi. Prágnełám *śiedźieć* w ćieniu jego, y śiedzę: bo owoc jego

4 słodki *jest* ustam mojim. Wprowádźił mię w dom winá / májąc zá chorągiew miłość przećiwko mnie.

5 Oczerstwićie mię tymi flászámi/ pośilćie mię tymi jábłkámi: boć omdlewam od miłośći.

6 Lewicá *a* jego pod głową moją / á práwicá jego

7 obłapia mię. Poprzyśiegam was corki Jeruzalemskie / przez sárny y łánie polne / ábyśćie nie budźiły y nie przerywáły snu miłego mego/dokąd nie zechce.

8 Głos miłego mego! oto on idźie skacżąc po tych gorách/ *á* poskákując po tych págorkách.

9 Miły moj/podobny jest sárnie ábo młodemu jelonkowi: oto on stoji zá śćianą nászą / wygląda z okien/pátrzy przez kraty.

10 Ozwał śię miły moj / á rzekł mi: Wstań przyjaćiołko mojá/piekna mojá / á podź.

11 Abowiem oto minełá źimá: deszcż przeszedł/y przestał.

a Pieśń. 8. 3.

b Pieśń. 3. 5. y 8. 4.

12 stał. ♣ Kwiatki śię ukázują ná źiemi: czás śpiewánia przyßedł: á głos śinogárlice słycháć w źiemi náßey. 13 ♣ Figowe drzewo wypuśćiło niedojrzáłe figi swoje/ á máćice winne rozkwitłe/ wonią wydáły: wstańże przyjaćiołko mojá/ piękna mojá/ á podź. 14 ♣ Gołębico mojá/ *mießkájąca* w rozpádlinách skálnych/ w skrytośćiách przykrych/ okaż mi oblicze twoje/ niech usłyßę głos twoj: ábowiem głos twoj wdźięczny/ á oblicze twoje pożądáne. 15 ♣ Połápajćie nam lißki/ lißki máłe/ ktore psują winnice: ponieważ winnice náße kwitną. 16 ♣ Miły c moj/ *jest* moj/ á jam jest jego/ ktory páśie między liliámi: 17 ♣ Ażby śię okazał ten d dźień/ á ćienie przeminęły. Náwroć śię: bądź podobny miły moj e sárnie/ ábo jelonkowi młodemu/ ná gorách Beter.

c Pieśń. 6. 2. y 7.10.
d Pieśń. 4. 6.
e Pieśń. 8. 14.

ROZDZIAŁ III.

Oblubienicá chęć swoję, ku Chrystusowi PAnu oświadcza. 4. On śię jey ználeść, y do pokoju wprowádźić dał. 5. Oná záś życzy áby z nim do pokojow niebieskich weßłá.

1 NA łożu mojim w nocy ßukáłám tego/ ktorego miłuje dußá mojá: ßukáłám go/ álem go nie ználázłá. 2 ♣ Już tedy wstánę á obiegę miásto po rynkách/ y po ulicách będę ßukáć tego/ ktorego miłuje dußá mojá: ßukáłám a go/ álem go nie ználázłá. 3 ♣ Nátráfili mię strożowie/ ktorzy chodźili po mieśćie: *y zpytáłám*; Widźieliżeśćie tego ktorego miłuje dußá mojá? 4 ♣ A gdym máluczko odeßłá od nich/ záraz em ználázłá tego/ ktorego miłuje dußá mojá. Uchwyćiłám śię go/ á nie puśzczę go/ áż go wprowádzę domu mátki mojey/ y do pokoju rodźićielki mojey. 5 ♣ Poprzyśięgam b was corki Jeruzalemskie/ przez sárny y łánie polne/ ábyśćie nie budźiły áni przerywáły snu miłego mojego/ dokądby nie zechćiał.

6 KTorąż to jest/ co c występuje z puśczy jáko słupy dymu: okurzona będąc myrrą y kádźidłem *drożßym* nád wßeláki proßek áptekárski. 7 OTo łoże Sálomonowe/ około ktorego *stoji* ßeśćdźieśiąt mocárzow/ z mocárzow Izráelskich. 8 ♣ Wßyscy ći trzymáją miecz/ *będąc* wyćwiczeni: do bitwy: káżdy z nich ma swoj miecz przy boku swym/ dla stráchu nocnego. 9 ♣ Páłác sobie Krol Sálomon wystáwił z drzewá Libáńskiego. 10 ♣ Słupy jego poczynił srebrne/ *á* pokład jego złoty/ podniebienie ßárłatne/ á wewnątrz usłány jest miłośćią corek Jeruzalemskich. 11 ♣ Wynidźćie corki Syońskie/ á oglądajćie Krolá Sálomoná w koronie/ ktorą go ukoronowáłá mátká jego/ w dźień zrękowin jego/ y w dźień weselá sercá jego.

a Pieśń. 5. 6.
b Pieśń. 2. 7. y 8. 4.
c Pieśń. 8. 5.

ROZDZIAŁ IV.

Chrystus záleca zacność Kośćiołá swego: wysławia jego wiárę y owoce jey. 15. Kośćioł uznawájąc, co ma od Chrystusá, sobie go przytomnego mieć żąda.

1 OJákoś ty a piękna przyjaćiołko mojá/ o jákoś ty piękna! oczy twoje b *jáko oczy* gołębice między kędźierzámi twymi. Włosy c twoje jáko trzodá koz/ ktore widáć ná gorze Gáláád. 2 ♣ Zęby twoje jáko stádo *owiec* jednákich/ gdy wychodzą z kąpieli: z ktorych káżda niewą po dwojgu/ á niepłodney niemáß między nimi. 3 ♣ Wárgi twoje jáko ßnur kármázynowy/ á wymowá twojá wdźięczna: skronie twoje między kędźierzámi twymi *są* jáko ßtuká jábłká gránatowego. 4 ♣ Szyjá twojá *jest* jáko wieża Dawidowá/ z obronámi wystáwiona: w ktorey tyśiąc tarczy wiśi/ y wßystká broń mocárzow. 5 ♣ Obie pierśi d twoje/ jáko dwoje bliźniąt sárnich/ ktore śię pásą między liliámi. 6 ♣ Ażby śię okazał ten e dźień/ á ćienie przeminęły/ wnidę ná gorę myrry/ y ná págorek kádźidłá. 7 ♣ Wßystkáś ty *jest* piękna przyjaćiołko mojá: á zmázy f niemáß ná tobie.

8 POjdźieß ze mną z Libanu o Oblubienico *mojá*! ze mną z Libanu pojdźieß: á pojrzyß z wierzchu gory Amáná/ z wierzchu *gory* Sánir y Hermon/ z jáskiń lwich/ y z gor lámpártowych. 9 ♣ Ujęłáś serce moje/ śiostro mojá/ oblubienico *mojá*: ujęłáś serce moje jednym okiem two-

a Pieśń. 6. 3. y 7.1.6.
b Pieśń. 1. 15. y 5.11.
c Pieśń. 6. 2.
d Pieśń. 7. 3.
e Pieśń. 2. 17.
f Efez. 5. 27.

jim / y jednym łáncuſzkiem ná ſzyji 10 twojey. O jákoż ſą ućieſzne miłośći twoje! śioſtro mojá/ oblubienico mojá : O jáko dáleko zacnieyſze miłośći twoje niż g wino / á wonność máśći twojich / nád wſzyſtkie rzeczy 11 wonne! Pláſtrem miodu opływáją wárgi twoje / oblubienico mojá: miod y mleko pod językiem twojim: á wonność ſzat twojich / jáko wonność Libanu.

g Pieśń. 1. 2.

12 Ogrodem zámknionym jeſteś Siostro mojá / oblubienico mojá: źrzodło zámknione / zdroj zápieczętowány. 13 Szczepki twoje ſą ſádem jábłek gránatowych / z owocę wdźięcznym Cyprysu y Szpikánárdu: 14 Szpikánárdu/ y Száfránu/ Káſſyj/ y Cynámonu/ ze wſzyſtkimi drzewy Kádźidło przynoſzacymi: Myrry/ y Aloeſu/ ze wſzyſtkimi oſobliwymi rzeczámi wonnymi.

15 Dźrzodło ogrodne / zdroju wod żywych : ktore płyną z Libanu. 16 Powſtań wietrze Połnocny / á przydź wietrze z Południá / przewiej ogrod moj : niech płyną wonności jego / niech przydźie miły moj do ogrodá ſwego / á niech je roſkoſzne owoce ſwoje.

Rozdział V.

Chryſtus przyczynę nieryc hłego wrocenia ſwego powiáda oblubienicy. 2. Oná wyznawa, że dla wyſtępkow jey odſzedł od niey Oblubieniec. 3. Pokutuje. 8. O łáskę prośi.

1 Przyſzedłem do ogrodá mego: śioſtro mojá/ oblubienico mojá zbieram myrrę moję z rzeczámi wonnymi mojimi / jem pláſtr moj z miodem mojim / piję wino moje z mlekiem mojim. Jedzćież przyjaćiele/ pijćie / á pijćie doſtátkiem mili moji.

2 Ja ſpię / ále ſerce moje czuje / y ſłyſzy głos miłego mego kołácącego y mowiącego; Otworz mi a śioſtro mojá / przyjaćiołko mojá/ gołębico mojá / uprzyma mojá : á bowiem głowá mojá pełna jeſt roſy / á kędźierze moje kropli nocnych. 3 Y odpowiedźiáłám : Zewlekłám ſuknia moję/ jákoż ją oblec mam ? umyłám nogi moje / jákoż je zmázáć 4 mam ? Miły moj ściągnął rękę ſwoję dźiurą : á wnętrzności moje 5 wzruſzyły śię we mnie. Y wſtáłám / ábym otworzyłá miłemu memu: á oto z ręku mych kápáłá myrrá á z pálcow mojich myrrá ćiekąca ná 6 rękojeść zawory. Otworzyłám miłemu memu / ále miły moj już był odſzedł y minął: omdláłám była b ná głos jego. Szukáłám go / cálem go nie ználáztá: wołáłám go / 7 ále mi śię nie ozwał. Náträfili mie ſtroże / co chodzą po mieśćie: ubili mie / zránili mie / wźięli y płaſzcz moj ze mnie / ſtrożowie murow.

a Pieśń. 2. 10.

b H. Wyſzłá duſzá mojá.

c Pieśń. 3. 2.

8 Poprzyśięgam was corki Jeruzalemſkie / jeſliby ſćie ználáźły miłego mego / ábyśćie mu powiedźiáły żem od miłośći záchorzáłá.

9 Cożma miły twoj/ nád inne miłe / o napięknieyſza miedzy niewiáſtámi ? co ma miły twoj / nád inne miłe/ że nas ták poprzyśięgaſz?

10 Miły moj biały y rumiány / y zacnieyſzy nád innych dźieśięć 11 tyśięcy. Głowá jego jáko bryłá ſzczerego złotá : włoſy jego kędźierzáwe/ czarne jáko kruk. 12 Oczy jego d jáko gołębice nád ſtrumieniámi wody/ jáko umyte w mleku / ſtojące 13 w mierze ſwojey. Policzki jego jáko zagonki źioł wonnych / jáko kwiátki wonnych rzeczy : Wárgi jego jáko lilie wypuſzczájące myrrę ćiekącą. 14 Ręce jego jáko pierśćienie złote / oſádzone drogim kámieniem / Hiácyntem : Brzuch jego jáko glánc kośći ſłoniowey / Száfirem oſádzoney. 15 Goleni jego jáko ſłupy marmurowe / poſtáwione ná podſtáwkách złotá wybornego. Oblicze jego jáko 16 Liban / wyborne jáko Cedry. Uſtá jego náder ſłodkie : á wſzyſtek jeſt pożądány. Táki jeſt miły moj / y táki przyjaćiel moj / o corki Jeruzalemſkie !

d Pieśń. 1. 15. y 4. 1.

17 Gdźieſz poſzedł miły twoj / o napięknieyſza miedzy niewiáſtámi ? Gdźie śię obroćił miły twoj ? á ſzukáć go będźiemy z tobą.

Rozdział VI.

Kośćioł o złączeniu ſwojim z Chryſtuſem innym powiáda. 3. Chryſtus też záleca Kośćiołá ozdobę duchowną.

chowną. 8. Y on ją zá oblubienicę swoję przyznawa.

1 Mily moj wstąpił do ogrodá swego/ miedzy zagonki ziół wonnych: áby pásł w ogrodźiech/ y 2 żeby zbierał lilie. ✣ Jam jest miłego á mego/ á miły moj jest moj: ktory páśie miedzy liliámi.

3 Piekniaś ty przyjaćiołko mojá/ jáko b Tersá: piekniaś / jáko Jeruzalem: ogromna/ jáko wojsko 4 uszykowáne. ✣ (Odwroć oczy twoje odemnie/ gdyż mię one srogim czyniá) Włosy c twoje są jáko stádá kóz/ 5 ktore wychodzą z Gáláád. ✣ Zęby twoje d są jáko stádo owiec/ ktore wychodzą z kąpieli: z ktorych káżda miewa po dwojgu/ á niepłodney nie- 6 mász miedzy nimi. ✣ Skrenie twoje miedzy e kędźierzámi twymi są jáko 7 sztuká jábłká gránatowego. ✣ Acżkolwiek jest sześćdźieśiąt żon krole- 8 wskich/ á ośmdźieśiąt założnic/ á pánien bez liczby: ✣ Wszákże jednáż jest gołębicá mojá/ uprzyjma mojá: jedynaczká u mátki swojey/ bez zmázy/ u rodźićielki swojey. Ujrzawszy ją corki/ błogosłáwiona ją názwáły: tákże y żony krolewskie/ y założnice/ y chwaliły ją/ mowiąc: ✣ 9 Ktoraż to jest f co śię pokázuje jáko zorza/ piekna jáko mieśiąc/ czysta jáko słońce/ ogromna jáko wojsko uszykowáne z chorągwiámi?

10 Zstąpiłám do ogrodá orzechowego/ ábym oglądáłá owoce rośące w dolinách: ábym obaczyłá/ jesli kwitną winne máćice/ á wypuszczáiąli pąkowie jábłonie gránatowe. 11 ✣ Nizem śię dowiedźiáłá/ duszá mojá wsádźiłá mię ná woz przednieyszych z ludu mego.

12 Nawroć śię/ náwroć śię/ o Sulámitko: náwroć śię/ náwroć śię/ niech ná ćię pátrzymy: Coż widźićie ná Sulámitce? Widźiemy jákoby hufy wojenne.

Rozdział VII.

Ozdobę y zacność Kośćiołá swego Chrystus PAn záleca. 10. Kośćioł uprzyjmą chęć swą Chrystusowi oświadcza, y z nim być prágnie.

1 O Jáko piekne są nogi a twoje w trzewikách/ o corko Kśiążęca! Opásánie biodr twojich są jáko záwieszenia ręką dobrego rzemieśniká urobione. ✣ Pępek twoj jáko 2 czászá okrągła/ ktora nie jest bez napoju: Brzuch twoj jest jáko brog 3 pszenice/ osádzony liliámi. ✣ Obie pierśi b twoje/ są jáko dwoje bliźniąt 4 młodych sárniąt. ✣ Szyjá c twojá/ jáko wieżá z kośći słoniowych. Oczy twoje jáko sadzawki w Hesebon/ podle bramy Bátrábin. Nos twoj/ jáko wieżá ná Libanie ktora pátrzá ku 5 Dámászkowi. ✣ Głowá twojá ná tobie/ jáko Kármel. A włosy głowy twojey jáko szárłat. Krol widząc ćię byłby jáko przywiązány ná gánkách 6 swojich. ✣ O jákożeś piekna/ y jáko wdźięczna! o miłośći przeroskoszna! 7 ✣ Ten twoj wzrost podobny jest pálmie: á pierśi twoje gronam. ✣ 8 Rzekłem; Wstąpię ná pálmę/ dośięgę wierzchow jey. Niechayże mi tedy będą pierśi twoje/ jáko groná winne: á wonność nozdrz twojich/ 9 jáko jábłek wonnych. ✣ A ustá twoje jáko wino wyborne/ ktore ná prost bárzo mile płynie: y spráwuje/ że mowią wárgi śpiących.

10 Jam jest miłego d mego: á do 11 mnie jest żądzá jego. ✣ Przyjdź miły moj/ wynidźiemy ná pole: á 12 przenocujemy e we wśiách. ✣ Ráno wstániemy do winnic: oglądamy jesli kwitnie winna máćicá/ jesli śię záwiezują gronká/ kwitnąli jábłká gránatowe: támći oświadczę miło- 13 śći moje. ✣ Polne f jábłuszká wydáły wonność swoję: á przede drzwiámi nászymi/ są wszystkie owoce wdźięczne nowe y stáre/ ktorem tobie/ miły moj/ záchowáłá.

Rozdział VIII.

Kośćioł wielce prágnie być z Chrystusem. 4. Przyjaćiołek do powinnośći upomina. 8. O powołániu pogánow pieczą ma. 9. Chrystus ją łáskáwie náucza. 14. Kośćioł rychłego powrocenia jego prágnie.

1 O Byżeś był jáko brátem mojim/ pożywájąc pierśi mátki mojey: ábym ćię ználazszy ná dworze/ pocáłowáłá ćię/ á nie byłá wzgárdzo- 2 na. ✣ Prowádźiłábym ćię y wprowádźiłá do domu mátki a mojey/

a Pieśń. 2. 16. y 7. 10. b Miásto krolow Sámárijskich. 1 Krol. 14. 17. c Pieśń. 4. 1. d Pieśń. 4. 2. e Pieśń. 4. 3. f Pieśń. 3. 6.

a Pieśń. 4. 7.

b Pieśń. 4. 5. c Pieśń. 4. 4.

d Pieśń. 2. 16. y 6. 2. e I. miedzy Cypryśámi. f I. Pokrzyki

a Pieśń. 3. 4.

gdźiebyś mię uczył: á ja bymći dáłá pić wino przyprawne / y moszcz z jábłek moich granatowych. 3 Lewicá jego b pod głową moją / á práwicá swoją obłapia mię. 4 Poprzyśięgam c was corki Jeruzalemskie / ábyśćie nie budźiły áni przerywáły snu miłego mego / dokąd nie zechce.

b Pieśń. 2. 6.
c Pieśń. 3. 5.

5 Ktoraż to jest co wystepuje z puszczy / podpárszy śię miłego swego? Pod jábłonią wzbudźiłám ćię: tám ćię poczełá mátká twojá / tám ćię poczełá rodźićielká twojá. 6 Przyłoż mię jáko pieczeć ná serce swoje: jáko sygnet do rámienia swego. Abowiem miłość mocna jest jáko śmierć: twárda / jáko grob zawiśtna miłość. Węgle jey / jáko węgle ogniste: y jáko płomień gwałtowny. 7 Wody wielkie nie mogłyby zágáśić tey miłośći / áni rzeki zátopić: choćby kto wszystkie májętność domu swego dał zá tákową miłość / byłby pewnie wzgárdzony.

8 Mamy śiostrę máluczką / ktora jeszcze nie ma pierśi. Coż uczynimy z śiostrą nászą w dźień 9 ktorego o niey mowá będźie? Jesliże jest murem / zbudujmyż ná niey pałác śrebrny: á jesli jest drzwiámi / oprawmyż ją deszczkámi Cedrowymi.

10 Jamći jest mur / á pierśi moje / jáko wieże. W ten czás byłám przed oczymá jego / jáko tá ktora znáiduje pokoj. 11 Winnicę miał Sálomon w Báálhámon / ktorą winnicę nájął strożom / áby kájdy przynośił zá owoc jey tyśiąc śrebrnikow. 12 Ale winnicá d mojá / ktora mam / jest przedemną. Miey sobie tyśiąc śrebrnikow Sálomonie: á dwieśćie ći / ktorzy strzegą owocu jey.

d Ezái. 5. 1.

13 Ty ktora mieszkasz w ogrodách! przyjaćiele słuchają głosu twego: ozwijże mi śię. 14 Pospiesz śię miły moj: á bądź podobnym sárnie / álbo młodemu jelonkowi / ná gorách źioł wonnych.

CZWARTA CZESC BIBLIEY

Swietey, w ktorey sie zamykaja Prorocy Swieći.

Izáiasz.	Jonasz.
Jeremiasz.	Micheasz.
Ezechiel.	Náhum.
Dániel.	Abákuk.
Ozeasz.	Sofoniasz.
Joel.	Aggeusz.
Amos.	Zácháryasz.
Abdyasz.	Málachiasz.

PRO-

PROROCTWO IZAIASZOWE.

KSięgi Izáiaszá Proroká/ wszelákie w sobie/ do pokazánia pożytku Zakonu Bożego należące Proroctwá/ zámykáją. Bo są w nich náuki/ przestrogi/ nápominánia/ nápráwy y poćiechy osobliwe : ktore zá spráwą Duchá Bożego/ dla potrzeby y zbudowánia Kośćiołá Bożego/ ná piśmie są podáne. A może być rozdźielone to Proroctwo ná pięć częśći. W pierwszych. 12. rozdźiałách/ są Proroctwá do sámych Zydow należące : ktore Prorok rozmáićie / karze ćwiczy / nápomina/ ćieszy. Potym/ od rozdźiału. 13. áż do 29. idą Proroctwá obcym narodom/ á ludu Bożego nieprzyjaćiołom/ dla ludu Bożego przepowiedźiáne : to jest/ Bábilończykom/ Filistyńczykom/ Moábczykom/ Syryjczykom/ Assyryjczykom/ Etyopczykom/ Egipczykom/ Arábczykom/ Tyryjczykom/ á náwet y sámym Izráelczykom/ to jest/ onym dźieśiąći pokoleniam/ ktore śie były od Judy odłączyły. W trzećiey częśći od 29. áż do 40. rozdźiału/ są Proroctwá/ w ktorych Zydom zpustoszenie/ przez Bábilończyki/ przytym zábránie w niewolą Bábilońską/ y wiele złego opowiáda : przydawszy niektore o Krolestwie Chrystusowym poćiechy. Gdźie włożone są cztery rozdźiały pewną historyą w sobie máiące/ to jest / 36. 37. 38. 39. W Czwartey częśći w dźiewiąći rozdźiałách od 40. áż do 49. przepowiáda wyzwolenie ludu Bożego z niewoli Bábilońskiey : ktore było figurą y pieczęćią duchownego wybáwienia wybránych PAńskich. A náwet od rozdźiału 49. áż do końcá/ zámykáją śie Proroctwá o Krolestwie Chrystusowym/ o przymierzu łáski/ o mece y chwale Chrystusowey/ o przepowiádániu Ewángeliey/ o wezwániu Pogan/ o użyczeniu wszelákich dobrodźiejstw Bożych Kośćiołowi w Chrystuśie PAnu : á to ku chwale Bożey/ y ku zbáwieniu wybránych jego.

ROZDZIAŁ I.

Czás Prorokowánia Izáiaszá. 2. Pod świádectwem niebá y źiemie, rozmáite grzechy Judzkie strofuje. 16. Do pokuty upomina, łáskę Bożą opowiádá &c. 24. Karániem niepokutującym grozi.

1 WIdzenie Izáiaszá Syná Amosowego/ ktore widźiał nád Judą y nád Jeruzalem: zá dni Ozeaszá/ Joátámá/ Acházá/ y Ezechiaszá krolow Judskich.

2 SŁuchajćie a niebiosá/ á ty źiemio przyjmi w uszy swe : ábowiem PAn mowi: Synym wychował y wywyższył/ ále oni odstąpili odemnie.

3 ♣ Zna woł gospodarzá swego/ y ośieł żłob PAná swego: Ale Izráel mię nie zna/ lud moj nie zrozumiewa.

4 ♣ Biádá narodowi grzesznemu / ludowi obćiążonemu niepráwośćią/ náśieniu złośliwych/ Synom zkáżonym! Opuśćili PAná/ do gniewu pobudźili świętego Izráelskiego / odwroćili śię ná zad.

5 ♣ Przeczże tym więcey przyczyniaćie przestępstwá/ im więcey was biją? Wszystká głowá chora/ y wszystko serce mdłe.

6 ♣ Od stopy nogi áż do *wierzchu* głowy/ niemász ná nim nic cáłego : ráná y śiność/ y rázy zágniłe/ nie są wyćiśnione/ áni záwiązáne/ áni olejkiem odmiękczone.

7 ♣ Źiemiá wászá b zpustoszona: miástá wásze popalone ogniem. Źiemię wászę cudzoźiemcy przed wámi pożyráją y pustoszą : jáko zwykli cudzoźiemcy.

8 ♣ Y zostáłá corká Syońská/ jáko chłodnik ná winnicy: jáko budká w ogrodźie ogorczánym/ y jáko miásto zburzone.

9 ♣ By nam był PAn Zastępow nie zostáwił c trochy ostátkow : bylibyśmy jáko Sodomá/ stálibyśmy śię byli Gomorrze d podobnymi.

10 SŁuchajćie słowá PAńskiego Kśiążętá Sodomscy : przyjmujćie w uszy Zakon Bogá nászego/ ludźie Gomorscy.

11 ♣ Coż mi po mnostwie ofiár e wászych? mowi PAn. Jużem syty cáłopalenia báránow/ y łoju tłustego bydłá : á krwie ćielcow/ y báránkow/ y kozłow nie prágnę.

12 ♣ Gdy przychodźićie ábyśćie śię okázowáli przed twarzą moją:

a 5 Moj. 32. 1.
b Ezái. 5. 5. 5 Moj. 28. 51.
c Tren. 3. 22. Rzym. 9. 29.
d 1 Moj. 19. 24.
e Przyp. 15. 8. y 21. 27. Ezái. 66. 3. Jerem. 6. 20. Amos. 5. 22.

ktoż tego żądał f z rąk wáßych/ ábyśćie deptáli śieni moje? 13 ✣ Nie ofiáruyćież więcey ofiáry dáremney. Kádzenie jest mi obrzydłośćią: Nowiu mieśiącá y Sábbátu/ gdy zwoływaćie zgromadzenia/ niemogę *zćierpieć*,(Bo niepráwośćia jest) áni dnia zápowiedźiánego. 14 ✣ Nowych mieśiącow wáßych/ y uroczystych świąt wáßych nienawidźi duszá mojá: stáły mi śie ćiężarem: 15 upracowałem śie nośąc je. ✣ Przetoż gdy wyćiągniećie ręce g wáße/ zkryję oczy moje przed wámi: á gdy rozmnożyćie modlitwe/ nie wysłucham: *bo* ręce wáße krwie h są pełne. 16 ✣ Omyjćie śie/ czystymi bądźćie/ odejmićie złość uczynkow wáßych od oczu mojich: przestańćie i złe czynić. 17 ✣ Uczćie śie dobrze czynić: Szukajćie sądu/ podźwignićie ućiśnionego/ Sąd czyńćie śierocie/ ujmujćie śie *o krzywdę* wdowy. 18 ✣ Przydźćież teraz/ á rozpierajmy śie z sobą/ mowi PAN: Choćby były grzechy wáße jáko ßkárłat/ jáko śnieg zbieleją: Choćby były czerwone jáko kármázyn/ jáko wełná *białe* będą. 19 ✣ Będźiećieli powolni/ á posłuchaćie *mię*; dobr źiemie pożywáć będźiećie. 20 ✣ Lecz jesli nie będźiećie posłußnymi ále odpornymi; od mieczá pożárći będźiećie: bo ustá PAńskie mowiły.

21 JAkoć śie stáło nierządnicą to miásto wierne/ pełne sądu? sprawiedliwość mießkáłá w nim/ lecz teraz mężobojcy. 22 ✣ Srebro twoje obróćiło śie w żużel: wino twoje pomießáło śie z wodą. 23 ✣ Kśiążętá twoji *są* uporni/ y towárzyße złodźiejow: káżdy z nich miłuje k dáry á idą zá nadgrodą: śierocie nie czynią l spráwiedliwośći/ á spráwá w domu nie przychodźi przed nie. 24 ✣ Przetoż mowi PAN/ PAN Zastępow/ możny Izráelski: Oto/ ućieße śie nád nieprzyjaćioły mojimi/ á pomßczę śie nád przećiwnikámi swymi. 25 ✣ Y obrocę rękę moję ná ćie/ á wypalę áż do czystá żużelicę twoję/ y odpędzę wßystkę cenę twoję. 26 ✣ A przywrocę sędźie twoje/ jáko przed tym *były*: y rájce twoje jáko ná początku. Potym ćię nazywáć będą/ miástem spráwiedliwośći/ miástem wiernym. 27 ✣ Syon w sądźie odkupiony będźie: á ći co śie do niego náwrocą/ w spráwiedliwośći. 28 ✣ Ale przewrotnicy y grzeßnicy/ wespoł m ztárći będą: á ći co opuśćili PAná/ zniszczeją. 29 ✣ Abowiem záwstydzeni będźiećie dla n gájow/ ktorycheśćie pożądáli: y pohánbieni dla ogrodow/ ktoreśćie *sobie* obráli. 30 ✣ Gdy śię stániećie jáko dąb/ z ktorego liśćie opádło: á jáko ogrod/ w ktorym wody niemáß. 31 ✣ Y będźie mocarz jáko zgrzebi: á ten ktory go uczynił/ jáko iskrá: y zápali śie oboje pospołu/ á nie będźie ktoby zágáśił.

f Jerem. 7. 22. g Przyp 1. 28. Jerem. 14. 12. Mich. 3. 4. h Ezek. 39. 3. i Psalm 34. 15. 1 Piotr 3. 11. k 2 Moj 23. 8. 5 Moj. 16. 19. l Jerem. 5. 28. Zách. 7. 10. m Job. 31. 3. Psalm 1. 6. y 5. 6. y 73. 27 y 92. 10 y 104. 35. n I. Dla báłwánow.

ROZDZIAŁ II.

Powołánie Pogánow. 6. odrzucenie Zydow. 9. Karánie Boże przećiwko nim.

1 SŁowo ktore widźiał Izájaß/ Syn Amosow/ nád Judą/ y *nád* Jeruzalem. 2 ✣ Y stánie śie w ostáteczne dni/ *że* będźie przygotowána a gorá domu PAńskiego/ ná wierzchu gor/ y wywyżßy śie nád pagorki: á zbieżą śie do niey wßyscy narodowie. 3 ✣ Y pojdźie wiele ludźi/ mowiąc; Podźćie/ á wstąpmy ná gorę PAńską/ do domu Bogá Jákobowego/ á będźie nas uczył drog swojich/ y będźiemy chodźili śćieszkámi jego: Abowiem z Syonu wynidźie Zakon/ á słowo PAńskie z Jeruzalemu. 4 ✣ Y będźie sądźił miedzy narody/ á będźie karał wiele ludźi. Y przekują miecze swe ná lemieße/ á włocznie swe ná śierpy. Nie podnieśie narod przećiw narodowi mieczá/ áni śie będą ćwiczyć do bitwy. 5 ✣ Domie Jákobow podźćie/ á chodźmy w świátłośći PAńskiey.

6 Aleś *ty* opuśćił lud swoj/ dom Jákobow: gdyż są pełni *obrzydliwośći narodow* Wschodnich/ y *są* wieszczkámi jáko Fylistynowie/ y w synách cudzych śie kocháli. 7 ✣ Y nápełnioná jest źiemiá ich śrebrem y złotem/ á końcá niemáß skárbom ich: 8 ✣ Nápełnioná jest źiemiá ich końmi/ á końcá niemáß wozom ich. Nápełnioná też jest źiemiá ich báł-

a Mich. 4. 1.

wány: robocie rąk swojich kłaniáją śię/ ktore poczyniły pálce ich. ✠ 9 Y kłania śie pospolity człowiek/ á uniża śie y zacny mąż: przetoż nie odpuśćżaj im.

10 Wnidź w skále/ á zkryj śię w prochu przed stráchem PAńskim/ y przed chwałą máiestatu iego. ✠ 11 Oczy wyniosłe b człowiecze zniżone będą/ á wysokość ludzka náchylona będźie: ále sam PAN wywyższony będźie dniá onego. ✠ 12 Abowiem dźień PANA Zastępow przydźie ná wszelkiego pysznego/ y wyniosłego/ y ná káżdego wywyższonego/ że będźie poniżony. ✠ 13 Y ná wszystkie Cedry Libáńskie/ wysokie/ á podniosłe: y ná wszystkie dęby 14 Básáńskie. ✠ Y ná wszystkie gory wysokie/ y ná wszystkie págorki wy- 15 niosłe. ✠ Y ná káżdą wieżą wyso- 16 ką/ y ná káżdy mur obronny. ✠ Y ná wszystkie okręty morskie/ y ná wszystkie málowánia roskoszne. ✠ 17 Y będźie náchylona wyniosłość człowiecza/ á wywyższenie ludzkie zniżone będźie: ále sam c PAN wywyższony będźie dniá onego. ✠ 18 Lecz báłwány ich do szczętu pokruszone będą. ✠ 19 Tedy wnidą do d jáskiń skálnych/ y do jam podźiemnych przed strách em PAńskim/ y przed chwałą máiestatu jego/ gdy powstánie áby źiemię potárł. ✠ 20 Dniá onego/ wrzući człowiek báłwány swe śrebrne/ y báłwány swe złote (ktorych mu náczyniono áby śię im kłaniał) w dźiury kretow y 21 nietoperzow. ✠ Y wnidźie w rozpádliny skálne/ y ná wierzchołki opok przed strách em PAńskim/ y przed chwałą máiestatu jego/ gdy powstá- 22 nie/ áby potárł źiemię. ✠ Przestańćież *ufáć* w człowieku/ ktorego dech *jest* w nozdrzách jego: Bo zá coż on ma bydź poczytány?

b Ezái. 5. 15.

c Ezái. 5. 16. d Ozea. 10. 8. Luk. 23. 30. Objáw. 6. 16. y 9. 6.

Rozdział III.

Grozi odjęćiem rządow dobrych. 4. A przepuszczeniem złych. 12. Opowiada karánie zá grzechy przełożonych złych, 16. Strofuje pychę białogłowską.

1 ABowiem oto pánujący PAN Zastępow/ odejmie od Jeruzalemu y od Judy láskę/ y podporę: 2 wszeláką podporę chlebá/ y wszeláką podporę wody. ✠ Mocarzá y mężá walecznego; y Sędźiego/ y Pro- 3 roká/ y mędrcá a/ y stárcá. ✠ Rotmistrzá nád piąćiadźieśiąt/ á mężá poważnego: y rájcę/ y mądrego 4 rzemieśniká/ y krásomowcę. ✠ Y dam im dźieći b zá Kśiążętá: dźieći mowię pánowáć będą nád nimi. ✠ 5 Y będźie ućisk miedzy ludem jeden drugiego/ y bliźni bliźniego swego: powstánie dźiećię przećiwko stárcowi/ á podły przećiwko zacnemu. ✠ 6 A gdy śię uchwyći káżdy brátá swego z domu Ojcá swego/ y *rzecze*: Masz odźienie/ bądźże Kśiążęćiem nászym/ á upadek ten zátrzymaj rę- 7 ką swą: ✠ *Tedy* on przyśięże dniá onego/ mowiąc: Nie będę záwiązował *tych ran*: ábowiem w domu mojim niemász chlebá/ áni odźienia. Nie stánowćież mię Kśiążęćiem nád ludem.

8 BO Jeruzalem upada/ á Judá śię wáli; dla tego/ że język ich/ y spráwy ich są przećiwko PAnu: pobudzájąc do gniewu oczy 9 Máiestatu jego. ✠ Postáwá oblicza ich świadczy przećiwko nim/ grzech swoj/ jáko c Sodomczycy opowiádáją/ á nie táją *go*. Biádá duszy ich/ ábowiem sámi ná śię złe przywodzą. 10 ✠ Powiedzćie spráwiedliwemu/ że mu dobrze będźie: bo owocu uczyn- 11 kow swojich pożywáć będźie. ✠ Ale biádá niepobożnemu/ źle *mu* będźie: ábowiem odpłátá rąk jego dá- 12 ná mu będźie. ✠ Kśiążętá ludu mego są dźiećmi/ á niewiásty pánują nád nim. O ludu moj! ći ktorzy ćię wodzą/ zwodzą ćię/ á drogę 13 śćieżek twojich ukrywáją. ✠ Powstał PAn áby sądźił: stoji/ áby są- 14 dźił lud. ✠ PAn przyjdźie ná sąd przećiwko stárszym ludu swego/ y przećiwko Kśiążętom ich. A *rzecze*; Wyśćie zpustoszyli winnicę *moję*: zdźierstwo z ubogiego jest w domách 15 wászych. ✠ Przeczże trzećie lud moj/ á oblicza ubogich d bijećie: mowi PAn/ PAn Zastępow.

16 Y Rzekł PAN: Iż śię wynoszą corki Syońskie/ á chodzą szyję wyćiągnąwszy/ y mrugájąc oczymá przechodzą śię: á drobno postępu-

a Ezái. 29. 14

b Kázn. 10. 16.

c 1 Moj. 13. 13. y 18. 21 y 19. 5.

d H. Melećie.

jąc/nogámi swymi ßelest czynią: ☙ 17 Przetoż obłyśi PAn wierzch głowy Corek Syońskich: á PAn sromotę ich obnáży. ☙ 18 Dniá onego odejmie PAn ochędostwo podwiązek: tákże czepce y záwießenia. ☙ 19 Piżmowe jábłká/ y mánelle/ y zatyczki. ☙ 20 Biereczki/ y zapony/ y bindy/ y przedniczki/ y naußnice. ☙ 21 Pierśćionki/ y naczelniki. ☙ 22 Odmienne ßáty/ y płáßczyki/ y podwiki/ y wácki. ☙ 23 Zwierciádłá/ y rántußki/ y tkanki/ y letniki. ☙ 24 Y będźie miásto wonnych rzeczy smrod: á miásto pásá/ rozpasánie: á miásto utráfionych włosow/ łyśiná: á miásto ßerokiey ßáty/ opasánie worem: á miásto piękności/ ogorzeliná. ☙ 25 Mężowie twoji od mieczá upádną/ 26 á mocarze twoji w bitwie. ☙ Y zásmucą śię/ á płákáć będą bramy jego: á zpustoßony/ ná ziemi śiedźieć będźie.

ROZDZIAŁ IV.

Náwrocenie z Bábiloniey ostátkow ludu. 3. Rozmáite dobrodźiejstwá Boże ku nim.

1 A W on dźień uchwycą śię śiedm niewiast mężá jednego/ mowiąc: Chleb swoj jeść będźiemy/ y odźieniem swym przyodźiewáć śię będźiemy/ tylko niech nas zowią od imienia twego/ á odeymi pohánbienie náße.

2 W On dźień látorośl PAńska záćna y sławna będźie/ á owoc ziemie bujny y pozorny tym/ ktorzy 3 záchowáni będą z Izráelá. ☙ Y stánie śię/ że kto zostánie ná Syonie/ y ktory zostáwiony będźie w Jeruzalemie/ świętym słynąć będźie: káżdy ktory jest nápisány do żywotá w Jeruzalem. ☙ 4 Gdy omyje Pan plugástwo corek Syońskich/ á krew Jeruzalemską opłocze z nie° w duchu sądu/ y w duchu zápalenia. ☙ 5 Y stworzy PAn nád káżdym miejscem gory Syońskiey/ y nád káżdym zgromádzeniem jey obłok a we dnie/ á dym y jásność pałájącego ogniá w nocy: bo nád wßystką sławą będźie ochroná. ☙ 6 A będźie namiotē ná zasłonę we dnie od gorącá: á ná ucieczkę y ukryćie przede dżdżem y powodźią.

a 2 Moj. 13.21.

ROZDZIAŁ V.

W przykłádźie winnice dobrodźiejstwá Izráelczykom pokazáne. 2. Jch niewdźięczność. 3. Y karánie opisuje.

1 ZAśpiewam teraz miłemu memu piosnkę miłego mego/ o a winnicy jego. Winnicę ma miły moj ná 2 págorku urodzájnym. ☙ Ktorą ogrodźił/ y wybrał z niey kámienie/ á násádźił ją mácicámi wybornymi/ y zbudował wieżę w pośrzodku niey/ tákże y prásę postáwił w niey: á czekał áby wydáłá groná/ ále oná 3 zrodźiłá płonne wino. ☙ A ták obywátele Jeruzalemscy/ y mężowie Judscy/ proßę rozsądźćie teraz miedzy mną/ y miedzy winnicą moją. ☙ 4 Coż dáley czynić było winnicy mojey/ czegobym jey nie uczynił! Gdym czekał áby wydáłá groná/ 5 czemuż zrodźiłá płonne wino? ☙ A przetoż oznájmię wam/ co ja uczynię winnicy mojey. Rozbiorę płot jey/ á będźie zpustoßona: rozwálę ogrodzenie jey/ á będźie podeptána. 6 ☙ Y uczynię ją pustą. Nie będźie obrzezywána/ áni okopywána/ ále porośćie ostem y ćierniem: obłokom też przykażę/ áby ná nię więcey 7 dżdżu nie zpußczáły. ☙ Winnicá záiste PAná Zastępow/ jest dom Izráelski/ á mąż Judski ßczepieniem jego roskoßnym. Oczekawał sądu/ á oto ućiśnienie: oczekawał spráwiedliwośći/ á oto krzyk.

a Jerem. 2. 21. Mátt. 21. 33. Márk. 12. 1. Luk. 20. 9.

8 BIádá wam ktorzy przyłączáćie dom b do domu/ á rolą do roli przyczyniaćie/ ták/ że miejscá innym nie zstawa/ jákobyśćie tylko sámi mießkáć mieli ná ziemi. ☙ 9 Pan Zastępow rzekł w ußy moje: Záiste/ wiele domow zpustoßeje á wielkie y piękne domy będą bez obywátelá. 10 ☙ Do tego/ dźieśięć ßtájan winnice/ przyniosą jedne bárełkę winá, á jeden chomer naśienia/ wyda efá. ☙ 11 Biádá tym ktorzy ráno wstawájąc/ chodzą zá c pijáństwem/ á trwáją ná nim do wieczorá/ áż je wino rozpali. ☙ 12 A Cytrá/ y Lutnia/ bęben/ y pißczałká/ y wino bywa ná bieśiádách ich: ále ná spráwy PAńskie nie pátrzą/ á ná uczynki rąk jego 13 nie ogládáją śię. ☙ Przetoż w niewolą poydźie lud moj/ iż nie ma umiejętnośći: á zacni jego będą głodnymi/ y pospolstwo jego wyschnie

b Mich. 2. 2.

c Przyp. 23. 29.

14 od prágnienia. ♣ Dla tego rozßerzyło piekło gárdło swoje / á rozdárło nád miárę páßczękę swoję / y zstąpią *do niego* ßláchtá / y pospolstwo jego / y zgiełk jego / y ci ktorzy śię weselą w nim. 15 ♣ A ták będźie náchylony e człowiek / á *zacny* mąż poniżony *będźie*, y oczy wyniosłych zniżone będą. 16 ♣ Ale PAN Zastępow wywyżßony będźie w sądźie : á Bog święty / ukaże śię świętym w spráwiedliwośći. 17 ♣ Y będą śię páść báránki według zwyczáju swego : á przychodniowie / pustyń f bogáczow pożywáć będą. 18 ♣ Biádá tym / ktorzy ćiągną niepráwość powrozámi márnośći / á grzechy jáko powrozem wozowym. 19 ♣ Ktorzy mowią: Niech śię pośpießy / á niechaj nie omießkawa spráwá jego / ábyśmy *ją* widźieli : Niech śię przybliży y przydźie rádá świętego Izráelskiego / żebyśmy śię dowiedźieli. 20 ♣ Biádá tym ktorzy názywáją złe dobrym / á dobre złym : ktorzy pokłádáją ćiemność zá świátłość / á świátłość zá ćiemność : ktorzy pokłádáją gorzkość zá słodkość / á słodkość zá gorzkość. 21 ♣ Biádá tym / ktorzy śię sobie zdádzą g być mądrymi / á sámi u śiebie rostropnymi. 22 ♣ Biádá tym / ktorzy są mocni ná pićie winá ; á mężom dużym ku nálewániu napoju mocnego. 23 ♣ Ktorzy uspráwiedliwiáją niezbożnego h zá podárki : á spráwiedliwość spráwiedliwych odejmują od nich.

24 PRzetoż / jáko płomień ogniowy pożyra páźdźierze / y jáko płomień plewy trawi : *ták* korzeń ich będźie jáko zgnilizná / á kwiát ich jáko proch ku gorze pojdźie. Abowiem odrzućili zakon PAná Zastępow / á wyrokiem świętego Izráelskiego pogárdźili. 25 ♣ Dla tego śię zápalilá popędliwość PAńska przećiw ludowi swemu / á wyćiągnąwßy náń rękę swą / poráźił go / ták / że śię zátrząsnęły gory : y były trupy ich jáko gnoj po ulicách. W tym jednák wßystkim nie odwroćiłá śię i zápálczywość jego : ále jeßcze ręká jego jest wyćiągnioná. 26 BO podnieśie chorągiew do narodu dálekiego / á záświśnie náń od kończyn źiemie : á oto rychło y prętko przydźie. 27 ♣ Zadnego zprácowánego y upadájącego nie *będźie* między nimi : nie będźie drzemiącego áni śpiącego / áni śię rozepnie pás ná biodrách jego / áni śię rozerwie rzemyk u trzewikow jego. 28 ♣ Strzały jego ostre / y wßystkie łuki jego náciągnione : kopytá koni jego jáko krzemień poczytáne będą / á kołá jego jáko burza. 29 ♣ Ryk jego jáko lwi : Będźie ryczał jáko ßczenietá lwie : Będźie zgrzytał / y porwie łup / y ućiecze *z nim* : á nie będźie ktoby go wydárł. 30 ♣ Y záßumi nád nim dniá onego jáko ßum morski. Tedy pojrzemy ná źiemię / á oto ćiemność *y* ućisk : bo y świátło záćmi śię przy wytráceniu jego.

ROZDZIAŁ VI.

Widzenie ma Prorok. 5. Strách go zdejmuje. 8. Bog go do ludu swego posyła.

1 ROku / ktorego umárł Krol Uzyaß / widźiałem PAná / śiedzącego ná stolicy wysokiey y wyniosłey : á podołek jego nápełniał Kośćioł. 2 ♣ Seráfinowie stáli nád nim / sześć skrzydeł miał káżdy z nich : Dwiemá zákrywał twarz swoję / á dwiemá przykrywał nogi swoje / á dwiemá latał. 3 ♣ Y wołał jeden do drugiego / mowiąc : SWIETY, a SWIETY, SWIETY, PAN Zastępow : Pełna jest wßystká źiemiá chwały jego. 4 ♣ Y poruszyły śię podwoje u drzwi / od głosu wołájącego : á dom pełny był dymu. 5 ♣ Y rzekłem : Biádá mnie / jużem zginał / przeto / żem człowiek zplugáwionych warg / á mießkam w pośrzod ludu / ktory ma zplugáwione wárgi : á iż Krolá / PANA Zastępow widźiáły oczy moje. 6 ♣ Y przylećiał do mnie jeden z Seráfinow / májąc w ręce swey wągl rozpalony / *ktory* kleßczykámi wźiął z ołtarzá: 7 ♣ Y dotknął *śię* ust mojich / á rzekł : Oto śię dotknął ten *wągl* warg twojich / á odejdźie niepráwość twojá / á grzech twoj zgłádzony będźie.

8 POtymem słyßał głos PANA mowiącego : Kogoż poślę / á

d 1. Zacni. e Ezái. 2. 11. 17.
f 7. Rol y gruntow.
g Przyp. 3. 7. Rzym 12. 16. h Przyp 17. 15.
i Ezái. 9. 11. 16. 21.
a Objáw. 4. 8.

kto nam pojdźie? Tedym rzekł: 9 Otom ja/ poślij mie. ♣ A on rzekł: Idź á powiedz ludowi temu: Słuchajćie b słuchájąc / á nie rozumijćie: á widząc pátrzajćie / á nie poznawajćie. 10 ♣ Zátwardź serce ludu tego / á uszy jego obćiąż/ y oczy jego záwrzy: Aby nie widźiał oczymá swymi/á uszymá swymi niesłyszał/y sercem swym nie zrozumiał / á nie náwroćił śie / y nie był uzdrowion. 11 ♣ A gdym rzekł: Dokądże PAnie? A on rzekł: Dokąd nie zpustoszeją miástá: ták áby nie było obywáte- lá: y domy/ áby nie było *w nich* człowieká / á źiemiá do szczętu nie zpustoszeje. 12 ♣ Dokąd PAN dáleko nie zápędźi wszelkiego człowieká / á nie będźie doskonáłe zpustoszenie w pośrzod źiemie: 13 ♣ Dokąd jeszcze ná niej dźieśiąta *zgubá* nie przyjdźie: á dopiero skáżona będźie. *A wszákże* jáko one dęby / ktore są przy bramie Zállechet c podporą: *ták* naśienie święte jest podporą jey.

b Mátt. 23. 4. Márk. 4. 12. Luk. 8. 10. Jan. 12. 40. Dźiej. 28. 26. Rzym. 11. 8.

c 1 Kron. 26. 16.

ROZDZIAL VII.

Oblężenie Jeruzalemu. 3. Obietnicá o wyzwoleniu jego. 12. Niedowiárstwo Achazowe 14. O Chrystuśie PAnu. 16. Y o zpustoszeniu źiemie Judskiey.

1 Y Stáło śię zá dni Achazá à Syná Joátámowego/ Syná Uzyaszá / Królá Judskiego: że przyćiągnął Rásyn Krol Syryjski/ y Fácejasz Syn Romeliaszá/ Królá Izráelskiego pod Jeruzalem/ áby walczył przećiw niemu: ále go nie mogł dobyć. 2 ♣ Y oznájmiono domowi Dawidowemu / mowiąc: Zmowiłá śię Syrya z Efrájimem. Tedy śię poruszyło serce jego / y serce ludu jego/ jáko śię poruszáją drzewá leśne od wiátru;

à 2 Krol. 16. 5.

3 TEdy rzekł PAN do Izáiaszá: Wynidź teraz przećiw Achazowi/ ty/ y Seár Jásub Syn twoj/ ná koniec rur Sadzawki wyższey / ná drogę polá fárbierzowego: 4 ♣ A powiedz mu: Pátrz ábyś śię nie frásował: nie boj śię/ á serce twoje niechaj śię nie lęka tych dwu ostátkow głowien kurzących śię: to jest / zápálczywośći gniewu Rásyná z Syryjczykami / y Syná Romeliaszowego: 5 ♣ Przeto/ że złą rádę urádźili przećiw tobie/ Syryjczyk/ Efrájim/ y Syn Romeliaszow mowiąc: 6 ♣ Ciągnimy przećiwko źiemi Judskiey/ á utrápmy ją/ leżą/ y oderwimy ją do śiebie: á postánowmy Królá w pośrzod niey Syná Tábeálowego. 7 ♣ Ták mowi PAn Pánujący; Niestánie śię y nie będźie to. 8 ♣ Abowiem głowá Syryjey *jest* Dámaszek / á głowá Dámászku / Rásyn: á po sześćidźieśiąt y pięći lat / będźie potárty Efrájim / ták iż *więcey* ludem nie będźie. 9 ♣ Miedzy tym głowá Efrájimowa *będźie* Sámáryja: á głowá Sámáryjey / Syn Romeliaszow. Jesli nie uwierzyćie / pewnie śię nie ostojićie.

10 NAd to jeszcze rzekł Pán do Achazá/ mowiąc: 11 Żądaj sobie znáku od PAná Bogá twego: bądź ná dole nisko/ bądź wysoko wzgorę. 12 ♣ Tedy odpowiedźiał Achaz: Nie będę żądał / áni będę kuśił PAná. 13 ♣ A *Prorok* rzekł; Słuchaj teraz domie Dawidow: Máłoż śię wam zda/ uprzykrzáć śię ludźiom/ że śię uprzykrzaćie y Bogu mojemu? 14 ♣ Przetoż wam sam PAN znák da. Oto Pánná b pocznie y porodźi Syná/ á názowie imię jego Immánuel. 15 ♣ Másło y miod jeść będźie / áżby umiał odrzucáć złe / á obieráć dobre. 16 ♣ Owszem/ pierwey niż będźie umiáło to dźiećię odrzucáć złe y obieráć dobre/ źiemiá / ktorą śię ty brzydźisz/ opuszczona będźie od dwu Krolow swojich. 17 ♣ *Ale* ná ćię Pán przywiedźie/ y ná lud twoj / y ná dom Ojcá twego dni / jákich nie było ode dniá/ ktorego odstąpił Efrájim c od Judy: *á to* przez Królá Assyryjskiego.

b Mátt. 1. 23. Luk. 1. 31.

c 1 Krol. 12. 16.

18 A Bowiem stanie śię dniá onego/ że záświśnie PAN ná muchy/ ktore są ná końcu rzek Egipskich / y ná pszczoły ktore są w źiemi Assyryjskiey. 19 ♣ Y przyjdą/ á uśiądą wszystkie w dolinách pustych/ y w rozpadlinách skálnych / y ná wszystkich chróśćinách / y na wszystkich drzewách urodzájnych. 20 ♣ Dniá onego ogoli PAN brzytwą nájętą przez te ktorzy są zá rzeką/ *to jest* (przez Królá Assyryjskiego) głowę / y włosy

ná nogách : tákże y brodę wßczat ogoli. 21 ❧ Y stánie śię dniá onego/ że *ledwie* człowiek żywo krowkę/ ábo dwie owce/ záchowa. 22 ❧ A wßákże dla obfitośći mleká/ ktorego nádoji / będźie jadł másło : Másło záiiste y miod będźie jadł / ktokolwiek pozostánie w źiemi. 23 ❧ Stánie śię też onegoż dniá/ iż káżde miejsce/ gdźie było tyśiąc winnych máćic zá tyśiąc śrebrnikow / ostem y ćierniem porośćie. 24 ❧ Tedy z strzałámi y z łukiem tám chodźić będą : bo ostem y ćierniem zárośćie wßystká źiemiá. ❧ 25 Ná wßystkie też gory/ ktore motyką kopáne bydź mogą/ nie przydźie strách ostu y ćiernia : ále będą ná pástwisko wołom / y ná podeptánie owcam.

Rozdział VIII.

Karánie opowiáda pewnym krolestwom. 11. w Bogu dufáć. 19. y onego śię we wßystkich rzeczách rádźić każe.

1 Y rzekł PAN do mnie: Weźmi sobie kśięgi wielkie/ á nápiß ná nich pismem człowieczym ; Pospieß śię do łupu / Pokwáp śię do korzyśći. 2 ❧ Tedym wźiął sobie zá świádki wierne Uryaßá kápłáná / y Zácharyaßá Syná Jeberechiaßowego. 3 ❧ W tymem przystąpił do Prorokini/ ktora poczawßy porodźiłá Syná. ❧ Y rzekł PAN do mnie : Názow imię jego ; Pospieß śię do łupu/ Pokwáp śię do korzyśći. 4 ❧ Abowiem niżeli będźie umiáło to dźiećię wołáć ; Ojcze moj / y Mátko mojá : lud Krolá Assyryjskiego / pobierze bogáctwá Dámáßku y łupy Sámáryjey.

5 NAd to/ rzekł jeßcze PAN do 6 mnie mowiąc : ❧ Poniewaź wzgárdźił lud ten wody Syloe/ ktore ćicho płyną / á weseli śię z Rásyná / y Syná Romeliaßowego: ❧ 7 Przetoż oto Pán przywiedźie ná nie wody rzeki gwałtowney y wielkiey: *to jest* Krolá Assyryjskiego / y wßystkę sławę jego : ták / że wystąpi ze wßystkich strumieni swojich/ á wyleje ze wßystkich brzegow swojich. ❧ 8 Poćiecze y przez źiemię Judską/ wyleje á rozejdźie śię/ áż do ßyje wzbierze : á rozßerzone skrzydłá jego/ nápełnią ßerokość źiemie twojey / ô Immánuelu!

9 ZBierajćie śię narodowie/ wßákże potłumieni będźiećie. Przyjmujćie w ußy wßyscy w dálekiey źiemi : Przepáßćie śię / wßákże potłumieni będźiećie : przepáßćie śię/ wßákże potłumieni będźiećie. ❧ 10 Wnidźćie w rádę / á będźie rozerwána : námowćie śię / á nie ostoji śię : Bo Bog z námi.

11 TAk bowiem PAN rzekł do mnie ujawßy mię zá rękę / y dał mi przestrogę / żebym nie chodźił drogą 12 ludu tego/ mowiąc: ❧ Nie mowćie; Zprzyśiężenie : Kiedykolwiek ten lud mowi / Zprzyśiężenie/ Niestrácháyćie śię jáko oni/ áni śię lękajćie. 13 ❧ PAná Zastępow sámego poświącájćie : á on *niech będźie* bojáźnią wáßą/ y on stráchem wáßym. 14 ❧ A będźie *wam* poświęceniem : Ale kámieniem[a] obrážęnia/ y opoką otrącenia obiemá domom Izráelskim: Sidłem y śiećią obywátelom Jeruzálemskim. 15 ❧ Y otrącą śię[b] wiele ich o nię/ upádną/ y zkruszeni będą: usidlą śię/ á pojimáni będą.

16 ZAwiąż to świádectwo : zápieczętuj Zakon / miedzy ucźniámi 17 mojimi. ❧ Tedy będę oczekawał Páná/ ktory zkrył oblicze swoje od domu Jákobowego : y poczekam go. ❧ 18 Oto ja/ y dźieći[c] ktore mi dał PAN/ *są* ná znáki y ná cudá w Izráelu/ od PAná Zastępow / ktory mießka ná gorze Syon.

19 A Ták jesliby wam rzekli : Dowiádujćie śię od czárownikow/ y[d] od wießczkow / ktorzy ßepcą y márkocą : *Rzeczćie* ; Izali śię nie ma dowiádowáć lud u Bogá swego? *ázaż* umárłych miásto żywych *rádźić śię ma?* 20 ❧ Do Zakonu *ráczey* y do[e] świádectwá : Ale jeżeli mowić nie będą/ niechże mowią według słowá tego/ w ktorym niemáß żadney zorze. ❧ 21 Dla czego káżdy z nich utrapiony y zgłodniáły tułáćby śię muśiał : á będąc zgłodniáłym / sam w sobie gniewáć śię będźie / y złorzeczyć krolowi swemu / y Bogu swemu/ 22 w zgorę poglądájąc. ❧ A gdy ná źiemię pojrzy/ oto ućisk y ćiemność/ zá-

[a] Ezái. 28.16. Luk. 2. 34. Rzym. 9. 33. 1 Piotr 2. 8.
[b] Mátt. 21.44. Luk. 20.18.
[c] Zyd. 2. 13.
[d] 3 Moj 19.31. 5 Moj 18.11.
[e] Zyd. 2. 13.

ćmie=

ćmienie/ biedá / y *obaczy* że jest wrázony do ciemnośći.

ROZDZIAL IX.

Ciesży pobożne. 6. Chrystusá PAná obiecuje. 8. Izráelczykom groźi.

1 Ale jednák nie *ták* záćmioná bedźie *oná źiemiá* ktora uciśnioná bedźie/ jáko pierwszego czásu gdy Bog dotknął źiemie Zábulon/ y źiemie Neftálim: áni *jáko* potym/ *gdy* obćiążył ku drodze morskiey przy Jordanie Gálilea ludna.

2 a Bo lud on ktory chodźi a w ćiemnośći / ujrzy świátłość wielką/ á tym ktorzy mieszkáją w źiemi ćienia śmierći / świátłość świećić bedźie. 3 Rozmnożyłeś ten narod / áleś nie uczynił wielkiego wesela: wszákże weselić śie będą przed tobą jáko śie weselą b czásu żniwá: jáko śie ráduja/ ktorzy łupy dźielą. 4 Gdyż járzmo brzemienia jego / á laskę rámienia jego / y pręt poborce jego złamiesz / jáko zá dni c Mádyánczykow. 5 Gdźie śie wszystká bitwá bojujacych z trzaskiem stálá/ y száty *były* we krwi zbroczone / á co śie zpalić mogło / ogniem zpaleno. 6 Abowiem / Dźiecie národźiło śie nam/ á Syn d dány jest nam/ y bedźie pánowánie ná rámieniu jego: ánázowa Jmie jego/ Dźiwny/ Rádny/ Bog/ Mocny/ Oćiec wiecznośći/ Kśiążę pokoju. 7 A ku rozmnożeniu tego e páństwá y pokoju/ ktoremu końcá nie bedźie / *uśiadźie* ná stolicy Dawidowey / y ná krolestwie jego: áż je postánowi / y utwirdźi w sądźie y w spráwiedliwośći / od tad áż ná wieki. Uczyni to záwisna miłość f PAná Zastepow.

8 Posłał PAn słowo do Jákobá: á upádło w Izráelu. 9 Y dowie śie wszystek lud Efrájim / y mieszkájacy w Sámáryjey / ktorzy w hárdośći / y w wyniosłośći serca mowia: 10 Cegły upádły/ ále *my* ćiosánym kámieniem budowáć bedźiemy: Podrabiono płonne figi/ ále *my to* w Cedry odmienimy. 11 Alec Pán wywyższy nieprzyjaćioły Ráśynowe ná den / á nieprzyjaćioły jego zbierze. 12 Syryjczyki z przodku/ á Filistyńczyki z tyłu : y pożrą Izráelá cáłą gębą. *A wszákże* w tym wszystkim nie odwroći g śie zápálczywość jego / ále jeszcze ręká jego bedźie wyćiągniona. 13 Przeto że śie lud ten nie nawraca do tego / ktory go bije/ á PAná Zastepow nie szuka. 14 Dla te° PAn odetnie od Izráelá głowę y ogon/ gáłąź/ y śitowie/ dniá jednego. 15 (Stárzec/ y uczciwy człowiek ten jest głową : á Prorok ktory uczy kłamstwá/ ten jest ogonem.) 16 Abowiem Wodzowie ludu tego są zwodźićiele : á ktorzy śie im wodźić dádzą zgineli. 17 Dla tego / młodźieńcow jego PAn śie nie ućieszy/ á nád śirotámi jego / y nád wdowámi jego nie zmiłuje śie : ábowiem wszyscy są obłudni y złośliwi / á káżde ustá mowią sprosność. *A wszákże* w tym wszystkim nie odwroci śie zápálczywość jego : ále jeszcze ręká jego bedźie wyćiągniona. 18 Abowiem gdy śie niepobożność jáko ogień roznieći / pożrze głog y ćiernie : potym zápali gestwę lásu / z kąd śie rozwieją jáko dym ná powietrzu. 19 *Abowiem* dlá rozgniewánia PAná Zastepow záćmi śie źiemiá / á ten lud bedźie jáko stráwa ogniá / *y* żáden brátu swemu nie przepuśći. 20 A porwieli co po práwey stronie/ przećie łáknąć bedźie / á bedźieli żárł po lewey / przećie śie nie násyći.: káżdy z nich ćiáło rámienia swego żrzeć bedźie. 21 Mánásses Efrájimá/ á Efrájim Mánássessá : á obáj spolu *będą* przećiwko Judźie. *Wszákże* w tym wszystkim / nie odwroći śie zápálczywość jego : ále jeszcze ręká jego *bedźie* wyćiągniona.

ROZDZIAL X.

Groźi Sedźiom niespráwiedliwym. 5. Y Assyryjczykom. 10. Ostátkom z Izráelá náwrocenie obiecuje. 24. Jeruzalemczyki ćieszy przećiwko Assyryjczykom.

1 Biádá tym ktorzy stánowią práwá niespráwiedliwe : y pisárzom / ktorzy ućisk ná inne zpisują. 2 Aby odpychąli ubogiego od sądu/ á wydźieráli spráwiedliwość ubogich ludu mego : aby wdowy były korzyśćią ich / á śirotki łupem ich.

a Mátt. 4. 16. Efez. 5. 14.
b Psalm 65. 14. y 126. 5
c Sedź. 7. 22. Ezái. 10. 26.
d Jan. 3. 16.
e Luk. 1. 32.
f 2 Krol. 19. 31. Ezái. 37. 32.
g Ezái. 5. 25. y 10. 4.

3 ich. ♣ Coż uczynicie w dźień náwiedzenia/ y zpustoszenia / ktore z dáleká przydźie? do kogoż śie ucieczećie o wspomożenie? á gdźie zostáwićie 4 sławę wászę? ♣ Aby śie nie miáłá miedzy więźniámi a uniżyć / y miedzy pobitymi upáść? *A wszákże* w tym wszystkim b nie odwroci śie zápálczywość jego : ále jeszcze reká jego bedźie wyćiagnioná.

5 Biádá Assurowi / rozdze gniewu mego : choćiaż kij rozgniewánia mego jest w reku jego. 6 ♣ Ná narod obłudny poślę go / á o ludu zápálczywośći mojey przykażę mu: áby brał łup y wydźierał korzyśći / á położył go ná podeptánie / jáko 7 błoto ná ulicách. ♣ Lecz on nie ták bedźie mniemał / y serce jego nie ták bedźie myśliło : poniewaz w sercu swym ułożył / áby wytráćił y 8 wykorzenił niemáło narodow. ♣ Abowiem rzecze: Izali Kśiażetá c moji nie *sa* też y krolmi? 9 ♣ Izali Chálmo nie jest jáko Kárchemis? Izali Arfát nie jest jáko Emát? Izali Sámáryja nie *jest* jáko Dámászek? 10 ♣ Jáko reká mojá ználázłá krolestwá báłwáńskie: choćiaż báłwány ich *więtsze* były niż w Jeruzalemie y w 11 Sámáryjey. ♣ Izali Jeruzalemowi y báłwánom jego ták nieuczynię/ jákom uczynił Sámáryjey y báłwánom jey?

12 Y Stánie śie gdy PAN wykona wszystkie spráwy swoje ná gorze Syońskiey/ y w Jeruzalemie/ że d náwiedzę owoc wyniosłego sercá krolá Assyryjskiego / y pychę 13 wysokich oczu jego. ♣ Bo rzecze: W mocy reki mojey e uczyniłem *to*, y w madrośći mojey: bom był madry. Y odjąłem gránice narodow / á skárby ich zábrałem : y wytráćiłem 14 obywátele jáko mocarz. ♣ Owszem reká mojá ználázłá majetność narodow jáko gniazdo; á jáko zbierája jájcá ktore sa opuszczone / tákem ja wszystkie ziemię zebrał : á nie był ktoby skrzydłem ruszył / ábo otwo-15 rzył ustá/ y coby mruczał. ♣ Izali śie bedźie przechwaláłá śiekierá przećiw temu/ ktory nia rabi? Izali śie bedźie wynośiłá piłá przećiw temu / ktory nia trze? jákożby śie wynośiłá rozgá przećiw temu / ktory ja podniosł? jákożby śie przechwalał kij / że nie jest drewnem? 16 ♣ Przetoż PAn / PAn Zastepow/ pośle ná tłuste f jego / suchoty : á pod sława jego z pretká śie zápali jáko gwałtowny ogień : 17 ♣ Bo Swiátłość Izráelowá bedźie ogniem/ á Swiety jego płomieniem : ktory zpali y pożrze ćiernie jego y oset jego/ dniá jednego. 18 ♣ Tákże wspániáłość lásu jego / y urodzájnych pol jego / od duszę áż do ćiáłá zniszczy : y stánie śie jáko Chorazy od stráchu 19 ućiekájacy. ♣ A pozostáłych drzew lásu jego / máła liczbá bedźie : *ták, że* je y dźiećie bedźie popisáć mogło.

20 Y Stánie śie dniá onego / że ostátki Izráelskie/ y ći ktorzy zostáli z domu Jákobowego / nie beda wiecey spolegáć ná tym co je bije: ále prawdźiwie spolegáć beda ná PAnu/ 21 Swietym Izráelskim. ♣ Ostátek náwroći śie ; ostátek Jákobow 22 do Bogá mocnego. ♣ Bo choćby lud twoj/ o Izráelu! był jáko piasek g morski: ostátek *tylko* z niego náwroći śie. Wytrácenie náznáczone spráwi / że ziemiá bedźie opływáłá 23 spráwiedliwośćia. ♣ Wytrácenie mowię náznáczone uczyni h PAn / PAn Zastepow / w pośrzodku tey wszystkiey ziemie.

24 PRzetoż ták mowi PAn / PAn Zastepow: Nieboj śie Assyryjczyká ludu mo[illegible] ktory mieszkasz w Syonie: Rozga ubije ćie / á laskę swa podnieśie ná ćię/ *jáko* ná drodze 25 i Egipskiey. ♣ Abowiem po máluczkim czáśie zkończy śie gniew moj *przećiwko tobie*: á ná wygłádzenie ich / zápálczywość mojá powstánie. 26 ♣ Gdyż bicz nań wzbudźi PAN Zastepow jáko porażkę Mádyańczykow ná skále k Horeb: á *jáko podniosł* rozgę swoje ná l morze ná drodze Egipskiey / ták ja nań podnieśię. 27 ♣ A dniá onego/ zdjete bedźie brzemię jego z rámieniá twego / y járzmo jego z szyje twojey : owszem zkáżone bedźie járzmo / od przytomnośći pomázánego.

28 PRzyćiagnie do Ajat : przejdźie przez m Migron: w Máchmás n złoży oreżę swoje. 29 ♣ Przejda

Marginalia: a I. Zgárbić. b Ezái. 5. 25. y 9. 12. c 2 Krol. 18. 33. y 19. 11 d 2 Krol. 19. 35. Ezái. 37. 16. e 3 Krol. 18. 19. f T. Kśiążętá. g Rzym. 9. 27. h Ezái. 28. 22. i Psalm. 38. 6. k Sedź. 7. 25. Ezái. 9. 4. l 2 Moj. 14. 16. m 1 Sám. 14. 2. n 1 Sám. 13.

brod: w Gebá jáko w gospodźie nocowáć będą: ulęknie śię Rámá: Gábáá Saulowe ućiecze. 30 ✣ Podnieś głos twoy corko Gállim: niech słyßą w Láis/ o ubogie Anátot! 31 ✣ Wystąpi Mádmená: obywátele Gábim 32 zbiorą śię *do ućiekánia*. Jeßcze przez dźień zástánowiwßy śię w Nobie/ pogroźi ręką swą gorze corki Syońskiey/ *y* págorkowi Jeruzalemskiemu. 33 ✣ Oto PAn/ PAn Zastępow/ okrześe wßystkie śiłe látorośli/ á te ktorzy są wysokiego wzrostu podetnie: Y będą wysocy poniżeni. 34 ✣ Gęstwy tákże lásow śiekierą wytnie/ á Liban od wielmożne° upádnie.

ROZDZIAL XI.

Rod Chrystusá PAná. 6. Rząd krolestwá jego. 3. Powołánie Pogánow. *12. y zgromádzenie ostátkow z Izráelá.*

1 ALe wynidźie rożczká ze pniá a Jesájego/ á látorostká z korzenia jego wyrośćie. 2 ✣ Y odpocznie ná nim Duch PAński: Duch mądrośći y rozumu: Duch rády y mocy: Duch umiejętnośći/ y bojáźni PAńskiey. 3 ✣ Y będźie czułym w bojáźni PAńskiey: nie będźie według widzenia oczu swojich sądźił/ áni według słyßenia ußu swojich karał. 4 ✣ Ale będźie ubogie sądźił w spráwiedliwośći/ á w práwośći będźie karał ciche ná ziemi: Y uderzy ziemię rozgą ust b swojich/ á duchem warg swojich zábije niezbożniká. 5 ✣ Abowiem spráwiedliwość będźie pásem biodr jego: á prawdá przepásániem nerek jego. 6 ✣ Y będźie mießkał wilk c z báránkiem: á lámpart z koźlęćiem będźie leżał. Tákże ćielę y ßczenię lwie/ y karmne bydłá pospołu będą: á máłe dźiećię rządźić je będźie. 7 ✣ Krowá y niedźwiedźicá społem páść śię będą/ á płod ich pospołu leżeć będźie: á lew/ jáko woł/ plewy jeść będźie. 8 ✣ A dźiećię ssące będźie gráło nád dźiurą żmijową: A to/ ktore ostáwione jest/ wpuśći rękę swoję do dźiury bázyliszkowey. 9 ✣ Nie będą ßkodźić áni zábijáć ná wßystkiey gorze mojey świętey: bo źiemiá będźie nápełnioná znájomośćią PAńską/ ták jáko morze wodámi nápełnione jest.

10 YStánie śię dniá onego/ że śię zá korzeniem Jzájego/ ktory stánie zá chorągiew narodom/ Pogánie pytáć d będą: ábowiem odpocznienie jego sławne będźie. 11 ✣ Stánie śię tez dniá onego/ iż PAn powtore rękę swą przyłoży/ áby pośiadł ostátek ludu swego: ktory pozostánie od Assyryjczykow/ y od Egiptu/ y od Pátros/ y od Chus/ y od Elám/ y od Senáár/ y od Emát/ y od wysep morskich. 12 ✣ Y podnieśie chorągiew między e pogány: á zgromádźi wygnáne z Jzráelá: á rozproßone z Judy zbierze ze czterech stron 13 ziemie. ✣ Y ustánie nienawiść Efrájimowá/ á nieprzyjaćiele Judowi wykorzenieni będą: Efrájim nie będźie nienawidźiał Judy/ á Judá 14 nie będźie trapił Efrájimá. ✣ Ale polecą ná rámie Filistynow ná Záchod/ á pospołu łupić będą narody ná Wschod słońcá: Ná Edomczyki y Moábczyki źciągną rękę swą/ á Synowie Ammonowi posłußni im 15 będą. ✣ Znißczy tez PAN odnogę morzá Egipskiego/ y podnieśie rękę swoję przećiwko rzece mocnym wiátrem swym/ á rozdźieli ją ná śiedm potokow/ y spráwi to/ że ją 16 w obuwiu przechodźić będą. ✣ A będźie droga bitá ostátkowi ludu jego/ ktory pozostánie od Assyryjczykow: jáko byłá Jzráelowi dniá onego/ kiedy wychodźił z ziemie f Egipskiey.

a Mátt. 1. 6. Luk. 3. 32. Dźiej. 13.22. Rzym. 15.12.
b Job. 4. 9. 2 Thess. 2. 8.
c Ezái. 65.25.
d Rzym. 15.12.
e Mátt. 15. 24. Jan. 10.16.
f 2 Moj. 14.29

ROZDZIAL XII.

Wdźięczność odkupionych przez Chrystusá PAná. 3. Dar Duchá Swiętego. 4. Pobudká do chwały Bożey.

1 YRzeczesz dniá onego: Wysławiáć ćię będę PAnie/ przeto/ że będąc rozgniewány ná mię/ odwroćiłeś zápálczywość gniewu twego/ á ućieszyłeś mię. 2 ✣ Oto/ Bog zbáwienie moje: dufáć będę/ á nie ulęknę śię. Abowiem PAN Bog moj jest mocą moją a y pieśnią *moją*, y 3 zbáwieniem mojim. ✣ Y będźiećie z rádośćią czerpáć wody/ z zdrojow 4 tegoż zbáwienia. ✣ Y rzeczećie dniá onego: Wysławiajćie b PANA/ wzywajćie Jmienia jego/ opowiádajćie między narody spráwy jego:

a 2 Moj. 15. 2. Psalm. 111.14
b 1 Kron. 16. 8. Psalm. 105. 1.

przypo-

przypominajćie / że wysokie jest Imie jego. 5 ✤ Spiewajćie PAnu: ábowiem wielkie rzeczy uczynił: niech to będźie wiádomo po wszystkiey źiemi. 6 ✤ Wykrzykaj á śpiewaj obywátelko Syońska: ábowiem wielki *jest* w pośrzodku ćiebie Swięty Izráelski.

ROZDZIAŁ XIII.

Zpustoszenie Bábilońskie, y sposob jego opisuje.

1 BRzemie Bábilonu / ktore widźiał Izáiasz Syn Amosow. ✤ 2 Ná gorze wysokiey podnieśćie chorągiew: podwyższćie głosu do nich: dajćie znáć ręką / á niechaj wnidą w bramy Kśiążęce. 3 ✤ Jam przykazał poświęconym mojim: przyzwałem też y mocárzow mojich / do *wykonánia* gniewu mego / ktorzy śię weselą z wywyższenia mego. 4 ✤ Głos zgráje ná gorách / jáko ludu gęstego: głos y dźwięk krolestw / y narodow zgromádzonych: PAN Zastępow zpisuje Wojsko ná wojnę. 5 ✤ Ciągną z źiemie dálekiey od kończyn niebios *miánowićie* PAn y naczynia popędliwośći jego / áby zburzył wszystkę źiemię.

6 KWilćie / ábowiem blisko jest dźień Páński: ktory przydźie jáko zpustoszenie od Wszechmocnego. 7 ✤ Dla tego wszelkie ręce ostábieją / á wszelkie serce człowiecze ztopnieje. ✤ 8 Y będą przestrászeni: ućiski / y trapienia ogárną je: jáko rodząca boleć będą. Káżdy nád bliźnim swojim zdumieje śię: oblicza ich płomieniowi pobodne będą. 9 ✤ Oto dźień PAński srogi idźie / w zápálczywośći y popędliwośći gniewu: áby obroćił tę źiemię w pustynią / á grzeszniki jey áby z niey wygłádźił. 10 ✤ Bo gwiazdy niebieskie / y plánety ich nie dopuszczą świećić świátłu swemu: záćmi śię słońce a gdy wschodźić będźie / á mieśiąc nie wyda świátłá swego. 11 ✤ Y náwiedzę ná okręgu źiemskim złość / á ná niezbożnych niepráwośći ich: y uczynię koniec pysze hárdych / á hárdość okrutnikow zniżę. 12 ✤ Męża droższym uczynię nád szczere złoto: á człowieká nád złoto z Ofir. 13 ✤ Dla tego zátrząsnę niebem / á poruszy śię źiemiá z miejscá swego w rozgniewániu PAná Zastępow / y w dźień popędliwego gniewu jego. 14 ✤ Y będźie jáko łáni przepłoszona; y jáko trzodá / ktorey niema kto zgromádźić: Káżdy śię do ludu swego obroći / y káżdy do źiemie swojey ućiecze. ✤ 15 Ktokolwiek ználeźiony będźie / przebity będźie: á káżdy b ktory śię kolwiek do nich przyłączy / od mieczá polęże. ✤ 16 Nád to / y dźiatki ich roztrącáne będą przed oczymá ich: domy ich zplundrowáne będą / á żony ich pogwałcone będą.

17 OTo ja pobudzę przećiwko nim Medy / ktorzy o śrebro nie będą dbáli / á w złoćie nie będą śię kocháli. 18 ✤ Ale z łukow dźiatki postrzeláją: á nád płodem żywotá nie zmiłują śię / oko ich synom nieprzepuśći. 19 ✤ Y będźie Bábilon *ktory był* ozdobą krolestw y sławą zacnośći Cháldejczykow / jáko podwrocenie od Bogá Sodomy c y Gomorry. ✤ 20 Nie będą śię *w nim* osadzáć ná wieki / áni mieszkáć od narodu áż do narodu: áni tám rozbije namiotu Arábczyk: áni tám pásterze *z stádámi* odpoczywáć będą: Ale tám zwierz odpoczywáć będźie / á domy ich bestyámi nápełnione będą: y będą tám mieszkáć d sowy: á pokusy e tám skákáć będą. 21 ✤ Y będą śię sobie ozywáć strászne potwory ná páłácách ich: á smocy ná zamkách roskosznych. A blisko tego że przydźie czás jego / á dni jego nie odwloką śię.

ROZDZIAŁ XIV.

Wybáwienie ludu Bożego z Bábilonu. 3. Tryumf nád Krolem jego. 21. Wytrácenie nieprzyjaćioł ludu Bożego.

1 ABowiem zlituje śię PAN nád Jákobem / á obierze záśię Izráelá / y da im odpocząć w źiemi ich: á przyłączy śię do nich cudzoziemiec / y przystáną do domu Jákobowego. 2 ✤ Bo wezmą z sobą narody / y przywiodą je do miejscá swego: y weźmie je sobie dom Izráelski w źiemi PAńskiey w dźiedźictwo zá sługi y zá służebnice: y imáć będą te / ktorzy je imáli / á pánowáć bę-

a *Ezái.* 24.23. *Ezech.* 32. 7. *Ioel.* 2. 31. y 3.15. *Mátt.* 24.29. *Márk.* 13.24. *Luk.* 21.25.

b I. *Stárzec* I. *Pomocnik.*

c 1 *Moj.* 19.25. *Ierem.* 50.40.

d I. *Strusiowie.*

e I. *Latáwcy.*

dą nád tymi ktorzy je ciemiężyli.

3 A Dniá onego / ktoregoć PAN da odpoczynienie od pracy twojey y od strachu twego / y od niewoli ciężkiey w ktoraś był podbity. ♣ 4 Weźmiesz tę przypowieść przećiw krolowi Bábilońskiemu / y rzeczesz: O jáko ustał poborcá / ustał podátek złotá! ♣ 5 PAN złamał a kij niezbożnych / y rozgę pánujących: ♣ 6 Tego ktory ludźie bijał w zápálczywośći bićiem ustáwicznym / pánował w gniewie *nád* narodámi bez litośći dręczonymi: ♣ 7 *Teraz* odpoczywa / y jest w pokoju wszystká źiemiá: *wszyscy* głośno śpiewáją. ♣ 8 Y jodły śię weselą nád tobą / y Cedry Libáńskie *mowiąc: Od tego czásu*, jákoś ty poległ / nie powstał ktoby nas podćinał. ♣ 9 Y piekło ze spodku wzruszyło śię dla ćiebie / áby tobie przychodzącemu zászło: Wzbudźiło dla ćiebie umárłe / wszyscy Kśiążętá źiemie: Rozkazáło powstáć z stolic swojich / y wszystkim krolom narodow. ♣ 10 Ći wszyscy odpowiádájąc / mowią do ćiebie: Y tyś zemdlony jáko y my / á stałeś śię nam podobnym. ♣ 11 Ztrącona jest do piekłá b pychá twojá / y dźwięk muzyki twojey: Podesłanoć mole / á robacy ćię przykrywáją: ♣ 12 Jákoż to / żeś zpadł z niebá / o jutrzenko! ktora wschodźiłaś ráno? powálonyś áż ná źiemię ktoryś wátlił narody. ♣ 13 Wszákeś ty mawiał w sercu swym; Wstąpię ná niebo / nád gwiazdy Boże wywyższę stolicę moję: á uśiądę ná gorze zgromádzenia / ná stronách Połnocnych: ♣ 14 Wstąpię ná wysokość obłokow / będę rowny Nawyższemu. ♣ 15 Wszákże / ztrącon jesteś áż do piekłá / w głębokość dołu. ♣ 16 Ktorzy ćię ujrzą / zá tobą śię oglądáć / y przypátrowáć śię będą *mowiąc*; Onże to mąż / ktory trwożył źiemią? ktory zátrząsał krolestwy? ♣ 17 *Ktory* obroćił okrąg świátá w pustynią / á miástá jego poborzył / á więźniom swojim nie otwarzał ćiemnice? ♣ 18 Wszyscy krolowie narodow cokolwiek ich było / pochowáni są w sławie / káżdy w domu swojim. ♣ 19 Ales ty odrzucony od grobu swego / jáko látorośl obrzydła / *jáko* szátá zábitych / ktore poprzebijano mieczem / ktorzy zstępują do grobu kámienistego jáko śćierw podeptány. ♣ 20 Nie będźiesz miał uczestnictwá z nimi w pogrzebie: boś źiemię twoję pokáźił / y lud swoj pomordował: *Abowiem* naśienie c złośnikow nie będźie wspominane ná wieki.

21 Gotujćie Syny jego ná zámordowánie d dla niepráwośći Ojcow ich: áby nie powstáli / y nie odźiedźiczyli źiemie / y nie nápełnili miástámi okręgu źiemskiego. ♣ 22 Bo powstánę przećiwko nim / mowi PAN Zastępow / á wykorzenię imię Bábilonu / y ostátki *jego*, ták syná jáko y wnuká / mowi Pan: ♣ 23 Y uczynię je ośiádłośćią bąkow / y kálużámi wod: y wymiotę go miotłą zpustoszenia / mowi PAN Zastępow. ♣ 24 Przyśiągł PAN Zastępow / mowiąc; Záiste jákom umyślił ták będźie / á jákom e uradźił / ták śię stánie: ♣ 25 Iż potrę f Assyryczyká w źiemi mojey / á ná gorách mojich podepcę go: á odejdźie od nich járzmo jego / y brzemię jego z rámienia jego zdjęte będźie. ♣ 26 Tać jest rádá urądzona przećiw oney wszystkiey źiemi: á tać jest ręká wyćiągniona przećiwko tym wszystkim narodom. ♣ 27 A ponieważ PAN Zastępow g postánowił / ktoż to wzruszy? á rękę jego wyćiągnioną / ktoż odwroći?

28 Roku / ktorego h umárł Krol Achaz / stáło śię to proroctwo: ♣ 29 Nie ráduj śię ty wszystka źiemio Filistyńska / iż złamána jest rozgá tego / ktory ćię bił: bo z korzenia wężowego wynidźie Bázyliszek / á płod jego *będźie* smok ognisty latájący. ♣ 30 Y będą śię páść pierworodni nędznych / á ubodzy bezpiecznie odpoczną: ále korzeń twoj głodem wygubię / á ostátki twoje wybije. ♣ 31 Kwilże bramo / krzycz miásto: jużeś śię rozpłynęłá wszystká ty źiemio Filistyńska. Bo od Połnocy ogień przyjdźie / á nie będźie coby stronił od pocztow jego. ♣ 32 A coż odpowiedzą posłom narodu? *To*, że PAN ugruntował i Syon: á do niego śię ućiekáć będą ubodzy ludu jego.

ROZDZIAŁ XV.

a *Psalm.* 125.3. *Ezái.* 9. 4.
b *Dáni.* 4. 29. *Luk.* 1. 51.
c *Job.* 18.19. *Psalm.* 21.11. y 37.28 y 109. 13.
d 2*Moj* 20. 5.
e 2 *Sám.* 2. 3.
f 2*Krol.* 19. 35. *Ezái.* 37. 36.
g 2*Kron* 20. 6. *Iob.* 9. 12. *Przyp.* 21.30. *Dán.* 4. 32.
h 2*Kron* 28.27.
i *Psalm.* 87.1.5 y 102. 17.

Wytrá-

Wytrácenie źiemie Moábſkiey, y ſpoſob jego.

1 BRzemię Moábczykow. Ponieważ w nocy zburzone y zpuſtoſzone będźie Ar Moábſkie: ponieważ w nocy zburzone y zpuſtoſzone będźie Kyr Moábſkie.
2 Wſtąpi a do Báit y do Dybon / y do Bámot z płáczem: nád Nebo / y nád Medebą / Moáb kwilić będźie: ná káżdey b głowie jego *będźie* łyśiná / y káżda brodá ogolona będźie.
3 Ná ulicách jego przepáſzą śię worem: ná dáchách jego y ná rynkách jego káżdy kwilić będźie / wracájąc śię z płáczem.
4 Y będźie wołał Heſebon y Eleále; áż w Jahás ſłyſzány będźie głos ich. Owſzem y zbrojni Moábſcy nárzekáć będą / á duſzá káżdego z nich porzewniáć ſobie będźie / *mowiąc:*
5 Serce moje ryczy nád Moábem y *nád* twirdzámi jego / áż *ſłyſzeć* w Zoár / *jáko* jáłowicá c trzyletnia: bo drogą Luhitſką z płáczem pojdźie: á ná drodze Choronájim krzyk *jáko* w porażce podnioſą.
6 Przeto / że wody Nimrym zginą / że poſchną ziołá / uwiędnie trawá / á nic nie będźie źielonego.
7 Przetoż / cokolwiek ſobie záchowáli / y májętnośći ich / odnioſą do potoku Arábſkiego.
8 Bo obejdźie krzyk gránicę Moábſką: áż do Eglájim nárzekánie jego / y áż do Beer-Elim kwilenie jego.
9 Ponieważ y wody Dymońſkie krwie pełne będą: bo przyłożę Dymenowi przydátki: á ná te ktorzyby uſzli z Moábczykow *poſlę* lwy / y ná oſtátki w tey źiemi.

a *T. Moábczyk.*
b *Jerem.* 48.37.38. *Ezech.* 7.18.
c *Jerem.* 48.34.

ROZDZIAŁ XVI.

Moábczyki do poſłuſzeńſtwá upomina. 6. Pychá ich, y pomſtá Boża zá nie.

1 POśliićie báránki a Pánującemu nád źiemią / od ſkały áż do puſtynie / do gory corki Syońſkiey.
2 Bo ináczey *Moáb* będźie jáko ptak tułájący śię / y z gniazdá wypłoſzony; ták będą corki Moábſkie przy brodźiech Arnon.
3 Wnidź w rádę / uczyń ſąd / wyſtaw cień ſwoj w pośrzod Południa / jáko noc: zkryj wygnáńce / *á* tułájącego śię nie wydawaj.
4 Niech mieſzkáją u ćiebie wygnáńcy moji: o Moábie / bądź ich ochroną przed puſtoſzyćielem. Abowiem uſtánie gwałtownik: uſtánie puſtoſzyćiel: *á* wygłádzeni będźie z źiemie ten / ktory *inne* depce.
5 Y będźie zgotowána ſtolicá w miłośierdźiu / á uśiędźie ná niey b w prawdźie w przybytku Dawidowym ten / ktoryby ſądźił y ſzukał ſądu / á czynił prętko ſpráwiedliwość.
6 Lecz ſłyſzeliſmy o pyſze c Moábowey / że bárzo pyſzny jeſt: o hárdośći y wynioſłośći jego / y o zápálczywośći jego. *Wſzakże* nie przyjdą do ſkutku zamyſły jego.
7 Przetoż nárzekáć będźie Moábczyk przed Moábczykiem / wſzyſcy kwilić będą: nád gruntámi *miáſtá* Kirchárezet wzdycháć będą mowiąc; Jużći ſą zkáżone.
8 Owſzem y polá Heſebońſkie zpuſtoſzone ſą / y winna máćicá Sábámá: Pánowie narodow potárli naywybornieyſze máćice jego / ktore áż do Jázer śięgáły / á ſzerzyły śię po puſzczy: látorośli jego rozłożyły śię / y prześięgło morze.
9 Przetoż płáczę dla płáczu Jázerczykow / y *dla* winnice Sábámá oblewam śię łzámi mojimi / o Heſebonie y Eleály! bo ná letni owoc twoj / y ná żniwo twoje przypadł okrzyk wojenny.
10 Y uſtáło e weſele y rádość nád polem urodzájnym: ná winnicách nie śpiewáją áni wykrzykáją: winá w práſách nie tłoczy ten ktory je tłoczył: *y jáć* wykrzykánia poprzeſtawam.
11 Dla tego brzmią wnętrznośći moje nád Moábem jáko f lutnia / á trzewá moje nád Kirchárezem.
12 Y ſtánie śię / gdy śię pokaże / że śię zpracował Moáb nád wyżynámi / tedy wnidźie do świątnice ſwojey áby śię modlił: ále nic nie ſpráui.
13 Toć jeſt ſłowo ktore PAN zdawná powiedźiał o Moábie.
14 Ale teraz powiedźiał PAN mowiąc: Po trzech lat / jákie ſą látá najemnicze / ſtrawá Moábowá zelżona będźie ze wſzyſtką zgrają *jego* wielką: á oſtátek *jego*, lichy / máluczki / y mdły *będźie.*

a 2*Sám.* 8.2. 2*Krol.* 3.4.
b *Ezái.* 16.5. *Dan.* 7.14.27. *Mich.* 4.7. *Luk.* 1.33.
c *Jerem.* 18.29.
d *Jerem.* 48.20.
e *Jerem.* 48.33.
f *I. Hárfá.*

ROZDZIAŁ XVII.

Dámáſzkowi y innym miáſtom Syryjſkim. 4. Y dźieśięćiorgu pokoleń złe rzeczy obiecuje.

1 BRzemię Dámáßku: Oto Dámáßek przestánie być miástem/ á stánie śię kupą rumu. 2 Miástá Aroer opuszczone będą: Dla trzod będą/ ktore tám odpoczywáć będą; á nie będźie ktoby je sträßył. 3 Y ustánie obroná od Efráimá/ y krolestwo od Dámáßku/ y od ostátká Syryiczykow: y jáko stáwá synow Jzráelskich zniszczeją/ mowi PAN Zastępow.

4 Y Stánie śię dniá onego/ że umnieyßona będźie stáwá Jákobowá/ á tłustość ćiáłá jego zchudnie. 5 Abowiem *Assur* będźie jáko ten/ ktory we żniwá zboże zbiera/ á rámię jego żnie kłosy: y będźie jáko ten co zbiera kłosy w dolinie Refáim. 6 Wßákże zostáną ná nim *pominione* groná/ jáko ná otrześioney oliwie: dwie ábo trzy oliwki *zostáną* ná wierzchu drzewá/ á cztery ábo pięć ná rodzájnych gáłęźiách jego/ mowi PAn/ Bog Jzráelski. 7 Dniá onego/ obejrzy śię człowiek ná Stworzyćielá swego: á oczy jego ná Swiętego Jzráelskiego poglądáć będą. 8 A nie obejrzy śię ná ołtarze/ spráwę rąk swojich: áni *ná to* co uczyniły pálce jego pátrząć będźie/ áni ná gáje poświęcone/ áni na obrázy słoneczne.

9 DNiá onego miástá mocy jego będą opuszczone/ jáko chrośćinká y rośćizká/ ktore opuszczone będą od Synow Jzráelskich: y będźieß *źiemią* zpustoszona. 10 Boś zápomniáłá ná Bogá zbáwienia swego/ y ná skáłę mocy twojey nie wspomniáłáś. Przetoż *choć* szczepy kosztowne szczepiß/ y látorośli winne obce sádźiß: 11 Czásu szczepienia twego *szczepy*, áby rosły/ opátrujesz; náwet tegoż poránku co śiejeß/ áby śię puśćiło/ stáraß *śię*: Wßákże w dźień pożytku gromádno boleść y rospácz żąć będźieß.

12 BIádá zgráji ludu wielkiego/ *ktorzy* hucżą jáko ßum morski: y zgiełkowi narodo[w]/ ktore ßumią jáko ßum wod gwałtownych. 13 Narodom/ *ktore* ßumią jáko ßum wod wielkich: bo je PAN zfuka/ y ucieką dáleko/ y gonieni będą od wiátru/ jáko a plewy po wierzchách 14 gor/ á jáko wicheć od wichru. Bo czásu wieczornego *nástąpi* trwogá: á niż poránek przyjdźie/ álić go nie *máß*. Tenći jest dźiał tych ktorzy nás pustoßą; y los tych/ ktorzy nas plundrują.

a Psalm 1. 4. y 83. 11

Rozdział XVIII.

Egipczykom y Assyryjczykom groźi. 7. Wdźięczność luduBożego opisuje.

1 BIádá źiemi ktora zácumiáją skrzydłá; ktora jest przy rzekách źiemie Murzyńskiey. 2 Ktora posyłá posły przez morze po wodách w łodźiách z śitowia/ *mowiąc*: Jdźćie posłowie prętcy/ do narodu rozßárpánego y zplundrowánego: do ludu sträßnego z dawná y do tąd: *do* narodu do szczętu podeptánego/ ktorego źiemię rzeki rozerwáły.

3 WSzyscy obywátele świátá/ y mießkájący ná źiemi/ ujrzyćie gdy będźie chorągiew podnieśioná ná gorách: y gdy w trąby trąbić będą/ usłyßyćie. 4 Abowiem ták mowi PAn do mnie; Uspokoję śię/ á przypátrowáć śię będę z Przybytku mojego/ á będę jáko ćiepło jásne po deszczu/ á jáko obłok wypuszczájący rosę w gorącości żniwá. 5 Bo przed zbierániem winá gdy śię puśći pąkowie/ á kwiát wyda grono ćierpkie jeszcze rostące/ tedy oberżnie látorośli nożámi/ á gáłęźie odejmie y obetnie. 6 Y będą zostáwione wßyskie wespoł ptástwu ná gorách/ y zwierzętom źiemskim: y będźie ná nich przez láto ptástwo/ á wßeláki zwierz źiemski ná nich źimowáć będźie. 7 Czásu onego/ przynieśiony będźie dar PAnu Zastępow od ludu rozßárpánego y zplundrowánego: od ludu sträßnego/ z dawná y do tąd/ *od* narodu do szczętu podeptánego/ ktorego źiemię rzeki rozrywáły: *á przenieśiony będźie* ná miejsce Jmienia PAná Zastępow/ ná gorę Syon.

Rozdział XIX.

Pomstá Boża nád Egipczánámi głoßona. 18. Proroctwo o náwroceniu ich, y inßych Pogánow do Bogá.

1 BRzemię Egiptu. Oto PAN jedźie ná obłoku lekkim/ y przyćiągnie do Egiptu/ á poruszá

śię

ſie báłwány Egipſkie przed oblicznośćia jego / á ſerce Egipczánow rozpłynie ſie w pośrzedku ich: 2 Bo zpuſzczę Egipczány z Egipczánámi: ták iż walczyć będźie káżdy przećiw brátu ſwemu/ y káżdy przećiw przyjaćielowi ſwemu / miáſto przećiwko miáſtu / krolestwo przećiwko kroleſtwu. 3 Y zniſzczony będźie Duch w Egipczánách / á ráde ich wniwecz obrocę / y będą ſie rádźić báłwánow y wieſzczkow/y czárownikow/y wrożkow ſwojich. 4 Y podam Egipt w rece pánow okrutnych: á Krol srogi pánowáć będźie nád nimi/mowi Pan Pan Zaſtepow. 5 Y zginą wody z morzá/ á rzeká ośiąknie y wyſchnie. 6 Y pojdą ná wſtecz rzeki/ opádną y powyſycháją potoki groblámi ujete: trzćiná y śitowie powiędnie. 7 Trawá około rzeki y przy brzegu jey/ y wſzelákie śiewy przy potokách pojęyna / z niſzczeją y zágina. 8 Y będą ſie ſmęćić rybitwi / y żáłośni będą wſzyſcy ktorzy zárzucáją do rzeki wędę: á ktorzy rozćiągáją śieći po wodźie / do nędze przyjdą. 9 Tákże záwſtydzą śie ći/ktorzy tkáją rzeczy lniáne / y ſubtylne / y ktorzy śiatki robią. 10 Abowiem śieći jego zepſowáne będą / y wſzyſcy ktorzy robią ſadzawki dla ryb.

11 Záiſte zgłupieli Kśiążetá Soánſcy / mądrych rájcow Fáráonowych rádá zgłupiáłá: Jákoż rzeczećie do Fáráoná ? Jam jeſt ſyn mądrych / á ſyn krolow ſtárodáwnych. 12 Gdźież teraz ſą mędrkowie twoji ? niechći teraz oznájmią jeſli wiedzą co urádźił Pan Záſtepow przećiw Egiptowi. 13 Zgłupieli Kśiążetá Soánſcy / zwiedźieni ſą Kśiążetá Noffſcy / zwiedli Egipt przedniejſzy w pokoleniu je°. 14 Pan puśćił miedzy nie duchá a wichrowáte°: y ſpráwi to/ że pobłądźi Egipt w káżdey ſpráwie ſwojey/ ták jáko błądźi pijány przy zwracániu ſwojim. 15 Y nie będźie żadna ſpráwá w Egipćie / ktoraby uczynić miáłá b głowá ábo ogon / gáłąź ábo śitowie. 16 Dniá onego będźie Egipt podobny niewiástom: bo śie lękáć y ſtrácháć będźie przed podnieśieniem ręki PAná Zaſtepow/ ktorą on podnieśie przećiwko niemu. 17 Y będźie ziemiá Judſka Egiptowi ná poſtrách: káżdy kto wſpomni ná nię / będźie śie lękał dla rády Páná Zaſtepow / ktorą poſtánowił o nim.

18 Dniá onego / będźie pieć miaſt w źiemi Egipſkiey mowiących językiem Chánánejſkim/á przyśięgájących przez PAná Zaſtepow: lecz jedno z nich/ miáſtem zpuſtoſzenia názwáne będźie. 19 Dniá onego / ſtánie Ołtarz PAńſki w pośrzod źiemie Egipſkiey/á ſłup wyſtáwiony będźie Pánu przy gránicy je°. 20 A będźie ná znák/y ná świádectwo Pánu Zaſtepow w źiemi Egipſkiey. A gdy záwołáją do PAná dla tych ktorzy je ćiemiężyli: tedy im pośle wybáwićielá/y Kśiążę/y wybáwi je. 21 Y będźie Pan w Egipćie poznány: bo poznáją Páná Egipczánie dniá onego / á będą go ćźić ofiárámi y dárámi : y poślub á śluby PAnu / á wypełnią je. 22 A ták uderzy Pan c Egipt/ áby go zbiwſzy/uzdrowił go bo śie náwrocą do PAná / á on śie im da ubłágáć/y uzdrowi je. 23 Dniá onego / będźie gośćiniec z Egiptu do Aſſyryjey / y będą chodźić Aſſyryjczycy do Egiptu / á Egipczánie do Aſſyryjey : y będą ſłużyć PANU Egipczánie z Aſſyryjczykámi. 24 Dniá onego / będźie Izráel jáko trzeći miedzy Egipczánem y Aſſyryjczykiem : á błogoſłáwieńſtwo będźie w pośrzodku źiemie. 25 Abowiem będźie im błogoſłáwił PAn Zaſtepow/mowiąc: Błogoſłáwiony lud moj Egipſki/á ſpráwá rąk mojich Aſſyryjczykowie/ á Izráel dźiedźictwo moje.

ROZDZIAŁ XX.

Egipczykow y Murzynow zpuſtoſzenie.

1 ROku/ ktorego Tártan przyćiągnął do Azotu / posłány będąc od Sárgoná Krolá Aſſyryjſkiego / y walczył przećiw Azotowi / y dobył go: 2 Onegoż czáſu / rzekł Pan przez Izáiaſzá Syná Amoſowego mowiąc : Idź / á rozwiąż wor z biodr twojich / á boty twoje zzuj z nog twojich: y uczynił ták / á chodźił nágo y boſo. 3 Y rzekł PAN: Jáko chodźi ſługá moj Izáiaſz nágo y boſo/ ná znák/ y ná cud/ tego co

a Job. 12.17.

b T. Zacni, y podli nic nie ſpráwią.

c Ozea. 6. 1.

śie ma stáć trzećiego roku Egiptowi y wszyśkiey ziemi. 4 Ták powie dźie Krol Assyryjski więźnie Egipskie/ y pojimánie Murzyńskie/ młode y stáre/ nágie y bose/ z obnáżonymi záćkámi ná háńbę Egipczykow.

5 Y Przelękną śie / á wstydáć śie będą zá Murzyny ná ktore śie oglądáli / y zá Egipczány z ktorych śie chlubili. 6 Tedy rzecze dniá onego obywátel tey wyspy : Oto / toć jest ućieczká nászá / do ktoreyśmy a ućiekáli o pomoc / ábyśmy wyswobodzeni byli z mocy Krolá Assyryjskiego: ázaż my tedy ujść mogli.

a 2 Krol. 17. 4.

ROZDZIAL XXI.

Vpadek Bábilonu. 12. Idumejczykow. 13. y Arábczykow.

1 BRzemię pustego morzá. Jáko wicher ná Południe bieży: *ták* przyjdźie z puszczy/ z źiemie strászney. 2 Widzenie srogie jest mi okazáne. Przewrotny przewrotność broji: á pustoszyćiel pustoszy. Przyćiągni że Elámie : obleż Medźie *Bábilon.* Wszelkiemu wzdychániu jego koniec uczynię. 3 Dla tego nápełnione są biodrá moje boleśćią / á ućisk ogárnął mię / jáko ućisk rodzącą. zkrzywiłem śie słysząc / á strwożyłem śie u ieząc. 4 Wlekło śie serce moje : strách mię ogárnął. Noc rozkoszy mojich obroćiłá mi śie w lekánie. 5 Przygotuj stoł: niech strzeż ná straży będźie: Jedz/ pij: Wstańćie Kśiążętá/ smárujćie tarcze. 6 A bowiem ták mi rzekł PAn: Idź/ postaw strożá / ktoryby powiedźiał cokolwiek ujrzy. 7 Y ujrzał wozy / y dwá rzędy jezdnych : wozy ktore osłowie / y wozy ktore wielbłądźi *ćiągnęli* : y przypátrowáł śie im z wielką bárzo pilnośćią. 8 Tedy záwołał *jáko* lew: PAnie moj jać stoje ná straży a ustáwicznie wednie : á wiec / ná straży mojey stawam ná káżdą noc. 9 (A oto w tym przyjácháli mężowie ná wozie / y jezdá dwiemá rzędámi :) y záwołał *strážnik*, á rzekł : Vpadł / upadł b Bábilon / y wszystkie ryte obrázy Bogow jego pokruszone o źiemię. 10 *Bábilon* jest gumno moje/ y zboże toje wnistá mego. Com słyszał od PAná

a Abák. 2. 1.
b Jerem. 51. 8. Objáw. 14. 8. y 18. 2.

Zastępow Bogá Izráelskiego / tom wam opowiedźiał.

11 BRzemię Dumy. Woła ná mię *ktoś* z Seiru : *Hej* strożu/ *co śie stáło* w nocy? Strożu/ co *śie stáło* w nocy? 12 Rzekł strož ; Przyszedł poránek / tákże y noc. Chcećieli szukáć / szukájćie : náwroććie śie / *á* przydźćie.

13 BRzemię ná Arábią. Po leśiech Arábiey noclegi miewáć będźiećie / o y drożni Dedáńscy! 14 Niech zábieżą prágnącemu / nośąc wodę obywátele źiemie Temáńskiey : z chlebem jego niech wynidą przećiw ućiekájącemu 15 Bo przed mieczámi ućiekáć będą / przed mieczem dobytym / przed łukiem nápiętym / przed ćięszkośćią bitwy. 16 Gdyż ták rzekł Pan do mnie: Że po roku/ jáki *jest* rok najemniczy/ ustánie wszystká sławá Cedár. 17 A ostátek poczty strzelcow możnych Synow Cedar/ będźie umnieyszony. Abowiem / *to* PAN BOG Izráelski mowił.

ROZDZIAL XXII.

Vtrapienie Iudy. 15 Sobná z urzędu złożony. 20. Eliákim ná miejscu jego zporządzony.

BRzemię Doliny widzenia. Cożći śie stáło żeś wszystká ná dáchy wstąpiłá. 2 Miásto pełne wrzasku y zgiełku : miásto weselące śie ? pobići twoji / nie są pobići mieczem / áni zginęli w bitwie. 3 Wszyscy Kśiążętá twoji nápoząd śie rozpierzchnęli / od strzelcow powiązáni są : ználeźieni w tobie / powiązáni są wespoł/ *y ći ktorzy* z dáleká ućiekáją. 4 Dla tegom rzekł : Odstąpćie a odemnie / ábym gorzko płákał : nie kwápćie śie ćieszyć mię / w zpustoszeniu corki ludu mojego. 5 Abowiem *to* jest dźień ućisku y podeptánia / y zámieszánia od PAná / PAná Zastępow/ w Dolinie widzenia : *dźień* burzenia murow/ y wołánia ná gory. 6 Elám też wźiął sájdak z wozámi ludu wojennego: á Kyr okazał tarczą swoje. 7 Ystáło śie / że wyborne doliny twoje nápełnione były wozámi / á jezdni śie potężnie zásádzowáli u

a Jerem. 4. 19. y 9. 1.

8 bramy. ✠ Y odkryta byłá zásłoná Judowá: á pogladałeś dniá onego ná zbrojownią w Domu lásu. 9 ✠ Y ogladáliśćie ná rozwáliny miástá b Dawidowego bo ich wiele było: y zgromádźiły śie wody sadzawki 10 dolney. ✠ Tákże policzyliśćie domy w Jeruzalem/ á rozwáliśćie domy 11 ná opráwę murow. ✠ Uczyniliśćie też przekop miedzy dwiemá murámi/ dla wod stáwu stárego: á nie ogladáliśćie śie ná te°/ co go spráwił. A tego/ ktory go z dawná zbudował nie widźieliśćie. 12 ✠ Nád to/ gdy wołał PAN/ PAN Zastepow dniá onego/ do płáczu y do nárzekánia/ y do obnáżenia śie/ y do przepásánia śie worem: 13 ✠ A oto rádość y wesele *wáße* zábijáć woły/ y bić owce: *á* jedzac mięso/ y pijac wino/ *mowić*. Jedzmy/ pijmy/ bo jutro c pomrzemy. 14 ✠ Alec to doszło uszu moich/ *mowi* PAN Zastepow; Przetoż wam tá niepráwość nie bedźie odpußczona áż pomrzećie/ mowi PAN/ PAN Zastepow.

b 2 Sam. 5. 7. 9.

c Ezái. 56. 12. Mądr. 2. 6. 1 Kor 15. 32.

15 Ták mowi PAN PAn Zastepow: Idź wnidź do tego Podskárbiego/ do Sebny/ ktory jest 16 *przełożonym* w domu *y rzecz*: ✠ Co ty tu maß? ábo kogo tu maß/ żeś tu sobie wykował grob? wykowałeś sobie ná wysokim miejscu grob swoj á wystáwiłeś ná skále przybytek 17 swoj? ✠ Oto/ PAn ktory ćie przykrył jáko zacnego mężá/ á ktory ćie 18 kosztownie przyodźiał: ✠ Pretko ćie zátoczy *jáko* kulę/ do źiemie szerokiey y przestronney/ tám umrzeß: tám y wozy sławy twojey *zginą*, o 19 hánbo domu PAná swego! ✠ A ták wypędzę ćie z stanowiská twego/ á 20 z urzędu twego złożę ćie. ✠ A dniá onego/ przyzowę sługi swego Eliákimá/ Syná Helkiaszowego; 21 ✠ Y oblekę go w száte twoje/ y pásem twojim potwirdzę go/ pánowánie też twoje dam w ręke jego; y bedźie zá Ojcá obywátelom Jeruzalem-22 skim/ y domowi Judskiemu. ✠ Y położę klucz domu Dawidowego ná rámieniu jego: gdy d otworzy/ nikt nie záwrze; á gdy záwrze/ nikt nie 23 otworzy. ✠ Y wbije go *jáko* gwoźdź ná miejscu pewnym: á bedźie stolicą 24 chwały domu Ojcá swego. ✠ A záwiśnie ná nim wszystká sławá domu Ojcá jego/ Synowie y corki/ y wszystko naczynie y namniejsze: od naczynia z ktorego p ja/ áż do káżdego naczynia winnego. 25 ✠ Dniá onego/ mowi PAn Zastepow / bedźie wyjęty gwoźdź/ ktory był wbity ná miejscu pewnym: á bedźie przyćiety/ y upádnie/ odćięte bedźie y brzemię/ ktore jest ná nim/ bo PAN mowił.

d Job. 12. 14. Objáw. 3. 7.

ROZDZIAL XXIII.

Tyru zburzenie. 15. pobudowánie. 18. y do Bogá náwrocenie.

1 BRzemię Tyru. Kwilćie okręty morskie: ábowiem zburzony jest / ták/ iż niemáß áni domu/ áni ktoby przychodźił z źiemie Cytym. 2 ✠ *To* mi o nich objáwiono. Umilkniejćieß obywátele wyspy/ ktorą kupcy Sydońscy pływájac przez morze 3 nápełniáli. ✠ A ktorego dochody ná wielkich wodách / naśienie Sychor: żniwo *jego* dochod z rzeki: á w ktorym 4 był skł o narodow. ✠ Záwstydź śie Sydonie/ bo rzekło morze / moc morska/ mowiąc: Nie prácuję w porodzeniu/ y nie rodzę: y nie wychowywam młodźieńcow/ áni odchowywam pánien. 5 ✠ Jáko nád powieśćią o Egipćie/ ták będą żáłośni 6 nád powieśćią o Tyrze. ✠ Przeprawćie śie przez morze: kwilćie oby-7 wátele wyspy. ✠ Toż to jest *miásto* wáße weselące śie? *Jego* stárożytność jeszcżi ode dni dawnych: *ále* go záwiodą nogi jego ná dáleką wędrowkę.

8 Ktoż to postánowił o Tyrze/ ktory koronuje *inße*! ktorego kupcy są kśiążęty/ á kramárze jego sławnymi ná źiemi? 9 ✠ PAn Zástepow postánowił to/ áby ohydźił pychę wszelkiey sławy: á żeby do zniewagi przywiodł wszystkie zacne ná źiemi. 10 ✠ Náwroć śie do źiemie swey/ jáko rzeká/ o corko morska! niemászći 11 tám więcey pásá. ✠ Rękę swoję wyćiagnął ná morze / zátrwożył krolestwá: PAN rozkazał o Chánáánie/ áby zburzone były twirdze je-12 go. ✠ Y rzekł: Już śie nie bedźieß więcey weseliłá/ ty zgwałcona Pán-

ne/ corko Syońska. ♣ Powstań/ przepraw śię do Cytym: *lecż* y tám nie będźiesz miátá odpocżynku. ♣ 13 Oto źiemiá Cháldejska/ ten lud nie był *ludem.* Assyryjcżyk záłożył ją dla obywatelow pustyń: *ktorzy* wystáwili zamki jey/ pobudowáli páłace jey: *ále on* ją w gruz obroćił. ♣ 14 Kwilćie okręty morskie: ábowiem zburzona jest twirdzá wászá.

15 Y Stánie śię dniá onego/ że w zápámiętániu będźie Tyr przez śiedmdźieśiat lat/ przez wiek krolá jednego. *A* po śiedmidźieśiat lat Tyr z nowu będźie miał *piosnkę* jáko piosnkę nierządnice. ♣ 16 Weźmi lutnią/ obchodź miásto o nierządnico w zápomnienie podána! graj dobrze/ długo śpiewaj/ ábyś ná pámięć przyszłá.

17 Y Stánie śię po wyśćiu śiedmidźieśiat lat/ że Tyr PAn náwiedźi: ále śię on zás wroći do nierządnicżego zysku swego/ y będźie nierząd płodźił ze wszystkimi krolestwy źiemie/ ná oblicżu źiemie. 18 ♣ Wszákże kupiectwo jego/ y zysk jego będźie pośwęcony PAnu. *Do skárbu* odłożony/ y zchowány nie będźie: ále tym ktorzy mieszkáją przed PAnem *pożytecżne* będźie kupiectwo jego/ áby jedli do sytośći/ á *mieli* odźienie dobre.

ROZDZIAL XXIV.

Powtorzenie Proroctw przyszłych. 13. Záchowánie ostankow. 16. Nápomnienie ich do chwały Bożey.

1 OTo PAn obnáży źiemię/ y zpustoszy ją/ y przemieni oblicże jey/ á rozproszy obywátele jey. ♣ 2 Y będźie jáko lud *pospolity* a ták y Kśiążę: jáko sługá/ ták PAn jego: jáko dźiewká/ ták páni jey: jáko kupujący/ ták przedawájący: jáko pożycżájący/ ták y ten co u drugiego pożycża: jáko lichwiarz/ ták ten co lichwę dawa. ♣ 3 Wielce obnáżona będźie źiemiá/ y bárzo złupiona: ábowiem PAn mowił to słowo. ♣ 4 Płákáć będźie y upádnie źiemiá: zwątleje y obáli śię okrąg źiemski: zemdleją wysokie narody źiemskie. ♣ 5 Przeto/ że tá źiemiá splugáwiona jest/ pod obywátelámi swojimi: ábowiem przestąpili práwá/ odmienili ustáwy/ wzruszyli 6 przymierze wiecżne. ♣ Dla tego przeklęctwo pożrze źiemię/ á zniszcżeją obywátele jey. Dla tego popaleni będą obywátele źiemie/ á máło 7 ludźi zostánie. ♣ Smęćić śię będźie moszcz/ uwiędnie winna máćicá/ wzdycháć będą wszyscy wesołego 8 sercá. ♣ Ustánie wesele [c] bębnow/ ustánie wykrzykánie weselących śię 9 ućichnie wesele cytry. ♣ Nie będą pić winá z śpiewániem: gorzki będźie napoj mocny pijącym go. ♣ 10 Zstárte będźie miásto prożnośći/ káżdy dom záwárty będźie/ áby do niego nie wchodzono. ♣ 11 Nárzekánie *będźie* ná ulicách dla winá: zácmione będźie wszelkie wesele/ á przenieśie śię rádość źiemie. ♣ 12 Zpustoszenie w mieśćie zostánie: á brámy zburzone będą.

13 A Bowiem ták będźie w pośrzod źiemie/ w pośrzodku narodow/ jáko gdy otrzęsą oliwy/ y jáko *bywa* z gronámi/ gdy śię dokona zbierá- 14 nie winá. ♣ Ci podniosą głos swoj/ wykrzykáć będą/ w zacnośći PAńskiey wykrzykáć będą/ y przy morzu. 15 ♣ Przetoż w dolinách wysławiajćie PAná/ ná wyspách morskich Imię PAná Bogá Izráelskiego.

16 OD kończyn źiemie słyszymy piosnkę/ o sławie spráwiedliwego. Alem ja rzekł: Wychudłem/ wychudłem/ biádá mnie. Przewrotni przewrotność broją: przewrotność/ mowię/ bez wszelkiego wstydu broją. ♣ 17 Strách/ y doł/ y śidło przyjdźie ná ćię/ ktory mieszkasz ná 18 źiemi. ♣ Y stánie śię/ *że* kto ućiecże przed wieśćią stráchu/ wpádnie [c] w doł: á kto wyleźie z dołu/ pojimány będźie śidłem: bo upusty z wysokośći otworzone będą/ á zátrząsną śię grunty źiemie. ♣ 19 Rozstępując rozstąpi śię źiemiá: rozśiadájąc rozśiadźie śię źiemiá: poruszájąc 20 poruszy śię źiemiá. ♣ Chwiejąc/ chwiać śię będźie źiemiá jáko pijány/ á przenieśiona będźie jáko budká: bo ją obćiąży nieprawość jey/ y upádnie/ á więcey nie powstá- 21 nie. ♣ A dniá onego/ náwiedźi PAn wojsko wysokie ná wysokośći: ták-

a Ozea. 4. 9.

b Jerem 7. 14. y 16.9. y 25.10 Ezech 26.13. Ozea. 2. 11.

c Jerem. 48.44.

22 że y krole ziemskie ná ziemi. Y bedą zgromádzeni / jáko zgromádzeni bywája więźniowie do ciemnice / á będą zámknieni w tárásie : po wielu mowie / dni náwiedzeni będą.
23 Y záśromá śie d mieśiac / á záwstydźi śie słońce / gdy krolowáć będźie PAN Zastepow / ná gorze Syońskiey / y w Jeruzalemie / y przed stárcámi swymi w wielkiey słáwie.

d Ezái. 13.10. Ezech. 32. 7. Ioel. 2. 31. y 3.15.

Rozdział XXV.

Dźiekczynienie zá wybáwienie. 6. Dobrodźiejstwá zgotowáne w Chrystuśie PAnu.

1 PAnie/tyś Bog moj/wywyższáć ćie będę y wysławiáć będę Imie twoje : boś uczynił rzeczy dźiwne:rády twe z dawná postánowione
2 sa wierna prawda? Abowiemeś miástá obroćił w mogiłe : miásto obronne w rozwáliny : páłace cudzoziemcow / áby nie były miástem/ y áby nie były znowu ná wieki budowáne.
3 Dla tego ćie wielbić będźie lud możny : miástá narodow
4 srogich ćiebie śie bać będą. Abowiemeś ty był twirdza ubogiemu / zamkiem nedznemu w ućisku jego / ucieczka przed powodźia / zasłona przed gorącem : gdyż wśćiekłość okrutnikow/byłá jáko powodź/ pod-
5 wracájąca ściáne. Huk cudzoziemcow potłumiłeś / jáko gorącość w suszá:jáko gorącość ćieniem obłoku/ ták okrućieństwo okrutnikow potłumione.
6 Y Spráwi PAN Zastepow/ná wszystkie narody ná tey gorze a ucżte z rzeczy tłustych: ucżte z wystałego winá: z rzeczy tłustych szpik w sobie májacych / z winá wystałe-
7 go y czystego. Y zkáźi ná tey gorze zasłone / ktora zásłania wszystkie ludźie:y przykryćie/ktorym sa przy-
8 kryći wszyscy narodowie. Połknie śmierć b w zwyćiestwie / á PAn Pánujacy otrze c łzę z káżdego oblicza : y pohánbienie ludu swego odejmie ze wszystkiey ziemie / bo
9 PAn mowił. Y rzecze dniá onego lud PAński: Oto BOG náß ten jest : oczekawáliśmy go / y wybáwił nas. Tenći jest PAn ktoregośmy oczekawáli : weselić/ y rádowáć śie

a Mátt. 22. 2. Luk. 14.16.

b 1 Kor. 15.54. c Objáw. 7. 17. y 21.4.

10 będźiemy w zbáwieniu jego. Abowiem ná tey gorze odpocżynie ręká PAńska:á Moáb podeptány od niego będźie / jáko plewá w gnoj w de-
11 ptána bywa. Y wyćiagnie ręce swoje w pośrzod jego/ jáko je wyćiaga pływácz ku pływániu: á poniży wyniosłość jego łokćiámi rak swo-
12 jich. Aták obronę y wysokość murow twojich pochyli / poniży/ y powáli ná źiemie áż do prochu.

Rozdział. XXVI.

Pieśń wdźięczności,zá wybáwienie z duchowego y ćielesnego Bábilonu.

1 DNiá onego śpiewána będźie tá pieśń w źiemi Judskiey : Mamy miásto obronne / Bog zbáwieniem opátrzył mury y báßty jego.
2 OTworzćie bramy/ á niech wnidźie narod spráwiedliwy/ kto-
3 ry strzeże wszelkiey prawdy. Człowieká a spolegájacego ná tobie záchowywaß w pokoju / w pokoju mo-
4 wię, bo w tobie dufa. Miejćie nádźieje w PAnu áż ná wieki / boć w PAnu / w PAnu jest skálá b wie-
5 czna. Ale poniża mieszkájace ná wysokośći :miásto wyniosłe poniża: poniża je áż do ziemie / y ztraca je áż
6 do prochu. Depce je nogá: nogi u-
7 bogiego / stopá nedznikow. Śćieszká spráwiedliwego jest prosta : prostra droge spráwiedliwego wyro-
8 wnywaß. Ná drodze sadow twojich PAnie oczekawamy ćie: żadość duße náßey jest do Imienia twego/y
9 do wspominánia ná ćie. Dußá mojá żada ćie w nocy : owßem duchem swym ktory jest wednie/ráno ćie ßukam. Abowiem gdy śie sady twoje odpráwuja ná źiemi / spráwiedliwośći śie ucza obywátele okręgu ziemskiego.
10 GDy śie łáská pokázuje niepobożnemu / nie uczy śie spráwiedliwośći : w źiemi práwośći niepráwość czyni / á nie dba nic ná
11 májestat Páński. PAnie/choć wywyżßona jest ręká twojá przećie tego nie widza : ujrzać/ ále pohánbieni będą zájrzac ludowi twemu : nád to y ogień te nieprzyjaćioły twoje
12 pożrze. PAnie/ zrzadźiß nam po-

a H. Ulepienie.

b Psalm. 18. 3.

koj: bo wßyſtko co śie dźiáło przy nas/ czyniłeś c ku *dobremu* náßemu. 13 PAnie Boże náß/ pánowáli nád námi *inni* pánowie oprocz ćiebie; Ale myśmy tylko/ w tobie *ufájąc*, wſpomináli ná Imię twoje. 14 Pomárli/ nie ożyją: martwymi będąc/ nie powſtáną: przeto/ żeś je náwiedźił y wykorzenił/ y wygłádźił wßyſtkę pámiątkę ich. 15 Rozmnożyłeś narod o PAnie/ rozmnożyłeś narod: uwielbionyś jeſt/ *ácześ* go był zápędźił ná wßyſtkie gránice źiemie. 16 PAnie/ w ućiſku ßukálićię: gdyś je karał wylewáli modlitwy *ſwe*. 17 Jáko brzemienna gdy śię przybliża ku rodzeniu boleje/ *y* woła w boleśćiách ſwojich: tákeſmy byli przed oblicżem twojim PAnie. 18 Poczęliſmy/ bolelismy/ áleſmy tylko jákoby wiátr porodźili/ á żadnegośmy wybáwienia źiemi nie ſpráwili/ y nie upádli mieszkájący ná okręgu źiemſkim. 19 Ożyją umárli twoji/ trupy moje wſtáną/ *gdy rzeczeß*: Ocuććie śię/ á śpiewájćie mieszkájący w prochu. Abowiem rosá twojá/ *będźie jáko* rosá ná źiołách: ále niezbożne o źiemię uderzyß. 20 Idź ludu moj/ wnidź do komor ſwojich/ á zámkni drzwi twoje zá ſobą: ſkryj śię ná máluczką chwilkę/ do kąd nie przeminie d rozgniewánie. 21 Abowiem oto PAn wychodźi z miejſcá ſwego/ áby náwiedźił nieprawość mieszkájących ná źiemi: tedy źiemiá odkryje krew ſwoję/ á nie zákryje dáley pobitych ſwojich.

c Rzym. 8. 28.
d Pſalm. 30. 6. Ezai. 54. 8.

Rozdzial XXVII.

Bog nieprzyjaćioły zetrze. 2. á ſwoje opátrowáć y bronić ich będźie.

1 DNiá onego/ náwiedźi PAn mieczem ſwojim ſrogim/ wielkim y mocnym / Lewiátáná wężá długiego/ y a Lewiátáná wężá ſkróconego: á zábije b ſmoká/ ktory jeſt w morzu.

2 DNiá onego/ śpiewájćie o winnicy wybornego c winá. 3 Ja PAn ktory jey ſtrzegę/ co chwilká odwilżáć ją będę: á żeby jey kto nie pſował/ w nocy y we dnie ſtrzedz jey będę. 4 Zápálczywośći *żadney* we mnie niemáß. Ktoż mi da oſet áło ćiernie/ ábym przećiw temu wálczył/ y zpalił ją do szczętu? 5 Izali *kto* ujmie śiłę moje áby uczynił pokoj ze mną: *áby* pokoj *mowię* uczynił ze mną? 6 Przyjdźie do tego/ że śię Jákob rozkorzeni/ zákwitnie y rozrodźi śię Izráel/ y nápełnią okrąg źiemſki owocem. 7 Bo *izali* go ták uderzył jáko uderzył nieprzyjaćielá jego? álbo izali go zámordowáł/ jáko *inni* ſą zámordowáni od niego? 8 Owßem miernie go karał/ y w ten czás gdy go wypychał/ y gdy go *nieprzyjaciel* wiátrem ſwojim gwałtownym/ w dźień Wſchodniego wiátru/ zábierał. 9 Przetoż tym ſpoſobem oczyśćiona będźie nieprawość Jákobowá: á tenći jeſt wßyſtek pożytek/ że odejmie d grzech jego/ gdy rozrzući wßyſtko kámienie Ołtarzá/ jáko kámienie wápienne rozßárpáne/ á nie oſtoją śię gáje/ y obrázy e ſłoneczne.

10 GDy miáſto obronne zpuſtoßeje/ *á będźie* mieszkániem porzuconym y opuſzczonym jáko puſtynia: tám śię páść y tám legáć będźie ćielec/ y ogryźie látoroſtki jego. 11 Gdy poſchną gáłąſki jego/ pokruszone będą/ á niewiáſty przyßedßy zápalą je. Abowiem ten lud nie ma żadnego rozumu: Przetoż nie zmiłuje śię nád nim ktory go uczynił/ á ktory go ſtworzył/ nie zlituje śię nád nim. 12 Dniá onego/ gdy śię PAn bedźie f młoćił od łożyſká rzeki/ áż do potoku Egipſkiego/ wy Synowie Izráelſcy po jednemu zebráni będźiećie.

13 STánie śię też dniá onego/ że zátrąbią w trąbę wielką/ y przyjdą ktorzy byli poginęli w źiemi Aſſyryjſkiey/ y ktorzy byli zágnáni do źiemie Egipſkiey: y będą śię PAnu kłaniáli ná gorze świętey w Jeruzalemie.

a Job. 26. 13.
b I. Wieloryba.
c I. Czerwonego.
d Zách. 3. 9.
e 3 Moj. 26. 30.
f H. Młoćił.

Rozdzial XXVIII.

Lud Izráelſki ſtrofuje, pomſtą Bożą im grożąc. 5. Oſtanki ćieſzy, á przypomniawßy grzechy ich. 22. do pokuty upomina.

1 BIádá pyßney koronie pijánicom z Efrájimá/ y kwiátowi opádłemu z ozdoby ſławy ſwojey:

biádá tym ktorzy rządzą doliną bárzo urodzáyną / y znikczemniáłym od winá: 2 ✠ Oto możny y śilny PAński bedąc jáko náwáłność grádu / jáko wiher wywracájący / jáko bystrość wod gwałtowney powodźi uderzy ją o źiemię reką swą. 3 ✠ Nogámi podeptána bedźie pyszna koroná / pijánicy Efráimskiey. 4 ✠ Tedy śie stánie / że kwiát opadájący z ozdoby y z słáwy swojey / tych ktorzy rządzą doliną bárzo urodzáyną / bedźie jáko owoc skołożrzy / pierwey niż láto bywa : ktory skoro kto obaczy / nie puśći go z reki áż go zje.

5 DNiá onego/ bedźie PAN Zastepow koroną ozdoby / y koroną słáwy ostátkowi ludu swego: 6 ✠ Y duchem sądu/ śiedzącemu ná sądźie: á mocą tym / ktorzy odpieráją bitwe áż do bramy.

7 ALe y ći od winá błądzą / y od mocnego napoju wotaczáją śie. Kśiądz y Prorok błądzą od mocnego napoju/ utoneli w winie/ potaczáją śie od mocnego napoju : błądzą w widzeniu / potykáją śie w sądźie. 8 ✠ Abowiem wszystkie stoły ich pełne są zwracánia y plugástwá/ ták/ áż miejscá nie zstawa. 9 ✠ Kogoż by uczyć miał umiejetnośći? á komu da zrozumieć co słyszał? Izali ostáwionym od mleká/ á odsádzonym od pierśi? 10 ✠ Poniewáż podawał im przykazánie zá przykazániem/ przykazánie zá przykazániem : przepis zá przepisem / przepis zá przepisem : troche tu / troche owdźie. 11 ✠ A wszákże jákoby nieznájomą a mową / y językiem obcym mowił do ludu tego. 12 ✠ A gdy im rzekł? Toć jest odpoczynienie / Spráwćie odpoczynek zprácowánemu/ Toć jest odpoczynienie: Ale oni nie chćieli słucháć. 13 ✠ Y bedźie im słowo Páńskie/ przykazánie zá przykazániem/ przykazánie zá przykazániem : przepis zá przepisem/ przepis zá przepisem : troche tu/ troche owdźie: ná to, áby szli/ á padszy wznák ztłukli śie / á uwikłáni bedąc / pochwytáni byli.

a 1 Kor. 14.21.

14 PRzetoż słuchájćie słowá PAńskiego mężowie naśmiewcy/ pánujący nád tym ludem/ ktory jest w 15 Jeruzalem. ✠ Dla tego że mowićie ; Uczyniliśmy przymierze z śmierćią / y z piekłem mamy porozumienie / bicz gwałtowny nas nie dojdźie gdy przechodźić bedźie : bośmy położyli kłamstwo zá ućieczke swoje/ á pod fałszem utájiliśmy śie : 16 ✠ Dla tegoż ták powiedźiał Pánujący PAN : Oto ja zá grunt kłáde w Syonie b kamień / kámień doświadczony / węgielny/ kosztowny/ gruntownie ugruntowány : Kto wierzy/c nie pokwápi śie. 17 ✠ A wykonam sąd według sznuru / á spráwiedliwość według wagi : y potłucze grad nádźieje omylną / á ućieczke wody zátopią. 18 ✠ A ták zgłádzone bedźie przymierze wásze z śmierćią / á porozumienie wásze z piekłem nie ostoji śie ; gdy bicz gwałtowny przechodźić bedźie / bedźiećie od niego podeptáni. 19 ✠ Kiedy jedno pocznie przechodźić / pochwyci was: bo ná káżdy poránek przechodźić bedźie we dnie y w nocy. A sam postrách przywiedźie was ku zrozumieniu tego/ cośćie słyszeli. 20 ✠ Zwłaszcza iż krotsze bedźie łoże / niżby śie kto mogł rozćiągnąć : y nákrycie wąskie/ choćby śie skurczył. 21 ✠ Abowiem PAN powstánie jáko ná gorze e Perázym/ á rozgniewa śie jáko w dolinie f Gábáon / áby wykonał spráwę swoje / nie zwyczájną spráwę swoje : y áby dokończył spráwy swoiey/ niezwyczájney spráwy swojey. 22 ✠ A ták teraz nie náśmiewájćie śie/ áby śie nie zmocniły zwiąski wásze: bom o pewnym zepsowániu wszystkiey źiemie słyszał od PAná/ PAná Zastepow.

b Psalm 118. 22. Mátt. 21.42. Dźiej. 4. 11. 1 Piotr 2.6.7. c I. Nie bedźie pohańbiony. d Rzym. 9. 33. y 10.11

e 2 Sám. 5. 20 1 Kron 14.11. f Jozue. 10.12. 1 Sám. 5. 25. 1 Kron 14.16.

23 NAdstawiajćie uszu / á słuchajćie głosu mego/ bądźćie pilni/ á słuchajćie mowy mojey. 24 ✠ Izáli káżdego dniá oracz orze / áby śiał? przegania brozdy á włoczy rolą swoje? 25 ✠ Izali zrownawszy wierzch jey/ nie rozśiewa wyki / y nie roztrząsa kminu/ y nie śieje pszenice wyborney/ y jęczmienia przedniego / y orkiszu ná miejscu sposobnym? 26 ✠ Bo go uczy rostropnośći Bog jego / y g náucza go. 27 ✠ Wyki nie młocą okowánym naczyniem / áni taczáją kołá wozowego po kminie: ále kijem wybijáją wyke ; á kmin laską. 28 ✠ Pszenicá

g Bárnc. 3. 37 Mądr. 7. 16.

h *Melona.*

młocona h bywa: wßákże y tey nie záwżdy młocić bedźie/ áni jey potrze kołem wozá swego/ áni jey zebámi jego pokruśy. 29 ♣ Y toć od PAná Zastepow wyßło: ktory jest dźiwny w rádźie/ á wielmożny w rzeczy sámey.

Rozdźiał XXIX.

Prorokuje o zpustoßeniu miástá Jeruzalem przez Assyryjczyki. 9. Przyczyny tego wylicza. 17. Nawrocenie Pogánow y Zydow do PAná opisuje.

1 Biádá Aryelowi/ Aryelowi miástu/ *w ktorym* mießkał Dawid: przydajćie rok do roku/ niechaj rzeza báràny. 2 ♣ Jednák ucisne Aryelá/ y bedźie smetek y żáłość/ bo mi bedźie jáko Aryel. 3 ♣ Położe śie záiiste obozem w około przećiwko tobie/ y śćisne ćie wáłámi/ y *wystáwie* przećiwko tobie báßty. 4 ♣ Tedy bedac znizone/ z źiemie mowić bedźieß/ y z prochu ßeptác bedźie mowá twojá: bedźie mowie głos twoj/ jáko Wießczká z źiemie/ á z prochu mowá twojá ßeptác bedźie. 5 ♣ Bo mnostwo nieprzyjaćioł twojich/ bedźie jáko prochu drobnego: á zgrájá okrutnikow/ jáko plew latájacych: á to śie nagle w oká mgnieniu stánie. 6 ♣ Od PAná Zastepow náwiedzone bedźie gromem y trzesieniem źiemie/ y głosem wielkim/ wichrem y burza/ y płomieniem ogniá pożerájacego.

7 Ale jáko sen widzenia nocnego/ ták bedźie zgrájá wßystkich narodow walczacych przećiwko Aryelowi/ y wßystkich bojujacych przećiwko niemu/ y twirdzam jego/ *y tych* ktorzy go ućiskája. 8 ♣ Bedźie mowie/ jáko gdy śie śni głodnemu/ jákoby jadł; ále gdy śie ocući/ álić czczy żywot jego; y jáko gdy śie śni prágnacemu/ jákoby pił/ á gdy śie ocući/ álić zemdlony zostawa/ á duśá jego prágnie: ták bedźie zgrájá wßystkich narodow walczacych przećiwko gorze Syońskiey.

9 Takoż *tedy* odwłaczaćie/ choćbyśćie śie zdumiewáć mieli! roskoßujećie/ choćbyśćie mieli ná pomoc wołáć! Opili śie/ ále nie winem: potaczája śie/ ále nie od mocnego nápoju. 10 ♣ Bo was nápełnił PAN duchem snu twárdego/ y záwárł oczy wáße: prorokow y Kśiażat wáßych naopátrznieyßych oczy zástonił. 11 ♣ Przetoż wam wßelkie Widzenie podobne jest słowom kśiag zápieczetowánych: ktore dáliby temu co zna pismo/ *á* rzeczono? Czytaj to proße; tedy odpowie; Nie moge/ bo sa zápieczetowáne. 12 ♣ A danoliby kśiegi temu co nie zna pismá/ *á* rzeczono; Czytaj to proße: tedy odpowie; Nie znam pismá. 13 ♣ Bo mowi PAN; Przeto że ten lud przybliża śie *do mnie* a ustý swymi/ á czći mie wárgámi swymi: á serce jego dálekie jest odemnie/ á bojáźni ktora śie mnie boja/ z przykazań ludzkich náuczyli śie: 14 ♣ Dlatego/ Ja też sobie dźiwnie pocżne z tym ludem/ dźiwnie y cudownie: Y zginie madrość b madrych jego/ á rozum rostropnych jego skryje śie. 15 ♣ Biádá tym/ ktorzy głeboko przed PAnem ukrywája ráde! ktorych káżda spráwá dźieje śie w ćiemnośći/ y mowia; Ktoż c widźi? 16 ♣ Kto wie o nas? Przewrotne myśli wáße sa jáko gliná d gárncárska. ♣ Izali rzecze robotá e o tym co ja urobił; Nie urobił mie: y ulepienie *izali* rzecze o tym co je ulepił? Nie rozumiał. 17 ♣ Izali po máluczkim y krociuchnym czáśie nie obroći śie Liban w pole: á pole zá lás poczytáne nie bedźie?

a *Mátt.* 15. 8. *Márk.* 7. 6.

b *Jerem.* 49. 7. *Obád.* v. 8. 1 *Kor.* 1. 19.

c *Syrác.* 23. 25.

d *Jerem.* 18. 6.

e *Ezái.* 10. 15. y 45. 9.

18 Y Usłyßa dniá onego głuśy słowá kśiag: á z mroku y z ćiemnośći/ oczy ślepych pátrzác beda. 19 ♣ Ale ćiśy/ náder śie rozwesela w PAnu: á ubodzy ludźie rozráduja śie w świetym Izráelskim. 20 ♣ Gdy ustánie okrutnik/ á zniszczeje náśmiewcá/ y wykorzenieni beda wßyscy/ ktorzy pilnowáli nieprawośći. 21 ♣ Ktorzy winuja człowieká dla słowá: á ná tego f ktory *je* strofuje/ w bramie śidłá stawiája/ y bez przyczyny do upadku przywodza spráwiedliwego. 22 ♣ Przetoż ták mowi o domu Jákobowym PAN/ ktory odkupił Abráhámá: Już dáley nie bedźie záwstydzony Jákob/ áni wiecey twarz jego zblednie. 23 ♣ Abowiem gdy ujrzy Syny swoje/ dźieło

f *Amos.* 5. 10.

rak mojich w pośrzodku śiewie/ poświacájace Imie moje : tedy beda pośwalready Swietego Jákobowego/ á Bogá Izráelſkiego báć śie beda. 24 ✠ Y ſtána śie rozumnymi bładzacy duchem : á ſzemrácze náucza śie umiejetności.

ROZDZIAL XXX.

Nárzeka nád grzechámi Judſkimi. 13. Upornym grozi. 18. Pokutujacym łáſke obiecuje. 22. Sad Bozy nád Aſſyryjczykámi.

1 BIádá Synom odpornym/ mowi PAn/ ktorzy czynia ráde/ ále nie zemnie: y nákrywája ja nákryćiem/ ále nie z duchá mojego/ áby przyczyniáli grzechu do grzechu. ✠ 2 Ktorzy chodza á zſtepuja do Egiptu/ nie rádzac śie uſt mojich/ áby śie zmocnili moca Fáráonowa/ y ukryli śie w ćieniu Egipſkim. 3 ✠ Bo moc Fáráonowá bedźie wam ku záwſtydzeniu: á ućieczká do ćieniu Egipſkiego ku poháńbieniu. 4 ✠ Przeto/ że byli w Soán Kśiażetá jego/ á poſłowie jego do Chánes chodźili. ✠ 5 Wſzyſtkie do háńby przywiedźie / przez lud ktory im nie bedźie ku dogodźie/ áni ku pomocy/ áni ku pożytkowi : ále tylko ku zelżywośći y ku 6 háńbie. ✠ Brzemie odnioſa ná bydletách południowych do źiemie ućiſku y utrapienia (z kad pochodźi lew / y ſzczenie lwie/ zmijá y ſmok ogniſty latájacy) odnioſa mowie ná grzbietách bydlatek bogáctwá ſwoje/ y ná gárbie wielbładow ſkárby ſwoje/ do ludu/ ktory im nic nie po7 może. ✠ Bo Egipcjánie dáremno y prozno pomagáć beda. Dla tego to ogłaſzam/ że ich moc jeſt/ śiedźieć w pokoju.

8 TEraz że idź : Nápiſz to ná tablicy przed oczymá ich : á ná kśiegách to wyryſuj/ áby to trwáło do dniá oſtátniego/ y áż ná wieki wie9 kow: ✠ Że ten lud jeſt a odporny/ ſynowie kłamliwi : Synowie ktorzy nie chca słucháć zakonu PAńſkiego. 10 ✠ Ktorzy mowia Widzacym ; Nie miewajćie widzenia: á Prorokom ; Nie prorokujćie b nam co práwego jeſt: mowćie nam rzeczy c przyjemne 11 prorokujćie oſzukánie. ✠ Wſtapćie z drogi/ zejdźćie z śćieżki : niech bedźie dáleki od oblicza náſzego 12 Swiety Izráelſki. ✠ Przetoż ták mowi Swiety Izráelſki : Yż gárdźićie tym słowem / á ufaćie w potwarzy y w przewrotnośći / y ſpole13 gaćie ná niey : ✠ Dla tego wam tá niepráwość bedźie jáko mur przerwány upadájacy/ y jáko wydećie ná murze wyſokim / ktorego bywa ná14 głe y pretkie obálenie. ✠ Y pokruſzy d ja / jáko śie kruſzy ztłuczone náczynie gárncárſkie ; á ták mu nie zfolguje / iż śie nie znajdźie po ztłuczeniu jego y ſkorupá / ktoraby mogł nábráć ogniá z ogniſká / ábo 15 náczerpáć wody z káłuże. ✠ Abowiem ták mowi pánujacy PAN / Swiety Izráelſki : Jeſli śie náwroćićie y uſpokojićie śie/ záchowáni bedźiećie : w milczeniu y w nádźiejey bedźie moc wáſzá : ále nie chcećie. ✠ 16 Owſzem mowićie ; Nie ták / ále ná koniách ućieczemy : Przetoż ućiekáć bedźiećie. Ná pretkich koniách ujedźiemy: ále pretſzy beda ći kto17 rzy was gonić beda. ✠ Tyśiac ich ućiecze e przed okrzyknieniem jednego / á przed okrzyknieniem piaći wſzyſcy ućieczećie : áż zoſtániećie jáko máſzt f ná wierzchu gory/ á jáko choragiew ná págorku.

18 A Dla tegoć PAN czekáć bedźie/ áby śie zmiłował nád wámi/ y dlá tego śie wywyżſzy/ áby śie zlitował nád wámi : Abowiem PAn jeſt Bogiem ſadu : Błogosłáwieni g wſzyſcy ktorzy náń oczekawája. ✠ 19 Bo lud ná Syonie y w Jeruzalem bedźie mieſzkáć : płákáć wiecey nie bedźieſz : Zápewne zlituje śie h nád toba/ ná głos wołánia twego : á ſkoro uſłyſzy/ ozwieć śie. ✠ 20 A choć wam PAN da chleb utrápienia / y wode ućiſku / jednák nie odleca wiecey od ćiebie Náuczyćiele twoji/ ále oczy twoje pátrzáć beda ná Náuczyćiele twoje. 21 ✠ Y uſzy twoje uſłyſza słowo z tyłu do ćiebie mowiacego ; Tác jeſt drogá / chodźćie po niey : lubbyśćie śie w práwo / ábo w lewo událi. 22 ✠ Tedy zárzućićie okryćie śrebrnych ſwojich báłwánow rytych/ y odźienie złotych ſwojich báłwánow odlewánych : rozproſzyſz je jáko plugáſtwo i niewiáſty przyrodzona nie-

a Dźiej. 7. 51. b Amos 2. 12. 77. 12. c Jerem 6. 14. Ezech 13. 16. 2 Tym. 4. 3. d Pſalm 2. 9. e 3 Moj. 16. 8. 5 Moj. 28. 25. y 32. 37. f 5 Moj. 28. 62. g Pſalm 2. 12. y 34. 9. Przyp 16. 20. Jerem 17. 7. h Pſalm 91. 15. Ezái. 58. 9. i 3 Moj. 15. 19. 4 Moj. 5. 3.

niemoc cierpiacey : á rzeczeß im; Precz z tad. 23 ♣ Da Bog y deßcz k *ná* śiewy twoje / ktorymibyś pośiał ziemie á chleb z urodzáju ziemie bedźie syty / y obfity : dniá onego páść śie beda y bydłá twoje ná pástwisku ßerokim. 24 ♣ Woły tákże y osłowie spráwuiacy ziemie / pástwe czysta jeść beda / ktora opałka y łopáta wywiána bywa. 25 ♣ Y beda ná káżdey gorze wysokiey / y ná káżdym págorku wyniesłym strumienie y potoki wod / w dźień porażki wielkiey / gdy wieże upádna. 26 ♣ Swiátłość też mieśiacá bedźie jáko świátłość słoneczna : á świátłość słoneczna bedźie w śiedmiornásob / jáko świátłość śiedm dni : dniá ktorego záwiaże PAn złamánie ludu swego / á ráne zbićia jego uleczy.

27 OTo Imie PAńskie przychodźi z dáleká / zápaliłá śie popedliwość jego / y ćießka *jeſt* ku zniesieniu : wárgi jego pełne sa gniewu / á język jego jáko ogień pożerájacy. 28 ♣ A duch jego jest jáko rzeká wylewájaca / ktora áż do gárdła śiega : áby przewiewał narody / áżby śie w niwecz obroćili / á wedźidłem kiełznał czeluśći narodow. 29 ♣ Tedy záśpiewaćie / jáko gdy śie w nocy obchodźi uroczyste świeto : á rozweselićie śie w sercu jáko l ten / ktory idźie z piśczałka / idac ná gore PAńska do m skáły Izráelskiey. 30 ♣ Gdy da usłyßeć PAN wielmożność głosu swego / y wyćiagnione rámie swoje okaże w popedliwośći gniewu swojego / y w płomieniu ogniá pożerájacego z rozproßeniem / z gwałtownym dżdżem / y z grádem kámiennym. 31 ♣ Bo od głosu PAńskiego stárty bedźie Assyryjczyk *ktory* inne kijem bijał. 32 ♣ Y stánie śie / że ná sámym káżde udrzenie kijowe / ktorym go PAn uderzy / znáczne bedźie *gdy* z bebny y z lutniámi / y z bitwa wesoła walczyć bedźie przećiwko niemu. 33 ♣ Abowiem dawno już jest nágotowáne piekło ; y dla sámego krolá nágotowáne jest : ktore głebokie y ßerokie uczynił / podniáty jego ogniá y drew śiłá jest ; poddymánie PAńskie jáko rzeká śiárczána zápala je.

k 5 Moj. 11. 14. Ezech. 34. 26.

l Psalm 42. 5.

m 5 Moj. 32. 4. 2 Sam. 22. 32. Psalm 18. 3. y 73. 26. Ezái. 26. 4.

ROZDZIAL XXXI.

Ogłoßenie karánia ná lud Izráelski, ktory śie do Egiptu o pomoc ućieka, tákże y ná sáme Egipczany 6. Napomnienie do pokuty. 8. Upadek Assyryjczykow.

1 BIádá tym ktorzy zstepuja do Egiptu o pomoc / a ná koniách spolegája / y ufája w wozách że ich wiele / y w jezdnych iż sa mocni bárzo : á nie ogladája śie ná Swietego Izráelskiego / á PAná nie ßukája. 2 ♣ Ale on też jest madry : przetoż przywiedźie złe / á słow swojich nie odmieni : lecz powstánie przećiw domowi złośnikow / y przećiwko rátunkowi tych ktorzy broja niepráwość. 3 ♣ Abowiem Egipczánie sa ludźie á nie Bog / á konie ich ćiáło / á nie duch : przetoż skoro PAn wyćiagnie reke swa / pádnie y pomocnik / pádnie y ten ktoremu dawája pomoc : á ták wszyscy społem zgina.

4 BO ták rzekł PAn do mnie : Jáko gdy ryczy lew / y szczenie lwie nád łupem swym / á choć zwoływája przećiwko niemu gromáde pásterzow / *przećie* śie on wrzasku ich nielekа / áni śie korzy przed hukiem ich : ták PAn Zastepow zstapi áby walczył o gore Syońska / y o págorek jey. 5 ♣ Jáko ptacy latája *około gniázdá swego*, ták obroni PAn Zastepow Jeruzalem / *y owßem* obroni y wybawia ; á przechodzac a z pomsta zátrzyma. 6 ♣ Náwroćcie śie do tego / od ktorego głeboko zábrnelí Synowie Izráelscy. 7 ♣ Abowiem dniá onego / odrzuci b káżdy báłwány swe śrebrne / y báłwány swe złote / ktorych wam náczyniły rece wáße ná grzech. 8 ♣ Y upádnie Assyryjczyk od mieczá nie mezkiego / á miecz nie człowieczy pożrze go : y ućieczeprzed mieczem / á młodźieńcy jego hołdownikámi beda. 9 ♣ A ták opoke swoje od strachu minie / á Kśiażetá jego ulekna śie przed chorągwia / mowi PAn ; ktorego ogień jest ná Syonie / á piec w Jeruzalemie.

a H. Przeskoczywßy.

b Ezái. 2. 20.

ROZDZIAL XXXII.

Proroctwo o krolestwie Páná Chrystusowym. 10. Spustoßenie źiemie Ludskiey.

skiey. 15. Obietnicá o Duchu Swietym, y spráwách jego.

1 Oto Krol bedźie krolował w spráwiedliwośći / á Książetá w sądźie pánowáć będą. 2 Bo mąż *on* bedźie jáko zasłoná od wiátru / y jáko zakryćie przed powodźią : Jáko strumienie wod ná miejscu suchym: jáko ćień skáły wielkiey w źiemi uprágnioney. 3 Y nie będą śie błąkáć oczy widzących : y uszy słucháiących pilnie słucháć będą. 4 Serce głupich zrozumie umiejętność á język zájąkájących śie prętko y zrzetelnie mowić bedźie. 5 Y nie będą więcey zwáć niesłáchetnego / słáchetnym : á skąpy nie bedźie słynął szczodrym. 6 Przeto / że a niesłáchetny o niesłáchetnośći b mowi / á serce jego zmyśla nieprá=wość / áby wykonał obłudność / á mowił przećiwko PAnu zdrożnie: áby wyniszczył duszę łáknącego / á nápoj prágnącego odjął. 7 Stąd jego też uśiłowánia złe są : bo chytrze obmyśla jákoby wniwecz obroćił utrapione słowy kłamliwymi / y mowił przećiwko nędznemu przed sądem. 8 Ale szczodrobliwy c o szczodrobliwośći myśli / á przy szczodrobliwośći stać bedźie.

9 Niewiásty d spokojne powstańćie : słuchajćie głosu mego / corki bezpieczne / bierzćie w uszy swe powieśći moje. 10 Przez *wiele dni* y lat trwożyć śie bedźiecie / wy bezpieczne : ábowiem ustánie zbieránie winá / á zgrzątánia *urodzájow* nie bedźie. 11 Zátrwożćie śie / á ulęknićie śie bezpieczne / zewleczćie śie / y obnáżćie śie / á przepászćie biodrá wásze. 12 Kwilać nád pierśiámi / nád rolámi roskosznymi / *y* nád winną máćicą urodzájną. 13 Ná źiemi ludu mojego ćiernie y oset wyrośćie / o=wszem ná wszystkich domách wesołych miástá radującego śie. 14 Abowiem pałác opuszczony bedźie / huk miástá ustánie / zámek y bászty jáskiniámi zostáną áż ná wieki / ná rádość dźikim osłom / *y* ná pástwiská trzodom.

15 Poki nie bedźie wylany ná nas Duch z wysokośći / á nie obroći śie pustynia w pole urodzájne / á pole urodzájne / zá lás poczytáne nie bedźie. 16 Y bedźie sąd przemieszkawał e ná puszczy / á spráwiedliwość pole urodzájne ośiedźie. 17 Y bedźie pokoj dźiełem spráwiedliwośći / á skutek spráwiedliwośći / odpoczynienie y bezpieczność áż ná wieki. 18 Bo bedźie mieszkał lud moj w przybytku pokoju / y w przybytkách bezpiecznych / y w odpoczywániu spokojnym. 19 Choćby y grad spadł ná lás / á miásto bárzo y zniżone było. 20 Błogosłáwieni *jesteśćie* ktorzy śiejećie ná wszelákich miejscách urodzájnych / wypuszczájąc tám woły y osły.

a I. Głupi o głupstwie. b I Sám. 24. 14. Ezai. 24. 16. c Luk. 6. 45. d I. Bogáte. T. Miástá Judskie. e Ezái. 29. 17.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Proroctwo o pomśćie nád Assyryjczykámi. 22. Obietnicá własnym Kośćiołá Bożego członkom uczyniona.

1 Biádá *tobie* ktory łupisz / choćeś sam nie złupiony / y ktory zdradzasz / choćiaś sam nie był zdrádzony. Gdy łupić przestániesz / bedźiesz też złupiony : gdy zdradzáć przestániesz / będą ćie też zdradzáć.

2 PAnie zmiłuj śie nád námi / ćiebie oczekawamy. Bądź rámieniem swojich / ná káżdy poránek / á zbáwieniem nászym czásu utrapienia. 3 Przed głosem ogromnym rozpierzchną śie narodowie : przed wywyższeniem twojim / rozproszą śie pogánie. 4 Y będą zebráne łupy wásze / jáko zbieráją chrząszcze : á jáko przypada száráńczá / ták oni przypádną ná nie. 5 PAn bedźie wywyższony: bo mieszka ná wysokośći : nápełni Syon sądem y spráwiedliwośćią. 6 Mądrość y umiejętność bedźie utwirdzeniem czásow twojich / śiłą *y* obfitym zbáwieniem twym: *á* bojaźń PAńska skárbem twojm.

7 Oto mocarze ich wołáją a ná dworze : posłowie pokoju gorzko płáczą. 8 Zpustoszáły drogi / przestano śćieszką chodźić : złamał przymierze / zniewáżył miástá / *á* człowieká zá nic sobie niema. 9 Płákáłá y zwiátiáłá źiemiá : záwstydzony jest Libán y uwiadł : Sáron śie stał jáko pustynia / y otłuczono b Básán y Kármel. 10 Teraz powstánę mowi PAn : teraz śie wywyższę / teraz

a 1 Krol. 18. 37. b I. Ryczał

11 śię podnioſę. Poczawszy ſłomę, urodźićie mierźwę: duch wáſz was pożrze jáko ogień. 12 Y będą narodowie *jáko* wypalone wapno: będą *jáko* ćiernie wyćięte / ogniem zpalone.

13 SŁuchajćie ktorzyśćie dáleko / com uczynił: á bliſcy poznajćie moc moję. 14 Zlękli śię ná Syonie grzeſznicy / ſtrách zjął obłudniki *mowiąc*: Ktoż z nas oſtáć śię może *przed* ogniem pożeráiącym? Ktoż z nas oſtáć śię może przed płomieniem wiecznym? 15 Ten ktory chodźi c w ſpráwiedliwośći / á mowi co jeſt práwego: Ktory śię zyſkiem d nieſpráwiedliwym brzydźi: Ktory otrząſa rece ſwe / áby dárow nie brał: Ktory zátula uſzy ſwe / áby nie ſłuchał o rozlániu krwie / y zámruża oczy ſwoje / áby nie pátrzył ná złe. 16 Ten ná wyſokośćiách mieſzkáć będźie / zamki ná ſkáłách będą ućieczką jego: Chleb jego dány mu będźie / wody jeo nie uſtáną. 17 Krolá w piekności jeo oglądáją oczy twoje: ujrzą y źiemię dáleką. 18 Serce twoje będźie rozmyśláło o ſtráchu *mowiąc*; Gdźie *teraz* jeſt e piſarz? gdźież *teraz* jeſt poborcá? gdźież jeſt obliczájący wieże? 19 Ludu okrutnego nie oglądaſz / ludu głębokiey mowy ktoregoś nie ſłychał / y języká obcego ktoregobyś nie rozumiał.

20 WEjrzy ná Syon / miáſto uroczyſtych świąt náſzych: oczy twoje niechaj pátrzáją ná Jeruzalem / ná mieſzkánie ſpokojne / ná namiot ktory nie będźie przenieśion: kołki jego ná wieki śię nie poruſzą / á żaden powroz jego nie zerwie śię. 21 Przeto / że nam ná tym miejſcu Pan wielmożny jeſt rzekámi ſtrumieni ſzerokich: po ktorych nie pojdą z wioſłámi / áni okręt wielki po nim przechodźić będźie. 22 Bo PAn *jeſt* Sędźia náſz / PAn Zakonodawcá náſz: PAn Krol náſz / on nas zbáwi. 23 Oſłábiáły powrozy twoje f / nie będą mogły w kłubie zátrzymáć máſztu twego / áni rozćiągną żaglow. Tedy rozdźielone będą łupy korzyśći wielkiey / że y chromi rozchwycą łupy. 24 A nie rzecze żaden z obywátelow; Záchorzałem: lud ktory mieſzka w nim / uwolniony będźie od nieprawośći.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Pogrożká przećiwko wſzyſtkim wobec Kośćioła Bożego nieprzyjaćiołom. 5. A z osobná przećiwko Edomczykom.

1 PRzyſtąpćie narodowie ku ſłuchániu / á wy ludźie pilnie uważajćie. Niech ſłucha źiemiá / y pełność jey: Okrąg źiemie / y wſzyſtko co śię rodźi ná niey. 2 Bo rozgniewánie PAńſkie *jeſt* ná wſzyſtkie narody / á popędliwość jego ná wſzyſtko Wojſko ich: wytráći je jáko przeklęte / á poda je ná zábićie. 3 Y będą wyrzuceni pobići ich / á z trupow ich ſmrod wynidźie: á krew ich z gor a popłynie. 4 Y niſzczeć będźie wſzyſtko Wojſko niebieſkie / á niebioſá jáko kśięgi zwinione b będą: y wſzyſtko wojſko ich opádnie / jáko opada liſt z winney máćice / y jáko opada c niedojrzáły owoc z figowego drzewá.

5 ABowiem opojony jeſt ná niebie miecz moj: oto zſtąpi ná Edomczyki / y ná ſąd ludu przeklętego ode mnie. 6 Miecz PAńſki pełny będźie krwie / utłuśći śię w łoju y we krwi báránkow y kozłow / w łoju nerek báránich: bo ofiárá d PAńſka *będźie* w Boſrá / á porażká wielka w źiemi Edomſkiey. 7 Zſtąpią z nimi y jednorożcowie / y bycy z wołámi / y opojona będźie krwią źiemiá ich / á proch ich będźie opojony tukiem. 8 Abowiem to dźień pomſty e PAńſkiey *będźie*, *y* rok odpłáty: áby śię pomſzczono Syoná. 9 Y obrocą śię potoki jey w ſmołę / á proch jey w śiárkę: á źiemiá jey obroći śię w ſmołę goráiącą. 10 Ani w nocy áni we dnie nie zágáśnie / ná wieki będźie wyſtępował dym f jey: od narodu do narodu puſta zoſtánie / ná wieki wieczne: nie będźie ktoby ſzedł przez nię. 11 Ale ją pelikan y bąk pośiądą / g á ſowá y kruk mieſzkáć w niey będą: y rozćiągnie po niey ſznur zpuſtoſzenia / y wagi prozności. 12 Szláchty jey ná kroleſtwo wzywáć będą / ále nie będźie tám żadnego: bo wſzyſtkie kśiążętá jey wniwecz śię obrocą.

c *Pſalm* 15. 2. d *H. Zuciſku.* e 1 *Kor.* 1. 20. f *T. Nieprzyjaćioł.*

a *H. Rozpłyną śię gory.* b *Objáw* 6. 14. c *Objáw.* 6. 13. d *Jerem* 49. 22 e *Ezái.* 63. 4 f *Objáw* 18. 2. 18. y 19. 3. g *Sofon.* 2. 14. *Objáw.* 18. 2.

13 Y zrośćie ná páłácach ich ciernie/ pokrzywy y oset ná zamkách ich: y bedźie przybytkiem smokow / á mieszkániem strusiow. 14 Tám śie będą potykáły dźikie zwierzętá z koczkodanámi / á pokusá h jedná drugiey ozywáć śie będźie: tám leżeć będźie jedzá / á znajdźie sobie odpoczynienie. 15 Tám sobie sep gniazdo uczyni/zniesie jájcá,y wyleże/ á zchowa pod cień swoy: támże śie zlecą kánie jedná do drugiey.

16 Szukajćież w kśięgách PAńskich/á czytajćie: Ani jedno z tych nie uchybi / á jedno bez drugiego nie będźie: ábowiem ustá PAńskie to rozkazáły / á duch jego sam zgromádźi k je. 17 Bo im on los rzućił / á reká jego one im sznurem rozmierzyłá l: áż ná wieki dźiedźicznie ją posiedą/ od narodu do narodu mieszkáć w niey będą.

h I. Latáwcy. i H. Bez towárzyszá swego. k T. One zwierze srogie. l T. Ziemię Edomską.

Rozdział XXXV.

Proroctwo o rádośći y sławie ludu Bożego. 3. O powinnośći sług Kośćiołá Bożego przy ludźiách słábych w wierze. 5. Kazánie o spráwách Chrystusowych.

1 WEselić śie z tego będźie pustynia y miejsce leśne: á rozráduje śie / y zákwitnie jáko roża. 2 Ślicznie zákwitnie / y rádując śie weselić śie będźie z wykrzykániem: chwałá Libanu będźie jey dána / y ozdobá Kármelu y Sáronu. One ujrzą chwałę PAńską / y ozdobę Bogá nászego.

3 Umacniajćie ręce a osłábiáłe / á kolána zemdláłe pośilajćie. 4 Mowćie do zátrwożonych w sercu: Zmocnićie śie / nie bojćie śie: Oto Bog wász z pomstą przydźie: z nadgrodą Bog sam przydźie/ y zbáwi was.

5 TEdy śie otworzą b oczy ślepych á uszy głuchych c otworzone będą. 6 Tedy poskoczy d chromy jáko jeleń/ á niemych język e śpiewáć będźie: ábowiem wody ná puszczy wynikną/á potoki ná pustyniách. 7 Y stánie śie miejsce suche jeziorem / á bezwodne / źrzodłámi wod: w łożyskách smokow / kedy legáli / trawá/ trzćiná/ y śitowie rość *będźie*. 8 Y będźie tám f drogá y śćieszká / ktora drogą świętą słynąć będźie: nie pojdźie po niey niečzysty / ále będźie dla onych *sámych*. Ktorzy tą drogą pojdą / y głupi *náwet*, nie zbłądzą. 9 Nie będźie tám lwá / á okrutny zwierz nie będźie chodźił po niey / áni śie tám znajdźie: ále wybáwieni po niey chodźić będą. 10 Odkupieni/ mowię / PAńscy g náwrocą śie / y przydą ná Syon z śpiewániem / á wesele wieczne *będźie* ná głowie ich: rádość y wesele otrzymáją / á żáłość y smętek ućiecze.

a Zyd. 12.12. b Mátt. 9. 30. y 11. 5. y 12.22 y 20.34 y 21.14 Jan. 9. 6.7. c Mátt. 11. 5. Márk. 7. 32. d Mátt. 11. 5. y 21.14 Jan. 5. 8.9. Dźiej. 3. 8. y 8. 7. y 14.10 e Mátt. 9. 32. y 12.22 y 15.30 Jan. 7. 38. f Jan. 14. 6. g Ezái. 51.11.

Rozdział XXXVI.

Wpádnienie Sennácherybá do Judskiey źiemie. 4. Rzecz Rábsácesowá ktorą miał do ludu, áby od Ezechiaszá odstąpili, á poddáli śie Sennácherybowi. 21. Wierność postow Ezechiaszowych.

1 Y Stáło śie czternastego roku krolowánia a Ezechiaszá / że przyćiągnął Sennácheryb Krol Assyryjski przećiwko wszystkim miástam Judskim obronnym/ y pobrał je. 2 Y posłał Krol Assyryjski Rábsácesá z Láchis / do Jeruzalem do Krolá Ezechiaszá z wielkim wojskiem / ktory stánął u rur sadzawki wyższey/przy drodze b pola blecharzowego. 3 Tedy wyszedł do niego Eliákim Syn Helkiaszow / przełożony nád domem/ y Sobná Pisarz / y Joách Syn Asáfow/Kánclerz.

4 Y Rzekł do nich Rábsáces: Prosze / powiedźcie Ezechiaszowi; Ták mowi Krol wielki/ Krol Assyryjski: Coż to zá ufność ktora ufasz? 5 Rzekłbym: (Acz to rzecz dáremna) *Snadź* rády y mocy do wojny *dosyć masz*. Ale w kimże ufasz / że mi śie zprzećiwiasz? 6 Otoś spoległ ná lasce tey, c trzćiny nałamáney/ ná Egipćie: ktora jeśliby śie kto podpárł / wnidźie w rękę jego / y przekole ją: Tákić jest Fáráo Krol Egipski wszystkim ktorzy w nim dufáją. 7 A jeśli mi rzeczesz? W PANU Bogu nászym dufamy: Azaż nie ten jest / ktorego znieśł Ezechiasz wyżyny y Ołtarze? y przykazał Judźie y Jeruzalemowi *mowiąc*: Przed tym Ołtarzem kłániáć śie

a 2 Krol. 18.13. 2 Kron. 32. 1. b Ezái. 7. 3. c Ezech. 29.6-7

8 bedźiecie. ♣ Przetoż teraz/ proße záręcz śie PAnu memu/ Krolowi Assyryjskiemu / á ja tobie dam dwá tyśiące koni / bedźieszli je mogł osádźić jezdnymi. 9 ♣ Y jákoż śie ty możesz oprzeć Hetmánowi jednemu namniejßemu z slug PAná mego/ choć ufasz w Egipcie dla wozow y jezdnych? 10 ♣ Ná to ; Czy bez *woli* PAńskiey przyćiagnałem do tey ziemie ábym ja zpustoßył? PAN rzekł do mnie: Ciagni do tey ziemie á zpustosz ja.

11 TEdy rzekł Eliákim / y Sobná/ y Joách do Ràbsácesá ; Proße mow do slug twojich po Syryjsku/ wßák rozumiemy/ á nie mow do nas po Zydowsku przed tym ludem ktory *jest* ná murze. 12 ♣ Y odpowiedźiał Rabsaces : Azaż mie do Páná twego ábo do ćiebie posłał PAn moj/ ábym te słowá mowił? *Posłał mie* ráczey do mężow ktorzy śiedza ná murze / áby jedli łájná swoje / á mocz swoj pospołu z wámi pili. 13 ♣ A ták stánał Rábsáces / y wołał głosem wielkim po Zydowsku/ mowiac : Słuchajćie słow Królá wielkiego / Królá Assyryjskiego. 14 ♣ Ták mowi Krol : Niech was nie zwodźi Ezechiasz / bo was nie bedźie mogł wybáwić. 15 ♣ A niech wam nie rozkázuje Ezechiasz ufáć w PAnu / mowiac : Zápewne nas PAn wybáwi/ á nie bedźie to miásto podáne w ręce Królá Assyryjskiego. 16 ♣ Nie słuchajćież Ezechiaßá : Abowiem ták powiedźiał Krol Assyryjski ; Uczyńćie ze mna przymierze / á wynidźcie do mnie : á jedz kāżdy z was z winnice swojey / y káżdy z figowego drzewá swego/ á pij káżdy z was wode z studnice swojey : 17 ♣ Aż przydę á pobiore was do ziemie podobney ziemi wáßey/ do ziemie zboża y winá/ do ziemie chlebá y winnic. 18 ♣ Niech was nie zwodźi Ezechiasz / mowiac : PAn nas wybáwi. Izaż mogli bogowie narodow wybáwić káżdy ziemie swoje z ręki Królá Assyryjskiego? 19 ♣ Gdźież sa bogowie Emát/ y Arfád? gdźie sa bogowie Sefárwáim? áżaż wybáwili Sámáryja z 20 ręki mojey? ♣ Ktorzyż sa miedzy wßystkimi bogi tych ziem / ktorzyby wydárli ziemie swoje z ręki mojey? A miałby PAN wybáwić Jeruzalem z ręki mojey?

21 ALe oni milczeli / y nie odpowiedźieli mu y słowá; Bo tákie było rozkazánie krolewskie / mowiac: Nie odpowiádajćie mu. 22 ♣ Y przyßedł Eliákim / syn Helkiaßow Przełożony domu/ y Sobná Pisarz/ y Joách syn Asáfow Kánclerz / do Ezechiaßá/ rozdárßy ßáty *swe*, y oznájmili mu słowá Rábsácesowe.

ROZDZIAL XXXVII.

Poselstwo Ezechiaßowe do Izáiaßá. 6. Proroctwo o zginieniu Sennácherybá. 9. Urągánia jego. 14. Modlitwá Ezechiaßowá o rátunek. 32. Pobićie Assyryjczykow przez Anjołá. 38. Smierć Sennácherybowá.

1 A Gdy to usłyßał Krol Ezechiasz/ rozdarł a ßáty swoje / á oblekßy śie w wor/ wßedł do domu PAńskiego. 2 ♣ Y posłał Eliakimá sprawce domu *swego*, y Sobne Pisárzá/ y stárße z Kápłánow obleczone w wory do Izáiaßá Proroká/ syná Amosowego. 3 ♣ Ktorzy rzekli do niego: Ták mowi Ezechiasz; Dźień ten/ jest dźień utrapienia / y łájánia/ y bluźnienia. Abowiem synowie przyßli áż do porodzenia / ále śiły nie mász ku rodzeniu. 4 ♣ Ody usłyßał PAn Bog twoj słowá Rábsácesowe! ktorego posłał Krol Assyryjski Pan jego/ áby urągał Bogu żywiacemu/ y pomśćił śie PAn Bog twoj tych słow ktore słyßał ! Przetoż uczyń modlitwe zá te ostátki *ludu* ktore śie znájduja. 5 ♣ Przyßli tedy słudzy Królá Ezechiaßá / do Izáiaßá. 6 ♣ Ktorym odpowiedźiał Izáiasz; Ták powiedzćie Pánu wáßemu/ Ták mowi PAn : Nie boj śie tych słow ktores słyßał / ktorymi mie lżyli słudzy Królá Assyryjskiego. 7 ♣ Oto/ ja mu dam *innego* duchá / áby usłyßawßy wieść / nawroćił śie do ziemie swojey: y spráwie *to*, że polegnie od mieczá w ziemi swojey.

8 A Le Rábsáces wroćiwßy śie /ználazł Królá Assyryjskiego dobywájacego Lebny: Abowiem usłyßał / iż odćiagnał był od Láchis. 9 ♣ A usłyßawßy o Tyráku/ Krolu Etyoskim/

a 2 Krol. 19, 1.

opſkim / że mowiono: Oto ćiagnie / áby walczył przećiwko tobie: Vsłyſzawſzy to mowie / przećie posłał posły do Ezechiaſzá z tymi słowy: ✣ 10 To powiedźcie Ezechiaſzowi / Krolowi Judſkiemu / mowiac: Niech ćie nie zwodźi Bog twoj ktoremu ty ufaſz / á mowiſz; Nie bedźie podáne Jeruzalem w rece Krolá Aſſyryjſkiego. ✣ 11 Otoś słyſzał / co poczynili Krolowie Aſſyryjſcy wſzyſtkim źiemiam ktore wygłádźili: á tyżś 12 miał być wybáwiony? ✣ Izali je wybáwili bogowie tych narodow / ktore wygubili Ojcowie moji? Gozán / y Hárán / y Reſef / y Syny 13 Eden ktorzy byli w Teláſſár? Gdźież jeſt Krol Emát / y Krol Arfád / y Krol miáſtá Sefárwájim / Aná / y Awá?

14 PRzetoż wźiawſzy Ezechiaſz liſt z reki posłow / przeczytał go: á wſzedſzy do domu PAńſkiego / rozćiagnał go Ezechiaſz przed PAnem. 15 ✣ Y modlił śie Ezechiaſz Pánu / 16 mowiac: ✣ PAnie Zaſtepow / Boże Izráelſki / śiedzacy ná Cherubinách / ty / tyś ſam jeſt Bog wſzyſtkich kroleſtw źiemie / tyś ſtworzył niebo y 17 źiemie. ✣ Nákłoń że Pánie ucha twego / á uſłyſz: Otworz PAnie oczy twoje / á obacz: uſłyſz wſzyſtkie słowá Senácherybowe / ktory przysłał hánbić ciebie Bogá żywego. ✣ 18 Prawdáć jeſt PAnie / że zpuſtoſzyli Krolowie Aſſyryjſcy wſzyſtkie te 19 kráiny / y źiemie ich: ✣ Y powrzucáli bogi ich w ogień: Abowiem nie byli Bogámi / ále robota rak ludzkich / drewno y kámień: Prze- 20 toż je wygubili. ✣ A teraz o PAnie Boże náſz / wybaw nas z reki jego: áby poznáły wſzyſtkie kroleſtwá źiemie / żeś ty PAnie ſam Bogiem.

21 TEdy posłał Izáiaſz Syn Amoſow do Ezechiaſzá / mowiac: Ták mowi PAN Bog Izráelſki; O coś mie prośił zſtrony Sennácherybá / Krolá Aſſyryjſkiego: ✣ Te- 22 dy to jeſt słowo / ktore mowił Pan o nim: Pánná / Corká Syońſka / wzgárdźiłá ćie / śmiałá śie z ćiebie: kiwáłá głowá zá toba corká 23 Jeruzalemſka! ✣ Kogożeś hánbił / y kogoś bluźnił? przećiwko komużeś podniosł głos / y wyniosłeś ku gorze oczy ſwe? przećiwko Swietemu Izráelſkiemu. ✣ 24 Przez ſługi twoje hánbiłeś Páná / y mowiłeś: Wmnoſtwie wozow mojich wſtapiłem ja ná wyſokie gory / ná ſtrony Libáńſkie / y porabie wyſokie Cedry jego / y wyborne jodły jego: y wnide ná ſáme wyſokość wierzchu jego / do láſow / y urodzájnych rol jego. ✣ 25 Jam wykopał zrzodłá y piłem wody / á wyſuſzyłem ſtopámi nog mojich wſzyſtkie potoki mieyſc obleżonych. 26 ✣ Izażeś nieſłyſzał żem to z dawna uczynił / y ode dni ſtárodawnych to ſpráwił? á teraz do tego przywodze / áby w puſtynie / y w kupy rumu 27 miáſtá obronne obrocone były. ✣ A obywátele ich rece zkurczone májac / przeſtráſzeni ſa y záwſtydzeni / ſtáli śie jáko trawá polna / y jáko źiele wſchodzace / y trawy ná dáchách / y śiewy rdza zepſowáne pierwey ni- 28 żeliby doroſły. ✣ Mieſzkánie twoje / y wyśćie b twoje / y weśćie twoje znam / y popedliwość twoje przeći- 29 wko sobie. ✣ Ponieważeś śie przećiwko mnie zájuſzył / á zapedy twoje przyſzły do uſzu mojich; przetoż záłoże kolce moje zá nozdrzá twoje / á wedźidło moje wpráwie w gebe twoje / y wroce ćie ta droga ktoraś przyſzedł.

30 A To miey zá znák Ezechiaſzu: Tego roku jeśc bedźieſz ſámorodno zboże, tákże y drugiego roku ſámorodne zboże: ále roku trzećiego bedźiećie śiać y żać / y winnice ſádźić / y pożywáć owocow ich. ✣ 31 Oſtátek bowiem domu Judy / ktory pozoſtał / wkorzeni śie gleboko / y 32 wyda owoc ku gorze. ✣ Abowiem z Jeruzalem wynidą oſtátki / y záchowáni z gory Syońſkiey. Gorliwość PAná c Zaſtepow to uczyni. ✣ 33 Przetoż ták mowi PAn o Krolu Aſſyryjſkim: Nie wnidźie do miáſtá tego / áni tám ſtrzały wyſtrzeli / áni go záprzatnie tarcza / áni uſypie 34 około niego ſzáńcow. ✣ Droga ktora przyſzedł / záś śie wroći: á do miáſtá tego nie wnidźie / mowi PAN. 35 ✣ Bo bede bronił d miáſtá tego / y záchowam je ſam dla śiebie / y dla Dáwidá ſługi mego.

b Pſalm 139.2.

c 2 Krol. 19.31. Izái. 9. 6.

d 2 Krol 20. 6.

36 Tedy wyszedł Anjoł e PAńſki/ y pobił w obozie Aſſyryjſkim ſto ośmdźieśiąt y pięć tyśięcy: A gdy wſtáli bárzo ráno / oto wſzedy pełno 37 trupow. Przetoż ruszywszy śię odjáchał y wroćił śię Sennácheryb Krol Aſſyryjſki/ á mieszkał w Niniwe. 38 A gdy chwalił Neſrochá Bogá ſwego w domu/ tedy Adrámelech/ y Sáráſſár / Synowie jego/ zábili go mieczem: á ſámi ućiekli do źiemie Arárát: á krolował Aſſárháddon Syn jego/ miáſto niego.

e 2 Krol. 19. 35. Syrác. 48. 25. 1 Mác. 7. 41. 2 Mác. 8. 19.

Rozdział XXXVIII.

Chorobá Ezechiaſzowá. 3. Modlitwá. 5. Obietnicá o przedłużeniu żywotá jego. 8. Znák dla utwirdzenia w tym Królá. 9. Y wdźięczność jego ná wieczną pámiątkę zápiſána.

1 Wone dni záchorzał Ezechiaſz a áż ná śmierć: y przyszedł do niego Izáiaſz Prorok Syn Amoſow / á rzekł do niego: Ták mowi PAN; Rozpraw dom ſwoj / ábowiem umrzeſz / á nie zoſtánieſz żyw.

a 2 Krol. 20. 1. 2 Kron. 32. 24.

2 Tedy obroćił Ezechiaſz twarz ſwoje do śćiány / á modlił śię 3 PAnu: Y rzekł; Proszę o PAnie wſpomni teraz / żem chodźił przed tobą w prawdźie y w ſercu uprzyjmym / czyniąc to co dobrego jeſt w oczách twojich: y płákał Ezechiaſz płáczem wielkim.

4 Y Stáło śię słowo PAńſkie do 5 Izáiaſzá/ mowiąc: Idź/ á powiedz Ezechiaſzowi: Ták mowi PAn / Bog Dawidá Ojcá twego: Wysłuchałem modlitwę twoję/ widźiałem łzy twoje: Oto ja przyczynię do dni twojich pietnaśćie 6 lat. Y z ręki Królá Aſſyryjſkiego wyrwę ćiebie y to miáſto/ á będę 7 bronił miáſtá tego. A to będźieſz miał zá znák od PAná / że PAN 8 uczyni to co mowił. Oto ja wrocę ná zad ćień po ſtopniách/ po ktorych zszedł / ná zegárze słonecznym Acházowym ná dźieśięć ſtopniow. Y wroćiło śię słońce ná dźieśięć ſtopniow / po tychże ſtopniách po ktorych było zeszło.

9 Piſánie Ezechiaſzá Królá Judſkiego / gdy był záchorzał y 10 ozdrowiał z niemocy ſwojey. Jam rzekł w ukroceniu b dni mojich: Wnidę do bram grobu / pozbáwion 11 będę oſtátká lat ſwojich. Rzekłem że nie ujrzę PAná / PAná w źiemi żywiących: nie oglądam więcey człowieká miedzy obywátelámi ná 12 świećie. Pobyt moj pomijá / á przenośi śię odemnie / jáko namiot páſterſki: oderznąłem żywot ſwoj / jáko tkacz: od krośien oderznie mię: dźiś/ pierwey niż noc nádejdźie/ do13 konaſz mię. Rozmyślałem ſobie z poránku / że jáko lew potrze wszyſtkie kośći moje: Dźiś pierwey niż 14 noc nádejdźie/ dokonaſz mię. Jáko żuraw y jáſkołká szczebiotałem / ſtękałem jáko gołębicá / oczy moje ku gorze podnieśione były: y rzekłem; PAnie/ gwałt ćierpię/ przedłuż mi żywotá.

b H. Wo-derznieniu

15 Ale coż mam więcey rzec? Onći mi odpowiedźiał/ y ſam uczynił/ że żyć będę mimo wszyſtkie látá ſwe / 16 po gorzkośći duszę mojey. PAnie/ kto po nich y w nich c żyć będźie / wszyſtkim znájomy będźie żywot dychánia me°/ żeś mi zdrowie przywroćił: á záchowałeś mię przy ży17 woćie. Oto czáſu pokoju przyszłá ná mię byłá gorzkość nagorzejsza: ále śię tobie podobáło wyrwáć duszę moję z przepáśći ſkáżenia/ przeto żeś zárzućił w tył ſwoj wszyſtkie 18 grzechy moje. Abowiem nie grob d wyſtawia ćię / áni śmierć chwali ćię: áni ći ktorzy w doł wſtępują 19 oczekawáją prawdy twojey. Żywy/ żywy ten ćię wyſławiáć będźie/ jáko ja dźiśia: á oćiec synom oznáj20 mi prawdę twoję. PAn mię wybáwił: przetoż pieśni moje śpiewáć będźiemy / po wszyſtkie dni żywotá náſzego/ w domu PAńſkim.

c T. Słowem twojim, y ſpráwą twoją.

d Pſalm 6. 7. y 30. 10 y 88. 11 y 115. 17. Báruc. 2. 17.

21 Y Rzekł był Izáiaſz: Niech wezmą brękę ſuchych fig / y przyłożą ná wrzod / á będźie uzdrowio22 ny. Y rzekł był Ezechiaſz: Coż jeſt zá znák / że wſtąpię do domu PAńſkiego?

Rozdział XXXIX.

Chlubá Ezechiaſzowá przed poſłámi Królá Bábilońſkiego, jemu ſzkodliwa. 6. Proroctwo o przyszłym karániu jego. 8. Skromne od niego przyjśćie

Proro-

Prorotwá o tymże karánin Bożym.

1 Onego czásu / posłał Merodách a Báládán Syn Báládánow Krol Bábiloński / list y dáry do Ezechiaszá : bo zásłyszał / że záchorowawszy zás ozdrowiał. 2 Y weselił śie z tego Ezechiaß / y ukazał im skárbnice klenotow swoich / srebrá y złotá y rzeczy wonnych / y olejki nawyborniejsze : tákże y dom rynsztunkow swoich / y cokolwiek śie znájdowáło w skárbiech jego:nie było nic czegoby im nie ukazał Ezechiaß w domu swym/y we wszystkim páństwie swojim.

a 2 Krol 20.12. zowie śie Berodách.

3 W Tym przyszedł Izáiaß Prorok do Królá Ezechiaszá / y rzekł mu ; Coć powiedźieli ći mężowie / y z kąd przyszli do ćiebie? Y odpowiedział Ezechiaß ; Z źiemie dálekiey przyszli do mnie/z Bábilonu. 4 Rzekł ; Coż widźieli w domu twojim ? Odpowiedział Ezechiaß ; Wszystko co jest w domu mojim widźieli : niemász nic czegobym im nie ukazał w skárbiech mojich. 5 Tedy rzekł Izáiaß Ezechiaszowi : Słuchaj słowá PAná Zastępow. 6 Oto przyda te dni / w ktore záviora wszystko do Bábilonu cokolwiek jest w domu twojim / y cokolwiek záchowáli Ojcowie twoji áż do dniá tego;niezostánie nic/mowi PAn. 7 Ale y Syny twoje ktorzy wynidą z ćiebie / ktore zpłodźisz / pobiora / y będą komornikámi ná dworze Królá Bábilońskiego. 8 Tedy rzekł Ezechiaß do Izáiaszá : Dobre jest słowo PAńskie ktoreś mowił : Y dołożył; *Drobre*,przeto że pokoj y prawdá będźie zá dni mojich.

ROZDZIAL XL.

Proroctwo o przyszłym wybáwieniu ludu Bożego z ćielesnego y z duchownego Bábilonu. 12. Pohánbienie bál wochwalcow. 23. Zgromienie powątpiwájących o opátrzności Bożey.

1 Ćieszćie/ ćieszćie lud moj / mowi 2 BOG wász. Mowćie do sercá Jeruzalemu ; ogłászajćie mu/że śie już dopełnił czás postánowiony a jego/ że jest odpuszczona nieprawość jego : y że wźiął z ręki PAńskiey w dwoj nasob / zá wszystkie grzechy swoje. 3 Głos wołájącego ná b puszczy: Gotujćie drogę Páńską/prostą czyńćie ná pustyni śćieżkę Bogá nászego. 4 Káżda doliná niech podnieśiona będźie / á káżda gorá y págorek niech poniżony będźie : co jest krzywego niech śie wyprostuje : á miejscá nierowne / niech będą rowniną. 5 Bo śie objáwi chwałá Páńska : á ujrzy wszelkie ćiáło społem/iż ustá Páńskie mowiły. 6 Głos mowiącego ; Wołaj : Y rzekł;Coż mam wołáć ? *To* ; Wszelkie ćiáło jest c trawá/á wszystká zacność jego jáko kwiát polny. 7 Trawá usycha/ kwiát opada/ skoro wiátr Páński powionie nań. Záprawdę ludźie są tą trawą. 8 Trawa usycha/kwiát opada : Ale słowo d Bogá nászego trwa ná wieki.

a I. Wojny.

b Mátt 3. 3. Márk. 1. 3. Luk. 3. 4. Ian. 1. 23.

c Iob. 14. 2. Psalm 102. 12. y 103. 15. Iákob. 1. 10. 1 Piotr 1. 24.

d Ian. 12. 24. 1 Piotr 1. 25.

9 W Stąp sobie ná gorę wysoką Syonie/ktory opowiádasz rzeczy ućieszne : podnieś mocno głos twoj Jeruzalemie / ktory opowiádasz rzeczy poćieszne : podnieś / nie boj śie : rzecz miástam Judskim ; 10 Oto Bog wász. Oto pánujący Pan przydźie przećiwko mocnemu / á rámię jego pánowáć będźie nád nim: Oto zapłátá e je° z nim,á dźieło jego przed nim. 11 Jáko pásterz trzodę swoję f páść będźie/ do náręczá swego zgromádźi báránki / y ná łonie swym piástowáć je będźie / á kotne zwolná poprowádźi.

e Ezái. 62.11.

f Ezech 34.23. Ian. 10.11.

12 Kto zmierzył wody gárśćią swoją ? á niebiosá piędźią rozmierzył/á kto prochy źiemie miárą zmierzył? kto zważył ná wadze gory/á págorki ná szálach? 13 Ktoż dośćignął duchá g PAńskiego,/á kto rájcą jego był / żeby mu oznájmił ? 14 Z kim wszedł w rádę / żeby mu rozumu przydał / á náuczył go śćieszki sądu? Kto go náuczył umiejętnośći / á drogę wszelákiey roztropnośći ukazał mu? 15 Oto narodowie są jáko kroplá z wiádrá / á jáko proszek ná szálach poczytáne są : oto wyspy jáko námniejsza *rzecz* porywa. 16 Y Liban nie wystárczyłyby ku wznieceniu *ogniá*,y zwierzętá je° nie wystárczyłyby ná cáłopalenie. 17 Wszyscy narodowie *są* jáko nic h przed nim: zá nic y zá márność poczytá-

g Rzym. 11. 34. 1 Kor. 2. 16.

h Dáni. 4. 32.

18 m są u niego. Komuż tedy podobnym uczynićie i Bogá? á jákie podobieństwo przyrownaćie mu? 19 Rzemieśnik uleje báłwáná/ á złotnik złotem go powlecze/ y łáncuszki srebrne do niego odleje. 20 *A ten ktory* dla ubostwá nie ma co ofiárowáć obiera drzewo *ktoreby* nie prochniáło/ y rzemieśniká umiejętnego sobie szuka/ áby wygotował báłwáná rytego ktoryby śię nie poruszył. 21 Izali nie wiećie? Izali nie słychawaćie? Izali śię wam nie opowiáda od początku? Izali nie zrozumiewaćie od záłożenia gruntow ziemie? 22 Ten ktory śiedźi nád okręgiem ziemie/ ktorey obywátele *są* jáko száráńcza: ten ktory rozpostárł niebiosá jáko k ćienkie płotno: á rozćiągnął je/ jáko namiot ku mieszkániu: 23 Tenći Kśiążętá l wniwecz obraca: sędźie źiemskie jáko nic rozprasza. 24 Że nie bywáją szczepieni áni wśiani/ áni śię też wkorzeni w ziemi pień ich: y jáko jedno powienie ná nie/ w net usycháją/ á wicher jáko źdźbło unośi je. 25 Komuż mię tedy przyrownaćie/ ábym mu był podobny? mowi Swięty.

26 PODnieśćie ku gorze oczy wásze/ á obaczćie/ kto to stworzył? kto wywiodł w pocżćie wojsko ich/ á tego wszystkiego m z imienia przyzywa? według wielkośći śiły/ y wielkiey mocy/ *ták, że* áni jedno z nich nie zginie. 27 Przecżże tedy powiádasz Jákobie? *przecżże ták* mowisz Izráelu? Zkryta jest drogá mojá przed PAnem/ á spráwá mojá przed Bogá mego nie przychodźi? 28 Izali nie wiesz? Izaliś nie słyszał/ *że* Bog wieczny/ PAn ktory stworzył gránice ziemie/ nie ustánie áni śię zpráćuje? Y/ że nie może być dośćigniona n mądrość jego. 29 Ktory dodawa zprácowánemu śiły: á *tego* ktory niema żadney śiły/ moc rozmnaża. 30 Młodź ustawa y omdlewa/ á młodźieńcy w młodośći upadáją: 31 Ale ktorzy oczekawáją PAná/ nábywáją nowey śiły: podnoszą śię piory jáko orłowie: bieżą/ á nie zpráćują śię: chodzą/ á nie ustawáją.

ROZDZIAŁ XLI.

Pohánbienie báłwochwálcow. 8. Poćieszenie ludu Bożego. 21. Rozeznánie prawdźiwe, y rodźiał miedzy Bogiem, y báłwány Pogáńskimi.

1 MIlknićie przede mną wyspy/ á narodowie niech śię pośilą. Niech przystąpią/ á niech mowią: Przystąpmy społem do sądu. 2 Ktoż wzbudźił od Wschodu słońcá a spráwiedliwego/ y wezwał go/ áby go náśládował? ktoż mu podbił narody áby nád krolmi b pánował? podawszy je jáko proch pod miecz jego/ *á* jáko plewy rozproszone/ pod łuk jego? 3 Uganiał śię z nimi/ przeszedł spokojnie śćieżkę/ *po ktorey* nogámi swymi niechadzał. 4 Ktoż *to* spráwił y uczynił/ *ktoż* wzywał rodzájow od początku? Ja PAn pierwszy c y ostátni/ Ja sam. 5 Widźiáły wyspy y ulękły śię/ kończyny ziemie zdumiáły śię: zgromádźiły śię y zeszły śię. 6 Jeden drugiemu pomagał/ á brátu swemu mowił; Zmacniaj śię. 7 A ták zmacniał teśarz złotniká/ *blách* młotem gładzącego/ kującego ná kowádle/ mowiąc; Do lutowánia to dobre. Potym to ztwierdźił gwoźdźiámi/ áby śię nie ruszyło.

8 A Ty Izráelu sługo moj: ty Jákobie ktoregom d obrał/ naśienie Abráhámá przyjaćielá e mego. 9 Ty ktoregom pochwyćił od kończyn ziemie/ owszem pominąwszy przednieysze ich/ powołałem ćię/ mowiąc do ćiebie; Sługáś ty moj/ obrałem ćię/ á nie odrzućiłem ćię. 10 Nie boj śię/ bom ja z tobą: Nie lękaj śię/ bom ja Bogiem twojim. Zmocnię ćię/ á dam ći pomoc/ y podeprę ćię práwicą spráwiedliwośći swojey. 11 Oto záwstydzą f śię/ á będą pohánbieni wszyscy/ gniewem pałájący przećiwko tobie: stáną śię jáko nic/ y zginą ći/ ktorzy śię tobie 12 zprzećiwiáją. Szukałlibyś ich/ nie znajdźiesz ich: ći ktorzy śię zprzećiwiáją tobie/ będą jáko nic: á ći ktorzy walczą z tobą/ wniwecz obroceni będą. 13 Bom Ja PAn Bog twoj/ trzymam ćię zá g práwicę twoję: á mowię; Nie boj śię: Ja ćię wspomogę. 14 Nie boj śię: robaczku Jákobie/ garstko ludu Izráelskiego: Jać będę ná pomocy/ mowi

PAn/

i Dźiej. 17.29.
k Psalm 104.2.
l Job. 12.21. Psalm 107.40.
m Psalm 147.4.
n Psalm 147.5.

a T. Abráhámá.
b 1 Moj 14.14.
c Ezái. 43.10. y 44.6. y 48.12 Objáw. 1.17 y 21.6. y 12.13.
d 5 Moj 7.6. y 10.15 y 14.2. Psalm 135.4. Ezái. 43.1. y 44.1.
e 2 Kron 20.7. Jákob. 2.23.
f 2 Moj 23.22. Ezái. 60.12. Zach. 12.3.
g Psalm 73.23.

h Ezái. 43.14. i Ezái. 12. 6.

15 PAn/ á Odkupiciel h twoj Swiety i Izráelski. Otom ćie uczynił *jáko* woz z zebámi nowymi po obu stronách: pomłoćisz gory/ á potrzesz je: á págorki jáko plewe położysz. 16 Przewiejesz je/ w tym je wiátr porwie/ á wicher rozproszy je: ále śie ty rozráduiesz w PAnu/ w Swietym Izráelskim będźiesz śie chlubił. 17 Vbogie y nędzne ktorzy szukáją wody/ á nie mász jey/ ktorych język vsechł od prágnienia/ Ja PAn wysłucham je: *Ja* Bog Izráelski nie opuszczę ich. 18 Otworzę rzeki ná miejscách k wysokich/ á źrzodłá w pośrzod rownin; obrocę pustynię w jezioră l wod/ á źiemię suchą w strumienie wod. 19 Násádzę ná puszczy Cedrow/ wybornych Cedrow/ sośien/ y oliwnych drzew: násádzę pustynią jedliną/ wiązem/ y bukszpanem. 20 Aby widźieli/ y poználi/ y uwazyli/ y zrozumieli/ że to ręká PAńska uczyniłá/ y że to Swiety Izráelski stworzył.

k Ezái. 35. 7. y 44. 3. l Psalm 107. 35.

21 Przedłozćie spráwę wászę/ mowi PAn: ukażćie mocne dowody swoje/ mowi Krol Jákobow. 22 Niech przystąpi m/ á niech nam oznájmi to co śie ma stáć: rzeczy pierwsze ktore były powiedźćie/ ábyśmy uwazyli w sercu swym/ á poználi cel ich: ábo przynamniey nam przyszłe rzeczy oznájmićie. 23 Oznájmićie co ma przyśc ná potym/ á poznamy żeśćie bogowie: ábo uczyńćie co dobrego lub złego/ ábyśmy śie zdumiewáli/ gdybyśmy to społem widźieli. 24 Otośćie wy zgołá nic/ á spráwá wászá tákże nic nie jest: *Przetoż* obrzydły jest ten/ co was *sobie* obiera. 25 Wzbudzę od Połnocy *lud*, ten przyćiągnie: y od Wschodu słońcá/ *ten* wzywáć będźie Imienia mego: Obórzy śie ná Kśiążętá jáko ná błoto: á podepce je jáko gárncarz glinę. 26 Kto oznájmił od początku? tedy będźiemy wiedźieli: Abo co *było* od dawnych czásow? tedy rzeczemy; Tyś jest spráwiedliwy? Nie mász zgołá nikogo coby oznájmił/ áni jest ktoby śie dał słyszeć/ ábo ktoby słyszał mowy wásze. 27 Ja Am pierwszy/ ktory Syonowi *opowiádam*; Oto/ oto są: á Jeruzalemowi dam Opowiádácze rzeczy poćieszných. 28 Bo widzę że nie mász nikogo/ nie mász nikogo miedzy nimi coby dał rádę: áczkolwiek śie ich pytáją/ wszákże nie odpowiádáją y słowá. 29 Oto ći wszyscy *są* márnośćią/ zá nic nie stoją uczynki ich: wiátrem y próżnośćią są odlewáne báłwány ich.

m T. Báłwan.

ROZDZIAŁ XLII.

Proroctwo o Chrystuśie PAnu. 10. Nápomnienie Kośćiołá Bożego do chwały Bożey. 18. Obwinienie ludu Izráelskiego.

1 Oto sługá a mój/ społegáć będę ná nim: wybrány mój/ *ktorego sobie* upodobáłá b duszá mojá. Dam mu Duchá swego/ *On* sąd narodom wyda. 2 Nie będźie wołał/ áni śie będźie wywyzszał: áni będźie słyszány ná ulicy głos jego. 3 Trzciny nałomioney nie dołamie/ á lnu kurzącego śie nie dogáśi: *ále* sąd wyda według prawdy. 4 Nie zámroczy śie/ áni ustánie dokąd nie wykona sądu ná źiemi: A náuki jego wyspy oczekiwáć będą. 5 Ták mowi Bog/ PAn ktory stworzył niebiosá/ y rozpostárł je/ ktory rozszerzył źiemię/ y co śie rodźi z niey: ktory dawa tchnienie c ludowi *mieszkájącemu* ná niey/ á duchá tym co chodzą po niey. 6 Ja PAn wezwałem ćie w spráwiedliwośći/ y ująłem ćie zá rękę twą: przetoż strzedz ćie będę/ y dam ćie zá przymierze ludowi/ *y* zá świátłość d narodow. 7 Aby otwierał oczy ślepych/ *á* wywodźił więźnie e z ciemnice/ *y* z domu więźienia śiedzące w ćiemnośćiách. 8 Ja PAn/ toć jest Imię moje/ á chwały mojey g nie dam innemu/ áni sławy mojey báłwánom rytym. 9 Oto pierwsze rzeczy przyszły: ja też nowe opowiádam: pierwey niż śie záczną/ dam wam o nich słyszeć.

10 Spiewajćie PAnu h pieśń nową; chwałá jego jest od kończyn źiemie: ktorzy śie pławićie po morzu/ y wszystko co w nim jest; wyspy y obywátele ich. 11 Podnieśćie *głos* pustynie/ y miástá jey/ *y* wśi w ktorych mieszka i Cedár: wykrzykajćie obywátele skał/ z wierzchu gor

a Mátt. 12.18. b Mátt. 3. 17. y 17.5. Efez. 1. 6. c Dziej. 17.25. d Ezái. 49. 6. Luk. 2. 32. Dźiej. 13.47. e Ezái. 61. 1. Luk. 4. 18. f Ezái. 9. 2. g Ezái. 48.11. h Psalm 33. 3. y 47.1. y 144. 9. i Psalm 120.5.

12 gor wołajcie. Oddajcie cześć PAnu á chwałe jego ná wyspách opowiádajcie. 13 PAn wynidźie jáko mocarz/ jáko mąż waleczny wzruszy śie gorliwośćia: trabić/ owszem krzyczeć bedźie/ á przećiw nieprzyjaćiołom swojim zmężyle sobie pocznie: 14 Mowiąc; Milczałem dość długo/ jákobym nie słyszał: wstrzymawałem śie: *ále już* jáko rodząca krzyczeć bede/ zpustoszę/ y wszystkie oraz połknę. 15 W pustynie gory y págorki obrocę/ y wszystkie źiołá ich posuszę: obrocę y rzeki w wyspy/ á jeźiorá wysuszę. 16 Y powiodę ślepe drogą ktorey nie ználi/ á śćieszkámi o ktorych nie wiedźieli/ poprowádzę je: obrocę przed nimi ćiemnośći w świátłość/ á co nie rownego/ w rowninę. Toć jest co im uczynię/ á nie opuszczę ich. 17 Cofną śie názad/ y záwstydzą k śie bárzo/ ktorzy ufáją w bałwánách rytych / ktorzy mowią obrázem litym: Wyśćie bogowie nászy.

18 O Głuszy! słuchajćie: á wy ślepi przejrzyćie/ ábyśćie widźieli. 19 Ktoż ślepy/ jedno sługá moj? á *kto* głuchy/ jedno poseł moj/ ktorego posyłam? ktoż ták ślepy jáko doskonáły l/ ślepy mowię/ jáko sługá PAński? 20 Widźisz wiele rzeczy/ á wszákże nie m zrozumiewa: otworzone ma uszy/ wszákże nie słyszy. 21 PAn go *sobie* upodobał dla spráwiedliwośći swojey: uwielbił go Zákonem/ y sławnym go uczynił. 22 Ale ten lud jest złupiony y rozszárpány; ktore° młodźieńce ile ich kolwiek jest/ imáją y do ćiemnic podawáją; podáni są ná łup/ á nie mász ktoby je wybáwił: *podáni są* ná rozchwycenie/ áni jest ktoby rzekł: Wroć *je zás*. 23 Ktoż to z was w uszy przyjmuje? kto zrozumiewa/ áby czulszym był ná potym? 24 Kto podał ná rozszárpánie Jákobá/ á Izráelá łupieżcom? Izali nie PAn/ przećiwko ktoremuśmy zgrzeszyli? Bo nie chćieli drogámi jego chodźić/ áni słucháć Zákonu jego. 25 Dla tego nań *PAn* wylał popędliwość gniewu swego/ y gwałtowną wojnę/ á zápalił go w około/ á wszákże nie poznał *tego*: zápalił go mowię/ á wszák-że tego do sercá nie przypuśćił.

ROZDZIAŁ XLIII.

Poćieszenie ludu Bożego. 9. Oświádczenie prawdźiwego Bostwá PAná Zastepow. 14 Obietnicá o wybáwieniu z Bábilonu. 22. Przyczyny tego ich wybáwienia.

1 A Le teraz ták mowi PAN/ ktory ćie stworzył o Jákobie! y ktory ćie uczynił o Izráelu! Nie boj śie/ bom ćie odkupił/ *á* wezwałem ćie imieniem twojim; Mojeś ty. 2 Gdy pojdźiesz przez wody bede z tobą; á jeśli przez rzeki/ nie záleją ćie: pojdźieszli przez ogień / nie zpalisz śie/ a płomień nie imie śie ćiebie. 3 Bom ja PAn Bog twoj/ Swiety Izráelski/ Zbáwićiel twoj: Dałem zá ćie ná okup Egipt/ źiemię Murzyńską/ y Sábę/ miásto ćiebie. 4 Záraz jákeś drogim uczyniony przed oczymá mymi/ jesteś uwielbionym/ á jam ćie umiłował: przetoż dałem ludźie zá ćie/ y narody zá żywot twoj. 5 Nie boj a śie/ bom/ ja z tobą: od Wschodu słońcá przyprowádzę zás naśienie twoje/ y od Záchodu zgromádzę ćie. 6 Rzekę Połnocney stronie; Wroć: á Południowi; Nie zábraniaj. Przywiedź záśie Syny moje z dáleká/ á corki moje od kończyn źiemie. 7 Káżdego ktory śie názywa Imieniem mojim/ y ktoregom ku chwale swojey stworzył: ktoregom ukształtował/ y uczynił. 8 Wywiedź lud ślepy/ ktory *już* ma oczy: y głuchy ktory *już* ma uszy.

9 W Szyscy narodowie niech śie społu zejdą/ y niech śie zgromádzą ludźie: ktoż jest miedzy nimi coby b to opowiedźiał/ á przeszłe rzeczy nań oznájmił. Niech stáwią świádki swoje/ á będą uspráwiedliwieni: ábo niech słyszą y rzeką; Prawdáć jest. 10 Wyśćie świádkowie moji/ mowi PAn/ y sługá moj ktoregom obrał: ábyśćie wiedźieli y wierzyli mi/ y rozumieli/ żem Ja jest: *á, że* przedemną nie był c stworzony Bog/ áni po mnie bedźie. 11 Ja/ Jam jest d Pan: á niemász oprocz mnie Zbáwićielá. 12 Ja oznájmuję y wyswabadzam / y opowiá-

Margin notes: k Psalm 27. 7, Ezái. 1. 29. y 44. 11 y 45. 16 — l T. Wedlug zdánia swego. Objáw 3. 17. — m Rzym 2. 21. — a Ezái. 44. 1. Jerem. 30. 10. y 46. 27 — b Ezái. 41. 21. — c Ezái. 41. 4. y 44. 8. — d Ezái. 45. 21. Ozea. 13. 4.

dam/ á niemáß nikogo miedzy wámi z obcych *bogow*: Y wyśćiemi *tego* świádkámi/ mowi PAN/ żem
13 Ja Bog. ♣ Pierwey niż dźień był/ Jam jest: á niemáß ktoby wyrwał z reki moiey? *Gdy co* uczynię/ y ktoż to e odwroći?
14 TAk mowi PAN/ odkupićiel wáß/ Swiety Jzráelski: Dla was pośle do Bábilonu/ y oderwę wßystkie zawory/ y Cháldejczyki z okretámi/ w ktorych śie oni f chlubia.
15 ♣ Jam jest PAn/ Swiety wáß: Stworzyćiel Jzráelow/ Krol wáß.
16 ♣ Ták mowi PAn ktory sposobił ná morzu g droge/ y śćieżke ná
17 bystrych h wodách. ♣ Ktory wywodźi wozy y konie/ woysko y śiłę: *czyni że* oraz upadáją/ á nie powstawáją:
18 gásna/ jáko knot gáśnie. ♣ Nie wspominajćie pierwßych rzeczy/ á
19 stárodawnych nie uważajćie. ♣ Oto ja czynie rzecz i nowa/ á záraz śie zjáwi: Jzali tego nie poznaćie? Nád to sposobię ná puśćzy droge: á ná
20 pustyni/ rzeki. ♣ Chwalić mie bedźie zwierz polny/ smocy/ y sowy: żem wywiodł ná puśćzy wody/ á rzeki ná pustyni/ ábym dał napoj ludowi memu/ wybránemu *ludowi* memu.
21 Lud ten ktorym sobie k stworzył: chwałe moje opowiádáć bedźie:
22 ♣ A *tyś* mie nie wzywał o Jákobie! owßemeś sobie utesknił ze mna o Jzráelu!
23 ♣ Nieprzywiodłeś mi bydlatká ná cáłopalenie twoje/ y ofiárámi twymi nie uććiłeś mie: nie przymußałem ćie ábyś mi służył ofiárámi śniednymi: ánim ćie obćiażał tym/ ábyś mi kádźił:
24 ♣ Nie kupiłeś mi zá pieniadze wonnych rzeczy: ániś mie tłustośćia ofiár twojich opojił: ♣ Aleś mie obćiażył grzechámi twymi/ á zádałeś mi prace nieprawośćiámi twojimi.
25 ♣ Ja/ Ja sam gládze przestepstwá l twoje dla śiebie/ á grzechow twojich nie
26 wspomnie. ♣ Przywiedź mi ná pámieć: Sadźmy śie społu/ powiedz ty maßli czymbyś śie uspráwiedliwił:
27 ♣ Oćiec twoj pierwßy zgrzeßył: á Náuczyćiele twoji wystapili
28 przećiwko mnie. ♣ A ták zrzucę Kśiażetá z *miejsc* świetych: y podam ná przeklectwo Jákobá/ á Jzráelá ná pohánbienie.

e Job. 9. 12. Ezái. 14. 27. f H. Wykrzykáją. g 2 Moj. 14. 29. h Jozue 3. 16. i Objáw 21. 5. k Luk. 1. 74. l Ezái. 44. 22. Ezech 36. 22. Zach. 3. 9.

ROZDZIAŁ XLIV.

Obietnicá o Duchu Swietym. 6. Dostojność PAńska. 9. Báłwochwálcow y báłwánow márność. 21. Vpomnienie ludu áby pámiętał ná poświecenie swoje. 24. á miał nádźieję.

1 A Teraz słuchaj Jákobie á sługo moj: y *ty* Jzráelu ktoregom
2 wybrał. ♣ Ták mowi Pan ktory ćie uczynił/ y ktory ćie ukßtałtował záraz z żywotá mátki/ *y* ktory ćie wspomagá: Nieboj śie Jákobie sługo moj/ y uprzyjmy *ktoregom* wy-
3 brał. ♣ Bo wyleję wody ná b prágnacego/ á potoki ná sucha *ziemię*. Wyleję Duchá mego ná naśienie twoje: y błogosłáwieństwo moje ná
4 potomki twoje. ♣ Y rozkrzewia śie jáko miedzy trawa: y jáko wierzby/
5 przy ćiekacych wodách. ♣ Ten rzecze Jam jest Páński: á ow śie ozowie do imienia Jákobowego: á inny śie zápiße reka swa PAnu/ y imieniem Jzráelskim bedźie śie názywał.
6 TAk mowi PAn/ Krol Jzráelski/ y Odkupićiel jego/ PAn zastepow: Jam pierwßy/ y jam c ostátni; á oprocz mnie niemáß Bogá.
7 ♣ Bo ktoż jáko Ja ogłáßa y opowiáda to/ y zporzadza mu to/ záraz od onego czásu jákom rozsádźił lud ná świećie? á kto przyßłe rzeczy/ y to
8 co ma bydź/ oznájmi im: ♣ Nie bojćież śie áni sobá trwożćie: Jzalim wam tego z dawná nie oznájmił/ y nie opowiedźiał? Tegośćie wy mnie *sámi* świádkámi: Jzali jest Bog Bog oprocz d mnie? Niemáß zájiste skály: Ja o żadney nie wiem.
9 TWorzyćiele báłwánow wßyscy nicnie sa/ y te namilße rzeczy ich/ nic im nie pomoga: czego oni sobie sámi świádkámi bedac nic nie widza/ áni rozumieja/ żeby śie wstydáć mogli.
10 ♣ Kto tworzy bogá/ y báłwán áleje/ do niczego śie *to* nie
11 przygodźi. ♣ Oto wßyscy/ *y* uczestnicy ich beda e pohánbieni/ owßem rzemieśnicy *ich*, ći nád *inne* ludźie. Choćby śie wßyscy zebráli y stánęli/ lekáć śie muszą/ y społem pohánbieni beda.
12 ♣ Kowal f kleśćiámi ro-

a Ezái. 41. 8. y 43. 5. Jerem. 30. 10. y 46. 27. b Ezái. 35. 7. Joel. 2. 28. Ioel. 2. 28. Ian. 7. 38. Dźiej. 2. 18. e Ezái. 41. 4. y 48. 12 Objáw 1. 8. 17 y 22. 13 d 5 Moj. 4. 35. 39. y 32. 39. Ezái. 45. 5. 1 Sám. 1. 2. e Psalm 97. 7. Ezái. 1. 29. y 42. 17 y 45. 16. f Ierem. 10. 3. Mądr. 13. 11.

przy węglu/ á młotámi kßtałtuje báłwáná: gdy go robi mocą rámienia swego; áż od głodu w nim y śiły ustáją/ áni pije wody/ áż y omdlewa. (13) ♣ Cieślá záś rozćiąga ßnur/ znáczy ßnurem fárbowánym/ y oćiásuje toporem/ y cyrklem rozmierza go: y czyni go ná podobieństwo męża/ y ná podobieństwo pięknego człowieká/ áby mießkał w domu. (14) ♣ Nárąbá sobie Cedrow/ y bierze Cyprys/ y dąb/ ábo to co jest namocnieyßego miedzy drzewem leśnym/ *ábo* wsádźi jáwor ktory zá deßczem odrastá. (15) ♣ Y używa tego człowiek do palenia/ ábo wźiąwßy z niego ogrzewa śię *przy nim*, tákże roznieca ogień/ áby nápiekł chlebá: nád to/ *z tegoż drzewá* robi sobie Bogá/ y kłania mu śię: czyni z niego báłwáná/ y klęka przed nim. (16) ♣ Część jego pali ogniem/ przy *drugiey* częśći jego mięso je/ piecze pieczenią/ y násycony bywa: tákże rozgrzewa śię/ y mowi; Chej rozgrzałem śię: widźiałem ogień. (17) ♣ A z ostátku jego czyni bogá/ báłwáná swego: klęká przed nim/ kłania śię/ y modli mu śię/ mowiąc: Wybaw mię/ boś ty bog moj. (18) ♣ Nie wiedzą áni rozumieją: przeto/ że záślepił oczy ich áby nie widźieli/ y sercá ich áby nie rozumieli. (19) ♣ Y nie uwáżáją tego w sercu swojim/ nie máją zło umiejętnośći áni baczenia áby rzekli: Część z niego zpaliłem ogniem: á przy węglu jego nápiekłem chlebá/ upiekłem mięso/ y nájadłem śię: Y mamże ją z ostátku jego obrzydliwość uczynić? á przed klocem drewniánym klękáć? (20) ♣ *Táki* śię karmi popiołem; serce *jego* zwiedźione unośi go/ áby nie mogł wybáwić duße swojey/ áni rzec: Izali to nie jest oßukánie/ *co jest* w práwicy mojey?

(21) Pomnijże ná to ^g^ Jákobie y Izráelu/ przeto żeś ty jest sługą mojim. Stworzyłem ćię/ sługąś ty moj: o Izráelu! nie zápomnię ná ćię. (22) ♣ Głádzę niepráwośći twoje/ jáko obłok; á grzechy twoje jáko mgłę: náwroć śię do mnie bom ćię odkupił. (23) ♣ Spiewájćie niebiosá/ bo *to* PAn uczynił: wykrzykájćie nişkośći ziemie/ zábrzmićie chwałę gory/ las/ y wßystkie drzewá w nim: ábowiem PAN odkupił Jákobá/ á w Izráelu sławnym śię uczynił.

(24) TAk mowi PAN/ Odkupćiel ^h^ twoj/ y ktory ćię utworzył wnet z żywotá mátki: Ja PAN wßystko czynię/ sam rozćiągam niebiosá: rozpośćieram ziemię mocą swoją. (25) ♣ Wniwecz obracam známioná práktykarzow/ y wießczki do ßaleństwá przywodzę: y mędrcená wstecz obracam/ á umiejętność ich głupią ^i^ czynię. (26) ♣ Potwirdzam słow sługi swego/ á ráde posłow swych wykonywam. ♣ Ktory mowię o Jeruzalemie; Mießkáć w nim będą: á o miástách Judskich; Pobudowáne będą: bo zpustoßenia ich pobuduję. (27) ♣ Ktory mowię głębinie; Wyschni/ já potoki twe wysußę. (28) ♣ Ktory mowię o Cyruśie; *On* Páſterz moj/ bo wßystkę wolą moję wykona: Y rzecze Jeruzalemowi; Będźieß ^k^ zbudowáne; á Kośćiołowi; Będźieß záłożony.

Rozdzial XLV.

Bog Cyrusowi zwyćięstwo nád Bábilonem, á przez to wybáwienie ludu swego z niewoli obiecuje. 9. Szemrzące przećiwko Bogu gromi. 11. 14. Náprawę Jeruzalemu opowiáda. 20. Ostátká Zydow y Pogan do śiebie powoływa.

(1) TO mowi PAN pomázáńcowi swemu Cyrusowi/ ktorego práwicę ująłem/ ábym porázil przed nim narody/ y biodrá Krolow rozpaßę: á pootwieram przed nim wrotá/ y bramy nie będą zámknione. (2) ♣ Ja przed tobą pojdę/ á krzywe drogi wyprostuję: wrotá miedźiáne zkruße/ á zawory żelázne porąbię. (3) ♣ Y dam ći skárby zkryte/ y klejnoty zchowáne. Abyś poznał żem ja PAn/ ^a^ BOG Izráelski/ ktory ćię przyzywam imieniem twojim. (4) ♣ Dla sługi mego Jákobá/ y *dla* Izráelá wybránego mego/ názwałem ćię imieniem twojim/ *y* przezwiskiem twojim: (5) chociaś mię nie znaß. ♣ Jam PAn/ á nie máß ^b^ żadnego więcey: oprocz mnie nie máß żadnego Bogá. Przepásałem ćię/ áczkolwiek mię nie znaß. (6) ♣ Aby poználi od Wschodu słońcá/ y od Záchodu słoń-

g Ezái. 46. 8.
h Ezái. 43. 14.
i Job. 5. 12. 13. Ezái. 29. 14. 1 Kor. 1. 19.
k 2 Kron. 36. 22. Ezdr. 1. 1. 2. Ezái. 45. 13.
a 5 Moj. 4. 35. 39. y 32. 39. Ezái. 44. 8.
b Psalm 18. 40. Ezái. 22. 24.

cá / iż nie máſz żadnego oprocz mnie. Jam PAn / á niemáſz żadnego wiecey. 7 ♣ Ktory czynię świátłość / y ſtwarzam ciemności: spráwuję pokoy / y ſtwarzam złe c. Ja PAN czynię to wſzyſtko. 8 ♣ Zpuśćcie niebioſá roſę z gory / á obłoki niech kropią spráwiedliwość: niech śię otworzy ziemiá / á niech wyrośćie zbáwienie / á spráwiedliwość niech weſpoł zákwitnie. ♣ Ja PAN spráwię to.

c T. Kaźni rozmájite.

9 Biádá temu ktory śię spiera z Stworzyćielem swojim / będąc ſkorupą / jáko inne ſkorupy gliniáne. ♣ Izali gliná rzecze d gárncarzowi swemu; Coż czyniſz? Robotá twojá záprawdę nikczemna jeſt. 10 ♣ Biádá temu ktory mowi Oycu: Coż płodziſz? á niewieśćie: Coż porodziſz?

d Jerem. 18. 6. Rzym. 9. 20.

11 TAk mowi PAn / Swięty Izráelſki / y Tworcá jego: O przyszłe rzeczy pytajćie mię / á Syny moje / y spráwę rąk mojich poruczajćie mi. 12 ♣ Jam uczynił ziemię / y człowieká ná niey ſtworzył: Jam jeſt ktorego ręce rozćiągnęły niebioſá / á wſzyſtkiemu wojſku ich rozkázuję. ♣ 13 Jam go wzbudził w spráwiedliwośći / y wſzyſtkie drogi jego wyproſtuję: onći zbuduje máſto e moje / á więźnie moje wypuśći / nie zá okup / áni zá dar / mowi PAn Záſtępow. 14 ♣ Ták mowi PAN: Prácá Egipſka / y kupiectwo Murzynow / y Sábejczykow / mężowie wyſocy do ciebie przyjdą / á twoji będą. ♣ Zá tobą chodźić będą / w pętách pojdą: tobie śię kłániáć / y tobie śię korzyć będą / *mowiąc*: Tylko f w tobie jeſt Bog / á niemáſz żadnego wiecey / oprocz *tego* Bogá.

e 2 Kron. 36. 23. Ezdr. 1. 1. Ezái. 44. 28.

15 ZAprawdę tyś jeſt Bog zkryty: Bog Izráelſki / Zbáwićiel. ♣ 16 Wſzyſcy śię oni záwſtydzą / y pohánbieni będą: czyniciele báłwánow g społu z hánbą odſtąpią. ♣ 17 *Ale* Izráel zbáwion będźie przez PAná / zbáwieniem wiecznym: nie záwſtydźićie śię / áni będźiećie pohánbieni / áż ná wieki wieczne. 18 ♣ Bo ták mowi PAn ktory ſtworzył niebioſá (ten Bog ktory utworzył ziemię y uczynił ją / ktory ją utwierdźił / nie ná prozno ſtworzył ją ná mieſzkánie utworzył ją) Jam PAn / á niemáſz żadnego wiecey. 19 ♣ Nie mowiłem potájemnie h ná mieyſcu ziemſkim ciemnym: nie ná prozno mowię naśieniu Jákobowemu; Szukajćie mię: Ja PAn mowię i spráwiedliwość / á zwiáſtuję práwość.

f 2 Moj. 29. 46. 3 Moj. 26. 11. 2 Kor. 6. 16.

g Ezái. 44. 11.

h 5 Moj. 30. 11.

i Pſalm. 11. 7.

20 ZGromadźćie śię / á przyjdźćie: zprzybliżćie śię weſpoł / wy ktorzyśćie pozoſtáli miedzy pogány. ♣ Nic nie wiedzą ktorzy śię z drewniánymi báłwánámi swymi noſzą: bo śię modlą Bogu / ktory nie może wybáwić. 21 ♣ Oznájmujćieſz k á przywiedźćie *inne*, á niech pospołu w rádę wnidą / *á ukażą* kto to od dáwnego czáſu przepowiedźiał? *kto* od onego czáſu oznájmił? Izali nie Ja PAN? Boć niemáſz żadnego innego Bogá oprocz mnie. Niemáſz Bogá spráwiedliwego / y Zbáwićielá innego / oprocz mnie.

k Ezái. 43. 9.

22 OBejrzyćieſz śię ná mię / ábyśćie zbáwione były wſzyſtkie kończyny ziemie: bom ja Bog / á nie máſz żadnego wiecey. 23 ♣ Przyśiągłem sam przez śię / wyſzło z uſt mojich słowo spráwiedliwe / ktore śię l nazad nie wroći: Ze śię mnie kłániáć będźie wſzelkie m koláno / *y* przyśięgáć káżdy język: 24 ♣ *Mowiąc*; Tylko w PAnu n mam wſzelką spráwiedliwość y śiłę. ♣ *Tákowi* áż do niego przyjdą: ále pohánbieni będą wſzyſcy / ktorzy śię gniewem zápalają przećiwko niemu. 25 ♣ W PAnu uspráwiedliwione będźie / y przechwaláć śię będźie / wſzyſtko naśienie Izráelſkie.

l Pſalm. 89. 35. m Rzym. 14. 11. Filip. 2. 10. n 1 Kor. 1. 30.

Rozdział XLVI.

Upadek Bábilonu y báłwánow jego. 3. Stáránie Boże o lud jego. 5 Odwodźi od báłwochwálſtwá. 8. Nádźieje o pewnym wyſwobodzeniu czyni.

1 POchylił śię Bel / upadł Nebo; báłwány ich włożone ſą ná beſtye / y ná bydletá; tym zájiſte / co wynośićie / będą bárzo obćiążone áż do uſtánia. 2 ♣ Pochyliły śię y upádły społem: *y Bábilończycy* nie będą mogli rátowáć brzemion / owſzem y duſzá ich w niewolą pojdźie.

3 Słuchajćie mię domie Jákobow/ y wszystkie ostátki domu Izráelskiego / ktore noszę záraz a z żywotá/ ktore piástuję b záraz od národzenia. ♣ 4 Ja sam áż do stárośći/ y owszem áż do szedźiwośći was nośić będę. ♣ Jam was uczynił / ja też nośić będę: Ja mowię nośić was będę/ y wybáwię.

5 Komuż mię przypodobaćie / y przyrownaćie c ábo podobnym uczynićie / żebym mu był podobny? 6 ♣ Ci/ktorzy márnie wydawáją złoto z worká/ á śrebro ná szalách ważą/ nájmują zá zapłátę złotniká / áby uczynił z niego Bogá/ *przed ktorym* 7 padáją y kłaniáją śię. ♣ Noszą go ná rámieniu/dźwigáją d go / y stawiáją go ná miejscu jego: y stoji / á z miejscá swego śię nie ruszy: Jesli kto záwoła do niego / nie ozywa śię/ áni go z utrapienia jego wybawia. 8 ♣ Pámiętajćież ná to/ á wstydajćie śię: przypuśććie *to* do sercá o przestępnicy! 9 ♣ Wspomnićie sobie ná rzeczy pierwsze / *ktore śię działy* od wieku: bom ja BOG / á niemász żadnego Bogá więcey / y niemász mnie podobnego. 10 ♣ Ktory opowiádam od początku rzeczy ostátnie / y zdawná *to*, co śię jeszcze nie stáło: rzekęli *co*, Rádá mojá e ostoji śię/ y 11 wszystkę wolą moję uczynię. ♣ Ktory záwołam od Wschodu słońcá ptaká z źiemie dálekiey; tego/ktory y wykonał rádę moję. Rzekłem/ á dowiodę tego: umyśliłem/ á uczynię to.

12 Słuchajćie mię *wy* upornego sercá / ktorzy jesteśćie dálekimi od spráwiedliwośći. 13 ♣ Spráwię że śię przybliży spráwiedliwość mojá / nie pojdźie w długą / á zbáwienie moje nie omieszka: bo położę w Syonie zbáwienie / á w Izráelu sławę moję.

ROZDZIAŁ XLVII.

Opowiáda zburzenie krolestwá Bábilońskiego. 6. Y przyczyny tego.

1 Zstąp/ á uśiądź w prochu PAnno/ corko Bábilońska: śiądź ná źiemi / á nie ná stolicy corko Cháldejska: bo ćię nie będą więcey názywáć/ kochánka / y rozkosznica. ♣ 2 Weźmi żárná / á miel mąkę: odkryj a warkocze swoje / obnáż nogi / odkryj golenie / brnij przez rzekę. ♣ 3 Odkryta będźie nágość b twojá / á háńbá twojá widźiána będźie: wezmę pomstę *z ćiebie*, á nie dam śię 4 nikomu záhámowáć. ♣ *To mowi* Odkupićiel nász/ Imię jego/ PAn zastępow / Swięty Izráelski. 5 ♣ Siedź milcząc / á wnidź do ćiemnośći corko Cháldejska: bo ćię więcey nie będą názywáć Pánią Krolestw.

6 Rozgniewałem śię był ná lud moj / zplugáwiłem dźiedźictwo moje / á dałem je w ręce twoje: *áleś* im ty nie okazáłá miłośierdźia; y stárce obćiążáłáś járzmem twojim 7 bárzo: ♣ Y rzekłáś; Ná wieki Pánią będę c. Y ták nie przypuśćiłáś tego do sercá swego/ ániś sobie przywodźiłá ná pámięć dokończenie tego.

8 Przetoż słuchaj tego teraz rozkosznico (ktora mieszkasz bezpiecznie / á mowisz w sercu swym; Jam jest/ á niemász oprocz mnie inney / nie będę wdową / áni uznam 9 śieroctwá.) ♣ Że to oboje przyjdźie ná ćię d nagle dniá jednego / śieroctwo y wdowstwo: á doskonále przypádnie ná ćię / dla mnostwá guseł twojich / y dla wielkośći czárow 10 twojich. ♣ Bo ufasz w złośći twojey: á mowisz; Nie widźi mię nikt: Mądrość twojá / y umiejętność twojá/ tá ćię przewrotna uczyniłá / ábyś mowiłá w sercu swym; Jam jest/ á 11 niemász oprocz mnie inney. ♣ Dla tego przyjdźie ná ćię złe / ktorego wyśćia nie wiesz: y przypádnie ná ćię biedá / ktorey nie będźiesz mogłá zbyć: á przyjdźie ná ćię nagle spustoszenie/ nim wzwiesz.

12 Stańże teraz z czárámi swymi/ y z mnostwem guseł twojich/ ktorymiś śię paráłá od młodośći twojey / ázabyś co *sobie* mogłá pomoc/ ábo śię snadź czym zmocnić. ♣ 13 Ustawasz z mnostwem rad twojich. Niechajże teraz stáną práktykarze/ ktorzy śię przypátrują gwiazdom/ ktorzy dawáją znáć *co ma bydź* kożde° mieśiącá/ á niech ćię wybáwia z 14 te°/co ma przyść ná ćię. ♣ Oto/ są jáko plewá/ogień popáli je: nie wybáwia áni dusze swey z mocy płomienia.

a Ezai. 49.15. b 5 Moj. 32.11. c Ezai. 40.18. d Ierem. 10. 5. Báruc 6. 25. e Psalm 33.11. Przyp. 19.21. y 21.30 Zyd. 6. 17.

a I. Rozpleć. b Náhu. 5. 5. c Objáw 18. 7. d Ierem. 51.19.

niá. Nie zoſtánie węglá do ogrzánia śię / áni ogniá coby pośiedźieć przy nim. 15 Tákći śię ſtánie kupcom twojim / z ktorymiś śię zábawiáłá od młodośći twojey : Káżdy śię z nich w ſwą ſtronę uda / nie będźie ktoby ćię wybáwił.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Wyſtępki Izráelſkie. 5. 8. 12. Dla miłośierdźia ſwego obiecuje im wybáwienie z niewoli Bábilońſkiey. 17. Nápomina ich, do przeſtrzegánia práw ſwojich. 20. Do wyśćia z Bábilonu.

1 SŁuchajćie tego domie Jákobow / ktorzy śię názywaćie imieniem Izráelowym : á poszliśćie z wod Judſkich : ktorzy przyśięgaćie przez Imię PAńſkie / á Bogá Izráelſkiego przypominaćie : *Ale* nie a w prawdźie / áni w ſpráwiedliwośći. 2 Aczkolwiek od miáſtá świętego mánujećie śię / á ná Bogu Izráelſkim ſpolegaćie / PAn Zaſtępow Imię jego. 3 Pierwsze rzeczy z dawná́m opowiádał / y co z uſt mojich wyszło / y com ogłaszał náglem czynił / y przychodźiło. 4 Wiedźiałem żeś ty b twárdy / á szyjá twojá żyłá żelázna / á czoło twoje miedźiáne. 5 Przetoż oznájmiałem ći z dawná / pierwey niż śię co ſtáło / ogłaszałem ; byś ſnadź nie rzekł : Báłwan moj uczynił to / á obraz moj / ábo ulanie moje rozkazáło to. 6 Słycháłeś *o tym*, pojrzyż ná to wszyſtko : A wy / Izali *tego* nie opowiećie ? Teraz już ogłaszam nowe y tájemne rzeczy / y o ktorycheś nie wiedźiał. 7 Teraz ſtworzone ſą / á nie onego czáſu : o ktorycheś przed *tym* dniem nic nie ſłyszał : byś ſnadź nie rzekł : Otom wiedźiał o tym. 8 Owszem / ániś ſłuchał / ániś wiedźiał / áni śię to w on czás donioſło uchá twego : bom wiedźiał że zápewne wyſtąpisz / á / że przeſtępcą będźiesz záraz z żywotá mátki *twojey*. 9 Dla Imienia mego zátrzymam popędliwość moję / á *dla* chwały mojey záhámuję gniew przećiwko tobie / ábym ćię nie wygłádźił. 10 Oto wypłáwię ćię / ále nie jáko śrebro : przebiorę ćię w piecu utrapienia. 11 Sam dla śiebie / dla śiebie to uczynię : bo jákożby miáło być zplugáwione *imię moje* ? Záiſte chwały mojey c nie dam innemu.

12 SŁuchaj mię Jákobie y Izráelu wezwány moj : Jam jeſt / Jam pierwszy / Jam d y oſtáteczny / 13 A ręká mojá záłożyłá źiemię / y práwicá mojá piedźią e rozmierzyłá niebiosá : záwołałem ich / *á* záraz ſtánęły. 14 Zbierzćie śię wszyſcy / á ſłuchajćie : Ktoż z nich to opowiedźiał ? PAn umiłował go / on wykona wolą jego nád Bábilonem / á rámię jego przećiw Cháldejczykom 15 Ja / Jam mowił : przetoż wezwę go / przywiodę go : á poszczęśći *mu* śię drogá jego.

16 PRzybliżćie śię do mnie / *á* ſłuchajćie tego : Nie mowiłem od początku w ſkrytośći : *Ale* od onegoż czáſu / ktorego śię to dźiało / támem był : A teraz pánujący PAn posłał f mię / y Duch jego. 17 Ták mowi PAn / Odkupićiel twoj / Swięty Izráelſki : Jam PAn / Bog twoj / ktory ćię uczę ábyś poſtępował : á prowádzę ćię drogą po ktorey chodźić masz. 18 O byżeś był pilnował g przykazánia mego! byłby jáko rzeká pokoj twoj / á ſpráwiedliwość twojá jáko wáły morſkie. 19 A naśienie twoje byłoby jáko piáſek h / á płod żywotá twego jáko drzaſtwo jego : á nie byłoby wyćięte / áni wygłádzone imię jego przed obliczem mojim.

20 WYnidźćie i z Bábilonu / ućiecźćie od Cháldejczykow / głosem to rozſtawiajćie / rozgłaszajćie to / roznaszajćie to áż do kończyn źiemie : mowćie ; PAn odkupił k ſługę ſwego Jákobá. 21 Nie uprágną gdy je przez puſtynie powiedźie / wody l z ſkáły wywiedźie im : bo rozszczepi opokę / y wypłyną wody. 22 Nie masz pokoju m niepobożnym mowi PAn.

ROZDZIAŁ XLIX.

Powołánie Proroká. 4. Niewdźięczność ludu. 8. Spoſob przyszłego odkupienia. 14. Rozmnożenie Kośćiołá Bożego. 26. Pomſtá nád nieprzyjaćioły.

1 SŁuchajćie mię wyſpy / á narodowie dálecy pilnujćie. PAn

záraz

a Ezái. 29. 13.
b 2 Moj. 32. 9. y 33. 3. 5 Moj. 9. 13. y 31. 2.
c Ezái. 42. 8.
d Ezái. 41. 4. y 43. 10 y 44. 6. Objáw. 1. 17. y 22. 13
e Ezái. 40. 12.
f 2 Piotr 1. 21.
g Pſalm 81. 14. Báruc 3. 13.
h 1 Moj 22. 17.
i Objáw 18. 4.
k 2 Moj 19. 4. 5
l 2 Moj. 17. 6. 4 Moj. 20. 11.
m Ezái. 57. 21.

záraz z żywotá wezwał a mię / záraz z żywotá mátki mojey uczynił wzmiankę imienia mego. 2 ✠ Y uczynił ustá moje jáko miecz ostry / w cieniu ręki swey zákrył mię : á uczyniwszy mię strzałą wypolerowáną / do sájdaku swe° zchowáł mię. 3 ✠ Y rzekł mi : Sługáś b ty moj / w Izráelu ktorym śię chlubić będę. 4 ✠ A jam rzekł : Ná dármom prácowáł / próżnom y dáremnie zniszczył śiłę moję : Wszákże sąd c moj jest u PAná / á prácá mojá u Bogá mego. 5 ✠ A teraz mowi PAn / ktory mię záraz z żywotá zá sługę sobie utworzył / ábym záś przywiodł do niego Jákobá : (choćby Izráel nie był zebrány / sławnym jednák będę przed oczymá PAńskimi : ábowiem Bog moj jest śiłą moją.) 6 ✠ Y rzekł : Máłoby mi to było / ábyś mi był sługą ku podźwignieniu pokoleń Jákobowych / y ku náwroceniu d ostátkow z Izráelá : Przetoż dałem ćię zá świátłość e Pogánom / ábyś był zbáwieniem mojim áż do kończyn ziemie.

7 TAk mowi PAn / Odkupićiel Izráelow / Swięty jego / do tego / ktorym káżdy gárdźi / á ktorym śię brzydzą narodowie / do sługi pánujących : Krolowie widząc ćię powstáną / á Kśiążętá kłániáć śię będą / dla PAná / ktory jest wierny dla Swiętego Izráelskiego / ktory ćię obrał. 8 ✠ Ták mowi PAn : Czásu przyjemnego f wysłuchám ćię / á w dźień zbáwienia porátuję ćię : nád to / strzedz ćię będę / y dam ćię zá przymierze ludowi / ábyś utwierdźił źiemię / á podał w ośiádłość dźiedźictwá zpustoszáłe. 9 ✠ Abyś mowił więźniom ; Wynidźćie g : á tym co są w ćiemnośćiách ; Okażćie śię. ✠ Podle drog páść śię będą / á po wszystkich mieyscách wysokich będą pástwiská ich. 10 ✠ Nie będą łáknąć, h áni prágnąć / y nie uderzy ná nie gorącość / áni słońce : bo ten ktory ma litość nád nimi / poprowádźi je / y podle źrzodeł wod powiedźie je. 11 ✠ Nád to / sposobię ná wszystkich gorách mojich drogę / á gośćińce moje będą podwyższone 12 ✠ Oto / ći z dáleká i przyjdą : á oto / drudzy od Pułnocy / y od morzá : á drudzy z źiemie 13 Synim k. ✠ Spiewayćie niebiosá / rozráduj śię źiemio / á głośno zábrzmićie gory : Abowiem PAn poćieszył lud swoj / á nád ubogimi swojimi zmiłowáł śię.

14 ALe Syon rzekł : Opuśćił mię PAn / á PAN zápomniał ná mię. 15 ✠ Izali może zápomnieć niewiástá niemowiątká swego / áby śię nie zlitowáłá nád płodem żywotá swego ? A choćby też y one l zápomniáły / wszákże ja ćiebie nie zápomnię. 16 ✠ Oto ná dłoniách swojich wyrysowáłem ćię : mury twoje záwżdy są przede mną. 17 ✠ Pośpieszą śię do ćiebie Synowie m twoji : á ći ktorzy ćię burzyli y káźili / odeydą od ćiebie. 18 ✠ Podnieś w około n oczu swych / á obacz : Ci wszyscy zgromádźiwszy śię / przyjdą do ćiebie. Żywię ja / mowi PAn / że tymi wszystkimi jáko ochędostwem przyodźiejesz śię / y obłożysz śię nimi jáko oblubienicá. 19 ✠ Przeto / że pustynie twoje / y zpustoszáłe mieyscá twoje / y źiemiá zburzenia twego / teraz będą ćiásne dla obywátelow : gdyż oddáleni będą ći / ktorzy ćię pożyráli. 20 ✠ Ták / że rzeką w uszy twoje synowie śieroctwá twego : Ciásne mi jest to mieysce / Ustąpże mi / ábym mieszkáć mogł. 21 ✠ Y rzeczesz w sercu swym : Ktoż mi tych národźił ? bom ja byłá ośierocona / o sámotna : Wygnáná m byłá y tułáłám śię : Ktoż ich tedy odchował ? Otom ja tylko sámá pozostáłá byłá ? Gdźież ći byli ? 22 ✠ Ták mowi Pánujący PAn : Oto wzniosę ná narody rękę moję / á do ludźi podniosę chorągiew moję / áby przynieśli syny twoje ná ręku / y corki twoje áby ná rámionách przynoszone były. 23 ✠ Y będą Krolowie piástunámi twojimi / á Kśiężny o ich mámkámi. ✠ Twarzą ku źiemi kłániáć śię będą / y proch nog twojich lizáć p będą : á dowiesz śię żem Ja PAN / á iż nie bywáją záwstydzeni / ktorzy ná q mię oczekáwáją.

24 YRzeczesz : Izali korzyść od mocarzá odjętá będźie ? Izali pojimány lud spráwiedliwego wybáwiony będźie ? 25 ✠ Owszem ták mowi PAn : Y pojimány lud mocarzowi

odje=

a Zyd. 5. 4.
b Ezái. 42. 1. y 51. 16
c I. Urzed
d Ezái. 10. 21.
e Ezái. 42. 6. Dźiej. 13. 47.
f 2 Kor. 6. 2.
g Ezái. 42. 7. Luk. 4. 18.
h Ezái. 48. 21. Objáw. 7. 16.
i Ezái. 60. 4. Mátt. 8. 11.
k T. z Południá
l Psalm 27. 10.
m I. Budownicy.
n Ezái. 60. 4
o I. Krolowe.
p Psalm 72. 9.
q Psalm 22. 5. 6 y 32. 10 y 125. 1

odjęty będźie / y korzyść okrutniko-wi wydárta będźie: ábowiem przeći-wnikowi twemu ja śie zprzećiwię / á 26 syny twoje ja wyswobodzę. Ptych ktorzy ćie pustoszą / włásnym ich ćiáłem nákarmię: á krwią swoją jáko moszczem r upiją śie. Y po-zna wszelkie ćiáło żem ja PAn / Zbá-wićiel twoj / y Odkupićiel twoj / Mocny s Jákobow.

r Objáw. 16. 6. s Ezái. 43. 14.

ROZDZIAŁ L.

Przyczyny dla ktorych záwiedźioni w niewolą do Bábilonu lud Izráelski. 4. Dáry Proroká, á w nim Chrystusá PAná do odpráwowánia urzędu. 10. Nápomnienie do ufności w Bogu: Pomstá nád nieprzyjaćioły.

1 TAk mowi PAn: Gdźie jest list rozwodny mátki wászey / ktorymem ja wolno puśćił: ábo kto jest z pożyczálnikow mojich / ktoremum was záprzedał? Otośćie nieprá-wośćiámi swojimi sámi śiebie zá-przedáli: á dla przestępstw wászych wolno puszczona jest mátká wászá. 2 Przeczże / gdy przychodzę / niemász nikogo? á gdy wołam / nikt śie nie ozywa? Izali ták a jest ukrocona ręká mojá / áby nie mogłá odkupić? Izali niemász we mnie mocy ku wy-báwieniu? Oto fukiem mojim osu-szam q morze / obracam rzeki w pustynie: ták iż zśmierdną ryby ich prze niedostátek wody / y zdy-cháją od prágnienia. 3 Obłoczę niebiosá w ćiemności / á wor dawam zá odźienie ich.

4 PAnujący PAN dał mi język umiejętny / ábym umiał czásu przygodne° mowić słowo c upráco-wánemu: budźi mię náká żdy zárá-nek / pobudza uszy moje ábym słuchał ták jáko ucżący śie pilnie. 5 Pánu-jący PAn otwiera mi uszy / á ja śie nie d zprzećiwiam / áni śie ná wstecz wracam. 6 Ciáłá mego nád-stáwiam bijącym e / á policzkow mojich tym ktorzy mię f targáją: Twarzy mojey nie zákrywam od o-belżenia y plwánia. 7 Bo Pánujący PAn wspomaga mię / przetoż nie bywam pohánbiony. Dla tego po-stáwiłem twarz moję jáko krze-mień: gdyż wiem / że pohánbiony

a 4. Moj. 11. 23. Ezái. 59. 1. b 2. Moj. 14. 21. Jozu. 3. 16. Psalm 89. 10. y 104. 7 y 114. 3 Mátt. 8. 26. c Mátt. 11. 28. d Jan. 14. 31. Zyd. 10. 5. Filip. 2. 8. e Mátt. 26. 67. y 27. 26 f 1. Rwa.

8 nie będę. Blisko jest ten ktory mię g usprawiedliwia: Ktoż śię zprzećiwiáć będźie ze mną? stáńmy spo-łem. Kto ma práwo ze mną / niech 9 przystąpi ku mnie. Oto Pánują-cy PAn pomagáć mi będźie: Ktoż jest coby mię potępił? Oto / wszyscy tákowi / jáko odźienie zwiotszeją / á mol h zgryźie je.

10 KTo jest miedzy wámi bojący śie PAná: posłuchaj głosu sługi je-go: Kto jest co chodźi w ćiemno-śćiách / á nie ma świátłośći: ufaj w Imieniu PAńskim / á spolegaj ná 11 Bogu swojim. Oto wy wszyscy ktorzy rozniecaćie ogień / á przepá-sujećie śie iskrámi / chodźćież w świátłośći ogniá wászego / y w i-skrách ktoreśćie rozniećili: Z ręki mojey wám śie to stánie / że w bole-śći leżeć będźiećie.

g Rzym. 8. 32. h Ezái. 51. 8.

ROZDZIAŁ LI.

Utwirdzenie ludu Bożego w nádźiejey. 9. Modlitwá o wybáwienie. 12. Odpowiedź ná nię.

1 SŁuchajćie mię ktorzy náśládu-jećie spráwiedliwośći / ktorzy szukaćie PAná. Pojrzyćie ná skáłę z ktoreyśćie wyćięći / y ná głębo-kość doku / z kądeśćie wykopáni. 2 Pojrzyćie ná Abráhámá Ojcá wá-szego / y ná Sárę / ktora was poro-dźiłá: żem go jednego a wezwał / y pobłogosłáwiłem mu / á rozmno-3 żyłem go. Gdyż poćieszy PAN Syon / poćieszy wszystkie pustynie jego / á ucżyni puszczą jego bárzo roskoszną / á pustynią jego jáko o-grod PAńśki / rádość y wesele znaj-dźie śie w nim / dźiękczynienie / y 4 głos śpiewánia. Pilnujćie mię lu-du moj y rodźino mojá / nádstawćie mi uszu. Bo zakon odemnie wynij-dźie / á sąd moj zá świátłość naro-5 dom wystáwię. Blisko jest sprá-wiedliwość mojá / wynidźie zbáwie-nie moje / á rámioná moje narody sądźić będą. Ná mię wyspy ocżeku-wáją / á po rámieniu mojim tesknią. 6 Podnieśćie ku niebu ocży wásze / á pojrzyćie ná źiemię ná doł: Nie-biosá b jáko dym zniszczeją / á źie-miá jáko odźienie zwiotszeje / y oby-wátele jey jáko y ono zágina: Ale

a 1 Moj. 12. 1. Dźiej. 7. 3. Zyd. 11. 8. b Psalm 102. 17 Mátt. 24. 35. Márk. 13. 32. Luk. 21. 33. Zyd. 1. 10. 11. 2 Piotr 3. 11

zbáwienie moje ná wieki bedźie / á spráwiedliwość mojá nie ustánie. ✣ 7 Słuchajćie mie / ktorzy znaćie spráwiedliwość : ludu/w ktorego c sercu jest Zakon moj. Nie bojćie śie d urągánia ludzkiego / á sromocenia ich nie lekajćie śie. ✣ 8 Abowiem je mol jáko száte pożrze / á robak je jáko wełne pogryźie : ále spráwiedliwość mojá ná wieki bedźie / á zbáwienie moje od narodu do narodu.

9 OCuć śie / ocuć śie / oblecz śie w śiłe o rámie PAńskie! Ocuć śie jáko zá dni dawnych/ *y zá* rodzájow przeszłych. Izaliś nie ty jest/ ktoreś zágłádźiło Egipt / y zrániło smoká? ✣ 10 Izaliż nie ty jest / ktoreś wysuszyło e morze / wody przepáśći wielkiey/ ktoreś obroćiło głebokośći morskie w droge / áby przeszli wybáwieni? ✣ 11 A ták ći / ktore odkupił f PAN /niech śie náwrocą / y przyda do Syonu z śpiewániem / á wesele wieczne g niech bedźie nád głową ich: wesela y rádośći niech dostąpią / á niech ućiecze smutek y wzdychánie.

12 JA/ Jam jest pośieszyćiel wasz: Ktożeś ty / że śie boisz człowieká h śmiertelnego / y syná człowieczego trawie i podobnego? ✣ 13 Ze zápominasz ná PAná Stworzyćielá swego / ktory rozćiągnął k niebiosá / y záłożył źiemie? á / że śie lekasz ustáwicznie káżdego dniá popedliwośći trapiącego / gdy śie gotuje áby zátrácał? Ále gdźieſz *jest* tá popedliwość trapiącego? ✣ 14 Pospiesy śie / áby więźień był uwolniony: bo nie umrze w dole / áni bedźie miał jáki niedostátek chlebá swego. ✣ 15 Ja zájiste *jestem* PAn Bog twoj / ktory rozdźielam l morze/ *ták,* że szumią wáły jego: PAN Zastepow jest Imie moje. ✣ 16 Jam włożył słowá moje m w ustá twoje / á ćieniem reki moiey zákryłem ćie / ábyś szczepił niebiosá / á záłożył źiemie/ y rzekł Syonowi: Tyś jest lud moj.

17 OCuć śie / ocuć śie / powstań Jeruzalemie! ktoreś piło z reki Páńskiey kubek zápálczywośći jego/ drożdże z kubká trucizny śmiertelney wypiłoś y wysączyłoś. ✣ 18 Nikt go nie prowádźił ze wszystkich Synow/ktorych nápłodźiło / y nikt go nie ujął zá reke jego ze wszystkich Synow *ktore* wychowáło. ✣ 19 Dwie rzeczy *są* ktore ćie o potkáły (ktoż śie ćiebie ujalił?) Zpustoszenie y skruszenie / głod y miecz: Ktoż ćie poćieszy? ✣ 20 Synowie twoji pomdlawszy leżeli ná rogách wszystkich ulic/ jáko bawoł w śieći : pełni będąc popedliwośći PAńskiey/ gromienia Bogá twego. ✣ 21 A przetoż słuchaj teraz tego o utrapiona y pijána / ále nie winem. ✣ 22 Ták mowi PAn twoj / PAn y Bog twoj / *ktory* śie zástawia zá lud swoj : Oto biore z reki twojey kubek trućizny śmiertelney y drożdże kubká popedliwośći mojey: nie bedźiesz wiecey pić z niego. ✣ 23 Ale podam go w reke tych/ktorzy ćie trapią / ktorzy mowili duszy twojey ; Náchyl śie / niech przez ćie przejdźiemy : á tyś pokłádáło jáko źiemie grzbiet swoj / y jáko ulice przechodzącym.

c Psalm 37.31. d Mátt. 10.28. e Psalm. 74.13. f 2Moj 14.21. g Ezái. 35.10. h Psalm 118.6. i Ezái. 40. 6. Psalm. 103.15 1Piotr. 1. 24. k Psalm. 104.2. Ezái. 40.22. l Jerem. 31.35. m Ezái. 49.2.3 n Ezái. 52. 1. o Ezái. 47. 9.

ROZDZIAŁ LII.

Nápomnienie Zydow ktorzy mieli byc pojimáni, do ochotnego wyśćia z Bábilonu. 7. Sposob tego wyśćia. 13. Proroctwo o stawie Chrystusowey.

1 OCuć a śie / ocuć śie : oblecz śie w moc twoje Syonie : oblecz śie w száte ochędostwá twego o Jeruzalemie! miásto święte : Abowiem nie nátrze ná ćie nieobrzezány y nieczysty. ✣ 2 Otrząśni śie z prochu / powstań / śiądź Jeruzalemie: dobądź śie z okow szyje swojey,/o pojimána corko Syońska! ✣ 3 Ták zájiste PAN mowi; Dármośćie śie záprzedáli : przetoż bez pieniedzy odkupieni bedźiećie. ✣ 4 Bo ták mowi Pánujący PAn : Do Egiptu wstąpił b lud moj przed tym / áby tám pielgrzymowáł : ále Assyryjczyk bez przyczyny go trápi. ✣ 5 A teraz coż mam czynić mowi PAn : poniewasz lud moj dármo jest pojimány / *á* ći ktorzy pánują nád nim do wzdychánia go przywodzą / mowi PAN: Nád to/ustáwicznie káżdego dniá Imie moje c bluźnione bywa. ✣ 6 Przetoż pozna lud moj Imie moje: przetoż pozna/mowie/ dniá onego/żem ja

a Ezái. 51.17. b 1Moj 46. 6. c Ezech. 36.20. Rzym. 2. 24.

jest ten ktory mowie: Otom ja przytomny.

7 O Jáko piekne są d ná gorách nogi tego / co pocieszne rzeczy zwiástuje / y opowiáda pokoj: tego / co zwiástuje dobre / y opowiáda zbáwienie / á mowi do Syonu: Bog twoj kroluje. 8 ✣ *Wynoszą* głos strożowie twoji / głos wynoszą / á społem wykrzykáć będą: bo okiem w oko ujrzą / że záśię PAn Syon przywiedźie. 9 ✣ Wykrzykajćie á śpiewajćie społem pustynie Jeruzalemskie: bo poćieszył PAn lud swoj / odkupił Jeruzalem. 10 ✣ Wysmuknął PAN rámię świetobliwości swojey przed oczymá e wszystkich narodow / áby oglądáły wszystkie kończyny f źiemie zbáwienie Bogá nászego.

11 O Dstąpćie / odstąpćie / wynidźćie g z Bábilonu: nieczystego śię nie dotykajćie / wynidźćie z pośrzodku jego: Oczyśććie śię wy / ktorzy nośićie naczynie PAńskie. 12 ✣ Bo nie z trząskiem wynidźiećie / áni ućiekájąc pojdźiećie: Pojdźie záiste PAN przed wámi / á zgromádźi was Bog Izráelski.

13 O To śię szczęśliwie powiedźie słudze memu: Wywyższony y podnieśiony y bárzo wielbiony będźie. 14 ✣ Jáko wiele ich z dumieją śię nád nim / że przemierzła jest nád inne ludźie h osobá jego / á kształt jego nád syny ludzkie: 15 ✣ Ták *záśię* pokropi wiele narodow: y Krolowie przed nim zátulą ustá swe: przeto / że / czego im nie i powiádano *to* oglądáją / á to o czym nie słycháli wyrozumieją.

Rozdział LIII.

Niewdźięczność Zydow. 2. Przyczyny tego. 4. Pokorá, Męká, Pogrzeb Wywyższenie PAná Chrystusá. 12. Pożytki uniżenia, męki y śmierći jego

1 K Toż uwierzył a kázániu nászemu: á rámię Páńskie komu objáwione jest? 2 ✣ Bo wyrosł jáko látorostká przed nim / á jáko korzeń z źiemie suchey / nie májąc kształtu áni piekności: Y widźieliśmy go / ále nic nie było widźieć czemubyśmy go żądáć mieli. 3 ✣ Názgárdzeńszy był / y napodlejszy b z ludźi / mąż boleśći / á świádomy c niemocy / y jáko zákrywájący twarz swoje: názgárdzeńszy *mowię*, z kądeśmy go nizacz nie mieli.

4 Záiste On niemocy d násze wźiął ná śię / á boleśći násze własne nośił: á myśmy mniemáli / że jest zrániony / ubity od Bogá y utrapiony. 5 ✣ Lecz on zrániony jest dla e występkow nászych / ztárty *jest* dla niepráwośći nászych. Kaźń pokoju nászego jest ná nim / á śinośćią f jego jesteśmy uzdrowieni. 6 ✣ Wszyscyśmy jáko owce zbłądźili / káżdy ná drogę swą obroćiliśmy śię: á PAn włożył nań niepráwość wszystkich nas. 7 ✣ Ućiśniony jest y utrapiony / á nie g otworzył ust swojich: jáko h báránek ná zábićie wiedźiony był / y jáko owcá przed tymi ktorzy ją strzygą oniemiał / y nie otworzył i ust swojich.

8 Z Więźienia y z sądu wyjęty jest: przetoż rodzaj jego ktoż wypowie? Abowiem wyćięty jest z źiemie żyjących / *á* zrániony dla przestępstwá ludu mojego: 9 ✣ Ktory to *lud* podał niezbożnym grob jego / á bogátemu śmierć jego: choć jednák niepráwośći nie uczynił / áni zdrádá ználeźiona k jest w uśćiech jego. 10 ✣ Tákći śię PAnu upodobáło zetrzeć go / y niemocą utrapić / áby położywszy ofiárą zá grzech duszę swą / ujrzał naśienie *swoje*, przedłużył dni *swojich*; á to co śię podoba PAnu / przez rękę jego áby śię szczęśliwie wykonáło. 11 ✣ Z prace duszę swey ujrzy *owoc*, ktorym násycon będźie: znájomośćią swoją wielu usprawiedliwi spráwiedliwy sługá moj / bo niepráwośći ich on sam ponieśie. 12 ✣ Przetoż mu dam dźiał dla wielu / áby śię dźielił z ktorzyśćią z l mocarzámi: poniewasz wylał ná śmierć duszę swoję / á z przestępcámi m policzon będąc / on sam grzech wielu odniosł / y zá przestępce n śię modlił.

Rozdział LIV.

Bog ćieszy Kośćioł swoj że go rozmnożyć. 4. Oblubieńcem jego być. 11. Sławnym go uczynić. 13. Znájomośćią śiebie sámego, y pokojem dárowáć. 14. Y od nieprzyjaćioł bronić chce.

Marginalia (left): d Náhu. 1. 15. Rzym. 10. 15. — e Psalm. 98. 2. — f Luk. 3. 6. — g Jerem. 50. 8. y 51. 6. 2 Kor. 6. 17. Objáw 18. 4. — h Ezái. 53. 4. — i Rzym. 15. 21. — a Jan. 12. 38. Rzym. 10. 16. — b Ezái. 52. 14. Márk. 9. 12.

Marginalia (right): c Zyd. 4. 15. — d Mátt. 8. 18. — e Rzym. 4. 25. 1 Kor. 15. 3. — f 1 Piotr. 2. 24. — g Mátt. 26. 63. y 27. 12. Márk. 14. 61. y 15. 5. — h Dźiej. 8. 32. — i Mátt. 20. 63. — k 1 Piotr 2. 22. 1 Jan. 3. 5. — l I. Z niezliczonymi. — m Márk. 15. 28. Luk. 22. 37. — n Luk. 23. 34.

1 Spiewaj niepłodna/ *ktora* a nie rodziß / śpiewaj głośno / á krzycz *ktora* w porodzeniu nie prácujeß : bo wiecey będźie synow opuszczoney / niż synow tey / ktora ma męża/mowi PAn. 2 ✣ Rozprzestrzeń miejsce namiotu swego / á opon przybytkow swych niezábraniaj rozćiągnać : wyćiągni powrozy 3 twoje ; á kołki twoje utwirdź. ✣ Bo śię ná práwo y ná lewo rozśiliß / á naśienie twoje narody odźiedźiczy / y miástá zpustoszone osádźi.

4 NJe bój śię/ bo pohańbiona nie będźieß / á nie zápalaj śię / bo nie przydźieß ná posromocenie : owszem ná zelżywość młodośći twojey zápomniß / á ná pohánbienie wdowstwá twego wiecey nie wspomniß. 5 ✣ Abowiem małżonkiem twojim jest Stworzyćiel twoj / PAN Zastępow Jmię jego: á Odkupićiel b twoj/Swięty Jzráelski/ Bogiem wszystkiey źiemie zwány będźie. ✣ 6 Bo ćię jáko żony opuszczoney y ztrapioney w duchu/ PAn powołał: á jáko żony młodey / gdy odrzucona będźieß/mowi Bog twoj. 7 ✣ Ná máłą chwilkę opuśćiłem ćię/ ále *záś* w litośćiách wielkich zgromádzę ćię. 8 ✣ W máłuczkim gniewie / zkryłem máluczko twarz swoję przed tobą : ále w miłośierdźiu wiecznym zlituję śię nád tobą/mowi PAn Odkupićiel twoj. 9 ✣ Bo to jest u mnie co przy potopie c Noego ; Jákom przyśiągł / że śię wiecey nie będą rozlewáć wody Noego po źiemi/ tákem przyśiągł / że śię nie rozgniewam ná ćię/ áni ćię zgromię. 10 ✣ A choćby śię y gory poruszyły / y págorki śię záchwiały : jednák miłośierdźie moje od ćiebie nie odstąpi / á przymierze pokoju mego nie wzruszy śię / mowi twoj miłośćiwy PAN.

11 OUtrapiona / wichrem rozmiotána/w poćiechy obrána ! oto ja położę ná kárbunkułách kámienie 12 twoje/á ná száfirách záłożę ćię. ✣ Y uczynię z kryształu okná twoje / á bramy twoje z kámienia rubinowego / y wszystkie gránice twoje z kámienia kosztownego. 13 ✣ A wszyscy synowie twoji *będą* wyuczeni d od PAná/ y obfitość pokoju będą mieli synowie twoji.

14 NA spráwiedliwośći ugruntowána będźieß : od ućisku śię oddáliß / przetoż śię go bać nie będźieß : y od stárćia / bo śię nie przybliży do ćiebie. 15 ✣ Oto nie jeden mieszkáć będźie z tobą / *ktory* nie jest moj : ále / ktoby mieszkájąc z tobą był przećiwnym tobie/ upádnie. 16 ✣ Otom ja stworzył kowalá poddymájącego węgle w ogniu / á wyjmującego naczynie ku robocie swojey : jam też stworzył pustoszyćielá / áby 17 wytracał. ✣ Zadne naczynie urobione przećiw tobie nie zdárzy śię : á káżdy język powstawájący przećiw tobie / ná sądźie potępiß. Toć *jest* dźiedźictwo sług PAńskich / á spráwiedliwość ich odemnie / mowi PAN.

ROZDZIAŁ LV.

Bog do łáski zbáwienney w Chrystuśie wzywa. 6. Aby śię nawroćili nápomina. 7. Pożytki tego wielkie ukázuje. 12. A w tym, wyswobodzenia z niewoli Bábilońskiey otuchę czyni.

1 NUż/ Wszyscy prágnący podźćie a do wod : *y wy* co nie maćie pieniędzy / podźćie/ kupujćie á jedzćie. Podźćie / mowię / kupujćie bez pieniędzy/ y bez zapłáty / wi-2 no y mleko. ✣ Przecz wynakładaćie pieniądze nie zá chleb / á pracę swą ná to/co nie násyca ? Słuchájąc słuchajćie mię/ á jedzćie to/co jest dobrego / y niech śię rozkocha w tłustośći dusza wászá.

3 NAkłońćie uchá swego / á podźćie do mnie: Słuchajćie / á będźie żyłá duszá wászá : Y postánowię z wámi przymierze wieczne / miłośierdźia b Dawidowe pewne *wyleję ná was*. 4 ✣ Oto/dałem go zá świádká c narodom : zá wodzá y zá náuczyćielá narodom. 5 ✣ Oto / narodu ktoregoś nie znał powołaß ; á narody ktore ćię nie znáły / zbiegą śię do ćiebie / dla PAná Bogá twego / y Swiętego Jzraelskiego : bo ćię uwielbi.

6 SZukajćie PANA poki może być ználeźiony / wzywajćie go poki blisko jest. Niech opuśći d niepre=

a *Gálát.* 4. 27.
b *Luk.* 1. 32.
c *1 Moj* 9. 11.
d *Jerem.* 31. 34. *Jan.* 6. 45. *Zyd.* 8. 11.

a *Ian.* 7. 37.
b *Dźiej.* 13. 35.
c *Ian.* 18. 37. *Objáw.* 1. 5.
d *Ezech* 18. 23.

nkepobożny drogę ſwoję / á człowiek nieprawy myśli ſwoje: y niech śię náwroći do PAná / á zmiluje śię: y do Bogá náſzego/gdyż jeſt hojnym e w odpuſzczániu.

8 Bóć zájiſte myśli moje nie ſą jáko myśli wáſze: áni drogi wáſze jáko drogi moje/ mowi PAN.

9 Ale jáko wyżſze ſą niebioſá niż ziemiá: ták przewyżſzája drogi moje drogi wáſze / á myśli moje myśli wáſze.

10 Bo jáko zſtepuje f deſzcz y śnieg z niebá / á tám śię wiecey nie náwraca/ále nápawá ziemię/ á czyni ją płodną / czyni ją tez urodzáj=ną/ ták / że wydawa náśienie śieją=cemu / á chleb jedzącemu:

11 Tákći bedźie ſłowo moje/ ktore wynidźie z uſt moich / Nie wroći śię do mnie prozno / ále uczyni to co mi śię podoba / y poſzcześći mu śię w tym ná co je poślę.

12 Przetoż w weſelu wynidźiecie/ á w pokoju doprowádzeni bedźiecie. Gory y págorki g chwá=le przed wámi głośno záśpiewáją: á wſzyſtkie drzewá polne rekámi klá=ſkáć będą.

13 Miáſto ćiernia/ wyrośćie jedliná / á miáſto pokrzywy / wyrośćie mirt: á to bedźie PAnu ku ſłáwie; ná znák wieczny / ktory nigdy nie bedźie wygłádzony.

e 2 Moj. 34. 6. Pſalm 57. 11. y 103. 4.

f 5 Moj 32. 2.

g Ezái. 35. 1.

Rozdział LVI.

Nápomina do pobożnośći wielkiey, obietnice przytym czyniąc y ćieſząc. 9 Groźi nieprzyjaćiołom ludu, y grzechy ich wytyka.

1 Ták mowi PAN; Strzeżćie a ſądu/á czyńćie ſpráwiedliwość: bo bliſko tego, że zbáwienie moje przydźie / á ſpráwiedliwość mojá objáwiona bedźie.

2 Błogosłáwiony człowiek ktory to czyni / y ſyn człowieczy ktory śię trzyma tego: przeſtrzegájąc Sábbátu/áby go nie zplugáwił / á ſtrzegąc reki ſwey / áby nie uczynilá nic złego.

3 Niech tedy nie mowi cudzoźiemiec/ktory przyſtawa do PAná/mowiąc: Zájiſte/PAN mię odłączył od ludu ſwego: Niech tez nie mowi trzebieniec; otom ja drzewo ſuche.

4 Abowiem ták mowi PAN o trzebieńcách / ktorzyby przeſtrzegáli Sábbátow moich/ á obráli to co mi śię podoba / y trzymáli przymierze moje:

5 Zeć im dam w domu ſwym / y miedzy murámi mojimi mieyſce / y imie lepſze niżeli ſynow y corek: dam im imię wieczne/

6 ktore nie bedźie wygłádzone. A cudzoźiemce ktorzyby przyſtáli do PAná / áby mu ſłużyli/á miłowáli Imię PAńſkie; bedąc u niego zá ſługi: wſzyſtkie przeſtrzegájące Sábbátu/ áby go nie zplugáwili/ y záchowujące przymierze moje:

7 Te przywiodę ná gorę b świetobliwośći mojey / á uweſele je w domu modlitwy mojey: cáłopalenia ich/ y ofiáry ich przyjemne bedą ná Ołtarzu mojim: bo / Dom moj c domem modlitwy názwány bedźie / u wſzyſtkich narodow.

8 Ták mowi Pánujący PAN/ ktory zgromadza rozpedzone z Izráelá: Jeſzcze zgromádzę d do niego / y do zgromádzonych jego.

9 Wſzyſtkie zwierzetá e polne przydźćie ná pożárćie/y wſzyſtkie zwierzetá leśne.

10 Strożowie jego ślepi / wſzyſcy zgołá nic nie umieją: wſzyſcy ſą pſámi niemymi / nie mogą ſzczekáć/oſpáłymi ſą/ leżą/

11 kocháją śię w drzemániu. A ſą pſámi f obżártymi/nie mogą śię nigdy náſyćić: Sámi śię páſąc/nie umieją g náucząć: Wſzyſcy śię zá drogą ſwoją událi / káżdy zá łákomſtwem h ſwojim zſtrony ſwey/

12 mowiąc: Podźćie/nábiorę winá/ á upijemy śię mocnym napojem / á bedźie nam jáko dźiś ták y jutro / y jeſzcze dáleko obfićiey.

b Ezái. 2. 2.
c 1 Krol. 8. 33. Mát. 21. 13. Mark. 11. 17. Luk. 19. 46.
d Jan. 10. 10. y 11. 52 Efez. 2. 13.
e Jerem. 7. 33. y 12. 9.
f Jerem. 6. 13. y 8. 10.
g Ezech 34. 2.
h Mich. 3. 11.

Rozdział LVII.

Grzechy ludu Judſkiego. 12. Pomſtá zá nie. 13. Obietnice pokutującym. 20 Obyczáje ludźi niezbożnych.

1 Spráwiedliwy ginie / á nikt tego do sercá nie przypuſzcza: y mężowie a pobożni zchodzą: á nikt tego nie uważa / że przed przyśćiem złe ſpráwiedliwy zebrány bywa.

2 Ze wchodźi do pokoju / á odpoczywa ná łożu ſwojim/ ktokolwiek chodźi b w uprzejmośći.

3 Ale wy ſám przyſtąpćie ſynowie cjárownice / náśienie cudzołożniká c wſzetecznice.

4 Nád kimże

a Pſalm 12. 2. Mich. 7. 2.
b Mądr. 4. 7.
c Mátt. 12. 39.

śie ćieszyćie/ przećiwko komuż rozdźieraćie gębę/ y wywieszaćie język? Y zali nie jesteśćie synowie nierządu/ naśienie kłamliwe? 5 ✣ Ktorzy nierząd płodźićie w gájách/ pod káżdym d drzewem źielonym : zábijájąc syny swe przy potokách/pod wysokimi skáłámi. 6 ✣ Miedzy głádkim kámieniem potokowym jest dźiał twoj : ćić są/ ći losem twojim/ ná ktore też wylewasz ofiárę mokrą/ á ofiárujesz ofiárę śniedną. 7 ✣ Y w tym żebym śie ja kochał? ✣ Ná gorze wysokiey y wyniosłey postáwiłáś łoże twoje : á tám wstępujesz ku spráwowániu ofiar. 8 ✣ A zá drzwiámi y zá podwojem/ położyłáś pámiątkę twoję: gdyż odemnie *odchodząc* odkrywasz śię/ á wstąpiwszy rozszyrzasz łoże swe/ czyniąc je przestworniejsze niżeli Pogánie : umiłowáłáś łoże ich/ gdźiekolwiek miejsce upátrzysz. 9 ✣ Chodźisz y do Królá z olejkiem / y z rozmájitymi wonnymi máśćiámi twymi: posyłasz bowiem posły swe dáleko/ á poniżasz śię áż do grobu. 10 ✣ Mnostwem drog swojich zprácowáłáś śię/ *á* nie mowisz ; Dáremnać to : Ználázłáś pomoc ręce swojey / dla tegoś nie zemdláłá. 11 ✣ Kogo żeś śię obawiáłá/ y lękáłá/ iżeś kłamáłá? Ná mięś nie pomniáłá/ ániś tego przypuśćiłá do sercá swego : Dla tegoż to żem ja milczał/ á to z dawná/ nie boisz śię mnie? 12 ✣ Ja opowiem spráwiedliwość twoję y spráwy twoje/ 13 ktoreć nic nie pomogą ✣ Gdy záwołasz/ niech ćię wybáwi zgrája twojá : Ale wszystkie one rozniesie wiátr/ *y* pochwyći márność.

14 Lecz ten/ co we mnie ufa/ odźiedźiczy źiemię/ á pośiądźie gorę świętą moję. ✣ Bo rzeką ; Wyrownajćie e wyrownajćie/ zgotujćie drogę/ uprzątnićie zawády z drogi ludu mojego. 15 ✣ Bo ták mowi on nadostojniejszy y nawyższy ktory mieszka w wieczności/ á święte *jest* Imię jego: *Ja ktory* mieszkam ná wysokośći/ ná *miejscu* świętym/ *mieszkam* y z tym/ ktory jest zkruszonego f y uniżonego duchá/ ożywiájąc duchá pokornych / ożywiájąc serce 16 zkruszonych. ✣ Nie będę śię zájiste ná wieki wádźił/ áni śię wiecznie g gniewał : bocby duch przed obliczem mojim zemdlał/ y dusze *ktorem* ja uczynił. 17 ✣ Dla nieprawośći łákomstwá jego rozgniewałem śię/ á uderzyłem go : ukryłem śię/ á rozgniewałem śię/ przeto/ że odpornym będąc poszedł drogą sercá swego. ✣ 18 Widzę drogi jego/ wszákże h uzdrowię go : doprowádzę go y przywrocę mu poćiechy/ y tym/ ktorzy z nim płáczą. 19 ✣ Stworzę owoc warg/ pokoj ; pokoj dálekiemu y bliskiemu mowi PAN : á ták uzdrowię go. ✣ 20 Lecz niepobożni *będą* jáko morze wzburzone/ gdy śię uspokojić nie może/ á ktorego wody wymiatáją kał y błoto. 21 ✣ Niemász i pokoju niepobożnym/ mowi Bog moj.

d 2 Krol. 16. 4. Jerem. 2. 20. y 3. 6. 13.

e Ezái. 40. 3. 4 y 62. 10

f Psalm 138. 6. Ezái. 66. 2.

g Psalm 103. 9.

h 5 Moj. 31. 39. 1 Sám. 2. 6.

i Ezái. 48. 22.

Rozdział LVIII.

Obwołánie grzechow ludu Bożego. 6. Sposob prawdźiwych postow. 8. Pożytki spraw Bogu miłych.

1 Wołaj *wszystkim* a gárdłem/ nie záwśćiągaj : Wynoś głos swoj jáko trąbá/ á opowiedz ludowi mojemu przestępstwá ich/ á domowi Jákobowemu grzechy ich : ✣ 2 Choćiasz mię káżdego dniá szukáją/ á znáć chcą drogi moje/ jáko narod ktory spráwiedliwość czyni/ á sądu Bogá swego nie opuszcza. ✣ Pytáją mię o sądźiech spráwiedliwośći/ á prágną śię przybliżyć do Bogá, *mowiąc:* 3 ✣ Przeczże pośćimy/ gdyż ná to nie pátrzysz? trapimy dusze násze/ á nie widźisz? Oto w dźień postu wászego przewodźićie wolą *swoję*, á wszystkie prace swoje wyćiągaćie b. 4 ✣ Oto pośćićie ná swáry/ y ná zwády/ y bijećie pięśćią nie miłośćiwie: nie pośćićie ják *śię godźi* tych dni/ áby był słyszany ná wysokośći głos wász. 5 ✣ Izali to jest tákowy post c jákim obrał/ á dźień w ktoryby d trapił człowiek duszę swoję? żeby zwieśił jáko śitowie głowę swoję/ á wor/ y popioł sobie podśćiełał? Toż to názowiesz postem/ y dniem przyjemnym PANU?

6 Ale to jest post ktorym obrał : Rozwiąż zwiąski niezbożnośći/ rozwiąż brzemioná ćiężkie/ y wolno puść zkruszone : á ták wszelákie

a Ezech 3. 17. y 33. 7. 2 Tym. 4. 2.

b T. Ná poddánych.

c Zách. 7. 5.

d 3 Moj. 16. 29. y 23. 27.

kie

7 kie járzmo rozerwi? ✠ Vłámuj e łáknacemu chlebá twego/ á ubogie wygnáńce wprowadź do domu twego: ujrzyßli nágiego/ przyodźiey go/ á przed ćiáłem swojim nie ukrywaj śie. 8 ✠ Tedy wynijknie jáko zorza ránna świátłość twojá/ á zdrowie twoje prętko zákwitnie: y poydźie przed tobą spráwiedliwość twojá: á chwałá PAńska zbierze ćie. 9 ✠ Tedy wzywáć f bedźieß/ á PAn wysłucha: záwołaß/ á odpowie: Oto ja. ✠ Jesli odejmieß z pośrzodku śiebie járzmo/ *á przestánieß* pálcá wyćiagáć/ y mowić niepráwośći: 10 ✠ Jesli wylejeß łáknacemu duße swoje/ á duße utrapioną násyćiß: Tedy wznidźie w ćiemnośći świátłość twojá/ á zmierzk twoj 11 *bedźie* jáko południe. ✠ Bo ćie Pan ustáwicznie poprowádźi/ y násyći pod nawietßą sußą duße twoje/ á kośći twoje utuczy/ y bedźieß jáko ogrod wilgotny/ á jáko zdroj wod/ 12 ktorego wody nieuskawája. ✠ Y pobudują *zpłodzeni* od ćiebie pustynie g stárodawne/ grunty od narodu do narodu wywiedźieß: y názwą ćie Náprawcą obálin/ y przeprawcą śćieżek ku mießkániu.

13 JEsliże odwroćiß od Sábbátu nogę swoję/ ábyś nie przewodźił woli swojey w dźień moj świety: y *jeżeli* názowieß Sábbát roskoßą/ *dniem* świetym/ á PANU sławnym: y bedźießli go miał w uczćiwośći/ ták/ ábyś *wen* nie czynił drog swojich/ y nie przewodźił woli swey/ y niemowił słowá *prożnego*: 14 ✠ Tedy bedźieß roskoßował w PAnu/ y wprowádzę ćie ná h wysokie miejscá źiemie: y spráwię to/ ábyś pożywał dźiedźictwá Jákobá Ojcá twego: Bo ustá PAńskie mowiły.

e Ezech. 18. 7. Mátt. 25. 35. Luk. 14. 13.
f Psalm 34. 16. Ezái. 65. 24.
g Ezái. 61. 4.
h 5 Moj. 32. 13.

ROZDZIAŁ LIX.

Grzechy ludu Judskiego. 9. Utrapienia dla nich. 12. Pokorne wyznánie grzechow. 16. Obietnicá Boża. 18. Zstrony karánia niezbożnych. 20. Y odkupienia Syonu.

1 OTo/ nie jest ukrocona a ręká PAńska/ áby zbáwić nie mogłá: á nie jest obćiążone ucho jego/ 2 áby wysłucháć nie mogło. ✠ Ale niepráwośći wáße rozdźiał uczyniły miedzy wámi/ y miedzy Bogiem wáßym; á grzechy wáße spráwiły/ że ukrył twarz b przed wámi/ áby nie słyßał. 3 ✠ Bo rece wáße krwią są c zmázáne/ á pálce wáße niepráwośćią: wárgi wáße mowią kłamstwo/ *á* jezyk wáß niepráwość świegoce. 4 ✠ Niemáß ktoby śie zástáwiał o spráwiedliwość/ áni jest ktoby śie zásadzał o prawdę: Ufáją d w prożnośći/ á mowią kłamstwo: poczynáją e ućisk/ á rodzą niepráwość. 5 ✠ Jájcá Bázyliszkowe wylęgli/ á płotná pájeczego nátkáli: ktoby jadł jájcá ich/ umrze: á jesli je zgłucze/ wynidźie jáßczorká. 6 ✠ Płotná ich nie godzą śie ná ßáte/ áni śie przyodźieją robotámi swymi. Uczynki ich/ są uczynki niepráwośći/ á spráwá łupiestwá *jest* w 7 ręku ich. ✠ Nogi ich bieżą f do złego/ y kwápią śie ná wylanie krwie niewinney: myśli ich *są* myśli niepráwośći: zpustoßenie y ztárćie *jest* 8 ná drogách ich. ✠ Drogi pokoju nie znáją/ y nie máß spráwiedliwośći w drogách ich: Śćieżki swe sámi pokrzywili u śiebie/ káżdy kto po nich chodźi/ nie zna pokoju.

9 DLa tego oddálił śie sąd od nas/ á nie dochodźi nas spráwiedliwość: czekamy ná świátłość á oto ćiemność: ná jásność/ ále we 10 ćmie chodźimy. ✠ Mácamy śćiány jáko g ślepi/ á mácamy jákobyśmy oczu nie mieli: potykamy śie w południe jáko w zmierzk: w wielkich dostátkách podobnismy umárłym. 11 ✠ Mruczymy wßyscy jáko niedźwiedź: jáko gołebicá ustáwicznie stekamy. ✠ Oczekawamy ná sąd/ ále go niemáß: ná wybáwienie/ ále dá-12 lekie jest od nas. ✠ Bo śie rozmnożyły h przestępstwá náße przed tobą/ á grzechy náße świadczą przećiwko nam: ponieważ niepráwośći náße są przy nas/ y złośći náße uznawamy: 13 ✠ Żesmy wystąpili/ y kłamáli przećiw PAnu/ y odwroćilismy śię ábyśmy nie ßli zá Bogiem náßym: żesmy mowili o potwarzy y o odstąpieniu/ żesmy zmyśláli y wywieráli z sercá *swego* słowá kłamliwe.

a 4 Moj. 11. 23. Ezái. 50. 2.
b Tren. 3. 44.
c Ezái. 1. 15.
d Jerem. 7. 8.
e Job. 15. 35. Psálm 7. 15.
f Przyp. 1. 16. Rzym. 3. 15.
g 5 Moj. 28. 29.
h Psalm 40. 13.

Ták/ że śię sąd opák obroćił/ á spráwiedliwość z dáleká stoji : bo ná ulicy prawdá szwánkowáłá : á práwość prześćia niema. 15 ✣ Owszem prawdá zginęłá/ á ten co odstępuje od złego/ ná łup podány bywa. To widźi PAn/ y niepodoba śię to w oczách jego/ że niemász sądu.

16 GDy tedy widźiał/ że nie mász żadnego męża/ áż śię zdumiał/ że niemász żadnego coby śię zástáwił : A przetoż wybáwienie i spráwiło mu rámię jego : á spráwiedliwość jego sámá go podpárłá. 17 ✣ Bo śię przyobłokł k w spráwiedliwość jáko w páncerz/ á hełm zbáwienia ná głowie jego : obłokł śię w odźienie pomsty jáko w száte/ á odźiał śię zápálczywośćią jáko płászczem. 18 ✣ Aby według uczynkow/ áby według *nich* odpłáćił popędliwośćią przećiwnikom swojim/ áby nadgrodę nieprzyjaćiołom swojim/ *á* wyspam zapłáte oddał. 19 ✣ Y będą śię bali ktorzy są ná Zachod/ Jmienia Páńskiego : y ktorzy ná Wschod słońcá/ sławy jego. ✣ Gdy przypádnie nieprzyjaciel jáko rzeká/ *tedy go* Duch PAński precz zápędźi. 20 ✣ Bo przyjdźie do Syonu l Odkupićiel/ y do tych ktorzy śię odwracáją od występkow w Jákobie/ mowi PAn. ✣ 21 A toć będźie przymierze moje z nimi/ mowi PAn: Duch moj m ktory jest w tobie/ y słowá n moje/ ktorem włożył w ustá twoje nie odstąpią od ust twoich/ áni od ust naśienia twego/ áni od ust potomkow naśienia twe[go]/ mowi PAn/ od tąd áż ná wieki.

ROZDZIAL LX.

Pobudká ludu Bożego do uważá- wielkiey sławy Kośćiołá Bożego. 4 Rozmnożenie jego. 14. Dáry Duchá Swiętego, y osobliwy rząd ktory prowádźi w Kośćiele swojim.

1 POwstań/ objáśni śię : Ponieważ przyszłá świátłość twojá/ á chwałá PAńska wzeszłá nád tobą. 2 ✣ Bo oto ćiemnośći okryją źiemię/ á zácmienie narody : ále nád tobą wznidźie PAn/ á chwałá jego nád tobą widźiána będźie. 3 ✣ Y będą chodźić Narodowie a w świátłośći twojey/ á Krolowie w jásnośći/ ktora wznidźie nád tobą. 4 ✣ Podnieś w około oczy twe b/ á pojrzy : Ci wszyscy ktorzy śię zgromádźili/ pojdą do ćiebie. Synowie twoji z dáleká c przydą/ á corki twoje przy boku *twojim* chowáne będą. 5 ✣ Tedy oglądasz *to*, á rozweseliszśię : tedy śię zdumieje y rozszerzy serce twoje/ gdy śię obroći ku tobie zgrájá morska/ á moc narodow przyjdźie do ćiebie. ✣ 6 Obfitość wielbłądow okryje ćię/ *tákże* d dromedarze z Mádyan y z Efy : Wszyscy ći przydą z Sáby : Złoto y e Kádźidło przyniosą/ á chwały PAńskie opowiádáć będą. ✣ 7 Wszystkie stádá z Cedár zgromádzą śię do ćiebie/ báráni z Nebájotu służyć ći będą/ *á* ofiárowáne będą ná Ołtarzu mojim/ przyjemne będą : á ták dom májestatu mego ozdobię.

8 NRzeczesz : Ktorzyż to są/ co śię jáko obłoki zlátują/ y jáko gołębie do okien swojich? 9 Ná mię ć zájiste wyspy oczekawáją/ y okręty morskie z dawná : áby przywiedli syny twoje z dáleká/ tákże śrebro swoje z sobą/ y złoto swoje Jmieniowi PAná Bogá twego/ y Swiętego Jzráelskiego : bo ćię uwielbi. 10 ✣ Y pobudują cudzoźiemcy mury twoje/ á Krolowie ich służyć ći będą : gdyż w rozgniewániu f mojim uderzę ćię/ á w upodobániu mojim zlituję śię nád tobą. 11 ✣ Y będą otworzone bramy g twoje ustáwicznie/ we dnie y w nocy nie będą zámknione : Aby przywiedźiono do ćiebie moc Pogánow/ y Krolowie ich áby byli przywiedźieni. 12 ✣ Narod ten y Krolestwo ktoreby nie służyło/ zginie: narodowie tácy mowię/ doszczętu zpustoszeni będą. ✣ 13 Sławá Libanu do ćiebie przyjdźie/ jedliná/ sosná/ tákże bukszpan : dla ozdoby miejscá świątnice mojey/ ábym miejsce nog mojich uwielbił.

14 PRzydą tákże do ćiebie w pokorze synowie tych/ ktorzy ćię trapili : y będą śię kłaniáć stopam nog twojich/ ktorzykolwiek pogárdźili tobą/ y názową ćię miástem PAńskim/ Syonem Swiętego Jzráelskiego. 15 ✣ Miásto tego coś opuszczona y w nienawiśći byłá/ ták/ że

i Ezái. 63. 5. Psalm 18. 1. k Mądr. 5. 18. Efez. 6. 17. 1 Thes. 5. 8. l Rzym 11. 26. m Ezech 36. 27. n 5 Moj 30. 14. a Luk. 2. 32. b Objáw 21. 24. c Ezái. 49. 21. d 1. Mojż. e Psalm 72. 10. f Psalm 30. 6. g Objáw 21. 25.

nie było ktoby przez ćię chodźił: wystáwię ćię zá dostojność wieczną / y wesele h od narodu do narodu. 16 Bo śáć będźiesz mleko narodow / y pierśiámi Krolow i karmiona będźiesz: y poznasz iżem Ja PAn / Zbáwićiel twoj / y Odkupićiel twoj / mocarz Jákobow. 17 Miásto miedźi / nánioſę złotá: á miásto żelázá / nánioſę śrebrá: á miásto drew / miedźi: á miásto kámienia / żelázá: y postáwię nád tobą Dozorce spokojne / y Vrzędniki spráwiedliwe. 18 Nie będźie więcey słycháć o drapiestwie w źiemi twojey / o zburzeniu y zpustoszeniu ná gránicách twojich; ále ogłászáć będźiesz zbáwienie ná murách twojich: á chwałe / w bramách twojich. 19 Nie będźiesz miał więcey k słońcá zá świátłość dźienną: á jásność mieśiącá nie oświeći ćię: Ale PAN będźie ći świátłośćią twoją wieczną / á Bog twoj sławą twoją. 20 Nie zajdźie więcey słońce twoje / á mieśiąc twoj nie zkryje śię: Bo PAN będźie wieczną świátłośćią twoją / á ták dokonáją śię dni smutku twego. 21 Lud tákże twoj / ktorzy bykolwiek byli spráwiedliwi / ná wieki odźiedźiczą źiemię: będą látoroślą szczepienia mego / dźiełem rąk mojich / ábym w nim był uwielbiony. 22 Námniejszy rozmnoży l śię ná tyśiące / á máluczki poczet w narod niezliczony. Ja PAn czásu swego / prętko to uczynię.

h Ezái. 35.10.
i Ezái. 49.23.
k Objáw. 21.22. y 22.5.
l Psalm 68. 7. y 113. 9.

ROZDZIAL LXI.

Chrystus PAn mowi o Vrzędźie swojim Prorockim. 4. O powołániu Pogánow do Kośćiołá swego. 6. O sławie náwroconych y wierzących.

1 Duch Pánującego a PANá jest nádemną. Przeto mię b pomázał PAn / ábym opowiádał Ewángelią ćichym: Posłał mię / ábym záwiązał *rány* tych / ktorzy są skruszonego sercá / ábym zwiástował pojimánym wyzwolenie / á więźniom otworzenie ćiemnice. 2 Abym ogłośił miłośćiwy rok PAński / y dźień pomsty Bogá nászego: ábym ćieszył wszystkie płáczące. 3 Abym spráwił rádość płáczącym c w Syonie / á dał im ozdobę miásto popiołu / olejek wesela miásto smutku / odźienie chwały miásto duchá śćiśnionego: Y będą názwáni drzewámi spráwiedliwośći / szczepieniem PAńskim / ábym był uwielbiony.

4 Gdy pobudują d zpustoszenie stárodawne / pustynie stáre náprawią; á odnowią miástá zpustoszone / puste zá wiela narodow. 5 Bo śię stáwią cudzoźiemcy / á páść będą stádá wásze: á synowie cudzoźiemcow oraczámi wászymi / y winiarzámi wászymi będą. 6 Ale wy Kápłánámi PAńskimi názwáni będźiećie / Sługámi Bogá nászego zwáć was będą: majętnośći Pogánow e używáć będźiećie / á w sławie ich wywyższeni będźiećie. 7 Zá dwojákie pohánbienie y zelżywość wászę / śpiewáć będźiećie z działu ich / y w źiemi ich dwojákie dźiedźictwo pośiądźiećie: á ták wesele wieczne mieć będźiećie. 8 Ja PAn miłuję sąd / á mam w nienawiśći f łupiestwo przy cáłopaleniu: przetoż spráwię / áby uczynki ich *dźiały śię* w prawdźie / á przymierze wieczne postánowię z nimi. 9 Y znájome będźie miedzy Pogány naśienie ich / á potomstwo ich w pośrzodku narodow: wszyscy ktorzy je ujrzą / poznáją je / że są naśieniem / ktoremu PAn pobłogosłáwił.

10 Weseląc weselić śię będę w PAnu / *á* duszá mojá rozrádujesz śię w Bogu mojim / bo mię obłokł w száty zbáwienia / *á* płászczem spráwiedliwośći przyodźiał mię: jáko oblubieńcá ozdobnego chwałą / y jáko oblubienicę ozdobioną w klejnoty swoje. 11 Bo jáko źiemiá wydawa płod swoj / á jáko ogrod naśienie swoje wywodźi: ták Pánujący PAn wywiedźie spráwiedliwość y chwałę *swoję* przed wszystkimi narody.

a Ezái. 11. 2.
b Luk. 4. 18.
c Matt. 5. 4.
d Ezái. 58.12. Ezech. 36.34.
e Ezái. 60. 6.
f Przyp. 15. 8. y 21. 27.

ROZDZIAL LXII.

Proroctwo o przyszłey sławie Kośćiołá Bożego. 6. O rządzcach jego. 8. O obronie Bożey. 10. Y o pewnym wybáwieniu wiernych.

1 Dla Syonu milczeć nie będę: á dla Jeruzalem nie uspokoję

ßie / do kad spráwiedliwość jego nie wynidźie jáko jásność : á zbáwienie jego jáko pochodnia gorzeć nie bedźie. 2 ♣ Y oglądáją narodowie spráwiedliwość twoje / y wßyscy Krolowie słáwe twoje : y názywáć ćie imieniem nowym / ktore ustá PAńskie miánowáć beda. 3 ♣ Y bedźieß korona ozdobna w rece PAńskiey / y korona krolestwá w rece Bogá twego. 4 ♣ Nie beda ćie wiecey zwáć a opußczona / y źiemiá twojá nie bedźie wiecey zwána zpustoßona : Ale ty názywána bedźieß / Roskoßa moja : á źiemiá twojá / Mężátka. Bo PAN bedźie miał roskoß w tobie / á źiemiá twojá bedźie zámezna. 5 ♣ Abowiem *jáko* młodźieniec pánne pojmuje / ták ćie sobie pojma synowie twoji : á *jáko* śie oblubieniec weseli z oblubienice / *ták* śie weselić bedźie z ćiebie Bog twoj. 6 ♣ Námurách twojich / o Jeruzalem postáwie stroze / ktorzy przez cáły dźień y cáła noc / nigdy nie umilkna. ♣ Ktorzy wspominaćie PAná / nie milczćie. 7 ♣ A nie dawajćie mu odpoczynienia / do kad nie utwirdźi / y do kad nie sposobi / áby Jeruzalem było sławne ná źiemi. 8 ♣ Przyśiagł PAN przez práwice swoje / y przez rámie mocy swojey / *mowiąc* : Nie podam wiecey pßenice twojey ná pokarm nieprzyjaćiołom twojim : y nie beda pić cudzoźiemcy winá twego / około ktoregoś prácował. 9 ♣ Ale ći ktorzy je zgromádza / pożywáć go y chwalić PAná beda : á ktorzy je zbieráją / beda je pić w śieniách Swiatnice mojey.

a Ozea. 1. 10. 1 Piotr 2. 10.

10 PRzechodźćie / przechodźćie b przez brámy : gotujćie droge ludowi : wyrownajćie / wyrownajćie gośćińce : wybierzćie kámienie : podnieśćie choragiew do narodow! 11 ♣ Oto PAn rozkaże obwołáć áż do kończyn źiemie ; Powiedzćie corce c Syońskiey : Oto / Zbáwićiel twoj idźie / Oto zapłátá jego d z nim / á dźieło jego przed nim. 12 ♣ Y názowia syny twoje ludem świetym / odkupionymi PAńskimi : á ćiebie názowia miástem zacnym y nieopußczonym.

b Ezái. 40. 3. y 57. 14. c Zách. 9. 19. Mátt. 21. 5. Jan. 12. 15. d Ezái. 35. 4. y 40. 10.

ROZDZIAŁ LXIII.

Rozmowá Kośćiołá Bożego z Chrystusem PAnem o wybáwieniu jego z mocy nieprzyjaćioł. 7. Wyznánie dobrodźiejstw Bożych y grzechu ludu Izráelskiego. 15. y Modlitwá.

1 KToż to jest ktory idźie z Edom / w ßátách ubroczonych *we krwi* z Bosrá ? Ten przyozdobiony ßáta swoja / postepujacy w wielkośći mocy swojey ? Jam jest ktory mowie spráwiedliwość / dostáteczny do wybáwienia. 2 ♣ Przecżże jest czerwone a odźienie twoje? á ßáty twoje jáko tego ktory tłoczy w práśie? ♣ Práse tłoczyłem ja sam / á nikt z 3 ludu nie był ze mna. *Ja* mowie tłoczyłem nieprzyjaćioły w gniewie swym / podeptałem je w popedliwośći mojey : áż pryskáłá b *krew* mocárzow ich ná ßáty moje / á ták wßystko odźienie moje zpluskałem. ♣ Abowiem dźień c pomsty *był* w sercu mojim : á rok d odkupionych mo- 4 jich przyßedł. ♣ Lecz gdym widźiał / 5 że nie było pomocniká / áżem śie zdumiał / że nikogo nie było coby *mie* podpárł : Przetoż mi wybáwienie spráwiło e rámie moje / á popedliwość mojá / tá mie podpárłá. ♣ Y podeptałem narody w gniewie 6 swym / á opojiłem je w zápálczywośći mojey / y uderzyłem o źiemie mocárze ich.

a Objáw 19. 13. b H. Mojich. c Ezái. 34. 8. d Ezái. 61. 2. e Ezái. 59. 16.

7 MIłośierdźia PAńskie wspomináć bede / y chwały Páńskie f zá wßystko cokolwiek nam uczynił PAn / y hojność dobr / ktore pokazał domowi Izráelskiemu według miłośierdźia swego / y według wielkich litośći swojich. 8 ♣ Bo rzekł : Wżdyć sa ludem mojim / *sa* Synámi / nie przeniewierza mi śie : przetoż był ich Zbáwićielem. 9 ♣ We wßelákim ućiśnieniu ich / y on był ućiśniony. Ale Anjoł oblicza jego wybáwił je. Z miłośći swey / y z litośći swojey / on sam odkupił je. Piástował g je / y nośił je po wßystkie dni wiekow. 10 ♣ Ale oni odpornymi h byli / y zásmucáli Duchá jego Swietego : dla tego obroćił śie im w nieprzyjaćielá / á sam walczył przećiwko nim.

f 5 Moj. 7. 7. 8. g 2 Moj. 19. 4. 5 Moj. 32. 11. Ezái. 40. 11. y 46. 4. h 2 Moj. 15. 24. 4 Moj. 14. 11. Psalm 78. 57. y 95. 9.

11 Wspomniał sobie lud jego ná dni stárodawne/ y ná Mojżeßá/ *mowiąc* : Gdźież jest ten ktory je wywiodł i z morzá / z pásterzem trzody swojey? Gdźież jest ten/ ktory położył w pośrzodku jego Duchá swego Swiętego? 12 Ktory *je* wiodł po práwicy Mojżeßowey rámieniem wielmożności swojey / ktory rozdźielił k wody przed nimi / áby sobie uczynił imię wieczne. 13 Ktory je przeprowádźił przez przepáśći/ jáko koniá po pußczy / á nie ßwánkowáli. 14 Jáko gdy bydlę ná doł zstępuje/ *ták* Duch PAńſki z wolná prowádźił z nich káżdego. Tákeś wiodł lud swoj/ ábyś sobie uczynił Imię l słáwne.

15 Pojrzyż m z niebá/ á obacz z mieszkánia Swiętobliwośći twojey/ y ozdoby twojey. Gdźież jest gorliwość twojá/ y wielka śiłá twojá? Gdźie wzruszenie wnętrznośći twojich/ y litośći twojich? Przedemną zząwśćiągnione będą? 16 Tyś zájiste n Oćiec nász: bo Abráhám nie wie o nas/ á Izráel nie zna nas. Tyś PAnie Oćiec nász/ Odkupićiel o nász: *To jest* od wieku Imię twoje. 17 Przecześ nam PAnie dopuśćił błądźić z drog twojich? *przecz-żeś* zátwárźił serce násze / ábyśmy śię ćiebie nie báli? Náwroćże śię dla sług twojich / *dla* pokolenia dźiedźictwá twego. 18 Ná máły *czás* pośiadł *źiemię* lud Swiętobliwośći twojey : nieprzyjaćiele nászy podeptáli Swiątnicę twoję. 19 Myśmy twoji od wieku: á nád tymi nigdyś nie pánował / áni wzywano Imienia jego nád nimi.

Rozdział LXIV.

Modlitwá o wybáwienie. 3. Przypominánie mocy Bożey. 5. Láſki, y spráwiedliwośći. 6. Pokorne wyznánie grzechow.

1 Obyś rozdarł niebiosá / y zstąpił! áby śię od oblicza twego gory rozpłynęły! 2 (Jáko od gorájącego ogniá / ogniá roztápiájącego / wodá wre:) ábyś oznájmił Imię a twoje nieprzyjaćiołom twojim / y żeby śię od oblicza twego narodowie zátrwożyli. 3 Jáko gdyś czynił dźiwy b ktorychesmy śię nie spodźiewáli : zstąpiłeś / á od oblicza 4 twego gory śię rozpływáły. Czego od wiekow nie słychano / áni to do uszu przychodźiło : oko nie widźiáło Bogá *innego*, oprocz ćiebie/ coby *ták* uczynił temu / co nań oczekawa. 5 Zábieżałeś weselącemu śię / y czyniącemu spráwiedliwość : *y tym ktorzy* ná drogách twojich wspomináli ná ćię. Otoś śię ty rozgniewał/ przeto/ żeśmy grzeszyli ná tych *drogách* ustáwicznie : wszákże záchowáni będźiemy. 6 Acżkolwiek jesteśmy jáko nieczysty / my wszyscy / y jáko szátá c zplugáwiona *są* wszystkie spráwiedliwośći násze : przetoż wszyscy opadamy d jáko liść / á niepráwośći násze jáko wiátr unoszą nas : 7 Nád to niemász ktoby wzywał Imienia twego/ y pobudźił śię do tego / áby śię chwyćił ćiebie/ przynamniey teraz / gdyś zákrył twarz swoję przed námi / á spráwiłeś ábyśmy niszczeli dla niepráwośći nászych.

8 Ale teraz o PAnie/ tyś jest Oćiec e nász: myśmy gliná/ á tyś twórcá nász / á tákeśmy wszyscy dźiełem 9 ręki twojey. Nie gniewaj śię f PAnie ták bárzo/ á nie ná wieki pomni niepráwośći *nászey* : oto wejrzy proszę / myśmy wszyscy ludę twojim. 10 Miástá g świętobliwośći twojey obrocone są w pustynią. Syon w pustynią : á Jeruzalem wzpustoszenie obrocone. 11 Dom Swiętobliwośći nászey y ozdoby nászey/ w ktorym ćię chwalili Ojcowie nászy/ ogniem jest zpalony : y wszystkie nakosztownieysze rzeczy násze / obroćiły 12 śię w pustki. Izali nád tym zátrzymasz śię PAnie / *izali* milczeć h á nas ták bárzo trapić będźiesz?

Rozdział LXV.

Proroctwo o powołániu Pogánow. 2. Nárzekánie Boże ná lud Zydowſki. 6. Obietnicá o záchowániu ostátkow. 11. Przegroźká báłwochwálcom. 16. Poćieszenie wierzących.

1 Objáwiłem śię a tym ktorzy śię o mię nie pytáli : ználeźionym jest od tych ktorzy mię nie szukáli. Do narodu b ktory śię nie názy-

i 2 Moj. 14. 30.
k 2 Moj. 14. 1. 27.
l Psalm 106. 8.
m 5 Moj. 26. 15. Psalm 80. 15. Baruc. 2. 16.
n Ezái. 64. 8.
o Ezái. 43. 14.
a Psalm 83. 19.
b Psalm 31. 20. 1 Kor. 2. 9.
c H. Latána.
d Psalm 90. 5. 6
e Ezái. 63. 16.
f Psalm 79. 8.
g Psalm 79. 1.
h Psalm 83. 2. y 109. 1
a Rzym. 10. 20.
b Rzym. 9. 24. Efez. 2. 12.

wał Jmieniem mojim / rzekłem ; Otom ja / Otem ja.

c Przyp. 1. 24. Ezái. 50. 2.

2 ROzćiagałem ręce moje ná káżdy dźień do ludu upornego / ktory chodźi drogą nie dobrą zá myślámi swymi. 3 ♣ Do ludu ktory mię jáwnie wzrusza do gniewu : ustáwicznie ofiáruiąc w ogrodách / á kádząc ná cegłách. 4 ♣ Ktorzy śiadáją przy grobách / á przy báłwánách swoich nocuią : ktorzy jedzą świnie mięso / y polewkę obrzydłą z naczynia swego. 5 ♣ Mowiąc : Odstąp precz / nie przystępuj do mnie / bom jest świętobliwszy niżeli ty. Ći są dymem w nozdrzách mojich / y ogniem pałáiącym przez cáły dźień. 6 ♣ Oto zápisáne d to przede mną : Nie zámilczę / ále oddam y odpłácę ná łono ich : 7 ♣ Nieprawośći wásze / tákże y nieprawośći Oycow wászych mowi PAn : ktorzy kádźili po gorách / á ná págorkách háńbili mię ; Przetoż odmierzę spráwę ich pierwszą ná łono ich.

d 5 Moj. 32. 34. Jerem. 17. 1.

8 TAk mowi PAN : Jáko gdyby kto ználazł wino w gronie / y rzekłby ; Nie psuj go / bo błogosłáwieństwo jest w nim : Ták y ja uczynię dla sług mojich / że ich wszystkich niewygubię. 9 ♣ Bo wywiodę z Jákobá naśienie / á z Judy dźierzawcę gor mojich : y pośiędą e ja wybráni moji / á słudzy moji tám mieszkáć będą. 10 ♣ A Sáron będźie f zá pástwisko owcam : á dolina Achor zá legowisko wołow ludu mojego / ktorzy mię szukáli.

e Psalm 37. 29. f 1 Kron 27. 29.

11 ALe was ktorzyśćie opuśćili PAná / ktorzy zápominaćie ná gorę Swiętobliwośći mojey : ktorzy gotuiećie temu wojsku stoł / á ktorzy oddawaćie temu pocztowi mokre ofiáry : 12 ♣ Was / mowię / policzę pod miecz / ták / że wy wszyscy do zábićia zchyláć śię będźiećie : przeto / żem g wołał / á nie ozwáliśćie mi śię : mowiłem / á nie słyszeliśćie / áleśćie czynili co złego jest przed oczymá mojimi / á czegom ja nie chćiał / h obieráliśćie.

g Przyp. 1. 24. Ezái. 60. 4. Jerem. 7. 13. y 11. 7. h Jerem. 35. 14.

13 PRzetoż ták mowi Pánujący PAN : Oto słudzy moji jeść będą / á wy łáknąć będźiećie : Oto słudzy moji pić będą / á wy prágnąć będźiećie : oto słudzy moji weselić śię będą / á wy záwstydzeni będźiećie. 14 ♣ Oto słudzy moji wykrzykáć będą od rádośći serdeczney / a wy będźiećie wołáć od boleśći sercá / y od zkruszenia duchá wyć będźiećie. 15 ♣ Y zostáwićie imię wásze ná przeklinánie wybránym mojim ; gdy wás pomorduje Pánujący PAN / á sługi swe názowie innym imieniem. 16 ♣ Ten ktory sobie będźie błogosłáwił ná źiemi / będźie sobie błogosłáwił w Bogu prawdźiwym : á kto będźie przyśięgał ná źiemi / będźie przysięgał przez i Bogá prawdźiwego : w zápomnienie záiste przyidą te uciski pierwsze / á będą zákryte od oczu mojich.

i 5. Moj. 6. 15. y 10. 20. Psalm 63. 12.

17 ABowiem oto ja tworzę niebiosá k nowe / y źiemię nową : á nie będą wspominane rzeczy pierwsze / áni l wstąpią ná serce. 18 ♣ Owszem weselćie śię / á rádujćie śię ná wieki wiekow z tego / co ja stworzę. Bo oto / Ja stworzę Jeruzalem ná rádość / á lud jego ná wesele. 19 ♣ Y rozráduję m śię w Jeruzalemie / á weselić śię będę w ludu mojim : á nie będźie słycháć w nim głosu y płáczu / y głosu nárzekánia. 20 ♣ Nie będźie tám więcey nikogo w wieku dźiećińskim / áni stárcá / ktoryby nie dopełnił dni swojich : Bo dźiećię we stu lećiech umrze : Ale grzesznik choćby miał y sto lat / przeklęty będźie. 21 ♣ Pobudują też domy / á będą w nich mieszkáli : násádzą też winnic / á będą jeść owoce ich. 22 ♣ Nie będą budowáć ták / áby *tám* inszy mieszkał : nie będą szczepić / áby inny jadł. Bo dni ludu mojego *będą* jáko dni drzewá : á dźiełá rąk swojich do zwietszenia używáć będą wybráni moji. 23 ♣ Nie będą robić prożno / áni płodźić będą ná postrách : Bo będą naśieniem błogosłáwionych od PAná / oni y potomkowie ich z nimi. 24 ♣ Nádto stánie śię / że pierwey niż o záwołáją / ja śię ozwę : jeszcze mowić będą / á ja wysłucham. 26 ♣ Wilk z báránkiem paść śię będą społem : lew jáko woł plewy jeść będźie : á wężowi / proch będźie chlebem jego. ♣ Nie będą szkodźić áni zátracáć ná wszystkiey gorze świętey mojey / mowi PAN.

k Ezái. 66. 22. 1 Piotr 3. 13. Objáw. 21. 1. l Ezái. 43. 18. m Jerem 32. 41. n Objáw 21. 4. o Psalm 32. 5. y 34. 16. y 50. 15. Ezái. 58. 9.

ROZDZIAŁ LXVI.

Bog gromi lud swoj z obłudy. 4. Pomstą im grozi. 5. Wierzące cieszy. 15. Bałwochwálcom przegraża. 19. Obiecuje rozmnożenie ostátkow Izráelskich, y powołánie Pogánow.

1 TAk mowi PAN: Niebo *jest* stolicą moją / á ziemiá podnożkiem nog moich. Gdzieś *tedy bedźie* ten dom / ktory mi zbudujecie? ábo gdźie bedźie miejsce odpoczynienia mego? 2 Bo to wszystko reká mojá uczyniłá / y niá stáneło to wszystko / mowi PAN. Wszákże Ja ná tego pátrzę / ktory jest utrapionego / y skruszonego b duchá / á ktory drży ná słowo moje. 3 Ináczey / ten kto zábija wołu *ná ofiarę*, jákoby zábił człowieká: kto zábija ná ofiárę bydlatko / jákoby psá zćiał: kto ofiáruje ofiárę suchą / jákoby krew świnią *ofiárował*: kto kádźi kádźidłkiem / jákoby bałwánowi błogosłáwił: A *jáko* oni sobie obráli drogi swoje / y w obrzydliwośćiách swych kocháłá śie duszá ich: 4 Ták y ja obiorę c zá wynálaski ich: á to / czego śie boją / przywiodę ná nie: Przeto / że gdym d wołał / żaden śie nie ozwał: gdym mowił / nie słucháli: Ale czynili to co złego jest przed oczymá mojimi / á to / czegom niechćiał obieráli.

5 SŁuchajćie słowá PAńskiego *wy*, ktorzy drżyćie ná słowo jego. Bráćia wászy nienawidzący was / á wyganiájąc was dla Jmienia mego / mowią: Niech śie okaże słáwá e PAńska. Okażeć śie zájiste ku poćiesze wászey; ále oni pohańbieni będą. 6 Głoś grzmotu z miástá *słyszány bedzie*, głos z Kośćiołá / głos PAná oddawájącego zapłátę nieprzyjaćiołom swojim. 7 Pierwey niż prácowáłá ku porodzeniu / porodźiłá / pierwey niż ją ogárnełá boleść / porodźiłá mężczyznę. 8 Ktoż słyszał co tákowego? Kto widźiał co podobnego? Możeś to być / áby ziemiá narodźiłá *ludu* zá jeden dźień? Jzali narod zpłozony bywa jednym rázem? Ale Syon ledwie począł prácowáć ku porodzeniu / *álić* porodźił syny swe. 9 Cożbym ja / ktory otwieram żywot / rodźić nie miał? mowi PAn. Cożbym ja / ktory to czynię że rodzą / záwártym był? mowi Bog twoj. 10 Weselćie śię z Jeruzalem / á ráduyćie śię w nim wszyscy / ktorzy go miłujećie. Weselćie śię z nim wielce / wszyscy ktorzyśćiekolwiek płákáli nád nim. 11 Przeto że ssáć bedźiećie / y syćić śię pierśiámi poćiech jego: ssáć bedźiećie / y roskoszámi opływáć w jásnośći chwały jego. 12 Bo ták mowi PAn: Oto ja obrocę ná nie pokoj jáko rzekę: á słáwę narodow jáko strumień zálewájący: y bedźiećie ssáć. Ná reku f noszeni / y ná kolánach roskosznie piástowáni bedźiećie. 13 Jáko ten ktorego ćieszy mátká jego / ták ja was ćieszyć bedę: á ták w Jeruzalemie ućiechy miewáć bedźiećie. 14 Ujrzyćie zájiste / á rádowáć śię bedźie serce wásze / á kośći wásze jáko trawá zákwitną. Y poznána bedźie reká PAńska przy sługách jego: ále śię gniewem zápali przećiwko nieprzyjaćiołom swojim.

15 BO oto PAn w ogniu g przyjdźie / á poczwórne jego jáko wicher: áby wylał gniew swoj w popędliwośći / á łájánie swoje w płomieniu ogniá. 16 Pán mowie przez ogień sadźić bedźie / y przez miecz swoj wszelkie ćiáło / á pobitych od Páná wiele bedźie. 17 Ći ktorzy śie poświącáją y oczyśćiáją w ogrodách / jeden zá drugim jáwnie: ktorzy jedzą mięso świnie / y *inną* obrzydłość / y myszy / koniec ráżże wezmą / mowi PAN.

18 A Bowiem ja *znam* spráwy ich y myśli ich: Y przyjdźie *ten czás*, że zgromádzę h wszystkie narody y języki; y przyjdą / á oglądáją chwałę moję. 19 Y położę ná nich znák / á poślę z tych ktorzy záchowáni będą / do narodow i przy morzu do Pul y Lud / ktorzy ćiągną łuk do Tubálá / y do Jáwánu / ná wyspy dálekie / ktore nic o mnie nie k słycháły / y nie widźiáły chwały mojey: y będą opowiádáły chwałę moję miedzy narody. 20 Y przywiodą wszystkie bráćią wászę ze wszystkich narodow PAnu w dáry / ná koniách y ná wozách / y ná lektykách / y ná mułách / y ná

a 1 Krol. 8. 27. 2 Kron. 6. 18. Dźiej. 7. 49. y 17. 24.
b Psalm 34. 19. y 51. y 138. 6. Ezái. 57. 15. y 61. 1.
c T. Pomste.
d 2 Krol. 17. 14. Przyp. 1. 24. Ezái. 65. 12. Jerem. 7. 13. y 11. 7. y 25. 4. y 35. 14.
e Ezái. 5. 19.
f Ezái. 49. 22. y 60. 4.
g Psalm 50. 3.
h Objáw. 7. 9.
i H. Do Társys
k Ezái. 65. 1.

zawodnikách / ná gore Swietobliwośći mojey do Jeruzalem / mowi PAn: ták jáko przynoßą Synowie Izráelscy dar w naczyniu czystym / do domu PAńskiego. 21 Y z tych tež nábiorę l Kápłánow y Lewitow / mowi PAn. 22 Bo jáko te mniebiosá nowe / y tá ziemiá nowa / ktora ja uczynię / stánie przedemna mowi PAn: ták stánie naśienie wáße / y imie wáße. 23 Y stánie śie / że od nowiu mieśiacá / do nowiu mieśiacá / y od Sábbátu do Sábbátu / przychodźić będźie wßelkie ćiáło / áby śie kłániáło przed oblicznośćią moją / mowi PAn. 24 Y wynidą / á oglądáją trupy ludźi tych / ktorzy wystąpili przećiwko mnie: Abowiem robak ich nie n zdechnie / y ogień o ich nie zágáśnie; A będą obrzydliwośćią wßelkiemu ćiáłu.

l 2 Moj. 19. 6. Ezái. 61. 6. 1 Piotr 2. 9. Objáw 1. 6. m Ezái. 65. 17. 2 Piotr 3. 13. Objáw 21. 1. n Márk. 9. 44. o Mátt. 3. 12.

PROROCTWO JEREMIASZOWE.

PRoroctwá Jeremiaßá Proroká / są cztery częśći. Pierwßa zámyka w sobie kilká kazań pokutnych / w ktorych Prorok Zydy karze z wielu grzechow; jákie były: báłwochwálstwo / obłudá w nabożeństwie / ufność w mocy y rátunku cudzym / w miástách obronnych / w mądrośći / w śile y w bogáctwách swojich: wzgárdá słowá Bożego y Prorokow / zátwárdźiáłość sercá / krzywoprzyśięstwá / fáłßywe proroctwá y wykłády Zakonu / gwałcenie świąt / tyráństwo / ucisk nędzniejßych y slug wypußczonych / niespráwiedliwość w sądźie / rády krwáwe przećiw Porokowi / pychá / cudzołostwo / grzechy nieczyste / łákomstwo / oßukánie w hándlu / urągánia / kłamstwá y inne złośći. A ták upomina ich do pokuty: á nie pokutującym groźi sußą / miástá Jeruzalemskiego wywroceniem / y onych sámych zábrániem w niewolą. Pobożne záś ćießy nádźieją y ćielesnego z Bábilońskiey / y duchownego z niewoli Szátáńskiey wybáwienia przez Chrystusá. Támże opisuje Prorok / co dla ich przestrog ućierpiał / że śie z niego náśmiewano / czyhano nań / y fałßywi prorocy jemu śie zprzećiwili / że járzmo z śzyje jego było porwáne y połamáne / że Kśięgi ná ktorych był Proroctwá swoje nápisał zdárte były / y on sam do ćiemnice / á potym y do dołu błotnego wrzucony / á nástátek pod strażą w śieni zátrzymány. Co śie wßystko zámyka w pierwßych. 38. Rodź. W Wtorey częśći / opisuje Prorok wypełnienie proroctwá swego / o Zburzeniu Jeruzalem / tákże o przełożeństwie Godoliaßá / y uchodzeniu ostátkow ludu do Egiptu / od rozdź. 39. áż do. 46. Trzećia ma w sobie Proroctwá przećiw postronnym / á Zydom nie przychylnym národom; á miánowićie przećiw Egipczykom / Filistyńczykom / Tyryczykom y Sydończykom / przećiw Moábczykom Ammonitczykom / Syryczykom / Arábczykom / Persom / y Bábilończykom ábo Chálde jczykom / od rozdź. 46. áż do rozdź. 52. W Czwartey / á rozdźiale ostátnim / powtarza Prorok historia o zburzeniu Jeruzalem / dla wietßego proroctwá swego potwirdzenia.

ROZDZIAL I.

Rodzáj Ieremiaßá Proroka. 4. Powolanie jego. 6. Iáko śie wymawiał. 7. Potwirdza go PAN. 11. Pomstę opowiáda nád ludo. 18. Znowu Proroká potwirdza.

1 SŁowá Jeremiaßá syná Helkiaßowego / z Kápłánow ktorzy byli w Anátot / w ziemi Benjámin. 2 Do ktorego stáło śie słowo PAńskie / zá dni Jozyaßá syná Amonowego Kroló Judskiego / trzynastego roku krolowánia jego: 3 A stáło śie zá dni Joákimá syná Jozyaßowego / Kroló Judskiego / áż do zkończenia jedenastego roku Sedekiaßá syná Jozyaßá Kroló Judskiego / áż do przeprowádzenia Jeruzalemczykow / mieśiacá piątego.

4 STáło śie / mowię / słowo PAńskie do mnie / mowiąc: 5 Pierwey niżelim ćie utworzył w żywoćie / znałem ćie: á pierwey niżeliś wy=

wyszedł z żywotá poświęciłem a ćię: zá proroká narodom dałem ćię. 6 ✣ Y rzekłem; Ach ách Pánujący PAnie / Oto nie umiem b mowić/ bom jest dźiećięćiem! 7 ✣ Ale PAN rzekł do mnie; nie mow / Jestem dźiećięćiem: owszem ná wszystko ná co ćię poślę / idź/ á wszystko coć rozkáżę/ mow. 8 ✣ Nie boj śię c obliczá ich/ bom ja jest d z tobą / ábym ćię wybáwił/ mowi PAN. 9 ✣ A wyćiągnąwszy PAN rękę swoję dotknął e śię ust mojich / y rzekł mi PAN: Otom dał słowá f moje do ust twojich. 10 ✣ Oto ćię dźiś postánawiam nád narody / y nád krolestwy/ ábyś wykorzeniał g y psował y wytrácał/ y obalał: ábyś budował y szczepił.

11 PO tym stáło śię słowo PAńskie do mnie/mowiąc: Co widźisz Jeremiaszu? Y rzekłem: Widzę rozgę Migdałową. 12 ✣ Y rzekł PAn do mnie: Dobrze widźisz: ábowiem śię ja pospieszam z słowem swym/ ábym je wykonał. 13 ✣ Y stáło śię słowo Páńskie do mnie powtore/mowiąc: Co widźisz? Y rzekłem: Widzę gárniec wrzący / á przednia stroná jego ku stronie Połnocney. 14 ✣ Y rzekł PAn do mnie: Od Połnocy h przypádnie złe / ná wszystkie mieszkájące ná tey ziemi. 15 ✣ Bo oto ja záwołam i wszystkich rodzájow z krolestw Połnocnych/ mowi PAN: áby przyćiągnąwszy káżdy z nich postáwił stolicę swoję w wejśćiu k bram Jeruzálemskich/ y przy wszystkich murách jego/y przy wszystkich miástách Judskich. 16 ✣ A ták opowiem sądy moje przećiwko nim / dla wszelákiey złośći tych ktorzy mię opuśćili / á kádźili Bogom obcym / y kłaniáli śię roboćie rąk swojich.

17 PRzetoż ty przepász biodrá swoje/ á wstawszy mow do nich wszystko co ja tobie rozkázuję: nie boj śię l ich / bym ćię snadź nie ztárł przed obliczem ich. 18 ✣ Bo oto ja postánawiam ćię dźiś miástem m obronnym/y słupem żeláznym/y murem miedźiánym / przećiwko tey wszystkiey ziemi: przećiwko Krolom Judskim / przećiwko Kśiążętom ich przećiwko Kápłánom ich / y przećiwko ludowi tey ziemie. 19 ✣ Ktorzy wálczyć będą przećiwko tobie/ ále ćię nie przemogą: bom ja z tobą/ mowi PAn/ ábym ćię wybáwił.

ROZDZIAŁ II.

Dobrodźiejstwá Boże Zydom pokázuje. 4. Niewdźięczność ich. 8. Grzechy wielkie. 38. Przegrożká przećiwko nim.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/mowiąc: ✣ Idź/á wołaj w uszy Jeruzalemskie/mowiąc: Ták mowi PAn; Wspomniałem ná ćię dla miłośierdźia młodośći twojey *pokazánego*, *y* dla miłośći ślubin twojich: gdyś chodźiłá zá mną ná puszczy / w źiemi w ktorey nie ośiewája. 3 ✣ *Kiedy* Izráel *był* świętoblìwośćią a PAnu / y pierwoćinámi urodzájow jego: Wszyscy ktorzy go pożyráli / winni byli; złe rzeczy przyszły ná nie / mowi PAn.

4 SŁuchájćie słowá PAńskiego domie Jákobow / y wszystkie 5 rodzáje domu Izráelowego. ✣ Ták mowi PAN: Jákąż niepráwośćználeźli Ojcowie wászy przy mnie/ iż śię oddalili ode mnie / á chodząc zá márnośćią / márnymi śię stáli? 6 ✣ Ták iż áni rzekli: Gdźież *jest* PAn / ktory nas wywiodł z źiemie Egipskiey / ktory nas wodźił po puszczy po źiemi pustey y strászney / po źiemi suchey y ćieniu śmierći/po źiemi/ po ktorey nikt nie chodźił / á gdźie żaden człowiek nie 7 mieszkał? ✣ Owszem gdym was wprowádźił do źiemie b obfitey / ábyśćie pożyráli owocow jey / y dobr jey: wszedszy tám zplugáwiliśćie źiemię moję / á dźiedźictwo moje uczyniliśćie obrzydliwośćią. 8 ✣ Kápłáni nie rzekli; gdźież *jest* PAn? áni ći ktorzy śię obierája *uczeni* w zakonie c poználi mię/ y pásterze odstąpili ode mnie: y Prorocy prorokowáli przez Báálá/ y zá rzeczámi nieużytecznymi 9 chodźili. ✣ Przecz że śię wzdy wádzę z wámi/mowi PAn: á z synámi synow wászych zpieráć śię muszę? 10 ✣ Przejdźićie przynamniey wyspy Cytym/á obacżćie: y do Cedár pośliećie / á uwazćie pilnie / y przypátrzćie śię / jesli śię stáło co tákowego? 11 ✣ Jesli odmienił *ktory* narod Bogi *swoje*, choćiaż oni nie *są* Bogámi?

a Gálát. 1. 15. b 2 Moj. 3. 11. y 4. 10. c Ezech. 3. 9. d 5 Moj. 31. 6. 8. Jozu. 1. 5. e Ezái. 6. 7. f Jerem. 5. 14. g Jerem. 18. 7. 1 Kor. 10. 4. 5. h Jerem. 4. 6. i Jerem. 5. 15. y 6. 22. y 10. 22. k Jerem. 52. 4. 5. l Ezech. 2. 6. m Jerem. 6. 27. y 15. 20. Ezech. 3. 8.

a 2 Moj. 19. 6. Psálm 114. 2. b 5 Moj. 8. 1. c Rzym. 2. 20.

Ale lud moj odmienił sławe swoje w rzecz d niepożyteczną. 12 Zdumiejcie sie niebiosá nád tym; á uleknićie sie/ á zátrwożćie sie bárzo/ mowi PAn. 13 Bo dwojáka złość popełnił lud moj: Mnie opuśćili źrzodło wod żywych/ á wykopáli sobie cysterny/ cysterny dźiuráwe/ ktore wody zátrzymáć nie mogą.

14 Izali Izráel *jest* niewolnikiem ábo *wychowáńcem* domá zpłodzonym? Czemuż jest podany ná łup? 15 Ryczą nań lwiętá/ y wydawáją głos swoj/ á obracáją źiemię jego w pustynią: miástá jego zpalone są/ ták/ że niemász y jednego obywátelá. 16 Synowie też Nofy Táchpánes wierzch głowy twojey zetrą. 17 Zaż tego sam sobie nie spráwujesz opuszczájąc e PAná Bogá swego/ w ten czás kiedy ćię prowádźi drogą *swą*?

18 A Teraz/ co zá spráwę masz ná drogách Egipskich/ iż pijesz wodę f z Nilu? ábo co masz zá spráwę ná drogách Assyryjczykow/ iż pijesz wodę g z rzeki *ich*? 19 Zkarze ćię złość h twojá/ á odwrocenie twoje zfuka ćię: Wiedzże tedy y obacz/ iż jest rzecz zła y gorzka/ iżeś opuśćił PAná Bogá twego/ á nie mász bojáźni mojey w tobie/ mowi PAn/ PAn Zastępow.

20 GDym i dawno połamał járzmo twoje/ y rozerwałem zwiąski twoje/ mowiłáś; Nie będę służyłá *báłwánom*: á przećie ná káżdym págorku k wysokim/ y pod káżdym drzewem l gáłęźistym tułasz śię/ o nierządnico! 21 A jam ćię był násádźił m winną máćicą wyborną/ ktoreby wszystko naśienie *było* prawdźiwe: Jákożeś mi śię tedy odmieniłá w płonne gáłęźie obcey máćice? 22 Bo choćbyś śię umywáłá y sáletrą/ y mydłem śię jáko nabárźiey tárłá/ *przećię* znáczną zostánie nieprawość twojá przede mną/ mowi Pánujący Pan. 23 Jákoż mowisz: Nie jestem zplugáwiona/ zá Báálámi nie chodźiłam? Pojrzyj ná drogę twoję w tey dolinie: obacz coś czyniłá, o n wielbłądźico prętka/ 24 *ktora* wikłesz drogi swoje. Ośliców dźika/ przywykłáś ná puszczy/ *ktora* według żądze duszę swey wiátr łápa: gdy śię jey przyczyna dá/ ktoż ją odwroći? Wszyscy ktorzy jey szukáją/ nie ztrudzą śię/ y w mieśiącu jey znajdą ją. 25 *Rzekelić*: Záwśćiągni nogi twojey/ áby bosá nie byłá: y gárdło twe od prágnienia: Tedy mowisz; Już to o prozno/ nie uczynię: bom śię rozmiłowáłá cudzych/ y zá nimi pojdę. 26 Jáko wstyd złodźiejá kiedy go zástáną/ ták śię záwstydźi dom Izráelski: sámi Krolowie ich/ Kśiążętá ich/ y Kápłáni ich/ y Prorocy ich. 27 Ktorzy mowią drewnu; Tyś jest oćiec moj: A kámieniowi; Tyś mię zpłodźił. Bo śię do mnie obrocili p tyłem/ á nie twarzą. Ale czásu utrapienia swego mawiáją; Wstań/ á wybaw nas. 28 Y gdźiesz są bogowie twoji ktorycheś q sobie náczynił? Niech wstáną jesli ćię mogą wybáwić czásu utrapienia twego. Ponieważ ile masz miast swojich/ tyle masz bogow swojich o Judo! 29 Czemuż śię ze mną spieráć chcećie? Wyśćie wszyscy odstąpili odemnie/ mowi PAn. 30 Prożnom bił syny wásze/ karánia nie przyjęli: miecz wász pożárł *przećię* Proroki wásze/ jáko lew trácący. 31 O narodźie/ wy rozsądźćie słowá PAńskie! Izalim był pustynią Izráelowi? Izali źiemią ćiemną? Przeczże mowi lud moj; Pánujemy/ nie pojdźiemy więcey do ćiebie. 32 Izali zápomina Pánná ubioru swego? y oblubienicá klenotow swojich? Ale lud moj zápomniał mię przez dni niezliczone. 33 Przecz dobrą być twierdźisz drogę twoję/ szukájąc tego w czym śię kochasz? Przecz y *innych* nierządnic uczysz złośliwych drog twojich? 34 Nád to y ná podołkách twojich znájduje śię krew dusz ubogich y niewinnych: nie z pracą ználazłem to/ bo to widźieć ná wszystkich *podołkách* twojich. 35 A przećię mowisz; Ponieważem niewinna/ pewnie odwrocona jest zápálczywość jego odemnie. Oto ja w sąd wnidę z tobą: przeto/ że mowisz; Nie zgrzeszyłám.

36 PRzeczże ták biegasz/ odmieniájąc drogi swe? Ták będźiesz pohańbiona od Egipczánow/ jákoś pohań=

d Rzym. 1. 23.
e 5 Moj. 29. 25. 1 Krol. 9. 8. 9.
f H. Sychor
g I. Eufrátes.
h Ezái. 3. 9. Ozea. 5. 5.
i 3 Moj. 26. 13.
k Ezái. 57. 5. 7
l Jerem. 3. 6.
m 2 Moj 15. 17. Psalm. 44. 3. y 80. 9. Ezái. 5. 2. Mátt. 21. 33. Márk 12. 1. Luk. . 20, 9
n I. Dromedarko.
o Jerem. 18. 12.
p Jerem. 32. 33.
q Jerem. 11. 13.

hánbiona byłá od Assyryczykow. ♣

37 Y z támtąd wynidźiesz májąc ręce swe nád głową swą: bo PAN odrzuca ufności twoje / á nie poszczęśćić śię w nich.

ROZDZIAŁ III.

Upor ludu Judskiego y Izráelskiego. 12. Upomnienie ich do pokuty. 16. Pożytki tego. 19. y sposob.

1 PAN mowi: Opuśćiłliby mąż żonę swoję / á oná odszedszy od niego szłáby zá innego męża / izali śię więcey do niey ᵃ wroći? Izáliby nie byłá wielce zpługáwiona oná źiemiá? Ale ty choćiaś nierząd płodźiłá z wielá zalotnikow / wszákże náwroć śię do mnie mowi PAN. ♣

2 Podnieś oczu swych ná miejscá wysokie / á obacz jesliś gdźie nierządu nie płodźiłá. Ná drogách śiadáłaś kwoli nim / jáko Arábczyk ná puszczy: á zpługáwiłáś źiemię wszetecżeństwy twymi / y złośćią twoją. ♣

3 A choćiaż záwśćiągnione są dżdże jesienne / á deszczu ná wiosnę nie byłwáło: przećięś czoło niewiásty wszeteczney májąc / niechćiáłáś śię wstydźić. ♣

4 A zaż od tego czásu wołáć będźiesz ná mnie; Oycże moy! tyś wodzem młodośći moiey.

5 ♣ Izali Bog zátrzyma gniew ᵇ ná wiecżność? Izali go záchowa ná wieki? Oto mowisz y czynisz złe / ile możesz.

6 TEdy PAn rzekł do mnie zá dni Jozyaszá Krolá: Widźiałżeś co uczyniłá odporna corká Izráelska: jáko chodźiłá ná káżdą ᶜ gorę wysoką / y pod káżde drzewo źielone / y tám nierząd płodźiłá.

7 ♣ A choćiam rzekł gdy to wszystko uczyniłá: Náwroć śię do mnie: Przećię śię nie náwroćiłá. A ná to pátrzyłá przestępnicá śiostrá jey corká Judska.

8 ♣ A ták / zdáło mi śię dla tych wszystkich przyczyn / ponieważ nierząd płodźiłá uporna corká Izráelska / opuśćić ją / y dáć jey list rozwodny. A przećię śię nie ulękłá przestępnicá śiostrá jey corká Judska: ále szedszy / y sámá nierząd płodźiłá.

9 ♣ Y stáło śię / że hániebnym nierządem swoim zpługáwiłá źiemię: bo cudzołożyłá z kámieniem y z drewnem.

10 ♣ A wszákże w tym wszystkim nie náwroćiłá śię do mnie przestępnicá śiostrá jey corká Judska / ze wszystkiego sercá swego / ále obłudnie / mowi PAn.

11 ♣ Przetoż rzekł PAn do mnie. Uspráwiedliwiłá duszę swą odporna corká Izráelska / więcey niżeli przestępnicá Judska.

12 IDźże / á wołaj tymi słowy ku Pułnocy / á mow: Náwroć śię odporna corko Izráelska mowi Pan / á nie oborzy śię twarz mojá surowa ná was: bom ja ᵈ dobrotliwy / mowi PAN / á nie chowam gniewu ná wieki.

13 ♣ Tylko uznaj niepráwość twoję / żeś od PAná Bogá swego odstąpiłá / á tám y sám biegáłá drogámi swymi / do obcych bogow, pod káżde drzewo źielone / á głosu mojego nie słucháliśćie / mowi PAN.

14 NAwroććież ᵉ śię synowie uporni / mowi PAN / bom ja jest małżonkiem wászym: á przyjmę was jednego z miástá / á dwu z rodzáju / á wprowádźił do Syonu.

15 ♣ Gdźie wam dam Pásterze ᶠ wedlug sercá mego: y będą was páść umiejętnie y rozumnie.

16 ♣ Y stánie śię / gdy śię rozmnożyćie á rozrodźićie w tey źiemi / w one dni mowi PAN / nie będą więcey mowić; Skrzyniá przymierza PAńskiego: áni wstąpi ná serce / áni wspomnią ná nie / áni jey náwiedźáć / áni jey więcey poważáć będą.

17 ♣ Czásu onego názwáne będźie Jeruzalem / Stolicą PAńską / á zgromádzą ᵍ śię do niego wszyscy narodowie / do Imienia PAńskiego / do Jeruzalem: Y nie będą więcey chodźić zá uporem sercá swego złośliwego.

18 ♣ W one dni / poydą dom Judski z domem Izráelskim / y przyjdą pospołu z źiemie Połnocney / do źiemie ktorąm dał w dźiedźictwo Oycom wászym.

19 ♣ Choćiam ja rzekł Jákożbym ćię położył miedzy syny / á dał ći źiemię pożądáną / dźiedźictwo zacne zastępow Pogáńskich? chybá żebyś mię wzywáł / mowiąc; Oycże moj: á od náśládowánia mnie nie odwroćił śię.

20 ♣ Ponieważ jáko żoná przeniewierza śię mężowi swemu: tákeśćie mi śię przeniewierzyli / o domie Izráelski / mowi Pan.

21 ♣ Głos ná wysokich miejscách

ᵃ 5 Moj. 24. 4.
ᵇ Psalm 103. 9.
ᶜ Jerem. 2. 20.
ᵈ 2 Moj. 34. 6. Nehe. 9. 17. Psalm. 86. 15. y 103. 8. Joel. 2. 13. Jonasz. 4. 2.
ᵉ Ezái. 31. 6.
ᶠ Jerem. 23. 4.
ᵍ Ezái. 2. 2.

niech będźie słyszány / płácz modlitew Synow Izráelskich : bo przewrotne uczyniwszy drogi swe / zápámiętáli ná PAná Bogá swego :

22 Mowiącego ; Náwroććie h śię Synowie odporni / á uleczę odwrocenia wásze. *Mowćie* ; Oto my idźiemy do ćiebie / boś ty jest PAn Bog nász.

23 Zájiste prozna jest *nádźieja* w págorkách / y w mnostwie gor : Zájiste w Pánu Bogu nászym *jest* zbáwienie Izráelskie.

24 Bo tá hánbá pożárłá prace Ojcow nászych / od młodśći nászey : trzody ich / y stádá ich / syny ich / y corki ich.

25 Leżymy w pohańbieniu swym / á przykrywa nas zelżywość nászá : Abowiemesmy przećiwko PANU Bogu nászemu zgrzeszyli / my y Ojcowie nászy / od młodośći nászey / áż do dniá tego; á nie usłucháliśmy głosu PAná Bogá nászego.

h Ozea. 14.2.5

Rozdział IV.

Nápomnienie do pokuty. 5. Przegrożká niepokutującym. 9. Nárzekánie Prorockie nád tym nieszczęśćiem. 27. Nieodmienny dekret Boży.

1 Jeśliby's śię chćiał náwroćić Izráelu / mowi PAN / Do mnie śię náwroć. Bo jeśli odejmiesz obrzydłośći twoje od oblicza mego / á nie będźiesz śię tułał:

2 Y przyśięże'śli w prawdźie / w sądźie y w spráwiedliwośći / *mowiąc* ; Żywie PAN : Tedy błogosłáwić sobie w nim będą narodowie / y w nim śię przechwaláć.

3 Abowiem ták mowi PAN mężom Judskim / y Jeruzalemskim ; Poorzćie sobie a nowinę / á nie śijćie ná ćierniu.

4 Obrzezćie śię b PAnu á odejmićie nieobrzezki sercá wászego mężowie Judscy / á obywátele Jeruzalemscy : by snadź nie wyszłá jáko ogień c popędliwość mojá / á nie zápaliłá śię / á nie byłby ktoby ugáśił dla złośći przedśięwźięcia wászego.

5 Opowiádajćie w Judźie / á w Jeruzalemie ogłászajćie / y mowćie ; Zátrąbćie w trąbę w źiemi / zwołajćie / zgromadźćie *lud*, á mowćie: Zbierzćie śię / á wnidźmy d do miast obronnych.

6 Podnieśćie chorągiew ná Syonie / bądźćie sercá dobrego / nie zástánawiajćie śię : bo ja złe przywiodę e od Połnocy y porażkę wielką.

a Ozea. 10.12. b 5 Moj. 10.16. c Jerem. 21.12. d Jerem. 8. 14.

7 Wychodźi Lew z jáskinie swojey / á ten ktory niszczy narody / wyszedszy z miejscá swego ćiągnie / áby obroćił źiemię twoję w pustynią : á miástá twoje áby zburzone były / áby nie było żadnego obywátelá.

8 Przetoż przepászćie śię f worami / nárzekajćie á kwilćie : bo nie jest odwrocony gniew zápálczywośći PAńskiey od nas.

9 Y stánie śię dniá onego mowi PAn / że zginie serce Krolewskie / y serce Kśiążąt : á zdumieją śię Kápłáni / y Prorocy dźiwowáć śię będą.

10 Y rzekłem (Ach Pánujący PAnie / záprawdęś bárzo ten lud y Jeruzalem omylił / mowiąc : Pokoj mieć będźiećie : á wżdy miecz przeniknął áż do dusze.

11 Czásu onego rzeką temu ludowi y Jeruzalemowi : Wiátr gwałtowny z miejsc wysokich ná puszczy *idźie* prosto g ná lud moj : nie żeby przewiewał / áni wyczyśćiał.

12 Wiátr gwałtowniejszy niż oni h / przydźie mi: teraz ja też opowiem im sądy.

13 Oto występuje jáko i obłoki / á wozy jego jáko wicher : prętsze są niż Orłowie konie jego. Biádá nam! bośmy zpustoszeni.

14 Omyj k od złośći serce twoje Jeruzalem / ábyś wybáwione było : do kądże trwáć będą w pośrzodku ćiebie myśli nieprawośći twojey?

15 Bo głos opowiádającego *idźie* od Dánu : á tego ktory ogłásza nieprawość / z gory Efrájim.

16 Przypominajćież tym narodom: oto / ogłászajćie Jeruzalemczykom : że strożowie przychodzą z źiemie dálekiey / á wydawáją przećiwko miástom Judskim głos swoj.

17 Jáko strożowie pol położą śię przećiwko niemu w około: bo mię do gniewu wzruszyło mowi PAn.

18 Drogá twojá y postępki twoje to uczyniły tobie: toć złość twojá *przyniosłá* że to jest gorzkie / *á* że przeniká áż do sercá twego.

19 Wnętrznośći l moje / wnętrznośći moje! boleść ćierpię. O śierdźiá moje! trwoży śię we mnie serce moje / nie zámilczę: bo głos trąby słyszysz duszo mojá / y o

e Jerem. 1. 14. f Jerem. 6. 26. g H. Drogá corki ludu mego. h T. Krol y Kśiążętá. i Abák. 1. 8. k Ezái. 1. 16. l Ezái. 22. 4. Jerem. 9. 1.

20 krzyk wojenny. ♣ Porazka za porazka ogłasza sie/ zpustoszona bedzie zajiste wszystka ziemia: nagle zpustoszone beda namioty moje y opony
21 moje w oka mgnieniu. ♣ Dokadże widzieć bede choragiew / y słyszeć
22 głos traby? ♣ Bo głupi lud moj nie zna mie / synowie nie madrzy y nie rozumni sa. Madrzy sa do czynienia złego: ále dobrze czynić nie u-
23 mieja. ♣ Pojrzeli m ná źiemie/ á oto jest nie pozorna y prozna: jezeli na niebo / nie mász ná nim swiátłośći.
24 ♣ Pojrzeli ná gory/ á oto sie trzesa: y wszystkie págorki chwieja sie. ♣
25 Pojrzeli/ á oto nie mász człowieka: y wszelkie ptástwo niebieskie odlećiá-
26 ło. ♣ Pojrzeli á oto pole urodzájne jest pustynia: á wszystkie miástá jego zburzone sa od oblicza PAńskiego / y od oblicza gniewu zápálczywośći jego.

m Ezái. 5. 30.

27 BO ták mowi PAN; Zpustoszona bedzie wszystka ziemia/ wszákże końcá jeszcze nie uczynie. ♣
28 Nád tym ziemia kwilić bedzie / á niebiosá wzgore zácmia sie: przeto/ żem mowił com umyślił / á nie żáłuje / áni sie odwroce od tego. ♣
29 Przed grzmotem jeźdźcow y strzelájacych z łuku uciecze wszystko miásto: wnida do gestych obłokow/ y ná skały wstapia: Wszystkie miástá opuszczone beda/ á nie bedźie kto-
30 by w nich mieszkał. ♣ A ty zburzona bedac; coż uczynisz? Choćbyś sie ubráłá w szárłat / choćbyś sie ozdobyłá ozdoba złota / choćbyś też oblicze twe przyprawiłá bárwiczka / prozno sie strojisz: wzgárdza toba zaletnicy *twoji*, á dusze twojey
31 szukáć beda. ♣ Bom słyszał głos jáko rodzacey; ućiski / jáko pierworodzacey; głos Corki Syońskiey nárzekájacey/ d zátámujacey rece swe/ *mowiac*; Biádá mnie teraz! bo ustáłá duszá mojá dla morderzow.

ROZDZIAŁ V.

Wyliczenie grzechow ludu Judskiego, y kázni Bożych przećiwko nim.

1 OBchodźcie ulice Jeruzalemskie / á upátrujćie teraz / y obaczćie / á szukajćie po ulicách jego/ jesli znajdźiećie meżá / jesli kto jest coby czynił sad y szukał prawdy? y
2 przepuszcze mu. ♣ Ale choć mowia; Żywie PAn: tedy *przećie* krzywo
3 przysiegája. ♣ O PAnie/ izali oczy twoje *nie patrza* ná prawde? Bijesz a je/ále ich nie boli: wniwecz je obracasz / *ále* niechca przyjać karánia: zátwárdźili oblicze swe nád
4 opoke/ nie chca sie nawroćić. ♣ Tedym ja rzekł; Podobno ći nedzni sa/ głupie sobie poczynája: bo nie sa powiádomi drogi PAńskiey / y sadu
5 Bogá swego. ♣ Pojde do celniejszych/ y bede mowił do nich: bo oni sa powiádomi drogi PAńskiey/ y sadu Bogá swego: Ale y ći wespoł połamáli járzmo/ potárgáli zwiazki.
6 PRzetoż je pobije lew z lásá: wilk wieczorny wygubi je: lámpárt czyháć bedźie u miast ich: ktokolwiek wynidźie z nich / rozszárpány bedźie: bo sie rozmnożyły przestepstwá ich / y zmogły sie odwro-
7 cenia ich. ♣ Jestże co/ dla czegobymći miał przepuśćić? Synowie twoji opuśćili mie / á przysiegája przez one ktorzy nie sa Bogámi: jákom je jedno nákarmił / záraz cudzołożą / á do domu wszetecznice hurmem sie
8 wála. ♣ Ráno b wstawájac sa jáko konie wytuczone/ káżdy z nich rza do
9 żony bliźniego swego. ♣ Izali dla c tego náwiedźić ich nie mam? mowi PAn: Izali sie nád tákim narodem nie ma mśćić duszá mojá? ♣
10 Wstapćie ná mury jego / á rozwalćie *je*, wszákże ich do gruntu nie znośćie: znieście filarzyki murow je-
11 go/ gdyż nie sa PAńskie. ♣ Wielce zájiste wystapił przećiwko mnie dom Izráelski/ y dom Judski/ mowi
12 PAn. ♣ Zádáli kłamstwo PAnu/ y rzekli; Nie ták: Nie przydźieć ná nas nic d złe: á mieczá y głodu nie
13 doznamy. ♣ A ći Prorocy pomina z wiátrem / á żadnego słowá *Bożego* niemász u nich. Y owszem/ ták sie im
14 *sámym* stánie. ♣ Przetoż ták mowi PAn/ Bog Zastepow: Ponieważeśćie to mowili; Oto ja kłáde e słowá moje w ustá twoje zá ogień / á lud ten zá drwá / y pożrze je.
15 OTo ja przywiode ná was f narod z dáleka / o domie Izráelski! mowi PAn/ narod mocny / na-

b Ezech. 22. 11.
c Jerem. 9. 9.
d Ezái. 18. 15.
e Jerem. 9. 9.
f 5 Moj. 28. 49. Jerem. 1. 15. y 6. 22.
2 Ezái. 1. 5. y 9. 30.

rod stárodawny / narod ktorego język

zyká umieć nie będźiesz / áni zrozu-

16 miesz co mowi. ✠ Ktorego sájdak já-

ko grob otwárty: wszyscy są mężni.

17 ✠ Y ziedzą g urodzaj h twoj / y chleb

twoj: pożrą syny twoje y corki twoje:

poje trzody twoje / y woły twoje:

poje winną mácicę twoję / y figi

twoje: á miástá twoje obronne / w

ktorych ty dufasz / mieczem znędźi.

18 ✠ A wszákże y w one dni / mowi PAN /

19 końcá z wámi nie uczynię. ✠ Abowiem

gdy rzeczećie; Przecżże nam

i PAN Bog nász to wszystko czyni?

Tedy im odpowiesz: Jákośćie

mię opuśćili / á służyli bogom cudzym

w źiemi wászey / ták służyć będźiećie

k cudzoźiemcom w źiemi

20 nie wászey. ✠ Oznájmićie to domowi

Jákobowemu; á rozgłośćie w Ju-

21 dzie / mowiąc: ✠ Słuchajćież teraz

tego l ludu głupi / ktory niemasz

sercá: ktory oczy májąc / á nie widźisz /

ktory uszy májąc / á nie słyszysz.

22 ✠ Y nie będźiećież śię mnie bali?

mowi PAN: A przed obliczem mojim

nie będźiećież śię lękáli? ktorym

położył morzu piasek zá gránicę

ustáwą m wieczną / á nie przestąpi

jey: Choć śię wzruszá / wszákże

nie przemogą: choć śię wzburzą

wáły jego / wszákże nie przeskoczą

23 go. ✠ Ale ten lud ma serce n odporne

y odporne / odstąpili *odemnie* y odeszli:

24 ✠ Ani rzekli w sercu swym: Bojmy

śię juž PAná Bogá nászego /

ktory dawa o deszcz / y w Jesieni / y

p ná Wiosnę czásu swego / *ktory*

tegodni pewnych *y* żniwá nászego

przestrzega.

25 ALe niepráwośći wásze odwroćiły

to / á grzechy wásze záhámowáły

26 to dobro od was. ✠ Bo śię

znájdują w ludu mojim niezbożnicy:

ktorzy czyháją jáko *łowcy*, rozćiągáją

śieći / zástawiáją śidłá / á

27 łápáją ludźie. ✠ Jáko klatká pełna

ptakow / ták domy ich pełne są z drády:

przetoż śię wzmogli y zbogáćili.

28 ✠ Roztyli q / lśnią śię / y *inne*

w złośćiách przewyższáją: spráwy

nie sądzą / *áni* r spráwy śierotki:

wszákże śię im szczęśći / chociaż spráwy

29 ubogiego nie rozsądźili. ✠ Izali

dla tego nie náwiedzę *ich*, mowi

PAN? Izali śię nád narodem tákowym

nie będźie mśćić duszá mojá?

30 ✠ Rzecz dźiwna y sroga dźieje śię

31 w tey źiemi: ✠ Prorocy kłamliwie

prorokują: á Kápłáni s pánują

przez ręce ich: á lud moj kocha śię

w tym: Cżegożbyśćie ná ostátek nie

uczynili?

ROZDZIAL VI.

Proroctwo o zburzeniu źiemie Judskiey przez Babilończyki. 8. *Nápomnienie Zydow do pokuty.* 9. *Pomstá nád niepokutującymi.* 13. *Grzechy ludu y przełożonych jego.*

1 ZGromadźćie śię synowie Benjáminowi / z pośrzodku Jeruzalem:

á w Tekue trąbćie w trąbę / y

nád Betcherem a podnieśćie chorągiew.

Bo złe ukazáło śię z Połnocy /

2 y zburzenie wielkie. ✠ Piękney /

roskoszney *pánnie*, przypodobałem

3 był corkę Syońską: ✠ *Ale* do niey

przyćiągną pásterze y trzody ich:

rozbiją przećiwko niey namioty w

około / zpáśie káždy miejsce swoje / *y*

4 *rzeką*: ✠ Podnieśćie przećiwko niey

wojnę / wstańćie / á wtárgniemy w

połudne. Biádá nam że śię náchylił

dźień / że śię rozćiągnęły ćienie

5 wieczorne. ✠ Wstańćie / á wtárgniemy

w nocy / y rozwalmy páłace jey.

6 ✠ Bo ták mowi PAN Zastępow:

Nárąbćie drzewá / á usypćie przećiw

Jeruzalemowi szańce: toć to

miásto jest ktore ma być náwiedzione:

jákożkolwiek wielkie / *nie masz*

jedno ućisk b w pośrzodku jego. ✠

7 Jáko źrzodło wylewa wody swe /

ták ono wylewá złość swoję: ućisk

y spustoszenie słychác w nim przed

obliczem mojim ustáwicznie / boleść

8 y bićie. ✠ Ćwicz śię Jeruzalemie / by

snadź nie odstąpiłá duszá mojá od

ćiebie: bym ćię snadź nie obroćił w

pustynią źiemię do mieszkánia *niesposobną*.

9 ✠ Ták mowi PAN Zastępow:

Ostátek Izráelá áż do groná

wyzbieráją / jáko winnicę: *y rzeką*;

Sięgaj ręką twoją / jáko ten co

zbiera wino do koszá.

10 DO kogoż mowić będę / y kim

oświadczę áby słyszeli? Oto

nie obrzezáne są uszy ich / ták / że słucháć

nie mogą: oto słowo Páńskie

Marginalia: g H. Zniwo. — h 3 Moj 26.16. 5 Moj 28.31. — i Jerem. 16.10. — k 5 Moj 28.36. — l Ezái. 6. 9. — m Job. 38.10. 11. — n 5 Moj 31.27. y 32.5. — o 5 Moj 11.14. — p H. Ránny y pozdny. — q 5 Moj 32.15. — r Ezái. 1. 23. Zách. 7. 10. — s Jerem. 13. 18. y 23.25 Ezech 13. 6. — a I. Dajćie znák. — b Ezái. 5. 7.

máia zá hańbe / y nie kocháia śie w nim. 11 Przetoż/ pełenem zápálczywośći PAńſkiey / uprácowałem śie záwśćiagáiąc ia w ſobie: Wylana bedźie ták ná máluczkiego ná ulicy/ iáko y ná zebránie młodźieńcow: owßem y maż z żoną / á ſtárzec z zgrzybiáłym poimány bedźie. 12 Y przypádna c domy ich ná inße/ták że polá y żony ich: Gdyż wyćiagne reke moie ná obywátele tey źiemie/ mowi PAn. 13 Záiiſte od namnieyßego z nich áż do nawiętßego z nich/ wßyſcy śie událi zá d łákomſtwem: od Proroká áż do Kápłaná/wßyſcy zgołá báwia śie kłamſtwem. 14 Y lecza ſkrußenie corki e ludu mego tylko po wierzchu / mowiac: Pokoy/ pokoy: choć niemáß pokoju. 15 Izali śie záwſtydźili / przeto / że obrzydłość czynili? Záiiſte áni śie lud wſtydał / áni ich Prorocy do wſtydu przywieść mogli: przetoż upádna miedzy padáiacymi: czáſu ktorego ich náwiedze upádna/ mowi PAn.

16 GDy ták PAn mawiał: Zástánowćie śie ná drogách / á poyrzyćie y pytayćie śie o śćieżkách ſtárych/ ktoraby byłá drogá dobra / á chodźćie nia: á znáydźiećie odpoczynienie f duſzy wáßey: Tedy odpowiádáli; Nie bedźiemy chodźili. 17 A gdym poſtánawiał nád wámi ſtroże / mowiąc: Słuchayćie głoſu traby: Tedy mawiáli; Nie bedźiemy ſłucháć. 18 Przetoż ſłuchayćie o narodowie: á poznay o zgromádzenie / co śie dźieie miedzy nimi! 19 Słuchay o źiemio! Oto ia przywiode złe ná ten lud / owoce myśli ich: przeto/ że nie ſłucháia ſłow moich / áni zakonu mego; ále go odrzucáia. 20 Ná coż mi kádźidło g z Sáby przychodźi/ á cynámon wonny wyborny z źiemie dálekiey? Cáłopaleniá wáßeh nie ſa mi przyiemne / y ofiáry wáße nie podobáia mi śie. 21 Przetoż ták mowi PAN: Oto ia nákłáde ludowi temu záwad/o ktore śie otracáć beda Oycowie / tákże y Synowie / ſąśiad y bliźni iego; y pogina.

22 TAk mowi PAN: Oto lud przyćiagnie z źiemie Połnocney / á narod wielki powſtánie od kończyn źiemie. 23 Łuk y włocznia pochwyći/ okrutny bedźie / á nie zlituie śie: głos ich iáko morze záhuczy / á ná koniách ieżdźić beda: narod uſzykowány iáko maż do boiu przećiwko tobie/o corko Syońſka! 24 Skoro uſłyßymy wieść o nim / oſłábieia rece náße: ućiſk nas ogárnie/y boleść iáko rodzaca. 25 Nie wychodźćie ná pole / y w droge nie chodźćie / bo miecz nieprzyiaćielſki / a ſtrách w około. 26 O corko ludu moiego przepáß śie i worem / á waláy śie w popiele: uczyń ſobie żal iáko po iedynaku/ żal gorzki: bo ná nas nagle burzyćiel przypádnie.

27 DAłem ćie zá báßte y zá wieże w ludu moiim: ábyś upátrował y doświadczał drogi ich. 28 Wßyſcy ſa miedzy krnabrnymi nákrnabrnieyßy: chodza iáko obmowcá ſa iáko miedź i y żelázo: wßyſcy zgołá ſa zkażcámi. 29 Botwieia miechy/ ołow od ogniá nißczeie: prożno uſtáwicznie złotnik płáwi: bo złe rzeczy nie moga bydź oddálone. 30 Srebrem fałßywym m beda názwáni: bo ie PAN odrzućił.

Rozdział VII.

Nápomnienie ludu Judſkiego do pokuty. 7. Obietnicá łáſki pokutuiacym. 8. Grzechy ludu rozliczne. 12. 20. Ogłośienie kaźni Bożych przećiwko ludowi.

1 SŁowo ktore śie ſtáło do Ieremiaßá od PANA / mowiac: 2 Staw śie w bramie domu PAńſkiego/ á opowiáday tám to ſłowo/ y mow: Słuchayćie ſłowá PAńſkiego wßyſtek Judo/ ktorzy wchodźićie do bram ich / ábyśćie śie kłaniáli PAnu. 3 Ták mowi PAN Záſtępow/BOG Izráelſki: Polepßayćie a drog ſwoich / y przedśiewźiecia ſwego; á ſpráwie to / ábyśćie mießkáli ná tym mieyſcu. 4 Nie pokłádayćie nádźieie ſwey w ſłowách kłamliwych/mowiac: Kośćioł PAńſki/ Kośćioł PAńſki/ Kośćioł PAńſki ieſt. 5 Ale ieſliże polepßáiac polepßyćie drog ſwoich / y przedśiewźiećia ſwego: ieſliże ſpráwiedliwy ſad czynić bedźiećie miedzy me-

c 5 Moj. 28. 30.
d Ezái. 56. 11. Jerem 8. 10.
e Jerem. 8. 11. Ezech. 13. 10.
f Mátt. 11. 29.
g Ezái. 1. 11. y 66. 3. Amos 5. 21. Mich. 6. 6.
h Pſalm. 50. 8.
i Jerem. 4. 8.
k Jerem. 1. 8.
l Ezech. 22. 18.
m Ezái. 1. 22.
á 2 Krol. 17. 13. Jerem. 18. 11. y 25. 5. y 26. 13

6 żem/ á miedzy bliźnim jego: Przychodniá/ śirotki b y wdowy nie ućiśniećie/ y krwie niewinney nie rozlejećie ná tym miejscu/ á zá bogámi cudzymi nie pojdźiećie ná swe złe:
7 Tedy spráwię/ ábyśćie mieszkáli ná tym miejscu/ w źiemi ktorąm dał Ojcom wászym/ od wieku áż ná wieki.

8 Oto/ wy pokładaćie nádźieje swoje w słowách kłamliwych/ ktore nie pomogą.
9 Izali krádnąc/ zábijájąc/ y cudzołożąc/ y krzywoprzysięgájąc/ y kádząc Báálowi/ á chodząc zá bogi obcymi ktorych nie znáćie:
10 Przećie c chodźić/ á stáwáć będźiećie przed obliczem mojim w tym domu/ ktory názwány jest od Imienia mego/ y mowić? Wybáwieniśmy/ ábyśmy czynili te wszystkie obrzydliwośći.
11 Azaż jáskinią łotrowską d jest dom ten przed oczymá wászymi/ ktory názwány jest od Imienia mego? Oto/ widzęć ja to/ mowi PAN.
12 Ale idźćie przynamniey ná miejsce moje/ ktore było w Sylo/ gdźiem był spráwił przybytek Imieniowi memu z początku/ á obaczćie com mu uczynił dla złośći ludu mego Izráelskiego.
13 Przetoż teraz/ ponieważ czynićie te wszystkie spráwy/ mowi PAN: á gdy mowię e do was ráno wstawájąc/ á to ustáwicznie/ á nie słucháćie: gdy wołam ná was/ á nie f ozywáćie śię:
14 Przeto uczynię domowi temu ktory názwány jest od Imienia mego/ w ktorym wy ufaćie: y miejscu *temu* ktorem wam dał y Ojcom wászym/ jákom uczynił g Sylo.
15 Y odrzucę was od oblicza mego/ jákom odrzućił brácią wásze/ wszystko nasienie Efráimowe.

16 Ty tedy nie modl śię h zá tym ludem/ áni podnoś zá nim głosu y modlitwy/ y nie przyczyniaj śię do mnie: boć ćię nie wysłucham.
17 Azaż sam nie widźisz co oni broją w miástách Judskich/ y po ulicách Jeruzalemskich?
18 Synowie zbieráją i drwá/ á Ojcowie rozniecáją ogień: á żony *ich* rozczyniáją ciásto: áby czyniły placki Krolowy k niebieskiey/ y spráwowáły mokre ofiáry bogom cudzym/ áby mię do gniewu
19 pobudzáli. Izali to przećiwko mnie *jest, że mię* do gniewu wzruszáją/ mowi PAN? Izali to nie rácżey przećiwko nim/ ku pohańbieniu twarzy ich?
20 Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Oto gniew moj y popędliwość mojá będźie wylana ná to miejsce/ ná ludźie y ná bydletá/ y ná drzewá polne/ y ná owoce źiemie: y zápali śię/ á nie ugáśnie.

21 Tak mowi PAN Zastępow/ Bog Izráelski: Cáłopalenie wásze przydajćie l do ofiar wászych/ á jedzćie mięso.
22 Bom nie mowił z Ojcy wászymi/ ánim im przykazał onego dniá/ ktoregom je wywiodł z źiemie Egipskiey o cáłopáleniu y o ofiárách:
23 Ale tom im przykazał/ mowiąc: Słuchajćie m głosu mojego; y będę Bogiem n wászym/ á wy będźiećie ludem mojim: á chodźćie káżdą drogą/ ktorąm wam przykazał/ áby wam dobrze było.
24 Lecz nie posłucháli/ áni nákłonili uchá swego: ále chodźili zá rádámi y zá uporem sercá swego złego; y obroćili śię grzbietem/ á nie twarzą.
25 Ode dniá ktorego wyszli Ojcowie wászy z źiemie Egipskiey/ áż do dniá tego/ posyłałem do was wszystkie o sługi moje Proroki/ co dźień ráno wstáwájąc y posyłájąc.
26 A wszákże nie słucháli p mię/ y nie nákłonili uchá swego: ále zátwárdźiwszy q kárk swoj/ gorzey czynili niżeli Ojcowie ich.
27 Gdy im będźiesz mowił te wszystkie słowá/ y ćiebie nie usłucháją: á gdy ná nie wołáć będźiesz/ nie ozwać śię.
28 Przetoż mow do nich: Ten jest narod ktory nie słucha głosu PAná Bogá swego/ áni przyjmuje náuki: zginęłá prawdá/ y odjęta jest od ust ich.

29 Ostrzyż włosy swe y odrzuć/ á nárzekaj głośno ná miejscách wysokich: bo odrzućił PAN/ y opuśćił rodzaj/ ná ktory śię bárzo gniewa.
30 Zájiste synowie Judscy czynili złość przed oczymá mojimi/ mowi PAN: nástawiáli obrzydliwośći swych w tym domu/ ktory názwány jest od Imienia r mojego/ áby go splugáwili.
31 Nád to/ pobudowáli wyżyny s Tofet/ ktore jest w dolinie syná Hennomowego/ áby palili sy-

nw

b Jerem. 22. 3.
d Mat. 21.13. Márk. 11.17. Luk. 19.46.
e Jerem. 11. 7. y 25.3. y 35. 14.
f Przyp. 1. 24. Ezái. 65.12. y 66.4.
g 1 Sám. 4. 11. Psalm 78.60.
h 2 Moj. 32.10. Jerem 11.14. y 14.11
i Jerem. 44.19.
k I. Tworowi niebieskiemu.
l Ezái. 1. 11. Jerem. 6. 20. Amos 5. 21.
m 5 Moj. 6. 3.
n 2 Moj. 19. 5. 3 Moj. 26.12. Jerem 24. 7. y 31.33 y 32.38 Ezech 37.17.
o 1 Kron 36.15.
p Jerem 44. 5.
q Ierem. 16.12.
r 2 Krol. 21. 4. 2 Kron 33.4.7
s 2 Krol 23.10. Ierem. 19. 5.

ny swe y corki swe ogniem czegom nie rozkazał/ áni wstąpiło ná serce moje. 32 ✣ Dla tego/ oto dni idą t mowi PAN/ gdy to wiecey nie będźie zwano Tofet/ áni doliná syná Hennomowego: ále doliná morderstwá: y będą pogrzebywáć w Tofet/ *bo nindźiey* miejscá nie będźie. 33 ✣ Y będą trupy ludu tego/ pokármem u ptástwu niebieskiemu/ y zwierzowi źiemskiemu: á nie będźie ktoby odegnał. 34 ✣ Y uczynię że ustánie x w miástách Judskich/ y w ulicách Jeruzalemskich głos rádośći / y głos wesela/ głos oblubieńcá/ y głos oblubienice: bo źiemiá będźie zpustoszona.

t *Ierem.* 19. 6.
u *Ierem.* 16. 4. y 19. 7. y 34. 20
x *Ierem.* 16. 9. y 25. 10 *Ezech.* 26. 13. *Ozea.* 2. 11.

Rozdział VIII.

Groźi báłwochwálcom. 4. Prowádźi ludźie do pokuty. 5. Grzechy ich. 12. Y pomstę Bożą opowiada. 16. Proroctwo o przyćiągnieniu Cháldejczykow. 18. Nárzeka nád zginieniem ludu.

1 Czásu onego/ mowi PAn/ wybiorą kośći Krolow Judskich/ y kośći Kśiążąt ich/ y kośći Kápłánow/ y kośći Prorokow/ y kośći Obywátelow Jeruzalemskich z grobow ich. 2 ✣ Y rozrzucą je przed słońce/ y przed mieśiąc/ y przed wszystko a wojsko niebieskie ktore miłują/ y ktorym służą/ y zá ktorymi chodzą/ y ktorych szukáją/ y ktorym śię kłániáją: Nie pozbieráją ich/ áni pogrzebią; *ále* będą miásto b gnoju ná wierzchu źiemie. 3 ✣ Y obiorą *ráczey* śmierć niżeli żywot/ wszystkie ostátki ktore zostáną z tego rodzáju złośliwego/ po wszystkich miejscách/ gdźiebykolwiek zostáli/ tám kędy je zápędzę: mowi PAn Zastępow.

4 PRzetoż rzeczesz do nich: Ták mowi PAn; Tákże upádli/ áby nie mogli powstáć? Tákże śię odwroćił/ áby śię záś nie mogł náwroćić? 5 ✣ Przeczże śię odwroćił ten lud Jeruzalemski odwroceniem wiecznym: chwytáją śię kłamstwá/ á nie chcą śię náwrácáć. 6 ✣ Pilnowałem y słuchałem; nic nie mowią co jest práwego: niemász ktoby żáłował złośći swey/ mowiąc: Cożem uczynił? Káżdy śię obroćił zá biegiem swojim/ jáko koń ktory pędem

a 2 *Krol.* 17. 16.
b *Ierem.* 16. 4. 6 y 25. 33

7 bieży ku potkániu. ✣ Y bóćian ná powietrzu zna ustáwione czásy swoje: y śinogárlicá / y żoraw/ y jáskołká przestrzegáją czásu przylecenia swego: ále lud moj nie zna sądu PAńskiego.

8 JAkoż mowićie: Mysmy mądrzy/ á Zakon PAński *jest* przy nas: záprawdę oto dáremnie pioro *pisarz* czyni: daremnie są w Zakonie biegłymi. 9 ✣ Kogoż záwstydźili ći c mędrcy? Ktorzyż są przestrászeni y pojimáni? Oto słowo PAńskie odrzucáją/ coż to tedy zá mądrość ich? 10 ✣ Dla tego dam żony d ich innym: polá ich tym/ ktorzy je opánują. Bo od namnieyszego / áż do nawiętszego/ wszyscy zgołá událi śię zá łákomstwem: od Proroká e áż do Kápłáná wszyscy przewodzą kłamstwo. 11 ✣ Bo leczą zkruszenie Corki ludu mego *tylko* po wierzchu/ mowiąc; Pokoj/ pokoj: choć niemász pokoju. 12 ✣ Izali śię záwstydźili/ przeto/ że obrzydliwość czynili? Zájiste áni śię zápałáć áni wstydáć umieli: przetoż upádną miedzy padájącymi: czásu náwiedzenia swego upádną/ mowi PAN.

13 DO szczętu je wykorzenię mowi PAN: Nie będźie żadnego groná ná winney f máćicy / áni żadnych fig ná drzewie g figowym; náwet y list opádnie / á com im dał/ odjęto będźie. 14 ✣ Przecz my *tu* śiedźiemy? Zejdźćie śię/ á wnidźmy do miast obronnych / á tám odpoczyniemy: Ale PAn Bog nász każe nam odpocżynąć/ gdy nas nápoji wodą h żołći / iżesmy zgrzeszyli przećiwko PAnu. 15 ✣ Czekaj pokoju/ álić nic i dobrego: czásu uzdrowienia / álić oto strách. 16 ✣ Od Dán słyszeć k chrápánie koni jego / od głosu wykrzykánia mocárzow jego wszystká źiemiá zádrżáłá: ktorzy ciągną áby pożárli źiemię / y wszystko co jest ná niey: miásto / y te ktorzy mieszkáją w nim. 17 ✣ Bo oto ja pośle ná was węże nájádowitsze / przećiwko ktorym niemász l záklinánia / y pokąsáją was/ mowi PAn. 18 ✣ Serce moje we mnie / ktoreby mię miáło pośiláć w smutku/ mdłe jest.

c *Ierem.* 6. 15.
d *Ezái.* 13. 16.
e *Ezái.* 56. 11. *Ierem.* 6. 13.
f *Ezái.* 5. 2.
g *Mátt.* 21. 19. *Luk.* 13. 6.
h *Ierem.* 9. 15. y 23. 15
i *Ierem.* 14. 19.
k *Ierem.* 4. 15.
l *Psalm* 58. 5. 6

19 Oto głos krzyku corki ludu mego z ziemie bárzo dálekiey/ *mowiącey*: Izali PAná niemász ná Syonie? Izali Krolá jego niemász ná nim? Przeczże mię wzruszyli do gniewu bałwánámi swymi/ proznośćiámi cudzoziemcow/ *mowi PAN.*
20 ✣ Pominęło żniwo/ zkończyło śię láto/ á mysmy nie wybáwieni. ✣
21 Dla skruszenia corki ludu mojego/ skruszonym jest: żałobę noszę/ zdumienie zjęło mię. ✣
22 Izali niemász bálsámu m w Gáláád? Izaż tám nie mász lekárzá? Czemuż tedy nie jest uleczona corká ludu mojego?

m Jerem. 46. 1.

ROZDZIAŁ IX.

Nárzekánie nád zginieniem ludu Judskiego. 3. Grzechy ich. 9. Pomstá zá nie. 17. Płácz. 23. Chlubá w Bogu. 25. Przegrośká niezbożnym.

1 A Cłoż mi to da/ áby głowá mojá wodą a byłá/ á oczy moje źrzodłem łez/ ábym we dnie y w nocy płákał pomordowánych corki ludu mego. ✣
2 Ktoż mi da ná puszczy gospodę podrożnych/ ábym opuśćił lud moj/ y odszedł od nich: bo wszyscy są cudzołożnicy/ zgrája przestępnikow. ✣
3 Y náciągáją języká swego do kłamstwá *jáko* łuku swego/ zmocnili śię ná ziemi/ ále nie ku prawdźie: bo ze złego we złe postępują/ á mnie nie znáją/ mowi
4 PAN. ✣ Káżdy niech śię strzeże b bliźniego swego/ á nie káżdemu brátu dowierza: bo káżdy brát jest ná tym jákoby podszedł: á káżdy bliźni zdrádliwie postępuje. ✣
5 Káżdy też bliźniego swego oszukawa/ á prawdy nie mowi: náucza języká swego mowić kłamstwo/ źle czyniąc ustawáją.
6 ✣ Mieszkánie twoje *o Proroku*: jest w pośrzedku ludu zdrádliwego: dla zdrady nie chcą mię poznáć/ mowi PAN.
7 A Przetoż ták mowi PAn Zastępow: Oto ja płáwiąc je probowáłem ich: jákoż śię tedy już mam obchodźić z corką ludu mego? ✣
8 Strzała śmiertelna *jest* język ich/ zdrádę c mowi: usty swymi o pokoju d z przyjaćielem swym mowi/ ále w sercu swym zákłada *nań* śidłá swoje.
9 ✣ Izali dla tego nie náwiedzę e ich?

a Ezái. 22. 4. Jerem. 4. 19.
b Mich. 7.5.6.
c Psálm 64. 4. y 120.4
d Psalm 12. 3. y 18.3.
e Jerem. 5.9.29.

mowi PAN. Izali nád narodem tákowym nie pomśći śię duszá mojá? ✣
10 Dla tych gor udam śię ná płácz y ná nárzekánie/ y dla pástwisk ktore są ná puszczy ná kwilenie: bo zpalone będą/ ták/ że nie będźie ktoby je przechodźił/ áni tám głosu bydlęćiá słycháć będźie: ptástwo niebieskie y bydlętá rozbieżą śię y odejdą. ✣
11 Y obrocę Jeruzalem w gromády krumu/ w mieszkánie smokow: á miástá Judskie obrocę w pustynią/ ták/ iż nie będźie obywátelá.
12 ✣ Ktoż jest ták mądry/ coby to wyrozumiał? á do kogo mowiły ustá PAńskie coby to oznájmił; Dla czego zginąć ma tá ziemiá/ y wypalona być *ma* jáko pustynia/ ták/ áby nie
13 było ktoby ją przeszedł? ✣ Bo PAn mowi: Iż opuśćili Zakon g moj ktorym im przedłożył/ á nie słucháli głosu mojego/ áni chodźili zá nim:
14 ✣ Ale chodźili zá uporem sercá swego/ y zá Báálem/ czego ich náuczyli
15 Ojcowie ich: ✣ Dla tego ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Oto ja nákarmię je/ *to jest*, lud ten/ h piołynem: á nápoję je wodą żołći. ✣
16 Abowiem rozproszę je miedzy i narody/ ktorych nie ználi oni y Ojcowie ich: y poślę zá nimi k miecz/ áż je do końcá wygłádzę.
17 TAk mowi PAn Zástępow: Uwáżćie *to*, á przyzowćie nárzekájących niewiast/ niech przyjdą: á do tych/ ktore są *w tym* wyćwiczone/ poślićie/ áby przyszły: ✣
18 Niech śię pospieszą/ á niech uczynią nád námi nárzekánie: áby oczy násze łzy wylewáły/ á powieki násze opływáły wodą. ✣
19 Głos zájiste nárzekánia słyszeć z Syonu: O jákośmy zpustoszeni! bárzośmy zelżeni: bośmy stráćili ziemię/ bo rozrzucone są przybytki násze. ✣
20 Owszem słuchajćie niewiásty słowá PAńskiego/ á niech przyjmie ucho wásze wyrok ust jego: ábyśćie uczyły corek swojich lámentu/ á káżda z was towárzyszki swojey nárzekánia. ✣
21 Bo wlázłá śmierć okny nászymi: weszłá ná páłace násze/ áby wytráćiłá dźieći z rynku/ á młodźieńce z ulic. ✣
22 (Mow y *to*; Ták mowi PAN:) y pádły trupy ludzkie jáko gnoj po polu/ á

f Jerem 10.22. y 26.18 Mich. 3. 12.
g 5 Moj. 29.25. 1 Krol. 9. 9. Jerem. 22.8.9
h Ierem. 9. 15. y 23.15
i 3 Moj 26.33. 5 Moj. 28.64.
k Jerem. 24.10.

jáko snopy zá żeńcámi: á niemász ktoby pochował.

23 Ták mowi PAN; Niech śię nie chlubi mądry z mądrośći swojey/ y niech śię nie chlubi mocarz z mocy swojey/ y niech śię nie chlubi bogáty z bogactw swojich: 24 Ale w tym śię niechaj chlubi kto śię chlubi/ że rozumie á zna mię/ żem Ja jest PAN/ ktory czynię miłośierdźie/ sąd y spráwiedliwość ná źiemi: bo *mi* śię to podoba/ mowi PAn.

25 Oto dni idą mowi PAN/ w ktorych náwiedzę káżdego obrzezáńcá y nieobrzezáńcá: 26 Egipcżány/ y Judę/ y Edomczyki/ y Ammonitczyki/ y Moábczyki/ y wszystkie ktorzy są w ostátnim kąćie mieszkáją ná puszczy. Bo ći wszyscy narodowie nieobrzezáni *są*, á wszystek dom Izráelski/ jest nieobrzezány m sercem.

l 1 Kor. 1. 31. 2 Kor. 10. 17.

m Rzym 2. 28.

ROZDZIAŁ X.

Od obrzydłych báłwánow Pogáńskich, do Bogá żywego myśl ludu obraca. 17. Pomstę nád báłwochwálcámi ogłasza. 23. Prośi Bogá o łáskáwe karánie.

1 Słuchajćie słowá tego ktore PAn mowi do was/ o domie 2 Izráelski! Ták mowi PAn: Drogi Pogáńskiey nie ucżćie a śię/ á znamion niebieskich nie bojćie śię: bo śię ich pogánie boją. 3 Ustáwy zájiste tych narodow są wierutna márność. Bo uciawszy drzewo śiekiera w leśie/ dźieło rąk rzemięśnikà: 4 Srebrem y złotem b ozdabia je/ gożdźiámi y młotámi utwierdza je/ áby śię nie ruchało. 5 Stoją prosto jáko Pálmá/ á nie c mowią: noszone być muszą/ bo chodźić d nie mogą. Nie bojćie śię ich: bo źle czynić e nie mogą/ y dobrze czynić nie mogą.

6 Zaden z tych nie jest tobie podobny f PAnie; wielkiś ty/ y wielkie jest Imię twoje w mocy. 7 Ktożby śię ćiebie nie bał/ Krolu narodow? Tobie to zájiste należy: Poniewaź miedzy wszystkimi mędrcámi narodow/ y we wszystkich krolestwách ich/ nigdy nie był podobny 8 tobie. A wszákże społem zgłupieli g y poszáleli: Z drewná bráć náukę/ jest wierutna márność. 9 Srebro ćiągnione z zamorza przywożone bywa/ á złoto z Ufás dźieło rzemieśnicze/ y ręki złotniká: hiácynt y szárłat odźienie ich/ wszystko to/ jest dźieło umiejętnych. 10 Ale PAn/ jest BOG práwy/ jest BOG żywy/ y KROL wieczny. Przed jego zápálczywośćią źiemia drży/ á narodowie nie mogą znieść rozgniewánia jego. 11 Ták im tedy powiećie Bogowie ći ktorzy niebá y źiemie nie stworzyli/ niech zginą z źiemie/ á niech ich nie będźie pod niebem. 12 *Ale* on uczynił źiemię h mocą swą/ on utwierdźił okrąg świátá mądrośćią swoją/ y rostropnośćią swoją rozćiągnął niebiosá. 13 Gdy on wydawa głos/ szum wod bywa ná niebie: y to sposabia/ áby występowáły páry i z krájow źiemie; błyskáwice z deszczem przywodźi/ á wywodźi wiátry z skárbow swojich. 14 Ták zgłupiał káżdy człowiek/ że tego nie zna/ iż pohańbiony bywa káżdy rzemieśnik k dla báłwáná: bo fałszem *jest* to co ulał/ y niemász duchá w nich. 15 Márnośćią są/ á dźiełem błędow czásu náwiedzenia 16 swego poginą. Nie jest tym podobien l dźiał Jákobow: bo on jest Stworzyćiel wszystkiego; Izráel táksże jest pretem dźiedźictwá jego: PAN zastępow jest Imię jego.

17 Zbierz z źiemie towáry twoje ty/ ktora mieszkasz ná miejscu obronnym. 18 Bo ták mowi PAn: Oto ja *jáko* z proce ugodzę obywátele źiemie jednym rázem/ y udręczę/ 19 áby tego doználi/ *y rzekli*: Biádá mnie/ nád zniszczeniem mojim. Bolesna jest rána mojá/ choćiam był rzekł; Zájiste/ te niemoc będę mogł 20 znieść. Namiot moj zburzony jest/ y wszystkie powrozy moje porwáne są: synowie moji poszli ode mnie/ y niemász ich: niemász ktoby więcey rozbijał namiot moj/ á rozćiągał 21 opony moje. Bo pásterze zgłupieli/ á PAná śię nie dokładáli: dla tego nie powodźi śię im szczęśliwie/ á wszystká trzodá pástwiská ich roz- 22 proszona jest. Oto wieść pewna przychodźi/ á wzruszenie m wielkie

a 5 Moj 18. 9. b Ezái. 40. 19. c Psalm 115. 5. d Ezái. 46. 7. e Ezái. 41. 23. f Psalm 86. 8.

g Ezái. 41. 29. Abák. 2. 18. Zách. 10. 2. h 1 Moj 1. 6. Ierem. 51. 15. i Psalm 135. 7. Ierem. 51. 16. k Ierem. 51. 17. l Jerem. 51. 19. m Jerem. 1. 14. 15. y 5. 15.

z ziemie Pułnocney: áby obrocone były miástá Judskie w pustynie / y w mieszkánie n smokow.

23 Wiem PANie/ że nie jest o w mocy człowieká drogá jego/ áni jest *w mocy* mężá tego ktory chodźi/ áby spráwował postępki swe. 24 Karz mię PANie/ ále p łáskáwie: nie w gniewie swym/ byś mię snadź wniwecz nie obroćił: 25 Wyley popędliwość q twoję ná te narody/ ktore ćię nie znáją / y ná rodzáje ktore Imienia twego nie wzywáją. Bo jedzą Jákobá/ y pożeráją go/ áby go wszystkiego ztráwili/ y mieszkánie jego w pustki obroćili.

ROZDZIAŁ XI.

Bog porucza Prorokowi, áby lud prowádźił do pełnienia Przymierza Bożego. 9. Wytyka ludowi przestępstwá jego. 11. Pomstą groźi. 18. Prorokow złych uśiłowánie odkrywa. 21. Kaźni nad nimi opowiáda.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ mowiąc: 2 Słuchajćie słow przymierza tego/ ktorebyśćie mowili do mężow Judskich/ y do obywátelow Jeruzalemskich: 3 A rzeczesz do nich: Ták mowi PAN/ BOG Izráelski: Przeklęty a ten człowiek/ ktoryby nie usłuchał słow przymierza tego: 4 Ktorem przykazał Ojcom wászym/ dniá/ ktoregom je wywiodł z źiemie Egipskiey/ z piecá b żelaznego/ mowiąc: Słuchajćie głosu mojego/ á czyńćie to wszystko co wam rozkázuję: Y będźiećie ludem mojim/ á ja będę c Bogiem wászym. 5 Abym zpełnił przyśięgę d ktorąm przyśiągł Ojcom wászym/ że im dam źiemię e opływájącą mlekiem y miodem/ jáko śię to dźiś okázuje. Ktoremu odpowiedźiawszy/ rzekłem: Amen/ PAnie. 6 Y rzekł PAn do mnie: Obwoływaj wszystkie te słowá w miástách Judskich/ y po ulicách Jeruzalemskich/ mowiąc: Słuchajćie słow przymierza tego / á czyńćie je. 7 Bo oświadczájąc/ oświadczałem śię przed Ojcámi wászymi/ ode dniá ktoregom je wywiodł z źiemie Egipskiey/ áż do dniá tego: ráno f wstawájąc y oświadczájąc śię/ mawiałem; Słuchájćie głosu mego. 8 Ale nie g usłucháli / áni nákłonili ucha swego: owszem káżdy szedł za uporem h sercá swego złego. Przetożem przywiodł ná nie wszystkie słowá przymierza tego / ktorem rozkazał áby czynili? ále *oni* nie czynili.

9 Y Rzekł PAN do mnie; Ználázło śię zprzyśiężenie miedzy mężámi Judskimi/ y miedzy obywátelámi Jeruzalemskimi. 10 Obroćili śię do niepráwośći Ojcow swojich pierwszych/ ktorzy nie chćieli słucháć słow mojich: tákże y ći chodzą zá bogámi cudzymi służąc im; zgwałćili dom Izráelski/ y dom Judski / przymierze moje / ktorem był postánowił z Ojcy ich. 11 Dla tego ták mowi PAN: Oto ja przywiodę ná nie złe/ z ktorego nie będą mogli wynijść: choćby i wołáli do mnie/ nie wysłucham ich. 12 Y pojdą miástá Judskie y obywátele Jeruzalemscy / á będą wołáli do bogow ktorym dádzą: ále ich żadnym sposobem nie wybáwią czásu utrapienia ich. 13 Ácikolwiek ile *jest* miast k twojich / *tyle* bogow twojich o Judo! á ile ulic l Jeruzalemskich/ tyleśćie nástawiáli Ołtarzow obrzydliwośći / ołtarzow do kádzenia Báálowi. 14 Przetoż śię ty nie modl m zá tym ludem / áni podnoś zá nimi głosu y modlitwy: bo ja ich nie wysłucham ná ten czás gdy do mnie záwołáją w utrapieniu swojim. 15 Coż miłemu memu do domu mego? Ponieważ bez wstydu pácha złośći z wiela / á n ofiáry świete odeszły od ćiebie: Y/ że śię w złośći swojey ráduješ. 16 Oliwą/ źielona/ piękna/ dla owoću ślicznego / názwał był PAn imię twoje: *ále* z szumem burze wielkiey zápali ją ogniem z gory/ gdy połamie gáłęźie jey. 17 Bo PAn Zastępow / ktory ćię był wszczepił/ wyrzekł złe przećiwko tobie dla złośći domu Izráelskiego / y domu Judskiego / ktore czynili miedzy sobą / áby mię drażnili o kádząc Báálowi.

18 PAN zájiste oznájmił mi / y dowiedźiałem śię: tedyśmi ukázał przedśięwźięćia ich: 19 Gdym

był

n Ierem. 9. 11. o Psalm 37. 23. Przyp 16. 1. y 20. 24. p Psalm 6. 1. y 38. 1. 2. q Psalm 79. 6. a 5 Moj. 27. 26. Gálát 3. 10. b 5 Moj. 4. 20. c Ierem. 7. 23. d 5 Moj. 7. 12. e 2 Moj 13. 5. 3 Moj. 20. 24. f Ierem. 7. 13. g Ierem. 7. 24. y 44. 5. h Ierem. 16. 12. i Przyp 1. 28. Ezai. 1. 15. Ierem. 14. 12. Ezech. 8. 18. Mich. 3. 4. k Ierem. 2. 28. l Ozea. 8. 11. y 10. 1. y 12. 11 m Ierem. 7. 16. y 14. 11. n H. Mieso świątośći. o Ierem. 32. 29.

był jáko báránek y woł / ktorego wioda ná rzeź : bom nie wiedział / áby przećiwko mnie rády zmyślali / *mowiąc* ; Popsujmy drzewo z owocem jego / á wykorzeńmy go z źiemie żywiących / áby imie jego nie było więcey wspomináne. 20 ✣ Ale o PAnie Zástępow / ktory spráwiedliwie sądźiß / á doświadczaß p nerek y sercá / niech widzę pomstę twoję nád nimi : bomći objáwił spráwę moję. 21 ✣ Dla tego ták mowi PAn / o mężách z Anátot / ktorzy ßukája duße twojey / á mowią : Nie prorokuj w Imieniu Páńskim / ábyś nie umárł od rąk nászych. 22 ✣ A przetoż ták mowi PAn Zástępow : Oto ja náwiedzę je : młodźieńcy *ich* pomrą od mieczá / synowie ich y corki ich pomrą głodem. 23 ✣ Y nic nie zostánie z nich : bo przywiodę złe ná męże z Anátot / roku náwiedzenia ich.

p 1 Sám. 16. 7. 1 Kron. 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 17. 10. y 20. 12. Objáw. 2. 12.

ROZDZIAŁ XII.

Nárzekánie nád niezbożnośćią mężow z Anátot. 5. Pokázuje większe złośći przy Ieruzalemczykách z ogłoßeniem pomsty nád tymi y nád onymi. 14. Groźi Pogánom. 15. Obietnicá pokutującym.

1 Spráwiedliwym zostánieß PAnie / jesli śię z tobą rozpieráć będę : A ßákże o sądźiech *twojich* z tobą mowić będę. Czemuż śię drogá a niezbożnych ßcześći ? *Czemuż* spokojnie żyją wszyscy / ktorzy bárzo wystąpili przećiwko *tobie*? 2 ✣ Wszczepiłeś je / y rozkorzenieli śię : rostą y owoc wydawáją ći / ktoryches ust bliskim / ále dálekim od nerek ich. 3 ✣ Ale ty PAnie b znasz mię / wypátrujeß mię / á doświadczyłeś sercá mego / że z tobą jest : Ale one ćiągnieß jáko owce ná rzeź / y c gotujeß je ná dźień zábićia : *y mowiß* ; 4 ✣ Dokądżeby źiemiá płákáć / á tráwá ná wszystkich polách schnąć miáłá ? Dla złośći mieszkájących w niey / giną wszystkie zwierzętá y ptástwo / bo mowią ; Nie widźi *PAN* skończenia nászego.

5 Ponieważ ćię z pieszymi bieżącego do ustánia przywodzą / jákożbyś miał zdążyć przy koniách ? á ponieważ w źiemi pokoju w ktorey ś ufał *ustawáß* ? á coż spráwiß 6 przy tey nádętośći Jordanu? ✣ Bo y bráćia twoji y dom d Ojcá twego przeniewierzyli śię tobie / y ći táksze wołáją zá tobą pełnymi usty. Ale nie wierz im / choćby mowili z tobą 7 po przyjaćielsku. ✣ Opuśćiłem dom e swoj / odrzućiłem dźiedźictwo moje : dałem to co miłowáłá duszá mojá w ręce nieprzyjaćioł jego. 8 ✣ Stáło mi śię dźiedźictwo moje jáko lew w leśie : wydawa przećiwko mnie głos swoj / przetoż go nienawidzę. 9 ✣ Izali ptákiem drapieżnym jest mi dźiedźictwo moje ? Izali ptástwo będźie w około przećiwko niemu ? Idźćież / zbierzćie śię wszystkie zwierzętá polne / zejdźćie śię 10 do żeru. ✣ Wiele pásterzow f popsują winnicę moję / podepcą dźiał moj : dźiał moj bárzo miły obrocą 11 w pustynią srogą. ✣ Obrocą go w pustynią : płákáć będźie zpustoßony będąc odemnie : tá wszystká źiemiá zpustoßeje / bo niemász ktoby to 12 składał do sercá. ✣ Ná wszystkie miejscá wysokie w pustyniách przydą burzyćiele : bo miecz PAński pożrze *wszystko* od końcá źiemie / áż do końcá źiemie : nie będźie miáło pokoju żadne ćiáło. 13 ✣ Náśieją pszenice / ále g ćiernie żąć będą : frásowáć śię będą / ále nic nie spráwią ; y wstydźić śię będą zá urodzáje swoje / dla gniewu popędliwośći PAńskiey.

14 TAk mowi PAn o wszystkich złych sąśiádach mojich / ktorzy śię dotykáją dźiedźictwá / ktorem dał w dźiedźictwo ludowi memu Izráelskiemu : Oto ja wykorzenię je h z źiemie ich / kiedy dom Judski wyplenię z pośrzodku ich. 15 ✣ Wszákże gdy je wyplenię / náwrocę śię / y zmiłuję śię nád nimi : á przywiodę záśię káżdego z nich do dźiedźictwá jego / 16 y káżdego z nich do źiemie jego. ✣ Y stánie śię / jesli śię ucząc náuczą drog ludu mojego / á przyśięgáć będą w Imieniu mojim / *mowiąc* ; Żywie PAN / jáko oni náuczáli lud moj przyśięgáć przez Báálá : tedy pobudowáni będą w pośrzodku lu-17 du mego. ✣ Ale jesliby nie usłucháli : tedy wykorzenię ten narod / wyple-

a Job. 21. 7. Psalm 37. 35. Abák. 1. 3.

b Psalm 17. 3. y 139. 1.

c H. Poświącaß.

d Psalm 50. 20. y 69. 9.

e Mátt. 23. 38.

f Ierem. 6. 3.

g 3 Moj. 26. 16. 5 Moj. 28. 38. Mich. 6. 15. Agge. 1. 6.

h 5 Moj. 30. 3. Ierem. 32. 37.

nie y wytrácę go / mowi PAN.

ROZDZIAL XIII.

Ostąpienie Ludu od Bogá, á szukánie pomocy u Assyryjczykow. 2. Nápomnienie ich do pokuty. 17. Przegrożká niepokutującym.

1 TAk rzekł PAN do mnie: Idź á kup sobie pas lniány / á opász nim biodrá swoje: ále do wody nie kłádź go. 2 Kupiłem tedy pás według rozkazánia PAńskiego / y opásałem biodrá moje. 3 Potym stáło się słowo Páńskie do mnie powtore / mowiąc: 4 Weźmi ten pás ktoryś kupił / ktory jest ná biodrách twojich: á wstawszy / idź do Eufrátesá / á zkryj go tám w dziurę skálną. 5 Y szedłem / á zkryłem go u Eufrátesá / jáko mi był PAN rozkazał. 6 A po wyściu wiela dni / rzekł PAN do mnie: Wstań / idź do Eufrátesá / á weźmi z támtąd on pás / ktorym ći tám rozkazał zkryć. 7 Szedłem tedy do Eufrátesá / á wykopawszy wziąłem on pás z miejscá onego gdziem go był zkrył: á oto zkáżony był on pás / ták / iż się niczemu nie godził. 8 Y stáło się słowo PAńskie do mnie / 9 mowiąc: Ták mowi PAN: Ták zkáżę pychę Judską / y wielką pychę 10 Jeruzalemską: Ludu tego bárzo złego / ktory się zbrania słucháć słow mojich / ktory chodzi w uporze sercá swego / y chodzi zá Bogámi obcymi służąc im / y kłaniájąc się im: y będzie podobien temu pásowi / 11 ktory się niczemu nie godzi. Bo jáko pás przylega do biodr mężá: Tákem ja był przypojił do siebie wszystek dom Izráelski / y wszystek dom Judski / mowi PAN / áby byli a ludem mojim / á to ku sławie y ku chwale / y ku ozdobie: Ale nie byli posłuszni.

a Jerem. 7. 13.

12 PRzetoż rzecz im to słowo: Ták mowi PAN Bog Izráelski: Wszelkie naczynie winne bywa nápełnione winem. A gdy rzeką: Wiemyć to dobrze / że wszelkie naczynie winne / bywa nápełnione winem: 13 Tedy im rzeczesz: Ták mowi PAN: Oto ja nápełnię wszystkie obywátele tey ziemie / y Krole ktorzy siedzą miásto Dawidá ná stolicy jego / y Kápłány y Proroki / tákże y wszystkie obywátele Jeruzalemskie pijáństwem. 14 Y rozrážę jednego b o drugiego / jáko Ojce ták y syny / mowi PAN: nie przepuszczę / nie zfolguję / áni się zmiłuję / ábym ich zkáźić nie miał. 15 Słuchajcież á pojmujcie uszymá; Nie podnoście się: 16 boć PAN mowi. Dájcie PANU Bogu swemu chwałę / pierwey niżby ciemności przywiodł: á pierwey niżby się obráziły nogi wásze o gory ciemne: y czekálibyście świátłości / ále Bog obrociłby je w cień śmierci y przemieniłby je w záćmienie. 17 A jeśliż tego słucháć nie będziecie / w skrytościách płakáć będzie duszá mojá dla pychy wászey, á płacząc c płakáć będzie: y wypleje oko moje łzy / bo pojimána będzie trzodá PAńska.

b I. Rozprosze jednego z drugim.

c Tren. 1. 2. 16.

18 MOw Krolowi y Krolowy: Upokorzcie się / usiądźcie ná ziemi: bo zpádłá z głowy wászey koroná chwały wászey. 19 Miástá ná Południe záwárte będą / ták / że nie będzie ktoby je otworzył: Przeniesiony będzie wszystek Judá / przeniesiony będzie do szczętu. 20 Podnieście oczy wásze / á obaczcie te / ktorzy idą d z Pułnocy. Gdzie jest tá trzodá ktoreć się zwierzono / gdzie jest stádo chwały twojey? 21 Coż rzeczesz gdy cię náwiedzi? Boś je ty náuczyłá / áby byli nád tobą Kśiążęty przed nimi: Izali cię boleści nie ogárną / jáko niewiástę rodzącą? 22 Mowiszli e w sercu swojim; Przeczżby to przypáść miáło ná mię? Dla mnostwá niepráwości f twojey / okryte będą podołki twoje: gwałtem obnáżone będą piety twoje. 23 Azaż może Murzyn odmienić skorę swoję / ábo Lámpárd pstrociny swoje? tákże y wy / ázaż będziecie mogli dobrze czynić / náuczywszy się źle czynić? 24 Przetoż rozproszę je jáko źdźbło / ktore się rozlátuje od wiátru z pustynie. 25 Tenci będzie los twoj / y dział odmierzony tobie odemnie / mowi PAN: przeto żeś mię zápomniáłá / á ufáłáś w kłamstwie. 26 A ták y ja odkryję podołek twoj áż ná twarz twoję / áby się okazáłá sromotá

d Jerem. 1. 14. y 4. 6.

e Jerem. 5. 19. y 16. 10.

f Jerem. 30. 15.

27 twojá. ♣ *Widźiałem* cudzołostwá twoje/ y porżánia g twoje/ sprosność wßeteczeństwá twego h ná págorkách/ y ná polu: widźiałem *mowie* obrzydliwośći twoje. Biádá tobie Jeruzalemie! y pokiż śie nie oczyśćiß: Kiedyż to wżdy *bedźie*?

ROZDZIAŁ XIV.

Prorok sußę opowiáda. 7. Modli śie Bogu. 10. Bog odpowiáda. 13. Kłádźie winę ná Proroki. 15. Groźi Prorokom y ludowi.

1 Słowo PAńskie ktore śie stáło 2 do Jeremiaßá o Sußy. ♣ Ziemiá Judska płákáć bedźie/ á bramy jey zemdleją: żałobę nośić będą ná źiemi/ á nárzekánie Jeruzalemskie 3 wstąpi wzgorę. ♣ Y zacnieyßy z nich rozsyłáć będą napodleyße swoje po wodę: A przyßedßy do cystern y nie ználazßy wody/ náwrocą śię z naczyniem swojim prożnym/ zápłonawßy y záwstydźiwßy śię: przetoż nákryją głowę swoje. 4 ♣ Dla źiemie uprágnioney/ przeto że deßczu nie bedźie ná źiemi/ y oracże a wstydząc śię nákryją głowy swoje. 5 ♣ Owßem y łáni/ co ná polu porodźiłá/ opuśći/ bo ná polu trawy nie bedźie. 6 ♣ A osłowie dźicy stojąc ná wysokich miejscách/ chwytáć będą wiátr jáko smocy: ustáną oczy ich/ bo nie bedźie trawy.

7 O PAnie/ poniewaz niepráwośći náße świadczą przećiwko nam/ zmiłuj śię dlá Jmienia twego: boć wielkie są odwrocenia náße/ 8 toć jesmy b zgrzeßyli. ♣ O Nádźiejo c Jzráelowá/ Wybáwićielu jego czásu utrapienia! Czemuż maß bydź jáko przychodźień w tey źiemi/ á jáko podrożny/ wstępujący ná nocleg? 9 ♣ Czemuż śię pokázujeß jáko mąż ztrudzony; *ábo* jáko mocarz ktory nie może wybáwić? Wßákes ty jest w pośrzodku d nas PAnie/ á Jmię twoje/ wzywáne jest nád námi: Nie opußczajże nas.

10 TAk mowi PAn o tym ludu: Iż ták miłują tułánie/ á nog swych nie powśćiągáją/ przetoż śię PAnu niepodobáją: *y* teraz wspomina niepráwośći ich/ á náwiedza grzechy 11 ich. ♣ Potym rzekł Pán do mnie: 12 Nie modlże śię zá tym ludem. ♣ Gdy pośćić będą e ja nie wysłucham wołánia ich; á gdy ofiárowáć będą cáłopalenie/ y ofiárę śniedną/ ja tego nie przyjmę: ále mieczem y głodem y morem wytrácę je.

13 Y Rzekłem: Ach Pánujący PAnie/ Otoć im ći prorocy mowią: Nie oglądaćie mieczá/ á głod nie przyjdźie ná was/ ále pokoj pewny 14 dam wam ná tym miejscu. ♣ Y rzekł PAN do mnie: Fałß prorokują ći prorocy w Jmieniu mojim/ niem posłałem g ich/ ánim im rozkazał/ owßem ániem mowił do nich: widzenie h kłamliwe/ y wießczbę/ y márność/ y kłamstwo sercá swego oni 15 wam prorokują. ♣ Przetoż ták mowi PAN o prorokách ktorzy prorokują w Jmieniu mojim chociam ja ich nie posłał/ y ktorzy mowią: Mieczá áni głodu nie bedźie w tey źiemi: Ci sámi Prorocy mieczem y 16 głodem zginą. ♣ A lud ten ktoremu i oni prorokują/ rozrucony bedźie po ulicách Jeruzalemskich od głodu y od mieczá/ á nie bedźie ktoby je pogrzebł; one sáme/ żony ich y syny ich/ y corki ich: ták wyleję ná nie 17 złość ich. ♣ Przetoż rzecześ do nich to słowo: Oczy moje k wylewáją łzy w nocy y we dnie/ bez przestanku: bo zkruszeniem wielkim zkruszona bedźie Pánná/ corká ludu mojego/ *y* 18 ráną bárzo bolesną. ♣ Wynideli ná pole/ oto tám pomordowáni mieczem: wnideli do miástá/ oto *y tám* z morzeni głodem. Bo jáko prorok ták y kápłan obchodząc/ kupczą źiemią: á *ludźie* tego nie baczą.

19 Jzaliż do końca odrzucaß l Judę? izali Syon obrzydźiłá sobie duszá twojá? Przecz nas bijeß/ ták ábysmy już nie byli uzdrowieni? Oczekáwamyli m ná pokoj/ álić oto *nástępuje* nic dobrego: á jesli ná czás uleczenia/ á oto zátrwożenie. 20 ♣ Uznawamy PAnie niezbożność swoję/ niepráwość Ojcow náßych/ iżesmy zgrzeßyli n przećiw tobie. ♣ 21 Nie odrzucajże *nas* dla Jmienia twego: Niepodawajże w lekkość stolice chwały twojey: wspomnijże á nie targaj przymierza twego z ná- 22 mi. ♣ Jzali są miedzy márnośćiá-

g Ierem. 5. 8. h Ierem. 3. 6.
a Ioel. 1. 11.
b Ierem. 3. 25. c Ierem. 17. 13. y 50. 7.
d 2 Moj. 25. 8. y 29. 45. Psalm 132. 13.

e 2 Moj. 42. 10. Ierem. 7. 16. y 11. 14.
f Przyp 1. 28. Ezdi. 1. 15. Ierem. 11. 11. Ezech 8. 18. Mich. 3. 4.
g Ierem. 23. 21. y 27. 15. y 29. 8. 9.
h Ierem. 23. 25. y 27. 15.
i Ierem. 16. 4.
k Ierem. 9. 1. Tren. 1. 16. y 2. 18.
l Psalm 74. 1.
m Ierem. 8. 15.
n Ezdr. 9. 15. Psalm 106. 6. Ierem. 3. 25. Dáni. 9. 8.

mi pogáńskimi coby zpußczáli deszcz ábo niebiosá ° mogáli sáme przez śie dawáć deßcze? Izaliś nie ty sam PAn Bog nász? Przetoż oczekawamy ná ćie/ bo to wßystko Ty czynisz.

ROZDZIAŁ XV.

Gniew Boży przećiwko ludźie Prorok opowiáda, y ogłaßa pomstę. 10. Zátym nárzeka, á Bog go ćieszy. 15. Modli śię. 19. Ná co mu Bog odpowiáda.

1 TEdy rzekł PAn do mnie: Choćby a stánął Mojżeß b y Sámuel c przed obliczem mojim / nie miałbym sercá do ludu tego. Puść je od 2 oblicza mego / á niech precz idą. A jesliby rzekli; Dokądże pojdźiemy? Tedy im rzeczesz; Ták mowi PAn: Kto *oddány* ná śmierć / ná śmierć *pojdźie*: á kto pod miecz / pod miecz: á kto ná głod / ná głod: á kto w niewolą / w niewolą. 3 Bo je tą d czworáką e rzeczą náwiedzę mowi PAn / mieczem / ná zámordowánie: y psy / ná rozßárpánie: y ptástwem niebieskim: y zwierzęty źiemskimi / ná pożárćie y ná wygubienie / 4 Y podam je ná potłukánie śię po wßystkich krolestwách źiemie / dla Mánássessá g syná Ezechiaßá Krolá Judskiego / zá to co uczynił w Jeruzalemie.

5 BO / ktożby śię zmiłował nád tobą Jeruzálemie? ábo ktoby śię użalił nád tobą? ábo ktoby przyszedł áby śię pytał / jákoć śię 6 powodźi? Tyś mię opuśćiło mowi PAn: poszłoś ná zad. Przetoż wyćiągnę rękę moję ná ćię / ábym ćię 7 wytráćił: Ustałem od żalu. Przetoż je rozwieję wiejáczką po bramách *tey* źiemie: ośieroce y wygubię je / *bo* śię od drog swojich nie 8 náwrácáli. Więcey śię námnoży wdow jego / niż piasku morskiego. Przywiodę ná nie / ná mátki / ná młodźieńce / burzyćielá y w. południe: spráwię / że przypádną nagle ná to miásto: y będą przestráßeni. 9 Zemdleje h / y tá ktora rodźiłá po śiedmiorgu wypuśći duszę swoję: zajdźie jey słońce jeszcze zá dniá: zápałáć y wstydźić śię będźie. A ostátek ich dam pod miecz przed / obliczem nieprzyjaćioł ich / mowi PAn.

10 BIádá mnie mátko mojá! żeś mię urodźiłá mężá swaru / y mężá sporu po wßystkiey źiemi. Nie dawałem *im* ná lichwę / áni mnie oni ná lichwę dawáli: á wżdy mi káżdy złorzeczy.

11 Y Rzekł PAN: Izali tobie / ktory pozostániesz / nie będźie dobrze? Izali śię nie zástáwię o ćię nieprzyjaćielowi czásu utrapienia 12 y czásu ućisku? Izali żelázo *proste* pokruszy żelázo Połnocne y stal.

13 MAjętność twoje o Judo! y skárby twoje dam i w rozßárpánie dármo / po wßystkich gránicách twojich: á to dla wßystkich 14 grzechow twojich. A spráwię k to / że pojdźiesz z nieprzyjaćiołmi twymi / do źiemie ktoreyś nie znał: ábowiem ogień rozniecony l w zápálczywośći mojey ná was pálać będźie.

15 TY *mię* znasz PAnie: wspomni że ná mię / á náwiedź mię: y pomśći śię zá mię / nád tymi co náćieráją ná mię: odwłaczájąc zápálczywośći twojey *przećiwko nim* nie porywaj mię: Wiedz / że podejmuję dla ćiebie pohánbienie. 16 Gdy śię ználázły mowy twoje zjadłem m je? á było mi słowo twoje n weselem y rádośćią sercá mego: ponieważ śię názywam od Imienia 17 twego / Pánie Boże Zastępow. Nie śiadam w rádźie naśmiewcow / áni śię *z nimi* ráduję: *ále* dla surowośći ręki twojey / sámotny śiadam: Bo zápálczywośćią nápełniłeś 18 mię. Przecz że ma być żal moj o wieczny? á rána mojá śmiertelna ktora śię uleczyć nie da. Przecz że mi ták masz być jáko omylny / *jáko* wody nie pewne.

19 PRzetoż ták mowi PAn: Jeśli śię náwroćisz / tedy ćię náwrocę ábyś stał przed obliczem mojim: á jeśli odłączysz rzecz kosztowną od nikczemney / będźiesz jáko ustá moje. Oni niech śię obrocą do ćiebie / ále śię ty nie obracaj do nich. 20 Bom ćię postáwił przećiw ludowi temu jáko mur p miedźiány / y obronny; y będą walczyć przećiwko tobie / ále ćię nie przemogą: Bom ja z tobą /

o Ierem. 5. 24. Zách. 10. 1. Mátt. 5. 45.
a Ezech 14.14.
b 2. Moj 32.11.
c 1 Sám. 7. 9.
d H. Czeládźio
e 3 Moj. 26.16.
f 5 Moj 28.25.
g 2 Krol. 21. 2. 2 Kron 33. 9.
h Amos 8. 9.
i Ierem. 17. 3.
k 5 Moj 28.36.
l 5 Moj. 32.22.
m Ezech. 2. 8. y 3. 3. Objáw. 10. 9.
n Psalm 19.11. y 119. 103.
o Ierem. 30.15.
p Ierem. 1. 18. 19.

ábym ćię wybawiał y wyrywał/ mowi PAn. 21 ✠ Wyrwę ćię záiiſte z rąk ludźi złych / y odkupię ćię z rąk okrutnikow.

ROZDZIAŁ XVI.

Ogłoſzenie pomſty nád Judą. 10. Y grzechow ludu: Wybáwienia ludu z Bábilonu. 16. Przyćiągnienia Egipcżykow y Cháldejczykow. 19. Powołánia Pogan.

1 Y Stáło ſię ſłowo PAńſkie do mnie/mowiąc: 2 ✠ Nie pojmuj ſobie żony/ áni miej ſynow/ áni corek ná tym mieyſcu. 3 ✠ Abowiem ták mowi PAn o ſynách/ y o corkách zpłodzonych ná tym mieyſcu / y o mátkách ich / ktore je zrodźiły / y o Ojcách ich / ktorzy je zpłodźili w tey źiemi. 4 ✠ Smierćiámi ćiężkimi a pomrą : nie będą ich płákáć / áni ich pochowáją/*ále* miáſto gnoju b ná wierzchu źiemie będą : á mieczem y głodem wytráceni będą ; y będą trupy ich pokármem c ptáſtwu niebieſkiemu y zwierzowi źiemſkiemu. 5 ✠ Bo ták mowi PAn ; Nie wchodź do domu żáłoby / áni chodź ná płácz/ áni ich żáłuj : bom odjął pokoj moj od ludu tego / miłośierdźie y litość/ mowi PAn. 6 ✠ Gdy pomrą wielcy y máli w tey źiemi / nie będą pogrzebieni : áni ich płákáć będą / y nie będą śię d rzezáć / áni ſobie łyśiny czynić dla nich : 7 ✠ Ani im dádzą jeść áby ich w ſmutku ćieſzyli / nád umárłym : áni im dádzą pić z kubká poćieſzenia po Ojcu ich / y po mátce ich : 8 ✠ Tákże do domu uczty nie wchodź / ábyś z nimi śiadał z nimi y jadł y pił. 9 ✠ Abowiem ták mowi PAn Zaſtępow / Bog Jzráelſki : Oto ja ſpráwię/iż uſtánie e ná tym mieyſcu przed oczymá wáſzymi / y zá dni wáſzych głos weſela/ y głos rádośći/ głos oblubieńcá / y głos oblubienice.

10 A Gdy opowieſz ludowi temu f wſzyſtkie te ſłowá/ á rzekliby do ćiebie : Przecz PAn wyrzekł przećiwko nam to wſzyſtko wielkie złe? Y coż jeſt zá nieprawość náſzá / y co zá grzech náſz/ktorymeſmy zgrzeſzyli przećiwko PAnu Bogu náſzemu? 11 ✠ Tedy rzeczeſz do nich: Przeto/ iż mię opuśćili Ojcowie wáſzy (mowi PAN) á chodźili zá bogámi cudzymi/y ſłużyli im/ y kłaniáli śię im : Lecz mnie opuśćili / y zakonu mego nie przeſtrzegáli. 12 ✠ A wy/ dálekośćie gorzey g czynili / niż Ojcowie wáſzy : Abowiem oto káżdy chodźi zá uporem złego ſercá ſwego / nie ſłucháiąc mię. 13 ✠ Dla tego wyrzucę was h z tey źiemie / do źiemie ktorejśćie nie ználi/ wy/ y Ojcowie wáſzy. A tám ſłużyć będźiećie bogom cudzym we dnie y w nocy : do kąd wam nie okáże miłośierdźia.

14 PRzetoż oto dni idą i mowi PAn/ że nie rzeką więcey ; Żywie PAn/ ktory wywiodł Syny Jzráelſkie z źiemie Egipſkiey: 15 ✠ Ale/Żywie PAn / ktory wywiodł ſyny Jzráelſkie z źiemie Połnocney / y ze wſzyſtkich źiem do ktorych je był wygnał : gdy je záśię przywiodę do źiemie ich/ktoram dał Ojcom ich.

16 OTo ja pośle do wielu rybitrow (mowi PAn) áby je łowili : potym pośle do wielu łowcow/ áby je łápáli ná wſzelkiey gorze/y ná wſzelkim págorku/y w dźiurách ſkálnych. 17 ✠ Oczy moje pátrzą ná k wſzyſtkie drogi ich : nie ſą utájone przed oblicżem mojim / áni jeſt zákrytá nieprawość ich przed oczymá mojimi. 18 ✠ Y oddam im pierwey w dwoj naſob l zá nieprawośći ich / y zá grzechy ich : przeto / że źiemię moję zplugáwili trupámi obrzydliwośći ſwojey/ y ſproſnośćiámi ſwymi nápełnili dźiedźictwo moje.

19 PANJE / mocy mojá/ y siło mojá / y ućieczko mojá w dźień utrapienia ! do ćiebie przydą narodowie od kończyn źiemie / y rzeką : Zájiſte śię fałſzu trzymáli Ojcowie náſzy/ y márnośći/ w ktorych żadnego pożytku nie było. 20 ✠ Jzali ſobie człowiek uczynić może bogi ? poniewaz ſámi m nie ſą bogámi.

21 DLatego oto Ja ſpráwię / áby poználi tym rázem : ſpráwię *mowię* áby poználi rękę moję/ y moc moję : y dowiedźieli śię że Jmię moje jeſt/PAN.

ROZDZIAŁ XVII.

Upor ludu Judſkiego. 3. Pomſtá nád nim.

a Jerem. 8. 2. y 15. 3.
b Jerem. 9. 22. y 25. 33.
c Jerem. 7. 33. y 34. 20.
d 3 Moj. 19. 28. 5 Moj. 14. 1.
e Ezái. 24. 8. Jerem. 7. 34. y 25. 10. Ezech. 26. 13.
f Jerem. 5. 19.
g Jerem. 7. 26.
h 5 Moj. 4. 27. y 28. 64.
i Jerem. 23. 7. 8.
k Job. 34. 21. Przyp. 5. 21. Jerem. 32. 19.
l Ezái. 40. 2.
m T. Ludźie.

nim. 5. Kto przeklęty miedzy ludźmi. 7. Błogosławiony w Bogu dufájący. 9. Groźi obłudnikom. 11. Y łákomcom. 13. Modlitwá Jeremiaszowá. 19. Kazánie o Sábbáćie.

1 GRzech Judski nápisány jest piórem á żeláznym/ á ostrym dyámentem wyryty jest ná tablicy sercá ich / y ná rogách ołtarzow wászych. 2 Gdy wspomináją synowie ich ná Ołtarze ich y ná gáje ich pod drzewem źielonym / ná págorkách 3 wysokich. O goro / y pole *moje*! máiętność b twoje / y wszystkie skárby twoje podam ná rozszárpánie / dla grzechu wyżyn twojich *ktore masz* po wszystkich gránicách twojich. 4 A *ty* muśisz zániecháć zá przewinieniem twojim dźiedźictwá twego / ktoremći dał. Y dam ćię w niewolą nieprzyjaćiołom twojim y źiemi ktorey c nie znasz: Bośćie ogień d rozniećili w popędliwośći mojey / *ktory* áż ná wieki gorzeć będźie.

5 TAk mowi PAn: Przeklęty mąż ktory ufa w człowieku / y ktory pokłada ćiáło rámieniem swojim / á od Páná odstępuje serce jego. 6 Abowiem stánie śię jáko wrzos ná puszczy / ktory nie czuje gdy co dobrego przychodźi: ále bywá ná suchych miejscách ná puszczy / w źiemi słoney / y w ktorey nikt nie mieszka. 7 Błogosłáwiony mąż e ktory ufa w PAnu/ á PAn jest nádźieja jego. 8 Bo będźie jáko drzewo f wszczepione nád wodámi / á nád strumieniem zápuszczájące ktorzenie swoje / ktore nie czuje gdy przychodźi gorącość/ ále list jego zostawa źielony: á roku suchego nie frásuje śię / y nie przestawa przynośić owocu.

9 NAjzdrádliwsze *jest* serce nádewszystko / y naprzewrotniejsze: 10 Ktoż je pozna? Ja PAn ktory śię badam g sercá / y doświadczam nerek / ták / ábym káżdemu oddał według drogi jego / y według owocu 11 spraw jego. Jáko kuropátwá zgromadza *jájcá*, ále ich niewylęga: *ták*, kto zbiera bogáctwá / á niesprawiedliwie / w połowicy dni swojich opuśći je / á ná ostátek będźie głupim.

12 ALe miejsce świątnice naszey / *to jest*, stolicá chwały Nawyższe-13 go/ wiecznie trwa. O nádźiejo h Izráelska! PAnie / wszyscy ktorzy ćię opuszczáją niech będą i záwstydzeni: ktorzy odstępują odemnie/ niech ná źiemi zápisáni będą: Abowiem opuśćili źrzodło wod żywych / PAná.

14 ULzdrow mię PAnie/ á będę uzdrowiony / zbaw mię / á będę zbáwiony / Abowiemeś ty chwałá 15 mojá. Oto oni do mnie mowią; Gdźież jest to słowo k PAnskie? 16 Niechże już przyjdźie. Choćiam ja *tego* nie zábiegał ábym był Pásterzem twojim / ánim dniá boleśći prágnął / ty wiesz: Cokolwiek wyszło z ust mojich / przed oblicżem 17 twojim jest. Nie bądźże mi ná postrách: tyś nádźieją mojá w dźień 18 utrapienia. Niech będą pohańbieni l ktorzy mię prześláduja; á ja niech nie będę záwstydzony; niech śię oni lękáją; á ja niech śię nie lękam. Przywiedź ná nie dźień utrapienia / á dwojákim zkruszeniem zkrusz je.

19 TAk PAn rzekł do mnie: Idź/ á stań w bramie synow ludu *tego*, ktorą wchodzą Krolowie Judscy / y ktorą wychodzą: y we wszystkich 20 bramách Jeruzalemskich. Y rzecz do nich; Słuchajćie słowá PAnskiego Krolowie Judscy / y wszystek Judo/ y wszyscy obywátele Jeruzalemscy / ktorzy chadzaćie tymi bra-21 mámi. Ták mowi PAn: Strzeżćie pilnie dusz m wászych / á nie nośćie brzemion *żadnych* w dźień Sábbátu / áni *ich* wnośćie bramámi 22 Jeruzalemskimi. Ani wynaszajćie brzemion z domow wászych w dźień Sábbátu / áni żadney roboty odprawujćie: ále świeććie dźień Sábbátu / jákom rozkazał n Ojcom wá-23 szym. (Wszákże nie usłucháli / áni o nákłonili uchá swego: owszem zátwárdźili kárk swoj nie słucháiąc/ áni przyjmując náuki.) 24 A jeśli mię pilnie słucháć będźiećie/ mowi PAn *ták*, żebyśćie nie wnośili brzemion bramámi miástá tego w dźień Sábbátu / ále świećili dźień Sábbátu / nie odpráwując weń żadney robo-

ty:

a Job. 19. 24.
b Jerem. 15. 13.
c 5 Moj. 28. 36.
d 5 Moj. 32, 22.
e Psalm 2. 12. y 34. 9. Przyp 16. 20. Ezái. 30. 18.
f Psalm 1. 3.
g 1 Sám. 16. 7. 1 Kron 28. 9. Psalm. 7. 10. Jerem. 11. 20. y 20. 12 Objáw 2. 23.
h Jerem. 14. 8.
i Ezái. 1. 28.
k Ezái. 5. 19.
l Psalm. 35. 4. y 40. 15
m Nehe. 13. 19.
n 2 Moj. 20. 8. y 23. 12 y 31. 13 Ezech. 20. 12.
o Jerem. 7. 24. y 11, 8.

p Jerem. 22. 4.

25 ty: Tedy wchodźić będą p bramámi miástá tego Krolowie / y Kśiążętá / śiedzący ná stolicy Dawidowey / jeżdżąc ná wozách y ná koniách: oni y Kśiążętá ich/mężowie Judscy / y obywátele Jeruzalemscy: Y stać będźie to miásto áż ná wieki. 26 Y zbieżą śię z miast Judskich/ y z okolicznych miejsc Jeruzalemskich / y źiemi Benjáminowey/ y z rownyn / y z tey gory / y od Południá / przynosząc cáłopalenie y ofiáre / y dar / y kádźidło / tákże y dźiękczynienie niosąc do domu 27 PAńskiego. Ale jeśli mię nie usłuchaćie / ábyśćie świećili dźień Sábbátu / á nie nośili brzemion / wchodząc bramámi Jeruzalemskimi w dźień Sábbátu: tedy roznieć ogień w bramách jego / ktory pożrze páłace Jeruzalemskie / á nie będźie ugászony.

ROZDZIAL XVIII.

Nápomina lud do pokuty. 12. Upor ludu Judskiego wytyka. 16. Pomste nád nimi. 18. Zpiknienie ludu przećiwko Prorokowi. 19. Modlitwá jego przećiwko niemu.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/mowiąc: 2 Wstań / á wstąp do domu gárncarzowego: á tám spráwię/ że usłyszysz słowá moje. 3 Y wstąpiłem do domu gárncarzowego: á oto on robił robotę ná kragu. 4 A gdy śię zepsowáło naczynie w ręce gárncarzowey / ktore on czynił z gliny: tedy záś uczynił z niey naczynie insze/ jáko śię mu nalepiey zdáło uczynić. 5 Y stáło śię słowo PAńskie do mnie / mowiąc: 6 Izali bym ták nie mogł z wámi a postąpić jáko ten gárncarz ô domie Izráelski! mowi PAn. Oto jáko gliná w ręce gárncarzowey / tákeśćie wy w ręce mojey ô 7 domie Izráelski! Jeśli bym rzekł nagle przećiwko narodowi / y przećiwko krolestwu że je wykorzenię b y zepsuję y wygubię: 8 Wszákże jeśliby śię odwroćił on narod c od złośći swojey / przećiw ktoremum mowił: y jabym żáłowáł tego złego / ktorem mu umyślił uczynić. 9 Záśię / jeśli bym rzekł nagle o narodźie y o krolestwie / że je pobuduję 10 y wszczepię. Wszákże jeśliby czynił co złego jest przed oczymá mymi/ nie słucháiąc głosu mego / y jábym żáłowáł tego dobrodźiejstwá / ktorem mu obiecał uczynić.

a Ezái. 45. 9. Mądr. 15. 7. Rzym. 9. 10
b Jerem. 1. 10.
c Ezech 18. 21.

11 A Przetoż / rzecz teraz do mężow Judskich/y do obywátelow Jeruzalemskich/ mowiąc: Ták mowi PAN: Oto ja gotuję ná was złą rzecz / y myślę coś przećiwko wam. Náwroććiesz śię już d káżdy od złey drogi swojey: á popráwćie drog wászych / y spraw wászych. 12 Ale oni rzekli: Nic z tego: bo zá myślámi nászymi pojdźiemy / á káżdy / upor serca swojego złego czynić będźiemy. 13 Przetoż ták mowi PAn: Pytajćie e teraz miedzy pogány / ktoż słyszał co tákowego? Sprosność wielką popełniłá Pánná Izráelska. 14 Izali kto opuśći polá moje dla skał/ y dla śniegu ná Libánie? Izali kto opuśći wody ćiekące 15 dla wody bárzo źimney? Ale lud moj/zápomniawszy ná mię/márnośći kádzą: y potykáją śię ná drogách swych / ná śćieszkách g stárodawnych/ chodząc śćieszkámi drogi 16 nieutorowáney. Ták ábym podał źiemię ich h ná zpustoszenie / ná świstánie wieczne / *aby* káżdy ktoby szedł przez nię zdumiał śię / y kiwał 17 głową swoją. Wiátrem Wschodnim rozproszę je przed nieprzyjaćielem: tył/ á nie i twarz/ ukáżę im w dźień zátrácenia ich.

18 Y Rzekli: Podźćie/á wymyślmy co przećiwko Jeremiaszowi. Bo nie zginie k zakon od Kápłáná / áni rádá od mądrego / áni słowo od Proroká: Podźćież/á ubijmy go językiem/á nie dbajmy ná żadne słowá 19 jego. Pilnuj mię PAnie /.á słuchaj głosu tych / ktorzy śię spieráją 20 ze mną. Yzali śię ma oddawáć złym zá dobre? że ukopáli doł duszy mojey? Wspomni żem stawał przed obliczem twojim / ábym zá nimi mowił ku ich dobremu / y odwroćił zápálczywość twoję od nich. 21 Dla tego dopuść głod ná syny l ich; á spraw/ że okrutnie będą pobići od mieczá: że będą żony ich ośieroćiáłe y owdowiáłe / á mężowie

d 2Krol. 17. 13. Jerem 7. 3. 5. y 25. 5. y 35. 15
e Jerem. 2. 25.
f Jerem. 2. 10.
g Jerem. 6. 16.
h Jerem. 18. 7. y 19. 8. y 25. 9. y 49. 13 y 50. 13
i Przyp. 1. 26.
k Málach 2. 7.
l Psalm 106. 10

ich że będą hániebnie zámordowáni / á dźieci ich pobite mieczem ná wojnie. 22 ✣ Niech będźie słyszány krzyk z domow ich / gdy ná nie nagle wojsko przywiedźiesz: bo ukopáli doł / áby mię ułápili / á śidłá ukryli ná nogi moje. 23 ✣ Aleś ty / PAnie / powiádomy wszystkiey rády ich przećiwko mnie ná śmierć: Nie bądź miłośćiw nieprawośćiam ich / á grzechu ich przed obliczem twojim niezágłádzaj: ále niech śię potkną przed oblicznośćią twoją: czásu zápálczywośći twojey *surowo* śię obchodź z nimi.

ROZDZIAŁ XIX.

Ogłoszenie pomsty dla bałwochwálstwá, á naprzedniey nád stárszymi y wodzámi Izráelskimi. 15. Potym nád wszystkim ludem.

1 TAk mowi PAN: Idź / á kup dzban gliniány od gárncarzá: *w wźiąwszy niektore* z Stárszych ludu / y z Stárszych Kápłánow: ✣ 2 Wnidź do doliny Syná Hennomowego / ktora jest u wrot bramy a Wschodniey: á tám opowiádaj słowá / ktore do ćiebie mowić będę. 3 ✣ A rzecz: Słuchajćie słowá PAńskiego Krolowie Judscy / y obywátele Jeruzalemscy: Ták mowi PAN Zastępow / Bog Izráelski: Oto ja przywiodę złe ná to miejsce / o ktorym ktokolwiek usłyszy / zábrzmi b mu w uszách jego. 4 ✣ Przeto że mię opuśćili / á zplugáwili to miejsce kádząc ná nim bogom cudzym: ktorych nie ználi oni y Ojcowie ich / y Krolowie Judscy / y nápełnili to miejsce krwią niewinnych. 5 ✣ Y pobudowáli wyżyny Báálowi / áby palili syny swe ogniem ná cáłopalenie Báálowi: czegom nie rozkazał / ánim *o to* mowił / áni *to* wstąpiło ná serce moje. 6 ✣ Dlá tego / oto dni idą mowi PAn / w ktorych nie będźie názywáne więcey to miejsce c Tofet / áni dolina Syná Hennomowego: ále dolina mordu. 7 ✣ Bo wniwecz obrocę rádę Judską / y Jeruzalemską ná tym miejscu: á spráwię / że oni upádną od mieczá przed twarzą nieprzyjaćioł swojich / y od ręki szukájących dusze ich: y dam trupy ich d ná pokarm ptástwu niebieskiemu / y zwierzowi źiemskiemu. 8 ✣ Podam tákże to miásto ná e spustoszenie y ná świstánie: káżdy idący f mimo nie / zdumieje śię; á świstáć będźie nád wszystkimi plágámi jego. 9 ✣ Y spráwię *to*, że będą jeść ćiáłá g synow swojich / y ćiáłá corek swojich: á káżdy *z nich* ćiáło bliźniego swego jeść będźie / w oblężeniu y w ućiśnieniu / ktorym je ućisną nieprzyjaćiele ich / y ći / ktorzy szukáją dusze ich. 10 ✣ Potym ztłucz *ten* dzban przed oczymá mężow / 11 ktorzy pojdą z tobą: ✣ A rzecz do nich; Ták mowi PAn Zastępow: Ták ztłukę ten lud / y to miásto / jáko *gdy kto* tłucze naczynie gárncárskie ktore więcey náprawione być nie może: á w Tofet pogrzebywáć h będą / iż miejscá inszego nie będźie ku pogrzebowi. 12 ✣ Ták uczynię temu miejscu / mowi PAn / y obywátelom jego: y postáwię sobie z tym miástem ták jáko z Tofet. 13 ✣ Bo będą domy Jeruzalemskie y domy Krolow Judskich / jáko to miejsce Tofet / nieczyste / ze wszystkimi domámi tymi / ná ktorych dáchách kádźili wszystkiemu wojsku niebieskiemu / y spráwowáli ofiáry mokre bogom cudzym.

14 TEdy wroćiwszy śię Jeremiasz z Tofet / gdźie go był PAn posłał / áby tám prorokował / stánął w śieni domu PAńskiego / y rzekł do 15 wszystkiego ludu: ✣ Ták mowi Pan Zastępow / Bog Izráelski: Oto ja przywiodę ná to miásto / y ná wszystkie miástá jego wszystko to złe / ktorem wyrzekł przećiw niemu: bo zátwárdźili kárk swoj / áby nie słucháli słow mojich.

ROZDZIAŁ XX.

Prorok ubity, do więźienia podány. 3. Opowiáda pomstę nád grzechámi. 7. Uskárżywszy śię biedy swojey, y pośiliwszy śię, żąda pomsty nieprzyjaćiołom swojim. 13. A nápomniawszy do chwały Bożey. 14. Złorzeczy dniowi urodzenia swego.

1 TEdy usłyszawszy Fássur Syn Immerow Kápłán / ktory był postánowiony przednieyszym w do-

Marginalia: a H. Słoneczney. b 1 Sám. 3. 11. c Jerem. 7. 32. d Jerem. 7. 33. y 16. 4. e Jerem. 18. 8. y 49. 13. f 5 Moj. 28. 37. Jerem. 50. 13. g 5 Moj. 28. 53. Tren. 4. 10. h Jerem. 7. 32.

mu PAńskim/ Jeremiaszá prorokującego o tym: 2 ✠ Ubił Fássur Jeremiaszá Proroká / y dał go do więzienia / ktore *było* nawyższe w brámie Benjáminowey/á tá *byłá* przy domu PAńskim. 3 ✠ A názájutrz/gdy wywiodł Fássur Jeremiaszá z więzienia / rzekł do niego Jeremiasz: Nie názwał ćię PAN Fássurem / ále Mágor Missábib a. 4 ✠ Bo ták mowi PAn: Oto ja puszczę ná ćię strách; ná ćię / y ná wszystkie przyjacioły twoje: ktorzy upádną od mieczá nieprzyjaćioł swych / ná co oczy twoje pátrzáć będą: á wszystkiego Judę podam w ręce Królá Bábilońskiego / ktory je záprowádzi do Bábilonu/y pozábija je mieczem. 5 ✠ Dam też wszystkę b májętność miástá tego / y wszystkę prace jego / y wszystkie kosztowne rzeczy jego / y wszystkie skárby Krolow Judskich/ dam w ręce nieprzyjaćioł ich: y rozchwycą je / y zábiorą je/ y záprowádzą je do Bábilonu. 6 ✠ Ale ty Fássurze/y wszyscy ktorzy mieszkáją w domu twym / pojdźiećie w pojimánie: y do Bábilonu przyidźiesz / y tám umrzesz / y tám pogrzebiony będźiesz ty/y wszyscy miłujący ćię/ktorymeś kłámliwie prorokował.

7 NAmowiłeś mię PAnie/á dałem śię námowić / mocniejszyś był niż ja/y przemogłeś: jestem ná pośmiech káżdy dźień / káżdy śię ze mnie náśmiewa. 8 ✠ Bo jákom począł mowić / wołam; dla gwałtu y zpustoszenia/krzyczę: Bo mi słowo PAńskie jest ku pohańbieniu y ná pośmiech káżdy dźień. 9 ✠ Y rzekłem: Nie będę go wspominał / áni będę więcey mowił w Imieniu jego: Ale *słowo Boże* jest w sercu mojim / jáko ogień pałájący / zámkniony w kośćiách mojich: ktorym uśiłował zátrzymáć/álem nie mogł. 10 ✠ Choćiaż słyszę urągánie od wielu y od Mágor Missábibá/*mowiących*; Powiedzćie *co nań*, á oznájmiemy to *Krolowi*. Wszyscy przyjaćiele moji czyháją ná upadek moj / *mowiąc*; Aza snadź zwiedźiony będźie / y przemożemy go / á pomśćimy śię nád nim. 11 ✠ Alec PAn jest ze mną/ jáko mocarz strászny: Przetoż c ći/ ktorzy mię prześládują upádną / á nie przemogą : bárzo będą pohańbieni / że sobie nie mądrze poczęli : hańbá ich wieczna / nie będźie d zápámiętáná. 12 ✠ Przetoż o PAnie Zastępow / ktory doświadczasz e spráwiedliwego ; ktory wypátrujesz nerki y serce / niech widzę pomstę twoję nád nimi : tobiem zájiste odkrył spráwę moję. 13 ✠ Spiewajćież PAnu/ chwalćie PAná: że wybáwił duszę ubogiego z ręki złośnikow.

14 PRzeklęty f dźień/ w ktorym śię urodźił: dźień ktorego mię porodźiłá mátká mojá/niech nie będźie błogosłáwiony. 15 ✠ Przeklęty mąż g ktory oznájmił Ojcu memu/ mowiąc: Urodźiło śię dźiećię płći męskiey / áby go bárzo uweselił. 16 ✠ Niechże będźie on mąż jáko miástá h ktore PAn podwroćił / á nie żáłował *tego*! niech słyszy krzyk z poránku / y nárzekánie czásu południá! 17 ✠ O że mię nie zábił záraz z żywotá! O by mi byłá mátká mojá grobem mojim ! á żywot jey wiecznie brzemiennym! 18 ✠ Przeczżem wyszedł z żywotá i ábym doznał prace / y smętku: á żeby dni moje w hańbie ztráwione były!

Marginal notes: a H. Strach zewsząd. b Jerem. 15.13. c Jerem. 17.18. d Jerem. 23.40. e Psalm 7.10. Jerem. 11.20. y 17.10 Objáw. 2.23. f Job. 3.3. g Job. 3.3. h 1 Moj. 19.24. i Job. 3.11.

Rozdział XXI.

Proroctwo o pomśćie nád Judą. 8. *Rádá.* 11. *Y nápomnienie oblężonym.* 13. *Znowu przegroszká.*

1 SŁowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná: gdy do niego Krol Sedekiasz posłał Fássurá/ syná Málchiaszowego/ y Sofoniaszá syná Máásejaszowego Kápłáná/ áby rzekli; 2 ✠ Poradź śię prosze o nas PAná / bo Nábuchodonozor Krol Bábiloński walczy przećiwko nam: owa snadź uczyni PAn z námi według wszystkich dźiwnich spraw swojich / żeby odćiągnął od nas. 3 ✠ Y rzekł Jeremiasz do nich: Ták powiedzćie Sedekiaszowi: 4 ✠ Ták mowi PAn / Bog Izráelski: Oto ja odwrocę naczynia wojenne / ktore są w rękách wászych/y ktorymi wy walczyćie przećiw Krolowi Bábilońskiemu y Cháldejczykom / ktorzy was oblegli około muru / y zgromá=

dze je w pośrzodek miástá tego. ♣

5 A ja sam walczyć bede przećiwko wam reka wyćiagniona y rámieniem mocnym: á to w gniewie / y w popedliwośći / y w zápálczywośći wielkiey. ♣

6 Y uderze obywátele tego miástá / ták / że y ludźie y bydletá morem wielkim pomra. ♣

7 A potym / ták mowi PAn / podam Sedekiaszá Królá Judskiego / y sługi jego / y lud; to jest / te ktorzy pozostána w tym mieśćie po morze / po mieczu / y po głodźie / w reke Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego / y w reke nieprzyjaciół ich / á ták w reke szukájacych duße ich: ktory je pobije ostrzem mieczá: nie przepuśći im / áni im zfolguje / áni śie zmiłuje.

8 PRzetoż rzecz do ludu tego; Ták mowi PAn: Oto ja kłáde przed wámi droge żywotá / y droge śmierći.

9 ♣ Ktokolwiek zostánie a w tym mieśćie / zginie od mieczá / ábo od głodu / ábo od moru: Ale kto wynidźie y poda śie Cháldejczykom / ktorzy was oblegli / pewnie żyw zostánie: y bedźie mu duszá jego w korzyśći.

a Jerem. 38. 2.

10 ♣ Bom obroćił oblicze moje przećiwko temu miástu ku złemu / á nie ku dobremu / mowi PAn. W reke Królá Bábilońskiego podáne bedźie / y zpali je ogniem.

11 ALe domowi Królá Judskiego rzecz: Słuchajćie słowá PAnskiego:

12 ♣ O domie Dawidow! Ták mowi PAn: Odpráwujćie sąd káżdego poránku / á wyrywajćie b uciśnionego z reki gwałtowniká: by snadź nie wyszłá jáko ogień c zápálczywość mojá / á nie gorzáłá ták / żeby nie był ktoby ugáśił / dla złośći spraw wászych. ♣

b Jerem. 22. 3. c Jerem. 4. 4.

13 Otom ja przećiwko tobie / ktora mieszkasz w tey dolinie / jáko skáłá w tey rowninie / mowi PAn: ktorzy mowićie: Ktoż przyćiagnie ná nas? á kto wnidźie do przybytkow nászych? ♣

14 Bo was náwiedze według owocu spraw wászych / mowi PAn: á roznieće ogień w leśie twojim / ktory pożrze wszystko około niego.

ROZDZIAŁ XXII.

Nápomnienie do spráwiedliwośći. 8. Przegrożká nieposłusznym. 10. Proroctwo przećiwko Joácházowi. 12. Joákimowi. 28. Y Iechoniaszowi Krolom Judskim.

1 TAk mowi PAn: Zstąp do domu Królá Judskiego / á mow tám to słowo.

2 ♣ Y rzecz: Słuchaj słowá PAnskiego Krolu Judski / ktory śiedźisz ná stolicy Dawidowey: Ty / y słudzy twoji / y lud twoj / ktorzy chodźićie bramámi tymi. ♣

3 Ták mowi PAn: Czyńćie sąd a y spráwiedliwość / á wyzwalajćie uciśnionego z reki gwałtowniká / á przychodniowi b / śirotce y wdowie nie czyńćie krzywdy / áni ich ućiskajćie: áni krwie niewinney nie wylewajćie ná tym miejscu. ♣

a Jerem. 21. 12. b 2 Moj 22. 21. 3 Moj 19. 33.

4 Bo jesli czyniąc uczynićie to słowo / tedy pewnie c wnida bramámi domu tego Krolowie / śiedzący miásto Dawidá / ná stolicy jego: jeżdżący ná wozách / y ná koniách / sam Krol y słudzy jego / y lud jego. ♣

c Jerem. 17. 25.

5 Lecz jesli nie posłuchaćie tych słow: sam ná śie przyśiegam mowi PAn / że ten dom pustynia bedźie. ♣

6 Bo ták mowi PAn o domie Królá Judskiego: Tyś mi był *jáko* Gáláád / y wierzch Libáński: Ale cie pewnie obroce w pustynia / *y* w miástá w ktorych nie mieszkája. ♣

7 Y zgotuje ná ćie burzyćiele / káżdego z orężem jego / ktorzy wyrabia wyborne Cedry twoje / y wrzuca je ná ogień. ♣

8 A gdy pojdźie wiele narodow mimo to miásto / y rzecze jeden do drugiego: Dla czegoż ták uczynił d PAn temu miástu wielkiemu? ♣

9 Tedy odpowiedza: Przeto / iż opuśćili przymierze PAná Bogá swego / á kłaniáli śie bogom cudzym / y służyli im.

d 5 Moj 29. 24. 1 Krol. 9. 8.

10 NIe płaczćież umárłego / áni go żáłujćie: *ále* ustáwicznie płaczćie nád tym / ktory odchodźi: Bo śie wiecey nie wroći / áby oglądał źiemie / w ktorey śie narodźił. ♣

11 Bo ták mowi PAn o Sellumie / synu Jozyaszá Królá Judskiego / ktory kroluje miásto Jozyaszá Ojcá swego: Gdy wynidźie z miejscá tego / nie wroći śie wiecey. ♣

12 Ale tám ná onym miejscu / gdźie go przeniosá / umrze: á ták tey źiemie wiecey nie oglada.

13 BIádá temu kto buduje e dom swoj z niespráwiedliwośćia /

e 3 Moj 19. 13. 5 Moj 24. 14.

á páłáce swoje z krzywda : *ktory* bliźniego swego dármo zniewala / á zapłáty mu jego nie dawa. 14 Ktory mowi : Zbuduje sobie dom wielki / y páłáce przestrorne : y wyćina sobie okná / á obija drzewem Cedrowym / y máluje Cynobrem. 15 Izali bedźieß krolował / że mießkaß miedzy Cedrámi? Oćiec twoj izali nie jadał y nie pijał? kiedy czynił sad y spráwiedliwość / tedy śie miał dobrze. 16 Gdy sadźił spráwe ubogiego / y nedznego / tedy śie miał dobrze. Izali to nie *jest* poznáć mie? mowi PAn. 17 Ale oczy twoje y serce twoje / nie szuka jedno łákomstwá swego / y ábyś krew niewinna wylewał / á gwałt y krzywde czynił. 18 Przetoż ták mowi PAN o Joákimie / synu Jozyaßá Królá Judskiego: Nie beda go płákáć *áni mowić* : Ach brácie moj / ábo : Ach śiostro. Nie beda go płákáć / *áni mowić* : Ach Pánie / ábo: Ach *gdźież* dostojność jego? 19 Pogrzebem ośłim pogrzebiony bedźie : wywleczony y wyrzucony bedźie zá bramy Jeruzalemskie. 20 Wstap ná Liban / á wołaj : y *ná gorze* Báßán wydaj głos twoj : Wołaj y u brodow / gdyż ztárći beda wßyscy miłośnicy twoji. 21 Mawiałem z toba w nawietßym ßcześćiu twojim : *Aleś ty* rzekłá ; Nie posłucham. Táć jest drogá twojá od dźiećiństwá twego ; nie usłucháłáś zájiste głosu mego. 22 Wßystkie pásterze twoje wiátr zpáśie / á miłośnicy twoji w niewola pojda : tedy śie zájiste zápałáć y wstydźić bedźieß / dla wßelákiey złośći twojey. 23 O ty / ktora mießkaß f ná Libánie / ktora sobie gniazdo czyniß ná Cedrách / jáko wdźieczna bedźieß / gdy ćie ogárna boleśći / á ućisk jáko rodzaca!

f
Jerem
49. 16.

24 Zywie ja mowi PAN / iż choćby był Choniaß syn Joákimá krolá Judskiego Sygnetem ná práwey rece mojey : wßákże ćie y z tamtad zerwe. 25 Y podam ćie w reke tych / ktorzy szukája duße twojey / y w reke tych / ktorych śie ty twarzy lekaß : to jest ; w reke Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego / y w reke Cháldejczykow. 26 A wyrzuce ćie y mátke g twoje / ktora ćie urodźiłá / do źiemie cudzey / w ktorey śćie śie nie rodźili : y tám pomrzećie. 27 Ale do źiemie / do ktorey tesknić bedźiećie / ábyśćie śie tám wroćili / nie wroćićie śie. 28 Izali ten maż Choniaß bedźie báłwánem nikczemnym / ktory podrzuzgotány bywa? Abo naczyniem / w ktorym niemáß żadney wdźiecznośći? Przeczżeby odrzuceni byli / on / y naśienie jego / á wyrzuceni do źiemie ktorey nie znája? 29 O źiemio / źiemio / źiemio! słuchaj słowá PAńskiego. 30 Ták mowi PAN ; Zápißćie to / że ten maż bedźie bez dźieći / á / że mu śie niepoßcześći zá dni jego : Owßem nie poßcześći śie y meżowi ktoryby z naśienia jego śiedźiał ná stolicy Dawidowey / á pánował jeßcze w Judźie.

g
2 Krol.
24. 12.

ROZDZIAŁ XXIII.

Przegrożká spráwcom ludu. 3. *Obietnicá o wybáwieniu.* 9. *Nárzekánie nád Prorokámi fałßywymi.* 15. *Pomstá Boża przećiwko nim.* 35. *Nápomnienie do poważania słowá Bożego.*

1 BIádá pásterzom a gubiacym y rozpraßájacym trzode pástwiská mego / mowi PAn. 2 Przetoż ták mowi PAN Bog Izráelski do pásterzow / ktorzy pása lud moj : Wy rozpraßaćie owce moje / owßem rozganiaćie je / á nie náwiedzaćie ich : oto ja náwiedze was dla złośći spraw wáßych / mowi PAN. 3 A ostátek Owiec mojich Ja zgromádze / ze wßystkich źiem do ktorychem je rozegnał : y przywroce je do obor ich / gdźie śie rozpłodza y rozmnoża. 4 Nád to / postánowie nád nimi b pásterze / ktorzyby je páśli : áby śie wiecey nie lekáły / áni strácháły / á żeby ich nie ubywáło / mowi PAN.

a
Ezech.
34. 2.

5 OTo ida dni mowi PAn / ktorych wzbudze Dawidowi c látorośl spráwiedliwa / y bedźie krolował Krol / á poßcześći mu śie : sad zájiste y spráwiedliwość bedźie czynił ná źiemi. 6 Zá dni jego Judá zbáwiony bedźie d / á Izráel e bezpiecznie mießkáć bedźie : á toć jest Imie jego / ktorym go zwáć beda ;

b
Ezech.
34. 12.
c
Ezái.
4. 2.
y 40. 11.
Jerem.
33. 15.
Zách.
3. 8.
y 6. 12.
d
Jerem.
33. 16.
e
5 Moj.
33. 28.

7 PAn spráwiedliwość nászá. ✣ Przetoż oto przychodzą dni / f mowi PAn/ktorych nie rzeka więcey: Zywie PAN ktory wywiodł syny Izráelskie z ziemie Egipskiey: ✣ 8 Ale/ Zywie PAn / ktory wywiodł / y ktory zprowádźił naśienie domu Izráelskiego z ziemie Połnocney/ y ze wszystkich ziem/ do ktorychem je był rozegnał: gdyż będą mieszkáć w ziemi swojey.

9 Dla prorokow zkruszyło śię serce moje we mnie/poruszyły śię wszystkie kośći moje/stałem śię jáko człowiek pijány / á jáko mąż po ktorym śię rozeszło wino: dla PAná / y dla słow świetobliwośći jego. ✣ 10 Bo tá ziemiá pełna jest cudzołożników / á dla krzywoprzyśięstwá płácze tá ziemiá ; pástwiská ná puszczy poschły: záiiste zły jest bieg ich / á 11 moc ich niepráwa. ✣ Bo y Prorok g y Kápłan są obłudnikámi: á w domu mojim znáyduje śię złość ich / 12 mowi PAn. ✣ Przetoż im będźie drogá ich jáko ślizáwicá w ćiemnośći: ná ktorą wepchnieni będą y upádną / gdy przywiodę ná nie biedę czásu náwiedzenia ich/ mowi PAn.

13 ✣ Tákże przy prorokách Sámáryjskich widźiałem głupstwo: Prorokowáli przez Báále/y zwodźili lud moj 14 Izráelski. ✣ Ale przy Prorokách Jeruzalemskich widzę rzecz brzydką/że cudzołożąc / y kłamliwie śię obchodząc / utwirdzáją też ręce złośnikow / áby śię nie náwracáli żáden od złośći swojey: Stáli śię wszyscy przede mną jáko Sodomá/á obywátele jego jáko h Gomorrá. ✣ 15 Dla tegoż ták mowi PAN Zastępow o tych Prorokách: Oto Ja nákarmię i je piołynem / á nápoję je wodą k gorzką : bo od Prorokow Jeruzalemskich wyszło zplugáwienie ná tę wszystkę ziemię.

16 TAk mowi PAn Zastępow: Nie słuchajćie słow l tych Prorokow ktorzy wam prorokują y zwodzą was : widzenie sercá swego opowiádáją/á nie z vst PAńskich: ✣ 17 Ustáwicznie mowią tym/ ktorzy mną gárdzą/ PAn mowił / pokoj m mieć będźiećie : y káżdemu chodzącemu według uporu sercá swego/mowią : Nie przyidźie ná was nic złego. ✣ 18 Bo ktoż stánął w rádźie PAńskiey/ á widźiał y słyszał słowo jego? kto pilnował słowá jego/y słuchał go. ✣ 19 Oto wicher n PAński z zápálczywośćią wynidźie/ á wicher trwáły nád 20 głową niepobożnych zostánie. ✣ Nie odwroći śię gniew PAński/áż uczyni y wykona myśli sercá swego: w ostáteczne dni to doskonále zrozumie-21 ćie. ✣ Nieposyłałem tych o Prorokow/á wszákże bieżeli : nie mowiłem do nich / á wszákże oni prorokowáli. 22 ✣ Bo gdyby byli stáli w rádźie mojey/tedyby byli ogłászáli słowá moje ludowi memu/á byliby je odwrácáli od drogi ich złey/y od złośći spraw 23 ich. ✣ Izalim ja *tylko* Bogiem z bliská (mowi PAN) á nie jestem 24 Bogiem *y* zdáleká? ✣ Izali śię kto zkryje p w zkrytośći / ábym go Ja nie widźiał? mowi PAn. Izali Ja niebá y ziemie nie nápełniam? mowi PAN.

25 SŁyszeć *Ja* co mowią Prorocy ktorzy prorokują kłamstwo w Imieniu mojim / mowiąc : Sniło 26 mi śię/ sniło mi śię. ✣ Długoż *tego będźie?* Izali w sercu tych Prorokow / ktorzy prorokują / niemász kłamstwá ? owszem są Prorokámi 27 zdrády sercá swego. ✣ Ktorzy myślą jákoby z pámięći wywieść ludowi mojemu q Imię moje sny swymi / ktore powiádáją káżdy bliźniemu swemu: jáko zápomnieli Ojcowie ich 28 ná Imię moje dla Báálá. ✣ Prorok ktory ma sen/niech powiáda sen: ále ktory ma słowo moje/ niech mowi słowo moje r w prawdźie : Coż plewie do pszenice? mowi PAN. ✣ 29 Izali słowo moje nie jest jáko ogień? (mowi PAN) Y jáko młot 30 kruszący skáłę? ✣ Przetoż oto Ja *powstawam* przećiwko tym Prorokom: mowi PAN/ ktorzy krádną s słowo moje/káżdy przed bliźnim swojim. ✣ 31 Oto Ja *powstawam* przećiwko tym Prorokom/ mowi PAN / ktorzy używáją języká swego / áby mowi-32 li; Mowi *PAN.* ✣ Oto Ja *powstawam,* mowi PAN / przećiwko tym ktorzy prorokują sny kłamliwe / á opowiádájąc je / zwodzą lud moj kłamstwy swymi / y płotkámi swymi:

f *Jerem.* 16.14.
g *Jerem.* 3. 10.
h *Ezái.* 1. 9.
i *Jerem.* 8. 14. y 9.15.
k *H. Zołći.*
l *Ierem.* 27. 9.
m *Ierem.* 6. 14. y 8.11. *Ezech* 13.10. *Zách.* 10. 2.
n *Ierem.* 30.23.
o *Ierem.* 14.14. y 27.15 y 29.9. *Ezech.* 13. 9.
p *Iob.* 34.21. *Psalm* 139.7. *Amos* 9.2. 3. *Syrác.* 23.18.
q *Sedź.* 3. 7. y 8.33.
r 1 *Piotr* 4. 11.
s 5 *Moj* 18.20. *Ierem.* 14.14.

mi; choćiam Ja ich nie posłał/ ánim im rozkazał: z kąd zgołá nic nie pomagáją ludowi temu/ mowi PAN.

33 PRzetoż gdyby śie ćiebie pytał lud ten/ ábo Prorok/ ábo Kápłan/ mowiąc: Coż *jest* zá brzemię Páńskie? Tedy rzeczesz do nich; Ktore brzemię? To: Opuszczę was/ mowi PAN. ✠ 34 Bo Proroká y Kápłáná tego/ y lud ten/ ktoryby rzekł: *Toć jest* brzemię Páńskie: pewnie nawiedzę męzá tego y dom jego. ✠ 35 *Ale* ták mowćie káżdy do bliźniego swego/ y káżdy do brátá swego: Coż odpowiedźiał PAN? ábo: Coż mowił PAN? ✠ 36 A brzemienia Páńskiego nie wspominajćie więcey: bo brzemieniem będźie káżdemu słowo jego: gdyżeśćie wy wywroćili słowá Bogá żywego/ PAná Zastępow/ Bogá nászego. ✠ 37 Ták *tedy* rzeczesz do Proroká; Cożći odpowiedźiał PAn? ábo: Co mowił PAn? ✠ 38 Ale ponieważ mowićie; Brzemię Páńskie: tedy ták mowi PAn: Ponieważ mowićie to słowo; Brzemię Páńskie: choćiażem do was posyłał/ mowiąc; Nie mowćie/ Brzemię Páńskie: ✠ 39 Przetoż oto y Ja was zápomnię do końcá: y odrzucę was/ y to miásto/ ktorem wam dał y Ojcom wászym/ od obliczá mego. ✠ 40 Y podam was ná urągánie t wieczne/ y ná háńbę wieczną: ktora nigdy nie przyjdźie w zápámiętánie.

t *Ierem.* 20.11.

ROZDZIAŁ XXIV.

Widzenie o przywroceniu ludu z Bábilonu. 8. Pojimánie Sedekiaszá Krolá, y ostátkow pozostáłych w Jeruzalemie.

1 UKazał mi PAN/ á oto dwá kosze fig postáwione *były* przed Kośćiołem Páńskim: gdy był w niewolą zábrał Nábuchodonozor Krol a Bábiloński/ Jechoniaszá Syná Joákimá Krolá Judskiego/ y Kśiążętá Judskie/ y ćieśle/ y kowale z Jeruzalem: á záwiodł je do Bábilonu. ✠ 2 Kosz jeden miał figi bárzo dobre/ jáko *bywáją* figi dojźrzáłe: á kosz drugi miał figi bárzo złe ktorych jeść nie mozono/ przeto iż były złe. ✠ 3 Y rzekł PAn do mnie: Coż widźisz Jeremiaszu? Y rzekłem; Figi. Figi dobre/ *są* bárzo dobre: á złe/ *są* bárzo złe/ ktorych jeść nie mogą/ przeto/ iż są złe.

a 2 *Krol.* 24.14. 2 *Kron* 36.10.

4 Y Stáło śie słowo PAńskie do mnie/ mowiąc: 5 ✠ Ták mowi PAn/ Bog Izráelski: Jáko te figi *są* dobre/ ták mi przyjemni będą w niewolą záprowádzeni z Judy/ ktorem wysłał z miejscá tego do źiemie Cháldejskiey ku dobremu. 6 ✠ Y obrocę oko moje ná nie ku dobremu: y przywiodę je do tey źiemie: gdźie je b pobuduję/ á nie zkáżę: y wszczepię je/ á nie wykorzenię. 7 ✠ Abowiem dam im serce/ áby mię c poználi/ żem Ja PAN: y będą mi ludem mojim/ á Ja będę d Bogiem ich: gdy śie náwrocą do mnie cáłym sercem swojim. 8 ✠ A jáko figi e złe/ ktorych nie jadáją/ przeto/ że są złe: ták zárzucę (toć záiste mowi PAn) Sedekiaszá Krolá Judskiego/ y Kśiążętá jego/ y ostátki z Jeruzalem/ ktore pozostáły w tey źiemi/ y te ktorzy mieszkáją w źiemi Egipskiey: 9 ✠ Podam je/ mowię/ ná utrapienie/ *y* f ná ućisk po wszystkich krolestwách źiemie: ná g pohánbienie/ y ná przypowieść/ ná przysłowie/ y ná przeklęctwo/ po wszystkich miejscách/ do ktorych je zápędzę. 10 ✠ Y będę posyłał ná nie miecz/ głod/ y mor; áż do końcá wytráceni będą z źiemie ktorąm był dał im/ y Ojcom ich.

b *Ierem.* 42.10.
c 5 *Moj.* 30. 6. *Ierem.* 32.39. *Ezech* 11.19. y36.26
d *Ierem.* 30.22. y31.33 y32.38
e *Ierem.* 29.17.
f 5 *Moj.* 28.37. *Ierem.* 15. 4. y29.18
g 5 *Moj.* 28.37.

ROZDZIAŁ XXV.

Nárzekánie nád uporem Zydow. 8. Ogłoszenie nád nimi kaźni. 12. Przegrozká Bábilończykom. 18. Jeruzalemczykom. 19. Egipczánom, y innym narodom.

1 SŁowo ktore śie stáło do Jeremiaszá/ przećiwko wszystkiemu ludowi Judskiemu/ roku czwartego Joákimá syná Jozyaszowego/ Krolá Judskie°: (ktory jest rok pierwszy Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego) 2 ✠ Ktore mowił Jeremiasz Prorok do wszystkiego ludu Judskiego/ y do wszystkich obywátelow Jeruzalemskich/ mowiąc:

3 OD trzynastego roku Jozyaszá/ Syná Ammonowego/ Krolá

Judskiego / áż do dniá tego już to *przez* dwádźieśćiá y trzy látá vy=wáło słowo PAńskie do mnie / ktorem do was mawiał / ráno wstawájąc y opowiádájąc : Aleśćie nie słucháli. 4 ♣ Posyłał tez PAn a do was wszystkie sługi swoje Proroki / ráno wstawájąc / y posyłájąc: (ktoryche śćie nie usłucháli / ániśćie nákłonili uchá swego / ábyśćie słyszeli) 5 ♣ Ktorzy mowili: Náwroććie śie b teraz káżdy od złey drogi swojey / y od złośći spraw wászych : á ták bedźiećie mieszkáli w tey źiemi / ktora wam dał PAn / y Ojcom wászym od wieku / áż ná wieki. 6 ♣ A nie chodźćie zá bogi c cudzymi / ábyśćie im służyli / y kłaniáli śie im : áni mie gniewajćie spráwą rąk wászych / á *ja* wam źle nie uczynie: 7 ♣ Aleśćie mie nie usłucháli / mowi PAn / ábyśćie mie pobudzáli do gniewu spráwą rąk swojich / ná swe złe. 8 ♣ Przetoż ták mowi PAn Zastepow: Dla tego iżeśćie nie usłucháli słow mojich ♣: 9 Oto ja pośle y pobiore wszystkie narody Połnocne / mowi PAn / y do Nábuchodonozorá d królá Bábilońskiego sługi mego : y przywiode je ná te źiemie / y ná obywátele jey / y ná te wszystkie narody okoliczne : ktore do szczetu wygłádze / y położe je ná podźiw / y ná poświstánie / y ná zpustoszenie wieczne. 10 ♣ Y spráwie to áby im zginął głos e wesela / y głos rádośći / głos oblubieńcá / y głos oblubienice : głos żárn / y świátłość pochodni. 11 ♣ Y bedźie tá wszystká źiemiá zpustoszeniem / y zdumieniem : á służyć będą te narody Krolowi Bábilońskiemu śiedmdźieśiąt lat.

12 A Le potym gdy śie wypełnią f śiedmdźieśiąt lat / náwiedze ná Krolu Bábilońskim / y ná tym narodźie (mowi PAn) nieprawość ich / y ná źiemi Cháldejskiey : ták / że ja obroce w pustynią wieczną. ♣ 13 A przywiode ná te źiemie wszystkie słowá moje / ktorem mowił o niey : *miánowićie*, to wszystko co nápisano w tych Księgách / cokolwiek prorokował Jeremiasz o wszystkich narodách. 14 ♣ Gdyż w niewolą podbići będą g od narodow / tákże jáko y oni możnych / y od Krolow wielkich : tedy im oddam według spraw ich / y według uczynkow rąk ich.

15 B O ták rzekł PAn / Bog Izráelski do mnie : Weźmi kubek h winá tey popędliwośći z ręki mojey : á nápawaj nim wszystkie narody / do ktorych ja ćiebie pośle. ♣ 16 Aby pili y potaczáli śie / owszem *áby* száleli od ostrzá mieczá / ktory ja pośle miedzy nie. 17 ♣ Wźiąłem tedy kubek z ręki PAńskiey : y nápojiłem wszystkie one narody / do ktorych mie PAn posłał: 18 ♣ Jeruzalem y miástá źiemie Judskiey / y Krole jey / y Kśiążetá jey : ábym je podał ná zpustoszenie / ná zdumienie / ná poświstánie / y ná przeklectwo : jáko śie *to* dźiś *okázuje*. 19 ♣ Fáráoná *tez*, Królá i Egipskiego / y sługi jego / y Kśiążetá jego / y wszystek lud jego: 20 ♣ Y to wszystko pospolstwo: tákże wszystkie Krole źiemie Uz / y wszystkie Krole źiemie Filistyńskiey / y Aszkálon / y Gáze / y Akkáron / y ostátek Azotu : 21 ♣ Edomczyki k y Moábczyki l / y syny Ammonowe m: ♣ 22 Y wszystkie krole n Tyrskie / y wszystkie Krole Sydońskie / y Krole tey kráiny / ktora jest przy morzu. ♣ 23 Dedáná o y Teme / y Buze / y wszystkie ktorzy *mieszkáją* w ostátnich kątách: 24 ♣ Y wszystkie krole Arábskie / y wszystkie Krole p tego pospolstwá / ktore mieszka ná puszczy: ♣ 25 Tákże wszystkie krole Zymry / y wszystkie Krole q Elám / y wszystkie krole Medskie: 26 ♣ Owszem wszystkie Krole Połnocne / bliskie y dálekie / jednego jáko drugiego : wszystkie też krolestwá źiemie ktorekolwiek są ná obliczu źiemie : á Krol Sesák bedźie pił po nich. 27 ♣ I rzecz do nich; Ták mowi PAN Zastepow / Bog Izráelski: Pijćie / á popijćie śie : owszem zwracajćie / y padajćie ták / ábyśćie nie powstáli dla mieczá ktory ja pośle miedzy was. 28 ♣ A jesliby nie chćieli wźiąć kubká z ręki twojey / áby pili ; tedy rzeczesz do nich: Ták mowi PAN Zastepow : Koniecznie r pić muśićie. 29 ♣ Bo / ponieważ ná to miásto / ktore názwáne jest od Imienia mego / ja záczynam przywodźić s złe rzeczy / á

wy=

a Jerem. 7. 25. y 29. 19 y 44. 4.
b 2 Krol. 17. 13. Jerem. 18. 11. y 35. 15 Jonasz. 3. 8.
c Jerem. 44. 8.
d Jerem. 27. 6. y 43. 10
e Ezai. 24. 7. Jerem. 7. 34. y 16. 9. Ezech. 26. 13.
f 2 Kron. 36. 22. Ezdr. 1. 1. Jerem. 29. 10. Dáni. 9. 2.
g Ierem. 7. 7.

h Objáw. 16. 19.
i Jerem. 46. 2.
k Ierem. 49. 7.
l Ierem. 48. 1.
m Ierem. 49. 1.
n Ierem. 47. 1.
o Ierem. 49. 23.
p Ierem. 49. 31.
q Ierem. 49. 34.
r Ierem. 49. 12.
s 1 Piot. 4. 17.

wybyście bez karánia być mieli? Niebędziecie bez karánia: bom ja mieczá przyzwał ná wszystkie obywátele tey ziemie/ mowi PAN Zastępow.

30 PRzetoż ty prorokuj przećiwko nim te wszystkie słowá/ á mow do nich: PAN z wysoká zárycży/ á z mieszkánia t Swietobliwośći swojey wyda głos swoj: Rycząc zárycży z mieszkánia swego: krzyk pobudzájących śię/ jáko tłoczących práśę/ rozlegáć śię będźie przećiwko wszystkim obywátelom tey ziemie. 31 Y przejdźie huk/ áż do kończyn ziemie: bo śię PAn rozpiera z tymi narody/ w sąd sam wchodźi ze wszelkim ćiáłem: niezbożne poda pod miecz/ mowi PAn. 32 Ták mowi PAn Zastępow: Oto udręczenie pojdźie z narodu do narodu/ á wicher wielki powstánie od kończyn ziemie. 33 Y będą pobići od PAná czásu onego/ od końcá ziemie/ áż do końcá ziemie: nie będą ich płákáć/ áni zbieráć/ áni chowáć: będą jáko gnoj ná polu. 34 Nárzekajćie pásterze x y wołajćie/ á wałajćie śię w popiele/ wy nazacniejszy tey trzody: bo śię wypełniły dni wásze/ zábićia y rozproszenia wászego: y upádniećie jáko naczynie drogie. 35 Y zginie ućieczká y pásterzom/ á uśćie nazacniejszym tey trzody. 36 Głos wołánia pásterzow/ y nárzekánie nazacniejszych tey trzody *słycháć będźie*: 37 bo PAn zpustoszy pástwiská ich. Y zágubione będą spokojne pástwiská/ dla zápálczywośći gniewu PAńskiego. 38 *Ktory* opuśći jáko lew jáskinią swoję. Bo ziemiá ich przydźie ná zpustoszenie dla zápálczywośći pustoszyćielá/ y dla popędliwośći gniewu jego.

t *Ioel. 3. 16. Amos 1. 2.*
u *Ierem. 16. 4.*
x *Ierem. 4. 8. 76. 26.*
y *Psalm 142. 5.*

ROZDZIAŁ XXVI.

Przegrożká miástom Judskim. 7. Przykrośći od Kápłanow, y innych Prorokow uczynione. 16. Y jáko śię o ń zástáwiáją Kśiążętá, y Stárszy z ludu.

1 NA początku krolowánia Joákimá syná Jozyaszá/ Krolá Judskiego/ stáło śię to słowo od PAná/ 2 mowiąc: Ták mowi PAn: Stań w śieni domu PAńskiego/ á mow do wszystkich miast Judskich (do przychodzących kłaniáć śię w domu PAńskim) wszystkie słowá/ ktoreć rozkázuję mowić do nich: nie ujmuj a y słowá. 3 Owa snadź usłucháją/ á náwroca śię káżdy od złey drogi swey: ábym pożáłował złego ktorem im umyślił uczynić/ dla złośći spraw ich. 4 Y rzecz do nich: Ták mowi PAn: Jeśli mię nie usłucháćie/ żebyśćie chodźili w zakonie mojim ktorym wam przedłożył: 5 Słuchájąc słow sług b mojich Prorokow/ ktore ja posyłam do was: jákośćie/ gdym *je* ráno wstawájąc posyłał/ nie usłucháli: 6 Tedy uczynię temu domowi jáko c Sylo: á to miásto dam ná przeklectwo wszystkim narodom ziemie. 7 A Kápłáni y Prorocy y wszystek lud/ słyszeli Jeremiaszá mowiącego te słowá w domu PAńskim.

8 A Skoro przestał Jeremiasz mowić wszystkiego/ co mu był rozkazał PAn mowić wszystkiemu ludowi/ pojimáli go oni Kápłáni y Prorocy/ y wszystek on lud/ mowiąc: Smierćią umrzesz. 9 Czemuś prorokował w Imię PAńskie? mowiąc: Stánie śię temu domowi jáko Sylo/ á to miásto ták zpustoszeje/ że w nim nie będźie obywátelá. Y zgromadzał śię wszystek lud przećiwko Jeremiaszowi do domu PAńskiego.

10 TEdy usłyszawszy te rzeczy Kśiążętá Judscy/ przyszli z domu Krolewskiego do domu PAńskiego/ y uśiedli w weśćiu nowey bramy PAńskiey. 11 Y rzekli Kápłáni y Prorocy do onych Kśiążąt/ y do wszystkiego ludu/ mowiąc: Ten mąż godźien jest śmierći/ bo prorokował przećiwko miástu temu/ jákośćie to słyszeli w uszy swoje.

12 TEdy rzekł Jeremiasz do wszystkich Kśiążąt/ y do wszystkiego ludu/ mowiąc: PAn mię posłał/ ábym prorokował o tym domu y o tym mieśćie wszystko to/ cośćie słyszeli. 13 Przetoż teraz popráwćie drog d swojich/ y spraw swych/ á usłuchajćie głosu PAná Bogá swego/ á pożáłuje PAN tego złego

a *5 Moj. 4. 2. y 12. 32. Przyp. 30. 6.*
b *Ierem. 25. 4.*
c *1 Sám. 4. 12. Ierem. 7. 12. 14. Psalm 78. 60.*
d *Ierem. 7. 3.*

14 ktore wyrzekł przećiwko wam. ✠ A ja/ otom jest w ręku wászych: czyńćie ze mną co dobrego y spráwiedliwego jest w oczách wászych. 15 ✠ A wszákże zápewne wiedzćie/ jesliż mię zábijećie/ że krew niewinną zwálićie ná śię y ná to miásto/ y ná obywátele jego: Bo mię zápráwdę PAn do was posłał/ ábym mowił te wszystkie słowá w uszy wásze.

16 Y Rzekli Kśiążetá y wszystek lud do Kápłánow/ y do onych Prorokow: Nie ma być żadnym sposobem ten mąż osądzony ná śmierć: poniewaz w Imieniu PAnA Bogá nászego mowił do nas.

17 TEdy powstáli niektorzy z stárszych oney ziemie/ y uczynili rzecz do wszystkiego zgromádzenia ludu/ mowiąc: 18 ✠ [a] Micheasz z Morásztyczyk prorokował zá dni Ezechiaszá Krolá Judskiego/ y rzekł do wszystkiego ludu Judskiego/ mowiąc: Ták mowi PAN Zastępow; Syon jáko pole poorány będźie/ á Jeruzalem jáko gromády rumu będźie: á gorá domu tego jáko wysokie lásy. 19 ✠ Izali go záraz *dla tego* zábili Ezechiasz Krol Judski y wszystek Judá? izali śię nie ulekł PAná/ á nie modlił śię PAnu? Y żáłował PAN onego złego/ ktore był wyrzekł przećiwko nim. ✠ Przetoż my złą rzecz czynimy przećiwko duszam nászym.

20 TAkże też był mąż prorokujący w Imieniu PAńskim/ Uryasz/ syn Semejaszow z Káryátyárym: ktory prorokował o tym mieśćie y o tey ziemi/ według wszystkich słow Jeremiaszowych. 21 ✠ A gdy usłyszał Krol Joákim/ y wszystko rycerstwo jego/ y wszyscy Kśiążetá/ słowá jego/ záraz go chćiał Krol zábić: Co usłyszawszy Uryasz/ ulekł śię/ á ućiekszy przyszedł do Egiptu. 22 ✠ Ale Krol Joákim posłał niektore do Egiptu: Elnátáná syná Achborowego/ y inne z nim do Egiptu. 23 ✠ Ktorzy wywiodszy Uryaszá z Egiptu/ przywiedli go do Krolá Joákimá: y zábił go mieczem/ y wrzućił trupá jego do grobow ludu pospolitego. 24 ✠ Wszákże ręká Achikámá/ syná Száfánowego byłá przy Jeremiaszu/ áby nie był wydan w ręce ludu/ y nie był zábity.

[a] Mich. 1. 1. y 3. 12.

ROZDZIAL XXVII.

Okazánie ktorych narodow miał być Pánem Nábuchodonozor. 4. Nápomnienie ludu. 12. Y Sedekiaszá, áby śię temu nie przećiwili. 14. A fałszywych Prorokow nie śłucháli.

1 NA początku krolowánia Joákimá/ syná Jozyaszá Krolá Judskiego/ stáło śię to słowo do Jeremiaszá od PAná/ mowiąc: 2 ✠ Ták mowi PAn do mnie; Uczyń sobie okowy y járzmá: á włoż je ná szyję swoję. 3 ✠ Potym je pośli do Krolá Edomskiego/ y do Krolá Moábskiego/ y do Krolá synow Ammonowych/ y do Krolá Tyrskiego/ y do Krolá Sydońskiego/ przez ręke posłow ktorzy przyidą do Jeruzalem/ do Sedekiaszá Krolá Judskiego. 4 ✠ A rozkaż im áby Pánom swym powiedźieli: Ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Ták powiećie Pánom wászym; 5 ✠ Jam uczynił [a] źiemię/ *tákże* człowieká/ y bydlętá ktorekolwiek są ná obliczu źiemie mocą swoją wielką/ y rámieniem swojim wyćiągnionym: przeto ją dawam temu/ ktory śię podoba [b] oczom mojim. 6 ✠ A teraz dałem te wszystkie źiemie w ręce Nábuchodonozorá/ Krolá Bábilońskiego sługi mego: nád to/ y zwierzętá polne dałem mu/ áby mu służyły. 7 ✠ Przetoż będą mu służyli ći wszyscy narodowie/ y synowi jego/ y synowi syná jego/ dokądby nie przyszedł czás źiemie jego/ y jego sámego: gdy go *też záś* sobie w niewolą podbiją [c] narodowie zacni/ y Krolowie wielcy. 8 ✠ A ten narod y to krolestwo ktoreby mu nie służyło/ *to jest*, Nábuchodonozorowi Krolowi Bábilońskiemu/ y ktoryby nie poddałby szyję swojey pod járzmo Krolá Bábilońskiego/ mieczem/ y głodem/ y morem náwiedzę ten narod/ mowi PAn/ dokądbym ich do końcá nie wytrácił ręką jego.

9 PRzetoż wy nie słuchajćie prorokow swojich/ y wieszczkow swojich/ áni snow swojich/ áni wrożkow swojich/ y czárownikow

[a] 1 Moj. 1. 1. Psalm 47. 8. 9.
[b] Dán. 4. 14. y 5. 21.
[c] H. Służyć sobie będą przezeń.

swojich : ktorzy wam powiádája mowiac : nie bedziecie służyli Krolowi Bábilońskiemu. 10 Bo wam oni kłamstwo prorokuja : ábym was oddalił od ziemie wászey / á wygnał was / ábyście poginęli. 11 A narod ktory poddá szyje swa pod járzmo Królá Bábilońskiego / á ktoryby mu służył / ten zájiste zostáwie w ziemi jego (mowi PAN) áby ja spráwował y mieszkał w niey.

12 A Do Sedekiaszá Królá Judskiego rzekłem według tych wszystkich słow / mowiac ; Poddajcie szyje wásze pod járzmo Królá Bábilońskiego / á służcie mu / y ludowi jego : á żyć bedziecie. 13 Przecżże maćie z ginać ty / y lud twoj od miecżá / od głodu / y od powietrza ? Jáko mowił PAN o narodźie / ktoryby nie służył Krolowi Bábilońskiemu. 14 Nie słuchajćież tedy słow tych prorokow / ktorzy mowiac do was / powiádája ; Nie bedziecie służyli Krolowi Bábilońskiemu : ábowiem wam oni kłamstwo d prorokuja. 15 Nie posłałem ich zájiste mowi PAN : wszákże oni prorokuja w Jmie moie kłamliwie / ábym was zápedził gdźiebyśćie zginęli / wy / y ći prorocy ktorzy wam prorokuja. 16 Do Kápłánow tez y do tego wszystkiego ludu rzekłem / mowiac ; ták mowi PAN : nie słuchajćie słow prorokow swojich / ktorzy wam prorokuja / mowiac : Oto naczynia domu PAńskiego teraz wrychle przywrocone beda z Bábilonu : bo wam oni kłamstwo prorokuja. 17 Nie słuchajćież ich : służćie Krolowi Bábilońskiemu : á żyć bedźiećie. Przecżżeby to miásto miáło być pustynia ? 18 A jesliż oni sa Prorokámi / y jesli jest słowo PAńskie w nich : proszę / niech zábieża PAnu Zastepow / áby te naczynia ktore pozostáły w domu PAńskim / y w domu Królá Judskiego / y w Jeruzalemie / nie dostáły śie do Bábilonu.

19 BO ták mowi PAN Zastepow / o tych e słupách / y o tym f morzu / y o tych g podstáwkách y o ostátku naczynia ktore pozostáło w tym mieśćie : 20 Ktorego nie zábrał Nábuchodonozor Krol Bábiloński / gdy w niewola prowádźił Jechoniaszá syná Joákimowego / Królá Judskiego z Jeruzalem h do Bábilonu : y wszystkie przedniejsze z Judy y z Jeruzalem. 21 Ták zájiste mowi PAN Zastepow / Bog Jzráelski / o tych naczyniách / ktore pozostáły w domu PAńskim / y w domu Królá Judskiego / y w Jeruzalem : 22 Do Bábilonu záwiezione i beda / á beda tám áż do dniá ktorego je náwiedze mowi PAN / y każe je przywieść y przywroćić na to miejsce.

d Ierem. 14.14. y 23.21 y 29.8.
e 1 Krol. 7. 15.
f 1 Krol. 7. 23.
g 1 Krol. 7. 27.
h 2 Krol. 24.14.
i 2 Krol. 25.13. 2 Kron 36.18.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Fałszywe Proroctwo Hánániaszá, o wybáwieniu ludu z Babilonu. 5. jego mowie przećiwi Jeremiasz. 12. Y tego co mowi potwirdza. 16. Smierć Hániaszowá.

1 Y Stáło śie roku onego / ná pocżatku krolowania Sedekiaszá Królá Judskiego / roku cżwartego / miesiacá piatego : Hánániasz syn Assurow / Prorok / ktory był z Gábáonu / rzekł do mnie w domu PAńskim przed Kápłány / y przed wszystkim ludem / mowiac : 2 Ták mowi PAN Zastepow / Bog Jzráelski : Połamałem járzmo Królá Bábilońskiego. 3 Po dwu lećiech przywroce záśie ná to miejsce wszystkie a naczynia domu PAńskiego / ktore pobrał Nábuchodonozor Krol Bábilonski z tego miejscá / á záwiozł je do Bábilonu. 4 Tákże Jechoniaszá syná Joákimowego / Królá Judskiego / y wszystkie ktorzy sa w niewola záprowádzeni z Judy / ktorzy śie dostáli do Bábilonu. Ja záśie przywiode ná to miejsce / mowi PAN : bo zkruszę járzmo Królá Bábilońskiego.

5 TEdy rzekł Jeremiasz Prorok do Hánániaszá Proroká przed ocżymá Kápłánow / y przed ocżymá wszystkiego ludu / ktorzy stali w domu PAńskim : 6 Rzekł / mowie / Jeremiasz Prorok ; Amen / niech ták ucżyni PAn ; niech utwirdzi PAn słowá twoje / ktoreś prorokował o przywroceniu z Bábilonu ná to miejsce naczynia domu PAńskiego / y wszystkich ktorzy sa záprowádzeni w niewola. 7 Wszákże posłuchai

a Ierem. 27.16.

teraz słowá tego/ ktore ja mowię w uszy twoje/ y w uszy tego wszystkiego ludu. 8 ✣ Prorocy ktorzy byli przedemną y przed tobą z dawná/ ći prorokowáli przećiwko źiemiam zacnym/ y przećiwko krolestwom wielkim/ o wojnie/ y o uciśnieniu/ y o morze. 9 ✣ Ten Prorok ktory prorokuje o pokoju/ ten Prorok *mowię, w ten czás* poznány bywa/ że go PAn prawdźiwie posłał/ gdy śie iśći słowo jego. 10 ✣ Tedy zdjął Hánániasz Prorok járzmo z szyje Jeremiaszá Proroká/ y połamał je. 11 ✣ Y rzekł Hánániasz przed oczymá wszytkiego ludu/ mowiąc : Ták mowi PAn: Ták połamię járzmo Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego/ po dwu lećiech/ z szyje wszystkich narodow. ✣ Y poszedł Jeremiasz Prorok w drogę swoję.

12 Y Le stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá/ gdy połamał Hánániasz Prorok ono járzmo z szyje Jeremiaszá Proroká/ mowiąc : 13 ✣ Idź á rzecz do Hánániaszá/ mowiąc: Ták mowi PAn : Połamałeś járzmá drewniáne: przetoż uczyń ná to miejsce járzmá żelázne. 14 ✣ Bo ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski : Járzmo żelázne włożę ná szyję tych wszystkich narodow/ áby służyli Nábuchodonozorowi Krolowi Bábilońskiemu/ y będą mu służyli: tákże y zwierzętá polne b podałem mu. 15 ✣ Zátym rzekł Jeremiasz Prorok do Hánániaszá proroká : Słuchaj teraz Hánániaszu : Nie posłał ćie PAn/ á tyś kazał nádźieję mieć temu ludowi w kłamstwie. 16 ✣ Przetoż ták mowi PAn : Oto ja ćiebie uprzątnę z tey źiemie/ tego roku umrzesz : boś rádźił c áby odstąpił *lud* od PAná. 17 ✣ Y umárł Hánániasz prorok onegoż roku/ miesiącá śiodmego.

b *Ierem 27. 6.*

c *5 Moj 13. 5. Ierem. 29.32.*

ROZDZIAŁ XXIX.

Prorok w niewolą záprowádzonym ukázuje, jákoby śię sprawowáć mieli w Bábilonie. 16. Pomstą grozi pozostáłym w Jeruzalem.

1 A Teć są słowá listu ktory posłał Jeremiasz Prorok z Jeruzalem/ do ostátkow stárszych/ ktorzy byli w pojimániu/ y do Kápłánow/ y do Prorokow/ y do wszystkiego ludu ktore był przeniosł Nábuchodonozor z Jeruzalem do Bábilonu. 2 ✣ Gdy wyszedł Jechoniasz a Krol y Krolowa/ y komornicy/ Kśiążętá Judscy / y Jeruzalemscy / tákże ćieśle y kowale z Jeruzalem. 3 ✣ Przez Elhásszá syná Száfánowego/ y Gemáryaszá syná Helkiaszowego / (ktore był posłał Sedekiasz Krol Judski do Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego/ do Bábilonu) mowiąc : 4 ✣ Ták mowi PAn Zastępow Bog Izráelski/ do wszytkich pojimánych ktorem przeniosł z Jeruzalem do Bábilonu.

5 B Udujćie domy/ y osadzajćie śię : szczepćie też sády/ á jedzćie 6 owoce ich. ✣ Pojmujćie żeny/ á płodźćie syny y corki: y dawajćie synom wászym żeny/ á corki wásze wydawajćie zá mąże/ áby rodźiły syny y corki : rozmnażajćie śię tám/ y niech was nie ubywa. 7 ✣ Szukajćie też pokoju miástu temu/ do ktoregom was przeniosł/ á modlćie śię zá nie PAnu : bo w pokoju jego/ 8 będźiećie mieli pokoj. ✣ Ták zájiste mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Niech was b nie zwodzą Prorocy wászy/ ktorzy są miedzy wámi/ y wieszczkowie wászy : á nie sprawujćie śię sny wászymi/ ktore śię 9 wam śnią. ✣ Bo wam oni kłamliwie prorokują w Imieniu mojim : Nie posłałem ich mowi PAn.

10 T Ak zájiste mowi c PAn : Jáko śię jedno wypełnią śiedmdźieśiąt lat Bábilonowi / náwiedzę was/ á potwirdzę wam słowá swego wybornego/ o przywroceniu was ná to miejsce. 11 ✣ Bo ja nalepiey wiem myśli/ ktore myślę o was/ mowi PAn : myśli o pokoju/ á nie o utrapieniu: ábym uczynił koniec 12 pożądány *biedam* wászym. ✣ Gdy mię wzywáć d będźiećie á pojdźiećie/ y modlić mi śię będźiećie/ tedy 13 was wysłucham. ✣ A szukájąc e mię znajdźiećie: gdy mię szukáć będźiećie 14 ze wszystkiego serca swego/ ✣ Dam śię wam zájiste ználeść mowi PAn: á przywrocę więźnie wásze : y zgromádzę was f ze wszystkich narodow/

a *2 Krol. 24.12.*

b *Ierem. 14.14. y 23.21 y 27.15*

c *Ierem. 25.12. Dáni. 9. 2.*

d *Ezái. 58. 9.*

e *Mátt. 7. 7.*

f *5 Moj. 30. 3.*

y ze wszystkich miejsc gdziemkolwiek was zágnał/ mowi PAN: y przyprowádzę was ná *to* miejsce z ktorem was wyprowádził:

15 ✣ Gdy rzeczecie: Wzbudzał nam PAN Proroki / *prorokujac o záprowádzeniu* do Bábilonu.

16 BO ták mowi PAn o Krolu ktory śiedźi ná stolicy Dawidowey/ y o wszystkim ludu/ ktory mieszka w tym mieśćie / bráci wászey/ ktorzy nie wyszli z wámi w tę niewolą:

17 ✣ Ták mowi PAn Zastępow: Oto ja pośle ná nie g miecz / głod/ y mor / á uczynię je jáko złe figi ktorych nie jadáją / przeto że są złe.

18 ✣ Abowiem prześládowáć je będę mieczem / głodem y morem: y dam je ná potłukánie h po wszystkich krolestwách ziemie / ná przeklectwo / y ná zdumienie / owszem ná poświstánie / y ná urągánie miedzy wszystkimi narody tám gdźie je záwiedzę. ✣

19 Przeto iż nie słucháją słow mojich/ mowi PAN / gdy posyłam i do nich sługi swoje Proroki / ráno wstawájąc / y posyłájąc: á nie słucháliśćie/ mowi PAN.

20 PRzetoż słuchajćie słowá PAńskiego / wy wszyscy pojmáni/ ktorem wysłał z Jeruzalem do Bábilonu.

21 ✣ Ták mowi Pan Zastępow BOG Izráelski / o Achábie synu Kolájaszowym/ y o Sedekiaszu synu Máázejaszowym / ktorzy wam prorokują w Imieniu mojim kłamstwo: Oto ja podam je w ręce Nábuchodonozorá/ Krolá Bábilońskiego/ áby je pobił przed oczymá wászymi.

22 ✣ Y będźie wźięte z nich przeklinánie k miedzy wszytkie pojmáne z Judy/ ktorzy są w Bábilonie / áby mowili: Niech ćię uczyni PAn jáko Sedekiaszá / y jáko Achábá / ktore upiekł Krol Bábiloński ná ogniu. ✣

23 Przeto/ że popełniáli złość w Izráelu / cudzołożąc z żonámi bliźnich swojich / á kłamliwie mowiąc słowo w Imieniu mojim / czegom im nie przykazał. A ja o tym wiem/ y *jestem tego* świádkiem/ mowi PAN.

24 A Do Semejaszá Nechálámity

25 rzecz/ mowiąc: ✣ Ták powiáda PAn Zastępow / BOG Izráelski/ mowiąc: Przeto żeś ty posłał imieniem swojim listy do wszystkiego ludu / ktory *jest* w Jeruzalem / y do Sofoniaszá syná Máázejaszowego Kápłáná/ y do wszystkich Kápłánow mowiąc:

26 ✣ PAn ćię dał zá Kápłáná miásto Jojády Kápłáná / ábyśćie mieli dozor w domu PAńskim ná káždego mężá w rozum zászłego / á prorokującego / ábyś dał tákowego do więźienia y do kłody.

27 ✣ Przeczżeś tedy teraz nie zgromił Jeremiaszá Anátotczyká ktory wam prorokuje?

28 ✣ Bo posłał do nas do Bábilonu / mowiąc: Jeszczeć długo czekáć: Budujćie domy / á osadzajćie śie / szczepćie sády / á jedzćie owoce ich.

29 ✣ Bo Sofoniasz Kápłan czytał ten list przed Jeremiaszem Prorokiem.

30 ✣ Y stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá/ mowiąc: Pośli do wszystkich zábránych w niewolą/ mowiąc: Ták mowi PAn o Semejaszu Nechálámitczyku: Przeto / że wam prorokował Semejasz/ chociam go ja nie posłał / á przywodźi was do tego/ ábyśćie mieli nádźieję w kłamstwie:

31 ✣ Przetoż ták mowi PAn: Oto ja náwiedzę Semejaszá Nechálámitczyká/ y naśienie jego: Nie będźie miał nikogo ktoby mieszkał w pośrzodku ludu tego / áni oglądá *tego* dobrá / ktore ja uczynię ludowi swemu/ mowi PAn: bo rádźił/ áby odstąpił *lud* od PAná.

g Jerem. 24. 8.

h 5 Moj. 28. 25. Jerem. 15. 4. y 24. 9.

i Jerem. 25. 4.

k A. Sposob złorzeczenia

l H. Do łodźi.

ROZDZIAŁ XXX.

Prorok jáko ćieszkośći w niewoli będących, y przyczyny tego. 8. Tak y łáskáwe Boże obietnice, o przyszłym ich wybáwieniu z tey niewoli przedkłada.

1 SŁowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PANA / mowiąc:

2 ✣ Ták powiáda Pan/ Bog Izráelski / mowiąc: Nápisz sobie wszystkie słowá ktorem mowił do ćiebie ná księgách.

3 ✣ Abowiem oto dni idą mowi PAn / á przywrocę więźnie ludu swego Izráelskiego / y Judskiego/ mowi PAn: y przyprowádzę je do ziemie ktoram był dał Ojcom ich/ y pośiędą ja.

4 ✣ A teć *są* słowá ktore mowił PAn o Izráelu / y o Judźie.

5 ✣ Ták zájiste mowi PAn: Słyszeliśmy głos stráchu y lękánia; y

6 że nie máß pokoju. ✣ Pytajćież śię

teraz á obaczcie jesli rodźi mężczyzná? Przeczże tedy widzę / że káżdy mąż rękámi swymi trzyma śię zá biodrá swe jáko rodząca / y że śię obroćiły wszystkich oblicza w bladość. 7 ✠ Biádá/bo wielki jest a ten dźień / ták / że mu nie było podobnego: Ale jákiżkolwiek jest czás utrapienia Jákobowego / przećię z niego wybáwiony będźie.

8 STánie śię bowiem dniá onego/ mowi PAn Zastępow / iż zkruszę járzmo jego z szyje twoje / á zwiąski twoje potárgam / y nie będą go więcey cudzoźiemcy w niewolą podbijáć: 9 ✠ Ale służyć będą PAnu Bogu swemu; y Dawidowi Krolowi swemu / ktorego im wzbudzę. 10 ✠ Przetoż nie boj b śię ty sługo moj Jákobie / mowi PAn / áni śię stráchaj o Izráelu! bo oto / Ja ćię wybáwię z dáleká / y naśienie twoje z źiemie pojimánia ich. Y wroći śię Jákob áby odpoczywał y pokoj miał / á nie będźie ktoby go ustrászył. 11 ✠ Bom Ja z tobą/mowi PAn/ ábym ćię wybáwił. Poniewaz uczynię koniec wszystkim narodom międzi ktore ćię rozproszę: wszákże tobie nie uczynię końcá; ále ćię miernie c karáć będę / á cále ćię bez káránia nie zániecham. 12 ✠ Ták záiste mowi PAn: Ciężkie bárzo będźie zkruszenie twoje / náder bolesna ráná twojá. 13 ✠ Nie będźie ktoby sadźił spráwę twoję ku uleczeniu: lekárstwá ku uleczeniu mieć nie będźiesz. 14 ✠ Wszyscy miłośnicy twoji zápomnią ćię/ áni ćię náwiedzą/ gdy ćię zránię ráną nieprzyjaćielską / y okrutnym karániem: dla wielkośći nieprawośći twojey / y niezliczonych grzechow twojich. 15 ✠ Przeczże wołasz nád zkruszeniem d swym / y ćieszká boleśćią swoją? Dla wielkośći nieprawośći twojey / y dla niezliczonych grzechow twoich/ uczyniłem ći to.

16 A Wszákże wszyscy ktorzy ćię e pożyrają / pożarci będą: á wszyscy ktorzy ćię ćiemiężą/ wszyscy mowię/w niewolą pojdą: á ktorzy ćię plundrują / zplundrowáni będą: á wszystkie ktorzy f ćię łupią / podam ná łup. 17 ✠ Tedyć zdrowie przywrocę/ y od ran twojich uleczę ćię / mowi PAn: Przeto/ że wygnáná názwáli ćię (mowiąc;) Táć jest Syon / nie mász *nikogo* ktoby ją náwiedźił. 18 ✠ Ták mowi PAn: Oto Ja przywrocę pojimánę namiotow Jákobowych/ á nád przybytkámi jego zmiłuję śię: y będźie záś zbudowáne miásto ná págorku swojim / á páłác według porządku swego wystáwiony *będźie*. 19 ✠ Y wynidźie od nich dźiękczynienie / y głos weselących śię; bo je rozmnożę / á nie ubędźie ich: y uwielbię je / á nie będą poniżeni. 20 ✠ Y będą synowie jego/ jáko y przed tym / á zgromádzenie jego przedemną utwierdzone będźie: ále náwiedzę wszystkie ktorzy je trapią. 21 ✠ Y powstánie z niego nazacnieyszy jego/ á pánujący nád nimi z pośrzodku jego wynidźie/ ktoremu śię rozkażę przybliżyć / áby przystąpił przed mię: Bo ktoż jest ten coby g reczył zá śię / że przystąpi przed mię/ mowi PAN. 22 ✠ Y będźiećie ludem h mojim/á Ja będę Bogiem wászym.

23 OTo wicher i PAński z popędliwośćią wynidźie: wicher trwájący nád głową niepobożnikow zostánie. 24 ✠ Nie odwroći śię k zápálczywość gniewu PAńskiego / poki nie uczyni tego / á poki nie wykona umysłu sercá swego: w ostátnie dni zrozumiećie to.

ROZDZIAŁ XXXI.

Obietnicá o wybáwieniu ludu z Bábilonu. 31. O nowym przymierzu. 38. O wystáwieniu własnego y duchownego Ieruzalemu.

1 CZásu onego / mowi PAn / będę Bogiem wszystkim rodzájom Izráelskim: á oni będą ludem mojim. 2 ✠ Ták mowi PAn; Ználazł łáskę ná puszczy lud ktory uszedł mieczá / gdym chodźił przed nim / ábym odpoczynienie uczynił Izráelowi. 3 ✠ *Rzeczesz li*: Zdawna mi śię PAN ukázował. Y *owszem* miłośćią wiecżną umiłowałem ćię; dla tegoć ustáwicznie miłośierdźie pokázuję. 4 ✠ Jeszcze ćię zbuduję / á zbudowána będźiesz Pánno Izráelska: jeszcze śię weselić będźiesz przy bębnach swojich / á wychodźić z hufem pląsających.

a Joel. 2. 11. Amos 5. 18. Sofon. 1. 15.
b Ezái. 41.13. y 43.5. y 44.1. Jerem. 46.28.
c H. W są=dźie.
d Jerem. 15.18.
e 2 Moj. 23.22.
f Ezái. 41.11.
g 1. Przykłonił serce swe.
h Jerem. 24. 7. y 31.33 y 32.38.
i Ierem. 23.19.
k Ierem. 23.20.

5 cych. ✣ Jeszcze będzieß sádźiłá winnice ná gorách Sámáryjskich: á szczepiący szczepić będą / y jeść będą. ✣

6 Bo nástánie dźień / ktorego strozowie wołáć będą ná gorze Efrájimowey ; a Wstańćie / á wstąpmy ná Syon / do PAná Bogá swego.

7 ✣ Ták záiiste mowi Pan: Spiewayćie Iákobowi o rzeczách wesołych / á wykrzykayćie jáwnie przed tymi narody. Wydawayćie głos / chwałę oddawayćie / á mowćie: PAnie / wybaw ostátek ludu twego Izráelskie°.

8 ✣ Oto Ja przywiodę je z ziemie b Połnocney / á zbiorę je ze wszystkich stron ziemie: z nimi pospołu ślepego / y chromego ; brzemienną / y rodzącą : tu śię gromádá wielka náwroca.

9 ✣ Przywiodę je záśię z płáczem / y z modlitwámi idące; á powiodę je podle potokow wod / drogą prostą / ná ktoreyby śię nie potknęli. Bom śię stał Izráelowi Ojcem / á Efrájim jest c pierworodnym mojim.

10 ✣ Słuchayćie słowá PAńskiego o narodowie: A opowiádayćie je ná wyspách dálekich / y mowćie ; Ten ktory rozproszył Izráelá / zgromádźi go / á strzedz go będźie jáko pásterz trzody swojey.

11 ✣ Bo wykupił PAn Iákobá / przeto wybáwi go z ręki tego / ktory jest mocnieyszy ná dźiń.

12 ✣ Y przyda á śpiewáć będą ná wysokośći Syonu / y zbiezą śię do dobrotliwośći PAńskiey / ze zbożem y z winem / y z oliwą / y z jágniętámi / y z ćielętámi: á duszá ich podobna będźie ogrodowi wilgotnemu / á nie będźie śię więcey smęćiłá.

13 ✣ Tedy śię weselić będźie Pánná z pląsániem / tákże młodźieńcy / y stárcy społem : Abowiem kwilenie ich obrocę w rádość; á poćieszę je / y rozweselę je po smutku ich.

14 ✣ Y opoję duszę Kápłánow tłustośćią : á lud moj dobroćią moją násyći śię / mowi PAn /

15 TAk mowi PAn : Głos w Rámád słyszány jest / nárzekánie y płácz bárzo gorzki ; Ráchel płácząca synow swojich / nie dáłá śię poćieszyć po synách swojich : przeto / ie ich nie máß.

16 ✣ Ták mowi PAn : Záwśćiągni głos twoj od płáczu / á oczy swe od łez : bo będźieß miáłá zapłátę zá prácę swoję / mowi PAn / że śię náwrocą z ziemie nieprzyjaćielskiey.

17 ✣ Jest mowię nádźieiá / że śię potym náwrocą / mowi PAn / synowie twoji do kráiiny swojey.

18 ✣ Wprawdźie słyszę Efrájimá / że sobie stysknje / mowiąc ; Pokarałeś mię / ábym był pokarány jáko ćielec nieokrokony. Náwroć mię c ábym był náwrocony : tyś záiiste PAnie / BOG moj.

19 ✣ Bo po náwroceniu mojim pokutowáć będę : á gdy sámego śiebie poznam / uderzę śię w biodrę : Wstydzę śię / owszem y zápałam śię / że odnoszę hánbę dźiećinstwá swego.

20 ✣ Izali synem mojim miłym nie jest Efrájim ; Izali nie jest dźiećięćiem roskosznym ? Bo od onego czásu jákom mowił przećiwko niemu / przećięż nań ustáwicznie wspominam. Dla tego poruszáją śię wnętrzności moje nád nim / záiiste zlituję śię nád nim / mowi PAN.

21 ✣ Wystaw sobie pámiątki: nákłádź sobie gromad kámieni : pámiętaj ná ten gośćiniec y ná drogę ktorąś chodźiłá / náwroć śię Pánno Izráelská / náwroć śię do tych miast swojich.

22 ✣ Dokądże śię tułáć będźieß corko odporna ? Bo uczyni PAN rzecz nową ná źiemi : Niewiástá ogárnie mężá.

23 ✣ Ták mowi PAn Zástępow / BOG Izráelski : Jeszcze mowić będą słowo to w źiemi Judskiey / y w miástách jey / gdy przywiodę więźnie ich : Niech ćię błogosłáwi PAn / o mieszkánie spráwiedliwośći! o goro świętobliwośći!

24 ✣ Abowiem osadzáć śię będą w źiemi Judskiey we wszystkich miástách jego społem: oracze / y ći ktorzy chodzą zá stádem.

25 ✣ Nápoję záiiste duszę sprácowáną / á wszelką duszę smętną násycę.

26 ✣ W tymem ocućił / y pojrzałem ; á sen moj był mi wdźięczny.

27 ✣ Oto dni idą / mowi PAn / w ktorych pośieję dom Izráelski / y dom Judski / naśieniem człowieczym / y naśieniem bydlęcym.

28 ✣ A jákom śię stárał ábym je wykorzenił : y burzył / y káźił / y gubił / y trapił: ták śię stáráć będę ábym je pobudowáł y rozsádźił / mowi PAN.

29 ✣ Zá onych dni f nie będą więcey mowić : Ojcowie jedli groná ćierpkie /

á sy=

Marginalia: a Ezái. 1. 3. — b 5 Moj. 30. 4. — c 2 Moj. 4. 22. — d Mátt. 2. 18. — c 5 Moj. 30. 2. Pieśn. 1. 4. Tren. 5. 21. Ozea. 14. 5. Syrác. 17. 21. Janá. 15. 5. Rzym. 2. 4. y 9. 16. — f Ezech. 18. 2. 3

30 á synow zeby ściérpnęły: ♣ Owszem ráczey rzeką; Káżdy dla niepráwośći swojey umrze: káżdego człowieká ktoryby jadł groná ćierpkie/ ściérpną zeby jego.

31 Oto dni idą g mowi PAN/ ktorych uczynię z domem Izráelskim/ y z domem Judskim przymierze nowe.

32 ♣ Nie tákie przymierze/ jákiem uczynił z Ojcy ich w on dźień/ ktoregom je ujął zá rękę ich/ ábym je wywiodł z źiemie Egipskiey. Abowiem oni przymierze moje wzruszyli/ choćiam ja był małżonkiem ich/ mowi PAN.

33 ♣ Ale to jest przymierze/ ktore postánowię z domem Izráelskim po tych dniách/ mowi PAn. Dam Zakon h moj do wnętrznośći ich/ á ná sercu ich nápiszę go: y będę Bogiem i ich/ á oni będą ludem mojim.

34 ♣ Y nie będźie więcey uczył żaden bliźniego swego/ y żaden brátá swego/ mowiąc? Poznajćie PAná: bo mię oni wszyscy k poznáją/ od namnieyszego z nich áż do nawiętszego z nich/ mowi PAn: Bo miłośćiw będę l niepráwośćiam ich/ á grzechow ich nie wspomnię więcey.

35 ♣ Ták mowi Pan ktory dawa słońce ná świátłość m we dnie: postánowienie mieśiącá y gwiazd ná świátłość w nocy: ktory n rozdźiela morze/ á huczą náwálnośći jego: PAn Zastępow Imię jego.

36 ♣ Jeśli odstąpią te ustáwy od oblicżamego/ mowi PAn: tedyć y naśienie Izráelskie przestánie być narodem przed obliczem mojim po wszystkie dni.

37 ♣ Ták mowi Pan: Jeśli mogą być rozmierzone niebiosá zgory/ á doścignione grunty źiemie ná dole/ tedyć y ja cále odrzucę naśienie Izráelskie dla tego wszystkiego co uczynili/ mowi PAN.

38 ♣ Oto idą dni (mowi PAn) ktorych będźie zbudowáne to miásto PAnu/ od wieże Chánáneel/ áż do bramy narożney.

39 ♣ A pojdźie jeszcze sznur pomiáru ná przećiwko niey/ ku págorkowi Gáreb/ á udá śię ku Goá.

40 ♣ Y wszystká dolina trupow/ y popiołu/ y to wszystko pole/ áż do potopu Cedron/ áż do węgłá bramy Końskiey o Wschodniey/ poświęcone będą PAnu: nie będźie wykorzenione/ áni zepsowáne więcey ná wieki.

g Zyd. 8. 8.
h Zyd. 10. 16.
i Ierem. 24. 7. y 30. 22.
k Ezái. 54. 13. Jána. 6. 45. Zyd. 8. 11.
l Ierem. 33. 8. Mich. 7. 18. Dźiej. 10. 43.
m 1 Moj. 1. 14. 18.
n Ezái. 51. 15.
o 2 Krol. 11. 16. Nehe. 3. 28.

ROZDZIAL XXXII.

Prorok czásu obleżenia Ieruzalemskiego, ná Boże rozkazanie kupił sobie rolą. 16. Nád czym gdy sobie w modlitwie swey teskníł. 26. Dał mu o tym Bog spráwę. 36. Tákże y o przyszłym wybáwieniu z Bábilonu utwirdźił go.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ roku dźieśiątego Sedekiaszá Królá Judskiego/ ktory jest rok osmnasty Nábuchodonozorá.

2 ♣ (A w ten czás wojsko Królá Bábilońskiego obległo było Jeruzalem/ á Jeremiasz Prorok zámkniony był w śieni ćiemnice/ ktora byłá w domu Królá Judskiego.

3 ♣ Bo go był dał wsádźić Sedekiasz Krol Judski/ mowiąc: Czemu ty prorokujesz/ mowiąc; Ták mowi PAn: Oto ja to miásto podam w rękę Królá Bábilońskiego/ y weźmie je:

4 ♣ Sedekiasz tákże Krol Judski nie ujdźie ręki Cháldejczykow/ ále zápewne wydány będźie a w ręke Królá Bábilońskiego: y będą mowiły ustá jego/ z usty jego: á oczy jego/ oczy jego oglądáją.

5 ♣ Y záwiedźie Sedekiaszá do Bábilonu/ áby tám był áż go náwiedzę/ mowi PAn: Ponieważ walczyć z Cháldejczykámi/ nie poszczęśći śię wam.)

6 Tedy rzekł Jeremiasz: Stáło śię słowo PAńskie do mnie/ mowiąc:

7 ♣ Oto Chánámeel syn Sállumá Stryjá twego przydźie do ćiebie/ mowiąc: Kup sobie rolą moję ktora jest w Anátot/ bo tobie należy prawe blizkośći/ ábyś ją kupił.

8 ♣ A gdy przyszedł do mnie Chánámeel syn Stryjá mego/ według słowá PAńskiego do śieni ćiemnice/ y rzekł do mnie: Proszę/ kup rolą moję ktora jest w Anátot/ ktore jest w źiemi Benjáminowey/ bo tobie należy práwem dźiedźicznym/ y blizkośćiąc przypada, kupże ją sobie. Tedy zrozumiawszy że to było słowo PAńskie:

9 ♣ Kupiłem od Chánámeelá syná Stryjá swego onę rolą/ ktora jest w Anátot/ y odważyłem mu pieniedzy/ śiedmnaśćie syklow śrebrá.

10 ♣ A uczyniwszy zapis/ zápieczętowa-

a Jerem. 34. 3.

towałem / y oświadczyłem świadkámi odważywszy pieniądze ná wádze. 11 ✥ Potymem wźiął według przykazánia y práwá zapis kupná zápieczętowány y otwárty. 12 ✥ Y oddałem on zapis kupná Báruchowi synowi Neryaszá / syná Maáseiaszowego / przed oczymá Chánámeelá Stryiá swego / y przed oczymá świádkow / ktorzy śię podpisáli w onym zapiśie kupná: przed oczymá wszystkich Zydow / ktorzy byli uśiedli w śieni ćiemnice. 13 ✥ Y rozkazałem Báruchowi przed oczymá ich / 14 mowiąc: ✥ Ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Weźmi te zapisy / ten zapis tego kupná / jáko zápieczętowány / ták y ten zapis otworzony: á włoż je w naczynie gliniáne / áby trwáły przez wiele 15 lat. ✥ Bo ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Jeszcze będą kupowáne domy / y role / y winnice w tey ziemi.

16 POtym / modliłem śię PAnu / kiedym oddał on zapis kupná Báruchowi Synowi Neryaszowemu / 17 mowiąc: ✥ Ach Pánujący PAnie / otoś ty uczynił niebo y ziemię mocą swoją wielką / y rámieniem twojim wyćiągnionym: nie jestći zkrytá przed tobą żadna rzecz. 18 ✥ Czyniſz miłośierdźie b nád tyśiącmi / y oddawaſz nieprawość Ojcowską do łoná synow ich po nich: Bog wielki / mocny / PAN Zastępow Imię twoje. 19 ✥ Wielki w rádźie y możny w spráwie: ponieważ oczy twoje otworzone c są ná wszystkie drogi synow ludzkich / ábyś oddał káżdemu według drog jego / y według owocow spraw jego. 20 ✥ Ktoryś czynił znáki d y cudá w ziemi Egipskiey / áż do dniá tego / y w Izráelu / y miedzy *innymi* ludźmi: y uczyniłeś sobie Imię / jáko śię to dźiś *okázuje*. 21 ✥ Boś wywiodł lud twoj Izráelski e z ziemie Egipskiey / w znákách / y w cudách / y w ręce mocney / y w rámieniu wyćiągnionym / 22 y w stráchu wielkim. ✥ A podałeś im tę ziemię / o ktorąś przyśiągł Ojcom ich / żeś im miał dáć ziemię opływájącą mlekiem f y miodem. ✥ 23 Ale że wszedszy do niey / á pośiadszy ją nie usłucháli głosu twojego / y w zákonie twojim nie chodźili / wszystkiego coś im rozkazał czynić / nie czynili: Przetoż spráwiłeś to / áby nań przyszło to wszystko złe. 24 ✥ Oto strzelby zátoczono przećiwko miástu / áby je wźięto: á miásto podáne jest w ręce Chaldejczykow walczących przećiw niemu / przez miecz y głod / y mor: á ták cokolwiek rzekł dźieje 25 śię / jáko to sam widźiſz. ✥ A ty przećie mowiſz do mnie Pánujący PAnie: Kup sobie tę rolą zá pieniądze / á oświadcz to świádkámi: choć już to miásto podáne jest w ręce Cháldejczykow.

26 Y Stáło śię słowo PAńskie do 27 Jeremiaszá / mowiąc: ✥ Otem ja PAn Bog g wszelkiego ćiáłá: Izali przedemną może być zkryta 28 ktora rzecz? ✥ Przetoż ták mowi PAn: Oto ja dawam to miásto w ręce Cháldejczykow / y w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y weźmie je. 29 ✥ A wszedszy Cháldejczycy ktorzy walczą przećiwko temu miástu / zápalą to miásto ogniem / y zpalą je: y te domy / ná ktorych dáchách kádźili Báálowi / á spráwowáli ofiáry mokre bogom cudzym / áby mię wzruszáli do gniewu. 30 ✥ Bo synowie Izráelscy y synowie Judscy od dźiećińſtwá swego to tylko czynią co jest złego przed oczymá mojimi: Synowie mowię Izráelscy tylko mię drażnili sprá- 31 wą rąk swojich mowi Pan. ✥ Záiste ná zápálczywość moję / y ná gniew moj / robi sobie to miásto / ode dniá ktorego je zbudowáli / áż do dniá tego; ták / że mi je przydźie oddalić od 32 oblicza mego: ✥ *A to* dla wszelkiey złości synow Izráelskich / y synow Judskich / ktorą popełniáli pobudzájąc mię do gniewu: Sámi / Krolowie ich / Kśiążętá ich / Kápłáni ich / y Prorocy ich: jáko mężowie Judscy / ták obywátele Jeruzalem- 33 scy. ✥ Obracájąc śię h do mnie tyłem / á nie twarzą: A gdy ich náuczam ráno wstawájąc y náuczájąc / wszákże nie słucháją / áby przyjęli náukę. 34 ✥ Nád to / nástawiáli i obrzydliwośći swych w tym domu / ktory názywány jest od Imienia me-

b 2 Moj. 20. 6. y 34. 7. 5 Moj. 5. 9. 10
c Job. 34. 21. Przyp. 5. 21. Jerem. 16. 17.
d 2 Moj. 4. 7. 8.
e 2 Moj. 6. 6. 2 Sám. 7. 23. 1 Kron. 17. 21.
f 2 Moj. 3. 8. 5 Moj. 31. 20.
g 4 Moj. 16. 22.
h Jerem. 2. 27.
i 2 Krol. 21. 5. Jerem. 23. 11.

go/áby go zplugáwili. Nábudowáli mowie wyżyn Báálowi / ktore ſą w dolinie Ben Hennon/áby przenaſzáli *przez ogień* ſyny ſwoje / y corki ſwoje k Molochowi : choćiam im tego nie rozkazał / áni to wſtąpiło ná ſerce moje/áby *kiedy* czynić mieli tę obrzydliwość / á do grzechu Judę przywodźić.

36 A Teraz dla tego ták mowi PAn/ Bog Izráelſki/ o tym mieśćie / o ktorym wy powiádaćie : Podáne jeſt w ręke Krolá Bábilońſkiego/ przez miecż/y głod/y mor: 37 Oto Ja zgromádzę je l ze wſzyſtkich źiem/ do ktorychem je wygnał w popędliwośći mojey / y w gniewie mojim / y w zápálczywośći wielkiey : y przywiodę je záś ná to miejſce / y uczynię áby bezpiecżnie mieſzkáli. 38 Y będą ludem mojim/ á Ja będę m Bogiem ich. 39 Y dam im ſerce n jedno / y drogę jedne / áby śię mnie báli po wſzyſtkie dni/ták/áby śię im dobrze dźiało / y ſynom ich po nich. 40 Y ucżynię z nimi przymierze wiecżne / że śię nie odwrocę od nich / ábym im nie miał dobrze czynić: nád to / bojaźń moję dam do ſercá ich/áby nie odſtępowáli odemnie. 41 Y będę śię weſelił o z nich / dobrze im czyniąc : gdyż je wſzcżepię w tey źiemi wárownie / ze wſzyſtkiego ſercá mego/ y ze wſzyſtkiey duſze mojey. 42 Bo ták mowi PAn: Jákom przywiodł ná ten lud to wſzyſtko wielkie złe : Ták przywiodę ná nie to wſzyſtko dobre / o ktorymem z nimi mowił. 43 Tedy będą kupowáć p rolą w tey źiemi/ o ktorey wy powiádaćie : Zpuſtoſzona jeſt ták / że w niey nie máſz áni człowieká / áni bydlęćiá : podána jeſt w ręke Cháldejczykow. 44 Role zá pieniądze kupowáć będą / y zápiſem wárowáć / y piecżętowáć / y świádkámi oświadcżáć w źiemi Benjáminowey / y około Jeruzalemu / y w miáſtách Judſkich : jáko w miáſtách ná gorách / ták w miáſtách ná rowninách / y w miáſtách ná Południe: gdy záś przywrocę pojimáne ich/ mowi PAn.

k 3 Moj 18.21. 2 Kron 28. 3.
l 5 Moj. 30.3.4 Pſalm. 147.2.
m Jerem. 24. 7. y 30.22 y 31.33
n Ezech. 11.19.
o 5 Moj. 30. 9.
p Jerem. 33.10.

Rozdział XXXIII.

Proroctwo o porażce Zydow. 6. Poćiechá pobożnym. 14. Obietnicá o PAnu Chryſtuśie. 19. Utwirdzenie w dufnośći wiernych.

1 Y Stáło śię słowo PAńſkie do Jeremiaſzá powtore/gdy jeſzcże był zámkniony w śieni a ćiemnice / 2 mowiąc: Ták mowi PAn ktory to uczyni : PAn ktory to utworzy/potwierdźi tego: PAn jeſt Imię jego. 3 Wołaj do mnie / á ozwęć śię : y oznájmięć rzecży wielkie y zkryte o ktorych nie wieſz. 4 Abowiem ták mowi Pan/Bog Izráelſki/o domách miáſtá tego / y o domách Krolow Judſkich : ktore pokáżone być máją tárános *wojennymi* y mieczem. 5 Poćiągną żeby walczyli z Cháldejczykámi / á żeby nápełnili te *domy* trupámi ludźi/ktore pobiję w zápálczywośći mojey / y w gniewie mojim: zákrywájąc twarz moję od tego miáſtá / dla wſzelákich złośći ich. 6 *Wſzákże* Ja przywiodę je do zdrowia y uleczę á uzdrowię je / y objáwię im obfitość pokoju : á pokoju pewnego.

7 B O przywrocę pojimáne z Judy / y pojimáne z Izráelá : á 8 pobuduję je jáko przedtym. Y ocżyſzcżę je od wſzelkiey nieprawośći ich/ ktorą zgrzeſzyli *przećiwko* mnie / y przepuſzcżę b wſzyſtkim złośćiam ich / ktorymi zgrzeſzyli przećiwko mnie / y ktorymi wyſtąpili przećiwko mnie. 9 A będźie mi to sławą / weſelem / chwałą / y ozdobą przed wſzyſtkimi narody źiemie : ktore uſłyſzą o wſzyſtkim dobrym / ktore Ja im ucżynię/y ulękną śię / á zátrwożą śię nád wſzyſtkim dobrym / y nád wſzyſtkim pokojem/ ktory Ja im ſpoſobię. 10 Ták mowi PAn: Jeſzcże ſłyſzány będźie c ná tym miejſcu (o ktorym wy powiádaćie : Jeſt zpuſtoſzone/ták /że nie máſz áni człowieká / áni bydlęćiá : w mieśćiech Judſkich /y ná ulicách Jeruzalemſkich zpuſtoſzonych / ták że nie máſz áni człowieká / áni obywátelá / áni bydlęćiá.) 11 *Słyſzány mowię* będźie głos rádośći / y głos weſela/głos d oblubieńcá / y głos oblubienice : głos mowiących : Wyſtawiajćie PAná Zaſtępow / ábowiem dobry jeſt PAn / ábowiem e ná wieki miłośier=

a Jerem. 32. 2.
b Jerem. 31.34.
c Jerem. 32.43.
d Jerem. 7. 34.
e Pſalm. 136.1.

łośierdźie jego: y głos przynoßących ofiárę chwały do domu PAńskiego/ gdyż przywrocę pojimáne z tey źiemie/ jáko ná początku/ mowi PAn.

12 ✣ Ták mowi PAn Zastępow: Jeszcze będźie ná tym mieysu pustym / ná ktorym nie máß áni człowieká / áni bydlećiá / y we wßystkich miástách jego/ mießkánie pásterzow / gdźieby chowáli trzody:

13 ✣ W miástách ná gorách/ w miástách ná rowninách/ y w miástách ná Południe: y w źiemi Benjáminowey / y około Jeruzalem / y w miástách Judskich: jeszcze przechodźić będą trzody pod ręką liczącego/ mowi PAN.

14 Oto dni idą / mowi PAN / w ktorych utwirdzę to słowo dobre / ktorem był wyrzekł o domu Izráelskim/ y o domu Judskim.

15 ✣ W one dni / y w onym czáśie uczynię to/ iż wyrośćie f Dawidowi látorośl spráwiedliwa: ktora czynić będźie sądy spráwiedliwość ná źiemi.

16 ✣ Onych dni będźie zbáwiony Judá / á Jeruzalem g bezpiecznie mießkáć będźie. *A toć jest* Imię / ktorym *ją* h názowią: PAn spráwiedliwość náßá.

17 ✣ Bo ták mowi PAn: Nie będźie wykorzeniony mąż z rodu Dawidowego / áby nie miał śiedźieć ná stolicy domu Izráelskiego.

18 ✣ Z Kápłánow też y z Lewitow nie będźie wykorzeniony mąż od oblicza mego / áby nie miał ofiárowáć cáłopalenia / y zápaláć śniedney ofiáry/ y spráwowáć ofiar po wßystkie dni.

f Jerem. 23. 5.
g 5 Moj. 33.28.
h T. Látorośl.

19 ✣ Potym stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaßá / mowiąc:

20 ✣ Ták mowi PAn: Jeśli będźiećie mogli i złamáć przymierze moje ze dniem / y przymierze moje z nocą: áby nie bywáło dniá/ áni nocy czásu swego:

21 ✣ *Tedy* też przymierze moje złamáne będźie z Dawidem sługą mojim / áby nie miał syná/ ktoryby krolował ná stolicy jego / y z Lewitámi/ Kápłány/ áby nie byli sługámi mojimi.

22 ✣ *A* jáko nie *może* być policzone wojsko k niebieskie/ áni zmierzony piasek morski: ták rozmnożę naśienie Dawidá sługi mojego/ y Lewitow ktorzy mi służą.

i 1 Moj. 8. 22. Jerem. 31.36.
k 1 Moj. 2. 1.

23 ✣ Znowu śię stáło słowo PAńskie

24 do Jeremiaßá / mowiąc: ✣ Azaś nie widźiß co ten lud powiáda/ mowiąc: Że dwá domy ktore był PAn obrał/ te już odrzućił: á że ludem mojim pogárdzáją/ *jákoby* nie był więcey narodem przed obliczem ich.

25 ✣ Ták mowi PAn: Nie będźieli przymierze moje ze dniem/ y z nocą *stałe, á jeślim* porządku niebios y źiemie nie postánowił:

26 ✣ Tedyć y naśienie Jákobowe / y Dawidá sługi mego odrzucę / ábym nie brał z naśienia jego tych / ktorzyby pánowáć mieli nád naśieniem Abráhámowym / Izáákowym/ y Jákobowym: gdyż przywrocę więźnie ich / á zlituje śię nád nimi.

ROZDZIAŁ XXXIV.

Proroctwo o wydániu Jeruzalemu, y Sedekiaßá w ręce Bábilończykow. 8. Przećiwko gwałcącym przymierze, y z strony uwolnienia sług, pomstę opowiáda.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaßá od PAná / (gdy a Nábuchodonozor Krol Bábiloński / y wßystko wojsko jego/ y wßystkie krolestwá źiemie / *ktore były* pod władzą ręki jego/ y wßyscy narodowie walczyli przećiwko Jeruzalemowi / y przećiwko wßystkim miástom jego) mowiąc:

2 ✣ Ták mowi PAn/ Bog Izráelski: Idź/ á mow Sedekiaßowi Krolowi Judskiemu / y powiedz mu: Ták mowi PAN: Oto Ja to miásto podam w rękę Krolá Bábilońskiego/ áby je ogniem zpalił.

3 ✣ Y ty nie ujdźieß ręki jego: ále zápewne będźieß b pojimány / y w ręce jego podány: á oczy twoje ogládáją oczy Krolá Bábilońskiego: y ustá jego/ z usty twymi mowić będą / á do Bábilonu wnidźieß.

4 ✣ Wßákże słuchaj słowá PAńskiego Sedekiaßu Krolu Judski: Ták mowi PAn o tobie: Nie umrzeß od mieczá:

5 ✣ W pokoju umrzeß. A iáko *wonne rzeczy* palono Ojcom twojim / Krolom c przeßłym / ktorzy byli przed tobą / ták pálić będą y tobie/ á płákáć ćię będą/ *mowiąc*: Ach Pánie! Bom Ja *to* słowo rzekł/ mowi PAn.

6 ✣ Tedy mowił Jeremiaß Prorok do Sedekiaßá Krolá Judskiego wßystkie te słowá w Jeruzalemie: ✣ Gdy woj-

a 2 Krol. 25. 1. 2 Kron 36.10.
b Jerem. 32. 4.
c 2 Kron 16.14. y 21.19.

ſko Krolá Babilońſkiego walczyło przećiwko Jeruzalemowi / y przećiwko wßyſtkim miáſtom Judſkim pozoſtáłym / przećiwko Láchis / y przećiw Aſekowi: ábowiem te były pozoſtáły z miáſt Judſkich / miáſtá obronne.

8 Słowo ktore ſię ſtáło do Jeremiaßá od PAná / gdy uczynił Krol Sedekiaß przymierze ze wßyſtkim ludem co był w Jeruzalem / wolność im ogłaßájąc. ✠ *To jeſt* áby 9 káżdy wolno puśćił ſługę ſwego / y káżdy ſłużebnicę ſwoję / Zydá y Zydowkę: áby ſobie nikt nie zniewalał 10 Zydá / brátá ſwego. ✠ Aták uſłucháli wßyſcy Kśiążętá / y wßyſtek lud / ktorzy byli weßli w przymierze / żeby káżdy wolno puśćili ſługę ſwego / y káżdy ſłużebnicę ſwoję / áby ich wiecey nie zniewaláli: Vſłucháli 11 mowię / y puśćili *je* wolno. ✠ Lecz potym rozmyśliwßy ſię / pobráli *záś* ſługi y ſłużebnice / ktore byli puśćili wolno / á zniewolili je *ſobie* 12 zá ſługi y zá ſłużebnice. ✠ Y ſtáło ſię ſłowo PAńſkie do Jeremiaßá od 13 PAná / mowiąc: ✠ Ták mowi PAn / Bog Jzráelſki: Jam poſtánowił przymierze z Oycy wáßymi / w dźień ktoregom je wywiodł z źiemie Egipſkiey / z domu niewoli / mowiąc: 14 ✠ Gdy ſię zkończą śiedm d lat / niech wolno puśći káżdy brátá ſwego Zydá ktoryćby był przedány / á ſłużyłćiby przez ſześć lat: wolno mowię puśći go od śiebie. Ale mię nie ſłucháli Oycowie wáßy / áni náchłonili uchá ſwego. ✠ Wyśćie ſię 15 zájiſte dźiś náwroćili / y uczynilićie to / co jeſt dobrego przed oczymá mojimi: żeśćie ogłośili wolność káżdy bliźniemu ſwemu: y uczyniliście przymierze przed twarzą moją w domu tym / ktory jeſt 16 názwány od Jmienia mego. ✠ Aleśćie ſię záś coſnęli / y zplugáwiliśćie Jmię moje / żeśćie záś wźięli káżdy ſługę ſwego / y káżdy ſłużebnicę ſwoję / ktoreśćie byli wolno puśćili / według żądośći ich: y zniewoliliśćie je / áby byli ſługámi y ſłużebnicámi wáßymi.

17 Dla tegoż ták mowi PAn: Wyśćie mię nie uſłucháli / ábyśćie ogłośili wolność káżdy brátu ſwemu / y káżdy bliźniemu ſwemu: Otoż ja przećiwko wam ogłáßam wolność / mowi PAn / mieczá / moru / y głodu: á podam was ná potłukánie po wßyſtkich kroleſtwách źiemie. ✠ 18 Podam zájiſte te ludźie / ktorzy przeſtąpili przymierze moje / ktorzy nie dotrzymáli słow przymierza tego / ktore uczynili przed twarzą moją / gdy ćielcá ná dwoje rozćieli / y przeßli miedzy częśćiámi jego. ✠ *To jeſt* 19 Kśiążętá Judſcy / y Kśiążętá Jeruzalemſcy / Komornicy y Kápłáni / y wßyſtek lud tey źiemie / ktorzy przeßli miedzy częśćiámi tego ćielcá: ✠ Podam je / mowię / w ręce nieprzyjaćioł ich / y w ręce ßukájących duße ich: y będą trupy g ich żerem ptáſtwu niebieſkiemu / y beſtyam 21 źiemſkim. ✠ Sedekiaßá tez Krolá Judſkiego / y Kśiążętá jego / podam w ręce nieprzyjaćioł ich / y w ręce ßukájących duße ich: w ręce mowię wojſká Krolá Bábilońſkiego / ktore odſtąpiło od was. ✠ Oto ja rozkażę mowi PAn / y przywiodę je 22 záś ná to miáſto: áby walczyli przećiwko niemu / á wźiąwßy je / zpalili je ogniem: Miáſtá tez Judſkie obrocę wpuſtynią / *tákiż będą* bez obywátelá.

e 5 Moj 28.64.

f 1 Moj 15.10.

g Jerem. 7. 33. y 16.4.

d 2 Moj 21. 2. 5 Moj 15.12.

Rozdział XXXV.

Poſłußeńſtwo Rechábitow pokazawßy. 10. Nieposłußeńſtwo ludu Judſkiego wytyka. 17. Pomſtá zá to nieposłußeńſtwo. 18. A Rechábitom łáſká ogłoßona.

1 Słowo ktore ſię ſtáło do Jeremiaßá od PAná / zá dni Joákimá ſyná Jozyaßowego Krolá Judſkiego / mowiąc: ✠ Jdź do domu Rechábitow / á mow z nimi / y wprowadź je do domu PAńſkiego do jedney komory / á daj im pić wino. ✠ 3 Wźiąłem tedy z ſobą Jáſániaßá / ſyná Jeremiaßowego / ſyná Chábázyniaßowego / y brácią jego / y wßyſtkie ſyny jego / y wßyſtek dom Rechábitow. ✠ Y wprowádźiłem je 4 do domu PAńſkiego / do komory ſynow Chánáná ſyná Jegdáliaßowego / mężá Bożego: ktora *byłá* podle komory Kśiążęcey / ktora byłá

2

nád

nád komora Máásejaßá / syná Sállumowe°/ strzegacego progu.

5 Potym postáwiłem przed syny domu Rechábitow czáße pełna winá / y kubki/y mowiłem do nich: Pijćie wino.

6 Ktorzy odpowiedźieli; Nie pijamy winá: bo Jonádáb a syn Rechábow/Oćiec nász zákazał nam/ mowiac: Nie pijajćie winá/ wy/ y

7 synowie wászy áż ná wieki. A domu nie budujćie/y naśienia nie rozśiewajćie / y winnice nie sadźćie/ áni miewajćie: ále w namiećiech mieszkajćie po wszystkie dni wáße? ábyśćie żyli przez wiele dni ná obliczu źiemie/w ktorey jesteśćie przychodniámi.

8 Przetoż usłucháliśmy głosu Jonádábá/syná Rechábowego/ Ojcá nászego / we wszystkim co nam rozkazał: żebyśmy nie pili winá/ po wszystkie dni násze/ my/ żony násze/synowie nászy/y corki násze:

9 Y żebyśmy nie budowáli domow ku mieszkániu nászemu: á winnice/y roli

10 y żadne° śiewu nie mieli: Ale ábyśmy mieszkáli w namiećiech: y usłucháliśmy/ y czynimy według wszystkiego / co nam rozkazał Jonádáb/

11 Oćiec nász. A gdy przyćiagnał Nábuchodonozor krol Bábiloński/do źiemie nászey, rzekliśmy: Podźćie/ á ustapmy do Jeruzalem przed wojskiem Chaldejskim/ y przed wojskiem Syryjskim/ á tákeśmy zostáli w Jeruzalem.

12 Y Stáło śie słowo Páńskie do

13 Jeremiaszá / mowiac: Ták mowi Pan Zastepow/Bog Izráelski: Idź / á rzecz mężom Judskim/ y obywátelom Jeruzalemskim: Y nie przyjmiećież ćwiczenia / ábyśćie posłuszni byli słowem mojim? mowi PAn.

14 Ważne sa słowá Jonádábá syná Rechábowego / ktore przykazał synom swojim / żeby nie pili winá: y nie pija go áż do dniá tego / bo posłuszni sa przykázániu Ojcá swego. Ale Ja mowie do was b ráno wstawájac / y mowiac: á przećie jesteśćie nieposłuszni.

15 Posyłam też do was wszystkie sługi swe Proroki/ ráno wstawájac / y posyłájac / áby mowili: Náwroććie śie już c káżdy od złey drogi swey / á polepszajćie spraw swojich/ á nie náśládujćie bogow cudzych/ áni im służćie: á ták mieszkajćie w tey źiemi ktoram dał wam / y ojcom wászym. Aleśćie nie nákłonili uchá swego/ ániśćie mie usłucháli.

16 Choć synowie Jonádábá/syná Rechábowego/ dosyć uczynili rozkazániu Ojcá swego / ktore im przykazał: ále ten lud nie jest mi posłuszny.

17 Przetoż ták mowi PAN / BOG Zastepow / Bog Izráelski: Oto Ja przywiode ná Jude y ná wszystkie obywátele Jeruzalemskie wszystko złe / ktorem wyrzekł przećiwko nim: przeto/ żem mowił do nich/ á nie słucháli: y wołałem ich/ á nie ozwáli mi śie.

18 A Domowi Rechábitow rzekł Jeremiasz: Ták mowi PAn Zastepow/BOG Izráelski; Dla tego/ żeśćie posłuszni rozkazániu Jonádábá Ojcá wászego / y strzeżećie wszystkich przykazań jego / á czynićie według wszystkiego co wam rozkazał:

19 Przetoż ták mowi PAN Zastepow / BOG Izráelski: Nie będźie wygładzony mąż *z rodu* Jonádábá syná Rechábowego / ktoryby stał przed obliczem mojim / po wszystkie dni.

a 2 Krol. 10.15. b Jerem. 7. 13. c 2 Krol. 17.13 Jerem. 18.11. y 25.5. Jonas. 3. 8.

Rozdział XXXVI.

Proroctwo Jeremiaszowe w Kśięgi z rozkazánia Bożego wpisáne. 8. Y w zgromádzeniu ludu przeczytáne. 23. Od Joákimá spalone. 28. Pomstá dla tego nád nim ogłoszona. 32. Jego Proroctwá w inne Kśięgi wpisáne.

1 Y Stáło śie roku czwartego Joákimá syná Jozyaszowego/krolá Judskiego: stáło śie *mowie* to słowo do Jeremiaszá od PAná/mowiac:

2 Weźmi sobie Kśięgi/á nápiß ná nich wszystkie słowá / ktorem mowił do ciebie przećiw Izráelowi/ y przećiw Judźie / y przećiw wszystkim narodom ode dniá ktoregom mawiał z toba / ode dni Jozyaszowych/ áż do dniá tego.

3 A za snadź/ *gdy* usłyszy dom Judski o tym wszystkim złym/ktore Ja im myślę uczynić/náwroći śie káżdy od złey drogi swey / ábym był miłośćiw nieprawośćiam ich/y grzechom ich.

4 PRzetoż wezwał Jeremiasz Barucha syná Neryaszowego: Y

nápisał Báruch w Kśięgi/z ust Je-
remiaszowych/wszystkie słowá PAń-
5 skie/ktore mowił do niego. ♣ Potym
przykazał Jeremiasz Báruchowi /
mowiąc : Ja będąc zátrzymány /
nie mogę wniść do domu PAńskie-
6 go. ♣ Przetoż ty idź / á czytaj ná
tych Kśięgách coś nápisał z ust mo-
jich / słowá PAńskie / przed uszymá
ludu w domu PAńskim/w dźień Po-
stu : tákże też przed uszymá wszyst-
kich z Judy/ktorzyby przyszli z miast
7 swojich / czytaj je. ♣ Owá / snadź
przydźie modlitwá ich przed oblicze
PAńskie / á náwroći się káżdy od
złey drogi swojey / bo wielka jest
zápálczywość y gniew / w ktorym
mowił PAn przećiwko temu ludo-
8 wi. ♣ Tedy uczynił Báruch / syn
Neryaszow według wszystkiego / co
mu rozkazał Jeremiasz Prorok/czy-
tájąc z Kśiąg słowá PAńskie w do-
mu PAńskim.

9 Y Stáło się roku piątego/zá Jo-
ákimá Syná Jozyaszowego /
Krolá Judskiego/w mieśiącu dźie-
wiątym / że zápowiedźiano post /
przed twarzą PAńską/ wszystkiemu
ludowi w Jeruzalem/y wszystkiemu
ludowi ktory się był zszedł z miast
10 Judskich do Jeruzalem. ♣ Y czy-
tał Báruch z Kśiąg słowá Jere-
miaszowe w domu PAńskim/w po-
koju Gemáryaszá/syná Száfánowe-
go pisárzá / w śieni wyższey / w we-
śćiu bramy nowey domu PAńskie-
go/przed uszymá wszystkiego ludu. ♣
11 A *gdy* usłyszał Micheasz/syn Gemá-
ryaszá / syná Száfánowego wszyscy
12 słowá PAńskie/z Kśiąg: ♣ Zstąpił
do domu Krolewskiego do komory
pisárzowey : á oto tám wszyscy
Kśiążętá śiedźieli : Elisámá pi-
sarz : y Delájasz syn Semájaszow :
y Elnátán syn Achborow : y Ge-
máryasz syn Száfánow : y Sedeki-
asz syn Chánániaszow : y wszyscy
13 Kśiążętá. ♣ Y powiedźiał im Mi-
cheasz wszystkie słowá/ ktore słyszał /
gdy czytał Báruch z Kśiąg przed
uszymá ludu.

14 P Rzetoż posłáli wszyscy Kśią-
żętá do Báruchá / Jehudę sy-
ná Nátániaszowego/syná Selemia-
szowego/syná Chusowego/áby rzekł;
Kśięgi / ná ktorycheś czytał przed
uszymá ludu / weźmi w rękę twą/ á
podź. Wźiął tedy Báruch syn Ne-
ryaszow Kśięgi w rękę swą/y przy-
15 szedł do nich. ♣ Y rzekli do niego :
Siądź proszę/ á czytaj to przed uszy-
má nászymi : y czytał Báruch przed
16 uszymá ich. ♣ A gdy usłyszeli wszy-
stkie one słowá / ulękli się *wejrzał*
jeden ná drugiego / y rzekli do Bá-
ruchá : Záiste oznájmiemy Krolo-
17 wi te wszystkie słowá. ♣ Y pytáli
Báruchá / mowiąc : Powiedz nam
teraz/ jákoś pisał wszystkie te słowá
z ust jego? Y rzekł im Báruch : ♣
18 Z ust swych mowił do mnie wszy-
stkie te słowá: á jam pisał ná Kśię-
19 gách inkaustem. ♣ Tedy rzekli
Kśiążętá do Báruchá : Idź / á
zkryj się ty / y Jeremiasz : á niech
20 nikt nie wie gdźieśćie. ♣ Potym
weszli do Krolá do śieni / á Kśięgi
dáli schowáć do komory Elisámá pi-
sárzá : y oznájmili przed Krolem *te*
wszystkie słowá.

21 P Osłał tedy Krol Jehudę/ áby
wźiął one Kśięgi : ktory je
wźiął z komory Elisámá pisárzá. Y
czytał je Jehudá przed uszymá Kro-
lewskimi / y przed uszymá wszystkich
Kśiążąt ktorzy stali przed Krolem.
22 A Krol śiedźiał w domu *w ktorym*
zimie *bywał*, mieśiącá dźiewiątego:
á ná ogniszku przed nim palił się
23 *ogień*. ♣ A gdy przeczytał Jehudá
trzy ábo cztery kárty / porzezał je
Krol nożykiem pisárskim/ y wrzucił
je w ogień ktory *był* ná ogniszku / áż
zgorzáły wszystkie Kśięgi w ogniu /
24 ktory był ná ogniszku. ♣ Ale się nie
ulękli / áni rozdárli szat swojich /
Krol y wszyscy sludzy jego / ktorzy
25 słyszeli wszystkie te słowá. ♣ Owszem
jeszcze gdy Elnátán / y Delájasz / y
Gemáryasz / przyczynili się do Kro-
lá/áby nie palił onych Kśiąg/ tedy
26 ich nie usłuchał. ♣ Ale rozkazał
Krol Jeráhmeelowi / synowi kro-
lewskiemu : y Sárájaszowi / syno-
wi Asryelowemu : y Selemiaszo-
wi synowi Abdeelowemu/ áby poj-
máli Báruchá pisárzá/ y Jeremia-
szá Proroká. Ale je PAn skrył.

27 Y Stáło się słowo PAńskie do
Jeremiaszá/ gdy Krol spalił

one Kśięgi/ y ſłowá ktore był zpiſał Báruch/ z uſt Jeremiaßowych/ 28 mowiąc: ♣ Weźmi ſobie záśię Kśięgi inne/ á nápiß ná nich wßyſtkie ſłowá pierwße/ ktore były w onych Kśięgách pierwßych/ ktore 29 zpalił Joákim Krol Judſki. ♣ A o Joákimie Krolu Judſkim rzeczeß: Ták mowi Pan: Tyś zpalił te Kśięgi/ mowiąc: Czemuś piſał ná nich/ rzekßy: Zápewne przyćiągnie Krol Bábiloński/ y zpuſtoßy te źiemię/ y wygłádźi z niey człowieká y bydlę. 30 ♣ Przetoż ták mowi PAn o Joákimie Krolu Judſkim: Nie będźie miał/ ktoby śiedźiał ná ſtolicy Dáwidowey; á trup jego a wyrzucony będźie ná gorącość we dnie/ á ná mroz w nocy. 31 ♣ Bo náwiedzę ná nim/ y ná naśieniu jego/ y ná ſługách je° niepráwość ich: y przywiodę ná nie/ y ná obywátele Jeruzálemſkie/ y ná męże Judſkie to wßyſtko złe/ o ktorymem mawiał do nich/ 32 ále nie ſłucháli. ♣ Tedy Jeremiaß wźiął Kśięgi inne/ y dał je Báruchowi/ ſynowi Neryaßowemu piſárzowi/ ktory ná nich zpiſał z uſt Jeremiaßowych wßyſtkie ſłowá *onych* Kśiąg/ ktore był zpalił ogniem Joákim Krol Judſki: á nád to/ przydáno do onych ſłow wiele rzeczy tym podobnych.

a Jerem. 22.19.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Prorok zá przyczyną poſelſtwá Sedekiaßowego, o zpaleniu Jeruzalemu prorokuje. 11. Ale gdy uchodźił z Jeruzalemu, pojimány jeſt, ubity, y do więźienia ćięſkiego. 21. Potym do lekczejßego wſádzony.

1 POtym krolował Krol Sedekiaß ſyn Jozyaßow/ miáſto Chomiaßá ſyná Joákimowego/ ktorego Nábuchodonozor Krol Bábiloński, w źiemi Judſkiey Krolem poſtánowił. 2 ♣ Lecz nie był poſłußny on/ y ſłudzy je°/ y lud oney źiemie ſłowom PAńſkim/ ktore mowił przez Jeremiaßá Proroká. 3 ♣ Ale jednák Krol Sedekiaß poſłał Jechuchálá ſyná Selemiaßowego/ y Sofoniaßá ſyná Máázejaßowego Kápłáná / do Jeremiaßá Proroká/ áby mowili: Modl śię proßę zá námi PAnu Bogu náßemu. 4 ♣ Bo Jeremiaß jeßcze wolno chodźił miedzy ludem / y jeßcze go było nie wſádzono do więźienia. 5 ♣ A wojſko Fáráonowe wyćiągnęło było z Egiptu: (A uſłyßawßy Cháldejczycy/ ktorzy byli obległi Jeruzalem wieść o tym/ odćiągnęli od Jeruzalem) 6 ♣ Y ſtáło śię ſłowo PAńſkie do Jeremiaßá Proroká/ mowiąc: 7 ♣ To mowi PAN/ BOG Izráelſki: Ták powiedzćie Krolowi Judſkiemu/ ktory was poſłał do mnie/ ábyśćie śię mnie rádźili: Oto wojſko Fáráonowe/ ktore wam przyćiągnęło ná pomoc/ wroći śię do źiemie ſwojey do Egiptu. 8 ♣ Y wrocą śię zá śię Cháldejczycy/ y będą walczyli przećiwko temu miáſtu: y wezmą je / y zpalą je ogniem. 9 ♣ Ták mowi PAn: Nie zwodźćie duß wáßych/ mowiąc: Zápewne odćiągną od nas Cháldejczycy: Boć nie odćiągną. 10 ♣ Owßem choćbyśćie porázili wßyſtko wojſko Cháldejczykow / ktorzy walczą z wámi/ á zoſtáliby z nich tylko zránieni / ći z namiotow ſwojich powſtáną/ á to miáſto ogniem zpalą.

11 GDy tedy odćiągnęło wojſko Cháldejczykow od Jeruzalem/ przed wojſkiem Fáráonowym: 12 ♣ Wychodźił Jeremiaß z Jeruzalem/ áby ßedł do źiemie Benjáminowey/ áby ták uſzedł z pośrzodku ludu. 13 ♣ A gdy już był w bramie Benjáminowey/ był tám przełożony nád ſtrażą imieniem Jeryaß/ ſyn Selemiaßá/ ſyná Chánániaßowego/ ktory pojimał Jeremiaßá Proroká/ mowiąc: Do Cháldejczykow ty ućiekaß. 14 ♣ A Jeremiaß odpowiedźiał: Nie prawdá: nie ućiekam do Cháldejczykow. ♣ Ale go nie chćiał ſłucháć/ owßem pojimał Jeryaß Jeremiaßá/ y przywiodł go do Kśiążąt. 15 ♣ Tedy rozgniewawßy śię Kśiążętá ná Jeremiaßá/ ubili go: y podáli go do więźienia/ do domu Jonátáná piſárzá: Bo z niego byli uczynili dom więźienia.

16 A Gdy wßedł Jeremiaß do onego dołu/ á do táráſu ich/ y śiedźiał tám Jeremiaß przez wiele dni: 17 ♣ Tedy poſłáwßy Krol Sedekiaß/ wźiął go/ y pytał go Krol w domu ſwojim potájemnie/ mowiąc: Jeſt-

że jákie słowo od PAná ? Y odpowiedźiał Jeremiaż : Jest : Przytym rzekł : W reke Królá Bábilońskiego podány bedźieß. 18 Nád to rzekł Jeremiaß do Królá Sedekiaßá ; Cożem zgrzeßył *przeciwko* tobie/y sługom twojim / y ludowi temu / żeśćie mie podáli do tego domu więźienia? 19 Y gdźież są Prorocy wáßy/ ktorzy wam prorokują / mowiąc: Nie przydźie Krol Bábiloński ná was / áni ná te źiemie. 20 Słuchajże teraz proße/krolu Pánie moj / niech będźie proßę ważna proźbá mojá przed tobą : Nie odsyłajże mie do domu Jonátáná pisárzá / ábym tám nie umárł. 21 A ták roskazał krol Sedekiaß/ áby wsádzony był Jeremiaß do śieni strażý : á iżby mu dawano bochenek chlebá ná dźień z ulice piekárskiey / pokiby nie był strawiony wßystek chleb w mieśćie. A ták śiedźiał Jeremiaß w śieni straży.

Rozdzial XXXVIII.

Wrzucenie Jeremiaßá od Kśiążąt do bárzo ćießkiego więźienia. 7. Jáko mu z niego wyniść dopomożono. 14. Y jáko z nim Krol rozmawiał.

1 Y Usłyßał Sefátyaß syn Mátánow : Y Godoliaß/syn Fássurow : y Juchál syn Selemiaßow : y Fássur/ syn Melchiaßow/ słowá/ ktore Jeremiaß mowił do wßystkiego ludu/mowiąc: 2 Ták mowi Pan: Ktoby został w tym a mieśćie/ zginie od mieczá / od głodu y od moru : ále ktoby wyßedł do Cháldejczykow / żyć będźie / á będźie mu dußá jego zá korzyść / y żyw zostánie. 3 Ták mowi PAn : Pewnie podáne będźie to Miásto w rece wojská Królá Bábilońskiego/ y weźmie je. 4 Przetoż rzekli oni Kśiążętá do Królá: Niech umrze ten mąż : ponieważ on b osłabia rece meżow walecznych pozostáłych w tym mieśćie / y rece wßystkiego ludu / mowiąc do nich tákie słowá. Abowiem ten mąż nie ßuka pokoju ludowi temu/ále złego. 5 Tedy rzekł Krol Sedekiaß : Oto jest w rece wáßey : bo Krol nic zgołá nie może przećiwko wam. 6 A ták wźieli Jeremiaßá / ktory był w śieni straży / y wrzućili go do dołu Málchiaßá / syná krolewskiego / y zpuśćili Jeremiaßá po powroziech: á w tym dole nic było nie wody/tylko błoto / ták tonął Jeremiaß w onym błoćie.

a Jerem. 21. 9.

b I. Psuje serce.

7 A Że gdy usłyßał Ebedmelech Murzyn / dworzánin / ktory był w domu Krolewskim / że Jeremiaßá podano do dołu:(á Krol śiedźiał w bramie Benjáminowey.) 8 Wnet wyßedł Ebedmelech z domu krolewskiego/ y rzekł do Królá/mowiąc: 9 Krolu Pánie moj/źle uczynili ći meżowie wßystko co uczynili Jeremiaßowi Prorokowi / że go wrzućili do tego dołu : boć by był umárł y ná pierwßym miejscu od głodu : ponieważ juz niemáß żadnego chlebá w mieśćie. 10 Przetoż roskazał Krol Ebedmelechowi Murzynowi/mowiąc : Weźmi z sobą z tąd trzydźieśći meżow / á wyćiągni Jeremiaßá Proroká z tego dołu niżby umárł. 11 Tedy wźiął Ebedmelech one meże z sobą / y wßedł do domu krolewskiego pod skárbnice / y nábrał z támtąd stárych ßmáćiąt podártych: ßmáćiąt / mowię/ zbotwiátych/ktore zpuśćił do Jeremiaßá do onego dołu po powroziech. 12 Y rzekł Ebedmelech Murzyn do Jeremiaßá: Nużę podłoż te stáre podárte y zbotwiáłe ßmáćiská pod pachy rąk twojich pod powrozy. Y uczynił ták Jeremiaß. 13 Wyćiągneli tedy Jeremiaßá powrozámi / y dobyli go z onego dołu : y śiedźiał Jeremiaß w śieni straży.

14 Tedy posłał Krol Sedekiaß / y wźiął Jeremiaßá Proroká do śiebie / do trzećich drzwi/ ktore były przy domu PAńskim. Y rzekł Krol Jeremiaßowi : Zpytam ćie o jednę rzecz/ nie taj nic przedemną. 15 Y rzekł Jeremiaß do Sedekiaßá: Jeslić co powiem / pewnie mie zábijeß ? A jeslić co porádzę/nie usłuchaß mie. 16 Tedy przyśiągł krol Sedekiaß Jeremiaßowi potájemnie / mowiąc : Zywie PAN / ktory nam te duße stworzył/że ćie nie zábije áni ćie wydam w reke meżow tych/ktorzy ßuką duße twojey. 17 Y rzekł Jeremiaß do Sedekiaßá: Ták mowi Pan Bog

Zastępow/ BOG Izráelski: Jesli dobrowolnie wynidźieß do Kśiążąt Krolá Bábilońskiego/ tedy żyć będźie duszá twojá/ á to miásto nie będźie zpalone ogniem: á ták żyw zostániesz ty y dom twoj. 18 Ale jesli nie wynidźieß do Kśiążąt Krolá Bábilońskiego/ pewnie będźie podáne to miásto w ręke Cháldejczykow. y zpalą je ogniem; á y ty nie ujdźieß ręki ich. 19 Tedy rzekł Krol Sedekiasz do Jeremiaßá: Bárzo śię boję Zydow/ ktorzy poućiekáli do Cháldejczykow/ bym snadź nie był wydány w ręke ich: á szydźiliby ze mnie. 20 Y rzekł Jeremiaß: Nie wydádzą: Słuchaj proszę głosu PAńskiego/ ktory ć ja opowiádam: á będźieć dobrze/ y żyć będźie duszá twojá. 21 A jesli śię będźieß zbrániał wyniść/ tedy to jest słowo ktore mi PAn pokazał: 22 Ze oto wszystkie niewiásty/ ktore zostáły w domu Krolá Judskiego/ będą wywiedźione do Kśiążąt Krolá Bábilońskiego/ á te sáme rzeką: Námowili ćię y otrzymáli to ná tobie przyjaćiele twoji/ że ulgnęły c w błoćie nogi twoje/ y cofnęły śię ná zad. 23 Wszystkie tákże żony twoje/ y syny twoje wywiodą do Cháldejczykow/ y ty sam nie ujdźieß ręki ich: owszem ręką Krolá Bábilońskiego będźieß pojimány/ y to miásto zpalą d ogniem.

c T. Ześ odstąpił Krolá Bábilońskiego. 2 Krol. 24.20.
d H. Spaliß.

24 TEdy rzekł Sedekiasz do Jeremiaßá: Niechaj nikt nie wie o tym/ ábyś nie umárł. 25 A jesliby Kśiążętá usłyszawszy żem mowił z tobą przyszli do ćiebie/ y rzekli ć: Powiedz nam proszę/ coś mowił z Krolem? Nie taj przed námi/ á nie zábijemy ćię: Co z tobą Krol mowił? 26 Tedy im rzeczeß: Przełożyłem prośbę moję przed Krolem/ áby mię záś nie *kazał* odwieść do domu Jonátánowego/ żebym tám nie umárł. 27 Y zeszły śię wszystkie Kśiążętá do Jeremiaßá/ y pytáły go: ktory im powiedźiał według tego wszystkiego/ jáko mu był Krol rozkazał: A ták milcząc odeszli od niego/ gdyż śię to było nie ogłośiło. 28 A Jeremiaß śiedźiał w śieni straży áż do onego dniá/ ktorego wźięto Jeruzalem: Gdźie był gdy dobywano Jeruzalem.

Rozdzial XXXIX.

Jeruzalemu dobyto, Sedekiaßá pojimano, y záwiedźiono do Bábilonu. 11. A Jeremiaß. 16. Y Ebedmelech obronieni.

1 ROku dźiewiątego a Sedekiaßá Krolá Judskiego/ mieśiącá dźieśiątego / przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński ze wszystkim wojskiem swojim do Jeruzalem/ y oblegli je. 2 A jedenastego roku Sedekiaßá/ mieśiącá czwártego/ dźiewiątego *dniá tegoż* mieśiącá / dobyto miástá. 3 Y wpádli do niego wszyscy Kśiążętá Krolá Bábilońskiego /y uśiedli w bramie śrzedniey: Nergálschárezer/Sámgárnebu / Sársechim / Rábsárys/ Nergálschárezer/Rábmág: y wszyscy inni Kśiążętá Krolá Bábilońskiego.

a 2 Krol. 25. 1. 2 Kron 36.13. Ierem. 52. 4.

4 A Gdy je ujrzał Sedekiaß Krol Judski/ y że wszyscy mężowie waleczni ućiekli/ y wyszli w nocy z miástá drogą ogrodu krolewskiego/ bramą miedzy dwiemá murámi: uszedł też *y Krol* drogą ku puszczy. 5 A wojsko Cháldejczykow goniło je/ y doścignęli Sedekiaßá ná rowninách Jerychá/ y wźięli go/ y przywiedli go do Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego/ do Rebli/ do źiemie Emát: gdźie wydał przećiwko niemu Dekret. 6 Bo pomordował Krol Bábiloński syny Sedekiaßowe w Rebli/ przed oczymá jego/ y wszystkie naprzedniejsze z Judy pomordował Krol Bábiloński. 7 Ale oczy Sedekiaßowi wyłupił/ á związawszy go łáncuchámi miedźiánymi/ prowádźił go do Bábilonu. 8 Dom tákże krolewski/ y dom onego ludu zpalili Cháldejczycy ogniem/ y mury Jeruzalemskie rozwálili. 9 Ale ostátek ludu/ ktory był został w mieśćie/ y zbiegi ktorzy byli poućiekáli do niego/ y inny lud pozostáły záwiodł Nábuzárdán Hetman żołnierski do Bábilonu. 10 Tylko napodlejszych b z ludu ktorzy nic nie mieli/ zostáwił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ w źiemi Judskiey: kto-

b 2 Krol. 25.12.

rym rozdał winnice y role dniá onego.

11 A O Jeremiaszu przykazał Nábuchodonozor Krol Bábiloński Nábuzárdánowi Hetmánowi żołnierskiemu/ mowiąc: 12 ✣ Weźmi go/ á pilnie go doglądaj/ á nie czyń mu nic złego : ále jákoć rzekie ták z nim postąp. 13 ✣ Przetoż posławszy Nábuzárdán Hetman żołnierski/ y Nebuszásbán / Rábsárys/ y Nergálschárezer/ Rábmág/ y wszyscy Hetmáni Krolá Bábilońskiego: 14 ✣ Posławszy/ mowię/ wźięli Jeremiaszá z śieni straży/ y poruczyli go Godoliaszowi synowi Ahikámá syná Sáfánowego / áby go dowiodł do domu : á ták mieszkał w pośrzod ludu.

15 Y Stáło śię do Jeremiaszá słowo PAńskie/ gdy jeszcze był zámkniony w śieni straży/ mowiąc : 16 ✣ Idź / á powiedz Ebedmelechowi Murzynowi/ mowiąc : Ták mowi PAN Zastępow/ Bog Izráelski: Oto Ja przywiodę słowá moje ná to miásto ku złemu/ á nie ku dobremu: y wypełnią śię przed obliczem twojim dniá onego. 17 ✣ Ale ćiebie wybáwię onegoż dniá/ mowi PAN/ y nie będźiesz podány w ręce mężow/ ktorych śię ty obliczá boisz. 18 ✣ Abowiem ćię pewnie wyrwę/ ábyś od miecza nie upadł. Ale będźiesz miał duszę twoję zá korzyść : przeto/ żeś położył nádźieję we mnie / mowi PAN.

ROZDZIAŁ XL.

Wypuszczenie z więźienia Jeremiaszá. 6. Y zániechánie go w źiemi Judskiey. 7. Zgromádzenie do Godoliaszá ostátku ludu Judskiego. 13. Zdrády Izmáelowe, y zginienie Godoliaszowe.

1 Słowo ktore śię stáło do Jeremiaszá od PAná/ gdy go wypuśćił Nábuzárdán Hetman żołnierski z Rámy/ wźiąwszy go/ gdy był związány łáńcuchámi w pośrzod wszystkich więźniow Jeruzalemskich y Judskich/ ktore wiedźiono do Bábilonu. 2 ✣ A ták wźiął Hetman żołnierski Jeremiaszá/ y rzekł do niego : PAN Bog twoj opowiedźiał był to złe przećiwko miejscu temu. 3 ✣ Przetoż je przywiodł y uczynił PAN jáko mowił : bośćie zgrzeszyli PAnu/ á nie słucháliśćie głosu jego/ y dla tego śię wam to stáło. 4 ✣ Teraz tedy oto ćię rozwięzuję dźiś z tych łáńcuchow/ ktore są ná rękách twojich. ✣ Jeslić śię zda rzecz dobra iść ze mną do Bábilonu/ podź : Ja o tobie będę záwiádował. ✣ A jeslić śię nie podoba iść ze mną do Bábilonu/ tedy zániechaj. Oto tá wszystká źiemiá jest przed obliczem twojim : gdźie woliż/ á gdźieć śię podoba iść/ tám idź. 5 ✣ A ponieważ śię tu on a więcey nie wroći/ udaj śię do Godoliaszá syná Ahikámowego/ syná Sáfánowego/ ktorego przełożył Krol Bábiloński nád miásty Judskimi/ á mieszkaj z nim w pośrzod ludu : ábo gdźieć śię kolwiek podoba iść / idź. Y dał mu Hetman żołnierski ná drogę/ y upominek/ y odpráwił go. 6 ✣ Przyszedł tedy Jeremiasz do Godoliaszá syná Ahikámowego do Másfy/ y mieszkał z nim w pośrzod ludu/ ktory był pozostał w źiemi.

a *T. Godoliasz mieszkáiący w Másfie. v. 6. 10.*

7 A Gdy usłyszeli wszyscy Hetmáni wojsk/ ktorzy byli w polách/ oni y wszystek lud ich/ że Krol Bábiloński postánowił Godoliaszá/ syná Ahikámowego nád oną źiemią : á iż mu zlećił męże y niewiásty y dźiatki : á to napodlejsze oney źiemie/ te ktorzy nie byli záprowádzeni do Bábilonu : 8 ✣ Tedy przyszli do Godoliaszá do Másfy : to jest/ Izmáel syn Nátániaszow: tákże Johánán/ y Jonátán synowie Káreaszowi : y Seráiasz syn Tánchumetow : y synowie Efáj Netofátczyká : y Jásániasz Syn Máchátow/ oni/ y lud ich. 9 ✣ Tedy im przyśiągł b Godoliasz syn Ahikámá/ syná Sáfánowego y ludowi ich/ mowiąc: Nie bojćie śię służyć Cháldejczykom : Zostańćie w źiemi/ y służćie Krolowi Bábilońskiemu/ á dobrze wam będźie. 10 ✣ Bo oto y ja mieszkam w Másfie/ ábym służył Cháldejczykom ktorzy przychodzą do nas. A wy zbierajćie wino y letni owoc/ y oliwę/ á zkłádajćie do naczynia wászego/ y mieszkajćie w mieśćiech wászych ktore trzymaćie. 11 ✣ Tákże y wszyscy Ży-

b *2 Krol. 25.24.*

dźi ktorzy byli u Moábczykow / y miedzy syny Ammonowymi/y miedzy Edomczykámi / y ktorzy *byli* we wszystkich ziemiách / usłyszawszy że Krol Bábiloński zostáwił ostátek ludu z Judy / á iż przełożył nád nimi Godoliaszá syná Ahikámá/ syná Sáfánowego: 12 ✣ Wroćili śie wszyscy Zydźi ze wszystkich miejsc do ktorych byli zágnáni / y przyszli do ziemie Judskiey do Godoliaszá/ do Másfy/ y názbieráli winá / y letnego owocu bárzo wiele.

13 A Le Johánán syn Káreaszow y wszyscy Kśiażetá wojsk ktorzy byli w polu / przyszli do Godoliaszá do Másfy: 14 ✣ Y rzekli do niego: Wieszże o tym/ że Báhális Krol synow Ammonowych posłał Izmáelá syná Nátániaszowego / áby ćie zábił? Ale im nie uwierzył Godoliasz syn Ahikámá. 15 ✣ Nád to/Johánán syn Káreaszow / rzekł do Godoliaszá potájemnie w Másfie / mowiac: Niech ide prosze / á zábije Izmáelá syná Nátániaszowego: wszák śie o tym nikt nie dowie. Przeczby ćie miał zábić / á rozproszeniby mieli bydź wszyscy Zydowie / ktorzy śie zebráli do ćiebie / y zginać ostátek z Judy? 16 ✣ Ale Godoliasz Syn Ahikámow rzekł do Johánáná Syná Kareaszowego; Nieczyń tego: Bo ty nieprawdę mowisz o Izmáelu.

Rozdział XLI.

Zámordowánie Godoliaszá, y innych niektorych Zydow, y Cháldejczykow od Izmáelá. 11. Wojná Johánánowá przećiwko Izmáelowi, y zwyćiestwo jego nád nim.

1 Y Stáło śie mieśiacá śiodmego/ że przyszedł Izmáel syn Nátániaszá / syná Elisámowego z naśienia Krolewskiego / y Hetmáni krolewscy / to jest / dźieśieć mezow z nim / do Godoliaszá syná Ahikámowego / do Másfy; y jedli tám społu chleb w Másfie. 2 ✣ Potym wstawszy Izmáel / syn Nátániaszow / y dźieśieć mezow ktorzy z nim byli/ zábili Godoliaszá/ syná Ahikámá / syná Sáfánowego mieczem : zábili mowie tego / ktorego był przełożył Krol Bábiloński nád oną źiemią. 3 ✣ Wszystkie tákże Zydy ktorzy byli z nim/ z Godoliaszem/ w Másfie: y one Cháldejczyki / ktore tám ználazł/ meże waleczne/ pobił Izmáel.

4 A Dniá wtore° / gdy zábił Godoliaszá(o czym nikt niezwiedźiał.) 5 ✣ Przyszli niektorzy z Sychem / z Sylo/ y z Sámaryiey/mezow ośmdźieśiat / ogoliwszy brody / y rozdárszy száty / y podrápawszy śie: ktorzy ofiáre śniedną / y kádźidło w rekách swych mieli / áby je odnieśli do domu PAńskiego. 6 ✣ Tedy Izmáel / syn Nátániaszow wyszedł przećiwko nim z Másfy / á idac/ szedł y płákał. ✣ A gdy śie potkał z nimi/ rzekł do nich ; Podźćie do Godoliaszá/ syná Ahikámowego. 7 ✣ Ale gdy przyszli w pośrzod miástá / pobił je Izmáel/syn Nátániaszow/y *wrzućił je* w doł sam / y mezowie ktorzy z nim byli. 8 ✣ Lecz śie dźieśieć mezowználazło miedzy nimi / ktorzy rzekli do Izmáelá :Nie zábijaj nas: bo mamy skárby skryte w polu: pszenice/y jeczmieniá/y oliwy/y miodu. Y pohámował śie / á nie zábił ich miedzy bráćia ich. 9 ✣ A doł do ktorego Izmáel wrzućił do Godoliaszá wszystkie trupy onych mezow ktore pobił / ten jest ktory uczynił Krol Azá / bojac śie Báászy / Krolá Izráelskiego/ ktory nápełnił Izmáel/ syn Nátániaszow pobitymi. 10 ✣ Y pobrał w niewola Izmáel wszystkie ostátki ludu / ktore były w Másfie/ corki krolewskie / y wszystek lud ktory był zostáł w Másfie/ ktore był poruczył Nábuzárdán Hetman żołnierski Godoliaszowi/ synowi Ahikámowemu : y wźiał je w pojimánie Izmáel/ syn Nátániaszow/y poszedł uchodzac do synow Ammonowych.

11 W Tym usłyszał Johánán syn Káreaszow/ y wszyscy Hetmáni onych wojsk ktorzy byli z nim / o tym wszystkim złym / ktore uczynił Izmáel syn Nátániaszow. 12 ✣ Y wźieli wszystek swoj lud / y ćiagneli áby zwiedli bitwe z Izmáelem synem Nátániaszowym / ktorego ználeźli u wod wielkich / ktore sa w Gábáon. 13 ✣ A gdy ujrzał wszystek lud ktory był z Izmáelem / Johánáná/ syná

Káreaszowego/ y wszystkie Kśiążętá wojsk/ ktorzy z nim byli/ urádowáli śię. 14 A obróćiwszy śię wszystek on lud/ ktory był wźiął w niewolą Izmáel z Mássy/ wroćił śię záśię á przyszedł do Johánáná/ syná Káreaszowego. 15 Ale Izmáel syn Nátániaszow/ uszedł z ośmią mężow przed Johánánem/ y przyszedł do synow Ammonowych.

16 PRzetoż wźiął Johánán/ syn Káreaszow/ y wszyscy Kśiążętá wojsk/ ktorzy z nim byli/ wszystek ostátek ludu/ ktory záś przywiodł od Izmáelá/ syná Nátániaszowego z Mássy/ gdy zábił Godoliaszá/ syná Ahikámowego: mężę waleczne/ y niewiásty/ y dźiatki/ y komorniki/ ktore záś przywiodł z Gábáonu. 17 A odszedszy pomieszkáli w gospodźie Chimháámowey/ ktora *jest* u Betlehemu: áby idąc uszli do Egiptu 18 przed Chálderczykámi. Bo śię ich bali/ przeto/ że był zábił Izmáel syn Nátániaszow Godoliaszá/ syná Ahikámowego: ktorego był przełożył Krol Bábiloński nád oną źiemią.

Rozdział XLII.

Dowiádują śię Kśiążętá Judscy o woli Bożey. 7. Ná co im Bog przez Proroká dostátecznie odpowiáda.

1 POtym przystąpili wszyscy Kśiążętá wojsk/ y Johánán/ syn Kareaszow/ y Josániasz/ syn Hosájaszow/ y wszystek lud od máłego 2 áż do wielkiego. Y rzekli do Jeremiaszá Proroká: Niech przydźie prośbá / prozbá násza przed oblicze twoje/ á módl śię zá námi PAnu Bogu twemu/ zá wszystek ten ostátek: bo nas máło zostáło z wiela/ 3 jáko to widźisz oczymá twymi: A niech nam oznájmi PAN BOG twoj drogę/ ktorąbysmy chodźić y cobysmy czynić mieli. 4 Y rzekł do nich Jeremiasz Prorok: Słyszę: Oto ja modlić śię będę PAnu Bogu wászemu/ według słow wászych: á cokolwiek wam PAn odpowie / oznájmię wam/ nie zátáję nic przed 5 wámi. Oni záś rzekli do Jeremiaszá: Niech będźie PAn miedzy námi świádkiem prawdźiwym y wiernym: jeśli nie uczyniemy według káżdego słowá/ z ktorym ćię pośle 6 PAn BOG twoj do nas. Bądź dobrze/ bądź źle/ głosu PAná Bogá nászego/ dla ktorego ćię posyłamy do niego/ usłuchamy: áby śię nam dobrze dźiało/ gdy będźiemy słucháć głosu PAná Bogá nászego.

7 A Po wyśćiu dźieśiąći dni/ gdy śię stáło słowo PAńskie do Jeremiaszá: 8 Záwołał Johánáná syná Káreaszowego / y wszystkich Kśiążąt wojsk ktorzy z nim byli/ y wszystkiego ludu/ od máłego áż do 9 wielkiego: Y rzekł do nich; Ták mowi PAn/ Bog Izráelski/ do ktoregośćie mię posłáli/ ábym przedłożył prozbę wászę przed obliczem 10 jego: Jeśli śię náwroćićie/ y zostániećie w tey źiemi/ zájiste pobuduję was/ á nie zepsuję; y wszczepię was/ á nie wykorzenię: bo mi żal tego złego / ktorem wam uczynił. Nie bojćie śię obliczá Królá Bábilońskiego/ ktorego śię wy bojićie: 11 Nie bojćie śię go/ mowi PAn: Bom jest z wámi/ ábym was wybáwił / y wyrwał was z ręki jego. 12 Nád to zjednam wam łáskę/ áby śię zmiłował nád wámi/ y dał śię wam 13 wroćić do źiemie wászey. Ale rzeczećieli; Nie zostániemy w tey źiemi/ nie słuchájąc głosu PAná Bo- 14 gá wászego: A mowiąc: Zadną miárą: Ale do źiemie Egipskiey pojdźiemy/ gdźie nie ujrzymy wojny/ áni głosu trąby nie usłyszymy/ á chlebá łáknąc nie będźiemy/ y tám mieszkáć będźiemy:

15 PRzetoż teraz słuchajćie słowá PAńskiego ostatki Judskie: Ták mowi PAn Zastępow/ BOG Izráelski; Jeśli wy upornie przy tym zostániećie/ ábyśćie szli do źiemie Egipskiey/ á pojdźiećieli ábyśćie tám mieszkáli: 16 Tedy was pewnie miecz/ ktorego śię bojićie/ tám w źiemi Egipskiey dośćignie; y głod/ ktorego śię obawiaćie/ tám przydźie ná was w Egipćie/ y tám 17 pomrzećie. Tákći śię stánie tym wszystkim mężom/ ktorzy śię ná to koniecznie událi iść do Egiptu/ áby tám pielgrzymowáli/ że pomrą od mieczá/ od głodu/ y od moru: á żá-

den

den z nich nie zostánie / áni kto ujdźie przed tym złym ktore Ja przywiodę ná nie.

18 BO ták mowi PAn Zastępow / BOG Izráelski: Jáko śię wylałá popędliwość mojá / y gniew moj ná obywátele Jeruzalemskie / ták śię wyleje zápálczywość mojá ná was / gdy wnidźiećie do Egiptu: y będźiećie ná przeklinánie / y ná zdumienie: y ná złorzeczenie / y ná háńbę: á nie oglądáćie więcey miejscá tego. 19 ♣ Do waści mowi PAn / o ostátki Judskie! Nie wchodźćie do Egiptu: Wiedzćie wiedząc / (bo śię dźiś oświadczam przećiwko wam.) 20 ♣ Ponieważeśćie zwiedli dusze wásze / posławszy mię do PANA Bogá wászego / mowiąc: Modl śię zá námi PAnu Bogu nászemu / á według wszystkiego cokolwiek powie PAN Bog nász / ták nam oznájmij / á my uczyniemy. 21 ♣ A gdy wam to dźiś oznájmuję / wszákże nie słucháćie głosu PANA Bogá wászego / we wszystkim o co mię do was posłał: Przetoż / mowię / wiedzćie wiedząc że mieczem / głodem / y morem pomrzećie ná tym miejscu / do ktorego prágniećie wniść / ábyśćie tám pielgrzymowáli.

ROZDZIAŁ XLIII.

Zprzećiwiáją śię jáwnie woli Bożey Kśiążętá Iudscy, y udawáją śię do Egiptu. 8. Proroctwo Ieremiaszá przećiwko Egiptowi.

1 GDy przestał Jeremiasz mowić do wszystkiego ludu wszystkich słow PAná Bogá ich / z ktorymi go był posłał PAn BOG ich do nich / wszystkich *mowie* tych słow: 2 ♣ Rzekł Azáryasz syn Hosájaszow / y Johánán syn Káreaszow / y wszyscy mężowie pyszni / mowiąc do Jeremiaszá: Kłamstwo ty powiádasz; Nie posłał ćię PAN Bog nász / mowiąc: Nie chodźćie do Egiptu / ábyśćie tám mieszkáli. 3 ♣ Ale Báruch / syn Neryaszow podszczuwa ćię przećiwko nam / áby nas wydał w ręce Cháldejczykow / żeby nas pobili / ábo nas zábráli do Bábilonu. 4 ♣ Y nie usłuchał Johánán syn Káreaszow / y wszystkie Kśiążętá wojsk / tákże y wszystek lud głosu PAńskiego / żeby zostáli w źiemi Judskiey. 5 ♣ Ale Johánán syn Káreaszow / y wszyscy Kśiążętá wojsk / wźięli wszystek ostátek z Judy / ktorzy śię byli wroćili ze wszystkich narodow / do ktorych byli wygnáni / áby mieszkáli w źiemi Judskiey: 6 ♣ Męże / y niewiásty / y dźieći / y corki krolewskie / y káżdą duszę ktorą Nábuzárdán Hetman żołnierski / z Godoliaszem synem Ahikámowym / syná Sáfánowego / zostáwił; y z Jeremiaszem Prorokiem / y z Báruchem synem Neryaszowym: 7 ♣ Y weszli do źiemie Egipskiey / bo nie byli posłuszni głosowi PAńskiemu / y przyszli áż do Táchpánches.

8 Y Stáło śię słowo PAńskie do Jeremiaszá w Táchpánches / mowiąc: 9 ♣ Nábierz w ręce swe kámienia wielkiego / á zkryj je w glinę / w cegielnicy / ktora jest przed brámą domu Fáráonowego w Táchpánches / przed oczymá mężow Judskich: 10 ♣ A rzecz im: Ták mowi Pan Zastępow / Bog Izráelski: Oto Ja poślę y przywiodę Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego sługę mego / y postáwię stolicę jego ná tym kámieniu ktorym zkrył: Y rozbije májestat swoj ná nim. 11 ♣ Bo przyćiągnąwszy / wytráći źiemię Egipską: Ktorzy ná a śmierć *oddáni*, ná śmierć *pojdą*; á ktorzy do więźienia / do więźienia; á ktorzy pod miecz / pod miecz. 12 ♣ Y zápalę ogień w domách bogow Egipskich / y popali je / á one pobierze do więźienia: y odźieje śię źiemią Egipską / jáko śię odźiewa pásterz szátą swoją / y wynidźie z támtąd w pokoju: 13 ♣ Gdy pokruszy słupy w b Betsemes / ktore jest w źiemi Egipskiey / y domy Bogow Egipskich popáli ogniem.

a *Jerem. 15. 2. Zách. 11. 9*

b *T. W domu słońcá.*

ROZDZIAŁ XLIV.

Obwinienie Żydow w Egipćie mieszkájących. 7. Z báłwochwálstwá. 9. Z ośiętności ich. 15. Z jáwnego odporu woli Bożey. 26. Proroctwo o dobyćiu Egiptu przez Cháldejczyki.

1 SŁowo ktore śię stáło do Jeremiaszá / o wszystkich Żydách / ktorzy mieszkáli w źiemi Egipskiey:

ktorzy mieszkáli w Migdolu / y w Táchpánches / y w Nof / y w ziemi 2 Pátros / mowiąc: ♣ Ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Wyście widzieli wszystko ono złe ktorem przywiodł ná Jeruzalem / y ná wszystkie miástá Judskie: że oto puste są podźiś dźień / y niemász w nich 3 obywátelá: ♣ Dla złośći ich ktorą czynili / áby mie do gniewu pobudzáli / chodząc kádźić / y służyć bogom cudzym / ktorych nie ználi sámi / wy y Ojcowie wászy. 4 ♣ Choćiam posyłał a do was wszystkie sługi moje Proroki / ráno wstawájąc / y posyłájąc / a mowiąc: Nie czyńćie prosze tey obrzydliwośći / ktorey 5 nienawidzę. ♣ Ale nie usłucháli ány b nákłonili uchá swego / áby śię odwroćili od złośći swojey / á nie kádźili bogom cudzym. 6 ♣ Przetoż wylany jest gniew moj / á zápálczywość mojá zápáliłá śię w mieśćiech Judskich / y w ulicách Jeruzalemskich / y obroćiły śię w pustynią / y w zburzenie / jáko śię to dźiś pokázuje.

a Jerem. 25. 4.

b Jerem. 11. 8. y 17. 23 y 35. 15

7 TEraz tedy ták mowi PAn / Bog Zastępow / Bog Izráelski: Czemu wy czynićie tę złość wielką przećiwko duszam wászym / áby z was był wykorzeniony mąż y niewiástá / dźiećię y ssący / z pośrzodku Judy / ták / żeby z was nic nie zostáło: ♣ 8 Drażniąc mie spráwámi rąk wászych / kádząc bogom cudzym w ziemi Egipskiey / do ktoreyśćie weszli / ábyśćie tám pielgrzymowáli / á iżbyśćie byli wykorzenieni / á byli ná przekleństwo / y ná háńbę u wszystkich 9 narodow ná ziemi? ♣ Azaśćie zápámiętáli ná złośći Ojcow wászych / y ná złośći Krolow Judskich / y ná złośći żon ich / y ná złośći wásze / y ná złośći żon wászych / ktorych śię dopuśćiły w ziemi Judskiey / y po 10 ulicách Jeruzalemskich? ♣ Nie upokorzyli śię / áż do dniá tego / y nie bali śię ány chodźili w Zakonie mojim. y w ustáwách mojich / ktore podawam wam / y Ojcom wászym. ♣ 11 Przetoż ták mowi PAn Zastępow / Bog Izráelski: Oto Ja obrocę oblicze moie c przećiwko wam ná złe / ábym wykorzenił wszystkiego Judę.

c Amos 9. 4.

12 ♣ Wygubię zásię ostátki Judskie / ktorzy upornie weszli do ziemie Egipskiey / áby tám pielgrzymowáli / ták / że zniszczeją wszyscy w ziemi Egipskiey: polegą od mieczá / od głodu zniszczeją / od namnieyszego áż do nawiętszego / od mieczá y od głodu pomrą: nád to będą ná przeklinánie y ná wzdumienie y ná złorzeczenie y ná háńbę. 13 ♣ Bo náwiedzę te, ktorzy mieszkáją w ziemi Egipskiey / jákom náwiedźił Jeruzalem / 14 mieczem / głodem / y morem. ♣ Y nie będźie ktoby uszedł y zostáł z ostátkow Judskich / ktorzy weszli do ziemie Egipskiey / áby tám pielgrzymowáli / áby śię zás wroćić mieli do ziemie Judskiey: do ktorey śię oni prágną wroćić y mieszkáć tám: Ale śię nie wrocą / tylko ći ktorzy ujdą.

15 TEdy odpowiedźieli Jeremiaszowi wszyscy mężowie, ktorzy wiedźieli / iż kadźáły żony ich bogom cudzym / one wszytkie niewiásty ktorych jáko mnostwo wielkie / y wszystek lud ktory mieszkał w ziemi Egipskiey w Pátros / mowiąc: 16 ♣ W słowie / ktoreś mowił do nas Imieniem PAńskim / nie usłuchamy ćie: 17 ♣ Ale dosyć uczynimy káżdemu słowu ktore wynidźie z ust nászych / kádząc Krolowy niebieskiey / y sprawując jey ofiáry mokre / jákośmy czynili my / y ojcowie nászy / Krolowie nászy y Kśiążętá nászy w mieśćiech Judskich / y po ulicách Jeruzalemskich; á nájadáliśmy śię chlebá / y dobrze nam było / á nic złegośmy 18 nie widźieli. ♣ Ale od tąd jákośmy przestáli kádźić krolowy niebieskiey y spráwowáć jey ofiar mokrych / ná wszystkim nam schodźi / á od mieczá y 19 od głodu niszczejemy. ♣ A gdy kádźimy krolowy d niebieskiey / y spráwujemy jey ofiáry mokre / izali jey bez mężow nászych placki czynimy / kształtując ją / y spráwując jey ofiáry mokre?

d Jerem. 7. 18.

20 TEdy rzekł Jeremiasz do wszystkiego ludu / do mężow y do niewiast y do wszystkie° pospolstwá ktorzy mu ták odpowiedźieli / mowiąc: 21 ♣ Izali ná kádzenie / ktoryméśćie kádźili w mieśćiech Judskich / y w uli=

ulicách Jeruzalemſkich/wy/y Oycowie wáßy/ Krolowie wáßy/ y Kśiążętá wáßy / y lud źiemie / nie wſpominał PAN / y nie wſtąpiło *to* ná ſerce jego?

22 ✤ Ták/że nie mogł PAn dáley znośić złośći ſpraw wáßych / y obrzydliwośći ktoreśćie brojili: dla tego śie ſtáłá źiemiá wáßá zpuſtoßeniem y zdumieniem / y przekleſtwem / ták / że niemáß *w niey* obywátelá/jáko śie to dźiś *pokázuje*: ✤

23 Dla tego / żeśćie kádźili *báłwánom*, y/ żeśćie grzeßyli przećiw PAnu / á nie ſłucháliśćie głoſu PAńſkiego / á ták w zakonie jego / y w uſtáwách jego / áni w świádectwách jego nie chodźiliśćie : dla tego przyßło ná was to złe/jáko śie to dźiś *pokázuje*.

24 ✤ Nád to rzekł Jeremiaß do wßyſtkiego ludu/ y do wßyſtkich niewiaſt : Słuchajćie słowá PAńſkiego wßyſcy ludźie Judſcy/ ktorzyśćie w źiemi Egipſkiey.

25 TAk rzekł PAn Zastępow / Bog Jzráelſki/mowiąc; Wy y żony wáße mowiliśćie uſty swymi/ y wypełniliśćie rękámi swymi/ mowiąc: Vczynimy dosyć ślubom náßym / ktoreſmy poślubili / ábyſmy kádźili krolowy niebieſkiey / y ſpráwowáli jey ofiáry mokre : á ták wßyſtka śiła wypełniaćie śluby wáße / y *sámym* ſkutkiem wykonywaćie śluby wáße.

26 ✤ Przetoż słuchajćie słowá PAńſkiego wßyſcy ludźie Judſcy / ktorzy mießkaćie w źiemi Egipſkiey Oto Ja przyśiegam przez Jmię moje wielkie / mowi PAn ; że nie będźie więcey Jmię moje wzywáne uſty żadnego mężá Judſkiego po wßyſtkiey źiemi Egipſkiey/ ktoryby rzekł : Żywie Pánujący PAN. ✤

27 Oto Ja będę czuł nád nimi ná złe/á nie ná dobre : y nißczeć będą wßyſcy mężowie Judſcy / ktorzy są w źiemi Egipſkiey / mieczem y głodem áż do ßczętu wyginą.

28 ✤ A ktorzy ujdą mieczá / wrocą śię z źiemie Egipſkiey / do źiemie Judſkiey / ludu máły poczet : y poznà wßyſtek oſtátek Judſki ktorzy weßli do źiemie Egipſkiey/ áby tám pielgrzymowáli/czyje śie słowo oſtoji ; mojeli/czyli ich?

29 ✤ A to mijćie zá znák mowi PAn:że Já was náwiedzę ná tym miejſcu / ábyśćie wiedźieli iż śię prawdźiwie zpełnią słowá moje nád wámi ku złemu.

30 ✤ Ták mowi PAn: Oto Ja podam Fáráoná Chofrá/ Krolá Egipſkiego / w ręce nieprzyjaciół jego / y w ręce ßukájących duße jego : jákom podał Sedekiaßá Krolá Judſkiego / w ręce Nábuchodonozorá Krolá Bábilońſkiego / nieprzyjaćielá jego/ ktory ßukał duße jego.

ROZDZIAŁ XLV.

Bog gromi Baruchá dla bojáźni. 5. A zgromiwßy záśię go ćießy.

1 SŁowo / ktore mowił Jeremiaß Prorok do Báruchá ſyná Neryaßowego / gdy piſał te a słowá w Kśięgi z uſt Jeremiaßowych/ roku czwartego / *zá* Joákimá ſyná Jozyaßá Krolá Judſkiego / mowiąc:

a *Jerem.* 36. 1.

2 ✤ Ták mowi PAN/ Bog Jzráelſki o tobie Báruchu.

3 ✤ Rzekłeś: Biádá mnie teraz ! bo PAN przyczynia żáłośći do boleśći mojey : uprácowałem śie w wzdychániu mojim / á odpoczynku nie znáiduję.

4 ✤ Ták rzecześ do niego : Ták mowi PAN: Oto/com zbudował/ Ja rozwalam : á com wßczepił / Ja wyrywam : y tę wßyſtkę źiemię:

5 ✤ A ty sobie ßukaß rzeczy wielkich? Nie ßukaj. Bo oto Ja przywiodę złe ná wßelkie ćiáło/ mowi PAn:ále tobie dam duße twoje w korzyśći b ná wßelkich miejſcách/ do kądkolwiek pojdźieß.

b *Jerem.* 21. 9. y 39. 18

ROZDZIAŁ XLVI.

Proroctwo o zwalczeniu Egiptu. 27 Obietnicá ludowi Judſkiemu uczyniona o przyßłym wybáwieniu z niewoli

1 SŁowo PAńſkie / ktore śię ſtáło do Jeremiaßá Proroká przećiwko tym narodom.

2 PRzećiwko Egiptowi. Przećiwko wojſku Fáráoná Nechá Krolá Egipſkiego / (ktore było nád rzeką Eufrátes a u Kárchemiß/ktore poráźił Nábuchodonozor Krol Bábilońſki) roku czwartego Joákimá ſyná Jozyaßowego / Krolá Judſkiego.

a 2 *Kron.* 35. 20.

3 ✤ Gotujćie tarcz y páwęże/á wychodźćie ná wojnę.

4 ✤ Zaprzągajćie konie / á wśiadajćie jezdni : ſtańćie w hełmiech : Wyćierajćie

rajcie oßczepy / oblecżćie śię w pán=
5 cerze. ✤ Czemuż te widzę zátrwożo=
ne/ tył podawájące : á mocárze ich
złárte y pretko ućiekájące/ ták/ że śię
áni oglądáją ? Strách jest zewßąd/
6 mowi Pan. ✤ Aby nie ućiekł pretki/
á nie ußedł mocarz : áby śię ná
Połnocy o brzeg rzeki Eufrátes o=
7 tráćili y upádli. ✤ Ktoż to jest ktory
jáko rzeká wzbiera ? ktorego śię
8 wody wzrußáją jáko rzeki? ✤ Egipt
jáko rzeká wzbiera/ á jego wody
wzrußáją śię jáko rzeki : y mowi:
Poćiągnę /okryję źiemię / wygubię
miásto/y te co w nim mießkáją. ✤
9 Poskocżćie konie/á zágrzmićie wozy:
á niech śię rußą y mocárze/Murzy=
nowie y Putejczycy noßący tarcż/
y Ludymczycy/ ktorzy noßą y ćią=
10 gną łuk. ✤ Bo ten dźień Pánującego
PANA zastępow/ będźie dźień
pomsty / áby śię pomśćił nád nie=
przyjaćioły swymi : ktore miecż
pożrze/ á násyći śię/ y opije śię
krwie ich : bo ofiárá PAnującego
PAná Zastępow będźie w źiemi Poł=
11 nocney u rzeki Eufrátes. ✤ Wstąp
do Gáláád/ á nábierz soku b bál=
sámowego Pánno / corko Egipska :
Alećprozno używaß wiele lekarstw/
12 bo nie będźieß uleczona. ✤ Narodo=
wie słyßą o sromoćie twojey / á ná=
rzekánie twoje nápełniło źiemię :
bo Mocarz ná Mocárzá nátárł/
ták/ żespołem obá upadáją.

13 Słowo ktore mowił PAn do
Jeremiaßá Proroká / o tym/
że ma przyść Nábuchodonozor Krol
Bábiloński / á poráźić źiemię Egip=
14 ską. ✤ Oznájmićie w Egipćie/ á roz=
głośćie w Migdolu : opowiádajćie
tákże w Nof/ y w Táchpánches :
Rzecżćie ; Postoj / á nágotuj śię :
wßákże miecż pożrze to co jest oko=
15 ło ćiebie. ✤ Przecż poráżony jest ká=
żdy z mocarzow twojich? Nie może
śię ostáć/ przeto/ że PAn nátárł
16 náń. ✤ Wieleć będźie tych ktorzy po=
śliwánkują / á pádną jeden nádru=
giego/ y rzeką : Wstań / á wroćmy
śię do ludu náßego/ y do źiemie uro=
dzenia náßego / przed ostrzem mie=
17 czá pustoßącego. ✤ Tám będą wołáć:
Fáráo Krol Egipski *jest tylko pro=
zny* trząsk / już *mu* pominął czás
18 postánowiony. ✤ Żywię Ja mowi
Krol / PAn Zastępow Imię jego :
że/ jáko Tábor miedzy gorámi / y
jáko Kármel przy morzu / *ták to*
19 przydźie. ✤ Spraw sobie nacżynie
przeprowádzenia obywátelko / cer=
ko Egipska : Bo Nof pustynią bę=
dźie y zpustoßeje / y będźie bez oby=
wátelá.

20 Egipt *jest jáko* piękna jáłowicá :
ále záwićie jey od Połnocy idźie,
21 idźie. ✤ Wiec y najemnicy jego w
pośrzodku niego *są* jáko ćielcy utu=
czeni / ále y oni tákże obroćiwßy śię
ućieką społem / nie ostoją śię : bo
dźień porażki ich przyßedł ná nie/
czás nawiedzenia ich. ✤ Głos jego
22 wynidźie jáko wężowy : bo z woj=
skiem idą / á z śiekierámi przydą ná
naś/ jáko ći co wyrębują drzewo. ✤
23 Wyrąbią lás jego mowi PAN/
choć policżony być nie może : bo śię
nád ßáráncżą rozmnożyli / y nie
24 máß im liczby. ✤ Záwstydźi śię cor=
ká Egipska : podána będźie w ręce
25 ludu Połnocnego. ✤ Pan Zastępow/
BOG Izráelski mowi: Oto Ja ná=
wiedzę ludne miásto No ; Tákże
Fáráoná y Egipt / y bogi jego / y
krole jego: Fáráoná mowię / y te
26 ktorzy w nim ufáją. ✤ Y podam je
w ręce tych/ ktorzy ßukáją duße ich/
to jest w ręce Nábuchodonozorá
Krolá Bábilońskiego/ y w ręce sług
jego : lecż potym mießkáć w nim
będą / jáko zá dawnych dni / mowi
PAN.

27 Ale śię ty nie bój c sługo moj
Jákobie / á nie lękaj śię o I=
zráelu ! Bo oto Ja ćiebie wybáwię
z dáleká / y naśienie twoje z źiemie
pojimánia ich : y wroći śię Jákob/
áby odpoczywał / y áby miał pokoj/
á nie będźie ktoby go przestráßył : ✤
28 Ty *mowię* Jákobie sługo moj nie bój
śię/ mowi PAn: Bom Ja z tobą. U=
czynię záiste koniec wßystkim na=
rodom / do ktorych ćię wypędzę/ lecż
tobie nie ucżynię końcá ; ále ćię
miernie d karáć będę / á cále ćię
bez karania nie zostáwię.

b *Jerem.* 8. 22.

c *Ezái.* 41. 8. 743.5. 744.2. *Jerem.* 30.10.

d *H. Wsádźie.*

ROZDZIAŁ XLVII.

Bog groźi Filistyńczykom.4 Tyryjczykom, y Sydończykom.

1 Słowo PAńſkie ktore ſie ſtáło do Jeremiaſzá Proroká przećiwko Filiſtyńczykom/ przed tym niż 2 Fáráo dobył Gázy. ✠ Ták mowi PAN: Oto wody wyſtępują od Połnocy/ y będą jáko powodź gwałtowná/ á zátopią ziemię/ y co jeſt ná niey/ miáſto/ y mieſzkájace w nim: dla czego wołáć będą ludźie/ y záwyją wſzyſcy obywátele ziemie: 3 ✠ Dla głoſu tętnienia kopyt waśniwych *koni* jego/ dla grzmotu wozow jego/ *y* trzáſku kół jego; nie obejrzą śię Ojcowie ná ſyny/ májac 4 opuſzczone ręce: ✠ Dla dniá/ ktory przyść má ná zburzenie wſzyſtkich Filiſtyńczykow/ y ná wykorzenienie Tyru/ y Sydonu/ ze wſzyſtką pozoſtáłą pomocą: bo zburzy PAN Filiſtyńczyki/ oſtátek wyſpy Káf- 5 tor. ✠ Przydźie obłyśienie ná Gázę/ y wykorzeniony będźie Aſzkálon/ *y* oſtátki doliny ich: Dokądże śię rze- 6 záć będźieſz? ✠ O mieczu PAńſki/ dokąd śię nie uſpokojiſz? Wroć śię do pochew twojich/ uśmierz śię/ á 7 ucichni. ✠ *Ale* jákożbyś śię uſpokojił? Wſzák mu PAN przykazał: przećiwko Aſzkálonowi/ y przećiwko brzegowi morſkiemu/ tám go poſtáwił.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Proroctwo przećiwko Moábczykom. 7. Grzechy ich. 47. Y obietnicá im uczyniona.

1 PRzećiwko Moábowi. Ták mowi PAN Záſtępow/ Bog Izráelſki: Biádá *miáſtu* Nebo/ bo zpuſtoſzone będźie: pohánbione/ y wźięte będźie Káryátáim: záwſtydzone będźie *miáſto* ná miejſcu wyſo- 2 kim/ y báć śię będźie. ✠ Nie będźie śię więcey chlubił Moáb z Heſebonu; myślą złe przećiwko niemu/ *mowiąc*: Podźćie/ á wytráćmy je z narodu. Y ty Mádmenie wykorzeniony będźieſz/ miecz pojdźie zá to- 3 bą. ✠ Głos krzyku *a* z Choronáim: o zpuſtoſzenie y zburzenie wielkie! ✠ 4 Ztárty będźie Moáb/ ſłyſzány bę- 5 dźie krzyk máluczkich jego. ✠ Przeto/ że ná drodze Luchitſkiey będźie uſtáwiczny płácz/ á ktoredy zſtępują do Choronáim/ nieprzyjaćiele krzyk 6 zburzenia ſłyſzeć będą/ ✠ *Mowiących*: Uciekájćie/ wybawćie duſze ſwoje/ á ſtańćie śię jáko *b* wrzos ná pu- 7 ſzczy. ✠ Bo dla tego że maſz nádźieję w doſtátku twojim/ y w ſkárbách twejich/ będźieſz też wźięte: y Chámos pojdźie w pojimánie/ Kápłáni jego/ tákże y Kśiążętá jego. 8 ✠ Bo burzyćiel przydźie ná káżde *c* miáſto/ á *żadne* go miáſto nie ujdźie: zginie y dolina/ y rowniny zpuſtoſzone będą/ jáko mowi PAN. 9 ✠ Dajćie ſkrzydłá Moábowi/ niech prętko uleći: bo miáſtá jego przydą w zpuſtoſzenie/ ták że nie będźie *w* 10 *nich* obywátelá. ✠ Przeklęty kto zdrádliwie czyni ſpráwę PAńſką: przeklęty tákże kto hámuje miecz 11 ſwoj ode krwie. ✠ Miáłći Moáb pokoj od dźiećińſtwá ſwego/ y uſádźił śię ná droſzdżách ſwojich/ áni był przelewány z naczynia w naczynie: to jeſt/ w pojimánie nie chodźił: dla czego zoſtał w nim ſmák jego/ á wo- 12 niá jego nie zmieniłá śię. ✠ Przetoż oto dni idą/ mowi PAN/ że poślę nań te/ ktorzy wtárgnienia czynią á pojimáją go/ y naczynia jego wyprożnią/ á łagwie jego potłuką. ✠ 13 Y záwſtydzony będźie Moáb od Chámoſá/ jáko záwſtydzony jeſt dom Izráelſki od Bethel *d* nádźieje ſwojey. 14 JAkoż mowićie; Mocniſmy/ á 15 mężowie duży do boju? ✠ Zburzony będźie Moáb/ y z miaſt ſwojich wynidźie/ á wyborni młodźieńcy jego pojdą ná zábićie; mowi Krol/ PAN Záſtępow Imię jego. ✠ 16 Blisko jeſt zginienie Moábowe/ y przydźie: á nieſzczęśćie jego prętko 17 śię pośpieſzy. ✠ Užalćie śię go wſzyſcy/ ktorzy *mieſzkaćie* około niego/ y wſzyſcy ktorzy znaćie imię jego mowćie; Jákoż śię złamáłá laſká mo- 18 cy/ y kij ozdobny? ✠ Zſtąp z ſławy/ á śiądź w prágnieniu obywátelko/ corko Dybońſka: bo zburzyćiel Moábu przyćiągnie przećiwko tobie/ 19 rozrzući twirdze twoje. ✠ Stań ná drodze/ á przypátrz śię pilnie obywátelko Aroer; pytaj tego ktory ucieka/ y tey ktora uchodźi/ mowiąc; 20 ✠ Co śię dźieje? Záwſtydzony jeſt Moáb/ bo jeſt potárty/ nárzekájćie *e* á wołájćie: opowiádajćie w Arnon/

b Jerem. 17. 6.
c Jerem. 49. 3.
d 1 Krol. 12, 29.
a Ezái. 15. 5.
e Ezái. 16. 7.

21 non/ że puſtoßa Moábá. ✠ Bo ſąd przyßedł ná ziemię tey rowniny: ná Holon/ y ná Jáſſá/ y ná Mefáát. ✠ 22 Y ná Dybon/ y ná Nebo/ y ná Bet Dyblátáim. ✠ 23 Y ná Kiryátáim/ y ná 24 Betgámul/ y Betmehon. ✠ Y ná Káryot/ y ná Bozrę/ y ná wßyſtkie miáſtá ziemie Moábſkiey/ dálekie y bliſkie. 25 ✠ Odćięty będźie rog Moábſki/ y rámię jego będźie ztárte / mowi PAn. 26 ✠ Opojćie go/ poniewaź śię przećiw PAnu podnioſł: niech śię wala Moáb w blwoćinách ſwojich/ 27 niech będźie y on ná pośmiech. ✠ Bo ázaż w pośmiewiſku nie był u ćiebie Izráel? Izali go miedzy złodźiejámi záſtano? że/ ilekroć mowiß o nim/ wyſkákujeß. 28 ✠ Opußczajćie miáſtá/ á mießkajćie ná ſkále / obywátele Moábſcy / á bądźćie jáko gołębicá/ ktora śćiele gniazdo ſwoje ná kráju dźiury.

29 Słyßeliſmy f o pyße Moábowey / że jeſt bárzo pyßny: o wyſokomyślnośći jego/ y o hárdośći jego/ y o nádętośći jego / y o wyniosłośći ſercá jego. 30 ✠ Známći Ja mowi Pan zágniewánie jego/ lecz nic má śiły: kłamſtwá jego nie dowiodą tego. 31 ✠ Dla tego nád Moábczykámi nárzekam / á náde wßyſtkim Moábem wołam: *á* dla obywátelow Kircheres wzdycha *ſerce moje*. 32 ✠ Bárźiey niż płákáno Jázerczykow/ płácżę nád tobą o winna máćico Sábámá! látorośli twoje doſtáną śię zá morze / áż do morzá Jázer dośięgą: ná letnie owoce twoje / y ná zbieránie winá twego burzyćiel przypádnie. 33 ✠ Y uſtánie weſele g y rádość nád polem urodzáynym / w źiemi Moábſkiey / á winu z práſy uſtret uczynię: nie będą go tłoczyć z wykrzykániem/ á wykrzykánie nie będźie wykrzykániem. 34 ✠ Bárźiey krzyczeć będą niż Heſebończycy: áż do Elcále / áż do Jázy wydádzą głos ſwoj / od h Zoár / áż do Choronáim / *jáko* jáłowicá trzećioletnia: bo też y wody Nimrym znißczeją.

35 Y Uczynię mowi PAn/ że uſtánie w Moábie ofiárujący ná wyżynách y kádzący bogom ſwojim. 36 ✠ Przetoż ſerce moje nád Moábem / jáko pißczałki pißczeć będźie: tákże nád obywátelámi w Kircheres ſerce moje jáko pißczałki pißczeć będźie: dla tego/ że y zboże zgromádzone wniwecz śię obroći. 37 ✠ Bo ná káżdey głowie i będźie łyśiná / á káżda brodá ogolona będźie: ná wßyſtkich rękách *będą* ßrámy / á ná biodrách wor. 38 ✠ Po wßyſtkich dáchách Moábſkich/ y po ulicách jego / wßędy nic *nie będźie* tylko nárzekánie: bom zkrußył Moábá jáko naczynie nieużyteczne mowi PAn. 39 ✠ Nárzekáć będą/ *mowiąc*: Jákoć jeſt ztárty? Jáko tył podał Moáb z háńbą? y jeſt Moáb pośmiewiſkiem / y poſtráchem wßyſtkim ktorzy ſą około niego. 40 ✠ Bo ták mowi PAn: Oto *nieprzyjaćiel* jáko orzeł przyleći / á rozćiągnie ſkrzydłá ſwe ná Moábá. 41 ✠ Káryot wźięte będźie/ y zamki wźięte będą: á ſerce mocarzow Moábſkich dniá onego będźie jáko ſerce niewiáſty bolejącey. 42 ✠ Y wygłádzony będźie Moáb z ludu / bo śię przećiwko PAnu podnośił. 43 ✠ Strách k y doł / y śidło nád tobą o obywátelu Moábſki! mowi PAn. 44 ✠ Kto ućiecze przed ſtráchem/ w pádnie w doł: á kto wynidźie z dołu/ śidłem ułápiony będźie. Bo przywiodę nań / *to jeſt*, ná Moábá / rok náwiedzenia jego/ mowi PAn. 45 ✠ W ćieniu Heſebon ſtawáli ći / ktorzy ućiekáli przed gwałtem: Ale ogień wynidźie l z Heſebonu / y płomień z pośrzodku Sehonu / y pożrze kąt Moábſki/ y wierzch głowy m tych / ktorzy go burzą. 46 ✠ Biádá tobie Moábie / záginie lud Chámoſow: bo synowie twoji zábráni będą w niewolą/ y corki twoje do więźienia. 47 ✠ Wßákże záśię przywrocę więźnie Moábſkie w oſtáteczne dni / mowi PAn. Aż do tąd ſąd o Moábie.

f *Ezái.* 16. 6.
g *Ezái.* 16.10.
h *Ezái.* 15.5.6
i *Ezái.* 15.2.3
k *Ezái.* 24.17
l 4 *Moj.* 21.28.
m *H. Synow rozruchu.*

ROZDZIAŁ XLIX.

Proroctwo przećiwko Ammonitczykom. 7. Edomczykom. 23. Dámáßczykom. 28. Kedárczkom, y Háſorczykom. 34. Y Elámczykom.

1 PRzećiwko Synom Ammonowym. Ták mowi PAn: Izali Izráel nie ma synow? *Izali żadnego* dźiedźicá nie ma? czemuż Krol jich

dźie=

dziedzicznie opánował Gád / á lud jego czemu mieszka w miastách jego? 2 ✤ Przetoż/oto dni idą / mówi PAn/ sprawie / że usłyszą trąbienie wojenne przećiwko Rábbie a synow Ammonowych / y będźie obrocona w kupę rumu / á inne miástá jego ogniem zpalone będą : y pośiędźie Izráel dźierżawce swoje / mowi PAn. 3 ✤ Rozgniewni śię Hesebonie/ bo Háj b zpustoszone będźie: Krzyczćie / o corki Rábby / przepáśćie śię worami / nárzekajćie / á tułajćie śię około płotow! bo Krol wász do więźienia pojdźie / tákże Kápłáni c jego/y Kśiążętá jego społem.

a Amos. 1. 14.
b Jozue. 7. 2.
c Jerem. 48. 7.

4 Coż śię przechwalasz dolinámi? Zpłynęłá dolina twojá / o corko uporna! ktora ufasz w skárbiech twojich mowiąc; Ktoż przyćiągnie 5 przećiwko mnie? ✤ Oto Ja przywiodę ná ćię strách/mowi PAn / PAn Zastępow/ od wszystkich ktorzy są około ćiebie: przez ktory rozegnáni będźiećie jeden od drugiego / á nie będźie ktoby zebrał tułájących śię. 6 ✤ Wszákże potym przywiodę záś więźnie synow Ammonowych / mowi PAN.

7 Przećiwko Edomczykom. Ták mowi PAN Zastępow : Izali niemász więcey mądrośći d w Temán? Izali záginęłá rádá od roztropnych? á wniwecz śię obroćiłá 8 mądrość ich. ✤ Ućiekájćie / obroććie śię / zstąpćie w głębokość ná mieszkánie , obywátele Dedán : bo przywiodę zátrácenie ná Esawá 9 czásu náwiedzenia jego. ✤ Gdyby ći/ktorzy zbieráją wino e przyszli ná ćię / izaliby nie zostáwili jákich gron? Gdyby śię wkrádli złodźieje w nocy / ażżeby stroźili więcey nád 10 potrzebę swoje? ✤ Lecz Ja obnáżę Esawá /odkryję skrytośći jego / ták iż śię ukryć nie będźie mogł : Zniszczone będźie naśienie jego / y brácia jego / y sąśiedźi jego / ták że 11 zgołá nie będźie ktoby rzekł : ✤ Zániechaj śirotek twoich / ja je żywić będę / á wdowy twoje we mnie ufáć 12 będą. ✤ Ták záiste mowi PAn: Oto ći / ktorym nie przysądzono pić z kubká tego / przećię piją z niego , á 13 tybyś miał zgołá tego ujść? ✤ Nie ujdźiesz / ále koniecznie pić będźiesz : Bo przez śię przyśięgam / mowi PAn/ iż ná spustoszenie / ná pohánbienie / ná zburzenie / y ná przeklectwo Bozrá przydźie / y wszystkie miástá jego będą pustymi ná wieki.

d Abdy. v. 8.
e Abdy. v. 5.

14 Słyszałem wieść od f PAná że do narodow posłány jest poseł / Mowiący : Zgromadźćie śię / á ćiągnićie przećiwko niemu / 15 wstańćież do bitwy. ✤ Bo oto spráwię ábyś był naliższym między narody / y wzgárdzonym między ludź- 16 mi. ✤ Hárdość twojá zdrádźi ćię/ y pychá sercá twego / ty ktory mieszkasz w rozśiádlinách skálnych / ktory śię trzymasz wysokich págorkow : byś też wywyższył jáko orzeł gniazdo swoje / y z támtąd ćię ztárgnę/ 17 mowi PAN. ✤ Y będźie źiemiá Edomska pustynia / y ktokolwiek h pojdźie przez nię / zdumieje śię / y świstáć będźie nád wszystkimi plá- 18 gámi jey. ✤ Jáko podwrocona jest Sodomá y i Gomorrá z przyległośćiámi swojimi / mowi PAn : ták śię tám nikt nie osádźi / áni w niey 19 syn człowieczy mieszkáć będźie. ✤ Oto áczkolwiek jáko lew występuje/ y bárźiey niż nádęćie Jordanu śię podnośi, przećiwko przybytkowi Mocnego : wszákże go nagle wypędzę z tey źiemie / á tego ktory jest obrány/ przełożę nád nię : bo ktoż k mnie jest podobny? y kto mi da rok? á kto jest tym pásterzem / ktoryby śię 20 postáwił przećiwko mnie? ✤ Przetoż słuchajćie rády PAńskiey / ktorą urádźił przećiwko Edomczykom ; y zamysłow jego / ktore umyślił przećiwko obywátelom Temáńskim : záiste / że je wywloką namnieysi / záiste zpustoszą je / y 21 przybytki ich. ✤ Od grzmotu upadku ich wzruszy śię źiemiá : głos y krzyk ich słyszeć będą ná morzu czerwo- 22 nym. ✤ Oto jáko orzeł przypádnie y przyleći / á rozćiągnie skrzydłá swe nád Bozrą / y stánie śię serce mocárzow z Edom dniá onego jáko serce niewiásty boleiącey.

f Abdy. v. 1.
g Abdy. v. 4.
h Jerem. 50. 13.
i 1 Moj 19. 25. Ezái. 13. 19. Jerem. 50. 44.
k Job. 41. 1. Jerem. 50. 44.

23 Przećiwko Dámászkowi. Záwstydźi śię Emát/y Arfád: bo wieść złą usłyszą / y ztrwożą śię / ták / że śię y morze wzruszy / á nie

24 bedźie śie mogło uspokoić. ✠ Ostáwiejc Dámászek / uda śie do ućiekánia / ástráchy go ogárna: ućiski y boleśći ogárna go / jáko rodzaca. ✠ 25 *Ale rzeko*; Jákożby śie nie miáło ostać miásto stawne / miásto weselá mego? ✠ 26 Przetoż upádna młodźieńcy jego ná ulicách jego / á wszyscy meżowie waleczni / dniá onego wytrácenil beda / mowi PAn Zastepow. ✠ 27 Y rozniecę ogień w murze m Dámászku / ktory strawi páłace Benádádowe.

l H. Umilkna.

m Amos 1. 4.

28 PRzećiwko Cedár / y przećiwko krolestwom Hásor / ktore wytráćić ma Nábuchodonozor Krol Bábiloński. Ták mowi PAN: Wstańćie / ćiagnićie przećiwko Cedár / á zburzćie narody Wschodnie. 29 ✠ Namioty ich / y trzody ich zábiora: opony ich / ze wszystkim naczyniem ich / y wielbłady ich wezma z soba: y záwołája ná nie; Strách zewszad. ✠ 30 Ućiekajćie / rozpierzchnićie śie pretko / zstapćie w głebokośći ná mieszkánie obywátele Hásor / mowi PAn: bo záwárł ráde przećiwko wam Nábuchodonozor Krol Bábiloński / y umyślił przećiwko wam zdráde. ✠ 31 Wstańćie / ćiagnićie przećiwko narodowi spokojnemu / mieszkájacemu bezpiecznie / mowi PAn: nie ma áni wrot áni zawor / 32 sámotni mieszkája. ✠ Beda záiste wielbłady ich *poddane* ná łup / *á* mnostwo dobytkow ich ná korzyść: y rozprosze ná wszystkie wiátry te / ktorzy y w naostáteczniejszych kąćiech mieszkája / y ze wszystkich stron złe ná nie przywiode / mowi PAn. 33 ✠ Y stánie śie Hásor mieszkániem smokow / pustynia áż ná wieki: nie osádźi śie tám nikt / áni mieszkáć bedźie w nim syn człowieczy.

34 SŁowo PAńskie ktore śie stáło do Jeremiaszá Proroká przećiwko Elámczykom / ná poczatku krolowánia Sedekiaszá Królá Judskiego / mowiac: 35 ✠ Ták mowi PAn Zastepow: Oto Ja złamie łuk Elámczykow / nawietsza śiłe ich. 36 ✠ A przywiode przećiwko Elámczykom cztery wiátry / ze czterech stron świátá / y rozprosze je ná wszystkie one wiátry: ták / iż nie bedźie narodu / do ktoregoby śie nie dostáli wygnáńcy z Elám. 37 ✠ Y zátrwoże Elámczyki przed obliczem nieprzyjaćioł ich / y przed obliczem *tych* ktorzy szukája duszę ich: przywiode mowie ná nie złe / gniew popedliwośći mojcy / mowi PAN: á pośyłáć zá nimi bede miecz / dokad ich nie wyniszczę. 38 ✠ Y postáwie stolice moje miedzy Elámczykámi / á wytrácę z támtad Królá y Kśiażetá / mowi PAn. 39 ✠ Wszákże stánie śie / iż w ostáteczne n dni przywrócę zaś więźnie Elám / mowi PAn.

n Jerem. 48. 47.

ROZDZIAL L.

Sąd Boży przećiwko Bábilończykom, á miedzy tym obietnicá o wybáwieniu z támtąd ludu Judskiego.

1 SŁowo ktore mowił PAn przećiwko Bábilonowi / y przećiwko źiemi Cháldejskiey przez Jeremiaszá Proroká; 2 ✠ Opowiádajćie miedzy narodámi / á rozgłaszajćie / podnieśćie chorągiew: rozgłaszajćie / nie tajćie / mowćie: Wźiety bedźie Bábilon / pohańbiony bedźie Bel / potárty bedźie Merodách: pohánbione beda báłwány jego / pokruszeni beda plugáwi bogowie jego. 3 ✠ Bo przyćiagnie przećiwko niemu narod z Połnocy / ktory źiemie jego obroći w pustynia / ták / że nie bedźie coby mieszkał w niey: ták ludźie jáko y bydletá rusza śie y odejda.

4 WOnych dniách / y w onych czáśiech / mowi PAN / przyda synowie Izráelscy / oni y synowie Judscy: płácząc społem ochotnie pojda / á PAná Bogá swego szukáć 5 beda. ✠ O drodze do Syonu pytáć śie beda / *á obroćiwszy śie* tám twárza / *rzeko*: Podźćie á przyłaczćie śie do PAná przymierzem wiecznym / ktore nie przydźie w zápámietánie. 6 ✠ Lud moj jest jáko trzodá owiec stráconych / pásterze ich záwiedli je w błąd / po gorách rozegnáli je: z gory ná págorek chodźiły / zápomniawszy legowiská swego. 7 ✠ Wszyscy ktorzy je znájduja pożyrája je / á nieprzyjaćiele ich mowia: Nie bedźiemy nic winni / przeto / że zgrzeszyli PAnu w przybytku spráwiedliwośći;

ści; PAnu/ ktory *jest* nádzieją Ojcow ich. 8 ✠ Uchodźcie z pośrzodku a Bábilonu/ á z ziemie Cháldejskiey wychodźcie: y bedźcie jáko kozłowie przed trzodą. 9 ✠ Bo oto Ja wzbudzę/ y przywiodę ná Bábilon zgromádzenie narodow wielkich/ ziemie Północney: ktorzy sie uszykują przećiwko niemu/ á z támtąd go wezmą: ktorych strzały są jáko Mocárzá ośieracájącego/ *z ktorych* żadna sie nie wroći prożno. 10 ✠ Y będźie Cháldejska ziemiá ná łup: *á* wszyscy ktorzy ją złupią násyceni będą/ mowi PAn. 11 ✠ Przeto/ że śie weseliće: przeto/ że śie rádujećie/ rozchwytájąc dźiedźictwo moje: przeto/ żeśćie nábráli ciáłá jáko jáłowicá utuczona/ á wyskákujećie jáko mocárze. 12 ✠ Záwstydzona będźie mátká wászá bárzo: zápłonie śie rodźićielká wászá: oto naposlednieysza *będźie* z narodow/ pustá ziemia/ sucha/ y bezdrożna. 13 ✠ Dla gniewu PAńskiego nie będą w niey mieszkáć/ ále oná wszystká obroći śie w pustynią: ktokolwiek pojdźie mimo b Bábilon/ zdumieje śie/ y zaświśnie nád wszystkimi plagámi jego. 14 ✠ Szykujćie wojská przećiw Bábilonowi zewsząd/ wszyscy co ciągniećie łuk: strzelajćie do niego/ nie żákujćie strzał/ bo przećiwko PANU zgrzeszył. 15 ✠ Wołájćie przećiwko niemu zewsząd; Poddał śie/ upádły grunty jego/ zkáżone są murу jego/ bo pomstá c PAńska jest pomśćićież śie nád nim/ jáko on czynił * onym, ták* mu też uczyńćie. 16 ✠ Wytráććie śiejącego/ z Bábilonu/ y tego ktory trzyma śierp czásu żniwá/ przed ostrzem mieczá burzącego káżdy niech śie do ludu swego obroći/ y káżdy do ziemi swojey niech uciecze.

17 Izráel jest *jáko* bydlątko zágnáne/ *ktore* lwi záplłoszyli: Krol Assyryjski napierwszy *był ktory* go zrzeć pocżął; A ten ostáteczny/ Nábuchodonozer Krol Bábiloński/ kośći jego pokruszył. 18 ✠ Przetoż ták mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski: Oto Ja náwiedzę Krolá Bábilońskiego/ y ziemie jego/ jákom náwiedźił Krolá Assyryjskiego. 19 ✠ Y przywroce *záś* Izráelá do mieszkánia jego/ á páść śie będźie ná Kármelu/ y ná Básánie/ y gorze ná Efrájimowey/ á w Gáláádźie násycona będźie duszá jego. 20 ✠ W onych dniách/ y w onych czáśiech mowi PAn/ będą szukáć nieprawośći Izráelowey/ ále żadney nie będźie: y grzechow Judskich/ ále nie będą ználeźione: Bo odpuszczę tym ktore pozostáwię.

21 WYćiągni przećiwko tey ziemi odpornych/ przećiwko niey *mowię*, á obywátele jey nawiedź: zpustoszą wygładź goniąc je/ mowi PAn: uczyńże według wszystkiego jákoć rozkázuję. 22 ✠ *Niech będźie* głos wojenny w tey ziemi/ y zpustoszenie wielkie. 23 ✠ Jákożby pośiekány y połamány bydź miał młot wszystkiey ziemie? Jákożby śie Bábilon stał zdumieniem miedzy narodámi? 24 ✠ Sidłom zástáwił ná ćie/ y będźiesz pojimány o Bábilonie/ nim śie obaczysz: ználeźiony náwet y pojimány będźiesz/ ponieważeś z PAnem zwádę zácząl. 25 ✠ Otworzył PAn skarb swoj/ á wyniosł naczynia gniewu swego/ bo to jest spráwá PAná/ PAná Zastępow w ziemie Cháldejskiey. 26 ✠ Podźćież przećiwko niey od kończyn *ziemie*, otworzćież szpichlerze jey/ podepććie ją jáko stogi: á wygładźćie ją ták/ áby jey nic nie zostáło. 27 ✠ Pozábijajćie wszystkie ćielce jey/ niech zstępują ná zábićie: Biádá im/ bo przyszedł dźień ich/ czás náwiedzenia ich. 28 ✠ Głos uciekájących/ y tych co uchodzą z ziemie Bábilońskiey/ áby oznájmili ná Syonie pomstę PAná Bogá nászego/ pomstę Kośćiołá jego. 29 ✠ Zgromadźćie przećiwko Bábilonowi wszystkie strzelce/ ktorzy łuk ciągną/ położćie śie obozem przećiw niemu w około/ áby *nikt* nie uszedł: oddajćie mu według spraw jego: według wszystkiego co *innym* czynił/ uczyńćie mu: bo śie przećiwko PAnu wynośił/ przećiwko Swiętemu Izráelskiemu. 30 ✠ Przetoż polegą młodźieńcy jego ná ulicách jego/ y wszyscy mężowie waleczni jego wygłádzeni będą dniá onego/ mowi PAn. 31 ✠ Otom Ja przećiwko

a Ezdi. 48.20. Jerem 51. 6. Objdw 18. 4.
b Jerem 49.17.
c 5 Moj. 32.35. Rzym 12.19.

tobie o hárdy / mowi PAn / PAn Zastępow : bo *już* przyszedł dźień twoj *y* czás / ábym ćie náwiedźił. 32 Potknie śię zájiste hárdy/ y upádnie/ á nie będźie ktoby go podniosł: y rozniecę ogień w miástách jego / ktory pożrze wszystko około niego.

33 TAk mowi PAN Zastępow: Gwałt śię dźieje synom Izráelskim/ y synom Judskim społem: á wszyscy ktorzy je pojimáli/ trzymáją je; nie chcą ich puśćić. 34 *Ale* Odkupićiel ich możny/ PAn Zastępow Imię jego / pewnie że śię ujmie o krzywdę ich / áby spráwił pokoj tey źiemi/ y poruszył obywátele Bábilońskie. 35 Miecz *przydźie* ná Cháldejczyki/ mowi PAn / y ná obywátele Bábilońskie / y ná Kśiążętá jego/ y ná mędrce jego : 36 Miecz ná kłamce / áby zgłupieli ; miecz ná mocárze jego / áby zkruszeni byli: 37 Miecz ná konie jego / y ná wozy jego/ y ná wszystko pospolstwo / ktore jest w pośrzodku jego / áby byli jáko niewiásty : miecz ná skárby jego/ áby były rozchwycone. 38 Susza ná wody jego áby wyschły : Bo źiemiá jest *pełna* obrázow rytych / á przy báłwánach *swojich* száleją. 39 Przeto tám mieszkáć będą bestye y strászne zwierzętá mieszkáć w nim będą młode sowy: á nie będą w nim mieszkáć więcey ná wieki / y nie będą *w nim* mieszkáć od narodu do narodu. 40 Jáko PAn podwrocił ᵈ Sodomę y Gomorrę/ y przyległośći ich/ mowi PAn: *ták* śię tám nikt nie osádźi/ áni będźie mieszkał w niey syn człowieczy.

d 1 Moj. 19. 25. Ezái. 13. 19. Jerem. 49. 18.

41 OTo lud przyćiągnie od Połnocy / y narod wielki / y Krolowie wielcy wzbudzeni będą ze stron źiemie. 42 Łuk y włocznią pochwycą/ okrutnymi będą/ á nie zmiłują śię : głos ich jáko morze zászumi / á ná koniách pojádą / uszykowáni jáko mąż do bitwy przećiwko tobie / o corko Bábilońska ! 43 Jáko usłyszy Krol Bábiloński wieść o nich/ osłabieją ręce jego / á ućisk ogárnie go *y* boleść jáko rodzącą. 44 Oto *áczkolwiek* jáko lew ᵉ wstępuje / y bárźiey niż nádętość Jordanu *śię podnośi*, przećiwko przybytkowi Mocnego / wszákże go w okámgnieniu wypędzę z niey/ á tego ktory jest wybrány/ przełożę nád nią : bo ktoż jest mnie ᶠ podobnym? y kto mi da rok? á kto jest tym pásterzem ktoryby śię postáwił przećiwko mnie? 45 Przetoż słuchajćie rády PAńskiey / ktorą urádźił przećiwko Bábilonowi ; y zamysłow jego / ktore umyślił przećiwko źiemi Chaldejskiey: zájiste że je wywloką namniejszy z tey trzody : zájiste poburzą je / y przybytek *ich*. 46 Od huku przy dobywániu Bábilonu poruszy śię tá źiemiá/ á krzyk miedzy narody słyszány będźie.

e Jerem. 49. 19.

f Job. 41. 1. Jerem. 49. 19.

ROZDZIAŁ LI.

Proroctwo o przyćiągnieniu Medow przećiwko Bábilończykom. 6. Nápomnienie do ludu Bożego uczynione. 8. 14. Pomstá nád Bábilonem. 48. Rádość ktora z skazy Bábilonu nástáć miáłá.

1 TAk mowi PAn: Oto Ja wzbudzę przećiwko Bábilonowi / y przećiwko tym ktorzy mieszkáją w pośrzod powstawájących przećiwko mnie/ wiátr zárážliwy. 2 Y pośle ná Bábilon przewiewácze / ktorzy go przewiewáć będą / wyproźnią źiemię jego : gdyż będą przećiwko niemu zewsząd/ w dźień ućisku. 3 Do tego ktory mocno ćiągnie łuk swoj / á postępuje w páncerzu swojim / *rzekę*; Nie folgujćie młodźieńcom jego : wygłádźćie wszystko wojsko jego. 4 Niech polegą pobići w źiemi Chaldejskiey / á poprzebijáni po ulicách jego.

5 BO nie jest opuszczony Izráel / y Judá od Bogá swego / od PAná Zastępow : choć źiemiá ich pełna jest przestępstwá przećiwko Swiętemu Izráelskiemu. 6 Ućiekajćie z pośrzodku ᵃ Bábilonu/ á niech záchowa káżdy duszę swoję / ábyśćie nie byli zátráceni w nieprawośći jego : bo czás będźie pomsty PAńskiey/ sam mu zapłátę odda. 7 Byłći Bábilon kubkiem złotym w ręce PAńskiey/ napájájącym wszystkie źiemie: wino jego pili narodowie / dla tego poszáleli narodowie: 8 *Ale* nagle upádnie ᵇ Bábilon y ztárty będźie : rozkwilćie śię

a Jerem. 50. 8. Objáw. 18. 4.

b Ezái. 21. 9. Objáw. 14. 8. y 18. 2.

nád

nád nim / nábierzćie olejku Bálsá=
mowego dla boleśći jego ; owa śie
9 wyleczy. ✤ Leczylismy Bábilon/ále
nie jest uleczony : Opuśćmyż go / á
podźmy kążdy do źiemie swey / bo
sad jego áż do niebá śiega / y wy=
10 niost śie áż pod obłoki. ✤ Wywiodł
PAN c spráwiedliwośći náße.
Podźcie/á opowiádajmy ná Syonie
11 dźieło PAná Bogá nąßego. ✤ Wy=
ostrzćie strzały / sporządźcie tarcze.
Wzbudźił PAN duchá Krolow
Medskich: Bo przećiwko Bábilo=
nowi zamyśl jego / áby go wytrá=
ćił : Gdyż pomstá PAńska / jest
12 pomstá Kośćiołá d jego. ✤ Podnie=
śćie chorągiew ná murách Bábi=
lońskich / przyczyńćie straży / posta=
wćie stroże / nágotujćie zásadzki :
bo / y umyślił PAn / y wykona co
wyrzekł przećiwko obywátelom Bá=
13 bilońskim. ✤ O ty/ ktory mießkaß
nád wodámi wielkimi ! o bogáty w
skárby ! przyßedł koniec twoj / kreś
14 łákomstwá twego. ✤ Przyśiągł
PAN Zastępow e ná duße swoje /
że ćie nápełnię ludźmi / jáko chrzą=
ßczámi / ktorzy uczynią nád tobą
okrzyk wojenny.

c I. Spráwę náßę.

d Ierem. 50.28.

e Amos 6. 8.

15 ONá to jest ktory uczynił źiemię
f mocą swoją : ktory utwierdźił
okrąg świátá mądrośćią swoją / y
rostropnośćią swoją rozpostárł nie=
16 biosá. ✤ Ktory gdy głos wypu=
ßcza / g wody ná niebie ßumią / á
ktory spráwuje áby występowáły
páry od kończyn źiemie : błyskáwi=
ce ze dżdżem przywodźi / á wywodźi
17 wiátr z skárbow swojich. ✤ Ták
zgłupiał kążdy człowiek / że tego nie
zna / że pohánbiony bywa złotnik
od obrázu rytego : bo kłamstwem
jest ulanie jego / á niemáß w nich
18 duchá. ✤ Márnośćią są / á dźieło
błędow / zginą czásu náwiedzenia
19 swego. ✤ Nie tákowyć jest dźiał h
Jákobow / bo on jest / ktory wßy=
stko stworzył / á Izráel jest prętem
dźiedźictwá jego : PAN Zastępow
Imię jego.

f 1 Moj 1. 6. Ierem. 10 12.

g Psalm 135.7.

h Ierem. 10.16.

20 Młotemeś ty mojim krußącym/
orężem wojennym: ábym po=
krußył przez ćię narody/ y poburzył
21 przez ćię krolestwá. ✤ Abym pokru=
ßył przez ćię koniá/y jezdnego: ábym
pokrußył przez ćię woz / y tego co ná
22 nim jeźdźi. ✤ Abym pokrußył przez
ćię mężá y niewiástę : ábym pokru=
ßył przez ćię stárcá y dźiećię : ábym
pokrußył przez ćię młodźieńcá y
23 pánnę. ✤ Abym pokrußył przez ćię
pásterzá y trzodę jego: ábym pokru=
ßył przez ćię oraczá/ y sprzężaj jego:
ábym pokrußył przez ćię Kśiążętá
24 y Hetmány. ✤ Ale już oddam Bábi=
lonowi / y wßystkim obywátelom
Cháldejskim / zá wßystkie złośći ich
ktore czynili Syonowi przed oczy=
25 má wáßymi/mowi PAn. ✤ Otom
Ja jest przećiwko tobie, o goro kążą=
ca ! mowi PAn/ktora kąźiß wßystkę
źiemię : y wyciągnę rękę moję prze=
ćiwko tobie / á zwálę ćię z skał / y
26 uczynię ćię gorą zpalenia. ✤ A nie
wezmą z ćiebie kámieniá do węgłá /
áni kámieniá do gruntow : bo pu=
stynią wieczną będźieß/mowi PAn.
27 ✤ Podnieśćie chorągiew w źiemi /
trąbćie w trąbę miedzy narody /
zgotujćie przećiwko niemu narody :
zwołajćie przećiwko niemu krole=
stwá Arárád/Minny/y Aschenás :
Postánowćie przećiwko niemu He=
tmáná / przywiedźćie konie jáko
28 chrząßcze nájeżone. ✤ Zgotujćie prze=
ćiwko niemu narody/ Krole Med=
skie / Kśiążętá ich / y wßystkie He=
tmány ich / y wßystkę źiemię wła=
29 dze ich. ✤ Tedy zádrży źiemiá/y roz=
boleje śię/gdy wykonáne będą prze=
ćiwko Bábilonowi myśli PAńskie:
áby obroćił źiemię Bábilońską w
pustynią/ áby zostáłá bez obywátelá.
30 PRzestáną mocárze Bábilońscy
walczyć/uśiedą w zamkách/u=
stánie męstwo ich. Będą jáko nie=
wiásty / zápali mießkánia ich / po=
31 krußone będą záwory ich. ✤ Goniec
potka drugiego gońcá / á posel zá=
bieży posłowi / áby opowiedźieli
Krolowi Bábilońskiemu/ iż wźięto
32 miásto jego z jedney strony. ✤ A iż
brody ubieżono / y jeziorá i wypa=
lono ogniem / á mężowie waleczni
33 ustráßeni są. ✤ Bo ták mowi PAN
Zastępow/ BOG Izráelski : Cor=
ká Bábilońska jest jáko bojewisko /
czás deptánia jey przyßedł: jeßcze
maluczko / á przydźie czáß żniwá
34 jey. ✤ Pożárł mię/potárł mię/Ná=

i Jerem. 50.38.

buchodonozor Krol Bábiloński / uczynił mię naczyniem proznym: połknął mię jáko ſmok / nápełnił brzuch ſwoj roſkoßámi mojimi / y wygnał mię. ✣ 35 Gwałt mnie / y ćiáłu memu uczyniony / *niech przydźie* ná Bábilon / mowi obywátelká Syońſka: á krew mojá ná obywátele Chaldejſkie / mowi Jeruzalem. ✣ 36 Przetoż ták mowi PAn; Oto śię Ja záſtáwię o krzywdę twoję / á pomßczę śię zá ćię: bo wyſuszę morze jego / wyſuszę y źrzodłá jego. ✣ 37 Y będźie Bábilon *obrocony* w mogiły / mießkánie ſmokow / w zdumienie / y w pośwístánie / y będźie bez obywáczelá. ✣ 38 Poſpołu jáko lwi rzycżeć będą á ſkomlęć jáko ßczenietá lwie. ✣ 39 Gdy śię zápálą / uczynię im uczty / y ták je upoję / że krzycżeć y ſnem wiecznym záſnąć muſzą; ták / áby nie ocućili / mowi PAn. ✣ 40 Powiodę je jáko báránki ku zábiciu: jáko bárány y kozły. ✣ 41 Jákożby dobyty mogł być k Seſách? Jákożby wźiętá być mogłá chwałá wßyſtkiey źiemie? Jákożby mogł przyść ná zpuſtoßenie Bábilon miedzy narody? ✣ 42 Wyſtąpi przećiwko Bábilonowi morze / mnoſtwem wałow jego okryte będźie. ✣ 43 Miáſtá jego będą zpuſtoßeniem / źiemią ſuchą y puſtą / źiemią w ktorey miáſtách nikt nie będźie mießkał / áni będźie chodźił przez nię ſyn człowieczy. ✣ 44 Náwiedzę tez Belá w Bábilonie / y wydrę co był połknął z gęby jego / y nie będą śię więcey do niego zbiegáć narodowie; y mury tákże Bábilońſkie upádną.

k Jerem. 25.26.

45 Wynidźcie l z pośrzodku jego ludu moj / á wybaw káżdy duße ſwoję przed gniewem zápálczywośći PAńſkiey. ✣ 46 A nie bądźćie miękkiego ſercá / áni śię lękájćie wieśći / ktora będźie ſłycháć w tey źiemi: gdy przydźie *jednego* roku nowiná / potym drugiego roku wieść y gwałt w źiemi / *á* pan ná páná.

l Ezai. 52.11. 2 Kor. 6. 17. Objáw 18. 4.

47 Przetoż oto dni przyjdą / w ktore Ja náwiedzę báłwány ryte Bábilońſkie / á wßyſtká źiemiá jego pohańbioná będźie: y wßyſcy pobići jego polegą w pośrzodku niego. ✣ 48 Y będą nád Bábilonem śpiewáć niebioſá y źiemiá / y wßyſtko co ná nich jeſt / gdy z Połnocy przyjdą náń puſtoßyćiele / mowi PAn. ✣ 49 Jáko Bábilon poráźił one pobite Izráelſkie / ták z Bábilonu polegą pobići po wßyſtkiey źiemi. ✣ 50 O ktorzyśćie ußli miecżá! idźćie / nie ſtojćie: wſpominajćie z dáleká ná PAná / á Jeruzalem niech wſtępuje ná ſerce wáße. ✣ 51 *Rzeczćie*; Wſtydźimy śię / że ſłyßymy urągánie: háńbá okryłá twarzy náße / bo cudzoźiemcy wchodzą do świątnic domu PAńſkiego. ✣ 52 Przetoż oto dni przychodzą / mowi PAn / że náwiedzę ryte báłwány jego: á po wßyſtkiey źiemi jego / zrániony ſtękáć będźie. ✣ 53 Choćiażby Bábilon wſtąpił ná niebo / y obwárowáł ná wyſokośći moc ſwoję: przećię ode mnie przyjdą puſtoßyćiele jego / mowi PAN. ✣ 54 Głos wołánia z Bábilonu / á ztárćie wielkie z źiemie Cháldejſkiey. ✣ 55 Bo PAn Bábilon zburzy / y wytráći z niego głos wielki: choćby huczáły wáły ich jáko wody wielkie / y wydány był ßum głoſu ich: ✣ 56 Gdy náń / *to jeſt*, ná Bábilon puſtoßyćiel przyćiągnie / pojimáni będą mocárze jego / pokruſzone będą łuki ich: bo Bog m nádgrody / PAn nádgrodźi im ſowićie. ✣ 57 Opoję Kśiążętá jego y mędrce jego / wodze jego / y urzędniki jego / y mocárze jego / áby záſnęli ſnem wiecznym / á nie ocućili: mowi Krol / PAN Zastępow Imię jego. ✣ 58 Ták mowi PAn Zastępow: Mur Bábiloński ßeroki / do gruntu zburzony będźie / y brámy jego wyſokie ogniem zpalone będą / á ludźie dármo prácowáć będą / á narodowie przy ogniu pomdleją.

m 5 Moj. 32.35. Rzym 12.19. Zyd. 10.30.

59 TOć *jeſt* słowo / ktore rozkazał Jeremiaß Prorok Sárájaßowi / ſynowi Neryaßá / ſyná Máásejaßowego / gdy odßedł od Sedekiaßá Krolá Judſkiego do Bábilonu / roku czwartego krolowánia jego: (á Sárájaß był Kśiążęćiem w Menuchá.) ✣ 60 Gdy zápiſał Jeremiaß wßyſtko złe / ktore przyść miáło ná Bábilon / w kśięgi jedne: wßyſtkie te słowá / ktore ſą nápiſáne przećiwko Bábilonowi. ✣ 61 Y rzekł Jeremiaß do Sárájaßá: Gdy przy-

dźieß do Bábilonu/ y oglądaß go/ tedy przeczytaß te wßystkie słowá:

62 ✥ A rzeczeß; O PAnie/ tyś mowił przećiwko miejscu temu/ że je wytráćiß/ áby w nim nie mießkał nikt/ áni z ludźi/ áni z bydląt/ ále żeby było pustkámi wiecżnymi.

63 ✥ A gdy do końcá przeczytaß te Kśięgi/ przywiążeß do nich kámień/ y wrzućiß je w pośrzod Eufrátesá; A rzeczeß;

64 ✥ Ták zátopiony będźie Babilon/ á nie powstánie więcey z te° złe°/ ktore Ja nań przywiodę/ choć ustawáć będą. Aż do tąd słowá Jeremiaßowe.

Rozdział LII.

Sedekiaß przećiwił śie Krolowi Bábilońskiemu. 4. Jeruzalem dobyto. 8. Sedekiaß y lud jego pojimány. 31. A Joáchin od Ewilmerodáchá wywyżßony.

1 Dwádźieśćiá y jeden rok miał a Sedekiaß/ gdy krolowáć począł/ á jedenaśćie lat krolował w Jeruzalem. ✥ A imię mátki jego *było* Chámutál/ cerká Jeremiaßewá z Lebny.

a 2 Krol. 24. 18. 2 Kron. 36. 11. Jerem. 37. 1.

2 ✥ Y czynił złość przed ocżymá PAńskimi/ według wßystkiego co czynił Joákim.

3 ✥ Abowiem śie to stáło dla rozgniewánia PAńskiego przećiwko Jeruzalemowi y Judźie/ áż je odrzućił od twarzy swey: W tym záśie odstąpił Sedekiaß od Krolá Bábilońskiego.

4 Y Stáło śie/ roku dźiewiątego krolestwá b jego/ mieśiącá dźieśiątego / *dniá* dźieśiątego / tegoż mieśiącá/ że przyćiągnął Nábuchodonozor Krol Bábiloński / on/ y wßystko wojsko jego przećiwko Jeruzalem/ y położył śię obozem u niego/ y porobił przećiwko niemu ßáńce w około.

b 2 Krol. 25. 1. Jerem. 39. 1.

5 ✥ A ták było miásto oblężone/ áż do jedenastego roku Krolá Sedekiaßá.

6 ✥ Tedy mieśiącá czwartego/ dźiewiątego *dniá* tegoż mieśiącá/ był wielki głod w mieśćie/ y nie miał chlebá lud oney źiemie.

7 ✥ Y przełamano *mur* miejski: á wßyscy ludźie rycerscy poućiekáli/ y wyßli z miástá w nocy drogą do bramy/ *ktora jest* między dwiemá murámi podle ogrodá Krolewskiego:) Ale Cháldejczycy leżeli około miástá), y pßli drogą ku pustyni.

8 ✥ Y goniło wojsko Cháldejskie Krolá/ á doścignęli Sedekiaßá ná polách Jerychá: á wßystko wojsko jego rozpierzchnęło śię od niego.

9 ✥ A ták pojimawßy Krolá/ przywiedli go do Krolá Bábilońskiego do Ryblaty w źiemi Emát; kędy o nim uczynił sąd.

10 ✥ Y pozábijał Krol Bábiloński syny Sedekiaßowe przed ocżymá jego: tákże też wßystkie Kśiążętá Judskie pozábijał w Ryblaćie.

11 ✥ A Sedekiaßá oślepiwßy/ y związawßy go łáńcuchámi miedźiánymi/ záwiodł go Krol Bábiloński do Bábilonu/ y podał go do domu więźienia/ áż do śmierci jego.

12 Potym mieśiącá piątego/ dniá dźieśiątego/ *tegoż* mieśiącá/ ten jest rok dźiewiętnasty krolowánia Nábuchodonozorá Królá Bábilońskiego/ przyćiągnął Nábuzárdán Hetman żołnierski/ *ktory* stawał przed Krolem Bábilońskim/ do Jeruzalem.

13 ✥ Y zpalił Dom PAński/ y dom krolewski/ y wßystkie domy Jeruzalemskie: Owá wßystko budowánie kosztowne popalił ogniem.

14 ✥ Y wßystkie mury Jeruzalemskie w około rozwáliło wßystko wojsko Cháldejskie/ ktore *było* z onym Hetmánem żołnierskim.

15 ✥ A z ubogich ludźi y z ostátku pospolstwá/ ktore było pozostáło w mieśćie/ y zbiegi ktorzy byli zbiegli do Krolá Bábilońskiego/ y inne pospolstwo/ przenioſł Nábuzárdán Hetman żołnierski.

16 ✥ Tylko z ubogich oney źiemie zostáwił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ áby byli winiarzámi y oraczámi.

17 ✥ Nádto/ słupy miedźiáne/ ktore *były* w domu c PAńskim/ y podstáwki/ y morze miedźiáne/ ktore *było* w domu PAńskim/ potłukli Cháldejczycy/ y przenieśli wßystkę miedź ich do Bábilonu.

c Jerem. 27. 19.

18 ✥ Kotły też y łopáty/ y naczynia muzyczne/ y miednice/ y czáße/ y wßystko naczynie miedźiáne ktorym usługowano/ pobráli.

19 ✥ Nád to/ wiádrá/ y kádźilnice/ y miednice/ y gárnce/ y świeczniki/ y czáßki/ y kufle: co było złotego w złoćie/ á co było śrebrnego w śrebrze/ pobrał Hetman żołnierski.

20 ✥ Słupy/ dwá/ morze jedno/ y wołow miedźiánych dwána-

 śćie/

ście/ ktore *były* pod podstawkámi/ ktore był spráwił Krol Sálomon w domu PAńskim : nie było *wagi* miedzi onego wszystkiego naczynia.

21 ✠ A z tych slupow/ośmnaście łokci w zwyż był d slup jeden : á w mieszy około dwánaście łokci / á miąższość jego cztery pálce : *á we wnątrz był* dety. ✠

d 1 Krol. 7. 15. 2 Krol. 25. 17. 2 Kron 3. 15.

22 A gałká ná nim miedźiána/ á wysokość gałki jedney *byłá ná* piąci łokci: śiatká też y jábłká gránatowe ná gałce w około wszystko miedźiáne : Táki też był y drugi slup z jábłkámi gránatowymi.

23 ✠ A było jábłek gránatowych dźiewięćdźieśiat y sześć/ *po káżdey* stronie: wszystkich jábłek gránatowych *było po* stu ná śiatce w około.

24 WZiał też Hetman żołnierski Sárájego Kápłáná przedniego/ y Sofoniaszá Kápłáná wtorego *po nim*, y trzech strożow progu.

25 ✠ Wźiął też z miástá dworzániná niektorego/ ktory był przełożonym nád ludem rycerskim/ y śiedmi meżow *z tych, ktorzy* stawáli przed Krolem/ ktorzy śie ználeźli w mieście : y pisárzá przedniego wojskowego/ ktory zpisował wojsko z ludu ziemie : y sześćdźieśiat meżow z ludu ziemie/ktorzy śie ználeźli w mieście.

26 ✠ Wźiąwszy je tedy Nábuzárdán Hetman żołnierski/ záwiodł je do Krolá Bábilońskiego/ do Rybláty.

27 ✠ Y pobił je Krol Bábiloński/ á pomordował je w Ryblácie/ w ziemi Emát : A ták przeniesiony jest Judá z ziemie swojey.

28 TEnći jest lud ktory záprowádźił Nábuchodonozor roku śiodmego: Zydow trzy tyśiace/ y dwádźieśćiá y trzy.

29 ✠ Roku ośmnastego Nábuchodonozorá/ *záprowádźił* z Jeruzalem dusz ośm set trzydźieśći y dwie.

30 ✠ Roku dwudźiestego/ y trzećiego Nábuchodonozorá/ záprowádźił Nábuzárdán Hetman żołnierski/ z Zydow dusz śiedm set czterdźieśći y pięć. Wszystkich dusz cztery tyśiące y sześć set.

31 A Trzydźiestego ey śiodmego roku po pojmániu Joáchiná Krolá Judskiego/ dwunastego mieśiącá/ dwudźiestego y piątego *dniá* tegoż mieśiącá / wywyższył Ewilmerodách Krol Bábiloński/ tego roku gdy począł krolowáć/ głowę Joáchiná Krolá Judskiego/ wywolnwszy go z domu więźienia.

e 2 Krol 25. 27.

32 ✠ Y rozmawiał z nim łáskáwie/y wystáwił stolicę jego/nád stolicę Krolow ktorzy *byli* z nim w Bábilonie.

33 ✠ Odmienił też y odźienie w ktorym był w więźieniu/y jadał chleb záwsze przed obliczem jego/ po wszystkie dni żywotá swego.

34 ✠ Obrok też jemu náznáczony/ obrok ustáwiczny dawano mu od Krolá Bábilońskiego ná káżdy dźień/ áż do śmierci jego/ po wszystkie dni żywotá jego.

TRENY, TO JEST, NArzekánia Jeremiaszowe.

W Tych Kśiążeczkách Jeremiasz Prorok/ swojim y wszystkiego ludu imieniem/ opłákuje mizerną kondycyą Zydow w niewoli Bábilońskiey/ grzechy ich wyznawa/ á Bogá o miłośierdźie y łáskę według obietnice jego prośi.

ROZDZIAL I.

Nárzekánie Jeremiaszowe nád ućiskiem ludu Judskiego. 8. Grzechy ich. 18. Wyznánie ich. 20. Modlitwá o wybáwienie.

W Bibliey Siedmidźieśiat Tłumáczow/ tá Kśiegá Swieta ták śie záczyna.

Y Stáło śie/gdy Izráel pojimány był/ á Jeruzalem zpustoszone/ że Jeremiasz śiedźiał płácząc/ y nárzekał nárzekániem tákim nád Jeruzalemem/ á rzekł ;

1 ACH miásto ták ludne/ jákoż śiedźi sámotne ! stáło śie jáko wdowá ! zacne miedzy narodámi / przednie miedzy

kráinámi/ ſtáło ſie hołdowne ! ✣

2 Vſtáwicznie w nocy płácze/ á łzy jego ná jágodách jego; niemáß ktoby je ćießył ze wßyſtkich miłośnikow jego : wßyſcy przyjaćiele jego przeniewierzyli mu ſie/ ſtáli mu ſie nieprzyjaciołmi. ✣

a Jerem. 13.17.

3 Przenioſł ſie Judá dla utrapienia/ y dla wielkiey niewoli : wßákże mießkájac miedzy narody/ nie znájduje odpoczynienia ; wßyſcy ktorzy je gonia polápili je w ćieśni. ✣

4 Drogi Syońſkie płácza/ że nikt nie przychodźi ná Swieto uroczyſte : Wßyſtkie bramy jego zpuſtoßáły; Kápłáni jego wzdycháia; pánny jego ſmętne ſa/ á ſámo pełne jeſt gorzkośći.

5 ✣ Nieprzyjaćiele jego b ſa głowa/ przećiwnikom jego ßcześliwie ſie powodźi : Bo go PAn utrapił/ dla mnoſtwá przeſtępſtwá jego : máluczcy jego poßli w niewola przed obliczem trápiacego. ✣

b 5 Moj. 28.44.

6 A ták odjeta jeſt od Corki Syońſkiey wßyſtká ozdobá jey/ Kśiażetá jey ſtáli ſie jáko jelenie/ nie znájdujacy páße/ y uchodza bez śiły przed tym/ ktory je goni. ✣

7 Wſpomina *Corká* Jeruzálemſka we dni utrapienia ſwego/ y kwilenia ſwego/ ná wßyſtkie ućiechy ſwoje/ ktore miewáłá ode dni dawnych/ gdy pada lud jey od reki nieprzyjaćielſkiey/ niemájac ktoby jey rátował : widzac ja nieprzyjaćiele/ náśmiewáli ſie c z Sábbátow jey.

c I. Zupadku jey.

8 CIężko zgrzeßyłá *corká* Jeruzalemſka/ przetoż jáko nieczyſta odłaczona jeſt: Wßyſcy ktorzy ja w uczćiwośći mieli/ lekce ja ſobie waża/ przeto/ że widza nágość jey/ á oná wzdycha/ y tyłem ſie obraca. ✣

9 Nieczyſtotá jey ná podołkách jey/ á nie pomniáłá ná koniec ſwoj : przetoż znácznie jeſt znizona / nie májac ktoby ja poćießył. Wejrzy PAnie ná utrapienie moje/ boć ſie wynioſł nieprzyjaćiel. ✣

10 Reke ſwoje wyćiagnał nieprzyjaćiel ná wßyſtkie kochánia jey : bo muśi pátrzáć ná pogány wchodzace do Swiatnice jey/ o czymeś był przykazał/ áby nie wchodźili d do zgromádzenia twego. ✣

d 5 Moj. 23. 3.

11 Wßyſtek lud jey wzdychájac chlebá ßuka/ dawa koßtowne rzeczy ſwoje zá pokarm ku pośileniu duße. Wejrzy PAnie/ á obacz/ bom zniewáżona.

12 NIechże was to nie obchodźi o wßyſcy ktorzy mimo idźiećie droga ! Obaczćie/ á ogladajćie jeſli jeſt boleść/ jáko mojá boleść/ ktora mi jeſt zádáná/ jáko *mie* záſmućił PAn w dźień gniewu zápálczywośći ſwojey. ✣

13 Z wyſokośći poſłał ogień w kośći moje / ktory je opánował/ rośćiagnał śieć nogam mojim/ obroćił mie ná wſtecz ; podał mie ná zpuſtoßenie/ przez cáły dźień żáłoſna. ✣

14 Zwiazáne jeſt járzmo niepráwośći mojich reka jego : zplotły ſie/ wſtapiły ná ßyje moje : *toć* poráźiło śiłe moje. ✣ Podał mie PAn w rece *nieprzyjaćioł*, nie moge powſtáć. ✣

15 PAn podeptał wßyſtkie mocárze moje w pośrzod mnie/ zwołał przećiwko mnie gromády/ áby ſtárł młodźieńce moje/ PAn tłoczył jáko w práśie pánne / corke Judſka. ✣

16 Przetoż ja płácze : z oczu e mojich/ z oczu mojich *mowie* wody ćieka : że jeſt dáleko odemnie poćießyćiel / ktoryby ochłodźił duße moje : Synowie moji wytráceni ſa/ przeto/ iż wźiał gore nieprzyjaćiel

e Jerem. 13.17.

17 ✣ Rozćiaga *Corká* Syońſka rece ſwoje / nie má ktoby ja ćießył: wzbudźił PAn ná Jákobá zewſząd w około nieprzyjaćioły jego ; *Corká* Jeruzalemſka jeſt miedzy nimi *niby* dla nieczyſtośći oddalona.

18 SPráwiedliwy jeſt f PAn: bom uſtam jego odporna byłá. Słuchajćie proße wßyſcy ludźie/ á obaczćie boleść moje : pánny moje/ y młodźieńcy moji / poßli w niewola. ✣

f Dáni. 9. 7.

19 Wołáłám ná przyjaćioły moje/ oni mie zdrádźili : Kápłáni moji/ y ſtárcy moji w mieśćie zgineli/ ßukájac ſobie pokármu/ áby pośiłili duße ſwoje.

20 WEjrzyż PAnie/ bomći utrapiona / wnetrznośći moje ztrwożone ſa : wywroćiło śie ſerce moje we mnie/ przeto / żem byłá bárzo odporna : ná dworze miecz ośieraca/ *á* w domu nie máß jedno śmierć. ✣

21 Słyßać że ja wzdycham/ *ále* niemáß ktoby mie poćießył : wßyſcy nieprzyjaćiele moji

słyszac o nieszczesciu mojim / wesela sie ; żeś ty to uczynił / á przywiodłeś dźień przed tym ogłoszony : ále bedą mnie podobni. 22 ✣ Niech przydźie wszystká złość ich przed oblicżność twoje / á uczyń im jákoś mnie uczynił dla wszystkich przestepstw mojich : bo wielkie są wzdychánia moje / á serce moje żáłosne.

Rozdział II.

Nárzeka Prorok nád zburzeniem Krolestwá ludskiego. 6. Nád z nieśieniem służeb Bożych y innym nieszcżeściem. 18. Napomina lud do modlitew o miłośierdźie Boże.

1 JAkoż záćmił PAn w zápálczywośći swojey corke Syońską ? zrzućił z niebá ná źiemie sławe Izráelską / á nie wspomniał ná podnożek nog swojich / w dźień zápálczywośći swojey. 2 ✣ Połknął PAN bez wszelákiey litośći wszystkie przybytki Jákobowe / zburzył w popedliwośći swojey twirdze corki Judskiey : uderzył je o źiemie / w háńbe podał Krolestwo y Kśiażetá jey. ✣ 3 Odćiął w gniewie zápálczywośći wszystek rog Izráelski / odwroćił ná zad práwice swoje od nieprzyjaćielá : á rozpaliwszy śie przećiwko Jákobowi / jáko ogień pálający pożera do szczetu w około. 4 ✣ Náćiagnął łuk swoj / jáko nieprzyjaćiel : postáwił práwice swoje jáko przećiwnik / y pozábijał wszystkie napozorniejsze ludu : á w namiećie corki Syońskiey wylał jáko ogień popedliwość swoje. 5 ✣ PAN śie stał jáko nieprzyjaćiel / połknął Izráelá / połknął wszystkie páłace jego / popsował twirdze jego : y rozmnożył w ludu Judzkim płácz y nárzekánie.

6 ROzerwał mocą płot a swoj jáko od ogrodá : zepsował namiot swoj : PAN przywiodł w zápámietánie w Syonie uroczyste Swietá y Sábbáty : á odrzućił w gniewie popedliwośći swojey Krolá y Kápłáná. 7 ✣ PAN odrzućił Ołtarz swoj / zbrzydźił sobie świątnice swoje / podał do rąk nieprzyjaćielskich mury y páłace Syońskie krzyczeli w domu PAńskim jáko w 8 dźień Swietá uroczystego. ✣ Umyślił PAN rozwálić mur corki Syońskiey / rozćiągnął sznur / á nie odwroćił reki swey od zkáżenia : rozkwilił bászty / y mur / ták / że wespoł omdlewáją. 9 ✣ Zápádły w źiemie vrámy jey / połamał y pokruszył záwory jey : Krol jey y Kśiażetá jey są miedzy pogány : niemász áni zákonu : tákże áni prorocy jey nie miewáją b widzenia od PANA. ✣ 10 Stárcy corki Syońskiey uśiadszy ná źiemi / umilkneli : posypáli prochem głowe swoje / á przepásują śie wormi : Pánny Jeruzalemskie zwieszáją ku źiemi głowy swe. 11 ✣ Oczy moje od łez ustáły ztrwożyły śie wnetrzności moje : wylałá sie ná źiemie wątrobá mojá dla ztárćia corki ludu mojego / *gdy* y niemowiątká / y dźiatki sące / ná ulicách miástá omdlewáją. 12 ✣ Mátkam swojim mowią ; Gdźież *jest* zboże y wino ? Gdy mdleją jáko zránieni po ulicách miástá / y wypuszczáją dusze swoje ná łonie mátek swych. 13 ✣ Kogoć zá świádká stáwie ? Kogo tobie przyrownam o Corko Jeruzalemská ? Kogoć przypodobam / ábym cie ućieszył Pánno / Corko Syońská ? bo zkruszenie twoje / wielkie jáko morze / Ktoż cie uleczy ? 14 ✣ Prorocy twoji opowiádáli c kłamstwo y márność / á nie odkrywáli nieprawośći twojey / áby odwroćili pojimánie twoje : áleć przepowiádáli ćieżáry kłamstwá / y wygnánie. 15 ✣ Klaszczą nád tobą rekomá wszyscy : ktorzy idą drogą świszczą á chwieją głową swoją nád Corką Jeruzalemską, *mowiąc* : A onoż to miásto o ktorym powiádano / że jest doskonáłey piekności / y weselem wszystkiey źiemie ? 16 ✣ Otworzyli ná cie ustá swe wszyscy nieprzyjaćiele twoji / świszczą / y zgrzytáją zebámi / mowiąc : Pożrzymy je ; tenći jest zájiste on dźień ktoregośmy czekáli / náleźliśmy *y* ogladáliśmy *go*. 17 ✣ Uczynił d PAN co był umyślił wypełnił słowo swoje / ktore był przykazał ode dni dawnych : zburzył bez litośći / á rozweselił nád tobą nieprzyjaćielá : wywyższył rog przećiwnikow twojich.

a Psalm 80. 13. y 89. 41 Ezái. 5. 5.

b Psalm 74. 9.

c Jerem. 2. 8. y 5. 31. y 14. 14 y 23. 16

d 3 Moj 26. 17. 5 Moj 28. 15.

18 Wołało serce ich do PANA; O murze e Corki Syońskiey! wylewaj łzy we dnie y w nocy jáko strumień: nie dawaj sobie odpoczynienia / á niech śię nie uspokája źrzenicá oká twego. 19 Wstań/wołaj w nocy ná początku straży / wylewaj serce twoje przed obliczem Páńskim jáko wodę: podnoś do niego ręce swoje zá duszę dźiatek swych / ktore omdlewáją od głodu/ ná rogu wszystkich ulic / *á rzecz:* Wejrzy PANie/ á obacz/ komuś ták *kiedy* uczynił? 20 Izali máją niewiásty jeść płod swoj / niemowiątká ucieszne? Izali zámordowány być ma w Swiątnicy PAńskiey Kápłan y Prorok. 21 Leżą ná źiemi po ulicách dźiecię / y stárzec: Pánny moje / y młodźieńcy moji polegli od miecza: pobiłeś *je* w dźień zápálczywośći twojey: pomordowałeś *je*, á nie zfołgowałeś. 22 Zwołałeś strachow mojich zewsząd / jáko ná dźień uroczystego Swiętá: á nie był w dźień zápálczywośći PAńskiey / ktoby uszedł á żyw został: ktorem ná ręku piástowáłá / y wychowáłá / te nieprzyjaćiel moj wyniszczył.

ROZDZIAŁ III.

Prorok sobie utyskuje nád utrápieniem ludu Judskiego. 21. Ma nádźieję o pomocy Bożey. 40. Lud do pokuty nápomina. 55. Modlitwá do Bogá o wybáwienie.

1 JAm *jest ten* mąż / ktorym widźiał utrapienie od rozgi rozgniewánia Bożego. 2 Záprowádźił mię / y záwiodł do ćiemnośći / á nie do świátłośći. 3 Tylko śię ná mię oborzył / *á* obroćił rękę swoję przez cáły dźień. 4 Do stárośći przywiodł ćiáło moje/ y skorę moję/ *á* połamał kośći moje. 5 Obudował mię/ á ogárnął żołcią y pracą. 6 W ćiemnych miejscách a posádźił mię / jáko te/ 7 ktorzy dawno pomárli. Ogrodźił mię ábym nie wyszedł: obćiążył okowy moje. 8 A choć wołam y krzyczę/ zátula *uszy ná* modlitwę moję. 9 Ogrodźił drogę moję ćiosánym kámieniem: śćieszki moje wywroćił. 10 Jest *jáko* niedźwiedźiem czyhájącym ná mię: *jáko* lwem w skrytośćiách. 11 Drogi moje odwroćił / owszem roszárpał mię; y uczynił mię zpustoszoną. 12 Náciągnął łuk swoj / á postáwił mię jáko cel b strzałam swym. 13 Przestrzelił nerki moje strzałámi z sájdaká swego. 14 Jestem pośmiewiskiem ze wszystkim ludem mojim: pieśnią ich przez cáły dźień. 15 Násyćił mię gorkośćiámi: upaja mię d piołynem. 16 Nád to/ pokruszył o kámyszki zęby moje: y pogrążył mię w popiele. 17 Tákeś oddalił, ô Boże! od pokoju duszę moję/ áż ná wczasy zápominam: 18 A mowię; Zginęłá śiłá mojá/ y nádźieiá mojá ktoram miał w PANu. 19 *Wszákże* wspominájąc ná utrapienie moje/ y ná płácz moj/ 20 ná piołyn/ y ná żołć: Wspominájąc ustáwicznie / uniża śię we mnie duszá mojá.

21 PRzywodząc to sobie do sercá swego/ mam nádźieję. 22 Wielkie jest miłośierdźie PAńskie / żeśmy do szczętu niezginęli: Nieustawájąc zájiste litośći jego. 23 *Ale* śię ná káżdy poránek odnawiáją: Wielka jest prawdá twojá. 24 PAn jest dźiałem mojim/ mowi duszá mojá: dla tego mam w nim nádźieję. 25 Dobry *jest* PAn tym/ ktorzy nań oczekawáją / duszy tákowey ktora go szuka. 26 Dobrze jest ćierpliwie oczekawáć ná zbáwienie PAńskie. 27 Dobrze jest mężowi znośić járzmo od dźiećińs twá swego: 28 Ktory będąc opuszczony/ ćierpliwym jest w tym co nań włożono: 29 Kłádźie w prochu ustá swe/ ázby śię okazáłá nádźieiá: 30 Nádstawia bijącemu policzká/ á násycony bywa obelżeniem. 31 Bo PAn ná wieki nie odrzuca. 32 Owszem jesli zásmęca/ zásię śię g zmiłuje / według mnostwá miłośierdźia swego. 33 Zájiste/ nie z sercá trapi / y 34 zásmuca syny ludzkie / Aby *kto* stárł nogámi swymi wszystkie więźnie w źiemi: 35 Aby *kto* niespráwiedliwie sądźił mężá przed obliczem 36 Nawyższego: Aby *kto* wywroćił h człowieká w spráwie jego: PAn 37 śię *w tym* niekocha. Ktoż *jest*, coby rzekł; Stáło śię/ á PAn nie 38 przykazał? Izali z ust Nawyższego/ nie pochodźi i złe y dobre.

39 PRzeczżeby tedy sobie utyskowáć miał człowiek żywiący/ *á*

e *Jerem.* 14.17. *Tren.* 1. 16.

a *Psalm* 143.3.

b *Job.* 7. 20. y 16.12

c *Job.* 30. 9.

d *Job.* 9. 18.

e *Psalm* 16. 5. y 73.16 *Ierem.* 10.16.

f *Psalm* 119. 71.

g *Psalm* 30. 6. *Ezái.* 54.7.8 *Mich.* 7. 18.

h 1. *Aby kto spráwę czyję wywracał*

i *Amos* 3. 6.

k *1. Káżdy niech utyskuje ná grzechy.* l *Dáni. 9. 5.* m *1 Kor. 4. 13.* n *Ezái. 14. 17.*

maj k nád káźnia zá grzechy swoje? 40 ✣ Dowiáduymy śie ráczey/á badajmy śie drog nászych / y náwroćmy śie do PAná. 41 ✣ Podnieśmy sercá y rece násze w niebo do Bogá. 42 ✣ Mysmy l wystapili / y stáliśmy śie odpornymi/*przetoż* ty nie odpuśczasz. 43 ✣ Okryłeś *śie* zápálczywośćia/y goniß nas: morduieß/á nie ßánuieß. ✣ 44 Okryłeś śie obłokiem / áby ćie nie dochodźiłá modlitwá. 45 ✣ Zá śmiećimy zá pomiotło położyłeś nas w pośrzodku tych narodow. 46 ✣ Otworzyli ná nas ustá swoje/ wßyscy nieprzyjaćiele nászy ✣ 47 Strách y doł przyßedł n ná nas: zpustoßenie y zkruszenie. ✣ 48 Strumienie wod płyna z oczu mojich/ dla zkruszenia corki ludu mojego. 49 ✣ Oczy moje płyna bez przestánku; przeto/że nie máß żadney ulgi: ✣ 50 Ażby wejrzał/y obaczył PAn z niebá. 51 ✣ Oczy moje trapia duße moje/ dla wßystkich corek miástá mojeo. ✣ 52 Łowili mie ustáwicznie jáko ptaká nieprzyjaćiele moji bez przyczyny. 53 ✣ Wrzućili do doku żywot moj / á 54 przywálili mie kámieniem. ✣ Wezbráły wody nád głowa moja: *y rzekłem*; Jużći pomnie!

55 WZywam Jmienia twego / o Pánie/z dołu bárzo głebokiego! 56 ✣ Głos moj wysłuchawałeś/nie zátulajże uchá twego przed wzdychániem mojim/ y przed wołániem 57 mojim. ✣ Przybliżájac śie *do mnie* w dźień ktoregom ćie wzywał / mawiałeś; Nie boj śie. 58 ✣ Zástáwiałeś śie PAnie/ o spráwe duße mojey/ á 59 wybáwiałeś żywot moj. ✣ Widźiß/ o PAnie / bezpráwie ktore mi śie 60 dźieje/osadźże spráwe moje. ✣ Widźiß wßystke pomste ich/ y wßystkie zamysły ich przećiwko mnie. ✣ 61 Słychawaß urągánie ich o PAnie/ y wßystkie zamysły ich przećiwko 62 mnie. ✣ *Słychawaß* wárgi powstawájacych przećiwko mnie / y przemyślawánie ich przećiwko mnie 63 przez cáły dźień. ✣ Obacz śiadánie ich/y wstawánie ich: jam *záwżdy* 64 jest pieśnia ich. ✣ Oddajże im nagrode PAnie o/według spráwy rak 65 ich: ✣ Dajże im zátwárdźiáłe serce/ 66 y przeklectwo swe ná nie. ✣ Goń je w zápálczywośći/á zgładź je/áby nie byli pod niebem twojim / o PAnie!

o *Psalm 28. 4.*

ROZDZIAŁ IV.

Wielkie biedy ludu Judskiego. 13. Przyczyny ich. 21. Pomstá Boża nád Edomczykámi. 22. Poćießenie ludu Bożego.

1 O Jákoż pośmiedźiáło złoto! zmieniło śie wyborne złoto / rozmiotano kámienie Swiatnice / 2 po rogách wßystkich ulic. ✣ Szláchetni synowie Syońscy/ ktorzy byli przyrownáni do złotá ßczerego / jákoż sa poczytáni zá naczynie glinia-ne / zá dźiełó rak gárncárskich! 3 Y a smocy *wiec* oddawájac pierśi / kármia młode swoje: *ále* corká ludu mojego dla okrutniká / podobna jest 4 sowie ná puśczy. ✣ Przylgnał język ssacego do podniebienia jego dla upragnienia: dźieći proßa o chleb/ ále 5 nie máß ktoby im go ułamał. ✣ Ci ktorzy jadáli potráwy rozkoßne/ gina ná ulicách: á ktorzy byli wychowáni w ßárłacie / przytulája śie do 6 gnoju. ✣ Wietße jest karánie corki ludu mojego / niżeli pomstá Sodomy / ktora jest podwrocona b w jednym oká mgnieniu / y nie zo-7 stáły ná mey rece. ✣ Czystßy byli Názárejczycy jego nád śnieg: jáśniejßy nád mleko / rumieńße ćiáłá ich niżeli drogie kámienie / jákoby z Száfiru wyćiosáni byli: 8 ✣ Ale *teraz* wejrzenie ich czerniejße jest niż czarność: nie moga poznáni być ná ulicách: przyschłá skorá ich do kośći ich: wyschłá / jest 9 jáko drzewo. ✣ Lepiey śie tym stáło/ ktorzy sa pobići mieczem / niżeli tym co umierája głodem: gdyż oni zginęli przebitymi bedac / *ále* á dla niedostátku urodzájow polnych. ✣ 10 Rece niewiast c miłośiernych wárzyły syny swe / áby im byli zá pokarm w potárćiu corki ludu mego. 11 ✣ Wypełnił PAN popędliwość swoje / y wylał gniew zápálczywośći swojey/ y zápalił ogień ná Syonie / ktory pożárł grunty jego. ✣ 12 Nigdyby byli nie wierzyli Krolowie ziemscy / y wßyscy obywátele świátá / żeby był miał wniść przećiwnik / y nieprzyjaćiel w bramy Jeruzalemskie.

a *1. Cielcy morscy 1. Jedze.* b *1 Moj 19. 25.* c *2 Krol. 6. 29.*

d Ierem 5. 31. y 13. 21

13 ALe śię to sstáło dla grzechow d Prorokow jego / y niepráwośći Kápłánow jego / ktorzy wylewáli u pośrzodku jego krew spráwiedliwych. 14 ✠ Tułáli śię jáko ślepi po ulicách / mázac śię krwia / ktorey niemogli / tylko śię dotykáć szátámi swymi. 15 ✠ Przetoż wołáli ná nie; Ustepućie e nieczyśći / ustepujćie / ustepujćie / nie dotykajćie śię. Práwieć ustąpili ; y tułája śię : Dla tego mowia miedzy narodámi : Nie beda już wiecey mieli własnego mieszkánia. 16 ✠ Oblicze PAńskie rozproszyło je / á nie wejrzy ná nie wiecey: Nieprzyjaćiele Kápłánow f nie szánuja / á nád stárcámi miłośierdzia nie używája. 17 ✠ A wżdy jeszcże / áż do ustánia oczu swych ; wyglądamy proznego rátunku swego : ogleduiac śię ná narod / ktory wybáwić niemoże. 18 ✠ Szlákuja stopy násze / ták że áni po ulicách nászych chodźić nie możemy : przybliżył śię koniec nász / wypełniły śię dni násze : zájiste przyszło dokończenie násze. 19 ✠ Predszy sa ći ktorzy nas gonia / niż orłowie niebiescy : po gorách nas gonia / ná pustyniách czyhája ná nas. 20 ✠ Tchnienie nozdrz nászych / to jest, Pomázániec PAńſki / pojimány jest w jámách ich : o ktorymeśmy mowili ; W ćieniu jego żyć bedźiemy miedzy narody.

e 3 Moj 13. 45.

f Tren. 5. 12.

21 RAduj śię y wesel śię corko Edomſka / ktora mieszkász w źiemi Hus : przyjdźie też do ćiebie kubek / 22 upijesz śię / y obnáżysz śię. ✠ Wźięło koniec karánie twoje o corko Syońſka ! nie zánieha ćie Bog dłużey w pojimániu twojim : Ale twoje niepráwość náwiedźi o corko Edomſka ! á odkryje grzechy twoje.

ROZDZIAŁ V.

Nárzeká lud ludſki przed Bogiem. 16. Wyznawa grzechy. 19. Y modli śię.

1 WSpomni PAnie ná to co śię nam przydáło : wejrzy á obacz 2 pohańbienie násze. ✠ Dźiedźictwo násze obrocone jest do obcych : á domy násze do cudzoźiemcow. ✠ 3 Sirotámismy / á bez Ojcá : mátki 4 násze sa jáko wdowy. ✠ Wody násze zá pieniadze pijemy : drwá násze zá 5 pieniadze kupujemy. ✠ Ná szyji swey prześládowánie ćierpiemy : prácujemy / á nie dádza nam odpoczynáć. ✠ 6 Egipczykom podawamy reke / y Asyryjczykom / żebysmy śię násyćili 7 chlebá. ✠ Ojcowie nászy zgrzeszyli / niemász ich : á my niepráwość ich 8 ponośimy. ✠ Niewolnicy pánuja nád námi / niemász ktoby nas wybáwił z reki ich. 9 ✠ Z odwaga duszy ná 10 szey szukamy chlebá swego / dla strachu mieczá y ná puszczy. ✠ Skorá nászá jáko piec zczerniáłá / od srogośći 11 głodu. ✠ Niewiásty w Syonie pogwałcono / y pánny w miástách Jud 12 ſkich. ✠ Książetá reka ich powieszáni sa : á osoby a Stárszych nie mája 13 w uććiwośći. ✠ Młodźieńce do żarn biora / á młodźieniaszkowie pod drwá 14 mi padája. ✠ Stárcy w bramách wiecey nie śiadája : młodźieńcy 15 przestáli pieśni swojich. ✠ Ustáło wesele sercá nászego : plasánie násze 16 w kwilenie śię obrociło. ✠ Zpádłá koroná z głowy nászey : Biádá nam! 17 żeśmy zgrzeszyli. ✠ Dla tegoż mdłe jest serce násze : dla tego záćmione sa 18 oczy násze : ✠ Dla gory Syońſkiey / że jest zpustoszona / liszki chodza po niey.

19 TY PAnie trwász ná b wieki : á stolicá twojá od narodu do narodu. 20 ✠ Przecz że nas ná wieki zápominász / á opuszczász nas przez ták 21 długi czás? ✠ Náwroć nas c do śiebie o PAnie! á náwroceni bedźiemy: odnow dni násze / jáko z dawná były. 22 ✠ Bo / izali nas cále odrzućisz / á gniewáć śię bedźiesz ná nas ták bárzo?

a Tren. 4. 16.

b Psalm 9. 8. y 29. 10 y 102. 13. y 145. 13.

c Jerem. 31. 18.

PROROCTWO EZECHIELOWE.

TA Księgá zámyka w sobie rozne Widzenia y Proroctwá : Bo naprzod ma w sobie widzenie o czworgu dźiwnych źwierzetách y kołách / ktorym Ezechiel w Urzedźie swym Proroctim

potwirdzony był w Rozd. 1. 2. 3. Potym / idą kilka Widzenia / w ktorych Zydom opowiáda przyszłe kázni Boze zá ich niezbozność / od Rozd. 4. 10. áż do. 25. Zátym ogłasza Prorok karania / ktore miáły przyść ná pográniczne narody / á nieprzyiacioły Zydow do Rozd. 25. áż do. 33. W Czwartey części Prorok bárzo strofuje Zydy w więzieniu Bábilońskim będące : nápominájąc ich do pokuty / y pewną im nádźieję wybáwienia czyniąc. A iż to wybáwienie miáło być dwojákie : Cielesne z Bábilonu ; á Duchowne przez przyśćie Chrystusá PANA : Prorokuje tedy / Naprzod o Cielesnym ich wybáwieniu / z tą jednák kondycyą / że y potym Zydowie od rozmájitych nieprzyjaćioł trapieni być mieli od Rozd. 33. áż do: 40. Náostátek prorokuje o wybáwieniu z niewoli Duchowney przez Chrystusá PAná / co wyraża przez Widzenie budowánia nowego Kośćiołá / nowego miástá Jeruzalemskiego / przez zámierzony sposob chwały Bozey / powinności Ksiązęcey / y przez rozdźielenie źiemie miedzy dwánaśćie pokoleń.

Rozdział I.

Czás powołánia Ezechielá ná Urząd Prorocki. 4. Widzenie, ktorym do Urzędu przygotowány jest.

1 Stáło śię trzydźiestego roku / *mieśiącá* czwartego / piątego *dniá* tegoż mieśiącá / gdym był w pośrzodku pojimánych u rzeki Chebár / że śię 2 otworzyły niebiosá / y widziałem widzenia Boże. ✣ Piątego *dniá* tegoż mieśiącá : (ten *jest* rok piąty / po záprowádzeniu Krolá a Joáchiná.) 3 ✣ Prawdźiwie stáło śię słowo PAńskie do Ezechielá Káptáná / syná Buzowego / w źiemi Cháldejskiey / u rzeki Chebár / á byłá nád nim ręká PAńska.

4 Y Widźiałem / á oto wiátr gwałtowny przychodźił od Pułnocy / y obłok wielki / y ogień pałájący / á blask był około niego : á z pośrzodku jego *wynikáłá* jákoby niejáka pretka świátłość ; z pośrzodku 5 *mowię* onego ogniá. ✣ Tákże z pośrzodku jego *ukazáło śię* podobieństwo czworgá zwierząt : ktorych tákowy był ksztáłt : Podobieństwo 6 człowieká miáły. ✣ A káżde po czterech twarzách / tákże po czterech skrzydłách káżde z nich miáło. ✣ Nogi ich / były nogi proste : á stopá nog ich / jáko stopá nogi ćielęcey : á lśniły śię / właśnie jáko miedź 7 wypolerowána. ✣ Ręce ludzkie *były* pod skrzydłámi ich / po czterech stronách ich : á twárzy ich / y skrzydłá ich ná czterech onych *stronách*. ✣ Skrzydłá ich spojone były jedno z drugim : nie obracáły śię gdy chodźiły / ále káżde w prost ná swą stronę 10 chodźiło. ✣ A podobieństwo twarzy ich *tákie*: Z *przodku* twarz ludzka / á twarz lwia po práwey stronie káżdego z nich : á twarz wołowa po lewey stronie wszystkich czworgá : tákże twarz orla *z tyłu* miáło wszystko czworo z nich. 11 ✣ A twarzy ich y skrzydłá ich *były* podnieśione ku gorze : káżde *zwierzę* dwie *skrzydłá* spajáło *ze dwiemá skrzydłámi* drugiego / á dwiemá przykrywáły ćiáło 12 swoje. ✣ A káżde z nich w prost ná swą stronę chodźiło : kędykolwiek duch chćiał áby szły / tám szły : nie 13 obrácáły śię gdy chodźiły. ✣ Tákże podobieństwo onych zwierząt ná wejrzeniu było jáko węgle w ogniu rozpalone / pałáce śię jáko pochodnie : Ten *ogień* ustáwicznie chodźił miedzy zwierzętámi / á on ogień miał blásk / z ktorego ogniá wycho14 dźiłá błyskáwicá. ✣ Biegáły też one zwierzętá / y wracáły śię jáko pretkie błyskáwice.

15 A Gdym śię przypátrował onym zwierzętom : á oto koło jedno było ná źiemi przy zwierzętách / u 16 czterech twarzy káżdego z nich. ✣ Ná wejrzeniu były kołá / y robotá ich jáko bárwá *kámienia* b Társzys / á podobieństwo *było* jednákie onych czterech *kół* : á były ná wejrzeniu y robotá ich / jákoby było koło w po17 śrzodku kołá. ✣ Májąc iść / ná cztery strony swoje chodźiły / á nie o18 bracáły śię gdy chodźiły. ✣ Dzwoná táka wysokość *miáły*, áż strách z nich pochodźił ; te dzwoná / w około wszystkich czterech *kół*, pełne były oczu.

a 4 Krol. 24. 15. Jerem. 37. 1.

b Ezech. 10. 9.

19 oczu. A gdy chodźiły zwierzętá/ kołá też chodźiły podle nich: á gdy śię podnośiły zwierzętá wzgorę od źiemie / podnośiły śię y kołá. 20 Gdźiekolwiek chćiał duch áby szły / tám szły; gdźie mowię duch chćiał áby szły: á kołá podnośiły śię przed nimi / bo duch zwierząt był w kołách. 21 Gdy one szły / szły y kołá; á gdy one stały/ stały: á gdy śię podnośiły od źiemie / podnośiły śię też kołá z nimi: bo duch zwierząt był w kołách.

22 NAd głowámi zwierząt/ było podobieństwo rozpostárćia / jáko podobieństwo krzyształu przezroczystego / rozćiągnionego nád głowámi ich z wierzchu. 23 A pod onym rozpostárćiem skrzydłá ich były podnieśione / jedno z drugim spojone: káżde miáło dwie / ktorymi śię przykrywáło: káżde mowię miáło dwie / ktorymi przykrywáło ćiáło swoje. 24 Y słyszałem szum skrzydeł ich/ jáko szum wod wielkich/ jáko szum Wszechmocnego/ gdy chodźiły/ y szum huku jáko szum wojská: á gdy stały/ zpuszczáły skrzydłá swoje. 25 A gdy stały y zpuszczáły skrzydłá swoje / tedy był szum z wierzchu nád rozpostárćiem/ ktore było nád głową ich.

26 A Z wierzchu ná rozpostárćiu / ktore było nád głową ich / było podobieństwo stolice / ná wejrzeniu jáko kámień Száfirowy: á nád podobieństwem stolice / ná nim z wierzchu ná wejrzeniu jáko osobá człowieká.

27 Y Widźiałem ná wejrzeniu jákoby pretką świátłość: á wewnątrz w niey w około ná wejrzeniu jáko ogień / od biodr jego wzgorę: tákże też od biodr jego ná doł widźiałem ná wejrzeniu jáko ogień/ y blásk około niego. 28 Jáka bywa tęczá ná wejrzeniu / ktora bywa ná obłoku czásu deszczu / táki był ná wejrzeniu blásk w około.

TO ć było widzenie podobieństwá chwały PAńskiey: ktore gdym widźiał / upadłem ná oblicze swoje/ y usłyszałem głos mowiącego.

ROZDZIAL II.

Do kogo był posłány Prorok Ezechiel 4. Y jáko śię z tymi, do ktorych był posłány. 8. Y z tym ktory go posłał, obchodźić miał, náuczony.

1 Y Rzekł do mnie; Synu człowieczy stań ná nogi twe / á będę mowił z tobą. 2 Y wstąpił w mię Duch gdy przemowił do mnie / á postáwił mię ná nogi moje: y słyszałem mowiącego do mnie. 3 Ktory rzekł do mnie: Synu człowieczy / Ja ćię posyłam do synow Izráelskich/ do narodow odpornych/ ktorzy mi śię sprzećiwili: Oni / y Ojcowie ich wystepowáli przećiwko mnie / áż prawie do dniá tego. 4 Do tych mowię synow niewstydliwey twarzy / y zátwárdźiałego sercá / Ja ćię posyłam: y rzeczesz im: Ták mowi PAnujący PAn. 5 Niech oni słucháją ábo nie / gdyż domem odpornym są: przećię niech wiedzą / że Prorok był w pośrzodku ich.

6 A Ty synu człowieczy / nie bój śię ich / áni śię lękaj słow ich / że odporni / á jáko ćiernie są przećiwko tobie/ á że miedzy niedźwiadkámi mieszkasz / słow ich nie bój śię/ áni śię twarzy ich lękaj / przeto / że domem odpornym są. 7 Ale mow słowá moje do nich/ niech oni słucháją / ábo nie / gdyż odpornymi są. 8 Lecz ty synu człowieczy / słucháj co Ja mowię do ćiebie: nie bądź odpornym jáko ten dom odporny. Otworz usta swe/ á zjedz coć dam. 9 Y widźiałem/ á oto ręká byłá wyćiągniona do mnie / á oto w niey zwinione kśięgi. 10 Ktore rozwinął przede mną: á były popisáne z przodku y z końcá/ á w nich były nápisáne Nárzekánia/ y Wzdychánia/ y Biedá.

a Objáw. 10. 9.

ROZDZIAL III.

Rozmáitym sposobem Ezechiel do Urzędu przygotowány y pośilony. 16 Tákże coby mu ná tym, áby go wiernie wykonywał należáło, wyuczony.

1 Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy/ Co przed tobą jest / zjedz: zjedz tę kśięgę/ á idź/ y mow do domu Izráelskiego. 2 Otworzyłem tedy usta swe / y dałmi zjeść one kśięgi: 3 A mowił do mnie; Synu człowieczy/ nákarm brzuch twoj/ á wnętrzności twoje nápełni tymi kśię-

gámi

gámi ktoreć dawam : y zjadłem *je*, y były w uśćiech a mojich słodkie jáko miod. 4 Zátym rzekł do mnie: Synu człowieczy/idź / á wnidź do domu Jzráelskiego / y mow słowy mojimi do nich. 5 Bo ćie nie do ludu b nieznájomey mowy / ábo trudnego języká posyłam / *ále* do domu Jzráelskiego : 6 Nie do wiela narodow nieznájomey mowy / y trudnego języká ktorychbyś słow nie zrozumiał : Ktorzy jednák / gdybym ćie do nich posłał / usłucháliby ćie : 7 Lecz dom Jzráelski nie będźie ćie chćiał usłucháć / poniewaz mnie *sámego* usłucháć nie chcą : bo wszystek dom Jzráelski jest twárdego czołá y zátwárdzonego sercá. 8 *Ale*, otom uczynił twarz twoję twárdą przećiwko twarzy ich : á czoło twe twárde przećiwko czołu ich. 9 Vczyniłem czoło twe jáko Dyáment/ y twárdsze nád skáłę: Nie bojże śię ich/ áni śię lękaj twarzy ich/ przeto/że są domem odpornym.

10 Y Rzekł do mnie:Synu człowieczy/ wszystkie słowá moje / ktore mowić będę do ćiebie / przyjmi do sercá twego / á słuchaj uszymá twymi. 11 Jdź/ á wnidź do pojimánych/ do synow ludu twego/y mow do nich á powiedz im : Ták mowi Pánujący PAN: Niech oni słucháją / ábo nie. 12 Tedy mię Duch podniosł/y słyszałem zá sobą głos grzmotu wielkiego ; Błogosłáwiona *niech będźie* chwałá PAńska z miejscá swego: 13 Y szum skrzydeł onych zwierząt ktore śię ná społ dotykáły / y głos kół ná przećiwko nim / y głos grzmotu wielkiego. 14 A Duch podniosł mię y wźiął mię. Y odszedłem z gorzkośćią w rozgniewániu duchá mego : ále ręká PAńska nádemną mocna byłá. 15 Y przyszedłem do pojimánych do Telábib / ktorzy mieszkáli przy rzece Chebár / y śiadłem gdźie oni mieszkáli / á śiedźiałem tám śiedm dni / w pośrzodku ich zdumiawszy śię.

16 A Gdy minęło śiedm dni / było słowo PAńskie do mnie mowiące: 17 Synu człowieczy / Dałem ćię c strożem domowi Jzráelskiemu/ ábyś słysząc słowo z ust mojich/nápominał ich odemnie. 18 Gdybym Ja rzekł niepobożnemu / Śmierćią umrzesz ; á nie nápomniałbyś go / *y* nie mowiłbyś / ábyś go odwiodł od niezbożney drogi jego/ ták/ żebyś go przy żywoćie záchował : Tedy / onći niezbożny w nieprawośći swojey umrze / ále krwie jego z ręki twojey szukáć będę. 19 Lecz jeslibyś ty nápomniał niezbożnego / á nie odwroćiłby śię od niezbożnośći swey / y od drogi swey niezbożney: Tedy/ onći w nieprawośći swojey umrze / ále ty duszę swoję wybáwisz. 20 *Tákże*, *jesliby* śię odwroćił spráwiedliwy d od spráwiedliwośći swojey / á czyniłby nieprawość/á Jabym położył záwádę przed nim/y tákby umárł/ á tybyś go nie nápomniał : w grzechu swym umrze / á nie przyda ná pámięć spráwiedliwośći jego ktore czynił : Lecz krwie jego z ręki twojey szukáć będę. 21 Ale jesliby ty nápomniał spráwiedliwego/ áby nie grzeszył *ten* spráwiedliwy / y nie grzeszyłby / záiste żyć będźie/ bo nápomnienie przyjął : á ty duszę swoję wybáwisz.

22 Y Byłá tám nádemną ręká PAńska/y rzekł do mnie : Wstawszy wynidź w pole / á tám śię z tobą rozmowię. 23 A ták wstawszy szedłem w pole / á oto chwałá PAńska stałá tám / jáko chwałá ktorąm widźiał u rzeki Chebár : y upadłem ná oblicze moje. 24 Tedy Duch wstąpił w mię : á postáwiwszy mię ná nogi moje/Mowił do mnie / y rzekł mi ; Wnidź/ zámknij śię w domu swym. 25 Bo oto ná ćię/ Synu człowieczy/ włożą powrozy / y zwiążą ćię nimi / á nie będźiesz mogł wynijść miedzy nie. 26 A Ja uczynię/ że język twoj przylgnie do podniebienia twego : y będźiesz niemy/ á nie będźiesz immęzem strofującym/przeto/że są domem odpornym. 27 Ale gdy z tobą mowić będę / otworzę ustá twoje / tedy rzeczesz do nich ; ták mowi Pánujący PAn: Kto *chce* słucháć / niech słucha : á kto nie chce / niech nie słucha : gdyż domem odpornym są.

a Objáw. 10. 9.
b H. Głębokich warg.
c Ezech. 33. 7.
d Ezech. 18.24.

ROZDZIAŁ IV.

Okazá-

Okázánie oblężenia Jeruzálemskiego. 9. A zwlaszczá głodu wielkiego

1 A Ty Synu człowieczy / weźmi sobie cegłe : á położywszy ja przed sobą / wyryj ná niey miásto Jeruzalem. 2 Y sporządź ná niey oblężenie/ y zbuduj ná niey szańce/ y usyp ná niey wał / á postaw ná niey wojská / y zásadź ná niey tárány w około. 3 Potym weźmi sobie pánew żelázną / y postaw ją *miásto* muru żeláznego / miedzy sobą á miedzy miástem : á a obroć twarz swoje przećiwko niemu / niech będźie oblężone / á oblężesz je. To *będźie* znákiem domowi Izráelskiemu. 4 A ty ukłádź śię ná lewy bok twoj / á włoż nań nieprawość domu Izráelskiego : ják wiele dni leżeć będźiesz ná nim / ták długo poniesiesz nieprawość ich. 5 A Ja tobie dawam látá nieprawośći ich / według liczby dni ; *to jest*, trzy stá y dźiewięćdźieśiąt dni : Ták długo poniesiesz b nieprawość domu Izráelskiego. 6 A *gdy* je wypełnisz/ ukłádźiesz śię powtore ná práwy bok twoj / á poniesiesz nieprawość domu Judskiego przez czterdźieśći dni : Dźień zá rok / dźień *mowię* zá rok dawam tobie. 7 Ták tedy obroć twarz swoje przećiwko oblężeniu Jeruzalemu / rámię swoje wysmukni/ á prorokuj przećiwko niemu. 8 A oto kłáde ná ćię powrozy / ábyś śię nie obroćił z jednego boku ná drugi/ dokąd nie wypełnisz dni oblężenia swego. 9 Przetoż nábierz sobie pszenice/ y jęczmieniá/ y bobu / y soczewice/ y prosá/ y wyki / á włoż to do jednego naczynia / y uczyń sobie z tego pokarm : według liczby dni ktorych leżeć będźiesz ná boku swym/ *to jest*, przez trzy stá y dźiewięćdźieśiąt dni/ jeść go będźiesz. 10 A tá wagá *będźie* pokármu twego ktory jeść będźiesz / *miánowićie*, dwádźieśćiá syklow ná dźień : od czásu áż do czásu jeść go będźiesz. 11 Tákże wodę pod miárą pić będźiesz ; szostą *część* hinu/ od czásu do czásu pić będźiesz. 12 A podpłomyk jęczmienny ktory jeść będźiesz / ten przy łájnách człowieczych upieczesz przed oczymá ich. 13 Y rzekł PAn : Ták będą jeść synowie Izráelscy chleb swoj plugáwy / dla pogan ktore tám zgromádzę.

14 Y Rzekłem: Ach Pánujący PAnie/ oto duszá mojá nie *jest* zplugáwiona c zdechliną : á tego co *zwierz* roszárpał nie jadłem od dźiećiństwá mego áż do tąd / y nie wchodźiło do ust mojich żadne mięso obrzydłe. 15 Ale on rzekł do mnie: Oto dawamći łájná wołowe miásto łájen człowieczych / ábyś sobie przy nich nápiekł chlebá. 16 Zátym rzekł do mnie : Synu człowieczy; Oto Ja złamię láskę d chlebá w Jeruzalem / ták / że e chleb pod wagą jeść będą/ y to z frásunkiem : tákże wodę pod miárą pić będą / y to z zdumieniem. 17 Aby niedostátek májąc chlebá y wody / zdumiewał śię káżdy z nich y uwiádł w nieprawośćiách swojich.

Rozdzial V.

Okázánie inszym sposobem śćiśnienia Jeruzalemskiego. 5. Tákże y grzechow dla ktorych w te ćiężkośći przyść mieli.

1 POtym ty Synu człowieczy/ weźmi sobie noż ostry / *to jest* brzytwę bárwierską / weźmi ją sobie / á ogol nią głowę swoje y brodę swoje: potym weźmi sobie wagę / y rozdźiel je. 2 *Jedne* trzećią część ogniem zpal w pośrzod miástá / gdy śię wypełnią dni oblężenia : potym wźiąwszy *drugą* trzećią część / pośiekaj mieczem około niego : á ostátnią trzećią część roztrząśni ná wiátr : bo miecz zá dobędę zá nimi. 3 A wszákże weźmi z nich jáką trochę / y záwiąż w kráje *száty* twojey. 4 A y z tych jeszcze wźiąwszy / wrzuć je w pośrzod ogniá / y zpal je w ogniu / z kąd wynidźie ogień ná wszystek dom Izráelski.

5 TAk mowi Pánujący PAn: Toć *jest* Jeruzalem/ ktorem postáwił w pośrzod pogánow/ á zewsząd obtoczył kráinámi. 6 Ale odmieniło sądy moje w niezbożność / bárźiey niż Pogánie/ á ustáwy moje bárźiey niż *inne* kráiny ktore *są* około niego : bo sądámi mojimi pogárdźili/ y w ustáwách mojich nie chodźili. 7 Przetoż ták mowi Pánujący PAn; Dla tego/ żeśćie pogáństwo / *grze-*

a I. Zdtwárdź.

b 4 Moj. 14.34.

c 3 Moj. 22. 8.

d 3 Moj. 26.16. Ezech. 5. 16. y 14.13

e Ezech. 12.19.

chámi

chámi przewyższyli / ktore jest około was/á w ustáwách moich nie chodźiliśćie / y sadow moich nie záchowáliśćie / náwet áni ták jáko pogánie ktorzy sa około was / saduśćie nie czynili: 8 ☙ Przetoż ták mowi PAnujacy PAn: Otom Ja przećiwko tobie/otom Ja/y wykonam w pośrzodku ćiebie sady przed oczymá pogánow. 9 ☙ Bo uczynię przy tobie to / czegom *pierwey* nie uczynił / y czego nápotym nie uczynię / dla wszystkich obrzydliwośći twojich: 10 ☙ Ták / że Ojcowie a jeść beda syny w pośrzodku ćiebie / á synowie jeść beda Ojce swoje: y wykonam sady przećiwko tobie / á rozproszę wszystkie ostátki twoje ná wszystkie strony. 11 ☙ Przetoż/żywie Ja mowi PAnujacy PAN: Ponieważeś ty świątnicę moje zplugáwiło wszelákimi nieczystośćiámi twojimi / y wszelákimi obrzydliwośćiámi twymi / y Ja ćie też podam w lekkość/ á nie zfolguje oko b moje/áni śie zlituje. 12 ☙ Trzecia część z ćiebie morem pomrze / y głodem wyginie w pośrzodku ćiebie: á druga trzećia część / od mieczá pádnie około ćiebie: á trzećia *ostátnia* część ná wszystkie strony rozproszę / y mieczá dobędę zá nimi. 13 ☙ A ták śie do końcá wyleje zápálczywość moja / y nátrę popędliwośćią swoją ná nie / y ućieszę śie/y doznája żem Ja PAn/ ktorym to wyrzekł w zápálczywośći mojey / gdy wypełnię gniew swoj nád nimi. 14 ☙ A podam ćię w zpustoszenie y w pohánbienie narodom ktore sa około ćiebie/ przed oczymá káżdego mijájacego. 15 ☙ A ták bedźiesz c ná hánbę/ ná pośmiech/ná srogi przykład / y ná zdumienie narodom ktore sa około ćiebie:gdy wykonam przećiwko tobie sady w popędliwośći y w gniewie / y w srogim zágniewániu / Ja PAn mowiłem: 16 ☙ Gdy wypuszczę srogie strzały głodu / ná zgubę wászę / ktore wypuszczę ábym was wygubił : á głod zgromádzę przećiwko wam / y złamię wam laskę d chlebá. 17 ☙ Poślę záiste ná was głod / y e zwierzętá okrutne / ktore ćię ośieroca : y mor / y krew przyjdźie ná ćie / gdy ná ćie miecz przywiodę: Ja PAN mowiłem.

a 5 Moj 28. 53. 2 Krol. 6. 29. Tren. 4. 10.

b Ezech. 7. 4.

c 5 Moj 28. 37.

d 3 Moj. 26. 26. Ezech. 4 16. y 14. 13

e 3 Moj 26. 22.

ROZDZIAŁ VI.

Proroctwo o zpustoszeniu ziemie Judskiey dla báłwochwálstwá. 8. O záchowániu ostátkow. 11. Potwirdzenie tegoż Proroctwá.

1 Y Stáło śie słowo PAńskie do 2 mnie/mowiąc: ☙ Synu a człowieczy / obroć twarz twoję ku gorom Izráelskim / á prorokuj przećiwko nim. 3 ☙ Y rzecz: Gory Izráelskie / słuchájćie słowá Pánujacego PAná. Ták mowi Pánujacy PAn/ gorom y págorkom/ strumieniom y dolinam: Oto Ja/Ja przywiodę ná was miecz / y pokáżę wyżyny wásze. 4 ☙ A ták zpustoszone beda Ołtarze wásze/y zdruzgotáne beda słoneczne obrázy wásze / á porozrzucam pobite wásze przed plugáwymi báłwány wászymi. 5 ☙ Położę też trupy synow Izráelskich przed plugáwymi báłwány ich / á rozrzucę kośći wásze 6 około Ołtarzow wászych. ☙ Po wszystkich mieszkániach wászych / miástá zpustoszone beda / y wyżyny zpustoszeja: ták / iż beda zkáżone y rozwálone ołtarze wásze / zdruzgotáne beda y ustána plugáwe báłwány wásze / á beda podrabione słoneczne obrázy wásze / á ták wygłádzone beda dźiełá wásze. 7 ☙ Y pádnie zránionyw pośrzodku was: á poznaćie żem Ja PAN.

a Ezech. 36. 1.

8 WSzákże z was niektore pozostáwię / ktorzyby uszli mieczá miedzy pogány : gdy rozproszeni bedźiećie po źiemiách. 9 ☙ Y wspomnia ná mie / ktorzy z was záchowáni beda miedzy narody / u ktorych beda w pojimániu : żem ubolał nád sercem ich wszetecznym/ ktore odstapiło odemnie / y nád oczymá ich / ktore nierzad płodźiły / chodzac zá plugáwymi báłwány swojimi : y omierzna sámi sobie / dla złośći ktore czynili we wszystkich obrzydliwośćiách swojich. 10 ☙ Y poznája żem Ja PAN : á iżem nie dármo mowił że ná nie to złe przywiodę.

11 TAk mowi Pánujacy PAn: Kláśni ręka twoja / á tupni noga twoja/ y mow : Niestetyż ná wszystkie złe obrzydliwośći domu Izráel=

zráelſkiego/ bo od mieczá / od głodu/ y od morowego powietrza polega. 12 Ten co bedźie dáleko / morem umrze: á ten co bliſko / od mieczá polegnie: á ten co zoſtánie/ y obleżony/ od głodu umrze: á ták wykonam popedliwość moje nád nimi. 13 Tedy poznaćie żem Ja PAN / gdy beda wolici ich leżeli w pośrzodku plugáwych báłwánow ich / y około ołtarzow ich: ná káżdym págorku wyſokim/ wó wßyſtkich wierzchách gor/ y pod káżdym drzewem źielonym / y pod káżdym debem krzewiſtym / ná ktorymbykolwiek mieyſcu spráwowáli wonność wdźieczna wßyſtkim plugáwym báłwánom ſwojim. 14 Bo reke ſwoje wyćiagne przećiwko nim / y uczynie te źiemie zpuſtoßona / y bárźiey zpuſtoßona niż puſtynia Dyblát / we wßyſtkich mießkániách ich. A ták poznája żem Ja PAN.

ROZDŹIAŁ VII.

Proroctwo o pomśćie Bożey nád ludem Judſkim , y źiemia ich; y o przyczynách tey pomſty.

1 POtym ſtáło śie słowo PAńſkie do mnie/ mowiac: 2 Słuchaj ty ſynu człowieczy/ Ták mowi Pánujacy PAn o źiemi Izráelſkiey: Koniec/ koniec przyßedł / ná *wßyſtkie* czterey ſtrony źiemie. 3 Teraz przyźie koniec ná ćie: pośle ná ćie popedliwość moje / y bede ćie ſadźił według drog twojich / y zwále ná ćie wßyſtkie obrzydliwośći twoje. 4 A nie zfolguje [a] oko moje / y nie zmiłuje śie / áie drogi twoje zwále ná ćie / á obrzydliwośći twoje beda w pośrzodku ćiebie: y poznaćie żem Ja PAN. 5 Ták mowi Pánujacy PAn: Utrapienie jedno/ oto utrapienie *ſtráßne* przychodźi. 6 Koniec przychodźi / przychodźi koniec / ocknał śie przećiwko tobie; Oto przychodźi. 7 Przychodźi pretki poránek ná ćie / o obywátelu źiemie! przychodźi ten czás / przybliża śie ten dźień grzmotu / á nie głosu rozlegájacego śie po gorách. 8 Juz pretko/ Juz wyleje gniew moj ná ćie/ á wykonam zápálczywość moje nád toba / á oſadze ćie według drog twojich / y włoże ná ćie wßyſtkie obrzydliwośći twoje. 9 Nie zfolguje záiſte oko moje/ áni śie zlituje / *ále* według drog twojich nádgrodze/ y obrzydliwośći twoje w pośrzodku ćiebie beda: A ták poznaćie / żem Ja PAn / ktory bije. 10 Oto ten dźień / oto przyßedł: przyßedł pretki poránek / zákwitnełá rozgá / wybija śie pychá. 11 Okrućieńſtwo wyroſło w rozge niezbożnośći: nie zoſtánie z nich *nic*, áni z mnoſtwá ich / áni z huku ich / y nie *bedźie* żadnego nárzekánia nád nimi. 12 Idźie czás / przybliża śie dźień. Kto kupi nie bedźie śie weſelił / á kto przeda nie bedźie żáłował: bo popedliwość *przydźie* ná wßyſtko mnoſtwo jey. 13 Bo kto przedał / nie wroći śie do rzeczy przedáney / choćby jeßcze miedzy żywiacymi *był* żywot [b] ich: poniewaz widzenie ná wßyſtko mnoſtwo jey nie wroći śie / á żaden w nieprawośći żywotá ſwego nie zmocni śie. 14 Trabić beda w trabe/ y wßyſtko przygotuja / jednák nie bedźie kto miał iść ná wojne: bo popedliwość mojá [c] *oborzy śie* ná wßyſtko mnoſtwo jey. 15 Miecz zewnatrz / á mor y głod bedźie wewnatrz: kto bedźie ná polu/ od mieczá umrze: á kto w mieśćie / głod y mor go pożrze. 16 A ktorzy z nich ućieka / ći beda ná gorách jáko gołebice w dolinie: wßyſcy beda nárzekáli / káżdy nád nieprawośćia ſwoja. 17 Wßyſtkie rece oſtábieja / y wßyſtkie śie koláná [d] rozpłyna *jáko* wodá: 18 Y obłoka śie w wory [e]/ y okryje je ſtrách / y ná wßelkiey twarzy bedźie wſtyd / y ná wßyſtkich głowách ich łyśiná. 19 Srebro ſwoje po ulicách rozrzuca / á złoto ich bedźie jáko nieczyſtość: śrebro ich y złoto ich nie bedźie ich mogło [f] wybáwić w dźień popedliwośći PAńſkiey. Nie náſyca duße ſwojey / y wnetrznośći ſwych nie nápełnia: przeto / że im jeſt ku obrázeniu nieprawość ich. 20 A ći w ſławie [g] ozdoby ſwojey / ktora u chwale *ſwoje* Bog wyſtáwił/ obrázow obrzydliwośći ſwojich y ſproſnośći ſwojich náczynili: przetożem im je w nieczyſtość obroćił. 21 Y podam je w

[a] Ezech. 5. 11. y 8. 18.

[b] T. Kupujacych y przedawájacych. 3 Moj. 25. 13.

[c] T. Zpełni śie.

[d] Ezech. 21. 7.

[e] Ezái. 15. 2. 3. Jerem. 48. 37.

[f] Przyp. 11. 14. Sofon. 1. 18.

[g] T. w Kośćiele.

rece cudzoźiemcow ná rozchwycenie/ y niezbożnym w źiemi ná łup/ ktorzy ją zplugáwią. 22 ✠ Odwrocę też twarz moję od nich / á zgwałcą świątnicę moję : y wnidą do niey rozbojnicy/ y zplugáwią ją. 23 ✠ Uczyń łáncuch/ bo źiemiá pełna jest krwáwych sądow / á miásto pełne jest krzywd. 24 ✠ Przetoż nagorsze z pogánow przywiodę/ áby pośiedli domy ich : y uczynię wstret pysze mocárzow / á zplugáwieni będą ktorzy je poświącáją. 25 ✠ Zginienie przyszło : przetoż szukáć będą h pokoju/ ále go nie będźie. 26 ✠ Ućisk zá ućiskiem przyjdźie / á wieść zá wieśćią przypádnie: y będą szukáć widzenia od Proroká/ ále zakon zginie od Kápłáná/ á rádá od Stárcow. 27 ✠ Krol płákáć będźie/ á Kśiążę w smętek oblecżony będźie/ á ręce ludu w źiemi przestrászone będą. Według drogi ich uczynię im / y według sądow ich osądzę je : y poznáją żem Ja PAN.

h Jerem. 8. 11.

Rozdział VIII.

Báłwochwálstwo ludu w Jeruzalemie pozostáłego Ezechielowi objáwione. 17. Y pomstá zá nie ogłoszona.

1 Y Stáło śię roku szostego/ piątego dniá, szoste° mieśiącá/ gdym śiedźiał w domu swym / á stárszy Judscy śiedźieli przedemną / tedy tám przypádłá ná mię ręká PAnującego PAná. 2 ✠ Y widźiałem/ á oto podobieństwo a ná wejrzeniu jáko ogień : od biodr jego ná doł *jáko* ogień / á od biodr jego wzgorę ná wejrzeniu jáko blásk/ y niby pręłká świátłość. 3 ✠ Tedy źćiągnąwszy b podobieństwo ręki/ uchwyćił mię zá kędźierzę głowy mojey : y podniosł mię Duch miedzy źiemią y miedzy niebem / á przywiodł mię do Jeruzalem w widzeniách Bożych / do weśćia bramy wewnętrzney ktora pátrzy ku Połnocy / gdźie byłá stolicá báłwáná do gorliwośći y zápálczywośći pobudzájąca. 4 ✠ A oto tám *byłá* chwałá Bogá Izráelskiego / ná wejrzeniu jáko oná ktorąm widźiał c ná polu. 5 ✠ Y rzekł do mnie: Synu człowieczy / teraz podnieś oczy swe / ku drodze ná Połnocy : á ták podniosłem oczy swe ku drodze ná Połnocy: A oto ná Połnocy *był* u bramy Ołtarzowey on báłwan *pobudzájący* do gorliwośći / w sámym prawie weśćiu. 6 ✠ W tym mi rzekł: Synu człowieczy/ Widźiszże ty co ći czynią / obrzydliwośći wielkie ktore tu czyni dom Izráelski ? ták / że śię oddalić muszę od świątnice mojey : ále obroćiwszy śię ujrzysz obrzydliwośći jeszcze większe.

a Ezech 1. 27.

b Dan. 5. 5.

c Ezech 3. 23.

7 Y Przywiodł mię do drzwi śieni/ gdźiem ujrzał/ á oto dźiurá jedná byłá w ścienie. 8 ✠ Y rzekł do mnie : Synu człowieczy / Przekop teraz tę ściánę: y przekopałem ściánę/ á oto drzwi jedne. 9 ✠ Y rzekł do mnie: Wnidź/ á obacz te złe obrzydliwośći/ ktore tu oni czynią. 10 ✠ Przetoż wszedszy ujrzałem ; á oto wszelákie podobieństwá płázu / y zwierząt obrzydłych / y wszelákich plugáwych báłwánow domu Izráelskiego/ wyryte były ná ścienie wszędy w około. 11 ✠ A śiedmdźieśiąt mężow stárszych z domu Izráelskiego/ z Jázániaszem synem Sáfánowym stojącym w pośrzod nich stali przed nimi / májąc káżdy kádźilnicę swoję w ręce swey/ ták / że gęsty obłok kádzenia wzgorę wstępował. 12 ✠ Y rzekł do mnie ; A widźiałżeś Synu człowieczy / co stárszy domu Izráelskiego w ćiemnośći czynią / káżdy w pokojách swojich málowánych ? Bo mowią : Nie widźi nas PAn/ opuśćił PAn tę źiemię. 13 ✠ Znowu rzekł do mnie : Jeszcze obroćiwszy śię ujrzysz obrzydliwośći większe ktore oni czynią.

14 Y Przywiodł mię do wrot bramy domu PAńskiego/ ktora jest ná Połnocy : á oto tám niewiásty śiedźiáły płácząc Támmusá: 15 ✠ Y rzekł mi : A widźiałżeś Synu człowieczy? *Ale* obroćiwszy śię ujrzysz jeszcze większe obrzydliwośći niżeli te.

16 TEdy mię wprowádźił do wnętrzney śieni domu PAńskiego / á oto u drzwi kośćiołá PAńskiego / miedzy przyśionkiem y Ołtarzem / *było* dwádźieśćiá y pięć mężow / ktorych tyły *były obrocone* ku kośćiołowi PAńskiemu / á twarzy ich ná Wschod / ktorzy śię kłaniáli d przećiwko

d 5 Moj 17. 3.

17 ćiwko Wschodowi słońcá: ♣ Y rzekł mi: A widźiałżeś Synu człowieczy? Izali to lekka rzecz jest domowi Judskiemu / czynić tákie obrzydliwośći jákie tu czynią? Bo nápełniwszy źiemię nieprawośćią / obroćili śię áby mię drażnili: á oto przykładáją látorośl winną do nosow swojich.

18 PRzetoż y Ja postąpię z nimi według zápálczywośći: oko moje / nie zfolguje e / áni śię zmiłuje. Y będą wołáć do uszu mojich głosem k wielkim / á nie wysłucham ich.

Rozdział IX.

Ezechiel widźi poznáczenie pobożnych 3. 4. á innych wytrácenie. 8. Nárzeka nád tym wytráceniem. 9. Záczym słyszy przyczyny jego.

1 POtym záwołał gdźiem ja słyszał głosem wielkim / mowiąc; Hetmáni nástąpćie ná to miásto / májąc káżdy broń swoję ku zábijániu w ręce swey.

2 ♣ A oto sześć mężow przyszło drogą ku bramie wyższey / ktora pátrzy ná Połnocy: y miał káżdy broń swoję ku wytrácániu w ręce swey. Ale mąż jeden był w pośrzodnich odźiány száty lniáną / á kálámarz pisárski przy biodrách jego: Y przyszedszy stánęli u Ołtarzá miedźiánego.

3 ♣ A chwałá Bogá Izráelskiego zstąpiłá byłá z Cherubiná / ná ktorym byłá / do progu domu: y záwołáłá ná mężá onego odźiánego száty lniáną / przy ktorego biodrách

4 był kálámarz pisárski. ♣ Y rzekł PAn do niego: Przejdźi przez pośrzodek miástá / przez pośrzodek Jeruzalemu / á uczyń a znák ná czołách mężow / ktorzy wzdychają y nárzekáją nád wszystkimi obrzydliwośćiámi / ktore śię dźieją w pośrzod niego.

5 ♣ A on im rzekł gdźiem ja słyszał: Idźćie po mieśćie zá nim / á zábijajćie: niech nie folguje

6 oko wásze / áni śię zmiłujćie. ♣ Stárcá / młodźieńcá / y pánnę / y máluczkie / y niewiásty wybijćie do szczętu / ále do żadnego mężá ná ktorym by był znák / nie przystępujćie: á od Swiątnice mojey poczynajćie. A ták poczęli od onych mężow Stárszych / ktorzy byli przed domem

7 PAńskim: ♣ (Bo im był rzekł: Zplugawćie ten dom / á nápełńćie śieni pobitymi: idźćież.) A wyszedszy zábijáli w mieśćie.

8 A Gdy je pozábijáli / á jam pozostał / tedym padł ná oblicze moje / y záwołałem / á rzekłem: Ach Pánujący PAnie / izali ty wytráciś wszystek ostátek Izráelski / wylewájąc popędliwość swoję ná Jeruzalem?

9 ♣ Y rzekł do mnie: Nieprawość domu Izráelskiego y Judskiego náder jest bárzo wielka / y nápełniona jest źiemiá krwią: á miásto pełne jest przewrotnośći. Bo mowili; PAn b te źiemię opuśćił:

10 á PAN nie widźi nas. ♣ Przetoż y Ja też uczynię, nie zfolguje oko moje c / áni śię zmiłuje: drogę ich

11 ná głowę ich obrocę. ♣ A oto mąż on odźiány száty lniáną / przy ktorego biodrách był kálámarz / oznájmił / to mowiąc: Uczyniłem ták jákoś mi rozkazał.

Rozdział X.

Bog Anjołowi rozkázuje miotáć żarzewie ná Jeruzalem. 3. Oddala śię od Kośćiołá, y od miástá. 9. Widzenie czterech Cherubinow, y czterech kol.

1 Y Widźiałem: á oto ná rozpostárciu / ktore było a nád głową Cherubinow / jákoby kámień Száfirowy / ná wejrzeniu jáko podobieństwo Stolice ukazáło śię nád

2 nimi. ♣ Tedy rzekł do onego mężá odźiánego száty lniáną / mowiąc: Wnidź miedzy kołá pod Cherubiny / á nápełń ręce swe węglem ognistym z pośrzod Cherubinow / y rozrzuć po mieśćie. Y wszedł przed

3 oczymá mymi. ♣ (A Cherubinowie stali po práwey stronie domu / gdy wchodźił on mąż / á obłok nápełnił

4 śień wnętrzną. ♣ Bo gdy śię byłá podniosłá chwałá PAńska z Cherubinow ku progowi domu / tedy nápełniony był dom obłokiem / á śień nápełniona byłá jásnośćią chwały

5 PAńskiey. ♣ A szum skrzydeł Cherubinow słyszány był áż do śieni zewnętrzney / jáko głos Bogá Wszechmocnego / gdy mowi:)

6 ♣ Gdy tedy rozkazał onemu mężowi odźiánemu w száty lniáną / mowiąc; Weźmi

e Ezech. 5. 11. f Ezái. 1. 15. Jerem. 11. 11. y 14. 12

a Objáw. 7. 3.

b Ezech. 8. 12. c Ezech. 5. 11. y 7. 4. y 8. 18.

a Ezech. 1. 26.

ogniá z pośrzodku kol/ z pośrzodku Cherubinow: wszedł/ y stánał podle kol. 7 ♣ Tedy wyćiagnał Cherubin jeden reke swa z pośrzod Cherubinow do onego ogniá ktory był w pośrzodku Cherubinow/ á wźiawszy podał go w reke onego odźianego száta lniáná: ktory wźiawszy *go*, 8 wyszedł. ♣ Bo śie ukazáło ná onych Cherubinách podobieństwo reki człowieczey pod skrzydłámi ich. 9 ♣ Potymem wejrzał/ á oto cztery kołá b podle Cherubinow/ koło jedno podle jednego Cherubiná/ á ták káżde koło podle káżdego Cherubiná: á podobieństwo kol jáko bárwá c 10 kámienia Társys. ♣ A ná wejrzeniu miáły jednákie podobieństwá one kołá/ jákoby było koło w pośrzodku kołá. 11 ♣ Gdy chodźili/ ná cztery strony swoje chodźili: nie uchyláli śie gdy szli/ ále do onego miejscá/ do ktorego śie wodz obracał/ zá nim szli: nie uchyláli śie gdy 12 szli. ♣ A wszystko ćiáło ich y grzbiety ich/ y rece ich/ y skrzydłá ich/ tákże y kołá pełne *były* d oczu około onych 13 sámych czterech/ y kol ich. ♣ A kołá one nazwał okregiem/ gdźiem ja 14 słyszał. ♣ A káżde zwierze miáło cztery twarzy: twarz pierwsza *byłá* twarz Cherubinowa: druga twarz/ *byłá* twarz człowiecza: trzećia *byłá* twarz lwia: á czwarta *byłá* twarz 15 orla. ♣ Y podnieśli śie Cherubinowie. ♣ Toć sa one zwierzetá ktorem 16 widźiał nád rzeka Chebár. ♣ A gdy chodźili Cherubinowie/ chodźiły *y* kołá podle nich/ á gdy podnośili Cherubinowie skrzydłá swoje/ áby śie wzbieli od źiemie/ nie odwracáły 17 śie też kołá od nich. ♣ Gdy oni stali/ stały / á gdy śie podnośili podnośiły śie też z nimi: bo Duch zwierzat 18 *był* w nich. ♣ Y odeszłá chwałá PAńska od progu domu/ y stánełá 19 nád Cherubinámi: ♣ Gdy podnieśli Cherubinowie skrzydłá swoje/ á wzbieli śie od źiemie przed oczymá mojimi odchodzac/ á kołá przećiwko nim/ y stáneli w weśćiu bramy domu PAńskiego Wschodniey/ tedy chwałá Bogá Izráelskiego z wierz- 20 chu nád nimi *byłá*. ♣ Toć sa one zwierzetá e/ ktorem widźiał pod Bogiem Izráelskim nád rzeka Chebár: y poznałem iż to byli Cheru- 21 binowie. ♣ Po czterech twarzách miał káżdy z nich y po czterech skrzydłách káżdy z nich: á podobieństwo rak ludzkich pod skrzydłámi ich. 22 ♣ A podobieństwo twarzy ich *było*, jáko twarzy ktorem widźiał u rzeki Chebár: tákże y oblicze ich *tákież było*, y onisámi: káżdy z nich prosto ku swey stronie chodźił.

b *Ezech* 1. 15.
c *Ezech* 1. 16.
d *Objáw* 4. 6.
e *Ezech* 1. 5.

ROZDZIAŁ XI.

Opowiáda pomstę nád Sedźiámi ludu Judskiego. 13. Pelátyasz nagle umiera, ná co Ezechiel nárzeka. 14. PAn go ćieszy. 22. Opuszczenie Jeruzalemu od Bogá opowiáda.

1 Y Podniosł mie duch/ á przywiodł mie do bramy domu PAńskiego Wschodniey/ ktora pátrzy ná Wschod słońcá: á oto w weśćiu oney bramy *było* dwádźieśćiá a y pieć mezow/ miedzy ktorymi widźiałem Jázániaszá syná Azurowego/ y Pelátyaszá syná Bánájaszowego/ Kśiażetá ludu. 2 ♣ Tedy mi rzekł: Synu człowieczy/ Onić to sa mezowie *ktorzy* zámyśláia o nieprawośći/ á rádza zła ráde w tym 3 mieśćie/ Mowiac: ♣ Nie budujmy domow blisko: boby ták *miásto* 4 było kotłem/ á my mięsem. ♣ Dla tego prorokuj przećiwko nim: proro- 5 kuj synu człowieczy. ♣ Tedy przypadł ná mie Duch PAński/ y rzekł do mnie: Mow; Ták mowi PAn: Tákeśćie mowili domie Izráelski: Bo co wam kolwiek przychodźi ná 6 myśl/ to Ja znam. ♣ Wielkieśćie mnostwo pobili w tym mieśćie/ á nápełniliśćie ulice jego pobitymi. 7 ♣ Dla tego ták mowi PAn ujacy PAn: Ktorzy sa pobići od was/ ktereśćie złożyli w pośrzod niego/ oni sa mięsem/ á miásto kotłem: ále was 8 wywiode z pośrzodku nie°. ♣ Baliśćie śie mieczá/ ále miecz przywiode 9 ná was/ mowi Pánujacy PAn. ♣ A wywiode was z pośrzodku je°/ á podam was w rece obcych/ y wykonam 10 nád wámi sady. ♣ Od mieczá polężećie: ná gránicách Izráelskich osadze was/ y dowiećie śie/ żem Ja 11 PAn. ♣ Miásto nie bedźie wam kotłem/

a *Ezech* 8. 16.

tkiem/ áni wy bedźiecie w pośrzod jego mieśćie; ná gránicách Jzráel-
12 skich osadzę was. Y dowiecie śie żem Ja PAn: poniewáżeśćie w ustáwách mojich nie chodźili/ á sadow mojich nie czynili/ álebśćie wedługsadow tych Narodow/ ktorzy około was sa/ czynili.

13 A Gdym prorokował/ tedy Pelátyasz/ syn Bánájaszow umárł: dla tego upádłem ná twarz moje/ á wołájac głosem wielkim/ rzekłem: Ach Pánujacy PAnie/ do gruntu
14 wygłádźisz ostátki Jzráelskie. Y stáło śie słowo PAńskie do mnie/
15 mowiac: Synu człowieczy: Brácia twoji/ brácia twoji/ powinowáci twoji/ y wszystek dom Jzráelski/ wszystek *mowię* dom/ *ćić sa* ktorym mowili obywátele Jeruzalemscy; Oddalćie śie od PAná/ namći dána
16 jest tá źiemiá w ośiádłość. Przetoż mow: Ták mowi Pánujacy PAn: Choćiażem je dáleko zágnał miedzy Narody/ y choćiażem je rozproszył po źiemiách/ wszákże bede im Swiatnica y przez ten máły czás/ w źiemiách do ktorych przyda.
17 Przetoż mow: Ták mowi PAnujacy PAn: Zgromádzę was z narodow/ á zbiorę was z źiem/ do ktorycheśćie rozproszeni/ y dam wam źie-
18 mię Jzráelska. Y wnida tám/ á zniosa wszystkie zplugáwienia jey/ y wszystkie jey obrzydliwośći z niey.
19 Bo im dam serce b jedno/ y duchá nowego dam do wnetrznośći wászych/ y odejmę serce kámienne z ćiáłá ich/ á dam im serce mieśiste.
20 Aby w ustáwách mojich chodźili/ á sadow mojich strzegli y czynili je: y beda ludem mojim/ á Ja bede Bo-
21 giem ich. Ale ktorychby serce chodźiło zá żadzámi plugastw swojich/ y obrzydliwośći swojich/ tych droge obrocę ná c głowy ich/ mowi Pánujacy PAn.

22 TEdy podnieśli Cherubinowie skrzydłá swoje y kołá z nimi/ á chwałá Bogá Jzráelskiego *byłá* nád
23 nimi z wierzchu. Y odeszłá chwałá d PAńska z pośrzodku miástá/ á stánełá ná gorze/ ktora *jest* ná
24 Wschod miástá. A Duch podniosł mię/ y záś mię przywiodł do źiemie Chaldejskiey do pojimánych w widzeniu w Duchu Bożym; y odeszło odemnie widzenie ktorem widźiał.
25 Y mowiłem do pojimánych te wszystkie rzeczy PAńskie/ ktore mi ukazał.

b Jerem. 32.39. Ezech 36.26.

c Ezech 9. 10.

d Ezech 10.18.

ROZDZIAŁ XII.

Okázuje iż Sedekiasz y lud jego do Bábilonu ma być záprowádzony. 17. Y pozostałego ludu utrapienie. 21. Naśmiewce strofuje.

1 Y Stáło śie słowo PAńskie do
2 mnie/ mowiac: Synu człowieczy/ ty w pośrzodku domu odpornego mieszkasz/ ktorzy mája oczy áby a widźieli/ á nie widza; uszy mája áby słyszeli/ á nie słysza/ przeto/
3 że domem odpornym sa. Ty tedy Synu człowieczy spraw sobie sprzet przeprowádzenia: á przeprowadzaj śie we dnie przed oczymá ich/ á przeprowadzaj śie z miejscá swego ná miejsce inne przed oczymá ich/ áza wżdy obacza/ áczkolwiek domem odpornym
4 sa. Y wynieśiesz sprzet swoj/ jáko sprzet przeprowádzenia/ we dnie/ przed oczymá ich: á sam wynidź w wieczor przed oczymá ich/ jáko wychodza ktorzy śie prowádza.
5 Przed oczymá ich przekop sobie mur/ á wynieś przezeń *sprzet twoj.*
6 Przed oczymá ich/ ná rámionách nieś/ z zmierzkiem wynieś/ twarz swoje zákryj/ á nie pátrz ná źiemię: bom ćie dał *zá* dźiw b domo-
7 wi Jzráelskiemu. Y uczyniłem ták jáko mi rozkazano: sprzet moj wyniosłem jáko sprzet prowádzacego śie we dnie/ á w wieczor przekopałem sobie mur reka: z zmierzkiem wyniosłem *go*, ná rámieniu niosac przed oczymá ich.

8 Z Nowu stáło śie słowo PAńskie
9 do mnie ráno/ mowiac: Synu człowieczy: Izali nie rzekł do ćiebie dom Jzráelski/ dom ten odporny:
10 Coż to czynisz? Rzeczże im/ Ták mowi PAnujacy PAn: Ná Kśiaże ktory jest w Jeruzalemie *żćiaga śie* to brzemie/ y ná wszystek dom Jzráelski/ ktorzy sa w pośrzod jego.
11 Rzeczże do nich; Jam jest dźiwem wászym: Jákom uczynił/ ták śie im stánie: poprowádza śie/ y w nie-

a Jerem. 5. 21.

b Ezech 24.24.

 wola

12 wolą pojdą. ♣ A Kśiążę ktory jest w pośrzodku nich/ ná rámieniu poniešie *sprzęt swoj* z zmierzkiem/ y wynidźie: mur przekopią/ áby go wywiedli przezeń/ twarz swoję zákryje/ ták/ że nie będźie widźiał źiemie okiem *swojim*. 13 ♣ Bo rozćiągnę nań śieć c swoję/ y pojimány będźie niewodem mojim/ y przywiodę go do Bábilonu do źiemie d Cháldejskiey/ á tey nie oglądá/ y tám umrze. 14 ♣ Tákże też wszystkie ktorzy są około niego/ pomoc jego/ y wszystkie hufy jego rozproszę ná wszystkie strony/ y miecżá e dobędę zá nimi. 15 ♣ Y poznáją żem Ja PAn/ gdy je rozproszę pomiedzy narody/ y rozwieję je po źiemiách. 16 ♣ Jednák zostáwię z nich troche mężow/ po mieczu/ po głodźie y po morze: áby opowiádáli wszystkie obrzydliwośći swe miedzy narody do ktorych wnidą/ y poznáją żem Ja PAn.

c Ezech. 17. 20. 732. 3.
d 2 Krol. 25. 7.
e Ezech. 5. 12.
f Ezech. 22. 15.

17 Znowu stáło śię słowo PAńskie 18 do mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowiecży: chleb swoj z strachem jedz/ y wodę twoję ze drżeniem/ y z smętkiem pij. 19 ♣ A rzecz do ludu tey źiemie: Ták mowi Pánujący PAn/ o tych ktorzy mieszkáją w Jeruzalem/ o źiemi Izráelskiey: Chleb swoj g z smętkiem jeść/ á wodę swą z trwogą pić będą: áby była źiemiá jego złupiona z dostátkow swojich/ dla bezpráwia wszystkich mieszkájących w niey. 20 ♣ Tákże miástá w ktorych mieszkáją zpustoszone będą/ y źiemiá zpustoszeje: y dowiecie śię żem Ja PAn.

g Ezech. 4. 16.

21 Stáło śie záś słowo PAńskie 22 do mnie/ mowiąc: Synu człowiecży/ coż to zá przypowieść u was o źiemi Izráelskiey/ iż mowićie; Przedłużąć śię oni/ á z tego h widzenia nic nie będźie. 23 ♣ Przetoż mow do nich; Ták mowi Pánujący PAn: Spráwię Ja to/ iż ustánie tá przypowieść/ á nie będą używáć tey przypowieśći więcey w Izráelu: Powiedz im: Y owszem przybliżyły śię te dni/ y zpełnienie wszelkiego widzenia. 24 ♣ Bo nie będźie więcey żadnego márnego widzeniá/ áni wieszczby pochlebce/ w pośrzodku domu Izráelskiego. 25 ♣ Przeto/ że Ja PAn mowić będę/ á ktorekolwiek słowo wyrzekę/ stánie śię: nie pojdźie w długą/ ále zá dni wászych domie odporny wyrzekę słowo y wypełnię je mowi Pánujący PAn. 26 ♣ Y jáło śię słowo PAńskie do mnie/ mowiąc: 27 ♣ Synu człowiecży/ Oto dom Izráelski mowią: To widzenie ktore ten widźi/ *odwlecże śię* ná wiele dni/ á o dálekich cżáśiech ten prorokuje. 28 ♣ Przeto im rzecz; Ták mowi Pánujący PAn: Nie pojdźieć w długą żadne słowo moje/ *ále* słowo ktore wyrzekę stánie śię/ mowi PAn Pánujący PAn.

h H. Zginie wszelkie widzenie

ROZDZIAŁ XIII.

Proroctwo przećiwko fałszywym Prorokom. 17. *Y prorokiniam.*

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/ mowiąc: ♣ Synu człowiecży prorokuj przećiw a prorokom Izráelskim ktorzy prorokują/ á rzecz prorokującym z sercá swego: Słuchajćie słowá PAńskie. 3 ♣ Ták mowi Pánujący PAn: Biádá prorokom głupim/ ktorzy idą zá duchem swojim/ choć nic nie widźieli. 4 ♣ Izráelu/ Prorocy twoji/ są jáko liszki ná puszczy. 5 ♣ Nie wstępujećie ná przerwáne miejscá/ áni grodźićie płotu około domu Izráelskiego/ żeby śię mogł ostáć w bitwie w dźień 6 PAński. ♣ Widzą márność y wieszczbę kłamliwą: Powiádáją/ PAn mowi/ Choć ich PAn nie posłał: Y ćieszą *lud*, áby *tylko* utwirdźili słowo *swe*. 7 ♣ Yzali widzenia márnego nie widźićie/ á wieszczby kłamliwey nie opowiádaćie? Y mowićie: PAn mowił/ choćiam b Ja nie mowił. 8 ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAn: Ponieważ mowićie márność/ á widźićie kłamstwo: przetoż oto Ja jestem przećiwko wam/ mowi Pánujący PAn. 9 ♣ Bo ręká mojá będźie przećiwko prorokom/ ktorzy widzą márność/ á opowiádáją kłamstwo: w zgromádzeniu ludu mego nie będą/ á w poczet domu Izráelskiego nie będą wpisáni/ y do źiemie Izráelskiey nie wnidą: á dowiecie śię/ 10 żem Ja Pánujący PAn. ♣ Przeto/ przeto *mowię*, że w błąd wprowádźili lud moj/ mowiąc: Pokoj/

a Ezech. 14. 9.
b Jerem. 14. 14.

c Jerem. 6. 14. y 8. 11.
d H. Nie solonym.

choć nie było c pokoju: Jeden zájiste zbudował ściánę glinianą/ drudzy ją tynkowáli *wapnem* d nieczynionym. 11 ✤ Mowże do tych ktorzy ją tynkują *wapnem* nieczynionym: Vpádnie to / Przydźie deszcz gwałtowny/ á wy kámienie grádowe zpádniećie/ y wiátr wichrowáty rozwáli *ją*. 12 ✤ A oto *gdy* upádnie oná ściáná/ izali wam nie rzeką: Gdźież jest ono tynkowánie / ktorymeśćie tynkowáli? 13 ✤ Przetoż ták mowi Pánujący PAn: Rozwálę *ją* mowię/ wiátrem wichrowátym w zápálczywośći mojey/ y deszcz gwałtowny w popędliwośći mojey przydźie/ á kámienie grádowe w rozgniewániu *mojim* ná zniszczenie *jey*. 14 ✤ Bo obálę tę ściánę ktoraśćie potynkowáli wapnem nieczynionym/ á zrownam ją z źiemią/ ták/ że odkryty będźie grunt jey/ y upádnie/ y skáżeni będźiećie w pośrzodku jey/ y dowiećie śię żem Ja PAn. 15 ✤ A *gdy* wykonam popędliwość moję nád tą ściáną/ y nád tymi ktorzy ją tynkowáli wapnem nieczynionym/ rzekę po was: Niemász *już* oney ściány/ niemász y tych ktorzy ją tynkowáli: 16 ✤ *To jest*, Prorokow Izráelskich/ ktorzy prorokują o Jeruzalemie / y ogłászáją mu widzenie pokoju/ choć niemász pokoju / mowi Pánujący PAN.

17 A Ty Synu człowieczy obroć twarz twoję przećiwko corkam ludu swego/ ktore prorokują z sercá swego/ á prorokuj przećiwko nim: 18 Y rzecz; ✤ Ták mowi Pánujący PAn: Biádá *tym*, ktore szyją wezgłowká pod wszelkie łokćie rąk *ludu* mojego/ á czynią duchny ná głowy wszelkiego wzrostu/ áby łowiły dusze: Izali łowić maćie dusze ludu mego/ ábyśćie śię żywić mogły. 19 ✤ Bo mię podawaćie w lekkość u ludu me°/ dla gárśći jęczmieniá/ y dla kęsá chlebá/ zábijájąc dusze ktore nie umrą/ á obżywiájąc dusze ktore żywe nie będą/ kłamájąc ludowi memu/ ktorzy słucháją kłamstwá. 20 ✤ Dla tego/ ták mowi Pánujący PAn: Oto Ja *będę* przećiwko wezgłowkom wászym/ ktorymi wy tám dusze łowićie/ ábyśćie je zwiodły: to je ztárgnę z rámion wászych/ á wypuszczę dusze ktore wy łowićie ábyśćie je zwiodły. 21 ✤ Y rozerwę duchny wásze / á wybáwię lud moj z ręki wászey/ ábyśćie ich więcey nie mogły łowić ręką swoją: á dowiećie śię żem Ja PAn. 22 ✤ Przeto/ że zasmucaćie serce spráwiedliwego kłamstwy/ chociam go Ja nie zásmućił: á zmacniaćie ręce niezbożnego/ áby śię nie odwroćił od złey drogi swojey/ obżywiájąc go. 23 ✤ Przetoż nie będźiećie więcey widywáć márnośći/ áni wieszczby więcey prorokowáć będźiećie: bo wyrwę lud moj z ręki wászey/ á dowiećie śię żem Ja PAn.

ROZDZIAL XIV.

Obwinienie ludu Izráelskiego z obłudy, báłwochwálstwá. 12. Ogłoszenie czterech plag, ktorymi Bog niezbożne náwiedza.

1 POtym przyszedszy do mnie mężowie z stárszych Izráelskich/ uśiedli przedemną. 2 ✤ Y stáło śię słowo PAńskie do mnie/ mowiąc; ✤ 3 Synu człowieczy/ ći mężowie złożyli plugáwe báłwány swoje do sercá swego/ á nieprawość ktora im jest ku obráżeniu/ położyli przed twarzą swoją: Mniemaszże iż mię uprzyjmie pytáją o rádę? 4 ✤ Dlategoż powiedz im/ y mow do nich: Ták mowi Pánujący PAn: Ktokolwiek z domu Izráelskiego położył plugáwe báłwány swoje w sercu swojim/ á nieprawość ktora mu jest ku obráżeniu położył przed twarzą swoją/ á przyszedłby do Proroká: Já PAn/ odpowiem temu ktory przydźie / o mnostwie plugáwych bałwánow jego: 5 ✤ Abym ułápił dom Izráelski w sercu ich: że śię odwroćili odemnie do plugáwych báłwánow swojich/ wszyscy zgołá. ✤ 6 Przetoż rzecz do domu Izráelskiego: Ták mowi Pánujący PAN: Náwroććie śię/ á cofnićie śię od plugáwych báłwánow wászych: y od wszystkich obrzydliwośći wászych odwroććie twarz swoję. 7 ✤ Bo ktobykolwiek z domu Izráelskiego y z przychodniow ktorzy mieszkáją w Izráelu/ odwroćił śię od násládowániá mnie/ á położyłby plugáwe báłwány swoje w sercu swym/ y

niepráwość ktora mu jest ku obráženiu położyłby przed twarzą swoją / y przyszedłby do Proroká / áby mię przezeń pytał : Ja PAN odpowiem mu sam przez się. 8 ✠ Y postáwię oblicze moje przećiw temu mężowi / y dam go ná znák a / y ná przysłowie / á wytrácę go z pośrzodku ludu mojego : y dowiećie się żem Ja PAN. 9 ✠ A gdyby się Prorok dał b zwieść / áby mowił słowo / Ja PAN zwiodłem Proroká onego : y wyćiągnę nań rękę swoję / y wygłádzę go z pośrzodku ludu mego Izráelskiego. 10 ✠ Y ták poniosą niepráwość swoję : Jáko jest kaźń ná tego ktoryby się pytał / táka też kaźń ná Proroká będźie : 11 ✠ Aby więcey nie błądźił dom Izráelski odemnie / á nie mázáli się więcey żadnymi przestępstwy swojimi / áby byli ludem mojim / á Ja ábym był Bogiem ich / mowi Pánujący PAN.

a 5 Moj. 28.37. Ezech. 5.15.
b Ezech. 13.1.

12 Znowu stáło się słowo PAńskie do mnie / mowiąc: 13 ✠ Synu człowieczy / Gdyby źiemiá zgrzeszyłá przećiwko mnie / dopuszczájąc się przestępstwá / tedy jeślibym wyćiągnął rękę moję ná nię / á złamałbym jey laskę c chlebá / y posłałbym ná nię głod / y wytráćiłbym z niey ludźie y zwierzętá : 14 ✠ Choćby *byli* w pośrzodku niey ći trzej mężowie / Noe / Dániel / y Job / oni w spráwiedliwośći swojey wybáwiliby dusze swe / mowi Pánujący PAN.

c 3 Moj. 26.26. Ezech. 4.16. y 5.16.

15 Akże jeślibym zły zwierz przepuśćił ná źiemię / á ośierroćiłby ją / y byłáby spustoszona / żeby jey nikt przechodźić nie mogł dla zwierząt : 16 ✠ Żywię Ja / mowi Pánujący PAN / Że choćby ći trzej mężowie *byli* w pośrzodku niey / żadną miáraby nie wybáwili synow áni corek : Oniby tylko sámi wybáwieni byli / lecz by źiemiá spustoszona byłá.

17 Abo jeślibym przywiodł miecz ná tę źiemię / á rzekłbym mieczowi ; Przejdź przez tę źiemię / ábym wytráćił z niey ludźie y zwierzętá : 18 ✠ Żywię Ja / mowi Pánujący PAN / Że choćby ći trzej mężowie byli w pośrzodku niey / żadną miáraby nie wybáwili synow / áni corek : áleby oni tylko sámi byli wybáwieni.

19 Abo posłałbym mor ná tę źiemię / y wylałbym popędliwość swoję ná nię ku wytráceniu / áby z niey ludźie y zwierzętá były wytráceni : 20 ✠ Że choćby Noe / Dániel / y Job / *byli* w pośrzodku niey / żywię Ja mowi Pánujący PAN / żadną miáraby áni syná áni corki nie wybáwili ; oniby *tylko* w spráwiedliwośći swojey wybáwili dusze swe. ✠ 21 Owszem ták mowi Pánujący PAN / choćbym czteri kaźni moje ćiężkie / miecz / y głod / y zły zwierz / y mor / posłał ná Jeruzalem / ábym wytráćił z niego ludźie y zwierzętá. 22 ✠ A oto jeśliby zostáli w nim / ktorzyby *tego* uszli / á wywiedźieni byli synowie ábo corki / oto y oni muszą iść do was ; y oglądaćie drogę ich / y spráwy ich / á ućieszyćie się nád tym złym ktore przywiodę ná Jeruzalem / nád wszystkim co przywiodę ná nię. 23 ✠ A ták ućieszą was gdy ujrzyćie drogę ich y spráwy ich : y zrozumiećie żem to wszystko nie dármo uczynił com uczynił w nim / mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAŁ XV.

Ogłoszenie ostátniego zniszczenia Jeruzalemu.

1 GDy się stáło słowo PAńskie do mnie / mowiąc: 2 ✠ Synu człowieczy / Coż jest drzewo máćice *winney* przećiwko wszelkiemu *innemu* drzewu / *ábo* przećiwko látorośłom drzewá leśnego? 3 ✠ Izáli wezmą z niego drzewo ku urobieniu czego? Izali urobią z niego kołek / do záwieszánia ná nim jákiego naczynia? 4 ✠ Oto ogniowi podáne bywa ná strawienie / gdy obá końce jego ogień strawi / á pośrzodek jego ogore / ázaż się ná co przygodźi? 5 ✠ Oto poki było cáłe / nic nie mogło być *z niego* urobiono : dopieroż gdy je ogień strawił / á zpaliło się / ná nic się więcey nie przygodźi. 6 ✠ Przetoż ták mowi Pánujący PAN : Jáko jest drzewo máćice miedzy drzewem leśnym / ktorem podał ogniowi ná zstrawienie : tákem podał obywátele Jeruzalemskie. 7 ✠ Bo postáwię o-

blicze swoje przećiwko nim : z jednego ogniá wynidą / á drugi ogień strawi je : y dowiećie śie żem Ja PAn / gdy postáwię twarz swoję 8 przećiwko nim. ✠ A podam źiemię ich ná zpustoszenie/ przeto/ iż śie dopuśćili przestępstwá / mowi Pánujacy PAN.

Rozdział XVI.

Ogłoszenie ludowi Judskiemu wielkich,á trwáłych dobrodźiejstw Bożych 15. Ich niewdźięczność. 35. Pomstá nád nimi. 60. Obietnicá o utwirdzeniu przymierza Bożego y powołánia pogan.

1 Y Stáło śie słowo PAńskie do 2 mnie/mowiac: ✠ Synu człowieczy/ Oznájmi Jeruzalemowi obrzydliwośći jego : ✠ Y rzecz; Ták 3 mowi Pánujacy PAn do corki Jeruzalemskiey ; Obcowánie a twoje y rod twoj *jest* z źiemie Chánánejskiey : Oćiec twoj jest Amorrejczyk/ á mátká twojá Hettejká. ✠ A náro- 4 dzenie twoje *tákie* : W dźień ktoregoś śie urodźiłá / nie urzniono pępká twego / y wodą ćię nie obmyto dla ochędożenia/ ány ćię solą posolono/ áni w pieluchy uwiniono. ✠ Nie 5 zlitowáło śie nád tobą oko / áby ućzyniło jedno z tych / uliтowawszy śie ćiebie : ále ćię porzucono ná polu / przeto żeś byłá obmierzła w dźień ktoregoś śie urodźiłá.

a H. Kupiectwá.

6 A Idac mimo ćię / y widząc ćię ku podeptániu podáną we krwi twojey/ rzekłem ći ; Zyj we krwi twojey : Rzekłem ći *mowię* ; Zyj we 7 krwi twojey. ✠ Rozmnożyłem ćię ná tyśiące / jáko urodzaj polny ; y rozmnożonaś / y stáłáś śie wielka / á przyszłáś do bárzo wielkiey ozdoby : pierśi twoje odęły śie / á włosy twoje urosły / choćiaś byłá nága y 8 odkryta. ✠ Przetoż idąc mimo ćię/ á widząc ćię / że oto czás twoj / czás miłośći : Rozćiągnąłem podołek moj ná ćię / y nákryłem nágość twoję / y obowiązałem ći śie przysięgą / á wszedłem w przymierze z tobą mowi Pánujacy PAN/ y stáłáś śie moją. ✠ Y omyłem ćię wo- 9 dą/ á zpłokawszy krew twoję z ćiebie/ 10 pomázałem ćię olejkiem. ✠ Nád to/ przyodźiałem ćię száta háftowána / y obułem ćię w kosztowne trzewiki / y opásałem ćię bisiorem / á przyo- 11 dźiałem ćię száta jedwábna : ✠ Y przybrałem ćię w ochędostwo/ á dałem mánelle ná ręce twoje: y łáńcuch 12 złoty ná szyję twoję. ✠ Dałem też nacżelnik ná czoło twoje/ á náusznice ná uszy twoje / y korone ozdobną 13 ná głowę twoję. ✠ A ták byłáś ozdobiona złotem y śrebrem / á odźienie twoje było bisior/ y szátá jedwábna / y háftowána : Jadáłáś żemłe y miod y oliwę / á byłáś náder piękna / y szczęśliwieć śie powodźiło 14 w krolestwie : ✠ Ták/ że śie rozeszłá powieść o tobie miedzy narody/ dla pięknośći twojey : boś doskonáła byłá/ dla sławy mojey ktorąm był włożył ná ćię / mowi Pánujacy PAN.

15 A Leś dufáłá w pięknośći twojey/ y płodźiłáś nierząd / będąc ták sławna : boś płodźiłá nierząd z káżdym mimo ćię idącym/ káżdy 16 snádnie użył pięknośći twojey. ✠ A nábrawszy szát swojich / naczyniłáś sobie wyżyn rozmáitych fárb/ á płodźiłáś nierząd przy nich : ktoremu podobny nigdy nie przydźie/ 17 áni będźie. ✠ Nád to/ nábrawszy klenotow ozdoby swojey / ze złotá mego/ y ze śrebrá mego / ktoremći był dał/ náczyniłáś sobie obrázow pogłowia męskiego/ y płodźiłáś z nimi 18 nierząd. ✠ Wźięłáś też száty swe háftowáne / á przyodźiałáś je : olejek moj y kádźidło moje kłádłáś 19 przed nie. ✠ Náwet y chleb moj ktorymći dał / żemłe y oliwę y miod *ktorymem* ćię karmił / kłádłáś przed nie ná wonność przyjemna / y było 20 *ták*, mowi Pánujacy PAN. ✠ Bráłáś też syny swoje / y corki swoje/ ktoręś mi národźiłá / á oneś im ofiárowáłá ku pożárćiu : Izali to jeszcże máłe wszeteczeństwá twoje? 21 ✠ Do tego y synyś moje zábijáłá/ á dawáłáś je áby je przenoszono *przez ogień* im krolі. ✠ Nád to/ przy wszy- 22 stkich obrzydliwośćiach swojich y wszeteczeństwach swojich / nie pámiętáłáś ná dni młodośći twojey gdyś byłá nága y odkryta /- podána ná podeptánie we krwi twojey.

23 NAd to / mimo wßyſtkie one złośći twoje: (Biádá / biádá tobie! mowi Pánujacy Pan.) 24 Zbudowáłáś ſobie dom b nierzadny/ y wſtáwiłáś ſobie wyżyne w kázdey ulicy. 25 Po wßyſtkich rozſtániách drog/ pobudowáłáś wyżyny ſwoje: á uczyniłáś obmierzła piekność ſwoje / rozkłádájac nogi ſwoje káżdemu mimo idacemu/ y rozmnożyłáś wßeteczeńſtwá ſwoje. 26 Boś nierzad płodźiłá z ſyny Egipſkimi/ ſaśiády twymi wielkich ćiał/ á rozmnożyłáś wßeteczeńſtwá twe/ ábyś mie do gniewu pobudzáłá. 27 Przetoż otom wyćiagnał reke moje ná ćie / á umnieyßyłem obroku twego / y podáłem ćie ná wola nienawidzacych ćie corek Filiſtyńſkich / ktore śie wſtydza zá złe drogi twoje. 28 Nád to/ płodźiłáś nierzad z ſyny Aſſyryſkimi/ przeto / żeś śie nie mogłá náſyćić: á nierzad płodzac z nimi/ y tákeś śie nie náſyćiłá. 29 A ták rozmnożyłáś wßeteczeńſtwo ſwe w źiemi Chánáneyſkiey y Cháldeyſkiey: á y ták nie náſyćiłáś śie. 30 O jáko jeſt zmamione cſerce twoje! mowi PAnujacy PAn: poniewaz śie dopußczaß tych poſtepkow niewiáſty nierzadney y wßeteczney. 31 Budujac ſobie nierzadne domy ná rozſtániu káżdego gośćińcá/ á wyżyne ſobie ſtáwiájac w káżdey ulicy: Owßem pogárdzájac zapłáta/ nie jeſteś áni 32 jáko wßetecznicá: *Ani jáko* niewiáſtá cudzołożaca/ ktora mimo meżá ſwego obcych przypußcza. 33 Wßyſtkim wßetecznicom d dawája zapłáte: áleś ty dawáłá zapłáte ſwoje wßyſtkim zaletnikom twojim/ y dawáłáś im upominki/ áby chodźili do ćiebie zewſząd / ná wßeteczeńſtwá z toba. 34 A ták znájduje śie przy tobie przećiwna rzecz od innych niewiaſt we wßeteczeńſtwách twojich/ poniewaz ćie dla wßeteczeńſtwá nie ßukája: ále ty dawaß zapłáte / á nie tobie zapłáte dawája: Co śie opák dźieje.

35 PRzetoż / o wßetecznico! ſłuchaj 36 ſłowá PAńſkiego. Ták mowi Pánujacy PAn: Dla tego iż śie wylałá ſproſność twojá / y odkryłá śie nágość twojá we wßeteczeńſtwách twojich z zaletnikámi twojimi/ y ze wßyſtkimi plugáwymi bałwány obrzydliwości twojich / y dla *rozlania* krwie ſynow twojich / ktores im dałá: 37 Przetoż/ oto Ja zgromádze wßyſtkie zaletniki twoje / z ktorymiś obcowáłá / y wßyſtkie ktores miłowáłá / ze wßyſtkimi coś ich nienawidźiáłá: y zgromádze je przećiwko tobie zewſząd / y odkryje nágość twoje przed nimi / áby widźieli wßyſtke nágość twoje. 38 Y oſadze ćie ſadem cudzołożnic / y krew rozlewájacych / y podam ćie ná śmierć gniewu y zápálczywośći. 39 Bo ćie podam w rece ich/ y zburza dom twoj nierzadny / á rozrzuca wyżyny twoje / y zewloka ćie z ßáty twojey / y pobiora klenoty ozdoby twojey / y zoſtáwia ćie nága y odkryta. 40 Y przywioda ná ćie gromáde: y ukámienuja e ćie kámieniem / y przebija ćie mieczámi ſwymi. 41 Y popala domy twoje f ogniem á uczynia nád toba ſady przed oczymá wielu niewiaſt. A ták uczynie wſtręt wßeteczeńſtwu twemu / y nie bedźieß wiecey dawáłá zapłáty. 42 A ták odpocżynie ſobie gniew moj ná tobie / y odſtapi zápálczywość mojá od ćiebie/ y uſpokoje śie/ á nie bede śie wiecey gniewał. 43 Dla tego / żeś nie pámietáłá *ná* dni młodośći twojey / áleś mie tym wßyſtkim draźniłá: przetoż oto y Ja obroćiłem droge twoje ná głowe *twoje*, mowi Pánujacy PAN/ ták/ że nie bedźieß nierzadu płodźiłá/ áni jákich obrzydliwośći ſwojich.

44 OTo / ktokolwiek przez przypowieśći mowi /: ná ćie przypowieśći obroći/ mowiac: Jáka mátká/ *táka* corká jey. 45 Corka mátki twojey *jeſteś*, ktora ſobie zbrzydźiłá meżá ſwego / y dźiatki ſwoje: A śioſtra obu śioſtr ſwojich jeſteś/ ktore ſobie zbrzydźiły meże ſwoje/ y dźiatki ſwoje. Mátká wáßá jeſt Hettejká / á Oćiec wáß Amorrejczyk. 46 Ale śioſtrá twojá ſtárßa/ ktora śiedźi polewicy twojey / jeſt Sámárya / y corki jey: á śioſtrá twojá/ młodßa niz ty / ktora śiedźi po práwicy twojey/ jeſt Sodomá/ y 47 corki jey. A oczkolwiekeś po dro-

gách

b I. Sklep.

c H. Oſtábiále.

d 1 Moj. 38. 16.

e Ezech. 25. 47.

f 2 Krol. 25. 9. Jerem. 52. 13.

gách ich nie chodźiłá / ániś według obrzydliwośći ich czyniłá / obrzydźiwßy to sobie iáko rzecz máłą: Przećieś śię bárźiey niż one popsowáłá ná wßystkich drogách twojich.

48 ♣ Zywię Ja mowi Pánujący PAn/ że Sodomá g śiostrá twojá y corce jey nie czyniły jákoś ty czyniłá / y corki twoje.

g 1 Moj 19.24.

49 ♣ Oto/ tá byłá nieprawość Sodomy śiostry twojey / pychá / sytość chlebá / y obfitość pokoju: Co oná májąc/ y corki jey/ ręki jednák ubogiego y nędznego nie pośiláłá.

50 ♣ Owßem wyniosßy śię/ czyniły obrzydliwość przed obliczem mojim: przetożem je zniosł jáko mi śię zdáło.

51 ♣ Sámárya tákże áni połowice grzechow twojich nie grzeßyłá: boś rozmnożyłá obrzydliwośći twoje nád nie: á ták uspráwiedliwiłáś śiostry twoje / wßystkimi obrzydliwośćiámi twojimi ktoreś czyniłá.

52 ♣ Ponoś że y ty háńbę swoję/ ktoraś przysądźiłá śiostram swojim/ dla grzechow swych / ktorymiś obrzydliwośći czyniłá bárźiey niż one / spráwiedliwßymić były nizeli ty: y ty mowię záwstydź śię/ á noś ná sobie háńbę swoję/ gdyżeś uspráwiedliwiłá śiostry twoje.

53 PRzywrocęli záś więźnie ich/ to jest, więźnie Sodomy y corek jey / y więźnie Sámáryey / y corek jey: tedyć też przywiodę pojimáne więźnie twoje w pośrzodku ich:

54 ♣ Abyś ták nośiłá háńbę twoję / á wstydźiłá śię zá wßystko coś czyniłá: á ták ábyś je ućießyłá.

55 ♣ Jesliże ć śiostry twoje / Sodomá/ y corki jey wrocą śię do pierwßego stanu swego: tákże Sámárya y corki jey wrocą śię do pierwßego stanu swego: tedy śię też y ty z corkámi twymi náwroćiß do pierwßego stanu swego.

56 ♣ Poniewaj Sodomá śiostrá twojá nie byłá powieśćią w uśćiech twojich w dźień pychy twojey.

57 ♣ Pierwey niż byłá objáwiona złość twojá / jáko zá czásu obelżenia od corek Syryjskich/. y wßystkich ktorzy są około nich/ corek Filistyńskich/ ktore ćię nißczyły ze wßystkich stron.

58 ♣ Niecnotę twoję / y obrzydliwośći twoje ponośiß/ mowi PAN.

59 ♣ Bo ták mowi Pánujący PAN: Ták uczynię z tobą / jákoś uczyniłá/ gdyś wzgárdźiłá przyśięgą/ y złámáłá przymierze.

60 WSzákże wspomnię ná przymierze moje z tobą/ uczynione zá dni młodośći twojey / y ztwirdzę z tobą przymierze wieczne.

61 ♣ Y wspomniß h ná drogi twoje/ y záwstydźiß śię / gdy przymieß śiostry twoje stárße nád ćię / y młodße niż ty: y dámći je i zá corki/ ále nie według przymierza twego.

h Ezech 36.31.

i Gálát 4. 26.

62 ♣ A ták utwirdzę przymierze moje z tobą: á dowieß śię żem Ja PAn.

63 ♣ Abyś wspomniáłá / y záwstydźiłá śię, y nie mogłá więcey otworzyć ust dla wstydu swego: gdy ćię oczyśćię od wßystkiego coś czyniłá / mowi Pánujący PAN.

ROZDZIAL XVII.

Proroctwo o pojimániu Sedekiaßá y żáłosnym krolestwá Judskiego wywroceniu, dla tego że śię przećiwił Krolowi Nábuchodonozorowi.*22. Obietnice uczynione ostátkom Izráelskim.*

1 STáło śię záś słowo PAńskie do mnie/ mowiąc:

2 ♣ Synu człowieczy / zádaj gádkę / á mow w podobieństwie o domu Izráelskim.

3 ♣ Y rzecz: Ták mowi Pánujący Pan: Orzeł wielki/ z wielkimi skrzydłámi/ y z długimi piory/ pełen pierza pstrego / przyleciał ná Liban / y wźiął wierzch Cedru.

4 ♣ Wierzch młodoćiánych látorośli jego ułamał / y zániosł go do źiemie kupieckiey / á w mieśćie kupieckim położył go.

5 ♣ Wźiął też naśienia oney źiemie / á wsádźił je ná polu urodzájnym / á wsádźił je bárzo ostrożnie przy wodách wielkich

6 ♣ Ktore wesßłoby było / y byłoby winną máćicą bujną / choć niskiego wzrostu: y byłyby látorośli jey ku niemu / á korzenie jey byłyby mu poddáne. A ták byłoby było máćicą winną, ktoraby byłá wydáłá látorośli / y wypuśćiłá gáłąski.

7 ALe był Orzeł jeden wielki z wielkimi skrzydłámi/ y z gęstym pierzem / á oto oná winna máćicá przypojiłá korzenie swoje ku niemu / y gáłąski swe rozćiągnęłá do niego, áby ją odwilżał z brozd sá-

8 du swego. ✤ Choć ná pślu dobrym przy wodách wielkich wſádzona *byłá*, áby wypuśćiłá látorośli / y przyniosłá owoce / y byłá mácicą *winną* wſpániáłą. 9 ✤ Rzecżże tedy: Ták mowi Pánujący PAN: Izali śię *jey* poszcżęśći? Izali *Orzeł* korzenia jey nie wyrwie / y owocu jey nie oberwie y nie posuszy? Izali wszystkich látorośli wyrosłych z niey nie ususzy? Izali z wielką mocą / á z obfitym ludem jey nie wygłádźi z korzenia jey? 10 ✤ Oto jákożkolwiek wſádzona *jest*, izáli śię *jey* poszcżęśći? Izáli do szcżętu nie uschnie/ skoro śię jey dotknie wiátr Wschodni? Izali przy brozdách/ przy ktorych śię przyjęłá/ nie uschnie? 11 ✤ Zátym stáło śię słowo PAńſkie do mnie/ 12 mowiąc: ✤ Mow teraz do domu odpornego: Azaż nie wiećie co to jest? *Zátym* mow: Oto przyćiągnął Krol Bábiloński do Jeruzalem/ y zábrał Królá jego / y Kśiążętá jego/ y záwiodł je z sobą do Bábilonu. ✤ 13 Wźiął też z naśienia krolewſkiego / á ucżyniwszy z nim przymierze / záwiązał go przyśięgą / y mocne z 14 oney źiemie zábrał: ✤ Aby było krolestwo zniżone / przeto / żeby śię nie wynośiło / żeby ták strzegąc przymierza jego / stáło. 15 ✤ Ale mu śię sprzećiwił / posławszy posły swe do Egiptu / áby mu dał koni y wiele ludu: Izali śię to poszcżęśći: Izali pomsty ujdźie ten / co ták ucżynił? Ten ktory wzrusza przymierze/ Izali pomsty ujdźie? 16 ✤ Żywie Ja mowi Pánujący PAN / że ná miejscu Królá tego a ktory go Krolem ucżynił / ktorego przyśięgą wzgárdźił/ á ktorego przymierze wzruszył/ u niego w Bábilonie umrze. 17 ✤ Ani mu Fáráo z wielkim wojſkiem y z ludem gęstym co pomoże ná wojnie: gdy usypie wał/ y porobi szańce/ áby wykorzenił mnostwo ludu. ✤ 18 Poniewasz pogárdźił przyśięgą / zrzućiwszy przymierze: bo oto dał ná to rękę swą / *á przećię* to wszystko 19 cżynił: nie ujdźie pomsty. ✤ Dla tego ták mowi Pánujący PAn: Żywię Ja że przyśięgę swoję ktorą wzgárdźił/ y przymierze moje ktore wzruszył pewnie obrocę ná głowę jego.

20 ✤ Bo rozćiągnę b nań śieć moję / á będźie niewodem mojim pojimány/ y záwiodę go do Bábilonu: á tám śię z nim rozsądzę *o* występek jego/ ktorym wystąpił przećiwko mnie. 21 ✤ A wszyscy też ktorzy ućiekli od niego / ze wszystkimi hufámi jego / od miecżá polegą / á pozostáli ná wszystkie strony rozproszeni będą: á dowiećie śię że Ja PAn mowiłem *to*.

22 TAk mowi Pánujący PAN: Wszákże wezmę z wierchu tego wysokiego Cedru/ y wſádzę: z wierzchu młodoćiánych látorośli jego / młodą látorośl ułamię / á wszczepię *ją* ná gorze wysokiey y wyniosłey. 23 ✤ Ná wysokiey gorze Izráelſkiey wszczepię ją / y wypuśći gáłązki / y wyda owoc / y będźie Cedrem zacnym: y będźie pod nim mieszkáć wszelkie ptástwo: y wszystko *co má* skrzydłá pod ćieniem gáłęźi jego mieszkáć będźie. 24 ✤ A ták poznáją wszystkie drzewá polne/ żem Ja PAN poniżył drzewo wysokie / á wywyższyłem drzewo niskie: ususzyłem drzewo źielone / á ucżyniłem że zákwitło drzewo suche / Ja PAn rzekłem *to*, y ucżynię.

b Ezech 12.13. y 32.3.

ROZDZIAŁ XVIII.

Przećiwko niezbożnemu ludu Judſkiego urągániu, Bog sądy swoje spráwiedliwe wyſtáwiá. 30. A do pokuty napomina.

1 Y Stáło śię słowo PAńſkie do 2 mnie/ mowiąc: ✤ Coż wam potym iż używaćie tey przypowieśći o źiemi Izráelſkiey/ mowiąc: Ojcowie jedli a jágodę ćierpką / á synow zęby drętwieją. 3 ✤ Żywię Ja mowi Pánujący PAn/ że wy nie będźiećie więcey mogli używáć tey 4 przypowieśći w Izráelu. ✤ Oto/ dusze wszystkie moje są: jáko duszá Ojcowſká / ták y duszá synowſka / moje są: Duszá ktora grzeszy/ tá umrze.

5 B O byłliby mąż spráwiedliwy/ á cżyniłby sąd y spráwiedliwość: 6 ✤ *Ktoryby* ná gorách nie jadał / á ocżuby swych nie podnośił do plugáwych bałwánow domu Izráelſkiego / á żonyby bliźniego swego b nie zmázał / y do niewiásty dla niecżystoty oddaloney c nie przystawił:

a Jerem. 32. 5. y 34.3.

a Jerem. 31.29.

b 3 Moj. 18.20.

c 3 Moj. 18.19.

7 stapił: Ktoryby d nikogo nie uciskał / zastáweby dłużnikowi swemu e wracał / cudzegoby gwałtem nie brał / chlebáby swego łáknacemu f udzielał / á nágiegoby szátá przyodziewał : 8 *Ktoryby* ná lichwe nie dawał / y g płátuby nie brał / od nieprawośćiby odwracał reke swoje / á sadby spráwiedliwy czynił miedzy mezem á mezem : 9 *Ktoryby* w ustáwách mojich chodźił / á sadowby mojich przestrzegał / czyniac co jest prawego : Ten spráwiedliwy pewnie żyć bedźie / mowi Pánujacy PAn. 10 *A gdyby* zpłodźił syná łotrá krew wylewájacego / ktoryby czyniłkolwiek ztych rzeczy brátu szkodźił : 11 A tegoby wszystkiego nie czynił / owszemby ná gorách jadał / y żoneby bliźniego swego zmázał : 12 Ubogiegoby y nedznego uciskał / co cudzego jest gwałtemby zádierał / zástáwyby nie wracał / á do plugáwych báłwánow podnośiłby oczy swoje / 13 y obrzydliwośćiby czynił : Ná lichwebby dawał / y płát brał / Izali żyć bedźie ? Nie bedźie żył : *poniewaz* te wszystkie obrzydliwośći czynił. Smierćia umrze / krew jego ná nim bedźie. 14 A oto jezeliby zpłodźił syná / ktoryby widźiał wszystkie grzechy Ojcá swego ktore czynił / á 15 widzac / nie czyniłby ták : Ná gorachby nie jadał / á oczuby swych nie podnośił do plugáwych báłwánow domu Izráelskiego : żonyby 16 bliźniego swego nie zmázał : Y nikogoby nie ućiskał / zastáwyby nie zátrzymawał / á cudzegoby gwałtem nie brał : chlebáby swego łáknacemu udźielał / á nágiegoby szátá 17 przyodźiał : Od ubogiegoby odwroćił reke swoje / lichwyby y płátu nie brał / sadyby moje czynił / w ustáwáchby mojich chodźił : Ten nie umrze dla niepráwośći Ojcá swego : 18 ále pewnie żyć bedźie. *Lecz* Ojciec jego / przeto / że czynił krzywde / co jest cudzego brátu gwałtem brał á to co jest dobrego nie czynił w pośrzodku ludu swego : przetoż oto 19 umrze dla niepráwośći swojey. h Ale mowićie ; Czemuż ? Izali nie ponieśie h syn niepráwośći Ojcowskiey ? Gdy syn sad y spráwiedliwość czyni / wszystkich ustaw mojich strzeże y czyni je / pewnie żyć bedźie. 20 Duszá i ktora grzeszy / tá umrze : Ale syn nie poniesie niepráwośći Ojcowskiey / áni Oćiec ponieśie niepráwośći synowskiey : spráwiedliwość spráwiedliwego przy nim zostánie / á niepobożność niepobożnego nań przypádnie.

21 A Jesliby śie niepobożny odwroćił od wszystkich grzechow swojich ktore czynił / á strzegłby wszystkich ustaw mojich / y czyniłby sad y spráwiedliwość / pewnie żyć bedźie : Nie umrze. 22 Zadne przestepstwá jego ktorych śie dopuśćił / nie beda mu przypominane : w spráwiedliwośći swey / ktorąby czynił / 23 żyć bedźie : Azaż Ja śie kocham k w śmierći niepobożnego / mowi Pánujacy PAn ? Izali nie ráczey gdy śie odwroći od drog swojich / 24 áby żył. Ale *jesliby* śie odwroćił spráwiedliwy od spráwiedliwośći swojey / á czyniłby niepráwość / czyniac według wszystkich obrzydliwośći ktore czyni niezbożny / izali táki żyć bedźie ? Wszystkie spráwiedliwośći jego ktore czynił nie beda wspominane : Dla przestepstwá swego ktore popełniał / y dla grzechu swego ktorego śie dopuśćił / dla tych *rzeczy* umrze. 25 A iż mowićie ; Nie prosta l jest drogá PAńska : Słuchajćież teraz o domie Izráelski / Izali drogá mojá nie jest prosta ? Izali drogi wásze 26 nie sa krzywe ? Gdyby śie odwroćił spráwiedliwy od spráwiedliwośći swojey / á czyniac niepráwość / w tymby umárł : dla niepráwośći 27 swojey ktora czynił / umrze. Ale gdyby śie odwroćił niezbożny od niezbożnośći swojey ktorey śie dopuśćił / á czyniłby sad y spráwiedliwość / ten duszę swoje záchowa. 28 Bo obaczywszy śie / odwroćił śie od wszystkich wystepkow swojich ktorych śie dopuszczał / pewnie żyć bedźie / nie umrze. 29 A *przećie* mowi dom Izráelski : Nie prosta jest drogá PAńska ? Izali drogi moje nie sa proste o domie Izráelski ? Izali nie *ráczey* drogi wásze sa krzywe ?

Marginal references: d 2 Moj. 22.21. 3 Moj. 19.13. y 25.14. — e 2 Mo. 22.26. 5 Moj. 24.13. — f 5 Moj. 15. 7. Ezái. 58. 7. Mátt. 25. 35. — g 2 Moj. 22.25. 3 Moj. 25.36. — h 5 Moj. 24.16. 2 Krol. 14. 6. 2 Kron. 25. 4. — i 5 Moj. 24.16. — k Ezech. 33.11. — l Ezech. 33.20.

30 A Przetoż káżdego z was według drog jego sądźić będę / o domie Izráelski! mowi Pánujący PAn: Náwroććież l śię / á odwroććie śię od wszystkich występkow wászych áby wam niepráwość nie byłá ná obráżenie. 31 ✤ Odrzuććie od śiebie wszystkie przestępstwá wásze / ktorymiśćie śię dopuszczáli / á uczyńćie sobie serce m nowe / y duchá nowego. Y przeczże maćie umrzeć / o domie Izráelski! 32 ✤ Abowiem śię Ja nie kocham w śmierći n umierájącego / mowi Pánujący PAN: Náwroććież śię tedy / á żyć będźiećie.

ROZDZIAŁ XIX.

Nárzekánie nád Joácházem y Joákimem Krolmi Judskimi, śiebie y krolestwo ná zkázę przywodzącymi. 10. Pokazánie przeszłey sławy krolestwá Judskiego y zkázy jego.

1 A Ty uczyń nárzekánie nád Kśiążęty Izráelskimi / 2 A mow: ✤ Czeż byłá mátká twojá? Lwicá miedzy lwy leżąca / ktora w pośrzodku lwiąt wychowywáłá szczenietá swoje. 3 ✤ A gdy odchowáłá jedno z szczeniąt swojich / stáło śię lwem: ták / że náuczywszy śię chwytáć łupu / pożyrał y ludźie. 4 ✤ To gdy usłyszeli o nim narodowie / w jámie ich pojimány jest / y záwiedźiony w łáńcuchách do źiemie a Egipskiey. 5 ✤ Co widząc *Lwicá* że nádźieją jey ktorą miáłá zginęłá / wźiąwszy jedno z szczeniąt swojich / Lwem je uczyniłá. 6 ✤ Ktory chodząc w pośrzodku lwow stał śię lwem / á náuczywszy śię chwytáć łupu / pożyrał y ludźie. ✤ 7 Poborzył też páłace ich / y miástá ich zpustoszył / ták / iż y źiemiá / y pełność jey / od głosu ryku jego zpustoszáłá. 8 ✤ Y zeszli śię przećiwko niemu narodowie z okolicznych krájin / y zárzućili nań śieći swoje: *d ták* w jámie ich pojimány jest. 9 ✤ Y wsádźili go do klatki w łáńcuchách / y przywiedli go do Krolá Bábilońskiego / y wprowádźili go do więźienia ćiężkiego / áby więcey nie był słyszány głos jego po gorách Izráelskich.

10 MAtká twojá *byłá* czásu pokoju twego / jáko winna máćicá przy wodách szczepiona: płodna y gáłęźista byłá dla wod obfitych. 11 ✤ Y miáłá rozgi mocne ná sceptry pánujących / á wywyższył śię wzrost jey miedzy gęstymi gáłęźiámi / ták, że byłá okazáła dla wysokośći swojey / y dla mnostwá látorośli swojich. 12 ✤ Ale w rozgniewániu wyrwána będąc / ná źiemię porzucona jest / á wiátr Wschodni ususzył owoc jey: obłamáne są y poschły rozgi mocy jey / ogień pożárł je. 13 ✤ A teraz wszczepiona jest ná puszczy / w źiemi suchey y prágnącey. 14 ✤ Nád to / wyszedł ogień z rozgi látorośli jey / á pożárł owoc jey / ták / że niemász ná niey rozgi mocney dla sceptru pánującego: Toć jest nárzekánie / y będźie nárzekániem.

ROZDZIAŁ XX.

Bog Stársze Judskie z obłudy gromi. 5. Dobrodźiejstwá swoje onym pokazáne y grzechy ich przypominá. 33. Karániem groźi. 40. Náwrocenie z Bábilonu ludowi obiecuje. 45. Zburzenie źiemie Judskiey opowiáda.

1 Y Stáło śię roku śiodmego / *miesiącá* piątego / dźieśiątego *dniá* tegoż mieśiącá / przyszli niektorzy z Stárszych Izráelskich / áby śię rádźili PAná: y uśiedli przede mną. 2 ✤ Tedy śię stáło słowo PAńskie do mnie / mowiąc: 3 ✤ Synu człowieczy / mow do Stárszych Izráelskich / á powiedz im: Ták mowi Pánujący PAN: Izali wy przychodźićie / ábyśćie śię mnie rádźili? Zywie Ja / że śię wy mnie nie rádźićie / mowi Pánujący PAn. 4 ✤ Izali śię zá nie zástawiáć a będźiesz? Izali śię *zá nie* zástawiáć będźiesz Synu człowieczy? Oznájmi im rzeczy obrzydliwośći Ojcow ich: 5 ✤ A rzecz do nich: Ták mowi Pánujący PAn; *Tego* dniá ktoregom wybrał Izráelá / podniosłem b rękę moję náśieniu domu c Jákobowego / y dałem śię im poznáć w źiemi Egipskiey: podniosłem rękę moję dla nich / mowiąc; Jam PAn Bog wász. 6 ✤ Onego dniá / podniosłem d rękę moję dla nich / że je wywiodę z źiemie Egipskiey / do źiemie ktoram im upátrzył / opływájącey mlekiem y miodem / ktora jest ozdobą wszystkich

źiem

l Matt. 3. 2.
m Jerem. 32.39. Ezech. 11.19. y 36.26
n Ezech 33.11.
a 2Krol. 23.33. Jerem. 22.11.
a Ezech 22. 2. y 23.36
b T. Przyśiągłem.
c 2Moj 3. 8. y 4.31.
d 2Moj 3. 17.

7 ziem. Y rzekłem im: Káżdy z was niech porzući obrzydliwośći oczu swojich / á nie kalajćie śie plugáwymi báłwány Egipskimi: *bom* Ja PAn Bog wáß. 8 Ale mi byli odpornymi / y nie chćieli mie słucháć: zaden z nich obrzydliwośći oczu swojich nie odrzućił / y plugáwych báłwánow Egipskich nie opuśćił. Przetożem rzekł: Wyleje gniew moj ná nie / á wypełnie popedliwość moje nád nimi w pośrzodku ziemie Egipskiey. 9 A wßákżem uczynił dla Jmienia mego / áby nie było zelżone przed oczymá tych narodow miedzy ktorymi oni byli: przed ktorych oczymá dałem śie im poznáć / że je chce wywieść z ziemie Egipskiey.

10 A Ták wywiodłem je z ziemie e Egipskiey / y przyprowádźiłem je ná pußczą. 11 Y dałem im ustáwy moje / y sądy moje podałem im do wiádomośći: ktore jeśliby człowiek záchowywał / żyć f w nich bedźie. 12 Nád to / y Sábbáty g moje dałem im / áby były znákiem miedzy mną y miedzy nimi / áby wiedźieli / iżem Ja jest PAn / ktory je poświącam. 13 Ale mi śie odpornym stał dom Jzráelski ná pußczy: w ustáwách mojich nie chodźili / y sądy moje odrzućili: Ktore jeśliby człowiek czynił / żyć w nich bedźie. Sábbáty tez moje h bárzo zgwałćili. Przetożem mowił / iż wyleje popedliwość moje ná nie ná pußczy / ábym je wygubił. 14 Leczem uczynił dla Jmienia mego / áby nie było zelżone / przed oczymá tych narodow / przed ktorychem je oczymá wywiodł. 15 A wßákżem podniosł i reke moje dla nich ná tey pußczy / że ich nie wprowádze do ziemie / ktoram im był dał / opływájącey mlekiem y miodem / ktora jest ozdobą wßystkich ziem. 16 Poniewaz sądy moje odrzućili / á w ustáwách mojich nie chodźili / y Sábbáty moje pogwałćili / á że serce ich zá plugáwymi báłwány chodźiło. 17 Ale im przećie przepuśćiło oko moje / ták / żem ich nie wytráćił / y nie wygłádźił do szczętu ná pußczy.

18 Y Mowiłem do synow ich ná tey pußczy: W ustáwách Ojcow wáßych nie chodźćie / y sądow ich nie przestrzegajćie / áni śie plugáwymi báłwánámi ich kalajćie. 19 Jam PAn Bog wáß: w ustáwách mojich chodźćie / á sądow mojich strzeżćie y czyńćie je. 20 Sábbáty tez moje święććie: y bedą znákiem miedzy mną / y miedzy wámi / ábyśćie wiedźieli / żem Ja PAN Bog wáß. 21 Lecz mi byli odpornymi ći synowie: W ustáwách mojich nie chodźili / y sądow mojich nie przestrzegáli / áby je czynili / (ktore jeśliby czynił człowiek / pewnieby żył w nich) y Sábbáty moje pogwałćili. Y rzekłem: Wyleje popedliwość moje ná nie / ábym wykonał gniew swoj ná nich ná tey pußczy. 22 Alem odwroćił reke moje / á uczyniłem to dla Jmienia mego / áby nie było zelżone przed oczymá tych narodow / przed ktorychem je oczymá wywiodł. 23 Alem Ja podniosł reke moje dla nich ná pußczy / żem je miał rozproßyć miedzy pogány / y rozwiać je po ziemiách. 24 Przeto / że sądow mojich nie czynili / y ustáwy moje odrzućili / y Sábbáty moje pogwałćili: á zá plugáwymi báłwány Ojcow swojich oczy swe obroćili. 25 Dla tegoż y Jam im dał ustáwy nie dobre / y sądy w ktorych żyć nie bedą. 26 Y splugáwiłem je k z dárámi ich; gdy przewodźili l *przez ogień* wßelkie otwarzájące żywot / ábym je zpustoßył / á żeby śie dowiedźieli żem Ja PAN.

27 PRzetoż mow do domu Jzráelskiego / Synu człowieczy / á powiedz im: Ták mowi Pánujący PAn: Jeszcze y w tym lżyli mie Ojcowie wáßy dopußczájąc śie przećiwko mnie przestepstwá: 28 Ze / *gdym* je wwiodł do ziemie / o ktoram był podniosł reke moje / żem ją im dáć miał / gdźie ujrzeli jáki págorek wysoki / ábo jákie drzewo gáłęziste / záraz tám ofiárowáli ofiáry swoje / y dawáli tám drázniące dáry swoje: támże kłádli y wdźieczną wonność swoje / támże sprawowáli mokre ofiáry swoje. 29 A choćiam mowił do nich; Coż to zá wyżyná do ktorey wy chadzaćie?

e 2 Moj 12. 31. y 13. 11
f 3 Moj 18. 5. Rzym. 10. 5. Gálát 3. 12.
g 2 Moj 20. 8. y 31. 13 y 35. 2. 5 Moj 5. 12.
h 2 Moj 16. 28.
i 4 Moj 14. 30. y 26. 65 y 32. 11 5 Moj. 1. 35. Psalm 95. 11. Zyd. 3. 11. y 4. 3.
k T. Odrzućilem. jáko nieczyste.
l Ezech. 16. 21.

Przećie ja zowią wyżyną áż do dniá tego.

30 PRzetoż rzecż domowi Izráelskiemu: Ták mowi Pánujący PAN: Izali śię wy drogámi Ojcow wászych kaláć maćie / á z obrzydliwośćiámi ich nierząd płodźić?
31 ♣ Y maćiesz śię kaláć przy wszystkich plugáwych báłwánách wászych/ przynosząc dáry wásze/ y przewodząc syny wásze przez ogień / áż do dniá tego; á przećie odemnie rády szukáć/ ô domie Izráelski! Żywie Ja/ mowi Pánujący PAN / że śię wy mnie więcey rádźić nie bedźiećie.
32 A To/ co wstępuje ná myśl wásze nigdy śię nie stánie: Wy mowićie; Bedźiemy jáko *inni* narodowie / jáko pokolenia innych źiem/
33 drewnu y kámieniowi służące. ♣ Żywie Ja mowi Pánujący PAN / że reką możną y rámieniem wyćiągnionym / á w popędliwośći wylaney/bede krolował nád wámi.
34 ♣ Y wywiodę was z narodow / á zgromádzę was z źiem do ktorycheśćie rozproszeni / reką możną / y rámieniem wyćiągnionym / y w popędliwośći wylaney.
35 ♣ A prowádząc was po puszczy tych narodow / tám śię z wámi twarzą w twarz sądźić bede.
36 ♣ Jákom śię sądźił z Ojcy wászymi ná puszczy źiemie Egipskiey: ták śię z wámi sądźić bede / mowi Pánujący PAn.
37 ♣ Y popędzę was pod rozgą / ábym was przywiodł do
38 zwiąsku przymierza. ♣ Ale z was wybiorę odporne / y występujące przećiwko mnie: z źiemie pielgrzymstwá ich wywiodę je / wszákże do źiemie Izráelskiey nie wnidą: y poznaćie żem Ja PAn.
39 WY tedy o domie Izráelski/ták mowi Pánujący PAn; Idźćiesz / służćie káżdy plugáwym báłwánom swojim y nápotym / ponieważ mnie nie słuchaćie: á Imienia mego świętego nie kalajćie więcey dáránmy wászymi y plugáwymi báłwány wászymi.
40 ♣ Bo ná świętey gorze mojey /ná wysokiey gorze Izráelskiey / mowi Pánujący PAN/ tám mi służyć bedźie wszystek dom Izráelski / ile ich *bedźie* w oney źiemi: tám je łáskáwie przyjmę / y tám pytáć bede o ofiárách wászych podnoszonych / y o pierwiastkách dárow wászych / ze wszystkimi świętymi rzeczámi wászymi.
41 ♣ Z wdźięczną wonnośćią łáskáwie was przyjmę / gdy was wywiodę z narodow / á zgromádzę was z onych źiem / do ktorycheśćie rozproszeni byli: á ták poświęcony bede w was przed oczymá onych narodow.
42 ♣ A poznaćie żem Ja PAN / gdy was wprowádzę do źiemie Izráelskiey / do źiemie oney/ o ktoram podniosł rękę moję / że ja dam Ojcom wászym.
43 ♣ Y wspomnićie tám ná drogi wásze/ y ná wszystkie spráwy wásze / ktorymiśćie śię zplugáwili: á obmierzniećie sámi sobie przed obliczem wászym / dla wszystkich złośći wászych ktoreśćie czynili.
44 ♣ Tám śię dowiećie żem Ja PAN / gdy wam *to* uczynię dla Imienia mego: nie według drog wászych złych / áni według spraw wászych skáżonych o domie Izráelski! mowi Pánujący PAN.

45 Y Stáło śię słowo PAńskie do
46 mnie/mowiąc: ♣ Synu człowieczy / obroć twarz twoję ku stronie Południowey / á krop *jáko rosę* ná Południe / y prorokuj przećiwko lásowi polá Południowego.
47 ♣ A rzecz lásowi Południowemu; Słuchaj słowá PAńskiego: Ták mowi Pánujący PAn/ Oto Ja rozniecę w tobie ogień / ktory pożrze w tobie wszelkie drzewo źielone / y wszelkie drzewo suche: nie bedźie ugászony płomień pałájący/ y zgoráją w nim wszystkie twarzy od Południá *áż* do
48 Połnocy. ♣ Y ujrzy wszelkie ćiáło/ żem go Ja PAn zápalił. Nie bedźie ugászony.
49 ♣ Y rzekłem; Ach Pánujący PAnie: Oni mowią o mnie; Ten tylko w przypowieśćiách mowi.

Rozdział XXI.

Proroctwo o strászny zburzeniu źiemie Judskiey przez Krolá Bábilońskiego. 25. To złożeniu z krolestwá Krolá Sedekiaszá. 28. Tákże y o pomśćie nád Ammonitczykámi.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do
2 mnie/mowiąc: ♣ Synu człowie-

cży / obroć twarz ſwoję ku Jeruzalem/á krop *jáko roſę* przećiwko mieyſcom świętym / y prorokuj przećiwko ziemi Jzráelſkiey: 3 ♣ A powiedz ziemi Jzráelſkiey: Ták mowi PAn; Otom Ja przećiwko tobie / y dobędę mieczá mego z pochew jego / y wytnę z ćiebie ſpráwiedliwego / y niezbożnego. 4 ♣ Abym tedy wyćiął z ćiebie ſpráwiedliwego / y niezbożnego: przeto wynidźie miecz moj z pochew ſwojich ná wßelkie ćiáło / od Południa *áż* ku Połnocy. 5 ♣ Y dowie śię wßelkie ćiáło/ żem Ja PAn dobył mieczá mego z pochew jego: nie náwroći śię więcey. 6 ♣ A ty Synu człowieczy wzdychaj / jákobyś miał biodrę złamána / á w gorzkośći wzdychaj przed oczymá ich. 7 ♣ A gdyć rzeką; Dla czego wzdychaß? Tedy odpowieß; Dla wieśći ktora idźie ná ktorą śię rozpłynie ª wßelkie ſerce/ y oſłábieją wßelkie ręce / y ściśniony będźie wßelki duch / y wßelkie koláno rozpłynie śię *jáko* wodá: Oto idźie/y ſtánie śię/mowi Pánujący PAN.

a Ezech 7. 17.

8 Y Stáło śię słowo PAńſkie do mnie/ mowiąc: 9 ♣ Synu człowieczy prorokuj/ á rzecz: Ták mowi PAN; Powiedz/ Miecz/miecz náoſtrzony jeſt / y wypolerowány. 10 ♣ Wyoſtrzony jeſt ná pomordowánie ku zábićiu náznáczonych / wypolerowány jeſt áby śię łſnił: Jzali śię weſelić mamy? Gdyż rozgá ſyná mego káżde drzewo lekce waży. 11 ♣ Dałći go ná wypolerowánie / áby mogł być ujęty ręką: jeſtći wyoſtrzony ten miecz / jeſt y wypolerowány/ áby dány był do ręki zábijájącego. 12 ♣ Wołaj á kwil Synu człowieczy / przeto / że ten *miecz* będźie przećiwko ludowi memu / ten też przećiwko wßyſtkim Kśiążętom Jzráelſkim: ſtráchy mieczá przypadą ná lud moj. Przetoż śię ᵇ w biodrę uderz. 13 ♣ Gdym je karał / coż *to pomogło?* Y nie mamże rozgi/wßyſtko lekce poważającey/ ná nie wyćiągnąć? mowi Pánujący PAn. 14 ♣ Ty tedy Synu człowieczy prorokuj / á bij ręką w rękę: Bo powtore y po trzećie / miecz przydźie: miecz mordujących / ten miecz mordujących bez litośći / przenikájący áż do pokojow ich. 15 ♣ We wßyſtkich bramách ich dałem ſtrách mieczá / áby śię rozpłynęło ſerce / y upadkow śię námnożyło. Ach! wypolerowány *jeſt* áby śię błyßczał/ *á* wyoſtrzony/ áby zábijał. 16 ♣ Zbierz śię *mieczu*, udaj śię ná práwo *y* ná lewo / gdźiekolwiek jeſt chęć twarzy twojey. 17 ♣ Boć y Ja uderzę ręką moją w rękę moję / y uſpokoję rozgniewánie moje: Ja PAN/ mowiłem *to.*

b Ezech 6. 11.

18 W Tym śię ſtáło słowo PAńſkie do mnie/mowiąc: 19 ♣ A ty Synu człowieczy / położ przed ſobą dwie drogi ktoredyby iść miał miecz Krolá Bábilońſkiego/ z jedney ziemie niech wychodzą obiedwie / á ná rozdrożu obierz tę ku miáſtu/ tę obierz. 20 ♣ Pokaż drogę/ ktorąby miecz iść miał/ czyli ku Rábbáćie ſynow Ammonowych/ czyli ku ziemi Judſkiey ná Jeruzalemſkie twirdze. 21 ♣ Abowiem ſtánie Krol Bábilońſki ná rozdrożu / ná początku dwu drog pytájąc śię wießczby: będźie polerował ᶜ ſtrzały / będźie śię rádźił báłwánow: będźie pátrzył ná wątrobę. 22 ♣ Po práwey ręce jeᵒ wießczbá ukaże Jeruzalem / áby ßykował Hetmány / ktorzyby pobudzáli do mordowánia / á podnośili głos z okrzykiem / áby záſádźili tárány przećiwko bramam / áby uſypáli wał / á urobili ßańce. 23 ♣ Y będą to mieli zá prożną wießczbę przed oczymá ſwymi ći / co śię obowiązáli przyśięgámi: á to przywiedźie ná pámięć nieprawość ich áby pojimáni byli. 24 ♣ Przetoż ták mowi Pánujący PAN: Dla tego że ná pámięć przywodźićie nieprawość ſwoję; á odkrywa śię przeſtępſtwo wáße / ták / że jáwne ſą grzechy wáße we wßyſtkich ſpráwách wáßych: przeto / *mowię* że ná pámięć przychodźićie / tą ręką pojimáni będźiećie.

c I. Noże.

25 A Ty nieczyſty bezbożniku Kśiążę Jzráelſkie / ktorego dźień przychodźi gdy niepráwość ſkończona będźie: 26 ♣ Ták mowi Pánujący PAN: Zdejm tę czápkę / á zrzuć tę koronę / ktora już nigdy tákowa nie będźie: tego ktory w poniżenie przy-

ßedł wywyżße / á wywyżßonego poniże. 27 Wniwecż/wniwecż/wniwecż ja obroce / czego pierwey nie bywáło: áż przydźie ten co *do niey* ma práwo ktorem mu dał.

28 A Ty Synu człowieczy proroku/ á mow: Ták mowi Pánujacy PAn o synách Ammonowych/ y o háńbie ich ; Rzecż mowie : Miecż / miecż dobyty jest : ku zábijániu wypolerowány jest / áby wytracał wßystko/y áby śie błyskał. 29 A choćiażći opowiádája márność / y wrożac kłamstwo / áby ćie przyłożyli do ßyje niezbożnikow pobitych / ktorych dźień przychodźi / gdy niepráwość zkończona bedźie : 30 Zchowaj *jednák miecż* do pochew jego: ná miejscu ná ktorymeś zpłodzona d w źiemi mießkánia twego sadźić ćie bede. 31 Y wyleje ná ćie rozgniewánie moje : ogniem popędliwośći mojey ná ćie dmuchác bede/ y podam ćie w rece ludźi zuchwáłych y przemyślnych ná wytrácenie. 32 Ogniowi potráwa bedźieß / krew twojá bedźie w pośrzodku źiemie/nie bedźieß *wiecey* wspominána : Bo Ja PAN mowiłem *to*.

d *T. Corko Ammonitska.*

ROZDZIAŁ XXII.

Bog śie zákázuje zástáwiáć o Ziemię Judską. 3. Rozkázuje pokazáć grzechy ich, y kaźni spráwiedliwe opowiedźieć.

1 Y Stáło śie słowo PAńskie do mnie/mowiac : 2 A ty Synu człowieczy / izalibyś śie a zástáwiał / izalibyś śie zástáwiał zá to miásto krwie? Ráczey mu oznájmi wßystkie obrzydliwośći jego. 3 Y rzecż : Ták mowi Pánujacy PAn : O miásto ktore wylewaß krew w pośrzodku śiebie / á czyniß plugáwe báłwány sámo przećiwko sobie / ábyś śie zplugáwiło : Przychodźić czás *twoj* : 4 *Tyś* wylaniem krwie twojey b zgrzeßyło / y plugáwymi báłwánámi swymi / ktorycheś náczyniło / śiebieś zkaláło / y spráwiłoś/ że śie przybliżyły dni twoje/ á/ żeś przyßło áż do lat swojich : przetoż ćie podam ná pohánbienie narodom / y *ná* pośmiech wßystkim źiemiam. 5 Bliskie y dálekie od ćiebie / będa śie náśmiewáć z ćiebie / o *miásto* złey sławy y zwad pełne!

a *Ezech 20.40. y 23. 36.*

b *2 Krol. 21.16.*

6 Oto Kśiażetá Jzráelscy / káżdy *wßystkę* siła ná to śie událi / 7 áby krew w tobie przelewáli. Ojcá y mátkę znieważája w tobie : przychodniowi krzywdę czynia w pośrzod ćiebie : sirotę y wdowę ućiskája w tobie. 8 Swiętymi rzeczámi mojimi pogardzaß / á Sábbáty moje zplugawiaß. 9 Potwarcy sa w tobie / áby wylewáli krew : y ná gorách jadája w tobie/ złośći popełniája w pośrzodku ćiebie. 10 Nágość Ojcowską *syn* odkrywa c w tobie: á oddalone dla d nieczystośći / gwałca w tobie. 11 A drugi z żoną bliźniego swego e czyni obrzydliwość : á inny z Synowa swoja f sprośnie śie máje : inny záś śiostrę swoję / corkę Ojcá g swego gwałći w tobie. 12 Podárki biora w tobie ná wylewánie krwie : lichwę h y plát bierzeß / á zysku ßukaß z ućiskiem bliźniego swego : á ná mie zápominaß / mowi Pánujacy PAN. 13 Przetoż otom Ja klásnał rekámi swymi nád zyskiem twojim/ ktorego nábywaß/ y nád krwia twoja / ktora byłá w pośrzodku ćiebie. 14 Jzali wytrzyma serce twoje/izali zdołája rece twoje dniom ktorych Ja z toba bede miał spráwę? Ja PAN rzekłem/y uczynie. 15 Bo ćie rozproße i miedzy pogány / y rozwieje ćie po źiemiách / y uprzatnę do końcá nieczystość twoje z ćiebie. 16 Y bedźieß zplugáwione przed oczymá pogánow : á poznaß żem Ja PAN.

c *3 Moj 18. 8.*
d *3 Moj 18.19.*
e *3 Moj 18.20.*
f *3 Moj. 18.15.*
g *5 Moj. 18. 9.*
h *3 Moj. 25.36. Przyp 28. 8.*
i *Ezech 12.15.*

17 Potym śie stáło słowo PAńskie do mnie/mowiac: 18 Synu człowieczy/ dom Jzráelski mi śie obroćił w żużelicę : wßyscy zgołá *sa* miedźia y cena/y żelázem/ y ołowiem w pośrzod piecá : żużelica śrebrá śie stáli. 19 Przetoż ták mowi Pánujacy PAN : Dla tego żeśćie wy śie wßyscy obroćili w żużelicę / przetoż oto Ja zgromádzę was do Jeruzalem. 20 *Jáko* zgromadzája śrebro/ y miedź / y żelázo / y ołow / y cenę w pośrzod piecá / áby rozdymano ogień koło nich dla roztopienia : ták *was* zgromádzę w zápálczywośći mojey y w gniewie mojim/á złożywßy/

21 roztapiáć was bede. ✤ Owá / zgromádze was / á rozedme około was ogień popedliwośći mojey / y roztopieni bedźiećie w pośrzodku niego.
22 ✤ Jáko śie śrebro topi w pośrzodku piecá : ták śie roztopićie w pośrzod niego : á dowiećie śie / że Ja PAN wylałem ná was popedliwość swoje.

23 NAd to / stáło śie słowo PAńskie
24 do mnie / mowiac : ✤ Synu człowieczy mow do tey źiemie : Ty źiemio nieczystaś jest / nie bedźieß deßczem odwilżána w dźień zápálczywośći.
25 ✤ Zprzyśieżenie prorokow jey *jest* w pośrzodku jey : podobni *sa* Lwowi ryczacemu / obłow chwytájacemu : duße k pożyrája / bogáctwá y drogie rzeczy zábierája / *á* czynia wiele wdow w pośrzodku niey.
26 ✤ Kápłáni jey gwałca Zakon moj / y świete rzeczy moje zplugawiája : miedzy świetym y pospolitym rożnośći nie czynia / á miedzy nieczystym y czystym nie rozsadzája. Nád to / od Sábbátow mojich zákrywája oczy swe / ták / iż zelżony bywam miedzy nimi.
27 ✤ Kśiażetá l jey w pośrzodku jey / sa jáko wilcy chwytájacy łup / wylewájacy krew / tracacy duße / udawájacy śie zá zyskiem. ✤
28 A prorocy ich tynkuja ja wapnem nieczynionym / prorokujac márność / á wrożac im kłamstwo / mowiac : Ták mowi Pánujacy PAN / choć PAn nie mowił.
29 ✤ Lud tey źiemie gwałt czyni / gwałtem biorac co jest cudzego : ubogiemu y nedznemu krzywde czynia / á przychodniá bezpráwnie ućiskája.
30 ✤ Szukałem miedzy nimi meżá / ktoryby płot ugrodźił / y stánał w przerwie m przed twarza moja zá ta źiemia / ábym jey nie zburzył : Alem żadnego nie ználazł.
31 ✤ Przetoż wyleje ná nie gniew moj / ogniem popedliwośći mojey wyniszcze je : droge ich ná głowe n ich obroce / mowi Pánujacy PAn.

k Matt. 23.14.

l Ezai. 1. 23. Mich. 3. 11. Sofon. 3. 3.

m Psalm 106. 23. Ezech 13. 5.

n Ezech 7.4. 8. 9. 10. 11.21

ROZDZIAŁ XXIII.

Gromi lud Izráelski y Judski, z duchownego nierządu z Pogány. 22. Pomsty Boże im opowiáda.

1 STáło śie słowo PAńskie do
2 mnie / mowiac : ✤ Synu człowieczy / Były dwie niewieśćie / corki jedney mátki :
3 ✤ Te nierząd płodźiły w Egipćie / w młodośći swojey nierząd płodźiły : tám sa omácáne pierśi ich / y tám sa zgniećione pierśi pánieństwá ich.
4 ✤ Jmioná ich *te sa* : Wietßey Aholá / á śiostry jey Aholibá. Teć były moje / y zrodźiły syny y corki : Jmioná mowie ich sa / Sámárya Aholá / á Jeruzálem Aholibá.
5 ✤ Ale Aholá płodźiłá wßeteczeństwo przy mnie : á nierządu pilnowáłá z miłośnikámi swojimi / z Assyryjczykámi bliskimi.
6 ✤ Ktorzy byli obleczeni w hiácynt : z Kśiażety / y pány / y ze wßystkimi młodźieńcámi udátnymi / y z jezdnymi jeżdżacymi ná koniech.
7 ✤ Udáłá śie mowie ná wßeteczeństwo swoje z nimi / ze wßystkimi naprzedniejßymi syny Assyryjskimi / y ze wßystkimi zá ktorymi miłośćia pałáłá / á zplugáwiłá śie wßystkimi plugáwymi báłwány ich.
8 ✤ A ták wßeteczeństw swojich Egipskich nie zániecháłá / bo z nia sypiáli w młodośći jey / á oni omácáli pierśi pánieństwá jey / y wylali wßeteczeństwo swe ná nie.
9 ✤ Dla tego podałem ja w reke zalotnikow jey / w reke synow Assyryjskich / zá ktorymi miłośćia pałáłá.
10 ✤ Oni odkryli nágość jey / syny jey y corki jey zábráli / á sáme mieczem zábili. ✤ Y stáłá śie osławiona miedzy niewiástámi / gdy sady wykonáli przy niey.

11 TO widzac śiostrá jey Aholibá / bárźiey śie niż oná zápaliłá miłośćia : á wßeteczeństwo jey wietße było niżeli wßeteczeństwo śiostry
12 jey. ✤ Zá synámi Assyryjskimi pałáłá miłośćia / zá Kśiażety / y Pány bliskimi / ubránymi w ßáty kosztowne / zá jezdnymi jeżdżacymi ná koniech / y zá wßystkimi młodźieńcámi urodźiwymi.
13 ✤ Y widźiałem że śie zplugáwiłá : *á iż* jednáka drogá obudwu *byłá*.
14 ✤ Ale tá jeßcze *to* przydáłá do wßeteczeństw swojich / że widzac meże wymálowáne ná ścienie / obrázy Chåldejczykow málowáne fárbámi :
15 ✤ Opásáne pásámi ná biodrách ich / y kołpaki fárbowáne ná głowách ich / *á* *że* wßyscy ná wejrzeniu byli jáko

Hetmáni/podobni ſynom Bábilońſkim w ziemi Cháldejſkiey zrodzonym. 16 ♣ Y pałáłá miłośćią ku nim ujrzawßy je oczymá ſwymi: á wypráwiłá poſły do nich/ do ziemie Cháldejſkiey. 17 ♣ Tedy weßli do niey ſynowie Bábilońſcy do łożnice nierzadu/ y zmázáli ja wßeteczeńſtwem ſwojim: á gdy śie zplugáwiłá z nimi/ odſtapiłá dußá jey od nich. 18 ♣ Y gdy odkryłá wßeteczeńſtwá ſwe/ odkryłá y nágość ſwoje/ odſtapiłá dußá mojá od niey/ jáko byłá odſtapiłá dußá mojá od śioſtry jey. 19 ♣ Bo rozmnożyłá wßeteczeńſtwá ſwoje/ wſpominájac ná dni młodośći ſwojey/ ktorych nierzadu páſtrzyłá w ziemi Egipſkiey. 20 ♣ Y pałáłá miłośćia przećiwko nierzadnikom ich: ktorych ćiáłá *ſa jáko* ćiáłá oſłow/ á przyrodzenie ich jáko przyrodzenie końſkie. 21 ♣ A tákeś śie záś nawroćiłá do ſproſnośći młodośći twojey/ gdy mácáli Egipczánie pierśi twoje/ dla pierśi młodośći twojey.

22 PRzetoż o Aholibo/ ták mowi Pánujacy PAN: Oto Ja pobudze zaletniki twoje przećiwko tobie te/ od ktorych odſtapiłá dußá twojá/ y przywiodę je ná ćie zewſzad. 23 ♣ Syny Bábilońſkie/ y wßyſtkie Cháldejczyki/ z Pekot/ y z Sohy/ y z Kohy/ y wßyſtkie ſyny Aſſyryjſkie z nimi/ młodźieńce udátne/ Kśiążetá y Pány wßyſtkie/ Hetmány y *ludźie* zacne: wßyſtkie jeżdżace ná koniách. 24 ♣ Y przyjáda przećiwko tobie ná wozách żelaznych/ y ná rydwanách y ná kárách: á to z grája narodow/ z tarczámi/ y z páncerzámi/ y z przyłbicámi/ położa śie przećiwko tobie zewſzad/ y dam im práwo/ áby ćie ſadźili według praw a ſwojich. 25 ♣ Y wyleje gorliwość moje ná ćie/ y obejda śie z toba zápálczywie: nos twoj y ußy twoje obrzeżą/ á oſtátek twoj od mieczá polegnie: oni ſyny twoje y corki twoje pojimája/ á oſtátek twoj ogniem pożárty bedźie. 26 ♣ Y zewloka ćie z ßat twojich/ á pobiora twoj ozdoby twojey. 27 ♣ A ták uczynie koniec ſproſnośći twojey przy tobie/ y wßeteczeńſtwu twemu *ktoreś przynioſłá* z ziemie Egipſkiey: á nie podnieśieß oczu twych do nich/ áni ná Egipt nie 28 wſpomniß wiecey. ♣ Bo ták mowi Pánujacy PAN: Oto ćie Ja podawam w rece tych/ ktore maß w nienawiśći: w rece tych/ od ktorych odſtapiłá dußá twojá. 29 ♣ Y obejda śie z toba według nienawiśći/ y zábiora wßyſtke prace twoje/ á zoſtáwia ćie nága y obnáżona: y bedźie jáwna nágość wßeteczeńſtw twojich/ y ſproſnośći twojey/ y nierzadow twojich. 30 ♣ Toć śie ſtánie przeto/ żeś nierzad płodźiłá náśládujac Pogan/ przeto/ żeś śie zmázáłá plugáwymi báłwány ich. 31 ♣ Chodźiłáś droga śioſtry ſwey/ dla tego dam kubek jey w reke twoje. 32 ♣ Ták mowi Pánujacy PAN: Kubek śioſtry twojey głeboki y ßeroki pić bedźieß/ ſpory bedźie: pośmiech tákże y igrzyſko beda mieli z ćiebie. 33 ♣ Pijáńſtwem y boleśćia nápełniona bedźieß/ kubkiem zpuſtoßenia y ſmetku/ kubkiem śioſtry ſwey Sámáryjey. 34 ♣ Y wypijeß go/ y wyśiaczyß/ potym go pokruſzyß/ á pierśi ſwe poobrywaß: Bom Ja rzekł/ mowi Pánujacy PAN. 35 ♣ Dla tego ták mowi Pánujacy PAN: Ponieważeś zápomniáłá ná mie/ á zárzućiłáś mie zá tył ſwoj: y ty teś ponoś niecnote ſwoje/ y wßeteczeńſtwá ſwoje.

36 Y Rzekł PAN do mnie: Synu człowieczy/ Izali śie bedźieß záſtawiał zá Ahole/ ábo zá b Aholibe? Oznájmi im ráczey obrzydliwośći ich: 37 ♣ Ze cudzołożyły/ á krew jeſt ná reku ich/ y zplugáwymi báłwány ſwymi cudzołożyły: nád to y ſyny ſwe ktorych mi národźiły/ *przez ogień* przeprowadzáły im ná pożárćie. 38 ♣ Wiec y to mi uczyniły/ *że* świątnice moje zplugáwiły dniá onego/ á Sábbáty moje pogwałćiły. 39 ♣ Bo gdy ofiárowáły ſyny ſwe plugáwym báłwánom ſwojim/ wchodźiły do świątnice mojey onegoż dniá/ áby ja zmázáły. Oto/ tákći czyniły w pośrzodku domu mego. 40 ♣ Nád to/ poſyłáły teź do mężow/ áby przyßli z dáleká: ktorzy záraz przychodźili/ kiedy poſeł do nich wyſłány był. Tymeś kwoli śie ty umywáłá/ fárbowáłáś

a H. Sadow I. Obyczájow.

b Ezech 20. 4. y 22. 2.

c H. Oczy.

twarz c swoje/ y zdobiłáś śie ochędostwem *swojim*. 41 Siadáłáś ná łożu zacnym/ przed ktorym był stoł przygotowány: ná ktorymeś y kádzenie d moje/ y olejek moj pokłádáłá. 42 A gdy głos onego mnostwá ucichł/ tedy y do meżow ludu pospolitego *posyłáły*, ktorych przywodzono ożártych z puszcze/ y kłádli mánelle ná rece ich/ y korony ozdobne ná głowy ich. 43 A chociam przymawiał oney cudzołożnicy zstárzáłey/ á iż oni raz z jedną/ raz z drugą nierząd płodzą: 44 Y że/ kázdey z nich wchodzi do niey jáko wchodzą do niewiásty wszetecżney: Przecie jednák wchodźili do Aholi/ y do Aholiby/ niewiast niecnotliwych. 45 Przetoż spráwiedliwi meżowie ci je osadzą sądem cudzołożnic/ y sądem wylewájacych krew: przeto/ że cudzołożyły/ á krew jest ná reku ich.

d Przyp. 7. 17.

46 BO ták mowi Pánujacy PAN: Przywiodę ná nie wojsko/ podam je ná potłukánie y ná łup. 47 Y ukámienuje je onno zgromádzenie kámieniem/ y rozśieka je mieczámi swymi: syny ich y corki ich pobija/ á domy ich ogniem zpala. 48 A ták uprzątnę sprosność z tey źiemie/ y bedą śie tym karáć wszystkie niewiásty/ á nie uczynia według niecnoty wászey. 49 Bo włożona bedźie ná wos niecnotá wászá/ á grzechy plugáwych báłwánow wászych ponieśiećie/ y poznaćie żem Ja Pánujacy PAN.

ROZDZIAŁ XXIV.

Proroctwo o zburzeniu Jeruzalemu. 15. O zplugáwieniu kośćiołá, y o wygłádzeniu ludu Bożego.

1 Y Stáło śie słowo PAńskie do mnie/ roku dźiewiatego/ mieśiacá dźieśiatego/ dźieśiatego *dniá* 2 tegoż mieśiacá/ mowiac: Synu człowieczy/ nápisz sobie imie dniá tego/ tegoż właśnie dniá: *bo* obległ Krol Bábiloński Jeruzalem 3 práwie tegoż dniá. A rzecz przez przypowieść do tego domu odpornego/ podobieństwo mowiac do nich: Ták mowi Pánujacy PAN; Przystaw ten gárniec; przystaw/ á nalyj weń wody. 4 A zebrawszy sztuki należace do niego/ káżda sztukę dobra/ udźiec y łopátkę/ nalepszymi 5 kośćiámi nápełń *go*. Weźmiże y co nawybornieisze bydle/ á náłoż ogień z kośći pod nim: spráwże áby to wrzáło y kipiáło/ żeby y kośći jego 6 rozewrzáły w nim. Przetoż ták mowi Pánujacy PAN: Biádá temu miástu krwáwemu/ gárncowi w ktorym zostawa przywárá jego/ z ktorego/ mowie/ przywárá jego nie wychodźi: po sztukách/ po sztukách wyćiagaj z niego/ nie pádnieć nań 7 los. Bo iż krew jego jest w pośrzodku jego/ ná wierzchu skáły wystáwiło ja/ nie wylało jey ná źiemie/ áby byłá zákryta prochem: 8 Tedy y Ja rozniecę zápálczywość/ ná wykonánie pomsty/ wystáwię krew jego ná wierzchu skáły/ áby nie byłá zákryta.

9 PRzetoż ták mowi Pánujacy PAN: Biádá a temu miástu krwáwemu: *bo* y Ja nániecię wiel- 10 ki ogień: Przykłádájac drew/ rozniecájac ogień/ wniwecz obracájac mieso/ y záprawiájac korzeniem/ 11 ták/ że y kośći zpalone beda. A postáwie ten gárniec ná wegle jego prozny/ áby śie zágrzał y rozpalił á miedź jego/ á żeby śie rozpłynęły w pośrzod jego plugástwá jego/ á iżby z nieśiona byłá przywárá 12 jego. Utrudźiło *mie* kłamstwy *swymi*, przetoż nie wynidźie z niego wielkość szumowin jego: do ogniá 13 musza szumowiny jego. W nieczystośći twojey *jest* sprosność/ dla tego/ żem ćie oczyśćiał/ á przećieś nie oczyśćiona/ y od nieczystośći twojey nie bedźiesz wiecey oczyśćiána: áż uspokoję ná tobie rozgniewánie moje. 14 Ja PAN mowiłem: Przydźie *to*, y uczynię *to*: nie cofnę śie/ áni zfolguje/ áni mi żal bedźie: według drog twojich/ y według spraw twojich sadźić ćie beda/ mowi Pánujacy PAN.

a Náhu. 1. 3. Abák. 2. 12.

15 Y Stáło śie słowo PAńskie do 16 mnie/ mowiac: Synu człowieczy/ oto Ja od ćiebie odejmie żadość oczu twojich z pretká: wszákże nie kwil/ áni płácz/ á niech nie wychodzą łzy twoje. 17 Zániechaj kwilenia/

niecżyn żałoby *jáka bywá* nád u=
márłym : Czapkę twoję włoż ná
śię / á obuwie twoje wzuj ná nogi
twoje / á nie zástániaj warg/ á chle=
18 bá niczyjego nie jedz. To gdym z
poránku ludowi powiedźiał/ tedy u=
márłá żoná mojá w wieczor : y u=
czyniłem ráno jáko mi rozkazano.
19 Y mowił lud do mnie: Y nie oznáj=
miszże nam / co nam te rzeczy *zná=
20 czą* ktore ty czynisz? Tedym rzekł
do nich: Słowo PAńskie stáło śię do
21 mnie / mowiąc : Powiedz domo=
wi Izráelskiemu ; Ták mowi Pá=
nujący PAN : Oto Ja zplugáwię
świątnicę moję / wyniosłość mocy
wászey/ żądość oczu wászych / y to w
czym śię kocha duszá wászá / á syno=
wie wászy y corki wásze ktoreśćie
22 zostáwili/ od miecżá polegą. Y u=
czynićie jákom uczynił : nie zásło=
nićie wárgi / á chlebá niczyjego jeść
23 nie bedźiećie. A czapki swe ná gło=
wách swych/ y boty swoje ná nogách
swojich *májąc*, nie bedźiećie kwilić /
áni płákáć : ále bedźiećie schnąc dla
niepráwośći wászych / á wzdycháć
24 jeden z drugim. Bo wam jest Eze=
chiel dźiwem : według wszystkiego
co on czyni / czynić bedźiećie : *á* gdy
to przydźie / dowiećie śię / żem Ja
25 Pánujący PAn. A ty Synu człe=
wieczy / Azaż w ten dźień ktorego
Ja odejmę od nich moc ich / wesele
ozdoby ich/ żądość oczu ich / y to
po czym teskni duszá ich/ syny ich/ y
26 corki ich: *Izáli* dniá onego przy=
dźie do ćiebie ten co ućiecże / oznáj=
27 mujący ći to? Dniá onego otworzą
śię ustá b twoje / przy tym ktory
ujdźie : á bedźiesz mowił / y nie be=
dźiesz więcey niemym. Y bedźiesz im
dźiwem/ á poznáją żem Ja PAn.

b Ezech 29.11.

ROZDZIAŁ XXV.

Ogłoszenie pomsty Bożey nád Ammonitczykámi.8. Moábczykámi.12. Edomczykámi.15. Y Filistyńczykámi.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do
2 mnie/ mowiąc: Synu człowie=
czy / obroć twarz twoję a przećiwko
synom Ammonowym / á prorokuj
3 przećiwko nim: Y rzecz synom Am=
monowym : Słuchajćie słowá Pá=
nującego PAná. Ták mowi Pánu=
jący PAn: Przetoż/ żeś *wykrzykał*,
mowiąc ; Hey/ Hey; nád Świątni=
cą moją / gdy byłá zplugáwiona :
y nád źiemią Izráelską / gdy byłá
zpustoszona: y nád domem Judskim/
4 gdy szedł w niewolą : Przetoż oto
Ja ćię też podam narodom Wscho=
dnim w dźiedźictwo / y pobudują
páłace swoje w tobie / á wystáwią
mieszkánie swoje w tobie: oni będą
jeść urodzáje twoje / oni też będą
5 pić mleko twoje. Y dam Rábbę ná
mieszkánie wielbłądom / á *miástá*
synow Ammonowych ná legowisko
trzodam : Y dowiećie śię żem Ja
6 PAn. Bo ták mowi Pánujący
PAn : Przeto / iżeś klásкał ręką /
á tupał nogą / y weseliłeś śię z ser=
cá / żeś cále zpustoszył źiemię Izrá=
7 elską : Przetoż/ oto Ja wyciągnę
rękę swą przećiwko tobie / á dam ćię
ná rozchwycenie narodom/ y wytnę
ćię z narodow/ á wytrácę ćię z źiem/
y wygłádzę ćię : á dowiesz śię żem
Ja PAn.

8 TAk mowi Pánujący PAn: Dla
tego/ że Moáb y b Sejir mowił:
Oto/ dom Judski podobny jest wszy=
9 stkim innym narodom: Dla tego/
oto Ja otworzę stronę Moábczy=
kow od miast/ od miast mowię ich/ y
od gránic ich / ozdobę źiemie Betje=
symot / Báálmeon / y Káryátáim/
10 Narodom Wschodnim/ z źiemią
synow Ammonowych kom ją dał
w dźiedźictwo / áby nie było pámią=
tki synow Ammonowych między na=
11 rody. A ták nád Moábem sądy
wykonam/ iż poznáją żem Ja PAn:

12 TAk mowi Pánujący PAN :
Przeto iż śię c Edomczycy sro=
dze mśćili nád domem Judskim /
y przywiedli ná śię winę wielką
13 mszcząc śię nád nimi. Przetoż ták
mowi Pánujący PAN : Wyciągnę
też rękę moję ná *źiemię* Edom=
czykow / á wytrácę z niey ludźie y
bydło / y uczynię ją pustynią : od
Temán áż do Dedán od miecżá po=
14 legą. A ták wykonam pomstę moję
nád Edomczykámi przez ręce ludu
mojego Izráelskiego : A obejdą śię
z Edomczykámi / według popędli=
wośći mojey/ y według gniewu me=

a Jerem. 49. 1.

b Jerem. 48. 1. Ezech. 35. 2.

c Jerem. 49. 7.

go: y poznáją pomstę moję / mowi Pánujący PAN.

15 TAk mowi Pánujący PAN: Przeto iż śię d Filistyńczycy mśćili y pomstę wykonywáli pustosząc je z sercá / á do zginienia przywodząc z nieprzyjáźni stárodawney:

d Jerem. 47. 1.

16 Dla tego ták mowi Pánujący PAN Oto Ja wyćiągnę rękę moję ná Filistyńczyki / y wykorzenię Cheretejczyki / y wytrácę ostátek krájiny pomorskiey.

17 A ták uczynię nád nimi pomsty wielkie / karząc je w zápálczywości: y dowiedzą śię żem Ja PAN / gdy wykonam pomstę moję nád nimi.

ROZDZIAŁ XXVI.

Proroctwo o zburzeniu Tyru, y o wytráceniu obywátelow jego.

1 Y Stáło śię roku jedenastego / pierwszego *dniá* mieśiącá: stáło śię słowo PAńskie do mnie / mowiąc:

2 Synu człowieczy / Przeto / iż Tyr mowił o Jeruzalemie *wykrzykájąc* Hey / Hey; Złamánać jest *miásto* brám bárzo ludnych / obraca śię do mnie: *teraz* nápełniony będę / *gdyż* to jest zpustoszone.

3 Dla tego ták mowi Pánujący PAN: Otom Ja *powstał* przećiwko tobie / o a Tyrze! á przywiodę ná ćię wiele narodow / jákobym przywiodł morze z náwáłnośćiámi jego.

a Ezdi. 23. 1.

4 Y zburzą mury Tyrskie / y rozwálą wieżę jego / y wymiotę z niego proch jego / y uczynię go wierzchołkiem skáły gládkiey.

5 *Ták, że będą* wysusząć śieći w pośrzod morzá: Bom Ja rzekł mowi Pánujący PAN: Przeto będźie ná rozchwycenie narodom.

6 A corki jego / ktore *będą* ná polu / mieczem pobite będą: á dowiedzą śię żem Ja PAN.

7 Bo ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja przywiodę przećiwko Tyrowi Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego od Połnocy / Krolá nád Krolmi / z końmi y z wozámi / y z jezdnymi / y z zgrają / y z ludem wielkim.

8 Corki twoje ná polu mieczem pomorduje / y przećiwko tobie porobi bászty / y usypie wał przećiwko tobie / y postáwi przećiwko tobie tarcz:

9 Y tárány záśádźi przećiwko murom twojim: á wieże twoje potłucze mieczámi swymi.

10 Od mnostwá koni jego okryje ćię proch ich / od grzmotu jezdnych / y kar / y wozow poruszą śię mury twoje: gdy wychodźić będźie w bramy twoje / jáko wchodzą do miástá zburzonego.

11 Kopytámi koni swojich zdepce wszystkie ulice twoje / lud twoj mieczem pobije / á mocne słupy twoje upádną ná źiemię.

12 Y rozbiorą májętność twoję / á rozchwycą towáry twoje: y rozwálą mury twoje / y domy twoje roskoszne poborzą / á kámienie twoje y drzewo twoje / y proch twoj / do wody wrzucą.

13 Y uczynię / że ustánie głos pieśni b twojich; á dźwięk harf twojich nie będźie więcey słyszány.

b Ezdi. 24. 7. 8. Jerem. 7. 34. y 16. 9.

14 Y uczynię ćię wierzchołkiem gládkiey skáły: stánieszże śię *miejscem* ku wysuszániu śieći / nie będźiesz więcey zbudowány: Bom Ja PAN powiedźiał / mowi Pánujący PAN.

15 TAk mowi Pánujący PAN do Tyru; Izali śię od trząsku upádku twego / gdy ránni wołáć będą / gdy okrutny mord będźie w pośrzodku ćiebie wyspy śię nie poruszą?

16 Y powstáną z stolic swojich wszyscy Książętá pomorscy / y złożą z śiebie płaszcze swoje / á száty swe háftowáne zewloką: stráchem będą przyodźiáni / ná źiemi uśiedą / á wzdrygájąc śię / co chwilá zdumiewáć śię będą nád tobą.

17 Y podniosą nád tobą lament / Y rzeką do ćiebie: Jákoś zginęło *ô miásto*! w ktorym mieszkano dla *przyległośći* morzá: miásto sławne / ktore było mocne ná morzu / ono / y z obywátelámi swymi / ktorzy byli strászni wszystkim obywátelom jego.

18 Tedy śię zátrwożą wyspy w dźień upadku twego: zátrwożą śię mowię wyspy morskie / nád zginieniem twojim.

19 Bo ták mowi Pánujący PAN: Gdy ćię uczynię miástem zpustoszonym / jáko miástá w ktorych nie mieszkáją / gdy ná ćię przepáść przywiodę / ták / że ćię wody wielkie przykryją:

20 Gdy uczynię że zstąpisz z tymi / ktorzy zstępują do dołu / do ludu dáwnego / á położę ćię w naniższych stronách źiemie / ná pustyniách dáwnych / z tymi co zstępują do dołu /

á iy nie mieszkano w tobie: *tedy* do-
21 każe stawy w ziemi żywiacych. ✣ Bo
uczynię *to*, że będzieß ná wielki po-
strách/ gdy ćię nie stánie: á chocby
ćię szukano/ nie znajdą ćię ná wieki/
mowi Pánujacy PAN.

Rozdział XXVII.

Nárzeka Prorok nád Tyrem, w ktorym nád onę pierwszą stawę žálosne, á okolicznym narodom strászne zburzenie opłákiwa.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do
2 mnie/ mowiąc: ✣ A ty Synu
człowieczy podnieś nád Tyrem lá-
3 ment: ✣ A rzecz do Tyru/ ktory le-
ży nád portámi morskimi/ y hándlu-
je z narodámi ná wielu wyspách:
Ták mowi Pánujacy PAN; O
Tyrze! tyś mowił; Jam jest dosko-
4 náły w pieknośći. ✣ W pośrzodku
morzá *były* gránice twoje: Budowni-
cy twoi doskonáła uczynili pie-
5 knosć twoję. ✣ Z jedliny z Sánir
pobudowáli wszystkie pietrá twoje/
Cedry z Libanu bráli/ áby czynili
6 mászty twoje. ✣ Z debow Básáń-
skich czynili wiosłá twoje: Ławy
twoje urobili z kośći słoniowych/ y z
bukszpanu z wysep Cytymskich. ✣
7 Bisior háftowány Egipski bywał
płotnem twojim/ z ktoregoś żagle
miewał: hiácynt y szárłat/ z wysep
8 Elisá/ był nákryćiem twojim. ✣ O-
bywátele Sydonu/ y Arwádczycy/
bywáli żeglarzámi twymi/ medrcy
twoji Tyrze *ktorzy* bywáli w tobie/
9 ći byli sternikámi twymi. ✣ Stárcy
z Gebál/ y medrcy jego/ opráwiáli
w tobie rozpádliny twoje: wszystkie
okręty morskie y żeglarze ich bywá-
10 li w tobie/ hándlując z tobą. ✣ Per-
sowie y Ludczycy/ y Putejczycy/ by-
wáli w wojsku twojim/ mężowie wá-
leczni twoji: tarcz y przyłbice zá-
wieszáli w tobie/ ći przydawáli tobie
11 ozdoby. ✣ Synowie Arwád/ z woj-
skiem twojim ná murách twojich w
około/ tákże Gámádczycy ná wie-
żách twojich bywáli: tarcze swoje
záwieszáli ná murách twojich w oko-
ło: ći są ktorzy doskonáła uczynili
12 pieknosć twoję. ✣ Zamorscy kupcy
twoji/ dla wielkośći wszelákich do-
státkow śrebrem/ żelázem/ cyną/ y o-
łowem/ kupczyli ná jármákách two-
13 jich. ✣ Jáwán/ Tubál/ y Mesech/
kupcy twoji/ ludźie y naczynie mie-
dziáne dawáli ná zamiánę tobie. ✣
14 Z domu Togormá końmi/ y jezdny-
mi/ y mułámi kupczyli ná jármár-
15 kách twojich. ✣ Synowie Dedánc-
wi/ kupcy twoji/ y wiele wysep/
przekupowáli towáry reki twojey:
rogi/ kośći słoniowe/ y drzewo hebá-
nowe dawáli ná zámiánę zá zapłá-
16 tę twoję. ✣ Syryjczycy kupcy
twoji/ dla mnostwá przemyślnych
robot twojich/ kárbunkułámi/ szár-
łatem/ y háftermi rzeczámi/ pło-
tnem subtylnym/ y korálámi/ y
kryształámi hándlowáli ná jármár-
17 kách twojich. ✣ Judá y ziemiá J-
zráelska/ y ći kupcy twoji/ pszenicę
z Minnit/ y z Pánnág/ y miod/ y o-
liwe/ y kádźidło/ ná zamiánę dawá-
18 li. ✣ Dámászczánie kupcy twoji/
dla mnostwá przemyślnych robot
twojich/ y dla mnostwá wszelkich do-
státkow winem z Helbonu/ y wełną
19 biała *kupczyli*. ✣ Tákże Dan y Já-
wán a kramárze ná jármárkách
twojich przedawáli żelázo polerowá-
ne: Cássya/ y Tátárskie źiele/ ná
20 zamiánę dawáli. ✣ Dedán kupczył
21 w tobie szátny kosztownymi ná b wo-
zy. ✣ Arábczycy y wszyscy Kśiąże-
tá Cedárscy/ y ći kupczyli z tobą sko-
pámi y báránámi y kozłámi: tym
22 hándlowáli w tobie ✣ Kupcy Sábej-
scy/ y z Rámy kupczyli z tobą wszelá-
kimi przedniejszymi wonnymi rze-
czámi/ y wszelákim kámieniem dro-
gim/ y złotem kupczyli ná jármár
23 kách twojich. ✣ Hárán/ y Kánne/ y
Eden/ kupcy z Sáby: Assur/ y Kil-
24 mád/ kupczył w tobie. ✣ Ci kupcy
twoji/ sztukámi hiácyntu/ y rzeczá-
mi háftowánymi y skrzyniámi dla
kosztownych szat/ tákże *towárámi*,
ktore powrozámi obwiezują/ *ábo w
skrzyniách* Cedrowych záwierája/
25 kupczyli w tobie. ✣ Okręty morskie
przodkowáły w kupiectwie twojim:
y byłoś nápełnione/ y uwielbione
bárzo w pośrzod morzá.
26 NA wody wielkie záprowádźili
ćię żeglarze twoji: Wiátr
Wschodni rozbije ćię w pośrzod
27 morzá. ✣ Bogáctwá c twoje/ y jár-
mácki

a *H. Bie-gunowie.*

b *I. Ná śiodłá.*

c Objáw 18.10.

márki twoje / kupiectwo twoje / żeglarze twoji / y styrnicy twoji / y ci ktorzy záprawiáli rozpádliny twoje / y kupcy towárow twojich / y wszyscy mężowie waleczni twoji / ktorzy byli w tobie / y wszystko mnostwo twoje ktore jest w pośrzod ćiebie wpádną w pośrzod morzá / w dźień upadku twego. 28 Ná głos krzyku styrnikow twojich / zádrżą wáły morskie. 29 Y wystąpią z okretow swojich wszyscy robiący wiosłem / żeglarze y wszyscy styrnicy morscy ná źiemi stáną. 30 Y będą nárzekáli nád tobą głosem wielkim / y będą gorzko wołáli: á sypiąc proch ná głowy swoje / w popiele śię waláć będą. 31 Nád to / poczynią sobie dla ćiebie łyśiny / á opászą śię worámi: y będą płákáć nád tobą w gorzkośći duszе *swey* płáczem gorzkim. 32 Uczynią / mowię / nád tobą lament żałosny / á będą nárzekáli nád tobą / *mowiąc*; Ktoreż *miásto* podobne jest Tyrowi / wyćiętemu w pośrzodku morzá? 33 Gdy wychodźiły towáry twoje z morzá / násycáłoś wiele narodow: mnostwem bogactw twojich / y hándlow twojich / bogáćiłoś Krole źiemskie. 34 *Ale* gdy bedźiesz podrzuzgotáne od morzá w głebokośćiách wod / kupiectwo twoje y wszystko mnostwo twoje w pośrzodku ćiebie upádnie. 35 Wszyscy ná wyspách mieszkájący / zdumieją śię nád tobą / á Krolowie ich stráchem z jęci będąc / bárzo śię zátrwożą: 36 Kupcy miedzy narodámi záświszną nád tobą: ná postrách im bedźiesz / á nie bedźie ćię ná wieki.

Rozdział XXVIII.

Proroctwo o pokaraniu pychy Krolá Tyrskiego. 11. Nárzekánie nád nim. 20. Oświadczenie pomsty Sydończykom: á poćiechy ostátkom Izráelskim.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie / mowiąc; Synu człowieczy / mow Kśiążęćiu Tyrskiemu: Ták mowi Pánujący PAN; Dla tego iż śię podniosło serce twoje / á mowisz; Jam jest Bog / śiedzę w pośrzod morzá ná stolicy Boskiey: gdyżeś ty człowiek / á nie Bog / choć serce twoje stawiasz jáko serce Boże. 3 Otoś mędrszym nád a Dánielá: żadna tájemnicá nie jest zákryta 4 przed tobą. Mądrośćią twoją y roztropnośćią twoją názbierałeś sobie bogactw / y nábyłeś złotá y 5 śrebrá do skárbow twojich. Wielkośćią mądrośći twojey w kupiectwie twojim rozmnożyłeś bogáctwá twoje / á ták podniosło śię serce 6 twoje dla bogactw twojich. Przetoż ták mowi Pánujący PAN; Poniewaź stawiasz serce twoje jáko ser7ce Boże: Dla tego / oto Ja przywiodę ná ćię cudzoźiemce násroższe z narodow: ktorzy dobywszy mieczow swojich ná piękność mądrośći twojey zplugáwią jásność twoję. 8 W dol ćię wepchną / y umrzesz 9 srogą śmierćią w pośrzod morzá. Izali mowiąc rzeczesz przed tym ktory ćię zábijáć będźie; Jestem Bog? Gdyżeś człowiek / á nie Bog / w ręku morderzá twego. 10 Smierćią nie obrzezáńcow umrzesz od ręki cudzoźiemcow: bom Ja mowił / mowi Pánujący PAN.

11 Y Stáło śię słowo PAńskie do 12 mnie / mowiąc. Synu człowieczy / podnieś lament nád Krolem Tyrskim / á mow do niego: Ták mowi Pánujący PAN; Ty co b piecżętujesz summy / pełen mądrośći y doskonáłey pięknośći. 13 Byłeś w c Eden ogrodźie Bożym / wszeláki kámień drogi był nakryćiem twojim / Sárdyus / Topázyus / y Jáspis / Chrysolit / Onyx / y Beryl / Száfir Kárbunkuł / y Szmárágd / y złoto: W ten dźień ktoregoś ty stworzony / zgotowáne są u ćiebie narzędy bębnow twojich / y piszczałek twojich. 14 Tyś był Cherubinem pomázánym / nákrywájącym: Jam ćię wystáwił / byłeś ná gorze Bożey świętey: w pośrzod kámienia ognistego przechadzałeś śię. 15 Byłeś doskonáły ná drogách twojich / od dniá tego ktoregoś jest stworzony / áż śię ználázłá nieprawość w tobie. 16 Dla wielkośći kupiectwá twego pełno w pośrzod ćiebie bezprawia / y zgrzeszyłeś: Dla tego wytrącę ćię z gory Bożey / o Cherubinie nákrywájący! á z pośrzodku

a Dáni. 4. 6. ys. 11.

b T. Co sobie moc przywłaszczasz nád towárámi.

c 1 Moj 2. 8

kámienia ognistego wygubie śie. ✤ 17 Podniosło śie serce twoje dla pieknośći twojey / ná złeś używał mądrośći swojey dla jásnośći twojey: *przetoż* ćie uderzę o źiemię / á przed obliczem Krolew położę ćie / ábyć śie dźiwowáli. ✤ 18 Dla mnostwá nieprawośći twojich / y dla niesprawiedliwośći kupiectwá twego / zplugáwiłeś świątnice twoje: przetoż wywiodę ogień z pośrzodku ćiebie / ktory ćie pożrze / á obrocę ćie w popioł ná źiemi / przed oczymá wszystkich co ná ćie pátrzą. ✤ 19 Wszyscy co ćie ználi miedzy narody / zdumieją śie nád tobą: będźiesz ná wielki postrách / á nie będźie ćie áż ná wieki.

20 Y Stáło śie słowo PAńskie do 21 mnie/mowiąc: ✤ Synu człowieczy / Obroć twarz swoje przećiw Sydonowi / á prorokuj przećiw niemu. ✤ 22 Y mow: Ták mowi Pánujący PAN; Otom Ja przećiwko tobie o Sydonie / á będę uwielbiony w pośrzod ćiebie: y dowiedzą śie żem Ja PAN / gdy nád nim sądy wykonam / y w nim poświęcony będę. ✤ 23 Y poślę nań mor / y krew ná ulice jego / y upádną zránieni w pośrzodku niego od mieczá / ktory ná nie *przyjdźie* ze wszystkich stron: á dowiedzą śie żem Ja Pan. ✤ 24 A ták nie będźie miał więcey dom Izráelski ćiernia kolącego / y głogu bolesć zádawającego ze wszystkich okolicznych swych ktorzy je pustoszą: y dowiedzą śie żem Ja Pánujący PAN.

25 TAk mowi Pánujący PAn / Gdy zgromádzę dom Izráelski z narodow / miedzy ktorymi są rozproszeni / y poświęcony będę w nich przed oczymá pogánow: y będą mieszkáli w źiemi swojey / ktoram był dał słudze memu Jákobowi. ✤ 26 Tedy w niey będą bezpiecznie mieszkáli / á pobudują domy / y násczepią winnic: mieszkáć mowię będą bezpiecznie / gdy wykonam sądy nád wszystkimi okolicznymi ich ktorzy je pustoszyli: y dowiedzą śie żem Ja PAN / BOG ich.

ROZDZIAŁ XXIX.

Proroctwo przećiwko Egipczánom. 17. Nábuchodonozorowi obietnicá uczyniona o źiemi Egipskiey. 21. Wywyższenie przyszłe ludu Izráelskiego.

1 ROku dźieśiątego / dźieśiątego mieśiącá: dwunaste dniá, tegoż mieśiącá: stáło śie słowo PAńskie 2 do mnie / mowiąc: ✤ Synu człowieczy obroć twarz swoje przećiwko Fáráonowi / Krolowi Egipskiemu / á prorokuj przećiw niemu / y przećiwko wszystkiemu Egiptowi. ✤ 3 Mow / á rzecz: Ták mowi Pánujący PAN; Otom Ja przećiwko tobie / o Fáráonie Krolu Egipski! wielorybie a wielki / ktory leżysz w pośrzodku rzek twojich / y mowisz? Mojáć jest rzeka / y jam ja sobie 4 uczynił. ✤ Przetoż włożę wędę w czeluśći twoje / y uczynię / że powieznie ryby rzek twojich ná łuskách twych: y wywlekę ćie z pośrzodku rzek twojich / y wszystkie ryby rzek twojich / ktore ná łuskách twojich 5 powiezną. ✤ Y zostáwię ćie ná puszczy / ćiebie y wszystkie ryby rzek twojich / polężesz ná polu / y nie będźiesz zebrány áni zgromádzony: dam ćie bestyam źiemskim / y ptástwu niebieskiemu ku pożárćiu. ✤ 6 Y dowiedzą śie wszyscy mieszkájący w Egipćie / żem Ja PAN: przeto / żeśćie laską b trzćiáną domowi 7 Izráelskiemu. ✤ Gdy śie ćiebie ręką chwytáją łamiesz śie / y rozćinasz im wszystko rámię: á gdy śie podpieráją tobą / kruszysz śie / choć im nádstawiasz wszystkich biodr.

8 DLa tegoż ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja przywiodę ná ćię c miecz / y wygłádzę z ćiebie 9 człowieká y bydlę. ✤ A źiemiá Egipska będźie pustynią y zpustoszeniem; y dowiedzą śie żem Ja PAn: Dla tego żeś mowił; Rzeká mojá / y jam 10 ją uczynił. ✤ Przetoż otá Ja będę przećiwko tobie / y przećiwko rzece twojey / y podam źiemię Egipską w zpustoszenie / y w srogie poburzenie / od wieże Sewene / áż do gránic 11 Murzyńskich. ✤ Nie przejdźie przez nię nogá człowiecza / y nogá bydlęca nie przejdźie przez nię: áni w niey będą mieszkáć przez czterdźieśći 12 lat. ✤ A ták uczynię źiemię Egipską pustynią nád inne źiemie zpustoszone / á miástá jey / nád inne miástá

a *Psalm* 74.13. *Ezái.* 27. 1. y 51.9.

b 2*Krol.* 18.21. *Ezái.* 36. 6.

c *Jerem.* 44.30.

zpustoszone/ będą zpustoszone *przez* czterdźieśći lat: gdyż rozproszę d Egipcżány miedzy narody/ y rozwieię ie po źiemiach.

d Ezech. 30.23.

13 A Wszákże ták mowi Pánuiący PAn: Gdy śię zkończy czterdźieśći lat/ zgromádzę e Egipcżány z narodow/ do ktorych rozproszeni będą. 14 Y Przywrocę záśię więźnie Egipskie/ y przywiodę ie do źiemie Pátros/ do źiemie mieszkánia ich: y będą tám krolestwem podłym. 15 Miedzy *innymi* krolestwy będźie nápodleyszym/ á nie wyniesie śię więcey nád *inne* narody: Y umnieyszę ich áby nie pánowáli nád narody. 16 Y nie będźie więcey domowi Izráelskiemu ufnośćia/ ktoraby *mi* ná pámięć przywodźiłá nieprawość/ gdyby śię oglądali ná nie: Y dowiedzą śię żem Ja Pánuiący PAN.

e Ezdi. 19.18.

17 POtym stáło śię dwudźiestego y śiodmego roku/ pierwszego miesiącá/ pierwszego *dniá* tegoż miesiącá: stáło śię słowo PAńskie do 18 mnie/mowiąc: Synu człowieczy/ Nábuchodonozor Krol Bábiloński przyniewolił gwałtem woysko swe do służby ćięszkiey przećiwko Tyrowi: káżda głowá obłysiáłá/ y káżde rámię obnażone: á *przećię* niemá zapłáty on/ áni woysko iego z Tyru/ zá onę służbę ktorą podeymowáł/ *walcząc* przećiwko niemu. 19 Przetoż ták mowi Pánuiący PAn: Oto Ja dawam Nábuchodonozorowi Krolowi Bábilońskiemu źiemię Egipską/ áby zábrał dostátki iey/ y rozszárpał łupy iey/ y rozchwyćił korzyśći iey: áby miáło zapłátę woy20sko iego. Zá prace ich ktorą dla mnie podięli dam im źiemię Egipską/ przeto/ że mnie prácowáli/ mowi PAnuiący PAn.

21 DNiá onego uczynię/ że wyrośćie rog domu Izráelskiego/ tobie też ustá twoie otworzę w pośrzodku ich: y dowiedzą śię żem Já PAN.

ROZDZIAŁ XXX.

Zniszczenie Egiptu. 20. Y podbićie Królá jego pod moc Królá Bábilońskiego.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie/mowiąc: Synu człowieczy prorokuy/ á mow: Ták mowi Pánuiący PAn; Kwilćie *mowiąc*; Ach 3 niestetysz ná ten dźień! Bo bliski iest dźień/ bliski iest mowię dźień PAński: *ten* będźie dźień chmury y 4 czás narodow. Y przydźie miecz ná Egipt/ á będźie wielka trwogá w źiemi Murzyńskiey/ gdy polęgą pobići w Egipćie/ á zábiorą dostátki iego/ y podwrocone będą grunty iego. 5 Murzynowie y Puteyczycy/ y Ludczycy/ y wszystko pospolstwo/ y Kubeyczycy/ y obywátele *innych* źiem w przymierzu *będących*, 6 z nimi od mieczá upádną. Ták mowi Pan/ że upádną ktorzy podpieráią Egipt/ y ztracona będźie pychá mocy iego: od wieże Sewene a od mieczá upádną w niey/ mowi 7 Pánuiący Pan. Y będą zpustoszeni nád inne źiemie zpustoszone: á miástá ich nád inne miástá poburzone 8 będą. Y dowiedzą śię żem Ja PAN: gdy zápalę ogień w Egipćie/ y będą potárći wszyscy pomocnicy 9 iego. Dniá onego wynidą posłowie od oblicza mego w okrętách/ ná postrách źiemi Murzyńskiey bezpieczney: y będźie wielka trwogá miedzy nimi/ jáka byłá w dźień *porażki* b Egipskiey: bo oto 10 *pewnie* przychodźi. Ták mowi Pánuiący PAn: Uczynię záiste koniec mnostwu Egipskiemu/ przez rękę Nábuchodonozorá Królá Bá11bilońskiego. On y lud iego c z nim nasroższy z narodow/ przywiedźieni będą ná wytrácenie tey źiemie: bo dobędą mieczow swych przećiw Egiptowi/ y nápełnią źiemię pobity12mi. Y wysuszę rzeki/ á záprzedam źiemię w rękę złośnikow: á ták zpustoszę źiemię/ y pełność iey/ przez rękę cudzoźiemcow: Ja PAn mo13wiłem. Ták mowi Pánuiący Pan: Wytrácę też plugáwe báłwány/ y zniosę d obrázy z Nof e: á Kśiążęćiá źiemie Egipskiey więcey nie 14 będźie: gdyż puszczę strách ná źiemię Egipską. Bo zpustoszę Pátros/ á rozniecę ogień w Soán/ y wyko15nam sądy w No. Wyleię też popędliwość moię ná Syn/ obronne mieysce Egipskie: á wytrácę mno16stwo z No. Gdyż roznięcę ogień w

a Ezech 29.10.

b 2 Moj 12.29. y 14.28

c Ezech. 31.11.

d Zách. 13. 2.

e Ezái. 19.13.

Egipcie: Syn bolejac bolec bedzie/ y No rozwalone bedzie / á Nof ná kázdy dzień udreczone bedzie. ✣ 17 Młodźieńcy miástá On ky Bubásto/ od mieczá polega / á Pánny w pojimániu pojda. ✣ 18 Także w Táchpánches záćmi śie dźień/gdy tám pokruszę zawory Egipskie/ y ustánie w nim pychá mocy jego / chmurá je okryje/ á corki jego w pojimánie pojda. ✣ 19 A ták wykonam sady nád Egiptem / y dowiedza śie żem Ja PAN.

f 1 Moj. 41.45.

20 Ystáło śie jedenástego roku/ pierwszego miesiącá, śiodmego dniá, stáło śie słowo PAńskie do 21 mnie/mowiac: ✣ Synu człowieczy/ złamałem rámie Fáráoná/ Królá Egipskiego / á oto nie bedźie záwiazáne / áby było uleczone: áni bedźie chustkámi obwinione / áni bedźie záwiazáne / áby było zmocnione do 22 trzymánia mieczá. ✣ Przetoż ták mowi Pánujacy PAN: Otom Ja przećiwko Fáráonowi Krolowi Egipskiemu / á zkruszę rámioná jego/ ták mocne / jáko y złamáne: y wy- 23 trace miecż z reki jego. ✣ Y rozproszę g Egipczány miedzy narody / á 24 rozwieje je po źiemiách. ✣ Umocnię zájiste rámioná Królá Bábilońskiego/ y dam miecż moj w rece jego / á rámioná Fáráonowe złamię: Y bedźie stekał przed obliczem jego / jáko 25 steka zrániony ná śmierć. ✣ Umocnię mowię rámioná Królá Bábilońskiego / á rámioná Fáráonowe upádna: Y dowiedza śie żem Ja PAN / gdy dam miecż moj w rekę Królá Bábilońskiego / áby go wyćiagnał ná źiemię Egipską. ✣ 26 A ták rozproszę Egipczány miedzy narody / y rozwieje je po źiemiách: Y dowiedza śie żem Ja PAN/

g Ezech 29.12.

ROZDZIAŁ XXXI.

Utwirdźenie kaźni nád Fáráonem ogłoszonych, przykłádem Królá Aßyryjskiego.

1 POtym jedenástego roku/ trzećiego miesiącá, pierwszego dniá tegoż mieśiacá / stáło śie słowo 2 PAńskie do mnie/mowiac: ✣ Synu człowieczy / mow do Fáráoná Królá Egipskiego / y do ludu jego; Komużeś podobnym w wielmożnośći 3 twojey? ✣ Oto Assur był jáko Cedr ná Libánie/pieknych gáłezi/y szyroko ćień podáwájacy / y wysokiego wzrostu: á miedzy gestwina gáłezi 4 był wierzch jego. ✣ Wody mu wzrost dáły / głebokość go wywyższyłá / á rzekámi jey obtoczony był w około korzeń jego: á strumienie tylko swoje wypuszczáłá ná wszystkie drzewá 5 polne: ✣ Ták/że śie wywyższył wzrost jego nád wszystkie drzewá polne/ á rozkrzewiły śie látorośle jego / á dla obfitośći wod rozszerzyły śie 6 gáłezi jego ktore wypuśćił. ✣ Ná gáłeźiách jego czyniło gniazdá wszelákie a ptástwo niebieskie / á pod látorośłámi jego/mnożyły śie wszelkie zwierzetá polne / y pod ćieniem je° śiadáli wszyscy narodowie zacni. 7 ✣ Y był piekny dla wielkośći swojey / y dla długośći gáłezi swojich: bo korzeń jego był przy wodách ob- 8 fitych. ✣ Cedry go nie przewyższáły w ogrodźie b Bożym / jedliny nie były rowne látorośłom jego / á kásztánowe drzewá / nie były podobne gáłeźiom jego: żadne drzewo w ogrodźie Bożym nie było mu rowne 9 w piekności swojey. ✣ Jam go pieknym uczynił dla mnostwá gáłezi jego / y zajrzáły mu wszystkie drzewá w Eden / ktore były w ogrodźie Bożym.

a Dáni. 4. 9.

b 1 Moj 2. 8.

10 PRzetoż ták mowi Pánujacy PAN: Dla tego / że wysoko wzrosł / á wywyższył wierzch swoj miedzy gestwinę gáłezi / y podniosło śie serce jego dla wysokośći je- 11 go: ✣ Przetożem go podał c w rekę namocnieyszego z narodow / áby śie z nim srogo obchodźił: dla niezbo- 12 żnośći jego odrzućiłem go. ✣ A ták wygłádźili go cudzoźiemcy nasroższy z narodow/y porzućili go: ná gorách y ná wszystkich dolinách opádły gáłeźie jego / y połamáne sa látorośli jego przy wszystkich strumieniách tey źiemie: dla tego ustapili z ćienia jego wszyscy narodowie 13 źiemscy / y opuśćili go. ✣ Ná obáleniu jego mieszka wszelkie ptástwo niebieskie: á ná gáłeźiách je- 14 go jest wszelki zwierz polny. ✣ Dla tego / áby śie ná potym niewywyższáło wzrostem swojim żadne drze-

c Ezech. 30. 11.

wo przy wodách/ y żeby nie wypuszczáło wierzchow swojich / miedzy gestwina gáłezi/ y nie wspináło śie nád inne wysokośćia swoja żadne drzewo wodámi opojone. Abowiem ći wßyscy podáni sa ná śmierć / y *wrzuceni* w niskośći źiemie / w pośrzod synow ludzkich/ z tymi ktorzy zstepuja do dołu. 15 ♣ Ták mowi Pánujacy PAn : Dniá ktorego on zstapił do grobu/ uczyniłem lament/ záwárłem dla niego przepáść/ y záhámowałem strumienie jey / áby śie zástánowiły wody wielkie: y uczyniłem / że śie záćmił dla niego Libán/ á wßystkie drzewá polne dla niego zemdláły. 16 ♣ Od grzmotu upadku jego zátrwożyłem narody/ gdym go wepchnał do grobu / z tymi co w doł zstepuja / nád czym śie ućieszyły ná źiemi ná dole wßystkie drzewá Eden / *y* co jest nawyborniejszego/ y nalepszego ná Libánie/ *y* wßystko co jest opojono woda. 17 ♣ Y ći z nim zstapili do grobu / do pobitych mieczem: ktorzy byli rámieniem jego/ y ktorzy śiadáli w ćieniu jego/ w pośrzodku narodow.

18 KOmużeś podobny był stawa y wielkośćia miedzy drzewy Eden ? Oto zrzucony bedźieß z drzewy Eden ná doł/ ná źiemie : w pośrzodku nieobrzezáńcow polezeß / miedzy pobitymi mieczem : Toć jest Fáráo y wßystká zgrája jego/ mowi Pánujacy PAN.

ROZDZIAL XXXII.

Nárzekánie Prorockie nád upadkiem Królá Egipskiego y Egipczan. 17. A utwirdzenie tego, przykłádem innych narodow.

1 A Dwunastego roku / mieśiacá dwunastego / pierwszego *dniá* tegoż mieśiacá / stáło śie słowo 2 PAńskie do mnie/ mowiac: ♣ Synu człowieczy / Podnieś lament nád Fáráonem Krolem Egipskim/ á powiedz mu : Podobnyś ty lwowi młodemu miedzy narody/ tyś jest jáko wieloryb w morzu : gdyż bujájac po rzekách twojich maciß wode nogámi twymi/ y mießaß rzeki jego. 3 ♣ Ták mowi Pánujacy PAn: Rozćiagne tedy ná cie a śieć moje przez zebránie wielu narodow / ktorzy ćie wyciagna niewodem mojim. 4 ♣ Y zostáwie ćie ná źiemi / ná polu porzuce ćie: y spráwie/ że mießkáć bedźie ná tobie wßelkie ptástwo niebieskie / y nákarmie toba zwierzá wßystkiey źiemie : 5 ♣ Y rozrzuce mieso twoje po gorách / y nápełnie doliny 6 wysokośćia twoja. ♣ Y nápoje źiemie twoje w ktorey pływaß krwia twoja áż do gor / ták / że y rzeki beda 7 nápełnione toba. ♣ A gdy ćie b zgáße/ zákryje niebiosá/ y ćiemne uczynie gwiazdy ich: słońce obłokiem zásłonie/ á kśieżyc nie da świátłá swego. 8 ♣ Wßystkie świátłá jásne ná niebiosách záćmie dla ćiebie / y przywiode ćiemność ná źiemie twoje/ mowi PAnujacy PAN. 9 ♣ Nád to / zásmuce serce wielu narodow / gdy zá spráwa moja przydźie *wieść* o ztárćiu twojim miedzy narody/ do źiem ktorycheś nie znał. 10 ♣ Uczynie mowie / że śie zdumieja nád toba wiele narodow / á krolowie ich zátrwoża śie bárzo dla ćiebie / gdy ßermowáć bede mieczem swojim przed twarza ich : beda śie zájiste lekáć co chwilá káżdy o duße swoje w dźień upadku twego.

11 BO ták mowi Pánujacy PAn: Miecz Krolá Bábilońskiego 12 przydźie ná ćie. ♣ Mieczámi mocarzow poráże zgráje twoje / naokrutniejßy ze wßystkich narodow/ ći zkáża pyche Egipska : y bedźie zgłádzone wßystko mnostwo jego. 13 ♣ Zágłádze y wßystko bydło jego / ktore jest przy wodách wielkich/ ták/ że ich wiecey nie zmaći nogá człowiecza/ áni kopytá bydlece máćić ich beda. 14 ♣ Tedy uczynie/ że śie wody ich ustoja / á rzeki ich jáko oliwá pojda/ 15 mowi Pánujacy PAn. ♣ Gdyż obroce źiemie Egipska w zpustoßenie / á źiemia bedźie wyprozniona z pełnośći swojey / gdy pobije wßystkie mießkájace w niey : y dowiedza 16 śie/ żem Ja PAn. ♣ Toć jest lament / ktorym nád nia lámentowáć beda / corki narodow nárzekáć beda nád nia : nád Egiptem y nád wßystkim mnostwem jego nárzekáć beda/ mowi Pánujacy PAN.

b Ezái. 13. 10. Joel. 2. 31. Matt. 24. 29.

a Ezech. 12. 13. y 17. 20

17 POtym / dwunastego roku / piętnastego *dniá*, tegoż mieśiącá / stáło śię słowo PAńskie do mnie / 18 mowiąc: ✤ Synu człowieczy / nárzekaj nád mnostwem Egipskim / á zepchni je / y corki tych narodow słáwnych / áż do nanizszych miejsc ziemie / do tych co zstępują do dołu. 19 ✤ Y *mow*; Nád kogożeś wdźięcznieyszy? Zstąp á położ śię z nieobrzezáńcámi. 20 ✤ Wpośrzod pobitych mieczem upádną: pod miecz podány jest / wywleczćieß go ze wßystką zgráją jego. 21 ✤ Mowić do niego będą namocnieyszy z mocárzow / z pośrzodku grobu z pomocnikámi jego / ktorzy *tám* zstąpiwszy / leżą z nieobrzezáńcámi pobitymi mieczem.

22 TAm *jest* Assur / y wßystká zgráją jego: w około niego *są* groby jego / wßyscy ći pobići upádli od mieczá. 23 ✤ Ktorego groby położone są przy stronách dołu / áby byłá zgráją jego w około grobu jego: ći wßyscy pobići polegli od mieczá / ktorzy puszczáli strách w źiemi żywiących.

24 TAm Elám y wßystká zgráją jego około grobu jego / ći wßyscy pobići upádli od mieczá / ktorzy zstąpili w nieobrzezce do niskośći źiemie / ktorzy puszczáli strách swoj w źiemi żywiących: jużći odnoszą háńbę swoję z tymi ktorzy zstępują do dołu. 25 ✤ W pośrzodku pobitych postáwili mu łoże / y wßystkiey zgráji jego / w około niego są groby jego: wßyscy ći nieobrzezáńcy pobići *są* mieczem / przychodźił strách ich ná źiemię żywiących jużći odnoszą háńbę swoję z tymi / ktorzy zstąpili do grobu / *á* w pośrzodku pobitych położeni są.

26 TAm Mesech / Tubál y wßystká zgráją jego / á w około niego groby jego: ći wßyscy nieobrzezáńcy pobići mieczem / choć puszczáli strách swoj w źiemi żywiących. 27 ✤ Aczkolwiekći jeszcze nie polegli z mocárzámi ktorzy upádli z nieobrzezáńcow / co zstąpili do grobu z wojennym orężem swojim / y podłożyli miecze swe pod głowy swe: á wszákże przyjdźie niepráwość ich ná kośći ich / chociaż strách tych mocárzow był w źiemi żywiących. 28 ✤ Y ty w pośrzodku nieobrzezáńcow zstárty będźieß / y będźieß leżał miedzy pobitymi mieczem.

29 TAm Edom / *y* Krolowie jego / y wßyscy Książętá jego ktorzy położeni są / z mocą swoją y z pobitymi mieczem: y ći z nieobrzezáńcámi leżeć będą / y z tymi ktorzy zstępują do dołu. 30 ✤ Tám wßyscy zgołá Książętá Połnocney strony / y wßyscy Sydończycy ktorzy zstępują do pobitych z stráchem swojim / zá moc swoję wstydźić śię będą / y leżeć będą ći nieobrzezáńcy z pobitymi mieczem / á odniosą háńbę swoję z tymi / ktorzy zstępują do dołu.

31 TE ujrzawszy Fáráo / ućieszy śię nád wßystką zgráją swoją / ktora jest mieczem pobitá: Fáráo / y wßystko wojsko jego / mowi Pánujący PAn. 32 ✤ Bo puszczę strách moj w źiemi żywiących: y położony będźie miedzy nieobrzezáńcámi / z pobitymi mieczem / Fáráo / y wßystká zgráją jego / mowi Pánujący PAn.

ROZDZIAŁ XXXIII.

Powinność Proroká. 11. Ogłaßenie pokutującym łáski, á niepokutującym pomsty. 23. Grzechy pozostáłych w źiemi Judskiey. 30. A pojmánych obłudá.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie / mowiąc: ✤ Synu człowieczy / mow do Synow ludu twego / á rzecz do nich; Gdy przywiodę miecz ná ktorą źiemię / Jeśliże lud oney źiemie weźmie mężá jednego z gránic swojich / á postánowi go sobie zá 3 stroża: ✤ A *on* widząc miecz przychodzący ná onę źiemię / zátrąbiłby 4 w trąbę y przestrzegłby lud. ✤ A ktoryby słyszał głos trąby / y nie dbałby ná przestrogę / á w tym przyszedszy miecz / zgłádźiłby go: Krew 5 je° będźie ná głowie jego. ✤ *Bo* głos trąby słyszał / wszákże niedbał ná przestrogę: *Dla tego* krew je° ná nim będźie. Być był przyjął przestrogę / 6 záchowałby był duszę swoję. ✤ Ale jeśliby stroż ujrzał miecz przychodzący / á nie zátrąbiłby w trąbę / á ludby nie przestrzegł / y przyszedłby miecz / y zniosłby ktorego z nich; tá-

ktory *bedźie* w nieprawośći swojey záchwycony: Ale krwie jego / z reki onego stroza szukáć bede. 7 ✣ Ciebieć Synu człowieczy / ćiebiem postánowił á strożem domu Izráelskiego / ábyś słysząc słowo z ust mojich przestrzegł ich odemnie. 8 ✣ Gdybym Ja *tedy* rzekł niezbożnemu: Niezbożniku / śmiercią umrzesz; á tybyś mu *tego* nie powiedźiał / przestrzegájac niezbożniká od drogi jego: tenći niezbożnik dla nieprawośći swojey umrze; Ale krwie jego z reki twojey szukáć bede. 9 ✣ Ale jeslibyś ty przestrzegł niezbożnego od drogi jego / áby śie od niey odwroćił / wszákże nie odwroćiłby śie od drogi swojey: onći dla nieprawośći swojey umrze: Ale ty duszę swoje wybáwisz.

10 A *Ták* ty Synu człowieczy / mow do domu Izráelskiego: Ták powiádaćie / mowiąc; Przeto / że występki násze y grzechy násze są ná nas / ták / że w nich schniemy / y jákożbyśmy żyć mogli? 11 ✣ Rzeczże tedy do nich: Żywie Ja / mowi Pánujący PAN: Nie chce b śmierći niepobożnego / ále áby śie odwroćił niepobożny od drogi swojey / á żył: Odwroććież śie / odwroććież śie od złych drog swojich; Przeczże máćie umrzeć o domie Izráelski! 12 ✣ Ty tedy Synu człowieczy / mow do synow ludu swego: Spráwiedliwość spráwiedliwego / nie wybáwi c go w dźień przestepstwá jego: A niezbożny nie upádnie w swojey niezbożnośći / w dźień ktoregoby śie odwroćił od niezbożnośći swojey: Tákże spráwiedliwy nie bedźie mogł żyć dla *spráwiedliwośći* swojey w dźień ktoregoby zgrzeszył. 13 ✣ Jeslibym záś rzekł spráwiedliwemu: Pewnie żyć bedźiesz / á onby ufájąc spráwiedliwośći swojey czynił nieprawość / żadna spráwiedliwość jego nie przyidźie ná pámieć / ále dla tey nieprawośći swojey ktorą czynił / umrze. 14 ✣ Záśię / rzekęli niepobożnemu; Smierćią umrzesz: á onby śie odwroćił od grzechu swego / y czyniłby sąd y spráwiedliwość: 15 ✣ Wroćiłby niezbożny zástáwe / á co wydárł oddałliby / y chodźiłby w ustáwach żywotá / nieczyniąc nieprawośći: pewnie żyć bedźie / á nie umrze. 16 ✣ Zadne grzechy jego ktorymi grzeszył nie bedą mu wspomináne: sąd y spráwiedliwość czynił / pewnie żyć bedźie. 17 ✣ A wżdy mowią synowie ludu twego: Nie práwa jest drogá d Páńska: choć onych sámych drogá nie jest práwa. 18 ✣ Gdyby śie odwroćił spráwiedliwy od spráwiedliwośći swojey / á czyniłby nieprawość / umrze dla niey. 19 ✣ Ale gdyby śie odwroćił niezbożny od niezbożnośći swojey / á czyniłby sąd y spráwiedliwość / dla tego żyć bedźie. 20 ✣ A przećie mowićie / nie práwá jest drogá Páńska: káżdego z was według drogi jego sądźić bede / o domie Izráelski!

21 Y Stáło śie dwunastego roku / dźieśiątego *mieśiącá*, piątego *dniá* tegoż mieśiącá / od záprowádzenia nászego że przyszedł do mnie jeden ktory uszedł z Jeruzalem / mowiąc: Dobyto e miástá. 22 ✣ A reká Páńska byłá przy mnie w wieczor / przed tym niż przyszedł ten ktory uciekł / y otworzyłá ustá moje / áż do mnie ráno przyszedł: otworzyłá mowie ustá moje / ábym f niemym dáley nie był. 23 ✣ Y stáło śie słowo Páńskie do mnie / mowiąc: 24 ✣ Synu człowieczy: Obywátele tych zpustoszonych miejsc w źiemi Izráelskiey powiádáją / mowiąc: Abráhám *sam* jeden był / á *wżdy* pośiadł te źiemie: ále nas jest wiele / námći dána jest tá źiemiá w ośiadłość. 25 ✣ Dla tegoż mow do nich: Ták mowi Pánujący PAN; Że krwią g jadaćie / y oczy swe podnośićie do plugáwych báłwánow swojich / y krew wylewaćie; á chćielibyśćie te źiemie pośieść? 26 ✣ Stoićie h ná mieczu wászym / czynićie obrzydliwość / á káżdy żone i bliźniego swego plugáwi: Izali źiemie pośiędźiećie? 27 ✣ Ták rzecz do nich: Ták mowi Pánujący PAN; Żywie Ja / że ći ktorzy są ná miejscách zpustoszonych / od mieczá polegą: á kto *jest* ná polu / tego podam bestyam ná pożárćie: á ktorzy są ná zamkách / ábo w jáskiniách / morem pomrą. ✣ 28 Y podam źiemie ná wielkie zpustoszenie / y ustánie pychá mocy jey: y

zpu=

a *Ezech.* 3. 17. 18. 19. 20. 21.
b *2 Sám.* 14. 14. *Ezech.* 18. 32.
c *Ezech.* 18. 24.
d *Ezech.* 18. 25. 26. 27.
e *2 Krol.* 25. 4.
f *Ezech.* 24. 27.
g *3 Moj.* 17. 10. y 19. 26. *5 Moj.* 12. 23.
h T. *Ufacie w mocy swey.*
i *Ezech.* 22. 11.

zpustoszeja gory Izráelskie / á nie bedźie ktoby po nich chodźił. 29 ♣ Ydowiedza śie żem Ja PAn / gdy podam ziemie *ich* ná wielkie zpustoszenie / dla wszystkich obrzydliwośći ich ktore czynili.

30 A Ty Synu człowieczy / *słuchaj:* Synowie ludu twojego częste mowia o tobie około śćian / y we drzwiách domow : y mowi jeden do drugiego / y káżdy do bliźniego swego / mowiac : Podźćie / á posłuchajćie co zá słowo od PAná wyszło. ♣ 31 Y zchodza śie do ćiebie ták jáko śie zchodźi lud / y śiadája przed oblicżem twojim / *jáko* lud moj / y słucháia słow twojich : ále ich nie czynia : A choć je sobie usty swymi smákuja / wszákże zá szkárádym zyskiem swojim sercem ich chodźi. ♣ 32 A oto tyś im jest jáko k pieśń wdźieczna piеknego głosu / y dobrze umiejetnego śpiewaká : słucháiac w prawdźie słow twojich / ále ich nie czynia. ♣ 33 Lecz gdy to przyjdźie / (jákoż / oto przychodźi) dopiero śie dowiedza / że Prorok był w pośrzodku nich.

k *Psalm 35. 16. Ezech. 33. 32.*

Rozdzial XXXIV.

Oświadczenie grzechow y sadow Bożych Pásterzom ludu Judskiego. 11. Y obietnicá trzodźie Bożey, lepszego o nich nápotym, zwłaszczá przez Chrystusá práwego Pásterzá, dozorze.

1 Y Stáło śie słowo PAńskie do mnie / mowiac : ♣ 2 Synu człowieczy prorokuj przećiwko Pásterzom a Izráelskim : prorokuj / á mow do tych Pásterzow : Ták mowi Pánujacy PAn : Biádá Pásterzom Izráelskim / ktorzy sámi śiebie pása. ♣ 3 Izali Pásterze trzody páść nie *mája?* Tłustość jadaćie / á wełna śie przyodźiewaćie / to co jest tłustego zábijaćie / á trzody nie páśiećie. ♣ 4 Słábych nie pośilaćie / á chorego nie leczyćie / y złamánego nie záwiezujećie / á zápłoszonego nie przywodźićie / áni zgubionego nie szukaćie : Owszem nád nimi surowie b y srodze pánujećie. ♣ 5 Ták / że rozproszone *bedac* sa bez pásterzá / y stáły śie ná pożárćie wszelkiemu zwierzowi polnemu / poniewaź śie rozpierzchnely. ♣ 6 Błakája śie owce moje po wszystkich gorách / y po káżdym págorku wysokim : owszem po wszystkiey źiemi rozproszyły śie owce moje / á nie był ktoby *ich* szukał / y ktoby śie *zá nimi* pytał. ♣ 7 Dla tego / wy Pásterze słuchajćie słowá PAńskiego : ♣ 8 Żywie Ja / mowi Pánujacy PAn : przeto / iż trzodá mojá jest ná łup dána / á owce moje sa ná pożárćie wszelkiemu zwierzowi polnemu / *bedac* bez pásterzá / á iż nie szukája Pásterze moji owiec mojich / ále *tylko* pásterze sámych śiebie pása / á owiec mojich nie pása : ♣ 9 Przetoż o Pásterze słuchajćie słowá PAńskiego ! ♣ 10 Ták mowi Pánujacy PAn ; Otom Ja przećiwko pásterzom / y szukáć bede owiec mojich z rak ich / á uczynie / że oni przestána páść owiec *mojich*, áby nie páśli wiecey pásterze sámych śiebie : wydre záiste owce moje z geby ich / y nie beda im wiecey pokármem. ♣ 11 Bo ták mowi Pánujacy PAn : Oto Ja / Ja szukáć bede owiec mojich / y pytáć śie zá nimi. ♣ 12 Jáko śie pytá Pásterz o trzodźie swojey / kiedy bywa w pośrzodku owiec swojich rozproszonych : ták śie Ja bede pytał zá owcámi mojimi / y wyrwe je ze wszystkich miejsc kedy były rozproszone w dźień obłoku y chmury. ♣ 13 Y wywiode je z narodow / á zgromádze je z źiem / y przywiode je do źiemie ich / á páść je bede ná gorách Izráelskich / nád strumieniámi / y po wszystkich mieszkániách tey źiemie. 14 ♣ Ná pástwiskách dobrych páść je bede / á ná gorách wysokich Izráelskich beda pástwiská ich : tám odpoczywáć beda w tráwách bujnych / á w paszách tłustych páść śie beda ná gorách Izráelskich. ♣ 15 Ja *sam* páść bede owce moje / y Ja im poczynie legowiská / mowi Pánujacy PAn. 16 ♣ Zgubioney szukáć bede / á zápłoszona przywiode / y połamána záwiaże / á słába pośile : ále tłusta y mocna / wytráce : *bo* je bede páść w sadźie.

17 A Wy / trzodo mojá / ták mowi Pánujacy PAN : Oto Ja uczynie sad miedzy owca á owca / 18 *miedzy* báràny á kozły. ♣ Azaż wam ná tym máło páść śie ná dobrey

a *Jerem. 23. 1. 2. 3. 4.*

b *1 Piot. 5. 3.*

paśy / że jeszcze ostátek páśtwisk wászych depcecie nogámi swojimi? á czysta wode pić / że ostátek nogámi swymi maćicie? 19 ✣ Ták / że śie owce moje tym / co było podeptano nogámi wászymi páść / á mećiny nog wászych pić muszą. 20 ✣ Przetoż ták mowi Pánujacy PAN do nich: Oto Ja / Ja sad uczynie miedzy bydlećiem tłustym / y miedzy bydlećiem chudym. 21 ✣ Dla tego / że wy bokámi y plecámi tracaćie / á rogámi wászymi bodźiećie wszystkie słábe / ták / żesćie je precz rozegnáli. 22 ✣ Przetoż wyzwole owce moje / że już dáley łupem nie beda: y uczynie sad miedzy owca y owca. 23 ✣ Y wzbudze nád nimi pásterzá c jednego / ktory je páść bedźie / sługe mego Dawidá: on je páść bedźie / y on bedźie pásterzem ich. 24 ✣ A Ja PAN bede im Bogiem / á sługá moj Dawid Kśiażeciem w pośrzodku nich: Ja PAN mowiłem *to*. 25 ✣ Y uczynie z nimi przymierze pokoju / á wygubie zły zwierz z źiemie: y beda ná puszczy bezpiecznie mieszkáć / á w leśiech sypiáć beda. 26 ✣ Nád to / dam im / y okolicy págorká mego / błogosłáwieństwo: y zpuszczáć bede deszcz czásu swego: deszcze *to* błogosłáwieństwá beda. 27 ✣ Y wypuśći drzewo polne owoc swoj / á źiemiá wyda urodzaj swoj / y beda ná źiemi swojey bezpieczni; á dowiedza śie żem Ja PAN / gdy połamie zawory járzmá ich / á wyrwe je z reki tych ktorzy je zniewaláją. 28 ✣ Y nie beda wiecey łupem narodom / á zwierz źiemski pożyráć ich nie bedźie: ále mieszkáć beda bezpiecznie / á nie bedźie ktoby je strászył. 29 ✣ Y wzbudze im látorośl sławna / że nie beda wiecey głodem niszczeni ná źiemi / áni poniosa pohánbienia od pogánow. 30 ✣ Y dowiedza śie żem Ja PAN BOG ich z nimi / á oni lud moj / dom Izráelski / mowi Pánujacy PAN. 31 ✣ Ale wy owce moje / owce d páśtwiská mego / wyśćie lud *moj*; á Jam Bog wász / mowi Pánujacy PAN.

c *Ezái.* 40.11. *Jand.* 10.11. *Zyd.* 13.20.

d *Jan.* 10.11.

Rozdział XXXV.

Proroctwo przećiw gorze Sejir, to jest, przećiw Edomczykom. 5. Z pokazániem przyczyn tego.

1 Y Stáło śie słowo Páńskie do mnie / mowiac: 2 ✣ Synu człowieczy / obroć twarz twoje przećiwko gorze Sejir / á prorokuj przećiwko niey. 3 ✣ Y mow do niey: Ták mowi Pánujacy PAN / Otom Ja przećiwko tobie goro Sejir / á wyćiagne reke moje ná ćie / y podam ćie ná wielkie zpustoszenie. 4 ✣ Miástá twoje w zpustoszenie obroce / że bedźiesz zpustoszona: y dowiesz śie / żem Ja PAN. 5 ✣ Przeto / iż wieczna nieprzyjaźń wiedźiesz / y rozpraszasz syny Izráelskie ostrzem miecza czásu utrapienia ich / czásu a wykonywánia kaźni ich. 6 ✣ Dla tego / żywie Ja mowi Pánujacy PAN / że ćie podam ná zábićie / á krew ćie śćigáć bedźie: poniewaź krwie rozlewánia w nienawiśći niemasz / przetoż ćie krew śćigáć bedźie. 7 ✣ Y obroce gore Sejir w wielkie zpustoszenie / á wygubie z niey przechodzacego / y wracájace śie. 8 ✣ Y nápełnie gory jey pobitymi jey: Ná págorkách twojich / y ná dolinách twojich / y przy wszystkich strumieniách twojich / pobići mieczem polega ná nich. 9 ✣ Ná pustynie wieczne podam ćie / y w mieśćiech twojich mieszkáć nie beda: á dowiećie śie żem Ja PAN: 10 ✣ Przeto iż mowisz; Te dwá narody / y te dwie źiemie moje beda / á pośiadźiemy te / b w ktorey PAN mieszkał. 11 ✣ Dla tegoż żywie Ja / mowi Pánujacy PAN / że uczynie według gniewu twego / y według zawiśći twojey / ktoraś czyniłá z nienawiśći swey przećiwko nim: y bede poznány od nich / gdy ćie sadźić bede. 12 ✣ Y dowiesz śie żem Ja PAN słyszał wszystkie uragánia twoje / ktoreś wyrzekłá przećiw goram Izráelskim / mowiac; Zpustoszone sa / á nam podáne sa ku pożárćiu. 13 ✣ Bośćie śie przećiwko mnie wynośili usty wászymi / á rozmnożyliśćie słowá swoje przećiwko mnie / *com* Ja słyszał. 14 ✣ Ták mowi Pánujacy Pan Jáko śie tá wszystká źiemiá weseli / ták ćie obroce w pustynia. 15 ✣ Jáko śie ty weseliż nád dźiedźictwem do-

a *H. Dokończenia nieprawośći.*

b *Psalm* 83. 4. 13.

mu Izráelskiego / przeto że jest zpustoszone / ták uczynię y tobie : będźiesz zpustoszona ô goro Seir / á zgołá wszystká źiemiá Edomska. Y dowiedzą śię żem Ja PAN.

ROZDZIAL XXXVI.

Ludu Judskiego ućieszenie. 16. Przyczyná przeszłego ich od Bogá karánia. 24. Wielkie im obietnice uczynione.

1 A Ty Synu człowieczy / prorokuj o gorách Izráelskich á mow; Gory Izráelskie / słuchajćie słowá 2 PAńskiego. Ták mowi Pánujacy PAN : Przeto / iż nieprzyjaciel rzekł o was : Hey / hey ! y wysokośći wieczne dostáły śię nam w dźiedźictwo. 3 Przetoż prorokuj / á mow: Ták mowi Pánujacy PAn : Dla tego / dla tego mowię / iż was zburzyli / á pochłonęli zewsząd / y stáliśćie śię dźiedźictwem pozostáłym narodom : y przyszliśćie ná język / y 4 ná obmowisko ludzkie : Przetoż gory Izráelskie / słuchajćie słowá Pánujacego PANA : Ták mowi Pánujacy PAN gorám y págorkom / strumieniom y dolinam / pustyniam / obálinam / y miástom opuszczonym / ktore są ná zplundrowánie / y ná pośmiewisko ostátkowi 5 narodow okolicznych : Dla tego / ták mowi Pánujacy PAN : Záprawdę w ogniu zápálczywośći mojey mowić będę przećiw ostátkom tych narodow / y przećiwko wszystkiey źiemi Edomskiey : ktorzy sobie przywłaszczyli źiemię moję zá dźiedźictwo z weselem cáłego sercá / y z ochotnym pustoszeniem / áby śiedlisko wygnánych jego było ná rozszárpánie. 6 Przetoż prorokuj o źiemi Izráelskiey / á mow gorám y págorkom / strumieniom y dolinam ; Ták mowi Pánujacy Pan : Oto Ja w zápálczywośći mojey / y w popędliwośći mojey mowię / dla tego iż háńbę od narodow ponośićie. 7 Przetoż ták mowi Pánujacy Pan ; Jam podniosł rękę moję / iż ći narodowie ktorzy są zewsząd około was / 8 sámi háńbę swoję poniosą. A wy gory Izráelskie / wypuśćićie gáłązki swe / y owoc swoj przynieśiećie ludowi memu Izráelskiemu : gdy śię przybliża / á przyjdą. 9 BO oto Ja idę do was / y náwrocę śię do was / á uprawiáne y 10 pośiewáne będźiećie. Y rozmnożę ná was ludźi / wszystek zgołá dom Izráelski : y będą mieszkáć w mieśćiech / á miejscá zburzone pobudo- 11 wáne będą. Rozmnożę mowię / ná was ludźie y dobytek / á rozmnożą śię y urostą : y spráwię że mieszkáć będźiećie jáko zá dawnych czásow wászych / y lepiey wam czynić będę niż przedtym / y dowiećie śię żem 12 Ja PAN. Bo przyprowádzę ná was ludźie / lud moj Izráelski : y pośiędą ćię / y będźiesz im dźiedźictwem / á wiecey ich nie ośirociß. 13 Ták mowi Pánujacy PAn : Dla tego / że o was powiádáją ; Tyś jest tá *źiemiá* ktora pożyrasz ludźie / y 14 ośiracasz narody twoje : Przetoż nie będźiesz wiecey ludźi pożeráłá / áni narodow twojich wiecey ośira- 15 cáłá mowi Pánujacy Pan. Y nie dopuszczę w tobie wiecey słyszeć háńby Narodow / áni zelżywośći ludzkiey nie poniesiesz wiecey : y narodow twojich nie przywiedźiesz wiecey do upádku / mowi Pánujacy PAN.

16 Y Stáło śię słowo PAńskie do 17 mnie / mowiąc : Synu człowieczy / dom Izráelski mieszkájąc w źiemi swey / zplugawiał ją drogámi swymi / y spráwámi swymi : *ták, że* drogá ich przed oblicżem mojim byłá jáko nieczystość *niewiásty* odłączo- 18 ney. Przetoż wylałem gniew moj ná nie / dla krwie / ktorą wylali ná źiemię / y dla plugáwych bałwánow ich / ktorymi ją zplugáwili. 19 Y rozproszyłem je miedzy narody / á rozwiani są po źiemiách : według drog ich / y według spraw ich 20 sądźiłem je. A *gdy* weszli do [a] narodow / do ktorych przyszli / pomázáli *tám* Imię świętobliwośći mojey / gdy o nich mowiono ; Lud to PAń- 21 ski / á z źiemie jego wyszli. Alem im zfolgował dla Imienia świętobliwośći mojey / ktore zplugáwił dom Izráelski miedzy narody / do ktorych przyszli.

[a] Ezái. 52. 5. Rzym. 2. 24.

22 PRzetoż mow do domu Izráelskiego ; Ták mowi Pánujacy

PAN :

PAN: Nie dla was Ja to czynię o domie Izráelski! ále dla Imienia Swietobliwośći mojey / ktoreśćie zplugáwili miedzy narody / do ktorycheśćie przyszli. 23 Abym poświećił wielkie Imie moje / ktore było zplugáwione miedzy narody / ktoreśćie wy zmázáli w pośrzodku ich: y dowiedzą śie narodowie / żem Ja PAN / mowi Pánujący PAn / gdy poświecony bede w was przed oczymá ich.

24 Bo was zbiorę z narodow / y zgromádzę was ze wszystkich ziem: y przywiodę was do ziemie wászey: 25 Y pokropię was wodą czystą / á oczyśćieni bedźiećie od wszystkich nieczystot wászych / y od wszystkich plugáwych báłwánow wászych oczyśćię was. 26 Y dam wam serce b nowe / á Duchá nowego dam do wnetrzności wászych: y odejmę serce kámienne z ćiáłá wászego / á dam wam serce mieśiste. 27 Duchá mego mowię dam c do wnetrzności wászey / á uczynię / że w ustáwách moich chodźić / y sądow moich przestrzegáć / y czynić je bedźiećie. 28 A bedźiećie mieszkáć w ziemi / ktoram dał Ojcom wászym: y bedźiećie ludem mojim / á Ja bedę Bogiem wászym. 29 Bo was wyzwolę od wszystkich nieczystot wászych / y przywołam zbożá / y rozmnożę je / á nie dopuszczę ná was głodu. 30 Rozmnożę też owoc drzew / y urodzáje polne / żebyśćie wiecey nie nośili hánby głodu miedzy narody. 31 Y wspomnićie d ná złe drogi wásze / y ná sprawy wásze / ktore nie były dobre: y omierzniećie sámi sobie w oczách swojich / dla niepráwośći wászych / y dla obrzydliwośći wászych.

32 Nie dla wáśći Ja to uczynię / mowi Pánujący PAn: Niech wam to jáwno bedźie. Sromájćie śie / á wstydźćie śie zá drogi wásze / domie Izráelski. 33 Ták mowi Pánujący PAN: Ktorego was dniá oczyśćię od wszystkich niepráwośći wászych / osádzę miásta / á miejscá zburzone będą pobudowáne. 34 A ták ziemiá zpustoszáła spráwowána bedźie / ktora przed tym byłá zpustoszona przed oczymá wszystkich przechodzących. 35 Y rzeką: Ziemia tá zpustoszáła / stáłá śie jáko ogrod e Eden: tákże miástá puste / y opuszczone / y rozwálone / obronne są y osádzone. 36 Y dowiedzą śie narodowie / ktorzykolwiek zostáną około was / żem Ja PAn pobudował rozwáliny / a násádźił miejscá zpustoszone: Ja PAn f mowiłem / y uczynię. 37 Ták mowi Pánujący PAn; Jeszcze tego bedźie u mnie szukał dom Izráelski / ábym to im uczynił: ábym je rozmnożył w ludźie jáko trzodę: 38 Jáko trzodę ná ofiáry / jáko trzodę Jeruzalemską ná świetá jego uroczyste; ták zpustoszone miástá będą nápełnione trzodámi ludźi: y dowiedzą śie żem Ja PAN.

b Jerem. 32.39. Ezech 11.19.
c Ezech 11.19.
d Ezech. 6. 9. y 20.43
e Ezech 28.13.
f Ezech 17.24. y 22. 14. y 37. 14.

ROZDZIAŁ XXXVII.

Widzenie o kośćiách. 11. Z wykłádem swym. 15. Okazánie pewnym znákiem, Judskiego y Izráelskiego krolestwá w jedno, przez Chrystusá złączenia y zprowádzenia.

1 Byłá nádemną ręká PAńska / y wywiodł mie PAn w Duchu / y postáwił mie w pośrzod polá / ktore było pełne kośći. 2 Y przewiodł mie przez nie w około á w około / á oto było ich bárzo wiele ná onym polu / á oto były bárzo suche. 3 Y rzekł do mnie: Synu człowieczy / ożyjąli te kośći? Y rzekłem: Pánujący PAnie / ty wiesz. 4 W tym rzekł do mnie: Prorokuj o tych kośćiách / á mow do nich: Kośći suche / słuchajcie słowá PAńskiego: 5 Ták mowi Pánujący PAN o tych kośćiách: Oto Ja wprowádzę w was Duchá / á ożyjećie. 6 A włożę ná was żyły / y uczynię / że porośćie ná was mieso / y powlekę was skorą / á dam wam Duchá / y ożyjećie / y poznaćie żem Ja PAN. 7 Prorokowałem tedy jáko mi rozkazano: Y stał śie szum gdym ja prorokował / á oto poruszenie: y przystąpiły kośći / kość do kośći swojey. 8 Y ujrzałem / á oto ná nich żyły / y mieso porosło / y powleczone były skorą po wierzchu: ále Duchá nie było w nich. 9 Y rzekł do mnie: Prorokuj do duchá / prorokuj Synu człowieczy / y rzecz do duchá: Ták mowi PAnujący PAN: Od

cztérech wiátrow przydź Duchu / y nátchni te pobite / á niech ożyją: 10 Prorokowałem tedy jáko mi był rozkazał / y wstąpił w nie Duch / á ożyły: y stánęły ná nogách swojich / wojsko náder bárzo wielkie.

11 Y Rzekł do mnie: Synu człowieczy / te kośći są wszystek dom Izráelski: Oto mowią; Wyschły kośći nász / y zginęłá nádźieja nászá / wygłádzeni jesteśmy. 12 Dla tegoż prorokuj / á mow do nich: Ták mowi Pánujący PAN; Oto Ja otworzę groby wásze / y wywiodę was z grobow wászych / ludu moj / y przywiodę was do źiemie Izráelskiey. 13 Y dowiećie śię / żem Ja PAN / gdy Ja otworzę groby wásze / á wywiodę was z grobow wászych / ludu moj. 14 Y dam w was Duchá mojego / á ożyjećie / y dam wás odpocżynąć w źiemi wászey: y dowiećie śię że Ja PAN mowię a y uczynię / mowi PAN.

a Ezech 17.24. y 22.14 y 37.14

15 Y Stáło śię słowo PAńskie do 16 mnie / mowiąc: A ty Synu człowieczy / weźmi sobie jedno drewno / y nápisz ná nim; Judźie / y synom Izráelskim towárzyszom jego: Weźmi też y drugie drewno / á nápisz ná nim; Jozefowi drewnu Efráimowemu / y wszystkiemu domowi Izráelskiemu / towárzyszom jego. 17 Y złoż je sobie jedno do drugie° w jedno drewno / áby były jáko jedno w ręce twojey. 18 A gdy rzeką do ćiebie synowie ludu twego / mowiąc: Izali nam nie oznájmisz / co przez to rozumiesz? 19 Rzeczesz im; Ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja wezmę drewno Jozefowe / ktore jest w ręce Efráimowey y pokoleń Izráelskich / towárzyszow jego: y przyłożę je z nim do drewná Judowego / y uczynię je jednym drewnem á będą jednym w ręce mojey. 20 A gdy będą one drewná / ná ktorych nápiszesz / w ręce twojey przed oczymá ich: 21 Tedy rzecz do nich; Ták mowi Pánujący PAN: Oto Ja wezmę syny Izráelskie z pośrzodku tych narodow / do ktorych byli záſzli; y zgromádzę je zewsząd / á przywiodę je do źiemie ich. 22 Y uczynię je narodem jednym w źiemi / ná gorách Izráelskich / y będźie b Krol jeden nád onymi wszystkimi zá Krolá: á nie będą więcey dwá narody / y nie rozdźielą śię nigdy więcey ná dwoje krolestw. 23 Nie zplugáwią śię więcey plugáwymi báłwány swymi / y obrzydliwośćiámi swymi / áni jákimi przestępstwy swymi: Y wybáwię je z káżdego mieszkánia ich gdźie zgrzeszyli / y oczyśćię je: y będą ludem mojim / á Ja będę c Bogiem ich. 24 A slugá moj d Dawid będźie Krolem nád nimi / y pásterzá jednego wszyscy mieć będą: áby w sądźiech mojich chodźili / y ustaw mojich przestrzegáli / y czynili je. 25 Y będą mieszkáć w oney źiemi / ktoram był dał słudze memu Jákobowi / w ktorey mieszkáli Ojcowie wászy: będą mowię w niey mieszkáli oni / y synowie ich / y synowie synow ich áż ná wieki: á Dawid slugá moj będźie Kśiążęćiem ich ná wieki. 26 Uczynię też z nimi przymierze e pokoju / á przymierze wieczne będźie z nimi: y osádzę je / y rozmnożę je / y záłożę świątnicę moję w pośrzodku nich ná wieki. 27 Y będźie przybytek f moj miedzy nimi / y będę g Bogiem ich / á oni będą ludem mojim. 28 Y dowiedzą śię narodowie / żem Ja PAN / ktory poświęcam Izráelá / gdy będźie świątnicá mojá w pośrzodku nich / ná wieki.

b Jan. 10.16. c Ierem. 7. 23. d Ezái. 40. 1. Ierem. 30. 9. Ezech. 34.23. e Psalm 89. 4. Ezech 34.25. f 3 Moj 26.11. 1 Kor. 6. 16. g Ezech 11.20. y 14.11

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Usiłowánia nieprzyjaćielskie, przećiw ludowi Bożemu gdy śię nawroći z Bábilonu. 17. Przegrozka przećiw tym nieprzyjaćiołom.

1 Y Stáło śię słowo PAńskie do 2 mnie / mowiąc: Synu człowieczy / obroć twarz swoje przećiw a Gogowi / w źiemi Mágog / Kśiążęćiu głownemu w Mesech y Tubál: á prorokuj przećiw niemu. 3 Y rzecz: Ták mowi Pánujący PAn; Otom Ja przećiw tobie o Gogu / Kśiążę głowne w Mesechu y w Tubálu! 4 Bo ćię záwrocę / y włożę wędźidło b w czeluśći twoje / y wywiodę ćię / y wszystko wojsko twoje / konie / y jezdne wszystkie porubieráne w zupełny kirys / husy wielkie / z tarczámi y z przyłbicámi / wszystkie te ktorzy

a Objáw 20. 8. b Ezech 39. 2.

włada=

5 władáją mieczem. ✠ Persy/ Murzyny y Putejczyki z nimi/ te wszystkie 6 z tarczámi y z przyłbicámi Gomer y wszystkie huffy jego : dom c Togormy *mieszkájącego* w stronách Pułnocnych/ y wszystkie poczty je- 7 go : narodow wiele z tobą. ✠ Gotuj się á wypraw się/ ty y wszystkie połki twoje/ ktore się zebráły do ciebie/ á bądź strożem ich.

c Ezech 22.14.

8 PO wielu dni náwiedziony będziesz : *á* w ostátnie látá przyciągniesz ná lud uwolniony od mieczá / y zebrány z wiela narodow/ ná gory Izráelskie/ ktore były pustynią ustáwiczną : gdyż oni z narodow będąc wywiedzieni / wszyscy bezpiecznie mieszkáć będą. 9 ✠ W tym przyciągniesz y przyjdziesz jáko burza : będziesz jáko obłok okrywájący ziemię/ ty y wszystkie poczty twoje/ y 10 wiele narodow z tobą. ✠ Ták mowi Pánujący PAn; Dniá onego/ wstąpią *dziwne* rzeczy ná serce twoje/ á 11 będziesz złe zamysły myślił. ✠ Y rzeczesz : Wtárgnę do ziemie/ w ktorey są wsi : przypádnę ná spokojne y bezpiecznie mieszkájące: *ná* wszystkich ktorzy mieszkáją bez muru/ á 12 zawor y bram nie máją : ✠ Abym wziął łupy/ á rozchwycił korzyści : ábym obrocił rękę swoję ná zpustoszone miejscá już *znowu* osádzone/ y ná lud zgromádzony z narodow/ ktorzy się bydłem y kupiectwem báwią/ á mieszkáją w pośrzodku zie- 13 mie. ✠ Sebá/ y Dedán/ y kupcy Morscy/ y wszystkie lwiętá jego rzeką do ciebie; Izali ty ná bránie łupow idziesz? Izali ná rozchwycenie korzyści zebrałeś połki twoje? ábyś wybrał śrebro y złoto/ y zábrał dobytek/ y májętności/ á żebyś zebrał łup wielki?

14 PRzetoż prorokuj Synu człowieczy/ á mow do Gogá: Ták mowi Pánujący PAN/ Izali się w on dzień/ gdy lud moj Izráelski bezpiecznie mieszkáć będzie/ nie do- 15 wiesz? ✠ Y przyjdziesz z miejscá swego/ z stron Pułnocnych ty/ y narodow wiele z tobą : wszyscy wsiádájący ná konie/ lud wielki/ y wojsko 16 gwałtowne. ✠ Y przypádniesz ná lud moj Izráelski jáko obłok/ ábyś okrył tę ziemię. ✠ W ostátnie dni przywiodę cię do ziemie mojey/ áby mię poználi narodowie/ gdy będę poświęcony w tobie/ przed oczymá 17 ich ô Gogu! ✠ Ták mowi Pánujący PAn : Azażeś ty nie *jest* on/ o ktorymem powiedział zá dni dawnych/ przez sługi moje Proroki Izráelskie/ ktorzy prorokowáli zá dni onych lat/ żem cię miał przywieść ná nie?

18 WSzákże w on dzień/ w dzień ktorego przyciągnie Gog ná ziemię Izráelską/ mowi Pánujący PAn/ wzruszy się gniew moj w po- 19 pędliwości mojey : ✠ A w gorliwości mojey/ y w ogniu gniewu mego mowić będę/ że dniá onego będzie wielki rozruch w ziemi Izráelskiey. 20 ✠ Y zádrżą od oblicżności mojey ryby morskie/ y ptástwo niebieskie/ y zwierz polny/ y wszelka gádziná płazájąca się po ziemi/ y wszyscy ludzie/ ktorzy są ná obliczu ziemie : y porozwaláją się gory/ y upádną wysokie wieże/ y káżdy mur obáli się ná ziemię.

21 BO przywołam przeciwko niemu po wszystkich gorách moich mieczá/ mowi Pánujący PAN : Miecz káżdego obroci się ná brátá 22 jego. ✠ Y będę się z nim sądził morem y krwią : á deszcz gwałtowny/ y grad kámienny/ ogień y śiárkę zpuszczę náń/ y ná wojská jego / y ná wiele narodow ktore z nim *będą*. 23 ✠ Y pokażę się wielmożnym / y poświęcę się : y znájomym się uczynię przed oczymá wiela narodow/ y dowiedzą się żem Ja PAn

ROZDZIAŁ XXXIX.

Proroctwo o pomście spráwiedliwey, ktorą Bog nád Gogá włożył. 2. Obietnicá ludowi Bożemu uczyniona.

1 A Ty Synu człowieczy prorokuj przeciw Gogowi/ á mow : Ták mowi Pánujący PAN; Otom Ja przeciwko tobie Gogu Kśiążę głowne w Mesechu y w Tubálu. 2 ✠ Y záwrocę cię/ á sześcioráką a plagą śćisnę cię/ y wywiodę cię z stron Pułnocnych/ á przywiodę cię ná go- 3 ry Izráelskie. ✠ A wytrącę łuk twoj z ręki twojey lewey : y strzały two-

a Ezech 38. 4.

je z práwey ręki twojey wybiję: 4 Ná gorách Izráelſkich upádnieſz ty/ y wſzyſtkie huſy twoje/ y narodowie ktorzy z tobą będą: ptáſtwu y wſzelkiey rzeczy ſkrzydláſtey/ y zwierzowi polnemu/ podam ćię ná pożárćie. 5 Ná oblicżu polá upádnieſz: bom Ja to wyrzekł/ mowi Pánujący PAn. 6 Y puſzcżę ogień ná Mágogá/ y ná te/ co bezpiecżnie ná wyſpách mieſzkáją: á dowiedzą ſię żem Ja PAn. 7 A Imię świętobliwośći mojey oznájmię w pośrzodku ludu mego Izráelſkiego/ y nie dopuſzcżę więcey zmázáć Imienia świętobliwośći mojey: y dowiedzą ſię narodowie żem Ja PAn/ Swięty w Izráelu. 8 Otoprzydźie y ſtánie ſię to, mowi PAnujący PAn: tegoż dniá/ o ktorymem mowił. 9 Tedy wynidą obywátele miaſt Izráelſkich/ á zápaliwſzy zpalą oręże y tarcże/ y drzewcá/ łuki y ſtrzały/ kije ręcżne y włocżnie/ y będą z nich niećić ogień przez śiedm lat. 10 A nie będą drew nośić z polá/ áni ich rąbáć w leśiech/ ále z oręża ogień niećić będą: á złupią te ktorzy je łupili/ y złupią tych/ ktorzy ich plundrowáli/ mowi PAnujący PAn.

11 Y Stánie ſię dniá onego/ że dam Gogowi miejſce ná grob/ tám w Izráelu/ dolinę/ ktoredy chodzą ná Wſchod ſłońcá ku morzu/ ktora zátka uſtá mimo idących: y pogrzebią tám Gogá/ y wſzyſtkie zgráje jego: á będą ją zwáć doliną mnoſtwá Gogowego: 12 Bo je grześć będźie dom Izráelſki/ przez śiedm mieśięcy: áby ocżyśćili źiemię. 13 A ták pogrzebie je wſzyſtek lud oney źiemie/ y obroći ſię im to w ſławę; w dźień/ ktorego Ja będę uwielbiony/ mowi Pánujący PAn. 14 Y obiorą męże uſtáwicżne/ ktorzyby ſię przechodźili po oney źiemi; przechodźili mowię á chowáli te/ ktorzyby zoſtáli ná źiemi/ áby ją wycżyśćili/ á po wyśćiu śiedmi mieśiącow ſzukáć pocżną. 15 A ći przechodząc chodźić będą po źiemi/ á ujrzawſzy cośći człowiecże/ poſtáwią przy nich znák: áby je pochowáli/ ći co chowáją umárłe, w dolinie/ mnoſtwá Gogowego. 16 Owſzem to mnoſtwo jego będźie ku ſłáwie miáſtu/ gdy ocżyśćią one źiemię.

17 A Ty Synu człowiecży/ ták mowi Pánujący PAN: Rzecż ptáſtwu y wſzelkiey rzecży ſkrzydláſtey/ y káżdey beſtyji polney; Zbierzćie ſię/ á przyjdźćie/ zgromadźćie ſię zewſząd ná ofiárę moję/ ktorą Ja wam ſpráwuję/ ofiárę wielką ná gorách Izráelſkich/ żebyśćie jedli mięſo/ y pili krew. 18 Mięſo mocárzow jeść będźiećie/ á krew Kśiążąt źiemſkich pić będźiećie: báránow/ báránkow/ y kozłow/ y ćielcow/ ktorzy wſzyſcy potyli w Báſán. 19 Nájećie ſię tłuſtośći do ſytośći/ á nápijećie ſię krwie do upićia/ z tey ofiáry mojey/ ktorą wam nágotuję. 20 Y náſyćićie ſię z ſtołu mego/ końmi y jeźdźcámi/ mocarzámi/ y káżdym mężem walecżnym/ mowi Pánujący PAn. 21 A ták objáwię chwałę moję miedzy narody/ y oglądáją wſzyſtkie narody ſąd moj ktorym ucżynił/ y rękę moję ktorąm ná nie wyćiągnął. 22 A dowiedzą ſię dom Izráelſki/ żem Ja PAn/ Bog ich/ od onego dniá/ y nápotym. 23 Poznáją też y narodowie/ iż dla nieprawośći ſwojey záwiedźieni ſą do więźienia dom Izráelſki/ dla tego iż wyſtąpili przećiwko mnie. Dla tegom też był zákrył oblicże ſwoje przed nimi/ á podałem je w ręce nieprzyjaćioł ich/ áby wſzyſcy od miecżá polegli. 24 Według niecżyſtośći ich/ y według przewrotnośći ich obſzedłem ſię z nimi/ y zákryłem oblicże moje przed nimi.

25 PRzetoż ták mowi Pánujący PAn: Jużći przywrocę więźnie Jákobowe/ á zmiłuję ſię nád wſzyſtkim domem Izráelſkim: y gorliwym będę dla Imienia świętobliwośći mojey. 26 Gdy odnioſą pohánbienie ſwoje/ y wſzyſtko przeſtępſtwo ſwoje/ ktorym wyſtąpili przećiwko mnie/ gdy bezpiecżnie mieſzkáli w źiemi ſwojey/ á nie był ktoby je trwożył. 27 A gdy je przywrocę b z narodow/ y zgromádzę je z źiem nieprzyjaćioł ich: y będę poświęcony w nich przed ocżymá wielu narodow. 28 Tedy ſię dowiedzą żē

b Jerem. 32. 37.

Ja PAN / Bog ich / gdy záwiodßy je do narodow / záśię je zgromádzę do ziemie ich / á nie zostáwię tám więcey żadnego z nich. 29 ✣ Y nie zákryję więcey oblicża mego przed nimi : gdyż wyleję Duchá c mojego ná dom Izráelski / mowi Pánujący PAN.

c Ezái. 44. 3. Joel. 2. 28. Dźiej. 2. 17.

ROZDZIAL XL.

W tych nástepujacych Rozdźiałach opisuje śię nowy Kośćioł, y nowe Jeruzalem, y źiemiá obiecdna ktorą w widzeniu ukazano Ezechielowi od Bogá. A w tym Rozdźiále XL opisuje śię Mur obtaczájący Kośćioł. 17. Sień pierwsza. 28. Sień śrzednia. 44 Sień nadálsza. 48. Y przyśionek Kośćiołá.

1 Dwudźiestego y piątego roku záprowádzenia nászego/ná początku roku / dźieśiątego *dniá* mieśiacá / czternastego roku po zburzeniu miástá / tegoż práwie dniá / byłá náde mną ręká PAńska/á przywiodł mię tám. 2 ✣ W widzeniach Bożych przywiodł mię do źiemie Izráelskiey / á postáwił mię ná gorze bárzo wysokiey / ná ktorey było jákoby budowánie miástá ná Południe. 3 ✣ Y przywiodł mię tám/á oto mąż / ktory był ná wejrzeniu jáko kształt miedźi / májąc sznur lniány w ręce swey / y laskę ku rozmierzániu : á ten stał w bramie. 4 ✣ Y mowił do mnie ten mąż : Synu człowieczy pátrz oczymá swymi/ á uszymá swymi słuchaj / y przyłoż serce twoje do wszystkiego coć okáżę : boś tu ná to przywiedźiony / ábyć to ukazano : *á* ty oznájmiſz wszystko co widźiſz/domowi Izráelskiemu. 5 ✣ A oto mur zewnątrz przy domu zewszad w około : á w ręce onego męzá *byłá* laská ku rozmierzániu ná sześći łokći / *á káżdy* łokieć ná dłoń *był nád zwyczaj* dłuższy:) y wymierzył szerokość onego budowánia ná laskę jednę / y wysokość ná laskę jednę. 6 ✣ Potym wszedszy do brámy/ ktora byłá ná drodze Wschodniey/ wstąpił po wschodźie jey / y wymierzył prog brámy ná laskę jednę w szerz / á prog drugiey ná jednę laskę w szerz. 7 ✣ Káżda też komorę ná jednę laskę w dłuż / á ná jednę laskę w szerz : A miedzy komorámi *był plác* ná pięć łokći. Prog też brámy / podle przyśionku brámy wewnątrz 8 *był* ná jednę laskę. ✣ Y wymierzył przyśionek brámy wewnątrz / ná jednę laskę. 9 ✣ Wymierzył też przyśionek brámy ná ośm łokći / á podwoje jey ná dwá łokćie : á ten przyśionek brámy był wewnątrz. 10 ✣ Komory też brámy ku drodze Wschodniey *były*, trzy z jedney / á trzy z drugiey strony : jednáka miárá byłá wszystkich trzech / jednáka też miárá podwojow ich z obudwu stron. 11 ✣ Wymierzył też szerokość drzwi oney brámy ná dźieśięć łokći/ á długość brámy ná trzynaśćie łokći. 12 ✣ Byłá też wystáwá przed komorámi ná jeden łokieć / tákże wystáwá z drugiey strony ná jeden łokieć/á *káżda też* komorá ná sześći łokći z jedney/ á ná sześći łokći z drugiey strony. 13 ✣ Potym wymierzył bramę od dáchu komory *jedney* áż do dáchu drugiey: szerokość ná dwudźiestu y ná pięći łokći / á drzwi 14 *były* przećiwko drzwiam. ✣ Y uczynił podwoje ná sześćdźieśiąt łokći / á káżdy podwoj u śieni y u brámy zewsząd w około *był pod jedną miárą*. 15 ✣ A od przodku brámy / gdźie śię wchodźi do przodku przyśionku brámy wnętrzney / *było* pięćdźieśiąt łokći. 16 ✣ Okná też pochodźiste *były* w komorách / y nád podwojámy ich wewnątrz brámy zewsząd w około/ tákże też y w przyśionkách : á ná oknách zewsząd w około wewnątrz / y ná podwojách *były* pálmy.

17 Potym mię przywiodł do śieni zewnętrzney : á oto / komory y tło uczynione *było* w śieni / wszedzy w około: á trzydźieśći komor *było* ná onym tle. 18 ✣ A to tło było po stronách bram/jáko długie były bramy: á *toć było* tło niższe. 19 ✣ Wymierzył tákże szerokość od przodku brámy niższey / áż do przodku śieni wewnętrzney z dworu / ná sto łokći / ku Wschodowi/y ku Połnocy. 20 ✣ Bramę też ktora byłá ku Połnocy przy śieni zewnętrzney / wymierzył w dłuż y w szerz:✣(A komory jey były trzy z jedney / á trzy z drugiey stro-

ny: á podwoje jey/ y przyśionki jey były według pomiáru pierwszey bramy. Ná piąći dźieśiat łokći *byłá* długość jey/ á szerokość ná dwudźieśćiu y piąći łokći. 22 ✤ Okná też jey/ y przyśionki jey/ y pálmy jey/ *były* według pomiáru bramy oney ktora pátrzyłá ná Wschod: á po śiedmi stopniách wstępowano ná nie: á przyśionki jey były tuż przed wschodem. 23 ✤ Tákże bramá śieni wewnętrzney byłá przećiw bramie ku Połnocy / y ku Wschodowi: á wymierzył od bramy do bramy sto łokći.

24 Potym mię wywiodł ná drogę Południową/ á oto bramá byłá ku drodze Południowey: y wymierzył podwoje jey/ y przyśionki 25 jey według teyże miáry. ✤ (A okná jey/ y przyśionki jey wszędy w około *były*, tákże jáko y drugie) ná piećdźieśiat łokći w dłuż/ á w szerz ná 26 dwádźieśćiá y pięć łokći. ✤ Wschod też był do niey o śiedmi stopniách/ á przyśionki jey były przed nimi: tákże y pálmy/ jedná z jedney/ á druga z drugiey strony/ przy podwo27 jách jey. ✤ Rozmierzył też bramę śieni wewnętrzney ku Południu/ od bramy do bramy ku Południu sto łokći.

28 Potym mię wwiodł do śieni wewnętrzney przez Południową bramę: y rozmierzył one bramę Południową według tychże miar. ✤ 29 A komory jey/ y podwoje jey/ y przyśionki jey/ *były* według tychże miar: á okná jey y przyśionki jey około niey zewsząd *májące* ná piąćidźieśiat łokći w dłuż/ á w szerz ná dwu30 dźieśćiu piąći łokći. ✤ A przyśionki zewsząd w około/ ná dwudźieśćiu y piąći łokći w dłuż/ á w szerz ná pię31 *dźieśiat* łokći. ✤ A przyśionki jey *były* jáko śień zewnętrzna/ *májąc* pálmy ná podwojách: wschod też był do niey o ośmi stopniách. ✤ 32 Wwiodł mię tákże do śieni wewnętrzney drogą Wschodnią/ y wymierzył one bramę według onychże 33 miar. ✤ Tákże komory jey y podwoje jey/ y przyśionki jey według onychże miar/ y okná jey/ y przyśionki jey wszędy w około: w dłuż ná piećdźieśiat łokći/ á w szerz ná 34 dwádźieśćiá y pięć łokći. ✤ Tákże przyśionki jey przy śieni zewnętrzney / y pálmy przy podwojách jey z obu stron: wschod też był do 35 niey o ośmi stopniách. ✤ Potym mię wwiodł do bramy Połnocney/ y wymierzył ją według onychże miar. 36 ✤ Komory jey/ podwoje jey/ y przyśionki jey/ y okná jey *były* wszędy w około w dłuż ná piećdźieśiat łokći/ á w szerz ná dwádźieśćiá y pięć 37 łokći. ✤ A podwoje jey przy śieni zewnętrzney y pálmy przy podwojách jey z obu stron: á wschod był 38 do niey o ośmi stopniách. ✤ *Były* też komory y drzwi ich przy podwojách bram: á támi omywano cáło39 palenia. ✤ W przyśionku też bramy były dwá stoły z jedney strony/ á dwá stoły z drugiey strony: ná ktorych bito cáłopalenia/ y ofiáry zá 40 grzech/ y ofiáry zá występek. ✤ Ná stronie też przed wschodem przy drzwiách bramy Połnocney *były* dwá stoły: tákże y przy drugiey stronie ktora jest u przyśionku bra41 my/ *były* dwá stoły. ✤ Czterzy stoły z jedney/ á czterzy stoły z drugiey strony *były* przy stronie bramy: Ośm *było wszystkich* stołow ná ktorych bi42 to ofiáry. ✤ A czterzy stoły do cáłopalenia *były* z ćiosánego kámienia/ ná połtorá łokćiá w dłuż/ á w szerz ná połtorá łokćiá/ á wzwyż ná jeden łokieć: ná ktorych kłádźiono naczynia / ktorymi bito cáłopale43 nia/ y *inne* ofiáry. ✤ Haki też w mieśz ná jedne dłoń w domu wszędy w około *były* zgotowáne: á mięso ná stołách dla ofiar.

44 Były też zewnątrz przed bramą wnętrzną komory śpiewakow w śieni wnętrzney/ *ktorych rząd jeden był* przy stronie bramy Połnocney/ pátrzący ná Południe: drugi *rząd był* przy stronie bramy Wschodney/ pátrzący ná Połnocy. 45 ✤ Y rzekł do mnie: Te komory/ ktore pátrzą ku drodze Południowey/ *są* dla Kápłánow/ straż trzymájących 46 w domu. ✤ A te *záś* komory/ ktorych przodek jest ku drodze Połnocney/ są dla Kápłánow/ straż trzymájących koło ołtarzá: ći są synowie

Sádokowi / ktorzy śie przybliżáją z synow Lewiego do PAná/ áby mu służyli. ✤ Y wymierzył te śień ná cztery gránie / w dłuż ná sto łokći/ á wszerz ná sto łokći : á ołtarz *był* przed domem.

48 WWiodł mie potym do przyśionká domu / y rozmierzył podwoje przyśionká ná pieć łokći z jedney / á ná pieć łokći z drugiey strony: szerza záśie bramy *byłá* ná trzy łokćie z jedney / á ná trzy łokćie z drugiey strony. ✤ 49 *A* długość przyśionká / *byłá* ná dwudźiestu łokći / á szerokość ná jedenastu łokći : á po stopniách wchodzono do niego: słupy też *były* przy podwojách / jeden z jedney / á drugi z drugiey strony.

Rozdział XLI.

Rozmierzenie Kośćiołá od Syná Bożego. y niektorych cząstek jego.

1 Y Wwiodł mie do Kośćiołá / á wymierzył podwoje / sześć łokći w szerz z jedney stroney / á sześć łokći w szerz z drugiey strony/ według 2 szerokośći Namiotu. ✤ A szerokość drzwi *byłá* ná dźieśięć łokći : á boki drzwi ná piąći łokći z jedney/ á ná piąći łokći z drugiey *strony*: y rozmierzył długość ich ná czterdźieśći łokći / á szerokość ná dwádźieśćiá łokći. 3 ✤ A wszedszy wewnątrz / wymierzył podwoje ná dwá łokćiá : á drzwi ná sześć łokći/ á szerokość drzwi ná śiedm łokći. ✤ 4 Wymierzył też długość *Swiątnice* ná dwudźiestu łokći / á szerokość jey ná dwudźiestu łokći w Kośćiele / y rzekł do mnie ; To jest Swiątnicá 5 świętych. ✤ Wymierzył też mur domu ná sześć łokći / á szerokość komory ná czterzy łokćie wszedy około do6 mu. ✤ A te komory/ komorá nád komora *były* ná trzydźieśći y ná trzy stopy/ á zchodźiły śie przy murze domu społem/ ták/ że śie komory wszedy w około trzymáły/ á nie trzymáły śie 7 ná murze domu. ✤ Bo śie rozszerzał *mur* w koło im dáley tym bárźiey z wierzchu / dla komor ktore były około domu / od wierzchu áż do dołu zewsząd w około domu : ponieważ od dom im dáley tym szerszy był od wierzchu/ á ták naniższe *komory* rozszerzyły śie ku wierzchowi dla śrze8 dniey komory. ✤ Widźiałem też przy domu y nawyższe komory/ wszedy w około : á podłogi onych komor były wymierzone ná cáłą laskę / *to jest*, ná sześći łokći / áż do końcá. ✤ 9 Szerokość *też* muru przy komorách zdworu / byłá ná piąći łokći : y plác prozny pod komorámi ktore 10 były przy domu. ✤ A miedzy komorámi y komorkámi byłá szerokość ná dwudźiestu łokći / około domu 11 zewsząd. ✤ A drzwi do komor *były* ku plácowi onemu proznemu / y były drzwi jedne ku drodze Połnocney / á drugie drzwi ku drodze Południowey : á szerokość onego proznego plácu / byłá ná pieć łokći zewsząd 12 w około. ✤ A budowánie ktore było przed pietrem w kąćie drogi Zachodniey / było ná śiedmdźieśiąt łokći ná szerz : á mur onego budowánia był ná pieć łokći w szerz wszedy w około / á długość jego ná dźiewięćdźieśiąt łokći. ✤ 13 Potym rozmierzył dom / ktorego długość *byłá* ná sto łokći : tákże y pietro / y budowánie / y mury jego były w dłuż ná sto 14 łokći. ✤ Tákże szerokość przodku domu y pietrá ku Wschodowi słońcá/ były ná sto łokći. 15 ✤ Wymierzył też y długość budowánia przed pietrem / ktore było zá nim : tákże y ganki jego z jedney y z drugiey strony : *á było tego* ná sto łokći : tákże Kośćioł wnętrzny y z przyśionkámi śieni. 16 ✤ Progi y okná pochodźiste/y ganki/ ktore były w około po trzech stronách ich przećiwko progom obite były deskámi wszedy w około/ od źiemie áż do okien: tákże y okná 17 deskámi obite *były*. ✤ Od wierzchu drzwi / áż do wnetrzney y zewnetrzney stroney domu/ y wszystek mur zewsząd w około wewnątrz y zewnątrz 18 *dobrze* wymierzony. ✤ Ktora *robotá* byłá uczyniona z Cherubinámi y z pálmámi : á káżda pálmá *byłá* miedzy Cherubinem/ á Cherubinem: á *káżdy* Cherubin miał dwie twarzy. 19 ✤ Mánowićie twarz ludzka *byłá* ná przećiwko pálmie z jedney strony: á twarz lwiećiá ná przećiwko pálmie z drugiey strony : ták uczynio-

no po wßystkim domu wßedy w około. **20** ✤ Od ziemie áż do wierzchu drzwi *byli* Cherubinowie y pálmy wyryte/ **21** tákże ná ścienie Kościelney. ✤ Podwoje Kościelne *były* ná cztery gránie : á kßtałt Swiatnice był jáko **22** kßtałt Kościelny. ✤ Ołtarz drzewiány / był ná trzy łokcie w zwyß/ á wdłuż ná dwá łokciá z węgłámi swymi : ktorego długość y ściány jego *były* drzewiáne. Tedy rzekł do mnie: Oto ten jest stoł / ktory stoji przed **23** obliczem Páńskim. ✤ A były dwojiste drzwi u Kościołá y u Swiatni**24**ce. ✤ A dwojiste drzwi we wrotách : to jest / dwojiste drzwi obrácájące śię/ dwojiste we wrotách jednych/ y **25** dwojiste drzwi w drugich. ✤ A uczyniono ná nich/ *to jest*, ná tych drzwiách Kościelnych / Cherubiny y pálmy/ ták jáko je było uczyniono ná ściánách : bálki tákże drzewiáne *były* przed przyśionkiem z dworu. ✤ **26** Tákże ná oknách pochodźistych *były* pálmy z obu stron ná bokách przyśionku : tákże y ná komorách domu onego y ná bálkách.

ROZDZIAŁ XLII.

Opisuje ostátnią śień, ktora ostátnią część Kościołá w sobie miáłá. 13. Pokázuje pożytek y używánie komor oney śieni. 14. Znáczy wymierzenie muru zewnętrznego.

1 Wywiodł mię do śieni zewnętrzney drogą / ktora idźie ku Połnocy / y wwiodł mię do onych komorek ktore były przećiwko piętru / á ktore *były* przećiwko budo**2**wániu ná połnocy. ✤ Ktorego długość przy drzwiách ná Połnocy *byłá* ná wejrzeniu ná sto łokći / á ßerokość ná pięćdźieśiąt łokći. ✤ **3** Przećiwko śieni wewnętrzney/ ktora miáłá dwádźieśćiá łokći y przećiwko tłu / ktore *było* w śieni zewnętrzney z dworu / *był* ganek przećiw**4**ko gankowi trzemá *rzędámi*. ✤ A przed komorkámi *był* plác do przechadzki / ná dźieśiąci łokći wßerz wewnątrz : śćießká do nich ná jednym łokćiu/ á drzwi ich *były* ná Poł**5**nocy. ✤ A komorki nawyżße *były* ćieśnieyße / przeto że ganki były ßerße niż one/ niżeli spodnie y śrzednie bu**6**dowánia. ✤ Bo było o trzech piętrách / ále nie miáło słupow / jákie słupy były w śieniách: przetoż węższe było niż spodnie / y niż śrzednie od **7** ziemie. ✤ Ogrodzenia też/ ktore było z dworu przećiwko onym komoram ku śieni zewnętrzney przed komorkámi / długość byłá ná pięćdźieśiąt **8** łokći. ✤ Bo długość komorek/ ktore *były* w śieni zewnętrzney / *byłá* ná pięćdźieśiąt łokći/ á przed Kośćiołem **9** sto łokći. ✤ A pod tymi komorkámi było wejśćie od Wschodu słońcá/ przez ktore wchodzono do nich z o**10**ney śieni zewnętrzney. ✤ Ná ßerokośći ogrodzenia oney śieni ku Wschodowi / przed piętrem y przed **11** budowániem *były* komorki. ✤ A śćießká przed nimi byłá podobna śćießce onych komorek ktore były ná Połnocy : á jáka *byłá* długość ich/ táka też byłá ßerokość ich : á wßystkie wyśćia ich y drzwi ich były im po**12**dobne. ✤ A drzwi onych komorek ktore były ná Południe/ podobne były drzwiom ná początku drogi/ drogi *mowię* przed ogrodzeniem prosto ná Wschod słońcá / kiedy śię wchodźi do nich.

13 TEdy rzekł do mnie: Komorki ná Połnocy/ y komorki ná Południe ktore są przed piętrem/ są komorki święte/ gdźie będą jadáli Kápłáni/ ktorzy przystępują do PAná/ *przynosząc* rzeczy nāświętße : tám kłáść będą rzeczy nāświętße / y ofiáry śniedne/ y ofiáry zá grzech y zá występek : bo to miejsce święte **14** jest. ✤ Tám gdy wnidą Kápłáni/ nie wynidą z Swiatnice do śieni zewnętrzney/ ále tám zostáwią odźienia swoje/ w ktorych służyli/ (bo święte jest) á obloką śię w inße ßáty gdy będą mieli przystąpić do tego co *należy* ludowi.

15 A Gdy odpráwił wymiar domu wewnętrznego / wywiodł mię drogą ku bramie ktora idźie ku Wschodowi/ y wymierzył go wßędy **16** w około. ✤ Wymierzył stronę od Wschodu słońcá laską pomiáru/ ná pięći set lásk/ laski pomiárowey w **17** około. ✤ Wymierzył też stronę Połnocną ná pięći set lásk laską pomiá**18**ru w około. ✤ Tákże stronę od Po-

ludniá wymierzył ná piąci set lask/ laską pomiáru. 19 ✣ A obroćiwszy śię ku stronie Zachodniey/ wymierzył ja ná piąci set lask/ laską pomiáru. ✣ 20 Ná cztery strony wymierzył to/ to jest mur zewsząd w około/ długość ná piąci set / á szerokość tákże ná piąci set *lask*: áby śię dźieliło święte miejsce/ od pospolitego.

Rozdział XLIII.

Poćieszna obietnicá ludowi Bożemu uczyniona. 9. Opisánie służby Bożey w nowym Kośćiele Bożym.

1 WWiodł mię potym ku bramie/ ktora bramá pátrzyłá ku drodze ná Wschod słońcá. ✣ 2 A oto chwałá Bogá Izráelskiego/ przychodźiłá drogą od Wschodu: á szum jey *był*/ ako szum wod a wielkich/ á źiemiá śię łsniłá od chwały jego. ✣ 3 A podobne było ono widzenie ktorem widźiał cále onemu widzeniu ktorem widźiał gdym przychodźił ábym psował miásto: widzenie mowię podobne onemu widzeniu ktorem widźiał u rzeki Chebár : Y upadłem ná twarz moję. ✣ 4 A gdy chwałá PAńska wchodźiłá do domu drogą bramy/ ktora pátrzáłá ku drodze ná Wschod słońcá: ✣ 5 Tedy mię podniosł Duch/ y wwiodł mię do śieni wewnetrzney/ á oto dom pełen był chwały PAńskiey. ✣ 6 Y usłyszałem/ á oto mowiono do mnie z domu: á *on* mąż stał podle mnie. ✣ 7 Y mowił do mnie: Synu człowieczy miejsce stolice mojey/ y miejsce stop nog mojich/ ná ktorym mieszkáć będę w pośrzod synow Izráelskich ná wieki : nie zplugáwią więcey dom Izráelski Imienia świętobliwośći mojey/ oni y Krolowie ich/ wszetecżeństwy swymi/ y trupámi Krolow swych / *áni* wyżynámi swymi. ✣ 8 Gdy kłádli prog swoj podle progu mego/ á podwoje swoje/ podle podwojow mojich/ á śćiáne miedzy mną/ y miedzy sobą: á ták zplugawiáli Imie świętobliwośći mojey obrzydliwośćiámi swymi/ ktore czynili: przetożem je zniszczył w popędliwośći mojey. ✣ 9 *Ale* teraz niech odrzucą wszetecżeństwo swoje/ y trupy Krolow swojich odemnie : á będę mieszkał w pośrzodku nich ná wieki. 10 ✣ Ty Synu człowieczy/ powiedz domowi Izráelskiemu o tym domu/ á niech śię wstydzą zá nieprawośći swoje : y niech *sobie* rozmierzą wizerunk *jego*. 11 ✣ A jesliby śię záwstydźili zá wszystko co czynili / tedy im oznájmi wizerunk domu tego/ y wymiar jego/ wyśćie jego/ y weśćie jego/ y wszystkie kształty jego/ y wszystkie ustáwy jego/ wszystkie mowię kształty/ y wszystkie prawá jego : á nápisz przed oczymá ich/ áby przestrzegáli wszystkiego kształtu jego/ y wszystkich ustaw jego/ y czynili je.

12 A Tenći *jest* zakon domu tego. Ná wierzchu gory wszystko ogrodzenie jego wszędźie w około Naświętsze *jest*. Oto tenći *jest* zakon domu tego.

13 A Teć *są* pomiáry Ołtarzá według rychze łokći/ *á miárá* łokćiá/ ná łokćiu y ná dłoni : podstáwek jego ná łokćiu *wzwyż*, á w szerz *tákże* ná łokćiu : á kraniec jego áż do kráju jego w około/ był ná piedźi jedney : á táć byłá wystáwá ołtarzá: 14 ✣ To jest podstáwku ktory *był* przy źiemi/ áż do przepásánia niższego/ dwá łokćiá/ á szerokość ná jeden łokieć: á od mniejszego przepasánia/ áż do przepásánia więtszego/ cztery łokćie/ á szerokość ná łokieć. 15 ✣ Ale sam ołtarz niech będźie ná cztery łokćie/ á z ołtarzá wzgore cztery rogi. 16 ✣ A ołtarz ná dwánaśćie łokći w dłuż/ á ná dwánaśćie w szerz czworográniasty/ po czterech stronách swojich. 17 ✣ A przepásánie jego ná czternaśćie łokći w dłuż/ á ná czternáśćie w szerz/ po czterech stronách jego : A kraniec około niego ná poł łokćiá : á podstáwek jego ná łokieć w około/ á wschod jego ná Wschod słońcá.

18 Y Rzekł do mnie : Synu człowieczy; Ták mowi Pánujący PAN : Teć *są* ustáwy *około* Ołtarzá w dźień w ktory zbudowány będźie/ áby ná nim ofiárowano cáłopalenia/ y krwią ná nim kropiono. 19 ✣ A Kápłánom Lewitom/ ktorzy są z naśienia Sádokowego/ á przystępują do mnie/ mowi Pánujący PAN/ áby mi służyli/ dasz ciel-

a Ezech. 1. 24.

cá młodego ná ofiárę zá grzech. 20 ✠ Weźmieß tedyże krwie jego/á włożyß ná cztery rogi jego / y ná cztery węgły przepáśánia / y ná kraniec w około : á ták go oczyśćiß / y poświęćiß go. 21 ✠ Potym weźmieß onego ćielcá zá grzech / á zpaliß go ná mieyscu postánowionym w onym domu zewnątrz/przed świątnicą. 22 ✠ A wtorego dniá / będźieß ofiárowáł kozłá z kóz/bez wády / zá grzech : y oczyśćią Ołtarz / ták jáko go ćielcem oczyśćili. 23 ✠ A gdy dokończyß oczyśćiánia / będźieß ofiárowáł ćielcá młodego bez wády/y báráná z trzody bez wády. 24 ✠ Ktore gdy ofiárowáć będźieß przed PAnem/ wrzucą Kápłáni ná nie soli / y uczynią z nich ofiáre cáłopalenia PAnu. 25 ✠ Przez śiedm dni będźieß ofiárowáł kozłá zá grzech / ná káżdy dźień / tákże y ćielcá młodego / y báráná z trzody bez wády ofiárowáć będą. 26 ✠ Przez śiedm dni oczyśćiáć będą Ołtarz : y oczyśćią go / á poświęcą b ręce swoje. 27 ✠ A wypełniwszy te dni/ośmego dniá y ná potym spráwowáć będą Kápłáni ná ołtarzu cáłopalenia wáße / y spokojne ofiáry wáße : Y przyjmę was łáskáwie / mowi Pánujący PAN.

b 2 Mojż. 28.41. y 29.9.

Rozdział XLIV.

Spráwá o nawyżßym Kápłánie. 7. O Kápłánách nieporządnych. 10. O Lewitách niepobożnych. 15. O pobożnych Kápłánách, synách Sádokowych.

1 Tedy mię záś przywiodł drogą ku bramie świątnice zewnętrzney/ ktora pátrzy ná Wschod słońcá : á tá byłá zámkniona. 2 ✠ Y rzekł do mnie PAN : Tá bramá zámkniona będźie/ nie będźie otworzona : A żaden nie wnidźie przez nię / bo PAn Bog Izráelski przeßedł przez nię / przetoż będźie zámkniona. 3 ✠ Kśiążęcą jest : Kśiążę sámo będźie śiadáło w niey / áby jadáło chleb przed obliczem PAńskim : drogą przyśionku tey bramy wchodźić/ á drogą jey wychodźić będźie.

4 Y Przywiodł mię drogą bramy Połnocney / ku przedniey stronie domu : y ujrzałem/ á oto nápełniłá chwałá PAńska dom PAński/ y upadłem ná oblicze swoje. 5 ✠ A Pan rzekł do mnie : Synu człowieczy/ uważaj to a / á obacz oczymá twymi y ußymá twymi słuchaj wßystkiego/ co Ja mowię tobie / o wßystkich ustáwách domu PAńskiego / y o wßystkich práwách jego : uważaj mowię / *ábyś obaczył* weśćie w dom/ y wßystkie wyśćia z Swiątnice. 6 ✠ A rzecz odpornemu domowi Izráelskiemu : Ták mowi Pánujący Pan : Dosyć mijćie ná wßystkich obrzydliwośćiách wáßych/ ó domie Izráelski! 7 ✠ Ześćie tu przywodźili cudzoziemce nieobrzezáne ná sercu / y nieobrzezáne ná ćiele / żeby bywáli w Swiątnicy mojey / á zplugáwili dom moj : wyśćie *też* ofiárowáli chleb moj/tłustość/ y krew / gdy oni łamáli przymierze moje mimo wßystkie obrzydliwośći wáße. 8 ✠ A nie trzymáliśćie straży nád świętymi rzeczámi mojimi : áleśćie postáwili stroże ná straży mojey w świątnicy mojey *miásto* śiebie. 9 ✠ Ták mowi Pánujący PAN : Zaden cudzoziemiec nieobrzezány ná sercu / y nieobrzezány ná ćiele / nie wnidźie do świątnice mojey ze wßystkich cudzoziemcow ktorzy *są* miedzy syny Izráelskimi.

10 Ale y Lewitowie ktorzy śię oddáláli odemnie / gdy błądźił Izráel / ktorzy śię obłądźili odemnie/ zá plugáwymi báłwány swymi : ći poniosą nieprawość swoję. 11 ✠ Bo będą w świątnicy mojey zá sługi w powinnośćiách przy bramách domu / y zá sługi przy domu : oni że będą bić ofiáry ná cáłopalenie/ y ofiáry zá lud ; y oni stáć będą przed obliczem ich/ áby im służyli. 12 ✠ Dla tego/że im służyli przed plugáwymi báłwány ich/ á byli domowi Izráelskiemu przyczyną upadku w nieprawość : przetożem podnosł rękę moję dla nich/ mowi Pánujący PAn / że poniosą nieprawość swoję. 13 ✠ A nie przystąpią do mnie/ áby mi spráwowáli urząd Kápłáński / áni przystąpią do jákich świętych rzeczy mojich / ábo do naświętßych : ále poniosą pohánbienie swoje / y obrzydliwośći swoje ktore czynili.

a H. Przyłoż serce twe.

14 ♣ Przetoż je postánowię zá stróże obrzędow domu / ná káżdą posługę jego / y ná wszystko co w nim będźie spráwowáno.

15 Lecz Kápłáni z Lewitow b synowie Sádokowi / ktorzy trzymáli straż nád świątnicą moją / gdy śię obłądźili synowie Izráelscy odemnie ; ći przystąpią do mnie / áby mi służyli / y stáną przed twarzą moją/ áby mi ofiárowáli tłustość/ y krew/ mowi Pánujący PAn. 16 ♣ Ci wchodźić będą do świątnice mojey/ ći też przystąpią do stołu mego / áby mi służyli / y straż moję trzymáli. 17 ♣ A gdy będą mieli wchodźić do bramy śieni wewnętrzney / tedy śię obloką w száty lniáne/ á nie wezmą ná śię nic wełniánego/ gdy służyć będą w bramách śieni wnętrzney/ y wewnątrz. 18 ♣ Czapki lniáne będą mieli ná głowie swojey / y ubiory c płoćienne będą ná biodrách ich : á nie będą śię przepásowáć niczym/ coby pot czyniło. 19 ♣ A gdy wychodźić d będą do śieni zewnętrzney / do śieni mowię zewnętrzney do ludu / zewloką száty swe w ktorych służyli / á położą je w komorách świątnice : y obloką śię w inne száty/ á nie będą poświącáli ludu szátámi swymi. 20 ♣ Głowy też swojey nie będą golić / áni włosow zápuszczáć/ ále je rowno przystrzygáć będą ná głowách swojich. 21 ♣ Winá też nie będźie pił e żaden Kápłan gdy będźie miał wchodźić do śieni wnętrzney. 22 ♣ W dowy też y f porzuconey nie będą sobie pojmowáć zá żony ; ále pánny z naśienia domu Izráelskiego / ábo wdowę ktoraby pozostáłá wdową po Kápłánie/ pojmowáć będą. 23 ♣ A ludu mego uczyć będą *rożnośći* miedzy rzeczą świętą y nie świętą : tákże miedzy nieczystym y czystym / niech ich uczą *rożnośći*. 24 ♣ A gdy będźie *jáki* spor/ oni śię niech stáwią do rozsądzánia / *á* według sądow mojich / rozsądzą go : praw też mojich y ustaw mojich we wszystkie uroczyste Święta moje strzedz będą/ á Sábbáty moje świećić będą. 25 ♣ Do umárłego też człowieká nie wnidźie *Kápłan*, áby śię nie zmázał : chybá do Ojcá y do mátki/ y do syná / y do corki / y do brátá / y do śiostry / ktoraby jeszcze nie byłá zá mężem : *przytych* może 26 śię zmázáć. ♣ A po oczyśćieniu jego / (śiedm dni náliczą mu.) 27 ♣ W ten dźień/ktorego wnidźie do Świątnice do śieni wnętrzney áby służył w Świątnicy / uczyni ofiárę zá grzech swoj/ mowi Pánujący PAn.

28 ♣ A miásto g dźiedźictwá ich/ Jam jest dźiedźictwem ich : Przetoż ośiádłośći nie dawajćie im w Izráelu: Jam jest ośiádłośćią ich. 29 ♣ Ofiárę śniedną / y ofiárę zá grzech / y zá występek / to oni jeść będą : tákże wszelka rzecz ofiárowáná Bogu w Izráelu/ ich będźie. 30 ♣ Tákże też naprzedniejsze rzeczy wszystkich h pierwoćin ze wszystkiego / y káżda ofiárá podnoszenia wszystkich rzeczy / ze wszystkich ofiar wászych/ Kápłáńska będźie. Pierwiastki też ćiast i wászych daćie Kápłánowi / áby włożył błogosłáwieństwo ná dom twoj. 31 ♣ Żadnego ścierwu/ k y rozszárpánego *od zwierząt* áni z ptástwá áni z bydląt Kápłáni jeść nie będą.

b Ezech. 40.46. c 2 Moj 28.42. d Ezech. 42.14. e 3 Moj 10. 9. f 3 Moj 21.13. g 4 Moj 18.20. 5 Moj 18. 1. Jozue. 13.14. h 2 Moj 13. 2. y 22.29. i 4 Moj. 15.20. k 3 Moj. 22. 8.

ROZDZIAŁ XLV.

Rozmierzenie źiemie. 9. Nápomnienie Rządcow świátá ku czynieniu sądow y spráwiedliwośći. 13. Práwá o Ofiárách rozlicznych.

1 GDy podźielićie losem tę źiemię w dźiedźictwo / oddaćie zá ofiárę PAnu a *dźiał* święty z tey źiemie : w dłuż ná dwádźieśćiá y pięć tyśiecy *łokći*, á w szerz ná dźieśięć tyśiecy: ten *dźiał* będźie święty po wszystkich gránicách swojich w około. 2 ♣ Z niego będźie miejsce święte ná pięć set *w dłuż*, á ná pięć set *w szerz* czworográniáste w około: á niech ma pięćdźieśiąt łokći wolnego plácu w około. 3 ♣ Z tegoż wymiáru odmierzysz w dłuż dwádźieśćiá y pięć tyśiecy *łokći*, á w szerz dźieśięć tyśiecy : áby ná nim byłá Świątnicá/y Świątnicá naświętsza. 4 ♣ Ten *dźiał* źiemie/ święty *jest*: Kápłánom/sługom Świątnice/należeć będźie / ktorzy przystępują áby służyli PAnu: áby mieli miejsce dla domow/ y miejsce święte dla Świątnice. 5 ♣ A tych dwádźieśćiá y pięć tyśiecy łokći w dłuż / á dźieśięć

a Ezech 48. 8.

tyśiecy w śerz niech będźie tákże Le=
witom / ktorzy służą w domu onym
w dźierżáw po dwudźiestu komo=
6 rek. ✚ A ná osádzenie miástá / daćie
pięć tyśiecy *łokći* w śerz / á w dług
dwádźieśćiá y pięć tyśiecy prze=
ćiwko ofierze *miejscá* Swiętego : *á*
to będźie dla wszystkiego domu I=
7 zráelskiego. ✚ A Kśiążęćiu *daćie* z
obu stron tey ofiáry *miejscá* świete=
go / y położenia miástá przed ofiá=
rą *miejscá* świętego / y przed poło=
żeniem miástá / od strony Zácho=
dniey *dźiałku* Záchodowi/á od stro=
ny Wschodniey *dźiał* ku Wschodo=
wi : á długość ná przećiwko káżde=
mu z tych dźiałow od gránice Zá=
chodniey / *áż* do gránice Wscho=
8 dniey. ✚ *Ten dźiał* ziemie będźie mu
zá ośiádłość w Izráelu / á nie bę=
dą więcey ućiskáli Kśiążętá moji
ludu mojego : ále wydźielą ziemię
domowi Izráelskiemu / według po=
kolenia ich.

9 TAk mowi Pánujący PAn: Do=
syć mijćie *ná tym*, o Kśiążętá
Izráelscy ! Gwałtu y łupiestwá
zániechajćie / sąd y spráwiedliwość
czyńćie : á odejmićie obćiążenia
wásze od ludu mego/ mowi Pánują=
10 cy PAn. ✚ Wagę spráwiedliwą y
11 b Efá spráwiedliwe / y Bát c sprá=
wiedliwy mieć będźiećie. ✚ Efá y
Bát pod jedną miárą niech będą:
áby Bát brał w śię dźieśiątą część
Chomeru / tákże Efá dźieśiątą
część Chomeru: według Chomeru je=
12 dnáka obojgá miárá będźie. ✚ A sy=
kel *niech ma* dwádźieśćiá d pienię=
dzy : á dwádźieśćiá syklow / pięć y
dwádźieśćiá syklow : á piętnaśćie
syklow/grzywną wam będźie.

13 A Ták *będźie* ofiárá podnoszenia/
ktorą ofiárowáć będźiećie : szo=
stą część Efy z Chomeru pszenice /
tákże szostą część Efy daćie z Cho=
14 meru jęczmienia. ✚ Ustáwá záś oko=
ło oliwy tá jest : Bát / jest miárá
oliwy : dźieśiątą część Bátu *daćie*
z miáry Chomeru / dźieśiąci Bá=
tow : bo dźieśięć Bátow jest Cho=
15 mer. ✚ Owce też jedne z trzody dwu
set / z obfitych pástwisk Izráelskich
ná ofiáre śniedną / y ná cáłopale=
nie / y ná ofiáry spokojne ku oczy=
śćieniu wás / mowi Pánujący
16 PAn. ✚ Wszystek lud tey ziemie o=
bowiązány będźie do tey ofiáry pod=
noszenia y z Kśiążęćiem w Izráelu.
17 ✚ Bo Kśiążę powinien będźie *dá=*
wáć cáłopalenia / y śniedne / y mo=
kre ofiáry ná Swiętá / y ná Now
mieśiącow / y ná Sábbáty y ná
wszystkie świętá uroczyste domu I=
zráelskiego : on spráwowáć będźie
ofiáre zá grzech / y śniedną y paloną
ofiáre / y ofiáry spokojne ná oczy=
śćienie zá dom Izráelski.

18 TAk mowi PAnujący PAN :
Pierwszego dniá / pierwszego
mieśiącá / weźmiesz młodego ćielcá
bez wády / á oczyśćisz Swiątnicę. ✚
19 Weźmie też Kápłan ze krwie ofiá=
ry zá grzech / y pomáże podwoje do=
mu / y cztery węgły onego przepáśá=
nia ná Ołtárzu / y podwoje bramy
20 śieni wnętrzney. ✚ Tákżeteż uczyni
śiodmego *dniá* tegoż mieśiącá / zá
káżdego ktory z omyłki y z prostoty
zgrzeszył : ták oczyśćićie dom. ✚
21 Pierwszego e mieśiącá / czternaste=
go *dniá* tegoż mieśiącá / będźiećie
mieć Swięto Przejśćia : Swięto
śiedm dni, *ktorych* chleby przáśne je=
22 dźiene będą. ✚ Y będźie Kśiążę o=
fiárowáł dniá onego / zá śię / y zá
wszystek lud oney ziemie / ćielcá *ná*
23 *ofiáre* zá grzech. ✚ A przez śiedm dni
onego Swiętá uroczystego ofiáro=
wáć będźie cáłopalenie PANU /
śiedm ćielcow / y śiedm báránow
bez wády / ná *káżdy* dźień przez
śiedm dni: á ná ofiáre zá grzech / ko=
24 źłá z koz / ná *káżdy* dźień. ✚ A ofiá=
re śniedną Efę przy ćielcu / y Efę
przy báránie / tákże oliwy Hin przy
25 Efie. ✚ Siodmego *mieśiącá* , dniá
piętnastego tegoż mieśiącá w Swię=
to tákże włáśnie ofiárowáć będźie
f przez śiedm dni : jáko ofiáre zá
grzech / ták cáłopalenie / ták y ofiáre
śniedną y oliwę.

ROZDZIAL XLVI.

Práwá o Ofiárách. 4. Sábbátnich. 6. Swiątecznych. 13. Y káżdodźiennych. 16. O podárku od Kśiążęćiá dánym. 19. Y o komorách Kápłáńskich.

1 TAk mowi Pánujący PAn: Brá=
má śieni wnętrzney / ktora pá=

b 2 Moj 26.36. 3 Moj 19.35. c 1 Krol. 7.26. d 2 Moj 30.13. 3 Moj 30.13. 3 Moj 27.25. 4 Moj 3.47.

e 2 Moj 12.18. 3 Moj 23.5. f 4 Moj 29.12.

trzy ná Wschod *słońcá* zámkniona bedźie przez sześć dni robotnych: á le bedźie otworzoná w dźień Sábbátu: Tákże y w dźień Nowiu mieśiacá bedźie otworzona. 2 ♣ Y przydźie Kśiaże drogą przyśionku brámy zewnątrz / á stánie u podwoiá oney bramy; á Kápłáni spráwowáć beda cáłopalenie jego / y spokojne ofiáry jego: á pokłoniwszy śie ná progu bramy / potym wynidźie: á bramá nie bedźie zámkniona áż do wieczorá. 3 ♣ Aby śie kłaniał lud oney źiemie u drzwi bramy we dni Sábbátu/ y ná Nowiu mieśiacá przed obliczem PAńskim. 4 ♣ Ale cáłopalenie / ktore bedźie Kśiaże spráwowáł PAnu w dźień Sábbátu / *bedźie* sześć báránkow zupełnych y báran zupełny. 5 ♣ Y ofiárá śniedna / Efá ná báráná: y ná báránki ofiárá śniedna / według przemożenia reki jego: á oliwy hin/ ná Efá. 6 ♣ A ná dźień Nowiu mieśiacá niech bedźie ćielec młody zupełny/ y sześć báránkow y báran zupełny. ♣ 7 Tákże niech ofiáruje Efá ofiáry suchey przy ćielcu / y Efá przy báránie: á przy báránkách według przemożenia reki swojey / á oliwy hin ná Efá. 8 ♣ A Kśiaże wchodząc/ drogą przyśionku y bramy pojdźie / y drogą jey odejdźie. 9 ♣ Ale gdy bedźie lud oney źiemie wchodźił przed obliczność PAńską ná Swietá uroczyste / tedy ten co wnidźie drogą bramy od Połnocy/ áby śie kłaniał/ wynidźie drogą brámy Południowey: á kto wnidźie drogą bramy Południowey/ wynidźie drogą bramy Połnocney: Niewroći śie drogą oney bramy ktorą wszedł / ále przećiwko niey wynidźie. 10 ♣ A gdy oni wchodźić beda / Kśiaże miedzy nimi wchodźić bedźie: á gdy odchodźić beda / odejdźie. 11 ♣ Tákże ná Swietá / y ná Uroczyste świetá / niech bedźie ofiárá śniedná/ Efá ná ćielcá/ y Efá ná báráná: á ná báránki / co przemoże reká jego: á oliwy hin ná Efá. 12 ♣ A bedźieli Kśiaże ofiárowáł ofiáre dobrowolną / cáłopalenie/ ábo spokojne dobrowolne ofiáry PAnu: tedy mu niech bedźie otworzona bramá / ktora pátrzy ná Wschod słońcá: á niech spráwuje cáłopalenie swoje / ábo spokojne ofiáry swoje/ jáko ofiáre w dźień Sábbbátu: potym odejdźie/ y zámkna brame gdy wynidźie. ♣ 13 Nád to báránká rocznego zupełnego PAnu ofiárowáć bedźie co dźień ná cáłopalenie: ná káżdy poránek báránká ofiárowáć bedźie. 14 ♣ Tákże ofiáre śniedna bedźie ofiárowáł przy nim ná káżdy poránek / szostą *część* Efy / á oliwy trzećią część hinu/ ná zkropienie pszenney mąki: śniedna *mowie* ofiáre PAnu postánowieniem wiecznym ustáwicznie. 15 ♣ Ták tedy ofiárowáć beda báránká / y ofiáre śniedna / y oliwe ná káżdy poránek/ cáłopalenie ustáwiczne.

16 TAk mowi Pánujacy PAn: Jeśli komu da Kśiaże dar z synow swojich/ *poki* dźiedźictwem jego jest/ synow jego *niech* bedźie ku ośiádłośći y ku dźiedźictwu ich. 17 ♣ Ale jeśli da dar z dźiedźictwá swego ktoremu z sług swojich / tedy bedźie jego áż do roku wolnośći/ á potym wroći śie ná ono Kśiaże: á wszákże dźiedźictwo jego mieć beda synowie jego. 18 ♣ Nie bedźie też nic brał Kśiaże z dźiedźictwá ludu / *gwałtem* je wyrzucájąc z ośiádłośći ich: Ale z ośiádłośći swojey da dźiedźictwo synom swojim / żeby nie był rozproszony lud moj / nikt z ośiádłośći swojey.

19 GEdy mie wwiodł przez weśćie / ktore jest przy stronie bramy do Kápłánow / do komorek świetych/ ktore pátrzyły ná Połnocy: á oto tu *było* miejsce po obu stronách ku Zachodowi. 20 ♣ Y rzekł do mnie: To jest miejsce gdźie wárzą Kápłáni ofiáre / zá występek y zá grzech: Gdźie smáżą ofiáre śniedna / áby nic nie wynośili do śieni zewnetrzney ku poświacániu ludu. 21 ♣ Potym mie wywiodł do śieni zewnetrzney / y obwiodł mie po czterech kątách śieni: á oto śień *byłá* w káżdym kąćie oney śieni. 22 ♣ Ná czterech węgłách oney śieni *były* śieni z kominámi / ná czterdźieśći *łokći* w dłuż/ á ná trzydźieśći *łokći* w szerz: jednáß miárá onych czterech *śieni* narożnych. 23 ♣ A w onych czterech *był*

kuchnie w okolo / táksze ognisklá poczynione w onych kuchniách w okolo. ✠ Y rzekł mi: Te mieysca ſą tych / ktorzy wárzą / gdźie ſłudzy domu wárzą ofiáry ludu. 24

ROZDZIAŁ XLVII.

O wodźie z Kośćiołá płynącey. 13. O gránicách ziemie. 21. Y rozdźieleniu jey.

1 POtym mię przywiodł ku drzwiam domu: á oto wody wychodźiły z podprogu domu / ná Wschod słońcá: bo przednia ſtroná domu *byłá* nád Wschod słońcá. A wody one zchodźiły ſpodkiem po práwey ſtronie domu / po ſtronie Południowey ołtarzá. 2 ✠ Z támtąd mię wywiodł drogą bramy Połnocney / y obwiodł mię drogą zewnętrzną / do bramy zewnętrzney / drogą ktora pátrzy ná Wschod słońcá: á oto wody wynikáły po práwey ſtronie. 3 ✠ A gdy wychodźił on mąż ná Wschod słońcá / w ktorego ręku *byłá* miárá / y wymierzył tyśiąc łokći / y przewiodł mię przez wodę / przez wodę áż do koſtek: 4 ✠ Potym wymierzył *drugi* tyśiąc / á przewiodł mię przez wodę / przez wodę áż do kolan: Y záś wymierzył *trzeći* tyśiąc / á przewiodł mię przez wodę áż do biodr. 5 ✠ A gdy záś wymierzył tyśiąc / *był* potok ktoregom nie mogł przebrnąć: bo były wezbráły wody / wody ktore było trzebá przepłynąć; potok / ktorego nie mogł przebrnąć. 6 ✠ Tedy rzekł do mnie: Widźiałżeś Synu człowieczy? Y wywiodł mię y obroćił mię ná brzeg onego potoku. 7 ✠ *A* gdym śię obroćił / oto ná brzegu onego potoku *było* drzewo bárzo á wielkie po obu ſtronách. 8 ✠ Y rzekł do mnie: Te wody wychodzą od Gálilejey pierwszey / á zchodzą po rowninie / y wchodzą w morze: á gdy do morzá wpádną uzdrowione bywáją wody. 9 ✠ Y ſtánie śię / że káżda duszá żywiąca / ktora śię płaza / gdźiekolwiek przyda potoki / żyć będźie / y będźie ryb bárzo wiele: *przeto*, że gdy przydą tám one wody / oczerſtwieją / y żyć będą wſzedy / kędykolwiek przydźie ten potok. 10 ✠ Stánie śię y to / że ſtáną podle niego rybitwi od Engáddy / áż do zdroju Egláim / *tám* będą rozciągáć śieći: Ryb będźie bárzo wiele / rozmáitego rodzáju / jáko ryb morzá wielkiego. 11 ✠ Błotá jego y káłuże jego nie będą uzdrowione / *ále* soli oddáne będą. 12 ✠ A nád potokiem wyrośćie ná brzegu jego po obu ſtronách wſzelkie drzewo owoce przynoszące / ktorego liſt nie opada / áni owoc jego uſtawa / w mieśiącách ſwojich przynośi pierwociny: bo wody jego z Swiątnice wychodzą / przetoż owoc jego jeſt ná pokarm / á liśćie jego b ná lekárſtwo.

13 TAk mowi Pánujący PAn: Táć *jeſt* gránicá w ktorey ſobie dźiedźicznie przywłaszczyćie ziemię / według dwojgánaśćie pokolenia Izráelſkiego: Jozefowi *śię doſtáną* c *dwá* sznury. 14 ✠ Dźiedźicznie mowię pośiądźiećie ją / rownie jeden jáko drugi: o ktorą podniozłem d rękę moję / że ją dam Oycom wászym: y przypádnie wam tá ziemiá w dźiedźictwo. 15 ✠ Táć jeſt tedy gránicá tey ziemie: Ku ſtronie Połnocney / od morzá wielkiego drogą Hetlonu / kędy wchodzą do Sedád. 16 ✠ Hemát / Berotá / Sybráim / ktore ſą miedzy gránicą Dámászku / y miedzy gránicą Emát: wśi pośrzednie / ktore ſą przy gránicy Háwrán. 17 ✠ A ták będźie gránicá od morzá Chátzar Enon / będźie gránicá Dámászek / á Połnocna ſtroná ná Połnocy / y gránicá Emát: á toć jeſt ſtroná Połnocna. 18 ✠ A ſtroná Wschodnia miedzy Háwrán / y miedzy Dámászkiem / y miedzy Gáláád / y miedzy ziemią Izráelſką przy Jordanie / od tey gránice przy morzu Wschodnim mierzyć będźiećie: á toć jeſt ſtroná Wschodnia. 19 ✠ A ſtroná Południowa ná Południe od Támár / áż do wod poswarkow w Kádes: od potoku / áż do morzá wielkiego. A toć jeſt ſtroná Południowa ná Południe. 20 ✠ Stroná záś Zachodnia / morze wielkie od gránice / áż przećiwko kędy śię wchodźi do Emát. Táć jeſt ſtroná Zachodnia. 21 ✠ A ták rozmierzyćie ſobie te ziemie / według pokolen Izráelſkich. 22 ✠ A gdy ja e rozmierzyćie / *będźie* wam w dźiedźictwo / y przycho=

a *Objáw* 22. 2.

b *Objáw* 22. 2.

c 1 *Moj.* 48. 22.

d 1 *Moj.* 12. 7. y 17. 8. y 26. 3. y 28. 13

e 1. *Losem rozdźielićie.*

przychodniom ktorzyby mieszkáli miedzy wámi / ktorzyby zpłodźili syny miedzy wámi: bo wam beda jáko tu zrodzeni miedzy syny Izráelskimi: Z wámi dźiedźiczyć beda miedzy pokoleniámi Izráelskimi. 23 A w ktorymkolwiek pokoleniu przychodźień przychodniem bedźie / tám mu daćie dźiedźictwo jego / mowi Pánujacy PAN.

Rozdział XLVIII.

Rozdźielenie losem miejsc dwunastu pokoleniom Izráelskim. 30. Y opisánie kstałtu miástá.

1 A Teć sa imioná pokoleń: W gránicach ná Połnocna strone podle drogi Hetlon / kedy wchodza do Emát/Chátzár Enon/ku gránicy Dámászku ná Połnocna strone / podle Emát/ od Wschodniey strony áż ná Zachod osádźi śie *pokolenie* jedno/ *to jest* Dán. 2 A przy gránicy Dán/ od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Aser. 3 A przy gránicy Aser / od strony Wschodniey/áż do strony Zachodniey jedno/ *to jest* Neftálim. 4 A przy gránicy Neftálim/od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno / *to jest* Mánásse. 5 A przy gránicy Mánásse / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno/ *to jest* Efráim. 6 A przy gránicy Efráim / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno/ *to jest* Ruben. 7 A przy gránicy Rubenowey / od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey jedno/ *to jest* Judá.

8 A Przy gránicy Judy/ od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey bedźie a Ofiárá / ktora ofiárowáć beda / dwádźieśćiá y pieć tyśiecy *łokći* wszerz ; á wdłuż zárowno z jednym z innych działow od strony Wschodniey / áż do strony Zachodniey : y bedźie Swiatnicá w pośrzodku niego. 9 Tá ofiárá ktora ofiárowáć maćie PAnu / *bedźie* w dłuż dwádźieśćiá y pieć tyśiecy *łokći*: á w szerz dźieśieć tyśiecy. 10 A tym śie dostánie tá ofiárá świetá : *to jest* Kápłanom ; ná Połnocy dwádźieśćiá y pieć tyśiecy *łokći*, á ná Zachod w szerz dźieśieć tyśiecy ; á ná Wschod w szerz dźieśieć tyśiecy / á ná Południe w dłuż dwádźieśćiá y pieć tyśiecy. 11 A Swiatnicá PAńska bedźie w pośrzod niego. *To ma być* káżdemu Kápłanowi poświeconemu z Synow b Sádokowych / ktorzy trzymája straż moje : ktorzy nie błądźili / gdy błądźili synowie Izráelscy jáko błądźili *inni* Lewitowie. 12 Y bedźie dźiał ich ofiárowány z ofiáry oney ziemie / rzecz naświetsza przy gránicy Lewitow.

13 A Lewitow *dźiał bedźie* ná przećiwko gránicy Kápłáńskiey dwádźieśćiá y pieć tyśiecy *łokći* wdłuż / á w szerz dźieśieć tyśiecy: káżda długość dwádźieśćiá y pieć tyśiecy / á szerokość dźieśieć tyśiecy. 14 Y nie beda go c uprzedawáć/ áni frymárczyć/ áni przenośić pierwoćin ziemie: przeto/ że jest poświecona PAnu. 15 A pieć tyśiecy *łokći* ktore pozostáną w szerz przećiwko onym dwudźiestu y piąći tyśiecy / bedźie miejsce pospolite dla miástá ná mieszkánie / y dla przedmieśćia : á miásto bedźie w pośrzodku niego. 16 A teć sa pomiáry jego : Stroná Połnocna ná cztery tyśiace / y ná piąći set *łokći*: tákże stroná Południowa/ná cztery tyśiace/y ná piąći set : od strony tez Wschodniey / cztery tyśiace y pieć set : á stroná Zachodnia náczterý tyśiace y ná pieć set. 17 A bedźie przedmieśćia miejskiego ná Połnocy dwie śćie y piecdźieśiat *łokći* : á ná Południe dwie śćie y piecdźieśiat : tákże ná Wschod słońcá dwie śćie y piecdźieśiat : á ná Zachod słońcá dwie śćie y piecdźieśiat. 18 A co zbedźie w dłuż przećiw ofierze świetey / dźieśieć tyśiecy *łokći* ná Wschod/y dźieśieć tyśiecy ná Zachod / á z tego co bedźie ná przećiw oney ofierze świetey/beda mieć dochody ku wychowániu sługy miástá. 19 A ći sługy miástá służyć beda miástu ze wszystkich pokoleń Izráelskich. 20 Wszystke te ofiáre ná dwudźiestu y piąći tyśiecy *łokći*, według tych dwudźiestu y piąći tyśiecy/czworográniasta

a Ezech 45. 1.

b Ezech 44. 15

c 3 Moj 25. 34.

ofiárow áć bedźiećie ná ofiárę świętą/ ku ośiádłośći miástu.

21 A To co zostánie/ Kśiążęce *bedźie* z obu stron ofiáry świętey y ośiádłośći miejskiey/ przed onymi dwudźiestá y piąćią tyśiecy *łokći* ofiáry/ áż ku gránicy Wschodniey/ y od Zachodu przećiwko tymże dwudźiestu y piąći tyśiecy *łokći* podle gránice Zachodniey przećiwko tym działom/ Kśiążęćiu *bedźie:* á to bedźie ofiárá świętá; á Sániątnicá domu *bedźie* w pośrzodku niego. 22 A od ośiádłośći Lewitow/ y od ośiádłośći miejskiey/ w pośrzod tego co jest Kśiążęcego/ miedzy gránicą Judową y miedzy gránicą Benjáminową/ *to* Kśiążęce bedźie.

23 A Ostátnie pokolenia/ od strony Wschodniey áż do strony Zachodniey *osádźi śie pokolenie* jedno/ *to jest;* Benjámin. 24 A przy gránicy Benjáminowey od strony Wschodniey áż do strony Zachodniey jedno *to jest* Symeon. 25 A przy gránicy Symeonowey/ od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey jedno. *to jest* Jsáschár. 26 A przy gránicy Jsáschárowey od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey jedno *to jest* Zábulon. 27 A przy gránicy Zábulonowey/ od strony Wschodniey/ áż do strony Zachodniey jedno/ *to jest* Gád. 28 A przy gránicy Gádowey/ ku stronie Południoey ná Południe/ tu bedźie gránicá od Támár/ *áż do* wod poswarku w Kádes/ ku potokowi przy morzu wielkim. 29 Toć *jest* oná ziemiá ktorą losem rozdźielićie od potoku/ według pokoleń Jzráelskich/ y teć działy ich/ mowi Pánujący PAN.

30 Teć też są gránice miejskie: od strony Połnocney cztery tyśiące y pięć set *łokći* miáry. 31 A bramy miástá według imion pokoleń Jzráelskich; trzy bramy ná Połnocy: bramá Rubenowá jedná/ bramá Judowá jedná/ bramá Lewiego jedná. 32 A od strony Wschodniey cztery tyśiące y pięć set: á bramy trzy/ *to jest*, bramá Jozefowá jedná/ bramá Benjáminowa jedná/ bramá Dánowa jedná. 33 Od strony też Południowey/ cztery tyśiące y pięć set *łokći* miáry/ y trzy bramy: bramá Symeonowá jedná/ bramá Jsáschárowá jedná/ bramá Zábulonowa jedná. 34 Od strony Zachodniey/ cztery tyśiące y pięć set/ bramy ich trzy: bramá Gádowa jedná/ bramá Aserowa jedná/ bramá Neftálimowa jedná. 35 W okrąg ośmnaśćie tyśiecy *łokći*. A imie miástá ode dniá tego *bedźie*; PAN TAM *mieszka*.

PROROCTWO DANIELOWE.

W Tey Kśiedze Dániel Prorok/ Naprzod/ wypisuje rzeczy ktore śie zá niego y przez niego/ zá spráwą y opátrznośćią Bożą/ działy: ku potwirdzeniu/ y onego sámego w Urzedźie Prorockim/ y ku zálecceniu pobożnośći/ mądrośći y sławy jego u wszystkich ludźi/ Jákie były; Pojimánie/ wychowánie y sławá jego/ y towárzyszow jego/ w Rozdź. 1. Jáko mu Bog osobliwą wiádomość zápomnionych snow/ y umiejętność wykłádu ich/ dáć raczył/ w Rozd. 2. Jáko śie towárzysze jego státecznie báłwochwálstwá zbraniáli/ przećiwko edyktowi Krolewskiemu/ y do ogniá wrzuceni/ w nim cudownie od Bogá záchowáni byli/ w Rozdź. 3. Jáko Krolowi Bábilońskiemu wielkie zniżenie/ ktore nań w rychle przyść miáło/ á zás przywrocenie ná Páństwo opowiedźiał/ w Rozdź. 4. Jáko Bálsázárowi Krolowi pismo wszystkim niewiádome/ ná śćienie przeczytał/ wyłożył/ y śmierć bliską przepowiedźiał/ w Rozdź. 5. Jáko náwet zá Dáryuszá Krolá/ ktory wespoł z Cyrusem Bábilon wźiął/ w poważeniu bedąc/ od przećiwnikow swych źle udány/ do lwow wrzucony/ y od Bogá w cále záchowány był/ w Rozdź. 6.

Potym w drugiey części Kśiąg swojich/ z r[...]ia Bożego o przyszłych rzeczách prorokuje: á osobliwie o tym co Kośćioł Zydows[...] czterech rożnych Páństw ćierpieć/

y kie=

y kiedy Meſyaß przyść/ á narodowi ludzkiemu męką / y śmierćią ſwoją odkupienie ſpráwic miał/ w Rozd. 7. 8 9. Przed ktorego przyśćiem/ jáko wiele ćiężkośći miáło przyść ná lud Boży/ dla przeſtrogi opowiáda/ w Rozdź. 10. 11. A ná oſtátek o możnym Kośćiołá od Bogá wybáwieniu/ powßechnym ćiał zmartwychwſtániu/ y o zapłáćie wieczney po tym żywoćie/ ku poćieße wiernych/ upewnia.

ROZDZIAL I.

Dániel doſtawßy śię do dworu krolewſkiego z towárzyßámi ſwymi. 8. Wiáry Bogu dotrzymawa. 17. A májąc oſobliwe dáry od Bogá, dla nich u tegoż dworu do wielkiey ſławy przyßedł.

1 ROku trzećiego krolowánia Joákimá a Królá Judſkie[o] przyćiągnął Nábuchodonozer Krol Bábiloń-

a 2 *Krol.* 24. 1. 2 *Kron* 36. 6.

2 ſki do Jeruzalem/ y obległ je. ☙ Y podał PAn w ręke jego Joákimá Królá Judſkiego/ y częśc naczynia Domu Bożego/ ktory je záwiozł do źiemie b Senáár/do domu bogá ſwego/ y wniosł *ono* naczynie do domu ſkárbu bogá ſwego.

b 2 *Kron* 36. 7.

3 Y Rozkazał Krol Aſpenáſowi przełożonemu nád komorniki ſwymi/ áby przyprowádźił z ſynow Jzráelſkich/ y z naśienia Krolewſkiego/ y z Kśiążąt/ 4 ☙ Młodźieńce/ ná ktorychby *nie było* żadney zmázy/ á piękne ná wejrzeniu y dowćipne do wßelákiey mądrośći/ y ſpoſobne do umiejętnośći/ y doſtąpienia jey : y ktorzyby byli ſpoſobni/ áby ſtali w pálácu Krolewſkim/ á uczyli śię piſmá y języká Chálde jſkiego. 5 ☙ Y poſtánowił im Krol obrok ná káżdy dźień z potraw *ſwojich* krolewſkich/ y z winá ktore on ſam pijał : á żeby je *ták* chował przez trzy látá/ á po wyśćiu ich/ żeby ſtawáli przed obliczem Krolewſkim. 6 ☙ A byli między nimi z ſynow Judſkich/ Dániel/ Ánániaß/ 7 Miſáel/ y Azáryaß. ☙ Y dał im Przełożony *nád* komorniki imioná: á Dánielá názwał Báltázárem/ á Ánániaßá Sádráchem/ á Miſáelá Meſáchem/ á Azáryaßá/ Abednegiem.

c 3 *Moj* 11. 5 *Moj.* 14.

8 ALe Dániel poſtánowi[illegible] ſercu ſwojim/ żeby śię n[illegible] pokármem potraw c krolewſ[illegible] ám winem ktore Krol pijał : przetoż tego ßukał u Przełożonego nád komorniki/ żeby śię nie zmázał. 9 ☙ Y zjednał Bog Dánielowi łáſkę y miłość przed obliczem Przełożonego nád komorniki. 10 ☙ Y rzekł Przełożony nád komorniki do Dánielá: Ja śię boję Krolá Páná mego / ktory wam poſtánowił pokarm wáß y napoj wáß : ktory jeſliby obaczył że twarzy wáße chudße ſą niż innych młodźieńcow ktorzy jednáko z wámi máją bydź wychowáni / tedy mię przypráwićie o gárdło u Krolá. 11 ☙ Y rzekł Dániel do ſługi / ktorego był poſtánowił Przełożony nád komorniki/ nád Dánielem / Ánániaßem/ Miſáelem/ y Azáryaßem. 12 ☙ Doświadcz proßę ſług twojich przez dźieśięć dni : á niech nam dádzą járzynu ktorebyſmy jedli/ y wody ktorąbyſmy pili. 13 ☙ Pótym przypátrzyß śię twarzam náßym / y twarzam *innych* młodźieńcow / ktorzy jadáją pokarm z potraw Krolewſkich : á jáko obaczyß / *ták* uczyniß z ſługámi twymi. 14 ☙ Y uſłuchał ich w tym/ á doświadczył ich przez dźieśięć dni. 15 ☙ A po wyśćiu dźieśiąći dni / okazáło śię/ że twarzy ich były pięknieyße ; y byli tłuſtßy ná ćiele niż wßyſcy młodźieńcy / ktorzy jadáli pokarm z potraw krolewſkich. 16 Przetoż on ſługá brał on obrok potraw ich/ y wino napoju ich / á dawał im járzyny. 17 ☙ A onym czterem młodźieńcom dał Bog umiejętność y rozum we wßelákim piśmie y mądrośći : nád to Dánielowi dał wyrozumienie wßelákiego widzenia y ſnow.

18 A Gdy wyßły dni / po ktorych je Krol przyprowádźić rozkazał : przywiodł je Przełożony nád komorniki przed twarz Nábuchodonozorá. 19 ☙ Y mowił z nimi Krol : Ale nie był ználeźiony między onymi wßyſtkimi/ jáko Dániel/ Ánániaß/ Miſáel/ y Azáryaß : y ſtawáli przed

20 obliczem krolewskim. A w káżdym słowie mądrości y rozumu o ktore śie ich Krol pytał/ ználázł je dźieśieć kroć bieglejsze nád wszystkie mędrce y práktykarze/ ktorzy *byli* we wszystkim krolestwie jego. 21 Y był *tám* Dániel d áż do roku pierwszego Królá Cyrusá.

d Dáni. 6. 28.

ROZDZIAŁ II.

Sen ktorego medrcy Bábilońscy nie mogli ná pámięć przywieść. 13. Dániel máiąc go od Bogá objáwiony, przypomina Nábuchodonozorowi, y wykłada. 46. A zá to z towárzyszámi swymi wywyższenia dostępuje.

1 ROku wtorego krolowánia Nábuchodonozorá/ miał Nábuchodonozor sen/ y ztrwożył śie duch jego/ y przerwał mu śie sen jego. 2 Tedy Krol rozkazał zwołáć mędrcow/ y práktykarzow/ y czárnokśiężnikow/ y Cháldejczykow/ áby oznájmili Krolowi sen jego : ktorzy przyszli / y stáneli przed obliczem Krolewskim. 3 Y rzekł Krol do nich : Miałem sen/ y ztrwożył śie duch moj ? ták/ że nie wiem co mi śie sniło. 4 Tedy odpowiedźieli Cháldejczycy Krolowi po Syryjsku : Krolu żyj ná wieki ! Powiedz sen sługom twojim/ á oznájmiemyć wykład *jego*. 5 Odpowiedźiał Krol y rzekł do Cháldejczykow: Tá rzecz już mi z pámięći wypádłá : Jesli mi nie oznájmićie snu/ y wykłádu jego/ ná sztuki rozśiekáni bedźiećie/ á domy wásze w gnojewisko a obrocone bedą. 6 Ale jesli mi sen y wykład jego oznájmićie/ dáry y upominki/ y uczćiwość wielką odniesiećie odemnie: Przetoż sen y wykład jego oznájmićie mi. 7 Odpowiedźieli powtore y rzekli: Krol niech powie sen sługom swojim/ á wykład *jego* oznájmiemy. 8 Odpowiedźiał Krol y rzekł; Zájiste wiem/ że umyślnie odwłaczaćie / bacząc że mi ten sen z pámięći wyszedł. 9 Jesliże mi snu nie oznájmićie/ pewny jest o was dekret/ bośćie rzecz kłamliwą y przewrotną umyślili mowić przede mną/ áżby czás przeminął : przetoż mi sen powiedźćie/ á dowiem śie bedźiećieli mogli wykład jego oznájmic. 10 Odpowiedźieli Cháldejczycy Krolowi/ y rzekli: Niemász człowieká ná źiemi ktoryby te rzecz Krolowi oznájmić mogł. Do tego/ żaden Krol Kśiążę ábo Pán o táką śie rzecz nie pytał żadnego mędrcá/ y práktykarzá/ y Cháldejczyká. 11 Bo rzecz o ktorą śie Krol pyta/ trudna *jest*, á niemász nikogo coby ja mogł Krolowi oznájmić/ oprocz Bogow/ ktorzy nie mieszkáją z ludźmi. 12 Z tey przyczyny zásrożył śie Krol/ y rozgniewał śie bárzo/ á rozkazał wytráćić wszystkie mędrce Bábilońskie. 13 A Gdy wyszedł dekret/ á mordowano mędrce : szukano y Dánielá y towárzyszow jego / áby je zámordowano. 14 Tedy Dániel odpowiedźiał mądrze y rozstropnie Aryochowi Hetmánowi nád żołnierzámi krolewskimi / ktory wyszedł áby zábijał mędrce Bábilońskie. 15 A odpowiádájac rzekł do Aryochá Hetmáná Krolewskiego : Przecz ten dekret ták prętko wyszedł od Królá : Y oznájmił te rzecz Aryoch Dánielowi ; 16 Z kąd Dániel wszedł y prośił Królá/ áby mu dał czás/ ná oznájmienie wykłádu Krolowi. 17 Odszedszy tedy Dániel do domu swego/ oznajmił te rzecz Ananiaszowi/ Misáelowi y Azáryaszowi/ towárzyszom swojim. 18 Aby o miłośierdźie prośili Bogá Niebieskiego dla tey tájemnice/ żeby nie zgineli Dániel y towárzysze jego/ z pozostáłymi mędrcámi Bábilońskimi. 19 Tedy objáwiona jest Dánielowi w widzeniu nocnym tá tájemnicá: Zá co Dániel błogosłáwił Bogu niebieskiemu: 20 A mowiąc Dániel rzekł : Niech bedźie Jmię Boże błogosłáwione/ od wieku áż ná wieki : Abowiem mądrość y moc jego jest. 21 On sam odmienia czásy y chwile : zrzuca Krole/ y stánowi krole : dawa mądrość mądrym/ á umiejętnym rozum. 22 On odkrywa rzeczy głębokie y zkryte : zna co *jest* w ćiemnośćiach/ á świátłość z nim mieszka. 23 Ćiebie ja o Boże Ojcow mojich wysławiam y chwalę/ żeś mi dał mądrość y moc : owszem żeś mi teraz oznájmił to/ o cośmy ćie pro-

a l. wwychody.

śili; boś nam sen krolewski oznájmił.

24 Dla tego Dániel wszedł do Aryochá/ ktorego był postánowił Krol/ áby wytráćił medrce Bábilońskie: á przyszedszy/ ták rzekł do niego; Nie tráć Medrcow Bábilońskich/ Wprowadź mie do Krolá/ á ja ten wykład Krolowi oznájmię. 25 Tedy Aryoch z kwápieniem wprowádźił Dánielá do Krolá/ y ták mu rzekł; Ználazłem meżá z więźniow synow Judskich/ ktory ten wykład Krolowi oznájmi. 26 Odpowiedźiał Krol/ y rzekł Dánielowi/ ktoremu imię było Báltázár: Izali mnie ty możesz oznájmić sen ktorym widźiał/ y wykład jego?

27 Odpowiedźiał Dániel Krolowi/ y rzekł; Tájemnice o ktorey śię Krol pyta/ medrcy/ práktykarze/ czárnokśiężnicy y wieszczkowie Krolowi oznájmić nie mogą. 28 A wszákże jest Bog ná niebie/ ktory objawia tájemnice: A on okazał Krolowi Nábuchodonozorowi/ co ma bydź potomnych dni. Sen twoj/ y widzenia b ktoreś widźiał ná łożu twojim/ te są! 29 Tobie o Krolu przychodźiło ná myśl ná łożu twojim coby miáło być ná potym: á ten/ ktory odkrywa tájemnice/ oznájmiłći to co ma być. 30 Mnie też nie prze mądrość ktoraby przy mnie byłá nád wszystkie ludźie/ tájemnicá tá objáwiona jest: ále przez c modlitwę/ áby ten wykład Krolowi oznájmiony był/ á iżbyś śię myśli sercá twego dowiedźiał. 31 Tyś Krolu widźiał/ á oto obraz jeden wielki (obraz to był wielki/ á bląsk jego znáczny) stał przećiwko tobie/ ktory ná wejrzeniu był strászny. 32 Tego obrázu głowá byłá ze złota szczerego: pierśi jego y rámioná jego/ ze srebrá: brzuch jego y biodrá jego/ z miedźi. 33 Goleni jego/ z żelázá: nogi jego częśćią z żelázá/ á częśćią z gliny. 34 Pátrzałeś ná to/ áż odćięty był kámień/ ktory nie bywał w ręku/ á uderzył ten obraz w nogi jego żelázne y gliniáne: y zkruszył je. 35 Tedy śię zkruszyło społem żelázo/ gliná/ miedź/ srebro y złoto: á było to wszystko jáko plewy ná bojewisku lećie/ y rozniosł to wiátr; ták że ich ná żadnym miejscu nie ználeziono: á kámień on/ ktory uderzył on obraz/ stał śię gorą wielką/ y nápełnił wszystkę ziemię. Tenći jest sen.

36 Wykład też jego powiemy przed Krolem; 37 Tyś Krolu krolem krolow: bo tobie Bog Niebieski krolestwo/ moc/ potęgę/ y sławę dał. 38 Y wszystko gdźie jedno mieszkáją synowie ludzcy/ zwierz polny/ y ptástwo niebieskie/ dał w ręce twoje/ y postánowił ćię Pánem nád tym wszystkim: A tyś jest tą głową złotą. 39 Ale po tobie powstánie krolestwo insze/ podlejsze niżeli twoje: A inne krolestwo trzećie miedźiáne/ ktore pánowáć będźie po wszystkiey ziemi. 40 A krolestwo czwarte będźie mocne jáko żelázo: bo/ jáko żelázo łamie y kruszy wszystko; iáko/ żelázo mowię/ kruszy wszystko/ ták y ono połamie y pokruszy wszystko. 41 A iżeś widźiał nogi y pálce/ częśćią z gliny gárncárskiey/ á częśćią z żelázá/ krolestwo rozdźielone znáczy: W ktorym będźie nieco mocy żelázney/ ták jákoś widźiał żelázo zmieszáne z skorupą gliniáną. 42 Ale pálce nog częśćią z żelázá/ á częśćią z gliny/ znáczą krolestwo częśćią mocne/ á częśćią do zkruszenia snádne. 43 A iżeś widźiał żelázo zmieszáne z skorupą gliniáną/ znáczy/ że śię zpokrewnią z sobą ludźie: á wszákże nie będźie śię trzymał jeden drugiego/ ták jáko żelázo nie może śię zmieszáć z gliną. 44 Ale zá dni tych Krolow/ wzbudźi BOG Niebieski krolestwo/ ktore ná wieki zepsowáne d nie będźie. 45 A krolestwo to/ ná inszy narod nie spádnie/ ále ono połamie/ y koniec uczyni tym wszystkim krolestwom/ á sámo stać będźie ná wieki. 46 Ták jákoś widźiał iż z gory odćięty był kámień/ ktory nie bywał w ręku/ á zkruszył żelázo/ miedź/ glinę/ srebro y złoto: Przez to Bog wielki Krolowi oznájmił/ co ma bydź nápotym: y prawdźiwy jest ten sen/ y wierny wykład jego.

47 Tedy krol Nábuchodonozor padł ná oblicze swoje/ y ukłonił śię Dánielowi/ á rozkazał áby mu o-

b K. Widzenie głowy twojey

c K. Słowo.

d Dáni. 4.3.34 y6.26. y7.14.27. Mich. 4. 7. Luk. 1. 33.

47 fiárę y kádzenia ofiárowáli. ✤ Tedy odpowiádájac Krol Dánielowi / rzekł : Zápráwdę Bog wáß/ jest Bogiem bogow/ á PAnem Krolow/ ktory odkrywa tájemnice : ponieważeś mogł objáwić te tájemnice.

48 Záttym Krol zacnie wywyżßył Dánielá/ y dárow wielkich y wiele dał mu : y uczynił go Pánem nád wßystka krájina Bábilońska/ y Kśiażęciem nád przełożonymi/ y nád wßystkimi medrcámi Bábilońskimi. ✤

49 Ale Dániel prośił Krolá/ áby przełożył nád spráwámi krájiny Bábilońskiey/ Sádráchá / Mesáchá/ y Abednegá: A Dániel *bywał* w bramie Krolewskiey.

ROZDZIAŁ III.

Dla bálwáná złotego, Sádrách, Mesách y Abednego. 8. Do Krolá udáni. 19. Do piecá wrzuceni. 23. Przy zywoćie záchowáni. 24. Krol nád tym przestrászony. 28 Bogu dał chwałe, y inne do tego prowádźił.

1 NAbuchodonozor Krol uczynił obraz złoty: ktorego wysokość *byłá* ná ßeśćdźieśiat łokći/ *á* ßerokość jego ná ßeśći łokći : y postáwił go ná polu Durá/ w krájinie Bábilońskiey. ✤

2 Tedy Krol Nábuchodonozor posłał/ áby zebráno Kśiażetá/ Stárosty y Hetmány/ Stárße/ Poborce/ w práwách biegłe/ Vrzedniki/ y wßystkie Przełożone nád krájinámi : áby przyßli ná pośwacánie obrázu/ ktory był wystáwił Krol Nábuchodonozor. ✤

3 Tedy śie zgromádźili Kśiażetá / Stárostowie y Hetmáni/ Stárßy/ Poborcy/ w práwách biegli/ Vrzednicy/ y wßyscy Przełożeni nád krájinámi ku poświacániu obrázu/ ktory był wystáwił Nábuchodonozor Krol: y stáneli przed obrázem ktory był wystáwił Nábuchodonozor.

4 ✤ A woźny wołał wielkim głosem; Wam śie opowiáda/ ludźiom/ narodom/ y iezykom:

5 ✤ Skoro usłyßyćie głos traby / piśczałki/ lutni / skrzypic/ hárfy/ symfonałá/ y wßelákiego instrumentu muzyki: Vpádnićie/ á kłaniajćie śie obrázowi złotemu/ ktory wystáwił Krol Nábuchodonozor. ✤

6 A ktoby nie upadł y nie pokłonił śie/ teyże godźiny wrzucony bedźie w pośrzod piecá ogniem pałájacego.

7 ✤ Záraz tedy skoro usłyßeli wßyscy ludźie głos traby / piśczałki / lutni/ skrzypic/ hárfy/ y wßelákiego instrumentu muzyki : Vpádli wßyscy ludźie/ narodowie y jezyki/ kłaniájac śie obrázowi złotemu/ ktory wystáwił Krol Nábuchodonozor.

8 PRzetoż tegoż czásu przystapiwßy mezowie Cháldeyscy/ skárge uczynili przećiwko Zydom. ✤

9 A mowiac rzekli do Krolá Nábuchodonozorá:

10 Krolu/ żyj ná wieki! ✤ Ty Krolu uczyniłeś dekret/ żeby káżdy człowiek ktoryby usłyßał głos traby/ piśczałki/ lutni/ skrzypic/ hárfy/ y symfonału/ y wßelákiego instrumentu muzyki/ upadł/ y pokłonił śie obrázowi złotemu :

11 ✤ A ktobykolwiek nie upadł/ y nie pokłonił śie/ áby był wrzucony w pośrzodek piecá ogniem pałájacego.

12 ✤ *Wßákże* śie ználeźli niektorzy Zydowie, ktoreś przełożył nád spráwámi krájiny Bábilońskiey/ Sádrách/ Mesách/ y Abednego : Ci mezowie lekce poważyli/ o Krolu! dekret *twoj* : bogow twojich nie chwalą/ y obrázowi śie złotemu/ ktoryś wystáwił/ nie kłaniáją.

13 ✤ Tedy Nábuchodonozor w popedliwośći y w gniewie rozkazał przyprowádźić Sádráchá/ Mesáchá y Abednegá : ktore wnet przywiedźiono przed Krolá.

14 ✤ Y mowił Nábuchodonozor/ á rzekł im ; Umyślnież wy Sádráchu/ Mesáchu/ y Abednegu/ bogow mojich nie ćićie/ y obrázowi śie złotemu, ktorym wystáwił/ nie kłaniaćie? ✤

15 Teraz tedy wy badźćie gotowi/ ábyśćie záraz skoro usłyßyćie głos traby / piśczałki/ lutni / skrzypic/ hárfy y symfonału/ y wßelákiego instrumentu muzyki/ upádli y pokłonili śie temu obrázowi ktorym uczynił: á oto jesli śie nie pokłonićie/ teyże godźiny bedźiećie wrzuceni w pośrzod piecá ogniem pałájacego. ✤ A ktoryż jest ten Bog/ coby was wyrwałz reki mojey?

16 ODpowiedźieli/ Sádrách/ Mesách y Abednego/ y rzekli do Krolá; O Nábuchodonozorze! my

śie nie frásujemy oto coćbysmy mieli odpowiedźieć: 17 ✣ Bo oto / lubo BOG náß ktorego my chwalimy (ktory mocen jest wyrwáć nas z piecá ogniem pałájacego / y z ręki twojey / o Krolu!) wyrwie nas; Lubo nie *wyrwie:* 18 ✣ Niechći będźie wiádomo o Krolu! że bogow twojich chwalić / y obrázowi złotemu / ktorys wystáwił / kłániáć śie nie będźiemy. 19 ✣ Tedy Nábuchodonozor pełen będac popędliwośći / ták / że śie kßtałt twarzy jego odmienił przećiw Sádráchowi / Mesáchowi / y Abednegowi: odpowiádájac rozkazał piec rozpálić śiedm kroć bárźiey niżeli 20 był zwyczaj rozpaláć go. ✣ A meżom co mocniejßym / ktorzy *byli* w wojsku jego / rozkazał / áby zwiazawßy Sádráchá / Mesáchá y Abednegá / wrzućili do piecá ogniem pałájacego. 21 ✣ Tedy one męże zwiazano w płaßczách ich / w ubrániách ich / y w czápkách ich / y w ßátách ich / á wrzucono je w pośrzodek piecá ogniem pałájacego. 22 ✣ A iż rozkazánie krolewskie przynagláło / á piec bárzo był rozpalony / dla tego one męże / ktorzy wrzućili Sádráchá / Mesáchá / y Abednegá / zádußił płomień ogniowy. 23 ✣ Ale ći trzey mężowie / Sádrách Mesách y Abednego / wpádli w pośrzod piecá ogniem pałájacego zwiazáni.

24 TEdy Krol Nábuchodonozor zdumiał śie / y powstał prędko / á mowiac / rzekł Hetmánom swojim: Izaliśmy nie trzech meżow zwiazánych wrzućili w pośrzod ogniá? Ktorzy odpowiádájac rzekli 25 Krolowi; Prawdá Krolu. ✣ A on odpowiádájac / rzekł; Oto ja widzę czterech meżow rozwiazánych przechodzacych śie w pośrzodku ogniá / á nie máß *żadnego* nárußenia przy nich / á osobá czwartego podobna 26 jest Synowi Bożemu. ✣ Tedy przystapiwßy Nábuchodonozor do czelußći piecá ogniem pałájacego rzekł / mowiac: Sádráchu / Mesáchu y Abednegu / słudzy Bogá Nawyżßego / wynidźcie / á przydźcie sám: Y wyßli / Sádrách / Mesách / y Abednego z pośrzodku ogniá. 27 ✣ A zgromádźiwßy śie Kśiażętá / Stárostowie / Urzędnicy y Hetmáni Krolewscy / ogladáli one męże / że nie pánował ogień nád ćiáły ich: y włos głowy ich nie nárußył śie / y płaßcze ich nie opality śie / áni zápách ogniá nie przeßedł przez 28 nie. ✣ Tedy rzekł Nábuchodonozor / mowiac; Błogosłáwiony Bog ich: *to jest*, Sádráchá / Mesáchá / y Abednegá / ktory posłał Anjolá swego / á wyrwał sługi swoje ktorzy ufáli w nim: ktorzy słowá krolewskiego nie usłucháli / ále ćiáłá swe wydáli / áby nie służyli / á nie kłániáli śie żadnemu bogu / oprocz Bogá swego. 29 ✣ Przetoż ja dawam táki Dekret: Aby káżdy ze wßelkiego ludu / narodu / y jezyká / ktorykolwiek bluźnierstwo wyrzekł przećiwko Bogu Sádráchowemu / Mesáchowemu / y Abednegowemu / był ná ßtuki rozśiekány / á dom jego w gnojewisko obrocony: Gdyż [a] niemáß Bogá innego / ktoryby mogł wyr-30 wáć / jáko ten. ✣ Tedy Krol zacnie wywyżßył Sádráchá / Mesáchá / y Abednegá w krájinie Bábilońskiey.

[a] 5 Moj 3. 24. 1 Kron 17. 20. Psalm 86. 8. Ezái. 45. 1. Ozea. 13. 4.

ROZDZIAŁ IV.

Nábuchodonozor spráwy Páńskie opowiada 4. Ma sen. 17. wykład jego. 25. Wyrzucenie tegoż Krolá z krolestwá. 31. Przywrocenie onegoż do stawy. 34. Zá co chwali Bogá.

1 NAbuchodonozor Krol / wßystkim ludźiom / narodom / y jezykom / ktorzy mießkája po wßystkiey ziemi: Pokoj śie wam niech rozmnoży. ✣ 2 Znáki y dźiwy ktore uczynił ze mna Bog Nawyżßy / zdáło mi śie zá 3 rzecz przystojna opowiedźieć. ✣ O jákoż *sa* wielkie znáki jego! á dźiwy jego jáko mocne! Krolestwo jego Krolestwo [a] wieczne! y władza 4 jego od narodu do narodu! ✣ Ja Nábuchodonozor żyjac w pokoju w domu mojim / y kwitnacy ná páłacu 5 mojim / ✣ Miałem sen / ktory mie przestrászył: y myśli *ktorem miał* ná łożu mojim / á widzenia ktorem 6 widźiał zátrwożyły mie. ✣ A przetoż wydány jest odemnie dekret / áby przywiedźiono przed mie wßystkie mędrce Bábilońskie / ktorzyby mi 7 wykład snu tego oznájmili. ✣ Tedy

[a] Dani. 2. 44. y 7. 14. 27.

przyszli mędrcy y praktykarze Chaldejscy/ y wieszczkowie: y powiedziałem im sen/ á wszákże wykładu jego nie mogli mi oznájmić. 8 ✠ Aż ná ostátek przyszedł przed mię Dániel/ ktorego imię Báltázár/ według imienia bogá mego/ á w ktorym *jest* Duch Bogow świętych/ á sen powiedziałem przed nim. 9 ✠ *Mowiąc*; Báltázárze/ przednieyszy b z mędrcow: Ja wiem iż Duch Bogow świętych *jest* w tobie/ á żadna tájemnicá nie jestći trudna: Widzenia snu mego ktorym miał *posłuchaj*, á wykład jego powiedz *mi*.

b Dáni. 2. 48.

10 ✠ Te są widzenia ktorem widział ná łożu mojim: Widziałem/ á oto drzewo w pośrzodku ziemie/ ktorego wysokość zbytnia byłá. 11 ✠ Wielkie było ono drzewo y mocne/ á wysokość jego dosięgáłá Niebá/ á okazáłe było áż do gránic wszystkiey ziemie. 12 ✠ Gáłęzie jego piękne/ á owoc jego obfity/ y pokarm dla wszystkich *był* ná nim: pod sobą dawáło cień zwierzowi polnemu/ á ná gáłęziách jego mieszkáło ptástwo niebieskie: á z niego miáło pożywienie wszelkie ciáło. 13 ✠ Widziałem *nád to* w widzeniách mojich ná łożu mojim/ á oto stroż y Swięty z Niebá zstąpiwszy/ 14 ✠ Wołał ze wszystkiey mocy/ y ták rzekł; Podrąbcie to drzewo/ y obetnicie gáłęzie jego/ á otłuczcie liście jego/ y rozrzućcie owoc jego: niech się rozbieży zwierz *ktory jest* pod nim/ y ptástwo z gáłęzi jego. 15 ✠ Wszákże pień korzenia jego w ziemi zostáwcie: á niech będzie *zwiazány* łáncuchem żelaznym y miedziánym/ ná trawie polney/ áby rosą niebieską był zkrapiány/ á z zwierzętámi c niech się pásie w trawie ziemskiey. 16 ✠ Serce jego od człowieczego niech się odmieni/ á serce zwierzęce niech mu dáne będzie: á siedm d lat niech pomina nád nim. 17 ✠ *Tá* rzecz według wyroku strożow/ á to żądánie według mowy świętych *stánie się*: áż do tego przyjdzie/ że poznáją ludzie/ iż Nawyższy pánuje nád krolestwem ludzkim/ á dawa je komu chce/ á napodleyszego e z ludzi stánowi nád nim. 18 ✠ Ten sen widziałem ja Krol Nábuchodonozor: A ty Báltázárze powiedz wykład jego: Gdyż wszyscy mędrcy krolestwá mego/ nie mogli mi tego wykładu oznájmić: ále ty możesz/ bo Duch Bogow świętych *jest* w tobie.

c H. Będzie część jego.
d K. Czásow.
e Psalm 113.7. 8. Luk. 1. 57.

9 Tedy Dániel/ ktorego imię Báltázár/ zdumiewał się przez jedne godzinę/ á myśli jego trwożyły go. A odpowiádájąc Krol/ rzekł: Báltázárze/ Sen y wykład jego niech cię nie trwoży. Odpowiedział Báltázár/ y rzekł: Pánie moj/ ten sen *niech przydzie* ná te ktorzy cię nienawidzą; á wykład jego/ ná nieprzyjacioły twoje! 20 ✠ Drzewo ktoreś widział roste y mocne/ ktorego wysokość dosięgáłá Niebá/ á ktore okazáłe było wszystkiey ziemi: 21 ✠ Ktorego gáłąź piękna/ á owoc jego obfity/ á pokarm dla wszystkich ná nim/ pod ktorym mieszkał zwierz polny/ á ná gáłęziách jego przebywáło ptástwo niebieskie. 22 ✠ Tyś *jest* tym/ o Krolu! ktoryś się rozwielmożył y zmocnił: á wielkość twojá urosłá/ y podniosłá się áż do niebá/ á władza twojá áż do kończyn ziemie. 23 ✠ A iż Krol widział stroża y Swiętego zstępującego z niebá/ á mowiącego; Podrąbcie to drzewo/ á zepsujcie je/ wszákże pień y z korzeniem jego w ziemi zostáwcie y niech będzie *zwiazány* żelaznym y miedziánym łáncuchem ná trawie polney: áby rosą niebieską był zkrapiány/ á z zwierzętámi polnymi niech się pásie/ áżby się wypełniło siedm lat nád nim. 24 ✠ Tenci jest wykład o Krolu! y ten dekret Nawyższego/ ktory wyszedł ná Krolá Páná mego. 25 ✠ Bo cię wyrzucą f od ludzi/ á z zwierzem polnym będzie mieszkánie twoje/ á trawą jáko woł páść się będziesz/ á rosą niebieską zkrapiany będziesz/ áż się wypełnią siedm lat nád tobą: dokądbyś nie poznał/ że Nawyższy pánuje nád krolestwem ludzkim/ á/ że je dawa komu chce. 26 ✠ A iż rozkazano zostáwić pień/ *y z* korzeniem onego drzewá/ *znáczy że* krolestwo twoje tobie zostánie/ gdy poznasz że Niebiosá g pánują: 27 ✠ Przetoż o Krolu! rádá mojá niechći się podoba/ á grzechy twoje prze-

f Dáni. 5. 21.
g T. Bog ná niebie.

rwi spráwiedliwośćią / á nieprá- wośći twoje / miłośierdźiem nád u- trapionym : owa snadź stánie śię przedłużenie pokoju twego.

28 WSzystko *to* przyszło ná Królá Nábuchodonozorá. 29 Bo po wyśćiu dwunaśći mieśiącow / prze- chodząc śię w Bábilonie ná pálácu 30 Krolewskim; Mowił krol / y rzekł: Izali nie to jest on Bábilon wielki / ktorym ja w śile mocy mojey zbu- dował / áby był Stolicą krolestwá / 31 y ku ozdobie sławy mojey? A gdy jeszcze tá mowá byłá w uśćiech kro- lewskich / *oto* głos z niebá przyszedł / *mowiąc*, Tobie śię mowi Krolu Nábuchodonozorze / że krolestwo 32 *twoje* odeszło od ćiebie / Y od ludźi wyrzucą ćię / á z zwierzem polnym *będźie* mieszkánie twoje: trawą jáko woł páść śię będźiesz / áżby śię wy- pełniło śiedm lat nád tobą / do kąd- bysz nie poznał / że Nawyższy pá- nuje nád krolestwem ludzkim / á / że je dawa komu chce. 33 Tejże godźiny wypełniło śię ono słowo h nád Ná- buchodonozorem: bo go wyrzucono od ludźi / á trawę jadał jáko woł / á rosą niebieską ćiáło jego zkrapiá- ne było / áż ná nim włosy urosły já- ko *pierze* orle / á páznogćie jego já- ko *pázury* u ptakow.

34 A Po skończeniu onych dni / pod- niozłem ja Nábuchodonozor w Niebo oczy moje / á rozum moj do mnie śię záś wroćił : y błogosłá- wiłem Nawyższego ; á Zywiącego ná wieki chwaliłem y wysławiałem: bo władza jego / władza wieczna / á krolestwo jego od narodu do naro- 35 du. A wszyscy obywátele źiemie já- ko zá nic poczytáni są. Według woli swojey postępuje z wojskiem niebieskim y z obywátelámi źiemie: á niemász ktoby wstręt uczynił ręce jego / y rzekł mu : Coż to i czynisz? 36 Tegoż czásu rozum moj wroćił śię do mnie : á do sławy krolestwá mego ozdobá mojá / y dostojność mojá wroćiłá śię do mnie : nád to Het- máni moji / y Kśiążętá moji szukáli mię / á ná krolestwie mojim zmocni- łem śię / y wielmożność więtsza mi 37 jest przydána. *A ták* teraz ja Ná- buchodonozor / chwalę y wywyższam y wysławiam Królá Niebieskiego : ktorego wszystkie spráwy *są* k pra- wdą / á śćieszki jego sądem : á ktory chodzące w hárdośći poniżyć może.

h *Dáni.* 5. 21.

i *Job.* 9. 12.

k *Psalm* 111.7.

ROZDZIAŁ V.

Bálsázár z gośćmi swojimi z na- czynia Domu Bożego pije. 5. Z kąd pomstá Boża nád nim oświádczona ręki pisániem, á wykłádem Dánielo- wym potwirdzona.

1 BAlsázár Krol uczynił ucztę wielką ná tyśiąc Kśiążąt swo- jich : y przed *onym* tyśiącem pił wi- 2 no. A gdy pił wino Bálsázár / roz- kazał przynieść naczynie złote y śrebrne / ktore był zábrał a Nábu- chodonozor / Oćiec jego / z Kośćiołá Jeruzalemskiego / áby pili z niego Krol y Kśiążętá jego / żony jego / y 3 założnice jego. Tedy przynieśiono naczynia złote / ktore byli zábráli z Kośćiołá domu Bożego / ktory był w Jeruzalem / y pili z nich / Krol y Kśiążętá jego / żony jego / y założni- 4 ce jego. A pijąc wino / chwalili bo- gi złote y śrebrne / miedźiáne / żelá- zne / drewniáne / y kámienne.

5 TEjże godźiny / wyszły pálce ręki człowieczey / ktore pisáły prze- ćiwko świecznikowi ná ścienie pá- łácu Krolewskiego : á Krol widźiał 6 część ręki ktora pisáłá. Tedy śię jásność Krolewska zmieniłá / á my- śli jego zátrwożyły nim : y zwiąski biodr jego rozwiązáły śię / á koláná 7 jego jedno o drugie śię tłukły. Y záwołał Krol ze wszystkiey śiły / áby orzywiedźiono Práktykarze Chál- dejczyki y wieszczki. A mowiąc Krol rzekł do medrcow Bábilońskich : Ktokolwiek to pismo przeczyta / á wykład jego mnie oznájmi / obleczo- ny będźie w szárłat / á łáncuch zło- ty *dádzą* ná szyję jego / y trzećim w 8 krolestwie po mnie będźie. Tedy weszli wszyscy medrcy Krolewscy : ále nie mogli áni pismá przeczytáć / áni wykłádu jego Krolowi oznáj- 9 mić. Z kąd Krol Bálsázár *był* bár- zo zátrwożony / á jásność jego zmie- niłá śię ná nim / y Kśiążętá jego potrwożyły śię.

10 TEdy Krolowa weszłá do domu uczty dla tego / co śię przydáło

a 2 *Krol.* 25.15. 2 *Kron.* 36. 7.

Krolowi y Książętom jego, á przemowiwszy Krolowa rzekłá: Krolu żyj ná wieki! Niech ćię nie trwożą myśli twoje / á jáśność twojá niech śię nie mieni. 11 Jest mąż w krolestwie twojim / w ktorym *jest* Duch b Bogow świętych / w ktorym śięználázło zá dni Ojcá twego oświecenie / y rozum / y madrość / jáko madrość Bogow / ktorego Krol Nábuchodonozor Oćiec twoj przedniejszym miedzy medrcámi / y práktykarzámi Cháldejczykámi / *y* wieszczkámi / postánowił: Oćiec twoj *mowię* o Krolu! 12 Dla tego iż duch obfity / umiejętność / y zrozumienie / wykłádánie snow / y objáwienie gádek / y rozwiązánie rzeczy trudnych / ználázły śię przy c Dánielu / ktoremu Krol dał imię d Báltázár: teraz *tedy* niech przyzowią Dánielá / á oznájmić ten wykład. 13 Tedy przywiedźiony jest Dániel do Krolá: á Krol mowiąc rzekł Dánielowi: Tyżeś jest on Dániel / ktoryś jest z Synow więźniow Judskich ktorego przywiodł Krol Oćiec moj z źiemie Judskiey? 14 Słyszałem zájiste o tobie / iż Duch Bogow *jest* w tobie: á oświecenie y rozum / y madrość obfita ználázłá śię w tobie. 15 A teraz przywiedźiono przed mię medrce / y práktykarze / áby mi to pismo przeczytáli / y wykład jego oznájmili: wszákże nie mogli wykłádu tey rzeczy oznájmić. 16 A jam słyszał o tobie / że możesz to co jest niepojętego wykłádáć / á co jest trudnego rozwiezowáć: Przetoż teraz możeszli to pismo przeczytáć / á wykład jego mnie oznájmić / w szkárłat obleczony będźiesz / y łáncuch złoty ná szyję twoje *włożony będźie*, á trzećim w krolestwie po mnie będźiesz.

17 Tedy odpowiedźiał Dániel przed Krolem / y rzekł; Upominki twoje niech tobie zostáną / á dáry twoje daj innemu: Wszákże pismo przeczytam Krolowi / y wykład mu oznájmię. Ty Krolu *słuchaj*. 18 Bog Nawyższy / Krolestwo y wielmożność / y sławę / y zacność dał Nábuchodonozorowi Ojcu e twemu. 19 A dla wielmożności ktora mu był dał / wszyscy ludźie / narodowie y języki / drżeli y báli śię przed obliczem jego. Bo kogo chćiał / zábijał? á kogo chćiał / żywił: á kogo chćiał / wywyższał; á kogo chćiał / poniżał. 20 Ale gdy śię wyniosło serce jego / á duch jego zmocnił śię w f pysze / złożony jest z stolice krolestwá swego / á sławá odjętá byłá od niego. 21 Y był wyrzucony g od synow ludzkich / á serce jego zwierzęcemu podobne było / y z dźikimi osłámi było mieszkánie jego: trawą śię pásł jáko woł / y rosą niebieską ćiáło jego zkrapiáne było: do kąd nie poznał że Bog Nawyższy ma władzą nád krolestwem ludzkim / á tego kogo chce stánowi nád nim.

22 Ty też Bálsázárze Synu jego / nie upokorzyłeś sercá swego chćiałeś to wszystko wiedźiał. 23 Owszem przećiwko PAnu Niebá podniozłeś śię / y naczynie domu jego przyniesiono przedćię: á ty y Książętá twoje / żony twoje / y założnice twoje / piliśćie wino z niego: nád to bogi śrebrne y złote / miedźiáne żelázne / drewniáne / y kámienne / ktorzy nie widzą / áni słyszą / y nic nie wiedzą chwaliłeś: á Bogá / w ktorego ręku jest tchnienie twoje / y u ktorego są wszytkie drogi twoje / nie ućićiłeś. 24 Przetoż teraz od niego postána jest tá część ręki / y pismo to wyrázone jest. 25 A toć jest pismo ktore wyrázone jest: h Mené, Mené: thekél, upharsin. 26 A tenći jest wykład tych słow: Mené, zliczył Bog krolestwo twoje / y do końcá je przywiodł. 27 Thekél: zwążonyś ná wadze / á ználeźionyś lekki. 28 Perés: Rozdźielone jest krolestwo twoje / á dáne jest Medom y Persom.

29 Tedy rozkazał Bálsázár: Y obleczono Dánielá w szkárłat, á łáncuch złoty włożono ná szyję jego / y obwołano o nim / że ma być trzećim Pánem w Krolestwie. 30 Tejże nocy zábity jest Bálsázár Krol Cháldejski.

31 A Dáryusz Medczyk / ujał krolestwo / májąc lat około sześćdźieśiąt y dwu.

b Dáni. 2. 48.
c Dáni. 2. 31.
d Dáni. 1. 7.
e Dáni. 2. 37. 4. 22.
f Dáni. 4. 27.
g Dáni. 4. 32.
h T. Zliczyłem, zliczył, zważył, y rozdźiele.

ROZDZIAŁ VI.

Przełożeństwo Dánielá z niektorymi

Kśiążęty Dáryuszowymi. 4. Uśiłowánia ich przećiwko Dánielowi. 12. Udánie go do Królá. 16. Miedzy Lwy wrzucenie y wybáwienie. 24. Urzędnikow od lwow rozstárgánie. 25. Dekret Dáryuszow o oddáwániu ćći Bogu prawdźiwemu.

1 Upodobáło śię Dáryuszowi/ áby postánowił nád krolestwem sto y dwádźieśćiá Stárostow/ ktorzyby byli we wszystkim krolestwie. 2 ✠ A nád nimi trzech Kśiążąt/ z ktorych był Dániel przedniejszym: ktorymby oni stárostowie liczbę czynili / áby 3 Krol szkody nie miał. ✠ A sam Dániel przewyższał one Kśiążętá y Stársze: przeto / że duch známienitszy był w nim/ z kąd go Krol myślił postánowić nád wszystkim krolestwem.

4 Tedy Kśiążętá y Stárostowie/ szukáli áby ználeźli przyczynę przećiwko Dánielowi z strony krolestwá / wszákże żadney przyczyny áni wády ználeść nie mogli: ponieważ on był wiernym/ áni żadna winá áni wádá/ nie znáydowáłá śię w 5 nim. ✠ Przetoż rzekli oni mężowie: Nie znaydźiemy przećiwko temu Dánielowi żadney przyczyny/ chybá żebyśmy co ználeźli przećiwko 6 niemu w Zakonie Bogá jego. ✠ Tedy oni Kśiążętá y Stárostowie zgromádźili śię do Królá/ y ták mu rzekli: Dáryuszu Krolu/ żyj ná wieki! ✠ 7 Urádźili wszyscy Kśiążętá krolestwá / Przełożeni y Stárostowie/ Urzędnicy y Hetmáni / áby postánowiony był dekret Krolewski / y ztwierdzony wyrok / áby káżdy / ktoryby do trzydźiestu dni ocokolwiek prośił ktorego Bogá ábo człowieká/ oprocz ćiebie Krolu / był wrzucony do dołu lwiego. 8 ✠ A ták teraz o Krolu potwierdź tego wyroku/ á podaj go ná piśmie : żeby śie nie odmieniał według práwá a Medskiego y Perskiego / ktore śie nie od-9 mienia. ✠ Z kąd Krol Dáryusz podał ná piśmie ten wyrok.

10 Czego gdy śie Dániel dowiedźiał że był podány ná piśmie / wszedł do domu swego / gdźie otworzone były okná w pokoju jego/ przećiw b Jeruzalem : á trzy kroć c przez dźień klękał ná koláná swoje / y modlił śie/ á chwałę dawał Bogu swemu/ jáko to był zwykł przed tym 11 czynić. ✠ Tedy oni mężowie zgromádźiwszy śie / á ználazszy Dánielá modlącego śie / y prośby wylewá-12 jącego do Bogá swego : ✠ Przystąpili y mowili Krolowi o wyrok krolewski : Izaliś wyroku nie wydał/ áby káżdy człowiek ktoryby do trzydźiestu dni o cokolwiek prośił ktorego Bogá ábo człowieká oprocz ćiebie Krolu/ był wrzucony do dołu lwiego ? Odpowiedźiał Krol y rzekł : Prawdźiwa to mowá / według práwá Medskiego y Perskiego / ktore śie nie odmienia. 13 ✠ Tedy odpowiádájąc/ rzekli do Królá: Ten Dániel ktory jest z więźniow synow Judskich / nie ma względu ná ćię o Krolu/ áni ná twoj wyrok ktoryś wydał: bo trzy kroć przez dźień odpráwuje modlitwy swoje.

14 Te słowá gdy Krol usłyszał/ bárzo śie zásmućił nád tym ; y skłonił Krol do Dánielá serce swoje áby go wyswobodźił : áż do Zachodu słońcá stárał śie / áby go wyr-15 wał: ✠ Ale mężowie oni zgromádźili śie do Królá / y rzekli Krolowi : Wiedz Krolu / iż to jest práwo u Medow y u Persow/ áby żaden wyrok y dekret / ktoryby Krol postáno-16 wił / nie był odmieniony. ✠ Tedy Krol rozkazał / áby przywiedźiono Dánielá / y wrzucono go do dołu lwiego: á Krol mowiąc/ rzekł do Dánielá; Bog twoj ktoremu ty ustáwicznie służysz/ ten ćię wybáwi. ✠ 17 Tedy przynieśiono kámień jeden / y położono go ná dźiurze onego dołu / y zápieczętował go Krol sygnetem swojim / y sygnetámi Kśiążąt swojich áby nie był odmieniony dekret *wydány* przećiwko Dánielowi. 18 ✠ Potym odszedł Krol ná páłác swoj / y przenocował nic nie jadszy : Y nic nie przypuśćił przed śie coby go uweselić mogło/ ták / że y sen jego odstąpił od niego.

19 Tedy Krol wstawszy bárzo ráno ná świtániu/ z kwápieniem po-20 szedł do dołu lwie°. ✠ A gdy śie przybliżył do dołu / záwołał *ná* Dánielá głosem żáłosnym : A mowiąc Krol

a *Ester.* 1. 1. y 8. 8.
b 1 *Krol.* 8. 48.
c *Psalm* 55. 18.

rzekł do Dánielá ; Dánielu sługo Bogá żywego / Bog twoj ktoremu ty ustáwicżnie służyß / mogłże ćie wybáwić od lwow? ✠ Tedy Dániel do Krolá rzekł: Krolu żyj ná wieki!

22 ✠ Bog moj posłał Anjołá swego ktory zámknął páßczeki lwom / áby mi nie záßkodźili : dla tego / że śie przed nim ználázłá niewinność we mnie : owßem áni przed tobą Krolu nicem złego nie ucżynił. ✠

23 Tedy śie Krol wielce ućießył z tego / y rozkazał Dánielá wyćiągnąć z dołu : y wyćiągniono Dánielá z dołu / á żadnego obráżenia nie ználeźiono ná nim : bo wierzył w Bogá swego.

24 ✠ Y rozkazał Krol áby przywiedźiono one męże / ktorzy byli oskárżyli Dánielá / y wrzucono je do dołu lwiego / one sáme / y syny ich / y żony ich : á pierwey niż dopádli do dná onego dołu / pochwyćili je lwi / y wßystkie kośći ich pokruszyli.

25 Tedy Krol Dáryuß nápisał do wßystkich ludźi / narodow / y językow / ktorzy mießkáli po wßystkiey źiemi ; Pokoj śie wam niech rozmnoży.

26 ✠ Wydány jest ode mnie ten wyrok / áby po wßystkim páństwie krolestwá mego / *wßyscy* drżeli á bali śie oblicża Bogá Dánielowego.

27 ✠ Bo on jest Bog żywiący y trwájący ná wieki : á krolestwo jego áni władza jego nie będźie zkáżona áż do końcá.

28 ✠ On wyrywa y wybáwia / á czyni znáki y cudá ná Niebie y ná źiemi : ktory wyrwał Dánielá z mocy lwow. ✠ A Dánielowi śie ßcżęśliwie d powodźiło w krolestwie Dáryußá ; y w krolestwie Cyrusá Persy.

d *Dáni.* 1. 21.

ROZDZIAŁ VII.

Objáwienie Dánielowi we śnie o cżterech Monárchiách pod tytułem cżterech bestyj. 13. Tákże o krolestwie wiecżnym Syná Bożego.

1 Roku pierwßego Bálsázárá Krolá Bábilońskiego / miał Dániel sen y widzenia swoje ná łożu swym. Tedy zpisał *on* sen / y summę rzecży powiedźiał.

2 ✠ A mowiąc Dániel / rzekł : Widźiałem w widzeniu mojim w nocy / á oto cżtery wiátry niebieskie potykáły śie ná morzu wielkim.

3 ✠ A cżtery bestye wielkie wystepowáły z morzá / rożne jedná od drugiey.

4 Pierwßa podobna lwowi mając skrzydłá Orle : y przypátrowałem śie / áż wyrwáne były skrzydłá jey / ktorymi śie podnośiłá od źiemie / ták / że ná nogách jáko cżłowiek stánęłá / á serce cżłowiecże jey dáne jest.

5 Potym oto bestya druga podobna niedźwiedźiowi : y stánęłá przy jedney stronie / á trzy żebrá *były* w páßczece jey miedzy zębámi jey / y ták mowiono do niey : Wstań nájrzy śie dostátkiem mięsá.

6 Potymem widźiał / á oto inna *bestya* podobna lámpártowi / ktora miałá cżtery skrzydłá ptáße ná grzbiećie swym : cżtery też głowy miáłá tá bestya / y dano jey władzą *wielką*.

7 Potymem widźiał w widzeniách nocnych / á oto bestya cżwarta / stráßna y sroga / y bárzo mocna / májąca zęby żelázne wielkie / *ktora* pożeráłá / y kruszyłá / á ostátek nogámi swymi deptáłá : á tá *byłá* rożna od wßystkich bestyj / ktore były przed nią / y miáłá dźieśięć rogow.

8 Pilniem śie przypátrował rogom : á oto rog poślední máły wyrastał miedzy nimi / y trzy z tych rogow pierwßych wyłamáne są przed nim : á oto w onym rogu *były* ocży podobne ocżom cżłowiecżym y ustá mowiące rzecży wielkie.

9 Przypátrowałem śie / áż one stolice postáwione *a* były á Stárodawny uśiadł : ktorego ßátá *byłá* jáko śnieg biała / á włosy głowy jego jáko wełná cżysta : stolicá jego *jáko* płomienie ogniste / *á* kołá jey *jáko* ogień gorájący.

10 ✠ Rzeká ognista płynąc wychodźiłá od oblicża jego. Tyśiąc tyśięcy b służyło mu / á dźieśięć kroć tyśiąc tyśięcy stáło przed nim : sąd záśiadł / á Kśięgi c otworzone były.

11 ✠ Tedym śie przypátrował / skoro śie głos pocżął tych słow wielkich / ktore on rog mowił : przypátrowałem śie áż byłá tá bestya zábita / y zginęło ćiáło jey / á podáne było ná zpalenie ogniem.

a *K. Porzucone l. Znieśione.*

b *Objáw* 5. 11.

c *Objáw* 20. 12.

12 gniem. ✤ Tákze y pozostáłym bestyam odjeta jest władza ich: bo długość żywotá dána im byłá áż do czásu / á to do zámierzonego czásu. 13 ✤ Widziałem też w widzeniu nocnym / á oto przychodził w obłokách niebieskich podobny Synowi człowieczemu: á przyßedł áż do Stárodownego / y przywiedziono go przed oblicznosć jego. 14 ✤ Y dał mu władza y cześć / y krolestwo / áby mu wßyscy ludźie / narody y jezyki służyli: władza jego d władza wiecżná / ktora nie bedźie odjeta; á krolestwo jego / ktore nie bedźie zkáżone.

d Dáni. 2. 44. y 4. 31. Luk. 1. 33.

15 Y Zátrwożył śie / we mnie Dánielu / duch moj / w pośrzod ćiáłá *mego*; á widzenia ktorem widźiał 16 przestráßyły mie. ✤ Tedym przystąpił do jednego z tych ktorzy tám stáli / á pewnośćim śie dowiádował od niego o tym wßystkim: y powiedźiał mi / y wykład mow oznájmił 17 mi. ✤ Te bestye wielkie ktorych są cztery / są czterey Krolewie / *ktorzy* 18 powstáną z źiemie. ✤ Ci ujmą krolestwo świetych nawyżßych miejsc / ktorzy pośieść máją krolestwo áż ná wieki / y áż ná wieki wieczne.

19 TEdym prágnął wźiąć spráwe o bestyey czwartey / ktora byłá rozna od wßystkich innych / bárzo stráßna / ktorey zeby *były* żelázne / á páznogćie jey miedźiáne: ktora pożeráłá / y kruszyłá / á ostátek nogámi swymi deptáłá. 20 ✤ Tákże o onych rogách dźieśiąći / ktore *były* ná głowie jey / y o pośledniym / ktory był wyrosł / przed ktorym wypádły trzy: o tym rogu mowie / ktory miał oczy y ustá mowiące wielkie rzeczy / á ná wejrzeniu był wietßy nád inne rogi. 21 ✤ Y przypátrowałem śie / á ono rog ten walczył z świetymi / y 22 przemagał je. ✤ Aż przyßedł Stárodawny / á podány jest sąd świetym nawyżßych miejsc: á czás przyßedł áby to krolestwo świeći otrzymáli.

23 Y Rzekł ták: Bestya czwarta / czwarte krolestwo znáczy ná źiemi / ktore bedźie rożne od wßystkich krolestw: á pożrze wßystke źiemie / á podepce y pokruszy ją. 24 ✤ A dźieśieć rogow *to znáczy*, że z krolestwá onego dźieśiec Krolow powstánie: á po nich powstánie pośledni / ktory bedźie rożny od pierwßych / y trzech Krolow poniży. 25 ✤ A słowá przećiw Nawyżßemu mowić bedźie / y świete nawyżßych miejsc zetrze: nád to / bedźie zámyślał / áby odmienił czásy y práwá: gdyż wydáne beda w rece jego áż do czásu / y czásow / y poł czásu. 26 ✤ Potym záśiedźie sąd: A tám władza jego odejmą / áby był znißczony y wytrácony áż do końcá. 27 ✤ A krolestwo y władza / y dostojeństwo krolewskie pod wßystkim niebem / dano bedźie ludowi świetych nawyżßych miejsc: ktorego krolestwo / bedźie krolestwo wieczne / á wßystkie zwierzchnośći jemu służyć y onego słucháć beda. 28 ✤ Aż do tąd koniec tych słow. A mnie Dánielá / myśli moje wielce ztrwożyły / á jásność mojá zmienłá śie przy mnie: Wßákżem to słowo w sercu mojim záchował.

ROZDZIAL VIII.

Widzenia Báráná y Kozłá. 15. Y wyłożenie tego Widzenia od Anjołá.

1 ROku trzećiego krolowánia Bálsázárá Krolá / okazáło mi śie widzenie mnie Dánielowi / po onym ktore mi śie okazáło ná początku. ✤ 2 Y widźiałem w widzeniu (á gdym to widźiał / byłem w Susán mieśćie głownym / ktore było w kráinie Elám) widźiałem mowie w widzeniu gdym był u potoka Ulái. 3 ✤ Y podniozłem oczy moje / y ujrzałem / á oto u onego potoká stał Báran jeden / májący dwá rogi: á te dwá rogi były wysokie / lecz jeden *był* wyżßy niż drugi / ále ten wyżßy rosł pośledzey. 4 ✤ Widźiałem onego báráná trykájącego ná Zachod / y ná Połnocy / y ná południe: á żadna mu bestya zdołáć nie mogłá / y nie był ktoby co wyrwał z reki jego: z kąd czynił według woli swojey / y stał śie wielkim.

5 CO gdym ja uważał / oto Koźieł z koz przychodźił od Zachodu ná oblicze wßystkiey źiemie / á nikt śie go nie dotykał ná źiemi: á *ten* koźieł miał rog znáczny miedzy oczymá 6 swymi. ✤ Y przyßedł áż do onego báráná / ktory miał dwá rogi / kto=

regem widźiał stojącego u potoku: á przybieżał do niego w popędliwośći śiły swojey. **7** Widźiałem tákże/ iż nátárł ná onego báráná / á rozjadszy śię nań / uderzył báráná / ták / że złamał one obá rogi jego / y nie było mocy w báránie / żeby mu mogł dáć odpor: á rzućiwszy go o źiemię / zdeptał go / á nie był ktoby wyrwał báráná z mocy jego. **8** Tedy on kożieł z koz stał śię bárzo wielkim: ále gdy śię zmocnił / złamał śię on rog wielki / á wyrosły czterzy rogi znáczne miásto niego ná czterzy strony świátá.

9 A Z jednego z nich/ wyszedł rog jeden máły: á ten wielce urosł ku Południowi/ y ku Wschodowi/ y **10** ku źiemi a ozdobney. Y wyrosł áż do wojská niebieskiego y zrzućił *niektore* ná źiemię z onego wojská y z gwiazd / y podeptał je. **11** Náwet áż do Kśiążęćiá onego wojská wyrosł: bo przezeń odjętá byłá ustáwicznà *ofiárá*, y zárzucone miejsce świątnice Bożey. **12** Tákże wojsko ono podáne w przestępstwo przećiwko ustáwiczney *ofierze*, y porzućiło prawdę ná źiemię / á cokolwiek czyniło/ szczęśćiło mu śię. **13** Tedym usłyszał jednego z świętych mowiącego: Y rzekł ten święty do onego / ktory májąc policzone tájemnice mowi; Dokądże to widzenie *O ofierze* ustáwiczney / y przestępstwo pustoszące *trwáć będźie*, y święte usługi/ y wojsko/ ná podeptánie podáne będźie? **14** Y rzekł do mnie: Aż do dwu tyśięcy y trzech set wieczorow/ y poránkow: tedy przyjdą do odnowienia swego usługi święte.

15 A Gdym ja Dániel pátrzył ná to widzenie / y pytałem śię o wyrozumieniu jego: tedy oto stánął *ktoś* podle mnie ná wejrzeniu jáko mąż. **16** Słyszałem też głos ludzki między Ulájem: ktory záwołáwszy rzekł; Gábryelu / b wyłoż mu to widzenie. **17** Y przyszedł do mnie gdźiem stał: á gdy przyszedł wylękłem śię / y padłem ná oblicze swoje: Y rzekł do mnie; Wyrozumiej Synu człowieczy / bo czásu pewnego to widzenie *śię wypełni*. **18** A gdy on mowił ze mną / usnąłem twárdo / leżąc twarzą swoją ná źiemi / y dotknął śię mnie / y postáwił mię tám gdźiem pierwey stał. **19** Y rzekł: Oto ja tobie oznájmię co śię dźiać będźie áż do wykonánia tego gniewu: Bo czásu náznáczonego koniec będźie.

20 TEn Báran ktoregoś widźiał májącego dwá rogi / *są* Krolowie/ Medski y Perski. **21** A ten Kożieł kosmáty/ *jest* Krol Grecki: á ten rog wielki ktory jest między oczymá jego/ jest Krol pierwszy. **22** A iż złamány jest / á powstáły czterzy miásto niego / czworo Krolestw z jego narodu powstáną / ále nie z táką mocą.

23 A Przy skończeniu krolestwá ich / gdy przestępnicy *złośći* dopełnią / powstánie Krol niewstydliwey twarzy/ y chytry. **24** Y zmocni śię śiłá je°/ áczkolwiek nie jego śiłą: ták/ że ná podźiw będźie wytracał / á szczęśliwie mu śię powiedźie/ y wszystko wykona: bo wytracáć będźie mocárze y lud święty. **25** A przemysłem jego / poszczęśći mu śię zdrádá w ręku jego/ á uwielbi sam śiebie w sercu swojim/ y czásu pokoju wiele ich pogubi: *nád to*, y przećiw Kśiążęćiu Kśiążąt powstánie / á wszákże bez ręku pokruszony będźie. **26** A to widzenie wieczorne y poránne/ o ktorym powiedźiano/ jest sámá prawdá. Przetoż ty zápieczętuj to widzenie/ bo jest wielu dni. **27** Tedym ja Dániel zemdlał / y chorowałem przez kilká dni. Potym wstawszy/ odpráwowałem spráwy Krolewskie: á zdumiewałem śię nád onym widzeniem: cze° *jednák* nikt nie baczył.

ROZDZIAŁ IX.

Modlitwá Dánielowá. 21. Proroctwo o przyśćiu y o spráwách PAná Chrystusowych. 27. Y o zkáźie Jeruzalemu.

1 ROku pierwszego Dáryuszá syná Aswerusowego/ z naśienia Medow / ktory był postánowiony Krolem nád krolestwem Cháldejskim. **2** Roku pierwszego krolowánia jego / ja Dániel zrozumiałem z kśiąg liczbę lat/ o ktorych było słowo PAńskie do Jeremiaszá a Proroká: że śię wypełnić miáło spustoszenie Jeruzalem...

a T. Ziemi Judskiey. 2 Sám. 1. 19. Psalm 48. 3. Ezech 20. 6.

b Dáni. 9. 21.

a Jerem. 25. 12. y 29. 10.

ruzalemskie w śiedmdźieśiąt lat. ✣
3 Y obróćiłem oblicze moje do PAná BOGA / szukájąc go modlitwą y prozbámi / w pośćie y w worze y w popiele.

4 MOdliłem śię tedy PAnu Bogu memu/á wyznawájąc/ rzekłem: Proszę PAnie b Boże wielki c y strászny / strzegący przymierza y miłośierdźia tym / ktorzy ćię d miłują / y strzegą przykazań twojich. 5 ✣ Zgrzeszyliśmy e/ y przewrotnieśmy czynili/ y niezbożnieśmy śię spráwowáli / y sprzećiwiliśmy śię / á odstąpiliśmy od przykazań twojich/y od sądow twojich. 6 ✣ Y nie słucháliśmy sług twojich Prorokow: ktorzy mawiáli w Jmieniu twojim do Krolow nászych/ do Kśiążąt nászych/y do Ojcow nászych/y do wszystkiego ludu źiemie. 7 ✣ Tobie PAnie f spráwiedliwość: á nam záwstydzenie twarzy *należy*, jáko śię to *dźieje* dniá tego: mężom Judskim/ y obywátelom Jeruzalemskim / y wszytkiemu Jzráelowi / bliskim y dálekim / we wszystkich źiemiách/ do ktorycheś je wygnał/ dla przestępstwá ich / ktorym wystąpili przećiwko tobie. 8 ✣ PAnie/nam ći *należy* záwstydzenie g twarzy / Krolom nászym Kśiążętom nászym/y Ojcom nászym: bośmy zgrzeszyli przećiwko tobie. 9 ✣ *Ale* PAnu Bogu nászemu miłośierdźie y litość: ponieważeśmy mu odporni byli. 10 ✣ A nie byliśmy posłuszni głosowi PAná Bogá nászego / żebyśmy chodźili w ustáwách jego/ ktore on dał przed oblicze násze/ przez Proroki sługi swe. 11 ✣ Owszem wszyscy Jzráelczycy przestąpili zákon twoj/y odchylili śię / żeby nie słucháli głosu twego: przetoż śię wylało ná nas to złorzeczeństwo y przeklectwo / ktore jest nápisáne w zakonie h Mojżeszá sługi Bożego: bośmy zgrzeszyli przećiwko niemu. 12 ✣ Z kąd spełnił słowá swoje / ktore mowił przećiwko nam / y przećiwko sędźiom nászym ktorzy nas sądźili: á przywiodł ná nas to wielkie złe / ktore śię nie stáło pod wszystkim niebem / jákie śię stáło w Jeruzalemie. 13 ✣ Ták jáko nápisano w zakonie Mojżeszowym / wszystko to złe przyszło ná nas: á wżdyśmy nie prośili oblicza PAná Bogá nászego / ábyśmy śię odwroćili od nepráwośći nászych/ á mieli wzgląd ná prawdę jego. 14 ✣ Przetoż nie omieszkał PAn z tym złym / ále je przywiodł ná nas: bo spráwiedliwy i jest PAn Bog nász / we wszystkich spráwách swojich ktore czyni; ktoregośmy głosu niesłucháli. 15 ✣ Wszákże teraz o PAnie k Boże nász/ktoryś wywiodł lud swoj z źiemie Egipskiey ręką możną/y uczyniłeś sobie Jmię jáko śię to dźiś *pokázuje*: Zgrzeszyliśmy/ niepobożnieśmy czynili. 16 ✣ O PAnie według l wszystkich spráwiedliwośći twojich / niech śię *proszę* odwroći popędliwość twojá / y gniew twoj / od miástá twego Jeruzalemu / gory świętobliwośći twojey: bo dla grzechow nászych / y dla niepráwośći Ojcow nászych Jeruzalem y lud twoj nośi pohánbienie u wszystkich/ktorzy są około nas. 17 ✣ Teraz tedy wysłuchaj o Boże nász modlitwę sługi twego / y prozby jego: á oświeć oblicze twoje nád spustoszoną świątnicą twoją / dla PAná. 18 ✣ Nákłoń Boże moj m uchá twego/ á usłysz: otworz oczy twoje/ á obacz spustoszenia násze / y miásto / ktore jest názwáne od Jmienia twego: bo my przedkładamy modlitwy násze przed obliczem twojim / nie dla jákiey nászey spráwiedliwośći / ále dla obfitego miłośierdźia twego. 19 ✣ O PAnie wysłuchaj / PAnie odpuść/ PAnie obacz/ á uczyń: nie odwłaczaj sam dla śiebie / Boże moj: bo od Jmienia twego názwáne jest to miásto y lud twoj.

20 A Gdym ja jeszcze mowił/ y modliłem śię / y wyznawałem grzech moj / y grzech ludu mego Jzráelskiego / y przedkładałem modlitwę moję przed twarzą PAná Bogá mego / zá gorę świętobliwośći Bogá mego: 21 ✣ Práwie gdym ja jeszcze mowił / y modliłem śię / oto mąż on Gábryel / ktoregom widźiał w widzeniu ná początku / prędko lecąc dotknął śię mnie / czásu ofiáry wieczorney. 22 ✣ A usługując mi do zrozumienia / mowił ze mną / y rzekł: Dánielu / terazem wyszedł

b *Nehe.* 1. 5.
c 5 *Moj* 7. 9.
d 2 *Moj* 20. 6.
e *Báruc.* 1. 17. y 2. 12.
f *Psalm* 145. 17 *Jerem.* 9. 24.
g *Báruc.* 1. 15.
h 3 *Moj* 26. 14. 5 *Moj* 28. 15. y 29. 20 y 30. 17 y 31. 17 y 32. 19 *Tren.* 2. 17. *Malá.* 2. 2. *Báru.* 1. 20.
i *Psalm* 145. 17
k 2 *Moj* 12. 41. *Báruc.* 2. 11.
l *Báruc.* 2. 12.
m *Báruc.* 2. 17.
n *Dáni.* 8. 16.

ábym ćie náuczył wyrozumienia
23 tájemnice. Ná początku modlitew twojich wyszło słowo / á jam przyszedł ábymći je oznájmił : boś ty wielce przyjemny. A ták miey wzgląd ná to słowo / á zrozumij to widzenie.

24 Siedmdźieśiat tegodni zámierzono ludowi twemu / y miástu twemu świętemu / ná znieśienie przestępstwá / y ná zápieczetowánie grzechow / y ná oczyśćienie niepráwośći / y ná przywiedźienie spráwiedliwośći wieczney : y ná zápieczetowánie widzenia / y Proroctwá / á ná pomázánie Swiętego o świętych.

o H. Swiętobliwośći świętych.

25 Przetoż wiedz á zrozumij / że od wyśćia słowá / o przywroceniu y zbudowániu Jeruzalem / áż do Mesyaszá Wodzá będźie tegodniow śiedm : potym tegodniow sześćdźieśiat y dwá : gdy znowu zbudowána będźie ulicá / y przekop : á te czásy będa bárzo trudne.

26 A po onych sześćidźieśiat y dwu tegodniách / zábity będźie Mesyasz : wszák że p nu to nie nie záſzkodźi : owszem to miásto y tę świątnicę zkáźi lud wodzá przyszłego / ták / że koniec jego będźie z powodźia : y áż do zkończenia wojny będźie ustáwiczne pustoszenie.

p I. Nie dla swego winienia.

27 Wszákże zmocni przymierze wielom ich / w tegodniu ostátnim : á w połowicy onego tegodniá uczyni koniec ofierze paloney / y ofierze śniedney : á przez wojsko obrzydliwe q pustoszyćiel przydźie, y áż do zkonczenia náznáczonego wyleje śie zpustoszenie ná tego / ktory ma bydź zpustoszony.

q Matt. 24. 15. Márk. 13. 14. Luk. 21. 20.

ROZDZIAŁ X.

Nárzekánie Dánielowe w Bábilonie, dla uciśnienia ludu Bożego w Jeruzalemie, á przeszkody w naprawie Kośćiołá. 8. Pośilenie y poćieszenie Dánielá od Bogá.

1 Roku trzećiego Cyrusá Królá Perskiego / objáwione było słowo Dánielowi / ktorego imię názwano a Báltázár : á to słowo było prawdźiwe / y czás zámierzony długi : y zrozumiał ono słowo / bo wźiął zrozumienie w widzeniu.

a Dáni. 1. 7.

2 W one dni / ja Dániel / byłem smętny / przez
3 trzy tegodnie dniow. Chlebám smácznego nie jadł / á mięso y wino nie wchodźiło w ustá moje / á nim śię mázał olejkiem / áż śię wypełniły dni trzech tegodniow.

4 A Dniá dwudźiestego y czwartego / mieśiacá pierwszego / byłem nád brzegiem rzeki wielkiey / to jest

5 b Chidekel. A podniozszy oczy moje / ujrzałem / á oto mąż niejáki ubrány w száte lniáną / á biodrá jego przepásáne c były złotem szczerym

6 z Vfás. A ćiáło jego było jáko Társys / á oblicze jego ná wejrzeniu jáko błyskáwicá / á oczy jego były jáko lámpy gorájące : á rámioná jego / y nogi jego ná wejrzeniu jáko miedź wypolerowána : á głos słow

7 jego / jáko głos mnostwá. A widźiałem ja Dániel sam to widzenie : Lecz mężowie ktorzy byli ze mną / nie widźieli tego widzenia ; ále strách wielki przypadł ná nie / y po-

8 ućiekáli / á pokryli śię. A jam sam zostáł / y widźiałem to wielkie widzenie : Ale śiłá nie zostáłá we mnie / y krásá mojá odmieniłá śię we mnie / y zkáźiłá śię / y nie miałem

9 żadney śiły. Tedym słyszał głos słow jego : á usłyszawszy głos słow jego / usnąłem twárdo ná twarzy mojey : ná twarzy mojey mowię, ná ziemi.

b 1 Moj. 2. 13.
c Objáw. 1. 13.

10 W Tym oto ręká dotknęłá śię mnie : y podniosłá mię ná koláná moje / y ná dłoni rąk mojich.

11 Y rzekł do mnie : Dánielu mężu wielce przyjemny / miey wzgląd ná słowá moje ktore ja będę mowił do ćiebie / á stoj ná miejscu swym : bom teraz posłány do ćiebie. A gdy przemowił do mnie to słowo / stałem

12 drząc. Y rzekł do mnie : Nie boj śię Dánielu : Bo od pierwszego dniá / jákoś przyłożył serce twoje ku wyrozumieniu / y trapiłeś śię przed Bogiem twojim / wysłuchane są

13 słowá twoje : á jam przyszedł dla słow twojich. Lecz Kśiążę królestwá Perskiego / sprzećiwiał mi śię przez dwádźieśćiá dni y jeden : áż oto Michał / jeden z przedniejszych Kśiążąt / przyszedł mi ná pomoc : przetożem ja tám zostáł przy

14 Królách Perskich. Alem przyszedł

ábym ći oznájmił co ma przyść ná lud twoj w ostáteczne dni: bo jeszcze widzenie *będźie* o tych dniách.✤

15 A gdy mowił do mnie tymi słowy / spuśćiłem twarz moję ku źiemi / y zámilknąłem.

16 A Oto jáko podobieństwo synow ludzkich / dotknęło śię warg mojich : á otworzywszy ustá swe / mowiłem / y rzekłem do stojącego przećiwko mnie : Pánie moj dla tego widzenia obrociły śię námie boleśći moje / y nie miałem *żadney* śiły.

17 ✤ A jákoż będźie mogł táki slugá Páná mego / rozmowić śię z tákim Pánem mojim? gdyż od tegoż czásu nie zostáłá we mnie śiłá / áni tchnienie zostáło we mnie.

18 ✤ Tedy śię mnie znowu dotknął ná wejrzeniu jáko człowiek / y pośilił mię.

19 ✤ Y rzekł: Nie boj śię męzu wielce przyjemny / pokoj tobie : pośil śię / pośil śię mowię. ✤ A gdy mowił ze mną / wźiąłem śiłę / y rzekłem: Niech mowi Pan moj / ábowiemeś mię pośilił.

20 ✤ Y rzekł: Wiesszże dla czegom przyszedł do ćiebie? Potym śię wroce ábym walczył z Kśiążęćiem Perskim : á gdy odejdę / oto Kśiążę Greckie przyćiągnie.

21 ✤ Wszákże oznájmieć to co jest wyrázono w pismie prawdy. Ale y jednego niemász ktoryby męznie stał przy mnie w tych rzeczách / oprocz Michálá Kśiążęćiá wászego.

Rozdział XI.

Proroctwo o czterech Krolách Perskich. 5. Wojny Krolow Syryjskich y Egipskich. 15. Zpustoszenie źiemie Judskiey przez Antyochá.

1 JA tedy roku pierwszego zá Dáryuszá Medskiego / stánąłem ábym go pośilił y zmocnił. A teraz ći prawdę oznájmię.

2 Oto jeszcze trzej Krolowie krolowáć będą w Perskiey źiemi : potym czwarty zbogáći śię bogáctwy wielkimi náde wszystkie: á gdy śię zmocni w bogáctwách swojich / pobudźi wszystkie przećiw krolestwu Greckiemu.

3 Y Powstánie Krol mocny / á będźie pánował mocą wielką / á będźie czynił według woli swojey.

4 ✤ A gdy śię on zmocni / będźie zkruszone krolestwo jego / y będźie rozdźielone ná cztery strony świátá : wszákże nie miedzy potomki jego / áni będźie páństwo jego tákie / jákie było : bo wykorzenione będźie krolestwo jego / á innym mimo one *dostánie śię.*

5 TEdy śię zmocni Krol z Południá / y jeden z Kśiążąt jego: ten mocniejszy będźie nádeń / y pánowáć będźie : á páństwá jego będźie páństwo szerokie.

6 ✤ Lecz po wyśćiu kilku lat / złączą śię : bo corká Królá od Południá pojdźie zá Królá Połnocnego / áby uczyniłá przymierze : wszákże nie otrzyma śiły rámienia / áni śię ostoji z rámieniem swojim / ále wydána będźie oná / y ći ktorzy ją przyprowádzą / y syn jey / y ten co ją zmacniał zá onych czásow.

7 ✤ Potym powstánie z látorośli korzenia jey ná miejsce jego / ktory przyćiągnie z wojskiem swym / á uderzy ná miejsce obronne Królá Połnocnego / y przewiedźie nád nimi / y zmocni śię.

8 ✤ Nád to y bogi ich / z Kśiążęty ich / z naczyniem ich drogim / śrebrnym y złotym / w niewolą záwiedźie *do* Egiptu : á ten będźie bezpieczen *przez wiele* lat od Królá Połnocnego.

9 ✤ A ták wtárgnie w krolestwo krol od Południá / y wroći śię do źiemie swojey.

10 ✤ Ale synowie jego walczyć będą / y zbiorą mnostwo wojsk wielkich : á z nagłá nástępując / jáko powodź przechodźić będźie : Potym wrácájąc śię / wojskiem náćieráć będźie áż ná twirdzę jego.

11 ✤ Z kąd rozdrażniony będąc Krol z Południá / wyćiągnie / y będźie walczył z nim / *to jest,* z Krolem Połnocnym : á uszykuje mnostwo wielkie / ále ono mnostwo będźie podáne w ręce jego.

12 A gdy zniesione będźie ono mnostwo / podnieśie śię serce jego : á choć porázi wiele tyśięcy / przećie śię nie zmocni.

13 ✤ Bo śię wroći krol Połnocny / y uszykuje więtsze mnostwo niż pierwsze : lecz po wyśćiu czásu kilku lat / z nagłá przyjdźie z wielkim wojskiem / y z wielkim dostátkiem.

14 ✤ Onychże czásow / wiele ich powstá-

nie przećiwko Krolowi z Południá: ále synowie przestepnikow z ludu twego beda znieśieni/ dla utwirdzenia tego widzenia ; y upádna.

15 ✣ Bo przyćiagnie Krol z Połnocy/ y usypie wáły / y weźmie miásto obronne : á rámioná Południowe nie opra śie/ áni lud jego wybrány: y nie zstánie im śiły / áby dáli odpor.

16 ✣ Y uczyni *on* ktory przyćiagnie przećiwko niemu według woli swojey/ y nie *bedźie* nikogo coby śie stáwił przećiwko niemu : stáwi śie tesz w źiemi ozdobney/ ktora zniszczeje przez reke jego.

17 ✣ Potym obroći twarz swoje / áby przyszedł z moca wszystkiego krolestwá swego / y okazał śie jákoby *zgody szukał*, y uczyni coś: Bo mu da corke piekna/ áby go zgubił przez nie: Ale oná *w tym nie bedźie* státeczna / y nie bedźie z nim *przestawáła*.

18 ✣ Zátym obroći twarz swoje do wysep / y wiele *ich* pobierze : ále wodz wstret uczyni háńbieniu jego/ owszem ono hánbienie jego nań obroći.

19 ✣ Dla czego obroći twarz swoje ku twirdzam źiemie swey: lecz śie potknie y upádnie/ á nie bedźie *wiecey* ználeźiony.

20 ✣ Y powstánie ná miejsce jego *táki*, ktory roześle poborce w sławie Krolewskiey : ále ten po niewielu dni ztárty bedźie / á to nie w gniewie/ áni przez wojne.

21 POtym powstánie wzgárdzony ná jego miejsce / ácz nie włoza nań ozdoby Krolewskiey : wszákże przyszedszy w pokoju / otrzyma krolestwo pochlebstwem.

22 ✣ A rámionámi *jáko* powodźia *wiele ich* záchwyceni beda przed obliczem jego / y zkruszeni beda: tákże tesz y sam wodz *ktory z nimi* przymierze uczynił.

23 ✣ Bo wszedszy z nim w przyjaźń/ uczyni zdráde: á przyćiagnawszy / zmocni śie w máłym poczćie ludu.

24 ✣ Bezpiecznie/ y do naobfitszych miejsc oney krájiny wpádnie / á uczyni to czego nie czynili Ojcowie jego / áni Ojcowie Ojcow jego : łup y korzyść y májetnośći rozdźieli im; nádwet / y o miejscách obronnych chytrze przemyślawáć bedźie/ á to áż do czásu.

25 ✣ Potym wzbudźi moc swoje y serce swoje/ przećiw Krolowi z Południá / z wojskiem wielkim / z ktorym Krol z Południá walecznie śie potykáć bedźie wojskiem wielkim / y bárzo mocnym: ále śie nie oprze / przeto / że wymyśli przećiwko niemu zdráde.

26 ✣ Bo ći ktorzy jedza chleb jego / zniszcza go / gdy wojsko onego jáko powodź przypádnie / á pobitych wiele polesze.

27 ✣ Ná ten czás obá krolowie w sercu swym *myślić beda*, jákoby *jeden drugiemu* szkodźić mogł / á przy jednymże stole kłamstwo mowić beda : ále śie *im* nie náda : gdyż jeszcze koniec ná inszy czás odłożony jest.

28 ✣ Przetoż śie wroći do źiemie swojey z bogáctwy wielkimi / á serce jego obroći śie przećiwko przymierzu świetemu : co uczyniwszy wroći śie do źiemie swojey.

29 ✣ A czásu zámierzonego wroći śie / y poćiagnie ná Południe : ále *mu śie* nie *ták* powiedźie jáko zá pierwszym / y zá ostátnim *rázem*.

30 ✣ Bo przyda przećiwko niemu okrety z Cytym/ z kad on náo tym boleja̧c / z nowu śie rozgniewa przećiwko przymierzu świetemu : Co uczyniwszy/ wroći śie ; á bedźie miał porozumienie z onymi / ktorzy opuśćili przymierze świete.

31 ✣ A wojská a wielkie przy nim stać beda/ ktore zplugáwia Swiatnice / y twirdze *zniosa* : odejma tesz ustáwiczna *ofiáre*, á postáwia obrzydliwość zpustoszenia.

a H. Rámioná.

32 ✣ Ták áby te ktorzy niezbożnie przećiwko przymierzu postepowáć beda / w obłudźie pochlebstwem utwirdźił/ á żeby lud znájacy Bogá swego jmáli/ *co* tesz uczynia.

33 ✣ Záczym ći ktorzy náuczája lud / *ktorzy* náuczája wielu / padáć beda od mieczá y od ogniá / od pojimánia/ y od łupu / przez wiele dni.

34 ✣ A gdy padáć beda/ máła pomoc mieć beda : bo śie do nich wiele pochlebcow przyłaczy.

35 ✣ A z tych ktorzy inne náuczája padáć beda / áby doświadczeni / y oczyśćieni / y wybieleni byli / áż do czásu zámierzonego / bo to jeszcze potrwa áż do czásu zámierzonego.

36 TAk uczyni Krol według woli swojey/ y podnieśie śie / y wielmożnym śie uczyni nád káżdego Bogá : y przećiwko Bogu nád bogi

dźiwne

dźiwne rzeczy mowić będźie: y powodźeści mu śie / áż śie dokona gniew; ábyby śie to co jest postánowiono wykonáło. 37 Ani ná Bogi Oycow swych nie będźie dbał / áni o miłość niewiast / áni o żadnego Bogá dbáć będźie / przeto że śie nád e wszystko wyniesie. 38 A ná miejscu Bogá Namocnieyszego ććić będźie Bogá / ktorego nie ználi Oycowie jego: ććić będźie złotem y śrebrem y kámieniem drogim / y rzeczámi kosztownymi. 39 A ták dowiedźie tego / że twirdze Namocnieyszego będą bogá obcego: á ktorych mu śie będźie zdáło / tych rozmnoży sláwę / y uczyni / áby pánowáli nád wielą: á rozdźieli im źiemię miásto zapłáty.

b H. Trykał.

40 A Przy skończeniu tego czásu / będźie śie z nim potykał b Krol z Południá / ále Krol Połnocny jáko burza náń przyjdźie z wozámi / y z jezdnymi / y z wielą okretow / á wtárgnie w źiemię / y jáko powodź przejdźie. 41 Potym przyćiągnie do źiemie ozdobney / y wiele krájin upádnie: wszákże ći ujdą rąk jego Edomczycy y Moábczycy / y pierwociny synow Ammonowych. 42 A gdy rękę swą źćiągnie ná krájiny / áni źiemiá Egipska tego ujść nie będźie mogłá. 43 Bo opánuje skárby złota y śrebrá / y wszystkie rzeczy drogie Egipskie: á Lybijczycy y Murzynowie zá nim pojdą. 44 W tym wieśći od Wschodu słońcá / y od Połnocy przestrászą go: przetoż wyćiągnie z popędliwośćią wielką / áby wygubił / y zámordował wielu. 45 Y rozbije namioty pálácu swego miedzy morzámi / ná gorze ozdobney świętobliwośći: A gdy przyjdźie do końcá swego / nie będźie miał nikogo ná pomocy.

ROZDZIAŁ XII.

Proroctwo o wyswobodzeniu ludu Bożego ze wszystkiego utrapienia przez Chrystusá PAná.

1 TEgo czásu / powstánie Michał Kśiążę wielkie / ktore śie zástawia zá synámi ludu twego: A będźie czás ućiśnienia / jákiego nie było jáko narody poczęły być áż do tego czásu: Tego mowię czásu wyswobodzony będźie lud twoj / ktokolwiek ználeźiony będźie nápisány w kśięgách. 2 A wiele z tych ktorzy śpią w prochu źiemie / ocucą śie: jedni ku żywotowi wiecznemu / á á drudzy ná pohánbienie y ná wzgárdę wieczną. 3 Ale ći ktorzy innych náuczáją / świecić śie będą jáko świátłość ná b niebie: á ktorzy wielu ku spráwiedliwośći *przywodzą*, jáko c gwiazdy / ná wieki wieczne. 4 Ale ty Dánielu / zámkni te słowá y zápieczętuj te Kśięgi / áż do czásu náznáczonego: *bo to* wiele ich d przejźrzy / á rozmnoży śie umiejętność.

5 Y Widźiałem ja Dániel / á oto drudzy dwá stali: jeden z tąd nád brzegiem rzeki / á drugi z onąd nád *drugim* brzegiem rzeki. 6 Y rzekł do mężá obleczonego w száty e lniáne / ktory *stał* nád wodą oney rzeki: Kiedyż przyjdźie koniec *tym* dźiwnym rzeczam? 7 Y usłyszałem tego mężá obleczonego w száty lniáne / ktory *stał* nád wodą oney rzeki / że podniozszy práwicę f swoję y lewicę swoję ku niebu / przyśiągł przez Zywiącego ná wieki / iż po zámierzonym czáśie / y po zámierzonych czáśiech / y po połowicy czásu / y gdy do szczętu rozproszy *siłę* ręki ludu świętego / *tedy* śie to wszystko wypełni.

8 A Gdym ja to słyszał / á nie zrozumiałem / rzekłem: PAnie moj / cosz zá koniec będźie tych rzeczy? 9 Tedy rzekł; Idź Dánielu: bo záwárte y zápieczętowáne są te słowá / áż do czásu zámierzonego. 10 Oczyśćionych y wybielonych / y doświadczonych / wiele będźie: á niezbożni niezbożnie czynić będą: nád to wszyscy niezbożni nie zrozumieją / ále mądrzy zrozumieją. 11 A od tego czásu / ktorego odjętá będźie *ofiárá* ustáwiczna / á postáwiona będźie obrzydliwość spustoszenia / *będą* dni tyśiąc dwie śćie y dźiewięćdźieśiąt. 12 Błogosłáwiony kto doczeka / á dojdźie do tyśiącá dni / do trzech set trzydźiestu y pięći. 13 Ale ty idź do miejscá twego / á odpoczyniesz / y zostániesz w lośie twojim áż do skończenia dni.

a Mátt. 25.46. Jan. 5. 29. b H. Rozpostárcia. c Mátt. 13.43. Mądr. 3. 7. d I. Będą śie pilnie o tym wywiádowáć. e Dan. 10. 5. f Objáw. 10. 5.

PROROCTWO OZEA-SZOWE.

OZeasz Prorok/ po Eliaszu y Elizeuszu/ do dźieśiećiorgá pokolenia Krolestwá Izráelskiego od Bogá postány: Naprzod śię uskarza ná wielkie grzechy/ y ná przestępstwá ludu/ przećiwko pierwszey y wtorey tablicy Zakonu Bożego: á miánowićie/ ná báłwochwálstwo/ ktore płodźili chwaląc dwu ćielcow złotych. Potym opowiáda im kaźni Boże/ á osobliwie grozi zburzeniem krolestwá ich/ przez Sálmánásárá Królá Assyryjskiego. Ná ostátek/ pobożne ćieszy obietnicą łáski Bożey/ y zbáwieniem wiecznym przez Chrystusá: o ktorego Bostwie/ Urzędźie/ śmierći/ zwyćięstwie/ dobrodźiejstwách y krolestwie znáczne náuki podawa. Zwłaszczá w 1. 2. 13. y 14. rozdźiale.

ROZDZIAŁ I.

Prorok pewnym sposobem pokázuje báłwochwálstwo ludu Izráelskiego. 4. Pomsty Boże oświadcza. 10. A obietnice o zgromádzeniu Kośćiołá Chrystusowego, z Zydow y z Pogán, przypomina.

1 SŁowo PAńskie/ ktore śię stáło do Ozeaszá syná Berowego/ zá dni Uzyaszá/ Joátámá/ Acházá/ Ezechiaszá/ Krolow Judskich: y zá dni Jeroboámá syná Joázowego/ Królá Izráelskiego.

2 GDy począł PAN mowić do Ozeaszá/ rzekł PAN do Ozeaszá: Idź/ pojmij sobie żonę wszetecznicę/ y zpłodź dźieći z wszeteczeństwá/ bo śię tá ziemiá/ bez wstydu wszeteczeństwo płodząc/ od PAná odwroćiłá. 3 Odszedł tedy/ y pojął Gomerę/ corkę Dybláimską: ktora poczęłá y porodźiłá mu syná. 4 Y rzekł PAN do niego: Názow imię jego Jezreel: bo jeszcze po máłym czáśie/ náwiedzę krew Jezreel nád domem Jehu: á spráwię to, że ustánie krolestwo domu Izráelskiego. 5 A dniá onego złamię łuk Izráelski w dolinie Jezreel. 6 Y poczęłá znowu/ y porodźiłá corkę/ y rzekł mu PAN: Názow imię jey Loruchámá. Bo śię więcey nie zmiłuję nád domem Izráelskim/ lecz je zápewne wygłádzę. 7 Ale nád domem Judskim zmiłuję śię/ y wybáwię je przez PANA Bogá ich. A nie wybáwię ich przez łuk y przez miecz/ y przez wojnę/ 8 przez konie/ y przez jezdne. Potym ostáwiwszy Loruchámę/ znowu poczęłá/ 9 y porodźiłá syná. Y rzekł PAN: Názow imię jego Loámi: Bośćie wy nie ludem mojim: á Ja też nie będę wászym.

10 WSzákże liczbá synow Izráelskich będźie jáko piasek morski ktory áni zmierzony/ áni zliczony być może: y stánie śię/ że miásto [a] tego co im rzeczono; Nie jesteśćie wy ludem mojim/ rzeczono im będźie/ Wyśćie synámi Bogá żywiącego. 11 Y będą zgromádzeni [b] synowie Judscy/ y synowie Izráelscy wespoł: á postánowiwszy nád sobą głowę jednę/ wynidą z tey źiemie. Bo będźie wielki dźień Jezreelá.

[a] Ozea. 2. 33. Rzym 9. 26. 1 Piotr 2. 10.
[b] Ezai. 2. 2. Jan. 10.16.

ROZDZIAŁ II.

Przestrzega od báłwochwálstwá. 5. Przypomina grzechy. 6. A niepokutującym pomstę. 14. Ale pokutującym łáskę Bożą ogłasza.

1 MOwćie bráći wászey o ludu moj! y śiostram wászym/ o ty 2 coś miłośierdźia dostąpiłá! Rozpierajćie śię z mátką wászą/ rozpierajćie śię: bo oná nie jest żoną moją/ á jam też nie jest mężem jey: poki nie odejmie wszeteczeństw swojich od oblicza swego/ á cudzołostw swych z pośrzod pierśi swojich. 3 Bym jey snadź nágo nie zewlekł/ á nie postáwił jey/ jáką byłá w dźień národzenia swego: y nie uczynił jey jáko pustynią/ y nie zostáwił jey jáko źiemią suchą/ y nie umorzył jey prágnieniem. 4 Y nád synámi jey nie zmiłowałbym śię: przeto że są 5 synámi z wszeteczeństwá. Bo wszeteczeństwo płodźi mátká ich/ sproszność

ſność czyni rodźićielká ich. ✠ Bo mowiłá: Pojdę zá miłośnikámi mojimi / ktorzy mi dodawáją chlebá mego / y wody mojey / wełny mojey / y lnu mego / oliwy mojey / y napojow mojich. 6 ✠ Przetoż / oto Ja zágrodzę ćierniem drogę jey / á ugrodzę płot / áby śćieżek ſwojich nie ználázłá. 7 ✠ Tedy biegáć będźie zá miłośnikámi ſwymi / wſzákże ich nie dogoni: y ſzukáć ich będźie / ále nie znajdźie. ✠ Tedy rzecże; Pojdę / á wrocę śię do męża ſwego pierwſzego: bo milepiey było ná on czás / niżeli teraz. 8 ✠ Bo oná nie wie tego / żem Ja dawał jey zboże / y moſzcz / y oliwę: náwet dawałem jey obfitość śrebrá y złotá / *ktore* oni obracáją ná Báálá. 9 ✠ Dla tego wrocę śię / y záwiorę zboże moje czáſu jego / y moſzcz moj czáſu jego / y odbiorę jey wełnę moję / y len moj *dány* ná okrywánie nágośći jey. 10 ✠ A teraz odkryję ſproſność jey przed oczymá miłośnikow jey / á nikt jey nie wyrwie z ręki mojey. 11 ✠ Y uczynię koniec wſzyſtkiemu weſelu jey / Swiętom jey / Nowym mieśiącom jey / y Sábbátom jey / y wſzyſtkim Vroczyſtym świętom jey. 12 ✠ Popuſtoſzę też winne máćice jey / y figowe drzewá jey / przeto / że mowi: Mojá to zapłátá / ktorą im dáli miłośnicy moji: y obrocę je w łáſy / á pożrą je zwierzętá polne. 13 ✠ Y náwiedzę ná niey dni Báálowe / w ktore im kádźi / á ſtrojąc śię w náuſznice ſwoje / y w klenoty ſwoje / chodźi zá miłośnikámi ſwymi; ále mnie a zápominá / mowi PAn.

a *Jerem.* 2. 32.

14 P Rzetoż / oto Ja niákudźić będę / gdy ją wywiodę ná puſzczą / á 15 łáſkáwie b z nią mowić będę; ✠ Y dam jey winnice jey od tegoż mieśćá / y dolinę Achor / miáſto drzwi nádźieje: y będźie tám śpiewáłá jáko zá dni młodośći ſwojey / to jeſt / jáko wdźień ktorego wychodźiłá z 16 źiemie Egipſkiey. ✠ A dniá onego mowi PAN / będźieſz mię zwáłá / Mężu moj: á nie będźieſz mię więcey zwáłá Báálu moj. 17 ✠ Bo odejmę imioná Báálow od uſt twojich: że áni wſpominány będą więcey imieniem ſwoim. 18 ✠ Y uczynię dla ćiebie przymierze c dniá onego z zwierzem polnym / y z ptáſtwem niebieſkim / y z płázem ziemſkim: A łuk y miecz pokruſzę / y wojnę z źiemie *zniosę*, y ſpráwię że bezpiecznie d mieſzkáć będą. 19 ✠ Y poślubię ćię ſobie ná wieki: poślubię ćię mowię ſobie w ſpráwiedliwośći / y w ſądźie / y w miłośierdźiu / y w litośćiách. 20 ✠ Poślubię ćię też ſobie w wierze: y poznaſz PAná. 21 ✠ Dniá onego / wyſłucham mowi PAn / wyſłucham *mowię* niebioſá / á one wyſłucháją źiemię; 22 ✠ A źiemiá wyſłucha zboże / y moſzcz y oliwę: á te rzeczy wyſłucháją Jezreelá. 23 ✠ Bo ją ſobie rozśieję ná źiemi / á zmiłuję śię nád e tą / co byłá w nie łáſce: Y rzekę do f tego co nie był ludem mojim; *Tyś jeſt* lud moj g. A on rzecże? *Tyś jeſt* Bog moj.

b *H. Do ſercá.*

c *Job.* 5. 23. *Ezech* 34. 25.

d *A. Leżeć.*

e *H. Loruchámá*

f *H. Loámmi.*

g *Ozea.* 1. 10 *Rzym* 9. 26. 1 *Piotr* 2. 10.

ROZDZIAŁ III.

Cudzołoſtwo duchowne Izráelczykow ukázuje 3 Káżni dla niego. 5. Y pokutę ich przyſzłą opowiáda.

1 Y Rzekł PAn do mnie: Jeſzcze idź / *á* rozmiłuj śię niewiáſty umiłowáney *od* innego / á cudzołożnice; ták jáko / miłuje PAn ſyny Jzráelſkie / choć śię oni oglądáją ná cudze bogi / á miłują fáſſy winá. 2 ✠ Y kupiłem ją ſobie zá pietnaśćie śrebrnikow / y zá połtorá homerá 3 jecżmieniá. ✠ Y rzekłem do niey: Siedź mi *ták* przez wiele dni *á* nie płodź wſzeteczeńſtwá / áni chodź zá 4 mąż: á ja też dla ćiebie. ✠ Bo przez wiele dni będą ſynowie Jzráelſcy bez Królá / y bez Kśiążęćiá / y bez ofiáry / y bez báłwáná / y bez Efodu / y bez Teráfim.

5 A Potym náwrocą śię ſynowie Jzráelſcy / y ſzukáć będą PAná Bogá ſwego / y Dawidá Królá ſwego: á przeſtráſzeni będąc / pojdą do PAná / y do dobrotliwośći jego / w oſtátnie dni.

ROZDZIAŁ IV.

Obwinuje Jzráelá z grzechow, zwłaſzczá z báłwochwálſtwá. 5. Oświadczenie pomſty. 15. Nápomnienie ludu Judſkiego, áby Izráelá y Efrájmá nie náśládował.

1 S Łuchajćie słowá PAńſkiego o ſynowie Jzráelſcy / bo śię

PAn rozpiera z obywátelámi tey ziemie: gdyż niemász prawdy/ áni żadnego miłośierdźia/ áni znájomośći Bożey *w tey* ziemi. 2 ✣ Krzywoprzyśięstwem/ y kłamstwem/ y meżobojstwem/ y złodźiejstwem/ y cudzołostwem wylewáli *z brzegow*, á meżobojstwo meżobojstwá śćigáło. 3 ✣ Dla tego ziemiá kwilić będźie/ á zemdleje wszystko co ná niey mieszka: zwierz polny y ptástwo niebieskie/ náwet y ryby morskie/ zginą. 4 ✣ A wszákże niech śię nikt z nimi nie spiera/ áni ich kto strofuje. ✣ Bo lud twoj *jest* jáko ći ktorzy śię z Kápłánem wádzą. 5 ✣ Przetoż upádniesz wednie/ upádnie też y Prorok z tobą w nocy: zágłádzę y mátkę twoję. 6 ✣ Lud moj wygłádzony będźie/ dla nieumiejętnośći. A ponieważeś ty odrzućił umiejętność/ y Ja też ćiebie odrzucę/ ábyś mi Kápłáńskiego urzędu nie odpráwowáł: A iżeś zápomniał zakonu Bogá twego/ Ja też zápomnię ná syny twoje. 7 ✣ Czym śię więcey rozmnożyli/ tym więcey grzeszyli przećiwko mnie: *Dla tego* sławę ich odmienię w hańbę. 8 ✣ Ofiáry zá grzech ludu mego jedzą: przetoż do niepráwośći ich/ podnoszą duszę swoję. 9 ✣ Przetoż stánie śię jáko ludowi/ ták y a Kápłánowi: Bo náwiedzę ná nim drogi jego/ á uczynki jego oddam mu. 10 ✣ Y będą jeść/ wszákże śię nie násycą: nierząd płodźić będą/ ále śię nie rozrodzą: bo nie chcą mieć względu ná PAná.

a *Ezai 24. 2.*

11 Wszeteczeństwo/ y wino/ y 12 moszcz odejmuje b serce. ✣ Lud moj drewná swego śię pyta/ á kij jego odpowiáda mu: bo je duch wszeteczeństwá w błąd prowádźi/ áby nierząd płodźili odstępując od Bogá swego. 13 ✣ Ná wierzchách gor ofiáruja/ á ná págorkách kádzą/ pod dębiną/ y pod topoliną/ y pod wiązina/ bo dobry jest ćień ich: dla tego wszeteczeństwo płodzą corki wásze/ á niewiásty wásze cudzołożą. 14 ✣ Nie miałżebym náwiedźić corek wászych/ gdy nierząd płodzą? y niewiast wászych/ gdy cudzołożą? Abo gdy śię y oni *sámi* z nierządnicámi odłączáją/ y z wszetecznicámi ofiáruja? Owszem/ lud ktory sobie *tego* w rozum nie bierze/ upádnie.

b *I. Rozum.*

15 Jeśli nierząd płodźisz/ ty Izráelu/ niechże *wżdy* nie występuje Judá: Przetoż nie chodźćie do Gálgál/ áni wstępujćie do BetAwen/ áni przyśięgajćie/ *mowiąc*: Żywie PAN. 16 Bo Izráel jest nieokroćony jáko jáłowicá nieokrocona: záprawdę PAN je páść będźie/ jáko báránki ná przestrzeństwie. 17 ✣ Ztowárzyszył śię Efrájim z báłwánámi: zániechaj go. 18 ✣ Odpornymi je czyni napoj ich/ nierząd ustáwicznie płodzą: Obrońcy c jego z hańbą miłują d dáry. 19 ✣ Záchwyći je wiátr skrzydłámi swymi/ y będą záwstydzeni dla ofiár swojich.

c *H. Tarcże.* d *H. Dajćie I. Przynośćie.*

ROZDZIAŁ V.

Grzechy Kápłánow, luduIzráelskiego y Judskiego. 5. Ogłoszenie strászney pomsty Bożey. 7. Prętkiey. 13. Y nie uchronioney.

1 Słuchajćie tego/ o Kápłáni! á miejćie wzgląd *ná to* domie Izráelski/ y *ty* domie krolewski/ słuchajćie: Bo przećiwko wam sąd *jest*: przeto/ żeśćie śidłem w Máspá/ á śiećią rozćiągnioną ná *wierzchu* Tábor. 2 ✣ Owszem udawájąc śię ná zábijánie/ przypadáją a do ziemie: ále Ja pokarzę káżdego z nich. 3 Ja znam Efrájimá: y Izráel nie jest zkryty przedemną: bo teraz nierząd płodźisz Efrájimie? á Izráel zplugáwił śię. 4 ✣ Nie máją śię do tego/ áby śię náwroćili do Bogá swego: przeto/ że duch wszeteczeństwá jest w pośrzodku nich/ á PAná nie poználi.

a *T. Zárádá á chytrze to czynią.*

5 Świádczyć też będźie hárdość b Izráelska przećiwko niemu: Przetoż Izráel y Efrájim upádną dla niepráwośći swojey/ upádnie też y Judá z nimi. 6 ✣ Z trzodámi swymi y z bydłem swojim pojdą szukáć PAná; wszákże *go* nie znajdą: bo odstąpił od nich. 7 ✣ Wystąpili przećiwko PAnu/ bo synow cudzych napłodźili: *á ták* teraz pożrze je c mieśiąc z májętnośćiámi ich. 8 ✣ Zátrąbćie w trąbę w Gábáá/ y w trąbę w Rámá: Krzyczćie w BetAwen: *nieprzyjaćiel* zá tobą o Benjáminie! 9 ✣ Efrájim zpustoszony bę=

b *Ozea. 7. 10.*

c *T. Czás jednego mieśiącá.*

dźie w dźień karánia : w pokoleniách Izráelſkich oznájmiłem/ że to prawdá.

10 Kśiążętá Judſcy ſtáli śię jáko ći/ ktorzy gránice przenoſzą: wyleję ná nie popędliwość moję/ jáko wodę. 11 Uciśniony jeſt Efráim/ pokruſzony ſądem : wſzákże *przećię* ma wolą chodźić zá rozkazániem *ludzkim.* 12 Przetoż y Ja byłem Efráimowi jáko mol : á domowi Judſkiemu jáko ſprochniáłość. 13 Z kąd widząc Efráim mdłość ſwoję/ á Judá ránę ſwoję/ ućiekł śię Efráim do Aſſurá/ y poſłał do Królá Járebá: ále on was nie będźie mogł uzdrowić/ áni was uleczy od rány *wáſzey.* 14 Bom Ja jeſt Efráimowi jáko lew ſrogi/ á domowi Judſkiemu jáko lwię ; Ja/ Ja porwę/ y odejdę : wezmę/ á nikt mi nie wydrze.

15 Poydę/ wrocę śię do mieyſcá mego/ áż śię winnymi dádzą/ á ſzukáć będą oblicza mojego.

Rozdział VI.

Proroctwo o náwroceniu śię ludu Izráelſkiego do Bogá. 4. Oświadczenie, że im Bog nie czynił krzywdy, gdy ich podług zaſługi karał.

W Utrapieniu ſwojim ráno mię ſzukáć będą, *mowiąc*: Podźćie/ á náwroćmy śię do PANA : bo on porwał/ á uzdrowi nas : uderzył/ y záwiąże *rány* náſze. 2 Ożywi nas po dwu dniách/ á dniá trzeciego wzbudźi nas/ y żyć będźiemy przed obliczem jego. 3 Tedy poznawſzy PAná/ ſtáráć śię będźiemy/ ábyſmy go *więcey* poználi. Bo wyśćie jego jáko ránna zorza zgotowáne jeſt : á przyjdźie nam jáko deſzcz ná Wioſnę y w Jeśieni *ná* źiemię.

4 Coż mam czynić z tobą o Efráimie? coż mam czynić z tobą o Judo ? Gdyż miłośierdźie wáſze jeſt jáko obłok poránny/ á jáko rosá rano przemijájąca. 5 Dla tego oćioſywałem je przez Proroki / zábiałem je ſłowy uſt mojich / áby świátłość ſądow twojich wyſzłá. 6 Bo miłośierdźiá a chcę/ á nie ofiáry. á znájomośći Bożey więcey/ niż cáłopalenia. 7 Ale oni przeſtąpili przymierze *moje*, jáko ludzkie : *á*

a
1 Sám. 15. 22.
Mátt. 9. 13.
y 12. 7.

tymći wyſtąpili przećiwko mnie. 8 Gáláád jeſt miáſtem czyniących niepráwość : pełne ſtop krwáwych. 9 A jáko zbojcy *czynią*, ktorzy ná kogo czyháją ná drodze/ tedy chodzą do Sychem: *ták czyni* rotá Kápłánow: bo umyślnie niecnotę płodzą. 10 W domu Izráelſkim widzę ſproſność : tám śię wſzeteczeńſtwem Efráimowym zplugáwił Izráel. 11 Y w tobie o Judo ! *Efráim* żniwo położył/ gdym Ja zás przywroćił b pojmány lud moj.

b
2 Kron 28. 9.

Rozdział VII.

Nárzekánie Boże nád grzechámi ludu Izráelſkiego. 12. Ogłoſzenie nád nimi pomſty Bożey dla nich.

1 Gdy lecżę Izráelá/ tedy śię odkrywa niepráwość Efráimowá/ y złośći Sámáryjſkie/ bo śię báwią kłamſtwem: w mieśćiech złodźieyſtwo/ á ná dworze łupieſtwo przewodzą. 2 A nie myślą w ſercu ſwojim/ że ná wſzyſtkie złośći ich pámiętam : *á* teraz je ogarniáją ſpráwy ich/ y ſą przed obliczem mojim. 3 Królá uweſeláją złośćią ſwoją : á Kśiążętá kłamſtwy ſwymi. 4 Wſzyſcy zgołá cudzołożą/ *ſą* jáko piec rozpalony od piekárzá/ *ktory* przeſtawa czuć/ gdy záczynił ćiáſto/ ážby ukiśiáło. 5 W dźień Królá náſzego/ w chorobę *go* wpráwiáją Kśiążętá łagwiámi winá : ták/ że y on rękę ſwą z naśmiewcámi wyćiąga. 6 Bo przyłożyli ſerce ſwe do záſadzek/ jáko piec rozpalony : cáłą noc śpi piekarz ich/ á z poránku gore jáko płomień ogniá. 7 Wſzyſcy zgołá rozpalili śię jáko piec/ á pożeráją ſędźie ſwoje : wſzyſcy Królowie ich upadáją/ niemáſz miedzy nimi ktoby wołał do mnie. 8 Efráim ten śię z narodámi zmieſzał: Efráim będźie *jáko* podpłomyk nie przewracány. 9 Pożárli obcy śiłę je°/ á on *o tym* nie wie: śedźiwość też nań wyſtępuje/ wſzákże on tego nie wie. 10 A *choć* pychá a Izráelſka świadczy w oczy przećiwko niemu : wſzákże śię nie náwrácáją do PAna BOGA ſwego/ áni go w tym wſzyſtkim ſzukáją. 11 Y ſtał śię Efráim jáko gołębicá głupia / niemájąca

a
Ozea. 5. 1.

serca: Egiptu przyzywáją / á do Assurá śie uciekáją.

12 NIe gdy odejdą/rozćiągne ná nie śieć moję / á jáko ptastwo niebieskie potárgnę je: skarzę je / jáko im o tym powiádano w zgromádzeniu ich. 13 Biádá im/że śię rozbiegli odemnie: zpustoszenie *przydźie* ná nie / bo wystąpili przećiwko mnie. Choćiem Ja je odkupił / ále oni przećiwko mnie mowili kłamstwá. 14 Y nie wołáją do mnie z sercá swego gdy wyją ná łożách swojich. Wprawdźieć dla zboża y moszczu zgromádzáją śię / ále mię potym odstępują. 15 Choćiem utwirdzał rámioná ich pokarawszy je: Ale oni złe myślą przećiwko mnie. 16 Náwracáją śię/ *ále* nie do Nawyższego: są jáko łuk b zdrádliwy: Polegą od mieczá: Kśiążętá ich od popędliwośći języká ich / co im jest ku pośmiewisku w źiemi Egipskiey.

b Psalm 78.57.

ROZDZIAŁ VIII.

Przegrożká Izráelczykom uczyniona, o przyćiągnieniu nieprzyjaćioł ná nie; á to dla tego, że przymierze Boże wzruszyli, á obłudnikámi y bałwochwálcámi byli.

1 PRzyłoż trąbę do ust twojich/ *á rzecz:* Oto lećí ná Dom PAński jáko Orzeł: Przeto / że przestąpili przymierze moje / á przećiwko zakonowi mojemu wykroczyli. 2 Będąć do mnie wołáć; Boże moj! My *lud twoj* Izráel/znamy ćię: 3 *Ale* Izráel opuśćił dobro: *przetoż* go nieprzyjaciel gonić będźie. 4 Oni stánowili Krole / ále bezemnie: Kśiążętá obieráją/do ktorych śię Ja nie znam: Ze srebrá swego / y ze złotá swego czynią sobie báłwány ná swoje zginienie. 5 Opuśći je ćielec twoj / o Sámáryo! gdy śię zápali ná nie gniew moj: dokądże nie będą mogli *przestrzegáć* niewinnośći? 6 Wszák y on jest z Izráelá: rzemieśnik go urobił/ á nie jest Bogiem; bo śię w proch obroći ćielec Sámáryski. 7 Bo iż wiátr śiali/ wicher też żąć będą: á żadnego źdźbłá mieć nie będą/ urodzaj nie wyda mąki: á choćby wydał/ cudzoźiemcy to zjedzą. 8 Izráel pożárty będźie: wnetże będźie między pogány/ jáko naczynie z ktorego niemász żadney uciechy. 9 Przeto/że śię oni do Assyryiczyká, osłá leśnego uciekáją / ktory śię sámotnie chowa: á że Efráim *sobie* miłośniki nájmuje. 10 A iż dáry posyłáli między pogány / przetoż y *ja* je wnetże zbiorę: Owszem już cożkolwiek ucierpieli dla brzemienia a Krolá Kśiążąt. 11 Bo iż rozmnożył Efráim Ołtarze ku grzeszeniu / stáłymu śię *one* Ołtarze ku grzeszeniu. 12 Spisałem mu wielkie rzeczy w Zakonie mojim: *ále ták je* sobie waży/ jáko b co obcego. 13 Z ofiar dárow mojich ofiárują mięso/ y jedzą; *ále* ich PAn nie przyjmuje: Już wspomnię nieprawośći ich / y náwiedzę grzechy ich *że śię* oni do Egiptu náwracáją: 14 A/ że zápomniał Izráel Stworzyćielá swego/ y nábudował Kośćiołow: á Judá rozmnożył miástá obronne. Przetoż poślę ogień ná miástá jego/ ktory pożrze páłace jego.

a 2 Krol. 17. 3.

b Ozeá. 6. 7.

ROZDZIAŁ IX.

Opowiáda Izráelczykom pomstę, y przyczyny jey. 14. Przyczynia śię Prorok zá nie. 15. Oświadcza im spráwiedliwość Bożą nieodmienną.

1 NIe wesel śię Izráelu/nie rádu śię jáko inni narodowie: że nierząd płodźisz odwracájąc śię od Bogá swego/ *á* miłujesz zapłátę *wszetecznice*, ná wszystkich bojewiskách zboża. 2 Bojewisko/ áni prásá nie będźie ich żywiłá: á moszcz omyli ich. 3 Nie będą mieszkáć w źiemi PAńskiey: ále śię Efrájim wroci do Egiptu / á w Assyryjey nieczyste rzeczy jeść będą. 4 Nie będą PAnu winá ofiárowáli/áni mu będą przyjemne. Ofiáry ich *będą* im jáko chleb płáczących / ktorzybykolwiek a z niego jedli/zmázáliby śię: przeto / że chleb ich zá umárłe ich nie wnidźie *do* domu PAńskiego. 5 Coż będźiecie czynić w dźień Uroczysty/ y w dźień Swiętá PAńskiego? 6 Bo oto záginą przez zpustoszenie: Egipt zgromádźi je / á Memphis pogrzebie je. Srebro ich pożądáne pokrzywá odźiedziczy / á ćiernie *porośćie* w przybytach ich.

a 3 Moj. 10. 19.

7 PRzyda dni náwiedzenia/ przyda dni zapłáty: pozna to Izráel że ten Prorok ich jest głupi / szalony; máż nikczemny/ dla mnostwá niepráwośći twojey/ y dla wielkiey 8 nienawiśći twojey. ✤ Prorok ktory straż trzyma nád Efráimem pospołu z Bogiem mojim / stał śie sidłem ptásznika ná wszystkich drogách jego / nienawiść jest w domu 9 bogá jego. ✤ Głeboko zábrneli/ popsowáli śie jáko zá dni b Gábáá: wspomnić PAN ná niepráwośći ich/ y náwiedźi grzechy ich.

b Sedź. 19.15.

10 ZNálazłem Izráelá jáko jágody winne ná pusczy: widźiałem Ojce wásze jáko pierwszy owoc figowy / ná początku ich: Ale oni poszli zá c BáalFegorem/ á oddáli śie tey obrzydliwośći: przetoż będą obrzydłymi / ták jáko śie im upo11 dobáło. ✤ Efráim uleći jáko ptak / á sławá ich záraz od porodzenia/ y 12 od żywotá/y od poczęćia. ✤ A choćby odchowáli syny swe / przećie ich pozbáwię wieku męskiego: Owszem y onym biádá/ gdy Já ich odstąpię.

c 4 Moj. 25. 3.

13 ✤ Efráim / jáko widzę / jest jáko Tyr/wszczepiony ná miejscu rozkosznym: wszákże Efráim wywiedźie do morderzá synyswoje.

14 DAj im PANie. Coż im dasz? Daj im żywot niepłodny / á pierśi wyschłe.

15 WSzystká złość ich jest w Gálgál/ przetoż y tám ich nienawidzę: dla złośći uczynkow ich z domu mego wyrzucę je/nie będę ich więcey miłowáł/ wszystkie Kśiążę16 tá ich odporne są. ✤ Efráim porázony będźie / korzeń ich uschnie / owocu nie przyniosą: á choćby też zpłodźili / tedy wybiję namilsze 17 *dźiatki* żywotá ich. ✤ Odrzući je Bog moj / bo go słucháć nie chcą: á miedzy Pogány tułakámi będą.

Rozdział X.

Obwinia lud Izráelski z grzechow. 5. Przegraża im, y Kśieży ich, y báłwánom. 7. Y sámemu Krolowi.

1 IZráel jest máćicą prozną/ owoc przynośi sobie; czym więcey miewáł owocu swego / tym więcey nábudowáł ołtarzow: á czym obfitsza jest źiemiá jego / tym więcey 2 nástáwiał obrázow. ✤ Rozdźiela śię serce ich / przetoż winnymi są: on pokruszy ołtarze ich / y obrázy ich 3 popsuje. ✤ Poniewaz mowią; Nie mamy Królá: náwet nie boimy śie PAná/ á Krol nam co uczyni? 4 ✤ Mowią słowá przyśięgájac kłamliwie / gdy czynią przymierze: y wzrośćie sąd jáko jad ná zagonách pełnych.

5 DLa jáłowic BetAweńskich zátrwożą śie obywátele Sámáryjskiey/ gdy kwilić będą nád nim lud jego/ y Popi jego/ (ktorzy śie więc rádowáli z niego) przeto/ że 6 sławá jego odchodźi od niego. ✤ Náwet y sam do Assyryjey záprowádzony będźie *zá* dar Krolowi Járeb: záwstydźi śie Efráim/ y zá7 sroma śie Izráel zá ráde swoje. ✤ 8 Wyćięty będźie KrolSámáryjski/ jáko pijáná ná wierzchu wody. ✤ Y będą wyzyny a Awenu wytrácone/ grzech Izráelski: ćiernie y oset wyrośćie ná ołtarzách ich: á rzeką gorom; Przykryjćie b nás: á pá9 gorkom; Upádnićie ná nas: ✤ Ode dni Gábáá / grzeszyłeś Izráelu: tám śie zostáli / nie záchwyćiłá ich w Gábáá bitwá przećiwko synom 10 niepráwośći *podnieśiona.* ✤ *Przetoż* je pokarzę według upodobánia mego: bo śie zbiorą ná nie narodowie áby byli koráni dla dwojákich nie11 práwośći swojich. ✤ Bo Efráim jest jáko jáłowicá wyuczona / kocha śie w młoceniu/ chćiałem Ja nástępowáł ná cudny kárk jey/ ábym do jázdy używał Efráimá/ Judá áby 12 orał/á Jákob áby włoczył. ✤ Y *mowiłem*; Siejćie sobie ku spráwiedliwośći: żnićie ku miłośierdźiu/orżćie c sobie nowinę: Bo czás *jest* szukáć PAná/ áż przydźie y spuśći ná was 13 spráwiedliwość *jáko* deszcz. ✤ *Ale*śćie oráli niepobożność/ żelićie niepráwość / jedliśćie owoc kłamstwá: ábowiem ufasz w drodze twey/ y w mnostwie mocárzow twojich. ✤ 14 Dla tegoż powstánie rozruch miedzy ludem twojim/ á wszystkie zámki twoje poburzone będą/ ták jáko poburzył Sálmán Bet e Arbel w dźień bitwy: mátki z synámi roz-

a Ezái. 2. 18.
b Ezái. 2. 19. Luk. 23.30. Objáw 6. 16. y 9. 6.
c Jerem. 4. 3.
d 2 Krol. 18. 34. y 19.13

15 trácone będą. Oto ták wam uczyni Bethel/ dla wielkiey złośći wászey: Krol Izráelski ná świtániu do szczętu zgłádzony będźie.

ROZDZIAL XI.

Nárzeka Bog ná niewdźięczność ludu Izráelskiego. 5. Przegraża mu. 9. Y oświadcza śię z miłośćią: Proroctwo o náwroceniu śię Izráelá do PANA.

1 GDy Izráel był dźiećięćiem/ umiłowałem go: á z Egiptu wezwałem a Syná mego.

2 Wzywáli ich *Prorocy*, ále oni tym więcey uchodźili od oblicżá ich: Báálom ofiáry czynili/ á bálwánom rytym kádźili.

3 Choćiam Ja Efrájimá ná nogi stawiał/ ujęćie on je b w ręk ná rámioná swoje: á nie chćieli znáć/ żem Ja je leczył.

4 Powrozámi ludzkimi poćiągałem je/ powrozámi miłośći: á byłem im jáko ktorzy odejmują járzmo z czeluśći ich/ y dawałem im pokarm.

5 Nie wroćić śię do źiemie Egipskiey: ále Assur *będźie* Krolem jego/ przeto/ że śię nie chćieli náwroćić do mnie.

6 Nád to/ miecz będźie trwáć w mieśćiech jego/ y zkáźi zawory jego/ á pożrze je dla rády ich.

7 Bo lud moj udał śię ná *to*, *áby* śię odwracał odemnie: á choćiaż go wołáją do Nawyższego/ *przećię go* nikt nie wywyższa/

8 Jákożbym ćię podał ó Efrájimie? jákożbym ćię podał o Izráelu? jákożbym ćię podał jáko Adáme/ c y położył jáko Seboim? *Ale* śię obroćiło we mnie serce moje/ náwet y wnętrzności litośći poruszyły śię.

9 Nie wykonam gniewu zápálczywośći mojey/ nie udam śię ná skáżenie Efrájimá/ bom Ja Bog/ á nie człowiek/ w pośrzodku ćiebie Swięty: y nie przydę przećiwko miástu.

10 Pojdą zá PAnem/ ktory jáko lew będźie ryczał: on záiste ták ryczeć będźie/ że z stráchem przybieżą synowie od morzá.

11 Z stráchem przybieżą jáko ptacy z Egiptu/ y jáko gołębicá z źiemie Assyryjskiey: y posádzę je w domach ich/ mowi PAN.

12 Efrájim ćżycy mię ogárnęli kłamstwem/ á dom Izráelski zdrádą/ gdy jescze Judá pánował z Bogiem/ á z Swiętymi wierny był.

ROZDZIAL XII.

Obwinia Izráelá y Judę z grzechow. 3. Napomina do pokuty. 14. Opowiada pomstę niepokutującym.

1 EFrájim śię karmi wiátrem/ á goni wiátr Wschodni/ przez cáły dźień mnoży kłamstwo/ y spustoszenie: bo przymierze z Assyryjczykámi stánowi/ y oliwę do Egiptu wynośi.

2 MA też PAn poswarek z Judą: á náwiedźi Jákobá według drog jego/ według spraw jego odda mu.

3 *Jescze* w żywoćie zá piętę dźierżał a brátá swego/ á mocą swoją mężnie sobie poczynał b z Bogiem.

4 Mężnie mowię sobie poczynał z Anjołem/ á przemogł: płákał/ y prośił go: w Bethelu c go ználazł/ y tám mowił z námi.

5 Toć *jest* PAn/ Bog Zastępow/ PAn *jest* pámiętne d *Imię* jego.

6 PRzetoż śię ty do Bogá twego náwroć: miłośierdźiá y sądu przestrzegaj/ á oczekawaj záwżdy ná Bogá twego.

7 Kupcem *jest*, w ktorego ręku są szále fałszywe/ gwałt umiłował.

8 Y Mowi Efrájim: Záiste z bogáciłem śię/ nabyłem sobie bogactw we wszystkich pracách mojich: nie znajdą przy mnie nieprá-wośći/ coby grzechem byłá.

9 Alem Ja jest PAnem Bogiem e twojim/ od wyśćia z źiemie Egipskiey/ jescze dopuszczę mieszkáć w namiećiech jáko zá dni Uroczystych świąt:

10 A mowiąc przez Proroki/ widzenia wiele pokázowáć będę: á przez Proroki podobieństwá podawáć będę.

11 CZyli tylko w Gáláád byłá nieprawość y márność? Y w f Gálgálu ć woły ofiáruja/ owszem y ołtarzow ich *pełno* jáko gromad ná zagonách pol mojich.

12 TAmći był ućiekł Jákob g z kráiny Syryjskiey/ gdźie służył h Izráel zá żonę/ y zá żonę strzegł *stádá*.

13 Ale tu przez Proroká PAN Izráelá przywiodł z Egiptu: y przez Proroká był strzeżony.

14 Lecz Efrájim PANA pobudźił do gnie-

Przypisy na marginesie:

a Mátt. 2. 15.
b T. Bálwány.
c 1 Moj 12. 24.
a 1 Moj 25. 26.
b 1 Moj 32. 24.
c 1 Moj 35. 9.
d 2 Moj 3. 15.
e Ezái. 43. 11.
f Ozea. 4. 15. 9. 15.
g 1 Moj 28. 5.
h 1 Moj 19. 20.

wu gorzkiego: Przetoż śie nań wyleje krew jego: á pohańbienie jego odda mu PAn jego.

ROZDZIAŁ XIII.

Przypomina przeszłą sławę Efrájimowę. 4. Y Boże dobrodźiejstwá. 6. Niewdźięcznośćich. 7. Pomstę Bożą. 14. Obietnicá pokutującym. 16. Y Proroctwo o zkáżeniu Sámáryjey.

1 GDy mawiał Efrájim / strách bywał: Bo był wywyższony w Izráelu. ✠ Ale gdy zgrzeszył przy 2 Báálu / tedy umárł. ✠ A teraz jeszcże przyczyniáją grzechu / bo sobie czynią y leją z śrebrá swego / według przemysłu swego / strászne báłwány co wszystko tylko jest robotą rzemieśniká: O ktorych *jednák* sami mowią: Ludźie ktorzy chcą ofiárowáć / niech cáłują ćielce. ✠ 3 (Przetoż śie stáną jáko obłok poránny / á jáko rosá poránna przechodząca / y jáko plewy od wichru porwáne z bojewiská / y jáko dym z kominá.) ✠ 4 Gdyżem Ja jest PAN Bog twoj *od wyśćia* z źiemie Egipskiey: á Bogá oprocz mnie nie poznałeś / y niemász Zbáwićielá oprocz mnie. ✠ 5 Jam ćię poznał ná puszczy w źiemi 6 bárzo suchey. ✠ Dobrymi pástwiskámi swymi násyceni są: ále gdy śie násyćili / podniosło śie serce ich: 7 przetoż mię zápomnieli. ✠ Dla tego będę im jáko lew srogi: jáko lámpárt przy drodze *będę* czyhał. ✠ 8 Zábieżę im jáko niedźwiedź ośirocáły / á rozdárgam b zawárćie sercá ich / y pożrę je tám jáko lew / *jáko* zwierz dźiki / szárpájąc je. ✠ 9 Zginienie twoje z *ćiebie* o Izráelu! ále ze mnie 10 wspomożenie twoje. ✠ Gdźież jest Krol twoj / gdźież jest? Niech ćię záchowa we wszystkich miástách twojich: y Sędźiowie twoji / o ktorycheś mowił: Daj mi Krolá y 11 Kśiążętá. ✠ Dáłem ći *tedy* Krolá c w zápálczywośći mojey: álem go odjął 12 w zágniewániu mojim. ✠ Związána *jest* nieprawość Efrájimowá / 13 schowány jest grzech jego. ✠ Boleśći rodzącey ogárną go / on synem niemądrym: bo ináczey nie zostawáłby ták długo w żywoćie mátki.

14 Z Ręki grobu wybáwię je / od śmierći wykupię je. O śmierći! będę śmierćią twoją: O Grobie! będę zkáżeniem d twojim: żałość 15 zkryta będźie od oczu mojich. ✠ Bo on miedzy bráćią owoc przynieśie. *Pierwey jednák* przyjdźie wiátr ze Wschodu / *wiátr* PAński / od puszczy wystepujący: y wysuszy źrzodło jego / wysuszy y zdrój jego: onći rozchwyći skárby wszelkiego naczynia pożądánego.

16 SAmáryá będźie zpustoszoná / przeto / że śie zprzećiwiłá Bogu swemu: od mieczá upádną, máluczcy jey e roztrąceni będą / á brzemienne jey rozćięte będą.

ROZDZIAŁ XIV.

Nápomnienie do pokuty. 9. Do wyrozumienia y do przestrzegania Kśiąg tego Proroctwá.

1 O Izráelu náwroć śię cále do PANA Bogá swego: ábowiemeś upadł dla nieprawośći swojey. 2 ✠ Weźmićie z sobą słowá á náwroććie śię do PAná: Mowćie do niego; Odpuść wszystke nieprawość / á daj to co jest dobrego: Tedyć oddamy ćielce warg a nászych. ✠ 3 Assur nie wybáwi nas: ná koniach jeźdźić nie będźiemy: y nie rzeczemy więcey robocie rąk nászych; *Wyśćie* Bogowie nászy: bo w tobie śirotká znájduje miłośierdźie.

4 UZdrowię odwrocenie ich / á rozmiłuję śię ich dobrowolnie: bo śię odwroći zápálczywość mojá od 5 nich. ✠ Będę Izráelowi jáko rosá: że śię rozkwitnie jáko lilia / á zápuśći korzenie swe jáko Liban. ✠ 6 Rozrosłą śię gáłęźi jego / á ozdobá jego będźie jáko oliwne drzewo / á wonia 7 jego jáko Libáńska. ✠ Náwrocą śię áby śiedźieli pod ćieniem jego / ożyją *jáko* zboże / y puszczą śię jáko winna máćicá / ktorey pámiątká będźie 8 jáko wino Libáńskie. ✠ Efrájimie / Coż mi już do báłwánow? Ja ćię wysłucham / y wejrzę ná ćię: Jam jest jáko jodłá źielona / ze mnie śię owoc twoj ználazł.

9 KTo mądry / niech to zrozumie: á *kto* rostropny / niech to pozna. Bo drogi PAńskie *są* proste: á spráwiedliwi po nich chodźić będą: ále przestępcy ná nich upádną.

a Ezái. 43. 11. Ozea. 12. 9.

b I. Pierśi ich.

c 1 Sám. 8. 5. y 15. 23 y 16. 8.

d 1 Kor. 15. 55.

e Ozea. 10. 14.

a Zyd. 13. 15.

PROROCTWO JOELOWE.

W Dwojgu Kázániách; z ktorych Pierwße w pierwßym / á Drugie w wtorym y trzećim rozdźiale śię zámyka; Joel Prorok cztery rzeczy odpráwuje. Naprzod gromi Zydy z ich zdumienia y gnuśnośći/ iż plag Bożych/ ktore ich dolegáły/ nie czuli. Zátym srogßymi im káźniámi groźi. Po trzećie upomina ich do pospolitego grzechow wyznánia/ do ßczerey pokuty/ y do społecznych modlitew. Náostátek obiecuje pokutujacym/ y ćielesne/ y duchowne błogosłáwieństwá od Bogá.

ROZDZIAL I.

Ogłaßa ludowi Judskiemu kaźni Boże. 5. Pobudza do pokuty. 13. Y sposob jey pokázuje.

1 SŁowo PAńskie ktore śię stáło do Joelá/ syná Petuelowego. 2 Słuchajćie tego Stárcy / á bierzćie w ußy wßyscy obywátele tey źiemie: Izali śię to stáło zá dni wáßych/ ábo zá dni Ojcow wáßych? 3 Powiádajćie o tym synom wáßym/ á synowie wáßy synom swojim/ á synowie ich/ rodźájowi potomnemu. 4 Co zostáło po gąśienicách / pojádłá ßáráńcza: á co zostáło po ßáráńczy/ pojadł chrząßcz/ á co zostáło po chrząßczu/ pojadł czerw. 5 Ocuććie śię pijáni/ á płáczćie y nárzekajćie wßyscy ktorzy pijećie wino/ dla moßczu; bo wydárty jest od ust wáßych. 6 Abowiem narod przyćiagnał do źiemie mojey/ mocny á niezliczony: zęby jego zęby lwie/ á trzonowe zęby jáko lwá srogie°. 7 Winną máćicę moję podał ná zpustoßenie/ á figowe drzewo moje ná obłupienie: w ßczat je obnáżył y porzućił/ ták, że zbieláły gáłęźie ich. 8 Nárzekaj/ jáko pánná przepásána worem / nád mężem młodośći swojey. 9 Odjęta jest śniedna y mokra ofiárá od domu PAńskiego: płácza Kápłáni słudzy PAńscy. 10 Zpustoßone jest pole/ y smęći śię źiemiá/ przeto/ że popsowano zboże: wyschł moßcz/ oliwá zginęłá. 11 Wstydza śię oracze/ nárzekája winiarze/ dla pßenice/ y dla jęczmieniá: bo zginęło żniwo polne. 12 Winna máćicá uschłá/ á figowe drzewo uwiędło: drzewo gránatowe y pálmá/ y jábłoń/ y wßystkie drzewá polne poschły/ y wesele zginęło od synow ludzkich.

13 PRzepáßćie śię / á płáczćie o Kápłáni! nárzekajćie słudzy Ołtarzá: wnidźćie/ á legajćie w nocy w worzech/ słudzy Bogá mojego: bo záwśćiagniona jest od domu Bogá wáßego ofiárá śniedna / y ofiárá mokra. 14 Poświęććie post/ zwołajćie a zgromádzenia zbierzćie stárce / y wßystkie obywátele źiemie do domu PAná Bogá wáßego/ y wołajćie do PAná! Ach! biádá ná ten dźień. 15 Bo bliski jest b dźień PAński: á przychodźi jáko zpustoßenie od Wßechmocnego. 16 Izali przed oczymá náßymi nie zginęłá żywność/ á z domu Bogá náßego rádość y wesele? 17 Pogniły ziárná pod skibámi swymi/ zpustoßone sa gumná/ zburzone sa ßpichlerze: bo wyschło zboże. 18 Czemu wzdycha bydło? błakája śię stádá wołow; Ze nie mája pástwisk: náwet y trzody owiec wyginęły. 19 Do ćiebie wołam o PAnie! bo ogień pożárł pástwiská ná pußczy / á płomień popalił wßystkie drzewá polne. 20 Tákże y zwierzętá polne rycza do ćiebie/ przeto że wyschły strumienie wod/ á ogień pożárł pástwiská ná pußczy.

a Joel. 2. 15.

b Ezái. 13. 6.

ROZDZIAL II.

Bog ogłoßeniem stráßnych kaźni swojich. 12. Do pokuty prowádźi 18. A jákim śię chce pokutujacym stáwić, pokázuje.

1 TRabćie w trabę ná Syonie/ á krzyczćie ná świętey gorze mojey: Niechaj zádrża wßyscy obywá-

tele

tele ziemie : bo przychodzi dzień PAńſki/bo bliſki *jeſt*. 2 ✣ Dzień ciemności y mroku / dzień obłoku y chmury / jáko ránna zorza rozćiągniona po gorách: lud wielki á mocny/ ktoremu rownego nie było od wieku/ y nie bedzie po nim nigdy áż do lat rodzáju y rodzáju. 3 ✣ Przed obliczem je° a ogień pożeráiący/ á zá nim płomień pałájący. Tá ziemiá *jeſt* przed nim jáko ogrod Eden / ále po nim bedźie puſtynia puſta : y nie ujdźie nikt przed nim. 4 ✣ Kſztałt ich jeſt jáko kſztałt koni : á ták pobieżą jáko jezdni. 5 ✣ Po wierzchu gor ſkákáć będą/ jáko grzmot wozow / á jáko ſzum płomieniá ogniſtego / pożeráiącego śćierniſko : jáko lud możny uſzykowány do bitwy. 6 ✣ Ulekną śię narodowie przed obliczem jego : wſzyſtkie twarzy *ich* jáko gárniec poczernieją. 7 ✣ Pobieżą jáko mocarze/ á wbieżą ná mury jáko mężowie waleczni : káżdy z nich drogą ſwoją pojdźie / á nie uſtąpią z ścieżek ſwoich. 8 ✣ Jeden drugiego nie ściśnie / káżdy drogą ſwoją pojdźie : á choć y ná miecz upádną/ nie będą zránieni. 9 ✣ Po mieśćie chodźić będą/ po murze biegáć; ná domy wſtąpią / á okny wlezą jáko złodźiey. 10 ✣ Przed obliczem jego ziemiá zádrży b/ niebioſá śię poruſzą : słońce y mieśiąc śię záćmi / á gwiazdy záwśćiągną jáſność ſwoję. 11 ✣ A PAn wyda głos ſwoj przed wojſkiem ſwojim ; przeto/ że bárzo wielki bedźie oboz jego ; przeto / że mocny ten co wykona słowo jego : Wielki bowiem dźień c PAńſki *bedźie*, y ſtráſzliwy bárzo: Y ktoż go zniesie?

12 A Przetoż jeſzcze y teraz mowi PAN : Náwroććie d śię do mnie ſámego cáłym ſercem ſwojim/ y w pośćie y w płáczu / y w kwileniu. 13 ✣ Rozedrzyjćie ſerce wáſze / á nie ſzáty wáſze / náwroććie śię do PAná Bogá wáſzego : boć on jeſt e łáſkáwy/ y miłośierny / nierychły ku gniewu/ á hojny w miłośierdźiu y żáłujący złego. 14 ✣ Ktoż wie/nie obroćili f śię / á nie bedźieli mu żal? y nie zoſtáwili po ſobie błogosłáwieńſtwá *ná* śniedną y mokrą ofiárę PAnu Bogu wáſzemu. 15 ✣ Trąbćie w trąbę g ná Syonie / poświeććie poſt/ zwołájćie zgromádzenie. 16 ✣ Zgromadźćie lud / poświeććie zgromádzenie / zbierzćie ſtárce / znieśćie máluczkie y ſsące pierśi. Niech wynidźie oblubieniec z łożnice ſwojey / á oblubieniec z pokoju ſwego. 17 ✣ Kápłáni/ſłudzy PAńſcy / miedzy przyśionkiem á ołtarzem niech płácżą/y mowią : Przepuść PAnie ludowi twemu / á nie daj dźiedźictwá ſwego ná pohánbienie / áby nád nimi pogánie pánowáć mieli. Przeczżeby mowiono h miedzy narody ; Gdźież jeſt Bog ich?

18 Y Zápali śię PAn miłośćią ku ziemi ſwojey/á zmiłuje śię nád ludem ſwojim. 19 ✣ Y ozwie śię PAn/ á rzecze do ludu ſwego : Oto Ja pośle wam zboże y moſzcz / y oliwę / á bedźiećie nimi náſyceni : y nie podam was wiecey ná pohánbienie miedzy pogány. 20 ✣ Bo Połnocne *wojſko* oddale od was / á zápędzę je do ziemie ſuchey/y zpuſtoſzoney:przedni i huf jego *obroći* śię ku morzu Wſchodniemu/á koniec jego ku morzu oſtátecznemu : y wynidźie z niego ſmrod/y zgniłość: choć ſobie hárdźie poczyna. 21 ✣ Nie boj śię ziemio/ weſel śię á ráduj śię: bo PAN wielkie rzeczy uczyni. 22 ✣ Nie bojćie śię zwierzętá pol mojich/ boć wzroſło páſtwiſko ná puſtyni/ á drzewá przynioſą owoce ſwoje : figowe drzewo y mácicá winna wydádzą moc ſwoję.

23 Y Wy ſynowie Syońſcy weſelćie śię/y rádujćie śię w PAnu Bogu wáſzym: bo wam da k deſzcz l wczeſny / áześle wam deſzcz obfity w Jeśieni y ná Wioſnę. 24 ✣ Y będą gumná zbożem nápełnione : á práſy opływáć będą moſzczem y oliwą. 25 ✣ A ták/ nádgrodzę wam látá ktore zjádłá m ſzáráńcza / czerw / chrząſzcze y gąśienice : wojſko moje wielkie /ktorem poſyłał ná was. 26 ✣ Tedy jedząc jeść bedźiećie / á n náſyceni będąc chwalić bedźiećie Imie PAná Bogá ſwego / ktory uczynił z wámi dźiwne rzeczy : y nie bedźie pohánbiony lud moj ná wieki. 27 ✣ Y dowiećie śię żem Ja jeſt w poſrzod Izráelá/á żem Ja PAnem

Marginalia: a Pſalm. 50. 3. b Ezái. 13. 10. Ezech 32. 7. Mátt 24. 29. c Jerem. 30. 7. Amos. 5. 18. Sofon. 1. 15. d Jerem. 4. 1. e 2 Moj. 34. 6. Pſalm. 86. 5. Jona. 4. 2. f Jona. 3. 9. g Joel. 1. 14. h Pſalm 42. 11. y 79. 10 y 115. 2 i H. Oblicże. k H. Náucżyćielá Sprá-wiedliwo-śći. l Ezech 34. 26. m Joel. 1. 4. n 5 Moj 8. 10.

Bogiem wászym / á że niemasz inszego: boć nie będźie pohańbiony lud moj ná wieki.

28 A Potym/ Wyleję o Duchá mego ná wszelkie ćiáło / á prorokowáć będą synowie wászy y corki wásze:: stárcom wászym sny śie śnić będą / á młodźieńcy wászy widzenia widźieć będą. 29 Náwet y ná sługi y ná służebnice wyleję w one dni Duchá mego. 30 Y dam cudá ná niebie y ná źiemi/ krew / y ogień / y słupy dymowe. 31 Słońce obroći p śie w ćiemność / á mieśiąc w krew: pierwey niż dźień PAńśki wielki á straszny przyydźie. 32 Wszákże stánie śie / że q ktobykolwiek wzywał Imienia PAńskiego/wybáwiony będźie. Bo ná gorze Syon y w Jeruzalem będźie wybáwienie / jáko rzekł PAN: to jest / w ostátkach ktorych PAn powoła.

o Ezái. 44. 3. Dźiej. 2. 17. p Ezái. 13.10. Ezech 32. 7. Joel. 3. 15. Mátt. 24.29. Márk. 13.24. Luk. 21.25. q Rzym. 10.13.

ROZDZIAL III.

Bog groźi karániem nieprzyjaćiołom ludu swego. 17. A ludowi swemu mnostwo wszelákiey poćiechy obiecuje

1 BO oto w one dni / y w on czás/ gdy náwrocę pojimány lud Judski y Jeruzalemski: 2 Zgromádzę też wszystkie narody / y zprowádzę je / ná dolinię Jozáfát: y będę śię tám z nimi sądźił o lud swoj / y o dźiedźictwo swoje Izráelskie / ktore rozprószyli miedzy pogány / y źiemię moję rozdźielili. 3 O lud też moj los miotáli / á dawáli młodźieniászká zá wszetecznice; á dźiewećzkę przedawáli za wino/ áby pili. 4 Ale wy coż przećiwko mnie maćie o Tyryjczycy / y Sydończycy / y wszystkie gránice Filistyńskie? Izali wy mnie nadgrodę czynićie? Jesli mi ták nadgrodę czynićie/ snádniećy prętko y Ja obrocę nadgrodę wászę ná głowę wászę. 5 Ktorzy śrebro moje/ y złoto moje zábieraćie/ á klenoty moje wyborne wnośićie do Kośćiołow swojich. 6 A syny Judskie/ y syny Jeruzalemskie / przedawaćie synom Jáwánowym ábyśćie je oddalili od gránic ich. 7 Oto Ja wzbudzę je z tego mieyscá / ná ktoreśćie je záprzedáli/ á obrocę nagrodę wászę ná głowę wászę. 8 Y záprzedam syny wásze y corki wásze w ręce synow Judskich / y záprzedádzą je Sábejczykom do narodu dálekiego: bo PAn mowił.

9 Wywołajćie to miedzy narody / ogłośćie Wojnę: pobudźćie mocárzow/ niech przyćiągną / á dádzą śie nájáć wszyscy mężowie waleczni. 10 Przekujćie lemiesze wásze ná miecze/ á kosy wásze ná oszczepy: Kto słáby/niech rzecze, Mocnym ja. 11 Zgromadźćie śie / á zbierzćie śie wszyscy narodowie okoliczni/zbierzćie śie: spraw to o PAnie że tám zstąpią mocárze twoji. 12 Niech śie ocucą y przyćiągną ći narodowie ná dolinę Jozáfát: bo tám śiedźieć będę / ábym sądźił wszystkie narody okoliczne. 13 Zápuśććież a śierp/ bo śię dostáło żniwo: podźćie / z stąpćie bo pełna jest prásá/opływáją kádźi: bo wiele jest złośći ich. 14 Gromády/ gromády leżeć będą w dolinie pośieczenia: bo bliski jest dźień PAńśki w dolinie pośieczenia. 15 Słońce y mieśiąc b záćmią śie / á gwiazdy zstrácą jásność swoję. 16 Nád to / PAn z Syonu c záryczy/ á z Jeruzalem wyda głos swoj/ták/ że zádrżą niebiosá/ y źiemiá.

a Objáw. 14.15. b Joel. 2. 31. c Jerem. 25.30. Amos. 1. 2.

17 Ale PAn jest ućieczka ludu swego/y śiła synow Izráelskich. Y dowiećie śie żem Ja PAN Bog wász/ mieszkájący ná Syonie/ gorze świętobliwośći swojey: A ták Jeruzalem będźie święte / á obcy nie przejdą więcey przez nie. 18 Y stánie śie dniá onego / że gory kropić będą d moszczem/ á págorki opływáć mlekiem/y wszystkie strumienie Judskie będą pełne wody: á z domu e PAńskiego wynidźie zrzodło/ ktore obleje dolinę Syttym. 19 Egipt przydźie ná zpustoszenie/á źiemiá Edomska w straszną śię pustynią obroći/ dla gwałtu synom Judskim uczynionego: bo wylewáli krew niewinną w źiemi ich. 20 Ale Judá ná wieki trwáć będźie: á Jeruzalem od narodu do narodu. 21 Y oczyśćię te ktorychem krwie nie oczyśćił: A PAn mieszka ná Syonie.

d Amos. 9. 13. e Ezech 47. 1.

PROROCTWO AMOSOWE.

AMos / Naprzod przedpowiáda kázni przyßłe Jzráelczykom / y narodom pobliżßym / tákże y pokoleniu Judá w rozd 1. y 2. Potym inße kazánia swoje obraca do dźieśieciorgá pokolenia tylko / uskarżájac śie ná ich grzechy / y kázni im od Bogá opowiádájac: á miánowićie / iż mieli niektorzy z nich zábráni być w niewolą / przez Teglát Fáláśárá / á potym y ogołem mieli być pojimáni od Sálmánáśárá Krolá Assyryjskiego / y krolestwo swe utráćić. A tych proroctw widzeniámi niektorymi potwirdza / w ostátnich trzech rozdźiałách. A ná końcu pokutujące ćießy obietnicą odkupienia przez PAná Chrystusá / w rozd. 9. od v. 11. áż do końcá.

ROZDZIAŁ I.

Czáś prorokowánia Amosá. 2. Ogłoßenie przez niego kázni Bożey. 3. Syryjczykom. 6. Filistyńczykom. 9. Tyryjczykom. 10. Edomczykom. 13 Y Ammonitczykom.

1 Słowá Amosá / ktory był miedzy Pásterzámi a z Tekuá / ktory widźiał b o Jzráelu zá dni Uzyaßá c Krolá Judskiego / y zá dni Jeroboámá d Syná Joázowego Krolá Jzráelskiego / dwie lećie przed trzęśieniem e źiemie. ♣ Y rzekł: Zárycży PAN f z Syonu / á z Jeruzalem wyda głos swoj: y będą płákáły mießkánia pásterzow / á wyschną polá nawybornieyße.

3 TAk mowi PAn: Dla trzech wystepkow Dámáßku / owßem dla czterech / nie przepußczę mu: przeto / że młoćili wozámi żeláznymi Gáláádá. 4 ♣ Ale poślę ogień ná dom Házáelá / ktory pożrze pałáce Benádádowe. 5 ♣ Połamię też zawory w Dámáßku / á wykorzenię obywátelá z doliney Awen / y tego ktory trzyma Sceptr z domu Heden: y poydźie w niewolą lud Syryjski do Kir / mowi PAn.

6 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Gázy / owßem dla czterech / nie przepußczę im: *przeto*, że je pojimawßy w więźienie wieczne / podawáli Edomczykom. 7 ♣ Ale poślę ogień ná mur Gázy: ktory 8 pożrze páłáce jey. ♣ Wykorzenię też obywátelá z Azotu / y tego ktory trzyma Sceptr z Aßkálonu: y obrocę rękę moje przećiwko Akkáronowi / że zginie ostátek Filistynow / mowi Pánujacy PAn.

9 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Tyru / owßem dla czterech / nie przepußczę mu: przeto / że je w więźienie wieczne podáli Edomczykom / á nie wspomnieli ná 10 przymierze bráterskie. ♣ Ale poślę ogień ná mur Tyrski / ktory pożrze páłáce jego.

11 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Edomá / owßem dla czterech / nie przepußczę mu: przeto że zepsowawßy w sobie wßeláką litość swoję / prześláduje mieczem brátá swego / á gniewem swym ustáwicznie pała / owßem zápálczywość jego rozśiła śię bez przestánia. 12 ♣ Ale poślę ogień ná Temán / y pożrze páłáce w Bosrá.

13 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow synow Ammonowych / owßem dla czterech / nie przepußczę mu: *przeto*, iż rozćináli brzemienne w Gáláád / tylko áby 14 rozßerzáli gránice swoje. ♣ Ale rozniecę ogień ná murze Rábby / ktory pożrze páłáce jego z krzykiem w dźień wojny / y z wichrem w dźień 15 niepogody. ♣ Y poydźie Krol g ich w niewolą / on / y Kśiążętá jego z nim / mowi PAN.

a Amos. 7. 14. b Ezái. 1. 1. c 2 Kron 26. 1. d 2 Krol. 14. 23. e Zách. 14. 5. f Jerem. 25. 30. Joel. 3. 16. g Jerem. 49. 3.

ROZDZIAŁ II.

Przegrożká Moábczykom. 4. Judźie. 6. Izráelczykom: Ktorych grzechy wytyka. 9. Y Boże dobrodźiejstwá im przypomina.

1 TAk mowi PAN: Dla trzech wystepkow Moábá / owßem dla czterech / nie przepußczę mu: *przeto*,

iż zpalił kośći Krolá Edomſkiego 2 ná popiół. ✠ Ale poślę ogień ná Moábá / ktory pożrze páłace Káryot: y umrze Moáb w huku / w 3 krzyku y w głośie traby. ✠ Y wygłádzę ſędźie z pośrzodku jego / y wſzyſtkie Kśiążętá jego pobiję z nim mowi PAN.

4 TAk mowi PAn: Dla trzech wyſtępkow Judſkich/owſzem dla czterech nie przepuſzczę mu: *przeto*, że odrzucáją Zakon PAńſki, y uſtáw jego nie przeſtrzegáją / á dádzą śię zwodźić kłamſtwom ſwojim/ ktorych 5 náśládowáli Ojcowie ich. ✠ Ale poślę ogień ná Jude / ktory pożrze páłace Jeruzalemſkie.

6 TAk mowi PAN: Dla trzech wyſtępkow Izráelſkich/ owſzem dla czterech / nie przepuſzczę mu: *przeto*, że ſpráwiedliwego zá pieniądze przedawáją / á ubogiego zá 7 pare trzewikow. ✠ Ktorzy uśiłują *áby* ná proch potárli głowy ubogich / á droge pokornych podwracáją: nád to / ſyn y Oćiec jego wchodzą do *jedneyże* dźiewki/ áby zplugáwili Imie świętobliwośći mojey. ✠ 8 Y ná ſzátach záſtáwionych kłániáją śię przy káżdym Ołtarzu: á wino tych / co podpádli pod kaźń / piją w 9 domu bogow ſwojich. ✠ Choćiam Ja wytráćił Amorrejczyká a od oblicza ich / ktorego wyſokość byłá jáko wyſokość Cedrow / áczkolwiek wárownie ſtał jáko dąb / wſzákżem zkáźił owoc jego z wierzchu/ á korze-10 nie jego ze ſpodku. ✠ A was wywiodłem z ziemie b Egipſkiey/y prowádźiłem was po puſzczy czterdźieśći lat/ żebyśćie pośiedli ziemię Amor-11 rejczyká. ✠ Nád to / wzbudzałem z ſynow wáſzych Proroki / á z młodźieńcow wáſzych Názárejczyki. Izali nie ták jeſt o ſynowie Izráe-12 lowi! mowi PAn. ✠ Aleśćie wr nápawáli Názárejczyki winem / á Prorokom zákazowáliśćie c / mowiąc; nie prorokujćie. ✠ Oto Ja 13 zćiſnę ziemię wáſzę ták / jáko zćiśnie 14 woz nápełniony ſnopámi. ✠ Y zginie ućieczká od prętkiego / á mocarz nie pokrzepi mocy ſwojey / y duży 15 nie wybáwi duſze ſwojey. ✠ A ten ktory trzyma łuk/nie oſtoji śię:y prętki ná nogi ſwe / nie ućiecze: á ten ktory jeźdźi ná koniu/ nie záchowa 16 duſze ſwey. ✠ Ale y *rycerz* ſercá zmężyłego miedzy mocarzámi / nágo ućiecze w on dźień/ mowi PAn.

a 4 Moj. 21. 24. 5 Moj. 2. 31. Jozu. 24. 8.

b 2 Moj 12. 51.

c Amos 7. 12.

ROZDZIAL III.

Przegrożká Izráelczykom dla niewdźięczności. 7. Nápomnienie, áby jey ſobie lekce nie ważyli 9. Pogáńſkie wyſtępki. 11. Y kaźni zá nie przypominá.

1 SŁuchajćie słowá tego ktore mowi PAN przećiwko wam ſynowie Izráelſcy / przećiwko wſzyſtkiemu rodzájowi / ktorym wywiodł z ziemie a Egipſkiey/mowiąc: 2 ✠ Tylkom was ſámych poznał ze wſzyſtkich rodzájow ziemie: przetoż was náwiedzę dla wſzyſtkich niepráwośći wáſzych. ✠ Izali dwa ſpołem 3 pojdą nie zgodźiwſzy śię? ✠ Izali 4 záryczy lew w leśie/ gdyby nie miał łupu? *Izali* wyda lwię głos ſwoj z jáſkinie ſwojey / gdyby łápáć nie 5 miáło? ✠ Izali pták wpáduje w śidło ná ziemi / gdyby śidłá nie było? Izali będźie podnieśione śidło z ziemie/gdyby nic nie uwiezło. ✠ Izali 6 śię ludźie nie lękáją / gdy trąbá w mieśćie zábrzmi? Izali jeſt w mieśćie cozłego b / ktoregoby PAn nie uczynił?

7 ZAiſte / nic nie czyni Pánujący PAn / chybá żeby objáwił tájemnice ſwoje ſługom ſwojim Prorokom. ✠ Lew ryczy / ktożby śię nie 8 bał? Pánujący PAn mowi / ktoż by nie prorokował?

9 OBwołajćie w páłacách w Azoćie/y w páłacách ziemie Egipſkiey / á mowćie: Zbierzćie śię ná gory Sámáryjey / á obaczćie wielkie zámieſzánia w pośrzodku jey / y ućiſk ćierpiące w niey: ✠ Y że nie u-10 mieją czynić co jeſt práwego/ mowi PAn / zbierájąc ná páłacách ſwojich ſkarby z zdźierſtwá y z łupieſtwá. ✠ Przetoż/ták mowi Pánujący 11 PAn: Oto nieprzyjaćiel około tey ziemie / á ten odejmie od ćiebie śiłe twoje / y rozchwycone będą páłáce twoje. ✠ Ták mowi PAn: Jáko 12 wyrywa Páſterz z páſzczeki lwiey dwá gnaty ábo kęs uchá: ták wyrwáni będą ſynowie Izráelſcy / ktorzy

a 2 Moj 19. 5. 5 Moj 4. 20.

b T. Nie grzechow, ále karánia.

mieszkája w Sámáryjey ná stronie 13 łożá/y ná stronie pośćieli. ✤ Słuchajćie/á oświadczajćie w domu Jákobowym/ mowi Pánujacy PAN/ 14 BOG Zastepow. ✤ Bo dniá onego ktorego Jzráelá náwiedzę dla przestepstwá jego / náwiedzę też ołtarze w Bethel / y odćięte będą rogi ołtarzá/ták/że ná ziemię upádną. ✤ 15 Y uderzę dom zimy / o dom látá : á zginą domy z kośći słoniowych / á domy zacne koniec wezmą / mowi PAN.

Rozdział IV.

Bog grozi przedniejszym w Izráelu. 6. Okázuje ich krnąbrność. 12. Y ogłasza kaźń, jeżeli śię nie poprawią.

1 SŁuchajćie słowá tego o krowy Básáńskie / ktoreśćie ná gorách Sámáryjey / ktore ućiskáćie nędzniki / á niszczyćie ubogie / ktore mowićie pánom ich ; Przynieśćie 2 ábyśmy pili. ✤ Przyśiągł Pánujacy PAN przez świętobliwość swoje / iż oto dni idą ná was / ktorych *nieprzyjaćiel* weźmie was ná haki / á potomki wásze ná wędy rybáckie: y wynidźiećie przerwámi/káżda ták 3 jáko stoji. ✤ Y będźiećie rozrzucáć/ cokolwiek *było* w pátácách *wászych*, mowi PAN.

4 JDźćież do Bethel/á bądźćie tułakámi w Gálgál : rozmnożćie przestepstwá / á przynośćie ná káżdy poránek ofiáry wásze / y trzećie-5 go roku dźieśięćiny wásze. ✤ A palćie ofiáre chwały z kwászonych rzeczy/ obwołajćie ofiáry dobrowolne / y rozgłośćie : ponieważ śię wam ták podoba/ o synowie Jzráelscy/mowi 6 Pánujacy PAN. ✤ A choćiam Ja wam dał czystość a zębow/we wszystkich miástách wászych/ to jest/ niedostátek chlebá / po wszystkich miejscách wászych: wszákżeśćie śię nie ná-7 wroćili do mnie/mowi PAN. ✤ Jam też záhámował od was deszcz/gdy jeszcze były trzy mieśiące do żniwá / á zpuśćiłem deszcz ná jedno miásto / á ná drugiem miásto nie zpuśćił : Jedná dźiedźiná byłá deszczem odwilżona / á druga dźiedźiná ná kto-8 rą deszcz nie pádał / uschłá. ✤ Y chodźiły dwie y trzy miástá / do jednego miástá / áby piły wodę / á nie mogły śię nápić : á wszákżeśćie śię nie náwroćili do mnie / mowi PAN. 9 ✤ Uderzyłem was suszą y rdzą: obfitość ktorą przynośiły ogrody wásze y winnice wásze / y figowe sády wásze / y oliwnice wásze / gąśienice pożárły / á wszákżeśćie śię nie náwro-10 ćili do mnie / mowi PAN. ✤ Posłałem ná was mor / ták jáko ná Egipt : pobiłem mieczem młodźieńce wásze / w pojimániem podał konie wásze : y spráwiłem że smrod wojsk wászych wstepował w nozdrze wásze : A wszákżeśćie śię nie náwroći-11 li do mnie/mowi PAN. ✤ Wywroćiłem was / jáko Bog wywroćił b Sodomę y Gomorrę / ták / żeśćie byli jáko głownia wyrwána z ogniá : á wszákżeśćie śię nie náwroćili do mnie / mowi PAN.

12 PRzetoż ták ći uczynię, o Jzráelu! *A* iżći ták uczynić chcę / bądźże gotowym ná zábieżenie 13 Bogu swemu / o Jzráelu! ✤ Abowiem oto *on jest* ktory kształtuje gory / á tworzy wiátry / y ktory oznájmuje człowiekowi / jáka jest myśl jego : On z ránney zorze ćiemność czyni / á depce wysokośći ziemie : PAN BOG Zastepow *jest* Jmię jego.

Rozdział V.

Upadek ludu Izráelskiego. 4. Odwodźi go od bałwochwá. 10. Grzechy im wytyka. 14. Wiedźie je do pokuty. 16. Grozi im, jeżeli śię nie poprawią.

1 SŁuchájćie słowá tego ktore ja wydawam przećiwko wam: *to jest*, nárzekája / o domie Jzráelski! 2 ✤ Upádnie/ á nie powstánie więcey Pánná Jzráelská: opuszczona będźie w ziemi swey/ á nie będźie ktoby ja 3 podniosł. ✤ Bo ták mowi Pánujacy PAN : W mieśćie z ktorego wychodźiło tyśiąc / zostánie sto : á w tym z ktorego wychodźiło sto / zostánie dźieśięć domowi Jzráel-4 skiemu : ✤ Bo ták mowi PAN domowi Jzráelskiemu ; Szukajćie mię / á żyć będźiećie. ✤ A 5 nie szukajćie a Bethelá / áni chodźćie do Gálgál / y do Beer-

a *I. Zdrętwienie zębow. I. Froznujące zęby.*

b I Moj. 19.24. Ozea. 11. 8.

a Amos. 4. 4.

ſeby nie udawajćie śię. Bo Gálgal
w niewolą záwiedźione będźie / á
6 Bethel śię wniwecz obroći. ✠ Szu-
kajćie PAná / (á żyć będźiećie: by
ſnadź domu Jozefowego nie prze-
niknął jáko ogień / y nie pochłonął
Bethel/ánie byłby ktoby ugáśił. ✠
7 *Ktorzy* obracaćie ſąd w piołyn / á
ſpráwiedliwość ná źiemi opuſzcza-
8 ćie.) ✠ Tego ktory uczynił b Báby
ná niebie c y Oryoná / ktory cień
śmierći w poránek odmienia/y dźień
w ćiemnośći nocne : ktory przywo-
ływa d wod morſkich / á wylewa je
ná oblicze źiemie / PAN jeſt Imię
9 jego. ✠ Ktory pokrzepia ſłábego prze-
ćiwko mocárzowi / ták / że *ten* ſpuſtoſzenie ná-
biáły do twirdze uchodźi. ✠ Máją w
10 nienawiśći *tego* ktory je w bramie
karze : á *tym* co mowi rzeczy dobre /
11 brzydzą śię. ✠ Przetoż/iż ućiſkaćie
ubogiego / á brzemię zboża bierzećie
od niego: domow wyſtawiwszy *w prawdźie*
z ćioſánego e kámienia nábudowá-
li/ ále nie będźiećie w nich mieſzkáć :
winnic roſkoſznych náſádźiliśćie/áże
12 winá z nich pić nie będźiećie. ✠ Bo
wiem o wielkich przeſtępſtwách wá-
ſzych/ y srogich grzechách wáſzych:
że ćiemiężyćie ſpráwiedliwego / bio-
rąc poczty / á ubogich ſpráwy w
13 bramie podwracaćie. ✠ Przetoż ro-
ſtropny czáſu onego milczeć muśi :
bo czás zły jeſt.

14 SZukajćie dobrego á nie złego /
ábyśćie żyli:á będźie ták PAn
Bog Zaſtępow z wámi/ jáko mowi-
15 ćie. ✠ Miejćie w nienawiśći złe/ á
miłujćie dobre/ á ſąd poſtánowćie w
bramie: owá śię snadź PAN Bog
Zaſtępow nád oſtátkiem Jozefá
16 zmiłuje. ✠ Przetoż ták mowi Pánu-
jący Pan/Bog Zaſtępow: Po wſzy-
ſtkich ulicách *będźie* nárzekánie / á
po wſzyſtkich ſtronách zákrzykną :
Biádá! Biádá ! y záwołáją orá-
czá do płáczu y do kwilenia z tymi /
17 ktorzy nárzekáć umieją. ✠ Owſzem
y po wſzyſtkich winnicách *będźie* ná-
rzekánie / gdy przejdę przez pośrzo-
18 dek ćiebie / mowi PAN. ✠ Biádá
tym ktorzy żądáją g dniá PAńſkie-
go. Coż wam po tym dniu PAń-
ſkim? *Ponieważ* jeſt ćiemnośćią / á
19 nie świátłośćią ✠ Jáko gdyby kto
ućiekał przede lwem / á záwieżał mu
niedźwiedź : ábo gdyby wſzedł do do-
mu/á podpárł śię ręką ſwą ná ście-
20 nie / ukąśiłby go wąż. ✠ Izali
dźień PAńſki nie jeſt *dźień* ćiemno-
śći / á nie świátłośći ? w ktorym
niemáſz jáſnośći/ ále chmurá.

21 MAm w nienawiśći *y* odrzući-
łem h Uroczyſte święta wá-
ſze/ áni śię kocham *w ofiárách* zgro-
22 mádzenia wáſzego. ✠ Bo jeśli mi o-
fiárowáć będźiećie cáłopalenia / y
śniedne ofiáry wáſze / nie przyjmę
ich: á ná ſpokojne ofiáry tłuſtych
23 bydeł wáſzych nie wejrzę. ✠ Odejmi
odemnie wrzaſk pieśni ſwojich : *bo*
ich, y dźwięku harf wáſzych ſłucháć
24 nie chcę. ✠ Ale ſąd náwálnie popły-
nie / jáko wodá : á ſpráwiedliwość
jáko ſtrumień gwałtowny.

25 IZaliśćie mi ofiáry y dar ofiáro-
wáli i ná puſzczy przez czterdźie-
26 śći lat/ domie Izráelſki. ✠ Owſzem
nośiliśćie namiot Molochá wáſze-
go/ y Kijuná/ obrázy wáſze : gwiá-
zdę bogow wáſzych/ ktoreśćie ſo-
27 bie náczynili. ✠ Przetoż was zápro-
wádzę zá Dámáſzek/ mowi PAN :
Bog Zaſtępow Imię jego.

b I. Wóz niebieſki.
c Job. 9. 9. y 38. 31
d Amos 9. 6.
e Sofon. 1. 13.
f Pſalm 97. 10. Rzym. 12. 9.
g Ezai. 5. 19. Jerem. 20. 7. Joel. 2. 2. Sofon. 1. 15.
h Ezai. 1. 11. Jerem. 6. 20.
i Dźiej. 7. 42.

ROZDZIAŁ VI.

Wytyka Judźie y Izráelowi grzechy ich. 7. Y przegráża im.

1 BIádá bezpiecznym a ná b Sy-
onie/ y dufájącym w gorze Sá-
máryjſkiey : ktore ſą ſławne mimo
inne / u tych narodow / do ktorych
2 śię zchodźi dom Izráelſki. ✠ Zajdźi-
ćie do Chálny / y idźćie z onąd do
Emát wielkiego / á zſtąpćie do Get
Filiſtyńſkiego : á obaczćie ſąli ktore
króleſtwá lepſze niżeli te / y jeżeli
ſzerſza jeſt gránicá ich / niż gránicá
3 wáſzá ? *Ktorzy mniemaćie* że dá-
leki jeſt c dźień zły / á przybli-
4 żaćie ſtolicę drapieſtwá. ✠ Ktorzy
śpiaćie ná łożách ſłoniowych / á
rozćiągaćie śię ná pośćielách wá-
ſzych : ktorzy jadaćie bárány z trzo-
5 dy/á ćielce tuczone ze ſtania. ✠ Kto-
rzy śpiewaćie przy lutni / wymy-
ſlájąc ſobie naczynia muzyckie/ jáko
6 Dawid. ✠ Ktorzy pijaćie wino czá-
ſzámi / á drogimi śię máśćiámi ná-
mázujećie : y nie bolejećie nád u-

a H. Pokoj. májącym.
b Luk. 6. 24.
c Ezech 12. 27. Amos. 5. 18.

7 trapieniem Jozefowym. ✣ Przetoż teraz pojdą w niewolą ná czele pojimánych: á ták odstąpi biesiádá od zbytecznikow.

8 PRzysiągł Pánujący PAn sam przez śię/ mowi PAn Bog Zastępow: zbrzydźiłem sobie pychę Jákobową/ y páłace jego mam w nienawiśći: przetoż podam miásto/ y wszystko co w nim jest/ *nieprzyjaćielowi.* 9 ✣ A zostánieli dźieśięć osob w domu jednym/ y ći pomrą. 10 ✣ Y weźmie káżdego z nich stryj jego/ y zpali go/ áby wyniosł kośći z domu: á rzecze temu ktory jest w gmáchách domu; Jestże kto więcey z tobą? Y odpowie; Niemász. Tedy rzecze; Milcz: Przeto że nie wspomináli 11 Imienia PAńskiego. ✣ Bo oto Pan rozkaże/ y uderzy ná dom wielki rozstąpieniem/ á ná dom mnieyszy 12 rozpádlinámi. ✣ Izali konie mogą biegáć po skále? Izali *tám* wołmi oráć mogą? Bośćie obroćili sąd w truciznę/ á owoc spráwiedliwośći d w piołyn. 13 ✣ Wy ktorzy śię weselićie/ á niemász z czego/ mowiąc; Izalismy sobie nie nászą 14 mocą wźięli rogi? ✣ Ale oto Ja wzbudzę przećiwko wam/ o domie Izráelski/ mowi PAn Bog Zastępow/ narod/ ktory was ućiśnie od weśćia do Emát/ áż do strumienia pustyniey.

d *Amos* 5. 7.

ROZDZIAŁ VII.

Ogłoszenie trojákiey kázni ná lud Izráelski 10. Przedśięwźięćie Amázyaszá Kápłáná przećiw Amosowi. 14. Zmężyłość y wierność jego.

1 TO mi ukazał Pánujący PAN. Oto tworzył száráńczą gdy napierwey począł odrastáć potraw: gdy oto potraw *był* po pokoszeniu 2 krolewskim. ✣ A gdy zjádły trawę źiemie/ rzekłem: Pánujący PAnie/ zfolguj proszę; Bo ktoż zostánie Jákobowi? Gdyż máluczki jest. 3 ✣ Y żáłował PAn tego: *A* rzekł PAn; Nie stánie śię.

4 TEdy mi ukazał Pánujący Pan: á oto Pánujący PAn wołał/ że spráwę swoję powiedźie ogniem: á zwaliwszy przepáść wielką/ zwalił y 5 część *krolestwá Izráelskiego.* ✣ Tedym rzekł: Pánujący PAnie/ Przestań proszę/ Bo ktoż zostánie Jákobo-6 wi? Gdyż máluczki jest. Y żáłował PAN tego: *A* rzekł Pánujący PAN: Y toć śię nie stánie.

7 POtym ukazał mi: á oto PAN stał ná murze według sznuru zbudowánym/ w ktorego ręku było 8 práwidło. ✣ Y rzekł PAn do mnie; Coż widźisz Amośie? Y rzekłem; Práwidło. Tedy rzekł PAn; Oto Ja położę práwidło w pośrzodku ludu mego Izráelskiego/ á już mu 9 więcey nie będę przeglądał. ✣ Bo wyżyny Izáákowe zpustoszone będą/ á świątnice Izráelskie zburzone będą: gdy powstánę przećiwko domowi Jeroboámowemu z mieczem.

10 TEdy posłał Amázyasz Kápłan Bethelski do Jeroboámá Krolá Izráelskiego/ mowiąc; Zprzyśiągł śię Amos przećiwko tobie w pośrzodku domu Izráelskiego/ *ták,* iż źiemiá nie może znieść wszystkich 11 słow jego: ✣ Bo ták mowi Amos; Jeroboám od mieczá umrze/ á Izráel zápewne do więźienia z źiemie swojey záprowádzony będźie. ✣ 12 Potym rzekł Amázyasz do Amosá; O Widzący! Uchodź/ ućiekaj do źiemie Judskiey: á jedz tám chleb; 13 y tám prorokuj. ✣ Ale w Bethelu więcey nie prorokuj/ bo to jest świątnicá Krolewska/ y dom Kro-14 lewski. ✣ Tedy odpowiedźiał Amos/ y rzekł do Amázyaszá: Nie byłem ja prorokiem/ náwet/ áni synem prorockim: álem był skotarzem/ á zbie-15 rałem figi leśne. ✣ Ale mię PAN wźiął gdym *chodźił* zá bydłem/ y rzekł do mnie PAn: Idź/ prorokuj 16 ludowi memu Izráelskiemu. ✣ Teraz tedy słuchaj słowá PAńskiego; Ty mowisz: Nie prorokuj w Izráelu/ y niekaż w domu Izáákowym. 17 ✣ Przetoż ták mowi PAN: Zoná twojá w mieśćie nierząd płodźić będźie/ á synowie twoji/ y corki twoje od mieczá polegą/ á źiemiá twojá sznurem będźie podźielona: á ty w źiemi zplugáwioney umrzesz/ lecz Izráel zápewne záprowádzony będźie do więźienia z źiemie swojey.

ROZDZIAŁ VIII.

Bog objáwia Amosowi zginienie lu-

du Izráelskiego. 4. Amos lud strofuje. 7. Y ogłaśa im kaźni Boże.

1 To mi jeszcze ukazał Pánujacy PAn. Oto był koś letnego owocu.
2 Tedy rzekł: Coż widźiß Amośie? Y rzekłem: Koß letnego owocu. Znowu rzekł PAN do mnie: Przyßedł koniec ludowi memu Izráelskiemu / nie bede mu juz wiecey przegladał.
3 Tedy śie obroca w kwilenie pieśni kośćielne dniá onego/mowi Pánujacy PAn: mnostwá trupow ná káżde miejsce a pośćichu b nárzucája.

4 Słuchajćież tego ktorzy pożeraćie ubogiego / ábyśćie wygubili chudźiny z źiemie:
5 Y mawiaćie; Kiedyż przeminie Now mieśiacá / ábyśmy przedawáli zboże? y Sábbát / ábyśmy otworzyli śpichlerze? ábyśmy umniejßyli *miáry* Efá / á podwyżßyli wagi / á ßale zdrádliwie zfałßowáli?
6 Kupujac ubogie zá pieniadze / á chudźine zá pare trzewikow: nád to ábyśmy odmiećiny zboż przedawáli.
7 Przyśiagł PAN przez zacność Jákobowe: Ze nie zápomnie ná wieki wßystkich spraw ich.
8 Izaliby śiey źiemiá nád tym nie poruszyłá / y nie płákałby káżdy kto mieszká ná niey: Y owßem wzbierze wßystká jáko rzeká / y porwána y zátopiona bedźie jáko rzeká Egipská.
9 A dniá onego/mowi Pánujacy PAn/spráwie że słońce zajdźie o południu: y przywiode ćiemność ná źiemie w dźień jásny.
10 Y obroce w płácz świetá c wáße / á wßystkie pieśni wáße w nárzekánie: y spráwie to/ że bedźie ná wßystkich biodrách wor/ y ná káżdey głowie obłyśienie: y bedźie w tey źiemi kwilenie jáko nád jednorodzonym / á ostáteczne rzeczy jey/ jáko dźień gorzkośći.

11 Oto dni przychodza mowi Pánujacy PAN/ że pośle głod ná źiemie: nie głod chlebá/ áni prágnienie wody / ále słuchánia słow PAńskich:
12 Ták/ że śie tułáć beda od morzá áż do morzá / y od Połnocey/áż ná Wschod biegáć beda/ ßukájac słowá PAńskiego; wßákże nie znajda.
13 Dniá onego / pomdleja pámienki piekne/ náwet y młodźieńcy / od onego prágnienia:
14 Ktorzy przyśiegája przez obrzydliwość Sámáryjey/y mowia; Zywie Bog twoj o Dán! y żywie drogá Beersebá: Y upádna / á nie powstána wiecey.

ROZDZIAŁ IX.

Ogłaśa straśne kaźni Boże ludowi Izráelskiemu. 11. Prorokuje o krolestwie Chrystusowym.

1 Widźiałem PAná stojacego ná Ołtarzu / ktory rzekł: Uderz w gałke/ áż zádrzy podwoje / á rozetni je wßystkie od wierzchu ich: á ostátek mieczem pobije: żaden z nich nie ucieczze/ y nie bedźie z nich nikt coby tego ußedł.
2 Choćby śie zákopáli w źiemie / y z támtad by je reká mojá a wźiełá: choćby wstąpili áż do niebá / y z támtad bym je ztárgnał.
3 A choćby śie zkryli ná wierzchu Kármelu/ wyßpieguje y wezme je z támtad: á choćby śie zkryli przed oczymá mojimi ná dnie morskim / przykaże wezowi / áby je y z támtad wykasał.
4 A choćby poßli w niewola przed nieprzyjacioły swymi / y tám przykaże mieczowi, áby je pomordował: obroce zájiste przećiwko b nim oko swe / ná złe á nie ná dobre.
5 Bo Pánujacy PAn Zastepow / *gdy* śie dotknie źiemie/ rozpływa śie / á płácza wßyscy mießkájacy ná niey: y wzbiera wßystká jáko rzeká / á zátopiona bywá jáko rzeká Egipská.
6 Ktory ná niebieśiech c zbudował páłáce swoje / á zastep swoj ná źiemi ußykował: ktory może záwołáć wod d morskich / á wylać je ná oblicze źiemie: PAN jest Imie jego.
7 Izali nie jesteśćie podobni synom Murzyńskim przedemna? o synowie Izráelscy! mowi PAn: Izalim Izráelá nie wywiodł z źiemie Egipskiey/ jáko Filistyńczyki z Káftor/ y Syryjczyki z Kir?

8 Oto oczy Pánujacego PANA przećiwko temu krolestwu grzeßacemu/ ábym je wygładźił z oblicza źiemie? wßákże nie wygłádze do szczetu domu Jákobowego/mowi Pan.
9 Bom oto Ja rozkazał/ á rozmiece miedzy wßystkie narody dom

a I. Zmilczeniem.
b Amos. 5. 13. y 6. 10.
c Tob. 2. 6.
a Psalm 139. 8.
b Jerem 44. 11.
c Psalm 104. 33. 42.
d Amos 5. 8.

Izráelſki: jáko miotána bywa pſzenicá ná przetáku / *ták iż* nieprzepádnie y kámyk ná ziemię. 10 ✣ Wſzyscy grzeſznicy z ludu mojego od mieczá pomrą: ktorzy mowią; Nie przybliży śię *do nas*, áni nas záchwyći to złe.

11 DNiá onego/ wyſtáwię upádły przybytek e Dawidow: á zágrodzę rozerwánie jego / y obáliny jego náprawię: á pobuduję go jáko zá dni dawnych. 12 ✣ Aby pośiedli oſtátki Edomczykow / y wſzyſtkie narody/ nád ktorymi wzywano Imienia mojego: mowi PAn / ktory to czyni. 13 ✣ Oto dni idą mowi PAN / że oracz żeńcę zajmie / á ten co tłoczy winne jágody / rozśiewájącego naśienie: á gory f moſzczem kropić będą / á wſzyſtkie págorki śię rozpłyną. 14 ✣ Y náwrocę záś z więzienia lud moj Izráelſki/ y pobudują miáſta zpuſtoſzone / á mieſzkáć w nich będą: ſádźić też będą winnice / y wino z nich pić będą: ſádow też náſczepią / y owoc ich jeść będą. 15 ✣ A ták je wſczepię w ziemi ich / że nie będą więcey wykorzenieni z ziemie ſwojey ktorąm im dał / mowi PAn Bog twoj.

e Dźiej. 15.10.

f Joel. 3. 18.

PROROCTWO ABDYASZOWE.

ROZDZIAŁ JEDEN.

ABdyaſz z rozkazánia Bożego/ opowiáda wojnę Edomczykom / ktorą miał przećiwko nim podnieść Krol Bábiloński. 3. A iż ich nie obronią wyſokie mieſzkánia. 8. Roſtropność rządzcow. 9. Ani męſtwo ich. 10. Czego im przyczyna były krzywdy wielkie ktore Żydom czynili. 17. Potym obiecuje/wybránym Bożym w onym ludu/wyzwolenie duchowne / ktore wyraża obietnicámi doczeſnymi / przywrocenia ich do Syonu. 19. Ośiádłośćią ziemie Chánánejſkiey/ y wytráceniem Edomczykow.

1 WIdzenie Abdyaſzowe. Ták mowi Pánujący PAN o ziemi a Edomſkiey: Słyſzeliſmy wieść od PANA / y Posłá wyſłánego do narodow: Nuſzcie śię / á powſtańmy przećiwko niemu ku bitwie. 2 ✣ Oto ćię máluczkim uczynię między narody: ty będźieſz bárzo wzgárdzony. 3 ✣ Pychá sercá twego zdrádźiłá ćię / o ty ktory mieſzkaſz w rozpádlinách ſkálnych / w wyſokim mieſzkániu twojim: ktory mowiſz w sercu ſwojim; Ktoż mię ná ziemię zćiągnie? 4 ✣ Choćbyś wywyżſzył b jáko Orzeł / owſzem choćbyś między gwiazdámi położył gniazdo twoje: y z támtąd ćię ztárgnę/ mewi PAn. 5 ✣ O jákożeś zniſzczony? Izaliż złodźieje c przyſzli ná ćię? Izali zbojcy nocni? Izaliby krádli *nád* potrzebę ſwoję? Gdyby ći ná ćię przyſzli co wino zbierają/ izaliby nie zoſtáwili ktorego groná? 6 ✣ Jákoż wyſzpiegowáne ſą *ſkárby* Eſawá/ a wynálezione ſą ſkryte rzeczy jego. 7 ✣ Aż do gránice wypchną ćię: wſzyscy z ktorymi máſz przymierze zdrádzą ćię: moc wezmą nád tobą ći / z ktorymi máſz pokoj: ktorzy chleb twoj *jedzą*, ránę zdrádliwie zádádzą/ ták/ iż śię nie obaczyſz. 8 ✣ Izali dniá d onego/ mowi PAn / nie wytrácę mędrcow z Edom/ á roſtropnych z gory Eſawá. 9 ✣ Y ulękną śię mocarze twoji o Temánie! dla tego / że poráżeni będąc wygubieni będą wſzyscy z gory Eſawá. 10 ✣ Dla bezpráwia brátu twemu e Jákobowi uczynionego / háńbá ćię okryje / á wykorzeniony będźieſz ná wieki. 11 ✣ Stałeś dniá onego náprzećiwko/ dniá onego / gdy cudzy imáli wojſko jego / y gdy cudzoziemcy wchodźili w brámy jego / á o Jeruzalem los miotáli / tyś też *był* jáko jeden z nich.

12 NIe pátrzże tedy ná dźień brátá ſwego / ná dźien pojimánia jego: áni śię weſel nád ſyny Judſkmii

a Jerem. 49.14.

b Jerem. 49.16.

c Jerem. 49. 9.

d Ezái. 29. 4. Jerem. 49. 7.

e 1 Moj. 27.41. Ezech. 35. 1. Amos 1. 11.

ſkimi w dźień zginienia ich/ áni hárdźie mow uſty ſwymi w dźień ućiſku. 13 Nie wchodź w brame ludu mego w dźien utrapienia ich/ áni pátrz ná złe jego/ w dźień doległośći jego: áni śćiagaj *reki* ſwey ná májetność jego/ w dźień ſtruſzenia jego. 14 Ani ſtoj ná rozſtaniu drog/ ábyś zátracał te/ ktorzy z nich uchodza: áni podawaj nieprzyjaćielowi w moc tych/ ktorzy z nich zoſtáli w dźień ućiſku. 15 Bo bliſki *jeſt* dźień PAńſki/ przećiwko tym wſzyſtkim narodem: Jákoś uczynił/ tákći f ſie ſtánie/ nádgrodá twojá obroći ſie ná głowe twoje. 16 Bo ponieważ wy pić bedźiećie ná gorze mojey świetey/ *ták* pić beda wſzyſcy narodowie; uſtáwicznie mowie pić y pożeráć beda; áż ſie ſtána jákoby ich nie było.

f *Ezech.* 35. 15.

17 A Ná gorze Syon bedźie wybáwienie/ á *tá gorá* bedźie świeta: y pośiedźie dom Jákobow ośiadłośći ſwe. 18 Y ſtánie ſie dom Jákobow ogniem/ á dom Jozefow płomieniem: dom záś Eſawow śćierniſkiem: y rozpali ſie ná nie/ y ſtrawi je; á nikt nie zoſtánie z domu Eſawowego/ bo PAN mowił. 19 A ták odźiedźicza krájine Południowa z gora g Eſawá/ y rownine z Filiſtyńczykámi: pośieda też krájine Efrájimowe/ y krájine Sámáryiey/ y Benjáminowe *y* Gáláádſka. 20 A záprowádzeni w niewola tego wojſká synow Izráelſkich/ *pośieda* to co było Chánánejczykow áż do Sárepty: A záprowádzeni w niewola Jeruzalemczykow/ *pośieda* to co jeſt ná końcu páńſtwá: pośieda z miáſty ná Południe. 21 Y wſtapia wybáwićiele ná gore Syon/ áby sadźili gore Eſawá: á ták bedźie kroleſtwo *sámego* PANA.

g *Amos* 2. 12.

PROROCTWO JONASZOWE.

TA Kśiegá zámyka w ſobie Hiſtorya o Jonaſzu Proroku/ ktory naprzod poſłány bedac od Bogá/ áby opowiedźiał zginienie Niniwczykom niepokutujacym/ ućiec chćiał do Tárſu/ á gdy nawálność powſtáłá/ wydány loſem/ do morzá wrzucony/ y od Wielorybá páżárty/ Bogu śie modlił w rozdź. 1. y 2. Potym drugi raz bedac poſłánym; poſelſtwo odpráwił/ y miáſto Niniwſkie do pokuty przywiodł: ále iż Bog miáſtá nie podwroćił/ fráſuje y gniewa śie; o co go Bog gromi w rozdź. 3. y 4.

ROZDZIAL I.

Posłánie Jonaſzá od Bogá do Niniwe. 3. Nieposłuſzeńſtwo jego. 4. Dla niego śie morze wzruſzyło. 12. A on do niego wrzucony.

1 STáło śie słowo PAńſkie do Jonaſzá syná Amáty/ mowiac; 2 Wſtań idź do Niniwe a miáſtá tego wielkiego/ á wołaj przećiwko niemu: bo wſtapiłá złość ich przed oblicze moje. 3 Ale Jonaſz wſtał áby ućiekł do Tárſu od oblicza PAńſkiego: á przyſzedſzy do Joppen/ znázazł okret ktory miał iść do Tárſu: á zápłáćiwſzy od niego/ wſtapił nań/ áby płynał z nimi do Tárſu od oblicza PAńſkiego.

a 1 *Moj* 10. 11. *Jon.* 3. 3.

4 A Le PAN wzruſzył wiátr wielki ná morzu/ y powſtał wicher wielki ná morzu y zdáło śie jákoby śie okret rozbić miał. 5 A Żeglarze ulekſzy śie/ wołáli káżdy do Bogá ſwego/ á wyrzucáli do morzá to co mieli ná okrećie/ áby tym lżejſzy był? Ale Jonaſz zſzedł był ná ſtrone okretu/ á położywſzy śie ſpał twárdo. 6 Tedy przyſtapił do niego Sternik/ y rzekł mu; Coż czyniſz ty oſpálcze? wſtań/ wołaj do Bogá ſwego: owá snadź wſpomni Bog ná nas/ ábyſmy nie zginelí. 7 Tedy rzekł jeden do drugiego: Chodźćie/ rzućmy loſy/ ábyſmy śie dowiedźieli

h

dla

dla kogo to złe ná nas *przyßło*: rzućili tedy losy/ y padł los ná Jonáßá. 8 ✣ Y rzekli do niego: Powiedz nam proßę/ dla kogo to złe *przyßło* ná nas? coś zá rzemiosłá/ z kąd idźieß/ z ktoreyś źiemie/ y z ktoregoś narodu? 9 ✣ Y rzekł do nich; Jestem Hebreyczyk/ á boję śię PAná Bogá Niebieskiego/ ktory stworzył morze y źiemię. 10 ✣ Tedy śię zlękli mężowie strachem wielkim: á dowiedźiawßy śię mężowie oni/ że od oblicza PAńskiego ućieka (bo im był oznáymił) rzekli do niego; Cożeś to uczynił? 11 Nád to rzekli do niego: ✣ Coż z tobą uczynimy/ áby śię morze uspokoiło? Bo śię morze im dáley/ tym bárźiey burzyło. 12 ✣ Tedy rzekł do nich: Weźmićie mię/ á wrzuććie mię w morze/ á uspokoi śię morze przed wámi: Gdyż ja wiem iż dla mnie to wzruszenie wielkie ná was *przyßło*. 13 ✣ Ale oni mężowie robili *wiosłámi*, chcąc śię do brzegu dostáć/ wßákże nie mogli: bo śię morze im dáley tym więcey burzyło przećiwko nim. 14 ✣ Wołáli tedy do PAná/ mowiąc: O PAnie/ prośimy ábyśmy nie zginęli dla śmierći męzá tego/ áni wkładay ná nas krwie niewinney: bo ty o PAnie jáko chceß ták czyniß. 15 ✣ Zátym wźięli Jonaßá/ y wrzućili go w morze: y uspokoiło śię morze od wzburzenia swego. 16 ✣ Bali śię tedy mężowie strachem wielkim PAná: y ofiárowáli ofiárę PAnu/ y śluby czynili.

ROZDZIAŁ II.

Wieloryb Jonaßá połyka. 2. Jonaß śię modli, y chwali Bogá zá wyswobodzenie: Wyrzucenie Jonaßá ná brzeg.

1 Lecz PAN był nágotował rybę wielką/ żeby pożárłá Jonaßá: Y był Jonaß we wnętrznośćiách oney ryby trzy a dni y trzy nocy.

2 Y Modlił śię Jonaß PAnu Bogu swemu we wnętrznośćiách oney ryby. 3 ✣ Y rzekł; Wołałem z úćisku swego do PAná/ á ozwał mi śię: z głębokośći grobu wołałem/ á wysłuchałeś głos moy. 4 ✣ Boś mię wrzućił w głębokość w pośrzodek morzá/ y rzeká ogárnęłá mię: wßystkie náwáłnośći b twoje/ y powodźi twoje zwáliły śię ná mię. 5 ✣ Juźiem był rzekł; Wygnánym jest od oczu twojich: Wßákże jeßcze będę pátrzał ná Kośćioł twoy święty. 6 ✣ Ogárnęły c mię wody áż do duße/ przepáść mię ogárnęłá: rogoźiem obwiniona byłá głowá mojá. 7 ✣ Zstąpiłem áż do spodku gor/ źiemiá śię záworámi swymi záwárłá náde mną ná wieki: tyś jednák wywiodł z dołu żywot moy/ o PAnie Boże moy! 8 ✣ Gdy ustawáłá we mnie dußá mojá/ wspomniałem ná PAná: modlitwá d mojá przyßłá do ćiebie/ do świętego Kośćiołá twego. 9 ✣ Ktorzy pilnują márnośći nikczemnych pozbawiáją śię miłośierdźia Bożego. 10 ✣ Ale ja z głosem dźiękczynienie ofiárowáć e będę/ com ślubował zpełnię: Od PAná *jest* obfite wybáwienie.

11 Y Rozkazał PAN *oney* rybie/ á wyrzućiłá Jonaßá ná brzeg.

ROZDZIAŁ III.

Jonaß do Niniwe powtore posłány. 3. Każe. 5. Niniwczykowie pokutują. 10. A Bog im miłośierdźie pokázuje.

1 T Edy śię stáło słowo PAńskie do Jonaßá powtore/ mowiąc; 2 ✣ Wstań/ idź do Niniwe tego miástá wielkiego: á kaź przećiwko niemu to coć rozkázuję. 3 ✣ Wstał tedy Jonaß/ y poßedł do Niniwe według słowá PAńskiego: (A Niniwe było miásto bárzo wielkie/ *ná* trzy dni drogi.) 4 ✣ Tedy Jonaß począł chodźić po mieśćie/ ile mogł zá jeden dźień ujść/ y wołał/ mowiąc; Po czterdźiestu dni/ Niniwe będźie wywrocone.

5 Y Uwierzyli a Niniwczycy Bogu: A zápowiedźiawßy post/ oblekli śię w wory od nawiętßego z nich/ áż do namnieyßego z nich. 6 ✣ Bo gdy *tá* rzecz przyßłá do Krolá Niniwskiego/ powstawßy z stolice swojey/ złożył z śiebie odźienie swoje: á oblekßy śię w wor/ śiedźiał w popiele. 7 ✣ Y rozkazał wywołáć y opowiádáć w Niniwe z dekretu Krolewskiego/ y Kśiążąt swojich/ ták mowiąc; Ludźie y bydło/ woły y owce niech nic nie ukuśiáją/ y niech śię nie pásą/ y wody nie piją. 8 ✣ Ale

Marginalia: a *Mátt.* 12. 40. y 16. 4. *Luk.* 11. 30. — b *Psalm* 42. 8. — c *Psalm* 69. 2. — d *Psalm* 18. 7. — e *Psalm* 50. 14. y 116. 17. *Ozea.* 14. 2. *Zyd.* 13. 15. — a *Mátt.* 12. 41. *Luk.* 11. 32.

śie niech okryją wormi/ ludźie y bydło/ á niech do Bogá gorliwie wołáją: á niech śie odwroći káżdy b od złey drogi swojey/ y od łupiestwá/ ktore jest w ręku jego. 9 Kto wie jesli c śie nie obroći Bog/ á nie użáli śie *tego*? nie odwroćili śie mowię/ od popędliwośći gniewu swego/ ábyśmy nie zginęli?

b Jerem. 18. 11. c Joel. 2, 14.

10 Y Widźiał Bog spráwy jch/ iż śie odwroćili od złey drogi swey: y użalił śie BOG nád tym złym ktore rzekł/ że im miał uczynić: á nie uczynił.

ROZDZIAŁ IV.

Jonasz śie niesłuśnie gniewa. 4. A Bog go dla tego strofuje.

1 Y Nie podobáło śie to bárzo Jonaszowi: y rozpalił śie gniew jego. 2 Przetoż śie modlił PAnu/ y rzekł; Proszę PAnie/ Azam tego nie mowił gdym jeszcze był w źiemi mojey? Dla tegom śie pospieszył ábym uciekł do Társu. Gdyżem wiedźiał/ żeś ty Bog a łáskáwy y litośćiwy/ długoćierpliwy/ y wielkiego miłośierdźiá/ á ktory żáłujesz złego. 3 A teraz/ o PAnie/ proszę odbierz duszę moję odemnie: bo mi lepiey umrzeć niżeli żyć.

a 2 Moj. 34. 6. Psálm 86. 5. Joel. 2. 13.

4 Y Rzekł PAn: á dobrzeż to że śie *ták* gniewasz? 5 Bo wyszedł był Jonasz z miástá/ y śiedźiał ná Wschod słońcá przećiwko miástu: á uczyniwszy tám sobie budę/ uśiadł pod nią w ćieniu/ ážby ujrzał coby śie dźiáło z onym miástem. 6 A Pan Bog był zgotował bánię/ ktora wyrosłá nád Jonaszem áby zásłaniáłá głowę jego/ y zástawiáłá go od gorącá: tedy śie Jonasz bárzo z *oney* bánie rádował. 7 W tym náżajutrz ná świtániu/ nagotował Bog robaká: ktory podgryzł onę bánię/ ták/ że uschłá. 8 Y stało śie gdy weszło słońce/ wzbudźił Bog wiátr suchy od Wschodu słońcá/ y biło słońce ná głowę Jonaszowę ták/ iż omdlewał/ y życzył sobie śmierći/ mowiąc: Lepiey mi umrzeć niżeli żyć. 9 Y rzekł Bog do Jonaszá: Dobrześ to że śie ták gniewasz o tę bánię? Y rzekł: Dobrze/ żeśie gniewam áż ná śmierć. 10 Tedy mu rzekł Pan: Ty żáłujesz tey bánie/ około ktoreyś nie prácował/ áni jey dał wzrostu: ktora jedney nocy urosłá/ y jedney nocy zginęłá. 11 A Jabym niemiał żáłowáć Niniwe/ miástá ták wielkiego? W ktorym jest więcey niżeli sto y dwádźieśćiá tyśięcy ludźi/ ktorzy nie umieją *rozeznáć* miedzy práwicą swoją y lewicą swoją: y bydłá wiele.

PROROCTWO MICHEASZOWE.

MIcheasz śie uskarża ná báłwochwálstwo/ y niespráwiedliwość/ ták Izráelá jáko y Judy/ y groźi im zá to karániem od Bogá. Potym/ pobożne zobojego ludu ćieszy obietnicámi: y ćielesnego wybáwienia z niewoli Bábilońskiey: y duchownego odkupienia przez Chrystusá PAná. A przytym miejsce miánuje/ gdźie śie PAN Chrystus według ćiáłá narodźić miał.

ROZDZIAŁ I.

Proroctwo o podwroceniu Krolestwá Judskiego y Izráelskiego. 5. Ukazánie przyczyn czemu śie to stáć miáło.

1 SŁowo PAńskie ktore śie stáło do Micheaszá Moráśtyćżyká/ zá dni Joátamá/ Acházá/ Ezechiaszá Krolow Judskich: ktore w widzeniu słyszáło Sámáryjey y o Jeruzalem.

2 Słuchajćie wszyscy a narodowie: niech słucha źiemiá/ y wszystko co ná niey jest: á niech będźie Pánujący PAN przećiwko wam świádkiem/ Pánujący z Kośćiołá świętobliwośći swojey. 3 Bo oto/ PAN wynidźie b z miejscá c swojego: á zstąpiwszy/ deptáć będźie

a 5 Moj. 32. 1. b Ezái. 26. 21. c Psálm. 115. 3.

4 dzie po wysokościách ziemie. ♣ Y rozpłyna śie gory pod nim / á doliny popádája śie/ ták jáko wosk od ogniá/ *y* jáko wody ktore zpadája ná doł. 5 ♣ To wßystko *śie ſtánie* dla przestepstwá Jákobowego / y dla grzechow domu Jzráelskiego. ♣ Ktoż jest *przyczyna* przestepstwá Jákobowe°? ♣ Jzali nie Sámárya? Y ktoż wyzyn Judskich? Jzali nie 6 Jeruzalem? Przetoż obroce Sámárya w gromáde gruzu/ *jáki bywa* ná polu około winnic : y powrzucam w doline kámienie jey/ á grunty jey 7 odkryje. ♣ Y wßystkie obrázy jey ryte beda potłuczone/ y wßystkie jey dáry ogniem zpalone/ y wßystkie jey bálwány obroce w pustynia : bo *to* z zapłáty nierzadnice zgromádźiłá : przetoż śie to záś na zapłáte nierzadnice obroći.

d Psalm 97. 5.

8 NAd tym kwilić y nárzekáć bede/ chodzac zewleczony y nági: uczynie lament jáko ᵉ smocy/ y nárzekánie/ jáko młode ᶠ strusietá. ♣ 9 Przeto/ że nie uleczone *ſa* rány jey: gdyż doßły áż do Judy/ *á* dośiegły do bramy ludu mego/ áż do Jeruzá- 10 lem. ♣ W Get ᵍ *tego* nie opowiádajćie/ áni kwilac płáczćie : Wałaj śie w prochu ʰ w domu Ofrá. ♣ 11 Przejdźi *ty* ktora mießkaß *ná miejſcu* pieknym/ obnáżona i májac háńbe : nie wnidźie tá ktora mießka *ná miejſcu* w bydło obfitym : płácz bedźie w miejscách okolicznych/ ktore 12 od was mája żywność swoje. ♣ Bedźie bowiem bolesna dla dobrych rzeczy tá/ ktora mießka ná miejscách przykrych: *przeto* że zstapi złe od Páná áż do bramy Jeruzalemskiey. ♣ 13 Záprzeż w woz pretkie konie obywátelko Láchis/ ktoraś powodem grzechu corki Syońskiey : gdyż w tobie ználezione sa przestepstwá Jzráel- 14 skie. ♣ Przetoż pośle upominki *ſwe* do Moreset w Get : domy Achzyb/ ná oßukánie *beda* Krolom Jzráel- 15 skim. ♣ Jeßczeć dźiedźicá przywiode o obywátelko Máresy! Przydźie áż do Odollám/ *y áż* do chwały Jzráelskiey. 16 ♣ Obłyś śie y ostrzyż ᵏ śie/ dla synow roskoßy twojich: rozßerz łysine twoje jáko Orzeł/ bo śie prowádza od ćiebie.

e Job. 30. 29.
f I. Sowietá.
g 2 Sám. 1. 20.
h Jerem. 6. 26.
i Ezái. 47. 3.
k Ezái. 22. 12.

ROZDZIAL II.

Obwinienie Judy y Izráelá z wielu grzechow. 3. Przegrożká Boża onym uczyniona.

1 BIadá tym ktorzy wymyślája niepráwość/ y knuja złe ná łożách swojich/ á ná świtániu ráno do skutku je przywodza/ gdyż to jest 2 w mocy reku ich. ♣ Pożadája ᵃ pol/ y wydźierája : tákże domow/ y odejmuja : A ták przewodza gwałt nád meżem y domem jego/ nád káżdym meżem/ y nád dźiedźictwem jego. ♣ 3 Dla tego ták mowi PAn : Oto Ja złe myśle przećiwko rodzájowi temu : z ktorego nie wyjmiećie ßyj wáßych/ áni bedźiećie chodźić pyßnie : bo czás zły *bedźie*. 4 ♣ W on dźień urośćie o was przypowieść/ y nárzekáć beda *nád wámi* płáczem/ żáłosnym/ mowiac: Zpustoßeniśmy do sczetu/ *PAn* odmienił dźiał ludu mojego : O jákoć mi go odjał! *jákoć* wźiawßy pole náße/ rozdźielił! ♣ 5 Dla tego nie bedźieß miał ktoby rzućił ᵇ ßnurem ná los/ w zgromádzeniu PAńskim.

a Ezái. 5. 8.
b 5 Moj. 32. 8.

6 MOwia ; Nie ᶜ prorokujćie : Niech nam *inni* prorokuja. Bo nie prorokuja ták jáko ći: żaden z nich nie przestawa mow żelżywych. 7 ♣ O ty *ludu, ktory* słyniesz domem Jákobowym/ izali ukrocony ma być Duch PAński? Jzali tákowe *ſa* spráwy jego? Azaß słowá ᵈ moje nie sa dobre *temu*, ktory chodźi w 8 uprzejmośći. ♣ Wczorá był ludem mojim ; *á dźiś* jáko nieprzyjaćiel powstawa : májac odźienie/ zdźierаćie płaßcz z tych/ ktorzy chodza bezpiecznie/ ktorzy śie wracája z 9 wojny. ♣ Zony ludu mego wygániaćie z domu roskoßy ich/ od dźiatek ich ustáwicznie odejmujećie sławe 10 moje. ♣ Wstańćie/ á odejdźćie/ bo tu niemáß odpoczynienia : ztráći was dla nieczystośći/ á to ztráceniem 11 srogim. ♣ Gdy śie kto zá Proroká udawa / á kłamstwo opowiádájac *mowi* ; Bedeć prorokował o winie ábo o napoju mocnym : Tákowyć bywa *miłym* prorokiem ludu tego.

c Ezái. 30. 10.
d Psalm 119. 39.

12 ZGromadzájac cále ćie zgromádze Jákobie/ zgromadzájac zgro-

mádze ostátki Izráelá / á zpędzę je w gromádę jáko owce Bosrá / jáko trzodę w pośrzod obory jego : y wynidźie huk od ludu. 13 Zstąpi ten ktory przełamywáć będźie przed nimi : przełamie/á przejdą bramą / y wnidą przez nię : Náwet y Krol ich pojdźie przed nimi / á PAN ná czele ich.

Rozdział III.

Micheaß Zwierzchność świecką y duchowną, w ludu Judskim y Izráelskim gromi, y ogłaßa im pomsty Boże.

1 PRzetoż mowię : Słuchajćie Przednieyßy w Jákobie/y Wodzowie domu Izráelskiego : Izali wy nie maćie być powiádomi a sądu? 2 *Ale oni* nienawidzą dobrego/ á miłują złe : odźieráją lud z skory ich/y mięso ich z kośći ich. 3 A jedzą mięso ludu mojego/ á skorę ich z nich zdźieráją / y kośći ich łamią / y rąbią je jáko do gárncá / á jáko mięso do kotłá. 4 Tedy do PAná wołáć będą/á nie wysłucha ich / owßem zákryje oblicze swoje przed nimi czásu onego: ták / jáko oni wykonywáli złe przedśięwźięćia swoje.

5 TAk mowi PAN o tych prorokách/ ktorzy w błąd záwodzą lud moj : á kąsájąc zębámi swymi, opowiádáją pokoj : á przećiwko temu ktoryby im nic do gęby nie dał / wojnę podnoßą. 6 Dlatego śię wam widzenie obroći w noc / á wießczbá wáßá w ćiemność : bo tym prorokom słońce zajdźie / á dźień śię im záćmi. 7 Y będą śię wstydźili oni Widzący / á wießczkowie śię zápłoną / á ći wßyscy zákryją zwierzchnią wárgę swoje : przeto / że nie będźie żadney odpowiedźi Bożey.

8 Alem ja nápełniony śiłą Duchá PAńskiego/y sądem/ y mocą/ ábym oznájmił Jákobowi przestępstwá jego/ á Izráelowi grzech jego. 9 Słuchajćież już tego przednieyßy w domu Jákobowym / y wodzowie domu Izráelskiego: ktorzy maćie sąd w obrzydliwośći ; á co jest spráwiedliwe°/podwracaćie. 10 Káżdy buduje Syon b krwią/ á Jeruzalem nieprawośćią. 11 Przednieyßy jego sądzą według dárow/ á Kápłáni jego zá zapłátę uczą / á Prorocy jego zá pieniądze prorokują: á *przećię* ná PAnu zpolegáją / mowiąc ; Izali nie jest PAN w pośrzodku nas? Nie przydźieć ná nas nic złego. 12 Przetoż Syon dla was *jáko* pole pcorány c będźie / á Jeruzalem w gromády gruzu *obrocone* będźie/ á gorá domu *Bożego* w wysokie lásy.

Rozdział IV.

Proroctwo o stawie krolestwá Chrystusowego. 9. Upomina do ćierpliwego znoßenia więźienia Bábilońskiego.

1 ALe śię stánie w ostáteczne a dni / że utwirdzona będźie gorá domu PAńskiego ná wierzchu gor / y wywyżßoná nád págorki : á narodowie śię do niey zbiegáć będą. 2 Y pojdźie wiele narodow / mowiąc : Podźćie / á wstąpmy ná gorę PAńską/ to jest/do domu Bogá Jákobowego/ á będźie nas náuczał drog swojich / y będźiemy chodźili śćieżkámi jego : Bo Zakon z Syonu wynidźie/ á słowo PAńskie z Jeruzalem. 3 Oneć sądźić będźie miedzy wielą narodow / á karáć będźie narody mocne ná długie czásy : y przekują miecze swe ná lemieße/ á oßczepy swe ná kosy. Nie podnieśie mieczá narod przećiwko narodowi / áni śię więcey ćwiczyć będą do boju. 4 Ale káżdy będźie śiedźiał pod winną mácicą swoją/ y pod figowym drzewem swojim / á nie będźie nikt coby je przestráßył : bo to ustá PANA Zástępow mowiły. 5 Bo wßyscy narodowie chodźić będą / káżdy w imieniu bogá swego : ále my chodźić będźiemy w Imieniu PANA Bogá náßego/ ná wieki wiekow. 6 Dniá onego/ mowi PAn / zgromádzę b chromą, y wygnáną zbiorę / y onę ktorey=m był źle uczynił. 7 A dam tey chromey c potomstwo / á precz wygnáney narod możny: y będźie PAn d krolował nád nimi ná gorze Syon / od tąd áż ná wieki. 8 A Ty Wieżo trzody / báßto corki Syońskiey/ *wiedz, że* áż do ćiebie przydźie : przydźie mowię pierwße páństwo / y krolestwo corki Jeruzalemskiey. 9 Czemuż teraz ták bárzo krzyczyß? Izali Krolá nie-

máß

---

a 5 Moj. 17.18. b Ezech. 22. 27. Sofon. 3. 3. c Jerem. 26. 18. a Esái. 2. 2. b 5 Moj. 30. 3. 4. c Sofon. 3. 19. d Dáni. 7. 14. Luk. 1. 33.

máß w tobie ? Izáli rájcá twoj zginął/ że ćię żal bol/ jáko rodząca. 10 ✠ Boley á stękaj corko Syońska/ jáko rodząca : bo już wynidźieß z miástá/ y będźieß mießkálá w polu/ á przyidźieß áż do Bábilonu : tám będźieß wybáwiona/ tám ćię PAn odkupi z rąk nieprzyjaćioł twojich.

11 ✠ A *choć* śię teraz zebráło przećiwko tobie wiele narodow / ktorzy mowią : Niech będźie zplugáwiony Syon/ á niech ná to pátrzy oko náße : 12 ✠ Wßákże oni nie znáją myśli PAńskich/ áni rozumieją rády jego/ iż je zgromadza jáko snopy ná bojewisko. 13 ✠ Wstań że/ á młoć ᵃ corko Syońska. Bo rog twoj uczynię żelázny/ á kopytá twoje uczynię miedźiáne/ y pokrußyß wiele narodow: y poświęcę PAnu korzyśći ich/ á májętnośći ich/ PAnu wßystkiey ziemie.

ᵃ Ezái. 41.15.

Rozdział V.

Pośmiewa śię lud Boży z nieprzyjaćioł. 2. Proroctwo o Národzeniu Chrystusá PAná, y o poselstwie jego.

1 Zbierzże śię teraz w hufy o wálecznico! obległ nas : niech laską biją w lice sędźiego Izráelskiego.

2 Ale ty Betlehemie a Efrátá/ ácześ námniejßy miedzy tyśiącámi Judskimi/ z ćiebie mi *jednák* wynidźie ten/ ktory będźie pánującym w Izráelu : á wyśćia jego są z dawná/ ode dni wiecznych.

a Mátt. 2. 6. Jan. 7. 42.

3 ✠ Przetoż *choć* je *wyda w rozproßenie áż* do czásu/ *ktoregoby* rodząca porodźiłá/ wßákże ostátek bráći jego náwroci śię z syny Izráelskimi. 4 ✠ Y stánie/ á páść będźie w śile PAńskiey/ y w sławie Imienia PAná Bogá swego. ✠ Y będą mießkáć/ bo już wielmożnym będźie áż do gránic ziemie.

5 Y Będźie táki pokoj/ *że* gdy Assyryczyk wtárgnie w źiemię náße/ y gdy podepce páłace náße/ tedy wystáwimy przećiw niemu śiedm pásterzow/ y ośmioro Xiążąt z ludu. 6 ✠ Ći wypáſą ziemię Assyryiską mieczem/ y ziemię Nimrodowę w gránicách ich : á ták wyrwie *nas* Assyryjczykowi / gdy przyćiągnie do ziemie náßey/ y gdy będźie deptał gránice náße.

7 ✠ Przetoż ostátki Jákobowe w pośrzodku wiela narodow/ będą jáko rosá od PAná : jáko ćiche deßcze skrápiájące trawę/ ktorych śię nie spodźiewa od człowieká/ áni ich czeka od synow ludzkich.

8 ✠ Będą też ostátki Jákobowe miedzy pogány w pośrzodku wiela narodow/ jáko lew miedzy zwierzęty leśnymi/ á jáko ßczenię lwie miedzy trzodą owiec : ktore gdy idźie á depce y łápa/ niemáß nikogo ktoby wydárł. 9 ✠ Wywyżßy śię ręká twoja nád nieprzyjaćioły twojimi : á wßyscy przećiwnicy twoji wykorzenieni będą.

10 Y Stánie śię dniá onego mowi PAn/ że wytrácę konie twoje z pośrzodku ćiebie/ á wozy twoje popsuję. 11 ✠ Y wygubię miástá ziemie twojey/ á poborzę wßystkie twirdze twoje. 12 ✠ Wygubię też gusłá z ćiebie; á wießczkow nie będźie w tobie.

13 ✠ Wygubię też ryte bałwány twoje/ y obrázy twoje z pośrzodku ćiebie: á nie będźieß śię więcey kłaniał roboćie rąk twojich. 14 ✠ Wykorzenię y gáje twoje z pośrzodku ćiebie/ á wygłádzę nieprzyjaćioły ᵇ twoje. 15 ✠ A *ták* w gniewie y w zápálczywośći wykonam pomstę nád narody/ ktorzy nie byli posłußni.

b I. Miást.

Rozdział VI.

Oświadczenie niewdźięczności y krnąbrności ludu Izráelskiego 6. Opisánie pozwierzchnego ich nábożeństwá, á okazánie prawdźiwego. 9. Ogłoßenie nád nimi kaźni.

1 Słuchajćie proßę co mowi Pan: Wstań/ rozpieraj śię ᵃ z tymi gorámi/ á niech słucháją págorki głosu twego.

a Ezái. 1. 2.

2 ✠ Słuchajćie gory sporu PAńskiego/ y namocnieyße grunty ziemie : Bo PAn *ma* spor z ludem swojim/ á z Jeruzalemem práwo wiedźie.

3 ✠ Ludu moj / Cożem ći uczynił/ á w czymemći śię uprzykrzył ? Odłoż świádectwo przećiwko mnie. 4 ✠ Wßákem ćię wywiodł z ziemie ᵇ Egipskiey/ á z domu niewolnikow odkupiłem ćię/ y posłałem przed oblicżem twojim Mojżeßá/ Aároná y Máryą. 5 ✠ Ludu moj ! Wspomni teraz co zá rádę uczynił Bálák ᶜ Krol Moábski/ á co mu

b 2 Moj. 12. 51. y 14. 30.

c 4 Moj. 22. 5. y 23. 7.

odpo=

odpowiedział Báláám syn Beorow: *Wspomni też coć śie działo* od Syttym áż do Gálgál / ábyś poznał spráwiedliwośći PAńskie.

6 A*Le mowiß*: Z czymże śie stáwie przed PAnem / *á* pokłonie śie Bogu Nawyższemu: Izali śie przedeń stáwie z ofiárámi całopalonymi / z cielcy rocznymi? 7 ♣ Izáli śie PAN kocha w tyśiacách baránow / *y* w tyśiacu tyśiecy strumieniow oliwy? Izali dam pierworodnego swego zá przestepstwo moje? ábo owoc żywotá mego zá grzech duße mojey: 8 ♣ Oznájmićći d człowiecze co jest dobrego. Y czegoż PAn chce po tobie / tylko ábyś czynił sad / á miłował e miłośierdźie / y pokornie chodźił z Bogiem twojim.

9 GŁos PAńskí ná miásto woła: (ále rostropny *sam* śie oglada ná Imie twoje) Słuchajcież o rozdze / y kto ja postánowił. 10 ♣ Izali jeszcze *sa* w domu niezbożnego skárby niespráwiedliwe / y miárá niespráwiedliwa / *y* obrzydła? 11 ♣ Izali mam uspráwiedliwić szale niespráwiedliwe / y w worku gwichty fałszywe? 12 ♣ Bogaczejego pełni sa zdźierstwá / á obywátele je° mowia kłamstwo / y jezyk ich kłamliwy *jest* w uściech ich: 13 ♣ Przeto / y Ja cie też náwiedze choroba / uderzecie / y zniszcze cie dla grzechow twojich. 14 ♣ Jeść bedźieß / á nie násyciß śie / y poniżenie twoje *bedźie* w pośrzodku ciebie: pochwyciß / ále nie wynieśieß: á co wynieśieß / ná miecz podam. 15 ♣ Ty bedźieß f śiał / ále nie bedźieß żał: ty bedźieß tłoczył oliwki / ále nie bedźieß śie oliwa mázał / y mosżcz / ále nie bedźieß pił winá. 16 ♣ Bo *to miásto* pilnie przestrzega ustaw g Amrego / y wszelákiey spráwy domu h Achábowego / y spráwujecie śie rádámi ich. 17 ♣ Ták / ábym cie wydał ná zpustoszenie / y obywátele jego ná pośmiech: przetoż gánbe ludu mego nośić bedźiecie.

d 5 Moj. 10. 12. y 30. 15.
e Ozea. 6. 6.
f 3 Moj. 26. 16. 5 Moj. 28. 38. Agge. 1. 6.
g 1 Krol. 16. 25.
h 1 Krol. 16. 30.

ROZDZIAŁ VII.

Nárzekánie nád tym że máło jest pobożnych. 7. Pobożni śie ciesza nádźieja wybáwienia Bożego. 11. Prorok ciesży wierne obietnica náprawey Kośćiołá Bożego, wybáwieniem od nieprzyjaćioł, y pomsta nád tymi ktorzy je trapia.

1 BIádá mnie / żem jáko ostanki *po zprzatnieniu* owocow letnich: jáko pozostáłe groná po zbierániu winá: Niemáß groná ku zjedzeniu / Pierwoćin z owocu prágnie duszá mojá. 2 ♣ Pobożny a z ziemie zginał / á szczerego niemáß miedzy ludźmi: Wszyscy zgołá o wylaniu krwie myśla / káżdy łowi śćiecia brátá swego. 3 ♣ Co złego robia rekomá / chca áby to zá dobre *uszło*: Kśiaże *podátkow* żada / á Sedźia z datku *sadźi*: á kto możny jest / ten mowi przewrotność duße swojey / y w gromáde ja b plota. 4 ♣ Nalepszy z nich / jest jáko oset: naszczerszy / przechodźi ćiernie. Dźień strożow twojich / *y* náwiedzenia twego przychodźi: Jużći nástánie powikłánie ich. 5 ♣ Nie wierzćie przyjaćielowi / áni ufajćie wodzowi: Przed ta ktora leży ná łonie twojim / strzeż drzwi ust swojich. 6 ♣ Bo syn lekce c waży Ojcá / *á* corká powstawa przećiwko mátce swey / Synowa przećiwko Swiekrze swey: *á* nieprzyjaciele káżdego / *sa* domownicy jego.

7 PRzetoż ja ná Páná pátrząc bede / oczekawác bede Bogá zbáwienia me°: Bog moj wysłucha mie. 8 ♣ Nie wesel śie ze mnie nieprzyjaćiołko mojá: jeslim upádłá / powstáne jesli śiedze w ćiemnośćiách / Pan jest świátłośćia moja. 9 ♣ Gniew Páński poniose: bom przećiwko niemu zgrzeszył / áż śie wzdy zástawi o spráwe moje / á wykona sad moj: wywiedźie mie ná świátło / ujrze spráwiedliwość jego. 10 ♣ Ujrzy to nieprzyjaciołká d mojá / á wstyd okryje te / ktora do mnie mowi; Gdźież jest PAN Bog twoj? Oczy moje ná nie pátrząc beda / gdy jáko błoto ná ulicách podeptána bedźie.

11 DNiá *onego* ktorego pobudowáne beda e párkány twoje: dniá onego *mowie* dáleko śie f wyrok rozejdźie. 12 ♣ Onegoż dniá / przychodźić beda do ćiebie / y z Assyryjey áż do miast obronnych: y od miast obronnych / áż do rzeki: y od morzá / áż do morzá; y od gory / áż do gory.

a Ezái. 57. 1.
b T. Przewrotność.
c Mátt. 10. 21. 35. 36.
d Psalm 79. 10. y 115. 2. Joel. 2. 17.
e Amos. 9. 11.
f T. Náuká Ewángeliey.

13 Wßákże tá ziemiá zpustoßona bedźie / dla obywátelow swojich : dla owocu wynálazkow ich.

14 PAś że lud twoj laską twoją / trzodę dźiedźictwá twego / ktora osobno mießka w leśie / y w pośrzod polá : niech wypása Básán / y Gáláád / jáko zá dni stárodawnych:

15 Pokażę mu dźiwne rzeczy / jáko zá dni ktorycheś wyßedł z źiemie Egipskiey.

16 Co widząc narodowie / záwstydzą śię nád wßystką mocą swoją : włożą rękę ná ustá / á

17 uszy ich ogłuśzeją. g Proch ják wąż lizáć będą / jáko gádźiny ziemskie ruszą śię z lochow swojich : do PAná Bogá náßego z strachem pobieżą, y bać śię ciebie będą.

18 Ktoryż BOG jest podobny tobie? Ktoryby i niepráwość odpuszczał / y mijał przestępstwá ostátkow dźiedźictwá swego: Ktoryby nie zátrzymawał ná wieki gniewu swego / przeto / że śię kocha w miłośierdźiu.

19 Náwroći śię / á zmiłuje śię nád námi : zátłumi niepráwośći násze : y wrzući w głębokość morską wßystkie grzechy násze.

20 Pokażeß śię Jákobowi prawdomownym / á miłośiernym Abráhámowi : jákoś przyśiągł Ojcom náßym ode dni dawnych.

g Psalm 72. 9.
h Ozea. 3. 5.
i 2.Moj 34. 6. 7.

PROROCTWO NAHUMOWE.

NAhum Prorok Assyryjczykom y ich głownemu miástu Niniwe / gdy śię po nápominániu Jonaßá Proroká / do pierwßey niezbożnośći wroćili / przyczynę y sposob karánia y koniecznego zginienia ich opowiáda. A potym ćieszy pokolenie Judá obietnicámi Bożymi : á zwłaßczá Przyśćiem PAná Chrystusá : Nápominájąc ich do státecznego przećiwko wßystkim nieprzyjaćiołom ich / w przedśięwźięćiu wytrwánia.

ROZDZIAŁ. I.

Proroctwo przećiwko miástu Niniwe, y wßystkiemu páństwu Assyryjskiemu. 2. Opisánie Májestatu Bożego. 12. Obietnicá o wybáwieniu ludu Izráelskiego.

1 BRzemię Niniwe. Kśięgi widzenia Náhumá Elkosejczyká

2 PAN / jest Bog zápálczywy a y mśćiwy: mśćiwy jest PAn á gniewliwy : PAn ktory śię mśći nád przećiwnikámi swymi / y chowa gniew przećiwko nieprzyjaćiołom swojim.

3 PAn nierychły do gniewu / á wielkiey b mocy : ktory winnego nie czyni niewinnym. W wichrze / á w burzy jest drogá PAńska : á obłok jest prochem nog jego.

4 Ktory gromi c morze y wysusza je / y wßystkie rzeki wysusza. Przed nim Básán y Kármel mdleje : á kwiat Libáński więdnie.

5 Gory drżą przed nim / á págorki śię rozpływáją : Ziemiá gore od oblicza jego / y okrąg źiemie, y wßyscy mießkájący ná nim.

6 Przed rozgniewániem jego / ktoż śię ostoji? A kto śię stáwi przećiwko popędliwośći gniewu jego? Gniew jego śię wylewa jáko ogień / á skáły śię pádáją przed nim.

7 Dobry jest PAN / y pośiła w dźień ućiśnienia : á zna te ktorzy

8 ufáją w nim. Przetoż powodźią prętką koniec uczyni miejscu jego : á nieprzyjaćioły Boże ćiemnośći gonić będą.

9 COż zámyślaćie przećiwko PAnu? on ći koniec uczyni : Utrápienie drugi raz nie powstánie.

10 Bo ták jáko ćiernie zpléćieni / á opojeni są jáko winem: przetoż jáko śćiernisko suche do szczętu pożárći będą.

11 Z ciebie wyßedł ten / ktory złe myśli przećiwko PAnu : rajcá złośliwy.

12 Ták mowi PAn: Być śię byli spokojnie záchowáli / zostáłoby ich było wiele : ábowiem tylko byli przerzezáni : y bylebym ich to minęło / á nie trapiłbym ich był więcey ták / jákim

a 2.Moj 20. 4. y 34. 14. 5.Moj 4. 24. y 5. 9. y 6. 15. Jozu. 24. 19.
b Psalm 86. 5. Jonaß 4. 2.
c Ezái. 50. 2.

13 kom je trapił: ✣ Ale teraz zkruszę járzmo jego / áby ná tobie nie leżáło / 14 á zwiąski twoje potárgam. ✣ Bo przećiwko tobie ô *Niniwczyku* PAn przykazał / że nie bedźie wiecey imienia naśienia twego : z domu bogá twego wygłádzę ryte y lane obrázy : á gdy znieważony bedźiesz / grobći zgotuję.

15 Oto ná tych gorách d nogi / wdźieczne poselstwo opowiádájacego / zwiástujacego pokoj : Obchodźże o Judo Uroczyste świetá twoje / oddawaj śluby twoje : Bo śię wiecey złośnik mimo ćię chodźić nie pokuśi / do szczetu jest wygłádzony.

d Ezái. 52. 7. Rzym. 10. 15.

ROZDZIAŁ II.

Proroctwo o przyćiągnieniu nieprzyjaćioł przećiw Niniwitom. 8. Zpustoszenie miástá Niniwe, y rozproszenie. 13. Y wygłádzenie obywátelow jego.

1 Ciagnie zkaźcá przećiw tobie ô *Niniwe* : opátrz miejscá obronne / wyglądaj ná droge / zmocni biodrá / 2 á bárzo umocni śiłe twoję. ✣ Bo PAN odwroćił pychę Jákobowe / jáko pychę Izráelowe : przeto / że je wyniszczyli zkaźcy / á látorośle ich popsowáli. 3 ✣ Tarcza mocárzow jego czerwona / rycerstwo jego szárłatem odźiáne / wozy *jego* jáko pochodnie gorájace : iskrzyć śię beda w dźień potykánia jego / á jodły strászne 4 trząść śię beda. ✣ Wozy po ulicách grzmieć / *y* po rynku skrzypieć beda : ná wejrzeniu beda jáko pochodnie / *á* jáko błyskáwice biegáć beda. ✣ 5 Szykuje mocárze swoje ; *ále jednák* upádna w szyku swym : Pośpieszy śię do murow / *jákoby tám* zgotowána była obroná. ✣ 6 Bramy śię przy rzekách otworza / á Kośćioł śię roz7płynie. ✣ A Chusáb pojimána bedac záwiedźiona bedźie : á służebnice jey prowádźić *ją* beda / hucząc jáko gołebicá / *á* bijac śię w pierśi swe. ✣ 8 A áczkolwiek Niniwe *było* jáko sádzawká wod od poczatku swego / wszákże juz sámi ućiekája : *A choć kto rzecze* ; Stojćie / stojćie : wszákże śie 9 *nikt* nie obejrzy. ✣ Rozchwyććież śrebro / rozchwyććież złoto / y niemierne bogáctwá / *y* cokolwiek nakoszstowniejszego ze wszystkich klenotow 10 drogich. ✣ Wyplundrowáne y wybráne bedźie / owszem do szczetu zpustoszone bedźie : serce śię rozpłynie / koláno o koláno tłuc śię bedźie / y boleść ná wszystkich biodrách bedźie : á oblicza wszystkich poczernieja.

11 Gdźież jest jáskinia lwow / y pástwisko lwiat ? Gdźie chodźił lew / lew *mowię* y lwicá : á nie było 12 nikogo ktoby je przestrászył. ✣ Lew ktory dostátkiem chwytał lwietom swoim / y záduszał dla lwic swojich : ktory nápełniał łupem jáskinie swoje / á obłowem łożyská swoje. 13 ✣ Otom Ja przećiwko tobie mowi PAn Zastepow / á popale ná proch wozy twoje / á miecz pożrze lwietá twoje : y wykorzenię z źiemie łup twoj / á nie bedźie wiecey słyszány głos posłow twojich.

ROZDZIAŁ III.

Proroctwo o zkáżeniu miástá Niniwe. 2. Grzechy obywátelow jego. 8. Utwirdzenie Proroctwá tego. 11. Y opisánie zginienia Niniwczykow.

1 Biádá miástu a krwáwemu / wszystko kłamstwá / y łupiestwá pełne jest / *á* zdźierstwo z niego nie 2 wychodźi. ✣ *Tám bedźie słyszáne* trząskánie biczow / y grzmot kół / y tapánie koni / y skakánie wozow. ✣ 3 Jezdny dobedźie błyszczącego mieczá swego / y lśniacego oszczepu. Tám bedźie wiele pobitych / y wielkie gromády trupow : ták / że nie bedźie liczby trupow / á przez ćiáłá *pobitych* powaláć śię beda. ✣ 4 Dla wielkośći wszeteczeństw nierzadnice rozkoszney : ktora śię báwiłá czárámi / á záprzedawáłá narody wszeteczeństwy swymi / y ludźie gustámi swy5mi. ✣ Otom Ja przećiwko tobie mowi PAn Zastepow : y odkryję podołek b twoj ná twarz twoję / á okażę narodom sprosność twoję / á 6 krolestwom háńbę twoję. ✣ Y wrzucę ná ćię obrzydliwośći / y zelżę ćię : 7 y wystáwię ćię zá dźiw. ✣ Ták / że ktokolwiek ćię ujrzy / oddali śię od ćiebie / y rzecze ; Zburzone jest Niniwe / ktożby śię go użalił ? Gdźieżbym szukał tych ktorzyby ćię ćieszyli ?

a Ezech. 24. 9. Abák. 2. 12.

b Ezái. 47. 3. Ezech. 16. 37.

8 Izáliś ty lepsza niż ludne *miásto* No? ktore leżáło miedzy rzekámi/ wodámi obtoczone bedąc; ktorego wáłem było morze/ y od morzá mur jego. 9 Murzyńska źiemiá y Egipt *były* śiłą jego / y *narody* niezliczone: Putczycy y Lubimczycy/ *byli* mu ná pomocy. 10 Wszákże y to w záprowádzenie y w pojimánie przyszło: máluczkie jego ná rogách wszystkich ulic roztrącano / á o nasláwnieysze jego losy miotano: náwet wszyscy przedniejszy jego okowáni są w pętá. 11 Akżeć y ty opojona c bedźiesz/ y zkryć śie muśisz: y ty szukáć bedźiesz pomocy / przećiwko nieprzyjaćielowi. 12 Wszystkie twirdze twoje są jáko figowe drzewo z owocem ránnym: ktorym gdy kto zátrząśnie / záraz wpadáją w ustá tego co je jeść chce. 13 Oto lud twoj są niewiástámi w pośrzod ćiebie: nieprzyjaćiołom twojim szeroko otworzone bedą bramy źiemie twojey: á ogień pożrze zawory twoje. 14 Náczerpaj sobie wody do oblężenia / zmacniaj twirdze swoje: wleź w błoto y depc gline/ opráwiwszy cegelnice. 15 Tám ćie pożrze ogień / wytnie ćie miecz/ pożrze ćie jáko chrząszcze: zgromadź śie jáko chrząszcze/ 16 zbierz śie jáko száráńcza. Rozmnożyłoś kupce twoje nád gwiazdy niebieskie: Ale jáko chrząszcze przypadáją y odlátują/ *ták y ći.* 17 Pánowie twoji są jáko száráńcza / á Hetmáni twoji jáko wielcy chrząszcze/ ktorzy śie kłádą obozámi ná płotách czásu źimną: *jedno* słońce weszło/ álić odlátują; y nie znáć miejscá ich gdźie byli. 18 Zdrzemią śie Pásterze twoji o Krolu Assyryjski! leżeć bedą sławni twoji: Obfitość ludu twego bedźie po gorách/ á nie bedźie ktoby go zgromádźił. 19 Nie máß lekárstwá ná ráne twoje: nie uleczona jest plagá twojá: Wszyscy ktorzy powieść o tobie usłyszą/ kláskáć bedą rekomá nád tobą. Bo ná kogoż ustáwicznie nie przychodźiło okrućieństwo twoje?

c Jerem. 25, 27.

PROROCTWO ABAKUKOWE.

Prorok Abákuk/ uskárżywszy śie ná wielką niezbożność ludu Judskiego/ przepowiáda zburzenie jego przez Chaldejczyki: y pokázuje / że choćiaż PAN przez ták złośliwy narod lud swoj pokaráć miał / jednák tym wiárá pobożnych nie ma bydź zwatlona / á iż Chaldejczycy w nieprawośćiách swojich záginą. Zátym Proroctwo swoje osobliwą modlitwą imieniem swojim y wiernych PAńskich uczynioną zámyka.

ROZDZIAL. I.

Nárzekánie nád nieprawośćiámi ludu Judskiego. 5. Proroctwo o przyćiągnieniu Chaldejczykow ná nie. 12. Ugruntowánie ludu Bożego w dufności o łásce Bożey.

1 Brzemie ktore widźiał Prorok Abákuk. 2 Dokądże wołáć bede o PANIE! á nie wysłuchasz? *Dokądże* do ćiebie *przed* gwałtem krzyczeć bede / á nie wybáwisz? 3 Przeczże dopuszczasz ábym pátrzył ná nieprawość / y widźiał bezpráwie/ y zgube/ y gwałt przećiwko sobie? y *przecz śie y nájduje* ten/ ktory swar y niezgode rozniecá? 4 Dla tego náruszony bywa zakon / á prawu śie nigdy dosyć nie dźieje: ábowiem niepobożny obtacza a sprawiedliwego / dla tego wychodźi sąd przewrotny. 5 Pojrzyćie ná b narody / á obaczćie / y dźiwujćie śie z zdumieniem: *przeto,* iż czynie nieco zá dni wászych / o czym gdy wam powiádáć bedą / nie uwierzyćie. 6 Abowiem oto Ja wzbudze Chaldejczyki / narod srogi y prętki: ktory szeroko pojdźie przez źiemie / áby pośiadł mieszkánia cudze. 7 Strászny *jest* y ogro=

a Job. 21. 7. Jerem. 12. 1.
b Dźiej. 13. 41.

ogromny: od niego sámego wynidźie sąd jego / y wywyższenie jego.

8 Konie jego prętsze będą niż lámpártowie / á sroższe nád wilki wieczorne: szeroko rozćiągną śię jezdni jego / á jezdni jego z dáleká przyjdą / przylecą jáko orzeł spieszący śię do żeru.

9 Káżdy z nich dla łupiestwá przyjdźie: Obrocą twarzy swoje ná Wschod słońcá: á więźnie zgromádzą jáko piasek.

10 Ten y z Krolow szydźić będźie / á Kśiążętá *będą ná* pośmiech u niego: ten *też* z káżdey twierdze náśmiewáć śię będźie / á usypawszy wáły / weźmie ją.

11 Tedy śię odmieni duch *jego*, á wystąpi y przewini / *myśląc że* tá moc jego / *jest* bogá jego.

12 Izaliś ty nie jest od wieku PAnie Boże moj / Swięty moj? *myć* nie pomrzemy: o PAnie postáwiłeś go ná sąd: Ty o skáło *nászá* ná karánieś go ugruntował.

13 Czyste są oczy twoje / ták / że ná złe pátrzáć / y bezpráwia widźieć nie mogą. Przeczżebyś miał pátrzáć ná czyniące przewrotność? *Przeczżebyś miał* milczeć? Poniewaz niezbożnik pożera spráwiedliwszego niżeli sam.

14 Miałżebyś zániecháć ludźi jáko ryb morskich / jáko płázu ktory nie ma páná?

15 Wszystkie wędą wyćiąga / zágarnia je niewodem swojim / y zgromadza je do śieći swojich: dla tegoż śię weseli y ráduje.

16 Przeto ofiáruje niewodowi swemu / y kádźi śieći swojey: ábowiem przez nie utył dźiał jego / á pożywienie jego hojniejsze.

17 Izali dla tego będźie zápuszczał niewod swoj / á ustáwicznie zábijał narody bez litośći?

ROZDZIAŁ II.

Bog dawa spráwę Prorokowi, o utrapieniu ludu Izráelskiego od Cháldejczykow, y o poćiechách ludu Bożego.

1 NA straży swey stać a będę / y stánę ná bászćie / wyglądájąc / ábym obaczył co będźie *Bog* mowił: cobym miał odpowiedźieć po karániu mojim.

a Ezái. 21. 8.

2 Tedy mi odpowiedźiał PAn / mowiąc; Nápisz widzenie / á *nápisz* zrzetelnie / ná tablicách: áby je prętko czytelnik przeczytał.

3 Przeto / że jeszcze do pewnego czásu *odłożone jest* widzenie / ktore wypowie ná zakończeniu jego / á nie zkłama: *á* Jeśliby *ná chwilę* odwłaczał / oczekaway náń: boć zápewne b przyjdźie / á nie omieszka.

b Zyd. 10. 37.

4 Oto / kto sobie hárdźie poczyna / tego duszá nie jest szczera w nim: Ale spráwiedliwy z wiáry c swey żyć będźie.

c Janá. 3. 36. Rzym. 1. 17. Gálát. 3. 11. Zyd. 10. 38. 1 Jan. 5. 10.

5 DOpieroż człowiek opiły / przewrotny / y hárdy / nie ostoji śię w mieszkániu *swojim:* ktory rozszerza jáko piekło duszę swoję / á jest jáko śmierć / ktora śię nie może násyćić / choćby zgromádźił d do śiebie wszystkie narody / á zebrał do śiebie wszystkie ludźie.

d Przyp. 30. 15.

6 Izali ći wszyscy o nim przypowieśći nie uczynią y wykłádow / *y* gadek o nim? mowiąc: Biádá temu ktory rozmnaża rzeczy nie swoje / (A dokądże?) y obćiąża śię gęstym błotem.

7 Izali nie powstáną z prętká ktorzy ćię kąsáć będą: y nie ocucą śię ktorzy ćię szárpáć będą? y stániesz śię im łupem.

8 Bo iżeś ty złupił wiele narodow / złupią ćię *też* wszystkie ostátki narodow: dla krwie ludzkiey / y dla gwałtu *uczynionego* źiemi y miástu / y wszystkim ktorzy mieszkáją w nim.

9 BIádá *temu*, ktory łákomie e szuka zysku szkárádego domowi swemu: áby wystáwił wysoko gniazdo swoje / á ták uszedł z mocy złego.

e Jerem. 22. 13.

10 Vrádźiłeś hánbę domowi swemu / ábyś wytráćił wiele narodow / á grzeszył przećiwko duszy swojey.

11 Abowiem kámienie z muru wołáć będźie / y sęk z drzewá wyda *o tym* świádectwo.

12 Biádá temu ktory krwią buduje f miásto / á utwierdza miásto niepráwośćią.

f Ezech. 24. 9. Náhu. 3. 1.

13 Azaż to nie *jest* od PAná Zastępow iż koło czego ludźie prácują / to ogień zkáźi; á nád czym śię narodowie zprácowáli / to ná dáremno będźie.

14 Abowiem źiemiá będźie g nápełniona znájomośćią chwały PAńskiey / jáko morze wody nápełniáją.

g Ezái. 11. 9.

15 Biádá temu ktory poji bliźniego swego / przystawiájąc naczynia swego / ták / áby go upojił; y nápátrzył śię nágości jego.

16 Násyćisz śię hánby dla sławy: Pić h będźiesz y ty / á obnáżony będźiesz: Obroći śię do ćiebie

h Jerem. 25. 26.

kielich práwice PAńskiey/ y zwrocenie sromotne *przydźie* ná sławę twoję. 17 ✠ Bo ćię łupiestwo Libanu okryje/ y zpustoszenie zwierząt/ ktore je stráßyło: dla krwie ludzkiey/ y dla gwałtu ziemie/ y miástá/ y wßystkich ktorzy mießkáją w nim. 18 ✠ Coż pomoże ryty obraz/ że go wyrył rzemieśnik jego? *ábo* odlewány *obraz*, y náuczyćiel i kłamstwá? że ufa rzemieśnik w robocie swojey/ czyniąc báłwány nieme? 19 Biádá temu ktory mowi drewnu? Ocuć śie: á kámieniowi niememu; Obudź śie. Tenże to ma uczyć? Pojrzy nań/ powleczony jest złotem y śrebrem: ále w nim niemáß zgołá żadnego duchá. 20 ✠ PAn k jest w Kośćiele świętobliwośći swojey: umilkni przed obliczem jego wßystká ziemio.

i *Jerem.* 10. 8. *Zách.* 10. 2.

k *Psalm* 11. 4.

ROZDZIAŁ III.

Modlitwá Abákukowá y ludu Bożego. 3. Ugruntowánie śię w dufnośći sprawámi Bożymi. 16. Y obietnicámi jego.

1 Modlitwá Abákuká Proroká/ według a rozmájitych pieśni *złożona*.

2 O PAnie usłyßawßy wyrok twoj/ uląkłem śię. O PAnie záchowaj spráwę twoję w pośrzodku lat/ y objaw ją w pośrzodku lat: w gniewie wspomni ná miłośierdźie.

3 Gdy Bog ßedł b od Południá/ á Swięty z gory Fárán/ Selá: okryłá niebiosá sławá jego/ á chwały jego ziemiá pełna byłá. 4 ✠ Jásność jego byłá jáko świátłość/ rogi były ná bokách jego: á tám byłá zkryta śiłá jeo. 5 ✠ Przed obliczem jego ßedł mor/ á węgle pałájące szło przed nogámi jego. 6 ✠ Stánął y rozmierzył ziemię/ wejrzał y rozprośył narody: skruszone są gory wieczne/ y zkłoniły śię págorki dawne: drogi jego są wieczne. 7 ✠ Widźiałem namioty Chusán prozności poddáne/ á opony ziemie Mádyáńskiey drzáły. 8 ✠ Izali śię ná rzeki/ o PAnie! Izali śię ná rzeki rozpalił gniew twoj? Izali ná morze rozgniewánie twoje? Gdyś jáchał ná koniách twojich/ *y ná* wozách twojich zbáwiennych. 9 ✠ Jáwnie odkryty jest łuk twoj/ *dla* przyśięgi pokoleniom wyrzeczoney/ Selá. 10 ✠ Rozdźieliłeś rzeki ziemie. Widźiáły c ćię gory *y* zádrzáły/ powodź wod przeminęłá: przepáść wydałá głos swoj/ głębokość ręce swoje podniosłá. 11 ✠ Słońce *y* mieśiąc zástánowił śię d w mießkániu swojim: przy *jegoż* świetle látáły strzały twe/ *y* przy blásku łśniącey śię włoczniey twojey. 12 ✠ W zágniewániu podeptałeś ziemię/ w zápálczywośći młoćiłeś pogány. 13 ✠ Wyßedłeś ná wybáwienie ludu swego/ ná wybáwienie z pomázáńcem twojim: przebiłeś głowę z domu niezbożniká/ odkrywßy grunt áż do ßyje/ Selá. 14 ✠ Potłukłeś kijmi jego/ głowę wśi jego/ *gdy* śię burzyli jáko wicher áby mię rozproßyli: weselili śię/ jákoby pożrzeć mieli ubogiego w skrytośći. 15 ✠ Jáchałeś przez morze ná koniách twojich: *przez* gromádę wod wielkich. 16 ✠ Gdym to słyßał/ zátrząsnął śię brzuch moj: ná ten głos drzáły wárgi moje/ zgniłość weßłá w kośći moje/ y wßystekem śię trząsł słyßąc że mam odpocząć w dźień utrapienia/ gdy przyćiągnie ná ten lud *nieprzyjaćiel*, áby go przez wojnę wygłádźił.

17 Choćby figowe drzewo nie zákwitnęło/ y nie było urodzáju ná winnicách: choćby y owoc oliwy podchybił/ y role nie przyniosły pożytku/ *y* z owczárniby owce wybite były/ á nie byłoby bydłá w oborách. 18 ✠ Wßákże śię ja w PAnu weselić będę: rozráduję śię w Bogu zbáwienia mego. 19 ✠ Pánujący PAn jest śiłą moją: ktory czyni e nogi moje/ jáko *nogi* łáni/ y po miejscách wysokich poprowádźi mię. Przedniejßemu nád śpiewaki/ ná muzyckim naczyniu mojim.

a 1. *Z niewiádomośći, ábo obłądzenia*

b 5*Moj* 33. 2.

c *Psalm* 77. 19.

d *Jozu.* 10. 12.

e 2*Sám.* 22. 34. *Psalm* 18. 34.

PROROCTWO SOFONIASZOWE.

SOfoniaß opowiáda naprzod obywátelom Jeruzalemskim/ y wßystkiemu Judztwu/ ućiski ktore ná nie miáły przyść przez Cháldejczyki dla ich báłwochwálztwá / y niespráwiedliwośći / w Rozd. 1. Potym nápomina ich do pokuty/ y innym narodom postronnym zniszczeniem grozi/ w Rozdz. 2. Uskarza śie ná ich zániedbánie pokuty / w Rozd. 3. áż do wierßá 8. Náostátek wierne upomina do ćierpliwośći/ y ćießy je obietnicámi łáski Bożey w Chrystuśie: od wierßá 8. áż do końcá Proroctwá.

Rozdzial I.

Opowiáda Prorok Sofoniaß utrapienie źiemi Judskiey y obywátelow jey.

1 SŁowo PAńskie ktore śie stáło do Sofoniaßá syná Chuse°/ syná Godoliaßowego/ syná Amáryaßowego / syná Ezechiaßowego: zá dni Jozyaßá / syná Amonowego / Królá Judskiego.

2 WSzystko zápewne zniose z oblicza tey źiemie/ mowi PAn. 3 Zniose ludźie y bydło/ zniose ptástwo niebieskie / y ryby morskie / y zgorßenia z niepobożnymi: wykorzenie człowieká z oblicza tey źiemie/ mowi PAn. 4 Bo wyćiagne reke moje ná Jude / y ná wßystkie obywátele Jeruzalemskie: wykorzenie z miejscá tego ostátki Báálowe/ y popy jego z kápłány. 5 Y te ktory śie kłaniája ná dáchách wojsku niebieskiemu: y te ktorzy kłaniájac śie / przyśiegája przez PAná / tákże y te ktorzy przyśiegája przez Molochá swego. 6 Y te ktorzy śie odwracája od náśládowánia Páná: y ktorzy nie ßukája Páná/ áni śie pytája o nim. 7 Umilkni przed obliczem Pánujácego Páná; gdyż bliski jest dźień Páński: bo Pán zgotował ofiáre / y poświećił wezwáne swoje. 8 A w dźień ofiáry PAńskiey/ náwiedze Kśiażetá/ y syny krolewskie/ y wßystkie ktorzy śie obłocza w ßáty cudzoźiemskie. 9 Náwiedze też dniá onego / káżdego ktory prog przeskákuje: ktorzy nápełniája domy pánow swych łupiestwem / y bezpráwiem. 10 A dniá onego / mowi PAN / bedźie głos wołánia od bramy rybney/ y nárzekánie od drugiey strony, y skruszenie wielkie od págorkow. 11 Nárzekajćie wy/ ktorzy mießkaćie wewnatrz/ bo wygłádzony bedźie wßystek lud kupiecki / wygłádzeni beda wßyscy ktorzy śrebro noßa. 12 Y Stánie śie w on czás/ że Jeruzalemu ßpiegowáć beda z pochodniámi: y náwiedze meże ktorzy polgneli w drożdżách swojich / mowiac w sercu swojim: Pan nie uczyni dobrze/ áni źle uczyni. 13 Bo májetność ich przyjdźie ná rozchwycenie/ y domy ich ná zpustoßenie: pobudujać a domy / lecz w nich mießkáć nie beda: y beda sádźić winnice/ ále z nich winá pić nie beda. 14 Bliski jest wielki dźień PAński: bliski jest y spießny bárzo głos dniá PAńskiego: tám y Mocarz gorzko wołáć bedźie. 15 Dźień gniewu bedźie ten dźień: dźień utrapienia y ućisku/ dźień zámießánia y zpustoßenia: dźień ćiemności y mroku / dźień obłoku y chmury: 16 Dźień traby y trabienia/ przećiwko miástom obronnym / y przećiwko báßtam wysokim: 17 Y ktory ludźie utrapieniem śćisne / że jáko ślepi chodźić beda: ponieważ przećiwko Pánu zgrzeßyli: y wylana bedźie krzew ich jáko proch / á ćiáłá ich jáko gnoj. 18 Ani śrebro ich/ áni złoto ich / nie bedźie ich mogło wyrwáć w dźień gniewu PAńskiego: bo ogniem zápálczywośći jego bedźie pożártá wßystká źiemiá: przeto/ że zápewne koniec pretki uczyni wßystkim obywátelom źiemie.

a 5 Moj. 28. 30. *Mich.* 6. 15. *Amos* 5. 11.
b *Ierem.* 30. 7. *Joel.* 2. 11. *Amos.* 5. 11.
c *Przyp.* 11. 4. *Ezech* 7. 19.
d *Sofon.* 3. 8.

Rozdzial II.

Nápomnienie ludu Judskiego do pokuty. 4. Z przedłożeniem przykłádow niektorych srogiey káźni Bożey.

1 WEjrzyćie w śie / wejrzyćie w śie mowie o narodowie przemierzli. 2 Pierwey niżeli wynidźie dekret / y niż dźień jáko plewá przeminie: pierwey niż przyjdźie ná was gniew zápálczywośći PAńskiey / pierwey niż przyjdźie ná was dźień gniewu Páńskie°. 3 Szukajćie Páná wßyscy pokorni ná źiemi ktorzy sad jego czynićie: ßukájćie sprá-

wiedliwości/ßukajćie pokory/snadź śie ukryjećie w dźień zápálczywośći PAńskiey.

4 BO Gázá opuszczona będźie/ y Aßkálon zpustoßony: Azot w południe wyrzucą/ á Akáron wykorzeniony będźie. 5 ♣ Biádá mieszkájącym w kráinie pomorskiey/ narodowi Cerethejczykow: słowo PAńskie przećiwko wam jest o źiemio Chánánejska Filistyńczykow! że ćię ták wytrácę/ áby nie było obywátelá. 6 ♣ Y będźie kráiná pomorska owczárniámi y budámi pásterskimi/ y obora dla trzod. 7 ♣ Będźie też y ostátkowi domu Judskiego kráiná dla pásienia: w domách Aßkálon w wieczor legáć będą/ gdyż je náwiedźi PAn Bog ich/ y przywroći záś więźnie ich.

8 SŁyßałem urągánie Moábczykow/ y háńbienia synow Ammonowych/ ktorymi urągáli ludowi mojemu/ y wynośili śię ná gránicách ich. 9 ♣ Przetoż żywię Ja mowi PAn Zastępow/ Bog Izráelski/ że śię Moáb stánie jáko Sodomá/ á synowie Ammonowi jáko Gomorrá/ miejscem pokrzyw/ y jáma solna/ y pustynia áż ná wieki: ostátki ludu mego rozchwycą je/ y pozostáli z ludu mego ośiędą je. 10 ♣ To je *potka* zá pychę ich/ iż łżyli/ y wynośili śię nád lud PAná Zastępow. 11 ♣ Strásżny *im będźie* PAn/ bo spráwi że zchudną wszyscy bogowie źiemie: y będźie mu śię kłaniał káżdy z miejscá swego/ wszystkie wyspy narodow.

12 Y Wy też Murzynowie mieczem 13 mojim pobići będźiećie. ♣ Bo wyćiągnę rękę moję ná Połnocy/ y wytrácę Assurá: y podam Niniwę w zpustoßenie y w susza/ jáko pustynia. 14 ♣ Y będą trzody legáły w pośrzodku a jego/ y wszystek zwierz narodow: y pelikan/ y sowá ná gałkách jego przebywáć będą: głos *ptástwá* w oknách słyßány będźie: podwoje jego zpustoßeją/ gdy Cedrowe *listwowánia* jego odedrą. 15 ♣ Tákieć będźie ono miásto weselące śię/ ktore śiedźi bezpiecznie/ mowiące w sercu swojim; Jam *miásto*, á oprocz mnie b *niemasz* tákiego. Jákoć śię stáło zpustoßeniem/ jáskinią zwierzowi: káżdy przechodzący przez nie záświsnie/ y kiwáć będźie ręką swoją.

a Ezái. 13.21. y 34.11.

b Ezái. 47.8.

Rozdział III.

Ogłoßenie utrapienia Ieruzalemczykow, y grzechow ich. 8. Obietnicá o zgromádzeniu rozproßonych, y o powołániu Pogan do Kośiołá Bożego. 14. Nápomnienie Kośćiołá Bożego do rádośći.

1 BIádá temu miástu zmázánemu y zplugáwionemu/ gwałty 2 czyniącemu. ♣ Nie słucha głosu áni przyjmuje kárnośći: w PAnu nie ufa/ do Bogá swe° nie przybliża śię. 3 ♣ Kśiążętá jego w pośrzodku jego są lwi a ryczący/ Sędźiowe jego są wilcy wieczorni/ *ktorzy* nie gryzą kośći áż do poránku. 4 ♣ Prorocy b jego skwápliwi/ mężowie przewrotni. Kápłáni jego zplugáwili rzeczy święte/ c zakon gwałcą. 5 ♣ PAn spráwiedliwy jest w pośrzod niego/ nie czyni niepráwośći: káżdego dniá sąd swoj wydawa ná świátłość bez przestánia: wszákże złośnik wstydźić śię nie umie. 6 ♣ Wykorzeniłem narody/ zpustoßone są zamki ich/ obroćiłem w pustynie ulice ich/ ták/ że niemász ktoby przez nie chodźił: zpustoßone są miástá ich/ ták/ że niemász áni człowieká/ áni obywátelá. 7 ♣ *Rzekłem*; Wżdyć śię mnie bać będźiesz/ przyjmiesz kárność áby nie był wytrácony przybytek twoj/ przez to czyniem ćię náwiedźić chćiał: ále ráno wstáwszy/ psują wszystkie przedśięwźięćia swoje.

8 PRzetoż oczekawajćie ná mię/ mowi PAn/ do dniá ktorego powstánę do łupu: Bo sąd moj jest/ ábym zebrał narody/ y zgromádźił krolestwá/ ábym ná nie wylał rozgniewánie moje/ y wszystkę popędliwość gniewu mego: ogniem záiiste gorliwośći mojey będźie pożárta tá wszystká źiemiá. 9 ♣ Bo ná ten czás przywrocę narodom wárgi czyste/ ktorymiby wzywáli wszyscy Imienia PAńskiego/ á służyli mu d jednomyślnie. 10 ♣ Ci ktorzy są zá rzekámi źiemie Murzyńskiey/ pokłon mi oddájąc z córka rozproßnych mojich/ przyniosą mi dary. ♣ Dniá

a Ezech 22.27. Mich. 3.11.

b Jerem. 23.11. Ozeá. 9.7.

c Ezech 22.26.

d H. Jednym rámieniem.

onego / nie záwstydźiſz śie zá żadne uczynki twoje / ktorymiś wyſtąpiło przećiwko mnie : Bo ná ten czás odejmę z pośrzodku ćiebie te / ktorzy śię weselą z ſławy twojey / á nie będźieſz śie wiecey wywyſzáło n. gorze świętobliwośći mojey. 12 Y zoſtáwię w pośrzodku ćiebie lud ubogi / á nędzny : y ufáć będą w Imieniu Páńſkim. 13 Oſtátki Izráelá nie będą czynily nieprawośći / áni będą mowiły kłamſtwá / áni śie znajdźie w uśćiech ich język zdrádliwy : Ale śię páść będą / y odpoczywáć / á nie będźie ktoby je przeſtráſzył.

14 Záśpiewaj e Corko Syońſka : Zwykrzykájćie Izráelczycy : weſel śię / á ráduj śię ze wſzyſtkiego sercá / Corko Jeruzalemſka. 15 Zeodjął PAN sądy twoje / uprzątnął nieprzyjaćielá twego. Krol Izráelſki *jeſt* PAnem w pośrzodku ćiebie / nie oglądaſz wiecey złego.

16 Dniá onego rzeczą do Jeruzalem ; Nie boj śię : *á do* Syonu ; Niech nie mdleją ręce twoje. 17 PAn Bog twoj w pośrzodku ćiebie mocny / záchowa *ćię* : rozweseli śię wielce nád tobą / przeſtánie ná miłośći swey *przećiwko tobie, y* rozweſeli śię nád tobą z śpiewániem / 18 *mowiąc* ; Teſkniące po Jeruzalem zgromádzę / *bo* z ćiebie są : *y ſmetne dla* brzemieniá zelżywośći włożoney ná ćię. 19 Oto Ja koniec uczynię wſzyſtkim ktorzy ćię trapić będą ná on czás : á záchowam chromą / y wygnáną f zgromádzę : Owſzem sposobię im chwałę / y imię po wſzyſtkiey źiemi / w ktorey zelżywość ponośili. 20 W ten czás przywiodę was : w ten czás mowię zgromádzę was. Abowiem dam wam imię y chwałę miedzy wſzyſtkimi narody źiemie / gdy záś przywiodę więźnie wáſze przed oczymá wáſzymi / mowi PAn.

e Ezdr. 12. 6. 754. 1. Zach. 9. 9.

f Mich. 4. 7.

PROROCTWO AGGEUSZOWE.

Prorok Aggeuſz nápomina Kśiążąt Jeruzalemſkich y Lud / áby Kośćioł (ktory przed wiela lat od Bábilończykow wywrocony był / y ktorego im nápráwić był pozwolił náprzod Cyrus / potym Dáryuſz Nothus /) budowáli. A iż nie ták świetnie wyſtáwiony był ten Kośćioł jáko pierwſzy / ćieſzy ich tym / że więtſzá ma być ozdobá tego Kośćiołá niż onego / ktory był Sálomon wyſtáwił : á to dla tego / iż w tym Kośćiele uczyć miał Chryſtus PAN.

ROZDZIAL I.

Przymowká ludowi Judſkiemu o niewyſtáwienie Kośćiołá. 6. Y przypomnienie karánia, ktore dla tego náſtępowáło. Napomnienie Zorobabelá y Jeſuego do budynku Kośćiołá.

1 ROku wtorego Dáryuſzá Królá / mieśiącá ſoſtego / dniá pierwſzego tegoż mieśiącá : ſtáło śie słowo PAńſkie / przez Aggeuſzá Proroká / do a Zorobabelá / syná Sálátyelowego / Kśiążęćiá Judſkiego : y do Jeſuego syná Jozedekowe° Kápłáná nawyżſzego / mowiąc : 2 Ták powiáda Pan Zaſtępow / mowiąc : Ten lud mowi ; Jeſzcze nie przyſzedł czás / czás budowánia domu PAńſkiego. 3 Przetoż śię ſtáło słowo Páńſkie przez Aggeuſzá Proroká / mowiąc : 4 Izali wam *jeſt* czás / ábyśćie mieſzkáli w domách wáſzych liſtwowánych / á dom ten áby puſty *ſtał?* 5 Teraz tedy ták mowi PAn Zaſtępow : Uważájćież b jáko śie wam powodźi. 6 Siejećie c wiele / á máło zbieraćie : Jećie / ále śie nie násycaćie : Pijećie / ále nie ugáſzaćie prágnienia : Obłoczyćie śie / ále śie nikt nie może zágrzáć : á ten co sobie zapłátę zgromadza / zgromadza ja do worká dziurawego. 7 Ták mowi PAn Zaſtępow : Uważájćie jáko śie wam powodźi. 8 Wſtąpćie ná tę gorę / y zwoźćie drzewo : Budujćie ten dom / á ja kocham śie w nim / y będę uwielbiony / mowi Pan. 9 Pogladaćie ná

a Ezd. 5. 1.

b H. Przyłożćie serce wáſze do drog wáſzych.

c 5 Moj 28. 38. Mich 6. 14.

wiele /

wiele/ á oto máło *dostawaćie* : *d* co wnośićie do domu/ to Ja rozdmuchywam : Dlaczego ? mowi PAn Zastępow : Dla tego/ że Dom moj jest pusty : á miedzy tym śie káżdy
10 z was stára o dom swoj. ✠ Przetoż śie nád wámi niebo záwárło d/ áby rosy nie dawáło : Ziemiá tákże záwárłá śie/ áby nie wydawálá urodzáju swego.
11 ✠ A ták przyzwałem suße ná te ziemie/ y ná te gory/ y ná pßenice/ y námoßcz/ y ná oliwe/ y ná *to* coby miáłá wydáć ziemiá : y ná ludźie/ y ná bydło/ y ná wßystkie prace reczna.

d 5 Moj. 18.25.

12 TEdy usłuchał Zorobabel syn Sálátyelow/ y Jesuá syn Jozedekow/ Kápłan nawyżßy/ y wßystkie ostátki ludu/ głosu PAná Bogá swego/ y słow Aggeußá Proroká/ ponieważ go posłał PAn Bog ich : bo śie lud bał oblicza PAńskiego. ✠
13 Tedy Aggeuß poseł PAński rzekł do ludu *bedąc* w poselstwie PAńskim/ mowiąc : ✠ Jam e z wámi/ mowi
14 PAn. ✠ W tym wzbudźił PAn duchá Zorobábelá syná Sálátyelowego/ Kśiażećiá Judskiego/ y duchá Jesuego Syná Jozedekowego/ Kápłáná nawyżßego/ y duchá ostátkow wßystkiego ludu/ że przyßedßy robili około domu PAná Zástępow/ Bogá swego.

e Agge. 2. 5.

ROZDZIAL II.

Pobudza Zydy do budowánia Kośćiołá. 11. Opowiáda przyczyny kdźni ná nich włożonych. 21. Proroctwo o wygłádzeniu nieprzyjaćioł ludu Bożego, y o wywyżßeniu PAná Chrystusá.

1 DNiá dwudźiestego y czwartego/ mieśiacá ßostego/ roku
2 wtore° Dáryußá krolá. ✠ Siodmego *mieśiącá*, dwudźiestego y pierwßego *dniá* tegoż mieśiacá: stáło śie słowo PAńskie przez Aggeußá Proroká/ mowiąc :
3 ✠ Mow teraz do Zorobabelá syná Sálátyelowego Kśiażećiá Judskiego/ y do Jesuego syná Jozedekowego Kápłáná nawyżßego/ y do ostátku ludu/ mo-
4 wiąc: ✠ Ktoż miedzy wámi pozostał/ co widźiał ten dom w stáwie pierwßey jego ? Y jáki wy teraz widźićie ? Izali nie jest przećiwko onemu
5 jáko nie w oczách wáßych ? Jednák teraz zmocni śie Zorobabelu/ mowi PAn : Zmocni śie Jesue synu Jozedekow Kápłánie nawyżßy/ zmocni śie też wßystek ludu tey źiemie mowi Pan: á robćie: Bom Ja a z wá-
6 mi/ mowi PAn Zastępow. ✠ Według słowá ktorymem przymierze uczynił z wámi/ gdyśćie wychodźili z Egiptu/ Duch tákże moj stánie w pośrzodku was : Nie bojćież śie.

a Agge. 1. 13

7 BO ták mowi PAn Zastępow: Oto Ja b jeßcze raz/ *á to* po máłym *czáśie*, poruße niebem y źie-
8 mią/ y morzem/ y suchą. ✠ Poruße mowie wßystkie narody/ y przyda c *do* Pożądánego od wßystkich narodow : y nápełnie ten dom chwałą/
9 mowi PAn Zastępow. ✠ Mojeć jest śrebro/ y moje złoto/ mowi PAn
10 Zastępow. ✠ Wietßa będźie sławá domu tego poślednieg/o/ niż onego pierwßego/ mowi PAn Zastępow : bo ná tym mieyscu dam pokoj/ mowi PAn Zastępow.

b Zyd. 12.26. c H. Pożądánie. I. Przydźie poćiechá wßystkich narodow.

11 DWudźiestego y czwartego *dniá* dźiewiątego *mieśiącá*, roku wtorego Dáryußá/ stáło śie słowo PAńskie przez Aggeußá Proroká/
12 mowiąc : ✠ Ták mowi PAn Zastępow : Pytaj śie teraz Kápłánow o
13 zakon/ mowiąc ; Gdyby kto niosł mieso poświecone w podołku sukniey swey/ ábo by śie dotknął podołkiem swojim chlebá/ ábo potráwy/ ábo winá/ ábo oliwy/ ábo wßelkiego pokármu/ izali śie poświeći ? Y odpowiedźieli Kápłáni / á rzekli ;
14 Nie. ✠ Tedy rzekł Aggeuß ; Jesli kto będąc nieczysty od trupá / dotknąłby śie czego z tych rzeczy/ będźieli nieczyste ? Y odpowiedźieli Kápłáni/ y rzekli ; Będźie nieczy-
15 ste. ✠ Tedy odpowiádájąc Aggeuß/ rzekł : Tákći lud ten/ ták y narod ten przed obliczem mojim / mowi PAn : ták y wßystká spráwá rąk ich/ y cokolwiek támi ofiárowáli nieczyste było. ✠
16 A *ták* uważajćież proße/ *jáko śie wam powodźiło* od tego dniá / áż do onego kiedy przestano kłáść kámienia ná kámieniu w Kośćiele PAńskim. ✠
17 Od tego czásu gdy kto przyßedł do gromády zboża/ od dwudźiestu *korcy*, ználazł dźieśieć :

Gdy przyszedł do prásy/ áby náczerpał pięć dźieśiąt wiáder *winá*, ználazł tylko dwádźieśćiá. 18 ✣ Karałem was zárázą d zboż/ y rdzą/ y grádem/ wszystkie prace rąk wászych: Wszákże żaden z was *nie nawroćił śię* do mnie/ mowi PAn. 19 ✣ Uważajćież teraz ode dniá tego/ áż do onego/ ode dniá dwudźiestego y czwártego *mieśiącá* dźiewiątego/ áż do dniá ktorego był záłożony Kośćioł PAński/ uważajćie *mowię*: 20 ✣ Izali jeszcże *jest* naśienie w spichlerzu? Y *owszem* áni máćicá winna/ áni figowe/ áni gránatowe/ áni oliwne drzewo nie wydáły owocu: *Lecż* ode dniá tego będę błogosłáwił.

d *Amos.* 4. 9.

21 Potym sstáło śię słowo PAńskie powtore do Aggeuszá/ dni á dwudźiestego y czwártego/ *tegoż* mieśiącá/ mowiąc: 22 ✣ Mow do Zorobábelá Kśiążęćiá Judskiego/ *á* rzecz: Ja poruszę niebiosá y źiemię. 23 ✣ Y podwrocę stolicę krolestw/ y zepsuję moc krolestw Pogáńskich: podwrocę mowie woz/ y te ktorzy ná nim jeżdżą/ y upádną konie/ y jeżdżący ná nich/ káżdy od mieczá brátá swego. 24 ✣ W on dźień mowi PAn Zástępow/ wezmę ćię Zorobábelu synu Sáláthyelow sługo moj/ mowi PAn/ y uczynię ćię jáko Sygnet: Abowiem wybrałem ćię/ mowi PAn Zástępow.

PROROCTWO ZACHARYASZOWE.

Cztery są cżęśći Proroctwá Záchárayaszowego. W pierwszey/ nápomina lud/ ktory śię był wroćił z niewoli Bábilońskiey/ do pokuty/ w Rozdź. 1. áż do wierszá 7. Potym/ przypomina niektore widzenia ktorymi PAN lud náucza/ cżęśćią o tym/ jáko o nich Ojcowską pieczą miał/ y onych świeżo z niewoli Bábilońskiey wybáwił: cżęśćią o tym/ że je y nápotym ná swey pieczy mieć chce/ gdyby śię tylko szczerze do niego náwroćili/ y Kośćioł Jeruzalemski náprawowáli/ od wierszá 7. áż do końcá Rozdź. 6. Zátym odpowiáda im ná pytánie o Pośćie/ y náucza ich prawdźiwey chwały swojey/ ktoraby śię miásto onego postu bawić mieli/ w Rozdź. 7. y 8. Ná ostátek prorokuje o zjiszczeniu nieprzyjaćioł ludu Bożego/ o przyśćiu PAná Chrystusowym y dobrodźiejstwách/ ktore miał uczynić Kośćiołowi swemu/ od Rozdź. 9. áż do końcá.

ROZDZIAŁ I.

Napomnienie ludu Judskiego do pokuty. 7. Widzenie Záchárayaszá Proroká o Anjołách. 17. Y o czterech rogách. 20. Y o czterech kowalách.

1 Mieśiącá osmego/ roku wtorego Dáryuszá: sstáło śię słowo PAńskie do Záchárayaszá/ syná Báráchiaszowego/ syná Iddowego/ Proroká/ mowiąc: 2 ✣ Rozgniewał śię PAn ná Ojce wásze bárzo. 3 ✣ Przetoż rzecz do nich/ Ták mowi PAn Zástępow: Náwroććie *a* śię do mnie/ mowi PAn Zástępow: á náwrocę śię do was/ mowi PAn Zástępow. 4 ✣ Nie bądźćież jáko Ojcowie wászy/ ná ktore wołáli Prorocy/ pierwszy/ mowiąc: Ták mowi PAn Zástępow: Náwroććie śię *b* teraz od złych drog wászych/ y od złych spraw wászych: Ale nie usłucháli/ áni dbáli ná mię mowi PAn. 5 ✣ Gdźież są Ojcowie wászy/ y Prorocy? Izali ná wieki żyć będą? 6 ✣ Wszákże/ Izali słowá moje y ustáwy moje, ktorem rozkazał Prorokom sługom mojim/ nie záśięgły Ojcow wászych? ták/ że náwroćiwszy śię/ rzekli: Jáko nam PAn Zástępow uczynić umyślił według drog nászych/ y według uczynkow nászych/ ták nam uczynił.

a *Ezai.* 31. 6. *Ierem.* 3. 12. y 18. 11 *Ezech.* 18. 30. y 33. 11 *Ezea.* 14. 2. *Joel.* 2. 12. *Málá.* 3. 7.

b *Ierem.* 15. 5. y 35. 15

7 Dniá dwudźiestego y czwártego/ jedenastego mieśiącá (ten jest mieśiąc Sebát) roku wtorego Dáryuszowego: sstáło śię słowo PAńskie do Záchárayaszá/ syná Báráchiaszowego/ syná Iddowego/ Proroká/ mowiąc: 8 ✣ Widźiałem w nocy/ á oto mąż jácháł ná koniu

rydzym / ktory stał miedzy mirty/ ktore były w nizinie : á zá nim konie rydze/ czarne y białe. 9 ✠ Tedym rzekł : Co zacz są ći Pánie moj ? Y rzekł do mnie Anjoł rozmawiájacy ze mna: Ja tobie okażę co zacz są. 10 ✠ Y odpowiedźiał maż ktory stał miedzy mirty/ y rzekł : Ci są ktore posłał PAn/ áby przeszli ziemie. 11 ✠ Y odpowiedźieli Anjołowi PAńskiemu stojacemu miedzy mirty/ y rzekli : Przeszliśmy źiemie/ á oto wszystká źiemiá bezpieczeństwá y pokoju używa. 12 ✠ Tedy odpowiedźiał Anjoł PAńśki / y rzekł : O PAnie Zastepow/ y dokadże śie nie zmiłujesz nád Jeruzalem/ y nád miásty Judskimi / ná ktoreś śie gniewał już śiedmdźieśiat lat ? 13 ✠ Y odpowiedźiał PAn Anjołowi onemu ktory mowił ze mna/ słowy dobrymi/ słowy poćiesznymi. 14 ✠ Y rzekł do mnie Anjoł ktory mowił ze mna : Wołaj/ á rzecz : Ták mowi PAn Zastepow : Zápaliłem śie zá Jeruzalemem y zá Syonem c gorliwośćia wielka. 15 ✠ A gniewam śie bárzo ná te narody/ ktore używája pokoju/ bo gdym śie Ja trochę zágniewał/ tedy oni pomagáli do złego. 16 ✠ Przetoż ták mowi PAn : Náwroćiłem śie do Jeruzalem w miłośierdźiu/ dom moj zbudowány bedźie w nim/ mowi PAn Zastepow : y sznur rozćiagniony bedźie ná Jeruzalem. 17 ✠ Jeszcze wołaj/ mowiac: Ták mowi PAn Zastepow/ Jeszcze śie osádza miástá moje dla obfitośći dobrego: bo jeszcze PAn Syon poćieszy/ y obierze jeszcze Jeruzalem.

c Záchá 8. 2.

18 TEdym podniosł oczy swe/ y ujrzałem/ á oto cztery rogi. 19 ✠ Y rzekłem do Anjołá ktory mowił ze mna : Coż to jest ? Y rzekł do mnie: Teć są rogi ktore rozrzućiły Jude y Izráelá y Jeruzalem. 20 ✠ Ukazał mi też PAn czterzech kowalow. 21 ✠ Y rzekłem : Coż ći ida uczynić ? Y odpowiedźiał/ mowiac : Teć są rogi ktore rozrzućiły Jude/ ták iż żaden nie mogł podnieść głowy swojey : Przetoż ći przyszli áby je przestrászyli/ y ztraćili rogi tych narodow/ ktore podniosły rog przećiwko źiemi Judskiey/ áby ja rozrzućili.

ROZDZIAŁ II.

Widzenie o mężu ktory mierzył Jeruzalem. 4. Rozmnożenie. 5. Bespieczność, y sławá Kośćiołá. 6. Nápomnienie ludu w Bábilonie. 10. Powołánie Pogan do Kośćiołá.

1 POtym podniosłem oczy swoje/ y ujrzałem / á oto maż/ w ktorego rece był sznur pomiárowy. 2 ✠ Y rzekłem : Do kad idźiesz ? Y rzekł do mnie : Abym rozmierzył Jeruzalem/ y obaczył/ jáko wielka jest szerokość jego/ y jáko wielka długość jego?

3 A Oto/ gdy on Anjoł ktory rozmawiał ze mna wychodźił/ inszy Anjoł wychodźił przećiwko niemu : 4 Y rzekł do niego : Bież/ rzecz do tego młodźieńcá/ mowiac: Jeruzalem czyżcy po wśiach mieszkáć beda dla mnostwá ludu y bydłá w pośrzodku jego. 5 ✠ A Ja bede/ mowi PAN/ murem jego ognistym w około / y bede sława w pośrzodku jego.

6 Nuże/ nuże ! Ućieczćie a już z źiemie Połnocney/ mowi PAN: Poniewaz ná cztery strony świátá/ mowi PAN/ rozproszyłem was. 7 ✠ Nuże Syonie/ ktory mieszkasz u corki Bábilońskiey/ wyswobodź śie. 8 ✠ Bo ták mowi PAn Zastepow; Posłał mie po sławe przećiwko tym narodom/ ktorzy was złupili : Bo kto śie was dotyka/ dotyka śie b źrzenice oká mego. 9 ✠ Abowiem oto Ja podniosę reke moje przećiwko nim/ y beda łupem sługom swojim: á dowiećie śie iż mie PAN Zastepow posłał.

a Ezái. 52.11. Ierem. 51.45. Objáw. 18. 4.

b 5 Moj 32.10. Psalm 17. 8.

10 ZAśpiewaj/ á rozráduj c śie corko Syońska: Bo oto Ja przyde/ á mieszkáć bede d w pośrzodku ćiebie/ mowi PAn. 11 ✠ Y przyłacza śie w on dźień wiele narodow do PAná/ y beda ludem mojim : y bede mieszkał w pośrzod ćiebie. ✠ A dowiesz śie/ iż PAN Zastepow posłał mie do ćiebie.

12 TEdy PAN Jude weźmie w ośiadłość/ zá dźiał swoj w źiemi świetey/ y obierze záś Jeruzalem. 13 ✠ Niech umilknie wszelkie ćiáło przed obliczem PAńskim : Abo-

c Ezái. 12. 6. y 34.1.

d 3 Moj 26.12. Ezech 37.17. 2 Kor. 6. 18.

wiem śie ocući z mieszkánia świętobliwośći swojey.

ROZDZIAŁ III.

Widzenie o Kápłánie Jesuem. 8. Y obietnicá jemu, y innym wiernym uczyniona.

1 Zátym mi okazał Jesuego Kápłáná nawyższego / stojącego przed Anjołem PAńskim: y Szátáná stojącego po práwicy jego / 2 áby mu śię sprzećiwił. ✣ Ale PAn rzekł do Szátáná; Niech ćie PAn a zgromi Szátánie; niech ćie mowię zgromi PAN / ktory obrał b Jeruzalem. Izali ten nie jest jáko głownia wyrwána z ogniá? ✣ 3 Ale Jesuá był obleczon w száte plugáwą / á stał przed Anjołem. ✣ 4 A odpowiádájąc rzekł do tych ktorzy stali przed nim / mowiąc: Zdejmićie te száte plugáwą z niego. ✣ Y rzekł do niego: Otom przeniosł z ćiebie niepráwość twoje / á oblekłem ćie w száty odmienne. ✣ 5 Znowu rzekł; Niech włożą piękną czápkę ná głowę jego: y włożyli piękną czápkę ná głowę jego / y oblekli go w száty: á Anjoł PAński stał *przy tym.*

6 Y Oświadczał śie Anjoł PAński 7 przed Jesuem / mowiąc: ✣ Ták mowi PAN Zastępow: Jeśli drogámi mojimi chodźić będźiesz / á jeśli ustaw mojich przestrzegáć będźiesz / tedy też ty będźiesz sądźił dom moj / y będźiesz strzegł śieni mojich: y dam ći to zápewne / ábyś chodźił miedzy tym c ktorzy tu stoją. ✣ 8 Słuchayże tedy teraz Jesue Kápłánie nawyższy ty / y towárzysze twoji / ktorzy śiedzą przed tobą: áczkolwiek ći mężowie są dźiwem / wszákże oto Ja przywiodę sługę mego d Látorośl e. ✣ 9 Abowiem oto ten kámień ktory kłádę przed Jesuego / ná *ten* kámień jeden *obrocone będą* śiedm oczy: Oto Ja wyrzeżę *ná nim* rzezánie mowi PAN Zastępow: á odejmę niepráwość tey źiemie dniá jednego. ✣ 10 Dniá onego mowi PAn Zastępow wezwie káżdy bliźniego swego pod máćicę winną / y pod figowe drzewo.

ROZDZIAŁ IV.

Pośilenie Proroká od Anjołá. 2. Ukazánie mu w widzeniu świecznika, czászę, śiedmi lámp. 3. Y dwu Oliw. 5. Wykład tego widzenia.

1 Potym náwroćił śie Anjoł ktory mowił ze mną / y obudźił mię / jáko *gdy* kto budzony bywa ze 2 snu swego. ✣ Y rzekł do mnie: Coż widźisz? Y rzekłem: Widzę / á oto świecznik wszystek złoty / á czászá ná wierzchu jego / y śiedm lámp jego ná nim / śiedm też nalewek do onych śiedmi lámp / ktore *są* ná wierzchu 3 jego. ✣ Dwie też oliwie przy tym: jedná po práwey stronie czásze / á 4 druga po lewey stronie jey. ✣ Tedy odpowiádájąc rzekłem do Anjołá ktory mowił ze mną / mowiąc: Coż 5 to jest Pánie moj? ✣ Y odpowiedźiał Anjoł ktory mowił ze mną / y rzekł mi: Izaż nie wiesz co to jest? Y rzekłem: Nie *wiem,* PAnie moj. ✣ 6 Tedy odpowiádájąc rzekł do mnie / mowiąc: Toć *jest* słowo PAńskie do Zorobábelá / mowiące: Nie wojskiem / áni śiłą *stánie śię to,* ále Duchem mojim / mowi PAn Zastępow. 7 ✣ Cożeś ty jest o goro wielka przećiwko Zorobábelowi? Rowniną. Bo on wywiedźie kámień głowny z głośnym okrzykiem / Łáská / łáská nád nim.

8 Y Stáło śie słowo PAńskie do 9 mnie / mowiąc: ✣ Ręce Zorobábelowe záłożyły dom ten / y ręce jego dokonáją go: á dowiesz śie że PAN Zastępow posłał mię do was. 10 ✣ Bo ktożby wzgárdźił dniem máłych *początkow*? Poniewaź śie weselą pátrząc ná ten kámień / *to jest,* ná práwidło w ręce Zorobábelowey / ná te śiedm oczy PAńskich / przechodzących wszystkę źiemię.

11 Tedy odpowiádájąc rzekłem mu: Coż *są* te dwie oliwie po práwey stronie tego świecznika / y po 12 lewey stronie jego? Znowu odpowiádájąc rzekłem mu: Coż *są* te dwie oliwki ktore *są* miedzy dwiemá rurkámi złotymi? ktore z śiebie złoto wylewáją. ✣ 13 Tedy rzekł do mnie / mowiąc: Izali nie wiesz co *to jest*? Rzekłem / Nie *wiem,* Pánie 14 moj. ✣ Y rzekł: Teć są one dwie oli-

wie

a Judás. w. 9.
b Zách. 1. 17. y 2. 12.
c T. Miedzy Anjoły.
d I. Ktorego zowią Látorośl.
e Ezái. 11. 1. Jerem. 13. 5. y 33. 15 Zách. 6. 12. Luk. 1. 78.

wie ktore ſą u Pánującego ná wſzy=ſtkiey źiemi.

ROZDZIAL V.

Widzenie Kśiąg latájących. 5. Miáry Efá. 7. Bláchy olowney. 8. Niewiáſty w pośrzodku miáry 9. Y innych dwu z ſkrzydlámi.

1 POtym ſie obróćił/á podniózſzy oczy ſwoje ujrzałem / á oto Kśięgá leciáłá. 2 Y rzekł do mnie: Coż widźiß? Y rzekłem; Widzę Kśięgę lecącą / ktorey długość *ná* dwádźieśćiá łokći / á ßerokość *ná* dźieśiąći łokći. 3 Y rzekł do mnie: Toć *jeſt* przeklectwo / ktore wynidźie ná oblicże wßyſtkiey źiemie. Bo káżdy złodźiey według tego *przeklectwá* jáko y tá *źiemia*, wygłádzony; y káżdy *fałßywie* przyśięgájący/ według niego jáko y oná wygłádzony będźie. 4 Wywiodę je a mowi PAn Zaſtępow / áby przyſzło ná dom złodźieiá / y ná dom kłamliwie przez Imię moje przyśięgájącego: owßem mießkáć będźie w pośrzodku domu jego / y zniſzczy go / y drzewo jego / y kámienie jego.

a T. Przeklectwo.

5 WYſzedł tedy Anjoł on ktory ze mną mowił/y rzekł mi: Podnieś że teraz oczu ſwych / á obacz co to jeſt/co wychodźi. 6 Y rzekłem: Coż jeſt? A on odpowiedźiał: To *jeſt* Efá wychodzące. Potym rzekł; Toć jeſt oko ich przypátrujące śię wßyſtkiey źiemi. 7 A oto ßtukę ołowiu nieśiono / á przy tym byłá niewiáſtá jedná ktora śiedźiáłá w pośrzodku Efá. 8 Tedy rzekł *Anjoł*; Toć jeſt oná Niezbożność: y wrzućił ją w pośrzod Efá / wrzućił y onę ßtukę ołowiu ná wierzch Efy. 9 A podniózßy oczu ſwych / ujrzałem / á oto dwie niewieśćie wychodźiły / májące wiátr w ſkrzydłách ſwych/ á miáły ſkrzydłá / jáko ſkrzydłá boćianie: y podniosły ono Efá miedzy źiemię / y miedzy niebo. 10 Tedym rzekł do onego Anjołá ktory mowił ze mną: Dokądże niosą *to* Efá? 11 Y rzekł do mnie: Aby mu zbudowano dom w źiemi b Senáár: gdźieby umocnione było y poſtáwione ná podſtáwku ſwojim.

b 1 Moj. 10.10.

ROZDZIAL VI.

Widzenie wozow, gor y koni. 4. Wykład tego widzenia. 9. Sprawienie y wſtáwienie korony ná głowę Ieſuego. 12. Proroctwo o Kroleſtwie y Kápłáńſtwie Chryſtuſowym.

1 POtym obroćiłſzy śię / podnioſłem oczy ſwoje/ y ujrzałem / á oto cztery wozy wychodźiły z pośrzodku dwu gor: á gory *one były* gory miedźiáne. 2 W pierwßym woźie *były* konie rydze: á w drugim woźie konie wrone. 3 W trzecim woźie konie białe: á w czwartym woźie *były* konie ſtrokáte *á wßyſtkie* mocne. 4 Tedy odpowiádájąc rzekłem do Anjołá ktory mowił ze mną: Co to *jeſt* Pánie moy? 5 Y odpowiedźiał Anjoł á rzekł do mnie: Te *ſą* cztery wiátry niebieſkie wychodzące z *miejſcá*, gdźie ſtały przed Pánującym *nád* wßyſtką źiemią. 6 Konie wrone záprzężone wychodzą do źiemie Połnocney / á białe wychodzą zá nimi: ſtrokáte záś wychodzą do źiemie Południowey. 7 Te tedy b mocne *konie* wyßedßy chćiáły iść / áby obeßły źiemię. Tedy rzekł: Idźćie / á obejdźćie źiemię: y obeßły źiemię. 8 A záwołáwßy mię rzekł do mnie/ mowiąc; Oto te ktore wyßły do źiemie Połnocney uſpokojiły duchá mego w źiemi Połnocney.

a I. Ygniáde.

b I. Gniáde.

9 Y Stáło śię słowo PAńſkie do 10 mnie mowiąc: Weźmi od tych co byli pojimáni od Cheldájego / y od Tobiaßá/ y od Jedájaßá: (á ty przydźieß tegoż dniá / y wnidźieß do domu Joſyaßá syná Sofoniaßowego) ktorzy idą z Bábilonu. 11 Weźmi mowię śrebro y złoto / á uczyń korony / á włoż *je* ná głowę Jeſuego syná Jozedekowego / Kápłáná naywyżßego. 12 Y rzecz do niego / mowiąc: Ták powiáda PAN Zaſtępow / mowiąc: Oto mąż / ktorego Imię jeſt Látoroſl, ktory z miejſcá ſwego wyrośćie/ ten wyſtáwi Kośćioł PAnu. 13 Bo ten má wyſtáwić Kośćioł PAnu/ ten záś przynieśie ſławę / á śiedźieć y pánowáć będźie ná ſtolicy ſwojey: Y będźie Kápłánem ná ſtolicy ſwojey/ á rádá pokoju będźie miedzy nimi obiemá. 14 A

ke korony zostána Chelemowi y Tobiaßowi/ y Bedájaßowi/ y Chenowi synowi Sofoniaßowemu/ ná pámiatke w Kościele PAńskim. 15 Bo dálecy przyda/ á beda budowáć Kośćioł PAński: y dowiećie sie że PAn Zastepow posłał mie do was. A to sie stánie/ jesli pilnie słucháć bedźiećie głosu PAná Bogá swego.

ROZDZIAL VII.

Odpowiedź ludowi Judskiemu od Bogá dána z strony postow. 7. Woli Bożey ogłoßenie: y obwinienie ich z oćiatnośći.

1 POtym stáło sie roku czwartego Dáryusá Krolá: stáło sie słowo PAńskie do Zácháryaßá/ *dniá* czwartego/ mieśiacá dźiewiatego/ 2 *ktory* jest Kislef. Gdy posłał *lud* do domu Bożego Sáráßárá y Regemmelechá/ y meże jego/ áby sie modlili przez obliczem PAńskim. 3 Y áby mowili do Kápłanow/ ktorzy *byli* w domu PAná Zastepow/ tákże y do Prorokow/ mowiac: Izali *jeßcże* płákáć bede mieśiacá piatego/ wyłaczywßy sie ták/ jákom już czynił przez kilká lat? 4 Y stáło sie słowo PAná Zastepow do mnie/ mowiac: 5 Rzecz do wßystkiego ludu tey źiemie/ y do Kápłanow/ mowiac: Gdyśćie pośćili y płákáli/ piatego y śiodmego *mieśiacá* przez te śiedmdźieśiat lat/ Izaśćie mnie/ mnie *mowie*, post pośćili? 6 A gdy jećie ábo pijećie/ izali nie sobie jećie/ y nie sobie pijećie? 7 Izaliśćie nie ták *czynić mieli* według słowá ktore przedpowiedźiał PAN przez Proroki przeßłe/ gdy jeßcże Jeruzalem bespieczeństwá y pokoju używáło/ y miástá jego około niego/ y lud w stronie Południowey y po polách mießkał?

8 Y Stáło sie słowo PAńskie do 9 Zácháryaßá/ mowiac: Ták powiedźiał Pan Zastepow/ mowiac: Spráwiedliwie a sadźćie/ á miłośierdźie y litość pokázujćie kożdy nád bliźnim swojim. 10 A wdowy y śiroty/ y przychodniá/ y ubogiego b nie ućiskajćie: y złego jeden przećiwko drugiemu nie myślćie w sercu swojim. 11 Ale nie chćieli dbáć: y c obrocili śie tyłem/ á ußy swe d 12 zátulili áby nie słucháli. Sercá też swe zátwárdźili *jáko* dyáment/ áby nie słucháli Zakonu tego/ y słow ktore posyłał PAn Zastepow Duchem swojim przez Proroki przeßłe: Z kad przyßedł wielki gniew od PAná Zastepow. 13 Bo jáko *oni* gdy ich wołano/ nie słucháli: ták *też gdy oni* wołáli e nie wysłuchałem/ mowi 14 PAn Zastepow. Y rozproßyłem je jáko wicher miedzy wßystkie narody/ ktorych nie ználi: y tá źiemiá zpustoßáłá po nich/ *ták*, że nie był przechodzacy/ y wracájacy śie: á ták źiemie pożadána w zpustoßenie obrocili.

ROZDZIAL VIII.

Obietnicá ludowi Judskiemu od Bogá uczyniona. 16. Przymierze Boże z nimi. 18. Proroctwo o náwroceniu Pogan.

1 POtym/ stáło śie słowo PAná 2 Zastepow/ mowiac: Ták mowi PAn Zastepow: Zápaliłem śie nád Syonem a gorliwośćia wielka: Owßem rozgniewániem wielkim 3 zápaliłem śie. Ták mowi PAN: Náwroćiłem śie do Syonu/ y mießkam w pośrzod Jeruzalem/ áby Jeruzalem zwano Miástem wiernym/ á Gorá PAná Zastepow/ Gorá 4 świetobliwośći. Ták mowi PAN Zastepow: Jeßcże śiadáć beda stárcy y báby ná ulicách Jeruzalemskich/ májac káżdy z nich laske w rece swey dla zeßłośći wieku. 5 Ulice tákże miástá pełne beda chłopiat y dźiewczat grájacych ná ulicách jego. 6 Ták mowi PAN Zastepow: Izali/ że śie to b niepodobna widźi przed oczymá ostátkow ludu tego tych dni/ bedźie też to niepodobna przed oczymá mojimi? mowi PAn 7 Zastepow. Ták mowi Pan Zastepow: Oto Ja wybáwie lud moj z źiemie ná Wschod/ y z źiemie ná 8 zachod słońcá. Y przywiode je záś/ á beda mießkáć w pośrzod Jeruzalem: y beda ludem mojim/ á Ja bede Bogiem ich w prawdźie/ y w spráwiedliwośći.

9 TAk mowi Pan Zastepow: Niech śie zmocnia rece wáße ktorzyśćie

[Marginal notes, left: a Zách. 8. 16. — b 2 Moj 22. 21. 3 Moj 19. 33. Ezái. 1. 23. Jerem. 5. 28.]

[Marginal notes, right: c H. Nádstáwili rámieniá odpornego. — d H. Obćiażyli. — e Przyp. 1. 28 Ezái. 1. 15. Ierem. 11. 11. y 14. 12 Ezech. 8. 18. — a Zách. 1. 14. — b Mátt. 19. 26.]

ście ſłucháli w tych dniách słow tych z uſt Prorokow/ktorzy *byli* ode dniá/ *ktorego* záłożony jeſt dom PANA Zaſtepow/ że Kośćioł ma być dobudowány. 10 Bo śie przed tymi dniámi praca ludzka y praca c bydłat nie nádgradzáłá: náwet wychodzącemu y wchodzącemu nie było pokoju dla nieprzyjaćielá: bom Ja zpuśćił wſzyſtkie ludźie jednego z drugim. 11 Lecz teraz nie ták jáko zá dni przeſzłych czynię oſtátkowi ludu tego mowi PAn Zaſtepow. 12 Ale śiewy maćie ſpokojne: winna máćicá wydawa owoc ſwoj/ y źiemiá wydawa urodzaj ſwoj/ Niebioſá tákże wydawáją roſe ſwoje: á to wſzyſtko dawam w ośiádłość oſtátkom ludu tego.

c Agge. 1. 6.

13 Y Stánie śie/ że jákośćie byli przekleſtwem miedzy Pogány/ ó domie Judſki y domie Izráelſki! ták was záś bede ochraniał/ y bedźiećie b błogosłáwieńſtwem: Nie bójćie śie/ niech śie zmacniája rece wáſze. 14 Bo ták mowi PAn Zaſtepow: Jakom wam był umyślił złe uczynić/ gdy mie do gniewu pobudzáli Ojcowie wáſzy/ mowi PAN Zaſtepow/ a nie żátowałem tego: 15 Ták náwroćiwſzy śie/ umyśliłem w te dni dobrze czynić Jeruzalemowi/ y domowi Judſkiemu: Nie bójćiej śie.

d Agge. 2. 20.

16 Te ſą rzeczy ktore czynić bedźiećie: Prawde mowćie e káżdy z bliźnim ſwojim: práwy f y ſpokojny ſąd czyńćie w bramách wáſzych. 17 A jeden drugiemu g nic złego nie myślćie w sercách wáſzych/ á w krzywoprzyśieſtwie śie nie kochajćie: bo to wſzyſtko *jeſt* czego nienawidzę/ mowi PAn. 18 Y ſtáło śie słowo PAná Zaſtepow do mnie/ mowiąc: 19 Ták mowi PAn Zaſtepow: poſt czwartego y poſt piatego/ y poſt śiodmego/ y poſt dźieśiatego *mieśiacá* obroći śie domowi Judſkiemu w rádość y w weſele/ y w roſkoſzne Uroczyſte świetá: ále prawde y pokoj miłujćie.

e Efez. 4. 25. f Zách. 7. 9. g Zách. 7. 10.

20 Ták mowi PAN zaſtepow: Jeſzcze beda przychodźić narodowie y obywátele wiela miaſt. 21 Przychodźić mowie beda obywátele jednego *miáſtá* do drugiego/ mowiąc: Podźmy ochotnie błagáć oblicze PAńſkie/ á ſzukáć PAná Zaſtepow: 22 *Y rzecze káżdy*: Pojde y ja. A ták wiele ludu y narodow niezliczonych przydźie ſzukáć PAná Zaſtepow w Jeruzalem/ y błagáć oblicze PAńſkie.

24 Ták mowi PAN Zaſtepow: W one dni uchwyca śie dźieśieć mężow ze wſzyſtkich jezykow onych narodow/ uchwyca śie mowię podołká jednego Zydá/ mowiąc: Pojdźiemy z wámi: Bo ſłyſzymy/ *że* BOG *jeſt* z wámi.

ROZDZIAŁ IX.

Przegrożká Dámáſzczeńczykom, Emátczykom, Tyryjczykom, Sydończykom, Filiſtyńczykom. 9. Proroctwo o Chryſtuśie. 10. To wyſwobodzeniu, á wielkimi dárámi obdárzeniu Kośćiołá Bożego.

1 Brzemię słowá PAńſkie° przećiwko źiemi ktora jeſt w około ćiebie: á Dámáſzek bedźie odpoczynieniem jego. Abowiem oko PAńſkie przypátruje śie ludźiom y wſzyſtkim pokoleniom Izráelſkim. 2 Náwet y do Emát dośiegę: y do Tyru/ y do Sydonu: choć jeſt mądry a bárzo. 3 Bo ſobie Tyr obronę zbudawał: y názbierał śrebrá jáko prochu/ á złotá jáko błotá po ulicách. 4 Oto/ PAN go wypedźi/ á wrázi w morze śiłe jego/ á ſam od ogniá pożárty bedźie. 5 Co widząc Aſzkálon/ ulęknie śie: tákże Gázá wielce żáłoſne bedźie/ y Akáron: przeto/ *że je* záwſtydźiłá nádźieiá ich: y zginie Krol z Gázy/ y Aſzkálon nie bedźie oſádzone. 6 Y bedźie mieſzkał bekárt b w Azoćie: á ták wykorzenię pychę Filiſtyńczykow. 7 Y odejmę krew káżdego od uſt jego/ y obrzydliwośći jego od zebow jego: zoſtáwiony też bedźie y on Bogu náſzemu: áby był jáko Kśiąże w Judźie/ á Akáron jáko Jebuzejczycy. 8 Y położę śie obozem u domu ſwego/ dla wojſká/ y dla przechodzącego á wracájącego śie: y nie przejdźie wiecey przez nie łupieżcá: przeto/ że śie ták teraz podoba w oczách mojich.

a Ezech 28. 3.

b I. Cudzoźiemiec.

c *Ezái. 62. 11. Mátt. 21. 5. Jan. 12. 15.*

9 WEsel śie bárzo c Corko Syoń-ska/ wykrzykaj Corko Jeruzalemska: Oto Krol twoj przydźie tobie spráwiedliwy/ y Zbáwiciel: ubogi y śiedzący ná ośle/ *to jest,* ná oślećiu źrzebiątku oślice. 10 Bo wytrácę wozy z Efráimá/ y konie z Jeruzalem/ y będźie połamány łuk wojenny. Y ogłośi pokoj narodom/ á władza jego od morzá d áż do morza/ y od rzeki áż do kończyn źiemie.

d *Psalm 72. 8.*

11 Owszem ty *wesel śie* dla krwie przymierza swego: *ábowiem* wypuśćiłem więźnie e twoje z dołu/ w ktorym niemász wody.

e *Ezái. 61. 1.*

12 Wroććie śie tedy do twierdze o więźniowie/ ktorzy nádźieję macie: ábowiemći y dźiś dwojáko opowiádam/ y nádgrodzę.

13 GDyż sobie náciągnę Judę/ á łuk nápełnię Efráimem: y wzbudzę syny twoje/ o Syonie! przećiwko synom twojim/ o Jáwánie! y zgotuję ćię jáko miecz mocárzá. 14 Bo śię Pan ukaże przećiwko nim/ á jáko błyskáwicá wynidźie strzałá jego: Pánujący mowię PAn zátrąbi w trąbę/ á pojdźie w wichrzech Południowych. 15 PAn Zastępow ochraniáć będźie ludu swego: áby podbiwszy sobie kámienie z proce/ jedli y pili wykrzykájąc jáko od winá: y nápełnią ják miednice/ ták y rogi Ołtarzá: 16 A ták wybáwi je onego dniá PAn Bog ich/ jáko trzodę ludu swego: bo kámienie wieńcámi ozdobione/ wystáwione będźie miásto choragwie w źiemi jego.

17 ABowiem/ oto o jákie błogosłáwieństwo jego! y jáko wielka ozdobá jego! Zboże młodźieńce/ á moszcz Pánny/ mowne uczyni.

Rozdzial X.

Nápomnienie ludu Judskiego do Modlitew. 3. Z ogłoszeniem pomst Bożych nád Pásterzámi ludu Izráelskiego, y z obietnicą wiernym uczynioną.

a *Jerem 10. 8. Abák. 2. 18*

1 ZAdajćie od PAná dżdżu czásu potrzebnego: á PAn uczyni obłoki dżdżyste/ á deszcz obfity da wam/ y káżdemu trawę ná polu. 2 Bo obrazy mowią a proznośc/ á wieszczkowie prorokują kłamstwo/ y sny prozne opowiádáją/ dáremnie ćieszą: dla tego poszli *w niewolą* jáko trzodá/ utrápieni są że nie mieli pásterzá.

3 PRzećiwko tákim Pásterzom zápaliłá śie popędliwość mojá/ á te kozły náwiedzę: Ale trzodę swoję/ dom Judski/ náwiedźi PAn Zástępow/ y wystáwi je jáko ubránego koniá do boju. 4 Od niego węgieł/ od niego goźdź/ od niego łuk wojenny: od niego tákże wynidźie wszelki poborcá. 5 Y będą jáko mocárze depcący w błoto po ulicách w bitwie: y walczyć będą/ bo PAn z nimi: á záwstydzą tych/ ktorzy wśiadáją ná koń.

6 Y Umocnię dom Judow/ á dom Jozefow wybáwię/ y w pokoju je ośádzę: bo mam litość nád nimi: y będą jákobym ich nie odrzućił: bom Ja jest PAn Bog ich/ á wysłucham je. 7 Y będą Efráimczycy jáko mocarz/ á rozweseli śie jáko od winá serce ich: á synowie ich widząc to/ weselić śie będą/ y rozráduje śie serce ich w PAnu. 8 Záświsnę ná nie/ á zgromádzę je: bo je odkupię: y będą rozmnożeni/ jáko *przed tym* rozmnożeni byli. 9 Y rozśieję je miedzy narody/ áby ná miejscách dálekich wspomnieli ná mię: á żywi będąc z synámi swojimi/ náwroćili śie. 10 A ták je przywiodę z źiemie Egipskiey/ y z Assyryjey zgromádzę je: á do źiemie Gáláád y do Libánu przywiodę je: ále im *miejscá* stawáć nie będźie. 11 Przetoż dla b ćiásności przez morze przejdźie/ y rozbije ná morzu wáły/ y wyschną wszystkie głębokośći rzeki: tedy będźie zniżona pychá Assyryjey/ á sceptr *od* Egiptu odjęty będźie. 12 Zmocnię je też w PAnu/ á w Imieniu jego chodźić będą mowi PAN.

b *A. Dla wąskośći miejscá.*

Rozdzial XI.

Proroctwo o zburzeniu Jeruzalemu. 4. Niewdźięczność Zydow ku PAnu Chrystusowi Pásterzowi swemu. 15. Przegrożka złym Pásterzom.

1 OTworz Libánie wrotá swe: niech pożrze ogień cedry twoje. 2 Rozkwil śie jodło/ bo upadł cedr/ bo wielmożni zpustoszeni są.

Kwil-

Kwilćie deby Báśáńſkie/ bo wyćięty jeſt lás ogrodzony. ✠ Głos nárzekánia Páſterzow *słyſzány jeſt*, iż zburzona jeſt wielmożność ich: głos ryku lwiąt / iż zburzona jeſt pychá Jordanu.

4 TAk mowi PAN BOG moi: Páś owce ná rzeź zgotowáne: 5 ✠ Ktore dźierżawcy ich zábijáją/ á nie bywáją obwinieni: y owszem przedawájący je / mowią: Błogosłáwiony PAN jeſmy śię zbogáćili: á ktorzy je pásą / nie máją litośći nád nimi. 6 ✠ Przetoż nie zfolguję więcey obywátelom tey źiemie/ mowi PAN: bo oto Ja podam te ludźie káżdego w rękę bliźniego jego/ y w rękę Królá ich / y potrą źiemię/ á nie wyrwię jey z ręku ich. ✠ 7 Bom pásł owce zgotowáne ná rzeź / was *mowię ô* nędzne owce! y wźiąwszy sobie dwie láſce / jednę nazywał Ućiechą; á drugą nazywał Zwiezujących/ á pásłem one *owce*. 8 ✠ Y zgłádźiłem trzech páſterzow w jednym mieśiącu: ále uteſkniłá sobie duszá mojá z nimi / przeto że duszá ich brzydźiłá śię mną. 9 ✠ Rzekłem tedy: Nie będę was páść. Co zdycha a / niech zdechnie: á co ma być wygłádzono / niech będźie wygłádzono: á *ktore* pozoſtáną / niech pożerą mięso jedná drugiey. 10 ✠ Przetoż wźiąwszy láſkę moję Ućiechy / porąbałem ją / wzruszywszy przymierze moje / ktorem poſtánowił z tym wszyſtkim ludem. 11 ✠ A dniá onego gdy wzruszone było / pewnie poználi nędzni z trzody / ktorzy śię ná mię ogladáli / że to słowo PAńſkie. 12 ✠ Bom rzekł do nich; Jeſli to jeſt dobre w oczách wászych / dajćie zapłátę moję: á jeſli nie / zániechajćież. Tedy odważyli b zapłátę moję trzydźieśći śrebrnikow. ✠ 13 Zátym rzekł PAN do mnie; Porzuć je c przed gárncarzá: Zacnąż to zapłátą ktorąm jeſt od nich ták drogo oszácowány! Wźiąłem tedy trzydźieśći śrebrnikow / á porzućiłem je w domu PAńſkim przed gárncarzá. 14 ✠ Potym porąbałem láſkę moję drugą Zwiezujących / wzruszywszy bráterſtwo miedzy Judą/ y miedzy Izráelem.

15 Y Rzekł PAn do mnie. Weźmi sobie jeszcze oręże Páſterzá głupiego. 16 ✠ Bo oto Ja wzbudzę Páſterzá w tey źiemi / *ktory* nie będźie obłąkánych náwiedzał / áni będźie jągniątek szukał: złamánego tęż leczyć/ y tego co uſtánie/ nośić nie będźie: ále mięso tłuſtych jeść będźie/ á kopytá ich poztraca. 17 ✠ Biádá páſterzowi d niepożytecznemu / ktory opuszcza trzodę: miecz nád rámieniem jego/ y nád práwym okiem jego: rámię jego cále uschnie / á práwe oko jego cále záćmione będźie.

ROZDZIAŁ XII.

Przegrożká nieprzyjaćiołom ludu Bożego. 4. Obietnicá o ochronie Bożey. 10. O Duchu Swiętym. 11. Pokutá ludu Izráelſkiego.

1 BRzemię słowá PAńſkiego nád Izráelem. *Ták* mowi PAn ktory rozpoſtárł niebiosá / á ugruntował źiemię / ktory tworzy duchá człowieczego we wnętrznośćiach jego: 2 ✠ Oto Ja poſtáwię Jeruzalem kubkiem opojenia wszyſtkim narodom okolicznym / ktorzy będą przećiwko Judźie ná oblężenie / y przećiwko Jeruzalemowi. 3 ✠ Owszem ſtánie śię dniá onego, że uczynię Jeruzalem kámieniem ćięzkim wszyſtkim narodom: wszyscy ktorzy go dźwigáć będą / bárzo śię urażą / choćby śię zgromádźiły przećiwko niemu wszyſtkie narody źiemie. 4 ✠ Dniá onego/ mowi PAn/ zárażę káżdego koniá zdrętwieniem / y jeźdźcá jego szaleńſtwem: ále nád domem Judá otworzę oczy moje / á káżdego koniá narodow zárażę ślepotą. 5 ✠ Y rzeką Kśiążętá Judſkie w sercu swym: Mamy śiłę y obywátele Jeruzalemſcy w PAnu Zaſtępow / Bogu swojm. 6 ✠ Dniá one° / położę Kśiążętá Judſkie jáko węgle ogniſte miedzy drwy/ á jáko pochodnią gorájącą miedzy snopy / y pożrą ná práwą y ná lewą ſtronę wszyſtkie narody okoliczne: y zoſtánie jeszcze Jeruzalem ná mieyſcu swym w Jeruzalemie. 7 ✠ Záchowa PAn y námioty Judſkie pierwey/ áby śię nie wywyższáłá chwałá domu Dawidowego/

Marginalia: a *Jerem.* 15. 2. — b *Mátt.* 26. 15. — c *Mátt.* 27. 5. — d *Jerem.* 23. 1. *Ezech.* 34. 2. *Janá.* 10. 12.

wego/y chwałá obywátelow Jeruzalemskich/przećiwko Judźie. 8 ♣ Dniá onego PAn będźie broni? obywátelow Jeruzalemskich: á ktoryby był miedzy nimi nasłábszy/ stánie śię dniá onego podobny Dawidowi: á dom Dawidow podobny bogom/ podobny Anjołowi PAńskiemu przed nimi. 9 ♣ Bo śię stánie dniá onego/że szukáć będę wszystkich narodow/ ktore przyćiągną przećiwko Jeruzalemowi/ábym je wytráćił.

a Joel. 2. 28. b Jan. 19. 37.

10 Y Wyleję ná dom a Dawidow/ y ná obywátele Jeruzalemskie Duchá łáski/y modlitew: á pátrząć będą ná mię/ ktorego b przebodli/ y płákáć będą nád nim płáczem/jáko nád jednorodzonym: gorzko mowię płákáć będą nád nim/ jáko gorzko płáczą nád pierworodnym. 11 ♣ Dniá onego będźie wielkie kwilenie w Jeruzalem/ jáko kwilenie w Adádrymon/ná polu c Mágeddon. 12 ♣ Bo źiemiá kwilić będźie/káżde pokolenie osobno: pokolenie domu Dawidowego osobno/ y niewiásty ich osobno. Pokolenie domu Nátánowego osobno/y niewiásty ich osobno. 13 ♣ Pokolenie domu Lewiego osobno/y niewiásty ich osobno: pokolenie Semejego osobno/ y niewiásty ich osobno. 14 ♣ Wszystkie insze pokolenia: káżde pokolenie osobno/ y niewiásty ich osobno.

c 2 Kron 35. 22.

ROZDZIAL XIII.

Proroctwo o oczyśćieniu grzechow przez Chrystusá. 2. y báłwánow, y fałszywych Prorokow wygubienie. 7. O ućierpieniu Chrystusowym. 8. O záchowániu ostátkow ludu Judskiego.

1 W On dźień będźie otworzona studnicá domowi Dawidowemu/ y obywátelom Jeruzalemskim/ ná *omyćie* grzechu y nieczystośći. 2 ♣ Y stánie śię dniá onego mowi PAn Zastępow/że wykorzenię imioná báłwánow a z źiemie/ták/ że nie będą więcey wspominane: do tego y te Proroki/ y duchá nieczystego zniosę z źiemie. 3 ♣ Y stánie śię/gdyby kto dáley prorokował/ że mu rzeką Oćiec jego y mátká jego ktorzy go zpłodźił: nie będźiesz żył/ przeto żeś kłamstwo mowił w Imieniu PAńskim: y przebiją go oćiec jego y mátká jego ktorzy go zpłodźili/ że prorokował. 4 ♣ Y stánie śię dniá onego/ że śię záwstydzą oni Prorocy káżdy zá widzenie swoje/ gdyby prorokowáli: y nie obleką śię w suknią kosmátą/ áby kłamáli. 5 ♣ Ale káżdy rzecze; Nie jestem ja Prorokiem/ ále rolnikiem: bo mię tego náuczono od dźiećiństwá mego. 6 ♣ A jeżeli mu kto rzecze: Coż to masz zá rány ná ręku twojich? Tedy rzecze: Tymi jestem zrániony w domu tych ktorzy mię miłują.

a Ezech 30, 13.

7 O Mieczu ocknij śię ná Pásterzá mego/ y ná mężá towárzyszá mego/mowi PAn Zastępow: Uderz b Pásterzá/ á owce rozproszone będą: Ale záś obrocę rękę moję ku máluczkim. 8 B O śię stánie po tey wszystkiey źiemi/mowi PAn; że dwie częśći w niey wytrácone będą y pomrą/ á trzećia zostánie w niey. 9 ♣ Y wwiodę y one trzećią część do ogniá/ á wypláwię je jáko pláwią śrebro: á doświadczáć ich będę/ jáko doświadczáją złotá. Káżdy będźie wzywał Imienia mego/á Ja go wysłucham: Rzekę; Tyś lud moj: á on rzecze/Tyś PAn Bog moj.

b Mátt. 26. 31. Márk. 14. 17.

ROZDZIAL XIV.

Proroctwo o zburzeniu Jeruzalemu. 3. O obronie y zbáwieniu Kośćiołá. 12. O kaźniách prześládowcow Kośćiołá Bożego. 16. O wezwániu Pogan do Chrystusá. 20. Y o gorliwośći ludu Bożego.

1 O To przychodźi dźień PAński/ á rozdźielone będą korzyśći twoje w pośrzodku ćiebie. 2 ♣ Bo zgromádzę wszystkie narody przećiwko Jeruzalemowi ná wojnę/ á miásto wźięte będźie/ y domy rozchwycone będą/y niewiásty zgwałcone będą: á gdy pojdźie część miástá w pojmánie/ ostátek ludu nie będźie wygłádzony z miástá. 3 ♣ Bo wynidźie PAn/ y będźie walczył przećiwko onym narodom: jáko zwykł wojowáć w dźień potykánia. 4 ♣ Y stáną nogi jego w on dźień ná gorze oliwney/ ktora *jest* przećiwko Jeruzalem ná Wschod słońcá: á gorá oliwna śię ná poły rozszczepi ná

Wſchod y ná Zachod słońcá rozpádliná bárzo wielka : y odwáli śię połowicá oney gory ná Pułnocy / á połowicá jey ná Południe. ✠ Tedy uciecżećie przed doliną gor: (bo doliná tych gor dośięże áż do Azál) bedźiecie mowię uciekáć / jákośćie uciekáli przed trzęśieniem a ziemie/zá dni Ozyaszá Królá Judſkiego : gdy przydźie PAN Bog moj/y wſzyſcy święći z nim.

a Amos. 1. 1.

6 Y Stánie śię dniá onego/ że nie bedźie świátłośći drogiey / áni 7 ćiemnośći geſtey:✠Lecz bedźie dźień b jeden ktory jeſt wiádomy PAnu / á nie bedźie dniá áni nocy: wſzákże cżáſu c wiecżornego bedźie świátło. 8 ✠ A dniá onego wynidą wody d żywe z Jeruzalem : połowicá ich do morzá ná Wſchod słońcá / á połowicá ich do morzá oſtátniego : á to bedźie lećie y źimie. 9 ✠ A PAn bedźie Krolem nád wſzyſtką źiemią:W on dźień bedźie PAn jeden/ 10 y Jmię jego jedno. ✠ Y ucżyniona bedźie tá wſzyſtká źiemiá / jáko rowniná od Gábáá áż do Remmon ná Południe ku Jeruzalem : ktory wywyżſzony bedąc / ſtáć bedźie ná mieyſcu ſwojim / od bramy Benjáminowey / áż do mieyſcá bramy pierwſzey / y áż do bramy węgielney:á od wieże Chánánel/áż do 11 prás krolewſkich. ✠ Y będą w nim mieſzkáć / á nie bedźie więcey przeklectwem : A Jeruzalem bezpiecżnie mieſzkáć bedźie.

b Objáw 11.25. c Ezái. 60.20. Objáw 21.23. d Ezech 47. 1. Joel. 3. 18. Objáw 22. 1.

12 A Táć bedźie plagá / ktorą uderzy PAn wſzyſtkie narody/ktoreby walcżyły przećiwko Jeruzalemowi : Ciáło káżdego ſtojącego ná nogách ſwojich ſchnąć bedźie : á ocży ich wypłyną z dołkow ſwojich/ y 13 język ich uſchnie w uśćiech ich.✠ Y ſtánie śię dniá onego wielkie ućiśnienie PAńſkie miedzy nimi : ták iż rękę jeden drugiego uchwyći / á ręká jego podnieśie śię ná rękę 14 bliźniego ſwego. ✠ Y tyć też Judo walcżyć bedźieſz w Jeruzalemie : á zgromádzone będą bogáctwá wſzyſtkich narodow okolicżnych / złoto y 15 śrebro/y ſzat obfitość wielka. ✠ A tákaż bedźie plagá ná konie / muły/ wielbłady / y osły / y ná wſzyſtkie bydlętá/ ktore będą w o nim obożie/ jáko y tá plágá.

16 A Le ich pozoſtánie y onych wſzyſtkich narodow / ktoreby przyćiągnęły przećiwko Jeruzalemowi/ będą przychodźić od roku do roku pokłon oddawáć Krolowi / PAnu Zaſtępow : y obchodźić święto Ku17 cżek. ✠ A ktoby nie ſzedł z pokolenia źiemie do Jeruzalem pokłon oddawáć Krolowi/PAnu Zaſtępow / ná 18 te deſzcż pádáć nie bedźie. ✠ A jeśli pokolenie Egipſkie nie wſtąpi/ y nie przydźie/choć ná nie deſzcż nie pádá: przydźie jednák tá plágá ktorą uderzy PAn narody/ ktore nieprzy19 ſzły obchodźić świętá Kucżek. ✠ A táć bedźie kaźń grzechu Egipſkiego/ y kaźń grzechu wſzyſtkich narodow / ktoreby nie przychodźiły ku obchodzeniu świętá Kucżek. 20 ✠ Dniá onego bedźie ná rzedźiech końſkich nápiſano Swiętobliwość Pańſka: á kotłow bedźie w domu PAńſkim 21 jáko miednic przed Ołtarzem.✠ Owſzem/káżdy koćieł w Jeruzalemie y w Judźie / poświęcony bedźie PAnu Zaſtępow:á przychodząc wſzyſcy ktorzy ofiárowáć máją / bráć je y wárzyć w nich będą : á nie bedźie Chánánejcżyká e więcey w domu PAná Zaſtępow dniá onego.

e Ezái. 35. 8. Joel. 3. 17. Objáw 21.27. y 22.15

PROROCTWO MALACHIASZOWE.

MAláchiaſz Prorok gromi lud Judſki/z rozmáitych grzechow/á nawięcey/iż ſobie w chwale Bożey/ á potym y w ſtanie małżeńſkim nie wiernie pocżynáli/ y dla tego im groźi karániem PAńſkim/á do pokuty ich nápomina. Pobożne záś ćieſzy obietnicą przyśćia PANA Chryſtuſá y Janá Chrzćićielá/ á wſzyſtek lud upomina / áby tym cżáſem pilnie Zakon Mojżeſzow uważáli/y w nim uſtáwicżnie rozmyśláli.

ROZ-

ROZDZIAL. I.

Przypomnienie ludowi Bożemu wybránia ich z ßczerey łáski Bożey. 6 Obwinienie Kápłánow z ich przy służbie Bożey lekkomyślności. 10. Z kad Bog ofiárámi ich gárdźi. 14. Y przekleńctwo ná nie wydawa.

1 Brzemie słowá PAńskiego przećiwko Izráelowi przez Maláchiaßá. 2 Vmiłowałem was/ mowi PAn: A *wy* mowićie; W czymżeś nas umiłował? Izali Esaw nie *był* brátem Jákobowi? mowi PAN: Wßákżem umiłował a Jákobá: 3 A Esawá miałem w nienawiśći/ y podałem gory jego *ná* zpustoßenie/ á dźiedźictwo jego smokom ná pustyni. 4 Jesliby rzekłá źiemiá Edomska; Stáliśmyć śie ubogimi/ále wroćimy śie/ y pobudujemy *miejscá* popustoßone: Tedy ták mowi PAN Zastepow; Niechaj oni buduja/ á Ja rozwálę: y názowie je gránica niepobożności/ y ludem ktory sobie zbrzydźił PAn áż ná wieki. 5 To oglądája oczy wáße/ á wy rzeczećie: Niech bedźie PAN uwielbiony w gránicách Izráelskich.

6 Syn ma w uććiwośći Ojcá/ á sługá Páná swego: Jeslim tedy Ja Ojcem/ gdźież jest cżeść mojá? A jesliżem Ja Pánem/ gdźież *jest* bojaźń mojá? mowi PAn Zastepow wam o Kápłáni! ktorzy lekce poważaćie Imie moje. A wßákże mowićie: W czymże lekce poważamy Imie twoje? 7 Ktorzy przynoßąc ná ołtarz moj ofiáre zplugáwiona/ mowićie: Czymżeśmy ćie zplugáwili? *Tym*, że mowićie/ Stoł PAński zplugáwiony *jest*. 8 Bo gdy przywodźićie *co* ślepego jest ná ofiáre/ *Izali to* nie zła rzecz? Y gdy przywodźićie chrome y chore/ *Izali to* nie zła rzecz? Ofiáruj to jedno Kśiążećiu twemu/ obaczyß jeżeli mu śie to podobáć bedźie/ á przyjmieli twarz twoje/ mowi PAn Zastepow. 9 Przetoż teraz błagajćie prośbe oblicze Boże/ áby śie zmiłował nád námi: *Ale poki* śie to dźieje z reki wáßey/ Izali przyjmie oblicze ktorego z was/ mowi PAN Zastepow? 10 Owßem kto jest miedzy wámi/ áby záwárł drzwi? ábo dármo zápalił ná ołtarzu mojim? Nie mam chęći do was/ mowi PAn Zastepow/ y ofiáry nie przyjme z reki b wáßey.

[a Rzym. 9. 13.]

[b Ezái. 1. 11. Jerem. 6. 20. Amos. 5. 21.]

11 Albowiem od Wschodu c słońcá/ áż do Zachodu jego wielkie *jest* Imie moje miedzy narody/ á ná wßelkim miejscu przynieśione bedźie kádzenie Imieniowi memu/ y ofiárá czysta: wielkie záiste Imie moje bedźie miedzy narody/ mowi PAn Zastepow. 12 Lecz wy plugáwićie je/ *gdy* mowićie: Stoł PAński zplugáwiony *jest*: á co nań kłádą/ jest wzgardzonym pokármem. 13 Mowićie też: O *jákaż to* pracá! chocbyśćie to zdmuchnąc mogli/ mowi PAn Zastepow. Bo przynośićie to co jest wydártego/ y chromego/ y zchorzáłego/ á przynośćie to ná ofiáre: Izali *to* przyjme z reki wáßey/ mowi PAn. 14 Y *owßem* przeklęty jest zdrádliwy/ ktory májąc w trzodźie swey sámcá/ á przećie czyniąc ślub ofiáruje PAnu to co jest ułomnego. Bom Ja Krolem d wielkim/ mowi PAn Zastepow/ á Imie moje straßne jest miedzy narody.

[c Psalm. 113.3.]

[d Psalm. 47. 3.]

ROZDZIAL II.

Przegrożká Kápłánom. 4. Przymierze z Prorodkámi ich y żywot przykłádny. 11. Obwinienie ich y ludu, z nieporządnego małżeństwá. 17. Y z krnąbrności.

1 A Ták teraz do was *mowię* to rozkazánie o Kápłáni! 2 Jesli nie usłuchaćie/ y jesli nie złożyćie do sercá/ ábyśćie dáli chwałę Imieniowi memu/ mowi PAN Zastepow/ tedy pośle ná was a przeklectwo/ á przeklináć bede błogosłáwieństwá wáße: owßem/ jużem/ je przeklął/ bośćie tego nie złożyli do sercá. 3 Oto Ja wam popsuje śiewy wáße: á wrzuce łájno ná twarzy wáße/ łájno *mowię* ofiár wáßych: ták/ że was przytárgnie do śiebie. 4 Y dowiećie śie/ iżem posłał do was to rozkazánie/ áby było przymierze moje z Lewim/ mowi PAn Zastepow.

[a 3 Moj 26.14. 5 Moj 28,15.]

5 pow. Przymierze moje było z nim żywotá y pokoju/á dałem mu je *dla* bojáźni: bo śie mnie bał / y dla Jmienia mojego zkruszony był. 6 Zákon prawdy był w uśćiech jego / á niepráwość nie byłá ználeźioná w wárgách jego. Chodźił ze mną w pokoju y w práwośći/ y wielu odwroćił od niepráwośći. 7 Bo wárgi Kápłáńskie umiejętności strzedz máją/ a pytáć śie będą ná zakon z ust jego: Anjołem zájiste jest PAná 8 Zastępow. Aleśćie wy zstąpili z drogi / y byliśćie zgorszeniem wielom w zakonie : zepsowáliśćie przymierze Lewiego / mowi PAN 9 Zastępow. Przetoż y Ja'm was uczynił wzgárdzone y poniżone u wszystkich ludźi : ták jákośćie wy nie strzegli drog mojich/ á mieliśćie wzgląd ná osobę w zakonie.

10 Jzali nie jeden Oćiec jest nas wszystkich ? Jzali nie jeden BOG stworzył nas? Czemuż *tedy* brát zdradza brátá swego ? gwałcąc przymierze Ojcow nászych. 11 Zdrádliwie śie spráwuje Judá / á obrzydliwość śie dźieje w Jzráelu / y w Jeruzalem : Bo Judá zplugáwił Swiętobliwość PAńską / w ktorey śie kocháć miał : pojawszy zá 12 żonę corkę bogá obcego. PAN wyniszczy męża ktory to czyni / wykorzeni z namiotow Jákobowych/ *ták* czującego / jáko y odpowiádájącego b/ y ofiárującego dar PAnu Zastępow. 13 A tośćie drugi raz uczynili / okrywájąc c łzámi Ołtarz PAński płáczem y wołániem : ták / że wiecey nie pátrzy ná dar / y *nie* przyjmuje wdźięczney ofiáry z ręki wá- 14 szey. Wszákże mowićie : Dla czegoż to ? Dla tego / że PAN jest świádkiem miedzy tobą y miedzy żoną młodośći twojey / przećiw ktorey ty wystąpił / gdyż oná *jest* towárzyszką twoja / y żoną przymie- 15 rza twego. Bo ázaż nie uczynił d jednym / choć mu jeszcze duchá zbywáło ? A czemuż jednym ? *Aby* szukáli naśienia Bożego. A ták strzeżćie duchá swego / á z żoną młodośći swojey śie zdrádliwie nie 16 obchodźćie. Bo on ma w nienawiśći opuszczenie *żony*, mowi PAn BOG Jzráelski : Przeto *że táki* okrywa okrućieństwo płászczem jego/mowi PAN Zastępow. A ták strzeżćie duchá wászego / á nie obchodźćie śie zdrádliwie.

17 PRacewáliśćie zádáli PAnu słowy swojimi / á *przećie* mowićie : W czymżeśmy *mu* prace zádáli? W *tym*, gdy mowićie : Wszelki ktory złość czyni podoba śie PAnu / y w tych ma kochánie: Abo/gdźież *jest* BOG sądu?

b T. Bronią-cego tákiego małżeństwá.
c T. Dawaćie przyczynę do oblewánia łzámi
d T. Męża y niewiásty.

ROZDZIAŁ III.

Proroctwo o przyśćiu Jáná Chrzćićielá, y Chrystusá PAná. 2. O mocy y spráwie jego. 7. Przypomnienie grzechow ludu. 10. Nápomnienie ich do pokuty.

1 OTo Ja posyłam Anjołá a mego / ktory zgotuje drogę przed obliczem mojim : á zárázem przyjdźie do Kośćiołá swego PAn/ ktorego wy szukaćie : y Anjoł przymierza / ktorego wy żądaćie : oto przyjdźie/mowi PAN Zastępow. 2 Lecz ktoż będźie mogł znieść dźień przyśćia jego ? Y kto śie ostoji gdy śie on ukaże ? Bo on *jest* jáko ogień roztapiájący / y jáko mydło blechá- 3 rzow. Y będźie śiedźiał roztapiájąc y wyczyśćiájąc śrebro : y oczyśći syny Lewiego/ y przepłáwi je jáko złoto/ y jáko śrebro : y będą ofiárowáć PAnu dar w spráwiedliwo- 4 śći. Tedy PAnu będźie wdźięczna ofiárá od Judy y od Jeruzalem / jáko zá dni pierwszych / y jáko zá lat stárodawnych.

á Mátt. 11.10. Márk. 1. 2. Luk. 7. 27.

5 A Ze śie do was przybliżę z sądem/ y będę świádkiem prętkim przećiwko czárownikom / y przećiwko cudzołożnikom / y przećiwko krzywoprzyśięzcom / y przećiwko tym ktorzy krzywdę czyniąc / zátrzymawáją zapłátę najemnikowi : wdowie y śierocie y cudzoźiemcowi krzywdę czynią / á nie boją śię mnie / mowi PAN Zastępow. 6 Gdyż Ja PAN nie b odmieniam śie / przetoż wy Synowie Jákobowi nie jesteśćie zniszczeni.

b 4 Moj. 23. 19.

7 Z Araz odednł Ojcow wászych odstąpiliśćie od ustaw mojich / á

nie strzegliście *ich*: Náwroććież e się do mnie / á náwrocę się do was / mowi PAN Zastępow. Ale mowićie: W czymże się náwroćimy? 8 Izali człowiek ma Bogá złupić / że wy mnie łupićie? Wszákże mowićie: W czymże ćie łupimy? W dźieśięćinách y w ofiárách. 9 Zgołáśćie przekleći / iż mie *ták* łupićie wy / *y* wszystek narod wász. 10 Znieśćie wszystkie dźieśięćine do śpichlerzá / áby byłá żywność w domu mojim / á doświadczćie mię teraz w tym / mowi PAN Zastępow: Jesli wam nie otworzę d okien niebieskich / á nie wyleję *ná was* błogosłáwieństwá / ták / że go nie będźiećie mieli gdźie podźiać! 11 Y zgromię *dla was* pożeráiącego / á nie popsuje wam urodzáju źiemskiego: *y* nie pochybi winna máćicá ná polu / mowi PAN Zastępow. 12 Y będą was błogosłáwić wszyscy narodowie: Bo wy będźiećie źiemią rozkoszną / mowi PAN Zastępow.

13 Zmocniły się przećiwko mnie słowá wásze / mowi PAN: Wszákże mowićie: Cożesmy mowili przećiwko tobie? 14 Mowiliśćie: Prozna to Bogu e służyć: A coż zá pożytek choć będźiemy strzedz rozkazánia jego / y będźiemy smętnie chodźić / bojąc się PANA Zastępow. 15 Owszem pyszne mamy zá błogosłáwione: poniewaź się ći buduią / ktorzy czynią niezbożność: á ktorzy kuszą f Bogá / záchowáni bywáią.

16 Tedy rozmawiáli *o tym* ći / ktorzy się boją PANA / káżdy z bliźnim swojim: y obaczył PAN / á usłyszał: y nápisano Księgę pámiątki przed obliczem jego / *dla* bojących się PANA / y myślących o Jmieniu jego. 17 Ci mi będą / mowi PAN Zastępow / w dźień ktory Ja uczynię / własnośćią: y zmiłuję się nád nimi / jáko się zmiłowywa Oćiec nád synem swojim ktory mu służy. 18 Tedy się náwroćićie / á obaczyćie rozność miedzy g spráwiedliwym y niezbożnym: miedzy tym ktory służy Bogu / *y miedzy* tym ktory mu nie służy.

c Zách. 1. 3.
d 1. Moj. 7. 11.
e Job. 21. 15.
f Psalm 95. 9.
g Ezdr. 3. 10. 11. 765. 13

Rozdział IV.

Ogłoszenie sądow Bożych niezbożnym. 2 Pocieszenie. 4. Y nápomnienie Pobożnych. 5. Proroctwo o przyśćiu Janá Chrzćićiela.

1 Bo oto przychodźi dźień pałáiący jáko piec / w ktory wszyscy pyszni / y wszyscy czyniący niezbożność będą *jáko* śćiernisko / á popali je ten dźień przyszły / mowi PAN Zastępow: ták / że im nie zostáwi korzenia áni gáłązki.

2 Ale wam ktorzy się boićie Jmienia mego / wznidźie słońce spráwiedliwośći / á zdrowie będźie ná skrzydłách jego: tedy wychodźić będźiećie / y porośćiećie jáko ćielętá karmne. 3 A podepcećie niezbożne / ták / że będą *jáko* proch pod nogámi wászymi w dźień ktory Ja uczynię / mowi PAN Zastępow.

4 Pámiętajćież *ná* Zakon Mojzeszá sługi mego / ktoremum rozkazał ná Horebie przedłożyć wszystkiemu Izráelowi ustáwy y sądy.

5 Oto Ja wam pośle Eliaszá Proroká / pierwey *niż* przydźie *on* wielki y straszny dźień Páński. 6 Aby obroćił serce Ojcow ku synom / á serce synow ku ojcom ich: áby przyszedszy / źiemie przeklęctwem nie skarał.

PRZYDATEK DO STAREGO TESTAMENTU, W KTORYM

śię zámykáją Księgi, ktore poſpolićie zowią APOKRYFA; tym porządkiem,

KSIEGI TOBIASZOWE.

W Tey Księdze podawa śię w Tobiaszu známienity przykład Pobożnośći: ktora on/ lub mu śię szczęśliwie lub nieszczęśliwie powodźiło / ku Bogu y bliźnim ustáwicznie pokázował. Bo choć był odjęćiem dobr / zábrániem w niewolą / y utráceniem wzroku doświadczány; jednák státecznie trwał przy PAnu Bogu swojim: y zá łáską jego záś do wzroku swego przyszedł/ syná swego y z Zoną jego szczęśliwie oglądał/ y z jego potomstwá śię ućieszył. Ktoremu też przed śmierćią swoją błogosłáwi: y jákoby śię záwżdy rządźić miał/ z náuki Prorockiey rády mu użycza.

Rozdział I.

Przystojne postępki Tobiaszowe. 9. Ożenie jego. 10. Pojimánie do Assyryjey. 14. Láski krolewskiey otrzymánie. 22. Ućiekánie. 24. y náwrocenie śię jego do Niniwe.

1 KSięgi spraw Tobiaszá / syná Tobielowego/ *syná* Ananielowego / *syná* Aduelowego / *syná* Gábáelowego / z naśienia Azáelowego z pokolenia Neftálimowego. 2 ♣ Ktory był a pojimány zá dni Sálmánásárá Królá Assyryjskiego z Tezby: ktora *krájiná* jest po práwy stronie *miástá* włáśnie rzeczonego Neftálim/ w Gálilejey *leżąca* nád pokoleniem Aser. 3 ♣ Ja Tobiasz chodźiłem drogámi prawdy y spráwiedliwośći/ po wszystkie dni żywotá mego/ á czyniłem wielkie jáłmużny / bráći mojey y narodowi memu / ktorzy byli przyszli ze mną do krájiny Assyryjskiey do Niniwe. 4 ♣ Bo gdym był w krájinie mojey w źiemi Izráelskiey/ będąc młodźieńczykiem/ wszystko pokolenie Neftálimowe Ojcá mego odstąpiło od domu Jeruzalemskiego / ktory był obrány ze wszystkich pokolen Izráelskich: Aby *tám* spráwowáły ofiáry wszystkie pokolenia / gdźie był poświęcony y zbudowány Kośćioł mieszkánia Nawyższego/ ná wszystkie rodzáje wieku 5 ♣ A gdy wszystkie pokolenia / ktore były odstąpiły / spráwowáły ofiáry Báálowi bogu/ z domem Neftálimó

a 2 *Krol.* 17. 5. y 18. 9.

6 Ojcá mego: Tedym ja sam częśło chadzał do Jeruzalem ná Swiętá uroczyste / jáko było ustáwiono wszystkiemu ludowi Izráelskiemu przykazániem wiecznym: pierwoćiny b y dźieśięćiny z urodzájow / y pierwoćiny z wełny miewájąc; ktorem oddawał Kápłánom synom Aáronowym ná ołtarz. 7 ✤ Ze wszystkich urodzájow pierwszą dźieśięćinę dawałem synom Aáronowym / ktorzy służyli w Jeruzalem: á drugąm dźieśięćinę przedawał; á chodząc do Jeruzalem / *támem* je wynákładał káżdego roku. 8 ✤ A trzećią rozdawałem tym / ktorym należáło / jáko mi byłá rozkazáłá Deborá mátká Ojcá mego: bom był śirotą został po Ojcu swym.

b 2Moj 22.29. 4Moj 18.21. 5Moj 12. 6. y 14.22 y 18.1

9 A Gdym doszedł męskiego wieku / pojąłem Annę zá małżonkę / z naśienia c fámilij nászey: y 10 spłodźiłem z niey Tobiaszá. ✤ Ale gdym będąc pojimány / záwiedźiony był do Niniwe: 11 ✤ A wszyscy bráćia moji / y ktorzykolwiek pośli z narodu mego / jedli pokármy Pogáńskie: 12 Y Jam strzegł duszę moję / żebym nie jadł. 13 ✤ Abowiem pámiętałem ná Bogá ze wszystkiey duszę mojey. 14 ✤ Y zjednał mi Nawyższy łáskę y wdźięczność w oczách Sálmánásárá: y 15 byłem Száfárzem jego. ✤ Potym wypráwiwszy śię do Medskiey źiemie: 16 Dałem do zchowánia Gábáelowi brátu Gábryaszowemu w Ráges *w kráinie* Medskiey / dźieśięć tálentow śrebrá.

c 4Moj 36. 7.

17 A Gdy umárł Sálmánásár / krolował Senácheryb syn jego 18 miásto niego. ✤ A ponieważ spráwy jego zámieszáne były / nie mogłem śię więcey wypráwić do Medskiey 19 źiemie. ✤ Ale zá dni Sálmánásárowych / jáłmużnym wielkie czynił 20 bráći mojey. ✤ Chleb moj dawałem d łáknącym / á száty moje nágim: á jeslim też widźiał ktorego z narodu mego umárłego / á wyrzuconego zá mury w Niniwe / tedym go pochował. 21 ✤ Jesli też kogo zábił e Krol Sennácheryb / gdy uciekszy wroćił śię z źiemie Judskiey / tedym go pochował kryjomo: (Bo wielu potráćił w popędliwośći swojey) ktorych ćiał gdy szukano od Krolá / 22 nie ználeźiono ich. ✤ Tedy szedszy jeden z Niniwczykow / oznájmił Krolowi o mnie / że je pochowywam / przetoż zkryłem śię: á zrozumiawszy że mię szukáją ábym był zámordowány / ulęknawszy śię ustąpiłem. 23 ✤ Y rozchwycono wszystkę májętność moję: á nic mi nie zostáło / oprocz Anny żony mojey / y 24 Tobiaszá syná mego. ✤ Ale nie wyszło piąćidźieśiąt y piąći dni / zábili go f dwá synowie jego / y uciekli ná gory Arárát: Y krolował Assárháddon syn jego miásto niego; ktory postánowił Achiáchárá syná Anáelowego brátá mego / nád wszystkimi dochodámi Ojcá swego / y 25 nád wszystkim rządem. ✤ Y przyczynił śię Achiáchár zá mną: przetoż wroćiłem śię do Niniwe (A Achiáchár był Podczászym / y Kánclerzem y Rządzcą / y Podskárbym: ktorego postánowił Assárháddon wtorym *po sobie*: á on był synowcem mojim.) 26 ✤ A gdym śię wroćił do domu mego / przywrocona mi jest Anná żoná mojá / y Tobiasz syn moj.

d Mátt. 23. 5.

e 2Krol. 19.36.

f 2Krol. 19.37. 2Kron 32.21.

ROZDZIAŁ II.

Uczynność Tobiaszowa, y inne miłośierne uczynki. 8. Pośmiewisko od Sąśiádow. 11. Y urągánia od Zony.

1 A W dźień Swiąteczny / ktore *Swięto* trwa przez a śiedm niedźiel / spráwiony mi obiad zacny: á uśiadszy ábym jadł / á widząc wiele potraw / rzekłem do syná mego; Idź / przywiedź kogokolwiek znajdźiesz z bráći nászey potrzebnego / ktoryby pámiętał ná PAná: á 2 oto / poczekam ćię. ✤ Ktory przyszedszy / rzekł: Ojcże / jeden z narodu nászego uduszony *y* wyrzucony leży ná 3 rynku. ✤ Tedym ja pierwey niżelim *czego* zkosztował / porwawszy b śię / wniozłem go do niektorego domu / áżby słońce zászło. 4 ✤ Potym wroćiwszy śię / umyłem śię / y jadłem chleb 5 moj z żałośćią: Przypomináiąc sobie Proroctwo c Amosowe / jáko 6 mowi: ✤ Swiętá wásze obrocą śię w kwilenie / á wszystkie wesela wásze w nárzekánie: y płákałem. 7 ✤ A gdy zászło słońce / szedłem y wykopałem

a 2Moj 34.22. 3Moj 23.15. 5Moj 16.10.

b Syrác. 7. 37.

c Amos. 8. 10.

8 dol, y pochowałem go. ✣ Lecz Sąsiedźi náśmiewáli śie ze mnie mowiąc; Jeszcze śie ten nie boji/ áby nie był zábity dla tey spráwy: Już był d uciekł/ á oto znowu grzebie umárłe.

d Tob. 1. 22.

9 GDy oneyże nocy/ leżałem będąc nieczysty podle śćiány domu mego, á twarz moiá odkryta byłá: á nie wiedźiałem że wroblętá były 10 ná oney śćienie. ✣ A gdy oczy moje otworzone były/ upuśćiły wroblętá gnoj gorący ná oczy moje/ y uczyniło śie bielmo ná oczách mojich. A chćiałem chodźił do lekárzow/ nic mi nie pomogli: áie Achiáchár chował mię/ poki śie nie wybrał do Elimájdy.

11 A Annájoná mojá báwiłá śie ro-12 botámi białogłowskimi. ✣ Ktore gdy posyłáłá Pánom/ tedy jey oni dawáli zapłátę/ przydawájąc 13 jey y koźlątko. ✣ A gdy przyszło do mnie/ poczęło wrzeszczeć/ y rzekłem do niey; Z kądże to koźlątko? Nie kradźionez? Wroć je Pánom jego: boć śie nam nie godźi jeść krádźionego. Ale mi oná rzekłá: ✣ Dárowano mi to nád zapłátę. ✣ Alem ja jey nie wierzył/ y rozkazałem je wroćić Pánom/ á gniewałem śie ná nię. ✣ 14 Ktora odpowiedźiawszy mi rzekłá: Gdźież są jáłmużny twoje? y spráwiedliwośći twoje? Oto znáczne są wszystkie przy tobie.

Rozdział III.

Tobiaß y Sárá Bogu śie modlą. 24. A Bog ich wysłuchał.

1 PRzetoż będąc zásmucony płákałem/ y modliłem śie z żáło-2 śćią/ mowiąc; ✣ Spráwiedliwyś ty PAnie y wszystkie dźiełá twoje/ y wszystkie drogi twoje są miłośierdźie y prawdá: á sądem prawdźiwym y spráwiedliwym ty sądźisz ná 3 wieki. ✣ Wspomniże ná mię/ á wejrzy ná mię: Nie mśći śie náde mną dla grzechow mojich/ y obłądzenia mego/ y Ojcow mojich/ ktorzy zgrze-4 szyli przed tobą: ✣ Bo nie byli a posłuszni przykazániam twojim: przetoś nas podał ná łup/ y w niewolą/ y ná śmierć/ y w przypowieść urągánia wszystkim/ miedzy ktorymi

a 5 Moj. 28. 15. Dáni. 9. 5. 6.

5 rozproszeni jesteśmy. ✣ Przetoż teraz wiele jest sądow twojich á prawdźiwych/ ábyś śie ze mną obszedł według grzechow mojich y Ojcow mojich: ponieważeśmy nie czynili przykazań twojich (bośmy nie chodźili w 6 prawdźie przed tobą. (✣ Teraz tedy według upodobánia twego uczyń ze 7 mną. ✣ Rozkaż wźiąć duchá mego/ ábym zginął/ y w źiemię śie obroćił. Abowiem pożyteczniejsza mi jest umrzeć/ niżeli żyć: gdyżem śie b násłuchał fałszywego urągánia/ á smętek wielki ogárnął mię. ✣ Rozkażże ábym mogł być uwolniony z tey niewoli/ *á przeprowádzony* ná miejsce wieczne. Nie odwracaj oblicza twego ode mnie.

b Tob. 2. 14.

7 TEgoż dniá/ przydáło śie/ iż Sárá corká Ráguelowá/ będąc w Ekbátánie *mieśćie* Medskim/ ćierpiáłá urągánie od służebnic Ojcá 8 swego. (Abowiem byłá wydáná zá śiedmi mężow: Ale Asmodeus/ zły dyabeł/ pobił je/ niż śie z nią zeszli 9 iáko z żoną.) ✣ Bo jey mowiły: Azá nie wiesz/ żeś podusiłá męże twoje? 10 ✣ Jużeś śiedmi mężow miáłá: á żadnego imieniem ćię nie názywáją. 11 ✣ Przeczże nas bijesz dla nich? Jestliżeć pomárli/ idźże zá nimi: ábyśmy nie oglądáły z ćiebie *áni* syná áni 12 corki ná wieki. ✣ To gdy usłyszáłá/ zásmęćiłá śie bárzo/ ták/ że śie sámá udusić chćiáłá: ále rzekłá: Jedynaczką m u Ojcá mego: jeslibym to uczyniłá/ byłoby to ku żelżywośći jego: á stárość jego zprowádźiłá-13 bym z boleśćią do grobu. ✣ Potym 14 modliłá śie u okná/ y rzekłá: ✣ Błogosłáwionyś PAnie Boże moj/ y błogosłáwione jest Jmię chwały twojey/ święte y sławne ná wieki. Niechżeć dobrorzeczą wszystkie sprá-15 wy twoje ná wieki. ✣ A teraz o PAnie/ oczy moje y oblicże moje/ 16 obroćiłám do ćiebie/ ✣ Mowiąc: ábyś mię uwolnił z tey źiemie/ á żebym nie słucháłá wiecey urągá-17 nia. ✣ Ty wiesz PAnie/ żem jest czystá od wszelkiego grzechu męskie°. ✣ 18 A nie zplugáwiłám imienia me°/ á-ni imienia Ojcá mego w źiemi nie-19 woli mojey. ✣ Jedynaczką m u Ojcá me°/ á nie ma syná/ ktoryby po nim

20 dźiedźiczył. ✠ Nie ma też áni vrátá bliſkiego : áni ſyná/ ktoremu bym 21 śie zá żonę chowáłá. ✠ Już mi ich śiedm zginęło : Ná cożmi oſtátek 22 żywotá mego ? ✠ A jeſliżeć śie nie 23 zda zábić mię : ✠ Przykaż ſe wzgląd mieć ná mię : á zmiłuj śie náde mną/ ábym więcey tego urągánia nie ſłucháłá.

24 Y Byłá wyſłuchána modlitwá obojgá przed obliczem chwały 25 Wielkiego Bogá. ✠ Y poſłány jeſt Ráfael/ áby uleczył oboje. Tobiaſzowi/ áby zdjął bielmo z oczu jego : á Sárę corkę Ráguelowę/ żeby dał Tobiaſzowi ſynowi Tobiaſzowemu zá żonę : á związał Aſmodeuſá tego złego dyabłá : ponieważ Tobiaſzowi należáło odźiedźiczyć ją. Tegoż czáſu wroćiwſzy śie Tobiaſz wſzedł do domu ſwego : á Sárá corká Ráguelowá zſtąpiłá z wyżſzey komory ſwojey.

ROZDZIAŁ IV.

Nápomnienie pobożne ktore dawa Tobiaſz ſynowi ſwemu.

1 ONego dniá/ wſpomniał Tobiaſz ná śrebro ktore był dał zchowáć Gábáelowi w Ráges/ *mieśćie* 2 Medſkim. ✠ Y rzekł ſam w ſobie : Jam proſił o śmierć. ✠ Czemuż nie wezwę *do śiebie* Tobiaſzá ſyná mego/ ábym mu *nieco* oznájmił/ pierwey niż umrę? A wezwawſzy go/ 3 rzekł: ✠ Synu/ gdy umrę pochoway mię/ á nieważ a ſobie lekce mátki ſwojey : miey ją w uććiwośći po wſzyſtkie dni żywotá twego/ y czyń co śie jey podoba/ á nie záſmucaj 4 jey. ✠ Pámiętaj ſynu/ że wiele niebeſpieczeńſtw ćierpiáłá dla ćiebie/ 5 *noſząc ćię* w żywoćie. ✠ Gdy umrze pochoway ją podle mnie w jednym 6 grobie. ✠ Po wſzyſtkie dni/ ſynu pámiętaj ná PAná Bogá náſzego : á nie chćiey grzeſzyć/ áni przeſtępuj rozkazániá jego : ále czyń ſpráwiedliwość po wſzyſtkie dni żywotá twego/ á nie chodź drogámi nieprawośći. Abowiem gdy ty prawdę czynić będźieſz/ będąc śie powodźiły ſpráwy twoje/ y wſzyſtkim ktorzy czynią 7 ſpráwiedliwość. ✠ Z máiętnośći twojich czyń b jáłmużnę/ á niech nie zájrzy oko twoje gdy jáłmużnę czyniſz. Nie odwracaj oblicza twego od żadnego ubogiego : á nie będźie też od ćiebie odwrocona twarz Boża. ✠ 8 Według tego jáko wiele będźieſz miał/ *ták* z tego czyń jáłmużnę. ✠ 9 Jeſli máło mieć będźieſz/ z oney trochy nie bojże śie czynić jáłmużny. ✠ 10 Abowiem ſobie ſkarb dobry ſkárbiſz 11 ná dźień potrzeby. ✠ Bo jáłmużná c od śmierći wybawia/ áni dopuſzcza 12 wniść do ćiemnośći. ✠ Zájiſte dobry dar jeſt jáłmużná wſzyſtkim tym/ ktorzy ją czynią przed Náwyżſzym. 13 ✠ Wyſtrzegaj śie pilnie/ ſynu/ wſzelkiego d nierządu/ á żonę naprzod ſobie pojmi z náśienia Ojcow twojich : á nie pojmuj żony cudzoziemki/ ktoraby nie byłá z pokolenia Ojcá twojego. ✠ Abowiem ſynámi Prorockimi jeſteſmy. Noe/ Abráhám/ Izáák y Jákob Ojcámi náſzymi ſą od wieku : Pomniże ſynu/ że ći wſzyſcy pojęli żony z bráći ſwych/ á błogoſłáwieni byli w dźiatkách ſwojich : y náśienie ich 14 odźiedźiczy źiemię. ✠ Przetoż teraz/ ſynu/ miłuj bráćią ſwą: á nie pogárdzaj hárdźie w ſercu twojim bráćią twoją/ y ſynámi y corkámi ludu twego/ ábyś ſobie nie miał z nich żony pojąć. Bo zá pychą idźie e zginienie y niepokoj wielki : á zá hárdośćią/ umnieyſzenie y niedoſtátek wielki: bo hárdość mátká jeſt głodu. 15 ✠ Zapłáty wſzelkiego człowieká ktoryby tobie robił/ nie zátrzymawaj f u śiebie : ále mu *ją* záraz oddaj : A jeſli będźieſz Bogu ſłużył/ ſtánie ć śie 16 nagrodá. ✠ Oſtrożnym bądź/ ſynu/ we wſzyſtkich ſpráwách twojich/ á bądź wyćwiczony w káżdym obcowániu twojim. ✠ A czego g nienawidźiſz/ żadnemu nie czyń. ✠ Winá nie pij ták/ ábyś śie miał upić/ á niech z tobą nie chodźi pijáńſtwo w 17 drogę twoję. ✠ Chlebá twego udźielaj łáknącemu / á nágim ſzat twojich. ✠ Ze wſzyſtkiego czego maſz doſtátek/ czyń jáłmużnę : á niech nie zajrzy oko twoje/ gdy czyniſz jáł-18 mużnę. ✠ Dawaj ſzczodrze chleb h twoj przy pogrzebie ſpráwiedliwych : ále grzeſznikom nie dawaj. ✠ 19 Rády od káżdego mądrego ſzukaj/ á

a 2.Moj 20.12. Syrác. 7.28. b Przyp 3.9. Syrác. 4.1. y14.13 Mátt. 6.20. Luk. 11.41. y14.13 y16.9. Rzym 12.13. Żyd. 13.16.

c Syrác. 29.11. d Rzym 13.13 1Kor. 6.9. Gálát. 5.19. Efez. 5.3. Koloſ. 3.5. 1 Teſſ. 4.3. Objáw 22.15. e Przyp 11.2. y16.18 y29.25 Mátt. 23.12. Luk. 1.52. y14.11 y18.14 Jáku. 4.6. 1Piotr 5.5. f 3Moj 19.13. 5Moj 24.15. Jáku. 5.4. g Mátt. 7.12. Luka. 6.31. y14.13 h Jerem 16.7.

nie gardź żadną rádą pożyteczną. **20** A ná káżdy czás dobrorzecz PAnu: á żadaj od niego/ áby drogi twoje proste były/ y wßystkie ścieżki twoje/ y rády twoje ábyć sie dárzyły. Abowiem żaden narod nie ma rády: ále sam PAn dawa wßystko dobre: á kogo chce/ uniża jáko chce. Przetoż teraz/ synu/ pámiętaj ná roskazánia moje/ á niech nie będą wymázáne z sercá twe°. **21** A tákci teraz oznájmuję/ o dźieśiąci tálentách i srebrá/ ktorem dał zchowáć Gábáelowi synowi Gábryaßowemu/ w Ráges *mieśćie* Medskim. **22** A nie boj śię/ synu iżesmy śię stáli ubogimi: Dosyć maß/ jeżeli śię Bogá bać będźieß/ á odwrocis śię od wßelkiego grzechu/ y będźieß czynił co mu śię podoba.

i Tob. I. 16.

ROZDZIAŁ V.

Tobiaßá młodego, z Ráfáelem Aniołem do Ráges Oćiec wypráwuje.

1 TEdy odpowiádájąc Tobiaß/ rzekł: Ojcże/ uczynię wßystko coś mi kolwiek roskazał. **2** Ale jákoż będę mogł odebráć to srebro nie znájąc a go? **3** Tedy mu dał Oćiec Cyrográf/ y rzekł mu: **4** Poßukaj sobie człowieká/ ktoryby ßedł z tobą/ á dam mu zápłátę zá żywotá: á ßedßy odbierz to srebro.

a T. Gábáelá.

5 PRzetoż ßedł ßukáć człowieká/ y ználazł Ráfáelá/ ktory był Aniołem. Ale *Tobiaß* nie wiedźiał. **6** Y rzekł do niego: Możeßże ze mną iść do Ráges *miástá* Medskiego? Y jesliś powiádom tych miejsc? **7** Y rzekł mu Anjoł: Pojdę z tobą: bom u Gábáelá brátá náßego bywał. **8** Tedy mu rzekł Tobiaß: Poczekaj mię/ áż powiem Ojcu swemu. A on mu rzekł: **9** Idź/ á nie mießkaj. A wßedßy powiedźiał Ojcu: Otom ználazł ktoby ßedł ze mną. A on mu rzekł: Záwołaj go do mnie/ ábym śię dowiedźiał z ktorego jest pokolenia/ y jesli jest wierny żeby ßedł z tobą. **10** Y záwołał go. Tedy wßedł/ y pozdrowili śię społem.

11 Y Rzekł mu Tobiaß: Bráćie/ z ktoregożeś pokolenia/ y z ktoregoś rodu/ oznájmi mi. **12** Y rzekł mu: O pokoleniu śię y o rodźie pytaß? Czyli o najemniku/ ktoryby ßedł z synem twojim? Y rzekł mu Tobiaß: Chcę śię dowiedźieć bráćie o rodźie **13** twojim y o mieniu. A on mu odpowiedźiał: Jaćiem jest z rodu Azáryaßá y onego wielkiego Ananiaßá/ brátá twego. **14** Y rzekł Tobiaß: **15** Zdrow przydź bráćie. A nie gniewaj śię ná mię iżem chćiał o pokoleniu twojim/ y o rodźie twojim wiádomość wźiąć. Tyś brát moj z poććiwego y dobrego rodu. Znam bowiem Ananiaßá y Jonátáná/ syny *onego* wielkiego Sámiaßá. Bosmy chadzáli pospołu do Jeruzalem dla nabożeństwá/ noßąc pierwoćiny/ y dźieśięćiny urodzájow: á nie dáli śię zwieść błędowi bráći náßych. *Zájiste* z rodu zacnego jesteś bráćie. Ale powiedz coć mam dáć zá nadgrodę? Damći dráchmę ná dźień/ inne potrzeby jáko y synowi memu. Náwet damći y nád twoję zapłátę jesli śię we zdrowiu wroćićie. Y ták śię zgodźili.

16 Potym rzekł Tobiaßowi: Nágotujże śię w drogę/ á wynidźćie **17** ßczęśliwie. Y przygotował syn jego potrzeby ná drogę: Ktoremu rzekł Oćiec jego; Idź z tym człowiekiem: A Bog ktory ná niebie mießka/ niech poßczęśći drogę wáßę/ á Anjoł Boży niech idźie z wámi.

18 Y Wyßli obá w drogę/ y pies młodźieńcá z nimi. Ale Anná mátká jego płákáłá/ y rzekłá do Tobiaßá: Czemużeś wysłał syná náßego? Izaż *on* nie był laską ręki náßey/ wchodząc y wychodząc **19** przed námi? O by ráczey tego srebrá nie było/ ále b żeby było do ostátká *zginęło* miásto syná náßego! **20** Abowiem to co nam dano ku zátrzymániu żywotá od PAná/ dosyć **21** nam ná tym. Y rzekł jey Tobiaß; Nie frásuj śię/ Siostro/ wroćić śię we zdrowiu/ á oczy twoje oglądáją go. **22** Abowiem Anjoł dobry pojdźie z nim: y będźie ßczęśliwa drogá jego/ y wroći śię we zdrowiu. Y przestáłá płákáć.

b G. Aby odrzuceniem było.

ROZDZIAŁ VI.

Tobiaß rybę uchwyćił. 11. Anná

rádźie Anjelskiey, o pojśćiu żony przestał.

1 A Gdy oni drogą szli/ przyszli wieczór do rzeki Tygrys/ y tám no- 2 cowáli. ♣ Ale młodźieniec poszedł áby śię umył : w tym wyskoczyłá 3 rybá z rzeki/ ♣ Chcąc pożrzeć mło- 4 dźieńcá. ♣ Tedy mu rzekł Anjoł; 5 Uchwyć te rybę. ♣ A uchwyćiwszy młodźieniec onę rybę/ porzućił ją 6 ná źiemię. ♣ Y rzekł mu Anjoł; Rozpłataj te rybę/ á wyjąwszy serce y wątrobę y żołć/ zchowaj dobrze. ♣ 7 Y uczynił młodźieniec jáko mu Anjoł rozkazał. ♣ A upiekszy onę rybę/ jedli. Potym obá szli/ áż śię przy- 8 bliżyli do Ekbátány. ♣ Tedy młodźieniec rzekł Anjołowi; Azáryaszu bráćie/ Coż po tym sercu/ y wątro- 9 bie/ y żołći rybiey ? Ktoremu on rzekł; Kiedy kogo nágábá dyabelstwo/ ábo zły duch/ kádź sercem y wątrobą przed mężem ábo niewiástą: tedy go więcey nie będźie ná- 10 gabał. ♣ A żołćią pomáż człowieká ktory ma bielmo na oczu/ á będźie uleczony.

11 A Gdy śię przybliżáli ku Ráges/ Rzekł Anjoł do młodźieńcá ? ♣ 12 Bráćie/ dźiś zostániemy u Ráguelá ktory jest powinowátym twojm. Ten ma corkę jedynaczkę/ imieniem Sárę: będę o nię mowił/ ábyć byłá 13 dáná zá żonę. ♣ Bo ná ćię przypada dźiedźictwo jey/ á tyś też tylko sam z rodu jey: A *tá* pánienká jest pię- 14 kna y rostropna. ♣ Przetoż teraz słuchaj mię/ á będę mowił z Ojcem jey. A gdy śię wracáć będźiemy z Ráges/ odpráwimy wesele. Bom tego pewien/ że Ráguel nie da jey mężowi innemu/ według Zakonu a Mojżeszowego: ináczey/ godźienby śmierći: Tobie bowiem należy wźiąć dźiedźictwo/ ráczey niż komu inne- 15 mu. ♣ Tedy rzekł młodźieniec Anjołowi; Azáryaszu bráćie/ słyszałem ja iż tá pánienká wydána byłá za śiedmi mężow/ ktorzy wszyscy w ło- 16 żnicey pomárli. ♣ A Oćiec *moj* tylko mnie jedynego ma/ y boję śię/ ábym wszedszy do niey nie umárł jáko y pierwszy. Abowiem ją dyabeł miłuje/ ktorzy nie szkodźi nikomu/ tylko tym ktorzy do niey przystępują.

a 3 Moj. 25.25. 4 Moj. 36.6.7 5 Moj. 25. 5.

Przetoż śię boję bym nie umárł/ á iżbym nie zprowádźił żywotá Ojcá mego y mátki mojey z żáłośći nádemną do grobu ich: á syná innego nie 17 máją ktoryby b je pochował. ♣ Zátym Anjoł rzekł do niego; Izaż nie pámiętasz ná słowá ktoreć rozkazał Oćiec twoj/ ábyś sobie pojął żonę 18 z narodu twe? ♣ Przetoż teraz słuchaj mię bráćie : boć *tá* będźie żoną twoją. A ná dyabłá złego nic nie 19 dbaj. ♣ Abowiemći oná tey nocy zá żonę dáná będźie. A gdy wnidźiesz do łożnice/ weźmiesz węgla do kádzenia : á włożywszy serce rybie y 20 wątrobę/ zákádźisz. ♣ Czego gdy záwonia dyabeł/ ucieczę/ á więcey 21 śię nie wroći ná wieki wiekow. ♣ A gdy wnidźiesz do niey/ wstáńcie oboje/ y wołájćie do Miłośiernego Bogá: ktory was záchowa/ y zmiłuje 22 śię *nád wámi.* ♣ Nie bój śię : Boć tá byłá zgotowána od wieku ; á ty ją wybáwisz: y pojdźie z tobą/ á spodźiewam śię że dźiatki z niey mieć 23 będźiesz. ♣ A oto usłyszawszy Tobiasz/ rozmiłował śię jey/ á duszá jego przylnęłá do niey wielce : y przyszli do Ekbátány.

b Tob. 4. 3.

ROZDZIAŁ VII.

Tobiasz śię z Ráguelem oglądał. 10. A corkę jego zá żonę pojął.

1 Y Przyszli do domu Ráguelowego: á Sárá zábieżawszy im/ po- 2 zdrowiłá je/ á oni *też* ją: ♣ Y wprowádźiłá je w dom ♣ Tedy rzekł Ráguel do Edny żony swey : O jáko podobny jest ten młodźieniec Tobia- 3 szowi Siestrzeńcowi memu ! ♣ Y zpytał ich Ráguel ; Z kądeśćie brá- 4 ćia? ♣ Y rzekli mu ; Z Synow Neftálimowych/ pojimánych do Nini- 5 we. ♣ Ktorym rzekł ; Znaćież Tobiaszá brátá nászego ? A oni rzekli ; 6 Znamy. ♣ Y rzekł im; Zdrowże jest? A oni powiedźieli; Y żywie y zdrow 7 jest. ♣ Tedy rzekł Tobiasz ; Oćiec a to moj. ♣ Tedy wyskoczywszy Ráguel/ pocáłował go/ y płákał: y błogosłáwił mu / mowiąc do niego ; Poććiwegoś y dobrego człowieká syn. A usłyszawszy że Tobiasz stráćił wzrok swoj / záfrásował śię y 8 płákał. ♣ Tákże Edná żoná jego/ y

a 1 Moj. 24.33.

9 Sárá corká jego płákáły. ♣ Y przyjeli je z ochotą: á zábiwszy báráná z stádá / nágotowáli wiele pokármow.

Tedy rzekł Tobiaß Ráfáelowi: Azáryaßu brácie/mowże o to / o czymeś mowił w drodze / á niech weźmie koniec tá spráwá. Y oznájmił to Ráguelowi.

10 ♣ Y rzekł Ráguel do Tobiaßá: Jedz y pij / á bądź dobrey myśli. Bo tobie należy

11 wziąć corke moje. ♣ Wßákże powiemći prawde: Dałem był corke moje śiedmi meżom / á skoro do niey weßli/pomárli oneyże nocy: lecż ty

12 teraz bądź dobrey myśli. ♣ Ale mu Tobiaß rzekł: Nie skoßtuje b tu niczego / áż stániećie y postánowienie ze mną uczynićie. Tedy rzekł Ráguel: Miejże o niey stáránie od tąd / według práwá: tyś jey brátem/á oná śiostra twoja.

13 ♣ A Bog miłośierny niechaj wam ßczęśći w

14 rzeczách dobrych. ♣ Tedy záwołał Sáry corki swey: á oná przyßłá do

15 Ojcá swego. ♣ Ktory wziąwßy reke jey/ dał ją Tobiaßowi zá żone / mowiąc: Oto / weźmi ją według Zákonu Mojżeßowego / Miey o niey stáránie / á záprowadź ją do Ojcá

16 swego. Y błogosłáwił im. ♣ Potym záwołał Edny żony swey: á wziąwßy Księgi zpisał postánowienie / y zá-

17 pieczętował. ♣ Zátym poczęli jeść.

18 ♣ Y záwołał Ráguel Edny żony swojey/y rzekł jey: Siostro/Przygotuj inną komore / á wprowadź ją

19 tám. ♣ Y uczyniłá jáko rozkazał: y wprowádźiwßy ją tám/ płákáłá: A

20 otárßy łzy corki swojey / ♣ Rzekłá jey: Bądź dobrego sercá corko: PAn Niebá y źiemie niechći da rádość ná mieysce tego smetku twego. Bądźże dobrego sercá/corko.

Rozdział VIII.

Vwolnienie Sáry Corki Ráguelowy od dyabłá. 17. Wesele Tobiaßowe.

1 Gdy tedy wieczerzą odpráwili / wprowádźili Tobiaßá do niey.

2 ♣ Ktory idąc/wspomniał ná słowá Ráfáelowe: y wziął węgla do kádzenia / á włożył serce rybie y wątrobe/y zákádźił.

3 ♣ A gdy uczuł dyabeł one wonią / uciekł w gorne strony

4 Egipskie/y związał go a Anjoł. ♣ A gdy zámkniono oboje / wstąpiwßy Tobiaß ná łoże/ rzekł: Wstań Siostro/ á modlmy śie / áby śie PAN

5 zmiłował nád námi. ♣ Y począł Tobiaß mowić: Boże Ojcow náßych tyś jest błogosłáwiony / y błogosłáwione święte Imie twoje / y chwalebne ná wieki. Niechajże ćie wysłáwiáją niebiosá/ y wßystkie twory

6 twoje. ♣ Tyś stworzył Adámá b / y dáłeś mu ku pomocy c Ewe żone jego zá podpore / z ktorych poßedł ludzki narod. Tyś rzekł: Nie dobrze d być człowiekowi sámemu: uczyńmyż mu pomoc podobną je-

7 mu. ♣ Przetoż teraz/PAnie/ja nie dla jákiego wßeteczeństwá pojmuje

8 te śiostre moje/ále wßczerośći. ♣ A ták uczyń to miłośierdźie nád mną / ábym śie z nią zstárzał. A Sárá z nim mowiłá; Amen. Y spáli oboje oney nocy.

9 Tedy wstawßy Ráguel poßedł/y wykopał grob/ mowiąc; Nie u-

10 márli y ten? ♣ Zátym przyßedł Ráguel do domu swego / y rzekł do E-

11 dny żony swey; ♣ Pośli ktorą z służebnic / że śie przypátrzy / jesli *Tobiaß* żyw: á jesli nie *żyw*, ábym go pochowął / żeby śie nikt nie dowie-

12 dźiał. ♣ Tedy weßłá służebnicá otworzywßy drzwi / y ználázłá oboje śpiące: á wyßedßy oznájmiłá im że

13 żyje. ♣ Y błogosłáwił Ráguel Bogá, mowiąc; Błogosłáwionyś Boże / we wßelákim błogosłáwieństwie czystym y świętym: niechajże ćie błogosłáwią święći twoji / y wßystko stworzenie twoje/y wßyscy Anjołowie twoji / y wybráni twoji / niech ćie błogosłáwią po wßystkie

14 wieki. ♣ Błogosłáwionyś/boś mie uweselił: á nie stáło mi śie jákom myślił: ále według wielkiego miłośierdźia twego uczyniłeś z námi. ♣

15 Błogosłáwionyś *jest*, żeś śie zmiłował nád dwojgiem jednorodzonych. Używażże nád nimi/ o PAnie/ miłośierdźia. Dokonaj żywotá ich we zdrowiu z weselem / y z miłośierdźiem.

16 Potym rozkazał sługom swojim

17 zárzućić grob źiemią. ♣ Y spráwił im wesele przez czternaśćie dni.

b 1 Moj. 24. 33.

a Tob. 3. 25.

b 1 Moj. 2. 18. Mátt. 19. 4. Márk. 10. 6. 7 Dźiej. 17. 26. 1 Kor. 6. 16.

c 1 Moj. 2. 22.

d 1 Moj. 2. 18.

18 ✤ A przyrzekł mu Ráguel/pierwey niż śie wypełniły dni wesela/z przyśiegą/ że nie miał odejść pokiby śie nie wypełniły one czternaśćie dni wesela: 19 ✤ Potym/wźiawszy połowicę májętnośći jego / áby poszedł we zdrowiu do Ojcá. ✤ A ostátek/ *rzekł*, weźmiesz gdy ja y żoná mojá umrzemy.

Rozdział IX.

Rafáel do Ráges po śrebro poszedł. 6. A záśie z Gábáelem ná wesele Tobiaszowe przyszedł.

1 TEdy wezwał Tobiasz Ráfáelá/y 2 rzekł mu: ✤ Azáryaszu/ bráćie/ weźmi z sobą pácholę / y dwu wielbłądow/á jedź do Ráges *miástá* Medskiego / do Gábáelá / á przynieś mi śrebro / y onego przyprowadź ná wesele : Bo Ráguel przyśiągł / że ja nie odejdę: 3 ✤ Choć Oćiec moj ráchuje *sobie* dni. A jeśli długo zmieszkam/ bárzo śię zásmući.

4 Y Ták Ráfáel jáchał / y nocował u Gábáelá / y oddał mu Cyrográf. 5 ✤ Ktory mu wnet przyniosł worki zápieczętowáne / y oddał mu je. 6 ✤ Potym wstawszy ráno *obá*, przyjácháli pospołu ná wesele. Y błogosłáwił *Gábáel* Tobiaszowi / y żenie jego/

Rozdział X.

Tobiasz y Anná smucą śię, że śię syn ich nie rychło wraca. 12. Ráguel go do nich wypráwuje.

1 A Tobiasz Oćiec jego liczył káżdy dźień : á gdy śię wypełniły dni drogi/rzekł Tobiasz; Nie odnieśliśmy 2 *jákieykolwiek* hańby. ✤ Nie umárlli Gábáel? Y niemász snadź nikogo 3 *ktoby* mu wydał śrebro. ✤ Y smęćił śię bárzo. ✤ Zátym rzekłá mu żoná *jego*: Zginał syn / poniewasz omieszkawa. 4 ✤ Y poczełá go płákáć/ mowiac ; Nie idźie mi o nic wiecey/ synu moj, jedno iżem ćię puśćiłá/ 5 świátłośći oczu mojich. ✤ Ale jey Tobiasz rzekł ; Milcz/ nie frásuj 6 śię/ zdrowći jest. ✤ Y odpowiedźiáłá mu; Milcz/ nie zwodź mnie/ zginał syn moj. Y wychodźiłá káżdy dźień ná drogę zá miásto / ktora 7 były poszli. ✤ We dnie chlebá nie jádłá : á po wszystkie nocy nie przestawáłá płákáć Tobiaszá syná swego. 8 ✤ Aż śię wypełniły czternaśćie dni wesela / przez ktore przyśiągł był Ráguel / iż miał mieszkáć u nie[o].

9 TEdy rzekł Tobiasz Ráguelowi : Puśććie mię / boć Oćiec moj y mátká mojá / już śię mnie *wiecey* 10 oglądáć nie spodźiewáją. ✤ Ale mu rzekł Swiekier jego : Mieszkaj u mnie : A ja poślę do Ojcá twego/ y oznájmię mu to / co śię z tobą *dźieje*. 11 ✤ Ale Tobiasz rzekł: Nie ták/Ale 12 mię wypraw do Ojcá mego. ✤ A ták wstawszy Ráguel dał mu Sárę żonę jego / y połowicę *wszystkich* dobr 13 swojich/slug/bydłá/ y śrebrá. ✤ A błogosłáwiąc im / odpráwił *je*, mowiąc ; Bog/ Bog niebieski niech wam poszczęśći / dźiatki *moje*, pierwey niż umrę. 14 ✤ Y rzekł corce swey; Miyże w uczćiwośći Swiekrá twego y Swiekrę twoję / ktorzy teraz są rodźicámi twojimi. ✤ Daj Boże o tobie słyszeć a wszystko dobre ! y pocáłował ja. 15 ✤ Edná tákże rzekłá Tobiaszowi: Bráćie miły/ Niech ćię przywroći PAn niebá/ á niech mi da oglądáć dźiatki twe z Sáry corki mojey/ ábym śię ućieszyłá przed PAnem. A toć oddawam corkę moję jáko klenot : Nie frásujże jey. 16 ✤ Potym pojáchał Tobiasz błogosłáwiąc Bogá/że poszczęśćił drogę jego: y pożegnał śię z Ráguelem/y z Edną małżonką jego.

a G. Sławę dobrą.

Rozdział XI.

Tobiasz śię wroćił do Niniwe. 10. Oćiec jego ućieszył śię, y ozdrowiał.

1 Y Szedł áż śię przybliżyli do 2 Niniwe. ✤ Tedy rzekł Ráfáel do Tobiaszá : Wiesz bráćie jákoś zostáwił Ojcá twego. 3 ✤ Podźmyż w przod przed żoną twoją / á przygotujemy dom. Weźmi rychło żołć 4 rybią. ✤ Y szli : szedł też y pies a z nimi.

5 A Anná śiedźiáłá wyglądájąc zewsząd syná swego ná drodze : á poznawszy że idźie/ rzekłá Ojcu 6 jego ; ✤ Oto syn twoj idźie/ y człowiek ktory był poszedł z nim. 7 ✤ Ale Ráfáel rzekł ; Wiem ja Tobiaszu że śię otworzą oczy Ojcu twemu.

a Tob. 5. 18.

Przetoż

8 Przetoż ty pomáż tą żołćią oczy je- go: á gdy go szczypáć będźie/ będźie tárł oczy, y zrzući z nich bielmo/ 9 y oglądáć ćię. Tedy przybieżawszy Anná pádłá ná szyję syná swego/ y rzekłá mu: Vjrzáłám ćię synu moj/ Niechże już umrę. Y płákáli 10 oboje. Wyszedł też y Tobiasz ku drzwiom/ y tráćił śię. Lecz syn je- go przybieżawszy do niego/ uchwy- ćił Ojcá swego/ y pokropił żołćią oczy Ojcá swego/ mowiąc: Vfaj Ojcże. A gdy go poczęłá szczypáć/ począł trzeć oczy swe: y złupiło śię 11 bielmo z kąćikow oczu jego. Tedy ujrzawszy syná swego/ upadł ná szy- 12 ję jego/ y płákał. Y rzekł: Błogo- sławionyś o Boże/ y błogosłáwione Imię twoje ná wieki: błogosłá- wieni wszyscy święći Anjołowie twoji. Boś mię b pokarał/ y zmi- łowałeś śię: bo oto widzę Tobiaszá 13 syná mego. Y wszedł syn jego z weselem/ á opowiedźiał Ojcu swemu one wielkie rzeczy ktore śię były stáły w źiemi Medskiey.

b *I. Pokarałeś rozgámi.*

14 Tedy Tobiasz wyszedł przećiwko synowy swey / weseląc śię y błogosłáwiąc Bogá w bramie Ni- niwitskiey. A ktorzy go widźieli chodzącego/ dźiwowáli śię że widźiał. Ale Tobiasz wyznawał przed nimi/ 15 że śię Bog nád nim zmiłował. A gdy śię przybliżył Tobiasz do Sá- ry synowy swojey / błogosłáwił ją mowiąc: Bodajżeś przyszłá zdrowa Corko: Błogosłáwiony Bog/ ktory ćię przywiodł do nas: y Oćiec twoj y mátká twojá. Y stáłá śię wielka rádość wszystkim bráći jego/ ktorzy 16 byli w Niniwe. W tym przyszedł Achiáchár/ y Násbás syn brátá je- 17 go. Y spráwiono Tobiaszowi u- ćieszne wesele przez śiedm dni.

Rozdział XII.

Tobiasz Ojcá prowádźi do tego, áby zápłáćił Ráfáelowi. 5. Ráfáel śię im dał poznáć.

1 Tedy Tobiasz záwołał Tobiaszá syná swego/ y rzekł mu: Pátrz synu moj jákobyś temu człowiekowi ktory z tobą chodźił dał zápłátę: á 2 muśisz mu co przydáć. Y rzekł mu Tobiasz: Miły Ojcże/ Nic ná tym szkodowáć nie będę/ choćbym mu dał 3 połowicę tego com przyniosł: Bo mię przyprowádźił do ćiebie we zdrowiu / y żonę moję uzdrowił / y śrebro moje przyniosł / y ćiebie też uzdrowił. Y rzekł Stárzec: Słu- sznie mu to należy.

4 Tedy záwoławszy Anjołá / rzekł mu: Weźmi połowicę wszystkie- go cośćie przynieśli/ á idź zdrow. 5 Tedy záwoławszy Anjoł obu potá- jemnie rzekł im: Błogosławćie Bo- gá/ á wyznawajćie go/ á przyznajćie mu wielmożność / y wyznawajćie go przed wszystkimi żywiącymi / zá wszystko/ co uczynił z wámi. Dobra jest dobrorzeczyć Bogá / y wywy- száć Imię jego / z uććiwośćią ogłá- szájąc spráwy Boże. Nie leńćieś 6 śię wyznawáć go. Abowiem táje- mnice Krolewskie dobra jest táić: ále dźiełá Boże objawiáć zacna rzecz jest. Czyńćież dobrze / á złe 7 nie przydźienie wás. Dobrać jest modlitwá z postem / y z jáłmużną/ y z spráwiedliwośćią. Lepiey mieć troche a z spráwiedliwośćią / niżeli wiele z niespráwiedliwośćią. Lepiey jest dáwáć jáłmużnę / niżeli skárbić 8 złoto. Bo jáłmużná b od śmierći wybáwia / y oná oczyśćia káżdy grzech: á czyniący jáłmużnę y sprá- wiedliwość / nápełnieni będą żywo- 9 tem. Ale ći ktorzy grzeszą/ nieprzy- 10 jaćiele są żywotá swego. Nie zátá- jęć przed wámi żadnego słowá: Bom rzekł / że tájemnice Krolew- skie dobra táić / ále spráwy Boże 11 objawiáć/ rzecz zacna. A ták/ gdyś śię ty c modlił / y Sárá synowa twojá / jam przywodźił ná pámięć modlitwę wászę przed oblicze Swię- tego. A gdyś chował umárłe/ tezem 12 bywał przy tobie. A gdyś śię nie leńił wstawáć d y zániechywáć obiá- du twego / ábyś szedszy pochował u- márłego: nie było mi tájno / gdyś dobrze czynił: y owszem bywałem z 13 tobą. A teraz posłał e mię Bog/ ábym ćię uzdrowił/ y Sárę synowa 14 twoję. Jamći jest Ráfáel jeden z śiedmi Anjołow świętych/ ktorzy donoszą modlitwy świętych / á wy- chodzą od oblicznośći Májestatu onego Swiętego.

a *Psalm 37. 16.*

b *Tob. 4. 11. Syrác. 3. 30. y 29. 15*

c *Tob. 3. 1, 7.*

d *Tob. 1. 21. y 2. 3.*

e *Tob. 3. 25.*

15 TEdy śię ztrwożyli obá: y upádli ná oblicze *swoje*, bo śię bali. 16 ✣ Y rzekł im: Nie bojćie śię/ bo pokoj mieć będźiećie/ ále Bogu dobrorzeczćie: ábowiem nie z woli mojey/ ález woli Bogá nászego przyszedłem *tu*. Dla tego dobrorzeczćie mu ná wieki. 17 ✣ Po wszystkie dni pokázowałem śię wam/ á nie jadałem/ ánim pijał: áleśćie wy widzenie widywáli. 18 ✣ A ták teraz wyznawajćie Bogá. Bo záśię wstępuję do tego/ ktory mię posłał. Zápiszćież te wszystkie rzeczy/ ktore śię wykonáły/ w Kśięgi. 19 ✣ Tedy *oni* wstáli/ á więcey go nie widźieli. Y wyznawáli spráwy Boże wielkie y dźiwne.

Rozdzial XIII.

Modlitwá Tobiászowá. 10. Proroctwo jego o pomśćie nád Jeruzalem, y o pobudowániu jego.

1 POtym gdy śię im był ukazał Anjoł PAński/ zpisał Tobiász modlitwę/ z rádośćią mowiąc: ✣ 2 Błogosłáwiony Bog/ żywiący ná wieki/ y krolestwo jego: Bo on a karze y zmiłowywa śię/ w wodźi do piekłá y wywodźi/ á nie jest ktoby ujść mogł ręki jego. 3 ✣ Wyznawajćie go synowie Izráelscy/ przed obliczem pogánow: ábowiem on nas rozproszył między nie. Támże tedy opowiádajćie wielmożność jego/ y wywyższajćie go przed obliczem wszelkiego żywiącego: gdyż on jest PAnem nászym y Bogiem/ on y Ojcem nászym po wszystkie wieki. ✣ 4 Ktory zkarzeli nas dla niepráwośći nászych/ znowu śię záś zmiłuje/ á zgromádźi nas ze wszystkich narodow/ między ktore nas rozproszył. Jesli śię nawroćićie do niego ze wszystkiego sercá wászego/ y ze wszystkiey duszę wászey/ ábyśćie czynili prawdę przed obliczem jego: tedy śię nawroći do was/ áni zákryje oblicza swego przed wámi: Y ujrzyćie co z wámi uczyni. 5 ✣ Wyznawájćież go cáłymi usty swojimi/ á dobrorzeczćie PAnu mocnemu/ y 6 wywyższajćie Krolá wiekow. ✣ Ja w źiemi pojimánia mego wyznawam go/ á okázuję moc y wielmożność jego narodowi grzesznemu/ 7 *mowiąc*: ✣ Nawroććie śię grzesznicy/ á żyjcie przed nim spráwiedliwie: Ktoż wie jeżeli wam łáski niepokaże/ á jeżeli nie uczyni miłośierdźia 8 z wámi. ✣ Bogá mego wywyższam/ á duszá mojá Krolá niebieskiego: ktora śię rozweseli w wielmożnośći jego. 9 ✣ Niech wszyscy mowią y wyznawáją go w spráwiedliwośći.

10 JEruzalem/ miásto święte/ będźie ćię karał dla występkow synow twojich/ ále śię záś zmiłuje 11 nád synámi spráwiedliwych. ✣ Wyznawajże PAná/ bo jest dobry: á błogosław Krolá wiekow/ áby záśię przybytek jego zbudowány był w to12bie z weselem. ✣ A żeby rozweselił w tobie pojimáne twoje/ y nędzne umiłował w tobie po wszystkie rodzáje 13 wiekow. ✣ Wiele narodow z dáleká przyjdą do Imienia PAná Bogá/ dáry w rękách májąc/ dáry Krolowi Niebieskiemu. Narody narodow chwalić ćię będą/ y będą śię 14 rádowáły. ✣ Przeklęći wszyscy ktorzy ćię máją w nienawiśći: ále błogosłáwieni będą ná wieki/ wszyscy 15 ktorzy ćię miłują. ✣ Wesel śię y ráduj śię nád synámi spráwiedliwych: ábowiem będą zgromádzeni/ y będą błogosłáwić PAná spráwie16dliwych. ✣ O błogosławieni ktorzy ćię miłują! Rádowáć śię będą z pokoju twego. Błogosłáwieni ktorzy śię smęćili nád wszelkim karániem twojim: bo śię w tobie weselić będą/ widząc wszystkę chwałę twoję: y rádowáć śię będą ná wie17ki. ✣ Duszá mojá niech błogosłáwi 18 Bogá/ Krolá wielkiego. ✣ Abowiem pobudowáne będźie Jeruzalem z Száfiru/ y Szmarágdu/ y z kámienia drogiego: Mury twoje y wieże y 19 bászty *będą* ze złotá szczerego: ✣ A ulice Jeruzalemskie/ Beryllem/ y Kárbunkułem/ y kámieniem z Ofir ubrukowáne będą: y rzeká wszystkie ulice jego Hállelujah: y chwalić 20 będą *Bogá*, mowiąc: ✣ Niechaj będźie błogosłáwiony Bog/ ktory wywyższył wszystkie wieki.

a 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6. Psalm. 88. 7. Mądr. 16. 13.

Rozdzial XIV.

Nápomnienie ktore dawa Tobiász sy-

nowi

nowi swojemu. 16. Smierć Tobiaszowá, y żony jego. 20. Tákże y Tobiaszá młodego.

1 Y Dokonał modlitwy swojey To- 2 biasz. ☩ A był w piąćdźieśiąt lat y w ośmi/ gdy utráćił wzrok: á po ośmi lat przejrzał / y czynił jáłmu- 3 żny. ☩ A im dáley / tym więcey śię bał PAná Bogá swego / y wyznawał go.

4 A Gdy śię bárzo zstárzał / wezwawszy syná swego / y sześći wnukow swych / rzekł mu: Synu/ weźmi syny twoje. Otom śię zstárzał / y jestem bliski ześćia z tego świátá. Idźże do Medskiey źiemi 5 synu. ☩ Bom uwierzył temu/ cokolwiek mowił Jonasz a Prorok o Niniwe / iż ma vpáść podwrocone: (A w Medskiey źiemi więcey będźie pokoju áż do czásu.) A iż bráćia nászy ktorzy są w źiemi *Izráelskiey*, rozproszeni będą z tey wyborney źiemie: á Jeruzalem będźie zpustoszone / y dom Boży w nim zpalony będźie / á pustkámi będźie áż do czá- 6 su. ☩ Ale śię záś Bog nád nimi zmiłuje / y przywroći je do źiemie *ich*: y zbudują dom inákszy niż pierwszy / áż śię wypełnią czásy wieku onego. 7 ☩ A potym śię wrocą z więźienia/ y Jeruzalem zacnie pobudują. Dom też Boży w nim zbudowány będźie/ y ná wszystkie rodzáje wiekow sławne *to* budowánie *będźie*: jáko o nim 8 prorokowáli Prorocy. ☩ A wszyscy narodowie náwrocą śię prawdźiwie do bojáźni PAná Bogá/ y 9 zákopią bálwány swoje. ☩ Y będą wszyscy narodowie PAná błogosłáwili/ á lud jego Bogá wyznawáć będźie. ☩ A PAn wywyższy lud swoj y rozwesela śię wszyscy/ ktorzy PAná Bogá miłują w prawdźie y w spráwiedliwośći / czyniąc miłośier- 10 dźie bráći nászey. ☩ Przetoż teraz synu *moj* wynidź z Niniwe: bo śię to pewnie stánie co Jonasz Prorok po- 11 wiedźiał. ☩ A ty strzeż Zakonu y przykazánia / á kochaj śię w jáłmużnách: y *bądź* spráwiedliwym/ ábyć 12 śię dobrze dźiało. ☩ Pochowajże mię poććiwie / y mátkę twoję ze mną/ á nie mieszkajćie dáley w Ni- 13 niwe. ☩ Synu wspomni *sobie* co uczynił Amán Achiácharowi ktory go wychował / jáko go z świátłośći w wiodł do ćiemnośći / y jáko mu to 14 nádgrodźił. ☩ Ale Achiáchár záchowány jest: lecz onemu dáná jest odpłátá / że sam wstąpił do ćiemno- 15 śći. ☩ Mánásses *też* czynił jáłmużny/ y záchowány jest od śidłá śmierći ktore nań zástáwiono: ále Amán 16 wpadł w śidło/ y zginął. ☩ Przetoż teraz obacz synu *moj* co spráwuje jáłmużná / á jáko spráwiedliwość 17 wybáwia. ☩ A gdy tego domowił / wypuśćił duchá swego ná łożu / májąc sto piećdźieśiąt y ośm lat: y po- 18 chował go *syn jego* uććiwie. ☩ A gdy umárłá Anná mátká jego / pochował ją z Ojcem swojim.

19 P Otym poszedł Tobiasz z żoną swą y z synámi / do Ekbátány do Raguelá Swiekrá swego / y 20 zstárzał śię w zacnośći. ☩ A *gdy* pomárli Swiekier y Swiekrá jego / pochował je uććiwie: á dźiedźicznie objął májętnośći ich / y Tobia- 21 szá Ojcá swego. ☩ Vmárł też y on w Ekbátánie *mieśćie* Medskim/ májąc sto dwádźieśćiá y śiedm lat. ☩ 22 Y usłyszał pierwey niż umárł o zburzeniu Niniwe / ktorego dobył Nábuchodonozor y Assuerus. A ták śię ućieszył nád *miástem* Niniwe / pierwey niż umárł.

a Jonas. 3. 4.

MODLITWA MANASSESSA
KROLA JUDSKIEGO.

MAnásses w więźieniu/ wiárę swoję utwierdźiwszy miłośiernym przyrodzeniem Bożym / wyznawa grzechy swoje/ y o łáskę á miłośierdźie prośi: obiecując PANU zá wszystko cześć y chwałę ustáwicznie oddawáć.

1 PAnie Wszechmogacy/ Boze Ojcow nászych / Abráhámá/ Izááká y Jákobá / y naśienia ich spráwiedliwego. ♣ 2 Ktoryś stworzył niebo y ziemie ze wszystkim ochedostwem ich. ♣ 3 Ktoryś záwárł morze słowem rozkazánia twego / á ktoryś zámknął przepáśći y zápieczetowałeś je stráßnym á sławnym Imieniem twojim. ♣ 4 Ktorego śie wszytkie rzeczy lekája y drza przed obliczem mocy twojey. ♣ 5 Abowiem nieznośna jest wielmożność chwały twojey / á nikt nie może znieść gniewu twego / ktorym grzesznikom groźiß. ♣ 6 Niezmierne y nie dośćigłe jest miłośierdźie obietnice twojey / boś ty jest PAN Nawyższy / dobrotliwy/ćierpliwy / y bárzo miłośierny / á ktory żáłujesz utrapienia ludzkiego. ♣ 7 Tyś PAnie według wielkośći dobroci twojey obiecał pokute y odpuszczenie tym / ktorzy zgrzeszyli przećiwko tobie: á w wielkośći miłośierdźia twego / postánowiłeś pokute grzesznikom ku zbáwieniu. ♣ 8 Ty mowie PAnie Boże spráwiedliwych / nie ustáwiłeś pokuty spráwiedliwym / Abráhámowi / Izáákowi / y Jákobowi/ ktorzy nie zgrzeszyli przećiwko tobie: áleś ustáwił pokute dla mnie grzesznego: ♣ 9 Gdyżem zgrzeszył nád liczbe piasku morskiego. Rozmnożyły a śie nieprawośći moje PAnie / rozmnożyły śie nieprawośći moje: y nie jestem godźien ábym miał podnieść oczu / y pojrzeć ná wysokość niebá prze wielkość nieprawośći mojich. ♣ 10 Zkurczyłem śie pod wiela łáncuchow żeláznych; ták/ iż nie moge podnieść głowy mojey: á nie mam żadnego ulżenia/ gdyżem wzbudźił gniew twoji *przećiwko sobie*, czyniąc to co jest złego w oczách twojich / jáko ten ktorym nie czynił woli twojey / ánim strzegł przykazánia twego: owszem czyniłem obrzydliwośći / á to co służyło do obráženia/ rozmnażałem. ♣ 11 A teraz upadam ná kolaná sercá mego / prosząc dobrotliwośći twojey. Zgrzeszyłem PAnie/ zgrzeszyłem/ y uznawam nieprawośći moje. ♣ 12 A przetoż żadam y prosze odpuść mi: PAnie / odpuść mi / á nie zátracaj mie pospołu z nieprawośćiámi mojimi/áni śie gniewaj ná wieki/ chowájac złośći moje; áni mie potepiaj do naniższych miejsc ziemie: boś ty jest Bog / Bog mowie pokutujacych. ♣ 13 Ale okaż nádemna wszystke dobrotliwość twoje / zbawiájac mnie niegodnego według wielkiego miłośierdźia twego. A bede cie záwsze chwalił po wszystkie dni żywotá mego. ♣ 14 Abowiem ćiebie chwali wszystká moc niebieska: á twojá jest chwálá ná wieki wiekow. Amen.

a Psalm. 40.13.

KSIEGI JUDYTY.

GDy Nábuchodonozor Krol Bábiloński / Judska ziemie / przez Holofernesá / poteżnych wojsk swojich Hetmáná sobie chćiał podbić/ y Betulia już obległ: Judytá dźielna Páni z pokolenia Symeonowego/ z miástá do obozu Holofernesowego wyszłá. Ktoremu (krásą swoją y rostropnymi postepkámi onego ułowiwszy/czystość jednák swoje w cále záchowawszy) z pijáństwá snem twárdym uśpionemu w łasnym jego mieczem w nocy głowe ućiełá: A one wnet mieszczánom Betulijskim oddawszy/ráde im pożyteczna dáłá: Zá ktora Assyryjczycy srodze poráżeni byli/ Zydowie z niebespieczeństwá wyszli/ Judytá wielka sławe odniosłá / á PAn Bog cześć y chwałe wielmożnemu Imieniowi swojemu sposobił.

ROZDZIAŁ I.

Wypráwá Nábuchodonozorá przećiwko Arfáxádowi. 10. Temu pomocy nie dáli Narodowie, ktorych z sobą záćiągał. 11. Tenże poráźił Arfáxádá y wojská jego.

Roku

1 Roku dwunastego krolowánia Nábuchodonozorá / ktory krolował w Niniwe mieście wielkim / zá dni Arfáxádá / ktory krolował nád Medámi w Ekbátánie. 2 ♣ Y zbudował w Ekbátánie w około mury z kámienia ciosánego / wszerz ná trzy łokcie / á w dłuż ná sześci łokci : y wywiodł wysokość muru ná siedmdziesiat łokci / á szerokość jego ná piacidziesiat łokci. 3 ♣ A wieże jego wystáwił ná bramách jego ná sto łokci. 4 ♣ A szerokość jego záłożył ná sześćdziesiat łokci ; 5 ♣ Uczynił też bramy jego / bramy wysokie / w zwysz ná siedmdziesiat łokci / á szerokość ich byłá ná czterdziestu łokci : dla *snádniejszego* wychadzánia poteżnych wojsk swojich / y dla szykowánia pieszych swojich.

6 Y Podniosł wojne w one dni krol Nábuchodonozor przećiwko Krolowi Arfáxádowi ná polu wielkim / ktore pole jest przy gránicách Rágau. Y zebráli sie do niego wszyscy mieszkájacy ná miejscách gorzystych / y wszyscy mieszkájacy nád *rzekámi* Eufrátes / y Tygrys / y Hydáspis / y ná polách Aryochá Krolá Elimejskiego : á ták zgromádziły sie narody bárzo wielkie / do hufow synow Gelot. 7 ♣ Tedy posłał Nábuchodonozor Krol Assyryjski do wszystkich mieszkájacych w Persiey / y do wszystkich mieszkájacych ná Zachod słońcá : y do mieszkájacych w Cyliciey / y w Dámászku / y w Libánie / y w Antylibánie : tákże do wszystkich mieszkájacych w krájinie zamorskiey. 8 ♣ Y *do tych* ktorzy sa w narodziech Kármelitskich / y Gáláádskich / y wyższey Gáliley / y ná wielkim polu Ezdrelon. ♣ 9 Y *do* wszystkich ktorzy *mieszkáli* w Sámáryjey / y w mieściech jey / y zá Jordanem / áż do Jeruzalem / y Betáne / y Chellus / y Kádes / áż *do* rzeki Egipskiey : y *do* Táfnes / y Rámesses / y do wszystkiey ziemie Gesen / áż zá Tánim y Memfim : y do wszystkich mieszkájacych w Egipćie / áż do gránic ziemie Murzyńskiey. 10 ♣ Ale sobie lekce poważyli wszyscy mieszkájacy w oney ziemi słowá Nábuchodonozorá Krolá Assyryjskiego / y nie zjácháli sie do niego ná wojne : bo sie go nie bali / ále go mieli jáko innego człowieká : y odpráwili posły jego od siebie z niczym y z obelżeniem. 11 ♣ Tedy sie rozgniewał bárzo Nábuchodonozor ná wszystkie one ziemie / y przysiagł przez stolice y krolestwo swoje / że sie miał pomśćić nád wszystkimi gránicámi Cyliciey y Dámászku / y Syryjey : á iż miał wymordowáć mieczem swym wszystkie mieszkájace w ziemi Moábskiey / y syny Ammonowe / y wszystke ziemie Zydowska / y wszystkie ktorzy sa w Egipćie áż do gránic dwojákiego morzá.

12 Y Uszykował wojsko swe przećiwko Arfáxádowi Krolowi / roku śiedmnastego : á zmocnił sie w wojnie swey / y wszystkie wozy jego / y opánował miástá jego. A przyciagnawszy áż do Ekbátány / wział moca wieża : á poborzywszy ulice jego / podał ozdobe jego ná pohánbienie jego. 13 ♣ A pojimawszy Arfáxádá ná gorách Rágau / postrzelił go strzałámi swymi / y wygłádził go onegoż dniá. 14 ♣ Potym sie wroćił do Niniwe on / y wszystká zgrájá jego : mnostwo meżow walecznych bárzo wielkie. 15 ♣ A tám proznował / y bánkiety spráwował on / y wojsko jego przez sto y dwádzieśćiá dni.

Rozdzial II.

Wysłánie Holofernesá od Nábuchodonozorá ku podbićiu wiela Narodow. 13. Okrutność Holofernesowá.

1 A Roku ośmnastego / dniá dwudziestego y wtorego / mieśiacá pierwszego / stáło sie słowo w domu Nábuchodonozorá Krolá Assyryjskiego / o pomśćie nád wszystka ziemia / jáko był sam [a] powiedział. 2 ♣ Tedy wezwawszy wszystkich sług swojich / y wszystkich przedniejszych swojich / 3 ♣ Przedłożył im tájemna rade swoje / á przypomniał wszystki złość oney ziemie usty swymi. A oni osadzili wygłádzić wszelkie ćiáło ktoreby nie były posłuszne słowom ust jego.

[a] Judyt. 1. 12.

4 Y Stáło śię gdy dokończył rády swey/ przyzwał Nábuchodonozor Krol Assyryjski Holofernesá nawyższego Hetmáná wojská swego / ktory był wtory po nim / y rzekł do niego; To mowi Krol wielki/ á Pan 5 wszystkiey źiemie: ✣ Oto ty wyszedszy od oblicza mego / weźmiesz z soba mężow ufájacych w śile swojey/ pieszych sto y dwádźieśćiá tyśiecy/ á konnych y jezdnych dwánaśćie tyśiecy: y wynidźiesz przećiwko wszystkiey źiemi ná Zachod; ábowiem nie byli posłuszni rozkazániu memu: Y oznajmisz im / áby mi gotowáli źiemie y wode: Bo ja ná nie przyde z popedliwośćia moja / y okryje wszystek wierzch źiemie nogámi wojská mego / y podam je ná łup im / ták / iż zránieni ich nápełnia doliny ich / y potoki: á rzeká ktora wezbrálá / trupámi ich nápełniona bedźie / y záwiode pojimáne z nich áż do gránic wszystkiey źiemie. A ty wyćiagnąwszy przedemna / opánujesz mi wszystkie gránice ich / y poddádzac śie / á záchowasz mi je ná 6 dźień karánia ich. ✣ Ale nieposłusznym nieprzepuśći oko twoje/ ábyś ich nie miał podáć ná zábićie y ná łup po wszystkiey źiemi twojey: Bo żywie ja / y moc krolestwá mego / comkolwiek rzekł / to uczynie reka moja. A ty nie przestapisz nic á nic z słow Páná twego / ále pełniac je / wykonasz jákom ći rozkazał / á nie bedźiesz zwłaczał uczynić tego.

7 GDy Holofernes odszedszy od oblicza PAná swego / wezwał wszystkich Przełożonych/ Kśiażat y Hetmánow wojská Assyryjskiego / y náliczył mężow ná wybor do wojny/ jáko mu rozkazał PAn jego/ ná sto dwádźieśćiá tyśiecy / á jezdnych 8 strzelcow dwánaśćie tyśiecy. ✣ Y uszykował je jáko wielkość wojská szykowána bywa : y nábrał wielbladow / y osłow ku *noszeniu* tłomokow ich / bárzo wiele : tákże owiec y wołow y kóz ku potrzebie ich bez 9 liczby. ✣ Tákże strawy dla káżdego 10 męża dostátkiem. ✣ Przytym złota y śrebrá z domu krolewskiego bárzo 11 wiele. ✣ Y ruszył śie sam y wszytko wojsko jego w droge / áby ćiagnął przed Krolem Nábuchodonozorem/ á okryli wszystek wierzch źiemie ná Zachod wozámi y jezdnymi y wybránymi pieszymi swymi: A pospolstwá tez wiele jáko száráńcze ćiagnęło przy nich/ á jáko piasek źiemski. Bo nie było liczby dla wielkośći 12 ich. ✣ A wyćiagnąwszy z Niniwe droga trzech dni ná pole Bektilet / położył śie obozem u Bektilet blisko gory ktora leży po lewey stronie Cyliciey wyższey. A wźiawszy wszystko wojsko swoje piesze y jezdne y wozy swoje / ćiagnął z támtad ná 13 miejscá gorzyste. ✣ Y zniszczył Fud y Lud : á złupili wszystkie syny Ráses / y syny Ismáelowe te / ktorzy *mieszkája* ná puszczy ná Południe 14 Chellemu. ✣ Potym przepráwiwszy śie przez Eufrátes / ćiagnął przez Mesopotánia : y dobył wszystkich miast wysokich / leżacych nád potokiem Arbonáj / áż *do drogi* ktora śie idźie ku morzu / y opánował gránice Cyliciey : y wytráćił wszystkie ktorzy śie mu zprzećiwili / á przyćiagnął áż do gránic Jáfetowych/ ktore leża ná Południe / y ku źiemi 15 Arábskiey. ✣ A obszedszy wszystkie syny Mádyáńskie / popalił namioty 16 ich/ y złupił stánowiská ich. ✣ Zatym przyćiagnął ná polá Dámászku we dni żniwá pszenicznego / y popalił wszystkie polá ich / á trzody / y stádá wniwecz obroćił : miástá ich połupił/ á polá ich popustoszył : y pomordował wszystkie młodźieńce ich ostrzem mieczá / y przypadł strách y bojaźń jego / ná te ktorzy mieszkáli przy morzu/ y ktorzy byli w Sydonie y w Tyrze / y ná mieszkájace w Sur / y w Ocynie / y ná wszystkie mieszkájace w Jemnáán : tákże y ći ktorzy mieszkáli w Azoćie y w Askálonie/ báli śie go bárzo.

ROZDZIAŁ III.

Wiele Narodow poddawája śie Holofernesowi. 10. Ktore on jednák wniwecz obraca.

1 Y Posłáli do niego posły z słowy 2 spokojnymi/ mowiac; ✣ Oto my sludzy Nábuchodonozorá Krolá wielkiego / stojemy przed obliczem 3 twojim: ✣ Záżywaj nas jáko śie podoba

4 dobá twarzy twojey. ♣ Oto przedmieśćia náße/ y wßyſtkie mieyſcá náße/ y wßyſtkie role pßeniczne/ y ſtádá/ y trzody/ y wßyſtkie ſtanowiſká namiotow náßych/ ſą przed twarzą twoją/ záżywaj *ich* jákoć śię podoba. ♣ 5 Oto y miáſtá náße/ y mießkájący w nich ſługámi twojimi ſą: Wynidź przećiwko nim jákoć śię zda. Przyßli tedy *oni* mężowie do Holofernesá/ y oznájmili mu te ſłowá. ♣ 6 Tedy przyćiągnął do krájiny pomorſkiey on y wojſko *jego*, á oſádźił ſtrażą miáſtá *ich* wyſokie. ♣ 7 A wźiął z nich ná pomoc mężne ná wybor. ♣ 8 Y przyjęli go oni y wßyſtká kráiná ich z wieńcámi/ y z tańcámi y z bębnámi. ♣ 9 On jednák poborzył wßyſtkie gránice ich/ 10 y gáje ich powyćinał. ♣ Bo ten umyſł jego był wygłádźić wßyſtkie bogi ziemſkie: áby ták sámemu tylko Nábuchodonozorowi ſłużyli wßyſcy narodowie/ y wßyſtkie języki y pokolenia ich/ áby go wzywáły miáſto Bogá. ♣ 11 Zátym przyćiągnął ku Ezdrelon bliſko Dotee/ ktore jeſt przećiwko nawiętßemu przyſtępowi do ziemie Żydowſkiey: Y położył śię obozem miedzy Gábáa y Scytopolem; y zmießkał tám przez cáły mieśiąc/ poki nie zgromádźił wßyſtkich potrzeb wojſku ſwemu.

ROZDZIAŁ IV.

Izráelczycy opátrzyli niektore miáſtá y miáſteczká przećiwko nájázdom Holofernesowym. 7. Joákim Kápłan y wßyſtek lud, Bogu śię modli.

1 TEdy uſłyßawßy ſynowie Izráelſcy ktorzy mießkáli w Judſkiey ziemi wßyſtko co Holofernes Hetman wojſká Nábuchodonozorá Krolá Aſſyryjſkiego Narodom uczynił/ y jáko złupił wßyſtkie Kośćioły ich/ y podał je ná zepſowánie: 2 ♣ Báli śię go bárzo: y fráſowáli śię o Jeruzalem y o Kośćioł Páná Bogá ſwego. Bo śię byli dopiero świeżo wroćili z więzienia/ y dopiero śię był wßyſtek lud zgromádźił z Żydoſtwá: Y náczynia y Ołtarz/ y dom od zplugáwienia poświęcony był. 3 ♣ Przetoż poſłáli do wßyſtkich gránic Sámáryiey/ y do miáſteczek/ y do Betoron/ y Belmen/ y Jerycho/ y do Choby/ y do Esorá/ y *do* doliney Sálem; áby oſádźili wßyſtkie wierzchy gor wyſokich. ♣ 4 Y obtoczyli murámi miáſteczká ſwoje/ á złożyli w nich żywność ná potrzebę wojenną: ábowiem pola ich świeżo pożęte były. ♣ 5 Nápiſał też Joákim Kápłan wielki/ ktory był onych dni w Jeruzalem/ tym/ ktorzy mießkáli w Betuliey y w Betmeſtá/ ktore leży przećiwko Ezdrelon ná przećiwko polu/ ktore jeſt bliſko Dotájim: rozkázując *im*, áby oſádźili przyſtęp przez gory. Bo przez nie było prześćie do *ziemie* Żydowſkiey/ y snádno było bronić przechodzącym: ponieważ ćiáſne było prześćie/ dla dwu oſob nawięcey. ♣ 6 Y uczynili ſynowie Izráelſcy jáko był poſtánowił Joákim Kápłan wielki/ y ſtárßy wßyſtkiego ludu Izráelſkiego/ ktorzy mießkáli w Jeruzalem.

7 A Lud wßyſtek Izráelſki wołał do Bogá z wielkim uśiłowániem/ y uniżyli duße ſwoje z wielką gorliwośćią/ sámi/ y niewiáſty ich: y niemowiątká ich/ y dobytek ich/ y wßelki przychodźień/ y najemnik/ y ſługá ich. ♣ 8 Włożyli też wory ná biodrá ſwoje/ wßelki mąż y niewiáſtá/ y dźieći/ y obywátele Jeruzalemſcy: y upádli ná przećiwko Kośćiołowi/ á popiołem poſypując głowy ſwe/ rozćiągáli wory ſwoje przed twarzą PAńſką/ áż y ołtarz worem nákryli. ♣ 9 Y wołáli do Bogá Izráelſkie° jednoſtájnie nie uſtáwájąc/ áby nie podawał ná łup niemowiątek ich/ áni żon ich w korzyść: tákże miaſt dźiedźictwá ich ná zepſowánie/ y rzeczy świętych ná zplugáwienie/ y ná háńbę/ *y ná* pośmiech narodom. Y wyſłuchał Bog modlitwę ich/ y z utrapienia ich wybáwił je: bo lud pośćił przez wiele dni po wßyſtkiey ziemi Żydowſkiey y w Jeruzalem/ przed oblicżem świątnice PAná Wßechmocnego. ♣ 10 A Joákim wielki Kápłan y wßyſcy Kápłáni/ przepáſawßy worámi biodrá ſwoje/ ſtali przed PAnem/ y ktorzy ſłużyli Pá-

nu / ofiárowáli cáłopalenie zwyczáine / y modlitwy / y dobrowolne dáry ludu/ á popioł był ná czapkách ich. ✣ 11 Y wołáli do PANá ze wszystkiey śiły / áby łáskáwie náwiedźił wszystek dom Izráelski.

ROZDZIAL V.

Pyta śie Holofernes o Izráelczykách y źiemiich. 3. Achior dawa mu odpowiedź. 5. Dawa y rádę, ale śię Kśiążętom nie podoba.

1 POtym oznájmiono Holofernesowi Hetmánowi woyská Assyryjskiego / że śie synowie Izráelscy gotowáli ná wojnę: á iż drogi przez gory zámknęli / y osádźili wszystkie wierzchy gor wysokich / y położyli po polách záwády. Y rozgniewał śie w popędliwośći wielkiey: á wezwawszy wszystkich Kśiążąt Moábskich y Hetmánow Ammonitskich / y wszystkich Stárost kráiiny pomorskiey / rzekł do nich; ✣ 2 Powiedźćie mi teraz synowie Chánánejscy / co to zá lud ktory śie osádźił ná *tych miejscách* gornych / y co *są* zá miástá w ktorych mieszkáją / y jákie mnostwo wojská ich / y w czym *zależy* moc ich/ y śiłá ich/ á kto jest nád nimi Krolem/ ábo Hetmánem wojská ich / y czemu śie ná to usádźili / áby nie wyszli przećiwko mnie nád wszystkie mieszkájące ná Záchod słońcá.

3 TEdy rzekł do niego Achior Hetman a wszystkich synow Ammonowych: ✣ 4 Niech teraz posłucha Pan moj słow ust sługi swego/ á powiem ći prawdę o tym ludu/ ktory śie osádźił ná tych miejscách gorzystych / y blisko ćiebie mieszka: á nie wynidźie kłamstwo z ust sługi twego. ✣ 5 Lud ten poszedł z narodu Cháldejskiego: ✣ 6 A mieszkáli przed tym b w Mezopotámiey: bo nie chćieli náśládowáć bogow Ojcow swych / ktorzy byli w źiemi Cháldejskiey. ✣ 7 Ale ustąpili z drogi narodow swojich / y kłaniáli śie Bogu Niebieskiemu / Bogu ktorego poználi: y wyrzuceni będąc od twarzy bogow swojich / ućiekli do Mezopotámiey / tedy mieszkáli przez wiele dni. Y rozkazał *im* Bog ich / áby wyszli c z

ośiádłośći swojey / á żeby szli do źiemie Chánánejskiey: y mieszkáli tám/ y zbogátnieli w złoto / y w srebro/ y w bydłá bárzo wiele. ✣ 8 Potym zstąpili do d Egiptu / (ábowiem był głod ogárnął *wszystkę* źiemię Chánánejską) y mieszkáli tám dokąd śie nie náwroćili: y rozmnożyli śie tám w wielkie mnostwo / że nie było liczby rozrodzenia ich. ✣ 9 Tedy powstał *przećiwko* e nim krol Egipski/ y trapił je/ á robotą y czynieniem cegieł poniżył je/ y zniewolił je: Przetoż wołáli do Bogá swego / ktory uderzył wszystkę źiemię Egipską plágámi nieuleczonymi. 10 ✣ Tedy je wyrzućili Egipczánie od oblicza swego / y wysuszył f Bog 11 morze czerwone przed nimi. ✣ Y prowádźił je do gory Synáj/ y Kádes-Bárny / wygnawszy wszystkie mieszkájące ná puszczy: y mieszkáli w źiemi Amorrejskiey / á wszystkie z Hesebonu wytráćili w mocy swojey. A przepráwiwszy śie przez Jordan / losem pośiedli wszystkie 12 gorne *kráiiny*. ✣ Y wyrzućili od oblicza swego g Chánánejczyká/ y Ferezejczyká / y Jebuzejczyká / y Sychemity / y wszystkie Gergezejczyki á mieszkáli ná nich przez wiele dni. ✣ 13 A poki nie grzeszyli przed Bogiem swojim / dobrze śie im powodźiło. Bo Bog ktory ma w nienawiśći 14 niepráwość/ był z nimi. ✣ Ale skoro odstąpili od drogi ktorą im był przedłożył / wytráceni są wielkimi nád 15 der bárzo wojnámi. ✣ Y záwiedźieni są do źiemie cudzey / á Kośćioł Bogá ich zrownány jest z źiemią ich / y miástá ich pobráne są od nieprzyjaćioł. ✣ 16 A teraz obroćiwszy śie h do Bogá swego / náwroćili śie z rozproszenia gdźie byli rozproszeni: y pośiedli Jeruzalem gdźie *jest* Swiątnicá ich / y mieszkáją ná *miejscách* gorzystych/ ktore były spustoszone. ✣ 17 Teraz tedy Pánie moj/ uważmy jesliże śie dopuśćił błędu lud ten / á zgrzeszyli przećiwko Bogu swemu: ábowiem im to będźie ku upadkowi: *tedy* poćiągniemy / y 18 zwalczymy je. ✣ Ale jesli niemász niepráwośći w narodźie ich / niech *ich* teraz pominie PAn moj: by *ich*

a Judyt. 11. 7.
b 1 Moj 11. 31.
c 1 Moj 12. 1.
d 1 Moj 41. 50.
e 2 Moj 1. 8.
f 2 Moj 14. 21.
g Jozu. 13.
h Ezrd. 1. 1. 2.

sna dź

snadź nie bronił PAN ich / á Bog ich *nie był* zá nimi / á bylibyśmy ná pohánbienie po wszystkiey źiemi.

19 A Gdy przestał mowić Achior tych słow / szemrał wszystek lud 20 ktory stał około namiotu. ♣ Y mowili przednieysi Holofernesowi / y wszyscy ktorzy mieszkáli w źiemi pomorskiey y Moábskiey / áby był *Achior* zábity : ábowiem *mowili*; Nie będźiemy śię bali twarzy synow Izráelskich : Bo to lud w ktorym niemász mocy / áni dużośći áby mogli potężne woysko wystáwić. ♣ 21 Przetoż ruszmy śię już / á będą pokármem wszystkiemu woysku twojemu Pánie Holofernesie.

ROZDZIAŁ VI.

Groża Achiorowi. 6. A zátym wydawáją go związánego w moc Izráelczykow.

1 A Gdy ustáło zámieszánie *miedzy* ludem / ktory *stał* około oney rády : rzekł Holofernes Hetman woyská Assyryjskego Achiorowi / przed wszystkim ludem cudzoźiemskim; ♣ 2 Y ktożeś ty Achiorze / przed wszystkim ludem cudzoźiemskim / y przed wszystkimi syny Moábskimi / y najemnikámi z Efrájimá / żeś *śmiał* prorokowáć miedzy [a] námi dźiś / y mowiłeś *że* przećiwko narodowi Jeruzalemskiemu nie mamy wojowáć / przeto / iż je BOG ich obroni ? A ktoż *jest* Bog / tylko Nábuchodonozor ? ♣ 3 Ten pośle moc swoję / y wygłádźi je z oblicza źiemie / á nie wybáwi ich Bog ich / ále my słudzy jego wygłádźiemy je jáko jednego człowieká / y nie będą mogli ztrzymáć mocy koni nászych : ábowiem nimi podepcemy je ták / iż gory ich upojone będą krwią ich / á polá ich będą nápełnione trupámi ich / y nie ostoji śię stopá nog ich przed obliczem nászym : ále srodze zginą / mowi Krol Nábuchodonozor / PAN wszystkiey źiemie. Abowiem rzekł ; Nie będą dáremne słowá mowy mojey. ♣ 4 A ty Achiorze / najemniku Ammonicki / ktoryś mowił słowá te w dźień nieprawośći twojey / nie oglądász więcey oblicza mego ode dniá tego / áż śię pomszczę *nád* narodem tych ktorzy wyszli z Egiptu. A tedy przejdźie miecz woyská mego / y lud sług mojich przebije boki twoje / y polężesz miedzy ránnymi ich / kiedy śię wrocę : y przywrocą ćię słudzy moji ná miejscá gorne / y postáwią ćię w jednym mieśćie z tych do ktorych poćiągniemy / y nie záginiesz / áż wespoł z nimi będźiesz wygłádzony. ♣ 5 A jesliż masz nádźieję w sercu twojim iż nie będą pojimáni / niechajże nie opada twarz twojá. Mowiłem / á nic zmieni śię nic z słow mojich.

6 Y Rozkazał Holofernes sługom swym / ktorzy stali przy namiećie jego / áby pojimawszy Achiorá / stáwili go w Betuliey / á oddáli w ręce synom Izráelskim. ♣ 7 Tedy wźiąwszy go słudzy jego / wywiedli go precz z obozu ná pole : á wyszedszy z pośrzod pol ná miejsce gorne / przybliżyli śię do studźien ktore były pod Betulią. Ktore gdy ujrzeli mężowie miástá ná wierzchu gory / tedy wszyscy mężowie z proce ćiskájący / nie dopuśćili im wstąpić / ćiskájąc kámieńmi ná nie. ♣ 8 Ale oni uszedszy pod gorę / związáli Achiorá / y zostáwili porzuconego pod sámą gorą / y wroćili śię do Páná swego.

9 T Edy synowie Izráelscy wyszedszy z miástá swego / stánęli nád Achiorem : á rozwiązawszy go / przywiedli do Betuliey. ♣ 10 Y stáwili go przed Przełożonymi miástá swego / ktorzy byli zá onych dni : *miánowićie* Ozyasz syn Michásow / z pokolenia Symeonowego / y Chábrys syn Gotonielow / y Chármis syn Melchielow. ♣ 11 Zwołáli tákże wszystkich Stárszych miástá : y zeszli śię wszyscy młodźieńcy ich y niewiásty ich / do zgromádzenia : Y postáwili Achiorá w pośrzodku wszystkiego ludu : y pytał go Ozyasz / coby śię stáło ; A *on* odpowiádájąc / oznájmił im słowá *ktore były* w rádźie Holofernesowey / y wszystkie słowá ktore mowił w pośrzodku Kśiążąt Assyryjskich / y *wszystko* co hárdźie mowił Holofernes przećiwko domowi Izráelskiemu. ♣ 12 Tedy upadszy lud / kłaniáli śię Bogu / y wołáli do nie-

[a] Judyt. 5. 3.

13 go mowiąc; ✠ Pánie Boże niebieski/ wejrzy ná *wielką* hárdość ich / á zmiłuj śię nád uniżeniem narodu nászego / á wejrzy y ná twarz *tych* ktorzy tobie są poświęceni dniá tego.

14 POtym ćieszyli Achiorá/y chwa-
15 lili go bárzo. ✠ A odwiodszy go Ozyasz z zgromádzenia do domu swego/ spráwił ucztę ná Stárszę. ✠
16 Y wzywáli Bogá Izráelskiego ná pomoc/ przez one cáłą noc.

ROZDZIAŁ VII.

Oblężenie Betuliey. 13. Szemránie mieszczan przećiwko Ozyaszowi, y umowá z nim z strony podánia miástá Holofernesowi.

1 POtym názájutrz/rozkazał Holofernes wszystkiemu wojsku swemu/ y wszystkiemu ludowi swemu ktorzy mu przyszli ná pomoc / áby śię obozem ruszyli przećiwko Betuliey / á izby prześćia gorne opánowáli/ y wojnę podnieśli prze-
2 ćiwko synom Izráelskim. ✠ Tedy śię ruszyli obozem wszyscy mężowie ich waleczni. A było wojská mężow ich walecznych sto y śiedmdźieśiąt tyśięcy pieszych/ á jezdnych dwánaśćie tyśięcy: oprocz pospolstwá / y *innych* mężow ktorzy pieszo zá nimi szli/mnostwo bárzo wielkie. ✠ Y
3 położyli śię obozem w dolinie nie dáleko Betuliey/ nád źrzodłem: á rozćiągnęli śię w szerz od Dotájim/ áż do Belmájim/ á w dłuż od Betuliey áż do Cyámonu/ktore jest przećiwko Ezdrelon.

4 TEdy synowie Izráelscy gdy ujrzeli wielkość ich / zátrwożyli śię bárzo / y mowili káżdy z nich do bliźniego swego ; Teraz *już* opánują oblicze wszystkiey źiemie / ták iż áni gory wysokie / áni doliny / áni págorki nie zátrzymáją mocy ich. ✠
5 A *ták* wźiąwszy káżdy z nich bronie swoje wojenne/ á rozniećiwszy ognie ná wieżách swojich/ zostáli *tám* straż trzymájąc przez one cáłą noc.

6 TEdy drugiego dniá wywiodł Holofernes wszystkę jezdę swoję przed oblicze synow Izráelskich / ktorzy byli w Betuliey / áby upátrował przystęp do miástá ich. ✠ A
7 przyćiągnąwszy do źrzodeł wod ich opánował je / y osádźił je strażą mężow walecznych / á sam odćiągnął do ludu swego. ✠ Tedy przy-
8 stąpiwszy do niego wszyscy przedniejszy z synow Esawá / y wszyscy wodzowie ludu Moábskiego / y Hetmáni kráiny pomorskiey / mowili ; Niech posłucha teraz słow *nászych* Pan nász/ áby śię nie stáłá szkodá w
9 wojsku twojim. ✠ Bo ten lud synow Izráelskich nie ufáją w oszczepách swojich / ále w wysokośćiách tych gor/ ná ktorych oni mieszkáją: ábowiem nie jest rzecz snádna przejść
10 przez wierzchy gor ich. ✠ Przetoż teraz Pánie/ nie walcz z nimi *ták* jáko walczą z ludem uszykowánym/ á nie zginie z ludu twego y jeden : zostań w obozie twojim / strzegąc wszystkich mężow wojská twego / á niech otrzymáją sludzy twoji studnice wod / ktore wychodzą z spodku gory. Bo z tąd wodę biorą wszyscy mieszkájący w Betuliey: á ták umorzy je prágnienie / y podádzą miásto swoje : A my y lud nász wstąpimy ná nabliższe wysokośći gor / y położymy śię obozem ná nich dla straży/áby z miástá nie *mogł* wyniść y jeden mąż. A ták wywiędną od głodu oni / y żony ich / y dźieći ich / á pierwey niż przydźie ná nie miecz potaczáć śię będą ná ulicách mieszkánia swego. A ták im oddasz złą nadrodę przeto / żeć byli odpornymi / á nie byli posłusznymi twarzy
11 twojey w pokoju. ✠ Y podobáły śię słowá ich Holofernesowi / y wszystkim żołnierzom: y umyślił uczynić
12 jáko mowili. ✠ Tedy odstąpił Oboz Synow Ammonowych / á z nimi pięć tyśięcy synow Assurowych / á położywszy śię Obozem w dolinie / opánowáli wody y źrzodłá wod synow Izráelskich. A wstąpiwszy synowie Esawowi/y synowie Ammonowi / położyli śię obozem ná miejscách gornych przećiwko Dotájim / y posłáli z pośrzodku śiebie *niektorych* ná Południe / y ná Wschod przećiwko Ekrebel / ktore jest blisko Chyzy/ á leży nád potokiem Mochmur. A ostátek wojská Assyryjskiego położyło śię Obozem po polách /

ták /

ták/ że okryli wßystek wierzch źiemie: á namioty/ y potrzeby ich *wojenne* zájęły mieyscá bárzo wielkie.

13 TEdy synowie Izráelscy wołáli do PAná Bogá swego/ ábowiem był zemdlał duch ich: gdyż zewßąd około nich byli wßyscy nieprzyjaćiele ich/ y nie mogli ućiec z pośrzodku ich. Bo około nich leżáło wßystko zgromádzenie Assyryjskie/ pießy y wozy/ y jezdni ich/ przez trzydźieśći y cztery dni. Y nie zstawáło wod wßystkim mießkájącym w Betuliey we wßystkich naczyniách ich wodnych/ y cysterny były wypróżnione/ *ták*, iż nie mieli do pićia dostátku wody y ná jeden dźień/ bo im *już* pod miárą dawano wody do pićia. Przetoż zemdláły niemowiątká ich/ y żeny/ y młodźieńcy zemdleli od prágnienia: ták/ że padáli po ulicách mieyskich/ y w weśćiu bram: y nie było w nich wiecey śiły.

TEdy śię zgromádźił do Ozyaßá wßytek lud/ y Kśiążętá miástá/ młodźieńcy/ y niewiásty/ y dźieći/ y wołáli głosem wielkim/ y mowili przed wßystkimi stárßymi: Niechaj sądźi Bog miedzy námi y miedzy wámi/ *przeto*, żeśćie nam uczynili wielką krzywdę/ nie mowiąc

14 o pokoj z synámi Assyryjskimi. ✣ A teraz *już* niemáß *nikogo coby* rátowáł: ále záprzedał nas Bog w ręce ich/ ábyśmy upádli przed nimi przez prágnienie y zginienie wiel-

15 kie. ✣ Przetoż teraz zwołajćie ich/ á podájćie wßystko miásto ná zplundrowánie ludowi Holofernesowemu/ y wßystkiemu wojsku jego. ✣

16 Bo lepiey że śię my im łupem stániemy/ niżeli byśmy mieli pomrzeć w prágnieniu. Bedźiemyć w prawdźie sługámi *jego*, ále żyć będźie duszá náßá/ y nie ujrzymy śmierći niemowiątek náßych oczymá náßymi/ y żon y dźiatek náßych duße swey

17 pozbywájących. ✣ Oświadczamy śię *przed wámi* niebem y źiemią á Bogiem náßym/ y PAnem Ojcow náßych/ ktory śię mśći nád námi dla grzechow náßych/ y grzechow Ojcow náßych. *Strzeżćie tego* áby *nam* nie uczynił podług słow tych dniá dźi-

18 śieyßego. ✣ Y stał śię wielki płácz

od wßystkich zgodnie w pośrzodku zgromádzenia: y wołáli do PAná Bogá wielkim głosem.

19 ✣ Y rzekł do nich Ozyaß: Usájćie bráćia/ Poczekajmy jeßcze *przez* pięć dni/ w ktorych obroći PAN Bog náß miłośierdźie swoje ná nas: Abowiem nas nie opuśći do końcá.

20 ✣ Jesliże przeminą *te dni*, á nie przybędźie nam rátunek/ uczynię według słowá wáßego. ✣ Y rozpuśćił lud do obozu swego/ ktorzy ná mury y ná wieże miástá swego poßli/ żony y dźieći do domow swych postawßy: á byli w wielkim a utrapieniu w mieśćie.

a G. Uniżenin.

ROZDZIAŁ VIII.

Urodzenie, pobożność, kráſá, y bogáctwá Judyty. 8. Obwinienie od niey. 14 Náuká Kśiążętom Betulieyskim.

1 YUsłyßáłá *to* w onych dniách Judyt/ corká Merárego/ syná Oxowego/ syná Jozefowego/ syná Ozyelowego/ syná Eliowego/ syná Heliowego/ syná Ananiaßowego/ syná Gedeonowego/ syná Ráfájinowego/ syná Akitowego/ syná Esliego/ syná Eliábowego/ syná Nátánáelowego/ syná Sámálielowego/ syná Sáládájowego/ syná Izráelowe°.

2 ✣ A mąż jey *był* Mánáſses/ z tegoż pokolenia/ y z tegoż domu/ ktory był umárł we dni żniw

3 jęczmiennych. ✣ Bo *gdy* stał nád tymi co wiązáli snopy ná polu/ gorącość przyßłá ná głowę jego/ y położył śię ná łożu swojim: y pochowáno go z Ojcy jego ná polu/ miedzy Dotájim y Bálámo.

4 ✣ A byłá Judyt w domu swojim wdową trzy

5 látá y cztery mieśiące. ✣ Y uczyniłá sobie namiot ná wierzchnym gmáchu domu swego/ y przepásáłá biodrá swe worem/ á miáłá ná sobie ßáty wdowstwá swego: y pośćiłá przez wßystkie dni wdowstwá swojego/ oprocz *dni* przed sobotámi á w soboty/ y przed nowiem mieśiącá/ y Swiąt uroczystych á zacnych domu Izráelskiego.

6 ✣ A byłá piękney urody/ y ná weyzreniu bárzo nadobna: A mąż jey Mánáſses zostáwił jey złotá y srebrá/ y sług/ y służebnic/ y bydłá/ y rol *dostátek*

7 ktore trzymáłá. ✣ A nie było *nikogo* ktoby o niey mogł mowić złe słowo: gdyż śie wielce Bogá bałá.

8 A *Gdy* usłyszałá złe słowá ludu przećiwko a Kśiążećiu: (Abowiem pomdleli byli dla niedostátku wod/) słyszałá tákże Judyt wszystkie słowá ktore do nich Ozyasz mowił/ *y* jáko im przyśiągł/ że poda miásto po piąći dniách Assyryjczykom:

a Judyt. 7. 13. 19.

9 ✣ Posławszy służebnice swą/ ktora byłá nád wszystkimi dobrámi jey/ wezwáłá Ozyaszá y Chábrego/ y Chármiego / Stárszych miástá swego : y przyszli do niey. Y rzekłá im: Słuchajćie mię teraz Kśiążętá mieszkájący w Betuliey: ábowiem nie dobre jest słowo wásze ktoreśćie mowili przed ludem dniá tego/ uczyniwszy przyśięge tę ktoraśćie wyrzekli miedzy Bogiem y miedzy sobą/ á obiecáliśćie podáć miásto nieprzyjaćiołom nászym/ jesliby śię w tych dniách nie obroćił PAn/ áby nas rátowáł.

10 ✣ A teraz/ Ktożeśćie wy ktorzy b doświadczaćie Bogá dniá dźiśiejszego/ á wystáwiaćie śię zá Bogá w pośrzodku synow ludzkich ?

b 5 Moj. 6. 16. Matt. 4. 7.

11 ✣ A przetoż *gdyż* PAná Wszechmocnego doświadczaćie/ niczego áż ná wieki nie zrozumiećie. ✣ Abowiem/ *ponieważ* głębokośći sercá ludzkiego dośćignąć / áni słow myśli jego pojąć *nie możećie*, jákoż Bogá ktory to wszystko spráwił wybadáć y umysł jego poznáć y myśli jego wyrozumieć możećie ?

12 ✣ Nie czyńcie tego bráćia/ *y* nie pobudzajćie do gniewu PAná Bogá nászego : bo jesli nas nie będźie chćiał *w tych* piąći dniách rátowáć/ mać on moc czymkolwiek chce obronić *nas*, y po wszystkie dni : ábo też wykorzenić nas przed obliczem nieprzyjaćioł nászych.

13 ✣ Przetoż wy nie kłádźćie kresu rádam PAná Bogá nászego : gdyż Bog nie *jest* jáko człowiek/ áby pogrożkámi miał być ustrászony : áni jáko syn człowieczy/żeby miał być sądzony.

14 ✣ A przetoż oczekawájąc wybáwienia ktore od niego *pochodźi* wzywajmyż go sobie ná pomoc/á wysłucha głos nász/jesli mu śię będźie podobáło. Abowiem nie powstał żaden w narodźiech nászych/ y nie znájduje śię dniá dźiśiejszego/ áni pokolenie/ áni dom/ áni lud/ áni miásto *ktorekolwiek* z nászych/ ktoreby śię miáło kłániáć bogom ręką uczynionym:

15 ✣ Jáko byłoząć pierwszych dni: Dla tego też podáni są pod miecz y ná łup Ojcowie nászy/ y polegli porażką wielką przed oczymá nieprzyjaćioł nászych.

16 ✣ Ale my innego Bogá nie znamy!

17 Dla tego ufamy/ że nie pogárdźi námi/ áni *żadnym* z narodu nászego : Ale jesliżysmy *ták* c pojimáni byli/ tedy już więcey Judska źiemiá sławna nie będźie/ ále złupią Swiątnice násze : á *Bog* będźie szukał zplugáwienia jey z ust nászych/ á bojażń bráći nászych y pojimánie *tey* źiemie/ y zpustoszenie dźiedźictwá nászego/ obroći ná głowę násze miedzy narodámi/ gdźiekolwiek służyć będźiemy : y będźiemy ku zgorszeniu y ku pośmiewisku przed oczymá tych/ ktorzy nas opánują. Abowiem śię nie obroći niewola násza w łáskę/ ále ją włoży ná nas PAn Bog nász ku háńbie.

c T. Jesli śię czásu od was zámierzonego podamy.

18 ✣ Przetoż teraz bráćia/ okażmy bráći nászey/ że ná nas záwisł żywot ich/ á/ żesmy rzeczy świętych/ y domu *Bożego*, y Ołtarzá podporą. Nád to wszystko/ dźiękujmy PAnu Bogu nászemu/ ktory nas doświadcza jáko Ojcow nászych.

19 ✣ Pámiętajćie *ná to* co uczynił d z Abráhámem.

20 ✣ Y jáko doświadczał Izáaká / y co śię stáło e Jákobowi w Mezopotámiey Syryjskiey/ gdy pásł owce Lábáná brátá mátki swojey.

d 1 Moj. 22. 1. 2

e 1 Moj. 29.

21 ✣ Abowiem jáko ich doświadczał/ *niby* ogniem ná doświadczenie sercá ich/ ták y nád námi nie mśći śię : ále dla nápomnienia karze PAn tych/ ktorzy śię przybliżáją *do niego*.

22 TEdy rzekł do niey Ozyasz: Wszystko cokolwiek mowiłá/ z dobregoś sercá mowiłá/ á nikogo niemász ktoby śię zprzećiwił słowom twojim ; Bo nie *dopiero* dźiśiejszego dniá jáwna jest mądrość twojá / ále od początku dni twojich poznał wszystek lud rostropność twoję; á iż dobre jest postánowienie sercá twego. Ale iż lud bárzo prágnął/ przetoż nas przymuśili/ ábysmy im ták

uczy=

uczynili jákośmy mowili : y obowiązáli nas przyśięga/ ktorey nie przestąpimy. 23 ✠ Teraz tedy modl śię ty zá námi/ boś *ty* jest niewiástá bogobojna/ á PAn pośle deszcz dla nápełnienia cystern nászych/ ábyśmy wiecey nie ustawáli *w prágnieniu*. 24 ✠ Tedy im rzekłá Judyt ; Posłuchajćie mię/ á dokażę *tákiey* spráwy ktora rozgłoszona będźie w narodźiech narodow/ *miedzy* syny pokolenia nászego. 25 ✠ Wy tey nocy u brámy stać będźiećie/ á ja wynidę z służebnicą moją : á *w tych* dniách/ po ktorycheśćie rzekli podáć miásto nieprzyjaćiołom nászym/ wejrzy PAn ná Jzráelá przez rękę moję. 26 ✠ Ale śię wy nie wywiádujćie o spráwie mojey/ bo wam nie oznájmię/ áż śię te rzeczy wykonáją ktorem uczynić *umyśliłá*. 27 ✠ Tedy Ozyasz y Kśiążętá rzekli do niey; Jdź w pokoju/ á PAn Bog niech *idźie* przed tobą/ ku pomśćie nieprzyjaćioł nászych. A wroćiwszy śię z namiotu jey/ odeszli do ludu swego.

ROZDZIAŁ IX.

Modlitwá Judyty o zwyćiestwo nád Assyryjczykámi.

1 TEdy Judyt upadszy ná oblicze *swoje*, posypáłá popiołem głowę swą/ y zewlekłá wor w ktory obleczona byłá: gdyż *jeszcze* ofiárowano było w Jeruzalem w domu PAńskim kádzenie a tegoż wieczorá/ y záwołáłá głosem wielkim Judyt/ y rzekłá ; 2 ✠ PAnie Boże Ojcá mego Symeoná/ ktoremuś dał miecz ku pomśćie nád cudzoziemcámi/ ktorzy gwałt c uczynili pánnie w zplugáwieniu *jey*, y obnáżyli łono *jey* ku zelżywośći/ y zplugáwili pánieństwo *jey* ku háńbie : (Rzekłeś bowiem *że to* nie *ma* ták bydź/) á czynili *te rzeczy* dla ktorycheś podał Kśiążętá ich ná pomordowánie/ ták iż pośćiel ich sztucznie oszukána/ zmaczána byłá we krwi : á pobiłeś sługi z mocárzámi/ á mocárze ná stolicách ich : Ktoryś podał żony ich ná łup/ á corki ich w pojimánie/ á wszystkie łupy ich ná podźiał synom/ ktoreś ty umiłował : ktorzy też zápaliwszy śię gorliwośćią ku tobie/ brzydźili śię zplugáwieniem krwie swojey/ y wzywáli ćię *sobie* zá pomocniká : O Boże/ Boże moj wysłuchajże mnie wdowę. 3 ✠ Tyś bowiem uczynił pierwsze rzeczy ich/ y one ktore potym były/ y ktore teraz są : y przyszłe rzeczy *tyś* wymyślił / á przytomne były *te* ktoreś ty postánowił / y rzekły ; Oto jesteśmy. 4 ✠ Abowiem wszystkie drogi twoje gotowe *są*, á sądy twoje *położyłeś* w opátrzności *twojey*. 5 ✠ Oto bowiem Assyryjczycy rozmnożyli śię w mocy swojey / y wynieśli śię w koniách y w jezdnych / y przechwaláją śię z rámienia pieszych. Ufáli w tarczy/ y w łuku/ y w procy *swojey* : á nie poználi żeś ty *sam* jest PANEM / ktory wniwecz obracasz wojny ; PAN *jest* Jmię tobie. Ty potrzy śiłę ich mocą twoją / á połam moc ich w popędliwośći twojey : gdyż umyślili zplugáwić świętę miejsce *twoje*, y zelżyć przybytek odpoczynienia Jmienia chwały twojey / á zráźić żelázem rog ołtarzá twego. Wejrzyjże ná pychę ich/ puść gniew twoj ná głowy ich. 6 ✠ Daj ręce mojey / *mnie* wdowie / moc o ktorey myślę. Zábij wárgámi oszukánia mego sługę z Kśiążęćiem / á Kśiążę z sługą jego : Złamże ich wyniosłość ręką niewieśćią. 7 ✠ Boć nie c w wielkośći *záleży* moc twoja/ áni śiłá twoja w mocárzách: áleś *ty* pokornych jest PAnem / á namniejszych *jesteś* Pomocnikiem / Obrońcą mdłych / wątpiących d Ochroną / nádźieje niemájących Wybáwićielem : Zájiste/ zájiste Boże Ojcá mego/ á Boże dźiedzictwá Jzráelskiego. 8 ✠ PAnie niebá y źiemie/ Stworzyćielu wod/ Krolu wszelkiego stworzenia twego: ty wysłuchaj modlitwę moję. 9 ✠ A spráw *áby* słowo moje *było* ná oszukánie / y *ná* ránę / y *ná* bliznę tym/ ktorzy przećiwko przymierzu twemu / y *przećiwko* domowi twemu poświęconemu / y *przećiwko* wierzchowi *gory* Syońskiey / y *przećiwko* domowi dźierżáwy synow twojich / 10 srogie rzeczy postánowili. ✠ A dokaż tego przy wszystkim narodźie twojim / wszystką mocą y śiłą twoją/ że

a 2 Moj. 29.41.

b 1 Moj. 34.25.

c Sedź. 7. 2. 2 Kron 14.11.

d 2 Kron 20.12.

nie máß inßego Obrońce narodu Izráelskiego/ oprocz ciebie.

ROZDZIAŁ X.

Judyt ubrawßy śie pieknie ná oßukánie Holofernesá. 14. Wyßłá z Betuliey. 12. A od Assyryjczykow do Holofernesá przywiedźiona.

1 Y Stáło śie gdy przestáłá wołáć do Bogá Izráelskiego/ y dokończyłá wßystkich słow tych/ wstáłá z miejscá onego ná ktorym leżáłá. 2 ✤ Tedy záwołáwßy służebnice swojey/ ßłá do domu/ w ktorym bywáłá we dni Sobotnie/ y w Swiętá uroczyste: á zdjawßy *z śiebie* wor a ktorym przyobleczona byłá/ zewlekłá y ßáty wdowistwá swojego. ✤ 3 Y omyłá woda twarz swoje/ y námázáłá máśćia kosztowna/ á rozczosáłá włosy głowy swey/ y włożyłá ná nie czepiec/ y oblekłá śie w ßáty wesela swego/ ktorymi śie zdobiłá zá dni żywotá meżá swego Mánássesá. 4 ✤ Wźiełá też pátynki ná nogi swoje/ y oblekłá ozdobe rámion *swojich*, y mánelle/ y pierśćionki/ y náuśnice/ y wßystko odźienie swoje. 5 ✤ Y ustroiłá śie zacnie ná oßukánie oczu meskich/ ktorzykolwiek pátrzáli ná nie. 6 ✤ Potym dáłá służebnicy swojey łagiew winá/ y bánkę oliwy/ y nápełniłá worek maka/ y suchymi figámi/ y chlebem czystym: á záwiazawßy to wßystko/ włożyłá ná nie. 7 ✤ Y wyßły społem do bramy miástá Betuliey: támże ználázły stojacych u niey Ozyaßá y stárße miástá/ Chábryná y Chárminá. 8 ✤ A gdy ja ujrzeli/ á że odmieniona byłá twarz jey/ y ßáte odmieniona jey/ 9 ✤ Dźiwowáli śie piekności jey náder bárzo/ Y rzekli jey; Bog/ Bog Ojcow náßych niechajći z jedna łáske/ y wykona przedśięwźięćie twoje ku słáwie synow Izráelskich/ ku wywyżßeniu Jeruzalemskiemu: y oddáli pokłon Bogu. 10 ✤ A *oná* rzekłá do nich; Roskażćie mi otworzyć brame miástá/ ábym wyßłá ná wykonánie tych słow/ ktoreśćie mowili ze mna. Y roskazáli młodźieńcom/ *áby* jey otworzyli jáko mowiłá. Y uczynili ták. 11 ✤ Tedy wyßłá Judyt/ sámá/ y służebnicá jey z nia: y pátrzáli zá nia meżowie miástá/ áż zstapiłá z gory/ y áż przeßłá *zá* doline/ *áż* jey więcey nie widźieli: Y ßły *ona* dolina prosto.

12 T Edy śie potkáłá z nia straż Assyryjska/ á pojimawßy ja/ pytáli jey; Czyjáś ty? Y z kad idźieß? ✤ 13 Y rzekłá; Jestem corká Hebrejczykow/ á ucieкam od oblicza ich: ábowiem to przyjdźie/ że wam ná łup podáni beda. 14 ✤ A ja ide przed oblicze Holofernesá Hetmáná wojská wáßego/ ábym *mu* oznájmiłá słowá prawdy: bo ukaże przed obliczem jego droge/ ktoraby ßedł/ y opánował wßystke gorna *krájine*, ták/ *że* nie zginie z meżow jego żaden człowiek/ áni *żaden* żywy duch. 15 ✤ A gdy usłyßeli meżowie słowá jey/ przypátrowáli śie obliczu jey/ á byłá przed nimi bárzo dźiwney piekności. 16 ✤ Y rzekli do niey; Záchowáłáś duße twoje/ pospießywßy śie przystapić przed twarz Páná náßego. 17 ✤ Przetoż teraz przystap do namiotu jego/ á *niektorzy* z nas poprowádza cie/ áż cie oddádza w rece jego: á gdy stánieß przed nim/ nie lekajże śie w sercu twojim/ ále *mu* oznájmi *te wßystkie* słowá twoje/ á *on* dobrze tobie uczyni: y obráli z *pośrzodku* śiebie sto meżow/ ktore jey przydáli/ y służebnicy jey. 18 ✤ A *ći* odprowádźili ja do namiotu Holofernesowego. Y zbiegli śie ze wßystkiego Obozu: ábowiem śie byłá rozniosłá *wieść* w namieciech o przyśćiu jey/ á przychodzac obstapili ja: 19 ✤ Gdyż stałá przed namiotem Holofernesowym/ dokad mu nie oznájmiono o niey: y dźiwowáli śie piekności jey/ dźiwowáli śie też synom Izráelskim. 20 ✤ Y mowił kożdy z nich do bliźniego swego; Ktożby pogárdźił tym ludem/ ktory ma miedzy soba tákie białe głowy? Zájiste nie dobrzeby zostáwić z nich *y* jednego meżá/ ktorzy pußczeni bedac/ mogliby oßukáć wßystke źiemie. A wyßedßy *ći* ktorzy sypiáli przy Holofernesie/ y wßyscy słudzy jego 21 wwiedli ja do namiotu *jego*. ✤ A Holofernes odpoczywał ná łożu swojim/ pod namiotkiem ktory był z ßár=

a Judyt. 8. 5.

ßárlatu y ze złotá/ y z ßmárágdow / y z drogich kámieni urobiony: y oznájmiono mu o niey. Tedy wyßedł przed namiot / á lámpy śrebrne nieśiono przed nim. A gdy przyßłá przed oblicze jego Judyt / dźiwowáli śie wßyscy pięknośći oblicza jey: á *oná* upádßy ná twarz swoje, pokłoniłá mu śie: y podnieśli ja sludzy jego.

ROZDZIAŁ XI.

Holofernes wywiáduje śie od Judyty o przyczynie przyśćia jey. 4. Ktora mu chytrze odpowiáda, y oszukawa Holofernesá.

1 TEdy rzekł do niey Holofernes; Bądź dobrey myśli niewiásto/ á nie lękaj śie w sercu twojim: bomći ja nie ßkodźił *żadnemu* człowiekowi/ktory chćiał *dobrowolnie* służyć Nábuchodonozorowi Krolowi wßystkiey źiemie. 2 A teraz lud twoj ktory mießka w gornych miejscách / gdyby mie byli lekce nie poważyli / nie podniosłbym był oßczepá mego przećiwko nim: áleć oni *sámi* sobie *ná* to zárobili. 3 A teraz powiedz mi/ dla czegoś ućiekłá od nich / á przyßłáś do nas? Przyßłáś bowiem ná dobre *twoje.* Bądźże dobrey myśli/ *bo* y tey nocy żyć będźieß / y ná potym. Abowiem niemáß ktoby krzywdę miał uczynić/áleć *káżdy* dobrze uczyni / ták jáko śię dźieje *innym* sługom Krolá Nábuchodonozorá Páná mego. 4 Y rzekłá do niego Judyt; Przyjmi słowá służebnice twey/ á niech mowi służebnicá twojá przed twarza twoja? á nie powiem nic kłamliwego Pánu memu tey nocy: A jeśli naśládowáć będźieß słow służebnice twojey/ doskonale *te* rzecz wykona Bog z toba/ á nie omyli śie Pan moj ná przedśiewźięćiu swojim. 5 Zywie bowiem Nábuchodonozor Krol wßystkiey źiemie / żywie y moc jego / ktory ćie posłał ku náprawie wßelákiey duße / iż nie tylko ludźie przez ćie służa jemu / ále też y zwierzętá polne / y bydło y ptástwá niebieskie / dla mocy twojey żyć będa pod Nábuchodonozorem y wßystkim domem jego. 6 Słyßelismy zájiste o madrośći twojey / y o rostropnośći duße twojey / y rozgłoßono to po wßystkiey źiemi/żeś ty sam náznámienitßy we wßystkim krolestwie / y możny w umiejętnośći / y dźiwny w rzeczách rycerskich. 7 A z strony tego/co Achior mowił w rádźie twey / słyßelismy słowá je°: bo go przyjęli *do śiebie* mężowie z Betuliey / á oznájmił im wßystko / co mowił przed toba. 8 Przetoż Pánie moj / nie pußczaj mimo śie słow jego / ále je złoż do sercá twego/bo sa prawdźiwe. Abowiem nie przychodźi pomstá ná narod náß / áni miecz może co przećiwko niemu: chybáby zgrzeßyli przećiwko Bogu swemu. Ale teraz áby nie był Pan moj w nádźiejey swey omylony / y nic niespráwiwßy nie odjáchał: 9 Przypádłá śmierć ná twarz ich / y zádwyćił je grzech ich / ktorym wzrußája do gniewu Bogá swego / kiedykolwiek śie dopußczája rzeczy niesłußney. 10 Bo im niedostawa żywnośći/y nie mája dostátku wody; 11 Ták/ że umyślili bić bydłá a swoje; y wßystko co im zákazał Bog Zakonem swojim áby nie jedli / umyślili pojeść: y pierwoćiny zboż / y dźieśięciny z winá y z oliwy poświęcone / ktore chowáli Kápłánom ktorzy służa w Jeruzalem przed obliczem Bogá náßego / umyślili strawić; ktorych rzeczy áni śie rękomá godźi dotykáć żadnemu z ludu. Do tego / posłáli do Jeruzalem: (bo y ći ktorzy tám mießkája toż uczynili) ktorzyby im przynieśli odpust od Stárßych: Y stánie śie gdy im oznájmia /á uczynia to; tedy wydáni będa tobie / áby byli wytráceni dniá onego. 12 A ták ja służebnicá twojá / zrozumiawßy to wßystko/ućiekłám od oblicza ich: á posłał mie BOg/ ábym uczyniłá przy tobie rzecz / nád ktora śie zdumieje wßystká źiemiá/ y ktokolwiek usłyßy o tym. 13 Abowiem służebnicá twojá pobożna jest / służac we dnie y w nocy Bogu Niebieskiemu. A teraz zostáne przy tobie Pánie moj? ále będźie b wychodźiłá służebnicá twojá w nocy ná doline / y będę śie modliłá Bogu / áby mi oznájmił / kiedy śie oni do-

a 3 *Moj.* 11.41.

b *Judyt.* 12. 6.

puszcza tych grzechow swych/ á przyszedszy oznájmieć: Y wyćiagniesz ze wszystkim woyskiem twojim / á nie bedźie miedzy nimi ktoćby dał odpor. Y poprowádzę ćie przez pośrzodek ziemie Judskiey / áż przyćiagniesz przećiwko Jeruzalem: á postáwię stolicę twoje w pośrzodku niego/ y poženiesz je jáko owce/ ktore nie máją pásterzá: A nie zászczeknie pies jezykiem swojim ná ćie. ✤ 14 Abowiem mi to powiedźiano przez upátrzenie moje / y oznájmiono mi to: przetoż postánam jest / ábym ći to opowiedźiáłá.

15 Y Podobáły śie słowá jey Holofernesowi / y wszystkim sługom jego / ktorzy śie dźiwowáli madrośći jey/ y mowili; 16 ✤ Niemász tákiey niewiásty od końcá áż do końcá ziemie / w pieknośći twarzy / y w rostropnośći słow. 17 ✤ Tedy rzekł do niey Holofernes; Dobrze uczynił Bog/ ktory ćie posłał przed tym ludem/ áby byłá w rekách nászych śiłá / á żeby ná te ktorzy sobie lekce poważyli Páná mego / zginienie przyszło. A teraz tyś piekna w postáwie twojey/ á łágodná w mowie twojey. Uczyniszli ták jákoś mowiłá/ Bog twoj bedźie mi Bogiem: á ty w domu Królá Nábuchodonozorá bedźiesz śiedźiáłá / y bedźiesz słynełá po wszystkiey źiemi.

ROZDZIAŁ XII.

Holofernes dawszy wolność Judyćie. 12. Zgotował uczte, 22. Y upił śie winem.

1 TEdy ja tám rozkazał wprowádźić gdźie było złożone śrebro jego: á kazał jey ná stoł nágotowáć potraw swojich/ y winá swego / áby piłá. 2 ✤ Y rzekłá Judyt; Nie bede jádłá z tych rzeczy / bym nie uczyniłá zgorszenia: ále z tych rzeczy ktore zá mna przynieśiono / dodawáć mi beda. 3 ✤ Tedy jey rzekł Holofernes: Jeslić tego nie bedźie zstawáło co masz z soba/ z kadżeć bedźiemy mogli dodáć tym podobny? Bo niemász miedzy námi nikogo z narodu twego. 4 ✤ Ale mu Judyt odpowiedźiáłá; Zywie duszá twojá Pánie moj / że nie strawi służebnicá twojá tych rzeczy ktore ma / dokad nie wykona PAN przez rece moje tego co ułożył.

5 Y Wwiedli ja słudzy Holofernesowi do namiotu / y spáłá áż do połnocy: A wstawszy o ránney straży: 6 ✤ Posłáłá do Holofernesá / mowiąc; Niech już każe Pan moj/ áby było wolno wyniść służebnicy twojey ná modlitwe. 7 ✤ A ták rozkazał Holofernes straży swojey / áby jey nie zábraniáli. ✤ Y zostáłá w obożie 8 przez trzy dni. ✤ Y wychodźiłá w nocy ná doline Betuliey/ á umywáłá [a] śie woda z źrzodł niektorego w 9 obożie. ✤ A gdy wychodźiłá, modliwáłá śie PAnu Bogu Izráelskiemu/ áby spráwował droge jey ku 10 wywyższeniu synow ludu jey. ✤ A wchadzájac/ czysta zostawáłá w namiećie / poki jey nie przyniosłá słu- 11 żebnicá wieczor pokármu jey. ✤ Y stáło śie dniá czwartego / spráwił Holofernes uczte ná sługi swoje sáme / á nie wezwał żadnego z tych ktorzy pilnowáli urzedow swojich. Y rzekł Bogoásowi komornikowi/ ktory był przełożony nád wszystkim co miał; Idź / á námow te niewiáste Hebrejską ktora jest przy tobie/ áza przydźie do nas / żeby z námi 12 jádłá y piłá. ✤ Boby to byłá háńbá o sobie nászey / jeslize tákowa białagłowe puśćimy / nie obcując z nia: y jeslize jey nie námowimy / bedźie 13 znas szydźiłá. ✤ Tedy wyszedszy Bogoás od oblicza Holofernesowego/ szedł do niey / y rzekł; Niechćiż nie bedźie zá przykro / dźieweczko piekna / iść do Páná mego/ ábyś byłá uczczona przed obliczem jego / y piłá z námi wino do obweselenia / á spráwowáłá śie dniá tego jáko jedná z corek synow Assyryjskich/ ktore stáwáją w domu Nábuchodonozoro- 14 wym. ✤ Tedy mu odpowiedźiáłá Judyt; Y ktożem ja / ábym miáłá 15 ćie° odmawiáć Pánu memu? ✤ Abowiem wszystko co bedźie przyjemnego w oczách jego/ ochotnie uczynię. ✤ 16 A bedźie mi to ku poććiwośći áż do 17 dniá śmierći mojey. ✤ A ták wstawszy ubráłá śie w száty swe / y we wszystko ochedostwo niewieśćie: á przyszedszy służebnicá jey/ rozpostár-

[a] Judyt. 3. 7.

łá

ká jey przed Holofernesem ná ziemi skorę ktorą byłá wzięłá od Bogoásá nákáżdodźienne używánie/ áby 18 jadáłá uśiadszy ná niey. ✤ Y zdrętwiáło serce Holofernesowe dlaniey/ á żądrżáłá duszá jego ták/ że bárzo żądał obcowáć z nią. Przetoż upátrował czás áby ją podszedł od onegoż 19 dniá ktorego ją ujrzał. ✤ Y rzekł do niey Holofernes; Pij proszę/ á bądź 20 z námi dobrey myśli. ✤ Tedy rzekłá Judyt: Będę już piłá Pánie moj/ poniewaz śie dźiś zacnieyszym stał żywot moj nád wszystkie dni od uro-21 dzenia mego. ✤ A wźiąwszy jádłá y piłá przed nim to co jey byłá nágo-22 towáłá służebnicá jey. ✤ Dla tego rozweselił śie Holofernes dla niey/ y pił winá bárzo wiele/ ktorego ták wiele zá jeden dźień nie pił od národzenia swego.

Rozdział XIII.

Judytá Holofernesowi ućiąwszy głowę, wroćiłá śię do Betuliey.

1 A Gdy był wieczor/ pokwápili śię sludzy jego do gospod swojich. ✤ A Bogoás zámknął namiot jego z dworu/ y rozpuśćił *te*, ktorzy stali przed twarzą Páná swego: y po-2 szli do pokojow swojich. ✤ Abowiem wszyscy byli poustawáli/ przeto/ że długo trwał *on* bánkiet: tylko sámá 3 Judyt zostáłá w namiećie. ✤ A Holofernes leżał ná łożu swojim: ábo-4 wiem go było wino zmorzyło. ✤ A Judyt rzekłá byłá służebnicy swojey/ áby stáłá przed pokojem jey/ á miáłá baczenie ná wyśćie jey/ *według* zwyczáju káżdodźiennego: bo powiedźiáłá/ że miáłá wyniść ná modlitwy swoje; tákże Bogoásowi mowiłá w też słowá. Tedy śie rozeszli wszyscy od oblicza jego/ ták; że żaden nie został w pokoju/ ni máły/ ni wielki.

5 TEdy Judyt stojąc u łożá jego/ 6 rzekłá w sercu swym; ✤ O Pánie Boże wszelkiey mocy/ wejrzy tey godźiny ná spráwy rąk mojich/ ku wywyższeniu Jeruzalemskiemu: ábowiem teraz już czás ábys rátowął dźiedźictwá twego/ y ábym wykonáłá przedśięwźięćie moje ku zgubie nieprzyjaćioł/ ktorzy ná nas 7 powstáli. ✤ Potym przystąpiwszy do słupá/ ktory był w głowách łożká Holofernesowego/ zdjęłá z niego miecz jego: á przystąpiwszy do łożká/ ujęłá *go* zá włosy głowy jego/ y 8 rzekłá; ✤ Zmocniż mię Pánie Boże w ten dźień! Y uderzyłá w szyję jego dwá kroć ze wszystkiey *siły* swojey: y zćięłá głowę jego *z ćiáłá* jego/ y zwáliłá ćiáło jego z łożá/ á zdjęłá z słupow namiotek *jego*.

9 A Po máłey chwili wyszłá/ y podáłá służebnicy swojey głowę Holofernesowę/ y włożyłá ją w tor-10 be potraw swojich. ✤ Y wyszły obie społem według zwyczáju swego ná modlitwę. ✤ A przeszedszy oboz/ obeszły one ᵃ dolinę: y wszedszy ná gorę Betuliey/ przyszły áż *do sámey* 11 bramy jey. ✤ Y rzekłá Judyt z dáleká strázy ná bramách; Otworzćie/ otworzćie już bramę; Z námi jest Bog/ Bog nász/ *ktory* jeszcze pokázuje moc *swoję* w Izráelu/ y śiłę przećiwko nieprzyjaćiołom: jáko 12 to y dźiś uczynił. ✤ Y stáło śie gdy usłyszeli mężowie miástá głos jey/ spiesznie z stąpili do bramy miástá swego/ y wezwáli Stárszych miástá. 13 ✤ Y zeszli śie wszyscy od namnieyszego/ áż do nawiętszego: ábowiem nád spodźiewánie ich było to wrocenie śie jey: á otworzywszy bramę 14 przyjęli je. ✤ Y rozniećiwszy ogień áby świátło było/ obstąpili je.

15 TEdy oná rzekłá do nich wiel-16 kim głosem; ✤ Chwálćie Bogá/ chwálćie/ chwálćie Bogá: Abowiem nie odjął miłośierdźia swego od domu Izráelskiego/ Ale potárł nieprzyjáćioły násze tey nocy przez 17 rękę moję. ✤ A wyjąwszy głowę z 18 torby/ ukazáłá *ją*, y rzekłá im; ✤ Oto głowá Holofernesá Hetmáná wojsk Assyryjskich: oto y namiotek pod ktorym leżał w pijáństwie swojim/ gdźie go zábił PAN ręką niewie-19 śćia. ✤ A żywie PAN/ ktory mię strzegł *w tey* drodze mojey ktoram chodźiłá/ iż go zwiodło oblicze moje ku zginieniu jego: y nie popełnił ze mną *żadnego* grzechu ná zplugáwienie y záwstydzenie *moje*.

20 TEdy śie zdumiał wszystek lud bárzo. A pokłoniwszy śie/ chwa-

ᵃ *Judyt.* 6. 8.

21 lili Bogá. ✣ Y rzekli jednostáj-nie; Błogosłáwionyś PAnie Boże náß/ ktoryś wniwecz obroćił dniá dźiśieyßego nieprzyjacioły ludu twe-go. 22 ✣ Zátym do niey rzekł Ozyaß; Błogosłáwionaś y ty corko/ od Bo-gá Nawyżßego/ náde wßytkie nie-wiásty ná źiemi. 23 ✣ Ybłogosłáwiony jeſt PAN Bog/ ktory ſtworzył Niebo y źiemię/ ktory ćię obroćił ná zránienie głowy Kśiążęćiá nie-przyjaćioł nàßych: Bo nie odſtąpi nádźieją twojá od sercá ludźi/ kto-rzy ſobie przypomináją moc Bożą áż ná wieki. 24 ✣ Niechżeć tedy uczyni Bog te rzeczy/ ku wywyżßeniu wie-cznemu/ áby ćię náwiedźił dobrymi rzeczámi: żeś nieprzepuśćiłá du-ßy swojey: widząc poniżenie náro-du náßego: áleś zábieżáłá upad-kowi náßemu/ w ßczerośći chodząc przed oblicżem Bogá náßego. 25 ✣ Y rzekli wßyſtek lud; Niech śię ták ſtánie/niech śię ták ſtánie.

Rozdział XIV.

Betulczycy głowę Holofernesowę ná murách wyſtáwiwßy. 7. Przećiwko Aſſyryjczykom z miáſtá wyćiągnęli, y ſrogą trwogę y zámießánie uczynili.

1 TEdy rzekłá do nich Judyt; Słuchajćie mię juz bráćia: A wźiąwßy tę głowę /záwieśćie ją ná nawyżßym miejſcu muru náßego. ✣ 2 A gdy śię rozedniéje/ y słońce wznidźie nád źiemią/ tedy weźmie kàżdy z was wojenną broń swoję/ y wyni-dźie káżdy mąż mocny z miáſtá: A poſtánowićie Hetmáná nád nimi/ jákobyśćie wypáść mieli w pole ná ſtráż synow Aſſyryjſkich: Wßákże niewypádniećie: 3 ✣ Tedy oni wźią-wßy bronie swoje/ pojdą do obozu swego/ y obudzą Hetmány wojſká Aſſyryjſkiego: 4 ✣ A pobieżą do ná-miotu Holofernesowego. A *gdy* go nie znajdą/ przypádnie ná nie ſtrách: y ućieka przed obliczem ná-ßym. 5 ✣ A ták wy/y wßyſcy mießká-jący po wßyſtkich gránicách Izráel-ſkich/ goniąc je porażajćie je ná dro-gách ich. 6 ✣ A wßákże pierwey niż to uczynićie/ záwołajćie mi Achiorá Ammonitczyká/ áby widząc *to*, po-znał tego ktory ſobie lekce poważał dom Izráelſki/y ktory go do nas po śmierć posłał.

TEdy záwołáli Achiorá z domu Ozyaßowego. A gdy przyßedł/y ujrzał głowę Holofernesowę w ręku męża jednego w onym zgromádze-niu ludu/ upadł ná oblicże *swoje*, y omdlał. A gdy go otrzeźwiono/ upadł u nog Judyty/ y kłaniał śię przedtwarzą jey/ y rzekł; Błogo-słáwionaś ty we wßyſtkich namio-tách Judſkich/y w káżdym narodźie: ktorzykolwiek usłyßą o imieniu twojim/ zátrwożą śię. Oznájmijże mi teraz coś uczyniłá w tych dniách. Y oznájmiłá mu Judyt w pośrzodku ludu/ wßyſtko co uczyniłá od *onego* dniá/ ktorego wyßłá/ áż do tego czáſu gdy mowiłá z nimi. A gdy *oná* przeſtáłá mowić/ *tedy* śię lud głosem wielkim rádował/ y u-czynili okrzyk wesoły w mieśćie swojim. Widząc tedy Achior wßy-ſtko co uczynił Bog Izráelſki/ u-wierzył potężnie Bogu/ y obrzezał ćiáło nieobrzezki swojey: y przyłą-czony jeſt do domu Izráelſkiego/ áż do dniá tego.

7 A Gdy śię rozedniáło/ wywieśi-li głowę Holofernesowę z mu-ru/ á wźiąwßy káżdy mąż broń swo-ję/ wyßli w gromádźie *támgdźie* wſtępują ná gorę. 8 ✣ Ale synowie Aſ-syryjſcy ujrzawßy je/posłáli do Rot-miſtrzow swojich. 9 ✣ Oni záś przy-ßli do Hetmánow y Połkownikow/ 10 y do káżdego Kśiążęćiá swego. ✣ A przyßedßy do namiotu Holoferne-sowego/ mowili temu ktory był *po-ſtánowiony* nád wßyſtkimi *rzeczámi* jego; 11 ✣ Obudź co rychley Pánà náße-go/ ábowiem śię śmieli *ważyć ći* nie-wolnicy wyniść ná wojnę przećiw-ko nam/ áby byli do gruntu wygłá-dzeni. 12 ✣ Tedy wßedßy Bogoás/ ko-łátał w záſłonę namiotu/ mniemá-jąc że spał z Judytą. 13 ✣ Ale gdy śię nikt nie ozwał/ otworzywßy wßedł do pokoju: y ználazł go ná pośćieli porzuconego y umárłego/ á głowá jego ścięta byłá *z ćiáłá* jego. Tedy záwołał głosem wielkim/ z płáczem y z nárzekániem/ y z wielkim krzy-kiem/y rozdárł odźienie swoje. 14 ✣ Po-tym wßedł do namiotu kędy zwy-

ktá bywáć Judyt / á nie ználazſzy
jey *tám* wybieżał do ludu / wołájąc :
Ci niewolnicy zelżyli *nas*: Niewiá=
ſtá jedná Hebrejſka háńbę uczyniłá
w domu Królá Nábuchodonozorá.
Bo oto Holofernes *leży* ná źiemi / á
15 głowy jego niemáſz ná nim. ♣ A gdy
uſłyſzeli te słowá Kśiążętá wojſká
Aſſyryjſkiego / rozdárli záraz *ná ſo-
bie* ſzáty ſwe / y ztrwożyłá ſię bárzo
duſzá ich : y ſtał ſię od nich krzyk y
wołánie bárzo wielkie w pośrzod
obozu.

Rozdział XV.

Izráelczycy gonią Aſſyryjczyky. 6. Bogácą ſię ich łupámi. 8. A Judytę błogoſłáwią.

1 A Gdy uſłyſzeli ci ktorzy byli w
námiećiech / zdumieli ſię nád
tym co ſię ſtáło / y przypadł ná nie
2 ſtrách y drżenie : ♣ Ták iż nie było
żadnego ktoryby więcey zoſtawał
przed obliczem bliźniego ſwego / ále
ſię rozpierzchneli / zgodnie ućieká=
jąc po wſzyſtkich drogách / po polách
y po miejſcách gornych : tákże y ći /
ktorzy ſię byli obozem położyli ná
gorách około Betuliey / událi ſię w
ućieczkę.
3 TEdy ſynowie Izráelſcy / y wſzel=
ki mąż waleczny z nich / wypá=
4 dli zá nimi. ♣ Y poſłał Ozyaſz do
Betomáſthy / y Beby / y Choby / y
Kole / y do wſzyſtkich gránic Izráel=
ſkich / te / ktorzyby oznájmili to co
ſię ſtáło / á żeby wſzyſcy wypádli
przećiwko nieprzyjaćiołom ná zá=
mordowánie ich. Co gdy uſłyſzeli
ſynowie Izráelſcy / wſzyſcy weſpoł
przypádli ná nie u Choby. Tákże
też y ktorzy z Jeruzalem przyſzli / y
ze wſzyſtkich gornych miejſc : (Abo=
wiem im byli oznájmili co ſię było
ſtáło w obozie nieprzyjaćioł ich.) ♣
5 Y ktorzy w Gáláád / y ktorzy w
Gálilejey *byli*, rozproſzyli je porá=
żką wielką / áż mineli Dámáſzek / y
6 gránice jego. ♣ A drudzy ktorzy mieſz=
káli w Betuliey / wpádli do obozu
Aſſyryjſkiego / y złupili go / y zbogá=
7 cieli bárzo. ♣ A ſynowie Izráel=
ſcy wroćiwſzy ſię z *oney* bitwy / zá=
bráli oſtátek : á miáſteczká / y miá=
ſtá / ktore były ná gorách y ná ro=
wninách / doſtáły wielkich korzyśći /
ábowiem ich było mnoſtwo bárzo
wielkie.
8 TEdy Joákim Kápłan nawyżſzy /
y rádá ſynow Izráelſkich ktorzy
mieſzkáli w Jeruzalemie / przyſzli
áby wyſtawiáli te dobrodźiejſtwá /
ktore uczynił Bog Izráelowi : áby
też oglądáli Judytę / á rozmowili
9 ſię z nią w pokoju. ♣ A gdy do niey
weſzli / błogoſłáwili jey zgodnie / y
10 rzekli do niey ; ♣ Tyś *jeſt* wywyżſze=
niem Jeruzalemſkim / tyś *jeſt* chwá=
łą wielką Izráelſką : tyś ozdobą
wielką narodu náſzego : boś to wſzy=
ſtko uczyniłá ręką twoją / á uczyni=
łáś dobre *rzeczy* Izráelowi / y zá=
kochał ſię w nich Bog. Bądźże bło=
goſłáwiona od Wſzechmocnego PA=
11 ná ná wieczny czás. ♣ *Ná co* rzekł
wſzyſtek lud ; Niech ſię ták ſtánie. ♣
12 Y brał lud łupy w obozie przez trzy=
13 dźieśći dni. ♣ A Judyćie oddáli ná=
miot Holofernesow / y wſzyſtko śre=
bro / y łożká / y miednice / y wſzyſtek
ſprzęt jego : *ktore* oná wźiąwſzy wło=
żyłá ná mulicę ſwoję / á záprzągſzy
14 wozy ſwe / włożyłá to ná nie. ♣ Tedy
ſię zbieżáły wſzyſtkie niewiáſty I=
zráelſkie / áby ją widźiáły / y błogo=
ſłáwiły jey / y táńcowáły przed nią
niektore z nich : á nábrawſzy Judyt
gáłązek źielonych rękámi ſwymi /
rozdáłá niewiáſtam / ktore *z nią*
były. A *one* włożyły wience oli=
wny ná nie / y ná tę ktora z nią *byłá* :
y ſzłá *Judyt* przed wſzyſtkim ludem
táńcując / będąc wodzem wſzyſtkich
niewiaſt. A zá nią ſzedł wſzelki mąż
Izráelſki zbrojny / z wieńcámi / y z
pieśniámi / *ktore śpiewáli* uſty ſwo=
jimi.

Rozdział XVI.

Pieśń Judyty. 11. Ofiáry ludu Izráelſkiego zá zwyćięſtwo. 14. Żywot Judyty. 27. Y śmierć jey.

1 TEdy zácżęłá śpiewáć Judytá
tákową pieśń przed wſzyſtkim
Izráelem / á wſzyſtek lud śpiewał
2 też pieśń ; y rzekłá Judytá : ♣ Zá=
cżnićież Bogá mego chwalić ná
bębnách / á śpiewajćie mu ná gło=
ſy / pſálmy y chwałę : Wywyżſzajćie=
go / á wzywajćie Imienia jego. ♣
3 Abowiem Bog *jeſt* ktory wniwecż

obraca wojny: ábowiem mie w obozie w pośrzodku ludu wydárł z reki tych / ktorzy mie prześládowáli. 4 ♣ Przyszedł Assyryjczyk z gor od Połnocy / przyszedł z tysiącámi wojsk swojich: ktorych mnostwo zástáwiło potoki / á jezdá ich okryłá págorki. 5 ♣ Mowił/że miał popalić gránice moje / á młodźieńce moje wymordowáć mieczem / y dźiatki ssące miał poroztrącáć o źiemie / á niemowiatká moje miał podáć ná łup/ á pánienki moje w korzyść. ♣ 6 Ale PAn Wszechmogący zráźił ich reką niewieśćią. 7 ♣ Bo nie poległ mocarz od młodźieńcow / áni synowie Tyránow porázili go/ áni wielcy Obrzymowie oborzyli śie nań: ále a Judytá / corká Merárego/pieknośćią twarzy swojey zwątliłá go. 8 ♣ Abowiem zewlekszy száty wdowstwá swego / ná wywyższenie prácujących w Izráelu/ 9 ♣ Pomázáłá twarz swoje máśćią/ á zplotszy włosy swe / oczepiłá śie / y wźiełá száte 10 lniáną ná oszukánie jego. ♣ Pátynká jey b uchwyćiłá oko jego / á piekność jey pojimáłá dusze jego / 11 przeniknął miecz szyje jego. ♣ Uzlekli śie Persowie śmiáłośći jey / á Medowie przewagą jey potrwożeni są. ♣ 12 Tedy wykrzykáli pokorni moji / á wołáli mdli moji: A oni ustrászeni bedąc wynośili głos swoj / y ná 13 zad śie wroćili. ♣ Synowie dźiewczyn poprzebijáli je/ á jáko chłopiętá ućiekájących pogánili je / pogineli w bitwie PAná Bogá mego.

14 BEde śpiewáłá PAnu pieśń no15 wą. ♣ PANie / wielkiś jest y sławny / dźiwny w śile / y niezwy16 ćiężony. ♣ Tobie niechaj służy wszystko stworzenie twoje: boś ty c rzekł / y stáło śie: posłałeś Duchá twego / y stworzone są: á niemász ktoby śie zprzećiwił głosowi twe17 mu. ♣ Abowiem gory z gruntu z wo dámi poruszáją śie / á opoki od obli18 cza twego jáko wosk topnieją. ♣ Ale bojącym śie ćiebie/ ty miłośćiw bedźiesz. Bo máła *rzecz* jest u ćiebie káżda ofiárá wdźieczney wonnośći / y namniejsza *jest* káżda tłustość ku palącey ofierze twojey: ále ktory śie boji PAná / wielkim jest zá19 wzdy. ♣ Biádá narodom ktorzy powstawáją *przećiwko* narodowi memu: *bo* PAN Wszechmocny pomśći śie nád nimi w dźień sądu. 20 ♣ Bo przepuśći ogień y robáctwá ná ćiáłá ich/ y płákáć będą czując je ná wieki.

21 POtym gdy przyszli do Jeruzálem/ pokłon oddáli PAnu/ á skoro oczyśćion był lud / odpráwowáli cáłopalenia swe/ y śluby swe / y dáry. ♣ Judytá też ofiárowáłá wszy22 stkie naczynia Holofernesowe / ktory jey lud był dał: á namiotek ktore byłá wźiełá od łożá jego / zá o23 fiáre oddáłá PAnu. ♣ Y weselił śie lud w Jeruzalem przed świątnicą / przez trzy mieśiące / á Judytá z 24 nimi zostáłá. ♣ A po onych dniách/ wroćił śie káżdy do dźiedźictwá swego. Judytá tákże wroćiłá śie do Betuliey / mieszkáłá w máje25 tnośći swojey. ♣ A byłá zá czásu swego sławna po wszystkiey źiemi. A choć ich *było* wiele ktorzy ją *pojąć* chćieli: á *wszákże żaden* mąż jey nie uznał/ po wszystkie dni żywotá jey / od tego czásu jáko umárł Mánásses mąż jey/ áż przyłączona 26 byłá do ludu swego. ♣ Y przyszłá do sławy bárzo wielkiey / y zstárzáłá śie w domu mężá swego / *májąc* sto 27 y pięć lat. ♣ Potym puśćiłá wolno służebnice swoje. Y umárłá w Betuliey / y pochowano ją w jáskini 28 Mánássessá mężá jey. ♣ Y płákał jey *wszystek* dom Izráelski przez śiedm dni. A dobrá swoje rozdźieliłá *sámá* pierwey niż umárłá / wszystkim powinnym Mánássessá mężá swego/ y powinnym rodu swego. ♣ 29 A nie było wiecey *nikogo* ktoby czynił postrách synom Izráelskim zá dni Judyty / y po śmierći jey przez wiele dni.

a Judyt. 12. 18.

b Judyt. 10. 4.

c 1 Moj 1. 3. 6. 9. 11 Psalm 33. 9.

KSIEGI BARUCHA.

BAruch z inszymi Zydámi záprowádzony do Bábilonu/ námowił bráćią/ áby złożywszy śie ná pewną summe pieniedzy/ posłáli ją ná chwałe Bogá do Jeruzalem: y pisáli do swojich

do Judskiey ziemie / áby grzechy swe poznawszy / one wyználi / á ná dobrodźiejstwá y karánia Boże pomniąc/pokutowáli; będąc pewni łáskáwych obietnic Bożych pokutującym uczynionych. Náostátek przydawa y List Jeremiaszow do pojimánych / ktorym ich od báłwochwálstwá odwodźi.

Rozdział I.

Nápisánie y czytánie Kśiąg od Báruchá w Bábilonie. 5. Płácz, post, y modlitwá ludu Judskiego. 6. Zkłádánie pieniędzy ná Kośćioł. 10. Nápomnienie Kápłánow, áby śię modlili zá Krolem Bábilońskim, y ludem Judskim.

1 A Teć są słowá Kśiąg ktore nápisał Báruch syn Neryaszow/ (syná Máázejaszowego / syná Sedechiaszowego / syná Azodyaszowego / syná Helkiaszowego) w Bábilonie. 2 Roku piątego dniá śiodmego / tegoż mieśiącá / ná ten czás gdy Cháldejczycy dobyli Jeruzalem / y zpalili je ogniem. 3 Y czytał Báruch słowá tych Kśiąg przed uszymá Jechoniaszá syná Joákimowego Krolá Judskiego: 4 Y przed uszymá wszystkiego ludu ktorzy śię byli zeszli *słucháć* Kśiąg onych / y przed uszymá możnych y synow Krolewskich, y przed uszymá Stárszych/ y przed uszymá wszystkiego ludu / od máłego do wielkiego tych wszystkich ktorzy mieszkáli w Bábilonie nád rzeką Syd. 5 Y płákáli á pośćili y modlitwy odpráwowáli przed obliczem Páńskim. 6 Y zgromadzali śrebro/ káżdy według przemożenia.

7 Y Posłáli do Jeruzalem do Joákimá syná Helkiaszowego/syná Sálomy Kápłáná/y do *innych* Kápłánow / y do wszystkiego ludu ktory śię z nim znájdował w Jeruzalem. 8 (Gdy był wźiął *do śiebie* naczynia śrebrne domu Páńskiego ; ktore były zábráne z Kośćiołá / áby je odniosł do ziemie Judskiey *dniá* dźieśiątego *mieśiącá* Sywná : naczynia / ktore był spráwił Sedekiasz Krol Judski syn Jozyaszow; 9 Potym / jáko był pojmał a Nábuchodonozor Krol Bábiloński Jechoniaszá/ y Kśiążetá/ y więźnie/ y możne/y lud ziemie z Jeruzalem/ y záprowádźił je do Bábilonu.) 10 Y rzekli; Oto posyłamy do was śrebro: przetoż nákupćie *zá to* śrebro ofiar ku paleniu/ y *ofiar* zá grzech / y kádźidłá/ á uczyńćie dar / y ofiárujćie ná Ołtarzu PAná Bogá nászego. 11 A modlćie śię zá zdrowie b Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y zá zdrowie Bálsázárá syná jego / áby były dni ich/jáko są dni niebieskie ná ziemi. 12 Tedy nam PAn da moc/ y oświeći oczy násze/ y żyć będźiemy pod ćieniem Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego / y pod ćieniem Bálsázárá syná jego: á służąc im przez wiele dni znajdźiemy łáskę w oczách ich. 13 Modlćie śię też zá námi do PAná Bogá nászego : bośmy zgrzeszyli PAnu Bogu nászemu/ á popędliwość y gniew jego nie jest odwrocony od nas / áż do dniá tego. 14 Y będźiećie czytáli te Kśięgi (ktoreśmy posłáli do was / ábyśćie je czytáli) w domu PAńskim we dni Swięte/y we dni Uroczyste. 15 Y rzeczećie; PAnu Bogu nászemu *należy* c spráwiedliwość / á nam záwstydzenie twarzy (jáko śię to dźiś pokázuje) káżdemu Żydowi 16 y obywátelom Jeruzalemskim: Y Krolom nászym / y Kśiążętom nászym/ y Kápłánom nászym/ y Prorokom nászym y Ojcom nászym. 17 Dla tego / żeśmy zgrzeszyli d przed PAnem/ 18 y nie uwierzyliśmy mu: Aniśmy słucháli głosu PAná Bogá nászego / ábyśmy chodźili w przykazániách jego / ktore podał przed obliczem nászym. 19 Od *onego* dniá ktore° PAn wyprowádźił Ojce násze z ziemie Egipskiey / áż do dniá tego byliśmy niewierni PAnu Bogu nászemu/ y lekceśmy *go* sobie poważáli/ 20 nie słuchájąc głosu jego. Y przylgnęło do nas wiele złego y przeklectwá / ktore PAn náznáczył *przez*

Moj=

[a 2 Krol. 24. 21.] [b Jerem. 29. 7.] [c Dáni. 9. 7. Judyt. 2. 6.] [d Dáni. 9. 5.]

Mojżeszá sługę swojego / w dźień ktorego e wywiodł PAn Ojce násze z źiemie Egipskiey/áby nam dał źiemię opływájącą mlekiem y miedem / jáko śię to dźiś pokázuje: 21 Wszákżesmy przećię nie słuchali głosu PAná Bogá nászego według wszystkich słow Prorockich / ktore posyłał do nas: 22 Alesmy chodźili káżdy w zamyśle sercá swego złego/ służąc bogom cudzym ; á czyniąc złośći przed oczymá PAná Bogá nászego.

e 5 Moj 20.15. Dáni. 9. 11.

Rozdział II.

Lud Judski wyznawa grzechy swoje, á o łáskę PAná Bogá prośi.

1 Uczynił PAN dosyć a słowu swemu / ktore mowił przećiwko nam / y przećiwko sędźiom nászym ktorzy sądźili Izráelá: y przećiwko Krolom nászym/y przećiwko Kśiążętom nászym / y przećiwko wszystkiemu ludowi Izráelskiemu y Judskiemu; 2 Że miał przywieść ná nas wielkie złe rzeczy ktore śię nie stáły pod wszystkim niebem/jáko śię stáły w Jeruzalemie/według *tego jáko* nápisano w Zakonie Mojżeszowym; 3 Że człowiek miał b jeść ćiáło syná 4 swego/y ćiáło corki swojey. Y podał je w niewolą wszystkim krolestwom/ktore są około nas/ná pohánbienie/y ná zpustoszenie miedzy wszystkie narody okoliczne / miedzy ktore je PAn rozproszył. 5 A ták śię stáli niższymi / á nie wietszymi: Bosmy zgrzeszyli przećiwko PAnu Bogu nászemu/á nie słuchali głosu jego. 6 PAnu Bogu nászemu *należy* c spráwiedliwość : ále nam y Ojcom nászym záwstydzenie twarzy / jáko śię 7 to dźiś pokázuje. *Zajiste,* Wszystko to złe ktore mowił PAn przećiwko 8 nam/przyszło ná nas. Bosmy nie przeprászáli obliczá PAńskiego / żeby śię odwroćił káżdy z nas od myśli sercá nászego złego. 9 Przetoż czuł PAN nád tym złym / y przywiodł je PAn ná nas : bo PAn jest spráwiedliwy we wszystkich spráwách swych / ktore nam przykazał. 10 Alesmy nie słuchali głosu jego / żebysmy chodźili w przykazániách PAńskich / ktore podał przed oczymá nászymi.

a Dáni. 9. 12.

b 5 Moj 28.51. 53.57.

c Dáni. 9. 7. Báru. 1. 15.

11 PRzetoż teraz PAnie Boże Izráelski / ktoryś wywiodł lud twoj z źiemie Egipskiey możną ręką/ y w znákách / y w cudách / y w mocy wielkiey/y w rámieniu wyniosłym/y uczyniłeś sobie imię jáko śię 12 to dźiś pokázuje. Zgrzeszylismy niepobożnie *smy* d czynili/y niespráwiedliwiesmy śię obchodźili/PAnie Boże nász we wszystkich spráwiedliwośćiách twojch. 13 Niechże śię odwroći popędliwość twojá od nas: bo nas już bárzo máło zostáło miedzy narody / do ktorycheś nas rozproszył. 14 PAnie wysłuchaj modlitwę nászę / y prozbę nászę: á wybaw nas *sam* dla śiebie / y zjednaj nam łáskę przed obliczem tych / ktorzy nas w niewolą zaprowádźili. 15 Aby poznáłá wszelka źiemiá żeś ty jest *sam* Pan Bog nász: bo Imię twoje wzywáne jest nád *wszystkim* Izráelem / y nád narodem je[?]. 16 PAnie/wejrzy z domu e twego świętego / á miey pieczą o nas: Nákłoń PAnie uchá twego/á wysłuchaj. 17 Otworzże PAnie oczy twe/ á obacz iż f umárli w grobách/z ktorych wnętrznośći duch jest odjęty / nie będą przyznawáć chwáły y spráwiedliwośći PAnu. 18 Ale duszá smętna dla wielkośći *złego,* w ktorym chodźi zkrzywiona y zemdlona/á oczy ustawájące/y duszá łákną-ca/ przyznájąc chwałę y spráwiedliwość PAnie. 19 Bo nie dla spráwiedliwośći Ojcow nászych y krolow nászych/my wylewamy unizone modlitwy násze przed obliczem twojim PAnie Boże nász; 20 Ale żeś puśćił popędliwość twoję y gniew twoj ná nas/ jákoś to mowił przez sługi twoje 21 Proroki mowiąc; Ták mowi Pan: Náchylćie rámienia g swego/á służćie Krolowi Bábilońskiemu / á *będźiećie* śiedźieli w źiemi/ktoram dał 22 Ojcom wászym. Ale jesli głosu PAńskiego nie usłuchaćie/ ábyśćie służyli Krolowi Bábilońskiemu; 23 Tedy spráwię / że ustánie w mieśćie Judskim / y około Jeruzalem głos rádośći / y głos wesela / głos oblubieńcá / y głos oblubienice ; á wszystká źiemiá zpustoszeje bez obywá-

d Dáni. 9. 5.

e 5 Moj 26.15. Ezái. 63.15.

f Psalm. 6. 6. y 30.10 y 115. 17. Ezái. 38.18.

g Jerem. 27.12.

24 kow. ♣ Y nie usłuchálismy głosu twego/ ábyśmy służyli Krolowi Bábilońskiemu: dla tegoś skutecznie wypełnił słowá twoje/ ktoreś mowił przez Proroki sługi twoje/ iż rozniesione będą kośći Krolow náßych/ y kośći Oycow náßych z miejscá ich. ♣ 25 A oto są wyrzucone ná gorącość dźienną/ y ná mroz nocny: Y pomárli w ćiężkich boleśćiách w głodźie/ y przez miecz/ y w wygnániu. ♣ 26 A dla złośći domu Izráelskiego y domu Judskiego zkáźiłeś Dom twoj/ w ktorym wzywano Imienia twego/ jáko śię to dźiś pokázuje.

27 Y Uczyniłeś z námi PAnie Boże nász według wszelkiey *dobroći* twojey/ y według wszelkiego miłośierdźia twego wielkiego. ♣ 28 Jákoś mowił przez Mojżeszá sługę twego/ w dźień ktoregoś mu h nápisáć rozkazał zakon twoj/ przed syny Izráelskimi/ mowiąc; ♣ 29 Nie posłucháćieli głosu i mojego/ tedy zájiste to bárzo wielkie mnostwo ludźi/ obroći śię k w máluczki poczet miedzy narody/ do ktorych je rozproszę. ♣ 30 Bo to wiem/ iż mię słucháć nie będą; gdyż jest lud twárdego l kárku: Ale śię m náwrocą do sercá swego w źiemi n pojimánia swego. ♣ 31 Y dowiedzą śię żem Ja PAn Bog ich. Y dam im serce y uszy posłuszne. ♣ 32 Y chwalić mię będą w źiemi pojimánia swego/ á wspomnią ná Imię moje. ♣ 33 Y odwrocą śię od grzbietu swego twárdego/ y od złych spraw swojich: Bo wspomnią *ná* drogę Oycow swojich/ ktorzy grzeszyli przećiwko PAnu. ♣ 34 Y wrocę je do źiemie/ o ktorąm przyśiągł Oycom ich/ Abráhámowi/ Izáákowi/ y Jákobowi: Y będą nád nią pánowáli/ y rozmnożę je/ á nie ubędźie ich. ♣ 35 Postánowię też z nimi przymierze wieczne/ ábym był Bogiem ich/ á oni żeby byli ludem mojim; á nie ruszę więcey ludu Izráelskiego *y tey* źiemie, ktorąm im dał.

ROZDZIAL III.

Izráelczycy śię Bogu modlą. 9. Upomnienie do uznánia śię w grzechu, y do szukánia mądrośći.

1 WSzechmogący PAnie/ Boże Izráelski/ duszá w ućisku/ á duch w utrapieniu woła do ćiebie. ♣ 2 Wysłucháyże PAnie/ á zmiłuj śię/ gdyżeś jest Bog miłośierny: O zmiłujże śię/ bośmy zgrzeszyli przećiwko tobie! ♣ 3 Abowiem ty trwasz ná wieki/ ále my giniemy ustáwicznie. ♣ 4 O PAnie Wszechmogący/ Boże Izráelski! wysłuchajże teraz prozby *potomkow* zmárłych Izráelczykow/ to jest/ synow tych/ ktorzy zgrzeszyli przed tobą/ ktorzy nie byli posłuszni głosowi PAná Bogá swego/ *dla tego* przylnęły do nas te złe rzeczy. ♣ 5 Niewspominajże niepráwośći Oycow náßych/ ále wspomni ná rękę twoję/ y ná Imię twoje w tym czáśie. ♣ 6 Abowiemeś ty jest PAn Bog nász/ á ćiebie wystawiáć będźiemy PAnie: (♣ 7 Przeto/ żeś dał bojaźń w serce násze/ ábyśmy wzywáli Imienia twego.) Chwalić ćię mowię będźiemy w pojimániu nászym/ bośmy sobie ná pámięć przywiedli wszystkie niepráwośći Oycow náßych/ ktorzy zgrzeszyli przećiwko tobie. ♣ 8 Oto my dźiś w pojimániu nászym/ tám gdźieś nas rozproszył/ *podáni* jesteśmy ná urągánie/ y ná złorzeczenie/ y ná a ćiężkie podátki według wszystkich niepráwośći Oycow náßych/ ktorzy odstąpili od *ćiebie*, PANA Bogá nászego.

9 SŁuchaj Izráelu/ przykazánia żywotá przyjmićie w uszy/ ábyśćie śię náuczyli mądrośći. ♣ 10 Coż to jest Izráelu/ żeś jest w źiemi nieprzyjaćielskiey: żeś śię zstárzał w źiemi cudzey? ♣ 11 Żeś śię zplugáwił umárłymi? żeś policzony miedzy te/ ktorzy są w grobie? ♣ 12 Opuśćiłeś źrzodło mądrośći. ♣ 13 O byś był chodźił drogą b Bożą/ mieszkałbyś był w pokoju ná wieki! ♣ 14 Uczże śię teraz kędy jest mądrość/ gdźie jest moc/ y kędy jest zrozumienie: Abyś wespoł wiedźiał gdźie jest przedłużenie wieku y żywot/ gdźie jest świátłość oczu/ y pokoj. ♣ 15 Ktoż ználazł miejsce jey? á kto wszedł do skárbow jey? ♣ 16 Gdźież są Kśiążętá narodow/ y ći ktorzy pánują nád zwierzętámi/ ktore są ná źiemi?

h 3 Moj 26.14. 5 Moj 28.25. i 5 Moj 28.62. k 5 Moj 4.27. l 5 Moj 9.13. m I. Uznájo. n 3 Moj 26.41.

a G. Ná dung. b Psalm 81.14.

C Kto-

17 Ktorzy z ptástwem niebieskim igrzysko máją / á skárbią srebro y złoto/w ktorym ludźie dufáją/ á nie 18 máją końcá w nábywániu ich: Y ci ktorzy robią srebro / y stáráją śię / á nie są dośćignione spráwy 19 ich. Wytráceni są y wstąpili do grobow / á inni powstáli miásto 20 nich. A młodźieńcy ácz widźieli świátłość/ y mieszkáli ná źiemi / jednák drogi umiejętnośći nie po- 21 ználi: Ani zrozumieli śćieżek jey/ áni jey przyjęli synowie ich: od dro- 22 gi jey dálekimi śię stáli: Nie słyszano o niey w Chánáán / áni jey widźiano w Temán: áni synowie Agáry ktorzy są ná źiemi szukáli 23 rostropnośći: Ani kupcy z Meránu/y z Temánu/y wykłádácze gadek y inni co śię stáráli o rostropność / drogi mądrośći nie poználi/ áni pá- 24 miętáli ná śćieszki jey. O Izráelu! jákoż wielki jest dom Boży! y jákoż szerokie miejsce mieszkánia jego? 25 Wielkie jest/y nie ma końcá: wy- 26 sokie jest, á nie pomierzone. Tám byli obrzymowie c sławni od początku/wielkiego wzrostu ludźie/ á biegli w rzeczách wojennych. 27 Wszákże nie tych Bog obrał / áni im dał drogi mądrośći zrozumieć: y zginęli. 28 Dla tego/ że nie mieli rostropnośći / zginęli dla lekkomyślnośći 29 swojey. Ktoż wstąpił do niebá / áby jey nábył? ábo ją zprowádźił z 30 obłokow? Ktoż ją/przepráwiwszy śię przez morze / ználazł / á przyniosł ją miásto złotá wybornego? 31 Nie jest ktoby znał drogę jey / ábo 32 ktoby myślił o śćieżkách jey. Ale ten ktory wszystko wie / zna ją / y ználazł ją rostropnośćią swoją: Ktory źiemię przypráwił ná wieczne czásy / y nápełnił ją d bydłem 33 czworonogim. Ktory posyła świátłość / á idźie: przyzywa jey / á posłuszna mu jest ze drżeniem. 34 Ale gwiazdy świecą w porządku swym / y rádują śię: záwołali ich/ 35 odpowiedzą; Otośmy: Y świecą z rádośćią temu / ktory je stwo- 36 rzył. Tenći jest Bog nász / nie może być inny przyrownány do 37 niego. Onći wynálazł wszystkie drogi umiejętnośći / á oddał ją Jákobowi słudze swemu/ y Izráelowi u- 38 miłowánemu swemu. Potym ná źiemi e widźiány jest / y miedzy ludźmi obcował.

Marginalia: c 1 Moj 6. 4. — d 1 Moj 1. 14. — e Ezdr. 53. 2. Mądr. 2. 15. Jan. 1. 10. 14. 1 Tym. 1. 15. 73. 16.

ROZDZIAŁ IV.

Zálecenie Zakonu Bożego. 9. Nárzekánie Kośćiołá. 30. Y pocieszenie jego.

1 Teć są Kśięgi przykazań Bożych y Zakon ktory jest ná wieki. Wszyscy ktorzy go trzymáją/ wnidą do żywotá: ále ktorzy go opuszczáją/ 2 pomrą. Náwroćże śię o Jákobie / á trzymaj śię go: chodź w jásnośći świátłá jego. 3 Nie dawaj chwały twojey inne[v]/ áni pożytkow 4 twych narodowi obcemu. Błogosłáwieniśmy Izráelu: bo co śię podoba Bogu/ jest nam wiádomo.

5 Bądźcież dobrego sercá ludu 6 moj; pámiątko Izráelska. Záprzedániśćie pogánom / nie na zginienie: ále iżeśćie do gniewu pobudźili Bogá / wydániśćie przećiw- 7 nikom. Bośćie rozdrażnili Stworzyćielá swego/ ofiárując a czártom/ 8 á nie Bogu. Y zápomnieliśćie ná tego ktory was zpłodźił/ ná Bogá wiecznego: á zásmućiliśćie Jeruzalem/ ktore was wychowáło. 9 Bo widźiáło przychodzący ná was gniew od Bogá/y mowiło; Słuchajćie sąśiády Syońskie: Bog ná mię 10 przywiodł smętek wielki. Bom widźiáło pojimánie synow mojich y corek / ktore ná nie przywiodł on 11 Wieczny. Wychowywáłem je z rádośćią / álem je rozpuśćiło z płá- 12 czem y z żalem. Niech śię nikt nie ráduje náde mną wdową y opuszczoną od wielu: zpustoszonam dla grzechow dźiatek mojich/ iż odstąpiły od 13 Zakonu Bożego. A práwie go nie poználi / áni chodźili drogámi przykazań Bożych / áni śćieszkámi ćwiczenia śię w spráwiedliwośći jego postępowáli. 14 Niechże przydą sąśiády Syońskie / á niech przypomináją pojimánie synow mojich y corek / ktore przywiodł ná nie on 15 Wieczny. Abowiem przywiodł ná nie narod dáleki / narod niewstydliwy/y innego b języká: 16 Ktorzy śię nie wstydáli stárcá / áni śię nád dźiatkámi zmiłowáli : y pojimáli na-

Marginalia: a 5 Moj 32. 17. — b 5 Moj 28. 49.

namilsze syny tey wdowy/ á z Corek jedynaczke osierocili. 17 ✣ Ja záś coż wam pomoc moge? 18 ✣ Abowiem ten ktory złe ná was przywiodł / wyrwie was z rąk nieprzyjaćioł wászych. 19 ✣ Idźcież dźiateczki / idźcie: Jamćiopuszczona zostáło. 20 ✣ Zdiełom z siebie száte pokoju / á przyoblekłom ná śie wor modlitwy mojey: bede wołáło do Wiecznego zá dni mojich.

21 Badźciez dobrego sercá synowie/ wołajcie do Bogá: á wyrwie was z mocy reki nieprzyjaćielskiey. 22 ✣ Bo ja nádźieje mam w tym Wiecznym o wybáwieniu naszym: y potkáło mie wesele od Swietego / dla miłośierdźia ktore przydźie ná was w rychle od wiecznego Zbáwićielá nászego. 23 ✣ Bom was rozpuśćiło z záłośćia y z płáczem: Jednák mi was Bog záśie przywroći z rádośćia y z weselem ná wieki. 24 ✣ Abowiem jáko teraz widźiáły sąśiády Syońskie pojimánie wásze/ ták w krotce ujrza od Bogá wybáwienie wásze / ktore przydźie ná was z wielka sława / á jásnośćia wieczna. 25 ✣ Dźiatki/ćierpliwie znośćie gniew/ ktory od Bogá ná was przyszedł: Bo choćiaż ćie przesládował nieprzyjaćiel twoj / wszákże w rychle ogladasz zginienie jego/y ná kárki ich nástapisz. 26 ✣ Kochánkowie moji szli drogámi przykrymi: zábráni sa jáko trzodá rozchwycona od nieprzyjaćioł. 27 ✣ Badźćiez dobrego sercá dźiateczki / á wołajćie do Bogá: bo ten ktory to ná was przywiodł/*ten też* wspomni ná was. 28 ✣ Jedno tylko jáko był umysł wász obłądźić śie od Bogá: ták tyle dźieśieć kroć náwroćiwszy śie záśie/szukajćie go. 29 ✣ Bo ktory ná was przywiodł złe/ ten wam przywiedźie wieczne wesele z wybáwieniem wászym. 30 ✣ Badźże dobrego sercá o Jeruzalem! bo cie poćieszy ten/ ktory ćie miánował. 31 ✣ Nieszczesni *sa* ktorzy ćie trapili/á ktorzy śie weselili z upadku twego. 32 ✣ Nieszczesne te miástá ktorym służyły dźiatki twoje: nieszczesna *tá źiemiá* ktora zábráłá syny twoje. 33 ✣ Abowiem jáko śie rádowáłá z upadku twego / y weseliłá śie z przygody twojey; ták záś bedźie zásmucona z spustoszenia swego. 34 ✣ Y odetnie wesele mnostwá jey á chlubá jey obroći śie w záłość. 35 ✣ Bo ogien przydźie ná nie od Wiecznego ná długie dni: á czárći w niey mieszkáć beda przez długi czás.

36 Obejrzy śie o Jeruzalem ná Wschod c słońcá! á obacz wesele ktore ćie przychodźi od Bogá. 37 ✣ Oto ida synowie twoji / ktores rozpuśćiło / ida zebráni od Wschodu áż do Zachodu słowem Swietego / weseląc śie w chwale Bożey.

c *Báru.* 5. 5.

Rozdział V.

Nápominánie Kośćiołá do rádośći. 3. Proroctwo o náwroceniu ludu z Bábilonu.

1 Zewlecz śie Jeruzalem a z száty załoby/ y utrapienia twego: á oblecz śie w ozdobe chwały ktorać 2 dáná od Bogá náwieki. ✣ Odźiey śie w płászcz spráwiedliwośći / od Bogá dány: włoz korone ná głowe 3 twoje chwały wieczney. ✣ Abowiem Bog okaże jásność twoje káżdemu stworzeniu ktore jest pod niebem. 4 ✣ Bo imie twoje názwáne bedźie od Bogá ná wieki; Pokojem spráwiedliwośći/y chwała pobożnośći. 5 ✣ Powstańże Jeruzalem / á stań ná miejscu wysokim / y obejrzy śie na Wschod b słońcá: á obacz zebráne syny twoje od Zachodu słońcá áż do Wschodu / słowem Swietego / rádujace śie / że Bog wspomniał ná 6 nie. ✣ Bo od ćiebie wyszli pieszo prowádzeni od nieprzyjaćioł: ále je BOg przyprowádźi do ćiebie wywyższone w sławie jáko syny kro7 lewskie. ✣ Poniewaz c Bog postánowił zniżyć káżda gore wysoka / á brzegi wieczne y doliny wypełnić / áby śie wyrownáły źiemia / żeby 8 Izráel szedł bezpiecznie ku chwale Bożey. ✣ Wystákiwáć też beda lásy/y wszelkie drzewo wonne *przed* Izráelem / z rozkazánia Bożego. ✣ 9 Bo lud Izráelski z weselem przyprowádzony bedźie świátłośćia chwały Bożey / z miłośierdźiem y z spráwiedliwośćia / ktora *jest* od niego.

a *Ezai.* 52. 2.

b *Báru.* 4. 36.

c *Ezai.* 40. 4.

Rozdział VI.

LIST JEREMIASZOW.

Ten liſt poſłał Jeremiaß do tych ktorzy mieli być záprowádzeni do Bábilonu od Krolá Bábilońſkiego, opowiádájąc, co mu było rozkazano od Bogá.

1 Dla grzechow ktorycheście śie dopuścili przećiwko Bogu / będźiećie záwiedźeni do Bábilonu / będąc pojimánj od Nábuchodonozorá krolá Bábilońſkiego. 2 ✣ Przetoż gdy wnidźiećie do Bábilonu / będźiećie tám przez wiele lat / y *przez* długi czás / áż do śiodmego pokolenia / ále potym was z támtąd w pokoju wywiodę. 3 ✣ A teraz ujrzyćie w Bábilonie bogi śrebrne y złote / y drzewiáne / ktore noßą ná rámionách / ktorzy pokázowáni bywáją ná poſtrách narodom. 4 ✣ Przetoż ſtrzeżćie śie / byśćie y wy przypodobywájąc śie cudzoźiemcom / tákże nie czynili / y bojaźń ich niech was nie zdejmuje; 5 ✣ Gdy ujrzyćie zgráje przed nimi y zá nimi pokłon im oddawájące: lecz mowćie w ſercu *ſwojim*; PAnie / tobie ſámemu a należy pokłon oddawáć. 6 ✣ Bo Anjoł moj z wámi jeſt / á on będźie bronił duß wáßych. 7 ✣ Język bowiem bich jeſt wypolerowány od rzemieśniká / á ſámi będąc pozłoceni y pośrzebrzeni / fałßywi ſą y nie mogą mowić. 8 ✣ A jáko Pánne / ktora śie w ſtroju kocha / wźiąwßy złoto przybieráją: 9 ✣ Y *kládą* wieńce ná głowy bogow ſwych: Bywa też pod czás y to / że Kápłáni krádnąc z bogow ſwojich śrebro y złoto / ná śiebie ſámych obracáją. 10 ✣ Dawáją też z nich y tym mierzadnicam / ktore chowáją pod dáchem *ſwym*: A te bogi śrebrne y złote / y drewniáne / jáko ludźie ßáta zdobią. 11 ✣ Wßákże nie ſą wolni ode rdze y od molow: ✣ 12 (Choć je obłoczą w ßáty ßárłatne) Ocieráją twarzy ich od prochu domowego / ktore° ná nich wiele jeſt. ✣ 13 Máją też ſceptr jáko człowiek *y jáko* ſędźia krájiny: *wßákże* przećiwko ſobie grzeßącego nie zábiją. 14 ✣ Má też miecz w práwey ręce / y śiekierę: á wßákże ſam śiebie od wojny y od zbojcow nie obroni. Z tąd znáć że nie ſą bogámi. 15 ✣ Przetoż / nie bojćie śie ich: bo jáko ſtátek ludzki złuczony nie pożyteczny bywa / tákowi też ſą bogowie ich. 16 ✣ Gdy je poſtáwią w domu / oczy ich pełne ſą prochu z nog tych / ktorzy tám wchodzą. 17 ✣ A jáko ten ktory obráźił krolá / zámykány bywa w śieni / jáko ten ktory ná śmierć ma być wyprowádzony: ták domy ich pilno opátrują Kápłáni drzwiámi / y zamkámi y zaworámi / áby od zbojcow nie byli złupieni. 18 ✣ Świece im zápaláją wiecey niżeli ſámi ſobie: z ktorych oni żadney widźieć nie mogą / bo ſą jáko bálki w domu. 19 ✣ A ſercá ich powiádáją / że je liżą węże z ziemie: ktorzy gryzą y ſáme / y ßáty ich / á nie czują. 20 ✣ Zczernieli ná twarzy ſwojey od dymu / ktory *bywa* w domu. 21 ✣ Ná ćiáłách y ná głowách ich śiadáją ſowy / jáſkołki y ptáſtwo / tákże y kotki. 22 ✣ Z kąd poznawajćie / żeć nie ſą bogámi: Nie bojćież śie ich. 23 ✣ Abowiem gdy kto nie zćiera rdze ze złotá / ktorym ſą obłożeni ku ozdobie / nie będą śie łſnili: Jáko też nieczuli gdy je odlewano. 24 ✣ Zá wielkie pieniądze c kupieni bywáją / choć w nich duchá niemáß. 25 ✣ A nie májąc d nog / ná rámionách noßeni bywáją / okázując włáſną ſwoję háńbę ludźiom: Niechże záwſtydzeni będą y ći ktorzy im ſłużą: ✣ 26 Przeto / że gdy ktory z trefunku ná ziemię upádnie / ſam od śiebie powſtáć nie może / y chćeby go kto proſto poſtáwił / ſam śie ruſzyć nie może / áni gdyby náchylony był / ſam śie náproſtowáć może; ále e ręce jáko umárłym podkłádáją. 27 ✣ A ofiáry ich Kápłáni przedawájąc / źle ich używáją / tákże też y żony ich *nieco* z nich w ſol kłádą / nic *z tego* żebrakowi y niedołężnemu nie udźielájąc. 28 ✣ Ofiar ich niewiáſty chore f y położnice śie dotykáją. A ták z tąd poznawajćie / żeć nie ſą bogámi: Nie bojćież śie ich. 29 ✣ Bo / z kądżeby je bogámi zwáć miano? Czy dla tego że niewiáſty kłádą *ofiáry* przed te bogi śrebrne y złote y drewniáne? ✣ 30 W domách ich śiedzą Kápłáni / májąc ſuknie rozdárte / y głowy y bro-

a *Mátt.* 4. 10. b *2 Moj* 23.20. *Ezái.* 48. 9. *Jerem.* 19. 3.4

c *Ezái.* 46. 6. d *Pſalm* 115.7.

e *I. Dáry.*

f *I. Mieśieczne.*

dy ogolone/ ktorych głowy odkryte
31 ſą. ✠ Y ryczą wołájąc przed obli=
czem bogow ſwojich/ jáko niektorzy
czynią ná wieczerzy po umárłym ✠
32 Száty z nich zdźieráją/ á przyobło=
33 czą żony y dźieci *ſwoje*. ✠ Ani jeſli
śię im co złego ſtánie od tego/ áni je=
ſli co dobrego/ nie mogą oddáć: áni
mogą poſtánowić Krolá/ áni go zło=
34 żyć z *Króleſtwá*. ✠ Tákże áni bo=
gactw/ áni miedźi dáć mogą: y jeſli=
by im kto ślubu poślubionego nie
35 zpełnił/ nie upomináją śię. ✠ Czło=
wieká od śmierći nie wybawiáją:
áni mdleyſzego od mocnieyſzego nie
36 wyrywáją. ✠ Człowiekowi ślepe=
mu wzroku nie przywracáją/ y w
potrzebie człowieká poſtánowionego
37 nie wybawiáją. ✠ Nád wdową nie
máją litośći/ áni śierocie dobrze czy=
38 nią: ✠ Kámieniom z gory podo=
bni ſą/ drewniáni y złoći y śrebrni
bogowie: á ſłużący im/ będą záwſty=
39 dzeni. ✠ Jákoż tedy kto ma rozumieć
40 ábo ogłáſzáć że ſą bogámi? ✠ Ponie=
waż y Cháldeyczycy nie máją ich
w uczćiwośći: Bo widząc niemego
ktory mowić nie może/ ofiárują *go*
41 Belowi: ✠ Prosząc go *áby mu* dał
mowę/ jákoby go z to było: á wſzák=
że nie mogą oni/ chcąc to o nich ro=
zumieją/ zániecháć ich; bo *y ſámi*
42 ſmyſłu nie máją. ✠ Niewiáſty też
opáſáne ſznurámi/ śiedzą ná dro=
43 gách paląc otręby. ✠ A gdy ktora z
nich będąc záciągniona od kogo/
ktorzy tám tedy przychodzą/ áby z
nim ſpáłá: *tedy* towárzyſzce ſwojey
ná oczy wyrzuca/ że jey nie miano
zá ták godną jáko one/ á iż śię nie
44 przerwał ſznur jey. ✠ *Nád to*/ wſzyſt=
kie rzeczy/ ktore bywáją przy nich/
ſą fałſzywe. Jákoż tedy kto ma ro=
zumieć ábo mowić *o nich*/ że ſą bo=
45 gámi? ✠ Złotnicy y rzemieśnicy
urobili je: á nic innego nie ſą/ jedno
co z nich chćieli mieć rzemieśnicy.
46 ✠ Y ći *ſámi* ktorzy je robią/ nie ſą
trwáli: Jákoż tedy może być áby
47 roboty ich miáły być bogámi? ✠ A=
bowiem *oni* potomkom kłamliwe y
48 zelżywe rzeczy zoſtáwili. ✠ Gdy też
ná nie przychodźi wojná/ ábo utra=
pienie/ tedy śię Kápłáni rádzą ſá=
mi z ſobą/ gdźieby śię poſpołu z bál=

49 wány zkryć mogli. ✠ Jákoż tedy
nie ma być zrozumiano/ iż nie ſą
bogámi/ ktorzy ſámi śiebie nie wy=
bawiáją od wojny/ áni od żadnego
50 złego. ✠ Gdyż ſą drewniáni/ y złoći/
y śrebrni: Tedyć przez to pozná=
wáją wſzyſcy narodowie iż ſą kłam=
ſtwem: A Krolom jáwno bywa/ że
nie ſą bogámi/ ále ſpráwą rąk lu=
dzkich/ ktore w ſobie żadney ſpráwy
51 Boſkiey nie máją. ✠ Z kąd tedy
wiádomo jeſt że nie ſą bogámi? ✠
52 Ze Krolá *w żadney* kráinie nie ſtá=
nowią/ áni deſzczu ludźiom dawáją.
53 ✠ Sadu też ich nie ſądzą/ áni śię o
krzywdę będąc niepotężnymi uj=
mują: bo ſą jáko wrony/ *wieſzdżąc
54 śię* miedzy niebem y źiemią. ✠ A je=
śli też przyidźie ogień ná dom tych
bogow drewniánych/ ábo złotych/ á=
bo śrebrnych/ tedy Kápłáni ich ućie=
káją/ y záchowáni bywáją: á oni já=
ko bálki w pośrzodku goráją. ✠
55 Krolowi też áni nieprzyjaćielowi
nie dawáją odporu: Jákoż je tedy
kto może mieć y przyjąć zá bogi? ✠
56 Ani od złodźiejow/ áni od zbojcow
nie mogą bydź wybáwieni bogowie
drewniáni/ y pośrzebrzeni/ y pozło=
ceni: gdyż nád nie ſą mocnieyſzy ći
57 co je biorą. ✠ Ktorych złoto y śre=
bro/ y ſzáty ná nich włożone odbiera=
wſzy/ odchodzą: á oni ſámi ſobie po=
58 mocnie mogą. ✠ Przetoż lepiey jeſt
być Krolem/ ktory dokázuje mocy
ſwey/ ábo naczyniem w domu po=
trzebnym/ ktorego używa ten ktory
je w mocy ma/ niż fałſzywymi bo=
gámi: ábo drzwiámi w domu ſtrze=
gącymi tego co jeſt wewnątrz/ niż
fałſzywymi bogámi: ábo *też być*
ſłupem drewniánym *w pálácu* kro=
lewſkim/ niż fałſzywymi bogámi. ✠
59 Abowiem ſłońce y mieśiąc/ y gwiá=
zdy jáſne/ będąc poſyłáne ku po=
60 trzebie/ poſłuſzne ſą. ✠ Tákżey bły=
ſkáwicá/ gdy śię okázuje/ znáczna
jeſt: tákże y wiátr ktory *dmie* po
61 wſzyſtkiey kráinie. ✠ A gdy rozkaże
Bog obłokom przechodźić śię po cá=
łym okręgu/ czynią doſyć rozkazá=
62 niu. ✠ Ogień tákże z wierzchu zpu
ſzczony ná zpuſtoſzenie gor y láſow/
63 czyni co mu rozkazano. ✠ Ale ći áni
kſztałtē/ áni mocą ſwoją nie ſą tym

rzeczom podobni: z kad áni rozumieć/ áni mowić o nich kto może/ że sa bogámi/ gdyż też zto śił niemája/ áby mieli sady odpráwowáć/ y ludziem dobrze czynić. 64 ✠ Przetoż wiedzac to/ że nie sa bogámi/ nie 65 bojcie śie ich. ✠ Bo Krolom áni złorzeczyć/ áni dobrorzeczyć moga. ✠ 66 Znakow też miedzy narodámi ná niebie nie pokázuja/ áni jáko słońce świeca/ áni oświecája jáko mieśiac. 67 ✠ Bestye sa lepsze niż oni/ ktore mogac uciec do jam swojich/ pomagája 68 sobie. ✠ Wiádomo tedy nam jest że żadnym sposobem nie sa bogámi: 69 przetoż nie bojcie śie ich. ✠ Bo jáko wogrodźie ogorczánym/ stráſzydło nic nie strzeże/ ták sa bogowie ich drewniáni y pozłoceni / y śrebrni. 70 Tymże sposobē jest y głog w ogrodźie / ná ktorym wſzelki ptak śiada. ✠ Y umárłemu wrzuconemu do ćiemnośći / przyrownáni bywája bogowie ich drewniáni/ y pozłoceni/ y 71 pośrzebrzeni. ✠ Po ſzárłaćie y po jásnośći/ *ktora* ná nich butwieje/ poznaćie/ że nie sa bogámi: sámi też ná koniec zgryźieni bywája/ y stawája 72 śie hańba w krájinie. ✠ Przetoż lepſzy jest człowiek spráwiedliwy ktory nie ma *żadnych* bałwánow. Bo dáleki bedźie od pohańbienia.

PRZYDATKI DO PROROCTWA DANIELOWEGO.

Rozdział III.

Trzey młodźieńcy do ogniá wrzuceni, Bogu śie modląc záchowáni są. 47. Chaldejczyki záś ogień zpalił. 51. A oni trzey, zá ochroną PAnu podźiękowawſzy, do tegoż wſzystkiego stworzenia Bożego nápominája.

Do Rozdź. 3. po w. 23.

24 Y Chodźili *oni trzey młodźieńcy* w pośrzodku płomieniá/ chwaląc Bogá y błogosłáwiac PANA. 25 ✠ Bo stojac Azáryaſz ták śie modlił/ á otworzywſzy ustá swe w pośrzod ogniá/ mowił; 26 ✠ Błogosłáwionyś jest PAnie Boże Ojcow náſzych/ chwalebne y sławne *jest* Jmie twoje 27 ná wieki. ✠ Abowiemeś jest spráwiedliwy we wſzystkich *rzeczách* ktoreś nam uczynił: y wſzystkie spráwy twe prawdźiwe/ y proste drogi twoje/ y wſzystkie sady twoje prawdźi28 we. ✠ Abowiemeś sady prawdźiwe wykonał/ według wſzystkiego coś ná nas dopuśćił/ y ná Jeruzalem/ miásto świete Ojcow náſzych: boś w prawdźie y w sadźie przywiodł to wſzystko ná nas dla grzechow ná29 ſzych. ✠ Boſmy zgrzeſzyli/ y niepráwośćiſmy śie dopuśćili/ odstapiwſzy od ćiebie: y wystapiliſmy we 30 wſzystkim. ✠ Y nie słucháliſmy przykazań twojich/ áni śmy *ich* strzegli: áni śmy czynili/ jákoś nam rozkazał/ áby śie nam dobrze dźiáło. 31 ✠ Przetoż wſzystko cokolwiekeś ná nas przywiodł/ y wſzystko coś nam uczynił/ spráwiedliwymeś *to* sadem 32 uczynił; ✠ Wydawſzy nas w rece nieprzyjaćioł złośliwych/ okrutnych prześiepnikow; y Krolowi niespráwiedliwemu/ á nagorſzemu 33 náde wſzystkie *co ich ná* źiemi. ✠ A teraz nie śmiemy y ust otworzyć: stáliſmy śie sromota y hańba sługom twojim/ y tym ktorzy ćie chwa34 la. ✠ Nie wydawajże nas do końcá dla Jmienia twego/ á nie wzruſzaj 35 przymierza twego. ✠ Y nie oddalaj miłośierdźia twego od nas/ dla Abráhámá umiłowánego twego / y dla Izáaká sługi twego/ y Izráelá 36 świetego twojego. ✠ Do ktorycheś mowił/ obiecujac im żeś miał rozmnożyć naśienie ich jáko gwiazdy niebieskie/ y jáko piasek ktory jest ná 37 brzegu morskim. ✠ Abowiem PAnie ubyło nas wiecey niżeli wſzystkich narodow/ y jesteſmy dźiś nalodlejſzymi po wſzystkiey źiemi/ dla 38 grzechow náſzych. ✠ Nie mamy tego czásu Kśiażećiá/ áni Proroká / áni

Hetmáná/ áni cáłopalenia/ áni ofiáry spokojney/ áni dárow/ áni kádzenia/ áni miejscá ku ofiárowániu 39 pierwoćin przed tobą ; ✣ Zebyśmy mogli ználeść miłośierdźie *twoje*, Ale z umysłem skruszonym y duchem uniżonym / nich będźiemy 40 przyjęći/ ✣ Jáko w cáłopaleniách báránow y wołow/ y jáko w tyśiącách báránkow tłustych : ták niech będźie ofiárá nászá dźiś przed oblicżem twojim/ y niech śię nápełni przed tobą: bo niemász záwstydzenia 41 ufájącym w tobie. ✣ Przetoż teraz idźiemy zá tobą ze wszystkiego sercá/ y boiemy śię ciebie/ y szukamy 42 oblicża twego. ✣ Nie záwstydzaj że nas/ ále śię obejdź z námi według dobroći twojey/ y według wielkośći 43 miłośierdźia twego. ✣ A wyrwi nas według dźiwnych *spraw* twojich/ á daj chwałę Imieniowi twojemu 44 PAnie. ✣ A niech będą záwstydzeni wszyscy/ ktorzy złośći wyrządzáją sługom twojim:y niech będą záwstydzeni od wszelkiey mocy/ á śiłá ich niech będźie pokruszo- 45 ná. ✣ Aby poználi/ iżeś ty jest sam PAnem Bogiem/ y chwalebnym po wszystkim okręgu źiemie.

46 GDy nie przestawáli słudzy krolewscy/ ktorzy je byli wrzućili/ podpaláć pieca żywicą/ y smołą/ y zgrzebiámi/ y chrostem:✣ Te- 47 dy wiwijał płomień nád piec/ ná 48 czterdźieśći y dźiewięć łokći. ✣ A wybuchnawszy/ popalił *wszystkie* ktore ználazł koło piecá z Cháldejczykow. ✣ Bo Anjoł PAński zstą- 49 pił był z tymi ktorzy byli z Azáryászem/ do piecá : A wyrzućiwszy płomień ogniowy z piecá/ ✣ Uczynił 50 w pośrzod piecá jákoby wiátr rośisty powiewájący : ták/ że *śię* ich ogień zgołá *nic* nie dotknął/ y nie zásmućił ich/ áni potrwożył.

51 TEdy *oni* trzej jákoby jednymi usty chwalili/ y błogosłáwili/ y wysłáwiáli Bogá *w onym* piecu/ 52 mowiąc ; ✣ Błogosłáwionyś jest PANJE/ Boże Ojcow nászych/ y chwalebny/ y wywyższony ná wieki. Błogosłáwione Imie chwały twojey/ święte y náder chwalebne/ 53 y náder wywyższone ná wieki. ✣ Błogosłáwionyś jest w Kośćiele świętey chwały twojey / y przenachwalebniejszy y przenasławniejszy 54 ná wieki. ✣ Błogosłáwionyś jest ktory przepátrujesz przepáśći/ śiedząc ná Cherubinách/ przenachwalebniejszy y náder wywyższony ná 55 wieki. ✣ Błogosłáwionyś jest ná stolicy chwały krolestwá twego/ y przenachwalebniejszy/ y przenasła- 56 wniejszy ná wieki. ✣ Błogosłáwionyś jest ná utwirdzeniu niebá/ y przenachwalebniejszy y sławny ná wieki.

57 BŁogosławćie PAnu wszystkie spráwy PAńskie : chwalćie y 58 wywyższajćie go ná wieki. ✣ Błogosławćie Anjołowie PAńscy PAnu: chwalćie y wywyższajćie go ná wie- 59 ki. ✣ Błogosławćie a niebiosá PAnu : chwalćie go y wywyższajćie ná 60 wieki. ✣ Błogosławćie PAnu wody wszystkie/ ktoreśćie ná niebie : wychwalajćie y wywyższajćie go ná 61 wieki. ✣ Błogosławćie wszystkie mocy PAńskie PAnu : chwalćie y wy- 62 wyższajćie go *ná wieki.* ✣ Błogosławćie Słońce y Mieśiąc PAnu : chwalćie y wywyższajćie go *ná wieki.* 63 ✣ Błogosławćie gwiazdy niebieskie PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ✣ Błogosławćie 64 wszelki dżdżu y rosso PAnu:chwalćie 65 y wywyższajćie go ná wieki. ✣ Błogosławćie wszystkie wiátry PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wie- 66 ki. ✣ Błogosławćie ogniu y gorąco PAnu : chwalćie y wywyższajćie 67 go ná wieki. ✣ Błogosławćie źimo y láto PAnu : chwalćie y wywyż- 68 szajćie go ná wieki. ✣ Błogosławćie rosy/ y szrony PAnu : chwalćie y 69 wywyższajćie go ná wieki. ✣ Błogosławćie nocy y dni PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ✣ 70 Błogosławćie świátłośći y ćiemnośći PAnu : chwalćie y wywyższajćie 71 go ná wieki. ✣ Błogosławćie mrozy y źimná PAnu : chwalćie y wy- 72 wyższajćie go ná wieki. ✣ Błogosławćie lody/ y śniegi PAnu : chwalćie y wywyższajćie go ná wieki. ✣ 73 Błogosławćie błyskáwice y obłoki PAnu chwalćie y wywyższajćie go ná wieki.

a Psalm 148.4.

74 Błogosław ziemio PAnu: chwal 75 y wywyższaj go ná wieki. ✠ Błogosławcie gory y págorki, PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná 76 wieki. ✠ Błogosławcie wszystkie urodzáje ná ziemi PAnu: chwalcie y 77 wywyższajcie go ná wieki. ✠ Błogosławcie źrzodłá PAnu: chwalcie y 78 wywyższajcie go ná wieki. ✠ Błogosławcie morzá y rzeki PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. ✠ 79 Błogosławcie wielorybowie y wszystkie rzeczy ruchájace się w wodách PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki.

80 Błogosławcie wszyscy ptacy niebiescy PAnu: chwalcie y wy- 81 wyższajcie go ná wieki. ✠ Błogosławcie bestye/ y wszystkie bydłá PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki.

82 Błogosławcie synowie ludzcy PAnu: chwálcie y wywyższaj- 83 cie go ná wieki. ✠ Błogosławcie Izráelczycy PAnu: chwalcie y wy- 84 wyższajcie go ná wieki. ✠ Błogosławcie Kápłáni Páńscy PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wie- 85 ki. ✠ Błogosławcie słudzy Páńscy PAnu: chwalcie y wywyższajcie go 86 ná wieki. ✠ Błogosławcie duchowie y dusze spráwiedliwych PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wie- 87 ki. ✠ Błogosławcie święci y pokornego sercá PAnu: chwalcie y wywyższajcie go ná wieki.

88 Błogosławcie Anániaszu/ Azáryaszu/ Misáelu/ PAnu chwalcie y wywyższajcie go ná wieki. Abowiem nas wybáwił z grobu/ á oswobodźił nas z ręku śmierći/ y wyjął nas z pośrzodku piecá płomieniem pałájacego/ z pośrzodku ogniá wyr- 89 wał nas. ✠ Wysławiajćież PAná: ábowiem [b] dobry: ábowiem ná wie- 90 ki miłośierdźie jego. ✠ Błogosławćie wszyscy chwalcy PANu/ Bogu Bogów/ chwalćie y wysławiajćie go: ábowiem po wszystkie wieki *trwa* miłośierdźie jego.

b *Psalm* 106.1. y 107.1 y 118.1 y 136.1

ROZDZIAŁ XIII.

Dwá wszeteczni Sędźiowie Izráelscy, Zuzánnę, ktora nie przyzwoliłá ná ich wszeteczne namowy, chcąc o sławę y o zdrowie przypráwić, sámi gárdło dáli.

1 Był mąż *niektory* mieszkájacy w Bábilonie/ ktorego zwano 2 Joákim. ✠ Ten pojął żonę/ imieniem Zuzánnę corkę Elkiaszá/ bárzo 3 nadobną/ y PAná się bojącą. ✠ Abowiem rodźicy jey będąc spráwiedliwymi/ wyuczyli corkę swoję zá- 4 konu Mojżeszowego. ✠ A Joákim był bárzo bogáty/ ktory miał sad blisko domu swego. ✠ A Żydźi się do niego zchadzáli/ przeto/ iż on był nasławnieyszy ze wszystkich.

5 Y Byli dwá stárszy z ludu Sędźiámi postánowieni onegoż roku: o ktorych był powiedźiał PAn; Wyszłá niepráwość z Bábilonu od Sędźiow stárszych/ o kto- 6 rych rozumiano/ że rządźili lud. ✠ Ci ustáwicznie bywáli w domu Joákimowym/ y przychodźili do nich wszyscy ktorzy mieli *jákie* sprá- 7 wy. ✠ Y stáło się gdy lud odchodźił w przypołudnie/ że wyszedszy Zuzánná przechadzáłá się po sádźie męża 8 swego. ✠ A widywáli ją *oni* dwá stárcy ná káżdy dźień/ że wychodźiłá á przechadzáłá się: y zápalili się 9 pożądliwośćią jey. ✠ Y wywroćili rozum swoj/ y odwroćili oczy swe/ áby nie pátrzyli w niebo/ y nie pá- 10 miętáli ná sądy spráwiedliwe. ✠ A będąc obá zránieni *miłośćią* jey/ jednák nie oznájmił jeden drugiemu 11 ćieszkośći swojey: ✠ (Bo się wstydźili oznájmić pożądliwośći swey/ 12 żeby z nią chćieli obcowáć.) ✠ Alstrzegli ná káżdy dźień tym pilniey 13 áby ją widźieli. ✠ A rzekszy jeden do drugiego; Podźmy już do domu/ 14 ponieważ jest godźiná obiádu. ✠ Y wyszli/ á rozeszli się z sobą: á odszedszy/ przyszli ná jednoż miejsce: y pytájąc jeden drugiego o przyczynę/ wyznał jeden drugiemu pożądliwość swoję: á potym społem postánowili czás/ kiedyby ją sámę mogli zástáć.

15 Y Stáło się/ gdy oni pilnowáli dniá sposobnego/ że weszłá Zuzánná według dáwnego zwyczáju swego/ ze dwiemá tylko służebnicámi/ chcąc się myć w sádźie: bo było 16 *bárzo* gorąco. ✠ A nie był tám nikt

oprocz *onych* dwu stárcow / ktorzy 17 śie zkryli / y strzegli ná nie. ✠ Tedy rzekłá służebnicam swojim ; Przynieśćie mi już Olejek y mydło / á drzwi u sádu zámkniećie / ábym śie 18 zmyłá. ✠ Y uczyniły jáko *im* rozkazáłá : á zámknąwszy drzwi u sádu / wyszły poboczną fortką ; áby jey przyniosły to co byłá rozkazáłá : ále *onych* stárcow nie obaczyły / bo śie byli zkryli.

19 A Gdy *one* służebnice wyszły / powstáli oni dwáj stárcy / á przy20 bieżawszy do niey/rzekli; ✠ Oto drzwi u sádu zámknione są/ á nikt nas nie widźi / á my w pożądliwośći twojey jesteśmy:á przetoż leż z námi / á 21 bądź nam powolna. ✠ Bo *jesli ná to nieprzyzwolisz*, będźiemy świadczyli przećiwko tobie / że z tobą był młodźieniec / y dla tegoś wysłáłá słu22 żebnice od śiebie. ✠ Tedy westchnąwszy Zuzánná / rzekłá ; Zćiśniono mię zewsząd. Bo jesli to uczynię / śmierć mi nástawa : á jesli nie u23 czynię/nie ujdę rąk wászych. ✠ *Wszák że* wolę nie dopuszczájąc śie tego wpáść w ręce wásze / niżeli zgrzeszyć 24 przed oblicżem PAńskim. ✠ Y záwołáłá Zuzánná głosem wielkim: krzykneli też y oni dwá stárcy prze25 ćiwko niey. ✠ Y bieżawszy jeden / o26 tworzył drzwi sádowe. ✠ A gdy usłyszáłá wołánie w sádźie czeladź domowa / przypádłá poboczną fortką chcąc widźieć coby śie jey przydáło. 27 ✠ Ale gdy powiedźieli Stárcy słowá swoje / záwstydáli śie sługi bárzo : gdyż nigdy nic tákowego nie mowiono o Zuzánnie.

28 A Názájutrz / gdy śie lud zszedł do Joákimá męża jey / przyszli też *oni* dwá Stárcy / *będąc* pełni złych myśli przećiwko Zuzánnie áby 29 ją stráćili. ✠ Y rzekli przed ludem; Poślijćie do Zuzánny Corki Elkiaszá/ktora jest żoną Joákimową. A o30 ni posłáli. ✠ Y przyszłá oná/y rodźicy jey / y synowie jey / y wszyscy po31 krewni jey. ✠ A Zuzánná byłá bárzo 32 wdźięczna/y piękney urody. ✠ Tedy *oni* złośnicy kazáli ją odkryć : (bo byłá zákryta) áby śie násyćili 33 pięknośći jey. ✠ A ták płakáli ktorzy przy niey *stali*, y wszyscy ktorzy ją 34 widźieli. ✠ A powstawszy *oni* dwá Stárcy w pośrzod ludu / włożyli 35 ręce ná głowę jey. ✠ Ale oná płácząc poglądáłá w niebo : bo serce jey 36 było ufájące w PAnu. ✠ Tedy *oni* Stárcy mowili ; Gdyśmy śie przechadzáli po sádźie sámi / weszłá ta z dwiemá służebnicámi/ y zámknęłá drzwi u sádu / á wysłáłá służe37 bnice od śiebie. ✠ Y przyszedł do niey młodźieniec / ktory śie *tám* był 38 zkrył/y legł z nią. ✠ A my będąc w kąćie sádu / widząc *tákową* niepráwość/ przybieżeliśmy do nich. 39 ✠ A widząc je májące z sobą sprawę / jegośmy wprawdźie zdzierżeć nie mogli / gdyż był mocnieyszy nád nas / y otworzywszy *sobie* drzwi uciekł : 40 ✠ Ale tę pojmawszy/pytáliśmy *jey* coby *to* był zá młodźieniec ? Lecz nie chćiáłá nam oznájmić: Toć świad41 czymy. ✠ Y uwierzyło im *wszystko* zgromádzenie / jáko Stárszym ludu / y Sędźiom : y osądźili ją ná 42 śmierć. ✠ Tedy Zuzánná záwołáłá głosem wielkim / mowiąc ; O Boże wieczny ktory znasz skryte rzeczy / á ktory wiesz wszystkie *rzeczy* pierwey 43 niżeli śie one stawáją ! ✠ Ty wiesz że kłámliwie przećiwko mnie świadczyli : A oto teraz umieram / nie uczyniwszy nic tákiego / co ći złośliwie przećiwko mnie zmyślili. 44 ✠ Y wysłuchał Bog głos jey.

45 A Gdy ją prowádzono ná śmierć wzbudźił PAN Duchá Swiętego w pácholątku máluczkim / kto46 remu imię Dániel. ✠ Ten záwołał głosem wielkim ; Jam czysty od tey 47 krwie. ✠ Tedy obroćiwszy śie wszystek lud do niego / rzekł ; Coż to zá 48 mowá ktoraś ty przemowił? ✠ A on stojąc w pośrzodku nich/rzekł; Tákześćie szaleni synowie Izráelscy? Nie rozsądźiwszy/ áni śie prawdy dowiedźiawszy / osądźiliśćie corkę 49 Izráelską? ✠ Wroććież śie do sádu/ bo fałszywie ći świadczyli przećiwko niey.

50 Y Wroćił śie wszystek lud z pospiechem. Y rzekli mu Stárszy; Podź/á śiadź w pośrzod nas / y oznájmij nam : ponieważći Bog dał 51 cześć Stárszych. ✠ Y rzekł do nich Dániel: Rozwiedźćie je rożnie / je-

dnego od drugiego dáleko / á ja je bedę sadźił. 52 ✠ A gdy byli rozłaczeni jeden od drugiego / zawołał jednego z nich / y rzekł do niego ; O zástárzáły we złych dniách ! teraz przyszły ná jáwią grzechy twoje ktoreś czynił przed tym; 53 ✠ Sadząc sady niesprawiedliwie / á niewinne potepiájac / á wypuszczájac winne : choć PAn mowi ; Niewinnego y spráwiedliwego á nie bedźiesz zábijał. ✠ 54 Teraz tedy jesliś ja widźiał / powiedz pod ktorymeś je drzewem widźiał z soba obcujace ? A on rzekł ; Pod Lentyszkiem. 55 ✠ Y rzekł Dániel ; Práwieś zkłamał ná głowe twoje ; Bo oto Anjoł Bozy wźiąwszy rozkazánie od Bogá / rozetnie ćie na poły.

a 1 Moj. 23. 7.

56 Y Odwiodszy go / kazał przywieść drugiego : Y rzekł mu ; O naśienie Chánánejskie á nie Judskie / piekność ćie uwiodłá / y pożadliwość wywrociłá serce twoje. 57 ✠ Tákeśćie czyniwáli corkam Izráelskim : á one bojac śie wás , obcowáły z wámi : ále corká Judska nie zćierpiáłá niecnoty wászey. 58 ✠ Teraz tedy powiedz mi / pod ktorymeś je drzewem zástał z soba obcujace ? A on rzekł ; Pod Swidwa. 59 ✠ Y rzekł mu Dániel ; Y tyś czyśćie zkłamał ná głowe twoje : ábowiem *oto* czeka Anjoł Bozy májacy miecz / áby ćie rozćiał ná poły / y zábił was *obu*.

60 TEdy záwołáło wszystko zgromádzenie głosem wielkim : y błogosłáwili Bogu / ktory wybawia te co w nim ufáją. 61 ✠ Y powstáli przećiwko *onym* dwiemá Stárcom : (bo je był przekonał Dániel z ust ich / iż fałszywie świadczyli) 62 ✠ Y uczynili im według Zakonu Mojżeszowego : ták jáko oni źle myślili uczynić bliźniemu *swemu*, y zábili je : á krew niewinna byłá wybáwiona dniá onego. 63 ✠ A Elkiasz y żoná jego chwálili Bogá zá corkę swą Zuzánnę / z Joákimem mężem jey / y ze wszystkimi powinowátymi : że śie nie ználáztá przy niey táka sprosna rzecz. 64 ✠ A Dániel stał śie wielkim przed oczymá *wszystkiego* ludu od onego dniá / y ná potym. ✠ W tym 65 Krol Astyáges przyłaczony jest do Ojcow swojch : á Cyrus Perski ujał krolestwo jego.

ROZDZIAŁ XIV.

Dániel śie Belowi kłaniáć nie chćiał. 13. Zdrádę Kśiezy báłwochwálskich wyjawił. 22. Smoká zabił. 30. Miedzy Lwy wrzucony był 31. Od Bogá záchowány.

1 A Dániel jadał z Krolem / y *miano go* w uczćiwośći nád wszystkie przyjaćioły *jego*.

2 A Był báłwan *u* Bábilończykow / ktoremu imie *było* Bel / y wydawano nań ná káżdy dźień dwánaśćie miar wielkich białey mąki / owiec czterdźieśći / á winá sześć báryłk. 3 ✠ A Krol go chwalił / y chodźił ná káżdy dźień mu pokłon oddawáć : Ale Dániel oddawał pokłon Bogu swemu. Y rzekł mu Krol; Przeczże nie oddawasz pokłonu Belowi? 4 ✠ A on mu odpowiedźiał; Iż nie chwale báłwánow reka uczynionych / ále Zywiacego Bogá / ktory stworzył niebo y ziemię / á ma moc nád wszelkim ćiáłem. 5 ✠ Tedy mu rzekł Krol ; *Izaż* ći śie nie zda Bel być żywiacym bogiem? Azaż nie widźisz / jáko wiele jada ná káżdy dźień? 6 ✠ Y rzekł Dániel uśmiechnawszy śie; Nie myl śie Krolu / bo wewnatrz jest gliniány / á z wierzchu miedźiány / y nigdy nie jada áni pija.

7 Y Rozgniewawszy śie Krol / przyzwał *do śiebie* Kápłánow jego / y rzekł im ; Jesli mi nie powiecie kto jest co jada te nákłády / pomrzecie. 8 ✠ A jesli pokażećie iż to Bel jáda, *tedy* Dániel umrze ; iż bluźnił przećiwko Belowi. Y rzekł Dániel Krolowi ; Niech śie stánie według słowá twego. 9 ✠ A Kápłánow Belowych było śiedmdźieśiat / oprocz żon y dźieci. A gdy przyszedł Krol z Dánielem do domu Belowego / 10 ✠ Rzekli Kápłáni Belowi ; Oto my wynidźiemy precz : A ty Krolu nákładszy potraw / y winá nálawszy / postaw : y zámknij drzwi / á zápieczętuj sygnetem twojim. 11 ✠ A przyszedszy ráno / jesli nie znajdźesz / że wszystko Bel pojadł / pomrzemy : ábo Dániel / ktory kłamał przećiwko nam. 12 ✠ A oni

to

to sobie lekce ważyli / *przeto* że sobie byli uczynili pod stołem tájemne weśćie / y przez nie záwżdy wchodźili / á ono pożeráli. 13 ✠ Gdy tedy oni wyszli / á Krol postáwił potráwy przed Belem / rozkazał Dániel sługom swojim / áby przynieśli popiołu / y potrząsneli nim po wszystkim Kośćiele przed oczymá Krolewskimi: á wyszedszy zámkneli drzwi / y zápieczętowáli sygnetem Krolewskim / y odeszli precz. 14 ✠ Ale Kápłáni weszli w nocy według zwyczáju swego / y żony / y synowie ich / y pojedli wszystko / y odeszli. 15 ✠ A Krol wstał bárzo ráno / y Dániel z nim / 16 ktoremu rzekł Krol; ✠ Cáłe-ż są pieczęći Dánielu? A on rzekł; Cáłe Krolu. 17 ✠ A skoro tylko otworzyli drzwi / pojrzawszy Krol ku stołowi / záwołał głosem wielkim; Wielkiś jest Belu / á niemász u ciebie żadney zdrády. 18 ✠ Y rozśmiał śię Dániel / á zátrzymał Krolá / áby nie wchodźił wewnątrz / y rzekł; Pojrzy ná tło / á rozeznaj czyje to stopy. 19 ✠ Y rzekł Krol; Widzę stopy mężow / y niewiast / y dźieći.

20 Tedy rozgniewawszy śię Krol / pojimał Kápłány / y żony / y syny ich: á oni mu ukazáli zkryte drzwiczki / ktorymi wchadzáli y zjadáli to *co bywáło* ná stole. 21 ✠ Y pomordował je Krol / á Belá dał w moc Dánielowi: ktory go wywroćił / y kośćioł jego.

22 Był tákże Smok wielki ná miejscu *onym*, ktorego chwalili Bábilończycy; 23 ✠ Y rzekł Krol Dánielowi; Izali y o tym rzeczesz że jest miedźiány? Oto żywie y je / y pije: Nie możesz rzec / że ten nie jest Bogiem żywym: á przetoż oddawaj mu pokłon. 24 ✠ Y rzekł Dániel; Pánu Bogu memu pokłon oddawáć będę: ábowiem on jest Bogiem żywiącym. 25 ✠ Ale ty Krolu daj mi moc / á *ja* tego Smoká bez mieczá y kijá zábiję. Y rzekł Krol; Dawam ći. 26 ✠ Tedy Dániel wziął smoły / y sádłá / y śierśći / y uwárzył to społem: á náczyniwszy kołaczkow: wrzućił Smokowi w pászczękę: y rozpukł śię Smok. Y rzekł *Dániel*; Otoż to / czemu wy Bojską cześć wyrządzaćie!

27 A Gdy usłyszeli Bábilończycy / rozgniewáli śię bárzo / á obozywszy śię ná Krolá / rzekli; Krol Zydem został: Belá zepsował / y Smoká zábił / á Kápłány pomordował. 28 ✠ A ták przyszedszy do Krolá / rzekli; Wydaj nam Dánielá: bo ináczey zábijemy ćię / y dom twoj. 29 ✠ Widząc tedy Krol iż nań bárzo nálegáli / będąc przymuszony / wydał im Dánielá. 30 ✠ A oni go wrzućili w do lwi / y był tám przez sześć dni. 31 ✠ A *w onym* dole było śiedm lwow / ktorym dawano ná *każdy* dźień dwoje bydłá / y dwie owce: Ale ná ten czás nie były im dáne / áby pożárli Dánielá.

32 A Był Abákuk Prorok w Judskiey źiemi / ktory uwárzywszy potráwę / y nádrobiwszy chlebá w naczynie / szedł ná pole / áby *to* zániosł żeńcom. 33 ✠ Y rzekł Anjoł PAński do Abákuká; Obiad ktory masz zánieś do Bábilonu Dánielowi / do lwiey jámy. 34 ✠ Tedy rzekł Abákuk; Pánie / Bábilonum nie widźiał / á jámá nie wiem gdźie jest? 35 ✠ Y ujął *go* Anjoł PAński zá wierzch głowy: á niosąc go *zá* włosy głowy jego / postáwił go w Bábilonie nád jámą w prętkośći Duchá swego. 36 ✠ Y záwołał Abákuk / mowiąc; Dánielu / Dánielu! Przyjmi obiad ktory ći BOG posłał. 37 ✠ Y rzekł Dániel; Wspomniałeś ná mię ô Boże! á nie opuśćiłeś tych / ktorzy ćię szukáją. 38 ✠ Tedy wstawszy Dániel jadł; á Anjoł Boży postáwił *záś* Abákuká záraz ná miejscu jeº. 39 ✠ Potym Krol przyszedł dniá śiodmego / áby płákał Dánielá. A przyszedszy do jámy / wejrzał *w nię*, á oto Dániel śiedźiał. 40 ✠ Y záwołał Krol głosem wielkim / mowiąc; Wielkiś jest PAnie Boże Dánielow! á niemász innego procz ćiebie. Y wyćiągnął go *z jámy*. 41 ✠ A one ktorzy byli przyczyną zginienia jego / wrzućił w oney jámę: y pożárći są z prętká przed nim.

TRZECIE KSIEGI EZDRASZOWE.

TE Kśiegi zebráne ſą z Kśiąg Kroniki / z Ezdraßá y Nehemiaßá ; y teʒ w ſobie zámykáją. Oprocz hiſtoryey o trzech młodźieńcách/ktorzy ſpor o to wiedli/coby było namocnieyßego: y przypominánia niektorych imion/y innych rzeczy mnieyßych.

ROZDZIAL I.

Iozyaß Wielkanoc w Ieruzalem obchodźił. 25. Zywotá dokonywa. 34. Iechoniaß kroluje. 36. Joákim. 43. Joáchin.

1 A Gdy ſpráwił Jozyaß święto Prześćia a w Jeruzalem PANU ſwemu / á ofiárowáł báránká/cżternaſtego 2 dniá / mieśiącá pierwßego: ✣ Poſtánowiwßy Kápłany w Kośćiele PAńſkim / według porządku dni / 3 oblecżone w ßáty. ✣ Y rozkazał Lewitom ſługom Jzráelſkim / áby śie poświęcili PAnu / ku poſtáwieniu ſkrzynie PAńſkiey w domu / ktory był zbudowáł Krol Sálomon / ſyn 4 Dáwidow: *Rzekł*; ✣ Nie będźiećie jey *już wiecey* nośić ná rámionách; ále teraz ſłużćie PAnu Bogu wáßemu / á miyćie ſtáránie o narod jego Jzráelſki. Nágotujćież śie według domow wáßych y pokolenia 5 wáßego: ✣ Według opiſánia Dáwidá Królá Jzráelſkiego / y według rozrządzenia Sálomoná ſyná jego: naprzod ſtárßy ktorzy ſą miedzy wámi Lewitowie / ſtawiájąc śie w Kośćiele przed bráćią ſwoją z ſy6 nami Jzráelſkimi. ✣ Porządnież ofiárujćie báránká / y zgotujćie ofiáry bráći wáßey: ofiárujćie *mowię* báránká według rozkazánia PAń7 ſkiego podánego przez Mojżeßá. ✣ Y dárowáł Jozyaß ludowi / ktory śie tám *ná ten cżás* ználazł / báránkow / y kozłow trzydźieśći tyśiecy / á ćiel8 cow trzy tyśiące. ✣ *A* toż Krolewſkich ſtad / według obietnice / dano 9 było ludowi / Kápłánom y Lewitom. ✣ A Stárßy Kośćielni Helkiaß / Zácháryaß y Jehiel / dáli Kápłánom ná *obchodzenie* świętá Prześćia / Owiec dwá tyśiącá y ßeść ſet / á 10 ćielcow trzy ſtá. ✣ Jechoniaß tákże / y Semájaß / y Nátánáel brát *jego*, á Sábájaß y Ochiel / y Jorám Hetmáni / dáli Lewitom ná obchodzenie świętá Prześćia / Owiec pięć ty11 śięcy / *á* ćielcow śiedm ſet. ✣ To gdy śie działo / tedy Kápłáni y Lewitowie májąc niekwáßone chleby według pokolenia / y według ſtárßych / porządnie ſtáli przed ludem / áby ofiárowáli PAnu według tego jáko nápiſano w Kśięgách Mojżeßo12 wych: á to *śie dźiáło* ráno. ✣ Y upiekli báránká b ná ogniu / jáko należáło: *á inne* ofiáry wárzyli w kotłách y w gárncách z przyjemną wonnośćią / á przynaßáli wßyſtkim 13 ktorzy byli z tegoż ludu. ✣ Potym też gotowáli dla śiebie / y dla Kápłánow bráći ſwych / ſynow Ááro14 nowych. ✣ Bo Kápłáni ofiárowáli tłuſtość áż do nocy: przetoż Lewitowie gotowáli ſobie y Kápłánom 15 bráći ſwey ſynom Ááronowym. ✣ Tákże y śpiewacy ſynowie Aſáfowi ſtáli w porządku ſwojim / według tego jáko nápiſano było od Dáwidá Aſáfowi / Azáryaßowi / y Jedytunowi / ktory był poſtánowiony od 16 Krolá. ✣ Przytym y odźwierni ſtrzegli u káżdych drzwi / á żaden z nich nie zániedbywał urzędu ſwego: gdyż bráćia ich Lewitowie gotowáli 17 dla nich. ✣ A ták odpráwiło śie co należáło do ſłużby PAńſkiey onego 18 dniá: ✣ *W ktory* obchodźili święto Prześćia / y ofiárowáli ofiáry ná Ołtarzu Bożym / według rozkazá19 nia Jozyaßá Krolá. ✣ Bo ſynowie Jzráelſcy ile śie ich tám było zeßło ná ten cżás / obchodźili Święto Prześćia / tákże y Święto Prżą-

a 2 Kron 35. 1.

b 2 Moj 12. 9.

ſnikow

20 snikow przez śiedm dni. ✣ Ynie było obchodzone tákowe Swięto Prześćia w Izráelu/ od czásow Sámuelá Proroká. 21 ✣ Y żaden z Krolow Izráelskich nie obchodźił tákiego Swiętá Prześćia / jákie obchodźił Jozyasz z Kápłány/y z Lewitámi/y ze wszystkim ludem Judskim y Izráelskim ile śię ich ználázło mieszkájacych w Jeruzalem. 22 ✣ Ktore to Swięto Prześćia obchodzono ośmnastego roku zá krolowánia Jozyaszowego. 23 ✣ Tákieć sa spráwy wykonáne od Jozyaszá przed oczymá PAná jego / sercem pełnym pobożnośći. 24 ✣ A co śię zá niego więcey działo / o tym nápisano zdawná: y o tych/ ktorzy grzeszyli / á niezbożnie śię spráwowáli przećiwko PAnu nád wszystkie narody y krolestwá / y jáko go smęćili lekkomyślnośćia: dla czego śię też wypełnił wyrok PAńs ki nád Izráelem.

25 A Po tych wszystkich spráwách Jozyaszowych przydáło śię / że Fáráo Krol Egipski wyćiagnał / áby walczył przećiwko Kárchemis / nád rzeka Eufrátes : y wyćiagnał 26 Jozyasz przećiwko niemu. ✣ Tedy posłał do niego Krol Egipski / mowiac ; Ja z toba nic nie mam Kro= 27 lu Judski. ✣ Nie jestem przećiwko tobie postány od PAná Bogá / ále przećiwko Eufráteżykom walczyć mam. Nád to y PAn teraz ze mna jest / y owszem ze mna do boju pospiesza : przetoż odćiagni odemnie / 28 á nie przećiw śię PAnu. ✣ Wszákże nie odwroćił śię Jozyasz od niego z wojskiem swym: owszem stárał śię oto áby go zwalczył / nic dbájac ná słowá Jeremiaszá Proroká ktore 29 wyszły z ust PAńskich. ✣ Ale gdy z nim bitwę zwodził ná polu Mágeddo / á Kśiażetá śię zbieżeli do 30 Królá Jozyaszá ; ✣ Tedy rzekł Krol sługom swojim : Wyprowadźćie mię z bitwy / bom bárzo zránion : y wywieźli go wnet słudzy jego z 31 wojská. ✣ Y wśiadł ná drugi woz swoj / á przyjecháwszy do Jeruzalem dokonał żywotá : y pochowano 32 go w grobie Ojcow jego. ✣ Y żałowáli po wszystkiey Judskiey źiemi Jozyaszá : y Jeremiasz Prorok nárzekał nád nim ; tákże też y inni z przełożonych z żonámi nárzekáli nád nim/áż do dniá tego: bo było postánowiono / áby śię to dźiáło po wszystkim narodźie Izráelskim. 33 ✣ Ale te rzeczy nápisáne sa w Kronikách o Krolách Judskich / cożkolwiek śię działo przez Jozyaszá / jáká byłá sławá jego / y biegłość jego w Zakonie PAnskim : coż śię kolwiek działo przez niego przed tym / y teraz/nápisano jest w Kśięgách Krolow Izráelskich y Judskich.

34 T Edy ći ktorzy c byli z narodu tego/ wźiawszy Joácházá syná Jozyaszowego / ktory był we dwudźiestu y trzech lat / postánowili go Krolem miásto Jozyaszá Ojcá jego. 35 ✣ Y krolował w Judskiey źiemi y w Jeruzalem przez trzy mieśiace : bo go złożył Krol Egipski/ áby nie krolował w Jeruzalemie. 36 ✣ Założył też winę ná ten narod / sto tálentow śrebrá/y jeden tálent złotá. 37 ✣ Nád to postánowił Krol Egipski Królá Joákimá/brátá jego / zá królá nád Juda y nád Jeruzalem. 38 ✣ Y obowiazał d sobie Joákimá / y *inne* przełożone : á Záráćelá brátá jego pojimawszy/ záwiodł do Egiptu. 39 ✣ A było Joákimowi dwádźieśćiá y pięć lat / gdy poczał krolowáć w źiemi Judskiey y w Jeruzalem : á czynił to co jest złego przed PAnem. 40 ✣ Przetoż przyćiagnał przećiwko niemu Nábuchodonozor Krol Bábiloński : á zwiazawszy go miedźiánym łáncuchem / záwiodł do 41 Bábilonu. ✣ Tákże y naczynie Páńskie święte zábrawszy Nábuchodonozor / á dawszy je záwieść do Bábilonu / postáwił je w Kośćiele swojim. 42 ✣ Ale tá historya o nim y o nieczystośći/ y o bluźnierstwie jego nápisána jest w Kśięgách Kronik krolewskich.

43 P O nim krolował Joáchin/ syn jego : á było mu ośmnaśćie 44 lat/ gdy go koronowano. ✣ A krolował trzy mieśiace y dźieśięć dni w Jeruzalem / czyniac to co jest złego 45 przed obliczem PAńskim. ✣ A po roku posłał Nábuchodonozor Krol Bábiloński/y przeniosł go do Bábilonu pospołu y z naczyniem świę-

c 2 Kron 36. 1.

d T. Przysiege.

46 tym PAńskim. ✤ Y postánowił Sedekiaszá zá Królá Judskiego/ y Jeruzalemskiego / gdy miał dwádzieśćie lat y rok : á krolował jedenaśćie lat. ✤ 47 Y czynił to co jest złego przed oblicżem PAńskim / áni śie bał słow ktore powiedźiał Jeremiasz e Prorok z ust PAńskich. ✤ 48 Owszem będąc poprzysiężony w Imieniu PAńskim od królá Nábuchodonozorá / złamawszy przyśięgę / odstał *od niego:* á zátwárdźiwszy szyję swoję / y serce swoje / zgwałcił ustáwy PAná Bogá Izráelskie°. ✤ 49 Nád to y Kśiążętá ludu y Kápłáni/wiele złego czynili/y dopuszczáli śie niepráwośći / nád wszystkie nieczystośći wszystkich Pogánow / plugáwiąc Kośćioł PAński święty w Jeruzalem. ✤ 50 A choćiasz Bog Ojcow ich posyłał áby je náwroćił przez posłá swego / przeto / że ich żáłował y przybytku swego: ✤ 51 Wszákże oni szydźili z posłow jego: owszem / ile kroć PAn *do nich mowił*, náśmiewáli śie z Prorokow 52 jego: ✤ Ták iż rozgniewawszy śie przećiwko ludowi swemu / dla niezbożnośći jego / rozkazał powstáć przećiwko nim Krolem Chaldejskim. ✤ 53 Ktorzy pomordowáli młodźieńce ich mieczem *wszedy* około świętego Kośćiołá jego : á nie przepuśćił áni młodźieńcowi áni pánnie / áni stáremu / áni młodemu z nich: ále wszystkie podał w ręce 54 ich. ✤ A naczynie wszystko święte PAńskie / wielkie y máłe / z naczyniem skrzynie Bożey / y skárby krolewskie / zábrawszy zánieśli do Bábilonu. 55 ✤ Nád to/zpalili dom PAńśki/y porozwaláli mury Jeruzalemskie / á wieże jego zpalili ogniem. ✤ 56 Náwet / cokolwiek było zacnego w nim/ wniwecz obroćili: á pozostáłe od mieczá/do Bábilonu záwiedli. ✤ 57 Y byli niewolnikámi Nábuchodonozorowymi / y synow jego / pokąd Persowie Krolestwá nie otrzymáli: áby śie wypełniło słowo PAńskie przez ustá Jeremiaszowe f powiedźiáne: ✤ 58 Y pokąd źiemiá wolno nie odpráwiłá Sábbátow swoich : Po wszystek czás zpustoszenia swego odpoczywáłá / áż śie wypełniło śiedmdźieśiąt lat.

e Jerem. 17. 23.

f Jerem. 25. 11.

ROZDZIAŁ II.

Lud Judski z Bábilonu wypuszczony. 16. Zle jest udány do Artáxerxesá.

1 A Roku pierwszego / a zá krolowánia Cyrusá Krolá Perskiego / áby śie wypełniło słowo PAńskie / przez ustá Jeremiaszowe powiedźiáne; ✤ 2 Wzbudźił PAn duchá *tego* z Cyrusá Krolá Perskiego/áby kazał wywołáć po wszystkim krolestwie swojim/y listy rozpisáć/mowiąc: Ták mowi Cyrus Krol Perski: ✤ 3 Postánowił mie Krolem okręgu źiemie/PAn Izráelski/Pan nawyższy: ✤ 4 A rozkazał mi/ ábym mu budował dom w Jeruzalem/ ktory jest w 5 Judskiey *źiemi.* ✤ Przetoż ktokolwiek jest z was z narodu jego/niech będźie z nim ten PAn / PAn jego / á niech idźie do Jeruzalem budowáć dom PAnu Izráelskiemu/ktory to PAn mieszka w Jeruzalemie. ✤ 6 A ták ktorzykolwiek ná ktorych miejscách mieszkáją/ niech pomagáją tym ktorzy są ná onym miejscu / złotem y 7 śrebrem: ✤ Dárámi/ końmi/ y bydłem/y innymi rzeczámi: oprocz dobrowolney ofiáry / ktora umyślili dáć ná Kośćioł PAńśki / ktory jest 8 w Jeruzalemie. ✤ Tedy wstawszy przednieysi z Pokolenia Judowego/ y z Pokolenia Benjáminowego/ z Kápłány y Lewitámi/ y ze wszystkimi ktorychkolwiek duchá PAN wzbudźił / szli budowáć dom PAńśki 9 ktory jest w Jeruzalemie. ✤ A okoliczni sąśiedźi ich / wspomagáli je wszystkimi potrzebámi / złotem/ śrebrem/końmi/ bydłem/ y obfitymi ofiárámi dobrowolnymi : wiele ich/ ktorych umysł był wzbudzony. ✤ 10 Krol tákże Cyrus wyniosł naczynia święte PAńśkie/ ktore był przeniosł Nábuchodonozor Krol Bábiloński z Jeruzalem / á dał je był do 11 kośćiołá swego báłwáńskiego. ✤ A wyniosszy je Cyrus / Krol Perski / oddał je Mitrydátesowi Podskárbiemu swemu. ✤ 12 Przez ktorego oddáne są Sesbázárowi Stárośćie Judskiey źiemie. ✤ 13 Ktorych tá byłá liczbá: Kubkow złotych tysiąc/ kubkow śrebrnych tysiąc / kádźil-

a 2 Kron 36. 22. 1 Ezdr 1. 2.

nic śrebrnych dwádźieśćiá y dźiewięć/czasz złotych trzydźieśći / śrebrnych dwá tyśiącá cztery stá y dźieśięć/á innego naczynia tyśiąc.
14 ✤ A ták wszystkiego naczynia złote° y śrebrnego/ ktore było odnieśiono/ pięć tyśięcy cztery stá sześćdźieśiąt y dźiewięćioro záśię przynieśiono;
15 ✤ A od Sesbázárá / wespoł z tymi ktorzy śię z niewoli Bábilońskiey wroćili do Jeruzalem / oddano.
16 Ale zá czásow Artáxerxesá Krolá Perskiego Bislán/ Mitrydátes/ Tábeel / Rechum/ Belteem / y Semelius Pisarz / y inny towárzysze ich/ ktorzy mieszkáli w Sámáryjey y ná innych miejscách / nápisáli Artáxerxesowi przećiwko obywátelom Judskim y Jeruzalemskim/ ten
17 list niżey położony; ✤ Krolowi Artáxerxesowi PAnu nászemu. My b sludzy twoji/ Rechum Káncler / y Semelius Pisarz/ y inny z ich rády/ y Sędźiowie dolney Syryjey y Fenicyey:
18 ✤ Niech będźie wiádomo Krolowi PAnu *nászemu*, iż Zydźi ktorzy sám przyszli od was do nas / dostawszy śię do Jeruzalem / buduja to miásto odporne y złośliwie: á rynki jego y mury jego náprawuja/
19 y Kośćioł buduja. ✤ Ktore miásto będźieli zbudowáne/ y mury do kończone / nie będa chćieli hołdu dawáć: nád to/y Krolom śię zprzećiwia. ✤
20 A iż pilnie robia około tego Kośćiołá/ zdáło śię nam zá dobre / ábysmy
21 tego nie zániedbywáli: ✤ Ale oznajmili Krolowi PAnu nászemu: áby/ jeslićby śię zdáło/ poszukano w Kro-
22 nikách Ojcow twojich. ✤ Tedy znajdźiesz w historyach nápisano o nich/ y dowiesz śię że to miásto bywáło odporne/ á Krole y miástá burzące.
23 ✤ A iż Zydźi w nim bywáli zdrajcámi / á przyczyna wojen od wieku: dla czego też to miásto było zburzone.
24 ✤ Przetoż teraz/ Krolu PAnie *nász*, oznájmujemyć / że /jesli śię to miásto pobuduje / y mury jego wystáwione będa / nie będźiesz miał wiecey przystępu do Syryjey dolney/y do Fenicyey.
25 Tedy odpisał Krol Rechumowi Kánclerzowi/ y Beeltemowi/ y Semeliusowi Pisárzowi / y innym towárzyszom ich / ktorzy mieszkáli w Sámáryjey/ y w Syryjey/ y w Fenicyey to co niżey porzadnie położone;
26 ✤ Przeczytawszy list ktoryśćie mi pe słáli/ rozkazałem wnet poszukáć: y ználázło śię/ że to miásto Krolom od
27 wiekow odporne było: ✤ Y lud w nim mieszkájacy odporny był / y wojny
28 wszczynał: ✤ Do tego/ że też Krolowie mozni y okrutni bywáli w Jeruzalem/ ktorzy pánujac/ dań wkłádáli ná dolna Syryja y Fenicya.
29 ✤ Przetoż teraz rozkázuje / áby zábroniono tym mężom budowáć tego miástá : y áby to opátrzono / żeby śię nic tákiego od tad nie dźiało : ✤
30 A iżby wiecey nie brálá złość gory
31 ná znieśienie Krolow. ✤ Tedy przeczytawszy to co od Krolá Artáxerxesá było nápisano / Rechum y Semelius Pisarz / y inni towárzysze ich / przyćiagnawszy prętko do Jeruzalem z jezda y hufem wojennym / poczeli przeszkadzáć budujacym:
32 ✤ Ták iż záhámowáne było budowánie c Kośćiołá Jeruzalemskiego / áż do wtorego roku pánowánia Dáryuszá Krolá Perskiego.

b 1 Ezd. 4. 7.

c 1 Ezd. 4. 24.

Rozdział. III.

Bánkiet Dáryuszow. 4. Y rozmowá trzech Dworzan, coby było ná świećie namocniejszego.

1 Potym gdy ujął Dáryusz krolestwo / spráwił uczte á wielka
2 ná wszystkie poddáne swoje: ✤ Tákże ná wszystkie sługi swe / y ná wszystkie Ksiażetá Medskie y Perskie : y ná wszystkie PAny y Stárosty / y Urzedniki / ktorzy byli pod nim / od Judiey / áż do Murzyńskiey źiemi/ we stu y dwudźiestu śiedmi kráji-
3 nách. ✤ A gdy śię nájedli y nápili do sytośći / rozeszli śię : tákże y Dáryusz Krol szedł do pokoju swego / á przespawszy śię/ ocućił śię.
4 Tedy trzej młodźieńcy z drábántow / ktorzy strzegli ćiáłá Krolewskiego/ rzekł jeden do drugiego; ✤
5 Powiedz káżdy z nas jáka powieść / czyjá będźie namędrsza : Bo czyjá powieść zdáć śię będźie rostropnieysza nád inne/ temu Krol Dáryusz da upominki wielkie / y dáry známie-
6 nite: ✤ Aby w szkárłaćie chodźił / y ze

a Ester. 1. 5.

złotá pijał / y ná pozłocistym łożu sypiał: dał mu też wóz złoty / y czapkę kosztowną / y łáncuch złoty ná szyję. 7 Y żeby dla swojey mądrości wtory po Dáryuszu śiedźiał / y powinnym Dáryuszowym nazywány był. 8 Tedy nápisawszy káżdy z nich powieść swoję / zápieczętowáli / y podłożyli pod węzgłowie Dáryuszá Królá / mowiąc; 9 Gdy śię Krol ocući / oddádzą mu te kárteczki: á zákimkolwiek Krol y trzey Kśiążętá Perskie skażą / że jego powieść jest namędrsza / temu przywłaszczone będźie zwyćięstwo / jáko jest nápisano. 10 Pierwszy nápisał; Namocniejsze jest wino. 11 Drugi nápisał; 12 Namocniejszy jest Krol. Trzeći nápisał; Namocniejsze są niewiásty: ále náde wszystko zwyćięża prawdá.

13 A Gdy Krol ocućił / wźiąwszy te kárteczki / podáli mu je / y przeczytał je. 14 Potym posławszy zwołał wszystkich Kśiążąt Perskich y Medskich / y Pánow / y Stárostow; y 15 Urzędnikow / y Wojewodow. A gdy záśiedli w rádźie / tedy czytano te kárteczki przed nimi: Potym rzekł; Záwołajćie też młodźieńcow onych / żeby sámi wyłożyli powieśći swoje. 16 A gdy ich záwołano / przystąpili. Y rzekł im; Wyłożćie nam te pismá. 17 Tedy począł on pierwszy / ktory mowił o mocy winá / y ták rzekł; 18 O mężowie! jáko bárzo mocne jest wino / wszystkie ludźie zwodźi ktorzy je pijáją. 19 Ták krolewską myśl jáko y śiroty / czyni jednáką: ták niewolniká jáko y wolnego / ták ubogiego jáko y bogátego. 20 Wszystkie myśli obraca w wesele y w rádość: ták / że *człowiek* nie pámięta ná żaden b smętek / áni ná żaden dług. 21 Káżde serce ubogaca ták / że pijány nie pámięta ná Królá áni ná PAná: ále wszystko mierzy tálentámi. 22 Gdy też sobie podpiją / nie pámiętáją że máją bydź obrońcámi powinnych y bráći: 23 ále wnet mieczow dobywáją. A gdy wytrzeźwieją od winá / wstáwszy / nie pámiętáją co uczynili. 24 *Przetoż* o mężowie! ázaż nie jest namocniejsze wino; ponieważ do tego áby ták czyniono przywo-

b Przyp 31.6.7

dźi. A to powiedźiawszy umilknął.

ROZDZIAL IV.

Wywyższenie Królá, y białych głow. 35. Ale prawdá náde wszystko.

1 Y Począł drugi mowić / ktory rozpráwiał o mocy krolewskiey. 2 O mężowie! izali nie jest wielka moc tych ludźi / ktorzy źiemią y morzem władną / y wszystkim co w nich jest. 3 A przećie dáleko jest możniejszy Krol: Ponieważ włádnie wszystkimi / y pánuje nád nimi / á cokolwiek rzecze / czynić muszą. 4 Rzeczeli im áby podnieśli wojnę jeden przećiwko drugiemu / ták czynią: Pośleli je przećiwko nieprzyjaćiołom / idą; á podwracáją gory y mury y wieże. 5 Mordują y mordowáni bywáją / á krolewskiego rozkazánia nie przestępują: Jesli zwyćiężą / wszystko krolowi / jákichkolwiek korzyśći dostáli y inne wszystkie rzeczy / odnoszą. 6 A ktorzy ná wojnę nie idą áni walczą / jedne rolą uprawują / ći pośiawszy y rożąwszy krolowi przynoszą: owszem jedni drugie / áby dań krolowi dawáli / przymuszáją. 7 A choć on sam jeden jest / jednák / rzeczeli; Zábijajćie / zábijáją: rzeczeli; Wypuśććie / wypuszczáją. 8 Rzeczeli; Bijćie / biją: rzeczeli; Burzćie / burzą: rzeczeli; Budujćie / budują. 9 Rzeczeli; Wytnićie / wycináją: rzeczeli; Szczepćie / szczepią. Owá / wszystek lud y wojsko jego / słucháją go. 10 Nád to / on śiedźi / je / pije / spi: á oni około niego straż trzymáją. 11 Y nie może nikt odejść ku odpráwowániu spraw swojich / áby go nie miał słucháć. 12 O mężowie! y jákoż nie ma bydź bárzo mocny Krol: ponieważ mu śię tákie posłuszeństwo dźieje.

13 A Gdy ten umilkł / tedy trzeći ktory mowił o niewiástach y o prawdźie / (á ten był Zorobabel) 14 począł mowić; O mężowie! Nic jestći namocniejszy Krol / áni wielkość ludźi / áni wino przewyższa. Ktoż tedy jest co pánuje nád nim? álbo kto władnie nimi? Izali nie niewiásty? 15 Niewiásty urodźiły y Krole / y wszystek lud / ktory pánuje

16 nád morzem y nád źiemią. ✠ Z nich się národźili/ y one wychowáły te/ ktorzy sádzą winnice/ ná ktorych się 17 wino rodźi. ✠ Oneć ßáty spráwują ludźiom/ one nábywáją sławy ludźiom: áni mogą bydź ludźie 18 przez niewiast. ✠ Bo choćby názbieráli złotá y śrebrá/ ábo jákichkolwiek rzeczy namilßych: Izali dla ozdoby y krásy miłośćią jákiey cudney niewiásty zjęći będąc. 19 ✠ Wßystkiego nie zániechawáją/ zá nią się nie oglądáją/ á gębę otworzywßy/ oney się nie przypátrują? Owa wßyscy bárźiey jey prágną/ niż złotá y śrebrá/ y jákieykolwiek rzeczy namilßey. 20 ✠ Opuśćza człowiek a Oycá swego ktory go wychował/ y właśną swą kráinę/ á do żony się 21 swojey właśney przyłącza. ✠ Owßem/ dla żony żywot swoj odważa: á nie pámięta áni ná Oycá/ áni ná mátkę/ áni ná oyczyznę swo- 22 je. ✠ Przetoż y z tąd poznáć możećie żeć nád wámi niewiásty pánują: Izáli nie ná nie robićie y nie prácujećie? á wßystkiego niewiástom nie dawaćie/ y nie przynośićie? 23 ✠ Do tego/ człowiek wźiawßy miecż swoj/ idźie ná drogę áby zbijał y kradł: ábo się po rzekách y po 24 morzu pławi. ✠ Więc/ y ze lwem śmie się potkáć/ y przechadza miejscá ćiemne: á gdy czego nákrádnie/ ábo náwydźiera/ ábo nákupi/ to 25 swojey miły przynośi. ✠ A ták dáleko więcey człowiek miłuje żonę 26 swoję/ niż Oycá y mátkę. ✠ Bo wiele ich będąc miłośćią zjęći ku niewiástam pośálało/ y stáli się niewolnikámi dla nich. 27 ✠ Náwet/ wiele ich poginęło/ gdy przewinili y zgrzeßyli dla niewiast. 28 ✠ Przecżże mi tedy nie wierzyćie? Azaż Krol nie jest wielki w mocy swojey? Azaż się go nie obawiáją dotknąć wßystkie kráiny? 29 ✠ A widzym go widźiał/ gdy Apámen corká Bártákowá założnicá jego ták známienitego Krolá/ śiedząc po práwicy Krolewskiey. 30 ✠ Zdejmowáłá koronę z głowy Krolewskiey/ á kłádłá ją ná się: náwet/ y biłá Krolá lewą ręką. 31 ✠ A Krol tylko otworzywßy ustá/ dźiwował się jey: á jesliż się oná u-

a Mátt. 19. 5.

śmiechnęłá ná niego/ śmiał się: jesli się záś gniewáłá/ błagał ją/ áby się pojednáłá z nim. 32 ✠ O mężowie! jákoż nie máją bydź namocniejße niewiásty/ ktore tákowe rzeczy czynią? 33 ✠ A gdy Krol y Kśiążętá poglądáli jeden ná drugiego/ począł tákże *tenże młodźieniec* mowić o Prawdźie. 34 ✠ O mężowie/ Izaliż nie są mocne niewiásty? Wielka jest źiemiá/ y wysokie niebo/ y słońce w biegu prętkie: ábowiem się obraca ná okręgu niebieskim/ á záśię się wraca do miejscá swego zá 35 jeden dźień. ✠ Izali nie jest wielki ten/ ktory to czyni? Wielkać jest prawdá/ y mocnieyßa nád wßystko. 36 ✠ Ziemiá prawdy wzywa/ niebo ja też wysławiá/ y wßystkie dźiełá przed nią się poniżáją y drżą/ á niemáß nic przy niey niepráwego. 37 ✠ Niepráwe jest wino/ niepráwy Krol/ niepráwe niewiásty/ niepráwi wßyscy synowie ludzcy/ y niepráwe wßystkie spráwy ich/ á niemáß w nich prawdy: przetoż dla 38 niepráwośći swojey giną. ✠ Ale prawdá trwa/ y wzmaga się ná wieki: żywie y zwyćięża ná wieki 39 wiekow. ✠ A niemáß u niey brákowánia osob/ áni rożnośći: ále co spráwiedliwego jest czyni/ á wßystkich niepráwych y złośliwych się chroni/ ták/ że sobie wßyscy smákują 40 spráwy jey. ✠ Y niemáß nic w sądźiech jey niespráwiedliwego/ ále oná jest mocą/ krolestwem/ możnośćią/ y májestatem wßystkich wiekow. Błogosławiony jest BOG 41 prawdy. ✠ To powiedźiawßy umilkł.

TEdy wßystek lud záwołał/ mowiąc: Prawdá jest namożnieyßa/ y namocnieyßa. 42 ✠ Tedy mu rzekł Krol: Proś/ o co chceß/ á dam ći więcey nád to/ niż jest ná piśmie podano: dla tego/ iżeś jest namędrßy/ Podle mnie będźieß śiadał/ y powinnym mojim zwány będźieß. 43 ✠ Zátym rzekł Krolowi: Pámiętaj ná on ślub/ ktoryś ná on czás/ gdyś ujmował krolestwo twoje/ uczynił; Żeś obiecał wystáwić Jeruzalem; 44 ✠ Y wßystkie naczynia z Jeruzalem zábráne záśię odesłáć/ ktore był

Cyrus obiecał / gdy ślub czynił przy dobywániu Bábilonu / że je tám záśię chćiał odesłáć. 45 ✣ Nád toś obiecał zbudowáć Kośćioł / ktory spalili Idumejczycy/gdy zplundrowána byłá Judska źiemiá od Cháldejczykow. 46 ✣ A toć jest czego teraz żądam Krolu / Pánie moj : toć jest o co ćię proszę ; toć jest mowię to dostojeństwo / o ktore ćię proszę : ábyś wypełnił ślub ktoryś uczynił usty swymi/że go wypełnisz Krolowi Niebieskiemu. 47 ✣ Tedy powstáwszy Krol Dáryusz/pocáłował go : y nápisał mu listy do wszystkich Podskárbich swojich / y Stárost / y Urzednikow / y Pánow ; áby go prowádźili/ y te wszystkie/ ktorzy z nim szli budowáć Jeruzalem. 48 ✣ Nápisał też listy do wszystkich Stárost / ktorzy bili w dolney Syryjey y Fenicyey / y do tych ktorzy byli ná Libánie / áby náwoźili drzewá Cedrowego z Libánu do Jeruzalem / á budowáli z nim Miásto. 49 ✣ Nád to/ dał wszystkim Żydom ktorzy śię wrácáli z krolestwá jego do Judskiey *źiemie* wolnośći / áby żaden Przełożony / żaden Urzednik / áni Pan/áni Stárostá nie śmiał przystepowáć do drzwi ich. 50 ✣ Ale áby tá wszystká krájiná ktora by trzymáli / byłá wolna od podatkow : á iżby *też* Edomczycy puśćili miásteczká Żydom w ktorych mieszkáli. 51 ✣ Do tego / áby ná budowánie Kośćiołá dawáli ná káżdy rok po dwudźiestu tálentow / dokądby śię budowánie nie dokończyło. 52 ✣ Przytym ná ofiárowánie cáłopalenia ná ołtarzu / ták jáko mieli rozkazánie (ná káżdy dźień śiedmnaśćie ofiárowáć /) áby przynośili ná káżdy rok dźieśięć innych tálentow. 53 ✣ A te wolność áby wszyscy mieli/ktorzy wyszli z Bábilonu budowáć miásto / y potomstwo ich. 54 ✣ Rozkazał też y Kápłánom wszystkim ktorzy wyszli/ dawáć żywność y száte świetą w ktoreyby służyli. 55 ✣ Tákże y Lewitom rozkazał dáć żywność / dokądby nie był dokonány dom / y Jeruzalem zbudowáne. 56 ✣ Do tego wszystkim strzegącym miástá/rozkazał dawáć ich część/ żołd. 57 ✣ Y odesłał wszystkie naczynia z Bábilonu ktore oddźielił Cyrus ; á wszystko cokolwiek był rzekł Cyrus uczynić/ y on rozkazał uczynić / y do Jeruzalem odesłáć.

58 GDy wyszedszy on młodźieniec podniosł twarz swoję ku niebu/ á obroćiwszy śię do Jeruzalem/ błogosłáwił Krolá Niebieskiego / mowiąc ; 59 ✣ Od ćiebieć jest to zwyćięstwo/ od ćiebie tá mądrość / y twojá jest tá chwałá / á jam jest sługá twoj. 60 ✣ Błogosłáwionyś jest ktoryś mi dał mądrość : Przetoż ćię wielbić będę PAnie Ojcow *nászych*. 61 ✣ A wźiąwszy one listy / szedł áż przyszedł do Bábilonu / y oznájmił wszystko bráćij swey: 62 ✣ Ktorzy chwalili Bogá Ojcow swojich / iż im dał uswobodzenie y wolność: 63 ✣ Aby szli y budowáli Jeruzalem y Kośćioł / ktory był názwány od Imienia jego. Y weselili śię z muzyką/y z *wielką* rádośćią przez śiedm dni.

ROZDZIAŁ V.

Poczet ludu wrácájącego śię z pojimánia. 45. Gorliwość ich. 66. Pokusy, ktore ná nie przypadáją.

1 ZA tym obráni są rodzowie z domow Ojcow swych/ według pokolenia ich/ áby śię wybráli z żonámi swymi / y z syny / y z corkámi swymi / tákże z sługámi swymi / y z służebnicámi swymi / y z dobytkiem swojim. 2 ✣ Y posłał Dáryusz z nimi tyśiąc jezdnych / áby je doprowádźili áż do Jeruzalem w pokoju : á to z naczyniem muzyckim/ z bębnámi y z piszczałkámi. 3 ✣ Wszyscy záprawdę bráćia ich gráli / ktorym rozkazał/ áby śię wybráli z nimi. ✣ 4 A teć są imioná mężow ktorzy wyszli według domow Ojcow swych/ do pokolenia y przełożeństwá swego. ✣ 5 Kápłáni ; Synowie Fineeszá syná Aáronowego/ Jesue syn Jozedeká/ syná Sárájego : y Joákim syn Zorobabelá / syná Sáláthielowego z domu Dawidowego / z potomstwá Fáresowego / z pokolenia Judowego. 6 ✣ Ktory mowił przed Dáryuszem Krolem Perskim rzeczy mądre/ drugiego roku krolowánia jego /

mie=

miesiącá Nisán / ktory jest pierwszym *w roku*.

7 A Cie sa z Zydow a ktorzy przyszli z niewoli / y z záprowadzenia: (ktore był záprowádził Nábuchodonozor Krol Bábiloński *do Bábilonu*) á náwrocił sie káżdy z nich do Jeruzalem / á inni do Zydostwá / káżdy do miástá swego. ♣

a 1 Ezdr 2. 2. 2 Ezdr 2. 6.

8 Ktorzy przyszli z wodzámi swojimi z Zorobabelem / y z Jesua / z Nehemiaszem / z Zácháryaszem / Rezejaszem / Eneniaszem / Márdocheuszem / Bilsánem / Assárászem / Reliliaszem / Rechumem / y z Báána : Z ktorego to narodu ten jest poczet ich / y ći wodzowe ich. Synow Fárosowych / dwá tysiacá / sto / śiedmdźieśiat y dwá. ♣ Synow Sefátyaszowych trzy stá śiedmdźieśiat y

9

10 dwá. ♣ Synow Aráchowych / śiedm

11 set piećdźieśiat y sześć. ♣ Synow Páchát-Moábowych / dwá tysiacá

12 ośm set y dwanáśćie. ♣ Synow Elámowych / tysiac dwie śćie piećdźieśiat y czterej. ♣ Synow Zátuowych dźiewieć set czterdźieśći y

13

pieć : Synow Korbeowych śiedm set y pieć; Synow Bániego / sześć set

14 czterdźieśći y ośm. ♣ Synow Bebájego / sześć set dwádźieśćiá y trzej: Synow Azgádowych trzy tysiace

15 dwie śćie dwádźieśćiá y dwá. ♣ Synow Adonikámowych sześć set sześćdźieśiat y śiedm : Synow Bigwájego / dwá tysiacá sześćdźieśiat y sześć : Synow Adynowych cztery

16 stá piećdźieśiat / y czterej. ♣ Synow Aterowych dźiewiećdźieśiat y dwá : á Kejlánowych / y Azetcowych / sześćdźieśiat y śiedm : Synow Azuránowych / cztery stá trzy-

17 dźieśći y dwá. ♣ Synow Ananiaszowych / sto : Synow Aremowych / jeden: Synow Bázájowych trzy stá dwádźieśćiá y trzej: Synow Arsy-

18 furydowych sto y dwá. ♣ Synow Meterowych trzy tysiace y pieć : Synow z Betlehemu sto dwádźieśćiá y trzej. ♣ Synow z Netofátu

19

piećdźieśiat y pieć : z Anátotu sto dwádźieśćiá y ośm : z Betsemes

20 czterdźieśći y dwá. ♣ Z Káryátyárym dwádźieśćiá y pieć: z Káfiru y z Berotu śiedm set czterdźieśći y

21 trzej / z Pirachu śiedm set. ♣ Z Chámidát y z Ammidej / czterý stá dwádźieśćiá y dwá / z Rámy y z Gábáá / sześć set dwádźieśćiá y jeden. ♣ Z

22 Mákámosá sto dwádźieśćiá y dwá / z Bethel piećdźieśiat y dwá : Synow Nebo sto piećdźieśiat y sześć.

23 ♣ Synow Kálámolálowych / y Onowych / śiedm set dwádźieśćiá y pieć: Synow Jerechowych / trzy stá

24 czterdźieśći y pieć. ♣ Synow Senáá trzy tysiace / trzy stá y trzydźieśći.

25 Kapłánow; Synow Jedájaszowych / syná Jesue° / z syny Sánásybowymi dźiewieć set śiedmdźieśiat y dwá : Synow Imerowych tysiac piećdźieśiat y dwá.

26 Synow Fásurowych tysiac czterdźieśći y śiedm : Synow Hárymowych tysiac y śiedmnaśćie. ♣

27 Lewitow : Synow Jesuego y Kádmielowych / y Bániowych y Suowych śiedmdźieśiat y czterej. ♣

28 Synowie Spiewakow : Synow Asáfowych / sto czterdźieśći y ośm.

29 ♣ Odźwiernych : Synow Sállumowych / Synow Alterowych / Synow Tálmonowych / Synow Akkubowych / Synow Hátykowych / Synow Sobájowych ; wszystkich / sto

30 trzydźieśći y ośm. ♣ Kápłánow w Kośćiele służących : Synowie Sychá / Synowie Hásufá : Synowie Tábáot / Synowie Kerosá / Synowie Syjá / Synowie Fálewowi: ♣

31 Synowie Lebny / Synowie Agráby / Synowie Akui / Synowie Uty / Synowie Ketáby / Synowie Agáby / Synowie Syby / Synowie Anány / Synowie Kátui / Synowie

32 Gedury : ♣ Synowie Reájowi / Synowie Desánowi / Synowie Nekodowi / Synowie Cházebowi / Synowie Gázerámowi / Synowie Azyaszowi / Synowie Fineesowi / Synowie Azárowi / Synowie Básjájowi / Synowie Azánowi / Synowie Mehuninowi / Synowie Nefizymowi / Synowie Bákbukowi / Synowie Hákusimowi / Synowie Assurowi / Synowie Fárákimowi /

33 Synowie Bázlotowi. ♣ Synowie Mechidowi / Synowie Kutowi / Synowie Chársowi / Synowie Bárkosowi / synowie Azerowi, Syno-

nowie Lomáchowi/ Synowie Násytowi/ synowie Chátysowi. 34 Synowie slug Sálomonowych: Synowie Hásáfionowi/ Synowie Fárudowi/ Synowie Jáálowi/ Synowie Lozonowi/ Synowie Giddelowi/ Synowie Sefátyaszowi. 35 Synowie Hágiaszowi/ Synowie Pocheretowi/ Synowie Hásebájimowi/ Synowie Sárotowi/ Synowie Mázyaszowi/ Synowie Gárowi/ Synowie Addusowi/ Synowie Subásowi/ Synowie Afferowi/ Synowie Bárodysowi/ Synowie Sábátowi/ Synowie Allomowi: 36 Wszystkich ktorzy ostugowáli w Kościele Kápłánom/ y Synow slug Sálomonowych/ było trzy stá śiedmdźieśiat y dwá. 37 Ci tez byli ktorzy wyszli z Telmeláchu/ y z Telchársá/ ktorych wodzem był Cháráátálár/ y Alár: Ale nie mogli wywieść domu y rodu swego zeby poszli z Izráelá. 38 Synow Delájaszowych/ Synow Tobiaszowych/ Synow Nekodowych/ sześć set pięćdźieśiat y dwá. 39 A z Kápłánow b ktorzy sprawowáli urząd Kápłáński/ á nie mogł bydź ználeźiony rod ich: Synowie Chárłaszowi/ Synowie Kosowi/ Synowie Addowi/ (ktory sobie wźiął był zá żonę Awgią corkę Bársylájego/ y názwano go imieniem jego.) 40 Ktorych rodzáju gdy szukano w rejestrze zápisánego/ á nie ználeźiono/ odjęto im urząd Kápłáński. 41 Bo Nehemiasz y Atáryasz rzekł im áby nie byli uczestnikámi świętych rzeczy áżby nástał nawyższy Kápłan/ ktoryby c to słusznie rozeznáć mogł. 42 A tych wszystkich ktorzy byli z Izráelá/ ktorzy byli we dwunastu leciech y wyżey/ było czterdźieśći y dwá tyśiące/ trzy stá szesćdźieśiat: oprocz slug y służebnic. 43 Ktorych to slug y służebnic było/ śiedm tyśiecy trzy stá czterdźieśći y śiedm: á śpiewaczek y śpiewakow/ dwie śćie czterdźieśći y pięć. 44 Wielbłądow czterzy stá trzydźieśći y pięć: á koni śiedm set trzydźieśći y sześć: mułow dwie śćie czterdźieśći y pięć: osłow pięć tyśiecy pięć set dwádźieśćiá y pięć.

b 2 Ezdr 7. 63.

c G. Dał objáśnienie prawdźie.

45 A Niektorzy przednieyszy z domow swych/ przyszedszy do Kośćiołá Bożego ktory był w Jeruzalemie/ obiecáli dobrowolnie/ káżdy według możnośći swojey/ ten dom ná mieyscu jego budowáć: 46 Y dáć nákład ná tę robotę święta/ złotá tyśiąc grzywien/ á śrebrá pięć tyśiecy/ y sto szat Kápłáńskich. 47 A ták osádźili śię Kápłáni y Lewitowie/ tákże y inni z tego ludu w Jeruzalemie y w oney kráinie/ y śpiewacy/ y odźwierni: náwet wszystek Izráel po swych miásteczkách. 48 A gdy nástał mieśiąc śiodmy potym/ jáko záczęli mieszkáć synowie Izráelscy káżdy w przybytkách swych/ zgromádźili śię jednostájnie do śieni/ ktora byłá przed bramą ná Wschod słońcá.

49 TEdy wstawszy Jesuá syn Jozedekow/ z bráćią swoją Kápłány/ y Zorobabel syn Sálátyelow z bráćią swoją/ zbudowáli Ołtarz Bogá Izráelskiego: 50 Aby ná nim ofiárowáli cáłopalenia/ jáko jest nápisano w Kśięgách Mojzeszá mężá Bożego. 51 A gdy wystáwili Ołtarz ná mieyscu swym/ chociaż śię przećiwko nim zbieráli narodowie z inszych źiem/ przeto że z nimi byli w nieprzyjáźniey/ y zmocnić śię chćieli nád nimi wszyscy narodowie ná źiemi: wszákże oni czásu swego ofiáry y cáłopalenia PAnu/ ráno y wieczor ofiárowáli. 52 Y obchodźili święto Kuczek/ jáko d rozkazano było w Zakonie: y ofiárowáli ofiáry ná káżdy dźień jáko śię godźiło. 53 Potym y ofiáry ustáwiczne/ y ofiáry we dni Sábbátnie/ y ná Nowiu mieśiącá: tákże y wszystkich dni świętych ktore poświęcone były. 54 A ktorzykolwiek byli śluby dobrowolne Bogu uczynili/ poczęli od pierwszego dniá mieśiącá śiodmego ofiáry spráwowáć Bogu/ chociaż jeszcze Kośćioł Boży nie był dobudowány. 55 Y dáli z rádośćią pieniądze kámiennikom y rzemieślnikom/ tákże strawy y napoje. Dáli też wozy Sydończykom/ y Tyryjczykom áby drzewo Cedrowe woźili z Libánu/ á przywoźili ná łodźiách do portu Joppeńskiego/ według rozka-

d 2 Moj 23. 16.

zánia/ ktore im dał Cyrus Krol Perski.

56 GDy roku wtorego/ gdy Zorobabel syn Sálátyelow przyszedł do domu Bożego do Jeruzalem/ mieśiacá wtorego/ pocżął go budowáć: tákże y Jesuá syn Jozedekow/ y inni bráćia jego Káplani y Lewitowie/ y wszyscy ktorzy przyszli z więzienia do Jeruzalem. 57 ✤ Y záłożyli dom Boży ná Nowiu mieśiacá/ wtorego mieśiacá/ drugiego roku po nawroceniu śie do Judskiey ziemie/ y do Jeruzalem. 58 ✤ Y postánowili Lewity ode dwudźiestu lat/ y wyżey nád dźiełem PAńskim. 59 ✤ A ták postánowiono Jesuego/ y syny jego/ y bráćia jego/ y Kádmielá brátá *jego*, y syny Mádyábunowe/ tákże y syny Jodego z synow Heliádowymi/ y z bráćia *jego*. 60 ✤ A wszyscy Lewitowie/ áby jednostájnie doglądáli tego/ żeby tym spieszniey szłá oná robotá okolo domu PAńskiego. 61 ✤ A gdy budowáli robotnicy Kośćioł PAński: Tedy stali Káplani/ obleczeni bedac w száty swe z muzyką y z trąbámi: á Lewitowie synowie Asáfowi/ trzymájac cymbały/ 62 ✤ Chwaląc y wysławiájac PANA/ według rozkazánia Dawidá Krolá Izráelskiego. 63 ✤ Y śpiewáli głosem wielkim ku chwale PAńskiey/ że dobroć y chwałá jego ná wieki trwa we wszystkim ludu Izráelskim. 64 ✤ Wszystek tákże lud trąbił y krzyczał głosem wielkim/ śpiewájac PAnu/ zá przyczyną budowánia Domu PAńskiego. 65 ✤ A wiele ich z Káplanow y z Lewitow/ y z Przedniejszych z domow ich/ Stárzy/ ktorzy on pierwszy dom widźieli: 66 ✤ Przystąpili do budynkow jego z płáczem y z nárzekániem wielkim: á wiele ich z trąbámi y z rádośćią/ y z wykrzykániem/ głosem wielkim. 67 ✤ Ták iż lud nie mogł słyszeć trąb/ przed płáczem ludu tego: choć wielkie mnostwo było tych ktorzy trąbili/ 68 ták/ że je dáleko słycháć było. ✤ Z kąd nieprzyjaćiele pokolenia Judowego y Benjáminowego usłyszawszy to/ przyszli dowiádowáć śie coby to było zá trąbienie. 69 ✤ A dowiedźiawszy śie iż ći ktorzy wyszli z więzienia budowáli Kośćioł PAnu Bogu Izráelskiemu/ 70 ✤ Przyszli do e Zorobabelá/ y Jesuego/ y do Przedniejszych z tego narodu mowiąc im; Będźiemy budowáli wespoł z wámi. 71 ✤ Bo będźiemy jáko y wy posłuszni PAnu wászemu/ ktoremu też ofiáry spráwujemy ode dni Asbázáretá/ Krolá Assyryjskiego/ ktory nas f tu záprowádźił. 72 ✤ Tedy im rzekł Zorobabel y Jesuá/ y przedniejszy z narodu Izráelskiego; Nie godźi śie nam z wámi budowáć domu PAnu Bogu nászemu: Ale my sámi budowáć będźiemy PAnu Izráelskiemu przystojnie/ jáko nam rozkazał Cyrus Krol Perski. 73 ✤ Wszákże Narodowie oney ziemie/ nástąpiwszy ná te ktorzy mieszkáli w Judskiey ziemi/ oblegli je/ á przeszkadzáli temu budynkowi: y zásadzkámi/ y náwodzeniem ludu ná nie/ bronili im budowáć. 74 ✤ A nájázdy czyniąc/ bronili áby nie mogł bydź dokonány ten budynek po wszystek czás Krolá Cyrusá. ✤ Y záhámowano on budynek przez dwie lećie/ áż do krolowánia Dáryuszowego.

e 1 Ezdr 4. 1.

f 2 Krol. 27.24.

ROZDZIAŁ VI.

Złośliwe usiłowánie Sysenny y Sátrábuzáná o przeszkodźie budowánia Kośćiołá.

1 A Roku wtorego zá krolowánia Dáryuszowego/ prorokował a Aggeusz/ y Zácháryasz syn Iddy Prorocy/ Zydom tym/ ktorzy mieszkáli w Judskiey ziemi y w Jeruzalemie/ w Imieniu PAná Bogá Izráelskiego. 2 ✤ Tedy powstawszy Zorobabel syn Sálátyelow/ y Jesuá syn Jozedekow/ poczęli záśię budowáć Dom PAński w Jeruzalem: ktorym przytomni byli y pomagáli Prorocy PAńscy.

a 1 Ezdr 5. 1. Agge. 1. 1. Zách. 1. 1.

3 TEgoż czásu/ przyszedł do nich Sysennes Stárostá w Syryjey y w Fenicyey/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi/ 4 ✤ Y rzekli im; Ktoż wam rozkazał ten dom budowáć/ á budynek ten y inne wszystkie rzeczy kończyć? A ktorzyż są budownicy ktorzy to budują? 5 ✤ Ale Stárszy Zydowscy mieli łáskę u PAná/ (bo miał wzgląd ná te kto-

6 rzy śie wroćili z niewoli.) ✣ Przetez nie mogło bydź to dźieło záhámowáne / dokadby nie było o nim Dáryuszowi oznájmiono/ y od niego
7 odpisu przynieśiono. ✣ A tenći jest przepis onego listu ktory pisány y posłány był do Dáryuszá/ Sysennes Stárostá Syryiski/ y Fenicki/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi ; Urzednicy Syryjscy y Fenicy / Krolowi Dáryuszowi zdrowia zy-
8 czymi. ✣ Niech bedźie wiádomo Krolowi Pánu nászemu/ żesmy jeźdźili do źiemie Judskiey: gdźie przyjáchawszy do Jeruzalem/ ználeźlismy te/ ktorzy śie wroćili z niewoli/ Stárszé Judskie budujace w mieśćie Jeruzalem PAnu dom wielki : ✣
9 Nowy/ z kámienia ćiosánego drogie-
10 go/ y bálki juz w ściány kłádą. ✣ A tá robotá idźie bárzo sporo/ y szczęści śie w rek ách ich : náwet/ z wielka śie sławą y pilnośćią kończy. ✣
11 Tedysmy pytáli Stárszych ich/ mowiac ; Ktoż wam kazał budowáć ten Dom/ y te roboty záczynáć ? ✣
12 Dlategosmy ich pytáli / ábysmyć oznájmili / y zpisáli meże z *nich* przednieysze około tey roboty : y zadálismy od nich poznáczenia
13 imion Przełożonych ich. ✣ Lecz nam oni odpowiedźieli/ mowiac ; Mysmy słudzy tego PAná ktory stwo-
14 rzył niebo y źiemie : ✣ A ten Dom był zbudowány b y dokonány przed wiela lat od Krolá Izráelskiego
15 wielkiego y mocnego: ✣ Ale potym gdy Ojcowie nászy zgrzeszywszy/ pobudźili do gniewu PAná Izráelskiego y niebieskiego/ tedy je c wydał w rece Nábuchodonozorá Krolá Bábilońskiego y Chaldeiczykow:
16 Ktorzy ten dom zburzywszy zpalili go/ á lud záprowádźili w pojimánie
17 do Bábilonu. ✣ Wszákże roku pierwszego/ gdy Cyrus Krolestwo ujał w kráinie Bábilońskiey/ nápisał Krol Cyrus áby ten dom był budo-
18 wány. ✣ Nád to y naczynia świete/ złote y śrebrne/ ktore był wyniosł Nábuchodonozor z Kośćiołá Jeruzalemskiego/ á dał je był do Kośćiołá swego : te też zás wyniosł Krol Cyrus z Kośćiołá Bábilonskiego/ y oddał je Zorobabelowi y
19 Sesvásárowi Stárośćie. ✣ Ktoremu oddawszy te naczynia/ kazał w Kośćiele Jeruzalemskim złożyć/ á ten Kośćioł PAński ná pierwszym
20 miejscu zbudowáć. ✣ Tedy Sesbásár przyjáchawszy/ záłożył grunty Domu PAńskiego w Jeruzalem/ ktory jeszcze od onegoż czásu áż do tad buduja/ á jeszcze nie jest dokoń-
21 czony. ✣ Przetoż teraz jesliż śie tobie zda Krolu/ kaz poszukáć w Bibliotece Krolá Cyrusá/ ktora jest w
22 Bábilonie. ✣ A jesli śie znajdźie iż śie zá dozwoleniem Krolá Cyrusá odpráwuje to budowánie Domu PAńskiego w Jeruzalem/ y zdali śie Krolowi PAnu nászemu/ niechże nam da odpowiedź ná te rzecz.

23 TEdy Krol Dáryusz rozkazał poszukáć w krolewskiey Bibliotece ktora była w Bábilonie/ y ználeźiono w Ekbátánie/ w grodźie w źiemi Medskiey Księgi/ w ktorych było
24 ták ná pámiatke zápisano; ✣ Roku pierwszego krolowánia d Cyrusá/ Krol Cyrus rozkazał Dom PAńskí w Jeruzalemie budowáć/ gdźieby ofiáry ofiárowano ná ogniu u-
25 ustáwicznym. ✣ Ktoregoby wysokość byłá ná sześćidźieśiat łokći / á szerokość *też* ná sześćidźieśiat łokći : z trojákimi pokojámi/ z kámienia ćiosánego/ y z jednym pokojem drzewá nowego/ ktore śie w tey źiemi rodźiło : á żeby nákład dawano z
26 skárbu Krolá Cyrusá. ✣ Nád to/ rozkazał naczynia świete Domu PAńskiego złote y śrebrne/ ktore był Nábuchodonozor zábrał z Domu Jeruzalemskiego/ á przeniosł je był do Bábilonu/ záśie wroćić do tegoż Domu Jeruzalemskiego / áby tám zás złożone były gdźie pierwey
27 stały. ✣ Dla czego rozkazał *Dáryusz* stáráć śie Sysennowi Stárośćie Syryjskiemu y Fenickiemu/ y Sátrábuzánowi/ y towárzyszom ich/ y innym Urzednikom w Syryjey y w Fenicyey postánowionym/ áby dano pokoj onemu miejscu : á żeby nie broniono Zorobabelowi słudze PAńskiemu/ y Stárośćie źiemie Judskiey/ y Stárszym Judskim/ tego domu PAńskiego budowáć ná miej-
28 scu jego. ✣ Przetoż y ja koniecznie

b 1 Krol. 6. 2.

c 2 Krol. 24. 1.

d 1 Ezdr. 6. 2.

rozkázuję áby był dobudowány : á tego/ dojrzeć/ áby pomagano Zydom ktorzy śię náwroćili z niewoli/ áżby śię Dom PAński dokończył. ✠ 29 Do tego / áby z dochodow dolney Syryey Feniciey pilnie tym ludźiom dawano według postánowienia/ ná ofiáry PAńskie Zorobabelowi Stároście/ ná ćielce/ ná báràny/ y ná báránki. ✠ 30 Tákże y ná zboże/ ná sol y ná wino/ y ná Oliwę ustáwicznie ná káżdy rok : ile okáżą Kápłáni ktorzy są w Jeruzalem/ że ná káżdy dźień wychodźi; á to bez wszelkiey odwłoki. ✠ 31 A żeby ofiárowáli ofiáry mokre Bogu Nawyższemu/ zá Krolá y zá dźieći jego/ á iżby śię modlili zá ich zdrowie. ✠ 32 Nád to rozkázuję/ że ktobykolwiek przestąpił ábo wzruszył co z te° co wyżey powiedźiano y opisano áby wźięto z ich własnego domu drewná/ ná ktorymby ich obieszono : á dobrá ich niech przyda ná Krolá. ✠ 33 PAn ktorego tám Jmienia wzywáją/ niech wytráći wszelkiego Krolá y narod/ ktoryby źćiągnął rękę swoję/ áby przekáźił y złość wyrządźił temu Domowi PAńskiemu/ ktory jest w Jeruzalem. ✠ 34 Ja Krol Dáryusz uczyniłem ten Dekret/ áby to jáko napilniey/ według nie° wykonywano.

ROZDZIAŁ VII.

a Dobudowánie Kośćiołá. 7. Poświecenie. 10. Y Wielkiey nocy obchodzenie.

1 TEdy Sysennes Stárostá dolney Syryjey y Feniciey/ y Sátrábuzánes z towárzyszámi swymi/ czyniąc dosyć rozkazániu Krolá Dáryuszá/ ✠ 2 Pilnie doglądáli robot świętych / pomagájąc Stárszym Kápłánom y nád Kośćiołem Przełożonym. ✠ 3 Y powodźiłá śię szczęśliwie tá święta robotá według Proroctwá Aggeuszá y Zácháryaszá Prorokow. ✠ 4 A ták dokończyli onego wszystkiego według rozkazánia PAná Bogá Jzráelskiego/ y zá dozwoleniem Cyrusá a y Dáryuszá/ y Artáxerxesá Krolow Perskich. ✠ 5 A gdy był dokonány ten święty Dom/ dwudźiestego y trzećiego dniá/ mieśiącá Adár/ roku szostego zá Dáryuszá Krolá Perskiego. ✠ 6 Tedy synowie Jzráelscy/ Kápłáni/ Lewitowie/ y inni wszyscy ktorzy byli z więźienia przyszli/ będąc ná jákimkolwiek urzędźie/ uczynili jáko im było rozkazano w Kśięgách Mojżeszowych. ✠ 7 Y ofiárowáli przy poświęceniu Kośćiołá PAńskiego sto ćielcow/ báránow dwie śćie á báránkow czterystá : ✠ 8 Y kozłow zá grzech wszystkiego Jzráelá dwánaśćie/ według liczby pokoleń Jzráelskich. ✠ 9 A Kápłáni y Lewitowie obleczeni będąc w száty/ stáneli według pokoleń przy służbie PAná Bogá Jzráelskiego/ jáko było rozkazano w Kśięgách Mojżeszowych: Tákże y Odźwierni u káżdey bramy. ✠ 10 Obchodźili też synowie Jzráelscy/ y z tymi ktorzy byli przyszli z więźienia/ Swięto Prześćia/ czternastego dniá/ mieśiącá pierwszego/ gdy śię Kápłáni y Lewitowie oczyśćili. 11 Bo áczkolwiek śię byli nie wszyscy pospołu oczyśćili/ ktorzy śię byli z więźienia wroćili: wszákże Lewitowie wszyscy śię byli społem oczyśćili. ✠ 12 Przetoż ofiárowáli Báránká Wielkonocnego/ zá wszystkie ktorzy śię byli z więźienia wroćili/ y zá brácia swoje Kápłány/ y sámi zá śię. ✠ 13 Tedy jedli synowie Jzráelscy/ ktorzy śię náwroćili z więźienia/ wszyscy ktorzykolwiek odłączywszy śię od obrzydliwośći narodow oney źiemie/ szukáli PAná. 14 ✠ Y obchodźili Swięto Przásnikow przez śiedm dni / wesieląc śię przed obliczem PAńskim. ✠ 15 Przeto iż był obroćił serce Krolá Assyryjskiego ku nim/ áby zmocnił ręce ich do wszystkich prac PAná Bogá Jzráelskiego.

a 2 Kron 36.23.

ROZDZIAŁ VIII.

Ezdrasz ma wielką łáskę u Krolá Artáxerxesá. 28. Ktorey pobożnie záżywał.

1 A Potym zá krolowánia Artáxerxesá Krolá Perskiego/ przyszedł Ezdrasz/ syn a Sárájaszá/ syná Azáryaszowego/ syná Helkiaszowego/ 2 syná Sállumowego : ✠ Syná Sádokowego/ syná Achitobowego/ syná Amáryaszowego/ syná Ezyowego/ syná Memerátowego/ syná

a 1 Ezdr 7. 1.

Azáryaszowego/ syná Sáwiego/ syná Bukkiego/ syná Abisujego/ syná Fineesowego/ syná Eleázárowego/ syná Aároná Kápłáná Nawyższego: 3 ✠ Ten mowie Ezdrasz przyszedł z Bábilonu: á był máż bárzo biegły w Zakonie Mojzeszowym/ ktory wydány był od Bogá Izráelskiego. 4 ✠ Y dał mu Krol ochotnie wszystko czego żadał/ jáko temu ktory ználazł łáskę przed oczymá jego. 5 ✠ Przyszli tákże z nim *niektorzy* z synow Izráelskich/ y z Kápłánow/ y z Lewitow/ y z Spiewakow/ y z Odźwiernych/ y z innych sług kośćielnych do Jeruzalem. 6 ✠ Roku śiodmego zá krolowánia Artáxerxesá/ mieśiącá piątego; ten jest rok śiodmy krolowánia jego: 7 ✠ Wyszedszy z Bábilonu ná Nowiu pierwszego mieśiącá/ przyszli do Jeruzalem: według tego jáko śie im szczęśćiłá drogá od PAná. 8 ✠ Bo Ezdrasz miał o tym pilne stáránie/ áby niczego nie opuszczał z tego/ co było w Zakonie y w przykazániu *PAńskim*, náucząc wszelkich praw y sądow 9 wszystkiego Izráelá. ✠ Y doszedł od Artáxerxesá Krolá wyrok nápisány Ezdraszá Kápłáná y Wczyćielá Zakonu PAńskiego/ ktorego ten jest Przepis niżey położony. 10 ✠ Krol Artáxerxes Ezdraszowi Kápłánowi/ y Wczyćielowi Zakonu PAńskiego/ 11 zdrowia życzy. ✠ Zá słuszną rzeczą osadźiwszy poruczyłem/ áby ktorzykolwiek są z narodu Zydowskiego w krolestwie nászym/ szli z tobą do źiemie Izráelskiey/ y Kápłáni/ y Lewitowie/ y z pospolstwá ktorzykolwiek chćieli ochotną máiąc wolą: Ktorzykolwiek tedy máją wolą 12 iácháć/ niech z tobą jádą. ✠ Przetoż/ poniewaź śie ták mnie/ y śiedmi Pánom Rádnym przyjaćiołom mojim widźi/ niech śie społem zejdą 13 ktorzykolwiek umysł máją/ ✠ Aby śie wybráli do Judskiey źiemie y do Jeruzalem/ y wykonáli to wszystko co jest przykazano w Zakonie PAń-14 skim. ✠ A niech odniosą do Jeruzalem PAnu Izráelskiemu dáry/ ktorem poślubił ja/ przyjaćiele moji. ✠ 15 To jest/ wszystko złoto y śrebro/ ktoreby śie ználázło w krájinie Bábilońskiey/ náznáczone PAnu do Jeruzalem. 16 ✠ Oprocz tego coby dárował ten narod ná Kośćioł PAná Bogá swego/ ktory jest w Jeruzalem: áby zgromádzono złoto y śrebro ná cielce/ ná báráný/ y ná báránki/ y ná inne potrzeby/ do tego 17 należące. ✠ Y áby sprawowáli ofiáry PAnu/ ná Ołtarzu PAná Bogá 18 swego/ ktory jest w Jeruzalem. ✠ A ty *Ezdraszu* wszystko cokolwiek będźiesz chćiał y z bráćią swoją czynić z tym złotem y śrebrem/ uczyń po-19 dług woli Bogá twojego. ✠ A naczynia PAńskie święte ktore są oddáne ku posłudze/ do Kośćiołá *PAná* Bogá twego/ ktory jest w Jeruzalem/ złożysz przed obliczem Bogá 20 twego w Jeruzalem. ✠ Nád/ to/ y inne rzeczy ktoreby należáły do potrzeby Kośćiołá Bogá twego/ dasz z skárbu krolewskiego: A cokolwiek jedno będźiesz chćiał czynić z bráćią twoją z tym złotem y z śrebrem/ to czyń według woli PAná twojego. ✠ 21 Bo ja Krol Artáxerxes poruczyłem Podskárbim Syryjskim/ y Fenickim/ áby o cokolwiekby postał Ezdrasz Kápłan y Wczyćiel Zakonu Bogá Nawyższego/ ochotnie mu dá-22 li. ✠ Do stá tálentow śrebrá/ y do stá korcow pszenice/ y do stá báreł winá: y innych potrzeb dostátek. ✠ 23 To wszystko niech będźie pilnie wykonano według Zakonu Bożego/ Bogu Nawyższemu: áby nie powstał gniew ná krolestwo Krolá y synow 24 jego. ✠ Náwet y to śie wam powiáda/ áby ná żadnego Kápłáná/ áni ná Lewity/ áni ná Spiewaki/ áni ná Odźwierne/ áni ná te ktorzy przy Kośćiele posługują/ ábo jákąż kolwiek prácę przy Kośćiele odpráwu-25 ją/ ✠ Zaden podátek/ áni żadna [b] dań wkłádána nie byłá/ y áby nikt mocy nie miał do czegokolwiek ich 26 poćiągáć. ✠ A ty Ezdraszu według tey mądrośći/ ktora ćie Bog dárował/ postánow Sędźie y Stársze/ ktorzyby sądy wykonywáli po wszystkiey Syryjey y Fenicyey/ że wszystkich ktorzyby Zakonu Bogá twego powiádomi byli/ á nie umiejętne 27 náuczáj. ✠ A wszyscy ktorzyby kolwiek przestępowáli Zakon Boży/

b 1 Ezdr. 7. 27.

ábo

ábo Krolewski / niech bedą srodze karáni / bądź ná gárdle / bądź więzieniem/ bądź winą pieniężną/bądź wywołániem z ziemie.

28 Gdy rzekł Ezdrasz Uczyćiel ; Niech bedźie błogosłáwiony sam PAN Bog Oycow moiich/ktory to dał do sercá Krolewskiego / áby uwielbył Dom jego w Jeruzalem: 29 A mnie spráwił sławe przed Krolem/y przed Rádą/y wszystkimi przyjaćioły / y zacnymi Kśiążęty jego. 30 Przetoż ja z ufnośćią śię stáwiwszy zá pomocą PAná Bogá mego / zgromádźiłem męże przedniejsze 31 z Jzráelá/ktorzyby szli ze mną. A ćić c są przedniejszy według domow y Kśiestw / ktorzy wyszli ze mną z Bábilonu / zá krolowánia Artáxerxesá krolá. 32 Z Synow Fineesowych/ Gerson : z Synow Jtámárowych/Dániel : z Synow Dawidowych Háttus. 33 Z Synow Secheniaszowych/ *ktory był* z Synow Fárosowych/Zácháryasz : á z nim poczet/sto y pięćdźieśiąt mężow. 34 Z Synow Páhát Moábowych Elihoenáj/Syn Zeráchiaszow/ á z nim dwie śćie mężow. 35 Z Synow Zátoego/Secheniasz Syn Jezyelow/á z nim trzy stá mężow. 36 Z Synow Adynowych Obed / Syn Jonátánow / á z nim mężow dwie śćie y pięćdźieśiąt. 37 Z Synow Elámowych Jezájasz/Syn Gotoliaszow/á z nim śiedmdźieśiąt mężow. 38 Z Synow Sáfátyaszowych / Zábádyasz Syn Micháelow/á z nim ośmdźieśiąt mężow. 39 Z Synow Joábowych Obádyasz/ Syn Jechielow/á z nim dwie śćie y ośmnaśćie mężow. 40 Z synow Bánilowych Selimot/ syn Josyfiaszow/á z nim sto y sześćdźieśiąt mężow. 41 Z Synow Bebájowych Zácháryasz, Syn Bebájow/ á z nim dwádźieśćiá y ośm mężow. 42 Z Synow Azgádowych Johánán/ syn Hákátánow / á z nim sto y dźieśięć mężow. 42 Z Synow Adonikámowych ostátnich / ktorych te są imioná ; Elifelet / Jehiel / Semejasz/ á z nim sześćdźieśiąt mężow. 43 Z Synow Bágutwych Utáj / Syn Zábyd/ á z nim śiemdźieśiąt mężow.

44 Y Zgromádźiłem je do rzeki ktora zowią d Terá / y támeśmy leżeli przez trzy dni/áżem je policzył. 45 A gdym tám żadnego z synow Kápłáńskich y Lewitskich nie ználazł: 46 Posłałem do Eliezerá/Aryelá Semájaszá Járybá/ Nátáná; Elnátáná/Zácháryaszá/y Mesullámá mężow przedniejszych y uczeńszych / 47 ktorzy záraz przyszli. Y rozkazałem im áby szli do Jdoná Kśiążęćiá / ktory był ná tym miejscu gdźie byłá skárbnicá / zlećiwszy im áby mowili z Jddonem/y z bráćią jego / y z innymi ktorzy byli ná onym miejscu postánowieni nád skárbámi / áby nam postáli te / ktorzyby urząd Kápłáński w domu PAná Bogá nászego spráwowáli. 48 Y przywiedli nam zá pomocą PAná Bogá nászego męże uczone/z Synow Moháliego/ Syná Lewiego/ Syná Jzráelowego / to jest / Serebiaszá : á Synow jego / y bráći jego ośmnaśćie. 49 Y Hásábiaszá/y Jzájaszá brátá/ z Synow Chánániaszowych/ z Synámi ich/mężow dwádźieśćiá. 50 A z tych ktorzy służyli w Kośćiele co je był Dawid postánowił/y ktorzy byli przedniejszymi do posługi Lewitom/ tych sług kośćielnych dwie śćie y dwádźieśćiá : Tych imioná były ná rejestrze zpisáne.

51 Tamem zápowiedźiał post nikodźieńcom przed Pánem Bogiem nászym / áby nam prośili od niego drogi szczęśliwey y dźieciom nászym ktore były z námi/y bydłu nászemu. 52 Bom śię wstydźił prośić Krolá o piesze ábo o jezdne ktorzyby nas prowádźili / y żeby nas bronili od nieprzyjaćioł nászych. 53 Bośmy byli powiedźieli Krolowi / iż moc PAná nászego bedźie ku wszystkiemu dobremu z tymi ktorzy go szukáją. 54 Przetożemy śię powtore oto PAnu *Bogu* nászemu modlili / ktory nam też był miłośćiw,y otrzymáliśmy to/o cośmy go prośili.

55 Y Oddaczyłem z naprzedniejszych y z Kápłánow/ mężow dwanaśćie : Serebiaszá / Házábiaszá / á z nimi z bráći ich mężow dźieśięć. 56 Y oddałem im złoto y śrebro / naczynia święte domu PANA nász-

c 1 Ezdr 8. 1.

d 1. Achá-wá.

go: y co dárował Krol y Rádá je-
go/ y Kśiążętá jego / y wszystek I-
57 zráel: ✠ To mowię odważywszy/ od-
dałem śrebrá sześć set y piećdźieśiąt
tálentow / y naczynia śrebrnego sto
58 tálentow/ y złotá sto tálentow. ✠ Y
czasz złotych dwádźieśćiá / á naczy-
nia miośiądzowego z dobrego mo-
śiądzu łsniącego śię jáko złoto/ na-
59 czynia dwánaśćie. ✠ Potymem im
rzekł: Wyśćie poświęceni PAnu/
y te naczynia poświęcone są/ y to
złoto y śrebro jest ofiárá dobro-
wolna PAnu Ojcow nászych. ✠
60 Przetoż czujćie/ á strzeżćie go/ áż je
oddaćie Kśiążętom Kápłáńskim y
Lewitom/ y przednieyszym z domow
Izráelskich w Jeruzalem w poko-
61 jách domu PAná Bogá nászego. ✠ A
ták Kápłáni y Lewitowie/ odebra-
wszy to śrebro/ y złoto/ y naczynie
w Jeruzalem/ wnieśli je do Kośćio-
62 łá PAńskiego. ✠ Zátym ruszywszy
śię od rzeki Tery/ dwunastego dniá
mieśiącá pierwszego/ przyszlismy do
Jeruzalem z pomocą PAná Bogá
nászego/ ktora nam byłá przyto-
mna: bo jákosmy ná drogę wyszli/
bronił nas PAN od káżdego nie-
przyjaćielá/ áżeśmy przyszli do Je-
63 ruzalem. ✠ A gdyśmy tám trzy dni
pobyli/ czwartego dniá odważono
złoto y śrebro/ y oddano do Domu
PANA Bogá nászego/ Merymoto-
wi Kápłánowi / Synowi Uryaszo-
64 wemu. ✠ A z nim Eleázárowi syno-
wi Fineesowemu: y Lewitom po-
mocnikom ich/ Jozábádowi Syno-
wi Jesuego: y Noádyászowi Sy-
nowi Binujego: á wszystko pod
65 liczbą y pod wagą. ✠ Támże zpisána
jest onego wszystkiego wagá onejże
66 godźiny. ✠ Potym wroćiwszy śię z
pojimánia / sprawowáli Ofiáry
PAnu Bogu Izráelskiemu: ćiel-
cow dwánaśćie zá wszystek lud I-
zráelski/ báránow dźiewięćdźieśiąt y
67 sześć. ✠ Báránkow śiedmdźieśiąt
y dwá: kozłow zá grzech dwánáśćie /
68 wszystko ná ofiárę PAnu. ✠ Y od-
dano mándaty krolewskie Pobor-
com krolewskim/ y Stárostom dol-
ney Syryjey / y Fenicyey: kto-
rzy znácznie uććili on narod y Ko-
śćioł Boży.

69 A gdy śię stáło / zeszli śię do
mnie ᵉ Przełożeni / mowiąc;
Nie odłączył śię narod Izráelski /
áni Kśiążętá/ áni Kápłáni/ áni Le-
witowie/ od narodow obcych tey
70 źiemie: ✠ To jest / od nieczystośći
narodow Chánáneyskich / y Hettey-
skich/ y Ferezeyskich/ y Jebuzeyskich/
y Moábskich/ y Egipskich/ y Edom-
71 skich. ✠ Bo wstąpili w małżeństwo
z corkámi ich/ sámi y synowie ich: y
pomieszáło śię naśienie święte z
narodem cudzoźiemskim: tákże y ći
naprzedniejszy/ y Kśiążętá/ stáli śię
uczestnikámi tey niepráwośći/ wnet
72 od początku tey rzeczy. ✠ To gdym
usłyszał rozdárłem odźienie swoje/ y
święte száty / y tárgałem włosy z
głowy swojey y z brody: y śiedźia-
łem zámyśliwszy y zásmęćiwszy śię.
73 ✠ Tedy śię zeszli do mnie ktorzy by-
li ná ten czás wzruszeni słowem PA-
ná Bogá Izráelskiego/ gdym ja plá-
kał nád oną niepráwośćią / á śie-
dźiałem będąc smętny áż do ofiáry
wieczorney.

74 A Wstawszy od postu / y máiąc
odźienie zdárte/ y száte świętą/
pokleknąłem ná koláná / á wyciá-
gnąwszy ręce ku PAnu/ Rzekłem; ✠
75 PAnie / wstydzę śię y sromam śię
76 przed obliczem twojim. ✠ Bo śię
grzechy násze rozmnożyły nád gło-
wámi nászymi / á występki násze
77 wzrosły áż do niebá. ✠ Poniewaz od
wieku Ojcow swojich jesteśmy w
wielkim grzechu/ y áż do dniá tego. ✠
78 Przetoż dla grzechow nászych y Oj-
cow nászych / wydániśmy z bráćią
nászą/ y z Krolmi nászymi/ y z Ká-
płány nászymi/ Krolom źiemie pod
miecz/ y w niewolą / y ná łup / y ná
79 háńbę/ áż do dźiśieyszego dniá. ✠ Ale
teraz jákie śię nam miłośierdźie ô
PANIE od ćiebie stáło / żeś nam
zostáwił korzeń y imię ná miejscu
80 świętym twojim. ✠ Aby nam záśię
świećiło świátło w domu Páná Bo-
gá nász°/ á że nam dawano żywność
81 czásu niewoli nászey. ✠ Bo gdyśmy
byli w niewolą podbići/ nie byliśmy
od PANá Bogá nászego opuszczeni:
ále zjednał nam tákową łáskę przed
obliczem Krolow Perskich / ktorzy
82 nam dawája żywnośći: ✠ Y zdobią

e 1 Ezdr 9. 1.

Kośćioł PAna Bogá nászego/ á odnawiája Syon zpustoszony: nád to/ dałeś nam wolne mieszkánie w Judzkiey ziemi y w Jeruzalemie. 83 ✠ Teraz tedy májac to / coż rzeczemy ô PAnie ? Ponieważesmy przestapili Przykazánia twoje / ktoreś ty wydał przez rece sług twojich Prorokow/mowiac; 84 ✠ Ziemia tá do ktorey f idźiećie / ábyśćie ja dźiedźicznie otrzymáli / jest zmázána sprosnośćia narodow tey źiemie / ktorzy ja nápełnili obrzydliwośćiámi swojmi. 85 ✠ Przetoż teraz nie bierzćie g Corek ich synom wászym/ áni corek wászych dawajćie synom ich. 86 ✠ Ani śie kiedy stárajćie o pokoj z nimi: ábyśćie/zmocniwszy śie/używáli dobr tey ziemie : á zbyśćie ja ná dźiedźiczna ośiádłość zostáwili dźiatkom swym áż ná wieki. 87 ✠ Przetoż wszystko cokolwiek nas potkáło/ stáło śie dla złych spraw nászych/ y dla wielkich grzechow nászych. 88 ✠ Wszákżeś ty PAnie sobie lekce poważył grzechy násze / á dałeś nam ten korzeń. 89 ✠ Izaliż znowu odwroćiwszy śie przestepowáć mamy Zakon twoj / mázac śie obrzydłośćiámi obcych narodow tey ziemie? 90 ✠ Izalibyś rozgniewawszy śie ná nas/nie wytráćił nas ták/ żeby nie został korzeń áni naśienie/áni imie násze? 91 ✠ Prawdomownyś jest ô PAnie Boże Izráelski! Abowiem zostawa ten korzeń áż do dźiśieyszego dniá. 92 ✠ Otosmy teraz przed oblicznośćia twoja z niepráwośćiámi nászymi / áczbysmy już nie mieli stawáć wiecey przed toba dla tákowych rzeczy. 93 ✠ A gdy śie h ták Ezdrasz padszy ná źiemie / przed Kośćiołem modlił / y z płáczem wyznawał / zebráło śie do niego z Jeruzalem mezow y niewiast/y młodźieńcow/ bárzo wiele:y był wielki płácz miedzy nimi.

94 TEdy Sechániasz syn Jehielow z synow Izráelskich/záwołał mowiac; Ezdraszu ; mysmy zgrzeszyli przećiwko PAnu Bogu / pojawszy zá żony niewiasty cudzoźiemskie z narodow tey ziemie. 95 ✠ A teraz wszystek Izráel záfrásował śie nád tym: Przetoż jeśliż śie zda / uczynimi przyśiege PANu / że odrzućimy wszystkie żony násze / ktoresmy zpojmowáli z narodow obcych / y z dźiećmi ich. 96 ✠ A to uczynią wszyscy ktorzykolwiek posłuszni sa Zakonowi PAńskiemu : Wstawszy wykonajże to. 97 ✠ Abowiem to ná ćie należy/ ô my przy tobie stániemy : jedno sobie meżnie poczynaj. 98 ✠ Tedy wstawszy Ezdrasz / przyśiega obowiazał przednieysze z Kápłánow / y z Lewitow / y że wszystkiego ludu Izráelskiego / áby temu dosyć uczynili : Y przyśiegli.

f 3 Moj 18.25. 27.

g 2 Moj 34.16. 5 Moj 7. 3. y 23.6.

h 1 Ezdr 10.

ROZDZIAŁ IX.

Opuszczenie żon pojetych z narodow cudzoźiemskych. 41. Czytánie Zakonu. 50. Swiecenie Swietá.

1 TEdy wstawszy Ezdrasz od przyśionká Kośćielnego / wszedł do komory Johánnaná syná Eliásybowego. 2 ✠ A tám bedac nie zkosztował chlebá áni pił wody / ále płákał nád wielkimi niepráwośćiámi onego ludu. 3 ✠ Zátym ogłoszono po wszystkiey Zydowskiey ziemi y w Jeruzalemie wszystkim ktorzy śie wroćili z więźienia / áby śie zgromádźili do Jeruzalem. 4 ✠ A ktorzybykolwiek zá dwa ábo zá trzy dni nie przyszli / áby według sadu Stárszych przełożonych pobrano májetnośći ich/ á sámi áby byli odłaczeni od ludu tego ktory śie wroćił z niewoli. 5 ✠ A przetoż zebráli śie wszyscy z pokolenia Judowego y Benjáminowego we trzech dniách do Jeruzalem / ktory to dźień był dwudźiesty miesiacá dźiewiatego. 6 ✠ Y uśiadł wszystek lud ná płácu Kośćielnym / drzac od źimná ktore już było nástáło.

7 TEdy powstawszy Ezdrasz / rzekł do nich; Zleśćie uczynili / żeśćie zpojmowáli żony cudzoźiemskie : bośćie ták przyczynili grzechow w ludu Izráelskim. 8 ✠ Przetoż teraz dajćie cześć y chwałe PAnu Bogu ojcow nászych/ 9 ✠ A wykonajćie wola jego: y odłaczćie śie od narodow tey ziemie/y od niewiast obcych. 10 ✠ Y záwołał wszystek on lud / y krzyknał głosem wielkim ; Ták jákoś rzekł uczynimy. 11 ✠ Ale iż nas jest wielkie mnostwo / á czás źimny/y nie może-

my

my śie oſtáć ná dworze: wieć y tá ſpráwá nie jeſt jednego dniá áni dwu/ bo nas wiele w tym zgrzeßyło: 12 Przetoż niechaj ſtáną przednieyßy z tego ludu/ y wßyſcy ktorzy miedzy námi mießkája / ktorzykolwiek 13 mája żony cudzoźiemſkie: Niech mowie náznáczywßy ſobie czás/ przyda z káżdego mieyſcá Stárßy/ y Sedźiowie/ ábyſmy odwroćili od śiebie gniew PAńſki w tey ſpráwie. 14 Tedy Jonátán Syn Azáhelow/ y Jáchſyaß Syn Tekuego/ poſtánowieni byli nád tym/ á Meſullám y Sebetáj Lewitowie pomagáli 15 im. A ći ktorzy śie z niewoli wroćili/ wßyſtko według te° *poſtánowienia* uczynili. 16 Kápłán tákże Ezdraß obrał ſobie kilku mężow naprzednieyßych z Oycow ich/ ktorzy z imienia *miánowáni byli*: y záśiedli pierwßego dniá mieśiacá dźieśiatego/ áby 17 śie o tey ſpráwie wywiedźieli. Odpráwowáłá śie tedy tá ſpráwá przy tych mężách ktorzy mieli żony obce/ áż do pierwßego dniá mieśiacá 18 pierwßego. Aználezli śie Kápłáni pomießáni / ktorzy zpojmowáli żony kudzoźiemſkie. Z ſynow 19 Jeſuego ſyná Jozedekowego y z bráći jego; Máázejaß/ Eliezer/ Járyb y Joádán. 20 Ktorzy *nápierwey* pozwolili wypedźić żony ſwe/ y ofiárowáli báráná zá grzech ſwoj. 21 A z ſynow Immerowych: Hánáni/ y Zábádyaß/ Eánes/ Semájaß/ Ezreel/ y Azáryaß. 22 Z ſynow Fáſſurowych: Elienáj/ Mááſeaß/ Iſmáel/ Nátánáel/ Okidyl y Eláſá. 23 A z Lewitow: Jozábád/ Symoj/ Kelájaß / (ktorego teżzowią Kelitá) Petáchiáß y Jonás. 24 Z Spiewakow: 25 Eliázur/ y Báchur. Z Odźwiernych: 26 Sállum y Tolbánes. Z Izráelá: z Synow Fároſowych; Eermaß/ Eddyaß / Málchiaß / Máel/ 27 Elázár/ Aſybiaß/ y Benájaß. Z Synow Elámowych: Mátániaß/ Zácháryaß/ Jechiel/ Jerymot/ Eliaß. 28 Z Synow Záttuowych: Eliád/ Elizym/ Mátániaß/ Jerymot/ 29 Zábád/ y Sárdájaß. Z Synow Bebájowych: Johánán/ Hánániaß/ 30 Jozábád/ y Emátes. Z Synow Bánájowych: Elám/ Mámuch/ Jedyaß/ Jáſub/ Seál y Jerámot. 31 Z Synow Addynowych: Náát/ Moozyaß i/ Lákkun/ Náid / Mátániaß/ Seſel / Bállun / Mánáſeaß. 32 Z Synow Annaßowych: Elion Aſeaß / Málchiaß/ Sábbájaß Symon / y Chozámiaß. 33 Z Synow Háſumowych: Mátenájaß Mátátyaß/ Bánnájaß / Elifelet / Mánáſſes / y Symei. 34 Z Synow Bánnowych: Jeremiaß / Meády/ Amrám/ Joel/ Bánájaß / Peliaß/ Anoß/ Kárábázyon/ Enáſyb/ Mámni:nátániaß/ Elezyaß Bánnui/ Eliál / Sámis / Selemiaß / y Nátániaß. 35 Z ſynow Ozorowych: Sezy/ Ezryl / Azáel/ Sámát/ Zámbis/ y Jozef. Z Synow Nobowych: Mátytyaß / Zábádyaß/ Jdes/ Joel/ y 36 Bánájaß: Ci wßyſcy zpojmowáli byli żony Cudzoźiemſkie/ y opuśćili 37 je z dźiećmi ich. Tedy śie oſádźili Kápłáni y Lewitowie/ y ktorzy byli z Izráelá / w Jeruzalemie y indźiey w oney źiemi.

A Pierwßego dniá mieśiacá śiodmego/ gdy już ſynowie Izráelſcy a mießkáli w przybytkách ſwojich / 38 zebráło śie wßyſtko b zgromádzenie ſpołem/ ná plác przed Kośćioł/ u brámy ná Wſchod ſłońcá. 39 Y rzekli Ezdraßowi Kápłánowi y Uczyćielowi / áby przynieſł Zakon Mojżeßow od PAná Bogá Izráelſkie° podány. 40 Y przynieſł Ezdraß Kápłan Zakon przed ono wßyſtko zgromádzenie mężow y niewiaſt / y przed wßyſtkie Kápłány / Ktorzy przyßli / áby poſłucháli Zakonu/ pierwßego dniá mieśiacá śiodmego. 41 A czytał go ná pierwßym plácu brámy Kośćielney / od poránku áż do południá/ przed onymi mężámi y niewiáſtámi: á wßyſtek lud z pilnośćią ſłuchał Zakonu. 42 Bo Ezdraß Kápłan y Uczyćiel Zakonu wſtąpił był ná zgotowáną Kázálnicę drewniáną. 43 A przy nim ſtali Mátytyaß/ Semá/ Ananiaß/ Azáryaß/ Uryaß/ Ezechiaß/ Bálázám po práwey rece: 44 A po lewey/ Pedájaß/ Miſáel/ Málchiaß/ Aotáſuf/ y Nábáryaß. 45 Tedy Ezdraß wźiął Kśięgi Zakonu przed wßyſtkim onym zgromádzeniem (bo był zacnym u

a Nehe. 7. 73.
b Nehe. 8. 1.

wßy=

46 wszystkich.) ✢ A gdy wykładano Zakon / wszyscy poważnie stali : Y błogosławił Ezdrasz PAnu Bogu Naywyższemu / BOgu Zastępow Wszechmogącemu. 47 ✢ Ná co wszystek lud odpowiedział; Amen. 48 ✢ Tákże y Lewitowie wzgorę ręce podnioszszy / y padájąc ná ziemię kłaniáli się PAnu: to jest / Jesuá / Báni / Seresiasz / Jámin / Akkub / Sebetáj. Hodyasz / Máázejasz / Kielitá / Azáryasz / 49 Jozábád / Chánán / Pelájasz. ✢ Ktorzy uczyli Zakonu PAńskiego / objaśniájąc to co czytáli. 50 ✢ Potym rzekł Atárátes Ezdrászowi Kápłanowi y Nauczycielowi / y Lewitom ktorzy lud uczyli; Oto ten dźień święty jest PAnu. A wszyscy słucháiąc Zakonu płakáli. 51 ✢ Tedy rzekł Ezdrasz: Teraz się rozejdźcie y jedźcie co nátłustsze pokármy / y pijcie co náslodsze napoje / dźieląc się z tymi 52 ktorzy nie máją. ✢ Záiste / dźień ten jest święty PAnu : Przetoż / nie smęćcie się : ábowiem was PAN 53 Bog zacnie ućieszył. ✢ Tákże y Lewitowie przedkładáli to wszystko ludowi, mowiąc; Ten dźień jest święty 54 Pánu / Nie smęććiesz się. ✢ Aták rozeszli się wszyscy jeść pić / y weselić się: y dźielili się pokármámi z tymi / ktorzy ich nie mieli; y weselili 55 się bárzo? ✢ Przeto / że dostąpili oświecenia z tych słow / ktorymi 56 zgromádzeni będąc wyuczáni byli. ✢ A zebrawszy się wszyscy w Jeruzalemie / obchodźili wesołe święto / według postánowienia PAná Bogá Izráelskiego.

CZWARTE KSIEGI EZDRASZOWE.

TE Księgi zpisáne ná ksztáłt Proroctwá. A zámykáją w sobie. I. Gromienie ludu Bożego nieposłusznego / w więźieniu Bábilońskim będącego / y obietnicá o Kośćiele Bożym / że miał bydź Chrystusowi PAnu przez opowiádánie Ewángeliey świętey / zebrány. II. Májąc w sobie widzenia dźiwne w ktorych przyczyny ućiskow / lud Boży trapiących / przyszłych rzeczy znáki y postánowienie / áż do náprawy Kośćiołá przez Chrystusá opisuje: Ktory też dobrym dobra / á złym jáką zásłużyli nadgrodę uczyni: czym skutecznie wiernych á pobożnych sercá ćieszy.

ROZDZIAŁ I.

Rod Ezdraszow. 6. Bożych dobrodźiejstw zniewáżenie. 24. A zá to Boże karánie.

1 WToreKsięgi Ezdraszá Proroká / syná Serájaszowego / syná Azáryaszowego / syná Helkiaszowego / syná Sádániaszowego / syná Sádokowego / syná Achitobowego: 2 ✢ Syná Achiaszowego / syná Fineesowego / syná Eliego / syná Amáryaszowego / syná Asyego / syná Márymotowego / syná Arnáowego / syná Ozyaszowego / syná Borytowego / syná Abisejowego / syná Fineesowego / 3 syná Eleázárowego. ✢ Syná Aárónowego / z Pokolenia Lewi : ktory był pojimány do źiemi Medskiey / do Krolestwá Artáxerxesá Krolá Perskiego.

4 Y Stáło się słowo PAńskie do 5 mnie / mowiąc; ✢ Idź / / á opowiedź ludowi memu a złośći ich / á synom ich nieprawośći ktorych się przećiwko mnie dopuśćili: áby je y oni opowiádáli synom synow swo- 6 ich. ✢ Przeto / że grzechy rodźicow ich rozmnożyły się w nich: gdyż oni mnie záporniawszy / ofiárowáli bo- 7 gom cudzym. ✢ Izalim je nie Ja wywiodł z źiemie Egipskiey / z domu niewoli? A wżdy oni pobudźili mię ku gniewu / y wzgárdźili rády moje. 8 ✢ Przetoż ty ostrzysz włosy głowy twojey / á wrzuć ná nie wszystko złe : bo nie byli posłuszni Zakonowi mo- 9 jemu / ále byli ludem odpornym. ✢ Y dokądże je będę ćierpiał / ktorymem ták wielkie dobrodźiejstwo pokázował.

a Ezái. 58. 1.

10 zował. Wiele Krolow b podwroćiłem dla nich: Fáráoná c z sługámi jego / y wszystko woysko jego porážiłem. 11 Wszystkie narody przed twarzą ich wytráćiłem / á ná Wschod słońcá we dwu źiemiách lud Tyrski y Sydoński rozprószyłem / y wszystkie nieprzyjaćiele ich 12 pozábijałem. Przetoż ty rzecz do nich / mowiąc; To mowi PAN: 13 Jam was przeprowádźił przez d morze / y miástá obronne z dawnám wam zporządźił / Mojżeszám e wam dał zá wodzá / á Aároná f zá Kápłáná. 14 Dałem wam świátłość g w słupie ognistym / y czyniłem wielkie cudá miedzy wámi: Aleśćie wy mnie 15 zápámietáli / mowi PAn. Toć mowi PAn Wszechmogący; Przepiorki h te wam były ná znák / y namioty dałem wam ku obronie: á 16 wzdyśćie y tám szemráli. A nie tryumfowáliśćie w Imieniu mojm z wytrácenia nieprzyjaćioł wászych 17 áleśćie szemráli áż do tąd. Ygdźież są dobrodźiejstwá ktorem wam uczynił? Izaliśćie ná pustyni gdyśćie łáknęli nie wołáli do mnie / 18 mowiąc; Przeczżeś nas wywiodł i ná tę puszczą / ábyś nas pobił? Lepiey nam było służyć Egipczánom / á niżeli pomrzeć ná tey puszczy. 19 Jam śie użalił płáczu wászego / y dałem wam mánnę k zá pokarm; á 20 jedliśćie chleb Anjelski. Izali gdyśćie l prágnęli nie rozszczepiłem opoki? á wypłynęły wody do sytośći. Przed gorącośćią / liśćiem z 21 drzewá zákrywałem was. A rozdźieliłem miedzy was źiemie obfite: Chánánejczyki / y Ferezejczyki / y Filistyńczyki wyrzućiłem przed wámi. Y coż wam dáley czynić 22 mam / mowi PAn? Ták mowi Pan Wszechmocny; Gdyśćie byli na pustyni m u rzeki gorzkiey prágnąc 23 á bluźniąc Imię moje: A wzdym wam nie płáćił ogniem zá wásze bluźnierstwo / ále włożywszy drzewo w wodę osłodźiłem rzekę.

24 Cożći mam czynić o Jákobie / Nie chćiałeś słucháć Judo: przetoż śie przeniosę do innych n narodow / y dam im Imię moje áby 25 záchowywáli práwá moje. Ponieważeśćie wy mnie opuśćili / y Ja was opuszczę: gdy mię będźiećie prośić o miłośierdźie / nie zmiłuję 26 śie. Gdy mię będźiećie o wzywáć / nie wysłucham was: Bośćie krwią zplugáwili ręce wásze / á nogi wásze nie są leniwe ku popełnieniu męzo- 27 bojstwá. Acz niemnieśćie opuśćili / ále sámych śiebie / mowi PAn. 28 To mowi PAn Wszechmogący; Izalim Ja was nie prośił jáko Oćiec Synow / jáko mátká corek / ábo jáko 29 mámká dźiatek swych? Abyśćie byli ludem mojim / á Ja wászym Bogiem: wy mnie miásto synow / á Ja 30 wam miásto Ojcá. Tákem was zbierał jáko p kokosz kurczątká swoje pod skrzydłá swoje. A teraz coż wam mam uczynić? Odrzucę was 31 od oblicza mego. Gdy mi przyniesiećie Ofiáre / odwrocę q oblicze moje od was: Bom dni wásze święte / y odnowienia mieśiącow wászych / y obrzezowánia wásze odrzu- 32 ćił. Jam posyłał sługi moje Proroki r do was / ktoreśćie pojimawszy pomordowáli / y rozszárpáli ná sztuki ćiáłá ich: krwie ich Ja szukáć bę- 33 dę / mowi PAn. To mowi PAN Wszechmocący; Dom s wász zpustoszony jest / y rozproszę was / jáko 34 wiátr *rozprasza* plewy. A synowie wászy nie będą mieli potomstwá: bo opuśćili rozkazánie moje / á co 35 złego jest przede mną czynili. Podam domy wásze ludowi przyszłemu / ktory / choćiaż o mnie nie słyszał, uwierzy: y choćiam przed nim cudow nie czynił / uczyni com rozka- 36 zał. A choć Prorokow mojich nie widźieli / jednák wspominać będą 37 nieprawośći swoje. Oświadczam śię / że ludowi przyszłemu łáskę *pokażę*, ktorego dźiatki z rádośćią śię weselić będą: Choć mię nie widzą t oczymá ćielesnymi / ále duchem wierzą temu com Ja powiedźiał. 38 Przetoż teraz bráćie obacz / jáka jest chwałá: á przypátrz śię ludowi przychodzącemu u od Wschodu 39 słońcá. Temu Ja dam Kśięstwo x Abráhamowe / Izáákowe / y Jákobowe / y Ozeaszowe / y Amosowe / y Micheaszowe / y Joelowe / y Abdyaszowe y Jonaszowe: 40 Y Náhumowe

Marginalia: b Jozu. 8. y 10. y 12. — c 2 Moj. 14.28. — d 2 Moj 14.22. — e 2 Moj 3. 10. — f 2 Moj. 28. 1. — g 2 Moj 13.21. — h 2 Moj. 16.13. Psalm 105.40 — i 4 Moj 14. 3. — k 2 Moj. 16.15. Mądr. 16.20. — l 4 Moj. 20.11. — m 2 Moj. 15.25. — n 2 Moj. 32.10. — o Ezái. 1. 15. — p Mátt. 23.37. — q Ezái. 66. 3. — r Mátt. 23.34. — s Luk. 13.35. — t 1 Piotr 1. 8. — u Mátt. 8. 11. — x I. Dam. wodze Abráhámá Izááká &c.

y Abakukowe / Sofoniaszowe/ Aggeuszowe/ Zácháryaszowe/ y Máláchiaszowe : ktory też Aniołem y PAńskim názwány jest.

ROZDZIAŁ II.

Ogłoszenie pomsty. 10. Y miłośći Bożey. 25. Pokazánie śie Syná Bożego Ezdraszowi.

1 TO mowi PAn; Jam wywiodł a ten lud z niewoli/ y podałem b mu Przykazánia przez sługi moje Proroki / ktorych oni słucháć nie chćieli / ále wniwecz obroćili rády moje. 2 ✣ Mátká ktora je porodźiłá/ mawia im ; Idźćie synowie / bomći jest wdowa y opuszczona. 3 ✣ Wychowáłám was z weselem/ á utráćiłám was z płáczem y z żáłośćia : ábowiemeśćie c zgrzeszyli przed PAnem Bogiem wászym/ y co złego jest przed nimeśćie czynili. 4 ✣ A teraz coż mam czynić z wámi ? Jamći jest wdowa y opuszczona : idźcież synowie/ á prośćie d od PAná miłośierdźia. 5 ✣ A Ja ćiebie Ojcże biorę zá świádká / przećiwko mátce synow *twych*, ktorzy nie chćieli przymierza mego záchowáć. 6 ✣ Abyś je ty podał ná pohańbienie/ á mátkę ich ná łup: żeby śie nie rozmnożył narod ich. 7 ✣ Niech będą rozproszone miedzy pogány imioná ich/ niech będą wygłádzeni z ziemie : gdyż wzgárdźili przyśięgą moją. 8 ✣ Biádá tobie e Assyrya / iż w sobie kryjesz niespráwiedliwe : O narodźie zły ! Wspomni com uczynił f Sodomie y Gomorze : 9 ✣ Ktorych źiemiá leży w smolnych bryłách y w kupách popiołu. Ták też y tym uczynię ktorzy mię nie słucháli/ mowi PAn Wszechmocny.

10 TO mowi PAn do Ezdraszá; Opowiedz ludowi memu / że im dam krolestwo Jeruzalemskie / ktorem był miał dáć Izráelowi. 11 ✣ Y wezmę chwałę ich/ á dam im wieczne przybytki / ktorem był onym nágotował. 12 ✣ Drzewo żywotá g będźie im miásto wonney máśći: á nie będą robić/ áni śie zprácują. 13 ✣ Idźćież/ á otrzymaćie : Prośćie sobie ukrocenia dni, ktore śie przedłużają: Jużći wam zgotowáno krolestwo/ czujcież. 14 ✣ Oświadcz śie h niebem y źiemia/ bom skruszył złe/ á stworzyłem dobre : gdyż Ja żywię / mowi PAn. 15 ✣ Mátko obłáp syny twe/ wychowaj je z weselem jáko i gołębicá/ á zmocni nogi ich : bom ćię obrał mowi PAn. 16 ✣ Y wzbudzę umárłe k z miejsc swojich / á wywiodę je z grobow ich : bom poznał Imię moje w Izráelu. 17 ✣ Nie boj śie mátko synow / bom ćię obrał, mowi PAn. 18 ✣ Poślę ná pomoc sługi moje/ Izájaszá / y Jeremiaszá : zá ktorych rádą poświęciłem y zgotowałemći dwánáśćie drzew obćiążonych rozmáitymi owocámi ; 19 ✣ Y tyleż też zrzodł opływájących mlekiem y miodem/ y śiedm gor bárzo wielkich rodzących rożę y lilie : ná ktorych / weselem nápełnię syny twoje. 20 ✣ Wdowie czyń spráwiedliwość / o śirotę śie l zástawiaj / wspomagaj niedostátecznego / broń ośiroćiáłego/ przyodźiey m nágiego. 21 ✣ Ułomnego y mdłego uleczż / z chromego śie nie náśmiewaj/ broń tego co jest bez ręki / á ślepego do widzenia sławy mojey przypuść. 22 ✣ Stárego y młodego miedzy murámi twojimi chowaj. 23 ✣ Gdy znajdźiesz umárłego n / uwinąwszy pochowaj w grobie: á damći pierwsze miejsce w zmartwychwstániu mojim. 24 ✣ Wytchni / á odpocznij ludu moj : boć przyjdźie odpoczynienie twoje. 25 ✣ Mámko dobra/ wychowaj syny twoje/ zmocni nogi ich. 26 ✣ Z sług ktoremći dał żaden niech nie zginie: bo ich będę szukał z ręki twojey. 27 ✣ Nie ustawajże: Bo gdy przyjdźie o dźień ucisku y utrapienia / drudzy płákáć y smęćić śie będą / á ty májąc wszystkiego dostátek/ wesoła będźiesz. 28 ✣ Będąć zájrzeć pogánie : ále nic przećiwko tobie nie będą mogli/ mowi PAn. 29 ✣ Ręce moje záslonią ćię/ áby synowie twoji ogniá p piekielnego nie oglądáli. 30 ✣ Weselże śie mátko z synámi twymi : bo Ja ćiebie wyrwę / mowi PAn. 31 ✣ Wspomni ná śpiące syny twoje : bo je Ja wywiodę ze wszystkich stron źiemie / y uczynię z nimi miłośierdźie : bom jest miłośierny/ mowi PAn Wszechmogący. 32 ✣ Obłápże syny twoje/ áż Ja przyjdę / á

y Máláć. 3. 1.
a 2 Moj. 14. 16.
b 2 Moj. 20. 22.
c Bárn. 4. 7.
d 5 Moj. 4. 29.
e Ezái. 10. 5.
f 1 Moj. 19. 14.
g Objáw. 2. 7.
h 5 Moj. 4. 26.
i 1. Slup.
k 1 Kor. 15. 52.
l 5 Moj. 10. 18.
m Mátt. 25. 36.
n Tobia. 1. 21.
o Sofon. 1. 14.
p Ezái. 66. 24.

ucżynię im miłośierdźie: bo źrzodłá moje obfituja / á łáſká mojá nie 33 uſtánie. Ja Ezdraſz wźiąłem rozkazánie od PAná ná gorze Horeb/ ábym ſzedł do Izráelá: do ktorych gdym przyſzedł / odrzućili mie/ y wzgárdźili rozkazánie PAńſkie. 34 A przetoż wam narodowie mowię / ktorzy ſłuchaćie y rozumiećie; Ciekajćie Páſterzá q wáſzego / ktory wam da odpoczynienie wieczne / bo bliſko jeſt ten ktory ná ſkończeniu 35 świátá przydźie. Badźćież gotowi ku nagrodźie kroleſtwá: bo wieczna świátłość będźie wam r świećiłá czáſy wiecznymi. 36 Ućiekajćie przed ćieniem s tego świátá / przyjmujćie weſele chwały ſwey: Ja świadczę jáwnie o Zbáwićielu mojim. 37 Weźmićie dar wam zálecony / á weſelćie śie/ dźiękując temu t ktory was wezwał do kroleſtwá 38 niebieſkiego. Powſtańćież/ á ſtojćie / y obaczćie liczbę u náznáczo- 39 nych ná gody PAńſkie: Ktorzy śie od ćienia tego świátá przenieśli/ á śliczne ſzáty od PAná wźięli. 40 Przyjmi Syonie liczbę twoję / á zámkni twe ubráne w białe w ſzáty/ktorzy Zakon PAńſki wypełni- 41 li. Zupełna jeſt liczbá ſynow twojich / ktorycheś pożadał: Proś-że mocy PAńſkiey/ áby był pośwjecony lud twoj / ktory jeſt wezwány x od początku.

q Żydow 13.20. r Ezái. 60. 2. s 2 Piotr 1. 4. t Koloſ. 1. 12. u Objáw 7. 3. w Objáw 6. 11. x Efez. 1. 4.

42 JA Ezdraſz widźiałem ná gorze Syońſkiey Zaſtep wielki/ktoregom zliczyć nie mogł / á wſzyſcy pieśniámi chwalili PAná. 43 A w pośrzodku ich był młodźieniec wyſokiego wzroſtu / wyżſzy nád one wſzyſtkie / á káżdemu z nich kładł koronę ná głowę/á tym więcey śie wywyżſzał: á jam śię dźiwował. 44 Tedym pytał Aniołá /mowiąc; PAnie/A ći co zacż ſa? A on odpowiedźiawſzy / 45 rzekł mi; Ci ſa ktorzy śmiertelna y ſzáte złożyli / á nieśmiertelna wźięli ná śię, y wyznawáli Imię Boże: á teraz obbieráją korony / y 46 biora pálmy. Y rzekłem Aniołowi; A on młodźieniec/ktory ná nie kłádźie korony / á pálmy w ręce da- 47 wa/ co zacż jeſt? Tedy odpowiádájac / rzekł mi; Tenći jeſt Syn Boży / ktorego z ná tym świećie 48 wyznawáli. A jam wielce począł poważáć te / ktorzy śie meżnie zá- 49 ſtawiáli o Imię PAńſkie. Tedy mi rzekł Anjoł; Idźże/á powiedz ludowi *mojemu* jákoś wielkie y dźiwne cudá PAńſkie widźiał.

y 2 Kor. 15.53. z Mátt 16.16.

ROZDZIAL. III.

Modlitwá Ezdráſzowá.

1 ROku trzydźieſtego po zburzeniu miáſtá/byłem w Bábilonie á fráſowałem śie leżąc ná łożu mojim / y myśli moje wſtępowáły ná 2 ſerce moje: Iżem widźiał opuſzczenie Syonu / á mnoſtwo wielkie 3 mieſzkájacych w Bábilonie. Y poruſzył śie bárzo Duch moj. Tedym począł mowić do Nawyżſzego słowá 4 bojáźliwe/mowiąc; O Pánujący PANIE; Tyś tylko ſam słowem ſwojim ná początku grunt źiemie zákładał/ ná ktoryś lud twoj wy- 5 ſtáwił. Y dałeś Adámowi ćiáło a bez duſze / lecz y to było ſpráwa rąk twojich: y nátchnąłeś go Duchem żywotá / y ſtał śie żywym przed to- 6 bą. Y wwiodłeś go do Ráju/ktory náſádźiłá práwicá twojá / pierwey 7 niżeli śie co z źiemie zrodźiło. Y rozkazałeś mu / áby śie rozmiłował drogi twojey; ále on ją b przeſtapił: przetożeś záraz nań y ná rod jego śmierć c poſtánowił: y námnożyło śie wiele narodow/ y pokolenia/ y ludźi/ y rodźin / ktorych li- 8 czby niemáſz. Y chodźił káżdy narod d po ſwey woli / y dźiwy czynili przed tobą/ y gárdźili przykazániem 9 twojim. A potym zá czáſem przywiodłeś e potop / ná mieſzkájące ná 10 świećie/y wygłádźiłeś je. Y przyſzło ná káżdego z nich / że jáko Adam umárł / ták ći potopem *wygłádzeni* 11 ſa. Aleś zoſtáwił jednego z nich f Noego/z domem je°: z ktorego poſzli 12 wſzyſcy ſpráwiedliwi. A gdy śie poczęli rozmnażáć ktorzy mieſzkáli ná źiemi / y námnożyli ſynow y ludźi / y wiele narodow/ znowu poczęli czynić niepráwość / bárźiey niż 13 pierwſzy. A gdy czynili nieprá- wość przed tobą, obrałeś ſobie z nich mężá / ktoremu imię było g Abrá- 14 hám. Y umiłowałeś go/ a oznájmiłeś

a 1 Moj. 2. 7. b 1 Moj. 3. 6. c Rzym. 5. 12. d 1 Moj 6. 12. e 1 Moj. 7. 10. f 1 Piotr 3. 20. g 1 Moj 12. 1.

miłeś jemu sámemu wola swoję. 15 Y postánowiłem z nim przymierze wieczne/ obiecując mu/ iżeś nigdy nie miał opuśćić potomstwá jego. 16 Y dałeś mu h Izáaká/ á Izáákowi dałeś i Jákobá y Esawá/ á Jákobá obrałeś sobie/ á Esawáś odrzućił/ y rozrodźił śię Jákob w mnostwo wielkie. 17 A gdyś wywiodł potomstwo jego z Egiptu/ przywiodłeś 18 je ná gorę k Synáj. Y nákłoniłeś niebios/ á utwirdźiłeś źiemię/ y wzruszyłeś okrąg jey, y zátrząsnąłeś przepáśćiámi/ á zátrwożyłeś świát. 19 Y przeszłá chwałá twojá czthery bramy/ ogniá/ y trzęśienia źiemie/ y wiátru/ y mrozu: ábyś dał potomstwu Jákobowemu Zakon/ á narodowi Izráelskiemu pilność/ *áby go strzegli*. 20 A wszákżeś nie odjął od nich serca złego/ áby Zakon twoj w nich pożytek uczynił. 21 Abowiem pierwszy Adam májąc serce złośliwe/ wystąpił y zwyćiężon jest: tákże y wszyscy ktorzy śię z niego zrodźili. 22 Y zostawáłá záwżdy niemoc/ y zakon w sercách ludzkich/ dla skáżonego korzenia: y odeszło co dobrego jest/ á złe zostáło. 23 Zátym przeszły czásy/ á dokończyły śię látá/ ażeś sobie wzbudźił sługę 24 imieniem l Dawidá. Ktoremuś rozkazał/ áby budował miásto Imieniowi twemu/ á ofiárował w 25 nim kádźidło y ofiáry: Co śię też dźiało przez wiele lat. Potym zgrzeszyli ći ktorzy mieszkáli w onym mieśćie: 26 We wszystkim czyniąc ták jáko uczynił Adam/ y wszystko potomstwo jego: przeto/ iż byli sercá złego. 27 Y podałeś miásto m twoje w 28 ręce nieprzyjaćioł twojich. Azaż lepiey czynią ktorzy mieszkáją w Bábilonie? Przecższe tedy pánują 29 nád Syonem? Gdym tu przyszedł y obaczyłem niezbożnośći/ ktorym liczby niemász/ y wiele grzesznikow widźiáłá duszá mojá przez trzydźieśći lat/ omdlewáło serce moje. 30 Bom widźiał jákoś znaszał te ktorzy grzeszyli/ y przepuszczałeś niepobożnie czyniącym: A lud twoj wytráćiłeś/ záchowawszy nieprzyjaćioły twoje; á nie oznájmiłeś przyczyny 31 *tego*. Ani mi ná pámięć przyść może/ czemu śię to ták dźieje? Azaż lepsze spráwy czyni Bábilon/ niż Syon. Abo poznałli ćię inny narod 32 n oprocz Izráelá? Abo/ ktoreż narody uwierzyły świádectwom twojim/ jáko Jákob? 33 A przećię nádgrodá jego śię nie pokazáłá/ áni pracá pożytku przyniosłá. Bo przechodząc przeszedłem Pogány/ y widźiałem je obfitujące/ choć nie pámiętáli ná rozkazánia twoje. 34 Przetoż teraz zważ ná wadze niepráwośći násze/ y onych ktorzy mieszkáją ná świećie; á nie znajdźie śię 35 Imię twoje tylko w Izráelu. Y kiedyż nie grzeszyli przed obliczem twojim/ ktorzy mieszkáją ná źiemi? ábo ktory narod ták strzegł przykazánia twego? 36 Zájisteć te z imienia znajdźiesz/ żeć záchowywáli przykazánia twoje; ále Pogánow nie znajdźiesz.

h 1 Moj 21. 2.
i 1 Moj 25. 25.
c 2 Moj 19. 1.
l 1 Sám. 16. 1.
m 2 Krol. 25. 4.
n Jerem. 10. 25.

ROZDZIAŁ IV.

Nápomnienie Ezdraszowi uczynione, áby śię tájemnych sądow Bożych nie wywiádował.

1 TEdy mi odpowiedźiał Anjoł/ ktory był posłány do mnie/ któremu imię Uryel/ y rzekł mi; 2 Przeszło miárę serce twoje ná tym świećie/ gdyż myśliß ogárnąć drogę Nawyższego. 3 Y rzekłem; Ták Pánie moj. Tedy mi odpowiedźiał/ y rzekł; Posłánym jest/ ábym ći okazał trzy drogi/ á przedłożył ći trzy podobieństwá. 4 Z ktorych jesli mi jedne zgádniesz/ y ja tobie okażę drogę ktorą prágniesz wiedźieć/ á náuczę ćię z kąd pochodźi złe serce. 5 Tedym rzekł; Mow Pánie moj. Y rzekł do mnie; Idź zważ mi wagę ogniá: ábo pomierz mi wienie wiátru: ábo wroć mi ná zad dźień ktory przeminął. 6 Ná to m odpowiedźiał/ y rzekłem; Ktoż to z tych ktorzy śię zrodźili uczynić może/ że 7 mię oto pytasz? Y rzekł mi; Gdybym ćię pytał/ mowiąc; Jáko wiele jest mieszkánia w pośrzodku morzá? Abo jáko jest wiele źrzodeł ná początku przepáśći? Abo jáko wiele jest zdrojow ná Rozpostárćiu *niebieskim*; Abo ktore są wyśćia z 8 Ráju? Snadźbyś mi rzekł; Do

przepáściim nie zstepowal / áni jeszcze do piekłá : Do niedám tez nigdy nie wstepował. 9 ✣ A teraz oto nie pytałem cie / jedno o ogniu / á o wietrze y o dniu/ przez ktorys przeszedł ; á ná te rzeczy bez ktorych sie obejść nie możesz/niceś mi nie odpowiedział. 10 ✣ Y rzekł mi ; Ty co jest twego/ y co z toba zrosło/ poznáć nie możesz : 11 ✣ Y jákoz bedzie mogł rozum twoj ogárnac droge Nawyzszego? Abo jáko bedzieß mogł wyrozumieć to zepsowánie: poniewaz świát jest náder bárzo popsowány / jáko to jáwno przed twarza moja. 12 ✣ Tedym mu rzekł ; Lepiey nam było nie bydź / á nizeli zyjac zyć w niezbozności ach / á cierpieć nie wiedzac dla czego.

13 NA to mi odpowiedział/y rzekł ; Jádac droga / przyszedłem do lásá miedzy drzewá / ktore uczyniły 14 ráde/mowiac; ✣ Podźcie/á idźmy y ruszmy wojne przeciwko morzu/áby nam ustapiło / á uczynimy sobie in- 15 ne lásy. ✣ Tákze tez y náwáłności morskie ráde uczyniły/mowiac; Podźmy / ruszmy sie/ á zwalczmy lásy polne / ábysmy y tám otrzymáli sobie inna krájine. 16 ✣ Ale sie myśl 17 lásow prozna stáłá : ábowiem przyszedszy ogień/popalił je. ✣ Tákze y myśl náwáłności morskich : bo zebrawszy sie piasek/ nie dopuścił im. 18 ✣ A ták/ gdybys ty był sedzia tych rzeczy / kogozbys pierwey usprawiedliwił/ábo kogobys potepił? 19 ✣ Ná tom odpowiedział / y rzekłem ; Záprawde prozna ráde urádzili : bo ziemiá dána jest lásom ; á morzu miejsce/ áby znaszáło a náwáłności 20 jego. ✣ Zátym mi odpowiedział y rzekł ; Dobrześ rozsadził : A przeczześ nie sadził sámego siebie? 21 ✣ Bo jáko ziemiá dána jest lásom / á morze náwáłnościam swojim : ták ktorzy mieszkája ná ziemi / tylko rzeczy ziemskie zrozumiewáć moga : á ktorzy mieszkája ná niebie/to co jest ná wysokości b niebieskiey. 22 ✣ Y odpowiedziałem / y rzekłem ; Prosze cie Pánie/ áby mi był dány zmysł ku 23 zrozumieniu. ✣ Bom nie chciał pytáć o twojich rzeczách wyzszych / ále o tych ktore po nas co dzień chodza : to jest/ Przecz wzdy Izráel podány jest ná hánbe Pogánom? A lud ktorys umiłował / poddány jest narodom niepobożnym? á Zakon Ojcow nászych záginał ? A ustáw ná pismie podánych / nigdzie niemász. 24 ✣ Y rozproszylismy sie po świecie jáko szárańcza / á zywot nász jest zdumieniem y lekániem/ ánismy godni otrzymáć miłosierdzia. 25 ✣ Ale coz PAN uczyni Imieniowi swemu ktore jest wzywáne nád námi? Bom 26 sie y o tym pytał. ✣ Y odpowiedział mi / y rzekł ; Jesli sie bedzieß wiele badał / wiecey sie bedzieß dziwował: bo sie pilnie spieszy świát áby przeminał. 27 ✣ A nie może pojac tego co w przyszłym czásie spráwiedliwym jest obiecano: bo ten świát pełen jest niespráwiedliwości y mdłości. 28 ✣ A o co sie pytasz / powiem ci ; Násiałoć sie złości / á jeszcze nie 29 przyszło zginienie jey. ✣ Przetoz jesli nie bedzie wypleniono to czego násiano / y miejsce gdzie násiano nie bedzieli zkázone / nie bedzie mogło bydź dobre wsiane. 30 ✣ Abowiem ziárno nasienia złego wsiane jest w serce Adámowe ná poczatku : A jáko wiele niezbozności národziło áz do tad/y rodzić bedzie áz przydzie ná 31 bojewisko? ✣ Uwazze sam u siebie ziárno tego nasienia złego / jáko wiele owocu niezbozności národziło? 32 ✣ A gdy beda pozete kłosy ktorym liczby niemász / jáko wielkie 33 bojewisko nápełnia? ✣ Y odpowiedziałem mu/mowiac ; Jákoz y kiedy sie to stánie ? Przecz máłe y złe 34 sa látá násze ? ✣ A odpowiádájac rzekł mi ; Nie nácieráj ty ná Nawyzszego: bo ty dármo nácierasz ná niego / á przechodzi miáre ciekáwość twojá. 35 ✣ Izaliz sie o tym nie pytáły dusze spráwiedliwych w zámknieniu swojim/ mowiac ; Y dokadze sie ták nádzieja cieszyć bedziemy? Abo kiedyz nam przydzie pozytek bojewiská nadgrody nászey? 36 ✣ Tedy mi odpowiedział ná to Jeremiel Archánjol ; Gdy sie wypełni liczbá nasienia wászego : boć on juz 37 wieki ná wadze odwazył ; ✣ A pomiárem rozmierzył czásy / y liczba policzył czásy : ten ich nieporuszy /

a Jerem. 5. 21.

b 1 Kor. 2. 14.

áni ich odmieni / dokąd śie nie wypełni pierwey miárá przerzeczona.
38 ✣ Y odpowiedźiałem / mowiąc; O Pánujący PAnie / wszákesmy y my
39 wszyscy pełni niezbożnośći. ✣ A snadź śie dla nas nie nápełnia sprawiedliwych bojewiská / y dla grzechow mieszkáiących ná źiemi.
40 ✣ Tedy mi odpowiedźiał / y rzekł; Idź / á pytáj śie brzemienney / możeli dáley żywot jey płod w sobie zátrzymáć / gdy śie wypełnią dźiewieć mieśiecy jey?
41 ✣ A jam rzekł; Nie może PAnie. A on mi powiedźiał; Groby ktore są przybytkámi umárłych / niewieśćiemu żywotowi podobne
42 są. ✣ Bo jáko tá ktora rodźi / spieszy śie jákoby zbyć boleśći rodzenia: ták y one spieszą śie áby oddáły to co
43 im zlecono. ✣ Od początku pokażeć
44 to czego prágniesz wiedźieć. ✣ Y odpowiedźiałem mu / á rzekłem; Jestli*m* ználazł łáskę przed oczymá twymi / á jeśli można / y godźienemli
45 tego: ✣ Pokaż mi / jeśli ma przejść więcey niż przeszło / czyli więcey
46 przeszło niż jeszcze ma bydź? ✣ Gdyż wiem co pominęło; ále co będźie /
47 nie wiem. ✣ Y rzekł mi; Stań po práwey stronie / á okażeć wykład po-
48 dobieństwá. ✣ A stánąwszy ujrzałem áno piec pałájący przeszedł przede mną: á gdy przemijał płomień / widźiałem / á oto dym zostawał. ✣
49 Potym przeszedł przede mną obłok pełen wody / á z prętká zpuśćił deszcz gwałtowny: á gdy przeminął on gwałtowny deszcz / zostáły po nim
50 krople. ✣ Y rzekł do mnie; Pomyśl sobie / iż jáko bywa deszcz obfitszy niż krople / y ogień więtszy niżeli dym: ták więtsza jest miárá rzeczy ktore przeminęły: á te ktore zostáły / są
51 jáko krople y dym. ✣ Y modliłem śie / á rzekłem; Y coż rozumiesz / będęż ja żyw áż do onych dni? ábo co
52 będźie w one dni? ✣ A on mi odpowiedźiał / mowiąc; O znákách ná ktore śie pytasz / poczęśći powiedźiećći mogę: Lecz o twym żywoćie nie jestem posłány ábymći powiedźiał / y nic *o tym* nie wiem.

Rozdział V.

Dawáją znáć Ezdraszowi o rzeczách przyszłych. 23. A onśie też o rozmájite rzeczy pyta.

1 A Zstrony Znákow: Oto przyjdą dni / w ktorych śćiśnieni będą ći / ktorzy mieszkáją ná źiemi / podátkámi wielkimi / y będźie zákryta drogá prawdy / á krájiná w wiárę
2 niepłodna będźie. ✣ Abowiem rozmnoży a śie niespráwiedliwość nád tę ktorą ty sam widźisz / y nád *tę* o
3 ktorey ś ty kiedyś słychał. ✣ A tę krájinę do ktorey idźiesz / á ktora / że teraz kroluje / widźisz / ujrzą zpustoszona.
4 ✣ A jeślić Nawyższy przedłuży żywotá / ujrzysz po trzećiey trąbie iż słońce znagłá w nocy wznidźie / á
5 księżyc trzy kroć przez dźień. ✣ A z drzewá krew kápáć będźie / y kámień wyda głos swoj / á narodowie
6 śie wzruszą. ✣ Gdy krolowáć będźie ten ktorego śie nie spodźiewáją ći co mieszkáją ná źiemi: á ptacy śie
7 przeprowádzą. ✣ A morze Sodomskie ryby *z śiebie* wyrzući / y wyda głos w nocy / jákiego ich wiele nie znáło / á wszyscy usłyszą głos jego. ✣
8 A zpustoszenie będźie ná wielu miejscách / y ogień często zpuszczány będźie: bestye polne przeniosą śię *gdźie indźiej*, á niewiásty mieśięczne
9 dźiwy rodźić będą. ✣ A w słodkich wodách słone znájdowáć śie będą: á przyjaćiele wszyscy sámi z sobą b wojowáć będą. ✣ Tedy śie zátáją smysły / á rozumny ustąpi do zám-
10 knienia swego. ✣ A choć szukány będźie od wielu / wszákże nie będźie ználeźiony. Y rozmnoży śie niespráwiedliwość / y niepowśćiągliwość ná źiemi.
11 ✣ Y spyta śie krájiná sąśiády swojey / á rzecze; A nie przeszłá przez ćię spráwiedliwość czyniąca spráwiedliwie? A *ona* rze-
12 cze; Nie. ✣ Y stánie śie ná ten czás / że śie ludźie *czegokolwiek* spodźiewáć będą / ále nie otrzymáją: prácowáć będą / ále śie nie zdárzą
13 drogi ich. ✣ Teć znáki mi tobie opowiedźieć dopuszczono: á jeśli śie jeszcze modlić y płákáć będźiesz / ták jáko y teraz / á będźiesz pośćił przez śiedm dni / tedy jeszcze więtsze rzeczy
14 nád te usłyszysz. ✣ Y ocućiłem śie / á ćiáło ná mnie bárzo drżáło: duszá też mojá ták prácowáłá / áż omdle-

a Mátt. 24.12.

b Mátt. 10.35.

15 wálá. ♣ Przetoż mię Anjoł ktory przyszedł ujał/ y mowił do mnie/ y pokrzepił mię/ y postáwił mię ná nogi.

16 A Drugiey nocy przyszedł do mnie Sálátyel Hetman ludu/ y rzekł do mnie; Gdźieżeś był? A przecż ták smętna twarz twojá? ♣

17 Izaż nie wieß że tobie Izráelá/ w kráinie do ktorey záprowádzony

18 jest/ powierzono? ♣ A przetoż wstań/ á skosztuj chlebá/ y nie opuszczaj nas/ jáko pásterz trzody swojey/ w ręku

19 wilkow okrutnych. ♣ Ktoremu rzekł; Idźże ode mnie/ á nie przystępuj blisko do mnie. Y usłuchał skorom

20 rzekł: y odszedł ode mnie. ♣ A jam pośćił przez śiedm dni/ nárzekájac y płácząc/ jáko mi Uryel Anjoł roskazał.

21 A Po śiedmi dniách/ znowu myśli sercá mojego były mi bárzo

22 przykre. ♣ Tedy záśię duszá mojá wźięłá Duchá zrozumienia/ á począłem záś mowić do Nawyższego/

23 y rzekłem; ♣ O Pánujacy PAnie/ ze wszystkich lásow źiemie/ y ze wszystkich drzew ich; obrałeś jednę win-

24 nicę: ♣ A z cáłego okręgu źiemie obrałeś sobie jeden doł: á ze wszystkich kwiatkow okręgu źiemie/ obra-

25 łeś sobie jednę lilią: ♣ A ze wszystkich głębokośći morskich/ nápełniłeś sobie jeden strumień: á ze wszystkich miast pobudowánych/ poświęćiłeś

26 sobie sámemu Syon: ♣ A ze wszystkich ptakow stworzonych/ obrałeś sobie c gołębicę jednę: á ze wszystkiego bydłá stworzonego/ upátrzy-

27 łeś sobie jednę d owieczkę: ♣ Y ze wszystkich rozmnożonych narodow/ dostałeś sobie ludu jednego: á temu narodowi/ ktoregoś ty prágnał/ dárowałeś Zakon od wszystkich poch-

28 walony. ♣ A teraz PAnie/ przecżżeś podał ten jeden lud wielom: á nád jednym korzeniem postáwiłeś drugie: á rozproszyłeś jedynaczká twe-

29 go miedzy wiele. ♣ Ktorego podeptáli ći ktorzy śię zprzećiwiáli słubom twojim/ y ktorzy obietnicam

30 twojim nie wierzyli. ♣ A jeśliżeś ták bárzo nienawidźiał ludu twego/ tedyś go miał karáć twymi rękámi.

c Mátt. 3. 16.
d Jand. 1. 29.

31 A Gdym te słowá mowił/ posłány jest Anjoł do mnie/ ktory przed tym był przyszedł do mnie

32 przeszłey nocy; ♣ Y rzekł mi: Posłuchaj mię/ á náucżę ćię: Pilnuj mię/

33 á przedłożęć nieco wiecey. ♣ Tedym rzekł; Mow PAnie moj. Y rzekł mi; Názbyt śię frásujesz w myśli twojey dla Izráelá: Izaliś go ty bárziey umiłował/ niżeli ten ktory

34 go stworzył? ♣ Y rzekłem; Nigdy PAnie: Ale żáłujac mowiłem. Bo mię trapią wnętrzności moje ná káżdą godźinę/ gdy śię stáram dośćignąć śćieszki Nawyższego/ á wybádáć śię z częśći sadu jego. ♣ Y

35 rzekł mi; Nie możesz. Tedym rzekł; Czemuż Pánie? Ná cożem śię národźił? Abo czemuż mi śię nie stał grobem żywot mátki e mojey? Abym nie widźiał utrapienia Jákobowego/ y zprácowánia narodu

36 Izráelskiego. ♣ Y rzekł mi; Obráchuj mi to co śię jeszcże nie stáło/ á zbierz mi krople rozpierzchnione/ á ucżyń mi z zwiedłych kwiatkow źie-

37 lone: ♣ A otworz mi záwárte zámknienia/ á wywiedź mi w nich wiátry zámknione/ ukaż mi obraz głosu: tedyć ukażę *przyczynę* tego utrapienia ktora prágniesz wiedźieć.

38 ♣ Y rzekłem; Pánujacy PAnie/ y ktoż jest ktoryby to mogł wiedźieć/ jedno ten ktory z ludźmi mieszkánia

39 nie ma? A jam głupi: ♣ Y jákoż bedę mogł mowić o tych rzecżách o

40 ktoreś mię pytał? ♣ Y rzekł mi; Jáko nie możesz ucżynić áni jedney rzecży z tych o ktorych mowiono/ ták nie będźiesz mogł dośćignąć sadu mego/ áni końcá tey łáski/ ktoram

41 ludowi *memu* obiecał. ♣ Tedym rzekł; Ale oto PAnie tyś bliski jest tych ktorzy ná końcu będą: á coż czynić będą ktorzy przedenmą byli? átomy/ ábo ći ktorzy po nas

42 *będą*? ♣ Y rzekł mi; Sad moj przyrownány do wieńcá: jáko pośledni nie omieszkáją/ ták áni pierwszy nie

43 wyprzedzą. ♣ Tedym odpowiedźiał/ mowiąc; Nie mogłżeś rázem ucżynić tych ktorzy stworzeni byli/ ktorzy *teraz* są/ y ktorzy potym będą/ ábyś tym rychley sad twoj o-

44 kazał? ♣ Ná co mi odpowiedźiał/ y

e Jerem. 20. 17.

rzekł;

rzekł; Nie może uprzedźić stworzenie Stworzyćielá *swego*, áni świát ztrzymáć rázem tych/ ktorzy ná nim stworzeni są.

45 ✣ Y rzekłem; Jákoś powiedźiał słudze twemu/ żeś ty mocno ożywił stworzenie ktoreś rázem stworzył/ á stworzenie zniosło: tákby mogło y teraz znieść teráznieysze pospołu.

46 ✣ Zátym mi rzekł; Spytaj żywotá niewieśćiego/ á rzecz; Ponieraz rodźisz/ przecżże czásy rozdźielnymi? Proś jey tedy/

47 áby rázem dźieśięć rodźiłá. ✣ Y odpowiedźiałem; Zájiste nie może/

48 jedno według swego czásu. ✣ Przetoż mi rzekł; Y jamći dał źiemi żywot dla tych ktorzy rozśiani bydź

49 máją ná niey według czásu. ✣ Bo jáko niemowiątko nie czyni tego co należy stárym; tákem Ja rozrządźił

50 świát ktorym stworzył. Potym mi pytał/ mowiąc; Gdyżeś mi już podał drogę/ tedy jeszcze będę mowił przed tobą: bo mátká nászá o ktoreyś mi powiedźiał/ że jeszcze jest młoda/

51 już jest bliska stárośći. ✣ A on mi odpowiedźiał/ mowiąc; Pytaj śię tey ktora rodźi/ á oná tobie powie.

52 ✣ Abowiem rzeczesz jey; Przecżże ći/ ktoreś teraz porodźiłá/ nie są podobni onym ktorzy byli przed tobą/

53 ále mniejszego wzrostu? ✣ A onáć odpowie; Ze jedni są ktorzy śię z rodźili w czerstwey młodośći/ á drudzy ktorzy pod czás stárośći gdy był

54 żywot zemdlony. ✣ Przetoż obacżto y ty/ żeśćie wy są mniejszego wzrostu niżeli ći ktorzy przed wámi

55 byli. ✣ A ktorzy po was/ mniejszy niżeli wy: jákoby już ku stárośći stworzenie przychodźiło/ á śiły młodośći swojey pozbywáło.

56 ✣ Y rzekłem; Proszę PAnie *moj*, jeslizem ználazł łáskę przed obliczem twojim/ oznájmi słudze twemu/ przez kogo náwiedzasz stworzenie twoje?

ROZDZIAŁ VI.

PAn objáwia Ezdraszowi wybáwienie ludu Izráelskiego z Bábilonu. 35. Spráwy stworzenia Bożego przypomina.

1 GDy mi rzekł; Od początku okręgu źiemie/ y przed tym niżeli postánowione były czásy wiekow/ y pierwey niż poczęły wiać wiátry

2 zchadzájące śię: ✣ Y pierwey niż záhuczáły głosy gromow/ á przed tym niż śię záświeciły błyskáwice/ y przed tym niż są záłożone grunty

3 ráju: ✣ Y pierwey niż śię pokazáły kwiatki nadobne/ y pierwey niż były utwierdzone rucháiące śię mocy/ y przed tym niż są zgromádzone

4 niezliczone wojská Anjołow: ✣ Y przed tym niż śię podniosły wysokośći powietrza/ y pierwey niż były mianowáne pomiáry niebieskie/ y pierwey niż śię zágrzáły piece w

5 Syonie: ✣ Y niż dośćigniono lat teráźniejszych/ á pierwey niż znieśione były wynálazki tych ktorzy teraz grzeszą/ y byli náznáczeni ći

6 ktorzy wiárę zá skarb złożyli. ✣ Náten czásem myślił/ á uczynione są te rzeczy przez mnie sámego/ á nie przez innego: y koniec przez mię/ á

7 nie przez innego. ✣ Tedym odpowiedźiał mowiąc; Jákież będźie rozdźielenie czásow? Abo kiedy będźie koniec pierwszego/ y początek

8 nástawájącego? ✣ A on mi rzekł; Od Abráhámá áż do Izáaká/ gdy śię urodźili z niego Jákob y Esaw/ ręká Jákobowá trzymáłá ná po-

9 czątku piętę Esawowę. Bo koniec tego wieku/ byłá *piętá* a Esawowá/ á początkiem nástawájącego byłá ręká człowieká/ *to jest*, Jáko-

10 bowá. ✣ Oprocz pięty y ręki/ o wię-

11 cey śię Ezdraszu nie pytaj. ✣ Tedym odpowiedźiał/ y rzekłem; O PAnujący PAnie/ jeslizem ználazł

12 łáskę przed oczymá twymi: ✣ Proszę ábyś oznájmił słudze twemu koniec znákow twojich/ ktoryches mi już

13 cząstkę pokazał nocy przeszłey. ✣ A on mi odpowiádájąc/ rzekł; Wstań ná nogi twe/ á słuchaj głosu bárzo

14 huczącego. ✣ Bo będźie jáko trzęśienie *źiemie*, wszákże śię nie poruszy to miejsce ná ktorym stojisz. ✣

15 Przetoż gdy będę mowił/ ty śię nie lękaj: bo śię to słowo o dokończeniu/ y o záłożeniu źiemie rozumie. ✣

16 Ktora dla tey powieśći drży/ á trzęśie śię: bo wie że koniec jey nástáć

17 muśi. ✣ A gdym to usłyszał/ y powstałem ná nogi moje/ usłyszałem á oto głos mowił/ ktorego b szum był

a 1 Moj 25.26.

b Objáw 1. 15

18 jáko szum wod wielkich. ✤ Y rzekł; Oto dni przychodzą/ że/ gdy się przybliżáć pocznę/ náwiedzę mieszkájące ná ziemi. 19 ✤ A gdy pocznę náwiedzáć od tych/ ktorzy niespráwiedliwie szkodźili niespráwiedliwośćią swoją/ y gdy się dopełni poniżenie 20 Syonu: ✤ Y gdy będźie náznáczony wiek/ ktory poczyna przemijáć: tedy te známioná uczynię; Księgi otworzone będą przed twarzą obłokow/ ná co wszyscy społem pátrzáć 21 będą. ✤ Y niemowiątká w jednym roku mowić będą głosy swymi/ á niewiásty brzemienne rodźić będą niedoszły płod w trzećim y w czwartym mieśiącu/ ktore ożyją y będą 22 wzbudzone. ✤ Zátym ośiane miejscá pokáżą się jákoby nie były ośiane: á pełne szpiżárnie/ wnet się 23 znajdą wyprożnione. ✤ Y zátrąbią głośno w trąbę; ktorą gdy wszyscy 24 usłyszą/ záraz się polękáją. ✤ A czásu onego/ przyjaćiele zwojują c przyjaćioły jáko nieprzyjaćioły/ ták/ że się nád tym źiemiá zátrwoży/ y źrzodłá się zástánowią/ y nie popłyną przez trzy godźiny. 25 ✤ A káżdy ktory pozostánie po tych wszystkich rzeczách o ktorychem ći powiedźiał zbáwion będźie/ y oglądá zbáwienie moje/ y koniec wieku wászego. 26 ✤ Y ujrzą to oni ludźie ktorzy przyjęći będą/ ktorzy śmierći nie ukuśili od narodzenia swego: tedy się odmieni serce mieszkájących/ y 27 obroći się w inákszy zmysł. ✤ Abowiem złość zgłádzona będźie/ á zdrádá 28 zgáśnie. ✤ Y zakwitnie wiárá/ á skáżá zwyćiężona będźie/ y ukaże się prawdá/ ktora byłá bez pożytku przez ták wiele dni.

29 A Gdy mi to mowił/ tedym po máluczku poglądał ná tego co 30 przed nim stał. ✤ Y rzekł mi; Tákem przyszedł ábym ći nocy przyszłey 31 czás okazał. ✤ A ták będźieszli się znowu modlił/ á znowu pośćił przez śiedm dni/ tedyć oznájmię znowu większe rzeczy nád te/ dniá ktorego 32 je usłyszę. ✤ Bo wysłuchány jest głos twoj od Nawyższego: Abowiem widźiał Bog Mocny uprzejmość twoje/ y obaczyły wstyd ktoryś záchowáł od młodośći twojey. 33 ✤ A przetoż posłał mię ábym ći to wszystko oznájmił y powiedźiał: Ufaj á 34 nie lękaj się. ✤ Nie skwapiaj się prozno myślić o pierwszych czáśiech ábyś się nie omylił przy poślednich 35 czáśiech. ✤ Y płákałem znowu/ y tákem pośćił przez śiedm dni/ ábym wypełnił trzy tegodnie sobie zámierzone.

36 A Osmey nocy/ serce moje znowu się zátrwożyło we mnie/ y począłem mowić przed Nawyższym. 37 ✤ Bo się wielce zápalał duch moj/ á 38 myśl moja byłá ścisnioná. ✤ Y mowiłem; O PAnie/ tyś tylko wyrzekł ná początku stworzenia dniá pierwszego/ mowiąc; Niech się stánie d niebo y źiemiá/ á słowem twojim wykonáłá się spráwá. 39 ✤ A ná ten czás był duch gdźie ciemnośći były/ y milczenie: á dźwięku głosu ludzkiego nie było stworzonego od 40 ciebie. ✤ Tedyś rozkazał żeby z skárbow twojich wyszło jásne świátło/ 41 áby się okazáło dźieło twoje. ✤ A dniá wtorego stworzyłeś powietrze niebieskie/ y rozkazałeś mu áby rozdźieliło y przedźiał uczyniło między wodámi/ áby ich część jedná wstąpiłá wzgorę/ á część ná dole zostá- 42 łá. ✤ A trzeciego dniá rozkazałeś się wodam zebráć ná śiodmą część źiemie/ á sześć częśći osuszywszy záchowáłeś/ áby z nich tobie służyły rzeczy od Bogá pośiane y spráwione. 43 ✤ Bo skoro wyszło słowo twoje *od ciebie*, wnet się skutek *wszystkiego* 44 stał. ✤ Y wnet wyszłá owocow obfitość niezmierna/ y rozliczne pożądáne smáki/ y kwiatki bárwy ktorey nikt wyráźić nie może/ y wonnośći nie dościgłey/ co się wszystko trzećiego dniá stáło. 45 ✤ A czwartego dniá rozkazałeś áby się stáłá jásność słoneczna/ y mieśiącowa świátłość/ y 46 gwiazd porządek. ✤ Y rozkazałeś im áby służyły człowiekowi ktory miał 47 być stworzony. ✤ Potym dniá piątego/ rzekłeś śiodmey częśći gdźie były wody zgromádzone áby wydáłá zwierzętá y ptáki y ryby: y ták 48 się stáło. ✤ Tedy wodá niema y bez dusze/ jáko jey zá wolą Bożą rozkazano/ tákowe zwierzętá wydáłá/ áby z tąd dźiwne spráwy twoje na-

c Mátt. 10.35.

d 1 Moj. 1. 1.

rodo=

49 rodowie opowiádáli. ✣ A ná ten czás zgotowałeś dwoje zwierzat: imie jednego názwałeś Behemot/ á drugiego názwałeś e Lewiátán. Y rozdźieliłeś je jednego od drugiego.
50 ✣ Bo śie nie mogły w oney śiodmey cześći/ gdźie były wody zgromádzone pomieśćić.
51 ✣ Y dałeś Behemotowi jedne cześć/ ktora ususzona jest dniá trzećiego/ áby mieszkał
52 ná niey/ kedy jest tyśiac gor. ✣ Lewiátánowi dałeś f śiodma cześć mokra/ y stworzyłeś go/ áby pożerał
53 kogo chceß y kiedy chceß. ✣ Potym dniá szostego/ rozkazałeś źiemi/ áby zrodźiłá przed toba bydłá/ zwierzetá/
54 y gádźiny. ✣ Nád to y Adámá ktoregoś postánowił Przełożonym nád wszystkimi dźiełámy/ ktoreś ty uczynił: Z ktore^o my wszyscy idźiemy/ y
55 lud ten ktoryś sobie obrał. ✣ A tom wszystko rzekł przed h toba PAnie/ gdyżeś ty dla nas świát stworzył. ✣
56 A o innych narodách ktore poszły z Adámá rzekłeś/ że nic nie sa/ á że sa
57 podobne ślinie: ✣ A do krople ktora upada z naczynia / przyrownałeś
58 mnostwo ich. ✣ A teraz PAnie oto te narody ktore były zá nic poczytáne/ poczeły pánowáć y pożerać nas: á my lud twoj ktoryś názwał pierworodnym/ jednorodzonym y namilszym swojim/ podánismy w rece ich.
59 ✣ Jesliż dla nas stworzony jest świát/ przecżże nie mamy dźiedźictwá ná świećie? Y pokiż to wżdy bedźie?

e *Job. 40. 10.*
f *Ezái. 27. 1.*
g *Dźiej. 17. 26.*
h *4 Ezdr. 8. 44.*

ROZDZIAL VII.

Pan ćieszy Ezdraszá zgotowániem krolestwá wiecżnego, do ktorego przez utrapienia iść potrzebá. 28. Dwojákim przyśćiem Chrystusowym. 36. Wysłuchániem modlitwy. 43. Y sławą przyszłego żywotá.

1 A Gdym dokończył tych słow/ posłány jest do mnie Anjoł/ ktory był posłány do mnie y pierwszych
2 nocy. ✣ Y rzekł do mnie; Wstań Ezdraszu/ á słuchaj słow ktoremći
3 przyszedł powiedźieć. ✣ A jam rzekł; Mow Boże moj. Tedy mi rzekł: Morze położone jest ná przestronnym mieysćcu/ áby było głebokie y
4 szerokie. ✣ Ale do niego weśćie jest miejscem ćiásnym/ ták/ że jest podobne rzekam.
5 ✣ Ktożby tedy chćiał wniść ná morze/ á ogladáć je/ y pánowáć nád nim/ jesliże nie przeydźie ćieśni/ jákoż bedźie mogł wniść ná
6 szerokość jego? ✣ Jest drugi *przykład*; Jest miásto *niektore* z budowáne ná miejscu polnym/ májac w
7 sobie pełno wszego dobrego. ✣ Weśćie do niego a ćiásne/ á ná przykrym miejscu położone / ták iż po práwey stronie ogień/ á po lewey
8 wodá głeboka: ✣ A tylko jedná śćieszká jest miedzy nimi/ to jest/ miedzy tym ogniem á woda/ ná ktorey śćieszce nie zmieśći śie jedno tylko stopá człowiecza.
9 ✣ A byłoliby to miásto w dźiedźictwo komu dáne/ jákoż weźmie dźiedźictwo swoje/ nie przejdźieli nigdy położonego pierwey niebespieczeństwá?
10 ✣ Y rzekłem; Ták PAnie. ✣ Tedy mi rzekł; Ták jest
11 y Izráelow dźiał; ✣ Bom dla nich świát stworzył: Ale gdy Adam przestapił b rozkazánie moje/ tedy mu
12 przysadzono to co śie stáło. ✣ Przetoż uczyniony jest pobyt ná tym świećie ćiásny y bolesny/ y prácowity: nie długić ále *bárzo* zły/ niebespieczeństwá pełny/ y praca bárzo
13 obłożony. ✣ Bo przeszłego wieku pobyt był wolny/ y bespieczny/ y podawájacy owoce nieśmiertelno-
14 śći. ✣ A przetoż jesli ći ktorzy żyja prágna tám wniść/ nie przejda ćiásnych y waskich tych miejsc/ nie beda mogli dostapić *tego* co zchowano.
15 ✣ A ták teraz przecż śie ty frásujeß / gdyżeś jest skáźitelny? á przecż soba trwożyß/ bedac śmiertelnym?
16 ✣ Przecżże nie bierzeß do sercá twego co ma przyść / ále tylko
17 co teraz jest? ✣ Alem odpowiedźiał/ mowiac; O Pánujacy PAnie / otoś ty postánowił Zakonem twojim/ żeby to spráwiedliwi odźiedźiczyli/ á nie-
18 zbożni żeby pogineli. ✣ Ale teraz spráwiedliwi znosza rzeczy ćiásne / spodźiewájac śie przestrzeństwá: á ći ktorzy śie niezbożnie spráwuja / ácż ćiásne rzeczy ćierpieli / wszákże przestrzeństwá nie ogladája. ✣
19 Tedy mi rzekł; Niemász sedźiego nád Bogá / áni jest medrszy nád Nawyższego. ✣ Bo wiele ich ginie w tym żywoćie / iż

a *Mátt. 7. 14.*
b *1. Moj. 3. 6.*

zániedbywáją Zakonu Bożego/ ktory im jest przedłożony. **21** ✣ Gdyż Bóg wilnie przykazał przychodzącym / gdy przyszli coby czynić mieli/ áby żyli y czegoby sie strzedz mieli/ áby uszli karánia. **22** ✣ Ale sie ci nie dáli námowić/ lecz mu sie sprzećiwiáli/ y wźięli przed sie myśli prozne. ✣ **23** A z tym przedśięwźięćiem sámi sie zwádźili: y rzekli o Nawyższym/ że go niemász/ y drog jego nie poználi. **24** ✣ Zakonem też jego wzgárdźili/ á obietnic jemu uczynionych záprzeli sie/ y ustáwam jego wiáry nie dawáli/ y uczynkow jego nie pełnili. ✣ **25** A przetoż o Ezdraszu! prozne rzeczy **26** proznym/ á pełne pełnym. ✣ Oto czás przychodźi/ że kiedy przyda znáki ktoremći przedpowiedźiał/ tedy sie okaże oblubienicá / á gdy sie zjáwi/ pokaże sie tá ktora teraz nie **27** znáczna jest ná źiemi. ✣ A wszelki ktory będźie wybáwiony od złego przerzeczonego/ ten oglada cudá **28** moje. ✣ Abowiem sie okaże Syn moj JEZUS/ z tymi ktorzy z nim są / y będą sie weselili ci ktorzy po**29**zostáną/ przez czterysta lat. ✣ A po tych lećiech c umrze Syn moj CHRYSTUS/ y wszyscy ludźie **30** ktorzy dech máją. ✣ Y obroći sie świát w stáre milczenie przez śiedm dni/ jáko y zá pierwszych sądow/ ták **31** iż żaden nie zostánie. ✣ A po tych śiedmi dniách / wzbudzony będźie wiek/ ktory jeszcze nie czuje/ gdyż **32** umrze ten skáźitelny. ✣ A źiemiá przywroći d to co w niey śpi/ y proch tych ktorzy w tym milczeniu mieszkáją/ y z zámknienia przywraca dusze/ ktore im były powierzone. **33** ✣ Y okaże sie Nawyższy śiedząc ná stolicy sądowey/ y przeminą nędze/ **34** á ćierpliwość koniec weźmie. ✣ A tylko sąd zostánie/ prawdá sie ostoji/ **35** á wiárá sie zmocni. ✣ Dla czego skutek ná świátło wynidźie/ á zapłátá sie ukaże/ á spráwiedliwość ocući sie: ábowiem niespráwiedliwość więcey pánowáć nie będźie.

36 TEdym rzekł; Abráhám e sie niekiedy modlił zá Sodomczyki/ á Moizesz zá Ojce f ktorzy ná **37** puszczy grzeszyli. ✣ Tákże y ci ktorzy po nim byli zá Izráelá/ zá dni A-**38**cháná/ y Sámuelá. ✣ A Dawid g zá porażkę / á Sálomon h zá te ktorzy przychodźili do miejscá świętego. ✣ **39** A Eliasz zá te ktorzy i deszcz otrzymáli/ y zá umárłego / áby ożył. ✣ **40** Tákże Ezechiasz k zá lud zá dni Sen**41**nácherybá: y wiele zá wielu. ✣ Ponieważ tedy gdy sie złośći rozmnożyły / á niespráwiedliwość gorę wźięłá / modliwáli sie spráwiedliwi zá niezbożnymi / przeczże y teraz **42** ták bydź nie ma? ✣ Ale mi odpowiedźiał y rzekł; Teráźniejszy wiek / nie jestći dokończeniem świátá: stawá ná nim częstokroć ludźie potyka / á dla tegoż sie modlono zá krewkimi. ✣ **43** Aleć w dźień sądny przyjdźie koniec czásu tego/ y początki czásu przyszłey nieśmiertelnośći / w ktorey prze**44**minie skáźitelność. ✣ Zginie niemierność/ odćięta będźie niewiárá / rozrodźi sie spráwiedliwość / á **45** wznidźie prawdá. ✣ Bo ná ten czás żaden nie będźie mogł záchowáć onego ktory zginął / áni pogrążyć **46** tego ktory zwyćiężył. ✣ Ná tom odpowiedźiał/ mowiąc; Toć jest mowá mojá pierwsza y ostátnia/ że lepiey było nie dawáć źiemie Adámowi: ábo więc dawszy/ záwśćiągnąć go/ á**47**by nie grzeszył. ✣ Abowiem coż zá pożytek ludźiom/ teráźniejszy czás prowádźić w frásunku/ á po śmierći **48** oczekawáć karánia? O Adámie/ coześ uczynił? bo l iżeś zgrzeszył/ nie jest upadek twoj ćiebie sámego / ále y nas ktorzyśmy z ćiebie poszli. ✣ **49** Bo/ coż nam zá pożytek z tego / iż nam jest obiecány nieśmiertelny czás: á myśmy spráwy śmiertel**50**ne czynili? ✣ A iż nam opowiedźiano nádźieję wieczną: á my złymi będąc/ nikczemnymiśmy sie stá**51**li? A że nam są náznáczone przybytki zdrowe y bespieczne: á my**52**śmy sie źle záchowáli? A że nam zgotowána jest chwałá od Nawyższego / ku záchowániu tych ktorzy cnotliwie żyli: á myśmy nagorszy**53**mi drogámi chodźili? ✣ A że ukázány jest raj / ktorego są owoce nienáruszone / w ktorym jest bespieczeństwo / y lekárstwo: á my tám **54** nie wnidźiemy? Ale ná miejscách niewdźięcznych mieszkáć muśimy.

c Dáni. 9. 26.
d Objáw. 20.13.
e 1 Moj 18.29.
f 2 Moj 32.11.
h 2 Sám. 24.15.
h 1 Kron 6. 19. 20.21.
i 1 Krol. 17.22.
k 2 Krol. 19.15.
l Rzym 5. 12.

55 A że nád gwiazdy jasnieysze będą oblicza tych / ktorzy powściągliwie żyli : á twarzy násze nád ćiemnośći czernieysze będą. 56 Abowiemesmy nie myślili będąc żywi y niepráwość czyniąc / żebyśmy mieli po śmierći ćierpieć? 57 Ná to mi odpowiedźiał / mowiąc ; Tenći jest obyczaj tey wojny / ktorą wieść muśi człowiek ná ziemi zrodzony: 58 Aby będąc zwyćiężony / ućierpiał to coś powiedźiał : á ieśli zwyćięży / dostąpił tego co mowię. 59 A bowiem tenći jest żywot o ktorym Mojżesz / poki tu żyw był / ludowi powiádał / mowiąc ; Obierz sobie m drogę ábyś żył. 60 Ale oni mu nie wierzyli / áni Prorokom / ktorzy po nim byli : tákże áni mnie / ktorym mowił do nich. 61 Zeby nie mieli smętku ku zátráceniu swemu / álebу mieli wesele / jákie będą mieli ći ktorzy upewnieni są o zbáwieniu *swojim.*

62 Tedym odpowiedźiał / y rzekłem ; Wiem PANIE moj / że Nawyższy názwány jest Miłośiernym ; Przeto / że jest litośćiwym nád tymi ktorzy jeszcze nie doszli wieku onego. 63 A iż okázuje miłośierdźie nád tymi ktorzy śię obrácáją do Zakonu jego. 64 A że nie jest skwápliwym : bo tym ktorzy zgrzeszyli długo czeka / jáko spráwie rąk swojich. 65 A że jest szczodrobliwym: bo chce dawáć *káżdemu* według potrzeby jego. 66 A że jest wiele miłośierdźia jego : bo miłośierdźie wielkie pokázuje jáko tym ktorzy teraz są / ták ktorzy mineli / y tym ktorzy potym będą. 67 Abowiem jesliby nie był obfity w miłośierdźiu swojim / nie mogłby śię ostać świát z tymi ktorzy ośiádłość máją ná nim. 68 Owszem y odpuszcza : Bo gdyby nie odpuszczał dla dobroći swojey / áby byli wolnymi ći ktorzy niepráwość uczynili / niemogłáby dla niepráwośći swojey z dźieśiąći tyśięcy *jedná* cząstká ludźi żywych zostáć. 69 A gdyż jest Sędźią / jesliby nie odpuśćił tym ktorzy są uzdrowieni słowem jego / á zgłádźiłby mnostwo upornych : 70 Podobnoby ich z wielkiego poczetu bárzo máło zostáło.

m 5 Moj. 10.19.

Rozdział VIII.

Pokazánie Ezdraszowi, że ten świát dla wielu, á przyszły dla niewielu uczyniony jest. 6, Ezdrasz śię modli Bogu. 37. A ongo wysłuchał.

1 Tedy mi odpowiedźiał / y rzekł ; Ten wiek uczynił Nawyższy dla wielu / ále przyszły dla niewielu. 2 A leć powiem podobieństwo Ezdraszu : Jáko gdybyś zpytał ziemie / y rzekłáćby / że dáleko więcey wydawa gliny / z ktoreyby mogło bydź gárnczárskie naczynie / á niż a rudy / z ktoreyby było złoto. 3 Tákowyż jest bieg teráznieyszego wieku : wiele ich wynidźie stworzonych / ále máło ich będźie zbáwionych. 4 Y odpowiedźiałem y rzekłem ; Połkni tedy o duszo mojá rozum / zmysł / á zjedz mądrość. 5 Boś obiecáłá słucháć / á ty chcesz prorokowáć : gdyżći nie dano więcey czásu jedno pokiśmy żywotá. 6 O PAnie / jesliż nie pozwolisz mnie słudze twemu / ábym śię modlił przed tobą / á nie dasz naśienia sercu nászemu / y z mysłu nie wypráwisz / z kadby owoce dobre pochodźiły / jákoż będźie mogł żyć wszelki skáżony / ktory ma miejsce miedzy ludźmi? 7 Boś ty sam jest jedyny / ktoregośmy my ręki dźiełem / jákoś rzekł. 8 Bo gdy w żywoćie má ćierzyńskim ćiáło spráwione bywá / ty mu dawasz członki : y tá spráwá twojá záchowána bywa ogniem y wodą / tenże też żywot twoj / ten twor ktory w nim stworzeny jest / nośi przez dźiewięć mieśięcy. 9 A to co záchowywa / y co záchowáne bywa / oboje w cále zostawa : gdyż żywot to co w nim stworzono jest y záchowáło śię / znowu wraca. 10 Boś postánowił z tych członkow / to jest / z pierśi dawáć mleko płodowi ktory jest przy pierśiách. 11 Aby wychowano było to co jest stworzono áż do pewnego czásu / á potym śię z nim obchodźisz według miłośierdźia twego. 12 Chowasz go w spráwiedliwośći twojey / y ćwiczysz go w Zakonie twojim / á karzesz go według sądu twego. 13 Możesz go y umorzyć jáko stworzenie twoje / y ożywić jáko dźieło twoje. 14 Przetoż zgubisz-

a L. Prochu.

ßli tego / ktorzy z táka praca jest wykßtowány : tedyć twym rozkazániem łácno spráwić / áby to co uczyniono jest/záchowano bydź mogło. 15 A teraz PAnie to mowię/że ty o káżdym człowieku nalepßa piecza wiedźieß : ále ja o lud twoj / dla 16 ktorego boleję: Y o dźiedźictwo twoje / dla ktorego płácze : y o Jzráelu / dla ktoregom smutny : y o 17 Jákobie/ ktorego lituję. Przetoż pocznę śię modlić przed toba zá śię y zá nie : bo widzę upadki náße / 18 ktorzy mießkamy ná źiemi. Alem usłyßał o prętkim przyśćiu Sedźiego: 19 Przetoż wysłuchaj głos moj/á wyrozumij słowá moje : á będę mowił przed toba o napilniejßych rzeczách b mojich pierwey niżbym był 20 wźięty. Y rzekłem; O PAnie/ktory zostawaß ná wieki / ktorego oczy wywyżßone sa nád nawyżße rze- 21 czy/y nád to co ná powietrzu: Y ktorego stolicá jest niewybadána / á stawá nieogárniona / przed ktorym stoji huf Anjołow ze drżeniem: 22 Ktory straż trzyma nád wiátrem / y nád ogniem : ktorego słowo jest prawdźiwe / y powieśći trwájace : ktorego rozkazánie mocne / á porza- 23 dek stráßliwy: Ktorego pojrzenie wysußa głębokośći / á rozgniewánie gory roztápia / czego prawdá 24 potwirdza: Wysłuchajże modlitwę sługi twego/á przyjmi w ußy twe 25 prozbę stworzenia twego. Abowiem poki żyw będę/ mowić będę : á pokąd mi rozumu stawa/odpowiádáć 26 będę. Nie oglądajże śię ná wystepki ludu twojego ; ále ná te ktorzy 27 tobie w prawdźie służa. Ani poglądaj ná niezbożne spráwy Pogánow / ále ráczey ná te ktorzy świádectwá twego z boleśćiámi prze- 28 strzegáli. A nie myśl o tych ktorzy śię przed obliczem twojim obłudnie obchodźili:ále pámiętaj ná te ktorzy według woli twojey bojaźń 29 twoję poználi. Ani chćiey zátrácáć tych/ ktorzy bydlęce obyczáje mieli / ále pátrz ná te ktorzy Zakonu twe- 30 go jáśnie náuczáli. Nie gniewajże śię ná te / ktorzy osadzeni byli gorßy niż bydło : ále miłuj te / ktorzy záwżdy w twey spráwiedliwośći y w sławie twojey dufája. 31 Bo choć my/y Ojcowie náßy ná tákowez niemocy chorujemy : wßákże ty dla nas grzeßnikow miłośiernym 32 názywány będźieß. Tedy mowię miłośiernym názywány będźieß / jeśli śię raczyß zmiłowáć nád námi / ktorzy uczynkow spráwiedli- 33 wośći nie mamy. Bo spráwiedliwi ktorzy mája wiele dobrych uczynkow/zá włásne spráwy swoje we- 34 zma zapłátę. Y coż jest człowiek / żebyś śię nań gniewáć miał ? ábo narod skáżitelny / żebyś miał być 35 ták gorzki przećiwko niemu ? Bo záprawdę / żaden nie jest národzony ktoryby niezbożnie czynić nie miał : á z tych ktorzy ćię wyznawája/ktoryby nie miał wystąpić. 36 W tym záijste będźie opowiádána spráwiedliwość twojá / y dobroć twojá PAnie/gdy śię zmiłujeß nád tymi ktorzy nie mája mocy do czynienia dobrych uczynkow.

37 TEdy mi odpowiádájac / rzekł ; Dobrześ niektore rzeczy mowił / á według powieśći twych ták 38 śię stánie. Záprawdę nie będę pátrzył przed śmierćia / przed sadem y przed zginieniem/ ná spráwy tych 39 ktorzy grzeßyli : Ale śię będę kochał w spráwách ludźi spráwiedliwych : y będę pámiętał iż tu sa w pojimániu áby byli záchowáni/y 40 zapłátę odnieśli. Przetoż jákom 41 mowił/ták też jest. Bo jáko oracz wśiewa wiele naśienia w źiemię / y rozsadza dosyć ßczepow : á wßákże czásem nie wßystko co jest wśiano wschodźi/áni wßystko co jest wsádzono przyjmuje śię:ták y ći ktorzy ná świećie pośiani bywá ja/niewßyscy 42 beda zbáwieni. A jam ná to odpowiedźiał/y rzekłem ; Jeślim ználazł łáskę/niech mowię. 43 Jáko naśienie oraczowe/ jeśli nie wznidźie / ábo nie przyjmie deßczu twego ná czáß / ábo jeśliby było nápsowáne wielkośćia dżdżow / tedy ginie : 44 Ták też y człowiek / ktory jest stworzony rękámi twymi / á twojim obrázem jest/ przeto / że tobie jest podobny / dla ktoregoś wßystko c stworzył : Y przyrownałeś go naśieniu 45 oraczowemu : Nie gniewajże

b L. Ezdraßowych.

c 4 Ezd. 6. 55.

że śię ná nas / ále odpuść ludowi twojemu / y zmiłuj śię nád dźiedźictwem twojim ty ktoryś jest litośćiwy przećiwko stworzeniu twemu. 46 Ale mi odpowiedźiał / mowiąc; To jest teráźniejszego teráźniejszym á co przyszłego przyszłym będźie. 47 Záprawdę śiłá niedostáje / ábyś mogł miłowáć stworzenie moje więcey niżeli ja: Boć y tobie / y jemu często przytomnym bywam; ále niespráwiedliwym nigdy. 48 Aleś jest dźiwny przed Nawyższym: 49 Przeto / żeś śię unižył ták jákoć przystoji / áni śię zá tego masz / ábyś miedzy spráwiedliwymi nawięcey 50 wystawiány był. Przetoż nędze wielkie y żałosne przypádną w ostátecznych czáśiech ná te ktorzy mieszkáją ná świećie / bo w wielkiey 51 pysze chodźili. Ale to sobie ty bierz w rozum: á pytaj śię ná chwałę so- 52 bie rownych. Boć wam jest raj otworzony / wszczepione drzewo żywotá / zgotowány jest przyszły czás / nágotowána jest obfitość / zbudowáne miásto / á sposobione odpoczynienie / dokonána dobroć / dokonána y 53 mądrość. Korzeń złego d odjęty jest od was / á niemoc y mol od was zákryty jest / á skáżenie do piekłá u- 54 ćiekło ná zápámiętánie. Przeminęły boleśći / á ná końcu okazał śię 55 skarb nieśmiertelnośći. Nie pytajże śię więcey o mnostwie tych ktorzy giną. 56 Bo y oni udawszy śię ná swobodę / wzgárdźili Nawyższego / y Zakon jego lekce poważyli / á drogi jego opuśćili: 57 Nád to y sprá- 58 wiedliwe jego potłoczyli: Y rzekli w sercu swym; Niemász e Bogá. Choć wiedźieli że máją pomrzeć. 59 Abowiem jáko was potka to co wyżey powiedźiano: ták też one potka prágnienie y dręczenie ktore im zgotowano. Bo nie chćiał Bog áby 60 człowiek zginąć miał: Ale oni będąc stworzeni / zplugáwili Imię Stworzyćielá swego / ukázując niewdźięczność przećiwko temu ktory 61 im żywot spráwił. Przetoż śię te- 62 raz sądy moje przybliżą: Czegom nie wszystkim okazał / tylko tobie / y 63 niektorym tobie podobnym. Ná tom odpowiedźiał / mowiąc; Otośmi teraz PAnie okazał wiele znákow / ktore poczniesz czynić w czáśiech ostátecznych: Aleś mi nie oznájmił ktorego czásu *to będźie*.

d *L. Zápieczętowány.*

e *Psalm 14. 1. y 53. 2.*

ROZDZIAŁ IX.

Dwojákie śię pokazánie Anjelskie Ezdraszowi, y oznájmienie o wielu rzeczách przyszłych.

1 TEdy mi odpowiedźiał / mowiąc; Przyrownaj a czás jeden do drugiego. A gdy oglądasz / że będźie przemijáłá część niektora znákow o- 2 powiedźiánych / Tedy zrozumiesz / iż to jest ten czás / w ktory pocznie Nawyższy nawiedzáć świát przezeń 3 stworzony. A gdy śię mowię okaże ná świećie poruszenie miejsc / y 4 zámieszánie narodow: Tedy zrozumiesz / że o tym Nawyższy mowił / ode dni ktore były przed tobą od 5 początku. Bo jáko wszystko co śię stáło ná świećie ma *swoj* początek y dokończenie / á dokończenie jest já- 6 wne: Ták też y czásy Nawyższego máją początki znáczne w cudách y w mocy / á dokończenie w skutku y w 7 znákách. A káżdy ktory záchowány będźie / á kto będźie mogł ujść przez prace swe / przez wiárę ktoraśćie 8 uwierzyli: Ten wynidźie z tych przerzeczonych niebespieczeństw / á oglada zbáwienie moje w źiemi mojey / y w gránicách mojich: bom 9 śię poświęćił od wieku. Ná ten czás nędznymi będą ktorzy teraz źle używáli drog mojich: á ná męki śię dostáną ći / ktorzy je z wzgárdą o- 10 drzućili. Abowiem ći / co zá żywotá swego używájąc dobrodźiejstw 11 mojich / nie chćieli mię poznáć: A brzydźili śię zakonem mojim / gdy jeszcze wolność mieli / y gdy jeszcze otworzone było miejsce ku pokućie; wszákże nie zrozumieli / ále ją 12 wzgárdźili: Ći tego muszą po 13 śmierći w mękách doznáć. Ty tedy nie pytaj śię więcey dwornie / jáko niezbożni męczeni będą: ále śię pytaj jáko y kiedy spráwiedliwi zbáwieni będą / ktorych jest świát / 14 y dla ktorych jest świát. Ná tom odpowiedźiał / mowiąc; Dárnom mowił / y teraz mowię / y będę mo- 15 wił: Że więcey jest tych / ktorzy giną /

a *L. zmierz mierząc czás sam w sobie.*

na / niż tych co będą zbáwieni: ták jáko są większe náwáłnośći niżeli
16 krople. ✣ A on mi odpowiedźiał/ mowiąc; ✣
17 Jáka rola/ tákie y naśienia: jákie kwiatki/ táka y bárwá: jáki sprawcá / táka też y spráwá: jáki oracz/ táka też upráwá: Tákić jest
18 bieg świátá. ✣ Záprawdę gdym świát / ktorego jeszcze nie było / dla tych / ktorzyby ná nim mieszkáli / y teraz są / gotował / żaden mi śię nie
19 zprzećiwił: ✣ (Bo ná ten czás káżdy *był posłusznym*) Ale teraz ktorzy są stworzeni ná tym świećie / po stworzeniu jego/ biegiem ustáwicznym y zakonē niedośćigłym/ popsowáni są.
20 ✣ Przetoż przypátrując śię świátu *obaczyłem*, á oto nástawáło mu niebeśpieczeństwo / dla myślenia
21 ktore śię ználázło przy nim. ✣ Co widząc / wielem mu odpuszczał/ á záchowałem sobie jágodę z groná / á szczep z pokolenia wielkiego. ✣
22 Niechże tedy zginie wielkość / ktora śię prozno zrodźiłá / á niech zostánie jágodá mojá/ y szczep moj: bom je
23 z wielką pracą spráwił. ✣ A ty jesli jeszcze przydasz drugie śiedm dni/ wszákże nie będźiesz w nich pośćił: ✣
24 Ale pojdźiesz ná pole pełne kwiatkow / kędy niemász domu zbudowánego / á gdźie tylko będźiesz jadł kwiatki polne; mięsá nieskosztujesz/ y nie będźiesz pił winá / ále kwiat-
25 kow tylko záżywáć będźiesz: ✣ Modl śię Nawyższemu bez przestanku / á ja przyszedszy będę mowił z tobą. ✣
26 Y szedłem jáko mi rzekł ná pole/ ktore zowią Ardát: á tám śiedząc miedzy kwiatkámi / jadłem źiołá polne / y násyćiłem śię tym pokármem z nich.
27 A Po śiedmi dni / gdym śiedźiał ná trawie/ á serce moje zátrwo-
28 żyło śię záś jáko y przed tym: ✣ Otworzyły śię ustá moje/ y począłem mowić przed Nawyższym/ y rzekłem;
29 ✣ O PAnie / ty chcąc śię nam zjáwić/ pokazałeś śię Ojcom nászym ná pusczy niepłodney / gdźie ludźi nie
30 bywáło/ gdy szli z Egiptu. ✣ Y rzekłeś/ mowiąc; Ty Izráelu słuchaj mię / á naśienie Jákobowe uważaj
31 słowá moje. ✣ Bo oto śieję w was Zakon moj/ áby w was pożytek czy-
nił: á ná wieki przezeń uwielbieni będźiećie.
32 ✣ Ale Ojcowie nászy wźiąwszy Zakon *twoj*, nie záchowywáli go / y praw twojich nie strzegli: á ták nie okazał śię skutek zákonu / áni mogł / poniewasz go nie było. ✣
33 Bo ći ktorzy go przyjęli/ poginęli / że nie strzegli tego / co w nich było
34 wśiano. ✣ A oto *tákowy* zwyczaj jest/ że gdy źiemiá przyjmie naśienie ábo morze okręty / ábo naczynie jákie pokarm / ábo napoj: gdy to zginie ná czyim śieją / ábo to / do czego
35 co włożą: ✣ Tedyć też y to co jest wśiano / ábo włożono / ábo to co wsypano ginie: ták/ iż tego już nam
36 nic nie zostawa. ✣ Alec śię z námi nie ták dźieje. Bo my ktorzyśmy zakon wźięli / grzesząc zginęliśmy y
37 serce násze ktore go przyjęło: ✣ Alec Zakon nie zginął / y owszem został w swey mocy.
38 A Gdym to ták rozmyślał w sercu swym / pojrzałem / y ujrzałem niewiástę po práwey stronie / á oná płákáłá nárzekájąc głosem wielkim / y frásowáłá śię bárzo ná umyśle: ktorey száty rozdárte by-
39 ły/ á popiol ná głowie jey. ✣ A ták opuśćiwszy te myśli ktorymim śię był záb áwił/ obroćiłem śię do niey/ y
40 rzekłem jey; ✣ Przeczże płáczesz / á przecz ták smętne jest serce twoje?
41 A oná mi odpowiedźiáłá; ✣ Daj mi pokoj Pánie moj/ niech płácżę sámá nád sobą / á niech śię do woli nárzekuję: bo mam wielką gorzkość ná ser-
42 cu/ y bárzom poniżona. ✣ A jam jey rzekł; Cożći / powiedz mi? A oná mi
43 odpowiedźiáłá; ✣ Byłám niepłodna ja służebnicá twojá / á nie rodźiłám / mieszkájąc z mężem przez
44 trzydźieśći lat. ✣ Przetoż ná káżdą godźinę y ná káżdy dźień / przez te trzydźieśći lat / gdym śię modliłá Nawyższemu we dnie y w nocy; ✣
45 Stáło śię po tych trzydźiestu lat / że mię wysłuchał Bog służebnice twoje/ y wejrzał ná poniżenie moje / á obaczył utrapienie moje/ y dał mi syná ktoremum bárzo ráda byłá / ja y mąż moj / y wszyscy sąśiedźi moji/ y chwaliliśmy wielce Bogá mocne-
46 go. ✣ Y wychowáłám go z wielką
47 pracą. ✣ A gdy dorost/ á przyszło ko-

tego że śie miał ożenić/ spráwiłám mu wesele.

ROZDZIAŁ X.

Widzenie niewiásty płáczącey. 40. y wykład tego.

1 Y Stáło śie / gdy wszedł syn mey do łożnice swojey / że padszy u- 2 márł. ✠ Y pogáśilismy wszystkie świátłá ; przetoż wstáli wszyscy sąśiedźi moji / áby mie cieszyli : y tákem śie uspokojiłá áż do drugiego 3 dniá áż do nocy. ✠ A gdy mie wszyscy przestáli cieszyć/ umilkłám: potym wstawszy w nocy / uciekłám/ á przyszłám jáko to widźisz ná to pole. ✠ 4 Y umyśliłám juz nie wracáć śie do miástá/ále tu mieszkáć: nie jedząc áni pijąc / jedno bez przestanku płákáć/ y pośćić/ áżbym umárłá.

5 TEdy opuśćiwszy one słowá ktore mowić *záczęłá*, odpowiedźiałem jey z gniewem/ y rzekłem; ✠ 6 O głupszá nád wszystkie niewiásty! ázaż nie widźisz żáłośći nászey / y co 7 śie z námi dźieje? ✠ Jáko śie Syon mátká nászá wszeláktm smętkiem trapi/ y wielce jest poniżona/ y cięż- 8 ko płácze. ✠ A teraz gdy wszyscy żálujemy y smętni jesteśmy/ *nie dźiw*, bośmy wszyscy zásmuceni: ále śie ty 9 frásujesz o jednego syná? ✠ Pytajże śie ziemie/ á powiedź / iż oná ma *słuszniey* żáłowáć upadku wielu *lu-* 10 *dźi*, ktorzy śie ná niey rodzą: ✠ Jáko tych wszystkich / ktorzy śie z niey od początku zrodźili / ták y innych ktorzy przyść máją : ábowiem máło nie wszyscy idą ná zginienie/á więt- 11 sza część ich ginie. ✠ Ktoż tedy ma słuszniey płákáć? Táli ktora ich ták wiele zstráćiłá / czyli ty ktora jednego żáłujesz? ✠ A jeśli mi rzeczesz/ że 12 nárzekánie moje nie jest podobne *nárzekániu* ziemie : bom ja płod żywotá mego utráćiłá/ktorym z smętkiem nośiłá/ y z boleśćiámi porodźi- 13 łá: ✠ Ale ziemiá według obyczáju ziemie/ á jeśliże z niey odchodźi terázniejsze mnostwo / *tedy insze nástąpić może*; jákoż śie ták dźieje. ✠ A ja to- 14 bie mowię ; Jákoż ty z ćiężkośćią rodźiłá / ták y ziemiá od początku wydawa owoce swoje człowiekowi 15 temu/ktory ją spráwuje. ✠ Przetoż teraz záwśćiągni sámá w sobie żal swoj/ á znoś zmężyle przypadki ktore ná ćie przychodzą. ✠ Abowiem/ 16 jesli zá spráwiedliwe mieć będźiesz rzeczy od Bogá postánowione / á w czás przestániesz ná rádźie jego/ tedy 17 w tym dostąpisz chwały. ✠ Náwroć że śie tedy do miástá do mężá twe- 18 go. ✠ Y rzekłá do mnie ; Nie uczynię tego / áni wnidę do miástá: ále 19 tu umrę. ✠ Y mowiłem dáley do 20 niey/ y rzekłem ; ✠ Nie czyń ty tego / ále słuchaj tego ktory ć rádźi : ábowiem / o jákoż wiele jest upadkow Syońskich! Ucieszże śie boleśćią Jeruzalemu. ✠ Bo widźisz że 21 Swiątnicá nászá zpustoszona jest/ y Ołtarz nász rozwálony / á Kośćioł 22 nász zburzony: ✠ Muzyki násze poniżone są/ pieśni umilknęły / wesele násze ustáło / świece ná świeczniku nászym pogásły / skrzynie przymierza nászego rozebrano/święte rzeczy násze zplugáwiono ; á Imienia ktorego nád námi wzywano / máło nie zmázano : dźiatki násze pośromocenie ćierpiáły/ Kápłáni nászy popaleni / Lewitowie nászy zájęći/ pánienki násze zplugáwione/ żony násze pogwałcone / spráwiedliwi nászy pojimáni / dźiateczki násze potrácono / młodźieńcy nászy w niewolą podbići / á mocárze nászy zemdleli. 23 ✠ A co nawiętsza/ ᵃ sławny Syon z sławy złupiony jest: bo podány jest w ręce tych ktorzy nas mieli w nie- 24 nawiśći. ✠ Przetoż wybij sobie z myśli teraz twoj wielki smętek / á odrzuć od śiebie wielkość boleśći : áza śie zmiłuje nád tobą ten / ktory jest Mocny / á odpoczynienie od prac twojich spráwi Nawyższy.

25 A Gdym z nią mowił / tedy śie twarz jey / y piękność jey z nagłá rozjáśniłá / á wejrzenie jey lśniło śie ták / żem śie jey bárzo 26 lękał/ y myśliłem coby to było. ✠ A oto wnet wydáłá huk głosu wielkiego / y strásznego / ták / że śie ziemiá trzęsłá od głosu oney niewiásty. ✠ 27 Y widźiałem/ á oto nie było więcey widáć oney niewiásty / ále miásto budowáne było/ y miejsce ukázowano z fundámentow wielkich : y zlękłem śie/á záwołałem wielkim gło-

ᵃ L. Pieczęć Syonu ozápieczętowano.

sem:

28 sem/ mowiąc ; ☩ Gdźież jest Uryel Anjoł / ktory był ná początku do mnie przyszedł ? bo mie on w ták wielkie w myślách záchwycenie przywiodł / zácżym ná pstátek w niwecż śie obroce / á modlitwá mo= 29 já w pohánbienie. ☩ A gdym ja to mowił / oto przyszedł *Anjoł* do 30 mnie: ☩ Y ujrzał mie leżącego jáko umárłego / á iżem odszedł od rozu= mu. Y ujał mie zá rękę práwą/ y po= śilił mie/ á postáwiwszy mie ná nogi 31 moje/ rzekł mi ; ☩ Cożći/ á przecż żeś odszedł od rozumu / y ztrwożo= ne myśli sercá twego ? O coż śie 32 frásujesz? A jam rzekł ; ☩ Yżeś mie opuśćił / á jam ucżynił według roz= kazánia twego / żem przyszedł ná pole: á otom widźiał / y *jeszcże* wi= dzę cżego wypowiedźieć nie mogę. ☩ 33 Tedy mi rzekł; Stoj jáko mężny / á 34 jać powiem. ☩ Y rzekłem; Mow ty Pánie moj do mnie / á niepuszcżaj 35 mie/ ábym snadź nie umárł. ☩ Bom widźiał to / cżegom nie wiedźiał / y słyszałem to / cżegom nie zrozumiał. 36 ☩ A boć śie moj zmysł omylił / ábo 37 śie śni duszy mojey. ☩ Przetoż teraz proszę ćie oznájmi słudze twemu o 38 tym widzeniu. ☩ Ná co mi on odpo= wiedźiał / y rzekł; Słuchaj mie / á náucżę ćie / y powiemći o tym cżego śie ty bojisz : Abowiemći Nawyż= szy objáwił wielkie tájemnice. ☩ 39 Ujrzał prostą drogę twoję / żeś śie bez przestanku frásował dla ludu twego / á byłeś bárzo żálosny dla Syonu.

40 TAkowć jest tedy wyrozumienie widzenia tego / ktoreć śie máło 41 przed tym ukazáło. ☩ *Niewiástę* kto= raś widźiał płácżącą / á iżeś ją po= 42 cżął ćieszyć : ☩ Teraz záś iż osoby tey niewiásty nie widźisz / álec śie ukazáło miásto ktore budowano : ☩ 43 A iżći oná powiádáłá o przygodźie syná swego / tedy jest ten wykład ; 44 ☩ Tá niewiástá ktoraś widźiał / á ktora z tobą mowiłá / jestći Syon / ktory niedługo ujrzysz jáko miásto 45 zbudowáne. ☩ A coć powiedźiáłá / że byłá niepłodna przez trzydźieśći lat : toć śie ták rozumie / że już jest trzydźieśći lat jáko nie byłá w nim 46 ofiárá spráwowána. ☩ A gdy po trzy dźieśćiu lat / Sálomon zbudował miásto / y spráwował ofiáry / tedy 47 niepłodna porodźiłá syná. ☩ A coć powiedźiáłá że go z pracą wycho= wáłá ; toć było mieszkánie w Jeru= 48 zalem. ☩ A iżći rzekłá ; Że syn moj wszedszy do łożnice swojey umárł / y przyszłá przygodá : toć jest upadek 49 ktory śie stał w Jeruzalem. ☩ A iżeś widźiał podobieństwo jey / y że syná płákáłá / pocżąłeś ją ćieszyć w tych rzecżách ktore śie jey przydáły ; toć 50 było trzebá wyłożyć. ☩ A teraz wi= dząc Nawyższy żeś śie bárzo zá= smećił / á że go z cáłego sercá żá= łujesz / okazał ći dostojność jego / y 51 piękność ozdoby jego. ☩ Bo dla te= gomći mowił / ábyś został ná polu gdźie niemász domu zbudowánego : 52 ☩ Bomći ja wiedźiał/ żeć Nawyższy 53 pocżął pokázowáć te rzecży. ☩ Prze= tożemći rzekł / ábyś nyszedł ná po= le / gdźie niemász gruntu żadnego 54 zbudowánego. ☩ Bo śie nie mogłá *żadna* robotá budowánia ludzkiego ostáć ná miejscu gdźie śie pocży= náło miásto Nawyższego pokázo= 55 wáć. ☩ A ták ty nie boj śie/ á niech śie nie lęka serce twoje : ále wnidź/ y ogladaj piękność y wielkość bu= dowánia / ile możesz przejrzeć ocży= 56 má twymi. ☩ A potym usłyszysz ile będźie mogł słuch uszu twojich usły= 57 szeć. ☩ Boś ty jest błogosłáwieńszy nád wiele innych / y powołányś od 58 Nawyższe° jáko máło innych. ☩ Zo= stańże tu jeszcże ná jutrzejszą noc. ☩ 59 A okażeć Nawyższy osobne widze= nia tych rzecży / ktore ucżyni Na= wyższy tym/ ktorzy mieszkáć będą ná 60 źiemi cżásow ostátecżnych. ☩ Y spa= łem przez one noc y przez drugą/ já= ko mi rozkazał.

ROZDZIAŁ XI.

Widzenie o srogim orle. 37. Y zgi- nienie jego.

1 YWidźiałem we śnie / á oto wy= stępował z morza Orzeł / ktory miał pierzystych skrzydeł dwána= 2 śćie/ y trzy głowy. ☩ Y widźiałem/ á oto rozćiągał skrzydłá swoje ná wszystkie źiemie : á wszystkie wiátry 3 niebieskie zebrawszy śie/ wiały nań. ☩ Potymem widźiał/ áno/ z pierza je°

wyra=

wyrastáło pierze przećiwne / á obracáły śię w piorećzká drobne y 4 máłe. ✣ Bo głowy jego stały z pokojem: á śrzednia głowá byłá więtsza niż inne głowy: lecz też y oná z nimi 5 z pokojem stałá. ✣ Y widźiałem / á oto on Orzeł latał skrzydłámi swymi/á krolował nád źiemią / nád tymi 6 ktorzy mieszkáją ná niey. ✣ Y widźiałem że mu było poddáne wszystko / co było pod niebem: á nikt mu śię nie zprzećiwił / áni jedno z rzeczy stworzonych ktore są ná źiemi. ✣ 7 Potymem widźiał / á oto Orzeł wstał ná páznogćie swoje/y puśćił głos do 8 pierza swego/mowiąc; ✣ Nie czujćie wszystkie społem / zásnićie káżde ná miejscu swym / á jedno po drugich 9 ná czás czujćie. ✣ A głowy niech będą 10 náostátek záchowáne. ✣ Y obaczyłem/ á oto głos nie wychodźił z głow 11 jego/ále z pośrzodku ćiáłá jego. ✣ Y policzyłem przećiwne pierze jego / á 12 było ich ośm. ✣ Potymem widźiał/ á oto po práwey stronie powstawáło jedno pioro: y krolowáło nád wszy- 13 stką źiemią. ✣ A gdy krolowáło / przyszedł mu koniec / ták / iż nie było znáć miejscá jego. Zá tym drugie nástáło ktore krolowáło / á to przez 14 długi czás. ✣ A gdy krolowáło / przyszedł tákże koniec jego / ták / że 15 zniszczáło jáko y pierwsze. ✣ Y stał śię głos do niego / mowiąc; ✣ 16 Słuchaj ty / ktoreś przez ták długi czás trzymáło źiemię; toć oznájmuję przed tym / niż poczniesz 17 niszczeć: ✣ Nie będźie żaden po tobie trzymał czásu twego / owszem 18 áni połowice jego. ✣ Potym podniosło śię trzećie / y otrzymáło páństwo jáko y pierwsze: lecz y to 19 zniszczáło. ✣ A ták śię działo ze wszystkimi innymi/ że jedno po drugim páństwo trzymáło / á potym 20 ginęło. ✣ Y widźiałem / że śię zá czásem inne piorá po práwey stronie podnośiły / áby y one krolowáły: y krolowáły z nich niektore / á 21 wszákże prętko ginęły. ✣ Bo áczkolwiek niektore z nich podnośiły śię / 22 ále nie pánowáły. ✣ Potymem obaczył / á nie widáć było onych 23 dwunaśćiu pior/áni dwu piorek. ✣ A nie było nic więcey ná ćiele orlim

tylko dwie głowie w pokoju stojące / 24 á sześć piorek. ✣ Y widźiałem á oto od tych sześći piorek oddźieliły śię dwie/y zostáły pod głową ktora byłá ná práwey stronie: á cztery zostáły 25 ná miejscu swojim. ✣ Potym widźiałem á oto podskrzydlne piorká chćiáły śię podnieść/y otrzymáć páństwo. 26 ✣ Z ktorych jedno podniosło 27 śię/ále záraz zginęło. ✣ Tákże y drugie prędzey niż pierwsze ustáły. ✣ 28 Potymem widźiał/ á oto dwie ktore były pozostáły/ myśliły sámy w sobie/áby y one krolowáły. ✣ O czym 29 gdy myśliły / oto jedná z głow z pokojem stojących / ktora byłá w pośrzodku / ocućiłá śię: bo tá byłá więtsza niżeli inne dwie głowie. ✣ 30 Tedym widźiał że śię dwie głowie 31 pospołu z sobą zrastáły. ✣ A oto obroćiłá śię oná głowá / z tymi ktore z nią były / y zjadłá one dwie podskrzydlne piorá/ktore krolowáć my- 32 śliły. ✣ A táć głowá przestrászyłá bárzo wszystkę źiemię / y pánowáłá z ućiskiem wielkim nád tymi / ktorzy mieszkáli ná źiemi / á miáłá moc nád okręgiem źiemskim / nád wszystkie skrzydłá ktore *przed tym* były. ✣ 33 Potymem widźiał / á oto śrzednia głowá prętko ustáłá/ták jáko y skrzy- 34 dłá. ✣ Ale dwie głowie pozostáły / ktore tákże krolowáły nád źiemią y nád mieszkájącymi ná niey. 35 ✣ Y ujrzałem/á oto głowá tá co byłá po práwey stronie / pożárłá one co byłá z lewey strony.

36 Y Słyszałem głos mowiący do mnie; Pojrzy przed śię / á o- 37 bacz co widźisz. ✣ Tedym widźiał / á oto lew prętko bieżący z lásá ryczał/ y słyszałem że puśćił do Orłá głos 38 człowieczy/y rzekł mowiąc; ✣ Słuchaj ty / á będę mowił do ciebie / to 36 coć mowi Nawyższy. ✣ Izażeś nie ty ktoryś pozostał ze czterech zwierząt / ktorem postánowił áby krolowáły ná tym mojim świećie / áby przez nie przyszedł koniec czásow ich? 40 ✣ Y ktoryś w porządku czwarty powstawszy zwyćiężył wszystkie zwierzętá ktore minęły: y ktoryś potężnie dźierżał świát w groźie wielkiey; wszystek mowię okrąg świátá z ućiskiem wielkim / mieszká-

jac zdrádliwie przez ták długi czás ná okregu ziemskim. [41] ✣ Y sadźiłeś niespráwiedliwie ziemie. [42] ✣ Gdyżeś trapił ciché / á obrażałeś spokojne / y kochałeś śie wkłamcách / á psowałeś mieszkánia tych / ktorzy byli użyteczni / y obáliłeś mury tych / ktorzyć nie szkodźili / [43] ✣ Ták / że okrućieństwo twoje przyszło áż do Nawyższe° / á pychá twojá do Namocniejszego. [44] ✣ Przetoż wejrzał Nawyższy ná czásy pyszne / á oto dokończyły śie / y złośći ich sa wypełnione. [45] ✣ A ták ty Orle zgiń z strásznymi skrzydłámi twymi / y z pierzem twojim złośliwym / z głowámi złymi / z páznogćiámi twymi jádowitymi / y wszystkim twojim ćiáłem szkodliwym. [46] ✣ Aby ochłodzona byłá wszystká ziemiá / á wolna byłá od gwałtu twego / y oczekawáłá sadu y miłośierdźia od tego ktory ja uczynił.

ROZDZIAŁ XII.

Wykład widzenia o srogim Orle. 40. Uskarża śie lud ná Ezdraszá. 46. A on ich ćieszy.

[1] A Gdy te słowá Lew do Orłá mowił / widźiałem / [2] ✣ A oto głowá / ktora byłá pozostáłá / y one cztery skrzydłá ktore były do niey przystáły / á powstáły áby krolowáły / zginęły / ktorych pánowánie było máluczkie / á zámieszánia pełne. [3] ✣ Y widźiałem / á oto ich nie było widáć á wszystko ćiáło Orle gorzáło : czego śie ziemiá bárzo lekáłá / á ja z trwogi y z záchwycenia w myśli / y od wielkiey bojáźni ocućiłem śie / y rzekłem duchowi memu ; [4] ✣ Oto tyś mi to spráwił tym / że chceśz dośćignać drogi Nawyższego. [5] ✣ Otom jeszcze jest zprácowány ná umyśle / y zemdlałem bárzo w duchu mojim / á niemász y namniejszey śiły we mnie od wielkiego stráchu / ktory mie tey nocy przestrászył. [6] ✣ Przetoż śie teraz bede modlił Nawyższemu / áby mie umocnił áż do końcá. [7] ✣ Y rzekłem; Pánujacy PAnie / jesliżem ználazł łáskę przed oczymá twymi / á jesli mie masz zá spráwiedliwszego u śiebie nád wiele innych / y jesliże prędko wstapiłá modlitwá mojá przed oblicze twoje : [8] ✣ Potwirdźże mie / á oznájmi mnie słudze twemu wykład y zrozumienie tego strásznego widzenia / ábyś zupełnie ućieszył duszę moję. [9] ✣ Gdyżeś mie miał zá godnego / ábyś mi ukazał ostáteczne czásy.

[10] Y Rzekł mi ; Tenći jest wykład widzenia tego. [11] ✣ Orzeł ktoregoś widźiał wychodzacego z morzá / to jest krolestwo / ktore ukázáne jest w widzeniu Dánielowi brátu twemu. [12] ✣ Ale mu go nie wyłożno : przetoż je tobie ja teraz wykładam. [13] ✣ Oto dni przychodza / że nástánie krolestwo ná źiemi / z ktorego wynidźie postrách srogszy nád *inne* wszystkie krolestwá / ktore były przed nim. [14] ✣ A w nim krolowáć beda dwánaśćie Krolow / jeden po drugim. [15] ✣ Z ktorych to wtory gdy pocznie krolowáć / dłużey je trzymáć bedźie niż *ktory inny* z tych dwunastu. [16] ✣ A tenći jest wykład dwunastu skrzydeł / ktoreś widźiał. [17] ✣ Głosu záśie ktoryś słyszał mowiacy / co nie z głow jego wychodźił / ále tylko z przodku ćiáłá jego / ten jest wykład : [18] ✣ Iż po czáśie krolestwá onego / zácżna śie zwády niemáłe / przez co w niebespieczeństwo przydźie / iż bedźie blisko upadku : wszákże w ten czás nie upádnie / ále z nowu przydźie ku pierwszemu stanowi. [19] ✣ A żeś widźiał ośm pior pod skrzydłámi tkwiacych / tenći jest wykład tego : [20] ✣ Nástána w nim ośm Krolow / ktorych czásy beda prętkie / y látá spieszne / á dwá z nich pretko zgina. [21] ✣ A gdy śie bedźie przybliżał czás śrzedny / czterey záchowáni beda do czásu / pokad śie nie przybliży czás dokończenia jego : ále dwá do końcá záchowáni beda. [22] ✣ A iżeś widźiał trzy głowy w pokoju stojace / tenći wykład tego : [23] ✣ W ostáteczne czásy jego / wzbudźi Nawyższy trzy krolestwá / y przywiedźie do nich innych wiele / á beda pánowáć nád ziemia : [24] ✣ Przewodzac okrućieństwo nád tymi ktorzy mieszkája ná niey / nád wszystkie ktorzy byli przed nimi : przetoż je názwano głowámi Orlimi. [25] ✣ Abowiem Krolowie ich zgromádza niezbożnośći ich / y koniec im uczynia. [26] ✣ A iżeś widźiał że oná głowá wiersza

zgine=

zginełá/ten jest wykład tego : że je=
den z nich ná łożu swym umrze / á
27 wßákże z wielkim utrapieniem.✠ Bo
tych dwu ktorzy pozostáną / miecz
28 pożrze. ✠ Jeden záiste od mieczá
drugiego zginie : á wßákże náostátek
29 y sam od mieczá upádnie. ✠ A i=
żeś widźiał dwie piorá pośtrzydl=
ne przechodzące do głowy / ktora jest
30 po práwey stronie/ ✠ Ten jest wy=
kład tego ; Ci to są ktore záchował
Nawyżßy ku końcowi jego : á to
krolestwo będźie máluczkie / y zá=
31 mießánia pełne. ✠ Lew / ktoregoś
widźiał/ że ocknawßy śie z lásá wy=
chodźił/y ryczał/ á mowił do Orłá /
y karał niespráwiedliwość jego
wßystkimi słowy swymi / jákoś sły=
32 ßał: ✠ Tenći jest wiátr ktory zácho=
wał Nawyżßy ku końcowi ná nie/ y
ná niezbożnośći ich / y będźie je ka=
rał/ y pomśći śie nád nimi drapie=
33 stwá ich.✠ Bo je żywo ná sądźie po=
stáwi / á gdy je cále przekona / po=
34 karze je. ✠ A ostátek ludu mego wy=
báwi z utrapienia/ ktorzy záchowá=
ni będą w gránicách mojich / á ćie=
ßyć je będźie dokąd nie przydźie ko=
niec / to jest / dźień sądny / o ktory=
menći naprzod powiedźiał.✠ Tenći
35 jest sen ktoryś widźiał / y teć są wy=
36 kłády jego.✠ A tyś sam był godny/
ábyś wiedźiał te tájemnice Nawyż=
37 ßego. ✠ Przetoż nápiß to wßystko/
coś widźiał / w Kśięgi / á zchoway
38 je ná mieysću skrytym.✠ Y náuczyß
tego mędrßych z ludu twego / o kto=
rych sercách wieß / że mogą zrozu=
39 mieć y záchowáć te tájemnice.✠ Ale
ty tu jeßcze potrway przez drugie
śiedm dni / ábyć okazano cokol=
wiek śie będźie zdáło Nawyżßemu
okazáć tobie. Potym odßedł ode=
mnie.

40 A Gdy usłyszał wßystek lud / że
minęło śiedm dni / á jam śie
nie wroćił do miástá / zeßli śie wßy=
scy od namnieyßego áż do nawiętßego/
á przyßedßy do mnie / rzekli mi mo=
41 wiąc ; ✠ Cożeśmy przećiwko tobie
zgrzeßyli / y cośmyć niespráwiedli=
wego uczynili / że nas opuśćiwßy /
42 śiadłeś ná tym mieysću?✠ Bo ćiebie
sámego jeßcze mamy ze wßystkiego
narodu/jáko grono z winnice / y já=
ko świecę ná mieysću ćiemnym / y
jáko port y okręt záchowány od ná=
43 wáłnośći morskich. ✠ Czyli nie do=
syć mamy złego / ktore nas potyka ?
44 ✠ Przetoż jeżeli nas y ty opuśćiß /
dálekoby lepiey było / żebyśmy byli
zgorzeli y my w popaleniu Syonu.
45 ✠ Bośmy nie lepßy nád te ktorzy
tám pomárli:y płákáli głosem wiel=
46 kim.✠ Alem im odpowiedźiał / mo=
wiąc;Ufay Izráelu/á ty domie Já=
47 kobow nie troßcz śie. ✠ Bo ná was
pámięta Nawyżßy/Bog mowie Mo=
cny nie zápomniał ná was w poku=
48 ßeniu.✠ Jamći was nie opuśćił/á=
nim śie od was oddalił: Alem przy=
ßedł ná to mieysce / ábym śie mo=
dlił zá zpustoßeniem Syonu / ábym
szukał miłośierdźia w poniżeniu
49 Swiątnice wáßey.✠ Przetoż teraz
idźćie káżdy z was do domu swego :
á jać przydę do was po tych dniách.
50 ✠ Tedy odßedł lud do miástá/ jákom
51 mu powiedźiał. ✠ Alem ja śiedźiał
ná polu przez śiedm dni / jáko mi
rozkazono ; kwiatki tylko polne
jedząc / á miałem źiołá zá pokarm
przez one dni.

ROZDZIAŁ XIII.

Mąż śię pokazał w widzeniu Ezdraßowi. 26. Y wykład tego widzenia.

1 Y Stáło śie po śiedmi dniách /
2 żem miał sen w nocy. ✠ A oto
powstał wiátr ná morzu / y wzru=
3 ßał wßystkie náwáłnośći jego.✠ Y
widźiałem / á oto znacniał śie on
człowiek z tyśiącámi niebieskimi :
á gdźie obroćił twarz swoję ku wey=
rzeniu / trzęsło śie wßystko co pod
4 nim widáć było. ✠ A gdźiekolwiek
dochodźił głos z ust jego/rozpalili śie
wßyscy ktorzy słucháli głosu jego /
jáko źiemia gdy bywa skáżona o=
5 gniem.✠ Y widźiałem potym/á oto
śie zgromadzáło mnostwo ludu /
ktoremu nie było liczby / ode czte=
rech wiátrow niebieskich/ áby zwal=
czyli tego człowieká / ktory wyste=
6 pował z morzá.✠ Y widźiałem/á o=
no a wykował sobie gorę wielką / y
7 wlećiał ná nie. ✠ A jam prágnął
widźieć kráinę ábo mieysce / z kto=
rego byłá wykowánaoná gorá ;

a I. Usypał.

8 álem nie mogł. Potymem widźiał á oto wßyſcy ktorzy śię zgromádźili przećiwko niemu áby go zwalczyli/ bali śię bárzo: á wßákże śię przećię pokuśili o to/ áby z nim walczyli. 9 A oto gdy ujrzał gwałt mnoſtwá przychodzącego/ nie podnioſł ręki ſwey/ áni mieczá nie miał/ áni żadney broni woienney; 10 tylko jákom widźiał. Wypuśćił z uſt ſwojich jáko párę ogniſtą/ z warg ſwojich duchá płomieniſtego/ á z języká ſwego iſkry y burze: y pomießáło śię to wßyſtko poſpołu/ tá párá ogniſta/ y duch płomieniſty/ y wielkość burze oborzyły śię gwałtem; 11 Y uderzyło z grzmotem ná to mnoſtwo ludu/ ktore śię gotowáło walczyć: y popalili one wßyſtkie/ ták iż nic nie było widáć z oney niezliczoney wielkośći/ jedno tylko proch/ á ſmrod dymu. A widząc to/ zlękłem śię. 12 Potymem widźiał/ że ten człowiek zſtąpił z gory/ á wezwał do śiebie innego ludu ſpokojnego. 13 Y przychodźiło do niego wiele ludźi: niektorzy śię z nich rádowáli/ drudzy śię ſmęćili: niektorzy byli związáni/ á niektorzy wiedli te/ ktorzy śię im nágadzáli. Y záchorzałem od wielkiego ſtráchu/ á ocućiwßy/ rzekłem; 14 Tyś pokazał od początku ſłudze twemu te cudá/ y miałeś mię zá godnego/ ábyś przyjął modlitwę moję. 15 A teraz pokaż mi jeßcże wykład ſnu tego. 16 Abowiem ile já bacżę ná umyśle mojim/ biádá onym ktorzy pozoſtáli ná one dni: ále dáleko więtßa biádá tym/ ktorzy nie pozoſtáli. 17 Bo ktorzy nie pozoſtáli/ ſmętni byli. 18 Teraz rozumiem/ ktore rzeczy ſą záchowáne ná oſtáteczne czáſy/ y co przypádnie/ jáko ná one/ ták y ná te ktorzy pozoſtáną. 19 Bo przyjdą w niebeſpieczeńſtwá wielkie/ y w wiele trudnośći/ jáko te ſny pokázują. 20 A wßákże ſnádniey jeſt y z niebeſpieczeńſtwem docżekáć dniá tego/ á teraz widźieć co śię ma dźiać w oſtáteczne czáſy; niżeli przeminąć jáko obłok świátá.

21 Y Odpowiedźiał mi/ y rzekł; Y wykłádći powiem widzenia tego/ y to o coś mowił/ wyłożę. 22 Coś o tych mowił ktorzy pozoſtáli/ tenći jeſt wykład; 23 Ktory znośić będźie niebeſpieczeńſtwo onego czáſu/ ten záchowány będźie: A ktorzy w niebeſpieczeńſtwo wpádli/ ći ſą ktorzy máją ucżynki y wiárę ku Namocniejßemu. 24 A ták wiedz/ iż ßczęśliwßy będą ktorzy pozoſtáną/ niżeli ći ktorzy pomrą. 25 Tenći jeſt wykład widzenia tego; Żeś widźiał mężá wychodzącego z pośrzodku morzá. 26 Tenći jeſt ktorego Nawyżßy chowa od wiela czáſow/ á ktory ſam przez śię wybáwi ſtworzenie ſwoje: bo on ſam będźie miał pieczą o tych ktorzy pozoſtáną. 27 A iżeś widźiał z uſt jego jakoby wychodzącego duchá/ y ogień/ y burzą: 28 A iż nie miał mieczá áni żadney broni wojenney/ á wßákże moc jego potráćiłá ono mnoſtwo/ ktore śię zbiegło walczyć przećiwko niemu/ tenći jeſt wykład; 29 Oto dni przychodzą/ gdy Nawyżßy pocżnie wybawiáć te/ ktorzy mießkáją ná źiemi: 30 Że przyjdźie oſzalenie myśli ná te ktorzy mießkáją ná źiemi. 31 Ták/ że jedni przećiwko drugim myślić y wojowáć będą/ miáſto przećiwko miáſtu/ miejſce przećiwko miejſcu/ narod przećiwko narodowi/ y kroleſtwo przećiwko kroleſtwu. 32 A gdy śię to dźiać będźie/ y przyjdą znáki te ktoremći przed tym pokazał: tedy ná ten czás śię okaże Syn moj/ ktoregoś widźiał jáko mężá wychodzącego. 33 A gdy uſłyßą wßyſcy narodowie głos jego/ káżdy opuśći w krájinie ſwojey wojnę ſwoję/ ktorą wiedźie jeden przećiwko drugiemu. 34 Y zbieżą śię w kupę pocżet niezliczony/ jákoby chcący nátrzeć y zwalczyć go. 35 Ale on ſtać będźie ná wierzchu gory Syońſkiey. 36 Bo Syon przyjdźie/ y pokaże śię wßyſtkim zgotowány y zbudowány/ ták jákoś widźiał gorę wykowáną nie rękomá. 37 A ten Syn moj będźie karał wynalazki narodow/ y niezbożnośći ich; záchwyći je jáko wicher/ dla złych wymyſłow ich/ y okrutnośći płomieniowi podobnych/ ktorymi pocżną być męczeni. 38 A ták potráći je bez prace przez Zakon ſwoj, ktory 39 jeſt ogniowi podobny. A iżeś

widźiał / iż zbierał do śiebie inne 40 mnostwo spokojne: ♣ Te sa dźieśiećioro pokolenia / ktore zájeto w niewola z źiemie swojey / zá dni Królá Ozeaszá / ktorego pojimał Sálmánásár Krol Assyryjski: ktory je teź záprowádźił zá rzeke / y záwiedźieni sa do źiemie obcey. 41 ♣ A oni te rádę wźieli przed śie / áby opuśćiwszy Pogány / záßli w dálßa krájine / w ktorey nigdy nie mieszkáło pokolenie ludzkie. 42 ♣ Aby wzdy tám strzedz mogli ustaw Zakonu swego / ktorego zániedbywáli w krájinie swojey. ♣ 43 A przeßli tám przez ćiásne przebyćia 44 rzeki Eufrátes. ♣ Ná ten czás im zájiste Nawyższy cudá okazał / y zástánowił źrzodłá rzeki áż przeßli. 45 ♣ Do ktorey krájiny byłá długa drogá / przez połtorá látá / á tá krájiná 46 zowie śie Arsáret. ♣ Tám mieszkáli / áż do czásu ostátecznego: á teraz znowu gdy śie poczna wracáć. ♣ 47 Znowu mowie / zástánowi Nawyższy źrzodłá rzeki / áby mogli przebydź. Toć to jest żeś widźiał mnostwo *idace* spokojne. 48 ♣ Ale ktorzy pozostáli z ludu twego / ći sa ktorzy śie znájduja w gránicách mojich. ♣ 49 A gdy pocznie gubić mnostwo tych narodow ktore śie zebráły / tedy on obroni tych / ktorzy pozostáli z ludu. 50 ♣ A ná ten czás pokaże im bárzo 51 wiele cudow. ♣ Zátymem rzekł; Pánujacy Pánie / to mi ukaż: przeczżem widźiał meżá wychodzacego z 52 pośrzodku b morzá? ♣ A on mi odpowiedźiał; Jáko śie nie możesz tego dowiedźieć / áni wiedźieć co jest w głebokośći morskiey; ták żaden nie może widźieć ná źiemi Syná mego / áni tych ktorzy z nim sa / tylko 53 czásu dniá onego. ♣ Tenći jest wykład snu ktoryś miał / y dla ktoregoś 54 ty sam jest oświecony. ♣ Boś zániechawszy swego / báwiłeś śie Zakonem mojim / y pilnowałeś go. ♣ 55 Gdyżeś żywot twoj madrze spráwował / á rozum twoj názwałeś mátka 56 *twojo*. ♣ Dla tegomći ukazał zapłáte u Nawyższego. Bo po drugich trzech dniách / opowiemći drugie rzeczy / y wyłożeć rzeczy wielkie y 57 dźiwne. ♣ A odszedszy przyszedłem ná pole / bárzo wysławiájac y chwalac Nawyższego / dla onych rzeczy dźiwnych / ktore czásu swego wykonywa. 58 ♣ A że y czásy rozrzadza / y te co z czásem swojim przychodźi: Y śiedźiałem tám przez trzy dni.

b L. Z sercá.

ROZDZIAL XIV.

Rozmowá Anjelska z Ezdraßem, o napisániu dwu set y czterech Kśiąg.

1 A Gdym trzećiego dniá śiedźiał pod debem / oto głos wyszedł przećiwko mnie ze krzá / y rzekł; 2 ♣ Ezdraszu / Ezdraszu! A jam rzekł; Otwom ja PANIE: y wstałem ná 3 nogi moje. ♣ Y rzekł do mnie; Jáwnie zjáwiłem śie we krzu / y mowiłem do Mojzeszá / gdy lud moj słu4żył w Egipćie. ♣ Y posłałem go / á wywiodłem lud moj z Egiptu / y przywiodłem go ná gore Synáj / á zátrzymałem go przy sobie przez 5 wiele dni. ♣ Y oznájmiłem mu wiele dźiwnych rzeczy / y ukazałem mu tájemne rzeczy czásow / y koniec: Y 6 rozkazałem mu / mowiac; ♣ Te słowá jáwnie mowić bedźiesz / á te zátájisz. 7 ♣ A terazći powiádam: 8 ♣ Znáki ktoremći okazał / y sny ktoreś ty miał / y wykłády ich ktoreś ty słyszał / złoż do 9 sercá twego. ♣ Bo ty bedźiesz wźiety ze wszystkich / á bedźiesz obrocony do rády mojey / y z podobnymi tobie / 10 áż śie dokończa czásy. ♣ Gdyż ten wiek utráćił młodość swoje / á czásy 11 náchylája śie ku stárośći. ♣ Bo wiek rozdźielony jest ná dwánaśćie cześći / á już ich mineło dźieśieć / y 12 połowicá *jedenastey* cześći. ♣ A już nie zostawa tylko po połowicy jede13nastey cześći. ♣ Przetoż teraz rozrzadź dom twoj / á karz lud twoj / ćiesz utrapione miedzy nimi / á odrzecz śie 14 już a skáźitelnośći: ♣ Opuść myśli śmiertelne / y odzuć od śiebie ćiezary ludzkie; zewlecz z śiebie krewkie przyrodzenie / á odłożywszy ná strone przykre tobie myślenia / pospiesz 15 śie wyniść z tego świátá. ♣ Bo coś teraz widźiał / że śie dźiało złego / jeszcze gorsze nád to czynić beda. 16 ♣ Bo im mdlejszy bedźie świát od stárośći / tym śie wiecey námnozy kłopotow ná te / ktorzy ná nim 17 mieszkáć beda. ♣ Bo prawdá dáleko odstapi / á falsz śie przybliży:

a I. Złości.

owßem już prętko pospießą/ áby doßło to widzenie ktoreś widźiał. ✣ 18 Tedym odpowiedźiał/ y rzekłem; b Niech śię stánie wola twojá Pánie. 19 ✣ Bo oto ja poydę jákoś mi rozkazał/ á będę karał teráznieyßy lud: Ale te ktorzy śię po nich zrodzą/ ktoż 20 nápominác będźie? ✣ Abowiem świát położony jest w ćiemnośćiách/ á ći ktorzy mießkáją ná nim/ nie máją świátłośći. 21 ✣ Abowiem Zakon twoj zgorzał: dla tego nikt nie wie co śię od ćiebie stáło/ ábo ktore śię uczynki zácżną. 22 ✣ Przetoż/ Jeslim ználazł łáskę przed tobą/ ześli ná mię Duchá Swiętego/ ábym nápisał wßystko co śię dźiało ná świećie od pocżątku/ co było nápisano w zakonie twojim/ áby ludźie drogę ználeść mogli: á ktorzyby chćieli żyć 23 ostátnich cżásow/ áby żyli. ✣ Tedy odpowiedźiawßy mi rzekł; Sżedßy zgromadź lud/ á powieß im/ áby ćię 24 nie ßukáli przez cżterdźieśći dni. ✣ A ty sobie nágotuj wiele tablic bukßpanowych/ á weźmi sobie Sáreáßá/ Dábryáßá/ Sálemiáßá/ Echániáßá/ y Azyelá/ tych piąći: ktorzy sposobni są do prętkiego pisánia. 25 ✣ A przydź tu/ á ja zápalę w sercu twojim świátłość zrozumienia/ ktora nie będźie zgáßona/ áż śię wßy- 26 stko dokona co pocżnieß pisáć. ✣ A gdy śię to dokończy/ tedy jedne rzecży jáwnie opowieß/ á drugie mądrym potájemnie podaß: á jutro o tey godźinie pocżnieß pisáć.

27 Y Poßedłem jáko mi rozkazał/ y zebrałem wßystek lud/ y rze- 28 kłem; ✣ Słuchaj Izráelu tych słow: 29 ✣ Ojcowie náßy byli gośćmi od pocżątku w Egipćie/ á z támtąd byli 30 wybáwieni. ✣ Potym wźięli Zakon żywotá/ ktorego nie záchowáli/ ktoryśćie y wy po nich przestępowáli: 31 Y dána wam jest w dźiał tá źiemiá y gorá Syon: ále ojcowie wáßy y wy dopußcżáliśćie śię złośći/ y nie przestrzegáliśćie drogi/ ktorą wam 32 Nawyżßy przykazał. ✣ Ktory będąc Sędźią spráwiedliwym/ odiął od was cżásu swego co wam był dárował. 33 ✣ Dla tegośćie wy tu teraz/ y 34 brácia wáßy c z wámi. ✣ A wßákże/ jeśli będźiećie pánowáć zmysłom wáßym/ á wyćwicżyćie sercá wáße/ záchowáni będźiećie przy żywoćie/ á po śmierći miłośierdźia dostąpi- 35 ćie. ✣ Bo sąd po śmierći przydźie *ná nas*, gdy z nowu ożyjemy: tedy śię okáżą imioná spráwiedliwych/ á spráwy niezbożnych jáwne będą. ✣ 36 A przetoż niechaj teraz żaden nie przystępuje do mnie/ áni mię niech nie ßuka przez cżterdźieśći dni.

37 TEdym wźiął z sobą piąći mężow/ jáko mi rozkazał/ y ßliśmy 38 ná pole/ y támeśmy zostáli. ✣ A ná záiutrz głos záwołał ná mię/ mowiąc; Ezdráßu/ otworz ustá twoje/ 39 á pij cżym ćię nápoję. ✣ Y otworzyłem ustá moje/ á oto mi był podány kielich pełny: á to cżym był nápełniony/ było jáko wodá/ ále bárwá jego byłá ogniowi podobna. ✣ 40 Co wźiąwßy wypiłem: á gdym to pił/ oświećiło śię serce moje rozumem; przybywáło mowię mądrośći sercu mojemu/ ktorą duch moj 41 záchowywał w pámięći. ✣ Tedy śię otworzyły ustá moje/ á nie były 42 więcey zámknione. ✣ Dał też Náwyżßy rozum y onym piąći mężom/ y pisáli one widzenia nocne/ ktore były powiádáne/ ktorych nie rozu- 43 mieli ✣ A w nocy jadáli chleb/ á jam mowił we dnie/ y w nocy m nie mil- 44 cżał. ✣ A nápisáli przez cżterdźieśći dni/ dwieśćie kśiąg y cżworo.

45 A Gdy śię wypełniły cżterdźieśći dni/ rzekł Nawyżßy/ mo- 46 wiąc; ✣ Pierwße Kśięgi ktoreś pisał/ wydaj ná jáwią/ á niech *je* 47 cżytáją godni y niegodni. ✣ Lecż pośledniejßych śiedmdźieśiąt zchowaj/ ábyś je podał mądrym z ludu 48 twego. ✣ Abowiem w tych jest źrzodło zrozumienia/ y zdroj mądrośći/ y rzeká umiejętnośći. Y ucżyniłem ták.

Rozdzial XV.

Proroctwo o rozmáitych przegrożkách y plágách.

1 TY mow do ußu ludu mojego słowá Proroctwá/ ktore włeję w 2 ustá twoje/ mowi PAn. ✣ A spraw to/ áby wpisáne były do Kśiąg/ 3 gdyż są wierne y prawdźiwe. ✣ Nie boj śię myśli *ludźi* przećiwnych to- bie/

Marginal notes: b L. *Przed tobą Pánie* — c I. *Zá wámi.*

bie / áni śie frásuj dla niedowiárstwá obmowcow. 4 ✣ Abowiem káżdy niewierny umrze w niedowiárstwie swojim. 5 ✣ Oto Ja przywiodę/ mowi PAn / ná okrąg tey ziemie złe rzeczy: miecz/ y głod/ y śmierć/ y zginienie. 6 ✣ Przeto że niepráwość zplugáwiłá wßystkę ziemię/ y dopełniły śię uczynki ich ßkodliwe. 7 ✣ A dla tegoż mowi PAn; 8 ✣ Już nie zámilczę niepobożności ich / ktorych śię niezbożnie dopußczáją / áni źćierpię tego co niezbożnie broją : oto krew niewinna y spráwiedliwa woła do mnie/ á duße spráwiedliwych wołáją ustáwicznie. 9 ✣ Srodze śię mśćić będę nád nimi mowi PAn; á wßelkiey krwie niewinney z ręki ich ßukáć będę. 10 ✣ Oto lud moj wiodą jáko stádo ku zábiciu / już mu *wiecey* nie dopußczę mießkáć w ziemi Egipskiey. 11 ✣ Ale go ręką mocną y rámieniem wyćiągnionym wywiodę / y uderzę plagą / y zkáżę wßystkę ziemię jego/ jáko y pierwey. 12 ✣ Będźie płákał Egipt y grunty jego / będąc uderzone plagą y karániem ktore Bog ná nie przywiedźie. 13 ✣ Będą ná rzekáć oracze uprawujący ziemię: ábowiem poginą naśienia ich od gorącośći / y od grádu ; y od b zárázenia srogiego. 14 ✣ Biádá świátu/ y tym ktorzy mießkáją ná nim. 15 ✣ Przeto że śię przybliżył miecz y zginienie ich/ á że powstánie narod przećiwko narodowi ku bitwie / á miecz w rękách ich. 16 ✣ Bo niezgodá będźie miedzy ludźmi / á nájázdy jedni ná drugie czynić będą : nie będą dbáli ná Krolá swego ; owßem mocniejßy będą przewodźić wolą swoję według mocy swojey/ 17 ✣ Ták/ że jeśliby chćiał człowiek iść do miástá ich / nie będźie mogł. 18 ✣ Abowiem dla pychy ich miástá będą poburzone / domy zprzewrácáne/ ták iż śię ludźie polękáją. 19 ✣ Y nie będźie miał litośći człowiek nád bliźnim swojim / áby nie miał mieczem wynißczyć domow ich / y rozßárpáć májętnośći ich/ dla głodu chlebá / y ućisku wielkiego. 20 ✣ Oto Ja zwoływam *mowi Bog*, wßystkich Krolow ziemie ná to / áby mię ćźćili ktorzy są od Wschodu słońcá / y od Południá/ y od Połnocy y od Libánu/ ábym je obroćił przećiwko nim / y oddał im 21 to co dni innym czynili. ✣ A jáko jeßcze podźiś dźień czynią wybránym mojim/ ták uczynię y oddam w zánádrze ich. To mowi PAn Bog; 22 ✣ Práwicá mojá nie przepuśći złośnikom/ áni śię odwroći miecz moj od tych / ktorzy wylewáją krew niewinną ná ziemi. 23 ✣ Wynidźie ogień od gniewu jego / á pożrze grunty ziemie / y złośniki jáko słomę zápaloną. 24 ✣ Biádá tym ktorzy grzeßą/ á nie záchowują przykazań mojich/ mowi PAn: Nie przepußczę im. 25 ✣ Zániechajćie okrućieństwá b o synowie! á nie plugawćie poświęcenia mego. 26 ✣ Gdyż Pan zna wßystkie ktorzy występują przećiwko niemu : Dla tegoż je poda ná śmierć y ná 27 zábićie : ✣ Bo już przyßły nießczęśćia ná okrąg ziemski/ y zostániećie w nich : Bo was nie wybáwi Bog/ przeto / iżeśćie grzeßyli przećiwko 28 niemu. ✣ Oto widzenie strászliwe/ á oblicze jego *przychodźi* od Wschodu 29 słońcá: ✣ Narody Arábskie przyćiągną jáko smocy / z wielkośćią wozow: mnostwo ich przypádnie ná tę ziemię jáko wicher / áby śię ich báli y strácháli wßyscy ktorzy o 30 nich usłyßą. ✣ Więc y Kármáńczycy / popędliwi w gniewie / wyrwą śię jáko dźikie wieprze z lásá : á przypádßy z mocą wielką / stáwią śię ku bitwie z nimi y spustoßą część 31 ziemie Assyryiskiey. ✣ A potym przemogą je smocy c wspomniawßy ná przyrodzenie swoje/ y obrocą śię zebrawßy śię mocą wielką / á pojdą 32 w pogonią zá nimi. ✣ Ale oni przed ich mocą zátrwożeni będąc / nie będą śię mogli ruszyć dla mocy ich / owßem przed nimi ućiekáć będą. 33 ✣ Ale im od krájiny Assyryiskiey wojsko záskoczy / á potráći wielu z nich/ y będźie strách y drzenie w wojsku ich/ y niezgodá miedzy Krolmi ich. 34 ✣ Oto obłoki *powstáną* od Wschodu słońcá/ y od Połnocy / á y ná południe / ná pojrzeniu bárzo strászne/ pełne gniewu y niepogody 35 ✣ Y zetrą śię sámi z sobą / y strącą wiele gwiazd ná ziemię/ y *nawyższą* gwiazdę ich / ták / że będźie krew od

b *L. Gwiazdy srogiey*

b *L. Odstąpćie od mocy.*

c *I. Mießkáńcy wpustyniách.*

36 mieczá áż do brzuchá? A gnoj cźłowieczy áż do śiodłá wielbłądowego/ y strách/ y lekánie wielkie ná
37 źiemi. Przetoż ták śie będą lękáć ći ktorzy ujrzą ten gniew/ á drżenie
38 zdejmie je. Potym spádną gwałtowne dżdże od Południá y od Pułnocy/ á niektore od Záchodu.
39 Potym powstáną od Wschodu słońcá *srogie* wiátry/ y rozpędzą je: á obłok ktory wzbudźił w gniewie/ tákże y gwiazdá ktora miáłá bydź Wschodniemu y Záchodniemu wiátrowi
40 ná postrách/ zkáżona będźie. Y przyjdą wielkie y gwáłtowne obłoki y gwiazdy pełne gniewu/ áby przestrászyły wszystkie źiemie/ y mieszkájące ná niey: ábowiem przywiodą ná káżde miejsce wyniosłe y wysokie srogie niepogody:
41 Ogień/ y grad/ y miecz látájące: y wody wielkie/ ták iż śie nápełnią wszystkie polá/ y wszystkie strumienie nápełnią
42 śie wodámi wielkimi. Y popsują miástá/ y mury/ y gory y pagorki/ y drzewá leśne/ y śiáno ná łąkách/ y
43 zboża ich. Y pojdą nieustawájąc áż do Bábilonu/ y podwrocą go.
44 Zbieżą śie do niego/ y obtoczą go: á niepogody y wszystek gniew wyleją náń; ták że śie áż do niebá wznieśie proch y dym jego/ á wszyscy okoliczni
45 płákáć go będą. Ci ktorzy w nim pozostáną / służyć będą tym ktorzy go zburzą.
46 Tákże y ty Azyá / ktoraś śie zbuntowáłá z Bábilonem / á
47 chlubi o osoby jego: Biádá tobie nędznico; dla tego/ żeś śie mu podobna stáłá/ y ubierałáś corki twoje w ubior ná wszetecżeństwo: áby śię upodobáły/ y chlubiły śie z miłośnikow twojich/ ktorzy záwżdy prágnęli
48 cudzołożyć z tobą. Tego ktory był godny nienawiśći/ náśládowáłáś we wszystkich sprawách jego/
49 y w wynálazkách jego. Przetoż mowi Bog; Przepuszczę ná ćię złe rzeczy/ wdowstwo/ ubostwo/ głod/ miecz y mor: áby spustoszáły domy twoje od gwałtu/ y krwie przelania.
50 A ták stawá mocy twojey uschnie/ jáko kwiát: gdy powstánie gorącość/ ktora jest wypuszczona ná ćię.
51 *Tedy* zemdlona będźiesz jáko ubożuchna/ ubita y skarániá od niewiast: ták/ iżćie nie będą mogli rátowáć mocárze y miłośnicy *twoji*.
52 A zażbym śie Ja ták obruszył przećiwko tobie/ mowi PAn.
53 Gdybyś byłá nie mordowáłá wybránych mojich/ káżdego czásu wyćiągájąc
54 rękę ku biciu / A mowiąc nád śmierćią ich/ gdyś śie opijáłá; Muśisz ochędożyć pięknosć twarzy
55 mojey. Nádgrodá wszeteczeństwá twego/ jest w łonie twojim: przetoż
56 zapłáćsz d weźmiesz. Jáko ty czyniś wybránym e mojim/ mowi PAn: ták tobie uczyni Bog/ á poda
57 ćię w nieszczęśćie/ Ták/ że synowie twoji pozdychája od głodu: á ty od mieczá upádniesz/ y miástá twoje będą zburzone/ y wszyscy twoji ná polu od mieczá pogina.
58 A ktorzy są ná gorách/ ći od głodu zgina/ y ćiáłá swoje jeść będą; á od prágnienia wody/ krew *swoję* pić będą.
59 Nieszczęśliwie śie przez morze przepráwisz/ á
60 potym złe ná ćię przypádnie. Bo gdy poćiągną *nieprzyjaćiele twoji*, potłuką głowne miásto twoje / á zburzą niektorą część źiemie twojey/ y część chwały twojey zgłádzą gdy do Bábilonu poćiągną/ áby go
61 zwojowáli. A zburzona będąc/ będźiesz im śćiernikiem/ á oni tobie
62 będą ogniem. Y pożrą ćię/ y miástá twoje/ źiemie twoje/ y gory twoje/ y wszystkie lásy twoje/ y drzewá
63 rodzájnie ogniem zpalą. Syny twoje w niewolą zábiorą/ á dochody twoje zá łupiez mieć będą: á ták zacność oblicza twego zniszczą.

d *Objáw.* 18. 6. e *Mátt.* 7. 2.

Rozdział XVI.

Przegrożká nieprzyjaćiołom ludu Bożego. 36. Y nápomnienie do jego powinnośći.

1 Biádá tobie Bábilonie/ y Azya: biádá tobie Egipćie y Syrya!
2 Opászćie śie a worámi/ y włośienicámi/ płáczćie y nárzekajćie nád synámi wászymi: ábowiemći jest
3 bliskie zginienie wásze. Puszczony jest ná was miecz: á ktoż jest coby
4 go odwroćił? Puszczony jest ná was ogień: ktoż jest coby go ugásił?
5 Puszczone są ná was nieszczęśćia:
6 á ktoż jest coby je odpędźił: Izali

a *Jerem.* 49. 3.

kto odpedźi w leśie lwá zgłodniáłego? ábo záraz zágáśi ogień w słomie/ 7 gdyby rozgorzał? ✤ Izali kto odwroći strzałę wypuszczoną od 8 strzelcá mocnego? ✤ Dopieroż, gdy PAN mocny przepuśći nieszczęśćia/ ktoż jest coby je odwroćił? ✤ 9 Wynidźieli ogień od gniewu jego/ 10 ktezjest coby go ugáśił: ✤ Puśći li błyskáwice/ y ktożby śie nie bał? Zágrzmi/ á ktoż śie nie zleknie? ✤ 11 Jesliże pogroźi PAn/ á ktoż nie zginie z gruntu przed oblicznośćią 12 jego? ✤ Poniewaz y źiemiá b drży/ y grunty jey: morze śie wzrusza z głebokośći/ á náwáłnośći y ryby jego rozbijáją śie przed oblicznośćią PAńską/ y przed chwałą mocy jego. 13 ✤ Bo mocna jest práwicá jego/ ktora łuk náćiaga: strzały jego ostre/ ktorymi on strzela; á donaszáją/ gdy je wypuśći/ do wszelkich gránic 14 źiemie. ✤ Oto puszczone są nieszczęśćia/ á nie wrocą śie áż przyda ná 15 źiemie. ✤ Ogień śie zápalił/ y nie bedźie ugászony áż śie wypala 16 grunty źiemie. ✤ Jáko strzałá od mocnego strzelcá wypuszczona nie wraca śie ná zad; ták śie nie wrocą ná zad nieszczęśćia/ ktore puszczo- 17 ne beda ná źiemie. ✤ Biádá mnie/ biádá mnie/ ktoż mie wybáwi w 18 one dni? ✤ Początek boleśći c y wielkiego wzdychánia/ początek głodu y wielkiego upadku/ początek walek/ á beda śie lekáć y namocniejszy/ początek złego/ á wszyscy beda drżeli.

b *Psalm 18. 8.*

c *Matt. 24. 8.*

19 Coż bede czynił ná ten czás/ gdy przyjdźie to nieszczęśćie? ✤ 20 Oto d głod/ y plagá/ y utrapienie/ y ućisk/ postáne są jáko miotły ku 21 polepszeniu. ✤ A w tym wszystkim nie náwroca śie od niepráwośći swojey/ áni beda záwsze ná te miotły 22 pámietáli. ✤ Oto bedźie taniość zboża ná źiemi/ ták iż śie ludźiom zdáć bedźie/ że máją spokojne czásy: á wszákże w ten czás przyda nieszczęśćia ná źiemie; miecz/ głod/ y wiel- 23 kie zámieszánie. ✤ Abowiem wiele z tych ktorzy mieszkáją ná źiemi/ od złodu pogina: á drudzy ktorzy zostáną po onym głodźie/ mieczem 24 wytráceni beda. ✤ A umárli jáko

d *Ezech 6. 11.*

gnoj porzuceni beda/ y nie bedźie ktoby je poćieszył: źiemiá bedźie spustoszona/ á miástá ktore są ná 25 niey/ beda poburzone. ✤ Nie zostánie nikt/ coby spráwowáł źiemie/ y 26 coby śiał ná niey. ✤ Drzewá wydádzą owoce: ále ktoż je zbieráć bedźie? 27 ✤ Groná winne śie dostawáją: ále ktoż je tłoczyć bedźie? Bo wszystkie miejscá beda bárzo spustoszone. ✤ 28 Ták iż bedźie prágnął człowiek człowieká widźieć/ ábo głos jego słyszeć. 29 ✤ Bo ledwie ich zostánie z miástá dźieśieć/ á dwá ze wśi; ktorzy śie utájili w gęstych leśiech/ y w rozpá- 30 dlinách skálnych. ✤ Jáko zostawáją w oliwnicy ná káżdym drzewie 31 trzy ábo cztery oliwki: ✤ Abo jáko ná winnicy pozbieráney ostátki gron zostáwione bywáją od tych/ ktorzy pilnie winnice obieráją: ✤ 32 Ták zostáną w onych dniách jedno trzey ábo cżterey/ po tych ktorzy 33 mieczem domy plundrują. ✤ Zájiste źiemiá spustoszona bedźie/ á polá jey zárostą/ á po drogách jey/ y po śćieszkách jey zrodźi śie ćiernie; przeto/ że ludźie po nich chodźić nie 34 beda. ✤ Nárzekáć beda Pánny/ niemájąc oblubieńcow: nárzekáć beda niewiásty/ utráćiwszy meże; nárzekáć beda corki ich/ niemájąc rá- 35 tunku. ✤ Oblubieńcy ich pogina ná wojnie/ á meżowie ich od głodu pozdychája.

36 Słuchajćież tedy tego/ á zrozu- 37 mijćie to sludzy PAńscy. ✤ Oto słowo PAńskie/ przyjmićież je: niewierzćie bogom/ e od ktorych 38 was PAn ostrzega. ✤ Oto śie utrapienia przybliżáją/ á nie omie- 39 szkáją. ✤ Jáko brzemienna gdy rodźi/ dźiewiatego mieśiacá/ syná swego/ gdy nádchodźi godźiná porodzenia jey/ dwie ábo trzy godźiny przed tym/ boleśći ogarniáją żywot jey/ á gdy ma dźiećie wyniść z żywotá jey/ nie omieszkawáją áni namniejszey 40 chwilki: ✤ Ták nie omieszkáją plagi/ áby nie miáły przyść ná źiemie/ á świát nárzekáć bedźie/ á boleśći ogárna go.

e *L. O ktorych PAn mowi.*

41 Słuchajże słowá tego ludu moj: Gotujćie śie ku bitwie/ á w tych kłopotách wászych ták śie spráwujćie/

42 wyjćie/ jáko gośćie f ná ziemi. ✠ Kto przedawa/ jákoby uciekał: á kto kupuje/ jáko ten ktory ma strácić. ✠ 43 Kto kupczy/ jáko ten ktory nie bierze żadnego pożytku: á kto buduje/ jákoby w tym mieszkáć nie miał. ✠ 44 Kto śieje/jákoby nie miał żąć: ten ktory obrzyna winnicę/jákoby z niey zbieráć nie miał. ✠ 45 Ktorzy śię żenią/ jákoby synow mieć nie mieli: á ktorzy śię nie żenią/ jáko wdowcy. ✠ 46 Przeto/ że ktorzy robią/ prozno robią. ✠ 47 Gdyż urodzáje ich cudzoziemcy pojmą/ á máiętności ich rozchwycą/ y domy ich wywrocą/ á syny ich w niewolą zábiorą: ábowiem ná pojmánie y ná głod rodzą dźieći swoje. ✠ 48 Ták y ći ktorzy kupczą z łupiestwem/ czym bárziey ozdabiáją miástá y domy swoje/ y ośiádłośći swoje/ y osoby swe: ✠ 49 Tym śię więcey ná nie rozgniewam/ mowi PAn. ✠ 50 Jáko niewiásta uczćiwa y dobra cudzołożnicę w nienawiśći ma: ✠ 51 Ták spráwiedliwość nienawidźieć będźie niepráwośći/ przeto że śię stroji: w oczy ná nię skárżyć będźie/ gdy przyjdźie ten/ktory ma záwściągnąć tego/ ktory jest powodem wszytkich grzechow ná ziemi. ✠ 52 Przetoż nie przyrownywájćie śię jey/ áni spráwam jey. ✠ 53 Po máłym czáśie uprzątniona będźie niepráwość ziemie/ á spráwiedliwość będźie miedzy wámi pánowáłá.

54 Niechajże nie mowi grzesznik/ że nie zgrzeszył: bo węgle ogniste rozpalone będźie ná głowie tego/ ktory mowi; Nie zgrzeszyłem przed PAnem Bogiem/ y przed máiestatem jego. ✠ 55 Oto PAn zna g wszystkie spráwy ludzkie/ y wynálazki ich/ y myśli ich/ y sercá ich. ✠ 56 Abowiem skoro rzekł; Niech śię h stánie ziemiá/ stáłá śię: Niech śię stánie niebo/ stáło śię. ✠ 57 Y słowem jego gwiazdy są utwirdzone: á on wie i liczbę ich. ✠ 58 Ktory przegląda przepáśći/ y skrzytośći ich: ktory rozmierzył morze y miejsce je °. ✠ 59 Ktory zámknął morze w pośrzodku wod/ á záwieśił ziemię ná wodách k słowem swojim. ✠ 60 Ktory rozpostárł l niebo jáko sklep/ á nád wodámi u- 61 gruntował je. ✠ Ktory postáwił ná puszczy źrzodłá wod/ á ná wierzchu gor jeziorá: áby z skał wysokich rzeki płynęły/ y ziemię nápawáły. ✠ 62 Ktory stworzył człowieká/ y położył serce w pośrzodku ćiáłá jego/ y 63 dał mu duchá/żywot/y rozum. ✠ A Duch Bogá Wszechmogącego ktory stworzył wszystko/y ktory śię bada wszystkiego cokolwiek skrytego 64 jest w skrytośćiách ziemie: ✠ Tenci zna wynálazki wásze/y to co myślićie w sercách wászych/ grzesząc/ y chcąc zákryć grzechy wásze. ✠ 65 A ponieważ PAn dostátecznie wybadał spráwy wásze/ przetoż was wszystkie 66 w lekkość poda. ✠ A wy poháńbieni będźiećie/ gdy ná jáwią przyidą grzechy wásze przed ludźmi: á niepráwośći wásze będą ná was skárżyć dniá onego. 67 ✠ Coż uczynićie? Albo jáko zátáićie grzechow wászych przed Bogiem/y przed Anjoły 68 jego? ✠ Oto Bog Sędźia/ bojćież śię go: á przestáńćie grzechow wászych. 69 ✠ Y zápámiętajćie niepráwośći wászych czynić ná wieki: á Bog was wywiedźie/ y wybáwi ze wszelkiego ućisku. 70 ✠ Bo oto zápala śię ná was ogień wielkiego ludu: á niektore z was porwą y zábiją/ á báłwanom ofiárowáć będą. ✠ 71 A ktorzy im *ná to* pozwolą/ będą u nich w pośmiewisku/w poháńbieniu/ y w podeptániu. 72 ✠ Bo po wszystkich miejscách/ y w okolicznych miástách wzruszenie wielkie będźie przeciwko tym/ ktorzy śię PAná boją: będą jáko szaleni/ nikomu nie folgując łupiąc y niszcząc te/ ktorzy śię jeszcze PAná boją. 73 ✠ Bo zpustoszą y rozchwycą máiętności *ich*, á wyrzucą je z domow ich. 74 ✠ Tedy śię okaże doświadczenie m wybránych mojich jáko złotá/ ktorego w ogniu probują.

75 Słuchajćież mili moji/ mowi PAN; Oto dni utrapienia blisko są/ wszákże was z nich wybáwię. 76 ✠ Nie bojćież śię/áni wątpćie: bo Bog jest Wodzem wászym. ✠ Ale ráczey záchowajćie przykazánia y mándaty moje/ mowi PAn Bog: Niech was nie obćiążáją n grzechy wásze/ áni śię niech nie wynoszą

nád

f *Zyd.* 11.13. 1 *Piot.* 1. 11.

g *Luk.* 16.15.

h *Psalm* 33. 9.

i *Psalm* 147.4.

k *Psalm* 24. 2.

l *Ezai.* 40.22.

m 1 *Piotr* 1. 7.

n *Rzym.* 6. 11.

78 nád was nieprawośći wásze. ✣ Biádáż tym / ktorzy sa zwiazáni grzechámi swojimi, á ktorych okryły nieprawośći ich. 79 ✣ Jáko pole zárosłe drzewem / y o śćieszká zárosła ćierniem / ták / że po niey człowiek chodźić nie może / bywa zárzucona / y ogniowi ná zpalenie oddáná ;

ná toż y oni przydo.

o 2 Sam. 23. 6. 7

PRZYDATKI DO KSIAG ESTERY.

ROZDZIAL X.

Sen Márdocheuszow, o wybáwieniu ludu Bożego przez Estery.

4 Mrzekł Márdocheusz ; ✣ Od Bogáć śie to stáło: 5 bom wspomniał ná sen ktorym miał o tych rzeczách : gdyż z nich nic nie chybiło. ✣ Máłe źrzodło ktore urosło w rzeke/ 6 y obróciło śie w świátłość y w słońce/ y w wody wielkie : ta *mowie* rzeká jest Ester / ktora Krol wźiał zá żone / y uczynił ja Krolowe. ✣ A dwá smocy/ jestem 7 ja y Hámán : ✣ Y Narodowie ći/ 8 ktorzy śie zgromádźili/ áby wygłádźili imie Żydowskie. ✣ Ale narod 9 moj / ten jest lud Izráelski : Ktory wołał do Bogá / y wyswobodzeni sa/ y záchował PAn lud swoj/ y wybáwił nas PAN od tego wszystkiego złego/ y uczynił Bog znáki/ y dźiwy wielkie / ktore śie nie dźiały miedzy *innymi* narodámi. 10 ✣ Przetoż uczynił dwá losy / jeden ludu Bożego / á 11 drugi wszystkich narodow. ✣ Y przyszły one obá losy ná godźine y ná czás y ná dźień sadu przed obliczem 12 Bożym/ ná wszystkie narody. ✣ Bo wspomniał Bog ná lud swoj / y u13 spráwiedliwił dźiedźictwo swoje. ✣ A przetoż obchodzone beda te dni w miesiacu Adár / czternastego dniá tegoż miesiacá / w zgromádzeniu / z weselem y z rádośćia przed obliczem Bożym / po wszystkie rodzáje ná wieki w ludu jego.

ROZDZIAL XI.

List o śnie Márcheuszowym.

1 ROku czwartego *zá* krolowánia Ptolemuszá / y Kleopátry / przyniosł Dosyteusz (ktory śie miemił być Kápłánem y Lewita) y Ptolemeusz syn jego/ ten list/ tu położony/ Purym : y powiedźieli że go przełożył Lysymáchus *syn* Ptolemeuszow w Jeruzalem.

2 ROku wtorego zá krolowánia Artáxerxesá wielkiego / pierwszego dniá miesiacá Nisan / miał sen Márdocheusz syn Jájirusá/ syná Symhi a syná Cyssowego z pokolenia Benjáminowego/ człowiek z narodu Żydowskiego / ktory mieszkał w mieśćie Susán / człowiek zacny/ ktory był sługa ná dworze krolew3 skim. ✣ A był z pocztu wieźniow/ b ktore był w niewola zábrał Nábuchodonozor Krol Bábiloński z Jeruzalem / z Jechoniaszem Krolem 4 Judskim. ✣ A tenći był sen jego ; Zdáło mu śie / jákoby dźwiek grzmotu/gromu/ y trześienia źiemie/ y zámieszánie było ná źiemi : á oto dwá smocy wielcy wyszli / gotowi bedac obá walczyć z soba / á głos ich 5 był wielki/ ✣ Ták/ że śie głosem ich wzruszyły wszystkie narody ku walce / áby walczyły przećiwko naro6 dowi spráwiedliwych. ✣ A oto dźień ćiemności/ záćmienia/ utrapienia/ y ućisku/ biádá / y zámieszánie wielkie 7 było ná źiemi. ✣ Y zátrwożył śie wszystek narod spráwiedliwych / bojac śie złego swego ; y gotowi byli 8 ginać. Przetoż wołáli do Bogá. ✣ A ná wołánie ich ; jáko z máłego źrzodłá wezbráłá wodá wielka / rzeká 9 obfitá. ✣ Tedy świátłość y słońce weszło : á poniżeni / byli podwyższeni/ y pożárli zacne.

10 POtym ocućiwszy Márdocheusz ktory ten sen miał, á uważájac

a Ester. 2. 5.

b 2 Krol. 24. 15. Jerem. 24. 1. Ester. 2. 6.

to/ co Bog chciał uczynić złożył ten sen do sercá / á stárał śie o to áż do nocy/żeby go cále wyrozumiał.

ROZDZIAŁ XII.

Márdocheuß Artáxerxesowi zdrádę objawia. 3. Zdrajce strácono. 5. Márdocheuß stawy dochodźi. 6. A Hámán śię nań rozgniewał.

1 A Odpoczywájąc Márdocheuß ná dworze *krolewskim* z Bigtánem y z Teresem a dwiemá komorniká- mi krolewskimi / ktorzy strzegli 2 dworu: ✤ Usłyßał ráde ich/y myśli ich wyßpiegował: á zrozumiawßy / że gotowáli ręce rzućić ná Królá Artáxerxesá / dał o tym Krolowi 3 znáć. ✤ Tedy Krol dał ná probę o- nych dwu komornikow swojich : á gdy śię przyználi/powießano b je. ✤ 4 Y zápisał Krol te rzeczy ná pámiątkę : tákże też y Márdocheuß 5 też rzeczy zápisał. ✤ Potym rozkazał Krol Márdocheußowi służyć przy dworze *swojim*, udárowywßy go zá 6 to. ✤ A Hámán/syn Hámedátow Agágejczyk/był *bárzo* zacny u Królá: *ten* śię stárał jákoby co złego uczynił Márdocheußowi y ludowi jego/ dla onych dwu komornikow krolewskich. ✤ A tego listu tákowy jest przepis.

a Ester. 2. 21. y 6. 2.

b Ester. 2. 23.

ROZDZIAŁ XIII.

List Artaxerxesow o zámordowániu ludu Izráelskiego. 8. Modlitwá Márdocheußowá. 14. Y wßytkiego ludu.

1 A Rtáxerxes Krol wielki / tym ktorzy od Indyey áż do Murzyńskiey źiemie/nád stem dwudźieśćia y śiedmia krájin / Kśiążetámi y Przełożonymi postánowieni są/to 2 piße: ✤ Gdyż wielu narodom rozkázuję / á nád cáłym okręgiem źiemie pánuję : niechćiałem śię wynośić spolegájąc ná mocy mojey / ále łáskáwie y spokojnie śię záwżdy z poddánymi *mojimi* obchodźić : áby w pokoju ustáwicznie żywot *swoj* prowádźili/y krolestwo *moje* spokojne á bezpieczne było od gránic do gránic ; y ábym wystáwił y odnowił pożądány pokoj wßystkim lu- 3 dźiem. ✤ Ale gdym śię pytał Rájcow mojich jákoby śię to do końcá przyprowádźić mogło: Tedy Hámán ktory w mądrośći u nas przodkował/ y w przychylnośći nieodmienney / y w státeczney wiernośći doświadczony jest/ y wtorym po Krolu miejscem innych przechodźił/ ✤ 4 Oznájmił nam/że we wßystkich po- okręgu źiemie pokoleniách / pomießał śie niejáki lud nieprzyjaćielski / májąc práwá przećiwne wßystkim narodom / á rozkazániem Krolow ustáwicznie gárdząc / stára śię o to/áby krolestwo od nas bez nágány rządzone/ w klubie swojey nie zo- 5 stáło. ✤ Przetoż dowiedźiawßy śię/ że jeden narod odporny / záwße śię kożdemu człowiekowi sprzećiwia / wprowadzájąc práwá obce / náße odmieniá ; y odpornym śię náßym zwyczájom stawia / y dopußcza śię nagorßych złośći / áby to krolestwo náße w dobrym rządźie swojm nie 6 zostawáło : ✤ Przetoż/rozkazáliśmy (oczymeśmy wam pisániem znáć dáli przez Hámáná Przełożonego nád wßystkim / y po nas wtorego) áby wßystkie z żonámi y z dźiećmi / mieczem nieprzyjaćioł ich oprocz wßelkiego miłośierdźia y litośći / czternástego dniá / mieśiącá dwunástego Adár / tegoż roku do grun- 7 tu wygłádzono/ ✤ *Ták*, żeby ći ktorzy z dawná y teraz odpornymi są / jednegoż dniá gwałtem *wßyscy* do grobu weßli : á nápotym áby w dobrym rządźie y w pokoju postánowionych porządkow náßych zániechali.

8 T Edy śię Márdocheuß PAnu modlił/ przywodząc sobie ná pámięć wßystkie spráwy PAńskie / 9 mowiąc ; ✤ PAnie/ PAnie/ Krolu Wßechmogący / wßystko jest w mocy twojey / á niemáß ktoby śię sprzećiwił / jeśli ty będźieß chćiał 10 wybáwić Izráelá. ✤ Boś ty spráwił niebo y źiemię/ y wßystko cokolwiek 11 jest dźiwnego pod niebem. ✤ Tyś PAnem wßystkich rzeczy/á niemáß ktoby śię sprzećiwił tobie PAnie. ✤ 12 Tyś powiádom wßystkiego/ty wieß PAnie/że nie ze wzgárdy/ áni z pychy/áni z prágnienia prożney chwały uczyniłem to / iżem śię nie kłá- 13 niał przyßnemu Hámánowi. ✤ Bom

był gotow cáłowáć stopy nog je°/ dla wybáwienia Izráelá: 14 ♣ Alem to uczynił/ ábym nie przeniosł chwały człowieczey nád chwałę Bożą; y nie będę śię kłaniał nikomu oprocz ćiebie PAnie: Wßákże nie uczynię tego z pychy. 15 ♣ Przetoż teraz PAnie Boże á Krolu/ zmiłuj śię nád ludem twojim/ boć czyhája ná zginienie náße/ y prágną wygłádźić dźiedzictwo/ *ktore było* twoje od poczatku. 16 ♣ Nie wzgardzajże czastki twojey/ ktoraś sobie wykupił z ziemie Egipskiey. 17 ♣ Wysłuchaj modlitwę moję/ á badź miłośćiw czastce twojey/ á obroć smętek náß w wesele: ábyśmy żywi będąc/ chwalili Imię twoje PAnie: á nie zámykaj ust tych/ ktorzy ćię chwalą o PAnie. 18 ♣ Tákże wßystek lud Izráelski/ wołał ze wßystkiey śiły swojey: przeto/ że tuż śmierć byłá przed oczymá ich.

ROZDZIAL XIV.

Modlitwá Estery o wybáwienie z niebespieczeństwá ludu Izráelskiego.

1 TAkże Krolowa Esterá ućiekłá śię do PAná/ w niebespieczeństwie żywotá będąc postánowiona. ♣ 2 A złożywßy odźienie sławy swojey/ oblekłá ßáty żałobne y smutne: á miásto kosztownych olejkow/ popiołem y śmiećiámi posypáłá głowę swoje/ y ćiáło swoje bárzo poniżáłá: á wßystkie miejscá ućiechy swojey/ nápełniłá wytárgánymi włosámi swojimi.

3 Y Modliłá śię PAnu Bogu Izráelskiemu/ mowiąc; 4 ♣ O PAnie moj/ tyś jest sam Krolem náßym/ wspomoż mię opuszczoną/ á nie májącą pomocniká oprocz ćiebie *sámego*. 5 ♣ Abowiem ći tuż jest a niebespieczeństwo moje. 6 ♣ Słycháłám ja moj PAnie od národzenia mego w pokoleniu narodu mego/ y żeś ty PAnie b wybrał Izráelá ze wßystkich narodow/ y Ojce náße ze wßystkich przodkow ich zá dźiedźictwo wieczne/ y uczyniłeś im jákoś rzekł. 7 ♣ Alesmy teraz zgrzeßyli przed obliczem twojim: przetoś nas podał w ręce nieprzyjaćioł náßych/ 8 żesmy chwalili bogi ich. ♣ Spráwiedliwyś ty PAnie. 9 ♣ Lecz teraz nie máją *ná tym* dosyć/ że nas ćięßka niewola źćiskája/ ále jeßcze ręce ná to dáli báłwánom swojim/ 10 ♣ Że chcą skáźić postánowienie ust twojich/ á wytráćić dźiedźictwo twoje/ y záwrzeć ustá chwalących ćiebie y zgáśić sławę domu twe° y ołtarzá twego. 11 ♣ A otworzyli ustá pogánom/ ku chwaleniu márnych *báłwánow*, y ku wiecznemu wielbieniu krolá ćielesnego. 12 ♣ Nie dawaj PAnie sceptru swego tym/ ktorzy niczym są/ á niech śię nie náśmiewáją z upadku náßego: obroć rádę ich ná nie/ á tego ktory jest powodem przećiwko nam/ wystaw ná przykład. 13 ♣ Pámiętaj PAnie/ ábyś śię oznájmił czásu utrapienia náßego/ á przydaj mi śmiáłośći Krolu narodow/ ktory pánujeß nád wßystkimi Kśięstwy. 14 ♣ Daj mowę przystojną w ustách mojich przed oczymá lwá; á odmień serce jego ku nienawiśći przećiwniká náßego ná zgubę jego/ y tych ktorzy z nim przestawáją. 15 ♣ A nas wybaw ręką twoją/ y rátuj mię opuszczoną á nie májącą inßego rátowniká oprocz ćiebie. 16 ♣ Ktory maß o wßystkim wiádomość PAnie á wieß że chwałę niezbożnych mam w nienawiśći/ y brzydzę śię łożem nieobrzezáńcow y káżdego cudzoziemcá. 17 ♣ Ty wieß potrzebę moję/ że śię brzydzę znákiem pychy mojey/ ktora jest ná głowie mojey we dni pokázowánia śię mojego: brzydzę śię nim jáko ßátą plugáwą/ y nie noßę go we dni pokoju mego: 18 ♣ Ani służebnicá twojá jádłá u stołu Hámánowego/ ánim wychwaláłá uczty krolewskiey/ ánim pijáłá winá z ofiar mokrych: 19 ♣ Y nie byłá wesołá służebnicá twojá od dniá záprowádzenia mojego/ áż do tąd/ tylko w tobie PAnie Boże Abráhámow. ♣ 20 O Boże Namocnieyßy nád wßystkie/ wysłuchajże głos rospaczájących/ á wybaw nas z ręki złośnikow/ y wyzwol mię z bojáźni mojey.

a G. *Przed rękámi mymi.* b 5 Moj 4. 20.

ROZDZIAL XV.

Esterá przystępuje przed Krolá.
7. *Ktorego oblicze było jey stráßne.*
8. *Ale mową ućießna.*

1 A Dniá trzećiego gdy śię przestáłá modlić / zewlekłá żáłobne száty swoje / y ubráłá śię w száte 2 ozdoby swojey. ♣ A ustrojiwszy śię / wzywájąc wszystkich rzeczy Dozorce y Zbáwićielá / wźięłá z sobą 3 dwie służebnice. ♣ A ná jedney z nich śię wspieráłá / jákoby od roskoszy: 4 ♣ A druga zá nią szłá / niosąc zá nią rucho. ♣ A oná śię zárumieniłá bár 5 wá kráśy swojey / á oblicze jey było bárzo wdźięczne y przyjemne: lecz serce jey bojáźnią zćiśnione było. ♣ 6 A gdy przeszłá wszystkie drzwi / stánęłá przed obliczem Krolewskim; ktory śiedźiał ná stolicy krolestwá swego / oblekszy naświetnieysze száty swoje / świecąc śię wszytek od złotá y drogich kámieni / ták iż był bárzo 7 strászny: ♣ Bo podniozszy twarz swoje / ktora śię łsniłá od jásnośći / bárzo zápálczywie pogladał. Przetoż Krolowa padszy / omdláłá y odmieniłá kráse swoje / y położyłá śię 8 ná głowe dźieweczki / ktora szłá przed nią. ♣ Ale Bog serce krolewskie odmienił w łáske / ták / że śię prętko porwawszy / z skoczył z stolice *swojey*, y wźiął ją ná ręce swe áż do śiebie przyszłá / y ćieszył ją łágodnymi 9 słowy / mowiąc do niey; ♣ Cożći Ester? Wszákem ja brát twoj: 10 bądź dobrego sercá: ♣ Nie umrzesz: 11 bo spolny jest dekret nász. ♣ Przystąpże sám. A potym wźiąwszy sce12 ptr złoty / położył ná szyje jey. ♣ A obłápiwszy ją / rzekł; Mowże ze mną. 13 ♣ Y rzekłá do niego; Pánie ujrzáłám ćie / jáko Anjołá Bożego / y zátrwożyło śię serce moje / dla bojá14 źni zacnośći twojey. ♣ Abowiemeś dźiwny pánie / á oblicze twoje wszel15 kiey łáski pełne. ♣ A gdy to mowiłá / 16 upádłá zás omdlawszy. ♣ Tedy krol zátrásowawszy śię ze wszystkimi dworzány swojimi / ćieszył ją.

ROZDZIAŁ XVI.

Wzruszenie Mándatu przećiwko Zydom, imieniem Krolewskim wydánego.

1 ARtáxerxes Krol wielki / tym ktorzy są od Indyey áż do Murzyńskiey źiemi / nád stem dwudźiestą y śiedmią krájin Przełożonym y Kśiążętom / ktorzy śię o násze rzeczy stáráją / zdrowia życzy; ♣ 2 Wiele jest tákowych / ktorzy wielkich dobrodźiejow dobrodźiejstw y częstokroć częśći dostąpiwszy / w pyche 3 śię podnieśli. ♣ A nie tylko poddáne násze usiłują ućisnąć / ále też / dobrego mienia znieść nie mogąc / y przećiwko dobrodźiejom swojim złe 4 myślą. ♣ Y nie tylko wdźięczności ná ludźie należącey nie pokázują / ále jákoby żadnego dobrodźiejstwá nie doználi / hárdośćią wynieśieni / mniemáją że Bożego (ktory záwżdy wszystko widźi) sądu ujdą / tego 5 ktory złych nienawidźi. ♣ Częstokroć y wielu tych ktorym urzędy zlecone / y ktorym powierzono pod záwiádowánie spráwy przyjaćielskie / prozna nádźieją ku przelaniu krwie niewinnych przywiodłá / á biedámi 6 niewywikłánymi ogárnęłá. ♣ Gdyż tákowi uprzyjmey dobroći Zwierzchnośći swojey / przez chytre kłam7 stwo ná zdráde używáją. ♣ Co śię okázáć może nie tylko z stárych (jáko nam są podáne) historyey / ále też gdybyśćie tego szukáli / y z tego co zá nas bezbożnie uczyniono / jádowitą złośćią tych ktorzy / nie będąc 8 godni tego / pánują. ♣ Przetoż oglądáć śię potrzebá ná przyszłe rzeczy / ábyśmy krolestwo *násze* bez zámieszánia wszystkim ludźiom w pokoju 9 zátrzymáli. ♣ A odmiány czyniąc / y to co przed nas przychodźi rozsądzájąc / záwżdy roztropnie temu zá10 biegáli. ♣ Bo jáko Hámán / syn Hámedátow / Mácedończyk / práwie odporny narodowi Perskiemu / y dáleko rożny od nászey dobrotliwośći / 11 będąc cudzoźiemcem: ♣ Ludzkośći *nászey*, ktora przećiwko káżdemu narodowi pokázujemy / doznał / ták / że y Ojcem nászym názywány był / y wszyscy mu / jáko wtoremu po Kro12 lu / uczćiwość wyrządzáli: ♣ Tedy / nie májąc dosyć ná tey dostojności / stárał śię áby nas krolestwá y zdro13 wia *nászego* pozbáwił. ♣ Tákże też y o chrońce *zdrowia* nászego / y z káżdey miáry *nam* życzliwego Márdocheuszá / y Estere towárzyszkę krolestwá *nászego* nienáganioną / ze wszystkim ich narodem / rozlicznymi chy-

trośći

trośći drogámi / prágnął wytráćić. 14 ✣ Abowiem rozumiał/że tym sposobem uczyniwszy nas ośierociáłymi Perskie krolestwo ná Mácedończyki przenieść. 15 ✣ Aleśmy my Zydow od tego złego człowieká/ ná wytrácenie skazánych / złoczyńcámi bydź nie ználeźli ; lecz że śię rzadzą spráwiedliwymi práwámi: 16 ✣ Y że są synámi Nawyższe°/Nadostojnieysze°/y *wiecznie* żywiącego Bogá/ktory nam y przodkom nászym krolestwo w bárzo pięknym rzadźie wystáwił. 17 ✣ A ták dobrze uczynićie / jeśli śię listámi od Hámáná syná Hámedátowego rozesłánymi rzadźić nie będźiećie. ✣ 18 Przeto/ iż onego ktory był powodem tego / przed bramámi miástá Susán / ze wszystkim domem obieszono: gdyż Bog / ktory wszystko w mocy ma/ należący ná niego dekret prętko wydał. 19 ✣ A przetoż przepis listu tego wszedy przybiwszy / dopuśćie Zydom wolno praw ich włásnych używáć. 20 ✣ Y pomożćie im/áby śię nád tymi / ktorzyby śię czásu utrapienia ich ná nie tárgnąć mieli / pomśćić mogli trzynastego dniá dwunástego mieśiącá Adár tegoż dniá. ✣ 21 Bo nád wszystkim Pánujący Bog narodowi wybránemu to wesele / miásto zginienia/spráwił. 22 ✣ A przetoż y wy/ miedzy innymi uroczystymi Swiętámi wászymi/ ten pámiętny dźień ze wszelką rádośćią obchodźćie. 23 ✣ Aby y teraz y ná potym/ to wybáwienie nam / y przyjaćiołom nászym Perskim /y tym ktorzy nam są ná zdrádźie / zginienie pámiętne było. 24 ✣ Káżde tedy miásto/á zgołá *káżda* kráiná/ ktoraby temu dosyć nie czyniłá / mieczem y ogniem srodze będźie wygłádzona: á nie tylko ludźie tám wiecey nie postoją / ále zwierzętom y ptástwu/ná wieki będźie zá nawiętszego nieprzyjaćielá.

PIERWSZE KSIEGI MACHABEJSKIE.

TA Kśiegá opisuje dźiwne ludu Bożego utrapienia / zwyćięstwá nád nieprzyjaćioły / dźiwne odmiány/y osobliwa opátrzność/ktorą PAn Bog miał nád onym Kośćiołem swojim. A miedzy inszymi mamy tu spráwy Máchábeuszow/ ktore oni dla chwały Bożey y ludu Bożego wybáwienia czynili / zá pánowánia Antyochá Epifánesá y Eupátorá / zá Demetryuszá Soterá / zá Alexándrá Epifánesá / zá Demetryuszá Nikánorá/ y Antyochá Sedetá: ktorzy w onych źiemiách krolowáli. A zámyka w sobie tá Kśiegá / to co śię dźiało niemal przez czterdźieśći lat.

ROZDZIAL I.

Krolowánie Antyochá Epifánesá po śmierći Alexándrá Mácedończyká. 17. Dobyćie Egiptu. 22. Ieruzalemu. 23. Złupienie Kośćiołá. 43. Nabożeństwá prawdźiwego znieśienie.

1 Stáło śię gdy Alexánder syn Filipow / Mácedończyk / ktory wyszedł z źiemie Cetym poráźił Dáryuszá Królá Perskiego y Medskiego/y krolował miásto niego pierwey w źiemi Greckiey: 2 ✣ Tedy wiodł woyny wielkie/y pobrał miejscá obronne/ á pobił krole onych źiem. 3 ✣ A przyćiągnął áż do krajow źiemie / y pobrał łupy wiela narodow / y ucichłá źiemiá przed obliczem je°. 4 ✣ Tedy śię podwyższyło y podniosło serce jego. 5 ✣ Y zebrał Wojsko bárzo potężne / á opánował kráiny/y narody y krolestwá: y hołdowáły mu. 6 ✣ Ale potym *záchorzawszy*, położył śię ná łożu. A gdy obaczył iż miał umrzeć / ✣ 7 Zwołał *do śiebie* sług swych co zacnieyszych / ktorzy pospołu z nim z młodośći wychowáni byli / y rozdźielił miedzy nie krolestwo swe jeszcze zá żywotá swe°. 8 ✣ A ták krolował Alexánder dwánáśćie lat ; potym umárł. 9 ✣ Tedy objeli krolestwo sludzy jego / káżdy z nich według

miej=

10 mieysca swego. ✣ Y wstáwili ná śię korony wszyscy po śmierći jego / y synowi ich po nich przez wiele lat: Y námnożyło śię wiele złego ná ziemi. 11 ✣ Od tych poszedł korzeń niesżláchetny/ Antyoch Epifánes / syn Królá Antyochá / ktory był w zákłádźie dány do Rzymu. Ten krolował roku setnego trzydźiestego y śiodmego/ krolestwá Greckiego.

12 ZA onych dni poszli z Izráelá synowie źli/ktorzy námowili wielu / mowiąc ; Pojdźmy / á uczyńmy przymierze z narodámi okolicznymi: bo od tąd jákosmy odstąpili od nich/ przyszło ná nas wiele złego. 13 ✣ Ktore słowá zdáły śię im dobre: 14 ✣ Przetoż wyprawili śię niektorzy z ludu / y jácháli do Krolá ; ktory im dał moc / áby śię spráwowáli zwyczájem Pogáńskim. 15 ✣ Y zbudowáli szkołę w Jeruzalem / według zwyczájow Pogáńskich: 16 ✣ A uczyniwszy sobie nieobrzezki / odstąpili od przymierza świętego / y zprzęgli śię z Pogány / á záprzedawáli śię áby czynili co złego jest. 17 ✣ A ták gdy było utwirdzone krolestwo Antyochowe / umyślił wziąć krolestwo Egipskie / áby krolował nád dwiemá krolestwy. 18 ✣ Przetoż wtárgnął do Egiptu z wojskiem wielkim / z wozámi / y słoniámi / y z jezdnymi/ y z mnostwem okretow. 19 ✣ Y walczył przećiwko Ptolemeuszowi Krolowi Egipskiemu. Ten Ptolemeusz ulększy śię oblicza jego / ućiekał / y poległo zránionych wiele. 20 ✣ Tedy zábrano miástá naobronnieysze w ziemi Egipskiey : zábrał też *Antyoch* korzyśći ziemie Egipskiey.

21 POtym wroćiwszy śię Antyoch gdy poráźił Egipt / setnego czterdźiestego y trzećiego roku : 22 ✣ Przyćiągnął przećiwko Izráelowi/ y przećiwko Jeruzalemowi / z wojskiem wielkim. 23 ✣ A hárdźie wszedszy do Swiątnice / wźiął ołtarz złoty / y świecznik do świecenia / ze wszystkim naczyniem jego: y stoł pokłádny/ y czásze/ y báńki / y miednice złote/ y zasłone/ y korony/ y ochedostwo złote ktore było w cáłym 24 Kośćiele. ✣ A ták obłupiwszy ze wszytkiego śrebro y złoto / pobrał y naczynia kosztowne ; nád to pobrał y skárby skryte ktore tám ználazł: á zábrawszy wszystko / poszedł do ziemie swojey. 25 ✣ A uczyniwszy mord / 26 mowił bárzo hárdźie. ✣ Przetoż był smętek wielki w Izráelu ná wszelkim mieyscu ich. 27 ✣ Bo wzdycháli Kśiążętá y stárszy/ á pánny y młodźieńcy mdleli / y piękność niewiast 28 śię odmieniłá. ✣ Káżdy oblubieniec udał śię do nárzekánia : á tá ktora 29 śiedźiáłá w łożnicy/płákáłá. ✣ Náwet y ziemiá śię trzęsłá dla tych / ktorzy mieszkáli ná niey: á wszystek dom Jákobow obleczony był w zelżywość.

30 A Po dwu lat / posłał Krol Hetmáná poborce do miast Judskich/ ktory przyćiągnął do Jeruzalem z wielkim wojskiem. 31 ✣ Y mowił do nich ná zdrádźie słowá spo- 32 kojne: ✣ A gdy mu uwierzyli/ Tedy wpádł do miástá nagle / y poráźił je porázką wielką / á wytrácił ludu 33 bárzo wiele z Izráelá. ✣ A zábrawszy korzyśći z miástá / zpalił je ogniem/ y poborzył domy jego/ y mu- 34 ry jego około. ✣ Niewiásty záś w pojimánie wźięli y dźiatki ; á bydłá ich dźiedźicznie sobie przywłaszczyli. 35 ✣ Potym obwiedli miásto Dawidowe murem wielkim y mocnym / y wieżámi obronnymi / y mieli je 36 miásto zamku. ✣ A osádźiwszy tám narod grzeszny/męże niepobożne kto- 37 rzy śię zmocnili w nim / ✣ Złożyli tám zbroję y żywność: zgromádźiwszy też łupy Jeruzalemskie / támże zło- 38 żyli. ✣ Y stáli śię wielkim śidłem/ á byli ná zásadzkę Swiątnicy / á miásto dyabłá złego Izráelowi zá- 39 wsze. ✣ Abowiem wylewáli krew niewinną około świątnice / y zplugá- 40 wili ją. ✣ Przetoż ućiekli dla nich obywátele Jeruzalem. Y stáło śię mieszkániem cudzoziemcow : owszem stáło śię obcym rodźinie swey / gdyż 41 dźieći jego opuśćiły je. ✣ Swiątnicá jego zpustoszáłá jáko pustynia : Swiętá jego uroczyste obroćiły śię w płácz ; Sábbáty jego w pohańbienie ; cześć jego wniwecz. 42 ✣ Jáko wielka pierwey byłá sławá jego / ták teraz jest wielka zelżywość

wość jego: á wywyższenie jego/ obróciło śie w płácz.

43 A Gdy rozpisał Krol *Antyoch* listy po wszystkim krolestwie swojim/ áby śie wszyscy stáli jednym ludem/ á *żeby* káżdy opuścił zakony
44 swoje: ♣ Tedy zezwoliły wszystkie
45 narody ná dekret jego. ♣ Owszem wiele z Izráela przystáło do nabożeństwá jego/ y ofiárowáli bałwánom/
46 y zplugáwili Sábbát. ♣ Bo Krol był posłał listy przez ręce posłow do Jeruzalem/ y do miast Judskich/ áby śie rządźili práwy cudzo-
47 ziemskimi: ♣ A żeby zákazáli cáłopalenia y ofiar śniednych y mokrych w
48 Swiątnicy. ♣ Y żeby zplugáwili
49 Sábbáty/ y Swiętá uroczyste: ♣ A zmázáli świątnicę/ y *lud* święty: ♣
50 Y áby nábudowáli Ołtarzow y gájow/ y bałwánow: y *áby* ofiárowáli
51 świnie/ y *inne* bydło nieczyste. ♣ Y zániecháli synow swych nieobrzezánych/ á zplugáwili dusze swe wszelákimi rzeczámi nieczystymi/ á zmázáli śie ták/ żeby zápomnieli ná Zakon/ y áby odmienili wszystkie
52 ustáwy. ♣ A ktobykolwiek nie uczynił według wyroku Krolewskiego/
53 áby dał gárdło. ♣ W ten sposob rozpisał wszędy po krolestwie swojim/
54 postánowiwszy te/ ktorzyby dogládáli wszystkiego ludu. ♣ Y rozkazał miástom Judskim ofiáry spráwowáć/ ták jednemu jáko y drugiemu.
55 ♣ Y zebráło śie do nich wiele z ludu/ káżdy ktokolwiek opuścił Zakon/
56 y czynili złe w oney ziemi. ♣ Y zágnáli lud Izráelski do jáskiń/ gdźie mieli ucieczkę swoję.

57 P Otym piętnastego dniá mieśiącá Kásłew/ á roku setnego czterdźiestego y piątego/ wystáwili obrzydliwość a zpustoszenia ná Ołtarzu. ♣ Tákże po miástách Judskich
58 okolicznych nábudowáli Ołtarzow/ á przede drzwiámi y po ulicách pali-
59 li kádźidło. ♣ Przytym kśięgi Zakonu/ ktore ználeźli/ podrápawszy
60 zpalili ogniem. ♣ A gdźiebykolwiek ználeźione były u kogo kśięgi przymierza/ ábo by śie kto ozywał do Zakonu/ według dekretu krolewskiego
61 był od nich okrutnie zábity. ♣ Tákci śie obchodźił ná káżdy mieśiąc z

a 2 Mác. 5. 7.

Izráelczykámi/ ktorzy śie kolwiek w
62 miástách ználeźli. ♣ A dwudźiestego piątego dniá tegoż mieśiącá/ spráwowáli ofiáry ná ołtarzu/ ktory
63 był ná Ołtarzu *PAńskim.* ♣ Niewiásty zásie/ ktore obrzezowáły syny swoje/ zábijáli według rozkazá-
64 nia *krolewskiego*: ♣ Y wieszáli im niemowiątká ná szyjách/ á domy ich *łupili: á te ktorzy śie obrzezowáli/*
65 *zábijáli.* ♣ Ale wiele ich z ludu Izráelskiego postánowili u śiebie/ y ná to śie událi/ áby nie jedli rzeczy
66 nieczystych. ♣ Y woleli ráczey umrzeć/ niż śie *onymi* pokarmámi zpługáwić/ y zgwałćić przymierze świę-
67 te; y pomárli. ♣ Dla czego stał śie gniew bárzo wielki przećiwko Izráelowi.

ROZDZIAŁ II.

Mátátyaszowe nárzekánie nád zginieniem miástá y Kośćiołá. 19. jego státeczność przy służbie Bożey. 24. Gorliwe śie zástáwiánie o Zakon. 32. Wojná przećiwko Zydom w Sábbát. 49. Postępek Mátátyaszow. 69. Smierć jego.

1 W One dni powstał Mátátyasz syn Janow/ syná Symonowego/ Káplan z synow Joárybowych z Jeruzalem/ y osádźił śie w Mo-
2 dynie. ♣ Ten miał pięći synow:
3 Janá/ ktorego zwano Gáddys. ♣ Y
4 Symoná/ ktorego zwano Tássy: ♣ Y Judę/ ktorego zwano Máchábeusz: ♣
5 Y Eleázárá/ ktorego zwano Anárán: y Jonátáná/ ktorego zwano
6 Apfus. ♣ Ten widząc bluźnierstwá/ ktore śie dźiały w Judstwie/ y w
7 Jeruzalemie/ Rzekł; ♣ Ach niestetyż/ Przeczżem śie národźił/ ábym widźiał skruszenie ludu mego/ y zburzenie miástá świętego/ y śiedźiał tu gdy podáne jest w ręce nieprzy-
8 jacielskie: ♣ Y świątnicá w ręce cudzoźiemskie: Kośćioł jego stał śie já-
9 ko mąż bezecny. ♣ Naczynia chwały jego zábrano/ y uwieźiono: pomordowáne są niemowiątká jego po ulicách jego/ á młodźieńcy jego
10 mieczem nieprzyjacielskim. ♣ Ktoryż narod nie pośiadł dźiedźictwie krolestwá jego/ y nie odźierżał łu-
11 pow jego? ♣ Odjęte jest wszystko ochędostwo jego: ktore było wolne/

stáło

12 stáło śię niewolnicą. ✣ Bo oto świete rzeczy násze / y piękność nászá / y chwałá nászá jest zpustoszona : zplugáwili to pogánie. 13 ✣ Ná coż nam tedy jeszcże żyć? 14 ✣ Tedy rozdárł Mátátyasz tákże y synowie jego odźienie swoje / á oblokszy śię w wory/ bárzo płákáli.

15 A Gdy przyszli od Królá / ći ktorzy *lud* przymuszáli do odstąpienia do miástá Modyn/ áby ofiáry spráwowáli / 16 ✣ Y wiele z Izráelá do nich przystáło : tedy Mátátyasz y synowie jego społem przywiedźieni są. 17 ✣ A uczyniwszy do nich rzecz/ ći ktorzy przyszli od Królá / rzekli do Mátátyaszá/ mowiąc ; Tyś jest náprzedniejszy y nasławniejszy á wielki w tym mieśćie / á masz wiele synow y bráći : 18 ✣ Przetoż teraz przystąp naprzod/ á dosyć uczyń rozkazániu krolewskiemu jáko uczynili wszyscy narodowie y mężowie Judscy/ y ći ktorzy zostáli w Jeruzalemie : á będźiesz ty y dom twoj miedzy przyjaćioły krolewskimi ; nád to ty/ y synowie twoji będźiećie ubogáceni złotem y śrebrem/ y wielą upominkow. 19 ✣ Tedy Mátátyasz odpowiedźiał y rzekł wielkim głosem ; Choćby wszyscy narodowie / ktorzy należą do krolestwá / Królá usłucháli / y odstąpili káżdy z nich nabożeństwá Ojcow swojich// á przyzwaláli ná rozkazánie jego : 20 ✣ Wszákże ja y synowie moji / y bráćia moji będźiemy chodźili w przymierzu Ojcow nászych. 21 ✣ Niech nam będźie Bog miłośćiw/ ábysmy nie opuszczáli Zakonu y ustaw jego. 22 ✣ Rozkazánia krolewskiego nie usłuchamy / ábysmy mieli odstąpić od nabożeństwá nászego ná práwo ábo ná lewo.

23 A Gdy przestał mowić tych słow/ przystąpił niektory Żyd przed oczymá wszystkich / áby ofiárował tu ná Ołtarzu w Modynie/ według rozkazánia krolewskiego. 24 ✣ Ktorego ujrzawszy Mátátyasz ; ták śię rozgorzał/ że zádrżáły nerki jego / y zápalił śię gniew jego według sądu Zakonnego; á przyskoczywszy/ zábił go ná Ołtarzu. 25 ✣ Wiec y posłá tego krolewskiego / ktory przymuszał do spráwowánia Ofiar / zábił tegoż czásu/ y Ołtarz rozwalił. 26 ✣ Y ujął śię zápálczywie o Zakon/ jáko uczynił a Finees Zámremu/ synowi Sálomowemu. 27 ✣ Potym záwołał Mátátyasz w mieśćie głosem wielkim / mowiąc ; Káżdy kto Zakon gorliwie miłuje y trwa w przymierzu / niech wynidźie zá mną. 28 ✣ Y ućiekli on sam y synowie jego ná gory / opuśćiwszy cokolwiek mieli w onym mieśćie. 29 ✣ Tedy poszło wiele tych ktorzy miłowáli sprawiedliwość y sąd ná puszczą/ 30 ✣ Aby tám mieszkáli oni y synowie ich / y żony ich z bydłem swojim / bo śię były rozmnożyły przećiwko nim złe rzeczy.

31 GO gdy oznájmiono Hetmánom krolewskim / y wojskom ktore były w Jeruzalem mieśćie Dawidowym / że ći mężowie / ktorzy zgwałćili rozkazánie krolewskie / poszli do jáskiń ná puszczą: 32 ✣ Tedy śię puśćiło po nich wiele ich : á dogoniwszy ich/ oblegli je / y wiedli przećiwko nim wojnę w dźień Sábbátni/ y mowili do nich; 33 ✣ Już tego áż názbyt : Wynidźćie / á czyńćie dosyć rozkazániu krolewskiemu / á żyć będźiećie. 34 ✣ Ktorzy rzekli; Nie wynidźiemy / áni uczynimy według rozkazánia krolewskiego / ábysmy zplugáwić mieli dźień Sábbátu. 35 ✣ Tedy wnet przećiwko nim podnieśli bitwę. 36 ✣ Ale Żydźi áni im odpowiedźieli / áni rzućili kámieniem ná nie/ áni záwieráli jáskiń *swojich*, 37 Mowiąc ? ✣ Pomrzymy wszyscy w prostoćie nászey : Swiádkámi nam będźie niebo y źiemiá / że nas nie rozsądnie tráćićie. 38 ✣ A ták uderzyli ná nie w Sábbát : á poległo ich z żonámi y z dźiatkámi ich/ y z bydłem ich/ do tyśiącá osob. 39 ✣ Czego dowiedźiawszy śię Mátátyasz y przyjaćiele jego/ płákáli nád nimi náder bárzo. 40 ✣ Y mowili jeden do drugiego ; Jesli wszyscy uczynimy jáko bráćia nászy uczynili / á nie będźiemy walczyli przećiwko tym pogánom o żywot nász/ y o ustáwy násze ; tedy nas tym prędzey z źiemie wygubią. 41 ✣ A ták postánowili onego dniá / mowiąc ; Jesliby przyćiągnął ktokolwiek przećiwko nam ná wojnę w dźień Sábbátu/ będźiemy

a 4 Mos 25. 7.

walczyli przećiwko niemu / ábyśmy nie pomárli wſzyscy / jáko pomárli bráćia náſzy w jáſkiniách ſwojich.

42 TEdy śie zgromádźiło do nich mnoſtwo Aſydejczykow mężnych y mocnych z Izráelá / káżdy ktory śie dobrowolnie trzymał Zakonu. 43 Przytym wſzyscy ktorzy ućiekli od ſpolku złych/przyłączyli śie do nich/y byli im miáſto podpory. 44 Przetoż zebrawſzy wojſko / poráźili one grzeſzniki w gniewie ſwym / y męże niezbożne w zápálczywośći ſwojey : á ći ktorzy z nich pozoſtáli / ućiekli między pogány / áby záchowáni byli. 45 Tedy Mátátyaſz y przyjaćiele jego obchodźili źiemię / á rozwaláli ołtarze. 46 Y obrzezowáli dźiatki nieobrzezáne / ktorekolwiek náleźli w gránicách Izráelſkich / z wielką mocą. 47 Y gonili one ſyny hárde : bo śie ſzczęśćiłá tá ſpráwá w rękách ich. 48 Y ták záśię wźięli Zakon z rąk pogáńſkich / y z rąk onych Krolow / y zſtráćili rogi onemu grzeſznikowi.

49 A Gdy śie przybliżyły dni śmierći Mátátyaſzowey / tedy uczynił rzecz do ſynow ſwojich; Teraz wźięłá moc pychá / y karánie / y czás podwrocenia / y gniew zápálczywośći. 50 Przetoż teraz ſynowie moji, záſtawiajćie śie gorliwie o Zakon / y wydajćie duſze wáſze zá przymierze Ojcow wáſzych. 51 Pámiętajćie ná ſpráwy Ojcow náſzych/ktore czynili zá wieku ſwego/á otrzymaćie ſławę wielką / y imię wieczne. 52 Azaż Abráhám nie był ználeźiony wiernym w pokuſzeniu / co mu poczytano b ku ſpráwiedliwośći? 53 Jozef też c czáſu utrapienia ſwego / záchował rozkazánie : przetoż uczyniony jeſt Pánem nád Egiptem. 54 Tákże Finees d Oćiec náſz / będąc bárzo gorliwym / doſtąpił przymierza Kápłáńſtwá wiecznego. 55 Jozue dosyć czyniąc e rozkazániu / poſtánowiony jeſt Sędźią w Izráelu. 56 Káleb tákże/wydawſzy f świádectwo w zebrániu / otrzymał dźiedźictwo źiemię. 57 Dawid dla miłośierdźia g ſwego / dźiedźicznie otrzymał ſtolicę kroleſtwá wiecznego. 58 Eliaſz będąc zápalony gorliwośćią zá Zakonem / wźięty jeſt do niebá. 59 Tákże Ananiaſz h A záryaſz / Miſáel / wierząc wybáwieni ſą z płomieniá. 60 Dániel dla i ſwey ſzczerośći / wyrwány jeſt z páſzczeki lwow. 61 A ták uważájąc narod zá narodem / znajdźiećie, że wſzyscy ktorzy nádźieję pokłádáli w Bogu / nie ſłábieli. 62 Przetoż śię ſłow męzá grzeſznego nie bojćie : bo śię ſławá jego w gnoj y w robáctwo obróći. 63 Dźiś śię wywyżſza / ále jutro nie będźie ználeźiony : bo śię obroći w proch ſwoj / á myśl jego zginie. 64 Przetoż wy ſynowie zmocnićie śię / á mężnie ſobie poczynajćie przy Zakonie ; gdyż przezeń ſławni będźiećie. 65 A oto Symon brát wáſz / wiem że jeſt mężem do rády ; tegoż ſłuchajćie po wſzyſtkie dni / á on wam będźie miáſto Ojcá. 66 Judás záśię Máchábeuſz / ktory jeſt mężem walecznym záraz od młodośći ſwojey / ten będźie hetmánem wojſká wáſzego / ábyśćie wojnę wiedli zá ludem. 67 Y przyłączyćie do śiebie / wſzyſtkie / ktorzy przeſtrzegáją Zakonu / á pomśćićie śię krzywdy ludu ſwego. 68 Oddajćie wzájem tym pogánom / będąc pilnymi rozkazánia Zakonnego. 69 Tedy pobłogoſłáwiwſzy im / przyłączony jeſt do Ojcow ſwojich. 70 Y umárł ſetnego czterdźieſtego y ſzoſtego roku / á pochowáli go ſynowie jego w grobiech Ojcow ſwych w Modynie ; Y płákáli nád nim wſzyscy Izráelczycy z wielkim żalem.

b 1 Mój. 15. 6. Rzym. 4. 22. Gálát. 3. 6.
c 1 Moj. 39. 10. y 41. 37.
d 4 Moj. 25. 7.
e Jozu. 1. 2. Syrác. 46. 1.
f 4 Moj. 14. 24. Jozue. 14. 6.
g 2 Sám. 2. 4.
h 2 Krol. 2. 11. Dáni. 3. 19.
i Dáni. 6. 22.

ROZDZIAŁ III.

Judás zwyćiężył Apolloniuſá. 13. y Seroná. 17. Niebeſpieczeńſtwo ná Zydy przypádło. 44. W ktorym śię oni Bogu modlili.

1 TEdy powſtał Judás / ktorego zwano Máchábeuſzem / ſyn jego miáſto niego. 2 Ktoremu pomagáli wſzyscy bráćia jego / y wſzyscy ktorzykolwiek śię przyłączyli do Ojcá jego / y wiedli wojnę zá Izráelem z weſelem. 3 Ten rozſzerzał ſławę ludu ſwego / á oblekſzy śię w pánćerz jáko obrzym / y wźiąwſzy ná śię broń ſwoję wojenną / walczył /

4 broniąc obozu mieczem. ✠ Y podobny był lwowi w spráwách swojich/ á jáko lwicá ryczáca ná łow. 5 ✠ Gonił niezbożne a szukájac ich: á te ktorzy czynili zámieszánie miedzy ludem jego / ogniem palił. 6 ✠ Ták powściągnieni byli niezbożni dla strachu jego/y wszyscy ktorzy czynili nieprawość trwożyli soba: bo sie szcześciło wybáwienie przez rece jego. 7 ✠ Y zájątrzył wiele Krolow/ále Jakobá rozweselił spráwámi swymi: Przetoż áż ná wieki pámiątká jego jest błogosłáwiona. 8 ✠ Y objáchał miástá Judskie; á wytrácił z nich niepobożne/ y odwrocił gniew od Izráelá. 9 ✠ Y stał sie zacnym áż do kończyn ziemie/ y zgromádził te ktorzy gineli.

a 2 Mác. 8. 6.

10 Przetoż zebrał Apolloniusz narody/ y z Sámáryjey wojsko wielkie/ áby walczył przećiwko Izráelowi. 11 ✠ Czego dowiedziawszy sie Judás/ wyciągnął przećiwko niemu/ y poráźił go/ y zábił go: á poległo rannych wiele: á ktorzy zostáli/ućiekli. 12 ✠ Ktorych łupy pobrał/ y miecz Appolloniuszow wziął Judás/ y walczył nim przez wszystkie dni.

13 Tedy usłyszawszy Seron hetman wojská Syryjskiego/ że Judás lud zebrał/ á iż z soba miał zebránie wierzacych/ y te ktorzy z nim ćiagneli ná wojne/ rzekł; 14 ✠ Uczynie sobie imie/ y sławnym bede w krolestwie/gdy zwalcze Judásá/y te ktorzy z nim sa/ y te ktorzy wzgárdzili rozkazániem krolewskim. 15 ✠ A gdy sie nágotował/ ćiagneło z nim wielkie wojsko niezbożnikow jemu ná pomoc/ áby sie pomśćił nád Izráelem. 16 ✠ Y przybliżyli sie áż do miejscá/ ktoredy *chodza* do Betoron: tedy Judás wyćiagnął przećiwko niemu w máłym poczćie. 17 ✠ Ktorzy widząc wojsko ćiagnace przećiwko sobie/ rzekli do Judásá; Jákoż bedziemy mogli w ták máłym poczćie potkáć sie z ták wielkim mnostwem/ponieważeśmy zemdleni/ nic dźiśia nie jadszy? 18 ✠ Do ktorych rzekł Judás; Łátwie jest záwrzeć wielu w rece nie wielu: á niemász roznice przed b obliczem Bogá niebieskiego/ wybáwić wielkim ábo máłym poczetem. 19 ✠ Abowiem nie w wielkośći wojská zwyćiestwo bitwy zależy/ ále z niebá jest siłá. 20 ✠ Oni ida ná nas z mnostwem upornym y nieprawym áby nas wygłádźili/y żony násze/y dźiatki násze/y áby nas złupili: 21 ✠ Wszákże my walczymy o dusze násze/ y o práwá násze. 22 ✠ Przetoż sam Bog potrze je przed obliczność́ia nászą: á wy nie bojćie śie ich. 23 ✠ A gdy przestał mowić/uderzył ná nie z nagłá/y poráżony jest Seron y wojsko jego/ przed obliczem jego. 24 ✠ Y gonili je od onego miejscá ktoredy chodza do Betoron/ áż ná rowniny: á poległo z nich do ośmi set mężow; drudzy zás ućiekli do ziemie Filistynskiey. 25 ✠ Tedy przypadł strách Judásow y bráći jego/y bojaźń ná narody/ ktorzy byli około nich. 26 ✠ Ták/że sie doniosło y do Królá imie jego; á káżdy narod powiádał o bitwách Judásowych.

b 1 Sám. 14. 6. 2 Kron 14. 11.

27 GDy usłyszał Krol Antyoch/ zápalił sie gniewem/ á posławszy zebrał wszystkie wojská krolestwá swego/ wojsko bárzo mocne. 28 ✠ Y otworzywszy skarb swoj/ dał żołd wojsku swemu ná rok/ y rozkazał im áby sie ná rok przygotowáli we wszelkie potrzeby. 29 ✠ A widząc je ubywáło pieniedzy z skárbu/ á podátki w oney krájinie były máłe/ dla niezgody y utrapienia/ ktore uczynił w oney ziemi/ łamiac práwá/ ktore były ode dni stárodawnych: 30 ✠ Y obawiájac sie/ żeby mu raz y drugi niewystárczyło ná nakłády y upominki/ jákie był przed tym zwykł reka szczodrobliwa dawáć/ szczodrobliwośćia Krole pierwsze przewyższájac. 31 ✠ A bedac bárzo w myśli ztrwożony/umyślił jecháć do Persiey/áby wybrał podátek z onych krájin/ y názgromadzał wiele pieniedzy. 32 ✠ Przetoż zostáwił Lisyaszá/ człowieká zacnego/ rodu krolewskiego/ nád spráwámi krolewskimi/ od rzeki Eufrátes/ áż do gránic Egipskich: 33 ✠ A żeby chował Antyochá syná jego/ áżby sie wroćił. 34 ✠ Y oddał mu połowice wojská/ y słoniow: rozkázujac mu o wszystkim

co chciał o obywátelách Judskich y Jeruzalemskich. 35 ♣ Aby posłał ná nie wojsko / ná stárćie y wygubienie mocy Izráelskiey / y ostátká Jeruzalemu/ y ná wygłádzenie pámiątki ich z onego miejcá. 36 ♣ Y áby osádźił cudzoźiemce we wszystkich gránicách ich / y podźielił losem źiemię ich. 37 ♣ Asam Krol wźiąwszy połowice wojsk pozostáłych / wyjáchał z Antyochiey / miástá krolestwá swego / roku setnego czterdźiestego y śiodmego : á przepráwiwszy śię przez rzekę Eufrátes / objáchał wyższe kráiny.

38 TEdy wybrał Lisyasz Ptolemeuszá syná Dorymenowego/y Nikánorá/y Gorgiaszá/ męże mocne/ z przyjaćioł krolewskich. 39 ♣ Y posłał z nimi czterdźieśći tyśięcy mężow / y śiedm tyśięcy jezdnych : áby wtárgnęli do źiemie Judskiey / y poborzyli ją według rozkazánia krolewskiego. 40 ♣ A ták oni ruszywszy śię ze wszystkim wojskiem swym / przyćiągnęli/ y położyli śię obozem blisko Emmáum w źiemi ktora jest ná rowninie. 41 ♣ A gdy kupcy oney kráiny powieść o nich usłyszeli/ nábráwszy bárzo wiele śrebrá y złotá y sług/przyszli *do nich* do obozu/ áby *sobie* wźięli syny Izráelskie zá niewolniki : do ktorych śię przyłączyło wojsko Syryjskie / y źiemie cudzoźiemcow.

42 A Ták widząc Judás y bráćia jego/ iż śię wzmogły nieszczęśćia / á iż już leżą wojská ná gránicách ich : wzwiedźiawszy o rozkazániu krolewskim / ktorym rozkazał lud wygubić y wytráćić / rzekł jeden do drugiego ; 43 ♣ Wydźwignimy z upadku lud nász / á walczmy zá lud święty y zá świątnicę. 44 ♣ Tedy śię zebráło zgromádzenie / áby było pogotowiu do boju : y áby modląc śię / prośili *Bogá* o miłośierdźie y o zlitowánie. 45 ♣ (Bo Jeruzalem było bez obywátelow jáko pusty : á nie był żaden ktoby wchodźił do niego / ábo wychodźił z niego z mieszczan jego / á świątnicá byłá podeptána / y cudzoźiemcy mieszkáli ná zamku : w nim było mieszkánie Pogánow/ y byłá odjęta poćiechá od Jákobá / á ustáłá piszczałká y hárfá.) 46 ♣ A zebráwszy śię przyszli do Másfy przećiwko Jeruzalem : dla tego / że miejsce modlitwy przed tym mieli Izráelczycy w Másfie. 47 ♣ Y pośćili dniá onego/oblokszy śię w wory/popiołem posypawszy głowy swe / á rozdárszy ná sobie száty swoje. 48 ♣ Nád to / otworzyli kśięgi Zakonu / ktorych szukáli Pogánie/áby ná nich wymálowáli podobieństwá báłwánow swojich. 49 ♣ A przyniozszy száty kápłáńskie y pierwoćiny / y dźieśięćiny / wzbudźili Názárejczyki ktorzy wypełnili dni swoje. 50 ♣ Y wołáli głosem do niebá/ mowiąc ; Cożż tymi uczynimy/ á do kąd je powiedźiemy? 51 ♣ Poniewaź świątnicá twojá podeptána jest y zplugáwiona/á kápłáni twoji są w smętku y w poniżeniu. 52 ♣ A oto ći Pogánie zebráli śię przećiwko nam / áby nas wygłádźili : Ty wiesz co myślą przećiwko nam. 53 ♣ Y jákoż śię będźiemy mogli ostáć przed obliczem ich / jeśli nam ty nie pomożesz? 54 ♣ Y zátrąbili w trąby / á wołáli głosem wielkim. 55 ♣ Potym Judás postánowił Hetmány nád ludem/rotmistrze y setniki/y pięćdźieśiątniki/y dźieśiątniki. 56 ♣ Y rzekł tym ktorzy budowáli domy / y zpojmowáli żony / y sádźili winnice / y bojáźliwym / áby śię wroćił káżdy do domu swego/według c zakonu. 57 ♣ A ták ruszyło śię ono wojsko / y położyło śię u Emmáum ná Południe. 58 ♣ Tedy rzekł Judás ; Przepáśćie śię / á mężnie sobie poczynajćie/ á bądźćie ráno pogotowiu/ ábyśćie śię potkáli z tymi Pogány / ktorzy śię zgromádźili przećiwko nam / áby wytráćili nas y świątnicę nászę. 59 ♣ Bo lepiey nam zginąć ná wojnie / niżeli pátrzáć ná utrapienie narodu nászego y świętych miejsc. 60 ♣ A wszákże jáka jest wola tego / ktory jest w niebie/ ták śię niech stánie.

c 5 Mojż. 20. 5.

ROZDZIAŁ IV.

Judás Gorgiaszá. 28. Y Lisyászá przemogł. 37. Záczym Kośćioł Boży oczyśćiony , y służba Boża w nim odnowiona byłá.

1 TEdy wźiąwszy Gorgiasz pięć tyśięcy mężow/y tyśiąc jezdnych/

ná wybor / wyjáchał z onym wojskiem w nocy/ 2 ✠ Aby przypadszy ná oboz Zydowski poráził go znagłá: á ći ktorzy trzymáli Zamek/ byli przewodnikámi jego. 3 ✠ Co gdy usłyszał Judás / wyćiagnał sam y oni mocárze / áby porázili wojsko krolewskie/ ktore było w Emmáum. 4 ✠ A gdy jeszcze wojská były ná roznych miejscách od obozu/ 5 ✠ Przyćiagnał Gorgiasz do obozu Judásowego w nocy / á nie ználazszy nikogo/ szukał ich po gorách / bo rzekł: Ućiekája przed námi. 6 ✠ Ale gdy śie rozedniáło / ukazał śie Judás ná polu ze trzemá tyśiacámi mezow: wszákze odzienia áni mieczow nie mieli/ ták/ jákoby chćieli. 7 ✠ A widzac oboz Pogáński bárzo mocny y zbrojny / y jezdne około niego / y wyćwiczone w rzeczách wojennych/ 8 ✠ Tedy rzekł Judás mezom tym ktorzy byli z nim; Nie bojćiez śie mnostwá ich/ y nátárćia ich nielekajćie śie. 9 ✠ Pámietajćie jáko byli wybáwieni Ojcowie nászy w morzu czerwonym / gdy je Fáráo z wojskiem a gonił. 10 ✠ Przetoz teraz záwołajmy do niebá: owa śie snadź PAN zmiłuje nád námi / á wspomniawszy sobie ná przymierze Ojcow nászych/ zetrze to wojsko dźiśia przed obliczem nászym. 11 ✠ Aby poználi wszyscy narodowie / ze jest ktory wybáwi y wyswobodźi Izráelá. 12 ✠ Tedy podniozszy oni cudzoźiemcy oczy swe/ á ujrzawszy je ćiagnace przećiwko sobie/ 13 ✠ Wyszli przećiwko nim z obozu do bitwy: y zátrabili w traby ktorzy byli z Judásem. 14 ✠ A gdy zwiedli bitwe/ stárći sa oni Pogánie / y rozbiegli śie po polu. 15 ✠ Ci zás wszyscy ktorzy pozad byli / polegli od mieczá / ktore oni gonili áz do Azáremot / y áz ná polá Idumejskie / y do Azotu / y do Jámniey: gdźie ich pádło do trzech tyśiecy mezow.

a 2 Moj. 14. 9. Jozue. 24. 6.

16 POtym wroćił śie Judás y wojsko je° z pogoni ich. 17 ✠ Y mowił do ludu; Nie łákomćie śie ná łupy; bo nieprzyjaćiel jeszcze jest przećiwko nam. 18 ✠ Gorgiasz zájiste z wojskiem jest ná oney gorze blisko nas: ále stawćie śie teraz przećiwko nieprzyjaćiołom nászym / á zwojujćie je/ á bespiecznie łupy bráć bedźiećie. 19 ✠ Tego gdy jeszcze Judás domawiał / ukazáłá śie ich czesć niejáka poglądájaca z gory. 20 ✠ Ktorzy to ujrzawszy / iz *lud ich* ućiekał / á ze namioty ich *Zydi* zápalája: (ábowiem dym ktory widźiano / pokázował co śie stáło.) 21 ✠ To mowie ujrzawszy/ ulekli śie bárzo. Nád to / widzac y wojsko Judásowe w polu gotowe do bitwy / 22 ✠ Poućiekáli wszyscy do źiemie cudzoźiemcow. 23 ✠ Y wroćił śie Judás do łupow onego obozu/ y nábrał złotá wiele / y srebrá / y hiácyntow/ y szárłatu morskiego / y wiele bogactw. 24 ✠ Potym nawroćiwszy śie / chwalili y błogosłáwili Bogá: ze jest dobry/ á iz ná wieki b miłośierdźie jego. 25 ✠ Y stáło śie wybáwienie wielkie w Izráelu dniá one°. 26 ✠ A ktorzykolwiek z cudzoźiemcow uszli / przyszedszy opowiedźieli to wszystko Lisyaszowi co śie było stáło. 27 ✠ Co on usłyszawszy/ zátrásował śie/ y był smutny/ ze to co chćiał nie stáło śie Izráelowi; á ze śie nie zdárzyło to / co mu Krol rozkazał.

b Psalm 106.1. y 116.1 y 118.1

28 A Drugiego roku / zebrał Lisyasz mezow ná wybor szesdźieśiat tyśiecy *pieszych*, y pieć tyśiecy jezdnych/ áby dobywał Jeruzalem. 29 ✠ Y przyćiagneli do źiemie Edomskiey / á położyli śie obozem u Betsury: ktorym zábiezał Judás z dźieśiaćia tyśiecy mezow. 30 ✠ A widzac wojsko mocne / modlił śie / mowiac; Błogosłáwionyś jest Wybáwićielu Izráelski / ktoryś pokruszył c gwałt mocárzá przez rece Dawidá sługi twego / y podałeś wojsko cudzoźiemcow w rece Jonátáná syná Saulowego / y wyrostká / ktory nośił broń jego. 31 ✠ Zawrzy to wojsko w rece ludu twego Izráelskiego / á niech beda pohánbieni z moca y z jezda swoja. 32 ✠ Puśćie ná nie strách á zemdli śmiáłość mocy ich / áby zádrzeli nád upadkiem swojim. 33 ✠ Poraź je mieczem tych / ktorzy ćie miłuja / á niech ćie chwala pieśniami wszyscy/ ktorzy znája Imie twoje.

c 1 Sam. 17.50. y 14.13.

34 TEdy złoczyli bitwe jedni z drugimi/ y pádło z wojská Lisyaszowego około piaći tyśiecy mezow:

pádło

35 pádło *mowię* przed nim. ♣ Co obaczywßy Lisyaß/ iż wojská jego tył podáły/ á wojsko Judásowe śmiáłość bráło/ á iż byli gotowi/ ábo żyć/ ábo meżnie umrzeć/ wroćił śie do Antyochiey/ y zbierał lud obcy: á gdy mu przybyło wojská ktore zebrał/ umyślił záśie ćiągnąć/ z tymi co mu przybyli/ do Judskiey ziemie.

36 Y Rzekł Judás y bráćia jego; Oto porázeni sa nieprzyjaciele náßy: Podźmyż ábyśmy oczyśćili y odnowili miejscá świete. ♣ 37 Przetoż zebráwßy śie wßystko wojsko/ wstąpili ná gorę Syon. ♣ 38 A widząc świątnice zpustoßoną/ y ołtarz zplugáwiony/ y bramy popalone/ á że w śieniach wyrosły chrosty niby w leśie/ ábo ná gorách; y Kápłáńskie domki rozwálone: ♣ 39 Rozdárli ßáty swoje; á nárzekájąc z płáczem wielkim/ posypowáli głowy swe popiołem. ♣ 40 A upadßy twarzą ná ziemię/ zákrzyknęli w trąby znák dawájąc/ y wołáli do niebá. ♣ 41 Tedy Judás postánowił męże/ ktorzyby walczyli z tymi/ ktorzy trzymáli zamek/ poki nie byłá świątnicá oczyßczona. ♣ 42 Y obrał Kápłány nienágánione/ y kochájące śię w Zakonie: ♣ 43 Ktorzy oczyśćili świątnice/ y wynieśli kámienie zplugáwione ná miejsce nieczyste. ♣ 44 A gdy uczynili rádę o zplugáwiony ołtarz cáłopalenia; coby z nim uczynić mieli/ ♣ 45 Tedy im przypádłá ná myśl dobra rádá/ áby go rozwálili/ żeby im snadź nie był ku pohańbieniu/ że go Pogánie zplugáwili: przetoż rozwálili on ołtarz. ♣ 46 Y złożyli to kámienie ná gorze onego domu/ ná miejscu sposobnym/ áżby przyßedł Prorok/ ktoryby im dał spráwę o tym. ♣ 47 Potym nábrawßy kámienia cáłego według d Zakonu/ zbudowáli ołtarz nowy ná kßtałt pierwßego. ♣ 48 Zbudowáli tákże świątnice/ á co miáło bydź wewnątrz w domu/ y śieni pośwjećili. 49 ♣ Nád to/ náczyniwßy nowego naczynia świętego/ wnieśli świecznik y ołtarz dla cáłopalenia y dla kádzenia/ y stoł do Kośćiołá. ♣ 50 Y kádzili ná ołtarzu/ zápaliwßy świece ná świeczniku/ áby świećiły w Kośćiele. ♣ 51 Nákłádli też ná stoł chlebá/ y rozćiągnęli e zasłony: y ták dokonáli wßystkich spraw/ ktore byli umyślili.

d 2 Moj. 20. 25. 5 Moj. 27. 5. Jozue. 8. 31.

e 2 Mác. 10. 3.

52 P Otym wstawßy ráno/ dwudźiestego y piątego dniá/ miesiącá dźiewiątego/ (ten jest miesiąc Káslew) roku setnego czterdźiestego y ośmego: ♣ 53 Spráwowáli ofiáry według Zakonu/ ná onym nowym f ołtarzu/ ktory byli zbudowáli. ♣ 54 Práwie w ten czás/ y w tenże dźień/ w ktory go byli Pogánie zplugáwili: tegoż dniá znowu poświęcony jest ołtarz z pieśniámi/ y z hárfámi/ y z cytrámi/ y z cymbałámi. ♣ 55 Tedy wßystek lud upadł ná oblicze swoje pokłon czyniąc y błogosłáwiąc *Bogu* niebieskiemu/ ktory im dał ßczęśćie. ♣ 56 A spráwowáli te poświącánie ołtarzá przez ośm dni/ y ofiárowáli cáłopalenia z weselem/ y spráwowáli ofiáry wybáwienia/ y *ofiáry* chwały. ♣ 57 Przodek tákże Kośćiołá ochędożyli koronámi złotymi/ y tarczyczkámi/ y odnowili bramy y domy/ drzwi do nich przypráwiwßy. ♣ 58 A gdy śię stáło wesele bárzo wielkie miedzy ludem/ y odjęte było pohańbienie Pogánow: 59 Tedy postánowił Judás/ y bráćia jego/ y wßystko zgromádzenie Izráelskie/ áby obchodzono dźień g pośwjącánia ołtarzá czásow swojich od roku do roku przez ośm dni/ od dwudźiestego y piątego dniá miesiącá Káslew/ z weselem y z rádośćią. ♣ 60 Obwiedli tákże onegoż czásu gorę Syońską w około murámi wysokimi/ y wieżámi mocnymi: áby kiedy przyćiągnąwßy Pogánie/ nie podeptáli ich/ jáko to byli pierwey uczynili. ♣ 61 Y położyli tám wojsko dla obrony jego: y opátrzyli ją dla obrony Betsury/ áby lud miał miejsce obronne przećiwko ziemi Edomskiey.

f 2 Mác. 20. 5.

g 2 Mác. 1. 18. Janá. 10. 22.

Rozdział V.

Judás y z bráćią niektore miástá y krájiny pod moc swoje podbił. 54. Zá co Bogá wßyscy wielbią. 59. Jozef y Azáryaß płocho sobie poczynájąc,

nájąc, od Lisyaſá byli porażeni. 63. Sławá Judáſowá.

1 A Gdy uſłyſzeli narodowie okoliczni/ iż zbudowano ołtarz/ y odnowiono świątnicę jáko y przed tym/ bárzo śię rozgniewáli. ✠ 2 A umyśliwſzy wytrácić narod Jákobow/ te ktorzy byli miedzy nimi/ poczęli mordowáć *niektore* z onego ludu/ y zábijáć. ✠ 3 Przetoż Judás walczył przećiwko ſynom Eſawowym w źiemi Edomſkiey u Akrábátynu/ bo byli oblegli Izráelá: y poráźił je porażką wielką/ á nágnawſzy ich do ćieśni/ pobrał łupy ich. 4 ✠ Wſpomniał tákże ná złość ſynow Beánowych/ ktorzy byli śidłem ludowi y obrázą/ záſadzájąc śię nań po drogách. ✠ 5 Przetoż gdy śię záwárli przed nimi ná wieżách/ obległ je/ y wygłádźił jáko przeklęte/ á zápalił wieże ze wſzyſtkimi ktorzy ná nich byli. ✠ 6 Z támtąd puśćił śię przećiwko ſynom Ammonowym/ gdźie tráfił ná wojſko mocne y ná lud wielki/ z Tymoteuſzem hetmánem ich. ✠ 7 Z ktorymi ztoczył wiele bitew; y ztárći ſą przed obliczem 8 jego/ bo je poráźił. ✠ A wźiąwſzy Gázer z miáſteczkámi jego/ wroćił śię do źiemie Judſkiey.

9 Potym śię zebráli narodowie ktorzy byli w źiemi Gáláádſkiey/ przećiwko Izráelczykom/ mieſzkájącym ná gránicách ich/ áby je wytrácili. ✠ 10 Przetoż ućiekli do Zamku Dátemá: á z támtąd poſłáli liſty do Judáſá y bráći jego/ 11 mowiąc; ✠ Zebráli śię przećiwko nam narodowie/ ktorzy mieſzkáją około nas/ áby nas wytrácili/ y gotują śię przyśćʹ á wźiąć zamki do ktorycheſmy ućiekli/ á Tymoteuſz 12 jeſt hetmánem wojſká ich: ✠ Przetoż teraz przyjdź/ á wyrwi nas z ręku 13 ich/ bo náſzych wiele poległo: ✠ Y wſzyſcy bráćia naſzy/ ktorzy byli w Tubim/ pobići ſą: y zábrano żony ich y z dźiatkámi y z ſprzętem ich; á zginęło tám około tyśiącá mężow. 14 ✠ A gdy jeſzcze te liſty czytano/ oto poſłowie drudzy przyſzli z Gálilejey/ rozdárſzy ná ſobie ſzáty ſwe/ ktorzy o tym dáli znáć/ mowiąc; ✠ 15 Zebráli śię przećiwko nam cudzoźiemcy z Ptolemáidy/ y z Tyru y z Sydonu/ y ze wſzyſtkiey Gálilejey/ áby nas wygłádźili.

16 A Gdy uſłyſzał Judás y lud one ſłowá/ zebráło śię zgromádzenie wielkie dla námowy/ coby mieli czynić z bráćią ſwoją będącą w ućiśnieniu/ przećiwko ktorym walczyli *nieprzyjaciele*. ✠ 17 Tedy rzekł Judás do Symoná brátá ſwego; Obierz ſobie męże/ á idź y wybaw bráćią ſwą w Gálilejey/ á ja y Jonátán brát moj/ ruſzymy śię do Gáláád. ✠ 18 Y zoſtáwił Jozefá ſyná Zácháryaſzowego/ y Azáryaſzá/ zá hetmáná nád ludem/ z oſtátkiem wojſká w źiemi Żydowſkiey ná obronę. 19 ✠ Y rozkazał im/ mowiąc; Bądźćie przełożonymi nád tym ludem/ á nie ztaczajćie bitwy z Pogány/ dokądbyſmy śię nie wroćili. ✠ 20 A gdy Symonowi oddźielono mężow trzy tyśiące/ ktorzyby ćiągnęli do Gálilejey/ y Judáſowi ośm tyśięcy do 21 źiemie Gáláád: ✠ Tedy przyćiągnąwſzy Symon do Gálilejey/ zwiodł wiele bitew z onymi Pogány: y pokruſzeni ſą oni Pogánie przed obliczem jego/ y gonił je áż do 22 bram Ptolemájdſkich/ ✠ Ták/ że pádło z onych Pogánow około trzech tyśięcy mężow: y pobráli łupy ich. 23 ✠ A pobrawſzy Żydy ktorzy byli w Gálilejey/ y w Arbátys/ z żonámi/ y z dźiećmi/ y ze wſzyſtkim cokolwiek mieli/ przyprowádźili je do Judſkiey źiemie z wielkim weſelem.

24 A Judás Máchábejczyk/ y Jonátán brát jego/ przeprawiwſzy śię przez Jordan/ ćiągnęli drogą 25 trzy dni przez puſzczą. ✠ Gdźie śię potkáli z Nábátczykámi/ ktorzy przećiwko nim wyſzli w pokoju/ oznájmując im wſzyſtko co śię dźiało 26 z bráćią ich w źiemi Gáláád. ✠ A iż wiele z nich pojimano w Bozrá y w Boſor/ w Alemis/ w Háſkor/ w Máget/ y w Kárnájm: ktore to miáſtá wſzyſtkie obronne ſą y wielkie. ✠ 27 Tákże w innych mieśćiech Gáláádſkich że ſą pojimáni: á jutro máją przypuśćić do ſzturmu do Zamkow/ á dobywſzy ich/ wytráćić 28 je wſzyſtkie dniá jednego. ✠ Przetoż

śię

śie Judás co rychley obroćił z wojskiem swym droga przez puszcza ku Bozrá : á wźiawszy miásto/ pobił wszystkie mezczyzny ostrzem mieczá/ á pobrawszy wszystkie łupy ich/ zpalił miasto ogniem. 29 ✠ A z támtad ruszywszy śie w nocy / szedł ku zamkowi. 30 ✠ Ale gdy śie rozedniáło/ podniosszy oczy swe/ ujrzeli lud wielki ktoremu nie było liczby/ niosacy drabiny/ y tárány/ áby dobywáli onego zamku/ á walczyli przećiwko nim. 31 ✠ Przetoż Judás widzac że śie záczełá bitwá/ á huk miástá wstepuje áż ku niebu od trab y głosu wielkiego/ 32 ✠ Rzekł mezom wojská swego ; Walczćież dźiśia zá bráćia wászá. 33 ✠ A ták ćiagnac trzemá hufámi zá nimi/ zátrabili w traby y krzykneli modlac śie. 34 ✠ A gdy poznáło wojsko Tymoteuszowe/ że to Máchábeusz/ućiekáli przed obliczem jego/ y poráził ich porazka wielka/ ták/ iż poległoż nich onegoż dniá do ośmi tyśiecy mezow. 35 ✠ Z támtad obroćił śie ku Máffá/ á dobywał go/ y wźiał je : á zábiwszy káżdego mezczyzne w nim/ zábrał łupy jego/ y miásto ogniem zpalił. 36 ✠ Potym z támtad ruszywszy śie/ wźiał Hesebon/ Máged/ Bozor/ y inne miástá Gáláádskie.

37 To gdy śie stáło/ tedy zebrał a Tymoteusz wojsko drugie/ y położył śie obozem przećiwko Ráfon/ zá rzeka. 38 ✠ Przetoż posłał Judás/ áby wyszpiegowano to wojsko. ✠ Y powiedźieli mu *szpiegowie*, mowiac ; Zgromádźili śie do nich wszyscy narodowie ktorzy sa około nas/ wojsko bárzo wielkie. 39 ✠ Oto y Arábczyki sobie nájeli ná pomoc/ y położyli śie obozem zá rzeka/ gotowi bedac przyść/ y zwieść z toba bitwe. 40 ✠ Tedy wyćiagnał Judás przećiwko nim. ✠ Y rzekł Tymoteusz do Rotmistrzow wojská swego: Gdy śie przybliży Judás z wojskiem swojim do rzeki ćiekacey/ przepráwili śie do nas pierwey / nie wytrzymamy mu : bo nas pewnie przemoże. 41 ✠ Ale jeśli śie bedźie bał/ á położy śie zá rzeka/ my śie przepráwiemy do niego/ á zwyćiestwo nád nim otrzymamy. 42 ✠ A ták gdy śie przybliżył Judás do rzeki ćiekacey/ postánowił pisárze onemu ludowi nád rzeka/ y przykazał im/ mowiac ; Nie dopuszczajćie żadnemu człowiekowi namiotu rozbijáć/ ále niech wszyscy ćiagna do bitwy. 43 ✠ Y przepráwił śie do nich napierwey/ á wszystek lud jego zá nim. Y porárći sa przed obliczem jego wszyscy oni Pogánie/ ták/ że porzućiwszy bronie swoje/ ućiekli do kośćiołá w Kárnájm. 44 ✠ A Zydźi wźiawszy miásto/ zápalili on Kośćioł ogniem/ ze wszystkim co było w nim. A ták poburzone jest Kárnájm/ y nie mogli śie wiecey ostáć przed obliczem Judásowym.

45 Tedy zebrał Judás wszystkie Izráelczyki/ ktorzy byli w źiemi Gáláád/ od máłego áż do wielkiego/ y żony ich/ y dźieći ich z sprzetem/ wojsko bárzo wielkie/ áby szli do źiemie Judskiey. 46 ✠ A gdy przyszli áż do b Efronu/ ktore miásto leży ná drodze/ á jest wielkie y bárzo obronne/ á nie mogli go minać áni ná práwo áni ná lewo/ ále śrzodkiem jego iść muśieli : 47 ✠ Tedy śie záwárli mieszczánie/ y zárzućili brámy kámieniem : Do ktorych posłał Judás z słowy spokojnymi / mowiac ; 48 ✠ Niech przejdźiemy przez źiemie wásze/ ábyśmy szli do źiemie nászey/ á żaden z nas nie uczyni wam krzywdy; tylko pieszo pojdźiemy. Ale mu oni otworzyć nie chćieli. 49 ✠ Przetoż rozkazał Judás wywołáć w wojsku / áby káżdy szedł do szturmu ku onemu miejscu przećiwko ktoremu stoji. 50 ✠ Y rzućili śie do szturmu mezowie onego wojská/ á dobywáli miástá przez cáły on dźień y cáła noc/ áż było podáne miásto w rece jego. 51 ✠ Y wybił wszystko pogłowie meskie ostrzem mieczá/ y z gruntu je wywroćił ; á pobrawszy łupy jego/ przeszedł przez miásto po onych pobitych. 52 ✠ Y przepráwili śie przez Jordan/ ná pole wielkie przećiwko Betsán. 53 ✠ A Judás prowádźił te ktorzy pozostáli/ nápomijájac lud przez wszystke droge / áż przyszli do źiemie Judskiey. 54 ✠ Potym weszli ná gore Syon z weselem y z rádośćia / y spráwo-

a 2 *Mác.* 10.24.

b 2 *Mác.* 12.27.

wáli cáłopalenia; przeto/ iż z nich żaden nie zginął/ áż śię wrócili w pokoju.

55 A Tym czásem ktorego był Judás y Jonátán w źiemi Gáláád/ á Symon brát jego w Gálilejey przećiwko Ptolemáidźie: ♣ 56 Vsłyszawszy Jozef syn Zácháryaszow/ y Azáryasz/ hetmáni ostátniego wojská/ o mężnośći ich/ y o bitwách ktore wygráli/ rzekli; ♣ 57 Vczyńmy y my sobie imię/ á jedźmy ná wojnę przećiwko Pogánom/ ktorzy są około nas. ♣ 58 A ták pobudźiwszy męże rycerskie ktore mieli z sobą/ ćiągnęli do Jámniey. ♣ 59 Ale gdy wyjáchał Gorgiasz z miástá/ y mężowie jego przećiwko nim do bitwy: ♣ 60 Tedy Jozef y Azáryasz podáli tył/ á goniono ich áż do gránic Judskich: y poległo onegoż dniá z ludu Izráelskiego około dwu tyśiecy mężow/ á ták śię wielka porażká stáłá w ludu Izráelskim. ♣ 61 Przeto/ iż nie usłucháli Judásá y bráći jego/ mniemájąc że mieli męstwá dokazáć. ♣ 62 Ale ći nie byli z naśienia onych mężow/ przez ktorych ręce spráwiono wybáwienie Izráelowi. ♣ 63 Lecz mąż on Judás y bráćia jego/ dostąpili wielkiey sławy u wszystkiego Izráelá/ y u wszystkich narodow/ gdźie jedno słyszano o imieniu ich. 64 Ktorzy zgromadzájąc śię do nich/ winszowáli im szczęśćia.

65 POtym wyćiągnął Judás y bráćia jego ná wojnę przećiwko synom Esawowym do źiemie Południowey/ á dobył Hebronu/ y miásteczek jego: á zburzywszy twierdze jego y wieże jego/ wypalił je w około. ♣ 66 Y ruszył śię z támtąd/ áby szedł do źiemie cudzoźiemskiey/ y ćiągnął przez Sámáryą. ♣ 67 Onegoż dniá polegli Kápłáni z miast/ chcąc męstwá dokazáć/ udawszy śię ná wojnę lekkomyślnie. ♣ 68 Y obroćił śię Judás ku Azotowi/ do źiemie cudzoźiemskiey/ á porozwaláwszy ołtarze ich/ y ryćiny bogow ich ogniem popaliwszy/ y pobráwszy łupy z onych miast/ wroćił śię do źiemie Judskiey.

ROZDZIAŁ VI.

Krol Antyoch prożno uśiłuje áby dobył miástá jednego w Elimájdźie. 8. Ná swoje nieszczęśćie nárzekał. 10. Zátym umárł. 17. Po ktorym ná páństwo nástąpił Antyoch Eupátor. 18. A Zydźi wielkie utrapienie ćierpieli.

1 A Krol Antyoch przejeżdżájąc gorne kráiny/ dowiedźiał śię/ że w Elimájdźie w źiemi Perskiey jest miásto zacne y bogáte w śrebro y w złoto/ ♣ 2 Y Kośćioł w nim bárzo bogáty: gdźie *były* zasłony złote/ y páncerze y zbroje/ ktore tám był zostáwił Alexánder syn Filipá Krolá Mácedońskiego/ ktory tám napierwszy krolował z Grekow. ♣ 3 Przetoż przyćiągnął/ y uśiłował dobyć onego miástá/ y złupić je: ále nie mogł; bo śię o tym mieszczánie dowiedźieli. ♣ 4 Ktorzy powstáli przećiwko niemu do bitwy: Y ućiekł/ á odćiągnął z támtąd z żalem wielkim/ á wroćił śię do Bábilonu. ♣ 5 W tym przyszedszy poseł do Persiey/ oznájmił mu/ że tył podáły wojská/ ktore były poszły do źiemie Judskiey: ♣ 6 A iż Lisyasz/ ktory ćiągnął z wielkim wojskiem/ naprzod ućiekł przed Zydámi/ ktorzy śię zmocnili orężem/ y wojskiem/ y korzyśćią wielką/ ktorych nábráli z tych wojsk ktore porázili: ♣ 7 A iż znieśli tę obrzydliwość ktorą był zbudował ná onym Ołtarzu ktory był w Jeruzalem: y że świątnicę/ jáko było y przed tym/ obtoczyli murámi wysokimi/ y Betsurę miásto swoje.

8 A Gdy to Krol usłyszał/ zlękł śię y bárzo śię záfrásował/ y padł ná łoże: bo wpadł w niemoc dla żałośći/ iż mu śię nie powiodło jáko był umyślił. ♣ 9 Przetoż tám mieszkał przez niemáły czás: poniewaź im dáley tym śię bárźiey wzmagał on smętek. A pobaczywszy że miał umrzeć/ ♣ 10 Zwołał wszystkich przyjaćioł swojich/ y rzekł im: Odstąpił sen od oczu mojich/ y upádło serce moje dla frásunku: ♣ 11 Y mowiłem w sercu *mojim*; Ná jákiżem to kłopot przyszedł/ w jákiżem to teraz jest náwáłnośći? Ktorym był przed tym zácnym y dźiedźicznym w Páństwie mojim. ♣ 12 Terázći sobie wspominam ná złośći swe/ ktorem

brojił w Jeruzalem / żem z támtąd zábrał wßystko naczynie złote y śrebrne/ktore było w nim / y posłałem áby wymordowano obywátele Judskie bez przyczyny. 13 ✤ Teraz uznawam iż dla tego przypádły ná mię te nießczęśćia : á oto ginę od żáłośći wielkiey / á to w cudzey źiemi. 14 ✤ A ták przyzwawßy Filipá jednego z przyjaćioł swojich / przełożył go nád wßystkim krolestwem swojim. 15 ✤ Y dał mu koronę / y ßáty swoje / y pierśćień / áby Antyochá syná jego ćwiczył / á odchowawßy / Krolem postánowił. 16 ✤ Tedy tám umárł Krol Antyoch / roku setnego czterdźiestego y dźiewiątego.

17 PRzetoż dowiedźiawßy śię Lisyaß/że Krol umárł / postánowił Antyochá syná jego/ áby krolował miásto niego / ktorego wychował z młodośći ; y názwał imię jego Eupátor. 18 ✤ A ći ktorzy trzymáli Zámek / obtoczyli Izráelá około miejscá świętego / ustáwicznie myślac o jego złym / á chcąc bydź podporą Pogánom. 19 ✤ Dla czego Judás umyśliwßy je wygłádźić / zwołał wßystkiego ludu / áby je oblegli. 20 ✤ Ktorzy zebrawßy śię wespoł / oblegli je / roku setnego y piećdźieśiątego: y zásádźił Judás przećiwko nim tárány / y inne ßtuki wojenne. 21 ✤ A ußedßy niektorzy z nich z onego oblężenia / do ktorych śię przyłączyli niektorzy z niepobożnych Izráelczykow : 22 ✤ Pośli do Krolá / y rzekli ; Pokiż nie uczyniß sądu / á nie zemśćiß śię *krzywdy* brácii náßey? 23 ✤ Mysmy umyślili służyć Ojcu twemu / y chodźić według wyrokow jego/ y posłußnymi bydź rozkazániu jego / choćiaż ći / ktorzy są z ludu tego / dla tego śię odłączyli od nas. 24 ✤ Owßem ktorzykolwiek z nas náleźieni byli / pobići są ; y 25 dźiedźictwo náße rozßárpano. ✤ A nie tylko śię ná nas tárgnęli ręką swą / ále y ná wßystkie gránice twoje. 26 ✤ A oto jeßcze oblegli dźiś y zamek Jeruzalemski/áby go wźięli:nád to / mieisce święte y Betsurę opátrzyli. 27 ✤ Przeto jeśli ich nie uprzedźiß jáko napredzey/ jeßcze co więtßego niż to / zbroją / ták / iż ich potym nie będźieß mogł zwalczyć.

28 Y Rozgniewał śię Krol / gdy to usłyßał / y zgromádźił wßystkich przyjaćioł swojich / y hetmánow wojská swego / y tych ktorzy byli nád jezdnymi. 29 ✤ Nád to / y od Krolow innych y z wysep morskich źćiągnęły śię do niego wojská / zá pieniądze zebráne/ 30 ✤ Ták / że liczbá wojská jego byłá sto tyśiecy pießych / y dwádźieśćiá tyśiecy jezdnych ; á Słoniow trzydźieśći y dwá/ wyćwiczonych do wojny. 31 ✤ Y ćiągnęli przez Edomską źiemię / á położyli śię u Betsury / ktorey dobywáli przez wiele dni/ poczyniwßy przypráwy wojenne. Ale wypádßy *Betsurczycy* zpálili je ogniem/y mężnie śię potykáli.

32 ZAtym Judás odćiągnął od zamku / á zátoczył Obozu Betzáchary / przećiwko obozowi krolewskiemu. 33 ✤ Tedy wstawßy ráno/ruszył śię z wojskiem swojim náwálnie ku Betzáchary: á gdy już były ußykowáne wojská do bitwy/y uderzono w trąby/ 34 ✤ A Słoniom ukázowano wino a czerwone y morwy / áby je zájußyli ku bitwie: 35 ✤ Y rozsádźiwßy one bestye po hufiech / postáwili przy káżdym słoniu tyśiąc mężow oblecżonych w páncerze / á *májących* przyłbice miedźiáne ná głowách swojich ; y pięć set jezdnych ná wybor postáwili przy káżdey bestiey: 36 ✤ Ktorzy *záwżdy* pogotowiu byli / gdźiekolwiek oná bestya byłá: y gdźiekolwiek ßłá / ßli wespoł / áni jey odstępowáli. 37 ✤ Tákże wieże drzewiáne mocne były ná nich/ broniące káżdey bestiey / do ktorych y przypráwy wojenne przywiązáne były: á ná káżdey mężow / ktorzy walczyli z nich/trzydźieśći y dwá/ y Indyjczyk jeden/ oney *bestiey* rządcá. 38 ✤ A *Hetmáni* ostátek oney jezdy y z tąd y z owąd ußykowawßy / miedzy dwiemá częśćiámi onego wojská pobudzáli je / będące w pośrzod onych hufow. 39 ✤ A gdy uderzyło słońce ná tarcze pozłoćiste / świećiły śię gory od nich/ y błyskáły śię jáko pochodnie ogniste. 40 ✤ Y rozćiągnęłá śię część wojská krolewskiego po gorách wysokich / á część po niżynách

a 2 *Mác.* 5. 1.

nách: á ták postepowáli ostrożnie y porządnie. 41 Y potrwożyli śie wszyscy ktorzy słyszeli huk mnostwá onego/ y ćiągnienie oney zgráje/ y chrzest zbroi: ábowiem wojsko było bárzo wielkie y mocne. 42 A gdy śie potykał Judás y wojsko jego w potrzebie/ tedy poległo z wojská krolewskiego sześć set mężow.

43 A Widząc Eleázár Abáron/ jedne z onych bestyi przyodźiáną páncerzámi krolewskimi/ przewyższájącą one wszystkie bestye *wielkośćią*, rozumiał że ná niey Krol śiedźiał. 44 Przetoż poważył śie áby wyswobodźił lud swoj/ y zjednał sobie wieczną sławę. 45 A nátárszy ná nie śmiele w pośrzod onego hufu/ zábijał po práwey y po lewey stronie/ ták/ że porażeni są od niego tám y sám. 46 A podbiegszy pod onego Słonia/ y położywszy śie podeń/ zábił go; ktory upadł nań ná źiemię/ y támże umárł. 47 A widząc *niektorzy* moc krolewską/ y gwałt wojská jego/ ustąpili przed nimi. 48 A ći ktorzy byli z wojská krolewskiego/ ćiągneli przećiwko nim do Jeruzalem/ y położył śie Krol obozem w Judskiey źiemi ná gorze Syon. 49 Y uczynił przymierze z Betsurczykámi/ ponieważ wyszli z miástá; dla tego/ iż tám nie mieli żywnośći/ áby śie w nim byli záwrzeć mogli/ 50 gdyż odpoczywáłá źiemiá. A ták wźiął Krol Betsurę/ y osádźił tám straż áby jey strzegłá. 51 Tedy leżał u miejscá świętego przez wiele dni/ zásádźiwszy tám tárány/ y przyprawy wojenne/ y wszeláką strzelbę ku strzelániu ogniem y kámieniem/ y kusze ku strzelániu strzałámi/ y proce. 52 Ale y oni uczynili przyprawy wojenne przećiwko ich przyprawam wojennym/ y walczyli przez wiele dni. 53 Lecz żywnośći nie było w spižárniách/ przeto/ iż był siodmy rok: á ktorzy bedąc záchowáni/ uszli do źiemi Żydowskiey od pogánow/ strawili ostátek co mieli. 54 Y zostáło ná świętym miejscu bárzo máło mężow/ bo śie był głod wzmogł: dla czego śie rozbiegli káżdy ná miejsce swoje.

b 3 Moj. 25. 4.

c 3 Moj. 25. 4.

55 POtym gdy śie dowiedźiał Lisyasz/ że śie Filip (ktorego postánowił Krol Antyoch jeszcze zá żywotá swego/ áby chował syná jego áżby był Krolem) 56 Wroćił z Perskiey y z Medskiey źiemie/ y wojská krolewskie ktore były z nim poszły/ á że chce ujać *krolestwo* z tym co do niego należy/ 57 Pośpieszył śie: á jákoby go przymuszano/ áby wyszedł z zamku/ rzekł do Kroláy do hetmánow wojská/ y do mężow; Ubywa nas dźień ode dniá/ y żywnośći máło mamy/ á miejsce ktoresmy oblegli/ jest obronne; á to co należy do krolestwá *nászego* leży ná nas. 58 Przetoż teraz dajmy práwicę tym mężom/ á uczyńmy z nimi przymierze y ze wszystkim ich narodem: 59 A potwierdźmy im tego/ áby śie mogli spráwowáć práwámi swymi/ jáko y przed tym: ábowiem oni dla ustaw y dla Zakonu ich/ ktoresmy wzruszyli/ rozgniewáli śie/ y uczynili to wszystko. 60 Y podobáłá śie tá rzecz Krolowi y hetmánom/ ktorzy posłáli do nich/ chcąc stánowić pokoj: co oni przyjeli. 61 A gdy im ná to przyśiągł Krol y hetmáni/ wyszli z Zamku. 62 Ale Krol wszedszy ná gorę Syon/ y oglądawszy obronę onego miejscá/ złamał przyśięgę ktorą uczynił/ y mur w około rozwálił. 63 A odćiągnawszy prętko/ wroćił śie do Antyochiey: kędy ználazł Filipá nád miástem pánującego; przetoż walczył przećiwko niemu/ y wźiął miásto mocą.

ROZDZIAL VII.

Antyoch y Lisyasz od Demetryuszá Soterá zábići. 5. Niezbożni Izráelczycy skárżą ná Judásá przed Krolem. 32. Kápłáni nćiśnieni od Nikánorá, Bogu śie modlą, tákże y Judás. 43. Zátym zwyćięstwo otrzymáli nád nieprzyjaćioły.

1 ROku setnego piećdźieśiatego y pierwszego/ wyjáchał Demetryusz syn Seleukow z Rzymu: y przyćiągnał z trochą mężow do miástá nád morzem/ y tám krolował. 2 A gdy wszedł do domu krolewskiego Ojcow swojich/ pojimáły wojská jego Antyochá y Lisyaszá/

áby

3 áby je przywiedli przedeń. ✠ Czego gdy śię on dowiedźiał / rzekł; Nie 4 ukázujćie mi oblicżá ich. ✠ A gdy je pobiły one wojská / tedy uśiadł Demetryuß ná stolicy krolestwá swego.

5 POtym przyßli do niego wßyscy ludźie źli y niepobożni z Izráelá/ktorych był hetmánem Alcymus/ 6 ktory śię stárał o Kápłáństwo. ✠ Ci skárżyli ná lud przed Krolem / mowiąc; Judás z bráćią swoją wytráćił wßystkie przyjaćioły twoje / á nas wygnáli z źiemie nászey. ✠ 7 Przetoż teraz poszli mężá ktoremu ufaß/áby jáchawßy oglądał te wßystkie ßkody / ktore nam uczynił y źiemi krolewskiey / á żeby je pokarał/ y wßystkie ktorzy im pomagáli.

8 ✠ Tedy Krol obrawßy Báchidesá z przyjaćioł swych / ktory pánował zá rzeką/ y był wielkim w tym krolestwie/y wiernym krolowi: 9 ✠ Tego posłał/y Alcymá onego niezbożniká/ postánowiwßy go Kápłánem:y rozkazał mu áby wykonał pomstę nád syny Izráelskimi. 10 ✠ Ci ruszywßy śię/á przyćiągnąwßy z wojski wielkimi do źiemie Judskiey/ posłáli posły do Judáśá y bráći je° z słowy łágodnymi/ná zdrádźie. 11 ✠ Ale *oni* nie dbáli ná słowá ich / widząc że przyćiągnęli z wielkim wojskiem. 12 ✠ Wßákże przećie zgromádźiło śię do Alcymá y do Báchidesá wiele uczonych w zakonie / áby prośili o to coby było słußnego. 13 ✠ A przedniejßymi byli miedzy synámi Izráelskimi Assydejczycy / y żądáli od nich pokoju. 14 ✠ Bo mowili; Przyćiągnął jákiś Kápłan z naśienia Aáronowego z wojskiem / ktory nam nic uczyni *żadney* krzywdy. 15 ✠ Y mowił z nimi słowy spokojnymi/y przyśiągł im/mowiąc; Nie będźiemy ßukáć złego wáßego / áni przyjaćioł wáßych. 16 ✠ Ale gdy mu oni uwierzyli/ tedy z nich pojimał ßeśćdźieśiąt mężow/ y pobił je dniá jednego/ według tego jáko nápisano: 17 ✠ Ciáłá świętych á twojich / y krew ich wylali około Jeruzalem/ á nie był ktoby je pochował. 18 ✠ Przetoż przyßłá bojaźń y strách ich ná wßystek lud / Bo mowili; Nie máßci práwdy y spráwiedliwośći : gdyż zgwałćili

a *Psalm.* 79.2.3.

przymierze/ y przyśięgę ktorą uczynili. 19 ✠ Báchides tákże odćiągnąwßy od Jeruzalem/położył śię obozem u Betsáid: á posławßy pojimał wiele onych mężow / ktorzy byli od niego poućiekáli/ nád to y niektore z onego ludu: á pobiwßy je / powrzucał je w wielką studnią. 20 ✠ A poruczywßy onę krájinę Alcymusowi / zostáwiwßy przy nim wojská ná pomoc jemu / jáchał záś Báchides do Królá. 21 ✠ Stárał śię tedym tym bárźiey Alcymus o dostojeństwo nawyżßego Kápłáństwá. 22 ✠ Y zeßli śię do niego wßyscy / ktorzy rosterki czynili miedzy ludem swojim / y opánowáli źiemię Judską / uczyniwßy porażkę wielką w Jeruzalem.

23 PRzetoż widząc Judás ono wßystko złe/ ktore czynił Alcimus y z tymi ktorzy z nim byli synom Izráelskim / dáleko wiecey niż pogánie: 24 ✠ Wyjáchał ná wßystkie gránice Judskie okoliczne / á pomśćił śię nád onymi mężámi zbiegámi : y uczyniony im w stręt/ áby wiecey nie wpadáli do oney źiemie. 25 ✠ A widząc Alcymus/że śię Judás zmocnił / y ći ktorzy z nim byli/ á rozumiejąc że im nie będźie mogł podołáć/wroćił śię do Królá/ y złośliwie je oskárżył. 26 ✠ Przetoż posłał b Krol Nikánorá / jednego z przedniejßych hetmánow swojich / ktory nienawidźiał y był nieprzyjaćielem Izráelczykom / y rozkazał mu áby on lud wytráćił.

b 2 Mác. 14.12.

27 TEdy Nikánor przyćiągnął do Jeruzalem z mocą wielką / y wypráwił *posły* do Judáśá y do bráći jego ná zdrádźie z słowy spokojnymi/ mowiąc; 28 ✠ Niech nie będźie *żadney* wojny miedzy námi y wámi Przyjádę w máłym poczćie mężow/ ábym oglądał oblicża wáße w pokoju. 29 ✠ Zátym przyjáchał do Judáśá/ y przywitáli śię z sobą spokojnie: Ale nieprzyjaćiele byli pogotowiu / áby Judáśá porwáli. 30 ✠ Lecz gdy śię tego Judás dowiedźiał / że ná zdrádźie do niego przyßedł / ulękł śię go: y nie chćiał wiecey widźieć oblicża jego. 31 ✠ A zrozumiawßy Nikánor/że rádá jego odkryta byłá / wyćiągnął do bitwy przećiwko Judá-

32 sowi u Káfársáláma/ ✣ Gdźie poległo tych ktorzy byli przy Nikánorze/ około piąći set mężow: á *drudzy* ućiekli do miástá Dawidowego.

33 POtym wstąpił Nikánor ná gorę Syon: y wyszli niektorzy z Kápłánow z miejscá świętego/ y stárszy z ludu/ áby go przywitáli spokojnie/ á okazáli mu cáłopalenia/ ktore były spráwowáne zá Królá. 34 ✣ Ale *on* szydząc z nich/ náśmiewał śię; á sromocąc je/ hárdźie mowił. 35 ✣ Y záprzyśiągł śię c z gniewem/ mowiąc; Jeslize Judás/ y wojsko jego w ręce moje záraz teraz wydány nie będźie/ tedy gdy śię wrócę w pokoju/ ten dom zpalę: y odszedł z gniewem wielkim. 36 ✣ A ták odszedszy Kápłáni/ stánęli á płákáli przed Ołtarzem y Kośćiołem/ mowiąc; 37 ✣ Tyś PAnie obrał dom d ten/ áby w nim wzywano Jmienia twego; á iżby był domem e modlitwy y prozby ludowi twemu: 38 ✣ Vczyń pomstę nád tym człowiekiem/ y nád wojskiem jego/ á niech upádną od mieczá: wspomni ná bluźnierstwá ich/ á nie daj im áby śię ostáć mogli.

c
2 *Mác.* 14. 33.

d
2 *Kron* 7. 12.

e
Ezái. 56. 7.
Luc. 19. 46.

39 A Wyjáchawszy Nikánor z Jeruzalem/ położył śię obozem u Betoron; gdźie mu zábieżáło wojsko Syryjskie. 40 ✣ A Judás położył śię u Adásys ze trzemá tyśiący mężow; y modlił śię Judás/ mowiąc; 41 ✣ *PAnie*, ná on czás gdy oni ktorzy od Królá *Sennácherybá* posłáni f byli bluźnili/ wyszedł Anjoł g twoj/ y pobił z nich sto ośmdźieśiąt y pięć tyśięcy: 42 ✣ Ták zetrzy dźiś to wojsko przed obliczem nászym: á niech poznáją drudzy/ że źle mowili przećiwko miejscu twemu świętemu/ á osądź go według złośći jego. 43 ✣ Tedy zwiodły bitwę one wojská/ trzynástego dniá mieśiącá Adár: y stárte jest wojsko Nikánorowe/ á on sam napierwey poległ w *oney* bitwie. 44 ✣ A gdy ujrzáło wojsko jeo iż Nikánor poległ/ porzućiwszy bronie swe/ ućiekli. 45 ✣ Y gonili je drogą dniá jednego od Adásu/ áż gdźie przychodzą do Gázer: y trąbili zá nimi w trąby znák dawájąc. 46 ✣ Dla tego wypádli ze wszystkich miásteczek *Judskich* w około/ á náganiáli ich sobie/ y obrácáli je jedni ku drugim: y polegli wszyscy od mieczá/ ták/ że nie został z nich áni jeden. 47 ✣ Tedy pobrawszy łupy y korzyśći/ ućięli głowę Nikánorowi/ y rękę jego práwą/ ktorą hárdźie wyćiągał; á przyniozszy/ záwieśili u Jeruzalem. 48 ✣ A ták rádował śię lud bárzo; y obchodźili on dźień/ jáko dźień wesela wielkiego. 49 ✣ Y postánowili/ áby obchodzony był on dźień káżdego roku/ trzynástego dniá mieśiącá Adár. 50 ✣ A źiemiá Judska byłá w pokoju przez niemáły czás.

f
2 *Krol.* 18. 30.
1 *Kron* 32. 15.

g
2 *Krol.* 11. 35.
Syrác. 48. 25.
Ezái. 37. 36.

ROZDZIAL VIII.

Judás z Rzymiány przyjaźń záwárł. 22. A one ich umowę ná tablicách miedźiánych w Rzymie zpisáno y do Jeruzalem odesłano.

1 TEdy Judás usłyszał sławę o Rzymiánách/ że byli możni śiłą; á iż ochotnie pozwaláli ná wszystko/ o co ich żądano: á że z tymi ktorzy śię kolwiek do nich ućiekáją/ w przyjaźń wstępują: á że/ mowię możni są śiłą. 2 ✣ Bo mu powiádano o ich wojnách/ y zacnych spráwách/ ktorych dokazáli w krájinách Gáláádskich; á że je zwalczyli/ y uczynili sobie hołdownikámi. 3 ✣ Przytym co byli uczynili w źiemi Hiszpáńskiey/ á iż sobie pod moc podbili gory śrebrne y złote/ ktore tám są. 4 ✣ A jáko one wszystkie miejscá opátrznośćią y státecznośćią swoją opánowáli: choć one miejscá bárzo dálekie były od nich. Nád to y Krole/ ktorzy przyćiągnęli od kończyn źiemie/ stárli/ poráziwszy je porażką wielką/ á jáko y inni ktorzy zostáli/ dań im dawáć muszą ná káżdy rok. 5 ✣ Tákże też jáko y Filipá y Persę Królá Cetejskiego/ y te ktorzy śię podnieśli przećiwko nim/ stárli ná wojnie/ y pod moc je sobie podbili. 6 ✣ Aż y Antyochá wielkiego Królá Aziey/ ktory wojnę przećiwko nim podniosł/ májąc sto y dwádźieśćiá Słoniow/ do teo y jezdne y wozy/ y wojsko bárzo wielkie/ ná głowę poráźili. 7 ✣ Jáko náwet żywego pojimáli/ y włożyli nań/ áby im ták sám/ jáko y ći ktorzy krolowáli

po nim / podátek wielki dawał / á żeby rekojmie stáwił. [8] ✣ Y ustapił krájiny Indyjskiey / Medskiey / y Lydyjey / y innych co nalepszych ziem swojich: ktore jemu odebrawszy / dáli je Eumenowi Krolowi. [9] ✣ Nád to że Grekowie to byli umyślili / áby wyćiagnawszy wygłádźili je: [10] ✣ Ale skoro śie tego dowiedźieli / że wypráwili przećiwko nim hetmáná jednego / y zwiedli z nim bitwe / á poległo z nich ránnych bárzo wiele: á że pojimawszy mnostwo ich / y żony ich / y dźiatki ich / y złupiwszy je / podbili sobie pod moc źiemie ich: á poborzywszy twirdze / y złupiwszy je / uczynili je niewolnikámi / áż do dniá tego. [11] ✣ Náostátek *słyszał* jáko inne krolestwá y wyspy / ktore kolwiek śie im zprzećiwiły zkáźili / y pod moc swoje podbili. [12] ✣ A z przyjaćiołmi swymi / y ktorzy ná nich zpolegáli że záchowáli przyjaźń: tákże też iż sobie pod moc podbili krolestwá bliskie y dálekie: á że wszyscy ktorzy słyszą imie ich / lekáją śie ich. [13] ✣ A że ći / ktorymkolwiek chćieli pomagáć / y one ná krolestwo wsádźić / kroluja: á ktorekolwiek záś chca / zrzucája: á zgołá że sa bárzo wywyższeni. [14] ✣ A wszákże dla tego wszystkiego nie spráwił sobie żaden z nich korony / áni śie obłoczą w szárłat / áby śie mieli pysznić z tego. [15] ✣ Ale że sobie zbudowáli Dom rádny / gdźie ná káżdy dźień rádnych osob śiada trzy stá y dwádźieśćiá / ktorzy záwsze rádza o Rzeczypospolitey / áby dobrze stałá. [16] ✣ Tylko że poruczája jedney osobie káżdego roku / áby rząd trzymáłá nád nimi y pánowáłá nád wszystka źiemia ich: á wszyscy sa jednemu posłuszni / y niemász zazdrośći áni nienawiśći miedzy nimi. [17] ✣ Przetoż obrawszy Judás a Eupolemá syná Jánowego / syná Akkosy / y Jázoná syná Eleázárowego / posłał je do Rzymu; áby z nimi przyjaźń y towárzystwo záwárli: [18] ✣ Aby ták wybáwieni byli z járzmá swego: bo widźieli / iż krolestwo Greckie podbijáło Izráelá / y trapiło niewola ćiężka. [19] ✣ A ták wypráwili śie do Rzymu: (á byłá drogá bárzo dáleka) á wszedszy do Rády / rzekli / mowiac; [20] ✣ Judás Máchábeusz / y bráćia jego / y Rzeczpospolita Żydowska / posłáli nas do was / ábyśmy z wámi przymierze y pokoj uczynili: á żebyśmy przyjeći byli zá towárzysze / y przyjaćioły wásze. [21] ✣ Y podobáłá śie im tá rzecz.

a 2 Mác. 4. 11.

[22] A Tenći jest przepis onego listu ktory odpisał b *Urząd* ná táblicách miedźiánych / y posłáli do Jeruzalem / áby tám u nich był ná pámiatke pokoju y towárzystwá; [23] ✣ Niech śie dobrze dźieje Rzymiánom y Judskiemu narodowi ná morzu y ná źiemi / ná wieki; á miecz y nieprzyjaćiel niech bedźie dáleko od nich. [24] ✣ A wszákże jeśliby byłá pierwey podnieśiona wojná przećiwko Rzymiánom / ábo przećiwko ktorym towárzyszom ich we wszystkim páństwie ich: [25] ✣ Przybedźie im ná pomoc narod Żydowski / sercem uprzyjmym / według czásu im náznáczonego. [26] ✣ A nieprzyjaćiołom nie beda dawáć áni dodawáć żywnośći / zbroj / pieniedzy / okretow / jáko by śie Rzymiánom zdáło: y strzedz beda postánowienia ich / nic od nich nie biorac. [27] ✣ Tákże też jesliby przećiwko narodowi Judskiemu pierwey podnieśiono wojne / przybeda im Rzymiánie z uprzyjmego sercá ná pomoc / według czásu im náznáczonego. [28] ✣ A nieprzyjaćiołom nie beda dodawáć żywnośći / zbroj / pieniedzy / okretow / ták jáko śie bedźie Rzymiánom zdáło: á strzedz beda tego postánowienia bez zdrády. [29] ✣ Według tych słow záwárli umowe Rzymiánie z ludem Judskim. [30] ✣ A jesliby do tego co śie urádźiło / ći ábo owi co potym przydáli / ábo ujeli / beda to z społecznego zezwolenia swego uczynić mogli: á cobykolwiek przydáli ábo ujeli / ważno bedźie. [31] ✣ Co śie tknie bezprawia ktore Krol Demetryusz Żydom uczynił / pisáliśmy do niego / mowiac; Przecz obciążasz járzmem swym Żydy / przyjaćioły y pomocniki násze; [32] ✣ Przetoż / jesli śie ućieka do nas wiecey / skárżac ná ćie; ujmiemy śie o krzywde ich / y bedźiemy walczyli z toba / morzē y źiemia.

b 1 Mác. 14. 11.

ROZDZIAL IX.

Demetriuß dwu Hetmánow do źiemie Zydowſkey poſłał. 18. Judás zginął. 28. Jonátán ná miejſce jego náſtąpił. 40. Ktory śmierći Janá Brátá ſwego śie zemśćiwßy. 70. Przymierze z Báchideſem uczynił.

1 A Vſłyßawßy Demetryuß że Nikánor y z wojſkiem ſwojim bitwę ſtráćił / poſłał znowu Báchideſá y Alcymá do źiemie Zydowſkiey / y wojſko co namocnieyße z nimi : ♣ 2 Ktorzy śie událi drogą ku Gálgál / á położyli śie obozem u Meſálot / ktore jeſt w Arbelis : á wźiąwßy je / pobili wiele ludźi.

3 POtym mieśiącá pierwßego / roku ſetnego piędźieśiątego y 4 wtorego / oblegli Jeruzalem. ♣ A z támtąd ruſzywßy śie / poßli do Bereán ze dwudźieśtą tyśięcy mężow / 5 y ze dwiemá tyśięcy jezdnych. ♣ A Judás leżał obozem u Eleáze / ze trzemá tyśięcy mężow ná wybor. 6 ♣ Ktorzy ujrzawßy wielkość onych wojſk / ulękli śie bárzo : y wykrádło śie ich wiele z obozu / ták ; że nie zoſtáło z nich jedno tylko ośm ſet mę-7 żow. ♣ Tedy Judás widząc że śie rozbieżáło wojſko jego / á iż walká nálegáłá nań / ztrwożył ſobą ; (przeto iż nie miał czáſu áby je zgromádźił) y upádło mu ſerce. ♣ 8 Lecz przećie rzekł do tych / ktorzy byli zoſtáli ; Wſtańmy / á potykajmy śie z nieprzyjaćioły ſwymi : owa 9 je ſnadź zwalczymy. ♣ Ale go oni odwodźili / mowiąc ; Nie będźiemy śie im mogli oprzeć ; lecz rácżey záraz záchowująć żywot ſwoj / wroćmy śie / bo śie bráćia náßy rozbiegli : Jákożbyſmy mogli walczyć przećiwko nim / gdyż nas *bárzo* má-10 ło? ♣ Ale Judás rzekł ; Nie daj tego Boże / ábym to uczynić miał / á ućiec przed nimi : Jeśli śie przybliżył czás náß / podſtąpmyż mężnie śmierć zá bráćią náße / á nie zoſtáwujmy tey háńby ná ſławie ſwey.

11 ZAtym ruſzyło śie wojſko z obozu ſwego / y ſtáneli ku potykániu śie z nimi : y rozdźielono jedne ná dwie częśći / á procewnicy y ſtrzelcy ßli przed wojſkiem : tákże też inni wßyſcy co namężnieyßy / ßli ná 12 przodku do potykánia. ♣ A Báchides był w tym Połku / ktory po práwym ſkrzydle ćiągnął / ták / że śie zchodźił ten huf z obu ſtron : y zátrąbi-13 li w trąby. ♣ Zátrąbili tákżey ći ktorzy byli z ſtrony Judáſowey w trąby / ták / iż zádrżáłá źiemiá od huku onych wojſk : y trwáłá oná bitwá ktora śie toczyłá / od poránku 14 áż do wieczorá. ♣ A widząc Judás że Báchides y moc wojſká byłá ná práwym ſkrzydle / przyłączył do śiebie wßyſtkie *żołnierze* mężnego ſer-15 cá / ♣ Ták / że potárli ono ſkrzydło / ktore po práwey ſtronie było ; á 16 gonili je áż do gory Azotu. ♣ A ći ktorzy lewe ſkrzydło trzymáli / widząc że ſtárte było ono ſkrzydło po práwey ſtronie / puśćili śie z tyłu zá Judáſem / y zá tymi ktorzy z nim 17 byli. ♣ Y wzmogłá śie bitwá / á poległo ránnych wiele y z tey y z owey 18 ſtrony. ♣ Poległ też y Judás ; á inni ućiekli.

19 TEdy Jonátán y Symon wźiąwßy Judáſá brátá ſwego / pochowáli go w grobie Ojcow ſwo-20 jich w Modynie. ♣ Y płákáli nád nim / y żáłowáli go wßyſcy Izráelczycy z wielkim nárzekániem ; á żałobę odpráwując przez wiele dni / 21 mowili ; ♣ Ach jákoć poległ mę-22 żny wybáwićiel Izráelſki ? ♣ Ale inne ſpráwy Judáſowe / y woyny y męſtwá / ktorych dokázował / y ſtáteczność jego / ktorych jeſt dośyć / nie ſą opiſáne : bo ich było bárzo wiele.

23 Y Stáło śie potym po śmierći Judáſowey / że śie źli ludźie wynurzyli / po wßyſtkich gránicách Izráelſkich : á powſtáli wßyſcy 24 ktorzy nieprawość czynili. ♣ W onez dni był głod bárzo ćiężki / dla czego odſtąpiłá oná krájiná poſpołu 25 z nimi. ♣ Tedy Báchides one niepobożne męże obrawßy / poſtánowił 26 je Pány w oney krájinie. ♣ Ktorzy wyßukawßy y wyßpiegowawßy przyjaćioły Judáſowe / przywiedli je do Báchideſá : nád ktorymi śie on 27 mśćił / y pośmiewał śie z nich. ♣ A ták był ućiſk w Izráelu / jákiego nie było ode dniá / od ktorego miedzy nimi Proroká widáć nie było.

28 PRzetoż śię zebráli wßyscy przyjáćiele Judásowi/ y rzekli 29 do Jonátáná; ♣ Od tego czásu jáko brát twoj Judás umárł / niemáß mężá podobnego jemu/ ktoryby wyćiągnął przećiwko nieprzyjaćiołom *náßym*, y Báchidesowi / y przećiwko *innym* nieprzyjaćiołom narodu 30 náßego. ♣ A przetoż ćiebie dźiś obieramy miásto niego zá hetmáná/ y wodzá swego / ábyś wiodł woj= 31 ny náße. ♣ Y przyjął Jonátán ná on czás hetmáństwo / á nástąpił ná miejsce Judásá brátá swego.

32 CZego gdy śię Báchides dowiedźiał/ stárał śię jákoby go zá= 33 bił. ♣ Lecż Jonátán y Symon brát jego / y wßyscy ktorzy przy nim byli dowiedźiawßy śię o tym / ućiekli ná pußczą Tekue : á położyli śię obo= 34 zem nád wodámi jeziorá Assár. ♣ O czym dowiedźiawßy śię Báchides / przyćiągnął sam w dźień Sábbátu ze wßystkim wojskiem swym zá Jordan.

35 W Tym posłał Jonátán Janá brátá swego / hetmáná onego ludu / y prośił Nábátejczykow przyjaćioł swojich/ áby im dopuśćili u śiebie złożyć *do zchowánia* zprzęt ich / ktorego dostátek mieli. ♣ 36 Ale synowie Ambrego wypadßy z Medáby/ pojimáli Janá/ á wßystko/ cokolwiek miał zábrawßy / odeßli. 37 ♣ To gdy śię ták stáło / dano znáć Jonátánowi / y Symonowi brátu jego / iż synowie Ambrego spráwują wesele wielkie; á prowádzą Pánią młodą z Nábádát / corkę jednego z zacnych Kśiążąt Chánánejskich z wielką pompą. 38 ♣ Ale wspomniawßy sobie ná Janá brátá swe°/ poßli y skryli śię w jáskinią pod go= 39 rą. ♣ A podniozßy oczu swych / ujrzeli/ á ono zgrájá y przygotowánie wielkie/ y że PAn młody wyjáchał z przyjaćioły swymi / y z bráćią swoją z bębny y z muzyką / y z wielą 40 oręża. ♣ Przetoż uderzyli ná nie z zásadzki/ y pobili je / y poległo rannych wiele; á ostátek ich ućiekło ná gory; y zábráli wßystkie łupy ich. ♣ 41 A ták obroćiło śię ono wesele w żáłość/ á głos muzyki ich w płácż. ♣ A 42 oni pomśćiwßy śię rozlaney krwie brátá swego / wroćili śię do brzegu Jordáńskiego.

43 O Tym usłyßawßy Báchides / przyćiągnął w dźień Sábbátu / áż do brzegu Jordáńskiego z 44 wielkim wojskiem. ♣ Przetoż rzekł Jonátán do swojich; Wstańmy / á walczmy o żywot náß: bo śię z námi nie dźieje dźiś ták jáko wczorá/ 45 ábo dźiś trzeći dźień. ♣ Bo oto wojná nástępuje ná nas y w przod y w tył: do tego/ wodá Jordáńska/ jest y z tąd y z owąd / y jeźierzyská / y lásy/ ták/ że niemáß miejscá do ustąpienia. 46 ♣ Przetoż teraz wołajcie do niebá/ ábyśćie ußli rąk nieprzyjaćielskich. 47 ♣ Y zstoczyłá śię bitwá; y wyćiągnął Jonátán rękę swoję chcąc uderzyć Báchidesá : ále śię od niego 48 názad odwroćił. ♣ Zátym wskoczył Jonátán y ći ktorzy z nim byli w Jordan / y przepłynęli ná drugą stronę: ále śię niepuśćili zá nimi 49 zá Jordan. ♣ Y poległo z strony Báchidesowey dniá onego do tyśiącá mężow: 50 ♣ A sam wroćiwßy śię do Jeruzalem / pobudowął miástá obronne w Judskiey źiemi/ y Zamek w Jerychu : nád to y Bethel/ y Támnáse / y Fáráton / y Tesso murámi wysokimi / bramámi y zaworámi/ 51 opátrzyli. ♣ Y osádźił je strażą kto= 52 raby ßkodźiłá Izráelowi. ♣ Opátrzył tákże miásto Betsurę/ y Gázárę/ y Zamek: y położył w nich żołnierzá/ y *sporządźił* dostátek żywnośći. 53 ♣ Nád to/ wźiąwßy w zákłádźie syny Kśiążęce oney źiemie/ dał je pod straż ná Zamek Jeruzalemski.

54 POtym roku setnego pięćdźieśiątego y trzećiego/ mieśiącá wtorego / rozkazał Alcymus rozwálić mur przyśionku wewnętrznego / miejscá świętego: y psował sprá= 55 wy Prorockie. ♣ Ale gdy począł burzyć / właśnie w ten czás uderzony jest Alcymus/ y przerwáły śię przedśięwźięćia jego : bo zámknione są ustá jego / gdyż był páráliżem ruszony/ ták/ że nie mogł więcey y słowá przemowić / áni rozpráwy uczynić 56 domu swego. ♣ Y umárł Alcymus ná 57 on czás z wielką boleśćią. ♣ A widząc Báchides że Alcymus umárł / wroćił śię do Krolá : y byłá Jud-

ſka ziemiá w pokoju przez dwie lecie. 58 Z kąd wſzedſzy w rádę wſzyſcy złośnicy/mowili; Oto Jonátán y ktorzy przy nim ſą / w pokoju beſpiecznie mieſzkáją: á przetoż podwiedźmy Báchideſá / że je wſzyſtkie jedney nocy pojima. 59 Przetoż ſzedſzy/dáli mu rádę. 60 Ktory ruſzywſzy ſie/ćiagnął z wojſkiem wielkim / y poſłał liſty potájemnie do wſzyſtkich towárzyſzow ſwojich / ktorzy byli w Judſkiey ziemi/áby pojimáli Jonátáná / y tych ktorzy przy nim byli: ále nie mogli / bo ſie wynurzyłá rádá ich. 61 Y pojimáli mężow oney krájiny / ktorzy byli powodem oney złośći / pięćdźieśiat oſob; y zábili je. 62 Potym uiáchawſzy Jonátán z Symonem / y z tymi ktorzy z nimi byli do Betbázy / ktore jeſt ná puſzczy/pobudował obáliny jego/ y opátrzył je mocno. 63 Tego dowiedźiawſzy ſie Báchides / zebrał wſzyſtko wojſko ſwoje / y tym ktorzy byli z Zydowſkiey ziemie dał znáć. 64 A przyćiagnawſzy / położył ſie obozem u Betbázy: á wojenne przypráwy zporzadźiwſzy / dobywał go przez wiele dni.

65 Gdy Jonátán zoſtáwiwſzy Symoná brátá ſwego w mieśćie / wyćiagnał w pole: á wyćiagnawſzy 66 z niemáłym pocztem / Poráził Odomirá y bráćią jego / ſyny Fázyronowe w namiećiech ich: á gdy je pocżał zábijáć / náſtępowáły wojſká. 67 Symon tákże y ći ktorzy z nim byli / wypadſzy z miáſtá / popa-68 lili one przypráwy wojenne. Y zwiedli bitwę z Báchideſem: y zſtárty jeſt od nich; á utrapili go bárzo / bo rádá y záćiegi jego dáremne były. 69 Przetoż rozpaliwſzy ſie Báchides gniewem ná one męże złe / ktorzy mu byli powodem żeby wyćiagnał do oney ziemie / wielu z nich zábił: á potym umyślił wroćić ſie do ziemie ſwojey. Czego 70 dowiedźiawſzy ſie Jonátán/ wypráwił do niego poſły/ áby z nim uczynili przymierze / á żeby im więźnie wroćił. 71 Co on przyjawſzy/uczynił według ſłow jego: y przyśiągł mu / że nie będźie ſzukał jego złego / po wſzyſtkie dni żywotá ſwe-72 go. Y oddał mu więźnie/ktore był przed tym wywiodł z ziemie Judſkiey: á náwroćiwſzy ſie / odjáchał do ziemie ſwojey / á nie pokuśił ſie nigdy więcey wtárgnać w gránice 73 Zydowſkie. Ták przeſtáłá wojná w Izráelu. A Jonátán mieſzkał w Máchmás: á poczawſzy lud ſadźić/ wygłádźił niepobożne z Izráelá.

Rozdział X.

Demetryuſz. 15. y Alexánder ſtáráją ſie o przyjaźń z Jonátánem. 17. Liſt Alexándrow przyjaćielſki. 22. Y drugi Demetryuſzow do Zydow. 51. Alexánder ſie żeni z corką Krolá Egipſkiego. 74. 80. Jonátánowe wojny y zwyćięſtwo.

1 Roku ſetnego ſześćdźieśiatego/ przyćiagnał Alexánder ſyn Antyochow Epifánes / y wźiał Ptolemájdę: á gdy go przyjęli / krolo-2 wał tám. Co gdy uſłyſzał Demetryuſz Krol / zebrał wojſko bárzo wielkie / y wyćiagnał przećiwko 3 niemu ná wojnę. Y poſłał Demetryuſz liſty do Jonátáná z ſłowy ſpokojnymi / *obiecując* go wielkim 4 uczynić. (Abowiem rzekł; Poſpieſzmy ſie / ábyſmy przymierze uczynili/pierwey niżeliby on uczynił z A-5 lexándrem przećiwko nam: Boby wſpomniał ná one wſzyſtkie przykrośći / ktore go od nas potykáły / y 6 bráćią jego/ y narod jego.) Y dał mu moc zbieráć wojſko / y gotowáć zbroje / żeby był towárzyſzem jego: á te ktorzy byli w zákłádźie ná zamku/ rozkazał mu wydáć.

7 Gdy przyjáchawſzy Jonátán do Jeruzalem / czytał one liſty przed wſzyſtkim ludem/ y przed tymi 8 ktorzy byli ná zamku. Ktorzy ſie bárzo ulękli / gdy uſłyſzeli / że mu 9 Krol dał moc zbieráć wojſko: Y wydáli Jonátánowi te/ ktorzy byli ná zamku w zákłádźie: á on je 10 przywroćił rodźicom ich. A ták mieſzkał w Jeruzalem/y pocżał bu-11 dowáć y odnawiáć miáſto. Bo rozkazał onym / ktorzy odpráwowáli roboty / pobudowáć mury / y gorę Syon w około kámieniem kwádratowym obtoczyć: y uczynili ták. 12 Zácżym poućiekáli oni cudzoziem-

cy/ ktorzy byli ná zamkách ktore był 13 pobudował Báchides. ✤ A opuściwszy káżdy *z nich* miejsce swe/ 14 odszedł do ziemie swojey. ✤ Tylko w Betsurze zostáli niektorzy z tych/ ktorzy byli opuścili Zakon y przykazánie: bo tám mieli uciecżkę.

15 A Że usłyszawszy Krol Alexánder o obietnicách/ ktore przez pisánie uczynił Demetryusz Jonátánowi/ y gdy mu dano spráwę o wojnách y o męstwách/ ktorych dokázował on y brácia jego/ y o pracách 16 ktore podejmowáli/ Rzekł; ✤ Izali znajdźiemy męzá tákiego áby jednego? Przetoż teraz przyjmimy go zá przyjaćielá y zá towárzyszá. ✤ 17 A nápisawszy listy/ posłał do niego/ 18 w te słowá mowiąc; ✤ Krol Alexánder/ Brátu swemu Jonátánowi 19 zdrowia życzy. ✤ Słyszelismy o tobie żeś ty jest mąż zacny/ y godźien ábyś był przyjaćielem nászym. ✤ 20 Przetoż teraz stánowiemy ćię dźiśia nawyższym Kápłánem narodu twego/ y żeby ćię zwano przyjaćielem krolewskim: Przytym posłał mu száte szárłatową/ y koronę złotą/ mowiąc; Stoj przy nas/ á záchowaj 21 z námi przyjaźń. ✤ Tedy śię *Jonátán* oblekł w świętą száte mieśiącá śiodmego/ roku setnego y sześćdźieśiątego/ w Swięto uroczyste Kuczek: y zebrał wojská/ á nágotował zbroj bárzo wiele.

22 A Usłyszawszy Demetryusz o tym/ 23 záfrásował śię/ y rzekł; ✤ Cożesmy to uczynili/ iż nas uprzedźił Alexánder/ áby w przyjaźń wszedł z 24 Zydámi/ dla rátunku swego. ✤ Nápiszę y ja do nich/ nápominájąc ich/ y obiecując im dostojeństwá y dáry/ 25 áby mi byli ku pomocy. ✤ Y nápisał do nich w te słowá; Krol Demetryusz narodowi Zydowskiemu zdro- 26 wia życzy. ✤ Iżześćie záchowáli przymierze z námi/ á trwaćie *státecznie* w przyjáźni nászey/ y nie przystawaćie do nieprzyjaćioł nászych/ *rádźi to* słyszymy/ y rádujemy śię. ✤ 27 Przetoż teraz trwajćie y dáley/ záchowując nam wiárę: á oddamy wam dobrym zá to; co nam czynićie. ✤ 28 Y odpuśćimy wam wiele powinnośći/ y damy wam podárki. ✤ 29 Owszem teraz czynię was wolnymi/ y wypuszczam wszystkie Zydy z dáni y z podátkow/ z soli y z koron; náwet 30 y trzecią część nasienia. ✤ Więc y te połowice owocow z drzew/ ktora ná mię przychodźi odpuszczam ode dniá dźiśieyszego y nápotym: áby jey więcey nie brano z ziemie Zydowskiey/ áni z trzech Stárostw ktore do niey są przyłączone z Sámáryjey y z Gálilejey/ od dźiśieyszego dniá/ áż ná wieczne czásy. ✤ A 31 Jeruzalem niech będźie święte y wolne/ y gránice jego/ od dźieśięćiny podátkow. ✤ Puszczam tákże 32 władzą nád zamkiem ktory jest w Jeruzalem; á dawam ją nawyższemu Kápłánowi/ áby go osádźił mężámi/ ktorebykolwiek on obrał dla 33 straży jego. ✤ Nád to/ káżdego Zydá pojimánego z ziemie Zydowskiey/ po wszystkim krolestwie mojim/ dármo wolnym czynię: do tego/ wszyscy niech odpuszczą podátki ich y bydłá 34 ich. ✤ A wszystkie Swiętá y Sábbáty/ y Now mieśiacá/ y dni Uroczyste/ y trzy dni przed świętem uroczystym/ tákże też trzy dni po onych dniách uroczystych/ niech mają wszystkie wolne y swobodne wszyscy Zydźi/ ktorzy są w krolestwie 35 mojim. ✤ Aby nikt nie miał mocy przedawáć áni zádawáć trudnośći ktoremu z nich w żadney rzeczy. ✤ 36 Tákże niech będą zpisáne z Zydow wszędy wojská krolewskie/ około trzydźieśći tyśięcy mężow: á będźie śię im dawał żołd jáko należy wszystkiemu wojsku krolewskiemu. ✤ 37 A część z nich postánowiona będźie po wielkich zamkách krolewskich/ á część niech będźie przełożona z nich nád spráwámi tego krolestwá/ ktore ná wiárę puszczáne bywáją: á hetmáni nád nimi y Kśiążętá/ niech będą z nich: á niech używáją praw swojich/ ták jáko krol postánowił w 38 ziemi Judskiey. ✤ A z strony onych trzech Stárostw/ przyłączonych do Judskiey źiemi z kráiny Sámárylskiey/ niech śię to dołoży: że do ziemie Judskiey będąc poczytáne/ jednemu poddáne być máją/ á niech ále będą posłuszne inszey władzy/

39 oprocz nawyższego Kápłáná. ✠ Ptolemájdę też y z powiátem jey / dárem dawam świętym / ktorzy są w Jeruzalem / ná potrzebne nákłády ná Swiątnicę. 40 ✠ Do tego/ ná káżdy rok dawam pietnáśćie tyśiecy syklow śrebrá z dochodow krolewskich/ z tych miejsc ktore mu należą. ✠ 41 A to wszystko co zostáło *podátku* ktorego nie oddano z dochodow przeszłych lat/ *ten* już od tąd niech oddawáją ná potrzebę Domu. 42 ✠ Nád to/ piec tyśiecy syklow śrebrá / ktore (jáko y przeszłych lat) z dochodow Swiątnice z podátku rocznego bráne bywáły / y te odpuszczam ; dla tego / że to należy Káplánom / ktorzy odpráwują służbę *Bożą*. 43 ✠ A ktorzy śie ućiekli do Kośćiołá Jeruzalemskiego / ábo do ktorych kolwiek gránic jego / zátrzymawájąc podátki krolewskie / ábo inne rzeczy / niech będą wolno puszczeni ze wszystkim cokolwiek máją w krolestwie mojim. 44 ✠ Tákże ná pobudowánie y popráwę miejscá świętego / dány będźie nákład z dochodu krolewskiego. 45 ✠ Wiec y ná wybudowánie murow Jeruzalemskich/ y ná obwárowánie jego w około / dádzą tákże nákład z dochodu krolewskiego; y ná wystáwienie murow w Judskiey ziemi.

46 A Gdy usłyszał Jonátán y lud one słowá/ nie wierzyli im / áni ich przyjęli : Bo pámiętáli ná one złośći wielkie / ktore czynił Izráelowi/ 47 bárzo je trapiąc. ✠ Ale sobie upodobáli Alexándrá/ że śie on z nimi uprzyjmie o pokoj umawiał : y dawáli mu pomoc po wszystkie dni. ✠ 48 A ták zebrał Krol Alexánder wojsko wielkie / y położył śie obozem przećiwko Demetryuszowi. 49 ✠ Y zwoczyli bitwę oni dwáj Krolowie : ále wojsko Demetryuszowe tył podáło/ ktore gonił Alexánder : bo zwyćięstwo 50 nád nimi otrzymał. ✠ Y trwáłá oná bitwá wielka áż do zachodu słońcá. á poległ Demetryusz dniá onego.

51 Gdy posłał Alexánder do Ptolemeuszá Krolá Egipskiego posły/ 52 w te słowá mowiąc; ✠ Poniewa żem śie wroćił do ziemie krolestwá mego/ y uśiadłem ná stolicy Ojcow mojich / y otrzymałem páństwo : á wotárszy Demetryuszá/ opánowałem 53 ziemię nászę: ✠ (Bom zwoczył z nim bitwę / y potárty jest on / y wojsko jego od nas ; á uśiedlismy ná stolicy krolestwá jego.) 54 ✠ Przetoż teraz záwrzymy miedzy sobą przyjaźń / á day mi corkę twoję zá żonę / że będę źięćiem twojim / á dam upominki tobie y oney/ ktore ná ćię należą. ✠ 55 Ná co odpowiedźiał Krol Ptolemeusz / mowiąc ; Szczęśliwyż jest ten dźień / ktoregoś śie wroćił do ziemie Ojcow twojich / á uśiadłeś 56 ná stolicy krolestwá ich. ✠ A ták teraz uczynię to / o coś pisał : ále zájedź mi drogę do Ptolemájdy/ ábyśmy śie spotkem oglądáli : y zostánę świekrem twojim / jákoś rzekł.

57 Y Wyjáchał Ptolemeusz z Egiptu/ sam y Kleopátrá corká jego / á przyjáchał do Ptolemájdy roku setnego sześćdźieśiątego y wtorego. 58 ✠ A gdy mu zájáchał Krol Alexánder / dał mu Kleopátrę corkę swoję : Y spráwił jey wesele w Ptolemájdźie po krolewsku / z wielką pompą. 59 ✠ Y nápisał Krol Alexánder do Jonátáná / áby mu zájáchał drogę. 60 ✠ Ktory zacnie przyjácháwszy do Ptolemájdy/ wyszedł przećiwko onym dwiemá Krolom / á dał wiele upominkow od śrebrá y złotá/ im y przyjaćiołom ich / y ználazł 61 *wielką* łáskę u nich. ✠ Ale śie zebráli przećiwko niemu mężowie jádowići z Izráelá/ mężowie złośliwi / áby go źle událi : ále Krol ná nie nie dbał. 62 ✠ Owszem rozkazał Krol zewlec Jonátáná z szat jego / á oblec go w szkárłat: y ták uczynili. Potym posádźił go Krol podle śiebie: 63 ✠ Y rzekł do Kśiążąt swojich ; Wynidźcie z nim w pośrzod miástá / á każcie obwołáć/ áby náń nikt nie skárżył o żadną rzecz ; y żeby mu śie nikt w 64 niczym nie przykrzył. ✠ A gdy ujrzeli ći co náń skárżyli zacność jego ktorą obwołano/ y onego ubránego w 65 szkárłat/ pouciekáli wszyscy. ✠ A potym jáko go wielkim Krol uczynił/ wpisawszy go miedzy przednieysze przyjaćioły / postánowił go hetmánem/ 66 y uczesnikiem páństwá. ✠ Tedy

ſie wrocił Jonátán do Jeruzalem/ w pokoju y w rádośći.

67 A Roku ſetnego ſześćdźieśiatego y piatego / wroćił śie Demetryuß ſyn Demetryußow z Krety / 68 do ziemie Ojcow ſwych. ✠ O czym Krol Alexánder uſłyßawßy/záfráſowáł śie bárzo ; y wroćił śie do Antyochiey. 69 ✠ Y poſtánowił Demetryuß Apolloniußá Stároſte nád Dolna Syryja ; ktory zebrawßy woyſko wielkie, á położywßy śie obozem w Jámniey;poſłał do Jonátáná nawyżßego Kápłáná/mowiac;✠ 70 Tylko śie ty ſam podnośiß przećiwko nam/á jam jeſt w pośmiewiſku y w pohánbieniu dla ćiebie : przeto/ iż ty przećiwko nam rozćiagaß władza ſwoje ná tych gorách. 71 ✠ A ták jeſli ufaß wojſku twemu / wynidź do nas w pole / á tu śie z ſoba potykajmy : Abowiemći ze mna jeſt potega miaſt. 72 ✠ Pytaj śie/ á dowieß śie ktom ja jeſt / y ći ktorzy mi pomagája : á powiedzać / że śie nie bedźiećie mogli y jedna noga oſtać przed námi ; ponieważ przodkowie wáßy w źiemi ſwey dwá kroć tył podáć muśieli. 73 ✠ A teraz nie bedźieß mogł wytrzymáć jezdnym/ y tákiemu wojſku w polu ; gdźie niemáß kámienia / áni żadney ſkáły / áni mieiſcá do ućiekánia.

74 A Gdy Jonátán uſłyßał te ſłowá Apolloniußowe / poruſzył śie w myśli / y wybrawßy dźieśieć tyśiecy mezow/wyćiagnał z Jeruzalem: gdźie mu záßedł ná pomoc Symon 75 brát jego. ✠ A położywßy śie obozem u Joppen/bo go nie chćiano puśćić do miáſtá / (gdyż ſtraż Apolloniußowá byłá w Joppen) doby- 76 wał go. ✠ Z kad zleknawßy śie obywátele miáſtá/otworzyli je : y o- 77 pánował Jonátán Joppen. ✠ O czym uſłyßawßy Apolloniuß/wźiał z ſoba trzy tyśiace jezdnych/ y woj- 78 ſko wielkie:✠ Y ćiagnał ku Azotowi / jákoby śie w droge ku niemu wyprawił / á wßákże wnet wyćiagnał w pole:przeto/że miał wiele jezdnych/w ktorych ufał.✠ Y gonił go *Jonátán* ku Azotowi / á wojſko śie po nim puśćiło/chcac ztoczyć bitwe. 79 ✠ Ale Apolloniuß zoſtáwił potájemnie zá nimi tyśiac jezdnych. ✠ 80 Lecz zwiedźiawßy Jonátán ze záſadzki ſa zá nimi / obtoczył wojſká jego / ktore wypußczały ſtrzały ná 81 lud od poránku áż do wieczorá.✠ A lud ſtał jáko był rozkazał Jonátán/ 82 áż śie ſprácowáli jezdni jego.✠ Potym wyćiagnał Symon z wojſkiem ſwym/y uderzył ná on hufiec ; bo śie już ći jezdni byli ſprácowáli : ktorzy potárći bedac od niego/ućiekli. ✠ Y 83 rozpierzchnełá śie oná jezdá po polu : á ućiekßy do Azotu/ weßli w dom a Dágonow / do kośćiołá bałwáná ſwego/áby byli záchowáni. ✠ 84 Ale Jonátán zápaliwßy Azot y miáſtá okoliczne/pobrał łupy ich/ y kośćioł Dágonow z onymi ktorzy do 85 niego ućiekli ogniem ſpalił.✠ A byłá tych / ktorzy polegli od mieczá z onymi ktorzy byli popaleni / liczbá/ 86 około ośmi tyśiecy mezow.✠ Y ruſzył śie z támtad Jonátán/y położył śie obozem u Aßkálonu : gdźie wyßli obywátele miáſtá przećiwko nie- 87 mu/ z wielka pompa.✠ Potym śie wroćił Jonátán do Jeruzalem z tymi/ ktorzy z nim byli / májac łupy wielkie.

a 1 Sám. 5. 2.

88 A Gdy uſłyßał Krol Alexánder o tym/ umyślił jeßcze zacniey 89 wyſtáwić Jonátáná.✠ Przetoż mu poſłał zápone złota / jáko jeſt obyczaj dawáć powinnym krolewſkim. Y dał mu Akáron/ y wßyſtkie gránice jego w oꝛiádłość.

Rozdzial IX.

Ptolomeuß powſtał przećiwko Alexándrowi Zięćiowi ſwemu. 16. Alexánder umárł. 18. Y Ptolomeuß. 19. Demetryuß páńſtwo wźiawßy. 27. Jonátáná uććił. 48. Antyochiey dobrł y zplundrował. 72. Jonátán zwyćieſtwo otrzymał.

1 T Edy Krol Egipſki zebrawßy wojſká wielkie / jáko piaſek ktory jeſt ná brzegu morſkim / y wiele okretow / ſtárał śie jákoby mogł zdrádą wźiać kroleſtwo Alexándrowe / y przyłaczyć je do kroleſtwá 2 ſwego.✠ Y wyjáchał do Syryiey z ſłowy ſpokojnymi / y otwieráli mu obywátele miáſtá / y wychodźili przećiwko niemu : ábowiem to było

rozkazanie od Krolá Alexándrá / gdyż był świekier jego / áby wychodzono przećiwko niemu. 3 ✠ Ale Ptolemeusz wjáchawszy do miast / wszędźie żołnierze zostawiał ná straży / w káżdym mieśćie. 4 ✠ A gdy był blisko Azotu / ukazano mu kośćioł Dágonow ogniem zpalony / y Azot y okoliczne miástá jego poborzone : y ćiáłá pobitych porzucone y popalone / ktore był a Jonátán ná wojnie popalił : (bo je było złożono ná gromády tám / ktoredy jáchał) 5 ✠ Y powiádáli Krolowi co uczynił Jonátán / áby go chydźili : wszákże Krol milczał. 6 ✠ Y wypráwił śie Jonátán zacnie przećiwko Krolowi do Joppen / gdźie przywitawszy śie społecznie / nocowáli tám. 7 ✠ Potym wyjáchawszy Jonátán z Krolem áż do rzeki ktora zowią Eleuterus / wroćił śie do Jeruzalem. 8 ✠ A krol *Ptolemeusz* opánowawszy miástá nád morzem áż do Seleuciey / ktora też leży nád morzem / umyślił przećiwko Alexándrowi złe rády : 9 ✠ Y wypráwił posły do Demetryuszá Krolá / mowiąc ; Nuże uczyńmy z sobą przymierze / á damći corkę moję ktora ma Alexánder ; y bedźiesz krolował w krolestwie ojcá twego : 10 ✠ Abowiem mi żal / żem mu dał corkę moję ; bo mie chćiał zábić. 11 ✠ A obwinił go dla tego / iż prágnął krolestwá jego. 12 ✠ Y wźiął mu corkę swoję / á dał ją Demetryuszowi : y odráził śie od Alexándrá ; y były jáwne nieprzyjáźni miedzy nimi. 13 ✠ Zátym przyjáchawszy Ptolemeusz do Antyochiey / włożył dwie koronie ná głowę swoję / Azyátycką y Egipską. 14 ✠ A Krol Alexánder był ná ten czás w Cyliciey ; bo śie wyłámywáli z posłuszeństwá jego obywátele onych miejsc. 15 ✠ Przetoż usłyszawszy Alexánder / wyćiągnął przećiwko niemu ná wojnę. Ale Ptolemeusz wywiodszy *wojską wielkie*, potykał śie z nim reką poteżną / y wspárł go názad. 16 ✠ Tedy uciekł Alexánder do Arábiey / áby śie tám záchował : á krol Ptolemeusz wywyższony jest. 17 ✠ Ale Zábdyel Arábczyk uciąwszy głowę Alexándrowi / posłał ją Ptolemeuszowi. 18 ✠ Zátym Krol Ptolemeusz umárł dniá trzećiego : á ći ktorzy byli po zamkách jego / od tych ktorzy mieszkáli po tychże zamkách / pogineli. 19 ✠ A ták Demetryusz otrzymał krolestwo roku setnego sześćdźieśiątego śiodmego.

a 1 Mác. 10.48.

20 Onych dni zebrał Jonátán niektore z Judskiey źiemie / áby dobywał zamku Jeruzalemskiego / y náczynił przećiwko niemu przypraw wojennych bárzo wiele. 21 ✠ Ale wypráwiwszy śie do Krolá niektorzy / co w nienawiśći mieli narod swoj / meżowie źli / oznájmili mu iż Jonátán zamek obległ. 22 ✠ Oczym gdy śie dowiedźiał / rozgniewał śie : á skoro to usłyszał / záraz wyjáchał / y przyjáchał do Ptolemáidy ; y nápisał Jonátánowi / áby poniechawszy obleżenia / zájáchał mu co narychley droge dla rozmowy / do Ptolemáidy. 23 ✠ Co gdy usłyszał Jonátán / rozkazał *przećiw Zámek* oblec : á wybrawszy niektore z stárszych Izráelskich y z Kápłánow / wdał śie w niebespieczeństwo. 24 ✠ Bo nábrawszy śrebrá y złotá / y szat / y innych upominkow wiele / jáchał do Krolá do Ptolemáidy / y ználazł łáskę u niego. 25 ✠ A choć nań poduszczáli niektorzy niezbożni z narodu jego. 26 ✠ A wszákże uczynił mu Krol ták jáko mu byli uczynili przodkowie jego : y uczynił go wielkim przed wszystkimi 27 przyjáćioły swymi. ✠ Y potwirdźił mu Nawyższego kápłáństwá / y wszelkich innych / ktore miał przed tym / urzedow : náwet sposobił to / áby był Kśiążećiem przedniejszych przyjaćioł jego.

28 Nad to / prośił Jonátán Krolá / áby od podátku wolną uczynił źiemię Judską / y troje Stárostw / y Sámáryą : y obiecał mu zá to trzy 29 stá tálentow. ✠ Y zezwolił ná to krol : y nápisał Jonátánowi listy o tym wszystkim w ten sposob ; 30 ✠ Krol Demetryusz Jonátánowi Brátu / y narodowi Zydowskiemu / zdrowia 31 życzy. ✠ Przepis listu tego / ktorysmy o was pisáli do Lástená powinne° nászego / nápisáliśmy y wam 32 áby śćie go widźieli. ✠ Krol Demetryusz Lástenowi Ojcu / zdrowia 33 życzy. ✠ Narodowi Zydowskiemu

przyjaćiołom náßym / ktorzy śie záchowuja przećiwko nam / ták jáko jest spráwiedliwa / umyśliliśmy dobrze uczynić dla ich ku nam życzliwośći. 34 ✣ Przetoż náznáczyliśmy im y gránice Judskie/ y te trzy Powiáty Aferemę/ y Lidde y Rátáme/ odłaczone od Sámáryjey do Judskiey ziemie; y wßystkie inne rzeczy/ ktore naleza tym wßystkim ktorzy ofiáry spráwuja w Jeruzalem : záto/ co przed tym Krol od nich bierał ná káżdy rok / z pożytkow ziemie y z owocow drzew. 35 ✣ Tákże y inne rzeczy ktore nam należáły / od tego czásu / dźieśiećiny/ y dań nam należaca/ y żupy solne / y korony/ ktore nam naleza/ 36 ✣ Wßystko im pußczamy : A nic z tego wzrußono nie bedźie / od tad áż po wßystek czás. 37 ✣ Przetoż postárajćie śie / ábyśćie to przepisáli / y oddáli Jonátánowi. A niech to położa ná gorze świetey ná miescu przystojnym y zacnym.

38 A Ták widzac Krol Demetryuß / że przed nim byłá uspokojna ziemiá / á nic mu śie nie sprzećiwiło / rozpuśćił wojská swe / káżdego ná miejsce jego : oprocz wojská cudzoźiemcow / ktore był zebrał z wyspy innych narodow. Dla tego tez nienawiść wźieły przećiwko niemu wßystkie wojská je°/ ktore miał po ojcách. 39 ✣ Przetoż Tryfon/ ktory przed tym pierwßy był po Alexándrze / widzac że wßystkie wojská ßemráły przećiwko Demetryußowi / udał śie do Symálkuá Arábczyká ; ktory przy sobie chował Antyochá / syná Alexándrowego. 40 ✣ Y námawiał go/ áby mu go dał / żeby krolował miásto Ojcá jego : oznájmił mu przy tym / co uczynił Demetryuß ; y o tych niechećiách ktore przećiwko niemu miáły wojská jego : y został tám przez wiele dni.

41 W Tym posłał Jonátán listy do Krolá Demetryußá/ áby wygnał te ktorzy byli ná zamku Jeruzalemskim / y te ktorzy byli ná bäßtách: bo nájezdżáli Izráelá. 42 ✣ Tedy Demetryuß posłał do Jonátáná / mowiac ; Nie tylkoć to uczynię / y narodowi twemu / lecz ćie zacnie wywyżßę y narod twoj/ bedeli miał 43 czás po temu. ✣ Teraz tedy dobrze uczyniß / jesli mi poślesz męże ktorzyby mi byli ná pomocy : bo mie odstapiło wßystko wojsko moje. 44 ✣ Y posłał mu Jonátán do Antyochiey trzy tyśiace mężow mocnych / ktorzy śie wypráwili do Krolá. Tedy śie Krol urádował z przyśćia ich. 45 ✣ Bo śie było zebráło mießczánow w pośrzod miástá / około stá y dwudźiestu tyśiecy mężow / ktorzy chćieli Krolá zábić. 46 ✣ Dla tego ućiekł Krol ná páłác : ále obywátele miástá / osádźiwßy drogi miejskie / poczeli go dobywáć. 47 ✣ Tedy krol Zydow przyzwał ná pomoc : ktorzy zßedßy śie do niego wßyscy społem wpádli do miástá. 48 ✣ Y zábili w mieśćie onegoż dniá sto tyśiecy *człowieká* : á zápaliwßy miásto / y nábrawßy wiele korzyśći / onegoż dniá wybáwili krolá. 49 ✣ A widzac obywátele onego miástá / że Zydowie dostáli miástá jáko chćieli / upadßy w sercu swym/ wołáli do Krolá z prozbámi / mowiac ; 50 Daj nam práwicę/ á niech przestána Zydźi walczyć przećiwko nam / y przećiwko temu miástu. 51 ✣ Zátym porzućili bronie swe/ á uczynili przymierze : A Zydźi nábyli sławy u Krolá/ y u wßystkich w krolestwie jego ; y wroćili śie do Jeruzalem/ májac łupow bárzo wiele. 52 ✣ A ták śiedźiał Krol Demetryuß ná stolicy krolestwá swego : á byłá w pokoju ziemiá przed oblicżem jego. 53 ✣ A wßákże zkłamał we wßystkim cokolwiek był przyrzekł: bo śie odráził od Jonátáná / y nie oddał mu tey łáski / ktora on był okazał przećiwko niemu ; ále go trapił bárzo.

54 Z Atym wroćiwßy śie Tryfon / y Antyoch z nim máły młodźieniaßek / ktory krolował włożywßy ná śie korone. 55 ✣ Y zgromádźiły śie do niego wßystkie wojská / ktore rozpuśćił Demetryuß/ y walczyły przećiwko niemu / ták / że bedac porázony/ ućiekł. 56 ✣ A Tryfon wźiawßy słonie/ opánował Antyochia. 57 ✣ Tedy Antyoch młodźieniec pisał do Jonátáná / mowiac ; Potwirdzámći Nawyżßego káplánstwá / y stáaowie ćie nád czterema powiáty / á=

bys był przyjacielem krolewſkim.
58 Przytym poſłał mu naczynia złote ná poſługowánie; y dał mu moc pić ze złotego naczynia / y chodźić w ßárkacie/ y nośić zapone złotą.
59 Przytym Symoná brátá jego/ poſtánowił Hetmánem / od gránic Tyrſkich/ áż do gránic Egipſkich.
60 GDy wypráwiwßy śie Jonátán/ objáchał krájine zá rzeką/ y miáſtá: á gdy śie do niego zebráły wßyſtkie wojſká Syryjſkie/ćiągnął ná pomoc do Aßkálonu/gdźie z pompą wielką obywátele miáſtá wyßli ná przećiwko niemu.
61 Z támtąd ruſzył śie do Gázy: á gdy śie záwárli ći ktorzy byli w Gáźie/ obległ je; á zpaliwßy okoliczne miáſteczká jego zpłundrował je.
62 Potym gdy śie Jonátánowi upokorzyli ći ktorzy byli w Gáźie/ dał im práwą rękę: á wźiąwßy syny Kśiążąt ich w zákłádźie/ poſłał je do Jeruzalem; y przejáchał one krájine áż do Dámáßku.
63 A Gdy uſłyßał Jonátán/ że Kśiążętá Demetryußowi/ do Kádes ktore jeſt w Gálilejey przyćiągnęli/ z wojſkiem wielkim/ chcąc go odegnáć od oney kráiny:
64 Wyćiągnął przećiwko nim: á brátá swego Symoná zoſtáwił w źiemi swey.
65 Ktory to Symon obległ Betsure: á dobywájąc jey przez wiele dni ták ją ścisnął/
66 Żego muśieli prośić/ áby przyjął práwicę ich: y podał im łáſkáwą rękę; á wypędziwßy je z támtąd/ wźiął miáſto/ y osádźił je ſtrożą.
67 Zátym Jonátán y wojſko jego/ położyło śie u jeźiorá Genezáretſkiego: A gdy śie ruſzyli ráno w pole Aßor/
68 Oto wojſká cudzoźiemſkie ćiągnęły przećiwko niemu w onym polu: ktore náń zásadzki miedzy gorámi uczyniwßy/ sáme przećiwko niemu ćiągnęły.
69 A gdy śie ći co ná zásadzkách byli ruſzyli z mieyſc swojich/ á ſtoczyli bitwę:
70 Tedy ći ktorzy byli z ſtrony Jonátánowey/ ućiekli wßyscy/ ták/ iż nie zoſtał z nich áni jeden/ oprocz Mátátyaßá syná Abſálomowego/ y Judáßá syná Kálfiego hetmánow polnych nád onym wojſkiem.
71 Przetoż rozdárßy Jonátán ßáty swe/ y poſypawßy głowę swą prochem/ modlił śie.
72 Zátym obroćiwßy śie do nich ku bitwie/ uganiał śie z nimi/ ták/ że ućiec muśieli.
73 To gdy ujrzeli ći ktorzy byli ućiekli od niego/ wroćili śie záśię do niego: y gonili je z nim/ áż do Kádes, áż do obozu ich/ gdźie śie byli położyli.
74 Tedy poległo z cudzoźiemcow onegoż dniá około trzech tyśięcy mężow: á Jonátán śie wroćił do Jeruzalem.

ROZDZIAŁ XII.

Jonátán przymierze z Rzymiány y Szpártány odnawia. 24. Wojſká Demetryußowe odegnał. 31. Arábczyki poráźił. 37. Jeruzalem opátrzył 40. Od Tryfoná zdrádzony. 48. Y zámordowány.

1 A Widząc Jonátán że miał czás pogodny/ wybrał *niektore* męże y poſłał do Rzymu/ dla potwierdzenia y ponowienia przyjáźni z Rzymiány.
2 Tákże też do Szpártánow y náinne mieyſcá liſty rozeſłał/ w tenże ſpoſob.
3 Ktorzy wypráwiwßy śie do Rzymu / á weßedßy do Rády/ rzekli: Jonátán/ Nawyżßy kápłan/ y narod Żydowſki poſłał nas/ ábyśćie odnowili z nimi przyjaźń y towárzyſtwo/ jákie przed tym było.
4 Tedy im *oni* dáli liſty do innych ná pewne mieyſcá/ áby je doprowádzono z pokojem do źiemie Żydowſkiey.
5 A Tenći jeſt przepis liſtu/ ktory pisał Jonátán do Szpártánow;
6 Jonátán Nawyżßy kápłan y Stárßy onego narodu/ tákże Kápłáni y inny lud Żydowſki/ Szpártánom bráći swojey zdrowia życzą.
7 Już przed tym poſłáne są liſty do Oniaßá Nawyżßego kápłaná nászego/ od a Dáryußá/ ktory krolował nád wámi; iżeśćie bráćia náßá/ jáko przepis niżey położony pokázuje.

a I. Areußá.

8 Ktory Oniaß zacnie przyjąwßy onego mężá *od was* poſłánego/ wźiął liſty/ w ktorych dawano znáć/ o zowárzyßeniu śię/ y o przyjáźniey *nászey*.
9 Przetoż my/ áczkolwiek nie potrzebujemy tego/ zá poćiechę nászę májąc Kśięgi święte ktore są w ręku nászych:
10 Wßákże umyślilismy poſłáć do was / o

odnowienie bráterstwá y przyjáźni/ áby śie nie zdáło/ że śie odłączamy od was. bo nie máło czásu wyszło: iá-
11 kośćie nie posyłáli do nas. ✠ A my ná káżdy czás bez przestanku/ ták w Vroczyste świetá/ jáko y w inne Vroczyste dni/ wspominamy ná was przy spráwowániu ofiar/ y modlitew; jáko śie godźi y przy-
12 stoji pámietáć ná bráćia. ✠ A ćieszy-
13 my śie z wászey sławy. ✠ A choć nas były ogárnely wielkie utrapienia/ y wielkie wojny; bo przećiwko nam walczyli Krolowie/ ktorzy sa
14 około nas: ✠ Wszákże nie chćielismy śie wam przykrzyć/ áni innym towárzyszom y przyjaćiełom nászym/
15 w tych wojnách. ✠ Mámy záiiste z niebá pomoc ktora nam pomaga/ ktorasmy wybáwieni od nieprzyjaćioł nászych á nieprzyjáćiele nászy
16 poniżeni sa. ✠ Przetoż obrálismy Numeniuszá Antyochowego b / y Antypátrá syná Jázonowego/ á posłálismy je do Rzymian dla odnowienia z nimi przyjáźni y towárzy-
17 stwá pierwszego. ✠ Ktorymesmy porucżyli/ áby śie y do was wypráwili/ y pozdrowili was/ y oddáli wam od nas listy / o odnowieniu przyjá-
18 źni nászey. ✠ A ták teraz dobrze uczynićie/ jesli nam ná to odpowiećie.

b I. Antymáchowego.

19 TEn ci jest przepis listu ktory oni
20 záśie posłáli. ✠ Dáryusz Krol Szpártáński/ Oniaszowi Nawyższemu kápłánowi/ zdrowia życzy. ✠
21 Znájduje śie w piśmiech o Szpártánách y o Zydách/ iż oni sa bráćia/ á że poszli z narodu Abráhámowe-
22 go. ✠ Przetoż teraz dowiedźiawszy śie tego/ zdáło śie nám żebyśćie dobrze uczynili/ gdybyśćie do nas ná-
23 pisáli o powodzeniu wászym. ✠ My też do was wzájem piszemy/ iż bydło wásze / y wszystká májetność wászá nászá jest ; á co nászego/ to też jest wászego : á ták rozkazálismy/ áby wam to opowiedźiano.

24 A Gdy usłyszał Jonátán/ że śie wroćili Kśiażetá Demetryuszowi/ z wojskiem dáleko wiekszym niż pierwey/ áby walczyli z nim/ ✠
25 Ruszył śie z Jeruzalem/ á zábieżał im w źiemi Amátyckiey : bo im nie dał czásu wtárgnać do źiemie swo-
26 jey. ✠ Y posłał szpiegi do wojská jego: ktorzy wroćiwszy śie / oznájmili mu/ że postánowili uderzyć ná nie w
27 nocy. ✠ A gdy zászło słońce/ rozkazał Jonátán swojim / áby czuli y byli we zbrojey po gotowiu do bitwy przez cáła noc ; y postáwił straż
28 około obozu. ✠ Co usłyszawszy nieprzyjaćiele/ że Jonátán y z swojimi gotowy do bitwy / ulekli śie : á przestrászeni bedac w sercu swym / zápalili ognie w obożie swym / *y ućiekli.*
29 ✠ Ale Jonátán y ktorzy z nim byli / nie dowiedźieli śie áż ráno : przeto/ iż tám widźieli ognie gorájace.
30 ✠ Tedy Jonátán puśćił śie po nich/ ále ich nie dogonił : bo śie byli przepráwili przez Eleutere rze-
31 ke. ✠ Záczym obroćiwszy śie Jonátán ná Arábczyki/ ktore zwano Zábádejczykámi/ poráźił je / y pobrał
32 łupy ich. ✠ Potym ruszywszy śie z támtad / przyćiagnał do Dámászku / y przeszedł one wszystke krájine.
33 ✠ Tákże y Symon wyćiagnawszy / przyszedł áż pod Aszkálon / y do okolicznych zamkow : z kad udawszy
34 śie do Joppy/ wźiał ja : ✠ (Bo usłyszał że chćieli oni Zamek podáć tym/ co byli z strony Demetryuszowey) A osádźił ja żołnierzem/ áby jey strzegli.

35 ZAtym wroćiwszy śie Jonátán / zgromádźił Stárszę z ludu/ y náradźił śie z nimi / áby pobudowáli
36 Zamki w źiemi Judskiey: ✠ Y wywiedli mury Jeruzalemskie / á wystáwili wysoki mur *y* wielki / miedzy zamkiem y miástem ; ktoryby go dźielił od miástá áby sam był osobno: á żeby tám áni kupowano
37 áni przedawano. ✠ A gdy śie zebráli / áby miásto budowáli / tedy *on* przystapił do onego muru nád rzeka ná Wschod słońcá : Y opráwili
38 ten *mur* ktory zwano Káfenátá. ✠ A Symon pobudował Adyde / ná rowninie; y opátrzył bramámi y záworámi.

39 NA ten czás chćiał Tryfon krolowáć w Azyey / y wstáwić ná śie korone/ zćiagnawszy reke ná Antyochá Krolá.
40 ✠ Lecz bojac śie żeby mu snadź tego niedopuśćił Jonátán / á żeby snádź nie podniosł n oj-

ny przeciwko niemu / ſzukał drogi jákoby go pojimał y zábił. 41 ✥ Tedy ruſzywſzy ſie / przyćiągnał do Betſán: Y wyſzedł Jonátan przećiwko niemu ze cżterdźieſtą tyśiecy mężow przebránych do boju / y przyſzedł do Betſánu. 42 ✥ Co widząc Tryfon / iż przyſzedł z wojſkiem wielkim / nie śmiał podnieść ręki przećiwko niemu. 43 ✥ Ale go przyjał z ucćiwośćią / y zálecił go wſzyſtkim przyjaćiołom ſwojim: á dawſzy mu upominki / rozkazał przyjaćiołom ſwojim / áby mu byli ták poſłuſzni jáko jemu ſámemu. 44 ✥ Y rzekł do Jonátáná; Przecżżeś trudźił ten wſzyſtek lud; gdyż niemáſz żadney wojny miedzy námi? 45 ✥ Przetoż teraz odeśli je do domow ich: á przebrawſzy ſobie trochę mężow / ktorzyby zoſtáli z tobą / pojedź ze mną do Ptolemáidy; á podámći ja y inne Zamki / y inne wojſká / y wſzyſtkie ktorzy *ſą poſtánowieni* nád jákimi ſpráwámi; á obroćiwſzy ſie odjádę / gdyżem tu dla tego przyſzedł. 46 ✥ Ktoremu dawſzy wiárę *Jonátán*, ucżynił jáko mowił: y rozpuśćił one wojſká: ktore odeſzły do źiemie Żydowſkiey. 47 ✥ A zoſtáwił przy ſobie trzy tyśiące mężow: z ktorych dwá tyśiącá odeſłał do Gálilejey / á tyśiąc poſzedł z nim. 48 ✥ Ale ſkoro tylko przyjáchał Jonátán do Ptolemáidy / zámknęli Ptolemejcżycy bramy: á pojimawſzy go / y wſzyſtkie ktorzy przyjácháli z nim / pomordowáli miecżem. 49 ✥ Tedy poſłał Tryfon wojſko *pieſze* y jezdne do Gálilejey / y ná pole wielkie / áby wytrácili wſzyſtkie ktorzy byli z ſtrony Jonátánowey.

50 Ale gdy śie oni dowiedźieli / że pojimány jeſt y zginął Jonátán y z tymi ktorzy z nim byli / nápominali jedni drugich / áby ćiągnęli ſpołem nawroćiwſzy śie / gotowi będąc do bitwy. 51 ✥ Wſzákże widząc ći ktorzy je gonić mieli / że im o żywot idźie / wroćili śie. 52 ✥ Zátym przyſzli wſzyſcy do źiemie Judſkiey / y płákáli Jonátáná y tych ktorzy z nim zginęli; y báli śie bárzo: nád to / y wſzyſtek Izráel płákał płácżem wielkim. 53 ✥ Y ſtáráli śie wſzyſcy narodowie okolicżni / áby je ztárli. 54 ✥ Bo mowili; Nie májąc hetmáná / áni pomocniká: Przetoż teraz uderzmy ná nie / á wygłádźmy z ludźi pámiątkę ich.

ROZDZIAŁ XIII.

Izráelczycy ſobie Symoná zá Hetmáná obráli. 14. Tryfon ná zdrádźie do Symoná poſyła. 23. A zábiwſzy Jonátáná, wroćił śie do źiemie ſwey. 25. Jonátáná pogrzebiono 31. Antyoch od Tryfoná zdradą zámordowány. 43. Symon Gázy dobył. 50. Y zamku Jeruzalemſkiego.

1 Ale uſłyſzawſzy Symon / że Tryfon zebrał wojſko wielkie / áby wtárgnął do źiemie Judſkiey / y ztárł ją: 2 ✥ A widząc że lud był w ſtráchu y w bojáźni / puśćił śie do Jeruzalem: A zgromádźiwſzy lud / 3 Napomniał je / mowiąc do nich; ✥ Wy sámi wiećie / jákieſmy rzecży ja / y bráćia moji / y dom Ojcá mego cżynili o Zakon y o miejſce świete: tákże y o wojnách y o trudnośćiách ktorycheſmy záżyli. 4 ✥ Z kąd poginęli bráćia moji wſzyſcy dla Izráelá / 5 ták / żem ja tylko ſam zoſtał. ✥ Przetoż nie daj mi tego Boże / ábym żáłowáć miał żywotá mego w káżdy cżás utrapienia: gdyżem nie jeſt lepſzy nád bráćia moje. 6 ✥ Owſzem pomſzcżę śie krzywdy narodu mego y miejſcá świętego / tákże y żon y dźiatek náſzych: ponieważ śie zebráli ći wſzyſcy narodowie / áby nas z nienawiśći wygłádźili. 7 ✥ Y rozpalił śie duch onego ludu / ſkoro uſłyſzeli te ſłowá: 8 ✥ A odpowiedźieli głoſem wielkim / mowiąc; Ty bądź náſzym hetmánem / miáſto Judáſá 9 y Jonátáná bráći twojich. ✥ Spráwuj wojny náſze: á wſzyſtko cokolwiek nam rozkażeſz / ucżyniemy. ✥ 10 Tedy zebrał wſzyſtkie męże waleczne á poſpieſzył śie / áby dokonał murow Jeruzalemſkich / ktorymi je obtocżył 11 około. ✥ Poſłał tákże Jonátáná / syná Abſálomowego / y z nim wojſko wielkie do Joppen: ktorzy wygnawſzy z támtąd te / co tám mieſzkáli / zoſtał tám ſam.

12 A ten cżás ruſzył śie Tryfon z Ptolemáidy z wojſkiem wielkim / chcąc wtárgnąć do źiemie

Judskiey;á Jonátán przy nim/ bę=
13 dąc więźniem. ♣ A Symon położył
śię obozem w Adyd/ przećiwko polu.
14 ♣ Gdy śię tedy dowiedźiał Try=
fon/ iż Symon powstał ná mieyscu
Jonátáná brátá swego/ á iż z nim
miał zwieść bitwę / wypráwił do
15 niego posły/mowiąc; ♣ Zátrzymá=
lismy Jonátáná brátá twego/ dla
tych pieniędzy / ktore został winien
do krolewskiey komory/ y dla spraw
16 sobie poruczonych. ♣ Przetoż teraz
pośli sto tálentow śrebrá/ y dwu
synow jego w zákłádźie/ áby wy=
puszczony będąc/nie odstąpił od nas:
17 á puśćimy go wolno. ♣ Acz wie=
dźiał Symon że ná zdrádźie z nim
mowił : á wszákże posłał ono śre=
bro/ y onych dwu młodźieniaszkow;
dla tego/ áby snadź w nieprzyjaźń
wielką nie przyszedł u ludu/ ktorzy=
18 by rzekli ; ♣ Że mu nie posłał śre=
brá y onych dwu młodźieniaszkow/
19 dla tego Jonátán zginął. ♣ Posłał
tedy onych dwu młodźieniaszkow/ y
onych sto tálentow: Wszákże on skła=
mał/ y nie wypuśćił Jonátáná. ♣
20 Owszem potym przyćiągnął Try=
fon/ zákrążywszy oną drogą/ ktora
idźie do Ador/ áby wpadszy do oney
krajiny/ potárł ją. ♣ Ale Symon y
wojsko jego puśćiło śię po nim/ ná
ktore śię kolwiek mieysce obroćił.
21 LEcz ktorzy mieszkáli ná zamku/
wypráwili posły do Tryfoná/ á=
by go nápomnieli/ żeby śię do nich
udał przez puszczą/ á iżby im posłał
22 żywności. ♣ Dlaczego nágotował
Tryfon wszystkę jezdę swoję/ áby
ćiągnął: Lecz oney nocy spadł śnieg
bárzo wielki : y niemogł przebyć
przez on śnieg/ ták/ że odćiągną=
wszy z támtąd/ obroćił śię do Gá=
23 láádyty. ♣ A gdy śię przybliżył do
Bászkámá/ zábił Jonátáná ktore=
24 go támże pochowano. ♣ Tryfon
záś obroćiwszy/ śię poszedł do źie=
mie swojey.
25 TEdy posławszy Symon/ wźiął
kośći Jonátáná brátá swego :
y pochowáli go w Modynie w mie=
26 śćie Ojcow jego. ♣ Y płákáli go
wszyscy Izráelczycy płáczem wiel=
kim/ y kwilili nád nim przez wiele
27 dni. ♣ A Symon zbudował pámią=
tkę nád grobem Ojcá swego y bráći
swojey/ y wystáwił ją wysoko z ćio=
sánego kámienia/ áby byłá znáczna
28 z tyłu y z przodku. ♣ Y postáwił nád
nią śiedm słupow jeden przećiwko
drugiemu/ Ojcu y mátce/ y czterę=
29 má bráći. ♣ A ná tych nápráwo=
wał przypraw wojennych w około/
przystáwiwszy inne słupy wielkie: y
názáwieszał ná onych słupách wsze=
lákich zbroj ná pámiątkę wieczną/ á
przy onych rozmáitych zbrojách/ o=
kręty wyryte/ áby widźiáne bydź
mogły od wszystkich żeglujących po
30 morzu. ♣ Tenći jest grob ktory
uczynił w Modynie/ *á trwa* áż do
dniá tego.
31 ALe Tryfon zdrádnie śię obcho=
dząc z Antyochem Krolem mło=
32 dym/ zábił go. ♣ Y krolował miá=
sto niego/ włożywszy ná śię koronę
Azyey: y czynił wielką szkodę w źie=
33 mi. ♣ Przetoż Symon pobudował
Zamki w Judskiey źiemi/ obtoczyw=
szy je wieżámi wysokimi/ y murá=
mi wielkimi y básztámi/ y bramá=
mi/ y z zaworámi/ á żywnośćią ná=
przątnął one Zámki.
34 A Wybrawszy Symon męże *nie-
ktore*, posłał do Demetryuszá
Krolá/ áby źiemi folgę uczynił : bo
wszystkie przedśięwźięćia Tryfono=
35 we/ były tylko ná łupiestwo. ♣ Ná
co Demetryusz Krol/ posławszy do
niego z tymi słowy/ dał mu odpo=
wiedź nápisawszy list tákowy ; ♣
36 Krol Demetryusz Symonowi Na=
wyższemu Kápłánowi/ y przyjaćie=
lowi krolewskiemu/ y Stárszym/ y
narodowi Żydowskiemu/ zdrowia ży=
37 czy. ♣ Dostáliśmy korony złotey/ y
száty drogiey ktoraśćie nam posłáli:
á gotowiśmy z wámi uczynić pokoj
wielki/ y nápisáć do poborcow/ áby
wam odpuśćili to/ cośćie powinni.
38 ♣ Bo cokolwiekeśmy postánowili z
wámi/ w cále zostáje : y te zamki
ktoreśćie pobudowáli / niech będą
39 wásze. ♣ Odpuszczamy wam też prze=
winienia/ y występki *przećiwko nim*
áż po dźiś dźień popełnione: Tákże y
koronę ktoraśćie winni *odpuszcza-
my*. Nád to jeśliże inny jáki podátek
dawány był w Jeruzalem/ niech nie
40 będźie więcey dawány. ♣ A jeśliż

sa ktorzy z was sposobni / żeby byli wpisáni miedzy násze / niech beda wpisáni:á niech bedźie pokoj miedzy nami. 41 ✠ *A ták* roku setnego śiedmdźieśiatego / zdjete jest ono járzmo 42 pogáńskie z Izráelá. ✠ Y poczał lud Izráelski zapisy y umowy *pewne* czynić roku pierwszego/ zá Symoná Kápłáná nawyższego/ y hetmáná á Kśiażećiá Zydowskiego.

43 W Tychże dniách/położywszy śie *Symon* u Gázy / obtoczył ja wojskiem : á uczyniwszy máchine wojenna / zásádźił ja przećiwko miástu : á uderzywszy ná jedne wieża/wźiał ja. 44 ✠ Tedy wyskoczyli ći ktorzy byli w oney máchinie wojenney / do miástá ; z kad śie stał wielki rozruch w mieśćie. 45 ✠ Przeto wbieżeli / ktorzy byli w mieśćie z żonámi y z dźiećmi ná mur / rozdárszy száty swe / y wołáli głosem wielkim/ prosząc Symoná/ áby im práwice podał/ 46 ✠ Y mowiąc ; Nie obchodź śie z námi według złośći nászych / ále według miłośierdźia twego. 47 ✠ Tedy Symon zmiekczony bedac / nie walczył przećiwko nim : ále wypedźiwszy je z miástá / á wyczyśćiwszy domy w ktorych były báłwány / ták dopiero wszedł do niego/chwalac y błogosłáwiac *Bogá*. 48 ✠ A wyrzućiwszy z niego wszeláka nieczystość / postánowił w nim meże / ktorzy zakonu przestrzegáli : á mocniey ja opátrzywszy / sobie w niey mieszkánie wystáwił.

49 A Tym ktorzy byli ná zamku w Jeruzalemie / nie dopuszczano wychodźić y wchodźić do oney źiemie / áni kupowáć y przedawáć : przetoż głod wielki ćierpieli / ták / że ich wiele od głodu zginelo. 50 ✠ Y wołáli do Symoná / áby práwice ich przyjał : Y przyjał ; á wypedźiwszy je z támtad / oczyśćił zamek od zplugáwienia. 51 ✠ Y wjáchał do niego dwudźiestego y trzećiego dniá miesiacá wtorego / roku setnego śiedmdźieśiatego y pierwszego / z dźiekczynieniem / y z rozdzkámi / y z hárfámi/y z cymbałámi/y z lutniámi/y z chwałámi/ y z śpiewániem : dla tego / iż potárty był nieprzyjaciel wielki z Izráelá. 52 ✠ Przetoż postánowił áby każdego roku z weselem obchodzony był on dźień. 53 ✠ Opátrzył tákże lepiey gore onego obśćielá przy onym Zamku : y mieszkał tám sam/ y ći ktorzy z nim byli. 54 ✠ A widzac Symon Janá syná swego/że był meżem *udátnym*, postánowił go hetmánem nád wszystkimi wojski/y mieszkał w Gázárze.

ROZDZIAL XIV.

Arsáces Krol Perski Demetryuszá pojimał. 4. Pokoj w źiemi Judskiey. 16. Szpártáni. 24. Y Rzymiánie przymierze z Zydy odnowili 45. Przegrożká tym ktorzyby śie Symonowi zprzećiwili.

1 ROku setnego śiedmdźieśiatego wtorego / zebrał Demetryusz Krol wojsko / y wyjáchał do Medskiey źiemie/chcac wźiac inne ná pomoc do śiebie / áby walczył przećiwko Tryfonowi. 2 ✠ Ale usłyszawszy Arsáces Krol Perski y Medski / że wjáchał Demetryusz w gránice jego posłał jednego z Kśiażat swojich / 3 áby go żywo pojimał. ✠ Ktory wyćiagnawszy / poráził wojsko Demetryuszowe : á pojimawszy go / przywiodł go do Arsácesá / y dał go do wieżienia.

4 Y Byłá źiemiá w pokoju po wszystkie dni Symonowe: Abowiem śie stárał o dobro narodu swego / ták / że śie im podobáło pánowánie jego / y stáwá jego przez wszystkie 5 dni. ✠ Miedzy inszymi też zacnymi spráwámi swymi / wźiał y Joppen dla Portu;y otworzył wjazd do wysep morskich. 6 ✠ A ták rozprzestrzenił gránice narodu swego / y pánował nád źiemia. 7 ✠ A zebrał tych co byli wieźniámi wiele / y opánował Gázáre y Betsure/y zamek ; z ktorego wyrzućił one plugástwá : á nie 8 był ktoby mu śie przećiwił. ✠ A ták spráwował káżdy źiemie swoje w pokoju : źiemiá tákże wydawáłá urodzáje swoje / y drzewá polne owoce swoje. 9 ✠ Stársży ná ulicách śiadáli / wszyscy o rzeczách dobrych społem rozmawiáli:á młodźieńcy obłoczyli śie w száty zacne/y w odźienie waleczne. 10 ✠ Miástom dodawał żywnośći / á postánowił áby w nich

mieli przypráwy wojenne dla obrony: z kąd ſławne było imię je° do kończyn ziemie. 11 ✠ Ten ſpráwił pokoj w ziemi / y rádował ſię Izráel rádośćią wielką. 12 ✠ Y śiedźiał káżdy pod winną mácicą ſwoją / y pod figą ſwoją; á nie był ktoby je ſtráßył. 13 ✠ Bo zginął ten ktory walczył przećiwko nim, *w oney* źiemi: á Krolowie ztárći ſą zá onych dni. 14 ✠ Nád to wßyſtkie poniżone ludu ſwego zmacniał / zakonu przeſtrzegał / á káżdego niezbożniká y złego wytráćił. 15 ✠ Ozdobił świątnicę / y przyczynił więcey naczynia do świątnice.

16 GDy uſłyßano w Rzymie / tákże y w Szpártáńſkiey źiemi / że Jonátán umárł / záſmućili ſię bárzo. 17 ✠ Lecz gdy uſłyßeli iż Symon brát jego jeſt miáſto niego Nawyżßym kápłánem / á iż trzyma one źiemie y miáſtá w niey / 18 ✠ Piſáli do niego ná tablicách miedźiánych / o ponowienie z nimi przyjáźniey y towárzyſtwá / ktore byli uczynili z Judáſem / y z Jonátánem bráćią jego. 19 ✠ Y czytano one liſty przed zgromádzeniem w Jeruzalem. A tenći jeſt przepis onych liſtow ktore piſáli 20 Szpártánowie; ✠ Szpártáńſcy Kśiążętá y miáſto / Symonowi kápłánowi wielkiemu / y Stárßym y Kápłánom / y innemu ludowi Judſkiemu / bráći náßey zdrowia życzymy. 21 ✠ Poſłowie wáßy poſłáni do ludu náß° / dáli nam ſpráwę o ſławie y o zacnośći wáßey; y urádowáliſmy ſię z przyśćia ich: Przetoż zápiſáliſmy to / co oni mowili w Kśięgi poſpolite / tym ſpoſobem; 22 ✠ Numeniuß ſyn Antyochow / y Antypáter ſyn Jázonow / poſłowie Zydowſcy / przyßli do nas dla odnowienia z námi *pierwßey* przyjáźni. 23 ✠ Y podobáło ſię ludowi przyjąć one męże zacnie / y wpiſáć ſummę mow ich w Kśięgi poſpolite ná pámiątkę ludowi Szpártáńſkiemu. A przepis tego nápiſáli Symonowi Nawyżßemu Kápłánowi.

24 POtym poſłał Symon Numeniußá do Rzymu z wielką tárczą złotą / ktora ważyłá tyśiąc grzywien / dla potwirdzenia z nimi przyjáźniey. 25 ✠ To gdy lud uſłyßał / rzekli; Y coż zá wdźięczność oddamy Symonowi / y ſynom jego? 26 ✠ Gdyż on wyzwolił *ſwoje*, z bráćią ſwą y z domem Ojcá ſwego / ktorzy wybili nieprzyjaćiele Izráelſkie od nich: Przetoż dáli mu wolność; y zápiſáli to ná tablicách miedźiánych / ktore poſtáwili ná ſłupách ná gorze Syon. 27 ✠ A tenći jeſt przepis onego zápiſu; Ośmnaſtego *dniá*, mieśiącá Elul / roku ſetnego śiedmdźieśiątego wtorego / (to jeſt trzećiego roku jáko Symon był Nawyżßym Kápłánem w Sárámelu.) 28 ✠ W zgromádzeniu wielkim Kápłánow / y ludu / y Kśiążąt narodu / y ſtárßych oney źiemie. Wiádomo nam to / ponieważ częſte bywáły wojny w tey 29 kráinie / ✠ Że Symon ſyn Mátátyaßow z ſynow Járybowych / y bráćia jego / ktorzy ſię wdawáli w niebeſpieczeńſtwo / dájąc odpor nieprzyjaćiołom narodu ſwego / áby zoſtáło w cále mieyſce święte y zakon *ich*, ſławą wielką ozdobili narod ſwoj. 30 ✠ Bo Jonátán zgromádźił narod ſwoj / á był Nawyżßym kápłánę ich. 31 ✠ A gdy przyłączony jeſt do ludu ſwego / á nieprzyjaćiele ich wtárgnąć chćieli do źiemie ich / áby zpuſtoßyli źiemie ich / y tárgnęli ſię 32 ręką ná mieyſcá święte ich: ✠ Tedy powſtał Symon / á walczył zá narodem ſwojim: y wynáłożywßy pieniędzy wiele / y z ſwego / náſpráwiał zbroj mężom wojſká narodu ſwego / y 33 dawał im żołd. ✠ Nád to / opátrzył miáſtá Zydowſkie / y Betſurę ná gránicách źiemie Judſkiey / gdźie przed tym bywáły zbroje nieprzyjaćielſkie; á oſádźił tám ſtraż z mężow Judſkich. 34 ✠ Joppen tákże nád morzem opátrzył / y Gázárę ná gránicách Azotſkich / gdźie przed tym nieprzyjaćiele mießkáli / á oſádźił támże Zydy: á ták cokolwiek należáło ku nápráwie ich / ſpoſobił w nich.

35 PRzetoż widząc lud one wierność Symonową y ſławę / ktorą ſpráwić umyślił narodowi ſwemu / poſtánowili go ſobie zá hetmáná / y zá Nawyżßego Kápłáná / dla tego wßyſtkiego co uczynił: dla oney mowię ſpráwiedliwośći y wierności / ktorą záchował narode-

wi swemu / stáráiac śie wszelákim spośobem wywyższyć lud swoy. 36 Zá dni iego powiodło śie w ręku iego / ták / że wyplenieniśa Pogánie z źiemie ich / y z tymi ktorzy byli w Jeruzalemie w mieśćie Dawidowym / gdźie sobie byli zbudowáli Zamek / z ktorego wychodząc / zplugawiáli wszystko około świątnice; y czynili szkodę wielką w rzeczách świętych. 37 Ten Zamek osádźił *Symon* mężámi Zydowskimi / y opátrzył ku obronie oney źiemie y miástá / á podwyższył murow Jeruzalemskich. 38 Krol też Demetryusz potwirdźił mu Nawyższego kápłáństwá: 39 A nád to wszystko; uczyniwszy go iednym z przyiaćioł swoich / ozdobił go bárzo wielką sławą. 40 (Abowiem słyszał / iż Zydowie názwáni byli od Rzymian przyiaćiołmi y towárzyszámi *ich*, á że śie przećiwko posłom Symonowym zacnie wypráwili: 41 A iż śie podobáło Zydom y kápłánom / áby Symon był Kśiążęćiem ich y Nawyższym kápłánem ná wieki / dokądby nie powstał prorok wierny: 42 A żeby był hetmánem ich / ktoryby miał pieczą o mieyscu świętym / á żeby niektorzy przez niego postánowieni byli w powinnośćiách swych / y nád oną źiemią y nád zbrojámi / 43 y nád zamkámi: Y żeby miał stáránie o mieyscu świętym / á żeby go wszyscy słucháli: y áby czynione były pod imieniem iego wszystkie zápisy w oney źiemi: á żeby śie obłoczył w szárłat / y chodźił we złoćie.) 44 Przetoż śie nie godźiło żadnemu z ludu áni z Kápłánow / niczego wzruszáć z onych rzeczy / áni śie sprzećiwić temu co on mowił; áni czynić Seymu w oney kráinie bez niego / áni śie obłoczyć w szárłat / áni śie zápinác hásztkámi złotymi. 45 Abowiem ktoby z tego wykroczył / ábo co wzruszył z onych 46 rzeczy / miał bydź karány. Y podobáło śie wszystkiemu ludowi / włożyć to ná Symoná áby śie spráwował według tego. 47 Czego śie podiał Symon / y zezwolił nośić ná sobie urząd Nawyższego kápłáństwá / á być hetmánem y Kśiążęćiem narodu Zydowskiego y Kápłánow: y mieć przełożeństwo nád wszytkimi. 48 A ták rozkazáli on zapis nápisáć ná tablicách miedźiánych / á postáwić go ná Zamku mieyscá świętego / ná mieyscu okazáłym. 49 A przepisy onych rzeczy włożyć do skárbu / żeby ie miał Symon / y synowie iego.

ROZDZIAŁ XV.

Antyoch odnowił przymierze z Symonem. 25. Ktore potym wzruszył. 16. Rzymiánie zá Zydámi do Krolow piszą.

1 TEdy posłał Antyoch / syn Królá Demetryuszá / listy z wysep morskich / do Symoná Kápłáná / y Kśiążęćiá narodu Zydowskiego / y do 2 wszystkiego onego narodu: Ktore były nápisáne w ten sposob; Krol Antyoch Symonowi Kápłánowi wielkiemu / y Kśiążęćiu *onego narodu*, y wszystkiemu narodowi zdrowia życzy. 3 Poniewáż mężowie niezbożni / pośiedli krolestwo Oycow nászych / á umyślilismy to krolestwo oswobodźić / ábysmy ie záś przywroćili do pierwszego stanu / dla tegom zebrał mnostwo woysk / y sprá-4 wił okręty woienne. Y chcemy wtárgnąć w źiemię / ábysmy śie pomśćili nád tymi ktorzy popustoszyli źiemię nászę / y ktorzy zplundrowáli miast wiele w tym krolestwie. 5 Przetoż teraz potwirdzam ći wszystkich wolnośći ktoreć nádáli Krolowie przodkowie moi / y innych 6 swobod ktorećkolwiek dárowáli. Nád to / żeć też pozwolili bić własną monetę w źiemi twoiey: 7 Y Jeruzalemowi miástu świętemu / áby było wolne. Do tego / wszystkie zbroie ktoreśkolwiek spráwił / y wszystkie Zamki ktoreś pobudował / ktore trzymasz / niech zostawáią 8 przy tobie. Przytym / wszystek dług krolewski / y coby potym należáło Krolowi / od tąd y po wszystkie czásy 9 odpuszczam ći. A gdy postánowimy krolestwo násze / ozdobimy ćię y narod twoy / y Kośćioł / sławą wielką / ták / áby okazána byłá sławá wászá po wszystkiey źiemi.

10 ROku tedy setnego śiedmdźieśiątego czwartego / przyćią-

gnał Antyoch do ziemie Oycow swojich / do ktorego śię źćiagnęły wszystkie woyská / ták / iż ich bárzo máło zostáło przy Tryfonie. 11 ✣ Y gonił go Krol Antyoch ták / że uyść muśiał do Dory / ućiekáiąc przez morze. 12 ✣ Bo widźiał że go złe *zewsząd* ogárnęło / gdy go opuśćiły woyská. 13 ✣ Tedy śię położył Antyoch u Dory / á z nim sto y dwádźieśćiá tyśiecy mężow walecznych *pieszych*, y ośm tyśiecy jezdy. A obtoczywszy ono miásto / 14 ✣ Y okręty morzem przypuśćiwszy / trapił ono miásto źiemią y morzem: á nie dopuśćił nikomu wniść áni wyniść.

15 W Tym przyiácháł Numeniusz y ktorzy z nim byli z Rzymu / máiąc listy do Krolow y do ziem: w ktorych to było nápisano; 16 ✣ Lucyusz / Senator Rzymski / Ptolemeuszowi Krolowi zdrowia życzy. 17 ✣ Przybyli do nas Postowie od Żydow przyiaćioł y towárzyszow nászych / áby dawną przyiaźń y towárzystwo odnowili / będąc posłáni od Symoná Nawyższego kápłáná / y od ludu Żydowskieᵒ. 18 ✣ Y przynieśli tarczą złotą ważącą tyśiąc grzywien. 19 ✣ Przetoż zdáło śię nam pisáć do Krolow y do ziem / áby nie szukáli złego ich / áni walczyli przećiwko nim / áni przećiwko miástam ich / áni przećiw kráiinie ich: á żeby też nie towárzyszyli z tymi / ktorzyby walczyli przećiwko nim. 20 ✣ Y zdáło śię nam wźiąć te tarczą od nich. 21 ✣ Przetoż jeśliby ktorzy ludźie źli ućiekli z źiemie ich do was / wydaćie je Symonowi Nawyższemu kápłánowi / áby śię zemśćił nád nimi według Zakonu swego. ✣ 22 Otymże też nápisano było do Demetryuszá Krolá / y do Attálá / y do 23 Arátá / y do Arsásesá: ✣ Y do wszystkich ziem / y do Sámpsámy a / y do Szpártánow / y do Delu / y do Myndu / do Sycyenu y do Káriey / do Sámoná y do Pámfiliey / do Lyciey y do Alikárnássu / do Ko / y do Sydy / do Arády y do Fáselidy / do Gortyny / y do Knidy / do Cypru y do Cyreny. 24 ✣ A nápis onego pisánia był do Symoná Nawyższego Kápłáná.

a I. Lámpsáka.

25 A Le Antyoch Krol położywszy śię u Dorán / drugiego *dniá* ustáwicznie szturmował do niego / táràny woienne zásadzájąc / y ták záwárł Tryfoná / że nie mogł wniść áni wyniść. 26 ✣ A gdy mu posłał Symon dwá tyśiącá wybornych mężow ná pomoc / y śrebrá y złotá / y zbroj wiele: 27 ✣ Tedy tego nie chćiał przyiąć: lecz wzruszył wszystko do czego mu śię był obowiązał przed tym: y odłączył śię od niego. 28 ✣ Bo posłał do niego Atenobiuszá jednego z przyiaćioł swojich / ktoryby mowił z nim w ten sposob; Wyśćie pośiedli Joppen / y Gázáre / y Zamek Jeruzalemski / w mieśćie krolestwá mego. 29 ✣ Zplundrowáliśćie gránice ich / y uczyniliśćie szkodę wielką w źiemi; á opánowáliśćie wiele miejsc w krolestwie mojim. ✣ 30 Przetoż teraz wroććie te miástá ktoreśćie wźięli / y podátki onych miejsc ktoreśćie opánowáli / choć nie są w gránicách Judskich. 31 ✣ A jeśli nie chcećie / dajćie zá nie pięć set tálentow śrebrá / y zá szkody ktorycheśćie náczynili / y zá podátki onych miejsc / drugich tálentow pięć set: A jeśli tego nie uczynićie / przyćiągnąwszy zwojujemy was.

32 Y Przybył Atenobiusz przyiaćiel krolewski do Jeruzalem: á widząc *wielką* zacność Symonowę / y służbę z naczyniem złotym y śrebrnym / y dostátek wielki / zdumiał śię: potym odniosł mu słowá Krolewskie. 33 ✣ Ktoremu odpowiádájąc Symon / rzekł; Anismy cudzey źiemie pośiedli / áni co cudzego jest trzymamy: tylko dźiedźictwo Oycow nászych ktore nieprzyiaćiele nászy przez niektory czás niespráwiedliwie trzymáli. 34 ✣ Z kądmy upátrzywszy czás / oswobodźiliśmy dźiedźictwo Oycow nászych. 35 ✣ A z strony Joppen y Gázáry ktorych żądasz / te czyniły szkodę wielką ludowi / y źiemi nászey: Z tych damy sto tálentow. Y nie odpowiedźiał mu *Atenobiusz* ni słowá. 36 ✣ Ale wroćiwszy śię z gniewem do Krolá / odniosł mu one słowá / y zacność Symonowę / y wszystko cokolwiek widźiał: Dlatego śię rozgniewał Krol gniewem wielkim.

37 A Tryfon wpadszy na okret / uciekł do Ortosiady. 38 Przetoż postanowiwszy Krol Cendebeuszá zá Hetmáná w źiemi pomorskiey/ y wojská pieszych/ y dawszy mu jezdne: 39 Rozkazał mu śie ruszyć przećiwko źiemi Zydowskiey: nád to rozkazał Cedron b pobudowáć / y opátrzyć bramámi ; á izby walczył przećiwko ludowi : A sam Krol gonił 40 Tryfoná. A ták przyjáchał Cendebeusz do Jámniey/ y począł nágabáć lud/ y nájeżdżáć źiemię Zydowską/ y bráć lud w pojimánie/ y mordowáć: 41 y pobudował Cedron. Gdźie położył jezdne y wojská / áby wyćieczki czyniąc / wpadáli do źiemi Zydowskiey/ jáko mu Krol rozkazał.

b I. Gedron.

ROZDZIAŁ XVI.

Cendebeusz przemożony od Zydow. 11. Symon ze dwiemá synámi od Ptolemeuszá zdrádą zábity.

1 TEdy wyjáchawszy Jan z Gázáry / oznajmił Symonowi Ojcu 2 swemu/ co czynił Cendebeusz. Przetoż wezwawszy Symon dwu stárszych synow swojich/ Judy y Janá/ rzekł im ; Ja y bráćia moji/ y dom Ojcá mego / wiedlismy wojnę z nieprzyjaćiołmi Izráelskimi / od młodośći nászey áż do dniá tego/ y powodźiło śie przez ręce násze *szczęśliwie*, żesmy częstokroć Izráelá oswobadzáli. 3 Ale izem śie zstárzał/ á wyśćie z łáski *Bożey* lat dorośli / bądźćież ná miejscu mojim y brátá mego : á wyćiągnawszy / walczćie zá narod nász. A pomoc z niebá niech bedźie z wámi.

4 A Ták przebrawszy z oney krájiny dwádźieśćiá tyśiecy mężow walecznych/ y jezdnych/ wyćiągneli przećiwko Cendebeuszowi ; y 5 nocowáli w Medynie. A wstawszy ráno/ ruszyli śie w pole : á oto wojsko wielkie ćiągneło przećiwko nim pieszych y jezdnych; ále rzeká byłá 6 miedzy nimi. W ktorey położył śię przećiwko nim Jan y lud jego : á widząc że śie lud bał przepráwić przez one rzekę / sam śie w przod przepráwił : co ujrzawszy oni mężowie/ przepráwili śie zá nim. 7 Y uszykował lud y jezdne miedzy pieszote : (á byłá jezdá nieprzyjaćielska bárzo wielka.) 8 Y uderzył w trąby ; zácżym podał tył Cendebeusz y wojsko jego : y poległo z nich zránionych mnostwo/ á drudzy ućiekli ná zamki. 9 Tedy ránion jest Judás brát Janow : á Jan gonił je áż przyszedł do Cedronu/ ktory pobudował *Cendebeusz*. 10 A gdy je zápalił ogniem / tedy oni ućiekli ná wieże/ ktore były ná polu Azotskim: gdźie poległo z nich do dwu tyśiecy mężow. Potym śie wroćił w pokoju do źiemię Zydowskiey.

11 A ten czás Ptolemeusz syn Abubow był postánowiony zá stároste w kráju Jerychuntskim / á miał srebrá y złotá bárzo wiele. 12 A był źięćiem Nawyższego kápłáná. 13 Przetoż śie podniosło serce jego/ y chćiał opánowáć one źiemię : zácżym zmyślił zdrádę przećiwko Symonowi y synom jego / áby je 14 zgłádźił. A Symon objeżdżájąc miástá w oney źiemi / y spráwując co było potrzebnego w nich / przyjáchał do Jerychá sam/ y Mátátyasz/ y Judás synowie jego/ roku setnego śiedmdźieśiatego śiodmego / mieśiącá jedenastego / ktory jest Sábát. 15 Ktore syn Abubow ná zdrádźie przyjąwszy ná zameczek/ ktory zwano Dok/ ktory był zbudował / spráwił im ná zdrádźie ucżtę wielką / y 16 zátájił tám mężę. A gdy sobie podpił Symon y synowie jego / powstał Ptolemeusz y ktorzy z nim byli/ á wźiąwszy bronię swe / rzućili śię ná Symoná ná oney ucżćie / y zábili go / y onych dwu synow jego / y 17 niektore z sług jego. Ták wielką złość ucżyniwszy/ á oddawszy złym 18 zá dobre : Nápisał o tym Ptolemeusz/ y posłał do Królá / áby mu posłał wojská ná pomoc / że mu chce podbić one źiemię/ y one miástá. 19 Drugie záśię wypráwił do Gázáry/ áby zábili Janá / y rozpisał listy do rotmistrzow / áby śie ziácháli do niego: obiecując im nádáć srebrá y złotá y upominkow. 20 A drugie posłał do Jeruzalem / áby wźieli gorę y z 21 Kośćiołem. Ale niektory uprzedźiwszy / oznájmił Janowi w Gázárze / że zginął Oćiec jego y bráćia

jego / á że Ptolemeusz posłał áby y ciebie zábtto. 22 ✣ A gdy to usłyszał, zlekł śie bárzo : á pojimawszy one męże ktorzy przyszli áby go zágłádźili / zábił je : bo śie dowiedźiał że go chćieli zágłádźić. 23 ✣ Jnne też sprawy o Janie / y o wojnách jego / y o spráwách rycerskich jego / ktorymi męstwá dokázował, y o zbudowániu murow ktore wystáwił / y o innych spráwách jego : 24 ✣ Oto/to jest nápisano w historyách o Nawyższym Kápłáństwie jego / od onego czásu / jáko był postánowiony Nawyższym Kápłánem po Ojcu swojim.

WTORE KSIEGI MACHABEJSKIE.

TE Wtore Kśięgi Máchábejskie / opisują stan ludu y Kośćiołá Bożego po śmierći Seleuká Filopátorá / áż do czásow Antyochá Eupátorá / kiedy Nikánor od Judy Máchábeuszá porážony był. A osobliwie wystawia nam przed oczy godne przykłády ludźi pobożnych / ktorzy dla zakonu Bożego / y prawdy poznáney / w niedmienney státeczności / gardł swojich położyć nie żáłowáli : áby tym Bogu chwałę oddáli / á prawdy wyznánia státecznego przykład w Kośćiele Bożym zostáwili. Zámyka w sobie tá historya dźieje niemal przez lat czternaśćie.

ROZDZIAL I.

Zydowie piszą list do Egiptu. 19. Ogień święty jáko był záchowány.

1 Bráći ktorzy są w Egipćie Zydom / bráći w Jeruzalemie mieszkájącym / y innym ktorzy są w kráinie Judskiey zdrowia y pokoju dobrego życzymy. 2 ✣ Niech wam dobrze uczyni Bog / á niech wspomni ná przymierze swoje z Abráhámem / z Izáákiem / y z Jákobem sługámi swymi wiernymi / uczynione. 3 ✣ A niech wam da wszystkim serce / ábyśćie go chwalili / y czynili wolą jego sercem wielkim y umysłem chętnym. 4 ✣ A niech otworzy sercá wásze do zakonu y przykazánia swego / á niech *wam* sposobi pokoj : 5 ✣ Y niech wysłucha modlitwy wásze / y niech wam będźie miłośćiwym / á nie opuszcza was czásu złego. 6 ✣ Y myć śię teraz tu modlimy zá wámi.

7 ROku setnego sześćdźieśiątego dźiewiątego / zá krolowánia Demetryuszá / my Zydowie pisálismy do was / będąc w utrapieniu / y w uciśnieniu / ktore przyszło ná nas po te látá / jáko Jáson / y ći ktorzy z nim byli / odstąpił od źiemie świętey / y od krolestwá: 8 ✣ Y jáko zpalili przyśionek / y wylali krew niewinną. Dla tego modliliśmy śię PAnu / á wysłuchał nas ; gdyśmy ofiárowáli ofiáry / y pszenną mąkę / zápaliwszy świece / y pokładszy chleby. 9 ✣ Przetoż teraz obchodźćie dni Uroczyste Kuczek / w mieśiącu Káslew.

10 ROku setnego ośmdźieśiątego ośmego / ći ktorzy są w Jeruzalem y w źiemi Judskiey / tákże Senat y Judás / Arystobulowi mistrzowi Ptolemeuszá Krolá / ktory poszedł z narodu Kápłánow pomázánych / y tym ktorzy są w Egipćie Zydom / zdrowia y wszystkiego dobrego życzą. 11 ✣ Z wielkich niebespiecżeństw od Bogá wybáwieni będąc wielce mu dźiękujemy / jáko ći / ktorzybyśmy byli muśieli z Krolem bitwę zwoczyć. 12 ✣ Abowiem on odwiodł te / ktorzy walczyli przećiwko miástu świętemu. 13 ✣ Bo będąc hetmánem do Perskiey źiemie / á májąc około śiebie wojsko / ktore śię zdáło być nieprzemożone / poráženi są w Kośćiele Nánee / przez zdrádę / ktorey Kápłáni Nánee użyli. 14 ✣ Bo jákoby chcąc z nią mieszkáć Antyoch / przyszedł tám ná one miejsce / y przyjáćiele ktorzy z nim byli ; chcąc ták zábráć pieniądze / miásto posągu. 15 ✣ Ktore gdy Kápłáni położyli w Nánee / á on z máłym pocżtem wszedł do ogrodzenia kośćiel=

ścielnego / tedy zámknęli kościoł. ✣ 16 A gdy wszedł Antyoch / otworzywszy w stropie skryte drzwi / ciskájąc kámieniem jákoby gromobiciem / ukámienowáli hetmáná : á ná sztuki rozsiekawszy / y głowy poućinawszy tym ktorzy ná dworze byli / wyrzućili je. ✣ 17 Zá wszystko niech będźie błogosłáwiony Bog nász / ktory wydał niezbożniki ná zginienie. ✣ 18 A przetoż / májąc mieśiącá Kásleu / dwudźiestego y piątego dniá tego mieśiącá / obchodźić pámiątkę oczyśćienia Kośćiołá / zdáło śię nam zá rzecz potrzebną oznájmić wam / ábyśćie y wy obchodźili pámiątkę jáko Kuczek / ták y Ogniá : gdyż Nehemiasz zbudowawszy Kośćioł y Ołtarz / spráwowáł ofiáre. ✣ 19 Bo gdy do Persiey wiedźieni byli Ojcowie nászy / bogobojni Kápłáni / ći ktorzy ná ten czás byli / nábrawszy ogniá z ołtarzá / potájemnie go skryli w głębokośći studnie / ktora miáłá miejsce suche : y tám go zchowáli bespiecznie / ták / że nikomu nie było wiádome ono miejsce. ✣ 20 Lecz gdy wiele lat wyszło / á podobáło śię Bogu / áby był wypusczony Nehemiasz od Krolá Perskiego / posłał do onego ogniá wnuki onych Kápłánow / ktorzy go byli skryli : á ći / jáko nam powiedźieli / nie ználeźli ogniá / jedno wodę gęstą. ✣ 21 Tedy im rozkazał / áby jey náczerpawszy / przynieśli : á gdy spráwowáne były ofiáry / kazał Kápłánom Nehemiasz pokropić oną wodą / y drwá y to co leżáło ná nich. ✣ 22 Co gdy uczyniono / á czás przyszedł ktorego śię słońce rozświećiło / ktore było przed tym zá obłoki zászło / zápalił śię ogień wielki / ták / iż śię temu wszyscy zádźiwili. ✣ 23 A Kápłáni odpráwowáli modlitwę / y inni wszyscy gdy śię dokonáłá ofiárá : Jonátán zá[czy]nał / á drudzy / jáko y Nehemiasz / mowili zá nim. ✣ 24 A modlitwá byłá w ten sposob ; PANIE / PANIE Boże / wszystkich rzeczy Stworzyćielu / strászny / y mocny / y spráwiedliwy / y miłośierny / ktory będąc sam Krolem / y dobrym : ✣ 25 Sam zacnym / sam spráwiedliwym y wszechmogącym / y wiecznym / ktory wybawiasz Izráelá ze wszystkiego złego / ktorys Ojce násze wybrał / y poświęćił je : ✣ 26 Przyjmi tę ofiárę zá wszystek lud twoj Izráelski / á záchowaj y poświęć cząstki twe. ✣ 27 Zgromádź rozproszenie násze / wyswobodź te ktorzy są w niewoli u Pogan / á wejrzy ná te ktorzy są wzgárdzeni y w obrzydliwośći ; áby Pogánie poználi żeś ty jest PAN Bog nász. ✣ 28 Zćiśni utrapieniem te / ktorzy nas ućiskáją / á hárdźie nam urągáją. ✣ 29 Wszczep lud twoj ná miejscu twojim świętym / jáko powiedźiał Mojżesz. ✣ 30 A Kápłáni śpiewáli pieśń. ✣ 31 A gdy śię dokonáły Ofiáry / tedy to co zostáło z oney wody / rozkazał Nehemiasz wylać ná kámienie wielkie. ✣ 32 To gdy śię stáło / tedy śię płomień zájął / ále od jásnośći ktora od Ołtarzá byłá zgásnał.

33 To gdy śię rozsławiło / á opowiedźiano było Krolowi Perskiemu / iż śię ná onym miejscu / ná ktorym byli ogień zchowáli Kápłáni ći ktorzy byli w niewolą zábráni / wodá okazáłá / ktorą ći co z Nehemiaszem byli / ofiáry poświęćili : ✣ 34 Tedy Krol ogrodźiwszy ono święte miejsce / dał znáć że pochwalił one rzeczy. ✣ 35 Nád to / Krol wiele y rozmáitych dárow wźiawszy / szczodrze je udárowáł. ✣ 36 Y názwał Nehemiasz ono miejsce Nestár / co śię wykłada Oczyśćienie : á názywa śię jeszcze od wielu Nestár.

ROZDZIAŁ II.

Opisuje jáko był Jeremiasz zchował Skrzynię, Przybytek y Ołtarz. 24. Pięć Kśiąg Jásonowych w jedne zebráne.

1 To śię też znájduje w Pismiech o Jeremiaszu Proroku / że rozkazał ogniá nábráć tym / ktorzy mieli bydź zábráni w niewolą / jáko to [a] oznájmiono : y jáko tym ktorzy w niewolą zábráni bydź mieli / Prorok rozkazał. ✣ 2 Dawszy im Zakon / áby nie zápomináli ná przykazánie PAńskie / á żeby nie pobłądźili w myślách / poglądájąc ná bałwány złote y śrebrne / y ochędostwo około nich. ✣ 3 Y inne tym podobne rzeczy rozkázując nápominał / áby nie od-

[a] 2 Mác. 1. 9.

4 stępował Zakon od sercá ich. ✠ A było y to w onym piśmie / jáko Prorok wźiąwszy o tym wyrok Boski / namiot y skrzynię zá sobą nieść rozkazał. 5 ✠ A gdy przyszedł ná gorę / ná ktorą b Mojżesz wstąpiwszy / widźiał dźiedźictwo Boże / przyszedszy mowię Jeremiasz / ználazł przybytek *uczyniony* w jáskiniey / á wniozł tám namiot y skrzynię / y Ołtarz 6 kádzenia / y záwálił drzwi. ✠ A przyszedszy niektorzy z tych co zá nim szli / chcąc sobie náznáczyć onę drogę / 7 nie mogli jey ználeść. ✠ A gdy śię tego Jeremiasz dowiedźiał / przymawiájąc im / rzekł ; To miejsce nie bedźie wiádome / do kąd Bog nie zbierze zgromádzenia ludu / á do kąd 8 nie bedźie miłośierdźia. ✠ Ná ten czás PAN ukaże te rzeczy / á ukaże śię chwałá PAńska y obłok / ták jáko Mojżeszowi c okazána byłá / y jáko objáwiona byłá / gdy Sálomon prośił / áby to miejsce d było zácnie 9 poświecone. ✠ A jáko májący mądrość / spráwował ofiárę poświecenia y dokonánia Kośćiołá. 10 ✠ Jáko śię y Mojżesz PAnu modlił / á ogień z niebá zstąpił / ktory e spalił ofiáry ; ták y Sálomon modlił śię / á zstąpiwszy ogień / strawił one 11 cáłopalenia. ✠ Y rzekł Mojżesz ; Przeto że g nie byłá zjedźiona ofiá12rá zá grzech / zpalona jest. ✠ Tákżeć y Sálomon św jećiłone ośm dni. ✠ 13 A też rzeczy przypominánę były / jáko w tych pismách / ták y w Kśięgách / ktore zá Nehemiaszá były nápisáne / y jáko spráwiwszy Bibliotekę / zgromádźił pismá o Krolách / y o Prorokách / y o *spráwách* Dawidowych ; przy tym listy o upominkách krolewskich. 14 ✠ Tákże też Judász / zebrał te wszystkie rzeczy ktore śię dźiały przez podnieśioną wojnę 15 przećiwko nam / y są u nas. ✠ Ktorych jeśli potrzebujećie: tedy pośliećie te ktorzyby je wam odnieśli. ✠ 16 Przetoż májąc spráwowáć pámiątkę oczyśćienia / nápisáliśmy do was: dobrze tedy uczyniećie / bedźiećieli 17 też obchodźić te dni. ✠ Bo Bog ktory wybáwił wszystek lud swoj / ten też przywroćił dźiedźictwo wszystkim / y krolestwo / y kápłáństwo / y świątnice 18 ✠ Ták jáko to obiecał w Zakonie : Y dla tego w tym Bogu nádźieję mamy / że śię w rychle nád námi zmiłuje / y zgromádźi z źiemie / ktora jest pod niebem / ná miejsce 19 świete. ✠ Abowiem nas wyrwał z wielkiego nieszczęśćia / á miejsce oczyśćił.

20 A To co śię dźiało przez Judászá Máchábejczyká y bráćią jego / tákże y o oczyśćieniu Kośćiołá wielkiego / y poświeceniu Ołtarzá : 21 ✠ Tákże y o wojnách przećiwko Antyochowi Epifánesowi / y synowi je22go Eupátorowi: ✠ Tákże y o cudách ktore śię z niebá stały nád tymi / ktorzy śię o Zydy mężnie zástawiáli / ták / że wszystkę źiemię / w máłym poczćie będąc / znißczyli / á obcego 23 narodu wojská wypędźili: ✠ Y jáko on sławny po wszystkim okręgu świátá Kośćioł / znowu wystáwili / y miásto oswobodźili : práwá tákże / ktore już náruszone były / náprawili / ná ten czás gdy im PAN ze wszystkiey chęći był miłośćiwy: ✠ 24 *Te rzeczy* od Jásoná Cyrenejczyká pięćiorgiem Kśiąg objáśnione / stárámy śię w jedne Kśięgę zebráć. 25 ✠ Abowiem uwáżájąc pomieszánie liczby / y dla wielu rzeczy trudność / tym ktorzy śię chcą obieráć w hi26storyách / ✠ Stáráliśmy śię / ábyśmy posłużyli tym / ktorzy je chcą z *ućiechą* czytáć / ku przychećeniu : á pilniejszym / ku snádniejszemu w pámięć złożeniu: y wszystkim / ktorzyby 27 je ydostáli / ku pożytkowi. ✠ A nam ktorzyśmy nie letką pracę podjęli w zpisowániu tey krotkiey summy / nie byłá snádna robotá / ále w poćie y 28 w niedospániu. ✠ Jáko temu ktory *jáko* uczte spráwuje / y stára śię o dogodę wszystkim / nie snádno bywa : á wszákże ábyśmy wielom dogodźili / z chęćiąśmy y te ćięszką 29 pracę podjęli. ✠ Dostáteczne jednák opisánie o káżdey z osobná rzeczy / zostáwiliśmy tey Kśięgi pisárzowi ; á stáráliśmy śię / ábyśmy tylko w tey krotkiey summie śládem jego szli. ✠ 30 Abowiem / jáko ten ktory nowy dom buduje / o wszystek śię budynek stáráć muśi : á ten zaśię ktoryby go chćiał wrysowáć y wymálowáć /

b 5 Moj 34. 1. 1.2.3.
c 2 Moj 40.34.
d 1 Kr 8. 10. 11.
e 3 Moj 9. 23.
f 2 Kron 7. 1.
g 3 Moj 10.16.

potrzebuje rzeczy do ochedostwá należących: ták rozumiemy o nas. ♣ 31 Temu záś ktory pisze historyą / potrzebá áby rzecz przeszedł / okoliczności słow záżył; á żeby się o wszystkim z osobná jáko napilniey wybadał. ♣ 32 Ale temu ktory krotko chce rzecz podáć / ma bydź wolno krotkości słow náśládowáć / á okoliczności szerokich zániecháć. To tedy miásto przedmowy powiedziawszy / już záczynamy: gdyżby to głupstwo było / przed historyą szeroko mowić / á sáme historyą krotko podáć.

ROZDZIAŁ III.

Seleukus rozkazał Heliodorowi pieniądze z Kościołá Jeruzalemskiego zábráć. 9. Co gdy on uczynić chciał. 23. Ná ziemię jáko martwy upadł. 33. Lecz záś modlitwą Kápłáná nawyższego od Bogá był uzdrowiony.

1 GDy w mieście świetym z káżdey miáry w pokoju mieszkano / á ustaw dobrych przestrzegano / dla pobożności Oniaszá Nawyższego kápłaná / ktory złego nienawidział: 2 ♣ Bywáło to / że y Krolowie mieli w uczćiwości ono miejsce: więc y Kośćioł zacnymi upominkámi ozdabiáli. 3 ♣ Tákże y Seleukus Krol Azyjey / dawał z własnych swojich dochodow wszelákie nákłády / ná posługi przy ofiárach należące.

4 A Symon niektory z pokolenia Benjáminowego / przełożonym kośćielnym będąc postánowiony / wádził się z Nawyższym kápłánem / przeto / że mu złych spraw w mieście nie dopuszczał. 5 ♣ A nie mogąc przewieść nád Oniaszem / udał się do Apoloniuszá syná Tráseowego / ktory ná ten czás w dolney Syryjey y Fenicyey stárostą był. 6 ♣ Y oznajmił mu o summie pieniędzy niezliczoney / ktorych było pełno w skarbie Jeruzalemskim: ták / że podátkow *wybránych* było bárzo wiele / ktore nie náleżáły do nákłádow ná ofiáry: y żeby to mogło bydź / áby przyszły pod moc Krolewską. ♣ 7 Przetoż obaczywszy się Apolloniusz z Krolem / oznájmił mu o pieniądzách / o ktorych mu powiedziano. A on wybrawszy Heliodorá przełożonego nád dobrámi swymi / posłał go / poruczywszy mu / áby one pieniądze miánowáne odniosł. 8 ♣ Tedy się Heliodorus záraz w drogę wypráwił tákim wrzkomo sposobem / jákoby chćiał miástá dolney Syryjey y Fenicyey objácháć; ále po prawdzie áby woli krolewskiey dosyć uczynił. 9 ♣ A gdy przyjáchał do Jeruzalem / á od Nawyższego kápłáná miástá onego był wdzięcznie przyjęty / przedłożył mu to / jáko dano znáć Krolowi o skárbie / y dla czegoby przyjáchał powiedział: y pytał się jesliby to było w sámey 10 rzeczy. ♣ Ale Nawyższy kápłan dał spráwę / że te skárby były wdow y 11 sirotek. ♣ A niektore że są Hirkáná / syná Tobiaszowego / męzá bárzo zacnego: á nie ták jáko niezbożny Symon zła spráwę dał: á wszystkiego srebrá że jest cztery stá grzy- 12 wien / y złotá dwie śćie: ♣ Y że to żadna miára bydź nie może / áby ći mieli bydź ukrzywdzeni / ktorzy powierzyli rzeczy tych Swiątnicy tego miejscá / ktore jest w uczćiwości u wszystkiego świátá; tákże w zacności y w bespieczeństwie Kośćiołá. 13 ♣ Ale Heliodor z krolewskiego rozkazánia / ktore miał / powiedział; że to koniecznie do skárbu krolewskiego muśi bydź zábrano. ♣ 14 A ták postánowiwszy dzień / wszedł *do Kośćiołá*, áby te rzeczy jáko nalepiey rozrządził: z kąd byłá niemáła po wszystkim mieście trwogá. ♣ 15 Tedy Kápłáni przed ołtarzem w Kápłáńskich szátách padájąc / wołáli do niebá / do tego / ktory o tym skłádźie zakon wydał; áby tym / ktorzy te rzeczy złożyli / w cále záchowáne 16 były. ♣ Káżdy záś ktory patrzał ná twarz Nawyższego Kápłáná / zrániony był w umyśle: ábowiem oblicze y zmieniona bárwá pokázowáłá umysł jego zfrásowány. 17 ♣ Abowiem ogárnął był męzá onego strách y bojaźń ćiáłá: z kąd jáwna byłá tym ktorzy nań pátrzáli boleść sercá jego. 18 ♣ Jnni się záś z domow hurmem ná pospolite modlitwy zbiegáli; przeto / że ono miejsce ná wzgárdę przyść miáło. ♣ Nád to

nie-

niewiaſt ktore przepáſáły pierśi ſwe włośienicámi / po ulicách pełno było ; tákże z pánien / ktore były w zámknieniu/ niektore śie do bram / drugie do muru zbiegáły / á niekto- 20 re z okien wygladáły. ✣ A wſzyſtkie wznoſząc rece do niebá/ modliły śie. 21 ✣ A záiſte żáłoſno było *pátrzáć* ná onego ludu pomieſzánego upadek / y ná Nawyżſzego Kápłáná w ſmetku poſtánowionego oczekawánie.

22 A Ták wzywáli Wſzechmocnego PAná/ áby onych rzeczy zwierzonych / tym ktorzy ich zwierzyli / w cáłośći we wſzelákim beſpiecżeńſtwie dochowáł. 23 ✣ Ale gdy Heliodor to co był umyślił wykonywał/á juz z żołnierzámi przy ſkárbnicy przytomnie ſtał: 24 ✣ *Tedy* wſzyſtkich duchow y wſzelkiey mocy Kśiaże/cud wielki pokazał / ták / że wſzyſcy y ći ktorzy támże z nim wniść chćieli / dziwuiac śie mocy Bożey/ we mdłość / y w ſtrách wpádli. 25 ✣ Bo śie im ukazał niejákikoń / ſtráſznego jeźdźcá ná ſobie máiac / á w piekny bárzo ſtroj ubrány : ktory pedem biezac uderzył Heliodorá przednimi nogámi : á on ktory ná nim śiedźiał / zdał śie jákoby złoty kirys miał ná 26 ſobie. ✣ Tákże inni dwá/ukazáli śie przed nim / młodźieńcy urodźiwi á bárzo zacni / y bárzo świetna ſzátą ozdobieni : ktorzy ſtánawſzy z obu ſtron / śiekli go bez przeſtanku / y 27 wiele mu ran zádáli. ✣ A gdy nagle upadł ná źiemie/ á był wielką ogárniony ćiemnośćia/pochwyćiwſzy go/ 28 y ná nośidłá włożywſzy. ✣ Tego ktory przed tym z wielka gwárdya / y ze wſzyſtkimi żołnierzámi do przerzeczoney ſkárbnice był przyſzedł / wynieśli nie máiacego żadney pomocy z bronie ; y iáko tego / ktory dopiero iáwną moc Bożą poznał. 29 ✣ A ták przez Bożą moc bedac niemym / wſzyſtke nádźieie y zdrowie 30 utráćiwſzy/leżał. ✣ Ci záśie błogoſłáwili PAnu / ktory ſławnie uczynił mieyſce ſwoje : á Kośćioł/ten ktory przed tym ſtráchu y trwogi był pełny / gdy śie okazał Wſzechmocacy PAN / rádośćia y weſelem był nápełniony.

31 T Edy niektorzy z Heliodorowych przyjaćioł záraz prośili Oniaſzá/ áby wzywał Nawyżſzego / żeby żywot dárowáł temu/ktory práwie ná śmiertelney pośćieli leżał. ✣ 32 Przetoż obawiáiac śie Nawyżſzy Kápłán / by śie ſnadź Krol nie domnimawał/żeby iákiey zdrády przećiwko Heliodorowi Zydźi użyli / ſpráwił ofiáre zá zdrowie onego 33 meżá. ✣ A gdy nawyżſzy Kápłan ofiáre odpráwowáł/ ukazáli śie znowu oniż młodźieńcy / w tez ſzáty ubráni bedac / á ſtoiac mowili ; Wielce dźiekuj Oniaſzowi/ Kápłánowi nawyżſzemu: ábowiemći przez 34 niego PAn żywot dárowáł. ✣ A ty bedac z niebá ſkárány / ogłáſzaj przed wſzyſtkimi wielką moc Bożą. 35 ✣ To rzekſzy/ znikneli. A Heliodor ſpráwił PAnu ofiáre/y ſluby wielkie uczyniwſzy onemu / ktory mu zdrowie przywroćił / y z Oniaſzem śie pożegnawſzy / wroćił śie z woj- 36 ſkiem do Krolá. ✣ Y oświadczał przed wſzyſtkimi/ſpráwy wielkiego Bogá/ktore oczymá ſwymi widźiał. 37 ✣ A gdy krol pytał Heliodorá/ktoby był ſpoſobnym/żeby ieſzcze raz był poſłány do Jeruzalem/ rzekł ; ✣ 38 Maſzli iákiego nieprzyiaćielá / ábo iákiego zdrayce/tegoż pośli / á doſtániesz go ná zad ubiczowánego / ieśli iedno ze zdrowiem uydźie: dla tego / że prawdźiwie ná onym mieyſcu ieſt 39 iákaś moc Boża. ✣ Gdyż ten ktory ma pobyt w niebie/ſam ieſt dozorcą y obrońcą mieyſcá onego : ktory przychodzace ná to áby co złego u- 40 czynili/bije y zátraca. ✣ Toć ieſt co śie dźiało z Heliodorem / y z zátrzymániem ſkárbnice.

Rozdział IV.

Oniaſz zdrádą Symonową przywiedźiony, do Krolá śie ućieka. 7. Jázon śie dokupuje u Antyochá nawyżſzego Kápłáńſtwá. 23. Po nim Meneláuſz. 29. Ktory po ſobie ná tym urzedźie zoſtáwił Liſymáchá.

1 A Le Symon wyżey pomieniony/ ſtawſzy śie pieniedzy y oyczyzny zdraycą/ pomowił Oniaſzá / iákoby on Heliodorá poduſzczył / y o- 2 negoż złego powodem był. ✣ Nád to

y dobrodźieją miáſtá y obrońcę narodu ſwego / y gorliwego miłośniká Zakonu/śmiał názywáć zdrajcą rzeczy krolewſkich. 3 ✠ Ale gdy one nieprzyjáźni ták dáleko záſzły / że śię przez jednego z tych / ktorzy od Symoná zálecáni byli / mężobojſtwá dźiały: 4 ✠ Widząc Oniaſz wielkie zájątrzenie / á że Apolloniuſz dolney Syryiey y Fenicyey Stároſtá ſzáleje / forytując złość Symonowę / 5 jáchał do Królá. ✠ Nie żeby chćiał ná mieſzczány ſkárżyć / ále pożytek poſpolity y osobny wſzyſtkiego po- 6 ſpolſtwá upátrował. ✠ Abowiem widźiał / że bez Krolewſkiey opátrznośći / nie podobna byłá rzecz uſpokojić te rzeczy: á że Symon nie poprzeſtánie ſwego ſzaleńſtwá.

7 A Le gdy umárł Seleukus / á náſtał ná kroleſtwo Antyoch názwány Epifánes: tedy Jázon brát Oniaſzow domagał śię nawyżſzego 8 Kápłáńſtwá. ✠ Obiecując Krolowi / jeſliby go doſzło / trzy ſtá ſześćdźieśiat grzywien śrebrá: á z inſzych jákichſi dochodow / ośmdźieśiąt 9 grzywien. ✠ Przytym też obiecał y innych ſto y piećdźieśiat przypiſáć / jeſliby mu dano moc / áby ſobie według woli ſwey ſzkołę / y dom do ćwiczenia młodźi wyſtáwił: á żeby śię mieſzczánie Jeruzalemſcy Antyocheńczykámi piſáli.

10 N A co gdy Krol zezwolił / á on kśięſtwo otrzymał / wnet prowádźił narod ſwoj do zwyczájow 11 Greckich: ✠ Y łáſkáwymi krolewſkimi przywilejámi nádánymi od Jáná Ojcá Eupolemowego (onego ktory poſelſtwo ſpráwował o przyjaźń y towárzyſtwo do Rzymian) pogárdźił / á uſtáwy Zakonne wzruſzył / y odporne Zakonowi 12 zwyczáje z nowu wprowádźił. ✠ Abowiem dobrowolnie pod zamkiem ſzkołę wyſtáwił / á co nawyborniejſzą młodź do śiebie przyłudźiwſzy / 13 pod czápkę je wprowádźił. ✠ A ták dáłá śię przyczyná do Pogáńſtwá / y do przyſtawánia do cudzoziemſkich obyczájow / przez wielką złość onego niezbożniká / á nie nawyżſzego kápłáná Jázoná. 14 ✠ Z kąd kápłáni więcey do uſługi u Ołtárzá chęći nie mieli / ále y Kośćiołem wzgárdźiwſzy / y ofiar zániedbawſzy / kwápili śię ná to / ál y w ſzránkách / gdźie kámieniem ćiſkáno / nieprzyſtojnego dźiwowiſká u- 15 czeſtnikámi byli. ✠ A ták ojczyſtey poczćiwośći ni zacz ſobie nie mieli / á Pogáńſką ſławę zá naoſo- 16 bliwſzą rzecz ſobie pokładáli. ✠ Dla tego też ná nie przyſzedł wielki ućiſk: bo te / ktorych obyczájow chętnie náśládowáli / á onym śię z káżdey miáry rownáć chćieli / nieprzyjaćiołmi y zemśćićielámi ſwo- 17 jimi mieli. ✠ Abowiem niezbożnie czynić przećiwko uſtáwam Bożkim/ nie jeſt to rzecz máła. ✠ Ależ y to czás potomny pokaże.

18 A Gdy ſpráwowáne były pięćletnie igrzyſká w Tyrze / gdźie 19 był y Krol oſoba ſwoją: ✠ Tedy Jázon on złośnik poſłał z Jeruzalem niektore / jákoby byli Antyocheńczykámi / ktorzyby śię dźiwowáli / y ktorzyby trzy ſtá dráchm śrebrá ná ofiárę Herkuleſowi donieśli: wſzákże oni ktorzy je nieśli prośili / áby ich nie wzywano do onych 20 ofiar. ✠ Z kąd zá przyczyną tych ktorzy je przynieśli / obrocone były 21 ná budowánie galer. ✠ A gdy poſłány był do Egiptu Apolloniuſz ſyn Meneſteow ná koronácyą Filometorá Królá: Porozumiawſzy Antyoch/ że Filometor ſtroni od niego / ſtárał śię o to / áby śię opátrzył przećiwko niemu: Przetoż przyjáchawſzy do Joppen / puśćił śię do 22 Jeruzalem. ✠ Gdźie ſławnie od Jázoná y od miáſtá będąc przyjęty / z pochodniámi y z wykrzykániem był wprowádzony: potym też do Fenicyey z wojſkiem przyćiągnął.

23 A Po trzech lećiech wypráwił Jázon wyżey miánowánego Meneláuſá brátá Symonowego / ktoryby odniośł pieniądze Krolowi / á o rzeczách potrzebnych 24 wzmiankę uczynił. ✠ Ale on zacnymi będąc u Królá / że go dla mocy jego uczćił / ſam ſobie wyjednał nawyżſze Kápłáńſtwo: gdyż podkupił Jázoná trzemá ſty tálentow 25 śrebrá. ✠ Wźiąwſzy tedy krolewſkie mándaty/przyjáchał do Jeruzalem:

wſzák-

wßákże nic z tego coby należáło ná nawyżße kápłáńſtwo przy ſobie nie pokázował; ále wśćiekłość okrutnego tyráná/ y beſtyj ſrogich po ſobie pokázował. 26 ✠ A ták Jázon ktory włáſnego brátá zdrádliwie *z urzędu* zſádźił/ ſam też będąc zdrádliwie od inßego zrzucony/ jáko wygnániec do Ammonitſkiey krájiny wypędzony jeſt. 27 ✠ Ale Menelaus ácż Kśięſtwo odźierżał/ wßákże pieniędzy obiecánych Krolowi nie wypráwił: choć śię ich od niego Soſtrátus Stároſtá zamkowy upominał. 28 ✠ Abowiem powinność jego byłá wybieráć pobory: dla tego też obá do Kroła byli pozwáni. 29 ✠ Ale Menelaus zoſtáwił nawyżßym Kápłanem ná mieyſcu ſwym Liſymáchá brátá ſwego: Soſtrátus záś Krátetá onego/ ktory był przełożeny nád Cyprem.

30 A Gdy śię to dźiało/ przydáło śię że Társeńczycy y Málotczycy wßczęli rozruch/ przeto/ iż Antyochydźie założnicy Krolewſkiey dárowáni byli. 31 ✠ Przetoż Krol wnet wyjáchał/ áby te rzeczy uſpokoił: zoſtáwiwßy ná mieyſcu ſwym Androniká/ *jednego* z tych ktorzy byli w doſtojeńſtwie. 32 ✠ Tedy Menelaus/ widząc że miał czás po temu/ złote naczynia niektore z Kośćiołá ukrádßy/ dárował je Andronikowi: á drugie rozprzedał do Tyru y do okolicznych miaſt. 33 ✠ Czego gdy śię pewnie dowiedźiał Oniáß/ uſtąpiwßy do Dáfny/ bliſko Antyochiey leżącey/ ná mieyſce beſpieczne/ gromił go. 34 ✠ Ale Menelaus wźiąwßy ná ſtronę Androniká/ nápominał go/ áby zábił Oniaßá: ktory námowiony będąc ná zdrádę/ y dániem ręki z przyśięgą obiecawßy/ przyjáchawßy do Oniaßá/ á podawßy mu práwą rękę (ácż był w podeyrzeniu) námowił go/ áby z mieyſcá beſpiecznego wyßedł. ✠ Ktory nie oglądájąc śię ná ſpráwiedliwość/ záraz go zábił. 35 ✠ Dla ktorey przyczyny/ nie tylko śię Zydźi/ ále y wiele z innych narodow gniewáli/ á ten nieſpráwiedliwy mord mężá onego ćiężko ponośili. 36 ✠ A gdy śię Krol wroćił z Cylicyey/ uſkarżáli śię przed nim Zydźi ktorzy w mieśćie byli/ poſpołu y z Grekámi/ ktorzy śię brzydźili onym złym uczynkiem/ że bez przyczyny Oniaß był zábity. 37 ✠ Tedy Antyoch ſerdecznie záſmucony będąc/ á porußywßy śię miłośierdźiem/ zápłákał: przypominájąc ſobie zmárłego ſkromność y wielką mierność. 38 ✠ A zápaliwßy śię gniewem/ wnet z Androniká ßárłatne odźienie zewlekßy/ á ßáty rozdárßy/ kazał go wodźić w około po wßyſtkim mieśćie/ áż ná ono mieyſce/ gdźie nád Oniaßem niezbożność popełnił: á tám onego mężobojcę żywotá pozbáwił; bo PAN godne nań karánie włożyć raczył.

39 A Le gdy śię wielkie świętokrádztwá w mieśćie od Liſymácház wiádomośćią Menelauſową dźiały/ á to śię rozſławiło: zebráło śię poſpolſtwo przećiwko Liſymáchowi; bo złotego naczynia wiele było rozznieśiono. 40 ✠ A gdy śię wzrußyło ono mnoſtwo/ y gniewu pełni byli/ Liſymách uzbrojiwßy do trzech tyśięcy mężow/ począł rękámi nieſpráwiedliwymi walczyć/ májąc hetmáná niejákiego Auráná/ podeßłego w lećiech/ owßem y ßalonego w rozumie. 41 ✠ Tedy oni widząc przedśięwźięćie Liſymáchowe/ jedni porwawßy kámienie/ drudzy duże kije: á niektorzy popioł ktory támże leżał w gárśći biorąc/ ćiſkáli ná one ktorzy byli przy Liſymáchu. 42 ✠ Záczym wielu ich poránili/ á niektore pozábijáli/ á *inne* wßyſtkie rozegnáli/ á onego świętokrádzcę u ſkárbnice zábili. 43 ✠ Ale o to czyniono práwem przećiwko Menelauſowi.

44 A Gdy Krol przyjáchał do Tyru/ ſkárgę przećiwko niemu położyli trzej mężowie/ ktorzy z Rády wyſłáni byli. 45 ✠ Lecż Menelaus będąc już przekonány/ obiecał dáć wiele pieniędzy Ptolemeußowi/ ſynowi Dorymenowemu/ áby śię *zá nim* do Kroła przyczynił. 46 ✠ Przetoż u źiąwßy Ptolemeuß Kroła ná jedne Sale áby śię ochłodźił/ odwiodł go od przedśięwźięćia. 47 ✠ Ktory Menelauſá co był wßyſtkiey

złośći powodem / uczynił wolnym od obwinienia : á one nędzniki / (ktorzy choćby śię byli y przed Tátáry práwowáli/ zá niewinneby byli osądzeni) ná śmierć skazał. ✠ 48 Tákże y ći ktorzy o miásto y o lud/ y o Kośćielne naczynia práwem czynili/ prętko niespráwiedliwe káránie podjęli. ✠ 49 Z kąd y Tyryjczycy/ brzydząc śię onym nießláchetnym postępkiem/ ná ich pogrzeb hojność potrzeb nádáli. ✠ 50 A Meneláuß dla łákomstwá zwierzchnośći/ zostáł w Przełożeństwie/ pomnażájąc śię w złośći / y będąc wielkim zdrajcą mießczan.

ROZDZIAŁ V.

Cudá śię ná niebie ukazáły. 5. Jázon mießczány Jeruzalemskie morduje. 11. A po tym Antyoch. 24. Y Apolloniuß. 27. A Judás sámodźieśiąt ná gory ußedł.

1 POd ten że czás/ wypráwił śię powtore Antyoch do Egiptu. ✠ 2 Y przydáło śię/ że po wßystkim mieśćie/ niemal przez czterdźieśći dni/ ukázowáli śię ná powietrzu jezdni hárcujący/ złote ßáty májący z drzewcámi jáko wojsko zbrojne/ y z mieczámi dobytymi. ✠ 3 Do tego/ roty konnych ußykowáne/ y potykánia śię y utarczki z obustron czynione/ y tarczámi śię zástawiánie/ y kopij wiele/ y strzałámi strzelánie / ochędostwá y złotych ozdob łśnienie / y wßelákie páncerze. ✠ 4 Przetoż wßyscy prośili/ áby ten cud ná dobre wyßedł.

5 ALe gdy przyßłá fałßywa wieść/ jákoby Antyoch miał umrzeć/ zebrawßy Jázon nie mniey tyśiąc mężow/ znagłá uderzył ná miásto : á gdy ná mur wpádli/ náwet już y miásto wźięli/ Meneláuß uciekł ná zamek. ✠ 6 A Jázon nád włásnymi mießczány swymi/ mordy nielitośćiwe wykonywał/ nie myśląc że przećiwko powinowátym ßczęśćie jest wielkim nießczęśćiem : á zá to májąc/ że nád nieprzyjaćioły/ á nie nád źiemkámi swymi zwyćięstwo otrzymawa. ✠ 7 Kśięstwá jednák nie otrzymał : ále ná koniec zdrad swojich zelżywość odniozßy/ jáko wygnániec záśię do kráiny Ammonitskiey ujść muśiał. ✠ 8 Potym ná ostátek táki koniec złego żywotá wźiął/ że będąc zćiśniony od Arety Królá Arábskiego/ uciekájąc z miástá do miástá/ od wßystkich prześládowány był. ✠ *Nád to* będąc obrzydłym jáko przestępcá Zakonu/ y umierzłym ojczyźnie y mießczánom/ jáko kát do Egiptu jest wypchniony. ✠ 9 A ktory z ojczyzny wielu wygnał/ sam też wygnánym będąc zginął/ gdy śię do Lácedemończykow dostał / áby tám dla powinowáctwá był ochroniony. ✠ 10 Ten że ktory wielu niepogrzebionych wyrzucał/ áni był pożáłowány áni śię pogrzebu chęć nalizßego/ dopieroż/ áni grobu Ojcowskiego/ uczestnikiem stał.

11 TO gdy śię stáło/ á Krol śię tego dowiedźiał/ domniemawał śię/ że od niego lud Żydowski odpáść chce : Przetoż wyjáchawßy z Egiptu/ á zájußywßy śię w sercu swym/ wźiął miásto ßturmem. ✠ 12 Y rozkazał żołnierzom bez litośći/ kogobykolwiek potkáli / rozśiekáć : á te ktoryby kolwiek ná domy wstąpili/ pomordowáć. ✠ 13 Przetoż młode y stáre zábijano/ męże y niewiásty/ y dźieći trácono/ pánny y niemowiątká mordowano/ ✠ 14 Ták/ że ośmdźieśiąt tyśiecy w onych trzech dniách zálito/ á czterdźieśći *tyśiecy* pojimano; á nie mniey ich rozprzedano niż pomordowano. ✠ 15 A nie májąc nátym dosyć/ śmiał też wniść do Kośćiołá/ po wßystkiey źiemi naświętßego/ májąc przewodniká Meneláußá/ ktory był praw y Ojczyzny zdrajcą. ✠ 16 Nád to/ złośliwymi rękomá święte naczynia wźiąwßy/ á tych ktore były od innych Krolow nádáne ku ozdobie/ y ku sławie/ y ku poczćiwośći onego miejscá/ plugáwymi rękomá śię dotykájąc/ ✠ 17 Podnośił śię w sercu Antyoch: nie oglądując śię ná to/ że śię PAN ná máły czás/ dla grzechow obywátelow miástá rozgniewał/ dla czego ono miejsce ná wzgárdę jest podáne. ✠ 18 Bo gdźieby śię to było nie stáło/ żeby śię byli nie uwikłáli wiela grzechow/ ták jáko Heliodor/ posłány będąc od Seleuká Królá

ná

ná złupienie skárbnice: y ten przyjáchawszy záraz pokarány bedac / byłby odstraszony od lekkomyślnego przedśiewźiecia swego. 19 ✣ Poniewaz nie dla miejscá ten narod/ ále dla narodu to miejsce PAn obrał. ✣ 20 Przetoz y to miejsce ucześnikiem bedac tego nieszcześćia/ ktore ná ten narod przyszło/potym śie stáło szcześcia towárzyszem: á opuszczone bedac w gniewie Wszechmogacego / záśie zá ubłagániem Nadostojniejszego PAná/ ze wszystka sława ku náprawie przywiedźione jest.

21 GEdy Antyoch wźiawszy tyśiac y ośm set tálentow z Kośćiołá/ z trzaskiem śie do Antyochiey wroćił/ tusząc sobie od hárdośći/ że po źiemi pływáć á po morzu chodźić bedźie/ dla wyniosłośći sercá. ✣ 22 Zostáwił tez y stárosty/ áby on narod trapili: w Jeruzalemie Filipá rodem z Frygiey/ w obyczájach okrutniejszego nád onego ktory go postánowił: ✣ 23 A w Gáryzym Andronicá; tákze y Menelauszá/ ktory śie okrutniey nád insze przećiwko mieszczánom srozył/ przeto ze miał zła wolą námieszczány Zydowskie. ✣ 24 Wypráwił tez przemierzłego hetmáná Apolloniuszá z wojskiem/ to jest ze dwudźiestá y dwiemá tyśiecy/ rozkazawszy mu/ áby wszystkie dorosłe w lećiech pozábijał/ á niewiáśty y młodź rozprzedał. ✣ 25 Ktory gdy przyćiagnał do Jeruzalem/ á zmyślájac pokoj / odłozył to áz do dniá świetego Sábbátniego: w ktory widzac ze Zydźi świeca/ rozkazał swojim zbroje ná śie wźiać. ✣ 26 Wszystkie co śie wyszli dźiwowáć pobrzebijał; á do miástá zbrojno wpadszy/ wiele ludźi pomordował.

27 GEdy Judás Máchábeusz sámo-dźieśiet ustapiwszy/ ná gorách jáko zwierz mieszkał z tymi ktore z soba miał/ktorzy pokármu z źioł uzywájac/ *o tym* trwáli/ áby zplugáwienia ucześnikámi nie byli.

ROZDZIAŁ VI.

Antyoch Zydy wiedźie do odstápienia zakonu, przez jednego z swych. 4. Kośćioł od Pogan zplugáwiony. 10. Dwie niewieśćie dla tego iż obrzezáły syny swe, okrutnie zámordowano. 12. Nápomnienie áby śie tym nikt nie gorszył. 11. Eleazár zámordowány.

1 PO tym przez nie długi czás/ posłał Krol *niektorego* stárcá Ateńczyká/ktoryby przymuszał Zydy/ żeby odstapili od praw ojczystych/ á żeby śie Zakonem Bozym nie rzadźili. ✣ 2 Ktoryby zplugáwił y Kośćioł Jeruzalemski/ y názwał go Jowiszowym z Olympu: á temu w Gáryzym (według tego jácy byli onego miejscá obywátele) dał imie; 3 *Kośćioł* Jowiszá gośćinnego. ✣ Ale przećiwne y ćiezkie było Zydom ono złe przedśiewźiećie. ✣ 4 Abowiem Kośćioł zbytkiem y obzárstwem od onych Pogan nápełniony był/ ktorzy nierzad płodźili z wszetecznicámi; á w świetych przyśionkách z niewiástámi obcowáli: nád to/ y to co śie nie godźiło/ do niego wnaszáli. 5 ✣ Owszem y Ołtarz pełen był rzeczy niesłusznych/ y zakonem zákazánych. ✣ 6 Nie było wolno áni Sábbátu święćić/ áni Ojcowskich świat Uroczystych záchowywáć/ áni śie zgołá komu Zydem ozywáć: ✣ Ale je wielkim gwałtem wodzono ná kázdy mieśiac w dźień pámiatki národzenia krolewskiego / dla *jedzenia* wnetrznośći *z ofiar*. ✣ 7 A gdy odpráwowano święto Báchusowe / przymuszano ich/ iz wieńce bluszczowe nosząc ku czći Báchusowy/ chodźili w processyjey. ✣ 8 A z podusczenia Ptolemeuszowego/wyszedł dekret do okolicznych miast Greckich/ áby tez ustáwe przećiwko Zydom trzymano/á wnetrznośći z ofiar rozdawano. ✣ 9 A jeśliby ktorzy z *Zydow* nie chćieli przystapić do ustaw Greckich/ áby byli pobići.

10 A Tuć śie zoczyć mogła ná ten czás bedaca bieda: Bo dwie niewieśćie pojimano/ ktore były obrzezáły syny swoje; te/ u pierśi im one a niemowiatká záwieśiwszy á ná podźiw w około po mieśćie obwiodszy/z muru zrzućili. ✣ 11 Drudzy záśie udáni bedac do Filippá/ ze śie do nabliższych jáskiń zeszli/ áby pokryjomu śiodmy dźień obchodźili zpaleni sa: bo dla zacnośći onego świetego dniá/ nie śmieli śie

2 1 *Mác.* 1. 24.

12 bronić. Dla tego nápominam tych ktorzyby te Księgi czytáli/ áby dla tych srogośći sobą nie trwożyli: ále b uważáli to/ że te kaźni nie ná zginienie/ ále ná poćwiczenie narodu nászego podáne były. 13 Abowiem/ że niepobożnośći nie długo swey woli pozwala / ále ja záraz karze/ jest to znákiem wielkie° c dobrodźiejstwá. 14 Bo nie ták jáko w innych narodźiech PAn długo ćierpliwy oczekawa/ ażby śie dopełniły grzechy/ żeby je karał : nie ták c nas postánowił/ áby śie dopiero nád námi mśćił gdyby dopełnione były grzechy násze. 15 Przetoż nigdy miłośierdźia *swego* od nas nie oddala : ále karząc w nieszczęśćiu/ nie opuszcza ludu swego. 16 Dla upomnienia to od nas niech będźie powiedźiano. 17 A teraz/ troche ustąpiwszy/ wroćimy śie do rzeczy.

b 4.Ezdr 16.20.

c Zyd. 12. 6. 7. 8.

18 Eleázár jeden z przednieyszych Doktorow/ mąż już podeszły w lećiech/ á ná wejrzeniu oblicza bárzo pieknego/ przymuszány był/ áby otworzywszy ustá swe/ jadł d świnie mieso. 19 Ale on z sławą śmierć rácżey niż obmierzły żywot obrawszy/ dobrowolnie ná meki w przod postępował. 20 Pokázując/ jákoby iść mieli ná to ći/ ktorzyby *rácżey* umrzeć woleli/ á niżeli dla miłośći żywotá/ rzeczy śie nieprzystojnych dopuśćić. 21 A chociaż ći/ ktorzy nád onym nieprzystojnym jedzeniem wnetrznośći z ofiar/ postánowieni byli/ dla stárey z onym mężem znájomośći odwiodszy go ná strone nápominali/ áby śie/ przyniozszy mieśá ktoregoby mu śie godźiło używáć/ á ktoreby sobie sam przygotował/ ták stáwił jákoby według rozkazánia Krolewskiego z oney ofiáry mieso jadł: 22 Aby to uczyniwszy uszedł śmierći : á dla oney stárey z nimi przyjáźni chęći doznał. 23 Ale on wźiawszy przed śie uwage státeczną/ jáko przystáło ná on wiek/ y ná dostojność stárośći oney/ y ná zacną á poczesną szedźiwość/ tákże y ná bárzo dobre z dźiećiństwá wychowánie/ owszem wiecey ná święty y od Bogá podány Zakon/ odpowiedźiał mowiąc ; Rácżey mie jáko 24 narychley do grobu pośliće : Bo ná te násze látá nieprzystoi zmyśláć : áby wiele z młodźi/ mniemájąc że Eleázár bedąc w dźiewiąćidźieśiąt lat/ przystąpił do cudzoziemskich zwyczájow/ 25 Dla mego zmyślánia/ y dla trochy skáźitelnego żywotá/ w błąd záwiedźieni nie byli : á jabym przeklectwo y zmáze wprowádźił ná stárość moje. 26 Bo chocbym ná ten czás uszedł ludzkich mąk/ wszákże rąk Wszechmocnego chocbym żył ábo umárł/ nie ujdę. 27 Przetoż teraz státecznie z świátá zchodząc/ jáwnie pokażę/ żem tákiey stárośći godźien. 28 A ták y młodźi dobry przykład zostáwię / áby ochotnie y mężnie/ dla nazacniejszych y naświetszych ustaw/ śmierć podejmowáli. To powiedźiawszy/ záraz ná męki poszedł. 29 A ći ktorzy go wiedli/ one krotko przed tym pokazáną przyjaźń w nieprzyjaźń odmienili/ dla tych wyżey pomienionych słow/ ktore oni zá szaleństwo mieli. 30 Ale on bliski im śmierći bedąc w onych ráźiech/ wzdychájąc rzekł ; PANU/ ktory ma świetą znájomość/ jáwno jest/ że ja mogąc ujść tey śmierći / ćieszkie ponoszę/ ná ćiele mojim zbitym bedąc/ boleśći : Wszákże według dusze mile dla jego sławy te męki podejmuję. 31 A ták tym sposobem dokonał : nie tylko młodźi/ ále y wielu *innym* z onego narodu śmierć swoję zá przykład státeczności/ y pámiątkę cnoty zostáwiwszy.

d 2.Mác. 7. 1.

ROZDZIAŁ VII.

Smierć śiedmi bráći y mátki ich bárzo żáłosna, ktorą dla státeczności przy Zakonie Bożym ochotnie podstąpili.

1 PRzydáło śie potym / że też śiedm bráći z mátką pojimánych przymuszano od Krolá/ śiekąc je biczámi y korbáczámi / áby Zakonem *Bożym* zákazáne świnie mieso jedli.

2 Z Ktorych jeden naprzod mowiąc/ ták rzekł ; O coż śie chcesz pytáć ? y czego śie od nas dowiedźieć ? Gotowiśmy ráczey umrzeć/ niżeli Oycowskich ustaw

odstą-

3 odſtąpić. ✤ Tedy rozgniewawſzy ſię Krol / rozkazał panwie y kotły rozpalić. A gdy je ná tych miaſt rozpalono / 4 ✤ Temu ktory naprzod mowił / rozkazał język urznąć ; á z ſkory go odárſzy / inne członki obćiąć : ná co inni brácia *jego* y mátká pátrzáli. 5 ✤ Potym gdy ſię już niczemu nie godźił / rozkazał go *jeſzcże* dycháiącego ná ogień włożyć / y w panwi ſmáżyć : á gdy ſię párá z oney panwie ſzeroko rozchodźiłá / nápomináli ſię poſpołu z mátką / áby ſtátecznie śmierć podjeli / 6 ✤ Ták mowiąc ; PAn pátrzy ná to / á záprawdę ćieſzy ſię z nas : jáko to jáwnie Mojżeſz w pieśni oświadczájąc ukazał / mowiąc ; Ze ſię z ſług ſwojich ućieſzy.

7 A Gdy on pierwſzy tym ſpoſobem umárł / przywiedźiono drugiego ná pośmiech : á z głowy mu ſkore y z włoſámi zdárſzy / pytáli go ; Chceſzże jeść *świnie mięſo*, niżeli ćiáło twoje będźie po członkách 8 męczone? ✤ Ale on przyrodzonym językiem odpowiedźiawſzy / rzekł ; Nie chcę. Dla tego y ten potym 9 podſtąpił męki jáko y pierwſzy. ✤ A konájąc rzekł ; Acz nas ty złośniku o ten docżeſny żywot przywodźiſz / wſzákże on Krol *wſzyſtkiego* świátá / nas ktorzy umieramy dla zakonu jego / do żywotá wiecznego wſkrześi.

10 A Po onym przyſzedł trzeći ná pośmiech : á gdy mu kazano język podáć / záraz go podał : y ręce śmiele wyćiągnąwſzy / mężnie 11 przerzekł ; ✤ To z niebá mam ; przetoż / dla Zakonu jego toż tráce : bo mam nádźieję że tegoż záśię od 12 niego doſtánę. ✤ Z kąd ſię y ſam Krol / y z tymi ktorzy z nim byli nád oną młodźieniaſzká onego myſlą zdumiał / że ſobie zá nic onych boleśći nie miał.

13 A Gdy y ten umárł / cżwartego 14 tákże męcżąc trapili. ✤ Ktory będąc bliſki śmierći / ták rzekł ; Miła mi to / co od ludźi mieć mogę wzgárdźić / á oney nádźieje / ktora jeſt w Bogu ocżekawáć / że záś od niego wſkrzeſzeni będźiemy : ále ty wſkrzeſzenia ku żywotowi mieć nie będźieſz.

15 ZAtym przywiodſzy piątego męcżyli go : ktory ná Królá po- 16 glądájąc / rzekł ; ✤ Cżyniſz co chceſz / moc nád ludźmi májąc / y śmiertelnym będąc : á wſzákże nie mniemaj / áby narod náſz miał być opuſzcżony od Bogá. 17 ✤ Ale ty pocżekaj / á obacz wielką moc jego / jáko on ćiebie y potomſtwo twoje męcżyć będźie.

18 A Po nim przywiedźiono ſzoſtego : ktory májąc umieráć / rzekł ; Nie myl ſię dármo. Myć zájiſte ſámi to dla śiebie ćierpimy / żeſmy zgrzeſzyli przećiwko Bogu náſzemu / z kąd ſię dźieją te rze- 19 cży podźiwienia godne : ✤ Wſzákże ty nie mniemaj / ábyś miał ujść karánia / ktoryś ſię ważył prze- 20 ćiwko Bogu walcżyć. ✤ Ale náde wſzyſtko mátká byłá wielkim dźiwem / pámiątki dobrey godną : ktora widząc / że oto śiedm ſynow jey jednego dniá zginęło / dobrym to ſercem dla nádźieje ktorą byłá poło- 21 żyłá w PAnu / znośiłá. ✤ A będąc pełna wielkiey roſtropnośći / káżdego z nich przyrodzonym językiem nápominálá / á myśl niewieśćią mężkim ſercem w ſobie pobudzá- 22 jąc / rzekłá do nich ; ✤ Nie wiem jákośćie ſię w żywoćie mojim pocżęli / á nim ja wam duchá y żywotá dárowálá / á nim ja z was żadnego 23 członkow zpojiłá. ✤ Przetoż ten Stworzyćiel świátá / ktory wykſztałtował rodzaj ludzki / y wſzech rzecży rodzenie wynálazł / y duchá y żywot wam záś z miłośierdźia *ſwego* przywroći : bo teraz dla jego Zakonu żywot tráćićie.

24 A Le Antyoch rozumiejąc że mu to ná wzgárdę cżynili / y mniemájąc żeby to rzecz zelżywa byłá ; tedy namłodſzego ktory jeſzcże poſtawał nie tylko słowy *łágodnie* nápominał / ále y przyśięgą śię obowiezował / że / odſtąpili od uſtaw Ojcow ſwojich / záraz go bogátym y ſzcżeśliwym ucżyni / y zá przyjaciela mieć będźie / y ſpraw 25 *ſwojich* mu śię powierzy. ✤ Ale gdy on młodźieniec ná to nic nie dbał /

wezwawßy Krol mátki jego/ nápominał jey / áby onemu młodźieńcowi rádźiłá / ku záchowániu żywotá. 26 ✠ A gdy on goraco nápominał / obiecáłá że chce námowić ſyná. 27 ✠ Przetoż náchyliwßy ſię ku niemu / ßydząc z onego okrutnego tyránná / ták przyrodzonym językiem mowiłá ; Synu / zmiłuj ſię náde mną / ktoram ćię w żywoćie *mojim* dźiewięć mieśięcy nośiłá / á przez trzy látá pierśiámi karmiłá y odchowáłá/ á przywiodłá do tych lat y żywiłá. 28 ✠ Proßę ćię ſynu/ ábyś pojrzawßy ná niebo y ná źiemię / y to wßyſtko co ná nich jeſt / widząc uznawał to / że te rzeczy ktore ſwey iſtnośći nie miáły / Bog uczynił / więc y rodzaj ludzki tákże jeſt uczyniony. 29 ✠ Niebojże ſię tego kátá / ále będąc godnym uczeſnictwá bráći ſwey / podejm te śmierć / ábym ćię z miłośierdźia *Bożego* záśię poſpołu z bráćią twoją otrzymáć mogłá.

30 TEgo gdy ledwie domowiłá / rzekł młodźieniec ; Ná coż czekáćie ? Nie uſłucham rozkazánia Krolewſkiego / ále uſłucham przykazánia Zakonu Ojcom náßym przez Mojżeßá podánego. 31 ✠ Ale ty ktory wßyſtko złe ná Zydy wymyślaß / pewnie rąk Bożych nie ujdźieß. 32 ✠ Myć *to* zájiſte dla grzechow ſwych ćierpimy. 33 ✠ Y choćiaż dla pokaránia y poćwiczenia náßego / ten Zywiący PAN trochę ſię ná nas rozgniewał : wßákże záś przejednány będźie ſługom ſwojim. 34 ✠ A ty o złośniku / y ze wßech ludźi nagorßy / prozno ſię nie wynoś / ſrożąc ſię z dáremney nádźieje / ná ſługi *PANA* Niebieſkiego ſię ręką tárgájąc. 35 ✠ Abowiemeś jeßcze ſądu Bogá Wßechmogącego / ktory wßyſtko widźi nie ußedł. 36 ✠ Náßyć zájiſte bráćia / teraz krotkie boleśći ućierpiawßy / do wiecznego ſię żywotá według przymierza Bożego doſtáli : ále ty ſądem Bożym ſpráwiedliwe / zá pychę twoję / karánie odnieśieß. 37 ✠ Lecz ja jáko y ći bráćia moji/ y ćiáło y dußę dawam zá Zakon Ojcow mojich/ wzywájąc Bogá / áby co narychley miłośćiwym był temu narodowi : á ty żebyś dla utrapienia y mąk wyznáć muśiał / 38 że on ſam jeſt Bogiem. ✠ A ná mnie y ná bráći mojey niech uſtánie ten gniew Wßechmogącego / ktory jeſt ná wßyſtek náß narod ſpráwiedliwie wnieśiony. 39 ✠ Tedy Krol gniewem będąc wzrußony / ćiężko on pośmiech ponoßąc / nád tym ſię okrutniey niżeli nád innymi ſrożył. 40 ✠ Przetoż y ten cále w PAnu ufájąc/ w czyſtośći umárł. 41 ✠ A ná oſtátek y mátká onych ſynow koniec ſwoj wźięłá. 42 ✠ A ták o tych Oſtárách/ y o ſrogich okrućieńſtwách/ doſyć ſię powiedźiáło.

ROZDZIAŁ VIII.

Judás lud zebrawßy. 2. Z nim ſię Bogu modli. 8. Zá powodem Filipá, Nikánor przećiw niemu ćiągnie. 16. Judás ſwojich nápomina. 24. Nikánor porázony. 27. A lud wyſławia PAná Bogá zá wybáwienie.

1 A Judás Máchábeuß / y ći co z nim byli / kryjomo do miáſteczek wchodząc / zwoływáli powinowátych ; y tych ktorzy trwáli w nabożeńſtwie Zydowſkim wźiąwßy/ zebráli ſześć tyśięcy *ludu*. 2 ✠ Y wzywáli PAná / áby wejrzał ná on lud od wßyſtkich utrapiony / á zmiłował ſię nád Kośćiołem / od onych niepobożnych ludźi zplugáwionym. 3 ✠ Aby ſię zlitował nád zburzeniem miáſtá / ktore miáło być z źiemią zrownáne/ á żeby krew do śiebie wołájącą wyſłuchał. 4 ✠ Nád to / wſpomniawßy ná niewinnych dźiatek nieſpráwiedliwe zátrácenie/ y ná ono ktore ſię dźiało przećiwko Imieniowi jego bluźnierſtwo / áby nád onymi niezbożnikámi pomſtę wykonał. 5 ✠ A gdy Máchábeuß miał wojſko zebráne / nie mogli mu oni Pogánie odporu dáć : bo ſię był gniew Páńſki w miłośierdźie obroćił : 6 ✠ Ták/ że Máchábeuß nieſpodźiewánie wpadájąc / miáſtá y miáſteczká palił / á mieyſcá ſpoſobne pośiadájąc / niemáło nieprzyjaćioł rozegnał. 7 ✠ A nawięcey nocy do tákowych wyćieczek ku pomocy záżywał : Przeto ſię wßędy ſławá o męſtwie jego roznaßáłá.

8 A Ták widząc Filip / że śię on mąż pomáłuczku wzbijał / y często mu śię ßczęśliwie rzeczy jego powodźiły / pisał do Ptolemeußá Dolney Syryjey y Fenicyey Stárosty / áby krolewskim spráwam ná rátunek przybył. 9 Ktory prętko obrawßy Nikánorá syná Pátroklowego / z przedniejßych przyjaćioł / posłał go dawßy mu pod moc z rozlicznych narodow nie mniey dwudźiestu tyśięcy / áby wßystek Zydowski narod wygłádźił: przydawßy mu y Gorgiaßá hetmáná mężnego / y w wojennych rzeczách biegłego. 10 Y postánowił Nikánor dań ktora Rzymiánom od Krolá przychodźiłá / *to jest*, dwá tyśiącá tálentow / z pojimánych Zydow Krolowi odłożyć. 11 Przetoż wnet posłał do miast nád morzem leżących / pobudzájąc je áby kupowáli Zydy / á obiecując że dźiewięćdźieśiąt osob zá tálent dawáć chce: nie spodźiewájąc śię oney pomsty / ktora nań od Wßechmogącego przyść miáłá.

12 A Że Judás dowiedźiawßy śię o przyśćiu Nikánorowym / dał znáć tym ktorzy przy nim byli / o ćiągnieniu onego wojská. 13 Tedy niektorzy ulęknawßy śię / y nie ufájąc Bożey spráwiedliwośći / ućiekli / y z miejscá ustąpili. 14 Ale drudzy wßystko co mieli rozprzedáli / á pospołu PAná prośili / áby je záchował od niezbożnego Nikánorá / ktory je był / pierwey niżeli śię potykáli / záprzedał. 15 A to nie dla nich / ále dla onego przymierza Ojcow ich / y dla wzywánia nád nimi zacnego á wielebnego Jmienia jego.

16 Tedy zgromádźiwßy Máchábeuß tych / ktorzy z nim byli / pocztu ßeść tyśięcy / nápominał áby śię nie lękáli nieprzyjaćioł / áni śię obawiáli wielkośći Pogánow tych / ktorzy niespráwiedliwie ćiągneli przećiwko nim; ále áby śię mężnie potykáli: 17 Przed oczy sobie kłádąc niesłußną zelżywość miejscu świętemu od nich uczynioną: y krzywdę miástá wydánego ná pośmiewisko: Nád to y zwyczájow od przodkow postánowionych zgwałcenie. 18 Powiedźiał y to; Oni zájiste w zbrojách ufáją / y w śmiáłośći: ále my ufamy w Bogu Wßechmogącym / ktory może y te ktorzy przećiwko nam ćiągną / owßem y ten wßystek świát jednym skinieniem poráźić. 19 Nád to / przypomniał ßy im y te / ktore śię zá przodkow ich dźiały pomocy / y o pomśćie nád ᵃSennácherybem / jáko ich sto ośmdźieśiąt y pięć tyśięcy zginęło: 20 Tákże y o oney w Bábiloniey przećiwko Gálátom bitwie podnieśiony / jáko śię wßystkich do oney potrzeby ośm tyśięcy ze czteremá tyśiącámi Mácedończykow złupiło: A gdy Mácedończycy sobą trwożyli / że te ośm tyśięcy z oną im z niebá dáną pomocą sto y dwádźieśćiá tyśięcy poráźiły: z kąd wielkie korzyśći odnieśli. 21 Tymi słowy dodał im sercá / ták że gotowi byli dla Zakonu y dla ojczyzny umrzeć. 22 *Potym* ná cztery częśći ono wojsko rozdźielił / postánowiwßy ták że brácia swa hetmány nád obiemá hufámi / Symoná / y Jozefá / y Jonátáná: á oddał pod moc káżdemu z nich tyśiąc y pięć set człowieká / przydawßy im y Eleázárá. 23 A sam przeczytawßy Kśięgę świętą / á dawßy to hásło; Pomoc Boża *z námi*: á pierwßego hufu hetmánem będąc / zwodził bitwę z Nikánorem. 24 A ták gdyż zá nim Wßechmogący walczył / pobili nieprzyjaćioł przez dźiewięć tyśięcy / á poránili y członki poobćináli więtßey częśći wojská Nikánorowe°: á wßystkie do tego przywiedli że ućiekáć muśieli. 25 Nád to / y pieniądze tych ktorzy je kupowáć przyjácháli / pobráli: á goniwßy je dość długo / wroćili śię / czásu już więcey do tego wolne° nie májąc. 26 Abowiem ten dźień był przed Sábbátem / dla czego nie ßli zá nimi dáley w pogonią. 27 Ale pobrawßy zbroje ich / y korzyśći nieprzyjáćioł wźiawßy / Sábbát święćili; wielce błogosłáwiąc y chwaląc PAná / ktory *im* dochował do onego dniá wielkiego miłośierdźia tego / ktore jáko deßcz ná nie zpuśćił. 28 A po Sábbáćie miedzy niedołężne / y wdowy / y śierotki / one ko-

ᵃ *2 Krol. 19.35. Ezái. 37.36. Syrác. 48.25.*

rzy-

rzyści rozdźieliwszy / ostátek miedzy śie y miedzy sługi *swe* podźielili. ♣ 29 To wykonywájac /á pospolita uniżona modlitwe czyniac / prośili miłośiernego PAná / áby do końcá był miłośćiwym sługom swojim. ♣ 30 A náte ktorzy przy Tymoteuszu y Báchideśie stali / zgodnie uderzywszy/ przez dwádźieśćiá tyśiecy ich pobili/ y zamki bárzo wysokie pośiedli : potym wiele łupow w rowny dźiał miedzy śie/ y miedzy niedołężne y śirotki/ y wdowy/ rozdźielili ; 31 náwet y stárym ich udźielili. ♣ Potym zebrawszy zbroje nieprzyjaćielskie/pilnie wszystkie znieśli ná miejscá sposobne:á ostátek onych korzyśći przynieśli do Jeruzalem. ♣ 32 Zábili tez Filárchá/ ktory był z strony Tymoteuszowey/ mezá niecnotliwego ktory wiele kroć Zydy utrapił.

33 A Gdy pámiatke zwyćiestwá w ojczyznie swey obchodźili / Kálistená onego / ktory świete bramy popalił / á ućiekł był do niektorego domu /zpalili,ták / że godna zá one 34 niezbożność wźiał zapłáte. ♣ A on náder niezbożny Nikánor / ktory był tyśiac kupcow ná kupowánie 35 Zydow przywiodł/♣ Poniżony bedac zá pomoca PAńska od tych/ ktore sam u śiebie zá napodlejsze być sadźił / száty kosztowne złożywszy/ przez morze ktore jest w poźrzod ziemie/jáko zbieg sam śie tylko wykradszy / przyszedł do Antyochiey / *tym sámym* nád wszystkie inne przy porażce wojská swego / szcześćia uży-36 wszy.♣ A ták ten ktory Rzymiánom obiecał dań z wieźniow Jeruzalemskich sposobić/ ten muśiał wyznáć/że Zydźi mája obrońce Bogá : á że zránieni Zydowie być nie moga / dla tego że ustaw od niego postánowionych násláduja.

Rozdział IX.

Antyoch od nieprzyjaćioł porážony. 4. Nád Zydy śie pomśćić májac. 9. W ćiezka niemoc wpadł. 11. W ktorey obłudnie pokutuje. 18. Do Zydom listy łáskáwe pisze. 28. A potym w ćiezkich boleśćiách umárł.

1 Około tegoż czásu / wroćił śie Antyoch a z hánba z onych miejsc/ ktore były około Persyey. ♣ 2 Abowiem był wtárgnał do miástá ktore zowia Persepolis/ á kuśił śie popełnić świetokrádztwo / y miásto opánowáć : ále gdy śie lud pospolity ná rátunek do broni ućiekł / od strászem sa;ták / że śie zdárzyło / iż Antyoch onym obywátelom tył podawszy/z hánba ustapić muśiał.♣ 3 A gdy był w Ekbátánie / dowiedźiał śie co śie z Nikánorem y z onymi stáło / ktorzy strone Tymoteuszowe 4 b trzymáli. ♣ Tedy zápaliwszy śie gniewem / spodźiewał śie / że onych złość przed ktorymi ućiekł / ná Zydy wyleje : Przetoż gdy go już sad z niebá dochodźił / rozkazał woźnicy / áby bez przestanku poganiájac/ drogi urywał: bo ták hárdźie mowił ; Cmyntarz ná pogrzeb Zydom z Jeruzalem uczynie/ gdy tám przyjáde.

5 A Le Wszechmogacy PAn Bog Izráelski poráźił go plaga nieuleczona / y niewidźiálna. Abowiem skoro jedno tych słow domowił / zjełá go nieulecz:na boleść wnetrznośći/y srogie wnetrzne dreczenie.♣ 6 A iśćie bárzo spráwiedliwie/jáko tego/ ktory rozmájitymi y niezwyczájnymi mekámi innych wnetrznośći dreczył. ♣ 7 A wszákże on żadnym obyczájem hárdośći swey nieprzestał / lecz nád to jeszcze bedac pychy pełen/ ogniem wielkiey popedliwośći przećiwko Zydom pałał/ á spieszno one droge odpráwowáć kazał: ále śie przydáło / że z wozá ktory bárzo pretko biezał wypadł / y potłukł śie : á od ćiezkiego pádnienia/ ná wszystkich członkách ćiá-8 łá swego był ztrapiony. ♣ A ták on ktoremu śie dla wielkiey srogośći niedawno zdáło/ że morskim náwáłnośćiam może rozkázowáć / á ktory rozumiał / że ná szalách y wysokość gor może zważyć / o źiemie uderzony / ná stołku był noszony / á jáwna moc Boża wszystkim *ná sobie* ukázo-9 wał:♣ Ták iż z ćiáłá onego złośniká robacy wyłáźili / á jeszcze z żywego w boleśćiách / y w trapieniách ćiáło pádáło/y ták cuchneło / że wszystkie-10 mu wojsku on smrod ćieszki był.♣ A ták tego ktoremu śie máło przed

a 2 Mác. 6. 1.

b 1 Mác. 5. 34.

tym zdáło / że gwiazd niebieſkich śięga / nikt niemogł dla nieznośnego / y ćięſzkiego ſmrodu znośić.

11 Támżeć dopiero rániony będąc / pocżął wielkiey hárdośći poniechawáć / á zá Bożym ſkarániem / gdy mu co raz więcey boleśći przybywáło / do poznánia ſámego śiebie przychodźić.

12 Abowiem już áni ſam ſmrodu ſwego źćierpieć nie mogąc / ták rzekł ; O ſpráwiedliwać jeſt rzecż być poddánym Bogu: á śmiertelnemu / myśla śię nierownáć z Bogiem!

13 Y Modlił śię on złośnik PAnu / (od ktorego więcey nie otrzymał miłośierdźia) ták mowiąc ;

14 Że to miáſto święte / do ktorego śpieſzno jáchał / áby je z źiemią zrownał / á miejſcem ná pogrzeb ucżynił / wolnym chce ucżynić:

15 A Zydy o ktorych był rzekł / że im áni pogrzebu dopuśćić nie chce / ále je ráczey ptáſtwu y beſtyam zá żer y z dźiatkámi wyrzućić miał / te wſzyſtkie Ateniencżykom rownymi ucżynić chce.

16 A Kośćioł święty / ktory był przed tym złupił / wielkimi y drogimi upominkámi przyozdobi / y wſzyſtkie święte nacżynia dáleko więcey przywroći / á potrzeb należących do ofiar z włáſnych ſwych dochodow dodawáć będźie.

17 Nád to / że y Zydem zoſtánie / á wſzelkie miejſcá gdźie ludźie mieſzkáją obchodząc / moc Boża opowiádáć chce.

18 Ale gdy zgołá boleśći nie uſtawáły (gdyż zájiſte nań ſpráwiedliwy ſąd Boży był przyſzedł) ſam o ſobie powątpiwſzy / nápiſał do Zydow ten niżey położony liſt / ktory w ſobie zámykał ſpoſob przeprászánia / á to w ſobie miał;

19 Antyoch Krol y Kśiążę / Zydom dobrym mieſzcżánom / wiele dobrego y zdrowia życży / á żeby śię im ſzcżeśliwie powodźiło / winſzuje.

20 Jeſliśćie zdrowi y z dźiatkámi ſwymi / á rzecży wáſze idą wam według myśli / ja w niebie nádźieję máiąc / ná wáſze ucżćiwość y chęći miłe wſpominam.

21 Wracájąc śię z onych miejſc ktore ſą około Perſyey / á wpadſzy w ćięſzką niemoc / zdáło mi śię zá rzecż potrzebną / ábym śię ſtárał o poſpolite wſzyſtkich dobro.

22 Nie żebym miał wątpić o ſobie / ále májąc wielką nádźieję / że śię z tey choroby wybiegam.

23 Wſzákże uważájąc to / że y oćiec moj zá onych cżáſow do wyżſzych krájin wojſká prowádząc / zoſtáwił po ſobie námieſtniká:

24 Jeſliby śię co nád nádźieję przytráfiło / ábo byłyliby jákie nowiny nietreſne / wiedząc ći co mieſzkáją w tey źiemi / komu poruczony jeſt rząd / żeby śię nie burzyli.

25 Nád to upátrując / że pogránicżne Kśiążętá / á bliſkie tego kroleſtwá upátrują cżás pogodny / á cżekáją ſkończenia tych rzecży: Przetożem poſtánowił ſyná mego Antyochá Krolem / ktoregom cżeſtokroć odjeżdżájąc do wyżſzych Páńſtw / wielom z wáſzych porucżał y zálecał / á do niegom piſywał ták jáko niżey położono.

26 Przetoż was proſzę y nápominam / ábyśćie pámiętájąc ná dobrodźiejſtwá poſpolićie y oſobnie / káżdy z was jednáką przyjaźń przećiwko mnie y ſynowi memu záchowáli.

27 Gdyżem tego pewien / że on łáſkáwie y ludzkie / náśládując mego przedśięwźięćia / z wámi śię obchodźić będźie.

28 A ták on mężobojcá y bluźnierz / okrutne boleśći ćierpiąc / á w cudzey źiemi będąc / ták jáko śię z innymi obchodźił / miedzy gorámi żáłoſną śmierćią żywotá c dokonał.

29 A Filip ktory był poſpołu z nim wychowány / ćiáło jego dał odwieść: A obawiájąc śię ſyná Antyochowego / do Ptolemeuſzá Filometorá do Egiptu zjáchał.

c 1 Mác. 6. 16.

Rozdźiał X.

Máchábeuſz Jeruzalemu dobył. 3. Kośćioł ocżyśćił. 10. Antyoch Eupátor kroleſtwo ujął. 14. Bitwá Gorgiaſzowá. 15. Idumejcżykow. 24. Y Tymoteuſzá z Zydámi. 28. Ktorych Zydi zwyćiężyli. 38. Y zá to Bogá chwalili.

1 Ale Máchábeuſz y ći ktorzy z nim byli / zá ſpráwą PAńſką / Kośćioł záśię y miáſto odebráli.

2 Y ołtarze ná rynku od cudzoźiemcow pobudowáne / áż y káplice po-

3 burzyli. ✠ A Kościoł a wychedożywszy/ inny Ołtarz sprawili/ á wskrzesawszy kamienie/ y ogień z niego wziawszy/ ofiáre po dwu leciech spráwowáli: y kádzenia/ y lámpy/ y 4 chleby pokładne sporzadźili. ✠ A to uczyniwszy/ upadszy ná oblicze swe, modlili śie PAnu/ áby więcey nie wpádali w tákowe nieszczęśćia: lecz jeslіby kiedy zgrzeszyli/ áby od niego łáskáwie pokaráni byli/ á dźikim y obcym narodom podáni 5 nie byli. ✠ Y stáło śie/ że ktorego dniá Kośćioł od cudzoźiemcow splugáwiony był/ tegoż dniá dźiało śie oczyśćienie Kośćiołá/ dwudźiestego b y piatego dniá/ mieśiacá ktory zowią Kásleu. ✠ Tedy 6 obchodźili z weselem przez ośm dni/ jáko świeto uroczyste Kuczek/ przypominájac sobie/ jáko niedáwnego czásu pod świeto Kuczek/ w gorách y w jáskiniách jáko zwierzetá sámotni bydź muśieli. ✠ Przetoż 7 rozdżki bluszczowe/ y piekne látorośli/ przytym y pálmy májac/ chwały oddawáli temu/ ktory im szczęśliwa droge ku oczyśćieniu 8 miejscá swego zdarzył. ✠ Y postánowili to pospolitym dekretem y wyrokiem/ áby wszystek narod Zydowski/ ná káżdy rok one dni obcho- 9 dźił. ✠ Tákoweć było Antyochá onego/ ktorego zwano Epifánes/ dokonánie.

b 1 Mác. 4. 52.

10 TEraz záśie o tym/ co śie zá Antyochá Eupátorá (ktory był synem onego złośnika) dźiało/ powiemy: krotko tego dotykájac/ co śie złego ná wojnách przygadzáło. 11 ✠ Ten bowiem dostapiwszy krolestwá/ przełożył nád spráwámi swymi niejákiego Lisyaszá/ y zá hetmáná nawyższego Dolney Syryjey y 12 Fenicyey. ✠ Abowiem Ptolemeusz ktorego zwano Mákron/ chcac do spráwiedliwośći Zydom/ dla krzywdy ktora śie im dźiałá/ dopomoc/ 13 stárał śie rzeczy ich uspokojić. ✠ Z kad ostárzony od przyjaćioł przed Eupátorem/ á zdrájcá częstokroć názywány bedac/ przeto/ jákoby Cypru sobie powierzonego od Filometorá odbieżał/ á do Antyochá Epifánesá śie udał: owszem jákoby zacnego urzędu przystojnie nie 14 odpráwował/ otruwszy sámego śiebie/ żywotá dokonał. ✠ Zátym Gorgiasz bedac onych miejsc hetmánem postánowionym/ cudzoźiemskie wojsko chował/ y często przećiwko Zy- 15 dom walczył. ✠ Do tego y Edomczycy sposobne zamki trzymájac/ pospołu z nim Zydy trápili: á te ktorzy byli wygnáni z Jeruzalem przyjmujac/ wojnámi śie ustáwicznie o nie kuśili.

16 ALe ći ktorzy e z Máchábeuszem przestawáli/ uczyniwszy modlitwe/ á prosząc Bogá/ áby im był ná pomocy/ ná one zamki Edomskie 17 uderzyli. ✠ A oborzywszy śie ná nie mocą wielką/ podbili sobie one miejscá/ á náde wszystkimi ktorzy z murow walczyli/ zwyćiężyli: á ták morduiac kto śie im jedno náwinał/ zábili nie mniey dwádźieśćiá tyśiecy. ✠ A gdy ich około dźie- 18 wiaći tyśiecy ná dwie bárzo obronne wieże y wszystkie potrzeby do oblężenia májace/ uciekło/ ✠ Máchábeusz zostáwiwszy Symoná y 19 Jozefá/ przytym Zácheuszá/ á z nim wielu/ áby je oblegli/ sam śie indźiey/ gdźie potrzebá byłá/ udał. ✠ 20 Ale ći ktorzy byli z strony Symonowey/ chćiwośćia pieniedzy uniesieni/ niektorym z tych ktorzy ná onych wieżách byli/ dáli śie pieniadzom uwieść: á śiedmdźieśiat tyśiecy drachm wziawszy/ dopuśćili nie- 21 ktorym ućiec. ✠ A gdy to Máchábeuszowi oznájmiono co śie było stáło/ zebrawszy przednieysze z ludu/ skárzył ná nie/ iż zá pieniadze przedáli brácią/ nieprzyjaćioły prze- 22 ćiwko nim wypuśćiwszy. ✠ Przetoż one zdrajce winnymi uczyniwszy/ zábił: á zátym záraz onych dwu 23 wież dobył. ✠ A broni/ ktora w reku jego byłá/ záwżdy szczęśliwie używájac/ więcey niż dwádźieśćiá tyśiecy ná onych dwu zamkách zábił.

c 1 Mác. 5. 33.

24 A Tymoteusz ktory był d pierwey porážony od Zydow/ zebrawszy cudzoźiemskie wojská wielkie/ y z Azyey jezdnych niemáło zgromádźiwszy/ przyćiagnał jákoby mocą miał wziać ziemie Zydowską. ✠ Ale 25 ći ktorzy z strony Máchábeuszowey

d 1 Mác. 5. 35.

byli/

byli / pospołu z Máchábeuszem ná modlitwe do Bogá śie událi: á głowy prochem posypawszy / y biodrá włośienicámi przepasawszy / 26 ✠ A u spodku onego Ołtarzá ktory był ná przećiwko upadszy/prośili áby im bedąc miłośćiwym/ nieprzyjaćielem śie nieprzyjaćiołom ich stáwił;á nátárł ná te/ ktorzy ná nie náćieráli / jáko Zakon e ukázował. 27 ✠ A ták wstawszy od modlitwy / á wziawszy zbroje / opodal od miástá wyszli : á bedąc blisko nieprzyjaćioł / zástánowili śie. 28 ✠ A wnet skoro jedno weszło słońce/ złoczyli bitwe z obu stron : ći f zájiste zá rekojmie szcześćia y zwyćiestwá pewną do PAná ućieczke májąc : ále owi zá hetmáná do potrzeby/serce mężne obierájąc.

e 3 Moj. 26. 7. 5 Moj. 20. 4.
f 2 Kron 6. 16. 2 Kron 32. 8.

29 A Gdy śie rozszrzyłá bitwá / ukazáło śie nieprzyjaćiołom z niebá ná koniách w złotych uzdách pieć mężow g známienitych: á dwáj byli wodzámi Zydow. 30 ✠ Ktorzy Máchábeuszá miedzy śie wziawszy/ á zászczyćiwszy go tą ktorą mieli zbroją / żeby nie był ránionny ochrániáli go : á záś ná nieprzyjaćioły strzały y pioruny miotáli; ktorzy bedąc ślepotą zárázeni / á trwogi pełni/porázeni są. 31 ✠ Y zábito dwádźieśćiá tyśiecy y pieć set *pieszych*, á jezdnych sześć set.

g 3 Mác. 3. 25.

32 A Sam Tymoteusz ućiekł do Gázáry/ do zamku ták názwánego/ bárzo dobrze opátrzonego / gdźie 33 Chereasz był Stárostą. ✠ Ale ći ktorzy z strony Máchábeuszowey byli/z ochotą oblegli on Zamek przez 34 dwádźieśćiá y cztery dni. ✠ A ći ktorzy tám byli / obronie miescá ufájąc / srodze bluźnili / á słowy nieprzystojnymi pluskáli. 35 ✠ Ale gdy śie rozednował dwudźiesty y piąty dźień / niektorzy młodźieńcy z onych ktorzy byli przy Máchábeuszu / zápaliwszy śie wielkim gniewem o one bluźnierstwá/nátárli mężnie ná mur/ á srogim sercem káżdego / kto 36 śie jednonáwinął/ zábili. ✠ Tákże y drudzy wdárszy śie szturmem przećiwko tym/ ktorzy tám byli/zápalili one wieże : á podniećiwszy stosy drew / żywo one bluźnierze 37 palili. ✠ A inni bramy wyłamáli/á wyprowádźiwszy tám ostátek wojská/ miásto wźieli : á Tymoteuszá/ktory śie był skrył do jedney jámy/ y brátá jego Chereaszá/y Apollofáná/zá- 38 bili. ✠ A to wykonawszy / z śpiewániem / y z wysławiániem błogosłáwili PAnu / ktory wielce dobre rzeczy uczynił Izráelowi / á dał im ono zwyćiestwo.

ROZDZIAŁ XI.

Lisyasz wyćiągnąwszy przećiwko Zydom. 6. Od nich porażony. 13. Szuka jednánia z Máchábeuszem. 16. List pisze do Zydow. 27. List Antyochá. 33. Y Rzymian do Zydow.

1 A Że po máłym bárzo czáśie a Lisyasz sprawcá y powinowáty Krolewski/y ná *wszystkimi* spráwámi przełożony/bárzo ćiężko ponosząc 2 to/co śie było stáło / ✠ Zebrawszy około ośmidźieśiąt tyśiecy ludu / y wszystke jezdę / ruszył śie przećiwko Zydom/umyśliwszy miásto *Ieruzalem* Grekom mieszkániem uczynić. 3 ✠ A Kośćioł pod płát jáko inne káplice Pogáńskie przywieść : tákże y nawyższe kápłáństwo ná káżdy rok 4 przedájne uczynić. ✠ W niczym śie nie oglądájąc ná moc Bożą : Z kąd podniosł śie w myśli onymi tyśiącámi pieszych / y onymi tyśiącámi jezdnych : ośmdźieśiąt Słoniow 5 májąc. ✠ A wtárgnąwszy do źiemie Zydowskiey / y przybliżywszy śie do Betsury / (ktora choć byłá ná obronnym mieyscu/ á nadáley od Ieruzalem ná piąći stájan) śćisnął ją.

a 1 Mác. 6. 28.

6 A Le ći ktorzy byli przy Máchábeuszu / dowiedźiawszy śie o obleżeniu Zamkow swych / z płáczem y ze łzámi/ pokornie z postem PAná prośili / áby dobrego Anjołá zesłał 7 ku wybáwieniu Izráelá. ✠ Tedy sam Máchábeusz naprzod broń porwawszy/nápominał y drugich/áby z nim wdawszy śie w niebespieczeństwo/dáli rátunek bráći swey. 8 ✠ Zátym społem ochotnie *z miástá* wypádli:á gdy *jeszcze* nie dáleko od Ieruzalem byli/ okazał śie im rycerz w białych szátách/ szermując złotą 9 bronią/ktory przed nimi jáchał. ✠ Y błogosłáwili społem wszyscy miłośiernego PAná/ y nábyli wielkiego

serca:

serca: z kad nie tylko ná ludzie/ ále tez y ná naokrutnieysze bestye / y ná zelázne mury ńátrzeć gotowi byli. 10 A ták szli w onym szyku/ pomocniká z niebá máiac (bo sie iuz był nád nimi PAn raczył zmiłowáć.) 11 A iáko lwi rzućiwszy sie ná one nieprzyiaćiely/ porázili z nich pieszych iedenaśćie tysiecy / á iezdnych tysiac y sześć set. 12 A inszi wszyscy uciec muśieli: y wiele z nich zránionych/ y złupionych przy zdrowiu záchowáni sa: sam tákze Lisyasz sromotnie uciekszy / przy zywoćie záchowány iest. 13 A nie bedac głupim sam u śiebie / rozwazywszy iáka szkode podiał / zrozumiawszy ze Zydzi byli niezwyćiezonymi / poniewaz im Bog Wszechmogacy był ná pomocy / 14 Posłał y obiecał im/ ze zezwoli ná wszystko co słusznego bedźie / á ze y Królá do tego przywiedźie / ze przyiaćielem ich bydź muśi.

15 TEdy Máchábeusz stáráiac śie o to co iest pozytecznego / zezwolił ná wszystko do czego Lisyasz prowádźił: ábowiem o cokolwiek Máchábeusz Lisyaszá przez listy z strony Zydow prośił/ tego Krol pozwolił. 16 Bo listy Zydom nápisáne były od Lisyaszá w ten sposob; Lisyasz ludowi Zydowskiemu zdrowia zyczy. 17 Jan y Absálom ktorzy wysłáni bedac od was / oddawszy odpowiedź z podpisem / prośili o to co śie wniey zámyka. 18 Przetoz cokolwiek należáło Krolowi odnieść/ przedłozyłem: ktory cokolwiek bydź mogło pozwolił. 19 Jeslize tedy záchowaćie w tych spráwách zyczliwość / tedyć y ja nápotym stáráć śie bede/ ábym wam był powodem 20 do wszystkiego dobreo. A o tey kázdey z osobná rzeczy zlećiłem / y wászym y swoiim rozmowić śie z wámi. 21 Mieyćie śie dobrze. Dan Roku setnego czterdźiestego osmego / Jowiszá Koryntskiego dniá dwudźiestego y czwartego.

22 KRolewski záśie list to miał w sobie; Krol Antyoch brátu Lisyaszowi zdrowia zyczy. 23 Gdyz Oćiec nász miedzy bogi iest przenieśiony / chćieliśmy / áby ći ktorzy są z Krolestwá nászego / w pokoiu pilnowáli własnych rzeczy. 24 A lesmy słyszeli ze Zydźi nie zezwaláia / ná to od Oycá nászego do Greckich obyczáiow postánowione przystapienie / ále ze swoie własne zwyczaie sobie upodobawszy / zadáia áby im pozwolono zakonnych ustaw. 25 Przetoz my/ chcac áby ten národ był w pokoiu / postánowiliśmy y Kośćioł im záś przywroćić: y tego / áby śie rzadźili według zwyczáiu przodkow swych im pozwolić. 26 Dobrze tedy uczynisz / iesli do nich poślesz / á dasz im ná to reke / áby poznawszy wola násze / byli dobrego sercá / y z ućiecha własnych swych rzeczy pilnowáli.

27 A Do Zydow list Krolewski táki był; Krol Antyoch Rádźie Zydowskiey y innym Zydom zdrowia zyczy. 28 Jesli śie dobrze maćie/ ták iest iáko chcemy / y mysmy tez dobrze zdrowi. 29 Oznáimił nam Menelaus / ze śie chcećie wroćić / y własnych rzeczy swoich pilnowáć. 30 Przetoz ći ktorzyby śie do nas wyprawili / beda mieli áz do trzydźiestego dniá / mieśiacá Xántyká 31 przymierze wárowne: Aby Zydzi uzywáć mogli pokármow swych y praw/ iáko y przed tym: á zaden z nich / áby zadnym sposobem przykrośći nie ćierpiał / ktore śie z niewiádomośći dźiały. 32 Posłáliśmy tez y Menelauszá / áby was poćieszył. 33 Mieyćie śie dobrze. Dan Roku setnego czterdźiestego osmego/ mieśiacá Xántyká dnia pietnastego.

34 POsłáli tez y Rzymiánie list do Zydow/ w te słowá; Quintus Memmiusz / y Tytus Mánliusz/ posłowie Rzymscy/ ludowi Zydowskiemu zdrowia zycza. 35 Tego czego wam Lisyasz powinowáty Krolewski pozwolił/ y my pozwalamy. 36 A co umyślił przedłozyć Krolowi záraz kogo poślićie do nas coby doyzał tego / ábysmy śie z wámi obeszli iáko nalezy: Bo my iuz iedźiemy do Antyochiey. 37 Przetoz pospieszćie śie/ á poślićie niektore / ábysmy y my wiedźieć mogli / co iest 38 zá zdánie wásze. Mieyćie śie dobrze.

brze. *Dan* Roku setnego czterdzie=stego osmego / mieśiącá Xántyká / dniá pietnastego.

Rozdział XII.

Joppeńczycy dwie ście Zydow w morzu zátopili. 6. Czego śie Judás zemścił. 24. Tymoteus pojimány y wypuszczony. 36. Judás śie Bogu modli.

1 A Gdy śie te umowy stáły: Lizyasz odiáchał do Królá / á Zydzi śie rolą báwili. 2 ♣ Ale Stárostowie onych miejsc / Tymoteusz y Apolloniusz / syn Genneow / tákże y Hieronym / y Demofon / nád to y Nikánor Kśiąże z Cypru / nie dopuszczáli im bespiecznie żyć / y rzeczy swych w pokoju pilnowáć.

3 TAkże Joppeńczycy tákową złość zbrojili / że námowili Zydy / one ktorzy miedzy nimi mieszkáli / áby ná owe od nich nágotowáne okręty / z żonámi y z dźiatkámi wśiedli / jákoby żadney przećiwko nim nieprzyjáźni nie mieli. 4 ♣ A gdy według pospolitego onego miástá dekretu / y oni ná to przyzwolili / jáko ći ktorzy pokoju przestrzegáli / á nić śie złego nie spodźiewáli / *tedy je* oni ná głębią záwiozszy / potopili / ktorych było nie mniey dwie ście.

5 PRzetoż gdy śie dowiedźiał Judás / o tym uczynionym nád ziemkámi jego / okrućieństwie / dał znáć onym mężom / ktorzy z strony jego byli: A wzywájąc Bogá Sędźiego spráwiedliwego / 6 ♣ Ciągnął przećiwko onym bráći swey morderzom / á porty ich w nocy zápaliwszy / y one okręty popaliwszy / one ktorzy tám uszli pozábijał. 7 ♣ A gdy miásto záwárte było / odćiągnął / jákoby śie znowu wroćić / á wszystkie w obec Joppeńczyki wykorzenić miał. 8 ♣ A zátym dowiedźiawszy śie / że też Jámnijczycy Zydom / ktorzy u nich mieszkáli / tákże uczynić myślili: 9 ♣ Tedy y Jámnijczyki w nocy nájáchał / y zápalił porty z okrętámi / ták / że łune od ogniá widáć było y w Jeruzalem / ktore było odległe ná dwie śćie y czterdźieśći stájan. 10 ♣ A gdy z támtąd ná dźiewiećdźiesiąt stájan ustąpił / á przećiwko Tymoteuszowi ćiągnął; uderzyło nań Arábczykow nie mniey pięć tyśięcy *pieszych*, á jezdnych pięć set. 11 ♣ A zoczywszy wielką bitwę / á tym / ktorzy byli z strony Máchábeuszowey / zá pomocą Bożą szczęśliwie śie wiodło; zwyćiężeni będąc Nomádowie Arábscy / prośili áby im Judás podał práwice *swe*, obiecując *mu* y bydło dáwáć / y w inszych rzeczách bydź im ná pomocy. 12 ♣ Tedy Judás rozumiejąc że mu prawdźiwie w wielu rzeczách pożyteczni bydź mieli / pozwolił pokoj z nimi uczynić: ktorzy odebrawszy práwice / odeszli do namiotow *swojich*.

13 PRzyćiągnął ták że do niektorego miástá názwánego Káspis / mostem opátrzonego / y murámi obtoczonego / w ktorym rozliczni narodowie mieszkáli. 14 ♣ Ale ći ktorzy tám byli / ufájąc w mocnych murách / y w dostátku żywnośći / swowolnie sobie poczynáli: á te ktorzy byli z strony Judászowey / sromoćili: nád to bluźniąc / mowili co śie nie godźi. 15 ♣ Tedy ći ktorzy z strony Judászowey byli / wzywájąc onego wielkiego tego świátá Kśiążęćiá / ktory bez táránow y przypraw wojennych / Jerycho zá czásow a Jozuego podwroćił / mężnie ná mury nátárli. 16 ♣ A zá wolą Bożą ono miásto wźiąwszy / niezliczone mnostwo pomordowáli / ták / że śie zdáło / że przyległe jeźioro / ktore było w szerz ná dwojgu stájan / krwią pełne będąc opływáło.

a Jozu. 6. 20.

17 AZ támtąd ná śiedm set y pięćdźieśiąt stájan odćiągnąwszy / przyszli do Cháráki do Zydow ktore zwano Tubiánejczykámi. 18 ♣ Ale Tymoteuszá ná onych miejscách nie zástáli: ktory nic nie spráwiwszy / już śie był z onych miejsc ruszył / zostáwiwszy przećie ná jednym miejscu straż bárzo mocną. 19 ♣ Tedy Dosyteusz y Sosypáter / hetmáni tych ktorzy byli z strony Máchábeuszowey / wypadszy / zábili onych ktore był Tymoteusz ná Zamku zostáwił / więcey niż dźieśięć tyśięcy mężow. 20 ♣ Lecz Máchábeusz woysko

swe po hufiech usżykowawszy/ postánowił niektore nád onymi hufámi/ y ná Tymoteuszá uderzył: ktory miał z sobą sto dwádźieśćiá tyśiecy pieszych/ á jezdnych dwá tyśiące y pięć set. 21 Ale Tymoteusz dowiedźiawszy śię o przyćiągnieniu Judászowym/ wysłał w przod żony y dźieći/ y inne potrzeby *wojenne*, ná mieysce ktore zwano Kárnion: bo było trudne do obleżenia/ náwet y przystęp do onego mieścá dla ćiásnośći wszystkich miejsc okolicznych/ niesnádny. 22 A gdy śię pierwszy huf Judászow ukazał/ y strách ná nieprzyjaćioły przypadł/ owszem trwogá przyszłá ná nie/ dla tego/ że śię pokazał ten ktory wszystko widźi/ iżeli gwałtem uciekáć/ jeden tám/ drugi sám pierzcháiąc; ták/ że śię często sámi miedzy sobą porażáli/ y końcámi b mieczow swych przebijáli. 23 Záczym Judás wielkim je gwałtem goniąc/ przebijał one złośniki/ y poráził do trzydźiestu tyśiecy mężow. 24 A sam Tymoteusz wpadszy miedzy te/ ktorzy byli z Dosyteuszem/ y Sosypátrem/ prośił bárzo chytrze/ áby go żywo puśćili: : dla tego/ że wielu z nich/ rodźicow y bráći ma *w więźieniu*, ktorzyby zá zginieniem jego pomrzeć muśieli. 25 A gdy obietnice wielkimi obowiązkámi ztwirdźił/ że je záś bez náruszenia przywroći/ tedy go puśćili dla záchowánia bráći swey. 26 Potym przyćiągnąwszy *Máchábeusz* do Kárnionu/ y do Atergátyonu/ zbił *tám* dwádźieśćiá y pięć tyśiecy ludu.

27 A Po tey ich porażce y zgubie/ ruszył śię *Judás* y przećiwko Esronowi/ miástu obronnemu/ w ktorym mnostwo rozlicznych narodow mieszkáło: á młodźiency duży ná murách stojąc/ mężnie śię bronili: gdźie też przypraw wojennych/ y strzelby wielka gotowość byłá. 28 Lecz wzywájąc onego mocárzá/ ktory mocą swą kruszy *śiły* nieprzyjaćielskie/ wźięli miásto/ y pod moc *swoję* podbili: á z onych ktorzy w nim byli/ pozábijáli około dwudźiestu y piąći tyśiecy.

29 A Ruszywszy śię z támtąd/ udérzyli ná Scytopolin/ ktore było od Jeruzalem ná sześći set stájan. 30 Ale gdy Zydźi ktorzy tám byli świádectwo wydáli/ jáko śię z nimi Scytopolitánie łáskáwie obeszli/ á czásu nieszczęśćia/ przyjaźń im pokazáli: 31 Podźiękowawszy im/ y nápomniawszy ich/ áby nápotym ná ten narod łáskáwi byli/ wybráli śię do Jeruzalem: gdyż już Uroczyste świeto Tygodniow nádchodźiło.

32 A Odpráwiwszy świeto ktore zowią Swiątkámi/ uderzyli ná Gorgiaszá/ źiemie Idumiejskiey Stárostę. 33 Ktory wyćiągnął ze trzemá tyśiecy pieszych/ y ze czteremá sty jezdnych. 34 A zwiodszy bitwę przydáło śię/ że nieco Zydow poległo. 35 Ale niejáki Dosyteusz jezdny/ z hufu Bákenorowego/ mąż rycerski/ dostał Gorgiaszá: á pochwyćiwszy go zá száte rycerska/ mężnie go wiodł/ chcąc tego przeklętego żywo záchowáć; lecz ktoś z jezdnych Tráceńskich nátárszy nań/ rámię mu odćiął/ y ták uciekł Gorgiasz do Máreszá. 36 A gdy śię ći/ ktorzy byli z strony Ezdrynowey długo walcząc/ zmordowáli/ Judás wzywájąc PAná/ áby śię on pomocnikiem być okazał/ y hetmánem oney bitwy. 37 Záczął przyrodzonym językiem z śpiewániem wołáć/ á uderzywszy nagle ná one ktorzy trzymáli stronę Gorgiaszowę/ rozegnał je.

38 P Otym Judás zebrawszy wojsko/ przyćiągnął pod miásto Odollám: á gdy nástawał śiodmy dźień/ według zwyczáju oczyśćiwszy śię/ támże Sábbát święćili. 39 A názájutrz szli oni ktorzy trzymáli stronę Máchábeuszowę/ w ten czás kiedy śię to nalepiey odpráwić mogło/ ćiáłá pobitych zbieráć/ á z powinowátymi w grobách ojcowskich pochowáć. 40 Y ználeźli pod szátámi káżdego z onych zábitych/ rzeczy ktore Jámnieńskim bałwánom ofiárowáne były/ ktorych Zydom Zakon d zákázował: z kąd wszystkim jáwno było/ iż oni dla tego byli porażeni. 41 Przetoż wszyscy błogosłáwiąc spráwy spráwiedliwego PAná/ ktory skryte rzeczy jáwnymi

b Sędź. 7. 22. 2 Kron. 22. 22.

c 1 Mác. 5. 46.

d 5 Moj. 7. 25.

42 czyni / ✣ Vdáli śie ná modlitwy / prosząc / áby ten grzech ktory śie stał cále był zgłádzony.

Tedy mężny Judás/nápominał on lud / áby śie strzegł od grzechow / ná oko widząc / co śie stáło dla grzechow onych ktorzy polegli.

43 ✣ Potym zebráwszy podátek ná káżdą osobę ułożony / do dwu tyśięcy dráchm srebrá / posłał do Jeruzalem / áby ofiárowano zá grzech: bárzo dobrze y słusznie to czyniąc / jáko ten ktory o zmartwych wstániu myślił. 44 ✣ Abowiem gdyby śie zmartwychwstánia onych co poráżeni są / nie spodźiewał ; tedyćby nie potrzebna/ y prozna rzecz byłá modlić śie zá umárłe. 45 ✣ Owszem uważał y to / że tym ktorzy pobożnie zásnęli / wielka jest łáská odłożona. 46 ✣ A *byłoć to* święte y pobożne rozmyślánie: Przetoż ofiárę ubłagálną zá umárłe sprawił / áby byli od grzechu rozwiązáni.

ROZDZIAŁ XIII.

Antyoch Eupátor do źiemie Judskiey przyćiągnął. 4. Meneláusz zábity. 10. Judás zwyćięstwo otrzymał. 21. Rodokowá zdrádá. 23. Przymierze Antyochowe z Zydámi.

1 POtym roku setnego czterdźiestego y dźiewiątego / przyszłá nowiná do Judásá/że Antyoch Eupátor / z mnostwem ná Zydowską źiemię ćiągnie. 2 ✣ Nád to y Lisyasz hetman/y nawyższy sprawcá / káżdy z nich májąc wojsko Greckie / pieszych sto y dźieśięć tyśięcy / á jezdnych pięć tyśięcy y trzy stá / przytym Słoniow dwádźieśćiá y dwá/y wozow z kosámi trzy stá. 3 ✣ Do ktorych śie też przymieszał y Meneláusz/ y nápominał z wielką chytrośćią Antyochá *do wojny*: nie ták dla záchowánia ojczyzny / jáko mniemájąc że miał ná przełożeństwo wysádzony bydź. 4 ✣ Ale on Krol nád Krolmi/pobudźił do gniewu Antyochá przećiwko onemu złośnikowi : ktory/ gdy pokazał Lisyasz/ że on był powodem wszystkiego złego / rozkazał (jáko ná onym miejscu jest zwyczaj) áby go záwiodszy do Bereám/ zábili. 5 ✣ A byłá ná onym miejscu wieża / ná piećdźieśiąt łokći *wzwyż*, pełna popiołu: ná ktorey byłá przyprawá w koło śie obrácájąca/ zewsząd w on popioł wtrácájąca. 6 ✣ Z támtąd onego / ktory był świętokradztwá winien / y ktory inne bárzo złe rzeczy popełnił/ wszyscy ná strácenie zepchnęli. 7 ✣ Tákową śmierćią onemu złemu Meneláuszowi przyszło umrzeć / ták / że śie mu áni źiemie nie dostáło. 8 ✣ A záiste spráwiedliwie: Abowiem ponieważ przy ołtarzu/ ná ktorym jest ogień y popioł święty / wiele grzechow był popełnił / *tákże* w popiele śmierć podstąpił.

9 ALe Krol sercem wśćiekły ćiągnął / áby sroższe rzeczy niż ojćiec jego nád Zydy czynił. 10 ✣ Ale gdy śie o tym Judás dowiedźiał / przykazał *wszystkiemu* ludowi / áby we dnie y w nocy PAná wzywáli: żeby jesli kiedy / tedy teraz rátował tych/ ktorym szło o Zakon/y o ojczyznę/y o 11 Kośćiołá świętego utrátę. ✣ A iżby ludu / ktory sobie nie dawno trochę wytchnął / bluźnierskim Pogánom 12 w poddáństwo niepodawał. ✣ To gdy wszyscy wespoł czynili/ á miłośiernemu PAnu z płáczem y z postem przez trzy dni upadájąc ustáwicznie śie modlili / poćieszywszy ich Judás/ *nápominał ich* áby byli pogotowiu. 13 ✣ A sam osobno z Stárszymi będąc urádźił / áby pierwey niżby wtárgnęło Krolewskie wojsko do Zydowskiey źiemie / y *niżeliby* miásto wźięto/ wyćiągnęli/y zá pomocą PAńską ná to śie odważyli. ✣ 14 A ták oddawszy śie w ochronę stworzyćielá świátá / nápomniał onych ktorzy z nim byli / áby śie mężnie áż do śmierći o Zakon/o Kośćioł/ o miásto / o ojczyznę / y o rzecz pospolitą potykáli : Záczym/ u Modyny 15 położył śie z wojskiem. ✣ A dawszy tym ktorzy byli przy nim hásło/ Boże Zwyćięstwo; uderzył w nocy z młodźieńcámi naudátniejszymi przebránymi ná Oboz/leżący u dworu Krolewskiego / y zábił do dwu tyśięcy mężow / nád to y co naprzednieyszego Słoniá / z oną rotą/ ktora w domu *ná nim zbudowánym* 16 byłá / położył. ✣ A ostátek wojská

strachu y trwogi nabawiwszy / szczę-
17 śliwie się wrocili. ✠ A to się działo
gdy się poczęło rozedniwáć/ zá obro-
ną Pańską ktora mu ná pomocy
18 byłá. ✠ Ale Krol doznawszy śmiá-
łośći Zydowskiey / pokusił się przez
fortele o niektore trudne miejscá. ✠
19 Lecz gdy przyćiągnął do Betsury/
obronnego zamku Zydowskiego / o-
degnano go/ y szkodzono mu / y ury-
20 wano go. ✠ Lecz onym ktorzy tám
21 byli/ Judás potrzeb dodawał. ✠ Ale
Rodek *ktory był* z wojská Zydow-
skiego / objawiał rády tájemne nie-
przyjaćiołom : O co gdy się pilnie
pytano/ pojimány jest y wsádzony.

22 GEdy powtore umowiwszy się
Krol z Betsurczány / práwicę
im podał/ á ich *też* odebrał/ y odćią-
23 gnął. ✠ Zátym zwiodszy bitwę z ty-
mi ktorzy byli z Judásem/ poráżony
jest/ á dowiedźiawszy się / że odpadł
od niego Filip w Antyochiey/ ktory
tám był nád spráwámi zostáwiony:
ztrwożył sobą/ Zydy odprośił/ pod-
dał się / á przyśiągł ná wszystko co
było słusznego/ y pogodźił się : ofiá-
rę spráwił/ Kośćioł zacnie uczćił/
y onemu się miejscu ludzko stáwił.
24 ✠ Zátym Máchábeuszá obłápiwszy/
postánowił go hetmánem y Stáro-
stą od Ptolemáidy áż do Gerreń-
25 czykow. ✠ Potym przyćiągnąwszy
do Ptolemáidy/ obaczył że się obćią-
żáli ná onę umowę Ptolemejczycy/
nie wdźięcznie to przyjmując : *oba-
wiájąc się, że Zydźi* będą ono przy-
26 mierze wzruszyć chćieli. ✠ Ale Lisyasz
wstąpiwszy ná stolicę / á słuszne tego
przyczyny pokazawszy/ przywiodł je
do tego / y uśmierzył je / y ubłagał
je: y wroćił się do Antyochiey. A
tymći się sposobem stał odjazd y
przyjazd ná wojnę / y wrocenie ná
zad.

ROZDZIAŁ XIV.

Demetryus od Alcymá przećiwko Zydom rozdrażniony. 2. Wysyła przećiwko nim Nikánorá. *18. Ktory z nimi przymierze uczynił. 26. Ale je Krol wzruszył. 37. Smierć Rázyászowá.*

1 POtym po trzech lećiech przyszłá
nowiná do Judásá / że Deme-
tryusz syn Seleukow przez port
Trypolitáński przepráwiwszy się z
wojskiem wielkim y z okrętámi / ✠
2 Wźiął źiemię/ zábiwszy Antyochá y
3 Lisyaszá hetmáná jego. ✠ Tedy nie-
jáki Alcymus/ ktory *przed tym* bę-
dąc nawyższym Kápłánem/ dobro-
wolnie się czásu pomieszánia zplu-
gáwił/ rozumiejąc / że żadnym spo-
sobem śmierći nie ujdźie / áni do
świętego Ołtarzá więcey *żadnego*
4 przystępu mieć nie będźie: ✠ Przy-
szedł do Krolá Demetryuszá / roku
setnego pięćdźieśiątego pierwszego
niosąc mu koronę złotą y pálmę;
á nád to y niektore z onych gáłązek
należących do Kośćiołá / á tegoż
5 dniá w pokoju się zátrzymał. ✠ Lecz
upátrzywszy sposobny czás służący
szaleństwu jego / á będąc wezwány
do rády od Demetryuszá/ y pytány/
jákieby było postánowienie rzeczy
Zydowskich/ y coby przed się bráli?
6 Odpowiedźiał; ✠ Ci Zydowie ktore
zowią Assydejczykámi / ktorych jest
hetmánem Judás *Máchábeusz* pod-
noszą wojnę/ y rozruchy czynią/ nie-
dopuszczájąc Krolestwu temu w po-
7 koju zostawáć. ✠ Z kąd y ja złupio-
ny będąc z sławy przodkow mojich /
miánowićie z nawyższego kápłáń-
8 stwá / tum się teraz ućiekł: ✠ Na-
przedniey / ábym o tych rzeczách/
ktore Krolowi należą / rádźił: á
potym o społmieszczánách swych stá-
ránie miał: bo dla tego pomienio-
nego szaleństwá/ wszystek narod nász
9 nie pomáłu utrapiony jest. ✠ Tyże-
dy/ o Krolu! o tym wszystkim wiá-
domość wźiąwszy/ opátrz tę kráinę
y narod nász śćiśniony/ według tey/
z ktorąś wszystkim gotow/ przychyl-
10 ney ludzkośći. ✠ Bo pokąd Judásá
stawa/ nie jest rzecz podobna / áby te
11 rzeczy w pokoju zostáć miáły. ✠ To
gdy on powiedźiał / záraz y drudzy
przyjaćiele / będąc Judásowi nie-
przyjaćiołmi / rozżarzyli Demetry-
12 uszá. ✠ Ktory záraz wezwawszy Ni-
kánorá/ Przełożonego nád Słoniá-
mi/ postánowiwszy go hetmánem nád
13 Judską źiemią/ posłał go ; ✠ Da-
wszy mu listy áby Judásá zábił / y
te ktorzy z nim byli rozegnał/ á Al-
cymá/ nawyższym Kápłánem wiel-
14 kiego Kośćiołá postánowił. ✠ Tedy

oni narodowie ktorzy z Judskiey ziemie przed Judásem uciekli/ zgromádzili śie jáko stádá do Nikánorá / mniemájac że upadek y nieszcześćie Zydow/ szcześćiem ich bedźie.

15 A Że *Zydźi* o Nikánorowym przyćiagnieniu / y o zgromádzeniu śie *do niego* onych narodow usłyszawszy/ posypawszy śie źiemia/ modlili śie onemu / ktory ná wieki sobie upewnił lud swoj / á záwsze známienitym zjawiániem *śiebie sámego*, 16 bronił czastki swey. ✣ Potym zá rozkazániem hetmáná / záraz śie z támtad ruszyli / á potykáli śie z nimi u miásteczká Dessaw. 17 ✣ Támże Symon brát Judásow/ uderzywszy ná Nikánorá / ulekł śie nagłego przyćiagnienia onych nieprzyjaćioł. 18 ✣ Wszákże usłyszawszy Nikánor o mestwie tych/ ktorzy trzymali strone Judásowe/ y o ich zá Ojczyzne w potykániu śie szcześćiu: obawiał śie wdáć zdrowia swego w niebespieczeństwo. 19 ✣ Przetoż posłał Posydoniuszá y Teodotá y Máteaszá/ áby 20 przymierze záwárli. ✣ A gdy o tym długá namowá byłá/ á Judás to ná wola wszystkiego pospolstwá podał: obaczywszy jednostájne zdánie/ tedy 21 zezwolili ná ono przymierze. ✣ Y náznáczyli dźień w ktoryby śie sámi z soba pospołu zejść mogli : á gdy nádszedł / postáwiono stolice obiemá 22 *Hetmánom*. ✣ Lecz Judás rozsádźił lud zbrojny ná miejscách sposobnych/ áby byli pogotowiu: by śie snádź od nieprzyjaćioł nagła jáka zdrádá nie wszczełá: y mieli przy- 23 stojna rozmowe miedzy soba. ✣ *Potym* mieszkał Nikánor w Jeruzalem / á nic nie czynił niesłusznego: ále one gromády jáko stádá zebráne/ rozpuśćił. 24 ✣ Y rad záwżdy widźiał Judásá/ z sercá onemu mężowi przychylnym bedac. 25 ✣ Y nápominał go/ áby żone pojał/ á dźiatki zpłodźił. A ták pojał żone / y záżywał pokoju: y żyli społecznie.

26 LEcz Alcymus / widzac miedzy nimi społeczna miłość / y umowy wárowne / wźiawszy *niektore z soba*, jáchał do Demetryuszá ; á udał / że sobie Nikánor niesczerze postepował w spráwách jego : bo *mowił*, że Judásá zdrajce ná krolestwo je° ná 27 stepca uczynił. ✣ A ták Krol bedac zájatrzony/ á onymi złośniká onego potwarzámi rozdrazniony/ nápisał do Nikánorá / mowiac ; Że mu to przymierze bárzo nie miłe : á że rozkázuje Máchábeuszá zwiazánego / jáko narychley posłáć do Antyochiey. 28 ✣ Tego gdy śie dowiedźiał Nikánor / záfrásował śie : y ćiesz ko mu to było / że przymierze uczynione wzruszyć miał : poniewaz on maż nic złego nie uczynił. 29 ✣ Ale iż śie Krolowi prozno było zprzećiwić/ upátrował sposobny czás / áby 30 to fortelem wykonał. ✣ Lecz Máchábeusz postrzegszy / że śie z nim Nikánor niechetnie obchodźi / á ná zwyczájnym potykániu srożey mu śie stawia / rozumiejac że tá srogość nie z dobrego sercá pochodźiłá/ zebrawszy swych niemáło / zchronił śie przed Nikánorem. 31 ✣ Ale on obaczywszy / że go on maż znácznie fortelem podszedł / wszedł do onego wielkiego y świetego Kośćiołá / gdy Kápłáni zwykłe ofiáry sprawowáli / rozkázujac *im*, áby onego 32 męzá wydáli. ✣ Lecz gdy oni pod przyśiega powiádáli / iż niewiedza gdźieby był ten ktorego szukano : zćiagnawszy práwice przećiw 33 Kośćiołowi/ przyśiagł mowiac ; ✣ Jeśliże mi zwiazánego nie wydaćie / tedy ja ten dom Boży z źiemia zrownam/ y ołtarz rozwále / á Bachusowi tu kośćioł zacny wystá- 34 wie. ✣ A to rzekszy odszedł. Oni záś Kápłáni podniozszy rece do niebá / wzywáli onego / ktory záwsze był obrońca narodu nászego / ták mo- 35 wiac ; ✣ Ty wszystkich rzeczy PAnie / bedac tym ktory niczego nie potrzebujesz / raczyłeś to sobie upodobáć/ áby Kośćioł mieszkánia twego był miedzy námi wystáwiony. 36 ✣ Przetoż teraz PAnie naświetszy nád wszelka świetobliwość / záchowaj ná wielki niezplugáwiony ten dom / ktory nie dawno jest oczyśćiony.

37 A Rázyasz niejáki z Stárszych Jeruzalemskich był oskárżony przed Nikánorem / *wielki* miłośnik miástá / y bárzo dobra sławe má-

jacy/ ktory dla oney życżliwośći/ Ojcem Zydow náźwány był. 38 ✤ Abowiem przeszłych cżásow te chwałę miał/ że był stały przy nabożeństwie Zydowskim/ y ćiáło y duszę dla nabożeństwá Zydowskiego/ cále y ſtátecżnie wydawał. 39 ✤ Przetoż chcąc Nikánor jáwnie okázáć onę/ ktorą miał przećiwko Zydom niechęć/ posłał żołnierzow więcey niż pięć ſet/ áby go poiimáli. 40 ✤ Abowiem mniemał/ że poiimawszy go/ miał wielką klęſkę Zydom ucżynić. 41 ✤ A ták gdy oni żołnierze mieli tego Zamku *ná ktorym był Razyaſz* dobywáć/ y u śieni drzwi gwałtem wysádźić/ rozkazali ogniá przynieść / á one drzwi zápalić: tedy on/ gdy już niemal pojimány był/ przebił śię mieczem/ 42 ✤ Woląc ráczey mężnie umrzeć / á niżeli śię onym złym ludźiom poddáć / y swemu zacnemu narodowi háńbę nieprzystojnie ucżynić. 43 ✤ Ale gdy sobie szkodliwey rány zádáć niemogł dla wielkiego kwápienia/ á ono mnostwo we drzwi śię wdźieráło/ wbieżawszy śmiele ná mur/ zrzućił śię mężnie miedzy on gmin. 44 ✤ Ktorzy gdy prętko názad ustąpili/ y jemu plác dáli/ zpadł ná brzuch w pośrzodek nich. 45 ✤ A gdy jeszcze dychał/ będąc w sercu zápalony/ chociaż śię z niego krew látá/ á jákoby strumieniámi ćiekłá / y choć był ćięzko zrániony/ wszákże powstawszy / pędem przez on gmin przeszedł. 46 ✤ Tedy stánąwszy ná niektorey skále przykrey/ gdy go już práwie krew uszłá / ſuſząc z śiebie trzewá/ y chwytájąc je obiemá rękomá/ rzucał nimi ná on lud : wzywájąc tego ktory jest PAnem żywotá y duchá/ áby mu je záś przywroćił. A ták tym ſpoſobem żywotá dokonał.

Rozdział XV.

Nikánor ćiągnął przećiwko Máchábeuszowi. 7. Máchábeusz swojich nápomina. 11. Sen jego. 21. Modlitwá. 26. Zwyćięstwo nád Nikánorem. 29. Wdźiecżność Zydow przećiwko Bogu.

1 TEdy Nikánor dowiedźiawszy śię/ że Judás *z ludem* swojim był w źiemi Sámáryjſkiey/ umyślił w dźień odpocżynienia/ gdyby śię nábárźiey ubespiecżyli/ ná nie uderzyć. 2 ✤ A gdy Zydźi ktorzy zprzymuszenia z nim iść muśieli/ mowili ; Zadnym ſpoſobem ták wśćiekle y okrutnie ich nie gub/ ále szánuj dniá tego / ktory ucżcżony jest poświęceniem od tego/ ktory wszystko widźi : 3 ✤ Tedy on złośnik pytał śię/ jesli ná niebie jest ten mocarz/ ktory rozkazał obchodźić a dźień Sábbátu? 4 ✤ A gdy odpowiedźieli ; Jest ten PAn żywiący ná niebie/ mocarz/ ktory rozkazał obchodźić śiodmy dźień. 5 ✤ Tedy on odpowiedźiał ; A jam drugi mocarz ná źiemi/ ktory rozkázuję bráć zbroję/ á krolewskie ſpráwy wykonywáć. Wszákże żadną miárą nie mogł dokazáć oney nędzney rády swojey. 6 ✤ A ták Nikánor wielką hárdośćią wyniesiony / umyślił ná podźiw pámiętny znák *zwyćięstwá* nád Judásem wystáwić.

7 ALe Máchábeusz ustáwicżnie ufał cáłą nádźieją/ że mu pomoc przyidźie od PANA. 8 ✤ Y nápominał swojich/ áby śię nie lękáli onego Pogánow przyćiągnienia: ále májąc ná pámięći przeszłe sobie dáne z niebá pomocy/ żeby śię spodźiewáli iż im od Wszechmogącego zwyćięstwo dáne będźie. 9 ✤ A ćiesząc je z Zakonu y z prorokow/ y przypominájąc im bitwy ktore miewáli/ ſpráwił to przy nich/ że ochotnymi byli do bitwy. 10 ✤ A ták im sercá dodał/ okázując im przytym y oznájmując od onych Pogan przymierza wzruszenie/ y przyśięgi zgwałcenie. 11 ✤ Y ták káżdego z nich uzbroił/ nie ták tarcżámi y drzewcámi pewnymi/ jáko nápomnieniem słowy dobrymi: nád to/ powiedźiawszy sen wiáry godny/ náder wszystkich uweſelił.

12 A Było to widzenie tákowe ; *Widźiał* Oniaszá/ ktory bywał Nawyższym Kápłánem/ męzá poczćiwego y dobrego ; poważnego w prawdźie ná wejrzeniu/ ále skromnych obycżájow : y ktory miał wymowę ozdobną/ y z dźiećińſtwá śię ćwicżył we wszystkich rzecżách/

a 2 Moj. 20.10. 5 Moj. 5. 12. 1 Ezdr. 10.12.

do cnoty należących: Tego mowię widział, á on ręce wyciągnąwszy/ modli śię zá wszystko zgromádzenie Żydowskie. 13 Potym tymże sposobem/ ukazał mu śię mąż szedźiwy y zacny; przy ktorym byłá dźiwna jákaś/ y wielka dostojność. 14 O ktorym Oniaszu odpowiádájąc/ rzekł; Tenći jest Jeremiasz Prorok Boży/ ten miłośnik bráći/ ktory wiele modlitew czyni zá lud/ y miásto święte. 15 Ktory Jeremiasz źćiągnąwszy práwą rękę/ podał Judaszowi miecz złoty: á podawájąc/ 16 ták mowił; Weźmi ten święty miecz zá upominek od Bogá ktorym potrzesz przećiwniki. 17 A ták będąc nápomnieni/ tymi Judászowymi námowámi wdźięcznymi/ y ktore mogły do cnoty pobudźić/ y sercu młodych ludźi męstwá dodáć/ umyślili śię obozem nie kłáść/ ále śmiele ná nieprzyjaćielá uderzyć/ á sercem śię mężnym potykájąc/ spráwę rozstrzygnąć: przeto/ że y miásto y rzeczy święte y Kośćioł był w niebespieczeństwie. 18 Bo áczkolwiek wzgledem żon y dźiatek/ náwet wzgledem bráći y powinnych/ w mnieyszym byli niebespieczeństwie: ále nawiętsza y naprzedniejsza bojaźń byłá o Kośćioł święty. 19 A y oni/ ktorzy w mieśćie byli pozostáli/ nie mniey śię trapili/ frásując śię o ono potykánie w polu.

20 A Gdy już wszyscy oczekawáli nástępującey bitwy/ á już hárce zwodźili nieprzyjaćiele/ y wojsko uszykowáne było/ y bestie ná miejscách sposobnych postáwione/ y jezdá ná skrzydłách rozsádzona: 21 Widząc Máchábeusz nástępowánie onych wojsk/ y oręża wojennego rozmáite przypráwy/ y onych bestyj srogość; wyćiągnąwszy ręce ku niebu/ wzywał onego PAná ktory cudá czyni: wiedząc że nie zależy ná zbrojách/ ále jáko śię PAnu zdá/ godnym zwyćięstwo dawa/ 22 A modląc śię ták mowił; Tyś PAnie posłał Anjołá swego zá Ezechiaszá Królá Judskie°/ ktory pobił w wojsku b Sennácherybowym do stu ośmidźieśiąt y pięći tyśięcy. 23 Przetoż teraz o Krolu niebieski! pośli Anjołá dobrego przed námi/ ná zátrwożenie y przestrászenie: 24 Aby śię wielkiego rámienia twego ulękli ći/ ktorzy bluźniąc idą przećiwko świętemu ludowi twemu: á ták śię modlić przestał. 25 A ći ktorzy z strony Nikánorowey byli/ z trąbámi y z krzykiem náćieráli. 26 Ale ći ktorzy z strony Judászowey byli/ z wzywániem y z modlitwámi/ potykáli śię z nieprzyjaćioły; 27 Ták/ że rękomá w prawdźie wojując/ ále sercem Bogu śię modląc/ poráźili około trzydźiestu y pięći tyśięcy: jáwną Bożą przytomnośćią ućieszeni będąc.

28 A Gdy dokończyli oney prace/ z weselem śię wracájąc/ dowiedźieli śię/ iż c Nikánor upadł w cáłym kiryśie. 29 Przetoż uczyniwszy wielki okrzyk y wołánie/ błogosłáwili Wszechmocnego przyrodzonym językiem. 30 Y rozkazał ten d ktory śię cáłe ćiáłem y duszą naprzedniey zástawiał o mieszczány/ y ktory śię po wszystek e wiek swoj życzliwie záchował przećiwko narodowi swemu/ ućiąć Nikánorowę głowę/ y rękę z rámieniem/ á do Jeruzalem odnieść. 31 Potym przyjáchawszy tám/ y zwołáwszy narodu swego y Kápłánow/ stojąc przed ołtarzem/ obesłał y tych ktorzy byli ná zamku. 32 Y ukazał im głowę złego Nikánorá/ przytym y rękę onego bluźnierce/ ktorą był źćiągnął ná dom Swiętego Wszechmogącego Bogá, hárdźie kazać. 33 A język tegoż niezbożnego Nikánorá urznąwszy/ mowił/ że go po kęsu dawáć będźie ptakom: á miásto nadgrody zá jego szaleństwo/ inne członki przećiw Kośćiołowi záwieśi. 34 Tedy wszyscy pátrząc w niebo/ błogosłáwili Nadostojnieyszego PAná/ mowiąc; Błogosłáwiony jest ten/ ktory záchował miejsce swoje niezplugáwione. 35 Y wywieśił głowę Nikánorowę z zamku: áby byłá jáwnym wszystkim oczywistym pomocy PAńskiey znákiem.

36 A Ták postánowili wszyscy/ zá społecznym zezwoleniem/ áby żadną miárą nie puszczáli bez święcenia dniá onego: 37 Ale żeby mieli

b 2 Krol. 19. 35. Ezái. 37. 16. Syrác. 48. 25.

c 1 Mác. 7. 33.

d T. Judás

e 1 Mác. 7. 47.

święto trzynastego dniá/ w dwunastym miesiącu ktory názywáją Syryjskim językiem Adár/ dźień przede dniem pámiątki Márdocheuszowey. 38 Poniewaz tedy te rzeczy strony Nikánorá ták pádły/ á od onych czásow Zydźi miásto trzymáli/ y jam też tu koniec rzeczy uczynił.

39 PRzetoż jeslizem dobrze pisał/ á jáko ná historya przynależy/ tegom y sam chćiał: á jeżeli z prostá y nie dokładnie/ tedy wżdy to jest com mogł uczynić. 40 Abowiem jáko sámo wino pić/ á potym záś wodę/ jest rzecz przećiwna: ále jáko wino z wodą zmieszone wdźięczna y przyjemna chęć czyni: ták wypráwne słowá/ przyjemne bywáją uszom tych/ ktorzy historyą czytáją. A tuć niech będźie koniec.

TRZECIE KSIEGI MACHABEJSKIE.

ktore zowią

Ksiegi Symeona Kaplana Nawyzszego.

W Tych Księgách od Symeoná nawyższego Kápłáná zpisánych/ zámyká śię Historya o srogim prześládowániu/ ktore Kośćioł Judski od Ptolemeuszá Filopátorá/ Królá Egipskiego ćierpiał: y o dźiwnym wybáwieniu/ ktore PAn Bog ludowi swemu czynił. Tá Historya nie dłuższego czásu záśięgá. A dźiało śię to wszystko máło nie czwartego roku/ zá pánowánia Antyochá Królá wielkiego.

Rozdział I.

Filopáter ná wojnie Antyochá przemogszy. 12. Do Swiątnice P. Ańskiey w Jeruzalem gwałtem wniść chce. 15. Czym bárzo wszystek lud Boży utrapił.

1 GDy śię Filopáter od tych/ ktorzy śię byli wroćili/ dowiedźiał że te miejscá ktore on trzymał/ Antyoch odebrał: dał o tym znáć wszystkiemu wojsku swemu pieszym y jezdnym. 2 Tedy wźiąwszy z sobą śiostrę swoję Arsynoę/ ćiągnął áż ná te miejscá/ ktore są około Ráfián/ gdźie śię byli położyli żołnierze Antyochowi. 3 ALe Teodotus niejáki/ umyślił uczynić zásadzkę: á wźiąwszy nalepsze bronie Ptolemeuszowe/ ktorenu przed tym były poruczone/ puśćił śię nocą do namiotu Ptolemeuszowego: áby go sam zábił/ á ták koniec uczynił oney wojnie. 4 Ale Dosyteusz/ názwány Syn Drymilow/ (ktory będąc urodzonym Zydem/ wszákże potym odmienił nabożeństwá o Zakonie/ y od ustaw przodkow swych odstąpił) wywiodł Ptolemeuszá/ á podłego człowieká położył w namiećie jego/ ktoremu śię dostáło zań ćierpieć. 5 A gdy bitwá potężna byłá/ á stronie Antyochowey lepiey śię powodźiło/ tedy Arsynoe objeżdżájąc wojská/ włosy rospuśćiwszy/ mężnie nápominálá z żáłośćią ze łzámi/ áby sámych śiebie/ dźieći y żon swych mężnie rátowáli obiecując káżdemu/ ktoby zwyćięstwo odniosł/ dáć po dwu funtow złotá. 6 Y ták śię z dárzyło/ że nieprzyjaciele w bitwie poráženi byli/ y wiele z nich pojimano/ y zábrano. 7 GDy Ptolemeusz uszedszy oney zdrády/ umyślił śię do bliskich miast wypráwić/ áby ich do dotrzymánia sobie wiáry upomniał. Co gdy uczynił/ y dáry do Kośćiołow rozdał/ w dobrey nádźiejey poddáne swoje postánowił. 8 Lecz gdy Zydźi do niego z Rády y z Stárszych nie-

ktore wysłáli/ áby go przywitáli/ y dáry oddawszy/ rádowáli śie z nim/ z tego co go było potkáło: tym chetliwszy był/ áby ich jáko narychley náwiedźił.

9 A Gdy przyjáchał do Jeruzalem/ y ofiáry wykonał/ á dźieki Bogu Nawyższemu oddał/ y nieco z tych rzeczy/ ktore ná tym miejscu porządnie *odpráwowáne bywáją*, uczynił: 10 ♣ Y przyszedszy do sámego miejscá/ á zdumiawszy śie nád jego misterną y ozdobną robotą/ y dźiwując śie pieknemu miejscá świetego porządkowi/ postánowił w umyśle swojim wniść do Kośćiołá. 11 ♣ Lecz gdy oni mowili/ że nie jest rzecz przystojna/ áby to miał uczynić/ gdyż áni tym/ ktorzy są tego narodu/ wchodźić śie tám nie godźi: áni náwet wszystkim Kápłánom/ ále tylko sámemu Przednieyszemu/ y ze wszystkich nawyższemu Kápłánowi/ y to jedno a raz w rok; lecz śie on 12 nie dał odwieść. ♣ Y choć mu Zakon czytano/ przećie śie on nie przestał wdźieráć/ mowiąc; że tám wniść muśi: A jesliż oni pozbáwieni byli tey czći/ ja jednák *powiáda* nie muszę. Y pytał ich/ dla jákiey przyczyny/ gdy po wszystkim Kośćiele chodźił/ nikt mu tego z przytomnych nie 13 bronił! ♣ A gdy jeden z nich rzekł/ że śie to nie opátrznie *stáło*, á że mu śie y to w złe obroći: tedy on rzekł; Ponieważ śie tedy stáło/ czemużbym wniść nie miał/ lub oni chcą/ lub nie chcą?

14 A Ták gdy Kápłáni we wszystkim ubierze swojim upadszy/ modlili śie Bogu Nawyższemu/ áby *ich* w nagłey potrzebie rátował/ á gwałt one(o)/ ktory ták złośliwie náćierał/ sám pohámował: nád to gdy krzyk ze łzámi Kośćioł nápełnił/ tedy ći co w mieśćie byli pozostáli będąc zátrwożeni wyskoczyli/ rozumiejąc że śie co niezwyczájnego 15 stáło. ♣ Pánny też ktore z mátkámi w pokojách záwárte były/ rozpuśćiwszy włosy/ wyskoczyły/ á proch ná włosy swoje posypawszy/ wzdychániem y nárzekániem ulice napełniły. 16 ♣ Te záś ktore świeżo *przećiwko Ptolemeuszowi* były wysłáne/ z tymi ktorzy też; áby przećiwko niemu wyjácháli zporządzeni były/ przystojny wstyd ná stronę odłożywszy/ to tám/ to sám po mieśćie biegáły. 17 ♣ Nád to/ ták mátki jáko y mámki/ dźiatki nie dawno zpłodzone y tám y sám zostáwiwszy/ jedne przez domy/ drugie przez ulice niepohámowánym biegiem/ do Nawyższego 18 Kośćiołá śie gromádźiły: ♣ Ták/ że rozliczna byłá ludźi w kupę zgromádzonych modlitwá/ dla tych rzeczy ktorych śie on nieprzystojnie 19 ważył. ♣ Byli też miedzy nimi niektorzy z mieszczan/ ktorzy ośmieliwszy śie/ bronili tego/ gdy on náćierał/ y to co był przedśiewźiął wykonáć zámyślał: ále krzyknąwszy/ że słuszna rzecz jest rzućić śie do broni/ á śmiele zá Zakon ojczysty umrzeć/ wielkie uczynili ná onym 20 miejscu zájątrzenie. ♣ Ale dwie od stárszych y Przełożonych zátrzymáni będąc/ do oneyże śie modli- 21 twy zá śie událi. ♣ Przetoż pospolstwo; jáko przed tym pospołu będąc/ modliło śie: Ale Stárszy ktorzy około Królá stali/ rozlicznie śie oto kuśili/ áby hárdą myśl jego od przedśiewźiętey rády odwiedli. ♣ 22 Ale on uporny będąc/ á ná nic nie dbájąc/ już śie wniść gotował/ myśląc to do skutku przywieść/ co przed 23 tym powiedźiał. ♣ Przetoż y ći ktorzy przy nim byli/ widząc to/ obroćili śie z nászymi ku wzywániu tego ktory ma wszystkę moc; áby w przytomney potrzebie dał rátunek/ á nie puszczał mimo śie tego nieprzystoj- 24 nego y hárde(o) uczynku. ♣ A gdy śie wielkie y uśilne *wszystkiego* mnostwá wołánie spolnie zchodźiło/ nie- 25 podobny jákiś krzyk powstał. ♣ Bo śie ták zdáło/ że nie tylko ludźie/ ále y śćiány/ y źiemiá wszystká huczáłá: jákoby tám już wszyscy śmierć podjąc mieli/ dlá zplugáwienia miejscá onego.

a 2 Moj. 30.10. 3 Moj. 16.34. Zyd. 9.7.

ROZDZIAL II.

Nawyższy Kápłan, ze wszystkim ludem modli śie Bogu. 16. Bog śie nád Filopátrem mśći. 18 Filopátor jednák máło ná to dba. 23 Niektorzy z ludu

od nabożeństwá odstąpili. 24. *A drudzy przy nim státecznie trwáli.*

1 GDy Symeon Nawyższy Kápłan / przećiwko Swiątnicy / upadszy ná koláná / á rece przystojnie podniozszy / te modlitwe uczynił / á *zá nim* wszyscy jednostájnie mowili; 2 ✠ PAnie PAnie / Krolu Niebieski / á nád wszystkim stworzeniem pánujacy / Nawietszy miedzy świetymi / Monárcho a Wszechmogacy / wejrzyż ná nas / ktorzy gwałt ćierpiemy od niezbożnego y nieczystego / śmiáłośćia á siła b hárdego człowieká. 3 ✠ Tyś zájiste stworzywszy wszystko / y wszystko májac w mocy swiejey / o Namocnieyszy! spráwiedliwy jest : przetoż te / ktorzy co z zelżywośći á pychy czynia / sadźiś. 4 ✠ Tyś te ktorzy przed tym nieprawość czynili / miedzy ktorymi y obrzymowie c byli w śile á śmiáłośći swey ufájacy / zágłádźił / przywiodszy ná nie d wielka wode. 5 ✠ Tyś hárdość swoje przewodzace e Sodomczyki / ktorzy jáwni w złośćiách byli / ogniem y śiárka popaliwszy / zá przykład *wiekom* przyszłym wystáwił. 6 ✠ Tyś Fáráoná f śmiálego / ktory był w niewola podbił g lud twoj świety Izráelski / rozlicznymi y wiela kázni doświadczywszy / 7 objáwił dostojność swoje. ✠ Po ktorych to *kaźniách* objáwiłeś wielka moc twoje / gdyś tego ktory gonił lud twoj / z wozámi / y z mnostwem Zastepow zátopił h w głebokośćiách morskich : á te ktorzy ufáli w tobie wszystko stworzenie w mocy májacym / zdrowoś przeprowádźił : ktorzy też uważájac sobie spráwy rak twojich / ćiebie Wszechmogacego i chwalili. 8 ✠ Y o Krolu / ktoryś stworzył nieskończona y niezmierna źiemie / obrałeś te k miásto / y poświećiłeś to miejsce (lubo niczego nie potrzebujesz) ku sławie swojey : uwielbiłeś je ziáwieniem wielmożnym / wyniozszy je ná chwałe wielkiego y nádostojnieyszego Imienia twego. 9 ✠ A umiłowawszy dom Izráelski obiecałeś / jeśliby ná nas dla odwrocenia nászego *jákie* utrapienie przyszło / á mybyśmy przyszedszy l ná to miejsce / modlili śie tobie / że wysłuchasz modlitwe násze. 10 ✠ Tyś jest wierny y prawdźiwy / ponieważeś częstokroć / gdy utrapieni byli przodkowie nászy / rátował je w ich uciśnieniu / y wybáwiłeś je z wielkich bied. 11 ✠ Ale oto teraz / o świety Krolu / dla wiela y wielkich grzechow nászych zćiśnieni jesteśmy / poddáni bedac nieprzyjaćiełom nászym / y ustawamy od wielkiey słábośći. 12 ✠ A w tym upadku nászym / ten lekkomyślny á nieczysty *Krol* usiłuje zelżyć to miejsce świete w ziemi tey / oddáne chwalebnemu Imieniowi twemu. 13 ✠ Bo áczkolwiek przybytek twoj nawyższy *jest* niebo / do ktorego ludźie przystepu mieć nie moga : jednák żeś sobie upodobał chwałe w ludu twojim Izráelskim / poświećiłeś to miejsce. 14 ✠ Nie mśćiże śie nád námi przez te nieczystość tych / áni nas karz przez pokalánie ich : áby śie nie chełpili niezbożni w umyśle swojim / á nie chlubili śie pysznym jezykiem swojim / mowiac ; Mysmy podeptáli on dom poświecony / jáko podeptáne bywája domy obrzydliwośći. 15 ✠ Zgładźże grzechy násze / á rozpadź obładzenia násze / y pokaż teraz miłośierdźie twoje : Niech nas rychło poprzedza zlitowánia twoje / y spraw nam pokoj / á daj chwałe w ustá tych / ktorzy *przed tobą* padája / á ná umyśle skruszeni sa.

16 A Tu Bog / ktory wszystkie m rzeczy przeglada / y nád wszystkie Naświetszym jest / usłyszawszy ná miejscu świetym te słuszna n modlitwe : uderzył tego / ktory śie z zelżywośćia y śmiáłośćia wielce wynosił / tám y sám nim miotájac / jáko *miotána bywa* trzćiná od wiátru : ták iż ná źiemi leżac / nic wiecey nie mogł czynić / y członki páráliżem ruszone májac / nie mogł áni przemowić / spráwiedliwym sadem Bożym o zwiazány. 17 ✠ Przetoż ták przyjaćiele / jáko y strożowie ćiáłá jego / widzac że náń ćieszkie karánie przyszło / á obawiájac śie áby nie umárł / pretko go wyćiagneli / wielkim stráchē bedac ogárnieni. 18 ✠ Po-

a 1 Moj. 17. 1. b Psalm 20. 8. c 1 Moj. 6. 4. d 2 Moj. 7. 21. e 1 Moj. 19. 24. f 2 Moj. 7. 8. 9. 10. 11. g 2 Moj. 1. 13. y 5. 7. h 2 Moj. 14. 28. i 2 Moj. 15. 1. k 2 Kron. 7. 16. l 1 Krol. 9. 3. m 2 Kron. 16. 9. n 1 Piotr 3. 12. o G. Uwikłány.

tym záśie do śiebie przyszedszy / námniey śie do pokuty niemiał / choć pokarány był/ále srodze przegrażájąc precz odszedł.

19 A Gdy przyjáchał do Egiptu / á złośći przyczyniwszy / przez przypomnione przed tym pomocniki y towárzysze / wszeláką śie spráwiedliwośćią brzydzące / nie tylko w niewypowiedźiánym nierządźie leżał: ále też do tákiey lekkomyślnośći przyszedł / że *ná wszelkich* miejscách *ludowi* złorzeczył. Wiele też z przyjaćioł jego pátrząc ná przedśiewźięćie Krolewskie / y oni

20 woli jego náśládowáli. ✠ Bo to był przedśiewźiął / áby ten narod do wszystkich w ochydę przywiodł; y ná wieży / ktora byłá przy dworze jego/ słup wystáwiwszy / dał ná nim tákie pismo wyryć: Aby żaden z tych / ktoryby nie ofiárował / do kośćiołow Egipskich nie wchodźił: á żeby wszyscy Zydowie / miedzy lud pospolity / ábo w stan niewolnikow poczytáni byli. A ktorzyby śie temu sprzećiwić śmieli / áby gwałtem wźięći będąc / o żywot przypráwieni byli.

21 ✠ A ći ktorzyby śie popisáć dáli / áby náznáczeni byli ogniem ná czołách swych herbem Báchusowym / *to jest* listem bluszczowym: á zátym áby byli odłączeni do záżywánia przed tym nábytey wolnośći.

22 ✠ A żeby śie nie zdał wszystkim nieprzyjaćielem być / dołożył tego w onym pisániu; Jesliby to sobie ktory z nich wyzwolić chćiał/ áby miedzy tymi / ktorzy pewnymi obrzędámi ich poświęceni są mieszkáli / że ći mieszczány będą rownymi Alexándryjskim.

23 PRzetoż niektorzy w mieśćie / rządy miástá onego przy nabożeństwie w nienawiśći májąc / snádnie śie poddáli / jákoby śie jákiey wielkiey sławy uczesnikámi stáć mieli / dla przyszłego z Krolem

24 obcowánia. ✠ Ale jednák wiele ich w szláchetnym umyśle ztwirdzeni/ nie odstąpili od pobożnośći: lecz pieniądze zá żywot bez stráchu dawájąc / stáráli śie áby onego popisu wolni być mogli / májąc pewną nádźieję / że obrony dostąpić mieli.

25 ✠ A tymi záś ktorzy od nich odstępowáli/ brzydźili śie/ y zá nieprzyjaćioły narodu swego one sądźili / á od społecznego p obcowánia / y pożytkow one oddaláli.

p Mátt. 18. 17. 1 Kor. 5. 12. 1 Tess. 3. 14.

Rozdział. III.

Filopátr wielce śie zápálił gniewem przećiwko Zydom. 9. y Mándat srogi przećiwko nim wydał.

1 CZego gdy śie on niezbożnik dowiedźiał / ták śie bárzo obruszył / że śie nie tylko ná te ktorzy *mieszkáli* w Alexándryey gniewał / ále y innym w tey krájinie wielce śie przećiwił: y rozkazał wszystkich prętko zgromádźić / y srogą im

2 śmierćią żywot odjąć. ✠ A gdy śie to dźiało / rozeszłá śie przećiwna sławá przećiwko narodowi temu: Bo ludźiom tym / ktorzy śie byli ku złe-czynieniu zmowili / dáłá śie przyczyná do ich przedśiewźięćia *z tąd*, jákoby im *Zydźi* praw ich

3 bronić mieli. ✠ Choćiaż Zydźi Krolom powolność y wiárę nieodmienną chowáli: ále iż chwalili Bogá / y jego śie zakonem rządźili, odstępowáli od niektorych / y odwracáli śie. Z tey przyczyny niektorym nieprzyjaćiołmi śie być zdáli: jednák przestrzegániem tego co jest spráwiedliwego obcowánie swe zdobiąc / u wszystkich ludźi

4 chwałę mieli. ✠ Tákowa tedy o tym narodźie miedzy wszystkimi / dosyć wiádomą dobrą sławę / ći cudzoźiemcy zá nic poczytáli / á rozność z strony nabożeństwá / y pokármow rozgłaszáli / udawájąc że śie ći ludźie áni z Krolem / áni z inszymi przełożonymi nie zgadzáją / ále że im są nieprzyjaćiołmi / y wszystkim rządom wielce odpornymi: á zgołá nie ledájáką im nágánę dawáli.

5 A Grekowie ktorzy w mieśćie byli / żadney krzywdy nie odniozszy / tumult nagły przećiwko tym ludźiom / y niespodźiáne nástępowánie widząc / ácz ich rátowáć nie mogli / bo to krolewskie było

6 postánowienie: ✠ Wszákże to ćiężko znosząc / ćieszyli je / tusząc że to nie długo trwáć miáło. Gdyż długo pátrząc ná tákowe postánowienia

nie

nie bedźie mogl ten ktoremu nic nie jest tájno. 7 ✠ Nád to/ y inni sąśiedźi y przyjaćiele / y ći ktorzy z nimi towárzyszyli / potájemnie niektorych przywoławszy / ochronić y wszelákim sposobem ná pomoc im przybydź obiecowáli.

8 Ale Krol onym przytomnym szczęśćiem wynieśiony / nie májac wzgledu ná moc Bogá Nawyższego/ ále umyśliwszy przećie w tym swojim przedśiewźięćiu zostawáć / nápisał przećiwko nim list tákowy; 9 ✠ Krol Ptolemeusz Filopátor / w Egipćie y ná inszych miejscách będącym hetmánom y żołnierzom / zdrowia y wszystkiego dobrego życzy. Jam też sam zdrow y rzeczy násze 10 szczęśliwie idą. ✠ Gdyż násze do Azyjey wyćiągnienie / (o ktorym sámi wiećie) zá stáłą bogow pomocą do końcá według myśli przywiedźione jest / umyśliliśmy nie wojenną mocą / ále dobroćią y wielką ludzkośćią przychęcáć narody mieszkájące w dolney Syryey/ y w Fenicyey/ y 11 onym chętnie dobrze czynić. ✠ Przetoż gdyśmy nádawszy Kośćiołom wiele dochodow / dostáliśmy śię też do Jeruzalem/ gdźieśmy przyjácháli/ chcąc uczćić Kośćioł tych złośnikow / ktorzy nigdy swego szaleństwá nie poprzestája. 12 ✠ Ktorzy ácz słowy wdźięcznie, jednák sáma rzeczą nieszczerze przyjazd nász przyjeli. Bo gdyśmy do Kośćiołá ich wniść / y on známienitymi á bárzo drogimi dárámi uczćić chćieli / dáwną swą pychą uwiedźieni / nam 13 tám wniść nie dopuśćili. ✠ A choć nie są rowni śile nászey / dla ktorey ludzkośći przećiwko wszystkim ludźiom używamy/ wszákże swoje nieprzyjaźń jáwnie przećiwko nam pokazáli / jáko ći ktorzy sámi z narodow / przećiw Krolom y dobrodźiejom swojim szyje podnosząc / nic 14 słusznego znieść nie chcą. ✠ My tedy ich szaleństwu ustąpiwszy / á z zwyćięstwem náwroćiwszy śię do Egiptu / y wszystkim narodom łáskáwie śię stáwiwszy / wszystko co słusznego 15 było uczyniliśmy: ✠ Y oznájmiliśmy to po wszystkich pokoleniách ich żeśmy ná ono złe zápomnieli ; wiec y dla ztowárzyszenia śię ich z námi/ y dla wielu rzeczy tyśiącámi im powierzonych / poważyliśmy śię im do tego usługowáć / áby umyśl odmienili : nád to / chćieliśmy je uczestnikámi wiecznymi Kápłanow uczynić/ náwet / poczytáliśmy je być godnymi práwá miejskiego w Alexándryey. 16 ✠ Ale oni to sobie ná złą stronę wykłádájąc / á swoją przyrodzoną złośćią rzeczy dobre odrzucájąc / y záwsze ku złemu skłonni bedąc : nie tylko pogárdźili tym nieprzepłáconym práwem miejskim ; ále też słowem y milczeniem obrzydźili sobie te / ktorzy z nich w máley liczbie nam życzliwymi byli : záwżdy w podejrzeniu májąc / jákobyśmy dla jáwnie złego ich obcowánia / ich rzeczy dobrze od nas 17 postánowione/ wywroćić mieli. ✠ A przetoż przez te znáki bedąc o tym dobrze upewnieni / że oni żadnym sposobem z námi śię nie zgadzáją/ á zábiegájąc temu / jeśliby śię snádź nápotym jáki tumult nagły przećiwko nam wszczął / ábyśmy z tych niezbożnych zdrájcow y cudzoziemcow z tyłu nieprzyjaćioł niemieli : 18 ✠ Rozkazáliśmy/ skoro jedno ten list was dojdźie / teyże godźiny te pomienione z żonámi y z dźiećmi zelżywszy y zkarawszy/ do nas / łáncuchámi żelâznymi zewsząd okowáne/ ná srogie y zelżywe (jákie należy nieprzyjaćiołom) zámordowánie odesłáć. 19 ✠ Bo jáko jedno ći rázem pokaráni bedą / rozumiemy że ná potomny czás doskonále rzeczy násze w dobrym postánowieniu y w osobliwym rządźie postánowione be- 20 dą. ✠ A ktobykolwiek ktorego przechował z Żydow / stárcá ábo dźiećię / ábo ktorego z tych ktorzy są przy pierśiách/ srogimi mękámi ze wszystkim domem swym utrapiony 21 bedźie. ✠ A ktoby wyjáwił tákiego/ nie tylko dobrá tego ktory pod kaźń podpadł pobierze / ále y z skárbu Krolewskiego dwá tyśiącá groszy weźmie/ y wolnośćią ukoronowány 22 bedźie. ✠ Wszelkie zás miejsce ná ktorymby ukryty Żyd ználeźiony był / niech śię nieprzystępnym stánie / y ogniem zpalone bedźie / áby

wszy=

wszystkiemu śmiertelnemu stworzeniu jáwno było / że śie zgołá nic wiecznymi czásy nieprzyd godźi. A w tenći sposob był ten list nápisány.

Rozdział IV.

Okrućieństwo nád Zydy. 13. Wesele Filopátorowe. 16. Y jáko Bog lud Judski obronił.

1 A Gdźiekolwiek doszedł ten mándat/ spráwione są od onych narodow pospolite bieśiády z wykrzykániem y z rádośćią: poniewaz dawno w ich myśli zástárzáła nieprzyjaźń śmiele śie juz pokazáć mogłá. 2 ✠ Ale Zydźi ustáwiczny smętek mieli / á krzyk bárzo żáłosny ze łzámi / y z wzdychániem: bo zápalone było zewsząd serce nárzekájących nád niespodźiewánym zginieniem / ktore nagle przećiwko nim skazáne było. 3 ✠ Ktoraz krájiná ábo miásto / ábo zgołá ktore mieysce ná ktorym mieszkano / ábo ktore drogi / nárzekániem / y kwileniem nád nimi nie były nápełnione? 4 ✠ Ták ich bowiem okrutnym á nie miłośiernym sercem hetmáni jednostájnie z miást wyganiáli / że nád tym ich utrapieniem niektorzy y z nieprzyjaciół ich májąc w sercu swym spolny żal / á uważájąc niepewny bieg żywotá / nád tym ich nieszczesnym wygnániem płákáli. 5 ✠ Bo naprzod szło mnostwo stárcow szedźiwych / ktorym oni / nie májąc względu ná nogi niesposobne / y od stárośći pokrzywione / bez wstydu przynagláli / do prędkiego wyśćia przymuszájąc. 6 ✠ A pánie młode / ktore były nie dawno w stan małżeński wstąpiwszy do łożnice weszły / miásto ućiechy smętek májąc / á włosy / máśćiámi námázáne / posypawszy prochem: y bez záwićia wiedźione będąc / miásto weselnego śpiewánia społecznie nárzekáły / jáko te ktore ućiśnieniem od obcych narodow trapione były / gdy związáne jáwnie / áż do tego mieyscá ná ktorym w łodź wśiadano / gwałtem ćiągnione były. 7 ✠ Tákze y Małżonkowie ich powrozámi miásto wieńcow szyje opásáne májąc / w kwitnącym młodym wieku / miásto wesela y młodych ludźi krotochwile / ostátnie dni weselne w nárzekániu trawili / przed nogámi *prawie* grob juz zgotowány widząc. 8 ✠ A pędzono je jáko bydło / y gwałtownie żeláznymi łáncuchámi ćiągniono: á niektorzy z nich do ław ná łodźiách przybyći byli zá szyje / á niektorych nogi mocnymi pętámi były zwárte: nád to deski nád nimi gęsto położono / áby ze wszech stron záćmione oczy májąc ták jáko zdrajcy / przez ono wszystko żeglowánie / prowádzeni byli.

9 GDy tedy ták do miánowáney łodźi wegnáni byli / á żeglowánie śie odpráwiło / jáko od Królá nákazano było / rozkazał śie im przed miástem ná *pewnym* plácu położyć: (Ktorego był wielki okrąg á bárzo sposobny do tego / áby ná jáwne obelżenie wystáwieni byli wszystkim idącym do miástá / y tym ktorzyby śie z támtąd do cudzych krájow wypráwiáli) áby áni z wojski jego nie obcowáli / áni zgołá do miástá przyjść nie byli.

10 CO gdy śie stáło / usłyszawszy *krol* że z miástá źiemkowie *Zydow* potájemnie często wychodząc / płákáli nád tą zelżywą bráći *swych* biedą / rozgniewał śie / y rozkazał áby ták właśnie nád tymi / jáko y nád owymi też z pilnośćią wykonano / bez umnieyszenia jákimkolwiek sposobem ich kázni: á żeby z imienia káżde pokolenie popisano. 11 ✠ Bo *mowił, że ich* nie miał przed tym nákazána robot ćięzkich niewolą trapić / ále strapione mękámi ktorymi im przed tym groźił / do końcá jednegoż dniá wygłádźić. 12 ✠ Przetez śie to popisowánie ich z wielką pilnośćią y pryśną ustáwicznośćią od poránku áż do zachodu słońcá odpráwowáło: *wszákże* śie doskonále nie wykonáło zá czterdźieśći dni. 13 ✠ Krol záśie wielkiey y ustáwiczney rádośći pełen będąc / bieśiády u wszystkich báłwanow gotował / dáleko od prawdy obłądzoną myślą / á nieczystymi usty / nieme báłwány / ktore nie mogą z nimi mowić / áni kogo rátowáć / chwalił; y przećiwko Bogu

a Psalm 115.5

Nawyższemu / co było nieprzystojnego / mowił.

14 A Gdy minął przerzeczony czás / oznájmili piśárze Krolowi / że dáley nie mogą onego popisowánia Zydow konáć / dla niezmiernego ich mnostwá / gdyż ich było w oney kráinie jeszcze więcey / z ktorych jedni jeszcze wdomách zostawáli / á drudzy ná innych miejscách: ták/iż niepodobna / áby temu dosyć uczynić mogli wszyscy Egipscy hetmáni. 15 ✠ Lecz gdy im srodze pogroźił / jákoby dárámi przenájęći byli ku wynájdowániu tákowych wymowek / zdárzyło śię że cále ná to pozwolił / gdy mu mowili y ukázowáli to / że im áni pápiru / áni piorek ktorych używáli nie dostawáło. 16 ✠ Alec to byłá spráwá oney niezwyćiężoney opátrznośći / ktora Zydom z niebá pomagáłá.

ROZDZIAL V.

Krol po trzy kroć rozkázuje przygotowáć Słonie ná powot dowánie Zydow. 4. Zydźi śię gorliwie PAnu Bogu modlą: A PAn Bog okrutne zamysły krolewskie hámuje ; y swojich broni.

1 T Edy Krol będąc pełen gniewu okrutnego / á w złośći práwie upárty / wezwawszy do śiebie Hermoná / ktory miał pod dozorem swojim Słonie / rozkazał náząjutrz pełnymi gárśćiámi kádźidłá y winem szczerym / dostátkiem wszystkie Słonie / ktorych było w liczbie pięć set / nápojić ; á rozsrożone onym napojem zbytnim/wywieść ná wytrácenie Zydow. 2 ✠ A sam/ rozkazawszy to / udał śię do bieśiády / zgromádźiwszy naprzedniejsze z przyjaćioł y z wojská te / ktorzy nienawidźieli Zydow: á Hermon przełożony nádSłoniámi/to co mu było poruczono / dobrze spráwił. 3 ✠ Nádto / y słudzy przed wieczorem wyszedszy / nędznikow onych ręce wiązáli / y inne rzeczy nád nimi przez cáłą noc wymyśláli : rozumiejąc / że już zár az on wszystek narod záginie.

4 A Le Zydźi / ktorzy śię onym pogánom wszelkiey obrony pozbáwieni być zdáli / dla ogarniájącey ich zewszad więźienia ćięszkośći Wszechmogącego PAná nád wszelką mocą pánującego / á miłośiernego Bogá swego y Ojcá / nieustawájącym głosem wszyscy ze łzámi wzywáli : prosząc/áby te bezbożną ráde przećiwko nim odmienił / á one wielmożnym śię objáwieniem wyswobodźił z tey śmierći / ktora przed 5 nimi zgotowána byłá. ✠ Ktorych gorliwa ustáwiczna modlitwá wstępowáłá do niebá : ále Hermon one okrutne słonie pełne winá dostátkiem dánego / y kádźidłem násycone nápojiwszy / ráno śię do dworu / áby o tym Krolowi oznájmił/ stáwił.

6 A Le rzecz dobra / od czásu wiecznego stworzona / w nocy y we dnie pozwolona / od tego ktory jey z kąski wszystkim / ktorym sam chce udźiela/*to jest*, cząstkę snu / *Bog* po7słał Krolowi. ✠ Ktorym to wdźięcznie y twárdo uśpiony / zá spráwą PAńską / w niezbożnym przedśięwźięćiu swojim bárzo jest omylony / y w ułożonym zamyśle swojim 8 wielce oszukány. ✠ A Zydźi tey godźiny ktora im byłá oznájmiona uszedszy / wielbili Swiętego Bogá swego : y záśię prośili tego / ktory snádny jest do ubłagánia/ áby pokazał moc przemożney ręki swojey nád pysznymi pogány.

9 A Gdy już było máło nie połdźieśiątey godźiny / ten ktory do wzywánia gośći postánowiony był widząc mnostwo wezwánych / przystąpiwszy ruszył Krolá / á ledwo go obudźiwszy/dał znáć że już czás ucząty przemija / y uczynił rzecz o gośćiách : co Krol uważywszy / y szedszy ná uczte / rozkazał tym ktorzy ná uczte / przyszli / ná przećiwko so10bie uśieść. ✠ Co gdy śię stáło/nápominał tych ktorzy śię ná oney ucżćie zábawiáli / áby one ostátnią cząstkę uczty / tym ochotniey w do11brey myśli strawili. ✠ A gdy śię ich one zábáwy przedłużáły / Krol wezwawszy Hermoná / z przykra przegrozką pytał śię/ dla ktoreyby przyczyny dopuszczono Zydem przez on 12 dźień żywo zostáć ? ✠ Ale gdy mu on oznájmił / że w nocy rozkazánie

Krolewskie wykonał / czego mu y przyjáciele Krolewscy poświadczáli: Krol bedac więtszym niż Fálárys okrutnikiem / powiedział; Niech zá to dźiśieyszemu snowi dźiekuja. 13 ✠ Ty jednák nie okłádájac ná dźień jutrzejszy / tymże sposobem przygotuj Słonie / ná wygłádzenie tych niecnotliwych Zydow. ✠ 14 To gdy powiedźiał Krol / ochotnie to wszyscy przytomni y z rádośćia wespoł pochwaliwszy / káżdy śie do domu swego powrocił: y nie ták ná spániu strawili on czás nocny / jáko ráczey ná wymyślániu rozmáitych pośmiewisk / ná te ktorzy śie im nedznymi być zdáli.

15 A Ráno gdy kur zápiał / Hermon te bestie przygotowawszy / przygnał je ná wielki plác: á mnostwo ktore w mieśćie było / z chećia śie ná to żáłosne dźiwowisko zgromádzáło z żadośćia świtánia oczekawájac. 16 ✠ Zydźi zás przez wszystek on czás ustáwicznie wzdychájac / z wiela łez / z modlitwa w pieśniach żáłosnych wyćiagnawszy rece ku niebu / modlili śie Naywyższemu Bogu / áby im znowu ná pomoc w rychle przybył. 17 ✠ A przed tym niż słońce promienie swe wypuśćiło / y gdy śie Krol z przyjaćioły witał / Hermon przystapiwszy / wołał go áby wyszedł / ukázujac / że co chćiał Krol / to pogotowiu jest.

18 CO on usłyszawszy / y zdumiawszy śie nád onym niezbożnym postepkiem / jáko ten ktory do śiebie przyść nie mogł / pytał go coby to zá rzecz byłá / ktora on z táka pilnośćia wykonał. Alec to byłá spráwá nád wszystkimi Pánujacego Bogá: ktory mu rzeczy przed tym w myśli jego postánowione / w zápámietánie przywiodł. 19 ✠ Y oznájmił Hermon / y wszyscy przyjaćiele jego mowiac; Te bestie y wojská pogotowiu sa o Krolu! podług twego surowego postánowienia. 20 ✠ Ale on zátym ćieszkim gniewem nápełniony bedac / (bo zá opátrznośćia Boża / wszystek jego o tym zamysł rozproszony był) pogladájac srogo / rzekł; 21 ✠ Ktokolwiek lub rodźicy / lub dźiatki ich o to do mnie przyda / sámi śie zgotuja ná to / áby byli srogim bestiam hojnym pokármem / miásto tych niewinnych Zydow / ktorzy przećiwko mnie / y przećiwko przodkom mojim znácznie cała y státeczna wierność pokazáli: Náwet y ty / gdyby nie chodźiło o przyjaźń społecznego nászego wychowánia / y o posługi twoje / byłbyś miásto nich o gárdło przyprawiony. 22 ✠ Tákći Hermon niespodźiána y niebespieczna groźbe odniozszy / dał znáć że był y wejrzeniem y obliczem ztrwożony: przyjaćiele zás jego / káżdy smetnym bedac / pomáłu jeden po drugim odchodzac / one ktorzy śie byli zgromádźili / rozpuśćili káżdego z nich do prace jego. 23 ✠ Tedy to Zydźi od Krolá usłyszawszy / wielmożnego PAná Bogá / Krolá krolow chwalili / że od niego tego rátunku dostapili.

24 POtym Krol wedle tegoż zwyczáju swego zgotowawszy ucżte / goście áby znowu weseli byli / nápomináł: á Hermoná záwoławszy / z groźba mu rzekł; Wielez krocći trzebá o jednez rzecz rozkázowáć / o niesczesny! Jużże wżdy te słonie teraz przygotuj ná dźień jutrzejszy / ná wytrácenie Zydow. ✠ 25 Ale powinni społśiedzacy / dźiwujac śie niestátecznemu umysłowi jego / ták przemowili; O Krolu! dokadże nas jáko głupich doświadczáć bedźiesz / po trzykroć już rozkázujac wygłádźić je: á zás gdy to do skutku swego przyść ma / umysł swoj odmieniwszy / to coś postánowił / wzruszasz. 26 ✠ Ná ktore rzeczy miásto oczekawájac burzy śie / á pełne bedac tych ktorzy śie zbiegája / już jest w niebespieczeństwie / że ná rozszárpánie przydźie. 27 ✠ Przetoż Krol práwie jáko inszy Fálárys / nápełniony bedac wśćiekłośći / á odmiány umysłu o chronieniu Zydow nic sobie nie ważac / 28 ✠ Niezbożna śie przyśiega wielce obowiazał / że je bez odwłoki pośle do piekłá / kołámi y nogámi bestyj stárte. Nád to / że przyćiagnawszy z wojskiem do Ziemie Judskiey / pretko ja z źiemia zrownawszy / ogniem y mieczem wytráci. Tákże y Ko-

ściol ich/ do ktorego *mowi* nam wniść nie było dopuszczono/ gdźie ofiáry spráwuja/ ogniem ná wiecżny czás zepsujemy.

29 GDy przyjaciele y powinni weselac śie/ rozeszli śie z ufnośćia á wojská ná nasposobnieyszych miejscách onego miástá ná strazy 30 rozsádźili. ✠ Przełozony też nád Słoniámi / one bestie znowu (iż ták rzekę) do wśćiekłośći wonnym napojem winem z kádźidłem zmieszánym przywiodszy/ stráßnie przybráne *przyprowádźił*; á ná świtániu gdy już miásto niezliczonym mnostwem u plácu nápełnione było/ wszedszy do dworu / do onego przedśięwźięcia Krolá pobudzał. ✠ 31 Ktory wielkim gniewem myśl *swoję* niezbożną nápełniwszy / z tymi bestyámi y ze wszystka moca wypadł/ chcac śie nielutośćiwym sercem / y bystrymi ocżymá przypátrowáć onemu cięszkiemu/ á *bárzo* żáłosnemu miánowych *ludźi* wy- 32 trácentu. ✠ Przetoż Zydźi/ o tych Słoniow ktorzy wychodźili ku bramie/ y tego ktore zá nimi ćiagneło zbrojnego wojská/ y od onego mnostwá idacych / proch *wzbudzony* widzac/ y stráßnie rozlegájacy śie huk słyßac/ rozumieli że to już byłá 33 ostátnia ich żywotá chwilá/ ✠ Y koniec onego żáłosnego oczekawánia. Przetoż śie do płácżu y nárzekánia obroćiwszy/ cáłowáli jedni drugie/ á powinny śie obłapiájac/ Ojcowie synom/ á matki corkam ná 34 szyje padáli. ✠ Drugie zás przy pierśiách miáły nie dawno urodzone niemowiatká/ ostátni raz mleká po- 35 żywájace. ✠ A wszákże/ gdy sobie záśię pomocy przed tym ucżynione z niebá rozwajáli/ twarza ná źiemie jednostájnie upadszy/ y niemowiatká od pierśi odsádźiwszy/ wołáli głosem bárzo wielkim/ do Rza- 36 dce wszystkich rzecży. ✠ Vniżenie prosząc/ áby śie sławnym swojim zjáwieniem zmiłowáł nád nimi/ już w bramách grobu postáwionymi.

Rozdział VI.

Eleázár pilnie śię modli PAnu Bogu. 15. Bog go wyśłuchał. 27. A Krol Zydom ucżtę gotuje.

1 A Le Eleázár niejáki maż známienity z Kśieży oney krájiny/ bedac już podeszłym w lećiech/ y wszelákimi temu żywotowi *służącymi* cnotámi ozdobiony/ te ktorzy około niego byli/ stárße wzywájace Bogá ućiszywszy/ ták śie modlił; ✠ 2 Krolu wielmożny/ nawyższy *á* wszechmogacy Boże/ ktory wszystko stworzenie wielce miłośiernie rzadźiß; wejrzyże ná naśienie Abráhámowe / ná naśienie poświeconego Jákobá/ ná cżastkę tobie poświeconą/ ná lud pielgrzymujacy w obcey źiemi/ niespráwiedliwie ginacy/ o 3 Ojcze! ✠ Tyś Fáráoná a wiele wozow májacego/ niekiedy tegoż Egiptu páná/ wynoßacego śie hárda śmiáłośćia/ y jezykiem wielkie rzecży mowiacym/ z pysznym wojskiem w morzu zátopiwszy y zgłádźiwszy/ rozświećiłeś świátłość litośći miłośierdźia narodowi Izráelskiemu: 4 ✠ Tyś niezliczonymi b wojski wynoßace śie Sennácherybá/ groznego Assyryjskiego krolá/ bronia swoja wszystkę źiemię sobie podbijájacego y pośiadájacego/ y ktory śie wynośił przećiwko miástu twemu świetemu/ á rzecży stráßne mowił z pychy y z lekkomyślnośći: tyś *mowię* PAnie połumił/ á ták wielu narodom znácznąś moc swoję oka- 5 zał. ✠ Tyś c w Bábilonie trzech towárzyßow/ ktorzy ná ogień żywot swoj dobrowolnie wydáli/ áby tylko nie służyli márnym báłwánom/ ognisty piec rosa odwilżywszy wybáwił; ták iż áni ná włośie szkody nie odnieśli; płomień ná wszystkie ich 6 nieprzyjacioły wypuśćiwszy. ✠ Tyś Dánielá/ ktory z nienawiśći d zpotwarzony bedac/ lwom pod źiemię był wrzucony/ áby był onym bestiam zá pokarm / ná świátło we zdrowiu wywiodł: y Jonaßá e topniejacego ustáwicżnie w brzuchu Wielorybá w morzu wychowánego/ nienáruszonego/ wszystkim domownikom ukazałeś/ o Ojcze! ✠ 7 Przetoż teraz/ o Boże ktory nienawidźiß krzywdy/ wielce miłośierny/ wszystkiego obrońco/ pokaż śie

a 2 Moj. 14.28.
b 2 Krol. 19.35.
c Dán. 3. 16.
d Dáni. 6. 16.
e Joná. 2. 1.

w rychle tym ktorzy są z narodu Izráelskiego / ktorzy od brzydkich y niezbożnych Pogánow krzywdę ćierpią. 8 A jesli niezbożnośćiámi w tym pielgrzymstwie żywot nász zmázány jest/ o PANIE! wyswobodźiwszy nas z ręki nieprzyjaćioł / zgłádź nas śmierćią jákąkolwiek chcesz; 9 Byle tylko ći ktorzy o złych rzeczách myślą / nie dobrorzeczyli báłwánom zá tym umiłowánych twojich zginieniem / mowiąc; Bog ich/nie wyswybodźił ich. 10 Przetoż ty wszelką śiłę / y wszelką moc májący / o Wieczny! teraz pojrzy. 11 Zmiłuj śię nád námi / ktorzy przez niespráwiedliwą krzywdę niezbożnikow żywot tráćimy / jákobysmy zdrajcámi byli. 12 A niech śię dźiś pogánie zdumieją nád twoją mocą niezwyćiężoną / o czći godny Boże! ktory moc mász wybáwić narod Jákobow. 13 Ciebie uniżenie ze łzámi prośi wszystko mnostwo tych niemowiątek / y rodźicy ich; Okaż wszystkim narodom/ żeś ty jest z námi ô PAnie! á / żeś nie odwroćił twarzy twojey od nas. 14 Ale jákoś obiecał / że áni w źiemi f nieprzyjaćioł swych nie pogárdźisz nimi / ták to *teraz* wykonaj o PANIE?

f 3 Moj. 26. 44. 5 Moj. 30. 3.

15 A Gdy śię Eleázár przestał modlić / Krol z bestyámi y ze wszystkiego wojská srogośćią nástępował ná plác. 16 Co ujrzawszy Zydźi/ wynieśli głos wielki ku niebu / ták iż y okoliczne pádoły wespoł huczące / do nieutulonego płáczu wszystko ono wojsko przywiodły. 17 Tedy chwalebny / wszechmogący á prawdźiwy Bog / ukazawszy świętą twarz swoję / bramy niebieskie otworzył / z ktorych dwáj sławni á strászni ná wejrzeniu Anjołowie zstąpili/ ktorych wszyscy pospołu z Zydámi widźieli. 18 A stáwiwszy śię náprzećiwko / nieprzyjaćielskie wojsko trwogą y bojáźnią nápełnili / y mocnymi pętámi związáli; ták / że y ćiáło Krolewskie drżáło / á śmiáłość jego wielce zápalona / wypámiętáć śię nie mogłá. 19 Bestye też obroćiwszy śię ná te / ktore zá nimi ćiągnęły / zbrojne wojská / podeptáły je y mordowáły.

20 PRzetoż śię gniew Krolewski w litość y we łzy obroćił/ dla tego co przed tym obmyslawał. 21 Abowiem słysząc on krzyk / á widząc że wszyscy byli gotowi ku zginieniu / płákał / á z gniewem przyjaćiołom groźił/ mowiąc; 22 Zle krolujećie/ á przeszliśćie tyrány okrućieństwem: náwet y mnie sámego dobrodźieja swego usiłujećie już y krolestwo y o gárdło przyprawić / potájemnie obmyslawájąc te rzeczy / ktore temu krolestwu nie są pożyteczne. 23 Ktoż te/ ktorzy śię w trzymániu zamkow tey nászey kráiny wiernie záchowáli / z domow ich poruszywszy / káżdego z nich tu bez przyczyny zgromádźił? 24 Ktoż te/ktorzy záraz od początku swoją ku nam życzliwośćią wszystkie narody wszelkim sposobem przewyższáli / y ktorzy wielkie częstokroć od ludźi niebespieczeństwá podejmowáli / w ták niesłuszne utrapienie przywiodł? 25 Rozwiążćież / rozwiążćie ich niespráwiedliwe zwiąski: á do własnośći ich w pokoju rozpuśććie je, zá to / co śię już stáło / przeprośiwszy ich. Rozpuśććie syny Wszechmogącego niebieskiego Bogá żywego / ktory od przodkow nászych / áż do tego czásu / szczęśliwe powodzenie z pochwałą dawa spráwam nászym. 26 A toć Krol mowił. A oni też záraz rozpuszczeni będąc / świętemu Wybáwićielowi Bogu swemu błogosłáwili / że teraz śmierći uszli.

27 POtym Krol wroćiwszy śię do miástá/ á tego/ktory był postánowiony nád dochodámi wezwawszy/ rozkazał y winá y innych potrzeb dla uczty Zydom ná śiedm dni wydáć: postánowiwszy / áby ná tymże miejscu / ná ktorym rozumieli że śmierć podstąpić mieli / pámiątkę wybáwienia swego z wszelką rádośćią obchodźili. 28 Tedy ći ktorzy przed tym obelżeni / á blisko grobu byli; owszem ráczey do niego już byli wstąpili / miásto gorzkiey y żáłosney śmierći / czászę wybáwienia przed sobą postáwiwszy / ono miejsce ná upadek y ná pogrzeb ich zgo-

towáne na namioty pośiedzenia/ pełni będąc rádośći/ rozmierzyli. ✣ 29 A koniec żáłosnemu śpiewániu o- nego nárzekánia uczyniwszy/ wźięli przed śię pieśń/ chwaląc Ojcow swych Zbáwićielá/ y dźiwow czynićielá Bogá: á płácz wszelki y kwilenie odłożywszy/ do tańcá śię/ ná znák wesela spokojnego/ událi. ✣ 30 Tymże sposobem y Krol/ dla tego uczte sławną zgotowawszy/ ustáwicznie w niebo pátrząc Bogá wielce wielbił/ zá niespodźiewáne/ ktore mu śię stáło/ wybáwienie. ✣ 31 Ci zás/ ktorzy Zydy pierwey ná zginienie/ y ptakom ná pokarm náznáczyli/ á z rádośćią to rozpisowáli/ wzdycháli sámi w sobie/ á w háńbę obleczeni będąc/ w swojey śmiáłośći ogniem pałájącey/ bezecnie 32 zgáśli. ✣ Ale Zydźi/ jáko śię już powiedźiáło/ postánowiwszy sobie przerzeczone tańce z bieśiádą/ w dźiękow czynieniu wesołym y w 33 pieśniách czás trawili. ✣ A pospolite práwo o tym postánowiwszy/ uchwalili/ przez wszystek czás onego pielgrzymstwá swego y w potomnych wiekách te przerzeczone dni wesela/ obchodźić: nie dla pićia y bieśiády/ ále dla *przypominánia* wybáwienia/ sobie od Bogá uczy- 34 nionego. ✣ Potym przystąpili do Krolá/ prosząc o rozpusczenie do 35 własnośći swojich. ✣ A popisowano je od dwudźiestego piątego *dniá*, mieśiącá Páchoná/ áż do czwartego *dniá*, mieśiącá Epif/ przez czterdźieśći dni. ✣ A czás ich zginieniu náznáczono było od piątego dniá mieśiącá Epif/ áż do śiodmego/ przez trzy dni: w ktore też wielmożnie objawiájąc miłośierdźie swoje ten/ ktory ma moc nád wszystkim/ bez 36 uráżu je wyswobodźił. ✣ Tedy godowáli jednostájnie/ wszystkimi potrzebámi od Krolá opátrzeni będąc/ áż do czternastego *dniá*; ✣ 37 Ktorego też z Krolem mowili o odpráwę swoję. Ktorych Krol pochwaliwszy/ nápisał im wielkim sercem niżey położony/ list/ do wszystkich po miástách hetmánow/ w ten sposob;

ROZDZIAŁ VII.

Wolność od Filipátorá Zydom nádána. 8. Zydźi żądáją od Krolá pozwolenia, ná wytrácenie tych ktorzy z pośrzodku nich odstąpili od Zakonu Bożego.

1 KRol Ptolemeusz Filopátor/ hetmánom ktorzy są w Egipćie/ y wszystkim *innym* ná urzędźiech przełożonym/ zdrowia y wszystkiego dobrego życzy; Dobrze śię mamy/ y 2 my sámi/ y dźiećináße. ✣ Gdyż Nawyższy Bog rządźił spráwy násze/ ták jákośmy sobie życzyli/ przyjaćiele niektorzy według zwyczáju złego częstokroć ná nas nálegájąc/ przywiedli nas do tego/ ábyśmy poddáne w tym krolestwie Zydy do kupy zgromádźiwszy/ jáko zdrajce niezwyczájnymi mękámi trapili/ 3 ✣ Ták udawájąc/ że nigdy dobrze postánowione rzeczy násze nie będą dla tey ktorą oni máją przećiwko wszystkim narodom nieprzyjáźni/ dokądby to do skutku nie przyszło. ✣ 4 Ktorzy je ták zwiazáne y ztrapione jáko niewolniki/ ábo ráczey jáko zdrajce przywiodszy/ bez wszelkiego rozsądku y wypytánia śię/ uśiłowáli wymordowáć/ udawszy śię w okrućieństwo wśćieklejsze niż jest 5 zwyczaj Tátárski. ✣ Ale my im zá to srodze pogroźiwszy/ á według tey ktorą wszystkim ludźiom pokázujemy ludzkośći/ ledwie ich gárdłem dárowawszy/ á niebieskiego Bogá, ktory státecznie Zydow broni/ y jáko Oćiec zá syny ustáwicznie boj wiedźie/ poznawszy/ te też chęć ktorą máją przećiwko nam státeczną y przećiwko przodkom nászym przychylność uważywszy/ spráwiedliwiesmy ich uwolnili od wszelkiey skárgi jákimkolwiek sposobem u- 6 czynioney. ✣ Y rozkazáliśmy/ áby śię káżdy do swych własnośći/ ná ktorymkolwiek *był* miejscu/ náwroćił; y áby im zgołá nikt nie szkodźił áni im urągał tym/ co ich nie slu- 7 sznie potkáło. ✣ Bo zápewne wiedźćie/ jeślibyśmy co przećiwko nim złego knowáli/ ábo je czym obráźili/ tedybyśmy záwżdy we wszystkim nie człowieká/ ále nád wszy-

ſkie mocy Pánującego Bogá nawyżßego/ przećiwko ſobie obroconego/ á ná pomſtę zá te ſpráwy nieuchronionego mieli: Miejćie śie dobrze.

8 Tedy Zydźi wźiąwßy ten liſt/ nie poſpießyli śię záraz odeyść/ ále Królá prośili/ áby ći ktorzy z narodu Zydowſkiego/ świętego Bogá/ y Zakon Boży/ ſwawolnie opuśćili/ przez nie przyſtojne karánie odnieśli. 9 Przedkłádájąc to/ że ći ktorzy dla brzuchá przeſtąpili przykazánia Boſkie/ nigdy y krolewſkim wyrokom nie będą powolni. 10 A on zrozumiawßy że prawdę mowili/ y pochwaliwßy to, dał im moc nád wßyſtkimi/ áby te ktorzy przeſtąpili Zakon Boży/ wygłádźili ná wßelkim mieyſcu w kroleſtwie jego/ bez wßelkiey przeßkadzki/ nieobawiájąc śię mocy krolewſkiey/ y ná nie względu nie májąc. 11 Tedy pobłogoſłáwiwßy mu jáko należáło/ kápłáni ich/ y wßyſtko ono mnoſtwo krzycząc Hállelujah/ z rádośćią śię rozeßli. 12 A ták ná kogokolwiek ná drodze/ z tych pokalánych z narodu ſwego/ nápádli/ karáli y hániebnie mordowáli. 13 Tedy dniá onego zábili do trzech ſet mężow: á one nieczyſte potráćiwßy/ z weſelem krotochwile odpráwowáli. 14 Ci záś ktorzy śię áż do śmierći Bogá trzymáli/ cáłego wybáwienia ſwego pożytku doßedßy/ ſpokem z miáſtá/ w wieńcách ze wßeláki ch náwonnieyßych kwiatkow/ z rádośćią y z wykrzykániem/ w chwałách y we wßeláki ch przyjemnych pieśniách wyßli/ dźięki czyniąc Bogu Oycow ſwojich/ Swiętemu wybáwićielowi Izráelſkiemu.

15 A Gdy przyßli do Ptolemáidy od własnośći miejſcá Rodoforos náźwáney/ gdźie ich okręty/ według ſpolnego ich zdánia przez śiedm dni czekáły: 16 Uczynili tám ucztę ná pámiątkę wybáwienia ſwego. Abowiem je Krol ochotnie wßyſtkimi potrzebámi/ káżdego z nich/ áż do náwrocenia śię do własnego domu opátrzył. 17 Támże tez poſtánowili/ áby doſtawßy śię do domu z pokojem/ tymże ſpoſobem z przyſtojnym dźiękowczynieniem/ te dni obchodźili z weſelem/ po wßyſtek czás pielgrzymſtwá ſwego. 18 Ktore poświęćiwßy/ á wyſtáwieniem ſłupá ná tym mieyſcu/ gdźie ucztę ſpráwowáli/ y ślubem ztwirdźiwßy/ wybráli śię we zdrowiu ſwobodnie z wielką rádośćią/ źiemią/ morzem y rzeką/ káżdy z nich do własnośći ſwojey/ beſpieczni będąc zá rozkazániem Krolewſkim: á więtßą niż przed tym/ nád nieprzyjaćioły ſwymi z chwałą y z ſtráchem moc májąc. 19 A zgołá nikt ich nie wypierał z ich májętnośći: bo wßyſcy wßyſtkie rzeczy ſwoje przynieśli z onego popiſu/ ták iż ći ktorzy cokolwiek ich rzeczy mieli/ to im z wielkim ſtráchem wrácáli. A ták wielkie rzeczy Nadoſtojnieyßy Bog doſkonále czynił/ dla wybáwienia ich. 20 Niechże będźie błogoſłáwiony Wybáwićiel Izráelſki ná wieczne czáſy/ Amen.

MADROSC SALOMONOWA.

TA Kśięgá pięknie y z wielką pełnośćią jeſt nápiſána/ y náder potrzebne rzeczy w ſobie zámyka. Bo naprzod podawa náuki o ſpráwiedliwośći; y bojáźni Bożey/ ku świętobliwemu żywotowi ſłużące. Potym rzecz ſwoję obroćiwßy do Bogá/ pobożne rozmyślánia o márnośći ludzkiey przydawa. Do tego/ o miłośierdźiu Bożym trwáłym/ o dźiwnych ſądách Bożych przećiwko nieprzyjaćiołom; á záśię o dobrodźiejſtwách przećiwko ſwojim/ przykłádem to Egipczánow y Izráelczykow objáśniwßy/ rozpráwia.

ROZDZIAL I.

Do Miłośći ſpráwiedliwośći upomina. 3. Jákimi być máją bojący śię Bogá pokázuje. 13. Náſtátek o śmierći mowi.

1 Miłujćie á ſpráwiedliwość ktorzy ſądźićie źiemię. O PAnu dobrze rozumiejćie / á w proſtośći sercá onego ßukajćie. 2 Gdyż ználeźiony b bywa od tych ktorzy go nie kuſzą: á objawia śię tym, ktorzy mu nie ſą niewiernymi. 3 Bo przewrotne myśli / odłączáją od Bogá: á doświadczána moc jego / karze głupie. 4 Abowiem mądrość w złośliwą duszę nie wnidźie / á nie będźie mieszkáłá w ćiele grzechowi poddánym. 5 Abowiem Duch Swięty / *duch* kárnośći / ućieka przed zdrádą / y oddalony bywa od myśli ludźi głupich: á záfráſowány bywa od nádchodzącey niepráwośći. 6 Bo *choć* dobrotliwy *jeſt* duch mądrośći / wſzákże niewypuśći złorzeczącego od uſt jego: gdyż c nerek jego powiádowny *jeſt* Bog / y sercá jego bádáczem prawdziwym / á języká *jego* ſłucháczem. 7 Abowiem Duch Páński nápełnia okrąg źiemie / á ten ktory wſzyſtko d zátrzymawa / wie o tym e co śię gdźie mowi. 8 A przetoż ktory mowi niepráwe rzeczy / żaden śię nie ſkryje: áni go f minie ſąd karzący. 9 Myśli bowiem niepobożnego bádáć śię będą á głos mow jego do PAná przyjdźie ná pokaránie niepráwośći jego. 10 Ponieważ ucho gorliwe ſłucha wſzyſtkiego / á zgiełk ſzemránia nie zátáji śię. 11 Przetoż ſtrzeżćie g śię niepożytecznego ſzemránia; á od obmowiſk powściągajćie języká: ábowiem mowá pokątna nie ujdźie pomſty; á uſtá kłamliwe zábijáją duszę. 12 Nie nábywajćie ſobie śmierći błędem żywotá wáßego: áni záciągajćie *ná śię* zginienia ſpráwámi rąk wáßych. 13 Gdyż Bog nie uczynił śmierći / áni śię kocha w zátráceniu 14 h żywiących. *On* bowiem ſtworzył / áby było i wſzyſtko; y zdrowe *uczynił* rodzáje świátá / á niemaß w nich trucizny zginienia / áni kroleſtwá piekielnego ná źiemi. 15 Nádto / ſpráwiedliwość nieśmiertelna 16 jeſt. Lecz niepobożni rękámi y ſłowy *ſwymi* przywołáli śmierći: przyjaćiołką ją *ſwoją* być rozumiejąc wyniedli / y przymierze z nią uczynili / bo k godni ſą / áby z nią cząſtkę mieli.

ROZDZIAŁ II.

Spoſob życia złych ludźi. 23. Cel dla ktorego ſtworzony jeſt człowiek. 24. Smierći powod.

1 Mowili bowiem *sámi* w ſobie nie dobrze rozmyśláiąc; Krotkie á teſkliwy a jeſt żywot náß / y niemáß lekárſtwá przećiwko dokończeniu człowieczemu / y nie znamy *nikogo* ktoby śię z piekłá náwroćił. 2 Abowiem z trefunku śmy śię národźili / á potym będźiemy jákobyśmy *nigdy* nie byli: dla tego / iż *jáko* dym jeſt dychánie w nozdrzách náßych; á mowá *náßá jeſt* jáko iſkrá ná poruszenie sercá náßego. 3 Ktora gdy zgáśnie / *tedy* śię ćiáło w popioł obroći / á duch náß rozwienie śię jáko powietrze miękie. 4 Tákże też imię náße przyjdźie zá czáſem w zápámiętánie / y żaden nie będźie miał w pámięći ſpraw náßych. Żywot náß przeminie jáko ślad obłoku / y jáko mgłá rozejdźie śię / ktora od promieni ſłonecznych rozpędzona / á od gorącośći jego prętko rozegnána bywa. 5 Abowiem czás náß jeſt jáko b ćień pomijájący / y niemáß przeßkadzki do dokończenia náßego; gdyż jeſt zápieczętowáne / á nikt śię niewraca. 6 Podźcieſz tedy / á używajmy c *tych* dobr ktore ſą / á ochotnie záżywajmy tego co mamy / jáko w młodośći. 7 Winem koſztownym y máśćiámi śię nápełniajmy / á niech nas czás kwitnący nie mija. 8 Nawijmy ſobie wieńcow z pąkowia rożánego / pierwey niż uwiedną. 9 Żaden z nas niech nie opuſzcza rozpuſty náßey; wßędy zoſtawiajmy znáki weſela: ábowiem to jeſt cząſtká náßá / y tákowy los. 10 Ućiśnimy ubogiego ſpráwiedliwego / nie ſzánujmy wdowy / áni śię wſtydźmy ſędźiwośći ſtárcá długiego wieku. 11 Ale niech będźie moc náßá zá práwo ſpráwiedliwośći: ponieważ to co jeſt niemocnego / zá rzecz niepożyteczną uznawáią. 12 A ták záśádźmy śię ná ſpráwiedliwego: gdyż nam jeſt niepożyteczny y przećiwny ſpráwam náßym: wyrzuca

Marginal references: a 1 Krol. 3. 9. Ezdi. 56. 1. b 5 Moj. 4. 29. 2 Kron. 15. 4. c 2 Sám. 16. 7. 1 Kron. 28. 9. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10 y 20. 12 d Zyd. 1. 3. e Psalm 139. 4. f 1 Krol. 2. 44. g 1 Kor. 10. 10. h Ezech. 18. 32. y 33. 11 i 1 Tym. 4. 4. k Mądr. 15. 6. a Job. 7. 9. y 14. 1. Mátt. 22. 23. 1 Kor. 15. 32. b 1 Kron. 29. 15. c Ezái. 22. 13. y 56. 12 1 Kor. 15. 32.

nám ná oczy grzechy *przeciwko* Zakonowi / á rozgłasza grzechy żyćiá náßego. 13 ✣ Udawa/ że ma znájomość Bożą/ á synem d PAńskim śie názywa. 14 ✣ Smie karáć y myśli e náße. 15 ✣ Ciężko nam y pátrzáć nań: ábowiem rożny jest żywot jego od innych/ y nie zgodne są *z innym* drogi jego. 16 ✣ Zá podejrzáne poczytáni jesteśmy od niego: y strzeże śię drog nászych jáko nieczystot: powiáda że są szczęśliwe ostátnie *rzeczy* spráwiedliwych; á chlubi śię/ *że ma* Ojcem Bogá. 17 ✣ Pátrzajmyż jesli mowy jego *są* prawdźiwe/ á doświadczmy co śię z nim dźiać będźie. 18 ✣ Bo jesliże ten spráwiedliwy/ jest synem f Bożym ujmie śię zań ; á wybáwi go z ręki przećiwnikow. 19 ✣ Potwarzą g y mękámi wybadajmy go/ ábyśmy doználi skromnośći jego/ y doświadczyli ćierpliwośći jego. 20 ✣ Z każmy go ná śmierć hániebną : ábowiem doświadczymy go z mow jego.

21 To myśląc powykładáli: ábowiem 22 je złość ich záślepiłá. ✣ Y nie poználi tájemnic Bożych/ áni śię spodziewáli zapłáty spráwiedliwośći/ áni rozsądzáli poczćiwośći duß nienágánionych. 23 ✣ Abowiem Bog człowieká stworzył h ku nieskáżitelnośći/ y ná wyobráženie własnego podobieństwá *swego* uczynił go: 24 ✣ Ale z nienawiśći i Dyabelskiey/ śmierć weßłá ná świát ; á ći jey doświadczáją / ktorzy trzymáją stronę jego.

Marginalia: d Mátt. 27.43. e Janá. 7. 7. f Psalm 22. 9. Mátt. 27.43. g Jerem 11.19. h 1 Moj. 1. 27. y 2. 7. y 5. 1. Syrác. 17. 1. i 1 Moj. 3. 2.

Rozdzial III.

Jáka odpłátá jest ludźi pobożnych. 10. A jáka pomstá niepobożnych.

1 Ale dusze spráwiedliwych a są w ręce Bożey : á męká śię ich żadna nie dotknie. 2 ✣ Zda śię niemądrym/ że umieráją : á wyśćie ich zá utrapienie b poczytáją: 3 ✣ A iż wyśćie *ich* od nas jest zátráceniem. ✣ 4 Ale oni są w pokoju. Abowiem choć przed oczymá ludzkimi męki ćierpieli/ *wßákże* nádźieja ich nieśmiertelnośći c pełna *jest.* 5 ✣ Y máluczko będąc d utrapieni/ wiele dobrego dojdą: ábowiem Bog ich e doświadczał/ y ználazł je godne *bydź* 6 śiebie. ✣ Jáko złoto w piecu doświadczał ich ; á jáko ofiára cáłopalona przyjął je. 7 ✣ Przetoż czásu f náwiedzenia swego rozjáśnią śię/ y jáko iskry miedzy słomą biegáć 8 będą. ✣ Będą sądźić narody/ y pánowáć g będą nád ludźmi/ á Pan ich 9 będźie krolował ná wieki. ✣ Ktorzy w nim ufáją/ zrozumieją prawdę; á wierni zostáną w miłośći jego: gdyż łáská y miłośierdźie *potka* święte h jego/ á opátrowánie o wybránych jego.

10 Ale niepobożni/ jákie *inßym* myślili/ tákie sámi karánie odniosą : ktorzy zániedbywáli spráwiedliwego/ á od PAná odstąpili. ✣ 11 Abowiem kto odrzuca mądrość y kárność/ nieszczęsny *jest,* á prożna *jest* nádźieja ich/ y prace *ich* bez pożytku/ á spráwy ich nie pożyteczne. 12 ✣ Niewiásty ich głupie/ á synowie 13 ich niecnotliwi. ✣ Przeklęty narod ich : Abowiem szczęśliwa *jest* niepłodna niepokalána: á ktora łożá nie uznáłá w grzechu/ będźie miáłá pożytek przy náwiedzeniu duß. 14 ✣ Tákże też y trzebieniec / ktory nie broił k ręką swą nieprawośći/ áni myślił przećiwko PAnu złego : ábowiem mu zá wierność dány będźie dar wyborny/ y los w Kośćiele PAńskim naprzyjemnieyszy. 15 ✣ Dobrych bowiem prac chwalebny jest pożytek/ y korzeń mądrośći nie upádnie. 16 ✣ Ale synowie cudzołożnikow nie przyjdą ku doskonáłośći/ á plemię 17 nierządnego łożá zniszczeje. ✣ A choćby też długo żywi byli/ zá nic będą poczytáni/ y bez uczćiwośći ná 18 ostátku stárość ich *będźie.* ✣ A jesli też przedzey pomrą/ nie będą mieli nádźieje áni poćiechy w dźień m 19 náwiedzenia. ✣ Abowiem niepobożnego narodu / srogie *bywáją* dokończenia.

Rozdzial IV.

Cnotę nád rozrodzenie domu przedkłada. 7 Cieszy sprawiedliwe. 15. A niepobożnym groźi.

1 Lepiey jest dźieći nie mieć/ á cnotę mieć: gdyż pámiątká jey nieśmiertelna jest; ábowiem y u Bogá znájoma jest/ y u ludźi. 2 ✣ Gdy przytomna jest/ náśládują jey ; á

Marginalia: a 5 Moj 33. 3. b Mądr. 5. 4. c Rzym 8. 24. 2 Kor. 5. 1. 1 Piotr 1. 4. d 2 Kor. 4. 17. e 5 Moj. 8. 2. f Mátt. 13.43. g Mátt. 19.28. h Mądr. 4. 15. i Mátt. 25.41. k Ezái. 54. 4. l 1 Tym. 4. 8. m G. Rozeznánia.

gdy odejdźie/ prágną jey : ná wieki ukoronowána tryumfuje/ niepokalánego boju nadgrody dostępując. 3 ✠ Lecż rozmnożone mnostwo niepobożnych/ nie będźie pożyteczne: á cudzołożne látorośli/ korzenia głęboko nie zápuszczą/ áni státecznego gruntu záłożą. 4 ✠ Bo choćiaż śie w gáłęźi do czásu a wywyższą/ *jednák* słábo wsádzone/ od wiátru śie chwiać/ y od gwałtownych wiátrow wykorzenione będą. 5 ✠ Połamią śie gáłęźi niedoszłe/ á owoc ich niepożyteczny/ niedojrzáły ku jedzeniu/ do niczego sposobny nie będźie. 6 ✠ Abowiem dźieći z nierządnego łożá spłodzone/ są świádkámi złośći przećiwko rodźicom/ gdy pytáni bywáją.

a *Job.* 27.21. *Jerem.* 17. 6. *Mátt.* 7. 19.

7 Lecż spráwiedliwy/ choć *nagło* śmierćią jest záchwycony/ w ochłodzeniu będźie. 8 ✠ Abowiem stárość poczćiwa/ nie długośćią *czásu*, áni liczbą lat/ ráchowána bywa. 9 ✠ Ale szedźiwośćią jest rostropność ludzka; á wiek stárośći/ żywot niepokalány. 10 ✠ Bo iż śie podobał Bogu/ stał b śie umiłowánym/ á żyjąc miedzy grzesznikámi/ przenieśiony jest. 11 ✠ Pochwycony jest/ áby złość nie odmieniłá umysłu jego/ ábo chytrość nie oszukáłá duszę jego. 12 ✠ Omamienie bowiem márnośći záćmia dobre *rzeczy*; á niestáteczność pożądliwośći/ podwraca umysł dobry. 13 ✠ Dokonawszy w máłey chwili/ wypełnił czásy długie. 14 ✠ Abowiem upodobáłá śie PAnu duszá jego: dla tego pospieszył śie *wyrwáć* go z pośrzodku nieprawośći. 15 ✠ Ale ludźie c widząc *to*, nie uważáją áni skłádáją *tego* do sercá/ że łáske y miłośierdźie świętym swojim pokázuje/ y wzgląd ma ná d wybráne swoje. 16 ✠ Potępia spráwiedliwy umárły/ żywe niepobożne: á młodość prędzey skończona/ długą stárość niespráwiedliwego. 17 ✠ Widzą w prawdźie dokończenie mądrego: ále nie uważáją co postánowiono o nim/ y ná co go PAN obronáopátrzył. 18 ✠ Widzą *mowię*, ále gárdzą nim: lecż śie PAn z nich náśmiewáć będźie. 19 ✠ Y przyda potym ná upadek bezecny/ y ná zelżywość miedzy umárłymi/ ná wieki. 20 ✠ Bo je roztráći bez głosu/ *áby ná* wznák *pádli*: y poruszy je z gruntu/ że áż do końcá zpustoszeni będą: w boleśći będą/ á pámiątká ich zginie. 21 ✠ Przydą w rozmyślániu o grzechách swojich/ y zátrwożą śie/ á kárác je będą e nieprawośći ich/ przećiwko nim śie stawiájąc.

b 1 *Moj.* 5. 24. *Zyd.* 11. 5.

c *Ezái.* 57. 1.

d 1 *Piotr.* 5. 7.

e *Rzy.* 2. 15.

ROZDZIAŁ V.

Niezbożnikow ná śię sámych pozdne nárzekánie. 16. *Odpłátá spráwiedliwych.* 18. *Y pomstá nád grzesznikámi.*

1 TEdy stánie z wielką ufnośćią spráwiedliwy przećiwko twarzy tych ktorzy go dręczyli/ y *ktorzy* pogárdzáli prácámi jego. 2 ✠ Co ujrzawszy/ będą zátrwożeni stráchem wielkim/ y zdumiewáć śie będą nád niespodźiewánym zbáwieniem *jego*, y rzeką sámi w sobie poruszeni zátrośćią: 3 ✠ Rzeką mowię/ dla ućisku w duchu wzdycháiąc; Tenći a to jest/ ktoregosmy niekiedy mieli zá pośmiech/ y zá przysłowie urągánia. 4 ✠ My głupi/ mieliśmy żywot jego zá szaleństwo/ á dokonánie jego zá bezecne. 5 ✠ Oto, Jákoć *jest* policzony miedzy synámi Bożymi/ á miedzy świętymi jest los jego. 6 ✠ Otośmy zbłądźili z drogi prawdy/ á jásność spráwiedliwośći nieświećiłá nam; y słońce spráwiedliwośći nie weszło nam. 7 ✠ Nátrudźiliśmy śie drogámi nieprawośći y zátrácenia/ y zchodźiliśmy puszcze nieprzystępne: áleśmy drogi PAńskiey nie poználi. 8 ✠ Coż nam pomogłá pychá? coż nam bogáctwá b z chlubą przyniosły? 9 ✠ Przeminęło to wszystko c jáko ćień/ y jáko poseł prętko bieżący. 10 ✠ Jáko okręt ktory przeszedł przez burzliwą wodę: ktorego/ gdy przejdźie/ śiádu nikt ználeść nie może/ áni śćieszki drogi jego miedzy náwáłnośćiámi. 11 ✠ Abo jáko ptaká/ ktory leci przez powietrze/ żaden śie d drogi znák nie znájduje/ ále *tylko* rozrázeniem skrzydłámi uderzonego wiátru lekkiego/ y gwałtownym szumem rozpędzonego/ skrzydłámi rucháiąc przechodźi: w szákże potym nie bywa ználeźiony żaden znák na powietrzu kędy lećiał. 12 ✠ Abo jáko

a *Madr.* 3. 2.

b *Przyp.* 11. 4.

c 1 *Kron.* 29. 15. *Job.* 8. 9. y 14. 2. *Psalm* 90. 10. 144. 4. *Madr.* 2. 5.

d *Przyp.* 30. 19.

jáko strzałá bedac do celu wypu=
sczona/ powietrze rozbija/ ktore sie
záś prętko sámo w sobie zchodzi/ ták/
13 że nie znáć kedy przeszłá : ✣ Ták y
my národziwszy sie/ przestálismy
14 być. ✣ A żadnego znáku cnoty nie
mogliśmy po sobie pokazáć; álesmy
15 we złosćiách nászych zniszczeli. ✣ A=
bowiem nádzieiá e niepobożnego/
jest jáko mech od wiátru porwány/
y jáko ćienka pijáná od wichru roz=
pedzona : ábo jáko dym od wiátru
frozwiany/ ábo jáko pámiatká go=
śćiá/ ktory jednego dniá przemija.

16 ALe spráwiedliwi ná wieki żyć
beda/ á zapłátá ich/ y stáránie o
17 nich u Nawyższego. ✣ Przetoż do=
stapia krolestwá zacnego/ y korony
piekney z reki PAńskiey: ábowiem
práwica g swa sczyćić ich bedźie/ y
18 rámieniem swym obroni ich. ✣ We=
zmie zá zupełna zbroje zápálczy=
wość swoje/ á stworzenie uzbroji ná
19 pomste nieprzyjaciol. ✣ Oblecze
spráwiedliwość miásto h páncerzá/
á sad prawdźiwy weźmie ná sie
20 miásto przyłbice. ✣ Miásto tarczy
niezwyćiezoney/ práwość weźmie :
21 A záostrzy srogi gniew miásto mie=
czá : y bedźie z nim walczył świát
22 przećiwko szalonym. ✣ Strzały ły=
skáwic prosto poleca/ á jáko od do=
brze náćiagnionego łuku/ z obłokow
23 w cel ugodza. ✣ Od gniewu/ ktory
i kámieniem ćiska/ grády wypuszczo=
ne beda : oborzy sie przećiwko nim
woda morska/ y rzeki gwałtownie
24 wzbiora. ✣ Postáwi sie przećiwko
nim wiátr mocny/ á jáko wicher ro=
zmiecie je : y obroći w pustynia nie=
práwość wszystkiey źiemie/ á złość
podwroći stolice mocárzow.

ROZDZIAL VI.

Nápomnienie Zwierzchnośći tego świátá dáne.

1 PRzetoż słuchajćie a Krolowie/
y rozumiejćie; náuczćie sie Se=
2 dźiowie kończyn ziemie. ✣ Nádsta=
wćie uszu wy/ ktorzy władniećie lu=
dem/ y chlubićie sie z wielkośći na=
3 rodow. ✣ Abowiem dána wam b
jest władza od PAná/ y moc od Na=
wyższego/ ktory sie wywiádowáć
bedźie o spráwách wászych/ y myśli
4 wászych badáć sie bedźie. ✣ Ponie=
waż wy bedac sługámi krolestwá je=
go/ niesadźiliśćie spráwiedliwie/ á=
niśćie strzegli Zakonu/ ániśćie też
5 według woli Bożey chodźili: ✣ Pre=
tko y stráśnie sie ná was oborzy :
Bo nasrozszy sad bedźie/ ná te/ kto=
6 rzy sa Przełożonymi. ✣ Abowiem
kto jest namniejszy/ godźien jest mi=
łośierdźia : ále mocárze/ mocne
7 meki ćierpieć beda. ✣ Nie bedźieć c
záprawde miał wzgledu ná osoby
PAn wszystkich rzeczy/ áni sie ule=
knie czyjey wielkośći : gdyż on má=
łego y wielkiego uczynił/ y jedná=
kie stáránie wiedźie o wszystkich. ✣
8 Ale nád mocnymi mocna pomstá
wiśi.

9 PRzetoż do was sie zćiagája o
Krolowie mowy moje; ábyśćie
sie náuczyli madrośći/ á nie wy=
10 stepowáli. ✣ Abowiem ktorzy sprá=
wiedliwie przestrzegája spráwiedli=
wośći/ beda uspráwiedliwieni : á
ktorzy sie tego náucza/ znajda co
11 odpowiedźieć. ✣ Przetoż żadajćie
powieśći mojich/ żadajćie ; á be=
12 dźiećie wyuczeni. ✣ Zacna jest á ni=
gdy nie zwiedka madrość : y łátwie
bywa obaczona od tych/ ktorzy sie
w niey kochája ; á ználeźiona od
13 tych/ ktorzy jey szukája. ✣ Zábiega
tym ktorzy jey żadája/ áby im pre=
14 tko w znájomość przyszłá. ✣ A kto
do niey ráno wstáje/ niespracuje sie:
bo ja znajdźie śiedzaca u drzwi swo=
15 jich. ✣ Abowiem myślić o niey/
jest doskonáła rozstropność : á kto
dla niey czuć bedźie/ wnet bespie=
16 cznym zostánie. ✣ Bo ktorzy jey
godni sa/ tych oná obchodźi szukájac
ich : á ná drogách ukázuje sie im/ y
w káżdym pomyśleniu ochotnie im
17 zábiega. ✣ Bo poczatek jey/ jest na=
prawdźiwsza chuć ku ćwiczeniu sie.
18 ✣ A stáránie o umiejetność/ jest mi=
łość : á miłość jest záchowániem
praw jey : á záchowánie praw/ jest u=
19 pewnieniem nieskáżitelnośći. ✣ A nie=
skáżitelność/ czyni nas bliskie Bo=
20 gu. ✣ A ták pożadánie madrośći/
21 przywodźi do krolestwá. ✣ Jeslize
sie tedy kochaćie w stolicách y w
Sceptrách/ o Krolowie narodow!
mijćie w ućzćiwośći d madrość; áby=

e Job. 8. 14. Psalm 1. 4. y 37. 2.
f Jákob. 4. 14.
g Zyd. 13. 5. 6.
h Exdi. 59. 17.
i Jozue. 10. 11. Objáw 16. 21.
a Psalm 2. 10.
b Rzym 13. 1.
c 5 Moj 10. 17. 1 Koon 19. 7. Job. 34. 19. Syrác. 35. 14. Dźiej. 10. 34. Rzym 2. 11. Gálát 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.
d 1 Krol. 3. 9.

22 ście krolowáli e ná wieki. ✤ A coż jest mądrość? Y jáko się poczęłá? Powiem/ á nie zátáję przed wámi tájemnic: ále od początku národzenia jey/ wyszpieguję ją/ y wystáwię ná jáwią znájomość jey/ á nie opuszczę prawdy. ✤ **23** Z tym ktory wyschł od nienawiści/ nie pojdę w drogę: bo táki nie będzie uczestnikiem mądrości. ✤ **24** Mnostwem záiiste mądrych/ świát záchowány bywa: á Krol mądry/ jest podporą ludu. **21** ✤ Przetoż przyjmicie náukę z słow mojich: á będzie wam to pożyteczno.

[e Przyp. 19.14.]

ROZDZIAL. VII.

Prowádźi do szukánia mądrości włásnym przykłádem.

1 JEstemci też *y* ja śmiertelny człowiek/ podobny wszystkim: á urodzony z człowieká/ ná początku z ziemię stworzonego. ✤ **2** Y w żywocie mátki/ byłem kształtowány w ciáło/ przez dźieśięć mieśięcy/ zśiadájąc a się we krwi z naśienia męskiego/ y z lubości ktora ze snem przychodźi. ✤ **3** Do tego/ národźiwszy się/ ciągnąłem w się nam spolne powietrze: y tymże biedam poddány/ wypadłem ná ziemię/ á pierwszy głos podobny wszystkim wypuściłem płácząc. ✤ **4** W pieluchách wychowány jestem/ y w pracách. ✤ **5** Zaden bowiem b Krol inszego nie miał początku národzenia. ✤ **6** Ale jednoż wszystkich weśćie do żywotá/ y jednákie ześćie.

[a Job. 10.10.] [b Job. 1. 21. 1 Tym. 6. 7.]

7 PRzetożem żądał/ y dána mi jest roztropność: wzywałem *Bogá*, á przyszedł ná mię duch mądrości. ✤ **8** Przedkłádałem ja *sobie* nád Scepterá y nád stolice: á bogáctwámi sobie zá nic pokłádał/ względem niey. ✤ **9** Anim *do* niey c przyrownywał kámienia drogiego: gdyż wszystko złoto w porownániu z nią/ *jest jáko* trochá piasku: á śrebro/ jáko błoto będźie poczytáne przećiwko niey. ✤ **10** Nád zdrowie y piękność umiłowałem ją/ y umyśliłem ją mieć miásto świátłości: ponieważ z niey pochodźi świátło/ ktore nigdy nie zgáśnie. ✤ **11** Przyszły mi tedy d pospołu z nią wszystkie dobrá/ á niezliczone bogáctwá *przyszły* przez ręce jey. ✤ **12** Y rozrádowałem się we wszystkich rzeczách/ ábowiem ich powodem jest mądrość: á nie wiedźiałem/ iż oná jest mátką ich. ✤ **13** *Teym się* bez obłudy náuczył/ y bez zazdrości *oney* użyczam; bogáctw jey nie kryję. ✤ **14** Jest bowiem ludźiom skárbem nieprzebránym/ ktorego ktorzy użyli/ z Bogiem w przyjaćielstwo wstępują/ dla dárow umiejętności záleceni. ✤ **15** A mnie dał Bog mowić według myśli/ y myślić godnie o tym co mi dano: ábowiem on y mądrości e wodzem jest/ y mądrych sprawcą. **16** ✤ Gdyżeśmy w ręku jego/ y my/ y mowy násze/ y wszelka mądrość/ y **17** rzemiosł umiejętność. ✤ On mi záiiste dał/ tych rzeczy ktore są/ znájomość prawdźiwą: ábym wiedźiał złożenie okręgu źiemie/ y skutek żywiołow: ✤ **18** Początek/ y dokończenie/ **19** y śrzodek czásow: ✤ Y odmiány biegow niebieskich/ y odmiány czásow/ roczne biegi/ y rozrządzenie gwiazd: **20** ✤ Przyrodzenie zwierząt/ y srogości bestyj/ wiátrow moc/ y myśli ludzkie/ rozności drzewek/ y mocy korzenia: ✤ **21** Náwet/ cokolwiek skrytego y jáwnego/ tom poznał. ✤ Abowiem/ Rzemieśnik wszystkich rzeczy **22** Mądrość/ náuczyłá mię. ✤ Jest záiiste w niey duch rozumny f święty/ y jednorodzony rozmájity/ subtelny/ prętki/ zupełny/ niepokalány/ jáwny/ nieszkodliwy/ kochájący się w dobrym/ ostry/ bieżky/ dobrotliwy: ✤ **23** Ludzki/ státeczny/ pewny/ bespieczny/ májący wszelką moc/ wszystko przepátrujący/ y przenikájący przez wszystkie duchy rozumne czyste **24** y nasubtelnieisze. ✤ Abowiem nád wszelką prętkość prętsza jest mądrość; á przechodźi y przenika przez **25** wszystko dla czystości *swojey*. ✤ Bo jest párą mocy Bożey/ y czysty strumień chwały Wszechmocnego: dla tego *też* nic nieczystego nie przypádnie ná nię. ✤ **26** Gdyż jest jásnośćią g świátłości wieczney/ y zwierćiádłem bez zmázy dźiełá Bożego/ y **27** wyobráženiem dobroći jego. ✤ A jedyna będąc/ wszystko może: y trwájąc *sámá* w sobie/ wszystko odnawiá: á przez narody w dusze świe-

[c Job. 28 15. Przyp. 8. 11.] [d 1 Krol. 3. 13. Mátt. 5. 33.] [e Jákob 1. 5.] [f Jákob. 3. 17.] [g Zyd. 1. 3.]

te śie przenośi / przyjaćioły Boże y 28 Proroki z *nich* czyni. ✣ Nikogo bowiem Bog nie miłuje / jedno tego / 29 ktory z mądrośćią mieszka. ✣ Gdyż oná jest śliczniejsza niż słońce / y nád wszystek porządek gwiazd : á porownána z świátłośćią / dáleko 30 ją przechodźi. ✣ Abowiem po tey nástawa noc : ále mądrośći złość nie przemoże.

ROZDZIAŁ VIII.

Wysławiánie Mądrośći y spraw jey.

1 A Dośięga od końcá áż do końcá mocnie / y rozrządza wszystko pożytecznie.

2 TEm ja umiłował / y pilniem jey szukał od młodośći mojey : y stárałem śie wźiąć ją sobie zá oblubienicę / á rozmiłowałem śie cudnośći jey. 3 ✣ Szláchetność swoję tym zdobi / że spolnie żyje z Bogiem / á że ją PAn wszystkich rzeczy umiłował. 4 ✣ Náuczyćielką bowiem jest umiejętnośći Bożey / tá ktora obiera 5 spráwy jego. ✣ Bo jesli bogáctwá są pożądána dźierżáwą *w tym* żywoćie : coż nád mądrość bogátszego / ktora spráwuje wszystko ? 6 ✣ A jesliż rostropność robi / ktoż z tych rzeczy ktore są / lepszym jest rzemieśnikiem nád nię? 7 ✣ A jesli spráwiedliwość kto miłuje / skutkiem tego są cnoty : mierności bowiem y rostropnośći uczy / spráwiedliwośći y męstwá : nád ktore rzeczy nic nie jest ludźiom pożyteczniejszego w tym 8 żywoćie. ✣ Nád to / jesli kto doświadczenia *w rzeczách* prágnie / *oná* świádoma stárożytnych rzeczy / y przyszłych śie domyśláwa ; Wie chytrośći mow / y rozwiązánie gádek / znáki y cudá przed tym upátruje / y przypadki czásow / y wiekow.

9 PRzetoż umyśliłem ja sobie przyłączyć w towárzystwo / áby ze mną mieszkáłá : wiedząc że mi ona dźie rádą ku dobremu / á poćieszeniem w myślách y w tesknośćiách. 10 ✣ Będę miał z niey sławę w pospolstwie / á cześć u stárszych / choćiażem 11 a młodym. ✣ Będę náleźiony dowćipnym u sądu : á przed oczymá mocárzow / będę w podźiwieniu. ✣ 12 Gdy będę milczał / oczekawáć ná mnie będą : á gdy będę mowił / z pilnośćią słucháć będą : y gdy będę dłużey rozmawiał / zátulą sobie rę13 ką swą gębę. ✣ Będę przez nię miał nieśmiertelność : á pámiątkę wieczną zostáwię tym / ktorzy po mnie 14 będą. ✣ Będę rządźił lud / á narody 15 będą mi poddáne. ✣ Krolowie srodzy słysząc o mnie / lękáć śie będą : á miedzy wielkośćią zá dobrego uznány będę / á ná wojnie zá mężnego ; Wszedszy do domu mego / odpo16 cznę z nią. ✣ Nie ma bowiem przykrośći przestawánie z nią / áni tesknośći spolne żyćie z nią ; ále rá17 dość y wesele. ✣ To u śiebie rozmyślájąc / y pilnie przypominájąc w sercu mojim / że w zpowinowáceniu z mądrośćią / jest nieśmiertelność: ✣ 18 A w przyjaćielstwie jey wdźięczne kochánie / á w pracách rąku jey bogáctwá nieprzebráne / á w ćwiczeniu śię rozmowámi z nią rostropność / y zacność w społku mow jey: obchodźiłem szukájąc / ábym ją sobie 19 wźiął. ✣ A byłem dźiećięćiem dowćipnym / y nábyłem duszę dobrey. 20 ✣ Y owszem więcey będąc dobrym / przyszedłem do ćiáłá niepokalánego. 21 ✣ A zrozumiawszy że jey ináczey otrzymáć nie mogę / chybá żeby mi to Bog dał : (á y toć byłá mądrość / znáć czyj to jest dar) szedłem do PAná y modliłem mu śie ze wszystkiego sercá swego / mowiąc ;

ROZDZIAŁ IX.

Modlitwá o Mądrość.

1 BOże Ojcow y PAnie miłośierdźia : ktoryś uczynił wszystko 2 a słowem twojim : ✣ A mądrośćią swoją postánowiłeś człowieká / áby pánował nád tworem / ktoryś ty u3 czynił : A rządźił świát w świętobliwośći / y w spráwiedliwośći : y w uprzejmośći sercá wykonywał 4 sąd: ✣ Dajże mi mądrość / śiedzącą b przy stolicy twojey / á nie wyłączaj mię z poczatu sług twojich. ✣ 5 Gdyżem ja jest sługá c twoj / y syn służebnice twojey / człowiek mdły / y krotkiego wieku ; á mniejszy niżelibym miał zrozumieć sąd y práwá. 6 ✣ Bo choćby też kto był doskonáły miedzy syny ludzkimi / jesli mu nie

a 1. Młodźieńcem.

a 1 Moj. 1. 1.2. Janá. 1. 3.

b 1 Krol. 3. 9.

c Psalm 116. 16.

bedźie przytomna madrość twojá / 7 zá nic nie bedźie poczytány. ♣ Tyś mie obrał d Krolem ludowi twemu/ y Sedźia synow y corek twojich: ♣ 8 Y kazałeś ábym z budował Kośćioł ná gorze świetey twojey / y Ołtarz w mieśćie mieszkánia twego/ ná ksztalt przybytku świetego / ktoryś 9 sobie od poczatku zgotował. ♣ Z tobać e jest madrość / ktora zná spráwy twoje : byłá przy tobie f gdyś świát spráwował / y wie co śie tobie podoba / y co jest prostego w 10 przykazaniách twojich. ♣Ześlijże ja z świetych niebios/ á z stolice chwały twojey pośli ja ; áby mi przytomna bedac/ze mna prácowáłá / á żebym wiedźiał co jest przyjemnego u ćiebie. 11 ♣ Onáć wie wszystko y rozumie / y prowádźi mie opátrznie w spráwách mojich/y bedźie mie 12 strzegłá w chwale swojey. ♣ Y beda przyjemne spráwy moje / á bede sadźił lud twoj spráwiedliwie ; bedac godnym stolice Ojcá mojego. ♣ 13 Abowiem ktożby z ludźi g rozumiał ráde Boża ? ábo ktoby śie domyślił co Bog chce? 14 ♣ Gdyż myśli ludźi śmiertelnych sa lękliwe/á omylne domysły násze. 15 ♣ Bo skáźitelne h ćiáło obćiaża dusze : á źiemskie mieszkánie/ tłumi umysł pełen stáránia. 16 ♣ Oto ledwie śie domyślamy tego co jest ná źiemi/y co jest przed reká mi z praca znájdujemy:átego co w 17 niebie jest/ktoż doścignie? ♣ A o woli twojey ktożby był wiedźiał / gdybyś ty był nie dał madrośći / y nie zpuśćił Duchá twego Swietego z 18 wysokośći? ♣ Aby ták były wyprostowáne śćieszki tych / ktorzy sa ná źiemi;á ludźie/ áby byli wyuczeni 19 w tym/co śie tobie podoba : Przetoż madrośćia záchowáni sa.

Rozdzial X.

Tu śie przypomináją skutki, dźiwney Madrośći Bożey.

1 TAć strzegłá pierwszego wyksztáłtowánego a Ojcá świátá / gdy 2 sam był stworzony: ♣ Y wyprowádźiłá go z upadku jego / y dáłá mu moc b áby pánował nád wszystkimi. 3 ♣ A gdy odstapił c od niey niespráwiedliwy w gniewie swojim / zápalony bedac popedliwośćia mężobojstwá przećiwko brátu/ zginał. 4 ♣ Dla ktorego zátopiona źiemie z nowu wyswobodźiłá madrość / ná lichym drzewie spráwiedliwego d 5 záchowujac. ♣ Táćteż w z przyśieżenku złośliwego narodu zbuntowánych / poznáłá spráwiedliwego / y záchowáłá go nienágániony m Bogu;á gdy śie bárzo zákochał w Synu/e áby sobie meżnie poczynał / o- 6 strzegáłá go. ♣ Tá spráwiedliwego / gdy niezbożni gineli f/ wybáwiłá; ktory ućiekał przed ogniem / ktory 7 był zpuszczony ná piec miast. ♣ Ná ktorych złośći świádectwo / zostáwa jeszcze zpustoszáła kurzaca śie źiemiá/y szczepy / dla niesposobnego czásu/ niedojrzáłe owoce przynoszace : A ná pámiatke duszé niewierney / słup solny wystáwiony. 8 ♣ Abowiem ći / ktorzy madrość mijáli , nie tylko do szkody przychodźili / że nie poználi rzeczy dobrych / ále y głupstwá swego zostáwili innym pámiatke/ iż w tym w czym upádli / 9 áni śie zátáić mogli. ♣ Ale madrość te ktorzy ja poważáli/ z kłopotu 10 wybáwiłá. ♣ Tá spráwiedliwego / ktory przed g gniewiem brátá swego ućiekał/ drogámi prostymi prowádźiłá; ukazáłá mu krolestwo Boże / y dáłá mu poznánie świetych rzeczy : ubogáćiłá go h w kłopotách / á 11 nádgrodźiłá mu prace jego. ♣ Gdy był przez łákomstwo ućiśniony/ 12 byłá przy nim/y zbogáćiłá go. ♣ Záchowáłá go i od nieprzyjaćioł / á od tych ktorzy nań czyháli broniłá go : á w tym boju dáłá mu zwyćiestwo; áby poznał iż náde wszystkie rzeczy 13 namocnieysza jest pobożność. ♣ Táć záprzedánego spráwiedliwego nie opuśćiłá : owszem go od grzechu wybáwiłá / á pospołu z nim k do 14 dołu wstapiłá. ♣ Ani go w wiezieniu l opuśćiłá / áż mu przyniosłá Sceptr Krolewski/y moc nád tymi/ ktorzy pánowáli nád nim: á pokazawszy że byli kłamcámi ktorzy go potwarzáli / sławe mu wieczna zjednáłá. 15 ♣ Táć lud świety m y nagánie nágány niemájace / wybáwiłá. od narodow ktorzy go ćiemiezyli. ♣ 16 Weszłá w dusze sługi PAńskiego / á

zástá=

d 2 Kron 1.9.10
e 2 Moj 25.40.
f Jan. 1. 3.
g Ezái. 40.13. Rzym. 11,34.
h Rzym. 7. 24. Gálát 5. 17.
a 1 Moj 2. 7.
b 1 Moj 1. 28.
c 1 Moj 4. 8.
d 1 Moj 7.1.23
e 1 Moj 22. 1.
f 1 Moj. 19.16. 22.
g 1 Moj 28. 7.
h 1 Moj 30.37.
i 1 Moj 31. 5.
k 1 Moj 37.28.
l 1 Moj 41.42.
m 2 Moj 12.1.2

záſtáwiłá śię ſrogim Krolom przez cudá y znáki. ☩ 17 Oddáłá świętym nagrodę n pobożnośći zá prace ich / prowádźiłá o je drogą dźiwną: we dnie im byłá miáſto záſłony/ á w nocy miáſto p świátłośći gwiazd. ☩ 18 Przepráwiłá je przez q morze czerwone : á przeprowádźiłá je przez wielką wodę. ☩ 19 Ale nieprzyjaćioły ich zátopiłá : lecz one z głębokich przepáśći wywiodłá. ☩ 20 Przetoż ſpráwiedliwi odnieśli łupy niepobożnych : á śpiewáli r Imieniowi twemu świętemu o PAnie! y zwyćięzką rękę twoję/ jednoſtájnie chwálili. ☩ 21 Abowiem mądrość otwierá s uſtá niemych / á języki niemowiątek wymowne czyni.

n 2 Moj. 11. 2. o 2 Moj. 13.18. p 2 Moj. 14.19. q 2 Moj. 14.15. r 2 Moj. 15. 1. s 2 Moj. 4. 11.

ROZDZIAŁ XI.

Wielmożne ſpráwy mądrośći Bożey przy ludu Izráelſkim, przećiwko nieprzyjaćiołom ich oświadczone.

1 RZądźiłá ſpráwy ich przez rękę Proroká świętego. ☩ 2 Szli po pustyniey / kędy nikt nie mieszkał: á ná miejſcách nieprzyſtępnych rozbijáli namioty. ☩ 3 Stánęli przećiwko przećiwnikom ſwojim, á nád nieprzyjaćioły śię zemśćili. ☩ 4 Prágnęli y wzywáli ćiebie / y dána im jeſt z ſkáły b przykrey wodá/ y uśmierzenie prágnienia z kámienia twárdego. ☩ 5 Przez co bowiem trápieni byli nieprzyjaćiele ich / ☩ 6 Przez toż własnie oni / będąc potrzebnymi / dobrodźiejſtwo wźięli. ☩ 7 Bo miáſto źrzodłá uſtáwicznie płynącey rzeki / ktora krwią c zśiádłą pomąconá byłá ná zkáránie wyroku wydánego d ná wytrácenie niemowiątek ; dałeś im obfitość wody nád ſpodźiewánie. ☩ 8 Okázując przez prágnienie ktore ná on czás było / jákoś przećiwniki ich karał. ☩ 9 Bo gdy bywáli doświadczáni / (ácz miłośiernie ſą pokaráni) poználi / jáko niezbożni : w gniewie twojim oſądzeni będąc/ męki ćierpieli. ☩ 10 Tycheś zájiſte e jáko Oćiec upomínájąc doświadczał : á onycheś jáko ſrogi Krol potępiájąc męczył. ☩ 11 Ktorzy ták przytomni jáko y nieprzytomni/ jednáko byli trápieni. ☩ 12 Abowiem dwojáka zięci byli teſknicą y nárzekániem / wſpominájąc ná rzeczy przeszłe. ☩ 13 Bo gdy ſłyszeli/ iż śię im przez ich włáſne męki dobrze ſtáło/ poználi PAná. ☩ 14 Abowiem ktorego śię niekiedy ná wodę wyłożonego y wyrzuconego z pośmiechem wyrzekáli / temu śię náoſtátek dźiwowáli/ nie jednákże z ſpráwiedliwymi prágnienie májąc. ☩ 15 Ale dla szálonych f myśli złośći ich / według ktorych błądząc bezrozumne gádźiny / y *inſze* nikczemne beſtye chwálili / przepuśćiłeś ná nie mnoſtwo bezrozumnych zwierząt / ábyś śię pomśćił *nád nimi.* ☩ 16 Aby wiedźieli/ że przez co g kto grzeszy / przez toż karány bywa. ☩ 17 Abowiem/ nie było rzeczą niemożną wszechmocney ręce twojey / ktora h świát z niekształtowney máteriey ſtworzyłá / puśćić ná nie mnoſtwo niedźwiedźiow/ ábo śmiáłych i lwow : ☩ 18 Abo *jákiekolwiek* zwierzętá nieznájome nowo národzone / pełne ſrogośći: ktoreby z śiebie páre ognistą wypuszczáły / ábo szum dymu kurzącego śię wydawáły / ábo ſtrászliwe iſkry błyszczące śię / z oczu wypuszczáły: ☩ 19 Ktorych nie tylko okrutność mogłáby je wytráćić / ále y pojrzenie ſtrászne *one* wygubić. ☩ 20 Aleć oprocz tych / y jednym tchnieniem mogliby upáść / od karánia prześládowánie ćierpiąc / y od duchá mocy twojey rozproszeni będąc : Aleś ty wszyſtkie rzeczy pod miárą y liczbą y wagą rozrządźił. ☩ 21 Wielką moc bowiem przy tobie záwsze byłá : á śile rámienia twego / ktoż śię zprzećiwić może? ☩ 22 Ponieważ wszyſtek świát jeſt przed tobą jáko ruchánie wagi / y jáko kroplá rosy porániney / gdy upádnie ná źiemię. ☩ 23 Ale masz k litość nád wszyſtkimi : gdyż wszyſtko możesz/ á przebaczasz grzechow ludzkich / áby pokutowáli. ☩ 24 Abowiem wszyſtko co jeſt miłujesz / á niczym śię nie brzydźisz z tego coś uczynił : boś niczego nie uczynił / cobyś miał mieć w nienawiśći. ☩ 25 A jákożby to było mogło trwáć / gdybyś ty był nie chćiał? Abo jákoby to záchowano mogło bydź / czegobyś ty nie miánował? ☩ 26 Ale ty folgujesz wszyſtkiemu: po-

a 2 Moj. 15.22. y 16.1. b 2 Moj. 17. 6. Psalm. 78.15. y 105. 41. c 2 Moj. 7. 17. d 2 Moj. 1. 15. e 5 Moj. 8. 2.

f Mądr. 12.24. g Mądr. 16. 1. h 1 Moj. 1.2.3. i 3 Moj. 26.22. k 2 Moj. 34. 6. 4 Moj. 14.18. Psalm 103.8. Mich. 7. 18.

nie: waż twoje jest PANIE / ktory duße miłujeß.

ROZDZIAŁ XII.

Dobrotliwość Boża przećiwko ludowi Izraelskiemu y Pogáńskiemu. 15. Á spráwiedliwa pomstá jego nád niepokutujących.

1 ABowiem duch twoj jest nienáruszony we wszystkich. 2 Przetoż te ktorzy wystepują / z wolná karzesz; y w czym grzeszą przywodząc im ná pámięć / upominasz : áby odstąpiwszy od złośći / wierzyli w ćię PAnie. 3 A záprawdę / stárodawne mieszkáńce w źiemi świętey twojey 4 miawszy w nienawiśći: (Przeto/ że śię práwámi obrzydłymi / gusłámi 5 y ofiárámi niezbożnymi paráli: Y niemiłośiernie mordowáli dźiatki swoje / á wnętrzności ćiał ludzkich 6 pożeráli. Bieśiády krwáwe/ z obrzydliwośćią Kápłáni rzeczy świętych twojich / spráwowáli : A sámi rodźicy tego zátrácenia a dźiatek/ ktore śię rátowáć nie mogły / przyczyną byli) chćiałeś wygłádźić przez 7 ręce ojcow nászych. (Aby tá źiemiá / ktora jest u ćiebie ze wszech nazacniejsza / osádzona byłá godnymi obywátelámi / *to jest*, sy8 nami Bożymi.) Alesz y tym jáko ludźiom przepuśćił / á posłałeś sierszenie/ uprzedzájące wojská twoje / áby je po letku b wytráćili. 9 Nie żebyś niezbożnikow nie mogł przez bitwę spráwiedliwym w moc podáć ; ábo przez srogiego źwierzá/ ábo słowem srogim / do jednego wytráćić :

10 Ale z lekká *je* sądząc / dawałeś im miejsce do pokuty. Nie żebyś nie wiedźiał jáko zły jest narod ich/ y wrodzona złość ich ; áiż śię nigdy nie odmieni umysł ich áż ná wieki/ 11 (Gdyż przeklętym c naśieniem z początku byli) Aniś im dla tego odpuszczał/gdy co zgrzeszyli/żebyś śię 12 kogo báć miał : Bo ktoż ći rzecze; Cożeś d uczynił ? Abo kto śię zástáwi sądowi twojemu ? Abo kto śię ujmowáć będźie o wygubienie narodow / ktoreś ty uczynił ? Abo kto przed oblicznośc twoję przydźie áby śię nád tobą pomśćił zá nie13 spráwiedliwe ludźie. Gdyż niemász Bogá *innego* nád ćię / ktory masz e stáránie o wszystkich / ábyś pokazał/ 14 że nie sądźisz niespráwiedliwie. Ani jest ktory Krol/ ábo Tyran/ ktoryby śie zprzećiwić mogł / dla tych 15 ktore ty karzesz : Ale będąc spráwiedliwym / spráwiedliwie wszystko rozrządzasz / á potępić tego / ktory nie zásłużył karania / zá niesłuszną 16 bydź sądźisz mocy twojey. Abowiem moc twojá jest początkiem spráwiedliwośći. Przetoż to twoje nád wszystkim pánowánie/spráwuje 17 to / że wszystkim odpuszczász. Bo mocy dokázujesz nád tymi/ktorzy nie wierzą o doskonáłośći mocy *twojey* : á śmiáłość/y w umiejętnych karzesz. 18 Ale ty ktory pánujesz nád mocą/ sądźisz według słusznośći / á z wielką skromnośćią rządźisz nas. 19 Abowiē mász moc sobie przytomną kiedy chcesz:y wyuczyłeś lud twoj przez twoje spráwy / iż spráwiedliwemu ludzkim być potrzebá : Y w dobrey nádźiejey postánowiłeś syny twoje/ poniewaź w grzechách do pokuty 20 *czás* dawasz. Bo jesliżeś nieprzyjaćioły sług twojich / ktorzy śmierć zásłużyli / z tákim dozorem karał/ dawájąc *im* czás y sposob / jákoby 21 śię we złośći uznáć mogli : Z jákimże rozsądkiem sądźiłeś syny twoje / z ktorycheś ojcámi przyśięgę y przymierze łáskáwych obietnic po22 stánowił. Przetoż karząc nas/tyśiąc kroć bárźiey biczujesz nieprzyjaćioły násze : ábyśmy dobroć twoję upátrowáli ; á uwazájąc *to*, miłośierdźia śię twojego spodźiewáli. 23 Z kądeś y te / ktorzy w głupstwie żywotá niespráwiedliwie żyli / przez włásne *ich* obrzydliwośći dręczył. 24 Abowiem drogámi błędu f dáleko zábłądźili / bogámi bydź rozumieli napodlejsze nieprzyjaćioł swojich źwierzętá ; dawszy śię jáko dźie25 ći głupie oszukáć. Przetożeś tej niby dźiećiom bezrozumnym / tákie 26 karánie ná pośmiech posłał. Ale oni / gdy nákaránie / ktore sobie zá pośmiewisko mieli / nie dbáli / spráwiedliwego sądu Bożego doználi. 27 Bo dla tych ćierpiąc ktore *czćili*, gniewáli śię : á widząc że dla tych

ktore

a 5 Moj. 9. 3. 7. 12. 29.
b 2 Moj. 23. 27. 5 Moj. 7. 20. Jozue. 24. 12.
c 1 Moj. 9. 15.
d Rzym 9. 20.
e 1 Piotr 5. 7.
f Rzym. 1. 23.

ktore zá bogi g mieli / karáni byli / poználi Bogá prawdźiwego / ktorego śię niekiedy h záprzeli / że go nie znáją : dla tego też ćięższy sąd przyszedł ná nie.

g 2 Moj. 9. 3. 6.
h 2 Moj 5. 2.

ROZDZIAŁ XIII.

Opisuje ślepotę ludzką, y z niey pochodzące báłwochwálstwo.

1 NIkczemni są záiiste wszyscy ludźie z przyrodzenia / przy ktorych jest nieznáiomość Bogá : poniewaź z tych a rzeczy dobrych ktore są widźiálne / nie mogli poznáć tego ktory jest ; á przypátruiąc śię pilnie spráwam / nie poználi sámego sprawce. 2 Ale ábo ogień / ábo wiátr / ábo prętkie powietrze / ábo b obrot gwiazd / ábo gwałtowną wodę / ábo świátłá niebieskie / y zá sprawce świátá / y zá bogi mieli. 3 W ktorych to pięknośći zákocháwszy śię / jesli je zá bogi przyjęli / niech wiedzą / że dáleko zacnieyszy jest PAN tych rzeczy : Gdyż on pięknośći porodem będąc / stworzył je. 4 Abo jesli śię mocy ábo spráwam ich dźiwowáli / niech dochodzą z tego / jáko dáleko mocnieyszy jest ten ktory je spráwił. 5 Z wielkośći bowiem y ozdoby / y stworzonych rzeczy / przystojnie c Sprawcá ich poznány bydź może. 6 Jednák y w tych máłá jest nágáná : bo oni snadź błądzą / Bogá szukájąc y chcąc go náleść : 7 W spráwách bowiem jego śię obierájąc / badáją śię y zá pewne máją z weyrzenia / że te rzeczy 8 ktore widzą / piękne są. Aleć jednák 9 y ći nie są odpuszczenia godni. Abowiem jesli ták wiele umieć mogli / że mogli wiek rozumem ogárnąć / czemuż PAná tych rzeczy prędzey nie náleźli ?

a Rzym 1. 19.
b 5 Moj. 4. 19. y 17. 3.
c Rzym 1. 20.

10 NIeszczęśni tedy są / y miedzy umárłymi jest nádźieja tych / ktorzy zázywáją bogámi spráwy rąk ludzkich / złoto y śrebro / wymysł rzemieśniká / y podobieństwá zwierząt / ábo kámień niepożyteczny / robotę ręki stárodawney. 11 Abo jesli ktory d ćieślá przygodne drzewo utnie / misternie obrzyna wszystkę skorę z niego : á dokázując rzemiosłá swego / pożyteczne naczynie ná 12 posługę żywotá gotuje. A ostátkow oney roboty / do gotowánia potraw 13 ktorychby śię nájadł / używa. A co z niego niepotrzebnego zostáło / co śię niczemu nie godźi / drzewo záwiłe y sękow pełne wźiąwszy / nie májąc co czynić / z pilnośćią wyrzezuje / y według swego dowćipu misternie kształtuje / ná podobieństwo wyobrá- 14 żenia człowieczego. Abo podobieństwo zwierzęćiá jákiego nikczemnego z niego wyráźił / y postrychnął minią y fárbą : á uczynił bárwę jego czerwoną / wszelką mákułę ktora ná nim jest zátárszy. 15 Potym mu należące mieszkánie czyniąc á przyłożywszy je do śćiány / 16 przytwierdza je żelázem. A ták je opátruje / áby nie zpádło ; gdyż wie że sobie sámo pomoc nie może : bo jest 17 obrázem / y potrzebuje pomocy. A wszákże gdy śię o máiętność / y o małżeństwo swoje / y o dźieci modli : 18 Nie wstydźi śię do rzeczy bezdusznych o to mowić : o zdrowie niemocnego prośi / y o żywot martwego żąda : á o wspomożenie tego / ktory w niczym nie jest doświadczony / uniżenie prośi : 19 *Toszczęśliwą* drogę / tego ktory áni kroku postąpić nie może : o zysk y spráwę / y o szczęśliwe powodzenie rąk / y o szczęśliwy skutek tymże rękam / tego ktory sobą ruszyć nie może / prośi.

d Ezdi. 40. 20. y 44. 13 Jerem. 10. 3.

ROZDZIAŁ XIV.

Głupstwo Báłwochwálcow. 9. Pomstá Boża nád nimi. 14. Początek. 21. Y owoce Báłwochwálstwá.

1 POtym drugi myśląc żeglowáć / y przez srogie náwáłnośći puśćić śię májąc / wzywa drewná sprochniáłszego / niżeli on okręt jest 2 ktory go nośi. Abowiem to chćiwość zysku wymyśliłá / á madrość 3 rzemieśnicza zbudowáłá. Ale go twojá Ojcze opátrzność rządźi / gdyżeś też ty sposobił a y drogę ná morzu / y miedzy náwáłnośćiámi bespieczną śćieżkę. 4 Pokázując że możesz ze wszystkiego wybáwić / choćiażby śię też kto y bez umiejętnośći *ná morze* puśćił. 5 Ani chcesz áby były prozne spráwy madrośći twojey : przetoż y máłey *sztuce* drzewá /

a 2 Moj 14. 21.

wá / powierzáją ludźie zdrowia swego; y pławiąc śię przez nawáłności w okręćie / záchowáni bywáją. 6 Bo y ná początku/gdy ginęli b pyszni obrzymowie / nádźieją świátá ná okręt c uciekszy / zostáwiłá świátu naśienie ku rodzeniu / będąc spráwowána ręką twoją. 7 Gdyż błogosłáwione jest drzewo / przez ktore śię dźieje spráwiedliwość. 8 Ale to ręką d urobione przeklęte jest/ y ten ktory je uczynił: On/ że je uczynił; á to/ że będąc skáżitelne/ bogiem názwáne jest.

b 1 Moj 6. 4.
c 1 Moj 7. 13.
d 5 Moj 27.15. Psalm 115.8.
e Psalm 5. 7.

9 Zá rowno ć są w nienawiśći e u Bogá / y niezbożnik / y niezbożność jego. 10 Bo y to co uczyniono jest / z tym co uczynił / męki ćierpieć będźie. 11 Dla tego ná báłwány Pogáńskie / karánie przydźie: ábowiem miedzy stworzeniem Bożym ku obrzydłośći uczynione są / y ku zgorszeniu duszam ludzkim / y ná śidło nogam głupich. 12 Abowiem początkiem nierządu jest wymyślenie báłwánow: á wynáleźienie ich / jest 13 skáżeniem żywotá. Gdyż nie były od początku / áni ná wieki będą. 14 Prozna zájiste chwała ludzka przyszły ná świát: dla tego im 15 krotki cel ułożony jest. Abowiem nieznośna żáłośćią oćiec trapiony będąc / że mu prętko syn był porwány/ uczyniwszy obraz już przed tym umárłego człowieká / teraz jáko bogá czćił / y postánowił poddánym swojim świętá y ofiáry. 16 Potym zá czásem wzmogszy śię ten niezbożny zwyczaj / przestrzegány był jáko Zakon niejáki / á zá rozkazániem zwierzchnośći / czczone były 17 rzeźby. A tych ktorych przytomnie czćić nie mogli / dla tego że dáleko mieszkáli : tedy oblicze tego ktory dáleko był / wyrysowawszy/ zrzetelny obraz tego Królá/ktoremu poczćiwość wyrządzáć chćieli / uczynili: áby nieprzytomnemu jáko przytomnemu z usilnośćią pochlebiáli. 18 A ku rozszerzániu tego nabożeństwá/chlubá rzemieśniczá nieumiejętnych pobudźiłá. 19 Abowiem on snadź zwierzchnośći śię chcąc przypochlebić / wyrobił obraz náder 20 piękny. Ale pospolstwo przez piękność roboty uwiedźione będąc / tego ktory krotko przed tym czczony był jáko człowiek / teraz zá bogá o21 nego bydź rozumiáło. A toć śię stáło ludźiom ná oszukánie : Gdyż ludźie ábo biedą / ábo okrućieństwem będąc w niewolą podbići / imię ktore nikomu przywłaszczone być nie może / kámieniom y drewnu dawáli.

22 Nad to/nie było im dosyć *ná tym* iż pobłądźili około znájomośći Bożey ; ále też w wielkim żyjąc nieumiejętnośći boju / ták wielkie 23 złe rzeczy pokojem názywáją. Poniewáż / ábo z synow zábitych ofiáry / ábo skryte tájemnice / ábo szalone według innych zwyczáju/spráwując bieśiády: 24 Już áni żywotá/ áni małżeństwá uczćiwego przestrzegáją : ále jeden drugiego ábo zdrádliwie zábija / ábo cudzołostwem zásmuca. 25 Owa / wszystko śię pomieszáło : rozlewánie krwie y mordy / złodźiejstwo y zdrádá / skáżenie / niewiárá, niepokoj / krzywoprzyśięstwo / zburzenie dobrych: 26 Zápámiętánie / dobrodźiejstw / dusz zplugáwienie / przyrodzenia odmieniánie/ nieporządek w małżeństwie/ cudzołostwo y niewstyd.

27 Bo służenie báłwánom / ktore áni miánowáne bydź nie miáły / wszystkiego złego powodem y 28 przyczyną y dokończeniem. Gdyż ábo będąc dobrey myśli szaleją / ábo kłamstwá prorokują / ábo niespráwiedliwie żyją / ábo skwápliwie krzywoprzyśięgáją. 29 W bezdusznych bowiem ufájąc báłwánach źle przyśięgájąc / nie spodźiewáją 30 śię/ áby im to szkodźić miáło. Ale oboje przydźie ná nie co spráwiedliwego jest: że źle myślili o Bogu pátrząc ná báłwány / y że niespráwiedliwie przyśięgáli / zdrádliwie 31 gárdząc spráwiedliwośćią. Bo nie tych moc przez ktore przyśięgáją / ále *spráwiedliwa* złośnikow pomstá záwżdy przychodźi ná przestępstwá niespráwiedliwych.

f Psalm. 16. 4.

ROZDZIAŁ XV.

Prawdźiwą znájomność Bożą wysławia 4. A bałwochwálstwo gáni.

1 A Ty o Boże nász / dobrotliwy jest y prawdźiwy/ćierpliwy / á ktory wszystko rządźisz w miłośierdźiu. ✣ 2 Bo choćbyśmy zgrzeszyli/ przećieśmy twoji/ y uznawamy moc twoję. Wszákże grzeszyć nie bedźiemy / wiedząc żeśmy zá twoje poczytáni. ✣ 3 Záiiste ćiebie a poznáć / jest doskonáła spráwiedliwość : á znáć moc twoję/jest korzeń nieśmiertelności. ✣ 4 Nie záwiodł nas bowiem wymysł ludzki szkodliwey umiejetności / áni málárska pracá niepożyteczna / tojest obraz rozmáitymi fárbámi wystrychniony. ✣ 5 Ktory widząc szaleni / náklániáją śie ku niemu; á obrázu martwego/ksztáłtu bez duszy/ żądaią. ✣ 6 Alec złych rzeczy miłośnikámi są / y godnymi áby w tákowych nádźieje mieli / y ći ktorzy je czynią / y ći ktorzy ich prágną / y ktorzy je w uczćiwośći máją.

a Jana. 17. 3.

7 Bo y gárncarz miękką źiemie gniotąc / prácowićie lepi káżde *naczynie* ku pożytkowi námemu: ále z teyże gliny/*jedne* czyni ku czystym spráwam służące naczynia/ á drugie tym przećiwne: A do czegoby śie ktore z tego obojgá *naczynia* godźiło / gárncarz rozsądza : ✣ 8 Ktory to złą robotę robiąc/márnego bogá z tegoż błotá lepi ; choć sam máło przed tym z źiemie będąc uczyniony / po máłey chwili wroćić śie ma do źiemie z ktorey jest wźięty / gdy śie tego długu żywotá od niego b upominác będą. ✣ 9 A wszákże stáránie jego jest/nie żeby miał prácowáć/ áni że krotki żywot ma ; ále śie przećiwi złotnikom / y tym co śrebrem robią ; y kotlarzow náśláduje : y ma to sobie zá cześć / iż lepi rzeczy 10 nikczemne. ✣ Lecz popioł jest serce jego; á nádźieją ich jest podleysza niż źiemiá / á żywot jego nikczemnieyszy 11 niż błoto. ✣ Bo nie poznał tego ktory go ulepił / y tego ktory weń nátchnął duszę prácującą / nátchnął y 12 duchem żywiącym. ✣ Alec zá to mieli że igrzyskiem jest żywot nász/á obcowánie żywotá / zysk przynoszące:bo mowią/że muszą zewsząd / choćiaż y ze złego/zysku szukáć. ✣ 13 Ten bowiem wie / iż nád inne wszystkie

b Luk. 12. 20.

grzeszy / że z máteryi źiemskiey wątłe naczynie y obrázy robi. ✣ 14 Alec wszyscy głupszymi są y nieszczęśliwszymi niżeli niemowiątká / nieprzyjaćiele ludu twego / ktorzy 15 pánują nád nimi : ✣ Bo wszystkie c bałwány narodow poczytáli zá bogi / ktorzy áni oczu używáją ku widzeniu / áni nozdrzy ku bránia w śie wiátru / áni uszu ku słuchániu / áni pálcow u rąk ku dotykániu / á nogi ich niesposobne są ku 16 chodzeniu. ✣ Gdyż je człowiek uczynił ; á duchá sobie nádánego máiąc/ ulepił je : Abowiem żaden człowiek sobie podobnego Bogá uczynić nie 17 może. ✣ Ale śmiertelnym będąc / złośliwymi rękámi czyni martwą rzecz : Lepszy záiiste jest niżeli bogowie jego ; ponieważ on żywym 18 jest/á oni nie. ✣ Owszem y zwierzetom naobrzydleyszym służą: ktore / gdyby były *do innych* przyrownáne dla swojey bezmyślności / gorsze 19 są nád inne. ✣ *Gdyż* nie są áni ták cudne ná wejrzeniu miedzy zwierzęty / ábyśmy ich prágnąć mieli : y owszem nie máją chwały Bożey/áni błogosłáwieństwá jego.

c Psalm. 115. 7. y 135. 16.

Rozdział XVI.

Pomstá Bożá nád Egipczány, y opátrzność jego nád Izráelczykámi, ták w Egipćie jáko y ná puszczy.

1 Przetoż przez podobne rzeczy słusznie są pokaráni / á przez 2 mnostwo zwierząt udręczeni. ✣ Zá ktore udręczenie dobrześ uczynił ludowi twemu / y żeś im ná chćiwą pożądliwość przepiorki / pokarm 3 nowego smáku a nágotowáł. ✣ Ták áby oni áczkolwiek pokármu żądáli wszákże zá cud ná śie dopuszczonymi plágámi / y od potrzebnych pokármow wstrzymawáć śie muśieli : á ći ná máły czás niedostátek ućierpią wszy / nowego pokármu uczesnikámi byli. ✣ 4 Abowiem potrzebá było/ áby ná te ktorzy używáli okrućieństwá / przyszedł nie uchroniony niedostátek : á tym tylko áby okazano/ jáko nieprzyjaćiele ich udręczeni byli. ✣ 5 Bo gdy śie ná nie sroga popędliwość bestyi oborzyłá / á od kąsánia szkodliwych wężow b gineli:

a 2 Moj. 16. 13. 4 Moj. 11. 36.

b 4 Moj. 21. 6. 1 Kor. 10. 9

6 Nie trwał do końcá gniew twoj/ ále dla nápomnienia ná máły czás trwożeni byli/ májac znák zbáwienia; áby pámietáli ná rozkazánie Zakonu twego. 7 ♣ Bo kto śie náwrocił; nie przez to co było widziálnego uzdrowiony był/ ále przez ćiebie wßystkich Zbáwićielá. 8 ♣ A w tymeś pokazał nieprzyjaćiołom nászym / iżeś ty jest tym ktory wybawiasz ze wßystkiego złego. 9 ♣ Bo one ktore zábijáło kąsánie c much y száráńczy/ ták/ iż żadne lekárstwo nie mogło bydź ználezione dla zdrowia ich: (gdyż byli godni áby od tákowych rzeczy byli udręczeni. 10 ♣ Ale synow twojich/ áni jádowitych smokow zeby nie przemogły: gdyż miłośierdźie twoje przyszło im ná pomoc/ y uzdrawiáło je. 11 ♣ Abowiem ku pámietániu ná słowá twoje pobudzeni będąc/ prętko byli uzdrowieni: áby snadź w głębokie zápámietánie upadszy / nie byli twego dobrodźiejstwá pozbáwieni. 12 ♣ Gdyż áni ziołá/ áni plastry uzdrowić ich mogły; ále słowo twoje PAnie/ ktore wßystko uzdrawia. 13 ♣ Bo ty żywot y śmierć d w mocy swey masz/ á przywodźisz do bram piekielnych/ y záśie wywodźisz. 14 ♣ Acżći człowiek człowieká złośćią swoją zábijá/ ále duchá ktory wyszedł nie przywraca/ y duszę odjęty e wniwecz nie obraca. 15 ♣ Ale przed twoją ręką ujść/ jest rzecz niepodobna.

16 Niezbożni ktorzy śie zápieráli że ćię nie znáją/ mocą rámienia twego byli karáni; gdy niezwyczájnymi dżdżámi/ y grádem/ y gwałtownymi niepogodámi/ y niewárowánym prześládowániem y y ogniem byli niszczeni. 17 ♣ A náde wßystko/ co nádźiwniejsza/ że ogień w wodźie ktora wßystko gáśi/ więcey moc swoje przewodźił. ♣ Abowiem ten świát śie mśći spráwiedliwych. 18 ♣ Niekiedy wprawdźie ućiszał śie płomień/ áby nie palił ná niezbożne posłánych zwierząt/ ále áby sámi jáwnie widźieli/ iż sądem Bożym ześćiśnieni są. 19 ♣ Niekiedy y w wodźie/ przećiwko przyrodzeniu swemu/ ogień śie rozpalał/ áby urodzaj źiemie złośliwey wniwecz 20 obroćił. ♣ Miásto czego karmiłeś lud twoj pokármem g Anjelskim/ á posyłałeś im bez ich prace chleb z niebá gotowy / májacy w sobie wßystkie roskoszy / y wßeláki smák słuszny. 21 ♣ Bo istność twojá/ słodkość twoję ku dźiatkom pokázowáłá/ á służąc woli tego ktory ją jadł/ w co kto chćiał/ w to mu śię obracáłá. 22 ♣ Nád to/ śnieg y lod znośił h ogień/ y nie rozkapiał śie: áby zrozumieli / że urodzáje nieprzyjaćioł popsował ogień gorájący / ktory śie miedzy grádámi/ y miedzy deszczámi błyskał. 23 ♣ Ale tenże záśię/ áby śie spráwiedliwi czym żywić mieli/ y ná swą włásną moc zápomniał. 24 ♣ Stworzenie bowiem tobie/ wßech rzeczy Stworzyćielowi usługując/ rozpala śie ku pomśćie ná niespráwiedliwe: á ućisza śie ku okázowániu dobrodźiejstw tym/ ktorzy w tobie ufáją. 25 ♣ Przetoż y ná on czás do wßystkiego śie stosując/ szczodrobliwośći twojey ktora obżywia/ wßystko usługowáło k woli tym/ ktorzy niedostátek ćierpieli. 26 ♣ Aby śie náuczyli synowie twoji / ktoreś ty umiłował PAnie/ iż nie hojność urodzájow żywi człowieká/ ále słowo i twoje / te ktorzy w ćię wierzą záchowywa. 27 ♣ Abowiem co od ogniá nie było skázono / to od máluczkiego promienia słonecznego zágrzawszy śie/ wßczżet śie roz-roztopiło. 28 ♣ Aby wiádomo było/ że słońce uprzedźić potrzebá ku dźiękczynieniu tobie; á przy weśćiu świátłośći/ modlic śie tobie. 29 ♣ Abowiem nádźieja niewdźięcznego/ roztopi śie jáko lod z źimy/ á rozpłynie śie jáko wodá niepożyteczna.

Rozdział XVII.

Ciemnośći strászne od Boga ná Egipczány przepuszczone.

1 Wielkie są záprawdę y niewypowiedźiáne sądy twoje: á dla tegoż dusze nieumiejętne pobłądźiły. 2 ♣ Bo mniemáli złośnicy/ żeby mieli pánowáć nád narodem świętym/ ále zwiaskámi a ćiemnośći/ y długiey nocy pętámi pod dáchámi zámknieni będąc/ od wieczney opátrznośći będąc opuszcze-

c 2 Moj. 8. 24. y 10. 13.
d 5 Moj. 32. 39. 1 Sám. 2. 6.
e Kázn. 12. 7.
f 2 Moj. 5. 2. y 9. 23. Psalm 78. 48.
g 2 Moj. 16. 14. 4 Moj. 11. 7. Psalm 78. 24. Janá. 6. 31.
h 2 Moj. 9. 23.
i 5 Moj. 8. 3. Mátt. 4. 4. Luká. 4. 4.
a 2 Moj. 10. 22. 23.

3 ni/polegli. Owszem mniemájac/że śie ciemna zápomnienia zasłona w grzechách tájemnych utája / rozproszeni / ćiezko przestrászeni / y pokusámi ztrwożeni sa. 4 Alec áni jáskinia w ktorey byli/przed strachem ich nie záchowáłá / y szum trwożacy je / zewsząd śie rozlegał : á obłudy strászliwe / srogie ná wejrzeniu pokázowáły śie im. 5 Ani żadna moc ogniá nie mogłá im świátłośći dawáć / áni jásnych gwiazd płomienie niemogły oświecić/oney ták żáłosney nocy. 6 Ale śie im tylko pokázował jákiś ogromny / sam od śiebie gorájacy stráchu pełny ogień:przetoż / przeráziwszy śie tym przed tym niewidánym widzeniem / mniemáli/że to co widźieli/ coś gorszego było. 7 A ták upadłá obłudna b czárnoksięska náuká / y z zelżywym záwstydzeniem chełpiacych śie w swojey rostropnośći. 8 Abowiem ći ktorzy obiecowáli stráchy y trwogi odegnáć od dusze zchorzáłey / sámi z pośmiewiskiem pełnym stráchu zemdleli. 9 A choćby ich też było nic strásznego nie trwożyło / jednák przechodzeniem bestyj ; y szykániem weżow przestrászeni / ze drżeniem gineli: 10 Przac śie/że powietrza / ktorego żadnym obyczájem nikt ujść nie może / nie widźieli. 11 Abowiem strászliwa rzecz jest złość / przez własnego świádká osadzona : á sumnieniem bedac zćiśniona / záwżdy pierwey czuje ćieszkośći/ niżeli nádejda. 12 Gdyż bojaźń nic innego nie jest/jedno odstąpienie pomocy od rozumu pochodzących. 13 A gdy nádźieja wewnatrz mnieysza jest/ mniema że wietsze jest złe / o ktorym jeszcze nie wie : gdyż przyczynę jákakolwiek mak przydawa. 14 A oni przez one noc práwie nieznośna/ y ktora z głebokośći piekłá nieznośnego pochodźi/ tymże snem uśpieni : 15 Cześćia dźiwnymi obłudámi trwożeni byli/ cześćia jákoby ich dusze odbiegáły omdlewáli : Abowiem pretki / á niespodźiewány strách był ná nie przypadł. 16 A ták tym obyczájem ktokolwiek tám upadł / strzeżony był / wrzucony bedac do więźienia / żelázá niemájacego. 17 Abowiem ktorykolwiek oracz/ábo pásterz / ábo robotnik od tych robot ktore ná puszczy robia / záchwycony był / nieuchronna niewola ćierpieć muśiał. 18 Gdyż jednymże łáncuchem ćiemnośći wszyscy byli zwiazáni. 19 Jesliże był słyszány wiátr szumiacy / ábo miedzy gestym gáłeziem ptászy głos wdźieczny / ábo szum wody gwałtownie bieżacey / ábo walacych śie skał trzask ogromny / ábo skaczacych zwierzat bieg niedojrzány / ábo głos ryczacych srogich zwierzat / ábo odgłos w jáskiniách gornych śie rozlegájacy ; to wszystko je strászyło / y do mdłośći przywodźiło. 20 Bo choć wszytek świát jásna świátłośćia był oświecony/ y trwał w nieprzekázonych robotách : 21 Wszákże nád onymi sámymi wiśiáłá ćieżka noc / y *niejáki* obraz ćiemnośći / ktora ná nie przypáść miáłá : ále oni sámi sobie byli ćieższymi / niżeli ćiemnośći.

b 2 Moj. 7. 12. y 8. 7. y 9. 10. 11.

ROZDZIAŁ XVIII.

Izráelczycy w strászne Egipskie ćiemnośći świátłem byli oświeceni. 4. A pierworodne Egipskie, Anjoł pomordował.

1 ALe przy świetych twojich a byłá wielká świátłość ktorych głos oni słyszac/ále osoby ich nie widzac / 2 Szcześliwymi je bydź powiádáli/ że też oni tego nie ćierpieli : á iż nie szkodźili krzywde przed tym ćierpiac / záto im dźiekowáli ; y o łáske prośili / przeto / że śie z nimi przed tym nie zgadzáli. 3 Dlaczego dałeś swojim słup b ognisty zá przewodniká w niewiádomey drodze / y słońce nieszkodliwe w onym zacnym pielgrzymstwie. 4 Godnić oni byli zájiste / áby świátłośći bedac pozbáwieni / jáko do więźienia do ćiemnośći wsádzeni byli : Bo w zámknieniu chowáli syny twe/przez ktore wieczna świátłość Zakonu temu świátu miáłá być podána. 5 Ale gdy oni o tym myślili/áby niemowiatká c świetych *twojich* mordowáli : á jedno dźiećie ná rzeke bedac wyłożone / záchowáne jest ku

a 2 Moj. 10. 23.

b 2 Moj. 13. 21. y 14. 24 Psalm 78. 14. y 105. 39.

e 2 Moj. 1. 16. y 2. 3. Dźiej 7. 20. Zyd. 11. 23.

obwikieniu ich : tedyś zátráćił mnostwo dźiatek / á oraz wszystkie zágubiłeś w gwałtowney wodźie. ✠ 6 Tá noc przed tym d byłá oznájmiona ojcom nászym / áby pewnie wiedząc jákim przyśięgam uwierzyli / 7 dobrey y bespieczney myśli byli. ✠ A ták lud twoj dostąpił jáko wybáwienia spráwiedliwych / ták y nie- 8 przyjaćioł zginienia. ✠ Abowiem jákoś karał przećiwniki *násze*, tákeś nas powołáwszy do śiebie/uwielbił. 9 ✠ Potájemnie záprawdę ofiáry spráwowáli świeći synowie dobrych ludźi : á jáko Boski zakon sobie zgodnie postánowili / że świeći zárowno tych rzeczy y dobrych/ y niebespieczeństw uczesnikámi bydź máią / gdźie ojcowie pieśni chwalebne 10 śpiewáć záczynáli. ✠ A záśię rozlegał śię niezgodny krzyk nieprzyjaćioł : y żáłosny głos śię rozlegáł 11 dźiatek nárzekájących. ✠ Gdyż jednákąż e kaźnią sługá pospołu z pánem był utrapiony / y człowiek pospolity zárowno z Krolem ćierpiał. 12 ✠ A ták wszyscy jednákąż śmierćią umorzonych / mieli umárłych liczbę niezliczoną : Abowiem ktorzy pozostáli żywi / nie mogli wystárczyć chowáć ich; ponieważ w jednym oká mgnieniu / zacne ich potomstwo 13 pogineło. ✠ Bo dla czárow swoich f niczemu przed tym niewierząc / przy zginieniu pierworodnych / ten lud synem Bożym być wyznawáli. 14 ✠ Bo gdy śię wszystko uspokojiło / á noc połowicę prętkiego biegu swego 15 odpráwiłá : ✠ Wszechmocne słowo twoje / z niebá z stolice Krolewskiey / jáko srogi waleczník w pośrzodek źiemie ná zginienie podáney / przy- 16 skoczyło : Niosąc jáko miecz ostry jáwne rozkazánie twoje / á stojąc / wszystko śmierćią nápełniło : á choć niebá dośięgáło / przećię po 17 źiemi chodźiło. ✠ Tedy je záraz zátym zátrwożyło widzenie snow ćięskich / y stráchy nástáły niespo- 18 dźiewáne; ✠ Ták / że jeden tám / drugi sám porzucony / ná poły umárłym będąc / dla czego umierał / po- 19 kázował. ✠ Abowiem sny ich ktore je były ztrwożyły / to *im* przed tym oznájmiły ; áby bez wiádomośći /

d 2 Moj 11. 4.

e 2 Moj 12.29.

f 2 Moj 7. 11.

przeczby to złe ćierpieli / nie poginęli.

20 A Choć śię niekiedy y spráwiedliwych dotknęło doświadczenie g śmierći / y stáłá śię porażká ludu ná puszczy / wszákże ten gniew nie 21 długo trwał. ✠ Abowiem pospieszywszy śię mąż bez nágány / walczył zá nie / wźiąwszy ná śię zbroję posługi swojey / *to jest*, modlitwę y kádzenie ná ubłagánie niosąc / zástáwił śię onemu rozgniewániu / y koniec uczynił tey nędzy / oznájmu- 22 jąc że był sługą twojim. ✠ A zwyćiężył tego ktory gubi / niemocą ćiáłá áni mocą zbroje: ále słowem podbił tego ktory karał / przyśięgi ojcow y przymierze ná pámięć przywo- 23 dząc. ✠ Bo gdy już kupámi umárli jedni ná drugie padáli / ten śię w pośrzodku zástáwił ; y záwśćiągnął gniew / y przerwał mu drogę / 24 ktora byłá do żywych. ✠ Bo ná długiey száćie było wszystko ochędostwo y zacność Ojcow / ná kámieniách czterema rzędámi wyryta : á máiestat twoj był ná koronie / ktora byłá 25 ná głowie jego. ✠ Tym rzeczam ustąpił ten ktory trácił / y tych śię ulękł : bo im ná sámym doświadczeniu gniewu dosyć było.

g 4 Moj 16.45.

ROZDZIAŁ XIX.

Plági Boże ná Egipt przepuszczone. 5 Y jáko Bog opátrował lud swoj Izrdelski, wywiodszy go z Egiptu.

1 A Le ná niezbożniki gniew oprocz miłośierdźia / áż do końcá do- 2 cierał. ✠ Przejrzał bowiem Bog y ich przyszłe spráwy / że oni te ktorym odejść dopuśćili / y z ochotą je wyprowadzáli / żáłując a tego / go- 3 nić je będą. ✠ Bo jeszcze żał przed rękámi májąc / y nád grobámi umárłych nárzekájąc / inną rádę głupią przedśię b wźięli : á ktore z prośbą wypędźili / te *záśię* jáko zbiegi 4 gonili. ✠ Záćiągnęłá je zájiste do tego końcá słuszna potrzebá / á rzeczy przeszłe w zápámiętánie wprzywiodłá / áby to czego niedostawáło do karánia / przez ono utrapienie 5 doskonále ná nie przypádło. ✠ A chociaż śię lud twoj przez drogę dźiwna przepráwił / przećię oni nową

a 2 Moj 14. 5.

b 2 Moj 12.13.

śmierć

6 śmierć ználeźli. Bo wszelkie stworzenie w swym rodzáju/ záśie z gory odnowienie wźiąwszy/ wykonywáło powinności sobie właśnie poruczone; áby synowie twoji bez obrázy byli záchowáni. 7 c Obłok zástaniał Oboz: á z wody ktora tám przed tym byłá / ukazáło śię dno suchey d ziemie / przytym y rowna ściezká: tákże y ná morzu czerwonym drogá wolna / á z wiru głębokiego / pole źielone. 8 Przez ktore wszystek lud przeszedł / á ręka twoją ochroniony będąc/dźiwne cudá widźieli. 9 Abowiem páśli śię jáko konie / y jáko jágniętá poskákiwáli / chwaląc e ćię PAnie/ ktoryś je wybáwił. 10 Bo jeszcze pámiętáli ná to co śię stáło / gdy jeszcze byli f w źiemi pielgrzymstwá swego: jáko źiemiá miásto rodzáju zwierząt wydáłá szárańczą / á rzeká miásto ryb wypuśćiłá mnostwo żab. 11 A náostátek widźieli y nowy rodzaj g ptástwá / gdy będąc uwiedźieni chćiwośćią / pożądáli potraw roskosznych. 12 Bo ku poćiesze ich przepiorki od morzá przylećiáły. 13 Ale pomsty przyszły ná grzeszniki Nie bez cudow pierwey znácznych/y gwałtownych h piorunow; spráwiedliwie záprawdę ćierpieli / dla swojich właśnych złośći; ábowiem obrzydłą nieludzkość pokázowáli przećiwko cudzoźiemcom. 14 Gdyż niektorzy z nich nieznájomych przychodniow nie przyjmowáli / á niektorzy gośćie / ktorzy im dobrze 15 czynili/w niewolą wyprawiáli. A nie tylko im to czynili, ále jeśli je kto przyjał / tedy to ćięszko znośili: poniewaz z niechęćią cudzoźiemce przyjmowáli. A inni przyjąwszy je z wdźięcznośćią / te ktorzy jednychże praw z nimi używáli / ćięzkimi i robotámi trapili. 16 Przetoż też zárázeni byli ślepotą jáko y oni przed k drzwiámi spráwiedliwego: ktorzy srogimi ćiemnośćiámi ogárnieni będąc / káżdy z nich weśćia do drzwi swojich szukał. 17 Abowiem Zywioły jedne z drugimi śię przeplnie mieszájąc / jáko śię wiec ná Instrumenćie głosy pieśni wespoł odmieniáją / wszákże jedenże dźwięk zostawa: co śię z pilnego przypátrowánia rzeczom /-ktore śię przed tym dźiały/snádnie obaczyć może. 18 Bo źiemskie l rzeczy odmieniáły śię w wodne: á co pływa po źiemi chodźiło. 19 Ogień przemagał m w wodźie: zápomniawszy własney swojey mocy: á wodá zápomniáłá przyrodzenia gászącego. 20 Płomienie przećiwnym obyczájem / nie paliły ćiał zwierząt skáźitelnych/ ktore w nim chodźiły: áni pokármu niebieskiego do lodu podobnego / ktory śię n łácno roztápiał. 21 We wszystkich rzeczách uwielbiłeś y uczćiłeś lud twoj o PAnie / á nie pogárdźiłeś nim: áleś mu po wszystek czás y ná káżdym miejscu przytomnym był.

c 2.Moj. 14.19. d 2 Moj. 14.21. e 2.Moj. 15. 1. 2. 3. f 2 Moj. 2. 21. g 2 Moj. 16.13. 4 Moj. 11.31. Psalm 78.27. h 2 Moj. 14.24. Psalm 18.19. i 2 Moj. 10.22. k 1 Moj. 19.11. l 2 Moj. 4. 22. m 2 Moj. 9. 23. n 2 Moj. 16.23.

KSIEGI JEZUSA SYNA SYRACHOWEGO,

Ktore też názywáją

EKKLESIASTIKUS.

Przedmowá niektorego Autorá.

1 TEn Jezus był synem Syráchowym/ wnukiem Jezusá tegoż imienia. 2 Tenci był zá czásow poślednich / po pojimániu y po náwroceniu ludu/ á niemal po wszystkich Prorokách. 3 A dźiad jego Jezus/ jáko y sámo tym świadczy/ był między miedzy Zydámi prácowitym y bárzo mądrym. 4 Ktory nie tylko innych ktorzy przed nim byli mężow mądrych/ mądre powieśći zebrał: ále

y swoje niektore włásne podał/ wielkiego rozumu y mądrości pełne. 5 ♣ A gdy te Kśięgi on pierwszy Jezus ledwie zebráne pozostáwił / żywotá dokonał : Syrách je po nim záśię wziąwszy / oddał Synowi swemu 6 Jezusowi. ♣ Ktory wźiąwszy je/ w jeden słuszny porządek zebrał/ y Mądrośćią je názwał ; przydawszy swoje / Ojcá y dźiádá swego imię : tym sámym imieniem Mądrość / chcąc przywieść słuchácze do tego / áby więtszą miłość mieli do czytánia 7 tych Kśiąg. ♣ A ma w sobie powieśći mądre / gadki/ y przypowieśći ; przytym niektore osobne stárodáwne/ á świete historye/ o mężách / ktorzy śię bárzo Bogu podobáli ; tákże y *niektore* modlitwy y pieśni 8 jego. ♣ Nád to dawa znáć jákimi dobrodziejstwy opátrzyć ráczył PAn Bog lud swoj / y jákie nieszczęśćia dopuszczał ná nieprzyjacioły ich. ♣ 9 Ten Jezus náśládowcá Sálomonowym będąc / nie mniejszey jáko y on / z mądrośći y z umiejętnośći chwały dostąpił : á záprawdę bárzo był uczony/ y tákim słynął.

Przedmowá ná Madrosc Jezusá Syná Syráchowego.

1 POniewaz nam wielkie y známienite rzeczy przez Zakon y Proroki / y przez inne ktorzy po nich byli podáne są / przez ktore włáśnie ma mieć Izráel chwałę umiejętnośći y mądrośći : 2 ♣ Z kądby nie tylko ći ktorzyby je czytáli / umiejętnośći potrzebney nábyli / ále y obcym miłującym umiejętność/ jáko mową/ ták y pisániem pożyteczni bydź mogli. 3 ♣ *Z teyć przyczyny* dźiad moj Jezus / ná to śię nawięcey udawszy / áby czytał Zakon y Proroki y inne przodkow Kśięgi ; á w nich bárzo 4 biegłym bywszy/ ♣ Przypadł ná to/ áby y on nieco zpisał / coby ku náuce y mądrośći należáło : 5 ♣ Jákoby miłośnicy umiejętnośći / y ći ktorzy jey nábyli / tym więcey przez to w cnotliwym żywoćie postępowáli. 6 ♣ A przetoż nápominam was/ ábyśćie z uwagą y z pilnośćią *te Kśięgi* czytáli : á odpuśćili / jesliby śię wam gdźie zdáło / żem w tym wykłádźie pilną pracę wiodąc / niektorych słow wyráźić nie mogł. 7 ♣ Bo nie te włáśnie moc máją słowá sáme w sobie/ gdy ná inszy język przełożone bywáją / jáko gdyby po Zydowsku wyrázone były. 8 ♣ A nie tylko te / ále też y inne / owszem y sam Zakon y Prorocy / y inne Kśięgi / niemáłą rożność máją / gdy swojim językiem wysłowione bywáją. 9 ♣ Bo trzydźiestego y osmego roku / zá Ewergetá Krolá / dostawszy śię do Egiptu / á przez niektory czás tám pobywszy / ználazłem tám Kśięgi 10 niepośledniejszey náuki. ♣ Przetoż zdáło mi śię zá rzecz bárzo potrzebną / ábym y ja *w tym* pilnośći y wierney prace przyłożył / ná przetłumáczenie tey Kśięgi. 11 ♣ A ták wielkim czułośći y dowćipu w tym czáśie przyłożył / áby tá Kśięgá dokonána będąc / wydána byłá *ku pożytkowi* tych / ktorzy w cudzey źiemi będąc / rádźiby śię uczyli / y obyczáje swoje przygotowáli / áby według Zakonu PAnskiego żyli.

ROZDZIAŁ I.

Mądrość chwali. 25. Y sposob jákoby jey nábyć ukázuje.

1 WSzelka mądrość jest od PAná/ á z nim jest ná wieki. 2 ♣ Ktoż policzy piasek morski / krople dżdżowe/ y dni 3 wiekow? ♣ Ktoż dośćignie/ wysokośći niebios / y szerokośći źiemie/ y 4 przepáśći / y mądrośći ? ♣ Przed wszystkimi rzeczámi naprzod stworzona jest mądrość/ á rozum rostro5 pnośći jest od wieku. ♣ Zdroj mądrośći/ *jest* słowo Bogá ná wysokośći *mieszkájącego*, á drogi jey są przyká-

zánia

6 zánia wieczne. ✠ Komuż wżdy objáwiony a korzeń mądrośći/ á chytrośći jey ktoż zrozumiał? ✠ 7 Jeden żeć tylko mądry/ bárzo straszliwy/ ktory śiedźi ná stolicy swojey. ✠ 8 Samći ja PAn stworzył/ y oglądał y rozráchował ja. ✠ 9 Y rozlał ja po wszystkich spráwách swojich/ y ná wszystko ćiáło według szczodrobliwośći swojey: y użyczył jey tym/ ktorzy go miłuja.

10 BOjaźń PAńska jest chwała/ y chluba/ y rádośćia/ y korona wesela. ✠ 11 Bojaźń PAńska uwesela serce/ á dawa rádość y wesele/ y długi żywot; ✠ 12 Temu ktory śię PAná boji/ będźie śię dobrze dźiało w ostátniey *potrzebie*, á w dźień śmierći swojey będźie szczęśliwym. ✠ 13 Początek b mądrośći/ jest bać śię Bogá: ktora z wiernymi w żywoćie jest pospołu stworzona. ✠ 14 Miedzy ludźmi sobie grunty wieczne záłożyła/ á potomstwu ich zwierzona będźie. ✠ 15 Zupełna mądrość jest bać śię PAná: ktora násyca ludźie owocámi swymi. ✠ 16 Wszystek dom ich nápełnia rzeczámi kosztownymi/ á szpiżárnie ich urodzájámi swymi. ✠ 17 A te obá dáry Boże dáne są ku pokojowi. ✠ 18 Korona mądrośći jest bać śię PAná/ ktora rodźi pokoj/ y lekárstwem jest zdrowiu: á rozszerza sławę tych/ ktorzy go miłuja. ✠ 19 Umiejętność y wyrozumienie rostropnośći/ mądrość wylewa jáko deszcz/ á sławę tych ktorzy ja trzymája/ 20 wywyższa. ✠ Korzeń mądrośći jest bać śię PAná/ á gáłązki jey są 21 przedłużenie żywotá. ✠ Bojaźń PAńska grzechy rozpędza; á poki jest przytomna/ gniew odwraca. ✠ 22 Nie może człowiek gniewliwy c spráwiedliwym być; ábowiem prędkość gniewu jego/ przywodźi go do 23 upadku. ✠ Cierpliwy do czásu *wszystko* znośi; ále mu śię potym wesele 24 przywroći. ✠ Do czásu utáji słowá swoje; á wárgi wielu będą wysławiáły rozstropność jego. ✠ 25 W skárbiech mądrośći/ są przypowieśći umiejętnośći: ále grzesznik brzydźi śię chwała Boża.

26 JEsli prágniesz mądrośći/ záchowaj rozkazánia: á PAnći jey 27 użyczy. ✠ Abowiem bojaźń PAńska jest mądrośćia y ćwiczeniem/ á kocha śię w wiernośći y w ćichośći. ✠ 28 Nie wątpi w bojáźni PAńskiey będąc w niedostátku: á nie przystępuj do niego sercem dwojistym. ✠ 29 Nie bądź obłudny przed ludźmi: á ná wárgi twoje nie ubespieczaj śię. 30 ✠ Nie wywyższaj śię sam ábyś nie upadł/ á nie wpráwił duszę twojey w háńbę. 31 ✠ Boby odkrył PAN wszystkie táj emnice twoje/ á w pośrzod zgromádzenia poráźiłby ćię: 32 ✠ Gdybyś szczerze nie przystąpił do bojáźni PAńskiey/ ále serce twoje było pełne zdrády.

a Rzym. 11. 34. b Psalm 111. 10. Przyp 7. 1. y 9. 10. c Jákob. 1. 20.

ROZDZIAŁ II.

Do státecznośći upomina. 13. *Niestátecznym káźnią groźi.* 17. *A znáki pobożnych pokázuje.*

1 SYnu/ przystępując do służby a PAńskiey/ przygotuj duszę 2 twoje ná pokusy. ✠ Spraw serce twoje/ á bądź státecznym: á nie skwapiaj b śię czásu nájázdu. ✠ 3 Przystań do niego/ á nie odstępuj: ábyś urosł ná końcu żywotá twego. 4 ✠ Cokolwiek náćie przydźie/ wdźięcznie przyjmuj/ á w odmiánie poniženia twego/ bądź ćierpliwy. ✠ 5 Abowiem *jáko* złoto w ogniu c probowáne bywa/ *ták* ludźie zacni w 6 poniżeniu jáko w piecu. ✠ Powierz mu śię/ á przyjmie ćię: wyprostuj drogi twoje/ á nádźieję w nim 7 pokładaj. ✠ Ktorzy śię bojićie PAná/ usajćież w nim; á nie omyli 8 was zapłátá wászá. ✠ Ktorzy śię bojićie PAná/ spodźiewajćie śię dobrego/ y wesela wiecznego/ y mi- 9 łośierdźia. ✠ Ktorzy śię bojićie PAná/ oczekawajćie miłośierdźia jego: á nie odchylajćie śię od niego/ ábyśćie nie upádli. ✠ 10 Obejrzyjćież śię ná przyszłe wieki/ á obaczćie/ jesli kto/ májąc nádźieję w PAnu/ był 11 záwstydzony. ✠ Izali kto trwájąc y d w bojáźni jego/ był opuszczony? Izáli ten/ ktory go wzywał/ 12 wzgárdzony jest? ✠ Abowiem dobrotliwy y miłośierny jest PAn/ y długo ćierpiący/ á hojny w miłośierdźiu: odpuszcza grzechy/ y wybawia czásu trapienia.

a Mátt. 4. 1. 2 Tym. 3. 12. b Ezái. 28. 16. c Mądr. 3. 6. Przyp 17. 3. 1 Piotr 4. 12. d Psalm 37. 25.

13 Biádá sercom lekliwym/ y rękam ostábiáłym/ y grzesznikowi chodzącemu dwiemá e drogámi. ✣
14 Biádá sercu upádłemu/ bo nie wierzy; przetoż nie będźie miáło obrony.
15 ✣ Biádá wám ktorzyśćie utrácili
16 ćierpliwość. ✣ Bo coż czynić będźiećie/ kiedy was PAn náwiedźi?

e 1 Krol. 18.21.

17 Ktorzy śię boją PAná/ nie będą niewierni słowu jego: á ktorzy go miłują/ strzedz będą drogi jego. Ktorzy śię boją PAná/ szukáć będą
18 tego/ áby mu śię podobáli. ✣ A ktorzy go miłują/ nápełnieni będą zá-
19 konem jego. ✣ Ktorzy śię boją f PAná/ przygotują serce swoje/ á przed obliczem jego upokorzą dusze swe/ *Mowiąc*; Wpádnimy w ręce g
20 Boże/ á nie w ręce ludzkie. ✣ Abowiem jáki jest májestat jego/ tákie też miłośierdźie jego.

f Jan. 14.21. g 2 Sám. 24.14.

ROZDZIAŁ III.

Rodzice mieć w uczćiwośći. 17. Y ćichym bydź uczy.

1 Dźiatki/ posłuchajćie mnie Ojcá *swego*: á ták czyńćie/ áby-
2 śćie byli záchowáni. ✣ Bo PAN uczćił a Ojcá *zwierzchnośćią* nád dźiatkámi/ á práwo máćierzyńskie
3 utwierdźił nád synámi. ✣ Kto czći Ojcá/ dostępuje odpuszczenia grze-
4 chow. ✣ A jákoby skárby zgromadzał/ kto ma w uczćiwośći mátkę
5 swoję. ✣ Kto czći Ojcá/ docżeka poćiechy z dźiatek/ á w dźień modlitwy
6 swojey/ będźie wysłucháný. ✣ Kto czći Ojcá / będźie długo żyw : á kto posłuszny PAnu/ odpoczynek sposo-
7 bi mátce swojey. ✣ Kto śię boji PAná/ będźie czćił Ojcá: á służyć będźie rodźicom swojim/ jáko pánom
8 swym. ✣ Uczynkiem y słowy czći Ojcá b twego/ y mátkę twoję: áby ná ćię przyszło błogosłáwieństwo od
9 ludźi. ✣ Abowiem błogosłáwieństwo c Ojcowskie/ utwierdza domy dźiatek: á przeklectwo máćierzyńskie z gruntu wywraca fundámenty. ✣
10 Nie chlub śię z zelżywośći Ojcá twego: boć niejest ku słáwie zelży-
11 wość Ojcowska. ✣ Gdyż słáwá człowiecza z uczćiwośći Ojcá jego: á mátká bezecna/ jest sromota dźiatkam.
12 ✣ Synu/ pomagaj w stárośći Ojcu twemu/ á nie zásmucaj go poki ś żyw.
13 ✣ A jesli mu ná baczeniu zchodźi/ odpuść mu: á nie czyń mu zelżywośći / *ále go czći* według wszytkiey
14 możności twojey. ✣ Abowiem miłośierdźie twoje Ojcu *pokazáne*, nie przyjdźie w zápámiętánie: owszem przećiwko grzechom obronę mieć bę-
15 dźiesz. ✣ Wdźień utrapienia wspomnią ná ćie: á jáko lod od gorącá/ ták
16 śię rozpłyną grzechy twoje. ✣ Ten ktory opuszcza Ojcá swego/ jest jáko bezecny : á ten ktory pobudza do gniewu mátkę swoję/ jest przeklęty od PANA.

a 4 Moj 19. 3. b 2 Moj 20.12. 5 Moj 5. 16. Mátt. 15. 4. Márk. 7. 10. Efez. 6. 2. c 1 Moj 27.28. 5 Moj 33. 1.

17 Synu/ odpráwuj rzeczy twoje w ćichośći/ á będźiesz miał łá-
18 skę u człowieká dobrego. ✣ Czymeś więtszy/ tym d śię bárźiey uniżaj/ á znajdźiesz łáskę przed PANem. ✣
19 Wiele jest wywyższonych y słáwnych/ áleć ćichym tájemnice bywáją objáwione : bo *ácz* wielka jest moc PAńska/ ále od pokornych uczczony
20 bywa. ✣ Trudnieyszych e rzeczy ktorych pojąć nie możesz/ bezrozumnie śię nie pytaj : á *o tych* ktore przewyższáją śiłę twoję/ głupie śię nie
21 badaj. ✣ Coć poruczone/ o tym świątobliwie rozmyślaj/ ábowiemći nie potrzebá skrytych rzeczy oczymá
22 upátrowáć. ✣ Zbytecznymi mowá-
23 mi swymi nie bądź ćiekáwy. ✣ Boć wiecey pokazano/ niż rozum ludzki
24 *pojąć może*. ✣ Wielu zwiodłá dáremna dumá ich/ á złe przedśięwźięćie do upadku przywiodło myśl ich. ✣
25 Źrzenice nie májąc / będźiesz bez świátłá: á czego pewnie nie umiesz/
26 nie powiádaj. ✣ Serce zátwárdźiáłe/ przyjdźie ná zły koniec: á kto miłuje niebespieczeństwo/ zginie w nim.
27 ✣ Serce zátwárdźiáłe będźie pracámi obćiążone/ á grzesznik przyda grze-
28 chu do grzechu. ✣ Pyszny/ w utrapieniu swym nie ma lekárstwá : á drogi jego wykorzenione będą; gdyż śię szczep złośći w nim rozkorzenił.
29 ✣ Serce mądrego rozbiera przypowieśći/ á ucho słuchájącá jest mądre-
30 mu przyjemne. ✣ Ogień pałájący/ wodá gáśi/ á miłośierdźie f grzechy
31 gládźi. ✣ Abowiem PAN ktory nádgradza dobroczynność/ będźie ná to pámiętał : á czásu upadku

d 2 Sám. 4. 22. 1 Kor. 15. 9. Filip. 2. 5. 1 Piotr 5. 5. e Przyp. 25.27. Rzym. 12. 3. f Psalm 12. 8. Dán. 4. 24. Tob. 12. 8. Mátt. 5. 7.

swe-

swego / *miłośierny* podporę znajdźie.

Rozdział IV.

O Miłośierdźiu. 12. Mądrości. 30. Y do miłości prawdy nápomina.

1 Synu/ nie odejmuj a żywotá ubogiemu ; áni odwłaczájąc / zátrzymawaj oczu niedostátecznych. 2 Duszę łáknącey nie zásmucaj/ áni odwłaczaj b *rátunku* człowiekowi w niedostátku jego. 3 Sercá rozdrażnionego nie zásmucaj: á nie odwłaczaj udźielić nędznemu. 4 Pokorney prozby utrapionego nie odrzucaj : á nie odwracaj obliczá twego od ubogiego. 5 Od nędznego nie odwracaj oká twego : á nie dawaj przyczyny człowiekowi/ áby ćię przeklinał. 6 Bo gdyby ćię w gorzkośći duszę swey przeklinał/ modlitwę jego wysłucha ten/ ktory go stworzył. 7 Okázuj śię łáskáwym w zgromádzeniu : á przed Przełożonym skłaniaj głowę twoję. 8 Nákłoń ochotnie uchá twego ubogiemu : á daj mu odpowiedź spokojnie. 9 Wyrwi tego c ktory krzywdę ćierpi/ z rąk temu ktory mu bezpráwie czyni : á nie bądź bojáźliwego sercá czyniąc sąd. 10 Bądź śirocie jáko d Oćiec/ á mátce ich miásto męża. 11 Tedy będźiesz jáko syn Nawyższego/ á będźie ćię miłował więcey niżeli mátká twoja.

12 Mądrość syny swe wywyższa/ á podawa rękę tym/ ktorzy jey szukáją. 13 Kto ją miłuje/ miłuje żywot : á ktorzy do niey ráno przystawáją/ weselem nápełnieni bywáją. 14 Kto ją otrzymawa/ odźiedźiczą sławę : á ktoredykolwiek pojdźie/ PAn mu pobłogosłáwi. 15 Ci ktorzy służą/ oddawáją posługi Swiętemu: á ktorzy ją miłują/ te też Pan miłuje. 16 Kto jey posłucha/ narody sądźić będźie : á kto ma wzgląd ná nię/ bespiecznie mieszkáć będźie. 17 Jeśli śię jey powierzy/ odźiedźiczy ją : á potomstwo tákowych zostánie w ośiádłości jey. 18 Aczkolwiek ostro z nim z przodku postąpi : bo strách y bojaźń náwiedźie nań/ y utrapi go kárnośćią swoją. 19 Pokądby nie podufáłá duszy jego/ á nie doświadczyłá go sądámi swymi: 20 Wszákże záśię/ náwroći śię prostą drogą do niego/ y uweseli go: 21 A objáwi mu tájemnice swoje. 22 A jeśli śię odłądźi/ opuśći go/ y poda go w ręce upadkowi jego. 23 Pilnuj e czásu/ á strzeż śię złego. 24 A nie wstydź śię zá duszę twą. 25 Jest bowiem wstyd ktory przywodźi grzech : jest też wstyd ktory przynośi sławę y miłość. 26 Nie miey względu ná osobę przećiwną duszy twojey / áni śię wstydź *nikogo* ku upadkowi twemu. 27 Nie záwśćiągaj słowá czásu przystojnego. 28 A nie taj mądrośći twojey/ ábyś śię wielkim być zdał. 29 Abowiem z mowy mądrość poznána bywa: á umiejętność/ z słow języká.

30 Nie zprzećiwiaj śię prawdźie żadnym obyczájem : á wstydź śię zá kłamstwo nieumiejętnośći twojey. 31 Nie wstydź śię wyznáć grzechow swojich : á nie czyń gwałtu bystrośći rzeki. 32 Nie poddawaj śię człowiekowi szalonemu : á nie miey względu ná osobę możnieyszego. 33 Zástáwiaj śię o prawdę áż do śmierći : á PAN Bog zá ćię walczyć będźie. 34 Nie bądź lekkomyślny w języku twojim : á leniwym y niedbáłym w spráwách twojich. 35 Nie bądź jáko lew w domu twojim: á wśćiekłym między czeládźią twoją. 36 Niech nie będźie ręká twojá wyćiągniona f do bránia/ áni skurczona do dawánia.

Rozdział V.

Od ufności w dostátku. 5. Y od swawolnego życia, w nádźieje miłośierdźia Bożego, odwodźi. 11. A do náuki. 13. Y rostropności prowádźi.

1 Nie pátrz ná bogáctwá twoje : á nie mow ; Mam dosyć a do wychowánia swego. 2 Nie násłáduj duszę twojey áni mocy twojey/ ábyś miał chodźić drogámi sercá twego. 3 Nie mow ; Ktoż mię podbije pod moc swoję dla praw mojich ? Abowiem PAN ktory śię mśći/ pomśći śię nád złośćią twoją. 4 Nie mow; Zgrzeszyłem/ á coż mi śię zá to żałosnego stáło? Abowiem PAn jest długo ćierpliwy/ á żeć to kiedyś tedyś wspomni. Zá odpuszczeniem

a 5 Moj. 15. 4. Tob. 4. 7. Mátt. 23. 23. Luk. 11. 42.
b Przyp. 3. 28.
c 1 Moj. 14. 14. y2. 11.
d Job. 31. 16.
e Rzym. 12. 11.
f Dźiej. 20. 35.
a Luk. 12. 19.

grzechow nie badź bespiecżnym / przydawájac [b] grzechu do grzechu. 6 Y nie mow; Miłosierdźie jego wielkie / zgłádźi mnostwo grzechow mojich. 7 Bo miłosierdźie y gniew pretki jest u niego: á nád grzesznikámi odpoczynie popedliwość jego. 8 Nie omieszkawaj náwroćić śie do PAná: y nie odkładaj ode dniá do dniá. 9 Abowiem nagle nádejdźie gniew PAński / á gdy śie ubespieczysz / porázi ćie: á czásu pomsty zginiesz. 10 Nie zpolegaj ná bogáctwách [c] niespráwiedliwych; boć nie pomoga w dźień pomsty.

b Syrác. 21. 1.
c Przyp 10. 1. 2 y 11. 4. Ezech 7. 19.

11 NIe chwiey śie od káždego wiátru / y nie chodź kážda droga: *Abowiem* tákowym jest złośnik dwojistego jezyká. 12 Badź státeczny w umyśle twojim pewnym: á badź 13 *zawždy* jednákiegoż słowá. Badź pretkim ku słuchániu [d] rzeczy dobrych / y niech bedźie bez nágány żywot twoj; á ćierpliwie dawaj 14 słuszna odpowiedź. Maszli rozum / odpowiádaj bliźniemu: á jesli nie / położże reke twoje ná ustá twoje. 15 W mowie jest sławá y hánbá: á jezyk człowieczy upadek przynośi. 16 Niech ćie nie zowia obmowca: á jezykiem swym nie czyń zásadzek. 17 Abowiem ná złodźiejá przydźie hánbá sromotna: ále ná tego co jest dwojistego jezyká / srogie potepienie. 18 W wielkiey y w máłey rzeczy / badź wszystkie^o powiádomy.

d Przyp 17. 27. Jákob. 1. 19.

Rozdział VI.

Záchowánie wiáry przyjaćiołom. 18. Y nábywánie mądrośći zaleca.

1 PRzyjaćielowi nie badź nieprzyjaćielem: bo imie złe / hánbe y sromote odźiedźiczy: ták też y grzesznik dwojistego jezyká / sromote mieć bedźie. 2 Nie wynoś [a] śie zá ráda duszé twojey; żeby nie byłá rozerwána jáko byk duszá twojá. 3 Pojesz liśćie twoje / á owoce twoje potráćisz / á sam zostániesz jáko drzewo suche. 4 Duszá złośliwa zátráći tego kto ja ma / á poda go ná pośmiech nieprzyjaćiołom jego. 5 Mowá błágodna rozmnaża przyjaćioły swoje: á jezyk wymowny 6 rozmnaża uprzyjmość. Miey wiele tych z ktorymbyś w pokoju żył: ále od porády jednego z tyśiącá. 7 Nábywaszli [b] przyjaćielá / przez doświadczenie go nábywaj: á nie łácno mu śie zwierzaj. 8 Abowiem bywa przyjaćiel do czásu swego / á nie wytrwa w dźień utrapienia twego. 9 Bywa przyjaćiel / ktory śie odmienia w nieprzyjaćielá: á w zwádźie hánbe twoje objawia. 10 Tákże też bywa przyjaćiel [d] towárzysz stołu: ále nie wytrwa w dźień nieszczęśćia twego. 11 W szczęśćiu twym bedźie jáko y ty; á nád domownikámi twymi swobodnie sobie 12 poczynáć bedźie. Ale gdy przydźiesz w poniżenie / stáwi śie przećiwko tobie / y przed twarza twoja ukrywáć 13 śie bedźie. Odłacz śie od nieprzyjaćioł twojich / á miedzy przyjaćioły 14 twojimi badź ostrożny. Przyjaćiel wierny / jest obroná mocna: á kto go ználazł / skarb ználazł. 15 Przyjaćielowi wiernemu niemász porownánia / y niemász wagi zacnośći jego. 16 Przyjaćiel wierny *jest* lekárstwem żywotá: á ktorzy śie 17 boja PAná / znájduja go. Kto śie boji PAná / stára śie o to / áby miał przyjaćielstwo jego: bo jákim on jest / tákim bedźie przyjaćiel je^o.

[c] 5 Moj 33. 8. Mich. 7. 5. Mátt. 10. 36.
d Syrác. 37. 5.

18 SYnu / od młodośći twojey obierz sobie kárność / á ták áż do szedźiwośći znájdowáć bedźiesz mądrość. 19 Ták dobrych jey owocow doczekasz. 20 Bo około niey robiac / troche [e] śie sprácujesz: ále rychło używáć bedźiesz pożytkow jey. 21 O jáko bárzo przykra jest nieumiejetnym! A głupi nie wytrwa w niey. 22 Bedźie mu jáko twárdy kámień probierski: á bez omieszkánia odrzući ja. 23 Bo madrość według imienia swego *mądrośćia* jest: ále nie wielom jest 24 znájoma. Słuchaj synu / á obierz sobie nauke moje; á nie zarzucaj 25 rády mojey. Podaj noge twoje w okowy jey / á do kuny jey szyje twoje. 26 Podłoż [f] rámie twoje / á dźwigaj ja ná sobie / á nie badź nieprzyjaćielē 27 jey. Ze wszystkiey duszé twojey przystap do niey / á ze wszystkiey mocy 28 twojey strzeż drogi jey. Szukaj y pytaj śie o niey / á ták ja pozn-

e Syrác. 51. 35.
f Mátt. 11. 29.
a Rzym 12. 16.
b Syrác. 20. 12.

znasz:

znaß: dostawßy/nie opuszczaj jey. 29 Abowiem náostátek znajdźieß odpoczynienie jey/ á obroćić śie w weſele. 30 Y bedąc petá jey obrona mocna/ á kuny jey zá ßáte chwały. 31 Bo ozdobá złotá jest ná niey/ á zwiaſki jey ſą jáko ßnur hiácyntowy. 32 Oblecześ ja jáko ßáte ſławną/ á jáko korone weſela włożyß ja ná śie. 33 Bedźießli chćiał ſynu/ náuczyß śie: á oddaßli jey duße twoje/ do wßystkiego ſpoſobnym bedźieß. 34 Jeſli zámilujeß poſłußeńſtwo/ nábedźieß rozumu: á nákłonißli uchá twego/ bedźieß madrym. 35 Stawaj w zgromádzeniu g ſtárcow: á kto jeſt mądrym/ tego śie trzymaj. Káżdey rozmowy pobożney rad ſłuchaj/ á przypowieśći roſtropne/ niechći nie bedą tájne. 36 Ujrzyßli mężá mądrego/ porań śie do niego: á progi drzwi jego/ niech depce nogá twojá. 37 Przemyßlawaj o rozkazaniách PAńſkich deſkonále/ á o przykazániach jego myśl uſtáwicznie. Onći utwirdźi ſerce twoje: á mądrość ktorey żądaß/ dána ć bedźie.

g *Pſalm* 1. 2. *Syrác.* 8. 9.

Rozdział VII.

Każe śie grzechow wárowáć. 4. *Wielkich doſtojeńſtwá nie prágnąć.* 22. *Jáko śie przećiwko czeládźi, dźiatkom, małżonce, Kápłánom y chorym záchowáć, náucza.*

1 NIe czyń złego: á nie potka ćie złe. 2 Odſtępuj od nieſpráwiedliwego/ á grzech odſtąpi od ćiebie. 3 Synu/ nie ośiewaj zagonu nieſpráwiedliwośći/ á nie bedźieß żał tych rzeczy śiedmioráko.

4 NIe proś ſobie od PAná zwierzchnośći/ áni od Krolá ſtolice ſławney. 5 Nie czyń śie ſpráwiedliwym a przez PAnem/ á przed Krolem nie chlub śie madrośćią. 6 Nie ſtáraj śie/ ábyś był ſędźią; byś ſnadź nie mogł przełomić nieprawośći/ á żebyś śie ſnadź nie muśiał obawiáć oſoby możnego: y żebyś nie położył obrázy ná rowney drodze twojey. 7 Nie występuj przećiwko mnoſtwu miáſtá/ á nie wtrącaj 8 śie miedzy poſpolſtwo. Nie dopuſzczaj śie dwá kroć grzechu: bo y w 9 jednym nie ujdźieß karánia. Nie mow; Wejrzy Bog ná obfitość dárow mojich: á gdy bedę ofiárował 10 Nawyżßemu/ przyjmie. Nie badź máłego ſercá przy modlitwie twojey/ á czynić jałmużny nie 11 mießkawaj. Nie náśmiewaj śie z człowieká/ gdy jeſt w gorzkośći duße ſwojey. Bo jeſt ktory b poniża 12 y podwyżßa. Nie zmyślaj kłamſtwá przećiwko brátu twemu: áni też czyń co tákowego przyjaćielowi. 13 Nie baw śie żadnym kłamſtwem: bo uſtáwiczne kłamſtwo nie jeſt ku 14 dobremu. Nie badź wielomownym w zebrániu ſtárcow/ á nie powtarzaj ſłow w prozbie twojey. 15 Nie miey w nienawiśći roboty prácowitey/ áni ſpráwowánia roli; 16 ktore poſtánowił Nawyżßy. Nie licz śie w mnoſtwie grzeßnikow. 17 Pámiętaj/ że c gniew Boży nie o18 mießka. Unijaj bárzo duße twoje: bo pomſtą niezbożnego/ bedźie ogien 19 y robak. Nie odmieniaj nigdy przyjaćielá/ zá rzecz ná ktorey ć nie wiele zależy: á brátá właſnego zá 20 złoto wyborne. Nie odłączaj śie od żony mądrey y dobrey: bo wdźięczniejßa jeſt niżeli złoto.

21 NIe trap czeládniká ktory wiernie prácuje: áni d najemniká/ ktory waży dla ćiebie żywot ſwoj. 22 Miłuj ſługę roſtropnego jáko duße twoje: nie czyń mu krzywdy w je23 go wolnośći. Maßli dobytek/ przyglądaj że go: á jeſlić pożyteczny/ niech zoſtawa przy tobie. 24 Maßli dźiatki/ ćwicz że je/ á náchylaj e z młodu ßyje ich. 25 Maßli corki/ ſtrzeż ćiáłá ich/ á nie okázuj im weſołey twarzy. 26 Wydaj corkę/ á zbedźieß prace wielkiey: á daj ja człowiekowi roſtropnemu. 27 Maßli żonę podług woli ſwojey/ nie porzucaj jey: á nie oddawaj śie tey/ ktorey 28 nienawidźiß. Ze wßyſtkiego ſercá f czći Ojcá twego: á ná boleśći mátki twojey/ niezápominaj. 29 Pomni żeś śie z nich narodźił/ á czymże im 30 oddaß za to coć dobrze czynili? Boj śie PAná/ ze wßyſtkiey duße twojey/ á Kápłány jego miey w uczćiwośći. 31 Ze wßyſtkich śił miłuj Stworzyćielá twego; á ſług jego g nie opuß32 czaj. Boj śie PAná/ á Kápłáná

a *Job.* 9. 2. 20 *Kázn.* 7. 10. *Pſalm* 143. 2. *Luk.* 18. 11.

b 1 *Sám.* 2. 7.

c *Syrác.* 18. 25.

d 3 *Moj.* 19. 13. 5 *Moj.* 24. 14.

e *Syrác.* 3. 12.

f *Syrác.* 5. 9.

g 5 *Moj.* 12. 18.

33 miey w uczćiwośći: ♣ Y oddaj mu 34 dźiał h jákoć rozkazano: ♣ Y pierwiastki y ofiáry zá grzech. 35 ♣ Tákże ofiárę łopátek / y ofiárę poświecenia / 36 y pierwiastki rzeczy świetych. ♣ Nád to / do ubogiego zćiagni rekę twoje / áby śię wykonáło błogosłáwieństwo twoje. 37 ♣ Wdźieczny jest dár wszystkim ludźiom / á umárłemu nie zbraniaj śię pokazáć łáski. 38 ♣ Nie oddalaj śię od płáczacych: á 39 płácz z tymi / ktorzy i płácza. ♣ Nie leń śię k náwiedźić chorego: ábowiem dla te° bedźiesz umiłowánym. 40 ♣ We wszystkich spráwách twojich pámietáj ná ostátnie rzeczy twoje / á ná wieki nie zgrzeszysz.

h 3 Moj. 2. 3. 4 Moj. 18. 9. i Rzym. 12. 15. k Mátt. 25. 36. Jákob. 5. 14.

ROZDZIAL VIII.

Zgoda z możniejszymi. 15. Y rostropne śię rządzenie záleca.

1 NIe wadź śię z człowiekiem możnym / ábyś kiedy nie wpadł 2 w rece jego. ♣ Nie spieraj śię z człowiekiem bogátym / by cię snadź nie 3 przeważył. ♣ Abowiem złoto / wielu do zginienia a przywiodło / y serce 4 Krolow podwrоćiło. ♣ Nie swarz śię z człowiekiem wielomownym: á nie 5 przykładaj drew ná ogień je°. ♣ Nie żártuj z nieumiejetnym / by snadź w lekkość nie przyszli Przodkowie twoji. 6 ♣ Nie urągaj człowiekowi b ktory śię odwraca od grzechu: pomni 7 żesmy wszyscy godni karánia. ♣ Nie waż sobie lekce człowieká c w stárośći jego / boć śię y z nas niektorzy 8 zstárzeja. ♣ Nie ráduj śię z śmierći y nagłowniejszego nieprzyjaćielá twego / pámietáj że wszyscy umieramy. 9 ♣ Nie waż lekce powieśći mądrych / ále śię w przypowieśćiách ich 10 d zábawiaj: ♣ Bo śię od nich náuczysz umiejetnośći / y służyć umiejetnie 11 wielkim ludźiom. ♣ Nie odstepuj od powieśći ludźi stárych: bo y oni śię náuczyli od ojcow swojich. 12 ♣ Bo śię od nich rozumu náuczysz / y jáko czásu potrzeby dawáć odpowiedź.

13 NIe rozniecaj wegla grzesznika: ábys nie zgorzał w ogniu płomienia jego. 14 ♣ Nie zprzećiwiaj śię człowiekowi potwarnemu: áby nie usiadł jáko zásadzka ná ustá twoje. 15 ♣ Nie pozyczaj człowiekowi mocniejszemu nád ćię: bo jesliby pozyczył / miey to zá rzecz stráconą. ♣ 16 Nie recz nád przemożenie twoje: á jesliś reczył / obmyślaj jákobyś 17 zápłáćił. ♣ Nie wdawaj śię w sad z Sedźia: bo go według dostojnośći 18 jego sadźić bedą. ♣ Z śmiáłym nie chodź w drogę / być nie był ćieżki: ábowiem on po swey woli czynić bedźie / á z szaleństwem jego pospołu byś zginał. 19 ♣ Z gniewliwym śię e nie wadź / á nie chodź z nim ná puszcza: bo zá nic nie ma wylewáć krew; á gdźieby nie było rátunku / 20 tuzby ćię powálił. ♣ Z błaznem w ráde nie wchodź: bo nie bedźie mogł 21 zátájić słowá. ♣ Przed obcym nie czyń nic cobyś chćiał mieć tájemnego: bo nie wiesz coćby on zbroił. 22 ♣ Nie káżdemu człowiekowi otwarzaj sercá twego / być nie oddał łáski fałszywą.

a Syrác. 31. 6. b 2 Kor. 2. 6. Gálát. 6. 1. c 3 Moj. 19. 32. Jákob. 3. 1. d Syrác. 6. 35. e Przyp. 21. 4.

ROZDZIAL IX.

Jáko śię káżdy przećiw Małżonce. 12. Y inszym ludźiom záchowywáć ma, uczy.

1 NIe miey w podejrzeniu żony swojey: á nie ucz jey náuki 2 złey sam przećiwko sobie. ♣ Nie dawaj żenie w moc żywotá twego / á- 3 by nie wźiełá gory nád tobą. ♣ Nie záchodź w drogę niewieśćie wszetecznej: ábyś snadź nie wpadł w 4 śidłá jey. ♣ Nie badź z śpiewaczką ustáwiczny: ábyś kiedy nie był po- 5 imány zábáwámi jey. ♣ Nie zápátrzaj śię a ná pánnę / ábyś w zgorszenie nie wpadł / gdyby oná karána 6 byłá. ♣ Nie dawaj b wszetecznicam w moc żywotá twego: ábyś nie 7 stráćił dźiedźictwá twego. ♣ Nie poglądaj po ulicách miejskich / á po pustych miejscách jego śię nie tu- 8 łaj. ♣ Odwroć oko od niewiásty c piekney: á nie przypátruj śię kráśie cudzey. 9 ♣ Bo kráśa niewieśćia wiele jest d zwiedźionych / á z kad śię miłość jáko ogień rozniecá: á ták / nie polegaj z nią ná łokćiách. ♣ 10 Z mężátką zgołá nie zásiadaj / áni 11 śię z nią składaj ná wino: ♣ Aby śię snadź nie skłoniło do niey serce twoje / á duch twoj przyszedłby ná zginienie.

a 1 Moj. 6. 2. Job. 31. 1. b Przyp. 5. 3. c Mátt. 25. 28. d 2 Sám. 11. 2. 1 Krol. 11. 1.

12 NIe opuszczaj przyjaciela starego: bo mu nowy nie bedzie rowny. 13 Wino nowe / przyjaciel nowy / jesli podstarzeje / z roskosza je pic bedziesz. 14 Nie zajrzy chwały grzesznikowi: bo nie wiesz jaki jest koniec jego. 15 Nie kochaj sie w tym co sie niezbożnym podoba: pamietaj że nie do smierci za sprawiedliwe sadzeni beda. 16 Daleko badz od człowieka co ma moc zabijac: a nie bedziesz sie lekał smierci. 17 A jesli sie do niego przyłaczysz / nie wystepujże ni w czym / by nie odjał zarazem żywota twego. 18 Wiedz iż przez posrzodek sidel chodzisz: a po sciezkach miejskich przechadzasz sie. 19 Według możnosci twojey doswiadczaj bliżniego twego: a z madrymi wchodz w rade. Z rostropnymi miewaj rozmowy twoje: a wszystka rozprawa twoja / niech bedzie o Zakonie Nawyższego. 20 Meże sprawiedliwe miewaj na biesiedzie twojey: a w bojazni PAnskiey 21 niech bedzie chluba twoja. Według roboty rzemiesnikowey / robota chwałe miec bedzie: a madrosc Przełożonego nad ludem / według 22 mowy jego. Strasznyjest w miescie swym maż wielomowny: a zuchwały w mowie swey / przydzie w nienawisc.

Rozdział X.

Przełożone napomina. 7. Od pychy odwodzi. 12. A do bojazni Bożey. 29. Y do prac uczciwych.

1 SEdzia madry cwiczy lud swoj a przełożenstwo rostropnego 2 bedzie porzadne. Jaki jest a Sedzia ludu / tacy sa y słudzy jego: a jaki jest sprawca miasta / takowi sa obywatele je°. 3 Krol nieumiejetny potraci b lud swoj: ale rostropnoscia możnych / miasto osadzone bywa. 4 W reku PAnskich jest władza nad ziemia: a pożytecznego sprawce na niey / wzbudza czasu swego. 5 W reku PAnskich szczescie człowiecze: a na osobe uczona włoży sławe swoje. 6 Nie o każda krzywde c wzruszaj sie przeciwko bliżniemu; a nie czyn nic ku hanbie drugiego.

a Przyp. 29. 12.
b 1 Krol. 12. 1.
c 3 Moj. 19. 17.

7 OMierzła jest pycha przed PAnem y przed ludzmi: a z obojga idzie grzech nieprawosci. 8 Krolestwo od narodu do narodu bywa przenaszane / dla niesprawiedliwosci / y krzywd / y bogactw zdrada nabytych: Przeczże sie pyszni ziemia y popioł? 9 Nad łakomego zaprawde niemasz nic niesprawiedliwszego. 10 Bo ten y dusze swoje ma przedajna: gdyż w życiu swojim wyrzucił wnetrznosci swoje. 11 Długa niemoc odcina lekarz: a Krol dzis jest / jutro umrze. 12 Bo gdy umrze człowiek / odziedziczy weże / y bestye / y robaki. 13 Poczatek pychy jest / gdy człowiek odstepuje od PAna; a od Stworzyciela swego odwraca sie serce jego. 14 Zajiste poczatkiem grzechu jest pycha: a kto sie jey trzymac bedzie / dopusci sie obrzydliwosci; a na koniec podwrocony bedzie. 15 Przetoż PAN czesc pysznym odejmuje / a naostatek podwraca je. 16 Stolice Ksiażat PAn wywraca / a dawa usiesc pokornym miasto nich na Pałacach. 17 Korzenie narodow pysznych PAN wyrywa: a pokorne / miasto nich zaszczepi. 18 Krajiny narodow Pan podwraca / a wytraca je aż do gruntow ziemie. 19 Znosi je z nich / y wygładza je: 20 A uprzata z ziemie pamiatke ich. 21 Pycha nie jest stworzona ludziom: ani popedliwy gniew narodowi niewiesciemu.

22 NAsieniem bespiecznym sa ci ktorzy sie boja PAna / y drogim szczepem ci / ktorzy go miłuja: Nasieniem bezecnym sa ci / ktorzy nie sa pilni zakonu: Nasieniem obłednym sa ci / ktorzy gwałca rozkazania. 23 Miedzy bracia swoja rzadca jest we czci: ale ktorzy sie PAna boja / sa zacniejszy w oczach jego. 24 Zatrzymanie zwierzchnosci / uprzedza bojazn PAnska: ale utracenie zwierzchnosci / zatwardzenie y pycha. 25 Bogate° y zacnego y ubogiego chluba / jest bojazn PAnska. 26 Nie słuszna jest w lekkiey wadze miec ubogiego rostropnego: a niesprawiedliwa miec w uczciwosci człowieka grzesznego. 27 Wielcy Panowie / y Sedziowie / y Możni / by-

wája w uczćiwośći: wßákże niemáß z nich większego nád tego/ ktory 28 śie PAná boji. ✠ Słudze d rostropnemu / wolni służyć będą: á mąż mądry nie ßemrze kiedy go strofują. 29 ✠ Nie wynoś śie z mądrośći w wykonywániu spraw twojich: á nie chlub śie czásu utrapienia twego. 30 ✠ Bo lepßy jest ten co e robi/ á ma dosyć wßystkiego: niż ten co śie 31 chlubi/ á nie ma y chlebá. ✠ Synu/ w ćichośći twojey jednaj chwałe dußy twojey: á miey ją w uczćiwośći 31 według godnośći jey. ✠ Ktoż uspráwiedliwi tego co grzeßy przećiwko dußy swojey? ábo kto czćić będźie tego / ktory sámego śiebie nie czći. 33 ✠ Ubogi dostępuje uczćiwośći dla náuki swojey: ále bogacz jest we 34 czći/ dla bogactw swojich. ✠ Jeśli kto jest w uczćiwośći w ubostwie / jákoż nie więcey w bogáctwie?

d Przyp. 17. 2.

e Przyp. 12. 9. y 28. 19

Rozdział XI.

Dla piękności nie chwalić, áni dla niepiękności nikogo nie gánić. 4. To wßystko PAn spráwuje. 30. Gospodarze do opátrzności upomina.

1 MAdrość pokornego a wywyżßa głowę jego/ á w pośrzodku 2 zacnych sadza go. ✠ Nie chwal człowieká dla piękności jego / áni gardź 3 człowiekiem z pojrzenia nań ✠ Máluczka jest pßczołá między latájącymi: ále owoc jey/ náprzedniejßy 4 jest między słodkośćiámi. ✠ Nie chlub śie w odźieniu b y w ßátach/ á w dźień chwały nie wynoś śie: boć dźiwne są spráwy PAńskie / á skryte 5 uczynki jego przed ludźmi. ✠ Wieleć okrutnikow uśiádło ná ziemi: á ten o ktorym nic nie myślono/ otrzymał 6 c korone. ✠ Wiele możnych do wielkiey lekkośći d przyßło: á zacni wydáni są w ręce innych. 7 ✠ Nie gań nic/ pierwey niż śie wywieß: wyrozumiey pierwey/ á potym strofuj. ✠ 8 Nie odpowiádaj pierwey niżeli wysłuchaß: e á w pośrzodku mow / nie 9 wtrącaj śie w rzecz. ✠ Oto co tobie nie należy/ nie wádź śie: á wßędźie grzesznikow/ nie záśiadaj.

10 SYnu / nie wdawaj śie w wiele spraw: bo będźießli obćiążony/ nie będźieß bez winy: á chćiałlibyś wiele ugonić / nic nie dośćigneß: 11 á ućiekájąc/ nie ućieczeß. ✠ Drugi prácuje/ y robiąc śpießy śie; á tym 12 bárźiey niedostátek ćierpi. ✠ Drugi záś leniwy jest / rátunku potrzebujący/ ná śile zeßły / á dosyć ma nędze: á przećie oko PAńskie wejrzáło nań ku dobremu/ podnieśło go od 13 uniżenia jego: ✠ Y wywyżßyło głowę jego z utrapienia; ták/ że śię ich wiele dźiwowáło / pátrząc nań. 14 ✠ Dobre y złe/ żywot y śmierć/ ubostwo y bogáctwo/ jest od PANA. ✠ 15 Mądrość y náuká / y umiejętność zakonu/ jest od PAná: miłość / y drogi dobrych spraw od niegoż są. ✠ 16 Błąd y ćiemnośći / grzeßnym wrodzone są: á ktorzy śie rádują we 17 złym/ kocháją śie w złośći. ✠ Dar PAńśki trwa u pobożnych: á dobra wola jego dawa ßczęśliwe powo- 18 dzenie ná wieki. ✠ Jest ten ktory śie bogáći pilnośćią y skępstwem swojim; á toć jest część zapłáty jego/ 19 Ze mowi; ✠Ználazłem odpoczynienie: Teraz już będę f używał dobr mojich ustáwicznie: A nie wie jáki g czás nań ma przyść / á iż to innym zostáwi/ y umrze. 20 ✠ Trwaj w umowie twojey/ á bądź jey pilen / á 21 zstárzey śie w pracy twojey. ✠ Nie dźiwuj śie spráwam grzesznikow/ ále ufaj h PAnu; á trwaj w pra- 22 cy twojey. ✠ Bo łácno jest PAnu bárzo prętko zbogáćić ubogiego. ✠ 23 Błogosłáwieństwo PAńskie jest zapłáta pobożnemu / á czyni że śie w krotkim czáśie rozkwita błogosłá- 24 wieństwo jego. ✠ Nie mow; Coż jest zá pożytek powolnośći mojey? A co mi od tąd dobrego przydźie? ✠ 25 Nie mow; Mam dostátek/ wiele jest rzeczy ktore trzymam? A coż od tąd złego doznam zá żywotá 26 mego? ✠ Czásu ßczęśćia złe rzeczy w zápomnienie przychodzą: á czásu nießczęśćia dobre rzeczy nie bywáją wspominane. 27 ✠ Bo łácnoć jest PAnu w dźień skonánia / nádgrodźić człowiekowi według spraw je- 28 go. ✠ Jedná godźiná zła/ przynośi zápamiętánie rozkoßy / á przy dokończeniu człowieczym / jáwne bywáją spráwy jego. 29 ✠ Nie miey nikogo zá ßczęśliwego przed śmiercią:

a 1 Moj. 41. 40. Dán. 6. 3.

b Luk. 16. 19. Dźiej. 12. 21.

c 1 Moj. 41. 40. 1 Sam. 16. 13.

d Ester. 5. 9.

e Przyp. 18. 13. 1 Piotr. 1. 15.

f Luk. 12. 13.

g Syrác. 18. 26.

h Psalm 37. 3.

bo z dźiatek swojich mąż poznány bywa.

30 Nie káždego człowieká wprowadzaj do domu twego/ bo wiele jest zásadzek dyabelskich. 31 ✠ Jáko kuropátwá pojimána w klatce/ tákie jest serce pyšnego : á jáko špieg wychodzący ná upadek twoj zásadzke czyni. 32 ✠ Bo co dobrego jest/ we złe obraca : á ná te ktore sobie upodobał/ zmáze kłádźie. 33 ✠ Z máłey iskierki rozżarza śie ogień : ták człowiek grzešny ná krew czyha. ✠ 34 Strzeż śie pilnie złośnika / bo złe rzeczy knuje/ áby ná ćie przywiodł 35 wieczną sromote. ✠ Przyjmieszli w dom cudzoźiemcá/ wywroći ćie popedliwie/ y wyćiśnie ćie z włásnośći twojey.

Rozdział XII.

Komu dobrze czynić. 6. Obłude niektorych przyjaćioł ukázuje.

1 Jesli czyniš dobrze/ wiedz komu czyniš : á będą wdźięczne do- 2 brodźiejstwá twoje. ✠ Czyń dobrze pobožnemu/ á odnieśieš nadgrode/ jesli nie od niego/ tedy od Nawyższe- 3 go. ✠ Nie doczeka dobrego ten/ ktory śie złośćiámi pára ; áni ten/ ktory jáłmužny nie dawa. Dawaj a pobožnemu/ á nie wspomagaj grze- 4 šniká. ✠ Czyń dobrze uniżonemu/ á nie dawaj niezbožnemu : Zábroń mu chlebá twego/ á nie dawaj mu/ áby śie tym nie zmocnił przećiwko tobie : ✠ Boć w dwoj nasob złym odpłáći/ zá wszystkie dobrodźiejstwá 5 ktoreś mu uczynił. ✠ Abowiem y Nawyższy nienawidźi grzešnikow/ á pobožnych śie krzywdy pomśći : Owe zás chowa ná dźień srogiey pomsty ich. Daj dobremu / á nie pomagaj grzešnikowi.

6 Nie poznáć przyjaćielá w szczęśćiu : á nieprzyjaćiel nie utá- 7 ji śie w nieszczęśćiu. ✠ W szczęśćiu człowieczym/ nieprzyjaćiele śie smęcą : á w nieszczęśćiu jego y przyja- 8 ćiel odstępuje go. ✠ Nie wierz nieprzyjaćielowi twemu ná wieki. ✠ 9 Bo jáka jest miedź zárdzewiáła/ táka 10 jest złość jego. ✠ A choćby chodźił upokorzony skurczywszy śie miey ná pieczy dusze twoje / y strzeż śie go: 11 Będźieš mu jáko ten/ ktory zwierćiádło wyćiera/ á zrozumieš że nie do końcá rdza jego otárta. ✠ Nie stawiaj go podle śiebie/ áby ćie snadź kiedy nie podwroćił/ á nie wstąpił ná miejsce twoje : nie sadzaj go po práwicy twojey/ áby kiedy nie chćiał ośieść stołká twego ; á dopieroby ś ná ostátku zrozumiał powieśći moje/ á trápiłyby ćie słowá moje. ✠ 12 Ktoż śie zlituje nád záklináczem od węžá ukąšonym : ábo nád wszystkimi/ ktorzy do zwierząt przystępują ? ták y nád tym co śie przyłącza do człowieká złego / á uwi- 13 kła śie w grzechách jego. ✠ Na godźinę státecznie przy tobie stánie w spráwie twojey : ále jesli śie pochy- 14 liš/ nie dotrwa. ✠ Wárgámi swymi nieprzyjaćiel łagodnie mowi : á w sercu swym o tym rádźi/ áby 15 ćie w doł wtráćił. ✠ Oczymá swymi płákáć będźie : ále czás upátrzywszy nie będźie śie mogł násyćić 16 krwie twojey. ✠ Jesli ćie co złego potka/ tedy go tám znajdźieš pier- 17 wszym : A rzkomo jákoby ćie chćiał rátowáć/ podkopie pięte twoję. ✠ 18 Chwiać głową swoją y rękámi klásKáć/ y z wiela szeptáć będźie : á odmieni oblicze swoje.

Rozdział XIII.

Z kim towárzystwo prowádźić mamy. 4. Powaga bogátych, y co ubogich od nich potyka, opisuje.

1 Kto śie smoły dotyká/ pomáże śie nią : á kto ma towárzystwo z pyšnymi/ będźie mu podobnym. ✠ 2 Nie dźwigaj brzemienia nád możność swoje/ pokiś żyw : á z mocniejszym y bogátszym niželiś sam/ nie 3 społkuj. ✠ Co ma zá towárzystwo gárnec gliniány z kotłem? Jesli śie 4 oń traći/ ztłucze śie. ✠ Bogáty uczynili krzywdę/ jeszcze go przyprászáją : á ubogi a uczynili krzywdę/ 5 pogrozki ćierpieć muśi. ✠ Jesliże mu śie godźiš/ robi tobą : ále jesli 6 ustánieš/ trápi ćie. ✠ Jesli co maš/ będźie z tobą mieszkał/ y wytráći ćie/ 7 á nie będźie tego żałował. ✠ Jesli mu ćie będźie potrzebá/ zwiedźie ćie/ y uśmiechájąc śie/ będźie ćie nádźieje czynił / y będźie ćie pięknie mowił/

Marginalia: a Gálát. 6. 10. — a 1. Ubogi obráżony.

wik / y rzecze ; Czegożći potrzebá?
8 ✠ Y záwstydźi ćie potráwámi swy-
mi / áż ćie wyniszczy po drugie y po
trzećie / á náostátek náśmieje śie z
ćiebie: á potym / dźiwujacći śie o-
puśći ćie / á głowa swoja nád toba
9 chwiać bedźie. ✠ Strzeż śie pilnie/
10 áby ćie myśl nie zwiodłá. ✠ Y ábyś
nie przyszedł do zniżenia / dla uwese-
11 lenia sercá twego. ✠ Jesliby ćie mo-
żny wezwał / uchodź: á tym ćie wie-
12 cey y cżęśćiey wzywáć bedźie. ✠ Nie
wtracaj śie sam / ábyś nie był od-
rzucony bez wszelkiego sadu : á nie
odstepuj dáleko / byś snadź nie przy-
13 szedł w zápámietánie. ✠ Nie mow z
nim zárowno / á nie wierz wielu po-
wieśćiam jego : bo ćie szeroka mo-
wa bedźie doświadczał / á jákoby
śmiechem wyppyta śie tájemnić
14 twojich. ✠ Nie miłośiernyć jest/ á
nie cżyni dosyć słowu: ánie odpuśćić
áby ćie trapić y w więźieniu trzy-
15 máć nie miał. ✠ Strzeż śie/ á słuchaj
z pilnośćia : ábowiem z upadkiem
16 twojim chodźisz. ✠ A to słysząc/ y we
śnie twojim cżujnym badź.

17 Przez wszystek żywot twoj miłuj
PAná/ á wzywáj go ku wybá-
18 wieniu twemu. ✠ Káżde zwierze mi-
łuje sobie podobne : tákże káżdy
człowiek miłuje rownego sobie. ✠
19 Wszelki twor ma śie do rownego
sobie : ták człowiek przyłacza śie do
20 podobnego sobie. ✠ Jáki społek ma
wilk z báránem / táki grzesznik z po-
21 bożnym. ✠ Jáka jest zgodá Hyeny
ze psem / táka też zgodá bogátego z
22 ubogim. ✠ Jáko Lwowi ná puszczy
dźiki ośieł jest łowem / ták bogátym
23 ubodzy sa pástwiskiem. ✠ Obrzydła
jest pysznemu pokorá : á ubogi
24 obrzydły bogátemu. ✠ Bogacz
swánkujeli/ od przyjaćioł porátowá-
ny bywa: ále ubogi upádnieli / y od
25 przyjaćioł porzucony bedźie. ✠ Bo-
gacz upádnieli / wiele ma pomocni-
kow: á choć mowi tájemnice / uspra-
26 wiedliwiája go. ✠ Pokorny upád-
nieli / fukája nań / á nie dádza mu
27 miejscá choć mowi rostropnie. ✠ Gdy
bogacz mowi/ wszyscy milcża/ á mo-
we jego b wywyższája áż pod obłoki.
28 ✠ Ale gdy ubogi rzecz prowádźi/ mo-
wia; Ktoż to jest? A jeśli śie w cżym

b Dźiej. 12.22.

potknie / to go jeszcże bárźiey tłu-
29 mia. ✠ Dobre sa bogáctwá / w kto-
rych niemász grzechu : ále złe ubo-
30 stwo w uśćiech niezbożnego. ✠ Ser-
ce cżłowiecże odmienia twarz jego /
badź ku dobremu / badź ku złemu :
ále serce ktore w poćiechách kwit-
31 nie/ wesoła twarz cżyni. ✠ Slad ser-
cá dobrego / twarz wesoła : á ślad
myśli prácowitych / wynájdowánie
przypowieśći.

Rozdział XIV.

Kto jest błogosłáwiony. 3. Obycżáje łákomego opisuje. 16. Do dźielnośći. 21. Y nábywánia mądrośći upomina.

1 Błogosłáwiony mąż ktory śie a
nie potknął usty swymi / y nie
jest utrapiony wielkośćia grze-
2 chow. ✠ Błogosłáwiony ktorego nie
potepia b duszá jego : á ktory nie
wypada z nádźieje swojey / ktora
pokżył w PAnu.

3 Męża skapego nie zdobia bo-
gáctwá : á zazdrośćiwemu /
4 coż po pieniadzách? ✠ Kto zbiera/ o-
brokuc ujmujac duszy swojey / in-
nym zbiera: á w dobrách jego inni
5 roskoszowáć beda. ✠ Kto sobie jest
złym/ komuż dobrym bedźie? Y nie
6 uweseli śie z dobr swojich. ✠ Nic nie
jest gorszego nád tego co sam sobie
zajrzy : á tác jest zapłátá złośći
7 jego. ✠ Bo jeśli dobrze cżyni / z nie-
chećí cżyni / á ná ostátek okázuje
8 złość swoje. ✠ Zazdrośćiwy złośli-
wie okiem pogląda/ odwraca twarz /
9 á gárdźi ludźmi. ✠ Oko łákomego
nie bywa násycone cżęśćia swoja: á
niespráwiedliwość złego / wysusza
10 żywot jego. ✠ Oko złośliwe zájrzy
chlebá/ y niedostátek ćierpi u stołu
swego.

11 Synu / według możnośći swo-
jey cżyń sobie dobrze, á ofiáruj
12 PAnu godne ofiáry. ✠ Pámietaj iż
śmierć nie omieszka / á przymierze z
13 grobem nie jestći ukazáne. ✠ Cżyń
dobrze przed śmierćia przyjaćie-
lowi : á według przemożenia twego
14 wyćiagaj reke, á dawaj mu. ✠ Nie
omieszkawaj dniá c wesołego: á cza-
stká żadośći dobrey niech ćie nie
15 mija. ✠ Izali nie innemu zostáwisz
prace twojey? á prac twojich ná

a Syrác. 19.16. y 25.11 Jákob. 3. 2.
b 1 Jan. 3. 21.
c Kázn. 5. 9.
d Kázn 5. 27.

16 rozdźiał losu? Daway y bierz/ á poświącaj duße swoje. 17 Bo w grobie prozno maß ßukáć pokármow. 18 Wßelkie ćiáło e jáko ßátá zwiotßeje : Bo to jest postánowienie od wieku; Smierćia f umrzeß. 19 Jáko liśćie zielone ná gestym drzewie/ jedno opada/ á drugie rośćie : ták co śie z ćiáłá y ze krwie rodźi/ jedno zchodźi/ á drugie nástawa. 20 Káżda rzecz sprochniáła nißczeje/ á sprawcá jey pospołu z nim zchodźi.

21 Błogosłáwiony mąż/ ktory g madrze rozmyśla o rzeczách dobrych/ á rostropnie rozmawia 22 o rzeczách świetych. Kto rozbiera drogi swoje w sercu swojim/ táki y tájemnice madrośći ogárnie myślą *swoją* : 23 Idźie tedy zá nią jáko ten ktory ßlákuje czego/ á zástawiáj śie ná drogách jey. 24 Kto wyglada przez okná jey/ y u drzwi jey słucha : 25 Kto mießka blisko domu jey/ á wbija gość w śćiány jey/ stawiáiąc namiot swoj pod reką jey: 26 Ten bedźie mießkał w gospodźie wßelkich dobr/ á położy dźiatki swoje pod dáchem jey/ y pod gáłązkámi jey odpocznie. Bedźie obroniony przez nie od upalenia/ á w słáwie jey mießkáć bedźie.

e *Ezáj.* 40. 6. 1 *Piotr* 1. 24.
f *Zyd.* 9. 27.
g *Psalm* 1. 2.

Rozdzial XV.

O Madrośći. 9. Y o tym że Bog nie jest powodem grzechu rozprawia.

1 Kto śie PANA boji/ te rzeczy czynić bedźie : á dostąpiwßy poznánia Zakonu/ znajdźie madrość. 2 Oná mu jáko mátká zábieży : á jáko żoná/ pánienká pojeta/ przyjmie go. 3 Nákarmi go chlebem zrozumienia/ á nápoji go wodą madrośći. 4 Umocniony bedźie w niey ták/ że śie nie pochyli : y podeprze śie jey/ á nie bedźie pohánbiony. 5 Bo go wywyzßy nád bliźniego jego/ á w pośrzod zebránia otworzy ustá jego. 6 Dojdźie wesela y korony rádośći; á imie wieczne odźiedźiczy. 7 Ale ludźie głupi nie dostąpią jey/ y mezowie grzeßni nie oglądáją jey. 8 Dáleka jest od pychy; á mezowie kłamliwi nie wspomnią ná nię. 9 Chwała nie jest ozdobna z ust złośniká : bo mu od PAná nie jest zesłána. 10 Bo od madrego chwałá ma być a wykonána/ á PAn ją ßcześliwie wywiedźie. 11 Nie mow; PAn jest przyczyná odstąpienia mego : bo niemaß czynić tego czego on nienawidźi. 12 Nie mow; On mie *zdkim* b stworzył: Gdyż nie potrzebuje człowieká grzeßnego. 13 Pan nie náwidźi wßelkiey obrzydliwośći/ y nie jest miła tym ktorzy śie go boją. 14 Onći ná początku c stworzył człowieká/ y zostáwił go d w mocy woli jego : 15 *Mowiąc* ; Jesli bedźieß chćiał/ záchowaß przykazánia/ y wiernie wykonaß dobrą wolą moje. 16 Położył przed tobą ogień y wode: do czego chceß źciągni reke swoje. 17 Przed ludźmi jest e żywot y śmierć: 18 A co śie komu spodoba/ bedźie mu dano. 19 Bo wielka jest madrość PAńska: ktory śilny jest w mocy/ y widźi wßystko. 20 Oczy jego pátrzą f ná te ktorzy śie go boją/ á on zna 21 káżdą spráwe człowieczą. Nie rozkazał żadnemu źle czynić/ y nie dawa nikomu swey woli ku grzeßeniu.

a *Psalm* 33. 1.
b *Jákob* 1. 13.
c 1 *Moj.* 1. 27.
d *G. Wrzece rády.*
e 5 *Moj.* 30. 15.
f *Psalm* 34. 16. *Syrác.* 34. 18.

Rozdzial XVI.

Rodźice do powinnośći ich prowádźi. 8. A spráwy Boże dźiwne wylicza.

1 NIE żądaj sobie bez potrzeby mnostwá dźiatek/ y nie ráduj śie z synow niepobożnych : jeslić ich przybywa/ nie kochaj śie w nich jeżeli niemáß bojáźni PAńskiey przy 2 nich. Nie powierzaj śie żywotowi ich : á nie spußczaj śie ná mnostwo 3 ich. Bo lepiey jest mieć jednego spráwiedliwego/ niżeli tyśiąc *niespráwiedliwych*: 4 Y bezpotomstwá *lepiey* umrzeć/ niżeli mieć dźiatki 5 niepobożne. Bo przez jednego rozumnego/ miásto osádzone bywa : ále pokolenie niepobożnych pretko spustoßeje.

6 Wiele tákowych rzeczy widźiáło oko moje/ á známienitße niż te słyßáło ucho moje. 7 Ná zebránie grzeßnikow zápala a śie ogień/ á ná narod uporny zápala śie 8 gniew. Nie zmiłował śie b Bog nád wßystkimi stárodawnymi obrzymámi/ ktorzy odstąpili *od niego*, 9 dla wielkiego głupstwá swego. Nie przepuśćił tym/ u ktorych Lot c przy-

a 4 *Moj.* 16. 35.
b 1 *Moj.* 6. 4.
c 1 *Moj.* 18. 20.

był; ktorymi śie brzydźił dla pychy ich. 10 Nie zmiłował śie nád narodem d zátrácenia godnym / ktorzy chodźili w grzechách swojich / 11 ktorych śie dopuszczáli. A ták sześć kroć sto e tyśięcy pieszych zebránych / dla zátwárdźiáłośći sercá ich / biczując / litując / bijąc / lecząc / PAN miłośierdźiem / y karániem záchował: A byłliby w ludu áby jeden twárdego kárku / dźiwby to był / gdyby był uszedł *karánia*. 12 Gdyż miłośierdźie y gniew jest u niego. 13 Prętko śie f może zmiłowáć y wylać gniew: jáko wielkie jest miłośierdźie jego / ták *wielkie jest* y karánie jego: Káżdego według spraw jego sądźić będźie. 14 Grzesznik z drapiestwem nie ujdźie: á oczekawánie pobożnego dáremne nie będźie. 15 Wszelkiey litośći miejsce dawaj / bo káżdy według spraw swojich nagrodę znajdźie. 16 PAN zátwárdźił g Fáráoná áby go nie poznał / á izby były poznáne spráwy jego od wszystkich ktorzy są pod niebem. 17 Znájome jest wszelkiemu stworzeniu miłośierdźie jego: á świátło swe y ćiemnośći rozdźielił Dyámentem. 18 Nie mow; Skryję śię przed PAnem: á z wysokośći ktoż ná mię wspomni? 19 Nie będą ná mię pámiętáć w wielkośći ludu: Bo coż jest duszá mojá miedzy ták 20 niezliczonym stworzeniem? Oto niebo / y niebá niebios / przepáść y źiemiá / y wszytko co w nich jest / gdy je náwiedźi poruszą śię: Owszem y wszystek świát stworzony y uczyniony według woli jego. 21 Gory y grunty źiemie / gdy tylko wejrzy PAN ná nie / trzęsą śię od stráchu. 22 Serce o tym godnie y pomyślić nie może: á drogi jego / ktoż rozumem pojmie? 23 Bywa wicher ktorego człowiek dojrzeć nie może: ále dáleko więtsze są spráwy jego w skrytośći. 24 Ktoż wymowi uczynki spráwiedliwośći jego? Abo kto *je* zniesie? Bo dálekie jest od *nas* zrządzenie *ich*: á wywiádowánie śię wszystkich ludźi ustawa. 25 Ktory śię upokarza / uważa to: ále mąż głupi / błądząc myśli o rzeczách głupich.

d 2 Moj. 14. 1.
e 4 Moj. 11. 21.
f Syrác. 4. 7.
g 2 Moj. 9. 1.

26 Słuchaj mię synu / á ucz śię náuki / á słowá moje uważaj w 27 sercu twojim. Ukażeć z uwagą náukę / á z pilnośćią opowiem ći umiejętność jego. 28 Bo PAn z rozsądkiem wykonywał spráwy swoje od początku: á od stworzenia ich rozrządźił *wszystkie* cząstkę ich. 29 Ozdobił ná wieki spráwy swoje / á w ręku jego są początki ich / y *trwáją* od narodu do narodu: Nie łákną áni ustawáją w spráwach swojich / áni przestawáją od robot swojich. 30 Jedno drugiemu nie jest ćiężkie / y ná wieki nie będźie nieposłuszne słowu jego. 31 A potym wejrzał PAN ná źiemię / y nápełnił ją dobrámi h swymi. 32 Wszelákimi zwierzęty okrył i wierzch źiemie / do ktorey śię záś náwraca.

h 1 Moj. 1. 11.
i 1 Moj. 1. 24.

Rozdział XVII.

Stworzenie człowieka opisuje. 22. Y do pokuty go pobudza.

1 PAN stworzył człowieka a z źiemie. 2 A záśię go w nię obraca. 3 Liczbę dni y czás *pewny* dał im; dał im y moc nád b wszystkim co 4 jest ná źiemi. Przyoblokł je w śiłę jáko im należáło: á ná wyobrażenie swoje c uczynił je. 5 Puśćił strách ich ná wszelkie ćiáło / áby pánowáli jáko nád zwierzem / ták y nád d ptástwem. 6 Rádę y język / oczy / uszy / y serce dał im ku rozmyślániu: 7 *A tym je* podźieliwszy / szostą 8 *rzeczą* obdárzył je / myślą: Y śiodmą rzeczą / mową: áby opowiádáli spráwy jego. 9 Umiejętnośćią y rozumem nápełnił je / á złe y dobre pokazał im. 10 Przyłożył oko swe do sercá ich: y dał im to / áby śię ná wieki chlubili cudámi jego / y rostropnie opowiádáli spráwy jego: 11 A będąc wybránymi / áby imię jego święte chwalili. 12 Przydał im y umiejętność / á Zakon żywotá podáł im w dźiedźictwo / áby zrozumieli / że teraz śmiertelnymi 13 są. Przymierze wieczne uczynił z nimi; á sądy swoje pokazał im. 14 Wielmożność chwały jego widźiáły oczy ich: y sławny głos jego słyszáło 15 ucho ich / gdy im rzekł; Strzeżćie śię od wszelkiey nieprawośći: á

a Job. 7. 1.
b Psalm 8. 7.
c 1 Moj. 1. 26.
d 1 Moj. 1. 28.

poru=

poruczył káždemu z nich bliźniego 16 swego. ✠ Nie ukryją śie przed oczymá jego drogi ich/ponieważ są przed nim ustáwicznie; bo wszelki człowiek od młodośći *skłonny jest* e do złego: przetož nie mogą z serc swoich kámiennych uczynić mięśistych. 17 ✠ Abowiem przy rozdźieleniu narodow wszystkiey źiemie/nád káždym narodem postánowił Kśiąże: ále Izráelá wźiął sobie f zá dźiał/ktorego jáko pierworodnego g wychowywa w kárnośći; á udźiela mu świátłośći łáskáwey/ nie opuszczájąc go. 18 ✠ Przetož wszystkie spráwy ich są przed nim h jáko słońce/ á oczy jego bez przestanku pátrzą ná drogi ich. 19 ✠ Nie są przed nim skryte niepráwośći i ich/ á wszystkie grzechy ich są przed PAnem: ále PAn dobrotliwym będąc/ y znájąc dźieło swoje/ nie opuśći ich/ áni ich odrzući odpuszczájąc im. 20 ✠ Miłośierdźie záprawdę człowiecze jest przed nim jáko pieczęć/ á uczynnośći ludzkiey ostrzega jáko źrzenice; dawájąc synom y corkam swojim pokutę: Potym powstawszy odda im/ y da zapłátę ná głowę ich. 21 ✠ Ale pokutującym dawa áby śię náwrocili: á nápomina tych ktorzy opuszczáją ćierpliwość. 22 ✠ Náwroć-że śię tedy do PAná: á opuśćiwszy grzechy/ modl śię przed obliczem jego; á nie dawaj zgorszenia. 23 ✠ Náwroć śię do Nawyższego/ á odwroć śię od niepráwośći: bo on będźie wodzem twojim z ćiemnośći/ku świátłośći zbáwienney: 24 ✠ A miey w wielkiey nienawiśći obrzydliwość. 25 ✠ Kto? będźie chwalił Nawyższego w k grobie/ták jáko mu żywi chwałę wzdawáją? 26 ✠ Umárły przestawa chwalić/jákoby *nigdy* nie był. 27 ✠ Zywy y zdrowy sercem PAná chwalić będźie.

28 O Jáko jest wielkie miłośierdźie PAná Bogá nászego! á litość nád tymi/ ktorzy śię náwracáją do 29 niego świętobliwie! ✠ Nie może záiste wszystko być w ludźiách: ponieważ nie jest nieśmiertelny syn 30 człowieczy. ✠ Coż jest jáśnieyszego nád słońce? A wždy ustawa: Ták y człowiek/ ktorego myśl o ćiele y 31 o krwi/ *gnie*. ✠ Moc wysokośći niebieskiey l Bog przegląda: ále wszyscy ludźie są źiemią m y popioł.

Rozdział XVIII.

Jáki jest Bog. 7. Y ludźie, opisuje. 13. Do układnośći. 20. Do opátrznośći. 33. Y porzucenia roskoszy upominá.

1 KTory żywie ná wieki/ wszystko 2 w obec stworzył. ✠ PAN sam jest spráwiedliwy/ á niemász innego oprocz niego; on rządźi świát pięďźią ręki swojey/ á wszystkie rzeczy posłuszne są woli jego: bo on jest Krolem wszystkich/ mocą swą rozdźielájąc rzeczy święte od nieczystych. 3 ✠ Komuż to dał/áby mogł wypowiedźieć spráwy jego? A kto dośćignął wielmożnych spraw jego? 4 ✠ Moc wielmożnośći jego ktoż wysłowi? á kto sprostáć może/ áby wypowiedźiał miłośierdźia jego? 5 ✠ Nie podobna ująć áni przydáć/ áni 6 dośćignąć cudow PAńskich. ✠ Gdy ich człowiek dokonywa/ ledwie poczyna: á gdy przestánie/ wątpli7wym jeszcze będźie. ✠ Y coż jest człowiek/ ábo co zá pożytek jego? Coż 8 ma dobrego/ ábo co złego? ✠ Liczby dni człowieczych/ nawięcey jest a sto lat: á káždego z nich niespodźiewána jest śmierć: Jáko kropla wody morskiey/ y jáko źiárno piasku/ ták jest tyśiąc lat przećiwko dniom 9 wiecznym. ✠ Przetoż PAN długo ludźiom ćierpi/ á wylewa miłośierdźie swoje ná nie. 10 ✠ Pojrzał y 11 poznał że koniec ich zły jest: ✠ Przetoż pokazał hojnie litość swoję. 12 ✠ Człowiek *pokázuje* miłośierdźie 13 przećiwko bliźniemu swemu: ✠ Ale PAN miłośierdźie pokázuje prze14ćiwko wszelkiemu ćiáłu: ✠ Karząc/ ćwicząc/náuczájąc y náwracájąc je 15 jáko pásterz trzodę swoję. ✠ Miłośćiw jest tym/ktorzy kárność przyjmują/ y ktorzy śię kwápią do sądow jego.

16 SYnu/ gdyć śię szczęśći/ nie czyń pogorszenia: á gdy ćię o co proszą/ nie nárzykaj śię sło17wem złym. ✠ Izali rosá gorącośći nie uśmierza? Ták/ lepsze jest sło-

Marginal notes: e 1 Moj. 6. 5. — f 5 Moj. 4. 20. y 10. 15 y 32. 9. — g 2 Moj. 4. 22. — h Psalm 139. 11. — i Zyd. 4. 13. — k Psalm 6. 6. Ezai. 38. 19. — l G. On. — m 1 Moj 3 19. y 18. 27 — a Psalm 90. 10.

18 no niżeli dar. ✠ Oto izali słowá nie ważniejsze niżeli dáry? A to oboje jest przy człowieku szczodrobliwym. 19 ✠ Głupi ostrze ná oczy wyrzuca: á dar zazdrośćiwego wysusza oczy. 20 ✠ Náucz śie pierwey niż co masz mowić: á przed choroba lekárstwá używaj. 21 ✠ Przed sadem przygotuj śie / ábyś dobrze czynił: á czásu karánia znajdźiesz odpuszczenie. 22 ✠ Chowaj śie miernie przed tym/niż śie rozchorujesz: á pod czás grzechow/czyń pokute. 23 ✠ Nie czyń sobie wstretu / ábyś wczás nie miał wypełnić ślubu: á nieodwłaczaj polepszenia áż do śmierći. 24 ✠ Pierwey niżeli śie masz modlić / przygotuj śie: á nie badź podobien człowiekowi 25 kuszacemu PAná. ✠ Pámietaj ná gniew ktory ma b przyść w dźień dokonánia/y ná czás pomsty / y ná odwrocenie twarzy PAńskiey. 26 ✠ Pámietaj ná czás głodu / czásu obfitośći: á ná ubostwo y nedze / w 27 dźień bogáctwá. ✠ Czás śie odmienia od poránku áż do wieczorá: ále wszystkie rzeczy sa pretkie przed Pá-28 nem. ✠ Człowiek madry we wszystkim śie c obawia: á zá dni złych / strzeże śie grzechu: ále głupi nie u-29 pátruje czásu. ✠ Wszelki rostropny powiádomy jest madrośći y umie-30 jetnośći: ✠ A temu ktory je znájdu-31 je/czyni poczćiwość. ✠ Rostropni y w powieśćiach madrość przynoszą: á jáko deszcz wálny powieśći osobliwe ku poczćiwemu żyćiu przytaczá-32 ja. ✠ Lepsza ufáć w sámym PAnu: gdyż martwe serce / martwey śie rzeczy trzyma.

b Syrác. 7. 16.
c Przyp. 28. 14.
d Rzym. 13. 14.

33 Za pożadliwośćiámi d twojimi nie chodź / á od chęći twojey 34 powśćiagaj śie. ✠ Pozwoliszli duszy twojey żadze jey ktorey prágnie / sposobisz rádość nieprzyjaćiołom 35 swojim/ktorzy ćie zájrzą. ✠ Nie kochaj śie w wielu roskoszách twojich; áni 36 potrzebuj rády ich. ✠ Pátrz ábyś nie zubożał sprawujac uczty z tego coś wypożyczył / nic w mieszku nie májac: boby ćie udano żeś jest zdrajcą własnego żywotá twego.

ROZDZIAŁ XIX.

Mowi o winie. 2. O Niewiástach. 6. O obmowiskách bliźniego. 19. Y o práwey madrośći.

1 Robotnik opiły nie zbogáći śie: á kto sobie máłych rzeczy nie 2 waży/po máluczku upada. ✠ Wino a y niewiásty zwodza b madre: á kto śie przyłacza ku wszetecznicam/ stá-3 nie śie niecnota. ✠ Czerw y robacy odźiedźicza go: á schnać bedźie / ná 4 przykład innym. ✠ Kto rychło wierzy / jest lekkiego sercá: á kto grzeszy/ przećiwko duszy swey grzeszy. ✠ 5 Kto śie weseli z nieprawośći/potepiony bedźie: ále kto śie przećiwi roskoszam/ koronuje żywot swoj.

6 Kto záwśćiaga jezyká y z oćiatnym porowna: á kto nienawidźi wielomośći / tym mniey złe-7 go dozna. ✠ Nigdy nie powtarzaj rzeczy / á nie bedźieć to ku szkodźie. 8 ✠ Ani przed przyjaćielem/áni przed nieprzyjaćielem / nie powiádaj o obyczájách cudzych: á jesliś ty jest bez wády/ nie ogłaszajże innych. ✠ 9 Abowiem gdy to kto od ćiebie usłyszy/ bedźie śie ćiebie chronił? á czásu swego bedźie ćie miał w niena-10 wiśći. ✠ Usłyszyśli co/niech to z tobą c umrze; y badź bespiecznym: bo 11 śie od tego nie rozpukniesz. ✠ Głupi śie dla słowá trapi / jáko Rodza-12 ca przy porodzeniu: ✠ Jáko strzałá ktora utyka w biedrze ćiáłá/ ták jest 13 słowo w brzuchu głupiego. ✠ Strofuj przyjaćielá / choć tego nie uczynił: á jesli uczynił / áby wiecey nie 14 czynił. ✠ Strofuj bliźniego choć nie nie rzekł: á jesli rzekł / áby potym 15 nie mowił. ✠ Strofuj przyjaćielá/ ábowiem czesto bywa prozna potwarz: á káżdey powieśći niech nie 16 wierzy serce twoje. ✠ Nie jeden śie pokyka w słowie/lecz nie z umysłu: á ktoż jest coby nie zgrzeszył d jezy-17 kiem swojim? Strofuj bliźniego przed tym niż poczniesz grożić: á daj miejsce zakonowi Nawyższego / bedac prozen gniewu.

18 Bojaźń PAńska jest poczatkiem przyjecia/á madrośćia od nie-19 go zjedna sobie miłość *jego*. ✠ Poznánie rozkazań PAńskich/ jest náuká żywotá: á ći ktorzy czynia co mu śie podoba /z drzewá nieśmier-20 telnośći owoce zbierája. ✠ Bojaźń

a Ozeá. 4. 11.
b 1 Krol. 11. 1.
c Syrác. 27. 16.
d Syrác. 14. 1. Jákob. 3. 2.

PAńska/ jest nawyższa madrość: á przy wszelkiey madrośći jest wypełnienie zakonu/ y poznánie wszechmocnośći jego. 21 ✠ Sługá ktory mowi Pánu; Nie uczynię tego coć śię podoba: choćiażby potym uczynił/ pobudza do gniewu tego ktory go chowa. 22 ✠ Wiádomość złośći/ nie jest madrośćią: áni rádá grzesznikow nie jest rostropnośćią. 23 ✠ Jest złość/ ále obrzydła: á głupim jest ktoremu zchodźi ná madrośći. 24 ✠ Lepszy jest prostak bogobojny/ ktoremu rozumu niedostawa: niżeli ktory ma dosyć rozumu/ á zakon Nawyższego przestępuje. 25 ✠ Jest chytrość osobna/ ále y tá jest niespráwiedliwa: Jest też co podwraca łáskę/ w czynieniu sądu: Ale ten co spráwiedliwie sądźi/ madrym jest. 26 ✠ Jest kto co wszystko złe czyniąc ponuro chodźi/ ále wewnątrz jest pełen zdrády ognistey: Náchyla twarzy swey/ á czyni śię głuchym/ á gdźie śię nie spodźiejesz/ podchwyći ćię/ y uczynić co złego. 27 ✠ A choćby z to mocy nie miał: áby mogł grzeszyć: wszákże upátrzywszy czás/ złeć uczyni. 28 ✠ Z wejrzenia poznáć męża: ták z wejrzenia ná twarz/ poznáć rostropnego 29 ✠ Ubior męża y wyszczerzánie zębow/ y chod człowieczy/ ukázuią jákim kto jest. 30 ✠ Niektore karánie bywa nie według czásu: jest też kto milczący/ ále rostropny.

ROZDZIAŁ XX.

Karánie. 7. Y pokutę záleciwszy. 9. O Dárach. 22. O Grzechách. 25. O Kłamstwie. 30. Y o Madrośći mowi.

1 DAleko lepiey jest karáć/ niżeli śię potájemnie gniewáć: á kto śię do grzechu przyzna/ ujdźie szkody. 2 ✠ Jaka jest pożądliwość a trzebieńcá ku zgwałceniu pánienki/ táki jest ten ktory przez gwałt sądy 3 odpráwuje. ✠ Jest co milczy/ á uznány bywa zá madrego: á drugi jest przemierzły dla wielomowności 4 swojey ✠ Jest drugi co milczy/ á nie ma coby odpowiedźiał: á drugi co 5 milczy/ upátruje czás. ✠ Człowiek madry/ milczy do czásu słusznego: ále wszeteczny y głupi wyrywa śię 6 przed czásem. ✠ Wielomowny/ obrzydły jest: á kto sobie moc przywłaszcza/ 7 będźie w nienawiśći. ✠ O jáko rzecz dobra/ zá karániem oświadczyć pokutę; bo ták ujdźiesz dobro- 8 wolnego grzechu. ✠ Mąż grzeszny ma upodobánie we złym: ále co wynajdźie/ bywa mu ku szkodźie.

a Syrác. 30.21.

9 JEst dar/ ktory nie jest pożyteczny: jest też dar/ ktore o dwojáka nadgrodá. 10 ✠ Sławá bywa przyczyna poniżenia: tráfia śię że 11 kto z poniżenia wynośi głowę. ✠ Jest co tánie kupuje wiele rzeczy: ále potym śiedmioráko opłáćić muśi. 12 ✠ Madry/ słowy swymi przyjemność sobie czyni: ále wdźięczność głupich 13 rozlána bywa. ✠ Przyjmieli dar od głupiego/ tákże y od zazdrośćiwego/ w nędzy jego/ nie będźieć pożyteczny: bo oczy jego chcą wiele 14 wźiąć zá jeden dar. ✠ Máłoć da/ á wieleć wymawia: á rozedrze gębę 15 swoję/ jáko woźny. ✠ Dźiś pożyczy/ á jutro śię będźie upominał: tákowy jest obrzydły PAnu y ludźiom. 16 ✠ Głupi mowi; Nie mam przyjáćielá/ á dobrodźiejstwá moje nie są przyjemne: ktorzy jedzą chleb moj/ 17 fałszywego są języká. ✠ Ile kroć wiele ich náśmieją śię z niego? Bo áni tego co ma/ poznáć dobrze nie może; y ma/ jákoby nic nie miał. ✠ 18 Spádnienie z gory prętsze jest niż wymowienie: tákżeć y upadek złych 19 prętko przychodźi. ✠ Człowiek niewdźięczny jest jáko powieść niedokończona: w ustách nieukow ustáwi- 20 czna będźie. ✠ Z ust głupiego/ przypowieść nie jest przyjemna: bo jey 21 nie powiáda czásu swego. ✠ Jest drugi ktoremu nędzá grzeszyć nie dopuszcza; przetoż śię nie trapi w odpocznieniu swojim.

22 JEst co tráći duszę swoję dla wstydu; á májąc wzgląd ná osoby/ 23 tráći ją. ✠ Jest ktory co dla wstydu obiecuje przyjaćielowi: á potym go sobie dármo czyni nie- 24 przyjaćielem. ✠ Zelżywośćia jest kłamstwo człowiekowi/ á w uśćiech nieumiejętnych/ ustáwiczne jest. ✠ 25 Lepszy jest złodźiey/ niżeli ustáwiczny kłamcá: á wszákże obá odźiedziczą 26 zginienie. ✠ Obyczáje człowieká kłamliwego są bezecne: á hańbá z 27 nim jest bez przestanku. ✠ Madry

ſam ſiebie mowá b ſwoją pokaże: á człowiek roſtropny podoba ſie zacnym. 28 ✣ Kto uprawuje źiemię ſwoję/ podnieśie e drogi ſwoje: ták/ kto śie podoba zacnym/ otrzyma odpuszczenie nieſpráwiedliwośći ſwojey. 29 ✣ Dáry d y upominki/ oczy mądrych záślepiáją: á jáko wędźidło w uśćiech záwśćiągáją karánie. 30 Mądrość e zátájona/ y ſkarb zákopány/ coż zá pożytek z obojgá? 31 ✣ Lepßy ćjest człowiek ktory táji głupſtwo ſwoje/ niżeli ten człowiek ktory kryje mądrość ſwoję. 32 ✣ Lepßa jeſt nieuchronna ćierpliwość ßukájąc PAná/ niżeli ten ktory nie májąc PAná/ ſpráwcą jeſt włáſnego żywotá.

b 1 Moj. 41.39. Dán. 2. 48. 3 Ezdr 4. 42.
c Przyp 12.11. y 28.19
d 5 Moj. 13. 8. 2 Moj. 16.29.
e Syrác. 41.18.

ROZDZIAL XXI.

Od grzechow odwodźi. 12. A ludźi mądrych y niemądrych ſpráwy niektore opiſuje.

1 Synu jeſliś zgrzeßył/ nie grzeß więcey/ á módl śie zá przeßłe 2 zbrodnie. ✣ Ućiekaj przed grzechem/ jáko przed wężem: bo przyſtąpißli do niego/ ukąśi cię. 3 ✣ Zęby lwie/ ſą zęby jego; mordujące duße ludzkie. 4 ✣ Wßelka nieprawość jeſt jáko miecz z obu ſtron oſtry: á rána jey nieuleczona. 5 ✣ Zwádá y krzywdá wniwecz bogáctwá obraca: á dom hárdych będźie zpuſtoßony. 6 ✣ Modlitwá z uſt ubogiego áż do ußu PAńſkich *przychodźi*: á ſąd jego prętko przypada. 7 ✣ Kto ma w nienawiśći karánie/ ten jeſt ná drodze grzeßnego: ále kto śie boji PAná/ náwraca śie 8 z práwego ſercá. ✣ Wymowny z dáleká poznány bywa: ále roſtropny zna kiedy w czym upada. 9 ✣ Kto buduje dom ſwoj cudzymi pieniędzmi/ jeſt jáko ten/ ktory kámienie zgromadza ná grob/ ku pogrzebowi 10 ſwemu. ✣ Zgromádzenie złośnikow jeſt jáko kupá zgrzebi: á dokonánie ich/ płomień ogniſty y zátrácenie. 11 ✣ Drogá grzeßnikow jeſt kámieniem ubrukowána: ále koniec jey/ przepáść piekielna.

12 Kto ſtrzeże Zakonu PAńſkiego/ ma zrozumienie jego: ále doſkonáłość bojáźni PAńſkiey/ jeſt nábyćiem mądrośći: nie náuczy śie jey/ kto nie jeſt pośmyślny; áczkolwiek pośmyśl gorzkość mnoży. 13 ✣ Umiejętność mądrego/ wylewa jáko powodź: á rádá jego/ jeſt jáko czyſte źrzódło żywotá. 14 ✣ Wnętrznośći głupiego ſą jáko naczynie ztłuczone/ poki żywie niezádźierży w ſobie 15 żadney náuki. ✣ Jeżeli umiejętny słowo mądre uſłyßy/ pochwali je: y 16 przyda nieco do niego. ✣ A jeżeli je nieumiejętny uſłyßy/ niepodoba mu śie; y zarzući je zá grzbiet ſwoj. ✣ 17 Powieść głupiego jeſt jáko tłomok ná drodze: ále w wárgách roſtropnego/ znájduje śie przyjemność: uſt roſtropnego rádzą śie w zgromá18 dzeniu. ✣ Jáki jeſt dom obálony/ tákowa jeſt mądrość głupiego: ále słowá mądre° w ſercu uważáć będą; lecz umiejętność głupiego/ ſą sło19 wá nieporządne. ✣ Kárność głupich jeſt jáko pętá ná nogách; y já20 ko okowy ná práwey ręce. ✣ Głupi śmiejąc śie podnośi głos ſwoj; ále człowiek dowćipny/ záledwie śie 21 pocichu uśmiechnie. ✣ Cwiczenie/ jeſt mądremu jáko ochędoſtwo złote/ y jáko nárámiennik ná práwym rá22 mieniu jego. ✣ Nogá głupiego prętka jeſt do domu *cudzego*: ále człowiek w rzeczách biegły/ ma to zá 23 hánbę. ✣ Głupi przez drzwi do domu náglądá; ále mąż ćwiczony ná 24 dworze ſtoji. ✣ Znák niewyćwiczonego człowieká jeſt/ podſłuchywác u drzwi: ále mądry ma to ſobie zá 25 ſromotę. ✣ Wárgi wielomownych/ mowią co im nie należy: ále słowá mądrych ná wadze ważone bywá26 ją. ✣ W uśćiech głupich jeſt ſerce ich; ále w ſercu mądrych ſą uſtá ich. 27 ✣ Gdy niepobożny ßátáná przeklina/ 28 ſam przeklina duße ſwoje ✣ Obmowcá zplugáwi duße ſwoje: á gdźie śie kolwiek obroći/ w nienawiśći będźie.

ROZDZIAL XXII.

O Leniwym. 3. O Dźiećiách. 9. O Szalonym. 26. Y jáko śie przyjaźń wzruſza.

1 Leniwiec jeſt podobny kámieniowi pomázánemu: á káżdy śie po2 śmiewa z hánby jego. ✣ Leniwiec jeſt podobny krowińcowi ná gnoju: kto

3 go podnośi/ otrząsa ręke. ♣ Syn źle wychowány jest háńbą Ojcowską: á corká *szkodę* rodźi śie ná szkodę. ♣ 4 Corká rostropna dźiedźiczką będźie mężá swego: ále ktora go záwstydza/ ku żelżywośći rodźicom bywa. 5 ♣ Wszeteczna/ Ojcá y mężá w háńbę wdawa: przetoż u obojgá w niewadze będźie. 6 ♣ Powieść nie według czásu/ *jest niby* muzyká w żałobie: ále bicz y karánie ktore śie czásu słusznego dźieje/ jest skutkiem mądrośći. 7 ♣ Dźiateczki uczćiwie będąc wychowáne/ podły rod własnych rodźicow nákrywáją: 8 ♣ Ale dźieći w wzgárdźie y w głupstwie będące/ w pychę śie podnoszą/ y záceny rod przyjaćioł swych szpecą. ♣ 9 Ten co głupiego uczy/ jest jáko ten co skorupy zlepia: y jákoby spiącego budźił z twárdego snu. 10 ♣ Z drzemiącym gada/ kto mowi z głupim: bo po dokonániu rzeczy/ mowi; ♣ 11 Coż to jest? Płácz nád umárłym/ bo pozbáwiony jest świátłá: á nád głupim płácz/ bo ztráćił rozum. 12 ♣ Miernie płácz nád umárłym; ábowiem odpoczynął: Ale żywot głupiego/ gorszy jest niż śmierć. 13 ♣ Żałobá po umárłym trwa b przez śiedm dni: ále nád głupim y niepobożnym/ po wszystek czás żywotá jego. 14 ♣ Z głupim nie baw śie długimi słowy; á do nierozsądnego nie przystępuj: bo niemájąc rozsądku/ wszystkie twoje rzeczy lekce poważy: 15 ♣ Strzeż śie go/ ábyś nie miał trudnośći/ á nie zplugáwił śie nieczystośćią jego. 16 ♣ Odchyl śie od niego: á znajdźiesz odpoczynienie; á nieodniesiesz żałośći z głupstwá jego. 17 ♣ Coż jest nád ołow ćięższego? á ktorez inne imię jego/ jedno cłow? 18 ♣ Snádniey jest nośić piasek/ y sol/ y bryłę żelázá/ niż człowieká nierozsądnego. 19 ♣ Wiązánie drzewiáne spojone w budowániu/ záchwiánim śie nie rozerwie śie; ták serce ráda rozmyślna umocnione/ żadnego śie czásu stráchu nie uleknie. 20 ♣ Serce myślą rostropną podpárte/ jest jáko tynkowánie wapienne/ ná rowney ścienie. 21 ♣ Tyki ná mieysu wysokim postáwione/ nie ostoją śie przed wiátrem: ták serce lękliwe w myśli głupiego/ przed żadnym stráchem śie nie ostoji. 22 ♣ Kto kole oko/ wyćiska łzy: á kto bodźie serce/ wyjawia umysł: ♣ 23 Kto kámieniem ćiska ná ptaki/ rozpłasza je: á kto sromośći przyjaćielá/ rozrywa przyjaźń. 24 ♣ Dobędźieszli mieczá przećiwko przyjaćielowi/ nie watp: bo jest drogá do usmierzenia. 25 ♣ Otworzyszli ustá przećiwko przyjaćielowi/ nie boj śie; gdyż może być pojednánie: jesliś go jedno nieszkálowáł/ y hárdźie nie zelżył/ á tájemnice c nie objáwił/ y zdrádą nie uderzył: ábowiem dla tych rzeczy/ odbieży ćie káżdy przyjaćiel. 26 ♣ Záchowaj wiárę bliźniemu w ubostwie/ ábyś śie w szczęśćiu jego weselił. 27 ♣ Czásu utrapienia stoj przy nim/ ábyś w dźiedźictwie jego społdźiedźicem był. 28 ♣ Bo nie záwżdy mamy gárdźić ubostwem/ áni śie mamy dźiwowáć bogaczowi/ ktory niema rozumu. 29 ♣ Ogień uprzedza párá y dym z kominá: ták wylanie krwie uprzedzáją swary. 30 ♣ Przyjaćielá bronić nie będę śie wstydał: á przed obliczem jego nigdy śie nie skryję: á jesli mię co złego od niego potka/ ktokolwiek o tym usłyszy/ będźie śie go strzegł.

31 Kto da straż ustam mojim/ á ná wárgi moje d pieczęć pewna? ábym nagle nie mowił przez nie: á język moj áby mię nie zátráćił.

a Syrác. 38.16.

b 1 Moj. 50.10.

c Syrác. 27.16.

d Psalm 34.14. y 39.2. y 141.3 Przyp. 21.23.

ROZDZIAŁ XXIII.

Modlitwá. 9. Odwodzenie od przyśięgi y od chluby.

1 O Pánie/ Ojcze y pánujący wszystkiemu żywotowi/ nie opuszczájże mię w rádźie ich/ áni mi daj upáść przez nie. 2 ♣ (Ktoż włoży karánie ná myśli moje/ á w serce moje náukę mądrośći?) ábyś ty Pánie obłądzeniu memu sfolgował; á zás bezpráwiu tych/ ktorzy umyślnie grzeszą/ nie folgował. 3 ♣ Aby śie nie rozmnożyły obłądzenia moje; á grzechy moje áby nie obfitowáły ku zginieniu memu/ y ábym nie upadł przed oczymá przećiwnikow *mojich*, y nie rádował śie ze mnie nieprzyjaćiel moj: ktorego nádźieją dáleka jest od miłośierdźia twoje-

4 go. ✤ O PAnie/ Ojcze y Boże żywotá mego/ záchowaj wyniostośći oczu mojich : á hárde serce ustáwicznie 5 oddalaj od sług twojich. ✤ Prozne nádźieje y pożadliwośći odwroć ode mnie : á zátrzymawaj tego/ ktoryć 6 chce służyć ustáwicznie. ✤ Obżárstwo y pożadliwość nierzadu/ niech mię nie ogarniája/ á duszy niewstydliwey nie podawaj mię sługi swe- 7 go. ✤ Słuchajćież dźiatki náuki ust prawdźiwych : ktora gdy kto záchowywa/ nie bedźie podchwycony w 8 słowiech swych. ✤ W głupstwie swojim ułowiony bedźie grzesznik szálejacy ; á hárdy obráźi śię przez to.

9 a) NJech nie przywykája przyśię- dze ustá twoje : á Swiętego *nádáremno* miánowáć/ nie miey w 10 zwyczáju. ✤ Bo jáko sługá ktorego często karzą/ nie jest bez śinośći : ták kto przyśięga/ y Bogá ustáwicznie nádáremno miánuje/ czysty od grze- 11 chu nie bedźie. ✤ Kto często przyśięga/ pełen jest niepráwośći : á karánie z domu jego nie wynidźie. ✤ 12 Zgrzeszyłliby/ grzech jego jest ná nim : á jesliby tego lekce poważył/ 13 dwojáko grzeszy. ✤ Tákże przyśiągłliby ná dáremno / nie bedźie miany zá spráwiedliwego : bo pełen be- 14 dźie kłopotow dom jego. ✤ Jest niektora mowá godna śmierći : tákowa śię nie znájduje w dźiedźictwie 15 Jákobowym. ✤ To záiste od pobożnych ma bydź oddalono ; á w 16 grzechách nie uwikła śię. ✤ Niech nie przywykája niepomierny przyśiędze ustá twoje : bo w niey są sło- 17 wá grzechu. ✤ Pámiętaj ná ojcá twego y ná mátkę twoję/ gdy mie- 18 dzy zacnymi ludźmi śiedźiesz. ✤ Abyś snadź nie przyszedł w zápámietánie przed obliczem ich/ á żebyś nie wywiadł w tym zwyczáju twojim : y ták wołałbyś/ ábyś śię był nie národźił/ á dźień národzenia twego 19 przeklinałbyś. ✤ Człowiek ktory przywykł słowom uszczypliwym/ nie bedźie wyćwiczony przez wszy- 20 stkie dni żywotá swego. ✤ Dwá rodzáje rozmnażája grzechy/ á trzeći 21 przywodźi gniew. ✤ Duszá goraca jáko ogień pałájacy/ ktory nie u- 22 gáśnie áż dogore : ✤ Y człowiek nierzadny w swym własnym ćiele/ ktory nie przestánie áż ogień zápali. 23 ✤ Człowiekowi wszetecznemu/ káżdy pokarm smáczny/ ktory nie 24 przestánie/ áż umrze. ✤ Człowiek ktory występuje z łożá swego/ mowi w myśli swojey ; b) Ktoż mię widźi? Ciemnośći ogárnęły mię/ á śćiány okryły mię / ták iż mię nikt nie widźi : y czegoż śię mam obawiáć? Ná grzechy moje Nawyższy nigdy 25 nie wspomni. ✤ Tákowyć śię boji/ áby tylko ludźie nie widźieli : A nie wie że oczy PAná Nawyższego/ tyśiąckroć jáśniejsze są niżeli słońce ; y wypátruja wszystkie drogi ludzkie/ á skryte rzeczy pilnie uważája. ✤ 26 Pierwey niżeli stworzone są wszystkie rzeczy/ były mu znájome : á dokonawszy ich/ przegląda wszystkie. ✤ 27 Tákowy ná ulicách miejskich bedźie karány : á gdźie śię nie spodźieje/ 28 bedźie pojimány. ✤ Tákże też y niewiástá ktora opuszcza mężá swego/ á z innego dostępuje dźiedźictwá. 29 ✤ Naprzod bowiem byłá niewierna w Zakonie Nawyższego : potym zgrzeszyłá przećiwko mężowi swemu : po trzećie przez cudzołostwo nierzad popełniłá/ á z innym mę- 30 żem dźiatek nápłodźiłá. ✤ Tá przed zgromádzenie wywiedźiona bedźie/ y ná dźieći jey karánie przydźie. ✤ 31 Nie rozkorzenią śię dźiatki jey/ áni 32 gáłązki jey wydadzą owocu. ✤ Zostáwi ná przeklectwo pámiątkę swoję / á sromotá jey nie bedźie 33 *nigdy* zgłádzona. ✤ A ták poznája potomkowie/ iż niemász nic lepszego nád bojaźń PAńską : á nic wdźięczniejszego/ jáko pilnowáć rozkazá- 34 nia Bożego. ✤ Wielka jest chwałá náśládowáć Bogá : á od niego być przyjętym/ *jest* przedłużenie żywotá.

a) 2 Moj. 20. 7. Syrác. 27. 14. Mátt. 5. 34.

b) Ezái. 29. 15.

ROZDZIAŁ XXIV.

Záleca mądrość. 27. Y. do bojáźni Bożey prowádźi.

1 MAdrość záleca sámá śiebie/ á w pośrzod ludu swego chlubi 2 śię. ✤ W zgromádzeniu Nawyższego otwiera ustá swe/ á przed mocą 3 jego chlubi śię/ *mowiąc* ; ✤ Jam z ust Nawyższego wyszłá : á okryłám

ziemię

4 ziemię jáko mgłá. ✠ Jam ná wyso-
kośći otrzymáłá mieszkánie: á sto-
li: á mojá ná słupie obłokowym. ✠
5 Okrąg niebios sámám obeszłá: á
głębokośći przepáśći zchodźiłám. ✠
6 Náwáłnośći morskie / y wszystkie
ziemie/ y wszystkie ludźie/ y narody
7 wźiełám w ośiádłość. ✠ A w tych
wszystkich odpocżynkum szukáłá/ á-
bym wżdy w cżyimkolwiek dźie-
8 dźictwie mieszkáć mogłá. ✠ Tedy
mi przykazał Sprawcá wszystkich
rzecży/ á Stworzyćiel moj odpocży-
nek spráwił przybytkowi memu/ ✠
9 Mowiąc; w Jákobie mieszkaj/ á w
Jeruzalemie dźiedźictwo weźmi. ✠
10 Przed wieki ná pocżątku stworzył
mię/ y áż ná wieki nie ustánę: przed
nimem służyłá w przybytku świe-
tym/ á tákem w Syonie jest utwir-
11 dzona. ✠ Do tego/ y w mieśćie świe-
tym dał mi odpocżynienie: á w Je-
ruzalem jest władza mojá. A ták w
ludu zacnym rozkorzeniłám śię/ y
w cząstce dźiedźictwá PAńskiego. ✠
12 Jáko Cedr ná Libánie wywyższona
jestem/ y jáko Cyprys ná gorách
13 Hermońskich. ✠ Wywyższonam já-
ko pálmá w Gád/ y jáko kierz rożány
14 w Jerychu ✠ Jáko oliwá wspániá-
ła w polu pięknym/ á jáko jáwor
wywyższyłám śię nád wodámi. ✠
15 Jáko cynámon/ y jáko sztuka má-
śći/ jáko myrrá wyborna/ wydáłám
16 wonność. ✠ Jáko gálban/ y jáko o-
nyx/ y bálsam/ y jáko z kádźidłá dym
17 w domu. ✠ Jam jáko Terebint ro-
zćiągnęłá gáłęźi moje/ á látorośli
18 moje są sławne y zacne. ✠ Já jáko
winna máćicá wypuśćiłám wdźię-
czną wonność/ á kwiatki moje przy-
19 noszą owoce sławne y obfite. ✠ Jam
mátką miłośći prawdźiwey/ y bogo-
bojnośći/ y znájomośći/ y świętey
20 nádźieje. ✠ A dawam wiecżne rze-
cży wszystkim dźiatkom mojim/ od
21 Bogá miánowánym. ✠ Przystą-
pćieś do mnie ktorzy mię prágnie-
ćie/ á nájedzćie śię owocow mojich.
22 ✠ Abowiem pámiątká mojá jest a
nád miod słodsza: á dźiedźictwo moje
23 nád plastr miodu. ✠ Ktorzyby mię
jedli/ bárźiey łáknąć będą: á kto-
rzyby mię pili/ bárźiey prágnąć bę-
24 dą. ✠ Ktory mi jest posłuszny/ nigdy
pohánbiony nie będźie: á ktorzy śię
mną spráwują/ nie zgrzeszą.

25 To wszystko *przykázuje* Kśię-
gá przymierzá Bogá Nawyższe-
go: *To jest* Zákon/ ktory nam wy-
dał Mojżesz zá dźiedźictwo/ w zgro-
26 mádzeniu Jákobowym. ✠ Nie
ustawájćież sobie státecznie pocży-
náć w PAnu/ áby was pośilił. ✠
27 Przystańćież do niego: ✠ *Abowiem*
PAN wszechmogący sam jest Bo-
giem/ á niemász innego oprocz niego
28 wybáwićielá. ✠ Ktory wszystko ná-
pełnia mądrośćią swoją jáko *rzeka*
Fison b/ y jáko Tygrys cżásu no-
29 wych zboż. ✠ Ktory nápełnia ro-
zum jáko c Eufrátes/ á jáko Jordan
30 d cżásu żniwá ✠ Ktory do znájomo-
śći przywodźi rozum jáko świá-
tłość/ y jáko Gihon cżásu zbierániá
31 winá. ✠ Ten ktory był pierwszym/
doskonále jey nie poznał/ tákże y o-
32 státeczny nie dośćignie jey. ✠ Bo
nád morze obfitowáło zrozumienie
jey/ á rádá jey/ nád przepáść wiel-
33 ka. ✠ Ja mądrość/ jestem jáko prze-
kop z rzeki/ y jáko strugi ktorymi
34 wodá płynie do Ráju. ✠ Y rzekłám:
Odwilżę ogrod moj wyborny/ y ná-
35 poję zagon moj spráwiedliwy. ✠ A
oto przekop moj obroćił śię w rzekę/
á rzeká mojá obroćiłá śię w morze.
36 ✠ Abowiem oświecę náukę jáko
świtánie/ á objáśnię ją ná długi
37 cżás. ✠ Náukę záprawdę wylewam
jáko proroctwo/ á zostawiam ją cżá-
38 som potomnym. ✠ Obacżćie żem nie
sámá dla śiebie prácowáłá/ ále dla
tych wszystkich/ ktorzy mądrośći szu-
káją.

b 1 Moj. 2. 11. c 1 Moj. 2. 14. d Jozu. 3. 15.

ROZDZIAL. XXV.

Mądrośći zacne skutki. 17. y Złość białych głow opisuje.

1 Trzy są rzecży ktore mię zdobią/
á stawam śię piękna przed PA-
2 nem y przed ludźmi. ✠ Zgodá brá-
ći/ przyjaźń jednego z drugim/ y gdy
śię mąż y żoná z sobą zgadzáją. ✠
3 Trojákiego też rodzáju nienawidźi
duszá mojá / á jest mi bárzo przykry
4 żywot ich: ✠ Ubogiego pysznego/ bogacżá kłamliwego / stárcá
5 wszetecżnego y bezrozumnego. ✠ Je-
śliś a w młodośći twey nie zgro-
madzał/ coż znajdźiesz w stárośći
two-

a Psalm 19. 11.

a Przyp. 6. 6. 7.

6 twojey? ♣ O jáko zdobi śedźiwość sąd spráwiedliwy; á stárce/ gdy u- 7 mieją rádźić! ♣ O jáko zdobi stárce mądrość; á zacne/ rostropność y 8 rádá! ♣ Koroná stárcow jest wiádomość wielu rzeczy/ á chwałá ich bojaźń PAńska.

9 DZiewięć rzeczy/ ktorem uważył/ zá błogosłáwione poczytáło serce moje; á dźieśiąta opowiem językiem mojim. ♣ Człowiek 10 ktory z dźiatek pociechę ma: A ktory zá żywotá widźi upadek nieprzyjaciół swojich. ♣ Błogosłáwiony 11 ktory mieszka z żoną rostropną: A ktory śię nie potknie w języku b swojim: Y ktory nie służył podlejszemu nád śię. ♣ Błogosłáwiony 12 ktory dostąpił mądrośći/ y ktory gdy co mowi/ ma pilne słucháczę. ♣ O 13 jákoż wielki jest kto dostąpił mądrośći! lecz niemász nád tego kto śię boji PANA. ♣ Ale miłość PAńska 14 wszystko przewyższa jásnośćią swoją. 15 ♣ A kto jey dostąpił/ komuż przyrownány będźie? ♣ Bojaźń PAńska/ 16 jest początkiem miłośći jego: ále wiárá/ jest początkiem złączenia 17 śię z nim. ♣ Wszelka rána znośna oprocz rány duszney: Tákże y wszelka złość / oprocz złośći niewieśćiey: 18 ♣ Wszelkie utrapienie/ oprocz utrapienia tych co mię nienawidzą: tákże wszelka pomstá/ oprocz pomsty 19 nieprzyjaćielskiey. ♣ Niemász głowy gorszey nád głowę węzowę; Y niemász gniewu / nád gniew nieprzyjaćielski.

20 WOlałbym mieszkáć ze lwem c y ze smokiem/ á niżeli mieszkáć ze złą niewiástą. ♣ Niewiástá 21 złośćią odmienia oblicze swoje / á záśmurza twarz swoję jáko niedźwiedźicá. ♣ Mąż jey śiedząc mię- 22 dzy bliźnimi swymi/ ćiężko wzdychác muśi dla niey. ♣ Máła jest 23 káżda złość przećiwko złośći niewieśćiey: dźiał grzesznikow niechajże ná nię przypádnie. ♣ Jáko jest stá- 24 remu piászczysta drogá pod gorę; ták niewiástá świegotliwa/ mężowi spokojnemu. ♣ Niechaj ćię nie u- 25 wodźi piękność niewieśćia; á niewiásty nie pożądaj dla roskoszy. ♣ 26 Gniew y niewstyd y urągánie jest przy niewieśćie/ jeżeli żywi mężá 27 swego. ♣ Zoná zła czyni mężowi serce poniżone y twarz smętna/ y zádawa mu ráne serdeczną. ♣ Ktora 28 nie ćieszy mężá swego w utrapieniu tá czyni ręce osłábiáłe/ y koláná zemdlone. ♣ Od niewiásty d począ- 29 tek grzechu; á przez nię wszyscy u- 30 mieramy. ♣ Nie dawaj podrywáć wodźie/ áni złey niewieśćie wolnośći 31 wychodzenia. ♣ Jeśli nie idźie e pod ręką twoją/ odetni ją od ćiáłá twe°: á daj jey *list rozwodny*, y opuść ją.

b Syrác. 14. 1. y 19. 16 Jákob. 3. 2.

c Przyp. 21. 19. y 25. 24

d 1 Moj. 3. 6. 1 Tym. 2. 14. e 1. Pod posłuszeństwem.

Rozdział XXVI.

O dobrych y złych Żonách.

1 BŁogosłáwiony to mąż/ ktory ma żonę dobrą: bo liczbá dni jego we dwoj násob śię przedłuży. ♣ 2 Niewiástá zmęszna rozwesela mężá swego; á látá żywotá jego ná- 3 pełnia pokojem. ♣ Zoná dobra jest dźiał dobry; w dźiale bojących śię 4 PAná dána będźie: ♣ A bogátego y ubogiego serce/ uprzyjme jest ku PAnu; y wszelkiego czásu z wesołą twarzą rádowáć śię będą.

5 TRzech rzeczy śię lęka serce moje; á ná czwartą/ ujrzawszy ją/ 6 wzdrygam śię. ♣ Niesławy miej- 7 skiey y wzruszenia pospolstwá. ♣ Y potwarzy kłamliwey: To wszystko 8 jest nád śmierć ćięższe. ♣ Niewiástá zazdrośćząca niewieśćie/ jest smętkiem y boleśćią serdeczną: á biczem języká jest tá/ ktora śię przed káżdym plotkámi bárwi. ♣ Niewiástá 9 zła/ jest jáko járzmo roztárgnione wołow: á kto ją ma/ jest jáko ten ktory w gárśći niedźwiadká trzy- 10 ma. ♣ Wielki gniew *pobudza* niewiástá opiłá y nie okrocona/ y ktora 11 nie táji swojey sprosnośći. ♣ Wszeteczeństwo niewieśćie poznáć po wyniosłych oczách jey/ y po powiekách jey.

12 NAd Corka niewstydliwa a postaw straż/ by snadźználazszy wolność/ swey woli nieuczyniłá. ♣ 13 Ná jey niewstydliwe oko miey pozor/ á nie dźiwuj śię jeśli wystąpi 14 przećiwko tobie. ♣ *Abowiem* jáko prágnący podrożny otwiera ustá ználazszy źrzodło/ y ledá wodę/ ktora náblisza jest/ pije: *tákoná* u káż-

a Syrác. 42. 11.

de° kołu uśiedźie/ y przećiwko strzale otworzy sájdak. 15 Wdźięczność żony ućieszy mężá swego / á kośći jego utoczy umiejętność. 16 Dar PAński jest żoná milcząca y rostrópna: á niemász frymárku ná duszę 17 jey dobrze wyćwiczoną. Miłość nád miłość/ jest żoná wstydliwa y 18 wierna; Y niemász wagi ktoraby zrownáć miáłá z strzemięźliwą 19 duszą jey. *Jáko* słońce wschodzące ná wysokośći PAńskiey: ták y piękność żony dobrey ku ochędo- 20 stwu domu jey. *Jáko* świecá świeći ná świeczniku świętym/ ták y krasna twarz w lećiech státecznych. 21 Jáko słupy złote ná podstáwkách śrebrnych/ ták są nogi piękne przy 22 pierśiách stałych. Synu moj/ záchowaj czerstwy kwiát wieku twego: á nie dawaj obcym mocy two- 23 jey. Gdy znájdźiesz ze wszystkich pol dźiał naurodzájnieyszy/ ośiewaj go nąśieniem swojim/ zpolegájąc ná 24 zacnym rodźie swojim: Ták potomstwo twoje pozostáłę y sáme rzeczą dobrego rodu májące/ zacne bę- 25 dźie. Niewiástá nierządna świni podobna będźie: á tá/ ktora jest zá mężem/ temu kto jey używa/ zá wieżę przećiwko śmierći poczytána bę- 26 dźie. Niewiástá niepobożna/ złemu dźiałem oddána będźie: ále pobożna dána będźie temu/ ktory śię 27 PAná boji. Żoná niepoczćiwa/ lekce sobie waży złą sławę: ále corká poczćiwa y mężá śię wstydźić bę- 28 dźie. Niewiástá niewstydliwa/ zá psá poczytána będźie: ále wstydliwa/ 29 PAná śię bać będźie. Żone ktora ma w uczćiwośći mężá swego/ wszyscy zá mądrą máją: ále ktora go nie ma w uczćiwośći/ zá niepobożną u wszystkich dla pychy będźie 30 miána. Błogosłáwiony to mąż/ ktory ma żonę dobrą: bo liczbá lat jego w dwoj násob przedłużona bę- 31 dźie. Żoná wrzaskliwa y szczebietliwa/ będźie śię zdáłá ku odpędzeniu nieprzyjaćioł *sposobna*: 32 Ále duszá káżdego człowieká tym *obyczájem* podobna/ jáko w walecznych zámieszkách żywot swoj zprowádźi.

33 D Wie rzeczy frásują serce moje/ á trzećia wzrusza mię do 34 gniewu. Gdy mąż waleczny ginie dla ubostwá: á gdy mężowie mą- 35 drzy są w lekkiey wadze. A ten ktory śię od spráwiedliwośći zá grzechem udawa/ tego PAN pod 36 mieczz poda. Kupiec nie snádnie śię uwáruje nieprawośći: á kárczmarz od grzechu wolny nie będźie.

Rozdział XXVII.

Nábywánie niespráwiedliwe. 7. Y pochlebstwo gáni. 8. A do násládowánia spráwiedliwośći. 16. Y do trzymánia wiáry przyjaćielowi, upomina.

1 D Lá rzeczy/ ná ktorey máło należy/ wiele ich zgrzeszyło: á kto śię chce bogáćić/ odwraca oko swe. 2 Jáko miedzy spojeniem kámienia kołwbity bywa: ták śię miedzy kupowániem y przedawániem grzech 3 záwadza. Jesliż śię kto nie będźie trzymał bojáźni PAńskiey/ tego dom w rychle wywrocony będźie. 4 Gdy śię rzeszoto trzęśie/ zostawáją śmieći: ták plugástwá człowieczę w myśli jego. 5 Naczynia gárncárskiego a piec doświadcza: ták człowieká doświadczáją w mowie jego. 6 Owoce pokázują jáka byłá pracá około drzewá ich: ták y słowá *pokázują* myśli sercá ludzkie- 7 go. Nie chwał człowieká pierwey niżeli mowi: gdyż to jest doświadczenie ludzkie.

8 B Ędźiesz li násládował spráwiedliwośći/ dostąpisz jey: á oblecżesz śię w nię jáko w długą szátę poczćiwą. 9 Ptástwo łączy śię z sobie rownymi/ á prawdá śię do tych przyłącza ktorzy jey pilnują. 10 Lew czyha ná zwierz: á grzech ná te ktorzy czynią nieprawość. 11 Rozmowa pobożnego/ záwsze jest o mądrośći: ále głupi odmienia śię 12 jáko Kśiężyc. Miedzy głupimi upátruj czás: ále miedzy bácznymi 13 ustáwicznie bywaj. Rozprawá głupich/ jest z obráženiem; á śmiech 14 ich jest rostosz grzeszna. Gdy ten mowi co często b przyśięga/ powstáwáją włosy: á w poswarku tákowych/ uszy zátkáne być muszą. 15 Swar hárdych wylewa krew: á zwády ich ćiężkie są słuchániu.

a Przyp 27.21.

b Syrác. 23. 9.

c Syrác. 19. 10. y 22. 25

10 KTory odkrywáć tájemnice/tráci wiáre : á nie znájdźie przyjaćielá według myśli swojey. 17 Miłuj przyjaćielá / á bądź mu wiernym : A jesliż odkryjesz tájemnice 18 jego/ nie dostániesz go więcey. Abowiem jáko człowiek tráci nieprzyjaćielá swego / ták tráci y przyjaćielá swego. Jákoby ptaká z reku wypuścił / ták przyjaćielá strácíwszy/ nie ułápisz go. 19 Nie goń że go/ boć dáleko odstąpił / á ućiekł jáko 20 sárnáz śidłá. Abowiem ráná może być záwiązána / y poswarek może 21 być pojednány: Ale kto objáwił 22 tájemnice / strácił wiáre. Kto mruga d okiem/ knuje złośći : á ktokolwiek zna/ chroni śie go.

d Przyp 10. 10.

23 W oczyć łágodnie będźie mowił / y mowie twojey będźie śie dźiwował : ále potym wywroći ustá swe / á słowem twoim da nágáne. 24 Wiele rzeczy mam w nienawiśći : ále nie ták jáko tego / kogo y PAN nienawidźi.

25 KTo kámień ku gorze rzuca / ná swoje głowe godźi : á raz zdrádliwy/ czyni wielka ráne. 26 Kto doł e kopie / wpádnie weń : á kto śidło 27 stawia/ będźie nim ułápiony. Kto czyni złe rzeczy / ná niego śie zwála : á nie wźwie z kąd nań przyda.

e Psalm 7. 16. Przyp. 26. 27.

28 Pośmiewisko y pohánbienie/ pysznych *śie trzyma* : á pomstá/ jáko 29 lew/ czyha ná nie. Sidłem połápáni będa / ktorzy śie ćieszą z upadku pobożnych ; á boleść zniszczy je 30 przed śmierćia ich. Gniew y popędliwość / y te są obrzydłe : á mąż grzeszny będźie w mocy ich.

Rozdział XXVIII.

Od pomsty. 10. Y od swaru odwodźi.

1 KTo prá nie pomsty / od PAná weźmie pomste : á grzechy jego 2 pilnie chowáć będźie. Odpuść krzywde bliźniemu : á gdy śie modlić będźiesz / grzechy twoje odpuszczone będa. 3 Człowiek przećiwko człowiekowi zátrzymawa a gniew/ á od PAná szuka uzdrowienia. 4 Nád człowiekiem sobie podobnym niemájąc miłośierdźia / zá grzechy 5 swoje śie modli. On ćiáłem będąc / záchowywa gniewy : ktoż mi- 6 łośćiw będźie grzechom jego? Pámiętaj ná ostáteczne rzeczy / á przestań wiedź nieprzyjáźni. 7 Nie groź bliźniemu zguba y śmierćia/ ále 8 trwaj w przykazániách. Pámiętaj ná przykazánia / á nie gniewaj śie 9 ná bliźniego. *Pámiętaj* ná przymierze Nawyższego / á nie dbaj ná 10 grzech z nieobaczenia. Wstrzymaj śie od swaru / á umniejszysz grzechow : bo człowiek gniewliwy zápala zwáde. 11 Człowiek grzeszny/ smęci przyjaćioły / miedzy spokoj- 12 ne wrzuca potwarzy. Jákie są drwá / ták b będźie gorzał ogień : á jáko jest wielka zwádá / ták jest rozpalenie : jáko mocny jest człowiek / ták y gniew jego będźie : według bogáctwá swego / człowiek podnośi gniewu swego.

a Mátt. 6. 14. Márk. 11. 25. Rzym. 12. 19.

b Przyp. 26. 21.

13 Poswarek skwápliwy/ zápala ogień : á zwádá 14 pretka/ wylewa krew. Jesli ná iskre dmucháć będźiesz/ rozpali śie : á jesli ná nie pluniesz / zágáśnie : á to oboje z ust twojich pochodźi.

15 OBmowcę / y tego co jest dwojistego językā / przeklinájćie : bo wielu ktorzy w pokoju żyli / zátráćili. 16 Język dwojisty wielu powikłał / y rozegnał z narodu do narodu ; y mocne miástá poborzył ; y domy mocárzow powywracał. 17 Język dwojisty rozegnał niewiásty zmężyłe/ á pozbáwił je śiły ich. 18 Ktory go słucha / nie znajdźie odpoczynku / áni będźie mieszkał w pokoju. 19 Rázy od bicżá/ czynia śiność : ále raz od językā / kruszy kośći. 20 Wiele ich polęgło od ostrza mieczá : ále nie *ták wiele* jáko tych ktorzy poginęli od językā. 21 Błogosłáwiony kto jest ochroniony przed nim : á kto nie 22 wpadł w popędliwość jego. Ktory w járzmie jego nie ćiągnał / áni zwiąskámi jego był związány. 23 Abowiem járzmo jego/ jest járzmo żelázne : á zwiąski jego / są zwiąski 24 miedźiáne. Smierć jego jest śmierć zła : á dáleko pożytecznieysz jest 25 grob/ niźli on. Nie będźie pánowáł nád pobożnymi / áni od płomienia jego zgoráją. 26 Ktorzy opuszczájá PAná/ przypádna nań/ y rozpali śie ná nie / á nie będźie mogł być 27 zágászony. Puszczony będźie ná nie

jáko lew / jáko lámpárt rozßárpa je. 28 ✠ Pátrz ábyś ośiádłość twoje ogrodźił ćierniem : *ále* y do uſt twojich przypraw drzwi y zawory : ✠ 29 Zley śrebro twoje y złoto twoje : *Ale* też zważ mowe twoje / á uſtam 30 twojim uczyń bramy y zawory: ✠ A ſtrzeż ábyś śie ſnadź nie potknął w nich ; á nie upadł przed oczymá czyháiących *ná ćię*.

Rozdział XXIX.

O Pożyczániu. 17. O Rękojemſtwie. 16. Y oczęſtym śię potułániu.

1 KTo jeſt miłośierny/pożycza bliźniemu : á ktory go podpomaga ręką ſwoją/czyni doſyć rozkazániu. ✠ 2 Pożyczaj bliźniemu czáſu potrzeby jego : á ty oddawaj bliźniemu czáſu ſwego. ✠ 3 Uczyń doſyć ſłowu twemu/ á bądź mu wierny : á ná káżdy czás znajdźieß *u niego* czegoć potrzebá. ✠ 4 Wiele ich rzecz pożyczoną zá rzecz ználeźioną poczytáli : y przykrośći tym czynili ktorzy ich rátowáli. ✠ 5 Pokąd nie weźmie / cáłuje ręce jego ; á uniżájąc śię bliźniemu / pokornie mowi. ✠ 6 A kiedy ma oddáć/ odwłacza czás : y kłádźie przyczyny zániedbánia ſwego / wymawiájąc śię czáſem. ✠ 7 A choćby mogł oddáć / ledwie połowicę przynieśie / y poczytáć to jáko zá rzecz ználeźiona. ✠ 8 A jeſli nie będźie mogł *oddáć*, pozbáwi go pieniędzy jego / y poczy go ſobie zá nieprzyjaćielá bez 9 przyczyny. ✠ Oddawa mu złorzeczeniem y potwarzą : á miáſto uczćiwośći / obłoczy go w złą ſławę. ✠ 10 Przetoż wiele ich dla tákowey złośći nie zákłádáją bliźniego / obawiájąc śię / żeby o ſwoje nie przyßli. ✠ 11 A wßákże nád tym ktory śię upokarza / miey ćierpliwość : á nie odwłaczaj mu pokázáć miłośierdźia. ✠ 12 Przeto że przykazano/ podpomagaj ubogiego : á dla uboſtwá 13 jego nie odwrácaj śię od niego. ✠ Nie żałuj utráćić pieniędzy dla przyjaćielá y brátá : á nie kryj ich pod kámień/ ábyć śię nie popſowáły. ✠ 14 Száfuj ſkárbem twojim / według rozkazánia Nawyżßego : á będźieć 15 pożyteczniejßy niżeli złoto. ✠ Nágromadzaj miłośierdźia do ſpiżárnie twojey : á to ćię wybáwi z 16 káżdego utrapienia. ✠ Będźie walczyło zá tobą bárźiey niżeli tarcz mocna/y niżeli mocny oßczep / przećiwko nieprzyjaćielowi.

17 MAż dobry ręczy zá bliźniego : ále kto ſtráćił wſtyd / opuśći 18 go. ✠ Ná dobroczynność rękojmiego nie zápominaj ; bo dał żywot 19 ſwoj zá ćię. ✠ Dobre rękojemſtwo/ 20 grzeßnik wywraca. ✠ Grzeßnik doſtáwßy rękojmiego / ućieka : á człowiek niewdźięczny / opußcza tego 21 ktory go wybáwił. ✠ Rękojemſtwo/ wielu dobrych pogubiło : á jáko náwáłnośćiámi morſkimi / nimi mio- 22 táło. ✠ Ludźi możnych z domow wypędźiło / ktorzy śię tułáć muśieli 23 miedzy narodámi cudzymi. ✠ Grzeßnik przykazánie Páńſkie gwałcący / wpada w rękojemſtwá : á kto śię w cudze ſpráwy wdawa / wpada 24 w ſądy. ✠ Podpomagaj bliźniego twego / według możnośći twojey : á pilnie śię ſtrzeż ábyś ſam nie u- 25 padł. ✠ Początek żywotá ludzkiego a jeſt wodá y chleb / dom y ßáty/ ná okrycie háńby jego.

a Syrác. 31. 31.

26 LEpße jeſt życie ubogiego pod dáchem podłym / niż potráwy ko- 27 ſztowne miedzy cudzymi. ✠ Lub máło lub wiele maß / ná tym przeſtawaj : á obmowy domu ſwego nie u- 28 ſłyßyß. ✠ Nędzny to żywot / tułáć śię od domu do domu: będąc gośćiem/ nie śmieß otworzyć uſt ſwojich. ✠ 29 Przyjmieß gośćie / y nápojiß je ; á nie będą tego wdźięczni : nád to / y przykrych *słow* náſłuchaß śię ; ✠ 30 Podź gośćiu/á przykryj ſtoł: á maßli 31 co gotowego/ daj mi jeść. ✠ Gośćiu uſtąp zacniejßemu / bo mi potrzebá domu : bom dał goſpodę brátu *me-* 32 *mu*. ✠ Ciężkać to *człowiekowi* roſtropnemu/ kiedy mu przymawiáją o mießkánie : á kiedy mu urąga ten co mu czego pożyczył.

Rozdział XXX.

O karániu dźiatek. 16. Y o zdrowiu.

1 KTo miłuje ſyná ſwego/częſto go/ karze ; áby z niego ná oſtátku 2 miał poćiechę. ✠ Kto ćwiczy ſyná ſwego / będźie miał poćiechę z niego : á miedzy znájomymi będźie śię

z nie-

3 z niego chlubił. ✤ Kto náucza syná swego / czyni zazdrość nieprzyjaćielowi swemu : á przed przyjaćioły 4 będźie śie z niego chełpił. ✤ Choć umárł Oćiec jego / właśnie jákoby nie umárł : gdyż podobnego sobie 5 zostáwił po sobie. ✤ Zá żywotá swego widźiał *go*, y ućieszył śie z niego : á umieráiąc/nie záfrásował śie. 6 ✤ Bo przećiwko nieprzyjaćiołom zostáwił obrońcę / á przyjaćiołom 7 oddawájące dobrodźiejstwá. ✤ Kto pobłaża synowi / záwiezuje rány jego : á ná káżde záwołánie trwoża 8 śobą wnętrzności jego. ✤ Koń nieobjeżdżony / bywa twárdouſty : á syn rospuſtny / ſtawa śie niepohámowány. 9 ✤ Pieść syná/á przestrászy ćie : igraj z nim / á zásmući ćie. ✤ 10 Nie uśmiechaj śie nań / ábyś *tego* nie żałował / á ná ostátku zębámi 11 nie zgrzytał. ✤ Nie dawaj mu swey woli zá młodu : á nie pátrz przez 12 spáry ná wyſtępki jego. ✤ Náchylaj zá młodu a szyję jego : á obijaj boki 13 jego/ póki jest máły : ✤ By snadź zátwárdźiawszy / nie stałći śie nieposłusznym ; á miałbyś żáłość serdeczną. 14 ✤ Ćwicz syná twego / á w prace go wpráwiaj ; ábyś śie nie 15 obráźił o szkárádość jego. ✤ Lepiey śie ma ubogi zdrowy y mocny / niżeli bogaczná ćiele zchorzáły.

16 Zdrowie y czerſtwość lepsze są nád wszelkie złoto : á ćiáło duże 17 nád bogáctwá niezmierne. ✤ Nie mász bogáctwá lepszego nád zdrowie ćiáłá : áni ućiechy nád wesołe ser- 18 ce. ✤ Lepsza jeſt śmierć niżeli żywot 19 gorzki/ álbo chorobá długa. ✤ Dobre rzeczy zámknione przed gębą zámknioną / są *jáko* wdźięczne potráwy 20 ná grobie postáwione. ✤ Coż pomoże ofiárá báłwánowi? bo áni je/ áni wonia : tákowyć jeſt ktory prześlá- 21 dowánie ćierpi od PAná. ✤ Kto oczymá pátrząc wzdycha / podobny jeſt b trzebieńcowi obłapiájącemu 22 pánnę á wzdychájącemu. ✤ Nie podawaj w smętek duszę c twojey / á nie trap sámego śiebie rádą twoją. 23 ✤ Wesołe serce/ jeſt sam żywot człowieká : á rozweselenie męża/ 24 jeſt długi wiek. ✤ Miłuj zdrowie twoje / á czyń dobrą myśl sercu twemu / á smętek od śiebie dáleko odganiaj : bo smętek wielu pozabił y pożábijał. 25 ✤ Zazdrość y gniew umniejszája dni : á zbytnie stáránie / przed czásem stárość przywodźi. 26 ✤ Serce dobre y wesołe ná báńkiećie/ o swoje śie *tylko* potráwy stára.

a Syrác. 7. 25.

b Syrác. 20. 2.

c Przyp. 15. 13. y 17. 22

ROZDZIAŁ XXXI.

Mowi o bogáctwách. 12. O ucztách páńskich. 29. Y o pićiu winá.

1 Stáránie śie o bogáctwá/ wysusza ćiáło : á *zbytnia* pieczá 2 o nich/odejmuje sen. ✤ Pilne stáránie/ potrzebuje wyspánia : á ćiężka 3 chorobę/sen lżejszą czyni. ✤ Prácował bogacz w zbieraniu bogáctw : á uspokojiwszy śie / záżywa roskoszy 4 swojich. ✤ Ubogi prácuje/ á niedostátek ćierpi w pożywieniu : á gdy przestawa robić / nędzniejszy bywa. 5 ✤ Kto śię kocha we złoćie/nie będźie trzymány zá spráwiedliwego : á kto szuka zginienia / będźie nim nápełnion. 6 ✤ Wiele ich dostáło śię a do więźienia dla złotá : á zginienie 7 ich / przed oczymá ich było. ✤ Jeſt drzewem obráżenia tym ktorzy mu ofiáruja / á káżdy głupi ułowi śie 8 nim. ✤ Błogosłáwiony jeſt bogáty/ ktory ználeziony jeſt bez zmázy / á 9 ktory śię zá złotem nie udał. ✤ Ktoż jeſt táki? A názowiemy go błogosłáwionym : bo uczynił dźiwne rze- 10 czy miedzy ludem swojim. ✤ Ktoż jeſt w tym doświadczony/y doskonáły? 11 ✤ A będźiemy śie nim chlubić. Y ktoż mogąc zgrzeszyć / á nie grzeszył? Y czynić źle / á nie czynił? ✤ 12 Przetoż będą wárowne dobrá jego/á miłośierne uczynki jego zgromádzenie wysławiáć będźie.

13 Gdy zá stoł zacny uśiędźiesz/nie rozdźierwaj łákomie gęby twojey : á nie mow ; Dostátek potraw 14 ná nim. ✤ Pámiętaj że to jeſt zła 15 rzecz/ oko złośliwe. ✤ Abowiem coż gorszego nád oko stworzono / ktore z 16 ledá przyczyny płácze. ✤ Ná cokolwiek pojrzysz / ná to nie ściągaj ręki 17 twojey. ✤ A nie rzucaj śie z drugim/ 18 rázem do misy. ✤ Wyrozumij spráwy bliźniego z sámego śiebie : á káżdą rzecz uważaj. 19 ✤ Jedz jáko człowiek/

a Syrác. 8. 3.

wiek / co przed cie b położą : á nie bądź obżárty / ábyś nie przyszedł w 20 nienawiść. ✣ Przestań pierwey dla dobrego obyczáju : á nie bądź nienásyconym / ábyś snadź kogo nie obráźił. 21 ✣ A jesliby ś śiedźiał miedzy wiela / nie napierwey z nich źciągay 22 ręki twojey. ✣ Abowiem człowiek mierny ná máłe przestawa : przetoż 23 ná łożu swym nie dyszy. ✣ Kto śię skromnie chowa / dobrze sypia / y wstawa ráno z wesołym sercem : ále człowiek obżárty miewa ćięszki sen / y cknienie y gryźienie w żywoćie. ✣ 24 Przetoż byłliby ś przymuszony wiele jeść / wstawszy / idź ná strone / zwroć ; á będźiesz miał ulżenie.

b Syrác. 37.33.

25 Słuchay mię synu / á nie gardź mną : á náostátku doznasz słow 26 mojich. ✣ W káżdey spráwie twojey bądź raczym / á żadna chorobá nie 27 przydźie ná ćię. ✣ Chlebodawcy / wárgi ludzkie błogosłáwią : á świádectwo dobroczynnośći jego / pewne 28 będźie. ✣ Przećiw skąpemu w chlebie / miásto szemrze ; á to jest pewnym świádectwem złośći jego. ✣ 29 Przy winie c nie czyń śię mężnym : bo wino wielu do zguby przywiodło. 30 ✣ Piec doświadcza żelázá twárdego / gdy je hártują : ták wino 31 sercá pysznych / gdy śię opiją. ✣ Wino stoji ludźiom zá żywot / gdy je 32 miernie piją. ✣ Y coż to zá żywot tego / ktorego przemaga wino ? gdyż ono stworzone jest dla rozweselenia d 33 ludźi. ✣ Rádość sercá y ućiechá myśli jest wino / ktore miernie piją 34 czásu potrzebnego. ✣ Gorzkośćią duszę jest wino / gdy je zbytnie piją 35 ku zwádźie y upadkowi. ✣ Pijáństwo zápala gniew głupiego ku obráżeniu : ktore umniejsza śił / y zádawa 36 rány. ✣ Nie strofuj bliźniego przy bieśiedźie winá : á nie waż go sobie 37 lekce / gdy śię rozweseli. ✣ Nie mow mu słowá obráźliwego : áni go nágabay potkawszy śię z nim.

c Ezái. 5. 22. Judyt. 13.3.4

d Psalm 104. 15.

ROZDZIAL XXXII.

Przełożonym. 8. Młodźieńcom. 20. Y wszystkim nauki podawa.

1 JEslis przełożonym postáwiony / nie wynoś śię *nád inne* : ále bądź 2 jáko jeden z nich. ✣ Stáray śię o nie ; 3 á ták śiądź : ✣ A káżdą spráwę swoję odpráwuj / á gdy ćię pochwała odpoczyń : Abyś śię weselił dla nich / á miásto ozdoby otrzymał wieniec. 4 ✣ Przemow do stárszego / bo tobie to przynależy ; ále z wielkim báczeniem : á rozerwiesz muzykę. 5 ✣ Gdźie przystoji słucháć / nie wdaway śię w rzecz : y nie pokázuj śię mądrym / 6 gdy czás nie po temu. ✣ Spiewánie zgodne śpiewakow przy bieśiedźie winá / jest jáko sygnet Kárbunkulusowy 7 w złoto opráwiony. ✣ Wdźięczne głosy śpiewakow przy winie łágodnym / są jáko sygnet szmárágdowy 8 w złoto opráwiony. ✣ Mow młodźieńcze jesliżeć potrzebá ; y to ledwie zá wtorym rázem / jesli ćię 9 zpytáją. ✣ Powiedz wiele krotkimi słowy : bądź jáko ten co rzeczy wiá-10 domy / á przećię milczy. ✣ Miedzy zacnymi będąc / nie rownay śię im : á kędy są stárcy / nie wiele mow. ✣ 11 Przed gromem prętko śię błyska ; á wstydliwego uprzedza wdźię-12 czność. ✣ W czás powstaway / á nie bądź miedzy ostátnimi : idź do do-13 mu / á nie leń śię. ✣ Tám gray / y czyń według myśli twojey : ále nie w grzechách y w słowiech pysznych. 14 ✣ A zá to błogosław tego / ktory ćię stworzył ; y ktory ćię nápawa dobrámi swymi.

15 KTo śię boji PANA / przyjmie náukę je° : á ktorzy go ráno szu-16 káją / znájdują łáskę jego. ✣ Kto szuka zakonu / będźie nim nápełniony : 17 ále obłudnik obráźi śię on. ✣ Ktorzy śię boją PAná / znájdują sąd : á spráwiedliwość jáko świátłość zapalą. ✣ 18 Człowiek grzeszny / chroni śię karánia : á według swey woli wynájduje 19 wymowki. ✣ Człowiek rozsądny / nie gárdźi rozmysłem : ále głupi y hárdy / nie lęka śię stráchu : á po uczynku nie umie sobie rády dodáć. 20 ✣ Bez rády nic nie czyń / ábyś po uczynku nie muśiał żáłowáć. ✣ 21 Nie chodź drogą ná ktorey byś mogł upáść : ábyś śię nie obráźił 22 o kámienie. ✣ Nie ufay drodze rowney : á strzeż śię y dźieći two-23 jich. ✣ W káżdey spráwie dobrey bądź sercá dobrego : bo to jest zá-24 chowywáć rozkazánia. ✣ Kto jest

wie=

wiernym PAnu / pilen jest przykazánia jego: á kto w nim ufa/nie bedźie umniejszony.

Rozdział XXXIII.

Pożytki bojáźni Bożey. 5. Zwrcżaj mądrych y głupich 8. Rząd Boży we wszystkich rzeczách. 23. Y jáko śie przećiwko dźiećiom y czeládźi záchowáć przystoji.

1 Tego co śie boji PAná / nie potka nic złego : áleowszem tákowy z pokuszenia wyrwány bedźie. 2 Mąż madry nie ma w nienawiśći zákonu : áleć ktory śie z nim obłudnie obchodźi / jest jáko wicher gwałtowny. 3 Człowiek rostropny / wierzy zakonowi : á zakon jest mu też wierny. 4 Choćby było pytánie a jawne / nágotuj śie co masz mowić ; á ták beda cie słucháć : Náucz śie pierwey / á potym odpowiádaj. 5 Serce głupiego/jest jáko b koło u wozá : á jáko oś obraca śie myśl jego. 6 Przyjaciel naśmiewcá/ jest jáko bujny koń / ktory r-za pod káżdym jeźdźcem. 7 Czemuż jeden dźień zacnieyszy niż drugi / gdyż wszystká świátłość dźienna w roku od słońcá pochodźi? 8 Vmiejetnośćia PAńską rozdźielone są : ktory odmienia czásy y świetá : A z nich niektore wywyższył y poświećił / á niektore położył w pocżet dni powszednich. 9 Otowszyscy ludźie z prochu; jáko y Adam z źiemie c stworzony jest. 10 Ale w wielkośći umiejetnośći PAn rozdźielił je / y rozne poczynił drogi ich. 11 Niektorych pobłogosłáwił y wywyższył : á inne pośwjecił 12 y sobie przywłaszczył. Niektore przeklał y poniżył / y wywroćił je z stolic ich. 13 Jáko gliná jest d w reku gárncarzá / z ktora czyni co mu śie podoba:ták człowieká w reku swojich ma ten ktory go uczynił/ y płáći mu wedlug zdánia swego. 14 Przećiwko złemu jest dobre: á przećiwko śmierći/żywot. 15 Ták przećiwko grzesznikowi / jest pobożny : á przećiwko meżowi pobożnemu / grzeszny. 16 A ták obaczysz we wszystkich spráwách Nawyższego / dwoje przećiwko dwojgu ; á jedno przećiwko e drugiemu. 17 Lecz ja ná ostátku przyłożywszy czujnośći / jáko ten ktory zbierał pozostáłe grona po tych/ktorzy wino zbierali ; doszedłem tego z pożegnánia PAńskiego/ ábym jáko ten ktory wino zbiera / nápełnił 18 práse. Obaczćież żemći nie sobie sámemu prácował / ále wszystkim szukájacym umiejetnośći.

19 Słuchajćież wielmożni : á rządcy zgromádzenia nákłońćie 20 uszu. Synowi/ y żenie / brátu y przyjaćielowi/nie daj mocy nád soba pokiś żyw : á drugiemu nie puszczaj májetnośći twojich/ ábyś żáłujac 21 nie prośił o nie. Pokiś żyw y duch jest w tobie / nie podawaj śie w nie-22 wola żadnemu człowiekowi. Bo lepiey jest áby ćiebie dźieći potrzebowáły / á niżbyś ty miał pátrzáć z 23 reku synow twojich. We wszystkich spráwách twojich miey zwierzchność:á nie czyń zmázy sławie two-24 jey. Przy dokończeniu dni żywotá twego / á czásu śmierći / rozdźiel 25 dźiedzictwo twoje. Obrok / kij / y brzemie osłowi: chleb / karánie / y 26 robotá słudze należy. Wpráwuj go w prace kárnośćia / á bedźie szukał odpoczynku:popuść mu reku / á be-27 dźie szukał wolnośći. Járzmo y lec náchyláją szyje: á trapienia y meki 28 sługe złego. Pośli go do roboty / niech nie proznuje : ábowiem wiele 29 złego náuczyło proznowánie. W pracy go postaw ; jáko nań należy: á nie bedźieli posłuszny / uczyń 30 ćiesz e petá jego. Wszákże zbytnie nád żadnym nie przewodź : á nic 31 bez rozsadku nie czyń. Jesli masz sługe / waż go sobie jáko dusze swo-32 je;boś go krwáwie dostał. Maszli sługe / szánuj go jáko brátá ; bo go jáko dusze twojey potrzebowáć be-33 dźiesz. A jeśli mu krzywde niesłusznie uczynisz / ták iż wstawszy od ćiebie ućiecze / ná ktorey go drodze szukáć bedźiesz?

Rozdział XXXIV.

Od wierzenia snom odwodźi. 8. Do náśládowánia Zakonu. 19. Oddawánia ofiar, 24. Do zgody. 27. Y do nienáwracánia śie do grzechu upomina.

1 PRozna nádźieje y omylna miewa głupi człowiek : á sny pod-

nosza

a T. Rzecż o ktorey śie mowi.
b Syr ác. 21. 17.
c 1 Moj. c. 7.
d Ezái. 45. 9. Rzym 9. 20.
e Syr ác. 42. 27.

2 noßą ſkrzydłá głupim. ✠ Jákim jeſt ten ktory ćień chwyta / y goni wiátry / táki jeſt ten ktory ná ſnách zpolega. 3 ✠ To y owo widano bywa we śniech ; á przećiwko twarzy / podobieńſtwo twarzy. 4 ✠ Od nieczyſtego / coż a może bydź oczyśćiono ? á od kłamce / coż może bydź prawdźiwego? 5 ✠ Wießczby y wrozki / y ſny / prozne ſą : á ſerce twoje trapi śie obłudámi / jáko ſerce rodzącey. 6 ✠ Jeſlićby od Nawyżßego nie były zeſłáne dla náwiedzenia / nie przykładaj do nich ſercá twego. 7 ✠ Wielu bowiem ſny oßukáły / á do upadku przyßli ći ktorzy w nich nádźieję pokłádáli. 8 ✠ Bez kłamſtwá Zakon do wypełnienia przychodźi : á w uśćiech prawdomownego / mądrość wykonáná bywa. 9 ✠ Mąż bywáły/wiela powiádomy : á w wielu 10 biegły/mądrze mowi. ✠ Máło wie ktory nic nie doświadczył : ále kto dáleko bywał/ jeſt dowćipnieyßy. 11 ✠ Wielem rzeczy widźiał wędrując : przetoż ſkłádność słow mojich *pochodźi* z umiejętności moiey. 12 ✠ Bywałem częſtokroć w niebeſpieczeńſtwie áż do śmierći : á záśiem 13 przez nie bywał wybáwiony. ✠ Będźie żył duch tych / ktorzy śię boją PANA : ábowiem nádźieją ich w 14 Zbáwićielu ich. ✠ Kto śię PAná boji/niczego śię nie lęka/ áni śię boji : ábowiem on jeſt nádźieją jego. 15 ✠ Ktory śię PAná boji / błogosłá16 wiona jeſt duſzá jego. ✠ Ná kogoż śię ogląda / y ktora jeſt podporá 17 jego? ✠ Oczy PAńſkie b nád tymi ktorzy go miłują : *On jeſt* obrona mocna / y podpora pewna / zaſłona od upalenia / y nákryćiem w południe : obrona od obráżenia / á rá18 tunkiem w upadku. ✠ On wywyżßa człowieká / y oświeca oczy / dawa zdrowie / y żywot / y błogosłáwieńſtwo.

19 Ofiárá ofiárującego c z rzeczy źle nábytych / jeſt pośmiewiſkiem: á nie bywáją przyjemne dá20 ry nieſpráwiedliwych. ✠ Nie kocha śię Nawyżßy w ofiárách niepobożnych / áni wielkośćią ofiar bywa 21 ubłagány zá grzech. ✠ Kto czyni ofiáre z májętnośći uboich / *jeſt jáko* ten, ktory zábija ſyná przed Oj22 cem jego. ✠ Chleb niedoſtáteczny ch/ żywot jeſt ubogich ; á kto go odbie23 ra/jeſt człowiekiem krwie. ✠ Zábija bliźniego / kto mu pożywienie odejmuje: á wylewa krew/ kto najemniká w zapłáćie d oßukawa.

24 Gdy jeden buduje / á drugi pſuje ; coż zá pożytek máją / tylko 25 prace ? ✠ Jeden śię modli / á drugi przeklina; ktoregoż Pan głos wyſłu26 cha ? ✠ Kto śię umywa dotknawßy śię e umarłego / á záś śię go dotyka ; coż mu pomoże umywánie je27 go ? ✠ Ták też kiedy człowiek pośći zá grzechy ſwoje / á záśię odchodźi f y dopußcza śię ich : Ktoż wyſłucha modlitwę jego / á coż mu pomogło uniżenie jego ?

ROZDZIAŁ XXXV.

O poſłußeńſtwie zakonowi Bożemu, y co z tąd idźie zá pożytek.

1 Kto záchowywa zakon / obfite 2 czyni ofiáry. ✠ Ofiáruje *ofiárę* zbáwienną / kto jeſt a pilen rozkázá3 nia. ✠ A kto wdźięczność pokázuje/ jákoby ofiárował mąkę pßeniczną: á kto czyni jáłmużny / czyni ofiáre 4 chwały. ✠ Podoba śię PAnu odſtąpienie od złośći : á ofiárá ubłagálna jeſt/ odſtąpić od nieprawośći. ✠ 5 Nie ukázuj śię prozen przed oczymá b PAńſkimi : ábowiem to wßy6 ſtko przykázuje. ✠ Ofiárá ſpráwiedliwego/ tukiem ołtarz nápełnia / y wdźięczna jeſt wonność jey przed 7 obliczem Nawyżßego. ✠ Ofiárá mężá ſpráwiedliwego/przyjemna jeſt: á pámiątká jey nie przyjdźie w zápá8 mietánie. ✠ Wyſtawiaj Páná umyſłem c dobrym : á pierwiaſtek rąk 9 twojich nie umniejßaj. ✠ W káżdym datku / ukaż weſołą twarz twoje : á z rádośćią oddawaj dźieśięćiny. ✠ 10 Dawaj Nawyżßemu według tego jákoć udźielił : á *dawaj* dobrym u11 myſłem z prace rąk twojich. ✠ Bo PAn jeſt nadgroda / á oddać śiedm 12 kroć więcey. ✠ Nic nie umniejßaj z dáru twego / boć tego nie przyjmie. 13 ✠ Ani ofiáruj ofiáry nieſpráwiedliwey: to PAN jeſt Sędźią ;á nie máß u niego względu d ná osoby. ✠ 14 Nie ma względu PAN ná oſobę

Marginalia: a Mátt. 12.34. — b Pſalm 34.16. Syráć. 15.19. — c Przyp 21.27. — d 5 Moj. 24.15 — e 4 Moj. 19.11. — f 2 Piotr 2. 20. — a 1 Sám. 15.22. — b 2 Moj. 23.15. 5 Moj. 16.16. — c 2 Kor. 9. 7. — d 5 Moj. 10.17. 2 Kron 19. 7. Job. 34.19. Mądr. 6. 8. Dźiej. 10.34. Rzym 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr 1. 17.

ubogiego ; ále prozbe wysłucha 15 krzywdę cierpiącego. ✠ Nie pogárdźi pokorna prozba śirotki y wdowy/ gdyby wylewáły modlitwy. ✠ 16 Izali łzy wdowy ná twarz jey nie pádáją : á wołánie jey ná tego ktory je wywiodł? ✠ 17 Kto Bogu z ochota służy / przyjęty będźie : á modlitwá jego wzbije śie áż pod obłoki. 18 ✠ Modlitwá pokornego / przenika obłoki : á pokąd śie nie przybliży nie będźie uspokojona / áni odejdźie 19 pokąd Nawyższy niewejrzy. ✠ PAn będźie sądźił spráwiedliwie / y uczyni sąd / á nie omieszka. Nie będźie miał nád nimi cierpliwośći 20 Namocnieyszy/ ✠ Pokąd nie pokruszy biodr niemiłośiernych : á narodom nie odda pomsty : 21 ✠ Pokąd nie zniesie mnostwá naśmiewcow : y sceptrow niespráwiedliwych nie pokruszy. 22 ✠ Pokąd nie odda człowiekowi według spraw jego : á pracam 23 ludzkim/ według myśli ich. ✠ Pokąd nie rozsądźi ludu swego: á nie ućieszy 24 go miłośierdźiem swojim. ✠ O jákoż jest wdźięczne miłośierdźie czásu utrapienia ? Jáko obłok dżdżowy czásu suszy.

ROZDZIAŁ XXXVI.

Modlitwá do PAná Bogá. 21. Zátym o Małżeństwie náuki podawa.

1 Zmiłuj śie nád námi PAnie: Boże wszystkich rzeczy wejrzy ná nas ; á puść strách twoj ná wszytkie narody/ ktorzy ćie nie szukáją. ✠ 2 Podnieś rękę twą ná obce narody/ 3 áby obaczyli moc twoję. ✠ Jákoś ty przed nimi poświęcony w nas / ták przed námi bądź uwielbiony w nich: 4 ✠ A poznáją ćie jákośmy ćię y my poználi / że niemász Bogá oprocz 5 ćiebie PAnie. ✠ Pokaż nowe znáki/ 6 y a nowe cudá. ✠ Uwielbi rękę twą y rámię práwe / áby wysławiano 7 dźiwne spráwy twoje. ✠ Wzbudź popędliwość/ y wylej gniew : z nieś przećiwniká/ á potrzyj nieprzyjaćielá. 8 ✠ Pospiesz śie z czásem / á pámiętaj ná gniew ; áby ćię wysła9wiáły zacne spráwy twoje. ✠ Od gniewu płomienistego niech będźie pożárty / ktoryby żywo uszedł ; á ktorzy trapią lud twoj / niech zgi10nienie znajdą. ✠ Potrzyj głowy Kśiążąt narodow / ktorzy mowią ; 11 Niemász nas. ✠ Zgromadź wszystkie pokolenia Jákobowe : á ujmi je práwem dźiedźicznym / jáko od 12 początku. ✠ Zmiłuj śie nád ludem PAnie / nád ktorym wzywano Imienia twego ; y nád Izráelem/ ktoregoś pierworodnym b náziwał. 13 ✠ Zmiłuj śie nád miástem świętym twojim Jeruzalemem / á nád miej14scem odpoczynienia twego. ✠ Nápełni Syon / áby wywyższał wyroki twoje ; á chwałę twoję lud twoj. ✠ 15 Wydaj świádectwo tym / ktorzy są ná początku od ćiebie stworzeni : á wzbudź proroki *mowiące* w Imieniu 16 twojim. ✠ Uczyń nadgrodę tym / ktorzy ćię oczekawáją / áby prorocy twoji wiernymi byli oká17záni. ✠ Wysłuchaj Pánie modlitwę sług twojich / według tego jáko błogosłáwił c Aáron ludowi twojemu : á poznáją wszyscy ná źiemi / żeś ty PAn wiekow.

18 Brzuch je wszelki pokárm: wszákże jeden pokarm nád drugi le19pszy. ✠ Ustá gdy czego kosztują / poznawáją zwierzynę : tákże y serce rostropne *rozezna* słowá kłamliwe. 20 ✠ Serce uporne przynośi frásunek; ále człowiek w wielu rzeczách ćwiczony oddawa mu. 21 ✠ Niewiástá ledá mężczyznę przyjmuje : ále jedná 22 pánná nád drugą pięknieysza. ✠ Piękność niewieśćia rozwesela twarz: á wszystkę żądzą ludzką d przewyż23sza. ✠ Jeslize jest języka litośćiwego/ ćichego/ y szczerego : mąż jey nie jest 24 jáko inni ludźie. ✠ Kto ma dobrą żonę / ma początek gospodárstwá : bo ma pomoc według śiebie / y śiłę 25 odpoczynienia. ✠ Kędy niemász płotá / májętność rozszárpána bywa : á kto nie ma żony / wzdycha tułájąc 26 śię. ✠ Bo ktoż wierzyć będźie jáwnemu łotrowi / ktory śię tuła od miástá do miástá ? Ták y człowiekowi ktory nie ma gniazdá ; ále zostawa gdźiekolwiek śię zámierzknie.

ROZDZIAŁ XXXVII.

O Przyjaćiołach. 7. O Radách. 31. á o skromnym życiu.

Margin notes: a G. Odmień. — b 2 Moj. 4. 21. — c 4 Moj. 6. 24. — d 3 Ezdr 4. 18.

1 Każdy przyjaćiel rzecze; Y jam przyjaćiel: Ale bywa przyjaćiel imieniē tylko. ✣ 2 Izali nie trwa smętek do śmierći / gdy towárzysz ábo przyjaćiel obraca się w nieprzyjaćiela? ✣ 3 O zła myśli! z kądżeś się wźięła / ábyś zdrádą źiemię okryłá? ✣ 4 Towárzysz z przyjaćielem społem jada z ućiechą: á czásu utrapienia/będźie mu przećiwnym ✣ 5 Towárzysz z przyjaćielem prácuje dla brzuchá: á przećiwko nieprzyjaćielowi bierze tarczą. ✣ 6 Nie zápámiętawaj przyjaćielá w umyśle swojim: áni go przepominaj w bogáctwách twojich.

7 Nie radź się tego/ u ktoregoś w podejrzeniu: á przed tym ktoryć zajrzy/zátaj ráde. ✣ 8 Wszelki rájcá zálecá ráde swoje: ále jest co rádźi / sobie kwoli. ✣ 9 Strzeż się od rajce / á obacz pierwey czego potrzebuje (bo on sam sobie porádźi) 10 ✣ Aby snadź los o ćie rzucájąc / nie rzekł; Dobra jest drogá twojá: y postáwiłby się przećiwko *tobie*, przypátrując się coby ná ćie przyszło. 11 ✣ Nie radź się tego/ u ktoregoś w podejrzeniu: á przed tymi ktorzyć zajrzą/ zátaj ráde. 12 ✣ *Nie radź się* z niewiástą o tey ktora jey zajrzy: z bojáźliwym/ o wojnie: z kupcē/ o frymárku: z kupującym / o przedániu: z zazdrośćiwym / o dźiękczynieniu: z okrutnikiem / o ludzkośći: 13 ✣ A z leniwym/ o wszelákiey pracy: z najemnikiem dorocznym/ o dokończeniu *roku*: á z sługą leniwym / o wielkiey roboćie. 14 ✣ Y nie miey rády ni o czym z tákowymi 15 ✣ Ale z mężem pobożnym przebywaj ustáwicznie / o ktorym wiesz/ iż záchowywa rozkazánia Páńskie. 16 ✣ Ktorego duszá rowna się z duszą twoją: á jesli się potkniesz / wespoł z tobą żáłość mieć będźie. 17 ✣ Ale przestań ná rádźie sercá twego; bo niemász wiernieyszego nád nie. 18 ✣ Abowiem myśl człowieczá / więcey oznájmić może niżeli śiedm strożow / ktorzy śiedzą ná wysokiey strażnicy. 19 ✣ Ale w tym wszystkim proś Nawyższego / áby prawdą jego rządźiłá drogi twoje. ✣ 20 Początkiem káżdey spráwy / niech będźie mowá: á przed káżdą spráwą/rádá. 21 ✣ Oblicze/jest znákiem odmienney rádośći. 22 ✣ Czterey rzeczy są; dobre/złe/żywot/śmierć; nád ktorymi / język jest ustáwicznym pánem. 23 ✣ Jest kto do wszystkiego sposobny / ktory wielu uczy: á włásney swojey duszy jest niepożyteczny. ✣ 24 Kto mędrkuje w mowie/obrzydłym jest: táki/ wszelkiey mądrośći pozbáwiony będźie. 25 ✣ Bo mu nie jest dána od PANA przyjemność: ponieważ wszystkiey mądrośći pozbáwiony jest. 26 ✣ Jest kto co sobie mądrze poczyna: á w uśćiech jego / owoce rostropnośći jego są chwalebne. 27 ✣ Mąż mądry náucza lud swoj: á owoce rostropnośći jego/są trwáłe. 28 ✣ Mąż mądry nápełniony bywa błogosłáwieństwem/ á błogosłáwią go wszyscy ktorzy go widzą. 29 ✣ Káżdego żywot / jest pod liczbą dni: ále dni Izráelowe są niezliczone. 30 ✣ Mąż mądry odźiedźiczy cześć między ludem swym: á imię jego będźie ná wieki.

31 Synu / zá żywotá twego doświadczaj duszę twojey: á widząc co jey szkodźi / nie pozwalaj jey te°. 32 ✣ Bo nie wszystkim wszystko pożyteczno; áni się wszystkim wszystko podoba. 33 ✣ Nie bądź nienásyconym we wszystkich roskoszách/áni się udawaj a zá pokármámi. 34 ✣ Abowiem z wielu pokármow / bywa chorobá: á obżárćie przynośi brzydkość. 35 ✣ Dla obżárstwá / wiele ich pomárło: á kto miernym jest / przedłuży *sobie* żywotá.

a Syrác. 31.19.

ROZDZIAŁ XXXVIII.

Jáko się z Doktorem. Y z umárłymi obchodźić. 15. Y ktorzy do nábywánia mądrośći niesposobni są, ukázuje.

1 Cześći lekárzá dla potrzeby / cześcią jemu należącą: bo go PAN stworzył. 2 ✣ Gdy od Nawyższego jest lekárstwo: á od Krolá cześći dojdźie. 3 ✣ Náuká lekárská podwyższa głowę jego/ á przed zacnymi chwalony będźie 4 ✣ Pán stworzył lekárstwá z źiemie: á człowiek mądry nie będźie się nimi brzydźił. 5 ✣ Izali a od drzewá nie osłodniáłá wodá / áby byłá poznána moc Boża od człowieká?

a 2 Moj. 15.25.

6 Onci ludźie umiejętnośćią obdárzył/ áby dostąpił chwały z cudow swojich. 7 Ktorymi leczy y uśmierza boleść człowiecza. 8 Aptekarz przypráwia lekárstwá; wszákże nie są doskonáłe spráwy jego: ále od PAná pokoj pochodźi ná wszystkę ziemię. 9 Synu/ w chorobie twojey nie rozpaczaj/ ále śię modł b PAnu; 10 á on ćię uzdrowi. Odwroć śię od grzechu/ á prostuj ręce/ y od wszelkiego grzechu oczyść serce swoje. 11 Zápal wonne kádzenie/ y pámiątkę mąki; á oddaj tłustą ofiárę/ jákobyś już żywym niemiał zostáć: 12 Potym daj miejsce lekárzowi: Abowiem go też PAn stworzył; á niech nie odstępuje od ćiebie/ gdyż go potrzebujesz. 13 Bywáć też czásem y w rękuich szczęśćie. 14 Abowiem y oni PAná prośić będą/ áby im c dał odpoczynienie y zdrowie ku żywotowi. 15 Kto grzeszy przećiwko Stworzyćielowi swemu/ niechaj wpádnie w ręce lekárskie.

b *Ezái.* 38. 2. *Jákob.* 5. 14.

c *T. Chorym.*

16 Synu/ nád umárłym d wylewaj łzy: á záczni płákáć jákobyś co ćięszkiego ćierpiał. 17 A podług zwyczáju umárłych/ przykryj ćiáło jego/ y nie zániedbywaj go pochowáć. 18 Płácz gorzko/ á smęć śię bárzo/ y boleśnie kwil według godnośći jego: á to dźień ábo dwá; ábyś uszedł obmowiská. 19 Potym śię ćiesz po smętku: Abowiem z smętku przychodźi e śmierć/ á smętek serdeczny/ odejmuje śiły. 20 *Aczkolwiek* y w utrápieniu bywa smętek/ á żywot ubogiego *przyczyną* złorzeczeństwá sercá: 21 Wszákże nie dopuszczaj przemoc sercá twego smętkowi: Odpędź go/ á pámiętaj ná ostáteczne rzeczy. 22 Pomni ná to/ że śię wroćić niemoże: á iż umárłemu nic nie pomożesz/ á sam sobie záskodźisz. 23 Pámiętaj násad moj bo tákiż jey y twoj: Mnie wczorá/ á tobie dźiśia. 24 Gdy odpoczywa umárły/ niechże też ustánie y pámiątká o nim: á ćiesz śię nád nim przy wyśćiu duchá jego.

d *Syrác.* 22. 10.

e *Przyp.* 15. 13.

25 Náuczony nábywa mądrośći czásu wolnego: ále niedbáły w pracách swych/ nie będźie mądrym. 26 Jákoż ten będźie mądrym/ ktory śię pługá trzyma/ ktory śię chełpi w sztyku kończástym: ktory woły pogania/ á robotą ich żywnośći szuka/ y ktorego rozmowá o ćielętách? 27 Myśli swoje udawa do wygániánia brozd/ á stáránie jego około karmienia krow. 28 Ták káżdy rzemieśnik y ćieślá/ ktory moc jáko dźień trawi: 29 Y ći ktorzy rzezánia rzężą ná sygnetách/ y ktorzy ná tym są ustáwicznie/ áby rzeczy rozmáite robili: sercá swe udawáją ná to/ áby podobne czynili málowánia/ y stáráją śię jákoby co rychley robotę do końcá przywiedli. 30 Tákże y kowal śiedząc y przy nákowádlni/ y ktory śię báwi robotą żeláźá: ktorego ćiáło párá od ogniá suszy/ á biedźi śię z gorącem przy kominie. 31 W ktorego uszách brzmi częste kołátánie młotá/ y ktorego oczy ná podobne naczynie pátrzáją. 32 Serce swe przykłada do odpráwienia roboty; y pilnośći swojey/ áby ją wypolerował po dokończeniu. 33 Tákżey gárncarz śiedząc nád robotą swoją/ á koło nogámi swymi obracájąc/ pilnym jest roboty swojey: á pod liczbą jest wszystká pracá jego. 34 Rękámi swymi upráwia glinę: á tym co ma przed nogámi/ watli śiłę swą. 35 Serce swe przykłada/ áby dokonał polewánia: á pilnośći swojey/ áby piec wychędożył. 36 Ci wszyscy rękam swojim ufáją: á káżdy w rzemieśle swym mądry jest. 37 Bez tych nie buduje śię miásto/ áni w nim mieszkáją/ áni śię przechodzą. 38 Wszákże do rády ludźie ich nie potrzebują/ áni do zgromádzenia ich przyzywáją. 39 Ná stolicy sędźiow nie uśiedą/ áni postępkow sądowych zrozumieją: 40 Ani jáwnie náuki y rozsądku okażą/ á w przypowieśćiách *biegłymi* ználeźieni nie będą: 41 Ale do żywnośći pomagáją: á trzebá ich do robienia rzemiosłá.

ROZDZIAŁ XXXIX.

Zálecá mądre. 17. Y do wysławiánia Bogá onych nápomina.

1 Ale kto oddawa duszę swą/ áby myśli swe báwił w zakonie Nawyższego/ ten mądrośći wszystkich

ludźi

ludźi stárodawnych szuka/ á zábawia śię Prorokámi. 2 Powieśći mężow záwołánych będźie záchowywał/ á rozlicznych przypowieśći dośćignie. 3 Tájemnic śię przypowieśći bada: y w gádkách przez podobieństwá powiedźiánych/ obieráć śię będźie. 4 Miedzy Pány będźie służył/ á przed Kśiążęty okazáłym będźie. 5 Ziemie cudzych narodow przejdźie: bo dobrego y złego miedzy ludźmi doświadczył. 6 Serce swe oddawa PANU/ ráno wstawájąc do Stworzyćielá swego/ áby śię przed oczymá Nawyższego modlił. 7 Y otwierájąc vstá swe do modlitwy/ zá grzechy swoje modli śię. 8 Będźieli ten PAn wielki chćiał/ duchem zrozumienia nápełni go. 9 On jáko deszcz wyda słowá mądrośći swojey; á w modlitwie/ PAná wysławiáć będźie. 10 On wyprostuje vmysł swoj y vmiejętność: á o tájemnicách swych rozmyśláć będźie. 11 On jáwnie okaże vmiejętność náuki swojey: á zakonem przymierza PAńskiego chlubić śię będźie. 12 Chwalić będą rozum jego wiele ich: y áż ná wieki nie będźie wygłádzony. 13 Nie vstánie pámiątká jego/ á imię jego trwáć będźie od narodow do narodow. 14 Mądrość jego narodowie wysławiáć będą: á chwałę jego zgromádzenie opowiádáć będźie. 15 Lub to *żyw* zostánie/ tedy imię sławniejsze pozostáwi niżeli tyśiąc *innych*: lub teź odpocznie/ tedy y to mu pożyteczno będźie. 16 Jeszcze pomyśliwszy powiem: bom jáko mieśiąc pod pełnia nápełniony.

17 Posłuchajćie mię święći/ á rozkrzewćie śię jáko roża wsádzona nád strumieniem ćiekącym: 18 A wypuśććie kwiát jáko lilia; wydajćie wonność/ á śpiewajćie chwały. 19 Błogosławćie PAná ze wszystkich spraw jego/ y śpiewániem vst/ y ná hárfach: á ták mowćie/ wysławiájąc go;

20 Wszystkie sprawy PAńskie są ᵃ bárzo dobre/ y wszystkie rozkázánia jego wypełnią śię czásu swego. 21 Nie godźi śię mowić; Coż to jest? 22 Abowiem śię to wszystko czásu swego pokáże. Ná rozkázánie jego stánęłá wodá ᵇ ná kupę/ á ná słowo vst jego/ zebráły śię ᶜ wody. 23 W przykázániu jego/ jest dobra wola jego/ á niemász ktoby mogł przekáźić wybáwieniu jego. 24 Wszystkie spráwy wszelkiego ćiáłá/ są przed obliczem jego: á nic śię nie może ukryć/ przed oczymá jego. 25 Od wieku do wieku przypátruje/ śię/ y niemász nic dźiwnego przed oblicznośćią jego. 26 Nie godźi śię mowić; Coż to jest? bo wszystko dla potrzeby ich stworzono. 27 Błogosławieństwo jego jáko rzeká okrywa ziemię: á jáko powodź nápojiłá ją. 28 Ták gniew je° narodowie odźiedźiczą/ jáko wody w słoność obroćił. 29 Jáko drogi jego proste są świętym/ 30 ták złośnikom obrázeniem. Dobre rzeczy dobrym od początku 31 stworzone są/ ále grzesznikom złe. Przedniejsza rzeczą do káżdey ᵈ potrzeby żywotá ludzkiego jest wodá/ ogień/ żelázo/ sol/ máká pszeniczna/ mleko/ miod/ wino/ oliwá y száty. 32 Wszystkie te rzeczy pobożnym w dobre; ále grzesznikom obrocą śię 33 we złe. Są duchowie ktorzy ná pomstę stworzeni są/ ktorzy w swojey popędliwośći zmacniáją bicze 34 jego. Czásu dokonánia moc wyleją; á zápálczywość tego/ ktory je stworzył/ uśmierzą. 35 Ogień/ morze/ głod/ y śmierć/ wszystko to dla ᵉ 36 pomsty stworzono. Zęby źwierząt *srogich*, niedźwiadkowie/ y jászczorki/ y miecz/ czynią pomstę ná zgubę niezbożnych. 37 Gdy on wychodźi/ rádują śię: á ná źiemi pogotowiu będąc/ czásu swego nieprzestępują słowá. 38 Przetoż od początku jestem utwirdzony/ á pomyśliwszy *o tym*, podałem to ná piśmie; 39 Że wszystkie spráwy PAńskie ᶠ są dobre/ á wszystkiego czásu swego czego potrzebá/ dodawa. 40 Nie godźi śię mowić; To jest gorsze niż owo: ábowiem wszystko czásu swego będźie pochwalono. 41 Przetoż teraz cáłym sercem y usty chwalćie y błogosławćie Imię PAńskie.

a 1 Moj. 1. 31.

b 2 Moj. 14. 22.

c 1 Moj. 1. 9.

d Syrác. 29. 28.

e Syrác. 40. 9.

f 1 Moj. 1. 31.

ROZDZIAŁ XL.

Jáki jest żywot człowieczy. 19. T

w czym śiatu kocháć potrzebá ukázuje. 30. A od żebránia odwodźi.

1 WSzelka zábawá jest náznáczona káżdemu człowiekowi / á jarzmo ćieżkie synom Adámowym: ode dniá ktorego wyszli z żywotá mátki swey / áż do dniá / ktorego śie wracáją do mátki wszystkich rzeczy. 2 ✠ Po myślách ich y lekániu serdecznym / *nástepuje ná nie* teskliwe oczekawánie zkończenia dniá. 3 ✠ Od tego ktory śiedźie ná stolicy sławney / áż do poniżonego ná źiemi y w popiele. 4 ✠ Od tego ktory nośi hiácyntowe száty y korone / áż do tego ktory śie nákrywa surowym płotnem. 5 ✠ Zápálczywość y záwiść / zásrásowánie y wątpliwość / lekánie śie śmierći / poruszenie / swar / y sen nocny czásu odpocżynienia ná łożu / odmieniáją przedśiewźięćie jego. 6 ✠ *Owá*, máło / á jákoby nic nie odpocżywa / á we śnie jest jáko we dni straży. 7 ✠ Trwoży śie widzeniem sercá swego; á jáko ten ktory z bitwy ućieka. 8 ✠ A czásu wybáwienia swego ocućiwszy / dźiwuje śie próżnemu stráchowi. 9 ✠ Toć przychodźi ná wszelkie ćiáło / od człowieká / áż do bydlęćiá: ále ná grzesznika śiedm kroć więcey nád to: 10 ✠ Smierć / swar / miecz / morderstwá / przywiedźienie głodu / y ztárcie / y plagi; 11 ✠ Wszystko to ná niespráwiedliwe a stworzono jest / y dla nich b stał śie potop. ✠ 12 Wszystko co jest z źiemie / w źiemie c śie obroći: á co z wody / do d morzá wpada. 13 ✠ Wszelki dar / y bezpráwie wygłádzone bedźie: ále wiárá ná wieki trwáć bedźie. 14 ✠ Pieniądze niespráwiedliwych / jáko potok wyschną / á jáko wielki grom ze dżdżem zgrzmotem e pominą. 15 ✠ Gdy kto otwiera reke / ráduje śie: ták przestepnicy do końcá zágina. 16 ✠ Rodźiná niepobożnych / nie rozmnoży gáłezi: á korzenie nieczyste są ná wysokiey skále. 17 ✠ *Są jáko* pijáná ná káżdey wodźie / y przy brzegu rzeki pierwey niżeli jáko trawá wyrwáni bedą. ✠ 18 Miłość / jáko raj / pełna błogosłáwieństwá: á szczodrobliwość ná wieki zostawa.

19 ŻYwot przestawájące f náswojim / y robotniká / wdźięczny jest: ále tych obu przechodźi ten ktory skarb znájduje. 20 ✠ Dźiatki y budowánie miástá czynią trwáłą sławe: ále nád to oboje lepsza jest niewiástá nienágániona. 21 ✠ Wino y muzyká / rozweseláją serce: ále nád to oboje język łágodny. 22 ✠ Piszczałká y hárfá / dźwiek wdźięczny dawáją: ále nád to oboje język łágodny. ✠ 23 Przyjemnośći y pieknośći oko pożąda: ále nád to oboje / źielonego śiewu. 24 ✠ Przyjaćiel y towárzysz / pod czás śie zchadzáją: ále nád to oboje / żoná z mężem. 25 ✠ Bráćia y pomoc / pomagáją czásu utrapienia: ále nád to oboje miłośierdźie. 26 ✠ Złoto y śrebro nogi utwierdza: ále nád to oboje wychwaláją ráde. 27 ✠ Bogáctwá y śiłá / wywyższáją serce: ále nád to oboje bojaźń PAńska. 28 ✠ W bojáźni PAńskiey niemász g niedostátku; y niepotrzebá oprocz niey szukáć wspomożenia. 29 ✠ Bojaźń Páńska jest jáko raj błogosłáwieństwá: á nád wszelką sławe ozdobiona jest.

30 SYnu / nie żyj z żebránia: lepiey jest umrzeć niżeli żebráć. 31 ✠ Żywot człowieká te° / ktory pátrza ná cudzy stoł / nie ma poczytány być zá żywot: to háńbi żywot swoj pokármámi cudzymi: 32 ✠ Ale człowiek umiejętny y ćwiczony / chroni śie tego. 33 ✠ W uśćiech niewstydliwego / słodka jest żebránina: ale w brzuchu jego ogień gore.

Rozdział XLI.

O śmierći. 8. Y o ludźiach niepobożnych. 20. Y zá co śie wstydźić ludźie máją, pokázuje.

1 O Smierći / jákoż jest gorzka pámięć twojá człowiekowi spokojnie żyjącemu w dobrách swojich! ✠ 2 Mężowi spokojnemu / wolnemu od troski / y ná wszystkim szcześliwemu á ktory jeszcze może jeść! 3 ✠ O śmierći / dobryć jest sąd twoj człowiekowi niedostátecznemu y niedołężnemu! 4 ✠ Zgrzybiáłemu stárcowi / y o wszystko śie frásującemu / y rozpacżájącemu / á temu ktory stráćił nádźieję! 5 ✠ Nie lekaj śie sądu śmierći / pámiętájąc ná przodki twoje y ná potomki / gdyż tákowyż jest sąd o twojim ćiele u PAná. 6 ✠ Przecz śie

tedy

Marginalia: a Syrác. 39. 33. b 1 Moj. 7. 11. c 1 Moj. 3. 19. Syrác. 41. 13. d Kázn. 1. 7. e Job. 6. 15. f 1 Tym. 6. 6. g Tob. 4. 22.

tedy zprzeciwiaß dobrey woli Nawyżßego : choć dźieśieć / choć sto/ 7 choć tyśiac lat maß? ✣ Niemáß w grobie skárgi ná żywot.

8 Dźiećmi obrzydłymi/ stawáją śie dźieći grzeßnikow : y ktorzy mießkáją w sąśiedztwie z niepobożnymi. 9 ✣ Dźieći grzeßnikow dźiedźictwo zginie : á przy naśieniu ich/ hánbá ustáwicznie zostánie. 10 ✣ Ná ojcá niepobożnego / dźieći skárżyć bedą/ że przez niego hánbe máją. 11 ✣ Biádá wam mężowie niepobożni/ ktorzyśćie opuśćieli Zakon 12 Nawyżßego. ✣ Bo choćbyśćie śie zmnogli/ poginiećie : á jesli śie národźićie/ ku przeklectwu śie národźićie : á jesli pomrzećie/ tedy w przeklectwie bedźiećie odłaczeni. 13 ✣ Jáko wßystko co jest z źiemie/ w źiemie śie obroći : ták niezbożni w 14 zginienie. ✣ Ludźie smetek máją nád ciáły ich ; wßákże imie złe/ ludźi złych/ wygłádzone bedźie. ✣ 15 Stáraj śie o imie dobre: bo to dłużey trwáć bedźie/ niżeli tyśiąc skárbow wielkich złotá. 16 ✣ Dobrego żywotá jest liczbá dni : ále imie dobre 17 trwa ná wieki. ✣ Synowie/ záchowajćie kárność w pokoju. 18 ✣ Mądrośći skrytey/ y skárbu zákopánego/ coż jest zá pożytek obojgá? 19 ✣ Lepßy jest człowiek tájacy b głupstwo swoje/ niżeli człowiek ktory kryje 20 mądrość swoje. ✣ Przetoż obawiajćie śie słow moich: boć nie jest rzecz dobra/ we wßystkim śie wstydźić : y nie wßystkim śie wßystko podoba/ co śie wiernie dźieje.

21 Wstydźćie śie przed Ojcem y przed mátką/ zá wßeteczeństwo ; á przed Kśiążećiem y możnym/ zá kłamstwo. 22 ✣ Przed sędźią y przed zwierzchnośćią/ zá występek; á przed zgromádzeniem y pospolstwem/ zá nieprawość: 23 ✣ Przed towárzyßem y przed przyjaćielem/ zá bezprawie ; á przed miejscem ná ktorym mießkaß/ zá złodźiejstwo: ✣ 24 Przed prawdą Bożą/ zá wzruszenie przymierza ; y zá podpieránie śie łokćiem ná chlebie/ y zá gánienie gdy 25 co bierzeß ábo dawaß : ✣ A przed tym ktory ćie pozdrawia/ zá milczenie ; y zá pátrzánie ná niewiaste 26 nierządną: ✣ Zá odwrácánie twarzy od człowieká zacnego; y zá odjęćie 27 cżyjego dźiału y dáru : ✣ *Wstydźćie śie* zá przemyślawánie o żenie/ 28 ktora jest zá mężem : ✣ Zá nágabánie dźieweczki jego; y niepostawaj u łożá jey : 22 ✣ Przed przyjaćielem zá słowá uszczypliwe: á gdy co 30 dawaß/ nie wymawiaj: ✣ Tákże zá powtarzánie rzeczy słyßánych ; y zá objáwienie rzeczy tájemnych. ✣ 31 Ták bedźieß náder wstydliwy/ á znajdźieß łáske przed oczymá wßystkich ludźi.

a Syrác. 40.11.

b Syrác. 20.30.

ROZDZIAŁ XLII.

Zá co śie nie trzebá wstydźić. 9. O Corkách. 15. O spráwách Bożych, rozprawia.

1 Zá te rzeczy śie nie wstydź/ áni miey względu a ná osobę / ábyś 2 miał grzeßyć. ✣ Nie wstydź śie zá zakon y przymierze Nawyżßego ; y zá sąd/ gdybyś spráwiedliwie karał 3 niepobożnego: ✣ Zá rzecz towárzystwá/ y podrożnych ; y zá podźielenie dźiedźictwá miedzy powinowáte : 4 ✣ Y zá spráwiedliwe wagi y gwichty: zá ośiádłość wielką ábo máłą; zá rozliczne przedawánie kupcom: ✣ 5 Y zá częste ćwiczenie dźiatek; y słu6dze złemu boku okrwáwienie. ✣ (Dobra jest rzecz mieć straż nád podejrzáną żoną : á gdźie jest wiele rąk/ 7 zámykaj. ✣ Wydawaj pod liczbą/ y pod wagą : á co daß ábo weźmieß/ 8 wßystko nápiß.) ✣ *Nie wstydź śie* zá to/ gdy karzeß głupiego y ßalonego/ y stárcá wádzącego śie z młodym. A ták bedźieß prawdźiwie wyćwiczony/ y w chwale przed wßystkimi żywiącymi.

9 Corká przynośi ojcu wielkie stáránie/ á pieczą o niey sen odejmuje : áby snadź młodośći swey źle nie używáłá : á gdy zá mąż pojdźie/ áby w nienawiść nie wpádłá : 10 ✣ Aby snadź w pánieństwie nárußona nie byłá: á w domu ojcá swego będąc/ brzemienna nie zostáłá : á zá mężem będąc/ áby snadź nie wystąpiłá: á mießkájąc z mężem/ áby 11 nie byłá niepłodna. ✣ Trzymaj ustáwiczną straż nád corką b niewstydliwą : áby snadź nie uczyniłá z ciebie nieprzyjaćiołom pośmiewi-

a 5 Moj 1.17.

b Syrác. 26.12.

ską/ obmowiská w mieśćie/ złey sławy u ludźi ; á żeby ćie do háńby nie przywiodłá miedzy mnostwem wielkim. ✣ 12 Ná żadnego śie człowieká pieknośc nie zápátruj: á miedzy niewiástámi/ nie záśiadaj. ✣ 13 Bo z száty pochodźi mol ; á z niewiásty/ złość niewieśćia. ✣ 14 Lepsza jest złość meska/ niż dobroczynność niewiásty/ ktora przywodźi do pohańbienia.

15 Będe tedy przypominał spráwy Páńskie : á com widźiał/ opowiem słowy Páńskimi dźiełá jego. 16 Słońce jásne ná wszystko pátrzy ; á chwały Páńskiey pełne jest dźiełko jego. ✣ 17 Nie dał tego PAn świetym/ áby mieli wypowiedźieć wszystkie cudá jego. ✣ 18 PAn Wszechmogacy ugruntowáł wszystko/ áby umocnione było ku chwale jego. ✣ 19 On przepáśći/ y sercá dochodźi/ á chytre rády ich wyrozumiewa. ✣ 20 Bo Naywyższemu znájoma jest wszelka umiejetność/ á przeglada znáki wiekow. ✣ 21 Oznájmuje przeszłe rzeczy/ y przyszłe : á objawia słáki tájemnic. ✣ 22 Nie jest mu tájna żadna myśl/ nie jest tájne przed nim áni jedno słowo. ✣ 23 Zacne spráwy swoje madrośćia swoja przyozdobił/ ten ktory jest od wieku áż ná wieki. ✣ 24 Jemu áni nie przybywa/ áni nie ubywa ; áni potrzebuje żadnego rajce. ✣ 25 O jákoż wszystkie spráwy jego sa pożadáne ! áż do iskierki widźieć śie to może. ✣ 26 Wszystkie te rzeczy żyja y trwája ná wieki ku wszelkim potrzebam/ y wszystkie mu sa posłuszne. ✣ 27 Wszystko po e dwojgu jest/ jedno przećiwko drugiemu : á nic niedostátecznego nie uczynił. ✣ 28 Jedno drugiego utwirdza w dobrym : A ktoż śie do sytośći może nápátrzyć chwały Bożey?

e Syrác. 33.16.

Rozdział XLIII.

Spráwy Boże wylicza. 30. Y do wychwalánia PAna nápomina.

1 Ochedostwo wysokośći/ obłokow rozpostárćie czyste : sławny jest ná wejrzeniu ksztáłt niebá. ✣ 2 Słońce gdy je przy weśćiu widáć/ opowiáda *dźień* : bo jest dźiwnym naczyniem dźiełá Naywyższego. 3 ✣ W południe wysusza źiemie ; á przed goracośćia jego / ktoż śie ostoji? ✣ 4 Jáko kto piec goraco rozpala przy robośćie ; ták w troj násow wiecey słońce wypala gory. ✣ 5 Pary ogniste wypuszcza/ á jásnymi promieniámi záćmiewa oczy. ✣ 6 Wielki jest PAn ktory je uczynił/ á słowy swymi zástánowił b bieg jego. ✣ 7 Tenże spráwił y Mieśiac : áby c nástawajac czásu swego/ ukázował czásy y znáki wiekow : tenże mieśiac/ znákiem jest Swiat. ✣ 8 Gdy mu świátłá ubywa ná zchodźie/ Mieśiacem śie według imienia swego názywa: á gdy go przybywa/ dźiwne rzeczy odmiána spráwuje. ✣ 9 To naczynie májac d wojsko ná wysokośći/ świeći ná rozpostárćiu niebieskim. ✣ 10 Ozdobá niebá/ jest pieknośc gwiazd ; ozdobá tá ktora świeći ná wysokośćiach Páńskich. 11 ✣ Ná rozkazánie Swietego/ wykonywája sad ; á nie zgorája ná strażách swoich. ✣ 12 Przypátrz śie teczy/ á błogosław e temu ktory ja stworzył bárzo piekna w jásnośći swojey. ✣ 13 Obtoczyłá niebo okrażeniem pieknym : rece Naywyższego rozćiagneły ja. ✣ 14 Rozkazániem swojim zástánawia śnieg : á pretko wzbudza łyskáwice sadu swego. ✣ 15 Przetoż gdy otworzone bywája skárby/ wylátuja obłoki jáko ptacy. ✣ 16 Wielmożnośćia swoja ztwirdza obłoki/ á pierzchája kámienie grádowe. ✣ 17 Głos gromu jego do boleśći źiemie przywodźi/ á ná wejrzenie jego gory śie trzesa. ✣ 18 Kwoli niemu wieje wiátr Południowy/ á burzy śie wiátr Połnocny/ y pretkość wichru. 19 ✣ Sniegiem sypie jáko ptástwem latájacym : á śnieg śie puszcza jáko száráńcza ktora lata. ✣ 20 Oko śie dźiwuje bárzo piekney białośći jego : á nád deszczem jego serce śie zdumiewa. ✣ 21 Y szron/ jáko sol/ ná źiemie sypie ; ktory gdy zmárznie/ uczyni śie jáko ostry gożdź. ✣ 22 Kiedy źimny wiátr Połnocny wieje/ zámraza wode : ✣ 23 Y u káżdego zgromádzenia wody/ zástawia śie : á wode/ jáko w pánćerz przyobłoczy. ✣ 24 Pożera gory/ y pustynie wypala/ á źiele suszy jáko ogień. ✣ 25 *Wszákże* tego wszystkiego/ pretkim lekárstwem bywa

a Psalm 19. 7.
b Jozu. 10.12. Ezái. 38. 8
c 1 Moj. 1. 14.
d 1 Moj. 2. 1. Psalm 19. 5.
e 1 Moj. 9. 13.

mgłá

mgłá y rosá ; ktora uprzedzájac go-
26 racość / cżerstwi je. ✠ Ná rozkaz
jego ućiszyłá śie przepáść / á ná
27 niey rozsádźił wyspy. ✠ Ktorzy śie
pławią f po morzu / powiádáją o
niebespieczeństwách jego : co my
słyszac uszymá swymi / dźiwujemy
28 śie. ✠ Y támći są niespodźiáne y
dźiwne spráwy / rozliczność wszelá-
kich zwierząt / y rozne wielorybby.
29 ✠ Zá rządzeniem jego szcześliwą
miewa droge Anjoł jego : á słowem
jego / złożone są wszystkie rzeczy.

f Psalm 107. 23.

30 CHocbysmy wiele mowili / nie-
uczynimy temu dosyć : bo / kro-
tko mowiąc / On sam jest wszystko.
31 ✠ Jákoż go dostáteczńie wysławiác
możemy ? Abowiem on jest wielki
32 nád wszystkie spráwy swoje. Strá-
szliwy jest PAN / y bárzo wielki / á
33 dźiwna moc jego. ✠ Wysławiajćie y
wywyższajćie PAná / ile możećie :
wszákże on jest wietszy nád wszystke
34 chwałe. ✠ Y wywyższájac go zmá-
cniajćie śie / á nie ustawajćie : bo
35 temu nigdy dosyć nie uczynićie. ✠ Y
ktoż go widźiał y wypowie ? y kto
36 go uwielbi / ták jáko jest ? ✠ Wiele
jest rzeczy skrytych / wietszych niżeli
te : Máłosmy widźieli spraw jego.
37 ✠ Bo PAn wszystko stworzył ; á po-
bożnym dał mądrość.

ROZDZIAL XLIV.

Záleca niektore świete y zacne Męże.

1 WYsławiajmy męże chwalebne
y Ojce násze w rodzáju. ✠
2 Wielką sławe uczynił PAn wiel-
3 możnośćią swoją od wieku. ✠ Ci pá-
nowáli w krolestwách swojich / y byli
mężámi sławnymi w mocy : ći rá-
dźili rozumem swojim : ći oznájmo-
4 wáli o proroctwách. ✠ Byli wodzá-
mi ludu w rádách / y w mądrym
5 spráwowániu ludu. ✠ Mądre rzeczy
były w náuceich : wynájdowáli śpie-
wánie muzykow / y wykładáli wier-
6 szenápisáne. ✠ Mężowie bogáći / kto-
rzy dosyć potęgi májac / spokojnie
7 mieszkáli w domách swojich. ✠ Ci
wszyscy w rodzájách sławe otrzy-
máli / á zá dni swojich byli w chwa-
8 le. ✠ Byli niektorzy z nich co zostá-
wili imie / áby opowiádano chwałe
9 ich. ✠ Byli tákże niektorzy / ktorych
niemász pámiątki / á zgineli jákoby
ich nie było : y narodźili śie jákoby
śie nie rodźili / y synowie ich po
10 nich. ✠ Ale ći byli mężowie miło-
śierni / ktorych spráwiedliwośći nie
11 są w zápomnieniu. ✠ Przy naśieniu
ich trwa dźiedźictwo dobre / wnuko-
12 wie ich są w przymierzu. ✠ W przy-
mierzu jest naśienie ich / y dźiatki
13 ich po nich. ✠ Aż ná wieki trwa na-
śienie ich / á sławá ich nie będźie
14 zgłádzona. ✠ Ciáłá ich w pokoju po-
grzebione są / á imie ich żywie od
15 narodu do narodu. ✠ O mądrośći
ich ludźie powiádáją / á chwałe ich
zgromádzenie rozgłasza.

16 ENoch a dobrze śie podobał PA-
nu Bogu / á przeniesionym bę-
dąc / jest ná przykład pokuty naro-
dom.

a 1 Moj 5. 24. Żyd. 11. 5.

17 NOe ználeziony będąc doskoná-
łym y spráwiedliwym cżásu
gniewu Bożego, stał b śie pojedná-
18 niem. ✠ Przetoż gdy potop c przy-
szedł / przymierze wieczne utwir-
dzone jest z nim ; áby nie było zgłá-
dzone potopem wszelkie ćiáło.

b 1 Moj 6. 9. y 7. 1.

c 1 Moj 9. 9.

19 ABráhám był wielkim d Ojcem
wielu narodow ; á nie był zná-
leźiony w sławie podobny jemu. ✠
20 Ktory záchowywał zakon Nawyż-
szego ; á był e w przymierzu z nim.
21 ✠ Ná ćiele jego Bog przymierze po-
stánowił : á wiernym f w pokuszе-
22 nia ználeźiony jest. ✠ Przetoż mu
Bog przyśięgą potwirdźił / iż miał
ubłogosłáwić narody w naśieniu
23 jego. ✠ Że go miał rozmnożyć jáko
proch źiemie / á dáć im dźiedźictwo
od morzá do morzá / á od rzeki áż do
krájow źiemie.

d 1 Moj 17. 2.

f 1 Moj 12. 11. 17.

24 TAkże y Izáákowi g potwirdźił /
dla Abráhámá Ojcá jego / bło-
gosłáwieństwo wszystkich ludźi / y
przymierze ktore odpoczęło ná gło-
25 wie Jákobowey. ✠ Przyznał śie do
niego h w błogosłáwieństwách swo-
26 jich / y dał mu dźiedźictwo. ✠ Y od-
dźielił cząść jego w pokoleniách /
ktore ná dwojenaśćie rozdźielił. ✠
27 Wywiodł z niego męża miłośier-
nego / ktory ználazł łáskę w ocząch
wszelkiego ćiáłá.

g 1 Moj 26. 3.

h 1 Moj 27. 38.

Rozdział XLV.

Mojżeszá. 8. Aároná. 34. Y Fineeszá zacnie wysławia.

1 Miłego Bogu y ludźiom Mojżeszá: ktorego pámiątká jest 2 w błogosłáwieństwie: ✠ Podobnym go uczynił w chwale świętych: á wielkim go uczynił ná postrách nieprzyjaćiołom. 3 ✠ Ná słowá jego cudá uśmierzył: y uczynił go sławnym przed a obliczem Krolow. ✠ 4 Rozkazał mu iść do ludu swego/ y ukazał mu chwałę swoję: w wierze y w ćichośći jego/ uczynił go święt-5 tym. ✠ Wybrawszy go ze wszystkich ludźi/ dał b mu słyszeć głos swoj/ y 6 wwiodł go w obłok. ✠ Podawszy mu sam oblicznie przykazánia/ Zakon 7 żywotá y umiejętnośći. ✠ Náuczył Jákobá przymierza/ y sądow swych Izráelá.

8 Aaroná wywyższył / świętego/ jemuż podobnego/ brátá jego z 9 pokolenia Lewi. ✠ Uczynił z nim przymierze wieczne/ á dał mu urząd 10 Kápłański miedzy ludem. ✠ Ubłogosłáwił go w dostojeństwie/ á opá-11 sał go w száty chwały. ✠ Oblekł go w doskonáłą sław ę/ á potwirdźił go 12 naczyniem pewnym. ✠ Ubiorem/ długą szátą/ nárámiennikiem/ y w około jábłkámi gránatowymi ozdo-13 bił go: ✠ Y dzwonkámi złotymi gęstymi w około/ áby brzmiał c dźwięk/ 14 gdyby chodźił: ✠ Aby głośno brzmiał w Kośćiele/ y ná pámiątkę 15 był synom ludu swego: ✠ Száta świętá/ złotem/ hiácyntem/ szárłatem roboty háfterskiey/ y napierśni-16 kiem sądu/ znákiem prawdy ✠ Kręconym kármázynem robotą rzemieśl-17 niczą: ✠ Kámieniem drogim z rzezániem/ jáko bywá ná pieczęćiách/ w opráwie złotey/ robotą złotniczą/ ná pámiątkę z napisem wyrytym/ według liczby synow Izráelskich. ✠ 18 *Miał też* koronę d złotą ná czapce/ 19 z wyćiśnionym obrázem pieczęći świętey. ✠ Pięknie wszystko było ochędożono/ robotą kosztownie urobiona/ y rzeczy ná ktore byli mieli 20 pátrząć/ pięknie ozdobione. ✠ Przed nim nie było tákich rzeczy/ y nie będźie áż ná wieki: w ktore śię nie obłoczył obcy/ ále tylko sámi synowie jego/ y wnukowie jego ustáwicznie. 21 ✠ Ktorych ofiáry ofiárowáne bywáły ná káżdy dźień/ ustáwicznie 22 dwá kroć. ✠ Mojżesz nápełnił e ręce jego/ y pomázał go Olejkiem świę-23 tym. ✠ To mu śię stáło y naśieniu jego/ zá przymierzem wiecznym/ y 24 jáko niebo trwáłym. ✠ Aby społem służąc Bogu/ urząd Kápłański od-25 práwowáli/ y błogosłáwili ludowi w Imieniu jego. ✠ Wybrał go ze wszech żywiących/ áby ofiárował ofiáry PAnu/ zápały y wdźięczną wonność ná pámiątkę/ y ofiáry spo-26 kojne zá lud. ✠ Dał mu rozkazánia swoje/ y moc odpráwowánia sądu 27 według zakonu. ✠ Aby náuczał Jákobá świádectw / á w zakonie jego 28 dawał świátłość Izráelowi. ✠ Gdy śię byli obcy przećiwko g niemu zpiknęli/ á zajrzeli mu ná puszczy mężowie niektorzy/ z Dátánem y Abironem y rotą Korego/ z gniewem y z 29 popędliwośćią. ✠ Widźiał PAn/ y nie pochwalił tego; przetoż wytrá-30 ceni są. ✠ Uczynił miedzy nimi cudá/ áby je potráćił płomieniem o-31 gniá jego. ✠ Y przydał Aáronowi chwały/ y dał mu dźiedźictwo: pier-32 wiastki narodow oddał mu. ✠ A zwłaszczá chleb á przygotował mu do sytośći: Bo ofiáry PAńskie jadáli/ 33 ktore mu dał y naśieniu jego. ✠ Ale ná źiemi z ludem nie dźiedźiczył/ y działu nie miał miedzy ludem: ábowiem PAN jest działem dźiedźictwá jego.

34 A Finees syn Eleázárow/ trzeći jest w chwale/ ktory go náślá-35 dował w bojáźni h PAńskiey. ✠ A gdy lud odstępował/ zástawiał śię z wielką y ochotną myślą/ á łáskę 36 jednał Izráelowi. ✠ Przetoż mu jest utwirdzone i przymierze pokoju/ y ludowi jego/ áby był sprawcą świę-37 tych rzeczy: ✠ Y áby miał on y naśienie jego dostojeństwo Kápłań-38 skie/ áż ná wieki. ✠ Y już *według* przymierza z synem Dawidowym z pokolenia Judá uczynionego/ dźiedźictwo krolewskie z syná ná syná sámego *zpada*: ále dźiedźictwo Aáronowe *zpada też* y ná na-39 śienie jego. ✠ Niechże wam *PAn*

a 2 Moj. 11. 3.
b 2 Moj. 19. 19.
c 2 Moj. 28. 35.
d 2 Moj. 28. 36.
e 2 Moj. 18. 41.
f 3 Moj. 8. 12.
g 4 Moj. 16. 1.
h 4 Moj. 25. 7. Psalm 106. 30. 1 Mác. 2. 54.
i 4 Moj. 25. 12.

da mądrość w serce wásze/ ábyśćie sądźili lud jego w spráwiedliwośći : áby nie były wygłádzone dobrá ich / áni chwałá jego w rodzájách wászych.

ROZDZIAŁ XLVI.

Jozuego. 12. Kálebá. 18. Y Sámuelá záleca.

1 MĘżny był ná wojnie Jozue syn a Nunow/ ktory nástąpił po Mojżeszu ná proroctwo. ✣ 2 Ktory uczyniony był wielkim według imienia swego ku wybáwieniu wybránych Bożych : ✣ 3 Aby pomstą b przyszłá ná nieprzyjacioły powstawájące: á ták rozdźielił dźiedźictwo Izráelowi. ✣ 4 Jákiey sławy doszedł podnosząc ręce swoje/ y wyćiągájąc miecz przećiwko miástam? ✣ 5 Ktoż przed nim ták stánął: 6 Bo on wiodł wojny PAńskie. ✣ Izali śię nie ręką c jego słońce zástánowiło ? á jeden dźień nie stał śię jáko dwá ? ✣ 7 Wzywał Nawyższego PANA/ poćierájąc nieprzyjacioły 8 w około : ✣ A wysłuchawszy go wielki PAN / rzucał d kámienie grádowe mocą wielką. ✣ 9 Uderzył ná narody waleczne/ á zstąpiwszy 10 potráćił przećiwniki. ✣ Aby poználi narodowie rynsztunek ich ; bo przed PAnem byłá bitwá jego : ábowiem on szedł zá mocarzem.

11 TAkże też zá dni Mojżeszowych 12 uczynił miłośierdźie: ✣ Bo on y Káleb syn e Jefunow/ stánąwszy przećiwko zgromádzeniu/ grzeszyć ludowi nie dopuśćili/ y záwśćiągneli szemránie złośliwe. ✣ 13 A ći dwá byli/ ktorzy f záchowáni są z sześćkroć stá tyśięcy pieszych/ áby wprowádzeni byli do dźiedźictwá/ do źiemie opływájącey mlekiem y miodem. ✣ 14 Y dał g PAN Kálebowi moc/ ktora w nim do stárośći trwáłá: Aby wstąpił ná wysokość źiemie/ á potomstwo jego/ áby dźiedźictwo otrzymáło : ✣ 15 Y áby widźieli wszyscy synowie Izráelscy/ że dobra rzecz jest násiádowáć PANA;

16 TAkże y Sędźiowie káżdy według imienia swego/ ktorych serce nie było wszeteczeństwem zkáżone/ y ktorzy śię nie odwracáją od

a 4 Moj. 27.18. 5 Moj. 3. 21. b 2 Moj. 17. 9. c Jozue. 10.12. d Jozue. 10,11. e 4 Moj. 14. 6. f 4 Moj. 26 65. 5 Moj. 1. 36. g Jozue. 14.11.

PANA ; y tych pámiątká jest w 17 błogosłáwieństwie. ✣ Kośći ich niech zákwitną ná miejscu swym/ á imię ich niech śię przeniesie ná syny tych/ ktorzy sławy doszli.

18 SAmuel prorok PAńśki od Páná swego umiłowány/ krolestwá stánowił/ y pomázował Kśiążętá h nád ludem jego. ✣ 19 Według zakonu PAńskiego sądźił zgromádzenie / y náwiedźił PAn Jákobá. 20 ✣ Z wiernośći jego doświadczono że jest i prorokiem/ y poznano z słowá jego; ✣ 21 Ktory to wzywał PAná mocnego / gdy go zewsząd ućiskáli nieprzyjaciele jego/ ofiárując báránká k ssącego. ✣ 22 Y zágrzmiał PAn z niebá/ y dał słyszeć głos swoj z wielkim głosem zgromobicia/ y potárł hetmány Tyrskie/ y wszystkie Kśiążętá Filistyńskie. ✣ 23 Lecz pierwey niż zásnął ná wieczność/ oświadczył śię przed PAnem y pomázáńcem jego/ *mowiąc*; ✣ 24 Pieniędzy/ áni obuwia l od żadnego człowieká nie wziął : ✣ Y nikt go nie obwinił. ✣ 25 A zásnąwszy m prorokował/ y ukazał krolowi koniec *żywotá* jego : y podniosł głos swoj z źiemie prorokując/ że zgłádzona będźie niepráwość ludu.

h 1 Sám. 10. 1. y 16. 12. i 1 Sám. 3. 20. k 1 Sám. 7. 9. l 1 Sám. 12. 3. m 1 Sám. 28. 17.

ROZDZIAŁ XLVII.

Nátáná. 2. Dawidá. 15. y Sálomoná pochwaliwszy. 30. Roboámá y Jeroboámá gáni.

1 A Potym powstał Nátán a Prorok/ zá dni Dawidowych. 2 IAko śię tłustość odbiera od ofiáry zbáwienney ; ták Dawid 3 od synow Izráelskich. ✣ Miedzy b lwámi bespieczen był / jáko miedzy koźlęty : á miedzy niedźwiedźiámi/ jáko miedzy jágnięty. ✣ 4 W młodośći swojey zábił c obrzymá/ á odjął pohánbienie od ludu. ✣ 5 A podniozszy ręki/ kámieniem z proce zkráćił pychę Goliatowe. ✣ 6 Bo wzywał PANA Nawyższego/ ktory dał moc práwicy jego / áby zgłádźił człowieká mocnego ná wojnie/ á wywyższył rog ludu swe°. ✣ 7 Ták że w dźieśiąci tyśięcy wystáwił go / á uwielbił go błogosłáwieństwem PAńskim/ gdy mu byłá przy-

a 2 Sám. 7. 2. b 1 Sám. 17.34. c 1 Sám. 13.49.

8 nieśiona korona chwały. ✤ Skruszył nieprzyjaćioły d okoliczne / á wniwecz obroćił Filistyńczyki przećiwniki : ktorych rog áż do dniá dźiśieyszego zkruszył. 9 ✤ Przy káżdey spráwie swey/ dawał chwałe Swiętemu nawyższemu słowy chwalebnymi / 10 ✤ Ze wszystkiego sercá wielbił y miłował Stworzyćielá swego. 11 ✤ Y postánowił e śpiewaki przed ołtarzem / áby głosy swymi wdźięcznie śpiewáli ; á dźień ode dniá śpiewániem swojim *Bogá* chwalili 12 ✤ Oddał ná dni święte to co przynależáło/ á słusznie czásy rozdźielił/ w ktorychby oni chwalili święte Imie PAńskie/y áby śie od poránku rozlegáło po świątnicy jego. ✤ 13 PAN przeniosł grzechy f jego / á 14 wywyższył ná wieki rog jego. ✤ Y dał mu przymierzem krolestwo / á stolice sławną w Izráelu.

15 PO nim powstał g syn mądry/ ktory dla niego przestrzornie 16 mieszkał ✤ Sálomon krolował zá dni spokojnych/ y doszedł sławy gdy Bog pokoj zewszad około niego sposobił. ✤ 17 Aby zbudował dom Imieniowi jego / á nágotował świątnice ná wieczność. 18 ✤ Ktory był mądrym w młodośći swojey/á pełny był rozumu jáko rzeká : 19 ✤ Duszá twojá okryłá wszystke źiemie / á nápełniłá ją gadkámi y przypowieśćiámi. 20 ✤ Po wyspach śie dáleko rozsłáwiło imie twoje / á miłyś dla pokoju swego. ✤ 21 Pieśniam y przypowieśćiam y gadkam h y wykłádom twojim kráiny śie dźiwowáły. 22 ✤ W Imieniu Páná Bogá wszystkiey źiemie / ktory názwány jest Bogiem twojim Izráelu: 23 ✤ Názbierałeś i złotá jáko cyny/ á śrebrá bárzo wiele jáko ołowu. ✤ 24 Náchyliłeś sercá k swego do niewiast/ ktorymeś śie dostał w moc ćiáłem swojim. 25 ✤ Uczyniłeś zmázę sławie swey; zplugáwiwszy naśienie swoje / przywiodłeś gniew ná dźiatki twoje/ áby bolały nád głupstwem twojim: 26 ✤ Gdyż śie rozdwoiło l krolestwo ; á z Efrájimá zá- częło śie krolestwo odporne. 27 ✤ Ale PAn nigdy m nie zániechał miłośierdźia swego / y nie śie nie zepso- 28 wáło z spraw jego. ✤ Ani wygłádźił potomkow n wybránego swego : y naśienia tego / ktorego miłował/ nie zágubił.

29 ALe dał Jákobowi potomki / á 30 Dawidowi korzeń z niego. ✤ Bo Sálomon z Ojcy odpoczynawszy / y pozostáwiwszy miedzy ludem po sobie z naśienia swego / głupiego y niebácznego o Roboámá / ktory lud przywiodł do odstąpienia ráda swa. 31 ✤ Y Jeroboámá p syná Nábátowego / ktory przywiodł Izráelá 32 do grzechu. ✤ Y podał Efrájimowi droge do grzechow : á bárzo śie rozmnożyły grzechy ich: 33 ✤ Ták/ że je *Bog* z źiemie wygnał/poki gniew y pomstá nie przyszłá ná nie.

d 2 *Sám.* 5. 17. — e 1 *Kron.* 16. 4. — f 2 *Sám.* 12, 13. — g 1 *Krol.* 4. 29. — h 1 *Krol.* 4. 32. — i 1 *Krol.* 10. 27. — k 1 *Krol.* 11. 1. — l 1 *Krol.* 12. 16. — m 1 *Sám.* 7. 15. — n 2 *Krol.* 12. 1. — o 1 *Krol.* 12. 6. — p 1 *Krol.* 12. 15.

ROZDZIAŁ XLVIII.

Eliaszá. 12. Elizeuszá. 18. Ezechielá. 24. I Izáiaszá wychwala.

1 POtym powstał Eliasz Prorok jáko ogień : á słowo jego jáko 2 pochodnia gorzáło. ✤ Ktory przywiodł ná nie głod wielki / á gorliwośćią swoja umniejszył ich. 3 ✤ Słowem a PAńskim zátrzymał niebo : á ogień trzy kroć b z niebá zprowádźił. 4 ✤ O jákoś był sławny Eliaszu w cudách twojich! á ktoż jest podobny áby śie chłubił. 5 ✤ Ktoryś wzbudźił c z martwych umárłego człowieká 6 z grobu/ słowem Nawyższego. ✤ Ktoryś przywiodł Krole ná zginienie/ y sławne ktorzy byli ná łożku swym. 7 ✤ Ktoryś słyszał ná gorze Synái d karánie PAńskie/ y ná Horebie 8 sądy pomsty. ✤ Ktoryś pomázował e Krole ku pomśćie / y proroki nástępujące po tobie. 9 ✤ Ktoryś jest wźięty w wichrze f ogniá ná woźie 10 koni ognistych. ✤ Ktoryś jest zápisány/ ábyś karánia przywodźił czásow *pewnych* ná ubłagánie popędliwego gniewu PAńskiego / y ábyś obroćił serce ojcowskie do syná / á postánowił pokolenie Jákobowe. ✤ 11 Błogosłáwieni ktorzy ćie widźieli/ á w łásce zásnęli : bo y my doskonále żywi będźiemy.

12 GDy Eliasz wichrem był okryty/ tedy Elizeusz nápełniony był

a 1 *Krol.* 17. 7. — b 1 *Krol.* 1. 10. — c 1 *Krol.* 17. 22. — d 1 *Krol.* 19. 8. — e 1 *Krol.* 19. 29. — f 2 *Krol.* 2. 21.

Duchem

Duchem świetym / y zá dni swoich nie dał śie Kśiażetom kierowáć / á 13 nie podbił go sobie żaden. ✠ Zadna rzecż nie przemogłá go: á gdy zásnał 14 prorokowáło ćiáło jego. ✠ Zá żywotá swego g czynił cudá / á po śmierći 15 swey h ożiwne spráwy. ✠ W tym jednák wszystkim lud nie pokutował / y nie odstapili od grzechow swoich / poki nie byli wywiedźieni w niewolą z źiemie i swoiey / y rozproszeni po 16 wszystkiey źiemi. ✠ Y poki nie zostáłá ludu máła trochá / y kśiażat w do- 17 mu Dawidowym. ✠ Bo niektorzy z nich / czynili co śie podobáło Bogu; ále śie drudzy wiele grzechow dopuszczáli.

18 EZechiasz obronne k uczynił miásto swe / y przywiodł wode w pośrzod niego. 19 ✠ Wyłamał żelázem skáłe twárda / studnie dla wody pobudował. 20 ✠ Zá dni jego przyćiagnał l Sennácheryb / y posłał Rábsácesá z Látchis: 21 ✠ Ktory podniosł reke swoje przećiwko Syonowi / wielce śie wyniosł w hárdośći swojey. ✠ 22 Tedy śie trzesło serce y rece ich / á boleśćia byli ogárnieni jáko rodzace. 23 ✠ Y wzywáli PAná miłośiernego / rozćiagájac rece swoje przed 24 nim. ✠ A Swiety z niebá wysłuchał je / y wybáwił je przed reke Izáia- 25 szowe: ✠ Poráził m wojská Assyryjskie / 26 y potárł je Anjoł jego. ✠ Abowiem Ezechiasz czynił to co śie PAnu podobáło / á státecznie chodźił drogámi Dawidá Ojcá swojego / jáko przykazał Izáiasz Prorok / wielki y zacny w proroctwie swojim. ✠ 27 Za dni jego n słońce postapiło názad / y przydał żywotá Krolowi. ✠ 28 Duchem wielkim widźiał rzeczy poślednieysze / y ćieszył płácżace ná 29 Syonie. ✠ Pokázał rzeczy przyszłe áż ná wieki / y skryte rzeczy pierwey niżeli śie stáły.

g 2 Krol 1. 14. — b 2 Krol 13.21. — i 2 Krol 18.11. — k 2 Krol 18.17. — l 2 Krol 20.20. — m 2 Krol 19.35. — n 2 Krol 20.11. Ezdi. 38. 8.

ROZDZIAŁ XLIX.

Niektore Krole, Kśiażetá, Proroki y Pátryárchy zdleca.

1 PAmiatká a Jozyaszowá *jest jáko* máść wonna przypráwiona 2 dźiełem Aptekárskim. ✠ W uśćiech káżdego słodka jest jáko miod / y jáko 3 muzyká ná zacney bieśiedźie. ✠ Ten sobie státecznie poczynał w náwroceniu ludu / y zniosł obrzydłe b złości. 4 ✠ Obroćił ku PAnu serce swoje: á zá dni grzesznika zmocnił pobożność.

a 2 Krol. 22. 1. 2 Kron 34. 1.

5 OProcz Dawidá y Ezechiaszá / y Jozyaszá wszyscy śie grzechu 6 dopuśćili. ✠ Bo opuśćiwszy zakon Nawyższego Krolowie Judscy / od- 7 wroćili śie. ✠ Y dał rog ich innym / á sławe ich narodowi obcemu; ✠ 8 *Ktorzy* zpalili c wybráne miásto 9 świetobliwośći. ✠ Bo zepsowáło 10 drogi swe zá czásu Jeremiaszá: Y trapiło go; áczkolwiek on d z żywotá mátki był poświeconym Prorokiem / áby z korzenia wywracał / trapił / y wypleniał / y záśie budował / y szczepił.

11 PAmiatká Ezechielowá / ktory e widźiał widzenia chwały sobie ukazáney ná woźie Cherubinow; 12 ✠ (Bo prorokował przećiwko nieprzyjaćiołom *w przykłádźie* deszczu kwálnego / y dobrze spráwował te / ktorzy prostowáli drogi 13 swoje.) ✠ Y dwunastu Prorokow: niech bedźie pámiatká błogosłáwiona.

14 JAkoż bárzo wysławiamy Zorobabelá! Bo on jest g jáko sygnet ná práwey rece. 15 ✠ Tákże y Jezusá h syná Jozedekowego: ktorzy zá dni swojich zbudowáli dom: á wynieśli Kośćioł PAński świety / wygotowány ná chwałe wieczna.

16 MIedzy wybránymi był też Nehemiasz / ktorego długo pámiatká zostawa: Ten nam pobudował i mury obálone / y wystáwił k bramy z zaworámi / wystáwił też záśie y domy násze.

17 ŻAden nie jest tákim stworzony ná źiemi jáko Enoch: bo wźiety jest l z źiemie.

18 NIe národźił śie też maż podobny Jozefowi / ktory był wodzem m bráći swey / podpora n ludu: ktorego kośći o opátrzone sa 19 od PAná. ✠ Sem y Set / dostapili chwały miedzy ludźmi: ále Adam

b 2 Krol. 23. 4. — c 2 Krol 25. 9. — d Jerem. 1.5.10. — e Ezech 1. 4. — f Ezech 13.13. — g Agge. 2. 24. — h 1 Ezdr 3. 2. Agge. 1. 3. Zách. 3. 1. — i Nehe. 6. 15. — k Nehe. 7. 1. — l 1 Moj 5. 24. — m 1 Moj. 50.18. — n 1 Moj 50.21. — o Jozue. 24.32.

náde wßystko miedzy rzeczámi stworzonymi.

ROZDZIAL L.

Symond syná Oniaßowego wielce wysławia.

1 SYmon/ *syn* Oniaßow/ Kápłan wielki/ ktory zá żywotá swego pobudował dom/ á zá dni swojich 2 utwirdził lud. ✠ Za niego záłożona jest wysokość w dwoj nasob większa/ y wysoki párkan około Kościołá. ✠ 3 Zá dni jego máłe były naczynia wodne/ y wánná miedźiána jáko a kocieł wielki. ✠ 4 Ten wiodł staránie o lud swoj/ áby do upadku nieprzyszedł: y zmocnił miásto/ y obwárował. ✠ 5 Sławnyś był gdy śie lud náwrocił/ gdyś wychodźił z domu 6 oponámi obitego. ✠ Byłeś jáko jutrzenká w pośrzod obłokow/ á jáko 7 mieśiąc pełny/ czásu swego: ✠ Y jáko tecza jásna ná obłokách sławnych: 8 ✠ Y jáko słońce oświecájące Kośćieł Nawyżßego: jáko kwiát 9 rozy czásu wiosny: ✠ A jáko lilia nád wodámi ćiekącymi: y jáko látorośłká 10 Libáńska czásu wiosny: ✠ Jáko ogień y kádźidło ná ogniśku/ á naczynie złote zupełne/ ozdobione rozmáitym 11 kámieniem drogim. ✠ Jáko oliwa piekna/ wydawájąca owoce/ y cyprys wynioſły áż pod obłoki. 12 ✠ Gdy ná śie brał ßáte sławna/ á ubierał śie w doskonáłą chwałe: ✠ 13 Przystepując do ołtarzá świetego/ 14 ozdobił chwałą ubior święty. ✠ A gdy brał czástki z rąk Kápłáńskich/ sam stał u ogniská przy Ołtarzu: ✠ 15 (Około niego był poczet bráći/ jáko látorośli Cedrowe ná Libánie: y obstąpili go jáko gáłązki pálmowe; 16 ✠ Tákże wßys. y synowie Aáronowi w sławie swojey/ májący ofiáre PAńską w reku/ przed wßystkim zgromádzeniem Izráelskim.) ✠ 17 A wykonywájąc posługe przy Ołtarzu/ áby przygotował ofiáre Na- 18 wyżßego y wßechmocnego; ✠ Zciągnał reke swą ku mokrym ofiáram/ 19 ofiáruiąc wino czerwone. ✠ Przytym wylewał ná fundáment Ołtarzá wonność wdźięczną Nawyżßemu 20 wßech rzeczy Krolowi. ✠ Tedy zátrzyknawßy synowie Aáronowi/ trąbili ná trąbach miedźiánych/ wydawájąc bárzo huczny głos/ ná 21 pámiątke przed Nawyżßym. ✠ Tedy wßystek lud wespoł pretko upadł ná ziemie kłaniájąc śie PANU swemu/ Wßechmogącemu Bogu na- 22 wyżßemu. ✠ Gdy wzdawáli chwałe śpiewacy głosy swymi z wielkim dźwiekiem/ á wdźięczny był ten 23 krzyk. ✠ Miedzy tym/ modlił śie lud PAnu Nawyżßemu/ czyniąc modlitwy przed *Bogiem* miłośiernym poki śie nie odpráwiłá chwałá Páńska/ y służby jego nie dokończyli. 24 ✠ Potym zstąpiwßy/ podniosł rece swe ná wßystko zgromádzenie synow Izráelskich/ dawájąc błogosłáwieństwo PAńskie usty swymi/ y 25 chlubiąc śie imieniem jego. ✠ Támże záśie pokłon uczynili/ áby otrzymáli błogosłáwieństwá od Nawyżßego.

26 PRzetoż teraz błogosławćie Bogu wßystkich rzeczy/ ktory sam 27 wielkie rzeczy wßedy czyni. ✠ Ktory nas wywyżßa z żywotá mátek/ y obchodźi śie z námi według miło- 28 śierdźia swego. ✠ A *prośćie* áby dał pokoj zá dni náßych w Izráelu/ po- 29 kąd dni wiekow stawáć bedźie. ✠ A niechaj w nas spráwuje dowierność ku miłośierdźiu swemu/ á niech zá 30 dni náßych wybáwi nas. ✠ Dwu narodow nienawidźi dußá mojá; á 31 trzeći nie jest narodem. ✠ Tych ktorzy ośiedli gory Sámáryjskie/ y mężow ktorzy mießkáją w źiemi Filistyńskiey/ y ludu głupiego ktory mießka w Sychem.

32 WTey Kśiedze nápisał o náuce/ madrośći/ y umiejętnośći Jezus/ syn Syráchow Jeruzalemczyk/ ktory/ jáko deßcz/ wylał madrość 33 od sercá *swego*. ✠ Błogosłáwiony ten ktorzy śię w tych rzeczách ćwiczy: á ktory je zkłada do sercá swego/ 34 stánie śie madrym. ✠ Bo jeśliżeby to czynił/ bedźie do wßystkiego sposobnym: ponieważ świátło PAńskie *oświeci* śćieżki jego: ktory po- 35 bożnym madrość dawa. ✠ PAN niech bedźie błogosłáwiony ná wieki. Niech śie ták stánie/ niech śie ták stánie!

a G. Morze.

Rozdział LI.

Modlitwá Jezusá, syná Syráchowego.

1 WYstáwiáć ćie bede PANie / Krolu: y chwalić ćiebie Bogá Zbáwićielá mego. ✠ Wystáwiam 2 Imie twoje żeś był obrońcá / y pomocnikiem mojim. ✠ Záchowałeś 3 ćiáło moje od zginienia / y od śidłá jezyká potwarnego. ✠ Od warg 4 spráwujacych kłamstwo / á przećiwko nieprzyjaćiołom mojim / byłeś mi 5 pomocnikiem. ✠ Y wybáwiłeś mie według wielkiego miłośierdźia Imienia twego / od ryku tych ktorzy śie byli nágotowáli pożrzeć mie: 6 ✠ Y z reku tych / ktorzy czyháli ná zdrowie moje: z wiela ućiskow ktorem ćierpiał: 7 ✠ Z ogniá ktory mie zewsząd dusił: z pośrzodku ogniá / 8 żem nie zgorzał. ✠ Z głebokośći żywotá / y od jezyká nieczystego; y od oskárżenia kłamliwego przed Krolem / y od potwarzy jezyká niespráwiedliwego. 9 ✠ Przybliżyłáć śie już byłá do śmierći duszá mojá; á żywot moj był bliski grobu nagłebszego. 10 ✠ Obtoczyli mie byli zewsząd / á nie był ktoby rátował: oglądałem śie ná rátunek ludzki / ále go nie było. 11 ✠ Przetoż wspomniałem ná miłośierdźie twoje / PAnie / y ná 12 spráwy twoje od wieku. ✠ Ze wyrywasz te / ktorzy ćie ćierpliwie oczekawáją: á wybawiasz je z reki nie-13 przyjaćioł. ✠ A ták wyniozszy od źiemie uniżone prozby moje / modliłem 14 śie o wybáwienie od śmierći. ✠ Y wzywałem PANA / Ojcá PANA mego / áby mie nie opuszczał w dźień utrapienia / y czásu ktoregom od pysznych był z pomocą opuszczony. 15 ✠ Bede chwalił Imie twoje ustawicznie / y bede je wysławiał z dźiekczynieniem: przeto / żem wysłuchána jest modlitwá mojá. 16 ✠ Boś mie záchował od zginienia / y wybáwiłeś mie czásu nieszcześćia. 17 ✠ Dla tegoż bede ćie wysławiał y chwalił / y bede błogosławił Imieniowi twemu PAnie.

18 GEszcze młodźieniaszkiem bedac / pierwey niżelim [a] o co prośił / szukałem madrośći jáwnie przez modlitwe swoje. 19 ✠ Przed Kośćiołem prośiłem o nie: y áż do końcá szukáć jey bede. 20 ✠ Rozweseliło śie z niey serce moje / jáko z kwiátu dojrzewiájącego śie groná; chodźiłá 21 prosto nogá mojá. ✠ Z młodośći mojey szukałem jey. 22 ✠ Nákłoniwszy troche uchá mego / nábyłem jey / y 23 obfitą ználazł umiejetność. ✠ A postapiwszy w niey / temu ktory mi 24 dał madrość / oddam chwałe. ✠ Bo chćeć mam wielką do niey / y goraco śie mam do dobrego; á nigdy nie 25 bede záwstydzony. ✠ Prácowáłá duszá mojá około niey; á y ogłodźić 26 pilnowałem jey. ✠ Rece moje podniosłem ku gorze: á to co mi nie było wiádomo o niey / zrozumiałem. ✠ 27 Dusze moje udałem ku niey / á w 28 czystośći ználazłem ja. ✠ Serce moje miałem skłonne do niey od poczatku: dla tegoż nie bede opuszczony. 29 ✠ Y serce moje nie miáło pokoju szukájac jey: przetoż dostałem dobrey ośiádłośći mojey. 30 ✠ Dał mi PAN jezyk / miásto nadgrody / ktorym go chwalić bede.

31 ZEjdźćie śie do mnie nieumiejetni / á mieszkajćie w domu kárnośći. 32 ✠ Przeczże śie oćiagaćie? ábo co ná to mowićie? gdyż dusze 33 wásze bárzo prágna. ✠ Otworzyłem ustá moje / y rzekłem; Nábywajćiez jey sobie bez pieniedzy. ✠ 34 Poddajćie szyje wásze pod járzmo / á niech przyjmie duszá wászá kárność: Abowiem snádnie ja ználeść możećie. 35 ✠ Obaczćie oczymá wászymi / żem prácował / y ználazłem sobie wielkie odpoczynienie. 36 ✠ Nábywajćie umiejetnośći / miásto wielkiey liczby srebrá: á miásto mnostwá złotá / otrzymajćie ja. 37 ✠ Niech śie rozráduje duszá wászá w miłośierdźiu Bożym / á nie wstydźćie śie zá chwałe jego. 38 ✠ Odpráwujćie w czás dźieło wásze: á da wam zapłáte wásze czásu swego.

a G. Błądził.

NOWY TESTAMENT PANA NASZEGO JEZUSA CHRYSTUSA,

W ktorym śię zámykáją te Kśięgi.

Summá czterech Ewángeliſtow.

WSzyſcy czterey Ewángeliſtowie opiſują zgodnie Hiſtoryą o Pánu Chryſtuśie; miánowićie: O jego świętym Rodźie/ Poczęćiu/ Národzeniu/ Kazániu/ Cudách/ Mękách/ Smierći/ Pogrzebie/ Zmartwychwſtániu/ W niebowſtąpieniu/ y Obietnicy zeſtánia Duchá Swiętego. O czym jeden ſzerzey/ drugi krotcey piſze: jeden jedne/ drugi drugą cząſtkę przypomina: Ták jednák/ że śię z ſobą porządnie zgadzáją/ choć pod czás nie w ſłowiech/ ále w ſámey rzeczy; co nas tym bárziey utwirdza/ ábyſmy temu wierzyli. A to wſzyſtko Duch Boży zowie Ewángelia, to jeſt/ Weſołym ábo Dobrym poſelſtwem: Bo śię tu zámyka kazánie o Pokućie/ o Láſce Bożey/ o Odpuſzczeniu grzechow/ y o Zywotá wiecznego otrzymániu; co wſzyſtko mamy w Zaſłudze Syná Bożego/ zá ſpráwą Duchá Swiętego.

EWANGELIA WEDLUG S. MATTEUSZA.

SWięty Mátteuſz/ ktory śię ſtał z Celniká Apoſtołem/ o czym w Roz. 9. Zyćie Páná Chryſtuſá ná świećie dźieli ná dwoje. I. Ná czás przed záczęćiem urzędu: A tu opiſuje Rod/ poczęćie/ národzenie/ objáwienie Mędrcom/ ućiekánie do Egiptu/ z támtąd śię záś

wrocenie; Chrzest y pokusy jego; co zámyka we 4. Rozd. II. Ná czás zupełnego wieku jego: Kedy wspomina. 1. Prace/ drogi/ náuke/ cudá y dobrodźiejstwá jego: co śie zámyka od Rozd. 5. áż do 25. 2. Ucierpienia jego / to jest; wydánie / pojimánie / meki / śmierć y pogrzeb: co śie zámyka w Rozd. 26. y. 27. 3. Tryumf ábo zmartwychwstánie / Objáwiánie śie/ Apostołow ná wßystek świát postánie/ Wniebowstąpienie/ y Duchá Swietego zesłánie; á to w Rozd. 28.

ROZDZIAL I.

Porządek Przodkow, z ktorych CHrystus PAn według ćiáłá poszedł, ná troje rozdźielony. 18. Historya o poczećiu y národzeniu jego z Pánny Máryey Jozefowi poślubioney. 21. Imie Jezusá CHrystusá. 24. y postepki Jozefowe opisáne.

1 Opisánie rodu JEzusá CHRYstusá/ Syná a Dawidowego / Syná Abráhámowego. 2 Abráhám zpłodźił b Izáaká/ A Izáak zpłodźił c Jákobá/ á Jákob zpłodźił d Judásá / y brácia jego. 3 A Judás zpłodźił e Fáresá y Záre z Támáry / á Fáres f zpłodźił Hesroná / á Hesron zpłodźił g Arámá. 4 A Arám zpłodźił h Aminádábá / á Aminádáb zpłodźił Náássoná/ á Náásson zpłodźił Sálmoná. 5 A Sálmon zpłodźił i Boozá z Ráchábv / á Booz zpłodźił Obedá z Ruty / á Obed zpłodźił Jessego.

6 A Jesse zpłodźił k Dawidá Królá / á Dáwid Krol l zpłodźił Sálomoná / z tey ktora *byłá żona* Uryaszowa. 7 A Sálomon zpłodźił m Roboámá / á Roboám zpłodźił n Abiaszá / á Abiasz o zpłodźił Azę. 8 A Azá zpłodźił p Jozáfátá/ á Jozáfát zpłodźił q Jorámá/ á Jorám zpłodźił Ozyaszá. 9 A Ozyasz zpłodźił Joátámá / y Joátám zpłodźił Achazá/ á Acház zpłodźił Ezechiaszá. 10 A Ezechiasz zpłodźił r Mánássesá/ á Mánásses zpłodźił Amoná / 11 á Amon zpłodźił Jozyaszá. A Jozyasz s zpłodźił Joákimá / á Joákim zpłodźił t Jechoniaszá y brácia jego; pod czás záprowádzenia do Bábilonu.

12 A Po záprowádzeniu do Bábilonu / Jechoniasz zpłodźił Sálátyelá/ á Sálátyel zpłodźił u Zorobábelá. 13 A Zorobabel zpłodźił Abiudá/ á Abiud zpłodźił Eliákimá / 14 á Eliákim zpłodźił Azorá. A Azor zpłodźił Sádoká / á Sádok zpłodźił Achimá/ á Achim zpłodźił Eliudá. 15 A Eliud zpłodźił Eleázárá/ á Eleázár zpłodźił Mátáná / á Mátán zpłodźił Jákobá. 16 A Jákob zpłodźił Jozefá meżá Máryey / z ktorey śie národźił JEzus ktorego zowią CHrystus. 17 A ták wßystkiego pokolenia od Abráhámá áż do Dawidá *jest* pokolenia czternaśćie: á od Dawidá áż do záprowádzenia do Bábilonu / pokolenia czternaśćie: á od záprowádzenia do Bábilonu áż do Chrystusá / pokolenia czternaśćie.*

18 A Národzenie JEzusá Chrystusá tákie było. Gdy Márya mátká x jego poślubiona byłá Jozefowi / pierwey niżeli śie zeszli / ználeźiona jest brzemienna z Duchá Swietego. 19 Ale Jozef mąż jey bedąc spráwiedliwym / y niechcąc jey osławić/ chćiał ją potájemnie y opuśćić. 20 A gdy on o tym zámyślał/ oto mu śie Anjoł PAński we śnie ukazał/ mowiąc; Jozefie/ synu Dawidow / nie boj śie przyjąć Máryey żony twojey: Abowiem co śie w niey poczęło / z Duchá z Swietego jest. 21 A urodźi Syná/ y názowiesz Imie a jego JEZUS: Abowiem b on wybáwi lud swoj od grzechow ich. 22 A to śie wßystko stáło; áby śie wypełniło co powiedźiano od Páná przez Proroká mowiącego: 23 Oto Pánná bedźie c brzemienna/ y porodźi Syná/ á názowiesz Imie jego Emmánuel: co śie wykłada: BOG z námi. 24 Tedy Jozef ocućiwßy śie ze snu / uczynił jáko mu rozkazał Anjoł PAński: y przyjął żone swoje. 25 Ale jey nie uznał / áż porodźiłá onego Syná

E. ná dźień národz. P. Máryey.
a Luk. 3. 24.
b 1 Moj 21. 2.
c 1 Moj 25. 25.
d 1 Moj 29. 35.
e 1 Moj 38. 27.
f 1 Moj 46. 12.
g Rut. 4. 19.
h 1 Kron 2. 10.
i Rut. 4. 2.
k 1 Sám 17. 12.
l 2 Sám 12. 24.
m 1 Krol. 11, 43.
n 1 Krol 14. 31.
o 1 Krol 15. 8.
p 2 Kron 17. 1.
q 2 Kron 21. 1.
r 2 Krol 20. 21.
s 2 Krol 23. 34.
t 2 Krol 24. 6.
u 1 Ezdr 3. 2.
x Luk. 1. 27.
y 5 Moj 24. 1.
z Luk. 1. 35.
a Luk. 1. 31.
b Dźiej. 4. 12.
c Ezái. 7. 14.

ná swego pierworodnego : y názwáłá Jmię jego JEZUS.

ROZDZIAŁ II.

Medrcy do Chrystusá przyjácháli. 13. Jozef z Máryą y z dźiećiąćiem do Egiptu ućiekł. 16. Herod dźieći Betlehemskie pobił. 19. Jozef śię z Egiptu po śmierći Herodowey náwroćił.

E. w dźień 3 Krol. a Luká. 2. 4. 5.

1 A Gdy śię JEzus a národźił w Betlehemie Judskim zá dni Herodá Krolá / oto Medrcy ze Wschodu słońcá przybyli do Jeruzalem / 2 ✠ Mowiąc ; Gdźież jest ten ktory śię národźił Krol Zydowski? Boćmy widźieli gwiazdę jego ná Wschod słońcá : y przyjácháliśmy / ábyśmy mu śię pokłonili. 3 ✠ Co gdy Krol Herod usłyszał / zátrwożył śię y wszystko Jeruzalem z nim. 4 ✠ Przetoż zebráwszy wszystkie przedniejsze Kápłány y Náucżyćiele z ludu / dowiádował śię od nich / gdźieby śię miał Chrystus národźić? 5 ✠ A oni mu rzekli ; w Betlehemie Judskim : Bo ták nápisano przez Proroká : ✠ 6 Y ty Betlehemie b źiemio Judská / żadną miárą nie jesteś namniejsze miedzy Kśiążęty Judskimi : ábowiem z ćiebie wynidźie Wodz / ktory c rządźić będźie lud moj Izráelski. 7 ✠ Tedy Herod wezwawszy potáiemnie onych Medrcow / pilnie śię wywiádował od nich o cżáśie / ktorego śię gwiazdá ukazáłá. 8 ✠ A posławszy je do Betlehem / rzekł : Jáchawszy / pilnie śię wywiáduyćie o tym dźiećiątku : á gdy znajdźiećie / oznajmićie mi ; ábym y ja przyjáchawszy / pokłonił mu śię. 9 ✠ Oni tedy wysłuchawszy Krolá / poszli : A oto oná gwiazdá / ktorą widźieli ná Wschod *słońcá*, prowádźiłá je / áż przyszedszy stánęłá nád *miejscem* gdźie było dźiećiątko. 10 ✠ A gdy ujrzeli one gwiazdę / urádowáli śię rádośćią bárzo wielką. 11 ✠ Y wszedszy w dom / ználeźli dźiećiątko z Máryą mátką jego ; á upadszy / pokłonili mu śię : y otworzywszy skárby swoje / ofiárowáli mu dáry / złoto y kádźidło / y mirrę. 12 ✠ Lecz będąc upomnieni od Bogá we śnie / áby śię nie wracáli do Herodá / inszą drogą wroćili śię do kráiny swojey.*

b Mich. 5. 2. Jan. 7. 42. c G. Paść.

13 A Gdy oni odeszli / oto Anjoł PAński ukazał śię we śnie Jozefowi / mowiąc : Wstawszy / weźmi dźiećiątko y mátkę jego / á ućiecz do Egiptu / á bądź tám áż ći powiem. 14 ✠ Abowiem Herod będźie szukał dźiećiątká / áby je zátráćił. 15 ✠ Ktory wstawszy w nocy / wźiął dźiećiątko y mátkę jego ; y uszedł do Egiptu. ✠ Y był tám áż do śmierći Herodowey : áby śię wypełniło / co powiedźiano od PAná przez Proroká mowiącego : Z Egiptum d wezwał Syná mego. 16 ✠ Tedy Herod ujrzawszy że był oszukány od Medrcow / rozgniewał śię bárzo / á posławszy / pobił wszystkie dźiatki / ktore były w Betlehemie y po wszystkich gránicách jego / ode dwu lat y niżey / według cżásu / o ktorym śię był pilnie wywiedźiał od Medrcow. 17 ✠ Tedy śię wypełniło co powiedźiano przez Jeremiaszá Proroká / mowiącego : 18 ✠ Głos e w Rámie słyszány jest / lament y płácz / y nárzekánie wielkie : Ráchel płácząca synow swojich / y nie dáłá śię poćieszyć ; przeto / że ich nie mász.*

E. w dźień Młodź. A. w Niedź. po Now. Lećie.

d Ozea. 11. 1.

e Jerem. 31. 15.

19 A Gdy umárł Herod / oto Anjoł PAński f ukazał śię we śnie Jozefowi w Egipćie / 20 ✠ Mowiąc : Wstawszy / weźmi dźiećiątko y mátkę jego / á idź do źiemiey Izráelskiey : Abowiem pomárli ći / ktorzy szukáli duszę dźiećięcey. 21 ✠ A on wstawszy wźiął do śiebie dźiećiątko y mátkę jego / y przyszedł do źiemie Izráelskiey. 22 ✠ Lecz gdy usłyszał iż Archeláus g krolował w Judskiey źiemi / ná miejscu Herodá ojcá swego / bał śię tám iść : ále nápomniony będąc od Bogá we śnie / ustąpił w strony Gálilejskie. 23 ✠ A przyszedszy mieszkał w mieśćie / ktore zowią Názáret : áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroki : Iż Názárejcżykiem názwány będźie.*

f G. Ukázuje śię.

g G. Krolowie.

ROZDZIAŁ III.

Kazánie Jana Chrzćićielá o Pokućie. 4. Száty y żywność jego. 5. Chrzćił. 8. Do pokuty nápominał. 16. Ktoby tego nie czynił karániem groźił.

13. Y Chrystusá PAná w Jordánie ochrzćił.

1 A W one dni / przyszedł a Jan Chrzćiciel / kazac ná puszczy w 2 ziemi Judskiey / A mowiac : ✠ Pokutujćie ; Abowiem śię przybliżyło 3 krolestwo Niebieskie. ✠ Tenći bowiem jest on / o ktorym powiedźiano przez Izáiaszá Proroká / mowiacego ; Głos wołájacego ná b puszczy: Gotujćie drogę PAńską / prostę czyńćie śćieżki jego. 4 ✠ A ten Jan miał c odźienie z śierśći wielbłądowey / y pás skorzány około biodr swojich ; á pokarm jego był / száráńcza y miod leśny. 5 ✠ Tedy wychodźiło do niego Jeruzalem / y wszystká Judská źiemiá / y wszystká 6 kráiná około Jordanu. ✠ Y byli chrzczeni od niego d w Jordánie / wyznawájac grzechy swoje.

7 A Gdy ujrzał wiele e z Fáryzeuszow y Sáduceuszow przychodzacych do chrztu swego / rzekł im ; Rodzáju f jászczorczy / ktoż wam pokazał żebyśćie ućiekáli przed przyszłym gniewem? 8 ✠ Przynośćież g 9 tedy owoce godne pokuty. ✠ A nie mniemajćie że możećie mowić sámi w sobie ; Ojcá mamy a Abráhámá: ábowiemći powiádam wam / iż Bog y z tego kámienia wzbudźić może 10 dźieci Abráhámowi. ✠ A już y śiekierá do korzenia drzew przyłożona jest. Wszel te tedy i drzewo / ktore nie przynośi owocu dobrego / bywa wyćięte / y w ogień k wrzucone. ✠ 11 Jać was chrzczę wodą l ku pokućie : Ale ten / ktory idźie zá mną / mocniejszy jest nád mię ; ktoregom obuwia nośić nie jest godźien : ten was chrzćić będźie Duchem Swiętym y ogniem. 12 ✠ Ktorego m łopátá jest w ręku jego / á wyczyśći boiewisko swoje / y zgromádźi pszenicę swoje do gumná ; á plewy zpali ogniem n nieugászonym.

13 T Edy JEzus przyszedł od Gálilejey o nád Jordan do Jáná / áby był ochrzczony od niego. 14 ✠ Ale mu Jan bárzo zábraniał / mowiac ; Ja potrzebuje ábym był ochrzczony od ćiebie / á ty idźiesz do mnie? 15 ✠ A odpowiádájac JEzus / rzekł do niego: Zániechaj teraz ; ábowiem ták przystoji ná nas / ábyśmy wypełnili wszelką spráwiedliwość : Tedy go 16 zániechał. ✠ A JEzus ochrzczony będac / wnet wystąpił z wody. A oto śię mu otworzyły niebiosá ; y widźiał Duchá p Bożego zstępujacego jáko gołębicę / y przychodzacego 17 nań. ✠ A oto głos z niebios mowiacy ; Ten jest on q Syn moj miły / w ktorym mi śię r upodobáło.

a Márk. 1. 4. Luká. 3. 3. b Ezái. 40. 3. Márk. 1. 3. Luká. 3. 4. Jana. 1. 23. c Márk. 1. 6. d Márk. 1. 5. e Luká. 3. 7. f Mátt. 23.33 g G. Czyńćie. h Jana. 8. 39. i Mátt. 19. k Jana. 15. 6. l Márk. 1. 8. Luk. 3. 16. Jana 1. 26. Dźiej. 1. 5. m Luká. 3. 17. n Zyd. 10.27. o Márk. 1. 9. p Jana. 1. 32. q Psalm 2. 7. Mátt. 12.18. y 17.5. Luká. 9. 35. Kolos. 1. 13. r Ezái. 42. 1.

ROZDZIAL IV.

Cudowny post Chrystusow. 4. Z Szátánem pojedynek. 10. Zwyćięstwo. 12. Początek náuczánia. 18. Wezwánie Apostołow. 23. Vzdrowienie chorob, y cudá rozmájite.

1 T Edy JEzus a záwiedźiony jest ná puszczą od Duchá / áby był 2 kuszony od Dyabłá. ✠ A gdy pośćił czterdźieśći dni / y czterdźieśći nocy potym łáknał. 3 ✠ Y przystąpiwszy do niego kuśićiel / rzekł ; Jeśliś jest Syn Boży / rzecz áby śię to 4 kámienie stáło chlebem. ✠ A on odpowiádájac rzekł ; Nápisano / Nie sámym chlebem b człowiek żyć będźie / ále káżdym słowem pochodzacym przez ust.. Boże. 5 ✠ Tedy go wźiął dyabeł do miástá świętego / y postáwił go ná ganku kośćielnym / 6 ✠ Y rzekł mu ; Jesliś jest Syn Boży / zpuść śię ná doł: Abowiem nápisano ; Iż Anjołom swojim c przykazał o tobie / y będą ćię ná ręku nośili / ábyś snadź nie obráźił o kámień nogi swojey. 7 ✠ Rzekł mu JEzus ; Záśię nápisano : Nie będźiesz kuśił PAná d Bogá twego. ✠ 8 Wźiął go záśię dyabeł ná gorę bárzo wysoką / y pokazał mu wszystkie 9 krolestwá świátá y sławę ich / ✠ Y rzekł mu ; To wszystko dam tobie jeśli 10 upadszy pokłonisz mi śię. ✠ Tedy mu rzekł JEzus : Podź precz szátánie : ábowiem nápisano ; PAnu Bogu twemu kłániáć e śię będźiesz / y jemu sámemu służyć będźiesz. 11 ✠ Tedy go opuśćił dyabeł : á oto Anjołowie przystąpili / y służyli mu.*

12 A Gdy usłyszał Jezus / iż Jan był f podány do więźienia, wroćił 13 śię do Gálilejey. ✠ A opuśćiwszy g Názáret / przyszedł y mieszkał w Kápernáum / ktore jest nád morzem /

E. ná I. N. w post. a Márk. 1. 12. Luká. 4. 1. b 5 Moj 8. 3. c Psalm 91.11. d 5 Moj 6. 16. e 5 Moj 6. 13. y 10.20 f Márk. 1. 14. Luká. 4. 14. g Luká. 4. 16.

w gránicách Zábulonowych y Neftálimowych. 14 ✠ Aby śie wypełniło co powiedźiano przez Izáiaszá Proroká/ mowiącego: 15 ✠ Ziemiá h Zábulonowá/ y ziemiá Neftálimonowá/ *przy* drodze morskiey zá Iordanem/ Gálilea Pogánow: 16 ✠ Lud ktory śiedźiał w ćiemnośći/ widźiał świátłość wielką; á śiedzącym w kráinie y w ćieniu śmierći/ weszłá im świátłość. 17 ✠ Od onego czásu począł i IEzus kazáć/ y mowić; Pokutujćie/ Abowiem śie przybliżyło krolestwo niebieskie.

18 A Gdy IEzus chodźił k nád morzem Gálilejskim/ ujrzał dwu bráći/ Symoná/ ktorego zowią Piotrem/ y Andrzejá brátá jego; ktorzy zápusczáli śieć w morze: abowiem byli rybitwi. 19 ✠ Y rzekł im; Podźćie zá mną: á uczynię was rybitwámi ludźi. 20 ✠ A oni záraz opuśćiwszy śieći/ szli zá nim. 21 ✠ A postąpiwszy z támtąd/ ujrzał drugich dwu bráći/ Iákubá *syná* Zebedeuszowego/ y Ianá brátá jego w łodźi/ z Zebedeuszem ojcem ich/ opráwiájących śieći swoje; y wezwał ich. 22 ✠ A oni wnetże l opuśćiwszy łodź y Ojcá swego/ poszli zá nim.*

23 Y Obchodźił Iezus wszystkę Gálileją/ ucząc w bożnicách ich/ y kazząc Ewángelią krolestwá/ á uzdrawiájąc wszelką chorobę/ y wszelką niemoc miedzy ludem. 24 ✠ Y rozeszłá śie wieść o nim po wszystkiey Syryey. Y przywodzono do niego wszystkie źle śie májące/ á rozmáitymi chorobámi y mękámi zjęte; tákże y opętáne/ y lunátyki/ y powietrzem ruszone: y uzdrawiał je. 25 ✠ A szedł zá nim m lud wielki z Gálilejey/ y z dźieśiąći miast/ y z Ieruzalem/ y z Iudskiey ziemie/ y z Zá-Iordania.

Margines: h Ezái. 9. 1. 2. — i Márk. 1. 15. — k Márk. 1. 16. — E. w dźień S. Andrzejá — l Mátt. 19. 27. — m Márk. 3. 7.

ROZDZIAŁ V.

Ktorzy y czemu błogosłáwieni. 13. Apostołowie są solą y świátłośćią świátá. 14. Miástem nágorze. 15. Yświecą. 16. Dobrymi uczynkámi świećić. 18. Zakonu Bożego przestrzegáć. 20. O obfitszą sprawiedliwość niż jest Fáryzejska śie stáráć. 23. Z bliźnimi swojimi śie jednáć.

1 A Iezus widząc lud/ wstąpił ná gorę: á gdy uśiadł/ przystąpili do niego uczniowie jego. 2 ✠ A otworzywszy ustá swe/ uczył je/ mowiąc: 3 ✠ Błogosłáwieni a ubodzy w duchu: ábowiem ich jest krolestwo niebieskie. 4 ✠ Błogosłáwieni b ktorzy śie smęcą: ábowiem poćieszeni będą. 5 ✠ Błogosłáwieni c ćiszy: ábowiem oni odźiedźiczą ziemię. 6 ✠ Błogosłáwieni ktorzy łákną d y prágną spráwiedliwośći: ábowiem oni násyceni będą. 7 ✠ Błogosłáwieni miłośierni: ábowiem oni miłośierdźia dostąpią. 8 ✠ Błogosłáwieni czystego e sercá: ábowiem oni Bogá oglądáją. 9 ✠ Błogosłáwieni spokojni: ábowiem oni synámi Bożymi názwáni będą. 10 ✠ Błogosłáwieni ktorzy f ćierpią prześládowánie dla spráwiedliwośći: ábowiem ich jest krolestwo niebieskie. 11 ✠ Błogosłáwieni będźiećie/ gdy wam złorzeczyć będą y prześládowáć g was/ y mowić wszystko złe przećiwko wam kłamiąc/ dla mnie. 12 ✠ Rádujćie śie y weselćie śie: ábowiem zápłátá h wászá obfita jest w niebieśiech. Ták bowiem prześládowáli Proroki/ ktorzy *byli* przed wámi.*

13 WY jesteśćie sol źiemie. Iesli tedy i sol zwietrzeje/ czymże osolona będźie? Do niczego śie już nie zgodźi/ tylko áby byłá precz wyrzucona/ y od ludźi podeptána. 14 Wy jesteśćie świátłość świátá: Nie może śie miásto ukryć ná gorze leżące. 15 ✠ Ani zápaláją k świece/ y stawiáją jey pod korzec/ ále ná świecznik: y świeći wszystkim ktorzy są w domu. 16 ✠ Ták niechaj świeći świátłość wászá przed ludźmi: áby uczynki wásze dobre widźieli/ á chwalili l Ojcá wászego/ ktory jest w niebieśiech.

17 NIe mniemajćie ábym przyszedł rozwiązowáć Zakon/ ábo Proroki: Nie przyszedłem rozwiązowáć ále wypełnić. 18 ✠ Záprawdę bowiem powiádam wam: Aż przeminie m niebo y źiemiá/ jedno jotá ábo kreská nie przeminie z Zakonu/ áżby śie wszystko stáło. 19 ✠ Ktoby tedy

Margines: E. w dźień wszyst. Świet. — a Luk. 6. 20. — b Ezái. 61. 3. — c Psalm 37. 11. — d Ezái. 55. 1. — e Psalm 15. 2. — f 2 Tym. 2. 12. — g 1 Piotr 4. 14. — h Luká. 6. 23. — i Márk. 9. 50. — k Márk. 4. 21. Luká. 8. 16. — l 1 Piotr 2. 12. — m Psalm 119. 89. Ezái. 40. 8. Mátt. 24. 35.

rozwiązał n jedno z tych przykazań namniejszych / y uczyłby ták ludźi / namniejszym będźie názwány w krolestwie niebieskim : A ktobykolwiek czynił y uczył / ten będźie wielkim názwány w krolestwie niebieskim.

20 ABowiem powiádam wam / jeśli nie będźie obfitsza spráwiedliwość wászá niż Náuczonych w piśmie y Fáryzeuszow / żadnym sposobem nie wnidźiećie do krolestwá niebieskiego. 21 ✣ Słyszeliśćie iż rzeczono o stárym : Nie będźiesz zábijał ; á ktobykolwiek zábił / będźie winien sądu. 22 ✣ Ale Ja wam powiádam / iż káżdy kto śię gniewa ná brátá swego bez przyczyny / będźie winien sądu : á ktokolwiek rzecze brátu swemu Rácha / będźie winien rády : á ktokolwiek rzecze błáźnie / będźie winien ogniá piekielnego. 23 ✣ A ták jeśliby ofiárował dar twoj ná Ołtarzu / á támbyś wspomniał / iż brát twoj ma co przećiwko tobie : 24 ✣ Zostaw tam dar twoj przed ołtarzem / á odejdź : pierwey śię pojednaj z brátem twojim / á potym przyszedszy ofiáruj dar twoj. 25 ✣ Zgodź śię z przećiwnikiem twojim rychło / pokiś jest z nim w drodze : by ćię snadź przećiwnik nie podał Sędźiemu / á Sędźiaby ćię podał słudze / y byłbyś wrzucony do więźienia. 26 ✣ Záprawdęć powiádam : Nie wynidźiesz z kąntąd / pokibyś nie oddał do ostátniego pieniążká.*

27 SŁyszeliśćie iż rzeczono stárym : 28 Nie będźiesz q cudzołożył. ✣ Alec Ja wam powiádam : Iż káżdy ktory pátrzy ná niewiástę áby jey pożądał / już z nią cudzołostwo popełnił w sercu swojim. 29 ✣ Jeśli ćię tedy oko twoje práwe r gorszy / wyłup je á zárzuć od śiebie : ábowiem pożyteczniey jest tobie áby zginął jeden z członkow twojich / á wszystko ćiáło twoje nie było wrzucone do 30 ogniá piekielnego. ✣ A jeśliże ćię práwa ręká twojá gorszy / odetni ją y zárzuć od śiebie : ábowiem pożyteczniej jest tobie / áby zginął jeden z członkow twojich / á wszystko ćiáło twoje nie było wrzucone do ogniá piekielnego. 31 ✣ Záś ię rzeczono : Ktobykolwiek opuśćił żonę s swoję / niech 32 jey da list rozwodny. ✣ Ale Ja wam powiádam : Ktobykolwiek opuśćił t żonę swoję oprocz przyczyny cudzołostwá / przywodźi ją w cudzołostwo : á ktoby opuszczoną pojął / cudzołoży.

33 SŁyszeliśćie záś ię iż rzeczono stárym : Nie będźiesz u krzywo przyśięgał / ále oddasz PAnu przyśięgi twoje. 34 ✣ Ale Ja wam powiádam / ábyśćie zgołá x nie przyśięgáli / áni ná niebo ; gdyż jest stolicą 35 Bożą : ✣ Ani ná ziemię ; gdyż jest podnożkiem y nog jego : áni ná Jeruzalem ; gdyż jest miásto wielkiego 36 Krolá : ✣ Ani ná głowę twoję będźiesz przyśięgał ; gdyż nie możesz jednego włosá białym ábo czarnym 37 uczynić. ✣ Ale mowá wászá z niech będźie : Ták / ták : Nie / nie : á co więcey nád to jest / to od złego jest.

38 SŁyszeliśćie iż rzeczono : Oko 39 a zá oko / á ząb zá ząb. ✣ Ale Ja wam powiádam : Żebyśćie śię nie przećiwili b złemu : ále ktoby ćię uderzył w práwy policzek twoj / nádstaw mu y drugiego. 40 ✣ Y temu ktory śię z tobą chce práwowáć / á sukniá twoję wźiąć / puść mu y 41 płaszcz. ✣ A ktoby ćię przymuszał iść mile jedne / idź z nim y dwie. 42 ✣ Temu co ćię prośi / daj ; á od tego co chce u ćiebie c pożyczyć / nie odwracaj śię.

43 SŁyszeliśćie iż rzeczono : Będźiesz miłował d bliźniego twego / á będźiesz miał w nienawiśći 44 nieprzyjaćielá twego. ✣ Alec Ja wam powiádam : Miłujćie e nieprzyjaćioły wásze : błogosławćie tym / ktorzy was przeklinają ; dobrze czyńćie tym / ktorzy was máją w nienawiśći ; y modlćie śię f zá tymi / ktorzy wam złość wyrządzáją / y prześládują was. 45 ✣ Abyśćie byli synámi Ojcá wászego ktory jest w niebieśiech : bo on to czyni / że słońce jego wschodźi ná złe y ná dobre ; y deszcz zpuszcza ná spráwiedliwe y ná niespráwiedliwe. 46 ✣ Abowiem jeśli miłujećie te g ktorzy was miłują / jákąż zapłátę maćie : Azaż 47 y Celnicy tego nie czynią ? ✣ A jeśli=

n Jákob. 2. 10.
E w N. VI. po S. Trojcy
o 2 Moj. 20. 13. 5 Moj. 5. 17.
p Luka. 12. 58.
q 2 Moj. 20. 14. 5 Moj. 5. 18.
r Márk. 9. 47.
s 5 Moj. 24. 1.
t 1 Kor. 7. 10.
u 2 Moj. 20. 7. 3 Moj. 19. 12. 5 Moj. 5. 11.
x Jákob. 5. 12.
y Ezái. 66. 1.
z Jákob. 5. 12.
a 2 Moj. 21. 24. 3 Moj. 24. 20. 5 Moj. 19. 21.
b Luka. 6. 29. Rzym. 12. 17.
c 5 Moj. 15. 8.
d 3 Moj. 19. 18.
e Rzym. 12. 20.
f Luka. 23. 34.
g Luka. 6. 32.

jeſlibyście tylko bráćia wáſze pozdrawiáli/ coż oſobliwego czynicie? Azaż y Celnicy ták nie czynia? ✥ 48 Badźćież wy tedy doſkonáłymi: jáko y Oćiec wáſz/ ktory jeſt w niebieśiech/ doſkonáły jeſt.

ROZDZIAL VI.

Przy jáłmużnie. 5. Modlitwie. 14. Odpuſzczániu bráći. 16. Pośćie. 19. Yzbieraniu ſkárbow, jáko śie záchowáć. 24. Bogu, nie mámmonie służyć 25. Jáko śie o śie ſtáráć. 33. Kroleſtwá Bożego naprzod ſzukáć.

1 STrzeżćie śie ábyśćie a jáłmużny wáſzey nie czynili przed ludźmi/ *dla tego* ábyśćie byli widźiáni od nich; ináczey nie bedźiećie mieli zapłáty u Ojcá wáſzego/ ktory jeſt w niebieśiech. ✥ 2 Przetoż/ gdy czyniſz jáłmużne/ nie trab przed ſoba jáko obłudnicy czynia w bożnicách y ná ulicách/ áby byli chwaleni od ludźi: Záprawde powiádam wam/ odbieráia zápłáte ſwoje. ✥ 3 Ale ty gdy czyniſz jáłmużne: niechaj nie wie lewicá twojá/ co czyni práwicá twojá: ✥ 4 Aby jáłmużná twojá byłá w ſkrytośći; á Oćiec twoj/ ktory widźi w ſkrytośći/ tenći jáwnie odda b.

5 A Gdy śie c modliſz/ nie badź jáko obłudnicy: ábowiem śie oni rádźi w bożnicách y ná rogách ulic ſtojac modla/ áby byli widźiáni od ludźi: Záprawde powiádam wam/ iż odbieráia zapłáte ſwoje. ✥ 6 Ale ty gdy śie modliſz/ wnidź do komory ſwojey: á záwárſzy drzwi d ſwoje/ modl śie Ojcu twemu ktory jeſt w ſkrytośći: á Oćiec twoj ktory widźi w ſkrytośći/ oddać jáwnie. ✥ 7 A modlac śie/ nie badźćie wielomowni jáko e Pogánie: ábowiem oni mniemáia/ że dla ſwojey wielomowności wyſłuchani beda. ✥ 8 Nie badźćież tedy im podobni: gdyż wie Oćiec wáſz czego potrzebujećie/ pierwey f niżbyśćie wy go prośili.

9 WY tedy ták g śie modlćie; Ojcze náſz/ ktoryś jeſt w niebieśiech. Swieć śie Imie twoje. 10 Przyjdź kroleſtwo twoje. ✥ Badź wola twa jáko w niebie/ ták y ná źiemi. 11 ✥ Chleba náſzego powſzedniego 12 daj nam dźiśia. ✥ Y odpuść nam náſze winy/ jáko y my odpuſzczamy náſzym winowájcom. 13 ✥ Y nie w wodź nas ná pokuſzenie; Ale nas zbaw ode złego. Abowiem twoje jeſt kroleſtwo/ y moc/ y chwałá ná wieki/ Amen. 14 ✥ Bo jeſli odpuśćićie ludźiom upadki ich/ odpuśći y wam on Oćiec wáſz niebieſki. 15 ✥ A jeſli nie odpuśćićie ludźiom h upadkow ich/ y Oćiec wáſz nie odpuśći wam upadkow wáſzych.

16 A Gdy pośćićie/ nie badźćież ſmetney twarzy/ jáko i obłudnicy: ſzpecá bowiem twarzy ſwoje/ áby byli widźiáni od ludźi że poſzcza. Záprawde powiádam wam/ 17 odbieráia zapłáte ſwoje. ✥ Ale ty gdy pośćiſz/ námáż głowe twoje/ y 18 umyj twarz twoje: ✥ Abyś nie był widźiány od ludźi że pośćiſz/ ále od onego Ojcá twojego ktory jeſt w ſkrytośći: á Oćiec twoj ktory widźi w ſkrytośći/ oddać jáwnie.

19 NIe ſkarbćie ſobie ſkárbow k ná źiemi/ gdźie mol y rdzá pſuje/ y gdźie złodźieje podkopywáia y krádna. 20 ✥ Ale ſobie ſkarbćie ſkárby w niebie: gdźie áni mol áni rdzá pſuje; y gdźie złodźieje nie podkopywáia áni krádna. 21 ✥ Abowiem gdźie jeſt ſkarb wáſz/ tám jeſt y ſerce wáſze. 22 ✥ Oko twoje/ jeſtći świecá l ćiáłá twego: Jeſliby tedy oko twoje było ſzczere/ wſzyſtko ćiáło twoje jáſne bedźie. 23 ✥ Jeſliby záś oko twoje złe było/ wſzyſtko ćiáło twoje ćiemne bedźie. ✥ Jeſli tedy świátłość/ ktora jeſt w tobie/ ćiemnośćia jeſt; *ſamá* ćiemność jákaż *bedźie*?

24 NIkt nie może dwiemá m Pánom ſłużyć: gdyż ábo jednego bedźie miał w nienawiśći/ á drugiego bedźie miłował: ábo jednego trzymáć śie bedźie/ á drugim pogárdźi. ✥ Nie możećie Bogu ſłużyć y Mámmonie. 25 ✥ Dla tego powiádam wam: Nie troſzczćie n śie o żywot wáſz/ cobyśćie jedli ábo cobyśćie pili; áni o ćiáło wáſze/ czymbyśćie śie odźiewáli: Azaż żywot nie jeſt zacnieyſzy niż pokarm/ y ćiáło niż odźienie? 26 ✥ Pojrzyćie ná ptáki o niebieſkie/ iż nie śieja/ áni żna/ áni zbieráia do gumien/ á wżdy

a 1. Spráwiedliwości.
b Mátt 25.34.
c Mátt 15. 8.
d 2 Krol. 4. 33.
e 1 Krol 8. 28.
f Pſalm 139.4.
g Luká. 11. 2.
h Mátt. 18.35. Márk. 11.25.
i Ezái. 58. 3.
k Luká. 12.33. 1 Tym. 6. 19.
l Luká. 11.34.
E. ná N. XV p. S. Trojcy.
m Luká. 16.13.
n Pſalm 37. 5. y 55.23
o Job 39. 2. Pſalm 147.9.

Oćiec wáß niebieſki żywi je. Izali wy nie jesteśćie dáleko zacnieyßy nád nie. 27 ✠ Y ktoż z was troſkliwie myśląc / może przydáć do wzroſtu 28 ſwego łokieć jeden? ✠ A o odźienie przecżże śię troßcżećie; Przypátrzćie śię liliam polnym / jáko roſtą; 29 niepráćują áni przędą? ✠ A Ja wam powiádam / iż áni Sálomon we wßyſtkiey ſłáwie ſwojey nie był *ták* przyodźiany / jáko jedná z tych. 30 ✠ Jeſli tedy tráwę polną / ktora dźiś jeſt / á jutro bywa w piec wrzucona / Bog ták przyodźiewa / ázaż nie dáleko wiecey was / o máłowierni? 31 ✠ Nie troßcżćie śię tedy / mowiąc; Coż będźiemy jeść? ábo co będźiemy pić? ábo cżym śię będźiemy 32 przyodźiewáć. ✠ Boć tego wßyſtkiego Pogánie ßukáją: wieć bowiem Oćiec wáß niebieſki / że tego 33 wßyſtkiego potrzebujećie. ✠ Ale ßukájćie naprzod kroleſtwá Bożego / y ſpráwiedliwośći jego / á to wßyſtko 34 będźie wam przydano. ✠ Przetoż / nie troßcżćie śię o jutrzejßy dźień: ábowiem jutrzejßy dźień troſkáć śię będźie o ſwoje *potrzeby*. Doſyći ma dźień ná ſwojim p utrapieniu.*

p G. Złym.

ROZDZIAŁ VII.

Lekkomyślnie nie ſądźić. 6. Pſom świętego nie dawáć. 7. Vſtáwicżnie śię modlić. 12. Zakon y Proroki dobrze rozumieć. 13. Drogą wąſką chodźić. 11. Fałßywych Prorokow śię ſtrzedz. 18. Po dobrych owocách drzewo y ludźie znáć.

1 NJe ſądźćie / ábyśćie a nie byli 2 ſądzeni. ✠ Abowiem jákim ſądem ſądźićie / tákim ſądzeni będźiećie; y jáką b miárą mierzyćie / táką wam odmierzono będźie. 3 ✠ A cżemuż widźiß c źdźbło w oku brátá twego / á bálki ktora jeſt w oku twojim nie bacżyß? 4 ✠ Abo jákoż rzecżeß brátu twemu? Dopuść iż wyjmę źdźbło z oká twego; á oto bálká jeſt 5 w oku twojim? ✠ Obłudniku / wyjmi pierwey bálkę z oká twego: tedy przejrzyß / ábyś wyjął źdźbło z oká brátá twego.

6 NJe dawajćie świętego pſom; áni mieććie perel wáßych przed świnie: by ich ſnadź nie podeptáły / nogámi ſwymi; y obroćiwßy śię / nie rozßárpáły was.

7 PRośćie / á będźie d wam dano; ßukájćie / á znajdźiećie; kołácżćie / á będźie wam otworzono. 8 ✠ Káżdy bowiem kto prośi / bierze; á kto ßuka / znájduje; á temu co kołáce / 9 będźie otworzono. ✠ Y ktoryż z was człowiek / ktorego prośiłby ſyn jego o chleb / izali mu da kámień? 10 ✠ A prośiłliby o rybę / izali 11 mu da węzá? ✠ Jeſli wy tedy e będąc złymi / umiećie dáry dobre dawáć dźiećiom wáßym; cżymże wiecey Oćiec wáß ktory jeſt w niebieśiech / da rzecży dobre tym / ktorzy go proßą.

12 WSzyſtko tedy cobyśćie f chćieli áby wam ludźie cżynili / ták y wy cżyńćie im: tenći bowiem jeſt Zakon y Prorocy.

13 WChodźćie przez g ćiáſną brámę: ábowiem przeſtronna jeſt brámá y ßeroká drogá / ktora prowádźi ná zátrácenie; á wiele ich jeſt 14 ktorzy przez nię wchodzą. ✠ A ćiáſna jeſt brámá y wąſka drogá ktora prowádźi do żywotá: á máło ich jeſt ktorzy ją znájdują.

15 A Strzeżćie śię h fałßywych Prorokow / ktorzy przychodzą do was w odźieniu owcżym; ále we 16 wnątrz ſą wilcy drapieżni. ✠ Z owocow ich poznaćie je: Izali zbieráją z ćiernia groná winne / ábo z 17 oſtu figi? ✠ Ták i wßelkie drzewo dobre / owoce dobre przynośi: ále złe drzewo owoce złe przynośi. ✠ 18 Nie może dobre drzewo owocow złych przynośić; áni drzewo złe owocow 19 dobrych przynośić. ✠ Wßelkie drzewo k ktore nie przynośi owocu dobrego / bywa wyćięte y w ogień 20 wrzucone. ✠ A ták z owocow ich po21znaćie je. ✠ Nie káżdy ktory mi mowi; PAnie / PAnie / wnidźie l do kroleſtwá niebieſkiego: ále ktory cżyni wolą Ojcá mojego ktory jeſt 22 w niebieśiech. ✠ Wiele ich rzecże mi dniá onego; PAnie / PAnie / Izażeſmy w Imieniu twojim nie prorokowáli / y w Imieniu twojim dyabłow nie wyganiáli / y w Imieniu twojim wiele cudow nie cżynili?

a Luká. 6. 37. Rzym. 2. 1. 1 Kor. 4. 2.
b Márk 4. 24.
c Luká. 6. 41.

d Jerem. 29.12. Mátt. 21.22. Márk. 11.24. Luká. 11. 9. Jan. 14.13.
e 1 Moj 6. 5.
f Luká. 6. 31.
g Luká. 13.24.
E. ná VIII. N. po S. Troj
h 3 Moj 13. 3.
i Luká. 6. 34.
k Mátt. 3. 10.
l Luká. 6. 4. Rzym 2. 13.

✠ A

23 ✠ A tedy im m wyznam; Zem was nigdy nie znał: Odstąpćie ode mnie ktorzy czynićie nieprawość.*

m Luká. 13.17.

24 Wszelkiego tedy/ ktory n słucha tych słow mojich y czyni je/ przypodobam mężowi mądremu/ ktory zbudował dom swoj ná opoce:

n Luk. 6. 47.

25 ✠ Y zpadł gwałtowny deszcz/ y przyszłá powodź/ y wiátry wiały/ y uderzyły ná on dom; ále nie upadł/

26 bo był záłożony ná opoce. ✠ A wszelki ktory słucha tych słow mojich á nie czyni ich/ przypodobány będźie mężowi głupiemu/ ktory zbudował

27 dom swoj ná piasku: ✠ Y zpadł deszcz gwałtowny/ y przyszłá powodź/ y wiátry wiały/ á uderzyły ná on dom; y upadł/ á był wielki upadek jego.

28 Y Stáło śię gdy dokończył JEzus tych słow że śię o zdumiewał lud nád náuką jego.

29 ✠ Abowiem je uczył jáko moc májący/ á nie jáko Náuczeni w piśmie.

o Márk. 1. 22. Luká. 4. 32.

ROZDZIAL VIII.

Trędowáty oczyśćiony. 5. Wiárá Setnikowá. 10. O Powołániu Pogánow. 12. O odrzuceniu Zydow. 13. Sługá Setnikow. 14. Swiekrá Piotrowá. 16. Jinni uzdrowieni. 23. Morze uspokojone. 28. Dwá opętáni uzdrowieni.

E. ná N. III. po 3. Krol.

1 A Gdy zstępował z gory/ szedł

2 zá nim lud wielki. ✠ A oto trędowáty przyszedszy pokłonił mu śię/ mowiąc; PAnie/ jeśli chcesz/ możesz mie oczyśćić.

a Márk. 1. 43. Luká. 5. 12.

3 ✠ Y wyćiągnąwszy JEzus rękę/ dotknął śię go/ mowiąc: Chcę/ bądź oczyśćiony: Y záraz oczyśćiony jest trąd je[o].

4 ✠ Tedy mu rzekł JEzus; Pátrz ábyś nikomu nie powiádał: ále idź/ ukaż śię Kápłánowi/ y ofiáruj dar on ktory przykazał b Mojżesz/ ná świádectwo przećiwko nim.

b 3 Moj 14.4.5

5 A Gdy JEzus wszedł do Káper-náum/ przyszedł c do niego Setnik prosząc go/

c Luká. 7.1.2.

6 Y mowiąc; ✠ PAnie/ Sługá moj leży domá powietrzem ruszony/ y ćiężko śię trapi.

7 ✠ Y rzekł mu JEzus; Ja przyjdę/ y uzdrowię go.

8 ✠ A odpowiádájąc Setnik/ rzekł; PAnie/ Nie jestem godźien ábyś wszedł pod dách moj: ále tylko rzecz d słowo/ á będźie u-

d Psalm 107. 20.

9 zdrowiony sługá moj. ✠ Bomći y ja człowiek pod mocą *innego*, májący pod sobą żołnierze: y mowię temu: Idź/ á idźie; á drugiemu: Przyjdź/ á przychodźi; á słudze memu: Czyń to/ á czyni.

10 ✠ A gdy to usłyszał JEzus/ zádźiwił śię/ y rzekł tym ktorzy szli zá nim: Záprawdę powiádam wam; Ani w Izráelu ták wielkiey wiáry nie ználazł.

11 ✠ A powiádam wam: Iż wiele ich od Wschodu y od Zachodu *słońcá* przyjdźie/ á uśiędą zá stołem z Abráhámem y z Izáákiem y z Jákobem w krolestwie niebieskim.

12 ✠ Ale synowie krolestwá będą wyrzuceni w ćiemnośći zewnętrzne; tám będźie płacz e y zgrzytánie zębow.

e Mátt. 13.42. y 22.13 y 24.51 y 25.30 Luká. 13.28.

13 ✠ Y rzekł JEzus Setnikowi; Idź/ á jákoś uwierzył/ niechći śię stánie. Y uzdrowiony jest sługá jego onej że godźiny.*

14 A Gdy JEzus przyszedłszy do domu Piotrowego/ ujrzał Swiekrę jego leżącą ná łożu/ y májącą gorączkę.

15 ✠ Y dotknął śię ręki jey/ y opuśćiłá ją gorączká: y wstáłá/ á posługowáłá im.

f Márk. 1. 29.

16 A Gdy był g wieczor/ przywiedli do niego wiele opętánych: y wyganiał duchy słowem; y wszystkie/ ktorzy śię źle mieli/ uzdrawiał:

g Márk. 1. 32. Luká. 4. 40.

17 ✠ Aby śię wypełniło co powiedźiáno przez Izáiaszá Proroká h mowiącego? On niemocy násze *ná śię* wźiął/ á choroby *násze* nośił.

h Ezái. 53. 4.

18 A Widząc Jezus i wielki lud około śiebie/ kazał śię przepráwić ná drugą stronę *morzá*.

i Márk. 4. 35.

19 ✠ Tedy przystąpiwszy k niektory z Náuczonych w piśmie/ rzekł mu; Mistrzu/ pojdę zá tobą gdźiekolwiek pojdźiesz.

k Luká. 9. 57.

20 ✠ Y rzekł mu Jezus: Liszki máją jámy/ á ptacy niebiescy gniazdá; ále Syn człowieczy nie ma gdźieby głowę skłonił.

21 ✠ A drugi l z uczniow jego rzekł mu; PAnie/ dopuść mi pierwey odejść/ y pogrześć ojcá mego.

l Luká. 9. 59.

22 ✠ Ale mu Jezus rzekł: Podź zá mną; á niechaj umárli grzebią umárłe swoje.

23 A Gdy on wstąpił w łodź/ wstąpili zá nim m y uczniowie jego.

E. ná N. IV. po 3. Krol.

24 ✠ A oto śię wzruszenie wielkie stáło ná morzu/ ták iż śię łodź wá-

25 łámi okrywáłá: á on spał. ✣ A przystąpiwszy ucżniowie jego/ obudźili go/ mowiąc ; PAnie/ rátuj nas/ giniemy. ✣ 26 Y rzekł do nich; Przecżześćie boiáźliwi / o máłowierni ? Tedy wstawszy / zgromił n wiátry y morze : y stáło śię ućiszenie wielkie. ✣ 27 A ludźie śię dźiwowáli/ mowiąc ; Jákiż to jest ten/ że mu y wiátry y morze posłuszne są ? *

28 GDy śię on przewiozł ná drugą stronę o do kráiny Gergezenczykow/ zábieżeli mu dwá opętáni z grobow wychodzący/ bárzo okrutni/ ták iż nie mogł nikt przechodźić oną drogą. ✣ 29 A oto zákrzyknęli/ mowiąc : Coż my z tobą mamy JEzuśie Synu Boży ? Przyszedłeś tu przed cżásem dręcżyć nas? ✣ 30 Y byłá dáleko od nich trzodá wielka p świni/ pásących śię. ✣ 31 Tedy go dyabli prośili/ mowiąc ; Jeśli nas wyganiasz / dopuść nam wniść w trzodę tych świni. ✣ 32 Y rzekł im ; Idźćie. A oni wyszedszy/ weszli w onę trzodę świni : á oto porwawszy śię oná wszystká trzodá świni/ zprzykrá wpádłá w morze/ y pozdycháły w wodách. ✣ 33 Lecż pásterze ućiekli : á poszedszy do miástá/ opowiedźieli wszystko ; y to co śię z onymi opętánymi stáło. ✣ 34 A oto wszystko miásto wyszło przećiwko JEzusowi : á ujrzawszy go/ prośili áby z ich gránic odszedł.

m Márk. 4. 35. Luka. 8. 22.
n Psalm 107. 29.
o Márk. 5. 1. Luka. 8. 26.
p G. Wieprzow

ROZDZIAŁ IX.

Powietrzem ruszony uzdrowiony. 9. Mátteusz powołány. 10. Grzesznicy przyjśći. 20. Niewiástá płynienie krwie ćierpiąca uzdrowiona. 13. Corká kśiążęca wskrzeszona. 27. Slepi oświeceni. 31. Dyabeł z opętánego wygnány. 36. Lud rozproszony.

1 TEdy wstąpiwszy a w łodź/ przewiozł śię/ y przyszedł do miástá swego. ✣ 2 A oto przynieśli mu powietrzem ruszonego ná łożu leżącego. A widząc JEzus wiárę ich/ rzekł powietrzem ruszonemu; Ufaj synu/ odpuszcżone są tobie grzechy twoje. ✣ 3 A oto niektorzy z Náucżonych w piśmie mowili sámi w sobie ; Ten bluźni. ✣ 4 A widząc Jezus myśli ich/ rzekł ; Przecżże wy myślićie złe 5 rzecży w sercách wászych? ✣ Abowiem coż łátwiey rzec ? Odpuszcżone są tobie grzechy : Cżyli rzec ? Wstań/ á chodź. ✣ 6 Ale ábyśćie wiedźieli/ iż ma moc Syn cżłowiecży ná źiemi odpuszcżáć grzechy/ tedy rzekł powietrzem ruszonemu ; Wstawszy/ weźmi łoże twoje/ á idź do domu 7 twego. ✣ Tedy wstawszy/ poszedł do 8 domu swego. ✣ Co ujrzawszy lud/ dźiwował śię/ y chwalił Bogá/ ktory dał táką moc ludźiom.*

E. na XIX. N. po S. Troj.
a Márk. 2. 3. Luka. 5. 18.

9 A Odchodząc b z támtąd Jezus/ ujrzał cżłowieká śiedzącego ná cle / ktorego zwano Mátteusz / y rzekł mu: Pódź zá mną. Tedy wstawszy/ szedł zá nim. ✣ 10 Y stáło śię/ gdy Jezus śiedźiał zá stołem w domu *jego*, że oto wiele celnikow y grzesznikow przyszedszy/ uśiedli z Jezusem/ y z ucżniámi jego. ✣ 11 Co widząc Fáryzeuszowie/ rzekli ucżniom jego ; Przecżże z Celnikámi y grzesznikámi je Náucżyćiel wász ? ✣ 12 A Jezus usłyszawszy *to*, rzekł im; Nie potrzebują zdrowi lekárzá ; ále ći/ 13 co śię źle máją. ✣ Owszem idźćie/ á náucżćie śię / co *to* jest ; Miłośierdźia c chcę / á nie ofiáry. ✣ Bom nie przyszedł wzywáć d spráwiedliwych ále grzesznych do pokuty.*

E. w. dźień S. Máttenszá
b Márk. 2. 14. Luka. 5. 27.
c Ozea. 6. 6. Mátt. 12. 7.
d 1 Tym. 1. 13.

14 TEdy przyszli e do niego ucżniowie Janowi/ mowiąc : Przecż my/ y Fáryzeuszowie cżęsto pośćimy/ á ucżniowie twoji nie poszczą ; 15 Y rzekł im Jezus; ✣ Izali śię mogą synowie łożnice f małżeńskiey smęćić póki z nimi jest oblubieniec ? Ale przyjdą dni/ gdy od nich będźie oblubieniec odjęty ? á tedy pośćić 16 będą. ✣ A żaden nie wpráwuje łáty sukná nowego w száte wiotchą : ábowiem ono zátałánie ujmuje nieco od száty/ y stawa śię gorsze rozdárćie. ✣ 17 Ani leją winá młodego w stáre státki; bo inácżey pukáją śię státki : á wino wyćieka/ y státki śię psują : ále młode wino leją w nowe státki/ y oboje bywáją záchowáne.

e Márk. 2. 18.
f Ezái. 62. 5. Márk. 2. 19.

18 TO gdy on g do nich mowił/ oto niektory Przełożony bożnice/ przyszedszy pokłonił mu śię/ mowiąc; Corká mojá dopiero skonáłá ; ále pódź/ á włoż ná nię rękę twoję/ á ożyje. ✣ 19 Tedy wstawszy Jezus/ szedł

E. na XXIV. N. po S. Troj.
g Márc. 5. 22.

20 zá nim/ y uczniowie jego. ✠ (A oto niewiástá ktora płynienie h krwie ode dwunastu lat ćierpiáłá/ przystápiwszy z tyłu/ dotknęłá śię podołká száty jego. 21 ✠ Bo rzekłá sámá w sobie; Jesli śię tylko dotknę száty 22 jego/ będę uzdrowiona. ✠ Ale JEzus obroćiwszy śię y ujrzawszy ją/ rzekł; Ufaj corko: wiárá twoiá ćiebie uzdrowiłá. ✠ Y uzdrowiona byłá niewiástá od oney godźiny.) ✠
23 A gdy przyszedł Jezus w dom Przełożonego/ y ujrzał piszczki y lud 24 zgiełk czyniący/ Rzekł im; ✠ Ustąpćie: ábowiem dźieweczká nie umárłá/ ále śpi. ✠ Y náśmiewáli śię 25 z niego. ✠ Ale gdy wygnány był on lud/ wszedszy ujął ją zá rękę jey; y 26 wstáłá dźieweczká. ✠ Y rozeszłá śię tá wieść po wszystkiey źiemi. *
27 A Gdy Jezus odchodźił z támtąd/ szli zá nim dwá ślepi/ wołájąc y mowiąc; Synu i Dawi- 28 dow/ Zmiłuj śię nád námi! ✠ A gdy on wszedł do domu/ przyszli do niego ślepi/ y rzekł im JEzus; Wierzyćież iż to mogę uczynić? Rzekli 29 mu; Owszem PAnie. ✠ Tedy śię dotknął oczu ich mowiąc; Według wiáry wászey niechaj śię wam stá- 30 nie. ✠ Y otworzyły śię oczy ich: y przygroźił im srodze Jezus/ mowiąc: Pátrzćież áby k nikt o tym 31 nie wiedźiał. ✠ Lecz oni wyszedszy/ rozsłáwili go po wszystkiey oney źiemi.
32 A Gdy oni l wychodźili/ oto przywiedli mu człowieká niemego/ 33 opętánego od Dyabłá. ✠ A gdy był wygnány on dyabeł/ przemowił niemy: y dźiwował śię lud/ mowiąc; Nigdy śię táka rzecz niepokazáła 34 w Izráelu. ✠ Ale Fáryzeuszowie mowili; Przez Kśiążę m Dyabelskie wygania dyabły.
35 Y Obchodźił n JEzus wszystkie miástá y miásteczká náucżájąc w bożnicách ich/ y kaząc Ewángelią krolestwá/ á uzdrawiájąc wszelką chorobę/ y wszelką niemoc miedzy 36 ludem. ✠ A widząc on o lud/ użalił śię go/ iż był ztrudzony y rozproszony jáko owce nie májące pásterzá. Tedy rzekł uczniom swojim; Zniwo p wprawdźie wielkie/ ále

h Márk. 5. 25. Luka. 8. 43. — i Mátt. 20. 30. — k Mátt. 12. 16. — l Luka. 11. 14. — m Mátt. 11. 24. Márk. 3. 22. Luka. 11. 17. — n Márk. 6. 6. — o Márk. 6. 34. — p Luka. 10. 2. Jan. 4. 35.

37 robotnikow máło. ✠ Prośćie tedy PAna żniwá/ áby wypchnął q robotniki ná żniwo swoje.

ROZDZIAŁ X.

PAn posłał dwánaśćie Apostołow kázáć Ewángelią. 8. Y Cudá czynić. 9. Náuczył ich jákoby śię w tym sprawowáć mieli. 10. Czego śię przytym spodźiewáć, y jáko to ponośić. 40. Nadgroda tych, ktoryby ich przyjęli.

1 A Zwoławszy a dwunaśći ucżniow swojich/ dał im moc nád duchy nieczystymi/ áby je wyganiáli; y *áby* uzdrawiáli wszelką chorobę/ 2 y wszelką niemoc. ✠ A dwunaśći Apostołow te są imioná; Pierwszy Symon/ ktorego zowią Piotr/ y Andrzey brát jego/ Jákub *syn* Ze- 3 bedeuszow/ y Jan brát jego: ✠ Filip y Bártłomiey/ Thomasz/ y Mátteusz on celnik/ Jákub *syn* Alfeuszow/ y Lebbeusz názwány Táddeusz: 4 ✠ Symon Kánánejczyk/ y Judasz Iszkáryot/ ktory go też wydał. ✠
5 Tych dwunaśći posłał JEzus/ rozkázując im/ y mowiąc; Ná drogę Pogánow nie záchodźćie/ y do miástá Sámárytáńczykow nie wcho- 6 dźćie: ✠ Ale ráczey idźćie do b owiec/ ktore zginęły z domu Izráel- 7 skiego. ✠ A idąc kazćie/ mowiąc; Przybliżyło śię krolestwo niebieskie. 8 ✠ Chore c uzdrawiajćie/ trędowáte oczyśćiajćie/ umárłe wskrzeszajćie/ dyabły wyganiajćie: dármośćie 9 wźięli/ dármo d dawajćie. ✠ Nie bierzćie z sobą złotá e áni śrebrá/ 10 áni miedźi w trzosy wásze. ✠ Ani tájstry ná drogę/ áni dwu sukien/ áni botow/ áni laski: ábowiem godźien jest f robotnik żywnośći swo- 11 jey. ✠ A do ktoregokolwiek miástá ábo miásteczká wnidźiećie/ wywiádujćie śię ktoby w nim *tego* był godźien: y támże mieszkajćie/ poki nie 12 wynidźiećie. ✠ A wszedszy w dom/ 13 pozdrowćie go. ✠ A jesliby on dom tego był godny/ niech nań przydźie pokoj wász: á jesliby nie był godny/ pokoj wász niech śię wroći do was. 14 ✠ A ktoby was nie przyjął áni słuchał g słow wászych/ wychodząc z domu ábo z miástá onego/ otrząśnićie proch z nog wászych. 15 ✠ Zápraw-

q 2 Tess. 3. 1. — E. w dźień Rozest. Apost. — a Márk. 6. 7. Luka. 9. 1. — b Mátt. 15. 24. Dźiej. 13. 46. — c Luka. 10. 9. — d Dźiej. 8. 20. — e Márk. 6. 8. Luka. 9. 3. — f 1 Tym. 5. 18. — g Márk. 6. 11. Luka. 9. 5. Dźiej. 13. 51.

de wam powiádam; łżey będźie ziemi Sodomskiey / y Gomorskiey w dźień sądny / niżeli miástu onemu. 16 ✣ Oto Ja was posyłam jáko owce h miedzy wilki: Bądźćież tedy rostropnymi jáko węzowie / á szczerymi jáko gołębice.*

17 Strzeżćie śie ludźi: Abowiem was będą wydawáć i do Rády / y w Zgromádzeniách swojich was 18 biczowáć będą. ✣ Tákże przed Starosty y przed Krole wodzeni będźiećie dla mnie / ná świádectwo przećiwko nim y Pogánom. 19 ✣ Ale gdy was podádzą / nie troszczćie k śie / jáko / y cobyśćie mowili: ábowiem wam dano będźie oneyże godźiny / cobyśćie mowili. 20 ✣ Bo nie wy jesteśćie ktorzy mowićie / ále Duch Ojcá wászego / ktory mowi w was. 21 ✣ Y wyda brát brátá l ná śmierć / y Oćiec syná / y powstáną dźieći przećiwko rodźicom / y będą je zábijáć. 22 ✣ Y będźiećie w nienawiśći u wszystkich dla Jmienia mego: Ale kto wytrwa m do końcá / ten będźie zbáwion. 23 ✣ A gdy was prześládowáć będą w tym mieśćie / ućiekajćie do drugiego. ✣ Bo záprawdę powiádam wam / że nie obejdźiećie miast Jzráelskich / áż przyjdźie syn człowieczy. 24 ✣ Nie jestći uczeń n nád Mistrzá / áni sługá nád Páná swego. 25 ✣ Dosyć uczniowi / áby był jáko Mistrz jego / á sługá jáko Pan jego: Jesliż gospodarzá Beelzebubem o názywáli; czym wiecey domowniki jego 26 názywáć będą. ✣ Przetoż nie bojćie śie ich: Abowiem nic nie jest skrytego / coby niemiáło być p objáwiono; y nic tájemnego / czegoby śie 27 dowiedźieć nie miano. ✣ Co wam w ćiemnośći mowię / powiádajćie ná świátle: á co w ucho słyszyćie / 28 obwoływajćie ná dáchách. ✣ A nie bojćie śie tych / ktorzy zábijáją ćiáło / lecz duszę zábić niemogą: Ale ráczey bojćie śie tego / ktory może y duszę y ćiáło zátráćić w piekielnym 29 ogniu. ✣ Jzáli dwu wroblikow zá pieniążek q nie przedáją / á wżdy jeden z nich nie upádnie ná źiemię 30 oprocż woli Ojcá wászego. ✣ Náwet y włosy wszystkie r ná głowie wászey 31 policzone są. ✣ Niebojćie śie tedy: nád wiele wroblikow wy zacnieyszymi jesteśćie.

32 Wszelki tedy ktoryby mię wyznał przed ludźmi / wyznam go Ja też przed Ojcem mojim / ktory 33 jest w niebieśiech. ✣ A ktoby śie mnie s záprzał przed ludźmi / záprzę śie go y Ja przed Ojcem mojim / ktory jest w niebieśiech.

34 Nie mniemajćie t żebym przyszedł dawáć pokoj ná źiemię: nie przyszedłem dawáć pokoju / ále miecz. 35 ✣ Bom przyszedł ábym rozerwánie uczynił miedzy synem á ojcem jego / y miedzy corką á mátką jey / tákże 36 miedzy synową y świekrą jey. ✣ Y nieprzyjáćiołmi będą człowiekowi 37 domownicy jego. ✣ Kto miłuje Ojcá ábo u mátkę nád mię / nie jest mię godźien: á kto miłuje syná ábo corkę 38 nád mię / nie jest mię godźien. ✣ A kto nie bierze x krzyżá swego / y nie idźie zá mną / nie jest mię godźien. ✣ 39 Ktoby ználazł duszę y swoję / ztráci ją: á ktoby ztráćił duszę swoję dla mnie / znajdźie ją.

40 Kto was z przyjmuje / mnie przyjmuje: á kto mnie przyjmuje / przyjmuje tego ktory mię posłał. ✣ 41 Kto przyjmuje Proroká w imieniu Proroká / zapłátę Proroká weźmie: á kto przyjmuje spráwiedliwego w imieniu spráwiedliwego / spráwie-42 dliwego zapłátę weźmie. ✣ Ktoby też nápojił jednego z tych to a máłych tylko kubkiem źimney wody w imię uczniá; záprawdę powiádam wam / nie ztráci zapłáty swojey.

ROZDZIAŁ XI.

Poselstwo Janá Chrzćićielá do Chrystusá PAná. 7. PAńskie o nim świádectwo. 20. Miástam niektorym srodze PAn groźił. 25. Ojcá swojego chwalił. 28. A prácujących y utrapionych do śiebie wołał.

1 Y Stáło śie / gdy JEzus przestał rozkázowáć dwiemánaśćie uczniom swojim / poszedł z onąd áby uczył / y kazał w miástách ich.

2 A Jan usłyszawszy w więźieniu a o uczynkách Chrystusowych / posławszy dwu z uczniow swojich / 3 Rzekł mu; ✣ Tyżeś jest on ktory ma przyść / czyli inszego czekáć mamy?

h *Luká.* 10. 3. i *Mátt.* 24. 9. k *Márk.* 13.11. *Luká.* 22.11. 1 *Moj.* 4. 11. 12. l *Mich.* 7. 6. m *Márk.* 13.13. n *Luká.* 6. 40. *Jan.* 13.16. y 15.20 o *Mátt.* 9. 34. y 12.24 p *Márk.* 4. 22. *Luk.* 8. 17. q *Luká.* 12. 6. r *Luká.* 21.18.

s *Márk.* 8. 38. *Luká.* 9. 26. y 11,18 2 *Tym.* 2. 12. t *Luká.* 12.49. u *Luká.* 14.26 x *Mátt.* 16.24. y *Mátt.* 16.25. z *Luká.* 10.16. a *Mátt.* 25.25. E. *na* N. III. *Adwentu* a *Luk.* 7. 18.

✣ A

4 ✣ A odpowiádájac JEzus/ rzekł im: Szedszy / oznájmićie Janowi co słyszyćie/ y widźićie. 5 ✣ Slepi b widza / á chromi chodza / trędowáći biora ocżyśćienie / á głuszy słysza/ umárli zmartwychwstája y ubogim c Ewángelia opowiádána bywa. 6 ✣ A błogosłáwiony jest ktory śię nie zgorszy ze mnie. 7 ✣ A gdy oni odeszli/ pocżał JEzus mowić do ludu o Janie ; Cośćie wyszli ná puszcża widźieć? *Izali* trzćinę chwiejaca śię od wiátru? 8 ✣ Ale cośćie wyszli widźieć ? *Izali* człowieká w miękkie száty obleczonego? Oto ktorzy miękkie *száty* noszą/ w domách krolewskich sa. 9 ✣ Ale cośćie wyszli widźieć? *Izali* Proroká ? záiste powiádam wam/ y więcey niż Proroká. 10 ✣ Boć ten jest o ktorym nápisano ? Oto Ja posyłam d Anjołá mego przed obliczem twojim/ ktory zgotuje drogę twoje przed toba. Záprawdę 11 powiádam wam ; ✣ Nie powstał z tych ktorzy śię z niewiast rodza więtszy/ nád Janá Chrzćićielá: Ale ktory jest namniejszym w krolestwie niebieskim / więtszy jest e niżeli on. 12 ✣ A ode dni Janá Chrzćićielá f áż do tad / krolestwo niebieskie gwałt ćierpi ; á gwałtownicy porywája je. 13 ✣ Bo wszyscy Prorocy y Zakon/ áżdo Janá prorokowáli. 14 ✣ A jesli *to* chcećie przyjać ; onći jest g Eliasz/ 15 ktory miał przyść. ✣ Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha.*

16 ALe komuż przypodobam h ten narod ? Podobny jest dźiatkom ktore śiedza ná rynkách / y wołája 17 ná towárzysze swoje / ✣ Y mowia ; Gráliśmy wam ná piszcżałce / á nie táńcowáliśćie : śpiewáliśmy pieśni żáłobne/ á nie płakáliśćie. 18 ✣ Abowiem przyszedł Jan áni jedzac i áni pijac/ á mowia ; Iż dyabelstwo 19 ma. ✣ Przyszedł Syn człowiecży jedzac y pijac / á mowia ; Oto człowiek obżercá/ y pijánicá winá/ przyjaćiel Celnikow y grzesznikow. ✣ Y usprawiedliwiona jest mądrość od synow swojich.

20 TEdy pocżał k przymawiáć miástom / w ktorych śię nawięcey działo cudow jego/ że nie pokutowáły/ *mowiac* ; 21 ✣ Biádá tobie Chorázynie / biádá tobie Betsájdo! Bo gdyby śię były w Tyrze y w Sydonie te cudá stáły/ ktore śię w was stáły/ dawnoby były w worze y w popiele pokutowáły. 22 ✣ Wszákże powiádam wam ; Lżey będźie Tyrowi y Sydonowi w dźień sądny / niżeli wam. 23 ✣ A ty Kápernaum / ktoreś áż do niebá wywyższone/ áżdo piekłá ztracone będźiesz: Bo gdyby śię były w Sodomie te cudá działy / ktore śię działy w tobie/ zostáłáby byłá áż do *dniá* dźiśieyszego. 24 ✣ Náwet powiádam wam; Iż lżey będźie źiemi l Sodomskiey w dźień sądny / niżeli tobie.

25 WOn czás odpowiádájac JEzus / rzekł ; Wysławiam ćię Ojcże/ PAnie niebá y źiemie/ żeś te rzecży m zákrył przed mądrymi y rostropnymi/ á objáwiłeś je niemowiątkom. 26 ✣ Záprawdę Ojcże/ ták śię upodobáło n tobie. 27 ✣ Wszystkie rzecży o dáne mi sa od Ojcá mego / y nikt nie zna p Syná / tylko Ociec : áni Ojcá kto zna/ tylko Syn : á komuby chćiał Syn objáwić. 28 ✣ Podźćie do mnie wszyscy ktorzyśćie zpracowáni y obćiażeni/ á Ja wam spráwię odpocżynienie. 29 ✣ Weźmićie járzmo moje ná śię / á ucżćie śię ode mnie żem Ja ćichy y pokornego sercá : á znajdźiećie q odpocżynienie duszam wászym. 30 ✣ Abowiem járzmo moje r wdźięcżne jest : á brzemię moje lekkie jest.

ROZDZIAŁ XII.

Vcznie kłosy rwą w Sábbát. 10. *Vschła reká.* 12. *W Sabbát dobrze czynić.* 22. *Opętány.* 25. *Krolestwo rozdwojone.* 33. *Grzech przećiwko Duchowi S.* 33. *Drzewo dobre y złe.* 40. *Jonaß w Wielorybie,* 41. *Niniwczycy,* 42. *Krolowa z Sáby.* 47. *Powinni PAńscy.*

1 WOn czás/ szedł JEzus a w Sábbát przez zbożá/ á ucżniowie jego łákneli / y pocżeli rwáć kłosy y jeść. 2 ✣ A ujrzawszy to Fáryzeuszowie / rzekli mu ; Oto ucżniowie twoji czynia / czego śię nie godźi b czynić w Sábbát. 3 ✣ A on im rzekł ; Izaśćie nie czytáli co uczynił c Dawid gdy łáknał on / y ći 4 ktorzy z nim byli? ✣ Jáko wszedł do

domu

b *Ezái.* 35. 5.
c *Ezái.* 61. 1.
d *Málach.* 3. 1. *Márk.* 1. 2.
e *Mátt.* 3. 11.
f *Luk.* 16.16.
g *Málach* 4. 5.
h *Luká.* 7. 31.
i *Mtt.* 3. 4.
k *Luká.* 10.13.

l 1. *Moj* 19.19. *E. w dźień S. Máciejá. A. ná VI. N.* 3 *Krol.*
m 1 *Kor.* 1. 26.
n *G. Przed tobą.*
o *Mátt.* 28.18.
p *Jan.* 1. 18.
q *Jerem.* 6. 16.
r 1 *Jan.* 5. 3.
a *Márk.* 2. 23. *Luká.* 6. 1.
b 5 *Moj.* 23.25.
c 1 *Sám.* 21. 6.

domu Bożego/ y chleby pokłádne jadł / ktorych mu śię nie godźiło jeść / áni tym ktorzy z nim byli : 5 tylko sámym d Kápłánom. ✠ Abo- śćie nieczytáli w zakonie / że w Sábbát y Kápłáni e w Kośćiele Sábbát gwałcą/ á bez winy są? ✠ 6 Ale mowię wam / iż tu więtszy jest 7 niż Kośćioł. ✠ A gdybyśćie wiedźieli co to jest; Miłośierdźia f chcę / á nie ofiáry : niepotępiálibyśćie nie- 8 winnych. ✠ Abowiem Syn człowieczy PAnem jest g y Sábbátu.

9 A Odszedszy z támtąd / przyszedł h 10 do bożnice ich. ✠ A oto był tám człowiek máiący rękę uschłą : y pytáli go / mowiąc : Godźili śię w Sábbát uzdrawiáć? áby go oská- 11 rżyli. ✠ A on im rzekł: Ktoryż człowiek z was będźie / ktoryby miał owcę jednę : á gdyby mu tá w Sábbát w doł wpádłá / izali jey nie i do- 12 będźie/ y nie wyćiągnie? ✠ A czymże zacnieyszy jest człowiek niżeli owcá? Przetoż / godźi śię w Sáb- 13 bát dobrze czynić. ✠ Tedy rzekł człowiekowi onemu ; Wyćiągni / rękę twoję. ✠ A on wyćiągnął; y przywrocona jest do zdrowia jáko y druga.

14 A Wszedszy Fáryzeuszowie / uczynili k rádę przećiwko niemu já- 15 koby go stráćili. ✠ Ale JEzus poznawszy *to*, odszedł z támtąd: y szedł zá nim lud wielki : y uzdrowił one 16 wszystkie: ✠ Y przygroźił im/ áby l 17 go nie objawiáli. ✠ Zeby śię wypełniło co powiedźiano przez Izáiaszá 18 m Proroká/mowiącego; ✠ Oto ten sługá moj / ktoregom obrał; ten umiłowány moj/w ktorym śię upodobáło n duszy mojey : położę Duchá mojego ná nim/ á sąd narodom opo- 19 wie. ✠ Nie będźie śię wádźił/ áni będźie wołał ; y nikt ná ulicách nie 20 usłyszy głosu jego. ✠ Trzćiny nálamáney nie dołamie / á lnu kurzącego śię nie zágáśi ; áż wystáwi 21 sąd ku zwyćięstwu: ✠ A w Imieniu jego narodowie będą nádźieję mieli.

22 Tedy przywiedźiono do niego o opętánego / ślepego y niemego : y uzdrowił go ; ták / iż on ślepy y 23 niemy/y mowił y widźiał. ✠ Y zdumiał śię wszystek lud / y mowili;

d 2 Moj. 29.33. 3 Moj. 8. 31.
e 4 Moj. 28. 9.
f Ozea. 6. 6.
g Márk. 2. 28.
h Márk. 3. 1.
i 5 Moj. 28. 1.
k Márk. 3. 6.
l Mátt 9. 30.
m Ezái. 42. 1.
n Mátt. 3. 16.
o Luká. 11.14.

Nie tenże jest on Syn Dawidow? 24 ✠ Ale Fáryzeuszowie usłyszawszy to/ rzekli ; Ten nie wygania Dyabłow/ tylko przez p Beelzebubá Kśiążę 25 Dyabelskie. ✠ Lecz JEzus widząc myśli ich / rzekł im ; Káżde krolestwo rozdźielone sámo przećiwko sobie / pustoszeje ; y káżde miásto ábo dom sam przećiwko sobie roz- 26 dźielony/nie ostoii śię. ✠ A jesliż szátan szátáná wygania/ sam przećiwko sobie rozdźielony jest : jákoż śię 27 tedy ostoi krolestwo jego? ✠ A jesliż Ja przez Beelzebubá wyganiám dyabły / synowie wászy przez kogoż wyganiáją? Przetoż oni sędźiámi 28 wászymi będą. ✠ A jesliż Ja Duchem Bożym wyganiam dyabły/tedyć do was przyszło Krolestwo Boże. 29 ✠ Abo jákoż może q kto wniść do domu Mocárzá / y sprzęt jego rozchwyćić? Jesliby pierwey nie związał Mocárzá onego ; toż dopiero 30 dom jego rozchwyći. ✠ Kto nie jest ze mną/przećiwko mnie jest;á kto nie 31 zbiera ze mną/rozprasza. ✠ Dla tego powiádam wam ; Wszelki grzech y bluźnierstwo ludźiom odpuszczone będźie :ále bluźnierstwo r przećiwko Duchowi *Swiętemu* nie będźie od- 32 puszczone ludźiom. ✠ Y ktobykolwiek rzekł słowo przećiwko Synowi człowieczemu / będźie mu odpuszczono : Ale ktoby mowił przećiwko Duchowi świętemu / nie będźie mu odpuszczono / áni w tym wieku / áni 33 w przyszłym. ✠ Czyńćież ábo drzewo dobre / y owoc jego dobry : ábo czyńćie drzewo złe / y owoc jego zły. Abowiem z owocu drzewo po- 34 znáne bywa/ ✠ Rodzáju jászczorczy/ jákoż możećie mowić dobre *rzeczy* będąc złymi ; gdyż z obfitośći sercá 35 ustá mowią. ✠ Dobry człowiek s z dobrego skárbu sercá/wynośi *rzeczy* dobre; á zły człowiek ze złego skárbu/ 36 wynośi *rzeczy* złe. ✠ Ale powiádam wam / iż z káżdego słowá proznego/ ktoreby mowili ludźie/ dádzą t z nie- 37 go liczbę w dźień sądny. ✠ Abowiem z mow twojich będźiesz usprawiedliwiony / y z mow twojich będźiesz osądzony.

38 Tedy odpowiedźieli niektorzy u z Náuczonych w pismie/y z Fá-

p Mátt. 9. 34. Márk. 3. 22. Luká. 11.15.
q Márk. 3. 27.
r Márk. 3. 28. Luka. 12.10. 1 Jan. 5. 16.
s Luk. 6. 45.
t Rzym 14.12.
u Mátt. 16.1.4 Luka. 19.12. 1 Kor. 2. 22.

ryze-

ryzeuszow / mowiąc ; Náuczycielu chcemy od ciebie známię widźieć. ✠ 39 A on odpowiádájąc rzekł im; Rodzaj zły y cudzołożny / známienia szuka : ále mu nie będźie známię dáne/ tylko ono známię Jonaszá Proroká. 40 ✠ Abowiem jáko Jonasz był w brzuchu x Wielorybá trzy dni y trzy nocy : ták będźie Syn człowieczy w sercu źiemie trzy dni y trzy nocy. 41 ✠ Mężowie Niniwitscy stáną ná sądźie z tym rodzájem/ y potępią go/ przeto/ że pokutowáli y ná kazánie Jonaszowe : A oto tu więcey niżeli Jonasz. 42 ✠ Krolowa z Południá z stánie ná sądźie z tym rodzájem / y potępi go : iż przyszłá od krájow źiemie / áby słucháłá mądrośći Sálomonowey : á oto tu więcey niżeli Sálomon. 43 ✠ A gdy nieczysty duch a od człowieká wychodźi / przechadza śię po miejscách suchych/ szukájąc odpoczynienia : ále nie znájduje. ✠ 44 Tedy mowi ; Wrocę śię do domu mego/ z kądem wyszedł : á przyszedszy znájduje go prozny / y umiećiony/ y ochędożony. 45 ✠ Tedy idźie/ y bierze z sobą śiedmi inszych duchow gorszych niżeli sam; á wszedszy/ mieszkáją tám: y bywáją ostátnie b rzeczy człowieká onego gorsze / niżeli pierwsze : ták śię stánie y temu rodzájowi złemu.

x Jonáš. 2. 1. y Jonáš. 3. 5. z 1Krol. 10. 1. 2Kron 9. 1. a Luka. 11.24. b 2Piotr 2. 20. Zyd. 6. 6. y 10.26

46 A Gdy on jeszcze c mowił do ludu / oto mátká y brácia jego stali przed domem / chcąc z nim mowić. 47 ✠ Y rzekł mu niektory ; Oto mátká twojá y brácia twoji stoją przed domem/chcąc z tobą mowić. 48 ✠ A on odpowiádájąc / rzekł temu co mu to powiedźiał ? Ktoraż jest mátká mojá ? y ktorzy są brácia moji? 49 ✠ A wyciągnąwszy rękę swoje ná uczniе swoje/rzekł; Oto mátká mojá/y brácia moji ! 50 ✠ Abowiem ktobykolwiek czynił wolą Ojcá mojego / ktory jest w niebieśiech / ten jest d brátem mojim/ y śiostrą/ y mátką.

c Márk. 3. 31. Luka. 8. 20. d Janá. 15.14.

ROZDZIAŁ XIII.

O czworákim naśieniu. 17. Czemu w podobieństwách mowił. 24. Podobieństwo o pszenicy y kąkolu. 31. O źiárnie gorczycznym. 33. O Kwáśie. 44. O Skárbie zákopánym. 45. O Perle. 47. O Niewodźie. 53. Prorok w ojczyznie swojey nie jest przyjemny.

1 A Dniá onego wyszedszy JEzus z domu/ uśiadł nád morzem. ✠ 2 Y zebrał śię do niego a wielki lud ; ták/ iż wstąpiwszy w łodź/ śiedźiał/ á wszystek lud stał ná brzegu. ✠ 3 Y mowił do nich wiele w podobieństwách y rzekł ; Oto b wyszedł rozśiewcá áby rozśiewał. ✠ 4 A gdy on rozśiewał / niektore pádło podle drogi ; y przylećieli ptacy / á pozobáli je. ✠ 5 Drugie záśię pádło ná *miejscá* opoczyste / gdźie nie miáło wiele źiemie ; y wnet weszło / iż nie miáło głębokośći źiemie. 6 ✠ Ale gdy słońce weszło / wygorzáło : á iż nie miáło korzenia/ uschło. 7 ✠ A drugie pádło miedzy ćiernie; y wzrosło ćiernie / á zádusiło je. 8 ✠ A drugie pádło ná źiemię dobrą ; y wydáło pożytek / jedno setny / drugie sześćdźieśiątny/ á drugie trzydźiestny. 9 ✠ Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha.

a Márk. 4. 1. Luka. 8. 4. b Luká. 8. 5.

10 T Edy przystąpiwszy uczniowie/ rzekli mu ; Dla tegoż im w podobieństwách mowisz ? 11 ✠ A on odpowiádájąc / rzekł im ; Wam dano wiedźieć tájemnice krolestwá niebieskiego/ ále onym nie dano. 12 ✠ Abowiem/ kto ma/ będźie c mu dano / y obfitowáć będźie : ále kto nie ma / y to co ma/ będźie od niego odjęto. 13 ✠ Dla tegoć im w podobieństwách mowię : iż widząc / nie widzą ; y słysząc/ nie słyszą/ áni rozumieją. 14 ✠ Y pełni śię w nich proroctwo Izájaszowe / ktore mowi ; Słuchem słucháć d będźiećie / ále nie zrozumiećie : y widząc widźieć będźiećie / á nie ujrzyćie. 15 ✠ Abowiem zátyło serce ludu tego / á uszymá ćiężko słyszeli / y oczy swe zámrużyli : żeby kiedy oczymá nie widźieli / y uszymá *nie* słyszeli / á sercem *nie* zrozumieli/ y *nie* náwroćili śię / á uzdrowiłbym je. 16 ✠ Ale oczy wásze błogosłáwione e że widzą ; y uszy wásze/ że słyszą. 17 ✠ Bo záprawdę powiádam wam / iż wiele prorokow y spráwiedliwych / żądáli widźieć *to co wy* widźićie / ále nie widźieli ; y słyszeć *to* co słyszyćie/ ále nie słyszeli.

c Mátt. 25.29. d Ezái. 6. 9. Márk. 4. 12. Luka. 8. 10. Janá. 12.40. Dźiej. 28.26. Rzym. 11. 8. e Luka. 10.23. f Márk. 4. 15. Luka. 8. 11.

18 W Y tedy słuchajćie podobieństwá f *onego* rozśiewce. 19 ✠ Gdy

g kto

g Káżdy.

g kto słucha słowá o tym krolestwie á nie rozumie / przychodźi on Zły/ y porywa to co wśiano w serce jego. Tenći jest on/ ktory podle drogi pośiany jest. 20 A ná opoczystych miejscách pośiany/ten jest ktory słucha słowá / y záraz je z rádośćia 21 przyjmuje: Ale nie ma korzenia w sobie/lecz doczesny jest : A gdy przychodźi ućisk ábo prześládowánie dla 22 słowá/wnet śie gorszy. A miedzy ciernie pośiany ten jest / ktory słucha słowá ; ále pieczołowánie świátá tego/ y omamienie bogactw zádusza słowo ; y stawa śie bez pożytku. 23 A ná dobrey źiemi pośiany jest ten / ktory słucha słowá y rozumie : tenći pożytek przynośi / á przynośi jeden setny/ drugi sześćdźieśiatny/ á drugi trzydźiestny.

E. ná N. V. po 3. Krol.

24 Drugie podobieństwo przedłożył im / mowiac ; Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi rozśiewájacemu dobre naśienie ná roli swojey. 25 A gdy ludźie zásneli / przyszedł nieprzyjaćiel jego / y náśiał kakolu miedzy pszenica/y odszedł. 26 A gdy urosłá trawá y pożytek przyniosłá / tedy śie pokazał y kakol. 27 Tedy przystapiwszy słudzy gospodárscy / rzekli mu ; Pánie/ Izaliś dobrego naśienia nie náśiał ná roli twojey ? Z kadże tedy ma kakol ? 28 A on im rzekł ; Nieprzyjaćiel człowiek to uczynił. Y rzekli słudzy do niego ; A chceszże iż pojdźiemy á zbierzemy go ? 29 A on rzekł ; Nie / byśćie snadź zbierájac kakol/ nie wykorzenili záraz z nim y 30 pszenice. Dopuśćie obojgu społem rość áż do żniwá : A czásu żniwá rzekę żeńcom ; Zbierzćie pierwey kakol / á zwiażćie go w snopki ku zpaleniu : ále pszenice zgromadźćie do gumná mojego.*

h Márk. 4. 31. Luká. 13.19.

31 Insze podobieństwo przedłożył im mowiac ; Podobne jest krolestwo niebieskie h źiárnu gorczycznemu / ktore wźiawszy człowiek 32 wśiał ná roli swojey. Ktore namniejsze jest ze wszystkich naśion : ále kiedy urośćie / nawietsze jest ze wszystkich járzyn : y stawa śie drzewem / ták iż ptacy niebiescy przylátujac/ gniazdá sobie czynia ná gáłazkách jego.

i Luká. 13.21.

33 Insze podobieństwo powiedźiał im : Podobne jest krolestwo i niebieskie kwásowi / ktory wźiawszy niewiástá/ zákryłá we trzy miáry maki / áżby wszystká zkwáśniáłá.

k Márk. 4. 33.

34 To wszystko mowił JEzus k w podobieństwách do ludu : á bez podobieństwá nie mowił do nich. 35 Aby śie wypełniło co powiedźiano przez Proroká mowiacego ; Otworzę l w podobieństwách ustá moje / wypowiem skryte rzeczy od założenia świátá.

l Psalm 78. 2.

36 Tedy rozpuśćiwszy on lud/ przyszedł JEzus do domu: y przystapili do niego uczniowie jego / mowiac : Wyłoż nam podobieństwo o 37 kakolu oney roli. A on odpowiádájac/ rzekł im : Ten ktory rozśiewa dobre naśienie / jest Syn człowieczy. 38 A rola jest świát: A dobre naśienie / sa synowie krolestwá : ále 39 kakol/ sa synowie one° złego. Nieprzyjaćiel zaśie ktory go rozśiał/ jestći dyabeł : á żniwo / jest dokonánie świátá : á żeńcy / sa m Anjołowie. 40 Jáko tedy zbierája kakol/ á pala go ogniem : ták bedźie przy 41 dokonániu świátá tego. Pośle Syn człowieczy Anjoły swoje / á onizbiora z krolestwá jego wszystkie zgorszenia / y te ktorzy niepráwość czynia : 42 Y wrzuca je w piec ognisty: tám bedźie płácz n y zgrzytánie zebow. 43 Tedy spráwiedliwi łsnić śie o beda jáko słońce w krolestwie Ojcá swego. Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha.

m Joel. 3. 13. Objáw. 14.15.

n Mátt. 8. 12.

o Dáni. 12. 3. Madr. 3. 7.

44 Záśie podobne jest krolestwo niebieskie skárbowi skrytemu w roli: ktory ználazszy człowiek / skrył/ y od rádośći ktora miał z niego / odchodźi y wszystko co ma przedawa / y 45 kupuje one rola. Záśie podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi kupcowi/ szukájacemu pieknych pereł. 46 Ktory ználazszy jedne perłę bárzo droga / odszedł / y poprzedał p 47 wszystko co miał/ y kupił ja. Záśie podobne jest krolestwo niebieskie niewodowi zápuszczonemu w morze/ y ryby wszelkiego rodzáju zágarniá-48 jacemu. Ktory gdy był pełen/ wy-

p Filip. 3. 7.

ćia-

ćiągneli *rybitwy* ná brzeg: á uśiadßy wybieráli dobre *ryby* w naczynie/ á złe precz wyrzucáli. 49 Tákći będźie przy dokonániu świátá: wynidą Anjołowie/ y wyłączą złe z pośrzodku spráwiedliwych. 50 Y wrzucą je w piec ognisty: tám będźie płácz y zgrzytánie zębow.

51 Rzekł im JEzus; Wyrozumieliśćie to wßystko? Rzekli mu; 52 Ták PAnie. A on im rzekł: Przetoż káżdy Náuczony w piśmie wyćwiczony w krolestwie niebieskim/ podobny jest człowiekowi gospodarzowi/ ktory wynośi z skárbu swego nowe y stáre rzeczy.

53 Y Stáło śię gdy JEzus dokończył tych podobieństw/ puśćił 54 śię z támtąd. A przyßedßy do q Ojczyzny swojey/ náuczał je w bożnicy ich: ták/ iż śię bárzo zdumiewáli/ y mowili; Z kądże temu tá 55 mądrość/ y tá moc? Izaż ten nie jest on r syn ćieśle? Izaż mátki jego nie zowią Márya: á bráćia jego Jákob/ y Jozes/ y Symon/ y 56 Judás? A śiostry jego izali wßystkie u nas nie są? Z kądże tedy temu 57 to wßystko? Y gorßyli śię z niego. Ale JEzus rzekł im: Nie jest Prorok s bez czći/ tylko w Ojczyznie 58 swojey y w domu swojim. Y nie uczynił tám wiele cudow/ dla niedowiárstwá ich.

q Márk. 6. 1. Łuká. 4. 16.
r Janá. 6. 42.
s Márk. 6. 4. Łuká. 4. 24. Janá. 4. 44.

Rozdział XIV.

Mniemánie Herodowe o Chrystuśie. 3. Herod cudzołożnik, Jana Chrzćićielá zábił. 13. JEzus przed Herodem ustąpił. 18. Pięćią chlebow pięć tyśięcy nákarmił. 23. Modlił śię. 25. Po morzu chodźił. 28. Piotr zá nim. 35. Moc Boską w uzdrowieniu wielu pokazał.

1 W On czás usłyßał a Herod Te2 trárchá wieść o Jezuśie. Y rzekł sługom swojim: Tenći jest Jan Chrzćićiel: on *to* zmartwych wstał/ y dla tego śię cudá przezeń 3 dźieją. Abowiem Herod b pojmawßy Janá/ związał go był/ y wsádźił do więźienia dla Herodyády 4 żony Filipá brátá swego. Bo mu Jan mowił: Nie godźi śię c jey 5 mieć. Ale gdy go on chćiał zábić/ bał śię ludu: ábowiem go zá d Prorocá mieli.

a Márk. 6. 14. Łuká. 9. 7.
b Márk. 6. 17. Łuká. 3. 19.
c 3 Moj 18. 16.

6 G Dy tedy obchodzono dźień e národzenia Herodowego/ tańcowáłá corká Herodyády w pośrzodku *gośći*: Y podobáłá śię Herodo7 wi. Z kąd pod przyśięgą obiecał 8 jey dáć czegobykolwiek żądáłá. A oná przed tym będąc náprawiona od mátki swojey/ rzekłá: Daj mi tu ná miśie głowę Janá Chrzćićielá. 9 Y zásmućił śię Krol: ále dla przyśięgi/ y dla społśiedzących/ kazał 10 *jey* dáć. A postawßy *kátá*, zćiął 11 Janá w więźieniu. Y przynieśiono głowę jego ná miśie/ á oddano dźiewecżce: y odniosłá *ją* mátce 12 swojey. A przyßedßy ucżniowie jego/ wźięli ćiáło/ y pogrzebli je: á ßedßy/ powiedźieli JEzusowi.

d Mátt. 21. 26.
e 1 Moj 40. 20.

13 To usłyßawßy JEzus/ ustąpił f z támtąd w łodźi ná miejsce puste osobno: á usłyßawßy lud/ ßli 14 zá nim z miast pießo. Wyßedßy tedy JEzus ujrzał wielki lud/ y użalił śię ich/ á uzdrawiał chore ich.

f Márk. 6. 31. Łuká. 9. 10. Janá. 6. 8.

15 A Gdy nádchodźił wieczor/ przystąpili g do niego ucżniowie jego mowiąc: Puste jest *to* miejsce/ á czás już przeminął: rozpuść ten lud/ áby odßedßy do miásteczek/ ku16 pili sobie żywności. A JEzus im rzekł: nie potrzebá im odchodźić/ 17 dajćie wy im co jeść. Ale mu oni rzekli: Nie mamy tu tylko pięć 18 chlebow/ y dwie rybie. A on rzekł: 19 Przynieśćie mi je tu. Y rozkazawßy ludowi uśieść ná trawie/ wźiął onych pięć chlebow/ y dwie rybie: á wejrzawßy w niebo/ błogosłáwił: á łamiąc/ dawał ucżniom chle20 by/ á ucżniowie ludowi. Y jedli wßyscy/ á násyceni byli: y zebráli co zbywáło ulomkow dwánaśćie ko21 ßow pełnych. A tych ktorzy jedli/ było około pięći tyśięcy męzow/ oprocz niewiast y dźiatek.

g Márk. 6. 35. Łuká. 9. 12. Janá. 6. 5.

22 A Wnetże przymuśił JEzus ucżnie swoje/ áby wstąpili w łodź/ y uprzedźili go ná drugą stronę/ áż23 by rozpuśćił lud. A rozpuśćiwßy lud/ wstąpił ná gorę h z osobná/ áby śię modlił. A gdy był wieczor/ sam 24 tám był. A łodź już w pośrzodku

h Márk. 6. 46. Janá. 6. 16.

morzá

morzá bedac / miotána byłá od wá-
łow: ábowiem był wiátr przećiw-
25 ny. ✠ Lecz o czwartey straży nocney/
szedł do nich JEzus / chodzac po
26 morzu. ✠ A ujrzawszy go uczniowie
po morzu chodzacego / zátrwożyli
śoba / mowiac: Obłudá *to* jest; y od
27 bojáźni krzyknęli. ✠ Lecz wnet rzekł
do nich JEzus / mowiac: Ufajćie/
28 Jamći *to* jest; Nie bojćie śie. ✠ A
odpowiádájac mu Piotr/ rzekł; Pá-
nie jesliżeś ty jest / każ mi przyść do
29 śiebie po wodźie. ✠ A on rzekł: Pojdź.
A Piotr wystapiwszy z łodźi / szedł
po wodźie / áby przyszedł do JEzu-
30 sá. ✠ Ale widzac wiátr gwałtowny/
zlekł śie. A gdy pocżał tonać / zá-
krzyknał / mowiac; PAnie rátuj
31 mie! ✠ A JEzus záraz wyćiagná-
wszy reke/ uchwyćił go / y rzekł mu;
O Máłowierny! przeczżeś watpił:
32 ✠ A gdy oni wstapili w łodź/ ucisżył
33 śie wiátr. ✠ A ći ktorzy byli w łodźi/
przystapiwszy pokłonili mu śie mo-
wiac; Prawdźiwieś jest Synem
Bożym.

34 Przepráwiwszy śie / przyszli do
35 i źiemie Genezáret. ✠ A po-
znawszy go meżowie miejscá onego/
posłáli do wszystkiey oney okoliczney
krájiny: y przynieśiono do niego
36 wszystkie/ ktorzy śie źle mieli. ✠ Y
prośili go / áby śie tylko podołku
száty jego dotykáli: á ktorzy śie
kolwiek dotknęli/ uzdrowieni są.

i Márk. 6. 53.

ROZDZIAL XV.

Bożychli przykazan, czy ustaw ludzkich bárźiey przestrzegáć? 12. Fáryzeuszowie śie tym zgorszyli. 13. PAnich gromi. 22. Niewiástke Chánánejską rátuje. 29. Inne uzdrawia. 32. Siedmiorgiem chlebá, 4000. ludźi karmi.

1 TEdy przystapili a do JEzusá
z Jeruzalemu Náuczeni w pi-
śmie/ y Fáryzeuszowie/ mowiac; ✠
2 Czemu ucżniowie twoji przestepu-
ja ustáwe stárszych? Abowiem nie
umywája reku swych / gdy mája
3 jeść chleb. ✠ A on odpowiádájac/
rzekł im; Czemuż y wy przestepu-
jećie przykazánie Boże dla ustáwy
4 wászey? ✠ Abowiem Bog przykazał/
mowiac; Cżći b Ojcá twego y
mátke: y ktoby złorzeczył c Ojcu
ábo mátce / śmiercia niechaj umrze.
5 ✠ Ale wy powiádaćie; Ktoby rzekł
Ojcu ábo mátce; Dar d ktorykol-
wiek jest odemnie / tobie pożyteczny
bedźie: á nie uczćiłby ojcá swego
ábo mátki swojey/ *bez winy bedźie.*
6 ✠ Y wzruszyliśćie przykazánia Bo-
7 że dla ustáwy wászey. ✠ Obłudni-
cy/ dobrze o was prorokował Izá-
8 jasz/ mowiac; ✠ Lud ten przybliża
e śie do mnie usty swymi / y wár-
gámi czći mie: ále serce ich dáleko
9 jest odemnie. ✠ Lecz prozno mie
czczą náuczájac náuk *ktore są* przy-
kazánia ludzkie.

a Márk. 7. 1. b 2 Moj 20. 12. 5 Moj 5. 16. c 2 Moj. 21. 17. 3 Moj. 20. 9.

d 1. Tom ofiárowáł w dar czymem ci pomoc miał. e Ezái. 29. 13.

10 A Záwoławszy do śiebie ludu/
rzekł im; Słuchajćie / á rozu-
11 miejćie. ✠ Nie to co wchodźi w ustá
f pokala człowieká / ále co wychodźi
12 z ust/ to pokala człowieká. ✠ Tedy
przystapiwszy uczniowie jego / rze-
kli mu; Wieszli iż Fáryzeuszowie u-
słyszawszy te mowe / zgorszyli śie?
13 ✠ A on odpowiádájac/ rzekł; Wszel-
ki szczep g ktorego nie szczepił Oćiec
moj niebieski/ wykorzeniony bedźie.
14 ✠ Zániechajćie ich: slepi h są wo-
dzowie slepych: á slepy jesliby sle-
pego prowádźił / obádwá w doł
wpádna.

15 A Odpowiádájac Piotr / rzekł
mu; Wyłoż nam to podobień-
16 stwo. ✠ Y rzekł JEzus; Jeszcżeż y
17 wy i bezrozumni jesteśćie? ✠ Jesz-
cżeż nie rozumiećie iż wszystko co
wchodźi w ustá/ w brzuch idźie/ y do
18 wychodu bywa wyrzucono? ✠ Ale co
z ust pochodźi / z sercá wychodźi / á
19 toć pokala człowieká. ✠ Abowiem
z sercá wychodza złe k myśli / me-
żobojstwá/ cudzołostwá/ wszeteczeń-
stwá/ złodźiejstwá/ fałszywe świádec-
20 dectwá/ bluźnierstwá. ✠ Toć jest/ co
pokala człowieká: ále jeść nieumy-
tymi rekomá / toć nie pokala człowieká.

21 A Wyszedszy l JEzus z támtąd/
ustapił w strony Tyru y Sy-
22 donu. ✠ A oto niewiástá Chánánej-
ska z onych gránic wyszedszy / wołá-
łá / mowiac do niego; Zmiłuj śie
nádemna PAnie/ Synu Dawidow!
Corká moja ćiezko bywa od dya-
błá drecżona. ✠ A on jey nie odpo-
23 wiedźiał y słowá: Tedy przysta-

f Márk. 7. 18. g Jan. 15. 2. h Luká. 6. 39. i Márk. 7. 18. k 1 Moj. 6. 5 y 8. 21. E. ná N. 11. w Post. l Márk. 7. 24.

pìwßy ucżniowie jego / prośili go/ mowiąc; Odpraw ją / boć woła zá námi. 24 A on odpowiádájąc/ rzekł: Nie jestem postány tylko do owiec m ktore zginęły z domu Jzráelskie- 25 go/ Lecż oná przystąpiwßy/pokłoniłá mu śię mowiąc; PAnie/rátuj 26 mię! A on odpowiádájąc/ rzekł; Nie dobra jest bráć chleb dźiecin- 27 ny / á miotáć ßcżeniętom. A oná rzekłá; Ták jest PAnie; A wßákże y ßcżenietá jedzą odrobiny/ ktore pá- 28 dáją z stołu Pánow ich. Tedy odpowiádájąc JEzus / rzekł jey; O niewiásto! wielka jest wiárá twojá; niechajći śię stánie jáko chceß. Y uzdrowiona jest corká jey od oneyże godźiny.*

m Mátt. 10. 6.

29 A JEZUS poßedßy z támtąd / przyßedł nád morze Gálilejskie: á wstąpiwßy ná gorę/ śie- 30 dźiał tám. Y przyßedł do niego wielki lud / májąc z sobą chrome / ślepe/nieme/ułomne/ y inßych wiele: y kłádli je u nog JEzusowych/ 31 y uzdrawiał je: Ták iż śię on lud dźiwował / widząc n że niemi mowią/ułomni uzdrowieni są / chromi chodzą / á ślepi widzą: y wielbili Bogá Jzráelskiego.

n Mátt. 11. 5. Luká. 7. 22.

32 Lecż JEzus zwołáwßy ucżniow swojich/ rzekł: Zal mi o tego ludu: Abowiem juz trzy dni przy mnie trwáją / á nie máją coby jedli: á nie chcę ich rozpuśćić głodnych / by snadź nie pomdleli ná 33 drodze. Tedy mu rzekli ucżniowie jego: Z kądżebyśmy wźięli ták wiele chlebá ná tey puśćzy / ábyśmy 34 ták wielki lud násyćili? Y rzekł im JEzus: Wieleż maćie chlebow? A oni rzekli: Siedm/y troche 35 rybek. Tedy rozkazał ludowi/áby 36 śiedli ná źiemi. A wźiąwßy one śiedm chlebow y one ryby / ucżyniwßy p dźięki/łamał/ y dał ucżniom 37 swojim: á ucżniowie ludowi. Y jedli wßyscy / y násyceni są: y zebráli co zbyło ułomkow / śiedm ko- 38 ßow pełnych. A było tych ktorzy jedli/ cztery tyśiące mężow / oprocż 39 niewiast y dźiatek. Tedy rozpuśćiwßy lud / wstąpił w łodź: y przyßedł ná gránice Mágdáláńskie.

o Márk. 8. 2.

p Janá. 6. 11. Dźiej. 27. 35. 1 Tym. 4. 3.

ROZDZIAŁ XVI.

PAN cudu prágnących zgromił. 5. Kwásu Fáryzejskiego strzedz śię rozkazał. 13. Coby o nim ludźie rozumieli, pytał. 27. Wyznánie ucżniow pochwalił. 21. O śmierći powiedźiał. 23. Piotrá zgromił. 24. Y jákimi náśládowniczy jego máją być, pokazał.

1 A Przystąpiwßy Fáryzeußowie y Sáduceußowie / kußąc / prośili go ábyim a známię z niebá ukazał. 2 A on odpowiádájąc / rzekł im: Gdy bywa wieczor / mowićie; Pogodá *bedźie*, bo śię niebo czerwieni. 3 A ráno: Dźiś *bedźie* niepogodá; Abowiem śię niebo pochmurne czerwieni. Obłudnicy / Postáwę b niebá rozsądźić umiećie / á známion tych cżásow nie możećie. 4 Rodzaj zły y cudzołożny / známienia ßuka / ále mu známię nie bedźie dano/ tylko ono známię Jonaßá c Proroká. Y opuśćiwßy je/ odßedł.

a Mátt. 12. 38. Márk. 8. 11.

b G. Oblicze.

c Jona. 2. 1. Mátt. 12. 39.

5 A Gdy śię przepráwili ucżniowie jego d ná drugą stronę *morzá*, zápámiętáli wźiąć chlebá. 6 Y rzekł im JEzus; Pátrzćie/ á strzeżćie e śię kwásu Fáryzeußow y 7 Sáduceußow. A oni rozmawiáli miedzy sobą / mowiąc: Nie wźieli- 8 śmy chlebá. Co obacżywßy JEzus/rzekł im: O czymże rozmawiaćie miedzy sobą/ ô máło wierni! Ześćie 9 chlebá nie wźieli? Jeßcżeż nie rozumiećie f áni pámiętaćie onych piąći chlebow / á onych piąći tyśięcy *ludźi*: y jákośćie wiele koßow 10 zebráli? Ani onych śiedmi g chlebow / y czterech tyśięcy *ludźi*: á jákośćie wiele koßow názbieráli? 11 Jákoż nie rozumiećie/ żem wam nie o chlebie powiedźiał/ *mowiąc*: Abyśćie śię strzegli kwásu Fáryzeu- 12 ßow y Sáduceußow? Tedy zrozumieli / że nie mowił áby śię strzegli kwásu chlebá; ále nauki Fáryzeußow y Sáduceußow.

d Márk. 8. 14.

e Luká. 12. 1.

f Janá. 6. 9.

g Mátt. 15. 34.

13 A Gdy przyßedł JEzus w strony h Cezáryey Filippowey / pytał ucżniow swojich / mowiąc: Kimże mię powiádáją być ludźie 14 Syná człowiecżego? A oni rzekli;

E. w dźień S. Piot. Páwłá

h Luk. 9. 18.

Jedni i Janem Chrzćićielem; á drudzy Eliaszem; inszy też Jeremiaszem / ábo jednym z Prorokow.

15 Y rzekł im; A wy kim mie być powiádaćie? 16 A odpowiádájac Symon Piotr/rzekł; Tyś jest k Chrystus on Syn Bogá żywego. 17 Tedy odpowiádájac JEzus / rzekł mu; Błogosłáwionyś Symonie/ Synu Jonaszow: bo tego ćiáło y krew nie objáwiłá tobie / ále Oćiec moj ktory jest w niebieśiech. 18 A Jać też powiádam / żeś ty jest Piotr: á ná tey opoce l zbuduje Kośćioł moj / á bramy piekielne nie przemogą go. 19 Y tobie dam m klucze krolestwá niebieskiego: á cokolwiek zwiążesz ná źiemi / będźie związano y w niebieśiech / á cokolwiek rozwiążesz ná źiemi / będźie rozwiązano y w niebieśiech.*

20 TEdy przykazał uczniom swojim áby nikomu nie powiádáli że on jest JEzus Chrystus. 21 Y od tąd począł JEzus pokázowáć uczniom swojim / iż muśi odejść do Jeruzalem / y wiele ćierpieć od stárszych y od przedniejszych Kápłánow/ y Náuczonych w piśmie; á być zábitym / y trzećiego dniá zmartwychwstáć. 22 A wziąwszy go Piotr n ná stronę, począł go strofowáć/ mowiąc; Zmiłuj śie sam nád sobą PAnie; nie przydźie to ná ćię. 23 A on obroćiwszy śie/ rzekł Piotrowi; Idź odemnie Szátánie/ jesteś mi zgorszeniem: ábowiem nie pojmujesz tego co jest Bożego/ ále co jest ludzkiego.

24 TEdy rzekł JEzus do uczniow swojich; Jeśli kto chce iść zá mną / niechajże sámego śiebie záprzy/ á weźmie o krzyż swoj / y náśláduje mię. 25 Bo ktoby chćiał duszę p swoję záchowáć/ stráći ją: á ktoby stráćił duszę swoję dla mnie / znajdźie ją. 26 Abowiem/ coż pomoże człowiekowi / choćby wszystek świát pozyskał / á ná duszy swojey szkodowáł? ábo/ co zá zamiánę da q człowiek zá duszę swoję? 27 Abowiem Syn człowieczy przydźie r w chwale Ojcá swego z Anjoły swojimi: á tedy odda s káżdemu według uczynkow jego. 28 Záprawdę t powiádam wam/ są niektorzy z tych co tu stoją / ktorzy nie ukuszą śmierći / áżby ujrzeli Syná człowieczego idącego w Krolestwie swojim.

i *Mátt* 14. 1. k *Jana.* 6. 69. l *Jana.* 1. 42. m *Mátt* 18.18. *Jana.* 20.23. n *Márk.* 8. 33. *Luká.* 9. 22. o *Márk.* 8. 34. p *Mátt* 10.39. *Márk.* 8. 35. q *Márk.* 1. 36. r *Mátt* 25.31. s *Psalm* 62.13. t *Márk.* 9. 1. *Luká.* 9. 27.

ROZDZIAL XVII.

Chrystus PAn śie przemienił. 5. Tego Oćiec słucháć rozkazał. 12. O Eliaszu mowił. 17. Ucznie o niedowiárstwo zgromił. 18. Lunátyká uzdrowił. 20. Wiárę. 21. Modlitwę, Post záléćił. 22. Smierć swoję przepowiedźiał. 24. Cło zá śię y zá Piotrá zápłáćił.

1 A Po sześći dniách / wźiął JEzus Piotrá/ y Jákubá/ y Janá brátá jego; y wprowádźił je ná gorę wysoką osobno. 2 Y przemieniony jest przed nimi: á rozjáśniło śię oblicze b jego / jáko słońce; á száty jego stáły śię białe / jáko świátłość. 3 A oto ukazáli śię im Mojżesz y Eliasz / z nim rozmawiájący. 4 A odpowiádájac Piotr/ rzekł do JEzusá; PAnie / dobrze nam tu być: Jeśli chcesz / uczynimy tu trzy namioty; tobie jeden / y Mojżeszowi jeden/ y Eliaszowi jeden. 5 A gdy on jeszcze mowił/ oto obłok jásny záćienił je: A oto głos z obłoku mowiący; Ten jest c Syn moj miły / w ktorym mi śię upodobáło, tego d słuchajćie. 6 To usłyszawszy uczniowie/ upádli na twarz swoję / y báli śię bárzo. 7 Tedy przystąpiwszy JEzus / dotknął śię ich / y rzekł: Wstańćie/ á nie bojćie śię. 8 A oni podniozszy oczy swoje/ nikogo nie widźieli, tylko JEzusá sámego. 9 A gdy zstępowáli z gory/ przykazał im Jezus/ mowiąc: Nikomu nie powiádajćie tego widzenia/ áż Syn człowieczy zmartwychwstánie.*

10 Y Pytáli go uczniowie jego/ mowiąc: Coż tedy Náuczeni w piśmie powiádáją / że ma Eliasz pierwey przyść? 11 A JEzus odpowiádájac / rzekł im: Eliaszći pierwey e przydźie/ y náprawi wszystko: 12 Ale wam powiádam: Iż Eliasz już f przyszedł/ wszákże nie poználi go/ ále uczynili mu cokolwiek chćieli: tákći y Syn człowieczy ma ućierpieć od nich. 13 Tedy zrozumieli uczniowie/ że o Janie Chrzćićielu mowił do nich.

E. w dźień Przemien. PAńskiego. a *Márk.* 9. 2. *Luká.* 9. 28. 2 *Piotr* 1. 17. b *Objáw* 1. 14. c *Márk.* 9. 7. *Luká.* 9. 35. 2 *Piotr* 1. 17. d 5 *Moj* 18.15. e *Mál.* 4. 5. f *Mátt* 11.14. *Márk.* 9. 13.

14 A Gdy przyszli do ludu / przystąpił do niego człowiek / y upadł przed nim ná koláná / Y rzekł: 15 PAnie/ Zmiłuj się nád synem mojim; ábowiem lunátykiem jest / y ćiężko się trapi: częstokroć bowiem wpada w ogień / y częstokroć w wodę. 16 Y przywiodłem go do uczniow twojich / ále go nie mogli uzdrowić. 17 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł; O rodzáju niewierny y przewrotny! Dokądże będę z wámi? Dokądże wás będę ćierpiał? Przywiedźćie mi go sám. 18 Y zgromił onego dyabłá JEzus: y wyszedł od niego: y uzdrowiony jest on młodźieniec od onejże godźiny. 19 Tedy przystąpiwszy uczniowie do JEzusá osobno/ rzekli mu: Czemużeśmy go my g wygnáć nie mogli? 20 Lecz JEzus rzekł do nich; Dla niedowiárstwá wászego. Záprawdę bowiem powiádam wam: Jeślibyśćie/ májąc wiárę jáko źiárno gorczyczne/ rzekli tey gorze: Przenieś się h z tąd ná ono miejsce; tedy się przeniesie; á nic niemożnego wam nie będźie. 21 Aleć ten rodzaj nie wychodźi tylko przez modlitwę/ y *przez* post.

22 A Gdy przebywáli w Gálilejey/ rzekł do nich JEzus: Syn człowieczy będźie wydány w ręce i ludzkie. 23 Y zábiją go: ále trzećiego dniá zmartwychwstánie: y zásmućili się bárzo. 24 A gdy/ przyszli do Kápernáum/ przystąpili do Piotrá ći ktorzy podátek wybieráli/ y rzekli: Izali Náuczyćiel wász nie dawa podátku? 25 Y rzekł: Dawa. A gdy wchodźił w dom/ uprzedźił go JEzus / mowiąc: Cożći się zda Symonie? Krolowie źiemscy od kogoż biorą cło ábo czynsz? od synow swojich/ czyli od obcych? 26 Rzekł mu Piotr: Od obcych. Y rzekł mu JEzus: Toć tedy synowie są wolni. 27 Wszákże ábyśmy ich nie zgorszyli/ szedszy do morzá/ zárzuć wędę/ á tę rybę ktora napierwey uwięźnie/ weźmi: á otworzywszy gębę jey znajdźiesz Státer: ktory wźiąwszy/ daj im zá mię y zá śię.

g Márk. 9. 28.
h Mátt. 21.21. Márk. 11.23. Luká. 17. 6.
i Mátt. 20.18. Márk. 8. 31. y 9.31. Luká. 9. 44.

ROZDZIAŁ XVIII.

Kto w Krolestwie Bożym náwiętszym. 4. Máluczkie przyjmowáć. 6. Zgorszenia się strzedz, y czemu. 12. Bog się nie kocha w zginieniu namniejszego. 15. Jáko sobie z grzeszącymi postępowáć. 21. Pokutującym odpuszczáć. 23. Piękny tego przykład.

1 W One godźiny / przystąpili uczniowie do JEzusá/ mowiąc: Ktoż wżdy a nawiętszy jest w krolestwie niebieskim? 2 A záwoławszy JEzus dźiećięćiá/ postáwił je w pośrzodku nich/ Y rzekł: 3 Záprawdę powiádam wam/ Jeśli się b nie náwroćićie / y nie stániećie się jáko dźieći/ żadnym sposobem nie wnidźiećie do krolestwá niebieskiego. 4 Kto się tedy uniży jáko to dźiećię/ tenći jest nawiętszym w krolestwie niebieskim. 5 A ktoby przyjął jedno dźiećię tákie w Imieniu mojim/ mnie przyjmuje. 6 Ktoby zás zgorszył c jednego z tych máłych ktorzy w mię wierzą/ pożyteczniey by mu było / áby záwieszony był kámień młyński ná szyiey jego/ á utopiony był w głębokośći morskiey. 7 Biádá świátu dla zgorszenia; ábowiem muszą zgorszenia przyść: wszákże biádá człowiekowi onemu/ przez ktorego przychodźi zgorszenie. 8 Przetoż jesli ręká d twojá/ ábo nogá twojá gorszy ćię/ odetni ją y zárzuć od śiebie; lepiey jest tobie wniść do żywotá chromym ábo ułomnym/ niżeli dwie ręce ábo dwie nodze májąc/ wrzuconym być do ogniá wiecznego. 9 A jesli ćię oko twoje gorszy/ wyłup je/ y zárzuć od śiebie: lepiey jest tobie jednookim wniść do żywotá/ niżeli obie oczy májąc/ być wrzuconym do ogniá piekielnego. 10 Pátrzajćież ábyśćie nie gárdźili żadnym z tych máluczkich. Abowiem wam powiádam: Iż Anjołowie e ich w niebieśiech záwsze pátrzą ná oblicze Ojcá mojego/ ktory jest w niebieśiech. 11 Przyszedł bowiem Syn człowieczy f áby zbáwił to co było zginęło.*

12 CO się wam zda? Gdyby g ktory człowiek miał sto owiec/ á obłąkáłáby się jedná z nich/ ázaż nie zostawia onych dźiewiąćidźieśiąt y dźiewiąći/ á poszedszy ná gory nie szuka obłąkáney? 13 A jeśli mu

E. w dźień S. Mich.
a Márk. 9. 34. Luká. 9. 46. y 22.24
b Mátt. 19.14. 1 Kor. 14.20.
c Márk. 9. 41. Luká. 17. 1.
d Mátt. 3. 30. Márk. 9. 43.
e Psalm 34. 8.
f Luká. 19.10.
g Luká. 15. 4.

śię zdárzy ználeść ją/ záprawdę powiádam wam/ że śię z niey bárziey ráduje niż z onych dziewiącidźieśiąt dźiewiąći nie obłąkánych. 14 Ták nie jest wola Ojcá wászego ktory jest w niebieśiech/ áby zginął jeden z tych máluczkich.

15 A Jesliby zgrzeszył h przećiwko tobie brát twoj; idź/ strofuj go miedzy tobą y onym sámym: jesli ćię usłucha/ pozyskałeś brátá twego. 16 Ale jesli ćię nie usłucha/ przybierz do śiebie jeszcze jednego ábo dwu/ áby w uśćiech dwu ábo trzech świádkow/ stánęło i káżde słowo. 17 A jesliby ich nie usłuchał/ powiedz Zborowi; á jesliby Zboru nie usłuchał/ niechći k będźie jáko pogánin y celnik. 18 Záprawdę powiádam wam; Cobyśćie kolwiek zwiazáli ná ziemi/ będźie zwiazano y ná niebie; á cobyśćie rozwiazáli ná ziemi/ będźie rozwiazono y ná niebie. 19 Záśię powiádam wam; Iż gdyby śię z was dwá zgodźili ná źiemi o wszelką rzecz o ktoraby prośili/ stánie śię im od Ojcá mego ktory jest w niebieśiech. 20 Abowiem gdźie sa dwá ábo trzey zgromádzeni w Imię moje/ támem jest w pośrzodku nich. 21 Tedy przyszła pirwszy do niego Piotr/ rzekł; PAnie wiele kroć zgrzeszy przećiwko mnie brát moj/ á odpuszczę mu? czy áż do śiedmi l kroć? 22 Rzekł mu JEzus: Nie mowięć áż do śiedmi kroć; ále áż do śiedmidźieśiąt śiedmi kroć.

23 Dla tego/ Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi krolowi/ ktory śię chćiał ráchowáć z sługámi swymi. 24 A gdy śię pocżął ráchowáć/ stáwiono mu jednego/ ktory był winien dźieśięć tyśięcy tálentow. 25 A gdy niemiał z kąd oddáć/ kazał go Pan jego záprzedáć/ y żonę jego/ y dźieći/ y wszystko co miał; y dług oddáć. 26 Upadszy tedy sługá on/ pokłonił mu śię/ mowiąc; Pánie/ miey ćierpliwość náde mną/ á wszystko ći oddam. 27 A użaliwszy śię Pan onego sługi/ uwolnił go; y dług mu odpuśćił. 28 A wyszedszy on sługá/ ználazł jednego z społ-sług swojich/ ktorymu był winien sto groszy: á porwawszy go/ duśił go mowiąc; Oddaj mi coś winien. 29 Przypadszy tedy on społ-sługá jego do nog jego/ prośił go/ mowiąc; Miey ćierpliwość náde mną/ á oddámći wszystko. 30 Lecz on nie chćiał: Ale szedszy/ wrzućił go do więźienia ażby oddał co był winien. 31 Ujrzawszy tedy społ-słudzy jego co śię stáło/ zásmućili śię bárzo: á szedszy oznájmili Pánu swemu/ wszystko co śię stáło. 32 Tedy záwołáwszy go Pan je°/ rzekł mu: Sługo zły/ wszystek on dług odpuśćiłemći żeś mię prośił: 33 Azażeś śię y ty nie miał zmiłowáć nád społ-sługą twojim/ jákom śię y ja zmiłował nád tobą? 34 A rozgniewawszy śię Pan jego podał go kátom/ ażby oddał to wszystko co mu był winien. 35 Ták y Oćiec m moj niebieski uczyni wam/ jesli nie odpuśćićie káżdy brátu swemu z serc wászych upadkow ich.*

ROZDZIAŁ XIX.

Chrystus PAn wielu uzdrowił 7. Z Fáryzeuszámi o Małżeństwie mowił. 12. Prawdźiwe młodźieńce opisał. 13. Dźiateczki ktore mu przynoszono przyjmował. 16. Rozmowe z młodźieńcem bogátym miał. 27. Nadgrodę obfitą tym ktorzy dla niego wiele opuszczáją, przyobiecał.

1 Y Stáło śię gdy dokończył JEzus a tych mow/ odszedł z Gálilejey/ á przyszedł ná gránice Judskie/ nád Jordan. 2 Y szedł zá nim wielki lud/ y uzdrawiał je tám. 3 Tedy przyszli do niego Fáryzeuszowie kusząc go/ y mowiąc mu: Godźili śię człowiekowi opuśćić żonę swoję dla káżdey przyczyny? 4 A on odpowiádájąc/ rzekł im: Nie czytáliśćie/ iż ten ktory stworzył b ná pocżątku człowieká, mężczyznę y niewiástę c uczynił je: 5 Y rzekł: Dla tego opuśći człowiek Ojcá y Mátkę/ á przyłączy śię do żony swojey: y będą dwoje c jednym ćiáłem: 6 A ták już nie są dwoje/ ále jedno ćiáło: Co tedy Bog złączył/ człowiek niechaj nie rozłącza. 7 Rzekli mu; Przecżże tedy Mojżesz rozkazał d dáć list rozwodny/ y opuśćić ją? 8 Rzekł im: Mojżesz dla zátwárdzenia e serc wászego dopuśćił

wam

Marginalia: h 3 Moj. 19.17. Luka 17. 3. Jákob. 5. 19. — i 5 Moj. 19.15. Janá. 8. 17. 2 Kor. 13. 1. Zyd. 10.28. — k Mátt 16.19. — l Luka. 17. 4. — E. ná XXII. N. po S. Troj. — m Mátt 6. 15. Márk. 11.26. Jákob. 2. 13. — a Márk. 10. 1. — b 1 Moj. 1. 27. — c 1 Moj. 2. 24. 1 Kor. 6. 16. Efez. 5. 31. — d 5 Moj. 24. 1. — e Márk. 10. 5.

wam opuśćić żony wásze: lecż z pocżątku nie było ták. 9 ✠ Ale Ja powiádam wam: Iż ktobykolwiek opuśćił f żonę swoje (oprocż dla wszeteczeństwá) á inszą by pojął cudzołoży: á ktoby opuszczoną pojął cudzołoży.

10 Rzekli mu ucżniowie jego: Jeśli táka jest spráwá mężá z żoną/ tedy nie jest dobra żenić się. 11 ✠ A on im rzekł: ✠ Nie wszyscy pojmują tey rzecży/ ále *tylko ci* ktorym to dano. 12 ✠ Abowiem są rzezáńcy/ ktorzy się ták z żywotá mátki národzili; są też rzezáńcy/ ktorzy od ludźi są urzezáni: są też rzezáńcy/ ktorzy się sámi urzezáli dla krolestwá niebieskiego. ✠ Kto może pojąć/ niechaj pojmuje!

13 Tedy mu przynoszono g dźiatki áby ná nie ręce wkłádał y modlił się: ále ucżniowie gromili je. 14 ✠ Lecż Jezus rzekł: ✠ Zániechajćie dźiatek/ á nie zábraniajćie im przychodźić do mnie: ábowiem tákich jest krolestwo niebieskie. 15 ✠ A włożywszy na nie ręce/ poszedł z támtąd.

16 A Oto jeden przystąpiwszy/ rzekł mu: Náucżyćielu dobry/ co dobrego mam cżynić h ábym miał żywot wiecżny? 17 ✠ Ale mu on rzekł: Przecż mię zowiesz dobrym? nikt nie *jest* dobry/ tylko jeden/ *to jest* Bog: á jeśli chcesz wnijść do żywotá/ przestrzegaj przykázań. 18 ✠ Y rzekł mu: Ktorych? A JEzus rzekł: Nie będźiesz i zábijał: Nie będźiesz cudzołożył: Nie będźiesz kradł: Nie będźiesz mowił fałszywego świádectwá. 19 ✠ Cżći Ojcá twego y Mátkę: y miłowáć będźiesz k bliźniego swego/ jáko śiebie sámego. 20 ✠ Rzekł mu młodźieniec: Tegom wszystkiego przestrzegał od młodośći mojey: cżegoż mi jeszcże nie dostawa? ✠ 21 Rzekł mu JEzus: Jeśli chcesz być doskonáłym/ idź/ przedaj májętność twoje/ y rozdaj ubogim; á będźiesz miał l skarb w niebie: á przyszedszy/ náśláduj mię. 22 ✠ A gdy młodźieniec te słowá usłyszał/ odszedł smutny: ábowiem wiele miał májętnośći. 23 ✠ Tedy Jezus rzekł ucżniom swojim: Záprawdę powiádam wam/ że m z trudnośćią bogáty wnidźie do krolestwá niebieskiego. 24 ✠ Y záśię powiádam wam: Że snádniey wielbłądowi przez ucho igielne przejść/ niż bogátemu wnijść do krolestwá Bożego. 25 ✠ Co usłyszawszy ucżniowie jego/ zdumieli śię bárzo/ mowiąc: Ktoż tedy może być zbáwion? 26 ✠ A JEzus wejrzawszy ná nie/ rzekł im: U ludźi to nie możno: lecż u Bogá n wszystko jest możno.

27 Tedy o odpowiádájąc Piotr/ rzekł mu: Otośmy my opuśćili wszystko/ y poszlismy zá tobą/ coż nam tedy *zá to* będźie? 28 ✠ A JEzus im rzekł; Záprawdę powiádam wam/ iż wy ktorzyśćie mię náśládowáli w odrodzeniu/ gdy uśiądźie Syn człowieczy ná stolicy chwały swojey/ uśiądźiećie y wy ná dwunaśćiu p stolicách sądząc dwánaśćie pokolenia Izráelskie. 29 ✠ A káżdy ktoby opuśćił domy ábo brácią/ ábo śiostry/ ábo ojcá/ ábo mátkę/ ábo żonę/ ábo dźieći/ ábo role dla Imienia mego/ sto kroć więcey weźmie/ y żywot wiecżny odźiedźiczy. 30 ✠ A wiele pierwszych będą q ostátnimi/ á ostátnich pierwszymi. *

f Mátt. 5. 32. Márk. 10.11. Luká. 16.18. 1 Kor. 7. 10.
g Márk. 10.13. Luká. 18.15.
h Márk. 10.17. Luká. 18.18.
i 2 Moj. 20.13.
k Mátt. 22.39.
l 1 Tym. 6. 19.
m Márk. 10.23.
n Luká. 1. 37.
E. w dźień nawrocen. S. Páwłá
o Márk. 10.28. Luká. 18.28.
p Luká. 22.30.
q Mátt. 20.16. Márk. 10.31. Luká. 13.30.

ROZDZIAŁ XX.

Chrystus podobieństwem winnice, Kośćioł swoj wyráźił. 17. O śmierći swojey mowił. 20. Mátkę z synámi jey o rzecży nieprzystojne proszącą, uspokojił. 29. Y dwu ślepych uzdrowił.

E. ná Stározápust.

1 Abowiem podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi gospodarzowi/ ktory wyszedł bárzo ráno nájmowáć robotniki do winnice swojey. 2 ✠ A zmowiwszy śię z robotnikámi z groszá ná dźień/ posłał je do winnice swojey. 3 ✠ A wyszedszy o trzećiey godźinie/ ujrzał drugie/ ktorzy stali ná rynku prożnujący. 4 ✠ Y rzekł im: Idźćie y wy do winnice; á co będźie spráwiedliwego/ dam wam. 5 ✠ A oni poszli. ✠ Záśię wyszedszy o szostey y dźiewiątey godźinie/ tákże ucżynił. 6 ✠ Potym o jedenastey godźinie wyszedszy/ ználazł drugie ktorzy stali prożnujący/ y rzekł im: Przecż tu stoićie cáły dźień prożnując? 7 ✠ Rzekli mu: Iż

nas nikt nie nájął: Rzekł im; Idźćie y wy do winnice: á co będźie spráwiedliwego/ weźmiećie. ✠ 8 A gdy był wieczor/ rzekł Pan winnice spráwcy swemu; Záwołaj robotnikow/ á oddaj im zapłátę pocżąwszy od ostátnich/ áż do pierwszych. 9 ✠ A gdy przyszli oni ktorzy o jedenastey godźinie *byli nájęći*, wźiął káżdy z nich po groszu. 10 ✠ Przyszedszy tedy pierwszy/ mniemáli że więcey wezmą: ále wźięli y oni káżdy z nich po groszu. 11 ✠ A wźiąwszy/ szemráli przećiwko gospodarzowi/ Mowiąc: 12 ✠ Ci ostátni jedne godźinę robili/ á ucżyniłeś je nam rownymi/ ktorzyśmy znośili ćiężar dniá/ y upalenie. 13 ✠ A on odpowiádájąc/ rzekł jednemu z nich: Przyjaćielu/ nie cżynięć krzywdy: Azaś śię nie z groszá z mowił ze mną? 14 ✠ Weźmi co twojego *jest*, á idź: chcę bowiem temu ostátniemu dáć jáko y tobie. 15 ✠ Azaż mi śię nie godźi cżynić z mojim co chcę? Cżyli oko twoje złośliwe jest iżem ja jest dobry? 16 ✠ Tákći będą a ostátni pierwszymi/ á pierwszy ostátnimi. Abowiem/ wiele jest wezwánych/ ále máło wybránych.*

17 A Wstępując JEzus do Jeruzalem/ wźiął z sobą dwánaśćie ucżniow ná osobne miejsce w drodze/ y rzekł im; 18 ✠ Oto wstępujemy b do Jeruzalem/ á Syn cżłowiecży będźie wydány Przedniejszym kápłánom/ y Náucżonym w piśmie/ y osadzą go ná śmierć. 19 ✠ Y wydádzą go c pogánom ná pośmiewánie/ y ná ubicżowánie/ y ná ukrzyżowánie: ále trzećiego dniá zmartwychwstánie.

20 TEdy przystąpiłá do niego d mátká synow Zebedeuszowych/ z synámi swojimi kłániájąc *mu* śię/ y prosząc nieco od niego. 21 ✠ A on jey rzekł; Cżegoż chcesz? Rzekłá mu; Rzecz áby śiedźieli ći dwá synowie moji/ jeden po práwicy twojey/ á drugi po lewicy w krolestwie twojim. 22 ✠ Ale JEzus odpowiádájąc/ rzekł; Nie wiećie o co e prośićie. Możećież pić kielich ktory Ja będę pił? y chrztem/ ktorym śię Ja chrzcżę być ochrzcżeni? Rzekli mu: 23 Możemy. ✠ Tedy im rzekł: Kielichći moj pić będźiećie/ y chrztem f ktorym śię ja chrzcżę ochrzcżeni będźiećie: ále śiedźieć po práwicy mojey y po lewicy mojey nie jest mojá rzecż dáć *wam*, ále *tym* ktorym jest zgotowano od Ojcá mojego.*

24 A Usłyszawszy *to* oni dźieśięć/ rozgniewáli śię ná onych dwu bráći. 25 ✠ Ale JEzus zwoławszy ich/ rzekł: Wiećie g iż Kśiążętá narodow pánują nád nimi/ á ktorzy wielcy *są*, mocy dokázują nád nimi. 26 ✠ Lecż nie ták będźie miedzy wámi: ále h ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być wielkim/ niech będźie sługą wászym. 27 ✠ A ktobykolwiek miedzy wámi chćiał być pierwszym/ niech będźie sługą wászym. 28 ✠ Jáko y Syn cżłowiecży i nie przyszedł áby mu służono/ ále áby k służył/ y áby dał duszę swą l ná okup zá wielu.

29 A Gdy *oni* m wychodźili z Jerychá/ szedł zá nim wielki lud. 30 ✠ A oto dwá ślepi śiedzący przy drodze/ usłyszawszy iż JEzus przechodźił/ záwołáli/ mowiąc: Zmiłuj śię nád námi PAnie/ Synu Dawidow! 31 ✠ Ale ten lud gromił ich/ áby milcżeli. ✠ Lecż oni tym więcey wołáli/ mowiąc: Zmiłuj śię nád námi PAnie/ Synu Dawidow! 32 ✠ A zástánowiwszy śię JEzus/ záwołał ich/ y rzekł: Cżegoż chcećie ábym wam ucżynił? 33 ✠ Rzekli mu: PAnie/ áby były otworzone ocży násze. 34 ✠ A użáliwszy śię *ich* JEzus dotknął śię ocżu ich: á záraz przejrzáły ocży ich. Y szli zá nim.

ROZDZIAŁ XXI.

PAn do Jeruzalem wjeżdża. 12. *W Kośćiele Bożym rząd ucżynił.* 19. *Figowe drzewo ususzył.* 23. *W kośćiele z Biskupy rozmowę miał.* 28. *A przez podobieństwá rozmájite, onym domawiał.*

1 A Gdy śię przybliżyli do a Jeruzalem/ y przyszli do Betfáge do gory Oliwney/ tedy JEzus posłał dwu ucżniow/ Mowiąc im: 2 ✠ Idźćie do miásteczká/ ktore jest przećiwko wam/ á záraz znajdźiećie Oślicę uwiązáną y Oślę z nią; odwiązawszy je, á przywiedźćie do mnie. 3 ✠ A jesliby

a *Mát.* 19.30. *Márk.* 10.31. *Luká.* 13.30.
b *Márk.* 10.32. *Luká.* 18.31.
c *Janá.* 18.31.
E. w dźień S. Jákubá.
d *Márk.* 10.35.
e *Rzym.* 8.26.
f *Luká.* 12.50.
g *Márk.* 10.41. *Luká.* 22.25.
h *Mátt.* 23.11.
i *Filip.* 2.7.
k *Luká.* 22.27.
l *1 Tym.* 2.6.
m *Márk.* 10.46.
E. ná N. I. Adw. A. ná Niedź. Kwiet.
a *Luk.* 19.29.

jeslibу wam co kto rzekł/ powiedzćie/ iż PAn ich potrzebuje : á zárázem puśći je. 4 A to śię wßystko stáło/ áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká mowiącego; 5 Powiedzćie b Corce Syońskiey : Oto Krol twoj idźie tobie ćichy/ á śiedzący ná oślicy/ y ná oślećiu synu oslice pod járzmē będącey. 6 Szedßy tedy ucżniowie / á ucżyniwßy ták jáko im był rozkazał JEzus: 7 Przywiedli oślicę y ośle/ y włożyli ná nie ßáty swoje / y wsádźili go ná nie. 8 A wielki lud słáli ßáty swoje ná drodze: á drudzy obćinali gáłązki z drzew/ y słáli ná drodze. 9 A lud w przod y pozad idący/ wołał mowiąc : Hosánná Synowi Dawidowemu! błogosłáwiony ktory idźie c w Imieniu PAńskim : Hosánná ná wysokośćiach!*

b Ezáj. 62. 18. Zách. 9. 9. Janá. 12. 15.

c Psalm 118. 26

10 A Gdy on wjáchał do Jeruzalem/ wzruszyło śię wßystko miásto/ 11 mowiąc: Ktoż ten jest? A lud mowił; Tenći jest JEzus on Prorok z Názáretu Gálilejskiego. 12 Tedy wßedł JEzus do Kośćioła d Bożego/ y wygnał wßystkie przedawájące/ y kupujące w kośćiele : á stoły tych co pieniędzmi hándlowáli/ y stołki przedawájących gołębie poprzewracał/ 13 Y rzekł im: Nápisano: Dom moj e dom modlitwy názwány będźie : áleśćie wy ucżynili z niego jáskinią f zbojcow. 14 Tedy przystąpili do niego ślepi y chromi w kośćiele : y uzdrowił je. 15 A obaczywßy przedniejßy kápłáni y Náucżeni w piśmie/ cudá ktore czynił/ y dźieći wołájące w kośćiele/ y mowiące : Hásánná Synowi Dawidowemu/ rozgniewáli śię. 16 Y rzekli mu: Słyßyßże co ći mowią? A Jezus im rzekł: y owßem. Nigdyśćież nie czytáli? iż z ust niemowiątek g y ssących/ wykonałeś chwałę. 17 A opuśćiwßy je/ wyßedł z miástá do Betániey/ y tám zostáł.*

d Márk. 11. 15.

e Ezáj. 56. 7.
f Jerem 7. 11.

g Psalm 8. 3.

18 A Ráno wrácájąc śię do miástá/ 19 łáknął: Y ujrzawßy jedno figowe h drzewo przy drodze/ przyßedł do niego ; y nie ználazł nic ná nim/ tylko sámo liśćie y rzekł mu ; Niechaj śię więcey z ćiebie owoc nie rodźi náwieki. Y uschło zárazem ono figowe drzewo. 20 A ujrzawßy to ucżniowie / dźiwowáli śię/ mowiąc ; Jákoć prętko uschło to figowe drzewo. 21 Tedy odpowiádájąc JEzus/ rzekł im ; Záprawdę powiádam wam/ Jeslibyśćie i mieli wiárę / á nie wątpilibyśćie : nie tylko to co się stáło z figowym drzewem ucżynićie/ ále gdybyśćie y tey gorze rzekli ; Podnieś śię/ á rzuć śię w morze ; stánie śię. 22 Y wßystko o cobyśćiekolwiek k prośili w modlitwie wierząc/ weźmiećie.

h Márk. 11. 12.

i Mátt 17. 20.

k Mátt 7. 7.

23 A Gdy on przyßedł do Kośćiołá/ przystąpili do niego gdy ucżył/ Przedniejßy Kápłáni y Stárßy ludu/ mowiąc ; Ktorąż mocą l to czyniß? á ktoć dał tę moc? 24 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im ; spytam y Ja was o jednę rzecż/ ktorą jesli mi powiećie/ y Ja wam powiem/ ktorą mocą to czynię. 25 Chrzest Janow z kąd był? z niebá/ czyli z ludźi? A oni myślili sámi w sobie/ mowiąc ; Jesli powiemy; Z niebá: rzecże nam ; Czemużeśćie mu tedy nie uwierzyli? 26 Jesli záś powiemy; Z ludźi : boimy śię ludu ; bo Janá wßyscy máją m zá Proroká. 27 A odpowiádájąc JEzusowi/ rzekli ; Nie wiemy. Rzekł im y on ; Y Ja wam nie powiem ktorą mocą to czynię.

l Márk. 11. 27. Luká. 20. 1.

m Mátt 14. 5.

28 A Le coż śię wam zda? Człowiek niektory miał dwu synow : á przystąpiwßy do pierwßego/ rzekł ; Synu/ idź/ rob dźiś ná winnicy moiey. 29 Ale on odpowiádájąc/ rzekł: Nie chcę ; á potym obacżywßy śię/ poßedł. 30 A przystąpiwßy do drugiego/ rzekł tákże : A on odpowiádájąc rzekł ; Ja idę Pánie: ále nie ßedł. 31 Ktoryż z tych dwu ucżynił wolą Oycowską? Rzekli mu ; On pierwßy. Rzekł im JEzus ; Záprawdę powiádam wam/ Że was Celnicy y wßetecżnice uprzedzáją do krolestwá Bożego. 32 Abowiem przyßedł do was Jan n drogą spráwiedliwośći/ á nie uwierzyliśćie mu ; ále Celnicy y wßetecżnice uwierzyły mu : á wy widząc to/ przećieśćie śię nie obacżyli/ ábyśćie mu uwierzyli.

n Mátt 3. 2.

33 Drugiego podobieństwá słuchajćie ; Człowiek niektory

był gospodarzem / ktory násádźił winnice / y płotem o ją ogrodźił / y wkopał w niey práse / y zbudował wieże / y nájął ją winiárzom ; y odiáchał precż. 34 ♣ A gdy śie przybliżył cżás *odbieránia* pożytkow / posłał sługi swoje do onych winiárzow / áby odebráli pożytki jey. 35 ♣ Ale winiárze pojimawszy sługi jego / jednego p ubili / á drugiego zábili / á drugiego q ukámienowáli. 36 ♣ Záśie posłał inszych sług / wiecey niż pierwszych : Y tákże im ucżynili. 37 ♣ Ale ná ostátek posłał do nich Syná swego / mowiąc ; Będą śie wstydźić Syná mego. 38 ♣ Lecż winiárze ujrzawszy onego Syná / rzekli miedzy sobą ; Tenći jest dźiedźic : podźćie / zábijmy r go / á otrzymamy dźiedźictwo jego. 39 ♣ Tedy porwawszy go / wyrzućili go precż z winnice / y zábili. 40 ♣ Gdy tedy Pan winnice przyjdźie / coż ucżyni onym winiárzom ? 41 ♣ Rzekli mu ; Złe / źle potráći / á winnice najmie inszym winiárzom / ktorzy mu oddawáć będą pożytki cżásow swojich. 42 ♣ Rzekł im JEzus ; Niecżytáliśćie nigdy w piśmiech ? Kámień s ktory odrzućili budujący / ten śie stał głową węgielną : od PAná śie to stáło / y dźiwne jest w ocżach nászych. 43 ♣ Przetoż powiádam wam ; Iż od was odjęte będźie krolestwo Boże / y będźie dáne narodowi cżyniącemu pożytki jego. 44 ♣ A ktoby padł ná ten t kámień / roztráći śie : á ná kogoby *on* u upadł / zetrze go. 45 ♣ A usłyszawszy przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie podobieństwá jego / domyślili śie iż o nich mowił. 46 ♣ A chcąc go pojimáć bali śie ludu : poniewaz x go mieli zá Proroká.

o Psalm 80. 9. Ezái. 5. 1-5. Jerem. 2. 21. Márk. 12. 1. Luká. 10. 9. — p Jerem. 37. 15. — q 2 Kron. 24. 21. — r Mátt. 26. 3. 4 y 27. 1. Janá. 11. 53. — s Psalm 118. 22. Ezái. 28. 16. Rzym. 9. 33. 1 Piotr 2. 7. — t Ezái. 8. 14. — u Dáni. 2. 34. — x Luká. 7. 16. Janá. 6. 14.

ROZDZIAŁ XXII.

Chrystus podobieństwem wesela łáskę Bożą nam záleca. 9. O powołániu Pogánow mowi. 16. Powinnośći Bogu y Cesárzowi oddawáć rozkázuje. 23. Z Sáducenszámi o zmartwychwstániu. 34. A z Fáryzeuszámi o nawiętszym przykazániu Zakonnym. 41. To Mesyaszu, rozmawia.

E. ná XX.

1 GEdy odpowiádájąc JEzus / záśie im rzekł w podobieństwách / 2 mowiąc ; ♣ Podobne jest krolestwo niebieskie człowiekowi Krolowi / ktory spráwił a wesele Synowi swemu. 3 ♣ Y posłał sługi swe áby wezwáli záproszonych ná wesele : ále nie chćieli przyść. 4 ♣ Znowu posłał insze sługi / mowiąc : Powiedzćie záproszonym ; Otom obiad moj nágotował / woły moje y co było karmnego pobito / y wszystko gotowo : Podźćież b ná wesele. 5 ♣ Ale oni zániedbawszy / odeszli / jeden do roli swojey / á drugi do kupiectwá swego. 6 ♣ A drudzy pojimawszy c sługi jego / zelżyli y pobili je. 7 ♣ Co gdy Krol usłyszał / rozgniewał śie : á postawszy wojská d swoje / wytráćił one morderze ; y miásto ich zápalił. 8 ♣ Tedy rzekł sługom swojim ; Weseleć w prawdźie jest gotowe : lecż záproszeni nie byli godni. 9 ♣ Przetoż idźćie ná rozstánia drog : á kogokolwiek znajdźiećie / wezwićie ná wesele. 10 ♣ Tedy wyszedszy oni słudzy ná drogi / zgromádźili wszystkie ktorekolwiek ználeźli / złe y dobre : y nápełnione jest wesele gośćmi. 11 ♣ A wszedszy Krol áby oglądał gośćie ; obacżył tám człowieká nieodźianego száta weselną / 12 ♣ Y rzekł mu ; Przyjaćielu / jákoś tu wszedł / nie májąc száty weselney ? A on zámilknął. 13 ♣ Tedy rzekł Krol sługom ; Związawszy nogi y ręce jego / weźmićie go / á wrzuććie do ćiemnośći e zewnętrznych : tám będźie płácż y zgrzytánie zębow. 14 ♣ Abowiem wiele f jest wezwánych / ále mało wybránych.*

15 TEdy odszedszy g Fáryzeuszowie / ucżynili rádę / jákoby go uśidlili w mowie. 16 ♣ Y posłáli do niego ucżnie swoje z Herodyány / mowiąc ; Náucżyćielu / Wiemy żeś jest prawdźiwy / y drogi Bożey w prawdźie ucżysz / á niedbasz ná nikogo : ábowiem nie párrzasz ná osobę ludzką. 17 ♣ Przetoż / powiedz nam coć śie zda ? Godźili śie dáć cżynsz Cesárzowi / cżyli nie ? 18 ♣ Ale JEzus poznawszy złość ich / rzekł ; Cżemuż mię kuśićie obłudnicy ? 19 ♣ Pokażćie mi monetę cżynszową : A oni mu podáli grosz. 20 ♣ Y rzekł im : Cżyjże to obraz y napis ? 21 ♣ Rzekli mu ;

N. po S. Troj. — a Luka. 14. 16 Objáw. 19. 7. — b Ezái. 25. 6. — c Mátt. 21. 35. — d Jerem. 25. 9. — e Mátt. 8. 12. Luka. 13. 28. — f Mátt. 20. 16. — E. ná XXIII N. po S. Troj. — g Márk. 12. 13. Luka. 20. 20.

Cesár=

Cesárſki. Tedy im rzekł; Oddawájćież tedy co jeſt Cesárſkiego h Cesárzowi: á co jeſt Bożego/ Bogu. 22 ✣ To uſłyszawszy/ zádźiwili śie: á opuśćiwszy go/ odeszli.*

23 Dnia onego przyszli i do niego Sáduceußowie/ ktorzy mowią iż niemász *zmartwych* wſtánia: y pytáli go/ 24 Mowiąc; ✣ Náuczyćielu/ Mojżeſz powiedźiał: Jeśliby kto umárł k nie májąc dźieći/ áby brát jego práwem powinowáctwá pojął żonę jego/ y wzbudźił naśienie brátu swemu. 25 ✣ Było tedy u nas śiedm bráći: á pierwszy pojąwszy żonę/ umárł: á nie májąc naśienia/ zoſtáwił żonę swoję brátu 26 swemu. ✣ Tákże też wtory/ y trzeći; 27 áż do śiodmego. ✣ A ná oſtátek po wszyſtkich umárłá y oná Niewiáſtá. 28 ✣ Przetoż/ przy *zmartwych* wſtániu/ ktoregoż z tych śiedmi będźie żoną: gdyż ją wszyscy mieli? 29 ✣ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł im; Błądźićie/ nie będąc powiádomi piſmá/ áni mocy Bożey. 30 ✣ Abowiem przy *zmartwych* wſtániu/ áni śię żenić áni zá mąż chodźić będą: ále będą jáko Anjołowie Boży w niebie. 31 ✣ A o powſtániu umárłych/ nie czytáliśćie co wam powiedźiáno od 32 Bogá mowiącego? ✣ Jam jeſt Bog l Abráhámow/ y Bog Izáákow/ y Bog Jákobow/ Bog nie jeſt Bogiem umárłych/ ále żywych. 33 ✣ A uſłyszawszy *to* lud/ zdumiał śie m nád náuką jego.

34 Lecz gdy uſłyszeli n Fáryzeußowie/ że zawárł uſtá Sáduceußom/ zeszli śie wespoł. 35 ✣ Y spytał go jeden z nich Zakonnik/ kusząc go 36 y mowiąc; ✣ Náuczyćielu/ Ktore jeſt nawiętsze przykazánie w Zakonie? 37 A JEzus mu rzekł; ✣ Będźiesz miłował o PAná Bogá twego/ ze wszyſtkiego sercá twego/ y ze wszyſtkiey duszę twojey/ y ze wszyſtkiey 38 myśli twojey. ✣ Tojeſt pierwsze y 39 nawiętsze przykazánie. ✣ A wtore podobne jeſt temuż: Będźiesz miłował p bliźniego twego/ jáko sámego 40 śiebie. ✣ Ná tych dwu przykazániách wszyſtek Zakon y Prorocy záwiśnęli. 41 ✣ A gdy śie Fáryzeußowie 42 zebráli/ spytał q ich Jezus/ ✣ Mowiąc; Co śie wam zda o CHryśtuśie? Czyjim jeſt Synem? Rzekli mu; Dawidowym. 43 ✣ Y rzekł im; Jákoż tedy Dawid w Duchu názywa go PAnem? mowiąc; 44 ✣ Rzekł PAN PAnu r memu/ śiądź po práwicy mojey/ áż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twojich. 45 ✣ Ponieważ go tedy Dawid názywa PAnem/ jákoż jeſt Synem jego? 46 ✣ A żaden mu nie mogł odpowiedźieć y słowá: y nie śmiał go nikt więcey od onego dniá pytáć.*

h Rzym. 13. 7. i Márk. 12.18. Luka. 20.27. Dźiej. 23. 8. k 5 Moj 25. 5. l 2 Moj. 3. 6. m Mátt 7. 28. E. w XVIII N. po S. Troj. n Márk. 12.28. Luká. 10.25. o 5 Moj. 6. 5. Luka. 10.27. p 3 Moj 19.18. Mark. 12.31.

ROZDZIAŁ XXIII.

Chryſtus opiſuje nauczone w piśmie y Fáryzeusze y złe poſtępki ich. 8. Przeſtrzega ucznie od niektorych rzeczy. 9. Nárzeka ná grzechy Fáryzeußow. 35. Y pomſtą im groźi. 37. Dobrodźiejſtwo swoje Jeruzalemowi dáne y niewdźięczność ich pokazawszy. 38. Karánie srogie opowiáda.

1 Tedy JEzus rzekł do ludu y do 2 uczniow swojich/ Mowiąc: ✣ Ná stolicy Mojżeßowey uśiedli Náuczeni w piśmie y Fáryzeußowie. 3 ✣ Przetoż wszyſtkiego/ czegoby wam kolwiek rozkazáli przeſtrzegáć/ przeſtrzegájćie y czyńćie: ále według uczynkow ich nie czyńćie. Abowiem 4 *oni* mowią/ ále nie czynią. ✣ Bowiązą brzemioná a ćiężkie y nieznośne/ y kłádą je ná rámioná ludzkie: lecz pálcem swojim nie chcą 5 ich ruszyć. ✣ A wszyſtkie uczynki swoje czynią/ áby byli widźiáni od ludźi/ y rozszerzáją brámy b swoje/ y rozpuszczáją podołki płászczow c 6 swojich. ✣ Nád to miłują pierwsze d miejscá ná wieczerzách/ y pierwsze 7 stołki w bożnicách: ✣ Y pozdrowiánia ná rynkách: y áby je názywáli 8 ludźie; Miſtrzu/ Miſtrzu. ✣ Ale wy nie názywajćie e śie Miſtrzámi: ábowiem jeden jeſt Miſtrz wász/ CHryſtus: ále wyśćie wszyscy brá- 9 ćia. ✣ Y nikogo nie zowćie Ojcem wászym ná źiemi: ábowiem jeden jeſt Oćiec wász ktory jeſt w niebieśiech. 10 ✣ A niechaj was nie zowią Miſtrzámi: gdyż jeden jeſt Miſtrz wász/ 11 Chryſtus. ✣ Ale kto z was g nawiętszy 12 jeſt/ będźie sługą wászym. ✣ A ktoby śie wywyższał/ będźie poniżony:

q Márk. 12.35. Luka. 20.42. r Psalm 110.1. a Luka. 11.46. Dźiej. 15.10. b 5 Moj 6. 8. c 4 Moj 15.38. d Márk. 12.38. Luka. 11.43. e Jákob. 3. 1. f Málác 2. 10. g Mátt 20.26.

á ktoby śię h poniżał / będźie wywyższony.

13 Lecż biádá i wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż zámykaćie krolestwo niebieskie przed ludźmi: Abowiem tám sámi nie wchodźićie / áni tym ktorzyby wniść chćieli / wchodźić nie dopuszczaćie.

14 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie k obłudni! iż pożeraćie domy wdow / á to pod pokrywką długich modlitew. Dla tego ćięższy sąd odnieśiećie.

15 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż obchodźićie morze y źiemię / ábyśćie ucżynili jednego nowego Żydá: á gdy śię stánie / cżynićie go synem zátrácenia / dwá kroć więcey niżeliśćie sámi.

16 Biádá wam wodzowie ślepi! ktorzy powiádaćie; Ktoby przyśiągł ná Kośćioł / nic nie jest: ále ktoby przyśiągł ná złoto kośćielne / winien jest.

17 Głupi y ślepi! Abowiem coż jest więtszego / złoto / czy Kośćioł / ktory poświąca złoto?

18 A ktoby przyśiągł ná Ołtarz / nic nie jest: lecż ktoby przyśiągł ná dar ktory jest ná nim / winien jest.

19 Głupi y ślepi! Abowiem coż więtszego *jest*, dar / czyli Ołtarz / ktory poświąca dar?

20 Kto tedy przyśięga ná Ołtarz / przyśięga nań / y ná to wszystko co ná nim jest.

21 A kto przyśięga ná Kośćioł / przyśięga nań / y ná tego l ktory w nim mieszka.

22 Y kto przyśięga m ná niebo / przyśięga ná stolicę Bożą / y ná tego ktory śiedźi ná niey.

23 Biádá wam Náucżeni n w piśmie / y Fáryzeuszowie obłudni! iż dawaćie dźieśięćinę z miętki / y z ányżu / y z kminu / á opuszczaćie poważnieysze *rzeczy* w Zakonie; sąd y miłośierdźie o y wiárę: Te rzeczy mieliśćie cżynić / á onych nie opuszczáć.

24 Wodzowie ślepi! ktorzy przecedzaćie komorá / á wielbłądá połykaćie.

25 Biádá wam Náucżeni p w piśmie / y Fáryzeuszowie obłudni! iż oczyszczaćie kubek z wierzchu y miśę: á wewnątrz pełne q są

26 drapiestwá y zbytku. Fáryzeuszu ślepy / oczyść pierwey to co jest wewnątrz w kubku y w miśie / áby y to co jest z wierzchu czystym było.

27 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! Iześćie podobni grobom pobielánym / ktore śię zdádzą z wierzchu być cudne: ále wewnątrz pełne są kośći umárłych y wszelákiey niecżystośći.

28 Tákże y wy z wierzchu zdaćie śię być ludźiom spráwiedliwi: ále wewnątrz pełniśćie obłudy y nieprawośći.

29 Biádá wam Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie obłudni! iż budujećie groby Prorokow / y zdobićie nagrobki spráwiedliwych:

30 Y mowićie; Byśmy byli zá dni Ojcow nászych / nie bylibyśmy ucżestnikámi ich we krwi Prorokow.

31 A ták świadcżyćie sámi przećiwko r sobie / żeśćie synowie tych / ktorzy Proroki pozábijáli.

32 Y wy tez dopełniajćie miáry Ojcow wászych.

33 Wężowie! rodzáju s jászczorczy: y jákoż będźiećie mogli ujść przed sądem ogniá piekielnego.

34 Przetoż / Oto ja posyłam do was Proroki / y Mędrce / y Náucżonie w piśmie: á z nich *niektore* t zábijećie y ukrzyżujećie / á niektore z nich ubicżujećie w bożnicach wászych / y będźiećie je prześládowáć od miástá do miástá:

35 Aby przyszłá ná was wszystká krew spráwiedliwa wylána ná źiemię / od krwie Ablá u spráwiedliwego / áż do krwie Zácháryaszá x syná Báráchiaszowego / ktoregośćie zábili miedzy Kośćiołem y Ołtarzem.

36 Záprawdę powiádam wam: Przyjdźie to wszystko ná ten Národ.

37 Jeruzalem! Jeruzalem! ktore zábijasz y Proroki / y ktore kámienujesz te ktorzy do ćiebie byli posyłáni: Ile kroć chćiałem zgromádźić dźieći twoje / ták jáko zgromadza kokosz kurcżętá swoje pod skrzydłá / á nie chćieliśćie?

38 Oto wam dom wász pusty zostánie.

39 Abowiem powiádam wam / że mię nie ujrzyćie od tego cżásu / áż rzecżećie: Błogosłáwiony ktory idźie w Imieniu Páńskim.*

Marginalia: h Luká. 14.11. i Luká. 11.52. k Márk. 12.40. Luká. 20.47. l 1 Krol. 8. 13. m Mátt. 5. 34. n Luká. 11.42. o Ozea. 6. 6. p Luká. 11.39. q I. Pełni jeszcze ście. r Dźiej. 7. 52. s Mátt. 3. 7. E. w dźień S. Szczepaná. t Dźiej. 7. 59. u 1 Moj. 4. 8. Żyd. 11. 4. x 2 Kron. 24.21. y Luká. 13.34.

ROZDZIAL XXIV.

PAn mowi o zburzeniu Kośćiolá Ieruzalemskiego. 3. O znákách u-przedzájacych to zburzenie y przyśćie PAńskie, y dokonánie świátá. 36. Nápominá do pilnego śie ná dźień sądny gotowánia.

1 A Wyszedszy a JEzus z Kośćiołá/ szedł : y przystapili uczniowie jego / áby mu ukazáli budowánia 2 kośćielne. Y rzekł im JEzus; Izaż nie widźićie tego wszystkiego? Záprawdę powiádam wam/ nie zostánie tu b kámień ná kámieniu/ ktoryby nie był rozwálony.

[a Márk. 13. 1. Luka. 21. 5.] [b Luka. 19.44.]

3 A Gdy śiedźiał ná gorze Oliwney/ przystapili do niego uczniowie osobno/ mowiac : Powiedz nam kiedy śie to stánie? Y co zá znák przyśćia twego y dokonánia 4 świátá. Y odpowiádájac JEzus/ rzekł im ; Pátrzćie áby was c kto 5 nie zwiodł. Abowiem wiele ich przyjdźie pod Imieniem mojim/ mowiac ; Jam jest CHrystus : y wiele 6 ich zwioda. Y usłyszyćie wojny y wieśći o wojnách : pátrzćież ábyśćie śoba nie trwożyli ; ábowiem muśi to wszystko być : ále jeszcze nie *tu jest* 7 koniec. Abowiem powstánie narod przećiwko narodowi / y krolestwo przećiwko krolestwu : y beda głody/ y mory / y trzesienia źiemie miej8scámi. Ale to wszystko jest poczat9kiem boleśći. Tedy was podádza d w udreczenie/ y beda was zábijáć ; y bedźiećie w nienawiśći u wszystkich narodow dla Imienia 10 mego. A tedy wiele śie ich zgorszy : á jedni drugich wydádza/ y jedni 11 drugich nienawidźieć beda. Y wiele fałszywych Prorokow powstá12nie ; y zwioda wielu. A iż śie rozmnoży nieprawość / oźiebnie miłość 13 wielu. Ale kto wytrwa e áż do 14 końcá/ ten zbáwion bedźie. Y bedźie kazána tá Ewángelia krolestwá po wszystkim świećie / ná świádectwo wszystkim narodom. A tedyć przyjdźie koniec.

[c Efez. 5. 6. Kolos. 2. 18. 2 Tess. 2. 3.] [d Mátt 10.17. Márk. 13. 9. Luká. 21.12. Janá. 15.20.] [e Mátt 10.22.]

15 PRzetoż/ gdy ujrzyćie f obrzydliwość zpustoszenia / opowiedźiána przez Dánielá Proroká/ stojaca ná miejscu świetym : (kto czyta/ 16 niechaj uwaza.) Tedy ći co *bedą* w źiemi Judskiey / niech uciekája ná 17 gory. A kto ná dáchu/ niechaj nie zstepuje / áby co wźiał z domu 18 swego. A kto ná roli / niech śie ná zad nie wraca / áby wźiał száty 19 swe. A biádá brzemiennym y piersiánu karmiacym w one dni. 20 Przetoż modlćie śie / áby nie było uciekánie wásze zimie/ álbo w Sáb21bát. Abowiem ná on czás bedźie g wielki ucisk / jáki nie był od poczatku świátá áż do tad / áni po22tym bedźie. A gdyby nie były skrocone one dni/ nie byłoby zbáwione żadne ćiáło : ále dla wybránych/ 23 beda skrocone one dni. Tedy jesliby h wam kto rzekł ; Oto tu jest Chrystus/ ábo tám : nie wierzćie. 24 Abowiem powstána fałszywi Chrystusowie/ y fałszywi Prorocy/ y czynić beda známioná wielkie i y cudá : ták / iżby zwiedli (by można) y wy25bráne. Otom wam przepowie26dźiał. Jesliby wam tedy rzekli : Oto ná puszczy jest/ nie chodźćie: Oto 27 w komorách/ nie wierzćie. Abowiem jáko błyskáwicá wychodźi od Wschodu słońcá/ y ukázuje śie áż ná Zachod: ták bedźie y przyśćie Syná 28 człowieczego. Bo gdźiekolwiek bedźie k śćierw / tám śie zgromádza y orłowie.*

[E. ná XXV N. po S. Troj]

[f Dáni. 9. 27. Márk. 13.14. Luká. 21.20.] [g Dáni. 12.11.] [h Márk. 13.21. Luká. 17.23.] [i 2 Tess. 2. 9.] [k Luká. 17.37.]

29 A Záraz po l utrapieniu onych dni słońce śie záćmi / á kśieżyc nie da jásnośći swojey / y gwiazdy beda pádáć z niebá / y mocy niebie30skie poruszá śie. Tedyć śie ukaże známie Syná człowieczego ná niebie : á tedy beda nárzekáć wszystkie pokolenia źiemie / y ujrza Syná człowieczego przychodzacego ná obłokách m niebieskich z moca y z 31 chwała wielka : Ktory pośle Anjoły swoje z traba n głosu wielkiego : y zgromádza wybráne jego od czterech wiátrow/ od krájow niebios 32 áż do krájow ich. A od drzewá figowego náuczćie śie tego podobieństwá: Gdy śie już gáłaź jego odmładza / y liśćie śie puszcza/ poznawa33ćie iż blisko jest láto. Tákże y wy gdy ujrzycie to wszystko / poznawajćie iż blisko jest / *á* we drzwiách. 34 Záprawdę powiádam wam / że nie

[l Ezái. 13.10. Jerem. 15. 9. Ezech 32. 7. Joel. 2. 31. Amos 8. 9. Mich. 3. 6. Sofon. 1. 15.] [m Objáw 1. 7.] [n 1 Kor. 15.52]

przeminie ten wiek / áżby śię to wszystko stáło. (35) ✣ Niebo y ziemiá o przeminą / ále słowá moje nie przeminą.

(36) A O onym dniu y godźinie p nikt nie wie / áni Anjołowie niebiescy: tylko sam Oćiec moj. (37) ✣ Ale jáko było zá dni Noego / ták będźie y (38) przyśćie Syná człowieczego. ✣ Abowiem jáko zá dni onych przed potopem/ jedli/ y pili/ y żeniáli śię/ y zá mąż wydawáli áż do onego dniá ktorego q wszedł Noe do Korabiá: ✣ (39) Y nie postrzegli śię/ áż przyszedł potop/ y zábrał wszystkie; Ták będźie y przyśćie Syná człowieczego. ✣ (40) Tedy będą dwá r ná roli: jeden będźie wźięty/ á drugi zostáwiony. ✣ (41) Dwie będą mleć we młynie: jedná będźie wźięta / á druga zostáwiona. (42) ✣ Czujćież tedy/ ponieważ nie wiećie s ktorey godźiny Pan wász przyjdźie. (43) ✣ A to wiedzćie/ że gdyby t wiedźiał gospodarz / o ktorey straży złodźiey ma przyść / wżdyby czuł/ y niedałby podkopáć domu swego. ✣ (44) Przetoż y wy bądźćie gotowi: bo u ktorey śię godźiny nie spodźiejećie/ Syn człowieczy przyjdźie.

(45) Ktoryż tedy jest x sługá wierny y rostropny/ ktorego postánowił Pan jego nád czeládźią swoją / áby im dawał pokarm ná czás *słuszny*. ✣ (46) Błogosłáwiony on sługá / ktoregoby / przyszedszy PAn jego / ználazł (47) ták czyniącego. ✣ Zápráwdę powiádam wam / że go nád wszystkimi dobrámi swymi postánowi. (48) ✣ Ale jesliby rzekł on zły sługá w sercu swojim; Odwłacza Pan moj z przyśćiem *swojim*: (49) ✣ Y począłby bić społ sługi/ á jeść y pić z pijánicámi: (50) ✣ Przyjdźie Pan sługi onego / dniá ktorego śię nie spodźieje / y godźiny (51) ktorey nie wzwie: ✣ Y odłączy go: á część jego położy z obłudnikámi: Tám będźie y płácz y zgrzytánie zębow.

o Ezái. 40. 8. Mátt. 5. 18.
p Márk. 13.32.
q 1 Moj 6.5.7. y 7. 7.
r Luká. 17.36.
s Mátt 25.15.
t 1 Tess. 5. 2.
u Objáw 16.15.
x Luká. 12.42
y Mátt 8. 12.

ROZDZIAŁ XXV.

Podobieństwo o dźieśiąći Pánnách. 13. Doczułośći nápomnienie. 14. Tálenty sługom rozdáne. 24. Jeden z nich zgromiony. 31. Sąd Boży ostáteczny y porządek jego.

(1) TEdy podobne będźie krolestwo niebieskie dźieśiąći pánnam: ktore wźiąwszy lámpy swoje / wyszły (2) przećiwko oblubieńcowi. ✣ A było z nich pięć mądrych/ á pięć głupich. ✣ (3) One głupie wźiąwszy lámpy swoje/ (4) nie wźięły oleju z sobą. ✣ Lecz mądre wźięły oleju w naczyniu swoje z (5) lámpámi swymi. ✣ A gdy oblubieniec odwłaczał *z przyśćiem*, zdrze- (6) mały śię wszystkie/ y posnęły. ✣ A o połnocy stał śię krzyk; Oto oblubieniec idźie! Wynidźćie przećiwko (7) niemu! ✣ Tedy wstáły one wszystkie pánny/ y ochędożyły lámpy swoje. ✣ (8) Ale głupie rzekły do mądrych: Dajćie nam z Oleju wászego / bo ć lámpy (9) násze gásną. ✣ Y odpowiedźiáły one mądre / mowiąc: *Nie damy*: By snadź nam y wam nie dostáło/ idźćie rácżey do przedawájących / á kupćie (10) sobie. ✣ A gdy odeszły kupowáć/ przyszedł oblubieniec: á te ktore były gotowe / weszły z nim ná wesele: y (11) zámknione są drzwi. ✣ Lecz potym przyszły y one drugie pánny / mowiąc: PAnie / PAnie / otworz a (12) nam. ✣ A on odpowiádájąc / rzekł: Zápráwdę powiádam wam / nie (13) znam was. ✣ Czujćież tedy: bo nie wiećie b dniá áni godźiny / ktorey Syn człowieczy przyjdźie.*

(14) ABowiem jáko człowiek precż c odjeżdżájący / zwołał sług swo- (15) jich/ y oddał im dobrá swoje: ✣ Y dał jednemu pięć tálentow/ á drugiemu dwá / á drugiemu jeden: káżdemu według przemożenia jego: y záraz (16) precż odjáchał. ✣ A poszedszy on ktory wźiął pięć tálentow / robił nimi: y (17) zyskał drugą pięć tálentow. ✣ Tákże y on ktory *wźiął* dwá / zyskał y ten (18) drugie dwá. ✣ Ale ten ktory wźiął jeden, odszedszy wykopał *doł* w źiemi/ y skrył pieniądze páná swego. ✣ (19) A po długim czáśie / przyszedł pan onych sług / y ráchował śię z nimi. (20) ✣ Tedy przystąpiwszy on ktory był wźiął pięć tálentow / przyniosł drugą pięć tálentow/ mowiąc; Pánie/ oddałeś mi pięć tálentow / otom drugą pięć tálentow zyskał nimi. ✣ (21) Y rzekł mu Pan jego; To dobrze sługo dobry y wierny: nád máłem byłeś wiernym / nád wielem ćie po-

E. w dźień S. Kátárzyny.
a Mátt. 7. 23.
b 1 Kor. 16.13. Efez. 6. 18. Kolos. 4. 2. 1 Tess. 5. 6. 1 Piotr 4. 7. y 5. 8. Objáw 3. 2.
c Márk. 13.34.

ſtánowię : wnidź do rádośći páná 22 twego. ♣ A przyſtąpiwßy y on ktory był dwá tálenty wźiął / rzekł ; Pánie / oddałeś mi dwá tálenty / otom drugie dwá tálenty zyſkał nim. ♣ 23 Rzekł mu Pan jego ; ♣ To dobrze ſługo dobry y wierny : gdyżeś był wierny nád máłem / nád wielem ćię poſtánowię : Wnidź do rádośći páná twego. ♣ 24 A przyſtąpiwßy y ten ktory był wźiął jeden tálent / rzekł ; Pánie / wiedźiałem żeś człowiek ſrogi / ktory żnieß gdźieś nierozśiewał / y zbieraß gdźieś nie rozſypował. ♣ 25 Bojąc śię tedy / ßedłem y ſkryłem tálent twoj w źiemię : oto maß co twego jeſt. ♣ 26 A odpowiádájąc pan jego rzekł mu ; Sługo zły y gnuśny : wiedźiałeś iż żnę gdźiem nie rozśiewał / y zbieram gdźiem nie rozſypował : ♣ 27 Przetożeś miał pieniądze moje dáć tym / co pieniędzmi hándlują / á ja przyßedßy wźiąłbym był co jeſt mojego z lichwą. ♣ 28 Przetoż weźmićie od niego ten tálent / á dajćie temu ktory ma dźieśięć tálentow : ♣ 29 (Abowiem káżdemu d ktory ma / będźie dano / y obfitowáć będźie : á od tego ktory nie ma / y to co ma / będźie od niego odjęto. ♣ 30 A niepożytecznego ſługę wrzuććie do onych ćiemnośći zewnętrznych. Tám będźie płácz e y zgrzytánie zębow.

31 A Gdy przyjdźie Syn człowieczy w chwale ſwojey / y wßyſcy święći Anjołowie z nim / tedy uśiędźie ná ſtolicy chwały ſwojey. ♣ 32 Y będą f zgromádzone przedeń wßyſtkie narody / y odłączy je jedne od drugich / jáko páſterz odłącza owce od kozłow : ♣ 33 A poſtáwi owce záiſte po prawicy ſwojey / á kozły po lewicy. ♣ 34 Tedy rzecze Krol tym ktorzy będą po práwicy jego ; Podźćie błogosłáwieni Ojcá mego ; odźiedźiczćie kroleſtwo wam zgotowáne od záłożenia świátá. ♣ 35 Abowiem g łáknąłem / á dáliśćie mi jeść ; prágnąłem / á dáliśćie mi pić ; byłem gośćiem / á przyjęliśćie h mię : ♣ 36 Byłem nágim / á przyodźialiśćie mię ; byłem chorym / á nawiedźiliśćie mię ; byłem i w więźieniu / á przychodźiliśćie do mnie. ♣ 37 Tedy mu odpowiedzą ſpráwiedliwi / mowiąc ; PAnie ; Kiedyżeſmy ćię widźieli łáknącym / á nákarmiliſmy ćię? ábo prágnącym / á nápojiliſmy ćię? ♣ 38 Y kiedyſmy ćię widźieli gośćiem / á przyjęliſmy ćię? ábo nágim / á przyodźialiſmy ćię? ♣ 39 Abo kiedyſmy ćię widźieli chorym / ábo w więźieniu / á przychodźiliſmy do ćiebie? ♣ 40 A odpowiádájąc Krol / rzecze im ; Záprawdę powiádam k wam / cokolwiekeśćie uczynili jednemu z tych bráći mojich namniejßych / mnieśćie uczynili. ♣ 41 Potym rzecze y tym ktorzy będą po lewicy ; Idźćie l ode mnie przeklęći w ogień m wieczny / ktory zgotowány jeſt dyabłu y ánjołom jego. ♣ 42 Abowiem łáknąłem / á nie dáliśćie mi jeść ; prágnąłem / á nie dáliśćie mi pić : ♣ 43 Byłem gośćiem / á nie przyjęliśćie mię ; nágim / á nie przyodźialiśćie mię : chorym y w więźieniu / á nie náwiedźiliśćie mię. ♣ 44 Tedy mu odpowiedzą y oni / mowiąc : PAnie / Kiedyſmy ćię widźieli łáknącym / ábo prágnącym / ábo gośćiem / ábo nágim / ábo chorym / ábo w więźieniu / á nie ſłużyliſmy tobie? 45 Tedy im odpowie / mowiąc ; Záprawdę powiádam wam / Czegośćiekolwiek nie uczynili jednemu z tych namniejßych / y mnieśćie nie uczynili. ♣ 46 Y pojdą ći ná męki n wieczne : ále ſpráwiedliwi do żywotá wiecznego.*

Rozdzial XXVI.

PAN mowił o śmierći ſwojey. 3. Kśięża przećiwko niemu rádźili. 6. Niewiáſtá go máśćią námázáłá. 14. Judaß PAna przedał. 26. Pan Stáro Zakonną wieczerzą zniozßy, nową poſtánowił. 38. W Ogrojcu śię ſmęćił. 47. Támże go Judaß zdrádźił. 50. Y pojimán. 67. Na śmierć oſądzon. 69. A Piotr śię go záprzał.

1 Y Stáło śię / gdy dokończył a JEzus tych wßyſtkich mow / 2 rzekł do uczniow ſwojich ; ♣ Wiećie iż po dwu dniách będźie Wielkanoc / á Syn człowieczy będźie wydány áby był ukrzyżowány.

3 TEdy śię zebráli Przedniejßy b Kápłáni / y Náuczeni w piśmie

d Mátt. 13.12. Márk. 4. 15. Luka. 8. 18. y 19.26

e Mátt. 8. 12. E. ná XXVI N. po S. Troj.

f Mátt. 16.27.

g Ezái. 58. 7. Ezech. 18. 7.

h Zyd. 13. 2.

i 1 Tym. 1. 16. Jákub. 1. 27.

k Mátt. 10.40.

l Pſalm 6. 9. Mátt. 7. 23. Luka. 13.27.

m Ezái. 30.33. Objáw. 14.19.

n Dáni. 12. 2. Janá. 5. 29.

a Márk. 14. 1. Luka. 22. 1.

b Janá. 11.47.

y Stárszy ludu do dworu Nawyższego Kápłáná/ ktorego zwano Káifasz. 4 ♣ Y náradzáli śię/ jákoby JEzusá zdrádą pojimáli/ y zábili. 5 ♣ Lecz mowili; Nie w Swięto: áby nie był rozruch miedzy ludem.

6 A Gdy JEzus był w Betániey w domu c Symoná trędowátego: 7 ♣ Przystąpiłá do niego niewiástá/ májąca słojek álábástrowy máśći bárzo kosztowney: y wylałá ją ná głowę jego/ gdy śiedźiał u stołu. 8 ♣ Co widząc ucżniowie jego/ rozgniewáli śię/ mowiąc: Y ná coż tá utrátá? 9 ♣ Abowiem mogłá być tá máść drogo przedána/ y mogło śię to dáć ubogim. 10 ♣ Co gdy poznał JEzus/ rzekł im: Przecż śię przykrzyćie tey niewieśćie? Dobry záprawdę ucżynek ucżyniłá przećiwko mnie. 11 ♣ Abowiem ubogie záwsze d mácie z sobą/ ále mnie nie záwsze mieć będźiećie. 12 ♣ Bo oná wylawszy tę máść ná ćiáło moje/ ucżyniłá to/ gotując mię ku pogrzebowi. 13 ♣ Záprawdę powiádam wam: Gdźiekolwiek będźie kazána tá Ewángelia po wszystkim świećie/ y to będźie powiádano/ co oná ucżyniłá/ ná pámiątkę jey.

14 TEdy odszedszy jeden e ze dwunaśći/ ktorego zwano Judaszem Iszkáryotem/ do przednieyszych Kápłánow/ 15 ♣ Rzekł im; Co mi chcećie dáć/ á ja go wam wydam: A oni mu odważyli trzydźieśći srebrnikow. 16 ♣ A od tąd szukał czásu sposobnego/ áby go wydał.

17 A Pierwszego f dniá Przáśnikow/ przystąpili ucżniowie do JEzusá/ mowiąc mu; Gdźież chcesz żeć nágotujemy/ ábyś jadł Báránká? 18 A on rzekł? ♣ Idźćie do miástá/ do niektorego *człowieká*, á rzecżćie mu; Kazałći Náucżyciel powiedźieć: Czás moj bliſko jest/ u ćiebie jeść będę Báránká z ucżniámi mojimi. 19 ♣ Y ucżynili ucżniowie jáko im rozkazał JEzus; y nágotowáli Báránká. 20 ♣ A gdy był wiecżor/ uśiadł g *zá stołem* ze dwiemanaśćie. 21 ♣ A gdy jedli/ rzekł: Záprawdę h powiádam wam; iż jeden z was wyda mię. 22 ♣ Y zásmęćiwszy śię bárzo/ pocżęli mowić do niego káżdy z nich: Azażem já jest PAnie? 23 ♣ A on odpowiádájąc/ rzekł; Ktory macża ze mną rękę w miśie/ ten mię wyda. 24 ♣ Syn ći człowiecży idźie/ jáko nápisano o nim: ále biádá człowiekowi temu/ przez ktorego Syn człowiecży wydány bywa/ dobrze *by* mu było/ by śię był nie národźił ten człowiek. 25 ♣ A odpowiádájąc Judasz/ ktory go wydawał/ rzekł; Izalim ja jest Mistrzu? Mowi mu; Tyś powiedźiał.

26 A Gdy oni jedli/ wźiąwszy i JEzus chleb/ á pobłogosłáwiwszy/ łamał/ y dał ucżniom/ y rzekł; Bierzćie/ jedzćie; to jest ćiáło moje. 27 ♣ A wźiąwszy kielich/ y podźiękowawszy/ dał im mowiąc; Pijćie z tego wszyscy: 28 ♣ Abowiem to jest krew mojá Nowego Testámentu/ ktora śię zá wielu wylewa ná odpuszcżenie grzechow. 29 ♣ Ale powiádam wam/ iż nie będę pił od tąd z tego rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego/ gdy go będę pił z wámi nowy w krolestwie Ojcá mego.

30 Y Záśpiewawszy k pieśń/ wyszli ná gorę Oliwną. 31 ♣ Tedy im rzekł JEzus; Wy wszyscy zgorszyćie śię ze mnie tey nocy. Abowiem nápisano; Uderzę l pásterzá/ y będą rozproszone owce trzody. 32 ♣ Lecz gdy ja m zmartwychwstánę/ poprzedzę was do Gálilejey. 33 ♣ A odpowiádájąc Piotr/ rzekł mu; Choćby śię wszyscy n zgorszyli z ćiebie/ ja śię nigdy nie zgorszę. 34 ♣ Rzekł mu JEzus, Záprawdę powiádamći/ iż tey nocy/ pierwey o niż kur zápieje/ trzy kroć śię mnie záprzysz. 35 ♣ Rzekł mu Piotr; Choćbym z tobą miał y umrzeć/ nie záprę śię ćiebie. Tákże y wszyscy ucżniowie mowili.

36 TEdy przyszedł p JEzus z nimi ná miejsce ktore zwano Getsemáne/ y rzekł ucżniom; Siedźćież tu/ áż odszedszy/ będę śię tám modlił. 37 ♣ A wźiąwszy z sobą Piotrá/ y dwu synow Zebedeuszowych/ pocżął śię smęćić y tesknić. 38 ♣ Tedy im rzekł *JEzus*; Smętna jest q duszá mojá áż do śmierći; zostańćież tu/ á cżuyćie ze mną. 39 ♣ A postąpiwszy trochę/ padł r ná oblicże swoje/ modląc śię/ y mowiąc; Ojcże moj/ Jesli można/ niech mię ten kielich minie: á wszákże/

c Márk. 14. 3.
d 5 Moj. 15. 11. Márk. 14. 7.
e Márk. 14. 10. Luká. 22. 3. 4.
f 2 Moj. 12. 15. Márk. 14. 12.
g G. Vkładł śię.
h Márk. 14. 17.
i Márk. 41. 12. Luká. 12. 19. 1 Kor. 11. 22.
k Márk. 14. 26. Luká. 22. 39.
l Zách. 13. 7.
m Iana. 16. 32. Márk. 14. 28.
n Luka. 22. 33.
o Iana. 13. 31.
p Márk. 14. 23.
q Iana. 12. 27.
r Luka. 22. 41.

40 że/ nie jáko ja chcę/ ále jáko ty. ✠ Tedy przyszedł do uczniów/ y ználazł je śpiące/ y rzekł Piotrowi; Ták żeśćie nie mogli przez jedne godzinę czuć ze mną? 41 ✠ Czuyćież á módlćie śię/ ábyśćie nie weszli w pokuszenie: Duch ći s jest ochotny / ále ćiáło mdłe. 42 ✠ Záśię powtóre odszedszy/ modlił śię/ mówiąc; Ojcze mój / Jeśli mię nie może ten kielich minąć/ tylko ábym go pił/ niech śię stánie wola t twojá. 43 ✠ A przyszedszy/ ználazł je záśię śpiące: ábowiem oczy ich były obćiążone. 44 ✠ A zániechawszy ich/ znowu odszedł; y modlił śię po trzećie tez słowá mówiąc. 45 ✠ Tedy przyszedł do uczniów swojich / y rzekł im; Spićież już / y odpoczywajćie: oto śię przybliżyłá godziná/ á Syn człowieczy będźie wydány w ręce grzesznikow. 46 ✠ Wstańćie/ pódźmy: oto śię przybliżył ten / ktory mię wydawa.

47 A Gdy on jeszcze u mówił/ oto Judasz jeden ze dwunaśći przyszedł á z nim wielka zgrájá / z mieczámi/ y z kijmi od Przedniejszych kápłánow/ y Stárszych ludu. 48 ✠ Ale ten ktory go wydawał/ dał im był znák/ mówiąc: Ktoregokolwiek pocáłuję/ tenći jest: jimajćież go. 49 ✠ A wnet przystąpiwszy do JEzusá/ rzekł; Bądź pozdrowiony Mistrzu: y pocáłował go. 50 ✠ Ale mu rzekł JEzus: Przyjaćielu/ ná coś przyszedł? Tedy przystąpiwszy/ rzućili ręce ná JEzusá/ y pojimáli go.

51 A Oto jeden z tych *ktorzy* byli z JEzusem / wyćiągnął rękę/ y dobył mieczá swego / á uderzywszy sługę Kápłáná Nawyższego / ućiął mu ucho. 52 ✠ Tedy mu rzekł JEzus; Obróć miecz twój ná miejsce jego: ábowiem wszyscy ktorzy miecz x biorą / od mieczá poginą. 53 ✠ Azaż mniemasz / żebym nie mógł teraz prośić Ojcá mego / á stáwiłby mi więcey niż dwánaśćie wojsk Anjołow, 54 ✠ Ale jákożby śię wypełniły y pismá / *ktore mowią*, iż śię ták muśi z stáć. 55 ✠ Onejże godźiny mówił JEzus do a oney zgráje: Wyszliśćie jáko ná zbójcę / z mieczámi y z kijmi pojimáć mię. ✠ Ná káżdy dźień śiadałem u was ucząc w kośćiele / á

- s *Márk.* 18,38.
- t *Luká.* 22.42.
- u *Márk.* 14.43. *Luká.* 22.47. *Ianá.* 18 3.
- x 1 *Moj* 9. 6. 4 *Moj* 15.10. *Objáw* 13.10.
- y *Ezáj.* 53. 2.
- z *Luká.* 24.26.
- a *Márk.* 14.42.

56 nie pojimáliśćie mię. ✠ Alec śię to wszystko b stáło / áby śię wypełniły pismá Prorockie. Tedy uczniowie jego wszyscy c opuśćiwszy go/ ućiekli.

57 A Oni pojimawszy JEzusá / wiedli d go do Káifaszá Nawyższego Kápłáná: gdźie śię byli zebráli Náuczeni w piśmie/ y Stárszy. 58 ✠ Ale Piotr szedł zá nim z dáleká áż do dworu Nawyższego Kápłáná: á wszedszy tám / śiedźiał z sługámi/ áby ujrzał koniec.

59 A Przedniejszy e Kápłáni/ y Stárszy / y wszystká Rádá / szukáli fałszywego świádectwá przećiwko JEzusowi / áby go ná śmierć wydáli. 60 ✠ Ale nie ználeźli. A choć wiele fałszywych świádkow przychodźiło/ *przećię* nie z náleźli. Aż náostátek wystąpiwszy dwá fałszywi świádkowie/ Rzekli; 61 ✠ Ten mówił/ Mogę rozwálić Kośćioł f Boży / á zá trzy dni zbudowáć go. 62 ✠ A wstawszy Nawyższy Kápłan / rzekł mu: Nic nie odpowiádasz? *Coż to jest* co ći przećiwko tobie świádczą? 63 ✠ Lecz JEzus milczał. A odpowiádając Nawyższy Kápłan/ rzekł mu: Poprzyśięgam ćię przez Bogá żywego/ ábyś nam powiedźiał / jeśliś ty jest Chrystus/ on Syn Boży? 64 ✠ Rzekł mu JEzus: Tyś g powiedźiał. Wszákże powiádam wam: Od tąd ujrzyćie Syná człowieczego śiedzącego ná práwicy mocy *Bożey*, y przychodzącego ná obłokách niebieskich. 65 ✠ Tedy Nawyższy Kápłan rozdárł száty swoje/ mowiąc: Bluźnił! Coż jeszcze potrzebujemy świádkow? Otośćie teraz słyszeli bluźnierstwo jego. 66 ✠ Coż śię wam zda? A oni odpowiádając / rzekli: Winien jest śmierći. 67 ✠ Tedy plwáli ná oblicze jego / y policzkowáli go: á drudzy laskámi h go bili / 68 Mowiąc: Prorokuj nam Chrystuśie / kto jest ten co ćię uderzył.

69 A Le Piotr śiedźiał przed domem ná podworzu. Tedy przystąpiłá do niego jedná dźiewká / mowiąc: Y tyś był z tym JEzusem Gálilejskim? 70 ✠ A on śię záprzał przed wszystkimi / mowiąc: Nie wiem co powiádasz. 71 ✠ A gdy on wychodźił do Przyśionká ujrzáłá go

- b *Psalm* 22. 8.
- c *Márk.* 14. 5.
- d *Márk.* 14.13.
- e *Márk.* 14.55.
- f *Janá.* 2. 19.
- g *Mátt* 25.31. *Rzym* 14.10. 2 *Tess.* 4. 14.
- h *Ezái.* 50. 6. *Janá.* 19. 3.
- i *Márk.* 14.66. *Luká.* 22.55. *Janá.* 18.15.

insza

inßa *dźiewká*, y rzekłá do tych co tám byli: y tenći był z tym JEzusem Názáreńskim. ✣ 72 Tedy powtore záprzał śię z przyśięgą / *mowiąc*: ✣ 73 Nie znam tego człowieká. ✣ A przystąpiwßy po máłey chwilce / ći co tám stali / rzekli Piotrowi: Prawdźiwie y tyś jest z nich: bo y mowá twojá ćiebie wydawa. ✣ 74 Tedy śię pocżął przeklináć y przyśięgáć / *mowiąc*: Nie znam tego człowieká. A 75 zárázem kur zápiał. ✣ Y wspomniał Piotr ná kslowá JEzusowe / ktory mu był powiedźiał; Pierwey niż kur zápieje / trzy kroć śię mnie záprzyß. A wyßedßy precż / gorzko płákał.

k *Márk.* 14.72.

Rozdział XXVII.

Chrystusá PAná pod sąd Piłátow oddano. 5. Judaß śię obieśił. 19. Piłatá żoná przestrzega. 10. Zydowie o Bárábbáßá proßą. 24. Piłat umywßy rece, zkazał PAná ná śmierć. 29. Ktorego ukoronowano. 34. Ukrzyżowano. 50. Pan w mękách dokonał. 51. Cudá po śmierći. 57. Pogrzeb PAńſki. 62. Y grobu obwárowánie.

1 A Gdy a było ráno / weßli w rádę b wßyscy Przedniejßy Kápłáni / y Stárßy ludu przećiwko JEzusowi / áby go c zábili. ✣ 2 Y związawßy go / wiedli y podáli go Pontſkiemu Piłatowi Stárośćie.

a *Márk.* 15. 8. b *Psalm* 2. 2. c *Dźiej.* 3. 13.

3 Tedy Judaß / ktory go był wydał / widząc iż był osądzony / żáłując tego, wroćił trzydźieśći śrebrnikow Przedniejßym kápłánom / y Stárßym *ludu*, 4 Mowiąc: ✣ Zgrzeßyłem wydawßy krew niewinną! A oni rzekli: Coż nam do tego / ty ujrzyß. ✣ 5 A porzućiwßy one śrebrniki w Kośćiele / odßedł: á odßedßy / obieśił 6 d śię. ✣ Ale przedniejßy Kápłáni / wźiąwßy one śrebrniki / mowili: Nie godźi śię ich kłáść do e skárbu / 7 gdyż zapłátá jest krwie. ✣ Y nárádźiwßy śię / kupili zá nie rolą gárncarzowę ná pogrzeb gośćiom. ✣ 8 Dla tego oná rola náźwána jest rola 9 krwie / áż do *dniá* dźiśieyßego. ✣ Tedy śię wypełniło / co powiedźiano przez f Jeremiaßá Proroká / mowiącego; Y wźięli trzydźieśći śrebrnikow zapłátę oßácowánego / ktory był

d *Dźiej.* 1. 18. e G. *Korbony.* f *Przez Proroká.*

oßácowány od synow Jzráelſkich: 10 ✣ Y dáli je zá rolą gárncarzowę / jáko mi postánowił PAN.

11 A JEzus stał przed Stárostą. Y pytał go Stárostá / mowiąc: Tyżeś jest on Krol g Zydowſki? A JEzus mu rzekł: Ty powiádaß. 12 ✣ A gdy nań skárzyli Przedniejßy Kápłáni h y Stárßy / nic nie odpowiedźiał. ✣ 13 Tedy mu rzekł Piłat: Niesłyßyßże jáko wiele przećiwko 14 tobie świádczą? ✣ Lecz mu nie odpowiedźiał y ná jedno słowo: ták / iż śię Stárostá bárzo dźiwował.

g *Márk.* 15. 2. *Luka.* 23. 3. h *Ezái.* 53. 7.

15 A Le ná Swięto zwykł był Stárostá i wypuscżáć ludowi jednego 16 więźniá / ktoregoby chćieli. ✣ Y mieli ná ten czás więźniá znácznego / 17 ktorego zwano Bárábbaß. ✣ A gdy śię zebráli / rzekł do nich Piłat: Ktoregoż chcećie / ábym wam wypuśćił? Bárábbaßá / czyli JEzusá / 18 ktorego zowią Chrystusem? ✣ Bo wiedźiał / iż go z nienawiśći wydáli. 19 A Gdy on śiedźiał ná *sądowey* stolicy / posłáłá do niego żoná jego / mowiąc: Nie miey żadney spráwy z tym spráwiedliwym: bom wiele ućierpiáłá dźiś we śnie dla niego. ✣ 20 Ale Przedniejßy Kápłáni y Stárßy / námowili k lud / áby prośili o Bárábbaßá / á JEzusá áby strácili. 21 ✣ A odpowiádájąc Stárostá / rzekł im: Ktorego chcećie ábym wam z tych dwu wypuśćił? A oni odpowiedźieli: Bárábbaßá. ✣ 22 Rzekł im Piłat: Coż tedy ucżynię z JEzusem / ktorego zowią Chrystusem? Rzekli mu wßyscy: Niech będźie ukrzyżowány. ✣ 23 A Stárostá rzekł: Coż wżdy złego ucżynił? Ale oni tym bárźiey wołáli / mowiąc; Niech będźie ukrzyżowány!

i *Márk.* 15. 6. k *Márk.* 15.11. *Luka.* 23.18. *Janá.* 18.40. *Dźiej.* 3. 14.

24 A Widząc Piłat iż to nic nie pomogáło / ále *owßem* śię więtßy rozruch wßcżynał / wźiąwßy wodę / umył ręce przed ludem / mowiąc: Nie jestem ja winien krwie tego spráwiedliwego: wy ujrzyćie. ✣ 25 A odpowiádájąc wßystek lud / rzekł: Krew jego ná nas y ná dźiatki 26 náße. ✣ Tedy im l wypuśćił Bárábbaßá: ále JEzusá ubiczowawßy / wydał go áby był ukrzyżowány.

l *Márk.* 15.15.

Tedy

27 TEdy żołnierze Stárośćini m przywiodßy JEzusá ná ratuß/ zebráli do niego wßystkę rotę ♣ 28 A zewlekßy go / przyodźiali go płáßczem ßárłátowym. ♣ 29 Y uplotßy koronę z ćiernia/ włożyli ná głowę jego ; y *dáli* trzćinę w práwą rękę jego : á upadájac przed nim ná koláná/ náśmiewáli śię z niego/ mowiąc : Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski. ♣ 30 A plujac nań/ wźięli onę trzćinę/ y bili go w głowę jego.

31 A Gdy śię z niego náśmiali/ zewlekli go z onego płáßczá/ y oblekli go w ßáty jego ; y wiedli go áby był ukrzyżowány. ♣ 32 A wychodząc ználeźli człowieká Cyrenejczyká/ imieniem Symoná : tego przymuśili/ áby niosł krzyż jego. ♣ 33 A przyßedßy ná miejsce rzeczone Golgotá/ ktore zowią miejscem trupich głow: ♣ 34 Dáli mu pić ocet n z żołćią zmießány : á skoßtowawßy/ nie chćiał pić.

35 A Ukrzyżowawßy go / rozdźielili o ßáty jego/ y miotáli los : áby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká ; Rozdźielili p sobie ßáty moje : á o odźienie moje los miotáli. ♣ 36 A śiedząc/ strzegli go tám. ♣ 37 Y przybili nád głową jego q winę jego nápisáną ; Ten jest JEzus Krol Zydowski. ♣ 38 Byli też ukrzyżowáni z nim dwá r zbojcy : jeden po práwicy/ á drugi po lewicy.

39 A Ci ktorzy mimo s chodźili/ bluźnili go/ chwiejąc głowámi swojimi/ ♣ 40 Y mowiąc ; Ty co rozwaláß Kośćioł/ á we trzech dniách budujeß go, rátuj sámego śiebie; Jesliś jest Syn Boży/ zstąp z krzyżá. ♣ 41 Tákże y Przedniejßy Kápłáni z Náuczonymi w piśmie y z Stárßymi/ náśmiewájąc śię mowili; ♣ 42 Jnßych rátował t / á sámego śiebie rátowáć nie może ; Jesliż jest Krol Jzráelski/ niech teraz zstąpi z krzyżá/ á uwierzymy mu. ♣ 43 Dufał w Bogu/ niechże go u teraz wybáwi/ jesli śię w nim kocha ; Boć powiedźiał ; Jestem Synem Bożym. ♣ 44 Tákże też y zbojcy/ ktorzy byli z nim ukrzyżowáni/ urągáli mu.

45 A Od ßostey godźiny/ stáłá x śię ćiemność po wßystkiey źiemi/ 46 áż do dźiewiątey godźiny. ♣ A około dźiewiątey godźiny/ záwołał JEzus głosem wielkim mowiąc ; Eli/ Eli/ Lámá Sábáchtháni : to jest : Boże y moj ! Boże moj ! czemuś mię opuśćił ? ♣ 47 Tedy niektorzy z tych co tám stali u słyßawßy to/ mowili : Eliaßá ten woła. ♣ 48 A záraz z bieżawßy jeden z nich/ wźiął gębkę/ y nápełnił ją octem ; á włożywßy ná trzćinę/ dał mu pić. ♣ 49 A drudzy mowili ; Zániechaj/ pátrzajmy jesli przyjdźie Eliaß/ áby go wybáwił. ♣ 50 Ale JEzus záwołáwßy powtore głosem a wielkim/ oddał Duchá.

51 A Oto zásłoná kośćielna rozerwáłá b śię ná dwoje/ od wierzchu áż do dołu : y trzęsłá śię źiemia : á skáły śię pádáły. ♣ 52 Y groby śię otwarzáły : á wiele ćiał świętych/ ktorzy byli zásnęli/ powstáło. ♣ 53 A wyßedßy z grobow po *zmartwych* wstániu jego/ weßli do miástá świętego : y pokazáli śię wielom.

54 TEdy Setnik y ći co z nim JEzusá strzegli/ widząc trzęśienie źiemie/ y to co śię dźiáło/ zlękli śię bárzo/ mowiąc ; Prawdźiwieć ten był Synem Bożym. ♣ 55 A było tám wiele niewiast z dáleká śię przypátrujących ; ktore były przyßły zá JEzusem od Gálilejey/ posługując mu. ♣ 56 Miedzy ktorymi byłá Márya Mágdálená/ y Márya mátká Jákubowá y Jozesowá/ y mátká synow Zebedeußowych.

57 A Gdy był wieczor/ przyßedł c człowiek bogáty z Arymátyey/ imieniem Jozef ; ktory też był uczniem JEzusowym. ♣ 58 Ten przyßedßy do Pilatá/ prośił o ćiáło JEzusowe. Tedy Piłat rozkazał/ áby *mu* było ono ćiáło oddáne. ♣ 59 A Jozef wźiąwßy ono ćiáło/ uwinął je w czyste prześćierádło. ♣ 60 Y położył je w nowym grobie swojim/ ktory był w opoce wykował : á przywáliwßy do drzwi grobowych kámień wielki/ odßedł. ♣ 61 A byłá tám Márya Mágdálená/ y druga Márya/ ktore śiedźiáły przećiwko grobowi.

62 A Drugiego dniá/ ktory był *pierwßy* po Przygotowániu/ zgromá-

m Márk. 15.15. Janá. 19. 1.
n Psalm 69.22. Márk. 15.22.
o Márk. 15.24.
p Psalm 22.19.
q Márk. 15.26.
r Ezái. 53.12.
s Psalm 22. 8. y 109. 25.
t Luka. 23.35.
u Psalm 22. 9.
x Márk. 15.33.
y Psalm 22. 1.
z Psalm 69.12.
a Luka. 23.46.
b 2Kron. 3. 14.
c Márk. 15.42. Luka. 23.50. Jáná. 19.38.

dźili śie Przednieyszy Kápłáni y 63 Fáryzeuszowie do Piłatá. ✣ Mowiąc; Pánie/wspomnieliśmy/ iż on zwodźiciel powiedźiał gdy jeszcze żyw był; Po trzech dniách d *zmartwych* wstánę. (d Mátt. 16.21.) 64 ✣ Rozkaż tedy obwárowáć grob/áż do dniá trzećiego: by snadź przyszedszy uczniowie jego w nocy / nie ukrádli go / y nie powiedźieli ludowi; Iż powstał od umárłych: y będźie poślední błąd gorszy niż pierwszy. 65 ✣ Rzekł im Piłat; Maćie straż / Idźćież / obwárujćie jáko umiećie. 66 ✣ A oni poszedszy / osádźili grob strażą / zápieczętowawszy kámień.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Niektore Pánie chcąc PAná pomázáć, do grobu przyszły. 2. Ktorym Anjoł o zmartwychwstániu powiedźiał. 8. PAN śie im pokazał. 11. Straż o tym dałá znáć: co Kśiężá zátłumić chćieli. 18. A PAN Apostoły ná wszystek świát rozesłał.

1 A Gdy śie kończyłá Sábbát / y już świtáło ná pierwszy *dźień onego* b tegodniá / przyszłá Márya Magdálená/ y druga Márya / áby grob oglądáły. (à Márk. 16. 1. Luká. 24. 1. Janá. 20. 1. b G. Sábbátu.) 2 ✣ A oto stáło śie wielkie trzęśienie źiemie: Abowiem Anjoł PAński zstąpiwszy z niebá / przystąpił y odwálił kámień ode drzwi/ y uśiadł ná nim. 3 ✣ A było wejrzenie jego jáko błyskáwicá; á szátá jego biała/jáko śnieg. 4 ✣ A ći ktorzy strzegli *grobu*, drżeli/bojąc śie go; y stáli śie jáko umárli. 5 ✣ Ale Anjoł c odpowiádájąc/ rzekł do niewiast; Nie bojćie śie wy / Abowiem iż JEzusá ukrzyżowánego szukaćie. (c Márk. 16. 6.) 6 ✣ Niemász ci go tu: ábowiem powstał jáko powiedźiał. Chodźćie oglądajćie d miejsce gdźie leżał PAN (d Mátt. 27.60.) 7 ✣ A prętko idąc/ powiedźćie uczniom jego/ że zmartwychwstał: á oto uprzedza was do Gálilejey; tám go ujrzyćie. Otom wam powiedźiał.

8 ✣ I Edy wyszedszy prętko e od grobu z bojáźnią y z rádośćią wielką / bieżáły áby to opowiedźiáły (e Márk. 16. 8. Luká. 24. 9.) 9 uczniom jego. ✣ A gdy szły áby to opowiedźiáły uczniom jego / oto JEzus potkał śie z nimi/ mowiąc: Bądźćie pozdrowione. A one przystąpiwszy/uchwyćiły śie nog jego/ y 10 pokłoniły mu śie. ✣ Tedy im rzekł JEzus: Nie bojćie śie; idźćie/ opowiedźćie bráći mojey / áby poszli do Gálilejey; á tám mię ujrzą.

11 A Gdy one poszły / oto niektorzy z straży przyszedszy do miástá / oznájmili Przednieyszym kápłánom 12 wszystko co śie stáło. ✣ Ktorzy zgromádźiwszy śie z Stárszymi/y nárádźiwszy śie / dáli niemáło pieniędzy 13 żołnierzom/Mowiąc: ✣ Powiádajćie / iż uczniowie jego w nocy przyszedszy/ukrádli go gdyśmy my spáli. 14 ✣ A jeśliby śie to Stárosty doniosło/my go námowimy/á was bespiecznymi uczyniemy. 15 ✣ A oni wźiąwszy pieniądze / uczynili jáko ich náuczono. Y rozniesłá śie tá powieść miedzy Zydy / áż do dniá dźiesieyszego.

16 I Ecz jedenáśćie uczniow poszli do Gálilejey ná gorę / gdźie im był f náznáczył JEzus. (E. w. dźień Rozestániow.) 17 ✣ A ujrzawszy go / pokłonili mu śie: lecz niektorzy wątpili. 18 ✣ Ale JEzus przystąpiwszy mowił do nich / á rzekł: Dáná mi jest g wszelka moc ná niebie y ná źiemi. (f Márk. 14.28. g Mátt. 11.27. Janá. 3. 35.) 19 ✣ Idąc tedy náuczajćie wszystkie h narody / chrzcząc je w Imię Ojcá y Syná y Duchá 20 Swiętego. (h Márk. 16.15.) ✣ Ucząc je przestrzegáć wszystkiego com wam przykazał. A oto jam jest z wámi po wszystkie dni/ áż do skończenia świátá/ Amen. *

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO MARKA.

COżyzacz był S. Márek / y kiedy Ewángelia swoje nápisał / roznie o tym rozumieją. Jedni/że był z liczby onych 70. Uczniow Páńskich. Drudzy/że był z obywátelow Jeruzalemskich. Inszy rozumieją / że śie przy Pietrze S. báwił / á że z ust jego nápisał Ewángelia

lia

lia swoje : á to z tad mája / że go názywał synem swojim 1. Piotr. 5. 13. Jnni twierdza / że dopiero po śmierći Piotrá y Páwłá nápisał Ewángelia. Lecz to mniejßa ; gdy tylko wiemy / że porzadnie ná ten Vrzad był powołány / á cokolwiek pisał / że to miał z Duchá Swietego. Jnni mowia / że tylko z Mátteußá S. summownie Ewángelia swoje zebrał. Co być nie może : boby tylko trzej á nie czterej byli Ewángelistowie. Do tego / inßego porzadku ná wielu miejscách / niż S. Mátteuß záżywa : Y niektorych rzeczy / ktore ma S. Mátteuß / on niema : niektore pilniey opisuje ; á niektore ma / ktorych S. Mátteuß nie ma. Ewángelia pißac/miánuje naprzod/co Chr. Pan czynił w Gálilejey ; co zámyka w dźiewiąći pierwßych Rozd. Potym opisuje co PAn czynił w Judskiey źiemi / á miánowićie w Jeruzalem / y co śie tám z nim dźiało ; á to zámyka w śiedmi ostátnich Rozdźiałách.

ROZDZIAL I.

Janá Chrzćićielá urząd. 6. Száty, żywność. 7. Y pokorá. 9. Chrystus PAn ochrzczony. 12. Od Dyabłá kußony. 14. Ewángelią opowiádał. 16. Kilku uczniow powołał 21. W bożnicy náuczał. 25. Opetánego. 29. Swiekrę Piotrowę. 32. Wiele niemocnych. 40. Y tredowátego uzdrowił.

1 TEn jest poczatek Ewángeliey JEzusá Chrystusá Syná Bożego. 2 Jáko nápisano w Prorokách : Oto Ja posyłam [a] posłá mego przed obliczem twojim/ktory zgotuje droge twoje przed toba. 3 Głos wołájacego ná pußczy Gotujćie droge [b] PAńska/proste czyńćie śćieżki jego. 4 Jan chrzćił [c] ná pußczy/ y kázał chrzest pokuty ná odpußczenie grzechow. 5 Y wychodźiłá do niego wßystká krájiná Judska, y Jeruzalemczycy: á wßyscy byli od nie[d] chrzczeni w rzece Jordanie / wyznawájac grzechy swoje. 6 Ale Jan przyodźiány był śierśćia [e] wielbładowa / á pás skorzány był około biodr jego : á 7 jadał ßáráncza y miod leśny. Y kazał / mowiac : Idźie zá mna [f] możnießy niżeli ja / ktoremum nie jest godźien zchyliwßy śie rozwiazáć rzemyká u obuwia jego. 8 Jamći [f] was chrzćił woda: ále on was bedźie chrzćił [g] Duchem Swietym.

9 Y Stáło [h] śie w one dni/że przyßedł JEsus z Názáretu Gálilejskiego / á ochrzczony jest od Janá 10 w Jordanie. A zárázem wystapiwßy z wody / ujrzał rozstepujace śie niebiosá/ y Duchá jáko gołebice 11 náń zstepujacego. Y stał śie głos z niebá ; Tyś jest on Syn moj [i] miły / w ktorym mi śie upodobáło. 12 A záraz Duch wypedźił [k] go ná 13 pußczą. Y był tám ná pußczy przez czterdźieśći dni/bedac kußony od ßátáná: á był z zwierzety: A Anjołowie służyli mu.

14 LEcz potym gdy Jan był podány do więźienia, przyßedł JEzus [l] do Gálilejey kazac Ewángelia 15 krolestwá Bożego / A mowiac: Wypełnił śie czás/y przybliżyło śie krolestwo Boże : Pokutujćie / á wierzćie Ewángeliey.

16 A Przechodzac [m] śie nád morzem Gálilejskim/ujrzał Symoná y Andrzejá brátá jego zápußczájace śieć w morze : (bo byli rybitwi) 17 Y rzekł im JEzus: Podźćie zá mna / á uczynie was [n] rybitwámi 18 ludźi. A oni zárázem opuśćiwßy [o] 19 śieći swoje/poßli zá nim. A z támtad troßeczke odßedßy / ujrzał Jákubá syná Zebedeußowego/ y Janá brátá jego : á oni w łodźi opráwiáli 20 śieći. Y záraz ich powołał. A oni zostáwiwßy Ojcá swego Zebedeußá w łodźi y z czeládźia / poßli zá nim.

21 POtym weßli [p] do Kápernáum; á záraz w Sábbát wßedßy JEzus do bożnice/náuczał. 22 Y zdumiewáli śie nád [q] náuka jego : ábowiem on ich uczył / jáko májacy moc/á nie jáko Náuczeni w piśmie. 23 A Był w bożnicy ich [r] człowiek májacy duchá nieczystego, ktory 24 záwołał / Mowiac: Ach coż my z toba mamy JEzuśie Názáreński? Przyßedłeś ábyś nas wytrácił? Znam ćie ktoś jest : Żeś on święty 25 Boży. Y zgromił go JEzus / mowiac: Vmilkni/á wynidź z niego. 26 Tedy rozdárßy go duch nieczysty/ y

a Mátt. 3. 1. b Ezái. 40. 3. c Mátt. 3. 1. d Mátt. 3. 4. e Mátt. 3. 11. f Janá. 1. 26. Dźiej. 1. 5. y 11. 16 y 19. 4. g Joel. 2. 28. h Mátt. 3. 13.

i Psalm. 2. 7. Ezái. 42. 1. k Mátt. 4. 1. l Mátt. 4. 12. m Mátt. 4. 18. Luka. 5. 2. n Mátt. 4. 19. o Mátt. 4. 22. p Mátt. 4. 13. q Mátt. 7. 28. r Luka. 4. 33.

záwołáwszy głosem wielkim/ wyszedł z niego. 27 ✠ Y wylękli śie wszyscy/ ták/ iż śie pytáli miedzy sobą/ mowiąc: Coż to jest? Coż to zá nowa náuká? iż mocą y duchom nieczystym rozkázuje/ á ſą mu posłuszni? 28 ✠ Y rozeszłá śie powieść o nim prętko po wszystkiey kráinie leżącey około Gálilejey.

29 A Wyszedszy s záraz z bożnice/ przyszli do domu Symonowego y Andrzejowego z Jákubem y z Jánem. 30 ✠ A świekrá Symonowá leżáłá/ májąc gorączkę/ o ktorey mu 31 wnet powiedźieli. ✠ Tedy przystąpiwszy podniosł ją/ ujawszy ją zá rękę jey: á záraz ją gorączká opuśćiłá/ y posługowáłá im.

32 A Gdy był t wieczor/ y słońce záchodźiło/ przynośili do niego wszystkie ktorzy śie źle mieli/ y opętáne. 33 ✠ A wszystko miásto zgromádźiło śie do drzwi. 34 ✠ Y uzdrowił wiele tych co śie źle mieli ná rozliczne choroby: y wygnał wiele dyabłow/ á nie dopuśćił mowić dyabłom: bo go ználi.

35 A Bárzo ráno przede dniem wstawszy/ wyszedł/ y odszedł ná puste 36 miejsce: á tám śie modlił. ✠ Y poszli zá nim Symon/ y ći ktorzy z 37 nim byli. ✠ A ználazszy go/ rzekli 38 mu: Wszyscy cie szukáją. ✠ Tedy im on rzekł: Idźmy u do przyległych miásteczek/ ábym y tám kazał: bom 39 ná to x przyszedł. ✠ Y kazał w bożnicách ich po wszystkiey Gálilejey/ y wyganiał dyabły.

40 T Edy przyszedł y do niego trędowáty/ prosząc go y upadájąc przed nim ná koláná/ y mowiąc mu: Jesli chcesz/ możesz mię oczyśćić. 41 ✠ A ták JEzus ulitowawszy śie/ wyciągnął rękę/ á dotknął śie go/ y rzekł 42 mu: Chcę/ bądź oczyśćiony. ✠ A gdy to PAn rzekł/ zárázem odszedł 43 trąd od niego/ y był oczyśćiony. ✠ A srodze mu przygroźiwszy JEzus, zá44raz go odpráwił; ✠ Y rzekł mu: Pátrz/ ábyś nikomu nie powiádał: ále idź/ á ukaż śie kápłánowi: y ofiáruj zá oczyśćienie twoje/ to co rozkazał z Mojżesz ná świádectwo przećiwko nim. 45 ✠ Ale on odszedszy/ począł wiele opowiádáć y rozsławiáć te

rzecz/ ták iż już nie mogł JEzus jáwnie wnijść do miástá: ále był ná ustroniu ná miejscách pustych. Y schodźili śie do niego zewsząd.

Rozdział II.

PAn JEzus uzdrowił powietrzem rußonego. 14. Mátteußá powołał. 15. Grzeßniki przyjmował, y o nie śie zástawiał. 18. Ucżniow swojich z strony postu.23. Y z strony rwánia kłosow w Sábbát, bronił.

1 A Záśie przyszedł po kilku a dni do Kápernáum/ y usłyszano że 2 jest domá. ✠ A wnet zeszło śie ich ták wiele/ że śie zmieśćić nie mogli áni przede drzwiámi: y opowiádał 3 im słowo Boże. ✠ Tedy przyszli do nie b nioſący powietrzem rußone4go/ ktorego czterej nieśli. ✠ A gdy do niego przystąpić nie mogli dla ćiżby/ odárli dách gdźie był JEzus: á przełamawszy go/ zpuśćili po powrozách ná doł łoże/ ná ktorym leżał powie5trzem rußony. ✠ A widząc JEzus wiárę ich/ rzekł powietrzem rußonemu: Synu/ odpuszczone ſą tobie 6 grzechy twoje. ✠ A byli tám niektorzy z Náuczonych w piśmie/ śiedząc y myśląc w sercách swojich: ✠ 7 Czemuż ten ták mowi bluźnierstwá? Ktoż może grzechy c odpu8szcząć/ tylko sam Bog? ✠ A záraz poznawszy JEzus Duchem swym/ iż ták w sobie myślili/ rzekł im: Czemuż ták myślićie w sercách wászych? 9 ✠ Coż łátwiejszego jest rzec powietrzem rußonemu; Odpuszczone ſą tobie grzechy: czyli rzec; Wstań/ y 10 weźmi łoże twoje/ á chodź? ✠ Ale żebyśćie wiedźieli/ d iż Syn człowieczy ma moc ná źiemi grzechy odpuszczáć rzekł powietrzem rußone11mu: ✠ Tobie mowię/ wstań/ á weźmi łoże twoje/ á idź do domu twego. 12 ✠ A on zárázem wstał: y wźiąwszy łoże swoje/ wyszedł przed wszystkimi: ták/ iż śie wszyscy zdumiewáli/ y chwalili Bogá/ mowiąc: Nigdyśmy nic tákiego nie widźieli.

13 Y Wyszedł záśie nád morze/ á wszystek lud przychodźił do nie14go/ y náuczał go. ✠ A idąc mimo ✠o, ujrzał e Lewiego syná Alfeuszowego śiedzącego ná cle/ y rzekł mu;

s Mátt. 8. 14. t Mátt. 8. 16. u Luka. 4. 43. x Ezá. 61. 1. y Mátt. 2. 2. z 3 Moj. 13. 3. y 14. 4. a Mátt. 9. 1. b Luka. 5. 18. c Ezái. 43. 25. d Mátt. 9. 6. e Mátt. 9. 9.

Podź

Podź zá nim. A on wstawszy szedł zá nim. ✣ Y stáło śie gdy JEzus śiedźiał zá stołem w domu jego/ że wiele celnikow y grzesznikow wespoł śiedźiáło z JEzusem/ y z uczniámi jego: bo ich wiele było/ y chodźili zá nim. ✣ A Náucżeni w piśmie y Fáryzeuszowie widząc go/ że jadł z celnikámi y z grzesznikámi/ mowili do uczniow jego: Coż jest iż z celnikámi y z grzesznikámi je y pije. ✣ A usłyszawszy to JEzus/ rzekł im: Niepotrzebują zdrowi lekárzá/ ále ći co śie źle máją: Nie przyszedłem wzywáć f sprawiedliwych/ ále grzesznych do pokuty.

18 A Uczniowie g Janowi y Fáryzejscy pośćili/ á przyszedszy mowili do niego: Czemuż uczniowie Janowi y Fáryzejscy poszczą/ á twoji uczniowie nie poszczą. ✣ Y rzekł im JEzus: Izali mogą synowie łożnice małżeńskiey pośćić poki z nimi jest oblubieniec? Poki z sobą oblubieńcá máją/ nie mogą pośćić. 20 ✣ Ale przydą dni/ gdy od nich odjęty będźie oblubieniec/ á tedy będą pośćić w one dni. ✣ A żaden nie wpráwuje łáty sukná nowego w szátę wiotchą/ ináczey oná jego łátá nowa ujmuje *nieco* od wiotchey *száty*, y stawá śie gorsze rozdárćie. ✣ Y żaden nie leje winá młodego w stáre státki: bo ináczey wino młode rozsadza státki/ y wyćieka wino/ á státki śię psują: ále wino nowe ma być wlewáne w státki nowe.

23 Y Stáło śie/ że szedł JEzus h w Sábbát przez zboża: y poczęli uczniowie jego idąc rwáć kłosy. ✣ Ale Fáryzeuszowie mowili do niego: Oto czemu ći czynią w Sábbát/ czego śię nie godźi *czynić*. ✣ A on im rzekł: Nigdyśćie nie czytáli co uczynili i Dawid/ gdy niedostátek ćierpiał/ á łáknął sam y ći ktorzy z nim byli? ✣ Jáko wszedł do domu Bożego zá Abiátárá kápłáná nawyższego/ y jadł chleby pokłádne (ktorych śie nie godźiło jeść tylko k Kápłánom) á dał y tym ktorzy z nim byli. ✣ Do tego rzekł im: Sábbát/ dla człowieká uczyniony/ á nie człowiek dla Sábbátu. ✣ Dla tego Syn człowieczy jest PAnem y Sábbátu.

ROZDZIAŁ III.

Chrystus PAn uschłą rękę májącego uzdrowił. 6. O co go Fáryzeuszowie z Herodyány zábić chćieli. 14. Dwánaśćie Apostołow zebrał. 23. Z Fáryzeuszámi broniąc sámego śiebie, rozmawiał.

1 Y Wszedł záśie do a bożnice/ á był tám człowiek ktory miał rękę uschłą. ✣ Y podstrzegáli go jesliby go w Sábbát uzdrowił/ áby go oskárżyli. ✣ Y rzekł onemu człowiekowi ktory miał rękę uschłą: Wystąp w pośrzodek. ✣ Y rzekł do nich: Godźili śie w Sábbát dobrze czynić/ czyli źle? człowieká záchowáć/ czyli zábić? A oni milczeli. ✣ Tedy pojrzawszy po nich z gniewem/ y zásmuciwszy śie nád zátwárdzeniem sercá ich/ rzekł onemu człowiekowi: Wyćiągni rękę twoję; y wyćiągnął: Y przywrocona jest ręká jego do zdrowia jáko y druga.

6 Tedy wyszedszy Fáryzeuszowie/ uczynili b wnet rádę z Herodyány przećiwko niemu/ jákoby go ztráćili. ✣ Ale JEzus z uczniámi swymi ustąpił nád morze/ á wielkie mnostwo c szło zá nim z Gálilejey y z źiemie Judskiey: ✣ Y z Jeruzalem y z Idumejey/ y z Zá-Jordánia/ y z tych ktorzy mieszkáli około Tyru y Sydonu wielkie mnostwo/ słysząc ják wielkie rzeczy czynił/ przyszli do niego. ✣ Y rozkazał uczniom swojim áby łodkę mieli záwsze pogotowiu dla ludu/ áby go nie ćisnęli. ✣ Abowiem ich wiele uzdrawiał/ ták iż nań padáli/ áby śie go dotykáli ktorzykolwiek choroby mieli. ✣ A duchowie nieczyśći gdy go ujrzeli/ upadáli przed nim/ y wołáli mowiąc: Tyś jest Syn Boży. ✣ Ale je on srodze gromił/ żeby go nie objawiáli.

13 Y Wstąpił ná gorę/ á wezwał d do śiebie tych ktorych sam chćiał: y przyszli do niego. ✣ Y postánowił ich dwánaśćie áby z nim byli/ á iżby je wysłał kázáć *Ewángelią*. ✣ Y żeby mieli moc uzdrawiáć choroby/ y wyganiáć dyabły. ✣ Szymoná ktoremu imię dał Pietr: ✣ Y Jákubá *Syná* Zebe-

Margin notes: f Mátt. 9. 13. g Mátt. 9. 14. h Mátt. 12. 1. i 1 Sám. 21. 6. k 2 Moj. 29. 33. 3 Moj 8. 31. y 24. 9. a Mátt. 12. 9. b Mátt. 12. 14. c Mátt. 4. 25. d Mátt. 10. 1. Márk. 6. 7. Luká. 6. 12. y 9. 1.

Zebedeuszowego/ y Janá brátá Jákubowego: (ktorym dał imię Boánerges/ to jest/ synowie gromu) 18 Y Andrzejá/ y Filipá/ y Bártłomieiá: y Mátteuszá/ y Tomaszá/ y Jákubá syná Alfeuszowego/ y Tádeuszá/ y Symoná Chánánejczyká: 19 Y Judaszá Jszkáryotá/ ktory gotеż wydał: Y szli z nim do domu. 20 Y zgromádził się z nowu lud/ ták/ iż nie mogli áni chlebá jeść.

21 A Gdy otym usłyszeli jego powinni/ przyszli áby go pojimáli: bo mowili/ że odszedł od rozumu. 22 A Náuczeni w piśmie ktorzy byli przyszli z Jeruzalem/ mowili; Iż ma e Beelzebubá/ á iż przez kśiążę dyabelskie wygania Dyabły. 23 Y wezwawszy ich mowił do nich wpodobieństwách: Jákoż może szátan szátáná wyganiáć? 24 A jesliże krolestwo sámo w sobie będzie rozdźielone/ nie może sie ostáć ono krolestwo. 25 Y dom jesliby sam przećiwko sobie był rozdźielony/ nie będzie się mogł ostáć on dom. 26 *Tákći* jesli szátan powstał *sam* przećiwko sobie/ y jest rozdźielony/ nie może się ostáć; ále koniec bierze. 27 Nikt nie może sprzętu mocárzowego wszedszy do domu jego rozchwyćić/ jesliby pierwey mocárzá *onego* nie związał; á potym dom jego zplundruje. 28 Záprawdę powiádam wam/ że wszytkie grzechy synom ludzkim będą odpuszczone/ y bluźnierstwá ktorymikolwiek bluźnili: 29 Ale kto bluźni przećiwko f Duchowi Swiętemu/ nie ma odpuszczenia náwieki; ále winien jest sądu wiecznego. 30 Bo mowili: Ma duchá nieczystego.

31 PRzyszli tedy bráćia y mátká g jego/ á stojąc przed domem/ posłáli do niego/ y kazáli go záwołáć. 32 A lud śiedźiał około niego; y rzekli mu: Oto mátká twojá y bráćia twoji szukáją ćię przed domem. 33 A on im odpowiedźiał/ mowiąc: Ktoż jest mátká mojá/ y bráćia moji; 34 A pojrzawszy w koło po tych ktorzy koło *niego* śiedźieli/ rzekł; Oto mátká mojá y bráćia moji. Abowiem ktobykolwiek czynił wolą h Bożą/ ten jest brát moj/ y śiostrá mojá/ y mátká *mojá*.

e *Mátt* 9. 34. y 12. 24. *Luka.* 11. 15.

f *Mátt* 12. 31. *Luka.* 12. 10. 1 *Ian.* 5. 16.

g *Mátt* 12. 46.

h *Mátt* 12. 50. *Luka.* 8. 21.

ROZDZIAŁ IV.

PAn podobieństwo rozsiewce, y wykład jego, przypomniał. 26. Krolestwo B. do naśienia w źiemię wrzuconego przyrownał. 35. Morze, ná ktore śię z uczniámi swojimi puśćił, uspokojił.

1 Y Począł a záśię uczyć przy morzu: y zgromádźił śię do niego lud wielki; ták/ iż wstąpiwszy w łodź/ śiedźiał ná morzu/ á wszystek lud przy morzu ná źiemi. 2 Y náuczał ich wiele rzeczy w podobieństwách/ á mowił do nich/ w náuce swojey; 3 Słuchajćie! Oto wyszedł rozśiewcá áby rozśiewał. 4 Y stáło śię gdy rozśiewał/ że jedno pádło podle drogi/ á ptacy niebiescy przylećieli/ y pozobáli je. 5 Drugie záśię pádło ná *miejscá* opoczyste/ gdźie nie miáło wiele źiemie: y prętko wzeszło/ przeto iż nie miáło głębokośći źiemie. 6 A gdy słońce weszło/ wygorzáło: á iż korzenia nie miáło/ uschło. 7 A drugie pádło miedzy ćiernie: y wzrosło ćiernie/ y zádusiło je/ y nie wydáło pożytku. 8 Drugie záśię padło ná źiemię dobrą: y wydáło pożytek bujno wschodzący y rosnący: y przyniosło jedno trzydźieśiątny/ á drugie sześćdźieśiątny/ á drugie setny. 9 Y mowił im: Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha.

10 A Gdy b sam tylko był/ pytáli go ći co przy nim byli ze dwiemánaśćie o to podobieństwo. 11 A on im powiedźiał: Wam dano wiedźieć tájemnice krolestwá Bożego; ále tym ktorzy są obcymi/ wszytko śię podawa w podobieństwách. 12 Aby pátrząc c pátrzáli/ ále nie widźieli; y słysząc słyszeli/ ále nie zrozumieli: by śię snadź nie náwroćili/ á byłyby im grzechy odpuszczone. 13 Zátym rzekł do nich: Nierozumiećie tego podobieństwá? A jákoż zrozumiećie wszystkie *inne* podobieństwá? 14 Rozśiewcá d on rozśiewa słowo. 15 A ktorzy podle drogi/ ći są e ktorym śię rozśiewa słowo: ále gdy usłyszeli/ záraz przychodźi szátan/ á wybiera słowo wśiane w sercá ich. 16 Tákże y ći/ ktorzy ná opoczystych miejscách pośiani są/ ći są

a *Mark* 13. 1. *Luka.* 8. 4.

b *Mátt* 13. 10.

c *Ezai.* 6. 9. *Mátt* 13. 14. *Luka.* 8. 10. *Janá.* 12. 40. *Dźiej.* 28. 26. *Rzym* 11. 8.

d *Mátt.* 13. 18.

e *G. Gdźie*

ktorzy gdy usłyszeli słowo/ záraz je z rádośćią przyjmują. 17 ✤ Wszákże nie máją korzenia w sobie/ ále są doczesnymi: Potym gdy przychodźi ućisk ábo prześládowánie dla słowá/ wnet śię gorszą. 18 ✤ A ktorzy miedzy ćierniem są pośiani/ ći są 19 ktorzy słucháją słowá: Ale pieczołowánie świátá tego/ y omamienie bogactw/ y pożądliwośći innych rzeczy/ wszedszy zádusząją słowo; y 20 stawa śię bez pożytku. ✤ A ktorzy ná dobrą źiemię przyjęli nasienie/ ći są co słucháją słowá/ y przyjmują je, y przynoszą pożytek; jedno trzydźieśiątny/ á drugie sześćdźieśiątny/ á drugie setny.

21 NAd to mowił im: Izali przynoszą g świecę/ áby wstáwiona byłá pod korzec ábo pod łoże? Izali *nie dla tego* áby ją ná świecznik 22 wstáwiono? ✤ Bo nic niemász h tájemnego coby nie miáło bydź objáwiono/ áni śię stáło co skrytego/ áby ná jáwią nie wyszło. 23 ✤ Jeśli kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha. 24 ✤ Y rzekł do nich: Pátrzćie czego słuchaćie: Jáka i miárą mierzyćie/ *táką* wam będźie odmierzono; á będźie wam przydano/ ktorzy 25 słuchaćie. ✤ Abowiem kto ma/ będźie mu dano; á kto nie ma/ y to co ma/ będźie od niego odjęto.

26 Y Mowił: Tákie jest krolestwo Boże/ jáko gdyby człowiek 27 wrzućił nasienie w źiemię; ✤ A spałby/ y wstawałby we dnie y w nocy/ á nasienieby weszło y urosło/ 28 gdy on nie wie. ✤ Boć źiemiá sámá z śiebie pożytek wydawa/ naprzod trawę/ potym kłos/ á potym zupełne 29 zboże w kłośie. ✤ A skoro śię okaże urodzaj/ wnet *gospodarz* zápuszcza śierp; bo żniwo przyszło.

30 NAd to rzekł: Do czego przypodobamy l krolestwo Boże/ ábo ktorym je podobieństwem wyráźiemy? 31 ✤ Jest jáko m ziárno gorczyczne; ktore gdy wśiane bywa w źiemię/ namniejsze jest ze wszystkich naśion ktore są ná źiemi. 32 ✤ Ale gdy bywa wśiane/ wzrasta/ y bywa nawiętsze nád wszystkie járzyny/ y rozpuszcza gáłęźie wielkie; ták/ iż pod ćieniem jego mogą sobie czynić 33 gniazdá ptacy niebiescy. ✤ Y przez wiele tákich podobieństw mowił n do nich słowo/ ták jáko słucháć mo- 34 gli. ✤ A bez podobieństwá nie mowił do nich: Wszákże ucznióm swym wszystko z osobná wykładał.

35 Y Rzekł do nich w tenże dźień o gdy już był wieczor: Przepráw- 36 my śię ná drugą stronę. ✤ A rozpuśćiwszy lud/ wźięli go z sobą/ ták jáko był w łodźi; ále y inne łodki 37 były przy nim. ✤ Tedy powstáłá wielka nawáłność wiátru/ á wáły biły ná łodź/ ták że śię już nápeł- 38 niáłá. ✤ A on ná zádźie łodźi spał ná wezgłowku; y obudźili go/ y mowili mu: Náuczyćielu/ nie dbasz że 39 giniemy! ✤ A ták ocknąwszy śię zgromił wiátr/ y rzekł morzu; Umilkni/ á uśmierz śię. ✤ Y przestał 40 wiátr/ á stáło śię wielkie ućiszenie. ✤ Zátym rzekł im: Przeczżeśćie ták bojáźliwi? Jákoż nie maćie wiá- 41 ry? ✤ Y bali śię bojáźnią wielką/ y mowili jedni do drugich: Ktoż wżdy ten jest? że mu y wiátr y morze są posłuszne.

ROZDZIAŁ V.

Opętány uzdrowiony. 11. Swinie od Dyabłow w morzu potopione 22. Niewiástá płynienie krwie ćierpiąca uzdrowiona. 35. Corká Jáirusowá wzbudzona.

1 TEdy śię przepráwili á zá morze do kráiny Gádáreńczykow. 2 ✤ A gdy on wyszedł z łodźi/ záraz mu zábieżał z grobow człowiek májacy 3 duchá nieczystego: ✤ Ktory miał mieszkánie w grobiech; á nie mogł go nikt y łáncuchámi związáć. ✤ 4 Przeto że on często będąc pętámi y łáncuchámi związány/ łáncuchy porwał/ y pętá pokruszył; á nie mogł 5 go nikt okroćić. ✤ A záwżdy we dnie y w nocy ná gorách w grobiech był/ wołájąc y kámieniem śię tłu- 6 kąc. ✤ Vjrzawszy tedy Jezusá z dá- 7 leká/ bieżał/ y pokłonił mu śię; ✤ A wołájąc głosem wielkim/ rzekł: Coż mam z tobą Jezuśie Synu Bogá Nawyższego? Poprzyśięgam ćię przez Bogá/ ábyś mię nie trapił. ✤ 8 (Abowiem mu mowił: Wynidź du- 9 chu nieczysty z tego człowieká) ✤ Te-

f 1Tym. 6. 17. — g Mátt. 5. 15. Luka. 8. 16. y11.33 — h Mátt. 10.26. Luka. 8. 17. y12.2. — i Mátt. 7. 2. Luka. 6. 38. — k Mátt. 13.12. y25.29 Luka. 8. 18. y19.26 — l Mátt. 13.31. — m Luka. 13.19. — n Mátt. 13.34. — o Mátt. 8. 23. Luka. 8. 22. — a Mátt. 8. 28.

dy go pytał; Co masz zá imię? A on odpowiádájac rzekł; Jmię moje 10 jest / Wojsko: ábowiem nas jest wiele. ✣ Y prośił go bárzo áby ich 11 nie wyganiał z oney kráiny. ✣ A byłá tam przy gorách b wielka trzodá świni ktora śię pásłá. 12 ✣ Y prośili go oni wszyscy dyabli / mowiąc: Puść nas w te świnie / ábyśmy w nie weszli. 13 ✣ Y pozwolił im záraz JEzus. A wyszedszy oni duchowie nieczyśći / weszli w one świnie: y porwáłá śię oná trzodá z przykrá w morze / (á było ich około dwu tyśięcy) y potonęły w morzu. 14 ✣ A oni ktorzy świnie páśli / uciekli / y oznájmili *to* w mieśćie / y we wśiách: y wyszli áby oglądáli to co 15 śię stało. ✣ Y przyszli do JEzusá / y ujrzeli onego ktory był opętány / iż śiedźiał oblecżony / będąc przy dobrym baczeniu onego *mowię* w ktorym było wojsko *dyabłow*; y bali 16 śię. ✣ A ci ktorzy to widzieli / odpowiedźieli im co śię dźiało z onym 17 opętánym / y o świniách. ✣ Tedy go poczęli c prośić / áby odszedł z 18 gránic ich. ✣ A gdy wstąpił w łodź / prośił go on co był opętánym / áby 19 był przy nim. ✣ Lecz mu JEzus nie dopuśćił / ále mu rzekł: Idź do domu swe° / do swoich / á oznájmi im jákoć wielkie rzeczy PAn uczynił / á jáko 20 śię nád tobą zmiłował. ✣ Tedy odszedł / y począł opowiádáć w Dźieśiąći miástách / jáko mu wielkie rzeczy uczynił JEzus: y dźiwowáli śię wszyscy.

21 A Gdy śię záśię JEzus przeprawił w łodźi ná drugą stronę / zebrał śię do niego wielki lud / á *on* 22 był nád morzem. ✣ A oto przyszedł jeden z Przełożonych d bożnice imieniem Jáirus; á ujrzawszy go 23 przypadł do nog jego. ✣ Y prośił go wielce / mowiąc: Ponieważ Corecżká mojá kona / podźże włoż ná nie ręce / áby byłá uzdrowiona; y będźie żywá. Y poszedł z nim.

24 Y Szedł zá nim lud wielki / y ćisnęli go. 25 ✣ (Tedy niektora niewiástá ktora ćierpiáłá płynienie e krwie ode dwunastu lat: 26 ✣ Y wiele ucierpiáłá od wielá lekárzow / y wynáłożyłá wszystko co miáłá / á nic jey nie pomogło / owszem śię jey tym 27 więcey pogarszáło: ✣ Usłyszawszy o JEzuśię / przyszłá z tyłu miedzy lu- 28 dem / y dotknęłá śię száty jego. ✣ Bo mowiłá: Jeśli śię tylko dotknę száty jego / będę uzdrowiona. 29 ✣ A zárázem uschło źrzodło krwie jey / y poczułá ná ćiele / że uzdrowiona byłá 30 od choroby swojey. ✣ A wnet poznawszy JEzus sam w sobie / że z nie° moc wyszłá / obroćił śię do ludu / y rzekł: Kto śię dotknął szat mojich? 31 ✣ Y rzekli mu uczniowie jego: Widźisz że ćię ten lud ćiśnie / á mowisz / 32 Kto śię mnie dotknął? ✣ Y pojrzał w koło / áby ujrzał tę ktora to uczy- 33 niłá. ✣ Ale niewiástá oná z bojáźnią y ze drżeniem / wiedząc co śię przy niey stáło / przystąpiłá y upádłá przed nim / á powiedźiáłá mu 34 wszystkę prawdę. ✣ Zátym jey on rzekł: Corko / wiárá f twojá ćiebie uzdrowiłá; idźże w pokoju / á bądź zdrowá od choroby twojey.)

35 A Gdy on jeszcże mowił / przyszli słudzy od Przełożonego bożnice mowiąc: Corká twojá umárłá / czemuż jeszcże trudźisz Náuczyćielá? 36 ✣ Ale JEzus skoro usłyszał to co oni mowili / rzekł do Przełożonego bo- 37 żnice: Nie boj śię / tylko wierz. ✣ Y nie dopuśćił nikomu iść zá sobą / tylko Piotrowi / y Jákubowi / y Jano- 38 wi brátu Jákubowemu. ✣ A przyszedł g do domu Przełożonego bożnice / y ujrzał *tám* zgiełk y płácżące / 39 y bárzo nárzekájące. ✣ Wszedszy tedy rzekł im: Przecz zgiełk czyniećie y płáczećie? Nie umárłá dźieweczká / 40 ále h śpi. ✣ Y náśmiewáli śię z niego. Ale on wygnawszy wszystkie / wźiął z sobą ojcá y mátkę dźieweczki / y te ktorzy przy nim byli / y wszedł tám gdźie dźieweczká leżáłá. 41 ✣ A ująwszy zá rękę one dźieweczkę / rzekł do niey: Tálitá kumi! Co śię wykłada; Dźieweczko (tobie mowię) 42 wstań. ✣ A záraz dźieweczká wstáłá / y chodźiłá: Abowiem byłá we dwunaśći lećiech. Y zdumieli śię 43 zdumieniem wielkim. ✣ Tedy im przykazał wielce áby tego nikt nie wiedźiał: y rozkazał áby jey dano jeść.

ROZDZIAŁ VI.

b Mátt. 8, 30.
c Luka. 8. 37.
d Mátt. 9. 18. Luka. 8. 41.
e 3 Moj. 15. 25. Mátt. 9. 20. Luka. 8. 41.
f Luka. 8. 48.
g Mátt. 9. 23.
h Jana. 11. 11.

Pro-

Prorok w ojczyznie jest wzgárdzony. 6. PAn miásteczká okoliczne uczył. 7. Apostoły przed sobą rozesłał. 8. Herod o nim roznie rozumie. 18. Janá Chrzćiciela pojimáć y zćiąć rozkazał. 29. Jan od uczniow pochowány. 30. Apostołowie śię do PAná wroćili. 35. PAn pięć tyśięcy chlebem nákarmił. 47. Po morzu chodził. 54. I rozmájite choroby uzdrawiał.

1 A Wyszedszy á z támtąd / przyszedł do Ojczyzny swojey / yszli zá nim uczniowie jego. 2 A gdy przyszedł b Sábbát / począł uczyć w bożnicy / á wiele ich słuchájąc / zdumiewáli śię y mowili: Z kąd że temu to wszystko? á co to zá mądrość ktora mu jest dána? że śię y tákie mocy dźieją przez ręce jego? 3 Izali ten nie jest ćieślá / syn Máryey / y brát Jákubá / y Jozesá / y Judásá y Symoná? Azaż tu niemász y śiostr jego u nas? Y gorszyli śię z niego. 4 Ale JEzus rzekł do nich: Nie jest ci Prorok c beze czći / chybá w Ojczyźnie swojey / á miedzy pokrewnymi / y w domu swojim. 5 Y nie mogł tám uczynić żadnego d cudu; oprocz iż niektore chore / y wkłádájąc náń ręce uzdrowił. 6 A dźiwował śię niedowiárstwu ich: y obchodźił e okolicznie miásteczká náuczájąc.

7 Tedy zwoławszy do śiebie f onych dwunaśći / począł je po dwu rozsyłáć / y dał im moc nád duchámi nieczystymi. 8 Y rozkazał im áby nic nie bráli ná drogę / jedno tylko laskę; áni tájstry / áni chlebá / áni w trzos pieniędzy. 9 Ale żeby śię obuli w trzewiki / á nie oblekáli dwu sukien. 10 Zátym mowił do nich: Gdźiekolwiek wnidźiećie w dom / tám zostáńćie / poki wynidźiećie z támtąd. 11 A ktorzyby was kolwiek g nie przyjęli / áni was słucháli / wyszedszy z támtąd otrząśnićie h proch z nog wászych ná świádectwo im: Záprawdę powiádam wam; lżey będźie Sodomie y Gomorze w dźień sądny / niż miástu onemu. 12 Tedy wyszedszy kazáli áby ludźie pokutowáli. 13 Y wyganiáli wiele dyabłow: y wiele chorych i olejkiem mázáli / y uzdrawiáli je.

14 A Usłyszał o tym krol k Herod / (bo śię imię jego stáło rozsławione) y rzekł: Jan Chrzćićiel zmártwychwstał; dla tego śię cudá dźieją przezeń. 15 A drudzy mowili; Eliasz to jest: Drudzy záś mowili: Prorok to jest / ábo jáko jeden z onych Prorokow. 16 Co usłyszawszy Herod / rzekł: Ten jest Jan / ktoregom ja ściął / on zmartwychwstał.

17 A Bowiem l tenże Herod posławszy pojimał Janá / y wsádźił m go do więźienia dla Herodyády żony Filipá brátá swego / iż ją był pojął zá żonę. 18 Bo Jan mowił Herodowi Niegodźi śię mieć żony n brátá twego. 19 A Herodyás czyháłá náń; y chćiáłá go zábić / ále nie mogłá. 20 Abowiem Herod obawiał śię Janá wiedząc iż był mężem sprawiedliwym y świętym: y oglądał śię náń / y słuchájąc go / wiele czynił / y rad go słuchał. 21 A gdy przyszedł dźień sposobny / ktorego Herod obchodząc pámiątkę národzenia swego / wieczerzą spráwił ná Kśiążętá swoje / y ná Hetmány / y ná przednieysze z Gálilejey. 22 A gdy weszłá corká onej Herodyády y táńcowáłá / y podobáłá śię Herodowi y społ-śiedzącym / rzekł Krol do dźieweczki: Proś mię o co chcesz / á dam ći. 23 Y przyśiągł: O cokolwiekbyś mię prośiłá dam ći / áż do połowice krolestwá mego. 24 Oná tedy wyszedszy / rzekłá mátce swojey: O co mam prośić? A oná rzekłá; O głowę Janá Chrzćićielá. 25 A ták *oná* záraz wszedszy prętko do Królá / prośiłá mowiąc: Chcę ábyś mi teraz dał ná miśie głowę Janá Chrzćićielá. 26 Y zásmućił śię Krol bárzo; wszákże dla przyśięgi / y dla społ-śiedzących nie chćiał jey odmowić. 27 A zárázem posławszy Krol kátá / rozkazał przynieść głowę jego. 28 A on poszedszy sćiął go w więźieniu / y przyniosł głowę jego ná miśie / á dał ją dźieweczce; á dźieweczká dáłá ją mátce swojey. 29 Co gdy usłyszeli uczniowie jego / przyszli y wźięli ćiáło jego / y położyli je w grobie.*

30 A Apostołowie zszedszy o śię do Jezusá / opowiedźieli mu wszystko / y co czynili / y czego uczyli. 31 Y

Marginal references: a Mátt. 13.54. Luka. 4. 16. b Jan. 6. 42. c Janá. 4. 44. d Mátt. 13. 58. e Mátt. 9. 35. f Mátt. 10. 1. Luka. 9. 1. g Luka. 9. 5. h Dźiej. 13. 13. y 18. 16 i Jákub 5. 14. k Mátt. 14. 1 Luka. 9. 7. E. w dźień Zśćięcia S. Janá. l Mátt. 14. 3. m G. Związał go. n 3 Moj. 18. 21. o Luka. 9. 10.

rzekł im: Podźcie wy sámi osobno ná mieysce/puste/ á odpoczyńćie troche: Bo ich wiele było/ co przychodźili y odchodźili/ ták iż nie mieli wolnego czásu żeby jedli. 32 Y odiácháli w łodźi p ná mieysce puste osobno. 33 A widząc ie lud że odieżdżáli/ poznáło go wiele ich/ y zbieżeli śię tám pieszo ze wszystkich miast/ y poprzedźili je/ y zgromádźili śię do niego. 34 A wyszedszy Jezus q ujrzał wielki lud/ y użalił śię ich/ iż byli jáko owce nie máiące r pásterzá/ y począł ich náucząć s wiele rzeczy.

35 A Gdy już czás t mijał/ przystąpiwszy do niego ucżniowie jego/ rzekli: To mieysce jest puste/ á już czás mija. 36 Rozpuść je/ áby poszedszy do okolicżnych wśi y miásteczek nákupili sobie chlebá; bo nie máją coby jedli. 37 A on odpowiádájąc/ rzekł im: Dajćie wy im jeść. Y rzekli mu. Szedszy kupimy zá dwie śćie groszy chlebá/ á damy im jeść! 38 A on im rzekł: Wiele u chlebá maćie? Idźćie/ á dowiedzćie śię. A oni dowiedźiawszy śię/ powiedźieli: Pięćioro/ y dwie rybie. 39 Tedy im kazał wszystkie gromádámi posádźić/ ná źielony trawie. 40 Y uśiedli rzad podle rzadu/tu po stu/tu záś po piąćidźieśiąt. 41 A wźiąwszy ono pięćioro chlebá/ y one dwie rybie/ weyrzawszy w niebo/ błogosłáwił. Y połamał one chleby/ y dawał ucżniom swojim/áby kłádli przed nie; y one dwie rybie rozdźielił miedzy wszystkie. 42 Y jedli wszyscy/ y násyceni byli. 43 Y zebráli ułomkow dwánaśćie koszow pełnych/ y z onych ryb. 44 A było tych ktorzy jedli chleby/ około piąći tyśiecy mężow.

45 Y Wnet przymuśił ucżnie x swoje/ áby wstąpili w łodź/y uprzedźili go ná drugą stronę ku Betsáidźie/ áżby on rozpuśćił lud. 46 A odpráwiwszy je/ odszedł ná gorę/ áby śię modlił. 47 A gdy był wieczor/ byłá łodź w pośrzod morzá/ á on sam był ná źiemi. 48 Y widźiał że śię zprácowáli wiosłámi robiąc; (bo wiátr mieli przećiwny) á ták około czwartey straży nocney przyszedł do nich chodząc po morzu/ y chćiał je wyminąć. 49 Ale oni ujrzawszy go chodzącego po morzu/ mniemáli żeby byłá obłudá/ y krzyknęli: 50 (Bo go wszyscy widźieli/ y wylękli śię) Ale záraz przemowił do nich/ y rzekł im: Ufájćie/ Jam jest; nie bojćie śię. 51 Y wstąpił y do nich w łodź/ y ućiszył śię wiátr: á oni śię sámi w sobie náder zdumiewáli y dźiwowáli. 52 Bo nie zrozumieli strony chlebow: gdyż serce ich było zdretwiáło.

53 A Przepráwiwszy z śię/przyszli do źiemie Genezáret/y przybili śię *do brzegu.* 54 A gdy wyszli z łodźi/záraz ći co go poználi/ 55 Obieżawszy wszystkie one okolicżną kráinę/ poczęli nośić ná łożách te/ ktorzy śię źle mieli/ gdźiekolwiek usłyszeli o *nim* że tám jest. 56 A gdźiekolwiek on wszedł do miásteczek/ ábo do miast/ ábo do wśi/ kładli niemocne po ulicách: y prośili go/áby śię tylko dotykáli podołká száty jego: á ile śię go ich dotknęli/ byli uzdrowieni.

Rozdział VII.

Fáryzeusżowie łáiáli ucżniom PAńskim że nieumytymi rękomá jedli. 6. PAn Fáryzeuse gromi. 14. co nieczystym człowieká czyni pokázuje. 24. A potym Corki niewiástki Chánánejskiey. 32. Tez człowieká gluchego uzdrawia.

1 Tedy śię zgromádźili do niego a Fáryzeuszowie/ y niektorzy z Náucżonych w piśmie ktorzy byli przyszli z Jeruzalem. 2 A ujrzawszy niektore z ucżniow jego/ że pospolitymi rękomá/(to jest/nie umytymi) jedli chleb/ gánili to. 3 Abowiem Fáryzeuszowie y wszyscy Żydźi nie jedzą/ jeśliby pilnie ręku nie umyli: 4 trzymájąc ustáwę stárszych. Y z rynku *przyszedszy*, jeśliby śię nieumyli/ nie jedzą; Y innych rzeczy wiele jest/ ktore przyjęli ku trzymániu/*jáko* umywánie kubkow/konwek/ y miednic/ y stołow. 5 Potym go pytáli Fáryzeuszowie y Náucżeni w piśmie: Przecż Ucżniowie twoji nie chodzą według podánia stárszych/ ále nieumytymi rękomá chleb jedzą? 6 Tedy on odpowiádájąc/ rzekł im: Dobrze Izáiasz o was obłudnikách prorokował/

Marginal references: p Mátt. 14.13. Luka. 9. 10. — q Mátt. 9. 36. — r Ezech. 34. 5. — s Luka. 9. 11. — t Mátt. 14.15. — u Mátt. 14.17. Luka. 9. 13. Ian. 6. 9. — x Mátt. 14.13. — y Mátt. 14.32. — z Márk. 14.34. — a Mátt. 15. 1.

b Ezái. 29.13. jáko nápisáno: Lud ten czci b mie wárgámi / ále serce ich dáleko jest ode mnie. 7 ✤ Lecz prozno mie czcza / náuczájac náuk y ustaw ludzkich. ✤ 8 Abowiem wy opuśćiwszy przykazánia Boże / trzymaćie ustáwy ludzkie / umywánie konewek y kubkow; y wiele innych tákich / tym podobnych rzeczy / czynićie. 9 ✤ Mowił im tez: Wy czyśćie znośićie przykazánie Boże / ábyśćie ustáwy wásze záchowáli. 10 ✤ Bo Mojzesz rzekł: Czći c Ojcá twego y Mátkę twoję: A kto złorzeczy ojcu ábo mátce / niech d śmiercia umrze. c 2 Moj. 20.12. 5 Moj. 5. 16. Mátt. 15. 4. Efez. 6. 1. d 2 Moj. 21.17. 3 Moj. 20. 9. 5 Moj. 27.16. Przyp. 20.20. 11 ✤ Ale wy mowićie: Jeśliby człowiek rzekł ojcu ábo mátce / Korban / (co jest / Dar /) ktorykolwiek bedźie ode mnie / tobie pożyteczny bedźie; bez winy bedźie. 12 ✤ Y nie dopuśćićie mu nic więcey czynić ojcu swemu ábo mátce swojey: 13 ✤ Wniwecz obracájac słowo Boże ustáwa wásza ktoraśćie ustáwili: y wiele innych rzeczy tym podobnych czynićie.

14 A Zwoławszy wszystkiego e ludu / mowił im: Sluchajćie mie wszyscy / á zrozumieyćie. e Mátt. 15.10. 15 ✤ Niemász nic z rzeczy zewnetrznych ktore wchodza w człowieká / coby go mogło pokaláć: ále to co pochodźi z niego / to jest co pokala człowieká. ✤ 16 Jesli kto ma uszy ku słuchániu / niechaj słucha. 17 ✤ A gdy wszedł w dom od f onego ludu / pytáli go uczniowie jego o to podobieństwo. f Mátt. 15.15. 18 ✤ Tedy im rzekł: Tákże y wy bezrozumni jesteśćie? Azaż nie rozumiećie / iż wszystko co zewnatrz wchodźi w człowieká / nie może go pokaláć? ✤ 19 Abowiem nie wchodźi w serce jego / ále w brzuch / y do wychodu wychodźi czyśćiac wszystkie pokármy. 20 ✤ Y powiedźiał / że co pochodźi z człowieká / to pokala człowieká. 21 ✤ Bo z wnetrznośći sercá g ludzkiego pochodza złe myśli / cudzołostwá / wszeteczeństwá / meżobojstwá: g Przyp. 6. 14. 22 ✤ Kradźieztwá / łákomstwá / złośći / zdrádá / niewstyd / oko złe / bluźnierstwo / pychá / głupstwo. 23 ✤ Wszystkie te złe rzeczy / pochodza z wnetrznośći / y pokaláją człowieká.

24 A Z támtad h wstawszy / poszedł ná gránice Tyru y Sydonu: h Mátt. 15.21. á wszedszy w dom / niechćiał áby kto wiedźiał: lecz śie utáić nie mogł. ✤ 25 Abowiem usłyszawszy o nim niewiástá / ktorey coreczká miáłá duchá nieczystego / przyszłá y przypádła do nog jego / ✤ 26 (A tá niewiástá byłá i Grecká / rodem z Syrofenicyey) y prośiłá go / áby dyabłá wygnał z corki jey. i I. Pogánka. 27 ✤ Ale jey JEzus rzekł: Niech śie pierwey dźieći násyca: boć nie jest dobra bráć chleb dźiećiom / y miotáć szczenietom. 28 ✤ A oná odpowiedźiáłá / y rzekłá mu: Ták jest PAnie! Wszákże y szczenietá jadája pod stołem z odrobin dźiećinnych. 29 ✤ Y rzekł do niey: Dla tey mowy idź / wyszedł dyabeł z corki twojey. 30 ✤ A gdy oná odeszłá do domu swego / ználáztá iż dyabeł wyszedł / á corká leżáłá ná łożu.

31 Y Wyszedszy záś z gránic Tyrskich y Sydońskich / przyszedł nád morze Galilejskie / pośrzodkiem gránic Dźieśiaći miast. E. ná XII. N. po S. Troj. 32 ✤ Y przywiedli mu głuchego y z ćieszkośćia mowiacego / á prośili go áby nań rece włożył. 33 ✤ A wźiawszy go PAn od ludu osobno / włożył pálce swoje w uszy jego; á plunawszy / dotknał śie jezyká jego. 34 ✤ A wejrzawszy w niebo / westchnał y rzekł do niego: Efátá / to jest / otworz śie. 35 ✤ Y wnet śie otworzyły uszy jego / y rozwiazáłá śie zwiazká jezyká jego / y wymawiał dobrze. 36 ✤ Tedy im zákazał áby tego nikomu nic powiádáli. 37 ✤ Ale czym on im bárźiey zákázował / tym oni to bárźiey rozgłaszáli. Y náder śie bárzo zdumiewáli mowiac; Dobrze wszystko uczynił: bo czyni iż głuszy słysza / y niemi mowia.*

ROZDZIAŁ VIII.

Chrystus Pan śiedmiorgiem chlebá cztery tyśiace nákarmił. 11. Zydowie známion szukáją. 15. Pan śie strzedz kwásu Fáryzeyskiego uczniom rozkazał. 22. Slepego uzdrowił. 27. Uczniow coby o nim ludźie rozmájići. 23. Toni sámi rozumieli, pytał. 33. Piotrá zgromił. 34. Slug swojich niektore powinnośći opisał.

E. ná VII. N. po S. Trojcy.

1 W Onez a dni gdy náder wielki lud był / á nie mieli coby jedli

dli/ zwoławszy JEzus uczniow swojich/ rzekł im: 2 Zal mi tego ludu; bo już trzy dni trwája przy mnie / á nie mája coby jedli. 3 A jeśli je rozpuszczę głodne do domow ich / pomdleja ná drodze: ábowiem niektorzy z nich z dáleká przyszli. 4 Tedy mu odpowiedźieli uczniowie jego: Z kadże te kto bedźie mogł násyćić chlebem tu ná puszczy? 5 Y zpytał ich: Wielesz maćie chlebow? A oni rzekli: Siedm. 6 Y rozkazał ludowi żeby usiadł ná źiemi: A wziawszy one siedm chlebow/ podźiękowawszy łamał/ y dawał uczniom swojim áby przed lud kładli: y kładli przed lud. 7 Mieli też trochę rybek/ ktore pobłogosłáwiwszy/ kazał y one przed lud kłáść. 8 Jedli tedy/ y násyceni sa: y zebráli co zbyło ułomkow siedm koszow. 9 A było tych co jedli / około czterech tyśiecy: y rozpuśćił je.*

10 A Wnet b wstapiwszy w łodź z uczniámi swojimi / przyszedł w strony Dálmánutskie. 11 Y wyszli c Fáryzeuszowie/ á poczeli z nim spor wieść/ szukájac od niego známienia z nieba/ á kusząc go. 12 Tedy westchnawszy serdecznie w duchu swym/ rzekł: Przecżże d ten rodzaj známienia szuka? Záprawdę powiádam wam/ że nie bedźie dáne známie temu rodzájowi. 13 Y opuśćiwszy je/ wstapił záśie w łodź/ przepráwił śie ná druga strone.

14 A Zápomnieli e byli uczniowie wźiać z soba chlebá/ y nie mieli z soba nic wiecey/ tylko jeden chleb w łodźi. 15 Tedy im przykazał/ mowiac: Baczćie/ á strzeżćie śie kwásu Fáryzeuszow y kwásu Herodowego. 16 Y rozmawiáli miedzy soba/ y rzekli: *O tym snadź mowi* że nie mamy chlebá. 17 Co poznawszy JEzus / rzekł im: Oczymże rozmawiaćie/ iż nie maćie chlebá? Jeszczesz nie baczyćie y nie zrozumiewaćie? Jeszczesz maćie serce f swoje zdretwiáłe? 18 Oczy májac nie widźićie? y uszy májac nie słyszyćie / y nie pámietaćie? 19 Gdym onych piec chlebow łamał miedzy g piec tyśiecy ludźi / Wieleżeśćie pełnych koszow ułomkow zebráli? Rzekli mu:

20 Dwánaśćie. A gdym onych śiedm *chlebow* łamał h miedzy cztery tyśiace ludźi/ wieleśćie koszow pełnych ułomkow zebráli? A oni rzekli: 21 Siedm. A on im rzekł: Jákoż tedy nie rozumiećie?

22 P Otym przyszedł do Betsájdy: y przywiedli do niego ślepego/ 23 prosząc go áby śie go dotknał. A ujawszy onego ślepego zá rekę / wywiodł go precz zá miásteczko: y plunawszy ná oczy jego / włożył nań rece / y pytał go jeśliby co widźiał? 24 A on pojrzawszy wzgore / rzekł: Widzę ludźie; bo widzę że chodza jáko drzewá. 25 Potym záśie włożył rece ná oczy jego / y rozkazał mu wzgore pojrzeć: y i uzdrowiony jest *ná wzroku*, ták / że y z dáleká wszystkie jáśnie widźiał. 26 Y odesłał go do domu jego / mowiac: Y do tego miásteczká nie wchodź / y nikomu z miásteczká nie powiádaj.

27 TEdy wyszedł JEzus k y uczniowie jego do miásteczek *należacych* Cezáryey Filipowey / á w drodze pytał uczniow swojich/ mowiac im: Kimże mie powiádája być ludźie? 28 A oni mu odpowiedźieli: *Jedni* Janem Chrzćićielem / á drudzy Eliaszem/ á drudzy jednym z Prorokow. 29 Ale on im rzekł: A wy kim mie być powiádaćie? A odpowiádájac Piotr/ rzekł mu: Tyś jest on l Chrystus. 30 Y przygroźił im/ áby o nim 31 nikomu nie powiádáli. Y poczał je m náuczáć / że Syn człowieczy muśi wiele ućierpieć/ y odrzuconym być od stárszych ludu / y od Przedniejszych Kapłánow/ y Náuczonych w piśmie; y być zábity / á po trzech 32 dniách *zmartwych* wstáć. A to mowił jáwnie. Tedy go Piotr wźiawszy ná strone / poczał go strofowáć. 33 Ale on obroćiwszy śie/ á wejrzawszy ná ucznie swoje / zgromił Piotrá/ mowiac: Idź ode mnie szátánie abowiem nie pojmujesz tego co jest Bożego/ ále co jest ludzkiego.

34 A Zwoławszy ludu z uczniámi swojimi / rzekł im: Ktokolwiek chce zá mna n iść / niech sám śiebie záprzy/ á weźmie krzyż swoj / y náśláduje mie. 35 Abowiem ktoby o chćiał záchowáć dusze swa / stráci

ja:

a *Mátt.* 15.32.
b *Mátt.* 15.39.
c *Mátt.* 16. 1.
d *Mátt.* 12.38.
e *Mátt.* 16. 5.
f *Ezech* 2. 4.
g *Mátt.* 14.20.
h *Mátt.* 15.37.
i *G. Przywrocony.*
k *Mátt.* 16.13.
l *Janá.* 6. 69.
m *Mátt.* 16.21.
n *Mátt.* 10.38. y 16.24 *Luka.* 9. 23. y 14.27
o *Mátt.* 10.39. y 16.25 *Luka.* 9. 24. y 17.33 *Janá.* 12.25.

ja: á ktoby ztrácił duße swą dla mnie y dla Ewángeliey / ten ją záchowa. 36 ✠ Bo/coż pomoże człowiekowi choćby wßystek p świát pozyskał/ á ßkodowałby ná dußy swojey? 37 ✠ Abo co zá zamiánę da człowiek zá dußę swoję? 38 ✠ Abowiem ktoby śię q wstydźił zá mię y zá słowá moje/ miedzy tym rodzájem cudzołożnym y grzesznym / y Syn człowieczy wstydźić śię zań będźie / gdy przydźie w chwale Ojcá swego z Anjoły świętymi.

p Psalm 49. 9. Mátt. 16.26.
q Mátt. 10.32. Luka. 9. 26.

ROZDZIAL IX.

PAn śię przemienił. 4. Ktoremu śię Mojżeß y Eliaß pokazał. 7. A Oćiec go słuchać rozkazał. 21. Pan o Eliaßu mowił. 14. Opętánego uzdrowił. 31. O śmierći swojey y zmartwych wstániu, kazał. 34. Apostoły pokory. 41. Y wystrzegáć śię zgorßenia, uczył.

1 Y Mowił im: Záprawdę powiádam á wam / iż są niektorzy z tych co tu stoją / ktorzy nie ukußą śmierći/ áżby ujrzeli/ że Krolestwo Boże przyßło w mocy.

2 A Po ßeśći dniách/ wźiął z sobą b JEzus Piotrá/ y Jákubá/ y Jáná / y wwiodł je ná gorę wysoką sáme osobno/ y przemienił śię przed nimi. 3 ✠ A ßáty jego stáły śię lśniące y bárzo białe jáko śnieg / jákich blecharz ná źiemi nie może wybielić. 4 ✠ Y ujrzeli Eliaßá z Mojżeßem/ ktorzy rozmawiáli z JEzusem. ✠ 5 A odpowiádájąc Piotr / rzekł JEzusowi: Mistrzu / dobrze nam tu być; przetoż uczynimy tu trzy namioty/ tobie jeden / Mojżeßowi jeden/ 6 y Eliaßowi jeden. ✠ Abowiem nie wiedźiał coby mowił: bo przestráßeni byli. 7 ✠ Y stał śię obłok ktory je záćienił/ á przyßedł głos z obłoku mowiący: Ten jest Syn c moj miły/ 8 tegoż d słuchajćie. ✠ A wnet obejrzawßy śię / nikogo więcey nie widźieli / tylko JEzusá sámego z sobą. 9 ✠ A gdy oni zstępowáli e z gory / przykazał im áby tego nikomu nie powiádáli co widźieli/ áż kiedyby Syn człowieczy zmartwychwstał. 10 ✠ A ták oni zátrzymáli tę rzecz u śiebie / pytájąc śię miedzy sobą coby to było zmartwychwstáć.

a Mátt. 16.28. Luka. 9. 27.
b Mátt. 17. 1. Luka. 9. 28.
c Mátt. 17. 5.
d 5 Moj. 18.15.
e Mátt. 17. 9.

11 Y Pytáli go / mowiąc: Coż tedy Náuczeni w piśmie powiádáją/ iż Eliaß pierwey przyść ma? 12 ✠ A on odpowiádájąc / rzekł im: Eliaßći przyßedßy pierwey f náprawi wßystko/ á jáko nápisano o Synu g człowieczym/ *że muśi* wiele ućierpieć á zá nic poczytánym być. 13 ✠ Alec wam powiádam / że y Eliaß przyßedł / uczynili mu cokolwiek chćieli/ jáko o nim nápisano.

14 A Przyßedßy do uczniow / ujrzał lud wielki około nich/ y Náuczone w piśmie spor májące z nimi. ✠ 15 A wnetże lud wßystek ujrzawßy go/ polękáli śię: y zbieżawßy śię/ przywitáli go. 16 ✠ Y pytał Náuczonych w piśmie: O coż spor maćie miedzy sobą? 17 ✠ A odpowiádájąc h jeden z onego ludu/ rzekł: Náuczyćielu / przywiodłem do ćiebie syná me°/ ktory ma duchá nieme°. 18 ✠ Ten gdźie go kolwiek popádnie/ rozdźiera go / á on śię ślini / y zgrzyta zębámi swymi/ y schnie: y mowiłem uczniom twojim áby go wygnáli; ále nie mogli. 19 ✠ Lecz on odpowiádájąc mu/ rzekł: O rodzáju niewierny! Dokądże z wámi będę? y dokądże was ćierpieć będę? Przywiedźćie go do 20 mnie. ✠ Y przywiedli go do niego. A skoro go ujrzał / záraz go duch rozdárł: á on upadßy ná źiemię/ przewracał śię śliniąc śię. 21 ✠ Zátym zpytał JEzus Ojcá jego: Jákoż mu śię to dawno przydáło? A on powiedźiał: Z dźiećiństwá. 22 ✠ Y częstokroć go miotał w ogień i y w wodę / żeby go stráćił: Ale możeßli co/ rátuj 23 nas użaliwßy śię nád námi. ✠ Ale mu JEzus rzekł: Jeśli możeß temu wierzyć/ wßystko jest możno k wierzącemu. 24 ✠ A zárázem záwoławßy oćiec onego młodźieńcá/ ze łzámi rzekł: Wierzę PAnie? ty rátuj niedowiárstwá mego! 25 ✠ A widząc JEzus iż śię lud zbiegał / zgromił onego duchá nieczystego / mowiąc mu: Duchu niemy y głuchy/ Ja tobie rozkázuję/ wynidź z niego / á nie wchodź więcey weń 26 ✠ Tedy go bárzo rozdárßy wyßedł: y stał śię on człowiek jáko umarły / ták że ich wiele mowiło iż umárł. 27 ✠ Ale JEzus ujawßy go zá rękę / podniosł go; y

f Malác. 4. 5.
g Ezái. 53. 4. Psalm 22. 7. Dán. 2. 25.
h Mátt. 17.14.
i Mátt. 17.15.
k Mátt. 21.21. Luka. 17. 6.

wstał.

28 wßedł w dom/ pytáli go osobno uczniowie jego : Czemuśmy go my wygnáć nie mogli? ♣ 29 A on im rzekł: Ten rodzaj *Dyabłow* ináczey wyniść nie może / tylko przez modlitwe y przez post.

l Mátt. 17.19.

30 A Z támtąd wyßedßy/ ßli z sobą przez Gálilea / ále nie chćiał áby kto wiedźiał. ♣ 31 Abowiem uczył ucznie swoje/ y mowił im: Syn człowieczy m będźie wydány w ręce ludzkie/ y zábiją go : ále gdy będźie zábity/ dniá trzećiego *zmartwychwstánie*. ♣ 32 Lecz oni tey rzeczy nie rozumieli wßákże bali śie go zpytáć.

m Luka. 9. 44.

33 ZAtym przyßedł do Kápernáum: á będąc w domu / pytał ich : O czymżeśćie w drodze miedzy sobą rozmawiáli. ♣ 34 Lecz oni milczeli: Abowiem rozmawiáli n miedzy sobą w drodze / ktoby z nich był więtßy. ♣ 35 A uśiadßy/ záwołał dwunáśći/ y mowił im: Jeśli kto chce być pierwßym / niech będźie ze wßystkich ostátnim / y sługą wßystkich. ♣ 36 A wźiawßy dźiećiątko / postáwił je w pośrzodku nich ; á wźiawßy je ná łokćie/ rzekł im: ♣ 37 Ktoby jedno z tákich o dźiateczek przyjął w Imieniu mojim/ mnie przyjmuje: á ktoby mnie przyjął/ nie mnie przyjmuje/ ále onego ktory mię posłał.

n Mátt. 18. 1. Luka. 9. 46.

o Mátt. 18. 5.

38 TEdy mu p odpowiedźiał Jan/ mowiąc : Náuczyćielu / Widźieliśmy niektorego w Imieniu twojim dyabły wyganiájącego/ ktory nie chodźi zá námi ; y zábraniáliśmy mu / przeto że nie chodźi zá námi. ♣ 39 Ale JEzus rzekł: Nie zábraniajćie q mu : ábowiem nikt nie jest coby czynił cudá w Imieniu mojim / áby mogł snádnie mowić źle o mnie. ♣ 40 Bo kto nie jest przećiwko nam / zá námi jest. ♣ 41 Abowiem ktoby was r nápoił kubkiem wody w Imieniu mojim / *dla tego* iżeśćie CHrystusowi ; záprawdę powiádam wam / nie stráći zapłáty swojey. ♣ 42 A ktoby s zgorßył jednego z tych máłych ktorzy w mię wierzą/ dálekoby mu lepiey było / áby był záwießony kámień młyński u ßyjey jego/ y w morze był wrzucony. ♣ 43 A jeśliby ćię gorßyłá t ręká twojá/ odetni ją : bo lepiey jest tobie ułomnym wniść do żywotá / niżeli dwie ręce májąc/ iść do piekłá w on ogień nieugáßony : ♣ 44 Gdźie robak ich nie umiera / á ogień nie gáśnie. ♣ 45 A jeśliby ćię nogá twojá gorßyłá / odetni ją : bo lepiey tobie chromym wniść do żywotá / niżeli dwie nodze májąc / być wrzuconym do piekłá w ogień nieugáßony : ♣ 46 Gdźie robak ich nie umiera / á ogień nie gáśnie. ♣ 47 A jeśliby ćię u oko twoje gorßyło / wyłup je : bo lepiey tobie jednookim wniść do krolestwá Bożego / niżeli dwie oczy májąc / wrzuconym być do ogniá piekielnego: ♣ 48 Gdźie robak x ich nie umiera/ á ogień nie gáśnie. ♣ 49 Abowiem káżdy *człowiek* ogniem osolony będźie / y káżda ofiárá solą y osolona będźie. ♣ 50 Dobráć z jest sol ; ále jeśli śię sol niesloną stánie/ czymże ją osolićie? Miejćież sol sámi w sobie / á miejćie pokoj miedzy sobą.

p Luka. 9. 49.

q 1 Kor. 12. 3.

r Mátt. 10.42.

s Mátt. 18. 6. Luka. 17. 1.

t Mátt. 5. 30. y 18.8.

u 5 Moj. 13. 1.

x Ezái. 66.24.

y 3 Moj. 2. 13.

z Mátt. 5. 13.

ROZDZIAŁ X.

PAn żony opuszczáć bronił. 13. Dźiatki przyjmował. 17. Młodźieńcowi bogátemu náukę dał. 25. Tym ktorzyby dla niego co opuśćili, nadgrodę obiecał. 35. Prożbę synow Zebedeußowych zgánił. 46. Bártymeußowi wzrok przywroćił.

1 A Wstawßy z támtąd / przyßedł a do gránic Judskich przez kraj ine zá Jordanem *leżącą* : y zßedł śię záś do niego lud ; y uczył je záś jáko miał zwyczaj. ♣ 2 Tedy przystąpiwßy Fáryzeußowie / pytáli go: Godźili śię mężowi żonę opuśćić? *A to czynili* kußąc go. ♣ 3 Ale on odpowiádájąc / rzekł im : Coż wam przykazał Mojżeß? ♣ 4 A oni rzekli: Mojżeß pozwolił b nápisáć list rozwodny / y opuśćić ją. ♣ 5 A odpowiádájąc JEzus / rzekł im : Dla zátwárdzenia sercá wáßego nápisał wam to przykazánie. ♣ 6 Aleć c od początku stworzenia / męßczyznę y niewiástę uczynił je Bog. ♣ 7 Dla tego opuśći człowiek Ojcá swego y Mátkę / á przyłączy śię do żony swojey. ♣ 8 Y będą to dwoje jednym d ćiáłem : á ták już nie są dwoje/ ále jedno ćiáło. ♣ 9 Co tedy Bog złączył/

a Mátt. 19. 1.

b 5 Moj. 24. 1.

c 1 Moj. 1. 29. y 2.24. Mátt. 19. 4.

d 1 Moj. 2. 24. 1 Kor. 6. 16. Efez. 5. 31.

10 człowiek niechaj nie rozłącza. ✣ A w domu záś uczniowie jego o toż go pytáli. 11 ✣ Y rzekł im: Ktobykolwiek e opuśćił żonę swą / á pojałby inną / cudzołoży przećiwko niey. 12 ✣ A jesliby niewiástá opuśćiłá mężá swego / á szłáby zá drugiego / cudzołoży.

13 TEdy przynoszono do niego f dźiatki / áby śię ich dotykał: ále uczniowie gromili te / ktorzy je przynośili. 14 ✣ Co ujrzawszy JEzus / rozgniewał śię / y rzekł im: Dopuśććie dźiatkom przychodźić do mnie / á nie zábraniajćie im: ábowiem tákich jest krolestwo Boże. ✣ 15 Záprawdę powiádam wam / Ktokolwiek nieprzyjał krolestwá Bożego jáko dźiećiatko / nie wnidźie do niego. 16 ✣ Y biorąc je ná łokćie g swoje / y kłádąc ná nie ręce / błogosłáwił im.

17 A Gdy on wychodźił w drogę / przybieżał jeden: y upadszy przed nim ná koláná / pytał go: Náuczyćielu dobry / coż czynić mam h ábym odźiedźiczył żywot 18 wieczny? ✣ Ale mu JEzus rzekł: Przecz mię zowiesz dobrym? Nikt nie jest dobry / tylko jeden / *to jest* 19 Bog. ✣ Przykazánia umiesz: Nie i będźiesz cudzołożył: Nie będźiesz zábijał: Nie będźiesz kradł: Nie będźiesz mowił świádectwá fałszywego: Nie będźiesz oszukawał *nikogo*: Czći Ojcá twego y Mátkę *twoję*. 20 ✣ A on odpowiádájąc / rzekł mu: Náuczyćielu / tegom wszystkiego przestrzegał od młodośći mojey. ✣ 21 A JEzus pojrzawszy nań / rozmiłował śię go / y rzekł mu: Jednegoć niedostawa: Idź / k przedaj co masz / á rozdaj ubogim / á będźiesz miał skarb w niebie: á przydź / náśláduj 22 mię l wźiąwszy krzyż. ✣ A on záfrásowawszy śię dla tego słowá / odszedł smutny: ábowiem miał wiele májętnośći.

23 A Pojrzawszy JEzus w koło m / rzekł do uczniow swojich: Jákoż trudno ći ktorzy máją bogáctwá wnidą do krolestwá Bożego! ✣ 24 Tedy uczniowie zdumieli śię nád tymi słowy jego. Lecz JEzus záś odpowiádájąc rzekł im: Dźiatki / jákoż jest trudno n tym co ufáją w

e Mátt. 5. 32. f Mátt. 19.13. g Mátt. 19.15. h Mátt. 19.16. i 2 Moj. 20.13. 5 Moj. 5. 17. *Rzym* 13. 9. k Mátt. 19.21. l Mátt. 16.24. m Mátt. 19.23. n *Przyp.* 11.28.

bogáctwách wniść do krolestwá Bo25żego! ✣ Snádniey jest wielbłądowi przejść przez ucho igielne / niż bogaczowi wniść do krolestwá Bo26żego. ✣ A oni śię tym więcey zdumiewáli / mowiąc miedzy sobą: Y 27 ktoż może być zbáwiony? ✣ A Jezus pojrzawszy ná nie / rzekł: U ludźi *to* niemożno / ále nie u Bogá: ábowiem u Bogá o wszystko jest możno.

28 Y Począł Piotr mowić do niego: Otośmy my p opuśćili wszystko / á poszlismy zá tobą. 29 ✣ A JEzus odpowiádájąc rzekł: Záprawdę powiádam wam; Nikt nie jest / ktoby opuśćił dom / ábo brácią / ábo śiostry / ábo ojcá / ábo mátkę / ábo żonę / ábo dźieći / ábo role / dla 30 mnie y dla Ewángeliey: ✣ Żeby nie miał wźiąć stokrotnie teraz w tym czáśie domow / y bráćiey / y śiostr / y mátek / y dźieći / y rol z prześládowániem; á w przyszłym wieku / żywotá wiecznego. 31 ✣ Alec wiele pierwszych będą q ostátnimi / á ostátnich pierwszymi.

32 Y Byli r w drodze wstępując do Jeruzalem: á Jezus szedł przed nimi / y zdumiewáli śię; á idąc zá nim / bali śię. A on wźiąwszy záśię z sobą onych dwánaśćie / począł im powiádáć co nań przyść miáło / Mo33*wiąc*: ✣ Oto s wstępujemy do Jeruzalem / á Syn człowieczy będźie wydány Przedniejszym kápłanom y Náuczonym w piśmie / y osądzą go ná śmierć / y wydádzą go Pogá34nom. ✣ A *oni* śię z niego náśmiewáć będą / y ubiczują go / y będą nań plwáć / y zábiją go: ále dniá trzećiego *zmartwych* wstánie.

35 TEdy przystąpili do niego / Jákub t y Jan / synowie Zebedeuszowi / mowiąc; Náuczyćielu / chcemy ábyś y nam uczynił o co ćię prośić 36 będźiemy. ✣ A on im rzekł: Coż chcećie ábym wam uczynił? 37 ✣ A *oni* mu rzekli: Daj nam ábyśmy jeden ná prawicy twojey / á drugi ná lewicy twojey śiedźieli w chwale twojey. 38 Lecz im JEzus rzekł: ✣ Nie wiećie o co prośićie. Możećież pić kielich ktory ja piję? y chrztem ktorym śię Ja chrzczę być ochrzczeni? 39 ✣ A oni mu rzekli: Możemy. A JEzus im

o *Job.* 42. 2. p Mátt. 19.27. *Luka.* 18.28. q Mátt. 19.30. y 20.16 r Mátt. 20.17. *Luka.* 18.31. s Mátt. 16.21. t Mátt. 20.20. n *Luka.* 9. 46.

rzekł:

rzekł: Kielich ći ktory Ja pije / pić bedźiećie / y chrztem ktorym śie Ja chrzcze / ochrzczeni bedźiećie: 40 ♣ Ale śiedźieć po práwicy mojey ábo po lewicy mojey / nie mojá rzecz jest dáć; ále *bedźie dano* tym / ktorym zgotowano.

41 A Usłyszawszy to oni dźieśieć / poczeli śie gniewáć ná Jákubá y ná Janá. 42 ♣ Ale JEzus zwoławszy ich / rzekł im: Wiećie iż ći ktorym śie zda że władza mája nád narody / pánuja nád nimi; á ktorzy z nich wielcy sa / moc przewodza nád nimi. 43 ♣ Lecz nie ták bedźie miedzy wámi: Ale ktobykolwiek chćiał być wielki miedzy wámi / bedźie sługa wászym. 44 ♣ A ktobykolwiek z was chćiał być pierwszym / bedźie sługa wszystkich. 45 ♣ Bo y Syn człowieczy nie przyszedł áby mu służono / ále áby służył / y áby dał duszę swa x ná okup zá wiele ludźi.

46 TEdy przyszli do Jerychá: A gdy on wychodźił z Jerychá / y uczniowie jego / y lud wielki / syn Tymeuszow Bártymeusz ślepy śiedźiał podle drogi żebrząc. 47 ♣ A usłyszawszy iż jest JEzus on Názáreński / počzał wołáć / mowiac: JEzuśie Synu Dawidow zmiłuj śie náde mna! 48 ♣ Y gromiło go wiele ich áby milczał. ♣ Ale on tym wiecey wołał: Synu Dawidow / zmiłuj śie náde mna! 49 ♣ Tedy zástánowiwszy śie Jezus / kazał go záwołáć. Y záwołano ślepego / mowiac mu: ♣ Ufaj / wstań / woła ćie. 50 A on porzućiwszy płaszcz swoj / wstał / y przyszedł do JEzusá. 51 ♣ Y odpowiádájac JEzus / rzekł mu: Coż chcesz ábym ći uczynił? A ślepy mu rzekł: Mistrzu / ábym przejrzał. 52 ♣ A JEzus mu rzekł: Idź / wiárá twojá ćiebie uzdrowiłá. A zárázem przejrzał: y szedł droga zá JEzusem.

ROZDZIAL XI.

PAn wjáchał do Ieruzalem. 13. Figowe drzewo przeklał. 15. Z Kośćiołá nierząd wyprzątnął. 23. Moc wiáry. 24. Y modlitwe z wiárą zalećił, 25. Bráći odpuszczáć kazał. 27. Z Księżą o powadze urzedu swego. 60. Y o Chrzćie Ianowym rozmowe miał.

1 A Gdy śie przybliżył do a Jeruzalem / y do Betfáge y do Betániey ku gorze oliwney / posłał dwu z uczniow swoich / 2 ♣ Y rzekł im: Idźćie do miásteczká ktore jest przećiwko wam: á wszedszy do niego / zárąz znajdźiećie ośle uwiązáne / ná ktorym nikt z ludźi nie śiedźiał: odwiązawszy je / á przywiedźćie. 3 ♣ A jesliby wam kto rzekł: Coż to czynićie? Powiedźćie / iż go PAn potrzebuje: 4 á wnet je tu pośle. ♣ Szli tedy y ználeźli ośle uwiązáne u drzwi ná dworze ná rozstániu drog: y odwiązáli je. 5 ♣ Tedy niektorzy z onych co tám stali / mowili: Coż czynićie / że odwiezujećie ośle? 6 ♣ A oni im rzekli jáko im był rozkazał 7 JEzus. ♣ Y puśćili je. Przywiedli tedy ośle do JEzusá / y włożyli b ná nie száty swoje; y wśiadł ná nie. 8 ♣ A wiele ich słáli száty swoje ná drodze: drudzy záśie obćináli gáłązki z drzew / y słáli ná drodze. 9 ♣ A ktorzy wprzod szli / y ktorzy pozad szli / wołáli mowiąc; Hosánná! Błogosłáwiony ktory idźie w Imieniu c 10 PAńskim. ♣ Błogosłáwione krolestwo Ojcá nászego Dawidá / ktore przyszło w Imieniu PAńskim / Hosánná ná wysokośćiach! 11 ♣ Y wjáchał d JEzus do Jeruzalem / y *przyszedł* do Kośćiołá: á obejrzawszy wszystko gdy już byłá wieczorna godźiná / wyszedł do Betániey z dwiemánaśćie.

12 A Drugiego e dniá / gdy wychodźili z Betániey / łáknął. 13 ♣ Y ujrzawszy z dáleká f figowe drzewo májace liśćie / przyszedł jesliby snadź co ná nim ználazł. A gdy do niego przyszedł / nic nie ználazł tylko liśćie: bo nie był czás figam. 14 ♣ A odpowiádájac JEzus / rzekł mu: Niechajże wiecey ná wieki nikt z ćiebie owocu nie je. A słyszeli *to* uczniowie jego.

15 Y Przyszli g do Jeruzalem: A wszedszy JEzus do Kośćiołá / počzał wyganiáć przedawájace y kupujace w Kośćiele / y poprzewracał stoły tych / co pieniedzmi hándlowáli / y stołki tych / co przedawáli gołebie. 16 ♣ A nie dopuśćił żeby kto miał nieść naczynie przez Kośćioł.

x Psalm 111. 9. y 130. 7. Ezdi 59. 20. Mátt 20. 28. Rzym 3. 24. 1 Kor. 1. 30. y 6. 20. y 7. 23. Efez. 1. 7. Kolos. 1. 14. 1 Tym. 2. 6. Tytus. 2. 14. Zyd. 9. 12. 1 Piotr 1. 18. Objáw. 5. 9.

a Mátt 21. 1. Luka. 19. 29.
b Jana. 12. 14.
c Psalm 118. 26. Jana. 12. 13.
d Mátt. 21. 10. Luka. 19. 45.
e Mátt. 21. 18.
f Luka. 13. 6.
g Mátt. 21. 12.

17 Y náuczał mowiąc im: Azaż nie nápisano? że h Dom moj/ dom modlitwy będźie názwány od wszystkich narodow/ á wyśćie go uczynili jáskinią zbojcow. 18 A słyszeli to Náuczeni w piśmie/ y Przedniejszy Kápłáni/ y szukáli jákoby go strácili. Abowiem śię go bali; przeto/ iż wszystek lud zdumiewał śię nád náuką jego. 19 A gdy przyszedł wieczor/ wyszedł z miástá.

20 A Ráno idąc mimo figowe drzewo/ ujrzeli iż z korzenia uschło: 21 Tedy wspomniawszy Piotr/ rzekł mu: Mistrzu/ oto figowe drzewo ktoreś przeklął/ uschło. 22 A JEzus odpowiádájąc rzekł im: Miejćie wiárę i w Bogá. 23 Bo záprawdę powiádam wam/ Iż ktobykolwiek rzekł tey gorze/ Podnieś śię á rzuć śię w morze/ á nie wątpiłby w sercu swojim; leczby wierzył że śię stánie co mowi: stánie śię mu cokolwiek rzecze. 24 Przeto powiádam wam: O cokolwiekbyśćie modląc k śię prośili/ wierzćie że weźmiećie/ á stánie śię wam. 25 A gdy stojićie l modląc śię; odpuszczajćież/ jeśli co przećiw komu maćie/ áby y Oćiec wász/ ktory jest w niebieśiech/ odpuśćił wam upadki wásze. 26 Bo jeśli wy nie odpuśćićie/ y Oćiec wász/ ktory jest w niebieśiech/ nie odpuśći wam upadkow wászych.

27 Y Przyszli m z nowu do Jeruzalem. A gdy śię on przechodźił po Kośćiele/ przystąpili do niego Przedniejszy Kápłáni/ y Náuczeni w piśmie/ y Stárszy/ 28 Y mowili do niego: Ktoraż to mocą czynisz? á ktoć dał tę moc ábyś to czynił? 29 Tedy JEzus odpowiádájąc rzekł im: Zpytam was y Ja o jednę rzecz/ odpowiedzćież mi; á powiem wam ktorą mocą to czynię. 30 Chrzest Janow z niebá był/ czyli z ludźi? Odpowiedzćie mi. 31 Y rozbieráli to sámi miedzy sobą/ mowiąc: Jeśli powiemy/ Z niebá; rzecze: Przeczżeśćie mu tedy nie wierzyli? 32 A jeśli powiemy/ Z ludźi; bojemy śię ludu: ábowiem wszyscy Janá mieli n zá prawdźiwego Proroká. 33 Tedy odpowiádájąc rzekli JEzusowi: Niewiemy. JEzus też odpowiádájąc rzekł im: Y Ja wam nie powiem/ ktorą mocą to czynię.

ROZDZIAŁ XII.

Chrystus o winnicy wynájętey mowił. 10. Sam jest kámieniem węgielnym. 13. Czyńsz Cesárzowi dáć kazał. 14. Sáduceuszom zmartwychwstánia dowiodł. 28. Nawiętsze przykazanie. 33. Miłość Bogá y bliźnich ofiárą bydź naprzedniejszą. 36. Y jákoby on był Synem Dawidowym, pokazał. 42. Dar ubożuchny wdowy zálećił.

1 TEdy począł do nich mowić w podobieństwách: Człowiek *jeden* a nászadźił winnicę/ y ogrodźił ją płotem/ y wkopał prásę/ y zbudował wieżę/ y nájął ją winiárzom/ 2 y odjáchał precz. Y posłał gdy tego był czás sługę do winiárzow/ áby od winiárzow odebrał pożytki oney winnice. 3 Lecz oni pojmawszy go/ ubili; y odesłáli proznego. 4 Y záśię posłał do nich sługę drugiego/ ktoregoż też *oni* ukámienowawszy/ głowę *mu* zránili/ y odesłáli obelżonego. 5 Y záśię posłał inszego *sługę*: ále y tego zábili/ y wiele innych; z ktorych jedne ubili/ á drugie pozábijáli. 6 A májąc jeszcze jednego swego miłego syná/ posłał ná ostátek do nich y tego/ mowiąc: Wstydźić śię będą wstydźili syná mego. 7 Ale oni winiárze rzekli miedzy sobą: Tenći jest dźiedźic; Podźćie zábijmy b go/ á będźie násze dźiedźictwo. 8 Y wźiąwszy go zábili/ á wyrzućili precz z winnice. 9 Coż tedy uczyni PAN oney winnice? Przyjdźie á potráci one winiárze/ y da winnicę innym. 10 Izaliśćie nie czytáli tego pismá? Kámień ktory c odrzućili budujący/ ten śię stał głową węgielną. 11 Od PAná ćie śię to stáło/ y jest dźiwne w oczách nászych. 12 Y stáráli śię tedy jákoby go pojimáć/ ále śię ludu bali: bo poználi/ iż przećiwko nim ono podobieństwo powiedźiał. Y zániechawszy go/ odeszli.

13 POtym posłáli do niego niektore z Fáryzeuszow d y z Herodyánow; áby go uśidlili w mowie. 14 A ták oni przyszedszy/ rzekli mu: Náu-

Marginal references: h 3 Krol. 8. 33. Ezái. 56. 7. Jerem. 7. 11. — i G. Bożą. — k Mátt. 7. 7. y 21.22 Luka. 11. 9. — l Mátt. 6. 14. — m Mátt. 21.23. — n Mátt. 14. 5. — a Ezai. 5. 14. y 5. 1. Jerem. 2. 20. Mátt. 21.33. Luka. 20. 9. — b Mátt. 21.38. — c Psalm 118. 22. Ezái. 8. 14. y 28.16 Mátt. 21.42. Luka. 20.17. Dźiej. 4. 11. Rzym. 9. 33. 1 Kor. 3. 11. 1 Piotr 2. 7. — d Mátt. 22.15.

cżyćielu/ wiemy żeś jest prawdźiwy/ á nie dbaſz ná nikogo: ábowiem nie pátrzaſz ná oſobę ludzką/ ále w prawdźie drogi Bożey uczyſz; Godźiſz śię dáć cżyńſz Cesárzowi/ czyli nie;
15 Mamyż go dáć/ czyli nie dáć? ✠ A on poznawſzy obłudę ich/ rzekł im: Cżemuż mię kuśićie? Przynieśćie
16 mi groſz/ ábym go ogłądał. ✠ Tedy mu oni przynieśli; á on im rzekł: Cżyjże to jest obraz y napis? A oni
17 mu powiedźieli: Cesárſki. ✠ Y odpowiádájąc JEzus/ rzekł im: Oddawajćież tedy e co jest Cesárſkiego/ Cesárzowi; á co jest Bożego/ Bogu. Y dźiwowáli mu śię.

18 Y Przyſzli do niego f Sáduceuſzowie/ ktorzy mowią/ iż niemáſz zmártwych wstánia; y pytáli
19 go mowiąc: ✠ Náucżyćielu/ Mojżeſz nápiſał/ iż jeſliby g cżyj brát umárł/ y zoſtáwił żonę/ ádźiatekby nie zoſtáwił; áby brát jego pojął żonę jego/ á wzbudźił naśienie brá-
20 tu swemu. ✠ Było tedy śiedm bráći: á pierwſzy pojąwſzy żonę/ umárł/ y
21 nie zoſtáwił naśienia. ✠ A drugi pojąwſzy ją/ umárł; lecż y ten nie zo-
22 ſtáwił naśienia. ✠ Tákże y trzeći. ✠ A ták ją pojęło onych śiedm bráći; á nie zoſtáwili naśienia. Náoſtátek po wſzyſtkich umárłá y oná niewiá-
23 ſtá. ✠ Przetoż/ przy zmartwychwſtániu gdy powſtáną/ ktoregoż z nich będźie żoną? Bo śiedm ich mie-
24 li ją zá żonę. ✠ Ná to JEzus odpowiádájąc rzekł im: Zaż nie dla tego błądźićie/ iżeśćie nie powiádomi piſmá/ áni mocy Bożey? ✠ Abo-
25 wiem gdy zmartwychwſtáną/ áni śię żenią/ áni zá mąż wydawáją: ále ſą jáko h Anjołowie w niebie-
26 śiech. ✠ A o umárłych iż będą wzbudzeni/ niecżytáliśćież w kśięgách Mojżeſzowych/ jáko Bog do niego ze krzá mowił/ y rzekł: i Jam jest i Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y
27 Bog Jákobow. ✠ Bog/ nie jest ći Bogiem umárłych/ ále Bogiem żywych: przetoż wy bárzo błądźićie.
28 A Przyſtąpiwſzy k jeden z Náucżonych w piśmie/ ſłyſząc je z ſobą gadáli/ á widząc że im dobrze odpowiedźiał/ ſpytał go: Ktore jest napierwſze ze wſzyſtkich Przy-
29 kazánie? ✠ A JEzus mu odpowiedźiał: Napierwſze ze wſzyſtkich przykazánie jest; Słuchaj l Izráelu/ PAN Bog náſz/ PAN jeden
30 jest. ✠ Przetoż będźieſz miłował PAná Bogá twego/ ze wſzyſtkiego ſercá twego/ y ze wſzyſtkiey duſze twojey/ y ze wſzyſtkiey myśli twojey/ y ze wſzyſtkiey śiły twojey: Toć
31 jest pierwſze przykazánie. ✠ A wtore temu podobne: to jest, Będźieſz miłował m bliźniego twego jáko ſámego śiebie. Wietſzego przykazánia
32 innego nád to niemáſz. ✠ Tedy mu rzekł on Náucżony w piśmie: Náucżyćielu/ záprawdę dobrześ powiedźiał/ iż jeden jest Bog/ á niemáſz
33 inſzego oprocż niego. ✠ Y miłowáć go ze wſzyſtkie° ſercá/ y ze wſzyſtkiey myśli/ y ze wſzyſtkiey duſze/ y ze wſzyſtkiey śiły: á miłowáć bliźniego jáko ſá mego śiebie/ więcey jest nád wſzyſtkie cáłopalenia y ofiáry.
34 ✠ A widząc Jezus/ że on mądrze odpowiedźiał/ rzekł mu: Nie dálekoś jest od kroleſtwá Bożego. Y nie śmiał go nikt dáley pytáć.

35 TEdy JEzus n odpowiádájąc rzekł/ gdy ucżył w Kośćiele: Jákoż mowią Náucżeni w piśmie/ iż Chryſtus jest Syn Dawidow? ✠
36 Bo ſam Dawid przez Duchá Swiętego powiedźiał: Rzekł PAN o PANU memu/ śiadź po práwicy mojey/ áż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twojich. ✠
37 Ponieważ go ſam Dawid názywa PAnem; Jákoż tedy p jest ſynem jego? A wielki lud rad go ſłuchał.
38 Y Mowił do nich w náuce ſwojey: Strzeżćie śię Náucżonych w piśmie/ ktorzy chcą w długich ſzátách chodźić/ á bydź pozdrawiáni ná
39 rynkách: ✠ Y ná pierwſzych ſtołkách śiadáć w bożnicách/ y pierwſze miejſcá mieć ná wiecżerzách: ✠
40 Ktorzy pożeráją q domy wdow/ á to pod pokrywką długich modlitew. Ci odnioſą ćięſzſzy ſąd.
41 A JEzus r śiedząc przećiwko ſkárbnicy/ przypátrował śię jáko lud rzucał pieniądze do ſkárbnice; y jáko wiele bogácżow/ wiele rzu-
42 cáło. ✠ Y przyſzedſzy jedná wdowá uboga/ wrzućiłá dwá drobne

pienia-

Marginal notes: e Rzym. 13. 7. f Mátt. 22. 13. g 5 Moj. 25. 5. h 1 Janá 3. 2. i 2 Moj. 3. 6. Mátt. 22. 32. k Mátt. 22. 35. l 2 Moj. 10. 1. y 6. 4. 5 Moj. 10. 12. m 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. Rzym. 13. 9. Gálát. 5. 14. Jákub 2. 8. n Mátt. 22. 41. o Psalm 110. 1. Dźiej. 2. 34. p Mátt. 23. 5. q Mátt. 23. 14. Luká. 20. 47. r Luká. 21. 1.

43 pieniążki/ co czyni kwartnik. ♣ Tedy zwoławszy uczniow swojich/ rzekł im: Záprawdę wam powiádam/ że tá uboga wdowá więcey wrzućiłá/ niżeli ći wszyscy ktorzy rzucáli do skárbnice. 44 ♣ Abowiem ći wszyscy z tego co im zbywáło rzucáli; ále tá s z ubostwá swego/ wszystko co miáłá wrzućiłá/ wszystkę żywność swoję.

s G. *Z niedostátku.*

ROZDZIAŁ XIII.

PAn o zburzeniu miástá Jeruzalemskiego, o przyśćiu swojim ná sąd, y o znákach to oboje uprzedzájących, przepowiedźiał. 26. Ze ná sąd przydźie, upewnił. 32. O tym przyśćiu nikt nie wie. 33. Y żebysmy się pilnie ná nie gotowáli, upomniał.

1 A Gdy a on wychodźił z Kośćiołá/ rzekł mu jeden z uczniow jego: Náuczyćielu/ pátrz jákie to kámienie/ y jákie budowánia? 2 ♣ A JEzus odpowiádájąc rzekł mu: Widźisz te wielkie budowánia? Nie będźie zostáwiony kámień b ná kámieniu/ ktoryby nie był rozwálony.

a *Mátt.* 24. 1. *Luka.* 21. 5.
b *Mátt.* 24. 2.

3 A Gdy śiedźiał ná gorze oliwney przećiwko Kośćiołowi/ pytáli go osobno Piotr y Jákub y Jan/ y Andrzyj; 4 ♣ Powiedz nam kiedy śię to stánie/ y co zá znák kiedy śię to wszystko pełnić będźie? 5 ♣ A JEzus odpowiádájąc/ im/ począł mowić: Pátrzćie áby was kto c nie zwiodł. 6 ♣ Abowiem wiele ich przydźie pod Imieniem mojim/ mowiąc: Jam jest *CHrystus*, y wiele ich zwiodą. 7 ♣ Gdy tedy usłyszyćie wojny/ y wieśći o wojnách/ nie trwożćież sobą; boć to muśi być: áleć jeszcże nie *tu* koniec. 8 ♣ Abowiem powstánie narod przećiwko narodowi/ y krolestwo przećiwko krolestwu: y będą miejscámi trzęśienia źiemie/ y będą głody y zámieszánia. 9 ♣ A toć początki boleśći. Lecz d wy strzeżćie sámych śiebie; boć was podáwáć będą przed Rády/ y do zgromádzenia: będą was bić/ á przed stárostámi y Krolmi dla mnie stáwáć będźiećie/ ná świádectwo przećiwko nim. 10 ♣ Ale u wszystkich narodow e muśi bydź przed tym kazána Ewángelia. 11 ♣ A gdy was f powiodą wydawájąc/ nie troszczćież śię przed czásem/ cobyśćie mowić mieli/ áni o tym myślćie: Ale co wam będźie dane onejże godźiny/ to mowćie: Abowiem nie wy jesteśćie ktorzy mowićie/ ále Duch Swięty. 12 ♣ Y wyda g brát brátá ná śmierć; á Oćiec syná: y powstáną dźieci przećiwko rodźicom/ y będą je zábijáć. 13 ♣ A będźiećie w nienawiśći u wszystkich dla Imienia mego: Ale kto h wytrwa áż do końcá/ ten będźie zbáwion.

c *Efez.* 5. 6. 2*Thes.* 2. 3.
d *Mátt.* 10.17.
e *Mátt.* 24.14.
f *Mátt.* 10.19. *Luka.* 12.12. y 21.15.
g *Mich.* 7. 6.
h *Mátt* 10.22.

14 GDy tedy ujrzyćie i onę obrzydliwość zpustoszenia/ opowiedźiáną od Dánielá k Proroká/ stojącą gdźie stáć nie miáłá; (kto czyta niechaj uważa) tedy ći ktorzy będą l w Judskiey źiemi/ niech ućiekáją ná gory. 15 ♣ A kto będźie ná dáchu/ niech nie zstępuje do domu/ áni wchodźi áby co wźiął z domu swego. 16 ♣ A kto będźie ná roli/ niech śię nie wraca ná zad/ áby wźiął szátę swoję. 17 ♣ Lecz biádá brzemiennym y pierśiámi kármiącym w one dni. 18 ♣ Przetoż modlćie śię/ áby ućiekánie wásze nie było zimie. 19 ♣ Abowiem będą te dni tákim ućiśnieniem/ jákiego nie było od początku stworzenia ktore stworzył Bog áż do tąd/ áni będźie. 20 ♣ A jesliby PAn nie skroćił dni onych/ nie byłoby żadne ćiáło zbáwione: Lecz dla wybránych/ ktore wybrał/ skroćił dni onych.

i *Mátt.* 14.15.
k *Dáni.* 9, 29.
l *Luká.* 21.21.

21 A Tedy jesliby m wam kto rzekł: Oto tu jest CHrystus/ ábo oto tám; nie wierzćie. 22 ♣ Boć powstáną fałszywi Chrystusowie/ y fałszywi Prorocy/ y będą czynić známioná y cudá ku zwiedźieniu/ by można/ y wybránych. 23 ♣ Wy tedy strzeżćie śię; otom wam wszystko przedpowiedźiał. 24 ♣ Ale w one dni po ućiśnieniu n onym/ záćmi śie słońce/ y księżyc nie wyda świátłośći swojey: 25 ♣ Y gwiazdy niebieskie będą pádáły/ á mocy ktore są ná niebie poruszą śię. 26 ♣ A tedy ujrzą Syná o człowieczego przychodzącego w obłokách/ z mocą y z chwałą wielką. 27 ♣ A tedy pośle p Anjoły swoje/ y zgromádźi wszystkie wybráne swoje od czterech wiátrow/ od kończyn źiemie áż do kończyn niebá. 28 ♣ A od figo-

m *Mátt.* 24.23.
n *Ezái.* 13.10. *Ezech* 32. 7. *Joel.* 2. 31. y 3.15.
o *Dáni.* 7. 13.
p *Mátt.* 24.31.

wego q drzewá náuczćie śię tego podobieństwá: Gdy śię już gáłąź jego odmładza y puszcza liśćie / poznawaćie iż blisko jest láto. 29 Tákże y wy gdy ujrzyćie iż śię to dźiać będźie / poznawajćie że blisko jest / y we drzwiách. 30 Zápráwdę powiádam wam / żeć nie przeminie ten rodzaj / áżby śię to wszystko stáło. 31 Niebo y źiemiá r przeminą / ále słowá moje nie przeminą.

32 Lecz o onym dniu y godźinie s nikt nie wie /. áni Anjołowie ktorzy są w niebie / áni Syn; tylko Oćiec. 33 Pátrzćież/czujćie á modlćie t śię; bo nie wiećie kiedy ten czás będźie. 34 *Abowiem Syn człowieczy jest* jáko człowiek/ ktory precz odjeżdżając / zostáwił dom swoj/ y rozdał urzędy sługom swojim / y káżdemu roboty jego / y wrotnemu przykazał áby czuł. 35 Czujćież tedy:(Bo niewiećie kiedy PAN domu onego przyjdźie/ z wieczoráli / czyli o połnocy / czyli gdy kurzy pieją / czyli ráno.) 36 By snádź niespodźiánie przyszedszy /nie ználazł was śpiącymi. 37 A co wam mowię / wszystkimći mowię: Czujćie.

ROZDZIAŁ XIV.

Rádá przećiwko PAnu. 3. PAn w Betániey. 12. Przygotowánie Báránká wielkonocnego. 22. Przy Nowozakonney wieczerzy obszerne kázánie 32. PAn śię do Ogrojcá stáwiwszy, tám śię modli. 43. Pocáłowáć śię Iudaszowi. 46. A zgráji Zydowskiey pojimáć, dopuszcza. 54. Przed Nawyższymi kápłány ná sąd stawa, y tám wiele ćierpi. 66. Támże śię go Piotr záprzał.

1 A Po dwu dniách byłá Wielkanoc a święto Przáśnikow: y szukáli Przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w piśmie / jákoby go zdrádą pojimawszy/zábili. 2 Lecz mowili: Nie w Swięto/ áby snádź nie był rozruch miedzy ludem.

3 A Gdy on był w Betániey b w domu Symoná trędowátego / gdy śiedźiał u stołu / przyszłá niewiástá májąc słojek álábástrowy maśći Szpikánárdowey płynącey / bárzo kosztowney; á ztłukszy słojek álábástrowy / wylałá ją ná głowę jego. 4 Y gniewáli śię niektorzy sámi w sobie / á mowili: Ná coż śię stáłá utrátá tey máśći? 5 Abowiem śię to mogło przedáć drożey niż zá trzy stá groszy / y rozdáć ubogim; y szemráli przećiwko niey. 6 Ale JEzus rzekł: Zániechajćie jey/ przeczże śię jey przykrzyćie? Dobryć uczynek uczyniłá przećiwko mnie. 7 Záwżdy bowiem ubogie c maćie z sobą / y kiedykolwiek chcećie/możećie im dobrze czynić; ále mnie nie záwżdy mieć będźiećie. 8 Oná co mogłá to uczyniłá: poprzedźiłá / áby ćiáło moje pomázáłá ku pogrzebowi. 9 Zápráwdę powiádam wam: Gdźiekolwiek kazána będźie tá Ewángelia po wszystkim świećie / y to co oná uczyniłá / powiádano będźie ná pámiątkę jey.

10 TEdy Judasz Iszkáryot jeden d ze dwunaśći / odszedł do przedniejszych Kápłánow / áby im go wydał. 11 Co oni usłyszawszy/urádowáli śię y obiecáli mu dáć pieniądze. Y szukał sposobnego czásu jákoby go wydał.

12 PJerwszego tedy dniá Przáśnikow/gdy Báránká e Wielkonocnego zábijano / rzekli mu ucżniowie jego: Gdźie chcesz ábyśmy szedszy nágotowáli / żebyś jadł Báránká. 13 Y posłał dwu z uczniow swych/ y rzekł im: Idźćie do miástá / á potka śię z wámi człowiek dzban wody niosący;idźćież zá nim. 14 A dokądkolwiek wnidźie / rzeczćie gospodarzowi: Náuczyćiel mowi; Gdźież jest gospodá/ kędybym jadł Báránká z uczniámi mojimi? 15 A on wam ukaże salę wielką usłáną / y gotową:támże nam nágotujćie. 16 Y odeszli uczniowie jego / y przyszli do miástá: y ználeźli ták jáko im był powiedźiał / y nágotowáli Báránká. 17 A gdy był f wieczor / przyszedł ze dwiemánaśćie. 18 A gdy zá stołem śiedźieli y jedli/ rzekł JEzus: Zápráwdę wam powiádam / iż jeden z wász g wyda mię / ktory je ze mną. 19 Tedy oni poczęli śię smęćić y do niego mowić káżdy z osobná: Azażem ja *jest*? A drugi/Aza ja? 20 Lecz on odpowiádájąc rzekł im? Jeden ze dwunaśći ktory ze mną macza w

mişie.

q Mátt. 24.31.
r Psalm. 102. 26. y 119. 89.
s Mátt 24.36.
t Mátt. 24.42.
a Mátt. 26. 1. Luká. 22. 1. Jana. 11.55.
b Mátt 26. 6. Luka. 7. 37. Jana. 12. 3.
c 5 Moj 15.11.
d Mátt. 26.14.
e 2 Moj 12.14. Mátt 26.17.
f Luka. 22.14.
g Psalm 41.10.

21 miśie. Syn ći członiecży idźie/ jáko o nim nápisano: Ale biádá człowiekowi temu/ przez ktorego Syn człowiecży będźie wydány! dobrze *by* mu było / by śię był ten człowiek nie národźił.

22 A Gdy oni jedli/ wźiął JEzus h chleb/ á pobłogosłáwiwszy/ łamał y dał im/ mowiąc; Bierzćie/ jedźćie/ to jest ćiáło moje.

23 A wźiąwszy kielich/ y podźiękowawszy/ dał im: y pili z niego wszyscy.

24 Y rzekł im; To jest krew mojá Nowego Testámentu / ktora śię zá wielu wyléwa.

25 Záprawdę powiádam wam; Iż nie będę więcey pił z rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego/ gdy go pić będę nowy w krolestwie Bożym.

26 A Záśpiewawszy pieśń/ wyszli ná gorę Oliwną.

27 Potym im rzekł Jezus; Wszyscy wy i zgorszyćie śię ze mnie tey nocy: bo nápisano; Vderzę k pásterzá/ y będą rozproszone owce.

28 Lecz gdy *zmartwych* wstánę/ poprzedzę l was do Gálilejey.

29 Ale mu Piotr powiedźiał; Choćby śię wszyscy zgorszyli/ ále ja nie.

30 Y rzekł mu JEzus; Záprawdę powiádam tobie / Iż dźiś tey nocy/ pierwey m niż dwá kroć kur zápieje/ trzy kroć śię mnie záprzysz.

31 Ale on tym więcey mowił; Bym z tobą miał y umrzeć/ nie záprzę n śię ćiebie. Toż teſ y wszyscy mowili.

32 Y Przyszli ná mieysce ktore zwano o Getsemáne/ tedy rzekł do uczniow swych; Siedźćie tu áż śię pomodlę.

33 Y wźiąwszy z sobą Piotrá y Jákubá y Janá/ począł śię lękáć/ y bárzo teſknić.

34 Y rzekł im; Bárzo jest smętna duszá p mojá áż do śmierći: Zostáńćie tu/ á czujćie.

35 A postąpiwszy q trochę/ padł ná źiemię/ y modlił śię/ áby jeśli można/ odeszłá od niego tá godźiná.

36 Y rzekł; Abbá Ojcze/ wszystko tobie jest można/ przenieś ode mnie ten kielich: wszákże nie co Ja r chcę/ ále co ty.

37 Tedy przyszedł/ y ználazł je śpiące: y rzekł Piotrowi; Symonie/ śpiszże/ nie mogłeś czuć jedney godźiny?

38 Czujćie á modlćie s śię/ ábyśćie nie weszli w pokuszenie: duch ći jest ochotny/ ále ćiáło mdłe.

39 Y odszedszy znowu/ modlił śię też słowá mowiąc.

40 A wroćiwszy śię/ ználazł je záśię śpiące/ (bo oczy ich były obćiążone) á nie wiedźieli coby mu odpowiedźieć mieli.

41 Y przyszedł potrzećie/ á rzekł im; Spićież już y odpoczywajćie/ Dosyć! przyszłá tá godźiná: oto wydány bywa Syn człowiecży w ręce grzesznikow.

42 Wstáńćie/ podźmy: oto ktory mię wydawa blisko jest.

43 A Wnetże gdy on t jeszcze mowił/ przyszedł Judasz ktory był jeden ze dwunaśći/ á z nim wielka zgrájá z mieczmi y z kijmi/ od Przedniejszych kápłánow y od Náuczonych w piśmie/ y od Stárszych.

44 A ten ktory go wydawał/ dał im był znák/ mowiąc; Ktoregokolwiek pocáłuję/ tenći jest; jimajćież go/ á wiedźćie ostrożnie.

45 A przyszedszy/ zárázem przystąpił do niego/ y rzekł; Mistrzu/ Mistrzu/ y pocáłował go.

46 Tedy śię oni nań rękomá rzućili/ y pojimáli go.

47 A jeden z tych co tám stali/ dobywszy mieczá/ uderzył sługę Nawyższego Kápłáná/ y ućiął mu ucho.

48 A Jezus odpowiádájąc rzekł im; Jáko ná zbojcę wyszliśćie z mieczmi y z kijmi/ ábyśćie mię pojimáli.

49 Ná káżdy dźień bywałem u u was w Kośćiele ucząc/ á nieście mię pojimáliśćie: ále *trzebá*, áby śię x wypełniły pismá.

50 A ták opuśćiwszy y go/ wszyscy ućiekli.

51 A jeden jákiś młodźieniec szedł zá nim przyodźiany prześćierádłem ná nágie *ćiáło*; y uchwyćili go młodźieńcy.

52 Ale on opuśćiwszy prześćierádło/ nágo ućiekł od nich.

53 Tedy przywiedli JEzusá z do Nawyższego Kápłáná: á zeszli śię do niego wszyscy Przedniejszy Kápłáni/ y Stárszy y Náuczeni w piśmie.

54 A Piotr szedł zá nim z dáleká áż do dworu Nawyższego Kápłáná; y śiedźiał z sługámi grzejąc śię u ogniá.

55 Ale a Przedniejszy Kápłáni/ y wszystká Rádá/ szukáli przećiwko JEzusowi świádectwá/ áby go ná śmierć wydáli; wszákże nie ználeźli.

56 Abowiem ich wiele fałszywie świádczyli przećiwko niemu: ále świádectwá ich nie były

h Luká. 22.19. 1 Kor. 11.24. i Janá. 16.32. k Zách. 13. 7. l Márk. 16. 7. m Luká. 22.34. n Janá. 13.37. o Mátt. 26.36. p Janá. 18. 17. q Luká 22.41. r Janá. 6. 38. s Mátt. 23.13. Gálát 5. 17. t Luká. 22.47. Janá. 18. 3. u Luká. 22.52. x Psalm 22.13. y 60.10 Ezái. 53.10. y Psalm 88. 9. z Luká. 22.54. a Mátt. 26.59.

57 zgodne. Tedy niektorzy powstawszy / fałszywie świadczyli przećiwko 58 niemu/mowiąc. Myśmy to słyszeli że mowił; Ja rozwalę b ten Kośćioł reką uczyniony/ á we trzech dniách inny nie reką uczyniony 59 zbuduje. Lecz y ták nie było zgodne 60 świádectwo ich. Tedy stánąwszy w pośrzodku Nawyższy Kápłan pytał JEzusá/ mowiąc; Nie odpowiádasz nic? *Cóż to jest*, co ći 61 przećiwko tobie świadczą? Ale on milczał/ á nic c nie odpowiedźiał. Znowu go pytał Nawyższy Kápłan/ y rzekł mu; Tyżeś jest d on CHrystus / Syn onego błogosłá- 62 wionego? A JEzus rzekł; Jam jest: y ujrzyćie Syná człowieczego e śiedzącego ná práwicy mocy Bożey, y przychodzące° z obłokámi nie- 63 bieskimi. Tedy Nawyższy kápłan rozdárszy száty swoje/ rzekł? Cóż jeszcze potrzebujemy świádkow? 64 Słyszeliśćie bluźnierstwo: Cóż śie wam zda? A oni wszyscy osądźili go 65 winnim być śmierći. Y poczęli niektorzy náń f plwáć / y zákrywáć oblicze jego / y policzkowáć go / y mowić mu: Prorokuj! A sludzy go laskámi bili.

66 GDy Piotr był we dworze g ná dole/ przyszłá jedná z dźiewek Nawyższego Kápłáná: A uj- 67 rzawszy Piotrá grzejącego śie/wejrzáłá náń/ y rzekłá; Y tyś był z 68 JEzusem Názáreńskim. Ale śie on záprzał/ mowiąc; Nie znam go / á nie wiem co ty mowisz. Y wyszedł ná dwor do przyśionká/ á kur 69 zápiał. Tedy dźiewká ujrzawszy h go záśię/ poczęłá mowić tym ktorzy tám stali; Ten jest *jeden* z nich. 70 A on záśię záprzał śie. A znowu po máley *chwilce* ći co tám stali/ rzekli Piotrowi: Prawdźiwie z nich jesteś: boś y Gálilejczyk/ y mowá 71 twa podobna jest. A on śie począł przeklináć y przyśięgáć/ mowiąc; Nie znam człowieká tego/ o ktorym 72 mowićie. Tedy powtore kur zápiał. Y wspomniał Piotr ná słowá/ ktore mu był powiedźiał JEzus; Ze pierwey niż i kur dwá kroć zápieje/ trzy kroć śie mnie záprzysz. A wyszedszy płákał.

b Joná. 2. 19.
c Ezái. 53. 7.
d Luká. 22. 67.
e Dáni. 7. 13. Mátt. 24. 30.
f Ezái. 50. 6.
g Luka. 22. 55.
h Luka 22. 58.
i Mátt. 26. 75.

ROZDZIAL XV.

PAn wydány Piłatowi. 7. Nád Bárábbaszá zá więtszego łotrá osądzony. 15. Ná śmierć zkazány. 17. Ćierniem ukoronowány. 19. Vplwány. 20. Z miástá ná mieysce mąk wyprowádzony. 27. Miedzy dwiemá łotry ukrzyżowány. 29. Obelżony. 37. Smierć jego. 38. Cudá. 45. Pogrzeb.

1 A Záraz a ráno nárádźiwszy śię Przednieyszy Kápłáni z Stárszymi y z Náuczonymi w piśmie/ y ze wszystká Ráda/ zwiazáli JEzusá/ y wiedli go/ y podáli Piłátowi. 2 Y pytał go Piłat; Tyżeś jest b Krol Żydowski? A on mu odpowiádájąc rzekł; Ty powiádasz. 3 Y skárżyli náń Przednieyszy Kápłáni o wiele rzeczy: (Ale on nic nie od- 4 powiedźiał.) Tedy go záśię c pytał Piłat/mowiąc; Nic nie odpowiádasz? Oto jáko wiele rzeczy świa- 5 dczą przećiwko tobie. Ale JEzus przećię nic nie odpowiedźiał/ ták/ iż śię Piłat dźiwował.

6 A Ná Swięto zwykł im był wypuszczáć więźniá d jednego o 7 ktoregoby prośili. Y był *jeden*, ktorego zwano Bárábbasz / w więźieniu/ z tymi co rozruch czynia; ktorzy byli w rozruchu mężobojstwo 8 popełnili. Tedy lud głosem záwoławszy/ począł prośić *żeby uczynił* 9 ták jáko im záwżdy czyniwał. Ale Piłat im odpowiedźiał/ mowiąc; Chcećie / wypuszczę wam Królá 10 Żydowskiego? (Wiedźiał bowiem iż go z nienawiśći wydáli Prze- 11 dnieyszy Kápłáni.) Ale Przednieyszy Kápłáni podburzáli lud/ iżby im 12 ráczey e Bárábbaszá wypuśćił. A odpowiádájąc Piłat/ rzekł im záśię; Cóż tedy chcećie ábym uczynił *temu*, ktorego názywaćie Krolem 13 Żydowskim? A oni znowu záwo- 14 łáli; Vkrzyżuj go! A Piłat rzekł do nich; Y coż wżdy złego uczynił? Ale oni tym bárźiey wołá- 15 li; Vkrzyżuj go! A ták Piłat chcąc f ludowi dosyć uczynić/ wypuśćił im Bárábbaszá; á JEzusá ubiczowawszy/ podał im/ áby był u- 16 krzyżowány. Lecz żołnierze wyprowádźili go do dworu/ to jest do Ra-

a Psalm 2. 2. Mátt. 27. 1.
b Mátt. 27. 11.
c Mátt. 27. 15.
d Luka. 23. 17.
e Dźiej. 3. 14.
f Mátt. 27. 26.

tuszá; y zwołáli wszystkiey roty. ✠ 17 A oblekszy go w szárłat/ y uplotszy g korone z ciernia/ włożyli náń. ✠ 18 Y poczęli go pozdrawiáć/ *mowiąc*: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski! ✠ 19 Y bili głowę jego trzćiną/ y plwáli náń; á upadájąc ná kolána/ kłaniáli mu śię.

20 A Gdy śię z niego náśmiali/ zewlekli go z szárłatu/ y oblekli go w száty *jego* własne: y wiedli go áby go ukrzyżowáli. ✠ 21 Tedy przymuśili mimo idącego h niektorego Symoná Cyreneyczyká/ (ktory szedł z polá) Ojcá Alexándrowego y Rufowego/ áby niosł krzyż jego.

22 Y Przywiedli go ná i mieysce Golgotá / co śię wykłada; Mieysce trupich głow. ✠ 23 Y dawáli mu pić wino z mirrą; ále go on nie przyjął. ✠ 24 A gdy go ukrzyżowáli/ rozdźielili száty k jego/ miecąc o nie los/ coby kto wźiąć miał. ✠ 25 A byłá trzećia godźiná gdy go ukrzyżowáli. ✠ 26 Był też napis winy jego nápisány; Krol Zydowski. ✠ 27 Ukrzyżowáli też z nim dwu zbojcow: jednego po práwicy/ á drugiego po lewicy jego. ✠ 28 Y wypełniło śię pismo ktore mowi; Z złoczyńcámi l jest policzony. ✠ 29 A ći ktorzy mimo chodźili/ m bluźnili go/ chwieiąc głowámi swymi/ á mowiąc; Ehey ktory rozwalasz n Kośćioł/ á we trzech dniách budujesz go! ✠ 30 Rátuj sámego śiebie/ á zstąp z krzyżá! ✠ 31 Tákże też y Przedniejszy Kápłáni náśmiewájąc śię/ jedni do drugich z Náuczonymi w pismie mowili: Innych rátował/ á sámego śiebie rátowáć nie może. ✠ 32 Niechże teraz Chrystus on Krol Izráelski zstąpi z krzyżá/ ábyśmy ujrzeli y uwierzyli. Ci też co z nim byli ukrzyżowáni/ urągáli mu.

33 A Gdy było o godźinie o szostey/ stáłá śię ćiemność po wszystkiey źiemi/ áż do godźiny dźiewiątey. ✠ 34 A o godźinie dźiewiątey záwołał JEzus głosem wielkim/ mowiąc; Eloi! Eloi! lámmá sábachtáni: co śię wykłada; Boże p moj! Boże moj! czemuś mię opuśćił? ✠ 35 niektorzy z tych co tám stali usłyszawszy/ mowili: Oto Eliaszá woła.

g Jana. 19. 2. h Mátt. 27.32. i Luka. 23.33. Janá. 19.17. k Psalm 22.19. Mátt. 27.35. Luka. 23.34. Janá. 19.23. l Ezái. 53.12. m Psalm 22. 8. Mátt. 27.39. Luka. 23.35. n Janá. 2. 19. o Mátt. 27.45. p Psalm 22. 2.

36 ✠ Zátym bieżawszy jeden/ nápełnił q gębkę octem; á włożywszy ją ná trzćinę/ dawał mu pić/ mowiąc; Zániechajćie/ pátrzmy jesli przyjdźie Eliasz zdejmowáć go. ✠ 37 A JEzus záwoławszy głosem wielkim/ oddał duchá.

38 Y Rozerwáłá śię zasłoná kośćielna r ná dwoje/ od wierzchu áż do dołu. ✠ 39 Tedy widząc Setnik s ktory stał przećiwko niemu/ iż ták wołájąc oddał duchá/ rzekł; Prawdźiwie człowiek ten był Synem Bożym.

40 Były też y niewiásty t z dáleká/ śię przypátrując/ miedzy ktorymi byłá y Márya Mágdálená/ y Márya/ Jákubá máłego y Jozefá mátká/ y Sálome: ✠ 41 Ktore gdy jeszcze były w Gálilejey/ chodźiły u zá nim/ á posługowáły mu: y wiele innych ktore z nim były wstąpiły do Jeruzalem.

42 A Gdy już był wieczor x (ponieważ był *dźień* przygotowánia) ktory jest przed Sábbátem: ✠ 43 Przyszedszy Jozef z Arymátyey/ poczćesny Rádny Pan/ ktory też sam oczekawał krolestwá Bożego/ śmiele wszedł do Piłatá/ y prośił o ćiáło JEzusowe. ✠ 44 A Piłat śię dźiwował jesliby już umárł: y záwoławszy Setniká pytał go dawnoli umárł? ✠ 45 A dowiedźiawszy śię od Setniká/ dárował ćiáło Jozefowi. ✠ 46 A on kupiwszy prześćierádło/ y zdjawszy go/ obwinął y w prześćierádło; y położył go w grobie ktory był wykowány z opoki/ y przywálił kámień do drzwi grobowych. ✠ 47 Ale Márya Mágdálená / y Márya *mátká* Jozesowá/ pátrzáły kędy go położono.

q Psalm 69.22. Mátt. 27.48. r Mátt. 27.51. s Mátt. 27.54. t Mátt. 27.55. u Luka. 8. 2. x Mátt. 27.57. y Mátt. 27.60.

ROZDZIAŁ XVI.

Anjoł Pániom ktore do grobu przyszły, kazał o zmartwychwstániu PAńskim. 9. Z ktorych potym jedney. 12. Wnet dwiemá uczniom. 14. Aż y jedenaśći ukazał śię PAn. 15. Ná wszystek świát je rozesłał. 19. Potym ná niebo wstąpił.

1 A Gdy minął a Sábbát/ Márya Mágdálená/ y Márya *mátká* Jákubowá/ y Sálome/ nákupiły won=

E. ná Niedź. *Wielkonocną.*

wonnych rzeczy/áby przyszedszy ná- 2 mázáły go. ♣ A bárzo ráno pierwszego dniá po Sábbácie/ przyszły do 3 grobu gdy weszło słońce. ♣ Y mowiły do śiebie; Ktoż nam odwáli kámień ode drzwi grobowych? 4 ♣ (A pojrzawszy/ ujrzáły iż był kámień odwálony) Bo był bárzo wielki. 5 ♣ Y wszedszy w grob/ ujrzáły młodzieńcá śiedzącego ná práwicy/ odźianego szátą białą: y ulękły śie. 6 ♣ Ale on im rzekł: Nie lękajćie śie JEzusá szukaćie onego Názáreńskiego/ ktory był ukrzyżowány? wstał z martwych, niemász go tu: oto miejsce gdźie go było położono. 7 ♣ Ale idźćie/ á powiedzćie uczniom jego y Piotrowi/ że was uprzedza do Gálilejey: tám go oglądaćie/ jáko wam d powiedźiał. *

8 A Wyszedszy prętko/ ućiekły od grobu: ábowiem z jęło je drżenie y zdumienie/ á nikomu nic nie powiádáły; bo śie bały.

9 A JEzus gdy e zmartwychwstał ráníuczko pierwszego dniá po Sábbácie/ ukazał śie naprzod Máryey Mágdálenie/ z ktorey był wygnał f śiedmi dyabłow. 10 ♣ A oná szedszy/ opowiedźiáłá tym co z nim bywáli/ ktorzy śie smućili y płákáli. 11 ♣ A oni usłyszawszy iż żyje/ á iż jest widźiány od niey/ nie wierzyli. 12 ♣ Potym śie też dwiemá z nich idącym g ukazał w innym kształćie/ gdy szli przez pole. 13 ♣ A ći szedszy opowiedźieli drugim: lecz y tym nie uwierzyli.

14 NAostátek śie też onym jedenaśći wespoł h śiedzącym ukazał/ y wyrzucał im ná oczy niedowiárstwo ich/ y zátwárdzenie sercá/ iż tym/ ktorzy go widźieli wzbudzonego/ nie wierzyli. 15 ♣ Y rzekł im: Idąc ná i wszystek świát/ każćie Ewángelią wszystkiemu stworzeniu. 16 ♣ Kto uwierzy á ochrzći śie/ zbáwion będźie: ále k kto nie uwierzy/ będźie potępion. 17 ♣ A známioniá tych co uwierzą/ te náśládowáć będą: w Imieniu mojim l dyabły wyganiáć będą; nowymi językámi m mowić będą; 18 ♣ Węże bráć będą; á chocby co śmiertelnego pili/ nie záśzkodźi im; ná n niemocne ręce kłáść będą á dobrze śie mieć będą. 19 ♣ A ták Pan przestawszy z nim o mowić/ wźięty jest wzgorę do niebá/ y uśiadł ná práwicy p Bożey. 20 ♣ A oni wyszedszy/ kazáli wszędy; á Pan q im pomagał/ y słow ich potwirdzał przez cudá/ ktore czynili. *

a Jana. 20. 2. b Mátt. 28. 1. Janá. 20. 12. c Mátt. 28. 5. d Mátt 26. 32. Márk. 14. 28. e Janá. 20. 16. f Luka. 8. 2. g Luka. 24. 13. h Luka. 24. 36. Janá. 20. 19

i Mátt 28. 19. k Janá. 3. 18. E. ná dźień Wniebowstąpienia. l Dźiej. 16. 16. m Dźiej. 2. 4. y 10. 46 n Dźiej. 28. 8. o Dźiej. 1. 9. p Efez. 1. 20. q Dźiej. 14. 3.

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO LUKASZA.

SWięty Łukasz był rodem z Antyochiey Syryjskiey/ á bawił śie nauką lekárską: przetoż go też Páweł S. lekárzem názywa. Kolos. 4. 14. Ten rychło po w Niebowstąpieniu PAńskim/ Chrześćiáninem został; á bawił śie nawięcey przy Páwle S. y chadzał z nim. 2. Kor. 8. 18. 19. Náwet we zły czás jego/ gdy był w Rzymie S. Páweł/ sam tylko przy nim był. 2. Tymot. 4. 11. Potym zpisał Ewángelią S. ktora może bydź rozdźielona ná dwie częśći. I Ná czás ktory przeszedł pierwey/ niżeli Chrystus PAn prace urzędu swego wykonywáć począł. A tu opisuje: Janá Chrzćićielá y sámego PAná Chrystusá poczęćie/ národzenie/ wychowánie/ w Kośćiele Jeruzalemskim we dwunastym roku przytomność. Co wszystko zámknął we dwu pierwszych rozd. II. Ná czás prac PAńskich; kazánia/ cudow czynienia/ pielgrzymowánia/ uniżenia/ śmierći/ zmartwych wstánia/ y wniebowstąpienia. Co śie záśie dźieli ná troje. 1. Ná to co PAn czynił w Gálilejey: Jáko śie z puszcze wroćił/ kazał/ cudá czynił/ Apostoły sobie zebrał/ one wyćwiczył/ przed sobą posłał tám/ ktoredy iść miał ná śmierć/ y mocy im do cudow czynienia udźielił. Co śie zámyka w rozd. od wtorego áż do dźiewiątego. 2. Ná to co PAn w drodze czynił/ y co śie z nim w drodze dźiało/ gdy już ná śmierć do Jeruzalem dobrowolnie szedł. Co śie zámyka w rozd. od dźiewiątego áż do ośmnastego. 3. Ná to co PAn czynił w Judskiey źiemi/ y co śie tám z nim dźiało/ á miánowićie w Jeruzalemie. Co wyraża w Rozd. od dźiewiętnastego/ áż do końcá.

ROZDZIAL I.

Przedmowá Ewángelisty. 5. Rodźicy Janá Chrzćićielá. 20. Niemotá Zácháryaszowá dla niedowiárstwá. 26. Anjelskie poselstwo do Pánny Máryey, o poczęćiu y národzeniu SynáB. 39. Pánná Elżbietę náwiedza. 46. Pieśń jey. 57. Janá S. národzenie. 59. Ochrzczenie. 76. Vrząd.

1 Ponieważ wiele śie ich podjęło sporządźić historyą o tych spráwách o ktorych my pewną wiádomość mamy: ✤ 2 Ták jáko nam podáli ći ktorzy od początku sámi widźieli/ y sługámi tego słowá byli. ✤ 3 Zdáło śie też y mnie/ ktorym tego wszystkiego z początku pilnie doszedł/ tobie to porządnie wypisáć/ zacny Teofile. 4 ✤ Abyś poznał pewność tych rzeczy/ ktorych ćie náuczono.

5 Był zá dni Herodá Królá Judskiego Kápłan niektory/ imieniem Zácháryasz z przemiány Abiaszowey: á żoná jego byłá z Corek Aáronowych/ ktorey imię było Elżbietá. ✤ 6 A byli oboje spráwiedliwymi przed obliczem Bożym/ chodząc we wszystkich przykazániach/ y uspráwiedliwieniách PAńskich bez nágány. 7 ✤ Y nie mieli potomstwá/ przeto iż Elżbietá byłá niepłodna? á byli oboje podeszłymi w lećiech swojich. ✤ 8 Stáło śie tedy/ gdy odpráwował urząd kápłáński w porządku przemiány swojey przed Bogiem: ✤ 9 Że według zwyczáju urzędu kápłáńskiego przypadł nań los/ áby kádźił wszedszy do Kośćiołá a PAńskiego. 10 ✤ A wszystko mnostwo ludu było ná dworze modląc śie w godźinę kádzenia.

a 2 Moj. 30. 7. 3 Moj. 16. 17.

11 Tedy mu śie pokázał Anjoł Páński/ stojący po práwey stronie Ołtarzá/ ná ktorym kádzono. ✤ 12 Y zátrwożył śie Zácháryasz/ ujrzawszy go/ á bojaźń przypádłá nań. ✤ 13 Y rzekł do niego Anjoł: Nie boj śie Zácháryaszu/ boć jest wysłuchána modlitwá twojá: á Elżbietá żoná twojá urodźi syná/ y názowiesz 14 imię jego Jan. ✤ Z ktorego będźiesz miał rádość y wesele/ y wiele ich rádowáć śie będą z národzenia jego. 15 ✤ Abowiem będźie wielkim przed obliczem PAńskim: winá y napoju mocnego nie będźie pił/ á Duchem Swiętym będźie nápełniony záraz z żywotá mátki swojey. 16 ✤ A wielu z synow Izráelskich obroći b ku PAnu Bogu ich. 17 ✤ Bo on poydźie w przod przed c obliczem jego w duchu y w mocy Eliaszowey: áby obroćił sercá ojcow ku dźiećiom/ á odporne ku rostropnośći spráwiedliwych/ áby sporządźił PAnu lud gotowy. 18 ✤ Y rzekł Zácháryasz do Anjołá; Po czymże to poznam? bom ja jest stáry/ á żoná mojá podeszła w lećiech swych. 19 ✤ A odpowiádájąc Anjoł/ rzekł mu; Jam jest Gábryel/ ktory stoję przed obliczem Bożym: á posłánym jest ábym mowił do ćiebie/ á izbym ći to wesołe poselstwo odniosł. 20 ✤ A oto oniemiejesz/ á nie będźiesz mogł mowić/ áż do onego dniá ktorego śię to stánie: dla tego żeś nie uwierzył słowom mojim/ ktore śie wypełnią czásu swego. 21 ✤ A lud oczekawał Zácháryaszá: y dźiwowáli śie/ że śie ták długo báwił w Kośćiele. 22 ✤ A wyszedszy/ nie mogł do nich mowić: y poználi że widzenie widźiał w Kośćiele; bo im przez znáki ukázował/ y został niemym. ✤ 23 Y stáło śie/ gdy śie wypełniły dni posługowania jego/ odszedł do domu swego. 24 ✤ A po onych dniách/ poczęłá Elżbietá żoná jego/ y kryłá śie przez pięć mieśiecy/ mowiąc: 25 ✤ Iż mi ták PAn uczynił we dni w ktore *ná mię* wejrzał/ áby odjął hánbę moję miedzy ludźmi.

b Málác. 4. 6. c Málác. 4. 5. Mátt. 11. 14.

26 A W mieśiącu szostym/ posłány jest Anjoł Gábriel od BOGA do miástá Gálilejskiego/ ktore zwano Názáret: 27 ✤ Do Pánny d poślubioney mężowi/ ktyremu imię było Jozef/ z domu Dawidowego: á imię Pánny/ Márya. 28 ✤ A wszedszy Anjoł do niey/ rzekł; Bądź pozdrowiona łáską udárowána: PAn jest z tobą; błogosłáwionaś ty miedzy niewiástámi. 29 ✤ Ale oná ujrzawszy go, zátrwożyłá śie ná słowá jego/ y myśliłá jákieby to było pozdrowienie. 30 ✤ Y rzekł jey Anjoł: Nie boj śie

E. ná dźień zwiástowánia P. Máryey. d Mátt. 1. 18.

Márya; ábowiem ználázłás łáskę u BOgá. 31 A oto poczniesz w żywoćie/ y porodźisz e Syná/ y názowiesz imię jego Jezus. 32 Ten bedźie wielki/ á Synem Nawyższego bedźie názwány: Y da mu PAn Bog stolicę f Dawidá Ojcá jego. 33 Y bedźie krolował nád domem Jákobowym g ná wieki/ á krolestwu jego nie bedźie końcá. 34 Zátym Márya rzekłá do Anjołá: Jákoż to bedźie; gdyż ja męzá nie znam? 35 A odpowiádájac Anjoł/ rzekł jey; Duch Swięty zstapi ná ćię/ á moc Nawyższego záćieni ćię: przetoż y to/ co śie z ćiebie świete národźi/ názwáne bedźie Synem Bożym. 36 A oto Elżbietá pokrewna twojá/ y oná poczełá syná w stárośći swojey; á ten mieśiac jest szosty oney/ ktora názywano niepłodna. 37 Bo nie bedźie niemożne u h Bogá żadne słowo. 38 Y rzekłá Márya; Oto służebnicá PAńska; Niechże mi śie stánie według słowá twego. Y odszedł od niey Anjoł.*

39 TEdy wstáwszy Márya w onych dniách/ poszłá w gorna *krajinę* z kwápieniem do miástá Judskiego. 40 A wszedszy w dom Záchárjaszow/ 41 pozdrowiłá Elżbietę. Y stáło śię/ skoro usłyszáłá Elżbietá pozdrowienie Márycy/ skoczyło niemowiatko w żywoćie jey: y nápełniona jest Elżbietá Duchem Swiętym. 42 Y záwołáłá głosem wielkim/ y rzekłá; Błogosłáwionaś ty miedzy niewiástámi: y błogosłáwiony owoc żywotá twego. 43 A z kadże mi to/ iż przyszłá mátká PAná mego do mnie? 44 Abowiem oto jáko doszedł głos pozdrowienia twe° do uszu mojich/ y skoczyło od rádośći niemowiatko w żywoćie mojim. 45 A błogosłáwiona ktora uwierzyłá: gdyż śie wykonája te rzeczy/ ktore jey sa opowiedźiáne od PAná. 46 Tedy rzekłá Márya; Wielbi duszá mojá Páná. 47 Y rozrádował śie duch moj w 48 Bogu Zbáwićielu mojim. Iż wejrzał ná unizenie służebnice swojey: Abowiem oto od tad błogosłáwiona mię zwáć beda wszystkie narody. 49 Bo mi uczynił wielkie rzeczy ten ktory mocny jest/ y święte Imię 50 je°. Y ktorego miłośierdźie zostáwa od narodu do narodu nád tymi co śie go boja. 51 Dokazał i mocy rámieniem swojim; y rozproszył pyszne 52 w myślách sercá ich. Zćiagnał mocárze z stolic ich/ á wywyższył k 53 unizone. Łáknace nápełnił dobrymi l rzeczámi; á bogacze rozpuśćił 54 prozne. Przyjał Izráelá sługę swe°/ pámietájac m ná miłośierdźie 55 swoje. Jáko mowił do Ojcow nászych/ do Abráhámá n y naśienia jego ná wieki. 56 Y zostáłá z nia Márya jákoby trzy mieśiace: potym śie wroćiłá do domu swego.*

57 A Elżbiećie wypełnił śie czás áby porodźiłá: y porodźiłá syná. 58 A usłyszawszy sąśiedźi y pokrewni jey/ iż PAn z nia uczynił wielkie miłośierdźie swoje/ rádowáli śie pospołu z nia. 59 Y stáło śie/ że osmego dniá przyszli áby obrzezáli dźieciatko; y názwáli je imieniem Ojcá jego Záchárjaszem. 60 Ale odpowiádájac mátká jego/ rzekłá: Nie ták; 61 lecz názwány bedźie Janem. Y rzekli do niey; Żadnego nie mász w rodźie twojim/ coby go zwano tym 62 imieniem. Y skineli ná Ojcá jego 63 jákoby go chćiał názwáć. A on kazawszy sobie podáć tabliczkę/ nápisał/ mowiac; Jan jest imię jego. Y 64 dźiwowáli śie wszyscy. A zárázem otworzyły śie ustá jego y jezyk jego: 65 y mowił/ wielbiac Bogá. Y przyszedł strách ná wszystkie sąśiády ich; y po wszystkiey gorney krájinie Judskiey rozgłoszone sa wszystkie te 66 słowá. Tedy wszyscy ktorzy o tym słyszeli/ składáli to do sercá swego/ mowiac; Coż to wżdy zá dźiećię bedźie; Y byłá z nim reká PAńska. 67 A Záchárjasz Ojćiec jego nápełniony bedac Duchem Swiętym/ pro-68 rokował/ mowiac; Błogosłáwiony niech beddźie PAn Bog Izráelski/ iż náwiedźił y spráwił odkupienie ludowi swojemu. 69 Y wystáwił nam rog zbáwienia w domu o Dawidá sługi swego. 70 Ták jáko mowił przez ustá świetych p Prorokow 71 swojich; ktorzy byli od wieku. Iż *im miał dáć* wybáwienie od nieprzyjaćioł nászych/ y z reki wszystkich 72 ktorzy nas nienawidźieli. Aby uczynił miłośierdźie z Ojcy nászymi/

Marginalia: e Ezái. 7. 14. f 2 Sám. 7. 12. 16. g Psalm 15. 7. y 89. 30 Jerem. 13. 5. Dáni. 2. 44. y 7. 14 Mich. 4. 7. Zyd. 1. 8. h Jerem. 32. 17. *E. ná dźień Náwiedzenia P. Máryey.* i Ezái. 51. 9. Psalm 33. 10. k Psalm 113. 7. l 1 Sám. 2. 5. — Psalm 34. 11. m Ezái. 30. 18. y 41. 9. y 51. 4. y 54. 5. Jerem. 31. 20. n 1 Moj 17. 19. *E. ná dźień S. Jána Chrzćićielá.* o Psalm 132. 17. p Ezái. 9. 2. y 11. 1. y 40. 11 y 62. 1. Jerem. 23. 6. y 30. 10 y 33. 6.

mi/ y wspomniał ná przymierze swoje święte. ✠ Y ná przyśiegę ktorą przyśiągł q Abráhámowi Ojcu nászemu/ że nam to dáć miał. ✠ *Iżbyśmy* mu bez bojáźni / z ręki nieprzyjaćioł nászych będąc wybáwieni/ służyli ; ✠ W świętobliwośći y w spráwiedliwośći r przed obliczem jego / po wszystkie dni żywotá nászego. ✠ A ty dźiećiątko Prorokiem Nawyższego náźwáne będźiesz : bo pojdźiesz w przod przed obliczem s PAńskim/ ábyś gotował drogi jego. ✠ A iżbyś dał znájomość zbáwienia ludowi jego przez odpuszczenie grzechow ich. ✠ Przez wnętrzności miłośierdźia Bogá nászego / w ktorych náwiedźił nas t Wschod / wyszedszy z wysokośći. ✠ Aby śię ukazał śiedzącym u w ćiemnośći y w ćieniu śmierći/ku wyprostowániu nog nászych ná drogę pokoju.*

q 1 Moj. 12.16. r 1 Piotr 1. 15. s Málác 4. 5. t Zách. 3. 8. y 6.12. Málác 4. 2. u Ezái. 9. 2.

A Ono dźiećiątko rosło / y umacniáło śię w Duchu : y było ná pustyniách áż do onego dniá / ktorego śię okazáło przed Izráelem.

ROZDZIAŁ II.

Pod czás popisu świátá zá Augustá.7.Chrystus Pan w Betlehemie śię urodźił. 8. O tym Pásterzom przez Anjoły znáć dano.21.Chrystusá Páná obrzezano.22. Do Kośćiołá go.28.gdźie Symeon.29.y Anná byli, przynieśiono. 40. znowu w dwunaśći leciech, w kośćiele śię stáwił. 44. Od rodźicow zgubiony y szukány. 46. Z Doktorámi disputujący ználeźiony.

E. ná dźień Bożego Národzenia.

Y Stáło śię w one dni że wyszedł dekret od Cesárzá Augustá áby popisano wszystek świát. ✠ A ten popis pierwszy/stał śię/ gdy Cyreneusz był stárostą Syryjskim. ✠ Y szli wszyscy áby popisáni byli / káżdy do miástá swego. ✠ Wstąpił tez Jozef z Gálilejey z miástá Názáretu do źiemie Judskiey/ do miástá Dawidowego/ ktorego a zowią Betlehem: (przeto / iż on był z domu y z fámilijey Dawidowey.) ✠ Aby był popisány z Márya poślubioną sobie małżonką / ktora byłá brzemienna. ✠ Y stáło śię gdy tám byli/ wypełniły śię dni áby porodźiłá. ✠ Y porodźiłá Syná b swego pierworodnego / á uwinęłá go w pieluszki/ y położyłá go w żłobie ; przeto / iż miejscá nie mieli w gospodźie. ✠ A byli Pásterze w oney kráinie w polu nocujący / y straż nocną trzymájący nád stádem swojim. ✠ A oto Anjoł PAński stánął podle nich/ á chwałá PAńska zewsząd oświećiłá je : y bali śię bojáźnią wielką. ✠ Y rzekł do nich Anjoł ; Nie bojćie śię : bo oto zwiástuję wam rádość wielką / ktora będźie wszystkiemu ludowi. ✠ Iż śię wam dźiś národźił *Zbáwićiel*, ktory jest Chrystus PAn / w mieśćie Dawidowym. ✠ A to wam *będźie* zá znák : Znajdźiećie niemowiątko uwinione w pieluszki / leżące w żłobie. ✠ A záraz z onym Anjołem przybyło mnostwo wojsk niebieskich chwalących Bogá/ y mowiących; ✠ Chwálá ná wysokośćiách Bogu : á ná źiemi pokoj / w ludźiách dobre upodobánie. ✠ Y stáło śię/ gdy odeszli Anjołowie od nich do niebá / że oni ż pásterze rzekli jedni do drugich; Podźmyż áż do Betlehem / á oglądajmy tę rzecz ktora śię stáłá ; ktorą nam Pan oznájmił. ✠ A tákspiesząc śię / przyszli y ználeźli Márya/ y Jozefá/ y ono niemowiątko leżące w żłobie. ✠ Y ujrzawszy/rozsławiáli to co im było powiedźiano o tym dźiećiątku. ✠ A wszyscy ktorzy słyszeli/ dźiwowáli śię temu co im Pásterze powiádáli. ✠ Lecz Márya záchowywáłá wszystkie te słowá / uważájąc je w sercu swojim. ✠ Y wroćili śię Pásterze wielbiąc y chwaląc Bogá/ze wszystkiego co słyszeli y widźieli; ták jáko im było powiedźiano.*

a Mich. 5. 2. Jana. 7. 42. b Matt. 1. 21.

A Gdy śię wypełniło c ośm dni/ áby obrzezano ono dźiećiątko / tedy Imię jego náźwáne jest JEZUS : ktorym było d náźwáne od Anjołá / pierwey niż śię w żywoćie poczęło.*

E. ná dźień Nowego Látá.

G Dy śię też wypełniły dni e oczyśćienia jey/według Zakonu Mojzeszowego/przynieśli go do Jeruzalem áby go stáwili PAnu. ✠ (Ták jáko nápisano w zakonie PAńskim : że wszelki mężczyzná f otwierájący żywot / świętym PA-

c 1 Moj. 17.12. 3 Moj. 12. 3. Janá. 7. 22. d Mátt. 1. 21. e 3 Moj. 12. 6.

E. ná dźień Oczyść. P. Máryej. f 2 Moj 13. 2.

24 nu názwány będźie.) ✠ A żeby oddáli ofiárę według *tego*, co powiedźiano w zakonie PAńskim / parę g śinogárlic/ ábo dwoje gołąbiąt. 25 ✠ A oto był człowiek w Jeruzalem / ktoremu imię *było* Symeon: á ten człowiek był spráwiedliwy y bogobojny / oczekawájacy poćiechy Izráelskiey/ á Duch Swięty był nád nim. 26 ✠ Y obwieszczony był od Bogá przez Duchá Swiętego / że nie miał oglądáć śmierći / áżby pierwey oglądał CHrystusá PAńskie°. 27 ✠ Ten przyszedł z *nátchnienia* Duchá *Swiętego* do Kośćiołá: A gdy rodźicy wnośili dźiećiątko JEzusá / áby uczynili według zwyczáju zakonnego przy nim: 28 ✠ Tedy on wźiąwszy go ná ręce swoje / chwalił Bogá/ y mowił; 29 ✠ Teraz puszczasz sługę twego PAnie według słowá twego / w pokoju. 30 ✠ Gdyż oczy moje h oglądáły zbáwienie twoje: 31 ✠ Ktoreś zgotował przed obliczem wszystkich ludźi. 32 ✠ Swiátłość ku i objáwieniu Pogánom / á chwałę ludu twego Izráelskiego.*

33 A Oćiec y mátká jego dźiwowáli śię temu co powiádano o nim. 34 ✠ Y błogosłáwił im Symeon/ y rzekł do Máryey mátki jego; Oto ten k położony jest ná upadek y ná powstánie wielu ich w Izráelu / y ná znák przećiw ktoremu mowić będą. 35 ✠ (Y twoję własną duszę miecz przeniknie) áby myśli z wielá serc objáwione były. 36 ✠ A byłá Anná Prorokini / corká Fánuelowá z pokolenia Aser / ktora byłá bárzo podeszła w leciech/ y żyłá śiedm lat z mężem od pánieństwá swego. 37 ✠ A tá *byłá* wdowa około ośmidźieśiąt y czterech lat; ktora nie wychodźiłá z Kośćiołá / w pośćiech y w modlitwách służąc *Bogu* w nocy y we dnie. 38 ✠ Tá też oneyże godźiny nádszedszy / wyznawáłá PANA/ y mowiłá o nim/ wszystkim ktorzy oczekawáli odkupienia w Jeruzalemie. 39 ✠ A ták wykonawszy wszystko według Zakonu PAńskiego/ wroćili śię do Gálileiey do miástá swego Názáretu. 40 ✠ A dźiećiątko ono rosło / y umacniáło śię w Duchu / pełne będąc mądrośći; á łáská Boża byłá nád nim.*

41 Gdy Rodźicy jego chadzáli l ná káżdy rok do Jeruzalem / ná święto Wielkonocne. 42 ✠ A gdy już był we dwunaśći leciech/ á oni wstępowáli do Jeruzalem według zwyczáju m onego świętá: 43 ✠ Y gdy skończyli ode dni / á już śię wrácáli ná zad; zostáło dźiećię JEzus w Jeruzalem: á *tego* nie wiedźiał Jozef y mátká jego. 44 ✠ Lecz mniemájąc że jest w towárzystwie podrożnym/ uszli dźień drogi; y szukáli go miedzy krewnymi y miedzy znájomymi. 45 ✠ A gdy go nie náleźli / wroćili śię do Jeruzalem/ szukájąc go: 46 ✠ Y stáło śię po trzech dniách / że go náleźli śiedzącego w Kośćiele w pośrzodku Doktorow/ słuchájącego ich/ y pytájącego śię ich. 47 ✠ Y zdumiewáli śię wszyscy n ktorzy go słucháli/ nád rozumem y nád odpowiedźiámi jego. 48 ✠ A ujrzawszy go *rodźicy*, zdumieli śię. Y rzekłá do niego mátká jego; Synu / przecześ nam to uczynił? Oto Oćiec twoj y ja z boleśćią szukáliśmy ćię. 49 ✠ Y rzekł do nich; Coż *jest* żeśćie mię szukáli? Zaśćie nie wiedźieli / iż w tych rzeczách ktore są Ojcá mego/ Ja być muszę. 50 ✠ Lecz oni nie zrozumieli o tego słowá ktore im mowił. 51 ✠ Y zstąpił z nimi / y przyszedł do Názáretu/ á był im poddány. A mátká jego záchowywáłá wszystkie te słowá w sercu swojim. 52 ✠ A JEzus pomnażał śię w mądrośći y we wzrośćie/ y w łásce u Bogá y u ludźi.*

ROZDZIAŁ III.

Jan Chrzćićiel do pokuty wzywa y chrzći. 10. Uczy. 15. O PAnu świádectwo wydawa. 29. Do więźienia wrzucony. 21. Chrzest PAńśki. 24. Y rodu jego opisánie.

1 A Roku piętnastego pánowánia Tyberyuszá Cesárzá: gdy Pontski Piłat był Stárostą Judskim/ á Herod Tetrárcha Gálilejskim/ á Filip brát jego Tetrárcha Iturejskim / y krájiny Tráchonitskiey/ á Lizániasz Tetrárcha Abileńskim; 2 ✠ Zá Náywyższych kápłánow Annaszá a y Káifaszá: stáło śię słowo Boże do Janá / Zácháryaszowego syná/ ná puszczy. 3 ✠ Y przyszedł do

wszy-

Marginalia: g 3 Moj 12. 8. — h Psalm 89. 2. Ezái. 58. 10. — i Ezái. 42. 6. — E. ná Niedź. po Národz. PAńskim. — k Ezái 8. 14. Rzym. 9. 32. 1 Piotr 2. 8. — E. ná Niedźielę I. po 3 Krol — l 5 Moj 16. 16. — m 2 Moj 23. 15. y 34. 23. 5 Moj 16. 1. — n Márk. 1. 22. y 6. 2. — o Luka. 9. 45. — a Dźiej. 4. 6.

wßystkiey b krájiny leżacey około Jordanu / kazac chrzest pokuty ná odpußczenie grzechow. 4 Jáko nápisano w kśiegách Proroctw Izáiaßá c Proroká / mowiacego: Głos wołájacego ná pußczy / Gotujćie droge PAnska / proste czyńćie śćieżki jego. 5 Káżdy pádoł bedźie wypełniony / á káżda gorá y págorek bedźie znizony: y miejscá krzywe wyprostuja śie / á ostre drogi beda gládkimi. 6 Y ogladá wßelkie ćiáło d Zbáwienie Boże.

7 Mowił tedy ludowi ktory wychodźił áby był ochrzczony od niego; Rodzáju jáßczorczy / e ktoż wam pokazał żebyśćie uciekáli przed przyßłym gniewem. 8 Przynośćież tedy owoce godne pokuty / á nie poczynajćie mowić sámi w sobie; Ojcá mamy f Abráhámá; Abowiem powiádam wam / Ze Bog może y z tego kámienia wzbudźić dźieći Abráhámowi. 9 A juz y śiekierá do korzenia drzew przyłożona giest: Przetoż káżde drzewo / ktore nie przynośi owocu dobrego / bywa wyćiete y w ogień wrzucone.

10 Y Pytał go lud/mowiac; Coż tedy czynić bedźiemy? 11 A on odpowiádájac rzekł im; Kto ma dwie h suknie/ niechaj udźieli temu co nie ma: á kto ma pokármy/ niech tákze uczyni. 12 Przyßli też y Celnicy áby byli chrzczeni / y rzekli do niego; Náuczyćielu / *á my* coż czynić bedźiemy! 13 A on rzekł do nich; Nic wiecey nie wyćiagajćie nád to/co wam postánowiono. 14 Pytáli go też y żołnierze mowiac; A my co czynić bedźiemy? Y rzekł do nich: Nikomu gwałtu nie czyńćie / y *nikogo* nie potwarzajćie; á przestawajćie ná żołdźiech wáßych.

15 A Gdy lud oczekawał / y myślili wßyscy w sercách swych o Janie/ jesliby snadź on nie był CHrystusem: 16 Odpowiedźiał Jan wßystkim / mowiac: Jać I was chrzcze woda; lecz idźie mocnieyßy nád mie / ktoremum nie jest godźien rozwiazáć rzemyká u botow jego: ten was chrzćić bedźie Duchem k Swietym y ogniem. 17 Ktorego łopátá *jest* w reku l jego / á wyczyßći bojewisko swoje / y zgromádźi pßenice do gumná swego; ále plewy zpali ogniem nie ugáßonym. 18 A ták wiele y innych rzeczy / nápomi-nájac/ opowiádał ludowi.

19 A Herod Tetrárchá bedac strofowány m od niego dla Herodyády żony Filipá brátá jego/ y dla wßystkich złych spraw ktore czynił Herod: 20 Przydał y to nád wßystko/ iż wsádźił Janá do wiezienia.

21 Y Stáło śie/gdy był chrzczony n wßystek lud/ y gdy JEzus był ochrzczony y modlił śie/ że śie niebo otworzyło: 22 Y zstapił *nań* Duch Swiety w kßtałćie ćielesnym jáko gołebicá/ y stał śie głos z niebá / mowiac; Tyś jest on Syn moj o miły/ w tobie mi śie upodobáło.

23 A JEzus poczynał być jákoby we trzydźiestu lat / bedac (jáko o mniemano/) Synem Jozefá *syná* Helego. 24 *Syná* Mátátowego/ *syná* Lewiego/ *syná* Melchiego/ *syná* Jánnego/ *syná* Jozefowego: 25 *Syná* Mátátyaßowego/ *syná* Amosowego/ *syná* Náumowego/ *syná* Eslego/ *syná* Nággiego; 26 *Syná* Máátowe° /*syná* Máttátyaßowego/ *syná* Semejego/ *syná* Jozefowego/ *syná* Judowego; 27 *Syná* Joánnowego / *syná* Resowego / *syná* Zorobabelowego / *syná* Sálátyelowego/ *syná* Neryego: 28 *Syná* Melchiego/ *syná* Addyego/ *syná* Kosámowego/ *syná* Elmodámowego/ *syná* Irowego: 29 *Syná* Jozego / *syná* Eliezerowego/ *syná* Jorymowego/ *syná* Máttátego/ *syná* Lewiego: 30 *Syná* Symeonowego/ *syná* Judowego/ *syná* Jozefowego/ *syná* Jonánowego/ *syná* Eliákimowego: 31 *Syná* Meleowego/ *syná* Máinánowego/ *syná* Máttátánowego/ *syná* Nátánowego/ *syná* Dawidowego: 32 *Syná* Jessego/ *syná* Obedowego/ *syná* Boozowego/ *syná* Sálmonowego/ *syná* Násonowego: 33 *Syná* Aminádábowego/ *syná* Arámowego/ *syná* Esromowego/ *syná* Fáresowego/ *syná* Judowe°: 34 *Syná* Jákobowe°/ *syná* Izáákowego/ *syná* Abráhámowego/ *syná* q Tárego/ *syná* Náchorowe°: 35 *Syná* Sáruchowego/ *syná* Rágáwowego/ *syná* Fálekowego/ *syná* Heberowego/ *syná* Sálego: 36 *Syná* Káinánowego

Marginalia: b Mátt. 3. 1. Márk. 1. 4. — c Ezái. 40. 3. Mátt. 3. 3. Márk. 1. 3. Janá. 1. 23. — d Psalm 98. 2. Ezái. 52. 10. — e Mátt. 3. 7. y 23. 33. — f Mátt. 3. 9. — g Mátt. 3. 10. — h Jákob. 2. 15. 1 Jan. 3. 17. — i Mátt. 3. 11. Márk. 1. 8. Janá. 1. 26. Dźiej. 1. 5. — k Joel. 2. 28. — l Mátt. 3. 12. — m Márk. 6. 17. — n Márk. 1. 9. Janá. 1. 23. — o Psalm 2. 7. Ezái. 42. 1. Mátt. 3. 17. — p Márk. 6. 3. — q 1 Moj. 11. 27.

nowego/ syná Arfáksádowego/ syná Semowego/ syná Noego/ syná Lámechowego: ✣ 37 Syná Mátusálemowego/ syná Enochowego/ syná Járedowego/ syná Máláleelowego/ syná Káinánowego: ✣ 38 Syná Enosowego syná Setowego/ syná r Adámowego syná Bożego.

r 1 Moj. 5. 3.

ROZDZIAŁ IV.

Chrystus Pan zwyćięstwo nád ßátánem otrzymał. 14. W Gálilejey, á miánowićie w Názárećie kazał. 30. Yż go tám wdźięczni nie byli. 31. Do Kápernaum poßedł: kedy kazał. 33. Y cudá rozmájite czynił.

1 A JEzus pełen będąc Duchá a Swiętego/ wroćił śię od Jordanu/ y pędzony jest w Duchu ná puszczą. ✣ 2 Y był przez czterdźieśći dni kußony od dyabłá. A nie jadł nic przez b one dni; ále gdy śię te skończyły/ potym łaknął. ✣ 3 Y rzekł mu Dyabeł; Jesliś jest Syn Boży/ rzecz kámieniowi temu/ áby śię stał chlebem. ✣ 4 Ale JEzus odpowiedźiał mu/ mowiąc; Nápisano/ iż nie sámym c chlebem żyć będźie człowiek/ ále káżdym słowem Bożym. ✣ 5 Y wiodł go dyabeł ná gorę wysoką/ y pokazał mu wßystkie krolestwá świátá/ we mgnieniu oká. ✣ 6 Y rzekł mu dyabeł: Dam ći tę wßystkę moc y sławę ich/ bo mi jest dáná: á komu chcę/ dawam ją. ✣ 7 A ták jeśli śię ukłoniß przedemną/ będźie wßystko twoje. ✣ 8 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł mu: Podź precz ode mnie ßátánie: ábowiem nápisano: PAnu Bogu d twemu kłániáć śię będźieß/ y jemu sámemu służyć będźieß. ✣ 9 Potym wiodł go do Jeruzalem/ y postáwił go ná ganku kośćielnym/ y rzekł mu: Jesliś jest Syn Boży/ zpuść śię z tąd ná doł. ✣ 10 Abowiem nápisano: Że Anjołom swojim e przykazał o tobie/ áby ćię strzegli. ✣ 11 A że ćię ná ręku nośić będą/ byś snadź nie obráźił o kámień nogi twojey. ✣ 12 A odpowiádájąc JEzus/ rzekł mu: Powiedźiano/ Nie będźieß kußił f PAná Bogá twego. ✣ 13 A gdy dokończył wßystkich pokus dyabeł/ odstąpił od niego/ do czásu.

a Márk. 1. 12.
b 2 Moj. 24. 18.
c 5 Moj. 8. 3. Mátt 4. 4.
d 5 Moj. 6. 13. y 10. 20.
e Psalm 91. 11.
f 5 Moj. 6. 16.

14 Y Wroćił śię JEzus w mocy g onego Duchá do Gálilejey: y rozeßłá śię o nim wieść po wßystkiey oney okoliczney krájinie. ✣ 15 A on náuczał w bożnicách ich/ y był sławiony od wßystkich.

16 Y Przyßedł do Názáretu gdźie był h wychowány: y wßedł według zwyczáju swego w dźień Sábbátu do bożnice/ y wstał áby czytał. ✣ 17 Y podano mu Kśięgi Izáiaßá Proroká: A otworzywßy Kśięgi ználazł miejsce gdźie było nápisano: 18 ✣ Duch PAńśki náde mną/ przeto i mię pomázał: ábym opowiádał Ewángelią ubogim; posłał mię ábym uzdrawiał skruszone ná sercu/ ábym zwiástował pojimánym wyzwolenie/ y ślepym przejrzenie/ y ábym wypuśćił ućiśnione ná wolność. ✣ 19 Abym opowiádał rok PAńśki przyjemny. ✣ 20 A záwárßy Kśięgę/ y oddawßy ją słudze/ uśiadł; á oczy wßystkich w bożnicy pilnie nań pátrzáły. ✣ 21 Y począł do nich mowić: Dźiśći śię wypełniło to pismo w ußach wáßych. ✣ 22 Y wßyscy mu dawáli świádectwo/ y dziwowáli śię wdźięczności onych słow/ ktore pochodźiły z ust jego/ y mowili; Izaż ten nie jest syn Jozefow? ✣ 23 Y rzekł do nich; Pewnie mi rzeczećie onę przypowieść; Lekárzu/ ulecz sámego śiebie. Cośmy k słyßeli żeś czynił w Kápernáum/ uczyń y tu w ojczyznie swojey. ✣ 24 Y rzekł *do nich*; Záprawdę wam powiádam/ Zaden Prorok nie jest l przyjemnym w Ojczyznie swojey. ✣ 25 Alec wam w prawdźie powiádam: że wiele wdow m było zá dni Eliaßowych w ludu Izráelskim/ gdy było zámknione niebo przez trzy látá/ y ßeść mieśiecy/ ták iż był wielki głod po wßystkiey ziemi. ✣ 26 Wßákże do żadney z nich nie był posłány Eliaß/ tylko do Sárepty miástá Sydońskiego/ do jedney wdowy. ✣ 27 Y wiele było trędowátych zá Elizeußá n Proroká w ludu Izráelskim; wßákże żaden z nich nie był oczyśćiony/ tylko Náámán Syryjczyk. ✣ 28 Tedy wßyscy w bożnicy gdy to słyßeli/ nápełnieni byli gniewem. ✣ 29 A wstawßy/ wypchnęli go

g Márk. 1. 14. Jand. 4. 43.
h Mátt 13. 54. Márk. 6. 1.
i Ezái. 61. 1.
k Mátt 4. 13.
l Janá. 4. 44.
m 1 Krol 17. 9. Jakub 5. 17.
n 2 Krol 5. 14.

precz z miáſtá ; y wywiedli go ná wierzch gory / ná ktorey miáſto ich zbudowáne było / áby go z niey ná 30 doł zrzucili. ♣ Ale on przeſzedſzy przez pośrzodek ich/uſzedł.

31 Y Zſtąpił do Kápernáum miáſtá Gálilejſkiego :á tám je náuczał 32 w Sábbáty. ♣ Y zdumiewáli śię nád o náuką jego : bo byłá mocna 33 mowá jego. ♣ A w bożnicy p był człowiek / ktory miał duchá dyabłá nieczyſtego ; y záwołał głoſem 34 wielkim / Mowiąc : ♣ Ach ! Coż my z tobą mamy JEzuśie Názáreńſki ? Przyſzedłeś ábyś nas wytrácił : znam ćię ktoś jeſt / żeś on 35 Swięty Boży. ♣ Y zgromił go Jezus/ mowiąc ; Vmilkni / á wynidź z niego. Tedy dyabeł porzućiwſzy go w pośrzodek / wyſzedł z niego nic 36 mu nie záſzkodźiwſzy. ♣ Y przyſzedł ſtrách ná wſzyſtkie : y rozmawiáli miedzy ſobą / mowiąc : Coż to zá ſłowo : że z władzą y z mocą q rozkázuje duchom nieczyſtym / á wy-37 chodzą? ♣ Y rozeſzłá śię o nim wieść ná wſzyſtkie miejſcá okolicżney krájiny.

38 A Jezus r wſtawſzy z bożnice / wſzedł w dom Symonow / á świekrá Symonowá miáłá gorączkę wielką ; y prośili go zá nią. ♣ 39 Tedy on ſtánąwſzy nád nią / zgromił gorączkę / y opuśćiłá ją : á záráżem wſtawſzy/poſługowáłá im.

40 A Gdy słońce záchodźiło / wſzyſcy ktorzy mieli choruiące ná rozmáite niemocy / przywodźili je do niego / á on ná káżdego z nich ręce 41 włożywſzy/ uzdrawiał je. ♣ Ku temu wychodźili y dyabli z wielu ich / wołájąc y mowiąc ; Tyś jeſt on Chryſtus s Syn Boży. Ale on zgromiwſzy je, nie dopuſzczał im mowić : bo wiedźieli iż on jeſt Chryſtus.

42 A Gdy był dźień / wyſzedſzy ſzedł ná miejſce puſte. A lud go ſzukał/y przyſzli áż do niego ; y zátrzymawáli go / áby nie odchodźił od 43 nich. ♣ A on rzekł do nich; Y innym miáſtom muſzę opowiádáć kroleſtwo Boże/bom ná to poſłány. ♣ Y 44 kazał w bożnicách Gálilejſkich.

o Mátt. 7. 29. p Márk. 1. 23. q Mátt 8. 16. 19. 33. r Mátt 8. 14. Márk. 1. 30. s Márk. 1. 34.

ROZDZIAŁ V.

Chryſtus PAN kazdnie miał. 6. Po kazániu ryby łowić kazał. 10. Apoſtoły powołał. 12. Trędowátego. 18. y powietrzem ruſzonego, uzdrowił. 27. Matteuſzá powołał. 29. Grzeſzniki przyjmował y bronił ich. 34. O ucżnie ſwoje przed Zakonnikámi śię záſtáwił.

1 Y Stáło śię gdy nań lud a nálegał/áby ſłuchał ſłowá Bożego/ że on ſtał podle jeźiorá Genezáreth-2 ſkiego. ♣ Y ujrzał dwie łodźi ſtojące przy jeźierze: ále rybitwi wyſzedſzy 3 z nich/płokáli śieći. ♣ A wſtąpiwſzy w jedne z tych łodźi / ktora byłá Symonowá / prośił go áby máluczko odjáchał od brzegu : á uśiádſzy/ 4 ucżył on lud z oney łodźi. ♣ A gdy przeſtał mowić/ rzekł do Symoná ; Zájedź ná głębią / á záp uśćcie śie-5 ći wáſze ku łowieniu. ♣ A odpowiádájąc Symon / rzekł mu; Miſtrzu / przez całą noc robiąc / niceśmy nie pojmáli : wſzákże ná ſłowo twoje 6 zápuſzczę śieć. ♣ A gdy to ucżynili / zágárnęli ryb mnoſtwo wielkie ; 7 ták/że śię rwáłá śieć ich. ♣ Y ſkinęli ná towárzyſze / ktorzy byli w drugiey łodźi/ áby przybywſzy rátowáli ich : y przybyli / y nápełnili obie 8 łodźie áż śię zánurzáły. ♣ Co widząc Symon Piotr / przypadł do kolan JEzuſowych/mowiąc ; Wynidź odemnie/ bom jeſt człowiek grzeſzny / 9 PAnie. ♣ Abowiem go był ſtrách ogárnął/ y wſzyſtkie co z nim byli / z onego obłowu ryb ktore byli zá-10 gárnęli. ♣ Tákże y Jákubá y Janá ſyny Zebedeuſzowe / ktorzy byli towárzyſze Symonowi. Y rzekł JEzus do Symoná: Nie boj śię ; Od 11 tego czáſu ludźie łowić będźieſz. ♣ A oni wyćiągnąwſzy łodź ná brzeg / wſzyſtko b opuśćiwſzy / poſzli zá nim.*

12 Y Stáło śię / gdy był w niektorym c mieśćie / że oto był tám mąż pełen trędu : ktory ujrzawſzy JEzuſá / padł ná twarz / y prośił go mowiąc: PAnie / jeſli chceſz mo-13 żeſz mię ocżyśćić. ♣ Tedy wyćiągnąwſzy JEzus rękę / dotknął śię go / mowiąc ; Chcę / bądź ocżyśćiony. 14 ♣ Y zárаz odſzedł trąd od niego. Y przykazał mu áby tego nikomu nie

E. ná Niedź. V. po S.Troj. a Mátt. 4. 18. Márk. 1. 16. b Márk. 10.28. c Mátt. 8. 2. Márk. 1. 40.

powiádał: ále *rzekł*, Idź / á ukaż śie Kápłánowi; y ofiáruj zá oczyśćienie twoje / ták jáko rozkazał d Mojżesz ná świádectwo przećiwko nim. ✣ Y rozchodźiłá śie tym więcey powieść o nim: y zchodźiły śie mnostwá wielkie áby go słucháły / y uzdrowieni byli od niego / od niemocy swojich. ✣ Ale on odchadzał ná pustynią / y modlił śie.

d 3 Moj 14. 4.

15 16

17 Y Stáło śie dniá niektorego / że on náuczał: á śiedźieli tež tám y Fáryzeuszowie y Náuczyćiele Zakonu / ktorzy śie byli zeszli ze wszystkich miásteczek Gálilejskich / y Judskich / y z Jeruzalem: á moc PAńska *przytomna* byłá ku uzdrawiániu 18 ich. ✣ A oto mężowie nieśli ná łożu człowieká powietrzem e ruszonego: y szukáli *jákoby* go wnieść y postáwić 19 przed nim. ✣ A gdy nie náleźli ktoredyby go wnieśli dla ćiżby / wstąpiwszy ná dách / przez posowe zpuśćili go z łożem w pośrzodek przed 20 JEzusá. ✣ Ktory ujrzawszy wiárę 21 ich / rzekł mu: Człowiecze / odpuszczone są tobie grzechy twoje. ✣ Tedy poczęli myślić Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie / mowiąc: Ktoż te jest co mowi bluźnierstwá? Ktoż może odpuszczáć grzechy / tylko sam 22 f Bog? ✣ Ale JEzus poznawszy myśli ich / odpowiádájąc rzekł do nich: Coż myslicie w sercách wászych. ✣ 23 Coż jest łátwiejszego rzec? ✣ Odpuszczone są tobie grzechy twoje? Czyli 24 rzec? Wstań / á chodź. ✣ Ale iżbyśćie wiedźieli / że Syn g człowieczy ma moc ná źiemi odpuszczáć grzechy / (rzekł powietrzem ruszonemu) Tobie mowię wstań / á wźiąwszy ná śię łoże swoje / idź do 25 domu twego. ✣ A on záraz em wstawszy przed nimi / wźiąwszy ná śię to ná czym leżał / szedł do domu swe- 26 go wielbiąc Bogá. ✣ Y zdumieli śie wszyscy / y chwalili Bogá: y nápełnieni byli bojáźnią / mowiąc: Widźieliśmy dźiś dźiwne rzeczy.

e Mátt 9. 2. Márk. 2. 3.

f Psalm 32. 2. 751.3. 4. Ezái. 43.25. y 44. 22.

g Márk. 2. 10.

27 A Potym wyszedł / y ujrzał h Celniká imieniem Lewiego / śiedzącego ná cle / y rzekł mu: Podź zá 28 mną. ✣ Y opuśćił wszystko: á wstawszy / szedł zá nim.

h Mátt. 9. 9. Márk. 1. 14.

29 Y Spráwił mu Lewi ucztę wielką w domu swojim: á było wielkie zgromádzenie Celnikow y innych ktorzy z nim zá stołem śiedźie- 30 li. ✣ Tedy szemráli Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie / mowiąc do uczniow jego: Przecz z Celnikámi 31 y z grzesznikámi jećie y pijećie? ✣ A JEzus odpowiádájąc / rzekł do nich: Nie potrzebują zdrowi lekárzá / 32 ále ći co śię źle máją. ✣ Nie przyszedłem i wzywáć spráwiedliwych / ále grzesznych do pokuty.

33 A Oni mu rzekli: Przecz Ucżniowie k Janowi często poszczą y modlą śię: tákże Fáryzejscy: á 34 twoji jedzą y piją? ✣ A on im rzekł: Izali możećie uczynić / żeby synowie łożnice małżeńskiey pośćili / poki 35 z nimi jest l oblubieniec? ✣ Lecz przyjdą dni / gdy oblubieniec odjęty będźie od nich: tedy w one dni po- 36 szczić będą. ✣ Powiedźiał im też podobieństwo: Iż żaden łáty z száty nowey nie przyprawia do száty wiotchey / bo ináczey / to co jest nowego / drze *wiotche*: á do wiotchego / 37 nie zgadza śię łátá z nowego. ✣ Y nikt nie leje m winá nowego w stáre státki: bo ináczey wino młode rozsádźi státki / y sámo wyćiecze / y stá- 38 tki śię popsują. ✣ Ale młode wino ma być wlewáne w státki nowe: á 39 ták oboje bywáją záchowáne. ✣ A nikt / kto śie nápił stárego / nie záraz chce młodego: ále mowi: Lepsze jest stáre.

i Mátt. 9. 13. 1 Tym. 1. 15. k Mátt. 9. 14. Márk. 2. 18. l Ezái. 62. 5. Jáná. 3. 29.

m Mátt. 9. 17.

ROZDZIAŁ VI.

Pan uczniow swojich kłosy w Sábbát rwących bronił. 6. Rękę uschłą uzdrowił. 13. Apostoły powołał. 20. O błogosłáwieństwie y złorzeczeństwie mowił. 36. Miłośiernymi bydź kazał. 41. Obłudy zákazał. 43. Poczym poznáć dobrego y złego, pokazał. Pilne słuchánie słowá Bożego zálećił.

1 Y Stáło śi[ę] w drugi Sábbát / że szedł JEzus przez zbożá: y rwáli ucżniowie jego kłosy / á rękámi wyćierájąc / jedli. ✣ Ale niektorzy z Fáryzeuszow rzekli do nich: 2 Przecz że czynićie to / czego b śię nie godźi czynić w Sábbát. ✣ A od- 3 powiádájąc JEzus / rzekł do nich;

a 5 Moj. 23.25. Mátt. 12. 1. Márk. 2. 23. b 2 Moj 20.10. 1 Sám. 21. 6.

Azaśćie tego nie czytáli co uczynił Dawid/ gdy łáknął sam/ y ći ktorzy z nim byli? [4] ✠ Jáko wszedł do domu Bożego/ á wźiął chleby pokłádne/ y jadł: á dał y tym/ ktorzy z nim byli; ktorych śie nie godźiło jeść tylko c sámym Kápłánom. [5] ✠ Y rzekł im: Syn człowieczy jestći PAnem y Sábbátu.

[6] Stáło śie tákże y w inszy Sábbát/ że JEzus wszedł d do bożnice/ y náuczał. Y był tám człowiek/ ktorego ręká práwa byłá uschłá. [7] ✠ Y podstrzegáli go Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie/ jesliby w Sábbát uzdrawiał: áby ználeźli o coby nań skárżyli. [8] ✠ Ale on wiedźiał myśli ich: Y rzekł człowiekowi/ ktory miał rękę uschłą; Wstań/ á stań w pośrzodku. A on wstawszy/ stánął. [9] ✠ Rzekł tedy do nich JEzus: Spytam was o jednę rzecz; Godźili śie w Sábbáty dobrze czynić/ czyli źle czynić? Człowieká záchowáć/ czyli zátráćić? [10] ✠ A pojrzawszy w koło po wszystkich/ rzekł onemu człowiekowi: Wyćiągni rękę twoję. ✠ A on ták uczynił. Y przywrocona jest do zdrowia ręká jego jáko druga. [11] ✠ Ale oni nápełnieni będąc szaleństwem/ rozmawiáli miedzy sobą coby uczynić mieli JEzusowi.

[12] Y Stáło śie w one dni/ odszedł e ná gorę áby śie modlił: y był [13] sám przez noc ná modlitwie Bożey. ✠ A gdy był dźień/ zwołał ucżniow swych/ y wybrał z nich dwánaśćie; [14] ktore też názwał Apostołmi. ✠ (Symoná/ ktorego też názwał Piotrem/ y Andrzejá brátá jego/ Jákubá/ y Jáná/ Filipá/ y Bártłomiejá. [15] ✠ Mátteuszá/ y Tomaszá/ Jákubá syná Alfeuszowego/ y Symoná [16] ktorego zowią Zelotes. ✠ Judászá brátá Jákubowego/ y Judaszá Iszkáryotę/ ktory potym był zdrájcą.) [17] ✠ A zstąpiwszy z nimi/ stánął ná miejscu polá rownego; y gromádá ucżniow jego/ y wielkie mnostwo ludu f ze wszystkiey Judskiey ziemie/ y z Jeruzalem/ y z kráju pomorskiego/ leżącego przy Tyrze y Sydonie/ ktorzy byli przyszli/ áby go słucháli; y byli uzdrowieni od chorob swo-[18]ich: ✠ Y ći ktorzy byli trapieni od duchow nieczystych/ byli uzdrowieni. [19] ✠ A wszystek lud szukał jákoby śie go dotknąć: ábowiem moc wychodźiłá z niego/ y uzdrawiáłá wszystkie.

[20] A On podniozszy oczy swoje ná ucżnie/ mowił: Błogosłáwieni g jesteśćie wy ubodzy: bo wásze jest [21] krolestwo Boże. ✠ Błogosłáwieni jesteśćie ktorzy h teraz łakniećie: bo będźiećie násyceni. Błogosłáwieni jesteśćie ktorzy teraz i płáczećie: bo [22] śie śmiać będźiećie. ✠ Błogosłáwieni będźiećie gdy was ludźie nienawidźieć k będą/ y gdy was wyłączą/ y będą was sromoćić/ y imie wásze wyrzucą jáko złe/ dla Syná [23] człowieczego. ✠ Rádujćie l śie dniá tego/ y weselćie śie: ábowiem oto zapłátá wászá jest obfita w niebieśiech. Boć ták włáśnie Prorokom [24] czynili Ojcowie ich. ✠ Ale biádá m wam bogaczom: bo już maćie [25] poćiechę wászę. ✠ Biádá wam ktorzyśćie násyceni: ábowiem łaknąć będźiećie. ✠ Biádá wam ktorzy śie teraz śmiejećie: bo śie smęćić [26] y płákáć n będźiećie. ✠ Biádá wam gdyby dobrze o was mowili wszyscy ludźie; bo ták czynili fałszywym Prorokom Ojcowie ich.

[27] A Le wam powiádam ktorzy słuchaćie; Miłujćie nieprzyjaćioły o wásze/ czyńćie dobrze tym [28] ktorzy was máją w nienawiśći. ✠ Błogosławćie tym ktorzy was przeklináją/ y modlćie śie zá tymi ktorzy wam złość wyrządzáją. ✠ [29] Temu ktoryby p ćię uderzył w policzek/ nádstaw mu y drugiego: á temu ktoryćby brał płaszcz/ y sukniey [30] nie zbraniaj. ✠ Y káżdemu ktoryby ćię prosił/ daj; á temu co twoje bie-[31]rze/ nie upominaj śie. ✠ Y coby śćie chćieli áby q wam ludźie czyni-[32]li/ ták y wy im czyńćie. ✠ Abowiem jesli miłujećie te ktorzy r was miłują/ jákaż łáskę maćie? ábowiem y [33] grzesznicy też włáśnie czynią. ✠ A jesli dobrze czynićie tym ktorzy wam dobrze czynią/ jákąż łáskę maćie? ábowiem toż y grzesznicy czynią. [34] ✠ A jesli pożyczaćie tym od kto-

c 2 Moj. 19.33. 3 Moj 8. 31. y 24. 9.
d Márk. 3. 1.
e Mátt 10. 1. Márk. 3. 13. y 6. 7. Łuka. 9. 1.
f Márk. 3. 7.
g Mátt. 5. 3.
h Ezái. 65.13.
i Ezái. 61.2.3 y 66.10
k Mátt. 5. 11.
l Dźiej. 5. 41.
m Amos 6. 1.
n Iákub. 4. 9. y 5. 1.
o Mátt. 5. 44.
p Mátt 5. 39. 1 Kor. 6. 7.
q Mátt. 7. 12. Tob. 4. 16.
r Mátt 5. 46.

rych śię spodźiewaćie odebráć/ jákaż łáskę maćie? ábowiem y grzesznicy grzesznikom pożyczáją/ áby záśię tyle odebráli. 35 ✣ Owszem miłujćie nieprzyjaćioły wásze/ y czyńćie im dobrze/ y pożyczajćie s/ nic śię z kąd nie spodźiewájąc; á będźie wielka zapłátá wászá/ y będźiećie synámi t Nawyższego: ábowiem on dobrotliwy jest przećiw niewdźięcznym y złym.

36 PRzetoż/ Bądźćie miłośierni/ jáko y Oćiec wász miłośierny jest. 37 ✣ Nie sądźćie/ á nie będźiećie sądzeni: Nie potępiajćie/ á nie będźiećie potępieni: odpuszczajćie/ á będźie wam odpuszczono. 38 ✣ Dawajćie/ á będźie wam dano: miárę dobrą/ nátłoczoną/ y potrząśioną/ y opływájącą dádzą ná łono wásze. ✣ Abowiem tąż miárą ktorą mierzyćie/ będźie wam záś odmierzono. ✣ 39 Y powiedźiał im podobieństwo; Izali może x ślepy ślepego prowádźić? Azaż nie obádwá w doł wpádną? 40 ✣ Nie jestći uczeń nád y mistrzá swego; lecz doskonáły będźie káżdy/ *będźieli* jáko mistrz jego. 41 ✣ A czemuż widźisz źdźbło z w oku brátá twego: á balki ktora jest w oku twojim nie baczysz? 42 ✣ Albo jákoż możesz rzec brátu twemu? Bráćie/ dopuść iż wyjmę źdźbło ktore jest w oku twojim; á sam balki ktora jest w oku twojim nie widźisz? Obłudniku/ wyjmij pierwey bálkę z oká twego: á tedy przejrzysz/ ábyś wyjął źdźbło ktore jest w oku brátá twego.*

43 NIe jest bowiem drzewo a dobre/ ktore przynośi owoc zły; áni jest drzewo złe/ ktore przynośi owoc dobry. 44 ✣ Gdyż káżde drzewo/ z owocu własnego poznáne bywa: boć nie zbierája z ciernia b figow/ ánić z głogu zbierája winnych gron. 45 ✣ Człowiek dobry z dobrego c skárbu sercá swego/ wynośi rzeczy dobre; á zły człowiek ze złego skárbu sercá swego/ wynośi rzeczy złe: ábowiem z obfitośći sercá mowią ustá jego.

46 PRzecżże mie tedy zowiećie d PAnie PAnie; á nie czynićie tego co mowię? 47 Káżdy ktory przychodźi do e mnie/ á słucha słow mojich/ y czyni je/ pokáżę wam komu 48 jest podobnym. ✣ Podobny jest człowiekowi dom budującemu; ktory kopał/ y wykopał głęboko/ á záłożył grunty ná opoce: á gdy przyszłá powodź/ otráćiłá śię rzeká o on dom/ ále nie mogłá go poruszyć; bo był záłożony ná opoce. 49 ✣ Ale ktory słucha á nie czyni/ podobny jest człowiekowi ktory zbudowáł dom swoj ná źiemi bez gruntu: o ktory śię otráćiłá rzeká/ y zárázem/ upádł á był upadek domu onego wielki.

s 5 Mojž. 15. 8.
t Mátt. 5. 45.
E. ná N. IV. po S. Trojcy.
u Mátt. 7. 2.
x Mátt. 15. 14.
y Mátt. 10. 28. Jana. 13. 16. y 15. 20.
z Mátt. 7. 3.
a Mátt. 7. 17.
b Mátt. 7. 16.
c Mátt. 12. 35.
d Máláć. 1. 6. Mátt. 7. 22. Rzym. 2. 13. Jákub 1. 22.
e Mátt. 7. 24.

ROZDZIAŁ VII.

Chrystus ná prożbę Stárszych Zydowskich. 6. Setniká wierzącego. 10. Sługę, uzdrowił. 11. A syná wdowy w Nájim wzbudźił. 18. Do PAná Jan Chrzćićiel ucznie swe odesłał. 24. PAn mu wielkie zálecenie dał. 30. Fáryzeuszowie rádą Bożą pogárdźili. 36. Jeden z nich PAná ná uczte prośił. 37. A PAn grzesznicę pokutującą do łáski swojey przyjął.

1 A Gdy dokończył a wszystkich mow swojich przed onym ludem wszedł do Kápernáum. 2 ✣ A niektorego Setniká sługá/ źle śię májąc *już prawie* miał umrzeć/ ktore° on sobie bárzo poważał: 3 ✣ Ten usłyszawszy o JEzuśie/ posłał do niego Stársze z Zydow/ prosząc go/ áby przyszedszy uzdrowił sługę jego. 4 ✣ A oni przyszedszy do JEzusá prośili go z pilnośćią/ mowiąc; Godźien jest ábyś mu to uczynił. 5 ✣ Abowiem miłuje narod nász/ y on nam bożnicę zbudowáł. 6 ✣ A ták JEzus szedł z nimi. Ale gdy nie dáleko był od domu/ posłał do niego on Setnik przyjaćioły/ mowiąc mu: PAnie/ nie zádawaj sobie prace; (Bomći nie jest godźien/ ábyś wszedł pod dách moj: 7 ✣ Przetoż y sámego śiebie nie miałem zá godnego/ ábym był miał przyść do ćiebie.) Ale rzecz słowo/ á będźie uzdrowiony sługá moj. ✣ 8 Bomći y ja człowiek pod mocą postánowiony/ májący pod sobą żołnierze: y mowię temu; Idź/ á idźie: á drugiemu; Przydź/ á przychodźi: á słudze mojemu; Czyń to/ á czyni. 9 ✣ Tedy usłyszawszy to Jezus/ zádźiwił mu śie: y obroćiwszy śię/ rzekł do ludu ktory zá nim szedł; Powiá-

a Mátt. 8. 5.

dam wam/ żem áni w Izráelu ták
10 wielkiey wiáry nie ználazł. ✣ A wroćiwszy śie do domu ći ktorzy byli posłáni/ ználeźli sługę ktory śie źle miał/ zdrowego.

E. ná Niedź. XVI. po S. Trojcy 15.

11 Y Stáło śie názájutrz/ że szedł do miástá ktore zowią Náim ; á szło z nim uczniow jego wiele/ y lud
12 wielki. ✣ A gdy śie przybliżył do bramy miejskiey/ tedy oto wynoszono umárłego/ syná jedynego mátki swojey; á tá *byłá* wdową : á z nią
13 szedł wielki lud miástá onego. ✣ Ktorą ujrzawszy PAN/ użalił śie jey/ y
14 rzekł jey; Nie płácz. ✣ Y przystąpiwszy dotknął śie truny/ (á ći co nieśli/ stánęli) y rzekł; Młodźieńcze/ tobie mowię/ wstań.
15 ✣ Y uśiadł on ktory był umárł/ y pocżął mowić; y oddał go mátce jego.
16 ✣ Tedy wszystkie strách zdjął / á wielbili Bogá/ mowiąc; Prorok wielki powstał miedzy námi/ á Bog náwiedźił lud swoj.
17 ✣ Y rozeszłá śie o nim tá wieść po wszystkiey Judskiey źiemi / y po wszystkiey okoliczney kráinie.

b Mátt. 11. 2.

18 Y Oznájmili b Janowi ucżniowie jego o tym wszystkim. ✣ A wezwawszy dwu niektorych z ucżniow swojch/ Posłał do JEzusá/
19 mowiąc : Tyżeś jest on ktory ma przyść? czyli inszego czekáć mamy?
20 ✣ A gdy przyszli do niego mężowie oni/ rzekli ; Jan Chrzćiciel posłał nas do ćiebie/ mowiąc ; Tyżeś jest ten ktory ma przyść? czyli inszego
21 czekáć mamy ; ✣ A onejże godźiny wiele ich uzdrowił od chorob/ od niemocy/ y od duchow złych/ y wiele
22 ślepych wzrokiem dárował. ✣ A odpowiádájąc JEzus rzekł im; Szedszy oznájmićie Janowi cośćie widźieli y słyszeli : iż c ślepi widzą/ chromi chodzą/ trędowáći biorą oczyśćienie/ głuszy słyszą / umárli zmartwychwstáją/ á ubogim opowiádána bywa d Ewángelia :
23 ✣ A błogosłáwiony jest ktoby śie nie zgorszył ze mnie.

c Ezái. 29.18. y 35.5. Mátt. 15.30
d Ezái. 61. 1. Mátt. 11. 5.

24 A Gdy odeszli posłowie Janowi/ pocżął mowić do ludu o Janie: Cośćie wyszli ná pusżczą widźieć? *Izali* trzćinę chwiejącą śie od wiá-
25 tru? ✣ Ale cośćie wyszli widźieć? *Izali* człowieká w miękkie száty obleczonego? Oto ći ktorzy w szátách kosztownych y w rozkoszy żyją/ są w
26 domách krolewskich. ✣ Ale cośćie wyszli widźieć? *Izali* Proroká? Záiste powiádam wam/ y więcey niż
27 Proroká. ✣ Tenći bowiem jest o ktorym nápisano ; Oto Ja posyłam e Anjołá mego przed oblicżem twojim / ktory zgotuje drogę twoję
28 przed tobą. ✣ Abowiem powiádam wam: Większego Proroká z tych/ ktorzy śie z niewiast rodzą/ niemász nád Janá Chrzćićielá żadnego. Lecż kto mniejszy jest w krolestwie Bożym/ więtszy jest niżeli on.
29 ✣ Tedy wszystek lud słysząc to y Celnicy/ wielbili Bogá / będąc ochrzcżeni chrztem Janowym.
30 ✣ Ale Fáryzeuszowie y Zakonnicy pogárdźili rádą Bożą sámi przećiwko sobie/ nie będąc ochrzcżeni od niego.

e Málá. 3. 1. Márk. 1. 2.

31 Y Rzekł PAN ; Komuż tedy f przypodobam ludźie rodzáju
32 tego? ✣ A komu są podobni? Podobni są dźiećiom / ktore śiedzą ná rynku/ á jedne ná drugie wołáją mowiąc ; Gráliśmy wam ná piszczałkách/ á nie táńcowáliśćie śpiewáliśmy żáłobne pieśni/ á nie płákáliśćie.
33 ✣ Abowiem przyszedł g Jan Chrzćićiel/ y chlebá nie jedząc/ y winá nie pijąc / á mowićie: Dyabelstwo ma.
34 ✣ Przyszedł Syn człowieczy jedząc y pijąc/ á mowićie; Oto człowiek obżercá y pijánicá winá/ przyjaćiel Celnikow y grzesznikow.
35 ✣ Ale usprawiedliwiona jest mądrość od wszystkich synow swojich.

f Mátt. 11.16.
g Mátt. 3. 4. Márk. 1. 6.

E. ná dźień Márryej Mágdáleny.

36 Y Prośił go niektory z Fáryzeuszow/ áby z nim jadł: á ták wszedszy w dom Fáryzeuszow/ uśiadł.
37 ✣ A oto niewiástá ktora byłá w mieśćie grzeszna/ dowiedźiawszy śie iż śiedźi w domu Fáryzeuszowym/ przyniosłá álábastrowy słojek másći.
38 ✣ A stánawszy z tyłu u nog je°/ płácząc pocżęłá łzámi polewáć nogi jego ; á włosámi głowy swojey ućieráłá/ y cáłowáłá nogi jego/ y mászcią mázáłá.
39 ✣ A widząc to h Fáryzeusz ktory go był wezwał/ rzekł sam w sobie/ mowiąc ; Być ten był Prorokiem/ wiedźiałby ktora y jáka jest tá niewiástá/ co śie go do-

h Luk. 15. 2.

40 tyka: bo jest grzesznicá. ✤ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł do niego; Symonie/ mamći nieco powiedźieć: A on rzekł; Powiedz Náuczyćielu.

41 ✤ Miał niektory lichwiarz dwu dłużnikow: jeden dłużen był pięć

42 set groszy/ á drugi piećdźieśiąt. ✤ A gdy oni nie mieli czym zápłáćić/ odpuśćił obiemá. ✤ Powiedz tedy/ ktoryż z nich bárźiey go miłowáć będźie?

43 ✤ A odpowiádájąc Symon/ rzekł; Mniemam iż ten ktoremu więcey odpuśćił. A on mu rzekł;

44 Dobrześ rozsądźił. ✤ Y obroćiwszy śię do niewiásty/ rzekł Symonowi; Widźisz te niewiástę? Wszedłem do domu twego/ niedałeś wody ná nogi moje: ále tá łzámi polałá nogi moje/ y włosámi głowy swey otárłá.

45 ✤ Nie pocáłowałeś mię: ále tá jáko weszłá/ nieprzestáłá cáłowáć

46 nog mojich. ✤ Nie pomázałeś oliwą głowy mojey: ále tá máśćią pomázáłá nogi moje.

47 ✤ Dla czego mowię tobie/ odpuszczono jey wiele grzechow: gdyż wiele umiłowáłá: á komu máło odpuszczono/ máło

48 miłuje. ✤ A on jey rzekł: Odpuszczo-

49 ne są tobie grzechy. ✤ Y poczęli społ-śiedzący mowić miedzy sobą: Ktoż jest ten ktory y grzechy odpuszcza?

50 ✤ Y rzekł do niewiásty: Wiárá twojá ćiebie zbáwiłá. Idźże w pokoju.*

ROZDZIAŁ VIII.

Pánie niektore usługowáły PAnu. 5. PAn o naśieniu kazał. 16. Y o podobieństwie świecy. 19. Ktorzyby byli przyjáćiele PAńscy. 21. Wiátry y nawálnośći uspokojił. 26. Opętánego od Dyabłá uwolnił. 37. Od Gádáreńczykow nie przyjęty. 43. Niewiástá krwie płynienie ćierpiąca. 49. Corká Jáirusowá.

1 Y Stáło śię potym/ że on chodźił po miástách y po miásteczkách/ każąc y opowiádájąc krolestwo Boże.

2 A oni dwánaśćie *byli* z nim. ✤ Y niektore niewiásty ktore był uzdrowił od duchow złych y od niemocy ich: *jáko* Márya ktorą zwano Mágdálena/ z ktorey było śiedm dyabłow a wyszło:

3 Y Joáná/ żoná Chuzego/ Urzędniká Herodowego: y Zuzánná: y inszych wiele/ ktore mu służyły z májętnośći swojich.

a Márk. 16. 9.

4 A Gdy śię zchodźił wielki lud/ y z roznych miast gárnęli śię do niego/ rzekł przez b podobieństwo; ✤

5 Wyszedł rozśiewcá/ áby rozśiewał naśienie swoje. A gdy on rozśiewał/ tedy jedno pádło podle drogi/ y podeptáne jest/ á ptacy niebiescy

6 pozobáli je. ✤ A drugie pádło ná opoce: á gdy weszło/ uschło: przeto iż

7 nie miáło wilgotnośći. ✤ A drugie pádło miedzy ćiernie: ále ćiernie wespoł z nim wzrosło/ y zádusiło je.

8 ✤ A drugie pádło ná źiemię dobrą: á gdy weszło/ przyniosło pożytek stokrotny. To mowiąc wołał: Kto ma uszy ku słuchániu/ niechaj słucha!

9 ✤ Y pytáli go c uczniowie jego/ mowiąc: Coby to było zá podobieństwo?

10 ✤ A on im rzekł: Wam dano wiedźieć tájemnice krolestwá Bożego/ ále innym w podobieństwách: áby widząc d nie widźieli/ á słysząc nie rozumieli.

11 ✤ A to podobieństwo tákie *jest*: Náśienie jest

12 słowo Boże. ✤ A ktorzy podle drogi/ ći są ktorzy słucháją: zátym przychodźi dyabeł/ y wybiera słowo z sercá ich/ áby uwierzywszy/ nie

13 byli zbáwieni. ✤ A ktorzy ná opoce: ći są ktorzy gdy słucháją/ z rádośćią słowo przyjmują: ále ći korzenia nie máją: ći do czásu wierzą/ á czásu

14 pokusy odstępują. ✤ A ktore pádło miedzy ćiernie/ ći są ktorzy słucháją słowá: ále odszedszy/ od pieczołowánia/ y bogactw/ y roskoszy żywotá bywáją záduszeni/ y nie przynoszą

15 pożytku. ✤ Ale ktore *pádło* ná źiemię dobrą/ ći są ktorzy w sercu uprzejmym y dobrym słyszáne słowo záchowują/ y owoc przynoszą w ćierpliwośći.*

16 A Żaden zápaliwszy świecę/ nie nákrywa e jey naczyniem/ áni jey kłádźie pod łoże/ ále ją stawia ná świeczniku; áby ći ktorzy wchodzą widźieli światło.

17 ✤ Bo niemász nic tájemnego f/ coby nie miáło być objáwiono: y niemász nic skrytego/ czegoby śię nie dowiedźiano/ y coby ná jáwią nie wyszło.

18 ✤ Przetoż páczćie jáko słuchaćie: Abowiem kto ma/ temu g będźie dano; á kto nie

E. w Niedźielę Miesopustną. b Mátt. 13. 3. Márk. 4. 2. c Márk. 4. 10. d Ezái. 6. 9. Ezech 12. 2. Mátt. 13.14. Márk. 4. 12. Janá. 12.40. Dźiej. 28.26. Rzym 11. 8. e Mátt. 5. 15. Márk. 4. 21. Luka. 11.33. f Job. 12.22. Mátt. 10.26. Márk. 4. 22. g Mátt. 13.12. y 25. 9. Márk. 4. 25. Luka. 19.26.

ma / y to co mniema że ma / będźie odjęto od niego.

h Márk. 3. 32.

19 Gdy przyszli ^h do niego mátká y bráćia jego: ále do niego przystąpić nie mogli dla ludu. 20 ✠ Y dano mu znáć mowiąc: Mátká twojá y bráćia twoji stoją przed domem / chcąc ćię widźieć. 21 ✠ A on odpowiádájąc / rzekł do nich; ^i Mátká moiá y bráćia moji są ći / ktorzy słowá Bożego słucháją / y czynią je.

i Jan. 15. 14.

k Mátt. 8. 23.

22 Y Stáło śię dniá jednego / że on wstąpił ^k w łodź y uczniowie jego / y rzekł do nich; Przepráwmy śię ná drugą stronę jeziorá. Y puśćili śię. 23 A gdy płynęli / usnął. ✠ Y przypádłá náwálność wiátru ná jezioro / *y łodź śię* nápełniáłá / ták / że byli w niebespieczeństwie. 24 ✠ A przystąpiwszy / obudźili go / mowiąc; Mistrzu / mistrzu / giniemy! A on ocknąwszy śię / ^l zgromił wiátr y wáły wodne / y uśmierzyły śię: y stáło śię ućiszenie. 25 ✠ Tedy im rzekł: Gdźież jest wiárá wászá? A bojąc śię / dźiwowáli śię / mowiąc jedni do drugich; Ktoż wżdy jest ten / że y wiátrom rozkázuje y wodam / á są mu posłuszne. 26 ✠ Y przewieźli śię do krájiny ^m Gádáreńczykow / ktora jest przećiw Gálilejey *ná drugiey stronie.*

l Iob. 26. 12. Psalm 107. 29.

m Márk. 5. 1.

27 A Gdy wystąpił ná źiemię / zábieżał mu mąż niektory z onego miástá / co miał dyabły od niemálego czásu; á nie obłoczył śię w száty / y nie mieszkał w domu / tylko w grobách. 28 ✠ Ten ujrzawszy JEzusá / zákrzyknął y upadł przed nim / á głosem wielkim rzekł: Coż ja mam z tobą JEzuśie Synu Bogá Nawyższego? Proszę ćię nie dręcz mię. 29 ✠ Abowiem rozkázowáł onemu duchowi nieczystemu / áby wyszedł z onego człowieká. Bo od wiela czásow porywał go; á choćia go wiązano łáńcuchámi y w pętách strzeżono / jednák on porwawszy okowy / bywał od dyabłá ná pustynie pędzony. 30 ✠ Y pytał go JEzus / mowiąc: ✠ Co masz zá imię? A on rzekł: Wojsko; ábowiem wiele dyabłow wstąpiło było weń. 31 ✠ Tedy go prośili / áby im nie rozkázowáł z *támtąd* odejść w przepáść. 32 ✠ A byłá tám trzodá wielka świni / ktora śię pásłá ná gorze / y prośili go / áby im dopuśćił wstąpić w nie. 33 ✠ Y dopuśćił im. A wyszedszy dyabli z onego człowieká / weszli w świnie: y porwáłá śię oná trzodá pędem z przykrá do jeziorá / y utonęłá. 34 ✠ A widząc pásterze co śię stáło / ućiekli: á poszedszy oznájmili to w mieśćie y we wśiách. 35 ✠ Y wyszli / áby oglądáli to co śię stáło: á przyszedszy do JEzusá / náleźli człowieká onego z ktorego wyszli dyabli / obleczonego / przy dobrym baczeniu śiedzącego u nog JEzusowych; y bali śię. 36 ✠ Opowiedźieli im tedy ći ktorzy widźieli jáko uzdrowiono tego ktory był opętány. 37 ✠ Y prośiło go wszystko mnostwo oney okoliczney krájiny Gádáreńczykow / áby odszedł od nich: ábowiem ich był wielki strách ogárnął. A on wstąpiwszy w łodź / wroćił śię. 38 ✠ Y prośił go on mąż z ktorego ^n wyszli dyabli / áby był przy nim: ále go JEzus odpráwił / mowiąc; 39 ✠ Wroć śię do domu twego / á opowiádaj jákoć wielkie rzeczy Bog uczynił. Y odszedł / po wszystkim mieśćie opowiádájąc / jáko mu wielkie rzeczy JEzus uczynił.

n Márk. 5. 18.

40 Y Stáło śię gdy śię wroćił JEzus / że go przyjął lud: ábowiem nań wszyscy oczekawáli. 41 ✠ A oto przyszedł mąż ^o imieniem Jáirus; á ten był przełożonym bożnice: á przypadszy do nog JEzusowych / prośił go áby wszedł w dom jego. 42 ✠ Abowiem miał corkę jedyną około dwunaśći lat / ktora już konáłá. (A gdy on szedł / ćisnął go lud.)

o Mátt. 9. 18. Márk. 5. 22.

43 A Niewiástá ^p ktora płynienie krwie ćierpiáłá od lat dwunaśći / y wynáłożyłá byłá ná lekárze wszystkę *swoje* pożywienie / á nie mogłá być od nikogo uleczona: 44 Przystąpiwszy z tyłu / dotknęłá śię podołká száty jego: á záraz śię zástánowiło płynienie krwie jey. 45 ✠ Y rzekł JEzus; Ktoż jest co śię mnie dotknął? A gdy śię wszyscy zápieráli / rzekł Piotr y ći ktorzy z nim *byli*; Mistrzu / lud ćię ćiśnie y tłoczy; á ty mowisz; Kto śię mnie dotknął? 46 ✠ Y rzekł JEzus; Dotknął

p Mátt. 9. 20. Márk. 5. 25.

sie mnie ktos ; bom poznał że moc
47 ode mnie wyszłá. ✠ A widząc oná
niewiástá że sie nie utáiłá/ ze drże=
niem przystąpiłá/ y upádłá przed
nim ; y dla czego sie go dotknełá/
powiedźiáłá mu przed wszystkim lu=
dem/ y jáko záraz uzdrowiona by=
48 łá. ✠ A on jey rzekł ; Ufaj corko/
wiárá twojá ćiebie uzdrowiłá :
Idźże w pokoju.

49 A Gdy on to jeszcze mowił/ przy=
szedł niektory q od Przełożone=
go bożnice / powiádájąc mu ; Iż
umárłá corká twojá/ nie trudź
50 Náuczyćielá. ✠ Ale JEzus usły=
szawszy *to*, odpowiedźiał mu / mo=
wiąc : Nie boj sie/ tylko wierz ; á
51 bedźie uzdrowiona. ✠ A wszedszy w
dom/ nie dopuśćił z sobą wniść ni=
komu/ tylko Piotrowi/ y Jákubo=
wi/ y Janowi/ y Ojcu y mátce oney
52 dźieweczki. ✠ A płákáli wszyscy/ y
nárzekáli nád nią. Ale on rzekł :
Nie płączćie ; nie umárłáć/ ále r
53 śpi. ✠ Y náśmiewáli sie z niego/
54 wiedząc iż byłá umárłá. ✠ A on
wygnawszy precz wszystkie/ Y uią=
wszy ją zá reke/ záwołał mowiąc :
55 Dźieweczko/ wstań. ✠ Y wroćił sie
duch jey ; y wstáłá záraz. ✠ Y ro=
56 zkazał/ áby jey jeść dano. ✠ Y zdu=
mieli sie rodźicy jey. ✠ A on im zá=
kazał/ áby nikomu nie powiádáli
tego, co sie było stáło.

q *Márk.* 5. 35.
r *Dáni.* 12. 2. *Mátt.* 25. 5. *Janá.* 11. 11. *Dźiej.* 7. 61. *y* 13. 36 1 *Tess.* 4. 15. 2 *Piotr* 3. 4.

Rozdział IX.

P*An Apostoły rozesłał.* 7. *Herod o tym dźiwnie rozumiał.* 12. *Lud nákarmiony.* 18. *Ludzkie, y Apostolskie o PAnu rozumienie.* 21. *PAńskie przemienienie.* 38. *Mieśięcznik uzdrowiony.* 46. *Poswarek Apostolski uspokojony.* 57. *Jáko PAná náśládowáć.*

1 A Zwoławszy a *JEzus* dwunáśći
uczniow swojich/ dał im moc y
władzą nád wszystkimi dyabły/ y á=
2 by uzdrawiáli choroby. ✠ Y rozesłał
je żeby kazáli b krolestwo Boże/ y
3 uzdrawiáli niemocne. ✠ Tedy rzekł
do nich ; Nie bierzćie c nic ná dro=
ge/ áni lask/ áni táistry/ áni chlebá/
áni pieniedzy/ áni po dwu sukien
4 miejćie. ✠ A do ktoregokolwiek d do=
mu wnidźiećie/ támże zostańćie/ y
5 z támtąd wynidźćie. ✠ A ktorzyby=
kolwiek e was nie przyjeli/ wycho=
dząc z miástá onego/ y proch z nog
wászych otrząśnićie/ ná świádectwo
6 przećiwko nim. ✠ Wyszedszy tedy
obchodźili wszystkie miásteczká/ opo=
wiádájąc Ewángelią / á wszedźie
chore uzdrawiájąc.

a *Mátt.* 10. 1. 2 *Márk.* 3. 13. *y* 6. 7.
b *Mátt.* 10. 7.
c *Mátt.* 10. 9.
d *Márk.* 6. 10.
e *Dźiej.* 13. 51. *y* 18. 6.

7 Y Usłyszał Herod Tetárchá o
wszystkim f co sie dźiało od nie=
go : y był wątpliwym/ dla tego że
niektorzy powiádáli/ Iż Jan zmar=
8 twychwstał. ✠ A niektorzy záśie ;
Iż sie Eliasz ukazał : á drudzy/ iż
Prorok jeden z onych stárych *zmar-*
9 *twych* wstał. ✠ Tedy rzekł Herod ;
Janámći ja śćiął : Ktoż wżdy ten
jest o ktorym ja tákie rzeczy słyszę? y
prágnął go widźieć.

f *Mátt.* 14. 1. *Márk.* 6. 14.

10 A Wroćiwszy sie Apostołowie/
powiádáli mu cokolwiek czyni=
li. A on g wźiąwszy je z sobą/ ustą=
pił osobno ná miejsce puste przy
mieśćie/ ktore zowią Betsáidá. ✠
11 Czego gdy sie lud dowiedźiał/ szedł
zá nim : á przyiąwszy je/ mowił im
o krolestwie Bożym ; á te ktorzy
uzdrowienia potrzebowáli/ uzdra=
wiał.

g *Mátt.* 14. 13. *Márk.* 6. 31.

12 A Gdy sie dźień począł skłániáć
ku wieczorowi, przystąpiwszy o=
ni dwánaśćie/ rzekli mu ; Rozpuść
ten lud/ áby odszedszy do miásteczek
okolicznych/ y do wśi/ y do gospod/
náleźli żywność : bosmy h tu ná
13 miejscu pustym. ✠ Ale on rzekł do
nich : Dájćież wy im jeść. ✠ A oni
powiedźieli ; Nie mamy więcey i
tylko pięć chlebow y dwie rybie : o=
procz żebyśmy szli/ á kupili ná ten
14 wszystek lud żywnośći. ✠ Abowiem
było mężow około piąći tyśiecy. Y
rzekł do uczniow swojich ; Rozkażćie
im uśieść w káżdym rzedźie po pię=
15 ćidźieśiąt. ✠ Y uczynili ták. Y u=
16 śiedli wszyscy. ✠ A *on* wźiąwszy o=
nych pięć chlebow/ y one dwie rybie/
wejrzawszy w niebo / błogosłáwił
im/ y łamał/ y dawał uczniom áby
17 kłádli przed on lud. ✠ Y jedli/ y ná=
syceni są wszyscy : y zebrano co im
zbyło ułomkow/ dwánáśćie koszow.

h *Mátt.* 14. 15. *Márk.* 6. 35.
i *Janá.* 6. 9.

18 Y Stáło sie gdy sie on sam oso=
bno modlił/ że z nim byli u=
czniowie ; y pytał k ich mowiąc :
Kimże mie być powiádáją ludźie?

k *Mátt.* 16. 13. *Márk.* 8. 27.

A oni

19 A oni odpowiádájąc rzekli; Jánem l Chrzćićielem; á drudzy Eliáßem; á drudzy mowią iż Prorok niektory z onych stárych zmartwych wstał. 20 Y rzekł im: A wy kim mię być powiádaćie? A odpowiádájąc Piotr/ rzekł; Chrystusem m onym Bożym. 21 Ale on przygroziwßy im, rozkazał áby tego nikomu nie powiádáli: 22 Mowiąc że Syn człowieczy n muśi wiele ćierpieć/ á być odrzuconym od Stárßych ludu/ y od Przednieyßych kápłánow/ y od Náuczonych w piśmie/ y być zábitym/ á trzećiego dniá zmartwychwstáć.

23 Y Mowił do wßystkich; Kto chce o zá mną iść/ niech záprzy sámego śiebie/ á niech bierze krzyż swoj ná káżdy dźień/ y náśláduje mię. 24 Abowiem ktobykolwiek chćiał záchowáć p duszę swoję/ stráći ją; á ktobykolwiek stráćił duszę swą dla mnie/ ten ją záchowa. 25 Abowiem q coż pomoże człowiekowi/ choćby wßystek świát pozyskał/ gdyby sámego śiebie stráćił ábo sobie uszkodźił. 26 Abowiem ktoby śię kolwiek wstydźił r zá mię y zá słowá moje/ zá tego śię Syn człowieczy wstydźić będźie/ gdy przydźie w chwale swey/ y w Oycowskiey/ y świętych Anjołow. 27 Aleć wam powiádam prawdźiwie: Są niektorzy z tych s co tu stoją/ ktorzy nie ukuszą śmierći/ áż oglądáją krolestwo Boże.

28 Y Stáło śię t po tych mowách/ jákoby po ośmi dniách/ że wźiąwßy z sobą Piotrá/ y Janá y Jákubá/ wstąpił ná gorę áby śię modlił. 29 A gdy śię modlił/ stał śię ináky kßtałt oblicza jego; y ßáty jego stáły śię białe y świetne. 30 A oto dwá mężowie rozmawiáli z nim/ á ći byli Mojżeß y Eliaß. 31 Ktorzy pokazawßy śię w sławie/ powiádáli o jego śmierći/ ktorą miał podstąpić w Jeruzalemie. 32 A Piotr/ y ći ktorzy byli z nim/ obćiążeni byli snem: á ocućiwßy śię/ ujrzeli u chwałę jego/ y onych dwu mężow ktorzy z nim stáli. 33 Y stáło śię/ gdy oni odeßli od niego/ rzekł Piotr do Jezusá: Mistrzu/ dobrze nam tu być: Przetoż uczyńmy trzy namioty; tobie jeden/ y Mojżeßowi jeden/ y Eliaßowi jeden: nie wiedząc co mowił. 34 A gdy on to mowił/ stał śię obłok/ y záćienił je: y báli śię gdy oni wchodźili w obłok. 35 Y stał śię głos z obłoku mowiący; Ten jest Syn moj miły/ tego x słuchajćie. 36 A gdy śię stał on głos/ználeźiony jest sam JEzus. A oni milczeli/ y niepowiádáli w one dni nikomu nic z tego co widźieli.

37 Y Stáło śię y názájutrz/ gdy oni zstąpili z gory/ że mu lud wielki zábieżał. 38 A oto mąż z onego ludu záwołał mowiąc: Náuczyćielu/ proszę ćię wejrzy ná syná mego; boć jedynego mam. 39 A oto duch zły popada go/ á záraz krzyczy/ á on rozdźiera go śliniącego śię: á zá ledwie odchodźi od niego skrußywßy go. 40 Y prośiłem uczniow twojich áby go wygnáli; ále niemogli. 41 Tedy JEzus odpowiádájąc/ rzekł: O rodźáju niewierny y przewrotny! Dokądże z wámi będę? Y dokądże was ćierpieć będę? Przywiedź tu syná twego. 42 A w tym gdy on przychodźił/ rozdárł go dyabeł y roztárgał. Ale Jezus zgromił duchá nieczystego/ y uzdrowił młodźieńcá/ y oddał go ojcu jego. 43 Y zdumieli śię wßyscy nád wielmożnośćią Bożą.

A Gdy śię wßyscy dźiwowáli wßystkim rzeczam ktore czynił JEzus/ rzekł do uczniow swojich: 44 Skłádajćie wy do uszu wáßych słowá te: Abowiem Syn człowieczy z ma być wydány w ręce ludzkie. 45 Lecz oni nie zrozumieli słowá tego/ y było zákryte od nich/ że go pojąć nie mogli; y nie śmieli go pytáć o to słowo.

46 Y Wßczęłá a śię gadká miedzy nimi: Ktoby z nich był nawietßym. 47 A JEzus widząc myśl sercá ich/ wźiąwßy dźiećię/ postáwił je podle śiebie. 48 Y rzekł im: Ktobykolwiek q przyjął to dźiećiątko w Jmieniu mojim/ mnie przyjmuje; á ktokolwiek c mnie przyjął/ przyjmuje onego ktory mię posłał. Abowiem kto jest namnieyßy miedzy d wßystkimi wámi/ tenći będźie wielkim.

l Mátt. 14. 2. m Mátt. 16.16. n Mátt. 16.21. Márk. 8. 31. o Mátt 10.38. y 16.24 Márk. 8. 34. Luka. 17.33. p Mátt. 10.39. Janá. 12.25. q Luka. 9. 25. r Mátt. 10.33. Márk. 8. 38. Luka. 12. 9. 2 Tym. 2. 12. s Mátt. 16.28. Márk. 9. 1. t Mátt. 17. 1. u 2 Piotr 1. 16. x 5 Moj. 18.15. Dźiej. 3. 22. y Mátt. 17.14. Márk. 9. 14. z Mátt. 17.22. Márk. 9. 31 a Mátt 18. 1. b Márk. 9. 37. c Mátt. 10.40. d Mátt. 20.26.

49 A Jan odpowiádájac rzekł; Mistrzu/ widźieliśmy niektorego w Imieniu e twojim dyabły wyganiájacego/ y zábraniáliśmy mu przeto/ że zá tobą z nami nie chodźi.

50 Y rzekł do niego JEzus: Nie zábraniajćie mu; bo kto nie jest przećiwko nam/ zá námi jest.

51 Y Stáło śie/ gdy śie wypełniły dni/ áby był wźięty wzgorę/ że śie on ná to udał/ áby szedł do Jeruzalem.

52 Tedy posłał posły przed sobą: Ktorzy idac weszli do miásteczká Sámárytáńskiego/ áby mu nágotowáli gospodę.

53 Lecż oni go nieprzyjeli/ przeto że oblicże jego było obrocone do Jeruzalem.

54 A widzac to uczniowie jego Jákub y Jan/ rzekli: PAnie/ chceszże iż rzeczemy áby ogień zstąpił z niebá/ y zpalił je jáko y f Eliasz uczynił?

55 Ale JEzus obroćiwszy śie zgromił je/ y rzekł: Nie wiećie wy jákiegośćie duchá.

56 Abowiem Syn człowieczy nie przyszedł g zátracáć dusz ludzkich/ ále záchowáć. Y szli do inszego miásteczká.

57 Y Stáło śie gdy oni szli/ że w drodze rzekł niektory h do niego: Pojdę zá tobą gdźiekolwiek pojdźiesz PAnie.

58 A Jezus mu rzekł: Liszki máją jámy/ y ptaszkowie niebiescy gniazdá: ále Syn człowieczy nie ma gdźieby głowę skłonił.

59 Y Rzekł i do drugiego: Podź zá mną. Ale on rzekł: PAnie/ dopuść mi pierwey odejść y pogrześć Ojcá mego.

60 Ale mu JEzus rzekł: Niechaj umárli grzebią umárłe swoje: á ty poszedszy/ opowiádaj krolestwo Boże.

61 Rzekł też y drugi: Pojdę zá tobą PAnie: ále mi pierwey dopuść pożegnáć śie z tymi ktorzy są w domu mojim.

62 Rzekł do niego JEzus: Żaden ktoryby przyłożył rękę swoję do pługá/ á oglądałby śie ná zad/ nie jest sposobny do krolestwá Bożego.

Rozdział X.

PAn rozesłał śiedmdźieśiąt uczniow. 10. Niewdźięczność miast niektorych. 17. Uczył z czego śie rádowáć 21. Ojcá swego chwalił. 23. Oczy błogosłáwione. 19. Ktoby był nászym bliźnim, náuczył. 39. Márte gromił. 42. Máryą pochwalił.

1 A Potym náznáczył PAn y drugich śiedmdźieśiąt: y rozesłał je po dwu przed oblicżem swojim do káżdego miástá y miejscá/ do ktorego sam przyść miał.

2 Y mowił im: Zniwo wprawdźie á wielkie: ále robotnikow máło: Prośćież tedy b PAná żniwá/ áby wypchnął robotniki ná żniwo swoje.

3 Idźćież: Oto Ja was c posyłam jáko báránki w pośrzod wilkow.

4 Nie nośćież mieszká/ áni d tájstry/ áni obuwia: y nikogo w drodze e nie pozdrawiajćie.

5 A do ktoregokolwiek domu f wnidźiećie/ naprzod mowćie; Pokoj temu domowi.

6 A jesliby tám był ktory syn pokoju/ odpocżnie nád nim pokoj wász: á jesliż nie/ wroci śie do was.

7 A w tymże domu zostáńćie g jedząc y pijąc to co máją. Abowiem godźien h jest robotnik zapłáty swojey. Nie przechodźćie śie z domu do domu.

8 A do ktoregobyśćiekolwiek miástá weszli/ á przyjeliby was/ jedzćie co przed was położą.

9 Y uzdrawiajćie niemocne/ ktorzyby w nim byli/ á mowćie im: Przybliżyło śie do was krolestwo Boże.

10 A do ktoregobyśćiekolwiek miástá weszli/ á nie przyjetoby was/ wyszedszy ná ulice jego/ mowćie:

11 Y proch ktory przylnął i do nas z miástá wászego/ otrząsámy ná was: Wszákże to wiedzćie/ że śie do was przybliżyło krolestwo Boże.

12 A mowię wam: Iż Sodomie w on dźień lżey będźie niż onemu miástu.*

13 Biádá k tobie Chorázynie/ biádá tobie Betsáydo: bo gdyby śie były w Tyrze y w Sydonie te cudá stáły/ ktore śie stáły w was/ dawnoby były w worze y w popiele śiedząc pokutowáły.

14 Dla tego Tyrowi y Sydonowi lżey będźie ná sądźie niżeli wam.

15 A ty Kápernáum ktoreś ál do niebá wywyższone/ áż do piekłá ztrácone będźiesz.

16 Kto was słucha/ mnie słucha: á kto wámi l gárdźi/ mną m gárdźi: á kto mną gárdźi/ gárdźi onym/ ktory mię posłał.

Margin references: e Márk. 9. 38. — f 2 Krol. 1. 10. — g Janá. 3. 17. — h Mátt. 8. 19. — i Mátt. 8. 21. — E. w dźień S. Lukasz d. — a Mátt. 9. 37. — b Efez. 6. 19. 2 Tess. 3. 1. — c Mátt. 10. 16. — d Márk. 6. 8. — e 2 Krol. 4. 29. — f Mátt. 10. 12. — g 1 Kor. 10. 25. — h 3 Moj. 19. 13. 5 Moj. 24. 14. 1 Kor. 9. 14. 1 Tym. 5. 14. — i Mátt. 10. 24. Luka. 9. 5. Dźiej. 13. 51. y 18. 6. — k Mátt. 11. 20. — l Mátt. 10. 40. Janá. 13. 20. — m 1 Tess. 4. 8.

17 A Ták wrocili śię oni śiedmdźieśiąt z weselem/ mowiąc: PAnie/ y dyabli śię nam poddawáją w Imieniu twojim. 18 ✤ Tedy im rzekł: Widźiałem n ßátáná jáko błyskáwicę z niebá zpadájącego. 19 ✤ Oto wam dawam o moc/ ábyśćie deptáli po wężách y po niedźwiadkách/ y po wßystkiey mocy nieprzyjaćielskiey/ á nic was nie ußkodźi. 20 ✤ Wßákże nie ráduyćie śię z tego/ iż śię wam duchowie poddawáją: ále ráczey ráduyćie śię/ że imioná wáße p nápisáne są w niebieśiech.

21 O Ney że godźiny rozrádowáł q śię JEzus w duchu/ y rzekł: Wysławiam ćię Ojcze/ PAnie niebá y źiemie/ żeś te rzeczy zákrył przed r mądrymi y rostropnymi/ á objáwiłeś je niemowiątkom. Záprawdę Ojcze/ że śię ták upodobáło tobie. 22 ✤ Wßystkie s rzeczy dáne mi są od Ojcá mego: á nikt t nie zna kto jest Syn/ tylko Ociec: y kto jest Ociec/ tylko Syn: á komu by chćiał Syn objáwić.

23 T Edy obroćiwßy śię do u uczniow/ rzekł *im* z osobná: Błogosłáwione oczy/ ktore widzą co *wy* widźićie. 24 ✤ Bo powiádam wam/ iż wiele Prorokow y Krolow żądáli u idźieć co wy widźićie/ ále nie widźieli: y słyßeć co *wy* słyßyćie/ ále nie słyßeli. 25 ✤ A oto niektory x Zakonnik powstał kußąc go y mowiąc: Náuczyćielu/ co czyniąc odźiedźiczę żywot wieczny? 26 ✤ A on rzekł do niego: W Zakonie co nápisano? Jáko czytaß? 27 ✤ A on odpowiádájąc rzekł: Będźieß miłowáł y PAná Bogá twego/ ze wßystkiego sercá twego/ y ze wßystkiey duße twojey/ y ze wßystkiey śiły twojey/ y ze wßystkiey myśli twojey: á bliźniego twego/ jáko z sámego śiebie. 28 ✤ Y rzekł mu: Dobrześ odpowiedźiał: to czyń/ á będźieß żył. 29 ✤ A on chcąc sámego śiebie uspráwiedliwić/ rzekł do JEzusá: Y ktoż jest moj bliźni? 30 ✤ Ale JEzus odpowiádájąc rzekł: Człowiek niektory zstępował z Jeruzalem do Jerychá/ y wpadł miedzy zbojce: ktorzy złupiwßy go/ y rány mu zádawßy/ odeßli/ ná poły umárłego zostáwiwßy. 31 ✤ Y przydáło śię/ że Kápłan niektory ßedł tąż drogą: á ujrzawßy go/ pominął. 32 ✤ Tákże y Lewitá dostawßy śię ná ono mieysce/ á przyßedßy y ujrzawßy go/ pominął. 33 ✤ Ale Sámárytan niektory jádąc/ przyjáchał do niego: ujrzáwßy/ użalił śię go. 34 ✤ A przystąpiwßy/ záwiązał rány jego/ á nálawßy oliwy y winá/ włożywßy go ná bydlę swoje/ wiodł go do gospody/ y miał stáránie o nim. 35 ✤ A názájutrz odjeżdżájąc/ wyjął dwá großá/ y dał gospodarzowi/ mowiąc mu; Miey o nim stáránie; á cokolwiek nád to wynáłożyß/ ja gdy śię wrocę/ oddam ći. 36 ✤ Ktoryż tedy z tych/ trzech zda śię tobie bliźnim być onemu/ co był wpadł miedzy zbojce? 37 ✤ A on rzekł; Ten ktory uczynił miłośierdźie nád nim. Rzekł mu tedy JEzus; Idźże/ y ty uczyń tákże.

38 Y Stáło śię gdy oni ßli/ że on wßedł do niektorego miásteczká: á niewiástá niektora imieniem Martá przyjęłá go do domu swego. 39 ✤ A tá miáłá śiostrę ktora zwano Márya/ ktora też uśiadßy u nog JEzusowych/ słucháłá słow jego. 40 ✤ Ale Martá roztárgniona byłá około rozmájitey posługi: ktora przystąpiwßy rzekłá; PAnie/ y niedbaß że śiostrá mojá mnie sámę zostáwiłá/ ábym posługowáłá? Rzeczże jey áby mi pomogłá. 41 ✤ A odpowiádájąc JEzus/ rzekł jey; Marto/ Marto! Trośczeß śię y kłopoceß śię około wielu rzeczy; 42 Aleć jednego potrzebá. ✤ Lecz Márya dobrą cząstkę obráłá/ ktora od niey odjętá nie będźie.

ROZDZIAŁ XI.

Pan uczył modlić śię. 12. Dyabelstwo nieme wygnał. 27. Niewiásty wyznánia popráwił. 29. O Jonaßu. 32. Niniwczykách. 33. Swiecy. 34. Oku, mowił. 38. Ná obłudę Fáryzejską nárzekał, y karániem groźił.

1 Y Stáło śię/ gdy on był ná niektorym mieyscu modląc śię/ że gdy przestał/ rzekł do niego jeden z uczniow jego; PAnie/ náucz nas modlić śię/ ták jáko y Jan náuczył uczniе swoje. 2 ✤ Y rzekł im; Gdy śię

n Objáw. 12. 9. o Márk. 16. 18. p Filip. 4. 3. q Mátt. 21. 25. r Ezái. 29. 14. 1 Kor. 1. 26. s Mátt. 11. 27. t Jan. 1. 18. E. ná Niedź. XIII. po S. Trojcy. u Mátt. 13. 16. x Mátt. 22. 35. Márk. 12. 28. y 5 Moj. 6. 5. y 10. 12. y 30. 16. z 3 Moj. 19. 18. Rzym. 13. 9. Gálát. 5. 14. Jákub. 2. 8.

a modlicie/ mowcie: Oycze náß/ ktorys jest w niebiesiech. Swiec sie Jmie twoje. Przydź krolestwo twoje. Bądź wola twojá/ jáko w niebie ták y ná ziemi. 3 ✣ Chlebá náßego powßedniego day nam ná káżdy dźień. 4 ✣ Y odpuść nam grzechy náße: bo tez y my odpußczamy káżdemu winowájcy náßemu. ✣ A nie w wodź nas ná pokußenie: Ale nas zbaw od złego.

5 ZAtym rzekł do nich: Ktoż z was mieć bedźie przyjaćielá/ y poydźie do niego o połnocy/ y rzecze mu: Przyjaćielu/ pożycz mi trzech chlebow. 6 ✣ Abowiem przyjaćiel moj przyßedł z drogi do mnie/ á nie mam co przeden położyć. 7 ✣ A on bedac w domu/ odpowiedźiałby mowiac: Nie uprzykrzaj mi śie: już sa drzwi zámknione/ á dźiatki moje sa ze mna w pokoju: nie moge wstáć ábym ći dał. 8 ✣ Powiádam wam/ Choćiażby mu nie dał wstawßy/ przeto że jest przyjaćiel jego: wßákże dla niewstydliwego *nálegánia* jego/ wstawßy da mu ile potrzebuje. 9 ✣ Y Jać wam powiádam: Prośćie/ á bedźie b wam dano: ßukájćie/ á znájdźiećie: kołáccie/ á bedźie wam otworzono. 10 ✣ Káżdy bowiem kto prośi/ bierze: á kto ßuka/ znájduje: á temu co kołace/ bedźie otworzono. 11 ✣ A ktoryż jest z was c Oćiec/ ktorego gdyby prośił syn o chleb/ izali mu da kámień? ✣ Abo *prośilliby* o rybe: izali mu miásto ryby da weżá? 12 ✣ Abo prośilliby o jáje: izali mu da niedźwiadká? 13 ✣ Poniewaz tedy wy bedac złymi/ umiecie dáry dobre dawáć dźiećiom wáßym: jákoż dáleko wiecey Oćiec wáß niebieski da Duchá Swietego tym/ ktorzy go oń proßa?

14 GDy wyganiał d dyabłá ktory był niemy. Y stało śie gdy wyßedł on dyabeł/ przemowił niemy: y dźiwował śie lud. 15 ✣ Ale niektorzy z nich mowili: Przez Beelzebubá e kśiaże dyabelskie wygania dyabły. 16 ✣ Drudzy záśie kuśzac *go*/ żadáli známienia od f niego z niebá. 17 ✣ Ale on widzac myśli ich/ rzekł im: Káżde krolestwo g rozdźielone sámo przećiwko sobie/ pustoßeje/ á dom ná dom upada. 18 ✣ A jesliżeć y ßátan rozdźielony jest przećiwko sobie/ jákoż śie ostoji krolestwo jego? Abowiem powiádaćie/ iż Ja przez Beelzebubá wyganiam dyabły. 19 ✣ A jesliż Ja przez Beelzebubá wyganiam dyabły/ synowie wáßy przez kogoż wyganiája? Przetoż oni beda sedźiámi wáßymi. 20 ✣ Ale jesliż Ja pálcem Bożym wyganiam dyabły/ zájisteć przyßło do was krolestwo Boże. ✣ 21 Gdy mocarz uzbrojony strzeże pałácu swego/ w pokoju sa májetnośći jego. 22 ✣ Ale gdy mocniejßy nádeń nádßedßy zwycieży go/ odejmuje h wßystko oreże jego w ktorym ufał/ á łupy jego rozdawa. 23 ✣ Kto nie jest ze mna/ przećiwko mnie jest: á kto nie zbiera ze mna/ rozparßa. 24 ✣ Gdy duch nieczysty wychodźi i od człowieká/ przechadza śie po miejscách suchych ßukájac odpoczynienia: á nie ználazßy/ mowi: Wroce śie do domu mego z kadem wyßedł. 25 ✣ A przyßedßy/ znájduje umiećiony y ochedożony. 26 ✣ Tedy idźie y bierze z soba śiedm innych duchow gorßych niżeli sam/ á wßedßy mießkája tám: y bywája *rzeczy* ostátnie człowieká onego k gorße niżeli pierwße. 27 ✣ Y stáło śie gdy on to mowił/ że wyniozßy głos niektora niewiástá z ludu/ rzekłá mu: Błogosłáwiony żywot ktory ćie nośił/ y pierśi ktoreś ssał! 28 ✣ Ale on rzekł: Owßem błogosłáwieni *sa*, ktorzy słuchája słowá Bożego/ y strzega go.*

29 A Gdy śie lud gromádźił/ poczał mowić; Rodzaj ten zły l jest: známienia ßuka/ ále mu známie nie bedźie dáne/ tylko ono známie Jonaßá m Proroká. 30 ✣ Abowiem jáko Jonaß *był* zá známie Niniwczykom: ták bedźie y Syn człowieczy temu rodzájowi. 31 ✣ Krolowa z Południá n stánie ná sadźie z meżámi rodzáju tego/ y potepi je: bo przyjáchałá od kończyn źiemie/ áby słuchálá madrośći Sálomonowey: á oto tu wiecey niżeli Sálomon. ✣ 32 Meżowie Niniwitscy o stána ná sadźie z tym rodzájem/ y potepia go: przeto/ że pokutowáli ná kazánie p Jonaßowe: á oto tu wiecey niżeli Jonaß. 33 ✣ A nikt q świece zápa=

pa=

Marginal references:

a Mátt. 6. 9.
b Jerem 29.12. Mátt. 7. 7. y 21.22 Márk. 11.24. Janá. 14.13. y 15.7. y 16.23 Jákub. 1. 6.
c Mátt. 7. 9.
E. ná N. III. w Post.
d Mátt. 9. 32. y 12.22
e Márk. 3. 22.
f Mátt. 16. 1.
g Mátt. 12.25.
h Kolos. 2. 15.
i Mátt. 12.43.
k Żyd. 9. 4. 2 Piotr 2. 20.
l Mátt. 12.38.
m Joná. 2. 1.
n 1 Krol. 10. 1. 2 Kron 9. 1.
o Mátt. 12.41.
p Joná. 3. 5.
q Mátt. 5. 15. Márk. 4. 21. Luka. 8. 16.

paliwszy/nie stawia jey w skrytośći/ áni pod korzec : ále ná świecznik : áby ći ktorzy wchodzą / świátło widźieli. 34 ✠ Swiecą r ćiáłá jest oko. Jesliby tedy oko twoje było szczere/ y ćiáło twoje wszystko będźie jásne : á jesliby złe było / y ćiáło twoje 35 ćiemne będźie. ✠ Pátrzajże tedy / ábyświátło ktore jest w tobie / nie 36 było ćiemnośćią. ✠ Jesli tedy wszystko ćiáło twoje jásne będźie / nie májąc jákiey cząstki záćmioney : będźieć wszystko ták jásne / że ćię jáko świecá błyskiem oświeći.

37 A Gdy to mowił / prośił go niektory Fáryzeusz áby jadł obiad u niego : Wszedszy tedy / uśiadł zá 38 stołem. ✠ A widząc to Fáryzeusz/ dźiwował s śię / że śię nie umył przed 32 obiádem. ✠ Y rzekł PAn do niego : Teraz wy Fáryzeuszowie / to co jest zewnątrz t kubká y misy / ochędażaćie: ále to co jest wewnątrz w was/ pełne jest drápiestwá y złośći. ✠ 40 Szaleni / izaż ten ktory uczynił to co jest zewnątrz/nie uczynił też tego 41 co jest wewnątrz? ✠ Wszákże y z tego co jest u wewnątrz dawájćie jáłmużnę : á oto wszystkie *rzeczy* będą 42 wam czyste. ✠ Ale biádá wam Fáryzeuszowie / że dawaćie dźieśięćinę z miętki x y z ruty y z káżdego źiela : lecz opuszczaćie sąd y miłość Bożą : teć rzeczy trzebá było czynić / á o- 43 nych nie opuszczáć. ✠ Biádá wam Fáryzeuszowie/ że miłujećie pierwsze y miejscá w bożnicách/y pozdrawiánia ná rynkách. 44 ✠ Biádá wam Náuczeni w piśmie z y Fáryzeuszowie obłudni / bośćie jáko groby ktorych nie widáć / á ludźie ktorzy chodzą po nich/ nie wiedzą *o nich*.

45 A Odpowiádájąc niektory z Zakonnikow / rzekł mu ; Náuczyćielu/to mowiąc y nas háńbisz. 46 ✠ A on rzekł : Y wam a Zakonnikom/ biádá : ábowiem obćiążaćie ludźie brzemiony nieznośnymi / á sámi śię y jednym pálcem swojim tych brze- 47 mion nie dotykaćie. ✠ Biádá wam że budujećie groby b Prorokow/á oj- 48 cowie wászy pozábijáli je. ✠ Zájiste/ świádczyćie iż śię kochaćie w uczynkách ojcow wászych : ábowiem oni je pozábijáli / á wy budujećie

49 groby ich. ✠ Dla tegoż też Mądrość Boża rzekłá ; Poślę do nich c Proroki d Apostoły/ á z nich *niektore* zá- 50 bijáć y prześládowáć będą : ✠ Aby szukano od tego rodzáju krwie wszystkich Prorokow / ktora wylána jest 51 od záłożenia świátá : ✠ Od krwie e Ablá / áż do krwie f Zácháryaszá/ ktory zginął miedzy ołtarzem y kośćiołem. Zájiste powiádam wam/ będą jey szukáć od rodzáju tego. ✠ 52 Biádá wam Zakonnikom / bośćie wźięli klucz g umiejętnośći : sámiśćie nie weszli / á tym ktorzy wniść chćieli/ zábraniáliśćie.

53 A Gdy im to mowił / poczęli nań Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie bárzo náćieráć / y przyczyne mu dawáć do mowienia co 54 wielu *rzeczách* : ✠ Czyhájąc nań/y szukájąc áby co uchwyćili z ust jego/ żeby go oskárżyli.

ROZDZIAL XII.

Strzeż śię kwásu Fáryzejskiego 5. Kogo śię bać. 16. Bogátego postępki. 31. Krolestwá Bożego szukáć. 39. O przyśćiu PAńskim niespodźiánym. 42. O słudze wiernym y mądrym. 45. O słudze złym. 49. O niepokoju przy Ewángeliey.

1 MJedzy tym gdy śię zgromádźiło wiele tyśięcy ludu / ták iż jedni po drugich deptáli / począł mowić do uczniow swojich ; Naprzod strzeżćie a śię od kwásu Fá- 2 ryzejskiego/ ktory jest obłudá. ✠ Bo nie jest nic skrytego / coby b objáwiano być nie miáło : áni tájemnego / czegoby śię dowiedźieć nie mia- 3 no. ✠ Przeto/ cośćie mowili w ćiemnośći/ ná świetle słyszano będźie : á cośćie w ucho szeptáli w komorách/ obwołano będźie ná dáchách. ✠ A 4 mowię wam przyjaćiołom mojim ; Nie bojćie c śię tych / ktorzy ćiáło zábijáją / á potym nie máją 5 coby więcey uczynili. ✠ Ale wam okáżę kogo śię bać maćie ; Bojćie śię tego / ktory gdy zábije / ma moc wrzućić do piekielnego ogniá. Zájiste powiádam wam / tego śię bojćie. 6 ✠ Izali pięći wrobtikow nie przedáją d zá dwá pieniążki? Wszákże jeden z nich nie jest w zápámiętániu

Marginalia (left): r Mátt. 6. 22. — s Mátt. 15. 2. — t Mátt. 23.25. Tytus. 1. 15. — u Psalm 41. 1. y 112. 5 — x Mátt 23.23. — y Mátt 23. 6. — z Mátt 23.27. — a Mátt 23. 4. Dźiej. 15.10. — b Mátt 23.29.

Marginalia (right): c Mátt. 23.34. — d Mátt. 10.16. — e 1 Moj. 4. 8. — f 2 Kron 24.12. Mátt 25.35. — g Mátt 23.13. — a Mátt. 16. 6. Márk 8. 15. — b Job. 12.22. Mátt. 10.26. — c Ezái. 51. 7. Jerem. 1. 8. — d Mátt. 10.29.

7 przed obliczem Bozym: ✣ Owszem y włosy e głowy wászey wszystkie są policzone. ✣ Przetoż śie nie bojćie: nád wiele wroblikow wyśćie zacnieyszy. 8 ✣ A mowię wam ; Wszelki ktoryby mie wyznał f przed ludźmi/ y Syn człowieczy wyzna go przed Anioły Bozymi. 9 ✣ Ale ktoby śie mnie záprzał g przed ludźmi / záprá śie go przed Anioły Bozymi. 10 ✣ Y káżdemu ktoby mowił słowo przećiwko h Synowi człowieczemu/ będźie mu odpuszczono : ále temu ktoby i przećiwko Duchowi Swiętemu bluźnił / nie będźie odpuszczono. 11 ✣ A gdy was będą kwodźić do bożnic/ y do Przełożonych / y do Zwierzchnośći ; nie troszczćie śie jáko y coby śćie ku obronie odpowiedźieć/ 12 ábo coby śćie mowić mieli. ✣ Abowiem Duch Swięty náuczy was oney że godźiny / coby śćie mowić mieli.

13 Y Rzekł mu niektory z ludu: Náuczyćielu/ rzecz brátu memu / áby śie ze mną podźielił dźiedźictwem. 14 ✣ Ale mu on rzekł : Człowiecze / ktoż mie postánowił sędźią ábo dźielcą miedzy wámi? 15 ✣ Y rzekł do nich : Pátrzćie / á strzeżćie śie łákomstwá : gdyż nie w tym / że kto ma obfite májętnośći / żywot jego zależy.

16 Y Powiedźiał im podobieństwo/ mowiąc : Niektorego człowieká bogátego pole / obfity *wrodzaj* 17 przyniosło : ✣ Y rozmyślał sam w sobie / mowiąc : Coż uczynię? Gdyż nie mam gdźiebym zgromádźił urodzáie moie? 18 ✣ Y rzekł ; To uczynię: Rozwálę gumná moje / á więtsze pobuduję / y zgromádzę tám wszystkie urodzáje moje y dobrá moje : 19 ✣ Y rzekę do duszy mojey : Duszo / masz l wiele dobr złożonych ná wiele lat : odpoczywájże / jedz / pij / badź dobrey 20 myśli. ✣ Ale mu rzekł Bog: O głupi! tey nocy upomnią śie dusze twojey od ćiebie : á to coś nágotował czyjeż m będźie? 21 ✣ Tákći *jest* ktory sobie skárbi / á nie jest w Bogu bogáty.

22 Y Rzekł do uczniow swojich: Dla tego powiádam wam/ nie troszczćie śie n o żywot wász / coby śćie jedli : áni o ćiáło / czymbyśćie śie 23 przyodźiewáli. ✣ Zacnieyszy jest żywot/ niż pokarm : á ćiáło / niż odźienie. 24 ✣ Przypátrzćie śie o krukom/ iż nie śieją áni żną / y nie máją spiżarni / áni gumná : á *wżdy* je Bog żywi : Czymżeśćie wy zacnieyszy niż 25 ptacy? ✣ Y ktoż z was troskliwie myśląc / może przydáć do wzrostu 26 swego łokieć jeden. ✣ Ponieważ tedy y namnieyszy rzeczy nie przemożećie/ czemuż śie o inne troszczećie. 27 ✣ Przypátrzćie śie liliam jáko rostą : nie prácują / áni przędą. A powiádam wam / że áni Sálomon we wszystkiey sławie swojey / nie był ták przyodźiány jáko jedná z tych. 28 ✣ A jesliże trawę/ ktora dźiś jest ná polu/ á jutro będźie w piec wrzucona / Bog ták przyodźiewa ; jákoż dáleko więcey was / o máłowierni! 29 ✣ Wy tedy nie pytajćie śie coby śćie jeść ábo coby śćie pić mieli ; áni wysoko latajćie *myślámi wászymi* : 30 ✣ Abowiem tego wszystkiego narodowie tego świátá szukáją. Aleć Oćiec wász wie/ że tego potrzebujećie. 31 ✣ Owszem szukajćie krolestwá Bożego/ á to wszystko będźie wam przydano. 32 ✣ Nie boj śie / o máluczkie stadko! ábowiem śie upodobáło Ojcu wászemu dáć wam krolestwo. 33 ✣ Przedawájćie p májętnośći wásze/ dawajćie jáłmużnę. Gotujćie sobie mieszki/ ktore nie wiotszeją ; skárb / ktoregoż nie ubywa w niebieśiech : gdźie złodźiey przystępu nie ma/ áni mol psuje. 34 ✣ Bo gdźie jest skarb wász/ tám będźie y serce wásze.

35 Niech będą przepásáne biodrá q wásze/ y świece zápalone. 36 ✣ A wy *bądźćie* podobni ludźiom oczekawájącym PAná swego / áżby śie wroćił z wesela ; żeby / gdyby przyszedł á zákołátał/ wnet mu otworzyli. 37 ✣ Błogosłáwieni oni sludzy/ ktore gdy przydźie Pan / czujące znajdźie. Záprawdę powiádam wam / iż śie przepásze / á posádźi je zá stoł / á przechadzájąc śie będźie im służył. 38 ✣ A jesliby przyszedł o wtorey straży o trzećiey straży przyszedłliby, á ták by je ználazł/ błogosłáwieni są oni sludzy. 39 ✣ A to wiedzćie/ iż gdyby r wiedźiał gospodarz / o ktorey go-

dźinie

Margin notes: e *Luka.* 21.18. f Mátt. 10.32. g Márk. 8 38. 2.*Tim.* 2. 12. h Mátt. 12.32. Márk. 3. 28. i 1 Jan. 5. 16. k Mátt. 10. 19. Márk. 13.11. l *Ezái.* 22.13. Mádr. 2. 6. 1 *Kor.* 15.32. m *Psalm* 39. 7. n *Psalm* 55.23. Mátt. 6. 25. 1 *Piotr* 5. 7. o *Job* 12. 7. *Psalm* 147.9. p *Luka.* 16 9. 1 *Tym.* 6. 17. E. *w dzień S. Márćiná y Mikołájá.* q *Efez.* 6. 14. 1 *Piotr* 1. 13. r *Mátt.* 24.43. 1 *Thes.* 5. 2.

dźinie złodźiey ma przyść / widźiałby czuł / á nie dopuśćiłby podkopáć domu swego. 40 Przetoż s y wy bądźćie gotowi : bo o tey godźinie / o ktorey śie nie spodźiewaćie / Syn człowieczy przyjdźie.*

s Márk. 13.33.

41 Y Rzekł mu Piotr : PAnie / do nas-że mowiß to podobieństwo czyli do wßystkich? 42 A PAn rzekł; Ktoryż tedy jest t wierny ßáfarz y rostropny / ktorego Pan postánowi nád czeládźią swoją / áby im ná czás wydawał obrok náznáczony. 43 Błogosłáwiony jest on sługá / ktorego gdyby przyßedł Pan jego/znajdźie że ták czyni. 44 Záprawdę wam powiádam / że go nád wßystkimi dobrámi swojimi postánowi. 45 Ale jesliby rzekł on sługá w sercu swojim ; Odwłacza PAn moj z przyśćiem swojim : y począłby bić sługi y służebnice / á jeść / pić / y opijáć śię: 46 Przyjdźie Pan sługi onego / dniá ktorego śię nie spodźieje ; y godźiny / ktorey nie wźwie / y odłączy go; á część jego położy z niewiernymi. 47 Ten záśię u sługá ktoryby znał wolą Páná swego / á nie był gotowym / áni czynił według woli jego / wielce będźie karány. 48 Ale ktory nie znał / á czynił rzeczy godne karánia / mniey plag odnieśie : A od káżdego komu wiele dano / wiele śię od niego upomináć będą; á komu śię wiele powierzono / więcey będą chćieć od niego.

t Mátt. 24.45.

u Jákub 4. 17.

49 P Rzyßedłem ábym ogień puśćił ná źiemię / y czegoż chcę / jesli już gore x? 50 Alec mam być chrztem ochrzczony : á jákom jest śćiśniony / poki śię to nie wykona? 51 Mniemaćie ábym przyßedł y pokoj dawáć ná źiemię? Bynamniey / powiádam wam ; ále rozerwánie. 52 Abowiem od tego czásu będźie ich pięć w domu jednym rozerwánych ; trzej przećiwko dwiemá / á dwá przećiwko trzemá. 53 Powstánie oćiec przećiwko z synowi / á syn przećiwko ojcu : mátká przećiwko corce / á corká przećiwko mátce : świekrá przećiwko synowey swojey / á synowa przećiwko świekrze swojey.

x I. Tylko áby był zápalony.

y Mátt. 10.34.

z Mich. 7. 6.

54 M Owił też y do ludu : Gdy widźićie a obłok wschodzący od Zachodu / záraz mowićie ; Przychodźi gwałtowny deßcz : y ták bywa. 55 A gdy wiátr wiejący od Południá / mowićie ; Gorąco będźie : y bywa ták. 56 Obłudnicy postáwę niebá y źiemie rozeznawáć umiećie / á tego czásu jákoż nie poznawaćie? 57 Przecżże y sámi przez śię nie sądźićie co jest spráwiedliwego? 58 Gdy tedy idźieß z przećiwnikiem twojim b przed Urząd / stárayże śię w drodze / ábyś był wolen : by ćię snadź nie pociągnął przed Sędźiego / á Sędźiaby ćię podał ceklarzowi / á ceklarzby ćię wrzućił do więźienia. 59 Powiádamći ; Nie wynidźieß z támtąd / pokibyś nie oddał do ostátniego pieniążká.

a Mátt. 16. 2.

b Mátt. 5. 25.

ROZDZIAŁ XIII.

Piłat Gálilejczyki pomordował. 4. Wieża Syloe ośmnaśću zábiłá. 6. Figowe drzewo. 11. Niewiástá, przez ośmnaśćie lat chorująca, w Sábbat uzdrowiona. 14. Księże bożnice PAnu o to przymawia. 18. Krolestwo Boże podobne źiárnu gorczycznemu. 21. I kwásowi. 23. Wiele ich ma bydź zbáwionych. 31. Herod lis. 34. Jeruzalem morderzem Prorokow.

1 A Práwie ná ten czás byli przytomni niektorzy / oznájmując mu o Gálilejczykách / ktorych krew 2 Piłat pomießał z ofiárámi ich. A JEzus odpowiádájąc / rzekł im ; Mniemaćie że ći Gálilejczycy nád wßystkie inne Gálilejczyki grzeßnieyßymi byli / iż tákowe rzeczy u3 ćierpieli? Bynamniey / mowię wam. Y owßem / jesli nie będźiećie pokutowáć / wßyscy tákże poginiećie. 4 Abo ośmnaśćie onych ná ktore upádłá wieża w Syloe / y pobiłá je ; mniemaćie żeby ći winnieyßymi byli nád wßystkie ludźie mießkájące 5 w Jeruzalem? Bynamniey / mowię wam. Y owßem jesli pokutowáć nie będźiećie / wßyscy tákże poginiećie.

6 Y Powiedźiał im to podobieństwo : Człowiek niektory miał figowe drzewo wsádzone ná winnicy swojey ; á przyßedßy / ßukał ná nim owocu / ále nie ználazł. 7 Tedy rzekł do winiarzá: Oto po trzy

látá przychodzę szukájąc owocu ná tym drzewie figowym/ ále nie znáyduję. Wytnijże je ; bo przecżże te ziemię prozno zástępuje? 8 ✠ Ale on odpowiádájąc / rzekł mu: Pánie/ zániechaj go jeszcże y náten rok / áż je okopię y obłożę gnojem. 9 ✠ Owa snadź przynieśie owoc : á jeśli nie / potym je wytnieß.

10 Y Naucżał w jedney bożnicy w Sábbát. 11 ✠ A oto byłá tám niewiástá/ktora miáłá duchá niemocy ośmnaśćie lat : á byłá skurcżona/ ták/ iż śię żadną miárą nie mogłá rozprostowáć. 12 ✠ Tę gdy ujrzał JEzus/záwołał jey do śiebie / y rzekł jey : Niewiásto / uwolnionaś od niemocy twojey. 13 ✠ Y włożył ná nię ręce. A zárázem rozprośćiłá śię / y chwaliłá Bogá. 14 ✠ Tedy odpowiádájąc Przełożony nád bożnicą / ktory śię bárzo gniewał że JEzus w Sábbát uzdrawiał / rzekł do ludu : Sześć dni jest w ktore a trzebá robić: w te tedy dni przychodząc lecżćie śię / á nie w dźień Sábbátu. 15 ✠ Ale mu odpowiedźiał PAn/ y rzekł: Obłudniku ! ázaż káżdy z was b w Sábbát nie odwięzuje wołu swego/ ábo osłá swego od żłobu / á nie wiedźie żeby go nápojił. 16 ✠ A tá corká Abráhámowá/ ktorą był związał szátán oto już ośmnaśćie lat / zaż nie miáłá być rozwiązána od tey zwiąski w dźień Sábbátu? 17 ✠ A gdy on to mowił / záwstydźili śię wszyscy przećiwnicy jego. Ale wszystek lud rádował śię ze wszystkich onych chwalebnych spraw/ktore śię dźiały od niego.

18 ZAtym rzekł JEzus : Czemuż podobne c jest krolestwo Boże? A do czegoż je przypodobam? 19 ✠ Podobnie jest ziárnu gorczycżnemu/ktore wźiąwszy człowiek / wrzućił do ogrodá swego / y rosło : y stálo śię drzewem wielkim / a ptáßkowie niebiescy czynili sobie gniazdá ná gáłęźiách jego. 20 ✠ Y rzekł znowu : Do czegoß przypodobam d krolestwo Boże? 21 ✠ Podobne jest kwásowi/ ktory wźiąwszy niewiástá / zákryłá go we trzy miáry máki / áżby wszystko zkwáśniáło. 22 ✠ Y chodźił e po miástách y miásteczkách / náucżájąc / á idąc w drogę do Jeruzalem.

23 Y Rzekł mu niektory : PAnie/ czyli máło tych jest/ ktorzy máją być zbáwieni? A on rzekł do nich : 24 ✠ Uśiłujćie ábyśćie weszli przez ćiásną f bramę : Abowiem powiádam wam : Wiele ich będą chćieli wniść ále nie będą mogli. 25 ✠ Gdy wstánie gospodarz y zámknie drzwi / á pocżniećie stać przede drzwiámi y kołátáć we drzwi / mowiąc : PAnie/ PAnie ! otworz g nam : Tedy on odpowiádájąc rzecze wam . Nie znam was z kądeśćie. 26 ✠ Tedy pocżniećie mowić : Jadáliśmy przed tobą ; y pijáli / y ucżyłeś náulicach nászych. 27 ✠ A on rzecze : Powiádam wam/nie znam was z kądeśćie. Odstąpćie ode mnie h wszyscy / ktorzy czynićie niepráwość. 28 ✠ Tám będźie płácz i y zgrzytánie zębow / gdy k ujrzyćie Abráhámá/Izáaká/y Jákobá / y wszystkie Proroki w krolestwie Bożym:á sámych śiebie precż wyrzuconych. 29 ✠ Y przyidą drudzy od Wschodu y od Zachodu/y od Połnocy/y od Południá/á uśiedą zá stołem w krolestwie Bożym. 30 ✠ A oto są ostátni / ktorzy l będą pierwszymi ; á są pierwszy / ktorzy będą ostátnimi :

31 WOnże dźień przystąpili niektorzy z Fáryzeußow / mowiąc mu ; Wynidź / á idź z tąd / bo ćie Herod chce zábić. 32 ✠ Y rzekł im ; Idźćie / á powiedzćie temu lisowi : Oto wyganiam dyabły / y uzdrawiam dźiś y jutro / á trzećiego dniá dokończenie wezmę. 33 ✠ Wszákże muszę dźiś y jutro y po jutrze odpráwowáć drogę : ábowiem niemoże być / áby miał Prorok zginąć / oprocż w Jeruzalem. 34 ✠ Jeruzalem/ Jeruzalem / ktore zábijaß m Proroki / á kámienujeß te ktorzy do ćiebie bywáją postáni ! ile kroć chćiałem zgromádźić dźieći twoje/ ták jáko kokoß zgromadza kurczętá swoje pod skrzydłá / á nie chćieliśćie. 35 ✠ Otoż zostánie wam n dom wáß pusty. A záprawdęć wam powiádam/ że mię nie ujrzyćie/áż przyidźie czás , gdy rzecżećie ; Błogosłáwiony ktory o idźie w Imieniu PAńskim.

a 2 Moj. 20. 9. 5 Moj. 5. 13.
b Luka. 14. 5.
c Mátt. 13.31. Márk. 4. 31.
d Mátt. 13.33.
e Mátt. 9. 35. Márk. 6. 6.
f Mátt. 7. 13.
g Mátt. 7. 22.
h Psalm 6. 9. Mátt. 25. 4.
i Mátt. 8. 12.
k Mátt. 8. 11.
l Mátt. 19.30. y20.16 Márk. 10.31.
m Mátt. 23.37.
n Ezái. 1. 7. Jerem. 7. 14. Mich. 3. 12.
o Psalm 118. 26.

ROZDZIAL XIV.

Pan opuchłego w Sábbát uzdrowił. 7. Do pokory nápominał. 12. Ubogim dobrze czynić kazał. 16. Podobieństwo o wieczerzy wielkiey. 26. Dla niego wßystko opuśczáć. 28. O budowániu wieże. 31. O stoczeniu bitwy. 34. O soli.

E. ná Niedź. XVII. po S. Trojcy

1 Y Stáło śię / gdy wßedł JEzus w dom niektorego Przedniejßego Fáryzeußá w Sábbát áby jadł chleb / że go oni podstrzegáli. 2 ✣ A oto człowiek niektorzy opuchły był przed nim. 3 ✣ A odpowiádájac JEzus rzekł do Zakonikow y do Fáryzeußow / mowiac ; Godźili śię w Sábbát uzdrawiáć? 4 ✣ A oni milczeli. Tedy on ujawßy go / uzdrowił / y odpráwił. 5 ✣ A odpowiádájac rzekł do nich: Ktoregoż z was ośieł ábo woł wpádnie w studnia / á nie wnet go wyćiagnie w dźień Sábbátu? 6 ✣ Y nie mogli mu ná to odpowiedźieć. 7 ✣ Powiedźiał też y wezwánym podobieństwo (bacżac jáko przedniejße miejscá obieráli) mowiac do nich: 8 ✣ Gdybyś był od kogo wezwány ná wesele / nie śiadajże ná przedniejßym miejscu ; by snadź zacniejßy nád ćie nie był wezwány od niego. 9 ✣ A przyßedßy ten ktory ćiebie y onego wezwał / rzekłby tobie ; Daj temu miejsce : á tedybyś ze wstydem pocżał śiedźieć ná poślednim miejscu. 10 ✣ Ale a gdybyś był wezwány / ßedßy uśiadź ná pośledním miejscu : á gdyby przyßedł ten ktory ćie wezwał / rzekłby tobie: Przyjaćielu / pośiadź śię wyżey. Tedy bedźieß miał cżeść przed społ-śiedzacymi z toba. 11 ✣ Bo wßelki kto śię b wywyżßa / poniżony bedźie: á kto śię poniża / wywyżßony bedźie.*

a Przyp 25. 7.

b Job. 12. 29. Przyp 29. 23. Mátt. 23. 12. Luka. 18. 14.

12 M Owił też y onemu ktory go był wezwał : Gdy spráwujeß obiad ábo wiecżerza / nie wzywajże przyjaćioł twojich / áni bráći twojey / áni krewnych twojich / áni sasiád dow bogátych / żeby ćie snadź y oni záśie nie wezwáli / á stáłáćby śie nadgrodá. 13 ✣ Ale gdy spráwujeß ucżte / wezwijże ubogich / ułomnych / chromych / y ślepych : 14 ✣ A bedźieß błogosłáwionym : boć nie máia cżym nágrodźić / álec bedźie nádgrodzono przy zmártwychwstániu spráwiedliwych.

15 A Usłyßawßy to niektory z społśiedzacych / rzekł mu : Błogosłáwiony ktory je chleb w krolestwie Bożym.

E. ná N. II. po S. Trojcy

c Ezái. 25. 6. Mát. 22. 1. Objáw 16 7

16 A On mu rzekł : Człowiek niektory spráwił c wiecżerza wielka / y záprośił wielu. 17 ✣ Y posłał sługe swego w godźine wiecżerzy / żeby rzekł záproßonym : Podźćie / bo juž wßystko gotowo. 18 ✣ Y pocżeli śie wßyscy jednostájnie wymawiáć. Pierwßy mu rzekł : Kupiłem wieś / y muße iść á oglądáć ja / proße ćie miey mie zá wymowionego. 19 ✣ A drugi rzekł: kupiłem pięć jarzm wołow / y ide ábym ich doświadcżył : proße ćie miey mie zá wymowionego. 20 ✣ A drugi rzekł; Zonem pojał : á dla tego przyść nie moge. 21 ✣ A wroćiwßy śie on sługá / oznájmił to Pánu swemu. Tedy śie gospodarz rozgniewawßy / rzekł słudze swemu : Wynidź pretko ná ulice / y ná drogi miejskie ; á ubogie / y ułomne / y chrome / y ślepe / wprowadź tu. 22 ✣ Y rzekł sługá: Pánie stáło śie jákoś rozkazał ; á jeßcże miejsce jest. 23 ✣ Y rzekł Pan do sługi : Wynidź ná drogi y *miedzy* opłotki / przymuś d wniść ; áby był nápełniony 24 dom moj. ✣ Abowiem powiádam wam / że żaden z onych mężow ktorzy byli záproßeni / nie ukuśi wiecżerzy mojey.*

d 2 Tym. 4. 2.

25 Y Szedł z nim wielki lud : á obroćiwßy śie rzekł do nich ; 26 ✣ Jesli kto idźie do mnie / á nie ma e w nienawiśći ojcá swego / y mátki / y żony / y dźieći / y bráći / y śiostr / náwet y duße swojey / nie może być ucżniem mojim. 27 ✣ A ktokolwiek nie nieśie krzyżá swego / á idźie zá mną / nie może być ucżniem mojim. 28 ✣ Bo ktoż z was jest chcac zbudowáć wieżá / áby pierwey uśiadßy / nie obráchował nákładu / mali to cżymby jey dokońcżył ; 29 ✣ Aby snadź gdyby záłożył fundáment / á dokońcżyć nie mogł / wßyscy ktorzyby to widźieli / nie pocżeli śie náśmiewáć z niego / 30 ✣ Mowiac ; ✣ Ten człowiek pocżał budowáć / á nie mogł dokońcżyć. 31 ✣ Abo ktory

e Mátt 10. 37. y 16. 24 Márk. 8. 34. Luka. 9. 23.

ktory Krol jádąc ná wojnę potykáć śię z drugim Krolem / pierwey u- śiadszy nierádźi śię / mogłliby śię w dźieśiąći tyśięcy potkáć z onym ktory we dwudźieśćiu tyśięcy jedźie 32 przećiwko niemu. ✣ A jesli nie; Gdy on jescze jest dáleko od niego / posły wypráwiwszy *do niego*, prośi o to co 33 należy do pokoju. ✣ Tákżeć y káżdy z was / ktoby śię nie wyrzekł wszy- stkich májętnośći swojich / nie może być uczniem mojim. ✣ Dobrać jest 34 sol. ✣ f Lecz jesli f sol zwietrzeje / czym- 35 że ją náprawią? ✣ Nie przygodźi śię áni do ziemie / áni do gnoju *ále* ją precz wyrzucáją. Kto ma uszy ku słuchániu / niechaj słucha.

f Mátt. 5. 13. Márk. 9. 50.

Rozdział XV.

PAn pokutujące przyjmował. 4. Siebie y onych podobieństwem dwojá- kim. 11. Y przykłádem marnotrátne- go syná, y miłośiernego ojcá, bronił.

1 Y Przybliżáli śię do niego wszy- scy a Celnicy y grzesznicy / áby 2 go słucháli. ✣ Y szemráli Fáryzeuszo- wie y Náuczeni w piśmie / mowiąc. Ten grzeszniki przyjmuje / y je z ni- 3 mi. ✣ Y powiedźiał im to podobień- 4 stwo / mowiąc: ✣ Ktoryż z was czło- wiek / gdyby miał b sto owiec / á strá- ćiłby jednę z nich: izali nie zostáwia onych dźiewiąćidźieśiąt y dźiewiąći ná puszczy / á nie idźie zá oną ktora 5 zginęłá áżby ją ználazł? ✣ A ználaz- szy / kłádźie ją ná rámioná swoje rá- 6 dując śię. ✣ A przyszedszy do domu / zwoływa przyjaćioł y sąśiad / mo- wiąc im: Rádujćie śię ze mną: bom ználazł owcę moję / ktora byłá zgi- 7 nęłá. ✣ Powiádam wam / że táka będźie rádość w niebie nád jednym grzesznikiem pokutującym / więcey niż nád dźiewiąćią dźieśiąt y dźie- wiąćią spráwiedliwych / ktorzy nie 8 potrzebują c pokuty. ✣ Abo ktora niewiástá májąc dźieśięć groszy / je- sliby strárćiłá grosz jeden : izali nie zápala świece / y nie umiáta domu / á nie szuka z pilnośćią / áżby zná- 9 lázłá ; ✣ A ználazszy / zwoływa przyjaćiołek y sąśiádek / mowiąc: Rádujćie śię ze mną : ábowiem ználázłám grosz ktorym byłá strá- 10 ćiłá. ✣ Ták / powiádam wam / bę- dźie rádość przed Anjoły Bożymi nád jednym grzesznikiem pokutu- jącym.*

E. ná N. III. po S. Trojcy. a Mátt. 9. 13. Márk. 2. 17. Luka. 5. 32. b Mátt. 18. 12.

c Luka. 5. 31.

11 NAd to rzekł : Człowiek niektory 12 miał dwu synow. ✣ Y rzekł młodszy z nich ojcu : Ojcze / daj mu dźiał májętnośći ná mię przypadá- 13 jącey. ✣ Y rozdźielił im májętność. A po niewielu dni / zebrawszy wszy- stko on młodszy syn / odjáchał w dále- ką kráinę / y rozproszył tám máję- 14 tność swoję żyjąc rozpustnie. ✣ A gdy wszystko potráćił / stał śię głod wielki w oney kráinie ; á on pocżął 15 niedostátek ćierpieć. ✣ A ták szedszy / przystał do jednego mieszczániná o- ney kráiny ; ktory go posłał do fol- 16 wárku swego / áby pásł świnie. ✣ Y żądał nápełnić brzuch swoj młotem ktore jadáły świnie : ále mu ich 17 nikt nie dawał. ✣ Potym przyszedszy k sobie / rzekł: O jáko wiele nájemni- kow ojcá mego máją dosyć chlebá: 18 á ja od głodu ginę. ✣ Wstawszy *tedy* pojdę do ojcá mego / y rzekę mu : Ojcze / zgrzeszyłem przećiwko niebu 19 y przed tobą : ✣ Y nie godźienem więcey być názywány synem two- jim / uczyń mię jáko jednego z náje- 20 mnikow twojich. ✣ Tedy wstawszy / szedł do ojcá swego. A gdy on je- szcze d był opodal / ujrzał go oćiec jego , y užaliwszy śię *go*, przybie- żał / á padszy ná szyję jego / pocáło- 21 wał go. ✣ Y rzekł mu syn : Ojcze / zgrzeszyłem przećiwko niebu y przed tobą ; y jużem nie jest godźien á- 22 bym był názywány synem twojim. ✣ Rzekł tedy oćiec do sług swojich ; Przynieśćie onę przednią szátę / á oblecżćie go / y dajćie pierśćień ná 23 rękę jego / y obuwie ná nogi *jego*. ✣ A przywiodszy ono tłuste ćielę / zábij- 24 ćie ; á jedząc bądźmy weseli. ✣ Abo- wiem ten syn moj umárł był / á zá- śię ożył ; zginął był / y ználeźiony 25 jest: y poczęli śię weselić. ✣ Ale stár- szy syn jego był ná polu. A gdy przychodząc przybliżył śię ku domo- 26 wi / usłyszał muzykę y táńce. ✣ A zá- wołáwszy jednego z sług / pytał coby 27 to było? ✣ A on mu powiedźiał ; Brát twoj przyszedł / y zábił oćiec twoj ono tłuste ćielę / iż go zdrowe- 28 go dostał. ✣ Y rozgniewał śię á nie

d Efez. 2. 13.

chćiał wniść. Ale oćiec jego wyszedszy/ prośił go. 29 ✠ A on odpowiádájac rzekł ojcu: Oto przez ták wiele lat służę tobie / á nigdym nie przestąpił przykazánia twego ; wszákżeś mi nigdy nie dał koźlećiá/ ábym śię z przyjaćioły mojimi weselił. 30 ✠ Ale gdy ten syn twoj / ktory pożárł májetność twoję z wszetecznicámi / przyszedł ; zábiłeś mu ono tłuste ćiele. 31 ✠ A on mu rzekł: Synu/tyś záwżdy ze mną ; á wszystkie *dobrá* moje / twojesą. 32 ✠ Lecz trzebá było weselić śię y rádowáć/ że ten brát twoj umárł był / á záśię ożył ; y zginął był / á ználeźiony jest.

ROZDZIAL XVI.

Száfarz niewierny. 3. Y postępki jego. 13. Dwiemá Pánom służyć niemożna. 14. Łakomi Fáryzeuszowie zgromieni. 16. Zakon Boży y Prorocy dokąd trwáć mieli. 18. Zony nie opuszczáć. 19. Bogacz y Łázarz.

E. ná N. IX. po S. Trojcy.

1 Mowił też y do uczniow swojich: Człowiek niektory był bogáty / ktory miał száfárzá / á ten był odnieśiony do niego/ jákoby rozpraszał dobrá jego. 2 ✠ A záwoławszy go / rzekł mu: Coż to słyszę o tobie? Oddaj liczbę z száfárstwá twego: ábowiem już więcey nie będźiesz mogł száfowáć. 3 ✠ Y rzekł on száfarz sam w sobie: Coż uczynię? Gdyż Pan moj odbiera ode mnie száfárstwo? Kopáć nie mogę / żebráć śię wstydzę. 4 ✠ Wiem co uczynię/ że gdy będę złożony z száfárstwá / przyjmą mię do domow swojich. 5 ✠ Záwoławszy tedy do śiebie káżdego z dłużnikow Páná swego/ rzekł pierwszemu: Wieleś winien Pánu memu? 6 A on rzekł: Sto bárek Oliwy. ✠ Y rzekł mu: Weźmi zapis twoj / á śiadszy prętko/nápisz pięćdźieśiąt. 7 ✠ Potym drugiemu rzekł: A tyś wiele winien? A on mu rzekł: Sto korcy pszenice. Y rzekł mu: Weźmi zapis twoj/á nápisz ośmdźieśiąt. 8 ✠ Y pochwálił Pan száfárzá niespráwiedliwego / iż rostropnie uczynił. Bo synowie tego świátá rostropnieyszy są nád syny świátłośći w rodzáju swojim. 9 ✠ Jać wam powiádam: Czyńćie sobie á przyjaćioły z mámmony niespráwiedliwośći; áby/ gdy ustániećie / przyjęli was do wiecznych przybytkow.*

a Mátt. 6. 20. y 19. 21. Luka. 1. 41. 1 Tym. 6. 18.

10 Kto wierny jest w máłe/y w wielu wiernym jest ; á kto w máłe niespráwiedliwy / y w wielu niespráwiedliwym jest. 11 ✠ Ponieważeśćie tedy w mámmonie niespráwiedliwey wiernymi nie byli; práwdźiwego ktoż śię wam powierzy? 12 A jeśliśćie w cudzym wiernymi nie byli / ktoż wam da co wászego jest? 13 ✠ Zaden sługá nie może b dwiemá pánom służyć / gdyż álbo jednego będźie miał w nienawiśći / á drugiego będźie miłował ; ábo śię jednego trzymáć będźie / á drugim pogárdźi. Nie możećie Bogu służyć y mámmonie.

14 Y Słucháli tego wszystkiego y Fáryzeuszowie ktorzy byli łákomi/y náśmiewáli śię z niego. 15 ✠ Y rzekł im: Wy jesteśćie ktorzy sámi śiebie uspráwiedliwiaćie przed ludźmi / ále Bog zna c sercá wásze. Bo co jest u ludźi wyniosłego / obrzydliwośćią jest przed Bogiem. 16 ✠ Zakon y Prorocy áż d do Janá: á od tego czásu krolestwo Boże opowiádáne bywa / á káżdy śię do niego gwałtem ćiśnie. 17 ✠ Y łátwiey jest niebu e y ziemi przeminąć / niżeli jedney kresce zakonu upáść. 18 ✠ Wszelki ktory opuszcza żonę swoję/ á inną pojmuje/cudzołoży: á kto f odmężá opuszczoną pojmuje/cudzołoży.

19 A Był niektory człowiek bogáty/ ktory śię obłoczył w szárłat y w bisior: y używał ná káżdy dźień hojnie. 20 ✠ Był też niektory żebrak/imieniem Łázarz ; ktory leżał u wrot jego owrzedźiáły: 21 ✠ Prágnął być násycony z odrobin/ktore pádáły z stołu bogáczowego ; ále y pśi przychodząc/lizáli wrzody jego. 22 ✠ Y stáło śię że umárł on żebrak / y odnieśiony był od Aniołow ná łono Abráhámowe. Umárł też y bogacz/y pogrzebiony jest. 23 ✠ A będąc w piekle / podniosszy oczu swych gdy był w mękách / ujrzał Abráhámá z dáleká / y Łázárzá ná łonie jego. 24 ✠ Tedy bogacz záwoławszy rzekł.

b Mátt. 6. 24. c 1 Sám. 16. 7. 1 Kron. 29. 17. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10 y 20. 12 Przyp 17. 3. Mátt. 21. 11. Dźiej. 1. 24. Rzym. 2. 27. Objáw. 8. 23. d Mátt. 11. 12. e Ezái. 40. 8. f Mátt. 5. 32. y 19. 9. 1 Kor. 7. 10.

E. ná N. I. po S. Trojcy.

Ojcze Abráhámie/ zmiłuj śię náde mną/ á poślij Łázárzá/ áby omoczył koniec pálcá swego w wodźie/ á ochłodźił język moj : bo męki ćierpię 25 w tym g płomieniu. ✠ Y rzekł Abráhám ; Synu/ wspomni żeś ty odebrał dobre rzeczy twoje zá żywotá twego/ á Łázarz tákże złe : á teraz on ma poćiechę/ á ty męki ćierpisz. 26 ✠ A nád to wszystko/ miedzy námi y wámi otchłań wielka jest utwirdzona/ áby ći ktorzy chcą z tąd przejść do was/ nie mogli ; áni owi 27 z támtąd przejść do nás. ✠ A on rzekł; Proszę ćię tedy Ojcze/ ábyś go 28 posłał do domu ojcá mego : ✠. Abowiem mam pięć bráći/ áby im świádectwo wydał/ żeby też y oni nie 29 przyszli ná to miejsce męki. ✠ Y rzekł mu Abráhám ; Májąć Mojżeszá y h Proroki/ niechże ich słucháją. 30 ✠ A on rzekł ; Nie/ Ojcze Abráhámie : ále gdyby kto z umárłych szedł do nich/ będą pokutowáć. 31 ✠ Y rzekł mu ; Poniewaz Mojżeszá y Prorokow nie słucháją/ tedy choćby też kto zmartwychwstał/ i nie uwierzą.*

g *Ezái.* 66.24. *Syrác.* 7. 18. *Márk.* 9. 44.
h *Ezái.* 8. 20. y 34.16 *Janá.* 5. 39. *Dźiej.* 17.11.
i *G. Nie dádzą się námowić.*

Rozdział XVII.

Zgorszenia być muszą. 3. *Winy odpuszczáć.* 6. *Moc wiáry.* 7. *Niegodność ludzka.* 11. *Dźieśięć trędowátych.* 21. *O przyśćiu krolestwá Bożego.* 23. *O fałszywych Prorokách.* 24. *Sposob przyśćia PAńskiego ná sąd.* 26. *Co śię przed tym dźiać ma.*

1 Y Rzekł do uczniow : Niemożna a áby/ zgorszenia przyść nie miáły : Ale biádá temu/ przez kogo 2 przychodzą. Lepiejby mu było/ áby młyński kámień záwieszony był ná szyjey jego/ y wrzucony był w morze / niżby jednego z tych máłych 3 zgorszyć miał. ✠ Miejćież śię ná pieczy.

A Jeslibyzgrzeszył b przećiwko tobie brát twoj/ strofuj go : á jesliby śię upámiętał/ odpuść c mu. 4 ✠ A choćby śiedm kroć ná dźień d zgrzeszył przećiwko tobie/ y śiedm kroć przez dźień śię do ćiebie náwroćił/ mowiąc ; Żal mi tego : odpuść mu.

a *Mátt.* 18. 7. *Márk.* 9. 42.
b 5 *Moj* 19.17. *Mátt.* 18.15.
c *Márk.* 11.25.
d Mátt. 18.22.

5 Y Rzekli Apostołowie PANU : 6 przymnoż nam wiáry. ✠ A PAn rzekł: Jeslibyśćie mieli e wiáre jáko ziárno gorczyczne/ á rzeklibyśćie temu drzewu leśney figi: Wyrwi śię z korzenia/ á wsadź śię w morzu ; usłuchałoby was.

7 Y Ktoż z was jest coby miał sługę orzącego/ ábo pásącego/ ktory gdyby śię wroćił/ zárazby mu 8 rzekł: Podź/ á uśiądź zá stoł. ✠ Y owszem/ izali mu nie rzecze? Nágotuj cobym wieczerzał/ á przepásawszy śię/ służ mi áż śię nájem y nápiję: 9 ✠ A potym y ty jedz y pij. Izali dźiękuje słudze onemu/ iż uczynił to co mu było rozkazano? Nie 10 zda mi śię. ✠ Tákże y wy gdy uczynićie wszystko co wam rozkazano/ mowćie : Słudzy nie użyteczni jesteśmy/ bo cośmy byli powinni uczynić/ uczynilismy.

e *Mátt.* 17.20.

11 Y Stało śię gdy szedł do Jeruzalem/ że szedł pośrzodkiem Sámáryjey y Gálilejey. 12 ✠ A gdy wchodźił do niektorego miásteczká/ zábieżáło mu dźieśięć mężow trędowátych/ 13 ktorzy stáneli z dáleká. ✠ A ći podnioszszy głos *swoj*, rzekli ; JEzuśie Náuczyćielu/ zmiłuj śię nád 14 námi. ✠ Ktore on ujrzawszy/ rzekł im ; Szedszy okażćie f śię kápłánom. Y stáło śię gdy szli/ że oczyśćieni są. 15 ✠ Ale jeden z nich ujrzawszy że jest uzdrowiony/ wroćił śię/ wielkim 16 głosem chwaląc Bogá. ✠ Y padł ná oblicze *swoje* u nog jego dźiękując mu; á ten był Sámárytan. 17 ✠ A JEzus odpowiádájąc rzekł; Zaż nie dźieśięć jest oczyśćienych? á dźiewięć kędy? 18 Nie ználeźli śię áby śię wroćili y dáli chwałę Bogu/ jedno ten cudzoziemiec. 19 ✠ Y rzekł mu ; Wstań/ idź wiárá twojá ćię uzdrowiłá.*

E. *ná Niedź. XIV. po S. Trojcy*

f 3 *Moj.* 14. 2.

20 A Będąc pytány od Fáryzeuszow/ kiedy przyjdźie krolestwo Boże? odpowiedźiał im/ y rzekł; Nie przyjdźie krolestwo Boże z postrzeżeniem. 21 ✠ Ani rzeką ; Oto tu ábo oto tám *jest* : ábowiem oto krolestwo Boże jest miedzy wámi. 22 ✠ Y rzekł do uczniow ; Przyjdą dni/ że będźiecie żądáć ábyśćie widźieli jeden *dźień* ze dni Syná człowie-

czego/

23 cżego/ ále nie ogladaćie. ✠ Y rzeką wam ; Oto tu/ ábo g oto tám *jest* ; *ále* nie chodźćie/ áni śie *zá nimi* ubawajćie. 24 ✠ Abowiem jáko błyskáwicá/ błyskájac śie od *jedney* strony ktora jest pod niebem/ áż do *drugiey* ktora jest pod niebem/ świeci ; ták bedźie y Syn człowieczy w dźień swoj. 25 ✠ Ale pierwey muśi h wiele ućierpieć / y bydź odrzuconym od narodu tego. 26 ✠ A jáko było zá dni i Noego : ták bedźie y zá dni Syná człowieczego. 27 ✠ Jedli / pili/ żenili śie/ y zá mąż wydawáli áż do onego dniá/ ktorego wßedł Noe do Korabiá/ y przyßedł potop/ á wytráćił wßystkie. 28 ✠ Tákże też jáko śie dźiáło zá dni Lotowych/ jedli/ pili/ kupowáli/ przedawáli/ ßczepili/ budowáli. 29 ✠ Ale dniá tego gdy k wyßedł Lot z Sodomy/ zpadł jáko deßcz ogień z śiárką z niebá/ y wytráćił wßystkie. 30 ✠ Tákci też bedźie w on dźień/ ktorego śie Syn człowieczy objáwi. ✠ Onegoż dniá/ byłliby kto ná dáchu/ á naczynia jego w domu/ niech nie zstępuje áby je pobrał ; á kto ná roli/ niech śie tákże nie wracá do tego co jest pozad. 31 ✠ Pámiętajćie ná żonę l Lotowe. 32 ✠ Ktobykolwiek chćiał záchowáć duße swoje/ stráći ją : á ktoby ją kolwiek stráćił/ ożywi ją. 33 ✠ Powiádam wam ; Oney nocy będą m dwá ná jednym łożu/ jeden wźięty bedźie/ á drugi zostáwiony. 34 ✠ Dwie będą mleć z sobą ; jedná wźięta bedźie/ á druga zostáwiona. 35 ✠ Dwá będą ná roli/ jeden bedźie wźięty/ á drugi zostáwiony. 36 ✠ A odpowiádájac rzekli mu ; Gdźież PAnie ! A on im rzekł : Gdźie n bedźie o ścierw/ tám śie zgromádzą y orłowie.

g Mátt. 24.23. Márk. 13.21. h Mátt. 16.21. Márk. 8.31. i 1 Moj. 6.5. Mátt. 24.37. 1 Piotr 3.20. k 1 Moj. 19.24. l 1 Moj. 19.26. m Mátt. 10.39. Márk. 8.35. Luká. 9.24. Janá. 12.25. n Mátt. 64.41. o G. Ciáło.

ROZDZIAŁ XVIII.

Sedźia niespráwiedliwy. 10. O modlitwie Fáryzeußowcy y Celnikowey. 15. Dźiatkom krolestwo Boże należy. 18. Z kśiążęćiem o otrzymániu Żywotá wiecznego, rozmawia. 28. Vczniom nadgrodá zá ich utrátę obiecána. 35. Slepemu wzrok przywrocony.

1 Powiedźiał im jeßcze podobieństwo do te° *zmierzájace*, iż śie záwßdy potrzebá a modlić/ á nie ustawáć / Mowiąc ; Był niektory Sedźia w jednym mieśćie/ ktory śie Bogá nie bał/ y człowieká śie nie wstydźił. 2 ✠ Byłá też wdowá w tymże mieśćie/ ktora przychodźiłá do niego / mowiąc ; Pomśći śię *krzywdy* moiey nád przećiwnikiem mojim. 3 ✠ Lecz on długo niechćiał. Ale potym rzekł sam w sobie. Acżći śie Bogá nie boję/ y człowieká śie nie wstydzę : 4 ✠ Wßákże iż mi śie uprzykrza tá wdowá/ pomßczę śie *krzywdy* jey/ áby ná ostátek przyßedßy/ nie byłá mi ćieżka. 5 ✠ Rzekł tedy PAN : Słuchájćież co mowi niespráwiedliwy sędźia. 6 ✠ A Bog izali b śie nie pomśći *krzywdy* wybránych swojich/ wołájących do śiebie we dnie y w nocy/ choćiaż im długo ćierpi ? 7 ✠ Powiádam wam/ iż śie pomśći *krzywdy* ich w rychle. 8 ✠ Ale gdy przyjdźie Syn człowieczy/ izali znajdźie wiárę ná źiemi ?

9 Rzekł też y do niektorych ktorzy ufáli sámi w sobie/ że byli spráwiedliwymi/ á inßych zá nic niemieli/ to podobieństwo. 10 ✠ Dwoje ludźi wstąpiło do Kośćiołá áby śie modlili : jeden Fáryzeuß/ á drugi Celnik. 11 ✠ Fáryzeuß stánąwßy/ ták śie sam u śiebie modlił ; Dźiekuję tobie Boże/ żem nie jest jáko inni ludźie/ drapieżni/ niespráwiedliwi/ cudzołożnicy/ ábo jáko y ten Celnik. 12 ✠ Poßczę dwá kroć w tydźień : dawam dźieśięćinę ze wßystkiego co mam. 13 ✠ A Celnik stojąc z dáleká/ nie chćiał podnieść y oczu swych w niebo / ále śie bił w pierśi swoje mowiąc : Boże bądź miłośćiw mnie grzeßnemu. 14 ✠ Powiádam wam/ żeć ten odßedł uspráwiedliwionym do domu swego/ więcey niżeli on. Abowiem kto c śie wywyßßa/ bedźie poniżony/ á kto śie poniża/ bedźie wywyßßony.*

15 Przynoßono też d do niego y niemowiątká/ áby śie ich dotykał : Co gdy widźieli uczniowie / gromili je. 16 ✠ Ale JEzus zwołáwßy ich / rzekł : Dopuśććie dźiatkom przychodźić do mnie/ á nie zábraniajćie im : ábowiem tákowych jest e krolestwo Boże. 17 ✠ Záprawdę powiádam wam : Ktobykolwiek nie

a Rzym. 12.12. Efez. 6.18. 1 Tess. 5.17. 1 Tym. 2.1.

b Objáw. 6.10. E. na Niedź. XI. po S. Trojcy. c Job. 22.29. Przyp. 29.23. Mátt. 23.12. Luká. 14.11. Jákub. 4.6. 1 Piotr 5.5. d Márk. 10.13. e Mátt. 18.3.

przyjął krolestwá Bożego jáko dźiećiatko/ nie wnidźie do niego.

18 Y Pytał go niektory Kśiążę/ mowiąc: Náuczyćielu dobry/ co czyniąc odźiedźiczę żywot wieczny? 19 Y rzekł mu JEzus: Przecz mię zowiesz dobrym? Nikt nie jest dobry/ tylko jeden/ *to jest* Bog: 20 Wiesz przykazánia? Nie cudzołoż: Nie zábijaj: Nie kradni: Nie świadcz fałszywie: Czći Oycá twego y mátkę twoję. 21 A on rzekł: Tegom wszystkiego przestrzegał od młodośći mojey. 22 Co usłyszawszy JEzus/ rzekł mu: Jednegoć jeszcze nie dostawa: Wszystko co masz przedaj/ á rozdaj ubogim/ á będźiesz miał skárb w niebie: á przyszedszy náśládujmię. 23 A on usłyszawszy to/ bárzo śię zásmucił: bo był náder bogáty. 24 A gdy go JEzus ujrzał bárzo zásmuconego rzekł: Jákże trudno ći co máją pieniądze/ wnidą do krolestwá Bożego! 25 Aćwiem łátwiey jest wielbłądowi przejść przez ucho igielne/ niż bogátemu wniść do krolestwá Bożego.

26 Gdy rzekli ći ktorzy to słyszeli: Y ktoż może być zbáwiony? 27 A le on rzekł: Co jest nie można u ludźi/ można jest u Bogá. 28 Y rzekł Piotr: Otośmy my opuśćili wszystko/ á poszlismy zá tobą. 29 Tedy im on rzekł: Záprawdę powiádam wam/ iż niemász nikogo/ coby opuśćił dom/ álbo rodźice/ álbo bráćią/ álbo żonę/ álbo dźieći/ dla krolestwá Bożego: 30 Aby nie wźiął dálеko więcey w tym czáśie/ á w przyszłym wieku żywotá wiecznego.

31 A Wźiąwszy z sobą onych dwunaśći/ rzekł im. Oto wstępujemy do Jeruzalem: á wypełni śię wszystko co nápisano przez Proroki o Synu człowieczym. 32 Bo będźie wydány pogánom/ y będźie náśmiewány/ y zelżony/ y uplwány: 33 A ubiczowawszy zábiją go: ále dniá trzećie^o zmartwychwstánie. 34 Lecz oni z tego nic nie zrozumieli: y było to słowo zákryte przed nimi/ y nie wiedźieli co mowiono. 35 Y stáło śię gdy śię on przybliżał do Jerychá/ ślepy niektory śiedźiał podle drogi/ żebrząc. 36 A usłyszawszy lud przechodzący/ pytał coby to było? 37 Y powiedźiano mu/ iż JEzus Názáreński tędy idźie. 38 Y záwołał mowiąc: JEzuśie Synu Dawidow zmiłuj śię náde mną: 39 Lecz ći co szli w przod/ gromili go áby milczał. Ale on tym więcey wołał: Synu Dawidow zmiłuj śię náde mną! 40 Zástánowiwszy śię tedy Jezus/ kazał go przywieść do śiebie. A gdy śię przybliżył/ pytał go/ Mowiąc: 41 Co chcesz ábym ći uczynił? A on rzekł: PAnie/ ábym przejrzał. 42 A JEzus mu rzekł: Przejrzyj/ wiárá twoja ćiebie uzdrowiłá. 43 Y záraz przejrzał/ y szedł zá nim wielbiąc Bogá. Co wszystek lud widząc/ dał chwałę Bogu.*

ROZDZIAŁ XIX.

Záchеusz PAná widźieć prágnie. 10. U ktorego PAn będąc/ grzesżniki ćieszy. 12. Przykład człowieká ktory dáleko odjáchał. 29. Wjazd PAński do Jeruzalem. 41. Płácz nád miástem. 45. Nierządu z kośćiołá wyrzucenie.

1 A Jezus wszedszy/ szedł przez Jerychó. 2 A oto mąż ktorego zwáno imieniem Záchеusz/ ktory był Przełożony nád Celnikámi: á ten był bogáty. 3 Y żądał widźieć JEzusá/ coby zacz był. Lecz nie mogł przed ludem: bo był máłego wzrostu. 4 A bieżawszy naprzod/ wstąpił ná drzewo leśney figi/ áby go ujrzał: bo tám tedy iść miał/ 5 A gdy przyszedł ná ono miejsce/ pojźrzawszy JEzus u gory/ ujrzał go/ y rzekł do niego: Záchеuszu/ zstąp prętko ná doł: ábowiem dźiś muszę zostáć w domu twojim. 6 Y zstąpił prętko: y przyjął go z rádośćią. 7 A widząc to wszyscy/ szemráli mowiąc: Iż u człowieká grzesznego gospodą stánął. 8 A stánąwszy Záchеusz/ rzekł do PAná: Oto połowicę májętnośći mojich dawam ubogim/ PAnie: á jeslim kogo w czym podszedł/ oddawam w czworнасob. 9 Y rzekł mu JEzus: Dźiś śię stáło zbáwienie domowi temu; dla tego/ że y on jest synem Abráhámowym. 10 Bo przyszedł Syn człowieczy/ áby szukał y záchował co było zginęło.

f Mátt. 19.16. Márk. 10.17. g 2 Moj. 20.13. Rzym 13.9. h Syrác. 3.1. Efez. 6.2. i Mátt. 19.23. k Job. 42.2. Jerem. 32.17. Mátt. 19.26. l 5 Moj. 33.9. E. ná Niedź. Zapustną. m Mátt. 20.18. n Psalm 22.7. Ezái. 53.7. o Márk. 10.46. a Mátt. 18.11. Dźiej. 13.46.

Tego

11 Tego gdy oni ſłuchali/ mowiąc dáley / powiedźiał im podobieństwo ; dla tego że był bliſko od Jeruzalem; á iż oni mniemáli że śie wnet kroleſtwo Boże obiáwić miáło. 12 Rzekł tedy; Niektory człowiek b rodu zacnego/ iáchał w dáleką kráinę / áby ſobie wźiął kroleſtwo/ y záśie śie wroćił. 13 A záwoławßy dźieśiąći ſług ſwoich/dał im dźieśięć grzywien/ y rzekł do nich: Hándluyćie áż przyiádę. 14 Lecz mießczánie jego mieli go w nienawiśći/ y wypráwili zá nim poſelſtwo/ mowiąc ; Nie chcemy áby ten krolował nád námi.

15 Y Stáło śie gdy śie wroćił/ wźiąwßy kroleſtwo/ że rozkazał do śiebie záwołáć ſług onych/ ktorym był dał pieniądze ; áby śie dowiedźiał co ktory hándluiąc zyſkał. 16 Tedy przyßedł pierwßy/mowiąc : Pánie/ grzywná twoiá dźieśięć grzywien urobiłá. 17 Y rzekł mu ; Dobrze ſługo dobry/ iżeś był nád máłym wiernym /mieyże władzą nád dźieśiąćią miaſt. 18 Przyßedł y drugi/ mowiąc ; Pánie/ grzywná twoiá pięć grzywien urobiłá. 19 Rzekł y temu : Y ty bądź nád pięćią miaſt. 20 A inßy przyßedł/ mowiąc ; Pánie/ oto grzywná twoiá ktoram miał záchowaną w chuſtce. 21 Bom śie ciebie bał/ żeś jeſt człowiek ſrogi : bierzeß/ czegoś nie położył: á żnieß/ czegoś nie śiał. 22 Tedy mu rzekł : Z uſt twoich c ſądzę cie/ zły ſługo : Wiedźiałeś żem ja jeſt człowiek ſrogi / ktory biorę czegom nie położył/ á żnę czegom nie śiał? 23 Przecżżeś tedy nie dał śrebrá mego do lichwiarzow ? A ja przyßedßy/ wźiąłbym je był y z lichwą. 24 Y rzekł tym ktorzy tuż ſtali : Weźmićie od niego te grzywnę/ á daycie temu ktory ma dźieśięć grzywien. 25 Y rzekli mu : Pánie/ mać dźieśięć grzywien. 26 Zaprawdę powiádam wam/ iż wßelkiemu d ktory ma/ będźie dano : á od tego ktory niema/ y to co ma będźie od niego odięto. 27 Ale y nieprzyiaćioły moie/ktorzy nie chćieli ábym krolował nád nimi przywiedźćie tu/ á pobiićie przede mną. 28 A to powiedźiawßy/ ßedł w przod/ wſtępuiąc do Jeruzalem.

29 Y Stáło śie e gdy śie przybliżył do Betfáge y Betániey ku gorze ktora zowią Oliwną/ poſłał dwu z uczniow ſwoich/ 30 Mowiąc : Jdźćie do miáſteczká ktore jeſt przećiwko wam/ do ktorego wßedßy/ znaydźiećie oślę uwiązáne/ ná ktorym żaden człowiek nigdy nie śiedźiał : odwiązawßy je/ przywiedźćie. 31 A jeśliby was kto zpytał : Przecz je odwiezuiećie ? Ták mu powiećie : Przeto/ że go PAN potrzebuje. 32 Odßedßy tedy ći ktorzy byli poſłáni/ ználeźli jáko im był powiedźiał. 33 A gdy oni odwiezowáli one oślę rzekli pánowie jego do nich : 34 Przecz odwiezuiećie oślę? A oni powiedźieli : PAN go potrzebuje. 35 Y przywiedli je do JEzusá : á włożywßy ßáty ſwoie ná ono oślę/ wſádźili JEzusá ná nie. 36 A gdy on jáchał/ ſłáli ßáty ſwoie ná drodze. 37 A gdy śie już przybliżał tám gdźie śie zpußczáią z gory Oliwney/ poczęło wßyſtko mnoſtwo ucżniow ráduiąc śie chwalić Bogá głoſem wielkim/ ze wßyſtkich cudow ktore widźieli. 38 Mowiąc: Błogosłáwiony g krol/ ktory idźie w Jmieniu Páńſkim : pokoy h ná niebie/ á chwałá ná wyſokośćiách! 39 Ale niektorzy z Fáryzeußow z onego ludu rzekli do niego: Náucżyćielu / zgrom ucznie ſwoie. 40 A on odpowiádáiąc rzekł im: Powiádam wam/ jeśliby ći milczeli / wnet kámienie wołáć będą.

41 A Gdy śie przybliżył/ uyrzawßy miáſto/ płákał nád nim/ 42 Mowiąc : O gdybyś poznało y ty/ á z właßcża w ten to dźień twoy co jeſt ku pokojowi twemu ! Lecz to teraz zákryto od ocżu twoich. 43 Abowiem przyjdą ná ćię dni/ gdy ćię obtoczą nieprzyjaćiele twoi wáłem/ y oblegą ćię/ y zćiſną ćię zewßąd. 44 Y zrownáią ćię z ziemią i y dźiećí twoje w tobie/ á nie zoſtáwią w tobie kámienia ná kámieniu : dla tego żeś nie poznáło czáſu náwiedzenia twego. 45 A wßedßy do Kośćiołá / począł k wyganiáć te ktorzy w nim przedawáli y ku-

Marginalia: b Mátt. 25. 14. Márk. 13. 34. — c Mátt. 12. 37. — d Mátt. 13. 12. y 25. 29 Márk. 4. 25. Luka. 8. 18. — e Mátt. 21. 1. Márk. 11. 1. — f Janá. 12. 14. — g Pſalm 118. 26. — h Luka. 2. 14. Efez. 2. 14. — E. na N. X. po S. Troycy — f 1 Krol. 9. 7. Mich. 3. 12. — k Mátt. 21. 12. Márk. 11. 15. Janá. 2. 14.

46 powiáli/ Mowiac im : Nápisano/ Dom moj/ dom l modlitwy jest/ á wyśćie go uczynili m jáskinia zbojcow. 47 Y uczył ná káżdy dźień w Kośćiele. Lecż Przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w piśmie y przedniejszy z ludu szukáli go stráćić. 48 Ale nie ználeźli coby *mu* uczynili. Abowiem wszystek lud záwieszał śie ná nim/ słuchájac go. *

l Ezái. 56. 7. m Ierem. 7. 11.

ROZDZIAL XX.

Fáryzeuszowie pytáli PAná jákoby mocą co czynił. 3. A Chrystus PAn ich o chrzest Janow. 9. O wynájećiu winnice. 23. Czyiuß Cesárzowi, á Bogu co Bożego oddawáć należy 27. Zmartwychwstánie pewnie bedźie. 41. Pán czyjimby był Synem. 45. Kwásu Fáryzejskiego śie strzedz.

1 Y Stáło śie z onych dni *dniá* jednego/ gdy uczył lud w Kośćiele y kazał Ewángelia/ że nádeszli Przedniejszy kápłáni/ y Náuczeni w piśmie/ z Stárszymi. 2 Y rzekli do niego/ mowiac : Powiedz nam a ktora moca to czyniß ? Abo kto jest *ten* coć dał te moc? 3 A on odpowiádájac rzekł do nich : Zpytam y Ja was o jedne rzecż/ á powiedźćie mi : 4 Chrzest Janow byłli z niebá / czyli z ludźi? 5 A oni myślili sámi w sobie/ mowiac : Jeśli powiemy/ Z niebá/ rzecze: Czemużeśćie mu tedy nie wierzyli? 6 Jeśliż záśie rzeczemy/ Z ludźi : Wszystek lud ukámienuje nas / ponieważ zápewna mája/ że Jan jest prorokiem. 7 Y odpowiedźieli; że nie wiedza skadby *był*. 8 A Jezus im rzekł: Y Ja wam nie powiem/ ktora moca to czynie.

a Mátt. 21.23. Márk. 11.24.

9 Y Poczał do ludu mowić to podobieństwo : Człowiek niektory b náſádźił winnice/ y nájał ja winiárzom : y odjáchał precż ná czás niemáły. 10 A czásu *swego* posłał sługe do onych winiárzow/ áby mu dáli z pożytku oney winnice. Ale oni winiárze ubiwszy go/ odesłáli proznego. 11 Y posłał záśie drugiego sługe. Ale oni y tego ubiwszy y zelżywszy/ odesłáli proznego. 12 Y posłał záśie trzećie°. Ale oni y te° zránïwszy/ wyrzućili precż. 13 A ták rzekł PAn oney winnice : Coż uczynie? pośle syná mego miłego : snadź gdy tego ujrza/ záwstydza śie. 14 Ale winiárze ujrzawszy go/ rzekli miedzy soba/ mowiac : Tenći jest dźiedźic : podźćie/ zábijmy go/ áby násze było c dźiedźictwo. 15 Y wypchnawszy go precż z winnice zábili. Coż im tedy uczyni PAn oney winnice? 16 Przydźie/ á potráći one winiárze/ á winnice odda innym. Co oni usłyszawszy rzekli : Nie daj tego Boże! 17 Lecż on pojrzawszy ná nie rzekł: Coż tedy jest ono co nápisano? Kámień d ktory odrzućili budujacy/ ten śie stał głowa węgielna. 18 Wszelki ktory upádnie ná ten kámień/ roztraći śie : á ná kogoby on upadł/ zetrze go.

b Psalm 80. 9. Ezái. 5. 1. Jerem. 2. 21. Mátt. 21.33. Márk. 12. 1.

c Mátt. 26. 4. y 27.1 Janá. 11.53. d Psalm 118. 22. Ezái. 28.16. Mátt 21.42. Márk. 12.10. Dźiej. 4. 11. Rzym. 9. 33. 1 Piotr 2. 6.

19 Y Stáráli śie Przedniejszy kápłáni y Náuczeni w piśmie/ jákoby nań rece wrzućili onejże godźiny ; ále śie ludu bali : ábowiem poználi iż przećiwko nim wyrzekł to podobieństwo. 20 A ták podstrzegájac e go/ posłáli szpiegi/ ktorzy zmyśláli jákoby byli spráwiedliwymi/ áby go podchwyćili w mowie jego: á potym/ áby go podáli Zwierzchnośći/ y w moc Stárośćine. 21 Y pytáli go/ mowiac : Náuczyćielu/ wiemy że dobrze mowiß y uczyß/ áni przyjmujeß osob : ále drogi Bożey w prawdźie uczyß. 22 Godźili śie nam dáć czynß Cesárzowi/ czyli nie? 23 Ale on obaczywszy chytrość ich/ rzekł do nich: Czemuż mie kuśićie ? 24 Ukażćie mi grosz : czyj ma obraz y napis ? A odpowiádájac rzekli/ Cesárzow. 25 Zátym on im rzekł ; Oddawájćież tedy co jest Cesárskiego g Cesárzowi/ á co jest Bożego Bogu. 26 Y nie mogli go podchwyćić w mowie jego przed ludem : á zádźiwywszy śie odpowiedźi jego/ umilkneli.

e Ezái. 8. 14. Zách. 12. 3. f Márk. 12.13.

g Márk. 12.17. Rzym. 13. 7.

27 A Przyszedszy niektory h z Sáduceuszow (ktorzy przecza *y mowia*/ iż niemász *zmartwych* wstánia) pytáli go/ 28 Mowiac: Náuczyćielu/ Mojżesz i nam nápisał : Jesliby komu brát umárł/ májac żone/ á umárłby bez dźiatek/ áby brát jego pojał one żone/ á wzbudźił násienie brátu swemu. 29 Było tedy śiedm bráći : Z ktorych pierwszy

h Mátt 22.23. Márk. 12.18. i 5 Moj 25. 5.

poja=

pojąwszy żonę/ umárł bez dźiatek. 30 ✣ Y pojął wtory onę żonę: á umárł 31 y ten bez dźiatek. ✣ Potym ją pojął y trzeći; tákże y oni wszyscy śiedm: á nie zostáwiwszy dźiatek/ pomárli. 32 ✣ Po wszystkich też umárłá y oná niewiástá. 33 ✣ Przetoż przy *zmartwych*wstániu ktoregoż z nich oná będźie żoną? Poniewáż śiedm ich mieli ją zá żonę. 34 ✣ Tedy odpowiádájąc rzekł im JEzus: Synowie tego wieku żenią śię/ y zá mąż dawáją. 35 ✣ Ale ći ktorzy godni są áby dostąpili onego wieku/ y powstánia od umárłych/ áni śię żenić/ áni zá mąż dawáć będą. 36 ✣ Abowiem umieráć więcey nie będą mogli: bo będą rowni Anjołom/ będąc Synámi k Bożymi/ gdyż są synámi *zmartwych*wstánia. 37 ✣ A iż umárli zmartwychwstáną/ y Mojżesz pokazał przy onym l krzu gdy zowie PAná Bogá/ Bogiem Abráhámowym/ y Bogiem Izáákowym/ y Bogiem Jákobowym. 38 ✣ A Bogći nie jest *Bogiem* umárłych/ ále żywych: bo jemu wszyscy żyją. 39 ✣ Tedy odpowiádájąc niektory z Náuczonych w piśmie/ rzekł: Náuczyćielu/ dobrześ powiedźiał. 40 ✣ Y nie śmieli go więcey o nic pytáć.

41 Y Rzekł do nich: Jákoż powiádáją m że CHrystus jest Synem Dawidowym? 42 ✣ A sam Dawid mowi Księgách Psálmow: Rzekł PAn n PAnu memu/ śiádź po práwicy mojey/ 43 ✣ Aż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twojich. 44 ✣ Poniewáż go tedy Dawid názywa PAnem: y jákoż jest Synem jego?

45 A Gdy słuchał wszystek lud/ rzekł 46 uczniom swojim; ✣ Strzeżćie śię Náuczonych w piśmie/ ktorzy chcą o chodźić w szátách długich/ y miłują pozdrawiánia ná rynkách/ y pierwsze stołki w bożnicách/ y pierwsze miejscá ná wieczerzách: 47 ✣ Ktorzy pojeráją domy wdow/ á *to* p pod pokrywką długich modlitew. Ćić odniosą ćięższy sąd.

ROZDZIAŁ XXI.

PAn wdowy szczodrobliwość zaleca. 5. O Zburzeniu Kośćiołá. 9. Y Jeruzalemu, y o dniu Sądnym mowi. 25. Pewne znáki to poprzedzájące miánuje. 34. Do pilnego śię gotowánia ná sąd Boży upomina.

1 A Pojrzawszy/ ujrzał a bogacze wrzucájące dáry swoje do skárbnice. 2 ✣ Ujrzał też y niektorą wdowę ubożuchną/ wrzucájącą támże dwá drobne pieniążki/ 3 ✣ Y rzekł: Prawdźiwieć b wam powiádam/ żeć tá uboga wdowá/ więcey niż ći wszyscy/ wrzućiłá. 4 ✣ Ci bowiem wszyscy z tego co im zbywáło wrzućili do dárow Bożych: ále tá z niedostátku swego/ wszystkę żywność ktorą miáłá/ wrzućiłá.

5 A Gdy niektorzy mowili o Kośćiele/ iż był pięknym c kámieniem y upominkámi ozdobiony/ 6 rzekł: ✣ Z tego co widźićie/ przyjdą d dni/ w ktore nie będźie zostáwiony kámień ná kámieniu/ ktoryby nie był rozwálony. 7 ✣ Y pytáli go mowiąc; Náuczyćielu/ kiedyż to będźie? á co zá znák gdy śię to będźie miáło dźiáć? 8 ✣ A on rzekł; Pátrzćie ábyśćie nie byli e zwiedźieni. Boć wiele ich przyjdźie w Imieniu mojim/ mowiąc; Jam jest *CHrystus*; á czás śię przybliżył: nie udawajćież śię tedy zá nimi. 9 ✣ A gdy usłyszyćie o wojnách y rozruchách/ nie lękajćie śię. Abowiem muśi to być pierwey/ álećć jeszcze nie tu *jest* koniec. 10 ✣ Tedy im mowił; Powstánie narod przećiwko narodowi/ y krolestwo przećiwko krolestwu: 11 ✣ Y będą miejscámi wielkie trzęśienia źiemie/ y głody/ y mory/ tákże stráchy/ y znáki wielkie z niebá będą. 12 ✣ Ale przed tym wszystkim/ wrzucą ná was g ręce swoje/ y będą *was* prześládowáć/ podawájąc do bożnic/ y do więźienia/ wodząc przed Krole y *przed* Stárosty dla Imienia mego. 13 ✣ A to was potka ná świádectwo. 14 ✣ Przetoż złożćie to do h serc wászych ábyśćie przed czásem nie myślili/ jákobyśćie odpowiádáć mieli. 15 ✣ Abowiem Ja wam i dam ustá y mądrość/ ktorey nie będą mogli odeprzeć/ áni śię sprzećiwić wszyscy 16 przećiwnicy wászy. ✣ A będźiećie k też wydáni od rodźicow y od bráći/ y od krewnych/ y od przyjaćioł; y

k 1 *Jan.* 3. 2. — l 2 *Moj* 3. 6. — m *Mátt* 22.42. — n *Psalm* 110.1. *Dźiej.* 1. 33. — o *Mátt.* 23. 6. *Márk.* 12.38. *Luka.* 11.43. — p *I: Rzkomo śię modlą.*

a *Márk.* 12.41. — b 2 *Kor.* 8. 12. — c *Márk.* 13. 1. — d *Luka.* 19.44. — e *Efez.* 5. 6. 2 *Tess.* 2. 3. — f *Jerem.* 14.14. — g *Mátt.* 10.17. y 24.9. — h *Mátt.* 10.19. *Márk.* 15.21. — i 2 *Moj* 4. 12. *Dźiej.* 6. 10. — k *Mich* 7. 6.

17 závija niektore z was. ♣ Y bedźie-
ćie w nienawiśći l u wszystkich dla
18 Jmienia me°. ♣ Ale *oni* włos z gło-
19 wy m wászey nie zginie. W ćierpli-
wośći wászey pośiadajćie dusze wásze.
20 ♣ A gdy ujrzyćie n Jeruzalem od
wojsk obtoczone/ tedy wiedźćie żeć
śie przybliżyło spustoszenie jego. ♣
21 Tedy ći co są w Judskiey *ziemi*, niech
ućiekáją ná gory ; á ći co są w po-
śrzodku jey/ niech wychodzą ; á ći co
są po polách/ niechaj nie wchodzą
22 do niey. ♣ Abowiem te dni są pom-
sty / áby śie wypełniło wszystko co
23 nápisano. ♣ Ale biádá brzemiennym
y pierśiámi karmiącym w one dni.
Abowiem będźie ućisk wielki w tey
ziemi/ y gniew *Boży* nád tym ludem.
24 ♣ Y polegą od ostrza mieczá/ y zá-
pędzeni będą w niewolą miedzy
wszystkie narody ; y będźie Jeruza-
lem deptáne od Pogánow / áż śie
wypełnią czásy Pogánow.
25 TEdy będą o znáki ná słońcu/ y
ná Kśiężycu/ y ná gwiazdách;
á ná ziemi ućiśnienie narodow z
rozpácżą/ gdy zászumi morze y wá-
26 ły : ♣ Ták/ iż ludźie dretwieć będą
przed strachem y oczekawániem
tych rzeczy/ ktore przyjdą ná wszystek
świát ; ábowiem mocy p niebieskie
27 poruszą śie. ♣ A tedy ujrzą Syná
człowieczego q przychodzącego w
obłoku z mocą y chwałą wielką. ♣
28 A gdy śie to pocżnie dźiać/ pogla-
dajćież á podnośćie głowy wásze ;
przeto/ iż śie r przybliża odkupienie
29 wásze. ♣ Y powiedźiał im podobień-
stwo ; Pojrzyćie s ná figowe drze-
30 wo/ y ná wszystkie drzewá. ♣ Gdy
śie już pukáją/ widząc *to* sámi to
uznawaćie, że już blisko jest láto. ♣
31 Tákże y wy gdy ujrzyćie iż śie to
dźieje/ wiedźćie że blisko jest krole-
32 stwo Boże. ♣ Záprawdę powiádam
wam/ Zeć nie przeminie ten wiek/
33 áżby śie to wszystko stáło. ♣ Niebo
y źiemiá przeminą/ ále słowá moje
t nie przeminą.*
34 A Strzeżćie śie ábyśnadź u nie
byłyobćiążone sercá wásze ob-
żárstwem y opilstwem y pieczoło-
wániem o ten żywot/ á nagleby ná
35 was przyszedł ten dźień. ♣ Abowiem
jáko x śidło przypádnie ná wszyst-
36 kie ktorzy mieszkáją ná obliczu wszy-
stkiey ziemie. ♣ Przetoż czujćie mo-
dląc y śie ná każdy czás/ ábyśćie by-
li godni ujść tego wszystkiego co
śie dźiać ma / y stánąć przed Sy-
nem człowieczym.
37 Y Náuczał we dnie w Kośćiele :
ále w nocy wychodząc/ przeby-
wał ná gorze ktora zowią Oliwna.
38 ♣ A wszystek lud ráno śie schodźił
do niego/ áby go słuchał w Kośćiele.

Márk. 13.13. m Mátt. 10.30. n Mátt. 24.15. E. ná N. II. Ad-wentu. o Ezái. 13.10. Ezech 32. 7. Joel. 2. 31. Mátt 24.29. p 2 Piotr 3. 10. q Dáni. 7. 13. r Rzym. 8 23. s Márk. 13.28. t Ezái. 40. 8. u Rzym 13.13 x 1 Tess. 5. 3. 2 Piotr 3. 10. y Mátt. 25.13.

ROZDZIAL XXII.

Kśiężá rádźili o wydániu P. Ańskim, 4. Judasz śie z nimi zmawia. 7. P. An skończywszy Stározakonną wieczerzą, Nowozakonną postánowił. 24. Poswarek miedzy Apostołámi. 30. Szatan śie o nie stára 40. P. An śie w ogrojcu modli. 44. Krwią śie poći. 47. Pojimány. 54. Do Biskupá záprowádzony. 55. Piotr śie go záprzał. 63. P. An zelżony y ubity.

1 A Przybliżáło śie a Swięto
Przáśnikow/ ktore zowią Wiel-
2 kanoc. ♣ Y szukáli b przedniejszy
Kápłáni y Náuczeni w piśmie/ já-
koby go zábili : ále śie báli ludu. ♣
3 Y wstąpił Szátán w Judászá c kto-
rego zwano Iszkáryotem/ ktory był
4 z liczby dwunaśći. ♣ *Ten* tedy odszed-
szy/ z mowił śie z Przedniejszymi
Kápłánámi/ y z Przełożonymi *Ko-
śćiołá* jákoby go im d wydał. ♣ Y
5 urádowáli śie/ y umowili śie z nim/
6 że mu chcą dáć pieniądze. ♣ Y obie-
cał. Y szukał sposobnego czásu áby
im go wydał bez rozruchu.
7 TEdy przyszedł dźień e Przáśni-
kow/ ktorego miał Báránek być
8 zábity. ♣ Y posłał Pietrá y Jáná
mowiąc ; Poszedszy/ nagotujćie nam
9 Báránká/ ábyśmy jedli. ♣ Ale oni
mu rzekli ; Gdźież chcesz ábyśmy go
10 nágotowáli? ♣ A on rzekł do nich ;
Oto gdy do miástá wchodźić będźie-
ćie/ potka śie z wámi człowiek nio-
sący dzban wody ; idźćież zá nim do
11 domu/ do ktorego wnidźie. ♣ A rze-
cżćie gospodarzowi domu onego :
Kazałći powiedźieć Náuczyćiel ;
Gdźie jest gospodá/ kedybym jadł
Báránká z uczniámi mojimi ? ♣
12 A on wam ukáże salę wielką usłá-
13 ną : támże nágotujćie. ♣ Tedy od-

a 2 Moj. 12.15. Mátt. 26. 1. Márk. 14. 1. b Psalm 2. 1. c Márk. 14.10. d Mátt 26.14. e Márk. 14.13.

ßedßy / ználezli jáko im był powiedźiał: [14] y nágotowáli Báránká. ✣ A gdy przyßłá godźiná / uśiadł zá stoł f [15] y dwánaśćie Apostołow z nim. ✣ Y rzekł do nich: Zadáiąc żądałem tego Báránká jeść z wámi / pierwey nizbym ćierpiał. [16] ✣ Boć wam powiádam / że go wiecey jeść nie bede / áż śie wypełni w krolestwie Bożym. [17] ✣ A wźiąwßy kielich / y podźiekowawßy / rzekł; Weźmićie to / á podźielćie miedzy śie. [18] ✣ Abowiem g powiádam wam / że nie bede pił z rodzáju winney máćice / áż przydźie krolestwo Boże.

[19] NA wźiąwßy h chleb / y podźiekowawßy / łamał y dał im mowiąc: To jest ćiáło moje / ktore śie zá was dawá; to czyńćie ná pámiątke moje. [20] ✣ Tákże y kielich gdy było po wiecżerzy / mowiąc: Ten kielich jest nowy Testáment we krwi mojey / ktora śie zá was wylewa. [21] ✣ Ale oto i reká tego / co mie wydawa / ze mną jest zá stołem. [22] ✣ Synći záiste człowieczy idźie / ták jáko jest k postánowiono; ále biádá człowiekowi temu / ktory go wydawa. [23] ✣ Tedy śie oni poczeli miedzy sobą pytáć o tym / ktoby wżdy z nich był / coby to uczynić miał /

[24] A Wßczął śie tez spor miedzy nimi o tym / ktoby śie z nich zdał być wietßy? [25] ✣ Ale on im rzekł: Krolowie l narodow pánują nád nimi / á ktorzy nád nimi moc máją / dobrodźiejámi názywáni bywáją. [26] ✣ Lecz wy nie ták. ✣ Owßem m kto nawietßy jest miedzy wámi / niech bedźie jáko namniejßy; á kto jest wodzem / *bedźie* jáko ten co służy. [27] ✣ Bo ktoryż wietßy jest? Ten co śiedźi / czyli ten co służy? Izali nie ten co śiedźi? Alem Ja jest n w pośrzodku was jáko ten co służy. [28] ✣ A wy jesteśćie / ktoryśćie wytrwáli przy mnie w pokuśach mojich. [29] ✣ A Jać wam sporządzam / jáko o mi sporządźił Oćiec moj / Krolestwo. [30] ✣ Abyśćie jedli y pili zá stołem mojim w krolestwie mojim / y śiedźieli p ná stolicách / sądząc dwojenaśćie pokolenie Izráelskie.*

[31] Y Rzekł PAN; Symonie Symonie / oto ßátan wyprośił was / áby was odwiewał jáko pßenice. [32] ✣ Alem Ja prośił zá tobą / áby nie ustáłá wiárá twojá. ✣ A ty niekiedy náwroćiwßy śie / utwirdzaj bráćią twoje. [33] ✣ A on mu rzekł; PAnie / q Gotowem z tobą iść y do więźienia / y ná śmierć. [34] ✣ A on rzekł: Powiádamći Pietrze / Nie zápíeje dźiś kur / áż śie pierwey trzy kroć záprzyß / że mie nie znaß.

[35] Y Rzekł im; Gdym was posyłał r bez mießká / y bez tájstry / y bez botow / izali wam czego nie dostawáło? A oni rzekli; Niczego. [36] ✣ Tedy im rzekł: Ale teraz kto ma mießek / niech go weźmie / tákże y tájstre: á kto nie ma mieczá / niech przedá suknią swoje á kupi *go*. [37] ✣ Abowiem powiádam wam / Yż śie jeßcze muśi to co nápisano wypełnić ná mnie / miánowićie; Y z złoczyńcámi s policzony jest. Boć te rzeczy ktore *świadczą* o mnie / koniec biorą. [38] ✣ Ale oni rzekli; PAnie / oto tu dwá miecze. A on im rzekł; Dosyć jest.

[39] Y Wyßedßy / ßedł według zwyczáju t ná gore Oliwną / á ßli zá nim y uczniowie jego. [40] ✣ A gdy przyßedł ná miejsce / rzekł im. Modlćie śie / ábyśćie u nie weßli w pokußenie. [41] ✣ A sam oddalił x śie od nich / jákoby ná ćiśnienie kámieniem: á kleknąwßy ná koláná / modlił śie / [42] ✣ Mowiąc; Ojcze / jesli chceß przenieś ten kielich ode mnie: Wßákże nie mojá wola / lecz twojá niech śie stánie. [43] ✣ Y ukazał mu śie Anjoł z niebá pośiláiący go. [44] ✣ A le bedąc w boju / gorliwiey śie modlił. A był pot jego jáko krople krwie / zćiekáiące ná źiemie. [45] ✣ A wstawßy od modlitwy / przyßedł do uczniow / y ználazł je spiące od smetku. [46] ✣ Y rzekł im: Coż spićie? Wstańćie á modlćie śie / byśćie nie weßli w pokußenie.

[47] A Gdy on y jeßcze mowił / oto zgrájá / y ten ktorego zwano Judaßem jeden ze dwunaśći ßedł przed nimi / y przybliżył śie do JEzusá áby go pocáłował. [48] ✣ A JEzus mu rzekł; Judaßu / pocáłowániem wydawaß Syná człowieczego? [49] ✣ A widząc ći ktorzy przy nim byli / co

f Mátt. 26.20. Márk. 14.17. g Mátt. 26.29. Márk. 14.25. h Mátt. 16.26. Márk. 14.22. 1 Kor. 11.23. i Mátt. 26.21. Márk. 14.18. Janá. 13.18. k Psalm 41.10. E. ná dźień S. Bártłomiejá. l Mátt. 20.25. Márk. 10.42. m 1 Piotr 5. 3. n Janá. 13. 4. Filip. 1. 7. o Luka. 11.32. p Mátt. 19.18.

q Mátt. 26.35. Márk. 14.31. Janá. 13.37. r Mátt. 10. 9. s Ezái. 53.12. t Mátt. 26.36. Márk. 14.32. Janá. 18. 1. u Mátt. 26.42. x Mátt. 26.39. y Mátt. 26.47. Márk. 14.43. Janá. 18. 3.

śie dźiać miáło/ rzekli mu; PAnie/ 50 mamyli bić mieczem? ✣ Y uderzył jeden z nich sługę z Nawyżßego kápłáná/ y ućiął mu ucho práwe. 51 ✣ A le JEzus odpowiádájac/ rzekł: Zániechajćie áż poty. A dotknąwßy śię ucha jego/ uzdrowił go.

z Mátt. 26.51. Márk. 14.47.

52 Y Rzekł JEzus do onych ktorzy byli przyßli przećiwko niemu/ do Przedniejßych kápłánow/ y do Przełożonych Kośćiołá/ y do Stárßych; Wyßliśćie jáko ná zbojcę z mieczmi y z kijmi. 53 ✣ Gdym ná káżdy dźień bywał z wámi w Kośćiele/ nie zćiągnęliśćie rąk ná mię: Ale táć jest oná godźiná wáßá/ y moc ćiemnośći.

54 POjimawßy go tedy/ prowádźili a go/ y przyprowádźili go w dom Nawyżßego Kápłáná. A Piotr 55 ßedł zá nim z dáleká. ✣ A gdy oni rozniećili ogień b w pośrzodku dworu/ y wespołu śiedli; uśiadł y Piotr 56 miedzy nimi. ✣ A ujrzawßy go niektora dźiewká u ogniá śiedzącego/ y pilnie mu śię przypátrzywßy/ 57 rzekłá; ✣ Y ten z nim był. A on śię go záprzał/ mowiąc; Niewiásto/ 58 nie znam go. ✣ A po máłey chwili ujrzawßy go drugi/ rzekł; Y tyś jest z nich. ✣ Ale Piotr rzekł; Człowiecże nie jestem. 59 ✣ A gdy wyßłá jákoby jedná godźiná/ ktoś inßy twierdźił/ mowiąc: Prawdźiwie y ten z nim był; bo też jest Gálilejczyk. 60 ✣ A Piotr rzekł; Człowiecże/ nie wiem co mowiß. A zátym záraz gdy 61 on jeßcze mowił kur zápiał. ✣ A Pan obroćiwßy śię/ pojrzał ná Piotrá. Y wspomniał Piotr ná słowo Páńskie/ jáko mu był powiedźiał; Iż pierwey c niż kur zápieje/ trzy kroć 62 śię mnie zaprzyß. ✣ A Piotr wyßedßy precż/ gorzko płákał. 63 ✣ Lecż mężowie ktorzy wespoł trzymáli d JEzusá/ náśmiewáli śię z niego/ bijąc 64 go. ✣ A zákrywßy go/ bili twarz jego; y pytáli go mowiąc: Prorokuj 65 kto jest coćie uderzył. ✣ Y wiele innych rzecży bluźniąc mowili przećiwko niemu.

a Mátt. 26.57. Márk. 14.53. Janá. 18.12. b Janá. 18.25.

c Mátt. 26.34. Márk. 14.72. Janá. 13.38. d Márk. 14.65. e Mátt. 27. 1. Márk. 15. 1. Janá. 18.28.

66 A Gdy był dźień/ zeßli śię Stárßy z ludu e y Nawyżßy kápłáni/ y Náucżeni w piśmie/ á przywiedli 67 go do Rády swojey/ Mowiąc; Jesliś ty jest Chrystus/ powiedz nam? Y rzekł im: Choćbym wam powiedźiał/ nie uwierzyćie. 68 ✣ A jeslibym też o co pytał/ nie odpowiećie mi; 69 áni mię wypuśćićie. ✣ Od tego czásu będźie Syn człowieczy śiedźiał f 70 ná práwicy mocy Bożey. ✣ Y rzekli wßyscy: Tyś tedy jest on Syn Boży? A on rzekł do nich: Wy powiá- 71 dáćie żem Ja jest. ✣ A oni rzekli: Coż jeßcże potrzebujemy świádectwá? Wßákesmy sámi słyßeli z ust jego.

f Psalm 110.1. Mátt. 22.44.

ROZDZIAŁ XXIII.

Pan oddány Pilat. 3. y przed nim oskárżony. 7. Do Herodá odesłány. 11. Náigrawány. 24. Ná śmierć skazány. 26. Z miástá wyprowádzony. 33. Ná miejsce trupich głow przyprowádzony. Y Ukrzyżowány. 39. Y dwá łotrowie z nim. 46. W mękách umárł. 51. Pogrzebiony.

1 TEdy powstawßy wßystko mnostwo ich/ wiedli go a do Piłatá. 2 ✣ Y poczęli náń skárżyć/ mowiąc; Tegośmy ználeźli że odwraca lud/ y zákázuje b dáni dawáć Cesárzowi/ powiádájąc; Że on jest CHrystusem Krolem. 3 ✣ Y pytał go c Piłat mowiąc; Tyżeś jest on Krol Żydowski? A on mu odpowiádájąc 4 rzekł: ✣ Ty powiádaß: Y rzekł Piłat do Przedniejßych kápłánow/ y do ludu: Żadney winy nie znájduję w 5 tym człowieku. ✣ Lecż śię oni bárziey śilili/ mowiąc: Iż wzruśza lud/ ucząc po wßystkiey Judzkiey źiemi/ pocżąwßy od Gálilejey áż do tąd.

a Mátt. 27.1.2 Márk. 15. 1. b Mátt 22.21. Márk. 12.17. c Janá. 18.33.

6 TEdy Piłat usłyßawßy o Gálilejey/ pytał jesliby był człowie- 7 kiem Gálilejskim? ✣ A gdy śię dowiedźiał iż był d z páństwá Herodowego/ odesłał go do Herodá: ktory też w Jeruzalem był w one dni. ✣ 8 A Herod ujrzawßy JEzusá/ urádował śię bárzo: bo go z dawná prágnął widźieć: dla tego/ iż wiele o nim e słuchał/ y spodźiewał śię iż miał ujrzeć jáki cud od niego uczyniony. 9 ✣ Y pytał go wiela słow. Ale 10 mu on nic nie odpowiádał. ✣ A Przedniejßy Kápłáni y Náucżeni w piśmie stali/ potężnie skárżąc 11 náń. ✣ Ale wzgárdźiwßy nim Herod

d G. Zmocy. e Luka. 9. 7.

zjoł-

z żołnierſtwem ſwym/ y náśmiawßy śie z niego/ oblekł go w ßáte biáłą/ y odeſłał go záś do Piłatá. 12 Y ſtáli śie ſobie przyiaćiołmi Piłat z Herodem onegoż to dniá: bo ſobie byli przed tym nieprzyiaćiołmi.

13 A Piłat zwoławßy Przednieyßych Kápłanow/ y Przełożonych/ y ludu/ 14 Rzekł do nich: Oddáliśćie mi tego f człowieká/ iákoby lud odwracał: á oto ia przed wámi pytáiąc go, żadney winy nie ználazłem w tym człowieku/ z tego o co nań ſkárżyćie. 15 Ale áni Herod: Bom was odeſłał do niego. A oto nic mu śie godne° śmierći nie ſtáło. 16 Przetoż ſkaráwßy/wypußczę go. 17 A muśiał im Piłat wypußczáć jednego g ná Swięto. 18 Tedy záwołáło ſpołem wßyſtko mnoſtwo/ mowiąc: Strać tego! á wypuść nam h Bárábbaßá: 19 Ktory był dla niejákiego rozruchu w mieśćie uczynionego/ y dla mężobojſtwá wſádzony do więzienia. 20 Tedy Piłat znowu mowił/ 21 chcąc wypuśćić JEzuſá. Ale oni przećię wołáli/ mowiąc: Ukrzyżuj/ ukrzyżuj go! A on potrzećie rzekł do nich: 22 Y cożkwiedy ten złego uczynił? Zadney winy śmierći nie ználazłem w nim: przetoż ſkaráwßy/ wypußczę go. 23 A oni przećię nálegáli głoſy wielkimi/ żądájąc áby był ukrzyżowány. Y zmacniáły śie głoſy ich y Przednieyßych Kápłanow. 24 A ták Piłat przyſądźił/ áby śię doſyć ſtáło żądośći ich. 25 Y wypuśćił im onego, ktory był dla rozruchu y mężobojſtwá wſádzony do więzienia/ o ktorego prośili: ále JEzuſá podał ná wolą ich.

26 GDy go i tedy wiedli/ uchwyćiwßy Symoná niektorego Cyreneyczyká/ idącego z polá/ włożyli nań krzyż/ áby go nioſł zá JEzuſem. 27 Y Szło zá nim wielkie mnoſtwo ludu y niewiaſt/ ktore go płákáły y nárzekáły. 28 Ale JEzus obroćiwßy śie do nich/ rzekł: Corki Jeruzalemſkie/ nie płáczćie náde mną/ ále ráczey ſáme nád ſobą płáczćie/ y nád dźiatkámi wáßymi. 29 Abowiem oto idą dni/ ktorych będą mowić: Błogoſłáwione niepłodne/ y żywoty ktore nie rodźiły/ y pierśi 30 ktore nie karmiły. Tedy pocżną mowić k gorąm: Pádnićie ná nas! 31 A págorkom: Przykryjćie nas. Abowiem poniewáż śię to ná źielonym drzewie dźieje/ á coż będźie ná ſuchym? 32 Wiedźieni też byli y inni dwá l złoczyńcy/ áby weſpoł z nim ſtráceni byli.

33 A Gdy przyßli ná mieiſce ktore zowią Trupich głow/ tám go ukrzyżowáli: y onych złoczyńcow/ jednego po práwicy/ á drugiego po lewicy. 34 Tedy JEzus rzekł: Ojcże odpuść im: boć nie wiedzą co czynią! A rozdźieliwßy ßáty m jego/ los o nie miotáli. 35 Y ſtał lud przypátrując śie. 36 A náśmiewáli śie z niego y Przełożeni z nimi/ mowiąc: Inßych rátowáł/ niechże rátuje ſámego śiebie/ jeſliże on jeſt CHryſtus on wybrány Boży. 37 Náśmiewáli śie też z niego y żołnierze przyſtępując/ y ocet mu podawájąc/ Y mowiąc: Jeſliś ty jeſt Krol Zydowſki/ rátujże ſámego śiebie. 38 A był też y napis n nápiſány nád nim literámi Greckimi/ y Łáćinſkimi/ y Zydowſkimi: Tenci jeſt on Krol Zydowſki.

39 A Jeden z onych złoczyńcow ktorzy z nim wiśieli/ urągał mu/ mowiąc: Jeſliżeś ty jeſt CHryſtus/ rátujże śiebie y nas. 40 A odpowiádájąc drugi/ gromił go mowiąc: Y ty śie Bogá nie bojiß/ chociażeś jeſt w tymże ſkázániu. 41 A myć záiſte ſpráwiedliwie: (bo godną zapłátę zá uczynki náße bierzemy.) 42 Ale ten nic złego nie uczynił. Y rzekł do JEzuſá: PAnie/ pomni ná mnie/ gdy przyjdźieß do kroleſtwá twego! 43 A JEzus mu rzekł: Záprawdę powiádam tobie/ Dźiś ze mną będźieß w Ráju.

44 A Było około ßoſtey o godźiny/ y ſtáłá śie ćiemność po wßyſtkiey źiemi áż do godźiny dźiewiątey. 45 Y záćmiło p śie ſłońce/ á zaſłoná kośćielna rozerwáłá śie w poły. 46 A JEzus záwołáwßy głoſem wielkim/ rzekł: Ojcże/ w ręce twoje polecam q duchá mojego. A to r rzekßy/ ſkonał.

47 A Widząc Setnik co śie s dźiáło chwalił Bogá mowiąc: Zá-

f Mátt. 27.23. Márk. 15.14. Janá. 18.38. y 19.4.
g Mátt. 27.15. Márk. 15. 6.
h Dźiej. 3. 14.
Mátt. 27.32. Márk. 15.21.
k Ezái. 2. 19. Ozeá. 10. 1. Objáw. 6. 16. y 9. 6.
l Ezái. 53.12. Mátt. 27.38. Márk. 15.27. Janá. 19.18.
m Pſalm 22.19.
n Mátt. 27.37. Márk. 15.26. Janá. 19.19.
o Mátt. 27.45.
p Mátt. 27.51.
q Pſalm 31. 6. Dźiej. 7. 59.
r Márk. 15.37.
s Mátt. 27.54. Márk. 15.36.

prawdę człowiek to był ſpráwiedliwy. 48 Tákże y wßytek lud ktory śię był zßedł ná to dźiwowiſko widząc co śię dźiało / bijąc śię w pierśi ſwoje/wracał śię. 49 A znájemi jego wßyſcy zdáleká ſtali / y niewiáſty ktore zá nim były przyßły z Gálilejey przypátrując śię temu.

50 A Oto t mąż imieniem Jozef ktory był Senatorem / mąż dobry 51 y ſpráwiedliwy: Ktory był nie zezwolił ná rádę y ná uczynek ich / z Arymátyey miáſtá Judſkiego/ ktory też oczekawał kroleſtwá Bożego. 52 Ten przyßedßy do Piłatá/ prośił o 53 ćiáło JEzuſowe. Y zjąwßy je/ obwinął je prześćierádłem / á położył je w grobie *w opoce* u wykopowánym/ w ktorym jeßcze nikt nigdy nie był położony. 54 A był dźień przygotowánia/ y Sábbát náſtawał. 55 Poßedßy też x zá nim y niewiáſty ktore były z nim przyßły z Gálilejey oglądáły grob/ y jáko było położone 56 ćiáło jego. A wroćiwßy śię/ nágotowáły wonnych rzeczy/ y máśći: ále w Sábbát odpoczynęły według przykazánia.

t Janá 19.38.
u Mátt. 27.60. Márk. 15.46.
x Luka. 1. 2.

ROZDZIAL XXIV.

Pániam u grobu. 5. Anioł kazał o zmartwychwſtániu PAńſkim. 13. PAn śię ſam pokazał naprzod dwiema. 36. Z itym wßyſtkim Apoſtołom. 49. A obiecawßy im posłáć Duchá Swiętego. 51. Ná Niebo widźiálnie wſtąpił.

1 A Pierwßego *dnia* po a Sábbáćie bárzo ráno / przyßły do grobu niosąc rzeczy wonne / ktore były nágotowáły ; y niektore *inne* z nimi. 2 Yználázły kámień odwálony 3 od grobu. A wßedßy *w grob* nie ználázły ćiáłá PAná JEzuſowego. 4 Y ſtáło śię / gdy śię b dla tego zátrwożyły / że oto dwá mężowie ſtáneli przy nich w ßátách świetnych. 5 A gdy śię one bały / y zchyliły twarz *ſwoję* ku ziemi / rzekli do nich: Coż ßukaćie żywiące° miedzy umárłymi? 6 Niemáßći go tu/ ále wſtał: wſpomnićie jáko wam powiádał c 7 gdy jeßcze był w Gálilejey/ Mowiąc ; Iż Syn człowieczy muśi być wydány w ręce ludźi grzeßnych / y być ukrzyżowány/ á trzećiego dniá zmartwychwſtáć. 8 Y wſpomniáły ná słowá jego.

a Mátt. 27.60. Márk. 15.46. Janá. 20. 1.
b Janá. 20.12.
c Mátt. 17.22. Márk. 9. 31.

9 A Wroćiwßy śię od grobu / oznájmiły to wßyſtko onym jedenáśći/ y innym wßyſtkim. 10 A byłá Márya Mágdálená/ y Joánná/ y Márya/ *mátka* Jákubowa/ y inne z nimi / ktore to powiádáły Apoſtołom. 11 Ale śię im zdáły jáko plotki 12 słowá ich; y nie wierzyli im. Tedy Pietr d wſtawßy / bieżał do grobu: á náchyliwßy śię/ ujrzał ſáme tylko prześćierádłá leżące : y odßedł dźiwując śię ſam u śiebie temu co śię ſtáło.

d Janá. 20. 3.

13 A Oto dwá z nich tegoż e dniá ßli do miáſteczká ktore było ná ßeśćidźieśiąt ſtájan od Jeruzalem/ 14 ktore zwano Emáus. A ći rozmawiáli z ſobą o tym wßyſtkim co śię było ſtáło. 15 Y ſtáło śię gdy oni rozmawiáli y weſpoł śię pytáli / że y f JEzus przybliżywßy śię ßedł z nimi. 16 Ale oczy ich były zátrzymáne / áby go nie poználi. 17 Y rzekł do nich : Coż to zá rozmowy ktore maćie miedzy ſobą idąc / á jeſteśćie 18 smętni. A odpowiádájąc mu jeden ktoremu było imię Kleofás/ rzekł mu ; Tyś ſám przychodniem w Jeruzalem / á niewieß co śię w 19 nim w tych dniách ſtáło? Y rzekł im : Coż? A oni mu rzekli; O JEzuśie Názáreńſkim / ktory był g mąż Prorok/ mocny w uczynku y w mowie przed Bogiem y wßyſtkim 20 ludem : A jáko go wydáli Przedniejßy Kápłáni y Przełożeni náßy / áby był ſkazány ná śmierć ; y 21 ukrzyżowáli go. A myśmy śię ſpodźiewáli / iż on miał odkupić Izráelá : ále teraz temu wßyſtkiemu dźiś jeſt trzeći dźień jáko śię to ſtáło. 22 Lecz y niewiáſty niektore z náßych przeſtráßyły nas / ktore ániuczko 23 były u grobu. A nie ználazßy ćiáłá jego / przyßły powiádájąc / iż widzenie Anielſkie widźiáły / ktorzy 24 powiádáją iż on żywie. Y chodźili niektorzy z náßych do grobu / y ták ználeźli jáko y niewiáſty powiádáły; ále ſámego nie widźieli. 25 Tedy on rzekł do nich; O głupi! á leniwego ſercá ku wierzeniu temu wßyſtkiemu

E. ná Poniedźiáłek Wielkonocny.
e Márk. 16.12.
f Mátt. 18.20.
g Luka. 7. 16.

ſtkiemu

...ktemu co powiedźieli Prorocy! 26 Azaż nie muśiał h Chrystus tego cierpieć/ y wniść do chwały swojey? 27 A poczawszy od i Mojżeszá y od wszystkich k Prorokow/ wykładał im wszystkie one pismá/ ktore o nim nápisáne były. 28 Y przybliżyli śię ku miásteczku do ktorego szli; á on pokázował jákoby miał dáley iść; 29 Ale go oni przymuśili/ mowiąc: Zostań z námi/ boć śię ma ku wieczorowi/ y już śię dźień náchylił. Y wszedł áby został z nimi. 30 Y stáło śię gdy on śiedźiał z nimi zá stołem/ wźiąwszy chleb/ błogosłáwił/ á łamiąc podawał im. 31 Y otworzyły śię oczy ich/ y poználi go: ále on zniknął z oczu ich. 32 Y mowili miedzy sobą: Izali serce násze nie pałáło w nas gdy z námi w drodze mowił/ y gdy nam pismá otwierał? 33 A wstawszy onejże godźiny/ wrocili śię do Jeruzalem/ y náleźli zgromádzonych onych jedenaśćie/ y tych ktorzy z nimi byli, 34 Powiádájących; Iż wstał PAn prawdźiwie/ y ukazał śię Symonowi. 35 A oni też powiedźieli co śię stáło w drodze/ y iáko go poználi w łamániu chlebá.*

36 A Gdy oni l to mowili/ stánął sam JEzus w pośrzodku nich/ y rzekł im; Pokoj wam. 37 A oni przeląknąwszy śię y przestrászeni będąc/ mniemáli iż duchá widźieli. 38 Y rzekł im; Czemuśćie śię zátrwożyli? y czemu myśli wstępują do serc wászych? 39 Oglądajćie ręce moje y nogi moje/ żem ci Ja jest on; dotykájćie śię mnie á obaczćie: bo duch nie ma ćiálá áni kośći/ jáko widźićie że Ja mam. 40 A to rzekszy/ pokazał im ręce y nogi. 41 Lecz gdy oni jeszcze nie wierzyli od rádośći/ ále śię dźiwowáli/ rzekł im: Maćie tu co m jeść? 42 A oni mu podáli sztukę ryby pieczoney/ y plastr miodu. 43 A on wźiąwszy/ jadł przed nimi. 44 Y rzekł do nich? Teć są słowá ktorem mowił do was będąc jeszcze z wámi/ iż śię muśi wypełnić wszystko/ co nápisano w zakonie Mojżeszowym/ y w Prorocech/ y w Psálmiech/ o mnie. 45 Tedy im otworzył zmysł/ żeby rozumieli pismá. 46 Y rzekł im: Tákci nápisano/ y ták muśiał n CHrystus ćierpieć/ y trzećiego dniá zmartwychwstáć: 47 Y áby była kazána w Imieniu jego pokutá y odpuszczenie grzechow miedzy wszystkimi narody/ począwszy od Jeruzalem.*

48 A Wy jesteśćie świádkámi tego. 49 A oto Ja pośle ná was o obietnicę Ojcá mego/ á wy zostańćie w mieśćie Jeruzalemie/ dokąd nie będźiećie p przyoblecżeni mocą z wysokośći.

50 Y Wywiodł je precż áż do Betániey; á podniozszy ręce swoje/ błogosłáwił im. 51 Y stáło śię/ gdy im q błogosłáwił/ rozstał śię z nimi/ y był nieśiony wzgorę do niebá. 52 A oni pokłoniwszy mu śię/ wroćili śię do Jeruzalem z rádośćią wielką. 53 Y byli záwsze w Kośćiele chwaląc y błogosłáwiąc BOGA. AMEN.

h Ezái. 50. 6. y 53. 3. Filip. 2. 9. Zyd. 12. 2. 1 Piotr 1. 13. i 1 Moj. 3. 25. y 22. 18 y 49. 10 k Ezái. 7. 14 y 40. 10 Jerem. 23. 5. y 33. 15 Ezech 34. 23. y 37. 24 Dáni. 9. 24. Mich. 7. 20. l E. we Wtorek Wielkonocny. l Márk. 16. 14. Jana. 20. 19. m Jana. 21. 5. n Psalm 22. 7. Dźiej. 17. 3. o Jana. 14. 16. y 15. 26 y 16. 7. p Dźiej. 1. 4. q Márk. 16. 19. Dźiej. 1. 9.

EWANGELIA WEDLUG SWIETEGO JANA.

JAn S. Ewángelistá/ syn Zebedeuszow/ był jednym z Apostołow PAńskich. A był nád insze w wielkiey łásce u PAná. Tenże zá Domitianá Cesárzá ná wyspę Pátmos był wygnány/ kedy pisał Objáwienie swoje. Po śmierći Domitianowey/ wroćił śię do Efezu/ á tám/ że miał umrzeć/ świadczy Eusebius. Ewángelią swoję po wszystkich trzech Ewángelistách nápisał/ przejrzawszy ich Ewángelie/ y miał je zá prawdźiwe. A widząc że jeszcze niektorych bárzo potrzebnych rzeczy niedostawáło/ tym był pobudzony/ że też zpisał Ewángelią swoję. Więc y prozbą Biskupow Azyjskich/ ktorzy go prośili/ áby Bostwá CHrystusá PAná dowiodł/ przeciwko Cerynthowi/ y Ebionowi. W ktorey S. Ewángeliey pisze. I. O osobie CHrystusá PAná/ á w niey o dwojákim przyrodzeniu/ Boskim y ludzkim; czego potężnymi dowo=

dowodámi potwirdza. II. O Urzędźie y pracy jego / ktora dłużey niż przez trzy látá podejmował/ y o śmierći á zmartwychwstániu jego. A te prace PAńskie dźieli ná cżás cżterech Wielkichnocy / ktore od chrztu áż do śmierći jego przeminęły. Abowiem co kazał y cżynił pierwszego roku po chrzćie swojim / á ták przed pierwszą Wielkanocą / to zámknął we trzech Rozd. A co drugiego roku przed drugą Wielkanocą / to ma w 4. y w 5. Rozd. Co śie też dźiáło trzećiego roku Urzędu jego/ od drugiey áż do trzećiey Wielkieynocy / to wyráźił w Rozd od 6. áż do. 11. Náwet co cżwartego Roku po chrzćie swojim á przed cżwartą wielkanocą cżynił / y co śie z nim dźiało / opisuje ; miánowićie : Kazania / Cudá / Męke / śmierć y Zmartwychwstánie jego / co zámknął Rozd. 10 áż do końcá. To jednák nád insze przydał S. Jan Ewángeliey swojey. I. Rozmowę PAńską z Nikodemem o nowym rodźie w rozd. 3. II. Z Sámárytanką o żywey wodźie w rozd. 4. III. Z Żydy o uzdrowieniu cżłowieká przez trzydźieśći y ośm lat chorującego / w rozd. 5. IV. Z ludem o Chlebie żywotá w rozd. 6. V. Znowu z Żydy w Kośćiele / o ślepoćie y złośći ich w rozd. 8. VI. O dobrym Pásterzu y o owiecżkách / w rozd. 10. VII. Z Martą o wskrzeszeniu Łázárzá w rozd. 11. VIII. Z Ucżniámi przy wiecżerzy y po wiecżerzy ostátniey / á miánowićie o Duchu świętym w rozd. 14. 15. 16. IX. Modlitwá do Ojcá niebieskiego zá Ucżniámi y zá Kośćiołem swojim / w rozd: 17. X. Rozmowá z Tomaszem o wierze/ w rozd. 20. XI. Z Piotrem Swiętym o miłośći w rozd. 21. A przytym te Cudá. I. Z wody winá [u]cżynienie w. 2. II. Syná Krolikowego w 4 y cżłowieká przez 38. lat chorującego uzdrowienie w. 5. III. Cżłowiekowi od Urodzenia ślepemu wzroku przywrocenie w. 9. IV. Łázárzá wzbudzenie w. 11. V. Mnostwá ryb połowienie w 21. Rozdźiale.

ROZDZIAL I.

Swiádectwo świętego Janá Ewángelisty. 15. Y Janá Chrzćićielá, o CHrystuśie Pánu: gdźie, y o Legátyey Kśięży Ieruzalemskich do Janá S. 37. Y o powołániu niektorych osob ná Urząd Apostolski wzmianká śie dźieje.

1 NA pocżatku było Słowo/ á ono Słowo było u Bogá/ á Bogiem było ono Słowo. ♣ 2 To było ná pocżatku u Bogá. ♣ 3 Wszystkie rzecży c przez nie śie stáły : á bez niego nic śie nie stáło co śie stáło. ♣ 4 W nim d był żywot / á żywot e był oną świátłośćią ludzką. ♣ 5 A tá świátłość w ćiemnośćiách świeći/ ále jey ćiemnośći nie ogárnęły.

6 BYł cżłowiek postány f od Bogá/ ktoremu imię było Jan. ♣ 7 Ten przyszedł ná świádectwo/ áby świádcżył o tey świátłośći / áby przezeń wszyscy uwierzyli. ♣ 8 Nie byłći on tą świátłośćią ; ále *przyszedł* áby świádcżył o tey świátłośći : 9 *Tenći* był tą prawdźiwą g świátłośćią/ ktora oświeca kożdego cżłowieká przychodzącego ná świát. ♣ 10 Ná świećie był/ á świát przezeń h ucżyniony jest ; ále go świát nie poznał. ♣ 11 Do swey własnośći przyszedł/ ále 12 go właśni jego nieprzyjęli. ♣ Lecż ktorzy go kolwiek przyjęli / dał im tę moc/ áby śię i stáli synámi Bożymi; *to jest*, tym / ktorzy wierzą w Imię jego. ♣ 13 Ktorzy nie ze krwie / áni z woli ćiáłá/ áni z woli męża/ ále z Bogá narodzeni są. ♣ 14 A to Słowo ćiáłem śię k stáło / y mieszkáło miedzy námi ; (y widźielismy l chwałę jego/ chwałę jáko jednorodzonego od Ojcá) pełne łáski m y prawdy.*

15 IAn n świádcżył o nim/ y wołał/ mowiąc ; Tenći jest / o ktorym mem powiádał; Ktory po mnie przyszedszy/ uprzedźił mię: bo pierwey był niż ja. ♣ 16 A z pełnośći jego mysmy wszyscy o wźieli/ y łáskę zá łáskę. ♣ 17 Abowiem zakon p przez Mojżeszá jest dány / á łáská y prawdá przez JEzusá Chrystusá stáłá śię. ♣ 18 Bogá nikt q nigdy nie widźiał : on jednorodzony syn / ktory jest w łonie Ojcowskim / ten *nam* r opowiedźiał.

19 A Toć jest s świádectwo Janowe / gdy posłáli Żydźi z Jeruzalem Kápłány y Lewity / áby go pytáli: ♣ 20 Ty ktoś jest ? Y wyznał/ á nie záprzał ; á wyznał / żem ja nie t jest Chrystus. ♣ 21 Y pytáli go; Cożeś tedy ? Eliasześ ty ? A *on* rzekł; Nie jestem. ♣ *A oni* ; Prorokiemeś ty? y odpowiedźiał ; ♣ 22 Nie *jestem*. Rzekli mu tedy ; Ktożeś jest / żebysmy od-

Left margin: E. *ná dźień S: Janá.* — a 1 *Jan.* 1. 1. — b *Jan.* 17. 5. — c 1 *Moj.* 1. 3. *Psalm* 33. 6. — d *Janá.* 5. 26. — e *Jan.* 8. 12. — f *Mátt.* 3. 1. — g *Jan.* 9. 5. — h *Zyd.* 1. 2.

Right margin: i *Rzym* 8. 16. — k *Mátt.* 1. 16. — l 2 *Piotr* 1. 17. — m *Kolos.* 1. 19. — n *Mátt* 3. 11. — o *Kolos.* 2. 10. — p 2 *Moj.* 20. 3. — q 1 *Tym.* 6. 16. — E. *ná N. IV. Adw.* — r *Mátt* 11. 27. — s *Jan.* 5. 33. — t *Dźiej.* 13. 25.

powiedz dáli tym/ ktorzy nas posłáli? Coż *wżdy* powiádasz o sobie? 23 Rzekł: Jam *jest* głos u wołájącego ná puszczy; Prostujcie drogę PAná/ jáko powiedźiał Izáiasz Prorok. 24 A ći ktorzy byli posłáni/ byli z Fáryzeuszow. 25 Y pytáli go/ y rzekli mu; Czemuż tedy chrzćisz/ jesliżeś ty nie jest CHrystus/ áni Eliasz/ áni on Prorok. 26 Odpowiedźiał im Jan/ mowiąc; Jać chrzczę x wodą: ále w pośrzodku was stoji/ ktorego wy nie znaćie. 27 Tenći jest ktory po mnie przyszedszy/ uprzedźił mię; ktoremum ja nie jest godźien żebym rozwiązał rzemyk obuwia jego. 28 To śię stáło w Betábárze zá Jordanem/ gdźie Jan chrzćił.*

29 NAzájutrz ujrzał Jan JEzusá idącego do śiebie/ y rzekł: Oto y Báránek Boży/ ktory gładźi grzechy świátá. 30 Tenći jest/ o ktorymem powiádał; Ze idźie zá mną mąż ktory mię uprzedźił: bo pierwey był niż ja. 31 A jam go nie znał; ále áby był objáwiony Izráelowi/ dla tegom ja przyszedł chrzćiąc wodą. 32 Y świadczył Jan mowiąc: Widźiałem Duchá z zstępującego/ jáko gołębicę z niebá/ y został ná nim. 33 A jam go nie znał: ále ktory mię posłał chrzćić wodą/ ten mi rzekł; Ná kogobyś ujrzał Duchá zstępującego/ y zostawájącego ná nim/ tenći jest/ ktory chrzći a Duchem Swiętym. 34 A jam widźiał y świadczył/ że ten jest Syn Boży.

35 NAzájutrz zásię stał Jan/ y dwá z uczniow jego. 36 A ujrzawszy Jezusá chodzącego rzekł; Oto 37 Báránek b Boży. Y słyszeli go oni dwá uczniowie mowiącego/ y szli zá 38 JEzusem. A obroćiwszy śię JEzus/ y ujrzawszy je zá sobą idące, 39 rzekł do nich; Czego szukaćie? A oni mu rzekli; Rábbi/ (co śię wy- 40 kłada/ Mistrzu) gdźie mieszkasz? Rzekł im; Podźćie/ á oglądajćie. Y szli y widźieli gdźie mieszkał/ á zostáli przy nim onego dniá; bo było 41 około dźieśiątey godźiny. *A* był Andrzej brát Symoná Piotrá/ jeden z onych dwu/ ktorzy *to* słyszeli 42 od Janá/ y szli byli zá nim. Ten napierwey ználazł Symoná brátá *swego* własnego/ y rzekł mu; Zná- 43 leźliśmy Mesyasza/ Co śię wykłada/ CHrystus. Y przywiodł go do JEzusá. A wejrzawszy nań Jezus/ rzekł; Tyś c jest Symon/ syn Jonaszow; ty będźiesz názwány Cefás/ co śię wykłada/ Piotr.

44 NAzájutrz chćiał JEzus wynijść do Gálilejey/ y ználazł Filipá/ 45 y rzekł mu; Podź zá mną. A Filip był z Betsáidy/ z miástá Andrzejo- 46 wego y Piotrowego. Filip ználazł Nátánáelá/ y rzekł mu: Ználeźliśmy onego/ o ktorym pisał d Mojzesz w zakonie/ y e Prorocy/ JEzusá 47 Syná Jozefowego z Názáretu. Y rzekł mu Nátánáel; Może z Názáretu być co dobrego? Rzekł mu 48 Filip: Podź/ á oglądaj. Ujrzawszy tedy JEzus Nátánáelá idącego do śiebie/ rzekł o nim: Oto prawdźiwie Izraelczyk/ w ktorym nie- 49 mász zdrády. Rzekł mu Nátánáel: Z kądże mię znasz? Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Pierwey niż cię Filip záwołał/ gdyś był pod figowym drzewem/ widźiałem ćię. 50 Odpowiedźiał Nátánáel y rzekł mu: Mistrzu/ tyś jest on Syn Boży: 51 tyś jest on Krol Izráelski. Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Iżem ći powiedźiał: Widźiałem ćię pod figowym drzewem/ wierzysz: więk- 52 sze rzeczy nád te ujrzysz. Y rzekł mu: Záprawdę záprawdę powiádam wam: Od tego czásu ujrzyćie niebo otworzone/ y Anjoły Boże wstępujące y zstępujące ná Syná człowieczego.

ROZDZIAŁ II.

1 JEzus ná weselu w Kánie Gálilejskiey. 11. Wodę w wino przemieniwszy 12. Do Kápernáum zstąpił. 13. A z támtąd ná Wielkanoc do Ieruzalem. 15. Kiedy kupce z kośćiołá wygnał. 19. Przepowiedźiał o kośćiołá, to jest, o ćiáłá swego, obáleniu. 23. A wiele ich widząc cudá jego, uwierzyli weń.

1 A Dniá trzećiego było wesele w Kánie Gálilejskiey: y byłá tám 2 mátká JEzusowá. Wezwány też był y JEzus y uczniowie jego/ 3 ná ono wesele. A gdy nie stáło wi- 4 ná/ rzekłá mátká JEzusowá do niego: Winá nie máją. Rzekł jey

Marginalia: n Ezái. 40. 3. Mátt. 3. 3. Márk. 1. 3. — x Mátt. 3. 11. Márk. 1. 7. Luka. 3. 16. Dźiej. 1. 5. y 11. 16 — y Ezái. 53. 7. — z Mátt. 3. 16. — a Mátt. 3. 11. — b Dźiej. 8. 32. — c Mátt. 16. 17. — d 1 Moj. 3. 15. y 22. 18 y 26. 4. y 49. 10. 5 Moj. 18. 18. — e Ezái. 4. 2. y 7. 14. y 9. 6. y 40. 11 y 45. 8. y 53. 1. 8. Jerem. 23. 5. y 33. 14 Ezech 34. 23. y 37. 24 Dáni. 9. 24. Mich. 5. 2. Zách. 9. 9. — E. ná N. II. po 3. Krol.

JEzus; Co Ja mam z toba niewiásto? jeszczeć nie przyszłá godźiná mojá. 5 ✠ Rzekłá mátká jego sługom; Cokolwiek wam rzecze/ uczyńćie. 6 ✠ Y było tám sześć stągwi kámiennych/ postáwionych według oczyśćienia Zydowskiego / biorących w śie káżda dwie ábo trzy wiádrá. 7 ✠ Rzekł im JEzus; Nápełnićie te stągwie woda. Y nápełnili 8 je áż do wierzchu. ✠ Tedy im rzekł; Czerpájćież teraz / á donieśćie Przełożonemu wesela. Y donieśli. ✠ 9 A gdy skosztował Przełożony weselney wody/ ktora śie stáłá winem/ (á nie wiedźiał z kądby było; lecz słudzy wiedźieli ktorzy wode czerpáli) záwołał on Przełożony wesela/ oblubieńcá: 10 ✠ Y rzekł mu; Káżdy człowiek pierwey dawa wino dobre; á gdy sobie podpija/ tedy podleysze: á tyś dobre wino záchował 11 áż do tego czásu. ✠ Tenći początek cudow uczynił JEzus w Kánie Gálilejskiey/ á objáwił chwałe swoje; y uwierzyli weń uczniowie jego.*

12 Potym zstąpił a do Kápernáum on/ y mátká jego/ y brácia jego/ y uczniowie jego/ y zmieszkáli tám nie wiele dni. 13 ✠ Abowiem byłá blisko Wielkanoc Zydowska/ y wstąpił 14 JEzus do Jeruzalem. ✠ Y znalazł b w Kośćiele śiedzące te co przedawáli woły/ y owce/ y gołębie/ y te co pieniedzmi hándlowáli. 15 ✠ A uczyniwszy bicz z powrozkow/ wszystkie wygnał z Kośćiołá/ y owce/ y woły. á tych co pieniedzmi hándlowáli, pieniadze rozsypał/ y stoły poprze- 16 wracał. ✠ A tym co gołebie przedawáli/ rzekł; Wynieśćie to z tąd/ á nie czyńćie domu Ojcá mego/ domem 17 kupieckim. ✠ Y wspomnieli sobie uczniowie jego/ iż nápisano; Gorliwość c domu twego zżarłá mię. 18 ✠ Tedy odpowiedźieli Zydowie/ y rzekli mu: Coż nam zá d znák po- 19 każesz/ iż to czynisz? Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł im: Rozwalćie ten e Kośćioł; á we trzech dniách wy- 20 stáwię go. ✠ Rzekli tedy Zydowie; Czterdźieśći y sześć lat budowano ten Kośćioł/ á ty go we 21 trzech dniách wystáwisz? ✠ Ale on 22 mowił o kośćiele ćiáłá swe°. ✠ Przetoż gdy zmartwychwstał wspomnieli uczniowie jego / iż im to był powiedźiał: y uwierzyli pismu / y słowu/ ktore wyrzekł JEzus.

23 ✠ Gdy był w Jeruzalem ná Wielkanoc w Swięto / wiele ich uwierzyło w Imię jego / widząc 24 cudá jego/ ktore czynił. ✠ Ale JEzus nie zwierzał im sámego śiebie / prze- 25 to iż on znał wszystkie: ✠ A iż nie potrzebował; áby mu kto świádectwo wydawał o człowieku: ábowiem on wiedźiał co było w człowieku.

ROZDZIAŁ III.

O Nikodemie ktorego w nocy Chrystus PAn uczył. 14. O Wężu záwieszonym ná puszczy. 23. O Chrzćie S. Janá. 27. Ktory wydawał świádectwo uczniom swojim o PAnu Chrystusie.

1 Był niektory człowiek z Fáryzeuszow/ imieniem Nikodem/ 2 kśiążę Zydowskie. ✠ Ten przyszedł a do JEzusá w nocy/ y rzekł mu: Mistrzu/ wiemy żeś przyszedł od Bogá náuczyćielem: bo nikt tych cudow czynić nie może/ ktore ty czynisz/ jesliby Bog z nim nie był. ✠ Odpowie- 3 dźiał JEzus/ y rzekł mu: Záprawdę záprawdę powiádam ći; Jesli śie kto nie národźi znowu/ nie może widźieć 4 krolestwá Bożego. ✠ Rzekł do niego Nikodem; Jákoż śie może człowiek národźić będąc stáry? izali powtore może wniść w żywot mátki swoiey/ 5 y národźić śie? ✠ Odpowiedźiał JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam ći; Jesliby śie kto nie národźił b z wody y z Duchá/ nie może 6 wniść do krolestwá Bożego. ✠ Co śie národźiło c z ćiáłá / ćiáło jest; á co śie národźiło z Duchá/ Duch jest. 7 ✠ Nie dźiwuj śie/ żem ći powiedźiał; Muśićie śię znowu národźić. ✠ 8 Wiátr gdźie chce wieje / y głos jego słyszysz / ále nie wiesz z kąd przychodźi / y dokąd idźie : tákżeć jest káżdy / ktory śie národźił z Duchá. 9 ✠ Odpowiedźiał Nikodem/ y rzekł 10 mu; ✠ Jákoż to być może? Odpowiedźiał Jezus y rzekł mu: Tyś jest náuczyćielem w Izráelu/ á tego nie 11 wiesz? ✠ Záprawdę záprawdę powiá-

a Mátt. 4. 13. Márk. 1. 21.
b Mátt. 21.12. Márk. 11.15. Luká. 19.45.
c Psalm 69.10.
d Mátt. 12.38. y16.1.
e Mátt. 26.61. y27.40. Márk. 14.58. y15.29.
f 1 Sám. 16. 7. 1 Kron. 29.17. Psalm 7. 10. Jerem. 11.20. y17.10. y20.12.
E. ná Swięt. Trojce.
a Janá. 19.39.
b Tytus. 3. 5.
c Rzym. 8. 5.

wiá-

wiádamći/ iż co d wiemy mowimy/ á coſmy widźieli świadczymy : ále świádectwá náſzego nie przyjmujećie. 12 ✠ Jeſliż *gdym* wam źiemſkie rzeczy powiádał/ á nie wierzyćie; jákoż/ będźli wam powiádał niebieſkie/ uwierzyćie? 13 ✠ A nikt nie wſtąpił e do niebá/ tylko ten ktory zſtąpił z niebá/ Syn człowieczy/ ktory jeſt w niebie. 14 ✠ A jáko f Mojżeſz wężá ná puſzczy wywyżſzył/ ták muśi być wywyżſzony Syn człowieczy. 15 ✠ Aby káżdy kto weń wierzy/ nie zginął/ ále miał żywot wieczny.*

16 A Bowiem Ták Bog umiłował g świát/ że Syná ſwego jednorodzonego dał : áby káżdy kto h weń wierzy/ nie zginął/ ále miał żywot wieczny. 17 ✠ Boć nie poſłał i BOG Syná ſwego ná świát/ áby ſądźił świát ; ále áby świát był zbáwiony przezeń. 18 ✠ Kto k wierzy weń/ nie będźie oſądzony: ále kto nie wierzy/ już jeſt l oſądzony/ iż nie uwierzył w Imie jednorodzonego Syná Bożego. 19 ✠ A tenći jeſt ſąd/ że świátłość m przyſzłá ná świát/ lecż ludźie bárźiey umiłowáli ćiemność niż świátłość ; bo były złe ucżynki ich. 20 ✠ Káżdy bowiem kto źle cżyni/ nienawidźi świátłośći/ y nie idźie ná świátłość; áby nie były zgánione ucżynki jego. 21 ✠ Lecz kto cżyni prawdę/ przychodźi do świátłośći/ áby były jáwne ucżynki jego/ iż w Bogu ſą ucżynione.*

22 P Otym przyſzedł JEzus/ y ucżniowie jego do Judſkiey źiemie/ y tám przemieſzkawał z nimi n y chrzćił. 23 ✠ Chrzćił też y Jan o w Enon bliſko Sálim ; bo tám było wiele wod : á *ludźie* przychodźili/ y chrzćili śię. 24 ✠ Bo jeſzcże Jan p nie był podány do więźienia. 25 ✠ Wſzcżęłá śię tedy gadká miedzy ucżniámi Janowymi/ y miedzy Żydámi o ocżyśćiániu. 26 ✠ Y przyſzli do Janá/ y rzekli mu; Miſtrzu/ ten ktory był z tobą q zá Jordánem/ ktoremuś ty r dał świádectwo/ ten oto chrzći/ á wſzyſcy idą do niego. 27 ✠ Odpowiedźiał Jan y rzekł : Nie może nic wźiąć człowiek/ jeſliby mu nie było dano z niebá. 28 ✠ Wy sámi jeſteśćie mi świádkámi/ żem powiedźiał; Nie jeſtem ja s Chryſtus/ ále żem poſłány przed nim. 29 ✠ Kto ma oblubienicę/ ten jeſt oblubieniec; á przyjaćiel oblubieńcow / ktory ſtoi á ſłucha go/ weſeli śię weſelem dla głoſu oblubieńcowego. Przetoż to weſele moje wypełnione jeſt. 30 ✠ On muśi rość/ á mnie *muśi* ubywáć. 31 Kto z gory przyſzedł/ náde wſzyſtkie jeſt : ✠ Kto z źiemie jeſt/ źiemſki jeſt/ y źiemſkie rzeczy mowi : ten ktory z niebá przyſzedł / náde wſzyſtkie jeſt. 32 ✠ A co widźiał y u ſłyſzał/ to świadcży : ále świádectwá jego żaden nie przyjmuje. 33 ✠ Kto przyjmuje świádectwo jego/ ten zápiecżętował/ że Bog jeſt x prawdźiwy. 34 ✠ Abowiem ten ktorego Bog poſłał/ ſłowo Bożemowi: bo ć *mu* nie pod miárą dawa y Bog Duchá. 35 ✠ Oćiec miłuje Syná/ y wſzyſtko dał z w ręce jego. 36 ✠ Kto wierzy w Syná/ ma żywot wieczny : ále kto nie wierzy Synowi/ nie oglądá żywotá/ lecż gniew Boży zoſtawa nád nim.

Rozdział IV.

Rozmowá PAńſka z Sámárytanką. 21. Pokazánie ktora jeſt prawdźiwa chwałá Boża. 27. O Meſſyaſzu. 32. O pokármie jego. 39. Iáko w Chryſtuſá PAná úwierzyli Sámárytánowie. 46. Ktory ſyná krolewſkiego dworzánina uzdrowił.

1 G Dy poznał PAN/ iż uſłyſzeli Fáryzeuſzowie/ że JEzus wiecey ucżniow cżynił a y chrzćił niżeli Jan : 2 ✠ (Choćiaż ſam JEzus nie chrzćił/ ále ucżniowie jego) 3 ✠ Opuśćił Judſką źiemię/ y odſzedł záśię do Gálilejey. 4 ✠ A muśiał iść przez Sámáryą.

5 Y Przyſzedł do miáſtá Sámáryjſkiego/ ktore b zowią Sychár ; bliſko folwárku/ ktory był dał Jákob Jozefowi ſynowi ſwemu. 6 ✠ Y byłá tám ſtudnia Jákobowá: Przetoż będąc JEzus ná drodze zpracowány/ śiedźiał ták ná ſtudni ; á było około ſzoſtey godźiny. 7 ✠ Y Przyſzłá niewiáſtá z Sámáryjey cżerpáć wodę. Ktorey rzekł JEzus; 8 Day mi pić. ✠ (Bo ucżniowie jego odeſzli byli do miáſtá/ áby nákupili

d Ianá. 8. 38. c Ian. 6. 62. Efez. 4. 9. f 4 Moj. 21. 9. 2 Krol 18. 4. Iona. 8. 28. E. ná Swiąteczny Poniedź. g 1 Jan. 4. 9. h Márk. 16. 16. i Ian. 5. 10. i Ian. 12. 47. k Ianá. 5. 24 y 6. 40. y 20. 31 l Márk. 16. 16. m Ianá. 1. 9. n Ianá. 4. 2. o Mátt. 3. 6. p Mátt 14. 3. q Mátt. 3. 11. r Ianá. 1. 15.

s Ianá. 1. 20. t Málach. 3. 1. u Ianá. 5. 19. x Ianá. 8. 26. y Ezái. 61. 1. z Mátt. 11. 27. a Ianá. 3. 21. b 1 Moj. 33. 19. y 48. 12 Jozue. 24. 32.

9 żywności) ✠ Rzekłá mu tedy oná niewiáſtá Sámárytáńſka ; Jákoż ty będąc Żydem / żądaſz ode mnie napoju/od niewiáſty Sámárytańſki ? (gdyż Żydowie nie obcują z Sámárytany) 10 ✠ Odpowiedźiał JEzus y rzekł jey ; Gdybyś wiedźiáłá ten dar Boży / y kto jeſt ten coć mowi ; Daj mi pic : tybyś go proſiłá / á dałćiby c wodę żywą. 11 ✠ Y rzekłá mu niewiáſtá ; PAnie / nie maſz y czym náczerpáć / á ſtudnia jeſt głęboka ; z kądże tedy maſz tę wodę żywą? 12 ✠ Y zażeś ty jeſt więtſzy niżeli Oćiec náſz Jákob/ ktory nam dał tę ſtudnią / y ſam z niey pił / y ſynowie jego/y dobytek jego? 13 ✠ Odpowiedźiał JEzus / y rzekł jey ; Káżdy kto pije tę wodę / záśię będźie prágnął : 14 ✠ Lecz ktoby pił onę d wodę / ktorą Ja mu dam / nie będźie prágnął ná wieki : ále tá wodá ktorą Ja mu e dam / ſtánie śię w nim ſtudnią wody wyſtákującey ku żywotowi wiecznemu. 15 ✠ Rzekłá do niego niewiáſtá ; PAnie/ daj mi tey wody ábym nie prágnęłá/áni tu czerpáć chodźiłá. 16 ✠ Rzekł jey JEzus ; Idź záwołaj męża ſwego / á przydź tu 17 ✠ Odpowiedźiáłá niewiáſtá/y rzekłá:Nie mam męża. Rzekł jey JEzus : Dobrześ rzekłá ; Nie mam męża. 18 ✠ Abowiemeś pięći mężow miáłá : á teraz *ten* ktorego maſz / nie jeſt mężem twojim. Toś prawdę powiedźiáłá. 19 ✠ Rzekłá mu niewiáſtá ; PAnie/ widzę żeś ty jeſt Prorok. 20 ✠ Ojcowie náſzy ná tey gorze chwalili *Bogá* ; á wy f powiádaćie / że w Jeruzalem jeſt mieyſce / kędy przyzwoita chwalić. 21 ✠ Rzekł jey JEzus : Niewiáſto / wierz mi iż idźie godźiná / gdy áni ná tey gorze áni w Jeruzalem / nie będźiećie chwalili Ojcá. 22 ✠ Wy chwalićie g co nie wiećie ; á my chwalimy co wiemy : ábowiem zbáwienie h jeſt z Żydow. 23 ✠ Aleć idźie godźiná/y teraz jeſt / gdy prawdźiwi chwalcy będą chwalić Ojcá w Duchu y w prawdźie. 24 ✠ Bo y Oćiec tákowych ſzuka/ ktorzyby go chwalili. Bog *jeſt* i Duch : á ći ktorzy go chwalą / powinni go chwalić w Duchu y w prawdźie. 25 ✠ Rzekłá mu niewiáſtá ; Wiem żeć przyjdźie Meſſyaſz/ ktorego zowią Chryſtuſem : ten gdy przyjdźie/ oznájmi nam wſzyſtko. 26 ✠ Rzekł jey JEzus ; Jam jeſt ten/ ktory z tobą mowię.

27 A W tym przyſzli ucżniowie jego/ y dźiwowáli śię/ iż z niewiáſtą mowił. Wſzákże żaden nie rzekł : Oco śię pytaſz/ ábo co z nią rozmawiaſz?

28 Y Zoſtáwiłá oná niewiáſtá wiádro ſwoje/ á ſzłá do miáſtá/ y rzekłá onym ludźiom : 29 ✠ Podźćie/ oglądajćie człowieká/ ktory mi powiedźiał wſzyſtko comkolwiek czyniłá : nie tenli jeſt Chryſtus? 30 ✠ A przetoż wyſzli z miáſtá/ y przyſzli do niego. 31 ✠ A tym czáſem prośili go ucżniowie/mowiąc: Miſtrzu jedz. 32 ✠ A on im rzekł : Mamći Ja pokarm ku jedzeniu/ o ktorym wy nie wiećie. 33 ✠ Mowili tedy ucżniowie miedzy ſobą: Aboć mu kto przyniosł jeść? 34 ✠ Rzekł im Jezus: Mojći jeſt pokarm / ábym czynił wolą *tego*, ktory mię poſłał/ á dokonał ſpráwy jego. 35 ✠ Izaż wy nie mowićie : że k jeſzcze ſą cztery mieśiące/ á żniwo przyjdźie ; Otoż powiádam wam/ Podnieśćie oczy wáſze/ á przypátrzćie śię krájinam/ żeć już białe ſą ku żniwu. 36 ✠ A kto żnie/ bierze zapłátę/y zbiera owoc do żywotá wiecznego ; áby y ten ktory śieje rádował śię weſpoł/ y ten ktory żnie. 37 ✠ Abowiem w tym prawdźiwe jeſt ono przysłowie:że inſzy jeſt ktory śieje/ á inſzy ktory żnie. 38 ✠ Jam was poſłał żąć to/ około czegośćie wy nie prácowáli : inſzyć prácowáli: á wyśćie weſzli w prace ich.

39 Y Edy z miaſtá onego wiele Sámárytanow uwierzyło weń/dla powieśći oney niewiáſty/ ktora świadczyłá : Że mi wſzyſtko powiedźiał comkolwiek czyniłá. 40 ✠ Gdy tedy przyſzli do niego Sámárytani/ prośili go áby u nich zoſtał : y zoſtał tám przez dwá dni. 41 ✠ Y dáleko więcey ich uwierzyło/ dla ſłowá jego. 42 ✠ A *oney* niewieśćie mowili: Iż już nie dla twojey powieśći wierzymy : ábowiemeśmy sámi ſłyſzeli/ y wiemy/ że ten jeſt prawdźiwie zbáwićiel świátá/Chryſtus.

Marginal notes: c Ezái. 65. 1. Ierem. 2. 23. — d Iana. 6. 35. — e Iana. 7. 38. — f 5 Moj 12. 5. 11. 1 Krol 9. 3. 2 Kron 7. 12. — g 2 Krol 17. 29. — h 1 Moj. 12. 3. y 18. 18 y 22. 18 y 26. 4. Zyd. 7. 14. — i 2 Kor. 3. 17. — k Matt. 9. 37. Luka. 20. 2.

43 A Po dwu dniách/ wyszedł z támtąd/ y szedł do Gálilejey. 44 Abowiem sam JEzus świádectwo wydał/ iż l Prorok w Ojczyznie swojey nie jest we czći. 45 A gdy przyszedł do Gálilejey/ przyjeli go Gálilejczycy/ widząc wszystko co czynił w Jeruzalem w Swięto: bo y oni byli przyszli ná Swięto. 46 Tedy záśię przyszedł JEzus m do Kány Gálilejskiey/ gdźie był uczynił z wody wino.

A Był niektory *dworzánin* krolewski w Kápernáum/ ktorego syn chorował. 47 Ten usłyszawszy iż JEzus przyszedł z Judzkiey źiemie do Gálilejey/ szedł do niego/ y prośił go áby zstąpił á uzdrowił syná jego; bo poczynał umieráć. 48 Y rzekł do niego JEzus; Jesli nie ujrzyćie známion n y cudow/ nie uwierzyćie. 49 Rzekł mu on krolewski *dworzánin*; PAnie/ zstąp pierwey niż umrze dźiećię moje. 50 Rzekł mu JEzus; Idź/ syn twoj żywie. Y uwierzył on człowiek mowie ktorą mu powiedźiał JEzus/ y poszedł. 51 A gdy już szedł/ zábieżeli mu słudzy jego/ y oznájmili/ mowiąc; Dźiećię twoje żywie. 52 Tedy ich pytał o godźinę/ w ktorąby śię lepiey miáło? Y rzekli mu; Ze wczorá o śiodmey godźinie opuśćiłá go gorączká. 53 Poznał tedy Oćiec/ iż to oná godźiná byłá, ktorey mu był rzekł JEzus; Iż syn twoj żywie. Y uwierzył sam/ y wszystek dom jego.*

54 TEnći záśię wtory cud uczynił JEzus/ przyszedszy z Judskiey źiemie do Gálilejey.

l Mátt. 13.57. Márk. 6. 4. Luka. 4. 24.
m Jan. 2.1.11
E. ná Niedź. XXI. po S. Trojcy.
n Mátt. 12.39. y 16.1. Márk. 8. 12. Luká. 11.29. 1 Kor. 1. 22.

ROZDZIAŁ V.

Chrystus leżącego u sadzawki w Sábbát uzdrowił. 10. Fáryzeusze ktorzy go potwarzáli. 17. Powagą Ojcá swego przekonał. 19. Boską moc swoję dowodámi gruntownymi. 45. y Mojzeszowym świádectwem, wywiodł.

1 BYło á potym Swięto Zydowskie/ y wstąpił JEzus do Jeruzalem. 2 A byłá w Jeruzalem przy owczey *bramie* sadzawká/ ktora zowią po Zydowsku Betesdá/ májąca pięć gankow. 3 W tych leżáło mnostwo wielkie niedołężnych/ ślepych/ chromych/ wyschłych/ ktorzy czekáli poruszenia wody. 4 Abowiem Anjoł czásu pewnego zstępował w sadzawkę/ y poruszał wodę. A ták kto pierwszy wstąpił po wzruszeniu wody/ zstawał śię zdrowym/ jákąbykolwiek chorobą zięty był.

5 A Był tám niektory człowiek trzydźieśći y ośm lat chorobą złożony. 6 Tego gdy JEzus ujrzał leżącego/ á poznawszy że już przez długi czás chorował/ rzekł mu: Chceszli być zdrow? 7 Odpowiedźiał mu on chory; PAnie/ nie mam człowieká ktoryby mię/ gdy bywa poruszona wodá/ wrzućił do sadzawki; ále gdy ja idę/ inszy przede mną wstępuje. 8 Rzekł mu JEzus: Wstań/ weźmi łoże b twoje/ á chodź. 9 A zárázem stał śię zdrowym on człowiek: y wźiął łoże swoje/ y chodźił. A był Sábbát c onego dniá. 10 Tedy rzekli Zydowie onemu uzdrowionemu: Sábbát jest; nie godźi śię d łożá nośić. 11 Odpowiedźiał im: Ten ktory mię uzdrowił/ ten że mi rzekł; Weźmi łoże twoje/ á chodź. 12 Y pytáli go: Ktoryż jest ten człowiek coć powiedźiał; Weźmi łoże twoje/ á chodź? 13 A on uzdrowiony nie wiedźiał ktoby był; ábowiem był JEzus ustąpił/ ponieważ wiele ludu było ná onym miejscu.

14 POtym go Jezus ználazł w Kośćiele/ y rzekł mu: Otoś śię stał zdrowym; Nie grzesz e wiecey/ áby co gorszego náćię nie przyszło. 15 A odszedszy on człowiek/ powiedźiał Zydom/ iż to był JEzus/ ktory go uzdrowił. 16 A przetoż Zydowie prześládowáli JEzusá/ y szukáli jákoby go zábili/ że to uczynił w Sábbát. 17 A JEzus im odpowiedźiał: Oćiec moj áż do f tąd prácuje/ y Ja prácuję. 18 Dla tego tedy tym więcey szukáli Zydowie jákoby go zábili: nie tylko iż gwałćił Sábbát/ ále że y Ojcá swego g powiádał być Bogiem/ czyniąc śię rownym Bogu/

19 ODpowiedźiał tedy JEzus/ y rzekł im: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Nie może Syn sam od śiebie nic h czynić/ jedno

a 3 Moj. 23. 2. 5 Moj. 16. 1.
b Mátt. 9. 6. Márk. 2. 16.
c Janá. 9. 14.
d 2 Moj. 20. 8. 5 Moj. 5. 12. Jerem. 27.21. Ezech. 10.12.
e Janá. 8. 11. Zyd. 6. 4. 2 Piotr 2. 21.
f Janá. 14.10.
g Mátt. 17.43. Janá. 10.33.
h Janá. 8. 38.

co widźi że Oćiec czyni: Abowiem cokolwiek on czyni/ tákże y Syn czyni. 20 ♣ Boć Oćiec miłuje Syná/ y ukázuje mu wszystko co sam czyni/ y więtsze mu nád te spráwy poka- 21 że/ ábyśćie śię wy dźiwowáli. ♣ Abowiem jáko Oćiec wzbudza umárłe y ożywia/ ták y Syn ktore chce ożywia. 22 ♣ Bo Oćiec nikogo nie sadźi/ 23 lecz wszystek sad dał Synowi. ♣ Aby wszyscy czćili Syná ták jáko czcza Ojcá. ♣ Kto nie czći Syná/ nie 24 czći y Ojcá ktory go posłał. ♣ Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Kto słowá mego i słucha/ y wierzy onemu ktory mię posłał/ ma żywot wieczny: y nie przydźie ná sad: ále 25 przeszedł z śmierći do żywotá. ♣ Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Ze idźie godźiná/ y teraz jest/ gdy umárli usłysza głos Syná Bożego: 26 á ktorzy usłysza/ żyć będa. ♣ Abowiem jáko Oćiec ma żywot sam w sobie/ ták dał y Synowi/ áby miał 27 żywot w sámym sobie. ♣ Y dał mu k moc y sad czynić/ bo jest Synem 28 człowieczym. ♣ Nie dźiwujćież śię temu/ boć przydźie godźiná/ w ktora wszyscy co sa w grobiech usłysza 29 głos jego. ♣ Y pojda ći ktorzy dobrze czynili/ ná powstánie żywotá: ále ći ktorzy źle czynili/ ná powstá- 30 nie sadu. ♣ Nie mogę Ja sam od śiebie nic czynić. ♣ Jáko słyszę/ ták sadzę: á sad moj jest spráwiedliwy: bo nie szukam l woli mojey/ ále woli tego ktory mię posłał/ Ojcá. ♣ 31 Jesliżeć Ja sam o sobie m świadczę/ świádectwo moje nie jest pra- 32 wdźiwe. ♣ Inszy jest co o n mnie świadczy/ y wiem że prawdźiwe jest świádectwo/ ktore wydawa o mnie. 33 ♣ Wyśćie słáli o do Jana/ á on dał 34 świádectwo prawdźie. ♣ Ale Ja nie od człowieká świádectwo biorę/ ále to mowię/ ábyśćie wy byli zbá- 35 wieni. ♣ Onći był świeca gorájaca y świecaca: A wyśćie śię chćieli do czásu poráduwáć w świátłośći 36 jego. ♣ Ale Ja mam świádectwo więtsze niż Janowe. Abowiem spráwy ktore mi dał p Oćiec/ ábym je wykonał: te sáme spráwy ktore Ja czynię/ świadcza o mnie/ iż mię O- 37 ćiec posłał. ♣ A Oćiec ktory mię posłał/ on że świadczył o q mnie; ktorego śćie wy głosu nigdy nie słysze- 38 li/ áni śćie osoby jego r widźieli. ♣ Y słowá jego nie macie w sobie mieszkájacego? ábowiem ktorego on 39 posłał/ temu nie wierzyćie. ♣ Badajćież s śię pism; boć śię wam zdá/ że w nich żywot wieczny/ maćie/ á one sa ktore świádectwo wydawája 40 t o mnie. ♣ A wżdy do mnie przyść 41 nie chcećie/ ábyśćie żywot mieli. ♣ 42 Chwały od ludźi nie przyjmuję. ♣ Alem was poznał/ że miłośći Bożey 43 nie maćie w sobie. ♣ Jam przyszedł w Imieniu Ojcá mego/ á nie przyjmujećie mię: jesliżby przyszedł inny w imieniu swojim/ onego przyjmie- 44 ćie. ♣ Jákoż wy możećie wierzyć/ chwałę u jedni od drugich przyjmując/ ponieważ chwały ktora u jest od 45 sámego Bogá nie szukaćie? ♣ Nie mniemajćie/ ábym Ja was miał oskarżáć przed Ojcem: jestći ktory skárży ná was/ Mojżesz; w ktorym 46 wy nádźieję maćie. ♣ Bo gdybyśćie wierzyli Mojżeszowi/ wierzylibyśćie y mnie; gdyż on o x mnie 47 pisał. ♣ Ale ponieważ Pismom jego nie wierzyćie y jákoż słowom mojim uwierzyćie?

Rozdział VI.

PAn pięćiorgiem chlebá y dwiemá rybkámi, nákarmił 5000 ludźi. 15. Vchodźił przed krolestwem. 17. Do uczniow jádacych po morzu. 19. po wodách przyszedł. 26. O prawdźiwym y nieginacym. 35. chlebie żywotá, mowił. 52. O co Zydowie szemráli. 60. Wiele z uczniow. 66. odstáło od PAná. 69. Lecz Apostołowie wyználi go być Synem Bogá żywiacego.

1 POtym odszedł JEzus zá morze Gálilejskie/ *ktore jest* Tyberyádskie. 2 ♣ Y szedł zá nim lud wielki/ iż widźieli cudá jego ktore czynił 3 nád chorymi. ♣ Y wszedł JEzus ná gorę y śiedźiał tám z uczniámi swojimi. 4 ♣ A byłá blisko Wielkanoc/ 5 Swięto a Zydowskie. ♣ Tedy podniozszy b JEzus oczu/ y ujrzawszy iż wielki lud idźie do niego/ rzekł do Filipá: Zkad kupiemy chlebá áby ći 6 jedli? ♣ Ale to mowił kusząc go; bo 7 on wiedźiał co miał czynić.) ♣ Od-

i *Janá.* 3. 51.
k *Dáni.* 2. 2. *Mátt.* 25. 34. *Thess* 4. 16.
l *Janá.* 6. 38.
m *Janá.* 8. 14.
n *Ezái.* 42. 1. *Mátt.* 3. 17.
o *Janá.* 1. 19.
p *Janá.* 10. 25.
q *Mátt.* 3. 17. y 17. 5.
r 2 *Moj.* 33. 20. 5 *Moj.* 4. 12. 1 *Tim.* 6. 16.
s *Ezái.* 34. 16. *Luka.* 16. 26. *Dźiej.* 17. 11.
t *Janá.* 1. 46.
u *Janá.* 12. 43.
x 1 *Moj.* 3. 15. y 12. 3. y 18. 18. y 49. 10. 5 *Moj.* 18. 15.
E. *ná Srzodopost. Niedź.*
a 2 *Moj.* 12. 18. 3 Moj. 13. 5. 4 Moj. 28. 16.
b *Mátt.* 14. 26.

wiedział mu Filip; Zá dwie śćie groszy chlebá nie dosyć im bedźie/ choćby káżdy z nich máło co wźiął. ✣ 8 Rzekł mu jeden z uczniow jego/ 9 Andrzej brát Symoná Piotrá; ✣ Jest tu jedno páchole / co ma pięćioro chlebá jęczmiennego/ y dwie rybce; 10 ále coż to jest ná ták c wielu? ✣ Tedy rzekł JEzus: Każćie ludowi uśieść; á było trawy dosyć ná onymże miejscu. Y uśiádło mężow w liczbie około pięći tyśiecy. ✣ 11 Wźiął tedy JEzus one chleby; á d podźiękowawszy/ rozdał uczniom/ á uczniowie śiedzącym; tákże y z 12 onych rybek/ ile jedno chćieli. ✣ A gdy byli násyceni / rzekł uczniom swojim; Zbierzćie te ułomki ktore 13 zbywáją/ żeby nic nie zginęło. ✣ Y zebráli/ y nápełnili dwánaśćie koszow ułomkow z oneo pięćiorgá chlebá jęczmiennego / ktore zbywáły 14 tym co jedli. ✣ A oni ludźie/ ujrzawszy cud ktory uczynił JEzus/ mowili; Tenći jest záprawdę on Prorok/ ktory e miał przyść ná świát. 15 ✣ Tedy JEzus poznawszy/ iż mieli przyść y porwáć go/ áby go uczynili Krolem/ uszedł f záśię sam tylko ná gorę.*

16 A Gdy był wieczor / zstąpili g 17 uczniowie jego do morzá. ✣ A wstąpiwszy włodź/ jácháli zá morze do Kápernáum/ á już było ćiemno; á JEzus nie przyszedł był do nich. ✣ 18 A morze/ gdy powstał wielki wiátr/ 19 burzyć śię poczynáło. ✣ Gdy tedy odpłynęli/ jákoby ná dwudźiestu y pięći/ ábo trzydźiestu staj/ ujrzeli JEzusá chodząceo po morzu/ przybliżájącego śię ku łodźi/ y ulękli 20 śię. ✣ A on im rzekł; Jamći jest/ nie 21 bojćie śię. ✣ Y wźięli go ochotnie do łodźi : á zárázem łodź przypłynęłá do źiemie/ do ktorey jácháli.

22 NAzájutrz lud ktory był zá morzem/ widząc że tám nie było drugiey łodźi tylko oná jedná/ w ktorą byli wstąpili uczniowie jego/ á iż JEzus nie wszedł był w łodź z uczniámi swojimi/ ále sámi ucznio- 23 wie jego ujácháli: ✣ (Przyszły też były drugie łodźie z Tyberyády/ blisko do onego miejscá gdźie jedli chleb/ gdy był PAn dźięki uczynił.)

24 ✣ To gdy obaczył lud iż tám nie było JEzusá / áni uczniow jego; wstąpili y oni w łodźie/ y przeprawili śię do Cápernáum/ szukájąc 25 JEzusá. ✣ A ználazszy go zá morzem/ rzekli mu; Mistrzu/ kiedyś 26 tu przybył? ✣ Odpowiedźiał im JEzus/ y rzekł: Záprawdę záprawdę powiádam wam; Szukaćie mię nie przeto/ iżeśćie widźieli cudá/ ále iżeśćie jedli chleb/ y byliśćie 27 násyceni. ✣ Spráwujćież nie pokarm ktory gnie: ále pokarm ktory trwa ku żywotowi wiecznemu/ ktory wam da Syn człowieczy. Abowiem tego h zápieczętował BOg Oćiec.

28 RZekli tedy do niego : Coż będźiemy czynili/ ábyśmy sprá- 29 wowáli spráwy Boże? ✣ Odpowiedźiał JEzus/ y rzekł im; Toć jest spráwá i Boża/ ábyśćie wierzyli w 30 tego, ktorego on posłał. ✣ Rzekli mu tedy; Coż wżdy k ty zá znák czynisz/ ábyśmy widźieli y wierzyli tobie? 31 Coż czynisz? ✣ Ojcowie naszy l jedli mánnę ná puszczy/ jáko jest nápisano; Chleb z niebá dał im ku jedze- 32 niu. ✣ Rzekł im tedy JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Nie Mojżeszći wam dał chleb z niebá/ ále Oćiec moj dáje wam chleb 33 on prawdźiwy z niebá. ✣ Abowiem chleb Boży ten jest/ ktory zstępuje z 34 niebá/ y żywot dawa świátu. ✣ Tedy mu rzekli : PAnie daj nam zá 35 wżdy tego chlebá. ✣ Y rzekł im Jezus: Jamći jest on chleb żywotá/ kto do mnie m przychodźi/ łáknąć nie bedźie: á kto wierzy w mię/ nigdy 36 prágnąć n nie bedźie. ✣ Alem wam powiedźiał : Owszem widźieliśćie 37 mię/ á nie wierzyćie. ✣ Wszystko co mi dawa Oćiec/ do mnie przyjdźie: á tego ko do mnie przyjdźie/ nie wy- 38 rzucę precz. ✣ Bom zstąpił z niebá/ nie izbym czynił wolą moję/ ále o 39 wolą onego ktory mię posłał. ✣ A táć jest wola onego ktory mię p posłał/ Ojcá: ábym z tego wszystkieo co mi dał/ nic nie strácił: ále ábym to wzbudźił w on ostáteczny dźień. ✣ 40 A táć jest wola onego ktory mię posłał/ áby káżdy ko widźi Syna/ á wierzy weń/ miał q żywot wieczny:

Marginalia: c 2 Krol 4. 43. — d 1 Sam. 9. 13. 1 Tim. 4. 4. — e Luka. 7. 16. — f Jana. 18.36. — g Mátt. 14.22. Márk. 6. 47. — h Mátt. 3. 17. y 17.3. Janá. 1. 38. — i 1 Jan. 3. 23. — k Mátt. 16. 1. — l 2 Moj. 16.14. 4 Moj. 11. 7. Psalm 78.24. Mądr. 16.20. — m Janá. 4. 14. — n Janá. 7. 38. — o Luka. 22.42. — p Janá. 10.28. — q Janá. 3. 36

á Ja go wzbudzę w on ostáteczny dźień.

41 Y Szemráli Zydowie o nim/ iż rzekł; jam jest on chleb/ ktorym z niebá zstąpił. ♣ 42 Y mowili: Izaż ten nie jest r JEzus/ syn Jozefow/ ktoremu my Ojcá y mátkę znamy? Jákoż tedy ten powiáda: Zem z niebá zstąpił? ♣ 43 Tedy odpowiedźiał JEzus/ y rzekł im: Nie szemrzyćie miedzy sobą. ♣ 44 Zaden do mnie przyść nie może/ jesli go Oćiec *moj* ktory mię posłał/ nie poćiągnie: á Ja go wzbudzę w ostáteczny dźień. ♣ 45 Nápisano w Prorocech: Y będą s wszyscy wyuczeni od Bogá. ♣ Przetoż káżdy kto słyszał od Ojcá/ á náuczył śię/ przychodźi do mnie. ♣ 46 Nie iżby kto widźiał t Ojcá/ oprocz tego/ ktory jest od Bogá: ten widźiał Ojcá. ♣ 47 Záprawdę záprawdę powiádam wam: Kto w mię wierzy ma żywot u wieczny. ♣ 48 Jam jest on chleb żywotá. ♣ 49 Ojcowie wászy jedli x mánnę ná puszczy/ á pomárli. ♣ 50 Ten jest on chleb/ ktory z niebá zstępuje: jesliby go kto jadł/ nie umrze. ♣ 51 Jamći jest chleb on żywy/ ktorym y z niebá zstąpił: jesliby kto jadł z tego chlebá/ żyć będźie ná wieki. A chleb/ ktory Ja dam/ jest ćiáło moje: ktore Ja dam zá żywot świátá.

52 Wádźili śię tedy Zydowie miedzy sobą/ mowiąc: Jákoż ten może nam dáć ćiáło swoje ku jedzeniu? ♣ 53 Y rzekł im Jezus: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Jesli nie będźiećie jedli ćiáłá Syná człowieczego/ y pili krwie jego/ nie máćie żywotá w sobie. ♣ 54 Kto je ćiáło moje/ á pije krew moję/ ma żywot wieczny: á Ja go wzbudzę w on ostáteczny dźień. ♣ 55 Abowiem ćiáło moje/ prawdźiwie jest pokarm: á krew mojá/ prawdźiwie jest napoj. ♣ 56 Kto je ćiáło moje/ y pije krew moję/ we mnie mieszka á Ja w nim. ♣ 57 Jáko mię posłał żywiący Oćiec/ y ja żywię przez Ojcá: *ták* kto mnie pożywa/ y on żyć będźie przez mię. ♣ 58 Tenći jest chleb on/ ktory z niebá zstąpił. ♣ Nie jáko Ojcowie wászy jedli mánnę á pomárli: Kto je ten chleb/ żyć będźie ná wieki. ♣ 59 To mowił w bożnicy ucząc w Kápernáum.

r *Mátt.* 13.53.
s *Ezái.* 54.13. *Jerem.* 31.34.
t *Mátt.* 11.27.
u *Janá.* 3. 16.
x 1 *Moj.* 16.15.
y *Janá.* 3. 13.

60 Wiele ich tedy z uczniow jego słysząc to/ mowili: Twárda to jest mowá/ ktoż jey słucháć może? ♣ 61 Ale wiedząc JEzus sam w sobie/ iż o tym szemráli uczniowie jego/ rzekł im: ♣ 62 Toż was obraża? Coż gdybyśćie ujrzeli Syná człowieczego wstępującego/ gdźie był z pierwy? ♣ 63 Duchći jest/ ktory ożywia/ ćiáło nic nie pomaga: Słowá ktore Ja wam mowię/ Duch są/ y żywot są. ♣ 64 Ale są niektorzy z was/ co nie wierzą. Abowiem wiedźiał od początku JEzus/ ktorzy byli co nie wierzyli; y kto jest a co go miał wydáć. ♣ 65 Y mowił: Dla tegomći wam powiedźiał/ Iż żaden nie może przyść do mnie/ jesliby mu nie było dano od Ojcá mojego.

66 Od tego czásu wiele uczniow jego odeszło ná zad/ á więcey z nim nie chodźili. ♣ 67 Tedy rzekł JEzus do *onych* dwunaśći; Izali y wy chcećie odejść? ♣ 68 Y odpowiedźiał mu Symon Piotr; PAnie/ do kogoż pojdźiemy? *Ty* masz słowá żywotá wiecznego. ♣ 69 A myśmy uwierzyli y poználi/ żeś ty jest CHrystus/ on b Syn Bogá żywego. ♣ 70 Odpowiedźiał im JEzus; Izalim Ja nie dwunaśći was obrał/ á jeden z was jest Dyabeł. ♣ 71 A to mowił o Judaszu/ *synu* Symoná/ Iszkáryoćie: bo go ten c wydáć miał będąc jednym z onych dwunaśći.

Rozdział VII.

CHrystus zá powinnymi ná Swięto Kuczek. 10. Potájemnie szedł. 14. Vczył w kośćiele 25. O nim rozne zdánia ludzkie. 33. Kśięża go jimáć kazáli. 41. Rozruch śię stał dla niego miedzy pospolstwem. 47. Miedzy Fáryzeuszámi, y sługámi ich. 50. Nikodem śię ujął o krzywdę jego.

1 A Potym chodźił JEzus po Gálilejey: bo śię nie chćiał báwić w źiemi Judskiey; przeto/ że Zydowie szukáli/ áby go zábili. ♣ 2 Y było blisko święto Zydowskie a Kuczek. ♣ 3 Tedy rzekli do niego brácia jego; Odejdź z tąd/ áidź do Judskiey źiemie: żeby uczniowie twoji widźieli spráwy twoje/ ktore czynisz. ♣ 4 Abowiem żaden nic w skrytośći nie czyni/

z *Márk.* 16.19. *Luka.* 24.51. *Janá.* 3. 13. *Dźiej.* 1. 9. *Efez.* 4. 10.
a *Janá.* 13.11.
b *Mátt.* 16.16. *Janá.* 11.27.
c *Luka* 22.47.
a 3 *Moj.* 23.34.

ni/ kto chce bydź widźiány. Przetoż ty jesli tákie rzeczy czyniß/ objaw 5 śie świátu. Bo y brácia jego nie 6 wierzyli b weń. Y rzekł im JEzus: Czás moj jeszcze nie przyßedł: ále czás wáß záwżdy jest pogotowiu. 7 Nie może c świát nienawidźieć/ ále mnie nienawidźi: bo Ja świadczę o nim/ iż spráwy jego 8 d złe są. Idźćież wy ná to świeto/ Ja ć jeszcze nie pojdę ná to świeto: bo moj czás jeszcze śie e nie wypełnił. 9 A to im powiedźiawßy/ zostáł w Gálilejey.

10 A Gdy poßli brácia jego/ tedy y on ßedł ná świeto: nie jáwnie/ 11 ále jáko y potájemnie. A Żydowie ßukáli f go w świeto/ y mowili: 12 Gdźież on jest? Y było o nim wielkie ßemránie g miedzy ludem. Bo jedni mowili; Że jest dobry: á drudzy mowili; Nie/ ále zwodźi lud. 13 Wßákże o nim żaden jáwnie h nie mowił/ dla bojáźni Żydowskiey.

14 A Gdy już było w poł świetá/ wstąpił JEzus do Kośćiołá/ y 15 uczył. Y dźiwowáli śie Żydowie/ mowiąc: Jákoż ten umie pi- 16 smo/ gdyż śie nie uczył? Odpowiedźiał im JEzus/ y rzekł: Náuká mojá/ nie jestći mojá/ ále tego kto- 17 ry mie posłał. Jesliby kto chćiał czynić wolą jego/ ten bedźie umiał rozeznáć/ jesli tá náuká jest z Bogá/ czyli Ja sam od śiebie mowię. 18 Ktoć z sámego śiebie mowi/ chwały własney ßuka: ále kto ßuka chwały tego ktory go posłał/ ten jest prawdźiwy/ á niemáß w nim niespráwiedliwośći. 19 Izali wam k Mojżeß nie dał Zakonu/ á żaden z was nie przestrzega Zakonu? Przeczże ßukáćie ábyśćie mie l zábili? 20 Odpowiedźiał lud y rzekł: Dyabelstwo 21 maß; Ktoż ćie ßuka m zábić? Odpowiedźiał Jezus/ y rzekł im: Jedenem uczynek uczynił/ á wßyscy śie 22 temu dźiwujećie! Wßák Mojżeß wydał wam obrzezkę/ (nie iżby byłá n z Mojżeßá/ ále z Ojcow) á w Sáb- 23 bát obrzezujećie człowieká. Ponieważ człowiek przyjmuje obrzezkę w Sábbát áby nie był zgwałcony Zakon Mojżeßow/ *przecz* śie ná mie gniewaćie/ żem cáłego człowie- 24 ká uzdrowił w Sábbát! Nie sądźćie o według widzenia: ále spráwiedliwy sąd sądźćie.

25 MOwili tedy niektorzy z Jeruzalemczykow: Izali to nie 26 jest ten/ ktorego ßukáją zábić? A oto jáwnie mowi/ á nic mu nie mowią. Izali prawdźiwie poználi Kśiążetá/ iż ten jest prawdźiwie 27 CHrystus? Ale o tym wiemy z kąd jest. Ale gdy CHrystus przyjdźie/ nikt nie bedźie wiedźiał z kąd 28 by był. Wołał tedy JEzus w Kośćiele ucząc á mowiąc: Y mnie znaćie/ y z kąd jem jest wiećie: á nie przyßedłem o sam od śiebie/ ále jest prawdźiwy/ ktory mie q posłał/ kto- 29 rego wy nie znaćie. Lecz ja r Ja znam: bom od niego jest/ á on mie 30 posłał. Y ßukáli s jákoby go pojimáć: ále żaden nie śćiągnął nań reki: bo jeszcze nie przyßłá byłá 31 godźiná jego. A wiele ich z ludu wierzyli t weń/ y mowili: CHrystus gdy przyjdźie/ izaż wiecey cudow uczyni nád te/ ktore ten uczy- 32 nił? A słyßeli Fáryzeußowie/ iż to lud o nim ßemrał: y posłáli Fáryzeußowie y Przedniejßy Kápłáni 33 sługi/ áby go pojimáli. Rzekł im tedy JEzus: Jeszcze ná máły czás u jestem z wámi/ potym odejdę do 34 tego ktory mie posłał. Szukáć mie x bedźiećie/ ále nie znajdźiećie: á gdźie Ja bedę/ wy przyść nie mo- 35 żećie. Mowili tedy Żydowie miedzy sobą: Do kądże ten pojdźie/ że my go nie znajdźiemy? czyli do rozproßonych Pogánow pojdźie/ y be- 36 dźie uczył Pogány? Coż to zá mowá ktora wyrzekł: Szukáć mie bedźiećie/ ále nie znajdźiećie: y gdźie ja 37 bedę/ wy przyść nie możećie? A w on ostáteczny dźień wielki Swietá y onego/ stánął JEzus/ y wołał mowiąc: Jesli z kto prágnie/ 38 niech do mnie przyjdźie/ á pije! Kto wierzy w mie/ jáko mowi pismo/ rzeki wody żywey popłyną z żywotá 39 jego. (A to mowił o Duchu ktorego a wźiąć mieli wierzący weń: ábowiem jeszcze nie był *dány* Duch Swiety/ przeto że jeszcze JEzus nie był uwielbiony.)

b Márk. 3. 21. c Jáná. 15.19. d Jáná. 3. 19. e Jáná. 8. 20. f Jáná. 11.56. g Jáná. 9. 16. h Jáná. 12.42. i Jáná. 12.49. k 2 Moj. 20. 1. y 24.4. l Mátt. 12.14. Jáná. 5. 18. m Jáná. 8. 48. y 10.20 n 1 Moj. 17.10. 3 Moj 12. 3.

o 3 Moj. 19.15. 5 Moj 1. 17. Przyp 24.13. Jákub 2. 4. p Jáná. 5. 43. y 8.42. q Jáná. 8. 26 Rzym 3. 4. r Jáná. 10.15. s Luka. 20.19. t Jáná. 8. 30. u Jáná. 16.16. x Jáná. 8. 21. y 13.33 y 3 Moj. 23.36. z Iáná. 6. 35. a Ezái. 44. 3. Ioel. 2. 28. Dźiej. 2. 17.

40 Wiele ich tedy z onego ludu słyszac te słowá / mowili; Tenci jest b práwdźiwie on Prorok. 41 A drudzy mowili: Ten jest CHrystus. Ale niektorzy mowili: Azaż z Gálilejey przyjdźie CHrystus? 42 Azaż nie mowi Pismo / Iż z naśienia Dawidowego / y z Betlehem c miásteczká/ gdźie był Dawid/ przyjdźie CHrystus? 43 A ták stáło śię rozerwánie dla niego miedzy ludem.

44 Y Chćieli go d niektorzy z nich pojimáć/ ále żaden nie śćiagnał ná ń rak *swojich*. 45 Przyszli tedy słudzy do Przedniejszych Kápłánow/ y do Fáryzeuszow: Ktorzy im rzekli: Przeczżeśćie go nie przywiedli? 46 Odpowiedźieli oni słudzy: Nigdy ták nie mowił człowiek / jáko ten człowiek. 47 Y odpowiedźieli im Fáryzeuszowie: Abośćie y wy zwiedźieni? 48 Izali kto uwierzył e weń z Kśiażat / ábo z Fáryzeuszow? 49 Tylko ten gmin/ ktory nie zna zakonu: przeklęći sa.

50 Y Rzekł do nich f Nikodem/ ktory był przyszedł w nocy do niego / bedac jeden z nich: 51 Izali g zakon nász sadźi człowieká/ jesliby pierwey nie słyszał od niego / y nie poznałby co czyni? 52 A oni mu odpowiedźieli/ y rzekli: Izaliś y ty Gálilejczyk? Badajże śię á obacz / iże Prorok z Gálilejey nie powstał. 53 Y poszedł káżdy do domu swego.

Rozdział VIII.

O Niewieśćie ná cudzołostwie zástdney. 11. O odpuszczeniu grzechow. 12. Chrystus czymby był. 22. Z ktorym Zydowie sprzeczájac śie, bluźnili go. 59. Y ukámienowáć go chćieli, lecz on ustąpił.

1 A JEzus poszedł ná gorę oliwna. 2 Potym záśie ráno ućiekł przyszedł do Kośćiołá: á lud wszystek zszedł śię do niego; y śiadszy uczył je. 3 Y przywiedli do niego Náuczeni w piśmie y Fáryzeuszowie niewiástę ná cudzołostwie zástána/ á postáwiwszy ja w pośrzodku. 4 Rzekli mu; Náuczyćielu/ te niewiástę zástano ná sámym uczynku cudzołostwá. 5 A w Zakonie nam Mojżesz a przykazał tákie kámienowáć: á ty co mowisz? 6 A to mowili kusząc go / áby go mogli oskarżyć. A JEzus schyliwszy śię ná doł / pisał pálcem ná źiemi. 7 A gdy śię go nie przestawáli pytáć / podniozszy śię rzekł do nich; Kto z was jest bez grzechu/ niech ná nię b pierwszy kámieniem rzući. 8 A záśię schyliwszy śię ná doł/ pisał ná źiemi. 9 To gdy oni usłyszeli / bedac od sumnienia przekonáni / jeden zá drugim wychodźili / poczawszy od stárszych áż do ostátecznych; iż tylko sam JEzus zostáł / á oná niewiástá w pośrzodku stojaca. 10 A podniozszy śię JEzus/ y żadnego nie widzac tylko one niewiástę/ rzekł jey; Niewiásto gdźież sa oni co ná ćię skárżyli? 11 Zaden ćię nie potepił? A oná rzekłá; Zaden PAnie. A JEzus jey rzekł; Ani Ja ćiebie potepiam. Idźże / á już więcey c nie grzesz.

12 Záśię im rzekł JEzus/ mowiac; Jam jest świátłość d świátá. Kto mnie náśláduje / nie bedźie chodźił w ćiemnośći / ále bedźie miał świátłość żywotá. 13 Rzekli mu tedy Fáryzeuszowie; Ty sam o sobie świadczysz/ á świádectwo twoje nie jest prawdźiwe. 14 Odpowiedźiał JEzus / y rzekł im: Choćiaż Ja świadczę sam o sobie / *jednák* e prawdźiwe jest świádectwo moje: bo wiem f z kad em przyszedł / y dokad ide. Lecz wy nie wiećie z kad em przyszedł/ y dokad ide. 15 Wy według ćiáłá sadźićie; ále Ja nikogo nie sadzę. 16 A choćbym y Ja sadźił/ sad moj jest prawdźiwy; bom nie jest sam/ ále Ja/ y ktory mię posłał/ Oćiec. 17 A w Zakonie g wászym nápisano jest; Iż dwojgá ludźi świádectwo prawdźiwe jest. 18 Jam jest ktory sam o sobie świadczę; świadczy o mnie y ten h ktory mię posłał/ Oćiec. 19 Tedy mu rzekli: Gdźież jest ten twoj Oćiec? Odpowiedźiał JEzus; Ani mnie znaćie / áni Ojcá mego: Byśćie i mnie ználi / y Ojcá byśćie mego ználi. 20 Te słowá mowił JEzus w skárbnicy ucząc w Kośćiele: á żaden go nie pojimał; bo jeszcze byłá nie przyszłá k godźiná jego.

Margin references (left): b Mátt. 21.46. c Mich 5. 2. Mátt. 2. 5. d Mátt. 21.46. e 1 Kor. 1. 26. f Janá. 3. 2. g 2 Moj 23. 2. 3 Moj 19.15. 5 Moj 1. 16. y 19.15. a 3 Moj 20. 10. 5 Moj 22. 22.

Margin references (right): b 5 Moj 17. 7. c Janá. 5. 14. d Janá. 1. 9. y 9. 5. y 12.46. e Janá. 5. 31. f Janá. 7. 28. g 4 Moj. 35. 30. 5 Moj 17. 6. y 19.15 Mátt 18.16. 2 Kor. 13. 1. Zyd. 10.28. h Mátt. 3. 17. i Janá. 16. 3. k Janá. 7. 8.

21 RZekł im tedy záśię JEzus: Ja idę/ y będźiećie mię l szukáć/ á w grzechu wászym pomrzećie. Gdźie Ja idę/ wy przyść nie możećie. ✠ 22 Mowili tedy Zydowie: Aboć śię sam zábije że mowi; Gdźie Ja idę/ wy przyść nie możećie. ✠ 23 Y rzekł do nich; Wyśćie z niskośći/ á Jam m z wysokośći: wyśćie z tego świátá/ á Jam záś nie jest z tego świátá. ✠ 24 Przetomći wam powiedźiał: Iż pomrzećie w grzechách wászych. Bo jeśli nie uwierzyćie/ żem Ja jest/ pomrzećie w grzechách wászych. ✠ 25 Tedy mu rzekli: Ktożeś ty jest? Y rzekł im JEzus: To co wam y z pocżątku powiádam. ✠ 26 Wieleć mam o was mowić y sądźić/ ále ten ktory mię posłał n jest prawdźiwy: á Ja com od niego słyszał/ to mowię ná świećie. ✠ 27 Ale nie zrozumieli/ że im o Ojcu mowił. ✠ 28 Przetoż im rzekł JEzus: Gdy wywyższyćie o Syná człowieczego/ tedy poznaćie żem Ja jest/ á sam od śiebie nic nie czynię: ále jáko mię p náuczył Oćiec mej/ ták mowię. ✠ 29 A ten ktory mię posłał/ ze mną jest/ nie zostáwił mię sámego Oćiec: bo co mu śię podoba/ to Ja záwżdy czynię. ✠ 30 To gdy on mowił/ wiele r ich weń uwierzyło.

31 TEdy mowił JEzus do tych Zydow/ co mu uwierzyli: Jeśli wy zostániećie w słowie mojim/ prawdźiwie ucżniámi mojimi będźiećie. 32 ✠ Y poznaćie prawdę/ á prawdá s was wyswobodźi. 33 ✠ Y odpowiedźieli mu: Mysmy naśienie Abráhámowe/ á nigdysmy nie służyli nikomu: jákoż ty mowisz/ Iż wolnymi będźiećie. ✠ 34 Odpowiedźiał im JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Iż wszelki kto t czyni grzech/ sługą jest grzechu. ✠ 35 A sługáć nie mieszka w domu ná wieki/ ále syn mieszka ná wieki. ✠ 36 A przetoż jeśli u was Syn wyswobodźi/ prawdźiwie wolnymi będźiećie. ✠ 37 Wiem żeśćie naśienie Abráhámowe: lecż szukaćie ábyśćie mię zábili/ iż mowá mojá nie ma u was miejscá. ✠ 38 Ja com widźiał u Ojcá mego/ powiádam: á wy też to cośćie widźieli u Ojcá wászego/ czynićie. ✠ 39 Odpowiedźieli mu y rzekli: Oćiec nasz jest Abraham. Rzekł im JEzus: Byśćie byli x synámi Abráhámowymi/ czynilibyśćie uczynki Abráhámowe. ✠ 40 Ale teraz szukaćie ábyśćie mię zábili/ człowieká tego/ ktorym wam y prawdę mowił/ ktoram słyszał od Bogá. ✠ 41 Tego Abráhám nie czynił. Wy czynićie uczynki Ojcá wászego. Rzekli mu tedy: My z nierządu nie jesteśmy zpłodzeni/ jednego Ojcá mamy/ Bogá. ✠ 42 Tedy im rzekł JEzus: Być był Bog Ojcem wászym/ tedybyśćie mię miłowáli: gdyżem Ja od Bogá wyszedł/ y przyszedłem: ánim sam z od śiebie przyszedł/ ále mię on posłał. ✠ 43 Przecżże tey powieśći mojey nie pojmujećie? Przeto iż nie możećie słucháć mowy mojey. ✠ 44 Wyśćie z Ojcá Dyabłá/ y pożądliwośći Ojcá wászego czynić chcećie: onći był mężobojcą od pocżątku/ y w prawdźie a nie stał/ bo w nim prawdy niemász: gdy mowi kłamstwo/ z swego włásnego mowi/ iż jest kłamcą y ojcem kłamstwá. ✠ 45 A Ja że prawdę mowię/ nie wierzyćie mi.

46 KTo ż nie z was obwini z grzechu? Jeśliż prawdę mowię/ przecżże wy mi nie wierzyćie? ✠ 47 Ktoć z Bogá jest/ słow b Bożych słucha: dla tego wy nie słucháćie/ że z Bogá nie jesteśćie. ✠ 48 Odpowiedźieli tedy Zydowie/ y rzekli mu: Izali my nie dobrze mowimy/ żeś ty jest Sámárytan/ y Dyabelstwo c masz? ✠ 49 Odpowiedźiał JEzus: Jać Dyabelstwá nie mam/ ále czczę Ojcá mego: á wyśćie mię nie uczćili. ✠ 50 Jáć nie szukam chwały mojey: jest ten ktory szuka y sądźi. ✠ 51 Záprawdę záprawdę powiádam wam: Jeśli kto d słowá me záchowywáć będźie/ śmierći nie oglądá ná wieki. ✠ 52 Tedy mu rzekli Zydowie: Teráześmy poználi że Dyabelstwo masz; Abráhám umárł/ y Prorocy: A ty powiádasz: Jeśli kto słowá moje záchowywáć będźie/ śmierći nie skosztuje ná wieki. ✠ 53 Izaś ty jest więtszy nád Ojcá nászego Abráhámá? ktory umárł/ y Prorocy pomárli: Kimże śię ty wżdy czynisz? ✠ 54 Odpowiedźiał JEzus: Jeśli śię Ja sam e chwalę/ chwałá

l Janá. 7. 34.
m Janá. 3. 30.
n Janá. 7. 28.
o Janá. 3. 14.
p Janá. 7. 16.
q Janá. 16. 32.
r Janá. 7. 31.
s Rzym 6. 17.
t Rzym 6. 20. 2 Piotr 2. 19.
u Rzym 8. 2.
x Rzym 2. 28. y 9. 6.
y Janá. 17. 17.
z Janá. 5. 43. y 7. 29.
a 1 Moj. 3. 4. 1 Jan. 3. 8.
E. ná Niedź. Białą.
b 1 Jan. 4. 6.
c Janá. 7. 20. y 10. 20.
d Janá. 11. 25.
e Janá. 5. 41.

mojá nic nie jest. Jestći Oćiec moj/ ktory mię chwali: o ktorym wy powiádaćie/ że jest Bogiem wáßym. 55 ✠ Lecz go nie znáćie/ á Ja go znam: y jeslibym rzekł/ że go nie znam/ byłbym podobnym wam kłamcą: ále go znam/ y słowá jego záchowywam. 56 ✠ Abráhám Oćiec wáß z rádośćią żądał/ áby oglądał dźień moj/ y oglądał y rádował śię. 57 ✠ Tedy rzekli Zydowie do niego; Pięćdźieśiąt lat jeßcze nie maß/ á Abráhámáś widźiał? 58 ✠ Rzekł im JEzus: Zápráwdę zápráwdę powiádam wam; Pierwey niż f Abráhám był/ jam jest. 59 ✠ Porwáli tedy g kámienie/ áby náń ćiskáli. Lecz JEzus zchronił h śię/ y wyßedł z Kośćiołá przechodząc przez pośrzodek ich; y ták uszedł. *

f 2. Moj. 3. 16. g Janá. 10. 31. h Luká. 4. 30.

ROZDZIAŁ IX.

Chrystus ślepo národzonego w Sábbát uzdrowił. 13. Ktory po długich z Fáryzeußámi dysputácyách. 22. 25. Wygnány był z Bożnice. 36. Lecz go Chrystus wieczną świátłośćią opátrzył.

1 A Mimo idąc/ ujrzał człowieká ślepego od národzenia. 2 ✠ Y pytáli go ucżniowie jego/ mowiąc: Mistrzu/ ktoż zgrzeßył/ ten/ czyli rodźicy jego? iż śię ślepym národźił. 3 ✠ Odpowiedźiał JEzus; Ani ten zgrzeßył/ áni rodźicy jego: ále żeby śię a okazáły spráwy Boże ná nim. 4 ✠ Jać muszę b spráwowáć spráwy onego ktory mię posłał/ poki dźień jest: przychodźi noc/ gdy żaden nie będźie mogł nie spráwowáć. 5 ✠ Pokim jest ná świećie/ jestem c świátłośćią świátá. 6 ✠ To rzekßy/ plunął ná źiemię: á uczynił błoto z śliny/ y pomázał onym błotem oczy ślepego. 7 ✠ Y rzekł mu: Jdź/ umyj śię w sadzawce d Syloe/ co śię wykłada/ Posłány. Poßedł tedy y umył śię/ y przyßedł widząc.

8 A Ták sąśiedźi/ y ktorzy go przed tym widáli ślepego/ mowili: Azali nie ten jest/ ktory śiadał/ y żebrał? 9 ✠ Drudzy mowili: Iż ten jest. A drudzy/ Iż jest jemu podobny. 10 ✠ Lecz on mowił/ żem ja jest. Tedy mu rzekli: Jákoż są otworzone oczy twoje? 11 ✠ A on odpowiedźiał y rzekł: Człowiek ktorego zowią JEzusem/ uczynił błoto y pomázał oczy moje/ á rzekł mi: Jdź do sadzawki Syloe/ á umyj śię. A ták odßedßy y umywßy śię/ przejrzałem. 12 ✠ Tedy mu rzekli: Gdźież on jest? ✠ Rzekł; Nie wiem. 13 Tedy przywiedli onego ktory przed tym był ślepy do Fáryzeußow. 14 ✠ A był Sábbát gdy e JEzus uczynił błoto/ y otworzył oczy jego.

a Janá. 11. 4. b Janá. 5. 17. c Ezái. 42. 6. y 49. 6. Luká. 2. 32. Janá. 1. 9. y 8. 12. y 12. 46. Dźiej. 13. 47. d Nehem. 3. 15. Ezái. 6. 8.

15 TEdy go znowu pytáli y Fáryzeußowie/ jáko przejrzał? A on im rzekł: Włożył mi błotá ná oczy; y umyłem śię/ y widzę. 16 ✠ Tedy niektorzy z Fáryzeußow rzekli: Człowiek ten nie jest z Bogá; bo nie strzeże Sábbátu. Drudzy záśię mowili; Jákoż może f człowiek grzeßny tákowe cudá czynić? Y było rozerwánie g miedzy nimi. 17 ✠ Rzekli tedy ślepemu powtore; Ty co mowiß o nim/ ponieważ otworzył oczy twoje? A on rzekł; Prorok h jest.

18 A Nie wierzyli Zydowie o nim żeby był ślepym/ á przejrzał: áż záwołáli rodźicow onego/ ktory przejrzał. 19 ✠ Y pytáli ich mowiąc; Tenże jest syn wáß/ o ktorym wy powiadaćie/ iż śię ślepo národźił: jákoż wżdy teraz widźi? 20 ✠ Odpowiedźieli im rodźicy jego/ y rzekli; Wiemy żeć to jest syn náß/ y że śię ślepo národźił. 21 ✠ Lecz jáko teraz widźi/ nie wiemy; ábo kto otworzył oczy jego/ my nie wiemy: Mać látá/ pytajćież go; on sam o sobie powie. 22 ✠ Ták mowili rodźicy jego/ że śię báli Zydow: ábowiem już i byli Zydowie postánowili/ áby/ ktoby go kolwiek Chrystusem wyznał/ był z bożnice wyłączony. 23 ✠ Przetoż rzekli rodźicy jego: Mać látá/ pytajćież go.

24 TEdy záwołáli powtore człowieká onego ktory był ślepy/ y rzekli mu: Daj chwałę Bogu: myć wiemy/ iż ten człowiek jest grzeßny. 25 ✠ A on odpowiedźiał/ y rzekł: Jesli grzeßny jest/ nie wiem: to tylko wiem/ iż będąc ślepym teraz widzę. 26 ✠ Y rzekli mu znowu: Cożći uczynił? Jákoż otworzył oczy twoje? ✠ 27 Odpowiedźiał im: Jużemći wam

e Mátt. 12. 1. Márk. 2. 23. Luka. 6. 1. Janá. 5. 9. f Janá. 3. 2. g Janá. 7. 12. h Luka. 7. 16. y 24. 19. Janá. 4. 19. y 6. 14. i Janá. 7. 13. y 12. 42.

powiedział/ á nie słyszeliście? przecże jeszcze słyszeć chcecie? Izali y wy chcecie być uczniámi jego?

28 TEdy mu złorzeczyli/ y rzekli: Ty bądź uczniem jego: áleśmy my uczniámi Mojżeszowymi. 29 ✣ My wiemy że Bog do Mojżeszá k mowił: lecz ten z kądby był nie wiemy. 30 ✣ Odpowiedział *on* człowiek/ y rzekł im: Toć záprawdę rzecz dziwna: że wy nie wiecie z kąd jest/ á otworzył oczy moje. 31 ✣ A wiemy iż Bog l grzesznikow nie wysłuchawa: ále jeśliby kto chwalcą Bożym był/ y wolą jego czynił/ tego wysłuchawa. 32 ✣ Od wieku nie słychano/ áby kto otworzył oczy ślepo národzonego. ✣ 33 Być ten nie był od Bogá/ nie mogłciby nic m uczynić. 34 ✣ Odpowiedzieli y rzekli mu: Tyś się wszystek w grzechách národził/ á ty nas uczysz? Y wygnáli go precz.

35 A Usłyszawszy JEzus iż go precz wygnáli/ y ználazszy go/ rzekł mu: Wierzyszże ty w Syná Bożego? 36 ✣ A on odpowiedział y rzekł: A ktoż jest PAnie/ ábym weń wierzył? 37 ✣ Y rzekł mu JEzus: Y widziałeś go/ y ktory n mowi z tobą/ onci jest. 38 ✣ A on rzekł: Wierzę PAnie: y pokłonił mu się.

39 Y Rzekł mu JEzus: Ná sądem ći Ja przyszedł o náten świát/ áby ći ktorzy nie widzą/ widzieli: á ći ktorzy widzą/ áby ślepymi p byli. 40 ✣ Y usłyszeli to niektorzy z Fáryzeuszow/ ktorzy byli z nim/ y rzekli mu: Izali y my ślepymi jesteśmy? 41 ✣ Rzekł im JEzus: Byśćie byli q ślepymi/ nie mielibyśćie grzechu. Lecz teraz mowićie: Iż widziemy: przetoż grzech wász zostawa.

ROZDZIAL X.

Chrystus Fáryzeusze złymi Pásterzmi. 8. A śiebie wielą dowodow. 11. 14. dobrym być pokazał. 19. Z kąd urosło rozerwánie. 31. Do kámienia śię Fáryzeuszowie rzućili. 39. A gdy go chćieli pojimáć, on z rąk ich uszedł.

1 ZAprawdę záprawdę powiádam wam; Kto nie wchodzi drzwiámi do owczárnie/ ále wchodzi inedy/ ten jest złodziey y zbojcá. 2 ✣ Lecz kto wchodzi drzwiámi/ pásterzem 3 jest owiec. ✣ Temu odźwierny otwiera/ y owce słuchają głosu jego; á on swojich własnych owiec z imienia woła/ y wywodzi je. 4 ✣ A gdy wypuśći owce swoje/ idzie przed nimi/ á owce idą zá nim; bo znáją głos jego. 5 ✣ Ale zá cudzym nie idą/ lecz uciekáją od niego; bo nie znáją głosu obcych. 6 ✣ Tę im przypowieść JEzus powiedział: lecz oni nie zrozumieli tego co im mowił. 7 ✣ Rzekł im tedy záśię JEzus: Záprawdę záprawdę powiádam wam; Iżem Ja jest a drzwiámi owiec. 8 ✣ Wszyscy ile ich przede mną przyszło/ złodzieje są y zbojcy; ále ich nie słucháły owce. 9 ✣ Jamći jest drzwiámi: jeśli kto przez mię wnidzie/ zbáwiony będzie; á wnidzie y wynidzie/ y pástwisko znajdzie. 10 ✣ Złodziey nie przychodzi jedno żeby kradł/ á zábijał y trácił: Jam przyszedł áby żywot miáły/ y obfićie miáły.*

11 JAm jest b on dobry Pásterz. Dobry Pásterz duszę swoję kładzie zá owce. 12 ✣ Lecz najemnik/ y ten ktory nie jest Pásterzem/ ktorego nie są owce własne/ widząc wilká przychodzącego/ opuszcza owce y ucieka: á wilk porywa y rozprasza owce. 13 ✣ A najemnik c ućieka/ iż jest najemnik/ y nie ma pieczy o owcách. 14 ✣ Jam jest on pásterz dobry/ y znam d moje/ á moje mię też znáją. 15 ✣ Jáko mię zna e Oćiec/ y Ja znam Ojcá/ y duszę moję kładę zá owce. 16 ✣ A mam f y drugie owce/ ktore nie są z tey owczárni/ y teć muszę przywieść: y głosu mego słucháć będą/ á będzie g jedná owczárnia/ y jeden pásterz.*

17 DLa tego mię miłuje Oćiec/ iż Ja kładę duszę h moję/ ábym ją záśię wziął. 18 ✣ Żaden jey nie bierze odemnie/ ále Ja kładę ją sam od śiebie: mam i moc położyć ją/ y mam moc záśię wziąć ją. Toć rozkazánie wziąłem od Ojcá mego. ✣ 19 Tedy śię stáło znowu rozerwánie miedzy k Zydámi dla tych słow. 20 ✣ Y mowiło ich wiele z nich: Dyabelstwo l ma/ y száleje; czemuż go słucháćie? 21 ✣ Drudzy mowili; Te słowá nie są Dyabelstwo májącego. Izali

Marginal notes (left): k 2 Moj. 3. 6. y 19.19. — l Psalm 66.18. Przyp. 15.29. y 28.9. Ezái. 1. 15. Mich. 3. 4. 1 Jan. 3. 20. y 5.16. — m Janá. 3. 2. — n Janá. 4. 26. — o Janá. 3. 17. — p Mátt. 13.14. — q Janá. 15.22. — E. ná Wtorek Swiąteczny.

Marginal notes (right): a Janá. 14. 6. — E. ná Niedz. II. po Wielkiey nocy. — b Ezái. 40.11. — c Zach. 11.16. — d 2 Tym. 2. 19. — e Mátt. 11.27. — f Ezái. 56. 8. — g Ezech. 37.22. — h Ezái. 53.10. — i Jan. 2. 19. — k Jan. 9. 16. — l Jan. 7. 20.

Dyabel może ślepych oczy otwarzáć?

22 A Było w Jeruzalem poświacánie Kośćiołá; á zimá byłá. 23 Y przechadzał śie JEzus w Kośćiele w przyśionku m Sálomonowym. 24 Tedy go obstąpili Zydowie/ y rzekli mu: Dokadże duszę náſzę ná rzeczy trzymaſz? Jeſliżeś ty jeſt Chryſtus/powiedz nam jáwnie? 25 Odpowiedźiał im JEzus: Powiedźiałem wam/ á nie wierzyćie: Spráwy ktore Ja czynię w Jmieniu n Ojcá mego/ te o mnie świadczą. 26 Ale wy nie wierzyćie: bo nie jeſteśćie z owiec moich/ jákom wam o powiedźiał. 27 Owce moje głosu me° słucháją/ á Ja je p znam/ y idą zá inną. 28 A Ja żywot wieczny dawam im: y nie zgina q ná wieki/ áni ich żaden wydrze z reki mojey. 29 Oćiec moj/ ktory mi *je* dał/ wietszy jeſt nád wſzyſtkie: á żaden nie może *ich* wydrzeć z reki Ojcá mego. 30 Ja y Oćiec jedno r jeſteśmy.

31 POrwáli tedy znowu kámienie Zydowie/áby go ukámienowáli. 32 Odpowiedźiał im JEzus; Wiele dobrych s uczynkow ukazałem wam od Ojcá mego/ dla ktoregoż z tych uczynkow kámienujećie mie? 33 Odpowiedźieli mu Zydowie mowiąc; Dla dobrego uczynku nie kámienujemy ćie/ ále dla t bluźnierſtwá to jeſt/ że ty bedąc człowiekiem/czyniſz śie sam Bogiem. 34 Odpowiedźiał im JEzus: Izali nie jeſt nápiſano u w Zakonie wáſzym? Jam rzekł; Bogowie jeſteśćie. 35 Jeſliżeć one náźwał Bogámi do ktorych śie stáło słowo Boże/ á niemoże być piſmo skáżone: 36 *A mnie*, ktorego Oćiec poświęćił x y posłał ná świát/ wy mowićie; Bluźniſz/ żem rzekł. Jeſtem Synem Bożym? 37 Jeſliż nie czynię spraw y Ojcá mego/ nie wierzćież mi. 38 A jeſliż czynię/ choćiábyśćie mnie nie wierzyli/ wierzćież uczynkom: ábyśćie poználi y wierzyli/ żeć Oćiec jeſt z we mnie/ á Ja w nim. 39 Tedy záśie ſzukáli/ *jákoby* go pojimáć: ále uszedł z reku ich. 40 Y odszedł zá śie zá Jordan ná ono miejsce/ gdźie przed tym a Jan chrźcił; y támże mieſzkał. 41 A wiele ich do niego przychodźiło/ y mowili: Jáncić w prawdźie żadnego cudu nie uczynił; wſzákże wſzyſtko cokolwiek Jan o tym b powiedźiał/ 42 prawdźiwe było. Y wiele ich tám uwierzyło weń.

m 1 Krol 6. 3. n Janá. 5. 36. o Janá. 8. 19. p Janá. 8. 47. q Janá. 6. 40. y 17. 12 y. 8. 9. r Janá. 14. 10. s Janá. 8. 59. t Janá. 5. 18. u Psalm 12. 6. x Janá. 6. 27. y Janá. 15. 24. z Janá. 14. 11. a Janá. 1. 28. b Janá. 5. 33.

ROZDZIAŁ XI.

Chryſtus pokázując że jeſt. 15. żywotem y zmartwychwſtániem. 14. Lázárzá umárłego. 17. 34. y pogrzebionego. 43. zmartwych wſkrześił. 47. Agdy śiendradzáli Biſkupi. 42. á Kájfaſz prorokował, że jeden zá wiele ich miał być zábity. 56. 57. dekret wydano, áby Pan był pojimány.

1 A Był niektory chory Lázarz z Betániey/ z miáſteczká Máryey y Márty śioſtry jey. 2 (A to byłá oná Márya/ ktora a pomázáłá PAná máśćią/ y ucierałá nogi jego włosámi swojimi/ ktorey brát Lázarz chorował.) 3 Posłáły tedy śioſtry do niego/ mowiąc; PAnie oto ten/ ktorego miłujeſz/ choruje. 4 A usłyſzawſzy to JEzus/ rzekł; Tá chorobá nie jeſt ná śmierć/ ále dla chwały Bożey/ áby był uwielbiony Syn b Boży przez nię. 5 A JEzus miłował Marthę/ y śioſtrę jey/ y Lázarzá. 6 A gdy usłyſzał iż choruje/ tedy zoſtał przez dwá dni ná onymże miejscu gdźie był. 7 Lecz potym rzekł do uczniow swojich; Jdźmy záśie do Judſkiey źiemie. 8 Rzekli mu uczniowie; Miſtrzu/ teraz ſzukáli c Zydowie/ jákoby ćie ukámienowáli/ á záśie tám idźieſz? 9 Odpowiedźiał JEzus; Aza nie dwánaśćie jeſt godźin dniá? Jeſli kto chodźi we dnie/ nie obráźi śię; bo widźi światłość tego świátá. 10 A jeſli kto chodźi w nocy/ obráźi śię; bo w nim świátłá niemáſz. 11 To powiedźiawſzy/ potym rzekł do nich; Lázarz przyjaciel náſz d śpi/ ále idę ábym go ze snu obudźił. 12 Tedy rzekli uczniowie jego; PAnie/ jeſliże śpi/ będźie zdrow. 13 Ale JEzus mowił o śmierći jego: lecz oni mniemáli/ iż o záśnieniu snem mowił. 14 Tedy im rzekł JEzus jáwnie; Lázarz umárł. 15 Y ráduję śię dla was (ábyśćie wierzyli) żem tám nie był: ále podźmy do niego. 16 Rzekł zátym

a Mátt 26. 7. b Janá. 9. 3. c Janá. 10. 31. d Luka. 8. 52.

Tomasz/ ktorego zwano Dydymus/ społ-ucżniom: Podźmy y my/ ábyśmy z nim pomárli.

17 PRzyszedszy tedy JEzus/ ználazł go iuż cztery dni w grobie leżącego. 18 ✠ (A byłá Betánia blisko Jeruzalem/ jákoby ná pietnaśćie stájan.) 19 ✠ A przyszło było wiele Zydow do Marty y Máryey áby je ćieszyli po brácie ich. 20 ✠ Martá tedy/ gdy usłyszáłá że JEzus idźie/ bieżáłá przećiwko niemu: ále Márya domá śiedźiáłá. 21 ✠ Y rzekłá Martá do JEzusá: PAnie/ byś tu był/ nie umárłby był brát moy. 22 ✠ Ale y teraz wiem/ iże o cokolwiekbyś prośił Bogá/ da ć to Bog. 23 ✠ Rzekł iey JEzus; Wstánieć brát twoy. 24 ✠ Rzekłá mu Martá; Wiem iż e wstánie przy zmartwychwstániu/ w on ostáteczny dźień. 25 ✠ Y rzekł iey JEzus; Jam iest f zmartwychwstánie/ y żywot: Kto w mie wierzy/ choćby tez g umárł/ żyć bedźie. 26 ✠ A wszelki ktory h żywie/ á wierzy w mie/ nie umrze ná wieki. 27 ✠ Wierzyszże temu? Rzekłá mu; Y owszem PAnie. Jam uwierzyłá żeś ty iest i Chrystus Syn Boży ktory miał przyść ná świát. 28 ✠ A to rzekszy szłá/ y potáiemnie záwołáłá Máryey śiostry swoiey/ mowiąc: Jest tu Náuczyćiel/ y woła ćię. 29 ✠ Oná skoro słyszáłá/ wnet wstáłá/ y szłá do niego. 30 ✠ (A JEzus ieszcze był nie przyszedł do miásteczká/ ále był ná tymże mieyscu/ gdźie Martá byłá wyszłá przećiwko niemu.) 31 ✠ Zydowie tedy ktorzy z nią byli w domu/ á ćieszyli ią/ uyrzawszy Márya/ iż prętko wstáłá y wyszłá/ szli zá nią/ mowiąc; Idźie do grobu/ áby tám płakáłá.

32 ALe Márya gdy tám przyszłá gdźie był JEzus/ uyrzawszy go/ przypádłá do nog iego y rzekłá mu; PAnie/ byś tu był/ nie umárłby był brát moy. 33 ✠ Jezus tedy gdy ią uyrzał płácząca/ y Zydy ktorzy byli z nią przyszli/ płácżące? rozrzewnił śie w Duchu/ y záfrásował śie. 34 ✠ Y rzekł: Gdźieśćie go położyli? Rzekli mu; PAnie/ podź/ á ogladáy. 35 ✠ Y zápłákał k JEzus. 36 ✠ Tedy rzekli Zydowie: Wey/ jákoć go miłował? 37 ✠ A niektorzy z nich mowili: Nie mogłże ten ktory l otworzył oczy ślepego/ uczynić/ żeby ten był nie umárł? 38 ✠ Ale JEzus rozrzewniwszy śie sam w sobie/ przyszedł do grobu. ✠ A byłá iáskinia; á kámień był położony ná niey. 39 ✠ Rzekł JEzus; Odeymićie ten kámień. Rzekłá mu Martá śiostrá onego umárłego: PAnie iużći cuchnie; bo iuż iest cztery dni w grobie. 40 ✠ Powiedźiał iey JEzus; Zażemćł nie rzekł/ Iż iesli uwierzysz/ ogladasz chwałe Bożą. 41 ✠ Odięli tedy kámień/ gdźie był umárły położony. ✠ A JEzus podniozszy oczy swe wzgore/ rzekł; Oycze/ dźiekuię tobie żeś mie wysłuchał. 42 ✠ A Jam ci wiedźiał/ że mie záwżdy wysłuchywasz: álem to rzekł dla ludu m wokoło stoiącego/ áby wierzyli żeś ty mnie posłał. 43 ✠ A to rzekszy/ záwołał głosem wielkim; Łázárzu/ wynidź sám! 44 ✠ Y wyszedł ten ktory był umárł/ máiąc zwiazáne rece y nogi chustkámi/ á twarz iego byłá chustą obwiązána. Rzekł im JEzus: Rozwiążćie go/ á niechay odeydźie. 45 ✠ Wiele tedy z Zydow/ ktorzy byli przyszli do Máryey/ á widźieli to co uczynił JEzus/ uwierzyło weń. 46 ✠ Niektorzy tez z nich odeszli do Fáryzeuszow/ y powiedźieli im/ co uczynił JEzus.

47 TEdy śie zebráli Przednieyszy Kápłáni y Fáryzeuszowie n w rádę/ y mowili: Coż czynimy? Abowiem ten człowiek o wiele cudow czyni? 48 ✠ A ieśli go ták zániechamy/ wszyscy weń uwierzą/ y przyda Rzymiánie/ á wezmą *nám* to mieysce násze/ y lud. 49 ✠ A ieden z nich Káifasz/ bedąc nawyższym Kápłánem onego roku/ rzekł im: Wy nic nie wiećie; 50 ✠ Ani myslićie/ iż nam iest p pożyteczno/ żeby ieden człowiek umárł zá lud: á żeby wszystek ten narod nie zginął. 51 ✠ A tegoć nie mowił sam od śiebie/ ále bedąc Nawyższym Kápłánem roku onego/ prorokował/ Iż JEzus miał umrzeć zá on narod. 52 ✠ A nie tylko zá on narod/ ále żeby tez Syny Boże rozproszone w ieden zgromádźił. 53 ✠ Od onego tedy q dniá/ rádźili śie społem/ áby go zábili. 54 ✠ A JEzus iuż nie chodźił iáwnie miedzy Zydámi/ ále z támtąd odszedł

do

e *Job.* 19.25. *Ezái.* 16.19. *Ezech* 37.4. *Dáni.* 12.2. *Dźiej* 13.6. y 24.13 1 *Kor.* 15.52. *Filip.* 3.21. *Kolos.* 3.4. 1 *Tess.* 14.6. *Objáw.* 20.12.
f *Janá.* 1.4. y 5.29
g *Janá.* 3.16.
h *Janá.* 9.54.
i *Mátt.* 16.16.
k *Luka.* 19.41
l *Janá.* 9.6.
m *Janá.* 12.30.
n *Psalm* 2.1.2.
o *Janá.* 12.19.
p *Janá.* 18.14.
q *Janá.* 10.39.

do kráiiny / ktora jest blisko puszczy/ do miástá ktore zowią Efráim : y támże mieszkał z ucżniámi swojimi.

55 ✠ A byłá blisko Wielkanoc Zydowska : A wiele ich szło do Jeruzalem z oney kráiny przed Wielkanocą/ áby śie ocżyśćili. 56 ✠ Y szukáli r JEzusá : y mowili jedni do drugich / w Kośćiele stojąc : Co śie wam zda że nie przyszedł ná Swięto ? 57 ✠ A Przedniejszy Kápłani y Fáryzeuszowie wydáli byli rozkazánia: Jeśliby śie kto dowiedźiał gdźieby był/ żeby oznájmił/ áby go pojimáli.

ROZDZIAL XII.

PAnu Márya nogi umyłá. 5. Ktorey przećiwko Judaszowi PAn bronił. 10. Biskupi Lázárzá zábić chćieli. 12. PAn wjáchał do Jeruzalem. 18. Ktorego lud cżćił. 20. Grekowie go prágneli widźieć. 22. Y w niego niektorzy Kśiążętá uwierzyli ále go wyznáć nieśmieli.

1 TEdy JEzus szostego dniá przed Wielkanocą przyszedł do Betániey / kedy był Lázarz á ten / ktory był umárł / ktorego wzbudźił od umárłych. 2 ✠ Támże mu spráwili wieczerzą / á Martá posługowáłá : á Lázarz był jednym z onych / ktorzy z nim społem u stołu śiedźieli. 3 ✠ A Márya wźiąwszy b funt máśći Szpikánárdowey bárzo drogiey/ námázáłá nogi JEzusowe / y utárłá włosámi swojimi nogi jego: y nápełniony był on dom wonnośćią oney máśći. 4 ✠ Tedy rzekł jeden z Ucżniow jego/ Judasz / *syn* Symoná Iszkáryot/ktory go miał wydáć: 5 ✠ Przecżże tey máśći nie przedano zá trzy stá groszy / á nie dano ubogim ? 6 ✠ A to mowił / nie iżby miał pieczą o ubogich/ ále iż był c złodźiejem / y mieszek miał: á cokolwiek włożono/ nośił. 7 ✠ Tedy rzekł JEzus: Zániechaj jey ; ná dźień pogrzebu mego to chowáłá. 8 ✠ Abowiem ubogie záwżdy z sobą d maćie / ále mnie nie záwżdy mieć bedźiećie. 9 ✠ Dowiedźiał śie tedy lud wielki/ iż tám był : y przyszli nie tylko dla JEzusá / ále też áby Lázárzá widźieli/ ktorego e był wzbudźił od umárłych. 10 ✠ Y rádźili śie Przedniejszy kápłani żeby

r Jana. 7. 11.
a Janá. 11.14.
b Mátt 26. 7. Márk. 14. 3. Janá. 11. 2.
c Ianá. 13.29.
d 5 Moj. 15.11. Mátt. 26.11.
e Ianá. 11.43.

11 y Lázárzá zábili. ✠ Bo wiele z Zydow dla niego odstepowáli/ y wierzyli w JEzusá.

12 NAzájutrz f wielki lud ktory był przyszedł ná Swięto/ usłyszawszy iż JEzus idźie do Jeruzalem: 13 ✠ Nábráli gáłązek pálmowych/ y wyszli ná przećiwko niemu/ y wołáli : Hosanná/ błogosłáwiony ktory idźie g w Imieniu PAńskim Krol Izráelski. 14 ✠ A dostawszy JEzus ośleciá/ wśiadł ná nie/ jáko nápisáno jest: 15 ✠ Nieboj śie corko h Syońska : Oto Krol twoj idźie/ śiedząc ná ośleciu. 16 ✠ A tego z przodku nie zrozumieli ucżniowie jego. ✠ Ale gdy był JEzus uwielbiony/ tedy wspomnieli/ iż to było o nim nápisano/ á że mu to ucżynili. 17 ✠ Swiadczył tedy lud ktory z nim był/ iż Lázárzá záwołał z grobu/ y wzbudźił go od umárłych. 18 ✠ Dla tegoż też wyszedł przećiwko niemu lud/ że słyszał/ iż on ten cud ucżynił. 19 ✠ Tedy mowili Fáryzeuszowie i miedzy sobą ; A widźićie że nic nie sprawićie: oto świát zá nim poszedł.

20 A Byli niektorzy Grekowie k z tych ktorzy przychodźili *do Jeruzalem*, żeby śie modlili w Swięto. 21 ✠ Ci tedy przyszli do Filipá/ ktory był l z Betsáidy Gálilejskiey/ y prośili go/ mowiąc : PAnie/ chcemy JEzusá widźieć. 22 ✠ Szedł Filip/ y powiedźiał Andrzejowi : A Andrzej záśię y Filip powiedźieli JEzusowi. 23 ✠ A JEzus odpowiedźiał im/ mowiąc : Przyszłá godźiná/ áby m był uwielbiony Syn cżłowiecży.

24 ZAprawdę záprawdę powiádam wam : Jeśliby źiárno n pszeniczne wpadszy do źiemie/ nie obumárło/ ono sámo zostáwa : lecż jeśliby obumárło/ wielki pożytek przynośi. 25 ✠ Kto miłuje o duszę swoję/ utráći ją : á kto nienawidźi duszę swojey ná tym świećie/ ku wiecżnemu żywotowi strzeże jey. 26 ✠ Jeśli mnie kto służy/ niechże mnie násláduje : á gdźiem p Ja jest/ tám y sługá moj bedźie. A jeśli mnie q kto służyć bedźie / ucżći go Oćiec moj. *

27 TEraźći duszá mojá r zátrwożona jest/ y coż rzekę ? Ojcże zá-

f Mátt 21. 8. Márk. 11. 8. Luka. 19.35.
g Psalm 118. 26.
h Ezái. 62.11. Zách. 9. 9.
i Ianá. 11.47.
k Dźiej. 8. 25.
l Ianá. 1. 45.
m Ianá. 13.31. y 17.1.
E. ná dźień S. Wáwrzyńcá.
n 1 Kor 15.37.
o Mátt 10.39. y 16.25
p Ian. 14. 3.
q 1 Sam 2. 30.
r Mátt 26.38.

chowaj mię od tey godźiny. Alemći dla tego przyßedł/ ná tę godźinę. ✣ 28 Oycze uwielbi Jmię twoje. Przyßedł tedy głos z niebá; Y uwielbiłem/y jeßcze uwielbię. ✣ 29 A lud ten ktory stał y słyßał/ mowił: Zágrzmiáło. A drudzy mowili: Anjoł do niego mowił. ✣ 30 Odpowiedźiał JEzus/y rzekł: Nie dla mnie s ßię ten głos stał/ále dla was. ✣ 31 Teraz jest t sąd świátá tego: teraz Kśiąże świátá tego precz u wyrzucone będźie. ✣ 32 A Ja jesli będę x podwyzßony od ziemie/ pociągnę wßystkich do śiebie. ✣ 33 (A mowił to oznájmując jáką śmierćią miał umrzeć.) 34 Odpowiedźiał mu on lud: ✣ Myśmy słyßeli y z Zakonu/ iż Chrystus trwa ná wieki: A jákoż ty mowiß/ Ze muśi bydź podwyżßony Syn człowieczy: Y ktoryż to jest Syn człowieczy? ✣ 35 Tedy im rzekł JEzus: Jeßcze do máłego czásu jest z wámi świátłość. Chodźcież tedy poki świátłość z maćie/ żeby was ciemnośći nie ogárnęły: bo kto w ciemnośći chodźi / nie wie kędy idźie. ✣ 36 Poki świátłość maćie/wierzćie w świátłość/ ábyśćie byli synámi świátłośći. To powiedźiał JEzus: A odßedßy/ zchronił śię od nich.

37 A Choć ták wiele cudow uczynił przed nimi/ *przećie* nie uwierzyli weń: ✣ 38 Aby śię wypełniło słowo Izáiaßá a Proroká/ ktore powiedźiał: PAnie/ y ktoż uwierzył kazániu náßemu/ á rámię PAńskie komuż jest objáwione? ✣ 39 Dla tego wierzyć nie mogli/ iż jeßcze powiedźiał Izáiaß: 40 Záślepił b oczy ich/ y zátwárdźił serce ich: áby oczymá nie widźeli/ y sercem nie zrozumieli/ y nie náwroćili śię/ ábym je uzdrowił. ✣ 41 To powiedźiał Izáiaß/ gdy widźiał chwałę jego/ y mowił o nim. ✣ 42 Wßákże jednák y z Kśiążąt wiele c ich weń uwierzyło: ále dla Fáryzeußow nie wyznawáli/áby z bożnice nie byli d wyłączeni. ✣ 43 Bo umiłowáli chwałę e ludzką/ więcey niż chwałę Bożą.

44 Y Wołał JEzus á mowił: Kto wierzy w mię/ nie w mię wierzy/ ále w onego ktory mię posłał. 45 ✣ Y kto f mię widźi/ widźi onego ktory mię posłał. ✣ 46 Ja świátłość przyßedłem/ g ná świát/ áby żaden kto wierzy w mię/ w ćiemnośćiách nie zostáł. ✣ 47 A jesliby kto słuchał słow mojich/ á nie uwierzyłby/ Jać go nie sądzę: Bom nie przyßedł/ żebym sądźił h świát/ ále żebym zbáwił świát. ✣ 48 Kto mną gárdźi/ á nie przyjmuje i słow mojich/ ma ktoby go sądźił. Słowá ktorem Ja mowił/ one go osądzą w on ostáteczny dźień. ✣ 49 Bom Ja z śiebie sámego k nie mowił/ ále ten ktory mię posłał Oćiec/ on mi rozkazánie dał/cobym mowić y cobym 50 powiádáć miał. ✣ Y wiem że rozkazánie jego jest żywot wieczny. Przetoż to co Ja wam mowię/ jáko mi powiedźiał Oćiec/ták mowię.

s Jand. 11.41. t Jand. 16.11. u Jand. 14.30. x Iand. 3. 14. y 2Sám. 7. 16. Psalm 45. 7. y 89.37 y 100.4 Ezai. 9. 7. Ezech 37.25. Dáni. 2. 44. y 7.14. Mich. 5. 2. z Efez. 5. 14. 1 Tess. 5. 5. a Ezai. 53. 1. b Ezai. 6. 9. Mátt 13.14. c Iand. 5. 13. d Iand. 9. 22. e Iand. 5. 44. f Iand. 14. 9. g Iand. 8. 12. y 9.39. h Iand. 3. 17. i Luka. 10.16. k 5 Moj. 18.18. Iand. 3. 27.

ROZDZIAL XIII.

PAN wstawßy od wieczerzy. 15. A zdlecájąc pokorę, Apostołom nogi umył. 21. Zdrajcę Judaßá. 26. Pewnym znákiem pokazał. 34. Miłość zálećił. 36. Piotrowi że śię go miał zápřeć, przedpowiedźiał.

1 A Przed Swiętem a Wielkonocnym/ wiedząc JEzus iż przyßłá godźiná jego/ áby przeßedł z tego świátá do Oycá: umiłowawßy swoje ktorzy byli ná świećie/ áż do końcá umiłował je. ✣ 2 A gdy byłá wieczerza/ (á Dyabeł już był wrzućił w serce Judaßá/ *syná* Symonowego/ Jßkáryoty/áby go wydał.) ✣ 3 Widząc b JEzus iż wßystko Oćiec podał do rąk jego/ á iż od c Bogá wyßedł/y do Bogá idźie: ✣ 4 Wstał od wieczerzy/ y złożył ßáty: á wźiąwßy prześćierádło/ przepásał śię. ✣ 5 Potym nálał wody do miednice/ y począł nogi umywáć uczniom/ y ućieráć prześćierádłem/ 6 ktorym był przepásány. ✣ Tedy przyßedł do Symoná Piotrá. A on mu rzekł: PAnie/ y tyż mnie maß nogi 7 umywáć? ✣ Odpowiedźiał JEzus y rzekł mu: Co Ja czynię/ ty nie wieß teraz/ ále śię potym dowieß. 8 ✣ Rzekł mu Piotr: Nie będźieß ty nog mojich umywał ná wieki. Odpowiedźiał mu JEzus: Jesli ćię nie umyję/ nie będźieß miał cząstki

E. ná Wielki Czwartek. a Mátt 26. 2. Márk. 14. 1. Luka. 22. 1. b Mátt. 11.27. c Iand. 16.28.

9 ze mną. ✠ Tedy mu rzekł Symon Piotr; PAnie/ nie tylko nogi moje/ 10 ále y ręce/ y głowę. ✠ Rzekł mu JEzus. Ktoć jest umyty / nie potrzebuje jedno áby nogi umył: bo czysty jest wszystek: y wy jesteśćie d czystymi/ ále nie wszyscy. 11 ✠ Abowiem wiedział ktory go wydáć e miał/ dla tegoż rzekł; Nie wszyscyśćie czystymi. 12 ✠ Gdy tedy umył nogi ich/ y wźiął száty swoje / usiadszy záśie zá stoł/ rzekł im: Wiecież cem wam uczynił. 13 ✠ Wy mię názywaćie Náuczyćielem f y PAnem / á dobrze mowićie: bomći jest *nim*. 14 ✠ Ponieważem Ja tedy umył nogi wásze / PAN y Náuczyćiel/ y wyśćie powinni jedni drugim nogi umywáć. 15 ✠ Abowiem g dałem wam przykład/ ábyśćie jáko Ja wam uczynił/ y wy czynili.*

16 ZAprawdę záprawdę powiádam wam / Nie jest sługá więtszy h nád Páná swego: áni poseł jest więtszy nád onego/ ktory go posłał. ✠ 17 Jeslić to wiećie/ błogosłáwieni i jesteśćie/ jesli to uczynićie. 18 ✠ Nie o wszystkichći was mowię/ Jać wiem ktorem obrał: ále żeby śię wypełniło pismo; Ktory je ze mną k chleb / podniosł przećiwko mnie pięte swoje. 19 ✠ Terazći wam l powiádam / przed tym niż śię to stánie/ ábyśćie gdy śię to stánie / uwierzyli żem Ja jest. 20 ✠ Záprawdę záprawdę powiádam m wam / Kto przyjmuje tego ktoregobym posłał/ mnie przyjmuje: á kto mnie przyjmuje/ onego przyjmuje ktory mię posłał.

21 TO rzekszy JEzus/ zásmućił śię w Duchu/ y oświádczył/ á rzekł: Záprawdę záprawdę powiádam wam/ Że jeden z was n wyda mię. ✠ 22 Tedy uczniowie poglądáli po sobie wątpiąc o kimby to mowił. 23 ✠ A był jeden z uczniow jego / ktory śię był położył ná łonie JEzusowym / ten ktorego miłował o JEzus. 24 ✠ Przetoż ná tego skinął Symon Piotr/ áby śię wypytał/ ktoryby to był/ o ktorym mowił. 25 ✠ A on położywszy śię ná pierśiach JEzusowych/ rzekł mu: PAnie ktoryż to jest? 26 ✠ Odpowiedźiał JEzus: Ten jest ktoremu Ja omoczywszy sztuczkę chlebá / podam. A omoczywszy sztuczkę chlebá/ dał Judászowi *synowi* Symoná/ Iszkáryotowi. 27 ✠ A záraz po oney sztuczce chlebá / wstąpił p weń Szátan. Tedy mu rzekł JEzus: Co czynisz/ czyń rychło. 28 ✠ A tego żaden nie zrozumiał z społ-śiedzących / ná co mu to rzekł. 29 ✠ Abowiem niektorzy mniemáli/ gdyż Judász miał mieszek / iż mu rzekł JEzus: Nákup czego nam potrzebá ná Swięto: ábo iżby co dał ubogim. 30 ✠ Tedy on wźiąwszy onę sztuczkę chlebá / zárázem wyszedł. A noc byłá.

31 A Gdy wyszedł / rzekł JEzus: Teraz jest r uwielbiony Syn człowieczy / á Bog uwielbiony jest w nim. 32 ✠ A ponieważ Bog uwielbiony jest w nim / tedy go też Bog uwielbi sam w sobie/ y wnetże uwielbi go. 33 ✠ Synaczkowie/ jeszcze máluczko jestem z wámi. Będźiećie mię szukáć / ále jákom rzekł Żydom; Gdźie Ja idę/ wy przyść s nie możećie: *Ták*y wam teraz powiádam. ✠ 34 Przykazánie nowe dawam t wam/ ábyśćie śię społecznie miłowáli: Jákom y Ja was umiłował / ábyśćie śię y wy społecznie miłowáli. ✠ 35 Z tądći poznáją wszyscy / żeśćie uczniámi mojimi / jesli miłość mieć będźiećie jedni przećiwko drugim. 36 ✠ Rzekł mu Symon Piotr: PAnie/ dokądże idźiesz? Odpowiedźiał mu JEzus: Dokąd Ja u idę / *ty* teraz zá mną iść nie możesz / ále potym pojdźiesz zá mną. 37 ✠ *Tedy* mu rzekł Piotr: PAnie/ przecz teraz zá tobą iść nie mogę? Duszę moję zá ćię x położę. 38 ✠ Odpowiedźiał mu JEzus: Duszę twoję zá mię położysz? Záprawdę záprawdę powiádamći: Nie zápieje kur / áż śię mnie po trzy kroć záprzysz.

ROZDZIAŁ XIV.

Pan ćieszył rozmájićie ucznie swoje. 2. 7. A Bostwo swoje y pożytek śmierći pokazawszy. 16. Poćieszyćielá. 17. Duchá prawdy im obiecał. 23. Potym nápomniawszy, áby go y słowo jego ludźie miłowáli. 26. y urząd Duchá Swiętego opisawszy, pokoj swoj im dárowáł.

1 NIechaj śię nie trwoży serce wásze. Wierzyćie w Bogá/ y w mię wierzćie. 2 ✠ W domu Ojcá mego

mie

Marginal references (left): d Janá. 15. 3. — e Janá. 6. 64. — f 1 Kor. 8. 6. y 12. 3. Filip. 2. 11. — g 1 Piotr 2. 21. 1 Jan. 1. 6. — h Mátt. 10. 24. Luka. 6. 40. Janá. 15. 20. — i Mátt. 5. 19. — k Psalm 41. 10. — l Janá. 14. 29. — m Mátt. 10. 40. Luka. 10. 16. — n Mátt. 26. 21. Márk. 14. 18. — o Janá. 20. 2. y 21. 7.

Marginal references (right): p Luka. 22. 3. — q Janá. 12. 6. — r Janá. 12. 28. y 17. 1. — s Janá. 7. 34. — t 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. — u Janá. 21. 19. 2 Piotr 1. 14. — x Mátt. 26. 35. Márk. 14. 31. Luka. 22. 33. — E. ná dźień S. Filipá y Jákubá.

wiele jest mieszkánia: A jesli nie/ wzbybymći wam powiedźiał. Jdę
3 ábym wam zgotował miejsce. ♣ A gdy odejdę y zgotuję wam miejsce/ przydę záśię y wezmę was do śiebie: żebyśćie/ gdźiem Ja jest/ y a wy byli.
4 ♣ A do kąd Ja idę/wiecie/y
5 drogę wiećie. ♣ Rzekł mu Tomasz: PAnie/ nie wiemy dokąd idźiesz: á jákoż możemy drogę wiedźieć? ♣
6 Rzekł mu JEzus: Jamći jest b tá drogá/ y c prawdá/ y d żywot. Zaden nie przychodźi e do Ojcá/ tylko
7 przez mię. ♣ Gdybyśćie mię ználi/ y Ojcábyśćie też mego ználi; y już go teraz znaćie/ y widźieliśćie go. ♣
8 Rzekł mu Filip; PAnie ukaż nam
9 Ojcá/ á dosyć nam ná tym. ♣ Rzekł mu JEzus; Przez ták długi czás jestem z wámi/ á nie poznałeś mię: Filipie/ kto f mnie widźi/ widźi y Ojcá *mego*. Jákoż ty mowisz; Ukaż
10 nam Ojcá? ♣ Nie wierzysz/ iżem Ja g w Ojcu/ á Oćiec we mnie? Słowá ktore Ja h do was mowię/ nie od sámego śiebie mowię: lecz Oćiec ktory we mnie mieszka/ on i czyni
11 spráwy. ♣ Wierzćie mi żem Ja w Ojcu/ á Oćiec we mnie: wżdy przynamniey dla sámych spraw wierzćie
12 mi. ♣ Zápráwdę zápráwdę powiádam wam; Kto k wierzy w mię/ spráwy ktore Ja czynię/ y on czynić będźie/ y więtsze nád te czynić będźie; Bo Ja odchodzę do Ojcá
13 mego. ♣ A o cokolwiek l prośić będźiećie w Jmieniu mojim/ to uczynię: áby był uwielbiony Oćiec w
14 Synu. ♣ Jesli o co będźiećie prośić w Jmieniu mojim/ Ja uczynię.*
15 JEsli mię miłujećie m przykazánia moje záchowajćie.
16 ♣ A Ja prośić będę Ojcá/ á innego Poćieszyćielá da wam/ áby z wámi mieszkał
17 ná wieki: ♣ Onego Duchá prawdy/ ktorego świát przyjąć nie może; bo go nie widźi/ áni go zna: lecz wy go znaćie/ gdyż u was mieszka/ y
18 w was będźie. ♣ Nie zostáwię n was
19 śierotámi: Przydę do was. ♣ Jeszcze máluczko/ á świát mię już więcey nie oględa? lecz wy mnie oglądaćie: bo Ja żywię/ y wy żyć bę-
20 dźiećie. ♣ W on dźień wy poznaćie/ żem Ja jest w Ojcu mojim/ á wy
21 we mnie/ y Ja w was. ♣ Kto ma przykazánia moje/ y záchowywa je/ ten jest ktory mię miłuje. A kto mnie miłuje/ będźie go też miłował Oćiec moj; y Ja go miłowáć będę/ y objáwię mu śiebie sámego. ♣
22 Powiedźiał mu Judás/ nie on Jszkáryot; PAnie/ coż jest/ że śię nam objáwić masz/ á nie świátu?
23 ODpowiedźiał JEzus/ y rzekł mu: Jesli mię kto miłuje/ słowá moje záchowywáć będźie: Y Oćiec moj umiłuje go/ y do niego przyjdźiemy/ á mieszkánie u niego
24 uczynimy. ♣ Kto mię nie miłuje/ słow mojich nie záchowywa: á słowo/ ktore słyszyćie/ nie jest o moje/ ále onego/ ktory mię posłał/ Ojcá.
25 ♣ Tomći wam powiedźiał u was
26 mieszkájąc. ♣ Lecz Poćieszyćiel on/ Duch Swięty/ ktorego p pośle Oćiec w Jmieniu mojim/ onći was náuczy wszystkiego; y przypomni wam wszystko comkolwiek wam po-
27 wiedźiał. ♣ Pokoj q zostáwuję wam/ pokoj on moj dawam wam: Nie jáko dawa świát/ Ja wam dawam: Niechże śię nie trwoży serce
28 wásze/ áni śię lęka. ♣ Słyszeliśćie żem Ja wam powiedźiał: Odchodzę/ y záś przydę do was. Gdybyśćie mię miłowáli/ wżdybyśćie śię rádowáli/ żem rzekł: Jdę do Ojcá; bo
29 Oćiec moj więtszy jest niż Ja. ♣ Y terazem wam r powiedźiał/ przed tym niż śię stánie: żebyśćie/ gdy śię
30 to stánie/ uwierzyli. ♣ Już dáley z wámi wiele mowić nie będę. Abowiem idźie Kśiążę s świátá tego/ á
31 we mnie nic nie ma. ♣ Ale iżby poznał świát/ że miłuję Ojcá: á jáko mi rozkazał Oćiec/ ták t czynię. Wstańćież/ podźmy z tąd.*

Margin notes: a Janá. 12.26. y 17.24 — b Zyd. 9. 8. — c 1 Piotr 2. 22. — d Janá. 1. 4. — e Janá. 6. 44. — f Janá. 12.45. — g Jan. 10.30. — h Jan. 7. 16. — i Jan. 5. 17. — k Mátt. 21.21. — l Jer. 29.12. Mátt. 7. 7. Márk. 11.24. Luka. 11. 9. Janá. 15. 7. Jákub 1. 6. 1 Janá 3. 22. y 5.14. — m Jan. 15.10. — n Mát 28.20. — E. ná Swiąteczną Niedź. — o Janá. 7. 16. y 8.28. y 12.48 y 16.13 — p Janá. 15.26. y 16.7. Dźiej. 2. 2. — q Filip. 4. 7. — r Janá. 11.15. y 13.19 y 16.4. — s Janá. 12.31. — t Janá. 10.18. Zyd. 10.5.6

ROZDZIAL XV.

PAN jest winną máćicą. 5. W ktorą wierni jego będąc wszczepieni, máją owoc przynośić. 12. Tenże miłość zobopolną zálećił. 18. A do ćierpliwośći w ućiskách. 20. swojim przykłádem upomniał.

1 JAm jest oná winna a máćicá prawdźiwa: á Oćiec moj jestći
2 winiárzem. ♣ Káżdą látorośl/ ktora

Margin note: a Mátt. 15.13.

we mnie owocu nie przynośi / odćiná: á káżdą ktora przynośi owoc / oczyśćia/ áby obfitszy owoc przynośiłá. 3 Już wy jesteśćie b czystymi/ dla słow ktorem do was mowił. 4 Mieszkájćież we mnie/ á Ja w was. Jáko látorośl nie może przynośić owocu sámá z śiebie / jesli nie bedźie trwáłá w winney máćicy: tákże áni wy/ jesli we mnie mieszkáć nie bedźiećie. 5 Jam jest winna máćicá/ á wyśćie látorośle. Kto mieszka we mnie/ á Ja w nim/ ten przynośi wiele owocu: Bo bezemnie nic uczynić nie możećie. 6 Jesliby kto nie mieszkał we mnie/ precż wyrzucony bedźie jáko látorośl; y c uschnie/ y zbiorą je / y ná ogień d wrzucą / y zgoráją. 7 Jesli we mnie mieszkáć bedźiećie / y słowá moje w was mieszkáć bedą / czegobyśćie kolwiek e chćieli/ prośćie / á stánie śie wam. 8 W tym bedźie uwielbiony Oćiec moj / kiedy obfity owoc przynieśiećie / á bedźiećie mojimi uczniámi. 9 Jáko mie umiłował Oćiec/ *ták* y Ja umiłowałem was. Trwajćież w miłośći mojey. 10 Jesli Przykazánia moje záchowaćie/ trwáć bedźiećie w miłośći mojey: Jákom y Ja záchował Przykazánia Ojcá me°/ y trwam w miłośći jego. 11 Tomći wam powiedźiał / áby wesele moje w was trwáło/ á wesele wásze było zupełne. 12 Toć jest przykazánie moje / ábyśćie f śie społecznie miłowáli/ jákom y Ja was umiłował. 13 Wietszey miłośći nád tę żaden nie ma; jedno gdyby kto dusze swoje g położył zá przyjaćioły swoje. 14 Wy jesteśćie h przyjaćiele moji/ jesli czynić bedźiećie cokolwiek Ja wam przykázuje. 15 Już was dáley nie bedę zwał sługámi: bo sługá nie wie / co czyni Pan je°. Leczem was názwał przyjaćioły; bo wszystko comkolwiek słyszał od Ojcá mego / oznájmiłem wam. 16 Nie wyśćie mnie obráli/ álem Ja was i obrał: y postánowiłem ábyśćie k wyszli / y przynieśli owoc / á owocby wász áby trwał: y o cokolwiek byśćie prośili Ojcá w Imieniu mojim/ żeby wam dał.

17 Toć wam przykázuje/ ábyśćie śie 18 społecznie miłowáli. Jesli was świát l nienawidźi/ wiedźie żeć mnie pierwey niżeli was miał w nienawiśći. 19 Byśćie m byli z świátá/ świát co jest jego miłowałby: lecz iż nie jesteśćie z świátá/ álem Ja was wybrał z świátá/ przetoż was świát nienawidźi. 20 Wspomnijćie ná słowo ktorem Ja wam powiedźiał: Nie jest sługá n wietszy nád Páná swego. Jesliċ mnie prześládowáli/ y was prześládowáć bedą: jesli słowá moje záchowywáli, y wásze záchowywáć bedą. 21 Alec wam o to wszystko czynić bedą dla Imienia mego/ iż znáją onego ktory mie posłał. 22 Bym był nie przyszedł/ á nie mowił im/ nie mieliby grzechu: lecz teraz nie máją wymowki z grzechu swego. 23 Kto mnie nienawidźi/ y Ojcá mego nienawidźi. 24 Bym był tych uczynkow nie czynił miedzy nimi/ ktorych żaden p inszy nie czynił/ grzechuby nie mieli: lecz teraz y widźieli/ y nienawidźieli/ y mnie y Ojcá mego. 25 Ale iżby śie wypełniło słowo/ ktore jest w Zakonie ich nápisáne; Że mie dármo mieli q w nienawiśći.

26 A Gdy przydźie on r Poćieszyćiel/ ktorego Ja wam poślę od Ojcá/ Duch prawdy/ ktory od Ojcá pochodźi: on s mnie świadczyć bedźie. 27 Ale s y wy świadczyć bedźiećie/ bo zemną od początku jesteśćie.

ROZDZIAL XVI.

PAN prześládowánia przepowiádá. 7. Poćieszyćielá obiecuje. 8. 9. 13. Urząd jego opisuje. 20. Utrapienia wiernych do rodzącey przyrownawa. 23. do modlitwy nápomina.

1 Tomći wam powiedźiał/ ábyśćie śie nie gorszyli. 2 Wyłączáć was bedą z bożnic: owszem przydźie godźiná/ że wszelki ktory was zábije/ bedźie mniemał/ że Bogu posługę czyni. 3 A toć wam uczynią/ iż nie poználi Ojcá áni mnie. 4 Alemći a wam to powiedźiał/ ábyśćie/ gdy przydźie tá godźiná/ wspomnieli ná to/ żem Ja wam powiedźiał/ á tegom wam z początku b niepowiádał/ bom był z wámi.*

Margin notes: b Laná. 13.10. c Mátt. 3. 10. y 7.19. d Ezech 15. 4. e Laná. 14.13. y 16.23 1 Ian. 5. 2. f Laná. 13.34. Efez. 5. 2. 1 Tess. 4. 9. 1 Piotr 4. 8. 1 Ian. 3. 11. y 4.21. g Rzym 5. 8. h Mátt. 12.50. i Efez. 1. 4. k Mátt. 8.19. l 1 Ian. 3. 13. m Janá. 17.14. n Mátt. 10.24. Luká. 6. 40. o Jan. 16. 3. p Laná. 10.37. q Psalm 35.19. y 69.5. E. ná N. po w Niebowstąpieniu Páńskim. r Luka. 24.49. s Dźiej. 1. 8. y 2.33. a Janá. 15.21 q Mátt. 9. 15.

E. ná N. IV. po Wielkiey nocy.

5 Lecż teraz ide do onego/ ktory mie posłał : á żaden z was nie pyta 6 mie ; Dokąd idźieß? ✣ Ale żem wam to powiedźiał/ smętek nápełnił ser- 7 ce wáße. ✣ Lecż Ja wam prawdę mowie: Wámći to pożyteczno/ ábym Ja odßedł. Bo jeśli nie odejdę/ Po- ćießyćiel on nie pzzydźie do was. A- 8 le jeśli odejdę/ pośle go do was. ✣ A on przyßedßy/ będźie karał świát z grzechu/ y z spráwiedliwośći/ y z sa- 9 du. ✣ Z grzechu mowię/ iż nie u- 10 wierzyli wmię. ✣ Z spráwiedliwo- śći záśię/ iż do Ojcá mego idę; á już 11 mię więcey nie ujrzyćie. ✣ A z sadu/ iż Kśiażę tego świátá c już jest osa- 12 dzone. ✣ Mamći wam jeßcże wiele mowić/ ále teraz znieść nie możećie. 13 ✣ Lecż gdy przydźie on Duch pra- wdy/ wprowádźi was we wßelką d prawdę ; bo nie sam od śiebie mowić będźie/ ále cokolwiek usłyßy/ mo- wić będźie/ y przyßłe rzecży wam o- 14 powie. ✣ On mię uwielbi/ bo z mego 15 weźmie/ á opowie wam. ✣ Wßy- stko co ma e Oćiec/ moje jest : dla tegom rzekł ; Że z mego weźmie/ á wam opowie.*

c Ianá. 12.31. y 14.30 Kolos. 2. 15. d Ianá. 14.26. e Ianá. 17.10.

E. ná N. III. po Wielkieynocy.

16 Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ á ujrzyćie/ 17 mię ? bo Ja idę do Ojcá. ✣ Mowili tedy niektorzy z ucżniow jego mię- dzy sobą : Coż to jest co nam mo- wi : Máluczko/ á nie ujrzyćie mię: y záśię máluczko/ á ujrzyćie mię/ á 18 iż Ja idę do Ojcá ? Przetoż mowi- li : Coż to jest co mowi : Máluczko? 19 Nie wiemy co mowi. ✣ Tedy JE- zus poznał/ że go pytáć chćieli/ y rzekł im : O tym śię pytaćie mię- dzy sobą/ żem rzekł : Málucko/ á nie ujrzyćie mię : y záśię máluczko/ 20 á ujrzyćie mię. ✣ Záprawdę zá- prawdę powiádam wam: Że wy bę- dźiećie płákáć y nárzekáć/ á świát śię będźie weselił: wy smutni będźie- ćie/ ále smętek wáß obroći śię wam 21 w wesele. ✣ Niewiásta gdy rodźi/ smętek ma/ bo przyßłá godźiná jey: lecż gdy porodźi dźiećiątko/ już nie pámięta ućiśnienia dla rádośći/ iż śię cżłowiek ná świát národźił. ✣ 22 Y wy teraz smutek maćie ále záśię ujrzę was/ á będźie śię rádowáło serce wáße/ á rádośći wáßey nikt

f Ianá. 20.20.

nie odejmie od was.*

23 A Dniá onego/ nie będźiećie mię o nic pytáć. Záprawdę zápra- wdę powiádam wam: O cokolwiek- byśćie g prośili Ojcá w Imieniu 24 mojim/ da wam. ✣ Do tąd o nic e- śćie nie prośili w Imieniu mojim. Prośćież á weźmiećie/ áby rádość 25 wáßá byłá doskonáła. ✣ Tomći wam przez przypowieśći mowił: ále idźie godźiná / gdy już dáley nie przez przypowieśći mowić wam bę- dę: lecż jáwnie o Ojcu mojim oznáj- 26 mię wam. ✣ W on dźień w Imie- niu mojim prośić będźiećie : á nie mowię wam ; Iż Ja będę Ojcá 27 prośił zá wámi: ✣ Abowiem sam O- ćiec miłuje was/ żeśćie wy mnie u- miłowáli : y uwierzyliśćie żem Ja 28 h od Bogá wyßedł. ✣ Wyßedłem do Ojcá/ á przyßedłem ná świát: y záśię i opußcżam świát/ á idę do 29 Ojcá. ✣ Rzekli mu ucżniowie jego: Oto teraz jáwnie mowiß/ á żadney 30 przypowieśći nie powiádaß. ✣ Te- raz wiemy że wßystko k wieß/ á nie potrzebujeß/ áby ćię kto pytał: przez to wierzymy/ żeś od Bogá wyßedł.*

31 Odpowiedźiał im JEzus ; Te- 32 raz wierzyćie: ✣ Oto przydźie godźiná/ owßem już l przyßłá/ że śię rozproßyćie káżdy do swego/ á mnie samego zostáwićie: Lecż m nie jestem sam/ bo Oćiec jest ze mną. ✣ 33 Tomći wam opowiedźiał/ ábyśćie we mnie n pokoj mieli. Ná świećie ućisk mieć będźiećie : ále ufajćie/ Jam zwyćiężył świát.

E. ná N. V. po Wielkieynocy. g Mátt. 7. 7. y 21.22 Márk. 11.24. Luka. 11. 9. Ianá. 14.13. I. Iakub. 2. 5. 6. h Ian. 17. 8. i Ian. 13. 1. k Ianá. 21.17. l Mátt. 26.31. Márk. 14.27. m Ianá. 8. 29. y 14.14 n Ezdi. 9. 6. Rzym. 5. 4. Efez. 2. 14. Kolos. 1. 20.

ROZDZIAL XVII.

PAn śię modli o spolne swoje y Ojcowskie uwielbienie. 6. Zá Aposto- ły. 20. Y zá wßystek potomny Ko- śćioł swoj.

1 TO powiedźiawßy JEzus/ pod- niosł ocży swoje w niebo/ y rzekł : Ojcże/ przyßłá a godźiná/ u- wielbi Syná twego/ áby też y Syn 2 twoj uwielbił ćiebie. ✣ Jákoż mu dał moc b nád wßelkim/ ćiáłem/ áby tym wßystkim ktoreś mu dał/ dał 3 żywot wiecżny. ✣ A toć jest c żywot wiecżny/ áby ćiebie poználi sámego prawdźiwego Bogá/ y ktoregoś po- 4 słał JEzusá Chrystusá. ✣ Jam ćię uwielbił ná ziemi/ y dokończyłem

a Ianá. 12.23. b Mátt. 28.18. Ianá. 3. 27. c Ierem. 9. 23.

spráwy/ ktorąś mi dał ábym ją czynił. 5 A teraz uwielbi mię ty Ojcze u śiebie sámego tą chwałą/ ktorąm miał u ciebie/ pierwey niżeli d świát był.

6 Objáwiłem Imię twoje ludźiom/ ktoreś mi dał z świátá: Twojić byli/ y dałeś mi je/ y záchowáli słowá twoje. 7 A teraz poználi/ iż wszystko coś mi dał/ od ćiebie jest. 8 Abowiem słowá ktoreś mi dał/ dałem im: á oni je przyjęli/ y poználi prawdźiwie/ iżem e od ćiebie wyszedł; á uwierzyli/ żeś ty mnie posłał. 9 Jać zá nimi proszę: Nie zá świátem proszę? ále zá tymi/ ktoreś mi dał: bo twoji są. 10 Y wszystko moje/ jest twoje; á f twoje/ moje: y uwielbionym jest w nich. 11 A nie jestem więcey ná świećie/ ále oni są ná świećie; á Ja do ćiebie idę. Ojcze święty/ záchowaj je w Imieniu twojim/ ktoreś mi dał: áby byli jedno/ jáko y my. 12 Gdym z nimi był g ná świećie/ Jam je záchowywał w Imieniu twojim. Ktoreś mi h dał/ strzegłem ich; y żaden i z nich nie zginął/ tylko on syn zátrácenia: żeby śię k pismo wypełniło. 13 Ale teraz do ćiebie idę; y mowię to ná świećie/ áby mieli rádość moję doskonáłą w sobie. 14 Jam im dał słowo twoje/ á świát je miał w nienawiśći: bo nie są z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 15 Nie proszę ábyś je wziął z świátá; ále ábyś je záchował ode złego. 16 Nie sąć z świátá/ jáko y Ja nie jestem z świátá. 17 Poświęć je w prawdźie twojey. Słowo twoje l jest prawdá. 18 Jákoś ty mnie posłał ná m świát/ ták y Ja posłałem je ná świát. 19 A Ja poświącam sámego śiebie zá nie/ áby y oni poświęceni byli w prawdźie.

20 A Nie tylko zá tymi proszę/ lecz y zá onymi/ ktorzy przez słowo ich uwierzą w mię. 21 Aby wszyscy n byli jedno/ jáko ty o Ojcze we mnie á Ja w tobie; áby y oni w nas jedno byli: áby świát uwierzył/ żeś ty mnie posłał. 22 A Ja tę chwałę/ ktorąś mi dał/ dałem im: áby byli jedno/ jáko my jedno p jesteśmy. 23 Ja w nich/ á ty we mnie/ áby byli doskonáłymi w jedno: á iżby poznał świát/ żeś ty mnie posłał; á żeś je umiłował/ jákoś y mnie umiłował. 24 Ojcze ktoreś mi dał/ chcę áby q gdźiem Ja jest/ y oni byli ze mną: áby oglądáli chwałę moję/ ktorąś mi dał; ábowiemeś mię umiłował przed záłożeniem świátá. 25 Ojcze spráwiedliwy/ y świát r ćię nie poznał: álem Ja ćiebie poznał/ á y ći poználi/ żeś ty mnie s posłał. 26 Y uczyniłem im znájome Imię twoje/ y znájome uczynię: áby miłość/ ktorąś mnie umiłował/ w nich byłá/ á Ja w nich.

d Janá. 1. 2.
e Janá. 16.27.
f Janá. 16.15.
g Janá. 6. 39.
h Ezdr. 8. 18.
i Janá. 18. 9.
k Psalm 109.8.
l Jan. 8. 32.
m Janá. 20.21.
n Gálát 3. 28. Efez. 4. 3.
o Jan. 10.38. y 14. 11.
p Jan. 10.30.
q Janá. 12.26. y 14.3.
r Janá. 15.21. y 16.3.
s Janá. 16.25.

ROZDZIAL XVIII.

PAn od Judaszá zdrádzony, mocą swoją żołnierze poráźił, że ná źiemię páść muśieli, á dobrowolnie śię dawszy pojimáć, przed Annaszem y Káifaszem stánął. 22. Jeden go z sług uderzył. 27. Piotr śię go záprzał. 18. Pilatowi oddány, y co śię tám z nim dźiáło.

1 TO powiedźiawszy JEzus/ wyszedł a z uczniámi swojimi przez potok Cedron/ gdźie był ogrod; do ktorego on wszedł y uczniowie jego. 2 A wiedźiał y Judasz/ ktory go wydawał/ ono miejsce: bo śię tám często zchadzał JEzus z uczniámi swojimi. 3 Przetoż Judasz b wźiawszy rotę y sługi od Przedniejszych Kápłánow y Fáryzeuszow/ przyszedł tám z láternámi y z pochodniámi/ y z broniámi.

4 TEdy JEzus wiedząc wszystko co nań przyść miáło/ wyszedszy rzekł im: 5 Kogo szukaćie? Odpowiedźieli mu: JEzusá Názáreńskiego. Rzekł im JEzus; Jam jest. A stał z nimi y Judasz/ ktory go wydawał. 6 A skoro im rzekł; Jam jest: odstąpili názad/ y pádli ná źiemię. 7 Tedy ich záśię spytał; Kogo szukaćie? A oni rzekli; JEzusá Názáreńskiego. 8 Odpowiedźiał JEzus: Powiedźiałem wam/ żem Ja jest. Jeśli tedy mnie szukaćie/ dopuśććie tym odejść. 9 Aby śię wypełniły słowá/ ktore był powiedźiał: Nie stráćiłem żadnego z tych/ ktoreś c mi dał.

10 TEdy Symon Piotr d máiąc miecz/ dobył go: y uderzył słu-

a Mátt 26.36. Márk. 14.32. Luka. 22.39.
b Mátt. 26.47. Márk. 14.43. Luka. 22.47.
c Janá. 17.12.
d Mátt 26.51. Luka. 22.50.

ge Kápłáná Nawyższego/ y ućiął mu ucho jego práwe. ✠ A temu słudze imię było Málchuß. ✠ Y rzekł JEzus Piotrowi: Włoż miecz twoj w pochwy. Izali nie mam pić kielichá tego/ ktory mi dał Oćiec?

Rotá tedy y Rotmistrz/ y słudzy Zydowscy pojimáli JEzuſá/ y związáli go. ✠ A wiedli go naprzod do Annaſzá: Bo był Swiekier Káifaſzow/ ktory był Nawyzſzym Kápłánem roku onego. ✠ A Káifaſz ten był/ ktory e Zydom rádźił; że pożyteczno jest/ áby jeden człowiek umárł zá lud.

Y Szedł zá JEzuſem Symon f Piotr/ y drugi uczeń. A ten uczeń był znájomy Nawyżſzemu Kápłánowi/ y wſzedł z JEzuſem do dworu Nawyżſzego Kápłáná. ✠ Ale Piotr stał g u drzwi ná dworze. ✠ Wyſzedł tedy on drugi uczeń/ ktory był znájomy Nawyżſzemu Kápłánowi/ y mowił z odźwierną/ y wprowádźił tám Piotrá. ✠ Tedy rzekłá Piotrowi dźiewká odźwierna; Izaliś y ty nie jest z uczniow tego człowieká? On odpowiedźiał: Nie jestem. ✠ Stáli tedy słudzy y czeladź/ uczyniwſzy ogień/ bo źimno było; y grzáli śię. Był też z nimi Piotr stojąc y grzejąc śię.

A Ták Nawyżſzy Kápłán pytał JEzuſá o jego ucznie/ y o náuke jego. ✠ Odpowiedźiał mu JEzus: ✠ Jam jáwnie mowił h świátu: Jam záwſze uczył w bożnicy y w Kośćiele/ gdźie śię zewſząd Zydowie zchadzáją: á potájemnie nicem nie mowił. ✠ Coż mię pytaſz? Pytaj tych ktorzy słucháli/ com im mowił: śić oto wiedzą com Ja mowił. ✠ A gdy on to mowił/ jeden z sług ktory tám stał/ uderzył JEzuſá laską/ mowiąc; Y tákże odpowiádaſz Nawyżſzemu Kápłánowi? Odpowiedźiał mu JEzus; Jeśliḿ źle rzekł/ daj świádectwo o złym: á jeśli dobrze/ przecześ mię bijeſz? ✠ I odesłał go Annaſz związánego i do Káifaſzá Nawyżſzego kápłáná.

A Symon Piotr stał k y grzał śię. ✠ Y rzekli do niego; Azażeś y ty nie jest z uczniow jego? A on śię záprzał/ mowiąc: Nie jestem. ✠ Rzekł mu niektory z sług Kápłáná Nawyżſzego/ powinowáty onego ktoremu był Piotr ućiął ucho: Izażem Ja ćiebie nie widźiał w ogrodźie z nim? ✠ Záprzał śię záśię Piotr: á zárázem kur l zápiał.

Prowádźili tedy m JEzuſá od Káifaſzá ná ratuſz: á było ráno: Y nie weſzli sámi n ná ratuſz/ áby śię nie zmázáli; ále iżby pożywáli o Báránká Wielkocnego. ✠ Tedy wyſzedł do nich Piłat/ y rzekł; Jákąż skárge przynośićie przećiwko człowiekowi temu? ✠ Odpowiedźieli mu/ y rzekli: Być ten nie był złoczyńcą/ tedybyśmyć go nie podáli. ✠ Y rzekł Piłat; Weźmićież go wy/ á według Zakonu wáſzego osadźćie go. Rzekli mu Zydowie; Nam śię nie godźi zábijáć nikogo. ✠ Aby śię wypełniły słowá JEzuſowe p ktore rzekł/ oznájmując jáką miał śmierćią umrzeć.

Tedy záśię wſzedł Piłat ná ratuſz/ y záwołał JEzuſá/ y rzekł mu; Tyżeś jest q Krol Zydowski? ✠ Odpowiedźiał mu Jezus; A sam że to od śiebie mowiſz/ czyli ć inſzy powiedźieli o mnie? ✠ Odpowiedźiał Piłat; Azażem ja Zyd? Narod twoj y Przednieyſzy Kápłáni podáli mi ćię: Cożeś wżdy uczynił? ✠ Odpowiedźiał JEzus; Krolestwo moje nie jest z tego świátá: Gdyby krolestwo moje z tego świátá było/ wżdyćby mię słudzy moji bronili/ ábym nie był wydány Zydom: Lecż teraz krolestwo moje nie r jest z tąd. ✠ Tedy mu rzekł Piłat; ✠ Toś ty przećię jest Krol? Odpowiedźiał mu JEzus; Ty powiádaſz żem Ja jest Krolem. Jam śię ná to národźił/ y ná tom przyſzedł ná świát/ ábym świádectwo wydał prawdźie. Wſzelki ktory jest z prawdy/ słucha głosu mego. ✠ Rzekł mu Piłat; Coż jest prawdá? A to rzekſzy/ wyſzedł záśię do Zydow/ y rzekł im; Ja w nim żadney winy nie znáyduję. ✠ A też u was jest s ten zwyczaj/ ábym wam jednego wypuśćił ná Wielkanoc: Chcećież tedy ábym wam wypuśćił tego Krolá Zydowskiego? ✠ Tedy záśię wſzyscy záwołáli/ mowiąc: Nie tego/ ále t Barábbá-

ßá! A ten Bárrábbaß był zbojcá.

ROZDZIAL XIX.

Piłat Chrystusá ubiczowánego. 2. y ćierniem ukorowánego. 4. chcąc wyzwolić. 8. Uporem Zydow zwyćiężony bedąc. 10. ná ukrzyżowánie zkazał. 26. JEzus mátkę uczniowi zlećił. 39. Octu zkośtowawßy, umárł. 34. Bok PAński włocżnią przebito. 38. z krzyżá go zdjęto. 40. y pochowano.

1 TEdy Piłat wźiął a JEzusá/ y 2 ubiczował go. A żołnierze uplotßy korone z ćiernia / włożyli ná głowę jego/ y płaßczem ßárłatowym 3 przyodźiáli go. A mowili: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski! y 4 bili go laskámi. Y záśię wyßedł Piłat ná dwor/ y rzekł im; Oto go wam wywiodę ná dwor / ábyśćie wiedźieli/ iż w nim żadney winy nie znájduję.

5 TEdy JEzus wyßedł ná dwor niosąc one ćierniową korone/ y on płaßcz ßárłatowy/ y rzekł im Piłát; 6 Oto człowiek! A gdy go ujrzeli Przedniejßy Kápłáni y sługi ich, záwołáli mowiąc: Ukrzyżuj/ ukrzyżuj go! Rzekł im Piłat: Weźmićie go wy / á ukrzyżujćie : boć ja w nim żadney winy nie znájduję.
7 Odpowiedźieli mu Zydowie: My zakon mamy/ y według zakonu náßego b ma umrzeć : bo śię c czy- 8 nił Synem Bożym. A gdy Piłat usłyßał te słowá/ bárźiey śię ulękł.
9 Y wßedł záśię do Ratußá/ y rzekł do JEzusá: Zkądżeś ty jest! Lecz mu JEzus nie dał odpowiedźi.
10 Tedy mu rzekł Piłat: Nie mowiß ze mną? Nie wieß iż mam moc ukrzyżowáć ćię/ y mam moc wypuśćić ćię? Odpowiedźiał JEzus:
11 Nie miałbyś żadney mocy náde mną / być nie było d dána z gory: Przetoż kto mię tobie wydał/ więt-
12 ßy grzech ma. Od tąd Piłat stárał śię o to/ *jákoby* go wypuśćił. Lecz Zydowie wołáli/ mowiąc: Jesli go wypuśćiß/ nie jesteś przyjaćielem Cesárskim. Káżdy *bowiem* co śię e z Krolem czyni/ sprzećiwia śię Ce-
13 sárzowi. A przetoż Piłat usłyßawßy te słowá/ wywiodł JEzusá ná dwor/ y śiadł ná stolicy/ ná miejscu ktore zowią Litostrotos / á po Zydow-
14 sku Gábbátá. A było to w dźień Przygotowánia przed Wielkanocą około ßostey godźiny/ y rzekł *Piłat*
15 Zydom: Oto Krol wáß! A oni záwołáli : Strać/ strać! Ukrzyżuj go! Rzekł im Piłat : Królá wáßego ukrzyżuję? Odpowiedźieli Przedniejßy Kápłáni; Nie mamy
16 Królá/ tylko f Cesárzá. Tedy im go g wydał/ żeby był ukrzyżowány.
17 Y Wźięli h Jezusá/ y wywiedli. A on niosąc krzyż swoj/ wyßedł ná ono miejsce/ ktore zwano/ Trupich głow/ á po Zydowsku zowią
18 *je*, Golgotá; Gdźie go ukrzyżowáli. A z nim drugich dwu/ z obu
19 stron: á w pośrzodku Jezusá. Nápisał też Piłat y napis/ y postáwił nád krzyżem. A było nápisano: JEzus Názárenski, Krol Zydowski.
20 A ten napis czytáło wiele Zydow: bo blisko miástá ono miejsce/ gdźie był ukrzyżowány JEzus. A było nápisano po Zydowsku/ po Grecku/
21 po Láćinie. Tedy rzekli Piłatowi Przedniejßy Kápłáni Zydowscy: Nie piß Krol Zydowski/ ále iż on powiádał; Jestem Krolem Zydow-
22 skim. Odpowiedźiał Piłat: Com nápisał/ *tom* nápisał.
23 A Gdy żołnierze k JEzusá ukrzyżowáli/ wźięli ßáty jego/ (y uczynili cztery częśći/ káżdemu żołnierzowi częśc) y suknią. A byłá tá suknia nie ßyta : *ále* od wierzchu
24 wßystká dźiána. Tedy rzekli jedni do drugich: Nie krajmy jey/ ále o nię rzućmy losy/ czyjá ma być. Aby śię pismo wypełniło/ ktore mowi: Podźielili l miedzy śię ßáty moje/ á o odźienie moje los miotáli. To tedy uczynili żołnierze.
25 A Stały podle krzyżá m JEzusowego/ mátká jego/ y śiostrá mátki jego/ Márya *żoná* Kleofáßowa/ y Márya Mágdálená.
26 Tedy JEzus ujrzawßy mátkę/ y uczniá ktorego n miłował/ tuż stojącego/ rzekł mátce swojey: Niewiásto/ oto
27 syn twoj. Potym rzekł uczniowi: Oto mátká twojá. A od oney godźiny wźiął ją *on* uczeń do śiebie.
28 POtym wiedząc JEzus iż śię już wßystko wykonáło/ áby śię

Marginalia: a Mátt. 27.26. Márk. 15.15. — b 3 Moj. 24.15. — c Janá. 5.18. y 10.33 — d Rzym. 13.1. — e Dźiej. 17.7. — f 1 Moj. 49.10. — g Mátt. 27.26. — h Mátt. 27.31. Márk. 19.21. Luka. 23.26. — i Zyd. 13.12. — k Mátt. 27.35. Márk. 15.14. Luka. 23.34. — l Psalm 22.19. — m Mátt. 27.61. Márk. 15.40. Luka. 13.34. — n Janá. 13.25. y 20.2. y 21.7.

o wypełniło pismo/ rzekł; Prágnę. 29 A było tám naczynie postáwione octu pełne. Tedy oni p nápełniwszy gębkę octem/ á obłożywszy hisopem/ podáli do uſt jego. 30 A gdy JEzus skosztował octu/ rzekł; Wykonáło q śię. A náchyliwszy głowę/ oddał r Duchá.

31 TEdy Zydowie/ áby ćiáłá ná krzyżu ná Sábbát nie zostáły/ ponieważ był dźień Przygotowánia; (ábowiem był wielki on dźień Sábbátu) prośili Piłatá/ áby im 32 goleni połamano/ y zdjęto je. Przyszli tedy żołnierze: á pierwszemu wprawdźie złamáli goleni/ y drugiemu ktory z nim był ukrzyżowá- 33 ny: Ale do JEzusá przyszedszy/ gdy ujrzeli że już umárł/ nie łamáli 34 goleni jego. Lecz jeden z żołnierzow włocznią otworzył bok jego; á 35 zárázem wyszłá krew y wodá. A ten co to widźiał/ świádczył o tym, y prawdźiwe jest świádectwo jego: á on wie/ iż prawdę powiáda/ ábyśćie 36 wy wierzyli. Abowiem śię to stáło/ áby śię wypełniło pismo; s Kość jego nie będźie złamána. 37 Y záśię drugie pismo mowi; Ujrzą kogo t przebodli.

38 A Potym prośił Piłatá u Jozef z Arymátyey/ (ktory był uczniem JEzusowym/ ále x tájemnym/ dla bojáźni Zydowskiey) áby zdjał ćiáło Jezusowe. Y pozwolił Piłat. Szedł tedy y zdjał ćiá- 39 ło JEzusowe. Przyszedł y też y Nikodem (ktory był przed tym przyszedł w nocy do Jezusá) niosąc zmieszány Myrry y Aloes/ około 40 stá funtow. Wźięli tedy ćiáło JEzusowe/ y uwinęli je w prześćierádłá z onymi rzeczámy wonnymi/ jáko jest zwyczaj Zydom umárłe 41 chowáć. A był ná onym miejscu/ gdźie był ukrzyżowány/ ogrod: á w ogrodźie grob nowy/ w ktorym jeszcze nikt nie był położo- 42 ny. Przetoż tám dla dniá przygotowánia Zydowskiego/ iż on grob był blisko/ położyli JEzusá.

o Psalm 69.12. p Mátt 27.48. q Janá. 17. 4. r Luka. 23.46. s 2 Moj 12.49. 4 Moj 9. 22. t Zách. 12.10. u Mátt. 27.57. Márk. 15.42. x Janá. 12.42. y Janá. 3. 2. y 7.50.

ROZDZIAŁ XX.

Márya o zmartwychwstániu Páńskim ucżniom dátá znáć. 3. Piotr y Jan poszli do grobu. 15. PAn śię pokazał Máryey. 19 Y dźieśiąśi ucżniom. 26. Znowu zá tydźień kwoli Tomaszowi. 30. W piśmie świętym mamy tyle ile nam do zbáwienia potrzebá.

1 A Pierwszego dniá po a Sábbáćie/ Márya Mágdáléná przyszłá ráno do grobu/ gdy jeszcze było ćiemno/ y ujrzáłá kámień odwálony 2 od grobu. Y bieżáłá á przyszłá do Symoná Piotrá/ y do onego drugiego uczniá ktorego miłował b JEzus/ y rzekłá im: Wźięli PAná z grobu; á nie wiemy gdźie go poło- 3 żyli. Tedy c wyszedł Piotr/ y on 4 drugi uczeń/ á szli do grobu. Y bieżeli obá społem; ále on drugi uczeń wyśćignął Piotrá/ y pierwey 5 przyszedł do grobu. A náchyliwszy śię/ ujrzał leżące prześćierádłá: 6 wszákże tám nie wszedł. Przyszedł też y Symon Piotr idąc zá nim/ y wszedł w grob/ y ujrzał prześćierá- 7 dłá leżące: Y chustkę ktora byłá ná głowie jego; nie z prześćierádły położoną/ ále z osobná ná jednym 8 miejscu zwinioną. Potym wszedł y on drugi uczeń/ ktory był pierwey przyszedł do grobu; y ujrzał/ á 9 uwierzył. Abowiem jeszcze nie rozumieli pismá/ iż miał d zmar- 10 twychwstáć. Y odeszli záś oni uczniowie do domu.

11 A Le Márya stáłá e u grobu ná dworze płácząc. A gdy płákáłá/ 12 náchyliłá śię w grob. Y ujrzáłá dwu Anjołow w bieli śiedzących; jednego u głowy/ á drugiego u nog/ tám gdźie było położono ćiáło JE- 13 zusowe. Ktorzy jey rzekli; Niewiásto/ czemu płáczesz? Rzekłá im: Iż wźięli PAná mego/ á nie 14 wiem gdźie go położyli. A to rzekszy/ obroćiłá śię ná zad/ y ujrzáłá f JEzusá stojącego: lecz nie 15 wiedźiáłá iż JEzus był. Rzekł jey JEzus: Niewiásto/ czemu płáczesz? kogo szukasz? A oná mniemájąc żeby był ogrodnik/ rzekłá mu: PAnie/ jesliś go ty wźiął/ powiedz mi gdźieś go położył/ á ja go 16 wezmę. Rzekł jey JEzus: Márya. Ktora obroćiwszy śię/ rzekłá mu; Rábboni: co śię wykłada/ 17 Náuczyćielu. Rzekł jey JEzus;

a Mátt. 28. 1. Márk. 16. 1. Luka. 24. 1. b Janá. 13.23. y 21.7. c Luka. 24.12. d Psalm 16.10. Ezái. 53. 8. Ionasz. 2. 1. Luka. 24 46. Dźiej. 13.35. y 17.3. e Mátt. 28. 1. Márk. 16. 5. f Mátt. 28. 9. Márk. 16. 9.

Nie dotykaj śie mnie/ bom jeszcze nie wstąpił do Ojcá mego; ále idź do bráći mojey/ á powiedz im: Wstępuję do Ojcá mego g y Ojcá wászego; y do Bogá mego y Bogá wászego. 18 ✠ Tedy przyszłá Márya Mágdálenáh/oznájmując ucżniom że widźiáłá PAná/ á że jey to powiedźiał.

19 A Gdy był wiecżor dniá onego i pierwszego po Sábbáćie/ á drzwi były zámknione/ gdźie byli ucżniowie zgromádzeni dla bojáźni Zydowskiey/przyszedł JEzus/y stánął w pośrzodku *nich*, y rzekł im; Pokoj wam. 20 ✠ A to rzekszy/pokazał im ręce y bok swoj. Y urádowáli śię ucżniowie k ujrzawszy PAná. 21 ✠ Rzekł im záśie JEzus: Pokoj wam. Jáko mie l posłał Oćiec/ ták y Ja was posyłam. 22 ✠ A to rzekszy/ tchnął *ná nie*, y rzekł im; Weźmićie Duchá Swiętego. 23 ✠ Ktorymkolwiek m grzechy odpuśćićie/ będą im odpuszcżone/ á ktorymkolwiek zátrzymaćie/ będą zátrzymáne.*

24 A Tomasz jeden ze dwunáśći/ktorego zowią Dydymus/ nie był z nimi/ gdy był przyszedł JEzus. 25 ✠ Y rzekli mu drudzy ucżniowie: Widźieliśmy PAná. Ale im on rzekł; Jeśli nie ujrzę w ręku jego znákow goźdźi/ á nie włożę pálcá mego w znáki goźdźi/y nie włożę ręki mojey w bok jego/nie uwierzę. 26 ✠ A po ośmi dni/ byli záśie ucżniowie jego w domu/ y Tomasz z nimi: Y przyszedł JEzus gdy były drzwi zámknione/ á stánął w pośrzodku *nich*, y rzekł; Pokoj wam. 27 ✠ Potym rzekł Tomaszowi: Włoż sám pálec twoj/ á oglądaj ręce moje; y źćiągni rękę twoję/ y włoż n ją w bok moj: á nie bądź niewiernym/ále wiernym. 28 ✠ Tedy odpowiedźiał Tomasz y rzekł mu; PAn moj/ y Bog moj. 29 ✠ Rzekł mu JEzus; Ześ mie ujrzał *Tomaszu*, uwierzyłeś: Błogosłáwieni o ktorzy nie widźieli/á uwierzyli. 30 ✠ Wiele ć y p innych cudow ucżynił JEzus przed ocżymá ucżniow swojich/ktore nie są nápisáne w tych kśięgách. 31 ✠ Ale te są nápisáne/ ábyśćie wierzyli/że Jezus jest CHrystus Syn Boży: á żebyśćie wierząc/żywot mieli w Imieniu jego.*

ROZDZIAŁ XXI.

PAn śię pokazał Apostołom łowiącym ryby. 6. Ktorego oni w cudownym obłowie ryb poználi. 15. PAn Piotrowi, ktory trzykroć wyznał że go miluje, zlećił páśienie owieczek swojich. 18. Temuż jáką śmierćią miał umrzeć, opowiedźiał.

1 POtym śie zás ukazał JEzus ucżniom u morzá Tyberyádskiego: á ukazał śie ták. 2 ✠ Byli pospołu Symon Piotr/y Tomasz ktorego zowią Dydymus y a Nátánáel/ ktory był z Kány Gálilejskiey y synowie b Zebedeuszowi/y drudzy dwá z ucżniow jego. 3 ✠ Rzekł im Symon Piotr; Pojdę ryby łowić. Mowią mu; Pojdźiemy y my z tobą. Y szli/y wnet wstąpili w łodź: á oney nocy nic nie pojimáli.

4 A Gdy juz było ráno/stánął Jezus ná brzegu: wszákże nie wiedźieli ucżniowie/ żeby był JEzus. 5 ✠ Rzekł im tedy JEzus: Dźieći/ á maćież co jeść? Odpowiedźieli mu: Nie mamy. 6 ✠ A on im rzekł; Zápuśććie c śieć po práwey stronie łodźi/ á znajdźiećie. Y zápuśćili: á juz dáley nie mogli jey ćiągnąć przed mnostwem ryb. 7 ✠ Y rzekł on ucżeń/ ktorego d miłował JEzus/ Piotrowi; PAn jest. Symon tedy Piotr usłyszawszy iż PAn jest/przepásał śie kośulą/ (ábowiem był nági) y rzućił śie w morze. 8 ✠ A drudzy záśie ucżniowie przyszli w łodźi; (bo nie dáleko było od brzegu/ ále jákoby ná dwu set łokiet) ćiągnąc śieć z rybámi. 9 ✠ A gdy wystąpili ná brzeg/ ujrzeli węgle nałożone/ y rybę ná nim leżącą/ y chleb. 10 ✠ Rzekł im JEzus: Przynieśćie z tych ryb ktoreśćie e teraz pojimáli. 11 ✠ Wstąpił tedy Symon Piotr/ y wyćiągnął śieć ná źiemię/ pełną wielkich ryb; *Ktorych było* sto piećdźieśiąt y trzy: á choć ich ták wiele było/ nie zdárłá śie śieć. 12 ✠ Rzekł im JEzus: Podźćie/obiedwajćie. A żaden z ucżniow nie śmiał go pytáć; Ty ktoś jest/ wiedząc że jest PAn. 13 ✠ Tedy przyszedł JEzus/ y wźiął on chleb/ y dał im: tákże y rybę. 14 ✠ A toć juz trzeći raz ukazał śie

JE=

g *Janá.* 16.16. h *Mátt.* 28. 8. *Márk.* 16. 8. *Luka.* 24. 9. E. *ná N.I.po Wielkiey nocy.* i *Márk.* 16.14. *Luka.* 24.36. 1 *Kor.* 15. 5. k *Janá.* 16.22. l *Ezái.* 61. 1. *E. ná dźień S. Tomaszá.* m *Mátt* 16.19. n 1 *Jan.* 1. 1. o 1 *Piotr* 1. 8. p *Janá.* 21.25.

u *Janá.* 1. 47. b *Mátt.* 4. 21. *Márk.* 1. 19. c *Luka.* 5. 4. d *Janá.* 13.23. y 19.26 y 20 2. e *Luka.* 24.41.

JEzus uczniom swojim po zmartwychwstániu.

15 A Gdy obiad odpráwili / rzekł JEzus Symonowi Piotrowi? Symonie Jonaszow / miłujeszli mię więcey niżeli ci? Rzekł mu; Ták jest PAnie / ty wiesz że cię miłuję. Rzekł mu; Páś-że báránki moje. ✠ 16 Rzekł mu záśię powtore; Symonie Jonaszow / miłujeszli mię? Rzekł mu: Ták *jest* PAnie/ ty wiesz że cię miłuję. Rzekł mu; Páś-że Owce moje. ✠ 17 Rzekł mu potrzecie; Symonie Jonaszow / miłujeszli mię? Y zásmućił śię Piotr / że mu potrzecie rzekł; Miłujeszli mię? Y odpowiedźiał mu: PAnie ty wszystko [f] wiesz/ 18 ty znasz że cię miłuję. ✠ Rzekł mu JEzus: Páś-że owce moje. ✠ Záprawdę záprawdę powiádam [g] tobie: Gdyś był młodszym / opásowałeś śię/ y chodźiłeś kędyś chćiał: lecz gdy śię zstárzejesz / wyćiągniesz ręce twoje; á inny cię opásze / y poprowádźi gdźiebyś nie chćiał. ✠ 19 A to powiedźiał dawájąc znáć / jáką śmierćią miał uwielbić Bogá. A to powiedźiawszy / rzekł mu: Pódź zá mną.

20 A Piotr obroćiwszy śię / ujrzał onego ucznia ktorego miłował JEzus / pozad idącego; ktory śię też był położył przy wieczerzy ná pierśiach jego / y rzekł był: PAnie/ 21 ktoryż jest ten co ćię wyda? ✠ Tego ujrzawszy Piotr / rzekł JEzusowi: 22 PAnie/á ten co? ✠ Rzekł mu JEzus; Jeslibym chćiał żeby on został áż przyjdę / co tobie do tego? Ty 23 pódź zá mną. ✠ Y wyszłá tá powieść miedzy brácią / żeby on uczeń umrzeć nie miał. Lecz mu nierzekł JEzus / iż nie miał umrzeć: Ale: Jesli chcę / áby został áż przyjdę / coż 24 tobie do tego? ✠ Tenći jest on uczeń/ ktory świadczy o tym/ y to nápisał: á wiemy że prawdźiwe jest świádectwo jego.

25 JEst też jeszcze y innych wiele [h] rzeczy, ktore czynił JEzus ktore gdyby miáły być wszystkie zosobná spisáne/ tuszę iż y sam świat nie mogłby ogárnąć Kśiąg/ ktoreby nápisáne były. Amen.

f Janá. 16.30.
g Janá. 13.36. Dźiej. 12. 5. 2 Piotr 1. 14.
h Janá. 20.30.

DZIEJE SWIETYCH APOSTOLOW.

TE Kśiegi Dźiejow Apostolskich / opisują co S S. Apostołowie/ częśćią wszyscy / częśćią niektorzy miánowićie / S. Piotr / Jan/ Jákub y Páweł/ y inszy mężowie pobożni/ Szczepan / áż y Bárnábasz / pámiątki godnego w Kośćiele Bożym czynili y ćierpieli / záraz po w Niebowstąpieniu PAńskim / po obrániu S. Máćieja ná Apostolstwo / y po przyjęćiu Duchá S. A naprzod co czynili y ćierpieli w Jeruzalem / co śię zámyka w pierwszych. 7. rozd. w Sámáryey w rozd. 8. w Dámászku / w Lyddźie y w Joppie. w rozd. 9. w Cezáryey w rozd. 10. y 11. Znowu w Jeruzalem w Rozd. 12. 15. Co S. Páweł ná wielu miejscach czynił y ćierpiał/ o czym od 13. rozd. áż do końcá. Oprocz tego / że w tych Kśięgách jest skarb kosztowny utájony: Miánowićie. I. Artykuły wiáry nászey Chrześćiáńskiey / o zmartwychwstániu / w Niebowstąpieniu / ná práwicy Bożey uśiedzeniu Chrystusá PAná/ y o zesłániu Duchá S. O zniesieniu Ceremoniey Zakonu Bożego y rozności miedzy ludźmi y pokármy / przez Ewángelią: O naglowniejszey náuce Chrześćiáńskiey: Jáko wszyscy ludźie/Zydźi y Pogáni pod Stárym y Nowym Testámentem nie przez uczynki Zakonne/ ále tylko przez łáskę sámego Chrystusá PAná uspráwiedliwieni y zbáwieni bywáją / o czym w rozd. 15. v. 11. II. Spełnienie dawnych obietnic Bożych o powołániu Pogánow do Kośćiołá Bożego / y wylaniu Duchá S. ná wszelkie ćiáło / o obronie Kośćiołá B. od wszelákich nieprzyjaćioł/ o rzadźie y zátrzymániu jego / áż do końcá. III. Pierwszy początek Kośćiołá Bożego jáko był nie znáczny: ále potym przez usługę Apostołow po świećie był rozszerzony. IV. Wizerunk Kośćiołá Apostolskiego: gdźie wszystko co do náuki y obyczájow należáło w dobrym porządku było. Tákże wiele znácznych cudow ktorymi śię ztwierdzáłá náuká S. Apostołow. V. Wiele przykłádow / z ktorych Sludzy Boży użyć śię mogą jáko Pismo S. wykłádáć/ Urząd swoj przećiwko wszystkim odpráwowáć / y jáko we wszystkich spráwách około rządu Kośćiołá Bożego sobie postępowáć máją.

ROZDZIAL I.

1 Przedmowá S. Lukaszá 5. Rozmowá Chrystusá PAná z Apostoly. 9. Historya o Wniebowstapieniu Páńskim. 12. Apostolow do Jeruzalem śie wrocenie 15. Kazanie S. Piotrá. 18. Y ná miejsce Judaszowe. 23. obránie S. Máćiejá.

I.E. *ná dźień w Niebowstąpienia PAńskiego.* a *Janá.* 20.21. b *Márk.* 16.14. *Janá.* 20.23. 1 *Kor.* 15. 5. c *Luk.* 24.49. d *Jan.* 14.26. e *Mátt.* 3. 11. *Márk.* 1. 8. *Luka.* 3. 16. *Ianá.* 1. 26. f *Ezái.* 44. 3. *Dźiej.* 2. 1. y11.16 y19.4 g *Luk.* 24.12. h *Mátt.* 24.36. i *Luka* 24.48. *Ianá.* 15.27. k *Luk.* 24.51. l *Dán.* 7. 13. *Mátt.* 16.27. y25.31

1 PIerwsze wprawdźie Kśiegi nápisałem / o Teofile ! o wszystkim co poczał Jezus y czy 2 nić y uczyć áż do dniá onego / ktorego dawszy rozkazánie Apostołom ktore był przez Duchá S. 3 obrał / wźiety jest wzgore. ✠ Ktorym też sámego śiebie b po mece swojey żywym stáwił / w wielu niewatpliwych dowodách / przez czterdźieśći dni ukázujac śie im / y mowiac o 4 krolestwie Bożym. ✠ A zgromádźiwszy je / przykazał c im áby nie odchodźili z Jeruzalem : ále izby czekáli obietnice Ojcowskiey : o ktorey śćie 5 mowi, słyszeli dode mnie. ✠ Abowiem ći Jan chrzćił e wodą: ále wy bedźiećie ochrzczeni f Duchem Swietym 6 po nie wielu tych dni. ✠ A ták oni zszedszy śie / pytáli go mowiac : PAnie / izali w tym g czáśie náprawisz 7 krolestwo Izráelskie? ✠ Lecz on rzekł do nich : Nie wászá *rzecz* h jest znáć czásy y chwile / ktore Ociec w swojey 8 mocy położył. ✠ Ale przyjmiećie moc Duchá Swietego / ktory przydźie ná was : y bedźiećie mi i świádkámi y w Jeruzalem / y we wszystkiey Judskiey ziemi / y w Sámáryey áż do 9 ostátniego *kráju* ziemie. ✠ A to rzekszy / gdy oni pátrzáli / wzgore k podnieśiony jest : á obłok wźiał go od 10 oczu ich. ✠ A gdy zá nim do niebá idacym pilnie pátrzáli / oto dwá mezowie stáneli przy nich w białym o- 11 dźieniu / ✠ Y rzekli: Mezowie Gálilejscy / przecz stojićie pátrzac w niebo? ✠ Ten JEzus ktory wzgore wźiety jest od was do niebá / ták przydźie jáko śćie l go widźieli idacego do niebá.*

12 TEdy śie wroćili do Jeruzalem od gory / ktora zowia Oliwna / ktora jest blisko Jeruzalem / májac 13 drogi *przez jeden* Sábbát. ✠ A gdy weszli / wstapili ná sale / gdźie mieszkáli ; Piotr / y Jákub / y Jan / y Andrzyj / y Filip / y Tomasz / Bártłomiey / y Mátteusz / Jákub Alfeuszow / y Symon Zelotes / y Judás 14 Jákubow. ✠ Ci wszyscy trwáli jednomyślnie ná modlitwie y prozbách / z żenámi / y z Márya mátka JEzusowa / y z bráćia jego.

15 A W one dni / powstawszy Piotr w pośrzodku uczniow / rzekł ; (á był poczet osob wespoł zgromádzonych około stá ydwudźiestu.) ✠ 16 Mezowie bráćia / muśiáło śie wypełnić ono pismo / ktore opowiedźiał Duch Swiety przez ustá m Dawidowe o Judaszu / ktory był wodzem tych n co pojmáli JEzu- 17 sá. ✠ Bo był policzony oz nami / y dostał był czastki tego usługowánia. 18 ✠ Tenći wprawdźie otrzymał rola p z zapłáty niespráwiedliwośći : á obieśiwszy śie / q rozpukł śie ná poły / y wypłyneły wszystkie wne- 19 trznośći jego. ✠ Y było to jáwno wszystkim mieszkájacym w Jeruzalem / ták iż názwano one rola własnym ich jezykiem / Akeldámá ; to 20 jest / rola krwie. ✠ Abowiem nápisano w Kśiegách Psálmow ; Niechaj bedźie mieszkánie r jego puste / á niech nie bedźie ktoby w nim mieszkał / á biskupstwo jego niech s wezmie in- 21 ny. ✠ Potrzebá t tedy / áby jeden z tych mezow ktorzy z námi bywáli po wszystek czás / ktorego PAn JEzus przebywał miedzy námi / ✠ Po- 22 czawszy od chrztu Janowego / áż do tego dniá / ktorego jest wźiety wzgore od nas / był z námi świádkiem 23 zmartwychwstánia jego. ✠ Y postáwili dwu ; Jozefá / ktorego zwano Bársábaszem / ktorego *tez* názywa- 24 no Justem ; y Máćiejá. ✠ A modlac śie mowili : Ty PAnie ktory znasz sercá u wszystkich / okaz z tych dwu 25 jednego / ktoregoś obrał / ✠ Aby przyjał czastke usługowánia tego / y Apostolstwá / z ktorego wypadł Ju- 26 dasz / áby odszedł ná miejsce swoje. ✠ Y rzućili losy ich. Y padł los ná Máćiejá : á przyłaczony jest spolnym zdániem do jedenastu Apostołow.*

Márk. 13.26. 1 *Tess.* 1. 10. *Objáw.* 1. 7. LE. *ná dźień S. Máćiejá.* m *Psalm* 41.10. *Mátt.* 26.21. *Janá.* 13.18. n *Mátt.* 26.48. *Janá.* 18. 3. o *Mátt.* 10. 4. *Luka.* 6. 16. p *Mátt.* 27.10. q *Mátt.* 27. 5. t *Psalm* 69.16. s *Psalm* 109.8. t *Dźiej.* 6. 3. u 1 *Sám.* 16. 7. 1 *Kron* 28. 9. *Psalm* 7. 10. *Jerem.* 11.20. y17.10 y20.12 *Luka.* 16.15

ROZDZIAL II.

DuchSwiety w ogniſtych jezykách zſtąpił ná Apoſtoły. 8. Ktorzy rożnymi jezykámi mowili. 13. Potwarz pijáńſtwá Piotr S. zniosł. 16. A dawſzy o wßyſtkim ſpráwe. 22. JEzuſá Meſſiaßem być uczył. 37. Słucháczom do pokuty uſługował. 41. Ná co śie ich do trzech tyśiecy náwroćiło.

1 A Gdy przyßedł a dźień pięćdźieśiąty / byli wßyſcy jednomyślnie poſpołu. 2 Tedy śie ſtał z prętká z niebá ßum / jákoby przypadájącego wiátru gwałtownego ; y nápełnił wßyſtek dom kedy śiedźieli. 3 Y ukazáły śie im rozdźielone języki ná kßtałt ogniá / ktory uśiadł ná káżdym z nich. 4 Y nápełnieni b ſą wßyſcy Duchem Swiętym / á poczęli mowić c innymi językámi / jáko im Duch on dawał wymawiáć. 5 A byli w Jeruzalem mießkájący Zydowie mężowie nabożni z káżdego narodu tych ktorzy ſą pod niebem. 6 A gdy śie ſtał ten głos / zeßło śie mnoſtwo *ludźi* ; y ztrwożyli śie / że je ſłyßał káżdy z nich mowiące właſnym językiem ſwojim. 7 Y zdumiewáli śie wßyſcy / y dźiwowáli śie mowiąc jedni do drugich : Izali oto ći wßyſcy ktorzy mowią / nie ſą Gálilejczycy? 8 A jákoż my *od nich* ſłyßymy káżdy z nas ſwoj właſny język / w ktorymeśmy śie urodźili? 9 Pártowie / y Medowie / y Elámitowie / y ktorzy mießkamy w Meſopotámiey / w Judſkiey źiemi / y w Káppádociey / w Ponćie y w Azyey : 10 W Frygiey y w Pámfyliey / y Egipćie / y w ſtronách Libiey / ktora jeſt podle Cyreny / y przychodniowie Rzymſcy : Zydowie / y nowo náwroceni : 11 Kreteńczycy / y Arábczycy / ſłyßymy je mowiące językámi náßymi wielkie ſpráwy Boże. 12 Y zdumiewáli śie wßyſcy / y dźiwowáli śie / mowiąc jeden do drugiego : Coż to wżdy ma bydź? 13 Lecz drudzy náśmiewájąc śie mowili : Ći śie młodym winem popili. *

14 A Stánąwßy Piotr z jedenáśćią / podniosł głos ſwoj / y przemowił do nich : Mężowie Judſcy / y wßyſcy ktorzy mießkaćie w Jeruzalem / niech wam to jáwno będźie / á przyjmićie w ußy ſłowá moje. 15 Abowiem nie ſą ći / jáko wy mniemaćie / pijáni : gdyż dopiero jeſt trzećia ná dźień godźiná : 16 Ale to jeſt ono co przepowiedźiano przez Proroká d Joelá : 17 Y będźie w oſtáteczne e dni (mowi BOG) Wyleję z Duchá mego ná wßelkie ćiáło : á prorokowáć będą ſynowie wáßy y corki wáße : á młodźieńcy wáßy widzenia widźieć będą ; á ſtárcom wáßym ſny śie śnić będą. 18 Náwet w onez dni / ná ſługi moje y ná ſłużebnice moje / wyleję z Duchá mego / y będą prorokowáć. 19 Y ukażę cudá ná niebie wzgorę / y známioná ná źiemi niſko / krew / y ogień / y párę dymu. 20 Słońce f śie obroći w ćiemność / á kśiężyc w krew / przed tym niż przyjdźie on dźień PAńſki wielki y znáczny. 21 Y ſtánie śie / że ktobykolwiek wzywał g Imienia PAńſkiego zbáwion będźie.

22 MĘżowie Izráelſcy / ſłuchajćie ſłow tych. JEzuſá onego Názáreńſkiego / męża od Bogá wſławionego u was mocámi y cudámi / y známionámi / ktore czynił Bog przezeń w pośrzodku was / jáko y wy sámi wiećie : 23 Tego zá ułożoną rádą y przejrzeniem Bożym wydánego wźiąwßy / á przez ręce h niezbożnikow ukrzyżowawßy / zábiliśćie : 24 Ktorego i Bog wzbudźił / rozwiązawßy boleśći śmierći ; jákoż byłá to nie podobna / áby od niey miał być zátrzymány. 25 Abowiem o nim mowi Dawid : Upátrowałem k záwżdy PAná przed oblicżem mojim ; bo mi jeſt po práwicy / ábym nie był wzruſzony. 26 Przetoż rozweſeliło śie ſerce moje / y rozrádował śie język moj : nád to / y ćiáło moje odpocżynie w nádźiejey. 27 Abowiem nie zoſtáwiß duße mojey w grobie / ánie daß świętemu twojemu oglądáć ſkáżenia. 28 Oznájmiłeś mi drogi żywotá / á nápełniß mię rádośćią przed oblicżem twojim. 29 Mężowie brácia / mogę beſpiecżnie mowić do was o Pátryárße Dawidźie / żeć l umárł / y po-

a 3 Moj 23. 16. 5 Moj 16. 9. LE. ná Niedź Swiąteczną

b Dźiej 11. 15. y 19. 6.

c Dźiej. 10. 46.

d Ioel. 2. 28.

e Ezái. 44. 3. Ezech 36. 27. Zách. 12. 10. Ianá. 7. 38.

f Ioel. 2. 31. y 3. 15. Amos. 8. 9. Mich. 3. 6.

g Ioel. 2. 32. Rzym. 10. 13.

h Dźiej. 5. 30.

i Dźiej. 10. 40.

k Pſalm 16. 8.

l 1 Krol. 2. 10.

grzebiony jest/ á grob jego jest u nas áż do dniá dźiśieyszego. 30 ✠ Będąc tedy [m] Prorokiem/ y wiedząc że mu śię Bog obowiązał przyśięgą/ iż z owocu biodr jego/ według ćiáłá miał wzbudźić Chrystusá/ á posádźić ná stolicy jego. 31 ✠ To przeglądájąc/ powiedźiał o zmartwychwstániu Chrystusowym/ iż nie zostáłá duszá jego w grobie/ áni [n] ćiáło jego widźiáło skáżenia. 32 ✠ Tegoć JEzusá wzbudźił Bog: czego my wszyscy [o] jesteśmy świádkámi. 33 ✠ Prawicą tedy Bożą *będąc* [p] wywyższony/ á obietnicę Duchá Swiętego wźiąwszy od Ojcá/ wylał to co wy teraz widźićie y słyszyćie. 34 ✠ Abowiemći Dawid nie wstąpił do niebá/ lecz sam powiáda; Rzekł [q] PAN PAnu memu/ śiądź po práwicy mojey: 35 ✠ Aż położę nieprzyjaćioły twoje podnożkiem nog twojich. 36 ✠ Niechaj że tedy wie zápewne wszystek dom Izráelski/ że go Bog y PAnem y Chrystusem uczynił/ tego JEzusá/ ktoregośćie wy ukrzyżowáli.

37 A To słysząc/ przeráżeni są [r] ná sercu/ y rzekli do Piotrá y do innych Apostołow; Coż mamy czynić [s] mężowie bráćia? 38 ✠ Tedy Piotr rzekł do nich; Pokutujćie/ á ochrzćićie śię káżdy z was w Imieniu JEzusá Chrystusá/ ná odpuszczenie grzechow; á weźmiećie dar duchá Swiętego. 39 ✠ Abowiemći wam tá obietnicá należy/ y dźiatkom wászym/ y wszystkim ktorzy dáleko *są*, ktorekolwiek powoła PAn Bog nász. 40 ✠ Y wiela inszych słow oświadczał śię/ y nápominał *je* mowiąc; Wyzwolćie śię od tego rodzáju przewrotnego. 41 ✠ Ktorzy tedy wdźięcznie przyjęli słowá jego/ ochrzczeni są: y przyszło dniá onego dusz około trzech tyśięcy.

42 Y Trwáli w náuce Apostolskiey y w społeczności/ y w łamániu chlebá/ y w modlitwách. 43 ✠ Y przyszedł strách ná káżdą duszę/ á wiele śię známion [t] y cudow przez Apostoły dźiało. 44 ✠ A wszyscy ktorzy uwierzyli byli pospołu: y wszystkie rzeczy mieli spolne. 45 ✠ A ośiadłośći y májętnośći przedawáli; y udźieláli ich wszystkim/ jáko komu było potrzebá. 46 ✠ A ná káżdy dźień trwájąc zgodnie w kośćiele/ y chleb [u] łamiąc po domách/ przyjmowáli pokarm z rádośćią/ y w prostoćie serdeczney: 47 ✠ Chwaląc Bogá/ y májąc łáskę u wszystkiego ludu. ✠ A Pan przydawał zborowi ná káżdy [x] dźień tych/ ktorzy mieli być zbáwieni.

m Psalm 132. 11. n Psalm 16. 10. Dźiej. 13. 35. o Jan. 15. 27. Dźiej. 1. 8. p Márk. 16. 19. Filip. 2. 9. q Psalm 110. 1. 1 Kor. 15. 25. Zyd. 1. 8. y 10. 12. r Zách. 12. 10. s Luka. 3. 10. Dźiej. 9. 6. t Márk. 16. 17. Dźiej. 5. 15. u Dźiej. 20. 11. x Dźiej. 5. 14. y 11. 11.

ROZDZIAŁ III.

Piotr z Janem do Kośćiołá wstępując. 3 chromego uzdrowili. 9. Ludowi ná cud śię zchodzącemu, Piotr S. tájemnicę zbáwienia objáwił. 14. Ná niewdźięczność śię uskarżał. 17. Y do Pokuty lud nápomniał.

1 A Piotr y Jan społem wstępowáli do Kośćiołá/ w godźinę modlitwy dźiewiątą. 2 ✠ A mąż niektory będąc [a] chromy/ záraz z żywotá mátki swojey był noszony: ktorego ná káżdy dźień sadzano u drzwi kośćielnych/ ktore zwano Piękne; áby prośił jáłmużny od tych/ ktorzy wchodźili do Kośćiołá. 3 ✠ Ten ujrzawszy Piotrá y Janá/ że mieli wniść do Kośćiołá/ prośił *ich* o jáłmużnę. 4 ✠ A Piotr z Janem pilnie nań pátrząc/ rzekli: Wejrzy ná nas: 5 ✠ Tedy on z pilnośćią pátrzał ná nie/ spodźiewájąc śię co wźiąć od nich. 6 ✠ Y rzekł Piotr: Srebrá y złotá nie mam; lecz co mam toć dawam: w Imieniu [b] JEzusá Chrystusá Názáreńskiego/ wstań á chodź. 7 ✠ A ujawszy go zá práwą rękę jego/ podniosł go: á zárázem utwierdzone były nogi jego/ y kostki. 8 ✠ Y wyskoczywszy/ stánął y chodźił: á wszedł z nimi do Kośćiołá/ chodząc y skacząc á chwaląc Bogá. 9 ✠ A widźiał go wszystek lud chodzącego y chwalącego Bogá. 10 ✠ Y poználi go/ iż to był/ ktory dla jáłmużny śiadał u drzwi Pięknych kośćielnych: y nápełnieni są stráchu y zdumienia nád tym/ co mu śię stáło.

11 A Gdy śię trzymał on chromy *ktory był* uzdrowiony Piotrá y Janá/ zbieżał śię do nich wszystek lud [c] do przyśionká/ ktory zwano Sálomonowym/ zdumiawszy śię. 12 ✠ Co widząc Piotr/ przemowił do ludu: Mężowie Izráelscy/ coż

a Dźiej. 14. 8. b Dźiej. 4. 10. c 1 Krol 6. 3. Iand. 5. 12. y 10. 23.

śie

śię temu dźiwujećie / ábo czemu śię nam ták pilnie przypátrujećie / jákobyſmy to włáſną mocą / ábo pobożnośćią uczynili / áby ten chodźił?

[13] ✣ Bog d Abráhámow / y Izáákow / y Jákobow / Bog Ojcow náſzych / uwielbił e JEzuſá Syná ſwego / ktoregośćie wy wydáli / y záprzeliśćie śię go przed twarzą Piłatową / ktory go ſądźił być godnym wypuſzczenia. [14] ✣ A wyśćie f śię onego Swiętego y ſpráwiedliwego záprzeli ; á prośiliśćie o mężobojcę / áby wam był dárowány. [15] ✣ Y zábiliśćie Dawcę żywotá / ktorego Bog wzbudźił od umárłych ; czego my świádkámi g jeſteſmy. [16] ✣ A przez wiárę w Imię jego / tego ktorego wy widźićie y znaćie / utwirdźiło Imię jego : wiárá mowię ktora przezeń jeſt / dáłá temu to zupełne zdrowie przed oblicżem was wſzyſtkich. [17] ✣ Ale teraz bráćia / wiem h żeśćie to z niewiádomośći uczynili / jáko y Kśiążętá wáſzy. [18] ✣ Lecz Bog co przez uſtá wſzyſtkich Prorokow i ſwojich przedpowiedźiał / iż CHryſtus jego ćierpieć miał / to ták ziśćił. [19] ✣ Przetoż pokutujćie / á náwroććie k śię / áby były zgłádzone grzechy wáſze : gdyby przyſzły czáſy ochłody od oblicżnośći Páńſkiey / [20] ✣ A poſłałby onego / ktory wam opowiedźiány jeſt / JEzuſá CHryſtuſá : [21] ✣ Ktorego záiſte muſzą przyjąć niebioſá / áż do czáſu náprawienia wſzyſtkich rzeczy : co był przedpowiedźiał Bog przez uſtá wſzyſtkich świętych ſwojich Prorokow / od wieku. [22] ✣ Abowiem Mojżeſz do Ojcow rzekł : Proroká wam wzbudźi l PAn Bog wáſz z bráći wáſzych / jáko mnie ; onego ſłucháć m będźiećie we wſzyſtkim / cokolwiek do was mowić będźie. [23] ✣ Y ſtánie śię / żeká żda duſzá / ktoraby nie ſłucháłá tego Proroká / będźie wygłádzona z ludu. [24] ✣ Aleć y wſzyſcy Prorocy od Sámuelá / y od innych po nim / ile ich kolwiek mowiło / przepowiádáli też te dni. [25] ✣ Wyśćie ſynámi n Prorokimi / y przymierza ktore poſtánowił Bog z Ojcy náſzymi / mowiąc do Abráhámá ; A w naśieniu twojim o błogoſłáwione będą wſzyſtkie narody ziemie. [26] ✣ Wamći naprzod BOG / wzbudźiwſzy Syná ſwego JEzuſá / poſłał go / áby wam błogoſłáwił ; żeby śię káżdy z was odwroćił od złośći ſwojich.

d 2 Moj 3. 6. e Dźiej. 5. 31. Filip. 2. 9. f Mátt. 27. 20. Márk. 15. 11. Luká. 23. 18. Iana. 18. 40. g Iana. 15. 27. Dźiej. 1. 8. y 2. 52. h Jan. 16. 3. 1 Kor. 2. 1. 1 Tym. 1. 13. i Ezái 50. 6. y 53. 4. k Mátt. 4. 17. 5 Moj 18. 15. Dźiej. 7. 37. m Mátt 17. 5. Márk. 6. 7. n Rzym. 9. 4. o 1 Moj 12. 3. y 18. 18 y 22. 18 y 2 . 4.

Rozdział IV.

Piotr y Ian będąc pojimáni y ſtáwieni przed Rádę. 7. śmiele o Chryſtuśie świádectwo wydawáli. 18. A będą uwolnieni, PAnu Bogu śię modlili. 32. Gdźie zgodá y miłość zobopolna wiernych śię opiſuje.

[1] A Gdy to oni mowili do ludu / náłeſzli ich Kápłáni / y Hetmáni Kośćielni y Sáduceuſzowie : [2] ✣ Obrażájąc śię iż uczyli lud / á opowiádáli w JEzuśie powſtánie od umárłych. [3] ✣ Y wrzućili ná nie ręce / á podáli je do więźienia / áż do jutrá : bo już był wieczor. [4] ✣ A wiele z tych / ktorzy one ſłowá ſłyſzeli / uwierzyli : byłá liczbá mężow około pięći tyśiecy. [5] ✣ Y ſtáło śię názájutrz / że śię zebráli Przełożeni ich y ſtárſzy / y Náuczeni w piśmie w Jeruzalem. [6] ✣ Y Annaſz Nawyżſzy Kápłan / y Káifaſz / y Jan / y Alexánder ; y ile ich było z rodu nawyżſzych Kápłánow. [7] ✣ A poſtáwiwſzy je w pośrzodku / pytáli ich : Ktorą a mocą / á ktoryméśćie to imieniem uczynili?

[8] TEdy Piotr będąc pełen Duchá Swiętego / rzekł do nich : Przełożeni ludu / y ſtárſzy Izráelſcy / [9] ✣ Ponieważ my dźiś mamy być ſądzeni dla dobrodźieiſtwá człowiekowi niemocnemu *uczynionego*, jákoby on był uzdrowiony : [10] ✣ Niech wam wſzyſtkim wiádomo będźie / y wſzyſtkiemu ludowi Izráelſkiemu / że w Imieniu JEzuſá b Chryſtuſá Názáreńſkiego / ktoregośćie wy ukrzyżowáli / ktorego Bog wzbudźił od umárłych ; przez tego ten ſtoji przed wámi zdrowym. [11] ✣ Tenći jeſt c kámień on wzgárdzony od was budujących / ktory śię ſtał głową węgielną. [12] ✣ Y niemáſz w żadnym innym zbáwienia. Abowiem niemáſz żadnego Imienia d pod niebem / dánego ludźiom / przez ktorebyſmy mogli być zbáwieni. [13] ✣ Widząc tedy beſpiecżność Piotrowę y Janowę / y zrozumiawſzy / iż ludźmi byli nieuczo=

a Mátt. 21. 23. b Dźiej. 3. 6. c Pſalm 118. 22. Ezái 28, 16. Mátt 21. 42. Márk. 12. 10. Luká. 20. 17. Rzym 2. 33. 1 Piotr 2. 6. 7. d Mátt. 1. 21. Dźiej. 10. 43.

uczonymi y prostakámi / dziwowáli się / y poználi je iż byli z JEzusem. 14 ✣ Widząc też onego człowieká z nimi stojącego który był uzdrowiony / nie mieli co przećiwko temu mowić. 15 ✣ A rozkazawszy im precz ustąpić z Rády / rádźili się miedzy sobą / 16 ✣ Mowiąc : Coż e uczynimy tym ludźiom? Bo / że jáwny cud przez nie jest uczyniony / to wszystkim mieszkájącym w Jeruzalemie wiádomo jest ; á nie możemy tego záprzeć. 17 ✣ Ale áby się to więcey nie rozstawiáło miedzy ludźmi / zágroźmy im srodze / áby więcey w tym Imieniu żadnemu człowiekowi nie mowili. 18 ✣ A záwoławszy ich / zákazáli f im / áby koniecznie nie mowili / áni uczyli w Imieniu JEzusowym. 19 ✣ Lecz Piotr y Jan odpowiedźiawszy / rzekli do nich : Jesliż to spráwiedliwa przed obliczem Bożym / was ráczey słucháć g niż Bogá? Rozsądźcie. 20 ✣ Abowiem my nie możemy tego, cosmy widźieli y słyszeli / nie mowić. 21 ✣ A oni zágroźiwszy im, wypuśćili je / nic nie ználazszy jákoby je skaráć / dla ludu / iż wszyscy chwalili Bogá zá to co się było stáło. 22 ✣ Bo onemu człowiekowi było więcey niż czterdźieśći lat / nád ktorym się stał ten cud uzdrowienia.

23 A Gdy je wypuszczono / przyszli do swojich / y oznájmili imcokolwiek do nich Przednieyszych Kápłáni y Stárszy mowili. 24 ✣ Ktorzy usłyszawszy to, jednomyślnie podnieśli głos swoj ku Bogu / y rzekli ; PAnie tyś jest Bog ktoryś h uczynił niebo y źiemię / y morze / y wszystko co w nich jest. 25 ✣ Ktoryś Duchem Swiętym przez ustá Dawidá sługi swego powiedźiał ; Przeczże się zburzyli i národowie / á ludźie prożne rzeczy przemyśláli ? 26 ✣ Stánęli Krolowie źiemie / y Kśiążętá zebráły się wespołek / przećiwko PAnu / y przećiwko pomázáńcowi jego. 27 ✣ Abowiem się zebráli prawdźiwie k przećiwko Swiętemu Synowi twemu JEzusowi / ktoregoś pomázał ; Herod y Ponski Piłat z Pogány / y z ludem Izráelskim : 28 ✣ Aby uczynili / cokolwiek ręká twojá y rádá twojá przed tym postánowiłá / 29 áby się stáło. ✣ Przetoż teraz PAnie wejrzy ná pogrożki ich ; á daj sługom twojim ze wszelkim l bespieczeństwem mowić słowo twoje. 30 ✣ Sćiągájąc rękę twoje / ku uzdrawiániu / y ku czynieniu známion y cudow przez Imię Swiętego Syná twego JEzusá. 31 ✣ A gdy się oni modlili / zátrząsnęło się ono m miejsce / ná ktorym byli zgromádzeni : y nápełnieni są wszyscy n Duchem Swiętym / y mowili słowo Boże z spieczeństwem.

32 A Onego o mnostwá wierzących / było serce jedno y duszá jedná : a żaden z májętnośći swojich nie zwał nic swojim włásnym / ále mieli wszystkie rzeczy spolne. 33 ✣ A wielką mocą Apostołowie dawáli świádectwo o zmartwychwstániu PAná JEzusowym : y byłá wielka łáská p nád nimi wszystkimi. 34 ✣ Bo żadnego nie było miedzy nimi niedostátecznego. Gdyż ktorzykolwiek mieli q role / ábo domy / przedawájąc przynośili pieniądze zá to co poprzedáli. 35 ✣ Y kládli przed nogi Apostolskie. ✣ Y rozdawano to káżdemu ilekomu było potrzebá.

36 TEdy Joses / ktory názwány był od Apostołow Bárnábaszem / (co się wykłada / syn pociechy) Lewitá / z Cypru rodem / 37 ✣ Májąc rolą / przedawszy ją, przedniosł pieniądze; y położył je u nog Apostolskich.

ROZDZIAL V.

Smierć Anániaszowá y żony jego. 12. Przez wiele cudow. 14. wiárá pomnożona. 18. Apostołowie z więźienia wybáwieni. 27. Znowu do Rády stáwieni. 35. Gámáliel ich rátuje. 40. Potym ubiczowáni będąc. 41. Bogá chwalili.

1 A Mąż niektory imieniem Anániasz / z Sáfirą żoną swoją przedał májętność. 2 ✣ Y ujął nieco z onych pieniędzy / z wiádomośćią żony swojey : á przyniozszy część niejáką / położył u nog Apostolskich. 3 ✣ Y rzekł Piotr ; Anániaszu / przeczże Szátan nápełnił serce twoje / ábyś skłamał Duchowi Swiętemu / y ujął z pieniędzy zá rolą ? 4 ✣ Izali to coś miał nie twoje było ; á coś przedał / nie w twojey mocy zostawáło?

Marginal notes: e Janá. 11.47. — f Dźiej. 5. 40. — g Dźiej. 5. 29. — h 1 Moj. 1.2. 3. Psalm 102. 26. — i Psalm 2. 1. — k Mátt. 26. 3. Luka. 22. 2. Janá. 11.47. — l Efez. 6. 19. — m Dźiej. 16.26. — n Dźiej. 2. 4. — o 1 Piotr 3. 8. — p Zách. 12.10. — q Dźiej. 1. 45.

Przeczżeś te rzecz przypuśćił do sercá twego? Nie zkłamałeś ludźiom/ále Bogu. ✣ Tedy usłyßawßy
5 Ananiaß te słowá/ padßy zdechł. Y przyßedł strách wielki ná wßystkie/
6 ktorzy to słyßeli. ✣ A wstawßy młodźiency/ porwáli go; á wyniozßy/ pogrzebli.

7 Y Stáło śie pochwili/ jákoby po trzech godźinách/ że y żoná jego
8 nie widząc co śie stáło/weszłá. ✣ Y rzekł jey Piotr: Powiedz mi/ jeśliśćie zá tyle tę rolą przedáli? A oná
9 rzekłá; Ták jest/zá tyle. ✣ A Piotr rzekł do niey: Przeczżeśćie śie z sobą zmowili/ ábyśćie kuśili Duchá PAńskiego? Oto nogi tych/ ktorzy pogrzebli męża twego/ u drzwi
10 są; y ćiebieć wyniosą. ✣ Y pádłá záraz przed nogámi jego/ y zdechłá. A wßedßy młodźiency/ náleźli ją umárłą; á wyniozßy/ pogrzebli ją
11 podle mężá jey. ✣ Y przyßedł strách wielki/ná wßystek Zbor/y ná wßystkie ktorzy to słyßeli.

12 Lecz przez ręce a Apostolskie dźiáło śie wiele známion y cudow miedzy ludem: (A byli wßyscy jednomyślnie w przyśionku b Sálomonowym;
13 ✣ A z innych żaden nie śmiał śie do nich przyłączyć; ále lud
14 wiele o nich trzymał: ✣ Y owßem przybywáło mnostwo wierzących
15 PAnu/mężow y niewiast.) ✣ Ták/ że y ná ulice wynośili chore/y kłádli je ná pośćielách y łożkách; áby przynamniey ćień Piotrá przychodzącego záćienił niektore z nich.
16 ✣ Zchodźiło śie też y mnostwo z okolicznych miast do Jeruzalem/przynosząc chore y nágabáne od duchow niecżystych; á ći wßyscy byli c uzdrowieni.

17 Tedy powstawßy Nawyżßy Kápłan/ y wßyscy ktorzy z nim byli/ ktorzy byli z Sekty Sáduceu-
18 ßow/nápełnieni są zazdrośćią. ✣ Y tárgnęli śie rękomá ná Apostoły/ y podáli je d do więźienia pospoli-
19 tego. ✣ Ale Anjoł e PAński w nocy otworzył drzwi u więźienia/ á wy-
20 wiodßy je/rzekł: ✣ Idźćie/á stáwiwßy śie/ mowćie do ludu w Kośćiele
21 wßystkie słowá tego żywotá. ✣ Tedy oni usłyßawßy to/weßli ná świtániu do Kośćiołá/y uczyli. A przyßedßy Nawyżßy Kápłan y ktorzy z nim byli/ zwołáli Rádę y wßystkie Stárße synow Izráelskich: y posłáli do więźienia áby byli przy-
22 wiedźieni. ✣ A gdy słudzy przyßli/ nie náleźli ich w więźieniu: co/wroćiwßy śie/oznájmili/ Mowiąc: ✣
23 Więźieniec w prawdźie náleźlismy zámkniony ze wßelką pilnośćią/ y stroże na dworze przede drzwiámi stojące: lecz otworzywßy/żadnegośmy w nim nie náleźli.
24 ✣ A gdy te słowá usłyßeli/ y Nawyżßy kápłan/ y Hetman kośćielny/ y Przednieyßy kápłani/wątpili o nich: co by to było.

25 A Przyßedßy ktoś/oznájmił im/ mowiąc: Oto/ mężowie ktoreśćie podáli do więźienia/ stoją w
26 Kośćiele/á uczą lud. ✣ Tedy poßedł Hetman z sługámi/ y przywiodł je bez gwałtu; (bo śie ludu báli/ áby
27 nie byli ukámienowáni.) ✣ A przywiodßy je/stáwili je przed Rádą. Y pytał ich Nawyżßy Kápłan. ✣
28 Mowiąc: Izaliśmy wam f surowie nie zákazáli/ ábyśćie w tym Imieniu nie uczyli? A oto nápełniliśćie Jeruzalem náuką wáßą/ y chcećie ná nas wprowádźić krew człowieká tego.

29 Tedy odpowiádájąc Piotr y Apostołowie rzekli: Więcey trze-
30 bá g słucháć Bogá/niż ludźi. ✣ Bog on Ojcow nászych wzbudźił JEzusá/ ktoregośćie wy h zábili/ záwie-
31 śiwßy ná drzewie: ✣ Tego Bog i zá Książę y Zbáwićielá wywyżßył práwicą swoją/ áby dána byłá ludowi Izráelskiemu pokutá y odpu-
32 ßczenie grzechow. ✣ A myśmy k świádkámi jego w tym co mowimy: tákże y Duch Swięty/ ktorego dał Bog tym ktorzy mu są posłuszni. ✣
33 A oni to słyßąc/pukáli śie/ y rádźili o tym jákoby je zágłádźić.

34 Tedy powstawßy w Rádźie niektory Fáryzeuß/imieniem l Gámáliel Náuczyciel zakonny/ zacny u wßystkiego ludu/ rozkazał áby ná máłą chwilę precz wywiedźiono A-
35 postoły: Y rzekł do nich; ✣ Mężowie Izráelscy/ miejćie śie ná bacżeniu z strony tych ludźi/ cobyśćie

Margin notes: a Márk. 16.17. Dźiej. 2. 43. b 1 Krol 6. 3. Iańá. 10.23. c Dźiej. 8. 7. y 16.18 d G. Pod straż. e Dźiej. 12. 7. f Dźiej. 4. 17. g Dźiej. 4. 19. h Dźiej. 1. 23. i Filip. 2. 9. k Iand. 15.16. l Dźiej. 22. 3.

36 mieli czynić. ✚ Abowiem przed tymi dniámi powstał był m Teudás/ udawájąc śię zá coś: do ktorego śię przywiązáło mężow w liczbie około czterech set; ktorego zábito: á wszyscy ktorzy z nim przestawáli/ rozproszeni są/ y wniwecz śię obróćili. 37 ✚ Ponim powstał Judás Gálilejczyk zá dni popisu/ y uwiodł wiele ludu zá sobą: ále y on zginął; y wszyscy/ktorzy z nim przestawáli/ rozproszeni są. 38 ✚ Przetoż teraz powiádam wam/ Dajćie pokoj tym ludźiom/ y zániechajćie ich: Abowiem jeśliżeć jest z ludźi tá n rádá ábo tá spráwá/ wniwecz śię obróći: 39 ✚ Ale jeślić jest z Bogá/ nie będźiećie mogli tego rozerwáć; byśćie snadź o y z Bogiem walczącymi nie byli ználeźieni. 40 ✚ Y usłucháli go. A záwoławszy Apostołow/ y ubiwszy je, zákazáli/ áby nie mowili p w Imieniu JEzusowym; y wypuśćili je. 41 ✚ A ták oni szli od oblicznośći oney Rády/ rádując śię iż śię stáli q godnymi odnośić zelżywość dla Imienia JEzusowego. 42 ✚ Y nie przestawáli ná káżdy dźień w Kośćiele y po domách nauczáć/ y opowiádáć JEzusá CHrystusá.

m *Dźiej.* 21.38. n *Przyp.* 21.30. o *Dźiej.* 9. 4. p *Mátt.* 13.34. q *Mátt.* 5. 12. *Rzym* 5. 3.

ROZDZIAŁ VI.

Apostołowie Dyákony obrali. 5. A miánowićie śiedmi mężow. 2. Miedzy ktorymi Szczepan pełen wiáry. 11. Ktorego pojimano. 13. Y oskárżono.

1 A W onez dni/ gdy śię przymnażáło uczniow/ wszczęło śię szemránie a Grekow przećiwko Zydom/ iż były zániedbywáne w posługowániu powszednim wdowy ich. 2 ✚ A ták oni dwánaśćie zwoławszy mnostwá uczniow/ rzekli; Nie jest słuszna/ żebyśmy my opuśćiwszy słowo Boże/ służyli stołom. 3 ✚ Upátrzćież tedy bráćia miedzy sobą śiedmi mężow/ dobre świádectwo májących/ pełnych Duchá Swiętego y mądrośći/ ktorebyśmy postánowili nád tą spráwą. 4 ✚ A my modlitwy y usługi b Słowá pilnowáć będźiemy. 5 ✚ Y podobáłá śię tá rzecz onemu wszystkiemu mnostwu. Y obráli Szczepaná/ mężá pełnego wiáry y Duchá Swiętego/ y c Filipá/ y Prochorá/ y Nikánorá/ y Tymoná/ y Pármoná/ y d Mikołájá nowo-náwroconego Antyocheńczyká. 6 ✚ Te stáwili e przed Apostoły: ktorzy pomodliwszy śię/ kłádli ná nie f ręce.

a *T. Zydow po Greku czytájących.* b *G. Ná usłudze trwáć będźiemy.* c *Dźiej.* 21. 8. d *Objaw.* 2. 6. e *Dźiej.* 1. 13. f 1 *Tym.* 4. 14. y 5.21 2 *Tym.* 1. 6.

7 Y Rosło słowo Boże/ y pomnażał śię bárzo poczet uczniow w Jeruzalem: wielkie też mnostwo kápłánow było posłuszne wierze. 8 A Szczepan będąc pełen wiáry y mocy/ czynił cudá y známioná wielkie miedzy ludem. 9 ✚ Y powstáli niektorzy z tych ktorzy byli z bożnice ktora zowią Libertynow/ y Cyrenejczykow/ y Alexándryánow/ y tych ktorzy byli z Cyliciey y z Azyey/ gádájąc z Szczepánem. 10 ✚ Lecz nie mogli odporu g dáć mądrośći y Duchowi/ ktory mowił. 11 ✚ Tedy náprawili mężę/ ktorzy powiedźieli: Myśmy go słyszeli h mowiącego słowá bluźnierskie/ przećiwko Mojżeszowi y przećiwko Bogu. 12 ✚ A ták wzruszyli lud y Stárszę/ y Nauczone w piśmie: á powstawszy/ porwáli go/ y przywiedli do Rády. 13 ✚ Y stáwili fałszywe świádki/ ktorzy rzekli; Ten człowiek nie przestawa mowić słow bluźnierskich/ przećiwko temu świętemu miejscu y Zakonowi. 14 ✚ Abowiem jesmy go słyszeli mowiącego: Iż ten JEzus Názáreński zburzy to miejsce/ y odmieni ustáwy ktore nam podał Mojżesz. 15 ✚ A pátrząc nań pilnie oni wszyscy ktorzy śiedźieli w Rádźie/ widźieli oblicze jego jáko oblicze Anjelskie.

g *Luka.* 21.15. h *Mátt.* 26.61. *Márk.* 14.58.

ROZDZIAŁ VII.

Szczepan w obronie swojey pokázuje, iż Ojcowie od Bogá są wybráni. 20. Przed tym niż śię Mojżesz národźił. 47. Y niż Kośćioł stánął. 44. A iż powierzchne obrzędy ná wzor niebieski sporządzone były. 54. Ktorego Zydowie, zgrzytájąc nań zębámi, ukámienowáli.

1 Tedy rzekł Nawyższy Kápłan: 2 A tákże śię ma tá rzecz? ✚ A on rzekł: Mężowie bráćia y Ojcowie/ słuchájćie! Bog chwały ukazał śię Ojcu nászemu Abráhámowi/ gdy był w Mezopotámiey/ przed tym niż mieszkał w Háránie. 3 ✚ Y rzekł do

niego: Wynidź z źiemie twojey/ y z twojey a rodźiny/ á idź do źiemie 4 ktorąć ukaże. Tedy wyszedszy z źiemie Cháldejskiey/ mieszkał w Hárán: á z támtąd gdy umárł Ociec jego/ przeniosł go Bog do źiemie tey/ 5 w ktorey wy teraz mieszkaćie. Y nie dał mu w niey dźiedźictwá y ná stopię nogi/ choć mu ją był b obiecał dáć w dźierżáwę/ y naśieniu jego po nim/ gdy jeszcże nie miał po- 6 tomká. Y mowił mu ták Bog: Naśienie twoje będźie c przychodniem w cudzey źiemi/ y zniewolą je/ y trápić je będą przez czterysta d lat. 7 Ale ten narod e ktoremu służyć będą/ Ja będę sądźił/ rzekł Bog: á potym wynidą/ y służyć mi 8 będą ná tym miejscu. Y dał mu f przymierze obrzezki: y ták *Abráhám* g zpłodźił Izááká/ y obrzezał go dniá ośmego: á Izáák h Jákobá/ á Já- 9 kob dwánaśćie i Pátryárchow. A Pátryárchowie nienawidząc k Jozefá przedáli go do Egiptu: ále Bog 10 był z nim. Y wyrwał go ze wszystkich jego ućiskow/ á dał mu łáskę y mądrość przed Fáráonem Krolem Egipskim: ktory go postánowił Kśiążęćiem nád Egiptem y nád 11 wszystkim domem swojim. Potym przyszedł głod ná wszystkę źiemię Egipską y Chánánejską/ y ućisk wielki: Y nie znájdowáli żywnośći 12 Ojcowie nászy. A gdy usłyszał m Jákob iż zboża były w Egipćie/ po- 13 słał Ojce násze pierwszy raz. A zá wtorym *rázem* poznány n jest Jozef od bráći swey; y objáwiony jest Fáráonowi narod Jozefow. 14 Tedy Jozef posławszy/ przyzwał Ojcá swego Jákobá/ y wszystkiey swojey rodźiny/ w śiedmidźieśiąt 15 y piąći o duszách. Y zstąpił p Jákob do Egiptu: y *tám* q umárł on/ y 16 Ojcowie nászy. Y przenieśieni są do r Sychem/ y położeni w grobie/ ktory był kupił s Abráhám zá pieniądze u synow Hemorá/ Ojcá Sy- 17 chemowego. A gdy śię przybliżył czás t obietnice/ o ktorą był przysiągł Bog Abráhámowi/ rozrodźił śię lud/ y rozmnożył śię w Egi- 18 pćie. Aż nástał inny krol/ ktory 19 nie znał Jozefá. Ten podchodząc zdrádliwie narod nász/ trápił Ojce násze: ták/ iż muśieli wyniátáć niemowiątká u swoje/ żeby śię nie 20 rozkrzewiáły. Pod ten czás národźił śię x Mojzesz/ á był krásnym y z dáru Bożego: ktorego chowano przez trzy mieśiące w domu Oj- 21 cá jego. A gdy był wyrzucony/ wźiełá go corká Fáráonowá/ y wy- 22 chowáłá go sobie zá syná. Y wyćwiczony jest Mojzesz we wszelkiey mądrośći Egipskiey; á był możny 23 w mowách y w uczynkách. A gdy mu było czterdźieśći x lat/ przyszło mu ná myśl/ aby náwiedźił brá- 24 ćią swą syny Izráelskie. A ujrzawszy jednego ukrzywdzonego/ ujął śię oń/ y pomśćił śię *krzywdy* tego ktory bezpráwie ćierpiał/ zá- 25 biwszy Egipczániná. Abowiem mniemał/ że bráćia jego rozumieją/ że Bog przez rękę jego dawa im wybáwienie: Lecz oni *tego* nie rozumie- 26 li. A názájutrz a pokazał śię im gdy śię z sobą bili/ y prowádźił je do pokoju/ mowiąc: Mężowie/ bráćiaśćie sobie; Przecież śię społem 27 krzywdźićie? Lecz ten co krzywdźił bliźniego/ odegnał go/ mowiąc: 28 Ktoż ćie postánowił Kśiążęćiem y Sędźią nád námi? Izali mie ty chcesz zábić/ jákoś wczorá zábił E- 29 gipczániná. Y ućiekł Mojzesz zá tymi słowy: y był przychodniem w źiemi Mádyáńskiey/ gdźie zpłodźił 30 dwu synow. A gdy śię wypełniło b czterdźieśći lat/ ukazał mu śię ná puszczy gory Syná Anjoł PAński w płomieniu ognistym we krzu. 31 A Mojzesz ujrzawszy/ zádźiwił śię onemu widzeniu. A gdy przystąpił/ áby śię *temu* przypátrzył/ stał śię 32 do niego głos PAński: Jam jest Bog c Ojcow twojich/ Bog Abráhámow/ Bog Izáákow/ y Bog Jákobow. A zádrzawszy Mojzesz/ nie 33 śmiał śię przypátrowáć. Y rzekł mu PAN: Zzuj obuwie d z nog twojich; bo miejsce ná ktorym sto- 34 isz/ jest źiemią świętą. Widząc widźiałem utrapienie ludu mego ktory jest w Egipćie/ y słyszałem wzdychánie ich; á zstąpiłem żebym je wybáwił: Przetoż teraz chodź/ 35 rośle ćie do Egiptu. Tego Moj-

a 1 Moj. 12. 1. b 1 Moj. 12. 7. y 13. 15 c 1 Moj. 15. 13. d 2 Moj. 12. 40. Gálát. 3. 17. e 1 Moj. 15. 14. f 1 Moj. 17. 10. 11. g 1 Moj. 21. 2. h 1 Moj. 25. 16. i 1 Moj. 29. 33. y 30. 5. y 35. 22. k 1 Moj. 37. 28. Psalm 105. 17. l 1 Moj. 41. 32. m 1 Moj. 42. 1. n 1 Moj. 45. 4. o 1 Moj. 46. 27. 5 Moj. 10. 22. p 1 Moj. 46. 5. q 1 Moj. 49. 33.

r 1 Moj. 50. 13. 2 Moj. 13. 19. Jozue. 24. 32. s 1 Moj. 33. 19. t 2 Moj. 1. 7. Psalm 105. 24. u 2 Moj. 1. 22. x 2 Moj. 2. 2. y G. z Bogá. z 2 Moj. 2. 15. a 2 Moj. 18. 13. b 2 Moj. 3. 2. c 2 Moj. 3. 6. Żyd. 11. 16. d 1 Moj. 3. 7.

zeßá ktorego śie byli záprzeli / mowiąc ; Ktoż ćie postánowił e Kśiążęćiem y Sędźią? Tego Bog Kśiążęćiem y wybáwićielem posłał/ przez rękę Anjołá ktory mu śię ukazał we krzu. 36 ♣ A ten je wywiodł czyniąc f cudá y známioná w źiemi Egipskiey/ y ná morzu czerwonym / y ná puszczy/ *przez* czterdźieśći g lat. 37 ♣ Tenći jest Mojżesz / ktory rzekł synom Izráelskim: Proroká h wam wzbudźi PAN Bog wász z bráći wászey/ jáko mnie : Onego i słucháć będźiećie. 38 ♣ Tenći jest / ktory był w zgromádzeniu k ná puszczy z Anjołem / ktory mowił do niego ná gorze Synái y z Ojcy nászymi : ktory przyjął słowá Boże żywe/ áby je nam podał. 39 ♣ Ktoremu nie chćieli posłuszni być Ojcowie nászy; ále go odrzućili / y obroćili śię sercy swymi do Egiptu/ 40 ♣ Mowiąc do Aároná: Uczyń nam l bogi / ktorzyby szli przed námi ; ábowiem Mojżeszowi onemu/ ktory nas wywiodł z źiemie Egipskiey/ nie wiemy co śię stáło. 41 ♣ Y uczynili m w one dni ćielcá/ y spráwowáli ofiárę onemu bałwánowi ; y weselili śię w spráwách rąk swojich. 42 ♣ Y odwroćił śię Bog/ y podał je áby służyli wojsku niebieskiemu / jáko nápisano jest w Kśięgách Prorockich : Zażeśćie mu n bite / y inne ofiáry ofiárowáli ná puszczy przez czterdźieśći lat/ domie Izráelski? 43 ♣ Owszem nośiliśćie namiot Molochow / y gwiázdę Bogá wászego Remfáná / te obrázy ktoreśćie sobie uczynili / ábyśćie śię im kłániáli : Przetoż was záprowádzę zá Bábilon. 44 ♣ Namiot świádectwá mieli Ojcowie nászy ná puszczy/ jáko był rozrządźił ten / ktory powiedźiał Mojżeszowi áby go uczynił o według kształtu ktory widźiał. 45 ♣ Ktory wźiąwszy Ojcowie nászy/ wnieśli z Jozuem p tám gdźie byłá ośiádłość Pogánow / ktore Bog wygnał od oblicznośći Ojcow nászych / áż do dni Dawidowych. 46 ♣ Ktory ználazł q łáskę przed obliczem Bożym / y prośił áby ználazł r namiot Bogu Jákobowemu. 47 ♣ A Sálomon zbudował s mu dom. 48 ♣ Ale on Nawyższy nie mieszka w kośćielech t ręką uczynionych / jáko Prorok mowi : 49 ♣ Niebo jest stolicá n mojá/ á źiemiá podnożek nog mojich. Coż mi zá dom zbudujećie/ mowi PAn ; ábo ktore jest miejsce odpoczynienia mego ? 50 ♣ Izali ręká mojá tego wszystkiego nieuczyniłá ? 51 ♣ *Ludźie* twárdego x kárku/ y nieobrzezánego sercá/ y uszu ; wy śię záwżdy sprzećiwiaćie Duchowi Swiętemu ; jáko Ojcowie wászy táky wy. 52 ♣ Ktoregoż z Prorokow nie prześládowáli Ojcowie wászy/ y niepozábijáli tych/ ktorzy przed tym opowiádáli o przyśćiu tego Spráwiedliwego / ktoregośćie wy śię teraz stáli zdrajcámi y morderzámi. 53 ♣ Ktorzyśćie wźięli y Zakon/ przez rozrządzenie Anjelskie/ á z nie strzegliśćie *go*.

54 Gdy słucháiąc tego/ pukáli śię w sercách swych / y zgrzytáli náń zębámi. 55 ♣ A on będąc pełen Duchá Swiętego/ pátrząc pilnie w niebo/ ujrzał chwałę Bożą/ y JEzusá stojącego po práwicy a Bożey. 56 ♣ Y rzekł : Oto widzę b niebiosá otworzone/ y Syná człowieczego stojącego po práwicy Bożey. 57 ♣ A *oni* krzyknąwszy głosem wielkim/ zátulili c uszy swoje/ y rzućili śię náń jednomyślnie. 58 ♣ A wypchnąwszy go z miástá/ kámienowáli : á świádkowie złożyli száty d swoje u nog młodźieńcá/ ktorego zwano Saul. 59 ♣ Y kámienowáli Szczepáná modlącego śię y mowiącego : PAnie JEzu/ przyjmi e Duchá mojego ? 60 ♣ A klęknąwszy ná koláná/ záwołał głosem wielkim : PAnie nie poczytaj im f tego zá grzech ! A to rzekszy/ zásnął.

ROZDZIAL VIII.

Gdy wierni Szczepaná płákáli. 3. Saul Kośćioł PAński prześládował. 5. Filip w Sámáryjey uczył. 19. Symoná Czárnokśiężniká dla łákomstwá, Szátánowi oddano. 26. Filip, Ochmistrzá Krolowey Murzyńskiey ochrzćił.

1 A Saul zezwolił ná zábićie jego. Y wszczęło śię onegoż czásu wielkie prześládowánie przećiwko Zborowi ktory był w Jeru-

e 2 Moj. 2. 13. f 2 Moj 7. 8. 9. 10. 11. 14. g 2 Moj 16. 4. Zyd. 3. 9. h 5 Moj 18. 15. Dźiej. 3. 22. i Mátt. 17. 5. Márk. 9. 7. Luka. 9. 35. k 2 Moj 19. 3. Gdlát 3. 19. l 2 Moj 32. 1. m Rzym. 1. 23. n Amos 5. 25. o 2 Moj. 25. 40. p Jozue. 3. 14. q 1 Sám. 2. 16. Psalm 132. 3. r 2 Sam. 7. 2. s 1 Krol 6. 1.

t 1 Krol. 8. 28. Dźiej. 17. 24. u Ezái. 66. 1. x 5 Moj. 9. 13. Jerem. 6. 10. 79. 26. Ezech 44. 9. y 2 Moj. 19. 2. z Janá. 7. 19. a Márk. 16. 19. b Janá. 1. 51. c Psalm 58. 5. d Dźiej. 22. 20. e Psalm 31. 6. Luká. 23. 49. f Mátt 5. 44. Luka. 23. 34.

zalem : y rozproszyli śie wszyscy a po kráinách ziemie Judskiey y Sámáryey/ oprocz Apostołow. 2 ✠ Y pogrzebli Szczepaná mężowie bogoboyni/ y uczynili nád nim płácz wielki. 3 ✠ A Saul niszczył b Zbor wchodząc w domy ; á wywłocząc męże y niewiasty / podawał *je* do więźienia.

4 A Ci ktorzy byli rozproszeni/ chodźili c opowiádáiąc słowo Boże. 5 ✠ Lecz Filip zászedszy do miástá Sámáryiskiego/ opowiádał im CHrystusá. 6 ✠ A lud miał wzgląd iednomyślnie ná to co Filip mowił/ słucháiąc y widząc cudá ktore czynił. 7 ✠ Abowiem d Duchowie nieczyśći od wiela tych ktorzy *je* mieli/ wołáiąc głosem wielkim wychadzáli : á wiele powietrzem ruszonych y chromych/ uzdrowieni są. 8 ✠ Y stáłá śie rádość wielka w onym mieśćie.

9 A Niektory mąż imieniem Symon/ był przed tym e w onym mieśćie/ báwiący śie náuką czárnokśięską/ y lud Sámáryiski mámił / powiádáiąc śie bydź czymśi wielkim. 10 ✠ Ná ktorego śie oglądáli wszyscy/ od namnieyszego áż do nawiętszego/ mowiąc : Tenći iest oná moc Boża wielka. 11 ✠ A oglądáli śie nań/ przeto /iż je od niemáłego czásu mámił czárnokśięstwy *swymi.* 12 ✠ A gdy uwierzyli Filipowi/ opowiádáiącemu krolestwo Boże/ y Imie JEzusá CHrystusá/ chrzćili śie mężowie y niewiasty. 13 ✠ Tedy y sam Symon uwierzył/ á ochrzćiwszy śie trzymał śie Filipá : á widząc cudá y mocy wielkie ktore śie dźiały / zdumiewał śie.

14 A Usłyszawszy Apostołowie ktorzy byli w Jeruzalem / iż Sámárya przyięłá słowo Boże/ posłáli do nich Piotrá y Janá. 15 Ktorzy tám przyszedszy/ modlili śie zá nimi áby przyięli Duchá Swiętego. 16 ✠ (Abowiem ieszcze był ná żadnego z nich nie zstąpił : ále tylko pochrzczeni byli w Imie PAná JEzusowe.) 17 ✠ Tedy ná nie wkłádáli rece/ á oni przyimowáli Duchá Swiętego. *

18 A Vyrzawszy Symon/ że przez wkłádánie rąk Apostolskich był dawány Duch Swięty/ przyniosł im pieniądze/ 19 ✠ Mowiąc: Dayćie y mnie tę moc/ áby *ten,* ná ktorego bym kolwiek ręce włożył/ wźiął Duchá Swiętego. 20 ✠ Y rzekł mu Piotr: Pieniądze twoie niech z tobą będą ná zginienie / żeś mniemał / żeby dar Boży miał być zá pieniądze g nábywány. 21 ✠ Nie masz w tey rzeczy cząstki áni losu : gdyż serce twoie nie iest proste przed obliczem Bożym. 22 ✠ Przetoż pokutuy z tey twoiey złośći/ á proś Bogá; ować snadź będźie odpuszczony ten zamysł sercá twego. 23 ✠ Abowiem ćię widzę być w gorzkośći żołći/ y w związce nieprawośći. 24 ✠ Odpowiedźiawszy tedy Symon rzekł : Modlćie śie wy zá mną PANU/ áby ná mię nic nie przyszło z tych *rzeczy* ktoreśćie powiedźieli. 25 ✠ A ták oni oświadczywszy y opowiedźiawszy słowo PAńskie/ wroćili śie do Jeruzalem: y w wielu miásteczkách Sámárytáńskich Ewángelią opowiádáli.

26 LEcz Anioł PAński rzekł do Filipá/ mowiąc : Wstań/ á idź ku Południowi/ ná drogę ktora od Jeruzalem idźie ku Gáźie/ ktora iest pusta. 27 ✠ A *on* wstawszy szedł. A oto mąż Murzyn rzezániec/ komornik Kándáces Krolowey Murzyńskiey/ ktory był nád wszystkimi skárbámi iey ; á przyiáchał był do Jeruzalem áby śie h modlił. 28 ✠ Y wracał śie/ śiedząc ná woźie swoim/ á czytał Izáiaszá Proroká. 29 ✠ Y rzekł Duch Filipowi : Przystąp/ á przyłącz śie do tego wozá. 30 ✠ A przybieżawszy Filip/ usłyszał go czytáiącego Izáiaszá Proroká/ y rzekł : Rozumieszże co czytasz? 31 ✠ A on rzekł : Jákoż mogę rozumieć ieśliby mi kto nie wyłożył? Y prośił Filipá/ áby wstąpił y śiedźiał z nim. 32 ✠ A mieysce onego pismá ktore czytał/ to było : Jáko owcá ku zábićiu i wiedźiony iest/ á jáko báránek niemy przed tym ktory go strzyże/ ták nie otworzył ust swoich. 33 ✠ W uniżeniu jego/ sąd je° znieśiony iest / á Rodzaj jego kto wypowie? Abowiem znieśiony był z ziemie żywot jego. 34 ✠ A odpowiádá=

a *Dźiej.* 11.19. b *Dźiej.* 9. 1. y22. 5. y26.10 1 *Kor.* 15. 9. *Gálát.* 1. 13. 1 *Tym.* 1. 13. c *Mátt.* 10.23. d *Márk.* 16.17. *Luka.* 4. 33. *Dźiej.* 5. 16. y16.18 y19.12 e *Dźiej.* 13. 8.

LE. *ná Wtorek Swiąteczny*

f *Dźiej.* 6. 6.

g *Mátt.* 10. 8. h 1 *Krol* 8. 41. *Janá.* 12.20. i *Izái.* 53. 7.

jąc Rzezániec Filipowi/ rzekł: Proßę cię/ o kim to Prorok mowi? Sam o sobie/ czyli o kim innym? 35 ✤ Tedy otworzywßy Filip ustá swe/ á poczawßy od tego pismá/ opowiádał mu JEzusá. 36 ✤ A gdy jácháli drogą/ przyjácháli nád jedne wode. Tedy rzekł Rzezániec: Otoż wodá. Coż ná przeßkodzie k ábym nie miał być ochrzczony? 37 ✤ Y rzekł Filip: Jesliż wierzyß z cáłego sercá/ wolno ć. A *on* odpowiedźiawßy rzekł; Wierzę iż JEzus CHrystus jest Syn Boży. 38 ✤ Y kazał stánąć wozowi: y zstąpili obádwá w wode/ Filip y Rzezániec: y ochrzćił go. 39 ✤ A gdy wystąpili z wody/ porwał Filipá Duch PAński/ y nie widźiał go więcey Rzezániec: ále jáchał drogą swoją rádując się. 40 ✤ A Filip *áż* w Azoćie jest ználeziony. A chodząc kazał Ewángelią po wßystkich miástách/ áż przyßedł do Cezáryey.

k Dźiej. 10.47.

ROZDZIAŁ IX.

Sául jádąc do Dámáßku. 4. od PAná pogromiony. 10. Od Ananiaßá w Dámáßku náwiedźiony, y ochrzczony był. 25. Dla niebespieczeństwá od Zydow przez mur zpuszczony, ußedł. 33. Piotr Eneaßá powietrzem ruszonego uzdrowił. 36. A Tábitę umárłą. 40. wskrześił.

LE. ná dźień Náwrocenia S. Páwłá

1 A Saul jeszcze dychájąc groźbą a y morderstwem przećiwko uczniom PAńskim/ przyßedł do Nawyżßego Kápłáná: 2 ✤ Y prośił go o listy do Dámáßku do bożnic/ iż jesliby tám ználazł tey drogi ktore męże ábo niewiásty/ áby je związąne przywiodł do Jeruzalem. 3 ✤ A gdy jáchał/ stáło śię gdy śię przybliżał do b Dámáßku/ że zpretká oświećiłá go świátłość z niebá. 4 ✤ A vadßy ná źiemię/ usłyßał głos do c śiebie mowiący: Saulu/ Saulu/ przecz mię prześláduieß? 5 ✤ Tedy rzekł: Ktoś jest PAnie? A PAN rzekł: Jam jest JEzus/ ktorego ty prześláduieß. ✤ Trudno tobie przećiw ośćieniowi wierzgáć. 6 ✤ A *Saul* drżąc y bojąc śię/ rzekł: PAnie/ co chceß ábym ja uczynił? A PAn do niego: Wstań/ á wnidź do miástá; á *tamże* powiedzą/ coby ś ty miał czynić. 7 ✤ A mężowie/ ktorzy z nim byli w drodze/ stánęli zdumiawßy śię; głos tylko słyßąc/ ále nikogo nie widząc/ 8 ✤ Y wstał Saul z źiemie: á otworzywßy oczy swoje/ nikogo nie widźiał. Tedy ujawßy go zá rękę/ prowádźili go do Dámáßku: 9 ✤ Kędy był trzy dni nie widząc/ y nie jadł áni pił. 10 A był niektory uczeń w Dámáßku imieniem Ananiaß; y rzekł PAn do niego w widzeniu: Ananiaßu. A on rzekł: Otom ja PAnie. 11 ✤ A PAN *rzekł* do niego: Wstań/ á idź ná ulicę/ ktorą zowią Prostą/ á ßukáj w domu Judowym Saulá imieniem/ Társeńczyká: ábowiem oto śię modli. 12 ✤ Y widźiał w widzeniu mężá/ imieniem Ananiaßá wchodzącego/ y rękę ná śię wkłádájącego/ áby przejrzał. 13 ✤ Y odpowiedźiał Ananiaß: PAnie/ słyßałem od wielu o tym mężu/ jáko wiele złego czynił świętym twojim w Jeruzalem. 14 ✤ Y tu ma moc od Nawyżßych kápłánow/ áby wiązał wßystkie wzywájące Imienia twego. 15 ✤ Y rzekł do niego PAn: Idźże; ábowiem ten mi jest naczyniem wybránym/ áby nośił Imię moje przed Pogány/ y Krolmi/ y przed syny Izráelskimi. 16 ✤ Abowiem Ja mu ukażę/ jáko wiele muśi ćierpieć dla Imienia mego. 17 ✤ Y poßedł Ananiaß/ y wßedł do onego domu/ á włożywßy nań ręce/ rzekł: Saulu brácie/ PAn mię posłał/ JEzus on ktory ć śię ukazał w drodze ktoraś jáchał/ ábyś przejrzał/ á był nápełniony Duchem Swiętym. 18 ✤ Y zárázem zpádły z oczu jego jáko łuski; y wnet przejrzał; á wstawßy/ ochrzczony jest. 19 ✤ A wźiąwßy pokarm/ pośilił śię. Y był Saul z uczniámi ktorzy byli w Dámáßku kilká dni. 20 ✤ Y záraz kazał w bożnicách CHrystusá/ że on jest Synem Bożym. 21 ✤ Y zdumiewáli śię wßyscy ktorzy go słucháli/ y mowili: Izali to nie jest ten/ ktory burzył w Jeruzalem te/ ktorzy wzywáli Imienia tego? Y tuć ná to przyßedł/ áby je związawßy wiodł do Nawyżßych kápłánow. 22 ✤ A Saul tym więcey zmacniał śię/ y záwstydzał Zydy ktorzy mießkáli w Dámáßku; dowodząc iż ten jest CHrystus. ✶

a Dźiej. 8. 3. Gálát. 1. 13. 1 Tym. 1. 13.
b Dźiej. 22. 6. y 26. 13
c 1 Kor. 15. 8.

23 A Gdy przeßło niemáło dni/ uradźili Zydowie miedzy sobą/ áby go zábili. ♣ 24 Ale śie dowiedźiał Saul o zásadzce ich. Strzegli d tez bram we dnie y w nocy áby go zábili. ♣ 25 Lecz uczniowie wźiąwßy go w nocy/ zpuśćili go po powrozie przez mur w koßu. ♣ 26 A gdy przyßedł Saul do Jeruzalem/ kuśił śie przyłączyć do uczniow : ále śie go wßyscy báli/ nie wierząc áby był uczniem. ♣ 27 Lecz Bárnábaß wźiąwßy go/ przywiodł go do Apostołow : Y powiádał im/ jáko w drodze widźiał PAná ; á iż mowił do niego: y jáko w Dámáßku bespiecznie mowił w Jmieniu JEzusowym. ♣ 28 Y mießkał z nimi w Jeruzalemie. ♣ 29 A bespiecznie sobie poczynájąc w Jmieniu PAná JEzusowym/ mowił y gadał z Grekámi : á oni śie stáráli/ jákoby go zábić. ♣ 30 Czego dowiedźiawßy śie bráćia/ odprowádźili go e do Cezáryey/ y odesłáli go do Társu.

d 2 Kor. 11.32.

e Gálát 1. 21.

31 A Ták Zbory po wßystkiey Judskiey ziemi y Gálilejey/ y Sámáryey miáły pokoj budując śie/ y chodząc w bojáźni PAńskiey ; á przez poćieche Duchá Swiętego rozmnazáły śie.

32 Y Stáło śie/ gdy Piotr obchodźił wßystkie/ przyßedł tez do świętych ktorzy mießkáli w Liddźie. ♣ 33 Támze ználazł człowieká niektorego imieniem Eneaßá od ośmi lat ná łozu lezącego/ ktory był powietrzem rußony. ♣ 34 Y rzekł mu Piotr: Eneaßu/ uzdrawia ćie JEzus CHrystus : Wstańze/ á pośćiel sobie. Y zárázem wstał. ♣ 35 A widźieli go wßyscy ktorzy mießkáli w Liddźie y w Sáronie/ ktorzy śie náwroćili do PAná.

36 A Byłá w Joppie niektora uczenniczká/ imieniem Tábitá/ ktorą wykłozywßy/ zowie śie Dorká : Tá byłá pełna dobrych uczynkow y jáłmuzn ktore czyniłá. ♣ 37 Y stáło śie w one dni/ ze rozniemogßy śie umárłá. Ktorą omywßy/ połozyli ná sali. ♣ 38 A iz Liddá byłá blisko Joppy: uczniowie usłyßawßy ze tám jest Piotr/ posłáli do niego dwu męzow/ prosząc go áby śie nie lenił przyść do nich. ♣ 39 Tedy wstawßy Piotr/ ßedł z nimi : á gdy przyßedł/ wprowádźili go ná sale/ y obstąpiły go wßystkie wdowy płácząc/ y ukázując suknie y płaßcze/ ktore im Dorká robiłá poki byłá z nimi. ♣ 40 A Piotr wygnawßy precz wßystkie/ kleknął ná koláná y modlił śie/ á obroćiwßy śie do onego ćiáłá/ rzekł : Tábito wstań. A oná otworzyłá oczy swoje/ y ujrzawßy Piotrá/ uśiádłá. ♣ 41 A on podawßy jey ręke/ podniosł ją. A záwoławßy świętych y wdow/ stáwił ją zywą. ♣ 42 Y rozstawiło śie/ to po wßystkiey Joppie : y wiele ich uwierzyło w PAná. ♣ 43 Y stáło śie/ ze przez wiele dni został Piotr w Joppie u niejákiego Symoná Gárbárzá.

ROZDZIAL X.

Korneliuß Setnik ná rozkazánie Anjelskie. 5. posłał do Joppy po Piotrá. 11. Ktory przez widzenie upomniony. 15. 20. zeby niegárdźił Pogány. 34. Korneliußowi y jego domownikom Ewángelią opowiádał. 45. Ktorzy, przyjąwßy Duchá Swiętego, pochrzczeni byli.

1 A W Cezáryey był mąz niektory imieniem Korneliuß Setnik/ z 2 Roty ktorą zwano Włoską : Pobozny y bojący śie Bogá ze wßystkim domem swojim/ y czyniąc jáłmuzny wielkie ludowi. ♣ 3 A ten śie záwzdy Bogu modląc/ widźiał jáwnie w widzeniu jákoby o dźiewiątey godźinie ná dźień/ Anjołá Bozego/ ze wßedł do niego/ y rzekł mu; Korneliußu. ♣ 4 A on pilnie nań pátrząc/ á przestráßony będąc rzekł : Coz jest PAnie? Y rzekł mu: Modlitwy twoje y jáłmuzny twoje wstapiły ná pámięć przed oblicznośc Bozą. ♣ 5 Przetoz teraz pośli męze do Joppy/ á przyzow Symoná/ ktorego zowią Piotrem. ♣ 6 Ten ma gospode u niektorego Symoná gárbárzá/ ktory ma dom nád morzem ; tenći powie/ cobyś miał czynić? ♣ 7 A gdy odßedł Anjoł ktory mowił z Korneliußem/ záwoławßy dwu sług swojich/ y zołnierzá poboznego/ z tych ktorzy przy nim ustáwicznie byli : ♣ 8 A rozpowiedźiawßy im wßystko/ posłał je do Joppy.

9 A Názájutrz gdy byli w drodze/ á przybliżáli śie do miáſtá/ wſtąpił Piotr ná dách áby śie modlił/ około godźiny ſzóſtey. 10 ✣ A będąc łáknącym/ chćiał jeść. A gdy *mu* oni *jeść* gotowáli/ przypádło nań záchwycenie. 11 ✣ Y ujrzał niebo otworzone/ y zſtępujące ná śie naczynie niejákie/ jákoby prześćierádło wielkie/ zá cztery rogi uwiązáne y zpuſzczone ná źiemię. 12 ✣ W ktorym były wßelákie źiemſkie czworonogie *zwierzętá,* y beſtie/ y gádźiny y ptáſtwo niebieſkie. 13 ✣ Y ſtał śie głos do niego: Wſtań Pietrze/ rzeż á jedz. 14 ✣ A Piotr rzekł: Zadną miárą PAnie; gdyżem nigdy a nie jadł nic poſpolitego/ ábo nieczyſtego. 15 ✣ Tedy záśie powtore ſtał śie głos do niego: Co Bog b oczyśćił/ ty nie miej tego zá nieczyſte. 17 ✣ A to śie ſtáło po trzy kroć. Y wźięte jeſt záśie ono náczynie do niebá.

17 A Gdy Piotr ſam w ſobie wątpił coby to było zá widzenie ktore widźiał: tedy oto ći mężowie/ ktorzy byli posłáni od Korneliuſzá/ pytájący śie ná dom Symonow/ ſtali przede drzwiámi. 18 ✣ A záwołáwßy/ wywiádowáli śie jeſliby tám Symon/ ktorego zowią Piotrem/ goſpodę miał. 19 ✣ A gdy Piotr myślił o onym widzeniu/ rzekł mu Duch: Oto ćię trzej mężowie ßukáją. 20 ✣ Przetoż wſtawßy/ zſtąp c á idź z nimi nic nie wątpiąc: bom ći Ja je posłał. 21 ✣ Tedy Piotr zſtąpiwßy do onych mężow/ ktorzy od Korneliuſzá do niego posłáni byli/ rzekł; Otom ja jeſt ktorego ßukaćie: Coż zá przyczyná dla ktorey śćie przyßli? 22 ✣ A oni rzekli: Korneliuß Setnik/ mąż ſpráwiedliwy/ y bojący śię Bogá/ y májący dobre świádectwo od wßyſtkiego narodu Zydowſkiego/ w widzeniu jeſt od Anjołá świętego nápomniony/ áby ćię wezwał w dom ſwoj/ y ſłuchał ſłow od ćiebie. 23 ✣ Tedy záwołáwßy ich do domu/ przyjął je do goſpody.

A Drugiego dniá d Piotr ßedł z nimi/ y niektorzy z bráći Joppy ßli z nim. 24 ✣ A názájutrz weßli do Cezáryey. A Korneliuß czekał ich/ wezwawßy powinnych ſwojich 25 y bliſkich przyjaćioł. ✣ Y ſtáło śię gdy wchodźił Piotr/ zábieżawßy mu Korneliuß/ przypadł do nog jego/ y pokłonił śię. 26 ✣ Ale go Piotr podnioſł mowiąc: Wſtań/ y e jam ći też jeſt człowiek. 27 ✣ A rozmawiájąc z nim wßedł/ á ználazł wiele tych ktorzy śię byli zeßli. 28 ✣ Y rzekł do nich: Wy wiećie/ że śię f nie godźi mężowi Zydowinowi przyłączáć ábo zchadzáć z cudzoźiemcem: Lecz mnie Bog ukazał/ żebym żadnego człowieká nie názywał poſpolitym ábo nieczyſtym. 29 ✣ Przetożem też niezbraniájąc śię przyßedł/ wezwány będąc. Pytam tedy/ dla czegośćie mię wezwáli? 30 ✣ A Korneliuß rzekł: Od czwartego dniá/ aż do tey godźiny pośćiłem/ á o dźiewiątey godźinie modliłem śię w domu mojim: á oto mąż *niektory* ſtánął przede mną w odźieniu jáſnym/ 31 ✣ Y rzekł: Korneliuſzu/ wysłuchána jeſt modlitwá twojá/ á jáłmużny twoje przyßły ná pámięć przed oblicznośc Bożą. 32 ✣ Przetoż poślij do Joppy/ á przyzow Symoná/ ktorego názywáją Piotrem. Ten ma goſpodę w domu Symoná gárbárzá nád morzem/ ktory przyßedßy mowić z tobą będźie. 33 ✣ Záraz tedy posłałem do ćiebie: á tyś dobrze uczyniłześ przyßedł. Teraz tedy jeſteſmy wßyſcy przed obliczem Bożym przytomni/ ábyſmy ſłucháli wßyſtkiego coć rozkazano od Bogá.

34 T Edy Piotr otworzywßy uſtá rzekł: Prawdźiwie doſchodzę tego/ iż Bog nie ma względu g ná osoby. 35 ✣ Ale w káżdym h narodźie kto śię go boi/ á czyni ſpráwiedliwość jeſt mu przyjemnym. 36 ✣ *A co śię tknie* ſłowá ktore posłał ſynom Izráelſkim/ opowiádájąc pokoj i przez JEzuſá CHryſtuſá/ ktory jeſt Pánem k wßyſtkiego: 37 ✣ Wy wiećie/ co śię dźiáło po wßyſtkim l Zydoſtwie poczawßy od Gálilejey/ po chrzćie ktory Jan opowiádał. 38 ✣ Jáko JEzuſá z Názáretu m pomázał Bog Duchem Swiętym y mocą/ ktory chodźił czyniąc dobrze: y uzdrawiájąc wßyſtkie y opánowáne od Dyabłá: ábowiem Bog był z nim: 39 ✣ (A myſmy świádkámi wßyſtkie o

a 3 Moj 11. 3. 5 Moj 14. 3.
b Rzym. 14. 14. 1 Tym. 4. 4. Tytus. 1. 15.
c Dźiej. 15. 7.
d Dźiej 11. 12.
e Dźiej. 14. 15. Objáw 19. 10. y 22. 9.
f 1 Moj 43. 32. 5 Moj 7. 2. Ianá. 4. 9. Dźiej. 11. 3.
g 5 Moj. 10. 17. 2 Kron 19. 7. Job. 34. 19. Rzym 2. 11. Gálát 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 15. 1 Piotr 1. 17.
h Ezái. 56. 6.
i Rzym 5. 1.
LE. nd Ponied Wielkonocny.
k Filip. 2. 9.
l Mát 4. 12. Luka. 4. 14.
m Pſalm 45. 8. Luka. 4. 18.
n Mátt 8. 16. Luka. 4. 36.

tego

tego co czynił w krájinie Judskiey y w Jeruzalem) ktorego zábili záwieśiwszy ná drzewie. 40 Tego Bog wzbudźił o dniá trzećiego/ y spráwił 41 żeby p był objáwiony: Nie wszystkiemu ludowi/ ále świádkom przed tym zporządzonym od Bogá/ nam ktorzysmy z nim jedli y pili po jego zmartwychwstániu.*

42 Y Rozkazał q nam/ ábysmy kazáli ludowi/ y świadczyli/ że on jest onym postánowionym od Bogá Sędźią żywych r y umárłych. 43 Temu wszyscy s Prorocy świádectwo wydawáją/ iż przez Imie jego odpuszczenie grzechow weźmie káżdy co weń wierzy. 44 A gdy jeszcze Piotr mowił te słowá/ przypadł Duch Swięty ná wszystkie słuchájące tych słow. 45 Y zdumieli śię oni ktorzy byli z obrzezánia wierzący ktorzy byli z Piotrem przyszli/ że y ná Pogány dar Duchá Swiętego jest wylany. 46 Abowiem słyszeli je t mowiące językámi *rozlicznymi*, y wielbiące Bogá. Tedy odpowiedźiał Piotr: 47 Izali kto może zábronić u wody/ żeby ći nie byli pochrzczeni/ ktorzy wźięli Duchá Swiętego jáko y my? 48 Y rozkazał je pochrzćić w Imieniu Páńskim.*

Y Prośili go/ áby *u nich* został ná kilká dni.

ROZDZIAŁ XI.

Piotr dla Korneliuszá oskárżony. 5. Dawa o sobie spráwę. 22. Bárnábasz do Antyochijey posłány. 26. Gdźie uczniowie naprzod Chrześćiány názwáni. 28. A Agábus głod przedpowiedźiał.

1 Y Usłyszeli Apostołowie y bráćia ktorzy byli w Judskiey źiemi/ że y Pogánie przyjęli słowo Boże. 2 A gdy Piotr przyszedł do Jeruzalem/ spieráli śię z nim ći ktorzy 3 byli z obrzezániá/ Mowiąc: Wszedłeś do mężow nieobrzezánych/ y jadłeś a z nimi.

4 T Edy począwszy Piotr/ powiádał 5 im porządnie mowiąc: Byłem w mieśćie b Joppie/ modląc śię: y widźiałem w záchwyceniu widzenie/ naczynie niejákie zstępujące jáko prześćierádło wielkie zá czterry rogi *związáne* y zpuszczone z nie6bá: y przyszło áż do mnie. W ktore pilnie wejrzawszy/ obaczyłem y widźiałem czworonogie źiemskie *zwierzętá*, y bestye/ y gádźiny/ y 7 ptástwo niebieskie. Y usłyszałem głos mowiący do śiebie: Wstań 8 Pietrze/ rzeż á jedz. Y rzekłem: Żadną miárą PAnie. Abowiem nigdy nic c pospolitego ábo nieczystego nie wchodźiło w ustá moje. 9 Tedy mi odpowiedźiał powtore głos z niebá: Co Bog oczyśćił/ ty 10 nie miej tego zá nieczyste. A to śię stáło po trzy kroć: y záśię to wszystko 11 wyćiągniono do niebá. A oto zárázem trzej mężowie stánęli przed domem w ktorymem był/ postáni 12 będąc do mnie z Cezáryey. Y rzekł mi d Duch/ ábym z nimi szedł nic nie wątpiąc. Szli też ze mną y ći sześć bráćia: y weszliśmy do domu 13 onego mężá. Ktory nam oznájmił/ jáko widźiał Anjołá w domu swym stojącego y mowiącego do śiebie; Poślij męże do Joppy/ á przyzow Symoná/ ktorego zowią Piotr: 14 Onći powie słowá/ przez ktore zbáwiony będźiesz/ ty y wszystek dom 15 twoj. A gdym ja począł mowić/ przypadł Duch Swięty ná nie/ já16ko y ná nas e ná początku. Y wspomniałem ná słowo PAńskie/ jáko był powiedźiał: Jan ći chrzćił f wodą/ ále wy będźiećie ochrzczeni 17 Duchem g Swiętym. Ponieważ á im tedy Bog dał rowny dar/ jáko y nam wierzącym w PAná Jezusá Chrystusá/ y ktożem ja był/ ábym 18 mogł zábronić Bogu? A to usłyszawszy/ uspokojili śię/ y chwalili Bogá mowiąc: Toć tedy y Pogánom dał Bog pokutę ku żywotowi.

19 L Ecz oni/ ktorzy i byli rozproszeni przed utrapieniem/ ktore śię stáło dla Szczepaná/ przeszli áż do Fenicyey y Cypru y do Antyochiey/ nikomu nie opowiádájąc słowá *Bożego*, tylko sámym Żydom. 20 A byli niektorzy z nich mężowie z Cypru y z Cyreny/ ktorzy przyszedszy do Antyochiey/ mowili Grekom/ opowiádájąc PAná Jezusá. 21 Y byłá z nimi k ręká Páńska/ á wielki poczet uwierzywszy/ náwroćił śię do PAná.

Marginalia: o Dźiej. 2. 24. p Mát 16.14. Luká. 24.36. LE. ná Poniedźiał. Swiąteczny q Mát 28.19. Márk. 16.15. Janá. 15.27. r Dźiej. 17.31. Rzym 2. 16. s Jerem. 31.34. Mich. 7. 18. Luka. 1. 77. Janá. 1. 29. t Márk. 16.17. Dźiej. 2. 6. u Dźiej 8. 36. y 11.17 a 1 Moj. 43.32. 5 Moj 7. 1. b Dźiej 10. 9. c Ezech 4. 14. d Dźiej. 10.20. y 15.7. e Dźiej. 2. 4. f Mátt 3. 11. Márk. 1. 8. Luka. 3. 16. Janá. 1. 33. Dźiej. 1. 5. g Dźiej. 2. 3. y 8.17. h Dźiej. 15. 8. i Dźiej. 8. 1.4. k Dźiej. 2. 47.

22 Y Przyßłá o nich wieść do ußu Zboru ktory był w Jeruzalem: y posłáli Bárnábaßá / áby ßedł áż do Antyochiey. ♣ 23 Ktory tám przyßedßy/á ujrzawßy łáskę Bozą/urádował śię: y nápominał wßystkich/ áby w przedśięwźięćiu sercá trwáli przy l PAnu. ♣ 24 Abowiem był mąż dobry/y pełen Duchá Swiętego/ y wiáry. Y przybyło wielkie mnostwo PAnu. ♣ 25 Potym odßedł Bárnábaß m do Társu / áby ßukał Sauá: á ználázßy go / przyprowádźił 26 go do Antyochiey. ♣ Y báwili śię przez cáły rok przy onym Zborze/ y uczynili mnostwo wielkie: á napierwey w Antyochiey uczniowie názwáni są Chrześćiány.

l Dźiej. 13.43. y 14.22.

m Dźiej. 9. 30.

27 TW one dni przyßli Prorocy z 28 Jeruzalem do Antyochiey. ♣ A powstawßy jeden z nich n imieniem Agábus / oznájmił przez Duchá / iż miał być głod wielki po wßystkim okręgu ziemskim; ktory też był zá 29 Klaudyußá Cesárzá. ♣ Tedy uczniowie káżdy z nich według przemożenia swego postánowili o posłáć ná wspomożenie bráći/ ktorzy mießkáli 30 w Judskiey źiemi. ♣ Co też uczynili; posławßy do Stárßych przez ręce Bárnábaßowe y Saulowe.

n Dźiej. 11.10.

o 1 Kor. 16. 1. 2 Kor. 2. 3.

Rozdział XII.

Herod śćiął Jákubá. 4. A Piotrá z więźienia. 8. Anjoł wybáwił. 20. Krol obrážony od Tyryczykow. 21. Ubłagány był. 22. A iż śmiał przyjąć cześć Bogu należącą, 23. od robakow był roztoczony.

1 A Pod onże czás / udał śię ná to Herod Krol/áby trapił niektore 2 ze Zboru. ♣ Y zábił Jákubá brá3tá Janowego mieczem. ♣ A widząc że śię to podobáło Zydom/ umyślił pojimáć y Piotrá: (á były dni 4 Przáśnikow.) ♣ Ktore a pojimawßy podał do więźienia / poruczywßy go b ßesnaśći żołnierzom / áby go strzegli; chcąc go po Wielkieynocy 5 wywieść ludowi. ♣ Tedy strzeżono Piotrá w więźieniu: á modlitwá ustáwiczna dźiałá śię od Zboru do 6 Bogá zá nim. ♣ A gdy go już miał wywieść Herod / oneyże nocy spał Piotr między dwiemá żołnierzámi / związány dwiemá łáńcuchámi / á stroże przed drzwiámi strzegli więź7źienia. ♣ A oto Anjoł c PAński przystąpił/á świátłość śię rozświećiłá w gmáchu; á trąćiwßy w bok Piotrá/obudźił go mowiąc: Wstań rychło. Y opádły łáńcuchy z rąk je8go. ♣ Y rzekł Anjoł do niego: Opáß śię/ á podwiąż obuwie twoje. Y uczynił ták. Y rzekł mu: Odźiey śię 9 w płaßcz swoj/á podź zá mną. ♣ Tedy wyßedßy *Piotr*, ßedł zá nim; á nie wiedźiał/że śię to dźiało po prawdźie/co śię dźiało przez Anjołá/ lecz mniemał że widzenie widźiał. ♣ 10 A gdy minęli pierwßą y wtorą straż / przyßli do bramy żeláżney / ktora wiedźie do miástá; á tá śię im sámá przez śię otworzyłá. A wyßedßy przeßli jednę ulicę / á záráżem odstąpił Anjoł od niego. ♣ 11 Tedy Piotr przyßedßy do śiebie / rzekł: Teraz d znam prawdźiwie / iż posłał PAN Anjołá swego / y wyrwał mię z ręki Herodowey/y ze wßystkiego oczekawánia ludu Zydowskiego. *

L. Ewánd dźień S. Piotrá Páwłá

a Janá. 21.18.

b G. Czterykroć czteremá żołnierzom.

c Dźiej. 5. 19.

d Dán. 6. 22.

12 A Obaczywßy śię, przyßedł do domu Máryey/mátki Janowey/ ktorego názywano Márkiem/ gdźie śię ich było wiele zgromádźiło/ y 13 modlili śię. ♣ A gdy Piotr kołátał we drzwi u przyśionká / wyßłá dźiewczká imieniem Rode / áby 14 posłucháłá. ♣ A poznawßy głos Piotrow / od rádośći nie otworzyłá drzwi; ále wbiegawßy / oznájmiłá 15 iż Piotr stoji u drzwi. ♣ A oni rzekli do niey: Szálejeß. Wßákże oná twierdźiłá iż śię ták rzecz ma. A oni 16 rzekli: Anjoł jego jest. ♣ Ale Piotr nieprzestał kołátáć. A gdy otworzyli/ujrzeli go y zdumieli śię. ♣ A 17 skinąwßy ná nie ręką áby umilknęli / rozpowiedźiał im jáko go PAn wywiodł z więźienia/y rzekł: Oznájmićie to Jákubowi y bráći. A wyßedßy / ßedł ná inne mieysce.

18 A Gdy był dźień/stał śię rozruch niemáły między żołnierzámi o 19 to, coby śię z Piotrem stáło. ♣ Lecz Herod / gdy śię o nim wywiádował á nie ználazł go/ uczyniwßy sąd o strożách / kazał je ná strácenie wywieść. A wyjácháwßy z Judskiey

źie=

ziemie do Cezáryey/mieszkał tám. ✠ 20 A ná ten czás Herod/ myslił o woynie przećiwko Tyryczykom y Sydończykom. Ale oni jednomyslnie przyszli do niego; á námowiwszy Blástá Podkomorzego krolewskiego prośili o pokoj; dla tego/ iż kráiná ich miáłá żywność z *dźierżaw* 21 krolewskich. ✠ A dniá pewnego/ Herod oblekszy śię w száte krolewską y śiadszy ná stolicy/ uczynił rzecz do 22 nich. ✠ A lud wołał: Głos Boży/ á 23 nie człowieczy. ✠ A zárázem uderzył go Anjoł PAńſki/ przeto/ że nie dał chwały Bogu; á będąc roztoczony od robáctwá/ zdechł.

24 A Słowo e PAńskie rozrastáło śię y rozmnażáło.

25 A Bárnábasz y Saul wroćili śie z Jeruzalem/ wykonawszy f posługę; wźiąwszy z sobą g y Janá/ ktorego názywano Márkiem/

e *Ezái.* 55.11. f *Dźiej.* 21.40. g *Dźiej.* 13.13.

Rozdział XIII.

Páwłá y Bárnábaszá rozkazał sobie Duch PAński odłączyć. 16. ktorzy w Páfie będąc, mocą Bożą Elimásá Czárnokśiężniká oślepili. 14. Potym z Antyochiey odjáchawszy. 17. Ewángelią opowiádáli. 49. Ktorym się zprzećiwiáli Zydowie.

1 A Byli w Antyochiey we zborze ktory *tám* był/ niektorzy Prorocy y náuczyćiele/ jáko Bárnábasz y Symeon/ ktorego zwano Niger/ y Lucius Cyrenejczyk/ y Mánáhen/ ktory był wychowány z Herodem 2 Tetrárchą/ y Saul. ✠ A gdy oni służbę PAńską jáwnie odpráwowáli y pośćili/ rzekł *im* Duch a Swięty: Odłączćie mi Bárnábaszá y Sauláá do tey spráwy/ do ktoreym ich 3 powołał. ✠ Tedy pośćiąc b y modląc śię/ y wkłádájąc ná nie ręce/ od-4 práwili je. ✠ Oni tedy wysłáni będąc od Duchá Swiętego/ przyszli do Seleuciey/ á z támtąd płyneli do Cypru.

5 A Gdy byli w Sáláminie/ opowiádáli słowo Boże w bożnicách Zydowskich/ á mieli *z sobą* y c Jáná do posługi. ✠ 6 A przeszedszy on wyssep/ áż do Páfu/ ználeźli tám d jákiegoś czárnokśiężniká/ fałszywego Proroká Zydá/ ktoremu imię *było*

a *Dźiej.* 9. 15. *Rzym* 1. 1. *Gálát.* 1. 15. *1 Tym.* 2. 7. b *Dźiej.* 6. 6. c *Dźiej.* 12.25. d *Dźiej.* 8. 9.

7 Bárjezus. ✠ Ktory był przy zacnym Staroście Sergiuszu Páwle/ mężu rostropnym. Ten przyzwawszy Bárnábaszá y Sauláá/ prágnął słucháć słowá Bożego. ✠ 8 Lecz śię im zprzećiwiał Elimás on Czárnokśiężnik/ (ábowiem śię ták wykłada imię jego/) stárájąc śię jákoby Staroste 9 od wiáry odwroćił. ✠ Tedy Saul (ktorego *zowią* y Páwel) nápełniony będąc Duchá Swiętego/ á pil-10 nie nań pátrząc/ ✠ Rzekł: O pełny wszelkiey zdrády y wszelkiey przewrotnośći/ synu Dyabelski/ nieprzyjaćielu wszelkiey spráwiedliwośći/ nie przestániesz-że podwracáć pro-11 stych drog PAńskich? ✠ A oto teraz ręká PAńska nád tobą; y będźiesz ślepym/ nie widząc słońcá áż do czásu. A zárázem przypádłá nań chmurá y ćiemność: á błąkájąc śię/ 12 szukał ktoby go wiodł zá rękę. ✠ Tedy widząc Starosta co śię stáło/ uwierzył/ zdumiewájąc śię nád náuką PAńską.

13 A Puśćiwszy śię z Páfu/ *Páwel* y ći ktorzy z nim byli/ przyszli do Pergi Pámfiliejskiey. A Jan odszedszy e od nich/ wroćił śię do Je-14 ruzalem. ✠ A oni odszedszy z Pergi/ przyszli do Antyochiey Pisydejskiey: á wszedszy do bożnice w dźień Sobo-15 tni/ uśiedli. ✠ A po przeczytániu zakonu y Prorokow/ posłáli do nich przełożeni bożnice/ mowiąc; Mężowie bráćia/ maćieli *wolą* jákie nápominánie uczynić do ludu/ mowćie.

16 Tedy powstawszy Páwel/ á ręką skinąwszy rzekł: Mężowie Izráelscy/ y ktorzy śię bojićie Bogá/ 17 słuchajćie. ✠ Bog ludu tego Izráelskiego/ wybrał Ojce násze/ y wywyższył f lud gdy byli przychodniámi w źiemi Egipskiey/ y w rámieniu g wyćiągnionym wywiodł je z niey. 18 ✠ Y przez czás czterdźiestu h lat/ 19 znośił obyczáje ich ná puszczy. ✠ A wygłádźiwszy śiedm narodow w źiemi Chánánejskiey/ losem i rozdźielił między nie one źiemie ich. ✠ 20 A potym około czterech set y piąćidźieśiąt lát/ dawał *im* Sędźie/ áż 21 do Sámuelá k Proroká. ✠ A od onego czásu prośili o l Królá. Y dał

e *Dźiej.* 15.38. f *2 Moj.* 1. 1. g *1 Moj.* 13.18. h *1 Moj.* 26. 2. *4 Moj.* 14.54. *Psalm* 95.19. *Ezech.* 4. 6. i *Jozue.* 14. 1. k *Sedź.* 2. 16. y 3. 9. l *1 Sám.* 8. 5.

m im Bog Saulá / syná Cysowego meżá z pokolenia Benjáminowego / przez lat czterdźieśći. 22 ✣ A gdy go n odrzućił / wzbudźił im Dawidá zá Krolá ; ktoremu też świádectwo wydawájąc / powiedźiał : Ználazłem o Dawidá syná Jessego / meżá według sercá mego / ktory będźie czynił wszystkę wolą moję. 23 ✣ Z jegoż násienia Bog p według obietnice wzbudźił Izráelowi zbáwićielá JEzusá. 24 ✣ Przed ktorego przyśćiem q kazał Jan chrzest pokuty wszystkiemu ludowi Izráelskiemu. 25 ✣ A gdy Jan dokonał biegu *swego*, rzekł: Kim mię być r mniemaćie / nie jestem ja : ále oto idźie zá mną / u ktorego nog obuwia nie jestem godźien rozwiązáć.

26 MĘżowie bráćia / synowie narodu Abráhámowego / y ktorzy śię miedzy wámi Bogá boją / wamći s słowo zbáwienia tego posłáne jest. 27 ✣ Abowiem ći co mieszkáją w Jeruzalem y Przełożeni ich / nieznájąc tego JEzusá y głosow t Prorockich / ktore przez káżdy Sábbát bywáją czytáne ; wypełnili je osądźiwszy go. 28 ✣ A żadney przyczyny śmierći *w nim* nieználazszy / prośili Piłatá / áby był u zábity. 29 ✣ A gdy wykonáli wszystko co o nim było nápisáno / zdiąwszy go z drzewá / włożyli go do grobu. 30 ✣ Ale go Bog wzbudźił x od umárłych. 31 ✣ Ktory widźiány y jest przez wiele dni / od tych ktorzy z nim pospołu przyszli z Gálilejey do Jeruzalem / ktorzy są świádkámi jego do ludu. 32 ✣ Y my wam powiádamy te obietnice / ktora śię z Ojcom stáłá : iż ją Bog wypełnił / nam dźiatkom ich / 33 wzbudźiwszy JEzusá. ✣ Jáko też w Psálmie wtorym nápisáno jest / Syn moj jesteś a ty / Jam ćiebie dźiś zypłodźił. 34 ✣ A iż go wzbudźił od umárłych / áby śię wiecey nie wroćił do skáżenia / ták powiedźiał : Dam wam b święte dobrodźiejstwá Dawidowe wierne. 35 ✣ Przeto y indźiey powiáda : Nie dasz Swiętemu c twemu widźieć skáżenia. 36 ✣ Abowiemći Dawid *zá* d wieku swego usłużywszy woli Bożey / zásnął y przyłączony jest do Ojcow swojich / á widźiał skáżenie. 37 ✣ Lecz ten ktorego Bog wzbudźił / nie widźiał skáżenia. 38 ✣ Niechże wam tedy będźie wiádomo mężowie bráćia / iż śię wam przez e tego opowiáda odpuszczenie grzechow : 39 ✣ Y od wszystkiego / od czegośćie f nie mogli być przez Zakon Mojżeszow uspráwiedliwieni / przez tego káżdy wierzący uspráwiedliwiony bywa. 40 ✣ A przetoż pátrzćie / áby ná was nie przyszło to co powiedźiano w Prorocech: 41 ✣ Obaczćie g wy wzgárdźićiele / y dźiwujćie śię / á wniwecz śię obroććie : Bo Ja spráwuję spráwę zá dni wászych / spráwę ktory nie wierzyćie / choćby wam kto *o niey* powiádał.*

42 A Gdy oni wychodźili z bożnice Żydowskiey / prośili ich Pogánie / áby y w drugi Sábbát mowili do nich też słowá. 43 ✣ A po rozpuszczeniu zgromádzenia / poszło wiele Żydow / y nabożnych Nowowiernikow zá Páwłem y Bárnábaszem : ktorzy h mowiąc do nich / rádźili im áby trwáli w łásce Bożey. 44 ✣ A w drugi Sábbát / niemal wszystko miásto śię zgromádźiło ná słuchánie słowá Bożego. 45 ✣ Tedy Żydowie widząc lud / nápełnieni są zazdrośći ; y sprzećiwiáli śię temu co Páweł powiádał / mowiąc przećiwko temu y bluźniąc. 46 ✣ A Páweł y Bárnábasz / bespiecznie mowiąc / rzekli : Wamći nápierwey miáło być opowiádáne słowo Boże ; ále ponieważ je i odrzucaćie / á osądzaćie śię być niegodnymi żywotá wiecznego / otoż śię obracamy do Pogan. 47 ✣ Abowiem nam ták rozkazał PAN / *mowiąc* : Położyłem ćię k świátłośćią Pogánom / ábyś był zbáwieniem áż do krájow ziemie. 48 ✣ A słysząc to Pogánie / rádowáli l śię / y wielbili słowo PAńskie : y uwierzyli ile ich kolwiek było zporządzonych do żywotá wiecznego. 49 ✣ Y roznośiło śię słowo PAńskie po wszystkiey oney krájinie. 50 ✣ A Żydowie podusczáli niewiásty nabożne y uczćiwe / y przednieysze w mieśćie : á wzbudźili m prześládowánie przećiwko Páwłowi y przećiwko Bárnábaszowi / y wygnáli je z gránic swojich. 51 ✣ A oni

otrzą=

m 1 Sám. 9. 16, n 1 Sám. 13. 59. o 1 Sám 15. 14. Psalm 89. 21. Dźiej. 7. 46. p Psal. 132. 11. Ezái. 11. 1. Dźiej. 2. 30. q Mál. 3. 1. E. ná Wtor. Wielkanoc. r Mátt 3. 11. Márk. 1. 7. Luka. 3. 16. Janá 1. 20. s Mátt 10. 5. Dźiej. 3. 26. t Laná. 16. 3. Dźiej. 3. 17. 1 Kor. 2. 8. 1 Tym. 1. 13. u Mátt 27. 20. Márk. 15. 13. Luka. 23. 22. Laná. 19. 6. x Mátt 28. 6. Márk. 16. 1. y Mátt 28. 17.

Márk. 16. 6. Luka. 24. 7. z Ezái. 7. 14. y 9. 6. Luka. 1. 73. Janá. 1. 46. a Psalm 2. 7. Mátt. 3. 17. y 17. 5. Zyd. 1. 5. y 5. 5. b Ezái 55. 3. c Psalm 16. 10. Dźiej. 2. 31. d 1 Krol. 2. 10. e Luk. 14. 47. 1 Laná. 2. 2. f Rzym 3. 21. y 8. 2. y 10. 4. Gálát 2. 16. g Abá 1. 5. h Dźiej. 11. 23. y 14. 22. i Mátt. 10. 6. k Ezái. 42. 6. l Ezái. 51. 5. m 2 Tym. 3. 11.

otrząſnawßy proch: n z nog ſwojich 12 ná nie/ przyßli do Jkoniey. ✠ A uczniowie byli nápełnieni rádośći y Duchá Swiętego.

Rozdział XIV.

Páwłá y Bárnábaßá. 5. z Ikonium wyrzucone. 6. Páwel w Liſtrze. 10. chromego uzdrowił. 13. Sobie ofiárowáć nie dopuśćił. 19. Ukámienowány. 23. Wiele kośćiołow przeßedł. 26. Potym ſię wroćił do Antyochiey.

1 Y Stáło śię w Jkániey/ że tákże weßli do bożnice Zydowſkiey/ á ták mowili że uwierzyło y Zydow 2 y Grekow wielkie mnoſtwá. ✠ Lecz Zydowie ktorzy nie uwierzyli/ podburzyli y zájątrzyli ſercá Pogánow przećiwko bráći. 3 ✠ Y byli tám przez długi czás/ beſpiecznie mowiąc w PAnu/ ktory dawał świádectwo ſłowu a łáſki ſwojey/ y czynił to/ że śię dźiały a známioná y cudá przez ręce ich. 4 ✠ Y rozerwáło śię mnoſtwo mieſkie: y byli jedni z Zydámi/ á drudzy z Apoſtołámi. 5 ✠ A gdy śię wzburzyli y Pogánie y Zydźi z Kśiążęty ſwojimi/ áby je zelżyli y ukámienowáli: 6 ✠ Zrozumiawßy to/ ućiekli do miaſt b Lykáońſkich/ do Liſtry y do Derby y do okolicżney kráiiny. 7 ✠ A tám kazáli Ewángelią.

8 A Mąż niektory w Liſtrze chory c ná nogi śiedźiał/ będąc chromy z żywotá mátki ſwojey/ ktory 9 nigdy nie chodźił. ✠ Ten ſłuchał Páwłá mowiącego: ktory nań pilnie pátrząc y widząc iż miał wiárę 10 żeby mogł być uzdrowiony/ ✠ Rzekł wielkim głoſem: Stań proſto ná nogi twoje: Y d wyſkoczył/ y cho- 11 dźił. ✠ A lud widząc co Páweł uczynił/ podnieśli głos ſwoj mowiąc e po Lykáońſku: Bogowie/ ſtawßy śię 12 podobni ludźiom/ zſtąpili do nas. ✠ Y názwáli Bárnábaßá Jowißem/ á Páwłá Merkuryußem: ponieważ 13 on prowádźił rzecz. ✠ Tedy Kápłan Jowißá/ ktory był przed miáſtem ich/ woły z wieńcámi do wrot przywiodßy/ chćiał ofiáry z ludem ſprá- 14 wowáć. ✠ Co gdy uſłyßeli Apoſtołowie Bárnábaß y Páweł/ rozdárßy ßáty ſwoje/ wpádli miedzy lud wo-

15 łájąc/ ✠ Y mowiąc. Mężowie/ coż to f czynićie? Y myſmy ć ludźie/ tymże biedam jáko y wy poddáni: ktorzy wam opowiádamy/ ábyśćie śię od tych márnośći náwroćili do Bogá żywego/ ktory uczynił niebo y źiemię g y morze y wßyſtko co 16 w nich jeſt. ✠ Ktory zá przyßłych wiekow dopußczał wßyſtkim h Pogánom/ áby chodźili zá drogámi ſwy- 17 mi. ✠ Aczkolwiek nie zániechał ſámego i śiebie procz świádectwá/ czyniąc dobrze/ dawájąc nam z niebá dżdże y czáſy urodzájne? nápełniájąc pokármem y weſelem ſercá ná- 18 ße. ✠ A to mowiąc/ zaledwie uſpokojili lud/ że im nie ofiárował.

19 Y Nádeßli z Antyochiey y z Jkonium Zydowie: ktorzy námowiwßy lud/ y ukámienowawßy k Páwłá/ wywlekli zá miáſto/ mnie- 20 májąc żeby umárł. ✠ Lecz gdy go uczniowie obſtąpili/ wſtawßy wßedł do miáſtá: á názájutrz odßedł z 21 Bárnábaßem do Derby. ✠ A opowiedźiawßy Ewángelią onemu miáſtu/ y wiele uczniow pozyſkawßy/ wroćili śię do Liſtry/ do Jko- 22 niey y do Antyochiey: ✠ Utwierdzájąc duße uczniow/ y nápominájąc áby trwáli l w wierze y mowiąc: Ze przez wiele m ućiſkow/ muśimy 23 wniść do kroleſtwá Bożego. ✠ A gdy im przez głoſy poſtánowili Stárße w káżdym zborze/ y modlili śię z poſtámi/ poruczyli je PAnu/ w kto- 24 rego uwierzyli. ✠ A przeßedßy Piſy- 25 dyą/ przyßli do Pámfiliey. ✠ Y opowiedźiawßy ſłowo Boże w Pergi- 26 jey/ poßli do Atáliey. ✠ A z támtąd płynęli do Antyochiey: z kąd byli oddáni łáſce Bożey ku tey ſpráwie 27 n ktorą wykonáli. ✠ A gdy tám przyßli y zgromádźili Zbor/ oznájmili co Bog przez nie uczynił/ á iż Pogánom drzwi wiáry otworzył. 28 ✠ Y zmießkáli tám czás niemáły z uczniámi.

Rozdział XV.

Niektorzy chćieli kłáść járzmo zakonne ná Antyocheńczyki. 6. W czym gdy śię rádzono Apoſtołow, oni przez liſt ſpráwę o tym dáli. 36. A Páweł

Marginal references: n Mátt. 10. 14. Márk. 6. 11. Luká. 9. 5. Dźiej. 18. 6. — a Márk. 16. 20. Zyd. 2. 4. — b Mátt. 10. 23. — c Dźiej. 3. 2. — d Ezai. 35. 6. — e Dźiej. 28. 10. — f Dźiej. 10. 26. — g 1 Moj. 1. 1. Pſalm 33. 6. y 104. 2. y 146. 6. Jand. 1. 1. Objáw. 14. 7. — h Pſalm 81. 13. — i Rzym. 1. 19. — k 2 Kor. 11. 25. — l Dźiej. 11. 23. y 13. 43. — m Job. 7. 3. Pſalm 34. 20. Mátt. 7. 14. y 10. 16. Luká. 13. 24. y 21. 16. 2 Tym. 3. 22. 1 Piotr 5. 10. Objáw. 13, 10. y 14. 12. — n Dźiej. 13. 3.

rozstawszy śie z Bárnábaszem, kośćioły Azydtyckie náwiedzał.

1 A Niektorzy przyszedszy z Judskiey *Ziemie*, náuczáli bráćia; Iż / jeśli śie nie obrzezećie a według zwyczáju b Mojzeszowego / nie możećie być zbáwieni. 2 ♣ A gdy rożnice y spor niemáły Páwek y Bárnábasz mieli z nimi; postánowili / c áby Páwek y Bárnábasz y niektorzy inni z nich szli do Apostołow / y do Stárszych do Jeruzalem z strony tego sporu. 3 ♣ Oni tedy będąc odprowádzeni od Zboru / szli przez Fenicyą y Sámáryą / powiádájąc o náwroceniu Pogánow: y uczynili wielką rádość wszystkiey bráći. 4 ♣ A gdy przyszli do Jeruzalem / przyjęći byli od Zboru y od Apostołow y Stárszych: y opowiedźieli cokolwiek Bog przez nie czynił. 5 ♣ Ale powstáli niektorzy z Sekty Fáryzeuszow ktorzy byli uwierzyli / mowiąc: Że ich trzebá obrzezáć / y rozkazáć im / żeby záchowáli zakon Mojzeszow. 6 ♣ Zgromádźili śie tedy Apostołowie y stárszy / áby wejrzeli w tę spráwę.

7 A Gdy był wielki spor *o tym*, powstawszy Piotr / rzekł do nich: Mężowie bráćia / á wy wiećie że od dawnych dni Bog *mię* obrał miedzy wámi / áby przez ustá moje Pogáni słucháli słowá Ewángeliey / y uwierzyli. 8 ♣ A Bog d ktory zna sercá / wydał im świádectwo / dawszy im Duchá Swiętego jáko y nam. 9 ♣ Y nie uczynił *żadney* rożnośći e miedzy námi á nimi / wiárą oczyśćiwszy sercá ich. 10 ♣ Przetoż teraz / przecz kuśićie Bogá / kłádąc f járzmo ná szyję ucżniow / ktorego áni Ojcowie nászy / áni my / znośić iesmy nie mogli? 11 ♣ Ale przez łáskę Páná g Jezusá CHrystusá wierzymy / iż będźiemy zbáwieni / tym sposobem jáko y oni. 12 ♣ Y milczáło wszystko ono mnostwo / á słucháli Bárnábaszá y Páwłá; ktorzy opowiádáli / jáko wielkie známioná y cudá czynił Bog przez nie miedzy Pogány. 13 ♣ A gdy oni umilknęli / opowiedźiał Jákub mowiąc: Mężowie bráćia / słuchajćie mię. 14 ♣ Symon powiedźiał / jáko Bog napierwey wejrzał ná Pogány áby *z nich* wźiął lud Imieniowi swemu. 15 ♣ A z tym śię zgadzáją mowy Prorockie jáko jest nápisáne: 16 ♣ Potym śię wrocę / á pobuduję h záśię Przybytek Dawidow upádły / á obáliny jego záśię pobuduję / y znowu go wystáwię. 17 ♣ Aby ći co pozostáli z ludźi / szukáli PAná; y wszyscy narodowie / nád ktorymi wzywano Imienia mojego / mowi Pan ktory to wszystko czyni. 18 ♣ Znájome są Bogu od wieku wszystkie spráwy jego. 19 ♣ Przetoż moje zdánie jest / żeby nie trwożyć tych ktorzy śię z Pogánow do Bogá náwracáją. 20 ♣ Ale *ráczey* pisáć do nich / áby śię wstrzymawáli i od zplugáwienia báłwánow / y od k wszeteczeństwá / y od rzeczy dawionych / y od krwie. 21 ♣ Abowiem Mojzesz od dawnych wiekow ma w káżdym mieśćie te / ktorzy go opowiádáją; gdyż go w bożnicách ná káżdy Sábbát czytáją.

22 TEdy śię zdáło Apostołom y stárszym ze wszystkim Zborem / áby wybráne z pośrzod śiebie męże postáli do Antyochiey z Páwłem y z Bárnábaszem; *to jest* Judásá ktorego zwano Bársábaszem / y Sylę / męże Przednieysze miedzy bráćią. 23 ♣ Nápisawszy to przez ręce ich; Apostołowie / y stárszy / y bráćia tym ktorzy są w Antyochiey / y w Syryjey y w Cylicyjey bráći / ktorzy *są* z Pogánow / zdrowia życzymy. 24 ♣ Ponieważeśmy słyszeli / że niektorzy l wyszedszy od nas / zátrwożyli was słowy / wátląc dusze wásze / á mowiąc; Że śię muśićie obrzezowáć / y zakon záchowywáć / ktorymeśmy *tego* nie poruczyli: 25 ♣ Zdáło śię nam jednomyślnie zgromádzonym / posłáć do was męże wybráne z miłymi nászymi / z Bárnábaszem y z Páwłem: 26 ♣ Z ludźmi ktorzy wydáli dusze swe dla Imienia PAná nászego JEzusá CHrystusá. 27 ♣ Przetoż posłáliśmy Judásá y Sylę / ktorzy wam y ustnie toż powiedzą. 28 ♣ Abowiem zdáło śię Duchowi Swiętemu y nam / ábyśmy więcey nie kłádli ná was żadnego ćiężaru / oprocz tych rzeczy potrzebnych. 29 ♣ Abyśćie śię wstrzymawáli od rzeczy báłwanom ofiárowánych / y od

a Gálát 5. 2. b 1 Moj. 17. 10. c Gálát 2. 1. d 1 Sam. 16. 7. 1 Kron 29. 17. Psalm 7. 10. Jerem 11. 20. y 17. 12. e Dźiej. 10. 43. f Mátt 23. 4. g Efez. 2. 8. 2 Tym. 1. 9. Tytus. 3. 4. h Amos 9. 11. i 2 Moj. 20. 4. k 1 Tess. 4. 3. l Gálát 2. 4.

krwie/y od rzeczy dawionych / y od wszeteczeństwá: ktorych *rzeczy* jesli sie strzedz bedziecie/ dobrze uczynicie. ✠Miejcie sie dobrze. 30 ✠A ták oni bedac odpráwieni/przyszli do Antyochiey; á zgromádziwszy mnostwo/ oddáli list. 31 ✠A przeczytawszy/rádowáli sie z oney m pociechy. 32 ✠A Judás y Sylás/bedac y oni Prorokámi/ długimi słowy nápominali brácia/y utwirdzáli je. 33 ✠A zmieszkawszy *tám* do czásu / odpráwieni sa z pokojem od bráci do Apostołow. 34 ✠Lecz Syli zdáło sie tám zostáć. 35 ✠Tákże Páwel y Bárnábasz zmieszkáli w Antyochiey/ náuczájac y opowiádájac z wiela innych / słowo PAńskie.

m I. Przestrogi.

36 A Po kilku dni rzekł Páwel do Bárnábaszá: Wrociwszy sie/ náwiedźmy brácia násze po wszystkich mieściech / w ktorychesmy opowiádáli słowo PAńskie / jákoli sie máją. 37 ✠Tedy Bárnábasz rádził/ áby z soba wźieli y n Janá/ ktorego zwano Márkiem. 38 ✠Ale sie to Páwłowi o nie zdáło bráć tego z soba/ ktory był odszedł od nich z Pámfiliey / á nie chodził z nimi ná one prace. 39 ✠Y wszczął sie *miedzy nimi* wielki gniew; ták iż odszedł jeden od drugiego: á Bárnábasz wźiawszy z soba Márká/ płynął do Cypru. 40 ✠Ale Páwel obrawszy sobie Syle wyszedł/ bedac poruczony łásce Bozey od bráci. 41 ✠Y przechodził Syrya y p Cylicya / utwirdzájac Zbory.

n Kolos. 4. 10.
o Dziej. 13. 13.

ROZDZIAŁ XVI.

Páweł obrzezał Tymoteuszá. 12. W Filippis mieszkájac, Lydya ná wiare náwrocił. 16. Wieszczego Duchá z dziewczki wypedził. 20. Dla tego rozgámi śieczony. 24. y z Sylą do wiezienia podány. 27. Ciemnicá sie otworzyłá. 31. Stroż uwierzył w Chrystusá. 35. A Páwel y Sylás wypuszczeni, 40. weszli w dom Lydyey.

1 Y Przyszedł do Derby y do Listry. A oto tám był uczeń niektory imieniem a Tymoteusz / syn niektorey niewiasty Zydowki wierney / á Ojcá Greká. 2 ✠Temu świádectwo dawáli brácia ktorzy byli w Listrze y w Ikoniey. 3 ✠Chćiał *tedy* Páwel áby ten z nim b szedł: ktorego wźiawszy/ obrzezał dla Zydow ktorzy byli ná onych miejscách. Bo wszyscy wiedźieli / że Ojciec jego był Grekiem. 4 ✠A gdy chodźili po mieściech/ podawáli im ku chowániu ustáwy/ ktore były postánowione c od Apostołow/ y Stárszych / ktorzy byli w Jeruzalem. 5 ✠A ták sie Zbory utwirdzáły w wierze; y przybywáło ich w liczbie ná káżdy dźień.

a Rzym 16. 21. Filip. 2. 19. 1 Tess. 3. 2.
b 1 Kor. 9. 20.
c Dziej. 15. 10.

6 Tedy przeszedszy Frygia y Gálátską kráine / záwściagnieni bedac od Duchá Swietego / áby nie opowiádáli słowá *Bożego* w Azyey. 7 ✠Przyszedszy do Mizyey / kuśili sie iść do Bityniey/ ále im Duch J*Ezusow* nie dopuścił.

8 Tedy minawszy Mizya / zstapili d do Troády. 9 ✠Y pokazáło sie Páwłowi w nocy widzenie: Mąż niejáki Mácedończyk stał prosząc go y mowiac: Przepraw sie do Mácedoniey/á rátuj nas. 10 ✠A ujrzawszy to widzenie / zárazesmy sie stáráli o to/ jákobysmy sie puścili e do Mácedoniey; bedac tego pewni/iż nas PAn powołał/ábysmy im kazáli Ewángelia. 11 ✠Puściwszy sie tedy z Troády/ prostosmy bieżeli do Sámotráciey; á názájutrz do Neápolu. 12 ✠A z támtad do Filippowá / ktore jest pierwsze miásto tey cześći Mácedoniey nowo osádzone. Y zostálismy w onym mieście przez kilká dni.

d 2 Kor. 2. 12.
e Dziej. 20. 1.

13 A W dźień Sábbátu / wyszlismy przed miásto nád rzeke / gdźie zwykły bywáć modlitwy: á uśiadszy / mowilismy do niewiast ktore sie *tám* były zeszły. 14 ✠A niektora niewiástá imieniem Lidya/ktora Szárłat przedawáłá w mieśćie Tyátyrskim / Bogá sie bojaca / słucháłá; ktorey PAn otworzył serce / áby pilno słucháłá tego co Páwel mowił. 15 ✠A gdy sie ochrzćiłá y dom jey/ prośiłá mowiac: Ponieważeśćie mie osadźili wierna bydź PAnu/ wszedszy do domu mego mieszkajćie: y przymuśiłá nas.

16 Y Stáło sie / gdysmy szli ná modlitwe/ iż niektora dźiewczká co miáłá Duchá wieszczego/ zábiegáłá nam; á tá wielki zysk pánom

f Dźiej. 19.34.

17 swojim k przynośiłá wrożąc. ✠ Tá chodząc zá Páwłem y zá námi / wołáłá mowiąc : Ci ludźie sługámi są Bogá náwyższego / ktorzy nam opowiádáją drogę zbáwienia. 18 ✠ A to czyniłá przez wiele dni. Ale Páwel boleiąc nád tym / y obroćiwszy śię rzekł onemu duchowi : Rozkázuięć w Imieniu IEzusá CHrystusá / ábyś wyszedł od niey. Y wyszedł oneyże godźiny.

19 A Widząc pánowie iey / iż zginęłá nádźieiá zysku ich / poimawszy g Páwłá y Syle / ćiągnęli ie ná rynek przed Urząd. 20 ✠ A stáwiwszy ie przed Hetmány / rzekli : Ci h ludźie czynią zámieszánie w mieśćie nászym / będąc Zydámi. 21 ✠ Y opowiádáją zwyczáie / ktorych śię nam nie godźi przyimowáć / áni záchowywáć ; poniewaszesmy Rzymiánie. ✠ 22 Y powstáło pospolstwo przećiwko nim : á Hetmáni rozdárszy száty ich / 23 kazáli ie i śiec rozgámi. ✠ A gdy im wiele plag zádáli / wrzućili ie do więźienia / przykazawszy strożowi więźienia / áby ich dobrze opátrzył. 24 ✠ Ktory wźiąwszy tákie rozkazánie / wsádźił ie do nagłębszego więźienia / á nogi ich zámknął w kłodę.

g 2 Kor. 6. 5.
h Dźiej. 17. 5.
i 2 Kor. 11.25. 1 Tess. 2. 2.

25 A O połnocy k Páwel y Sylás modląc śię chwalili Bogá pieśniámi / ták / że ie słyszeli więźniowie. 26 ✠ Y powstáło z prętká wielkie trzęśienie ziemie, że śię poruszyły grunty więźienia / y zárázem śię otworzyły l wszystkie drzwi ; y wszystkich śię zwiąski rozwiązáły. 27 ✠ A ocućiwszy śię stroż więźienia / y uyrzawszy otworzone drzwi u więźienia / dobył mieczá / chcąc śię sam zábić ; mniemáiąc iż więźniowie poućiekáli. 28 ✠ Lecz Páwel záwołał głosem wielkim / mowiąc : Nie czyń sobie nic złego ; bośmy sám wszyscy. 29 ✠ A kazawszy záświećić wpadł tám, á drżąc przypadł do nog Páwłowi y Syli. 30 ✠ A wywiodszy ie z więźienia rzekł ; Pánowie / co m mam czynić / ábym był zbáwiony? 31 ✠ A oni rzekli : Wierz w PAná IEzusá n CHrystusá / á będźiesz zbáwiony ty / y dom twoy. 32 ✠ Y opowiádáli mu słowo PAńskie / y wszystkim ktorzy byli w domu iego. A wźiąwszy ie oneyże godźiny w nocy / omył rány ich : á ochrzćił śię zárazem on / y wszyscy 34 domownicy ie o. ✠ A wprowádźiwszy ie do domu swego / nágotował im stoł ; y weselił śię ze wszystkim domem swoim, uwierzywszy Bogu.

k Dźiej 4. 31.
l Dźiej. 5. 19.
m Dźiej. 2. 37.
n Márk. 16,16 Iana. 3. 16. y 6.40. 1 Iana 5. 10.

35 A Gdy był dźień / posłáli Hetmáni sługi mieyskie / mowiąc : Wypuść one ludźie. 36 ✠ Y oznáymił stroż więźienia te słowá Páwłowi ; Iż Hetmáni posłáli / ábyśćie byli wypuszczeni : teraz tedy wyszedszy idźćie w pokoiu. 37 ✠ Ale im Páwel rzekł : Ućiekszy nas iáwnie rozgámi nie przekonánych / gdyżesmy są ludźie o Rzymiánie / wrzućili do więźienia ; á teraz nas potáiemnie wygániáią! Nic z tego : Ale sámi niech przyda y wyprowádzą nas. 38 ✠ Tedy powiedźieli Hetmánom słudzy mieyscy te słowá. Y zlękli śię / usłyszawszy że byli Rzymiánie. 39 ✠ A przyszedszy / przeprośili ie : á wywiodszy ie prośili ich áby wyszli pz miástá. 40 ✠ Wyszedszy tedy z więźienia / wyszli do Lydiey : á uyrzawszy brácią / poćieszyli ie / y odeszli.

o Dźiej. 22.24.
p Mátt. 8. 34. Márk. 5. 17. Luka. 8. 37.

ROZDZIAŁ XVII.

Páwel w Tessálonice Chrystusá opowiádáiąc. 6. Od Jázoná przyięty. 10. Do Berey wyprawiony. 15. Z támtąd do Aten przyszedszy. 19. w Areopágu. 23. nieznáiomego Bogá opowiadał. 34. Záczym niektorzy przyśtáli do wiáry.

1 A Przeszedszy Amfipolim / y Apollonia / przyszli do Tessáloniki / gdźie byłá bożnicá Zydowska. 2 ✠ Tedy Páwel według zwyczáiu swego wszedł do nich ; á przez trzy Sábbáty kazał im z pismá. 3 ✠ Wywodząc y pokázuiąc to / że CHrystus miał ćierpieć a y powstáć od umárłych : á iż ten IEzus iest CHrystusem ktorego ia wam opowiádam. 4 ✠ Y uwierzyli niektorzy z nich / á przyłączyli śię do Páwłá y do Syle / y wielkie mnostwo nabożnych Grekow / y niewiast przednieyszych niemáło. 5 ✠ Ale Zydowie / ktorzy nieuwierzyli / zięći zazdrośćią / przywźiąwszy do śiebie niektore lekkomyślne y złe męże / á zebrawszy kupę / uczynili rozruch wmieśćie ; á nászedszy ná dom Iázonow / szukáli

a Psalm 22. 7. Ezái. 50. 6. y 53.3. Mátt. 16.21. y 20.18 Márk. 8. 31. Luka. 9. 22. y 18.31 y 24.7.

6 ich/ áby je wiedli przed lud. ✣ A nie ználászy ich / ćiągnęli Jázoná y niektorą bráćią do Przełożonych miástá / wołájąc : Oto ći / ktorzy wszystek b świát wzruszyli/ y tu też przyszli! ✣ 7 Ktore przyjął Jázon: A ći wszyscy czynią przećiwko dekretom Cesárskim ; powiádájąc / iż jest 8 inszy Krol JEzus/ ✣ A ták wzburzyli pospolstwo y Przełożone miástá 9 ktorzy to słyszeli. ✣ Ale oni wźiąwszy słuszną spráwę od Jázoná y od innych/ puśćili je.

10 A Bráćia wnet w nocy wysłáli y Páwłá y Syle do Berey: ktorzy tám przyszedszy/ weszli do bożnice Zydowskiey. 11 ✣ A ći byli zacnieyszy nád one co byli w Tessálonice/ ktorzy przyjęli słowo Boże ze wszystką ochotą / ná káżdy dźień rozsądzájąc c pismá / jesliby śię to ták 12 miáło. ✣ Przetoż wiele ich z nich uwierzyło / y Greckich niewiast uczćiwych/ y mężow niemáło. 13 ✣ A gdy śię dowiedźieli oni co byli z Tessáloniki Zydowie/ że y w Berey opowiádáne było słowo Boże od Páwłá/ przyszli y tám podburzájąc pospolstwo. 14 ✣ Ale bráćia wnet wysłáli Páwłá / áby szedł jákoby do morzá: á Sylás y Tymoteusz tám zostáli. ✣ 15 A ći ktorzy prowádźili Páwłá / doprowádźili go áż do Aten: á wźiąwszy rozkazánie do Syle y do Tymoteuszá/ żeby co narychley przyszli do niego / odeszli.

16 A Gdy ich Páweł w Atenich czekał / d poruszał śię w nim Duch jego / widząc ono miásto poddáne báłwochwálstwu. 17 ✣ A przetoż miewał rozmowy z Zydámi / y z *ludźmi* nabożnymi / w bożnicy y ná rynku ná káżdy dźień / z kim śię *mu* 18 tráfiło. ✣ Tedy niektorzy z Epikurow y z Stoikow Filozofowie / spieráli śię z nim : A niektorzy mowili; Coż wżdy ten plotká mowić chce? A drudzy ; Zda śię być opowiádáczem obcych bogow. Bo im JEzusá y zmartwych wstánie opowiádał. ✣ 19 A porwawszy go/ wiedli do Areopágu mowiąc : Możemyli wiedźieć co to jest zá nowa náuká ktorą ty opowiádasz? 20 ✣ Bo jákieś obce rzeczy przynosisz do uszu nászych. Chcemy tedy wiedźieć / co wżdy z tego má być? 21 (✣ A wszyscy Ateńczycy/ y cudzoźiemscy gośćie niczym inszym śię nie báwili / tylko powiádániem ábo słuchániem nowin.)

22 TEdy Páweł stánąwszy w pośrzodku Areopágu / rzekł: Mężowie Ateńscy / z káżdey miáry was 23 widzę náder nabożne. ✣ Abowiem przechadzájąc śię / y przypátrując wászym nabożeństwom / ználazłem też Ołtarz / ná ktorym nápisano; Nieznájomemu Bogu. Ktorego tedy nie znájąc chwalićie / tego ja 24 wam opowiádam. ✣ Bo ktory f uczynił świát y wszystko co ná nim ten będąc PAnem niebá y źiemie / nie mieszka g w kośćiełech ręką uczynionych: 25 ✣ Ani rękomá ludzkimi h chwalony bywa / *jákoby* czego potrzebował: poniewaz on dawa i wszystkim żywot/ y oddech/ y wszystko. ✣ 26 Y uczynił z jedney krwie wszystek narod ludzki / áby mieszkał po wszystkim obliczu źiemie ; zámierzywszy przed tym rozrządzone czásy/ y zámierzone gránice mieszkánia ich : 27 ✣ Aby szukáli PAná ; ewaby go snadź námácáli y ználeźli: áczkolwiek od káżdego z nás nie jest dáleko. 28 ✣ A bowiem w nim żywiemy/ y ruchamy śię/ y jesteśmy ; já y niektorzy z wászych Poëtow powiedźieli: Ześmy 29 y *my* rodźiną jego. ✣ Będąc tedy rodźiną Bożą / nie mamy k rozumieć żeby złotu / ábo śrebru / ábo kámieniowi misternie rytému / ábo wymysłowi człowieczemu / Bog miał być podobny. 30 ✣ Aczkolwiek tedy przeglądał Bog czásom tey niewiádomośći : *ále* teraz oznájmuje l ludźiom wszystkim wszędy / áby pokutowáli. 31 ✣ Przeto iż m postánowił dźień / w ktory będźie sądźił wszystek świát w spráwiedliwośći przez mężá / ktorego *ná to* náznáczył/ upewniájąc o tym wszystkie / wzbudźiwszy go od umárłych.

32 A Usłyszawszy o zmartwychwstániu/ jedni śię náśmiewáli ; á drudzy mowili: Będźiemy ćie znowu o tym słucháć. 33 ✣ Y ták Páweł wyszedł z pośrzodku nich. 34 ✣ A mężowie niektorzy przyłączywszy śię do niego / uwierzyli : między ktorymi

też

b *Dźiej.* 16.20.

c *Ezái.* 8. 20. y 34.16 *Luka.* 16.29. *Janá.* 5. 39. 1*Tym.* 4. 16. 1*Piotr* 1. 10.

d G. *Byt záostrzony.*

e G. *Słowosiewcá.*

f 1*Moj.* 1. 1. *Psalm* 33. 6. y 104.2 y 146.6

g 2*Kron.* 6. 18. *Ezái.* 66. 1.

h *Psalm* 50. 8.

i *Psalm* 21. 5. y 27.1. y 36.7.

k *Ezái.* 45.18.

l *Rzym.* 16.26. *Efez.* 2. 9. y 3. 5. *Kolos.* 1. 26. 1*Tym.* 1. 10. 1*Piotr* 1. 20.

m *Rzym.* 2. 16.

też był y Dyonizy uſ Areopágitczyk/ y niewiáſtá imieniem Dámárys /y inni z nimi.

ROZDZIAŁ XVIII.

Páwłá w Koryncie prácującego, y słowo Boże opowiádájącego. 9. cieſſy PAn. 12. Ktorego oſkárżono przed Gálliońem. 16. Ale prozno. 18. A on ztąd do Syryjey. 19. Potym do Efezu ſzedſſy. 23. w Gálilejey y w Frygijey Zbory w wierze utwirdzał. 24. A Apollos od Akwiláſá wyćwiczony będąc. 28. PAná Chryſtuſá z wielkim pożytkiem opowiádał.

1 POtym Páweł odſzedſzy z Aten/ 2 przyſzedł do Koryntu. ✠ A ználazſzy niektorego Zydá imieniem a Akwilę rodem z Pontu / ktory był świeżo ze Włoch przyſzedł z Pryſcyllą żoną swą / (dla tego iż był Klaudyuſz poſtánowił/ áby wſzyſcy Zydowie z Rzymu wyſzli) przyſzedł do nich. 3 ✠ A iż był tegoż rzemieſłá/ mieſzkał u nich / y robił : ábowiem rzemiosło ich było robić namioty. ✠ 4 Tedy miewał rozmowę w bożnicy ná káżdy Sábbát / y pozyſkawał y 5 Zydy y Greki. ✠ A gdy przyſzli z Mácedoniey Sylás y Tymoteuſz / ściśniony był w Duchu Páweł/ oświadczájąc Zydom/ że JEzus jeſt 6 Chryſtuſem. ✠ Lecz gdy śię oni zprzećiwiáli y bluźnili / otrząſnąwſzy proch b z ſzat/rzekł do nich: Krew wáſzá ná głowę wáſze ; jam jeſt czyſty : od tego czáſu pojdę do Pogá- 7 now. ✠ A odſzedſzy z támtąd/wſzedł do domu niejákiego człowieká, imieniem Juſtá / ſłużącego Bogu : ktorego dom był podle sámey bożnice. 8 ✠ Lecz Kryſpus Przełożony c bożnice/ uwierzył PAnu ze wſzyſtkim domem swojim :y wiele z Koryntczykow ſłuchájąc uwierzyli/ y ochrzczeni ſą.

9 ZAtym PAN d rzekł Páwłowi w nocy w widzeniu: Nie boj śię, 10 ále mow, á nie milcz. ✠ Bom Ja jeſt z tobą ; á żaden śię ná ćię nie tárgnie / ábyć miał co złego uczynić : Abowiem Ja wielki lud e mam w 11 tym mieście. ✠ Y mieſzkał tám rok y ſześć mieśięcy/ náuczájąc u nich słowá Bożego.

12 A Gdy Gállio był Stároſtą w Achájey / powſtáli jednomyślnie Zydowie przećiwko Páwłowi : y przywiedli go do Sądu / mo- 13 wiąc: ✠ Ten námawia ludźie / áby przećiwko Zakonowi Bogá chwali- 14 li. ✠ A gdy Páweł miał uſtá otworzyć / rzekł Gállio do Zydow : O Zydowie/gdyby śię wam było jákie bezpráwie f ſtáło / ábo jáka krzyw- 15 dá/ſłuſzniebym wás znośił ✠ Lecz jeſli jeſt jáka gadká o słowiech y o imienách y o zakonie wáſzym / sámi tego pátrzćie : ábowiem ja tego ſę- 16 dźią być niechcę. ✠ Y odegnał je od 17 Sądowey ſtolice. ✠ Tedy porwawſzy wſzyſcy Grekowie Soſtená Przełożonego g bożnice / bili go przed Sądową ſtolicą: á Gállio ná to nic nie dbał.

18 A Páweł pomieſzkawſzy tám jeſzcze przez niemáło dni / pożegnawſzy śię z bráćią/płynął do Syryjey : á z nim Pryſcylliá / y Akwilás h ogoliwſzy głowę w Kenchreách;bo był uczynił ślub. ✠ Zá- 19 tym przyſzedł do Efezu/ y tám je zoſtáwił : á sam wſzedſzy i do bożnice/miał rozmowę z Zydámi ✠ A gdy 20 go oni prośili / áby u nich przez dłuższy czás zmieſzkał/nie zezwolił. ✠ 21 Ale śię z nimi pożegnawſzy / rzekł : Koniecznie ja muſzę Swięto nádchodzące w Jeruzalem obchodźić : lecz śię záśię do was wrocę / będźieli wola k Bogá. ✠ Y puśćił śię z E- 22 fezu. ✠ A gdy przyſzedł do Cezáryey/ wyſtąpiwſzy do Ieruzalem, á pozdrowiwſzy Zbor/ſzedł do Antyochiey. ✠ 23 Y zmieſzkawſzy tám przez niektory czás / wſzedł / obchodząc porządnie kráinę Gálátſką / y Frygią ; utwierdzájąc wſzyſtkie uczniе.

24 A Zyd niektory l imieniem Apollos / rodem z Alexándryey / mąż wymowny / przyſzedł do Efezu/ 25 będąc możnym w piśmiech. ✠ Ten był wpráwiony w drogę PAńſką :á pałájąc w Duchu/ mowił y náuczał pilnie o PAnu / wiedząc tylko o 26 chrzćie Janowym. ✠ Ten począł beſpiecznie mowić w bożnicy. Ktorego uſłyſzawſzy Akwilás y Pryſcylliá / przyjęli go do śiebie / y do ſtáteczniey mu wyłożyli drogę Bożą.

Marginalia: a Rzym. 16. 3. 2 Tym. 4. 19. — b Mátt. 10. 14. Luká. 10. 11. Dźiej. 13. 51. — c 1 Kor. 1. 14. — d Dźiej. 23. 11. — e Jonáſz 4. 10. — f Dźiej. 25. 11. — g 1 Kor. 1. 1. — h 4 Moj. 6. 18. Dźiej. 21. 23. — i Dźiej. 19. 8. — k 1 Kor. 4. 19. Jákub. 4. 15. — l 1 Kor. 1. 12. y 16. 12

27 ✠ A gdy chćiał iść do Achájey/ nápomniawszy go bráćia; pisáli do ucżniow áby go przyjęli. Ktory gdy tám przyszedł/ wiele pomagał tym
28 ktorzy uwierzyli z łáski Bożey. ✠ Abowiem potężnie Zydy przykonywał; jáwnie tego dowodząc z Pismá/ iż JEzus jest Chrystusem.

Rozdział XIX.

Niektorzy ucżniowie w Efeźie, náukę zbáwienną przyjąwszy, ochrzczeni. 13. Zaklinácze Zydowscy od Dyabłá zránieni. 19. Kśięgi czárnokśięskie spalone. 21. Páweł śię do Jeruzalem gotował. 24. A Demetryusz. 29. Przećiwko niemu lud buntowáć pocżął.

1 Y Stáło śię gdy Apollos a był w Koryncie/ iż Páweł obszedszy gorne krájiny przyszedł do Efezu: A ználazszy tám niektore ucznie/
2 ✠ Rzekł do nich: Izaliśćie wźięli Duchá Swiętego uwierzywszy? A oni mu rzekli: Owszemesmy áni słycháli jesli jest Duch Swięty. ✠
3 Tedy rzekł do nich: W cożeśćie tedy ochrzczeni? A oni rzekli/ W
4 chrzest Janow. ✠ Zátym rzekł Páweł: Jan ći chrzćił chrztem b pokuty/ mowiąc ludowi/ áby w onego/ ktory miał przyść po nim/ uwierzyli/ to jest/ w JEzusá Chrystusá. ✠
5 A usłyszawszy to, ochrzczeni są w Imię PAná JEzusowe. ✠ A gdy ná
6 nie włożył Páweł ręce/ zstąpił ná nie Duch c Swięty; y mowili językámi y prorokowáli. ✠ A było
7 wszystkich mężow około dwunastu.
8 ✠ A wszedszy do bożnice/ mowił bespiecżnie przez trzy mieśiące/ náucżájąc y námawiájąc ich do krolestwá
9 Bożego. ✠ A gdy śię niektorzy zátwárdźili / a wierzyć niechćieli/ źle mowiąc o tey drodze Bożey przed mnostwem; odstąpiwszy od nich odłącżył ucznie/ ná káżdy dźień ucżąc w szkole niektorego Tyránná. ✠
10 A to śię dźiáło przez dwie lećie: ták iż wszyscy ktorzy d mieszkáli w Azyey słucháli słowá PAná JEzusowego/ ták Zydowie jáko y Grekowie.
11 A Nie ládá cudá czynił e Bog
12 przez ręce Páwłowe; ✠ Ták iż y ná chore przynoszono chustki áo przepáski od ćiáłá jego/ y odchodźiły od nich choroby/ y duchowie źli wychodźili z nich.
13 T Edy niektorzy zbiegunow Zydowskich/ ktorzy śię báwili záklinániem/ ważyli śię wzywáć Imienia PAná JEzusowego nád tymi/ ktorzy mieli duchy złe/ mowiąc: Poprzyśięgamy was przez JEzusá/ ktorego Páweł opowiáda.
14 ✠ A Było ich śiedm synow jednego Zydá imieniem Scewy Nawyższego
15 kápłáná/ ktorzy to czynili. ✠ Tedy odpowiedźiawszy duch zły rzekł: Znam JEzusá/ y wiem co Páweł;
16 ále wy cośćie zacż? ✠ A rzućiwszy śię ná nie człowiek on w ktorym był duch zły/ á opánowawszy je / zmocnił śię przećiwko nim; ták/ iż nágo á zránieni wybiegli z onego do-
17 mu. ✠ Y było to wiádomo wszystkim y Zydom y Grekom/ktorzy mieszkáli w Efeźie: y przypadł strách ná nie wszystkie/ y było uwielbione Imię PAná JEzusowe.
18 A Wiele tych ktorzy f uwierzyli przychodźiło / wyznawájąc y
19 oznájmując spráwy swoje. ✠ Y wiele z tych/ ktorzy śię náukámi niepotrzebnymi paráli/ znioszszy kśięgi/ spalili je przed wszystkimi: A obráchowawszy cenę ich / ználeźli tego pięćdźieśiąt tyśięcy śrebrnikow. ✠
20 Ták potężnie rosło g słowo PAńskie/ y zmacniáło śię. ✠ A gdy śię to
21 dokonáło/ postánowił Páweł w duchu/ áby przyszedszy Mácedonią y Achája/ szedł do Jeruzalem mowiąc: Iż potym gdy tám będę/ muszę y
22 Rzym/ widźieć. ✠ A posławszy do Mácedoniey dwu z tych ktorzy mu służyli/ Tymoteuszá y Erástá; sam do czásu został w Azyey.
23 A Pod on czás stał śię rozruch niemáły około drogi Bożey. ✠
24 Abowiem niektory złotnik imieniem Demetryusz/ ktory robił kośćioły śrebrne Dyány/ niemáły zysk
25 przywodźił rzemieśnikom: ✠ Ktore zgromádźiwszy/ y inne ktorzy tákież rzemiesło robili/ rzekł: Mężowie/ wiećie iż z tego rzemiesłá mamy do-
26 statki násze. ✠ A widźićie y słyszyćie/ że nie tylko w Efeźie/ ále máło nie

Marginalia: a 1 Kor. 1. 12. — b Mátt. 3. 11. Márk. 1. 1. Luka. 3. 16. Jána. 1. 16. Dźiej. 1. 5. y 11. 15 — c Dźiej. 1. 17. y 11. 15 — d 2 Tym. 1. 15. — e Márk. 16. 20. Dźiej. 14. 3 — f Mátt. 3. 6. — g Ezái. 55. 11.

po wszytkiey Azyey ten Páwel námowił y odwrocił wielki lud mowiac: Że to nie sa h bogowie/ ktorzy sa rekámi uczynieni. 27 Przetoż nam śie obawiáć potrzebá/ áby nie tylko rzemiesło náße w lekkie powazenie nie przyßło/ ále áby y kośćioł wielkiey bogini Dyány ni zacz nie był poczytány; á żeby nie przyßło do ſkázy dostojeńſtwo jey/ ktora wßystká Azya y wßystek świát chwali. 28 A słucháiac tego y bedac pełni gniewu/ krzykneli mowiac; Wielka jest Dyáná Efeſka. 29 Y było pełno po wßystkim mieśćie zámießánia; y wpádli jednomyślnie ná plác/ porwawßy Gája/ y i Arystárchá Mácedończyki/ poroźne towárzyße Páwłowe. 30 A gdy Páwel chćiał wyniść do pospolstwá/ nie dopuśćili mu ucżniowie. 31 A niektorzy też z przedniejßych mężow Azyiskych/ bedac mu przyiacielmi/ posławßy do niego/ prośili go áby nie wychodźił ná plác. 32 Tedy jedni ták/ á drudzy ináczey wołáli Abowiem oná gromádá byłá zámießána; á wiecey ich nie wiedźiáło/ dla czego śie zbiezeli. 33 A z oney zgráje wywlekli Alexándrá/ ktorego popycháli Żydowie. A Alexánder ſkinawßy reka/ chćiał dáć spráwe ludowi. 34 Ale gdy poználi iż był Żydem/ wßczął śie jednostájny głos od wßystkich/ jákoby przez dwie godźinie wołájacych: Wielka jest Dyáná Efeſka. 35 Tedy Pisarz uśmierzywßy one zgráje/ rzekł: Meżowie Efeſcy/ y ktoryż jest człowiek coby nie wiedźiał/ iż miásto Efeſkie opieka śie kośćiołem wielkiey bogini Dyány/ y *obrázem* ktory zpadł od Jowiſzá. 36 A poniewaz śie temu nikt sprzećiwić nie może/ słußna ábyśćie śie uspokojili/ á nic ſkwapliwie nie czynili. 37 Abowiem eśćie przywiedli te meże/ ktorzy nie sa áni świetokrádźcámi/ áni bluźniercámi bogini wáßey. 38 A ieśliż Demetryuß y ći ktorzy z nim sa rzemieśnicy/ mája co przećiw komu, *wßák* bywa práwo/ sa też Stárostowie; niechże jedni drugich pozywája. 39 Jeśli śie też o czym inßym pytaćie to śie *może* w porządnym zgromádzeniu odpráwić. 40 Abowiem trzebá śie obawiáć/ ábyśmy oskárżeni nie byli o rozruch dźiśiejßy: gdyż niemáß żadney przyczyny/ z ktorejbyśmy mogli dáć spráwe/ żeśmy śie tu zbiegli. A to powiedźiawßy/ rozpuśćił ono zgromádzenie.

h 2 Moj. 20. 3. 3 Moj. 19. 4. y 26. 1. 5 Moj. 5. 8. y 23. 15. Psalm 97. 7. Ezdi. 40. 18. y 42. 8. Jerem. 10. 3. Abák. 2. 18.

i Dźiej. 20. 4. y 27. 2.

Rozdział XX.

S. Páwel bierac śie do Mácedoniey. 7. A w Troádźie áż do połnocy ucżac. 9. Eutychesá, ktory z okná spadł, wſkrześił. 15. A do Milet. 17. przyßedßy, y zwoławßy Biſkupow. 23. 28. co śie z nimi, y z nim ſamym dźiáć miáło, opowiedźiał.

1 A Gdy śie on rozruch ućißył/ zwoławßy Páwel ucżniow/ y *z nimi* śie pożegnawßy/ wyßedł z *támtąd* áby ßedł a do Mácedoniey. 2 A przeßedßy one strony/ y nápomniawßy je ßerokimi słowy/ przyßedł do Grecyey. 3 A tám zmießkawßy przez trzy mieśiace/ gdźie nań Żydowie zásadzke ucżynili/ gdy miał płynać do Syryey/ umyślił śie náwroćić przez Mácedonia. 4 Y puśćił śie z nim áż do Azyey Sopáter Bereeńczyk: A z Tessáloniczykow b Arystárchus y Sekundus y Gájus Derbejczyk/ y Tymoteuß: 5 A z Azyáńczykow/ Tychitus y Trofimus: ktorzy w przod poßedßy/ 6 czekáli nas w Troádźie. A my po dniách Przáśnikow odpłynelismy z Filippowá/ y przyliśmy do nich do Troády zá pieć dni; gdźieśmy zmießkáli śiedm dni.

7 Tedy w pierwßy dźień po Sábbáćie/ gdy śie ucżniowie zgromádźili ná łamánie c chlebá/ Páwel rozmawiał z nimi/ májac iść precż názájutrz/ y przedłużył mowe áż do połnocy. 8 A było wiele lámp ná oney sali/ gdźie byli zgromádzeni. 9 Tám śiedzac niektory młodźieniec/ imieniem Eutychus/ w oknie; bedac ćieżkim snem zjety/ gdy *ták* Páwel długo mowił/ snem zmorzony spadł ná doł z trzećiego pietrá: y podnieśiony jest umárły. 10 A Páwel zstapiwßy ná doł/ przypadł nań; á obłápiwßy go/ rzekł: Nie trwożćie śie; boć w nim jest

a 1 Tym. 1. 3.

b Dźiej. 19. 29. y 27. 2.

c Dźiej. 2. 42.

11 duszá jego. ✣ A wstąpiwszy záśie/ łamał chleb/ y jadł/ y kazał im długo áż do świtánia ; potym odszedł precż. 12 ✣ Y przywiedli onego młodźieńcá żywe°/ y byli náder ućieszeni

13 A My przyszedszy wprzod do okretu/ puśćiliśmy śie do Assonu/ ábyśmy z támtąd wźieli Páwłá : ábowiem ták był postánowił/ 14 májąc sam pieszo iść. ✣ A gdy śie z námi zszedł w Assonie/ wźiawszy go/ 15 przyjácháliśmy do Mitylény. ✣ A z támtąd odpłynąwszy/ drugiego dniá przyszliśmy przećiw Chiu : á d trzećiego dniá przypłynęliśmy do Sámu : á pomieszkawszy w Trogillu/ názájutrz przyszliśmy do Miletu. 16 ✣ Abowiem Páweł umyślił był minąć Efes/ áby mu nie przyszło czásu trawić w Azyey : bo śie kwápił/ jesliby mu można/ áby ná dźień Swiąteczny był w Jeruzalem.

17 T Edy z Miletu posławszy do Efezu/ przyzwał do śiebie Stárszych Zborowych. 18 ✣ Ktorzy gdy do niego przyszli/ rzekł im : Wy wiećie od pierwszego dniá/ ktoregom przyszedł e do Azyey/ jákom z wámi po wszytek czás był. 19 ✣ Służąc PAnu ze wszelką uniżenośćią/ y z wielą łez y pokus/ ktore ná mie przychadzáły z zásadzek Zydowskich. 20 ✣ Jákom śie nie zchraniał niczego/ coby było pożyteczno/ ábym wam nie oznájmił y nie uczył was jáwnie/ y po domiech. 21 ✣ Swiádectwo wydawájąc y Zydom y Grekom/ o pokućie ku f Bogu/ y o wierze w PAná nászego JEzusá CHrystusá. 22 ✣ A oto teraz ja będąc zwiazány Duchem/ idę do Jeruzalem/ nie wiedząc co tám ná mie przyść ma. 23 ✣ Tylko że Duch Swięty po mieśćiech g świadczy/ powiádájąc że mie więźienie y ućiski czekáją. 24 ✣ Wszákże ja ná nic nie dbam/ y nie jest mi ták droga duszá mojá: bym tylko bieg moj h z rádośćią wykonał/ y posługę ktoram i wźiął od PAná JEzusá/ ná oświadczenie Ewángeliey łáski Bożey. 25 ✣ A teraz oto ja wiem/ że już więcey nie oglądaćie oblicza mojego wy wszyscy/ między ktorymim chodźił káząc krolestwo Boże. 26 ✣ Przetoż oświadczam śie wam dniá dźisiejsze°/ żem ja jest k czysty od krwie 27 wszystkich. ✣ Abowiem nie chroniłem śie żebym wam nie miał oznájmić 28 wszelkiey rády Bożey. ✣ Pilnujćież tedy sámych śiebie/ y wszytkiey trzody/ w ktorey was Duch Swięty postánowił Biskupámi; ábyśćie páśli Zbor Boży/ ktorego nábył przez własną krew. 29 ✣ Boć ja to wiem/ że po odeśćiu mojim wnidą między was l wilcy okrutni/ ktorzy 30 trzodźie folgowáć nie będą. ✣ A z was sámych m powstáną mężowie/ mowiący rzeczy przewrotne/ áby zá sobą poćiągnęli uczniе. 31 ✣ Przetoż czujćie/ pomniąc żem przez trzy látá w nocy y we dnie nie przestawał nápomináć ze łzámi káżdego z was. 32 ✣ A teraz bráćia poruczam was Bogu/ y słowu łáski jego/ ktory może pobudowáć y dáć wam dźiedźictwo między wszystkimi poświęconymi. 33 ✣ Srebrá n/ álbo złota/ álbo száty nie pożądałem od nikogo. 34 ✣ Owszem o sámi wiećie/ że mojim potrzebam/ y tych ktorzy są ze mną/ 35 służyły te ręce. ✣ Wszystkom ći wam okazał/ iż ták prácując muśimy podejmowáć słábe/ á pámiętáć ná słowá PAná JEzusowe/ że on rzekł: Szczęśliwsza jest rzecz dawáć/ niżeli bráć. 36 ✣ A to powiedźiawszy/ klęknął ná koláná swoje/ y modlił 37 śie z nimi wszystkimi. ✣ Y stał śie wielki płácz wszystkich : á upadájąc 38 ná szyję Páwłowę/ cáłowáli go. ✣ Smęcąc śie bárzo/ nawięcey z tych słow ktore im rzekł : Że już więcey nie mieli oglądáć oblicza jego. ✣ Y prowádźili go do okretu.

ROZDZIAŁ XXI.

S. Páweł jádąc do Jeruzalem. 8. w Cezáryjey do Filipá Ewángelisty wstąpił. 10. Ktoremu więźienie Agábus przedpowiedźiał. 7. A przybywszy do Jeruzalem. 26. y do Kośćiołá wstąpiwszy. 27. gdy był od Zydow pojimány. 31. zez Lyzyaszá Rotmistrzá, wybáwiony jest.

1 A Gdyśmy odjácháli/ rozstawszy śie z nimi/ prosto jádąc przyjácháliśmy do Kou: á názájutrz do Rodu/ 2 á z támtąd do Pátáry. ✣ A tám ználazszy okręt ktory miał płynąc

d G. Innego

e Dźiej. 19. 9.

f Luká. 24. 47.

g Dźiej. 21. 4.

h 2 Tym. 4. 7.

i Gálát. 1. 1. Tytus. 1. 3.

k 1 Sám. 12. 3. 2 Sám. 3. 18. Ezech 33. 9. 1 Kor. 1. 30. 6. 20. y 7. 23. Efez. 1. 7. Kolos. 1. 20. Zyd. 9. 12. 1 Piotr 1. 19. Objáw 1. 5. y 5. 9.

l 1 Piotr 2. 1.

m 1 Janá 2. 19.

n 1 Kor. 9. 12. 2 Kor. 11. 7. y 12. 13.

o Dźiej. 18. 3. 1 Kor. 4. 12. 1 Tess. 2. 9. 2 Tess. 3. 8.

do Fenicyey/ wśiadszy weń jácháliśmy. 3 A gdy śie nam ukazał Cypr tedy zostáwiwszy go po lewey stronie/ płynęliśmy do Syryey/ y przypłynęliśmy do Tyru; ábowiem tám z okrętu towáry składáć miano. 4 A nálazszy ucznie zmieszkáliśmy tám śiedm dni; ktorzy mowili Páwłowi a przez Duchá/ áby nie chodźił do Jeruzalem. 5 Ale gdyśmy wymieszkáli one dni/ wyszedszy poszliśmy; á wszyscy nas prowádźili z żonámi y z dźiatkámi/ áż zá miásto: á klęknąwszy ná kolaná b ná brzegu/ modliliśmy śię. 6 A pożegnawszy śię jedni z drugimi/ wstąpiliśmy w okręt: á oni śię wroćili do domu.

7 A My odpráwiwszy płynienie z Tyru/ przypłynęliśmy do Ptolemáidy: á pozdrowiwszy bráćią/ zmieszkáliśmy u nich przez jeden dźień. 8 A názájutrz wyszedszy Páweł/ y my ktorzyśmy z nim byli/ przyszliśmy do Cezáryey: á wszedszy w dom Filipá c Ewángelisty/ ktory był jeden z onych śiedmi/ zostáliśmy u niego. 9 A ten miał cztery corki pánny/ ktore prorokowáły.

10 A Gdybyśmy tám przez nie máło dni zmieszkáli/ przyszedł z Judskiey źiemi Prorok niektory d imieniem Agábus. 11 Ten przyszedszy do nas/ y wźiąwszy pás Páwłow/ á związawszy sobie ręce y nogi/ rzekł: To mowi Duch Swięty; Męża ktorego jest ten pás/ ták zwiążą w Jeruzalem Zydowie/ y podádzą go w ręce Pogánom. 12 A gdyśmy to usłyszeli/ prośiliśmy y my/ y ći ktorzy ná onym miejscu byli/ áby on nie chodźił do Jeruzalem. 13 Tedy odpowiedźiał Páweł: Coż czynićie płácząc/ y serce mi psując? Abowiem ja nie tylko być związánym/ ále y umrzeć e jestem gotowy w Jeruzalem/ dla Jmienia PAná JEzusowego. 14 A gdy śię on nie dał námowić/ dáliśmy pokoy/ mowiąc: Niech śię stánie wola PAńska. 15 A po onych dniách/ wźiąwszy rzeczy *swoje*, szliśmy do Jeruzalem. 16 A szli z námi y *niektorzy* uczniowie z Cezáryey/ wiodąc z *sobą* tego u ktoregośmy gospodą stać mieli/ niejákiego Mnázoná Cypryczyká/ stárego uczniá.

17 A Gdyśmy przyszli do Jeruzalem/ wdźięcznie nas bráćia przyjęli. 18 A názájutrz wszedł z námi Páweł do Jákubá/ gdźie śię byli wszyscy stárszy zeszli. 19 Ktore pozdrowiwszy/ rozpowiedźiał im wszystko porządnie co Bog uczynił między Pogány/ przez usługę jego. 20 Co oni usłyszawszy chwalili PAná/ y rzekli mu: Widźisz bráćie jáko jest wiele tyśięcy Zydow/ ktorzy uwierzyli; á ći wszyscy gorliwi są miłośnicy Zakonu. 21 Ale o tobie wźięli spráwę/ że odwodźisz f od Mojżeszá/ wszystkich tych Zydow ktorzy są między Pogány/ mowiąc: że nie máją obrzezywáć dźiatek áni máją chodźić według ustaw *zakonnych*. 22 Coż tedy jest? Koniecznie śię muśi zejść lud/ bo usłyszą/ żeś przyszedł. 23 A przetoż czyń to coć mowiemy; Mámy tu czterech męzow/ ktorzy ná sobie g ślub máją. 24 Tych wźiąwszy do śiebie/ oczyść śię z nimi/ y uczyń nákład ná nie áby ogolili głowy; á poznáją wszyscy/ że to/ co o tobie słyszeli/ nic nie jest; ále że y ty sam chodźisz przestrzegájąc Zakonu. 25 A o tych/ ktorzy uwierzyli z Pogánow/ myśmy pisáli; stánowiąc/ áby nic tákowego nie záchowywáli/ tylko áby śię wystrzegáli tego co jest ofiárowano h bałwánom/ y od krwie/ y od rzeczy dáwionych/ y od wszeteczeństwá. 26 Tedy Páweł wźiąwszy z sobą one męże/ názájutrz oczyśćiony będąc z nimi wszedł do kośćiołá/ opowiádájąc wypełnienie dniow i oczyśćienia/ áż zá káżdego z nich oddána byłá ofiárá.

27 A Gdy śię miáło wypełnić śiedm dni/ niektorzy Zydowie z Azyey ujrzawszy go w kośćiele/ wzburzyli wszystek lud/ y wrzućili nań ręce/ 28 Wołájąc: Mężowie Jzráelscy/ rátujćie: Tenći to jest człowiek/ ktory przećiwko ludowi y Zakonowi y miejscu temu wszystkich wszędy uczy: Nád to/ y Greki wprowádźił do kośćiołá/ y zplugáwił to miejsce święte. 29 Abowiem przed tym widźieli z nim w mieśćie Trofimá Efeskiego: o ktorym mniemáli/ żeby go Páweł wprowádźił do kośćiołá.

a Dźiej. 20.23.
b Dźiej. 8. 36.
c Dźiej. 6. 5.
d Dźiej. 11.28.
e Dźi. 20.24.
f G. Uczyś odstąpienia.
g 3 Moj 27. 2. 4 Moj 6. 18. y 30.2.
h Dźiej. 15.20.
i 4 Moj. 6. 13. Dźiej. 24.18.

30 Y wzruszyło śie miásto wszystko/ y zbiegł śie lud; á pojimawszy Páwłá/ wywlekli go precz z kośćiołá/ á zátym záraz drzwi zámkniono.

31 A Gdy śie stáráli jákoby go zábili/ dano znáć Hetmánowi wojská iż śie wzruszyło wszystko Jeruzalem.

32 ✠ Ktory zárázem wźiąwszy z sobą Zołnierze y Setniki/ przybieżał do nich. A oni ujrzawszy Hetmáná y żołnierze/ przestáli Páwłá bić.

33 ✠ Tedy Hetman przybliżywszy śie pojimał go/ y kazał go dwiemá łáncuchámi związáć: y wywiádował śie ktoby był/ y coby uczynił?

34 A jedni ták/ drudzy ináczey miedzy ludem wołáli. A gdy śie nic pewnego dla zgiełku dowiedźieć nie mogł/ rozkazał go wieść do obozu.

35 ✠ A gdy był u wschodu/ przydáło śie że go práwie żołnierze nieśli dla gwałtu onego ludu.

36 ✠ Abowiem wielki lud szedł zá nim/ wołájąc: Zgładź k go!

37 ✠ A gdy miał być Páweł prowádzony do obozu/ rzekł Hetmánowi: A godźi mi śie co mowić do ćiebie? A on rzekł: Umiesz po Grecku?

38 Y nie tyżeś jest on l Egipczánin/ ktoryś przed tymi dniámi uczynił rozruch/ y wywiodłeś ná puszczą czterry tyśiące mężow zbojcow.

39 ✠ A Páweł rzekł: Jamći jest człowiek m Zyd Tarsenczyk/ mieszczánin nie z podłego miástá w Cylicyey. Przetoż proszę ćię/ dopuść mi mowić do ludu.

40 ✠ A gdy on dopuśćił/ Páweł stojąc ná wschodźie/ skinął ręką ná lud. A gdy było wielkie milczenie/ uczynił rzecz do nich Zydowskim językiem/ mowiąc:

k Dźj. 22.22.
l Dźiej. 5. 36.
m Dźiej. 9. 11. y 20, 3.

ROZDZIAŁ XXII.

S. Páwłá poczet wiáry swo'ey wydawájącego. 22. przodku Zydowie słucháli. 23. Potym kwoli ich wołániu. 24. Rozgámi był ubity. 37. Ktory dawszy znáć że jest mieszczáninem Rzymskim. 29. Stráchu nábáwił nieprzyjáćioł swojich. 30. Z okow uwolniony był; á názájutrz przed sąd stánął.

1 MĘżowie bráćia y Ojcowie/ słuchajćie mojey/ ktora teraz do was czynię/ obmowy.

2 ✠ A gdy usłyszeli/ iż do nich rzecz czynił Zydowskim językiem/ tym śie bárziey ućiszyli;

3 ✠ Y rzekł: Jamći jest mąż a Zyd/ urodzony w Társie Cylicyjskim; lecz wychowány w mieśćie tym u nog b Gámáliele owych; wyćwiczony dostátecznie w Zakonie Ojczystym/ gorliwym będąc miłośnikiem Bożym/ jáko wy wszyscy dźiś jesteśćie.

4 ✠ Ktorym c prześládował tę drogę áż ná śmierć: wiążąc y podawájąc do więźieniá y męże y niewiásty.

5 ✠ Jáko mi tego y Nawyższy kápłan jest świádkiem/ y wszyscy Stárszy: od ktorych też listy wźiąwszy do bráći/ jáchałem do Dámászku; ábym y te ktorzy tám byli/ związáne przywiodł do Jeruzalem/ áby byli karáni.

6 ✠ Y stáło śie gdym jáchał/ y gdym śie przybliżał do Dámászku o południu/ że znágłá ogárnęłá mię świátłość wielka z niebá.

7 ✠ Y upadłem ná ziemię: A usłyszałem głos mowiący do mnie; Saulu/ Saulu czemu mię prześládujesz?

8 ✠ A jam odpowiedźiał: Ktoś jest PAnie? y rzekł do mnie: Jam jest JEzus Názáreński/ ktorego d ty prześládujesz.

9 ✠ A ći ktorzy byli ze mną/ ácz widźieli świátłość y polękáli śie/ ále głosu nie słyszeli onego/ ktory ze mną mowił.

10 ✠ Y rzekłem: Coż uczynię PAnie? A PAn rzekł do mnie; Wstań/ idź do Dámászku: á támći powiedzą o wszystkim co postánowiono/ ábyś ty uczynił.

11 ✠ A gdym nie widźiał przed jásnośćią świátłośći oney/ będąc prowádzony zá rękę od tych co ze mną byli/ przyszedłem do Dámászku.

12 ✠ Támże niejáki Ananiasz e mąż pobożny według zakonu/ májąc świádectwo od wszystkich Zydow *tám* mieszkających/

13 ✠ Przyszedszy do mnie y przystąpiwszy śie/ rzekł mi: Saulu bráćie/ przejrzy. A jam tejże godźiny wejrzał nań.

14 ✠ A on rzekł: Bog Ojcow nászych obrał ćię/ ábyś poznał wolą jego; á iżbyś oglądał onego spráwiedliwego/ y słuchał głosu z ust jego.

15 ✠ Abowiem mu będźiesz świádkiem u wszystkich ludźi tego/ coś widźiał y słyszał.

16 ✠ Przetoż teraz coż odwłaczasz? Wstań/ á ochrzći śie: á omyj grzechy twoje wzywá-

a 2 Kor. 11.22.
b Dźiej. 5. 34.
c Dźiej. 8. 3. y 9. 1. y 26. 10 1 Kor. 15. 9. Gálát 1. 13. 1 Tym. 1. 13.
d Zách. 1. 8. Mátt 10. 40. Jand. 13. 20.
e Dźiej. 9. 10.

17 jąc Imienia f Páńſkiego. Y ſtáło ſie potym gdym ſie wroćił g do Jeruzalem/ á modlitem ſie w koſciele/ żem był w záchwyceniu. 18 Y widźiałem go mowiącego do ſiebie: Spieſz ſie/ á wynidź rychło z Jeruzalem; ponieważ świádectwá twego nieprzyjmą o mnie. 19 A jam rzekł: PAnie oni wiedzą h żem ći ja podawał do więźienia/ y bijał w boźnicách te/ ktorzy wierzyli w ćie. 20 Y gdy wylewano i krew Szczepaná świádká twojego/ jám też tudźież ſtał/ y zezwalałem ná zábićie jego/ y ſtrzegłem ſzat tych ktorzy go zábijáli. 21 Y rzekł do mnie: Idźże/ boć Ja ćiebie do Pogánow k dáleko poſle.

22 A Słucháli go áż do tego ſłowá? Y podnieśli głos ſwoj/ mowiąc: Zgładź z źiemie l tákiego; bo nieſłuszna/ áby miał żyć. 23 A gdy oni wołáli/ y miotáli ſzáty/ y ćiſkáli proch ná powietrze/ 24 Rozkazał go Hetman wieść do obozu/ y kazał go biczmi zprobowáć/ żeby ſie dowiedźiał dla ktorey by przyczyny náń ták wołano. 25 A gdy go rozćiągniono/ áby go biczmi bito/ rzekł Páweł do Setnıká ktory tu ſtał: Izali ſie wam godźi człowieká Rzymiániná nieoſądzonego/ biczmi bić? 26 Co uſłyſzawſzy Setnik/ przyſtąpiwſzy do Hetmáná/ powiedźiał mu/ mowiąc: Pátrz co czyniſz; boć ten człowiek jeſt Rzymiáninem. 27 A przyſtąpiwſzy Hetman/ rzekł mu: Powiedz mi jeſliś ty jeſt Rzymiáninem? A on rzekł: Ták jeſt. 28 Y odpowiedźiał Hetman: Jam zá wielką ſummę tego miejſkiego *práwá* doſtał. A Páweł rzekł: A jam ſie y urodźił. 29 A wnetże odſtąpili od niego ći ktorzy go mieli wźiąć ná proby. Do tego y Hetman ſie bał/ dowiedźiawſzy ſie że był Rzymiáninem; á iż go był kazał związáć. 30 A ták názájutrz chcąc ſie pewnie dowiedźieć tego/ o coby był oſkárżony od Zydow/ uwolnił go od onych związek: y rozkazał ſie zejść Przedniejſzym Kápłánom y wſzyſtkiey Rádźie ich: á wywiodſzy Páwłá/ ſtáwił go przed nimi.

f Joel. 2. 32. Rzym 10. 13. g Dźiej. 9. 26. h Dźiej. 8. 3. i Dźiej. 7. 58. k Dźiej. 9. 15. y 13. 2. Gálát. 1. 15. 16. Efez. 3. 7. 1 Tym. 2. 7. 2 Tym. 1. 11. l Dźiej. 21. 36.

ROZDZIAŁ XXIII.

Páwłá o ſobie ſpráwę dawájącego. 2. Ananiaſz uderzyć rozkazał. 5. Páweł obmowiwſzy ſie. 6. Mowił o zmartwychwſtániu. 7. Z kąd ſie ſtáło rozerwánie miedzy oſkárżyćielámi Páwłowymi. 14. Zydźi náń záſadzkę uczynili. 20. Czego dowiedźiawſzy ſie Hetman. 23. odeſłał go nocą do Cezáryjey Felixowi Stároście.

1 A Páweł pilnie pátrząc ná one Rádę/ rzekł: Mężowie bráćia/ ja ze wſzyſtkiego a ſumnienia dobr[ego] [p]ochodźiłem przed Bogiem/ áż do dniá tego. 2 Tedy Ananiaſz Nawyżſzy Kápłan/ rozkazał go tym ktorzy przy nim ſtali b bić w gębę. 3 Tedy rzekł Páweł do niego: Uderzy ćię Bog ściáno pobieláná; y ty śiedźiſz ſądząc mię według Zakonu/ á rozkázujeſz mię bić przećiwko Zakonowi? 4 Zátym ći ktorzy tám ſtali/ rzekli: Nawyżſzemu kápłánowi Bożemu złorzeczyſz? 5 A Páweł rzekł: Nie wiedźiałem bráćia/ żeby był Nawyżſzym Kápłánem. Bo nápiſano: Kśiążęćiu ludu twego c złorzeczyć nie będźieſz. 6 A poznawſzy Páweł/ że ich jedná część było Sáduceuſzow/ á druga Fáryzeuſzow/ záwołał w oney Rádźie: Mężowie bráćia/ jam jeſt Fáryzeuſz d ſyn Fáryzeuſzow; o nádźieję y o powſtánie e umárłych mnie tu *dźiś* ſądzą. 7 A gdy on to mowił/ wſzczął ſie rozruch miedzy Fáryzeuſzámi y Sáduceuſzámi: y rozerwáło ſie ono mnoſtwo. 8 A bowiem f Sáduceuſzowie mowią/ iż niemáſz *zmartwych* wſtánia/ áni Anjołá/ áni Duchá: ále Fáryzeuſzowie to oboje wyznawáją. 9 Y wſzczęło ſie wołánie wielkie. A powſtawſzy Náuczeni w piśmie z ſtrony Fáryzeuſzow/ ſpieráli ſie/ mowiąc: Nic złego nie ználeźli g w tym człowieku: y jeśli mu co powiedźiał Duch/ ábo Anjoł/ nie walczmyż z Bogiem. 10 A gdy ſie wſzczął wielki rozruch/ obawiájąc ſie Hetman/ áby Páwłá miedzy ſobą nie rozſzárpáli/ rozkazał iść żołnierzom ná doł/ á wydrzeć go z pośrzodku ich/ y odwieść do obozu.

a Dźiej. 24. 16. b 1 Krol. 22. 24. Jerem. 20. 2. Janá. 18. 22. c 2 Moj. 22. 28. d Dźiej. 26. 5. Filip. 3. 5. e Dźiej. 24. 11. f Mátt. 22. 23. Márk. 12. 18. Luká. 20. 27. g Dźiej. 25. 25. y 26. 30

h Dźiej. 18. 9.

11 A Drugiey nocy ſtánąwſzy h przy nim Pan/ rzekł: Bądź dobrego ſercá Páwle. Abowiem jákoś o mnie świádczył w Jeruzálem/ ták muśiſz świádczyć y w Rzymie.

12 A Gdy był dźień/ zſzedſzy śie niektorzy z Zydow/ záwiązáli śie klątwą/ mowiąc; Ze nie mieli jeść 13 áni pić/ áżby Páwłá zábili. ✤ A było ich więcey niż czterdźieśći kto-14 rzy tożprzyśiężenie uczynili. ✤ Ktorzy przyſzedſzy do Przedniejſzych kápłánow/ y do Stárſzych/ rzekli: Klątwąſmy śie záwiązáli/ że nic nie ukuśimy/ áżbyſmy Páwłá zá-15 bili. ✤ Przetoż wy teraz dayćie znáć Hetmánowi z pozwoleniem *wſzyſtkiey* Rády/ áby go jutro do was wywiodł/ jákobyśćie śie chćieli doſtáteczniey wywiedźieć o ſpráwách jego: á my pierwey niż tu przydźie/ gotowiſmy go zábić.

16 A Gdy uſłyſzał śieſtrzeniec Páwłow o tey zásadzce/ przyſzedł; á wſzedſzy do obozu/ oznájmił *to* Páw-17 łowi ✤ Tedy Páweł záwołáwſzy jednego z Setnikow/ rzekł: Záprowadź tego młodźieńcá do Hetmá-18 ná/ bo mu coś ma powiedźieć. ✤ A ták on wźiąwſzy go/ wiodł go do Hetmáná/ y rzekł: Páweł więźień/ záwołáwſzy mie prośił/ ábym tego młodźieńcá przywiodł do ćiebie/ 19 ktory ć ma coś powiedźieć. ✤ Tedy Hetman wźiąwſzy go zá rękę/ y uſtąpiwſzy ná ſtronę/ wywiádował śie; Coż to jeſt co mi maſz powie-20 dźieć? ✤ A *on* rzekł; Poſtánowili Zydowie prośić ćię/ ábyś jutro wywiodł Páwłá przed Rádę/ jákoby śie chćieli co doſtáteczniejſzego wy-21 wiedźieć o nim. ✤ Ale ty nie pozwalá im *tego*: bo śie nań náſádźiło z nich więcey niż czterdźieśći mężow/ ktorzy śie klątwą záwiązáli/ iż nie máją áni jeść áni pić/ áżby go zábili. Y ſą już pogotowiu/ czekájąc od ćiebie odpowiedźi.

22 Tedy Hetman odpráwił onego młodźieńcá/ przykazawſzy mu/ áby tego przed nikim nie powiádał 23 iż mu to oznájmił. ✤ A záwołáwſzy dwu niektorych z Setnikow/ rzekł: Nágotujćie dwieśćie żołnierzow/ áby ſzli áż do Cezáryey; do tego śiedmdźieśiąt jezdnych y dwie śćie drábántow/ ná trzećią godźinę w 24 noc. ✤ Nágotowáć też i bydlętá; áby wſádźiwſzy Páwłá *ná nie*, zdrowo go záprowádzono do Filipá 25 Stároſty: ✤ Nápiſawſzy liſt/ w ten 26 ſpoſob; ✤ Klaudiuſz Lizyaſz Namożniejſzemu Stárośćie Felixowi 27 zdrowia życzy. ✤ Tego mężá k pojimánego od Zydow/ gdyż już od nich miał być zábity/ przypadſzy z rotą odjąłem go/ dowiedźiáwſzy śie iż 28 jeſt Rzymiáninem. ✤ A chcąc wiedźieć przyczynę/ dla ktorey był nań ſkárżyli/ wywiodłem go przed ich 29 Rádę. ✤ Y ználazłem że nań ſkárżą o *jákieś* gádki m z ſtrony Zákonu ich; á że nie ma żadney winy/ dla ktoreyby był godźien śmierći ábo 30 więźienia. ✤ A gdy mi powiedźiano o zásadzce ktorą mieli uczynić Zydźi ná tego mężá/ zárazem *go* poſłał do ćiebie; oznájmiwſzy też tym co nań ſkárżyli/ áby przed tobą mowili to/ coby przećiwko niemu 31 *mieli*. ✤ Miej śie dobrze. Zołnierze tedy ták jáko im było rozkazano/ wźiąwſzy Páwłá/ prowádźili go 32 nocą do Antypátrydy. ✤ A názájutrz/ zoſtáwiwſzy jezdne/ áby z nim 33 jáchali/ wroćili śie do obozu. ✤ Ktorzy przyjáchawſzy do Cezáryey/ á oddawſzy liſt Stárośćie/ ſtáwili 34 przed nim y Páwłá. ✤ A Stároſtá *liſt* przeczytawſzy/ zpytał go z ktorey by był kráju: á zrozumiawſzy/ że 35 był z Cylicyey/ ✤ Rzekł: Będę ćię ſłuchał/ gdy *też* przybędą ći ktorzy ná ćię ſkárżą. Y rozkazał go ſtrzedz ná Ratuſzu Herodowym.

i L. Konie.

k Dźiej. 21.32.

l Dźiej. 22.30.

m Dźiej. 15.19.

ROZDZIAŁ XXIV.

Tertullus ſkárży ná Páwłá. 10. *Páweł śie broniąc.* 25. *Stárośćie y jego żenie Chryſtuſá opowiádał.* 27. *Felix nie wźiąwſzy pieniędzy ktorych śie ſpodźiewał.* 18.7 *Stároſtwá odjeżdżájąc, Páwłá w więźieniu zoſtáwił.*

1 A Po pięći dniách jáchał Naywyżſzy kápłan Ananiaſz z Stárſzymi/ y z Tertullem niejákim Prokuratorem; ktorzy ſtánęli przed 2 Stároſtą przećiwko Páwłowi. ✤ A gdy był pozwány/ począł *nań* ſkár-3 żyć Tertullus/ mowiąc: ✤ Ponie-

a Dźiej. 23. 2.

waże smy wielkiego pokoju dostąpili y wiele się dobrego temu narodowi stáło przez twoję opátrzność; y záwżdy y wßędy to ze wßeläkim dźiękowániem przyznawamy/ wielmożny Felixie. 4 ✤ Ale żebym ćię długo nie báwił/ proßę ábyś nas máluczko posłuchał według *zwykłey* swojey ludzkośći. 5 ✤ Abowiemeśmy ználeźli tego męża záráźliwego/ y wßczynájące° rozruch *miedzy* wßystkimi Żydámi po wßystkim świećie/ y herßtá tey Sekty b Názárejczykow. 6 ✤ Ktory śię też ważył zplugáwić kośćioł: ktoregośmy też pojimawßy/ według Zakonu náßego chćieli sądźić. 7 ✤ Lecz przyßedßy Hetman Lizyaß z wielką mocą/ wźiął go z rąk náßych. 8 ✤ Rozkazawßy tym ktorzy nań skárzą/ iść do ćiebie/ od ktorego śię *ty* sam będźieß mogł wywiádując śię dowiedźieć tego wßystkiego/ o co my nań skárżymy. 9 ✤ Ná co śię zgodźili y Żydowie mowiąc: Że śię ták rzeczy mają.

b Dźiej. 28.21.

10 Tedy Páweł odpowiedźiał/ gdy nań Stárostá skinął áby mowił: Od wielu lat wiedząc ćię być Sędźią tego Narodu/ tym ochotniey dam spráwę o tym co śię mnie dotycze. 11 ✤ Gdyż ty wiedźieć możeß/ iż nie máß więcey dni tylko dwánaśćie/ jákom ja przyßedł do Jeruzalem ábym śię modlił. 12 ✤ Do tego/ áni mię ználeźli w kośćiele z kim gadájącego/ ábo buntującego lud/ áni w bożnicách/ áni w mieśćie. 13 ✤ Ani tego mogą dowieść/ o co tu teraz ná mię skárżą. 14 ✤ To jednák przed tobą wyznawam/ że według oney drogi/ ktorą *oni* powiádáją być c heretyctwem/ ták służę Ojczystemu Bogu/ wierząc wßystkiemu cokolwiek nápisano w Zakonie y w Prorocech. 15 ✤ Májąc nádźieję w Bogu/ że będźie/ (ktorego y oni czekáją) zmartwychwstánie y spráwiedliwych y niespráwiedliwych. 16 ✤ A sam śię o to pilnie d stáram/ ábym záwße miał sumnienie bez obráżenia przed Bogiem y przed ludźmi. 17 ✤ A po wielu lat/ przyßedłem ábym przyniosł jáłmużny e narodowi memu/ y ofiáry. 18 ✤ Ná tym ználeźli f mię w Kośćiele oczyśćionego (nie z ludem áni z rozruchem) niektorzy Żydowie z Azyey: 19 ✤ Ktorzy też tu mieli stánąć przed tobą y skárżyć/ jesliby co mieli przećiwko mnie. 20 ✤ Abo niechaj ći sámi powiedzą/ jesli we mnie ználeźli jáką niepráwość gdym stał przed Rádą: 21 ✤ Oprocz tego jednego głosu/ żem miedzy nimi stojąc záwołał: Dla zmartwychwstánia g umárłych/ ja dźiś sądzony bywam od was.

c A. Kácerstwem.
d Dźiej. 23. 1.
e Dźiej. 11.29. Rzym 15.26.
f Dźiej. 11.24.
g Dźiej. 23. 6. y 28.10

22 A Vsłyßawßy to Felix/ odłożył *spráwę* ich/ mowiąc: Gdy śię o tey drodze dostáteczniey wywiem kiedy tu Hetman Lizyaß przyjedźie/ rozeznam spráwy wáße. 23 ✤ Y rozkazał Setnikowi áby strzegł h Páwłá/ y pofolgował mu; y áby nie bronił żadnemu z przyjaćioł jego posługowáć mu/ ábo go náwiedzáć.

h Dźiej. 27. 1. y 28.16

24 A Po kilku dni przyjáchawßy Felix z Druzyllą żoną swoją/ ktora byłá Żydowką/ kazał záwołáć Páwłá; y słuchał go o wierze w Chrystusá. 25 ✤ A gdy on rzecz czynił o spráwiedliwośći/ y o powśćiągliwośći/ y o przyßłym sądźie; ulękł śię Felix/ y odpowiedźiał: Już teraz odejdź: á gdy czás upátrzę/ każę ćię záwołáć. 26 ✤ A przy tym spodźiewał śię że mu Páweł miał dáć pieniądze/ żeby go wypuśćił: dla tego też tym częśćiey go wzywájąc *do śiebie*, rozmawiał z nim. 27 ✤ A po wyśćiu dwu lat/ miał *po sobie* Felix Namiestniká/ Porcyusá Festá. A chcąc sobie Felix łáskę z jednáć u Żydow/ zostáwił Páwłá i w więźieniu.

i G. Związánego.

Rozdział XXV.

Festus nástąpiwßy po Felixie. 6. kazał sobie Páwłá przywieść 11. Páweł do Cesárzá áppellował. 14. A Festus Agryppie Krolowi spráwę Páwłowę przedłożywßy. 23. Páwłá przedeń stáwił. 27. áby rozsądźił spráwę jego.

1 Tedy Festus wjácháwßy ná páństwo/ po trzech dniách przyjáchał do Jeruzalem z Cezáryey. 2 ✤ Y stáwili śię przed nim Nawyżßy kápłan y przednieyßy z Żydow przećiwko Páwłowi; y prośili go/ 3 ✤ Zadájąc łáski przećiwko niemu/ áby

go kazał przywieść do Jeruzalem: uczyniwszy zasadzkę / áby go zábili ná drodze.

4 ✤ Ale Festus powiedźiał; Iż Páwel jest pod strażą w Cezáryey/á iż sam *tám* w rychle pojedźie.

5 ✤ Ktorzy tedy/mowi/ z was mogą/ niechże z námi jádą : *á* jesli jest jáka *winá* w tym mężu / niechże náń skárżą.

6 A Zmieszkawszy u nich *nic* więcey tylko dźieśięć dni / jáchał do Cezáryey: á názájutrz uśiadszy ná Sądźie/ kazał Páwłá przywieść. ✤

7 Ktory gdy przyszedł/ obstąpili *go* ći ktorzy byli przyszli z Jeruzalem Zydowie / przynosząc wiele y ćiężkich skarg przećiwko Páwłowi/ ktorych

8 dowieść nie mogli. ✤ Gdyż on spráwę dawał a *o sobie*, Zem áni przećiwko Zakonowi Zydowskiemu/ áni przećiwko kośćiołowi/ áni przećiwko Cesárzowi nic nie zgrzeszył.

9 ✤ Ale Festus chcąc sobie zjednáć łáskę u Zydow / odpowiedźiawszy Páwłowi / rzekł : Chceszże iść do Jeruzalem / á tám o te rzeczy sądzony

10 być przede mną? ✤ Ale Páwel rzekł: Przed Sądem Cesárskim stoję/ gdźie mię sądźić potrzebá : Zydom ni w czym nie u krzywdźił / jáko y ty lepiey wiesz.

11 ✤ Bo jeslim *w czym* b niepráw/y co godnego śmierći uczynił/nie zbraniam śię umrzeć. ✤ Ale jesli niemász nic tákiego z tych rzeczy o ktore ná mię skárżą ; nikt mię im wydáć nie może: Appelluję

12 do Cesárzá. ✤ Tedy Festus rozmowiwszy śię z Rádą / odpowiedźiał: Do Cesárzáś áppellował? Do Cesárzá pojdźiesz.

13 A Gdy wyszło kilká dni / Krol Agryppá y Bernice przyjácháli

14 do Cezáryey/ witáć Festá. ✤ A gdy tám niemáło dni zmieszkáli / Festus przełożył Krolowi spráwę Páwłowę / mowiąc: Mąż niektory zostáwiony c jest od Felixá w więźieniu.

15 ✤ Dla ktorego gdym był w Jeruzalem / stáwili śię przede mną Przedniejszy Kápłáni y Stárszy Zydowscy prosząc o dekret przećiwko niemu.

16 ✤ Ktorymem odpowiedźiał / że tego nie máją w zwyczáju Rzymiánie / áby ktorego człowieká mieli wydáć ná strácenie / áżby pierwey oskárżony / miał przed sobą te co náń skárżą ; y danoby mu płác do odpowiedźi ná to w czym go winują.

17 ✤ Gdy śię tedy tu zeszli/ bez wszelkiey odwłoki nájutrz záśiadszy ná Sądźie / kazałem przywieść

18 tego mężá. ✤ Przećiw ktoremu stánąwszy ći co *náń* skárżyli / żadney winy nie przynieśli z tych ktorychem śię ja spodźiewał.

19 ✤ Lecz jákieś spory o swojich Zaboboniech mieli przećiwko niemu/y o niejákim JEzuśie umárłym / o ktorym Páwel

20 twierdźił że żywie. ✤ Ja tedy wątpiąc o tym *o czym* ten spor był / rzekłem ; Jesliby chćiał iść do Jeruzalem/ á tám o tym bydź sądzony. ✤

21 Lecz iż Páwel áppellował / áby záchowány był do Augustowego rozeznánia / rozkazałem go chowáć áż

22 bym go posłał do Cesárzá. ✤ Zátym Agryppá rzekł do Festá : Chćiałbym ja tego człowieká słyszeć. ✤ A on rzekł : Jutro go usłyszysz.

23 NAzájutrz tedy/gdy przyszedł Agryppá y Bernice z wielką okazáłośćią / y weszli w dom Sądowy/ z Hetmánámi y mężámi przedniejszymi miástá onego ; ná rozkazánie

24 Festowe przywiedźiono Páwłá. ✤ Y rzekł Festus : Krolu Agryppo / y wszyscy mężowie ktorzyśćie tu z námi/widźićie tego o ktorego mię wszystek lud Zydowski prośił / y w Jeruzalem y tu wołájąc/Ze nie słuszna

25 áby ten dłużey żyć miał. ✤ A ja zrozumiawszy że nie uczynił d nic śmierći godnego / á iż y on sam áppellował do Augustá/ uczyniłem dekret áby był posłány.

26 ✤ O ktorym cobym Pánu pewnego pisáć miał/ nie mam. Przetoż kazałem go przed was przywieść / á nawięcey przed ćie Krolu Agryppo/ábym po rozsądzeniu spráwy *jego* miał co pisáć. ✤

27 Bo mi śię nie słuszna widźi / posłáć więźniá ; á tego / o co go winują nie oznájmić.

a Dźiej. 24.12. y 18.17

b Dźiej. 28.18.

c Dźiej. 24.43.

d Dźiej. 23.9. y 26.31

ROZDZIAL XXVI.

Páwel przed Agryppą.4.młodych lat swojich spráwy. 10.*y powołánie swoje przedkładáł ták przeráźliwie* 18 *iż też serce Krolewskie poruszył.* 30. *Jednák nic niespráwiwszy, rozeszli śię*

pánowie, sądząc go bydź niewinnym.

1 Zatym Agryppá rzekł do Páwłá: Pozwalać śię ábyś mowił sam od śiebie.

Tedy Páwel wyćiągnąwszy rękę táką spráwę dał. 2 Ná to wszystko / z czego mię winują Zydowie / Krolu Agryppo / poczytam śię bydź zá szczęśliwego / iż dźiś mam odpowiádáć przed tobą. 3 A zwłaszczá żeś ty powiádom tych wszystkich / ktore są miedzy Zydámi / zwyczájow y sporow : Przetoż ćię proszę żebyś mię ćierpliwie posłuchał. 4 Co śię tedy tknie żywotá mego od młodośći / jáki był od początku miedzy narodem mojim w Jeruzalem / wiedzą wszyscy Zydowie / 5 Będąc mię świádomi z dawná (gdyby świádectwo wydáć chćieli) iż według nanadeskonálszey Sekty nabożeństwá nászego / żyłem a będąc Fáryzeuszem. 6 A teraz o nádźieję bożey obietnice Ojcom od Bogá uczynioney / stoję przed sądem; 7 Ktorey / dwojenaśćie násze pokolenie ustáwicznie dniem y nocą służąc Bogu ma nádźieję dostąpić : O tę nádźieję skárżą ná mię Zydowie / o Krolu Agryppe! 8 Coż? Zá rzecz do wiáry niepodobną u śiebie sądźićie / że Bog umárłe wzbudza? 9 Mnieći śię wprawdźie sámemu zdáło / żem był powinien przećiwko Jmieniowi Jezusá Názáreńskiego wiele przećiwnych rzeczy czynić. 10 Com też uczynił w Jeruzalem : y wielem ja świętych sadzał do więźienia / wźiąwszy moc od Przednieyszych Kápłánow : A gdy mieli bydź zábijáni / wotowałem przećiwko nim. 11 Y po wszystkich bożnicách częstokroć je trapiąc / przymuszałem bluźnić : á náder wśćiekle przećiwko nim postępując / prześládowałem je áż y do obcych miast. 12 W czym gdym też do Dámászku jáchał / máiąc władzą y zlecenie od Przednieyszych Kápłánow / 13 W południe w drodze będąc / widźiałem / o Krolu! światłość z niebá jásnieyszą nád jásność słoneczną / ktora oświećiłá mnie / y te ktorzy jácháli ze mną. 14 A gdyśmy my wszyscy upádli ná źiemię / usłyszałem głos mowiący do śiebie á mowiący Zydowskim językiem : Saulu Saulu / przecz mię prześládujesz? trudno tobie przećiwko ośćieniowi wierzgáć. 15 A jam rzekł: Ktoś jest PAnie? A on rzekł: Jam jest JEzus / ktorego ty prześládujesz. 16 Ale wstań / á stań ná nogách twojich; gdyżem ći śię dla tego pokazał / ábym ćię uczynił sługą y świádkiem ták tych rzeczy ktoreś widźiał / jáko y innych / w ktorychći śię pokażę. 17 Wyrywájąc ćię od tego ludu / y od Pogánow / do ktorych ćię teraz posyłam. 18 Ku otworzeniu oczu ich / áby śię náwroćili z ćiemnośći do światłośći / á z mocy szátáńskiey do Bogá; áby ták wźięli odpuszczenie grzechow / y dźiał miedzy poświęconymi przez wiárę ktora jest w mię. 19 Przetoż Krolu Agryppo / nie byłem nieposłusznym temu niebieskiemu widzeniu. 20 Ale náprzod tym ktorzy są w Dámászku y w Jeruzalem / y we wszystkiey kráinie Judskiey / y Pogánom / opowiádałem áby pokutowáli y náwroćili śię do Bogá / czyniąc uczynki godne pokuty. 21 Dla tych rzeczy Zydowie w kośćiele mię pojimawszy / chćieli mię zábić. 22 Ale zá pomocą Bożą *jeszcze* áż do dniá tego stoję świadcząc y máłemu y wielkiemu; nic nie mowiąc oprocz tego / co opowiedźieli Prorocy y Mojżesz że śię stáć miáło : 23 *To jest,* Iż Chrystus miał ćierpieć; á będąc pierwszym z zmartwychwstánia i opowiádáć miał światłość ludowi temu / y Pogánom.

24 To gdy on ku obronie *swojey* powiedźiał / rzekł Festus głosem wielkim : Szálejesz Páwle; wielka náuká przywodźi ćię do száleństwá. 25 Ale on rzekł : Nie száleję Namożnieyszy Feśćie / áleć prawdźiwe y zdrowe słowá powiádam. 26 Wie bowiem y Krol o tych rzeczách / przed ktorym bespiecznie mowię: gdyż nie tuszę / áby co z tych rzeczy u niego było tájno / ponieważ śię to nie w kąćie działo. 27 Wierzysz Krolu Agryppo Prorokom? Wiem iż wierzysz. 28 Zátym Agryppá rzekł do Páwłá : Máło byś mię nie námowił / żebym został

a Filip. 3. 5.
b 2 Moj. 3. 15. y 22.18 y 26.4. y 49.10 5 Moj. 18.15. 2 Sám. 7. 12. Psalm 132. 11. Ezái. 4. 2. y 7.14. y 9. 6. Jerem. 23. 5. y 33.15 Ezech. 34.23. y 37.24 Dánie. 9. 24. Mich. 5. 2.
c Dźiej. 8. 3.
d Dźiej. 9. 3.
e Ezái. 42. 6. y 60.3.
f Dźiej. 9. 20.
g Jerem. 18. 8. Ezech 18.21. y 33.14 Mátt. 3. 2. y 4.17. y 9.13. Luka. 13. 3. y 24.47 Dźiej. 2. 38. y 3.19. y 7.30. Rzym 2. 4. 2 Piotr 3. 9. Objáw 2. 16. y 3. 3.
h Mátt. 16.21.
i 1 Kor. 15.20.

29 Chrześciáninem. ✣ Ale Páwel rzekł: Zyczyłbym od Bogá/ áby y w mále y w wielu/ nie tylko ty/ ále y wßyſcy ktorzy mie dźiś ſłucháją ſtáli śie támkimi jákim y ja jeſt / oprocz tych zwiazek.

30 A Gdy on to rzekł/ wſtał Krol/ y Stároſtá/ y Bernice/ y ći ktorzy śiedźieli z nimi. ✣ 31 A uſtapiwßy ná ſtronę / rzekli jedni do drugich/ mowiąc ; Nic godnego k śmierći ábo więźienia nie czyni ten człowiek. ✣ 32 Lecz Agryppá rzekł do Feſtá: Mogł ten człowiek być uwolniony/ by był do Ceſárzá nie áppellował.

k Dźiej. 23. 9. y 25. 25

ROZDZIAL XXVII.

Páwłowi. 7. 9. Niebieſpieczne żeglowánie opowiádájącemu. 11. niewierzono. 14. Potym od wiátrow porwáni będąc. 21. 41. z okretem śię rozbili. 34. wßyſcy jednák zdrowo. 44. do brzegu przypłynęli.

1 A Gdy ſkazáno / żebyſmy płynęli do Włoch/ oddano y Páwłá / y niektore inne więźnie / Setnikowi/ imieniem Juliußowi/ Roty Auguſtowey. ✣ 2 Tedy wśiadßy w okręt Adrámiteńſki / májąc płynąć podle krájin Azyey / puśćiliſmy śię *od brzegu:* á był z námi Aryſtárchus a Mácedończyk z Teſſáloniki. ✣ 3 A drugiego dniá przypłynęliſmy do Sydonu : kędy Juliuß ludzko śię Páwłowi ſtáwiwßy/ pozwolił *mu* b iść do przyjaćioł áby wczáſu zázył. ✣ 4 A z támtąd śię puśćiwßy/ przypłynęliſmy pod Cypr ; dla tego że były wiátry przećiwne. ✣ 5 A przepłynąwßy ono morze ktore jeſt podle Cylicyey y Pámfilicy/ przybyliſmy do Miry *miáſtá* Lycyjſkiego. ✣ 6 A tám Setnik ználazßy okręt Alexándryjſki/ ktory płynął do Włoch/ wſádźił nas weń. ✣ 7 A gdyſmy przez wiele dni z wolná płynęli/ y zá ledwie przećiwko Knidowi przyjácháli/ przeto że nam wiátr nie dopußczał / podpłynęliſmy pod Krete podle Sálmonu. ✣ 8 A ledwie ją przeminąwßy / przyßliſmy ná miejſce niektore / ktore zowią Piękne Porty / od ktorego blisko było miáſto Láſeá.

a Dźiej. 19. 29. y 20. 4. Koloſ. 4. 10.
d Dźiej. 24. 23. y 28. 16

9 A Gdy czás niemáły wyßedł / y już było niebeſpieczne żeglowánie/ przeto iż już był y poſt c przeminął/ nápominał je Páwel/ 10 Mowiąc do nich: ✣ Mężowie/ widzę ja iż z ukrzywdzeniem y z wielką ßkodą nie tylko towárow y okrętu / ále tez y duß náßych będźie to żeglowánie. ✣ 11 Jednák Setnik więcey ufał ſpráwcy *okrętu* y Sternikowi ániż temu co Páwel powiádał. ✣ 12 A gdy nie było portu ſpoſobnego ku zimowániu/ wiele ich ráde dawáło puśćić śię z támtąd : owaby jákożkolwiek mogli przepráwiwßy śię do Fenicyey/ przezimować u portu Kreteńſkiego/ ktory leży między wiátrem Południowym y Zachodnim. ✣ 13 A gdy powionął wiátr z Południá / mniemájąc że ſwego przedśięwzięćia dopięli/ puśćiwßy śię od brzegu / płynęli blisko Krety. ✣ 14 Lecz nie długo potym uderzył ná nie wiátr gwałtowny / ktory zowią Euroklydon. ✣ 15 A gdy był okręt porwány / á nie mogł śię oprzeć wiátrowi / puśćiwßy śię płynęliſmy. ✣ 16 A gdyſmy pod niektory máły wyſep przypłynęli/ ktory zowią Klaudá / ledwieſmy mogli baćik zátrzymáć. ✣ 17 Ktory wćiągnąwßy / rátunku używáli/ podpáſawßy okręt/ á bojąc śię żeby nie wpadł ná hak/ zpuśćiwßy żagle/ ták płynęli. ✣ 18 A iż námi náwáłnośći bárzo miotáły/ názájutrz *towáry* d wyrzućili. ✣ 19 A trzećiego *dniá* rękámi náßymi okrętowe naczynia wyrzućiliſmy. ✣ 20 Lecz gdy śię áni słońce / áni gwiazdy przez wiele dni nie ukazáły / á náwáłność niemáła nalegáłá / náoſtátek odjęta byłá wßyſtká nádźieją / żebyſmy byli mogli bydź záchowáni.

c 3 Moj. 16. 29. y 13. 27 4 Moj 29. 7.

d G. Uczynili wymiot.

21 A Gdyſmy długo nie jedli / tedy Páwel ſtojąc w pośrzodku nich/ rzekł: Mieliśćie záprawdę / o mężowie! uſłuchawßy mię/ nie pußczáć śię od Krety/ á *ták* ujść tey ſtráty y zguby. ✣ 22 Lecz y teraz nápominam was / ábyśćie byli dobrey myśli/ boć nie zginie z was żadna dußá/ oprocz okrętu. ✣ 23 Abowiem ſtánął przy mnie tey nocy Anjoł Bogá *tego* ktoregom ja jeſt / y ktoremu służę/ 24 ✣ Mowiąc: Nie boj śię Páwle/ muśiß

śiš stáwiony być przed Cesárzem á oto dárował ćie Bog wszystkimi/ 25 ktorzy płyna z toba. ✠ Przetoż badźcie dobrey myśli mężowie. Abowiem wierzę Bogu / że ták bedźie 26 jáko mi powiedźiano. ✠ A muśimy 27 opáść e ná niektorym wyspie. ✠ A gdy przyszłá noc czternasta / á mysmy śie błakáli po morzu Adryátyckim / około połnocy zdáło śie żeglarzom / iż śie im okázowáłá niektora kráiná. 28 ✠ Tedy spuśćiwszy śnur z ołowem / náleźli głębiey dwádźieśćiá sążeń : á máluczko odpłynawszy / záśie zpuśćili ołow / y náleźli pietnaśćie sążeń. 29 ✠ A bojac śie áby snadź ná miejscá ostre nie wpádli / zrzućiwszy cztery kotwice 30 z tyłu/prágneli áby dźień był. ✠ A gdy żeglarze myślili z okretu ućiec/ y zpuśćili baćik ná morze / chcac rzkomo od przodku okretu zárzucáć 31 kotwice/ ✠ Rzekł Páweł Setnikowi y żołnierzom: Jeśli ći nie zostáná w okrećie / wy záchowáni być nie 32 możećie. ✠ Tedy żołnierze obćieli powrozy u baćiká / y dopuśćili mu odpáść.

33 A Miedzy tym niż śie rozedniáło / nápominał Páweł wszystkie áby pokarm przyjeli/ mowiąc: Dźiś temu czternasty dźień/ jáko czekájac trwaćie bez pokármu / nic nie 34 jedzac. ✠ Dla tego proszę was/ ábyśćie pokarm przyjeli / bo to służy ku záchowániu wászemu : gdyż żadnego z was włos f z głowy nie spádnie. 35 ✠ A to rzekszy y chleb wźiawszy / g podźiekował Bogu przed wszystkimi/ y złamawszy poczał jeść. 36 ✠ Zátym wszyscy bedac lepszey myśli / y 37 sámi pokarmy przyjmowáli. ✠ A było nas wszystkich dusz w okrećie dwie 38 śćie śiedmdźieśiat y sześć. ✠ Bedac tedy pokármem násyceni / ulżenie czynili okretowi / wyrzucájac zboże w morze.

39 A Gdy był dźień / nie poználi źiemie / wszákże obaczyli niejáka odnogę májaca brzeg : do ktorego uradźili/ jeśliby mogło być / przy- 40 bić okret. ✠ A wyćiagnawszy kotwice/puśćili śie ná morze; á rozpuśćiwszy zawiásy styrowe / y podniozszy żagiel ku wiatrze / mieli śie do brze- 41 gu. ✠ Ale nápadszy ná h miejsce/ktore miáło z obu stron morze / utraćili okret : á przodek okretu uwieznawszy zostáł nie ruszájac śie / lecz zad rozbijał śie od gwałtownych wá- 42 łow. ✠ Tedy żołnierze rádźili/áby więźnie pozábijáli / izby ktorzy wy- 43 płynawszy nie ućiekł. ✠ Ale Setnik chcac záchowáć Páwłá / pohámował je od tego przedśiewźiećia ; y rozkazał tym ktorzy mogli pływáć/áby śie w przod w morze puśćili/ y ná brzeg 44 wyszli. ✠ Jnni záśie / niektorzy ná deskách / á niektorzy ná sztukách okretu. Y ták śie stáło / że wszyscy zdrowo wyszli ná źiemię.

e Dźiej. 23. 2.

f 1 Sám. 14.45. 2 Sám. 14.11. Mátt. 10.30. Luká. 12. 7.

g 1 Sám. 9. 13. Márk. 6. 41. Jana. 6. 11. Rzym. 14. 6. 1 Kor. 10.30. 1 Tym. 4. 5.

h 2 Kor. 11.25.

ROZDZIAŁ XXVIII.

Páwłá z inszymi z ochotą Pogánie przyjeli. 3. ktoremu zmijá nie záßkodźiłá. 8. Ojcá Publiußowego y inne uzdrowił. 10. A od Melity śie puśćiwszy. 16. do Rzymu jácháli. 17. Tám Páweł Zydom. 20. spráwę swoję przedłożywszy. 30. przez dwie lećie Ewángelią kazał.

1 A Gdy zdrowo uszli / dopiero a poználi iż on wysep Melita názy- 2 wano. ✠ Ale on gruby lud/ pokazał nam nie ládá ludzkość : ábowiem zápaliwszy stos drew / przyjeli nas wszystkich/ dla deszczu pádájacego, 3 y dla źimná. ✠ A gdy Páweł nágárnał gromádę chrustu / y kładł ná ogień / wyrwawszy śie źmijá z goraca / przyczepiłá śie do reki jego. ✠ 4 A gdy on lud gruby ujrzał onę gádźinę wiszaca u reki jego / mowili jedni do drugich: Pewnie ten człowiek jest mężobojca ; bo choć z morzá uszedł przećie mu pomstá żywym 5 być nie dopuśćiłá. ✠ Lecz on b otrzasnawszy onę gádźinę w ogień / nic 6 złego nie ućierpiał. ✠ A oni czekáli żeby opuchł / ábo nagle upadszy umárł. ✠ A gdy tego długo czekáli / á widźieli iż mu śie nic złego nie stáło/ odmieniwszy śie / mowili że jest c Bogiem.

7 A Przy onych miejscách miał folwárki przedniejszy onego wyspu imieniem Publiusz: ktory przyjawszy nas / przez trzy dni przyja- 8 ćielskie podejmował. ✠ Y stáło śie że Oćiec onego Publiuszá májac

a Dźiej. 27.26.

b Márk. 16.18. Luká. 10.19.

c Dźiej. 14.12.

goracz=

goráczke d y biegunke / leżał: do ktorego Páweł wszedszy/ modlił śie ; á włożywszy nań e ręce/ uzdrowił 9 go. Co gdy śie stáło/ tedy drudzy/ ktorzy byli złożeni chorobámi ná onym wyspie przychodźili / y byli 10 uzdrowieni. Ktorzy nam też wielka uczćiwość wyrządzáli. A gdyśmy precz płynąć mieli/ nákłádli *nam* czego było potrzebá.

11 A Po trzech mieśiącách/ puśćiliśmy śie w okręćie Alexándryjskim/ ktory zimował ná onym wyspie / májącym zá herb/ f Kástorá y 12 Polluxá. A przypłynąwszy do Syrákus/ zmieszkáliśmy *tám* trzy 13 dni. *A* z tąmtąd płynąc kołem/ przybyliśmy do Regium. A po jednym dniu/ gdy powstał wiátr Południowy/ wtorego dniá przypłynęliśmy do Puteolow. 14 Gdźie ználazszy bráciá / uproszeniśmy byli od nich/ żebyśmy zmieszkáli u nich przez śiedm dni : á tákeśmy szli do Rzymu. 15 Z kąd gdy usłyszeli bráciá o nas / wyszli przećiwko nam áż do rynku Appiuszowego / y do Trzech kárczem : ktore gdy Páweł ujrzał/ podźiękowawszy Bogu/ wźiął śmiáłość. 16 A gdyśmy przyszli do Rzymu/ Setnik oddał więźnie Hetmánowi wojská : ále Páwłowi dopuszczono g mieszkáć osobno z żołnierzem/ ktory go strzegł.

17 Y Stáło śie po trzech dniách / że zwołał Páweł Przedniejszych z Zydow ; á gdy śie zeszli rzekł do nich : Mężowie bráciá / ja nic nie uczyniwszy h przećiwko ludowi / y zwyczájom Ojczystym/ będąc związány w Jeruzalem / podány jest w 18 ręce Rzymiánow. Ktorzy wysłuchawszy mię/ chćieli mię wypuśćić ; dla tego/ / że we mnie żadney winy 19 *godney* śmierći nie było. Lecz gdy śie *temu* sprzećiwiáli Zydowie/ muśiałem áppellowáć do Cesárzá ; nie żebym miał narod moj w czym oskarżáć. 20 Dla tey tedy przyczyny zwołałem was ábym śie z wámi ujrzał y rozmowił : ábowiem dla nádźieje ludu Izráelskiego / tym łáncuchem jestem opasány. 21 Lecz oni rzekli do niego : My / ániśmy listow dostáli o tobie z Judskiey źiemie/ áni kto z bráci przyszedszy oznájmił ábo mowił o tobie co złego. 22 Wszákżebyśmy rádźi od ćiebie słyszeli co rozumiesz. Abowiem o tey sekćie wiemy iż wszędźie przećiwko niey mowią.

23 A Postánowiwszy mu dźień/ przyszło ich do niego do gospody niemáło : ktorym z oświádczániem wykłádał krolestwo Boże / námawiájąc ich do tych rzeczy ktore są o JEzuśie / z zakonu Mojżeszowego y z Prorokow ; od poránku áż do 24 wieczorá. Tedy niektorzy uwierzyli temu co mowił/ á niektorzy nie 25 uwierzyli. A będąc niezgodnymi miedzy sobą/ rozeszli śie/ gdy Páweł rzekł *to* jedno słowo : Iż dobrze Duch Swięty powiedźiał przez Izáiaszá Proroká do Ojcow nászych/ 26 Mowiąc : Idź do tego ludu / á mow ; Słuchem k słucháć będźiećie / ále nie zrozumiećie ; á widząc widźieć będźiećie / ále nie ujrzyćie. 27 Abowiem zgrubiáło serce ludu tego / á ćiężko uszymá słyszeli / y zámrużyli oczy swe : áby snadź oczymá nie widźieli / á uszymá nie słyszeli / y sercem nie zrozumieli / y nie náwroćili śie / á uzdrowiłbym je. 28 Niechże wam tedy wiádome będźie / iż Pogánom posłáne jest to zbáwienie Boże / á oni słucháć będą. 29 A gdy to on rzekł/ odeszli Zydowie / májąc miedzy sobą wielki 30 spor. Y mieszkał Páweł przez cáłe dwie lećie w nájemney gospodźie swojey: y przyjmował wszystkie ktorzy przychodźili do niego: 31 Każąc o krolestwie Bożym/ y ucząc tych rzeczy ktore są o PAnu JEzuśie Chrystuśie / ze wszelkim bespieczeństwem y bez przeszkadzki.

d *Mátt.* 8. 14. *Márk.* 1. 30 *Luka.* 4. 38.
e *Márk.* 16. 18.
f *I. Bliźnięta.*
g *Dźiej.* 24. 23. y 27. 3.
h *Dźiej.* 24. 12. y 25. 8.
i *Dźiej.* 23. 6. y 24. 21.
k *Ezái.* 6. 9. *Ezech* 12. 2. *Mátt.* 13. 14. *Márk.* 4. 12. *Luka.* 8. 10. *Jand.* 12. 40. *Rzym* 11. 8.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA, DO RZYMIANOW.

Jest S. Páwłá do Rzymiánow / zámyka w sobie trzy częśći. I. Przedmowę : w ktorey/ począwszy ją od początku. 1. rozd. áż do v. 16. Apostoł do wdźięcznego przyjęćia Listu

tego

tego Rzymiánom usługuje. Gdźie opisuje osobę CHrystusá PAná. Z ich wiáry śię ćieszy/ y o swojim onych náwiedzeniu/ obietnicę czyni. II. Summę náuki Chrześćiánskiey ; w ktorey. 1. Náucza żesmy wszyscy / to jest y Zydźi y Pogánie grzesznymi / á grzechy násze są przećiwko Bogu/ y przećiwko ludźiom / á to ábo tájemne ábo jáwne / o czym w Rozd. 1. 2. 3. 2. O uspráwiedliwieniu/ w kim jest záłożone/ jáko go dostąpić / y co z tąd zá pożytek w rozd. 4. 5. 3. O nowym rodźie : y jáko ći co go dochodzą boj Duchowny wieść muszą / y czym śię w utrapieniu ćieszyć máją w rozd. 6. 7. 8. 4. O wybrániu do żywotá wiecznego : A tu / kto/ kogo/ dla czego wybiera / w rozd. 9. 10. 11. 5. O powinnośćiách ludźi uspráwiedliwionych przećiwko Bogu / pospolitych y osobnych w rozd. 12. przećiwko ludźiom ná Urzędách będącym/ świeckim y w Kośćiele Bożym / w rozd. 13. 14. 15. III. Zámknienie cáłego tego listu : Gdźie. 1. pokázuje przyczynę czemu ten list pisał. 2. Do poważánia Urzędu swego Apostolskiego Rzymiánow prowádźi. 3. Do Rzymiánow przyść obiecuje. 4. O modlitwy záśię prośi. A to wszystko od v. 14. rozd. 15. áż do końcá tegoż rozd. 5. Pozdrawia od śiebie y od pewnych osob niektore pobożne ludźię. 6. Od fałszywych Chrześćiánow y náuczyćielow wystrzegá. 7. Dźiękczyniem zámyka.

ROZDZIAL I.

PáwełS. powołánie swoje Apostolskie, y chęć Rzymiánom, ktorych wiárá byłá sławna oświadczywszy. 16. Ewángelią y spráwiedliwość Bożą. 18. á zátym gniew jego przećiwko niepobożnym opowiedźiawszy. 27. złośći ich wylicza.

1 PAweł sługá JEzusá CHrystusá / powołány Apostoł / odłączony ku a *opowiddániu* Ewángeliey Bożey, 2 Ktorą zdawná obiecał b przez Proroki 3 swoje w pismiech świętych : O Synu swojim / ktory śię národźił z naśienia Dawidowego c według ćiáłá: 4 A pokazał śię Synem Bożym d możnie / według Duchá poświęcenia przez zmartwychwstánie ; *to jest*, o JEzuśie CHrystuśie PAnie 5 nászym. Przez ktorego wźięliśmy e łáskę y urząd Apostolski/ ku posłuszeństwu wiáry miedzy wszystkimi 6 narody/ dla Imienia jego. Miedzy ktorymi jesteśćie y wy powołáni 7 *od* JEzusá CHrystusá : Wszystkim ktorzyśćie w Rzymie / umiłowánym Bożym powołánym świętym : Łáská *niech będźie* wam y pokoj/ od Bogá Ojcá nászego/ y *od* PAná JEzusá CHrystusá.

8 NAprzod tedy dźiękuję Bogu mojemu przez JEzusá CHrystusá zá was wszystkich/ iż wiárá wászá słynie f po wszystkim świećie. 9 Swiádkiem mi bowiem jest on Bog ktoremu służę w Duchu mojim w Ewángeliey Syná jego/ iż bez przestánku wzmiankę o was czynię. 10 Záwsze w modlitwách g mojich prosząc / izby mi śię wżdy kiedykolwiek drogá zdárzyłá zá wolą Bożą przyść do was. 11 Abowiem prágnę was h widźieć/ ábym wam mogł udźielić jákiego dáru Duchownego / ku u- 12 utwirdzeniu wászemu : To jest/ ábysmy śię i u was zobopolnie ućieszyli przez społeczną wiárę ; y wászę 13 y moję. A nie chcę / ábyśćie wy wiedźieć nie mieli bráćia/ żem często zámyślał przyść do was ; (álem był do tąd záwśćiągniony) á bym miał jáki pożytek y miedzy wámi jáko y 14 miedzy inszymi Pogány. Y Grekom / y grubym *narodom*, y mądrym / y głupim/ jestem k dłużnikiem; 15 Ták/ iż ile ze mnie jest/ gotowem jest y wam ktorzyśćie w Rzymie Ewángelią opowiádáć. 16 Abowiem nie wstydam śię zá Ewángelią l CHrystusowę : ponieważ jest Mocą m Bożą ku zbáwieniu káżdemu wierzącemu / Zydowi naprzod *potym* y Greczynowi. 17 Bo spráwiedliwość Bożá n przez nię bywa objáwiona z wiáry w wiárę / jáko nápisano ; Że spráwiedliwy z wiáry o żyć będźie.

18 BO gniew Boży objawia śię z niebá / przećiwko wszelákiey niepobożnośći y niespráwiedliwośći tych ludźi ktorzy zátrzymawáją prawdę Bożą w niespráwiedliwośći. 19 Przeto iż co może p być wiedźiano o Bogu/ jest miedzy nimi

a *Dźiej.* 13. 2. *Gálát* 1. 15.
b *Luka.* 1. 70. *Janá.* 1. 46.
c *Mátt.* 1. 1. y 20. 30
d *Ezái.* 9. 6. *Mátt.* 17. 5. y 27. 54 1 *Janá* 5. 20.
e *Dźiej.* 9. 15.
f *G. Opowiádáją.*
g *Rzy.* 15. 23.
h 1 *Tess* 2. 10.
i *Rzy.* 15. 29.
k 1 *Kor* 9. 16.
l *Psal.* 40. 10. *Márk.* 8. 38. 2 *Tym.* 1. 1.
m 1 *Kor.* 1. 24. y 15. 2. 2 *Kor.* 2. 15. *Zyd.* 4. 12. 1 *Piotr* 1. 23.
n *Rzy.* 3. 21. *Filip.* 3. 9.
o *Abd* 2. 4. *Janá.* 3. 36. *Gálát* 3. 11. *Zyd.* 10. 38.
p *Dźiej* 14. 17.

jáwnie; gdyż im to Bog objáwił. 20 Bo rzeczy jego niewidźiálne q od stworzenia świátá/ przez rzeczy uczynione/ widźiálne bywáją: to jest/ oná wieczna jego moc y bostwo; ná to/ áby oni byli bez wymowki. 21 Przeto iż poznawszy Bogá/ nie chwalili jáko Bogá/ áni *mu* dźiekowáli: owszem znikczemnieli w myślách swojich/ y zácmiło śie r bezrozumne serce ich. 22 Mieniąc śie być mądrymi/ zgłupieli. 23 Y odmienili s chwałe nieskáżitelnego Bogá/ w podobieństwo obrázu skáżitelnego człowieká/ y ptakow/ y czworonogich *zwierząt* y płázow. 24 A przetoż podał je Bog pożądliwośćiam serc ich ku nieczystośći/ áby lżyli ćiáłá swoje miedzy sobą. 25 *Jáko te*, ktorzy odmienili prawdę Bożą w kłamstwo/ y chwalili stworzenie/ y służyli *mu* ráczey niż Stworzyćielowi/ ktory jest błogosłáwiony ná wieki/ Amen. 26 Dla tego podał je Bog w námiętności sromotne: gdyż y niewiásty ich odmieniły używánie przyrodzone/ w ono *ktore jest* t przećiwko przyrodzeniu. 27 Tákże y mężczyzny opuśćiwszy przyrodzone używánie niewiásty/ zápalili śie w swey pożądliwośći jedni ku drugim/ mężczyzna z mężczyzną háńbę u płodząc; á nadgrodę náleżącą błędowi swemu ná śie biorąc. 28 A jáko śie im nie upodobáło x mieć w znájomośći Bogá/ *ták też* Bog je podał y w umysł opáczny/ áby czynili co nie przystoi. 29 Nápełnieni będąc wszelákiey nieprawośći/ wszeteczeństwá/ przewrotnośći/ łákomstwá/ złośći/ pełni zazdrośći/ morderstwá/ sporu/ zdrády/ złych obyczájow: 30 Zausznicy/ obmowcy/ Bogá nienawidzący/ potwarcy/ pyszni/ chlubni/ wynalezcy złych rzeczy/ rodźicom nieposłuszni: 31 Bezrozumni/ przymierza nietrzymájący/ bez przyrodzoney miłośći/ nie przejednáni/ y niemiłośierni. 32 Ktorzy poznawszy prawo Boże/ iż ći co tákowe *rzeczy* czynią/ godni są śmierći: nie tylko sámi je czynią/ ále też przestáwáją z tymi co je czynią.

q *Psalm* 19. 1. r 5 *Moj.* 28.29. *Job.* 5. 14. *Ezái.* 59.10. *Efez.* 4. 18. s 2 *Moj.* 32. 4. *Jerem.* 1. 27. *Mądr.* 21.24. t 3 *Moj.* 18.23. y 20.16 u 3 *Moj* 18.22. y 20.13 *Przyp* 1. 24. x *Ezái.* 66. 4. *Jerem.* 7. 14. y *Psalm* 81.13. *Ezái.* 19.14. *Ozea.* 9. 10. 2 *Tess.* 2. 11.

ROZDZIAŁ II.

Wszystkich przed sąd Boży powoływa. 12. Pogánom wymowkę. 14. niewiádomośći odejmuje. 17. Żydy zakonem Bożym pisánym. 25. ktorym śie oni chlubili, przekonywa. 37. Żydow y Pogánow z sobą porownywa.

1 Przetoż jesteś bez wymowki o człowiecze/ ktory a osądzasz. Bo w czym drugiego b osądzasz/ sámego śiebie osądzasz: ponieważ toż czynisz/ ktory drugiego osądzasz. 2 Lecz wiemy iż sąd Boży jest według prawdy przećiwko tym/ ktorzy tákowe *rzeczy* czynią. 3 Czy mniemász o człowiecze/ ktory osądzasz tych co tákowe *rzeczy* czynią/ á sam je czynisz/ że ty ujdźiesz sądu Bożego? 4 Czy bogáctwy dobrotliwośći jego/ y ćierpliwośći/ y nieskwápliwośći c pogardzasz? Nie wiedząc iż ćie dobrotliwość Boża d do pokuty prowádźi? 5 A ty podług zátwárdźiáłośći twojey/ y sercá nie pokutującego/ skárbisz sobie sámemu gniew ná dźień e gniewu/ y objáwienia spráwiedliwego sądu Bożego. 6 Ktory odda káżdemu podług f uczynkow jego. 7 Tym ktorzy przez wytrwánie w uczynku dobrym szukáją sławy/ y czći/ y nieskáżitelności/ *odda* żywot wieczny. 8 A zás swarliwym/ y prawdźie posłusznym/ lecz posłusznym niespráwiedliwośći/ *odda* g zápálczywość y gniew: 9 Utrapienie y ućisk/ duszy káżdego człowieká ktory złość popełnia; Żydá naprzod/ potym y Greká. 10 A chwałe y cześć y pokoj/ wszelkiemu czyniącemu dobre/ Żydowi naprzod/ potym Grekowi. 11 Abowiem niemász h względu ná osoby u Bogá. 12 Ale ktorzykolwiek bez zakonu zgrzeszyli/ bez zakonu też poginą: á ktorzykolwiek w zakonie grzeszyli/ przez zakon sądzeni będą. 13 (Gdyż nie słuchácze zakonu spráwiedliwymi są u Bogá; ále czyniciele zakonu uspráwiedliwieni i będą. 14 Bo ponieważ Pogánie nie májący zakonu z przyrodzenia czynią co jest w zakonie; ći zakonu nie májąc/ sámi sobie są

a *Mátt.* 7. 2. *Luká.* 6. 37. 1 *Kor.* 4. 5. b 2 *Sám.* 12. 5. c 2 *Piotr* 3. 15. d *Ezái.* 30. 19. *Dźiej.* 17.30. 1 *Tym.* 2. 4. e *Jákub.* 5. 3. f *Job.* 34.11. *Psalm* 6. 11. y 62.13 *Jerem.* 17.10. *Objáw.* 22.12. g *Ezái* 13. 5. y 34.2. *Jerem.* 23.19. *Żyd.* 10.27. 1 *Piotr* 3. 10. h 5 *Moj* 10. 7. 2 *Kron* 19. 7. *Job.* 34.19. i *Mátt.* 7. 21. *Jákub* 1. 2[illegible]

15 zakonem. ✠ Ktorzy ukázują skutek Zakonu nápisány ná sercach swych/ z poświadczániem sumnienia ich / y myśli wespoł śiebie oskarżájacych/ 16 ábo też wymawiájacych. ✠ W dźień gdy sądźić będźie k Bog skryte rzeczy ludzkie/według Ewángeliey mojey/ przez JEzusá CHrystusá.

17 OTo śie ty názywasz Zydem / y spolegasz ná Zakonie/ á chlubisz śie Bogiem: 18 ✠ Y znasz wolą jego, y rozeznawasz *rzeczy* rozne *od niey*, wyćwiczony będąc z Zakonu: 19 ✠ Y masz zá to żeś jest wodzem ślepych ; światłośćią tych ktorzy są w ćiemnośći: 20 ✠ Mistrzem bezrozumnych ; náuczyćielem niemowiątek ; májąc ksztàłt znájomnośći y prawdy w Zakonie. 21 ✠ Ktory tedy uczysz drugiego / śiebie sámego nie uczysz ? Ktory opowiadasz żeby nie krádźiono/ krádniesz? 22 ✠ Ktory mowisz/żeby nie cudzołożono / cudzołożysz ? Ktory śie brzydźisz báłwány/święte rzeczy krádniesz? 23 ✠ Ktory śie chlubisz Zakonem/ przez przestępstwo zakonu Bogá lżysz? 24 ✠ Abowiem Imię Boże dla was bluźnione bywa miedzy Pogány / jáko nápisano l.

25 BOć obrzezánie jest pożyteczne/ jesliby ś pełnił Zakon : ále jesliby ś był przestępcą Zakonu / twoje obrzezánie stáło śie nieobrzezką. 26 ✠ Jesliby tedy nieobrzezká przestrzegáłá praw zakonnych / ázaż jego nieobrzezká nie będźie poczytána zá obrzezkę ? 27 ✠ Y osądźi nieobrzezká z przyrodzenia zakon pełniąca / ćiebie / ktory przez literę y obrzezkę jesteś przestępcą Zakonu. 28 ✠ Abowiem m nie ten jest Zydem/ ktory jest *Zydem* ná jáwie ; áni to jest obrzezká / ktora jest ná jáwie ná ćiele : 29 ✠ Ale ktory jest n w skrytośći Zydem; y obrzezká sercá *ktora* o *jest* w duchu/nie w literze : ktorey chwałá nie *jest* z ludźi/ ále z Bogá.

Rozdział III.

Zydom niejákiey z przymierza zacnośći poz woliwszy. 4. (ktora jednák ná sámym miłośierdźiu Bożym záwisła.) 9. Zydy y Pogány grzesznikámi bydź. 11. z pismá świętego dowodźi. 19. Pożytek zakonu pokazawszy. 28. Usprawiedliwienie z wiáry stánowi.

1 CZymże tedy zacnieyszy Zyd/ ábo co zá pożytek obrzezki? 2 ✠ Wielki / z káżdy miáry. ✠ Abowiem *to* nápierwsza / iż im zwierzone były wyroki a Boże. 3 ✠ Bo coż *nátym,* jesli niektorzy b nie uwierzyli? Azaż niedowiárstwo c ich zniszczy wiárę Bożą? 4 ✠ Nie daj tego Boże ! Y owszem niech Bog będźie d prawdźiwy/ á wszelki człowiek e kłamcá : jáko nápisano ; Abyś f był u spráwiedliwiony w mowách twojich/ á żebyś zwyćiężył/gdybyś sądźił. 5 ✠ Jesli tedy niespráwiedliwość nász Bozą spráwiedliwość záleca / coż rzeczemy ? Azaż niespráwiedliwy *jest* Bog/ktory gniew przywodźi ; ✠ (Po ludzku mowię) 6 Nie daj tego Boże! Abowiem jákożby Bog g sądźił świát. 7 ✠ Bo jesli prawdá Boża przez moje kłamstwo obfitowáłá ku chwale jego / czemuż jeszcze y ja bywam sądzony jáko grzesznik ? 8 ✠ A nie ráczey ták *mowimy* ; (jáko nas szkáluią/ y jáko niektorzy udawáją/ żebysmy mowili) Będźiemy czynić złe rzeczy/ áby przyszły dobre? Ktorych potępienie jest spráwiedliwe.

9 COż tedy ? Mamyż h nád nie? Zadnym sposobem. Gdyżeśmy przed tym dowiedli / iż Zydowie y i Grekowie/wszyscy są pod grzechem: 10 Jáko nápisano ; ✠ Niemász spráwiedliwego k áni jednego. 11 ✠ Niemász rozumnego / y niemász ktoby szukał Bogá. 12 ✠ Wszyscy śie l odchylili / wespoł śie stáli nieużytecznymi/ niemász ktoby czynił dobre / niemász áż do jednego. 13 ✠ Grobem otworzonym m jest gárdło ich / językámi swymi zdradzáli / jad żmijey n pod wárgámi ich. 14 ✠ Ktorych ustá nápełnione są o przeklinánia y gorzkośći. 15 ✠ Nogi ich prętkie są p ku wylewániu krwie. 16 ✠ Skruszenie z biedą ná drogách ich : 17 ✠ A drogi pokoju nie poználi. 18 ✠ Niemász q bojáźni Bożey przed oczymá ich.

19 A Wiemy iż cokolwiek zakon mowi / tym ktorzy są pod zakonem mowi : áby wszelkie ustá były zátulone/ y áby wszystek świát pod-

Margin notes (left): k Mátt 25.31. Janá. 5. 22. Dźiej. 10.42. 2 Kor. 5. 10. 2 Tess. 1. 7. 2 Tym. 4. 1. 1 Piotr. 4. 5. Judás v. 27. Objáw 20.12. — l Ezai. 52. 5. Ezech 36, 20 — m Janá. 8. 44. Rzym 9. 6. — n Rzym. 4. 11. — o 5 Moj 10.16. Jerem. 4. 4. Kolos. 2. 21.

Margin notes (right): a Rzym. 9. 4. — b 1 Kor. 10. 5. Zyd. 4. 2. — c Tym. 2. 13. — c 4 Moj 23.19 Tytus. 1. 2. — d Psalm 16.11 Janá. 3. 33. 78.26. — e Psalm 61.10. y 116. 11. — f Psal. 51. 6. — g 1 Moj. 11.25. — h Rzym 2. 17. — i Galát. 3. 21. — k Psalm 14. 3. — l Psal. 55. 4. — m Psalm. 5. 10. — n Psalm. 140 4. — o Psalm 10. 7. — p Ezái. 59. 2. — q Psalm. 36. 2.

20 legał karániu Bożemu. Przeto r z uczynkow zakonu nie będźie uspráwiedliwione żadne ćiáło / przed oblicznośćią jego : gdyż s przez zakon 21 jest poznánie grzechu. Lecz teraz bez zakonu spráwiedliwość t Boża objáwiona jest / májąca świádectwo 22 z zakonu y z Prorokow. Spráwiedliwość *mowię* Boża / przez wiárę JEzusá CHrystusá ku wszystkim / y ná wszystkie wierzące : boć 23 rozności niemász. Abowiem wszyscy zgrzeszyli / y niedostawa im chwały 24 Bożey. A bywáją uspráwiedliwieni dármo z łáski jego przez odkupienie / ktore *śię stáło* w CHrystusie 25 JEzuśie. Ktorego Bog wystáwił ubłagániem przez wiárę we krwi jego / ku ukazániu spráwiedliwośći swojey / przez odpuszczenie przed tym popełnionych grzechow / w ćierpliwośći Bożey. 26 Ku okazániu spráwiedliwośći swojey w teráznieyszym czáśie : ná to áby on był spráwiedliwym y uspráwiedliwiájącym tego / ktory *jest* z 27 wiáry JEzusowey. Gdźież tedy jest chlubá? Odrzucona jest. Przez ktoryż zakon? Czyli uczynkow? Nie; Ale przez Zakon wiáry. 28 Przetoż mamy u zá to / że człowiek bywa uspráwiedliwiony wiárą / bez 29 uczynkow Zakonu. Izali Bog *jest* tylko Bogiem Żydow? Izali też nie Pogánow? Záiste y Pogánow. 30 Ponieważ jeden x jest Bog / ktory uspráwiedliwi obrzezkę z wiáry / y 31 nieobrzezkę przez wiárę. To tedy Zakon niszczymy przez wiárę? Nie daj tego Boże! y owszem zakon stánowimy.

r Gálát. 2. 16. y 3. 10. s Rzym. 7. 7. t Rzym. 1. 17. Filip. 3. 9. u Dźiej. 13. 38. Rzym. 8. 3. Gálát. 2. 16. 2 Tym. 1. 9. Tytus. 3. 5. Zyd. 7. 19. x Rzym. 10. 12.

Rozdział IV.

Co przed tym powiedźiał o wierze uspráwiedliwiájącey, tego przykłádem Abrahámowym. 3. 6. Y świádectwem pismá świętego potwirdza, y dźieśięć kroć w tym rozdźiale przyczytánia wzmiankę czyni.

1 Cóż tedy / rzeczemy / ználazł Abrahám Oćiec nász a według 2 ćiáłá? Bo jesli Abrahám z uczynkow jest uspráwiedliwiony; ma śię czym chlubić / ále nie u Bogá. Abowiem coż pismo mowi? Uwierzył Abrahám b Bogu / y przyczytano 4 mu to zá spráwiedliwość. A robiącemu zapłátá nie bywa przyczytána podług łáski / ále podług długu. 5 Nie robiącemu záś / lecz wierzącemu w tego ktory uspráwiedliwia niepobożnego / przyczytána bywa wiárá jego zá spráwiedliwość. 6 Jáko y Dawid powiáda / Że błogosłáwieństwo człowieká jest / ktoremu Bog przyczyta spráwiedliwość bez 7 uczynkow, *mowiąc*; Błogosłáwieni ktorych odpuszczone *są* c nieprawośći / á ktorych zákryte są grzechy. 8 Błogosłáwiony mąż / ktoremu PAn grzechu nie przyczyta.

9 To tedy błogosłáwieństwo tylko ná obrzezkę *przychodźi*, czy też ná nieobrzezkę? Gdyż mowimy / Iż wiárá Abrahámowi jest przyczytána 10 zá spráwiedliwość. Jákoż mu tedy jest przyczytána? Gdy był w obrzezce? Czyli w nieobrzezce? Nie w obrzezce; ále d w nieobrzezce. 11 Y przyjął znák obrzezki e zá pieczęć spráwiedliwośći oney wiáry / ktora byłá w nie obrzezce : Ná to / áby był Ojcem wszystkich wierzących w nieobrzezce / áby y onym przy12 czytána byłá spráwiedliwość : Y *áby był* Ojcem obrzezki / nie tylko tych ktorzy są z obrzezki / ále też y tych ktorzy chodzą stopámi wiáry Ojcá nászego Abrahámá / ktora byłá w nieobrzezce.

13 Abowiem nie przez zakon *śię stá-łá* obietnicá Abrahámowi ábo nasieniu jego / áby był f dźiedźicem świátá; ále przez spráwiedliwość 14 wiáry. Bo jesli g ći ktorzy *są* z zákonu / dźiedźicmi *są*; tedyć zniszczáłá wiárá / y wniwecz śię obróćiłá 15 obietnicá. Gdyż zakon gniew spráwuje. Abowiem gdźie zakonu h 16 niemász / *tám* áni przestępstwá. A przetoż z wiáry *jest dźiedźictwo*, áby było z łáski / y żeby byłá wárowna obietnicá wszystkiemu naśieniu: nie tylko temu ktore jest zakonu / ále y temu *ktore jest* z wiáry Abrahámowey / ktory jest ojcem nas wszystkich / 17 (Jáko nápisano : Ojcem i wiela narodow wystáwiłem ćię) przed Bogiem / ktoremu uwierzył / ktory

b 1 Moj. 15. 6. Gálát. 3. 6. Jákub. 2. 23. c Psalm. 32. 1. d 1 Moj. 15. 6. e 1 Moj. 17. 11. f 1 Moj. 15. 18. g Gálát. 3. 16. h Rzym. 5. 20. y 7. 7. Gálát. 3. 19. i 1 Moj. 17. 4.

ożywia umárłe; y ktory przywoływa tych *rzeczy* ktorych niemász / jákoby były. 18 Ktory *Abráhám* przećiwko nádźiejey w nádźieje uwierzył / że śie stánie oycem wielá narodow / według tego *co mu* powiedźiano: Ták będźie k naśienie twoje. 19 A nie będąc słábym w wierze / nie pátrzał ná ćiáło swoje już obumárłe májąc około stá lat / áni ná obumárły żywot Sáry. 20 O obietnicy tedy Bożey nie wątpił z niedowiárstwá ále śie umocnił wiárą / y dał chwałę Bogu. 21 Będąc też tego pewien / że cokolwiek *on* obiecał / może też y uczynić. 22 A przetoż przyczytano mu to zá spráwiedliwość.

23 A Nie nápisano *tego* dla niego sámego / iż mu *to* przyczytano: 24 Ale y dla nas / ktorym ma być przyczytano; ktorzy wierzymy w tego / ktory wzbudźił JEzusá PAná nászego z martwych. 25 Ktory wydány jest dla grzechow nászych / á wstał zmartwych dla uspráwiedliwienia nászego.

k 1 Moj 15. 5. Zyd. 11. 12.

a Ezái. 9. 7. y 26. 3. y 32. 17 y 57. 19 Janá. 14. 27. Efez. 2. 14. Kolos. 1. 20.

Rozdział V.

Pożytki uspráwiedliwienia z wiáry w Chryſtuſá przywodźi. 5. Ktory dány jest zá niemocne. 8. y grzeszne. 14. Porownánie czyni miedzy Chryſtusem y Adámem. 17. Smierćią y Żywotem, 20. Zakonem y łáską.

1 BĘdąc tedy uspráwiedliwieni z wiáry / pokoj a mamy z Bogiem przez PAná nászego JEzusá Chrystusá. 2 Przez ktoregośmy też przystęp otrzymáli wiárą b ku tey łásce / w ktorey stoimy / y chlubimy c śie nádźieją chwały Bożey. 3 A nie tylko *to*, ále śie też chlubimy z ućisków: wiedząc iż d ućisk ćierpliwość spráwuje; 4 A ćierpliwość doświádczenie; á doświádczenie nádźieję; 5 A nádźieja nie e pohańbia: przeto / iż miłość Boża rozlána jest w sercách nászych przez Duchá Swiętego / ktory nam jest dány. 6 Abowiem CHrystus / gdyśmy jeszcze byli f mdłymi / według czásu umárł zá niepobożne. 7 Choć ledwieby kto umárł zá spráwiedliwego: wszákże zá dobrego snadźby śie kto umrzeć ważył. 8 Lecz záleca g Bog miłość swoję ku nam / że gdyśmy jeszcze byli grzesznymi / CHrystus zá nas umárł. 9 Dáleko tedy więcey teraz uspráwiedliwieni będąc krwią jego / záchowáni będźiemy przezeń od gniewu. 10 Bo jeśliże będąc nieprzyjaćiołmi / pojednánismy z Bogiem przez śmierć Syná jego; dáleko więcey będąc pojednáni / záchowáni będźiemy przez żywot jego. 11 A nie tylko *to*, ále śie też chlubimy Bogiem przez PAná nászego JEzusá CHrystusá / przez ktoregośmy teraz pojednánie otrzymáli.

b Janá. 6. 44. y 10. 9 y 14. 6. Efez. 2. 18. y 3. 12. c Zyd. 3. 6. d Ják. 1. 3. e Psal. 32. 10. y 125. 1 f Efez. 2. 5. Kolos. 2. 13. g Jan. 3. 16. 1 Jáná 4. 9.

12 PRzetoż jáko przez jednego h człowieká grzech wszedł ná świát / á przez grzech śmierć; ták też ná wszystkie ludźie śmierć przyszłá / ponieważ wszyscy zgrzeszyli. 13 Abowiem áż do zakonu grzech był ná świećie: ále grzech nie bywa przyczytány / gdy zakonu niemász. 14 Lecz śmierć krolowáłá od Adámá áż do Mojżeszá / y nád tymi ktorzy nie grzeszyli ná podobieństwo przestępstwá Adámowego / ktory jest wzorem onego ktory miał przyść.

15 ALe nie jáko upadek / ták y dar z łáski. Abowiem jeśli przez upadek jednego wiele ich pomárło / dáleko więcey łáská Boża / y dar z łáski onego jednego człowieká JEzusá CHrystusá / ná wiele ich opływáłá. 16 A dar nie jest táki jáko to co przyszło przez jednego ktory zgrzeszył: Abowiem winá *jest* z jednego *upadku* ku potępieniu; ále dar z łáski z wiela upadkow ku uspráwiedliwieniu. 17 Abowiem jeśli dla jednego i upadku śmierć krolowáłá przez jednego: dáleko więcey / ktorzy obfitość oney łáski y dar spráwiedliwośći przyjmują / w żywoćie krolowáć będą przez tegoż jednego JEzusá CHrystusá.

18 PRzetoż tedy jáko przez jednego upadek, ná wszystkie ludźie *przyszłá winá* ku potępieniu: ták też przez jedno uspráwiedliwienie / ná wszystkie ludźie *przyszedł dar*, ku uspráwiedliwieniu żywotá. 19 Bo jáko przez nieposłuszeństwo jednego człowieká wiele śie ich stáło grzesznymi: ták przez posłuszeństwo jednego *człowieká* wiele śie ich stánie spráwie-

h 1 Moj 3. 1. 1 Kor. 15. 21.

i 1 Kor. 15. 22.

20 dliwymi. A zakon przytym nástąpił/ áby obfitował grzech. Lecz gdźie śię grzech rozmnożył/ tám łáská tym więcey obfitowáłá. 21 Aby jáko grzech krolował ku śmierći/ ták też áby łáská krolowáłá przez spráwiedliwość ku żywotowi wiecznemu/ przez JEzusá CHrystusá PAná nászego.

ROZDZIAŁ VI.

Uspráwiedliwieni w Chrystuśie nie máją w grzechách trwáć, ále w nowośći żywotá chodźić. 3. Czego dowod bierze od tájemnice chrztu. 22. Ku świątobliwośći upomina. 19 Grzechow koniec á pożytek posłuszeństwá pokázuje.

1 COż tedy rzeczemy? Zostániemyż w grzechu/ áby łáská obfitowáłá? 2 Nie daj tego Boże! *Abowiem* ktorzyśmy umárli grzechowi/ jákoż jeszcze w nim żyć będźiemy? 3 Azaż nie wiećie iż a ktorzykolwiek ochrzczeni jesteśmy w CHrystusá JEzusá/ w śmierć jego ochrzczeni jesteśmy? 4 Pogrzebieniśmy tedy z nim przez chrzest w śmierć; áby jáko CHrystus wzbudzony jest zmartwych ku chwale Ojcowskiey/ ták żebyśmy y my w nowośći żywotá chodźili. 5 Bo jesliżeśmy z nim wszczepieni w podobieństwo śmierći jego; tedy też y w podobieństwo zmartwychwstánia 6 *wszczepieni z nim* będźiemy. To wiedząc/ że stáry nász człowiek pospołu *z nim* jest ukrzyżowány/ áby ciáło grzechu było zniszczone; żebyśmy już więcey nie służyli grzechowi. 7 Bo ktoć umárł/ uspráwiedliwiony jest od grzechu. 8 Jesliśmy tedy z CHrystusem d umárli/ wierzymy iż też z nim żyć będźiemy. 9 Wiedząc że CHrystus powstawszy e zmartwych/ więcey nie umiera/ y śmierć mu więcey nie pánuje. 10 Bo iż umárł/ grzechowi raz umárł: á iż żywie/ żywie Bogu. 11 Ták też y wy rozumieyćie żeśćie wy umárłymi grzechowi: áleśćie żywymi Bogu w Chrystuśie Jezuśie Pánu nászym.*

12 NIechże tedy nie kroluje grzech w śmiertelnym ćiele wászym/ żebyśćie mu posłuszni byli w pożądliwośćiách jego. 13 Ani stawiajćie członkow wászych orężem niespráwiedliwośći grzechowi/ ále stawiajćie śiebie f sámych Bogu/ jáko z umárłych żywi; y członki wásze orężem spráwiedliwośći Bogu. 14 Abowiem grzech pánowáć nád wámi nie będźie: bośćie nie pod zakonem/ ále pod łáską.

15 COż tedy? Będźiemyż grzeszyli żeśmy nie pod zakonem/ ále pod łáską? 16 Nie daj tego Boże! Azaż nie wiećie/ że komu g śię stawiaćie zá sługi ku posłuszeństwu/ tegośćie sługámi komuśćie posłuszni; bądź grzechowi ku śmierći/ bądź posłuszeństwu ku spráwiedliwośći. 17 Ale chwałá Bogu/ że bywszy sługámi grzechu/ usłucháliśćie z sercá sposobu oney náuki ktorejśćie śię poddáli. 18 A będąc h uwolnieni od grzechu/ zostáliśćie śię niewolnikámi spráwiedliwośći.

19 PO ludzku mowię/ dla mdłośći ciáłá wászego. Abowiem jákośćie stawiáli członki wásze ná służbę nieczystośći y niepráwośći/ ku *czynieniu* niepráwośći: ták teraz stawiajćie członki wásze ná służbę spráwiedliwośći ku poświęceniu. 20 Bo pokiśćie byli sługámi grzechu/ byliśćie wolnymi od spráwiedliwośći. 21 Jákiżeśćie tedy ná on czás pożytek mieli onych *rzeczy*, zá ktore śię teraz wstydźićie? Bo koniec onych *jest* śmierć. 22 Lecz teraz będąc uwolnieni od grzechu/ á zniewoleni Bogu; maćie pożytek swoj ku poświęceniu/ á koniec żywot wieczny. 23 Abowiem zapłátá zá i grzech *jest* śmierć: Ale dar z łáski Bożey *jest* żywot wieczny w CHrystuśie JEzuśie PAnu nászym.*

ROZDZIAŁ VII.

Pokázuje, co jest być pod zakonem. 2. przykłádem od małżeństwá wźiętym. 7. Ażeby nie byłá przygáná zakonowi. 14. uczy, iż zá nászą winą. 15. zakon stał śię nam przyczyną śmierći. 17. Ktory był dány ku żywotowi. 21. Pojedynek duchá y ćiáłá opisuje.

1 AZaż nie wiećie brácia/ (bo powiádomym zákonu mowię) iż

LE. ná N. VI. po S. Trojcy. a *Gálát* 3. 27. *Kolos.* 2. 12. 1 *Piotr* 3. 21. b *Efez.* 4. 24. *Kolos.* 3. 10. 1 *Piotr* 4. 1. c *Rzym* 8. 11. 1 *Kor.* 6. 14. 2 *Kor.* 4. 14. d 2 *Tym.* 2. 11. e *Objáw* 1. 18.

f *Luka.* 1. 75. *Gálát* 2. 19. *Żyd.* 9. 14. 1 *Piotr* 4. 2. g *Janá.* 8. 34. 2 *Piotr* 2. 19. h *Janá.* 8. 36. *Gálát* 5. 1. 1 *Piotr* 2. 16. *LE. ná N. VII. po S. Trojcy.* i 1 *Moj.* 2. 17. *Eze h* 3. 18. y 18. 18 y 33. 8.

zakon pánuje nád człowiekiem poki żyje? 2 ✠ Abowiem niewiástá/ ktora jest a zá mężem/ poki żyw mąż/ obowiązána mu jest zakonem: á jesliby mąż umárł/ uwolniona jest od zakonu mężowego. 3 ✠ Przetoż tedy poki mąż żywie/ będźie b zwána cudzołożnica/ jesliby żona inszego mężá zostáłá: ále jesliby mąż jey umárł/ wolna jest od zakonu onego/ áby nie byłá cudzołożnicą/ choćby śie inszego mężá żoną stáłá. 4 ✠ A ták brácia moji/ y wyśćie c umartwieni zakonowi przez ćiáło Chrystusowe/ ábyśćie śie stáli inszego/ *to jest* tego ktory wzbudzony jest zmartwych/ ábyśmy owoc przynośili Bogu. 5 ✠ Abowiem gdyśmy byli w ćiele/ namiętnośći grzechow ktore *śie wzniecáły* przez Zakon/ mocy dokázowáły w członkách nászych ku przynoszeniu owocu śmierći. 6 ✠ Lecz teraz stáliśmy śie wolni od zakonu/ gdyż już umárł ten/ przez ktoregośmy byli zátrzymáni: ábyśmy *Bogu* służyli w nowośći duchá/ á nie w stárośći litery.

7 Cóż tedy rzeczemy? Yż Zakon *jest* grzechem? Nie daj tego Boże! Y owszem em d grzechu nie poznał/ tylko przez zakon: Bá y o pożądliwośći bym był nie wiedźiał/ by był zakon nie rzekł? Nie będźiesz e pożądał. 8 ✠ Lecz grzech f wźiąwszy przyczynę przez ono przykazánie/ spráwił we mnie wszeláką pożądliwość. ✠ Abowiem bez zakonu grzech jest martwy. 9 Y jam żył niekiedy bez zakonu. ✠ Lecz gdy przyszło przykazánie/ grzech ożył; á 10 jam umárł. ✠ Y ználázło śie/ że to przykazánie/ ktore *miáło bydź* ku żywotowi/ jest *mi* ku śmierći. 11 ✠ Gdyż grzech wźiąwszy przyczynę przez ono przykazánie/ zwiodł mie/ y przez 12 nie zábił *mie*. ✠ A ták zakon *jest* g święty/ y ono przykazánie święte y 13 spráwiedliwe/ y dobre. ✠ To tedy dobre/ stáło ż mi śie śmierćią? Nie daj tego Boże! Y owszem grzech/ áby śie pokazał bydź grzechem/ spráwił mi śmierć przez ono dobre: żeby śie stał náder grzesznym on grzech przez ono przykazánie.

14 Bo wiemy iż Zakon jest duchowny: álem ja ćielesny/ zaprzedány h pod grzech. 15 ✠ Abowiem *tego* co czynię/ nie pochwalam: bo nie co chcę/ to czynię; ále czego nienawidzę/ to czynię. 16 ✠ A jesli czego nie chcę/ to czynię; przyzwalam Zakonowi że dobry *jest*. 17 ✠ Już tedy teraz nie ja to czynię/ ále grzech we mnie mieszkájący. 18 ✠ Gdyż wiem/ że nie mieszka we mnie (to jest/ w ćiele mojim) dobre. Abowiem chęć jest we mnie; ále wykonáć to co *jest* dobrego/ nie znájduję. 19 ✠ Bo nie czynię dobrego ktore chcę: ále złe ktorego nie chcę/ to czynię. 20 ✠ A jesliż ja to czynię/ czego nie chcę: *już* ja więcey nie czynię tego/ ále grzech ktory we mnie mieszka. 21 ✠ Znájduję tedy ten Zakon *w sobie*; gdy chcę dobre czynić/ że śie mnie złe trzyma. 22 ✠ Abowiem kocham śie w Zakonie i Bożym/ według wnętrznego człowieká. 23 ✠ Lecz widzę inszy zakon k w członkách mojich/ odporny zakonowi umysłu mego/ y ktory mie zniewala pod zakon grzechu/ ktory jest 24 w członkách mojich. ✠ Nędzny ja człowiek! Ktoż mie wybáwi z tego ćiáłá śmierći? 25 ✠ Dźiękuję Bogu przez JEzusá CHrystusá PAná nászego. Przetoż tedy ja sam umysłem służę zakonowi Bożemu/ lecz ćiáłem zakonowi grzechu.

ROZDZIAŁ VIII.

Niemász żadnego potępienia tym ktorzy są wszczepieni w PAná Chrystusá przez jego Duchá. 9. Abowiem tym Duchem żywią. 14. Ktorego świádectwo. 15. wątpliwość o zbáwieniu zbijá. 18. Y trudnośći wszelákich ulżywa.

1 PRzetoż teraz żadne° potępienia niemász tym/ ktorzy będąc w CHrystusie JEzuśie nie według 2 ćiáłá chodzą/ ále według Duchá. ✠ Abowiem Zakon Duchá żywotá/ *ktory jest* w CHrystuśie JEzuśie/ uwolnił mie od zakonu a grzechu y 3 śmierći. ✠ Bo co niemożnego *było* d zakonowi/ w czym *on* był słáby dla ćiáłá; Bog postáwszy Syná swego w podobieństwie grzeszne° ćiáłá/ y dla grzechu/ potępił c grzech w ćiele: 4 ✠ Aby oná spráwiedliwość Zakonna

Marginalia: a 1 Kor. 7. 39. — b Mátt. 5. 32. y 19. 9. — c 2 Kor. 5. 15. Gálát. 2. 19. 1 Tess. 5. 10. — d Rzym. 3. 20. — e 2 Moj. 20. 17. 5 Moj. 5. 21. — f Rzym. 4. 15. y 5. 20. Gálát. 3. 19. — g Psalm 19. 8. 1 Tym. 1. 8. — h Ezdr. 52. 3. — i Psalm 1. 2. — k Gálát. 5. 17. — a Jana 8. 36. Gálát. 5. 1. — b Rzym. 3. 28. Gálát. 2. 16. Zyd. 7. 19. — c 2 Kor. 5. 21. Gálát. 3. 13.

konna byłá wypełniona w nas/ ktorzy nie według ćiáłá chodźimy/ ále według Duchá. 5 ✣ Abowiem d ktorzy sa według ćiáłá/ o tym myśla co jest ćielesnego : ále ktorzy *sa* według duchá/ *myśla* o tym co jest duchownego. 6 ✣ Gdyż zmysł ćiáłá/ *jest* śmierć : ále zmysł duchá *jest* żywot y pokoj. 7 ✣ Przeto/ iż zmysł ćiáłá jest nieprzyjaćielem Bogu : bo śie Zakonowi Bożemu nie poddawa/ gdyż tez y nie może. 8 ✣ Przetoż ktorzy sa w ćiele/ Bogu śie podobáć nie moga. 9 ✣ Lecz wy nie jesteśćie w ćiele/ ále w duchu; gdyż Duch Boży mieszka w was. A jesli kto Duchá Chrystusowego nie ma/ ten nie jest jego. ✣ 10 Ale jesli Chrystus w was jest/ tedy ćiáło jest martwe dla grzechu / á Duch jest żywy dla spráwiedliwośći. 11 ✣ A jesli Duch tego/ ktory Jezusá wzbudźił zmartwych/ mieszka w was; ten ktory wzbudźił Chrystusá z martwych/ obżywi y śmiertelne e ćiáłá wásze przez Duchá swego ktory w was mieszka.

d 2 Kor. 2. 14.

e 2 Kor. 6. 14. 2 Kor. 5. 1. Filip. 3. 21.

LE ná VIII. N. po S. Troj

12 A Ták brácia/ dłużnikámi jesteśmy nie ćiáłu/ ábyśmy według ćiáłá żyli. 13 ✣ Abowiem jeslibyśćie według ćiáłá żyli/ pomrzećie : ále jeslibyśćie Duchem spráwy ćiáłá umartwili/ żyć bedźiećie. 14 ✣ Bo ktorzykolwiek Duchem Bożym f prowádzeni bywája/ ći sa synámy Bożymi. 15 ✣ Gdyżeśćie nie wźieli Duchá g niewoli znowu ku bojáźni/ áleśćie wźieli Duchá przyspośobienia h synowskiego; przez ktorego wołamy 16 Abbá/ *to jest*, Ojcze. ✣ Tenże Duch poświadcza i Duchowi nászemu/ iżeśmy dźiećmi Bożymi. 17 ✣ A jesliż dźiećmi/ *tedy* y dźiedźicámi : dźiedźicámi w prawdźie Bożymi / á społdźiedźicámi Chrystusowymi jesli tylko k z nim ćierpimy/ ábyśmy tez z nim byli uwielbieni.*

f Gál. 4. 6. g 2 Tym. 1. 7. h Gál. 3. 16. y 4. 5. 6 i 2 Kor 1. 22. y 5. 5. Efez. 1. 13. y 4 30. k 2 Tym 2. 12.

I.E. ná N. IV. po S. Trojcy.

18 A Bowiem/ Mam zá to/ iż nie sa rowne l utrapienia teráźniejszego czásu/ z ona przyszła chwała ktora śie ma objáwić w nas. 19 ✣ Bo troskliwe wygladánie stworzenia/ oczekawa objáwienia synow Bożych. 20 ✣ Gdyż stworzenie márnośći jest poddáne/ nie dobrowolnie ; ále 21 dla tego/ ktory je poddał: ✣ Pod nádźieja ; że y sámo stworzenie bedźie uwolnione z niewoli skáżenia/ ná wolność chwały dźiatek Bożych. ✣ 22 Bo wiemy/ iż wszystko stworzenie wespoł wzdycha/ y wespoł boleje/ áż do tad. 23 ✣ A nie tylko *ono stworzenie*, ále y my ktorzy mamy pierwiastki Duchá/ y my sámi w sobie wzdychamy oczekawájac przyspośobienia synowskiego/ *to jest* odkupienia m ćiáłá nászego.*

l Mátt. 5. 12. y 12. 29 2 Kor. 4. 17.

m Luka. 21. 28.

24 A Bowiem nádźieja śmy zbáwieni: A nádźieja widomu/ nie jest nádźieja : bo co kto widźi/ przecz śie *tego* spodźiewa. 25 ✣ Ale czego nie widźiemy/ tego śie spodźiewamy/ *y tego* przez ćierpliwość oczekawamy. ✣ 26 Tákże tez y Duch dopomaga mdłośćiam nászym. ✣ Abowiem o co byśmy śie modlić n mieli/ jáko potrzebá nie wiemy: ále tenże Duch przyczynia śie zá námi wzdychániem niewymownym. 27 ✣ A ten ktory śierc o bada/ wie ktory jest zmysł Duchá : poniewáż według Bogá przyczynia śie zá świetymi.

n Mátt 10. 22. Jákub 4. 3.

o 1 Sám. 16. 7. Psalm 7. 10. Jerem. 11. 20. y 17. 10 y 20. 12 Luka. 16. 15. Dźiej. 1. 24.

28 A Wiemy iż tym ktorzy miłuja Bogá / wszystkie rzeczy dopomagája ku dobremu ; *to jest* tym ktorzy według postánowienia *Bożego* powołáni sa. 29 ✣ Abowiem ktore on przejrzał/ *to* tez przenáznáczył/ áby byli przypodobáni obrázowi Syná jego; żeby on był pierworodnym miedzy p wiela bráći. 30 ✣ A ktore przenáznáczył/ te tez powołał: á ktore powołał/ te tez uspráwiedliwił: á ktore uspráwiedliwił/ te tez uwielbił. 31 ✣ Coż tedy rzeczemy ná to ? Jesli Bog q zá námi / ktoż przećiwko nam? 32 ✣ Ktory áni własnemu r Synowi nie przepuśćił/ ále go zá nas wszystkich wydał : y jákożby nam wszystkiego z nim nie dárował ? 33 ✣ Ktoż bedźie skárżył ná wybráne Boże? Bog *jest* ktory s uspráwiedliwia. 34 ✣ Ktoż *jest* coby je potepił ? Chrystus jest/ ktory umárł ; owszem y *zmartwych* wstał : ktory tez jest ná práwicy Bożey/ ktory śie tez przyczynia zá námi. ✣ 35 Ktoż nas odłaczy od miłośći Chrystusowey? *czyli* utrapienie ? czyli ućisk? czyli prześládowánie ? czyli głod ? czyli nágość ? czyli nie-

LE. ná dźień S. Jákubá.

p Kolos. 1. 18. q 4 Moj 14. 9. r Ezái. 53. 10. Janá. 3. 16. s Ezái 53. 11. Jerem. 13. 6. y 33. 16 1 Kor. 6. 11. Tyt. 3. 7.

36 bespieczeństwo? czyli miecz? ♣ Jáko nápisano: Dla ciebie ciáły t dzień zábijáni bywamy/ poczytániśmy jáko owce/ ná rzeź *náznáczone.* ♣ 37 Ale w tym wszystkim przezwyciężamy przez tego/ ktory nas umiłował. 38 ♣ Abowiem pewienem tego/ iż áni śmierć/ áni żywot/ áni Anjołowie/ áni księstwá/ áni mocárstwá/ áni teráźniejsze/ áni przyszłe *rzeczy*: ♣ 39 Ani wysokość/ áni głębokość/ áni żadne insze stworzenie/ nie będźie nas mogło odłączyć od miłości Bożey/ ktora jest w JEzuśie CHrystuśie PAnu nászym.*

t Psalm 44.33. 1 Kor. 4. 9. 2 Kor. 4. 11.

ROZDZIAL IX.

Vczy że dwojácy są synowie Abráhámowi. 15. *Z ktorymi Bog według woli swojey.* 20. *jáko gárncarz z gliną wolnie sobie poczyna.* 24. 30. *Potym wezwánia Pogánow.* 31. *d Zydow odrzucenia.* 25. 27. *z Prorokow dowodźi.*

1 PRawdę mowię w Chrystuśie/ á nie kłamam; w czym mi poświadcza sumnienie moje przez Duchá Swiętego: 2 ♣ Ze mam wielki smętek/ y nieustáwájący bol w sercu mojim. 3 ♣ Abowiem żądam ja sam ábym a się stał odłączonym od CHrystusá zá brácią moję/ zá powinne moje według ciáłá. 4 ♣ Ktorzy są Izráelczycy/ ktorych b *jest* przysposobienie synowskie/ y chwałá/ y przymierza/ y zakonu c dánie/ y służbá *Boża*, y obietnice. 5 ♣ Ktorych są ojcowie/ y z ktorych *poszedł* Chrystus ile według ciáłá/ ktory jest nád wszystkimi Bog błogosłáwiony ná wieki. Amen.

6 LEcz nie można/ żeby miáło d upáść słowo Boże. Abowiem nie wszyscy ktorzy są e z Izráelá/ są Izráelem. 7 ♣ Ani iż są naśieniem Abráhámowym / wszyscy są dźiećmi: ále *rzeczono*; W Izáaku f będźie tobie názwáne naśienie. 8 ♣ To jest nie dźieci ciáłá/ są dźiećmi Bożymi: ále dźieci g obietnice/ bywáją w naśienie policzone. 9 ♣ Abowiem obietnice słowo to *jest*: O tym właśnie h czáśie przyjdę/ á Sárá będźie miáłá syná. 10 ♣ A nie tylko *to*, ále y Rebeká i gdy z jednego Ojcá nászego Izáaká brzemienna zostáłá:

a 2 Moj 32.32. b Rzym 2. 17. c Efez. 2. 12. d 4 Moj 23.19. e Rzym 2. 28. f 1 Moj 21.11. Zyd. 11.18. g Galát 4. 28. h 1 Moj. 17.19. y 18.10 i 1 Moj 25.21.

11 ♣ Gdy się jeszcze były *dźiatki* nie narodźiły/ áni co dobrego ábo złego uczyniły; áby się ostáło postánowienie Boże według wybránia/ nie z uczynkow/ ále z tego ktory powoływa/ Rzeczono jey. 12 ♣ Ze więtszy będźie służył k mnieyszemu; 13 ♣ Jáko nápisano. Jákobám l umiłował/ á lem Esawá miał w nienawiśći.

14 COż tedy rzeczemy? Jestże niespráwiedliwość m u Bogá? Nie daj tego Boże! 15 ♣ Abowiem do Mojzeszá n mowi: zmiłuję się/ nád kim się zmiłuję; á zlituję się/ nád kim się zlituję. 16 ♣ A przetoż nie *należy* ná tym co chce/ áni ná tym co bieży? ále ná Bogu ktory się zmiłowywa. 17 ♣ Abowiem mowi pismo do Fáráoná: Ná tem o cię sámo wzbudźił/ ábym okazał moc moję ná tobie; á iżby opowiádáne było Imię moje po wszystkiey źiemi. 18 ♣ A ták nád kim chce/ zmiłowywa się: á kogo chce zátwardza.

19 ALe mi rzeczesz? Przeczże się jeszcze uskarża? bo ktoż się sprzećiwił woli jego? 20 ♣ Y owszem: O człowiecze! Ktożeś ty jest ktory spor wiedźiesz z Bogiem? Izali lepianká p rzecze lepiarzowi? Przeczżeś mię ták uczynił? 21 ♣ Izali nie ma mocy gárncarz q *nád* gliną/ żeby z tejże bryły uczynił jedno naczynie ku uczćiwośći/ á drugie ku zelżywośći? 22 ♣ A jeśliż Bog chcąc okazáć gniew/ y znájomą uczynić możność swoję/ znośił w wielkiey ćierpliwośći naczynia gniewu ná zginienie zgotowáne: 23 ♣ A iżby znájome uczynił bogáctwo chwały swojey nád naczyniem miłośierdźia/ ktore zgotował ku chwale: 24 ♣ Ktorych powołał; *to jest*, nas: Nie tylko z Zydow/ ále y z Pogánow: 25 ♣ Jáko też u Ozeaszá mowi; Názowię lud ktory r nie był mojim/ ludem mojim: á onę ktora nie byłá umiłowána/ *názowię* umiłowána. 26 ♣ Y stánie się/ że ná tym miejscu/ gdźie im mawiáno? Nie *jesteśćie* wy s ludem mojim; tám názwáni będą synámi Bogá żywego. 27 ♣ A Izáiasz woła nád Izráelem/ *mowiąc*; Choćby liczbá t synow Izráelskich byłá jáko piasek morski/ ostanki záchowáne będą. 28 ♣ A

k 1 Moj. 25.23. l Máldc 1. 2. m 5 Moj. 32. 4. 2 Kron 19. 7. Job. 8. 3. y 34.10 n 2 Moj. 33.19. o 2 Moj. 9. 16. p Ezái. 45. 9. y 64.8. q Jerem. 18. 6. Madr 15. 7. Syrác. 33.13. 2 Tym. 2. 20. r Ozeasz 2. 23. 1 Piotr 2. 10. s Ozeasz 1. 10. t Ezái. 10.12. Amos 9. 8. Zách. 13. 8.

Abowiem ſpráwe ſkończy y ſkroći w ſpráwiedliwośći ; ſpráwe zájiſte ſkrocona ucżyni PAn ná źiemi. 29 Y jáko przed tym powiedźiał Izáiaß: By nam był PAN Zaſtepow u nie zoſtáwił naśienia/ bylibyſmy śie ſtáli jáko x Sodomá ; y Gomorze bylibyſmy podobni.

30 COż tedy rzeczemy ? *To*, iż Pogánie/ ktorzy nie ßukáli ſpráwiedliwośći/ doſtapili ſpráwiedliwośći ; á ſpráwiedliwośći/ ktora jeſt z wiáry. 31 A Izráel ßukájac y Zakonu ſpráwiedliwośći/nie doßedł zakonu ſpráwiedliwośći. 32 Dla czegoż ? Iż *nie* z wiáry/ álejáko z uczynkow zakonu *jey ßukáli* : Abowiem śie obráźili o kámień obrázenia; 33 Jáko nápiſano: Oto kłáde w Syonie z kámień obrázenia/ y opoke otrącenia: A wßelki a ktory weń wierzy/nie bedźie pohánbiony.

u Ezái. 1. 9. x 1 Moj 19.22. Ezái. 13.19. Jerem. 50.40. Ezech 16.55. y Rzym 10. 2. y 11.7. z Pſal. 118. 22. Ezái. 8. 14. y 28.16 Mátt. 21.42. Márk. 12.10. 1 Piotr 2. 6. a Pſal. 2. 12. Przyp 16.20. Jerem. 17. 7.

ROZDZIAL X.

Pokázuje ſkutki wybránia. 3. Iż jedni odrzucáją, drudzy przyjmują. 4. CHryſtuſá, ktory jeſt celem zakonu. 15. Powołánie Pogánow przez Mojzeßá. 20. á Zydow przez Izáiaßá przedpowiedźiáne jeſt.

1 BRáćia/ przychylna wola ſercá mego/ y modlitwá ktora czynie do Bogá zá Izráelem/ jeſtći ku zbáwieniu. 2 Abowiem dawam im świádectwo/ iż gorliwość a ku Bogu máją ; ále nie według wiádomośći. 3 Bo nie znájac ſpráwiedliwośći Bożey ; á chcąc własną ſpráwiedliwość wyſtáwić / ſpráwiedliwośći Bożey nie byli poddáni. 4 Abowiem koniec zakonu jeſt b CHryſtus/ ku ſpráwiedliwośći kázdemu wierzącemu. 5 Gdyż Mojzeß piße o ſpráwiedliwośći ktora *jeſt* z Zakonu/ iż ktobykolwiek te c rzeczy czynił/ przez nie żyć bedźie. 6 Ale ſpráwiedliwość/ ktora jeſt z wiáry/ ták mowi : Nie mow w ſercu ſwym/ Kto d wſtąpi ná niebo ? to jeſt/ CHRyſtuſá ná doł zprowádźić. 7 Abo kto zſtąpi do przepáśći ? to jeſt/ CHryſtuſá od umárłych wyprowádźić. 8 Ale coż mowi? Bliſko ciebie jeſt e słowo w uśćiech twojich/ y w ſercu twojim: Toć jeſt słowo wiáry/ktore opowiádamy: 9 Ze jeſlibyś uſty wyznał Páná JEzuſá/ y uwierzyłbyś w ſercu twojim że go Bog zmartwych wzbudźił/ zbáwiony bedźieß.

a Rzym. 9. 31. b Mátt. 5. 17. Dźiej. 13.38. 2 Kor. 3. 13. Gálát 3. 24. c 3 Moj 18. 5. Ezech 20.11. Gálát 3. 12. d 1 Moj 30.12. e 5 Moj 10.14.

10 ABowiem ſercem wierzono bywa ku ſpráwiedliwośći/ ále śie uſty wyznánie dźieje ku zbáwieniu. 11 Bo piſmo mowi: Wßelki/ kto weń f wierzy/ nie bedźie pohánbiony. 12 Gdyż niemáß roznośći miedzy Zydem y Grekiem. Bo tenże PAN wßyſtkich/ bogáty jeſt ku wßyſtkim/ ktorzy go wzywáją. 13 Kázdy bowiem ktoby g wzywał Imienia PAńſkie°/ zbáwiony bedźie. 14 Jákoż tedy wzywáć beda *tego* w ktore° nie uwierzyli? A jáko uwierzą *w tego* o ktorym nie ſłyßeli? A jáko uſłyßą bez káznodźieje? 15 Jákoż też bedą kázáć/ jeſliby nie byli poſłáni ? (Jáko nápiſano : O jáko ślicżne ſą nogi h tych/ ktorzy opowiádáją pokoj ; tych ktorzy opowiádáją dobre rzeczy. 16 Alec nie wßyſcy poſłußni byli Ewángeliey. Abowiem Izáiaß i mowi ; PAnie/ Ktoż uwierzył kázániu náßemu. 17 Wiárá tedy jeſt z ſłuchánia/ á ſłuchánie przez ſłowo Boże. 18 Ale mowie ; Izali nie ſłyßeli? y owßem k ná wßyſtke źiemie wyßedł głos ich/ y ná kończyny okregu źiemie ſłowá ich.*

19 Ale mowie ; Izali tego nie poznał Izráel ? Pierwßy Mojzeß mowi ; Ja was do zazdrośći pobudze/ przez *narod* ktory l nie jeſt narodem ; przez narod nie rozumny rozdráżnie was. 20 A Izáiaß śmiáłośći używájac mowi: Jeſtem ználeźiony m *od* tych/ ktorzy mie nie ßukáli; y jeſtem objáwiony tym ktorzy śie o mnie nie pytáli. 21 Ale przećiwko Izráelowi mowi ; Cáły dźień wyćiągałem n rece moje do ludu upornego y zprzećiwiájacego śie.

Ezái. 51.16. y 59. 21. LE. ná dźień S. Andrzejá. f Ezái. 28.16. Rzym 9. 33. 1 Piotr 2. 6. g Joel. 2. 31. Dźiej. 2. 21. h Ezái. 52. 7. Náhu. 1. 15. i Ezái. 53. 1. Jana. 12.38. k Pſalm 19. 5. l 5 Moj 32.31. m Ezái. 52.15. y 65.1. n Jerem. 35.14.

ROZDZIAL XI.

Zeby o ludu Bożym y o Kośćiele według zwierzchnego pozoru nie ſądzono. 4. niewiádomośćią Eliaßowo dowodźi. 16. Zydowie choć przodki święte mieli. 23. nie wßyſcy ſą wybráni. 18. 24. Ták też nie wßy-

scy z Pogan przyjęci. 30. Pogány do pokory upomina. 33. Głębokim śię sądom Bożym dźiwuje.

1 MOwię tedy: Izali a Bog odrzućił lud swoj? Nie daj tego Boże! Abowiem y jam jest Izráelczyk z naśienia Abráhámowego / z pokolenia Benjáminowego. 2 Nie odrzućiłci Bog ludu swego ktory przejrzał. Azaż nie wiećie co mowi pismo o Eliaszu / jáko śię przyczynia do Bogá przećiwko Izráelowi / mowiąc; 3 PAnie / Proroki b twoje pomordowáli / y ołtarze twoje zburzyli: á zostałem ja sam / y szukáją duszę mojey. 4 Ale coż mu mowi Boska odpowiedź? Zostáwiłem sobie śiedm tyśięcy mężow / ktorzy nie skłonili koláná Báálowi. 5 Ták tedy y teráznieyszego czásu / ostánki podług wybránia z łáski zostáły. 6 A ponieważ c z łáski / tedyć już nie z uczynkow; ináczey łáská / jużby nie byłá łáská: á jesli z uczynkow / jużći nie jest łáská; ináczey uczynek jużby nie był uczynkiem.

7 COż tedy? Czego Izráel szuka / tego nie dostąpił; ále wybráni dostąpili / á inni zátwárdzeni są. 8 Jáko nápisano: Dał im Bog e Duchá twárdego snu; oczy áby nie widźieli / y uszy áby nie słyszeli / áż do dźiśieyszego dniá. 9 A Dawid mowi; Niechaj *im* będźie f stoł ich śidłem / y ułowieniem y otrąceniem / y odpłátą. 10 Niech záćmione będą oczy ich áby nie widźieli / á grzbietu ich záwżdy náchylaj.

11 MOwię tedy; Azaż śię potknęli / áby pádli? Nie daj tego Boże! Ale przez ich upadek *doszło* zbáwienie g Pogánow / áby je do záwiśći przywiodł. 12 A ponieważ upadek ich jest bogáctwem świátá á umnieyszenie ich bogáctwem Pogánow; jákoż dáleko więcey ich zupełność. 13 Abowiem mowię n wąm Pogánom / iłem ja jest Apostołem Pogánow / usługowánie moje záleczam: 14 Azabym jáko ku záwiśći pobudźił ćiáło moje / y zbáwił bym niektore z nich. 15 Abowiem jeslić odrzucenie ich jest pojednániem świátá / coż *będźie* przyjęcie *ich*, tylko ożywienie od umárłych? 16 Ponieważ jesli pierwiastki święte / *tedyć* y záczynienie: á jesli korzeń święty / *tedyć* y gáłęźie. 17 A jesli niektore z gáłęźi odłamáne są; á ty ktoryś był płonną oliwą jesteś wszczepiony miásto nich / y stałeś śię uczestnikiem i korzenia / y tłustośći oliwnego drzewá: 18 Nie chlubże śię przećiw gáłęźiam. Bo jesli śię chlubisz / *wiedzże iż* nie ty korzeniá nośisz / ále korzeń ćiebie. 19 Ale rzeczesz; Odłamáne są gáłęźie / ábym ja był wszczepiony. 20 Dobrze: Dla niedowiárstwá odłamáne są / ále ty wiárą stoisz; Nie bądźże hárdey myśli / ále śię boj. 21 Abowiem jesli Bog przyrodzonym gáłęźiam nie przepuśćił / wiedz że y tobie nie przepuśći. 22 Obaczże tedy dobrotliwość y srogość Bożą: przećiwko tym wprawdźie ktorzy upádli / srogość; ále przećiwko tobie dobrotliwość / jeslibyś trwał w dobroći: Ináczey y ty będźiesz wyćięty. 23 Aleć y oni jesli nie będą trwáli w niedowiárstwie / wszczepieni *záś* będą: gdyż mocny jest Bog one záśię wszczepić. 24 Abowiem jesliś ty jest wyćięty z oliwy z przyrodzeniá płonney / á przećiwko przyrodzeniu jesteś wszczepiony w dobrą oliwę: jákoż dáleko więcey ktorzy są według przyrodzenia / wszczepieni będą w swoję włásną oliwę. 25 Bo nie chcę ábyśćie nie mieli wiedźieć bráćia tey tájemnice (żebyśćie nie byli sámi u śiebie mądrymi /) iż zátwárdzenie z częśći przyszło ná Izráelá / pokiby nie weszłá k zupełność Pogánow. 26 A ták wszystek Izráel będźie zbáwiony / jáko nápisano: Przydźie z Syonu l Wybáwićiel / y odwroći niepobożnośći od Jákobá. 27 A toć *będźie* m przymierze moje z nimi; gdy odejmę grzechy ich. 28 A ták według Ewángeliey / nieprzyjaćiołmi *są* dla was: lecz według wybránia są miłymi dla ojcow. 29 Abowiem dárow *swojich* y wezwánia Bog nie żáłuje. 30 Bo jáko y wy niekiedy byliśćie n nieposłuszni Bogu / ále teraz dostąpiliśćie miłośierdźia *dla* ich nieposłuszeństwá: 31 Ták y oni teraz stáli śię

niepo=

a Psalm 49.24. Jerem. 31.37.
b 1 Krol. 19.10.
c 5 Moj 9. 4.
d Rzym. 9. 31.
e Ezai. 6. 9. y 29.10 Ezech 12. 2. Mátt 13.14. Márk. 4. 12. Luka. 8. 10. Janá. 12.40. Dźiej. 28.26.
f Psalm 69.23.
g Rzym 10.19.
h Dźiej. 9. 15. y 13.2. y 22.21 Gálát. 1. 16. y 2.18. Efez. 3. 8. 1 Tym. 2. 7.
i Jerem. 11.1.
k Luka. 21.24.
l Psalm 14. 7. Ezai. 59.20.
m Ezái. 27. 9. Jerem. 31.33. Zyd. 8. 8. y 10.16
n Efez. 2. 2.

niepostusznymi / áby dla miłośierdźia wam *okazánego* y oni miłośierdźia dostąpili. 32 Abowiem zámknął je Bog wszystkie w nieposłuszeństwo / áby śię nád wszystkimi nimi zmiłowáł.

33 O Głębokośći bogáctwá y mądrośći / y znájomośći Bożey! jáko *są* nie wybadáne sądy jego! y nie dośćignione drogi jego! 34 Bo ktoż poznał umysł o PAńſki? ábo kto był rájcą jego? 35 Abo kto mu *co* p pierwey dał / á będźie mu záśię oddano? 36 Abowiem q z niego / y przezeń / y w nim są wszystkie rzeczy: Jemu r *niech będźie* chwałá ná wieki / Amen.*

ROZDZIAŁ XII.

Upomina do rozumney służby Bożey. 9. Y do nieobłudney, ktoraby przez cnoty jáwna byłá, miłośći. 14. 20. A ktoraby śię y ku nieprzyjaćielom zkłaniáłá.

1 PRoszę was tedy brácia przez litośći Boże / ábyśćie stawiáli ciáłá wásze a ofiárą żywą / świętą / przyjemną Bogu / *to jest*, rozumną służbę wászę. 2 A nie przypodobywajćie śię b temu świátu; ále śię przemieńćie przez odnowienie umysłu wászego: ná to / ábyśćie doświadczyli ktora c jest wola Boża dobra / przyjemna / y doskonáła. 3 Abowiem powiádam / przez łáskę ktora mi jest dána / káżdemu co jest miedzy wámi áby wiecey *o sobie* nie rozumiał / niżeli potrzebá rozumieć; ále żeby o *sobie* rozumiał skromnie / ták jáko komu d Bog udźielił miárę wiáry. 4 Abowiem jáko w jednym e ćiele wiele członkow mamy / ále wszystkie członki nie jednoż dźiałko máją: 5 Ták wiele nas jest jednym f ćiáłem w CHrystusie / á lesmy z osobná jedni drugich członkámi.*

6 MAjąc tedy rożne dáry g według łáski ktora nam jest dána; jeśli proroctwo / niech będźie według sznuru wiáry: 7 Jeśli h posługowánie / niech będźie w posługowániu; jeśli kto náucza / niech *trwa* w náuczániu: 8 Jeśli kto nápomina / w nápominániu; kto i rozdawa / w szczerośći; kto przełożony jest / w pilnośći; kto k czyni miłośierdźie / niech czyni z ochotą.

9 Miłość *niech będźie* nie obłudna. Mierźćie w obrzydliwośći l złe / jimując śię dobrego. 10 Miłośćią bráterską jedni ku drugim m skłonni bądźćie: Uczćiwośćią n jedni drugich uprzedzájąc. 11 W pracy nie leniwi: Duchem pałájący: PAnu służący. 12 W nádźiejey śię o weselący: W ućisku p ćierpliwi: W modlitwie q ustáwiczni. 13 Potrzebam r świętych udźielájący: Gośćinnośći s náśládujący. 14 Dobrorzeczćie tym / ktorzy was t prześláduią: Dobrorzeczćie / á nie przeklináyćie. 15 Weselćie śię z weselącymi; á płaczćie z płaczącymi. 16 Bądźćie miedzy u sobą jednomyślni / wysoko *o sobie* x nie rozumiejąc / ále śię do nyskich nákłániájąc.*

17 NIe bądźćie y mądrymi sámi u śiebie. Żadnemu złym zá złe z nie oddawajćie: obmyślawájąc a to co jest uczćiwego przed wszystkimi ludźmi. 18 Jeśli można / ile z was jest / ze wszystkimi ludźmi b pokoj miejćie! 19 Nie mśćićie śię c sámi Namilszy: ále dajćie miejsce gniewowi. Abowiem nápisano: Mnie d pomstá / á Ja oddam / mowi PAn. 20 Jeśli tedy łáknie nieprzyjaćiel e twoj / nákarm go; jeśli prágnie / nápoj go: bo to czyniąc / węgle rozpalone zgárniesz ná głowę jego. 21 Nie daj śię zwyćiężyć złemu / ále złe dobrym zwyćiężaj.*

ROZDZIAŁ XIII.

Trzykázuje áby wszyscy poddáni byli wszelkiey zwierzchnośći. 8. Bliźnie swoje miłowáli. 11. Spráwiedliwie żyli. 14. y Chrystusá przyobleczyli.

1 KAżda duszá niech będźie zwierzchnośćiam wyższym poddána. Boć niemász zwierzchnośći / tylko b od Bogá: á te ktore są zwierzchnośći / od Bogá są postánowione. 2 A ták kto śię zwierzchnośći sprzećiwia / Bożemu śię postánowieniu sprzećiwia: á ktorzy śię sprzećiwiáją / sámi sobie potępienie zjednáją. 3 Abowiem Przełożeni / nie są ná postrách dobrym uczynkom / ále

LE. ná N. S. Trojcy. o Ezdr. 40. 13. Mądr. 9. 13. 1 Kor. 2. 16. p Job. 41. 2. q 1 Kor. 8. 6. r Rzym. 16. 27. LE. ná N. I. po 3. Krol. a Filip. 4. 11. 1 Piotr 2. 5. b Ják. 4. 4. 1 Janá 2. 15. c Efez. 5. 17. 1 Tess. 4. 3. d 1 Kor. 12. 11. e Efez. 4. 16. f 1 Kor. 12. 25. g 1 Kor. 12. 4. Efez. 4. 7. h 1 Piotr 4. 11. i Mátt. 6. 1.

k 2 Kor. 9. 7. LE. ná N. II. po 3. Krol. l Amos. 5. 15. m Efez. 4. 3. n Filip. 2. 3. o Filip. 4. 4. p Zyd. 12. 2. q Luk. 18. 1. r 1 Kor. 16. 1. LE. ná N. III. po 3. Krol. s Zyd. 13. 2. t Mátt. 5. 44. u Rzy. 15. 1. x Ezdr. 5. 21. y Psal. 131. 1. z Mátt. 5. 39. a 2 Kor. 8. 21. b Zyd. 12. 14. c Mátt. 5. 39. d 5 Moj. 32. 35. e Przyp. 25. 21. a Tyt. 3. 1. 1 Piotr 2. 13. b Mádr. 6. 4.

złym. A chceß śię nie bać Zwierzchnośći / czyń co jest dobrego ; á bedźieß miał pochwałe od niey. 4 Bozym bowiem jest sługą / tobie ku dobremu. Ale jesli uczyniß co *jest* złego / boj śię / boć nie dármo miecż nośi; gdyż jest sługą Bozym / mśczącym śię w gniewie nád czyniącym co jest złego. 5 Przetoż trzebá być poddánym ; nie tylko dla gniewu / ále y dla sumnienia. 6 Abowiem dla tego też podátki dawacie / gdyż są sługámi Bozymi / ktorzy tego sámego ustáwicznie pilnują. 7 Oddawajćież c tedy káżdemu cośćie powinni ; Komu podátek / *temu* podátek : Komu cło / *temu* cło : komu bojaźń / *temu* bojaźń : komu cżeść / *temu* cżeść.

8 Nikomu nic winni nie bądźćie / tylko ábyśćie śię społecżnie miłowáli : bo kto miłuje d bliźniego / zakon wypełnił. 9 Gdyż to *przykazánie* : Nie bedźieß e cudzołożył / Nie bedźieß zábijał / Nie bedźieß kradł / Nie bedźieß fałszywie świádcżył / Nie bedźieß pożądał : Y jesli ktore insze jest przykazánie / w tym słowie summownie śię zámyka / miánowićie : Bedźieß miłował bliźniego f twego / jáko śiebie sámego. 10 Miłość bliźniemu g złośći nie wyrządza. A ták wypełnieniem zakonu jest miłość. *

11 A To *czyńćie* wiedząc cżás / iż już *przyßłá* godźiná / ábyśmy śię h ze snu ocućili. Abowiem teraz bliższe nas jest zbáwienie / á niż kiedyśmy uwierzyli. 12 Noc przeminęłá / á dźień śię przybliżył. Odrzućmyż tedy uczynki i ćiemnośći / á oblecżmy śię we zbroje świátłośći. 13 Chodźmy uczćiwie jáko we dnie ; k nie w biesiádách / y w pijáństwách : nie we l wßetecżeństwách / y rospustách : nie w poswarkách m áni w zazdrośći. 14 Ale obleczćie śię n w PAná JEzusá CHrystusá : á nie czyńćie stárania o ćiele o *ku wykonywániu* pożądliwośći. *

ROZDZIAŁ XIV.

Máłe w wierze záleca. 15. Żebyśmy ich nie gorßyli rozkázuje. 19. Máłych nápomina, żeby mocniejßych nie posądzáli. 19. Żeby ták w budowániu zobopolnym. 20. y w gránicach miłośći. 22. wolność Chrześćiáńską stánowiłá.

1 A Tego ktory jest w wierze słáby przyjmujćie ; nie ná zprzecżánia *około* sporow. 2 Boć jeden wierzy / iż może jeść wßystko : á drugi *będąc* słáby / járzyny jada. 3 Ten á ktory je / niech lekce nie waży tego ktory nie je ; á ktory nie je / niech nie potępia tego ktory je. Abowiem go Bog przyjał. 4 Ktoś ty jest / co sądźiß b cudzego sługę ? Pánu włásnemu stoji / ábo upada ; á ostoji śię : ábowiem go Bog może utwirdźić. 5 Bo jeden rozność cżyni miedzy dniem á dniem ; á drugi káżdy dźień *zá rowno* sądźi. Káżdy niech bedźie dobrze upewniony w zmyśle swojim. 6 Kto przestrzega dniá / PAnu przestrzega ; á kto nie przestrzega dniá / PAnu nie przestrzega. Kto je / PAnu je : bo dźiękuje d Bogu. A kto nie je / PAnu / nie je ; á dźiękuje Bogu. 7 Abowiem nikt z nas e sobie nie żyje / y nikt sobie nie umiera. 8 Bo choć żyjemy / PAnu żyjemy ; choć umieramy / PAnu umieramy. Przetoż choć y żyjemy / choć y umieramy / PAńscy jesteśmy. 9 Gdyż ná to f CHrystus y umárł y powstał y ożył / áby y *nád* umárłymi y nád żywymi pánował. 10 Ale ty przecżże potępiaß brátá twego ? Abo też ty cżemu lekce ważyß brátá twego ? Gdyż wßyscy stániemy g przed stolicą CHrystusową. 11 Bo nápisano : Żywie Ja / mowi Pan / iż mi śię káżde h koláno ukłoni / y káżdy jezyk wysławiáć bedźie Bogá. 12 A przeto káżdy z nas i sam zá śię odda ráchunek Bogu. 13 A ták już nie sądźmy jedni drugich : ále rácżey to rozsądzajćie / ábyśćie nie kłádli k obráżenia / áni *dawáli* zgorßenia brátu. 14 Wiem y upewniony jest l przez PAná JEzusá / iż niemáß nic przez śię niecżystego ; tylko temu ktory mniema co być niecżystym / *to* temu niecżyste *jest*. 15 Lecż jesli dla pokármu brát twoj bywa zásmucony / już nie postepujeß według miłośći. Nie zátrácaj pokármem twojim m tego / zá ktorego Chrystus umárł. 16 Niech-

Marginalia (left): c Mátt. 22. 21. Márk. 12. 17. d Gálát. 5. 14. 1 Tym. 1. 4. 5. e 1 Moj. 20. 14. 5 Moj. 5. 8. LE. ná N. IV. po 3. Krol. f 3 Moj. 19. 18. Mátt. 22. 39. Gálát. 5. 14. 1 Teß. 4. 9. g 1 Tym. 1. 5. LE. ná N. I. w Adwent. h Efez. 5. 14. 1 Teß. 5. 6. i Kolos. 3. 8. k 1 Teß. 5. 7. l 1 Kor. 6. 9. Efez. 5. 3. m 2 Kor. 12. 20. Gálát. 5. 20. n Gál. 3. 27.

Marginalia (right): o 1 Piotr 2. 12. a Kolos. 2. 16. b Jákub 4. 12. c Gálát. 4. 10. d 1 Tym. 4. 4. e 2 Kor. 5. 15. Gálát. 2. 20. 1 Teß. 5. 10. 1 Piotr 4. 2. f Dźiej. 2. 34. Filip. 2. 9. g Mátt. 25. 32. 2 Kor. 5. 10. h Ezái. 45. 23. Filip. 2. 10. i Mátt. 16. 27. 1 Kor. 3. 8. Gálát. 6. 5. k 1 Kor. 10. 32. l Dźiej. 10. 15. m 1 Kor. 8. 11.

że tedy n dobro wáße bluźnione nie będźie. 17 Abowiem krolestwo Boże nie jest pokarm áni napoy; ále spráwiedliwość y pokoy / y rádość w Duchu Swiętym. 18 Bo kto w tych rzeczách służy CHrystusowi / miły jest Bogu / á przyjemny ludźiom. 19 Przetoż tedy náśládujmy tego / co należy do pokoju / y do społecznego vbudowánia. 20 Dla pokármu nie psuj spráwy Bożey. Wßystkoć wprawdźie p jest czyste: ále złe jest człowiekowi / ktory je z obráżeniem. 21 Dobrać q jest nie jeść mięsá / y nie pić winá / áni żadney rzeczy ktora śię brát twoy obraża ábo gorßy / ábo słábieje. 22 Ty wiárę maß? miejże ja sam u śiebie przed Bogiem. Błogosłáwiony ktory sámego śiebie nie sądźi w tym co ma zá dobre. 23 Ale kto jest wątpliwy / jeśliby jadł / potępiony jest; iż nie je z wiáry. Abowiem cokolwiek r nie jest z wiáry / grzechem jest.

n T. Wolność Chrześćiáńska.
o 1 Kor. 8. 8.
p Tytus 1. 15.
q 1 Kor. 8. 13.
r Tytus. 1. 15.

ROZDZIAŁ XV.

Możnieyßy śiłe swoje ná potwirdzánie mdlejßych obrácáć mają. 3. przykłádem CHrystusowym. 7. Ktory był sługą. 8. nie tylko Zydow. 10. ále y Pogánow. 15. Przyczyny pisánia listu tego.

1 A Ták a powinniśmy znośić / my ktorzyśmy mocni / mdłości słábych; á nie podobáć śię sámym sobie. 2 Przetoż káżdy z nas niech śię bliźniemu podoba ku dobremu / dla zbudowánia. 3 Ponieważ y CHrystus nie podobał śię sámemu sobie / ále jáko nápisáno; Urągánia b urągájących tobie / przypádły ná mię. 4 Bo cokolwiek przed tym c nápisano / ku náßey náuce nápisano; ábyśmy przez ćierpliwość / y przez poćiechę pism / nádźieję mieli. 5 A Bog ćierpliwośći y poćiechy niech wam da / ábyśćie byli d jednomyślni miedzy sobą / według CHrystusá Jezusá. 6 Abyśćie jednomyślnie / jednymi usty wysłáwiáli Bogá / y Ojcá PAná náßego JEzusá CHrystusá. 7 Przetoż przymujćie jedni drugich / jáko y CHrystus przyjął nas do chwały Bożey. 8 Boć powiádam; Iż JEzus CHrystus był sługą obrzezki dla prawdy Bożey / áby potwirdźił obietnice Ojcom e zyńionych. 9 A Pogánie żeby zá miłośierdźie chwalili Bogá / jáko nápisano: Dla tego będę ćie wysławiał miedzy Pogány / y Imieniowi twemu śpiewáć będę. 10 Y záśię mowi? Weselćie f śię Pogánie z ludem jego. 11 Y záśię; Chwalćie g PAná wßyscy Pogánie / á wysławiajćie go wßyscy ludźie. 12 Y záśię Izáiaß mowi; Będźie h korzeń Jessego / á ktory powstánie áby pánował nád Pogány / w nim Pogánie nádźieję pokłádáć będą. 13 A Bog nádźieje niech was nápełni wßelką rádośćią y pokojem w wierze / ábyśćie obfitowáli w nádźiejey przez moc Duchá Swiętego.*

14 A Pewienem / brácia moji / y ja sam o was / żeśćie y wy sámi pełni dobroći / nápełnieni wßelkiey znájomośći / y możećie jedni drugich nápomináć. 15 A pisałem do was brácia / poniekąd śmieley / jákoby was nápominájąc / przez łáskę ktora mi jest dána i od Bogá: 16 Ná to / ábym był sługą JEzusá CHrystusá miedzy Pogány / y świętobliwie prácując w Ewángeliey Bożey: / áby ofiárá Pogánow stáłá śię przyjemna / poświęcona przez Duchá Swiętego. 17 Mam śię tedy czym chlubić k w CHrystuśie JEzuśie / w rzeczách Bożych. 18 Abowiem nie śmiałbym mowić tego / czegoby nie sprawował CHrystus przeze mię / w przywodzeniu ku posłußeństwu Pogánow l przez słowo y przez uczynek: 19 Przez moc známion y cudow / przez moc Duchá Bożego; ták / iżem od Jeruzalem y okolicznych krájin áż do Illyryku nápełnił Ewángelią CHrystusową. 20 A to ták usiłując kazáć Ewángelią / gdźie y miánowány nie był Chrystus / ábym ná cudzym fundámenćie nie budował. 21 Ale jáko nápisáno: Ktorym nie powiádano n o nim / oglądáją; á ktorzy o nim nie słycháli / zrozumieją. 22 Dla czegom też oczesto miewał przeßkadzki / żem do was przyść nie mogł. 23 Lecz teraz nie májąc wiecey miejscá w tych sám krá-

a 1 Kor. 9. 20.
b Psalm 69. 10.
LE. ná N. II. Adwe.
c Rzym 4. 23.
d Rzym 12. 16. 2 Kor. 1. 10.
Filip. 2. 2. y 3. 16. 1 Piotr 3. 8.
e 2 Sám. 20. 50. Psalm 18. 50.
f 5 Moj. 32. 43.
g Psalm 117. 1.
h Ezái. 11. 1. 10.
i Dźiej. 13. 2.
k 1 Kor. 9. 16. 2 Kor. 3. 1. y 10. 15
l 2 Tym. 1. 11.
m I. Słowákow.
n Ezái. 52, 15.
o Rzym 1. 13.

24 krájinách / á májąc chęć przyść do was pod wielu lat: ✠ Kiedykolwiek pojdę do Hiszpániey/przydę do was: Bo śię spodźiewam / że tám tedy idąc/ujrzę was / á że wy mnie tám poprowádźićie / kiedy śię pierwey z wámi treszeczkę ućieszę.

25 A Teraz idę do Jeruzalem q usługując świętym. 26 ✠ Abowiem śię upodobáło Mácedoniey y Achájey / nieco r spolnie złożyć ná ubogie święte / ktorzy są w Jeruzalemie. 27 ✠ Owa podobáło śię im/ y są ich dłużnikámi. Bo ponieważ *dobr* ich Duchownych Pogánie śię ucześnikámi s stáli powinni im też są ćielesnymi usługowáć. 28 ✠ Przetoż gdy to wykonam / á onym jáko zápieczętowány ten pożytek *oddam,* pojdę przez was do Hiszpániey. 29 ✠ A wiem iż gdy przydę t do was / z hojnym błogosłáwieństwem Ewángeliey CHrystusowey przydę.

30 A Proszę was brácia przez PAná nászego JEzusá CHrystusá / y przez miłość Duchá/ abyśćie wespołek ze mną u prácowáli w modlitwách zá mię do Bogá. 31 ✠ Abym był x wybáwiony od tych / ktorzy są niewiernymi w źiemi Judskiey: á iżby usługá mojá *ktorą wykonywam* przećiw Jeruzalem przyjemna byłá świętym. 32 ✠ Abym z rádośćią przyszedł do was y zá wolą Bożą / y z wámi śię wespołek ućieszył. 33 ✠ A Bog pokoju *niech będźie* z wámi wszystkimi/ Amen.

p Rzym. 1. 11. 1 Tess. 2. 17.
q Dźiej. 19. 20.
r Dźiej. 11. 29. 1 Kor. 16. 3. 4.
s 1 Kor. 9. 11. Gálát. 6. 6.
t Rzym. 1. 11.
u G. Bojowáli. 1 Kor. 1. 11.
x 2 Tess. 3. 2.
y Rzym. 1. 10.

ROZDZIAŁ XVI.

Záleca Febę. 3. Wiele ich pozdrawia. 17. A niezgody wszczynájących strzedz śię rozkázuje.

1 A Zálecam wam Febę śiostrę nászę / ktora jest służebnicą Zboru Kenchreeńskie°. 2 ✠ Abyśćie ją przyjęli w PAnu/ jáko przystoi świętym/ y stali przy niey / w ktoreyby was kolwiek rzeczy potrzebowáłá. Abowiem y oná wielom gospody użyczáłá/ *áż* y mnie sámemu.

3 POzdrowćie Pryscyllę y a Akwilę/pomocniki moje w CHrystuśie JEzuśie. 4 ✠ (Ktorzy zá duszę moję swojey własney szyję nádstawiáli? ktorym nie ja sam dźiękuję/ ále y wszystkie Zbory Pogáńskie.) 5 ✠ Tákże Zbor ktory jest w domu ich. Pozdrowćie Epenetá miłego mojego / ktory jest pierwiastkámi Achájey do CHrystusá. 6 ✠ Pozdrowćie Márya / ktora wiele prácowáłá dla nas. 7 ✠ Pozdrowćie Andronika y Juniaszá krewne moje / y spółwięźnie moje: ktorzy znácznymi są miedzy Apostołámi/ktorzy y przede mną byli w CHrystuśie. 8 ✠ Pozdrowćie Ampliásá miłego mojego w PAnu. 9 ✠ Pozdrowćie Urbáná pomocniká nászego w CHrystuśie/ y Stáchiná mnie miłego. 10 ✠ Pozdrowćie Appellesá doświádczonego w CHrystuśie. Pozdrowćie te ktorzy są z domu Arystobulowego. 11 ✠ Pozdrowćie Herodyoná pokrewnego mojego. Pozdrowćie te ktorzy są z *domu* Nárcissowego / te ktorzy są w PAnu. 12 ✠ Pozdrowćie Tryfenę y Tryfosę / ktore prácują w PAnu. Pozdrowćie Persydę miłą / ktora wiele prácowáłá w PAnu. 13 ✠ Pozdrowćie Rufá wybránego w Pánu/ y mátkę jego y moję. 14 ✠ Pozdrowćie Asynkrytá / Flegontá / Hermáná/ Pátrobę/ Hermená/ y brácią ktorzy są z nimi. 15 ✠ Pozdrowćie Filologá/ y Julię/ Nere°/ y śiostrę je°/ y Olympá/ y wszystkie święte ktorzy są z nimi. 16 ✠ Pozdrowćie jedni drugie z pocáłowániem b świętym. Pozdrawiáją was Zbory CHrystusowe.

17 A Proszę was brácia / ábyśćie upátrowáli te ktorzy c czynią rozerwánia y d zgorszenia / przećiwko tey náuce ktoreyśćie śię wynáuczyli; y chrońćie e śię ich. 18 ✠ Abowiem tákowi PAnu nászemu JEzusowi CHrystusowi nie służą / ále f własnemu brzuchowi swemu: á przez łágodną mowę y pochlebstwo / sercá prostych zwodzą. 19 ✠ Bo posłuszeństwo wásze wszystkich doszło. A przetoż ráduję śię z was. Ale chcę ábyśćie byli mądrymi g ná dobre / á prostymi ná złe. 20 ✠ A Bog pokoju zetrze h szátáná pod nogi wásze w rychle. Łáská PAná nászego JEzusá CHrystusá / *niech będźie* z wámi/ Amen.

21 POzdrawiáją i was Tymoteusz pomocnik moj/ y k Lucyusz / y

a Dźiej. 18. 26. 2 Tym. 4. 19.
b 1 Kor. 16. 20. 2 Kor. 13. 12. 1 Tess. 5. 26. 1 Piotr 1. 14.
c Kolos. 2. 8. Tytus. 3. 9.
d Mátt. 18. 5. 2 Tess. 3. 6. 2 Tym. 3. 5. Tytus. 3. 10.
e 2 Jan. 1. 10.
f Filip. 3. 19.
g Mátt. 10. 16.
h 1 Kor. 14. 33.
i Dźiej. 16. 1. Filip. 2. 19. 1 Tess. 3. 2.
k Dźiej. 13. 1.
l Dźiej. 17. 7.

Jáson / y m Sosypáter / pokrewni mojì. 22 Pozdrawiam was w PAnu ja Tercyus / ktorym ten list pisał. 23 Pozdrawia was n Gájus gospodarz moj y wßystkiego Zboru. Pozdrawia was o Erástus, ßáfarz mieyski / y Quartus brát. 24 Láská PANA nászego JEzusá CHrystusá *niech bedźie* z wámi wßystkimi / Amen. 25 A temu ktory p was może utwierdźić według Ewángeliey mojey / y opowiádánia JEzusá CHrystusá / według objáwienia q tájemnice od czásow wiecznych zámilczáney: 26 Lecz teraz objáwioney r y przez pismá Prorockie według postánowienia wiecznego Bogá ku posłußeństwu wiáry miedzy wßystkimi narody oznájmioney: 27 Temu sámemu mądremu Bogu *niech s bedźie* chwałá / przez JEzusá Chrystusá ná wieki / Amē.

Ten list do Rzymiánow / nápisány jest z Koryntu / przez Febe / służebnicę Zboru Kenchreeńskiego.

m Dźiej. 20. 4. n 1 Kor. 1. 14. o 2 Tym. 4. 20. p Efez. 3. 30. q Efez. 1. 9. y 3. 9. 2 Tym. 1. 10. Tytus. 1. 2. r 1 Piotr 1. 20. s Rzym. 11. 23.

LIST PIERWSZY SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO KORYNTOW.

PAwel / Apostoł CHrystusá PAná / pozdrowiwßy Kośćioł Boży w Korynćie / y wßystkie / gdźiekolwiek są / wierne Boże / dwie rzeczy im przekłada. I. Wßystkim w pospolitośći należące y służące ku ich náprawie. A to. (1.) z strony żyćia ich / áby miedzy sobą rozerwánia y przebierania w sługách Bożych nie mieli / áni w mądrośći świátá śie nie kocháli / w rozd. 1. 2. 3. 4. Wßetecznika miedzy sobą nie ćierpieli / w rozd. 5. Przed Pogány śie nie sądźili / ále z pośrzodku śiebie Sędźie obieráli: Grzechámi wßelkimi / wolni y niewolni śie brzydźili / w rozd. 6. W rzeczách wolnych ábo niewolnych / ná mdłe záwżdy wzgląd mieli: kedy śie miánuje Stan małżeński / y wolne używánie niektorych pokármow / á zwłaßczá báłwánom ofiárowánych. O ktorych náucza poki ich używáć ábo nie używáć / á czymby śie pobudzáć do tego y do ućiekánia przed báłwochwálstwem / mieli / w rozd. 7. 8. 9. 10. Tákże áby rząd dobry we Zborze swojim mieli / y z strony ßat / w jákich chodźić / y z strony usługi Wieczerza PAńska / y z strony zážywánia językow y innych duchownych dárow Bożych w rozd. 11. 12. 13. 14 (2.) Z strony wiáry / á zwłaßczá / o powßechnym zmartwychwstániu. Gdźie dowodźi prawdźiwego zmartwychwstánia / y jákie będźie y w jákich ćielech; á co śie stánie z tymi / co żywo dniá sądnego doczekáją. II. Niektorym z osobná osobam należące: Kedy śie miánuje; Zbierká ná ubogie / ubietnicá przyśćia do nich Apostolskiego / zlecenie o Tymoteußu / wymowienie Apollosá / nápomnienie do státecznośći w wierze y w miłośći / świádectwo Stefanowi y domowi jego dáne / pozdrowienie rozmájitych osob / klatwá ná obłudniki CHrystusá PAná niemiłujące Modlitwá Apostolská / y jego śie oświadczenie w miłośći przećiwko Koryntczykom: co wßystko śie zámyka w 16. rozdźiale.

Rozdzial I.

Po záleceniu Koryntow. 12. ich niezgody strofuje, y od hárdośći do pokory prowádźi. 19. PAn Bog mądrość niebieską, nie w mądrośći tego świátá, ále w głupstwie podawa. 16. Z wietßey częśći podłe sobie osoby obiera. 39. Aby śie człowiek nie w sobie ále w PAnu chlubił.

1 PAwel powołány a Apostoł JEzusá CHrystusá przez wolą Bożą / y b Sostenes brát. 2 Zborowi Bożemu ktory jest w Korynćie / poświeconym c w CHrystuśie JEzuśie / powołánym d świetym / ze wßystkimi ktorzy e wzywáją Imienia PAná nászego JEzusá CHrystusá ná wßelkim

a Dźiej. 13. 2. b Dźiej. 18. 17. c Jan. 17. 17. Dźiej. 15. 9. d Rzy. 1. 7. Efez. 1. 1. Kolos. 1. 22. 2 Tym. 1. 9. e 1 Tym. 2. 19.

3 miejſcu/ y ich y náſzego Páná. ✤ Łáſká wam y pokoy f *niech będźie* od Bogá Ojcá náſzego/ y od PAná JEzuſá CHryſtuſá.

4 DZiękuję Bogu mojemu g záwſze zá was/ dla łáſki Bożey/ ktora wam jeſt dána w CHryſtuśie JEzuśie. ✤ 5 Iżeśćie we wſzyſtkim ubogáceni h w nim we wſzelkiey mowie y we wſzelkiey znájomośći. ✤ 6 Jáko świádectwo Chryſtuſowe utwirdzone jeſt w was. ✤ 7 Ták iż wam ná żadnym dárze nie zchodźi/ ktorzy i oczekawaćie objáwienia PAná náſzego JEzuſá CHryſtuſá. ✤ 8 Ktory was też utwirdźi k áż do końcá/ ábyśćie byli bez nágány w dźień PAná náſzego JEzuſá CHryſtuſá. 9 ✤ Wiernyć *jeſt* l Bog przez ktorego jeſteśćie powołáni ku ſpołeczności m Syná jego JEzuſá CHryſtuſá/ PAná náſzego.*

10 A Proſzę was brácia przez Jmię PAná náſzego JEzuſá Chryſtuſá/ ábyśćie toż mowili n wſzyſcy/ á iżby nie było miedzy wámi rozerwánia: ále ábyśćie byli zpojeni jednákim umyſłem/ y jednákim zdániem. ✤ 11 Abowiem oznájmiono mi o was/ brácia moji/ od *domownikow* Chloji/ iż poſwarki ſą miedzy wámi. 12 ✤ A to powiádam/ iż káżdy z was mowi; Jamći jeſt o Páwłow/ á jam p Apollosow/ á jam Cefáſow/ álem ja CHryſtuſow. ✤ 13 Rozdźielonyż jeſt Chryſtus? Azaż Páwel zá was ukrzyżowány? Abośćie w imię Páwłowe ochrzczeni? 14 Dźiękuję Bogu/ żem żadnego z was nie chrzćił/ oprocz q Kryſpá y Gájuſá: ✤ 15 Aby kto nie rzekł/ żem chrzćił w imię moje. 16 ✤ Ochrzćiłem też y dom r Stefánow. Nád to nie wiem/ jeſlim kogo drugiego ochrzćił. 17 ✤ Boć mię nie poſłał CHryſtus chrzćić/ ále Ewángelią kázáć: *Wſzákże* nie w madrośći s mowy/ áby nie był wyniśczony krzyż CHryſtuſow. 18 ✤ Abowiem mowá o krzyżu tym ktorzy giną/ jeſt głupſtwem; ále nam/ ktorzy bywamy zbáwieni/ jeſt mocą t Bożą. 19 ✤ Bo nápiſano; Wniwecz obrocę madrość u madrych/ á rozum rozumnych odrzucę. 20 ✤ Gdźież *jeſt* madry? Gdźież *jeſt* x uczony w piśmie? Gdźież bádácz wieku tego? Izali w głupſtwo nie obroćił y Bog madrośći świátá tego? 21 ✤ Abowiem ponieważ w madrośći Bożey świát nie poznał BOgá przez madrość/ upodobáło śię Bogu przez głupie kázánie zbáwić wierzące. 22 ✤ Gdyż y Zydowie śię cudow z domagáją/ á Grekowie madrośći ſzukáją: 23 ✤ Ale my każemy CHryſtuſá ukrzyżowánego; Zydom w prawdźie a zgorſzenie/ á Grekom głupſtwo: 24 ✤ Lecz ſámym powołánym y Zydom y Grekom *każemy* CHryſtuſá/ ktory jeſt b mocą Bożą/ y madrośćią Bożą. 25 ✤ Abowiem głupſtwo Boże jeſt medrſze/ niż ludźie; á mdłość Boża jeſt mocnieyſza/ niż ludźie.

26 WIdźićie záiſte powołánie wáſze/ brácia/ iż nie wiele c madrych według ćiáłá/ nie wiele możnych/ nie wiele zacnego rodu: 27 ✤ Ale co głupiego jeſt u świátá tego/ *to* wybrał Bog/ áby záwſtydźił madre: á co mdłego u świátá/ wybrał Bog/ áby záwſtydźił mocne. 28 ✤ A podłego rodu u świátá y wzgárdzone wybrał Bog; owſzem te rzeczy ktorych niemáſz/ áby te ktore ſą zniśczył: 29 ✤ Aby śię nie chlubiło żadne ćiáło przed obliczem jego. 30 ✤ Lecz z niego wy jeſteśćie w CHryſtuśie JEzuśie; Ktory śię nam ſtał d madrośćią od Bogá/ y e ſpráwiedliwośćią/ y f poświęceniem/ y g odkupieniem: 31 ✤ Aby/ jáko nápiſano; Kto śię chlubi/ w PANU h śię chlubił.

ROZDZIAŁ II.

W przykłádźie ſwojim pokázuje rozność Boſkiey madrośći od świeckiey, tákże Náuczyćielow Ewángeliey świętey od Kráſomowcow świeckich. 14. Zátym pokázuje rozdźiał Duchownego y ćieleſnego.

1 A Ja gdym przyſzedł do was brácia/ nie przyſzedłem z wynioſłośćią mowy ábo madrośći/ opowiádájąc wam świádectwo Boże. ✤ 2 Abowiem nie oſądźiłem *zá rzecz potrzebną* co inſzego umieć miedzy wámi/ tylko JEzuſá CHryſtuſá/ y to onego ukrzyżowánego. ✤ 3 Y byłem

Marginal references (left): f 1 Piotr 1. 2. LE. ná XVIII N. po S. Trojcy. g Efez. 1. 3. 2 Teſſ. 1. 3. h Koloſ. 1. 9. 10 y 2. 7. i Filip. 3. 20. Tytus. 2. 13. k 1 Teſſ. 3. 13. y 5. 23. l Rzym. 3. 4. 1 Teſſ. 5. 24. m 1 Iand 1. 7. n Rzym. 15. 5. Filip. 3. 16. o 1 Kor. 3. 4. p Dźiej. 18. 24. q Dźiej. 18. 8. r 1 Kor. 16. 15. s 1 Kor. 2. 1. 4. 2 Piotr 1. 16. t Rzym. 1. 16.

Marginal references (right): u Ezái. 29. 14. Abdy. v. 8. x Ezái. 33. 18. y Mátt. 11. 25. Luká. 10. 21. z Mátt. 12. 38. a Jan. 5. 62. b Rzym. 1. 16. Koloſ. 2. 3. c Iand. 7. 48. y 12. 42. Jákub. 2. 5. d Koloſ. 2. 3. e Jerem 23. 6. Rzym 5. 9. f Jan. 17. 19. g Dźiej. 10. 28. h Jerem 9. 13. 2 Kor. 10. 17. a 1 Kor. 1. 17. 2 Piotr 1. 16.

ja u was w słáwości b y w bojáźni
4 y w stráchu wielkim. ☩ A mowá mo=
já y kazánie c moje nie *było* w po=
wabnych mądrości ludzkiey sło=
wiech / ále w okazániu duchá y mo=
5 cy. ☩ Aby śię wiárá wáßá nie grun=
towáłá ná mądrości ludzkiey / ále
6 ná mocy Bożey. ☩ A mądrość mo=
wimy miedzy doskonáłymi: ále mą=
drość nie d tego świátá áni kśią=
żąt tego świátá e ktorzy giną:
7 ☩ Ale mowimy mądrość Bożą f w
táiemnicy/ ktora jest zákryta/ ktorą
Bog przenáznáczył przed wieki ku
8 chwale náßey. ☩ Ktorey żaden z
Kśiążąt g tego świátá nie poznał:
Bo gdyby h byli poználi / nigdyby
byli PAná chwały nie ukrzyżowáli.
Ale *opowiadamy* jáko nápisano; ☩
9 Czego i oko nie widźiáło/ y ucho nie
słyßáło/ y ná serce ludzkie nie wstą=
piło / co nágotował Bog tym kto=
rzy go miłują:

10 A Że nam *to* Bog objáwił k przez
Duchá swojego. Abowiem Duch
wßystkiego śię l bada / y głębokości
11 Bożych. ☩ Bo ktoż z ludźi wie co jest
w człowieku / tylko duch człowieczy
ktory w nim *jest*: tákże też y tego
co jest w Bogu nikt nie wie / tylko
12 Duch Boży. ☩ Alesmy my nieprzy=
jęli Duchá świátá/ lecz Duchá kto=
ry *jest* z Bogá / ábyśmy wiedźieli
ktore rzeczy nam są od Bogá dáro=
wáne.

13 O Ktorych też mowimy nie tymi
słowy m / ktorych ludzka mą=
drość náucza / ále ktorych Duch
Święty náucza; do duchownych
14 rzeczy duchowne stosując. ☩ Ale ćie=
lesny człowiek n nie pojmuje tych
rzeczy ktore są Duchá Bożego: ábo=
wiem mu są głupstwem / y nie może
ich poznáć / przeto / iż duchownie
15 bywáją rozsądzone. ☩ Aleć duchowny
rozsądza wßystko; lecz sam od niko=
16 go nie bywa rozsądzony. ☩ Abowiem
ktoż poznał zmysł o PAński? Ktoż
go będźie uczył? Ale my zmysł
CHrystusow mamy.

ROZDZIAŁ III.

Dawßy spráwę o uniżoney náuce swojey. 4. pokázuje w jákim poważeniu sludzy Chrystusowi być máją. 6. Jáki ich urząd. 10. Jáki sposob budowánia. 11. Ktory jego Fundáment. 16. Nápomina Koryntczyki, żeby duß swych nie kaláli. 18. hárdą ćiáłá mądrośćią.

1 Y Ja bráćia nie mogłem wam
mowić jáko duchownym / ále
jáko ćielesnym / *y* jáko niemowią=
2 tom w CHrystuśie. ☩ Nápawałem
a was mlekiem/ á nie *karmiłem* was
pokármem / bośćie jeßcze nie mogli
znieść; owßem teraz jeßcze nie
3 możećie: ☩ Gdyż jeßcze ćielesnymi
jesteśćie. Bo poniewaz miedzy wá=
mi b *jest* zazdrość / y swary / y ro=
sterki / ázaześćie nie ćielesni / y
według człowieká nie chodźićie?
4 ☩ Abowiem gdy kto mowi: Jam jest
Páwłow; á drugi/ jam Apollosow;
ázaż ćielesnymi nie jesteśćie?

5 B O ktoż jest Páweł? Kto A=
pollos? Jedno słudzy przez
ktoreśćie uwierzyli; á to jáko kaz=
6 demu PAN dał. ☩ Jam sczepił/ A=
pollos c polewał; ále Bog wzrost
7 dał. ☩ A ták áni ten co sczepi jest
czym / áni ten co polewa; ále Bog
8 ktory wzrost dawa. ☩ Lecz ten ktory
sczepi/ y ten ktory polewa, jedno są:
á káżdy swoję zapłátę d weźmie
9 według prace swojey. ☩ Arowiem
jesteśmy pomocnikámi e Bożymi:
Wy Boża rolą / Bożym budyn=
10 kiem f jesteśćie. ☩ Według łáski Bo=
żey / ktora mi jest dána jáko mądry
budowniczy záłożyłem grunt / á
drugi ná nim buduje: wßákże káż=
dy niechaj baczy jáko ná nim budu=
11 je. ☩ Abowiem gruntu innego g nikt
nie może záłożyć / oprocz tego ktory
jest záłożony / ktory jest JEzus
12 CHrystus. ☩ A jeśli kto ná tym
gruncie buduje / złoto / śrebro / ká=
mienie drogie/ drwá/ śiáno/ słomę;
13 ☩ Káżdego robotá jáwna będźie: bo
to dźień pokaże. Gdyż przez ogień
objáwiona będźie; á káżdego ro=
boty jáka jest/ ogień doświadczy. ☩
14 Jeśli czyjá robotá zostánie ktorą
ná nim budował/ zapłátę weźmie. ☩
15 Jeśli czyjá robotá zgore / *ten* ßkodę
podejmie: lecz on sam będźie zácho=
wány; wßákże ták jáko przez ogień.

16 A Zaż q nie wiećie / iż kośćiołem
Bożym jesteśćie/ á Duch Boży
17 mießka w was? ☩ *A* jeśli kto gwałći

ko=

b Dźiej. 18. 2. c 1 Kor. 1. 17. y 4. 19. 2 Kor. 11. 6. 1 Tess. 1. 5. 2 Piotr 1. 16. d Ják. 3. 17. e 1 Kor. 15. 14. f Rzym 16. 25. g Mát. 11. 25. Luka. 10. 21. Janá. 7. 48. h Dźie 3. 17. 1 Tym. 1. 13. i Ezái. 64. 4. k Mátt. 13. 11. 2 Kor. 3. 18. 1 Iand. 2. 27. l Mądr. 7. 21. m 1 Kor. 1. 17. 2 Piotr 1. 16. n Rzym 8. 5. o Ezái. 40. 13. Mądr. 9. 13. Rzym 12. 34.

a Ezái. 18. 9. Żyd. 5. 12. 13. 1 Piotr 2. 2. b 1 Kor 1. 11. Gálát 5. 20. Jákub 3. 14. c Dźiej. 18. 24. y 19. 1. d Psalm 62. 13. Mátt. 16. 27. Rzym 2. 6. y 14. 10. Gálát. 6. 5. e 2 Kor 6. 1. f Efez. 2. 20. g Psalm 118. 22. Ezái. 21. 16. Márk. 16. 18. h 1 Kor. 6. 19. 2 Kor. 6. 16. Żyd. 3. 6. 1 Piotr 2. 5.

kośćioł Boży/tego Bog ſkáźi: ábowiem kośćioł Boży świety jeſt/ ktorym wy jeſteśćie. 18 Niechajże nikt ſámego śiebie nie zwodźi. Jeſli śie kto *ſobie* zda być madrym miedzy wámi ná tym świećie/ niech śie ſtánie głupim áby śie ſtał madrym. 19 Abowiem madrość tego świátá/ głupſtwem jeſt u Bogá. Bo nápiſáno; Ktory chwyta i madre w chytrośći ich. 20 Y záśie: PAN zna myśli k madrych/ iż ſa márnośćia. 21 A ták niech śie nikt nie chlubi ludźmi: ábowiem wßyſtkie rzeczy ſa wáße. 22 Badź Páweł/ badź Apollos/ badź Cefás/ badź świát/ badź żywot/ badź śmierć/ badź przytomne/ badź przyßłe *rzeczy*; wßyſtkie *ſa* wáße. 23 Aleśćie wy Chryſtuſowi/ á Chryſtus Boży.

Rozdział IV.

Prawdźiwego Apoſtołá opiſawßy. 7. zá cześć ſobie ráczey niż zá hánbe uniżenie poczyta. 9. Y znáki pewne przywodźi, z ktorych śie pokázuje. 10. Iż śie áni o chwałe ſwoje. 11. áni o brzuch ſwoj ſtárał. 17. Tymoteuſá záleca. 18. Y ſam przyść do nich obiecuje.

1 TAk niechaj o nas człowiek rozumie jáko o ſługách Chryſtuſowych/ y o ßáfárzách tájemnic a Bożych. 2 A tegoć wiec ßukája przy ßáfárzách/ áby kájdy ználeźiony był wiernym. 3 Alec u mnie to jeſt námniejßa/ żebym był od was ſadzony ábo od b ſadu ludzkiego: lecz y ſam śiebie nie ſadze. 4 Abowiem *choć* nic ná śie nie wiem/ wßákże nie przeto jeſtem c uſpráwiedliwiony; ále ten ktory mie ſadźi/ PAn jeſt. 5 A ták nie ſadźćie d przed czáſem/ ájby PAN przyßedł; ktory też oświeći co ſkrytego jeſt w ćiemnośći/ y objáwi rády ſerc: á tedy kájdy bedźie miał chwałe od Bogá.*

6 A Te rzeczy/ bráćia/ w podobieńſtwie obroćiłem ná śie y ná Apolloſá dla was; ábyśćie śie náuczyli z nas e nád to co nápiſano nie rozumieć/ Iżbyśćie śie jeden dla drugiego nie nádymáli/ przećiwko drugiemu. 7 Abowiem ktoż ćie rożnym czyni? Y coż f maß czegobyś nie wźiął? A jeſliżeś wźiął/ przeczże śie chlubiß/ jákobyś nie wźiął? 8 Jużeśćie náſyceni/ jużeśćie ubogáceni/ bez nas krolujećie: á bodajeśćie krolowáli/ ábyſmy y my z wámi poſpołu krolowáli.

9 BO mam zá to/ iż Bog nas oſtátnie Apoſtoły wyſtáwił/ jákoby ná śmierć g ſkazáne. Abowiem ſtáliſmy śie dźiwowiſkiem świátu/ 10 y Aniołom/ y ludźiom. Myſmy głupi dla Chryſtuſá/ áleśćie wy roſtropni w Chryſtuśie: myſmy ſłábi/ áleśćie wy mocni: wyśćie zacni/ áleſmy my bezecni. 11 Jeßcze áż do tey godźiny y łákniemy y prágniemy/ y nádzy jeſteſmy/ y bywamy policzkowáni/ y tułamy śie: 12 Y prácujemy/ robiac h włáſnymi rekámi. Gdy nas i hánbia/ dobrorzeczemy: gdy nás prześláduja/ 13 znośimy: Gdy nam złorzecza/ modlimy śie *zá nie*. Stáliſmy śie jáko śmiećí tego świátá/ *y jáko* omiećiny u wßyſtkich/ áż do tad. 14 To piße/ nie przeto/ ábym was záwſtydźił; ále jáko dźiatki moje miłe nápominam. 15 Bo chocbyśćie mieli dźieśieć tyśiecy k Pedágogow w Chryſtuśie/ wßákże nie wiele Ojcow *maćie*: bom ja was w JEzuśie l Chryſtuśie przez Ewángelia zpłodźił. 16 Proße was m tedy badźćie náśládowcámi mojimi. 17 Dla tegom poſłał do was Tymoteußá/ ktory jeſt ſyn moj miły y wierny w PAnu: ten wam przypomni drogi moje w Chryſtuśie/ jáko wßedy w kájdym Zborze náuczam.

18 A Ze ták śie niektorzy nádeli/ jákobym nie miał przyść do was. 19 Lecz przyde rychło do was/ jeſli PAn n bedźie chćiał; y poznam nie mowe tych nádetych/ ále moc. 20 Abowiem nie w mowie o *zależy* kroleſtwo Boże/ ále w mocy. 21 Coż chcećie? z rozgali mam przyść do was/ czyli z miłośćia y z Duchem ćichośći?

Rozdział V.

Gromi Koryntczyki, iż ſproſnego wßetecżniká miedzy ſoba ćierpieli. 3. Ktorego Szátánowi oddawa. 6. A ich hárdość zgániwßy. 9. uczy, ktore

Marginal notes: i Job. 5. 13. k Pſalm 94. 11. | I. E. ná N. III. Adwent. a Mátt 24. 45. b G. Dniá. c Job. 9. 2. y 25. 4. d Mátt 7. 1. Rzym 2. 1. e Przyp 3. 7. f Janá. 3. 27. | g Pſalm 44. 23. Rzym 8. 36. 2 Kor. 4. 11. h Dźiej 18. 3. y 20. 34 1 Teſſ. 2. 9. i Mátt 5. 44. Luká. 23. 34. k T. Dźiećiowodzow. l Dźiej. 18. 11. Gálát 4. 19. Filem. v. 10. m Filip. 3. 17. 1 Teſſ. 1. 6. 2 Teſſ. 3. 7. n Dźiej. 18. 21. Żyd. 6. 3. Jákub. 4. 15. o 1 Kor. 2. 4.

wyłocżáć, y jáko śię przećiwko wyłącżonym záchowáć máją.

1 Zápewne słycháć *że jest* miedzy wámi wszetecżeństwo; á tákie wszetecżeństwo / jákie y miedzy Pogány nie bywa miánowáne / áby kto 2 miał mieć a żonę ojcá *swego.* ✠ A wyśćie śię nádeliżá nie ráczeyśćie śię smęćili / áby był uprzątniony z pośrzodku was ten / ktory ten uczynek popełnił. 3 ✠ Przetoż ja / ácżem odległy b ćiáłem / lecż przytomny duchem / jużem jákobym był przytomny osądził / ábyśćie tego ktory to 4 ták popełnił; ✠ Gdy śię w Imieniu PAná nászego JEzusá Chrystusá zgromádźićie / y z duchem mojim y z mocą PAná nászego JEzusá 5 CHrystusá. ✠ Abyśćie *mowię*, oddáli tákiego szátánowi ná zátrácenie ćiáłá; żeby duch był záchowány w 6 on dźień PAná JEzusá. ✠ Nie dobrać *to* chlubá wászá. Azaż nie wiećie / iż trochá c kwásu wszystko záczyniene zákwasza?

7 Wycżyśććieſz tedy stáry kwás / ábyśćie byli nowym zácżynienim jáko przásnymi jesteśćie. Abowiem Báránek nasz Wielkonocny zá nas ofiárowány jest / *to jest* Chry- 8 stus. ✠ A ták obchodźmy Swięto nie w stárym d kwáśie / áni w kwáśie złośći y rozpusty; ále w przásnikách szczerośći y prawdy. *

9 Pisałem wam w liśćie / ábyśćie śię nie mieszáli z wszetecżnikámi. 10 ✠ Ale nie zgołá z wszetecżnikámi tego świátá / ábo z łakomcámi / ábo z drapieżcámi / ábo z báłwochwálcámi: *bo* ináczey / muśielibyśćie z tego świátá wynijść. 11 ✠ Lecż teraz pisałem wam / abyśćie śię nie mieszáli: jesliby kto mieniąc *śię* być brátem / był wszetecżnikiem / ábo łakomcą / ábo báłwochwálcą / ábo obmowcą / ábo pijánicą / ábo zdźiercą / *żebyśćie* z tákowym e y nie 12 jadáli. ✠ Abowiem / coż ja mam sądźić y obce? Azaż wy tych co są do- 13 mowi nie sądźićie? ✠ Ale te ktorzy są obcymi / Bog sądźi. Przetoż uprzątnićie tego złośniká z pośrzodku sámych śiebie.

a 3 Moj. 18. 8. y 20. 11. 5 Moj. 22. 3. y 17. 20.
b Kolos. 2. 5.
c Gálát. 5. 9. LE. ná Niedź. Wielkonocną.
d 2 Moj. 13. 7. 5 Moj. 16. 3.
e Mátt. 18. 17. 2 Teſſ. 3. 14.

Rozdział VI.

Wierny Chrześćiánin nie ma śię z Chrześćiáninem do sądu ludźi niewiernych wytaczáć. 7. Ale ráczey krzywdę ćierpieć. 9. Niecżystośći y wszelákich grzechow ma śię pilnie wystrzegáć. 19. Bo jest kośćiołem Duchá S. 20. y drogo kupiony.

1 Smie ż kto z was májąc sprawę z drugim / sądźić śię przed niespráwiedliwymi / á nie przed 2 świętymi? ✠ Azaż nie wiećie / iż święći będą sądźili świát? A jesli świát od was będźie sądzony / czyliśćie niegodni / ábyśćie sądy mnieysze od- 3 práwowáli? ✠ Azaż nie wiećie / iż Anjoły sądźić będźiemy? A coż *tych* 4 docżesnych rzecży? ✠ Przeto jesliby- śćie mieli sądy o rzecży docżesne / tych ktorzy są napodleyszy we Zborze / 5 ná sąd wysadzajćie. ✠ Ku záwstydzeniu wászemu to mowię. Niemászże miedzy wámi mądrego y jednego / ktoryby mogł rozsądźić mie- 6 dzy bráćią swoją? ✠ Ale śię brát z brátem práwuje; y to przed nie- 7 wiernymi. ✠ Już tedy zápewne jest miedzy wámi niedostátek / że śię z sobą práwujećie. Czemuż ráczey krzywdy a nie ćierpićie? Czemuż 8 ráczey szkody nie podejmujećie? ✠ Owszem b wy krzywdźićie / y do szkody 9 przywodźićie; á to bráćią. ✠ Azaż nie wiećie / iż niespráwiedliwi krolestwá Bożego nie odźiedźiczą? Nie mylćie śię; áni c wszetecżnicy / áni báłwochwálcy / áni cudzołożnicy / áni pieszczotliwi / áni sámcołożnicy / 10 ✠ Ani złodźieje / áni łakomcy / áni pijánicy / áni złorzecząjcy / áni zdźiercy krolestwá Bożego nie o- 11 dźiedźiczą. ✠ A tákimiśćie niektorzy d byli: Aleśćie omyći / áleśćie e poświęceni / áleśćie uspráwiedliwieni w Imieniu PAná JEzusá / y przez Duchá Bogá nászego.

12 Wszystko mi wolno; ále nie wszystko f pożytecżno. Wszystko mi wolno; ále ja śię nie dam 13 zniewolić żadney rzecży. ✠ Pokármy brzuchowi *należą*, á brzuch pokármom: ále Bog y brzuch y pokármy skáźi. ✠ Lecż ćiáło nie *należy* wszetecżeństwu / ále PAnu; á PAn ćiáłu. ✠ 14 Bo Bog y PAná g wzbudźił / y nas

a Przyp. 20. 21. y 24. 29. Mátt. 5. 40. Luka. 6. 29. Rzym. 12. 19. 1 Teſſ. 5. 15. 1 Piotr 3. 9.
b 1 Teſſ. 4. 6.
c Gálát. 5. 19. Efez. 5. 5.
d Efez. 2. 2. Kolos. 3. 7. Tytus. 3. 3.
e 1 Kor. 1. 2.
f 1 Kor. 10. 23.
g Dźiej. 2. 32. Rzym. 6. 4.

15 wzbudźi mocą swoją. ✠ Azaż nie wiećie iż ćiáłá h wásze są członkámi CHrystusowymi? Wziąwszy tedy członki CHrystusowe/ czyli je uczynię członkámi wszetecznice? ✠ 16 Nie daj tego Boże! Aza nie wiećie/ iż ten co śię złącza z wszetecznicą/ jednym ćiáłem *z nią* jest? Abowiem mowi; Będą dwoje jednymi ćiáłem. ✠ 17 A kto śię złącza z PAnem/ 18 jednym duchem jest *z nim*. ✠ Ućiekájćie przed wszeteczeństwem. Wszelki grzech/ ktoryby człowiek popełnił/ oprocz ćiáłá jest; lecz kto wszeteczeństwo płodźi/ przećiwko swemu własnemu ćiáłu grzeszy. ✠ 19 Azaż nie wiećie/ iż ćiáło wásze jest k kośćiołem Duchá Swiętego *ktory* w was jest/ ktorego maćie od Bogá/ 20 á nie jesteśćie sámi swoji: ✠ Abowiemeśćie l drogo kupieni. Wysławiajćież tedy Bogá w ćiele wászym y w duchu wászym/ ktore są Boże.

h Efez. 5. 30. i 1 Moj. 2. 24. Mátt. 19. 5. Márk. 10. 8. Efez. 5. 31. k 1 Kor. 3. 16. 2 Kor. 6. 16. Zyd. 3. 6. 1 Piotr 1. 9. 11. l Dźiej. 20. 18. 1 Kor. 7. 23. 1 Piotr 1. 19.

ROZDZIAL VII.

Tym ktorzy dáru wstrzemięźliwośći od Bogá nie máją, w małżeński stan wstąpić rádźi. 30. Rozwodu małżonkom broni. 18. 20. Aby káżdy w wezwániu swojim trwał upomina. 25. Jákim względem pánieński stan, małżeństwo przechodźi.

1 LEcz o tym cośćie mi pisáli: Dobrzeć by człowiekowi nie tykáć śię 2 niewiásty. ✠ Ale dla *uwdrowánia śię* wszeteczeństwá/ niech káżdy ma swoję własną żonę/ á káżda niech 3 ma swego własnego mężá. ✠ Mąż niech á żenie powinną chęć oddáje; 4 tákże też y żoná mężowi. ✠ Zoná własnego ćiáłá swego w mocy nie ma/ ále mąż: tákże też y mąż własnego ćiáłá swego w mocy nie ma/ 5 ále żoná. ✠ Nie oszukawajćie jeden drugiego/ chyba by z spolnego zezwolenia do czásu/ ábyśćie śię uwolnili b do postu y do modlitwy: á záśię wespoł śię zchodźćie/ áby was szátan nie kuśił dla wászey niepowśćiągliwośći. ✠ 6 Ale to mowię jáko pozwalájąc/ á nie jáko rozkázując. ✠ 7 Abowiem chćiałbym/ áby wszyscy ludźie ták byli/ jáko y ja: áleć káżdy ma swoj własny dar od 8 Bogá; jeden ták/ á drugi owák. ✠ A mowię niežonátym y wdowam: dobrze im jest/ jesliby ták zostáli/ jáko y 9 ja. ✠ Ale jesli śię c wstrzymáć nie mogą / niechże w stan małżeński wstąpią. Boć lepiey w stan małżeński wstąpić/ niż upalenie ćierpieć.

10 TYm záśię ktorzy są w stanie małżeńskim rozkázuję nie ja/ ále PAn/ *mowiąc*; Zeby śię żoná d od 11 mężá nie odłączáłá. ✠ Ale jesliby śię też odłączyłá/ niechajże zostawa bez mężá/ ábo śię niech z mężem pojedna. A mąż żony niechaj nie o- 12 puszcza. ✠ A inszym záśię ja mowię/ á nie PAn: Jesli ktory brát ma żonę niewierną/ á tá z nim przyzwala mieszkáć/ niechże jey nie opu- 13 szcza. ✠ A *jesli* ktora żoná mężá niewiernego ma/ á on przyzwala z nią mieszkáć/ niechże go nie opuszcza. ✠ 14 Abowiem poświęcony jest mąż niewierny przez żonę; y żoná niewierna poświęcona jest przez mężá: bo ináczey dźiatki wásze byłyby nieczystymi; lecz teraz świętymi są. 15 ✠ A jesli ten co jest niewierny chce śię odłączyć/ niechże śię odłączy. Abowiem nie jest niewolnikiem brát ábo śiostrá w tákowych *rzeczách*: áleć ku pokojowi nas Bog powo- 16 łał. ✠ Abowiem co *ty* wiesz żono/ jesli pozyskasz mężá? Abo co *ty* wiesz mężu/ pozyskaszli żonę?

17 JEdnák jáko káżdemu udźielił Bog/ jáko káżdego powołał PAn/ ták niech postępuje. A tákći we wszystkich Zborách stánowię. ✠ 18 Obrzezánym kto powołány jest? niechaj nie wprowadza *ná śię nieobrzezki*. A w nieobrzezce jest kto powołány? Niech śię nie obrzezuje. 19 ✠ Obrzezká nic e nie jest/ tákże nieobrzezká nic nie jest: ále záchowywánie przykazań Bożych. ✠ 20 Káżdy w tym powołániu/ w ktorym f 21 powołány jest/ niech zostawa. ✠ Jesleś powołány niewolnikiem/ niedbayże *ná to*: ále jesli też możesz być wolnym/ ráczey *wolnośći* używaj. ✠ 22 Abowiem kto w PAnu powołány jest niewolnikiem/ wolny jest w PAnu: tákże też kto jest powołány wolnym/ niewolnikiem jest CHrystuso- 23 wym. ✠ Drogośćie g kupieni; nie bądźćie niewolnikámi ludzkimi.

a 1 Piotr 3. 7. b Joel. 2. 16. c 1 Tym. 5. 14. d Málá. 2. 16. Mátt. 5. 32. y 19. 9. Márk. 10. 8. 11. Luká. 6. 18. Efez. 5. 31. e Gálát. 5. 6. f Efez. 4. 1. Filip. 1. 27. Kolos. 1. 1. 1 Tess. 2. 12. g 1 Kor. 6. 20. 1 Piotr 1. 19.

24 Káždy tedy jákim jest powołány/ brácia/ tákim niechaj zostawa przed Bogiem.

25 A O Pánnách rozkazánia PAńskiego nie mam: wßákże rádę dawam jáko ten, ktoremu PAN z miłośierdźia swego dał/ áby był wiernym. 26 Mniemam tedy/ że to jest rzecz dobra dla náſtępującey potrzeby: że jest rzecz dobra/ człowiekowi ták być. 27 Przywiązałeś śie do żony: nie ßukajże rozwiązánia: rozwiązányś od żony? nie ßukajże żony. 28 A jeślibyś śie ożenił/ nie zgrzeßyłeś: jeśliby tež Pánná ßłá zá mąż/ nie zgrzeßyłá. Wßákże utrapienie h w ciele tákowi mieć będą: lecz ja was ßánuję. 29 A toć mowię bráćia/ ponieważ czás potomny ukrocony i jest: áby y ći ktorzy żony máją/ byli/ jákoby ich nie mieli. 30 A ktorzy płáczą/ jákoby nie płákáli: á ktorzy śie rádują/ jákoby śie nie rádowáli: á ktorzy 31 kupują/ jákoby nie trzymáli. A ktorzy używáją tego świátá/ jákoby źle nie używáli: bo przemija k kßtałt tego świátá. 32 A chcę ábyśćie wy byli bez kłopotu. Bo kto nie ma m żony/ stára śie o rzeczy PAńskie/ jákoby śie podobał PAnu. 33 Ale kto śie ożenił/ stára śie o rzeczy tego świátá/ jákoby śie podobał żenie. 34 Jest rożność miedzy mężátką y pánną: Ktora nie ßłá zá mąż/ stára śie o rzeczy PAńskie/ áby byłá święta y ćiáłem y duchem; ále ktora ßłá zá mąż/ stára śie o rzeczy tego świátá/ jákoby śie podobáłá mężowi.

35 A Toć mowię ku dobremu wáßemu: nie ábym śidło ná was wrzućił; ále ábyśćie słußnie y przystojnie stáli przy PAnu bez rozerwánia. 36 A jeśli kto mniema/ że nie przystojnie sobie poczyna z pánną swoją/ gdyby z lat swojich wyßłá/ y do tegoby jey przyßło: co chce niechaj czyni/ nie grzeßy; niechże idźie zá mąż. 37 Ale kto státecznie postánowił w sercu swym potrzeby tego nie májąc/ lecz ma w mocy własną swoję wolą/ y to usądźił w sercu swym/ áby záchował pánnę 38 swoję/ dobrze czyni. A ták ten kto dawa zá mąż; dobrze czyni: ále ktory nie dawa zá mąż/ lepiey czyni. 39 Żoná związána n jest Zakonem/ poki żywie mąż jey: á jeśliby umárł mąż jey/ wolna jest/ áby ßłá zá kogo chce; tylko w PAnu. 40 Ale ßczęśliwßa jest/ jeśliby ták zostáłá według rády mojey. A mniemam że y ja mam Duchá o Bożego.

h 1 Moj. 3. 16. 17. i Job. 7. 1. y 9. 25. y 14. 1. Psalm 103. 15. k Ezái. 40. 6. 1 Piotr 1. 24. 1 Janá 2. 17. Jákub 1. 10. y 4. 14. l Luka. 12. 15. m 1 Tym. 5. 5. n Rzym. 7. 2. o 1 Tess. 4. 8.

ROZDZIAŁ VIII.

Od tąd áż do końcá dźieśiątego rozdźiału upomina, áby śie od nieczystych báłwáńskich pokármow Koryntczykowie wstrzymawáli. 8. Złe używánie wolnośći Chrześćiáńskiey náprawuje. 9. Y áby wiádomość y wolność náßá miłośćią midrkowána byłá, uczy.

1 A O rzeczách ktore báłwánom ofiárowáne bywáją wiemy/ iż wßyscy umiejętność mamy. Umiejętność nádyma/ ále miłość buduje. 2 A jeśli kto mniema żeby co umiał/ jeßcze nic nie umie/ ták jákoby miał umieć. 3 Lecz jeśli kto miłuje Bogá/ ten jest wyuczony od niego. 4 A przetoż o pokármiech ktore bywáją báłwánom ofiárowáne/ wiemy iż a báłwan ná świećie nic nie jest; á iż niemáß żadnego inßego b Bogá/ tylko jeden: 5 Bo choć są/ ktorzy bogámi názywáni bywáją y ná niebie y ná ziemi: (jákoż jest wiele bogow y wiele pánow.) 6 Ale my mamy c jednego Bogá Ojcá/ z ktorego wßystko/ á my w nim; y jednego d PAná JEzusá CHrystusá/ przez ktorego wßystko/ á my przezeń. 7 Ale nie we wßystkich jest tá umiejętność. Abowiem niektorzy e sumnienie májąc dla báłwáná áż do tąd/ jedzą jáko rzecz báłwánom ofiárowáną; á sumnienie ich będąc mdłe/ pokaláne bywa. 8 Aleć nas pokarm nie záleca Bogu: Bo choćbyśmy jedli/ nic nam nie przybywa; a choćbyśmy y nie jedli/ nic nam nie ubywa. 9 Jednák f bacźćie/ áby snadź tá wolność wáßá nie byłá 10 mdłym ku zgorßeniu. Abowiem jeśliby kto ujrzał ćiebie ktory masz umiejętność/ w báłwochwálni śiedzącego; ázaż sumnienie onego ktory jest mdły/ nie będźie pobudzone ku jedzeniu rzeczy báłwánom ofiáro-

a 1 Kor. 10. 19. b 5 Moj. 4. 35. y 32. 39. Márk. 12. 31. c 5 Moj. 6. 4. Efez. 4. 6. d Jand. 13. 13. 1 Kor. 12. 3. e 1 Kor. 10. 28. f Gálát. 5. 13.

11 wánych? ✠ Y zginie dla oney twojey g umiejętnośći brát mdły/ zá 12 ktorego Chrystus umárł. ✠ A grzesząc ták przećiwko bráći y mdłe ich sumnienie obrażájąc / grzeszyćie 13 przećiwko Chrystusowi. ✠ Przeto/ jeśli pokarm gorszy brátá h mego/ nie będę jadł mięsá ná wieki/ ábym brátá mego nie zgorszył.

ROZDZIAŁ IX.

Pokázuje jáko wolnośći Chrześćiáńskiey záżywájąc. 15. dobrowolnie śię wstrzymawał. 18. 22. żeby kogo w rzeczách śrzednich nie zgorszył. 24. A nász żywot do záwodu przyrownywa.

1 Izalim nie jest Apostołem? Izalim nie jest wolnym? Izalim JEzusá CHrystusá PAná á nászego nie widźiał? Izali wy nie jesteśćie praca b moja w PAnu? ✠ 2 Choćbym innym nie był Apostołem/ álem wam jest: ábowiem pieczęćią Apostolstwá mego wy jesteśćie w PAnu. ✠ 3 Tác jest obroná mojá przećiwko tym ktorzy mię sądzą. ✠ 4 Izali nie mamy wolnośći jeść y 5 pić? ✠ Izali nie mamy wolnośći wodźić z sobą śiostry żony/ jáko y drudzy Apostołowie y bráćia PAńscy/ y Cefás? ✠ 6 Izali ja tylko y Bárnábasz nie mamy wolnośći/ ábyśmy nie prácowáli? 7 Ktoż kiedy służy żołnierską swoim kosztem? ✠ Ktoż sádźi winnicę/ á owocu jey nie pożywa? ✠ 8 Abo kto trzodę páśie/ á mleká trzody nie pożywa? Izali to obyczájem ludzkim mowię? Izali y zakon tegoż nie mowi? ✠ 9 Abowiem w Zakonie Mojżeszowym nápisano; Nie záwiążesz c gęby wołowi młocącemu: Izali śię Bog o woły stára? 10 Czyli zgołá dla nas to mowi? ✠ Abowiem dla nas to nápisano; Gdyż w nádźiejey ma oráć ten co orze: á kto młoći w nádźiejey / nádźieje swojey má być uczestnikiem. ✠ 11 Ponieważeśmy my wam duchowne dobrá d śiáli/ wielkaż to gdybyśmy 12 wásze ćielesne żęli? ✠ Jesliż inszy tey wolnośći nád wámi używáją/ czemu nie ráczey my? A wszákżeśmy tey wolnośći e nie używáli/ ále wszystko znaszamy/ ábyśmy jákiego wstrętu Ewángeliey CHrystusowey nie uczynili. 13 ✠ Azaż nie wiećie/ iż ći ktorzy około rzeczy świętych prácują/ z świętych rzeczy f jadáją/ á ktorzy ołtarzá pilnują / społną cząstkę z ołtarzem máją. ✠ 14 Ták też PAn postánowił tym g ktorzy Ewángelią opowiádáją/ áby z Ewángeliey żyli. ✠ 15 Alem ja nic z tych rzeczy nie używał.

Y Nie pisałem tego/ áby śię ták przy mnie dźiało: bo mnie dáleko lepiey umrzeć/ niżby kto przechwalánie moje miał prożnym uczynić. ✠ 16 Bo jeśli Ewángelią opowiádam/ nie mam śię czym chlubić; gdyż tá powinność ná mnie leży? A biádá mnie jeślibym Ewángeliey nie opowiádał. ✠ 17 Abowiem jeśli to dobrowolnie czynię/ mam zapłátę: jeśli poniewolnie/ száfárstwá mi powierzono. ✠ 18 Jákaż tedy mam zapłátę? Abym Ewángelią opowiádájąc/ bez nákłádu wystáwił Ewángelią CHrystusowę/ ná to żebym źle nie używał wolnośći mojey przy Ewángeliey. ✠ 19 Abowiem będąc wolnym od wszystkich/ sámegom śiebie uczynił niewolnikiem wszystkim/ ábym ich więcey pozyskał. ✠ 20 Y stałem śię Żydom jáko Żyd/ ábym Żydy pozyskał: á tym ktorzy są pod zakonem/ jákobym był pod zakonem / ábym te ktorzy są pod zakonem pozyskał: ✠ 21 Tym ktorzy są bez zakonu/ jákobym był bez zákonu/ (nie będąc bez zakonu Bogu/ ále będąc pod zakonem CHrystusowi) ábym pozyskał te ktorzy są bez zakonu: ✠ 22 Stałem h śię mdłym jáko mdły/ ábym mdłe pozyskał. Wszystkim stałem śię wszystko / ábym przećię niektore zbáwił. ✠ 23 A to czynię dla Ewángeliey/ ábym śię jey stał uczestnikiem.

24 Azaż nie wiećie/ iż ći ktorzy w zawod bieżą wszyscy wiec bieżą/ lecz jeden zákład bierze? Tákże bieżćie/ ábyśćie otrzymáli. ✠ 25 A káżdy ktory i śię potyka/ we wszystkim śię powśćiąga: oni wprawdźie áby wźięli koronę skáźitelną/ ále my k nieskáźitelną. ✠ 26 Ja tedy ták bieżę/ nie jáko ná niepewną; ták szermuję/ nie jáko wiátr bijąc. ✠ 27 Ale karzę ćiáło moje / y w niewolą

g Rzym 14.15. h Rzym 14.21. a Dziej. 21.17. 1 Kor. 15. 8. b 1 Kor. 4. 15. c 5 Moj 25. 4. 1 Tym. 5. 18. d Rzym 15.23. e Dziej. 20.33. 2 Kor. 11.7.8 y 12.13 1 Tess. 2. 9.

f 5 Moj 18. 1. g Mátt 10.10. h Rzym 15. 1. Gálat 6. 1. I.E. ná N. Stá regoza pisu. i 2 Tym. 2. 4. k 2 Tym. 4. 8. Jákub 1. 12.

podbijam; Abym snadź inszym każąc/ sam nie był odrzucony.

ROZDZIAŁ X.

Przykładem Żydow, ktorzy świątości y zádátki łáski Bożey jáko y my mieli. 6. upomina ábyśmy śię złych pożądliwośći strzegli. 9. CHrystusá nie kuśili, chcemyli ujść karánia ktore one potkáło. 14. A iżby stołu CHrystusowego uczestnicy, z szátánem śię nie kumáli. 24. Y w rzeczách wolnych nikomu zgorszenia nie dawáli.

1 A Nie chcę ábyśćie nie mieli wiedźieć bráćia/ iż a Oycowie nászy wszyscy pod obłokiem byli/ y 2 wszyscy przez b morze przeszli: Y wszyscy w Mojżeszá ochrzczeni są w 3 obłoku y w morzu. Y wszyscy tenże pokarm c duchowny jedli: Y 4 wszyscy tenże napoj d duchowny pili. Abowiem e pili z opoki duchowney ktora zá nimi szłá: á tá opoká byłá CHrystus. *

5 Lecz większey częśći z nich nie upodobał sobie Bog. Abowiem polegli f ná puszczy.

6 A Te rzeczy stáły śię nam zá wzor ná to/ ábyśmy złych rzeczy nie pożądáli/ jáko y oni g pożądáli. 7 Nie bądźćież tedy bałwochwálcámi/ jáko niektorzy z nich/ ták jáko nápisano; Siadł h lud áby jadł y 8 pił/ y wstáli grác. Ani śię dopuszczajmy wszeteczeństwá/ jáko śię i niektorzy z nich wszeteczeństwá dopuszczáli: y pádło k ich jednego dniá dwádźieśćiá y trzy tyśiące. 9 Ani kuśmy CHrystusá/ jáko niektorzy l z nich kuśili/ y od wężow 10 poginęli. Ani szemrzyćie/ jáko m niektorzy z nich szemráli/ y poginęli 11 od tego ktory wytraca. A te wszystkie rzeczy przydáły śię im zá wzor/ á nápisáne są dla nápomnienia nászego/ ná ktore koniec świátá 12 przyszedł. A ták kto mniema że stoi/ niechże pátrza/ áby nie upadł. 13 Pokuszenie śię was nie jęło/ tylko n ludzkie: ále wierny ć jest o Bog/ ktory nie dopuśći/ ábyśćie byli kuszeni nád możność wászę, ále uczyni z pokuszeniem y wyśćie/ ábyśćie wy znośić mogli. *

14 P Rzetoż namilszy moji/ ućiekajćie przed bałwochwálstwem. 15 Jáko mądrym mowię; rozsądźćież 16 wy co mowię. Kielich błogosłáwienia ktory błogosłáwiemy/ izali nie jest społecznośćią krwie CHrystusowey? Chleb ktory łamiemy/ izali nie jest społecznośćią ćiáłá CHrystusowego? 17 Abowiem jednym chlebem/ jednym ćiáłem wiele nas jest; bo wszyscy chlebá jednego jesteśmy 18 uczesnikámi. Pojrzyćie ná Izráelá ktory jest według ćiáłá: Izaż ći ktorzy jedzą ofiáry/ nie są uczesnikámi Ołtarzá? 19 Coż tedy mowię? Żeby bałwan p miał być czym/ á iżby to co bywa bałwánom ofiárowano miáło czym być? 20 Owszem powiádam; Iż to co Pogánie ofiárują/ dyabłom q ofiárują á nie Bogu. A nie chćiałbym/ ábyśćie byli uczesnikámi dyabłow. 21 Nie możećie pić kielichá PAńskiego/ y kielichá dyabelskiego: nie możećie być uczesnikámi stołu PAńskiego y stołu dyabelskiego. 22 Y mamyż draźnić PAná? Izáliśmy mocnieyszy niżeli on?

23 W Szystko r mi wolno/ ále nie wszystko pożyteczno. Wszystko mi wolno/ ále nie wszystko buduje. 24 Nikt niechaj nie szuka tego co jest jego/ ále káżdy co jest bliźniego. 25 Cokolwiek w játkách przedawáją/ jedzćie; nic nie pytájąc dla sumnienia. 26 Abowiem PAńska s jest ziemiá/ y nápełnienie jey. 27 A jesliby was kto záprośił z niewiernych/ á chcećie iść: wszystko co przed was położą/ jedzćie; nic nie pytájąc dla 28 sumnienia. Ale jesliby wam kto rzekł t To jest bałwánom ofiárowáne: Nie jedzćie dla onego ktory to oznájmił/ y dla sumnienia. Abowiem PAńska jest ziemiá/ y nápełnienie jey. 29 A powiádam dla u sumnienia/ nie twe°/ ále onego drugiego. Bo przecz że wolność mojá ma być osądzona od cudze° sumnienia? 30 A ponieważ u ja z dźiękowániem pożywam; czemuż to mam być bluźniony/ zá co ja dźiękuję? 31 Przetoż x lub jećie/ lub pijećie/ lub cokolwiek czynićie/ wszystko ku chwale 32 Bożey czyńćie. Nie bądźćie y obráżeniem/ y Żydom/ y Grekom/ y

Margin notes (left): a 2 Moj. 13.21. 4 Moj. 9. 18. 5 Moj. 1. 33. Psalm 78.14. y 105. 39. b 2 Moj. 14.22. c 2 Moj. 16.14. 15. d 4 Moj. 24.11. Psalm 78.15. e 2 Moj. 17. 6. f 4 Moj. 14.35. y 26. 65. Ew. ná N. IX. po S. Trojcy. g 4 Moj. 11.14. Psalm 106. 14. h 2 Moj. 32. 6. i 4 Moj. 25.1.4. 5.6.7. k 2 Moj. 32.27. l 4 Moj. 21. 6. Mądr. 16. 5. Psalm 106. 14. m 4 Moj. 14.36. n Żyd. 11. 4.

Margin notes (right): o 1 Kor. 2. 9. 1 Tess. 5. 24. p 1 Kor. 8. 4. q 5 Moj. 32.17. Psalm 106. 37. r 1 Kor. 6. 12. s 2 Moj. 19.15. 5 Moj. 10.14. Psalm 24. 1. y 50.12. Jerem. 22. 5. t 1 Kor. 8. 7. u Dźiej. 27.35. Rzym. 14. 6. x Kolos. 3. 17. y Rzym. 14.13. 2 Kor. 6. 4.

33 Zborowi Bożemu. ♣ Jáko y ja we wßystkim śię wßystkim podobam; nie ßukájąc w tym swego pożytku/ ále wielu ich/ áby byli zbáwieni.

Rozdział XI.

Vczy áby śię we zborze meżczyzná y białe głowy przystojnie á uczćiwie záchowáli. 16. Zátym lekkomyślność przy używániu Wieczerzy P Áńskiey. 21. y biesiády przy niey gromi. 23. A one do ustáwy Chrystusowey. 33. y do porządku dobrego prowádźi.

1 Bądźćie násládowcámi a mojimi/ jákom y ja Chrystusow.
2 ♣ A chwalę was brácia/ iż pámiętaćie wßystkie moje *náuki*, a jákom wam podał/ podánia trzymaćie. ♣
3 A chcę ábyśćie wiedźieli/ iż káżdego męża głową jest b Chrystus/ á głową niewiásty mąż/ á głową Chrystusową Bog. ♣
4 Káżdy mąż gdyż śię modli ábo prorokuje z przykrytą głową/ ßpeći głowę swoję. ♣
5 Y káżda niewiástá gdy śię modli ábo prorokuje nie nákrywßy głowy swojey/ ßpeći głowę swoję: boć to jedno/ á toż jest jákoby ogolona byłá.
6 ♣ Abowiem jeśli śię nie nákrywa niewiástá/ niechże śię też strzyże. ♣ A jeśli ßpetna rzecz jest niewieśćie strzydz śię ábo golić/ niechże śię nákrywa.
7 ♣ Abowiem mąż nie ma nákrywáć głowy; gdyż jest c wyobráżeniem y chwałą Bożą; ále niewiástá jest chwałą mężowa.
8 ♣ Bo mąż nie jest z niewiásty/
9 ále niewiástá z mężá. ♣ Abowiem mąż nie jest stworzony d dla niewiásty/
10 ále niewiástá dla mężá. ♣ A przetoż niewiástá powinna mieć władzą e ná głowie/ dla Anjołow. ♣
11 A wßákże mąż nie jest bez niewiásty/ áni niewiástá nie *jest* bez mężá w
12 PAnu: ♣ Abowiem jáko niewiástá z mężá jest/ ták też mąż przez niewiástę: jednák wßystkie rzeczy są z
13 Bogá. ♣ Sámi u śiebie rozsądźćie/ przystoili niewieśćie bez nákryćia
14 modlić śię Bogu. ♣ Azaż was y sámo przyrodzenie nie uczy/ iż mężowi/ gdyby włosy zápußczał/ jest mu
15 ku zelżywośći. ♣ Ale niewiástá jeśli zápußcza włosy/ jest jey ku poczćiwośći; przeto iż jey włosy dáne są zá
16 przykryćie. ♣ A jeśliby śię kto zdał być swarliwym; my tákiego obyczáju nie mamy/ áni Zbory Boże.
17 A To opowiádájąc/ nie chwalę/ że śię nie ku lepßemu ále ku
18 gorßemu zchodźićie. ♣ Abowiem naprzod gdy śię wy zchodźićie we Zborze/ słyßę iż rozerwánia bywáją miedzy wámi; y poniekąd wierzę.
19 ♣ Boć muszą być f kácerstwá miedzy wámi/ áby ći ktorzy są doświadczeni/ byli jáwnymi miedzy
20 wámi. ♣ Gdy śię wy tedy wespoł zchodźićie/ nie jest to używáć Wieczerzy PAńskiey.
21 ♣ Abowiem káżdy wieczerzą swoję pierwey zjada/ y jeden łáknie/ á drugi jest pijány. ♣
22 Azaż domow nie maćie do jedzenia y do pićia? Abo Zborem Bożym gárdźićie/ y záwstydzaćie te ktorzy nie máją? Coż wam rzekę? Pochwalęż was? W tym nie chwálę.
23 ABowiem jam wźiął g od PAná com też wam podał: Iż PAN JEzus tey nocy ktorey był h wy-
24 dan/ wźiął chleb: ♣ A podźiękowawßy złamał/ y rzekł: Bierzćie/ jedźćie: To jest ćiáło moje ktore zá was bywa łamáne: to czyńćie ná
25 pámiątkę moję. ♣ Tákże y kielich gdy było po wieczerzy/ mowiąc: Ten kielich jest nowy Testáment we krwi mojey: to czyńćie/ ile kroć pić będźie-
26 ćie ná pámiątkę moję. ♣ Abowiem ile kroć byśćie jedli ten chleb/ y ten kielich byśćie pili/ śmierć PAńską
27 opowiádajćie/ áżby przyßedł. ♣ A ták ktoby jadł ten chleb ábo pił ten kielich PAński niegodnie/ będźie winien ćiáłá y krwie PAńskiey. ♣
28 Niechże tedy człowiek sámego śiebie i doświadczy/ á ták niech je z chlebá *tego*, y z kielichá tego niechaj
29 pije. ♣ Abowiem kto je y pije niegodnie/ sąd sobie sámemu je y pije/ nie rozsądzájąc ćiáłá PAńskiego. ♣
30 Dla tego miedzy wámi wiele jest słábych y chorych/ y nie máło ich
31 zásnęło. ♣ Bo gdybyśmy śię sámi rozsądzáli/ nie bylibyśmy sądzeni ♣
32 Lecz gdy sądzeni bywamy/ od PAná bywamy ćwiczeni/ ábyśmy z świátem nie byli potępieni. *
33 A Ták brácia moji/ gdy śię zchodźićie ku jedzeniu/ oczekawajćie

a 1 *Kor.* 4. 16. *Filip.* 3. 17. 1 *Tess.* 1. 6. 2 *Tess* 3. 9.
b *Efes.* 5. 23.
c 1 *Moj.* 1. 26. y 5. 1. y 9. 6. *Mądr.* 2. 23. *Efes.* 2. 24. *Kolos.* 3. 10.
d 1 *Moj.* 2. 18.
e *T. Nákryćie, znák władzy mężowey nád sobą.*
f 1 *Jan.* 2. 19.
LE. ná Wielki czwartek.
g *Galát* 1. 12.
h *Mátt.* 16. 26. *Márk.* 14. 22. *Luk.* 22. 17.
i 2 *Kor.* 13. 5.

34 ćie jedni drugich. ✠ A jeśli kto łáknie niechże je domá; ábyśćie śię ná sąd nie zchodźili. ✠ A inne *rzeczy* gdy przydę/ postánowię.

ROZDZIAŁ XII.

Jáko rozne dáry duchowne. 7. ku spolnemu budowániu. 12. y zgodźie w jednym ćiele CHrystusowym, śćiągáć śię máją. 14. W podobieństwie członkow ćiáłá człowieczego. 28. Zátym rozne urzędy ktore są w Kośćiele Bożym, wypisuje.

1 A O duchownych *dárzech*, bráćia/ nie chcę ábyśćie wiedźieć nie mieli. 2 ✠ Wiećie iż gdyśćie Pogány byli/ do báłwánow niemych/ jáko was wodzono/ *dáliśćie śię* prowádźić. 3 ✠ Przetoż oznájmuję wam/ iż nikt przez Duchá a Bożego mowiąc/ nie rzecze Jezusá być przeklęctwem: y nikt nie może názwáć JEzusá b PAnem/ tylko przez Duchá Swiętego. 4 ✠ A rozne są c dáry/ ále tenże Duch. 5 ✠ Y rozne są posługi/ ále tenże PAn. 6 ✠ Y rozne są spráwy/ ále tenże Bog ktory spráwuje wszystko we wszystkich. 7 ✠ A káżdemu bywa dáne objáwienie duchá ku pożytkowi. 8 ✠ Abowiem jednemu przez Duchá bywa dána mowá mądrośći; á drugiemu mowá umiejętnośći/ przez tegoż Duchá: 9 ✠ A drugiemu wiárá w tymże Duchu: á drugiemu dar uzdrawiánia/ w tymże Duchu: á drugiemu czynienie cudow: á drugiemu proroctwo: á drugiemu rozeznánie duchow: 10 ✠ A drugiemu rozmáite języki: á drugiemu wykłádánie językow. 11 ✠ A to wszystko spráwuje d jeden á tenże Duch/ udźieláiąc z osobná káżdemu jáko chce.

12 A Bowiem jáko ćiáło jedno jest/ á członkow e ma wiele; ále wszystkie członki ćiáłá jednego choć ich wiele jest/ są jednym ćiáłem: ták y CHrystus. 13 ✠ Abowiem przez jednego Duchá my wszyscy w jedno ćiáło jesteśmy ochrzczeni/ bądź Żydowie/ bądź Grekowie/ bądź niewolnicy/ bądź wolni: á wszyscy nápojeni jesteśmy jednym Duchem. 14 ✠ Abowiem ćiáło nie jest jednym członkiem/ ále wiela. 15 ✠ Jeśliby rzekłá nogá: Ponieważem nie jest ręką/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 16 A jeśliby rzekło ucho: ✠ Ponieważem nie jest okiem/ nie jestem z ćiáłá: Izali dla tego nie jest z ćiáłá? 17 ✠ Jeśliż wszystko ćiáło jest okiem/ gdźież słuch? A jeśliż wszystko słuchem/ gdźież powonienie? 18 ✠ Ale teraz Bog ułożył członki/ káżdy z nich z osobná w ćiele jáko chćiał. 19 ✠ A jeśliby wszystkie były jednym członkiem/ gdźieżby było ćiáło. 20 ✠ Ale teraz áczci jest wiele członkow/ lecz jedno jest ćiáło. 21 ✠ Niemoże tedy rzec oko ręce; Nie potrzebuję ćię: Abo záś głowá nogam; Nie potrzebuję was. 22 ✠ Y owszem dáleko więcey członki/ ktore śię zdádzą być námdlejsze w ćiele/ potrzebni są. 23 ✠ A ktore mamy zá nanieposćiwsze w ćiele/ tym większą poczćiwość wyrządzamy; á nieposćiwe *członki* násze/ obfitszą poczćiwość máją. 24 ✠ Bo poczćiwe *członki* násze *tego* nie potrzebują: lecz Bog ták umiárkował ćiáło/ dawszy *członkowi*, ktoremu *czći* nie dostawá/ obfitszą poczćiwość: 25 ✠ Aby nie było rozerwánia w ćiele; ále/ iżby jedne członki o drugich jednákież stáránie miáły. 26 ✠ A przetoż jeśliże jeden członek ćierpi/ ćierpią z nim wszystkie członki: á jeśli bywa uczczony jeden członek/ rádują śię z nim wszystkie członki.

27 { Ecz wy jesteśćie f ćiáłem CHrystusowym y członkámi káżdy z osobná. 28 ✠ A niektore Bog postánowił we Zborze: naprzod g Apostoły/ potym Proroki/ po trzećie h Náuczyćiele; potym i cudotworce/ potym dáry uzdrawiánia/ pomocniki/ rządce/ rozmáitość językow. 29 ✠ Izali wszyscy są Apostołámi? Izali wszyscy Prorokámi? ✠ 30 Izali wszyscy Náuczyćielámi? Izali wszyscy cudotworcámi? Izali wszyscy máją dáry uzdrawiánia? Izali wszyscy językámi mowią? Izali wszyscy tłumáczą? 31 ✠ Stárajćie śię usilnie o leypsze dáry. A *ja* wam jeszcze zacnieyszą drogę ukażę.

ROZDZIAŁ XIII.

Záleca miłość, bez ktorey by nazacnieysze dáry Boże, nie są pożyteczne 4. Pokázuje własnośći, jey známie-

I.E. ná N. X. po S. Trjcy

a Márk. 9. 39.

b Janá. 13. 13. 1 Kor. 8. 6. Filip. 2. 11.

c Rzym. 12. 6.

d Rzym 12. 3. 1 Kor. 7. 7.

e Rzym. 12. 4. Efez. 4. 4.

f Efez. 1. 23.

g Efez. 4. 11.

h Dźiej. 5. 1.

i G. Mocy. T. Moc cudow czynienia.

nite. 10. Dla trwáłośći nád wßyſtkie inſze cnoty jeſt zacnieyßa.

LE. *ná N. Zapuſtną*

1 Choćbym mowił języká mi ludzkimi y Anjelſkimi, á miłośći bym nie miał, ſtałem śię *jáko* miedź brząkájąca ábo cymbał brzmiący. 2 Y choćbym miał proroctwo, y wiedźiałbym wßyſtkie tájemnice, y wßelką umiejętność: y choćbym miał wßyſtkę a wiárę, ták żebym góry przenośił, á miłośći bym nie miał, nićem nie jeſt. 3 Y choćbym wynáłożył ná żywność *ubogich* wßyſtkę máiętność moję, y choćbym wydał ćiáło moje ábym był ſpalony, á miłośći bym nie miał, nic mi *to* nie pomoże. 4 Miłość jeſt długo b ćierpliwa, dobrotliwa jeſt: miłość nie zájrzy, miłość nie jeſt roſpuſtna, nie nádyma śię: 5 Nie czyni nic nieprzyſtojnego, nie ßuka ſwojich c rzeczy, nie jeſt porywczá *do gniewu*, nie myśli złego: 6 Nie ráduje śię z nieſpráwiedliwośći; ále śię ráduje z prawdy: 7 Wßyſtko okrywa, wßyſtkiemu wierzy, wßyſtkiego śię ſpodźiewa, wßyſtko ćierpi. 8 Miłość nigdy nie uſtawa: Bo choć *ſą* proroctwá, te zniſzczeją: choć języki, te uſtáną: choć umiejętność, wniwecz śię obróći. 9 Abowiem po części znamy, y po części prorokujemy. 10 Ale gdy przydźie to co jeſt doſkonáłego, tedy to co jeſt po cżęśći, zniſzczeje. 11 Pokim był dźiećięćiem, mowiłem jáko dźiećię, rozumiałem jáko dźiećię, rozmyślałem jáko dźiećię: lecż gdym śię ſtał mężem, zániechałem rzeczy dźiećińſkich. 12 Abowiem teraz widźiemy d przez zwierćiádło, *y niby* w gádce: ále ná on czás twarzą w twarz. Teraz poznawam po częśći; ále ná on czás poznam, jákom y poznány jeſt. 13 A teraz zoſtawa wiárá, nádźieja, miłość, te trzy rzeczy: lecż z nich nawiętßa jeſt miłość.*

a *Mátt.* 17.20. y 21.21. *Márk.* 11.23.

b *Przyp.* 10.12. 1 *Piotr.* 4. 8.

c *Filip.* 2.4.21.

d 2 *Kor.* 3. 18. y 5.7.

ROZDZIAŁ XIV.

Dáry w kośćiele Bożym jedne nád drugie wyżße y żacnieyße. 12. ktorych y ku wykładániu piſm, y ku budowániu wßyſtkiego Kośćiołá Bożego używáć potrzebá. 34. Niewiáſtam śię we Zborze PAńſkim uczyć niegodźi.

1 Náśláduyćie miłośći, ſtárajćie śię uśilnie o dáry duchowne: lecż náwięcey ábyśćie prorokowáli. 2 Abowiem kto mowi językiem *obcym*, nie ludźiom mowi, ále Bogu: Bo żaden nie ſłucha, lecż *on* duchem mowi tájemnice. 3 Ale kto prorokuje, mowi ludźiom a zbudowánie, y nápominánie, y poćiechę. 4 Kto językiem *obcym* mowi, ſámego śiebie buduje: ále kto prorokuje, *ten* Zbor buduje. 5 A chćiałbym ábyśćie wy wßyſcy językámi mowili, ále ráczey ábyśćie prorokowáli. Abowiem więtßy *jeſt* ten co prorokuje, niż ten co językámi *obcymi* mowi; chybá żeby tłumáczył, áby Zbor brał zbudowánie. 6 TEraz tedy brácia, gdybym przyßedł do was językámi *obcymi* mowiąc, coż wam pomogę, jeſlibym wam nie mowił ábo przez objáwienie, ábo przez umiejętność ábo przez proroctwo, ábo przez náukę. 7 Wßák *y rzeczy* nie żywe, ktore dźwięk wydawáją jáko piſzczałká ábo Cytrá: jeſliby roznego dźwięku nie wydawáły, jákoż poznano będźie co ná piſzczałce ábo co ná cytrze gráją? 8 Abowiem jeſliby trąbá niepewny głos dáłá, ktoż śię do boju gotowáć będźie? 9 Tákże y wy, jeſlibyśćie językiem nie wydáli mowy dobrze zrozumiátelney, jákoż będźie rozumiano co śię mowi? Abowiem będźiećie *tylko* ná wiátr mowić. 10 Ták wiele, jáko ſłychawamy, jeſt roznych głoſow ná świećie; ániż nie jeſt bez głoſu. 11 Jeſlibym tedy nie znał mocy głoſu, będę temu ktory mowi, cudzoźiemcem: á ten co mowi, będźie mi *tákże* cudzoźiemcem. 12 TAkże y wy poniewaź śię uśilnie ſtáraćie o dáry duchowne, ßukajćie tego ábyśćie obfitowáli ku 13 zbudowániu Zboru. Dla tego kto mowi *obcym* językiem, niech śię modli áby mogł tłumáczyć. 14 Bo jeſlibym śię modlił *obcym* językiem, modlić śię moj duch; ále rozum moj 15 jeſt bez pożytku. Coż tedy jeſt? Będę śię modlił duchem, będę śię też

a *Luká.* 24.32. 2 *Tym.* 3. 16.

modlił y wyrozumieniem. Będę śpiewał duchem/będę też śpiewał y wyrozumieniem. 16 Bo jeślibyś błogosłáwił duchem/ jákoż ten ktory jest z pocztu prostakow ná twoje dźiękowánie rzecze Amen? poniewaź nie wie co mowiß. 17 Bo choć ty wpráwdźie dobrze dźiękujeß/ ále śię drugi nie buduje.

18 DZiękuję Bogu mojemu/iż więcey niż wy wßyscy językámi mowię. 19 A wßákże we zborze wolę pięć słow zrozumitelnie przemowić/ ábym y drugich náuczył/niżeli dźieśięć tyśięcy słow językiem obcym. 20 b Bráćia/ nie bądźćie dźiećmi wyrozumieniem; ále bądźćie dźiećmi c złośćią/ á wyrozumieniem/ dorosłymi bądźćie. 21 W zakonie nápisáno; d Iż obcymi językámi/ y obcymi wárgámi mowić będę ludowi temu; á przećie mię y ták nie usłucháją/mowi PAn. 22 Przetoż języki są zá cud/ nie tym ktorzy wierzą/ ále niewiernym: á proroctwo nie niewiernym/ ále wierzącym. 23 Jeśliby śię tedy wßystek Zbor ná jedno miejsce zßedł/ á wßyscyby językámi obcymi mowili/ á weßliby tám prostacy/ ábo niewierni/ izali nie rzeką że ßálejećie? 24 Ale jeśliby wßyscy prorokowáli/ á wßedłby ktory niewierny ábo prosták/ od wßystkich przekonány y od wßystkich sądzony bywa; 25 A ták skrytośći sercá jego bywáją objáwione: á on upadßy ná oblicze/ pokłoni śię Bogu/ wyznawájąc że Bog jest prawdźiwie miedzy wámi.

26 e COż tedy jest bráćia? Gdy śię schodźićie/ kázdy z was ma Psálm/ ma náukę/ ma język/ ma objáwienie/ ma tłumáczenie; wßystko to niech śię dźieje ku zbudowániu. 27 Jeśli kto językiem mowi/ niech to będźie po dwu/ ábo naywięcey po trzech; y to ná przemiány: á jeden niech tłumáczy. 28 A jeśliby tłumáczá nie było/ niechże we Zborze milczy ten ktory obcym językiem mowi,/ niech mowi sobie y Bogu. 29 Ale prorocy niech mowią dwá ábo trzej/ á drudzy niech rozsądzáją. 30 Jeśliby też inßemu śiedzącemu co było objáwiono/ on pierwßy niechaj milczy.

31 Bo możećie wßyscy jeden po drugim prorokowáć/ áby śię wßyscy uczyli/ y wßyscy poćießeni byli. 32 Y duchowie prorokow/ są poddáni Prorokom. 33 Abowiem Bog nie jest powodem nierządu/ ále pokoju; jáko y we wßystkich Zborách świętych.

34 NIewiásty wáße niech milczą we Zborách: ábowiem nie pozwolono im áby mowiły/ ále áby f poddánymi były; jáko y zakon g mowi. 35 A jeśli śię czego náuczyć chcą/ niechże domá mężow swojich pytáją: ponieważ sromotá niewiástam we Zborze mowić. 36 Izali od was słowo Boże wyßło? Izali tylko do was sámych przyßło? 37 Jeśli kto zda śię być Prorokiem ábo duchownym/ niech uzna iż te rzeczy ktore wam piße/ są PAńskim rozkazániem. 38 A jeśli kto nie wie/niechajże nie wie. 39 A ták bráćia/stárajćie śię usilnie oto ábyśćie prorokowáli: á językámi obcymi mowić nie zábraniajćie. 40 Wßystko śię niechaj dźieje przystojnie y porządnie.

ROZDZIAŁ XV.

Dowodźi, że jáko CHrystus PAN mocą swoją zmartwychwstał. 11. Táky my mocą jego wzbudzeni będźiemy. 35. Sposob zmartwychwstánia. 41. Rożność tych co powstáną. 51. Przemienienie żywych. 53. Ciał zmartwychwstánie.

1 OZnámuję wam/ bráćia/ Ewángelią ktorąm a wam opowiedźiał/ ktorąśćie też przyjęli/ y w ktorey stoićie. 2 Przez ktorą b też zbáwienia dostępujećie; jeśli pámiętaćie/ jákim sposobem opowiedźiałem wam/ chybá jeśliśćie próżno uwierzyli. 3 Abowiem naprzod podałem wam/ com też wźiął: Iż CHrystus c umárł zá grzechy náße według pism. 4 A iż był pogrzebiony/ á iż zmartwychwstał dniá trzećiego/według pism. 5 A iż widźiány jest od e Cefásá/ potym od onych f dwunaśći. 6 Potym widźiány jest więcey niż od pięći set bráći oraz: z ktorych wiele ich zostawa áż do tąd; á niektorzy też zásnęli. 7 Potym jest widźiány od Jákubá/ potym od wßystkich g Apostołow. 8 A

b Efez. 4. 14. c Mátt. 18. 3. 1 Piotr. 2. 1. d 5 Moj. 28. 49. Ezái. 28. 11. Jerem. 5. 15. e Kolos. 3. 10.

f Efez. 5. 24. Kolos. 3. 18. 1 Tym. 2. 11. 12. Tytus. 2. 5. 1 Piotr. 3. 1. g 1 Moj. 3. 16.

I.E. ná N. XI. po S. Trojcy. a Gál. 1. 11. b Rzy. 1. 16. c Psal. 22. 1. Ezái. 53. 5. d Jona. 2. 1. e Luk. 24. 34. f Mát. 28. 16. g Jan. 20. 26.

ná ostátek po wszystkich ukazał śię/ y mnie/ jáko poronionemu płodowi. ✠ 9 Bom ja jest namniejszy h z Apostołow/ ktorym nie jest godźien/ ábym był zwány Apostołem; przeto/ żem Prześládował Zbor Boży. 10 ✠ Lecz łáską Bożą jestem i tym/ czymem jest: á łáská jego przećiwko mnie dáremna nie byłá/ álem obfićiey niż oni wszyscy prácowáł: wszákże nie ja/ ále łáská Boża ktora *jest* ze mną.*

11 PRzetoż y ja/ y oni/ ták każemy y tákeśćie uwierzyli. 12 ✠ A ponieważ śię o CHrystusie każe/ iż zmartwych wzbudzony jest; jákoż mowią niektorzy miedzy wámi/ iż zmartwychwstánia niemasz; 13 ✠ Bo jeslić zmartwychwstánia niemász/ tedyć y CHrystus nie jest wzbudzony. 14 ✠ A jeslić CHrystus nie jest wzbudzony/ tedyć dáremne kazánie násze/ 15 dáremna też y wiárá wászá. ✠ Y bylibyśmy też ználeźieni fałszywymi świádkámi Bożymi/ iżeśmy świádczyli o Bogu/ że CHrystusá k wzbudźił: ktorego nie wzbudźił/ jesliże umárli nie bywáją wzbudzeni. 16 ✠ Abowiem jesliż umárli nie bywáją wzbudzeni/ y CHrystus nie jest wzbudzony. 17 ✠ A jesli CHrystus nie jest wzbudzony/ dáremna *jest* wiárá wászá/ y jeszcześćie w grzechách wászych. 18 ✠ Zátym y ći poginęli/ ktorzy zásnęli w CHrystusie. 19 ✠ Bo jesli tylko w tym żywoćie w CHrystusie nádźieję mamy/ nád wszystkie ludźie jesteśmy nanedzniejszymi. 20 ✠ Lecz teraz CHrystus z martwych wzbudzony jest/ y stał śię pierwiastkámi tych ktorzy l zásnęli. 21 ✠ Bo ponieważ przez człowieká śmierć/ przez człowieká też powstánie umárłych. 22 ✠ Abowiem jáko w Adámie wszyscy umieráją/ ták y w CHrystusie wszyscy ożywieni będą. 23 ✠ Ale káżdy w swojim m rzędźie: CHrystus jáko pierwiastki/ á potym ći co są CHrystusowi/ w przyśćie jego. 24 ✠ A potym będźie koniec/ gdy odda krolestwo Bogu y Ojcu; gdy zniszczy wszelkie przełożeństwo/ y wszelką zwierzchność/ y moc. 25 ✠ Bo on muśi krolowáć/ pokiby nie położył wszystkich n nieprzyjaćioł pod nogi jego.

26 ✠ A ostátni nieprzyjaćiel ktory będźie zniszczony/ *jest* śmierć. 27 ✠ Bo wszystkie rzeczy poddał o pod nogi jego. A gdy mowi że *mu* wszystkie rzeczy poddáne są/ jáwna *jest*, iż oprocz tego/ ktory mu poddał wszystkie rzeczy. 28 ✠ A gdy mu wszystkie rzeczy poddáne będą/ tedyć też y sam Syn będźie poddány temu ktory mu poddał wszystkie rzeczy; áby był Bog wszystkim we wszystkich. 29 ✠ Bo ináczey coż uczynią ći ktorzy śię chrzczą p zá umárłe? Jesliż zgołá umárli nie bywáją wzbudzeni? Przeczże śię chrzczą zá umárłe? 30 ✠ Przecz y my niebespieczeństwá podejmujemy káżdey godźiny. 31 ✠ Ná káżdy dźień umieram/ przez chwałę nászę ktorą mam w JEzusie CHrystusie PAnu nászym. 32 ✠ Jesliżem śię obyczájem ludzkim z bestyámi w Efeźie potykał/ coż mam zá pożytek jesli umárli nie bywáją wzbudzeni? Jedzmy q y pijmy/ boć jutro pomrzemy. 33 ✠ Nie błądźćie; złe rozmowy psują dobre obyczáje. 34 ✠ Ocuććie śię ku spráwiedliwośći/ á nie grzeszćie: ábowiem niektorzy nie máją znájomośći Bożey; ku záwstydzeniu wászemu mowię.

35 ALe rzecze kto: Jákoż wzbudzeni bywáją umárli/ y w jákim ćiele wychodzą? 36 ✠ O głupi! To co tu r śiejesz/ nie bywáć ożywiono/ jesliby nie umárło. 37 ✠ Y co śiejesz/ nie śiejesz ćiáłá ktore ma potym wyrość/ ále gołe źiárno/ jáko śie tráfi ábo pszeniczne/ ábo jákiekolwiek inne. 38 ✠ Ale Bog dáje mu ćiáło jáko chce: á káżdemu naśieniu jego włásne ćiáło. 39 ✠ Nie káżde ćiáło jest jednákim ćiáłem: ále insze jest ćiáło ludzkie/ á insze ćiáło bydlęce/ insze rybie/ á insze ptásze. 40 ✠ Y są ćiáłá niebieskie/ y ćiáłá ziemskie/ lecz insza jest chwałá *ćiał* niebieskich/ á insza ziemskich. 41 ✠ Insza chwałá słońcá/ á insza chwałá kśiężycá/ y insza chwałá gwiazd. Abowiem gwiazdá od gwiazdy rożna jest s w jásnośći. 42 Tákći będźie y powstánie umárłych. ✠ Bywa wśiane *ćiáło* w skáźitelnośći; á będźie wzbudzone w nieskáźitelnośći. 43 ✠ Bywa wśiane w

niesła=

h *Dźiej.* 9. 4. *Efez.* 3. 8. 1 *Tym.* 1. 13.
i *Efez.* 3. 7.
k 1 *Kor.* 6. 14.
l *Dźiej.* 26.23. *Kolos.* 1. 18. *Objáw.* 1. 5.
m 1 *Tess.* 4. 16.
n *Psalm* 110. 1. 2. *Mátt.* 22.44.
o *Psalm* 8. 7. *Mátt.* 28.18. *Zyd.* 2. 8.
p *I. Nád umárłymi.*
q *Exod.* 22.13. *Modr.* 2. 6. *Luka.* 12,19.
r *Jana.* 12,24.
s *G. wchwale.*

niestawie ; á bedźie wzbudzone w sławie. Bywa wśiane w słábośći ; bedźie wzbudzone w mocy. Bywa wśiane ciáło cielesne ; bedźie wzbudzone ciáło duchowne. 44 Jest ciáło cielesne / jest też ciáło duchowne. 45 Tákći też nápisano : Stał śie pierwszy człowiek t Adam w duszę żywą ; *ále* pośledni Adam w duchá ożywiájącego. 46 Wszákże nie jest pierwsze duchowne / ále cielesne ; 47 potym duchowne. Pierwszy człowiek z ziemie / ziemski ; wtory człowiek *sam* Pan z niebá. 48 Jáki jest ten ziemski / tácy też y ziemscy ; á jáki jest niebieski / tácy też *będą* niebiescy. 49 A jákośmy nośili wyobráženie ziemskiego ; ták bedźiemy nośili wyobráżenie niebieskiego. 50 To jednák powiádam brácia / iż ciáło y krew krolestwá Bożego odźiedźiczyć nie mogą ; áni skáżitelność nie odźiedźiczy nieskáżitelnośći.

51 Oto tájemnice wam powiádam : Nie wszyscy u záśniemy / ále wszyscy przemienieni bedźiemy : Bárzo prętko w oká mgnieniu / ná 52 trąbę ostáteczną. Abowiem x zátrąbi ; á umárli wzbudzeni będą nieskáżitelni / á my bedźiemy przemienieni. 53 Boć muśi to co jest skáżitelnego przyoblec nieskáżitelność : y co jest śmiertelnego / przyoblec 54 nieśmiertelność. A gdy to co jest skáżitelnego przyoblecze nieskáżitelność / y to co jest śmiertelnego przyoblecze nieśmiertelność / tedy śie wypełni ono słowo ktore nápisano ; Połkniona y jest śmierć w zwyćięstwie. 55 Gdźież *jest* o śmierći z bodźiec twoj ? Gdźież jest piekło zwyćięstwo twoje? 56 Lecz bodźiec śmierći *jest* grzech / á moc grzechu jest Zakon. 57 Ale *niech bedźie* Bogu dźięká / ktory nam a dał zwyćięstwo przez PAná nászego JEzusá Chrystusá.

58 A Ták brácia moji mili / bądźcie mocni / nieporuszeni / obfitujący w uczynku PAńskim záwsze ; wiedząc iż pracá wászá nie jest dáremna w PAnu.

t 1 Moj. 2. 7.
u 1 Tess. 4. 15.
x Mátt. 24. 32. 1 Tess. 4. 16.
y Ezái. 25. 8.
z Ozeas. 13. 14. Zyd. 2. 13.
a 1 Janá 5. 5.

ROZDZIAL XVI.

Nápominá áby ná ubogie baczenie mieli. 5. Náwiedźić je obiecuje. 10. Tymoteuszá im záleca. 13. Do státeczności ich. 15. y poważánia sobie sług Bożych upomina. 22. Do miłośći Chrystusá PAná prowádźi.

1 A Około a zkłádánia ná święte / jákom postánowił we Zborách Gálátskich / ták też y wy czyńcie. 2 Káżdego pierwszego dniá w tegodniu / káżdy z was niech odkłada u śiebie / zbierájąc według tego jáko mu śie powodźi : áby nie *dopiero* gdy przyde / zkłádánia czynione były. 3 A gdy przyde / ktorekolwiek uchwalićie przez listy / te pośle / áby odnieśli b dobrodźiejstwo wásze do Jeruzalem. 4 A jesliby słuszna rzecz byłá żebym y ja szedł / wespołek ze mną pojdą.

5 A Przyde do was / gdy przejde Mácedonią (bo pojde przez 6 Mácedonią.) A podobno pomieszkam u was / ábo y przezimuję : ábyśćie wy mnie odprowádźili / kedykolwiek pojde. 7 Abowiem nie chce was teraz widźieć mijájąc : ále spodźiewam śie / iż pomieszkam z wámi czás niejáki / bedźieli c PAn chćiał. 8 A zostánę w Efeźie áż do 9 Swiątek. Abowiem drzwi mi są otworzone wielkie y mocne ; y mam d wiele przećiwnikow.

10 J Eśliby tedy przyszedł Tymoteusz / pátrzćie áby bez bojáźni był miedzy wámi : bo dźieło PAńskie spráwuje ; jáko y ja. 11 Przetoż niechaj go nikt lekce nie waży : ále odprowádźćie go w pokoju ; áby przyszedł do mnie ; bo go czekam z bráćią.

12 A O bráćie Apollośie *wiedźćie*, żem go bárzo prośił áby szedł do was z bráćią : ále zgołá nie miał woli áby teraz szedł ; przyďźie jednák gdy czás po temu mieć bedźie.

13 C Zujćież / stojćie w wierze / meżnie sobie poczynajćie / zmacniajćie śie. Wszystkie rzeczy wásze niech *śie dźieją* w miłośći.

14 A Proszę was brácia / wiećie iż dom e Stefánow jest pierwiastkámi Achájey / á iż sámi śiebie oddáli ná posługowánie świętym. 15 Abyśćie y wy poddáni byli tákowym / y káżdemu pomagájącemu y prá-

a Rzym. 12. 13.
b G. Ldske.
c Dźiej. 18. 21. 1 Kor. 4. 19. Jákub 4. 15.
d 1 Kor. 15. 32.
e 1 Kor. 1. 16.

17 prácujacemu. A cieszę się z przyszćia Stefánáy Fortunatá/ y Achái-ká; bo ći niedostátek wász nápełnili. 18 Ochłodźili bowiem duchá mego y wászego. Znajćież tedy tákowe.

19 POzdrawiája was Zbory ktore są w Azyey. Pozdrawiája was wielce w PAnu/ Akwilás y Pryscyllá/ ze zboremktory jest w domu ich. 20 Pozdrawiája was bráćia wszyscy. Pozdrowćie jedni drugich w świetym pocáłowániu. 21 Pozdrowienie reka moja Páwłowa. 22 JEslize kto nie miłuje Páná JEzusá CHrystusá/ niech bedźie przeklectwem/ *ktore zowia* Máránátá. 23 Łáská Páná JEzusá Chrystusá *niech bedźie* z wámi. 24 Miłość moiá *niech bedźie* z wámi wszystkimi w CHrystusie JEzuśie/ Amen.

f 2 Tym. 4. 19.
g Rzym. 16. 16. 2 Kor. 13. 12. 1 Tess. 5. 26. 1 Piotr 5. 14.

Pierwszy *list* do Koryntow pisány był z *miástá* Filippis/ przez Stefáná/ y Fortunatá/ y Acháiká/ y Tymoteuszá.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO KORYNTOW, WTORY.

SWiety Páwel w tym liśćie dla zmiekczenia pierwszego listu / y dla spráwienia do siebie dowierności/ y dla nápomnienia Koryntow do ich powinności / dwie rzeczy im przedkłada. I. Zćiaga śie ná osobe jego. A tu śie oczyśćia z tego / w czym go pomowili nieprzyjaciele jego. Naprzod z strony żywotá swego / że go nie mája mieć zá jákiego buntownika; choć go rozmájite utrapienia potykáły : áni zá kłamcę / poniewaz do nich według obietnice przyść nie mogł / w rozd. 1. Druga/ Z strony Urzedu / że go nie mája mieć zá Tyráná / że grzesnika wyłaczył; czego słuszne przyczyny ukázuje / y z nowu śie zá nim do nich przyczynia: áni zá tego ktoryby słowo B. fałszował. A w tym usługuje im do dowiernego śiebie od nich przyjećia / á záhánbienia fałszywych Apostołow ; y rozmájite ućiechy utrapionym/ á zwłaszczá sługom Kośćiołá Bożego/ przedkłada w rozd. 2. 3. 4. 5. II. Zćiaga śie ná osobe ich : U ktorych iż sobie dowierność zjednał/ to im przedkłada. 1. Nápomina ich do wykonywánia powinności zćiagájacych śie ná sumnienie ich/ to jest / áby sobie miłość od Bogá pokazána wielce poważáli ; Potym grzechow wszelákich / á miánowićie towárzystwá z báłwochwálcámi śie strzegli. Do tego / do powinności bliźnim od nich należacych / miánowićie / áby sługi B. do nich posłáne/ y onego sámego wdźiecznie przyjeli ; przytym o rozmájitych pożytkách płynacych z Pokuty /mowi. A náwet upomina/ áby ná ubogie / jáłmużny záczete wybierányie szczodrze wykonáli / w rozd. 7. 8. 9. 2 Przymawia im ; Naprzod o fałszywe Proroki/ iż śie w nich zákocháli / á onego znieważyli. Potym o to/ że śie rozmájitymi grzechámi zmázáli / w rozd. 10. 11. 12. do v. 14. Przetoż obietnice im czyni o swojim przyśćiu / á z przegrozka do cnot S. ich pobudza / y od grzechow przestrzega / od 14. v. rozd. 12. áż do końcá listu ; ktory pozdrowieniem y modlitwa zámyka.

ROZDZIAL I.

Po pozdrowieniu Koryntow. 8. O swojich im ućiskách pisze. 12. Szczerość swoje w wykonywániu urzedu swego oświadcza. 15. A czemu nie przyszedł do Koryntu jáko był obiecał, przyczyny wypisuje.

1 PAwel Apostoł JEzusá CHrystusá przez wola Bożą / y Tymoteusz brát/ Zborowi Bożemu/ ktory jest w Korynćie/ ze wszystkimi świetymi/ ktorzy są we wszystkiey Acháiey. 2 Łáská *niech bedźie* wam a y pokoj/ od Bogá Ojcá nászego/ y PAná JEzusá CHrystusá.

3 BŁogosłáwiony *niech bedźie* Bog y Oćiec PAná nászego JEzusá Chrystusá/ Oćiec miłośierdźia/ á Bog wszelkiey poćiechy: 4 Ktory nas ćieszy w káżdym ućisku nászym; ábysmy y my ćieszyć mogli te ktorzy są w jákimkolwiek ućisku

a 1 Kor. 1. 3. Gálát 1. 3.
b Efez. 1. 2. 1 Piotr 1. 2.
b Efez. 1. 3. 1 Piotr 1. 3.
c 2 Kor. 7. 6.

táż pociechá ktora my sámi pocie-
5 szeni bywamy od Bogá. ✠ Gdyż jáko
w nas obfituja utrapienia CHry-
stusowe / ták przez CHrystusá ob-
6 fituje y pociechá nászá. ✠ Bo choć
bywamy ućiśnieni / dla wászey *to*
pociechy y zbáwienia/ktore śie sprá-
wuje przez znoszenie tegoż utrapie-
nia ktore y my ćierpiemy : choć też
pocieszeni bywamy / *y to* dla wászey
pociechy y zbáwienia : á nádźieja
7 nászá mocna *jest* o was. ✠ Poniewaź
wiemy / iż jákośćie uczesnikámi u-
trapienia/ ták y pociechy.

8 Abowiem nie chcemy / ábyśćie
nie mieli wiedźieć/ bráćia / o u-
ćisku nászym / ktory nas potkał w
Azyey / iżeśmy názbyt byli obćia-
żeni y nád možność / ták iżeśmy byli
9 poczęli wątpić y o żywoćie. ✠ Owszem
y sámi w sobie mieliśmy wyrok
śmierći ; ábyśmy nie dufáli sámi
w sobie / ále w Bogu ktory wzbudza
10 umárłe. ✠ Ktory z ták wielkiey
śmierći wyrwał nas / y *jeszcze* wy-
rywa ; w ktorym nádźieje mamy
11 iż y ná potym wyrwie. ✠ *Zwłaszcza*
gdy śie też y wy pomożećie modlić
d zá námi / áby zá ten dar ktory
przez wiele osob e nam jest *pokazány*
był y też od wiela *osob* dźieki czynio-
12 ne zá nas. ✠ Abowiem toć jest chlu-
bá nászá / świádectwo sumnienia
nászego/ żeśmy w prostoćie y w szcze-
rośći Bożey / nie w ćielesney mą-
drośći / ále w łásce Bożey ná świe-
ćie obcowáli / á nawiecey miedzy
13 wámi. ✠ Abowiem *nic* inszego wam
nie piszemy / tylko to co czytaćie/ á-
bo też poznawaćie. A spodźiewam
śie iż też áż do końcá poznaćie. ✠
14 Jákośćie też nas poználi po częśći/
żeśmy chlubą wászą/ jáko f y wy ná-
15 szą/ w dźień PAná JEzusá. ✠ Y z
tąć ufnośćią chćiałem był iść do
was napierwey / ábyśćie wtore do-
16 brodźiejstwo odebráli : ✠ Y przez
was iść do Mácedoniey ; y záśię
z Mácedoniey przyść do was / y od
was być odprowádzony do Ju-
17 dskiey *Ziemie*. ✠ O tym tedy myśląc/
izalim co lekkomyślnie uczynił?
Abo to o czym myślę / *izali* według
ćiáłá myślę/ áby było u mnie/ Ták
18 ták/ y Nie nie? ✠ Aleć wierny jest
Bog/ iż mowá nászá do was nie byłá
19 Ták y Nie. ✠ Abowiem Syn Boży
JEzus CHrystus / ktory miedzy
wámi przez nas jest opowiádány/
to jest, przez mie y przez Sylwaná
y przez Tymoteuszá / nie był Ták y
20 Nie; ále Ták w nim było. ✠ Bo ile
jest obietnic Bożych/ w nim *są* Ták
y w nim *są* Amen/ ku chwále Bożey
21 przez nas. ✠ A ten ktory nas utwir-
dza g z wámi w CHrystusie / y kto-
22 ry nas pomázał/ Bog *jest*. ✠ Ktory
też zápieczętował nas / y dał zádátek
Duchá w sercách nászych.
23 Alec ja Bogá przyzywam h ná
świádectwo ná duszę moję / iż
szánując was do tądem nie przyszedł
24 do Koryntu. ✠ Nie iżbyśmy pá-
nowáli nád wiárą i wászą / ále iże-
śmy pomocnikámi wesela wászego.
Bo wiárą stoićie.

Rozdział II.

Miłość swoję Koryntom zálecił w tym, że do nich nie chćiał przyść z zásmuceniem. 6. Grzesznika wyłączonego pokutującego kazał im záśię przyjąć. 12. Szczerość swoję w opowiádániu Ewángeliey. 15. y pożytek náuki sług Bożych, w pieknym podobieństwie przedkłada.

1 Apostánowiłem to u śiebie / á-
bym znowu nie przyszedł z zá-
2 smuceniem do was. ✠ Bo jeśliby m
ja was zásmućił/ y ktoż jest coby mie
rozweselił/ jedno ten ktory jest przez
3 mie zásmucony? ✠ A tomći wam
nápisał / ábym przyszedszy nie miał
smętku z tych / z ktorychbym śie
miał weselić ; pewien będąc o was
wszystkich/ że rádość moję wszyscy
4 zá swoję maćie. ✠ Abowiem z wiel-
kiego ućisku y utrapienia sercá / y z
wiela łez pisałem wam ; nie żebyśćie
mieli być zásmuceni: ále żebyśćie
miłość poznali / ktorą náder obfićie
5 mam przećiwko wam. ✠ Jeśli
was tedy kto zásmućił / nie mnieć
zásmućił / ále poniekąd / (ábym go
6 nie obćiążył) was wszystkich). ✠ Do-
syćći ma táki ná zgromieniu tym/
7 ktore śie a *stáło* od wielu. ✠ Ták iż
przećiwnym obyczájem / ráczey by-
śćie wy mu odpuśćić mieli y *onego*
pociészyć / by snadź zbytni smutek

d Rzym 15. 30.
e 2 Kor. 4. 15.
f Filip. 2. 16. 1 Tess. 2. 19.
g 2 Kor. 5. 5.
h Rzym. 1. 9. Filip. 1. 8. 1 Tess. 2. 10
i 1 Piotr 5. 3.
a 1 Kor. 5. 4.

8 tákiego nie pożárł. ✤ Przetoż proszę was / ábyśćie miłość przećiwko niemu utwierdźili. ✤ 9 Abowiem y dla tegom był nápisał / ábym doświádczenia wászego doznał / jesliże we wszystkim posłuszni jesteśćie. ✤ 10 A komu wy co odpuszczáćie / temu y ja. Gdyż y ja jeslim co odpuśćił temu komum odpuśćił / uczyniłem to dla was przed oblicznośćią CHrystusową ; áby was szátan nie podszedł. ✤ 11 Abowiem przemysły jego nie są nam tájne.

12 A Gdym przyszedł do Troády dla opowiádánia Ewángeliey Chrystusowey / á drzwi mi były otworzone w PAnu ; 13 nie miałem ulżenia w duchu mojim / ále tego żem nie ználazł Tytusá brátá mego. ✤ Ale rozstawszy śię z nimi / poszedłem do Mácedoniey. ✤ 14 Lecz chwałá Bogu / ktory nam záwżdy zwyćięstwo dawa w CHrystuśie / y wonność znájomośći swojey objawia przez nas ná káżdym mieyscu. ✤ 15 Bosmy dobrą wonnośćią CHrystusową Bogu / w tych ktorzy zbáwieni bywáją / y 16 w tych ktorzy giną. ✤ Tymći wonnośćią śmierći b ná śmierć / ále onym wonnośćią żywotá ku żywotowi: lecz do tego ktoż jest sposobny? 17 ✤ Bo nie jesteśmy jáko wiele c ich / ktorzy d fałszują słowo Boże / ále jáko z szczerośći / ále jáko z Bogá / przed oblicznośćią Bożą o CHrystuśie mowimy.

b *Luka.* 2. 34.
c 2 *Kor.* 4. 2.
d *I. Przekupują.*

Rozdział III.

Dosyć zálecenia z tąd. 3. gdy w wierze trwáć będą. 6. Powiada śię być sługą nie litery, ále Duchá. 8. Rożność zakonu od Ewángeliey w tym. 13. iż jásność zakonu oczy rácżey przeraża, á niż oświeca. 18. Lecz świátłość Ewángeliey jásną nam twarz PAńską okázuje.

1 POczynamyż záśię zálecáć sámych śiebie? Czyli potrzebujemy / jáko niektorzy listow zaletnych do was / ábo też listow zaletnych od 2 was? ✤ Listem nászym wy jesteśćie / nápisánym ná sercách nászych / ktory znáją y czytáją wszyscy ludźie. ✤ 3 Gdyż to jáwna jest / żeśćie listem a CHrystusowym / przez usługę nászę zgotowánym ; nápisánym nie inkaustem / ále Duchem b Bogá żywego : nie ná táblicách kámiennych / ále ná tablicách serc mięsnych.

a 2 *Kor.* 7. 3.

4 A Tákieć ufánie mamy przez 5 CHrystusá ku Bogu. ✤ Nie iżebyśmy byli sposobni co myślić sámi z śiebie / jáko sámi z śiebie : ále sposobność nászá z Bogá jest. ✤ 6 Ktory nas też uczynił sposobnymi sługámi nowego Testámentu / nie litery / ále Duchá : ábowiem literá 7 zábija / ále Duch ożywia. ✤ Bo jeslić posługowánie śmierći literámi wyrázone ná tablicách kámiennych / było chwalebne ; ták iż synowie Izráelscy nie mogli śmiele c pátrzyć ná oblicże Mojżeszowe / dla chwały oblicza jego ktora miáłá 8 bydź zkáżona : ✤ Jákoż dáleko więcey usługowánie Duchá nie ma 9 bydź chwalebne? ✤ Bo jeslić usługowánie potępienia było chwalebne / dáleko więcey usługowánie spráwiedliwośći obfituje w chwale. 10 ✤ Abowiem y to co chwałę miáło / nie miáło chwały w tey części / co śię tknie oney przewyższájącey 11 chwały. ✤ Bo jeslić to co niszczeje było chwalebne / dáleko więcey to co zostawa jest chwalebne.*

12 PRzetoż májąc táką nádźieję / wielkiey bespiecznośći w mowie 13 używamy. ✤ A nie jesteśmy jáko Mojżesz ktory kładł zasłonę d ná oblicże swoje / áby synowie Izráelscy śmiele nie pátrzyli ná koniec 14 onego co zniszczeć miáło. ✤ Ale zátwárdzone są zmysły ich : ábowiem áż do dźiśieyszego dniá / táż zasłoná w czytániu stárego Testámentu zostawa nie odkryta / ktora przez 15 CHrystusá skáżenie bierze. ✤ Przetoż áż do dniá dźiśieyszego gdy Mojżesz czytány bywa / zasłoná jest ná 16 sercu ich położena. ✤ Lecz gdyby śię do PAná obroćili / odjęta będźie oná zasłoná. ✤ 17 Alec PAN jest tym Duchem. A gdźie jest ten Duch 18 PAński / tám y wolność. ✤ Lecz my wszyscy ktorzy odkrytym oblicżem ná chwałę PAńską / jáko w zwierćiedle pátrzamy / w toż wyobráżenie

b *Ezech* 11. 19. *Żyd.* 8. 10. LE. *ná Niedź. XII. po S. Trojcy*
c 2 *Moj* 34. 30.
d 2 *Moj* 34. 33.

nie przemieni bywamy / z chwáły w chwałę / jáko od Duchá PAńſkiego.

ROZDZIAL IV.

Pokázuje iż ták w opowiádániu Ewángeliey prácowat, że od Szátáná záśiepieni być muſzą, ktorzy jáſnośći jey nie widzą. 7. A że ſkarb ten ſłużby PAńſcy w naczyniách gliniánych noſzą. 10. będąc wielom trudnośći poddáni. 16. Przykłádem ſwojim do ſtáteczności w wierze. 17. Y do wzgárdy żywotá docżeſnego upomina.

1 Dla tego májąc to uſługowánie / ták jákoſmy miłośierdźie 2 otrzymáli / nie ſtáviejemy. ♣ Aleſmy śię odrzekli ſkrytey ſromoty / nie obchodząc śię a chytrze / áni fałſzując słowá Bożego: ále objáwieniem prawdy zálecájąc ſámych śiebie u káżdego ſumnienia ludzkiego / 3 przed oblicżem Bożym. ♣ Jeſli tedy zákryta jeſt Ewángelia náſzá / zákryta jeſt przed tymi ktorzy giną. ♣ 4 W ktorych bog Swiátá tego oślepił zmyſły / *to jeſt* w niewiernych; áby im nie świećiłá świátłość Ewángeliey chwały CHryſtuſowey / ktory jeſt b wyobráżeniem Bożym. 5 ♣ Abowiem nie ſámych śiebie opowiádamy; ále CHryſtuſá JEzuſá / *że jeſt* PAnem: á ſámych śiebie ſługámi wáſzymi dla JEzuſá. ♣ Ponie6waż Bog ktory rzekł / áby śię z ćiemnośći świátłość rozświećiłá / ten śię rozświećił w ſercách c náſzych / ku rozświeceniu *w nas* znájomośći chwały Bożey w oblicżu JEzuſá CHryſtuſá.

7 A Mamy ten ſkarb w nacżyniu gliniánym: áby doſtojność tey 8 mocy byłá z Bogá á nie z nas. ♣ *Gdy* zewſządućiśnieni bywamy / ále nie bywamy potłocżeni: powątpiwa9my / ále nie zwątpiamy. ♣ Przeſládowánie ćierpiemy / ále nie bywamy opuſzcżeni: bywamy porzuceni / ále 10 nie giniemy. ♣ Záwſze umártwienie PAná d JEzuſowe ná ćiele noſimy / áby y żywot JEzuſow ná ćiele náſzym był objáwiony. ✱

11 Záwſze bowiem e my ktorzy żyjemy / bywamy wydawáni ná śmierć dla JEzuſá / áby też żywot JEzuſow był objáwiony w śmier12telnym ćiele náſzym. ♣ Dla tego śmierć mocy ſwojey w nas dokázu13je / ále w was żywot. ♣ Májąc tedy tegoż Duchá wiáry / ták jáko f ná piſano; Uwierzyłem / przetom też mowił: Y my wierzymy / prze14to też mowimy. ♣ Wiedząc iż ten ktory wzbudźił g PAná JEzuſá / y nas wzbudźi przez JEzuſá / y poſtá15wi z wámi. ♣ Boć *to* wſzyſtko *dźieje śię* dla was: áby łáſká oná obfitująca / przez dźiękowánie wiela ich rozmnożyłá śię ku chwale 16 Bożey. ♣ Dla tego nie ſtáviejemy: ále choć śię też náſz zewnętrzny człowiek káźi / wſzákże on wewnętrzny odnawia śię ode dniá do dniá. 17 ♣ Abowiem ten kroćiuchny y lekki h ućiſk náſz / náder zacney chwały wie18cżną wagę nam ſpráwuje. ♣ Gdy nie pátrzymy ná rzecży widźiálne / ále ná niewidźiálne. ♣ Abowiem rzecży widźiálne / *ſą* docżeſne / ále niewidźiálne *ſą* wiecżne.

a 2 Kor. 2. 17.

b Jand. 14. 9. Kolos. 1. 15. Zyd. 1. 3.

c Efez. 5. 14.

L.E. ná S. Bártłomieją.

d Galát. 6. 17.

e Pſalm 44. 23. Rzym. 8. 35. 1 Kor. 4. 9.

f Pſalm 116. 10.

g 1 Kor. 6. 14.

h Rzym. 8. 18. 1 Piotr 1. 6.

ROZDZIAL V.

Cieſzy nádźieją odmiány przybytku źiemſkiego w budowánie nie rękomá ucżynione z niebá. 6. Czego teraz pielgrzymując od PAná wiárą w nádźiejey cżekamy. 9. Stáráć śię oto, ábyſmy śię PAnu Bogu podobáli y ná ſąd PAńſki pomnieli. 14. K woli Chryſtuſowi. 15. ktory zá nas umárł. 17. odnowionym żywoćie dbyſmy żyli. 18. Tego poſelſtwá do ludźi PAn śię ſługom ſwojim powierzył.

1 Wiemy bowiem / że jeſli tego náſzego źiemſkiego mieſzkánia namiot zburzony będźie / budowánie mamy od Bogá / dom nie rękomá urobiony wiecżny w niebie2śiech. ♣ Abowiem w tym *namiećie* a wzdychamy / domem náſzym ktory jeſt z niebá / żądájąc być przyobleczeni. 3 ♣ Jeſliż tylko przyobleczonymi / á nie nágimi b ználezieni bę4dźiemy. ♣ Bo ktorzyſmy w tym namiećie / wzdychamy będąc obćiążeni: ponieważ nie żądamy być zewlecżeni / ále przyoblecżeni / áby pożárta byłá c śmiertelność od ży5wotá. ♣ A ten ktory nas ku temuż właśnie przygotował / *jeſtći* Bog;

a Rzym 8. 23.

b Objáw 16. 13.

c 2 Kor. 15. 54.

ktory nam tez dał zadatek Duchá. ✠ Przetoż májac záwzdy ufność / y wiedzac że poki mieszkamy w tym ćiele / pielgrzymujemy od PAná. ✠ (Bo przez wiáre chodźimy / á nie przez widzenie.) ✠ Lecz dufamy / y wolemy ráczey d wynijść z ćiáłá / á iść ná mieszkánie do PAná. ✠ Przetoż tez usiłujemy / bądź w ćiele mieszkamy / bądź z ćiáłá wychodźimy / onemu śie podobáć. ✠ Abowiem muśimy śie wszyscy e pokazáć przed sądowa stolicą CHrystusowa / áby káżdy odniosł co czynił f w ćiele / według tego co czynił / lub dobre / lub złe.

Przetez wiedząc o tym strachu Páńskim / ludźi do wiáry námawiamy / á Bogu jáwnymi jesteśmy: y mam nádźieje / iż w sumnieniách wászych jáwnymi jesteśmy. ✠ Abowiem nie sámych śiebie wam znowu zálecamy / ále wam dawamy przyczynę / ábyśćie śie chlubili námi / y żebyśćie mieli co mowić przećiwko tym / ktorzy śie chlubią z powierzchnych rzeczy / á nie z sercá. ✠ Bo choć od rozumu odchodźimy / Bogu odchodźimy: choć przy rozumie jesteśmy / wam jesteśmy. ✠ Abowiem miłość CHrystusowa przyćiska nas / ✠ Jáko te ktorzyśmy to usądźili / iż ponieważ jeden zá wszystkie umárł / tedy wszyscy byli umárłymi: á że zá wszystkie g umárł áby ći ktorzy żyją / już wiecey h sobie nie żyli / ále temu ktory zá nie umárł / y jest wzbudzony. ✠ Dla tego my od tego czásu nikogo według ćiáłá nie znamy: á choćiaśmy też ználi CHrystusá według ćiáłá / lecz już teraz wiecey nie znamy. ✠ A ták jeśli kto jest w CHrystuśie / nowym jest stworzeniem; stáre rzeczy i przeminęły / oto śie wszystkie nowymi stáły.

A To wszystko k z Bogá jest, ktory nas z sámym sobą pojednał / przez JEzusá CHrystusá / y dał nam usługowánie tego pojednánia. ✠ Ponieważ Bog był w CHrystuśie / świát z sámym sobą jednájąc / nie przyczytájąc im upadkow ich: y położył w nas to słowo pojednánia. ✠ Przetez ná miejscu CHrystusowym poselstwo sprawujemy / jákoby was Bog upominał przez nas: Prośimy ná miejscu CHrystusowym / jednajćie śie z Bogiem. ✠ Abowiem on tego ktory nie znał l grzechu / zá nas grzechem uczynił / ábyśmy śie my stáli spráwiedliwośćią Bożą w nim.

Rozdział VI.

Upomina áby pobożnie żyli, stárájąc śie o zbáwienie swoje. 5.Ućiskámi áby śie nie trwożyli. 7. Chwałą śie nie wynośili. 14. Strzegli śie towárzystwá złych, y bałwochwálstwá. 16. gdyż są Kośćiołem Bogá żywiącego.

Przetoż pomagájąc mu, nápominamy was / ábyśćie ná dáremno łáski Bożey nie przyjmowáli ✠ Bo mowi Bog; Czásu przyjemnego a wysłuchałem ćie / á w dźień zbáwienia porátowałem ćie. ✠ Oto teraz czás przyjemny / oto teraz dźień zbáwienia. ✠ Zadnego nikomu nie dawájąc zgorszenia z áby nie było nágánione usługowánie násze. ✠ Ale we wszystkim zálecájąc sámych śiebie / jáko słudzy Boży b w wielkiey ćierpliwośći / w ućiskach / w niedostátkách / w utrapieniách: ✠ W rázach / w więźieniách / w potłukániu / w prácách / w niedosypiániách / w pośćiech: ✠ W czystośći / w umiejętnośći / w nieskwápliwośći / w dobrotliwośći / w Duchu Swiętym / w miłośći nie obłudney: ✠ W mowie prawdy / w mocy Bożey / przez oręże spráwiedliwośći ná práwo y ná lewo: ✠ Przez chwałę y zelżywość; przez niesławę y dobrą sławę; jáko by zwodźiciele / wszákże prawdźiwi: ✠ Jáko nie znájomi / wszákże znájomi: jáko umierájący / á oto żyjemy: jáko pokaráni / ále nie zábići. ✠ Jáko smętni / wszákże záwsze weseli: jáko ubodzy / wszákże wielu ubogacájący: jáko nic nie májący / wszákże wszystko trzymájący.*

Ustá násze otworzone są ku wam o Koryntowie / serce násze rozszerzone jest! ✠ Nie jesteśćie ześćiśnieni w nas / lecz ześćiśnieni jesteśćie we wnętrznośćiách wászych. ✠ O wzájemną tedy nagrodę jáko dźiatkom mowię; rozszerzćież śie y wy. ✠ Nie ćiągnićież nierownego járzmá

Marginal verse numbers: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21 (ch. V); 1–14 (ch. VI).

Marginal references: d Filip. 1. 23. — e Mátt. 25. 32. Rzym 14. 10. — f Job. 34. 11. Mátt. 16. 27. 1 Kor. 3. 8. y 4. 5. — g 1 Tess. 5. 10. — a Rzym 14. 7. — i Ezái. 43. 19. Objáw. 21. 5. — k Kolos. 1. 20. — l Ezái. 53. 9. 1 Piotr 2. 21. — LE. ná N. I. w Post. — a Ezái. 49. 8. — b 1 Kor. 4. 1.

z niewiernymi. Bo / coż zá spo- łeczność spráwiedliwośći z niepráwośćia? Albo co / zá społeczność 15 świátłośći z ćiemnośćia? A co zá zgodá CHrystusá / z Beliálem? ábo co zá dźiał wiernemu z niewiernym? 16 A co zá zgodá Kośćiołá Bożego z báłwány? Abowiemeśćie wy c Kośćiołem Bogá żywego; ták jáko mowi Bog: Bede d mieszkał w nich / y bede śie przechadzał w nich; y bede Bogiem ich / á oni beda ludem mojim. 17 Przetoż wynidźćie z pośrzodku e nich / y odłaczćie śie mowi PAN; á nieczystego śie nie 18 dotykajćie / á Ja was przyjme. Y bede wam zá f Ojcá / á wy mnie bedźiećie zá syny y zá corki / mowi PAn Wszechmogacy.

c 1 Kor. 3. 16. 17. y 6. 19. d 2 Moj 29. 46. 3 Moj 26. 12. Ezech 37. 27. e Ezái 52. 11. Jerem. 50. 8. Objaw 18. 4. f Jerem 31. 1.

Rozdział VII.

Vpomniawszy krotko do świątobliwośći. 2. dowodźi iż wszystko z miłośći przećiwko nim mowił. 8. á że mu namniey nie przykro iż ich zásmećił. 10. A iż ich tym do zbáwienney pokuty przywiodł, pokázuje.

1 TE tedy obietnice májac / namiłszy / oczyśćiaimy sámych śiebie od wszelákiey zmázy ćiáłá y duchá / wykonywájac poświecenie w bojáźni Bożey. 2 Przyjmićież nas. Nikogośmy nie ukrzywdźili / nikogośmy nie uszkodźili / nikogośmy przez łákomstwo nie podeszli. 3 Nie mowieć tego ábym was potepiáć miał: bom przedtym a powiedźiał / iż wy w sercách nászych ták jesteśćie / żebyśmy rádźi z wámi społecznie umieráli y 4 społecznie żyli. Mam wielkie bespieczeństwo do mowienia u was / mam wielka chlube z was / nápełnionym jest poćiechy / náder obfituje weselem w káżdym ućisku nászym. 5 Abowiem gdyśmy przyszli do Mácedoniey / ćiáło násze żadnego odpoczynku nie miáło / ále we wszystkim bylismy ućiśnieni: zewnatrz 6 walki / á wewnatrz postráchy. Ale ktory b ćieszy unizone / poćieszył nas 7 Bog przez przyśćie Tytusowe. A nie tylko przez przyśćie jego / ále też przez poćieche ktora on ućieszony jest z was / oznájmiwszy nam zadość wásze / nárzekánie wásze / gorliwość wásze zá mna; ták / żem śie tem wiecey uweselił.

a 2 Kor. 3. 2.

b 2 Kor. 1. 4.

8 BO choćiam was zásmućił przez list / nie żal mi tego, choćiaż mi żal było: bo widze iż ten list / choćiaż ná chwile zásmućił was był: 9 jednák teraz wesele śie nie dla tego / żeśćie zásmuceni byli / ále żeśćie zásmuceni byli ku pokućie: ábowiem byliśćie zásmuceni według Bogá / żebyśćie niwczym nieszkodowáli przez nas. 10 Abowiem smetek ktory c jest według Bogá / pokute spráwuje ku zbáwieniu / ktorey nikt nie záłuje: ále smetek według świátá / spráwuje śmierć. 11 Bo oto / to sámo żeśćie według Bogá byli zásmuceni / jáko wielka w was pilność spráwiło / owszem obrone / owszem zápálczywość / owszem bojaźń / owszem żadość / owszem gorliwość / owszem pomste; ták iż we wszystkim okázáliśćie śie być czystymi w tey spráwie. 12 A ták choćiażem pisał do was / nie pisałem dla tego ktory krzywde uczynił / áni dla owego ktoremu śie krzywdá stáłá; ále dla tego / izby wam wiádoma byłá oná pilność násza o was przed obliczność Bożą. 13 Dla tegośmy śie ućieszyli z poćiechy wászey: áleśmy śie wiecey ućieszyli z wesela Tytusowego / iż ochłodzony jest duch jego od was wszystkich. 14 A iż jeslim śie w czym przed nim z was chlubił / nie záwstydźiłem śie: ále jákośmy wam prawdźiwie wszystko mowili / ták śie też chlubá násza przed Tytusem prawdźiwa okázáłá. 15 A wnetrzności jego tym wiecey skłonione sa ku wam / gdy wspomina posłuszeństwo wszystkich was / y jákośćie go z bojáźnia y ze drzeniem przyjeli. 16 Raduje śie tedy / iż wam we wszystkim mogę poufáć.

c 1 Piotr 2. 19.

Rozdział VIII.

Pochwaliwszy szczodrobliwość Mácedończykow, Koryntow áby nád nie śćiśleyszy niż byli upomina. 16. A Tytusá, y inszą bráćią ktore do nich posyła, im pilnie záleca.

1 OZnájmujemy wam bráćia o łásce Bożey / ktora jest dána

2 Zborom Mácedońskim. Yż w rozlicznym doświadczániu utrapienia / obfita ich rádość y bárzo wielkie ubostwo ich obfitowáło w bogáctwo szczerości ich. 3 Bo dawam im świádectwo / że według możności / y nád możność ochotnymi śię pokazáli. 4 Z wielką prozbą nas żądájąc / ábyśmy to dobrodźiejstwo / y spolne udźielenie / ktorym śię usługuje świętym / przyjęli. 5 A nie tylko ták sobie postąpili, jákośmy śię spodźiewáli ; ále naprzod sámych śiebie oddáli PAnu / potym y nam zá wolą Bożą: 6 Ták, żeśmy muśieli nápomnieć Tytusá / áby jáko przed tym począł / ták áby też dokonał u was tegoż dobrodźiejstwá. 7 Przetoż jáko we wszystkim obfitujećie w wierze / y w mowie / y w umiejętności / y we wszelákiey pilności / y w miłości wászey przećiwko nam ; ták y w tym dobrodźiejstwie obfitujćie. 8 Nie mowię jáko rozkázując : ále przez pilność innych / jáko jest szczera miłość wászá / ná jáwią wystawiájąc. 9 Abowiem znaćie łáskę PAná nászego JEzusá CHrystusá / że dla was stał śię ubogim będąc bogátym / ábyśćie wy ubostwem jego ubogáceni byli. 10 A w tym podawam wam zdánie swoje: ábowiem to wam jest pożyteczno / ktorzy nie tylko czynić / ále y chćieć przed tymześćie poczęli roku przeszłego : 11 A teraz to cośćie czynić poczęli, wykonajćie ; áby jáko byłá ochotna myśl ku chceniu / ták też áby było y dokończenie z tego a co maćie. 12 A bowiem jeśli przed tym byłá ochotna myśl / ták przyjemna jest według tego co kto ma / á nie według tego czego nie ma. 13 Bo nie chcę áby inszy mieli ulżenie / á wy uciśnienie / ále żeby zá rowno ná ten czás wászá obfitość / ich niedostátkowi usłużyłá. 14 Aby też y ich obfitość wászemu niedostátkowi usłużyłá, żeby śię stáło porownánie; 15 Jáko nápisano: Kto wiele b názbierał, nie miał názbyt ; á kto máło názbierał, nie miał máło.

a
Luka.
11.42.

b
2 Moj
16.18.

16 A Le chwálá Bogu / ktory dał tákież stáránie o was do sercá Tytusowego ; 17 Iż ono nápominánie przyjął : á stawszy śię pilniejszym / dobrowolnie poszedł do was. 18 A posłáliśmy wespoł z nim brátá / ktory ma chwałę w Ewángeliey po wszystkich Zborách. 19 A nie tylko to, ále obrány jest przez głosy od Zborow zá towárzyszá drogi nászey z tym dobrodźiejstwem / ktorym śię dźieje usługá od nas ku chwale sámego PAná / y ku oświadczeniu ochotnego umysłu wászego: 20 Uchodząc tego / áby nam kto nie przyganił dla tey obfitośći / ktora śię przez nas usługuje: 21 Pilnie śię stárájąc c o uczćiwe rzeczy / nie tylko przed PAnem / ále też y przed ludźmi. 22 A posłáliśmy z nimi brátá nászego / ktoregośmy często doświadczyli w wielu rzeczách być pilnym / á teraz dáleko pilniejszym dla wielkiey dowierności ktorą ma przećiwko wam. 23 A jeśli idźie o Tytusá / ten jest mojim towárzyszem / y u was pomocnikiem ; á jeśli też o brácią násze / posłámi są Zborow y chwałą CHrystusową. 24 Przetoż oświadczenie miłośći wászey y chluby nászey z was / pokażćie przećiwko nim przed oblicznośćią Zborow.

c
Rzym
12.17.

ROZDZIAŁ IX.

Czemuby naprzod pomocniki swoje do Koryntow posłał, przyczynę dáje. 6. Jákimby sercem jáłmużny czynić. 10. Y jákiey śię zá to odpłáty spodźiewáć.

1 L Ecz o usłudze ktora śię dźieje świętym / nie potrzebna mi jest wam pisáć. 2 Bo znam ochotę umysłu wászego / ktorą śię ja chlubię z was u Mácedończykow : Yż Acháia gotowa byłá od przeszłego roku ; á tá wászá gorliwość wiele ich pobudźiłá. 3 Posłałem tedy te brácią / żeby chlubá nászá ktorą mamy z was / nie byłá dáremna z tey miáry ; ále ábyśćie (jákom powiedźiał) gotowymi byli. 4 Abyśmy snadź / jeśliby ze mną przyszli Mácedończycy / á ználeźli was niegotowymi / nie záwstydźili śię my / (że nie rzekę wy) zá ták bespieczną chlubę. 5 Zdáło mi śię tedy zá rzecz potrzebną nápomnieć brácią / áby do was wprzod poszli / y pierwey zgotowáli

przed tym opowiedźiána wáše sczodrobliwość; áby byłá gotowa ták jáko sczodrobliwość/ á nie jáko rzecz przymušona.

LE. ná dźień S. Wáwrzyńcá

6 A Le to mowię; Kto á skąpie śieje/ skąpie też żąć będźie: á kto obfićie śieje/ obfićie też żąć będźie. 7 Káždy jáko umyślił w sercu swym/ ták niech uczyni, nie z zámarszczeniem áni b z przymušenia; ábowiem ochotnego dawcę Bog miłuje. 8 A mocen jest Bog uczynić/ áby obfitowáłá ná was wszelka łáská/ ábyśćie májąc we wszystkim záwše wszeláki dostátek / obfitowáli ku wszelákiemu uczynkowi dobremu; 9 Jáko nápisano: c Rozproszył/ dał ubogim / spráwiedliwość jego zostawa ná wieki. 10 A ten ktory dawa naśienia śiejącemu; Niechże y wam da chleb ku jedzeniu/ y rozmnoży naśienie wáše/ y przysporzy urodzájow spráwiedliwośći wáßey:*

a Przyp. 19. 17. y 22. 9.
b 5 Moj. 15. 8. 10. Rzym. 12. 8.
c Psalm 37, 26. y 112. 9

11 A Byśćie z káždey miáry byli ubogáceni ku wszelkiey prostośći/ ktora spráwuje przez nas/ áby dźięki Bogu czynione były. 12 Abowiem usługowánie tey ofiáry/ nie tylko dopełnia niedostátki świętych / ále też opływa przez wielkie dźiękczynienia ná Bogá/ przez pochwałę 13 tey posługi. Gdy Bogá chwalą zá wáše poddáństwo Ewángeliey Chrystusowey/ zá szczerość w udźielániu przećiwko sobie/ y przećiwko wszystkim innym: 14 Y modlą śię zá wámi; żądájąc was dla łáski 15 Bożey obfitująćey w was. Lecz Bogu niech będźie chwałá zá niewypowiedźiány dar jego.

Rozdział X.

Pokázuje jáko nádźieją. 4. broniámi. 6. y jáko pomstą był uzbrojony przećiwko niezbożnych ludźi potwarzam. 7. Okázuje zátym iż nie mniey miał obecney mocy w spráwách, 11. jáko nieobecney powážnośći w mowie.

1 J A też Páwel sam was proszę przez ćichość y dobrotliwość Chrystusowę/ ktory gdym jest wam przytomny/ jestem pokorny miedzy wámi; lecz gdym nie jest przytomny/ jestem śmiáły przećiwko 2 wam. A proszę ábym będąc przytomny/ nie muśiał być śmiáły / tą śmiáłośćią o ktory myślę; ábym śmiáły był przećiwko niektorym/ ktorzy nas szácują jákobyśmy według ćiáłá chodźili. 3 Abowiem w ćiele chodząc/ nie według ćiáłá walczymy. 4 (Abowiem broń żołnierstwá nászego nie jest ćielesna/ ále jest z Bogá mocna ku a zburzeniu miejsc obronnych.) 5 Burząc rády y wszeláką wysokość wynoszącą śię przećiwko znájomośći Bożey/ y podbijájąc wszeláką myśl pod posłušeństwo Chrystusowe; 6 Y pogotowiu májąc pomstę ná wszelákie niepostušeństwo/ gdy śię wypełni posłušeństwo wáše. 7 Ná toż tylko co przed oczymá jest pátrzaćie? Máli kto tę nádźieję o sobie iż jest Chrystusow/ niechże też to sam z śiebie uważa/ iż jáko on jest Chrystusow/ ták też y my Chrystusowymi jesteśmy. 8 Abowiem choćbym śię ja też co więcey chełpił z mocy nászey/ ktorą nam dał b PAN ku zbudowániu/ á nie ku zepsowániu wászemu/ nie záwstydzę śię: 9 Abym śię nie zdał/ jákobym was straszył przez listy. 10 Abowiem mowią, listy ważne są y potężne/ ále ćiáłá obecność nie potężna jest, y mowá nie płátna.

11 T O niechaj myśli táki/ iż jákimiśmy w mowie przez listy nie będąc obecnymi/ tákimiż będźiemy y w uczynku będąc obecnymi. 12 Abowiem nie śmiemy sámych śiebie w poczet drugich kłáść/ ábo porownywáć z niektorymi/ ktorzy sámi śiebie zálecáją: ále ći nie zrozumiewáją/ iż śię sámi sobą miárkują/ y sámi śię do śiebie przyrownywáją. 13 Ale my nie będźiemy śię chlubili nád miárę/ ále według sznuru c miáry/ ktorą miárę wymierzył nam Bog; ták/ żeśmy dośięgli áż do was. 14 Bo śię nie rozćiągamy nád miárę/ jákobyśmy nie dośięgli áż do was: bośmy áż y do was przyszli w Ewángeliey Chrystusowey. 15 A nie chlubiemy śię nád miárę z cudzych prac: Ale májąc nádźieję/ iż gdy śię pomnoży wiárá wászá w

a Jerem. 1. 10.
b 2 Kor. 13. 10.
c Efez. 4. 7.

was/ pomnożymy śie y my miedzy wámi według ſznuru náſzego z obfitośćią. 16 ✤ Ku opowiádániu Ewángeliey w onych krájinách ktore *leżą* zá wámi/ nie chlubiąc śie z rzeczy gotowych cudzego pomiáru.

17 KTo śie tedy chlubi/ niech śie w Pánu d chlubi. 18 ✤ Abowiem nie ten co śie sam záleca/ doświadczony jeſt: ále ten ktorego PAn záleca.

d Jerem. 9. 24. 1 Kor. 1. 31.

ROZDZIAL XI.

Wielką miłośćią przećiw Koryntom będąc przywiedźiony. 5. chwały ſwoje przypominać muśiał. 9. Y to że im z łáski służył. 13. By ſnadź w czym nádeń fałſzywi Apoſtołowie nie mieli. 22. Ktore dáleko w rzeczách prawdźiwie chwały godnych, przewyżſzá.

1 OByśćie chćieli ná chwilę znośić głupſtwo moje: ále y znaſzajćie mię. 2 ✤ Abowiem gorliwym jeſtem ku wam gorliwośćią Bożą: bom was przygotował/ ábym was ſtáwił czyſtą Pánną jednemu mężowi/ CHryſtuſowi. 3 ✤ Lecz boję śię/ by ſnadź jáko wąż oſzukał a Ewę chytrośćią ſwoją/ ták tez zkáżone myśli wáſze *nie odpádły* od proſtoty oney ktora jeſt w CHryſtuśie. 4 ✤ Bo gdyby kto przyſzedł coby inſzego JEzuſá opowiádał ktoregośmy nie opowiádáli; ábo gdybyśćie innego duchá wźieli/ ktoregośćie nie wźieli? ábo inſzą Ewángelią/ ktoreyśćie nie przyjęli/ dobrzebyśćie go znośili. 5 ✤ Boć mam zá to/ żem nie był w niczym podleyſzy niżli oni bárzo wielcy Apoſtołowie. 6 ✤ Bo choćiám tez y proſtakiem w mowie/ wſzákże nie w umiejętnośći. Ale zgołá jáwnymiśmy śię ſtáli we wſzyſtkich rzeczách u was. 7 ✤ Izalim śię grzechu dopuśćił/ żem sámego śiebie uniżył/ ábyśćie wy byli wywyżſzeni; *d*, żem wam dármo Ewángelią Bożą opowiádał? 8 ✤ Złupiłem inne Zbory biorąc od nich żołd/ ábym wam ſłużył: á będąc u was/ y ćierpiąc b niedoſtátek/ nie obćiążyłem prożnując nikogo. 9 ✤ Abowiem niedoſtátek moj dopełnili bráćia/ ktorzy przyſzli z Mácedoniey; y we wſzyſtkim ſtrzegłem śię/ ábym wam ćiężkim nie był/ y

a 1 Moj 3. 4.

b 2 Kor. 12. 13.

10 *nápotym* ſtrzedz śię będę. ✤ Jeſtći prawdá CHryſtuſowá we mnie/ iż tá chlubá nie będźie zátłumiona we mnie w krájinách Acháiſkich. ✤ 11 Dla czegoż? *czy* że was nie miłuję? 12 Bogći wie. ✤ Ale co czynię/ czynić jeſzcze będę dla tego/ ábym odćiął przyczynę tym ktorzy przyczyny ſzukáją/ áby w tym z czego śię chlubią/ byli ználeźieni tácy jáko y my.

13 ABowiem tákowi fałſzywi Apoſtołowie/ ſą robotnicy zdrádliwi; ktorzy śię przemieniáją w Apoſtoły CHryſtuſowe. 14 ✤ A nie dźiw; bo y sam Szatan przemienia śię w Anjołá świátłośći. 15 ✤ Nie wielka tedy/ jeśli tez ſłudzy jego przemieniáją śię/ jákoby byli ſługámi ſpráwiedliwośći/ ktorych koniec będźie podług uczynkow ich. 16 ✤ Znowu powiádam/ żeby mię kto nie miał zá głupiego: jeśli ináczey/ więc jáko głupiego przyjmićie mię/ ábym śię ja tez nieco máluczko przechwalał. 17 ✤ Co mowię/ nie mowięć jáko od PAná/ ále jáko w głupſtwie/ z ſtrony tey beſpieczney chluby. 18 ✤ Ponieważ śię ich wiele chlubi według ćiáłá/ y ja śię chlubić będę.

19 BO rádźi znośićie głupie/ będąc sámi mądrymi. 20 ✤ Bo znośićie choć was kto zniewala/ choć kto pożera/ choć kto bierze/ choć śię kto wynośi/ choć was kto policzkuje. ✤ 21 Mowięć według zelżywośći; jákobyśmy byli słábymi: lecz w czym kto śmiáłym jeſt/ (w głupſtwie mowię) y jam śmiáły. 22 ✤ Zydowie c ſą/ *jeſtem* y ja. Izráelczycy ſą/ *jeſtem* y ja. Naśieniem Abráhámowym ſą/ *jeſtem* y ja. 23 ✤ Sługámi CHryſtuſowymi ſą/ (głupie mowię) więcey ja: W pracách d obfićiey/ w rázách nád miárę/ w więźieniách obfićiey/ w śmierćiách częſtokroć. 24 ✤ Od Zydow wźiąłem pięć kroć po czterdźieśći e piąg/ bez jedney. ✤ 25 Trzy krocim f był bit rozgámi; razem g był kámienowány; trzy kroć śię ze mną okręt h rozbił; dźień y noc byłem w głębokośći morſkiey. 26 ✤ W drogách częſtokroć/ w niebeſpieczeńſtwách ná rzekách/ w niebeſpieczeńſtwách od

LE. ná Niedź. Mięſopuſtną

c Filipp. 3. 5.

d 2 Kor. 6. 5.

e 5 Moj 25. 3.

f Dźiej. 16. 20.

g Dźiej. 14. 19.

h Dźiej. 27. 41

zboicow/ w niebespieczeństwách od swego narodu / w niebespieczeństwách od Pogánow/ w niebespieczeństwách w mieście / w niebespieczeństwách ná puszczy / w niebespieczeństwách ná morzu/ w niebespieczeństwách miedzy fałszywą bráćią: 27 ✠ W pracey y w utrudzeniu/ w niedospyániu często/ w głodźie y w prágnieniu/ w pośćiech często/ w źimnie y w nágości. 28 ✠ Oprocz tego co z kąd inąd przypada ono nálegánie ná mię ná káżdy dźień/ y ono stáránie o wszystkie Zbory. 29 ✠ Ktoż choruje/ á ja nie choruje? Ktoż śie gorszy/ á ja śie nie palę? 30 ✠ Jesli śie mam chlubić : z krewkośći mojich chlubić śię będę. 31 ✠ Bog y Oćiec PAná nászego JEzusá CHrystusá/ ktory jest błogosłáwiony ná wieki/ wie iż nie kłamam. 32 ✠ W Dámászku Hetman ludu Krolá i Arety/ ostrzegł był strażą miásto Dámászek/ chcąc mię pojimáć: Alem oknem po powrożie w koszu przez mur był spuszczony; y uszedłem rąk jego.

i Dźiej. 9. 24.

ROZDZIAL XII.

Objáwienia Boże. 7. pokusy y prace swoje. 9. w ktorych śię moc CHrystusowá pokázuje. 11. y insze dowody Apostolstwá swego wypisawszy. 14. Obiecuje przyść do nich. 20. Upomina, áby śie ná jego przyśćie nágotowáli, ták áby áni on áni oni żáłośći nie mieli.

1 NIe prawdźieć mi śie chlubić nie jest pożyteczno: Jednák przydę do widzenia y objáwienia PAńskiego. 2 ✠ Znam człowieká w CHrystuśie przed czternastą lat (jesli śie to dźiáło w ćiele/ nie wiem ; jesli procz ćiáłá/ nie wiem ; Bog wie :) ktory záchwycony był áż a do trzećiego niebá. 3 ✠ A znam tákiego człowieká (jesli śie to dźiáło w ćiele/ jesli procz ćiáłá / nie wiem ; Bog wie:) 4 ✠ Iż był záchwycony do Ráju : y słyszał niewypowiedźiáne słowá/ ktorych śie człowiekowi nie godźi mowić. 5 ✠ Z tákiego człowieká chlubić śie będę : ále z śiebie sámego chlubić śie nie będę/ tylko z krewkośći mojich. 6 ✠ Abowiem jesli=bym śie chćiał chlubić / nie będę głupim/ bo prawdę powiem ? Ale wstrzymam śie: áby kto o mnie nie rozumiał nád to/ czym mię być widźi/ ábo co słyszy ode mnie. 7 ✠ A iżbym śie zacnośćią objáwienia náder nie wynośił/ dány mi jest bodźiec ćiáłu/ ánjoł szátan/ áby mię policzkowáł/ żebym śie nád miárę nie wynośił. 8 ✠ Dla tegom trzykroć PAná prośił/ áby to odstąpiło ode mnie. 9 ✠ Ale mi rzekł : Dosyć masz ná łásce mojey ; ábowiem moc mojá wykonywa śie w słábośći. Rácżey śie tedy więcey chlubić będę z krewkośći mojich/ áby we mnie mieszkáłá moc b CHrystusowá. 10 ✠ DLa tego śie kocham w krewkośćiách/ w potwarzách/ w niedostátkách/ w prześládowániách / y w ućiskách/ dla CHrystusá. Bo gdym jest słáby/ tedym jest mocny. 11 ✠ Stałem śie głupim chlubiąc śie: wyśćie mię do tego przymuśili. Bom ja od was miał być chwalony : ponieważem nie był podleyszym niżeli oni bárzo wielcy Apostołowie/ choćiażem nic nie jest. 12 ✠ Jednák znáki c Apostolá pokazáne są u was/ we wszelkiey ćierpliwośći/ w známieniách/ y cudách/ y w mocách. 13 ✠ Bo coż jest w czym byśćie podleyszy byli nád insze Zbory/ tylko żem ja sam prozumiąc / nie obćiążył d was? Odpuśćież mi tę krzywdę. 14 ✠ Oto trzeći raz jestem gotow przyść do was/ á nie obćiążę was prożnując. Abowiem nie szukam tego co jest wászego/ ále was sámych : boć nie dźiatki máją rodźicom skárbić/ ále rodźicy dźiatkom. 15 ✠ Lecz ja bárzo rad nákłád uczynię/ y sámego śiebie wynáłożę zá dusze wásze; áczkolwiek bárzo was e miłując/ mniey bywam od was miłowány. 16 ✠ Ale niech ták będźie ; Jam was nie obćiążył/ tylko chytrym będąc/ zdrádam was pojimał. 17 ✠ Izali m was przez ktorego z tych/ ktorem do was posłał/ oszukał? 18 ✠ Uprośiłem Tytusá y posłałem z nim brátá tego, Izali was Tytus oszukał ? Izaliśmy nie jednym duchem postępowáli ? Izali nie jednymi stopámi ? 19 ✠ Znowu iż mniemaćie/ że śie przed wámi obmawiamy ? Przed oblicznośćią Bożą w CHrystuśie mowimy : á

a Dźiej 9. 3. y 22. 17

b Filipp. 4. 13.

c 1 Kor. 9. 1. 2.

d 1 Kor. 9. 12. 2 Kor. 11. 9.

e 2 Kor. 6. 12.

to wszystko/ namilszy/ dla wászego zbudowánia. ✠ 20 Bo śie boję/ bym snadź przyszedszy nie ználazł was tákimi/ jákimibym nie chćiał; á ja też żebym nie był ználeziony od was/ jákiegobyśćie wy niechćieli: by snadź *miedzy wámi nie było* f swarow/ zazdrośći/ gniewow/ zwad/ obmowisk/ mruczenia/ nádymánia/ 21 y rosterkow. ✠ By mię záśię Bog moj gdy przyde nie poniżył u was/ y żáłowałbym wiela tych/ ktorzy przed tym grzeszyli/ ánie pokutowáli z nieczystośći/ y wszeteczeństwá/ y z rozpusty/ ktorą popełnili.

f Gálát. 5. 19.

ROZDZIAL XIII.

Trzeći raz śię do Koryntow obiecuje. 2. sroższą pomstą imgrozi. 5. A zwłaszczá iż sámą rzeczą doználi mocy CHrystusowey w jego Apostolstwie. 10. Ná ostátek życzy áby śię upámiętáli. 18. A wszystkiego dobrego im powinszowawszy. 12. pozdrawia ich.

1 TRzeći to już raz ide do was. W uśćiech dwu ábo trzech a świádkow/ stánie káżde słowo. ✠ 2 Powiedźiałem przed tym/ y znowu powiádam jáko powtore obecny: á teraz nie bedąc obecny piszę tym ktorzy przed tym grzeszyli/ y wszystkim inszym; że jeśli znowu przyde/ nie przepuszczę *im*. ✠ 3 Poniewaź chcecie doświadczyć tego ktory we mnie mowi/ CHrystusá; ktory ku wam nie jest słáby/ ále mocny jest w was. 4 ✠ Bo áczkolwiek ukrzyżowány jest jáko słáby/ ále żywie z mocy Bożey. A ták y mysmy z nim słábymi/ ále żyć bedźiemy z nim z mocy Bożey 5 przećiwko b wam. ✠ Doświadczajćie sámych śiebie c jesliśćie w wierze sámych śiebie doznawajćie. Czyli sámych śiebie nie znaćie/ że JEzus CHrystus d w was jest? Chybá żebyśćie byli odrzuceni. ✠ 6 Mam jednák nádźieję że poznaćie/ iż my nie jestesmy odrzuconymi. 7 MOdlę śię Bogu/ ábyśćie nic złego nie czynili: nie iżbysmy śie my doświadczonymi okazáli/ ále ábyśćie wy to co jest dobrego czynili/ á my żebysmy byli jáko 8 odrzuceni. ✠ Boć nie możemy nic przećiwko prawdźie/ ále zá prawdą. ✠ 9 Abowiem śie rádujemy/ że choćiasmy my słábymi/ áleśćie wy mocnymi: á tegoć y życzymy/ ábyśćie wy byli doskonáłymi. ✠ 10 Przetożto piszę/ nie bedąc obecny; ábym bedąc obecnym/ nie muśiał używáć srogośći według mocy/ ktorą mi dał e PAn/ ná zbudowánie á nie ná zepsowánie:

11 NA ostátek brácia/ miejćie śię dobrze; doskonáłymi bądźćie; ćieszćie śię; jednomyślnymi f bądźćie; w pokoju żyjćie: A Bog miłośći y pokoju bedźie z wámi. Pozdrowćie jedni drugich w świetym g 12 pocáłowániu. ✠ Pozdrawiáją was 13 wszyscy świeći. ✠ Łáská PAná JEzusá CHrystusá/ y miłość Boża/ y społeczność Duchá Swietego *niech bedźie* z wámi wszystkimi/ Amen.

List wtory do Koryntow nápisány z Filippis miástá Mácedońskiego przez Tytusá y Łukaszá.

a 5 Moj. 19. 15. Mátt. 18. 16. Jáná. 8. 17. Żyd. 18. 28.

b I. miedzy wámi. c 1 Kor. 11. 27. d Efez. 3. 17. e 2 Kor. 10. 8. f Rzym. 15. 5. g Rzym. 16. 16. 1 Kor. 16. 20. 1 Tess. 5. 26. 1 Piotr 5. 14.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO GALATOW.

SWiety Páwel Gálátow w prawdźiwym nabożeństwie bedących pobudza. I. do prawdźiwey wiáry; to jest/ áby wierzyli naprzod jemu/ á żeby go dowiernie w służbie B. orzyjeli/ wzgárdźiwszy fałszywe Apostoły/ w rozd. 1. 2. Zátym áby wierzyli w CHrystusá PAná/ á w nim usprawiedliwienia przez wiárę dochodźili. Y dowodźi tego potężnie/ że w sámym tylko CHrystuśie násze usprawiedliwienie/ á że go wiárą dochodźimy. Przećiwney záś strony (ktora ná zelżenie spráwiedliwośći w CHrystuśie PAnie Zakon y Ceremonie jego zálecáłá) dowody/ rozmáitymi rzeczámi/ á zwłaszczá ukázowániem tego/ że Zakon z Ceremoniámi swojimi już przyszedł do celu swego/ potężnie znośi/ á do używánia wolnośći przez PAná zgotowáney nápomina/ w rozd. 3. 4. y w 5. áż do v. 14. II. Pobudza do mi-

łośći

kośći y do dobrych uczynkow; to jest/ do wykonywánia powinnośći ná ludźie uspráwiedliwione należących. 1. Przećiwko sobie; miánowićie/ umartwiáć grzechy przy sobie/ do czego usługuje cel y summá Zakonu B. rozd. 5. w v. 14. Szkodá z niemiłośći idąca v. 15. niezgodá miedzy duchem odrodzonym á ćiáłem zepsowánym. v. 17. Pożytek pobożnego żywotá. v. 18. sprosność grzechu y pomstá zá tym idąca. v 12. Zacność cnot y obfita nadgrodá. v. 22. właśność synow Bożych. v/ 24. oświadczenie tego że mamy Duchá S. v. 25. 2. Przećiwko bliźnim: á to we dwu rzeczách; w duchownych / áby jedni drugie znośili y náprawiáli: w ćielesnych/ áby śię dźielili rzeczámi doczesnymi/ z Sługámi Bożymi/ y z inszymi bliźnimi/ á miánowićie z zgodnymi w nabożeństwie. Do czego wiela rzeczy prowádźi/ á zátym List zámyka/ w rozd. 6.

ROZDZIAL I.

Pozdrowiwszy Gáláty, y záleciwszy Apostolstwo swoje. 6. gromi je o odstąpienie od Ewángeliey. 15. pokázując że ją od Bogá wźiął. 16. Pierwey niż o niey z ktorym z Apostołow mowił.

1 Páweł Apostoł (nie od ludźi/ áni przez człowieká/ ále przez JEzusá h CHrystusá y Bogá Ojcá / ktory go 2 wzbudźił b od umárłych;) ♣ Y wszyscy bráćia ktorzy są ze mną/ 3 Zborom Gáláckim. ♣ Łáská wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá y PAná nászego JEzusá CHrystusá. 4 ♣ Ktory wydał sámego śiebie zá grzechy násze/ áby nas wyrwał c z teráźnieyszego wieku złego/ według 5 woli Bogá y Ojcá nászego. ♣ Ktoremu *niech będźie* chwałá ná wieki wiekow/ Amen.

6 DZiwuję śię/ iż ták prętko dáćie śię przenośić/ od tego ktory was powołał ku łásce CHrystusowey/ do inszey Ewángeliey. 7 ♣ Ktora nie jest insza: tylko niektorzy są/ co was turbują/ y chcą wywroćić 8 Ewángelią CHrystusowę. ♣ Ale choćbyśmy y my/ ábo Anjoł z niebá opowiádał wam Ewángelią mimo tę ktorąśmy wam opowiádáli/ niech 9 będźie przeklęty. ♣ Jákośmy przed tym powiedźieli / y teraz znowu mowię/ Jeśliby wam kto *inną* Ewángelią opowiádał/ mimo tę ktoraśćie przyjęli / niech będźie prze- 10 klęty. ♣ Abowiem teraz do ludźiż was námawiam/ czyli *do* Bogá? Abo szukamli ábym śię podobał ludźiom? Záiste/ jeślibym śię jeszcze ludźiom d chćiał podobáć/ nie byłbym sługą CHrystusowym.

a *Tytus.* 1. 3. b *Rzym* 4. 25. *Gálát* 2. 20. c *Luka.* 1. 74. d 1 *Tess.* 1. 4.

11 A Oznájmuję e wam bráćia/ iż Ewángelia ktora jest opowiádána odemnie/ nie jest według człowieká. 12 ♣ Abowiem ja/ ánim jey wźiął ánym śię jey náuczył od człowieká/ ále przez f objáwienie JEzusá CHrystusá. 13 ♣ Bośćie słyszeli o mojim obcowániu niekiedy w Zydostwie; żem g náder prześládował Zbor Boży/ y burzyłem go. 14 ♣ Y postępowałem w Zydostwie nád wiele rowienńikow mojich w národźie mojim / będąc náder gorliwym miłośnikiem ustaw mojich ojczystych/ 15 ♣ Ale gdy śię upodobáło Bogu/ ktory mie odłączył z żywotá h mátki mojey/ y powołał z łáski 16 swojey: ♣ Aby objáwił Syná swego we mnie / ábym go opowiádał miedzy Pogány/ wnetże nie rádźiłem śię ćiáłá y krwie: 17 ♣ A nim śię wroćił do Jeruzalem/ do tych ktorzy przede mną byli Apostołámi: Alem szedł do Arábiey/ y wroćiłem śię 18 záśię do Dámászku. ♣ Potym po trzech lat wstąpiłem k do Jeruzalem/ ábym śię ujrzał z Piotrem: y mieszkałem u niego l piętnaśćie 19 dni. ♣ A inszegom z Apostołow nie widźiał; oprocz Jákubá brátá 20 PAńskiego. ♣ A co wam piszę/ oto śię przed Bogiem m *oświadczam* 21 żeć nie kłamam. ♣ Zátymem przyszedł do krájin n Syryey y Cyliciey 22 ♣ Y byłem nieznájomym z twarzy Zborom Zydowskim/ ktore są w 23 CHrystuśie. ♣ Lecz tylko byli usłyszeli/ iż ten ktory prześládował was niekiedy/ teraz opowiáda wiárę ktorą przed tym burzył: Y chwalili Bogá ze mnie.

e 1 *Kor.* 15. 1. f *Efez.* 3. 3. g *Dźiej.* 9. 1. y 16. 19 *Filip.* 3. 6. h *Jerem.* 1. 5. *Dźiej.* 9. 15. y 13. 2. *Rzym* 1. 1. i *Gálát* 2. 8. *Efez.* 3. 2. k *Dźiej.* 9. 26 l *Dźiej.* 9. 23. m 1 *Kor.* 1. 23. n *Dźiej.* 9. 36.

ROZDZIAL II.

Zenic przećiwnego jego Ewángeli-

Iey jego Apostołowie nie trzymáli. 3. Przykłádem Tytusá nieobrzezánego dowodźi. 11. A iż jey przećiw zmyślániu Piotrowemu bronił. 17. Náostátek, summę Ewángeliey, ktora záleży w dáremnym uspráwiedliwieniu przez CHrystusá przedkłáda.

1 POtym po czternastu lat/ wstąpiłem záśię do Jeruzalem z Bárnábászem/ wźiąwszy z sobą y Tytusá. 2 ✠ A wstąpiłem według objáwienia: y przełożyłem im Ewángelia ktora każę miedzy Pogány/ á zwłaszczá zacnieyszym : bym snadź ná dáremno nie bieżał/ *ábo przed tym* nie biegał. 3 ✠ Ale áni Tytus ktory ze mną był/ będąc Grekiem/ nie był przymuszony obrzezáć śię. 4 ✠ A *to* dla wprowádzonych fałszywych bráći/ ktorzy śię wkrádli/ áby wyszpiegowáli wolność nászę/ ktorą mamy w CHrystuśie JEzuśie/ áby nas w niewolą podbili : 5 ✠ Ktorymeśmy ná chwilkę nie ustąpili y nie poddáli śię/ áby u was prawdá Ewángeliey zostáłá. 6 ✠ A od tych ktorzy śię zdádzą być czymśi (*ácz jákimi* niekiedy byli/ nic mi ná tym; *bo* osoby a człowieczey Bog nie przyjmuje) ći *mowię*, ktorzy śię zdáli być *czymśi* nic *mi* nie przydáli. 7 ✠ Owszem przećiwnym obyczájem/ widząc iż mi jest zwierzona Ewángelia *miedzy* nieobrzezánymi/ jáko Piotrowi *miedzy* obrzezánymi : 8 ✠ Abowiem ten ktory był skuteczny przez Piotrá w Apostolstwie *miedzy* obrzezánymi/ skutecznyć był y we mnie miedzy Pogány.) 9 ✠ Y poznawszy łáskę mnie dáną Jákub/ y Cefás/ y Jan/ ktorzy śię zdádzą bydź filarámi/ podáli práwicę mnie y Bárnábászowi ná towárzystwo/ ábyśmy my miedzy Pogány/ á oni miedzy obrzezánymi *kazáli*. 10 ✠ Tylko *upomnieli*, ábyśmy ná ubogie pámiętáli : o czem śię też pilnie b stárał/ ábym to uczynił.

11 A Gdy przyszedł Piotr do Antiochiey/ sprzećiwiłem śię mu w twarz; iż był godźien nágány. 12 ✠ Abowiem przed tym niż przyszli niektorzy od Jákubá/ wespoł z Pogány jadał : á gdy ći przyszli/ zchrániał śię y odłączał/ bojąc śię tych 13 ktorzy byli z obrzezánia. ✠ A wespoł z nim obłudnie śię obchodźili y drudzy Zydźi ; ták/ że y Bárnábász 14 uwiedźiony był tą ich obłudą. ✠ Ale gdym obaczył iż nie prosto chodzą w prawdźie Ewángeliey/ rzekłem Piotrowi przed wszystkimi : Poniewaś ty będąc Zydem po Pogáńsku żywiesz á nie po Zydowsku/ czemuż Pogány przymuszasz po Zydowsku żyć? 15 ✠ My *ktorzyśmy* z przyrodzenia c Zydowie á nie z Pogánow grzesznicy. 16 ✠ Wiedząc d iż nie bywa uspráwiedliwiony człowiek z uczynkow Zakonu/ ále przez wiárę w JEzusá CHrystusá ; Y myśmy w JEzusá CHrystusá uwierzyli/ ábyśmy byli uspráwiedliwieni z wiáry CHrystusowey/ á nie z uczynkow Zakonu : przeto/ że e nie będźie uspráwiedliwione z uczynkow Zakonu żadne ćiáło. 17 ✠ A jesli *my* szukájąc ábyśmy byli uspráwiedliwieni w Chrystuśie, znájdujemy śię f też grzesznikámi/ tedyć CHrystus *jest* sługą grzechu? Nie daj tego Boże! 18 ✠ Abowiem jesli to com zburzył znowu záśię buduję/ przestępcą sámego śiebie czynię. 19 ✠ Bom ja przez zakon zakonowi umárł/ ábym żył g Bogu. 20 ✠ Z CHrystusem jestem ukrzyżowány/ á żyję już nie ja/ lecz żyje we mnie CHrystus. A to że teraz w ćiele żyję ; w wierze Syná Bożego żyję/ ktory h mie umiłowáł/ y wydał sámego śiebie zá mię. 21 ✠ Nie odrzucam tey łáski Bożey. Bo jesli przez Zakon *jest* spráwiedliwość/ tedyć CHrystus prozno umárł.

a 5 Moj. 10.17. 2 Kron 19. 7. Job. 34.19. Dźiej. 10.34. Rzym. 2. 11. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. 1 Piotr. 1. 17.

b Rzym 15.25. 1 Kor. 16. 1. 2 Kor. 8. 2.

c Filip. 3. 4. d Dźiej. 13.38. Rzym. 3. 21. Filipp. 3. 9. e Rzym 3. 28. f Rzym. 3. 19. g 1 Tess. 5. 10. Zyd. 9. 14. 1 Piotr 4. 3. h Gálát 1. 4.

ROZDZIAŁ III.

Gromi Gáláty, iż śię od zndczney łáski Bożey, ktora záleży w uspráwiedliwieniu przez CHrystusá PAná, odwieść dáli. 6. Pokázuje że y Abráhám ták był uspráwiedliwiony. 10. Co spráwuje Zakon. 21. y czemu jest podány.

1 O Głupi Gáláćiwie! Ktoż was a omamił/ ábyśćie prawdźie nie byli posłuszni/ ktory przed oczymá JEzus Chrystus przed tym był wymálowány/ y miedzy wámi 2 krzyżowány? ✠ Tego tylko rádbym

a Gálát 5. 7.

śię

śię náuczył od was / Z uczynkow li Zakonu wźieliśćie Duchá / czyli z słuchánia wiáry; 3 Tákześćie głupi? poczawszy Duchem / teraz ciáłem dokonywaćie? 4 Tákześćie wiele ćierpieli dármo / jeśli tylko y dármo? 5 Ten tedy ktory wam dodawa Duchá / y czyni cudá miedzy wámi; z uczynkow ze zakonu *to czyni*, czyli z słuchánia wiáry? 6 Ták / Jáko Abráhám b uwierzył Bogu y przyczytano mu *to* ku spráwiedliwośći. 7 Widźićie tedy / że ći ktorzy są z wiáry / ći są synámi Abráhámowymi. 8 A upátrzywszy *to* pismo / iż z wiáry Bog usprawiedliwia Pogány / przed tym opowiedźiáło Abráhámowi / iż w tobie będą c błogosłáwione wszystkie narody. 9 A ták / ći ktorzy *są* z wiáry / dostępują błogosłáwieństwá z wiernym Abráhámem. 10 Abowiem ile ich jest z uczynkow zakonu / pod przeklęctwem są: Bo nápisano; Przeklęty d káżdy ktoryby nie zostáł we wszystkim co nápisano w Księgách zakonu, áby to czynił. 11 A iż przez zakon nikt e nie bywa usprawiedliwiony przed Bogiem / jáwna jest *z tąd*; bo Spráwiedliwy z wiáry f żyć będźie. 12 Ale zakon nie jest ći z wiáry: Lecz człowiek g ktoryby je czynił / żyw będźie przez nie. 13 *Ale* CHrystus odkupił nas z przeklęctwá zakonu / stawszy śię zá nas przeklęctwem; (Abowiem nápisano? Przeklęty káżdy h ktory wiśi ná drzewie.) 14 Aby ná Pogány błogosłáwieństwo Abráhámowe przyszło w CHrystuśie JEzuśie / y ábyśmy obietnice Duchá wźięli przez wiárę.

15 BRáćia / po ludzku mowię: A wszák y człowieczego testámentu i utwierdzonego nikt nie łamie / áni *do niego co* przydawa. 16 Lecz Abráhámowi uczynione są obietnice y naśieniu jego. Nie mowi: Y naśieniom jego / jáko o wielu; ále jáko o jednym: Y naśieniu k twemu / ktory jest CHrystus. 17 To tedy mowię; iż przymierza przed tym od Bogá utwierdzonego / wzgledem CHrystusá / zákon ktory po czterech set l y po trzydźiestu lat nástał / nieznośi áby miał zepsowáć obietnicę *Bożą*. 18 Abowiem m jesliż z Zakonu *jest* dźiedzictwo / jużći nie z obietnice. Lecz Abráhámowi przez obietnicę dárował *je* Bog. 19 Coż tedy zakon? Dla przestępstwá przydány jest / áżby przyszło ono naśienie ktoremu śię stáłá obietnicá / zporządzony n przez Anjoły *y* przez rękę o Pośrzedniká. 20 Lecz Pośrzednik nie jest jednego / ále Bog jeden jest. 21 Zakon tedy jestże przećiwko obietnicam Bożym? Nie daj tego Boże! Abowiem gdyby był dány zakon / ktoryby mogł ożywiáć, prawdźiwieby z Zakonu byłá spráwiedliwość. 22 Ale pismo p zámknęło wszystko pod grzech / áby obietnicá z wiáry JEzusá CHrystusá byłá dána wierzącym.*

23 A Przed tym niż przyszłá wiárá / byliśmy pod Zakonem strzeżeni / wespoł zámknieni będąc w tę wiárę / ktora potym miáłá być objáwiona. 24 A przetoż zakon q Pedágogiem nászym był do CHrystusá / ábyśmy z wiáry byli usprawiedliwieni. 25 Ale gdy przyszłá wiárá / już nie jesteśmy pod Pedágogiem. 26 Abowiem wszyscy synámi Bożymi jesteśćie przez wiárę w CHrystuśie JEzuśie. 27 Bo ktorzykolwiek jesteśćie w CHrystusá r ochrzczeni / w CHrystusáśćie śię oblekli. 28 Niemász Żydá / áni Greká: niemász niewolniká / áni wolnego: niemász mężczyzny / y niewiásty. Abowiem wszyscy wy jednym jesteśćie w CHrystuśie JEzuśie. 29 A jesliśćie wy CHrystusowi / tedyśćie naśieniem Abráhámowym / á według obietnice dźiedźicámi.*

ROZDZIAŁ IV.

Od opieki Zakonu wybáwionym 4. przez CHrystusá, ktory jest celem Zakonu. 9. nie przystoji śię do czczych ceremoniey náwracáć. 13. Prowádźi tedy do szczerośći náuki Ewángeliey S. 11. y przykłádem dwu synow Abráhámowych náukę objáśnia.

1 MOwię tedy; Pokąd dźiedźic jest dźiecięciem / nic nie jest rozny od sługi / pánem będąc wszystkiego. 2 Ale jest pod opiekunámi y dozor=

b 1 Moj. 15. 6. Rzym. 4. 3. Jákub. 2. 23.
c 1 Moj. 12. 3. Dźiej. 3. 25.
d 5 Moj. 27. 26. Jerem. 11. 3.
e Gálát. 2. 16.
f Abák. 2. 4. Rzym. 1. 17. Żyd. 10. 38.
g 3 Moj. 18. 5. Ezech. 20. 11. Rzym. 10. 5.
h 5 Moj. 21. 23.
LE. ná Niedź. XIII. po S. Trojcy
i Żyd. 9. 17.
k 1 Moj. 12. 7. y 15. 5.
l 2 Moj. 12. 40.
m Rzym. 1. 24.
n Dźiej. 7. 53.
o Dźiej. 7. 38.
p Rzym. 3. 9. y 21. 13
LE. ná Nowe Láto.
q T. Dźiećiowodzem. Rzym. 10. 4.
r Rzym. 6. 3.
LE. ná N. po Bożym národz.

dozorcámi / áż do czásu zámierzenia **3** Ojcowskiego. ✠ Tákże y my gdysmy byli dźiećmi / pod żywiołý świátá byliśmy zniewoleni. **4** ✠ Lecz gdy przyszło wypełnienie czásu / posłał Bog onego Syná swego / ktory śię urodźił z niewiásty / ktory śię **5** stał pod Zakonem. ✠ Aby te ktorzy pod Zakonem *byli* wykupił / żebysmy práwá przysposobienia a zásyny do**6**stąpili. ✠ A iżeśćie synowie: *Przetoż* posłał Bog Duchá Syná swego w sercá wásze wołájącego Abbá / **7** *to jest*, Ojcze. ✠ A ták już więcey nie jesteś niewolnikiem / ále synem: á ponieważ synem / *tedy* y dźiedźicem Bożym przez CHrystusá.*

8 Lecz ná on czás nie znájąc Bogá / służyliśćie tym ktorzy z przyro**9**dzenia nie są b bogowie. ✠ A teraz poznawszy Bogá / owszem y poznáni będąc od Bogá; jákoż śię záś ná zad wracaćie ku żywiołom mdłym y mizernym / ktorym záśię znowu słu**10**żyć chcećie? ✠ Przestrzegaćie c dni / **11** y mieśiącow / y czásow y lat. ✠ Boję śię o was / bym snadź dármo nie prácował około was.

12 Bądźćie jáko ja: gdyżem y ja *jest* jáko wy brácia / proszę was. Niczymeśćie mię nie ukrzywdźi**13**li. ✠ Bo wiećie żem w słábośći ćiáłá wam z przodku Ewángelią opowiá**14**dał. ✠ A pokuszenia mego ktore było w ćiele mojim / nie lekceśćie sobie ważyli / ániśćie *nim* gárdźili / áleśćie mię jáko Anjołá Bożego przyjęli / *y* jáko CHrystusá JEzu**15**sá. ✠ Jákież tedy było błogosłáwieństwo wásze? Abowiem wam dawam świádectwo / iż / by byłá rzecz można / dálibyśćie mi byli wyłupiwszy **16** oczy swoje. ✠ Tákżem śię stał nieprzyjaćielem wászym prawdę wam **17** mowiąc? ✠ Pałają ku wam miłośćią nie dobrze; owszem chcą nas odstrychnąć ábyśćie je miłowáli. ✠ **18** A dobrać rzecz pałáć miłośćią w dobrym záwżdy / á nie tylko gdym jest **19** obecnym u was. ✠ Dźiatki moje / ktore znowu z boleśćią rodzę áżby CHrystus był wykształtowány w **20** was: ✠ Chćiałbym teraz być u was / y odmienić głos moj; ponieważ wątpię o was.

21 Powiedzćie mi / ktorzy pod Zakonem chcećie być / nie słucha**22**ćie Zakonu? ✠ Abowiem nápisano / Iż Abrahám miał dwu synow; jednego d z niewolnice / á drugiego e **23** z wolney. ✠ Lecz ten ktory był z niewolnice / według ćiáłá śię urodźił: á ktory z wolney / według obietnice. **24** ✠ Przez co znáczą śię insze rzeczy. Abowiem te są one dwá Testámenty. Jeden z gory Synájskiey / ktory rodźi w niewolą; á ten jest *jáko* **25** Agár. ✠ Abowiem Agár jest gorá Synái w Arábiey: á stosuje śię do niey teráznieysze Jeruzalem; bo jest w niewoli z dźiátkami swojimi. ✠ **26** Lecz ono gorne f Jeruzalem / wolne jest; ktore jest mátką wszystkich nas. **27** ✠ Abowiem nápisano: Rozwesel śię g niepłodna / ktora nie rodźisz; porwi śię á záwołay / ktora nie prácujesz w porodzeniu: bo táopuszczona wiele ma dźiatek / więcey niż **28** tá ktora ma męzá. ✠ My tedy brácia ták jáko h Izáák jesteśmy **29** dźiátkámi obietnice. ✠ A jáko ná on czás ten ktory śię był urodźił według ćiáłá / prześládował tego ktory śię był urodźił według duchá; **30** ták *śię dźieje* y teraz. ✠ Ale co mowi pismo? Wyrzuć i niewolnicę y syná iey: Abowiem nie będźie dźiedźiczył syn niewolnice z synem wol**31**ney. ✠ A ták brácia / nie jesteśmy dźiećmi niewolnice / ále wolney.*

ROZDZIAŁ V.

Jáko ludźie prawdźiwey Chrześćiáńskiey wolnośći używáć mają. 14. Tey wolnośći summá; miłowáć Bogá y bliźniego. 16. Owoce ćiáłá y duchá, y obojich koniec.

1 Stojćie tedy w tey wolnośći ktora nas CHrystus wolnymi uczynił; á nie poddawajćie śię zno**2**wu pod járzmo niewoli. ✠ Oto / ja Páweł mowię wam / iż jeśli śię obrzezowáć a będźiećie / CHrystus wam nic nie pomoże. ✠ A oświad**3**czám śię záśię *przed* káżdym człowiekiem ktory śię obrzezuje / iż powinien wszystek zakon pełnić. ✠ Poz**4**báwiliśćie śię CHrystusá / ktorzy śię kolwiek przez Zakon usprawie-

dliwia-

Margin notes: a Rzym. 8. 15. — b 1 Kor. 8. 4. 5. — c Rzym 14. 5. 5 Kolos. 2. 16. — LE. ná Niedź. Srzodopostną. — d 1 Moj 16. 15. — e 1 Moj 21. 1. — f Objáw 21. 2. — g Ezai. 54. 1. — h G. według Izáká. — i 1 Moj 21. 10. — a Dźiej. 15. 1.

dliwiaćie; wypádliśćie z łáski. 5 Abowiem my Duchem z wiáry/ nádźieje spráwiedliwośći oczekawamy. 6 Bo w CHrystuśie b JEzuśie/ áni obrzezká nic nie waży/ áni nieobrzezká: ále wiárá przez miłość skuteczna. 7 Bieżeliśćie dobrze: Ktoż wam przekáźił ábyśćie nie byli posłuszńymi prawdźie? 8 Tá namowá nie jestći z tego ktory was powoływa. 9 Trochá c kwásu/ wszystko záczynienie zákwásza. 10 Ja mam nádźieję o was w PAnu/ że nic inszego rozumieć nie bedźiećie: á ten ktory was turbuje/ odnieśie sąd/ ktokolwiek jest. 11 A ja brácia/ jesli jeszcze obrzezkę każę/ czemuż jeszcze prześládowánie ćierpię? Toć tedy zniszczone jest zgorszenie krzyżowe. 12 Bodajże y odćięći byli/ ktorzy wam d niepokoj czynią. 13 Abowiem wy ku wolnośći powołáni jesteśćie brácia: tylko pod zasłoną tey wolnośći ćiáłu e nie *pozwalajćie*; ále z miłośći służćie jedni drugim. 14 Bo wszystek zakon f w jednym śię słowie zámyka/ *to jest* w tym; Bedźiesz miłował bliźniego twego/ jáko sámego śiebie. 15 Ale jesli jedni drugie kąsaćie y pożeraćie; pátrzajćież/ ábyśćie jedni od drugich nie byli ztrawieni.

16 A To mowię; Duchem g postępujćie/ á pożądliwośći ćiáłá nie wykonywajćie. 17 Abowiem ćiáło pożąda h przećiwko duchowi/ á duch przećiwko ćiáłu: A te *rzeczy* są sobie przećiwne/ ábyśćie nie to co chcećie czynili. 18 Lecz jesli duchem bywaćie prowádzeni/ nie jesteśćie pod Zakonem. 19 A jáwneć i są uczynki ćiáłá/ ktore te są: Cudzołostwo/ wszeteczeństwo/ nieczystość/ rozpustá: 20 Báłwochwálstwo/ czáry/ nieprzyjáźni/ swary/ nienawiśći/ gniewy/ spory/ niezgodki/ kácerstwá: 21 Zazdrośći/ mężobojstwá/ pijáństwá/ biesiády: y tym podobne *rzeczy*: o ktorych przepowiádam wam/ jákom y przed tym k powiedźiał; iż ktorzy tákowe rzeczy czynią/ krolestwá Bożego nie odźiedźiczą. 22 Ale owoc l Duchá jest/ miłość/ wesele/ pokoj/ nieskwápliwość/ dobrotliwość/ dobroć/ wiárá/ ćichość/ 23 wstrzemięźliwość. Przećiwko tákowym niemasz m zakonu. 24 Abowiem ktorzy są CHrystusowi/ ćiáło *swoje* ukrzyżowáli z námiętnośćiámi/ y z pożądliwośćiámi.*

25 JEsli duchem żyjemy/ duchemteż postępujmy. 26 Nie bądźmy chćiwi prozney chwały/ jedni drugich wyzywájąc/ jedni drugim zájrząc.

Rozdział VI.

Jáko śię przećiwko upádłym. 6. y przećiwko Sługom słowá Bożego. 10. Y przećiwko domownikom wiáry záchowáć. 12 Fałszywe náśládowce Zakonu gromi. 13. ktorzy śię chlubią w ćiele. 14. á nie w krzyżu PAná Chrystusowym.

1 BRáćia/ jesliby też człowiek záchwycony był w jákim upadku/ wy duchowni nápráwiajćie tákiego w duchu ćichośći: upátrując *każdy* sámego śiebie/ ábyś y ty nie był kuszony. 2 Jedni drugich brzemioná a nośćie: á ták wypełniajćie zakon CHrystusow. 3 Abowiem jesli kto mniema żeby czym był/ nie będąc niczym/ tákiego záwodźi własny umysł jego. 4 Ale káżdy niechaj własnego swego uczynku doświadcza/ á tedy sam w sobie chwałę mieć bedźie/ á nie w drugim. 5 Abowiem káżdy swoje własne b brzemię poniesie. 6 A niech udźiela c ten ktory bywa náuczány w słowie/ temu ktory go náucza/ ze wszystkich dobr. 7 Nie błądźćie: Bog śię nie da z śiebie náśmiewáć. Abowiem cobykolwiek śiał człowiek/ to też żąć bedźie. 8 Bo kto śieje ćiáłu swemu/ z ćiáłá żąć bedźie skáżenie: ále kto śieje duchowi/ z duchá żąć bedźie żywot wieczny. 9 A dobrze czyniąc/ nie d ustáwajmy: ábowiem czásu swojego żąć bedźiemy nie ustawájąc. 10 Przeto tedy poki czás mamy/ dobrze czyńmy wszystkim; á nawięcey domownikom wiáry.*

11 WIdźićie jákim długi list wam nápisał ręką moją. 12 Ktorzykolwiek chcą bydź pozorni według ćiáłá/ ći was przymuszáją ábyśćie śię obrzezowáli; tylko áby dla krzyżá CHrystusowego prześládowánia nie ćierpieli. 13 Abowiem y ći ktorzy śię obrzezują/ nie záchowywáją

Marginalia: b Gálát. 6. 15. — c 1 Kor. 5. 6. — d Jozue. 7. 15. — e 1 Kor. 8. 9. 1 Piotr 2. 11. — f 3 Mojż. 19. 18. Mátt. 22. 39. Márk. 12. 31. Rzym. 13. 9. Jákub. 2. 8. — LE. ná XIV. N po S. Trojcy. — g Rzym. 13. 14. — h Rzym. 7. 25. — i 1 Kor. 3. 3. — k 1 Kor. 6. 9. Efez. 5. 5. Kolos. 3. 5. 6. — l Rzym. 14. 17. — m 1 Tym. 1. 9. — LE. ná N. XV. po S. Trojcy. — a Rzym. 14. 3. 1 Tess. 5. 14. — b Mátt. 16. 27. Rzym. 14. 12. 1 Kor. 3. 8. — c 1 Kor. 9. 7. — d 2 Tess. 3. 13.

wáją Zakonu sámi / ále chcą abyście się wy obrzezowáli ; żeby się z ciáłá wáßego chlubili. 14 Ale ja / niedaj Boże / ábym się miał chlubić tylko w krzyżu PAná náßego JEzusá CHrystusá / przez ktorego mi jest świát ukrzyżowány / á já świátu. 15 Abowiem w CHrystusie JEzusie áni obrzezká e nic nie ważý / áni nieobrzezká ; ále nowe stworzenie. 16 A ktorzykolwiek według tego ßnuru postępowáć będą / pokoj ná nie *przydźie* y miłośierdźie / y ná lud Boży Izráelski. 17 Náostátek niechaj mi nikt trudnośći nie zadawa. Abowiem ja piątná PANá f JEzusowe noßę ná ćiele mojim. 18 Łáská PAná náßego JEzusá CHrystusá *niech będźie* z duchem wáßym bráćia / Amen.

e Gálát. 5. 6. Kolos. 3. 11.

f 2 Kor. 4. 10.

Ten list do Gálátow nápisány jest z Rzymu.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO EFEZOW.

W Tym liśćie S. Páwel dwie rzeczy przekłada. I. Ktore znáć mamy y onych używáć. A te są dwojákie nawiętße dobrodźiejstwá B. Jedno ktore się już dawno stáło / á w tym żywoćie wierzącym oddáne ; mianowićie / wybránie do żywotá wiecznego / odkupienie / poświęcenie / uspráwiedliwienie. Drugie ktore po tym żywoćie dáne będźie wierząćym ; to jest / dźiedźictwo żywotá wiecznego. w rozd. 1. 2. 3. II. Rzeczy / ktoreśmy czynić powinni. Naprzod wßyscy : to jest / Zdobić się pobożnośćią / zgodą / miłośćią / ßczerośćią / udźielániem dobr / ku odpußczániu win gotowośćią : A grzechow się wystrzegániem ; złodźiejstwá / kłamstwá / gniewu niesłußnego / nierządow / łákomstwá / pijáństwá / w rozd. 3. 4. Potym niektorzy według osobnego powołánia swego ; mężowie y żony / rodźicy y dźiatki / gospodarze y czeladź. Przy zamknieniu jeßcze pospolite powinnośći wyraża / y Rynßtunek wojenny żołnierzá Chrześćiáńskiego opisuje / w rozd. 6.

ROZDZIAL I.

Po pozdrowieniu, piße o Bożym ludźi z łáski wybrániu. 3. y o przysposobieniu zá syny. 7. Pokázuje z kąd zbáwienie płynie. 9. A iż to głęboka tájemnicá. 16. prośi, żeby je do zupełney tego wiádomośći y CHrystusá znájomośći Bog przywieść raczył.

1 PAwel Apostoł JEzusá CHrystusá przez wolą Bożą / świętym ktorzy są w Efeźie / y wiernym w CHrystusie JEzusie. 2 Łáská wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá náßego / y Páná JEzusá CHrystusá.

3 Błogosłáwiony *niech będźie* b BOG y Oćiec PAná náßego JEzusá CHrystusá / ktory nas ubłogosłáwił wßelkim błogosłáwieństwem duchownym w niebieskich *rzeczách* w CHrystusie. 4 Jáko nas wybrał w nim c przed záłożeniem świátá / ábyśmy byli świętymi / y nienágánionymi przed oblicznośćią jego w miłośći. 5 Ktory nas przeznáczył ku przysposobieniu zá syny / przez JEzusá CHrystusá / dla śiebie sámego / według upodobánia woli swojey ; 6 Ku chwale sławney łáski swojey ktorą nas udárował d w onym umiłowánym. *

7 W Ktorym mamy odkupienie przez krew jego / *to jest* odpußczenie grzechow według bogáctwá łáski jego. 8 Ktorą hojnie pokazał przećiwko nam we wßelkiey mądrośći y rostropnośći. 9 Oznájmiwßy nam tájemnicę woli swojey według upodobánia swego / ktore był postánowił w sámym sobie. 10 Aby w rozrządzeniu zupełnośći czásow / w jedno e zgromádźił wßystkie rzeczy w CHrystusie ; y te ktore są ná niebiesiech / y te ktore są ná źiemi. 11 W nim *mowię*, w ktorymeśmy y do dźiału przypußczeni / przeznáczeni będąc według postánowienia tego / ktory spráwuje wßystko według rády woli swojey.

a 1 Kor. 1. 2. 2 Kor. 1. 3.

LE. *nd dźień S. Tomaßá.*

b 2 Kor. 1. 2. 1 *Piotr* 1. 3.

c 1 *Tym.* 1. 9.

d *Mátt.* 17. 5.

e *Gálát.* 4. 4. *Efez.* 1. 15.

Abyśmy

12 Abyśmy my byli ku chwale sławy jego / ktorzyśmy pierwey nádźieję mieli w CHrystuśie. 13 W ktorym y wy nádźieję macie, usłyszawszy słowo prawdy / to jest Ewángelią zbáwienia wászego ; przez ktorą też uwierzywszy / jesteśćie zápieczętowáni Duchem f onym S. obiecánym. 14 Ktory jest zádátkiem dźiedźictwá nászego / ná wykupienie nábytey włásnośći / ku chwale sławy jego.

f Efez. 4. 30.

15 PRzetoż y ja usłyszawszy o tey g wierze ktorą maćie w PAnu JEzuśie / y o miłośći ku wszystkim 16 świętym : Nie przestawam dźiękowáć h zá was / wzmiankę czyniąc 17 o was w modlitwách moich: Aby Bog PAná nászego JEzusá CHrystusá / Oćiec on chwały / dał wam Duchá mądrośći y objáwienia / ku 18 poznániu sámego śiebie: A żeby ośwjećił oczy myśli wászey / ábyśćie wiedźieli ktora jest nádźieją powołánia jego / y ktore jest bogáctwo chwały dźiedźictwá jego w świętych: 19 Y ktora jest oná przewyższająca wielkość mocy jego przećiwko nam / ktorzy wierzymy według skuteczney mocy i śiły jego: 20 Ktorey dokazał w CHrystuśie / gdy go wzbudźił od umárłych / y posádźił ná práwicy swojey ná niebieśiech ; 21 Wysoko nád wszystkie kśięstwá y zwierzchnośći / y mocy / y páństwá / y nád wszelkie imie ktore śie mianuje / nie tylko w tym wieku / ále y 22 w przyszłym. Y wszystko poddał k pod nogi jego : á onego dał zá głowę nád wszystkim kośćiołowi : 23 Ktory jest ćiáłem jego / y pełnośćią tego / ktory wszystko we wszystkich napełnia.

g Kolos. 3. 4.

h Filip. 1. 3. Kolos. 1. 3. 1 Tess. 1. 2.

i Efez. 3. 9. Kolos. 2. 12.

k Psalm 2. 7. Mátt. 28.18. Zyd. 2. 8.

l Efez. 4. 15. y 5.23. Kolos. 1. 18.

ROZDZIAL II.

Zeby wielkość łáski Bożey objáśnił, przywodźi im ná pámięć. 5. iż zkazáni będąc ná potępienie. 8. z łáski zbáwieni są 13. Y bliskimi śie Bogá stáli. 16. zá przejednániem przez CHrystusá uczynionym. 17. á przez Ewángelią ogłoszonym.

1 Y Was ożywił, ktorzyśćie byli umárli a w upadkách y w grze- 2 chách: W ktorycheśćie niekiedy b chodźili / według zwyczáju świátá tego / y według kśiążęćiá / ktory ma władzą ná powietrzu / duchá tego ktory teraz jest skuteczny w syniech 3 niedowiárstwá. Miedzy ktorymi y my wszyscy obcowáliśmy niekiedy w pożądliwośćiách ćiáłá nászego ; czyniąc to co śie podobáło ćiáłu y myślam / y byliśmy z przyrodzenia dźiećmi gniewu jáko y drudzy. 4 Lecz Bog ktory jest bogáty w miłośierdźiu / dla wielkiey miłośći swojey 5 ktorą nas umiłował : Y gdyśmy byli umárłymi w grzechách ; ożywił pospołu z CHrystusem : (gdyż łáską 6 c zbáwieni jesteśćie.) Y pospołu z nim wzbudźił / y pospołu z nim posádźił ná niebieśiech w CHrystuśie 7 JEzuśie : Aby okazał w przyszłych wiekách ono náder obfite bogáctwo łáski swojey / z dobrotliwośći swojey, przećiwko nam w CHry- 8 stuśie JEzuśie. Abowiem łáską jesteśćie zbáwieni przez wiárę / y to nie jest z was / dar to Boży jest : 9 Nie z uczynkow / áby śie kto nie 10 chlubił. Abowiem czynem jego jesteśmy / stworzeni w CHrystuśie JEzuśie / ku uczynkom dobrym / ktore przed tym Bog zgotował / ábyśmy w nich chodźili.

b 1 Kor. 6. 14. Efez. 6. 12. Kolos. 3. 7.

c Dźiej. 15.11.

11 PRzetoż pámiętajćie / że wy niekiedy będąc Pogány w ćiele / ktorzyśćie byli zwáni nieobrzezką od onych ktore zwano obrzezką w ćiele / 12 ktora śie ręką dźieje: Iżeśćie byli ná on czás bez CHrystusá / oddaleni od społeczności Izráelskiey / y obcymi od umow d obietnice / nádźieje nie májący / y bez Bogá ná świećie. 13 Ale teraz w CHrystuśie JEzuśie wy ktorzyśćie niekiedy byli dálekimi / stáliśćie śie bliskimi przez krew 14 CHrystusowę. Abowiem on jest pokojem nászym ; ktory oboje jednym uczynił / y śrzednią śćiánę / ktora 15 byłá przegrodą / rozwálił : Nieprzyjáźń / to jest Zakon e przykázáń ktory záleżał w ustáwách skáziwszy przez ćiáło swoje / áby dwu stworzył w sámym sobie w jednego nowego 16 człowieká / czyniąc pokoj. Y poje- dnał obudwu w jednym ćiele z Bogiem przez krzyż / zgłádźiwszy nie- 17 przyjaźń w krzyżu. Y przyszedszy

d Rzym. 9. 4.

e Kolos. 2. 14. 1 Piotr 1. 18.

a Kolos. 2. 13

opowiedźiał pokoj wam / ktorzyśćie dálekimi/y ktoryśćie bliskimi.

18 Abowiem przezeń mamy przystęp g obie stronie w jednym Duchu do Ojcá.

19 Przetoż już więcey nie jesteśćie gośćmi y przychodniámi : ále społ-mieszczány świętych / y domownikámi Bożymi.

20 Zbudowáni ná fundamencie Apostołow y Prorokow / ktorego jest gruntownym węgielnym kámieniem h sam JEzus

21 CHrystus: Ná ktorym wszystko budowánie wespołspojone / rośćie w kośćioł święty w PAnu:

22 Ná ktorym też y wy śie wespoł budujećie/ ábyśćie byli mieszkániem Bożym w Duchu Swiętym.*

Rozdział III.

Apostoł dla tego od Zydow wiele ućierpiał, że tájemnice o powołániu Pogánow. 8. z rozkazánia Bożego, zwiástował. 13. Potym upomina Efezow, żeby dla prześládowánia nie ustawáli w powołániu swojim. 14. Prośi Bogá. 18. żeby im dał zrozumieć, jáka jest miłość CHrystusá PAná.

1 Dla tego ja Páweł jestem więźniem CHrystusá a JEzusá zá was Pogány.

2 Jesliśćie tylko słyszeli o udźieleniu łáski Bożey/ ktora mi jest dána dla was.

3 Iż mi Bog przez objáwienie oznájmił tájemnice ; (jákom wam przed tym krotko nápisał/

4 Zkąd czytájąc możećie obaczyć wiádomość moje w tájemnicy CHrystusowey.)

5 Ktora inszych wiekow nie byłá b znájoma synom ludzkim / jáko teraz objáwiona jest świętym Apostołom jego/ y Prorokom/ przez Duchá : To jest.

6 Iż Pogánie są społ-dźiedźicámi y spolnym ćiáłem/ y społ-uczestnikámi obietnice jego w CHrystuśie przez Ewángelią.

7 Ktorey stałem śie sługą według dáru łáski Bożey/ ktora mi jest dána/według skutku c mocy jego.

8 Mnie *mowię* namniejszemu ze wszystkich d świętych :dána jest tá łáská / ábym miedzy Pogány opowiádał te e niezośćigłe bogáctwá CHrystusowe:

9 A iżbym objáśnił wszystkim jákaby byłá f społeczność oney tájemnice zátryłey od wiekow w Bogu / ktory wszystko stworzył przez g JEzusá CHrystusá.

10 Aby teraz przez Zbor wiádoma byłá kśięstwom k y mocam ná niebieśiech náder rozliczna mądrość Boża.

11 Według postánowienia wiecznego / ktore uczynił w CHrystuśie JEzuśie Pánu nászym.

12 W ktorym mamy i bespieczność/ y przystęp z dufnośćią przez wiárę jego.

13 Przetoż proszę / ábyśćie nie ustáwáli dla ućiskow mojich zá was/ co jest chwałą wászą.

14 Dla tego skłániam koláná swoje przed Ojcem PAná nászego JEzusá CHrystusá;

15 Z ktorego śię wszelka rodźiná ná niebie y ná źiemi názywa :

16 Aby wam dał według bogáctwá chwały swey / żebyśćie byli mocą utwirdzeni przez Duchá jego we wnętrznym człowieku.

17 Aby CHrystus przez wiárę mieszkał w sercách wászych.

18 *Zebyśćie* w miłośći wkorzenieni y ugruntowáni będąc / mogli dośćignąć ze wszystkimi świętymi / ktora jest szerokość/ y długość/ y głębokość/ y wysokość ;

19 Y poznáć miłość CHrystusowę przewyższájącą wszelką znájomość ; ábyśćie nápełnieni byli wszelką zupełnośćią Bożą:

20 A temu ktory może náde wszystko uczynić dáleko obfićiey niżeli prośimy/ ábo myślimy / według oney mocy/ ktora skuteczna jest w nas:

21 Temu k *niech będźie* chwałá w Kośćiele/ przez CHrystusá JEzusá po wszystkie czásy ná wieki wiekow / Amen.*

Rozdział IV.

W tych trzech ostátnich rozdźiałách są náuki o żywoćie pobożnym. A w tym, Vpomnienie do pilnowánia wezwánia swego y do spolney zgody. 7. Bog dla tego rożne dáry dawa. 16. Aby był budowány Kośćioł Boży. 25. Odwodźi od prożnośći niewiernych. 15. od kłamstwá. 29. y od plugáwych mow.

1 Proszę was tedy ja więźień w PAnu/ ábyśćie chodźili ták jáko a przystoji ná powołánie/ ktorym jesteśćie powołáni :

2 Ze wszelaką pokorą y ćichośćią / y z nieskwápliwośćią : znosząc jedni drugich

w mi=

---

f Luka 14.47. g Rzym. 5. 2. LE. ná dźień S. Filipp. Jákub. h Ezái. 18.16. a Efez. 4. 1. Kolos. 4. 3. b Rzym. 16.23. Kolos. 1. 26. c Efez. 1. 19. Kolos. 2. 12. d 1 Kor. 15. 9. 1 Tym. 1. 15. e Gálát. 1. 16. f Rzym 16.25. Kolos. 1. 26. 1 Tym. 1. 10. Tytus. 1. 2. 1 Piotr 2. 20.

g Dźiej. 14.15. y 17.24 Kolos. 1. 16. h 1 Piotr 1. 12. i Efez. 2. 18. LE. ná XVI. N. po S. Troj. k Rzym 16.17. 1 Piotr 5. 11. a Filip. 1. 27. Kolos. 1. 10. 1 Tess. 2. 12. LE. ná XVIII N. po S. Trojey.

3 w miłośći. ✣ Stáráiąc śię ábyśćie záchowáli jedność duchá w zwiąsce pokoju. ✣ 4 Jedno *jest* ćiáło/ y jeden duch; jáko też jesteśćie powołáni w jedney nádźiejey powołánia wászego. ✣ 5 Jeden b PAN / jedná wiárá/ jeden chrzest. ✣ 6 Jeden Bog y Oćiec wszystkich / ktory jest náde wszystko/ y po wszystkich / y we wszystkich was.*

7 Lecz káżdemu z nas dána jest łáská według miáry dáru c CHrystusowego. ✣ 8 Dla tego *pismo* mowi; Wstąpiwszy ná d wysokość / wiodł pojimáne więźnie / y dał dáry ludźiom. ✣ 9 Ale e to *że* wstąpił/ coż jest/ jedno iż pierwey był zstąpił do naniższych stron źiemie? ✣ 10 A ktory zstąpił / ten jest ktory y wstąpił wysoko f nád wszystkie niebiosá / áby náp ełnił wszystko. ✣ 11 Y tenże dał niektore g Apostoły / á niektore Proroki / á drugie Ewángelisty drugie też Pásterze y Náuczyćiele: ✣ 12 Ku spojeniu Swiętych / ku pracy Usługowánia / ku budowániu h ćiáłá CHrystusowego. ✣ 13 Ażbyśmy śię wszyscy zeszli w jedność wiáry/ y znájomośći Syná Bożego / w męża doskonáłego / w miárę zupełnego wieku CHrystusowego.*

14 Abyśmy więcey nie byli i dźiećmi chwiejącymi śię/ y unoszącymi śię káżdym wiátrem náuki przez fortel ludzki / y przez chytrość podejśćia błędem. ✣ 15 Ale szczerymi będąc w miłośći / rośćmy k w onego we wszystkim / ktory jest l głową / 16 *to jest* w CHrystusá. ✣ Z ktorego wszystko ćiáło przystojnie złożone y spojone we wszystkich stáwiech; przez ktore jeden członek drugiemu pośiłku dodawa przez moc ktora jest w káżdym członku / według miáry jego wzrost ćiáłu należący bierze / ku budowániu sámego śiebie w miłośći.

17 To tedy mowię y oświadczam śię przez PAná / ábyśćie *już* więcey nie postępowáli jáko inszy Pogánie postępują / w prozności m umysłu swego: ✣ 18 Záćmiony májąc rozsądek / będąc oddaleni od żywotá Bożego dla nieumiejętnośći/ ktora w nich jest z zátwárdzenia sercá ich.

b Mál. 2. 10. Márk. 11. 19. 1 Kor. 15. 6. LE. ná dźień S. Máttheuszá. c Rzym. 12. 3. 2 Kor. 11. 11. 2 Kor. 10. 13. d Psalm 68. 19. e Janá 3. 13. f Márk. 16. 19. g 1 Kor. 12. 28. h Efez. 1. 13. i 1 Kor. 14. 20. k Kolos. 1. 10. l Efez. 1. 22. y 5. 23. Kolos. 1. 18. m Rzym. 1. 29.

19 ✣ Ktorzy zákámiawszy událi śię ná rozpustę n ku popełniániu wszelákiey nieczystośći z chćiwośćią. ✣ 20 Lecz wy nie tákeśćie śię náuczyli 21 Chrystusá: ✣ Jesliśćie go tylko słucháli / y o nim wyuczeni byli / jáko jest *tá* prawdá w JEzuśie.

22 To *jest*, Zebyśćie o złożyli według pierwszego obcowánia stárego człowieká / ktory śię psuje przez pożądliwośći oszukawájące: ✣ 23 A odnowili śię duchem umysłu wászego; ✣ 24 Y oblekli śię w onego p nowego człowieká / ktory według Bogá stworzony jest w spráwiedliwośći/ y w świętobliwośći prawdy. ✣ 25 Przetoż q złożywszy kłamstwo / mowćie prawdę káżdy z bliźnim swojim: bośćie członkámi jedni drugich. ✣ 26 Gniewajćie r śię / á nie grzeszćie: Słońce niech nie záchodźi ná rozgniewánie wásze. ✣ 27 Nie dawajćie 28 miejscá s dyabłu. ✣ Kto kradł/ niech więcey nie krádnie: ále t rácżey niech prácuje/ robiąc rękomá co *jest* dobrego / áby miał z *kąd* udźieláć potrzebującemu.*

29 Zadna mowá plugáwa niech u z ust wászych nie pochodźi: ále jeśli ktora *jest* dobra ku potrzebnemu zbudowániu/ áby byłá przyjemna 30 słucháiącym. ✣ A nie zásmucájćie Duchá Swiętego Bożego/ ktorym zápieczętowáni jesteśćie x ná dźień 31 odkupienia. ✣ Wszelka gorzkość / y zápálczywość / y gniew / y wrzask / y bluźnierstwo / niech będźie odjęte 32 od was/ ze wszeláką złośćią. ✣ Ale bądźćie jedni przećiwko drugim y dobrotliwi / miłośierni / odpuszczájąc sobie/ jáko wam Bog w CHrystusie odpuśćił.

ROZDZIAŁ V.

Do náśládowánia Bogá nápomniawszy. 3. Zeby sobie lekce przestrog jego nie ważyli. 5. srogą groźbą ich przegraża. 22. Osobne powinności Zonam 15. y Mężom należące opisuje.

1 Bądźćież tedy náśládowcámi 2 Bożymi/ jáko dźiećći miłe. ✣ A chodźćie w miłośći / jáko y CHrystus a umiłował nas / y wydał sámego śiebie ná ofiárę y ná zábićie Bogu / ku wdźięcżney b wonnośći.

n Rzym. 1. 24. LE. ná XIX. N. po S. Trojcy. o Kolos. 2. 21. y 3. 9. p Rzym. 6. 4. Kolos. 3. 10. 1 Piotr 1. 1. y 4. 2. q Zách. 2. 16. 1 Piotr 1. 1. r Psalm. 4. 5. s Jákub. 4. 7. t 1 Tess. 4. 11. u Efez. 5. 4. x Efez. 1. 13. y Kolos. 3. 12. a Janá 13. 34. LE. ná N. III. w Post. b 1 Moj. 8. 21.

3 A wszeteczeństwo y wszelka e nieczystość ábo łakomstwo / niechaj nie będźie áni miánowáne miedzy wámi / jáko przystoji ná święte. ✠ 4 Tákże d sprośność / y błazeńskie mowy / y żárty ktore nie przystoją: ále ráczey dźiękowánie. ✠ 5 Bo to wiećie / iż żaden c wszeteczník / ábo nieczysty / ábo łákomcá (ktory jest f báłwochwálca) nie ma dźiedźictwá w krolestwie Chrystusowym y Bożym. ✠ 6 Niechaj was nikt nie zwodźi g proznymi mowámi: ábowiem dla tych rzeczy przychodźi gniew Boży ná syny uporne. ✠ 7 Nie bądźćież tedy uczestnikámi ich. ✠ 8 Abowiemeśćie byli niekiedy ćiemnośćią, áleśćie teraz h światłośćią w PAnu. Chodźćież jáko dźiatki światłośći. ✠ 9 Bo owoc Duchá *zależy* we wszelákiey dobrotliwośći y w spráwiedliwośći / y w prawdźie.*

10 DBierájąc to coby śię podobáło PAnu. ✠ 11 A nie spółkujćie z uczynkámi i niepożytecznymi ćiemnośći / ále je ráczey strofujćie. ✠ 12 Abowiem co śię potájemnie od nich dźieje / sromotá y mowić. ✠ 13 Lecz to wszystko gdy bywa od światłośći strofowano / bywa objáwione. ✠ Abowiem to wszystko co bywa objáwiono / jest światłośćią. ✠ 14 Dla tego mowi *pismo*: Ocuć śię k ktory śpisz / y powstań od umárłych: á oświeći ćię Chrystus.

15 PAtrzajćież tedy jákobyśćie ostrożnie chodźili; nie jáko niemądrzy / ále jáko l mądrzy. ✠ 16 Czás odkupując; bo dni złe są. ✠ 17 Przetoż nie bądźćie nierozumnymi; ále zrozumiewájącymi m ktora jest wola PAńska. ✠ 18 A nie upijajćie śię n winem / w ktorym jest rozpustá; ále bądźćie nápełnieni Duchem: ✠ 19 Rozmawiájąc z sobą przez Psálmy y Hymny / y pieśni duchowne / śpiewájąc y grájąc w sercu swojim PAnu. ✠ 20 Dźięki czyniąc o záwsze zá wszystko / w Imieniu PAná p nászego JEzusá Chrystusá / Bogu y Ojcu. ✠ 21 Będąc poddáni jedni drugim q w bojáźni Bożey.*

22 ŻOny bądźćie poddáne r mężom swojim / jáko PAnu. ✠ 23 Abowiem mąż jest s głową żony / jáko y Chrystus t głową Kośćiołá: á on jest Zbáwićielem ćiáłá. ✠ 24 Jáko tedy Kośćioł poddány jest Chrystusowi / ták też żony mężom swojim / we wszystkim.

25 MEżowie miłujćie żony u wásze / jáko y Chrystus umiłował Kośćioł / y wydał sámego x śiebie zań. ✠ 26 Aby go poświęćił / oczyśćiwszy omyćiem wody y przez słowo. ✠ 27 Aby go sobie wystáwił chwalebnym Kośćiołem / nie májącym zmázy / ábo zmarszku / ábo czego tákiego: ále iżby był z święty / y bez nágány. ✠ 28 Ták powinni mężowie miłowáć żony swoje / jáko swoje włáne ćiáłá. Kto miłuje żonę swoję / sámego śiebie miłuje. ✠ 29 Abowiem żaden nigdy ćiáłá swego nie miał w nienawiśći; ále je żywi y ogrzewa / jáko y PAN Kośćioł. ✠ 30 Gdyżeśmy członkámi ćiáłá jego z ćiáłá jego / y z kośći jego. ✠ 31 Dla tego opuśći człowiek a ojcá swego / y mátkę / y przyłączy śię do żony swojey: y będą dwoje b jednym ćiáłem. ✠ 32 Tájemnicá to wielka jest: lecz ja mowię o Chrystuśie y o Kośćiele. ✠ 33 A wszákże y káżdy z was z osobna / niechaj miłuje żonę swoję jáko śiebie sámego; á żoná niech śię boji mężá *swego*.

ROZDZIAŁ VI.

O powinnośćiach dźieci. 4. rodźiców. 5. sług. 9. y pánow. 10. Boj żołnierzow PAńskich. 13. y bronie.

1 DZiatki / bądźćie a posłuszne rodźicom wászym w PAnu: 2 boć to jest spráwiedliwa. ✠ Czći ojcá b twego y mátkę: (toć jest pierwsze przykazánie z obietnicą.) ✠ 3 Abyć śię dobrze dźiáło / y ábyś długo żył ná źiemi. ✠ 4 A wy Ojcowie niepobudzajćie do gniewu dźiatek wászych; ále je wychowywajćie c w kárnośći / y w nápominániu PAńskim.

5 SŁudzy posłuszni bądźćie d pánom według ćiáłá / z bojáźnią y ze drżeniem w prostośći sercá wászego / jáko Chrystusowi. ✠ 6 Nie ná oko służąc / jáko ći ktorzy śię ludźiom podobáć chcą / ále jáko słudzy Chrystusowi / czyniąc z duszę wolą Bożą. 7 ✠ Z dobrą wolą służąc jáko PAnu / á

nie

c Kolos. 3. 5. 1 Tess. 4. 3. Efez. 4. 29. e 1 Kor. 6. 9. Gálát 5. 21. f Kolos. 3. 5. g Mátt 24. 4. Márk. 13. 5. Luka. 21. 8. 1 Tess. 2. 3. h 1 Tess. 5. 5. i 1 Kor. 5. 11. 2 Tess. 3. 6. k Ezái. 60. 1. LE. ná Niedź. XX. po S. Trojcy. l Kolos. 4. 5. m Rzym. 12. 2. 1 Tess. 4. 3. n Przyp 23. 20. Luka. 21. 34. o 1 Tess. 5. 18.

p Kolos. 3. 17. q Piotr. 3. 2. r Kolos 3. 8. Tytus. 2. 5. 1 Piot. 3. 2. s 1 Kor 11. 13. t Efez. 1. 12. y 4. 15. Kolos. 1. 18. u Kolos. 3. 19. 1 Piotr 3. 7. x Gálát 1. 4. y Tyt. 3. 5. 1 Piotr 3. 21. z Kolos 1. 22. a 1 Moj 2. 24. Mátt 19. 5. b 1 Kor 6. 16. a Kolos. 3. 20. b 2 Moj 20. 12. 5 Moj 5. 16. Mátt. 15. 4. c Przyp 13. 24. y 19. 18 y 23. 13 d Kolos 3. 22. Tytus 2. 9.

8 nie ludźiom. Wiedząc/ iż káżdy co by uczynił dobrego / zá to odnieśie nadgrodę od PAná/ choć niewolnik/ choć wolny. 9 A wy pánowie tákże śię f záchowajćie przećiwko nim/ odpuszczájąc groźby: wiedząc że y wy sámi maćie PAná w niebieśiech ; á względu g ná osoby u niego niemász.

10 NA ostátek brácia moji / zmacniajćie śię w PAnu y w śile mocy jego. 11 Obleczćie śię w zupełną zbroję Bożą/ ábyśćie mogli stáć przećiwko zásadzkam Dyabelskim. 12 Abowiem nie mamy boju przećiwko krwi y ćiáłu / ále przećiwko kśięstwom / przećiwko zwierzchnośćiam / przećiwko dźierżawcom świátá ćiemnośći wieku tego/ przećiwko duchownym złośćiam *ktore są* h wysoko. 13 A przetoż weźmićie zupełną zbroję Bożą / ábyśćie mogli dáć odpor w dźień zły/ á wszystko wykonawszy/ ostáć śię. 14 Stojćież tedy przepásawszy i biodrá wásze prawdą/ y oblekszy páncerz spráwiedliwośći. 15 Y obuwszy nogi w gotowość Ewángeliey pokoju. 16 *A* náde wszystko wźiąwszy tarczą wiáry / ktorąbyśćie mogli wszystkie strzały ogniste onego złośnika zágáśić. 17 Przyłbicę też zbáwienia k weźmićie/ y miecz Duchá / ktory jest słowo Boże.*

18 W Káżdey modlitwie l y prośbie modląc śię ná káżdy czás w Duchu : y około tego czując ze wszelką ustáwicznośćią y z prośbą m zá wszystkie święte: 19 Y zá mię ; áby mi byłá dána n mowá ku otworzeniu ust moich z bespieczeństwem/ ábym oznájmiał tájemnicę Ewángeliey: 20 Dla ktorey poselstwo spráwuję w łáńcuchu/ ábym w nim bespiecznie mowił/ jáko mi mowić potrzebá.

21 A Iżbyśćie wiedźieli y wy co śię ze mną dźieje y co czynię/ wszystko wam oznájmi Tychikus o brát miły y wierny sługá w PAnu. 22 Ktoregom posłał do was dla tego sámego / ábyśćie wiedźieli co śię z námi dźieje / y *áby* poćieszył sercá wásze.

23 POkoj *niech będźie* bráći/ y miłość z wiárą od Bogá Ojcá/ y 24 Páná JEzusá CHrystusá. Łáská *niech będźie* ze wszystkimi miłującymi Páná nászego JEzusá Chrystusá ku nieskáźitelnośći. Amen.

Ten list nápisány jest do Efezow z Rzymu przez Tychiká.

e 2 Kor. 5. 10
f Kolos 4. 1.
g 5 Moj 10. 17. 2 Kron 29. 7.
LE. ná XXI. N. po S Trojcy
h G. Ná niebieśiech.
i Luka. 12. 35. 1 Piotr 1. 13.
k Ezá 59. 17. 2 Tess. 5. 8.

l Luka. 18. 1.
m 1 Tym. 2. 1.
n Dźiej. 4. 29. Kolos. 4. 3. 2 Tess. 3. 1, 2.
o Dźiej. 20. 4. Kolos. 4. 7.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO FILIPPENSOW.

SWięty Páweł w tym liśćie pozdrowiwszy Filippensy. I. Utwirdza je w wierze / zálecájąc ich gorliwość / Bożą pomoc ż oświadczájąc ku nim miłość swoję / y zábiegájąc zgorszeniu ktoreby z jego więźienia urość mogło. w 1. rozd. od v. 5. áż do 27. II. Czyni zgody / pokory / bojáźni / żyćia pobożnego / przyjęćia Tymoteuszá/ y Epáfrodytá / w rozd. 2. Do wystrzegánia śię złych náuczyćielow / w rozd 3. Do trzymánia śię dobrych/ do rádośći/ wstrzemięźliwośći / modlitew/ y wszelákich cnot / w rozd. 4. Potym z osobna trzemá osobam / w rozd. 4. od v. 2. áż do 4. III. Szczodrobliwość ich záleca / w rozd. 4. od v. 10. IV. Dźiękowániem/ pozdrowieniem y modlitwą zámyka/ w rozdź. 4. od v. 20. áż do końcá.

ROZDZIAŁ I.

Chęć swoję przećiwko Filippensom oświadcza. 12. O sobie, y o swym więźieniu. 21. y o gotowośći ná śmierć znáć dawa. 27. Do jednośći. 18. y ćierpliwośći nápomina.

1 PAweł y Tymoteusz słudzy JEzusá Chrystusá wszystkim świętym w CHrystusie JEzuśie/ ktorzy są w mieśćie Fi-

lippis z Biſkupámi y z Dyákonámi.
2 ✠ Łáſká wam y pokoj *niech bedźie* od Bogá Ojcá náſzego / y *od* PAná JEzuſá CHryſtuſá.

3 DZiękuję Bogu memu/ile kroć 4 ná was wſpominam:(✠ Záwżdy w káżdey modlitwie mojey zá wſzyſtkich wasz rádośćią prozbę czyniąc.) 5 ✠ Zá społeczność wáſzę w Ewángeliey/ od pierwſzego dniá áż do tąd. 6 ✠ Pewien tego będąc/iż *ten* ktory począł w was dobrą ſpráwę / dokona áż do dniá JEzuſá CHryſtuſá. 7 ✠ Jákoż ſpráwiedliwa jeſt / ábym ja to rozumiał o was wſzyſtkich; dla tego / iż was mam w ſercu mojim / y w więźieniu mojim / y w obronie / y w utwierdzeniu Ewángeliey / was *mowię* wſzyſtkich / ktorzyśćie ze mną uczeſtnikámi łáſki. ✠ 8 Abowiem świádkiem mi jeſt b Bog jáko was wſzyſtkich prágnę we wnętrznośćiách JEzuſá CHryſtuſá. 9 ✠ Y o to śię modlę/áby miłość c wáſzá im dáley tym więcey pomnożáłá śię w znájomośći / y we wſzelkim ſmyśle. 10 ✠ Abyśćie mogli rozeznáć rzeczy rożne / żebyśćie byli ſzczerymi y bez obráżenia ná dźień CHryſtuſow. 11 ✠ Będąc nápełnieni owocow ſpráwiedliwośći / ktore *przynośićie* przez JEzuſá d CHryſtuſá ku ſłáwie y chwale Bożey.*

12 A Chcę brácia / ábyśćie wiedźieli / iż to co śię ze mną dźieje ná więtſze pomnożenie Ewángeliey wyſzło. 13 ✠ Ták iż związki moje dla CHryſtuſá / rozgłoſzone ſą po wſzyſtkim pálácu Ceſárſkim / y u wſzyſtkich inſzych. 14 ✠ A wiele ich z bráći w PANU ſercá nábywſzy z mojich związek / śmielſzymi ſą bez bojáźni mowić ſłowo. 15 ✠ Wſzákże niektorzy z zazdrośći y z ſporu : á niektorzy też z dobrey woli CHryſtuſá káżą. ✠ 16 A ći ktorzy z ſporu CHryſtuſá opowiádáją nieſzczerze / mniemáją iż przydawáją ućiſku związkom mojim. 17 ✠ A ktorzy z miłośći / wiedząc żem jeſt wyſtáwiony ku obronie Ewángeliey. 18 ✠ Ale coż *ná tym*? Owſzem jákimkolwiek ſpoſobem/lub poſtáwnie lub w prawdźie CHryſtus bywa opowiádány / y z tego śię ráduję / y jeſzcze śię rádowáć będę. ✠ 19 Gdyż wiem iż mi to wynidźie ná zbáwienie / przez e modlitwę wáſzę y pomoc Duchá JEzuſá CHryſtuſá. 20 ✠ Według troſkliwego oczekiwánia y nádźieje mojey / iż śię w niczym nie záwſtydzę; ále ze wſzelákim beſpieczeńſtwem / jáko záwſze *ták* y teraz uwielbiony będźie CHryſtus w ćiele mojim / lub przez żywot/lub przez śmierć. 21 ✠ Abowiem mnie żyć / *jeſt* CHryſtus; á umrzeć / zyſk. 22 ✠ A jeſliż żyć w ćiele/jeſt mi to owocem prace mojey / jednák nie wiem cobym obráć miał. 23 ✠ Abowiem jeſtem śćiśniony od tego obojgá: prágnąc f być rozwiązány / á być z CHryſtuſem; bo *to* dáleko lepiey. ✠ 24 Ale zoſtáć w ćiele / potrzebniey jeſt dla was. 25 ✠ A będąc tego pewien / wiem iż zoſtánę / y z wámi wſzyſtkimi pomieſzkam / ku wáſzemu pomnożeniu y weſelu wiáry. 26 ✠ Aby obfitowáłá chlubá wáſzá w CHryſtuśie JEzuśie ze mnie / gdy do was záśię przybędę. 27 ✠ Tylko śię ták g ſpráwujćie jáko przyſtoi Ewángeliey CHryſtuſowey: ábym / lub przyjdę y oglądam was / lub nie przyjdę / ſłyſzał o was; iż ſtojićie w jednym duchu / jednomyślnie bojując w wierze Ewángeliey. 28 ✠ Ani w czym nie ſtráchájąc h śię przećiwnikow; co onym jeſt pewnym znákiem zginienia / á wam zbáwienia / á to od Bogá. 29 ✠ Gdyż wam to dano dla CHryſtuſá; ábyśćie nie tylko weń wierzyli / ále ábyśćie też dla niego ćierpieli: 30 ✠ Tenże boj májąc / jákiśćie widźieli we mnie / y *jáki* teraz o mnie ſłyſzyćie.

Marginal notes: LE. *ná* XXII. *N. po S. Troj* a *Efez.* 1. 16. 1 *Teſſ.* 1. 1. — b 2 *Kor.* 1. 23. — c *Efez.* 1. 16. *Koloſ.* 1. 9. 2 *Teſſ.* 1. 11. — d *Efez.* 2. 10. — e *Dźiej.* 4. 25. y 12. 5. *Rzym.* 15. 30. 2 *Kor.* 1. 11. *Efez.* 6. 19. *Koloſ.* 4. 3. 2 *Teſſ.* 3. 1. *Zyd.* 13. 18. — f 2 *Kor.* 5. 8. — g *Efez.* 4. 1. *Koloſ.* 1. 16. 1 *Teſſ.* 2. 12. — h *Mátt.* 10. 28. *Luká.* 12. 4. *Dźiej.* 18. 9. 1 *Piotr* 3. 14.

ROZDZIAŁ II.

Obowiązuje Filippenſow do tego aby ſobie uniżoność poważáli. 6. przykłádem PAná CHryſtuſowym, 19. Obiecuje im Tymoteuſzá posłáć. 16. A Epáfrodytá, iż nie przyſzedł rychley, wymawia.

1 JEſli tedy *maćie* jáką poćiechę w CHryſtuśie / jeſli jáką ućiechę miłośći / jeſli jáką społeczność duchá / jeſli *ſą* jákie wnętrznośći zlitowánia *w was*: 2 ✠ Dopełnćie weſelá mojego / ábyśćie jednoż rozumieli / jednoſtájną miłość májąc / *będąc* jednomyślni y jednoż rozumiejący:

3 Nic nie czyniąc z spornie ábo *przez* prozną chwałę/ ále w pokorze b jedni drugie máiąc zá wyższe nád nie. 4 Nie upátruyćie káżdy c *tylko* co jest jego/ ále káżdy też co jest drugich.

5 TEgo tedy bądźćie o sobie d rozumienia/ktore *było* y w CHrystuśie JEzuśie. 6 Ktory będąc w kształćie Bożym/ nie poczytał sobie tego zá drapiestwo rownym być Bogu. 7 Ale wyniszczył e sámego śiebie/ przyiąwszy kształt niewolniká/ stawszy śię podobny ludźiom: 8 Y postáwą znaleziony jáko człowiek/ sam śię poniżył/ będąc posłusznym áż do śmierći/ á to śmierći krzyżowey. 9 Dla te° też Bog náder go wywyższył/y dárowáł mu Imię/ktore jest nád wszelkie imię. 10 Aby w JMieniu JEzusowym/ wszelkie śię koláno skłániáło/ tych ktorzy są ná niebieśiech/ y tych ktorzy są ná źiemi/ y tych ktorzy są pod źiemią. 11 A wszelki język *áby* wyznawał/ że JEzus CHrystus jest PAnem ku chwale g Bogá Ojcá.*

12 PRzetoż moji mili/ jákośćie záwsze posłuszni byli/nie tylko w przytomnośći mojey/ ále teraz dáleko wiecey w niebytnośći mojey/ z bojáźnią y ze drzeniem zbáwienie swoje spráwujćie. 13 Abowiem Bog jest ktory spráwuje h w was y chcenie y skuteczne wykonánie/ według upodobánia *swego*. 14 Wszystko czyńćie bez i szemránia y poswarkow. 15 Abyśćie byli k *bez nágány, y szczerymi, dźiatkámi Bożymi* nienágánionymi w pośrzodku narodu złego y przewrotnego ; miedzy ktorymi świećićie/ jáko świátłá ná świećie. 16 Záchowywájąc słowá m żywotá/ ku chlubie n mojey w dźień CHrystusow/ żem dármo nie biegał y dármo nie prácował. 17 Ale choćbym o ofiárowány był dla ofiáry y usługi wiáry wászey/ wesele śię/ y spol-wesele śię ze wszystkimi wámi. 18 Z tegoż tedy y wy weselćie śię/ y spol-weselćie śię ze mną.

19 A Mam nádźieję w PAnu JEzuśie/iż Tymoteuszá p w rychle pośle do was ; ábym śię y ja ućieszył/ dowiedźiawszy śię co śię z wámi dźieje. 20 Abowiem nie mam nikogo w umyśle *jemu* rownego/ ktoryby śię uprzejmie o rzeczy wásze stáráć chćiał. 21 Bo wszyscy swoich rzeczy q szukáją ; á nie tych ktore są CHrystusá Jezusá. 22 Ale wiećie iż on jest doświadczonym/ á iż jáko syn z ojcem/ ze mną służył w Ewángeliey. 23 Mam tedy nádźieję/ że tego do was poślę z skoro obaczę co śię ze mną dáley dźiać będźie. 24 A mam dufność w PAnu / że y sam w rychle do was przydę.

25 ALem rozumiał rzeczą potrzebną Epáfrodytá/ brátá y pomocniká y społ-bojowniká mego/ á wászego Apostołá y sługę w potrzebie mojey/ posłáć do was. 26 Poniewaz prágnął was wszystkich/ y bárzo śię frásowáł/ żeśćie słyszeli iż záchorzał. 27 Bo wprawdźie chorowáł/ máło nie ná śmierć: Ale śię Bog zmiłował nád nim : á nie tylko nád nim/ ále y nádemną ; ábym nie miał smutku ná smutek. 28 Przetoż tym ochotniey posłałem go/ábyśćie záśię ujrzawszy go/ uweselili śię ; á ja ábym miał mniey smutku. 29 Przyjmićież go tedy w PAnu ze wszelákim weselem/ á tákie r w poczćiwośći miejćie. 30 Boć dla dźieła CHrystusowego bliskim był śmierći/ odważywszy zdrowie swoje/ áby dopełnił tego/ czego nie dostawáło w usłudze wászey przećiwko mnie.

ROZDZIAL III.

Zbija prozną chlubę fałszywych Apostołow. 7. wystawiájąc przećiwko nim sámego PAná CHrystusá. 10, Własnośćy nátury wiáry. 18. Nieprzyjaćiel CHrystusow. 20. Poćiechy wiernych.

1 DAley *mowiąc* bráćia moji/ rádujćie śię w PAnu. Jednez rzeczy wam pisáć/mnie nie mierźi/ á wam *jest* bespiecżno. 2 Upátrujćie a psy/ upátrujćie złe robotniki/ upátrujćie rozerwánie. 3 Abowiem my jesteśmy b obrzezániem/ ktorzy duchem służymy c Bogu : y chlubimy śię w CHrystuśie JEzuśie/ á w ćiele nie ufamy. 4 Aczći y ja w ćiele mam ufánie. Jesli kto inszy zda

a 1 Kor 3. 3. b Luk. 18.14. Rzym 12.16. LE. *ná Niedź. Kwietną.* c 1 Kor. 10.31. y 13.5. d 1 Piotr 2. 21. e Mátt. 10.21. Zydow 1. 9. f Ezái. 45.23. Rzym 14.11. g Janá. 11.13. 1 Kor. 8. 6. y 12.3. h Ezech 36.26. Rzym. 9. 15. 1 Kor. 12. 3. 2 Kor. 3. 5. Tytus. 3. 5. Zydow 13.21. i 1 Piotr 4. 9. k 1 Piotr 2. 12. l Przyp 4. 18. m Jan 6. 68. Rzym 1. 16.

n 1 Tess. 2. 20. o Kolos. 1. 24 p Dźiej. 16. 1. q 1 Kor. 10.24. r Luk. 10.16. 1 Tess. 5. 12. 1 Tym. 5. 17. Zydow 13.17.

a Ezái. 56.10. b Rzym 3. 30. c Jan. 4. 24. 2 Kor. 3. 6.

śie mieć d ufánie w ćiele/ bárźiey e ja. ✠ Obrzezány bedac osmego dniá/ z narodu Izráelskiego/ z pokolenia Beniáminowego/ Zyd z Zydow/ według Zakonu f Fáryzeusz. ✠ 6 Według gorliwośći prześládowcá g Kośćiołá/ według spráwiedliwośći oney ktora jest z zakonu bedac bez przygány. ✠ 7 Ale to co mi było zyskiem/ tym poczytał dla CHrystusá zá szkode. ✠ 8 Owszem y wszystko poczytam sobie zá szkode dla zacnośći znájomośći h CHrystusá JEzusá PAná mojego/ dla ktoregom wszystko utráćił/ y mam to sobie zá gnoj/ ábym CHrystusá zyskał: ✠ 9 Y był ználeźiony w nim niemájac spráwiedliwośći mojey/ tey ktora jest z zakonu: ále te ktora jest przez wiáre CHrystusowe/ *to jest* spráwiedliwość i z Bogá/ ktora jest przez wiáre: ✠ 10 Zebym go poznał/ y moc zmartwychwstánia jego/ y społeczność ućierpienia jego/ przykształtowány bedac k śmierći jego. ✠ 11 Owabym jákimkolwiek sposobem dośiedł powstánia zmartwych. ✠ 12 Nie iżbym już uchwyćił/ ábo już doskonáłym był; ále śćigam/ ázbym też uchwyćił to/ ná com też od CHrystusá JEzusá uchwycony. ✠ 13 Brácia/ jać o sobie nie rozumiem żebym już uchwyćił. ✠ 14 Ale jedno *czynię*, że tego co zá mna jest l zápámietywájac/ á do tego śie co przede mna jest spiesząc/ bieże do kresu m ku zákłátowi powołánia onego Bożego/ ktore jest z gory w CHrystuśie JEzuśie. ✠ 15 Ile tedy *nas* doskonáłych/ tak rozumiejmy: á jeśli co ináczey rozumiećie/ y toć wam Bog objáwi. ✠ 16 Wszákże *w tym* czegośmy doszli/ według jednegoż sznuru n postepujmy/ y jednoż o rozumiejmy.

17 Bądźćież wespoł náśládowcámi mojimi p brácia/ á upátrujćie te ktorzy ták chodzą/ jáko nas zá wzor maćie. ✠ 18 Abowiem wiele ich chodźi q o ktorychem wam często powiádał/ á teraz y z płáczem mowie/ iż są nieprzyjaćielmi krzyżá CHrystusowego. ✠ 19 Ktorych koniec *jest* zátrácenie/ ktorych Bog iest brzuch; á chwałá w hánbie ich/ ktorzy śie o *rzeczy* ziemskie stáráją. ✠ 20 Ale nászá Rzeczpospolita jest w niebieśiech/ z kąd też Zbáwićielá oczekawamy PANA r JEzusá CHrystusá. ✠ 21 Ktory przemieni ćiáło násze podłe/ áby śie podobne stáło chwalebnemu ćiáłu jego/ według skuteczney mocy/ ktora też wszystkie rzeczy sobie podbić może. *

ROZDZIAŁ IV.

Od osobnych. 4. do pospolitych śie nánk udawszy. 10. twierdźi że ich szczodrobliwośćią ták był uweselony. 12. że też był gotow wszelki niedostátek ćierpliwie ponośić.

1 PRzetoż brácia moji mili y pożądáni/ rádośći y korono mojá/ ták stojćie w PAnu/ namilszy *moji*. ✠ 2 Ewodyey proszę y Syntychi proszę/ áby jednegoż a rozumienia były w PAnu. ✠ 3 Proszę też y ćiebie towárzyszu wierny/ badź tym ná pomoc/ ktore w Ewángeliey wespoł ze mna prácowáły y z Klementem/ y z innymi pomocnikámi mojimi/ ktorych imioná *są* b w księgách żywotá.

4 RAdujćie śie záwsze c w PAnu; znowu mowie ráduj́ćie śie. ✠ 5 Skromność wászá niech bedźie wiádoma wszystkim ludźiom. ✠ Pan 6 blisko *jest*. ✠ Nie troszczćie śie d o żadną rzecz: ále we wszystkim e przez modlitwe y prozbe z dźiekowániem żądośći wásze niech beda 7 znájome u Bogá. ✠ A pokoj f Boży/ ktory przewyższa wszelki rozum/ bedźie strzegł serc wászych y myśliwászych w CHrystuśie JEzuśie.*

8 A Dáley *mowię* brácia/ cokolwiek jest prawdźiwego/ cokolwiek poczćiwego/ cokolwiek spráwiedliwego/ cokolwiek czystego/ cokolwiek przyjemnego/ cokolwiek chwalebnego; jeśli ktora cnotá/ y jeśli ktora chwałá/ o tym przemyślájćie. ✠ 9 Czegośćie śie też náuczyli/ y cośćie przyjeli y słyszeli y widźieli przy mnie/ to czyńcie; á Bog pokoju g bedźie z wámi.

10 A Urádowałem śie wielce w PAnu/ żeśćie śie już wżdy znowu zázielenili w swojim stárániu o mie: jákoż y stáráliśćie śie o to/ lecz wam ná sposobnym czáśie zchodźiło. ✠ 11 Nie żebym to mowił dla

nie=

Marginalia (left): d 2 Kor. 12. 5. e 1 Kor. 11. 22. f Dźiej 23. 6. g Dźiej. 9. 1. y 22. 4 h Ezái. 53. 11. Jerem. 9. 24. Madr. 15. 3. Janá. 17. 3. Kolos. 1. 2. i Janá. 5. 24. Rzym 3. 22. y 4. 3. y 10. 8. Zydow 4. 3. 1 Piotr 2. 6. k Rzym. 6. 2. l Luka 9. 2. m Mátt 16 27. 1 Kor. 9. 23. LE. ná XXIII N po S. Trojcy n Rzym 12. 16. o Rzym 15. 5.

Marginalia (right): p 1 Kor. 4. 16. q Rzym. 16. 17. r 1 Kor. 1. 7. Tytus. 2. 13. a 2 Kor. 13. 11. b 2 Moj 32. 32. Objáw 3. 5. y 17. 8 y 20. 12 y 21. 27 LE. ná N. IV. w Adwent. c Tess. 5. 16. Mátt 6. 25. Luka. 12. 21. e 1 Tym. 2. 1. f Janá. 14. 27. Kolos. 3. 15. g Ezái. 9. 6. Rzym 15. 33. y 16. 20 1 Kor. 14. 33.

niedostátku; bomći śie ja náuczył
12 b ná tym przestawáć co mam. ✤ Vmiem y uniżáć śie/ umiem i y obfitowáć: wszędy y we wszystkich rzecżách jestem wyćwiczony; y násyconym być/y łáknąć/y obfitowáć/y
13 niedostátek ćierpieć. ✤ Wszystko
mogę w CHrystuśie/ ktory mie po-
14 śila. ✤ Wszákże dobrześćie uczynili/ żeśćie społecznie dogodźili ućiskowi
15 mojemu. ✤ A wiećie y wy Filippensowie/ iż ná pocżątku Ewángeliey/ gdym wyszedł k z Mácedoniey/ żaden mi zbor nie udźielił ná ráchunek dawánia y bránia/ tylko
16 wy sámi. ✤ Ponieważ y do Tessáloniki raz y drugi/ czego potrzebá było/ posyłáliśćie mi.
17 ✤ Nie przeto/ żebym datku szukał: ále szukam pożytku ktoryby obfitował ná ráchunku wászym.
18 ✤ Gdyżem odebrał wszystko/ y mam dostátek; pełenem/ wziąwszy od Epáfrodytá/co *posłano* od was/ wonność dobrego zápáchu/ ofiárę przyjemną y Bogu śie podobájącą.
19 ✤ A Bog moj nápełni wszelką potrzebę wászę/ według bogáctwá swe° chwalebnie/w CHrystuśie JEzuśie.
20 ✤ A Bogu y Ojcu nászemu *niech będźie* chwałá ná wieki wiekow. Amen.
21 Pozdrowćie wszystkich świętych w CHrystuśie JEzuśie. Pozdrawiáją was bráćia ktorzy są ze
22 mną. ✤ Pozdrawiáją was wszyscy święći; ále osobliwe ktorzy są z Cesárskiego domu.
23 ✤ Łáská PAná nászego JEzusá CHrystusá *niech będźie* z wámi wszystkimi. Amen.

Ten list do Filippensow nápisány jest z Rzymu przez Epáfrodytá.

b 1 Tym. 6. 6. i 2 Kor. 11. 8.
k 2 Kor. 11. 9.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO KOLOSSENSOW.

W Tym liśćie Swięty Páweł wespołek z Tymoteuszem powinszowawszy Kolossensom od PAná rzeczy zbáwiennych/ y oświadczywszy przed nimi modlitwy swoje/ktore zá nimi czynił do PAná Bogá/ pięć rzeczy podawa. I. Náukę Apostolską/ ktorey tá jest Summá. 1. O Osobie CHrystusá PAná dwie náturze májącey/ y o Vrzędźie jego/ w rozd. 1. od v. 12. áż do 23. 2. Do státeczności przy tey náuce prowádźi/ zálecájąc S. Ewángelią/ y Apostolstwá swego dokázując/ w rozd. 1. od v. 23. áż do v. 4. rozd. 2. 3. Náukę temu przećiwną odrzucájąc/ ktora poszłá częśćią z Pogáństwá ábo z rozumu ćielesnego/ częśćią z Zydostwá / ábo z figur Zakonnych / w rozd. 2. od v. 4. áż do końcá. II. Vstáwuje do pobożnego żywotá. A tu wystawia powinności Chrześćiáńskie/ ktorym do tego pobudza/ áby stárego człowieká y z jego uczynkámi z śiebie zkłádáli/ á w nowego człowieká/ ábo w cnoty ktorych nie máło wylicza/ áby śie przyobłoczyli/ w rozd. 3. do v. 18. y w 4. od v. 2. do 7. Potym niektorym osobam właśnie należące; miánowićie mężom y żonam / dźiećiom y rodźicom/ czeládźi y gospodarzom/ w rozd. 3. od v. 18. áż do v. 1. w rozd. 4. III. Coby śie z nim dźiało/ dawa znáć przez dwu mężow pobożnych. IV. Pozdrawia od rozmáitych osob y od śiebie. V. A zlećiwszy im list ten przecżytáć/ y nápomniawszy mężá niektorego do pobożności/ żeby nań y w więźieniu pámiętáli prośi/ á winszując im łáski Bożey/ List ten zámyka.

ROZDZIAL I.

Chwali Kolosseńczyki, chcąc ich pobudźić do słuchánia. 7. Swiádectwo dobre wydawa náuce,ktorą od Epáfry słyszeli. 13. Lásko Bożę przećiwko nim wysláwia. 20. Wszystká zbáwienia nászego spráwá w sámym CHrystuśie złożona jest.

1 Páwel Apostoł JEzusá CHrystusá przez wolą Bożą / y Tymoteusz
2 brát. ✤ Tym ktorzy są w Kolossiech świętym y wiernym bráći w CHrystuśie JEzuśie. Łáská wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá nászego/ y od PAná JEzusá CHrystusá.

LE.ná XXIV N.poS. Trojcy. a Filip. 1. 3. b Filip. 1. 7. c Efez. 4. 1. Filip. 1. 27. 1 Tess. 2. 12. d Efez. 4. 15. f 1 Piotr 2. 9. g Matt. 3. 17. y 17.5. 2 Piotr 1. 17. h 2 Kor. 4. 4. Zydow 1. 3. i Przyp 8. 24. k Jana. 1. 3. Objaw 3. 14. l Efez. 4. 15. m Efez. 1. 22. y 5.23. n 1 Kor. 15.20. Objaw 1. 5.

3 Dziekujemy a Bogu y Ojcu PAna nászego JEzusá Chrystusá / záwsze modląc śię zá was. 4 ✠ Vsłyszawszy o wierze wászey w CHrystusie JEzusie/ y o miłośći przećiwko wszystkim świętym. ✠ 5 Dla nádźieje onéy wam odłożonéy w niebieśiech / o ktoreyśćie przed tym słyszeli/ przez słowo prawdy/ to jest Ewángeliey/ ✠ 6 Ktora przyszłá do was/ jáko y ná wszystek świát/ y przynośi owoc/ jáko y u was/ od onego dniá ktoregośćie usłyszeli y poználi łáskę Bożą w prawdźie. ✠ 7 Jákośćie śię też náuczyli od Epáfry miłego społ-sługi nászego/ ktory jest wiernym sługą CHrystusowym dla was. ✠ 8 Ktory też oznájmił nam miłość wászę w Duchu. ✠ 9 Dla tego y my od onego dniá/ ktoregośmy to usłyszeli / nie przestawamy śię zá was b modlić y prośić/ ábyśćie byli nápełnieni znájomośćią woli jego/ we wszelkiey mądrośći y w wyrozumieniu duchownym. ✠ 10 Abyśćie chodźili c przystojnie przed PAnem ku wszelkiemu jego upodobániu ; w káżdym b uczynku dobrym owoc przynosząc y rosnąc e w znájomośći Bożey: ✠ 11 Wszelką mocą umocnieni będąc według chwalebney mocy jego ku wszelkiey ćierpliwośći y nieskwápliwośći z rádośćią. ✠ 12 Dźiękując Ojcu/ ktory nas godnymi uczynił/ ábyśmy byli uczestnikámi dźiedźictwá świętych w świátłośći : ✠ 13 Ktory nas wyrwał z mocy f ćiemnośći / y przeniosł do krolestwá Syná g swego miłego : ✠ 14 W ktorym mamy odkupienie przez krew jego/ to jest, odpuszczenie grzechow.*

15 Ktory jest obrázem Bogá h niewidźiálnego/ y pierworodny i wszystkich rzeczy stworzonych. ✠ 16 Abowiem przezeń stworzone k są wszystkie rzeczy/ ktore są ná niebie y ná źiemi/ widźiálne y niewidźiálne/ bądź Trony/ bądź páństwá/ bądź Kśięstwá / bądź Zwierzchnośći/ wszystko przezeń y dla niego stworzono jest. ✠ 17 A on jest przed l wszystkimi/ y wszystko nim stoji. ✠ 18 On też jest głową m ćiáłá/ to jest Kośćiołá/ ktory jest n początkiem y pierworodnym z umárłych ; áby on miedzy wszystkimi o przodkowal. ✠ 19 Poniewasz śię upodobáło Ojcu, áby w nim wszystká p zupełność mieszkáłá. ✠ 20 Y żeby przezeń z sobą q pojednał wszystko / uczyniwszy pokoj przez krew krzyżá jego : przezeń mowię, ták to co jest ná źiemi/ jáko y to co jest ná niebieśiech. ✠ 21 Y was ktorzyśćie niekiedy byli r oddaleni/ y nieprzyjaćiele s umysłem w złośliwych uczynkách ; teraz też pojednał / ✠ 22 Ciáłem włásnym swojim/ przez śmierć/ áby was wystáwił t święte y nie pokaláne/ y bez nágány przed obliczem swojim. ✠ 23 Jeśli tylko trwaćie w wierze u ugruntowáni y utwirdzeni/ á nieporuszeni od nádźieje Ewángeliey ktoraśćie słyszeli : ktora jest kazána wszelkiemu stworzeniu/ ktore jest pod niebem ktorey ja Páweł stałem śię sługą. ✠ 24 Ktory śię teraz ráduję w doległośćiách mojich dla was/ y dopełniam ostátkow ućiskow CHrystusowych ná ćiele mojim/ zá ćiáło jego/ ktore jest x Kośćioł. ✠ 25 Ktoregom śię ja stał sługą/ według dáru Bożego ktory mi jest dány dla was/ ábym wypełnił słowo Boże : ✠ 26 To jest, Tájemnicę onę ktora y byłá zákryta od wiekow y od rodzájow ; ále teraz objáwiona jest świętym jego. ✠ 27 Ktorym chćiał Bog oznájmić/ jáki jest bogáctwo tey tájemnice chwalebney miedzy Pogány/ ktora jest CHrystus/ miedzy z wámi nádźieją oná chwały: ✠ 28 Ktorego my opowiádamy/ nápominájąc káżdego człowieká/ y ucząc káżdego człowieká we wszelkiey mądrośći; ábyśmy wystáwili káżdego człowieká doskonáłym w CHrystusie JEzusie : ✠ 29 W czym też prácuję / bojując według skutecżney mocy jego/ ktora we mnie dźieło swoje potężnie spráwuje.

o Rzym. 8. 29. p Janá. 1. 14. 16. Kolos. 2. 3. 9. q Rzym 3. 25. r Efez. 1. 12. s Rzym. 5. 10. t Luka. 1. 75. 1 Kor. 1. 2. Efez. 1. 4. y 5.27. Tytus. 2. 14. u Janá. 15.47. x Efez. 1. 23. y 5.23 y Rzym 16.25. Efez. 3. 9. 2 Tym. 1. 9. Tytus. 1. 2. 1 Piotr 1. 20 z 1 Tym. 1. 1.

ROZDZIAŁ II.

Proznośćią jest cokolwiek jest oprocz Chrystusá. 11. O obrzezce. 16. O wstrzymawániu śię od pokármow. 18. O chwale Anjołow. 20. Od Ceremoniey Zakonnych przez CHrystusá uwolnienie.

1 ABowiem chcę ábyśćie wiedźieli/ jáko wielką trudność mam o

was/ y o tych ktorzy są w Laodycey; y ktorzykolwiek nie widźieli oblicza mego w ciele: 2 Aby pocieszone były serca ich/ będąc spojone miłośćią; á to ku wszystkiemu bogáctwu zupełnego y pewnego wyrozumienia/ ku poznániu tájemnice Bogá y Ojcá y CHrystusá: 3 W ktorym skryte są a wszystkie skarby madrośći y umiejętnośći. 4 A toć mowię áby was nikt fałszywymi b dowodámi nie oszukał/ przez wystawną mowę. 5 Bo áczkolwiek nie jestem c obecny ćiałem/ ále duchem jestem z wámi/ rádując śię y widząc porządek wász/ y utwierdzenie wiáry wászey w CHrystusá. 6 Przetoż jákośćie przyjęli PANA JEzusá CHrystusá/ ták wnim chodźćie: 7 Będąc wkorzenieni y wybudowáni ná nim/ y utwierdzeni w wierze; jákośćie śię náuczyli/ obfitując d w niey z dźiękowániem.

8 Patrzćież żeby was kto *sobie* w korzyść nie obrocił przez Filozofią/ y przez prozne oszukánie; *idąc* według ustáwy ludzkiey/ według żywiołow świátá/ á nie według CHrystusá. 9 Gdyż w nim mieszka wszystka e zupełność bostwá ćieleśnie: 10 Y jesteśćie w nim dopełnieni/ ktory jest głową wszelkiego księstwá y zwierzchnośći. 11 W ktorym y obrzezáni jesteśćie/ obrzezką nie ręką f uczynioną; *to jest*, zewlekszy ćiáło wszystkich grzechow przez obrzezkę CHrystusowę: 12 Pogrzebieni z nim będąc we g chrzćie; w ktorym też społem z nim wzbudzeni przez wiárę/ ktorą spráwuje h Bog/ ktory go wzbudźił od umárłych. 13 Y was gdyśćie byli umárłymi i w grzechách y w nieobrzezce ćiáłá wászego/ wespoł z nim ożywił; odpuśćiwszy wam wszystkie grzechy/ 14 Zmázawszy on ktory był przećiwko k nam Cyrograf w ustáwách *záleżący*, ktory nam był przećiwny/ zniosł go z pośrzodku/ przybiwszy go do krzyżá: 15 Y złupiwszy księstwá y mocy/ wiodł je ná podźiw/ jáwnie tryumfując z nich sam przez śię.

16 Niechajże was tedy l nikt nie sądźi dla pokármu / ábo dla

a 1 Kor. 1. 30. b Efez. 5. 6. c 1 Kor. 5. 3. 1 Tess. 2. 17. d 1 Kor. 1. 5. e Janá. 1. 14. Kolos. 1. 19. f Rzym 1. 29. g Rzym. 6. 4. Gálát 3. 27. h Efez. 1. 19. y 3. 7. 1 Piotr 1. 3. i Efez. 2. 1. k Efez. 2. 15. l Rzym. 14. 3. 4.

napoju/ ábo z strony Swiętá/ ábo Nowiu mieśiącá/ ábo Sabbátow: 17 Ktore są ćieniem rzeczy m przyszłych; ále *prawdą* jest ćiáło CHrystusowe. 18 Niechaj was nikt wygránego zakłádu nie osadza/ ktory śię dobrowolnie w pokorę y w służbę Anjołow/ ktorych nie widźiał / wdawa / prozno śię nádymájąc z umysłu ćiáłá swego. 19 A nie trzymájąc śię głowy n *CHrystusá*, z ktorego wszystko ćiáło przez stáwy y zwiazánia pośiłek biorąc/ y wespoł spojone będąc / rośćie wzrostem Bożym. 20 Jesliśćie tedy umárli o z CHrystusem żywiołom świátá tego; przeczże śię/ jákobyśćie jeszcze żyli świátu/ ustáwámi báwićie? 21 (*Mowią niektorzy*; Nie dotykaj śię/ áni kosztuj/ áni ruchaj: 22 Co wszystko káźi śię sámym używániem) Według p przykazań y náuk ludzkich; 23 Ktore máją kształt madrośći w nabożeństwie dobrowolnie obránym/ y w pokorze/ y w niefolgowániu q ćiáłu; wszákże nie máją żadney wagi / tylko do násycenia ćiáłá służą.

m Zydow 8. 5. y 10. 1. n Efez. 4. 15. o Gálát 4. 8. p Mátt 15. 8. 9. q 1 Tym. 4. 5.

ROZDZIAŁ III.

Duchowne ćwiczenie przećiwko ćielesnemu, ktore fałszywi Apostołowie wystawiáli, záleca. 5. A o umartwieniu ćiáłá powiedźiawszy. 8. powinnośći niektore przypomina.

1 A Ták jeśliśćie powstáli z CHrystusem/ tego co jest wzgorę szukayćie: gdźie CHrystus a ná práwicy Bożey śiedźi. 2 O tym co jest wzgorę myślćie/ nie o tym co jest ná źiemi. 3 Abowiemeśćie umárli; y żywot wász skryty b jest z CHrystusem w Bogu. 4 Ale gdy śię CHrystus on żywot nász c pokaże/ tedy y wy z nim okażećie śię w chwale.

5 Vmartwiajćież tedy d członki wásze/ ktore są ná źiemi: wszeteczeństwo / nieczystość/ namiętność/ złą pożądliwość / y łakomstwo ktore jest báłwochwálstwem. 6 Dla ktorych rzeczy przychodźi gniew Boży e ná syny odporne. 7 W ktorycheśćie y wy niekiedy f chodźili/ gdyśćie żyli w nich. 8 Lecz teraz złożćie g y wy to wszystko;

a Márk. 16. 19. b Rzym 8. 24. 2 Kor. 5. 7. c 1 Jan 3. 2. d Efez 4. 22. y 5. 3. e 1 Kor 6. 9. Gálát 5. 21. f 1 Kor 6. 11. g Rzy. 6. 4. Efez. 4. 12. 1 Piotr 2. 1. y 4. 2.

gniew / zápalczywość złość / bluźnierstwo / y sprośna mowę z ust wászych. 9 Nie kłamaićie jedni przećiwko drugim : gdyżeśćie zwlekli człowieká stárego z uczynkámi jego; 10 A oblekliśćie h nowego tego / ktory śie odnawia w znájomość / podług obrázu tego i ktory go stworzył. 11 Gdźie niemász Greká y Zydá / obrzezki y nieobrzezki / cudzoźiemcá y Tátárzyná / niewolniká y wolnego; ále wszystko y we wszystkich Chrystus.

12 Przetoż przyobleczćie jáko wybráni Boży / święći / y umiłowáni / wnętrzności k miłośierdźia / dobrotliwość / pokorę / ćichość / ćierpliwość: 13 Znászájąc jedni drugie / y odpuszczájąc sobie w zájemnie jesli ma kto przećiw komu skárgę; jáko y Chrystus odpuśćił wam / ták y wy. 14 A nád to wszystko / *przyobleczćie* miłość / ktora jest związką doskonáłośći. 15 A pokoj Boży niech rząd prowádźi w sercách wászych / do ktoregośćie też powołáni w jedno ćiáło : á bądźćie wdźięcznymi. 16 Słowo Chrystusowe l niechaj mieszka w was obfićie ze wszelką mądrośćią; náuczájąc y nápominájąc sámych śiebie przez Psálmy y hymny / y pieśni duchowne / wdźięcznie śpiewájąc w sercách wászych PAnu. 17 A wszystko cokolwiek m czyníćie / w słowie álbo w uczynku / wszystko *czyńćie* w Imieniu PAná JEzusá / dźiękując Bogu y Ojcu przezeń. *

18 Zony bądźćie n poddáne mężom swym / ták jáko przystoi / w PAnu. 19 Mężowie miłujćie żony *swoje* o; á nie bądźćie surowymi przećiwko nim. 20 Dźiatki posłuszne bądźćie p rodźicom we wszystkim : ábowiem śię to podoba PAnu. 21 Ojcowie nie pobudzajćie q do gniewu dźieći wászych / áby sercá nie trácily.

22 Słudzy posłuszni bądźćie r we wszystkim pánom ćielesnym; nie służąc ná oko / jáko ći co śię ludźiom podobáć chcą / ále w szczerośći sercá bojąc śię Bogá. 23 A wszystko cokolwiek czynićie / z duszę czyńćie / jáko PAnu / á nie ludźiom : 24 Wiedząc iż od PAná weźmiećie zapłatę dźiedźictwá. Abowiem 25 PAnu Chrystusowi służyćie. A ten co krzywdę czyni / odnieśie zapłátę ukrzywdzenia. A niemászći s względu ná osoby *u Bogá*.

ROZDZIAŁ IV.

Wraca śię zás do pospolitych náuk. 3. nápominájąc do modlitew. 6. y do obyczájnich mow.

1 PAnowie / spráwiedliwie y słusznie a śię z sługámi obchodźćie; wiedząc iż y wy PAná maćie w niebieśiech.

2 W Modlitwách b trwajćie / czując w nich z dźiękowániem : 3 Modląc śię społecznie c y zá námi; áby nam Bog otworzył drzwi słowá / żebyśmy mowili o tájemnicy Chrystusowey / dla ktorey też jestem związány : 4 Abym ja objáwiał / 5 jáko mi śię godźi mowić: Mądrze chodźćie d przed obcymi / czás e odkupując. 6 Mowá wászá niech záwsze *będźie* przyjemna / solą okraszona : ábyśćie wiedźieli / jáko byśćie kążdemu z osobna odpowiedźieć mieli.

7 O Wszystkim co śię ze mną dźieje / oznájmi wam f Tychikus, miły brát / y wierny sługá / y spółsługá w PAnu: 8 Ktoregom posłał do was dla tego sámego / áby śię wywiedźiał co śię z wámi dźieje / y poćieszył sercá wásze; 9 Z Onezymem g wiernym á miłym brátem / ktory jest z was. *Ci wam wszystko oznájmią co śię tu dźieje.*

10 Pozdrawia was h Arystárchus spół-więźień moj / y i Márek śiestrzeniec Bárnábászow (o ktorymeśćie wźięli rozkazánie : Jeśliby do was przyszedł / przyjmićie go.) 11 Y Jesus / ktorego zowią Justem; ktorzy są z obrzezki. Ci tylko są pomocnikámi mojimi w krolestwie Bożym / ktorzy byli poćiechą moją. 12 Pozdrawia was k Epáfrás / ktory z was jest sługá Chrystusow; ktory záwsze bojuje zá was w modlitwách / ábyśćie stali doskonáłymi y zupełnymi we wszelkiey woli Bożey. 13 Bo mu dawam świádectwo / iż gorliwą miłość ma przećiwko wam / y *przećiwko* tym ktorzy są w

Láody-

h Efez. 4. 23. i 1 Moj. 1. 27. y 5. 2. y 9. 6. LE. ná N. V. po 3. Krol. k Efez. 4. 22. l Efez. 5. 19. m 1 Kor. 10. 11. n Efez. 5. 22. 1 Piotr 3. 1. o Efez. 5. 25. 1 Piotr 3. 7. p Efez. 6. 1. q Efez. 6. 4. r Efez. 6. 5. Tytus. 2. 9. 1 Piotr 2. 18.

s Efez. 6. 2. a Efez. 6. 9. b Luka. 18. 1. 1 Tess. 5. 17. c Efez. 6. 19. 2 Tess. 3. 1. d Efez. 5. 15. e Efez. 5. 16. f Dźiej. 20. 4. i Filem. v. 10. h Dźiej. 27. 2. i 2 Tym. 4. 11. k Kolos. 1. 7.

Láodyciey y ktorzy są w Hierápolu. 14 Pozdrawia was Lukasz lekarz miły/tákże y Demás. 15 Pozdrówcie bráciá ktorzy są w Láodycey / y Nimfásá/ y Zbor ktory jest w domu jego.

16 GDy ten list u was przeczytány będźie / spráwcie to áby też był v Láodyceńskim m Zborze przeczytány : á ten ktory jest *pisány* z Láodycyey/y wy też przeczytajćie. 17 A powiedzćie Archippowi; Pátrzaj ná to posługowánie / ktoreś przyjął w PAnu/ábyś je wypełnił. 18 Pozdrowienie ręką n moją Páwłową. Pámiętajćie ná więźienie moje. Łáská *niech będźie* z wámi/ Amen.

Ten list do Kolossensow/ nápisány jest z Rzymu przez Tychiká y Onezymá.

l 2 Tym. 4. 11. m 1 Tess. 5. 27. n 2 Tess. 3. 17.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO TESSALONICENSOW PIERWSZY.

W Tym liśćie nápomina Swięty Páweł. I. co státecznośći w wierze ; dawájąc świádectwo onym y Ewángeliey y sobie / Tymoteuszá sługę Bożego do nich wystáwszy / w rozd. 1. 2. 3. II. Do pobożnego żywotá/ ktory zależy/częśćią w wystrzegániu śię rzeczy szkodliwych/ ktore śię jeszcze miedzy nimi znájdowáły ; jáko nierządu/ łákomstwá / ućiskánia bráći/ nieczystośći/ proznowánia / niemiernego nád umárłymi frásunku : gdźie y o zmartwychwstániu nászym / y o sądźie Bożym przeráźliwie mowi : Częśćią w przestrzegániu dobrych rzeczy miánowićie skromnośći/ ludzkośći/ trzeźwośći/ wiáry/ łáski/ nádźieje / sług Bożych poważánia/ mdłym w wierze pomocy czynienia / ćierpliwośći / w modlitwách gorliwośći/ dźiękowánia/ y pilnego słowá Bożego słuchánia/ w rozd. 4. 5.

ROZDZIAL I.

Dźiękowánie im przedkłada. 4. A żeby ználi że to płynie z łáski Bożey, cokolwiek w nich godnego chwáli, opowiáda. 8. y te że inszym byli ku przykłádowi, nápomina.

1 PAweł y Sylwan y Tymoteusz/ Zborowi Tessáloniceńskiemu/ w Bogu Ojcu y w Pánu Jezuśie Chrystuśie a Łáská á wam y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá nászego/ y *od* Páná Jezusá Chrystusá.

2 Dźiękujemy b Bogu záwsze zá was wszystkich/ wzmiankę czyniąc o was w modlitwách nászych. 3 Bez przestanku przypominájąc skuteczną onę wiárę wászę / y onę prácowitą miłość / y onę ćierpliwą nádźieję w PAnu nászym JEzuśie Chrystuśie przed Bogiem y Ojcem nászym. 4 Wiedząc/ bráćia umiłowáni/ wyborze wászym od Bogá wybrániu. 5 Gdyż Ewángelia násza c nie byłá u was tylko w mowie /ále też y w mocy/ y w Duchu d Swiętym y we wszelkim upewnieniu ; jáko wiećie/ jákimiśmy byli miedzy wámi dla was. 6 A wyśćie śię náśládowcámi nászymi y PAńskimi stáli / przyjąwszy słowo we wszelkim ućiśnieniu z rádośćią Duchá Swiętego: 7 Ták/ żeśćie śię wy stáli zá wzor wszystkim wierzącym w Mácedoniey y w Achaiey. 8 Abowiem od was śię rozgłośiło słowo PAńskie/ nie tylko w Mácedoniey/ y w Achaiey ; ále śię też rozeszłá ná wszelkie miejsce wiárá wászá/ ktora jest w Bogá; ták iż nam nie trzebá *o tym* nic mowić. 9 Poniewaź oni sámi oznájmują o was jákie było przyśćie násze do was : y jákośćie śię náwroćili do Bogá od báłwánow / ábyśćie służyli Bogu żywemu y prawdźiwemu ; 10 Y oczekawáli Syná jego z niebios / ktorego e wzbudźił od umárłych ; *to jest* JEzusá/ ktory nas wyrwał od f gniewu przyszłego.

a Gál. 1. 3. b Rzym. 1. 8. Efez. 1. 16. Filip. 1. 3. Kolos. 1. 3. 4. 2 Tess. 1. 3. c 1 Kor. 2. 4. d 1 Kor. 6. 6. e 1 Kor. 6. 14. f Rzym. 5. 9.

ROZDZIAL II.

Pokázuje z jáką Tessáloniceńsom szczerośćią Ewángelią opowiádał. 5 A

iż áni zysku. 6. áni chwały swojey szukał. 10. Tego ich świádectwem dowodźi 17. życzy sobie widźieć śię rychło z nimi.

1 ABowiem wy sámi wiećie bráćia / że przyśćie násze do was a nie było prozne. 2 Ale choćiaśmy y przed tym b ćierpieli / y zelżeni byli (jáko wiećie) *w mieśćie* Filippiech; *wszákże* bespiecznieśmy sobie poczęli w Bogu nászym / w opowiádániu u was Ewángeliey Bożey / z wielkim bojem. 3 Abowiem nápominánie násze nie *było* c z oszukánia / áni z nieczystośći / áni z zdrády: 4 Ale jáko nas Bog *sobie* upodobał / żeby nam byłá zwierzona Ewángelia / ták mowimy; nie jáko ludźiom śię d podobájąc / ále Bogu / ktory *sobie* upodobywa sercá násze. 5 Abowiem nigdyśmy nie używáli e mowy pochlebney / jáko wiećie; ániśmy pod zasłoną czego łákomstwu dogadzáli: 6 Bog jest f świádkiem. Aniśmy szukáli od ludźi chwały / áni od was / áni od inszych: mogąc *wam* bydź ćiężkimi / jáko Apostołowie g Chrystusowi. 7 Aleśmy byli skromnymi miedzy wámi / jáko gdy mámká odchowywa dźiatki swoje. 8 Ták wam życzliwymi będąc / gotowiśmy byli użyczyć wam nietylko Ewángeliey Bożey / ále też y dusz nászych; dla tego iżeśćie nam miłymi byli. 9 Abowiem pámiętaćie bráćia prace násze y trudy; gdyż w nocy y we dnie h robiąc / ábyśmy żadnego z was nie obćiążyli / kazáliśmy u was Ewángelią Bożą. 10 Wyśćie świádkámi y Bog / żeśmy świątobliwie y spráwiedliwie y bez nágány żyli *miedzy* wámi / ktorzyśćie uwierzyli. 11 Jákoż wiećie / żeśmy káżdego z was / jáko Oćiec dźiatki swoje nápomináli y 12 ćieszyli: Y oświadczáli śię / ábyśćie chodźili godnie i Bogu / ktory was powołał do swego krolestwá y do chwały.

13 PRzetoż y my dźiękujemy Bogu k bez przestanku / iż przyjąwszy słowo Boże / ktoreśćie słyszeli od nas / przyjęliśćie nie jáko słowo ludzkie / ále (jáko w prawdźie jest) *jáko* słowo Boże; ktore też skuteczne jest w was / ktorzy wierzyćie.

14 Abowiem wy bráćia stáliśćie śię násládowcámi Zborow Bożych ktore są w Zydowskiey źiemi w Chrystusie Jezusie: bośćie y wy też ćierpieli od źiemkow swojich / 15 jáko y oni l od Zydow: Ktorzy y Páná Jezusá zábili / y swoje własne Proroki / y nas wygnáli / á Bogu śię nie podobáją / y wszystkim lu- 16 dźiom są przećiwni. Zábraniájąc nam / żebyśmy nie mowili Pogánom żeby byli zbáwieni: áby ták záwsze dopełniáli grzechow swojich. Abowiem przyszedł ná nie gniew áż do końcá.

17 LEcz my bráćia będąc pozbáwieni was ná chwilECzkę / obliczem nie m sercem / tym pilniśmy śię stáráli oglądáć oblicze wásze n z wielką żą- 18 dośćią. Dla tegośmy chćieli przyść do was / (zwłaszczá já Páweł) y raz y drugi; ále nam o przekáził 19 szátan. Abowiem ktoraż *jest* nádźieja násza ábo rádość / ábo koroná p chluby? Izali nie wy przed oblicznośćią Páná nászego Jezusá 20 Chrystusá / w przyśćie jego? Wy záiste jesteśćie chwałą nászą y q rádośćią.

ROZDZIAŁ III.

Oświadcza miłość swoje tym, iż do nich Tymoteuszá posłał. 6. Z szczęśliwego powodzenia ich śię ćieszy. 12. Modlitwą zámyka.

1 PRzeto nie mogąc dłużey znośić / upodobáło śię nam / ábyśmy sámi w Athenach a zostáli. 2 Y posłáliśmy Tymoteuszá b brátá nászego y sługę Bożego / y pomocniká nászego w Ewángeliey Chrystusowey; áby was utwirdźił y nápomniał z 3 strony wiáry wászey. Aby śię żaden nie poruszał c w tych ućiskách; gdyż sámi wiećie żeśmy ná to wystá- 4 wieni. Abowiem gdyśmy byli u was / opowiádáliśmy wam / żeśmy mieli być ućiśnieni: jákoż śię też 5 *to* stáło / y wiećie *o tym.* Dla tego y ja nie mogąc tego dłużey znośić / posłałem go / ábym śię dowiedźiał o wierze wászey: by was snadź nie kuśił ten co kuśi / á nie byłá dáremna pracá nászá. 6 Lecz teraz Tymoteusz od was do nas przyszedł / y

zwiá-

Margin (chapter II): a 1 Tess. 2. 9. — b Dźiej. 16.19. y 17.1. — c 2 Kor. 6. 6. y 7. 2. — d Gálát 1. 10. — e 1 Kor. 1. 1. — f 2 Kor. 1. 23. — g 1 Kor. 9. 1.2. — h Dźiej. 20.34. 1 Kor. 4. 12. 2 Tess. 3. 8. — i Efez. 4. 1. Filipp. 1. 27. Kolos. 1. 10. — k Efez. 1. 16. — l Zyd. 10.34. — m 1 Kor. 5. 3. Kolos. 2. 5. — n Rzym. 1. 11. — o Rzym. 1. 13. y 15.22 — p 2 Kor. 1. 14. — q Filipp. 4. 1.

Margin (chapter III): a Dźiej. 17.15. — b Dźiej. 16. 1. — c Efez. 3. 13.

zwiástował nam wesołą nowinę o wierze y miłości wászey / á iż nas záwsze dobrze wspominaćie / żądájąc nas widźieć / ták jáko y my was.

7 ✣ Dla tego pocieszeni jesteśmy brácia z was / w káżdym d utrapieniu y potrzebie nászey / przez wiárę wászę :

8 ✣ Bo teraz my żyjemy / jesli wy stoićie e w PAnu.

9 ✣ Abowiem jákiej dźiękowánie f możemy Bogu oddáć zá was / zá wszelkie wesele / ktorym śię weselimy dla was przed Bogiem nászym.

10 ✣ W nocy y we dnie bárzo g śię gorliwie modląc / ábyśmy oglądáli oblicze wásze / y dopełnili niedostátkow wiáry wászey.

11 Lecz sam Bog y Oćiec nász / y Pan nász JEzus CHrystus niech wyprostuje drogę násze do was.

12 ✣ A was PAN niech pomnoży y obfitującymi uczyni / w miłości jedneg ku drugiemu y tu wszystkim / jáko y nas ku wam.

13 ✣ Aby utwirdzone były sercá h wásze nienágánione w świętobliwośći przed Bogiem y Ojcem nászym / ná przyśćie PAná nászego JEzusá CHrystusá / ze wszystkimi świętymi jego.

ROZDZIAŁ IV.

Nápomina do świętobliwośći żywotá. 2. y do zobopolney miłośći. 13. Broni im Pogáńskiego smutku. 15. sposob zmartwychwstánia nászego opisawszy.

1 A Dáley mowiąc, brácia / prośimy a was y nápominamy przez PAná JEzusá / jákośćie przyjęli od b nas / jákobyśćie sobie mieli poštępowáć y Bogu śię podobáć / ábyśćie tym więcey obfitowáli.

2 ✣ Gdyż wiećie jákieśmy wám rozkazánie dáli / przez PAná JEzusá.

3 ✣ Abowiem tá jest wola c Boża / to jest, poświęcenie wásze; żebyśćie śię powśćiągáli d od wszetecżeństwá.

4 ✣ A żeby umiał káżdy z was naczyniem swojim władáć w świętobliwośći / y w uczćiwośći.

5 ✣ Nie w namiętnośći żądze / jáko y e Pogánie

6 ktorzy nie znáją Bogá. ✣ Y áby nikt nie ućiskał f y nie oszukawał w żadney spráwie brátá swego : Bo PAN jest zemśćićielem tego wszystkiego / jákośmy wam przed tym powiádáli y oświadczáli.

7 ✣ Bo nas nie powołał Bog g ku nieczystośći / ále ku poświęceniu.

8 ✣ A przetoż kto to odrzuca / nie odrzuca człowieká ále Bogá ktory nam też dał h Duchá swego Swiętego. *

9 A O miłośći bráterskiey nie potrzebá i wam pisáć : bośćie wy sámi od Bogá náuczeni / ábyśćie

10 miłowáli jedni drugich. ✣ Abowiem też to czynićie przećiwko wszystkiey bráćiey ktorzy są we wszystkiey Mácedoniey. ✣ Ale was nápominamy brácia / iżbyśćie tym więcey obfitowáli:

11 ✣ Y pilnie śię stáráli / ábyśćie spokojnymi byli / y rzeczy swojich pilnowáli / y prácowáli k własnymi rękámi swymi / jákośmy wam przykazáli:

12 ✣ Abyśćie uczćiwie chodźili przed obcymi ; á w niczym ábyśćie nie mieli niedostátku.

13 A Nie chcę brácia ábyśćie wiedźieć nie mieli o tych ktorzy zásnęli / iżbyśćie śię nie smućili jáko y drudzy / ktorzy nádźieje nie máją.

14 ✣ Abowiem jeśli wierzymy iż JEzus umárł y zmartwych wstał / ták Bog y te ktorzy zásnęli w JEzuśie

15 przywiedźie z nim. ✣ Boć to wam powiádamy słowem PAńskim / że my l ktorzy żywi pozostániemy do przyśćia PAńskiego / nie uprzedźimy onych ktorzy zásnęli.

16 ✣ Gdyż sam Pan z okrzykiem z głosem m Archánjelskim / y z trąbą Bożą zstąpi z niebá ; á pomárli w CHrystuśie n powstáną napierwey.

17 ✣ Zátym my żywi / ktorzy pozostániemy / wespołek z nimi záchwyceni będźiemy w obłokách náprzećiwko PAnu ná powietrze : á ták záwsze z PAnem będźiemy.

18 ✣ Przetoż poćieszajćie jedni drugich tymi słowy.

ROZDZIAŁ V.

Niepotrzebne o czáśie przyśćia PAńskiego badánia gáni etc. 6. nápomina, żeby ná to przyśćie záwżdy byli gotowi. 11. Potym do inszych cnot wiedźie.

1 A O czáśiech y o chwilách / brácia / nie potrzebujećie áby wam

2 pisáno. ✣ Abowiem sámi dostátecznie wiećie / iż on dźień PAński / jáko złodźiey a w nocy / ták przydźie.

3 ✣ Bo gdy mowić będą ; Pokoj y bespieczeństwo : tedy ná nie nagle zginie-

nie

Marginalia (left): d 2 Kor. 7. 4. — e Filipp. 4. 1. — f Efez. 3. 15. — g Rzym 1. 10. y 15. 23. 2 Tym. 1. 3. 4. — h 1 Kor. 1. 1. 1 Tess. 5. 23. — LE. ná N. II. w Post. — a 1 Kor. 1. 10. — b Efez. 4. 1. y 5. 8. Kolos. 4. 5. — c Rzy. 12. 2. Efez. 5. 21. — d Dźie. 15. 20. — e Efez 4. 47. — f 1 Kor 6. 8.

Marginalia (right): g 1 Kor. 1. 2. — h 1 Kor. 7. 40. — i Janá. 13. 34. y 15. 12 1 Janá 3. 23. — k Efez. 4. 28. 1 Tess. 3. 10. — LE. ná XXV. N po S. Trojcy — l 1 Kor. 15. 52. — m Mátt. 24. 31. — n 1 Kor. 15. 22. — a Mátt. 24. 43. 2 Piotr 3. 10. Objáw 3. 3. y 16. 15

nie przyjdźie / jáko ból ná niewiáśćę brzemienną; á nie ujdą. 4 ✤ Lecz wy bráćia nie jesteśćie w ciemnośći / áby was on dźień jáko złodźiey zá-chwyćił. 5 ✤ Wszyscy wy jesteśćie synowie świátłośći / y synowie dniá: nie jesteśmy *synowie* nocy áni ciemnośći.

6 PRzeto nie śpijmy b jáko y inszy; ále c czujmy / y bądźmy d trzeźwimi. 7 ✤ Abowiem ktorzy śpią / w nocy śpią; á ktorzy śię upijáją / w nocy śię upijáją. 8 ✤ Lecz my *synámi* dniá będąc / bądźmy trzeźwimi; oblekszy śię e w páncerz wiáry y miłośći / y w przyłbicę nádźieie zbáwienia: 9 ✤ Gdyż Bog nie posłáwił nas ku gniewu / ále ku nábyćiu zbáwienia przez Páná nászego Jezusá Chrystusá; 10 ✤ Ktory f umárł zá nas: ábyśmy lub czujemy lub śpiemy / wespołek z nim żyli. 11 ✤ Przetoż nápominajćie jedni drugich; y budujćie jeden drugie° / jáko y czynićie.

12 A Prośimy was bráćia / ábyśćie poználi te ktorzy prácują miedzy wámi / y ktorzy są przełożonymi wászymi w PAnu / y nápomináją was. 13 ✤ Abyśćie je ják nabárźiey miłowáli dla ich prace. Pokoj też záchowajćie miedzy sobą. 14 ✤ A prośimy was bráćia / nápominajćie te ktorzy nie stoją g w rządźie / ćieszćie bojáźliwe / znaszajćie h słábe / nieskwápliwymi i bądźćie przećiwko wszystkim. 15 ✤ Pátrzćie áby kto złym i zá złe komu nie oddawał: ále záwżdy dobrego náśláduyćie / y sámi miedzy sobą / y ku wszystkim. 16 ✤ Záwsze śię ráduyćie. 17 ✤ Bez przestanku k śię modlćie. 18 ✤ Zá wszystko l dźiękujćie. Abowiem tać jest wola Boża w Chrystuśie. JEzuśie przećiwko wam. 19 ✤ Duchá nie zágászajćie. 20 ✤ Proroctw lekce nieważajćie. 21 ✤ Wszystkiego m doświádczajćie: *a* co jest dobrego / tego śię trzymajćie. 22 ✤ Od wszelákiego podobieństwá złośći śię wstrzymawajćie.

23 A Sam Bog pokoju / niech wás zupełnie n poświęći: A cáły duch wász / y duszá / y ćiáło / niech będą bez nágány ná przyśćie PAná nászego JEzusá Chrystusá záchowáne. 24 ✤ Wiernyć jest o ten ktory was powołał / ktory też to uczyni. 25 ✤ Bráćia / modlćie śię zá námi. 26 ✤ Pozdrowćie bráćią p wszystkie z pocáłowániem świętym. 27 ✤ Poprzyśięgam was przez Páná / áby ten list przeczytány był q wszystkiey bráći świętey. 28 ✤ Łáská PAná nászego JEzusá Chrystusá *niech bądźie* z wámi / Amen.

Ten list pierwszy do Tessálonicensow nápisány jest z Aten.

Marginal references: b Rzym 13.11. c Luka. 21.36. d Rzym 13.13. e Efez. 6.16. f 2 Kor. 5.15. g 1 Tess. 3.12. h Rzym. 14.1. i Przyp. 20.22. Mátt. 5.39. Rzym 12.17. 1 Piotr 10.9. k Luka. 18.1. l Efez. 5.20. m 1 Jana 4.1. n 1 Kor. 1.8. 1 Tess. 3.13. o 1 Kor. 1.9. p Rzym 16.16. 1 Kor. 16.20. 713.12 1 Piotr 5.14. q Kolos. 4.15.

LIST SWIETEGO PAWLA APOSTOLA DO TESSALONICENSOW WTORY.

W Tym Liśćie / jáko y w pierwszym / S. Páweł Tessálonicensow upomina. I. do státeczności przy prawdźiwey wierze / á to wydániem świádectwá ich wierze miłośći y nádźieiey / z náuki słowá Bożego nábytym / á krzyżá ich nadgrodą wiecznego żywotá / y pomstą nád nieprzyjaćioły ich słodzeniem / w rozd. 1. Zátym od fałszywey náuki o sądnym dniu od niektorych podáney ich wystrzegáiąc / y o dwojákim biegu Kośćiołá Bożego oznájmując: Náprzod / Záłosnym; dla tego / że zwodźićiele nástáć mieli w Kośćiele B. y wielu od wiáry odwieść: Ze sobie Antychryst w nim miał gniazdo usłáć. Potym / Ućieszny; że wybráni B. od tych zwodźićielow mieli być ochronieni y żywot pobożny prowádźić / rozd. 2. II. Do pilnego wykonywánia powinnośći ich; miánowićie / żeby śię zá prawdźiwe sługi B. PAnu Bogu pilnie modlili / w rozd. 3. v. 1. dla máłośći wybránych od wiáry nie odstawáli. v. 2. Ze PAn Bog przy nich spráwy záczętey dokona / dufáli. v. 3. Náuke Apostolską zá prawidło żywotá swego mieli. v. 4. Dla prawdy P. niewczásy wszelákie rádźi ponośili. v. 5. Ze złymi nie społkowáli / ále żywotá pobożnego y prácowitego Apostolskiego náśládowáli. v. 6. 7. 8. 9. 10. 11. Spráwiedliwie żywnośći sobie nábywáli. v. 12. w czynieniu miłośiernych uczynkow pilnymi byli / v. 13. Prawdźie S. nie posłuszne precz wykaczáli. v. 14.

ROZDZIAL I.

Zaleca je z tego, że bráli wzrost w wierze, w miłości. 4. y w ćierpliwośći. 6. A sądem Bożym grożąc niezbożnikom. 10. wierne przyśćiem PAńskim ćieszy.

1 PAweł y Sylwan y Tymoteusz / Zborowi Tessáloniceńskiemu / w Bogu Oycu nászym y w PAnu JEzuśie CHrystuśie:
2 ✠ Łáská wam y pokoy a *niech bedźie* od Bogá Oycá nászego / y PAná JEzusá CHrystusá.

3 POwinnismy Bogu b záwsze dźiękowáć zá was brácia / ták jáko śię godźi ; iż bárzo rośćie wiárá wászá / y pomnaża śię miłość káżdego z was / jednych przećiw ko drugim.
4 ✠ Ták iż y my sámi chlubimy śię z was we Zborách Bożych z wászey ćierpliwośći y wiáry / we wszelkich prześládowániách wászych / y w ućiskách / ktore ponośićie.
5 ✠ *Co jest* jáwnym dowodem spráwiedliwego sądu Bożego ; ábyśćie godnymi byli poczytáni krolestwá Bożego / dla ktorego też ćierpićie.
6 ✠ Poniewasz spráwiedliwa jest u Bogá / żeby wzájem oddał ućiśnienie tym
7 ktorzy was ućiskáją. ✠ A wam / ktorzyśćie ućiśnieni / odpoczynienie z námi przy c objáwieniu Páná Jezusá z niebá z Anjoły mocy jego: ✠
8 W ogniu d płomienistym / oddawájąc pomstę tym ktorzy Bogá nie znáją / y tym ktorzy nie są posłuszni Ewángeliey PAná nászego
9 JEzusá CHrystusá. ✠ Ktorzy pomstę odniosą / wieczne zátrácenie od oblicznośći PAńskiey / y od
10 chwały mocy jego; ✠ Gdy przydźie / áby był uwielbiony w świętych swojich / y áby śię dźiwnym ukazał we wszystkich wierzących (dla tego iż uwierzono nászemu świádectwu
11 u was) w on dźień. ✠ Dla czego też modlimy śię záwsze zá was / áby Bog nász godnymi was uczynił powołánia tego / y wypełnił wszystko upodobánie dobrotliwośći *swojey*, y
12 skutek wiáry w mocy. ✠ Aby było uwielbione Imię PAná nászego Jezusá CHrystusá w was / á wy w nim wedlug łáski Bogá nászego / y PAná JEzusá CHrystusá.

a Gálát. 1. 3.
b 1 Tess. 1. 2.
c 1 Tess. 4. 16.
d 2 Piotr 3. 10.

ROZDZIAL II.

Dźień PAński nie przydźie áż świát w odstąpienie wpádnie. 3. y objáwiony bedźie Antychryst. 8. Ktorego zginienie opisuje. 15. A zá tym do státeczności upomina.

1 A Prośimy was brácia przez przyśćie PAná nászego JEzusá CHrystusá / y násze zgromádzenie do niego:
2 ✠ Abyśćie śię nie záraz dáli zrażáć z smysłu *wászego*, áni sobą trwożyć / lub przez duchá / lub przez mowę / lub przez list jákoby od nas *pisány*, jákoby nádchodźił dźień CHrystusow.
3 NIech was nikt nie zwodźi a żadnym sposobem. Abowiem nie *przydźie on dźień*, áż by pierwey przyszło odstąpienie / y byłby objáwiony człowiek on grzechu / on syn
4 zátrácenia. ✠ Ktory śię sprzećiwia y wynośi nád *to* wszystko co śię zowie Bogiem / álbo co ma Boską cześć : ták iż on w Kośćiele Bożym / jáko BOG uśiedźie; udawájąc śię zá Bogá.
5 ✠ Izali nie pámiętaćie / iż jeszcze z wámi będąc o
6 tymem wam powiádał? ✠ A teraz wiećie co przeszkadza / áby był objáwiony czásu swego.
7 ✠ Abowiem śię już spráwuje tájemnicá niepráwośći : tylko że *ten* ktory teraz przeszkadza / *przeszkadzáć bedźie* áż by był z pośrzodku odjęty.
8 ✠ A tedy objáwiony bedźie on niezbożnik / ktorego PAN zábije b Duchem ust swojich / y zniesie objáwieniem przyśćia swego.
9 ✠ Ktorego *niezbożniká* przyśćie / jest podług skutku szátáńskiego / ze wszelką mocą y znákámi y cudámi kłamliwymi :
10 ✠ Y ze wszelkim oszukániem niepráwośći w tych ktorzy giną ; przeto / iż miłośći prawdy nieprzyjęli / áby byli zbáwieni.
11 ✠ A przetoż pośle im Bog skutek błędow / áby wierzyli
12 kłamstwu: ✠ Aby byli osądzeni wszyscy / ktorzy nie uwierzyli prawdźie / ále sobie upodobáli niespráwiedliwość.
13 LEcz my powinnismy Bogu dźiękowáć záwsze zá was / brácia umiło=

a Mátt. 24. 4. Efez. 5. 6.
b Jobá. 4. 9. Ezái. 11. 4.

miłowáni od PAná/ iż was Bog od początku wybrał ku zbáwieniu/ w poświęceniu Duchá y w wierze prawdy: ✣ Do czego was powołał przez Ewángelią nászę/ ku dostąpieniu chwały PAná nászego JEzusá CHrystusá. ✣ Przetoż bráćia stoyćie: á trzymayćie śię náuki podáney/ ktoreyśćie śię náuczyli lub przez mowę/ lub przez list nász. ✣ A sam PAN nász JEzus CHrystus y Bog á Oćiec nász/ ktory nas umiłował/ y dał poćiechę wieczną y nádźieję dobrą przez łáskę: ✣ Niech ćieszy sercá wásze/ y utwirdza c was w káżdey mowie y uczynku dobrym.

ROZDZIAŁ III.

Każe przed pobożne modlitwy opowiádánie Ewángeliey rozmnażáć. 6. y odłączáć śię od tych ktorzy proznują. 11. y ktorzy swoją płochośćią dobry rząd psują. 14. Ktore też z obcowánia wiernych wyłącza.

1 NAostátek bráćia/ modlćie śię zá a námi/ áby śię słowo PAńskie szerzyło y rozsławiáło jáko y u was. ✣ Y ábyśmy byli wyrwáni b od niezbędnych y złych ludźi: ábowiem nie wszystkich jest wiárá. ✣ Aleć wierny jest Pan/ ktory was c utwirdźi y strzedz d będźie odzłego. ✣ A dufamy w PAnu o was/ iż to co wam rozkázujemy/ y czynićie/ y czynić będźiećie. ✣ A PAN niech spráwuje sercá wásze ku miłośći Bożey/ y ku ćierpliwemu oczekáwániu CHrystusá.

6 A Rozkázujemy wam bráćia/ w Jmieniu PAná nászego JEzusá CHrystusá/ ábyśćie śię odłączyli od káżdego brátá nieporządnie chodzącego/ á nie według podáney náuki/ ktorą wźiął od nas. ✣ 7 Abowiem sámi wiećie jáko nas potrzebá e náśládowáć/ ponieważeśmy nie żyli miedzy f wámi nieporządnie. 8 ✣ Anismy dármo chlebá jedli u kogo: ále z pracą g y z kłopotem we dnie y w nocy robiąc/ ábyśmy nikomu z was ćiężkimi nie byli. 9 ✣ Nie iżbyśmy tey mocy h nie mieli: ále żebyśmy wam sámi śiebie i zá przykład podáli/ ábyśćie nas náśládowáli. 10 ✣ Abowiem gdyśmy byli u was/ cośmy wam rozkázáli: że jeśli kto nie chce robić/ niechayże też nie je. 11 ✣ Bo słyszymy iż niektorzy miedzy wámi nieporządnie chodzą/ nic nie robiąc; ále śię niepotrzebnymi rzeczámi báwiąc. ✣ 12 Przetoż tákowym k rozkázujemy/ y nápominamy ich przez PAná nászego JEzusá CHrystusá/ áby w pokoju l robiąc/ swoj własny chleb jedli.

13 A Wy bráćia/ nie słábiejćie m dobrze czyniąc. 14 ✣ A jeśli kto jest nieposłuszny słowu nászemu/ przez list pisánemu, tego náznáczćie: á nie mieszáyćie n śię z nim/ áby śię záwstydźił. 15 ✣ Wszákże nie miejćie go zá nieprzyjaćielá/ ále nápominájćie jáko brátá.

16 A Sam PAN o pokoju/ niech wam da pokoj záwsze/ y wszelkim sposobem/ ✣ PAn niech będźie z 17 wámi wszystkimi. ✣ Pozdrowienie ręką p moją Páwłową: co jest znákiem w káżdym liśćie; ták piszę. ✣ 18 Łáská PAná q nászego JEzusá CHrystusá/ niech będźie z wámi wszystkimi/ Amen.

Ten list wtory do Tessálonicensow/ nápisány jest z Aten.

c 2 Tess. 3. 3. — a Mátt 9. 38. Efez. 6. 19. Kolos. 4. 3. — b Rzym 15. 31. — c 1 Kor. 1. 8. 2 Tess. 2. 17. — d Jana. 17. 15. — e 1 Kor. 10. 34. y 11. 1. — f 1 Tess. 4. 12. — g Dźiej. 20. 34. 1 Kor. 4. 12. 1 Tess. 2. 9. — h 1 Kor. 9. 4. 1 Tess. 2. 6. i 1 Kor 11. 2. — k 1 Tess. 4. 11. l Efez 4. 28. — m Gálát 6. 9. — n Mátt 18. 17. 1 Kor. 5. 11. — o Rzym 15. 33. — p Kolos. 4. 18. — q Filipp. 4. 23.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO TYMOTEUSZA PIERWSZY.

TEn list/ w náuki y w nápominánia bárzo bogáty/ o dwu rzeczách naprzedniey mowi. I. O tym co należy do nabożeństwá prawdźiwego: kedy miánuje naprzod służbę B. ktora śię w zgromádzeniu S. odpráwuje/ á to przez słowo B. ktore do wiáry y miłośći chrześćiáńskiey prowádźi/ dla czego śię go trzymáć/ á jemu odporne niszczyć rádźi; więcy przez społeczne modlitwy/ o ktorych mowi/ kto je? kiedy? kedy? jáko wewnątrz y poźwierzchnie odpráwowáć ma/ w rozd. 1. 2. Potym sługách Kośćiołá B. Dobrych/ ktorych rozmáite

cnoty wylicza; Złych/od ktorych náuki fałszywey odwodźi; á do pilnego czytánia Pismá S. y do pobożności sług B. nápomina/ w rozd. 3. 4. II. O tym co należy do rządu dobrego zátrzymánia. Kedy náuká o sposobie karánia osob rozmáitych; o wdowách / ktore máją być obráne do usługi ubogim y chorym; o sporządzeniu słusznego opátrzenia sługom B; o czeládźi y niewolnikách; o nábywániu y używániu máiętności y dobr.

ROZDZIAŁ I.

Wzor prawdźiwego pásterzá pokázując, gdyż naprzedniejsza jest powinność jego uczyć. 4. nápomina, żeby niepotrzebne gadki opuśćiwszy, tego uczył. 5. co do miłośći wiáry prowádźi. 12. A żeby go sobie kto lekce nie ważył, nápomina.

1 PAweł Apostoł JEzusá CHrystusá/ podług rozrządzenia Bogá Zbáwićielá nászego / y PAná JEzusá CHrystusá / 2 ktory jest a nádźieją nászą. ✣ Tymoteuszowi/ własnemu b synowi w wierze/ *niech będźie* łáská/ miłośierdźie/ pokoj c od Bogá Ojcá nászego/ y CHrystusá JEzusá Páná nász°. 3 JAkom ćię prośił/ ábyś został w Efeżie/ gdym szedł do Mácedoniey/ *pátrząc* ábyś rozkazał niektorym/ żeby ináczey nie uczyli: ✣ 4 Y nie báwili śię baśniámi y wywodámi d nieskończonymi rodzáju/ ktore więcey sporow e przynoszą niż zbudowánia Boże°/ ktore w wierze *zależy*. ✣ 5 Lecz koniec przykazánia jest f miłość z czystego sercá / y z sumnienia dobrego/ y z wiáry nieobłudney. ✣ 6 Czego niektorzy jáko celu uchybiwszy / obroćili śię ku proznomowności: ✣ 7 Chcąc być náuczyćielámi zakonu / nie rozumieją áni tego co mowią / áni co zá pewne twirdzą. ✣ 8 A wiemy że dobry jest g zákon / jesliby go kto przystojnie używał. ✣ 9 Wiedząc to/ że spráwiedliwemu nie jest zakon postánowiony; ále niespráwiedliwym/ y niepoddánym/ niepobożnym/ y grzesznikom/ złośliwym/ y nieczystym/ ojcomordercom/ y mátkomordercom/ mężobojcom: ✣ 10 Wszetecznikom/ sámcołożnikom / ludokrádcom / kłamcom / krzywoprzysięzcom; y jesli co innego *jest* przećiwnego zdrowey náuce. ✣ 11 Według chwalebney Ewángeliey błogosłáwionego h Bogá/ ktora mnie jest zwierzona.

12 PRzetoż dźiękuję temu ktory mię umocnił/ CHrystusowi JEzusowi PAnu nászemu; iż mię zá wiernego osadźił / ná usługowánie postánewiwszy *mię*. ✣ 13 Ktorym pierwey był i bluźnierzem / y prześládowcą / y gwałtownikiem: Alem miłośierdźia dostąpił / bom to z niewiádomośći k czynił *będąc* w niewierze. ✣ 14 Lecz náder obfitowáłá łáská PAná nászego z wiárą y z miłośćią / *ktora jest* w CHrystuśie Jezuśie. 15 WIernajest tá mowá/ y wszelkiego przyjęćia godna / iż CHrystus JEzus przyszedł l ná świát áby grzeszniki zbáwił / z ktorych jam jest pierwszy. ✣ 16 Alem dla tego miłośierdźia dostąpił/ áby ná mnie pierwszym okazał JEzus CHrystus wszelką ćierpliwość/ ná przykład tym ktorzy weń uwierzyć máją ku żywotowi wiecznemu. ✣ 17 Przetoż Krolowi wiekow nieśmiertelnemu / niewidźiálnemu / sámemu mądremu Bogu / *niech będźie* cześć y chwałá ná wieki wiekow / Amen.* 18 TOć rozkazánie zlecam synu Tymoteuszu/ ábyś według m proroctw/ ktore uprzedźiły o tobie/ bojował w nich on dobry n boj: ✣ 19 Májąc wiárę p y dobre sumnienie/ ktore niektorzy odrzućiwszy / szkodę podjęli w wierze. ✣ 20 Z ktorych jest Hymeneus/ y p Alexánder: ktorem oddał q szátánowi / áby pokaráni będąc/ náuczyli śię nie bluźnić.

ROZDZIAŁ II.

W pospolitych modlitwách każe wszystkie stany PAnu Bogu oddawáć. 8. Wszystkich do modlitew upomniawszy. 9. w jákim ubierze. 11. y z jáką skromnośćią miáłyby śię niewiásty we Zborze PAńskim sprawiać uczyć.

Marginal notes: a Kolos. 1. 17. b Dźiej. 16. 1. c Gálát. 1. 3. d 1 Tym. 4. 7. y 6. 4. Tytus. 1. 14. e 1 Tym. 6. 4. f Rzym 13. 10. g Rzym 7. 12. h 1 Tym. 6. 15. i Dźiej. 9. 2. y 22. 4. k Janá. 16. 2. LE. ná dźień Máryey Mágdáleny. l Mátt. 9. 2. Márk. 2. 17. m Dźiej. 16. 2. n 1 Tym. 6. 12. o 1 Tym. 3. 9. p 2 Tym. 4. 14. q 1 Kor. 5. 5.

1 Napominam tedy / áby przed a wszystkimi *rzeczámi* czynione były prózby/modlitwy/przyczyny/ y dziękowánia zá wszystkie ludźie: 2 Zá Krole y zá wszystkie w przełożeństwie będące ; ábyśmy cichy y spokojny żywot wiedli / we wszelkiey pobożności y uczćiwośći. 3 Abowiem to jest *rzecz* dobra y przyjemna przed Bogiem Zbáwićielem nászym: 4 Ktory chce áby wszyscy b ludźie byli zbáwieni / y ku znájomośći prawdy przyszli. 5 Boć jeden jest Bog / jeden tákże Pośrzednik miedzy Bogiem y ludźmi / człowiek Chrystus Jezus. 6 Ktory dał sámego śiebie c ná okup zá wszystkie / *co jest świádectwem* / czásow d jego. 7 Ná com ja jest e postánowiony zá Káznodźieję y Apostołá / (prawdę f mowię w Chrystuśie / nie kłamam) zá Náuczyćielá Pogánow / w wierze y w prawdźie.

8 Chcę tedy áby śię meżowie modlili ná káżdym mieyscu/ podnosząc czyste ręce / bez gniewu y bez swarku. 9 Tákże y niewiásty g áby śię ubiorem przystojnym ze wstydem y skromnośćią zdobiły ; nie z tráfionymi włosámi / ábo złotem / ábo perłámi / ábo szatámi kosztownymi: 10 Ale(jáko przystoi niewiástam / ktore śię czyniáją do pobożności)dobrymi uczynkámi. 11 Niewiástá niech śię h uczy w milczeniu ze wszelkim poddáństwem. 12 Bo niewieśćie nie pozwalam uczyć / áni władzę mieć nád meżem ; ále áby byłá w milczeniu. 13 Bo Adam pierwszy stworzony jest/potym Ewá. 14 Y Adam nie był i zwiedźiony / ále niewiástá zwiedźiona będąc / przestępstwá przyczyną byłá. 15 Lecz zbáwiona będźie przez rodzenie dziatek ; jesliby zostáłá w wierze / y w miłośći / y w świętobliwośći / z miernośćią.

a Filipp. 4. 6. — b 2 Piotr 3. 9. — c Gálát 1. 4. — d G. Własnym czásom — e 2 Tym. 1. 11. — f Rzym. 9. 1 — g 1 Piotr 3. 1. 2. — h 1 Kor. 14. 34. — i 1 Moj 3. 6.

ROZDZIAŁ III.

Biskupy. 8. y Dyákony Chrześćiáńskie, żony, dźieći y czeladkę ich, opisawszy. 15. Kośćiołem je Bożym nazywa. 16. Potym o sámym P. Chrystusie mowi.

1 Wierna jest *tá* mowá : Jesli kto Biskupstwá żąda / dobrey prace żąda. 2 Ale Biskup ma być nienágányony / mąż jedney a żony ; czuły / trzeźwi/ poważny/ gośćinny/ ku náuczániu b sposobny; 3 Nie pijánicá winá / nie bitny / nie sprosnego zysku chćiwy : ále słuszność miłujący / nie swarliwy / nie łákomy: 4 Ktoryby dom swoj dobrze rządźił / ktoryby dźiatki miał w poddáństwie / ze wszeláką uczćiwośćią: 5 (Bo jesliby kto nie umiał swego własnego domu rządźić / jákże pieczą będźie miał o Kośćiele Bożym?) 6 Nie nowotny ; áby będąc nádęty / nie wpadł w sąd c potwarce. 7 Muśi też mieć świádectwo dobre od obcych / áby nie wpadł w háńbę y w śidło potwarce.

8 Dyákonowie d tákże *máją być* poważni / nie dwojistego słowá / nie pijánicy wiela winá / nie chćiwi sprosnego zysku : 9 Májący tájemnicę wiáry e w czystym sumnieniu. 10 A ći też niech będą pierwey doświadczeni ; zátym niech służą jesli są bez nágány. 11 Zony tákże *niech máją* poważne / nie potwarliwe/ trzeźwie/ wierne we wszystkim. 12 Dyákonowie niech będą mężámi jedney żony / ktorzyby dźiatki dobrze rządźili/y własne domy. 13 Abowiem ktorzyby dobrze służyli / stopień sobie dobry zjednáją / y wielkie bespieczeństwo w wierze / ktora jest w Chrystuśie Jezuśie.

14 To ći tobie piszę / májąc nádźieję że w rychle przydę do ćiebie. 15 A jeslibym omieszkał / ábyś wiedźiał jáko śię masz w domu Bożym spráwowáć / ktory jest Kośćiołem Bogá żywego / filarem y utwierdzeniem prawdy. 16 A záprawdę wielka jest tájemnicá pobożności / że Bog objáwiony jest w ćiele / uspráwiedliwiony jest w Duchu / widźiány jest od Anjołow / kázány jest Pogánom/ uwierzono mu ná świećie / wźięty jest w zgorę do chwały.

a Tyt. 1. 6. — b 2 Tym. 2. 24. — c I. Dyabelski. — d Dźiej. 6. 3. — e 1 Tym. 1. 19.

ROZDZIAŁ IV.

Fałszywe náuki o małżeństwie y o brákowániu w pokarmiech. 8. Zaleca

pobożnośći. 13. y ustáwiczne Pismá S. czytánie.

1 A Duch jáwnie mowi/ iż w ostátecżne a czásy odstáną b niektorzy od wiáry/ słucháiąc duchow zwodzących/ y náuk dyabelskich. ☙ 2 W obłudźie kłamstwo mowiących/ y piętnowáne májących sumnienie swoje: ☙ 3 Zábraniájących wstępowáć w małżeństwo: *rozkázujących* wstrzymawáć śię od pokármow/ ktore c Bog stworzył ku przyjmowániu z dźiękowánem wiernym / y tym ktorzy poználi prawdę. ☙ 4 Bo wszelkie stworzenie Boże dobre jest/ á nic nie ma być odrzucono/ co z dźiękowániem bywa przyjmowano. ☙ 5 Abowiem poświęcono bywa d przez słowo Boże / y przez modlitwę. ☙ 6 To przedkładájąc bráci/ będźiesz dobrym sługą Chrystusá JEzusá / wychowánym w słowiech wiáry y náuki dobrey/ ktoreyś náśládował.

7 A Swieckich y bábich e básni chroń śię: ále śię ćwicz w pobożnośći. ☙ 8 Abowiem ćielesne ćwiczenie máło jest pożyteczne: lecz pobożność do wszystkiego jest pożyteczna / májąc obietnicę f żywotá teráźnieyszego y przyszłego. ☙ 9 Wierna to *jest* mowá y wszelkiego przyjęćia godna. ☙ 10 Abowiem przeto też prácujemy y łżeni bywamy/ że nádźieję g mamy w Bogu żywym/ ktory jest h Zbáwićielem wszystkich ludźi / á nawięcey wiernych. ☙ 11 To przykázuj/ y *tego* náuczaj.

12 ŻAden młodośćią i twoją niech nie gárdźi: ále bądź przykłádem k wiernych w mowie/ w obcowániu / w miłośći/ w duchu / w wierze/ w czystośći. ☙ 13 Poki nie przydę/ bądź pilen czytánia / nápominánia / y náuki. ☙ 14 Nie zániedbywaj dáru Bożego ktory w tobie jest; ktory ći dány jest przez l prorokowánie / z włożeniem rąk Stárszych. ☙ 15 O tym rozmyślaj/ tym śię zábawiaj / áby postępek twoj jáwny był wszystkim. ☙ 16 Pilnuj sámego śiebie y náuczánia/ trwaj w tych *rzeczách*: Bo to czyniąc/ y sámego śiebie zbáwisz/ y tych ktorzy ćię słucháją.

a 2 Tym. 3. 1. 1 Piotr 3. 3. Judás. v. 18. b 2 Tess. 2. 5. c 1 Kor. 19.30 d Dźiej 27.35. e 1 Tym. 1. 4. y6. 20. 2 Tym. 2. 23. Tytus. 1. 14. f 3 Moj 26. 3. Psalm 34.10. g Kolos. 1. 5. h Psalm 36. 7. i Tytus. 2. 15. k 1 Piotr 5. 3. l 1 Tym. 1. 18.

ROZDZIAŁ V.

Sposob nápominánia káżdego. 5. O wdowách ktore ná ten czás do posługi Kośćielney obieráne były. 17. O stárszych, y jákie ná nie ma być baczenie.

1 STárszemu nie łaj/ ále jáko ojcá nápominaj; młodsze jáko bráćią: ☙ 2 Stársze niewiásty jáko mátki/ młodsze jáko śiostry / ze wszeláką czystośćią.

3 WDowy miej w uczćiwośći/ ktore prawdźiwie są wdowámi. ☙ 4 A jesli ktora wdowá dźiećí ábo wnuczętá ma/ niech śię uczą pierwey przećiwko domowi swemu być pobożnymi / y wzájem oddawáć rodźicom. Abowiem to jest *rzecz* chwalebna y przyjemna przed obliczem Bożym. ☙ 5 A ktora jest prawdźiwie wdowá y ośierośiáła; ma nádźieję w Bogu / y trwa w prozbách y w modlitwách w nocy y we dnie. ☙ 6 Ale ktora w roskoszách żyje/ tá żyjąc/ umárła jest. ☙ 7 To tedy rozkázuj żeby były nienáganione. ☙ 8 A jesli kto o swojich / á nawięcey o domowych stárania nie ma / wiáry śię záprzał/ y gorszy jest niż niewierny. ☙ 9 Wdowá niech będźie obrána/ ktoraby nie miáłá mniej sześćidźieśiąt lat / ktora byłá żona jednego mężá: ☙ 10 Májąca świádectwo w dobrych uczynkach; jesli dźiećí wychowáłá/ jesli gośćie przyjmowáłá / jesli świętych nogi umywáłá / jesli utrapionych wspomagáłá / jesli káżdego uczynku dobrego náśládowáłá. ☙ 11 Wdow záśie młodszych / chroń śię: Bo gdyby śię zbestwiły przećiw Chrystusowi / chcą zá mąż iść: ☙ 12 Májąc osądzenie / iż pierwszą wiárę odrzućiły: ☙ 13 Owszem też prożnując / uczą śię chodźić od domu do domu: á nie tylko są prożnujące/ ále też świegotliwe / niepotrzebnymi rzeczámi śię báwiące/ mowiąc co nieprzystoji. ☙ 14 Chcę tedy áby młodsze a szły zá mąż / dźiećí rodźiły/ gospodyniámi były / przećiwnikowi żadney przyczyny nie dawáły ku obmowisku. ☙ 15 Abowiem śię już niektore obroćiły zá szátanem. ☙ 16 *Przetoż*, Jesli ktory wier-

a 1 Kor. 7. 9.

ny ábo ktora wierna ma wdowy / niechże je opátruje : á niech Zbor nie bedźie obćiążony/ áby tym/ ktore są prawdźiwie wdowy / dostárczyło.

17 STárszy/ ktorzy śie w Przełożeństwie b dobrze spráwują / niech będą miáni zá godne dwojákiey czći : d zwłaszczá ći/ktorzy prácują w słowie y w náuce. 18 Abowiem pismo c mowi : Wołowi młocącemu nie záwiązuj gęby ; Y/ Godźien d jest robotnik zapłáty swojey. 19 Przećiwko Stárszemu nie przyjmuj skárgi ; chybá zá dwiemá ábo trzemá świádkámi. 20 A te ktorzy grzeszą / strofuj przed wszystkimi ; áby y drudzy bojaźń mieli. 21 Oświadczam śie przed e Bogiem y PAnem JEzusem CHrystusem/ y przed Anjoły wybránymi / ábyś tych rzeczy przestrzegał / w osobách nie brákujac / nic nie czyniac z przychylności. 22 Reku z prętká ná nikogo nie wkładaj / áni bądź uczesnikiem cudzych grzechow. Sámego śiebie czystym záchowaj. 23 Sámey wody wiecey nie pijaj : ále używaj potrosze winá dla żołądká twego y częstych chorob twojich. 24 Grzechy niektorych ludźi przed tym są jáwne / y uprzedzáją ná sąd : á zá niektorymi idą pozad. 25 Tákże też dobre uczynki przed tym są jáwne : ále ktore są inákszé / utáić śie nie mogą.

b Filipp. 2. 29. 1 Tess. 5. 12. c 5 Moj 25. 4. 1 Kor. 9. 9. d Mátt 20.10 Luka. 10. 7. e 1 Tym. 6. 13.

ROZDZIAL VI.

Opisuje powinności sług. 10. Y jáko jest zárázą łákomstwo pokázuje. 11. Do pobożności. 12. y w dobrym do státeczności napomina. 17. Náuki bogátym dawa. 20. Przestrzega żeby śie nie parał niepotrzebnymi náukámi.

1 KTorzykolwiek sludzy są a pod járzmem/ niech rozumieją Pány swe godne być wszelákiey czći: áby Imie Boże y náuká nie byłá bluzniona. 2 A ktorzy máją Pány wierne / niech nimi nie gárdzą / dla tego iż są bráćią : ále tym ráczey niech służą iż są wierni y mili/ dobrodźiejstwá Bożego uczesnicy. Tego náuczaj/ y do tego upominaj.

a Efez. 6. 5. Kolos. 3. 22. Tytus. 2. 9. 1 Piotr 2. 18.

3 JEśli kto ináczey uczy / á nie przystępuje do zdrowych mow PAná nászego JEzusá Chrystusá/ y do tey náuki ktora jest według pobożności : 4 Táki nádęty jest y nic nie umie / ále száleje około b gadek y sporow o słowá : z ktorych pochodźi zazdrość / swar / złorzeczenia / złe podejrzenia: 5 Przewrotne ćwiczenia ludźi umysłu skáżonego / y ktorzy pozbáwieni są prawdy ; ktorzy rozumieją / że pobożność jest zyskiem ćielesnym. Odstąpże od tákich.

6 A Jestći wielki zysk pobożność i/ z przestawániem ná swym. 7 Abowiem nicesmy c nie przynieśli ná ten świát : bez pochyby że też wynieść nic nie możemy. 8 Ale májac żywność y odźienie / ná tym przestawáć mámy. 9 Bo ktorzy chcą d bogátymi być / wpadáją w pokuszenie/ y w śidło / y w wiele głupich y szkodliwych pożądliwości / ktore pogrążáją ludźie ná zátrácenie y zginienie. 10 Abowiem korzeń wszystkiego złego/ jest miłość pieniędzy : ktorych niektorzy prágnąc / pobładźili od wiáry / y poprzebijáli śie wiela boleśći.

11 A Ty człowiecze Boży/ chroń śie tákich rzeczy / á náśláduj spráwiedliwośći / pobożnośći/ wiáry/miłośći/ćierpliwośći/ćichośći. 12 Bojuj on dobry boj e wiáry /chwyć śie żywotá wiecznego ; do ktoregoś też powołány / y wyznałeś dobre wyznánie przed wiela świádkow. 13 Rozkázuję ć f przed Bogiem/ ktory wszystko ożywia / y przed CHrystusem JEzusem / ktory oświádczył przed h Pontskim Piłatem dobre wyznánie : 14 Abyś záchował to Przykazánie / będąc bez zmázy/bez nagány / áż do objáwienia PAná nászego JEzusá CHrystusá. 15 Ktore czásow swojich okaże on i błogosławiony / y sam możny Krol k krolujących y PAn pánujących: 16 Ktory sam ma nieśmiertelność / y mieszka w świátłości nieprzystępney : ktorego nie widźiał l żaden z ludźi / áni widźieć może : Ktoremu niech bedźie część y moc wieczna/ Amen.

b 1 Tym. 1. 4. 2 Tym. 2. 14. c Jobá. 1. 21. Kázn. 5. 15. d Przyp 15.27. y 28.10 e 1 Tym. 1. 11. f 1 Tym. 5. 21. g 5 Moj 32.39. 1 Sám. 2. 6. Dźiej. 17.18. h Mátt 27.11. Jand. 18.37. i 1 Tym. 1. 11. k Objáw 17.14. y 19.16 l Janá. 1. 18. 1 Janá 4. 20.

17 Bogacżom w tym teráznieyszym wieku rozkazuy/ áby nie byli wysokomyślnymi/ áni nádźieie pokłádáli m w bogáctwie niepewnym/ ále w Bogu żywym/ ktory nam wszystkiego obficie ku używániu dodawa. 18 Aby innym dobrze czynili/ w uczynki dobre bogátymi byli/ rádźi dawáli/ y rádźi udźieláli. 19 Skárbiąc sámi sobie n grunt dobry ná przyszły czás, áby otrzymáli żywot wieczny.

20 O Tymoteuszu! strzeż tego, o czego ćie powierzono/ á vrzydź śie świecka p prożnomownośćia y zprzecżániem około fałszywie názwáney umiejętnośći. 21 Ktora śie niektorzy sczyćąc zstrony wiáry, celu uchybili. Łáská niech będźie z tobą/ Amen.

Pierwszy List do Tymoteuszá/ nápisány jest z Łáodyceiey / ktora jest głownym Miástem Frygiey Pákácyáńskiey.

m Luká. 12.15. n Przyp 19.17. Mátt 6. 20. Luká. 12.33. y 16.9. o 2 Tym. 1. 14. p 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. 2 Tym. 2. 16. Tytus. 3. 9.

LIST S. PAWLA APOSTOLA DO TYMOTEUSZA WTORY.

Swięty Páwel pobudzájąc Tymoteuszá do státecznośći/ y ćiesząc w rozmájitych ukrapieniách/ pozdrowiwszy go/ y przystęp sobie do niego uczyniwszy/ mowi o dwu rzecżách. I. Tymoteuszowi y inszym sługom Bożym y pobożnym ludźiom należącey do przestrzegánia żywotá pobożnego/ y w prześládowániu do státecznośći/ w rozd. 1. do v. 13. A tu ; áby czysta náuke podawał/ o nie śie zástawiał/ y godnym osobam do opowiádánia iey śie zwierzał/ w rozd. 1, od v. 13. áż do 13. w 2. rozd. Złych rzeczy/ ktore szpecą dobrą náukę/ áby śie y sam y inszy słudzy B. wystrzegał : miánowićie : niezgody około słow/ prożnych krzykow o Ceremoniách zakonnych/ młodźieńskich pożądliwośći/ gadek y rozmow niebudujących/ nieumiejętnego powstawánia przećiwko ludźiom z niewiádomośći śie zprzećiwiájącym w 3. rozd. v. 10. Zátym wroćiwszy śie do głownego nápominánia/ znowu Tymoteuszá do státecznośći w pokusách/ á do przestrzegánia zdrowey náuki/ od v. 8. w rozd. 4. rozmájićie prowádźi. A to wszystko w rozd. 2. od v. 14. y w rozd. 3. y w 4. II. Sámemu Páwłowi należącey ; Gdźie rozkázuje Tymoteuszowi y Márkowi do śiebie przyść/ ná Demásá y ná nieprzyjaćiely swoje nárzeka/ á insze z krewkośći upadájące obmawia ; pozdrawia rozmáiite od sámego śiebie y od innych. Náostátek modlitwą zwyczájną zámyka/ w rozd. 4.

ROZDZIAL I.

Nápomina żeby w urzędźie swym státecżnie trwał, 9. A żeby dla jego więźienia. 19. ábo dla inszych odpádánia sobą nie trwożył. 14. A zlećiwszy strzedz tego, cżego mu śie zwierzono. 16. Onezyforá zaleca.

1 Páwel Apostoł Jezusá Chrystusá przez wolą Bożą / według obietnice żywotá onego ktory jest w Chrystusie Jezusie: 2 Tymoteuszowi miłemu a synowi niech będźie błáská miłośierdźie y pokoy/ od Bogá Ojcá y Chrystusá Jezusá PANA nászego.

3 Dźiękuję Bogu ktoremu c służę z przodkow w czystym sumnieniu/ że ćie bez przestanku wspominam dwu proźbách mojich/ w nocy y we dnie : 4 Żądájąc ćie widźieć, wspominájąc ná twoje łzy/ ábym był rádośćią nápełniony. 5 Przywodząc sobie ná pámięć one/ ktora w tobie jest nie obłudna wiárę/ ktora pierwey mieszkáłá w babce twojey Loidźie/ y w mátce twojey Eunice/ á pewienem że y w tobie mieszka.

6 Dla ktorey przyczyny przypomináми áby wzniecał dar Boży/ ktory w tobie jest przez włożenie rąk mojich. 7 Abowiem nie dał nam Bog Duchá bojáźni ; ále mocy/ y miłośći/ y zdrowego smysłu. 8 Przetoż nie wstydź śie zá świádectwo PAná nászego/ áni zá mnie więźnia jego ; ále ćierp złe z Ewángelią / według mocy Bożey.

a Dźiej. 16. 1. b Gálát. 1. 3. 1 Tym. 1. 2. c Dźiej. 22. 3, y 23.1. Rzym. 1. 9. Filipp. 3. 3. d 1 Tess. 3. 10.

9 Ktory nas zbawił y powołał powołániem świętym: nie według uczynkow náßych/ ále według postánowienia swego y łáski/ ktora nam jest dána w CHrystusie JEzusie przed czásy wiecznymi: 10 A teraz g objáwiona jest/ przez okazánie się Zbáwiciela náßego JEzusá CHrystusá/ ktory y śmierć zgłádził/ y żywot ná jáśnią wywiodł y nieśmiertelność/ przez Ewángelią: 11 Ktorey jam jest postánowiony h Káznodzieją y Apostołem y Náuczycielem Pogánow. 12 Dla ktorey też przyczyny te rzeczy cierpię: álec się nie wstydzę. Gdyż wiem komum uwierzył/ y pewienem iż on mocen jest/ tego czego mi się powierzył/ strzedz áż do onego dniá.

13 Zatrzymaj wzor zdrowych słow/ ktoreś ode mnie słyszał/ w wierze y w miłości ktora jest w CHrystusie JEzusie. 14 Strzeż i dobrego pokłádu przez Duchá Świętego ktory w nas mießka.

15 Wiesz to iż mię odstąpili wßyscy/ ktorzy są w Azyey; z ktorych jest Figellus y Hermogenes. 16 Niech da PAN miłosierdzia swoje Onezyforowemu domowi: iż mię często ochłodził/ y zá łáńcuch się moj nie wstydził. 17 Ale będąc w Rzymie/ bárzo mię pilno szukał/ y ználazł. 18 Niech mu PAN da/ áby ználazł miłosierdzie u PAná w on dzień: A tym lepiey wieß/ jáko mi wiele usługował w Efezie.

ROZDZIAŁ II.

Státeczność w rycerzu Chrześćiáńskim zaleca. 3. biorąc przykład od żołnierzow. 6. y od oraczow. 15. Nápomina żeby słowem prawdy dobrze ßáfował. 17. A przewrotnych przykłády mijájąc. 22. żeby skromnie wßystko wykonywał.

1 PRzetoż ty synu moj/ zmacniaj się w łásce/ ktora jest w CHrystusie JEzusie. 2 A coś słyßał ode mnie przed wielą świádkow/ tegoż się powierz wiernym ludziom/ ktorzyby sposobni byli y inßych náuczáć. 3 Przetoż ty cierp złe/ jáko dobry żołnierz JEzusá CHrystusá. 4 Żaden ktory żołnierską służy/ nie wikle się spráwámi tego żywotá/ áby się temu/ od ktorego zá żołnierzá przyjęty jest/ podobał. 5 A choćby się też kto potykał/ nie bywa koronowány/ jeśliby się przystojnie nie potykał. 6 Oracz ktory prácuje/ ma naprzod pożytki odbieráć. 7 Rozumiej co mowię: A PAN niechći da we wßystkim wyrozumienie.

8 PAmiętaj iż JEzus CHrystus wzbudzony jest zmartwych/ *ktory jest* z nasienia Dawidowego/ według Ewángeliey mojey. 9 W ktorey cierpię złe/ jákoby złoczyńcá/ áż do związek: áleć słowo Boże nie jest związáne. 10 Przetoż wßystko a znoßę dla wybránych: áby y oni zbáwienia dostąpili/ ktore jest w CHrystusie JEzusie z chwałą wieczną. 11 Wierna *jest ta* mowá: Abowiem jeśliśmy z nim b umárli/ z nim też żyć będziemy. 12 Jeśli cierpiemy/ z nim też krolowáć będziemy: jeśli się go c záprzemy/ y on się nas záprzy. 13 Jeśliśmy niewiernymi/ on wiernym d zostawa/ y záprzeć sámego siebie nie może.

14 TE rzeczy przypominaj/ oświadczájąc przed obliczem PAńskim/ áby się nie wdawáli w spory około słow/ co ku niczemu nie jest pożyteczne/ tylko ku podwroceniu tych ktorzy słucháją. 15 Stáraj się ábyś się doświadczonym stáwił Bogu/ robotnikiem ktoryby się nie záwstydził/ y ktoryby dobrze rozbierał słowo prawdy. 16 A świeckim przeznośnym nowościam c czyń wstręt: ábowiem postępują ku więtßey niepobożności. 17 A mowá ich ßerzy się jáko káncer/ z ktorych jest f Hymeneuß y Filetus. 18 Ktorzy względem prawdy celu uchybili/ gdy powiádáją/ iż się już stáło zmartwychwstánie/ y podwracáją wiárę niektorych. 19 A Wßákże mocny stoji Grunt Boży/ májąc tę pieczęć: Zna PAN ktorzy są jego. Y/ Niech odstąpi od niespráwiedliwości wßelki ktory miánuje Imię CHrystusowe. 20 A w wielkim domu g nie tylko są náczynia złote y srebrne/ ále też drewniáne/ y gliniáne: á niektore ku uczciwości/ drugie zá-

e 1 Kor. 1. 2. Efez. 1. 4. f Tytus. 3. 5. g Rzym. 16. 25. Efez. 3. 9. Kolos. 1. 26. Tytus. 1. 2. 2 Piotr 1. 20. h 1 Tym. 2. 7. i 1 Tym. 6. 20.

a Efez. 3. 13. Kolos. 1. 24. b Rzym 6. 5. y 8. 17. c Mátt. 10. 33. Luka. 9. 26. 1 Janá 2. 22. d Rzym. 3. 3. y 9. 6. c 1 Tym. 4. 7. Tytus. 1. 14. f 1 Tym. 1. 20. g Rzym 9. 21.

21 śie ku zelżywośći. ✠ Jesliby tedy kto sámego śiebie oczyśćił od tych *rzeczy*, będźie naczyniem ku uczćiwośći/ poświęconym y użytecznym PAnu/ do wszelákiey dobrey spráwy zgotowánym.

22 Chroń śie też pożądliwośći młodźieńskich/ á náśláduy h spráwiedliwośći wiáry/ miłośći/ pokoju/ z tymi i ktorzy wzywáją

23 CHrystusá z czystego sercá. ✠ Chroń śie tákże gadek k głupich y nieumiejętnych: wiedząc iż rodzą zwády.

24 ✠ Ale sługá PAński nie ma bydź zwádliwy: lecz ma być układny przećiwko wszystkim/ sposobny l ku náuczániu/ złych ćierpliwie znaszájący:

25 ✠ Ktoryby w ćichośći m náuczał te ktorzy śie sprzećiwiáją: owaby im kiedy Bog dał Pokutę ku

26 uznániu prawdy. ✠ Aby obaczywszy śie/ *wywikłáli śie* z śidłá dyabelskiego/ od ktorego pojimáni są ku *czynieniu* woli jego.

h 1 Tym. 6. 11. i 1 Kor. 1. 2. k 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. y 6. 4. Tytus. 3. 9. l 1 Tym. 3. 2. m Gálát 6. 1.

ROZDZIAŁ III.

Mowi o wielkiey ludzkiey niezbożności czásow ostátnich. 5. Nápomina Tymoteuszá áby śie tákich ludźi strzegł 9. Dawa znáć że poszwánkuje. 10. Prowádźi go do tego áby śie tego trzymał czego śie od niego náuczył.

1 A To wiedz/ iż w ostáteczne a dni

2 nástáną czásy trudne. ✠ Abowiem będą ludźie sámi śiebie miłujący/ łákomi/ chlubni/ pyszni/ bluźniercy/ rodźicom nieposłuszni/ niewdźięczni/ niepobożni:

3 ✠ Bez przyrodzoney miłośći/ przymierza nietrzymájący/ potwarcy/ niepowściągliwi/ nieskromni/ dobrych

4 niemiłujący. ✠ Zdrajcy/ swąpliwi/ nádęći/ rozkoszy ráczey miłujący niż

5 miłujący Bogá: ✠ Ktorzy máją kształt pobożnośći/ ále śie skutku jey

6 zápárli: Y tych śie chroń. ✠ Abo-

7 wiem z tych są ći ktorzy śie wrywáją w domy/ y pojimáne wiodą niewiástki/ grzechámi obćiążone/ ktore uwodzą rozmáite pożądliwośći: ✠ Ktore śie záwżdy uczą/ á nigdy do znájomośći prawdy przyść nie

8 mogą. ✠ A jáko Jánnes y Jámbres b sprzećiwiáli śie Mojzeszowi: ták y ći sprzećiwiáją śie prawdźie: ludźie rozumu skáżonego/ odrzuceni

9 z strony wiáry. ✠ Ale nie postąpią dáley: ábowiem głupstwo ich jáwne będźie wszystkim/ jáko y onych było.

10 Alesz ty doszedł náuki mojey/ sposobu żywotá mego/ przedśięwźięćia wiáry/ nieskwápliwośći/

11 miłośći y ćierpliwośći: ✠ Prześládowánia/ ućierpienia; ktore mie potykáły c w Antyochiey/ w Ikonium y w Listrzech/ jákiem prześládowánia podejmował: á że wszystkich wyrwał mie PAn.

12 ✠ Aleć y wszyscy ktorzy d chcą pobożnie żyć w CHrystuśie JEzuśie/ prześládowáni będą.

13 ✠ Lecz źli ludźie y zwodźićiele/ postąpią w gorsze/ *jáko*

14 zwodzący *tákż* y zwiedźieni. ✠ Ale ty trway w tym czegoś śie náuczył/ y czegoć powierzono; wiedząc od kogoś

15 śie e tego náuczył. ✠ A iż z dźiećiństwá umiesz Pismá święte/ ktore ćie mogą uczynić mądrym ku zbáwieniu/ przez wiárę ktora jest w

16 CHrystuśie JEzuśie. ✠ Wszystko Pismo od f Bogá *jest* nátchnione/ y pożyteczne ku náuce/ ku strofowániu/ ku nápráwie/ ku ćwiczeniu/

17 ktore jest w spráwiedliwośći: ✠ Aby człowiek Boży był doskonáły/ ku wszelkiey spráwie dobrey dostátecznie wyćwiczony.

a 1 Tym. 4. 1. 2 Piotr 3. 3. Judás v. 18. b 1 Moj. 7. 11. c Dźiej. 13. 14. y 14. 1. d Dźiej. 14. 22. e 2 Tym. 2. 2. f 2 Piotr 1. 21.

ROZDZIAŁ IV.

Obowiezuje Tymoteuszá do tego, áby pilnie Ewángelią opowiádał. 6. Dał mu znáć o bliskiey śmierći swojey. 8. ále ták, iż pewien był, że śie jáko zwyćiezcá do chwalebney korony spieszy.

1 JA tedy oświadczam śie przed Bogiem y PAnem JEzusem CHrystusem/ ktory ma sądźić żywe y umárłe w sławnym przyśćiu swo-

2 jim/ y w krolestwie swojim: ✠ Káż Słowo Boże: Nálegay w czás *ábo* nie w czás/ strofuj/ grom/ y nápominay ze wszelką ćierpliwośćią y náuką.

3 ✠ Abowiem przyjdźie/ czás/ gdy zdrowey náuki nie zćierpią/ ále według swojich pożądliwośći zgromádzą sobie sámi náuczyćiele; májąc świerzbiące uszy:

4 ✠ A odwrocą uszy od prawdy/ á ku básniam je

5 obrocą. ✠ Ale ty bądź czujnym we

wßyſtkim / cierp złe / wykonywaj uczynek kaznodźieje / uſługowánia twego zupełnie dowodź.

6 A Bowiem ja juz bywam a ofiárowány/ á czás rozwiązánia nego nádchodźi. 7 Dobrym boj bojował/ biegem wykonał / wiárem záchował. 8 Zátym odłożona mi jeſt korona b ſpráwiedliwośći / ktorą mi odda w on dźień PAn/ Sędźia ſpráwiedliwy: á nie tylko mnie/ ále y wßyſtkim ktorzy umiłowáli ſławne przyśćie jego.

9 S Táraj śie ábyś do mnie przyßedł rychło. 10 Abowiem Demás mię opuśćił/umiłowawßy ten świát / y poßedł do Teſſáloniki: Kreſcens do Gálácyey/ Tytus do Dálmácyey. 11 Sam tylko Łukaß ç ze mną jeſt. Márká d wźiąwßy przywiedź z ſobą : bo mi jeſt bárzo 12 pożyteczny ku poſłudze. A Tychi= 13 kám poſłał e do Efezu. Opończą ktoram zoſtáwił w Troadźie u Kárpuſá/ gdy przydźieß przynieś z ſobą / y Księgi / zwłaßczá membrány.

14 A Lexánder f kotlarz wiele mi złego wyrządźił/ niech mu PAn 15 odda według uczynkow jego. Ktorego y ty śię ſtrzeż/ ábowiem śię bárzo zprzećiwił słowom náßym.

16 W Pierwßey obronie mojey żaden przy mnie nie ſtał/ ále mię wßyſcy opuśćili : niech im to 17 nie będźie przyczytano. Ale PAn przy mnie ſtał/ y umocnił mię; áby przez mię zupełnie utwirdzone było kázánie / á iżby je ſłyßeli wßyſcy Pogánie : Y byłem wyrwány z pá= 18 ßczeki lwiey: A wyrwie mię PAn z káżdego uczynku złego/ y záchowa do kroleſtwá ſwego niebieſkiego ; ktoremu chwałá ná wieki wiekow/ Amen.

19 P Ozdrow Pryßkę y Akwilę/ y 20 dom g Onezyforow. Eráſtus zoſtał w Koryncie: á Trofimám zo= 21 ſtáwił w Milecie chorego. Stáraj śię ábyś przyßedł przed źimą/ Pozdrawia ćię Eubulus/ y Pudens y Linus/ y Klaudia/ y brácia wßy= 22 ſcy. PAn JEzus Chryſtus *niech będźie* z duchem h twojim. Łáſká *Bożá niech będźie* z wámi/ Amen.

Ten Liſt wtory nápiſány jeſt z Rzymu do Tymoteuſzá/ (ktory był poſtánowiony pierwßym Biſkupem w Efeźie) gdy Páwel powtore byi ſtáwiony przed Ceſárzá Neroná.

a *Filipp* 2. 17. 2 *Piotr* 1. 14. b 1 *Kor.* 9. 25. c *Kolos* 4. 14. d *Kolos.* 4. 10. e *Dźiej.* 20. 4. f 1 *Tym.* 2. 20. g 2 *Tym.* 1. 16. h *Filem.* v. 25.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO TYTUSA.

W Tym Liśćie uſługuje Apoſtoł Kretenczykom do tego/ áby dowiernie przyjęli zá ſługi Boże y onego y Tymoteuſzá ; przedkłádájąc im dwie rzeczy. I. Poſpolite ; ktorych niektore nalezą do náuki ; kedy rádźi Apoſtoł/ godne oſoby do Vrzędu Páſterſkiego obieráć/ od niegodnych Urząd wźiąć y one karáć/ w rozd. 1. Niektore do żyćia porządnego należące. A tu oſobne/ jáko ſą powinnośći Stárym/ Mężom y Pániam/ Pánnam y Młodźieńcom/ Káznodźiejom y Czeladce/ w rozd. 2. do v. 11. Poſpolite ; przećiwko Bogu/ y ludźiom wyżßym y ſobie rownym/ y odßczepieńcom należące/ w rozd. 2. od v. 11. áż do 12. w rozd. 3. II. Włáſne ſwoje ; Tytuſowi do śiebie przyść rozkázuje. Zená y Apolloſá potrzebámi ná drogę opátrzyć zleca.

ROZDZIAL I.

Vczy jákimi być máią słudzy Boży. 10. *Pokázuje, jákoby zámykáć uſtá przećiwnikom.* 12. *Obyczáje Kreteńczykom gáni.* 14. *YZydow. ktorzy w powierzchnych obrzedách świętobliwość pokłádáli.*

1 P Awel ſługá a Bożý/ y Apoſtoł JEzuſá Chryſtuſá / według wiáry wybránych Bożych/ y znájomośći prawdy ; 2 ktora *jeſt* według pobożnośći. Ku nádźiejey żywotá wiecznego/ ktory obiecał przed czáſy b wiekujiſtymi

a *Rzy.* 1. 1. b *Rzy.* 16. 25. *Efez.* 3. 9. *Kolos.* 1. 26.

ten

ten/ ktory nie kłamá/ Bog; á objáwił czásow swoich/ To słowo swoje/ przez kazánie ktore mi jest zwierzone / według rozrządzenia Zbáwićielá nászego Bogá. Tytusowi włásnemu c synowi według spolney wiáry/ Łáská/ d miłośierdźie y pokoj/ *niech będźie* od Bogá Ojcá/ y PAná JEzusá CHrystusá Zbáwićielá nászego.

5 Dla tegom ćię zostáwił w Krećie/ ábyś to co tám *jeszcze* zostawa/ w rząd dobry wpráwił/ y postánowił po miástách stárśze/ jákomći ja był rozkazáł. 6 Jeśli kto jest e bez nágány / mąż jedney żony/ dźieći wierne májący/ ktoreby nie mogły bydź obwinione w zbytku/ ábo niepoddáne rządowi. 7 Abowiem Biskup ma być bez nágány/ jáko f száfarz Boży/ nie sam sobie śię podobájący/ nie gniewliwy/ nie pijánicá winá/ nie bitny/ nie szukájący zysku sprosnego: 8 Ale gośćinny/ dobre miłujący / rostropny/ spráwiedliwy / świętobliwy / powśćiągliwy: 9 Trzymájący śię oney wierney mowy/ ktora jest według náuki/ iżby też mogł nápominác náuką zdrową/ y tych ktorzy śię sprzećiwiáją przekonywáć. 10 Abowiem jest wiele rządowi niepoddánych/ proznomownych/ y zwodźićielow myśli; á náwięcey tych ktorzy są z obrzezki: 11 Ktorym trzebá ustá záttáć; ktorzy cáłe domy podwracáją / ucząc rzeczy niesłusznych/ dla zysku sprosnego. 12 Powiedźiał niektory z nich włásny ich Prorok: Kreteńczycy záwżdy są kłamcámi/ złymi bestyámi/ brzuchámi leniwymi. 13 To świádectwo jest prawdźiwe: Dla ktorey przyczyny ostrze je karz/ áby zdrowi byli w wierze: 14 Nie pilnując Zydowskich g baśni/ y przykazań ludźi tych/ ktorzy śię odwracáją od prawdy. 15 Wszystkoć czyste h czystym: lecz pokalánym y niewiernym niemász nic czystego/ ále pokalány jest y umysł y sumnienie ich. 16 Udawáją że Bogá znáją: ále uczynkámi *swymi tego* śię zápieráją/ będąc obrzydłymi y nieposłusznymi/ á do wszelkiego dobrego uczynku nie sposobnymi.

c 1 Tym. 1. 2. d Rzym 1. 7. e 1 Tym. 3. 2. 2 Tym. 2. 2. f 1 Kor. 4. 1. g Kolos. 2. 16. 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. h Mátt. 15. 11. Dźiej. 10. 15. Rzym 14. 20.

ROZDZIAŁ II.

Pokázuje Tytusowi do czegoby stárych obojey płći. 4. y młodych pań. 6 y młodźieńcow. 9. y sług nápominác, á jáko dobrym przykłádem wszystkim świećić miał. 11. Summá Chrześćiáństwá nászego.

1 A Ty mow co należy ná zdrową náukę. 2 Stárcy áby byli trzeźwi/ poważni/ rostropni/ zdrowi w wierze/ w miłośći/ w ćierpliwośći. 3 Tákże y stáre niewiásty a niech chodzą w ubierze przystojnym/ jáko przystoji świętym: niech nie będą potwarliwe/ nie kochájące śię w wielu winá / pocżćiwych rzeczy náucżájące: 4 Aby młodych pań rozumu ucżyły/ *jákoby* mężé swoje y dźiatki miłowác miáły: 5 *A były* rostropne/ czyste/ domu pilne/ dobrotliwe/ mężom b swym poddáne/ áby słowo Boże nie było bluźnione. 6 Młodźieńce tákże nápominaj áby byli trzeźwi. 7 We wszystkim sámego śiebie c wystawiájąc zá wzor dobrych uczynkow/ *májąc* w náuce cáłość/ powagę/ 8 Słowo zdrowe/ nienágánione: áby ten ktoby śię sprzećiwił/ záwstydźił śię muśiał/ nie májąc nic coby o was miał złego mowić. 9 Sług *náucżaj* d áby byli poddáni pánom swojim/ we wszystkim śię *im* podobájąc/ nie odmawiájąc. 10 *Ni wczym* nieoszukawájąc/ ále we wszystkim wierność u przyjmą pokázując; áby náukę Zbáwićielá nászego e Bogá we wszystkim zdobili.

11 A Bowiem okazáłá śię łáská Boża zbáwienna wszystkim ludźiom. 12 Ćwicząca nas/ ábyśmy odrzekszy śię niepobożnośći/ y świeckich pożądliwośći/ trzeźwie/ y spráwiedliwie/ y pobożnie żyli ná tym świećie. 13 Oczekawájąc oney f błogosławioney nádźieje/ y objáwienia chwały wielkiego Bogá y Zbáwićielá nászego JEzusá Chrystusá: 14 Ktory dał sámego śiebie g zá nas/ áby nas wykupił od wszelkiey niepráwośći/ y oczyśćił sobie sámemu lud włásny/ gorliwie náśládujący h dobrych uczynkow. 15 To mow y nápominaj y strofuj/ ze wszel=

a 1 Tym. 2. 9. b Efez. 5. 22. c 1 Tym. 4. 12. 1 Piotr 5. 3. d Efez. 6. 5. Kolos. 3. 22. 1 Piotr 2. 18. e 1 Tym. 6. 1. LE. *ná dźień Bożego Národzenia.* f Filipp 3. 20. g Gálát 1. 4. h Efez. 2. 10.

wßelką powagą. Żaden toba niechaj nie gárdźi.

ROZDZIAŁ III.

Zleca áby ogółem wßystkich do posłußeństwá zwierzchnośći upominał. 3. Przeßłe żyćie wspomniawßy. 7. uczy áby uspráwiedliwienie sámey łásce Bożey przypisowáli. 9. A jesliby kto kacerskie temu był odporny. 10. tákiego opuśćić.

1 Napominaj je/ áby zwierzchnośćiam a y przełożeństwom poddánymi y posłußnymi byli: y áby do káżdego dobrego uczynku gotowymi byli. 2 Nikogo nie łżyli/ nie byli zwádliwymi/ ále układnymi; okázując wßelką skromność przećiwko wßystkim ludźiom. 3 Abowiem y mysmy byli b niekiedy głupimi/ upornymi/ błądzącymi/ służąc pożądliwośćiam y roskoszam rozmáitym; w złośći y w zazdrośći mießkájąc/ przemierzłymi/ jedni drugich nienawidzącymi.

4 Ale gdy śie okazáłá dobrotliwość y miłość ku ludźiom Zbáwićielá nászego Bogá: 5 Nie z uczynkow spráwiedliwośći c ktoreśmy my czynili/ ále podług miłośierdźia swego zbáwił nas/ przez omycie d odrodzenia y odnowienia Duchá Swiętego: 6 Ktore wylał ná nas obfićie przez JEzusá Chrystusá Zbáwićielá nászego: 7 Abyśmy uspráwiedliwieni będąc łáską jego/ stáli śie dźiedzicámi według nádźieje żywotá wiecznego. *

8 Wiernać to mowá: A chcę ábyś ty to twierdźił; áby śie stáráli/ jákoby w dobrych uczynkách przodkowáli/ ktorzy uwierzyli Bogu. 9 A te rzeczy są dobre y ludźiom pożyteczne. A głupich e gadek y wyliczánia rodzájow/ y sporow/ y swarow Zakonnych pohámuj: ábowiem są niepożyteczne y prozne. 10 Człowieká Heretyká po pierwszym y wtorym nápominániu/ strzeż śie: 11 Wiedząc iż tákowy jest wywrocony/ y grzeßy/ będąc sam własnym sądem swojim osądzony.

12 Gdy pośle do ćiebie Artemáná/ ábo Tychiká/ stáraj śie ábyś do mnie przyßedł do Nikopolim: bom tám postánowił zimowáć. 13 Zenásá náuczonego w Zakonie/ y Apollesá f pilnie odprowádź/ áby im ná niczym nie zchodźiło. 14 A niech śie uczą y nászy w dobrych uczynkách przodkowáć/ gdźie tego potrzebá; żeby nie byli nieużytecznymi.

15 Pozdrawiáją ćie ktorzy są ze mną wßyscy. Pozdrow te ktorzy nas miłują w wierze. Łáská g Boża niech będźie ze wßystkimi wámi/ Amen.

Ten list do Tytusá/ ktory był postánowiony pierwßym Biskupem Zboru Kreteńskiego/ nápisány jest z Nikopolu *miástá* Mácedońskiego.

Marginalia: i 1 Tym. 4. 12. — a Márk. 12. 17. Rzym 13. 1. — b 1 Kor. 6. 11. — LE. ná trzeći dźień Národzenia Páńsk. — c 2 Tym. 1. 9. — d Janá 3. 5. — e 1 Tym. 1. 4. y 4. 7. 2 Tym. 2. 23. — f Dźiej. 18. 24. — g Kolos. 4. 18.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO FILEMONA.

ROZDZIAŁ JEDEN.

O pewney spráwie mowiąc, od Bogá ją záczyna. 8. A odsyłájąc sługę, ktory był zbieżał od páná, za nim śię przyczynia, y o dobrotliwośći Chrześćiáńskiey piękne náuki podawa.

1 Pawel więźień Chrystusá JEzusá/ y Tymoteuß brát/ Filemonowi miłemu/ á pomocnikowi nászemu. 2 Y Apsiey/ miłey/ y Archippowi społecznemu nászemu bojownikowi/ y Zborowi ktory jest w domu twojim. 3 Łáská wam a y pokoj *niech będźie* od Bogá Ojcá nászego/ y PAná JEzusá Chrystusá.

4 Dźiękuje b Bogu mojemu/ záwsze wzmiankę czyniąc o tobie w modlitwách mojich. 5 Słysząc o miłośći c twojey/ y o wierze ktorą masz przećiwko PAnu JEzusowi/ y

Marginalia: a Rzym 1. 7. — b Efez. 1. 16. 1 Tess. 1. 2. 2 Tess. 1. 3. — c Efez. 1. 15. Kolos. 1. 4.

6 przeciwko wszystkim świetym: Aby społeczność wiáry twoiey byłá skuteczna ku poznániu wszystkiego dobrego/ ktore w was jest przez
7 Chrystusá JEzusá. Abowiem rádość wielka mamy y pociechę z miłośći twoiey brácie / iż wnetrznośći świetych sa ochłodzone przez ćie.
8 PRzetoż chcć mam wielka bespieczność w Chrystusie / ábym ći rozkazał co przynależy:
9 Jednák dla miłośći rácżey proszę/ tákowym bedac / to jest Páweł stáry/ á teraz y więźień JEzusá d Chrystusá.
10 Proszę ćie tedy zá synem mojim e Onezymem/ ktoregom urodźił f w więźieniu mojim.
11 Ktory tobie niekiedy był niepożytecżny / ále teraz tobie y mnie bárzo pożytecżny:
12 Ktoregom odesłał. Przetoż go ty / jáko wnetrznośći moje/
13 przyjmi. Ktoregom ja chćiał przy sobie zátrzymáć / áby mi posługował miásto ćiebie w więźieniu *dla*
14 Ewángeliey: Ale bez woli twojey nie chćiałem nic ucżynić / áby dobry twoj *ucżynek* nie był jáko z przymuszenia/ ále z dobrey woli.
15 Abowiem snadź dla tego odłacżył śie był ná chwilę *od ćiebie*, ábyś go záś
16 miał wiecznie: Już nie jáko sługę/ ále wiecey niż sługę / *to jest* brátá miłego / zwłaszcżá mnie / á jáko dáleko wiecey tobie y według ćiáłá y
17 w PAnu. Przetoż maszli mię zá towárzyszá/ przyjmi go jáko mnie.
18 A Jeslić w czym nieprawi / ábo co winien / to mnie przypisuj.
19 Jam Páweł nápisał reka moja/ ja nádgrodzę; żeć nie rzekę/ iżeś mi y sámego śiebie winien.
20 Ták brácie/ niech ćie *w tym* użyję w PAnu : ochłodź wnetrznośći moje w PAnu.
21 PEwien bedac posłuszeństwá twego / pisałem ći : wiedzac że y
22 wiecey niż mowię/ ucżynisz. Záraz mi też y gospode zgotuj : ábowiem spodźiewam śie/ iż wam przez modlitwy wásze dárowány bede.
23 POzdrawiája ćie g Epáfrás spol-więźień moj w Chrystusie Jezuśie:
24 Márek/ Arystárchus/ Demás / y Łukasz pomocnicy moji.
25 Łáská PANA nászego JEzusá CHRystusá *niech bedźie* z duchem wászym/ Amen.

Ten list do Filemoná/ nápisány jest z Rzymu/ przez Onezymá sługę.

d 2 Tym. 1. 8.
e Kolos. 4. 9.
f 1 Kor. 4. 15.
g Kolos. 1. 7. y 4. 12.

LIST SWIETEGO PAWLA
APOSTOLA DO ZYDOW.

W Tym Liśćie S. Páweł dla utwirdzenia Zydow w wierze/ y dla pobudki ich do pobożnośći/ podawa. I. Náukę o Chrystusie PAnie. A naprzod z strony osoby jego dwie nátury májacey/ Boską w rozd. I. Kedy wielkimi dowodámi Bostwo jego wywodźi ; Ludzką / w rozd. 2. Potym o Urzedźie jego trojákim ; to jest / Proreckim ábo Káznodziejskim/ Kápłáńskim/ od stározakonnych bárzo roznym/ y Krolewskim. Co czyni dwojákim sposobem ; naprzod o wszystkich tych trzech Urzedźiech summownie pisząc/ w rozd. 1. Potym o káżdym Urzedźie z osobná. O Proreckim / w rozd. 1. 2. 3. 4. O Kápłáńskim /w rozd. 5. 6. 7. 8. 9. 10. O Krolewskim ná miejscách roznych w tymże Liśćie / w rozd. 1. v. 2. 3. 8. 13. w rozd. 2. v. 9. w rozd. 7. v. 2. w rozd. 8. v. 1. II. Nápomina Zydow do státecznośći w wierze/ do dobrych ucżynkow z tey wiáry pochodzacych/ do ćierpliwośći/ do pokoju / do ochoty przy nabożeństwie/ do miłośći/ czystośći duchá y ćiáłá / do brzydzenia śie łákomstwem / jáłmużny dawánia / posłuszeństwá / przy modlitwách gorliwośći : co tákże dwojákim sposobem odpráwuje. W przod ná roznych miejscách do wiáry usługuje/ w rozd. 2. v. 1. w rozd. 3. v. 1. 6. 12. 13. w rozd. 4. v. 1. 11. 14. 16. w rozd. 6. v. 12. w rozd. 11. cáłym. Potym niby w gromádźie / á ná miejscách śiebie śie trzymájacych pocżawszy od v. 19. rozd. 10. do v. 20. rozd. 13. A tám modlitwa ten List zámyka.

ROZDZIAL I.

Aby náuke CHrystusowe zálecił, naprzod o Osobie jego mowi. 4. A przedkładdjąc go nád Anjoły. 10. z roznych miesc Pismá S. Bostwá jego dowodźi.

1 Zestokroć y wiela sposobow mawiał niekiedy BOG Ojcom przez Proroki: á w te dni ostáteczne mowił nam przeza Syná *swego*. 2 ♣ Ktorego postánowił dźiedźicem wszystkich rzeczy / przez b ktorego y wieki uczynił. 3 ♣ Ktory bedac jásnośćia chwały y wyrázeniem c podstáći jego / y zátrzymawájac wszystkie rzeczy słowem mocy swojey / oczyśćienie d grzechow nászych przez sámego śiebie uczyniwszy / uśiadł ná práwicy e májestatu ná wysokośćiách. 4 ♣ Tym śie zacniejszym stawszy nád Anjoły / czym zacnieysze nád nie odźiedźiczył Imie. 5 ♣ Abowiem ktoremuż kiedy z Anjołow rzekł; Tyś f jest syn moj / Jam ćiebie dźiś spłodźił? Y záśie; Ja mu bede g Ojcem / á on mnie bedźie Synem? 6 ♣ A záśie gdy wprowadza pierworodnego náokrag świátá / mowi: A niech śie mu kłániája h wszyscy Anjołowie Boży. 7 ♣ A záśie o Anjołách mowi; Ktory Anjoły swoje czyni i Duchy / á sługi swoje płomieniem ognistym. 8 ♣ Ale do Syná *mowi*; Stolicá twojá k o Boże ná wieki wiekow; laská práwośći / *jest* laská krolestwá twego. 9 ♣ Umiłowałeś spráwiedliwość / á nienawidźiałeś nieprawośći: przetoż pomázał ćie o Boże! Bog twoj / olejkiem wesela nád uczestniki twoje. 10 ♣ Y / Tyś PAnie l ná poczatku ugruntował źiemię / y dźiełem rak twoich sa niebiosá / 11 ♣ Oneć pomina / ále ty zostawasz: 12 á wszystkie jáko szátá zwiotszeja. ♣ A jáko odźienie zwiniesz je / y beda odmienione: ále ty m tenżeś jest / á látá twoje nie ustána.*

13 A Do ktoregoż kiedy z Anjołow rzekł? Siadź n po práwicy mojey / do kad nie położe nieprzyjaćioł twoich / podnożkiem nog twoich. 14 ♣ Izali wszyscy nie sa duchámi

I. E. ná dźień S. Janá w trzeći dźień B. Národzenia.
a Janá 2. 26.
b Janá 1. 3. Kolos. 1. 16.
c 1 Kor. 4. 4.
d Efez 1. 7.
e Már. 16. 9. Zyd. 8. 1. y 12. 2.
f Psal. 2. 7. Dźiej. 13. 33. Zydow 5. 5.
g 2 Sám 7. 14. 1 Kron 22. 10. y 28. 7.
h Psal. 97. 7.
i Psalm 104. 4.
k 2 Sám. 7. 16. 1 Kron 17. 14. Psalm 45. 7.
l Psalm 102. 26.
m Mal 3. 6.

o usługujacymi / ktorzy ná posługe bywája posłáni / dla tych ktorzy zbáwienie odźiedźiczyć mája?

ROZDZIAL II.

Pokázuje że nowego Zakonu náuki bárźiey przestrzegáć mamy niż Stárego. 9. iż CHrystus PAn stał śie człowiekiem, umarł y zmartwychwstał. 11. dla zbáwiennego pożytku nászego.

1 PRzetoż muśimy tym pilniey przestrzegáć tego cośmy słyszeli / 2 byśmy snadź nieprzećiekli. ♣ Bo poniewaz przez Anjoły mowione słowo było pewne / á káżde przestepstwo y nieposłuszeństwo wźieło spráwiedliwa zápłáte pomsty: 3 ♣ Jákoż my ućieczemy / jesli a zániedbamy ták wielkiego zbáwienia? Ktore wźiawszy poczatek opowiádánia przez *sámego* PAná / od tych ktorzy go słyszeli / nam jest potwirdzone. 4 ♣ *Ktorym* y Bog świádectwo wydawał / przez známiená y cudá / y rozliczne mocy / y *przez* udźielánie Duchá Swietego / według woli swojey. 5 ♣ Abowiem nie Anjołom poddał świát przyszły / 6 o ktorym mowimy. ♣ A świadczył ktoś ná niektorym miejscu / mowiac: Coż jest b człowiek iż nań pámietasz: ábo syn człowieczy / iż 7 go náwiedzasz? ♣ Máło mniejszym uczyniłeś go od Anjołow / chwała y czćia ukoronowałeś go / y postánowiłeś go nád uczynkámi rak twoich. 8 ♣ Wszystkoś poddał pod nogi jego. A poddawszy mu wszystko / nic nie zostáwił coby mu poddánego nie było: lecz teraz jescze nie widźiemy / áby mu wszystko poddano było. 9 ♣ Ale tego (ktory máło co mniejszym stał śie c niżeli Anjołowie) JEzusá widźiemy / dla ućierpienia śmierći / chwała y czćia ukorowánego; áby z łáski Bożey zá wszystkie śmierći skosztował. 10 ♣ Abowiem należáło ná tego dla d ktorego *jest* wszystko y przez ktorego jest wszystko / áby wiele synow do chwały przywodzac / wodzá e zbáwienia ich przez ućierpienie f doskonáłym uczynił. 11 ♣ Bo ten ktory poświaca / y ći ktorzy bywája poświeceni / z jednego *sa* wszyscy: dla ktorey przyczyny nie wstyda śie

n Psal. 110. 1. Mátt. 22. 24. Márk. 12. 36. Luka. 10. 42.
o Psal. 34. 8. y 91. 11
a Dźiej. 12. 15.
b Job. 7. 17. Psalm 8. 5. y 144. 1
c Filipp. 2. 8. 9.
d Przyp 16. 4. Rzym. 11. 36.
e Dźiej. 3. 15.
f Luka. 24. 26.

ich

12 ich bráćią názywáć/ Mowiąc: Opowiem Imię twoje g bráći mojey/ w pośrzodku zgromádzenia śpiewáć ći będę. 13 Y záśię: Ja w nim h dufáć będę. A záśię: Oto ja y dźieći i ktore mi dał k Bog. 14 Poniewaź tedy dźieći społeczność máją ciáłá y krwie / y on tákże stał śię ich ucześnikiem/ áby przez l śmierć zniśczył m tego ktory miał władzą śmierći/ to jest Dyabłá: 15 A iżby wyswobodźił te / ktorzy dla bojáźni śmierći po wszystek czás żywotá podlegli byli niewoli. 16 Bo záiiste nigdźie nie przyjął Anjołow: ále nasienie Abráhámowe przyjął. 17 Z kąd miał być we wszystkim podobny bráći/ áby był n miłośiernym y wiernym Nawyższym Kápłánem w tym / co śię u Bogá ku oczyśćieniu o grzechow ludzkich *dźiáć miáło.* 18 Abowiem że sam p ćierpiał będąc kuszony/ może tych ktorzy są w pokuśach rátowáć.

g *Psalm* 22.23. h 2*Sám.* 22. 3. *Psalm* 11. 3. i *Ezái.* 8. 18. k *Janá.* 17.6.9 l *Ozeaß* 13.14. m 1 *Janá* 3. 1. n *Zydow* 4. 15. o *Zydow* 5. 1. p *Zydow* 5. 2.

ROZDZIAL III.

Mojżeß mnieyßy od Chrystusá Páná. 5. Ták jáko mnieyßy jest śługá od páná swego. 7. Upominánia y przegrożki z świádectwá Dawidowego 8. jeśliby kto odpornym był. 12. ábo ku posłußeństwu leniwym, áby tego zániechał.

1 PRzetoż bráćia świeći / powołánia niebieskie° ucześnicy/ obaczćie Apostołá y Nawyższego Kápłáná wyznánia nászego Chrystusá 2 JEzusá: Wiernego temu/ ktory go postánowił ; jáko y Mojżesz *był* 3 a we wszystkim domu jego. Abowiem tym więtszey chwały ten nád Mojżeszá godźien / im więtszą część ma budownik domu niżeli *sam* dom. 4 Bo káżdy dom bywa budowány od kogo : ále ktory wszystkie *rzeczy* 5 zbudował/ Bog jest. A był ći Mojżesz wierny we wszystkim domu jego jáko sługá / ná świádectwo tego / co 6 potym miáło być mowiono. Ale Chrystus jáko Syn pánuje nád domem swojim ; ktorego domem my jesteśmy / jeśli tylko tę pewną ufność y tę chwałę nádźieje áż do 7 końcá státeczną záchowamy. Przeto jáko mowi Duch Swięty: Dźiś / jeśli byśćie głos jego b usłyszeli/ 8 Nie zátwardzajćież serc wászych / jáko w rozdrażnieniu w dźień 9 onego pokuszenia ná puszczy: Kiedy mię kuśili ojcowie wászy / y doświadczáli mię ; y widźieli spráwy 10 moje przez czterdźieśći lat. Dla tegom śię rozgniewał ná ten narod/ y rzekłem : *Ci* záwsze błądzą sercem/ á 11 nie poznawáją drog mojich. Przetoż / przyśiągłem c w gniewie mojim / że nie wnidą do odpoczynienia 12 mojego/ Pátrzćież bráćia/ by snadź nie było w tym z was serce złe y niewierne / ktoreby odstępowáło od 13 Bogá żywego : Ale nápominajćie jedni d drugie ná káżdy dźień poki śię Dźiś názywa / áby kto z was nie był zátwárdzony oszukániem grzechu. 14 Abowiem stáliśmy śię e uczesnikámi Chrystusá / jeśliże tylko początek tego gruntu áż do końcá f státeczny záchowamy. 15 *Przetoż* poki bywa rzeczeno: Dźiś / jeśli byśćie głos jego usłyszeli/ nie zátwardzajćież serc swojich / jáko 16 w onym rozdrażnieniu. Abowiem niektorzy usłyszawszy / rozdráżnili *PAná*, ále nie wszyscy ktorzy byli 17 wyszli z Egiptu przez Mojżeszá. A ná ktorę śię gniewał przez czterdźieśći lat ? Izali nie ná te / ktorzy grzeszyli/ ktorych ćiáłá g poległy ná 18 puszczy ? A ktorymże przyśiągł/ że nie mieli wniść do odpoczynienia jego ? A zá nie tym / ktorzy byli 19 nieposłusznymi ? Y widźiemy/ iż *tám* nie mogli wniść dla niedowiárstwá.

a 4 *Moj.* 12. 7.

q *Psalm* 95. 8. *Zydow* 4. 7. c 4 *Moj.* 14.21. 5 *Moj.* 1. 34. d 1 *Teß.* 5. 11. *Zydow* 10.25. e *Rzym* 8. 17. f *Zydow* 11. 1. g 4 *Moj.* 14. 37. y 16 49 1 *Kor.* 10. 5.

ROZDZIAL IV.

Do groźby przydawa Zydom upominánie, by snadź jáko ich ojcowie odpoczynienia zgotowánego nie utráćili. 11. ále áby śię o to, jákoby do niego weszli, pilnie stáráli. 14. A zátym mowi o Kápłáństwie CHrystusowym.

1 BOjmyż śię tedy/ áby snadź zániedbawszy obietnice o wejśćiu do odpoczynienia jego / nie zdał śię 2 kto z was być upośledzony. Abowiem y nam zwiástowána jest Ewángelia jáko y onym : ále im nie pomogło słowo ktore słyszeli / prze-

to iż nie było złączone z wiárą tych ktorzy słyszeli. 3 Abowiem wchodźimy do odpoczynienia ktorzyśmy uwierzyli / jáko powiedźiał: Przetożem przyśiagł a w gniewie mojim / że nie wnida do odpoczynienia mojego: choć dokonáne sa dźiełá Boże od założenia świátá. 4 Abowiem ták powiedźiał ná jednym miejscu o śiodmym dniu: Y odpoczynął Bog b dniá śiodmego od wszystkich spraw swojich. 5 A tu záśie: Że nie wnida do odpoczynienia mego. 6 Ponieważ tedy to zostawa / że niektorzy mája wniść do niego / á ći ktorym pierwey zwiástowano / nie weszli dla niedowiárstwá: 7 Záśię náznácza dźień niektory: Dźiś / mowiac c przez Dawidá / po ták długim czáśie (jáko powiedźiano) Dźiś / jeslibyśćie głos jego usłyszeli / nie zátwardzajćież serc wászych. 8 Abowiem jesliby im Jozue odpocżynienie spráwił / nie mowiłby był potym o inszym dniu. 9 A ták zostawa jeszcze odpocżynienie ludowi Bożemu. 10 Abowiem ktokolwiek wszedł do odpoczynienia jego / y on tákże odpoczynął od spraw swojich / jáko y Bog od swojich. 11 Stáraymyż śie tedy / ábyśmy weszli do onego odpoczynienia / żeby kto nie wpadł w tenże przykład niedowiárstwá. 12 Bo żywe jest słowo Boże / y skuteczne / y przeráźliwsze nád wszelki d miecz po obustron ostry / y przenikájace áż do rozdźielenia y dusze y duchá / y stawow / y szpikow; y rozeznawájace myśli y zdánia serdeczne. 13 A niemász żádnego e stworzenia / ktoreby nie było jáwne przed oblicżem jego: owszem wszystkie rzeczy obnáżone sa y odkryte oczom tego / o ktorym mowimy.

14 PRzetoż májac Nawyższego f Kápłáná wielkiego / ktory przeniknał g niebiosá / JEzusá Syná Bożego; trzymajmyż śie tego h wyznánia. 15 Abowiem niemamy Nawyższego Kápłáná / ktoryby nie mogł i z námi ćierpieć krewkośći nászych: lecz skuszonego we wszystkim ná podobieństwo nas, oprocz grzechu. 16 Przystapmyż tedy z dufnośćia do Tronu łáski: ábyśmy dostapili miłośierdźia / y łáskę ználeźli ku pomocy czásu przygodnego.

a Psalm 95. 11. Zydow 3. 11.
b 2 Moj. 2. 2. 2 Moj. 20. 11.
c Psalm 95. 7. Zydow 3. 7.
d Ezái. 49. 2.
e Jerem. 23. 24.
f Zydow 6. 20.
g Zydow 9. 24.
h Zydow 3. 1.
i Zydow 2. 18.

ROZDZIAŁ V.

Nawyższego Kápłáná Urząd. 6. CHrystus nam od Bogá postánowiony Nawyższym Kápłánem. 7. A on to co mu właśnie należáło prawdźiwie odpráwił.

1 ABowiem káżdy Nawyższy Kápłan z ludźi wźięty / zá ludźie bywa postánowiony / w tych *rzeczách* ktore do Bogá należa: *to jest*, áby ofiárował dáry / y ofiáry zá grzechy. 2 Ktoryby mogł jáko przystoi użalić śie nieumiejetnych y błądzacych / bedacy sam obłożony krewkośćia. 3 A dla tey jest powinien / jáko zá lud / ták y sam zá śie a ofiárowáć zá grzechy. 4 A nikt sobie tey czći nie bierze tylko *ten* ktory bywa powołány od Bogá / jáko b y Aáron. 5 Ták y CHrystus nie sam sobie tey czći przywłaszczył / áby śie stał Nawyższym Kápłánem; ále ten ktory mu rzekł: Syn moj c jesteś ty / Jam ćiebie dźiś zrodźił. 6 Jáko y ná inszym *mieyscu* mowi: Tyś jest d Kápłánem ná wieki / według porzadku Melchisedekowego. 7 Ktory zá dni ćiáłá swego / modlitwy y uniżone e prośby do tego / ktory go mogł záchowáć od śmierći / z wołániem wielkim y ze łzámi ofiárował: y wysłucháń jest w tym stráchu. 8 A choć był Synem *Bożym*, wszákże z tego co ćierpiał / náuczył śie posłuszeństwá. 9 A ták doskonáłym bedac / stał śie wszystkim sobie posłusznym / powodem zbáwienia wiecznego. 10 Názwány bedac od Bogá Kápłánem Nawyższym / według porzadku Melchisedekowego.

11 O Ktorym wieleby śie miáło mowić / y trudnych rzeczy do wyłożenia: ále wyśćie śie wy stáli leniwi ku słuchániu. 12 Abowiem májac być Náuczyćielámi względem czásu / záśie potrzebujećie / áby was uczono / ktore sa pierwsze poczatki mow Bożych: y staliśćie śie *jáko* mleká potrzebujacy / á nie twárdego pokármu. 13 Bo káżdy co

a 3 Moj. 16. 3. 4.
b 2 Moj. 21. 1. 1 Kron. 23. 13.
c Psalm 2. 7. Zydow 1. 5.
d Psalm 110. 4. Zydow 7. 17.
e Mátt. 27. 39. Márk. 14. 36. Luka. 22. 44. Janá. 12. 27.

śie tylko mlekiem karmi / ten nie jest powiádomy mowy spráwiedliwości: (gdyż jest kniemowiatkiem.) 14 Alec doskonáłym należy twárdy pokarm: to jest tym / ktorzy przez przyzwyczájenie máją smysły wyćwiczone / ku rozeznániu dobrego y złego.

f 1 Kor. 3. 1. 2.

ROZDZIAŁ VI.

Duchowne lenistwo Zydow strofuje. 4. Srogą pomstę odstępującym od prawdy B. opowiáda. 7. Do pilney służby Bożey upomina. 13. Przykład Abráhámow przypomina. 17. Wiárę ná słowie Bożym polegájącą. 12. do kotwice przyrownywa.

1 PRzetoż zániechawszy początecznych náuk o CHrystusie / miejmy śie ku doskonáłości: nie znowu zákłádájąc grunty pokuty od uczynkow martwych / y wiáry w Bogá. 2 Náuki o chrzćie / y o wkłádániu rąk / y o powstániu umárłych / y o sądźie wiecznym. 3 A to uczyniemy / jesli tylko Bog dopuści.

4 Abowiem a nie można jest / áby ći ktorzy są raz oświeceni / y skosztowáli dáru niebieskiego / y uczestnikámi śie stáli Duchá Swiętego: 5 Skosztowáli też dobrego słowá Bożego / y mocy przyszłego wieku; 6 Gdyby odpádli: áby śie záś odnowili ku pokućie / jáko ći ktorzy sobie znowu krzyżują Syná Bożego / y jáwnie go sromocą. 7 Abowiem źiemiá / ktora często ná śie przychodzący deszcz pije / y rodźi źiele przygodne tym / ktorzy ją spráwują / bierze błogosłáwieństwo od Bogá: 8 Lecz ktora przynośi ćiernie y osty / odrzucona jest / y bliska przeklećtwa / ktora ná koniec bywa spalona.

a Mátt. 12. 45. Zydow 10. 16. 2 Piotr 2. 20.

9 A Wszákże námilejszy / pewnismy o was coś lepszego y zbáwienia bliższego / choćiaż ták mowimy. 10 Abowiem nie jest Bog niespráwiedliwy / áby zápámiętał prace wászey y prácowitey miłośći / ktoraśćie okazáli ku Imieniu jego; gdyśćie służyli świętym / y jeszcze służyćie. 11 A żądamy / áby káżdy z was też stáránie pokázował / ku nábyćiu zupełney nádźieje áż do końcá: 12 Ażebyśćie nie byli gnuśnymi / ále násládowcámi tych / ktorzy przez wiárę y ćierpliwość odźiedźiczyli obietnice. 13 Abowiem Bog obietnicę czyniąc Abráhámowi / gdy nie miał przez kogo więtszego przyśiąc / przyśiągł b przez śiebie sámego / 14 Mowiąc: Záiśćie błogosłáwiąc c błogosłáwić ćię będę; y rozmnażájąc / rozmnożę ćię. 15 A ták długo czekájąc / dostąpił obietnice. 16 Ludźie wprawdźie przez więtszego przyśięgáją: á przyśięgá ktora śie dźieje ku potwierdzeniu / jest miedzy nimi końcem wszystkich sporow. 17 Dlatego też Bog chcąc dostátecznie okázáć dźiedźicom obietnice nieodmienność rády swojey / uczynił ná to przyśięgę. 18 Abyśmy przez dwie rzeczy nieodmienne / (w ktorych niemożna áby Bog kłamał) wáżną pociechę mieli; my, ktorzyśmy śie uciekli ku otrzymániu wystáwioney nádźieje: 19 Ktora mamy jáko kotwicę duszę / y bespieczną / y pewną / y wchodzącą áż wewnątrz zá zasłonę: 20 Gdźie Przewodnik dla nas wszedł JEzus / stawszy śie według porządku Melchisedekowego Nawyższym Kápłanem ná wieki.

b 1 Moj. 22. 16. Psalm 105. 9. Luká. 1. 73. c 1 Moj 12. 3. y 17. 4. y 22. 17

ROZDZIAŁ VII.

Co potrzebá uważáć w Melchisedeku. 15. W czym mu podobny jest CHrystus. 20. Czemu Zakon Ewángeliey ustępowáć ma.

1 ABowiem ten a Melchisedek był Krol Sálem / Kápłan BOgá Nawyższego / ktory zászedł drogę Abráhámowi / gdy śie wracał od porażki Krolow; y błogosłáwił mu. 2 Ktoremu y dźieśięćiny ze wszystkiego udźielił Abráhám: ktory naprzod wykłada śie Krol spráwiedliwośći: potym też / Krol Sálem; co jest / Krol pokoju. 3 Bez ojcá / bez mátki / bez rodu / áni początku dni áni końcá żywotá nie májąc: ále przypodobány będąc Synowi Bożemu / zostawa Kápłanem ná wieki.

a 1 Moj. 14. 18.

4 Obaczćie tedy jáko wielki ten był, ktoremu też dźieśięćinę z łupow dał Abráhám Pátryárchá.

5 ✣ A ći ktorzy ſą z ſynow Lewiego b urząd Kápłáńſki przymujący / rozkazánie máją / áby brali dźieśięćinę od ludu według zakonu ; to jeſt / od bráći ſwojey / choć wyſzli z biodr Abráhámowych. 6 ✣ Ale ten ktorego rod nie jeſt poczytány miedzy nimi / dźieśięćinę c wźiął od Abráhámá / y temu ktory miał obietnice błogoſłáwił. 7 ✣ A bez wſzelkiego ſporu mnieyſzy od więtſzego błogoſłáwieńſtwo bierze. 8 ✣ A tuć dźieśięćiny biorą / ludźie ktorzy umieráją : tám záś on o ktorym świadczono iż żywie; 9 ✣ A iż ták rzekę / y ſam Lewi ktory dźieśięćiny bierze / dał w Abráhámie dźieśięćinę. 10 ✣ Abowiē jeſzcze był w biodrách ojcowſkich / gdy wyſzedł przećiwko niemu Melchiſedek.

11 A Przetoż byłáli doſkonáłość przez kápłáńſtwo Lewitſkie / (gdyż zá niego wydány jeſt zakon ludowi) jákaż tego jeſzcze byłá potrzebá / áby inſzy kápłan według porządku Melchiſedekowego powſtał / á nie był d według porządku Aáronowego miánowány? 12 ✣ A ponieważ kápłáńſtwo jeſt przenieśione / muśi teſz y Zakon przenieśiony bydź. 13 ✣ Bo ten o ktorym śię to mowi / inſzego jeſt pokolenia / z ktorego żaden nieſłużył Ołtarzowi. 14 ✣ Abowiem jáwna jeſt / iż z pokolenia Judowego e poſzedł PAN náſz : o ktorym pokoleniu nic zſtrony kápłáńſtwá nie mowił Mojżeſz. 15 ✣ Owſzem obfićie to jeſzcze y z tego jáwne jeſt / iż powſtał inſzy kápłan według porządku Melchiſedekowego: 16 ✣ Ktory śię ſtał nie według Zakonu przykazánia ćieleſnego / ále według mocy żywotá nieſkáżitelnego. 17 ✣ Abowiem ták świádczy ; Tyś jeſt f kápłánem ná wieki / według porządku Melchiſedekowego. 18 ✣ Bo śię ſtáło znieśienie onego przeſzłego przykazánia dla ſłábośći jego / y niepożytku : 19 ✣ Bo niczego do doſkonáłośći nie przywiodł Zakon / ále ná mieyſce jego wprowádzona jeſt lepſza nádźieją / przez ktorą śię przybliżamy do Bogá. 20 ✣ A to y względem tego / że nie bez przyśięgi jeſt wprowádzona. 21 ✣ Boć śię oni bez przyśięgi kápłány ſtawáli: á ten z przyśięgą przez tego / ktory rzekł do niego ; Przyśiągł g PAn / á nie będźie tego żáłował / Tyś jeſt Kápłánem ná wieki / według porządku Melchiſedekowego. 22 ✣ Ták dálece lepſzego przymierza ſtał śię rękojmią JEzus. 23 ✣ Więc teſz onych wiele bywáło kápłány / dla tego iż im śmierć nie dopuśćiłá záwżdy trwáć: 24 ✣ Ale ten iż ná wieki zoſtawa / wieczne ma kápłáńſtwo. 25 ✣ Przetoż y doſkonále zbáwić może te / ktorzy przezeń przyſtępują do Bogá : záwſze żyjąc / áby orędował zá nimi. 26 ✣ Tákiegoć záiiſte przyſtało nam mieć Nawyżſzego Kápłáná / świętego / niewinnego / niepokaláne go / odłączonego od grzeſznikow / y ktoryby śię ſtał wyżſzy nád niebioſá : 27 ✣ Ktoryby nie potrzebował ná káżdy h dźień jáko oni Nawyżſzy Kápłáni / pierwey zá ſwoje grzechy włáſne / ofiar ſpráwowáć / á potym zá ludzkie : bo to uczynił / raz ſámego śiebie ofiárowawſzy. 28 ✣ Abowiem zakon / ludźie podległe krewkośći ; ſtánowił zá Nawyżſze kápłány: ále ſłowo przyśięgi / ktore śię ſtáło po zakonie / poſtánowiło Syná Bożego doſkonáłego ná wieki.

b 4 Moj. 18.21. 5 Moj. 18. 1.
c 1 Moj. 14.20.
d Zydow 5. 10.
e 1 Moj. 49. 8. Mátt. 2. 6. Objáw 5. 5.
f Pſalm 110.4. Zydow 5. 6.
g Pſalm 110.4.
h 3 Moj. 9. 9. y 16.6. Zydow 5. 3.

ROZDZIAL VIII.

Aby tym pewniey zznieśienia Ceremoniey Zakonych dowiodł. 5. Przypomina, że dla tego były poſtánowione, áby niebieſkiemu przybytkowi służyły. 8. Z Jeremiaſzá. 13. pokázuje że Stáry Teſtáment popráwy potrzebował.

1 A Le ſummá tego co śię mowi tá jeſt, iż tákiego mamy Nawyżſzego Kápłáná / ktory uśiadł a ná práwicy ſtolice wielmożnośći ná niebieśiech: 2 ✣ Sługą będąc świątnice á prawdźiwego onego Przybytku / ktory PAN zbudował á nie człowiek. 3 ✣ Abowiem káżdy Nawyżſzy Kápłan ku ofiárowániu dárow y ofiár bywa poſtánowiony : Z kąd potrzebá było / áby y ten miał coby ofiárował. 4 ✣ Bo gdyby był ná źiemi nie byłby Kápłánem / pokiby zoſtawáli oni kápłáni ktorzy według zakonu dáry ofiárują: 5 ✣ Ktorzy ſłużą kſztałtowi b y ćieniowi rzeczy niebieſkich / jáko Mojżeſzowi od Bogá

a Márk 16.39. Zydow 1. 3. y 12.2.
b Kolos. 2. 27.

powiedziáno było / gdy miał dokoń-czyć przybytku: Pátrzajże/ (mowi) ábyś c uczynił wszystko według kształtu / ktoryć jest okazány ná tey gorze.

6 Ale teraz *nász Káplan* tym zácnieyszego urzedu dostąpił; im jest pośrzednikiem lepszego d przymierza / ktore lepszymi obietnicámi jest utwirdzone. 7 ♣ Bo gdyby ono pierwsze było bez przygány/ tedyćby wtoremu nie szukano mieysca. 8 ♣ Abowiem gániąc Zydy / e mowi: Oto dni ida / mowi PAn / gdy uczynie z domem Izráelskim y z domem Judskim przymierze nowe: 9 ♣ Nie według Przymierza ktorem uczynił z oycy ich / w dźień ktoregom je ujał zá reke ich/ ábym je wywiodł z ziemie Egipskiey: ábowiem oni nie zostáli w tym przymierzu moim / á Jam ich zániedbał/mowi PAn. 10 ♣ Przetoż toć jest Przymierze f ktore postánowie z domem Izráelskim po tych dniách / mowi PAn; Dam práwá moje w myśl ich/ á ná sercách ich nápisze je; y bede g Bogiem ich / á oni beda ludem moim. 11 ♣ Y nie bedźie uczył żaden bliźniego swego / y żaden brátá swego/mowiąc; Poznaj PAná. Abowiem wszyscy mie poznáją/ od namnieyszego z nich / áż do nawietszego z nich. 12 ♣ Bo miłościw bede nieprawośćiam ich / á grzechow ich y niepráwośći ich nie wspomnie więcey. 13 ♣ A gdy mowi / Nowe; Pierwsze czyni wiotchym. A to co wiotszeje y zstárzeje śie / bliskie jest zniszczenia.

ROZDZIAŁ IX.

Postánowienie przybytku. 10. y obrzedy Zakonne do prawdy w CHrystuśie okazdney stosujac. 15. Zámyka, iż nam wiecey żadnego inszego Káplaná nie potrzebá. 24. gdyż sam CHrystus w Nowym Testámencie ten Vrzad wykonywa.

1 Miáłoć y pierwsze ono *przymierze* ustáwy *około* służby *Bo*żey, y świątnice świecką. 2 ♣ Abowiem sprawiony a był przybytek pierwszy/w ktorym był świecznik / y stoł / y pokłádne q chleby / ktory zwáno Swiatnica. 3 ♣ A zá druga zasłoną był przybytek / ktory zwano Swiatnica naświetsza: 4 ♣ Májac złota kádźilnice / y skrzynie c przymierza/ zewszad złotem powleczoną; w ktorey *było* d wiádro złote / májace w sobie Mánne y laske Aáronowe ktora byłá zákwitnełá / y e Tablice Przymierza. 5 ♣ A nád Skrzynia byli f Cherubinowie chwały/; ktorzy zácieniáli Ubłagálnia: o ktorych rzeczách teraz nie potrzebá mowić o káżdey z osobná. 6 ♣ A to gdy ták przygotowano / do pierwszego przybytku záwsze wchodza Káptáni / służby *Boże* odpráwujac. 7 ♣ Ale do drugiego raz g w rok sam Nawyższy Káptan / nie bez krwie ktora ofiáruje sam zá h śie y zá ludzkie niewiádomośći. 8 ♣ Przez co dawa znáć Duch Swiety / iż ieszcze nie byłá obiáwiona drogá *do* Swiatnice / poki ieszcze trwał pierwszy Przybytek. 9 ♣ Ktory był wzorem ná ten teráznieyszy czás: w ktorym dáry y ofiáry bywáją ofiárowáne / ktore nie moga w sumnieniu doskonáłym i uczynić tego / co służbe Boża odpráwuje: 10 ♣ Tylko w pokármách/ y w napojach / y w rożnych omywániach/ y w ustáwách ćielesnych / áż do czásu náprawienia włożone były.

11 Ale CHrystus przyszedszy / Nawyższy Káptan przyszłych dobr/ przez wietszy y doskonálszy przybytek nie reka zbudowány / to jest / nie tego budynku; 12 ♣ Ani przez krew kozłow y ćielcow: ále przez własną k krew swoje wszedł raz do Swiatnice / ználazszy wieczne odkupienie. 13 ♣ Abowiem jesli krew wołow l y kozłow / y popioł jáłowice pokrapiájacy / zplugáwione poświąca ku oczyśćieniu ćiáłá: 14 ♣ Jákoż dálko wiecey m krew CHrystusowá / ktory przez Duchá wiecznego sámego śiebie ofiárował nienágánionym Bogu / oczyśći sumnienie wásze od uczynkow martwych ku służeniu Bogu n żywemu? 15 ♣ Y dla tego jest Nowego Testámentu Pośrzednikiem: áby / gdyby o śmierć nástapiłá ná odkupienie onych wystepkow ktore były pod pierwszym Testámentem / ći ktorzy sa powołáni/

c 2 Moj 25. 40. Dźiej. 7. 44. d Zydow 9. 15. e Jerem 31. 31. ӡ 32. 37 Rzym. 11. 27. Zydow 10. 16. f Jerem 31. 33. Ezech 11. 29. g Záchá 8. 8. 2 Kor. 6. 16. Objáw 21. 3. a 2 Moj 26. 1. ӡ 36. 8. b 1 Moj 35. 13.

c 2 Moj 25. 10. d 2 Moj 16. 33. 4 Moj. 17. 10. e 5 Moj. 10. 1. 1 Krol 8. 9. 2 Kron 5. 10. f 2 Moj 25. 18. g 2 Moj. 30. 10. 3 Moj. 16. 2. h Zydow 7. 27. i Zydow 7. 19. ӡ 10. 1. 4. LE. ná Niedź. Biała. k Dźiej. 10. 22. Zydow 10. 12. l 3 Moj. 16. 14. m 1 Piotr 1. 19. 1 Jáná 1. 7. n Luka. 1. 74. Rzym. 6. 13. o Rzym 5. 6.

ni/ wzięli obietnicę wiecznego dziedzictwá.*

[16] Abowiem gdźie jest Testáment/ potrzebá áby śmierć nástąpiłá tego/ ktory czyni Testáment. [17] Bo Testáment p tych ktorzy zmárli mocny jest : gdyż jeszcze nie jest ważny poki żyw ten co Testáment uczynił. [18] Z kąd áni on pierwszy *Testáment* bez krwie nie był poświęcony. [19] Abowiem gdy Mojżesz wszystko przykazánie według zakonu opowiedźiał wszystkiemu ludowi/ wźiąwszy krew ćielcow y kozłow z wodą y z wełną szárłatową/ y z hizopem ; y sáme kśięgi y lud wszystek pokropił/ [20] Mowiąc : Táć jest q krew przymierza ktore wam Bog przykazał. [21] Do tego/ y przybytek y wszystko naczynie do służby *Bożey* należące/ krwią tákże r pokropił. [22] A niemal wszystko według zakonu krwie oczyściono bywa : á bez rozlania krwie nie bywa odpuszczenie *grzechow*.

[23] A Ták potrzebá było/ áby kształty onych rzeczy/ ktore są ná niebie/ tymi rzeczámi były oczyśćione : á sáme *rzeczy* niebieskie lepszymi ofiárámi/ niżeli te. [24] Abowiem CHrystus nie wszedł do świątnice ręką uczynioney/ ktoraby byłá wizerunkiem prawdźiwey/ ále do sámego niebá : áby śię teraz okázował przed oblicznośćią Bożą zá námi. [25] A nie iżby często ofiárował sámego śiebie/ jáko Nawyższy Kápłan wchodźił do Swiątnice co rok ze krwią cudzą : [26] (Bo ináczey musiałby był częstokroć ćierpieć od począţku świátá) Lecz teraz przy skończeniu wiekow/ raz objáwiony jest ku zgłádzeniu grzechu przez ofiárowánie sámego śiebie. [27] A jáko postánowiono ludźiom raz s umrzeć/ á potym t *będźie* sąd : [28] Ták y Chrystus u raz *będąc* ofiárowány ná zgłádzenie wielu grzechow ; drugi raz śię bez grzechu okaże tym/ ktorzy go oczekawają x ku zbáwieniu.

p Gálát. 3. 15.
q 2 Moj. 24. 2.
r 2 Moj. 40. 9. 3 Moj. 16 14. 4 Moj. 7. 1.
s 1 Moj. 2. 17. Iobá. 30. 23. Syrách 14. 11.
t Jobá. 19. 29. Psalm 7. 9.
u Rzym. 5. 6. 1. 2 Piotr 3. 18.
x Filipp. 3. 20.

ROZDZIAL X.

Niedoskonáłość ofiar Zakonnych. 2. iż ná káżdy rok powtarzáne były. Chrystusowa ofiárá jedyna, wieczna. 6. Dawidowe o tym świádectwo. 29 Surowa groźbá tym ktorzyby Chrystusowe łáskę odrzućili. 36. Cierpliwość, 38. z wiáry pochodząca zálecona.

[1] A Bowiem zakon májąc a ćień przyszłych dobr/ *á* nie sam obraz rzeczy/ jednákimiż ofiárámi/ ktore ná káżdy rok ustáwicznie ofiárują/ nigdy nie może tych ktorzy do nich przystępują/ doskonáłymi uczynić. [2] Bo ináczey/ przestanoby ich było ofiárowáć : Przeto/ żeby już nie mieli żadnego sumnienia o grzechy ći ktorzy ofiárują/ będąc raz oczyśćieni. [3] Ale przy tych *ofiárách* dźieje śię przypominánie grzechow ná káżdy rok. [4] Abowiem nie może być rzecz áby krew b wołow y kozłow miáłá głádźić grzechy : [5] Przetoż wchodząc ná świat/ mowi : Ofiáry y obiáty c nie chćiałeś ; áleś mi ćiáło sposobił. [6] Cáłopalenia y ofiáry zá grzech/ nie upodobáłyć śię. [7] Tedym rzekł : Oto idę : (Ná począţku kśiąg nápisano d o mnie) ábym czynił o Boże wolą twoję. [8] Powiedźiawszy wyżey ; Żeś ofiáry/ y obiáty/ y cáłopalenia/ y *ofiáry* zá grzech nie chćiał/ áni sobie upodobał/ (ktore według Zakonu bywáją ofiárowáne.) [9] Tedy rzekł : Oto idę/ ábym czynił o Boże wolą twoję ; Znośi pierwsze/ áby wtore postánowił. [10] Przez ktorą wolą jesteśmy poświęceni/ przez ofiárę ćiáłá JEzusá CHrystusá raz *uczynioną*. [11] A wszelki kápłan stoji ná káżdy dźień służbę Bożą odpráwując/ á jednákież ofiáry częstokroć ofiárując/ ktore nigdy grzechow zgłádźić nie mogą. [12] Lecz ten jednę ofiárę ofiárowawszy zá grzechy/ ná wieki śiedźi e ná práwicy Bożey : [13] Ná koniec oczekawájąc/ áżby położeni f byli nieprzyjaćiele jego podnożkiem nog jego. [14] Abowiem jedną ofiárą doskonáłymi uczynił ná wieki te/ ktorzy bywáją poświęceni. [15] A świadczy nam *to* y sam Duch Swięty. Abowiem powiedźiawszy pierwey ; [16] Toć jest przymierze ktore g postánowię z nimi po onych dniach/ mowi PAn : Dam práwá moje do sercá ich/ á ná myślách ich

a Kolos. 2. 17.
b 3 Moj. 16. 14.
c Psalm 40. 7. 8
d Janá. 5. 46.
e Márk. 16. 19. Dźiej. 2. 33. Zydow 1. 3.
f Psalm 110. 1. Zydow 1. 13.
g Jerem 31. 33. Rzym. 11. 27. Zydow 8. 8. 10

17 nápiszę je: A grzechow ich y nieprawośći ich/nie wspomnię więcey. 18 A gdźieć jest odpuszczenie ich / jużci więcey ofiáry nie *potrzebá* zá grzech.

19 Májac tedy / bráćia / wolność wniść do Swiatnice przez krew JEzusowę; 20 (Drogá nową y żywą / ktorą nam poświęcił przez zásłonę; to jest/przez ćiáło swoje.) 21 Y Kápłáná wielkiego nád domem Bożym: 22 Przystąpmyż/z prawdźiwym sercem / w zupełnośći wiáry / májac oczyśćione serca h od sumnienia złego: 23 Y omyte ćiáło wodą czystą / trzymajmy wyznánie nádźieje niechwiejące śię: (Boć wierny jest ten ktory obiecał.) 24 Y przypátrujmy śię jedni drugim ku pobudzániu śię do miłośći / y do dobrych uczynkow. 25 Nie opuszczájac społecznego zgromádzenia nászego / jáko niektorzy obyczaj máją: Ale nápominájac *jedni drugich*, á to tym więcey / czym *więcey* widźićie że śię on dźień i przybliża 26 Abowiem jeślibyśmy dobrowolnie grzeszyli po wźięćiu znájomośći prawdy/ nie zostawáłáby już ofiárá zá grzechy: 27 Ale strászliwe niejákie oczekawánie sądu/y zápalenie ogniá ktory pożrzeć ma przećiwniki. 28 Kto by odrzucił Zakon k Mojżeszow / bez miłośierdźia zá świádectwem l dwu ábo trzech m umiera. 29 Co śię wam zda? Jákoż srogszego káránia godźien jest ten/ktoby Syná Bożego podeptał; y krew przymierza / przez ktorą był poświęcony / zá pospolitą miał/y Duchá łáski zelżył? 30 Abowiem znamy tego ktory powiedźiał: Mnie n pomstá/ Ja oddam / mowi PAn. Y zásię: PAn sądźić o będźie lud swoj. 31 Strásznać rzecz jest wpáść w ręce Bogá żywego. 32 Wspomnicie ná dni pierwsze / w ktorych będąc oświeceni / znośiliśćie wielki boj utrapienia: 33 Lubo to gdyśćie byli y urągániem y utrapieniem ná podźiw p wystáwieni; lub też gdyśćie śię stáli uczestnikámi tych z ktorymi śię ták obchodzono. 34 Abowiemeśćie y z więźienia mego ze mną utrapieni byli / y rozchwycenie q májętnośći wászych przyjęliśćie r z rádośćią; wiedząc że maćie w sobie lepszą májętność w niebie/y trwájącą. 35 Przetoż nie odrzucajćie dufnośći wászey / ktora ma wielką zapłátę. 36 Abowiem ćierpliwośći wam potrzebá / ábyśćie / wolą Bożą czyniąc / odnieśli obietnice. 37 Boć jeszcze bárzo bárzo máluczko / á *oto* ten ktory ma przyść przyjdźie/á nie omieszka. 38 A spráwiedliwy / z wiáry s żyć będźie: á jeśliby śię *kto* zchraniał/ nie kocha śię w nim duszá mojá. 39 Lecz my nie jesteśmy z tych ktorzy śię zchraniáją ku zginieniu: ále z tych ktorzy wierzą ku pozyskániu duszę.

h 1 Piotr 1. 2.
i 1 Janá 2. 18.
k 5 Moj. 17. 2.
l Mátt. 18. 16. Janá. 8. 17. 2 Kor. 13. 1.
m 5 Moj 19. 15.
n 5 Moj 32. 15. Rzym. 12. 1.
o 5 Moj. 32. 36.
p 1 Kor. 4. 9.
q 1 Tess. 2. 14.
r Dźiej. 5. 21.
s Abák. 2. 4. Rzym 1. 17. Gálát. 3. 11.

ROZDZIAŁ XI.

Powiedźiawszy co jest wiárá. 2. dowodźi iż nie ináczey wszyscy ktorzy od początku świátá zbawieni byli. 4. Bogu służyli. 35. męki ćierpieli y Bogu śię podobáli, tylko przez wiárę: Aby wiedźieli Zydowie że tylko przez sáme wiárę w świętą jedność z ojcámi mogą być złączeni.

1 Wiárá jest gruntem tych *rzeczy* ktorych śię spodźiewamy y dowodem rzeczy niewidźiálnych. 2 Abowiem przez nię świádectwá doszli przodkowie. 3 Wiárą rozumiemy iż świát a jest spráwiony słowem Bożym: ták iż rzeczy ktore widźiemy / nie stáły śię z rzeczy widźiálnych / *ále z niczego*. 4 Wiárą lepszą ofiárę ofiárował b Abel Bogu / niżeli Káin: przez ktorą świádectwo otrzymał / że jest c spráwiedliwy; jákoż sam Bog świádectwo dał o dárzech jego / á przez tę umárszy d jeszcze mowi. 5 Wiárą Enoch e jest przenieśiony / áby nie oglądał śmierći / y nie jest ználeźiony przeto/że go Bog przeniosł. Abowiem pierwey niż jest przenieśiony / miał świádectwo / że śię podobał Bogu. 6 A bez wiáry nie możná podobáć śię *Bogu*. Abowiem ten co przystępuje do Bogá / wierzyć muśi że jest BOG, á że nadgrodę dawa tym / ktorzy go szukáją. 7 Wiárą nápomniony będąc od Bogá f Noe o tym czego jeszcze nie było widźieć / bojąc śię / przygotował Korab ku záchowániu

a 1 Moj. 1. 1.
b 1 Moj. 4. 4.
c Mátt. 23. 15.
d Zydow 12. 24.
e 1 Moj. 5. 24. Syrach 44. 16. y 49. 17
f 1 Moj. 6. 13. Syrách 44. 17.

wániu domu swego/ przez ktory potępił świát : y stał śie dźiedźicem spráwiedliwośći tey ktora jest z wiáry. 8 ✣ Wiárą powołány będąc Abráhám g usłuchał Bogá, áby poszedł ná ono miejsce ktore miał wźiąć zá dźiedźictwo/ y wyszedł nie wiedząc dokąd idźie. 9 ✣ Wiárą mieszkał w źiemi obiecáney jáko w cudzey/ mieszkájąc w námiećiech z Izáákiem y z Jákobem / spolnymi dźiedźicámi teyże obietnice. 10 ✣ Abowiem oczekawał miástá h májącego grunty ; ktorego sprawcą y budowniczym jest Bog. 11 ✣ Wiárą tákże Sárá wźięłá moc i ku przyjęćiu naśienia/ y mimo czás wieku porodźiłá : gdyż miáłá zá wiernego tego ktory obiecał. 12 ✣ A przetoż z jednego / y to k obumárłego/ rozpłodźiło śie potomstwo jáko mnostwo l gwiazd niebieskich/ y jáko piasek niezliczony / ktory jest ná brzegu morskim. 13 ✣ Według wiáry umárli ći wszyscy nie wźiąwszy obietnic / ále z dáleká je upátrując / y ćieszyli śie nimi / y witáli je / y wyznawáli/ że są gośćmi y przychodniámi m ná źiemi. 14 ✣ Bo ći ktorzy ták mowią / jáwnie okázują / iż oyczyzny szukáją. 15 ✣ A wprawdźie gdyby byli ná one pámiętáli z ktorey byli wyszli/ mieli dosyć czásu wroćić śie záś: 16 ✣ Ale oni lepszey żądáją/ to jest/ niebieskiey. Przetoż y sam Bog niewstydźi śie názywáć n Bogiem ich/ bo im miásto zgotował. 17 ✣ Wiárą ofiárował Abráhám o Izááká będąc kuszony : á ofiárował jednorodzonego / ten ktory był wźiął obietnice ; 18 ✣ Do ktorego rzeczono : W Izááku tobie będźie p názwano naśienie: 19 ✣ Uważájąc to / iż Bog może y od umárłych wzbudźić: zkąd go też w podobieństwie zmartwychwstánia przyjął. 20 ✣ Wiárą około przyszłych rzeczy błogosłáwił Izáák q Jákobá y Ezawá. 21 ✣ Wiárą Jákob umierájąc káżdemu z synow Jozefowych r błogosłáwił / y pokłonił śie s podpárszy śie ná wierzch laski swojey. 22 ✣ Wiárą Jozef t umierájąc o wyśćiu synow Izráelskich wzmiankę uczynił / y zstrony kośći swojich 23 rozkazał. ✣ Wiárą národźiwszy śie u Mojżesz / był ukryty przez trzy mieśiące od rodźicow swojich / przeto że widźieli nadobne dźiećiątko x/ y nie báli śie wyroku krolewskiego. 24 ✣ Wiárą Mojżesz y będąc już dorosłym / zbrániał śie być zwány synem corki Fáráonowey : 25 ✣ Ráczey sobie obrawszy złe rzeczy ćierpieć z ludem Bożym / niżeli doczesną mieć z grzechu roskosz : 26 ✣ Zá więtsze poczytájąc bogáctwo nád skárby Egipskie / urągánie Chrystusowe ; bo śie oglądał ná odpłátę. 27 ✣ Wiárą opuśćił z Egipt / nie bojąc śie gniewu a krolewskiego : bo jákoby widźiał niewidźiálnego / mężnie sobie poczynał. 28 ✣ Wiárą obchodźił b Wielkanoc y wylanie krwie ; áby ten ktory tráćił pierworodne / nie dotknął śie ich. 29 ✣ Wiárą przeszli przez morze c czerwone/ jáko po suszy ; o co kusiwszy śie Egipczánie / potonęli. 30 ✣ Wiárą mury Jerychá d upádły / gdy je obchodzono przez śiedm dni. 31 ✣ Wiárą Ráchab e wszetecznicá nie zginęłá wespoł z nieposłusznymi / przyjąwszy spokojem szpiegi do gospody. 32 ✣ A coż nieccy mam mowić? Boby mi czásu nie stáło/ gdybym miał powiádáć o f Giedeonie / y o g Báráku / y o h Sámsonie / y o i Jefte / y o k Dawidźie/ y o l Sámuelu / y o Prorokách. 33 ✣ Ktorzy przez wiárę zwalczyli krolestwá / czynili spráwiedliwość / dostępowáli obietnic / lwom pászczęki m záwieráli ; 34 ✣ Zágaszáli moc n ogniá / uchodźili ostrzá o mieczow / mocnymi p śie stawáli z niemocnych / mężnymi bywáli q ná wojnie/ wojská cudzoźiemcow r do ućiekánia przywodźili: 35 ✣ Niewiásty odbieráły s umárłe swoje wzbudzone ; á drudzy są ná t probách rozćiągnieni / nie przyjąwszy wybáwienia / áby lepszego dostąpili zmartwychwstánia. 36 ✣ Drudzy záśie pośmiewisk u y biczowánia doświadczyli ; nád to y związek y x więźienia. 37 ✣ Byli y kámienowáni/ piłą przecieráni / kuszeni / mieczem zabijáni / chodźili w owczych z y w kozich skorách : byli w niedostátku / 38 w ućisku/ w niewczásiech. ✣ (Kto-

rych

g 1 Moj. 12. 1. Dźiej. 7.2. 3. — h Zydow 12.22. y 13 14. Objáw. 21.14. — i 1 Moj. 17.19. y 21.2. Rzym 4. 18. — k Rzym 22.13. — l 1 Moj. 15. 5. y 22.17. — m 1 Moj. 23. 4. y 47.9. — n 2 Moj. 3. 6. Mátt. 22.32. — o 1 Moj. 22. 9. — p 1 Moj. 11.12. Rzym 9. 7. — q 1 Moj. 27.28. — r 1 Moj. 48.18. — s 1 Moj. 47.31. — t 1 Moj. 50.24. — u 2 Moj. 2.1. 2.

x 2 Moj. 1. 16. — y 2 Moj. 2. 11. — z 2 Moj. 11.4.5. — a 2 Moj. 10.28. — b 2 Moj. 12.21. — c 2 Moj. 14.21. — d Jozue 6. 20. — e Jozue 2. 1. y 6.23. — f Sedź. 6. 11. — g Sedź. 4. 6. — h Sedź. 13.24. — i Sedź. 11.11. — k 1 Sám. 16.13. — l 1 Sám. 1. 20. — m Dán. 6. 16. — n Dán. 3. 25. — o 1 Krol. 19. 2. — p Sedź. 3. 15. y 16.28. — q Sedź. 3. 3. — r Sedź. 7. 21. — s 1 Krol. 17.23. — t 2 Mác. 6. 9. — u 2 Mác. 7. 22. — x Jer. 20. 2. — y 1 Krol. 21.13. — z 2 Krol. 1. 8.

rych nie był świát godźień) Tułáli śię po puſtyniách/ y po gorách/ y jáſkiniách/ y jámách źiemie. 39 A ći wſzyſcy świádectwo otrzymawſzy przez wiárę/ nie doſtąpili obietnice: 40 Przeto/ że Bog o nas coś lepſzego przejrzał/ áby oni bez nas nie ſtáli śię doſkonáłymi.

ROZDZIAŁ XII.

Y od tych Ojcow ktore wyliczył. 3. y od CHryſtuſowego przykłádu Zydy do ćierpliwośći y ſtátecznośći upomina. 11. Vczy że doczeſnego náwiedzenia PAńſkiego nie mamy według zdánia ćieleſnego ſzácowáć. 12 A ućiechy wieczne jáko cel, do ktorego bieżemy, przed oczy ſobie wyſtawiáć.

1 PRzetoż y my májąc ták wielki około śiebie leżący obłok świádkow/ złożywſzy wſzeláki a ćiężar y grzech ktory nas snádnie obſtępuje: przez ćierpliwość bieżmy w zawodźie/ ktory nam jeſt wyſtáwiony. 2 Pátrząc ná JEzuſá wodzą/ y dokończyćielá wiáry/ ktory dla wyſtáwioney ſobie rádośći/ podjął b krzyż wzgárdźiwſzy ſromotę/ y uśiadł ná práwicy ſtolice c Bożey. 3 Przetoż uważajćie jáki jeſt ten/ ktory podejmował tákowe od grzeſznikow przećiwko ſobie zprzećiwiánie; ábyśćie oſłábiawſzy w umyſłách wáſzych/ nie uſtawáli. 4 Jeſzcześćie śię áż do d krwie nie zprzećiwili/ walcząc przećiwko grzechowi. 5 Czyliśćie zápámiętáli nápominánia/ ktore wam jáko ſynom mowi? Synu e moj/ nie lekce ſobie poważaj kázni PAńſkiey/ á nie trać ſercá gdy od niego bywaſz karány. 6 Abowiem/ kogo PAN miłuje/ tego karze; á ſmága káżdego/ ktorego zá ſyná przyjmuje. 7 Jeśli znośićie karánie/ Bog śię wam ofiáruje jáko ſynom. Abowiem ktoryż jeſt ſyn/ ktoregoby Oćiec nie karał? 8 A jeśli jeſteśćie bez karánia/ ktorego wſzyſcy ſą uczeſnikámi; tedyśćie bękártámi/ á nie ſynámi. 9 A nád to/ ćieleſne Ojce náſze mieliſmy ktorzy nas karáli/ á báliſmy śię ich: Zaż dáleko więcey nie mamy być poddáni Ojcu f duchow/ ábyſmy żyli? 10 Abowiem oni ná máło dni jáko śię im zdáło nas karáli; ále ten ku pożytkowi *náſzemu*, ná to/ ábyſmy byli uczeſnikámi świętobliwośći jego. 11 A wſzelkie karánie gdy przytomne jeſt/ nie zda śię być weſołe/ ále ſmętne; lecz potym owoc ſpráwiedliwośći ſpokojny przynośi/ tym ktorzy ſą przez nie wyćwiczeni.

12 PRzetoż opuſzczone ręce/ y zemdlone koláná wyproſtujćie; 13 A czyńćie koleje proſte nogámi wáſzymi: iżby to co jeſt chromego/ z drogi nie uſtąpiło/ ále ráczey uzdrowione było. 14 Pokoju g náśládujćie ze wſzyſtkimi/ y a świętobliwośći: bez ktorey żaden nie oglądá PAná. 15 Vpátrując żeby kto nie odpadł od łáſki Bożey; á żeby ktory korzeń gorzkośći niepodroſł á nie przekáźił; y przezeń áby śię ich wiele nie pokaláło. 16 Aby kto nie był wſzetecznym ábo ſproſnym/ jáko Ezaw: ktory zá potráwę jedne przedał i pierworodztwo ſwoje. 17 Abowiem wiećie iż y potym/ gdy chćiał odźiedźiczyć błogoſłáwieńſtwo/ był odrzucony: Bo nie ználazł k miejſcá pokuty/ choć jey z płáczem ſzukał. 18 Bośćie nieprzyſtąpili l do gory ktora śię da dotknąć/ y do ogniá gorájącego/ y do wichru/ y do ćiemnośći/ y do burzy: 19 Y do dźwięku trąby/ y do głoſu ſłow; ktory ći co ſłyſzeli/ prośili/ áby więcey m do nich nie mowiono: 20 Abowiem niemogli znieść tego co im rozkázowano. Gdyby śię y bydle gory n dotknęło/ będźie ukámienowáne/ ábo poćiſkiem przebite; 21 A ták ſtráſzne to było co widźieli/ *że też* Mojżeſz rzekł; Vlękłem śię/ y drżę.) 22 Aleśćie przyſtąpili do gory Syon/ y do miáſtá Bogá o żywego/ *do* Jeruzalem niebieſkiego/ y *do* niezliczonych tyśięcy Anjołow: 23 Do wálnego zgromádzenia/ y do zebránia pierworodnych/ ktorzy ſą zpiſáni w niebie; y *do* Bogá Sędźiego wſzyſtkich/ y *do* Duchow ſpráwiedliwych *y* doſkonáłych: 24 Y do Pośrzednika nowego Teſtámentu JEzuſá/ y do krwie pokropienia lepſze rzeczy mowiącey niż p Ablowá.

a *Rzym* 6. 4. *Efez.* 4. 22. *Kolos.* 3. 8. 1 *Piotr* 2. 1.
b *Luka.* 24. 26. *Filipp.* 2. 8. 9. 1 *Piotr* 2. 11.
c *Zydow* 1. 1. y 8. 1.
d 1 *Kor.* 10. 15.
e *Przyp* 3. 11.
f 4 *Moj.* 16. 22.
g *Rzym.* 12. 18. 2 *Kor.* 13. 11.
h *Mátt.* 5. 8.
i 1 *Moj.* 25. 33.
k 1 *Moj.* 27. 38.
l 2 *Moj.* 19. 11.
m 2 *Moj* 20. 19. 5 *Moj.* 5. 5. y 18. 6.
n 2 *Moj.* 29. 13.
o *Gálát* 4. 26. *Objáw* 21. 2.
p 1 *Moj* 4. 10. *Zydow* 11. 4.

25 Patrzajcież ábyśćie nie gárdźili tym ktory mowi. Abowiem jesliż oni q nie uszli/ ktorzy gárdźili tym ktory ná źiemi ná miejscu Bożym mowił; dáleko wiecey my/ jeslize śię od tego ktory z niebá *jest* odwroćimy. ✣ 26 Ktorego głos ná on czás poruszył był źiemią/ á teraz obiecał mowiąc; Jeszcze Ja raz r poruszę/ nie tylko źiemią/ ále y niebem. ✣ 27 A to *że mowi*; Jeszcze raz: pokázuje znieśienie rzeczy chwiejących śię/ jáko tych ktore są uczynione; áby zostawáły te ktore śię nie chwieją. ✣ 28 Przetoż przyjmując krolestwo nie chwiejące śię/ miejmy łáskę; przez ktorą służmy przyjemnie Bogu ze wstydem y z bojáźnią. ✣ 29 Abowiem BOG nász jest s ogniem trawiącym.

q Zydow 2,2. 3.
r Aggei 2. 7.
s 5 Moj. 4. 24

Rozdział XIII.

Záleca miłość, gośćinność. 4. y małżeństwo. 5. Od łákomstwá odwodźi. 6. w nádźieję opátrzności Bożey. 7. Ná Náuczyćiele wierne pámiętáć. 9. Postronnych náuk śię strzedz. 14. inszego miástá szukáć.

1 Miłość bráterska a niech zostáwa. ✣ 2 Nie zápominajćie ochoty b ku gośćiom: ábowiem przez tę niektorzy nie wiedząc/ Anjoły zá gośćie c przyjmowáli. ✣ 3 Pámiętajćie ná więźnie/ jákobyśćie społwięźniámi byli: ná utrapione/ jáko ći ktorzy też w ćiele jesteśćie. ✣ 4 Uczćiwe jest małżeństwo miedzy wszystkimi/ y łoże niepokalane: Ale wszetecżniki y cudzołożniki Bog będźie sądźił. ✣ 5 Obcowánie *wásze* niech będźie bez łákomstwá; przestáwájąc ná tym co maćie. ✣ Boć sam powiedźiał: Nie zániecham d ćię/ 6 áni ćię opuszczę. ✣ Ták ábyśmy śmiele mowić mogli: PAn mi jest e pomocnikiem/ nie będę śię bał/ áby mi co miał uczynić człowiek. ✣ 7 Pámiętajćie ná wodze wásze/ ktorzy wam mowili słowo Boże: ktorych obcowánia koniec upátrując/ ná 8 śláduyćie wiáry *ich*. ✣ JEzus Chrystus wczorá y dźiś tenże *jest*, 9 tenże *będźie* ná wieki. ✣ Zá náukámi rozmáitymi y obcymi nie unośćie śię. Abowiem dobra *rzecz* jest ✣ áby łáska f było utwierdzone serce/ á nie pokármy; ktore nie pomogły 10 tym co śię nimi báwili. ✣ Mámy ołtarz/ z ktorego nie máją wolności jeść ći ktorzy Przybytkowi służą. ✣ 11 Abowiem bydlat ktorych g krew bywa w noszona zá grzech do Swiątnice przez Nawyższego Kápłáná/ tych ćiáłá palone bywáją zá obozem. ✣ 12 Dla tego y JEzus/ áby pośwęćił lud własną krwią *swoją*, zá 13 bramą ućierpiał. ✣ Wynidźmyż tedy do niego zá oboz/ nosząc urągánie jego. ✣ 14 Abowiem nie mamy tu miástá h trwáłego: ále onego przyszłego szukamy. ✣ 15 Przetoż przez niego ofiárujmy Bogu ofiárę i chwały ustáwicznie: to jest/ owoce warg wyznawájących Imieniowi jego. ✣ 16 A dobroczynności y udźielánia nie przepominajćie: Abowiem śię Bog w tákowych ofiárach kocha. ✣ 17 Bądźćie posłuszni k wodzom wászym/ y bądźćie im poddáni. Abowiem oni czują nád duszámi wászymi/ jáko ći ktorzy liczbę oddáć máją: áby to z rádośćią czynili/ á nie z wzdychániem: boć wam to nie *jest* 18 pożyteczno. ✣ Modlćie śię l zá námi. Abowiem dufamy/ iż mamy dobre sumnienie/ *jáko ći* ktorzy śię chcemy we wszystkim dobrze záchowáć. ✣ 19 A tym więcey proszę was/ ábyśćie to czynili/ ábym wam tym rychley był przywrocony.

20 A Bog pokoju/ ktory wywiodł od umárłych we krwi przymierza wiecznego/ onego wielkiego Pásterzá owiec PAná nászego JEzusá: ✣ 21 Niech was doskonáłymi m uczyni w káżdym uczynku dobrym/ ku czynieniu woli swojey/ spráwując w was to/ co jest przyjemnego przed obliczem jego/ przez JEzusá CHrystusá: ktoremu *niech będźie* chwałá ná wieki wiekow/ Amen. ✣ 22 A proszę was brácia/ znośćie ćierpliwie słowo nápominánia tego; boć ći do was krotko pisał. ✣ 23 Wiedźćie o bráćie Tymoteuszu/ że jest wypuszczony: z ktorym (jeśli bym rychło przyszedł) oglądam was. ✣ 24 Pozdrowćie wszystkie wodze wásze/ y

a Rzym. 12.10.
b 1 Moj. 18. 3. y 19. 1 Sedź. 19.20. Rzym 12.13. 1 Piotr 4. 9.
c 1 Moj. 18. 2. y 19.1.
d 5 Moj. 31. 8. Jozue. 1. 5. 1 Kron 28.20.
e Psalm 56.12. y 118.6
f Efez. 4. 14.
g 2 Moj. 29.11. 3 Moj. 4. 11. y 6.30. y 16.27 4 Moj. 19.5.6
h Zydow 11.10.
i Psalm 50.23. Ozeasz 14. 2.
k Filipp. 2. 29. 1 Tess. 5. 11.
l Filipp. 1. 19.
m Filipp. 2. 13.

wßyſtkie świeti. Pozdrawiája was
25 *brácia* ze Włoch. ♣ Łáſká *niech bedźie* z wámi wßyſtkimi/ Amen.

Ten liſt do Zydow/ nápiſány ze Włoch przez Tymoteuſá.

LIST POWSZECHNY SWIETEGO JAKUBA APOSTOLA.

W Tym Liśćie Swiety Jákub/ do wzniecenia świetey pobożnośći przy niektorych oziębłych Chrześćiáńſkich osobách/ uſługując. I. od rzeczy niektorych ßkodliwych brácia odwodźi : od niećierpliwośći w krzyżu/ w rozd. 1. od v. 2. áż do 13. od czynienia przyczyny na grzech ſámego Bogá/ od v. 13. do 19. od gniewu/ od v. 19. do 26. od powierzchney obłudney pobożnośći/ od v. 26. do końcá rozd. od pochlebſtwá bogátym/ á od wzgárdy ubogich/ w rozd. 2. od v. 1. do 14. od Zbáwienia przypiſowánia ſámemu powierzchnemu wiáry wyznániu/ od v. 14. do końcá rozd. od bliźnich ßácowánia/ w rozd. 3. od v. 1. do 9. od złorzeczeńſtwá/ od v. 9. do 13. od nienawiśći y niezgody/ od v. 13. do końcá rozd. od lekkomyślnośći y w modlitwách oziębłośći/ w rozd. 4. od v. 1. do 11. od urągánia bliźniemu/ od v. 11. do 13. od złego czáſu záżywánia y o nim rozumienia á w nim śię kłopotánia/ od v. 13. do końcá rozd. od łákomſtwá w rozd. 5. od v. 1. do 4. od zapłáty zátrzymánia y od ſwowolnego życia/ od v. 4. do 9. od krzywd/ od ſpoł bráci śiebie urażánia/ od v. 9. do 12. od lekkomyślney przyśięgi/ od v. 12. do 13. II. Do cnot niektorych uſługuje/ krzyż ćierpliwie nośić/ w rozd. 1. od v. 1. do 5. Modlitwy z wiárą odpráwowáć/ od v. 5. do 13. znáć zepſowánie ludzkie y dobroć Bożą/ od v. 13. do 18. Słowá B. pilnie ſłucháć y przeſtrzegáć/ języká hámowáć/ dobre uczynki czynić/ świátem śię nie kaláć/ od v. 19. do końcá. rozd. nęſzćiwość wyrządzáć bogátym y ubogim/ w rozd. 2. od. v. 1. do 14. Zywotem pobożnym wiárę wyświadczáć/ od. v. 14. do końcá rodz. Znowu rádźi języká hámowáć w rozd. 3. od v. 1. do 13. Pokoj obmyślawáć/ od v. 13. do końcá rozd. uniżáć śię przed Bogiem y ludźmi/ w rod. 4. od. v. 1. do 7. Dyabłu śię zprzećiwić/ od v. 7. do 8. Pokutowáć zá grzechy/ od v. 8. do 13. ufáć P. B. od v. 13. do końcá rozd. bydź długo ćierpliwym/ w rozd. 5. od v. 7. do 13. w czás ßczęśćia y nießczęśćia Imię Boże wielbić w v. 13. y 14. modlitwy zá chore w ćiele czynić/ á duchowno chorujących nápráwiáć/ od. v. 14. do końcá.

ROZDZIAL I.

Záleca świętą ćierpliwość. 5. modlitwy. 6. wiárę. 10 ſkromność. 13. Pokuſy ku złemu nie ſą od Bogá. 17. Gdyż on jeſt wßyſtkich dobrych rzeczy ſpráwcą y PAnem. 22. Jáko śię mamy z słowem B. obchodźić. 26. y czym nabożeńſtwo náſze oświadczáć.

1 JAkub ſługá Boży y PAná JEzuſá Chryſtuſá/ dwiemánaśćie pokoleniom ktore ſą w rozproßeniu/ zdrowia życzy.

2 ZA nawiętßą a rádość miejćie brácia moji/ gdy w rozmáite 3 pokuſy wpadaćie. ♣ Wiedząc iż doświadczenie wiáry wáßey ſpráwuje 4 ćierpliwość. ♣ A ćierpliwość niech ma doſkonáły uczynek/ żebyśćie byli doſkonáli y zupełni/ ktorzy by 5 ná niczem nie zchodźiłe. ♣ A jeſli komu z was zchodźi ná mądrośći/ niech prośi u Bogá ktory *ją* ßczerze wßyſtkim dawa/ á nie wymawia; y będźie mu dána. 6 ♣ Ale niech prośi z wiárą b nic niewątpiąc: Abowiem kto wątpi/ jeſt podobny wáłowi morſkiemu/ ktory od wiá7tru pędzony y miotány bywa. ♣ Bo niechaj nie mniema ten człowiek/ 8 áby co miał wźiąć od Páná. ♣ Mąż umyſłu dwojiſtego/ *jeſt* nieſtáteczny 9 we wßyſtkich drogách ſwojich. ♣ A niech śię chlubi brát niſkiego ſtanu 10 w wywyżßeniu ſwojim: ♣ A bogáty w poniżeniu ſwojim: bo jáko kwiát 11 trawy c przeminie. ♣ Abowiem já*ko* ſłońce kiedy weßło z gorącośćią/

a *Rzym.* 5. 3. 2 *Kor.* 7. 4.

b *Mátt.* 7. 7. y 21. 22 *Márk.* 11. 24. *Luka.* 11. 9. *Jana.* 14. 3. y 16. 23

c *Pſalm* 102. 12. y 103. 13. *Ezdi.* 40. 6. 1 *Piotr* 1. 24.

ususzyło trawę á kwiát jey opadł/ y zginęłá oná śliczność ksztáłtu jego; ták y bogáty w drogách swojich uwiednie. ✣ Błogosłáwiony mąż ktory znośi d pokuszenie: bo gdy będźie doświadczony/ weźmie e koronę żywotá/ ktorą obiecał PAn tym ktorzy go miłują.

13 Zaden gdy bywa kuszony/ niech nie mowi: Od Bogá kuszony bywam. Bo Bog nie może kuszony być wezłym/ á sam nikogo nie kuśi. 14 ✣ Ale káżdy bywa kuszony/ gdy od swojich włásnych pożądliwośći bywa pociągniony y przynęcony. ✣ 15 Zátym pożądliwość począwszy/ rodźi grzech: á grzech będąc wykonány/ rodźi śmierć. 16 ✣ Nie błądźćież bráćia moji mili.

17 WSzelki datek dobry/ y wszeláki dar doskonáły z gory jest/ zstępujący od Ojcá świátłośći/ u ktorego niemász odmiány/ áni záćmienia ná wstecz śię wrácájącego. ✣ 18 Ktory przeto że chćiał/ porodźił nas słowem prawdy/ ku temu/ żebyśmy byli niejákimi pierwiastkámi stworzenia jego. 19 ✣ A ták bráćia moji mili/ niech będźie káżdy człowiek prętki ku słuchániu/ *ále* nierychły ku g mowieniu y nierychły ku gniewowi. 20 ✣ Bo gniew męża/ nie spráwuje spráwiedliwośći Bożey. 21 ✣ A ták odrzućiwszy wszeląkie plugástwo y zbytek złośći/ z ćichośćią przyjmićie słowo wszczepione/ ktore może zbáwić dusze wásze.*

22 A Bądźćie czynićielmy h słowá/ á nie słucháczámi tylko/ oszukawájącymi sámych śiebie. 23 ✣ Abowiem jeśli kto słucháczem słowá/ á nie czynićielem: ten podobny jest mężowi przypátrującemu śię oblićzu národzenia swe° we zwierćiedle. 24 ✣ Bo sámego śiebie obejrzał y odszedł/ á wnet zápomniał jákim był. 25 ✣ Ale ktoby wejrzał w on doskonáły Zakon wolnośći/ y zostawałby *w nim*, ten nie będąc słucháczem zápámiętliwym/ ále czynićielem uczynku; ten błogosłáwiony m będźie w uczynku swojim. 26 ✣ Jeśli kto miedzy wámi zda śię być nabożnym/ nie kiełznájąc języká swego/ ále zwodząc serce swe/ tego nabożeństwo 27 prozne jest. ✣ Nabożeństwo czyste y niepokaláne u Bogá y Ojcá to jest; Náwiedzáć śieroty y wdowy w ućisku ich/ y záchowáć sámego śiebie niepokalánym od świátá.*

ROZDZIAŁ II.

Brákowánie w osobách z wiárą Chrystusową śię nie zgadza. 14. Ktorą nie dosyć jest wyznáć słowy. 15. ále ją trzebá uczynkámi miłośiernymi oświadczáć. 21. Przykłádem Abráhámá Pátryárchy. 25. Ráchaby.

1 BRáćia moji/ nie miejćie z brákowániem a osob wiáry PAná nászego JEzusá CHrystusá/ ktory 2 chwalebny jest. ✣ Abowiem gdyby wszedł do zgromádzenia wászego mąż májąc pierśćień złoty w száćie świetney/ á wszedłby też y ubogi w 3 podłym odźieniu: ✣ Y wejrzelibyśćie ná tego co ma świetną száte/ á rzeklibyśćie mu; Ty śiadź sám poczćiwie: A ubogiemu byśćie rzekli; Ty tám stoj/ ábo śiadź tu pod pod-4 nożkiem mojim: ✣ A zá żeśćie już nie uczynili rożnośći miedzy sobą/ y nie stáliśćie śię sędźiámi myśli 5 złych? ✣ Słuchajćie bráćia moji mili; ázaż Bog nie obrał ubogich ná tym świećie/ *áby byli* bogátymi w wierze/ y dźiedźicámi krolestwá/ ktore obiecał tym ktorzy go miłu-6 ją? ✣ Aleśćie wy znieważyli ubogiego. Azaż bogacze gwałtem was nie ućiskáją/ y do sądow was nie pociągáją? 7 ✣ Azaż oni nie bluźnią onego zacnego Imienia/ ktore jest 8 wzywáne nád wámi. ✣ A jeśliże pełnićie Zakon krolewski według pismá; Będźiesz miłował b bliźniego twego jáko sámego śiebie/ dobrze 9 czynićie. ✣ Lecz jeśli osobámy brákujećie/ grzech popełniaćie/ y bywaćie przekonáni c od Zakonu/ jáko prze-10 stępcy. ✣ Abowiem ktoby kolwiek záchował d wszystek Zakon/ á w jednymby upadł/ stał śię winien wszystkich *przykazań*. 11 ✣ Bo ktory rzekł; Nie będźiesz e cudzołożył/ *ten* też rzekł; Nie będźiesz zábijał. A jeślibyś nie cudzołożył/ ále byś zábił/ 12 stałeś śię przestępcą zakonu. ✣ Ták mowćie/ y ták czyńćie/ jáko ći ktorzy według Zakonu wolnośći maćie

Marginalia: d *Jobá.* 5. 17. *Przyp* 3. 11. *Zydow* 12. 5. *Objáw* 3. 19. e 1 *Kor.* 9. 24. 2 *Tym.* 4. 7. 8. LE. ná N. IV. po Wielkiejnocy. f *Kázn.* 5. 1. *Syrách* 5. 13. g *Przyp* 17. 27. *Kázn.* 7. 10. *Mátt.* 7. 21. *Rzym.* 2. 13. LE. ná N. V. po Wielkiejnocy. h *Mátt* 7. 21. *Rzym* 2. 13. a 3 *Moj.* 19. 15. 5 *Moj.* 10. 17. 2 *Kron* 19. 7. *Jobá.* 34. 19. *Przyp* 24. 23. *Dźiej.* 10. 34. *Rzym.* 2. 11. b 3 Moj. 19. 8. Mátt. 22. 39. Márk. 12. 31. Rzym. 13. 9. Gálát 5. 14. c 3 Moj 19. 15. 5 Moj. 1. 17. y 16. 19 d Mátt. 5. 19. e 2 Moj 20, 14.

bydź

13 bydź sadzeni. ♣ Abowiem sad bez miłośierdźia f bedźie temu / co nie czynił miłośierdźia / ále miłośierdźie chlubi śie przećiwko sadowi.

[f Mátt. 6. 15. y18.34 Luka. 16.24.]

14 Coż pomoże bráćia moji / jesliby kto rzekł iż ma wiárę / á uczynkow by nie miał / izali go oná wiárá może zbáwić? 15 ♣ A gdyby brát ábo śiostrá były g nie odźiani / y zchodźiłoby im ná powszedniey żywnośći: 16 Y rzekłby im kto z was; ♣ Idźćie w pokoju / Ogrzyjćie śie / y nájedzćie śie: á nie dálibyśćie im potrzeb ćiáłu *należących*: coż to pomoże? 17 ♣ Tákże y wiárá / nie mali uczynkow / martwa jest sámá w sobie. 18 ♣ Ale rzecze kto; Ty masz wiárę / á ja mam uczynki; ukaż mi wiárę twoje bez uczynkow twojich? á ja tobie ukażę wiárę moje z uczynkow mojich. 19 ♣ Ty wierzysz iż jeden jest Bog; dobrze czynisz / y dyablić 20 *temu* h wierza / wszákże drża. ♣ Ale chcesz li wiedźieć o człowiecze márny / iż wiárá bez uczynkow martwa 21 jest? ♣ Abráhám Oćiec nász / izali nie z uczynkow uspráwiedliwiony jest / gdy ofiárował i Izáaká syná 22 swego ná ołtarzu? ♣ Widźisz iż wiárá spełnie robiłá z uczynkámi jego / á z uczynkow wiárá doskonáła śie 23 stáłá. ♣ A ták wypełniło śie pismo / ktore k mowi: Y uwierzył Abráhám Bogu / y przyczytano mu to ku spráwiedliwośći / y przyjaćielem l 24 Bożym náziwány jest. ♣ A widźićież iż z uczynkow uspráwiedliwiony bywa człowiek / á nie z wiáry tylko. 25 ♣ Tákże też y m Ráchab wszetecznicá / izali nie z uczynkow jest uspráwiedliwiona / gdy przyjęłá one posły / y inszą drogą wypuśćiłá? ♣ 26 Abowiem jáko ćiáło bez dusze jest martwe / ták y wiárá bez uczynkow martwa jest.

[g Luka. 3. 11. 1 Janá 3. 17.]
[h Mátt. 8. 29.]
[i 1 Moj. 22. 9.]
[k 1 Moj 15. 6. Rzym 4. 3. Galát 3. 6.]
[l 2 Kron 20. 7. Ezái. 41. 8.]
[m Jozue. 2. 1. Zydow 11,31.]

Rozdział III.

Język człowieká Chrześćiáńskiego z wiąskámi wiáry y miłośći S. ma być hámowány. 9. Pożytki y niepożytki językà. 15. Mądrośći ludzkiey rozność. 17. od niebieskiey.

1 Niechaj was nie wiele będźie a náuczyćielámi / bráćia moji / wiedząc że ćięższy sad odnieśiemy.

[a Mátt. 23. 8.]

2 ♣ Abowiem w wielu upadamy wszyscy: Jesli kto b nie upada w słowie / ten jest doskonáłym mężem / ktory też może ná wodzy trzymáć y wszystko ćiáło. 3 ♣ Oto koniom wędźidłá w gęby wpráwujemy / áby nam powolne były / y wszystkim ćiáłem ich 4 kierujemy. ♣ Oto y okręty choć ták wielkie są / y tęgimi wiátrámi pędzone bywáją: wszák y námniejszym sztyrem bywáją kierowáne / gdźiekolwiek jest wola sterniková. 5 ♣ Ták y język / máły jest członek / wszákże bárzo śię wynośi. Oto máluczki 6 ogień / jáko wielki lás zápala! ♣ Y język *jest* ogień y świát niespráwiedliwośći. Tákći jest postánowiony język miedzy członkámi nászymi / ktory szpeći wszystko ćiáło / y zapala koło urodzenia *nászego*, y bywa zapalony od ogniá piekielnego. 7 ♣ Abowiem wszelkie przyrodzenie / y dźikich zwierząt / y ptakow / y gádźin / y morskich *potwor* bywa okrocone / y jest okrocone od ludźi. ♣ 8 Ale językà żaden z ludźi okroćić nie może: Ktory jest nie okrocone złe / y pełne jádu śmiertelnego. ♣ 9 Przezeń błogosłáwimy Bogá / y Ojcá: y przezeń przeklinamy ludźie / ktorzy ná podobieństwo Boże 10 stworzeni są. ♣ Z jednychże ust wychodźi błogosłáwieństwo y przeklectwo. Nie ták to ma być / bráćia 11 moji. ♣ Izali zdroj z jednego źrzodłá wypuszcza y słodką y gorzką 12 *wodę*? ♣ Izali c może / bráćia moji / figowe drzewo przynośić oliwki / ábo winna máćicá figi? Ták żaden zdroj słoney y słodkiey wody *oraz* nie wydawa.

[b Syrách 14. 1. y19.16 y25.11]
[c Mátt 17.16. Luka. 6. 44.]

13 Jesli kto *jest* mądry y umiejętny miedzy wámi? Niech pokaże dobrym obcowániem uczynki swoje w 14 mądrey ćichośći. ♣ Ale jesli maćie gorzką d záwiść y zájątrzenie w sercu wászym / nie chlubćież śie / ání kłamajćie przećiwko prawdźie. ♣ 15 Nie jestći tá mądrość z gory zstępująca: ále ziemska / bydlęca; dyabel16 ska. ♣ Bo gdźie jest zawiść y zájątrzenie / tám *y* rosterki y wszeláka 17 zła spráwá. ♣ Ale mądrość ktora *jest* z gory / naprzod ći jest czysta / potym spokojna / mierna / powolna / pełna

[d 1 Kor. 3. 3.]

miłośierdźia / y owocow dobrych / 18 niepoſadzájąca / y nieobłudna. ✠ A-le owoc spráwiedliwośći w pokoju bywa śiany tym ktorzy pokoj czynią.

ROZDZIAŁ IV.

Niepożytki z uczynkow ćielesnych idące wylicza. 6. Pokorę zálecájąc. 9. od pychy. 10. ſądowánia inſzych. 14. y krewkośći ſwych zápomnienia, odwodźi.

1 Zkądże ſą walki y zwády mie-dzy wámi? Izali nie z tąd? to jeſt, z luboſći wáſzych / ktore walczą 2 a w członkách wáſzych. ✠ Pożądaćie / á nie maćie: zájrzyćie y zawidźi-ćie / á nie możećie doſtáć: wádźićie śie y walczyćie / wſzákże nie otrzy-mawaćie / przeto iż nie prośićie. ✠ 3 Prośićie / á nie b bierzećie; przeto iż źle prośićie: ábyśćie to ná ro-4 ſkoſzy ſwoje obracáli. ✠ Cudzoło-żnicy y cudzołożnice / nie wie-ćieſz iż przyjaźń c świátá / jeſt nie-przyjáźnią Bożą? Przetoż / ktoby-kolwiek chćiał być przyjaćielem te-go świátá / ſtawa śie nieprzyjaćie-5 lem Bożym. ✠ Abo mniemaćie / iż prożno piſmo d mowi: Izaliku za-zdrośći pożąda duch ktory w nas 6 mieſzka? ✠ Owſzem hojnieyſzą da-wa łáſkę: bo mowi; Bog śie e py-ſznym sprzećiwia / ále pokornym 7 łáſkę dawa. ✠ Poddajćież śie tedy f Bogu / á dajćie odpor g dyabłu / á 8 ućiecze od was. ✠ Przybliżćie śie ku Bogu / á przybliży śie ku wam. O-chędożćie h ręce grzeſznicy / y oczy-śćie sercá / ktorzyśćie umyſłu dwo-9 jiſtego. ✠ Bądźćie utrapieni / y zá-łujćie / y płáczćie: śmiech wáſz niech śie obroći w żáłość / á rádość w ſmę-10 tek. ✠ Uniżajćie śie przed obliczem PAńſkim / á wywyżſzy was. ✠ Nie obmawiajćie jedni drugich / brá-11 ćia: ✠ Kto obmawia brátá / y po-tępia brátá ſwego / obmawia zakon / y potępia zakon: á jeſli potępiſz za-kon / nie jeſteś czynićielem zákonu / 12 ále sędźią. ✠ Jeden jeſt Zakonoda-wcá / ktory może zbáwić y zátráćić. Ale ty ktoś i jeſt co potępiaſz dru-giego?

13 Nuż teraz wy k co mowićie: Dźiś / ábo jutro pojdźiemy do tego miáſtá / y zmieſzkamy tám przez jeden rok / á będźiemy kupczyć / y 14 zyſk ſobie przywiedźiemy: ✠ (Kto-rzy nie wiećie co l jutro będźie: Bo co jeſt żywot wáſz? Párá záiſte jeſt / ktora śie ná máły czás pokázuje / á 15 potym niſzczeje.) ✠ Miáſto tego co-byśćie mieli mowić; Będźieli PAn m chćiał / á będźiemyli żywi / uczy-16 nimy to ábo owo. ✠ Ale teraz chlu-bićie śie w pyſze ſwojey. Wſzelka 17 chlubá tákowa / zła jeſt. ✠ Przetoż / kto umie dobrze czynić / á nieczyni / grzech n ma.

ROZDZIAŁ V.

Bogáczom ſądu Bożego ſrogość o-powiáda, gromiąc ich hárdość. 7. áby ubodzy ſtrſząc o nieſzcześliwym bo-gaczow dokonániu, ſkromnie zno-śili ućiſki. 12. Odwodźi od lekkomy-ślnych przyśiąg. 13. W utrapieniu y w chorobie coby czynić.

1 Nuż teraz bogacze / płáczćie ná-rzekájąc nád nędzámi wáſzymi 2 ktore przyjdą. ✠ Bogáctwo wáſze zgniło: á ſzáty wáſze mole zgryzły. ✠ 3 Złoto wáſze y śrebro wáſze pordze-wiáło: á rdzá ich będźie ná świá-dectwo przećiwko wam / y pożrze ćiáłá wáſze jáko ogień. Zgromá-dźiliśćie ſkarb ná oſtátnie dni. ✠ 4 Oto zapłátá a robotnikow ktorzy żęli kráiny wáſze od was zátrzy-mána woła / á wołánia żeńcow we-5 ſzły do uſzu PAná Zaſtępow. ✠ Zy-liśćie w roſkoſzách b ná źiemi / y bu-jáliśćie: wytuczyliśćie sercá wá-ſze / jáko ná dźień zábijánia ofiár. ✠ 6 Potępiliśćie / zámordowáliśćie ſprá-wiedliwego; á nie sprzećiwia śie wam.

7 Przetoż bráćia bądźćie ćierpli-wymi / áż do przyśćia PAńſkie-go. Oto oracz oczekawa drogiego / pożytku źiemie / ćierpliwie go ocze-kawájąc / áżby otrzymał deſzcz rán-8 ny y wieczorny. ✠ Bądźćież y wy c ćierpliwymi / á utwierdzajćie sercá wáſze: ábowiem śie przybliża przy-9 śćie PAńſkie. ✠ Nie wzdychajćie je-dni przećiwko drugim / bráćia: ábyśćie nie byli oſądzeni: Oto Sędźia juz przede drzwiámi ſtoji. ✠ 10 Bierzćie ná przykład bráćia moji / utra-

a Rzym. 7. 23. b Mátt. 20. 22. c 1 Jana 2. 15. d 4 Moj. 12. 29. e Jobá. 22. 29. Przyp 3. 34. y 29. 23 Mátt. 23. 12. Luka. 14. 11. y 18. 14 1 Piotr 3. 5. f 1 Piotr 1. 6. g Efez. 4. 27. h Ezái. 1. 15. i Rzym 14. 4. k Lukaſz 12. 17.

l Przyp 27. 1. m Dźiej. 18. 21. 1 Kor. 16. 7. 2 Kor. 4. 19. n Luka. 12. 47.

a 3 Moj. 19. 13. 5 Moj. 24. 15. b Luka. 16. 15. c Luka. 21. 19.

utrapienia y cierpliwośći / d Proroki : ktorzy mowili w Imieniu PAńskim. 11 Oto zá błogosłáwione mamy te ktorzy cierpieli. O cierpliwośći e Jobowey słycháliśćie / y koniec PAńśki widźieliśćie / iż wielce miłośierny jest PAn y litośćiwy.

12 A Przed wszystkimi rzeczámi bráćia moji / nie f przysięgajćie áni przez niebo / áni przez źiemię/ áni żádną inszą przysięgą. Ale niech będźie g mowá wászá ; Ták/ ták ; y Nie / nie : ábyśćie w sąd nie wpádli.

13 Jest kto utrapiony miedzy wámi ? Niechże śię modli. Jest kto dobrey myśli ? niechajże śpiewa. 14 Choruje kto miedzy wámi : Niechże záwoła Stárszych Zborowych/ á niech śię modlą zá nim / pomázując h go olejkiem w Imieniu PAńskim : 15 A modlitwá wiáry uzdrowi chorego/ y podnieśie go PAn: á jeśliby śię grzechu dopuśćił/ będźie mu odpuszczono. 16 Wyznawajćie jedni przed drugimi upadki : á modlćie śię jedni zá drugimi / ábyśćie byli uzdrowieni ; Wiele może uprzejma modlitwá spráwiedliwego. 17 Eliasz był i człowiek tymże biedam poddány jáko y my / á modlitwą modlił śię żeby deszcz nie pádał : y nie pádał deszcz ná źiemię trzy látá y sześć mieśiecy. 18 Y záś śię modlił á wydáło niebo deszcz/ y źiemiá zrodźiłá owoce swoje.

19 Bráćia / jeśliby śię kto z was obłądźił od prawdy/ á náwroćiłby go k kto: 20 Niechże wie/ że kto by odwroćił grzesznika od błędney drogi jego / záchowa duszę od śmierći/ y zákryje mnostwo l grzechow.

d Mátt. 5. 12.
e Joba. 1. 21.
f Mátt. 5. 34.
g Mátt. 5. 37.
h Márk. 6. 13. y 16. 38
i 1 Krol. 17. 1. y 18. 45 Luka. 4. 25.
k Mátt. 18. 15. Gálát 6. 1.
l Przyp 10. 12. 1 Piotr 4. 8.

LIST PIERWSZY POWSZECHNY SWIETEGO PIOTRA APOSTOLA.

TEn List S. Piotrá do utwirdzenia w wierze bráći tych/ ktorzy przyjęli náukę zbáwienną/ (w rozd. 5. v. 12.) nápisány/ zámyka w sobie. I. Zbáwienne dobrodźiejstwá B. ktore on wybránym swojim tu juž dał / wiárą / miłośćią y nádźieją one dárowawszy / y ktore im w onym przyszłym żywoćie z łáski swojey da/ w rozd. 1. od v. 3. do 13. II. Nápominánie wszystkim używájącym dobrodźiejstw B. do dwojákich powinnośći; Do pospolitych wszystkim wiernym/ przećiwko PAnu Bogu/ sumnieniu swemu / y bliźniemu / w rozd. 1. od v. 13. áż do. 13. w rozd. 2. Pewnym osobam należące / miánowićie poddánym przećiwko Zwierzchnośćiam/ Czeládźi przećiwko páństwu ich/ Małżonkom przećiwko sobie/ w rozd. 2. od. v. 13. áż do 8. w rozd. 3. A potym śię wraca do powinnośći pospolitych opisowánia. Tu záś znowu podawa osobne powinnośći sługom B. przećiwko Kośćiołowi B. młodźi przećiwko Stárszym / w rozd. 5. v. 8. Jeszcze znowu do podawánia powinnośći wszystkim należących obraca śię/ á potym dźiękowániem y modlitwą zámyka.

ROZDZIAL I.

Wystawia łáskę Bożą w Chrystuśie nam pokazáną. 7. Ktorą przyjmujemy wiárą, á pośiadamy nádźieją. 10. O ktorey Prorocy przepowiádáli. 15. Upomina áby wierni świát. 23. y pierwszy żywot swoj opuśćiwszy, Bogu śię przypodobáli.

1 PIotr Apostoł JEzusá CHrystusá / przychodniom rozproszonym w Ponćie / w Gálácyey/ w Kápádocyey / w Azyey / y w Bityniey: 2 Wybránym według przejrzenia Bogá Ojcá/ przez poświecenie Duchá/ ku posłuszeństwu y pokropieniu krwie JEzusá CHrystusá. Łáská wam a y pokoj niech śię rozmnoży.

3 Błogosłáwiony niech będźie b Bog y Oćiec PANA nászego JEzusá CHrystusá / ktory według wielkiego miłośierdźia swego odrodźił nas ku nádźiejey żywey przez zmartwychwstánie JEzusá

a Gálát 1. 3. 2 Piotr 1. 2.
LE. ná dźień S. Simoná y Judy.
b 2 Kor 1. 3.

4 CHryſtuſá od umárłych: Ku dźiedźictwu nieſkáźitelnemu y niepokálánemu/ y niezwiedłemu/ w niebieśiech dla was záchowánemu: 5 ✠ Ktorzy mocą Bożą ſtrzeżeni bywaćie przez wiárę ku zbáwieniu/ ktore zgotowáne jeſt/ áby było objáwione czáſu oſtátecznego. 6 ✠ W czym weſelićie śię/ teraz c máluczko (jeſliże potrzebá) záſmuceni w rozmáitych pokuſách. 7 ✠ Aby doświádczenie wiáry wáſzey dáleko droższe niż złoto ktore ginie/ ktorego jednák przez d ogień doświádczáją/ ználezione było/ *wam* ku chwale/ y ku czći/ y ku ſławie/ w objáwienie Jezuſá Chryſtuſá. 8 ✠ Ktorego e nie widźiawſzy miłujećie: ktorego teraz niewidząc/ wſzákże weń wierząc/ weſelićie śię rádośćią niewymowną y chwalebną; ✠ 9 Odnoſząc koniec wiáry wáſzey/ zbáwienie duſz.

10 O Ktorym zbáwieniu wywiádowáli śię/ y badáli śię Prorocy; ktorzy o tey łáſce/ ktora ná was przyść miáłá/ prorokowáli. ✠ 11 Badáiąc śię/ ná ktory/ ábo ná jáki czás objáwiał Duch CHryſtuſow ktory w nich *był*: świádcząc pierwey o utrapieniách/ ktore *miáły przyść* ná CHryſtuſá/ y o wielkiey zá tym chwale. 12 ✠ Ktorym objáwiono jeſt/ iż nie f ſámym ſobie/ ále nam tym uſługowáli/ co wam teraz zwiáſtowano przez te ktorzy wam kazáli Ewángelią przez Duchá Swiętego z niebá zeſłánego/ ná ktore rzeczy prágną pátrzyć Anjołowie.

13 PRzetoż przepáſawſzy biodrá g myśli wáſzey/ y trzeźwimi będąc/ doſkonáłą miejćie nádźieję ku tey łáſce/ ktora wam dána będźie w objáwienie JEzuſá CHryſtuſá. ✠ 14 Jáko ſynowie poſłuſzni/ ktorzy śię nie przypodobywaćie przeſzłym w nieumiejętnośći wáſzey pożądliwośćiom. 15 ✠ Ale jáko ten ktory was powołał święty jeſt; y wy badźćie h świętymi we wſzelkim obcowániu: 16 ✠ Dla tego że nápiſano: Swiętymi i badźćie/ iżem Ja jeſt Swięty. 17 ✠ A ponieważ Ojcem názywaćie tego/ ktory bez k bráku oſob káżdego ſądźi według uczynku/ *pátrzćież* ábyśćie w bojáźni czás cudzoziemſtwá wáſzego trawili: 18 ✠ Wiedząc iż nie l ſkáźitelnymi *rzeczámi*, śrebrem ábo złotem wykupieni jeſteśćie/ od márnego obcowánia wáſzego od ojcow podánego: 19 ✠ Ale drogą krwią/ jáko m Báránká niewinnego y niepokalánego/ CHryſtuſá: 20 ✠ Przejrzánego przed záłożeniem n świátá/ á objáwionego czáſow oſtátecznych dla was: 21 ✠ Ktorzy przezeń wierzyćie w Bogá/ ktory go wzbudźił od umárłych/ y dał mu chwałę/ áby wiárá y nádźieją wáſzá byłá w Bogu. 22 ✠ Ponieważeśćie duſze wáſze oczyśćili poſłuſzeńſtwem prawdy przez Duchá *Swiętego*, ku nieobłudney o bráterſkiey miłośći/ z czyſtego ſercá jedni drugie miłujćie uprzejmie: 23 ✠ Odrodzeni będąc p nie z naśienia ſkáźitelnego/ ále z nieſkáźitelnego przez słowo Boże żywe y trwájące ná wieki. 24 ✠ Ponieważ wſzelkie ćiáło jeſt jáko q trawá/ y wſzelka chwałá człowieká jáko kwiát trawy: uwiędłá trawá/ y kwiát jey opádł. ✠ 25 Ale słowo Boże trwa ná wieki. A toć jeſt słowo/ ktore wam jeſt zwiáſtowáne.

ROZDZIAL II.

Upomina, áby żywot prowádźili jáki ná odrodzone náleży. 6. y áby ich wiárá w CHryſtuſá nie ſłábiáłá. 11. Ná oſtátek do poſłuſzeńſtwá przećiwko przełożonym. 21. y do znoſzenia ućiſkow przykłádem CHryſtuſowym, prowádźi.

1 PRzetoż złożywſzy a wſzeláką złość/ y wſzeláką zdrádę/ y obłudę/ y zazdrość/ y wſzelákie obmowiſká: 2 ✠ Jáko dopiero národzone niemowiątká/ ſzczerego mleká słowá *Bożego* pożądajćie/ ábyśćie przez nie uróśli. 3 ✠ Jeſliśćie tylko ſkoſztowáli b że dobrotliwy jeſt PAN. ✠ 4 Do ktorego przyſtępując/ do kámienia żywego; ácz od ludźi odrzuconego/ ále od Bogá wybránego/ y koſztownego: 5 ✠ Y wy jáko żywe kámienie budujćie śię/ w dom duchowny/ w kápłáńſtwo c święte/ ku ofiárowániu Duchownych d ofiar/ przyjemnych Bogu przez JEzuſá

CHry=

Marginal references: c 2 Kor. 4. 17. 1 Piotr 5. 10. d Przyp. 17. 3. e Jana. 20. 29. f Jana. 4. 38. h Luka. 12. 35. h Luka. 1. 75. 2 Kor. 7. 1. i 3 Moj. 11. 44. y 19. 1. y 20. 7. k 5 Moj. 10. 17. 2 Kron. 19. 7. Jobá. 34. 19. Dźiej. 10. 34. Rzym. 2. 11. Gálát. 2. 6. Efez. 6. 9. Kolos. 3. 25. — l Márk. 10. 15. 1 Kor. 6. 20. y 7. 23. m Zydow 9. 14. 1 Janá 1. 7. Objáw. 1. 5. n Rzym. 16. 25. Efez. 3. 9. Kolos. 1. 26. o Rzym. 12. 10. 1 Piotr 2. 17. p Jákub 1. 18. q Psalm 102. 12. y 103. 15. Ezái. 40. 6. Jákub. 1. 10. a Rzym. 6. 4. Efez. 4. 22. Kolos. 3. 8. Zydow 12. 1. b Psalm 34. 9. c Objáw. 1. 6. d Rzym. 12. 1.

6 Chrystusá. ♣ A przetoż mowi e Pismo: Oto kłádę ná Syonie kámień narożny węgielny / wybrány / kosztowny; á kto f weń uwierzy / nie będźie záwstydzony. 7 ♣ Wam tedy wierzącym *jest* uczćiwośćią: ále nieposłusznym / kámień ktory odrzućili g budujący / ten śię stał głową węgielną / y kámień obráżenia / 8 y opoká zgorszenia: ♣ Tym ktorzy śię obrażáją o słowo / nieposłuszni będąc / ná co też wystáwieni są. 9 ♣ Ale wy *jesteśćie* rodzájem wybránym / krolewskim h kápłáństwem / narodem świętym / ludem nábytym / ábyśćie opowiádáli cnoty tego / ktory was powołał z ćiemnośći / ku dźiwney swojey świátłośći. 10 ♣ Ktorzyśćie niekiedy *byli* nie i ludem / áleśćie teraz ludem Bożym: ktorzyśćie *niekiedy* nie dostąpili byli miłośierdźia / áleśćie teráz miłośierdźia dostąpili.

11 NAmilszy / proszę was ábyśćie śię jáko przychodniowie y gośćie wstrzymawáli od k ćielesnych pożądliwośći / ktore walczą przećiwko duszy. 12 ♣ Obcowánie l wásze mając poczćiwe miedzy Pogány: áby miásto tego w czym was pomawiáją jáko złoczyńce / dobrym śię uczynkom wászym przypátrując / chwalili Bogá m w dźień náwiedzenia. 13 ♣ Bądźćież tedy poddáni wszelkiemu ludzkiemu Urzędowi dla PANA / bądź Krolowi / jáko nawyższemu: 14 ♣ Bądź Przełożonym / jáko od niego posłánym / ku pomśćie złe czyniących; á ku chwale dobrze czyniących. 15 ♣ Abowiem ták jest wola Boża / ábyśćie dobrze czyniąc usta zátkáli niemiejętnośći głupich ludźi. 16 ♣ Jáko wolni / á nie jáko n ći ktorzy wolność zasłoną złośći máją; ále jáko słudzy Boży. 17 ♣ Wszystkie czćićie. Bráterstwo o miłujćie. Bogá śię bojćie. Krolá w uczćiwośći miejćie.*

18 SLudzy / bądźćie p poddáni pánom we wszelákiey bojáźni; nie tylko dobrym y báczným / ále y dźiwnym. 19 ♣ Boć to *jest* łáská / jeśli kto dla sumnienia Bożego ponośi frásunki ćierpiąc bezwinnie. 20 ♣ Bo coż jest zá chwałá / jeśli grzesząc y policzkowáni będąc ćierpićie? Ale jeśli dobrze q czyniąc y ćierpiąc znośićie / to jest łáská u Bogá. 21 ♣ Abowiem ná to też powołáni jesteśćie: Ponieważ y Chrystus ćierpiał zá nas / zostáwiwszy nam przykład / ábyśćie náśládowali stop jego. 22 ♣ Ktory grzechu r nie uczynił / áni ználeźiona jest zdrádá w uśćiech jego. 23 ♣ Ktoremu gdy złorzeczono / nie odzłorzeczył: gdy ćierpiał / nie groźił: ále poruczył *krzywdę* temu ktory spráwiedliwie sądźi. 24 ♣ Ktory grzechy násze s ná ćiele swojim zánióśł ná drzewo; ábyśmy obumárszy grzechom / spráwiedliwośći żyli: Ktorego śiniáłośćią uzdrowieni jesteśćie. 25 ♣ Abowiemeśćie byli jáko owce błądzące: ále teraz jesteśćie náwroceni do Pásterzá y Biskupá dusz wászych.*

e Ezái. 28,16. Rzym 9. 33. f Psalm 2. 12. Przyp. 16.20. Ezái. 30.18. Jerem 17.5,6 g Psalm 118. 22. Mátt. 21.42. Dźiej. 4. 11. Ezái. 8. 14. LE. ná N. III. po Wielkiejnocy. h 1 Moj. 19. 6. Ezái. 61. 6. i Ozea 2. 23. Rzym 9. 25. k Rzym 13. 4. l Filip. 2. 15. m Mát 5. 16. 1 Piotr 3. 16. n Gál. 5. 13. LE. ná N. II. po Wielkiejnocy. o Rzy. 12. 10.

p Efez. 6. 5. Kolos. 3. 22. Tytus. 2. 9. q Mátt. 5. 10. Luká. 6. 22. r Izái. 53. 9. 2 Kor. 5. 21. 1 Jana 3. 5. s Izái. 53. 5.

ROZDZIAŁ III.

Chrześćiáńskie małżonki mężow swych choć y niewiernych lekce sobie ważyć niemáją. 5. przykładem pobożnych małżonek. 8. Káżdemu wiernemu należące nápominánie dawa. 14. Wierni prześládowánie skromnie znośić. 16. Y poczet wiáry swojey wydawáć máją.

1 TAkże y żony a *bądźćie* poddáne mężom swojim: áby y ći ktorzy nie wierzą słowu / przez *pobożne* obcowánie żon / bez słowá b byli pozyskáni? 2 ♣ Obaczywszy czyste w bojáźni *Bożey* obcowánie wásze. 3 ♣ Ktorych ochędostwo niechaj będźie / nie ono zwierzchne / w splećieniu włosow / y obłożeniu śię złotem / ábo w ubieraniu śię w száty: 4 ♣ Ale on skryty serdeczny człowiek / záleżący w niezkáżeniu ćichego y spokojnego duchá / ktory jest przed obliczem Bożym kosztowny. 5 ♣ Abowiem ták niekiedy y one święte małżonki / ktore nádźieję miáły w Bogu / zdobiły śię; będąc poddáne mężom swojim. 6 ♣ Jáko Sárá byłá posłuszna Abráhámowi / názywájąc d go pánem: ktorey wy stályśćie śię corkámi / gdy dobrze czynićie / nie bojąc śię żadnego postráchu. 7 ♣ Tákże y wy mężowie mieszkájćie z nimi e umiejętnie; á jáko mdlejszemu naczyniu

a Efez. 5. 22. Kolos. 3. 18. b 1 Kor. 7. 16. c 1 Tym. 2. 9. Tytus. 2. 3. d 1 Moj. 18.12. e 1 Kor. 7. 3.

niewieśćiemu oddawajćie uczćiwość / jáko też społ-dźiedźicźkam łáski k żywotá: áby śie modlitwy wáſze nie przerywáły.

8 A Ná koniec / wſzyscy bądźćie g jednomyślni / społcierpiący doległośći / bráterstwo miłujący / miłośierni y dobrotliwi. 9 Nie oddawájąc złego h zá złe / áni łájánia zá łájánie: lecz przećiwnym obyczájem dobrorzecząc; gdyż wiećie iż náto powołáni jesteśćie / ábyśćie błogosłáwieństwo odźiedźiczyli. 10 Abowiem kto chce żywot i miłowáć / y oglądáć dni dobre / niech pohámuje języká swego od złego / á ustá jego niech nie mowią zdrády. 11 Niech śie odwroći k od złego / á czyni dobre: niech ſzuka pokoju y śćiga go. 12 Abowiem oczy PAńſkie otworzone są ná spráwiedliwe / á uſzy jego ku proźbie ich: Lecz oblicze PAńſkie przećiwko tym ktorzy czynią złe rzeczy.

13 Y ktoż jest coby wam złe uczynił / jeśliby śćie dobrego náśládowcámi byli? 14 Ale chociabyśćie też l ćierpieli dla spráwiedliwośći / błogosłáwieni jesteśćie: á stráchu ich m nie lękajćie śie / áni trwożćie śobą; ále PANA Bogá poświęcajćie w sercách wáſzych.*

15 A Bądźćie záwſze gotowi ku dániu odpowiedźi káżdemu domagájącemu śie od was ráchunku o tey nádźiejey ktora w was jest / z ćichośćią y z bojáźnią / májąc n sumnienie dobre. 16 Aby w tym w czym was pomawiáją jáko złoczyńce / záwstydźili śie ći ktorzy nágánę dawáją wáſzemu dobremu obcowániu w CHrystuśie. 17 Lepiey bowiem jest ábyśćie dobrze czyniąc / jeśli śie ták podoba woli Bożey / ćierpieli / niżeli źle czyniąc. 18 Bo y Chrystus raz zá grzechy o ćierpiał / spráwiedliwy zá niespráwiedliwe: áby nas przywiodł do Bogá / umartwiony będąc ćiáłem / ále ożywiony duchem. 19 Przez ktorego y tym duchom ktorzy są w więźieniu / przyſzedſzy kazał. 20 Ktorzy niekiedy nieposłuſzni byli / gdy p raz oczekawáłá Boża ćierpliwość zá dni Noego / kiedy Korab gotowano; w ktorym máło (to jest ośm) duſz záchowáne są w wodźie. 21 Czego teraz Chrzest wzorem będąc / záchowywa nas (nie zſkłádánie ćielesnego plugástwá / ále dopytánie śie sumnienia dobrego u Bogá) przez zmartwychwstánie JEzusá CHrystusá: 22 Ktory jest ná prawicy Bożey / ſzedſzy do niebá / podbiwſzy sobie Anjoły / y zwierzchnośći / y mocy.

ROZDZIAŁ IV.

Przykład ućierpienia CHrystusá PAná nam wystáwiwſzy, napomina nas ábyśmy śię grzechow strzegli. 7. Zaleca modlitwę. 8. miłość. 9. gośćinność. 10. wierność w urzędźie. 11. służbę. 12. y ćierpliwość dla Imienia P. 17. karánie Boże śię od domu jego záczyna.

1 POnieważ tedy CHrystus ućierpiał zá nas w ćiele / y wy też tąż myślą bądźćie uzbrojeni: że ten co ćierpiał w ćiele / poprzestał grzechu; 2 Aby już więcey nie ćielesnym pożądliwośćiam / ále woli Bożey żył ostátek czásu w ćiele. 3 Abowiem dosyć nam / żeśmy a przeſzłego czásu żywotá / popełniáli luboſći Pogánow / chodząc w rospustách / w pożądliwośćiách / w opilstwách / w biesiádách / w pijáństwách y sprośnych báłwochwálstwách. 4 Przetoż / że śie wy z nimi nie zchadzacie ná táką zbyteczną rospustę / zda śie im rzecz obca / y bluźnią to. 5 Ci dádzą liczbę temu ktory gotowy jest sądźić żywe y umárłe. 6 Dla tego bowiem y umárłym kazano Ewángelią: áby sądzeni byli według ludźi z strony ćiáłá / ále żyli według Bogá Duchem. 7 A wſzystkiemuć śie koniec przybliża. Przetoż trzeźwymi bądźćie / y czujnymi ku modlitwam.

8 A Náde wſzystko miejćie uprzejmą miłość jedni ku drugim: ábowiem miłość b zákryje mnostwo grzechow. 9 Gośćinnymi c bądźćie jedni ku drugim bez d ſemránia. 10 Káżdy jáko wźiął e dar / ták nim jeden drugiemu usługujćie; jáko dobrzy ſáfárze rozliczney łáski Bożey. 11 Jeśli kto mowi, niech mowi f jáko wyroki Boże: jeśli kto posługuje / niech to czyni jáko z śiły / ktorey Bog dodawa; áby we wſzystkim

Marginal notes (left): f Gálát. 3. 28. I.E. ná N. V. po S. Trojcy; g Rzym. 15. 5. Filipp. 3. 16.; h Przyp. 20. 22. Máot. 5. 39. Rzym. 12. 17. 1 Teſſ. 5. 15.; i Psalm 34. 13.; k Izái. 1. 16.; Mátt. 5. 10. 1 Piotr 2. 20.; m Izai. 8. 12. Mátt. 10. 26.; n 1 Piotr 2. 12.; o Rzym. 5. 6. Zydow 9. 15.; p 1 Moj. 6. 3. y 7. 7. Mátt. 24. 38. Luka. 17. 26.

Marginal notes (right): a Efez. 4. 17.; b Przyp. 10. 12. Jákub 5. 20. I.E. ná N. po B. Wstąpienia.; c Rzy. 12. 13.; d Filip. 2. 14.; e Rzy. 12. 6.; f Jer. 23. 28.

ſtkim chwalony był Bog przez JEzuſá CHryſtuſá / ktoremu należy chwałá y pánowánie ná wieki wiekow/ Amen.*

12 NAmilejſzy/ niech wam nie będźie rzeczą dźiwną ten ogień ktory ná was przychodźi ku doświadczeniu wáſzemu / jákoby co obcego ná was przychodźiło. 13 ♣ Ale ráduyćie śię z tego / żeśćie uczeſnikámi g ućierpienia CHryſtuſowego : ábyśćie śię y w objáwienie chwały jego z rádośćią weſelili. 14 ♣ Jeſli was łżą dla Imienia h CHryſtuſowego/ błogosłáwieni *jesteśćie* : gdyż on *Duch* chwały á Duch Boży odpoczywa ná was *ktory* względem nich bywa bluźniony / ále względem was bywa uwielbiony. 15 ♣ A żaden z was i niech nie ćierpi jáko mężobojcá ábo złodźiey ábo złoczyńcá / ábo jáko w cudzy urząd śię wtrácájący. 16 ♣ Lecz jeſli *ćierpi* jáko Chrześćiánin / niech śię nie wſtydźi ; owſzem niech chwali Bogá w tey mierze. 17 ♣ Abowiem czás *jeſt* áby śię ſąd począł k od domu Bożego. A ponieważ naprzod *záczyna śię* l od nas / jákiż będźie koniec tych co ſą nieposłuſzni Ewángeliey Bożey. 18 ♣ A ponieważ ſpráwiedliwy m ledwie zbáwiony będźie : niezbożny y grzeſzny gdźież śię okaże? 19 ♣ Przetoż y ći ktorzy ćierpią według woli Bożey/ niechaj *jemu*, jáko wiernemu Stworzyćielowi / poruczáją duſze ſwoje dobrze czyniąc.

g 2 Kor. 4. 10. Filipp. 3. 10. 5Piotr 1. 7.
h Mátt 5. 10. Luka. 6. 22.
i 1Piotr 2. 19. y 3. 17.
k Jerem. 25. 29. Ezech. 9. 6.
l Luka. 23. 31.
m Przyp 11. 31.

ROZDZIAŁ V.

Stárſzych, áby wiernie służyli Kośćiołowi Bożemu, y nie pánowáli nád nim. 5. Młodſzych, áby Stárſzym poddánymi. 6. á wſzyſtkich, ábyśię uniżáli. 8. trzeźwimi y czujnymi będąc. 9 odpor dájąc ſzátánowi, napominá.

1 STárſzych ktorzy ſą miedzy wámi / proſzę ja ſpoł-stárſzy y świádek ućierpienia CHRyſtuſowego / y uczeſnik chwały ktora ma być objáwiona. 2 ♣ Páśćie trzodę Bożą/ ktora jeſt miedzy wámi / doglądájąc *jey* nie poniewolnie / ále dobrowolnie; nie dla ſproſnego zyſku/ ále ochotnym umysłem. 3 ♣ Ani jáko pánując nád dźiedźictwem *PAńſkim*, ále wzormi a będąc trzody. 4 ♣ A gdy śię okaże on Książę páſterzow / odnieśiećie niezwiędłą q koronę chwały.

5 TAkże młodſzy bądźćie poddáni Stárſzym : á wſzyſcy jedni drugim bądźćie c poddáni. Pokorą bądźćie wewnątrz ozdobieni : gdyż Bog pyſznym śię d zprzećiwia/ á pokornym łáſkę dawa. 6 ♣ Uniżajćież śię tedy e pod mocną ręką Bożą / áby was wywyższył czáſu *ſwego*. 7 ♣ Wſzyſtko ſtáránie wáſze f wrzućiwſzy nań : gdyż on ma pieczą o was. 8 ♣ Trzeźwimi bądźćie ; czujćie. Abowiem przećiwnik wáſz dyabeł jáko lew g ryczący obchodźi, ſzukájąc kogoby pożárł. 9 ♣ Ktoremu dawájćie odpor / mocni *będąc* w wierze / wiedząc iż śię tákowe ućierpienia nád bráterſtwem wáſzym / ktore jeſt ná świećie / wykonywáją. 10 ♣ A Bog wſzelkiey łáſki / ktory nas powołał do wieczney chwały ſwojey w CHryſtuśie JEzuśie/ gdy máluczko h ućierpićie/ ten niech was doſkonáłymi uczyni / utwierdźi/ umocni y ugruntuje. 11 ♣ Jemu *niech będźie* chwałá y pánowánie ná wieki wiekow/ Amen.*

12 PRzez Sylwáná / wam wiernego brátá jáko rozumiem / krotkom piſał / nápominájąc y świádcząc/ iż tá jeſt prawdźiwa łáſká Bożą/ w ktorey ſtoićie. 13 ♣ Pozdrawia was ſpoł-wybrány *Zbor* ten ktory jeſt w Bábilonie ; y Márek ſyn moj. 14 ♣ Pozdrowćie jedni i drugich w pocáłowániu miłośći. Pokoj *niech będźie* wam wſzyſtkim / ktorzyśćie w CHryſtuśie JEzuśie/ Amen.

a 1Tym. 4. 12. Tytus. 2. 7.
b 1 Kor. 6. 34. 2 Tym. 4. 8.
c Rzym 12. 10.
I.E. ná N. III. po S. Trojcy
d Jobá. 22. 29. Przyp 3. 34. y 29. 23
e Luka. 14. 12. y 18. 14 Jákub. 4. 6.
f Psalm 55. 23. Mátt. 6. 25. Luka. 12. 12.
g Jobá. 1. 7. y 2. 2. Luka. 22. 31.
h 2 Kor. 4. 18. 1 Piotr 1. 6.
i Rzym. 16. 16.

LIST WTORY POWSZECHNY SWIETEGO PIOTRA APOSTOLA.

W Tym Liśćie w ktorym śię ſtan Kośćiołá Bożego weſoły y ſmętny opiſuje. I. nápomina Duch Boży wſzyſtkich / áby śię ſtáráli o znájomość y uczeſnictwo zbáwiennych

do=

dobrodźieystw B. należących / iáko do rozmnożenia śię w śzczerey pobożności / ták służących do otrzymánia żywotá wiecznego / potym śię stáráli o cnoty S. z wiáry pochodzące; á ku przyczynie tego nápominánia kłádźie / w rozd. 1. II. Przestrzega od fałszywych Náuczyćielow y ich fałszywey náuki / zátym od naśmiewcow niewierzących o sądnym dniu / y od ich żywotá złego. Przyczym potężnie dowodźi przyśćia dniá sądnego / y jákim sposobem odpráwowány będźie / miánuje.

ROZDZIAŁ I.

Dobroć Bożą. 5. y skárby wiáry przypomniawszy. 6 Swiętobliwość żywotá záleca. 12. A żeby było tym ważnieysze upominánie jego. 14. że już bliskim jest śmierći, oznájmuje. 16. A że oczywistym jest prawdy CHrystusowey świádkiem twirdźi. 19. Słowo Boże wielce záleca.

1 SYmon Piotr / sługá y Apostoł Jezusá Chrystusá / tym ktorzy rownie z námi kosztowney wiáry dostáli / przez spráwiedliwość Bogá nászego y Zbáwićielá nászego JEzusá CHrystusá. 2 ✤ Łáská y pokoj a niech śię wam rozmnoży przez poznánie Bogá y JEzusá PAná nászego: ✤ 3 Jáko nam jego Boska moc wszystko co b do żywotá y do pobożności należy dárowáłá przez poznánie tego / ktory nas powołał ku sławie y ku cnoćie: ✤ 4 Przez co bárzo wielkie y kosztowne obietnice nam są dárowáne; ábyśćie śię przez nie stáli uczestnikámi Boskiego przyrodzenia / uszedszy skáżenia tego / ktore jest ná świećie w pożądliwośćiách. ✤ 5 Ku temu tedy sámemu wszelkiey pilności przykłádájąc / przydajćie do wiáry wászey cnotę / á do cnoty umiejętność: ✤ 6 A do umiejętności powśćiągliwość / á do powśćiągliwośći ćierpliwość / á do ćierpliwośći pobożność: ✤ 7 A do pobożnośći bráterską miłość / á do miłośći bráterskiey łáskę. ✤ 8 Abowiem gdy to będźie przy was / á obfićie będźie; nie proznymi / áni niepożytecznymi wystáwi was w znájomośći PAná nászego JEzusá CHrystusá. ✤ 9 Bo przy kim tych rzeczy niemász / ślepy jest; á tego co jest dáleko / nie widźi / zápomniawszy ná oczyśćienie od dawnych grzechow swojich. ✤ 10 Przetoż bráćia / ráczey śię stárajćie ábyśćie powołánie y wybránie wásze mocne czynili: ábowiem to czyniąc / nigdy śię nie potkniećie. ✤ 11 Ták bowiem hojnie wam dáne będźie weśćie do wiecznego krolestwá / PAná nászego y Zbáwićielá JEzusá CHrystusá.

12 PRzetoż nie zániedbam was záwsze upomináć o tych rzeczách: choćiaśćie umiejętni y utwirdzeni w teráznieyszey prawdźie. ✤ 13 Boć to mam zá słuszną rzecz pokim jest w tym przybytku / ábym was pobudzał przez nápominánie. ✤ 14 Wiedząc iż prętkie jest złożenie przybytku mojego; jáko mi y PAn nász JEzus c CHrystus objáwił. ✤ 15 A stáráć śię będę o to że wszelákiey miáry; ábyśćie wy y poześćiu mojim te rzeczy sobie przypomináli. ✤ 16 Abowiem nie baśnie jákich misternie d wymyślonych náśláduiąc / uczyniliśmy wam znájomą PAná nászego JEzusá CHrystusá moc y przyśćie: ále jáko ći e ktorzyśmy oczymá swymi widźieli wielmożność jego. ✤ 17 Wziął bowiem od Bogá Ojcá cześć y chwałę / gdy mu był przynieśiony głos táki od wielmożney chwały: Ten jest on f Syn moj miły / w ktorym mi śię upodobáło. ✤ 18 A głos ten myśmy słyszeli z niebá przynieśiony / będąc z nim ná oney gorze Swiętey. *

19 Y Mamy mocnieysza mowę Prorocką: Ktorey pilnując jáko świece w ćiemnym miejscu świecącey / dobrze czynićie / áżby dźień oświtnął / á jutrzenká weszłá w sercách wászych. ✤ 20 To napierwey wiedząc / iż żadne Proroctwo Pismá / nie jest włásnego wykłádu. ✤ 21 Abowiem nie z woli ludzkiey g przynieśione jest niekiedy Proroctwo: ále od Duchá Swiętego pędzeni będąc mowili święci Boży ludźie.

Marginalia: a Galát. 1. 3. 1 Piotr. 1. 2. b 1 Kor. 1. 5. LE. nádźień Przemiemien. Páńsk. c Joná. 21. 19. d 1 Kor. 1. 17. y 2. 1. 13. e Joná. 1. 14. y 14. 9. y 2c. 25 1 Jan. 1. 1. f Mátt. 17. 5. Márk. 9. 7. Luka. 9. 35. g 2 Tym. 3. 16.

ROZDZIAL II.

Vpominánia potrzebe pokázuje dla fałßywych Náucżyćielow. 3. Ich ſtuki złe y zginienie opiſuje. 12. A one do niemych zwierzat. 17. y ſtudźien bez wody przyrownywa.

1 BYli też y fałßywi a Prorocy miedzy ludem / jáko y miedzy wámi beda fałßywi náucżyćiele; ktorzy z ſoba wprowádza kácerſtwá zátrácenia; y PAná / ktory je kupił / záprza śie ſámi / ná śie przywodzac pretkie zginienie. 2 ✠ A wiele ich náśládowáć beda zginienia ich / przez ktore drogá prawdy bedźie bluźniona: 3 ✠ Y przez łákomſtwo zmyślonymi słowy wámi kupcżyć beda / ktorym ſad z dawná nie omießkawa / y zátrácenie ich nie drzemie.

a 5 Moj. 13. 1. Mátt 24. 11.

4 ABowiem jeśli Bog Anjołom b ktorzy byli zgrzeßyli nie przepuśćił / áie zſtraćiwßy je do piekłá / podał łáńcuchom ćiemnośći / áby byli záchowáni ná ſad: 5 ✠ Tákże y pierwßemu świátu c nie przepuśćił: áie Noego d ſámo-oſmego / káznodźieje ſpráwiedliwośći záchował / przywiodßy potop ná świát niepobożnych: 6 ✠ Y miáſtá Sodomczykow y Gomorry w popioł obroćiwßy podwroceniem potepił; wyſtáwiwßy je ná przykład tym / ktorzyby niepobożnie żyli: 7 ✠ A ſpráwiedliwego e Lotá / onych niezbożnikow roſpuſtnym obcowániem ztrapionego / wyrwał. 8 ✠ Abowiem widzeniem y słyßeniem on ſpráwiedliwy mießkájac miedzy nimi / dźień po dniu duße ſpráwiedliwa ucżynkámi ich niezbożnymi trapił. 9 ✠ Vmie PAn pobożnych z pokußenia wyrywáć / á nieſpráwiedliwych ná dźień ſadu ku karániu chowáć. 10 ✠ A nawiecey tych / ktorzy zá ćiáłem w pożadliwośći plugáſtwá chodza / á zwierzchnośćia pogardzája / śmieli / y ſobie śie podobájacy / nie wzdrygája śie bluźnić przełożenſtw. 11 ✠ Choćiaż Anjołowie bedac wietßymi śiła y moca / nie przynoßa przećiwko nim przed PAná bluźnierſkiego ſadu. 12 ✠ Ale ći jáko bydłe bezrozumne / ktore zá przyrodzeniem idźie / ſpráwione náułowienie y ſkáze / bluźniac to czego nie wiedza / w tey ſkáźie ſwojey zágina: 13 ✠ Y odniosa zapłáte nieſpráwiedliwośći / jáko ći ktorzy mája zá roſkoß káżdodźienne lubośći; bedac plugáſtwem y zmáza / roſkoß mája w zdrádách ſwojich / z wámi bánkietujac. 14 ✠ Ocży májac pełne cudzołoſtwá / y bez przeſtánia grzeßace. Przyłudzájac duße nieſtátecżne / májac serce wyćwicżone w łákomſtwie / ſynowie przekleſtwá: 15 ✠ Ktorzy opuśćiwßy proſta droge / zbładźili; náśládujac g drogi Báláámá *ſyná* Boſorowego / ktory zapłáte nieſpráwiedliwośći umiłował / 16 ✠ Ale miał karánie zá ſwoj wyſtepek: *ponieważ* járzmu niema *oślicá* poddána / człowiecżym głoſem przemowiwßy / záhámowáłá ßaleńſtwo Prorocká. 17 ✠ Ci ſa ſtudniámi h bez wody / obłoki od wichru pedzone / ktorym chmurá ćiemnośći ná wieki jeſt záchowána. 18 ✠ Abowiem nádeta proznośc mowiac / przyłudzája przez pożadliwość ćiáłá y roſpuſty tych / ktorzy byli prawdźiwie ućiekli od obcujacych w błedźie: 19 ✠ Wolność im obiecujac / á ſámi bedac niewolnikámi ſkázy. ✠ Abowiem kto jeſt i od kogo przezwyćieżony / temu też jeſt zniewolony. 20 ✠ Bo ponieważ *oni* ußli plugáſtw świátá / przez poznánie PAná y zbáwićielá JEzuſá CHryſtuſá / á znowu śie zás nimi k uwikławßy / zwyćieżeni bywája; ſtáły śie oſtátecżne *rzeczy* ich gorße niż pierwße. 21 ✠ Boby im było lepiey nie uznáć drogi ſpráwiedliwośći / niżeli poznawßy *je*, odwroćić śie od podánego im roskazánia świetego. 22 ✠ Ale ć śie im przydáło *według* oney prawdźiwey przypowieśći: Pies wroćił śie l do zwracánia ſwego; á świniá umyta do walánia śie w błoćie.

b Judas. v. 6.
c 1 Moj. 7. 1. 17. 23.
d 1 Moj. 7. 13.
e 1 Moj. 19. 14.
f Judas. v. 10.
g 4 Moj. 22. 23. Judas v. 11.
h Judás v. 12.
i Jand. 8. 34. Rzym. 6. 10.
k Mátt. 12. 45. Żydow 6. 4. y 10. 26.
l Przyp. 26. 11.

ROZDZIAL III.

Potrzebá bráćia czeſto upomináć. 4 dla niebeſpieczeńſtwá od naśmiewcow. 8. Vpominá áby wedle ſmysłu ćieleſnego. 12 o dniu PAńſkim nie rozumieli. 14. ále wiedźieli że już prawie obecny jeſt.

1 NAmileyszy/już ten drugi List do was piszę/ ktorym wzbudzam przez nápominánie uprzyjmą myśl wászę. 2 Abyśćie pámiętáli ná słowá przepowiedźiáne od świętych Prorokow/ y ná przykazánie *nasze*, ktorzyśmy Apostołámi PANA y Zbáwićielá.

3 TO napierwey wiedząc/ że przydą a w ostáteczne dni naśmiewcy/ według własnych swojich pożądliwośći chodzący; 4 Y mowiący; Gdźież jest obietnicá b przyśćia jego? Bo jáko ojcowie záśnęli wszystko ták trwa od początku stworzenia. 5 Tego zájiste umyślnie wiedźieć nie chcą/ że śię niebiosá c dawno stáły/ y źiemiá d z wody y w wodźie stánęłá przez słowo Boże. 6 Dla czego on pierwszy świát wodą będąc e zátopiony/ zginął. 7 Lecz te niebiosá ktore teraz są/ y źiemiá/ tymże słowem odłożone są y záchowáne ogniowi ná dźień sądu y zátrácenia niepobożnych ludźi. 8 Ale tá jedná rzecz niech wam nie będźie tájna namileyszy/ iż jeden dźień u PANá *jest* f jáko tyśiąc lat; á tyśiąc lat/jáko jeden dźień. 9 Nie omieszkawa g PAN z obietnicą: (jáko to niektorzy máją zá omieszkánie) ále używa h ćierpliwośći przećiwko nam/ nie chcąc áby ktorzy zginęli/ ále żeby śię wszyscy do i pokuty událi. 10 A on dźień Páński przyjdźie jáko złodźiey k w nocy: w ktory niebiosá z *wielkim* trzaskiem przeminą/ á żywioły rozpalone ogniem zstopnieją/ á źiemiá y rzeczy ktore są ná niey spálone będą. 11 Ponieważ śię tedy to wszystko ma rozpłynąć/ jákimiż wy maćie być w świętych obcowániach y pobożnośćiach: 12 Ktorzy oczekawaćie y spieszyćie śię ná przyśćie dniá Bożego; w ktory niebiosá gorájące rozpuszczą śię/ y żywioły pałájące ztopnieją. 13 Lecz nowych niebios y nowey źiemie l według obietnice jego oczekawamy/ w ktorych spráwiedliwość mieszka.*

14 PRzetoż namileyszy/ tego oczekawájąc/ stáraj ćie śię/ ábyśćie bez zmázy y bez nágány od niego náleźieni byli w pokoju. 15 A nieskwápliwość PAná nászego miejćie zá zbáwienie *swoje*: jáko wam y miły brát nász Páweł/ według dáney sobie mądrośći/pisał: 16 Jáko y we wszystkich liśćiech m *swojich* mowiąc o tych rzeczách: Miedzy ktorymi są niektore *rzeczy* trudne ku wyrozumieniu/ ktore nieumiejętni y niestáteczni wykręcáją jáko y inne pismá/ ku swemu własnemu zátráceniu. 17 Wy tedy namileyszy/ wiedząc *to* przed tym/ strzeżćie śię ábyśćie błędem tych niezbożnikow nie byli zwiedźieni/ y nie wypádli z wászey státecznośći. 18 Ale rośćie w łásce y w znájomośći PAná nászego y Zbáwićielá JEzusá CHrystusá. Ktoremu *niech będźie* chwałá y teraz/y ná czásy wieczne/Amen.

a 2 Tym. 4. 1. 2 Tym. 3. 1. Judas. v. 18. | LE. ná XXVI N. po S. Trojcy | b Ezech 12. 22. | c 1 Moj. 1. 1. | d Psalm 24. 2. | e 1 Moj. 7. 18. | f Psalm 90. 4. | g Zyżow 1. 3. | h Izái. 10. 18. | i Ezech 18. 32. y 33. 11 | k Mátt. 24. 42. 1 Tess. 5. 2. Objáw 3. 3. y 16. 5. | l Izái. 65. 17. y 66. 22 Objáw 21. 1. | m Rzym 8. 19. 1 Kor. 15. 24. 1 Tess. 4. 15.

LIST PIERWSZY POWSZECHNY S. JANA APOSTOLA.

W Tym Liśćie/ ktory w sobie zámyka náukę wielce potrzebną o CHrystusie PAnie y o wiernych jego/ tákże o Antychrystuśie y sługách jego/ do rozmnożenia wiáry y pobożnośći. w rozd. 2. v. 1. w rozd. 5. v. 13. Jan S. I. Uczy znáć CHrystusá PAná w osobie jego/ ktora ma dwie náturze/ Boską y Ludzką/ w rozd. 1. od v/ 1. do 3. y w Urzedźie jego/ w rozd. 1. v. 4. y gdźie indźie w tymże liśćie. Uczy tej znáć wierne jego/ ktorzy rożni są od obłudnych: á potym ich poznáć/ że máją wiárę prawdźiwą/ w rozd. 1. v. 4. y 3. v. 23. y 5. v. 1. Z wiáry uczynki dobre/ jáko jest żywot pobożny/ w 1. v. 5. w 2. v. 1. w 3. v. 3. uznánie niedostátkow swojich y wierney prace swojey/ w 1. v. 8. miłość przećiwko Bogu y bliźnim/ w 2. v. 5. w 3. v. 10. w 4. v. 7. w CHrystuśie PAnie nádźieje pokładánie/ w 2. v. 2. w 3. v. 3. od świátá nienawiśći ponoszenie/ w 3. v. 13. sumnienia dobrego przestrzegánie y grzechámi śię brzydzenie/ w 3. v. 20. w 5. v. 18. II. Przestrzega od złych rzeczy/ miánowićie od miłośći świátá/ w 2. v. 15. od Antychrystusá y sług jego/ fałszywey náuki/ y báłwochwálstwá/ w 2. v. 18. w 4. v. 1. w 5. v. 21.

ROZ-

ROZDZIAL I.

O Słowie onym wiecżnym w ktorym jest żywot. 5. y świátłość. 7. mowiąc. 9. Láskę Bożą wiernym obiecuje, jesliby pod ćiężarem grzechow wzdycháiąc do jego śię miłośierdźia ućiekáli.

1 CO było od pocżątku / cośmy słyszeli cośmy oczymá nászymi widźieli / y nácośmy pátrzyli / y *cżego śię* ręce násze dotykáły / o Słowie żywotá:
2 (Bo żywot objáwiony jest. ✠ Y widźielismy / y świadcżymy / y zwiástujemy wam on żywot wiecżny / ktory był u Ojcá / y objáwiony nam
3 jest.) ✠ Cośmy *mowię*, widźieli y słyszeli / to wam zwiástujemy: ábyśćie y wy z námi społecżność mieli; á społecżność nászá *áby byłá* z Ojcem y z Synem jego JEzusem CHrystusem.
4 ✠ A toć wam piszemy / áby rádość wászá a zupełna byłá.
5 A Toć jest poselstwo / ktoresmy słyszeli od niego / y zwiástujemy wam / iż Bog jest b świátłość / á żadney ćiemnośći w nim niemász. ✠
6 Jeslibysmy rzekli / iż społecżność mamy z nim / á w ćiemnośći chodźimy / kłamamy; á nie cżynimy prá-
7 wdy. ✠ A jesli w świátłośći chodźimy / jáko on jest w świátłośći / społecżność mamy miedzy sobą: á Krew JEzusá CHrystusá Syná jego / ocżyśćia c nas od wszelkiego
8 grzechu. ✠ Jeslibysmy rzekli / iż grzechu d niemamy / sámi śiebie zwodźimy; á prawdy w nas niemász. ✠
9 Jeslibysmy wyználi e grzechy násze; wierny jest BOG y spráwiedliwy / áby nam odpuśćił grzechy / y ocżyśćił nas od wszelkiey niepráwo-
10 śći. ✠ Jeslibysmy rzekli / żesmy nie zgrzeszyli / kłamcą go cżynimy; á słowá jego niemász w nas.

ROZDZIAL II.

CHrystus Pośrzednik y Przycżyńcá. 5. Znájomość Boża śie przez świetobliwość żywotá pokázuje 12. Ktora wszelkiego wieku ludźiom służy. 14. byle przy sámym CHrystuśie trwáli. 15. Swiát wzgárdźić 18. Antychrystá śie strzedz. 24. Przy poznáney prawdźie státecżnie trwáć.

1 DZiatki moje to wam piszę / ábyśćie nie grzeszyli. A jesliby kto zgrzeszył / mamy Orędowniká u
2 Ojcá / JEzusá CHrystusá spráwiedliwego: ✠ A on jest ubłagániem zá grzechy násze; á nie tylko zá násze / ále tez *zá grzechy* a wszystkiego świátá.
3 A Przez to wiemy / żesmy go poználi / jesli przykazánia jego
4 záchowywamy. ✠ Kto mowi; Znam go / á przykazánia jego nie záchowywa; kłamcą jest / á prawdy w
5 nim niemász. ✠ Lecz ktoby záchował słowá jego / prawdźiwie śie w tym miłość Boża wykonáłá: przez to
6 znamy iż w nim jesteśmy. ✠ Kto mowi że w nim mieszka / powinien jáko on chodźił / y sam tákże chodźić.
7 ✠ Brácia / nie nowe przykazánia b wam piszę / ále przykazánie stáre / ktoreśćie mieli od pocżątku. A to stáre przykazánie / jest ono słowo
8 ktoreśćie słyszeli od pocżątku. ✠ Záśię przykazánie c nowe piszę wam / ktore jest prawdźiwe w nim y w nas: iż ćiemność przemija / á prawdźiwa oná świátłość już
9 świeći. ✠ Kto mowi iż jest w świátłośći / á brátá swego nienawidźi /
10 w ćiemnośći jest áż do tąd. ✠ Kto miłuje brátá swego / w świátłośći mieszka / y zgorszenia w nim niemász.
11 ✠ Lecz kto nienawidźi brátá d swego / w ćiemnośći jest / y w ćiemnośći chodźi; á nie wie gdźie idźie / iż ćiemność záślepiłá ocży jego.
12 PIszę wam dźiatki / iż wam są odpuszczone grzechy dla Imienia
13 jego. ✠ Piszę wam ojcowie / żeśćie poználi tego / ktory jest od pocżątku. Piszę wam młodźieńcy / żeśćie zwyćiężyli onego złośniká. ✠ Piszę wam
14 dźiatecżki / żeśćie poználi Ojcá. Pisałem wam ojcowie / żeśćie poználi onego ktory jest od pocżątku. Pisałem wam młodźieńcy / żeśćie mocni / á słowo Boże mieszka w was / á żeśćie zwyćiężyli onego złośniká.
15 NIe miłujćie świátá / áni tych rzecży ktore są ná świećie. Jesli kto miłuje e świát / niemász w nim
16 miłośći Ojcowskiey. ✠ Abowiem

Marginalia: a 1 Jana 1. 9. y 4. 10. — b 2 Jana v. 5. — c Jana. 13. 34. — d 1 Jána 3. 15. — e Jákub. 4. 4.

Marginalia (left): a Jana. 15. 11. — b Jana. 8. 12. y 9. 5. — c Zydow 9. 14 1 Piotr 1. 19 Objáw 1. 5. — d 1 Krol. 8. 46. 2 Kron 6. 36. Przyp 20. 9. Kázn. 7. 20. — e Psalm 32. 5. Przyp 28. 13. Dánie. 9. 5. Mátt. 3. 6. Dźiej. 19. 18. Jákub 5. 16.

wszystko co jest na świecie/ *jáko* pożadliwość ciáłá/ y pożadliwość oczu/ y pychá żywotá/ *toć* nie jest z 17 Ojcá/ ále jest z świátá. ✠ Świát ci przemija/ y pożadliwość jego: ále kto czyni wolą Bożą/ trwa ná wieki.

18 Dziateczki/ ostáteczna godźiná jest: á jákośćie słyszeli/ że Antychryst przyść ma/ y teraz wiele Antychrystow powstáło/ z kąd wiemy iż jest ostáteczna godźiná. ✠ 19 Z nas wyszli/ ále nie byli z nas: ábowiem gdyby byli z nas/ zostáliby byli z námi. Ale *wyszli* f *z nas*, áby objáwieni byli/ iż wszyscy nie byli z nas. ✠ 20 Ale wy maćie pomázánie od onego Swietego/ y wiećie wszystko. 21 ✠ Nie pisałem wam *przeto*, żebyśćie prawdy nie ználi; ále że ją znaćie/ á iż wszelkie kłamstwo nie jest z prawdy. ✠ 22 Ktoż jest kłamcą? Azaż nie ten/ ktory zápiera/ iż JEzus nie jest CHrystusem? Ten jest Antychryst/ ktory śie zápiera Ojcá y 23 Syná. ✠ Káżdy co śie zápiera Syná/ y Ojcá nie ma: A kto wyznawa Syná/ ma y Ojcá. ✠ 24 Wy tedy cośćie słyszeli od początku/ *to* niechaj w was zostawa. Jesliby w was zostawáło cośćie słyszeli od początku/ y wy w Synu y w Ojcu zostániećie. ✠ 25 A táć jest obietnicá/ ktorą on nam obiecał/ *to jest*, żywot 26 wieczny. ✠ Tom wam nápisał o 27 tych/ ktorzy was zwodzą. ✠ Ale to pomázánie ktoreśćie wy wźieli od niego/ zostawa w was/ á nie potrzebujećie áby was kto uczył: ále jáko to pomázánie uczy was o wszystkim/ á jest prawdźiwe/ y nie jest kłamstwem; á jáko was náuczyło 28 *ták* w nim zostániećie. ✠ Y teraz dziateczki zostańćie w nim: ábyśmy/ gdy śie okaże/ ufánie mieli/ á nie byli záwstydzeni od niego w przyśćiu jego. ✠ 29 Ponieważ wiećie że on spráwiedliwy jest: wiedzćież *też*, iż káżdy ktory czyni spráwiedliwość/ z niego národzony jest.

f 1 Kor. 11.18.

ROZDZIAŁ III.

Zacność tego że nas Bog zá syny swoje przyjął záleciwszy. 7. nowość żywotá dobrymi uczynkámi wyświadczáć każe. 14. Tego pewnym znákiem jest miłość, 19. y ufność w Bogu.

1 Patrzćie jáką miłość dał nam Oćiec; *to jest*, ábyśmy dziatkámi Bożymi názwáni byli. ✠ Dla tegoć świát nie zna nas/ iż onego nie 2 zna. ✠ Namilszy/ teraz dźiatkámi Bożymi jesteśmy: ále śie jeszcze nie objáwiło czym będźiemy: Lecz wiemy/ iż gdy śie *on* objáwi/ podobni mu będźiemy. Abowiem ujrzymy 3 go ták jáko jest. ✠ A ktokolwiek ma tę nádźieję w nim/ oczyśćia śie jáko 4 y on czysty jest. ✠ Káżdy co czyni grzech/ ten y Zakon przestepuje. Abowiem grzech jest a przestepstwo 5 Zakonu. ✠ A wiećie iż śie on objáwił/ áby grzechy b násze zgłádźił. ✠ 6 A grzechu w nim niemász. Wszelki *tedy* kto w nim mieszka/ nie grzeszy: *Ale* ktokolwiek grzeszy/ nie widźiał 7 c go/ áni go poznał. ✠ Dźiateczki/ niechaj was nikt nie zwodźi. Kto czyni spráwiedliwość/ spráwiedliwy jest/ jáko *y* on spráwiedliwy jest. 8 ✠ Kto czyni grzech/ z dyabłá d jest: gdyż od początku dyabeł grzeszy. Náto śie objáwił Syn Boży/ áby zepsował uczynki dyabelskie. ✠ 9 Wszelki co śie národźił z Bogá/ grzechu nie czyni; iż naśienie jego w nim zostawa: y nie może grzeszyć/ iż z 10 Bogá národzony jest. ✠ Potym poznáć dźiatki Boże/ y dźieći dyabelskie. Wszelki ktory nie czyni spráwiedliwośći/ nie jest z Bogá; y ktory nie miłuje brátá swego. ✠ 11 Abowiem to jest poselstwo/ ktoreśćie słyszeli od początku/ ábyśmy jedni drugie e miłowáli. ✠ 12 Nie jáko f Káin/ *ktory* był z tego złośniká/ y zábił brátá swego. ✠ A dla czegoż go zábił? Iż uczynki jego złe były/ á brátá jego spráwiedliwe.

13 Nie dźiwujćie śie brácia moji/ jesli was świát nienawidźi. ✠ 14 My wiemy żeśmy przeniesieni z śmierći do żywotá/ iż miłujemy brácią. Kto nie miłuje brátá/ zo15 stawa g w śmierći. ✠ Káżdy co nienawidźi brátá swego/ mężobojcą jest: á wiećie iż żaden mężobojcá/ nie ma żywotá wiecznego w sobie 16 zostawájącego. ✠ Przez tośmy poználi miłość Bożą, iż on duszę swoje

a 1 Jana 5. 17. b Izái. 53.5.9 2 Kor. 5. 21. 1 Pietr 2. 22. c 3 Janá v. 11. d Janá. 8. 44. e Mátt. 22.32. Janá. 13.34. y 15.12 f 1 Moj. 4. 8. LE. ná N. II. po S. Trojcy. g 1 Janá 2. 11.

je zá h nas położył: y mysmy powinni kłáść dusze zá bráćią. 17 A ktoby miał májetność i świátá tego/ y widźiałby brátá swego potrzebujacego/ á záwárłby wnetrzności swoje przed nim/ jákoż w nim zostawa miłość Boża? 18 Dźiateczki moje/ nie miłujmy słowem áni językiem; ále uczynkiem y prawdą.* 19 A Przez to poznawamy iż z prawdy jesteśmy: y przed nim uspokojemy sercá násze. 20 Bo jesliby nas potępiáło serce násze/ dáleko wietszy jest Bog niż serce násze/ y wie wszystko. 21 Namilszy/ jesliby serce násze nas nie potępiáło/ ufánie mamy ku Bogu: 22 Y o cokolwiekbysmy k prośili/ bierzemy od niego: bo przykazánia jego chowamy/ y to co śię podoba przed obliczem jego czyniemy. 23 A toć jest przykazánie l jego/ ábysmy wierzyli Imieniowi Syná jego JEzusá Chrystusá: y miłowáli jedni drugich/ jáko nam m przykazał. 24 Bo kto chowa przykazánia n jego/ w nim mieszka/ á on też w nim: á przez to o znamy iż mieszka w nas/ *to jest*, Duchá ktorego nam dał.

h Janá. 15.13. Efez. 5. 2.
i Luká. 3. 11. Jakub. 2. 15.
k Mátt. 21.22. Janá. 14.13. y 15.7. y 16.24 1 Janá. 5. 14.
l Janá. 6. 29.
m Janá. 13.34. y 15.12
n Janá. 14.23.
o 1 Jána 4. 13.

ROZDZIAŁ IV.

Doświadczánie duchow. 7. Miłość S. jáko prawdźiwy powod y cel wszystkich rzeczy dobrych być ma. 16. Przykład Boży do miłośći bráterskiey usługuje.

1 NAmilszy/ nie káżdemu duchowi wierzćie: ále doświadczajćie duchow jesli z Bogá są. Bo wiele fałszywych prorokow wyszło ná świát. 2 Przez to poznawajćie Duchá Bojego. Wszelki duch ktory wyznawa iż JEzus CHrystus w ćiele przyszedł/ z Bogá jest. 3 Ale wszelki duch ktory nie wyznawa że JEzus CHrystus w ćiele przyszedł/ nie jest z Bogá: ále ten jest on *duch* Antychrystusow/ o ktorymeśćie słyszeli iż idźie/ y teraz juž jest ná świećie. 4 Wy z Bogá jesteśćie dźiateczki/ y zwyćiężyliśćie je: iż wietszy jest ten ktory w was *jest*, niż *ten ktory* jest ná świećie. 5 Oni ć są z świátá: przetoż o świećie mowią/ á świát ich słucha. 6 My z Bogá a jesteśmy. Kto zna Bogá/ słucha nas Kto nie jest z Bogá/ nie słucha nas Przez to poznawamy duchá prawdy/ y duchá błędu.

a Janá. 8. 47.

7 NAmilszy/ miłujmyż jedni drugie: gdyż miłość jest z Bogá/ y káżdy co miłuje/ z Bogá jest národzony/ y zna Bogá. 8 Kto nie miłuje/ nie zna Bogá: gdyż Bog jest miłość. 9 Przez to objáwiona jest b miłość Boża ku nam: iż Syná swego jednorodzonego posłał BOG ná świát/ ábysmy żyli przezeń. 10 W tym jest miłość: nie iżbysmy my umiłowáli Bogá: ále iż on umiłował nas/ y posłał Syná swego/ *áby był* ubłagániem c zá grzechy násze. 11 Namilszy/ poniewaž nas ták Bog umiłował; y mysmy powinni jedni drugie miłowáć. 12 Bogá żaden d nigdy nie widźiał. *Ale* jesli miłujemy jedni drugie/ Bog w nas mieszka/ á miłość jego doskonáła jest w nas. 13 Przez to poznawamy/ iż w nim mieszkámy/ á on w nas; iż z Duchá swego e nam dał. 14 A mysmy widźieli y świadczymy/ iż Ociec posłał Syná/ áby był Zbáwićielem świátá. 15 Ktobykolwiek wyznał iż JEzus jest Synem Bożym/ Bog w nim mieszka/ á on w Bogu.

b Rzym. 5. 8. 1 Janá 3. 16.
c 1 Janá 2. 2.
d Janá. 1. 18. Kolos. 1. 15. 1 Tym. 6. 16.
e 1 Janá 3. 24.

16 Y Mysmy ć poználi y uwierzyli o miłośći/ ktorą Bog ma ku nam. Bog jest miłość á kto mieszka w miłośći/ w Bogu mieszka/ á Bog w nim. 17 W tym doskonáła jest miłość *Boża* z námi/ ábysmy ufánie mieli w dźień sądny: iż jáki on jest/ *tácy* y my jesteśmy ná tym świećie. 18 Niemáśći bojáźni w miłośći: ále miłość doskonáła precz wyrzuca bojáźń; bo bojáźń ma udręczenie: á kto śię boji/ nie jest doskonáły w miłośći. 19 My go miłujemy/ iż on nas pierwey umiłował. 20 Jesliby kto rzekł: Miłuje f Bogá: á brátáby swego nienawidźiał/ kłamca jest. Abowiem kto nie miłuje brátá swego ktorego widźiał/ Bogá ktorego nie widźiał/ jákoż może miłowáć? 21 A toć rozkazánie mamy od niego/ áby ten g co miłuje Bogá/ miłował y brátá swego.*

LE. ná N. I. po S. Trojcy.
f 1 Janá 2. 4.
g Mátt. 22 37. Janá. 13.34. y 15.12

ROZDZIAŁ V.

Miłość bráterska z wiárą złączona jest. 10 Wiárá w Bogá bez wiáry w CHrystusá PAná być nie może. 14. Te wiárę májących modlitwy Bog wysłuchywa. 14. Tácy umyślnie nie grzeszą.

1 WSzelki co wierzy/ iż JEzus jest CHrystusem/ z Bogá śię národźił. A wszelki co miłuje tego ktory urodźił; miłuje y tego ktory z niego jest národzony. 2 Przez to znamy iż miłujemy dźiatki Boże/ gdy Bogá miłujemy/ przykazánia jego chowamy. 3 Abowiem tá jest miłość Boża/ ábyśmy przykazánia jego chowáli: á przykazánia jego a nie są ćiężkie.

4 BO wszystko co śię národźiło z Bogá/ zwyćiężá świát: á to jest zwyćięstwo ktore b zwyćiężyło świát/ wiárá násza. 5 Ktoż jest co zwyćiężá świát/ tylko kto wierzy iż JEzus jest Synem Bożym? 6 Tenći jest ktory przyszedł przez wodę y krew JEzus CHrystus: nie przez wodę tylko/ ále przez wodę y krew. A Duch jest ktory świádczy/ iż Duch jest prawdá. 7 Abowiem trzej są c ktorzy świádczą ná niebie; Oćiec/ Słowo/ y Duch Swięty: á ći trzej jedno są. 8 A trzej są ktorzy świádczą ná źiemi; Duch y wodá/ y krew: á ći trzey ku jednemu są. 9 Ponieważ świádectwo ludzkie przyjmujemy/ świádectwo Boże więtsze jest: ábowiem to jest świádectwo Boże/ktore świádczył o Synu d swojim. 10 Kto wierzy e w Syná Bożego/ ma świádectwo sam w sobie. * Kto nie wierzy Bogu/ kłamcá go uczynił/ iż nie uwierzył temu świádectwu/ktore Bog świádczył o Synu swojim. 11 A toć jest świádectwo/ iż nam Bog dał żywot wieczny: á ten żywot jest w Synu jego. 12 Kto ma f Syná/ma żywot. Kto nie ma Syná Bożego / nie ma żywotá. 13 Te rzeczy nápisałem wam / ktorzy wierzyćie w Imię Syná Bożego: żebyśćie wiedźieli iż g maćie żywot wieczny/ y ábyśćie wierzyli w Imię Syná Bożego.

14 A toć jest ufánie ktore mamy do niego; Iż jeślibyśmy o co prośili według woli h jego/usłyszy nas. 15 A jeśli wiemy/ iż nas słyszy o cokolwiekbyśmy prośili: *tedy* wiemy iż mamy te rzeczy o ktoreśmy go prośili. 16 Jeśliby kto widźiał bráta swego grzeszącego/ grzechem nie ná śmierć; niechże śię modli *zá nim*, á da mu *Bog* żywot; *to jest*, grzeszącym nie ná śmierć. Jestći grzech ná i śmierć: nie zá tym mowię/ áby śię *kto* modlił. 17 Wszelka niespráwiedliwość k jest grzech/ále jest grzech nie ná śmierć.

18 WIemy iż wszelki ktory śię z Bogá l národźił/nie grzeszy: ále ktory śię národźił z Bogá/ záchowywa sámego śiebie: á on złośnik nie dotyka śię go. 19 Wiemy iż z Bogá jesteśmy: Ale świát wszystek we złym położony jest. 20 A wiemy iż Syn Boży przyszedł/ y dał nam m smysł ábyśmy poználi onego prawdźiwego Bogá/ y jesteśmy w onym prawdźiwym *to jest*, w Synu jego JEzuśie CHrystuśie. Tenći jest prawdźiwy Bog y żywot wieczny. 21 Dźiateczki/ strzeżćie śię bałwánow/ Amen.

Marginal references: a Mátt. 11.30. LE.ná N.I. po Wielk'ejnocy. b 1 Kor. 15.57. c Mátt. 3. 16. Janá. 1. 33. d Mátt. 3. 17. y 17. 5. e Janá. 3. 16. f Janá. 3. 36. g Janá. 20. 31. h 1 Janá 3. 21. i Mátt. 12. 31. Márk. 3. 29. Luka. 11. 10. k 1 Jan. 3. 4. l 1 Janá 3. 9. m Luka. 24. 45.

LIST WTORY SWIETEGO
JANA APOSTOLA.

ROZDZIAŁ JEDEN.

Ten List pisány jest do jedney pobożney PAni, ktora dźiatki miáłá w bojáźni Bożey wychowáne. 3. ktorą pozdrowiwszy Apostoł. 4 á że śię w prawdźie chowáłá, z tego śię ućieszywszy. 5. prośi áby w miłośći Chrześćiáńskiey trwáłá. 7. A wiedząc że wiele jest zwodźićielow. 10. onych śię pilnie strzegłá.

Stárszy/

1 STárszy/wybráney Páni / y dźiatkom iey ktore ja miłuję w prawdźie ; á nie ja tylko / ále y wszyscy ktorzy 2 poználi prawdę: ✣ Dla prawdy ktora zostawa w nas / y z námi będźie ná wieki. 3 ✣ Niech będźie z wámi łáská/ miłośierdźie / y pokoj od Bogá Ojcá/ y od PAná JEzusá CHrystusá Syná Ojcowego/ w prawdźie y w miłośći. 4 ✣ Urádowałem śię bárzo/żemználazł niektore z dźiatek twojich chodzące w prawdźie/ jákośmy przykazánie wźięli od Ojcá. 5 ✣ A teraz proszę ćię Páni/ nie jáko przykazánie nowe a pisząc ći/ále ktoreśmy mieli od początku/ábyśmy jedni drugie b miłowáli. 6 ✣ A táć c jest miłość/ ábyśmy chodźili według przykazań jego. A przykazánie to jest jákośćie słyszeli od początku/ábyśćie w nim chodźili. 7 ✣ Gdyż wiele d zwodźićielow wyszło ná świát / ktorzy nie wyznawáją / że JEzus CHrystus przyszedł w ćiele. Ten jest zwodźićielem y Antychrystem. 8 ✣ Strzeżćie sámych śiebie / żebyśmy nie ztráćili tego / koło czegośmy prácowáli ; ále żebyśmy odpłátę zupełną wźięli. 9 ✣ Wszelki co przestępuje/ á nie zostawa w náuce CHrystusowey ; Bogá nie ma. Kto zostawa w náuce CHrystusowey / ten y Ojcá y Syná ma. 10 ✣ Jesli kto przychodźi e do was/á tey náuki nie przynośi; nie przyjmućie go w dom/ 11 áni go pozdrawiajćie. ✣ Abowiem kto tákiego pozdrawia / uczestnikiem jest złych uczynkow jego. 12 ✣ Májąc wam wiele pisáć/ niechćiałem przez pápier y inkaust: ále mam nádźieję że do was przyjdę / y ustnie z wámi mowić będę ; áby rádość nászá byłá zupełna. 13 ✣ Pozdrawiáją ćię dźiatki śiostry twojey w P. Ann wybráney / Amen.

a 1 Janá 2.7. 8.
b Janá. 13.34. y 15. 12 1 Janá 3. 11.
c Janá. 14.21.
d 1 Janá 4. 1.
e Rzym. 16.17. 1 Kor. 5. 11. Tytus. 3. 10.
f 1 Janá 1. 4.

LIST TRZECI SWIETEGO JANA APOSTOLA.

ROZDZIAL JEDEN.

Jan Swiety. 1. powinszowawszy szczęśćia Gájowi. 3. uprzyjmość. 5. y gośćinność jego záleca, 9. Ale Dyotrefesowo hárdość winuje. 10. Gájá nápomina , áby w dobrzeczynieniu trwał, 12. Demetryuszá zaleca.

1 STárszy / Gájowi milemu / ktorego ja miłuję w prawdźie. 2 ✣ Namilszy / naprzod żądam/ ábyć śię dobrze powodźiło /y ábyś był zdrow/ ták jáko śię dobrze powodźi duszy twojey. 3 ✣ Abowiem wielcem śię urádował / gdy przyszli bráćia / y dáli świádectwo o twojey a szczerośći / jáko ty w szczerośći chodźisz. 4 ✣ Większey nád tę rádośći nie mam ? jáko gdy słyszę / iż dźiatki moje chodzą w szczerośći. 5 ✣ Namilszy/ wiernie czynisz cokolwiek czynisz przećiwko bráći / y przećiw gośćiom. 6 ✣ Ktorzy świádectwo wydáli o miłośći twojey przed Zborem : Y dobrze uczyniß / jesli je odprowádźisz jáko przystoji przed Bogiem. 7 ✣ Abowiem dla Imienia jego wyszli/ nic nie wźiąwszy od Pogánow. 8 ✣ My tedy tákowe powinniśmy przyjmowáć: ábyśmy byli pomocnikámi prawdźie. 9 ✣ Pisałem do Zboru wászego: ále Dyotrefes ktory chce bydź przednieyszy miedzy nimi/ nie przyjmuje nas. 10 ✣ Przeto jesli przyjdę / przypomnię uczynki jego ktore czyni ; słowy złymi obmawiájąc nas : á nie májąc dosyć ná tym/ y sam bráći nie przyjmuje/ y tym coby przyjąć chćieli / zábrania/ y ze Zboru je wyłącza. 11 ✣ Namilszy / nienásláduj złego / ále dobrego. Kto dobrze czyni z Bogá jest : Ale kto źle b czyni / nie widźiał Bogá. 12 ✣ Demetryuszowi świádectwo jest dáne od wszystkich / y od sámey prawdy : lecz y my świádectwo o nim dawamy ; á wiećie iż

a G. Prawdźie.
b 1 Jan. 3. 6.

świádectwo nászé prawdziwe jest. ♣ 13 Wielem miał pisáć: lecz nie chcę pisáć inkaustem y piorem. ♣ 14 Bo mam nádzieję / że cię w rychle ujrzę ; á 15 tedy usty mowić będziemy. ♣ Pokoj tobie. Pozdrawiáją cię przyjaciele. Pozdrow y ty przyjacioły z imienia.

LIST POWSZECHNY S. JUDASA APOSTOLA.

Rozdział Jeden.

Judás pozdrowiwszy wierne. 3. nápomina ich áby się tych strzegli, ktorzy łáski Chrystusowey do swey-woli używają. 5. ktore iż Bog pokarze, trzemá przykłády pokázuje. 14. Proroctwo Enochowe przywodźi. 20. Náostátek sposob, jáko się wierni stych zwodźićielow ustrzedz máją, pokázuje.

1 Judas a sługá Jezusá Chrystusá / á brát b Jákubow ; od Bogá Ojcá poświeconym / y w Jezusie Chrystusie záchowánym y powołánym : 2 ♣ Miłośierdźie y pokoj / y miłość / niech się wam rozmnoży. ♣ 3 Namilszy / wszelką pilność czyniąc / ábym wam pisał o społecznym zbáwieniu / musiałem wam pisáć : nápominájąc / ízbyśćie bojowáli o wiárę raz świętym podáną. 4 ♣ Abowiem wkrádli się niektorzy ludźie / dawno już przed tym náznáczeni ná to potępienie / niepobożni / ktorzy łáskę Bogá nászego obracáją w rospustę / y sámego się PAná Bogá / y PAná nászego Jezusá Chrystusá zápieráją. 5 ♣ Przetoż chcę wam to przypomnić / ktorzy już raz o tym wiećie / że choćiaż PAn lud z źiemie Egipskiey wyswobodźił / przećię potym te ktorzy e nie wierzyli / potráćił. 6 ♣ Tákże Anjoły / ktorzy nie záchowáli d pierwszego stanu swego / ále opuśćili mieszkánie swoje / ná sąd dniá wielkiego e zwiaskámi wiecznymi pod chmurą záchował. 7 ♣ Jáko Sodomá f y Gomorrá / y okoliczne miástá ; gdy tymże sposobem jáko y one zwszeteczniały / y udáły się zá cudzym ćiáłem : wystáwione są ná przykład / ogniá wiecznego karánie ponosząc. 8 ♣ Tákże też y ći jáko snem zmorzeni / ćiáło g plugáwią / ále zwierzchnośćią pogardzáją / y przełożeństwá bluźnią. 9 ♣ Lecz Michał Archánjoł gdy się z dyabłem rospieráiąc wádźił o ćiáło Mojżeszowe / nie śmiał podnieść przećiwko niemu sądu bluźnierskiego / ále rzekł ; 10 ♣ Niechćie h PAn zgromi. A ći czego nie znáją / to bluźnią : á co z przyrodzenia i znáją / jáko bezrozumne bydło w tym się psują. ♣ 11 Biádá im / bo się drogą Kajinową k událi : á zá błędem l Báláámowey zapłáty puśćili się / y przećiwieństwem Koregom poginęli. ♣ 12 Ci są ná świętych ucztách wászych m zmázáni / ktorzy z wámi goduiąc bez wstydu / sámi się pásą : są obłoki o bezwodne / ktore od wiátrow tám y sám unoszone bywáją : drzewá zwiedłe / nieużyteczne / dwá kroć zmárłe y wykorzenione : 13 ♣ Wáły wśćiekłe morskie / wyrzucájące swoje sprosnośći : gwiazdy błąkájące się / ktorym chmurá ćiemnośći záchowána jest ná wieki. 14 ♣ A prorokował też o nich śiodmy od Adámá p Enoch / mowiąc ; Oto Pan idźie z świętymi tyśiącámi swojimi : 15 ♣ Aby uczynił sąd wszystkim / y kárał wszystkie niezbożniki miedzy nimi / ze wszystkich niepobożnośći ich / ktore niezbożnie płodźili / y ze wszystkich przykrośći : ktore mowili przećiwko niemu niezbożni grzeszni cy. 16 ♣ Ci są szemrácze utyskujący sobie : według pożądliwośći swojich chodzący / y ktorych ustá q mo-

a Jana. 14.22.
b Mátt 10. 3.
c 4 Moj 14.29. y 16.64
d Jana. 8. 44.
e 2 Piotr 2. 4.
f 1 Moj 19.24. Lukp. 17.29. 2 Piotr 2. 6.
g 2 Piotr 2. 10.
h Zách. 3. 2.
i 2 Piotr 2. 12.
k 1 Moj 4. 8.
l 4 Moj 22.23. 1 Piotr 2. 15.
m 4 Moj. 16. 1.
n 2 Piotr 2. 13.
o 2 Piotr 2. 17.
p 1 Moj. 5. 18.
q Psalm 17.10. 2 Piotr 2. 18.

wia

wia bárzo hárde słowá; pochlebując osobam dla swego pożytku.
17 Lecz wy namilszy/ pámiętájćie ná słowá przepowiedźiáne od Apostołow PAná nászego JEzusá Chrystusá:
18 Iż wam powiádáli/ że w ostáteczny czás będą z násmiewcy/ chodzący według swojich niezbożnych pożądliwośći.
19 Ci są ktorzy śie sámi odłączáją/ bydlęcy/ Duchá
20 CHrystusowego nie májący. Ale wy namilszy budując śie ná nászświętszey wierze wászey/ y modląc
21 śie w Duchu Swiętym; Sámych śiebie w miłośći Bożey záchowajćie/ oczekawájąc miłośierdźia PAná nászego JEzusá Chrystusá/ ku żywotowi wiecznemu.
22 A nád niektorymi zmiłujćie śie/ rozsądkiem
23 śię rządząc. A drugie przez postrách do zbáwienia przywodźćie/ z ogniá je wyrywájąc; májąc w nienawiśći y suknią/ ktoraby byłá od
24 ćiáłá pokalána. A temu ktory was może záchowáć od upadku/ y stáwić przed oblicznośćią chwały swojey/
25 bez nágány z weselem; Sámemu mądremu Bogu Zbáwićielowi nászemu/ niech będźie chwałá y wielmożność/ moc y zwierzchność/ y teraz/ y po wszystkie wieki/ Amen.

1 Tym. 4. 1.
2 Tym. 3. 1.
2 Piotr 3. 3.

OBJAWIENIE S. JANA THEOLOGA.

TA święta Księgá pospolićie śię dźieli ná śiedmioro widzenia. I. o śiedmi Kośćiołách w Azyey/ w rozd. 1. 2. 3. II. O księdze zápieczętowáney/ w rozd. 4. 5. 6. 7. III. o śiedmi trąbách Anjelskich/ w rozd. 8. 9. 10. 11. IV. o Niewieśćie rodzącey/ w rozd. 12. 13. 14. V. o śiedmi Anjołách/ w rozd. 15. 16. VI. O osądzeniu nierządnice/ w rozd. 17. 18. 19. 20. VII. o Niebieskim Jeruzalemie/ w rozd. 21. 22. A może bydź rozdźielona ná dwie częśći. I. ná Przedmowę tey księgi/ gdźie śię zámyka Tytuł jey y pozdrowienie/ w rozd. 1. áż do v. 8. y usługá do przyjęćia jey/ gdźie śię widzenie Syná Bożego zámyka/ od v. 8. áż do końcá. II. Ná te rzeczy ktore śię w niey opisują. A te CHrystus PAn dźieli nádwoje/ w rozd. 1. v. 19. Ná te ktore śię już były stáły/ jáko przy Kośćielech/ Efeskim/ Smyrneńskim/ Pergámeńskim/ Tyátyrskim/ w rozd. 2. Sárdyńskim/ Filádelfskim/ y Laodyceńskim/ w rozd. 3. Y ná te ktore śię potym stáć miáły; Jedne przy wszystkim świećie: á tu Jan S. Przedmowę czyni ná wypisánie tych rzeczy/ w ktorey znowu do przyjęćia tey księgi służy/ pokázując że powod swoj ma od Bogá Ojcá/ w rozd. 4. Syná/ w rozd. 5. Potym te sprawy Boże przed oczy wystawia ktore on wykonywa w podawániu do znájomośći świátá tych przyszłych rzeczy/ słowem/ cudámi/ w rozd. 6. w wyrywániu pobożnych od bied nástępujących/ w rozd. 7. Pewnym karánia przepuszczeniem ná stworzenie bezrozumne/ y ná ludźie/ w rozd. 9. Drugie przy sámym Kośćiele B. A to naprzod w tym żywoćie; gdźie słucháczom y czytelnikom jey sercá do niey dodawa/ pokázując/ że porządnie do pisánia jey jest powołány/ że CHrystus PAn jest tego powodem/ w rozd. 10. Potym opisuje to co śię dźiać miáło. Naprzod przy Náuczyćielách Kośćiołá B. ktorzy wiele potrzeb przez 1260. lat odprawili/ y po 1260. lećiech zwłászczá pod záwiedzeniem Antychrystusowym pobići byli/ á w náuce swey prawdźiwey po záwiedzeniu ożyli/ w rozd. 11. Potym przy cáłym Kośćiele B. ktory poszedł z Zydow/ y do niewiásty przypodobány; ktora utrapienie ćierpiáłá od smoká przed porodzeniem/ przy porodzeniu/ po porodzeniu/ w rozd. 12. A zosobna przy Kośćiele Chrześćiáńskim/ ktorego opisuje naprzod: Potrzebę ktora miał z dwiemá bestyámi ktore nań potężnie náćieráły/ w rozd. 13. Lecz od Kośćiołá Bożego przez moc PAńska zniszczone były/ w rozd. 14. 15. 16. Y zwyćięstwo w CHrystuśie PAnie odnośi nád nierządnicą/ w rozd. 17. 18. nád obiemá bestyámi/ w rozd. 19. y nád smokiem/ śmiercią y piekłem/ w rozd. 20. A w przyszłym żywoćie/ á to przy zmartwychwstániu y przysądźie/ potym po sądźie ostátecznym áż ná czásy wieczne/ w rozd. 21. 22.

ROZDZIAŁ I.

Proroctwo o przeszłych rzeczách, 7. Objáwienia. 1. tego ktory jest początkiem y końcem. 12. potym śiedmi świecznikow. 13. miedzy ktorymi widźiał podobnego Synowi człowieczemu.

cżemu. 16. y śiedmi gwiazd. 20. tájemnice wykłádá.

1 Objáwienie JEzusá Chrystusá / ktore mu dáł BOG/ áby kazał sługom swojm rzeczy ktore śie w rychle dźiać máją : á *on je* oznájmił y posłał przez Anjołá swojego/ słudze swemu Janowi. 2 Ktory świádectwo wydał słowu Bożemu / y świádectwu JEzusá Chrystusá/ y cokolwiek widźiał. 3 Błogosłáwiony ktory czyta / y ći ktorzy słucháją słow Proroctwá tego/ y záchowywáją to co w nim jest nápisano : ábowiem czás bliżko jest.

4 JAn śiedmi Zborom ktore *są* w Azyey. Łáská wam y pokoj *niech bedźie* od tego ktory a jest/ y ktory był/ y ktory przyść ma/ y od śiedmi duchow/ ktorzy są przed obliznośćią stolice jego : 5 Y od JEzusá Chrystusá / *ktory jest* onym świádkiem wiernym pierworodnym b z umárłych/ y Xiążęćiem krolow źiemie : ktory nas umiłował/ y omył c nas z grzechow nászych d krwią swoją. 6 Y uczynił nas Krolmi/ y Kápłány Bogu Ojcu swemu: Jemuż *niech bedźie* chwałá y moc ná wieki wiekow/ Amen. 7 Oto idźie z obłokámi / ujrzy go wszelkie oko/ y ći ktorzy go przebili; y nárzekáć będą przed nim wszystkie pokolenia źiemie : Ták Amen. 8 Jam jest Alfá y Omegá, początek y koniec mowi PAn/ ktory jest/ y ktory był / y ktory przyść ma / on Wszechmogący.

9 JA Jan/ ktorym też *jest* brátem wászym/ y uczestnikiem w ućisku/ y w krolestwie/ y w ćierpliwośći JEzusá Chrystusá/ byłem ná wyspie ktora zowią Pátmos/ dla słowá Bożego/ y dla świádectwá JEzusá Chrystusá. 10 Byłem w záchwyceniu Duchá w dźień PAński/ y słyszałem zá sobą głos wielki jáko trąby/ 11 Mowiący; Jam jest Alfá y Omegá , on pierwszy y ostátni. A co widźisz nápisz w Kśięgi/ y pośli śiedmi Zborom ktore są w Azyey/ do Efezu/ y do Smyrny/ y do Pergámu/ y do Tyátyru/ y do Sárdow/ y do Filádelfiey / y do Laodycyey. 12 Y obroćiłem śie ábym widźiał on głos ktory mowił ze mną. A obroćiwszy śie/ ujrzałem śiedm świecznikow złotych. 13 A w pośrzodku onych śiedmi świecznikow/ podobnego Synowi człowieczemu / obleczonego w długą száte/ y przepásánego ná pierśiách pásem złotym. 14 A głowá jego y włosy *były* białe/ jáko wełná biała/ jáko śnieg; á oczy jego jáko płomień ogniá. 15 A nogi jego podobne mośiądzowi / jákoby w piecu rozpalone : á głos jego/ jáko głos wielu wod. 16 Y miał w práwey ręce swojey śiedm gwiazd/ á z ust jego wychodźił miecz z obu stron ostry ; á oblicze jego jáko słońce e *kiedy* jásno świeći. 17 A gdym go ujrzał/ upadłem do nog jego jáko mártwy. Y włożył/ práwą rękę swoję ná mię/ mowiąc mi ; Nie boj śie. Jam jest on pierwszy f y ostátni/ 18 Y żywiący ; á byłem umárły/ á otom jest żywy ná wieki wiekow/ Amen. Y mam klucze g piekłá y śmierći. 19 Nápisz te rzeczy ktoreś widźiał/ y ktore są/ y ktore śie dźiać máją nápotym. 20 Tájemnice onych śiedmi gwiazd/ ktoreś widźiał w práwey ręce mojey/ y śiedmi świecznikow złotych. Śiedm onych gwiazd/ są Anjołowie śiedmi Zborow : á śiedm świecznikow ktoreś widźiał/ jest śiedm Zborow.

Marginal notes: a 2 *Moj.* 3. 14. b 1 *Kor.* 15. 20. *Kolos.* 1. 18. c 1 *Kor.* 2. 11. *Efez.* 1. 2. d *Żydow* 9. 14. e *G. w mocy swojej* f *Izái.* 41. 4. y 44. 6 y 48. 16 g *Izái.* 22. 22

ROZDZIAŁ II.

PAn Janowi rozkazał nápisáć to co sam widźiał być potrzebnego Zborom. 2. Efeskiemu. 8. Smyrneńskiemu. 12. Pergámeńskiemu. 18. Tyátyrskiemu. 25. Vpominájąc ich, áby to co wźieli od Apostołow, wiernie trzymáli.

1 ANjołowi Zboru Efeskiego nápisz: To mowi *ten* ktory trzyma śiedm gwiazd w práwey ręce swojey/ ktory śie przechadza w pośrzod onych śiedmi świecznikow złotych; 2 Znam uczynki twoje / y prace twoje/ y ćierpliwość twoję: á iż nie możesz ćierpieć złych/ y doświadczyłeś tych ktorzy śie mienią być Apostołámi/

ſtołámi/ á nie ſa/ y ználazłeś je że ſa kłamcámi. 3 Y znáſzałeś/ y maſz ćierpliwość/ y prácowałeś dla Jmienia mego; á nie uſtałeś. 4 Ale mam *nieco* przećiwko tobie: żeś miłość twoje pierwßa opuśćił. 5 Pámietajże tedy z kądeś wypadł/ á pokutuj; y czyń uczynki pierwße. A jeżeli nie *chceſz*: Przyde przećiwko tobie rychło/ á poruße świecznik twoj z miejscá ſwego/ jeſliby ś nie pokutował. 6 Ale *wżdy* to maß/ iż nienawidźiſz uczynkow Nikolájitow/ ktorych y Ja nienawidze. 7 Kto ma ußy niechaj ſłucha/ co Duch mowi Zborom! Temu co zwyćieży/ dam jeść z drzewá żywotá/ ktore jeſt w pośrzodku Ráju Bożego.

8 A Anjołowi Zboru Smyrneńſkiego nápiß: To mowi pierwßy y oſtátni; ktory był umárł/ y ożył: 9 Znam uczynki twoje/ y ućiſk/ y uboſtwo/ (áleś bogáty) y bluźnierſtwo tych ktorzy śie powiádája być Zydámi/ á nie ſa; ále ſa boznica ßátáńſka. 10 Nic śie nie boj tego co maß ćierpieć. Oto ma wrzućić dyabeł *niektore* z was do więźienia/ ábyśćie byli doświadczeni: y będźiećie mieli ućiſk przez dźieśięć dni. Badź wierny áż do śmierći; á damći korone żywotá. 11 Kto ma ußy niechaj ſłucha/ co Duch mowi Zborom. Kto zwyćieży/ nie będźie obrażony od wtorey śmierći.

12 A Anjołowi Zboru Pergámeńſkiego nápiß: To mowi ten ktory ma miecz on z obudwu ſtron oſtry; 13 Znam uczynki twoje/ y gdźie mießkaß/ *to jeſt*, gdźie jeſt ſtolicá ßátáńſka/ á iż trzymaß Jmie moje/ y nie záprzałeś śie wiáry mojey/ y w one dni/ w ktore Antypás świádek moj wierny zábity jeſt u was/ gdźie ßátan mießka. 14 Ale mam nie co przećiwko tobie: iż tám maß te ktorzy trzymája náuke a Báláámowe/ ktory uczył Báláká áby wrzućił zgorßenie przed ſyny Jzráelſkie/ żeby jedli rzeczy báłwánom ofiárowáne/ y wßeteczeńſtwo płodźili. 15 Tákże maß y te ktorzy trzymája náuke Nikolájitow; co ja mam w nienawiśći. 16 Pokutujże: A jeſli nie *będźieß*, przyde przećiwko tobie w rychle/ y będe walczył z nimi mieczem uſt mojich. 17 Kto ma ußy niechaj ſłucha/ co Duch mowi Zborom! Temu co zwyćieży/ dam jeść z oney mánny ſkrytey; y dam mu kámyk biały/ á ná onym kámyku imie nowe nápiſáne/ ktorego nikt nie zná tylko ten ktory je przyjmuje.

18 A Anjołowi Zboru Tyátyrſkiego nápiß: To mowi Syn Boży/ ktory ma oczy ſwoje jáko płomień ogniá/ á nogi jego podobne ſa mośiadzowi; 19 Znam uczynki twoje/ y miłość/ y poſługi/ y wiáre/ y ćierpliwość twoje/ y uczynki twoje; á że oſtátnich rzeczy więcey jeſt niż pierwßych. 20 Ale mam nieco przećiwko tobie: iż niewieśćie Jezábeli/ ktora śie mieni być prorokinia/ dopußczaß uczyć y zwodźić ſługi moje/ żeby wßeteczeńſtwo płodźili/ y rzeczy báłwánom ofiárowáne jedli. 21 Y dałem jey czás/ áby pokutowáłá z wßeteczeńſtwá ſwego: ále nie pokutowáłá. 22 Oto Ja porzuce ja ná łoże/ y te ktorzy z nia cudzołoża w ućiſk wielki/ jeſliby nie pokutowáli z uczynkow ſwojich. 23 A dźieći jey pobije ná śmierć: Y poznája wßyſtkie Zbory/ żem Ja jeſt ten ktory śie badám b nerek y ſerc/ y dam káżdemu z was według uczynkow wáßych. 24 A wam mowie/ y drugim ktorzy jeśćie w Tyátyrzech/ ktorzy kolwiek nie mája tey náuki/ y ktorzy nie poználi głębokośći ßátáńſkich jáko mowia: Nie włoże ná was innego brzemienia. 25 Wßákże to co maćie/ trzymajćie/ áż przyde. 26 A kto zwyćieży y záchowa áż do końcá uczynki moje/ dam mu zwierzchność c nád Pogány. 27 Y będźie je rzadźił laſka żelázna; jáko ſtátki gárncárſkie ſkruszeni będac: jákom y Ja wźiał od Ojcá mego. 28 Y dam mu gwiazde poránna. 29 Kto ma ußy niechaj ſłucha/ co Duch mowi Zborom!

Rozdział III.

Liſty do Páſterzow Zboru Sárdyńſkiego. 7. Filádelfſkiego. 14 Láodyceńſkiego; ná to nápiſáne, áby były ſługom Bożym miáſto zwierćiádłá,

a 4 Moj. 24.14. 25.1.

b 1 Sám. 26. 3. Pſalm 7. 10. Jerem. 11.20. y 17.10 y 20.12

c Pſalm 2. 8.

w ktorym powinnośći ſwoje upátrowáć máją.

1 NA Aniołowi Zboru ktory jeſt w Sárdźiech nápiß ; To mowi ten ktory ma śiedm Duchow Bożych / y śiedm gwiazd : Znam uczynki twoje/ iż maß imię że żywieß; áleś jeſt umárły. 2 Badź czujny/ á utwirdzaj inne ktorzy umrzeć mieli. Abowiem nie ználazłem uczynkow twojich zupełnych przed Bogiem. 3 Pámiętaj tedy/ jákoś wźiął y ſłyßał/ á chowaj y pokutuj. Jeſli tedy czuć nie będźieß / przydę ná ćię jáko a złodźiey ; á nie zrozumieß ktorey godźiny przydę ná ćię. 4 Ale *maß* niektore b osoby w Sárdźiech / ktore nie pokaláły ßat ſwojich ; przetoż chodźić będą ze mną *w ßátách* białych / iż godni ſą. 5 Kto zwyćięży / ten będźie obleczony w ßáty białe : y nie wymáżę c imienia jego z kśiąg żywotá / ále wyznam imię jego przed obliczem Ojcá mojego/ y przed Anjoły jego. 6 Kto ma ußy niechaj ſłucha/co Duch mowi Zborom !

7 A Aniołowi Zboru Filádelfſkiego nápiß : To mowi on Swięty y Prawdźiwy / ktory ma klucz d Dawidow ; ktory otwiera á nikt nie záwiera / y záwiera á nikt nie otwiera. 8 Znam uczynki twoje: Otom wyſtáwił przed tobą drzwi otworzone / á żaden nie może ich zámknąć : Bo *ácż* maß nie wielką moc/ przećięś záchował ſłowo moje/ y nie záprzałeś śię Imienia mego. 9 Otoć dam *niektore* z bożnice ßátáńſkiey / ktorzy śię powiádáją być żydámi/ á nie ſą / ále kłamáją. Oto ſpráwię że przyjdą / y będą śię kłániáli przed nogámi twymi/ y poznáją żem Ja ćiebie umiłował. 10 Żeś záchował ſłowo ćierpliwośći mojey ; Ja też ćiebie záchowam od godźiny pokußenia / ktore ma przyjść ná wßyſtek świát / áby doświadczyło mießkájących ná źiemi. 11 Oto idę rychło : trzymaj co maß / áby nikt nie wźiął korony twojey. 12 Kto zwyćięży/ uczynię go filarem w Kośćiele Bogá mojego/ á więcey z niego już nie wynidźie : y nápiße ná nim Imię Bogá mego / y imię miáſtá Bogá mego nowego Jeruzalem/ ktore zſtępuje z niebá od Bogá mego/ y Imię moje nowe. 13 Kto ma ußy niechaj ſłucha / co Duch mowi Zborom !

14 A Aniołowi Zboru Láodycejſkiego nápiß ; To mowi Amen/ Swiádek on wierny y prawdźiwy/ początek ſtworzenia Bożego. 15 Znam uczynki twoje / żeś nie jeſt áni źimny / áni gorący : bodájżeś był źimny ábo gorący. 16 A ták ponieważeś letny / á áni źimny áni gorący/ wyrzucę ćię z uſt mojich. 17 Abowiem mowiß ; Jeſtem bogáty y zbogáćiłem/ á niczego nie potrzebuję : á nie wieß żeś ty biedny y mizerny / y ubogi/ y ślepy/ y nági. 18 Rádzęć ábyś kupił u mnie złotá w ogniu doświadczonego / ábyś był bogáty : y ßáty białe / ábyś był obleczony / á żeby śię nie okázowáłá ſromotá nágośći twojey : á oczy twoje námáż máśćią wzrok nápráwiájącą / ábyś widźiał. 19 Ja ktorekolwiek miłuję/ ſtrofuję e y karzę. Badź tedy gorliwym/ á pokutuj. 20 Oto ſtoję u drzwi/ y kołácę : jeſliby kto uſłyßał głos moj y otworzył drzwi / wnidę do niego/ y będę z nim wieczerzał/ á on ze mną. 21 Kto zwyćięży/ dam mu śiedźieć z sobą ná ſtolicy mojey ; jákom y Ja zwyćiężył / y uśiadłem z Ojcem mojim ná ſtolicy jego. 22 Kto ma ußy niechaj ſłucha/ co Duch mowi Zborom !

a 1 Teſſ. 5. 2. 2 Piotr 3. 10.
b G. Máło imion.
c Filipp. 4. 3.
d Izái. 22. 22.
e Przyp 3. 11. Zydow 12. 5.

ROZDZIAŁ. IV.

PAná śiedzącego widźiał ná ſtolicy miedzy dwudźieſtą y czterema ſtárcow. 5. A przy tym, łyſkánie, dźwięk, gromobićie, lámpy. 6. ßkláne morze. 7. czworo zwierząt. 10. ſtárce chwalące PAná.

1 POtymem widźiał/ á oto drzwi *były* otworzone w niebie ; á głos pierwßy ktorym ſłyßał mowił do mnie jáko trąbá / *y* rzekł ; Wſtąp sám / á pokażęć co śię ma dźiáć nápotym. 2 A záráżem byłem w záchwyceniu Duchá : á oto ſtolicá poſtáwiona byłá ná niebie/ á ná ſtolicy śiedźiáłá *osobá*. 3 A ten ktory śiedźiał / podobny był ná weirzeniu kámieniowi Jáſpiſowi y Sárdynowi:

dynowi: á około oney stolice byłá tecza/ ná weyrzeniu podobna Szmárágdowi. 4 ✠ A około oney stolice było stolic dwádźieśćiá y cztery: á ná onych stolicach widźiałem dwudźiestu y czterech stárcow śiedzacych/ obleczonych w száty białe; á ná głowach swojich mieli korony złote. 5 ✠ A z oney stolice wychodźiły łyskáwice/ y gromy/ y głosy: y śiedm lámp ognistych goráiacych przed stolica; ktore sa śiedm Duchow Bożych. 6 ✠ A przed ona stolica było morze szkláne podobne krysztalowi: á w pośrzodku stolice/ y około stolice/ czworo zwierzat pełnych oczu/ z przodku y z tyłu. 7 ✠ A pierwsze zwierze/ podobne było lwowi: á wtore zwierze/ podobne ćielcowi: á trzećie zwierze/ miáło twarz jáko człowiek: á czwarte zwierze/ podobne było orłowi latájacemu. 8 ✠ A oto káżde z osobná z onych czterech zwierzat/ miáło sześć skrzydełw około/ á wewnatrz były pełne oczu; á odpoczynku nie mája we dnie y w nocy/ mowiac; a Swiety/ Swiety/ Swiety PAN Bog Wszechmogacy/ ktory Był/ y Jest/ y Przyść ma. 9 ✠ A gdy one zwierzetá dawáły chwałe/ y cześć/ y dźiekowánie śiedzacemu ná stolicy/ żywiacemu ná wieki wiekow: 10 ✠ Upádli czterej y dwádźieśćiá stárcy przed obliczem śiedzacego ná stolicy/ y kłaniáli śie żywiacemu ná wieki wiekow; y rzucáli korony swoje przed stolica mowiac; 11 ✠ Godźieneś jest PAnie wźiać chwałe/ y cześć/ y moc: Boś ty stworzył wszystkie rzeczy/ y zá wola twoja trwája/ y stworzone sa.

a Izái. 6. 3.

Rozdział V.

Kśiegi śiedmia pieczeći zápieczetowáne. 3. ktorych żaden otworzyć nie mogł. 6. Tylko Báránek on Boży: ktorego wszyscy mieszkáńcy niebiescy chwalili, y wiecznie chwalić beda.

1 Potym em widźiał po práwey rece śiedzacego ná stolicy kśiegi nápisáne wewnatrz y zewnatrz/ zápieczetowáne śiedmia pieczeći. 2 ✠ Y widźiałem Anjołá mocnego wołájacego głosem wielkim; Kto jest godzien otworzyć te kśiegi/ y odpieczetowáć pieczeći ich? 3 ✠ A nikt nie mogł áni w niebie/ áni ná źiemi/ áni pod źiemia/ otworzyć onych Kśiag/ áni weyrzeć w nie. 4 ✠ Y płákáłem bárzo iż nikt nie był ználeziony godny/ áby otworzył y czytał kśiegi/ y weyrzał w nie. 5 ✠ Tedy mi jeden z onych stárcow rzekł; Nie płácz. Oto zwyćieżył Lew/ ktory jest z pokolenia a Judowego/ korzeń b Dawidow; áby otworzył Kśiegi/ y odpieczetował śiedm pieczeći ich. 6 ✠ Y pojrzałem; á oto miedzy stolica/ y czteremá onymi zwierzety/ miedzy onymi stárcámi/ Báránek stał jáko zábity/ májac śiedm rogow/ y śiedm oczy: ktore sa śiedm Duchow Bożych/ posłánych ná wszystke źiemie. 7 ✠ Ten przyszedł; y wźiał one kśiegi z práwey reki śiedzacego ná stolicy. 8 ✠ A gdy wźiał one kśiegi/ *záraz* ono czworo zwierzat/ y oni dwádźieśćiá y czterej stárcy/ upádli przed Báránkiem/ májac káżdy z nich cytry y czásze złote/ pełne woynych rzeczy: ktore sa modlitwy świetych. 9 ✠ Y śpiewáli nowa Pieśń/ mowiac; Godźieneś jest wźiać kśiegi/ y otworzyć pieczeći ich; żeś był zábity/ y odkupiłeś nas Bogu przez krew c swoje/ ze wszelkiego pokolenia/ y jezyká/ y ludu/ y narodu: 10 ✠ Y uczyniłeś nas Bogu nászemu d Krolmi y Kápłány/ y krolowáć bedźiemy ná źiemi. 11 ✠ Y widźiałem y słyszałem głos wiela Anjołow/ około oney stolice/ y onych zwierzat/ y onych stárcow: á byłá liczbá ich/ tyśiac kroc sto tyśiecy/ y dźieśieć kroc sto tyśiecy/ 12 ✠ Mowiacych głosem wielkim; Godźien jest ten Báránek zábity wźiać moc/ y bogáctwo/ y madrość/ y śiłe y cześć/ y chwałe/ y błogosłáwieństwo. 13 ✠ A wszelkie stworzenie/ ktore jest ná niebie/ y ná źiemi/ y pod źiemia/ y w morzu/ y wszystko co w nich jest/ słyszałem mowiace; Śiedzacemu ná stolicy/ y Báránkowi; błogosłáwieństwo/ y cześć/ y chwałá/ y śiłá ná wieki wiekow. 14 ✠ A czworo onych zwierzat rzekło/ Amen. A oni dwádźieśćiá y czterej

a 1 Moj. 40. 10. c Izái. 11. 1.

c 1 Piotr 1. 19. d 1 Piotr 2. 5. 8.

stár-

ſtárcy upádli / y kłaniáli ſię żywiącemu ná wieki wiekow.

ROZDZIAŁ VI.

Báránek pierwſzą pieczęć kśięgi otworzył. 3. Potym wtorą. 5. trzećią. 7. czwartą. 9. piątą. 12. y ſzoſtą. Po ktorych otworzeniu wſczęły śię mordy, głody, mory, uſkarżánia świętych, drżenia źiemie, y rozmáite widźiádłá ná niebie. 17. Dźień ſądny.

1 Y Widźiałem / gdy otworzył Báránek jednę z onych pieczęći; y ſłyſzałem jedno ze czterech zwierząt mowiące jákoby głos gromu; 2 Chodź / pátrzaj. ☙ Y widźiałem; á oto koń biały / á ten ktory ná nim śiedźiał / miał łuk: y dano mu korone / y wyſzedł jáko zwyćiężcá / á 3 żeby zwyćiężał. ☙ A gdy otworzył wtorą pieczęć / ſłyſzałem wtore zwierzę mowiące? Chodź / á pátrzaj. ☙ 4 Y wyſzedł drugi koń rydzy: á temu ktory ná nim śiedźiał / dano áby odjał pokoj z źiemie; á iżby jedni drugie zábijáli / y dano mu miecz 5 wielki. ☙ A gdy otworzył trzećią pieczęć / ſłyſzałem trzećie zwierzę mowiące: Chodź / á pátrzaj. ☙ Y widźiałem; á oto koń wrony / á ten co ná nim śiedźiał / miał ſzale w ręce 6 ſwojey. ☙ Y ſłyſzałem głos z pośrzodku onych czworgá zwierząt mowiący; Miarká pſzenice zá groſz / á trzy miarki jęczmieniá zá groſz; á nie ſzkodźi oliwie y winu. 7 ☙ A gdy otworzył czwartą pieczęć ſłyſzałem głos czwartego zwierzęciá mowiący; Chodź / á pátrzaj. ☙ Y 8 widźiałem; á oto koń płowy / á tego ktory śiedźiał ná nim imię było Smierć / á Piekło ſzło zá nim: y dáná im jeſt moc nád czwartą częśćią źiemie / áby zábijáli mieczem / y głodem / y morem / y przez zwierzętá źiemſkie. 9 ☙ A gdy otworzył piątą pieczęć / widźiałem pod Ołtarzem duſze pobitych dla ſłowá Bożego / y dla świádectwá ktore wydawáli; 10 ☙ Y wołáli głoſem wielkim mowiąc; Dokądże PAnie Swięty y prawdźiwy / nie ſądźiſz y nie mśćiſz śię krwie náſzey nád tymi / 11 ktorzy mieſzkáją ná źiemi? ☙ Y dáne ſą káżdemu z nich ſzáty białe: Y powiedźiano im / áby odpoczywáli jeſzcze ná máły czás / áżby śię dopełnił *poczet* ſpoł-ſług ich y bráći ich / ktorzy máją być pobići jáko y 12 oni. ☙ Y widźiałem gdy otworzył ſzoſtą pieczęć; á oto ſtáło śię wielkie trzęśienie źiemie / á słońce zczerniáło jáko wor włośniány / y kśiężyc wſzyſtek ſtał śię jáko krew. 13 ☙ A gwiazdy niebieſkie pádáły ná źiemię / ták jáko drzewo figowe zrzuca z śiebie figi ſwoje niedoſtáłe / gdy od wiátru wielkiego bywa záchwiane. 14 ☙ A niebo uſtąpiło jáko kśięgi zwinione / á wſzelka gorá y wyſpy / 15 z mieyſcá śię ſwego poruſzyły. ☙ A krolowie źiemie / y kśiążętá / y bogacze / y hetmáni / y mocarze / y káżdy niewolnik / y káżdy wolny / pokryli 16 śię a w jáſkinie y w ſkały gor. ☙ Y rzekli gorám y ſkáłám; Upádnićie b ná nas y zákryjćie nas przed obliczem tego / ktory śiedźi ná ſtolicy. y przed gniewem tego Báránká: ☙ 17 Abowiem przyſzedł dźień on wielki gniewu jego: Y ktoż śię będźie mogł oſtać.

a *Izáj.* 2. 19. b *Ozeaſz* 10. 8. *Luka.* 23. 30.

ROZDZIAŁ VII.

Puſtoſzący po świećie Anjołowie. 3. byli zábámowáni, áżby wybrane ze wſzego pokolenia zápieczętowáno. 9. Niezliczone záſtępy przed Tronem ſtojące. 11. Anjeli B. z ſtárcámi chwalący PAná. 13. Ci co dla Imienia PAńſkiego ćierpieli. 15. y wieczne ſczęśćie ich.

1 POtymem widźiał czterech Anjołow ſtojących ná czterech węgłách źiemie / trzymájących czterzy wiátry źiemie; áby nie wiał wiátr ná źiemię / áni ná morze / áni ná żadne drzewo.

2 Y Widźiałem inſzego Anjołá wyſtępującego od Wſchodu słońcá / májącego pieczęć Bogá Zywego / ktory záwołał głoſem wielkim ná onych czterech Anjołow / ktorym dano áby ſzkodźili źiemi y morzu / 3 ☙ Mowiąc; Nie ſzkodźćie źiemi / áni morzu / áni drzewam; áż popieczętujemy ſługi Bogá náſzego ná czołách ich. 4 ☙ Y uſłyſzałem liczbę popieczętowánych a ktorych ſto y czterdźieśći y czterzy tyśiące

LE. *ná dźień Wſzyſtkich Swiętych.*

popieczetowano / ze wßystkich po- 5 koleń synow Izráelskich. ✠ Z pokolenia Judowego / dwánaśćie tyśiecy popieczetowánych. Z pokolenia Rubenowego / dwánaśćie tyśiecy popieczetowánych. Z pokolenia Gádowego / dwánaśćie tyśie- 6 cy popieczetowánych. ✠ Z pokolenia Aserowego / dwánaśćie tyśiecy popieczetowánych. Z pokolenia Neftálimowego / dwánaśćie tyśiecy popieczetowánych. Z pokolenia Mánásseßowego / dwánaśćie ty- 7 śiecy popieczetowánych. ✠ Z pokolenia Symeonowego / dwánaśćie tyśiecy popieczetowánych. Z pokolenia Lewiego / dwánaśćie tyśiecy popieczetowánych. Z pokolenia Isáschárowego / dwánaśćie tyśiecy 8 popieczetowánych. ✠ Z pokolenia Zábulonowego / dwánaśćie tyśiecy popieczetowánych. Z pokolenia Jozefowego / dwánaśćie tyśiecy popieczetowánych. Z pokolenia Benjáminowego / dwánaśćie tyśiecy 9 popieczetowánych. ✠ Potymem widźiał ; á oto lud wielki / ktorego nie mogł nikt zliczyć / z káżdego narodu y pokolenia / y ludźi / y jezykow : ktorzy stali przed stolica / y przed oblicznośćia Báránká / obleczeni w ßáty biáłe / á palmy były w reku ich.

10 ✠ Y wołáli głosem wielkim / mowiac : Zbáwienie należy Bogu náßemu / y śiedzacemu ná stolicy / y Báránko- 11 wi. ✠ A wßyscy Anjołowie stali około stolice / y stárcow / y czworgá zwierzat ; y upádli przed stolica ná oblicze swoje / y kłániáli śie Bo- 12 gu / Mowiac ; ✠ Amen / Błogosłáwieństwo / y chwałá / y madrość / y dźiekowánie / y cześć / y moc / y śiłá Bogu náßemu / ná wieki wiekow / Amen. *

13 Y Odpowiedźiał jeden z onych stárcow / y rzekł mi : Ci ktorzy sa obleczeni w ßáty białe / co zacz 14 sa ? ✠ Y zkad przyßli ? Y rzekłem mu ; Pánie ty wieß. Y rzekł mi ; Ci sa / ktorzy przyßli z ucisku wielkiego ; y omyli ßáty swoje / y wybielili je we krwi Báránkowey. ✠

15 Dla tego sa przed stolica Boża / y służa mu we dnie y w nocy w Kośćiele jego : á ten ktory śiedźi ná stolicy / jáko namiotem záśłoni je. ✠

16 Nie beda wiecey a łáknać / y nie beda wiecey prágnać / y nie uderzy 17 ná nie słońce / áni żadne goraco. ✠ Abowiem Báránek ktory jest w pośrzodku stolice / bedźie je páśł / y poprowádźi je do żywych źrzodeł wod : y otrze Bog b wßelka łze z oczu ich.

a Izája 49.10.

b Izája 25. 8.

Rozdział VIII.

Gdy śiodma pieczeć otworzono. 3. ofiárowáne były modlitwy Swietych przez kádzenie. 6. Siedm Anjołow wyßło z trabámi. 7. Gdy pierwßy czterej trabili, ogień zpadł. 9. morze śie poruszyło. 11. wody zgorzkły. 12. y gwiazdy śie záćmiły.

1 A Gdy otworzył śiodma pieczeć / stáło śie milczenie ná niebie / 2 jákoby przez poł godźiny. ✠ Y widźiałem śiedm onych Anjołow / ktorzy stoja przed obliczem Bożym / á 3 dano im śiedm trab. ✠ A inßy Anjoł przyßedł / y stánał przed Ołtarzem / májac kádźilnice złota : y dano mu wiele kádzenia / áby je ofiárował z modlitwámi wßystkich świetych / ná ołtarzu złotym / ktory jest przed 4 stolica : ✠ Y wstapił dym kádzenia z modlitwámi świetych / z reki Anjo- 5 łá / przed oblicznośc Bożą. ✠ Y wźiał Anjoł kádźilnice / y nápełnił ja ogniem z ołtárzá / y zrzućił ja ná ziemie : y stáły śie gromy y głosy / y łyskáwice y trzesienie ziemie.

6 A Onych śiedm Anjołow ktorzy mieli śiedm trab / nágotowáło 7 śie áby trabili. ✠ Y zátrabił pierwßy Anjoł / y stał śie grad y ogień zmießány ze krwia / y zrzucono to ná ziemie : á trzećia cześć drzew zgorzáłá / y wßelka trawá źielona spalona jest.

8 Potym zátrabił wtory Anjoł / á jákoby gorá wielka ogniem pałájaca wrzucona jest w morze : y obrocona jest w krew trzećia cześć 9 morzá. ✠ Y pozdychálá w morzu trzećia cześć rzeczy stworzonych / ktore miáły dusze ; y trzećia cześć okretow zgineła.

10 Y Zátrabił trzeći Anjoł / y zpádłá z niebá gwiazdá wielka / gorájaca jáko pochodnia / y upádłá ná trzećia cześć rzek / y ná źrzodłá

11 wod. ✠ A imię oney gwiazdy zowią piołynem: y obróćiłá śię trzećia część wod w piołyn; á wiele ludźi pomárło od onych wod / bo śię stáły gorzkie.

12 POtym zátrąbił czwarty Anjoł / á uderzona jest trzećia część słońcá / y trzećia część księżycá / y trzećia część gwiazd; ták iż śię trzećia część ich záćmiłá / y trzećia część dniá nie świećiłá / tákże y 13 nocy. ✠ Y widźiałem / y słyszałem jednego Anjołá lecącego przez pośrzodek niebá / mowiącego głosem wielkim; Biádá / biádá / biádá mieszkájącym ná źiemi! dla innych głosow trąby trzech Anjołow / ktorzy zátrąbić máją!

ROZDZIAL IX.

Gdy piąty Anjoł zátrąbił. 3. száráńcze wyszły. 13. A szosty zátrąbiwszy. 15. wywiodł konne. 20. narod ludzki pustoszące.

1 Y Zátrąbił piąty Anjoł / y widźiałem że gwiazdá zpádłá z niebá ná źiemię; á dano jey klucz 2 studnie przepáśći. ✠ Ktora otworzyłá studnią przepáśći: y wystąpił dym z oney studnie / jákoby dym piecá wielkiego; y záćmiło śię słońce y powietrze / od dymu oney stu-3 dnie. ✠ A z onego dymu wyszły száráńcze ná źiemię; y dano im moc / jáko máją moc niedźwiadkowie 4 źiemscy. ✠ Ale im rzeczono żeby nie szkodźiły trawie źiemie / áni żadney rzeczy źieloney / áni żadnemu drzewu: ále tylko sámym ludźiom / ktorzy nie máją pieczęći Bożey ná czo-5 łách swojich. ✠ A dano im / nie żeby je zábijáły; ále áby je dręczyły przez pięć mieśięcy: á udręczenie ich *áby było* jáko udręczenie od nie-dźwiadká / gdy człowieká ukąśi. ✠ 6 Przetoż w one dni szukáć będą ludźie a śmierći / ále jey nie znajdą y będą chćieli umrzeć / ále śmierć od 7 nich ućiecze. ✠ A kształt onych száráńczy podobny był koniom zgotowánym do bitwy; á ná głowách ich były korony podobne złotu / á 8 twarzy ich jáko twarzy ludzkie. ✠ Y miáły włosy jáko włosy niewie-9 śćie / á zęby ich były jáko lwie. ✠ A miáły páncerze jáko páncerze żelázne / á szum skrzydeł ich jáko grzmot wozow / gdy wiele koni kie-10 zy do bitwy. ✠ A ogony miáły podobne niedźwiadkom / á żądłá były w ogonách ich: á moc ich *byłá* szkodźić 11 ludźiom przez pięć mieśięcy. ✠ A miáły nád sobą krolá / ánjołá przepáśći: ktoremu imię po Żydowsku Abáddon / á po Grecku ma imię b 12 Apollyon. ✠ Biádá jedno przeszło / á oto jeszcze idźie dwoje biádá potym.

13 Gdy zátrąbił Anjoł szosty / á słyszałem głos jeden ze czterech rogow ołtarzá złotego / ktory jest przed 14 oblicznośćią Bożą / ✠ Mowiący szostemu Anjołowi / ktory miał trąbę? Rozwiąż onych czterech Anjołow związánych u wielkiey rzeki 15 Eufrátes. ✠ Y rozwiązáni są oni czterej Anjołowie / zgotowáni ná godźinę y ná dźień / y ná mieśiąc / y ná rok; áby pobili trzećią część 16 ludźi. ✠ A liczbá wojská jezdnego *byłá* dwie śćie kroć tyśiąc tyśięcy: 17 Bom słyszał liczbę ich. ✠ Widźiałem tákże konie w widzeniu: á ći ktorzy śiedźieli ná nich / mieli páncerze ogniste hiácyntowe / y śiárczáne; á głowy onych koni były jáko głowy lwie; á z gęby ich wychodźił ogień / 18 y dym / y śiárká. ✠ A od tego trojgá pobita jest trzećia część ludźi / od ogniá / y od dymu / y od śiárki / ktore 19 wychodźiły z gąb ich. ✠ Abowiem moc ich jest w gębách ich / y w ogonách ich. ✠ Bo ogony ich wężom są podobne / májąc głowy ktorymi 20 szkodzą. ✠ A inni ludźie ktorzy nie są pobići tymi plagámi / áni pokutowáli od uczynkow rąk swojich / áby śię nie kłaniáli dyabłom / y báłwánom złotym / y śrebrnym / y miedźiánym / y kámiennym / y drzewiánym; ktorzy áni widźieć c mo-21 gą / áni słyszeć / áni chodźić: ✠ Ani pokutowáli z mężobojstw swojich / áni z czárow swojich: áni z wszeteczeństw swojich / áni z złodźiejstw swojich.

ROZDZIAL X.

Anjoł obłokiem przyodźiány. 2. kśięgi otworzone trzymájąc. 9. Iano-

wi-

a Ozeasz 10. 8. Luka. 23. 30. Objáw 6. 16.

b T. Zátrácający.

c Psalm 115. 5. y 135. 16.

wi według objáwienia one zjeść roz- kázuje.

1 Y Widźiałem drugiego Anjołá mocnego / zstępujacego z niebá obłokiem odźianego ; á ná głowie jego byłá tecza / á oblicze jego jáko słońce/á nogi jego jáko słupy ogniá. 2 A miał w rece swojey kśiażeczki otworzone : y postáwił noge swoje práwa ná morzu/á lewa ná źiemi. 3 Y záwołał głosem wielkim/jáko lew ryczy : á gdy przestał wołáć/mowiło śiedm gromow głosy swoje.

4 A Gdy odmowiło śiedm gromow głosy swoje / miałem pisáć : álem usłyszał głos z niebá/mowiacy do mnie ; Zápieczetuj *to* co mowiło śiedm gromow/á nie piß tego. 5 Tedy Anjoł ktoregom widźiał stojacego ná morzu y ná źiemi / podniosł 6 reke swoje ku niebu: Y przyśiagł przez Zywiacego ná wieki wiekow / ktory stworzył niebo y to co w nim jest / y źiemie y to co ná niey jest / y morze y to co w nim jest / że czásu juz nie bedźie. 7 Ale we dni głosu Anjołá śiodmego / gdy bedźie trabił / dokona śie tájemnicá Boza / jáko opowiedźiał sługom swojim Prorokom.

8 A Głos ktorym słyszał z niebá / záśie mowił ze mna / y rzekł ; Idź / á weźmi te kśiażeczki otworzone / z reki Anjołá stojacego ná 9 morzu y ná źiemi. Y szedłem do Anjołá / y rzekłem mu ; Daj mi te kśiażeczki. Y rzekł mi ; Weźmi / á zjedz *a* je ; á uczynia gorzkość w brzuchu twojim / ále w uśćiech twojich słodkie beda jáko miod. 10 Y wźiałem kśiażeczki z reki Anjołá / y zjadłem je ; á były w uśćiech mojich słodkie jáko miod : ále gdym je zjadł / gorzko było w brzuchu mojim. 11 Y rzekł mi ; Mußiß záśie prorokowáć przed wiela ludźi / y narodow / y jezykow / y krolow.

a Ezech. 3.1.2.

Rozdział XI.

Anjoł rozkazał kośćioł rozmierzáć. 3. PAn dwu świádkow wzbudźił. 7. ktorych od bestiey rozszárpánych. 9. nikt nie pogrzebł. 11. Ale ich Bog wzbudźiwszy. 12. do niebá wźiał. 13. Strách ná niezbożne przypadł. 15. Siodmego Anjołá trabá zmartwychstánie. 18. y sad Bozy oznájmiłá.

1 Y Dano mi trzćine podobna lásce ; á Anjoł stánał mowiac ; Wstań / á zmierz Kośćioł Bozy y Ołtarz / y te ktorzy śie modla w 2 nim. Ale śień ktora jest przed Kośćiołem wyrzuć precz / á nie mierz jey: ábowiem dána jest Pogánom / á miásto świete deptáć beda czterdźieśći y dwá mieśiacá.

3 A Ze *je* dam dwiemá świádkom mojim/ ktorzy prorokowáć beda tyśiac / dwie śćie y sześćdźieśiat dni obleczeni bedac w wory. 4 Ci sa dwie oliwie / y dwá świeczniki / stojace przed obliczem Bogá *wszystkiey* 5 źiemie. A jesliby im kto chćiał szkodźić / ogień wynidźie z ust ich / y pozrze nieprzyjaćioły ich: á jesliby im kto chćiał szkodźić / musi tez *y* on 6 być zábity. Ci moc mája zámykáć niebo / áby deszcz nie pádał zá dni proroctwá ich : y mája moc nád wodámi áby je obroćili w krew / y uderzyć źiemie wszelka plaga / ilekroć chćieli.

7 A Gdy dokończa świádectwá swojego : bestya ktora wystepuje z przepáśći / stoczy z nimi bitwe/á zwyćiezy je / y pobije je. 8 A trupy ich *lezeć beda* ná ulicy miástá wielkiego / ktore názywája duchownie Sodoma y Egiptem ; gdźie 9 tez PAn nász ukrzyzowány jest. Y widźieć beda *wielo ich* z ludźi z pokolenia y z jezykow / y z narodow trupy ich / przez połczwártá dniá : ále trupow ich nie dopuszcza włożyć w groby. 10 Owszem mieszkájacy ná źiemi rádowáć śie nád nimi beda / y weselić ; y posla dáry jedni drugim / iz ći dwá Prorocy dreczyli 11 mieszkájace ná źiemi. A po połczwártu dni / duch zywotá od Bogá wstapił w nie / y stáncli ná nogách swojich : á bojaźń wielka przypádłá ná te / ktorzy je widźieli. 12 Potym usłyszeli głos wielki z niebá mowiacy im ; Wstapćie sám. Y wstapili ná niebo w obłoku / y pátrzyli ná nie nieprzyjaćiele ich. 13 A w onez godźine stáło śie wielkie trzesienie źiemie. Y upádłá dźieśiata czesć miástá / y pobito w o-

nim

nym trzęśieniu źiemie/ osob ludźi śiedm tyśięcy: á drudzy przestrászeni są/ y dáli chwałę Bogu niebieskiemu. 14 ✣ Biádá wtore przeszło: á oto Biádá trzećie przyidźie rychło.

15 Y Zátrąbił Anioł śiodmy; y stáły śię głosy wielkie ná niebie mowiące; Krolestwá świátá stáły śię *krolestwy* PAná nászego/ y Chrystusá jego; y krolowáć będźie ná wieki wiekow. 16 ✣ Tedy oni dwádźieśćiá y czterej stárcy/ ktorzy przed oblicznośćią Bożą śiedzą ná stolicách swojich/ upádli ná oblicza swe/ y pokłonili śię Bogu/ 17 Mowiąc; ✣ Dźiękujemy tobie PAnie Beże Wszechmogący/ ktoryś Jest/ y ktoryś Był/ y ktory masz Przyść/ żeś wźiął moc swoję wielką/ y ująłeś krolestwo. 18 ✣ Y rozgniewáli śię narodowie/ y przyszedł gniew twoj/ y czás umárłych: áby byli sądzeni/ y ábyś oddał zápłátę sługom twojim Prerokom/ y świętym/ y bojącym śię Jmienia twego/ máłym y wielkim: y ábyś wytráćił te co psują źiemię. 19 ✣ Tedy otworzony jest Kośćioł Boży ná niebie; y widźiána jest Skrzyniá przymierza jego w Kośćiele jego. ✣ Y stáły śię łyskáwice/ y głosy/ y grzmienia/ y trzęśienia źiemie/ y grad wielki.

ROZDZIAŁ XII.

Niewiásty w słońce przyodźiáney. 4. Smok śiedm głowny syná pożrzeć chćiał. 7. Ale go Michał poráźił. 10. Nád ktorym ácż zwyćięstwo słudzy Báránkowi otrzymáli 12. niewiástá ná puszczą ulećiáłá. 16. y źiemiá rzekę wypiłá. 17. Jednák on z ostátkiem wiernych walczyć nie przestawa.

1 Y Ukazał śię cud wielki ná niebie: Niewiástá obleczona w Słońce/ á kśiężyc pod nogámi jey/ á ná głowie jey byłá koroná/ z dwunaśći gwiazd. 2 ✣ A będąc brzemienna wołáłá prácując ku porodzeniu/ y męczyłá śię áby porodźiłá. 3 ✣ Y ukazał śię drugi cud ná niebie/ á oto Smok wielki rydzy/ májąc śiedm głow/ y rogow dźieśięć/ á ná głowách jego śiedm koron: 4 ✣ A ogon jego ćiągnął trzećią część gwiazd niebieskich/ y zrzućił je ná źiemię: á Smok on stánął przed niewiástą ktora miáłá porodźić/ áby skoroby porodźiłá/ pożárł dźiećię jey. 5 ✣ Y urodźiłá syná mężczyznę/ ktory ma rządźić wszystkie narody laską żelázną: y porwáne jest dźiećię jey do Bogá/ y do stolice jego: 6 ✣ A niewiástá ućiekłá ná pusżynią/ gdźie ma miejsce od Bogá zgotowáne/ áby ją tám żywiono przez tyśiąc dni dwieśćie y sześćdźieśiąt.

7 Y Stáłá śię bitwá ná niebie Michał y Aniołowie jego potykáli śię z Smokiem; Smok śię też potykał y Aniołowie jego. 8 ✣ Ale nie przemogli/ áni miejsce ich dáley ználeźione jest ná niąbie. 9 ✣ Y zrzucony jest Smok wielki/ wąż on stárodawny; ktorego zowią Dyabłem y Szátánem/ ktory zwodźi wszystek okrąg świátá: zrzucony jest ná źiemię/ y Aniołowie jego z nim są zrzuceni. 10 ✣ Y słyszałem głos wielki mowiący ná niebie: Terazći śię stáło zbáwienie/ y moc/ y krolestwo Bogá nászego/ y zwierzchność Chrystusá jego: iż zrzucony jest oskárżyćiel bráći nászey/ ktory ná nie skárżył/ przed oblicznośćią Bogá nászego we dnie y w nocy. 11 ✣ Ale go oni zwyćiężyli przez krew Báránká y przez słowá świádectwá swego/ á nie umiłowáli dusze swojey áż do śmierći. 12 ✣ Przetoż rozweselćie śię niebá/ y wy ktorzy mieszkaćie ná nich. *

Biádá *mieszkájącym* ná źiemi y ná morzu: iż zstąpił Dyabeł do was/ májąc wielki gniew/ wiedząc iż krotki czás ma. 13 ✣ A gdy widźiał Smok/ iż był zrzucony ná źiemię/ prześládował niewiástę ktora byłá porodźiłá mężczyznę. ✣ 14 Y dano niewieśćie dwie skrzydle Orłá wielkiego/ áby lećiáłá od oblicznośći wężowey ná pustynią/ ná miejsce swoje; gdźieby ją żywiono przez czás/ y czásy/ y połowicę czásu. 15 ✣ Y wypuśćił wąż z gęby swojey zá niewiástą wodę jáko rzekę/ chcąc spráwić áby ją rzeká porwáłá. 16 ✣ Ale źiemiá rátowáłá niewiástę: y otworzyłá źiemiá ustá swoje/ y wypiłá rzekę/ ktorą był wypuśćił

1 E. ná dźień S. Micháłá.

17 Smok z gęby swojey. Y rozgniewał sie Smok ná niewiástę / y poszedł áby walczył z drugimi z naśienia jey / ktorzy záchowywáją przykazánia Boże / y máją świádectwo JEzusá Chrystusá.

18 Y Stánąłem ná piasku morskim.

Rozdział XIII.

Opisuje bestyą o śiedmi głowách. 2. ktora wielką część świátá do báłwochwálstwá odwiodłá. 12. A tá od drugi bestyey wychodzącey. 15. potwirdzona jest. 16. A kto jey piątná nie ma, temu śię nie godźi áni kupowáć áni przedawáć.

1 Y Widźiałem Bestyą występującą z morzá / mającą śiedm głow y rogow dźieśięć : á ná rogách jey było dźieśięć koron / á ná 2 głowách jey imię bluźnierstwá. A tá Bestya ktorąm widźiał / podobna byłá Ryśiowi / á nogi jey jáko niedźwiedźie / á gębá jey jáko gębá lwia. Y dał jey Smok moc swoję / 3 y stolicę swoję / y moc wielką. A widźiałem jednę z głow jey / jákoby ná śmierć zábitą: ále rāná jey śmiertelna uleczona jest. Tedy śię dźiwowáłá wszystká źiemiá / y szłá zá 4 oną Bestyą. Y kłaniáli śię onemu Smokowi / ktory dał moc Bestyey kłaniáli śię też Bestyey mowiąc ; Ktoż podobny Bestyey? Ktoż z nią 5 walczyć może? Y dáne jey są ustá mowiące wielkie rzeczy y bluźnierstwá : dána jey też jest moc / áby władzą miáłá przez czterdźieśći y 6 dwá mieśiące. Y otworzyłá ustá swoje ku bluźnierstwu przećiwko Bogu / áby bluźniłá Imię jego / y przybytek jego / y te ktorzy mieszkáją 7 ná niebie. Dano jey też walczyć z świętymi / y zwyćiężáć je. Y dána jey moc nád wszelkim pokoleniem / y językiem / y narodem. 8 Przetoż śię jey kłaniáć będą wszyscy mieszkájący ná źiemi ; ktorych imioná nie są nápisáne w księgách żywotá / Báránká zábitego od záłożenia świátá. 9 Jesli kto ma uszy / 10 niechaj słucha! Jesli kto w pojimánie a wiedźie / w pojimánie pojdźie. Jesli kto mieczem zábije / muśi y on być mieczem zábity. Tuć jest ćierpliwość y wiárá świętych.

a 1 Moj. 9. 6.

11 Z Atym widźiałem drugą Bestyą występującą z źiemie : á miáłá dwá rogi podobne Báránkowym ; 12 ále mowiłá jáko Smok. Ktora wszystkiey mocy pierwszey oney Bestyey dokázuje przed twarzą jey / y czyni że źiemiá y mieszkájący ná niey kłaniáją śie Bestyey pierwszey ; ktorey śmiertelna rāná byłá 13 uzdrowiona. A czyni cudá wielkie / ták / iż y ogień zstępuje przed o14czymá ludźi ná źiemię. Y zwodźi mieszkájące ná źiemi / przez one cudá ktore jey dano czynić przed Bestyą : mowiąc obywátelom źiemie / áby uczynili obraz oney Bestyey / ktora miáłá rānę od mieczá / ále 15 żyje. Y dano jey áby mogłá dáć duchá onemu obrázowi Bestyey / żeby też mowił obraz tey Bestyey / y to spráwił / áby ći ktorzyby śię nie kłaniáli obrázowi oney 16 Bestyey byli pobići. A rozkázuje wszystkim máłym y wielkim / bogátym y ubogim / y wolnym y niewolnikom / áby wźięli piątnā ná práwą rękę swoję ábo ná czołá swe. 17 A żeby żaden nie mogł kupowáć áni przedawáć / tylko ten ktory ma piątno ábo imię Bestyey / ábo 18 liczbę imienia jey. Tu jest mądrość. Kto ma rozum niech zráchuje liczbę oney Bestyey : ábowiem jest liczbá człowieká. A tá jest liczbá jey / sześć set sześćdźieśiąt y sześć.

Rozdział XIV.

Gdy Báránek stał ná gorze Syońskiey. 4. wespoł z czystymi chwalcami. 6. Anjoł jeden Ewángelią opowiádał. 8. A drugi upadek Bábiloński. 9. Trzeći kazał śię strzedz Bábilonu. 13. Vmárli w PAnu błogosłáwieni. 16. Sierp PAński zápuszczony ku żęćiu. 18. áż zbieránie. 23. y tłoczenie winá násťąpiło.

1 Y Widźiałem / á oto Báránek stał ná gorze Syońskiey ; á z nim sto czterdźieśći y cztery tyśiące / mających Imię Ojcá jego nápisáne ná czołách swoich. 2 Y słyszałem

kem głos z niebá jáko głos wielu wod / y jáko głos gromu wielkiego: y słyszałem głos cytrystow grájących ná cytrách swojich. 3 A śpiewáli jákoby nową pieśń przed Stolicą / y przed onym czworgiem zwierząt y przed stárcámi: á żaden śię nie mogł oney pieśni náuczyć / oprocz onych stu czterdźieśćiu y czterech tyśięcy / ktorzy są z źiemie a kupieni. 4 Ci są ktorzy śię z niewiástámi niepokaláli: Bo pánnámi są. Ci są ktorzy náśládują Báránká / gdźiekolwiek idźie. Ci kupieni są z ludźi / áby byli pierwiastkámi Bogu y Báránkowi. 5 A w uśćiech ich nie ználázłá śię zdrádá: ábowiem są bez zmázy przed Stolicą Bożą.

6 Y Widźiałem drugiego Anjołá lecącego przez pośrzodek niebá / májącego Ewángelią wieczną / áby ją zwiástował mieszkájącym ná źiemi/y wszelkiemu narodowi / y pokoleniu / y językowi / y ludowi; 7 Mowiącego głosem wielkim: Bojćie śię Bogá / y chwałę mu dajćie; gdyż przyszłá godźiná sądu jego: á kłaniajćie śię temu / ktory uczynił b niebo y źiemię / y morze / y zrzodłá wod.

8 A Drugi Anjoł lećiał zá nim mowiąc; Vpadł / upadł c Bábilon / oná miásto wielkie! bo winem gniewu wszeteczeństwá swego nápojił wszystkie narody.

9 A Trzeći Anjoł lećiał zá nimi / mowiąc głosem wielkim; Jeśli śię kto pokłoni Bestyey y obrázowi jey / y jeśli weźmie piątno ná czoło swoje ábo ná rękę swoję: 10 Y ten pić będźie z winá d gniewu Bożego / z winá szczerego y nálanego w kielich gniewu jego: y będźie męczony w ogniu y śiárce przed oblicznośćią Anjołow świętych / y 11 przed oblicznośćią Báránká. A dym męki ich wystepuje ná wieki wiekow. Y nie máją odpoczynku we dnie y w nocy / ktorzy śię kłániáją Bestyey y obrázowi jey / y jeśliktoby bierze piątno imienia jey. 12 Tuć jest ćierpliwość świętych / tuć są ći ktorzy chowáją przykázánia Boże / y wiárę JEzusowę.

13 Y Vsłyszałem głos z niebá mowiący do mnie: Nápisz; Błogosłáwieni e są od tąd umárli / ktorzy w PAnu umieráją. Záprawdę mowi Duch / áby odpoczywáli f od prac swojich / á uczynki ich idą zá nimi.

14 Y Widźiałem / á oto obłok biáły: á ná onym obłoku śiedźiał podobny Synowi człowieczemu / ktory miał ná głowie swojey korone złotą / á w ręce swojey śierp ostry. 15 A drugi Anjoł wyszedł z Kośćiołá wołájąc głosem wielkim ná tego ktory śiedźiał ná obłoku; Zápuść g śierp twoj á żni / gdyż tobie przyszłá godźiná / ábyś żął; ponieważ śię dostáło żniwo źiemie. 16 Y zápuśćił ten ktory śiedźiał ná obłoku / śierp swoj ná źiemię / y pożętá jest źiemiá.

17 A Drugi Anjoł wyszedł z Kośćiołá onego / ktory jest w niebie / májąc y ten śierp ostry. 18 Potym wyszedł drugi Anjoł z ołtarzá / ktory miał moc nád ogniem; y záwołał głosem wielkim ná tego ktory miał śierp ostry mowiąc: Zápuść ten śierp twoj ostry / á zbieraj groná winnice źiemie; bo dojrzáłe są jágody jey. 19 Zápuśćił tedy Anjoł śierp swoj ostry ná źiemię /y zebrał groná winnice źiemie / y wrzućił je w práse wielką gniewu Bożego. 20 Y tłoczona jest prásá przed miástem / y wyszłá krew z prásy áż do wędźidł końskich przez tyśiąc y sześćset stájan.

a 1 Kor. 6. 20. 1 Piotr 1. 18.

b Psalm 146.6. Dźiej. 14.15. y 17.14

c Izái. 21. 9. Jerem. 51. 8. Objáw. 18. 2.

d Jerem. 25.15. Objáw. 16.19.

e Psalm 116. 15.

f 2 Tess. 1. 7.

g Joel. 3. 13.

Rozdział XV.

Siedm Anjołow májących śiedm plag ostátecznych. 2. Morze szkláne, y zwyćiezcę nád bestyą. 3. ktorzy śpiewáli ná cześć Báránkowi. 6. á śiedm Anjołow odebráło śiedm czász gniewu Bożego.

1 P Otym widźiał drugi cud ná niebie wielki y dźiwny: to jest, śiedm Anjołow májących śiedm plag ostátecznych; iż przez nie skończony jest gniew Boży. 2 Y widźiałem jákoby morze szkláne zmieszáne z ogniem; á te co zwyćięstwo otrzymáli nád oną bestyą / y nád obrázem jey / y nád piątnem / y

nád

nád liczbą imienia jey/ stojące nád morzem śklánym/ májąc Cytry Boże: 3 ✣ A śpiewáli pieśń Mojżeszá sługi Bożego/ y pieśń Báránkowę/ mowiąc ; Wielkie a y dźiwne są spráwy twoje PAnie Boże Wszechmogący: spráwiedliwe y prawdźiwe są drogi twoje/ o Krolu Swiętych ! 4 ✣ Ktoż by śię ćiebie nie bał PAnie/ y nie wielbił Jmienia twego ? Gdyżeś sam Swięty / gdyż wszyscy narodowie przyjdą y kłániáć śię będą przed obliczem twojim / że śię okazáły spráwiedliwe sądy twoje.

a Psalm 111.2. y 139.14. b Jerem 10. 7.

5 A Potymem widźiał/ á oto otworzony był Kośćioł przybytku 6 świádectwá ná niebie. ✣ Y wyszło z Kośćiołá śiedm onych Anjołow / májących śiedm plag / obleczonych płotnem czystym y świetnym/ y przepásánych ná pierśiách 7 złotymi pásy. ✣ A jedno ze czworgá zwierząt / dáło śiedmi Anjołom śiedm czász złotych/ pełnych gniewu Bogá żywiącego ná wieki wiekow. 8 ✣ Y nápełniony jest Kośćioł dymem od chwały Bożey y od mocy jego: á nie mogł nikt wniść do Kośćiołá/ áż śię skończyły śiedm plag onych śiedmi Anjołow.

Rozdział XVI.

Siedm Anjołow wylali śiedm czász gniewu Bożego sobie zwierzonych, zá ktorych wlaniem rozmajite śię plági ná świećie wszczęły. 18. Ku pośrzodkowi niezbożnych. 19. y wielkiego miástá obywátelow.

1 Y Słyszałem głos wielki z Kośćiołá/ mowiący śiedmi Anjołom ; Jdźćie/ á wylejćie śiedm czász zápálczywośći Bożey ná źiemię. 2 ✣ Y wyszedł pierwszy *Anjoł*, á wylał czászę swoję ná źiemię : y wyrzućił śię zły y szkodliwy wrzod ná ludźie/ ktorzy mieli piątno Bestyey ; y ná te ktorzy śię kłaniáli 3 obrázowi jey. ✣ Y wylał wtory Anjoł czászę swoję ná morze/ y stáło śię jákoby krew umárłego : á káżda 4 duszá żywa zdechłá w morzu. ✣ Y wylał trzeći Anjoł czászę swoję ná rzeki y źrzodłá wod ; y obróćiły śię 5 w krew. ✣ Y słyszałem Anjołá wod mowiącego ; Spráwiedliwyś jest PAnie/ ktoryś Jest/ y ktoryś Był/ 6 y Swięty/ żeś te rozsądził. ✣ Ponieważ krew Swiętych y Prorokow wylewáli/ dałeś im też krew pić : bo 7 *tego* są godni. ✣ Y słyszałem drugiego od ołtarzá mowiącego : Zájiste PAnie Boże Wszechmogący/ prawdźiwe y strászliwe są sądy twoje. 8 ✣ Potym czwarty Anjoł wylał czászę swoję ná słońce; y dano mu *moc* trá-9 pić ludźie gorącośćią ogniá. ✣ Y byli upaleni ludźie gorącośćią wielką/ y bluźnili Jmię Bogá/ ktory ma moc nád tymi plágámi ; wszákże nie pokutowáli/ áby mu 10 chwałę dáli. ✣ Tedy wylał piąty Anjoł czászę swoję ná stolicę Bestyey : y stáło śię krolestwo jey záćmione/ y żwáli język swoje od bole-11 śći. ✣ Y bluźnili Bogá niebieskiego dla boleśći swojich/ y dla wrzodow swojich: wszákże nie pokutowáli z uczynkow swojich. 12 ✣ Y wylał szosty Anjoł czászę swoję ná onę wielką rzekę Eufrátes : y wyschłá wodá jey / áby zgotowáná byłá drogá 13 krolom od Wschodu słońcá. ✣ Y widźiałem z ust Smokowych / y z ust Bestyey/ y z ust fałszywego Proroká trzy niečzyste duchy *wychodzące*, 14 podobne Żábam. ✣ Abowiem są duchy dyabelskie czyniące cudá/ ktorzy wychodzą do krolow źiemie/ y ná wszystek okrąg świátá/ áby je zgromádźili ná wojnę/ ná on wielki 15 dźień Bogá Wszechmogącego. ✣ Oto idę jáko a złodźiey: Błogosłáwiony ktory czuje y strzeże szat swojich/ áby nie chodźił nágo/ y nie widźiano sromoty jego. 16 ✣ Y zgromádźił je ná miejsce/ ktore zowią po Zydowsku Armágeddon. 17 ✣ Tedy wylał śiodmy Anjoł czászę swoję ná powietrze: Y wyszedł głos wielki z Kośćiołá niebieskiego od stolice/ mowiący ; Stáło śię. 18 ✣ Y stáły śię głosy y gromy/ y łyskáwice ; y stáło śię wielkie trzęśienie źiemie/ jákiego *nigdy* nie było jáko są ludźie ná źiemi / trzęśienia źiemie ták wiel-19 kiego. ✣ Y stáło śię ono miásto wielkie ná trzy częśći *rozerwáne*: Y miástá narodow upádły; y Bábilon on wielki przyszedł ná pámięć przed

a Mátt 24.44. Luka. 12.39. 1 Tess. 5. 2. 2 Piotr 3. 10.

h Jerem 25.15.

20 obliczem Bożym/ áby mu dał b kielich winá zápálczywośći gniewu swojego. ✠ Y wszystkie wyspy ućiekły/ y gory nie są ználezione. 21 ✠ Y wielki grad jáko cetnarowy zpadł z niebá ná ludźie : y bluźnili ludźie Bogá/ dla plagi grádu; iż plagá jego byłá bárzo wielka.

Rozdział XVII.

Opisuje ono wielką nierządnicę. 2. z ktorą Krolowie Ziemscy nierząd płodzą. 6. A tá śie upiłá krwią świętych. 7. Y bestya ktorą ją nośi Tájemnicę obojgá. 12. y zginienie. 14. Náostátek zwyćięstwo Báránkowe.

1 Y Przyszedł jeden z śiedmi Anjołow ktorzy mieli śiedm czasz/ y rzekł do mnie mowiąc mi : Chodź/ okażęć osądzenie oney wielkiey wszetecznice/ktora śiedźi nád wodámi wielkimi: 2 ✠ Z ktorą wszeteczeństwo płodźili krolowie źiemie/ y upili śię winem wszeteczeństwá jey obywátele źiemie. 3 ✠ Y odniosł mię ná puszczą w duchu. Y widźiałem niewiástę śiedzącą ná szárłatnoczerwoney Bestyey / pełney imion bluźnierstwá / ktora miáłá śiedm głow y dźieśięć rogow. 4 ✠ A oná niewiástá przyobleczona byłá w purpurę y w szárłat/ y uzłocona złotem y drogim kámieniem/ y perłámi/ májąc kubek złoty w ręce swey pełen obrzydliwośći y nieczystośći wszeteczeństwá swego. 5 ✠ A ná czele jey było imię nápisáne; Tájemnicá/ Bábilon wielki/ mátká wszeteczeństw y obrzydliwośći źiemie. 6 ✠ Y widźiałem niewiástę one pijáną krwią świętych/ y krwią męczennikow JEzusowych. A widząc ją/ dźiwowałem śię wielkim podźiwieniem.

7 Y Rzekł mi Anjoł : Czemuż śię dźiwujesz? Ja tobie powiem tájemnicę tey niewiásty/ y bestyey ktora ją nośi/ ktora ma śiedm głow 8 y dźieśięć rogow. ✠ Bestya ktorąś widźiał/ byłá/ á nie jest/ á ma wystąpić z przepáśći/ á iść ná zginienie : y zádźiwują śię mieszkájący ná źiemi/ (ktorych imioná nie są nápisáne w księgách żywotá od záłożenia świátá) widząc Bestyą ktora byłá/ á nie jest; á przećię jest. 9 ✠ Tuć jest rozum májący mądrość. Tá śiedm głow/ są śiedm gor/ ná 10 ktorych tá niewiástá śiedźi; ✠ A krolow jest śiedm. Pięć ich upádło/ á jeden jest; inszy jeszcze nie przyszedł: y gdy przydźie/ ná máły czás muśi 11 trwáć. ✠ A bestya ktora byłá á nie jest/ toć jest ten osmy/ á jest z onych 12 śiedmi/ á idźie ná zginienie. ✠ A dźieśięć rogow ktoreś widźiał/ jest dźieśięć krolow / ktorzy krolestwá jeszcze nie wźięli; ále wezmą moc jáko krolowie/ ná jedne godźinę z 13 bestyą. ✠ Ci ráde jedne máją y moc/ y zwierzchność swoję bestyey po14 dádzą. ✠ Ci z Báránkiem walczyć będą/ á Báránek je zwyćięży : bo jest a PAnem Pánow/ y Krolem krolow/ y ktorzy są z nim/ powo15 łáni/ y wybráni/ y wierni. ✠ Y rzekł mi ; Wody ktoreś widźiał gdźie wszetecznicá śiedźi/ są ludźie y zá16 stępy/ y narody/ y języki. ✠ A dźieśięć rogow/ ktoreś widźiał ná bestyey/ ći w nienawiśći mieć będą wszetecznicę: y uczynią ją spustoszoną y nágą/ y ćiáło jey będą jeść/ á 17 sáme ogniem spalą. ✠ Abowiem Bog podał do serc ich/ áby czynili wolą jego/ á czynili jednomyślnie/ y dáli krolestwo swoje bestyey/ ážby 18 śię wypełniły słowá Boże. ✠ A niewiástá ktorąś widźiał/ jest miásto ono wielkie/ ktore ma krolestwo nád krolmi źiemie.

a 1 Tym. 6. 15. Objáw 19.16.

Rozdział XVIII.

Prętkie y strászne Bábilonu zginienie pokazáne. 11. Y nárzekánie nád nim kupcow ktorzy śię z pompy y z zbytku jego bogáćili. 20. A rádość y wesele wybránych Bożych z ták spráwiedliwey pomsty Bożey nád niezbożnymi.

1 A Potymem widźiał drugiego Anjołá zstępującego z niebá/ májącego moc wielką : y oświećiłá 2 śię źiemiá od chwały jego. ✠ Y záwołał potężnie głosem wielkim mowiąc ; Upadł a upadł Bábilon on wielki/ y stał śię przybytkiem/ czártow/ b y mieszkániem wszelkiego duchá nieczystego ; y mieszkániem wszelkiego ptástwá nieczystego y

a Izái. 21. 9. Jerem. 51. 8. Objáw 14. 8. b Izái. 13.21. y 34.14 Jerem. 50.39.

3 przemierzłego! ✣ Iż z win zápálczywośći wszetecżeństwá jego piły wszystkie narody: á krolowie źiemie wszetecżeństwo z nim płodźili; y kupcy źiemscy z zbytecżney rostoszy jego zbogátnieli.

4 Y Słyszałem inszy głos z niebá mowiący; Wynidźćie z niego c ludu moj/ ábyśćie nie byli ucżestnikámi grzechow jego/ á izbyśćie nie wźięli z plag jego.

c Izái. 48.20. y 52.11 Jerem 51.45. Zách. 2.6.

5 ✣ Abowiem dośięgły grzechy jego áż do niebá/ y wspomniał Bog ná niepráwośći jego.

6 ✣ Oddajćież mu jáko on dawał wam; á w dwoj násob oddajćie mu według ucżynkow jego: w kubku ktory *wam* nálewał/ nálejćie mu w dwoj násob.

7 ✣ Jáko śię wiele chlubił y roskoszował/ ták mu wiele dajćie mąk y smętku: bo mowi w sercu swojim; Siedzę *jáko* d krolowá/ á nie jestem wdowa/ y smętku nie ujrzę.

d Izái. 47.8.

8 ✣ Przetoż w jeden dźień przydą plagi jego/ śmierć/ y smętek/ y głod/ y ogniem będźie spalony: bo mocny *jest* PAn Bog ktory go osądźi.

9 ✣ Y będą go płákáć/ y nárzekáć nád nim będą krolowie źiemie/ ktorzy z nim wszetecżeństwo płodźili/ y roskoszowáli/ gdy ujrzą dym zápalenia jego/

10 ✣ Z dáleká stojąc dla bojáźni męki jego y mowiąc; Biádá/ biádá/ miásto ono wielkie Bábilon/ miásto ono mocne! iż w jedney godźinie przyszedł sąd twoj.

11 ✣ Do tego y kupcy źiemscy płákáć będą/ y nárzekáć nád nim: przeto iż towáry ich żaden więcey kupowáć nie będźie:

12 ✣ Towáru złotá y srebrá/ y kámienia drogiego/ y pereł/ y lnu ćienkiego/ y purpury/ y jedwabiu/ y szárłatu/ y wszelkiego drzewá Tyinowego/ y wszelkiego nacżynia słoniowego/ y wszelkiego nacżynia z drzewá nakosztownieyszego/ y z miedźi/ y z żelázá/ y z mármoru:

13 ✣ Y cynámonu/ y kádzenia/ y máśći/ y kádźidłá/ y winá/ y oliwy/ y mąki cżystey/ y pszenice/ y bydłá/ y owiec/ y koni/ y wozow/ y niewolnikow/ y dusz ludzkich.

14 ✣ Y owoce pożądliwośći duszè twojey odeszły od ćiebie/ y wszystkie rzecży tłuste y świetne odeszły od ćiebie: á tych rzecży już więcey nie znajdźiesz.

15 ✣ A ći kupcy ktorzy tym kupczyli y tym śię zbogáćili/ z dáleká stać będą dla bojáźni męki jego/ płácząc y nárzekájąc;

16 ✣ A mowiąc: Biádá/ biádá; miásto ono wielkie/ ktore było oblecżone w bisior/ y w purpurę/ y w szárłat/ y uzłocone złotem/ y kámieniem drogim/ y perłámi: gdyż w jedney godźinie zginęło ták wielkie bogáctwo!

17 ✣ Y wszelki sternik/ y wszystko mnostwo ludu ktore jest ná okręćie/ y żeglarze/ y ktorzykolwiek ná morzu pożytku szukáją/ z dáleká stáná.

18 ✣ Y záwołáją widząc dym zápalenia jego/ mowiąc; Ktoreż *miásto było* podobne temu miástu wielkiemu?

19 ✣ A miecąc proch ná głowy swoje/ wołáć będą płácząc/ y smęcąc śię y mowiąc: Biádá/ biádá; miásto ono wielkie/ w ktorym zbogátnieli wszyscy/ ktorzy mieli okręty ná morzu zdostátkow jego; iż jedney godźiny zpustoszáło!

20 ✣ Rozráduj śię nád nim niebo/ y święći Apostołowie/ y Prorocy: bo śię pomśćił *krzywdy* wászey Bog nád nim!

21 Y Podniosł jeden Anjoł mocny kámień jákoby młyński wielki/ y wrzućił *go* w morze mowiąc: Tákim pędem wrzucony będźie Bábilon/ miásto ono wielkie; y już więcey nie będźie ználeźiony.

22 ✣ Y głos cytrystow/ y śpiewakow/ y piszczkow/ y trębáczow więcey w tobie słyszány nie będźie; y żaden rzemieśnik wszelkiego rzemiesłá nie znajdźie śię więcey w tobie; y grzmot młyná nie będźie więcey słyszány w tobie:

23 ✣ Y świátłość świéce nie będźie śię więcey świećiłá w tobie: y głos oblubieńcá y oblubienice nie będźie więcey słyszány w tobie: iż kupcy twoji byli wielcy pánowie źiemscy/ iż czárámi twojimi byli zwiedźieni wszyscy narodowie.

24 ✣ Y w nim ználázłá śię krew Prorokow y świętych/ y wszystkich ktorzy są pobići ná źiemi.

ROZDZIAŁ XIX.

Obywátele niebiescy chwalą Bogá, iż się zemśćił krwie swojch wiernych nád wszetecżnicą. 7. A iż wesele swojim przygotował. 9. Błogosłáwieni ná to wesele wezwáni. 10. Anjoł cżći Bo-

Boskiey przyjmowáć nie chćiał. 11. Krol krolow mu śię pokazał. 19. Bitwe ztoczono. 20. w ktorey bestya jest pojimána. 21. y w jezioro ogniste wrzucona.

1 PO tymem słyszał głos wielkiego ludu ná niebie/ mowiacego; Hálleluja: Zbáwienie/ y chwałá y cześć/ y moc PAnu Bogu nászemu. 2 ♣ Bo prawdźiwe y spráwiedliwe sa sady jego: iż osadźił wszetecznice one wielka/ ktora káźiłá ziemie wszeteczeństwem swojim/ y pomśćił 3 śie krwie slug swojich z reki jey. ♣ Y rzekli powtore; Hálleluja. A dym jey a wstepował ná wieki wiekow. 4 ♣ Y upádli dwádźieśćiá y czterej stárcy/ y czworo zwierzat/ á pokłonili śie Bogu śiedzacemu ná stolicy/ mowiac; Amen/ Hálleluja. ♣ 5 Tedy wyszedł głos z stolice/ mowiacy; Chwalćie Bogá nászego wszyscy sludzy jego/ y ktorzy śie go bojićie/ y 6 máli/ y wielcy. ♣ Y słyszałem głos jáko ludu wielkiego/ y jáko głos wiela wod/ y jáko głos mocnych gromoch/ mowiacych; Hálleluja. Yż ujał krolestwo PAN Bog 7 Wszechmogacy. ♣ Weselmy śie y rádujmy śie/ á dajmy mu chwałe: bo przyszło wesele Báránkowe/ á małżonká jego nágotowáłá śie. ♣ 8 Y dano jey/ áby śie oblekłá w biśior czysty y świetny: abowiem biśior sa uspráwiedliwienia świetych. 9 ♣ Y rzekł mi: Nápisz: Błogosłáwieni ktorzy b sa wezwáni ná wieczerza weselá Báránkowego. Y rzekł mi; Te słowá Boże sa prawdźiwe. 10 ♣ Y upadłem do nog jego/ ábym śie mu pokłonił. Ale mi rzekł; Pátrz ábyś tego nieczynił. bom jest społ-sługá twoj y bráći twojey ktorzy mája świádectwo JEzusowe. Bogu śie kłániaj. Abowiem świádectwo JEzusowe/ jest Duch proroctwá.

a Izái. 34.10.

b Mátt 22. 2. Objáw 14.13.

11 Y Widźiałem niebo otworzone; á oto koń biały: á tego ktory śiedźiał ná nim/ zwano Wiernym y Prawdźiwym/ á sadźi w spráwiedliwośći y walczy. 12 ♣ A oczy je° były jáko płomień ogniá: á ná głowie je° wiele koron/ y miał Jmie nápisáne/ ktorego nikt nie zna tylko on sam. 13 ♣ A przyodźiany był szátá omoczona we krwi: á Jmie je° zowia Słowo Boże. 14 ♣ A wojská ktore sa ná niebie/ szły zá nim ná koniách białych/ obleczone lnem ćienkim białym y czystym. 15 ♣ A z ust jego wychodźił miecz ostry; áby nim bił narody. Abowiem on je rzadźić bedźie laską c żelázna: á on tłoczyć bedźie práśe d winá zápálczywośći y gniewu Bogá Wszechmogacego. 16 ♣ A ma ná szácie y ná biodrách swojich Jmie nápisáne; KROL e Krolow y PAN Pánow. 17 ♣ Y widźiałem jednego Anjołá stojacego w słońcu/ y wołájacego głosem wielkim/ mowiac wszystkim ptakom látájacym po pośrzodku niebá; Chodźćie y zgromadźćie śie ná wieczerza wielkiego Bogá: 18 ♣ Abyśćie jedli ćiáłá krolow/ y ćiáłá hetmánow/ y ćiáłá mocárzow/ y ćiáłá koni y śiedzacych ná nich/ y ćiáłá wszystkich wolnych y niewolnikow/ y máłych y wielkich.

c Psálm 2. 9.

d Izái. 63. 3.

e 1 Tym 6. 15. Objáw 17.14.

19 Y Widźiałem bestya/ y krole źiemskie/ y wojská ich zebráne/ áby stoczyli bitwe z śiedzacym ná koniu y z wojskiem jego. 20 ♣ Ale pojimána jest bestya/ á z nia fałszywy on Prorok: ktory czynił cudá przed nia/ ktorymi zwodźił te ktorzy przyjeli piatno bestyey/ y ktorzy śie kłaniáli obrázowi jey. Ci obá wrzuceni sa żywo do jeziorá ognistego/ gárájacego śiárka. 21 ♣ A drudzy pobići sa mieczem/ tego ktory śiedźiał ná koniu/ wychodzacym z ust jego: á wszyscy ptacy násyceni sa ćiáły ich.

ROZDZIAŁ XX.

Anjoł szátáná zwiazał ná tyśiac lat. 8. Ktory po rozwiazániu Gogá y Mágogá, co jest tájemnic y otworzyste nieprzyjaćiuły przećiwko świetym pobudza; dla ich pomstá Boża powśćiaga. 12. Sad Boży nád żywymi y umárłymi wykonány.

1 Y Widźiałem Anjołá zstepujacego z niebá/ májacego klucz od przepáśći/ y łáńcuch wielki w rece swojey. 2 ♣ Y uchwyćił smoká wezá onego stárego/ ktory jest dyabeł y szátan; y zwiazał go ná ty-

3 śiąc lat ; ✠ Y wrzucił go w przepáść/ y zámknął go/ y zápieczętował z wierzchu nád nim/ áby nie zwodźił więcey narodow/ áżby śie wypełniły tyśiąc lat : á potym muśi być rozwiązány ná máły czás.

4 Y Widźiałem stolice ; á uśiedli ná nich/ y dány im jest sąd : y dusze pościnánych dla świádectwá JEzusowego/ y dla słowá Bożego/ y ktorzy śie nie kłaniáli bestyey áni obrázowi jey/ y nie przyjęli piątná jey ná czołá swoje : y ożyli/ y krolowáli z CHrystusem tyśiąc lat. 5 ✠ A inszy z umárłych nie ożyli/ áżby śie skończyły tyśiąc lat. Toć jest pierwsze zmartwychwstánie. 6 ✠ Błogosłáwiony y święty/ ktory ma część w pierwszym zmartwychwstániu. *Abowiem* nád tymi wtora śmierć mocy nie ma : ále będą kápłánámi Bożymi y CHrystusowymi ; y będą z nim krolowáć tyśiąc lat.

7 A Gdy śie skończą tyśiąc lat / będźie rozwiązány szátan z ćiemnice swojey : 8 ✠ Y wynidźie áby zwodźił narody/ ktore są ná czterech węgłách źiemie Gogá a y Mágogá/ áby je zgromádźił do bitwy/ ktorych liczbá *jest* jáko piasek morski. 9 ✠ Y wstąpili ná szerokość źiemie/ y obtoczyli oboz świętych/ y miásto umiłowáne. ✠ Ale zstąpił ogień od Bogá z niebá/ y pożárł je. ✠ 10 A dyabeł ktory je zwodźił/ wrzucony jest w jezioro ogniá y śiárki/ gdźie *jest* oná bestya / y fałszywy prorok : y będą męczeni we dnie y w nocy ná wieki wiekow.

11 Y Widźiałem stolicę wielką białą/ y śiedzącego ná niey: przed ktorego obliczem ućiekłá y niebo y źiemiá ; á miejsce im nie jest ználezione. 12 ✠ Y widźiałem umárłe wielkie y máłe stojące przed obliczności Bożą/ á kśięgi otworzone są : y druga kśięgá tákże otworzona jest/to jest *kśięga* b żywotá. Y sądzeni są umárli według tego jáko nápisano było w onych kśięgách/ *to jest* według uczynkow ich. 13 ✠ Y wydáło morze umárłe ktorzy w nim byli / tákże śmierć y piekło wydáli umárłe ktorzy w nich byli : y byli sądzeni káżdy według uczynkow swojich. 14 ✠ A śmierć y piekło wrzuceni są w jezioro ogniste. Táć jest wtora śmierć. 15 ✠ A ktory śie nie ználazł nápisány w kśięgách żywotá/ wrzucony jest w jezioro ogniste.

a Ezech 38. 2.

b 2 Moj 32. 32. Filipp. 4. 3. Objaw 3. 5. y 21. 27

ROZDZIAŁ XXI.

Widzenie nowego Jeruzalem z niebá zstępującego. 12. Y jego budowánie. 19. drogimi kámieńmi ozdobione. 21. ktorego Kośćiołem, jest Báránek. 23. á świátłośćią, chwałá Boża.

1 P Otym em widźiał niebo nowe a y źiemię nową. Abowiem pierwsze niebo y pierwsza źiemiá przeminęłá / á morzá już *więcey* nie 2 było. ✠ A ja Jan widźiałem ono święte miásto Jeruzalem nowe/ zstępujące z niebá od Bogá zgotowáne/ jáko oblubienicę ubráną mężowi swemu. 3 ✠ Y słyszałem głos wielki z niebá mowiący ; Oto przybytek Boży z ludźmi/ y będźie mieszkał z nimi ; á oni będą ludem jego/ á sam Bog będźie z nimi *będąc* Bogiem ich. 4 ✠ Y otrze Bog wszelką b łzę z oczu ich : á śmierći więcey nie będźie/ áni smętku/ áni krzyku/ áni boleśći nie będźie : ábowiem pierwsze rzeczy pominęły. 5 ✠ Y rzekł ten ktory śiedźiał ná stolicy; Oto wszystko c nowe czynię. Y rzekł mi : Nápisz ; bo te słowá są wierne y prawdźiwe. 6 ✠ Y rzekł mi : Stáło śię. Jam jest d Alfá y Omegá ; początek y koniec. Ja prágnącemu dam dármo ze źrzodłá wody żywey. 7 ✠ Kto zwyćięży/ odźiedźiczy wszystko: y będę mu Bogiem/ á on mi będźie synem. 8 ✠ Lecz bojáźliwym/ y niewiernym/ y obmierzłym/ y mężobojcom/ y wszetecznikom/ y czárownikom/ y báłwochwálcom/ y wszystkim kłamcom/ część ich *dána będźie* w jezierze gorájącym ogniem y śiárką. Táć jest śmierć wtora.

9 T Edy przyszedł do mnie jeden z onych śiedmi Anjołow/ ktorzy mieli śiedm czasz nápełnionych śiedmią plag ostátecznych ; y mowił ze mną/ y rzekł ; Chodź *sam*, Okażęć oblubienicę/ máłżonkę Báránkowę. 10 ✠ Y zániosł mię w duchu

a Izái. 65. 17. y 66. 22 2 Piotr 3. 13.

b Izái. 25. 8. Objáw 7. 17.

c Izái. 43 19. 2 Kor. 5. 17.

d Objáw 1. 8. y 22. 13

ná gorę wielką y wysoką: y okazał mi miásto wielkie/ ono święte Jeruzalem zstępujące z niebá od Bo-
11 gá: ✠ Májące chwałę Bożą; ktorego świátłość podobna *byłá* kámieniowi nakosztownieyszemu/ jáko kámieniowi Jáspisowi/ ná kształt
12 krysztáłu przezroczystemu: ✠ Y májące mur wielki y wysoki: májące bram dwánaśćie. ✠ A ná onych bramách/ dwánaśćie Anjołow/ y imioná nápisáne; ktore są dwánaśćie pokoleń synow Izráelskich. ✠
13 Od Wschodu bramy trzy: od Połnocy bramy trzy: od Południá brámy trzy: od Zachodu bramy trzy. ✠
14 A mur miástá miał gruntow dwánaśćie: á ná nich dwánaśćie imion dwunastu Apostołow Báránko-
15 wych. ✠ A ten co mowił ze mną/ miał trzćinę złotą/ áby zmierzył miásto y bramy jego/ y mur jego. ✠
16 A położenie miástá onego/ jest czworográniáste; á długość jego táka jest/ jáko y szerokość. Y pomierzono miásto ono trzćiną/ ná dwánaśćie tyśiecy stájan: A długość y szero-
17 kość y wysokość jego/ rowne są. ✠ Y zmierzył mur jego ná sto czterdźieśći cztery łokćie/ miáry człowieczey/
18 ktora jest *miárą* Anjołowa. ✠ A było budowánie muru jego z Jáspisu. A sámo miásto było złoto czy-
19 ste/ podobne szkłu czystemu. ✠ A grunty muru miástá/ ozdobione *były* wszelkim kámieniem drogim. Pierwszy grunt był Jáspis: Wtory Száfir: Trzeći Chálcedon: Czwarty
20 Szmárágd: ✠ Piaty Sárdonix: Szosty Sárdyusz: Siodmy Chrysolit: Osmy Beryllus: Dźiewiąty Topázyus. Dźieśiąty Chrysoprás: Jedenasty Hiácynt: Dwu-
21 nasty Ametyst. ✠ A dwánaśćie bram *jest* dwánaśćie pereł: á káżda bramá byłá z jedney perły: á rynek miástá/ złoto czyste jáko szkło prze-
22 zroczyste. ✠ Alem Kośćiołá nie widźiał w nim: ábowiem PAn Bog Wszechmogący jest Kośćiołem jeo/
23 y Báránek. ✠ A nie potrzebuje to miásto e słońcá áni kśiężycá / áby świećiły w nim: ábowiem chwałá Boża oświećiłá je; á świecą jego
24 jest Báránek. ✠ A narodowie/ ktorzy

g Izái. 60.19.

będą zbáwieni/ będą chodźili f w świetle jego: á Krolowie źiemscy chwałę y cześć swoję do niego przy-
25 nioszą. ✠ A bramy jego nie będą g zámknione we dnie: ábowiem tám
26 nocy nie będźie. ✠ Y wniosą do nie-
27 go chwałę y cześć narodow. ✠ Y nie wnidźie do niego nic nieczystego/ y czyniącego obrzydliwość y kłamstwo: tylko ći/ ktorzy są nápisáni w kśięgách żywotá h Báránkowych.

f Izái. 60. 3. g Izái. 60.12. h 2 Moj 32.12. Filipp. 4. 3. Objáw 3. 5. y 20.12

ROZDZIAŁ XXII.

Rzeká wody żywey. 2. Drzewo żywotá. 6. Anjoł mowiący o prędkim przyśćiu PAńskim. 10. Zápłátá ktorą odda PAn dobrym y złym. 18. Przestrogá o tych Kśięgách.

1 Y Ukazał mi rzekę czystą wody żywotá/ jásną jáko krysztal/ wychodzącą z stolice Bożey y Bá-
2 ránkowey. ✠ A w pośrzod rynku jego y z obu stron rzeki/ *było* drzewo żywotá/ przynoszące owoc dwánaśćioráki; ná káżdy miesiąc wydawájące owoc swoj: á liśćie jego *słu-*
3 *żyło* ku uzdrowieniu Pogánow. ✠ Y nie będźie więcey żadne przeklęctwo: Ale stolicá Boża y Báránkowa w nim będźie; á słudzy jego słu-
4 żyć mu będą. ✠ Y pátrzyć będą ná oblicze jego: á Imię jego ná czołách ich *będźie.* ✠ Y nocy tám a nie bę-
5 dźie: y nie będą potrzebowáć świece y świátłośći słoneczney; Bo je PAn Bog oświeca/ y krolowáć będą ná wieki wiekow.

a Izái. 60.19. Objáw 12.23.

6 Y Rzekł mi; Te słowá wierne są y prawdźiwe. A PAn Bog świętych Prorokow posłał Anjołá swe°/ áby okazał sługom swym co śię ma
7 stáć w rychle. ✠ Oto przychodzę rychło: Błogosłáwiony ktory záchowywa słowá proroctwá kśiąg tych.
8 ✠ A ja Jan/ widźiałem y słyszałem te rzeczy. A gdym słyszał y widźiał/ upádłem/ ábym śię pokłonił przed nogámi Anjołá onego ktory mi to pokázował. ✠ Ale mi *on* rzekł: Pátrz
9 ábyś tego nie *czynił*: bom jest spółsługá twoj y bráci twojey Prorokow/ y tych co chowája słowá kśiąg
10 tych. Bogu śię kłániaj. ✠ Potym mi rzekł; Nie pieczętuj słow Proro-

ctwá ksiag tych: Abowiem czás blisko jest. 11 ♣ Kto szkodzi niech jeszcze szkodzi: á kto jest plugáwy/ niech jeszcze będzie plugáwszy: á kto jest spráwiedliwy/ niech sie jeszcze uspráwiedliwi: á kto święty/ niech jeszcze będzie poświecony. 12 ♣ A oto przychodzę rychło: á zapłátá mojá jest ze mną/ ábym oddał káżdemu według uczynkow jego. 13 ♣ Jam jest Alfá c y Omegá; początek y koniec/ pierwszy y ostáteczny. 14 ♣ Błogosłáwieni ktorzy czynia Przykazánia jego: áby mieli práwo do drzewá żywotá; y áby weszli bramámi do miástá. 15 ♣ A ná dworze będą psi/ y czárownicy/ y wszetecznicy/ y mężoboycy/ y báłwochwálcy/ y káżdy ktory miłuje y czyni kłamstwo. 16 ♣ Ja JEzus posłałem Anjołá mojego/ áby wam świadczył o tych *rzeczách* we zborzech. Jam jest korzeń d y rodzaj on Dawidow/ gwiazdá jásna y poránna. 17 ♣ A Duch y Oblubienicá mowia; Przydź! A kto słyszy/ niech rzecze; Przydź! A kto prágnie/ niech e przydzie. A kto chce/ niech bierze wodę żywotá dármo. 11 [sic] ♣ A oświadczam sie káżdemu słucháiacemu słow proroctwá ksiag tych: Jesliby kto f przydał do tego/ przyda mu też Bog plag opisánych w tych księgách. 19 ♣ A jesliby kto ujął z słow ksiag Proroctwá tego/ odejmie też Bog częśc jego z ksiag żywotá/ y z miástá świetego/ y z tych *rzeczy* ktore sa nápisáne w tych księgách. 20 ♣ *Ták* mowi ten ktory świádectwo dawa o tych rzeczách: Záiste przyde rychło/ Amen. Y owszem przydź PAnie JEzusie! 21 Łaská PANA nászego JEzusá CHrystusá *niech będzie* z wámi wszystkimi/ Amen.

b Rzym. 2. 6.
c Ezái. 41. 8. y 44. 6. y 48. 12. Objáw. 1. 8. y 21. 6.
d Ezái. 11. 1. Objáw. 5. 5.
e Ezái. 55. 1.
f 5 Moj. 4. 2. y 12. 32. Przyp. 30. 6.

K O N I E C.

REJESTR EWANGELEY
y Lekcey, ktore śię czytáją w Niedźiele y Uroczyste Swiętá.

W Niedźiele I. Adwent.
Ewáng. Mátt. 21. 1. 9.
Lekcya. Rzym. 13. 11. 13.
W Niedźiele II. Adwent.
Ewáng. Luk. 21. 25. 33.
Lekcya. Rzym. 15. 4. 13.
W Niedźiele III. Adwent.
Ewáng. Mátt. 11. 2. 15.
Lekcya. 1 Kor. 4. 1. 5.
W Niedźiele IV. Adwent.
Ewáng. Jan. 1. 19. 28.
Lekcya. Filip. 4. 4. 7.
W dźień Bożego Národzenia.
Ewáng. Luk. 2. 1. 20.
Lekcya. Tytus. 2. 11. 14.
W dźień S. Szczepaná.
Ewáng. Mátt. 23. 34. 39.
Lekcya. Dźieje. 6. 8. 15. y 7. 51. 60.
W dźień S. Janá.
Ewáng. Jan. 21. 19. 24.
Lekcya. Tytus. 3. 4. 7.
W Niedźiele po B. Národzeniu.
Ewáng. Luk. 2. 33. 40.
Lekcya. Gálát. 4. 1. 7.
W dźień Nowego Látá.
Ewáng. Luk. 2. 21. 22.
Lekcya. Gálát. 3. 23. 29.
W Niedź. po Nowym Lećie.
Ewáng. Mátt. 2. 13. 23.
Lekcya. Dźieje. 13. 42. 52.
W dźień Trzech Krolow.
Ewáng. Mátt. 2. 1. 12.
Lekcya. Rzym. 15. 14. 22.
W Niedź. I. po Trzech Krol.
Ewáng. Luk. 2. 41. 52.
Lekcya. Rzym. 12. 1. 5.
W Niedź. II. po Trzech Krol.
Ewáng. Jan. 2. 1. 11.
Lekcya. Rzym. 12. 9. 16.
W Niedź. III. po Trzech Krol.
Ewáng. Mátt. 8. 1. 13.
Lekcya. Rzym. 12. 17. 21.
W Niedź. IV. po Trzech Krol.
Ewáng. Mátt. 8. 23. 27.
Lekcya. Rzym. 13. 8. 10.
W Niedź. V. po Trzech Krol.
Ewáng. Mátt. 13. 24. 30.
Lekcya. Kolosś. 3. 12. 17.
W Niedź. VI. po Trzech Krol.
Ewáng. Mátt. 11. 25. 30.
Lekcya. 1 Kor. 1. 26. 31.
W Niedź. Stározapustna.
Ewáng. Mátt. 23. 1. 16.
Lekcya. 1 Kor. 9. 24. y 10. 5.
W Niedź. Mięsopustna.
Ewáng. Luk. 8. 4. 15.
Lekcya. 2 Kor. 11. 19. y 12. 9.
W Niedź. Zapustna.
Ewáng. Luk. 18. 31. 43.
Lekcya. 1 Kor. 13. 1. 13.
W Niedź. I. w Post. A. Invocavit.
Ewáng. Mátt. 4. 1. 11.
Lekcya. 2 Kor. 6. 1. 10.
W Niedź. II. Reminiscere.
Ewáng. Mátt. 15. 21. 28.
Lekcya. 1 Tessál. 4. 1. 8.
W Niedź. III Oculi.
Ewáng. Luk. 11. 14. 28.
Lekcya. Efez. 5. 1. 9.
W Niedź. IV. Lætare.
Ewáng. Jan. 6. 1. 15.
Lekcya. Gálát. 4. 21. 31.
W Niedź. V. Judica.
Ewáng. Jan. 8. 46. 59.
Lekcya. Zyd. 9. 11. 15.
W Niedź. VI. Palmarum.
Ewáng. Mátt. 21. 1. 17.
Lekcya. Filip. 2. 5. 11.
W Wielki Czwartek.
Lekcya. 1 Kor. 11. 23. 32.
Ewáng. Jan. 13. 1. 15.
W Wielki Piątek.
Ewáng. Jan. 18. y 12. rozdź.
Abo Pássya ze 4. Ewángelistow.
Lekcya. Psalm 22. cáły.
Ná Wielkanoc.
Ewáng. Márek. 16. 1. 7.
Lekcya. 1 Koryn. 5. 7. 8.
W Poniedź. Wielkonocny.
Ewáng. Luk. 24. 13. 35.
Lekcya. Dźiej. 10. 34. 41.

We Wtorek Wielkonocny.
Ewáng. Luk. 24. 36. 47.
Lekcya. Dźiej. 13. 26. 41.
W Niedź. I po Wielkieynocy.
A. Quasimodogeniti.
Ewáng. Jan. 20. 12. 24.
Lekcya. 1 Jan. 5. 4. 10.
W Niedź. II. Misericordias.
Ewáng. Jan. 10. 11. 16.
Lekcya. 1 Piotr. 2. 18. 25.
W Niedź. III. Jubilate.
Ewáng. Jan. 16. 16. 23.
Lekcya. 1 Piotr. 2. 11. 17.
W Niedź. IV. Cantate.
Ewáng. Jan. 16. 5. 15.
Lekcya. Jákub. 1. 17. 21.
W Niedź. V. Rogationum.
Ewáng. Jan. 16. 23. 30.
Lekcya. Jákub. 1. 22. 27.
W dźień B. Wstąpienia.
Ewáng. Márek. 16. 14. 20.
Lekcya. Dźiej. 1. 1. 11.
W Niedź. po Wniebowst. Exaudi.
Ewáng. Jan. 15. 26. y 16. 4.
Lekcya. 1 Piotr. 4. 8. 11.
W Swiątki.
Ewáng. Jan. 14. 23. 31.
Lekcya. Dźiej. 2. 1. 13.
W Poniedź. Swiątecżny.
Ewáng. Jan. 3. 16. 21.
Lekcya. Dźiej. 10. 42. 48.
We Wtorek Swiątecżny.
Ewáng. Jan. 10. 1. 10.
Lekcya. Dźiej. 8. 14. 17.
W dźień Troyce S.
Ewáng. Jan. 3. 1. 15.
Lekcya. Rzym. 11. 33. 36.
W Niedź. I po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 16. 19. 31.
Lekcya. 1 Jan. 4. 16. 21.
W Niedź. II. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 14. 16. 24.
Lekcya. 1 Jan. 3. 13. 18.
W Niedź. III. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 15. 1. 10.
Lekcya. 1 Piotr. 5. 6. 11.
W Niedź. IV. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 6. 36. 42.
Lekcya. Rzym. 8. 18. 23.
W niedź. V. po S. Troycy.
Ewáng. Luc. 5. 1. 11.
Lekcya. 1 Piotr. 3. 8. 15.
W Niedź. VI. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 5. 20. 26.
Lekcya. Rzym. 6. 3. 11.

W niedź. VII. po S. Troycy.
Ewáng. Márek. 8. 1. 9.
Lekcya. Rzym. 6. 16. 23.
W Niedź. VIII. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 7. 15. 23.
Lekcya. Rzym. 8. 12. 17.
W Niedź. IX. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 16. 1. 9.
Lekcya. 1 Koryn. 10. 6. 13.
W Niedź. X. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 19. 41. 48.
Lekcya. 1 Kor. 12. 1. 11.
W Niedź. XI. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 18. 9. 14.
Lekcya. 1 Kor. 15. 1. 10.
W Niedź. XII. po S. Troycy.
Ewáng. Márek. 7. 31. 37.
Lekcya. 2 Kor. 3. 4. 11.
W Niedź. XIII. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 10. 23. 37.
Lekcya. Gálát. 3. 15. 22.
W Niedź. XIV. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 17. 11. 19.
Lekcya. Gálát. 5. 16. 24.
W Niedź. XV. po Troycy.
Ewáng. Mátt. 6. 24. 34.
Lekcya. Gálát. 5. 25. y 6. 10.
W Niedź. XVI. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 7. 11. 17.
Lekcya. Efez. 3. 13. 21.
W Niedź. XVII. po S. Troycy.
Ewáng. Luk. 14. 1. 11.
Lekcya. Efez. 4. 1. 6.
W Niedź. XVIII. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 22. 34. 46.
Lekcya. 1 Kor. 1. 4. 9.
W Niedź. XIX. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 9. 1. 8.
Lekcya. Efez. 4. 22. 28.
W Niedź. XX. po S Troycy.
Ewáng. Mátt. 22. 1. 14.
Lekcya. Efez. 5. 15. 21.
W Niedź. XXI. po S. Troycy.
Ewáng. Jan. 4. 46. 54.
Lekcya. Efez. 6. 10. 17.
W Niedź. XXII. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 18. 23. 35.
Lekcya. Filip. 1. 3. 11.
W Niedź. XXIII. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 22. 15. 22.
Lekcya. Filip. 3. 17. 22.
W Niedź. XXIV. po S. Troycy.
Ewáng. Mátt. 9. 18. 26.
Lekcya. Koloss. 1. 3. 14.

W Niedź-

W Niedź. XXV. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 24. 15. 28.
Lekcya. 1 Tessál. 4. 13. 18.
W Niedź. XXVI. po S. Trojcy.
Ewáng. Mátt. 25. 31. 46.
Lekcya. 2 Piotr. 3. 3. 13.
W Niedź. XXVII. po Trojcy.
Ewáng. Luk. 19. 1. 10.
Lekcya. 2 Kor. 6. 14. 18.

W PAMIATKI SWIETYCH.

W dźień S. Andrzejá.
Ewáng. Mátt. 4. 18. 22.
Lekcya. Rzym. 10. 10. 18.
W dźień S. Thomaszá.
Ewáng. Jan. 20. 24. 29.
Lekcya. Efez. 1. 3. 6.
W dźień Młodźiankow.
Ewáng. Mátt. 2. 13. 18.
Lekcya. Objáw. 14. 1. 6.
W dźień Náwroc. S. Páwłá.
Ewáng. Mátt. 19. 27. 30.
Lekcya. Dźieje. 9. 1. 22.
W dźień Oczyść. P. Máryey.
Ewáng. Luk. 2. 22. 33.
Lekcya. Málách. 3. 1. 4.
W dźień S. Máćiejá.
Ewáng. Mátt. 11. 25. 30.
Lekcya. Dźieje. 1. 25. 26.
W dźień Zwiást. P. Máryey.
Ewáng. Luk. 1. 26. 39.
Lekcya. Zyd. 2. 14. 18.
W dźień S. Márká.
Ewáng. Luk. 18. 24. 30.
Lekcya. 2 Tym. 4. 6. 8.
W dźień S. Filippá y Jákubá.
Ewáng. Jan. 14. 1. 15.
Lekcya. Efez. 2. 19. 22.
W dźień Bożego Ciáłá.
Ewáng. Jan. 6. 47. 71.
W dźień S. Janá Chrzćićielá.
Ewáng. Luk. 2. 57. 80.
Lekcya. Izáiá. 40. 1. 5.

W dźień S. Piotrá y Páwłá.
Ewáng. Mátt. 16. 13. 20.
Lekcya. Dźiej. 12. 1. 11.
W dźień Náwiedź. P. Máryey.
Ewáng. Luk. 1. 39. 56.
Lekcya. Pieśń Sálom. rozdź. 2.
W dźień Rozesłáńcow.
Ewáng. Mátt. 10. 1. 17.
W dźień Máryey Mágdáleny.
Ewáng. Luk. 7. 36. 50.
Lekcya. 1 Tym. 1. 15. 17.
W dźień S. Jákubá.
Ewáng. Mátt. 20. 20. 24.
Lekcya. Rzym. 8. 28. 39.
W dźień S. Piotrá w okowách.
Ewáng. Dźiej. 12. 1. 25.
Lekcya. 1 Piotr. 4. 12. 19.
W dźień Przemienienia PAńskiego.
Ewáng. Mátt. 17. 1. 9.
Lekcya. 2 Piotr. 1. 12. 18.
W dźień S. Wáwrzyńcá.
Ewáng. Jan. 12. 24. 26.
Lekcya. 2 Koryn. 9. 6. 10.
W dźień S. Bártłomiejá.
Ewáng. Luk. 22. 24. 30.
Lekcya. 2 Kor. 4. 7. 10.
W dźień Národz. P. Máryey.
Ewáng. Mátt. 1. 1. 17.
W dźień Zćięćia S. Janá.
Ewáng. Márk. 6. 17. 29.
Lekcya. Zyd. 11. 36. 40.
W dźień S. Mátteuszá.
Ewáng. Mátt. 9. 9. 13.
Lekcya. Efez. 4. 7. 13.
W dźień S. Michałá.
Ewáng. Mátt. 18. 1. 11.
Lekcya. Objáw. 12. 7. 12.
W dźień S. Lukaszá.
Ewáng. Luka. 10. 1. 13.
Lekcya. 1 Korynt. 3. 9. 22.
W dźień S. Symoná Judy.
Ewáng. Jan. 15. 17. 21.
Lekcya. 1 Piotr. 1. 3. 9.
W dźień wszystkich Swietych.
Ewáng. Mátt. 5. 1. 12.
Lekcya. Objáw. 7. 2. 12.
W dźień S. Marćiná y Mikołájá.
Ewáng. Luk. 12. 35. 40.
W dźień S. Kátárzyny.
Ewáng. Mátt. 25. 1. 13.
Lekcya. 2 Kor. 10. 17. y 11. 3.

Koniec Rejestru.

PAS-

PASSYA

Abo

HISTORYA o MECE, SMIERCI, y Pogrzebie PANA náſzego JEZVSA CHRYSTVSA ze wſzyſtkich czterech Ewángeliſtow porządnie zebrána.

PRzed a Swietym Wielkonocnym / widzac JEzus iż przyßłá godźiná jego / áby przeßedł z tego świátá do Ojcá/ umiłowawßy ſwoje ktorzy byli ná świećie/ áż do końcá umiłował je. b Rzekł *tedy* do uczniow ſwojich ; Wiećie iż po dwu dniách bedźie Wielkanoc/ á Syn człowieczy bedźie wydány/ áby był ukrzyżowány. c Tedy śie zebráli w Ráde Przedniejßy Kápłáni y Fáryzeußowie/ d y Náuczeni w piśmie y Stárßy ludu/ do dworu Nawyżßego Kápłáná/ ktorego zwano Káifaß. Y náradzáli śie jákoby JEzusá zdrádą poimáli y zábili. Lecz mowili ; Nie w Swieto : áby nie był rozruch miedzy ludem. e Bo śie bali ludu. f Y mowili ; Coż czynimy? Abowiem ten człowiek wiele cudow czyni. A jeſli go ták zániechamy/ wßyſcy weń uwierzą ; y przydą Rzymiánie / á wezmą *nam* to miejſce náße y lud. A jeden z nich Káifaß/ bedąc Nawyżßym Kápłánem onego roku/ rzekł im ; Wy nic nie wiećie : Ani myślićie/ iż nam jeſt pożytecżno/ żeby jeden człowiek umárł zá lud / á żeby wßyſtek ten narod nie zginął. A tegoć nie mowił ſam od śiebie ; ále bedąc Nawyżßym Kápłánem roku onego proroktował ; Iż JEzus miał umrzeć zá on narod : A nie tylko zá on narod/ ále żeby też ſyny Boże rozprone/ w jedno zgromádźił. Od onego tedy dniá rádźili śie społem áby go zábili.

TEdy g JEzus ßoſtego dniá przed Wielkanocą/ przyßedł do Betániey/ kedy był Łázarz ten ktory był umárł / ktorego on wzbudźił od umárłych. h A gdy był w Betániey w domu Symoná trędowátego/ i támże mu ſpráwili wieczerzą / á Martá poſługowáłá : á Łázarz był jednym z onych / ktorzy z nim społem u ſtołu śiedźieli. A Márya wźiawßy funt máśći ßpikánárdowey bárzo drogiey / k ztłukßy ſłojek álábáſtrowy/ wyláłá ją ná głowę jego l gdy śiedźiał u ſtołu/ m *y* námázáłá nogi JEzuſowe / y utárłá włoſámi ſwojimi nogi jego ; y nápełniony był on dom wonnośćią *oney* máśći. Co widząc uczniowie jego / rozgniewáli śię / mowiąc ; Y ná coż tá utrátá? n Tedy rzekł jeden z uczniow jego / Iudaß *ſyn* Symoná Iſkáryoty / ktory go miał wydáć ; Przecżże tey máśći nie przedano zá trzy ſtá großy / á nie dano ubogim? A to mowił / nie iżby miał pieczą o ubogich / ále iż był złodźiejem / y mießek miał / á cokolwiek włożono / nośił. Tedy rzekł JEzus : Zániechaj jey. o Przecż że śię przykrzyćie tey niewieśćie? Dobry záprawdę uczynek uczyniłá przećiwko mnie. p Záwżdy bowiem ubogie maćie z ſobą / kiedykolwiek chcećie / możećie im dobrze czynić : ále mnie nie záwżdy mieć bedźiećie. Oná co mogłá to uczyniłá ; uprzedźiłá áby ćiáło moje pomázáłá ku pogrzebowi. Záprawdę powiádam wam ; Gdźiekolwiek kazána bedźie tá Ewángelia po wßyſtkim świećie / y to co oná uczyniłá / powiádano bedźie ná pámiątkę jey. q Y wſtąpił ßátan w Iudaßá / ktorego zwano Iſkáryotem / ktory był z liczby dwunaśći. *Ten* tedy

a *Jan.* 13. 1.
b *Mát.* 26. 1.
c *Jan.* 11.47.
d *Mát* 26. 3.
e *Luk.* 22. 2.
f *Jan.* 11.47.
g *Jan.* 12. 1.
h *Mát* 26. 6.
i *Jan.* 12. 2.
k *Már.* 14. 3.
l *Mát.* 26. 7.
m *Jan.* 12. 3.
n *Jan.* 12. 4.
o *Mát.* 26.10.
p *Márk.* 14. 7.
q *Luka.* 22. 3.

odßed=

odszedszy / zmowił się z Przedniejszymi Kápłanámi y z Przełożonymi/jákoby go im wydał / r y rzekł im ; Co mi chcecie dáć / á ja go wam wydam : s A oni usłyszawszy urádowáli się / y obiecáli mu dáć pieniądze. t Y umowili się z nim : u Y odważyli mu trzydzieśći srebrnikow. x Y obiecał. y A od tąd szukał czásu sposobnego / z áby im go wydał bez rozruchu.

GEdy przyszedł dźień Przásnikow/ ktorego miał być Báránek zábity. a Y przystąpili uczniowie do JEzusá/ mowiąc mu ; Gdźież chcesz żec nágotujemy/ ábyś jadł Báránká? b Y posłał Piotrá y Janá/mowiąc ; Poszedszy nágotujćie nam Báránká/ ábyśmy jedli. Oto gdy do miástá wchodźić będźiećie / potka się z wámi c człowiek niosący dzban wody ; idźćież zá nim do domu do ktorego wnidźie / á rzeczćie gospodarzowi domu onego ; e Kazałći Náuczyćiel powiedźieć; Czás moj blisko jest / u ciebie jeść będę Báránká z uczniámi mojimi : f Gdźie jest gospodá / kedybym jadł Báránká z uczniámi mojimi ? A on wam ukaże sálę wielką usłáną / y gotową ; támże nágotujćie. g Y odeszli uczniowie jego/ y przyszli do miástá / y ználeźli ták jáko im był powiedźiał ; y nágotowáli Báránká. A gdy był wieczor / przyszedł ze dwiemánaśćie. h A gdy przyszłá godźiná / uśiadł zá stoł y dwánaśćie Apostołow z nim / y rzekł do nich ; Żądájąc żądałem tego Báránká jeść z wámi pierwey niżbym ćierpiał. Boć wam powiádam / że go wiecey jeść nie będę / áż się wypełni w krolestwie Bożym : A wźiąwszy kielich / y podźiękowawszy / rzekł ; Weźmićie to/ á podźielćie miedzy się. i A gdy byłá wieczerza / (á dyabeł już był wrzućił w serce Judaszá / syná Symonowego/ Iskáryoty / áby go wydał.) Wiedząc JEzus: iż wszystko Oćiec podał do rąk jego / á iż od Bogá wyszedł / y do Bogá idźie : Wstał od wieczerzy / y złożył száty ; á wźiąwszy prześćierádło/ przepásał się. Potym nalał wody do miednice/y począł nogi umywáć uczniom / y ućieráć prześćierádłem ktorym był przepásány. Tedy przyszedł do Symoná Piotrá. A on mu rzekł ; PAnie / y tyż mnie masz nogi umywáć ? Odpowiedźiał JEzus / y rzekł mu ; Co Ja czynię / ty nie wiesz teraz / ále się potym dowiesz. Rzekł mu Piotr ; Nie będźiesz ty no: mojich umywał ná wieki. Odpowiedźiał mu JEzus ; Jeśli ćię nie umyję / nie będźiesz miał czástki ze mną. Tedy mu rzekł Symon Piotr ; PANIE/ nie tylko nogi moje/ ále y ręce y głowę. Rzekł mu JEzus ; Ktoć jest umyty/ nie potrzebuje jedno áby nogi umył/ bo czysty jest wszystek : y wy jesteśćie czystymi / ále nie wszyscy. Abowiem wiedźiał ktory go miał wydáć ; dla tegoż rzekł ; Nie wszyscyśćie czystymi. Gdy tedy umył nogi ich / y wźiął száty swoje / uśiadszy záśię zá stoł/ rzekł im ; Wiećież com wam uczynił? Wy mię názywaćie Náuczyćielem y PAnem/ á dobrze mowićie / bomci jest nim : Ponieważem Ja tedy umył nogi wásze/ PAN y Náuczyćiel / y wyśćie powinni jedni drugim nogi umywáć. Abowiem dałem wam przykład/ ábyśćie jákom Ja wam uczynił/ y wy czynili. Záprawdę záprawdę powiádam wam ; Nie jest sługá więtszy nád páná swego ; áni poseł jest więtszy / nád onego ktory go posłał. Jeśliż to wiećie / błogosłáwieni jesteśćie jeśli to uczynićie. Nie o wszystkichći was mowię / Jać wiem ktorem obrał : Ale żeby się wypełniło pismo ; Ktory je ze mną chleb / podniosł przećiwko mnie piętę swoję. Terázći wam powiádam przed tym niż się to stánie/ ábyśćie gdy się to stánie / uwierzyli żem Ja jest.

TO gdy rzekł JEzus/ zátrwożył się w duchu / á oświadczájąc się rzekł : k Oto ręká tego / co mię wydawa / ze mną jest zá stołem. l Záprawdę záprawdę wam powiádam ; Iż jeden z was wyda mię m ktory je ze mną. n A zásmućiwszy się bárzo uczniowie / ogladáli po sobie / wątpiąc o kimby to mowił. p Y poczęli mowić do niego káżdy z nich q z osobná : Azażem ja jest PAnie ? A drugi : Azaż ja ? Lecz on odpowiádájąc rzekł im ; Jeden ze dwunaśći ktory ze mną macza r rękę w miśie. Syn ći człowieczy idźie jáko s postánowiono t y nápisano o nim : ále biádá człowiekowi temu / przez ktorego Syn

r Mátt. 26.15. s Már. 14.11. t Luká 22. 5. u Mát. 26.15. x Luk. 22. 6. y Mát. 26.15. z Luk. 21. 6. a Mátt 26.17. b Luk. 21. 8. c Már. 14.18. d Luk. 12 10. e Mát. 26.18. f Luk. 22.11. g Már. 14.16. h Luka. 22.14. i Janá. 13. 2.

k Luka. 22.21. l Jan. 13.21. m Már. 14.18. n Mát. 26.22. o Jan. 13.22. p Mát. 26.22. q Már. 14.19. r Mát. 26.23. s Luk. 22.22. t Mátt 26.24.

człowieczy będzie wydány; dobrze by mu było áby śie był ten człowiek nie národźił. u A odpowiádájac Judasz ktory go wydawał/ rzekł: Izali mi ja jest Mistrzu? Mowi mu; Tyś powiedźiał. x A był jeden z uczniow jego/ ktory śie był położył ná łonie JEzusowym/ ten ktorego miłował JEzus. Przetoż ná tego skinął Symon Piotr/ áby śie wypytał ktoryby to był o ktorym mowił. A on położywszy śie ná piersiách JEzusowych/ rzekł mu; PAnie/ ktoryż to jest? Odpowiedźiał JEzus; Ten jest/ ktoremu Ja omoczywszy sztuczkę chlebá podam. A omoczywszy sztuczkę chlebá dał Judaszowi/ synowi Symoná/ Jszkáryotowi. A záraz po oney sztuczce chlebá/ wstąpił weń szátan. Tedy mu rzekł JEzus; Co czynisz/ czyń rychło. A tego żaden nie zrozumiał z społ-śiedzących ná co mu to rzekł. Abowiem niektorzy mniemáli/ gdyż Judasz miał mieszek/ iż mu rzekł JEzus; Nákup czego nam potrzebá ná Swięto: ábo iżby co dał ubogim. Tedy on wźiąwszy onę sztuczkę chlebá/ zá rázem wyszedł. A noc byłá.

A Gdy wyszedł rzekł JEzus; Teraz jest uwielbiony Syn człowieczy/ á BOG uwielbiony jest w nim. A ponieważ BOG uwielbiony jest w nim/ tedy go też BOG uwielbi sam w sobie/ y wnetże uwielbi go. Synaczkowie/ jeszcze máluczko jestem z wámi. Będźiećie mię szukáć/ ále jákom rzekł Zydom; Gdźie Ja idę/ wy przyść nie możećie: Ták y wam teraz powiádam. Przykazánie nowe dawam wam/ ábyśćie śię społecznie miłowáli: Jákom y Ja was umiłował/ ábyśćie śię y wy społecznie miłowáli. Z tądci poznáją wszyscy/ żeśćie uczniámi mojimi/ jeśli miłość mieć będźiećie jedni przećiwko drugim. y A gdy oni jedli/ Wźiąwszy JEzus chleb/ á pobłogosłáwiwszy/ łamał/ y dał uczniom/ y rzekł; Bierzćie/ jedzćie/ to jest ćiáło moje/ z ktore śię zá was dawa/ to czyńćie ná pámiątkę moję. a Tákże wźiąwszy y kielich/ b gdy było po wieczerzy/ c y podźiękowawszy/ dał im mowiąc; Pijćie z tego wszyscy. d Y pili z tego wszyscy. Y rzekł im: To jest krew mojá Nowego Testámentu/ e ktora śię zá was f y zá wielu wylewa g ná odpuszczenie grzechow. To czyńćie ilekroć pić będźiećie ná pámiątkę moję. h Záprawdę powiádam wam; Iż nie będę więcey pił i od tąd z tego rodzáju winney máćice/ áż do dniá onego/ gdy go będę pił z wámi nowy w krolestwie Ojcá mego.

A c záśpiewawszy pieśń l y wyszedszy/ szedł według zwyczáju ná gorę Oliwną: á szli zá nim y uczniowie jego. m Tedy im rzekł JEzus: n Oto przydźie godźiná/ owszem już przyszłá/ że śię rozproszyćie káżdy do swego/ á mnie sámego zostáwićie: lecz nie jestem sam/ bo Oćiec jest ze mną. o Wszyscy wy zgorszyćie śię ze mnie tey nocy. Abowiem nápisano: Uderzę Pásterzá/ y będą rozproszone owce trzody. A gdy z martwych wstánę/ poprzedzę was do Gálilejey. A odpowiádájac Piotr rzekł mu: Choćby śię wszyscy zgorszyli z ćiebie/ ja śię nigdy nie zgorszę o Y rzekł PAN: Symonie/ Symonie: oto szátan wyprośił was/ áby was odwiewał jáko pszenicę. Alem Ja prośił zá tobą/ áby nie ustáłá wiárá twojá: A ty niekiedy náwroćiwszy śię/ utwirdzaj bráćia twoje. A on mu rzekł: PAnie/ gotowem z tobą iść y do więźienia/ y ná śmierć: q Duszę moję zá ćię położę. Odpowiedźiał mu JEzus: Duszę twoję zá mię położysz? r Záprawdę powiádam tobie: Iż dźiś tey nocy/ pierwey niż dwá kroć kur záp ieje/ trzy kroć śię mnie záprzysz s że mię nie znasz. t Ale on tym więcey mowił; Bym z tobą miał y umrzeć/ nie záprzę śię ćiebie. u Tákże y wszyscy uczniowie mowili. x Y rzekł im: Gdym was posyłał bez mieszká/ y bez táistry/ y bez botow/ izali wam czego nie dostawáło? A oni rzekli: Niczego. Tedy im rzekł: Ale teraz kto ma mieszek/ niech go weźmie/ tákże y táistrę. A kto nie ma mieczá/ niech przeda suknią swoję/ á kupi go. Abowiem powiádam wam: Iż śię jeszcze muśi to co nápisano wypełnić ná mnie/ miánowićie: Iż z złoczyńcámi policzony jest. Bo te rzeczy ktore świadczą o mnie/ koniec biorą. Ale oni rzekli:

Marginalia: u Mátt. 26.25. x Janá. 13.23. y Mát. 26.26. z Luka 22.19. a Már. 14.23. b Luk. 22.20. c Mátt. 26.27. d Már. 14.23. e Luk. 21.20. f Márk 14.24. g Mát. 26.28. h Már. 14.25. i Mátt. 26.29. k Mát. 26.30. l Luk. 22.39. m Mát. 26.31. n Jana 16.32. o Mát. 26.31. p Luka. 22.31. q Janá. 13.37. r Már. 14.30. s Luk. 22.34. t Márk 14.31. u Mátt. 26.35. x Luk. 22.35.

kli : PAnie oto tu dwá miecze. A on im rzekł : Dosyć jest.

TEdy y przyszedł JEzus z z uczniámi swojimi a ná miejsce ktore zwano Getsemáne / przez potok Cedron / gdźie był ogrod / do ktorego on wszedł y uczniowie jego. A wiedźiał y Judasz ktory go wydawał/ono miesce. Bo śie tám czesto zchadzał JEzus z uczniámi swojimi. b A gdy przyszedł ná ono miesce / c rzekł uczniom : Siedźcie tu / áż odszedszy / bede śie tám modlił. d Modlcie śie / ábyśćie nie weszli w pokuszenie. e A wziawszy z soba Piotrá / y dwu synow Zebedeuszowych f Jákubá y Janá / pocżał śie lekáć y bárzo teskńić. g Tedy im rzekł JEzus : Smetna jest duszá mojá áż do śmierći. Zostańćiesz tu / á czujćie ze mna. h A sam oddálił śie od nich / jákoby ná ćiśnienie kámieniem : á kleknawszy ná koláná / i padł ná źiemie k ná oblicze swoje modlac śie y mowiac ; Ojcże moj / jesli mozna / niech mie ten kielich minie. Y rzekł ; Abbá Ojcże / wszystko tobie jest mozno / przenieś ode mnie ten kielich : Wszákze nie co Ja chce / ále co ty / l niech śie stánie. A wstawszy od modlitwy / przyszedł do uczniow / o ználazł je spiace od smetku / m y rzekł Piotrowi ; Symonie / spisz ? n Tákześćie nie mogli przez jedne godźine czuć ze mna ? Czujćiesz / á modlćie śie / ábyśćie nie weszli w pokuszenie. Duch ći jest ochotny / ále ćiáło mdłe. Záśie powtore odszedszy / modlił śie mowiac ; Ojcże moj / jesli mie nie może ten kielich minać / tylko ábym go pił / niech śie stánie wola twojá. o A wroćiwszy śie / ználazł je záśie spiace : (Bo oczy ich były obciazone) A niewiedźieli coby mu odpowiedźieć mieli. p A zániechawszy ich / znowu odszedł / y modlił śie po trzećie tez słowá mowiac. q Y ukazał mu śie Anjoł z niebá pośiłájacy go. Ale bedac w boju / gorliwiey śie modlił. A był pot jego jáko krople krwie / zćiekájace ná źiemie. r Y przyszedł po trzećie / y rzekł im : s Coż śpićie ? t Spićiez juz / y odpoczywajćie / Dospći ! u Oto śie przybliżyłá godźiná / á Syn człowieczy wydány bedźie w rece grzesznikow : Wstáńćie / á podźmy : o-

y Mát. 26.36. z Jan. 18. 1. a Mát. 26.36. Jan. 18. 1. b Luk. 22.40. c Mát. 26.36. d Luk. 22.40. e Mátt 26.37. f Már. 14.33. g Mát 26.38. h Luk. 22.41. i Már. 14.35. k Mátt 26.39. l Luká 22.42. m Már 14.37. n Mát. 26.40. o Már 14.40. p Mát. 26.44. q Luk. 22.43. r Már 14.41. s Luka 22.46. t Már. 14.41. u Mát 26.45.

to śie przybliżył ten ktory mie wydawa.

A Wnet gdy on jeszcze mowił / przyszedł Judasz ktory był jeden ze dwunaśći / á z nim wielka zgrájá z miecżmi y z kijmi od Przedniejszych Kápłánow x y Fáryzeuszow / y y od Náuczonych w piśmie y od Stárszych / z z sługámi / z láternámi / y z pochodniámi / y z broniámi : a A Judasz szedł przed nimi. b Tedy Jezus wiedzac wszystko co nań przyść miało / wyszedszy rzekł im : Kogo szukáćie ? Odpowiedźieli mu ; JEzusá Názáreńskiego. Rzekł im JEzus : Jam jest. A stał z nimi y Judasz ktory go wydawał. A skoro im rzekł / Jam jest ; postapili ná zad / y pádli ná źiemie. Tedy ich záśie spytał ; Kogo szukáćie ? A oni rzekli : JEzusá Názáreńskiego. Odpowiedźiał JEzus ; Powiedźiałem wam zem Ja jest. Jesli tedy mnie szukáćie / dopuśććiesz tym odejść ; áby śie wypełniły słowá ktore był powiedźiał : Nie ztráćiłem zadnego z tych ktoreś mi dał. c A ten ktory go wydawał dał im był znák / mowiac ; Ktoregokolwiek pocáłuje / tenći jest / zimajćiesz go / á wiedźćie ostroznie. A ták przyszedszy / zárázem przystapił do JEzusá y rzekł : d Badź pozdrowiony Mistrzu : y pocáłował go. Ale mu rzekł JEzus : Przyjaćielu / ná coś przyszedł ? e Judaszu / pocáłowániem wydawasz Syná człowieczego ? f Tedy przystapiwszy / rzućili rece ná JEzusá / y pojimáli go. g A widzac ći ktorzy przy nim byli co śie dźiać miáło / rzekli mu : PAnie / Mámyli bić mieczem ? h A oto jeden z tych ktorzy byli z JEzusem / i Symon Piotr / k wyćiagnał reke y dobył mieczá swego ; á uderzywszy sługe Nawyższego Kápłáná / ućiał mu ucho l jego práwe. A temu słudze imie było Málchus. m Ale JEzus odpowiádájac / rzekł : Zániechajćie áż poty. n Y rzekł Piotrowi ; o Obroć miecz twoj ná miejsce jego : Abowiem wszyscy ktorzy miecz biora / od mieczá vogina. p Izali nie mam pić kielichá tego / ktory mi dał Oćiec ? q Azaz mniemasz / zebym nie mogł teraz prośić Ojcá mego / á stáwiłby mi wiecey ni-

x Jan. 18. 3. y Már. 14.43. z Jan. 18. 3. a Luk. 22.47. b Jan. 18. 4. c Márk. 14.44. d Mátt. 26.49. e Luk. 22.48. f Mátt 26.50. g Luk. 22.49. h Mát 26.51. i Janá 18.10. k Mát. 26.51. l Janá. 18.10. m Luk 22.51. n Janá 18.11. o Mátt 26.52. p Janá. 18.11. q Mátt. 26.53.

zeli dwánaśćie wojsk Anjołow ? Ale jákoſzby śie wypełniły pismá ktore mowią/ iż śie ták muśi stáć. r A dotknąwszy śie uchá jego / uzdrowił go. s Oneyże godźiny mowił JEzus do oney zgráje / t y do onych ktorzy byli przyszli przećiwko niemu/do Przednieyszych Kápłanow/y do Przełożonych Kośćiołá y do Stárszych ; u Wyszliśćie jáko ná zbojcę / z mieczmi y z kijmi pojimáć mię. Ná káżdy dźień śiadałem u was ucząc w kośćiele/ á nie pojimáliśćie mię. x Ale ráć jest oná godźiná wászá / y moc ćiemnośći. y A to śie wszystko stáło / áby śie wypełniły pismá Prorockie. Tedy uczniowie wszyscy opuśćiwszy go/ ućiekli. z A jeden jákiś młodźieniec szedł zá nim przyodźiány prześćierádłem ná nágie ćiáło. Y uchwyćili go młodźieńcy. Ale on opuśćiwszy prześćierádło / nágo ućiekł od nich.

ROtá a tedy y Rotmistrz y słudzy Zydowscy pojimáli JEzusá / y związáli go. A wiedli go náprzod do Annaszá ; bo był świekier Káifaszow : A b Annasz odesłał go związánego / do Káifaszá/c ktory był Nawyższym Kápłánem roku onego. A Káifasz ten był ktory Zydom rádźił/ że pożyteczno jest áby jeden człowiek umárł zá lud. d A zeszli śie do niego wszyscy Przednieyszy Kápłáni y Stárszy/y Náuczeni w piśmie. e Y szedł zá JEzusem Symon Piotr z dáleká / g y drugi uczeń. A ten uczeń był znájomy Nawyższemu Kápłánowi ; y wszedł z JEzusem do dworu Nawyższego Kápłáná. Ale Piotr stał u drzwi ná dworze. Wyszedł tedy on drugi uczeń ktory był znájomy Nawyższemu kápłánowi / y mowił z odźwierną/ y wprowádźił tám Piotrá. h A wszedszy tám *Piotr* śiedźiał z sługámi áby ujrzał koniec. i Y rozniećili ogień w pośrzodku dworu/ k bo źimno było : l y uśiedli wespoł / m y grzali śie. Był też z nimi Piotr stojąc y grzejąc śie. n Y przyszłá jedná z dźiewek Nawyższego Kápłáná o odźwierna ; p á ujrzawszy Piotrá grzejącego śie / pojrzáłá náń y rzekłá ; q Izaliś y ty nie jest z uczniow tego człowieká ? r A on śie záprzał przed wszystkimi mowiąc s Niewiástó/ nie znam go / t y nie wiem co powiádasz. u A po máłey chwili/ x gdy wyszedł ná dwor do przyśionká / á kur zápiał ; y ujrzáłá go insza z dźiewká / a y rzekłá do tych co tám byli : y tenći był z tym JEzusem Názáreńskim. b Y drugi ujrzawszy go rzekł : Y tyś jest z nich. c Tedy śie powtore záprzał z przyśięgą *mowiąc* : d Człowiecze/ nie jestem ; e Nie znam tego człowieká. f A gdy wyszłá jákoby jedná godźiná / ktoś inszy twierdźił mowiąc ; Prawdźiwie y ten z nim był ; bo też jest Gálilejczyk. g Y ći co tám stali / rzekli : Prawdźiwie y tyś jest z nich/ to y mowá twojá ćiebie wydawa. h Rzekł mu też niektory z sług Kápłáná Nawyższego/ powinowáty onego / ktoremu był Piotr ućiął ucho : Izażem ja ćiebie nie widźiał w ogrodźie z nim ? i Tedy śie pocżął przeklináć y przyśięgáć / *mowiąc* : Nie znám tego człowieká. k A zátym záraz gdy on jeszcze mowił / kur zápiał l powtore. m A PAN obroćiwszy śie pojrzał ná Piotrá. Y wspomniał Piotr ná słowo PAńskie / jákomu był powiedźiał : Iż pierwey niż kur n dwá kroć zápieje / trzy kroć śie mnie záprzysz. o A wyszedszy precz / gorzko płakał.

A p ták Nawyższy Kápłan pytał JEzusá o jego ucznie / y o náukę jego odpowiedźiał mu JEzus ; Jam jáwnie mowił świátu : Jam záwsze uczył w bożnicy y w Kośćiele / gdźie śie zewsząd Zydowie zchadzáją/ á potájemnie nicem nie mowił : Coż mię pytasz ? Pytaj tych ktorzy słucháli com im mowił ; ćić oto wiedzą com Ja mowił. A gdy on to mowił / jeden z sług ktory tám stał / uderzył JEzusá w lica/ mowiąc ; Y tákże odpowiádasz Nawyższemu Kápłánowi ? Odpowiedźiał mu JEzus ; Jeslim źle rzekł/ daj świádectwo o złym ; á jesli dobrze/ przeczże mię bijesz ? q Lecz mężowie ktorzy wespełtrzymáli JEzusá / náśmiewáli śie z niego / bijąc go i á zákrywszy go/bili twarz jego : y pytáli go mowiąc : Prorokuj/ kto jest co ćię uderzył. Y wiele innych rzeczy bluźniąc mowili przećiwko niemu. r Tedy Przednieyszy Kápłáni/y Stárszy/y wszystká Rádá / szukáli fałszywego świádectwá

r Luk. 22.51. s Mát. 26.55. t Luk. 22.52. u Mát. 26.55. x Luk. 22.53. y Mát. 26.56. z Már. 14.51. a Jan. 18.12. b Jan. 18.24. c Janá 18.13. d Már. 14.53. e Janá. 18.15. f Már. 14.54. g Janá 18.15. h Mát. 26.58. i Luk. 22.55. k Jan. 18.18. l Luk. 22.55. m Janá 18.18. n Már 14.66. o Janá 18.17. p Már. 14.67. q Janá 18.17. r Mátt 26.70. s Luk. 22.57. t Mát. 26.70.

u Luk. 22.58. x Már. 14.68. y Mátt 26.71. z Már 1 9. a Mát 26.71. b Luk. 22.58. c Mát 26.72. d Luk. 22.58. e Mát. 26.72. f Luk. 22.59. g Mát 26.73. h Janá 18.26. i Mát 26.74. k Luk. 22.60. l Már 14.72. m Luk. 22.61. n Már. 14.72. o Mátt 26.75. p Jan. 18.19. q Luka. 22.63. r Mátt. 26.59.

przećiwko JEzusowi/ áby go ná śmierć wydáli: ále nie ználeźli. A choć wiele fałszywych świádkow przychodźiło/ przećię nie ználeźli. s Abowiem áczkolwiek wiele fałszywie świadczyli przećiwko niemu/ wszákże świádectwá ich nie były zgodne. t Aż náostátek wystąpiwszy dwáj fałszywi świádkowie rzekli: u Myśmy to słyszeli/ że mowił: x Mogę rozwálić/ y Ja rozwálę ten Kośćioł z Bożą ręką uczyniony/ á we trzech dniách inny nie ręką uczyniony zbuduję. Lecz y ták nie było zgodne świádectwo ich. Tedy stánąwszy w porządku Nawyższy Kápłan/ pytał JEzusá mowiąc: b Nic nie odpowiádasz? Coż to jest co ći przećiwko tobie świadczą? Lecz JEzus milczał c y nic nie odpowiedźiał. d A gdy było ráno/ weszli w rádę wszyscy Przedniejszy Kápłáni/ e y Náuczeni w piśmie/ f y Stárszy ludu/ przećiwko JEzusowi/ áby go zábili. g Y przywiedli go do Rády swojey/ mowiąc: Jesliś ty jest CHrystus/ powiedz nam? Y rzekł im: Choćbym wam powiedźiał/ nie uwierzyćie. A jeslibym też o co pytał/ nie odpowiećie mi/ áni mię wypuśćićie. h A odpowiádájąc Nawyższy Kápłan rzekł mu: Poprzyśięgam ćię przez Bogá żywego/ ábyś nam powiedźiał/ jesliś ty jest on CHrystus i Syn onego Bogá błogosłáwionego? k Rzekł mu JEzus: Tyś powiedźiał. l Y rzekli wszyscy: Tyś tedy jest on Syn Boży? A on rzekł do nich: Wy powiádaćie żem Ja jest: m wszákże powiádam wam: n Od tego czásu/ będźie Syn człowieczy śiedźiał ná práwicy mocy Bożey/ o y ujrzyćie Syná człowieczego śiedzącego ná práwicy mocy Bożey y przychodzącego z obłokámi Niebieskimi. Tedy Nawyższy Kápłan rozdárszy száty swoje rzekł: p Bluźnił: cóż jeszcze potrzebujemy świádkow? Otośćie teraz słyszeli bluźnierstwo jego: cóż śię wam zda? q A oni wszyscy r odpowiádájąc/ osądźili go/ y rzekli: Winien jest śmierći. s Y poczęli niektorzy nań pluwáć/ y zákrywáć oblicze jego// y policzkowáć go/ y mowić mu t Prorokuj nam CHrystuśie/ kto jest ten co ćię uderzył: u á słudzy go laskámi bili. x Tedy powstáwszy wszystko mnostwo ich/ y á związáwszy JEzusá zprowádźili go od Káifaszá ná Rátusz/ a y podáli go Pontskiemu Piłatowi Stárośćie.

TEdy Judasz ktory go był wydał/ widząc iż był osądzon/ żáłując tego, wroćił trzydźieśći srebrnikow Przedniejszym Kápłánom y Stárszym; mowiąc: Zgrzeszyłem wydawszy krew niewinną. A oni rzekli; Coż nam do tego? Ty ujrzysz. A porzućiwszy one srebrniki w Kośćiele/ odszedł ná stronę; odszedszy obieśił śię/ b y rozpukł śię ná poły/ y wypłynęły wszystkie wnętrzności jego. Y było to jáwno wszystkim mieszkájącym w Jeruzalem. c Ale Przedniejszy Kápłáni/ wźiąwszy one srebrniki/ mowili; Nie godźi śię ich kłáść do skárbu/ gdyż zápłátá jest krwie. A nárádźiwszy śię/ kupili zá nie rolą gárncarzowę ná pogrzeb gośćiom. Dla tego oná rola názwána jest rolą krwie/ áż do dniá dźiśiejszego. Tedy śię wypełniło co powiedźiano przez Jeremiaszá Proroká mowiącego; Y wźięli trzydźieśći srebrnikow zapłátę oszácowánego/ ktory był oszácowány od synow Izráelskich/ y dáli je zá rolą gárncárzowę/ jáko mi postánowił PAN.

Y d nie weszli sámi ná Ratusz/ áby śię nie zplugáwili/ ále áby pożywáli Báránká Wielkonocnego. Tedy wyszedł do nich Piłat y rzekł: Jákąż skárgę przynośićie przećiwko człowiekowi temu? Odpowiedźieli mu y rzekli: Być ten niebył złoczyńcą/ tedybyśmy go nie podáli. Y rzekł Piłat; Weźmićie go wy/ á według Zakonu wászego osądźcie go. Rzekli mu Zydowie: Nam śię nie godźi zábijáć nikogo: áby śię wypełniły słowá JEzusowe ktore powiedźiał/ oznájmując jáką śmierćią miał umrzeć. e Y poczęli nań skárżyć/ mowiąc: Tegośmy ználeźli iż odwraca lud/ y zákázuje dáni dawáć Cesárzowi: powiádájąc/ że on jest CHrystusem Krolem. f Tedy záśię wszedł Piłát ná Ratusz/ y záwołał JEzusá. g Y stał JEzus przed Stárostą/ y pytał go stárostá mowiąc: Tyżeś jest on Krol Zydowski? h odpowiedźiał mu JEzus: A sámże to od śiebie mowisz/ czyli inszy powiedźieli o mnie? Odpowiedźiał Piłat:

Azá-

s Már. 14.56. t Mátt. 26.60. u Már. 14.58. x Mát. 26.61. y Már. 14.58. z Mát. 26.61. a Már. 14.58. b Mát. 26.63. c Már. 14.61. d Mát. 27. 1. e Luk. 22.66. f Mát. 27. 1. g Luk. 22.66. h Mat. 26.63. i Már. 14.61. k Mát. 26.64. l Luk. 22.70. m Mát. 26.64. u Luk. 22.69. o Már. 14.62. p Mát. 26.65. q Mátt 14.64. r Mát. 26.66. s Már. 14.65. t Mát. 26.68. u Már. 14.65. x Luk. 23. 1. y Mát. 27. 2.

z Janá 18.28. a Mátt 27. 2. b Dźiej. 1. 18. c Mátt. 27. 6. d Janá. 18.28. e Luka. 23. 2. f Janá. 18.33. g Mátt 27.11. h Janá. 18.33.

Azasem ja Zyd? Narod twoj/y Przedniejszy Kápłáni podáli mi ćie: Cożeś wzdy uczynił? Odpowiedźiał JEzus: Krolestwo moje nie jest z tego świátá. Gdyby krolestwo moje z tego świátá było / wżdyćby mię słudzy moji bronili / ábym nie był wydány Zydom: Lecz teraz krolestwo moje nie jest z tąd. Tedy mu rzekł Piłat: Toś ty przećie jest Krol? Odpowiedźiał mu JEzus: Ty powiádasz żem Ja jest Krolem. Jam śię ná to národźił / y ná tom przyszedł ná świát/ábym świádectwo wydał prawdźie. Wszelki ktory jest z prawdy / słucha głosu mego. Rzekł mu Piłat: Coż jest prawdá? A to rzekszy / wyszedł záśię do Zydow/ y rzekł im: Ja w nim żadney winy nie znájduję. i Y skárżyli nań Przedniejszy Kápłáni y Stárszy o wiele rzeczy: Ale on nic nie odpowiedźiał. k Tedy go záśię pytał Piłat / mowiąc: Nic nie odpowiádasz? l Niesłyszysz? m Oto jáko wiele rzeczy przećiwko tobie świadczą? n Lecz mu JEzus nic odpowiedźiał y ná jedno słowo: ták iż śię Stárostá bárzo dźiwował. o Lecz śię oni bárziey śilili / mowiąc: Iż wzrusza lud / ucząc po wszystkiey Judskiey ziemi / począwszy od Gálilejey áż do tąd.

TEdy Piłat usłyszawszy o Gálilejey/ pytał jesliby był człowiekiem Gálilejskim? A gdy śię dowiedźiał/iż był z páństwá Herodowego / odesłał go do Herodá: ktory też w Jeruzalem był w one dni. A Herod ujrzawszy JEzusá / urádował śię bárzo. Bo go z dáwná prágnął widźieć: dla tego / iż wiele o nim słuchał / y spodźiewał śię iż miał ujrzeć jáki cud od niego uczyniony. Y pytał go wiela słow. Ale mu on nic nie odpowiádał. A Przedniejszy Kápłáni y Náuczeni w piśmie stáli / potężnie skárżąc nań. Ale wzgárdźiwszy nim Herod z żołnierstwem swym/ y náśmiawszy śię z niego / oblekł go w száte białą/y odesłał go záś do Piłatá. Y stáli śię sobie przyjaćiołmi Piłat z Herodem onegoż to dniá: bo sobie byli przed tym nieprzyjaćiołmi. A Piłat zwołáwszy Przedniejszych Kápłánow/ y Przełożonych/y ludu / rzekł do nich: Oddáliśćie mi tego człowieká / jákoby lud odwracał,á oto ja przed wámi py-

i Mátt 27.18. k Már 15. 4. l Mát 27.13. m Már 15. 4. n Mát. 27.14. o Luk. 23. 5.

tájąc go,żadney winy nie ználazłem w tym człowieku/ z tego o co nań skárżyćie. Ale áni Herod. Bom was odesłał do niego: A oto nic mu śię godnego śmierći nie stáło. Przetoż skárawszy / wypuszczę go. p A muśiał Stárostá wypuszczáć ludowi ná Swięto jednego więźniá / ktoregoby chćieli / q y o ktoregoby prośili. r Y mieli ná ten czás więźniá znácznego/ ktorego zwano Bárábbasz. s A ten Bárábbasz był zbojcá,t w więźieniu z tymi co rozruch czynią,u ktory był dla niejákiego rozruchu w mieśćie uczynionego y dla mężobojstwá wsádzony do więźienia. x Tedy lud głosem záwołáwszy / począł prośić / *żeby uczynił* ták jáko im záwżdy czyniwał. Ale Piłat,y gdy śię zebráli/rzekł do nich;z Jest u was ten zwyczaj / ábym wam jednego wypuśćił ná Wielkanoc: a ktoregoż chcećie ábym wam wypuśćił/Bárábbaszá/ álo JEzusá ktorego zowią CHrystusem / b tego Krolá Zydowskiego? c Wiedźiał bowiem iż go z nienawiśći wydáli Przedniejszy Kápłáni. d Ale Przedniejszy Kápłáni y Stárszy námowili lud / e y podburzyli lud áby prośili / áby im ráczey Bárábbaszá wypuśćił: f A JEzusá áby stráćili. g Tedy záwołał społem wszystek lud mowiąc; h Nie tego / ále Bárábbaszá. i A odpowiádájąc Piłat / rzekł im záśię; Coż tedy chcećie ábym uczynił k z JEzusem ktorego zowią CHrystusem / l ktorego názywaćie Krolem Zydowskim? m Ale oni záwołáli n wszyscy / o mowiąc; Ukrzyżuj / ukrzyżuj go! A on potrzećie rzekł do nich; Y coż wżdy ten złego uczynił? Zadney winy śmierći nie ználazłem w nim: Przetoż skárawszy / wypuszczę go. A oni przećie nálegáli głosy wielkimi / żądájąc áby był ukrzyżowány: y zmacniáły śię głosy ich y Przedniejszych Kápłánow.

TEdy p wźiął Piłat JEzusá/y ubiczował *go*. A żołnierze uplotszy koronę z ćiernia/włożyli ná głowę jego/ y płaszczem szárłatowym przyodźiali go: A mowili; Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski!y bili go lastámi. Y záśię wyszedł Piłat ná dwor / y rzekł im: Oto go wam wywiodę ná dwor / áby-

p Mátt. 27.15. q Már. 15. 6. r Mát 27.16. s Jan. 18.40. t Már 15. 7. u Luk. 23.19. x Mar. 15. 8. y Mát 27. 17. z Jan. 18. 39. a Mát 27.17. b Janá 18.39. c Már 15.10. d Mát. 27.20. e Már 15.11. f Mát 7.20. g Luk. 23.18. h Jan. 18.40. i Már 15.12. k Mát 27.22. l Már 15.12. m Luk 13.21. n Mát 27.22. o Luk. 22.21. p Jan. 19. 1.

ście wiedźieli / iż w nim żadney winy nie znáyduię.

TEdy JEzus wyßedł ná dwor niosąc onę ćierniową koronę / y on płaßcz ßárłatowy / y rzekł im *Piłat*; Oto człowiek! A gdy go ujrzeli Przedniejßy Kápłáni y sługi *ich*, záwołáli mowiąc; Ukrzyżuj / ukrzyżuj *go*! Rzekł im Piłat; Weźmićież go wy / á ukrzyżujćie; boć ja w nim żadney winy nie znáyduię. Odpowiedźieli mu Zydowie; My Zakon mamy / y według Zakonu náßego ma umrzeć; bo śię czynił Synem Bożym. A gdy Piłat usłyßał te słowá / bárźiey śię uląkł. Y wßedł záśię do Ratußá / y rzekł do JEzusá; Zkądżeś ty jest? Lecz mu JEzus nie dał odpowiedźi. Tedy mu rzekł Piłat; Nie mowiß ze mną? Niewieß iż mam moc ukrzyżowáć ćię / y mam moc wypuśćić ćię? Odpowiedźiał JEzus; Nie miałbyś żadney mocy náde mną / być nie byłá dána z gory. Przetoż / kto mię tobie wydał / więtßy grzech ma. Od tąd Piłat stárał śię o to / *jákoby* go wypuśćił. Lecz Zydowie wołáli mowiąc; Jeśli go wypuśćiß / nie jesteś przyjaćielem Cesárskim. Káżdy *bowiem* co śię Krolem czyni / sprzećiwia śię Cesárzowi. A przetoż Piłat usłyßawßy te słowá / wywiodł JEzusá ná dwor / y śiadł ná stolicy / ná miejscu ktore zowią Litostrotos / á po Zydowsku Gábbátá. q A gdy on śiedźiał ná *Sądowey* stolicy / posłáłá do niego żoná jego / mowiąc; Nie miey żadney spráwy z tym spráwiedliwym / bom wiele ućierpiáłá dźiś we śnie dla niego. r A było to w dźień przygotowánia przed Wielkanocą około ßostey godźiny. Y rzekł *Piłat* Zydom; Oto Krol wáß! A oni záwołáli; Strać / strać / y ukrzyżuj go! A Piłat im rzekł; Krolá ż wáßego ukrzyżuję? Odpowiedźieli Przedniejßy Kápłáni; Nie mamy Krolá / tylko Cesárzá. s A widząc Piłat iż to nic nie pomagáło / ále *owßem* śię więtßy rozruch wßczynał; wźiąwßy wodę / umył ręce przed ludem / mowiąc; Nie jestem ja winien krwie tego spráwiedliwego: wy ujrzyćie. A odpowiádájąc wßystek lud / rzekł; Krew jego ná nas y ná dźiatki náße. t A ták Piłat chcąc ludowi dosyć uczynić / u przysądźił áby śię dosyć stá-

q Mátt. 27.19.
r Jan. 19.14.
s Mátt. 27.24.
t Márk. 15.15.
u Luk. 23.24.

ło żądośći ich. x Y wypuśćił im Bárábbaßá. Ale JEzusá ubiczowawßy / y podał ná wolą ich z áby był ukrzyżowány. Tedy żołnierze Stárośćini *wźiąwßy* JEzusá / a wprowádźili go do dworu / to jest do Ratußá: b Y zebráli do niego wßystkę rotę. A zewlekßy go / przyodźiali go płaßczem ßárłatowym. Y uplotßy koronę z ćiernia włożyli ná głowę jego / y *dáli* trzćinę w práwą rękę jego: á upadájąc przed nim ná koláná / náśmiewáli śię z niego / mowiąc: Bądź pozdrowiony Krolu Zydowski! A plując nań / wźieli onę trzćinę / y bili go w głowę jego. A gdy śię z niego náśmiali / zewlekli go z onego płaßczá; c y oblekli go w ßáty *jego* własne. d Y wźieli JEzusá / y wywiedli e áby go ukrzyżowáli. f A on niosąc krzyż swoj / wyßedł ná ono miejsce / ktore zwano Trupich głow / á po Zydowsku zowią *je* Golgotá. g A wychodząc ználeźli człowieká h niektorego Symoná Cyrenejczyká (ktory ßedł z polá) Ojcá Alexándrowego y Rufowego. i Tego uchwyćiwßy / k przymuśili / y włożyli nań krzyż / áby go niosł zá JEzusem. l Y ßło zá nim wielkie mnostwo ludu y niewiast / ktore go płakáły y nárzekáły. Ale JEzus obroćiwßy śię do nich / rzekł; Corki Jeruzalemskie / nie płaczćie náde mną / ále ráczey sáme nád sobą płáczćie / y nád dźiatkámi wáßymi. Abowiem oto idą dni / ktorych będą mowić; Błogosławione niepłodne / y żywoty ktore nie rodźiły / y pierśi ktore nie karmiły. Tedy poczną mowić goram; Pádnićie ná nas! A págorkom: Przykryjćie nas! Abowiem ponieważ śię to ná źielonym drzewie dźieje / á coż będźie ná suchym? Wiedźieni też byli y inni dwá złoczyńcy / áby wespoł z nim stráceni byli.

Ym przywiedli go ná miejsce rzeczone Golgotá / co śię wykłada; Miejsce trupich głow. n Y dáli mu pić ocet z żołćią zmießány. A skoßtowawßy / nie chćiał pić. o Dawáli mu też wino z myrrą / ále go on nie przyjął. p Támże go ukrzyżowáli; á z nim drugich dwu q złoczyńcow r z obustron s jednego po práwicy / á drugiego po lewicy; t á w pośrzodku JEzusá.

x Mát. 27.26.
y Luk. 33.25.
z Mátt. 27.27.
a Már. 15.16.
b Mát. 27.28.
c Márk. 15.20.
d Jan. 19.16.
e Márk. 15.20.
f Jan. 19.17.
g Mát. 27.32.
h Már. 15.21.
i Luk. 23.16.
k Mát. 27.32.
l Luka 23.27.
m Már. 15.22.
n Mát. 27.34.
o Már. 15.23.
p Jan. 19.18.
q Luk. 23.33.
r Janá 19.18
s Luk. 23.33.
t Janá 19.18

Y wy-

u Y wypełniło śię Pismo ktore mowi; z złoczyńcámi jest policzony. x A byłá trzećia godźiná gdy go ukrzyżowáli. y Tedy JEzus rzekł; Oycze/ odpuść im/ boć nie wiedzą co czynią. z Nápisał też Piłat y napis á winy jego/ y postáwił nád krzyżem. A było nápisano; JEzus Názárenski, Krol Zydowski. a A ten napis czytáło wiele Zydow: bo blisko miástá było ono miejsce/ gdźie był ukrzyżowány JEzus. A było nápisano po Zydowsku/ po Grecku/ y po Łáćinie. Tedy rzekli Piłatowi Przednieyszy Kápłáni Zydowscy; Nie pisz/ Krol Zydowski: ále iż on powiádał/ Jestem Krolem Zydowskim. Odpowiedźiał Piłat; Com nápisał/ *tom* nápisał.

A Gdy żołnierze JEzusá ukrzyżowáli/ wźięli száty jego/ (y uczynili cztery częśći / káżdemu żołnierzowi część) y suknią. A byłá tá sukniá nie szyta / *ále* od wierzchu wszystká dźiána. b Tedy rzekli jedni do drugich; Nie krajmy jey/ ále o nię rzućmy losy czyjá ma być. c Aby śię wypełniło co powiedźiano przez Proroká: d Podźielili miedzy śię száty moje/ á e odźienie moje los miotáli. To tedy uczynili żołnierze/ e á śiedząc strzegli go tám. f A stáły podle krzyżá JEzusowego mátká jego/ y śiostrá mátki jego/ Márya *żoná* Kleofászowa/ y Márya Magdálená. Tedy JEzus ujrzawszy mátkę/ y uczniá ktorego miłował tuż stojącego/ rzekł mátce swojey; Niewiásto/ oto syn twoj. Potym rzekł uczniowi: Oto mátká twojá. A od oney godźiny wźiął ją *on* uczeń do śiebie. g Y stał lud przypátrując śię. h A ći ktorzy mimo chodźili/ bluźnili go/ chwiejąc głowámi swymi/ á mowiąc: Ehej/ ktory rozwalasz kośćioł/ á we trzech dniách budujesz *go*! i rátuj sámego śiebie; jesliś jest Syn Boży zstąp z krzyżá. Tákże y Przednieyszy Kápłáni náśmiewájąc śię z Náuczonymi w piśmie y z Stárszymi/ k jedni do drugich mowili; Inszych rátował/ á sámego śiebie rátowáć nie może. l Jesliż jest Krol Izráelski/ niech teraz zstąpi z krzyżá/ á uwierzymy mu. Dufał w Bogu/ niechże go teraz wybáwi jesli śię w nim kocha: Boć powiedźiał; Jestem Synem Bożym. Náśmiewáli śię też z niego y żołnierze/ przystępując á ocet mu podawájąc y mowiąc; Jesliś ty jest Krol Zydowski/ rátujże sámego śiebie. m Tákże y zbojcy ktorzy z nim byli ukrzyżowáni urągáli mu. n A jeden z onych złoczyńcow ktorzy z nim wiśieli/ urągał mu/ mowiąc: Jesliżeś ty jest CHrystus/ rátujże śiebie y nas. A odpowiádájąc drugi/ gromił go mowiąc: Y ty śię Bogá nie boisz/ choćiażeś jest w tymże skazániu. A myć záiste spráwiedliwie: (bo godną zápłátę zá uczynki násze bierzemy.) Ale ten nic złego nie uczynił. ✠ Y rzekł do JEzusá: PAnie/ pomni ná mnie/ gdy przydźiesz do krolestwá twego! A JEzus mu rzekł: Záprawdę powiádam tobie / Dźiś będźiesz ze mną w Ráju.

A Było około szostey godźiny/ y stáłá śię ćiemność po wszystkiey źiemi áż do godźiny dźiewiątey. Y záćmiło śię słońce. o. A około dźiewiątey godźiny/ záwołał JEzus głosem wielkim mowiąc; Eli/ Eli / Łámá Sábáchtháni! To jest: Boże moj! Boże moj! Czemuś mię opuśćił? Tedy niektorzy z tych co tám stali/ usłyszawszy to/ rzekli: p Oto/ Eliaszá woła. q Potym wiedząc JEzus iż śię już wszystko wykonáło/ áby śię wypełniło pismo/ rzekł: Prágnę. A było *tám* naczynie postáwione octu pełne. r A zárázem bieżawszy jeden z nich / wźiął gębkę/ y nápełnił ją octem/ s á obłożywszy hisopem t y włożywszy ná trzćinę/ dawał do ust jego áby pił. A drudzy mowili; Zániechaj; Pátrzajmy/ jesli przydźie Eliasz áby go wybáwił/ u y zdjął *z krzyżá*. A gdy JEzus skosztował octu/ rzekł: Wykonáło śię. x A JEzus záwołáwszy głosem wielkim/ rzekł: Ojcze/ w ręce twoje polecam Duchá mojego! y A záwołáwszy głosem wielkim/ z á náchyliwszy głowę/ oddał Duchá/ a y skonał. b A oto zásłoná Kośćielna rozerwáłá śię ná dwoje/ od wierzchu/ áż do dołu: y trzęsłá śię źiemiá: á skáły śię pádáły: y groby śię otwarzáły: á wiele ćiał świętych ktorzy byli zásnęli/ powstáło. A wyszedszy z grobow/ po *zmartwych*wstániu jego / weszli do miástá świętego / y pokazali śię wielom.

u Már. 15.28. x Már. 15.25. y Luk. 23.34. z Janá 19,19. a Már. 15,26. b Jan. 19.24. c Mátt. 27.35. d Jan. 19.24. e Mát. 27.36. f Jan. 19.25. g Luka. 23.35. h Már. 15.29. i Mátt. 27.40. k Márk. 15.31. l Mátt. 27.42.

m Mátt. 27.44. n Luka. 23.32. o Mátt. 27.46. p Márk. 15.35. q Jan. 19.28. r Mátt. 27.48. s Janá 19.29. t Mátt. 27.48. u Már. 15.36. x Luk. 23 46. y Mát. 27.50. z Jan. 19.30. a Luka 23.46. b Mátt 27.51.

c Setnik tedy/ ktory stał przećiwko niemu/ d y ći co z nim JEzusá strzegli/ widząc e iż ták wołájąc oddał Duchá; f widząc też trzęśienie źiemie/ y to co śie dźiało/ zlękli śie bárzo/ g y chwalili Bogá/ mowiąc; Záprawdę/ człowiek to był spráwiedliwy/ h y Syn Boży. i Tákże y wszystek lud ktory śie był zszedł ná to dźiwowisko/ widząc co śie dźiáło bijąc śie w pierśi swoje/ wracał śie. A znájomi jego wszyscy z dáleká stáli. k Były też y niewiásty z dáleká śie przypátrując/ l ktore były przyszły zá JEzusem od Gálilejey posługując mu. m Miedzy ktorymi byłá Márya Mágdálená/ y Márya Jákubá máłego/ y Jozefá mátká/ y Sálome n mátká synow Zebedeuszowych. o Ktore/ gdy jeszcze był w Gálilejey/ chodźiły zá nim á posługowáły mu: y wiele innych ktore z nim były wstąpiły do Jeruzalem. p A gdy był wieczor/ q ponieważ był dźień przygotowánia/ áby ćiáłá ná krzyżu ná Sábbát nie zostáły (ábowiem był wielki on dźień Sábbátu) prośili Piłatá/ áby im golenie połamano/ y zdjęto je. Przyszli tedy żołnierze/ á pierwszemu wprawdźie złamáli golenie/ y drugiemu ktory z nim był ukrzyżowány: Ale przyszedszy do JEzusá/ gdy ujrzeli że już umárł/ nie łamáli goleni jego Lecz jeden z żołnierzow włocznią otworzył bok jego; á zárázem wyszłá krew y wodá. A ten co to widźiał/ świadczył *o tym*, y prawdźiwe jest świádectwo jego: *a* on wie/ iż prawdę powiáda/ ábyśćie wy wierzyli. Abowiem śie to stáło/ áby śie wypełniło pismo; Kość jego nie będźie złamána. Y záśie drugie pismo mowi; Ujrzą kogo przebodli.

A r Gdy był wieczor/ przyszedł s Jozef z Arymátyey miástá Judzkiego/ u człowiek bogáty/ x poczesny Rádny/ Pan/ y mąż dobry y spráwiedliwy/ ktory był nie zezwolił ná Rádę y ná uczynek ich/ ktory też oczekawał krolestwá Bożego. z Ktory też był uczniem JEzusowym/ ále tájemnym dla bojáźni Zydowskiey. a Ten śmiele wszedł do Piłatá/ y prośił o ćiáło JEzusowe. A Piłat śie dźiwował/ jesliby już umárł: á záwoławszy Setniká/ pytał go dawnoli umárł? A dowiedźiawszy śie od Setniká b pozwolił. c Y rozkazał dáć ćiáło Jozefowi. d A Jozef kupił prześćierádło. e Przyszedł też y Nikodem (ktory był przed tym przyszedł w nocy do JEzusá/ y niosąc zmieszáney Myrry y Aloes około stá funtow. f Tedy zdjęli y g wźięli ćiáło JEzusowe/ h uwinęli je w czyste prześćierádło/ i z onymi rzeczámi wonnymi/ jáko jest zwyczaj Zydow *umárłe* chowáć. A był ná onym miejscu/ gdźie był ukrzyżowány/ ogrod/ á w ogrodźie grob nowy. k A wźiąwszy ćiáło Jozef/ położył w nowym grobie swojim ktory był w opoce wykował; l w ktorym jeszcze nikt nigdy nie był położony. m Tám dla dnia przygotowánia Zydowskiego/ n á iż Sábbát nástawał/ o y że on grob był blisko/ położyli JEzusá. p A przywáliwszy do drzwi grobowych kámień wielki/ odszedł.

A q byłá tám Márya Mágdálená/ y druga Márya *mátká* Jozefowá/ s y *inne* niewiásty/ ktore były z nim przyszły z Gálilejey. t Ktore śiedząc przećiwko grobowi u pátrzáły/ kędy go położono. x Ogladáły grob/ y jáko było położone ćiáło jego. A wroćiwszy śie/ nágotowáły wonnych rzeczy y máśći. Ale w Sábbát odpoczynęły według przykazánia. y A drugiego dniá/ ktory był *pierwszy* po Przygotowániu zgromádźili śie Przedniejszy Kápłáni y Fáryzeuszowie do Piłatá/ mowiąc; Pánie/ Wspomnieliśmy/ iż on zwodźićiel powiedźiał/ gdy jeszcze żyw był; Po trzech dniách z *martwych* powstánę. Rozkaż tedy obwárowáć grob/ áż do dniá trzećiego/ by snadź przyszedszy uczniowie jego w nocy/ nie ukrádli go/ y nie powiedźieli ludowi/ iż z martwych wstał: y będźie pośledny błąd gorszy/ niż pierwszy. Rzekł im Piłat; Maćie straż/ Idźćież obwárujćie jáko umiećie. A oni poszedszy/ osádźili grob strażą/ zápieczętowawszy kámień.

Left margin: c Már. 13.39. d Mát. 27.54. e Már. 15.39. f Mátt 27.54. g Luk. 23.47. h Mát. 27.54. i Luk. 23.48. k Már. 15.40. l Mátt. 28.55. m Már 15.40. n Mát. 27.56. o Már. 15.41. p Mát. 27.57. q Jan. 19.31. x Mát. 27.57. s Már. 15.43. t Luka 23.51. u Mátt 27.57. x Már. 15.43. y Luk. 23.53. z Jan. 19.38. a Már. 15.43.

Right margin: b Janá. 19.38. c Mátt 27.58. d Már. 15.46. e Janá 19.39. f Luka 23.53. g Janá 19.40. h Mátt 27.59. i Jan 19.40. k Mát. 27.60. l Luka. 23.53. m Jan 19.42. n Luk. 23.54. o Jan. 19.42. p Mátt 27.60. q Mátt 21.61. r Már 15.47. s Luka 23.55. t Mát 27.61. u Már. 15.47. x Luk. 23.55. y Mátt 27.62.

Trellenberg